NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM

CUM VARIIS LECTIONIBUS

ET

COMMENTARIO

DUOBUS TOMIS.

Ἡ ΚΑΙΝῊ ΔΙΑΘΉΚΗ

NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM

EDITIONIS RECEPTAE

CUM LECTIONIBUS VARIANTIBUS

CODICUM MSS., EDITIONUM ALIARUM,

VERSIONUM ET PATRUM

NEC NON COMMENTARIO PLENIORE

EX SCRIPTORIBUS VETERIBUS HEBRAEIS, GRAECIS ET LATINIS

HISTORIAM ET VIM VERBORUM ILLUSTRANTE

OPERA ET STUDIO

JOANNIS JACOBI WETSTENII.

TOMUS I.

CONTINENS QUATUOR EVANGELIA.



J.FDB. del. P. Tanjé. Sculp.

AMSTELAEDAMI,

EX OFFICINA DOMMERIANA.

MDCCLI.

PROLEGOMENA.

Cum duo praecipue a bono Interprete requirantur, primo ut verba Scriptoris, quem ſibi ſumit, veteris, deinde ut verborum ſignificationem pro virili eruat; in utroque ſe multi eorum, qui in Novum Foedus annotationes ſcribere ſunt aggreſſi, ita gesſerunt, ut exſpectationi Lectorum parum ſatisfecerint. Quod enim attinet ad Lectionem veram inter tot & tantas librorum variationes inveniendam, tam parum de ea fuerunt ſolliciti, ut vel de fide typothetarum ſecuri, eaque, quam fors obtulerat, editione contenti, ſtatim interpretationi ſeſe accingerent, vel longe maximam Variarum Lectionum, quas prae manibus habebant, partem ſupprimerent; quorum illud vix a negligentiae culpa abſolvi poteſt, iſtud vero ſuſpicionem praebet, acſi vel partium ſtudio vel invidia merces ſuas nude atque aperte ſpectandas proponere veriti fuiſſent: Ad Senſum vero ſcriptorum exponendum omnes omnium conjecturas atque opiniones in medium contulerunt, idque vel tanta brevitate, ut obſcuri fierent, vel tanta rerum & verborum copia, ut lectoris animum obruerent, multoque redderent incertiorem, quam fuerat dudum. Utrinque igitur vitaturus vitium, & accuratius, quam hactenus factum eſt, undique conquiſitis Lectionum varietatibus, meam de illis ſententiam ita decrevi dicere, ut tamen cuivis de ea re integrum liberumque relinquerem judicium, & illam tantum ex omnibus ſeligere interpretationem, quae mihi aut unice vera aut veroſimillima videbatur. Prius autem quam operi me accingam, quaedam praefari neceſſe eſt.

De Codicibus Graecis Manuscriptis Novi Testamenti, eorumque cum Editis Collatione.

1. Codices partim ſunt *membranacei*, partim *chartacei*. Membrana vel eſt purpura infecta, vel ſui coloris; eademque vel tenuior vel craſſior. Charta item vel eſt bombycina vel communis, eaque rurſus vel laevigata atque expolita, vel notae deterioris.

Codicis in membrana purpurea deſcripti duo tantum ſuperſunt fragmenta, Londini unum, Viennae alterum, de quibus infra accuratius agetur, quae ſine dubio ſunt antiquiſſima, & deſcriptioni Hieronymianae exacte reſpondent, qui praef. in Job. „ habeant, inquit, qui volunt, veteres libros vel in mem„ branis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, „ literis onera magis exarata quam Codices, dummodo mihi meisque permit„ tant, pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros Codices, quam emen„ datos”. Hujusmodi quoque membranae purpureae vel chartae puniceae ſive violaceae inſcriptum vidi Pſalterium Graecum, & aliud Latinum, quorum illud Tiguri in Bibliotheca Civica, hoc vero Pariſiis in Cœnobio S. Germani aſſervatur.

In

In membrana tenuissima scriptus est Codex, quem Beza Claromontanum vocavit, & liber Prophetarum, qui Renati Marechalli fuit; tenuitatem vero membranarum aeque atque elegantiam literarum in pretio fuisse testatur Chrysostomus Hom. 32. in Joannem, ubi mentionem facit σπουδῆς περὶ τὴν τῶν ὑμένων λεπτότητα, καὶ τὸ τῶν γραμμάτων κάλλος. Chartacei omnes sunt sequioris aevi, &, si charta sit vulgaris, majorem partem seculo XV. & XVI. in Italia scripti.

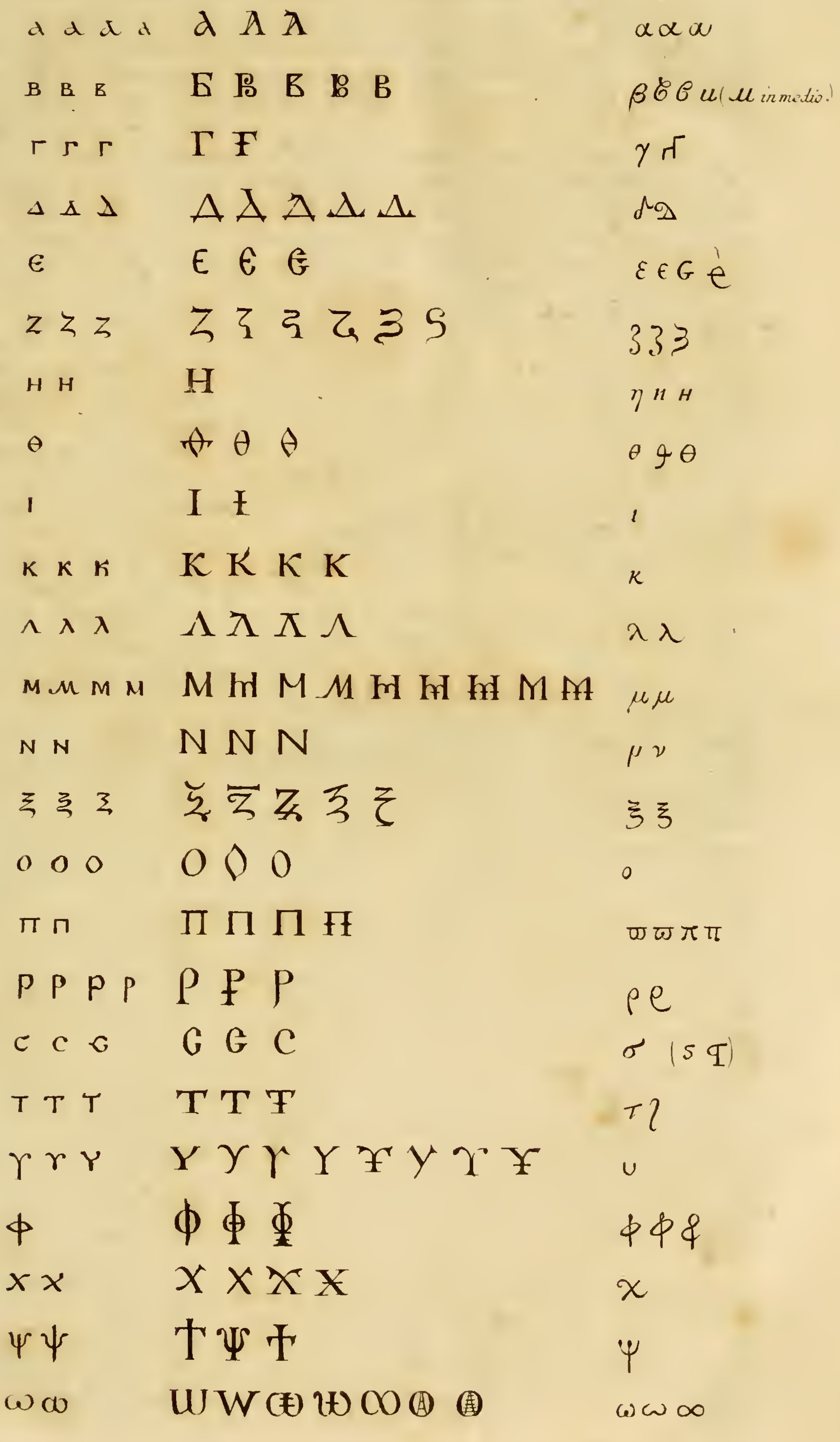
2. Membranae istae in *quaterniones* distinguuntur, quorum singuli plerumque octo sunt foliorum, numeris in priore cujusque vel summa vel ima pagina notatis distincti, sicut etiam nunc Typographis distinguere mos est, nisi quod in paucis demum posteriori pagina notantur. Istae notae in quibusdam Codicibus vetustate obsoletae sunt. Ita notatos quaterniones etiam reperi in Codice Octateuchi vetustissimo, qui Saravii fuit. Ex quibus numeris comperire licet, quantum hinc inde in Codicibus desideretur. Ita descripti erant Codices illi quinquaginta, quos Eusebius Caesariensis jussu Constantini M. curavit describendos, ἐν πολυτελῶς ἠσκημένοις τεύχεσιν τρισσὰ καὶ τετρασσὰ, *in voluminibus magnifice exornatis terniones & quaterniones* de vita Const. IV. 37. quae Valesius ita explicat: „ recte interpres terniones & quaterniones vertit. Codices „ enim membranacei fere per quaterniones digerebantur, h. e. quatuor folia „ simul compacta, ut terniones tria folia sint simul compacta, & quaterniones „ quidem sedecim habebant paginas, terniones vero duodenas. Porro in ultima quaternionis pagina notabatur numerus quaternionis, puta 1. 2. 3. & „ sic deinceps, quemadmodum observavi in vetustissimis Codicibus tum Graecis „ tum Latinis. In antiquissimo Codice Gregorii Turonensis, qui ante nongentos annos scriptus est, in ultima pagina quaternionis hanc notam reperi „ q. 1. id est quaternio primus.

3. „ Paginae singulae in plerisque omnibus Graecis manuscriptis ad circinum & normam paribus spatiis dividuntur, ut *lineae* aequali intercapedine „ dirimantur, parque ipsarum numerus sit in singulis paginis". *Palaeograph.* p. 27. Puncta quoque ipsa circino satis alte impressa fuerunt, ductaeque ab uno ad alterum lineae etiam nunc in Codicibus vetustissimis conspiciuntur, ita quidem ut in parte aversa quoque ejusdem operae vestigia appareant, quae descriptores in exarandis literis sequerentur. Lineae transversae omnes pari intervallo ductae sunt, directis singulis utrinque inclusae atque terminatae; nisi quod in his Codicibus, quorum singulae paginae binis columnis constant, duplices hae Lineae, quae columnas utrinque finiunt, necessario ductae fuerunt. Quae licet omnibus nota ac pervulgata sint, ideo tamen hic adnotanda judicavi, quia saepe accidit, ut librarii, intermedia illa distinctione neglecta, textum perturbarent, quod in Genealogia Christi Luc. III. magnam confusionem peperit, cum παραλλήλως posita nomina pro eis, quae perpendiculariter subjacebant, scriberentur.

4. *Literae* sunt vel majores vel minores, illae tempore Hieronymi, ut §. 1 vidimus, vocabantur unciales, rursus in duo genera distinguendae. Literae veteres primi generis figura sunt inornata ac simplici, aequabili ductu exaratae, ita ut, si ξ excipias, vel uno duntaxat, ut σῖγμα, ο τὸ μικρὸν & ἰῶτα, vel duobus, aut summum tribus constent ductibus. Literae veteres secundi generis sunt multo pinguiores, inaequali ductu atque angulosae, aliae velut basi quadam fultae, aliae variis apicibus ornatae aut oneratae potius. Quum vero prior illa plane eadem scriptura sit, quae in antiquioribus monumentis Graecorum comparet: posterior picturam semibarbarorum temporum sapiat, apparet utique, priorem characterem recte assignari seculo VI., posteriorem IX. Hoc & brevitatis causa facio, aliis Codices prout figura magis ad hanc vel illam accedit medio tempori dividendos relinquens; tum etiam vitandae extremitatis ergo; video enim possessores Codicum, nescio quo amore antiquitatis abreptos, plerumque ma-

jo-

ALPHABETUM GRÆCUM EX CODICIBUS.



jorem, quam veritas liquido postulabat, aetatem illis assignare, quod Βιβλιοκαπήλοις pulchrius quam eruditae mercis aestimatoribus convenit. Literae sequioris aevi minores illae sunt, quibus jam vulgo Typographi utuntur. Est praeterea aliud Alphabetum Graecum, quo Latini post Caroli M. tempora usi sunt, cujus literae non ita regulares sunt; inprimis vero *a* & *e* & *y* ad formam Latinam inflectuntur.

5. In libris, priori scriptura exaratis, *Accentus* & *Spiritus* ut & *distinctiones vocum* plerumque desunt. Nostram non facimus de aetate Accentuum & Spirituum controversiam, de vulgari saltem eorum usu in MSS. loquimur: unum vidimus fragmentum Cap. sequenti describendum, & Prophetarum Codicem Marechalianum ex vetustioribus, cui hae notae adspersae fuerunt; in ceteris omnibus, quos tractavimus, vix uni aut alteri voci similes notae apponuntur: at mediae antiquitatis Codices omnes, licet imperite satis haud raro, appositas easdem notas exhibent.

6. *Orthographiae* ratio in veteribus fere eadem est, ab hodierna autem nonnihil recedit, scribunt enim τέσσερα, τεσσεράκοντα, ὀλεθρεύειν, διαβέννει, φθάννει, ἀποκτεννόντων, λημφθεὶς, λημφθήσομαι, ἐραυνᾶτε, ἠδύναντο, ηὐλόγησεν, ηὗρεν, ἔχθες, ἐπροφήτευον, συνκαταμίγνυμι, ἐνπνέον, συνπροπέμψαι, ἐνκαλοῦμαι. οὕτως & ἐγέννησεν non οὕτω & ἐγέννησε, etiam ubi sequitur Consona. „ Literae ι. & υ. quando al- „ teri vocali non junguntur, nec diphthongum efficiunt, punctis superne no- „ tantur ϊ ϋ. Palaeogr. 3". Γνοι & παραδοι pro γνῷ & παραδῷ scribitur, ut in veteri columna ἐν τοι πολεμοι, antequam ω μέγα advectum esset, quatuor ante Christum seculis. Palaeogr. p. 138.

7. Etiam vetustissimi quasdam voces in *Compendio* scribunt, ita ut primam tantum atque ultimam, interdum & mediam literam, pro integra voce ponant, lineaque superducta tegant, ut θc, κc, ιc, χc, υσ, σηρ, ιηλ vel ισλ, ιλημ, πρα, μρα, Δαδ, pro Θεὸς, Κύριος, Ἰησοῦς, Χριστὸς, υἱὸς, Σωτὴρ, Ἰσραὴλ, Ἱερουσαλὴμ, πατέρα, μητέρα, Δαυίδ. Quod ex Judaeorum scribendi consuetudine vel a LXX. Interpretibus vel ab Origene in Codices V. atque inde etiam N. T. & scripta Patrum derivatum esse puto. Ideo autem notari debet, ut pateat, quam facile acciderit, ut vocabula Θεὸς, Χριστὸς, & Κύριος, cum aliis permutarentur, quod Virum eruditissimum J. Pearsonium miror latuisse, quandoquidem in explicatione Symboli Apostolorum de loco 1 Tim. III. 16. contra Hincmarum excipit; „ unius literae mutatione ex ὅς non posse fieri Θεὸς": imo vero nonnisi tenuissima lineola requiritur ut ex oc fiat θc id est Θεὸς. Ex hoc fonte manavit, quod Genes. XLIV. 3. in Aldina Editione legitur, οἱ ἄνθρωποι αὐτῶν pro οἱ ὄνοι αὐτῶν, nimirum promta erat aberratio, ut α pro ο librarius scriberet, unde pro ὄνοι factum est ἄνοι i. e. ἄνθρωποι. Hinc etiam est, quod Luc. II. 38. pro Ἱερουσαλὴμ legitur Ἰσραὴλ i. e. ιηλ pro ιλημ. & Actor. XIII. 23. σωτηρίαν pro σωτῆρα Ἰησοῦν h. e. σριαν pro σρα ιν. Sed & alia caussa est, quae me movebat, ut haec scripturae Compendia notarem, ne quis cum Beza & Gomaro alisque, quoties difficultas aliqua occurrit, ad nescio quae commentitia compendia confugere licere existimet, ut quum Ιριου pro Ἰερεμίου, Ζριου pro Ζαχαρίου, κω pro καιρῷ, απολοις pro ἀποστόλοις, Μαν pro Μανασσῆ scriptum fuisse conjiciunt; quod quid aliud est, quam ex scriptura nasum cereum facere? Illud enim testari possum, talia compendia ne quidem in junioris aevi Codice ullo, nedum in Vetustioribus, repertum iri.

8. Ad Compendia scriptionis refero, quod Codices Veteres, quos imitatur Coptica & Gothica Versio, *numeros* literarum notis perpetuo fere exprimere soleant. „ Discedit quidem in alia omnia Millius, quando de his numeris agens „ Compendia, inquit, scriptionis in genere quod spectat, non est quod Apo- „ stolis ea tribuamus, quorum erat Codices sacros aperte, clare, accuratissime de-

 „ scrip-

„ ſcriptos tradere; imo nec Apoſtolicis temporibus, in Exemplarium deſcripti-
„ one procul dubio ſumme curioſis: ſed omnino ſcribis poſterioribus quibusdam,
„ qui ſacra haec ſine Religione tractantes id ſibi juris ſumebant, ut integras vo-
„ ces ſubinde notulis, ſubinde una vel altera litera adumbrarent, in Jo. XIX. 14.
„ & in Marc. XV. 25. Cum credi omnino par ſit, Apoſtolorum autographa quo-
„ ad ſingulas quasque vocum literas integre, clare, accuratiſſime fuiſſe ſcripta;
„ quod idem de Apographis ſub id aevum exaratis dictum velim: necdum enim,
„ imo ne quidem niſi poſt alterum, tertium itemque quartum fortaſſe ſeculum
„ contractiones ac Compendia ſcriptionis iſthaec induxerat ſcribarum inertia ac
„ feſtinatio.

Sed profecto non temere cuipiam perſuaſerit, Apoſtolos, qui ἰδιῶται τῷ λόγῳ fuerunt, καλλιγραφίας fuiſſe ſtudioſiſſimos; quidni enim multo majorem curam Orationi ſuae impendiſſent, ut quam emendatiſſime & inprimis aperte ac perſpicue loquerentur? Sed ſatis conſtat, locutos fuiſſe ac ſcripſiſſe, ut tum vulgo uſus ferebat, neque jam noſtrum eſt, de ipſorum conſuetudine multum diſputare. Praeterquam quod nemo facile iverit inficias, ſtilum Petri inprimis & Pauli eſſe impeditum.

Quod vero Millius a neceſſitate τῆς ὀρθογραφίας in Apoſtolorum ſcriptis argumentum petit, cur per notas nulla vocabula, ac ne numeralia quidem, ſcripſerint, id ejusmodi eſt, ut non debuiſſe ſcribere omnino eadem ratione probare ipſi liceat; ſiquidem quocunque modo ſcriberent, præſtare non potuerunt, ne deſcriptores minus diligentes ab ipſorum ſcribendi ratione mox diſcederent, & haud raro etiam aberrarent.

„ Ipſorum fuit, aperte, clare, accuratiſſime deſcriptos Codices tradere, ergo „ non per notas". Quid ita? Cum ſcriptio per notas aliquando ſit apertior clarior & accuratior altera; Cujus rei exemplum inſigne habemus Act. X. 30. ubi pro eo quod nos legimus ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας Codex Cantabrigienſis legit ἀπὸ τῆς τρίτης, cujus variationis alia non videtur fuiſſe ratio, quam ſimilitudo literarum τῆς τρίτης & τετάρτης, qua deſcriptor deceptus eſt, qui non ita facile in literis Γ & Δ aberrare potuiſſet. In eodem Codice Matth. XX. 5. ἐνδεκάτην legebatur pro ἐννάτην, quae voces ſibi valde affines ſunt, cum inter numeros ια. & θ. nulla ſimilitudo intercedat. Ex hoc fonte Lutherus Act. XIII. 20. pro τετρακοσίοις voluit legendum eſſe τριακοσίοις, & Muſculus in 1 Cor. X. 8. pro εἴκοσι τρεῖς legit εἴκοσι τέσσαρες. „ Suſpicor, inquit, per abbreviationem ſive ab
„ ipſo Apoſtolo ſive ab antiquario aliquo ſcriptum fuiſſe εἴκοσι τρ̄ς pro εἴκοσι
„ τέσσαρες, eamque poſtea abbreviationem per negligentiores mutatam eſſe in
„ numerum iſtum εἴκοσι τρεῖς, ac verſum a Latino Interprete viginti tria. Non
„ affirmo, ſed quod ſuſpicor, cum pace aliorum ſimpliciter annoto.

Diſcuſſis jam iis, quas contra antiquitatem horum Compendiorum Millius propoſuit, rationibus, auctoritati ipſius auctoritates veterum opponimus, qui ſine dubio optime norant ſeculi ſui i. e. II. III. IV. V. ac paulo ſuperioris aetatis ſcribendi conſuetudinem, & omnes expreſſis verbis teſtantur, compendia iſta in uſu fuiſſe. Primus ſit *Irenaeus*, qui Lib. V. 30. de numero 666. ita loquitur:
„ His autem ſic ſe habentibus, & in omnibus antiquis & probatiſſimis & vete-
„ ribus ſcripturis numero hoc poſito ſecundum Graecorum computationem *per*
„ *Literas*, ignoro quomodo erraverunt quidam, ſequentes idiotiſmum, & me-
„ dium fruſtrantes numerum nominis, 50. numeros deducentes, pro ſex deca-
„ dis unam decadem volentes eſſe. Hoc autem arbitror ſcriptorum peccatum
„ fuiſſe, ut ſolet fieri, quoniam & *per Literas* numeri ponuntur, facile literam
„ Graecam, quae 60. enunciat numerum, in jota Graecorum literam expan-
„ ſam.

Secundum teſtem producimus *Euſebium Caeſarienſem*, vel potius, ut re accuratius conſiderata poſtea didici, *Severum Antiochenum*, qui apparentem Evangeliſta-

geliſtarum diſſenſum circa horam crucifixionis ita tollit : καί φησι γραφικὸν εἶναι τοῦτο σφάλμα, παροραθὲν παρὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀπογραψαμένων τὰ εὐαγγέλια. τοῦ μὲν γὰρ Γάμμα στοιχείου τὴν τρίτην ὥραν σημαίνοντος, τοῦ δὲ ἐπισήμου τὴν ἕκτην, καὶ πολλὴν ἐμφέρειαν ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους τούτων τῶν χαρακτήρων, κατὰ πλάνην τὸ Γ. στοιχεῖον τὸ τῆς τρίτης ὥρας δηλωτικὸν, κυρτωθείσης τῆς ἀποτεταμένης εἰς μῆκος εὐθείας, εἰς τὴν τοῦ ἐπισήμου μεταχωρῆσαι σημασίαν, τοῦ τῆς ἕκτης ὥρας δηλωτικοῦ. „ Librariorum, ait, hunc errorem eſſe, ex negligentia eorum, qui initio Evangelia „ deſcripſerunt, ortum. Cum enim litera gamma tertiam horam, epiſemum „ vero ſextam ſignificet, & duae iſtae literae ſibi invicem valde ſint ſimiles, literam Γ. tertiam horam ſignificantem, recta in altum producta incurvata, iſta „ aberratione figuram epiſemi ſextam horam ſignificantis induiſſe". Cui ſententiae ſubſcribunt ex Graecis *Ammonius Alexandrinus* & *Theophylactus*, & ex recentioribus Criticis plurimi. Similia habent *Hieronymus*, eumque ſecutus *Lutherus*, eo tamen diſcrimine, quod non in *Joanne* ϛ pro γ. ſed in *Marco* γ pro ϛ. a librario aberrante ſcriptum fuiſſe putant. Quid quod *Methodius* in hac conſuetudine myſterium quaerit? apud Photium Bibl. 237. τὸ λεγόμενον ὁμοιῶσθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ι. παρθένοις σημαίνειν βούλεται, τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ ἐπιτηδεύματος πάσας ἐπανῃρημένας, διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ἰῶτα στοιχείου : „ quod dici„ tur regnum Coelorum ſimile eſſe decem Virginibus, ſignificat omnes ean„ dem inſtituti viam ſuſcepiſſe, id enim figura literae *iota* innuit". Quomodo enim potuiſſet τοῦ ἰῶτα denarium exprimentis numerum mentionem facere, ſi non in Textu fuiſſet? Nec *Eraſmus* diſſentit, quum Apolog. ad Stunicam in Matth. XVIII. 24. inquit : „ Ego ſuſpicor, apud Veteres numeros „ notulis ſignari ſolitos.

Qui hoc in dubium vocat, doceat nos denique, unde factum ſit, quod Matth. XIX. 28. & Apocal. XXI. 12. & 16. alii Codices legant δώδεκα alii δεκαδύο; quod item Actor. XXV. 6. pro eo quod vulgo editum eſt ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, Veteres legerint ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, ſi hoc non ex compendio τοῦ ιβ. pro δώδεκα & η. pro ὀκτὼ ortum eſt?

Ex hoc fonte in editiones *Clementis Alexandrini* turpis error profluxit, cum enim ille Strom. 1. p. 387. in ſerie Regum Judae Ἀσὰ μα. ἔτη, h. e. „ Regi „ Aſae XLI. annos" tribueret, editores numeralium notarum ignari Regem ignotum Aſama in ſcenam produxerunt, cujus regni annos adhuc quaerunt.

Ex eodem fonte manavit error Editoris Epiſtolarum *Photii*, qui ad Epiſt. 241. &. 5. & alibi paſſim pugnat pro vocibus Ἀνοταρίῳ & Ἀσπαθαρίῳ, quae nihil ſignificant, cum ſit legendum πρωτονοταρίῳ & πρωτοσπαθαρίῳ: ſicut quod in *Codice Oxonienſi* MS. teſte Patricio Junio Exod. VII. & VIII. ſcribitur βρυγας & Ex. XII. ατόκου certiſſime legi debet διώρυγας & πρωτοτόκου.

His addo clariſſima *Galeni* loca L. I. in Epid. Hippocrat. VI. καί φασιν ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων εὑρίσκεσθαι, καὶ μάλιστα τῶν παλαιοτάτων, τὸ στοιχεῖον τὸ Η. καὶ πάλιν τὸ Ι. στοιχεῖον, Η. μὲν ἀντὶ τῶν ὀκτὼ γεγραμμένον, Ι. δὲ ἀντὶ τοῦ δέκα. & de Antidotis I. Τὰ δὲ δὴ βιβλία τὰ κατὰ τὰς βιβλιοθήκας ἀποκείμενα, τὰ τῶν ἀριθμῶν ἔχοντα σημεῖα, ῥαδίως διαστρέφεται, τὸ μὲν πέντε ποιούντων ἐννέα, καθάπερ καὶ τὸ Ο. τὸ δὲ Ι. Γ. προσθέσει μιᾶς γραμμῆς, ὥσπερ γε καὶ ἀφαιρέσει μιᾶς ἑτέρας. Διὰ τοῦτο ἐγὼ, καθάπερ ὁ Μενεκράτης ἔγραψε βιβλίον ἐπιγράψας ὁλογράμματα Αὐτοκράτορος, καθότι τὰ μὲν Ζ. διὰ δυοῖν γέγραπται συλλαβῶν, οὐ διὰ τοῦ Ζ. μόνον. τὰ δὲ Κ. διὰ τριῶν, οὐ διὰ τοῦ Κ. μόνον, τὰ δὲ Λ. διὰ τεττάρων, οὐ διὰ τοῦ Λ. μόνον, καὶ τ' ἄλλα ὁμοίως, οὕτω ποιήσω καὶ αὐτός. ἐπαινῶ δὲ καὶ τὸν Ἀνδρόμαχον ἐμμέτρως γράψαντα τὴν Θηριακὴν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινές. Ὁ δὲ Δημοκράτης καὶ τἄλλα πάντα διὰ μέτρων ἔγραψεν καλῶς ποιήσας, ἥκιστα γὰρ οἱ πανοῦργοι δύνανται διαστρέφειν αὐτά. & de Compoſit. Medicamentor. per genera VII. Ἐπιγέγραπται δὲ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ γέγραπται τὸ φάρμακον, αὐτοκράτωρ ὁλογράμματος—— Αὐτοκράτωρ μὲν, ἐπειδὴ τούτῳ προσπεφώνηται· ὁλογράμματος δὲ, διότι χωρὶς χαρακτήρων ὅλαις ταῖς συλλα-

λαβαῖς γέγραπται. β. καὶ γ. καὶ δ. καὶ ε. καὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ἕκαστος—τοῦτο δὲ ἔπραξεν Μενεκράτης, ἐπειδὴ πολλάκις οὐ μόνον ἀκόντων ἁμαρτάνεσθαι συμβαίνει κατὰ τὰς γραφὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ φθόνον ἑκόντων ἐνίων τὸ μὲν Ο. γράμμα Θ ποιούντων, διὰ μέσης τῆς στρογγύλης γραμμῆς ἑλκυσθείσης ἑτέρας ἐγκαρσιάς· τὸ δὲ ἰῶτα γάμμα, προστεθείσης ἑτέρας ὁμοίως ἐγκαρσίας, ὥσπερ καὶ ἀποξυσθείσης μιᾶς γραμμῆς ἐκ τοῦ γάμμα καὶ ρῶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰῶτα καταλείπεσθαι συμβαίνει. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐκ πολλῶν γραμμάτων, τῶν μὲν προσθέσει, τῶν δὲ συνθέσει, τῶν δὲ ἀφαιρέσει, συμβαίνει τὴν ἀλλοίωσιν γενέσθαι τῶν δηλούντων αὐτὰ χαρακτήρων. ἀλλ' οὐδὲν πλεῖον εἰργάσατο πρὸς τὸν ἑξῆς χρόνον ὁ Μενεκράτης, τῶν ἐγγραφομένων αὐτοῦ τὴν βίβλον οὐχ' ὁλογραμμάτους τὰς προσηγορίας τῶν ἀριθμῶν γραφόντων, ἀλλὰ διὰ τῶν δηλούντων αὐτὰ χαρακτήρων. Ἐικότως οὖν ηὐδοκίμισε τὰ τοῦ Δημοκράτους βιβλία τῶν φαρμάκων εἰς μέτρα γραφέντα. Καὶ εἴπερ ἅπαντα τὸν τρόπον τοῦτον ἐγέγραπτο, κάλλιστον ἂν ἦν.

Haec ideo obſervavi, tum quia Editores librorum ſacrorum non ſatis ſibi conſtant, qui numeros modo per verba integra, quod plerumque faciunt, modo per notas literarum exprimunt, ut Apoc. XIII. 18. VII. 3-7. tum quia poſterior haec ſcribendi ratio non uni librariorum aberrationi aut Criticorum conjecturae occaſionem praebuit.

9. Ubi novus liber incipit, quod ſemper fit in ſumma pagina, priores tres vel quatuor vel quinque lineae *minio* exaratae ſunt. Frontiſpicia librorum minio fuiſſe inſcripta Ovidius Triſt. I. 1. 7. teſtatur, dum ait:

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur;

Ad hunc morem Auguſtinus reſpicit c. Julianum 3: 13. ſcribens „ ipſum libri tui argumentum erubeſcendo convertetur in minium". Euſebius etiam numeros Canonum ſuorum in Margine Evangelii notavit διὰ κινναβάρεως, ut docet Epiſtola ad Carpianum.

10. Libri in plurimas Periodos, duos, tres aut plures Verſus, in quos noſtri Codices jam diſtributi ſunt, comprehendentes, dividuntur.

Hae ſaepe incipiunt in eadem linea, ubi deſiit prior periodus, unius vocabuli relicto intervallo, ſequentis vero lineae litera prima paulum in margine excurrente & reliquis majore. In aliis autem, ubi minus parci chartae fuerunt librarii, poſt finitum *paragraphum* relinquitur vacuum ſpatium, & ſequens paragraphus novam lineam incipit. In Codicibus ſecundi generis ſinguli paragraphi plerumque incipiunt, ubi Lectio Eccleſiaſtica incipiebat, primaque illa litera prominens non atramento ſed caeruleo vel viridi vel alio mixto colore appicta eſt; unde ſaepe vel omiſſa omnino, vel in ejus locum alia ac debuit pictoris errore appoſita eſt.

11. Omnes etiam vetuſtiſſimi Codices habent κεφάλαια & τίτλους *Euſebianos*, a prima manu, excepto Vaticano & Cantabrigienſi. Eosdem habet & Verſio Coptica, uti in MSS. vidi, quod editor de induſtria ſuppreſſiſſe videtur, ne ſcilicet paulum „ dubitaremus, verſionem N. T. in Linguam Ægyptiam primis „ a Chriſto ſeculis ſcil. vel ſecundo vel tertii initio factam eſſe", ut ipſe in praefatione pag. V. aſſeruit; Euſebii enim tempora nos ad quartum ſeculum deducerent.

12. Pauciſſimi Codices ſunt, qui *totum N. T.* complectuntur. Major pars IV. duntaxat Euangelia continet, quorum Lectio in Eccleſia fuerat frequentior: alii Acta tantum Apoſtolorum & Catholicas Epiſtolas; alii cum iſtis Paulinas etiam: pauciſſimi denique Apocalypſin continent. Hoc ideo dico, quoniam vidi vulgo in ſcholis Theologorum longe aberraſſe eos, qui XVI illos Codices, quibus R. Stephanus in ſua Editione uſum ſe profitetur, pro totidem integris totius N. T. Codicibus habuerunt. Unum etiam Codicem vidi, in quo in Evangeliis eadem Lectio expreſſa eſt, quae in Vetuſtiſſimis, in Actis vero & Epiſtolis longe diverſa: cujus rei alia ratio vix reddi poteſt, quam quod prior pars ex Codice antiquo, poſterior vero ex recentiore deſcripta fuerit.

13. Ex

13. Ex omnibus fere codicibus praesertim vetustioribus folia quaedam, imo & quaternio unus alterve vel temporum injuria vel hominum culpa *perierunt*. In Alexandrino Codice v. gr. desunt XXIV. priora Matthaei Capita; miror igitur, quid J. *Friccio*, viro alias in hoc studiorum genere cum laude versato, in mentem venerit, ut nuper publico scripto non vereretur asseverare, δοξολογίαν Orationis Dominicae etiam in isto Codice extare; nisi forte, quum in Millii Collectione Var. Lect. testimonium Codicis Alexandrini in loco Matth. VI. 13. desideraret, ex eo statim intulit, necessario cum Textu convenire. Et sane memini in Belgio audire Gallum quendam pro Concione dicentem, locum 1. Jo. V. 7. in Codice Cantabrigiensi, qui Bezae fuit, extare, qui tamen sola IV. Evangelia cum Actis comphrehendit.

14. Etiam vetustissimi Codices plurimas habent *Correctiones*. Delebant autem, quae sublata cupiebant, vel puncto cuilibet literae vocive delendae superposito, vel obelo tenui illas transfigente a dextra ad sinistram, vel, quod pessimum aeque atque frequentissimum est, scalpello. Hinc est, quod prioribus literis erasis, substitutae novae apparent; ita tamen ut prior scriptura in aliis sub rasura adhuc legi possit, in aliis vero disпareat. Cassiodorus, Divinar. Lect. C. XV. integro, praecepta Emendationis scripturae tradit, quorum istud non postremum est: „ Precor etiam vos, qui tamen emendare praesumitis, ut su-„ peradjectas literas ita pulcherrimas facere studeatis, ut potius ab Antiquariis „ scriptae fuisse judicentur.

Ceterum utut extra dubium sit, Correctiones & lituras esse posteriores, incertum tamen an semper sint priori scriptura meliores, multo minus certum, an ad fidem aliorum Codicum eorumque antiquiorum, utrum item ab eadem an juniore manu profectae sint? Nobis enim non contigit esse tam acutis, ut divinare queamus, quaenam manus hanc vel illam syllabam eraserit.

15. Solebant etiam Librarii veterem scripturam *spongia* delere, & alia superscribere. Hoc non uni tantum literae aut voci contigit, cujus rei vestigia in Codice Cantabrigiensi extant, sed integris etiam libris. Cautum quidem erat Canone 68. Concilii Quini Sexti περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τίνι τῶν πάντων βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης διαφθείρειν. „ ne cui liceret, ex universis libris V. & „ N. T. quicquam corrumpere". Hoc tamen non obstante Balsamon querelam eandem repetit: Τίνες δὲ αἰσχροκέρδειαν βιβλίων τῶν θείων γραφῶν ἐμπορεύμενοι ἀπήλειφον p. p. Σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς βιβλιοκαπήλους τοὺς ἀπαλείφοντας τῶν θείων γραφῶν. „ Quidam turpis lucri gratia libros Scripturae S. mercati deleverunt--- „ Nota haec propter Caupones librorum, qui membranas S. S. delent". Palaeographia p. 186. talium librorum mentionem facit; Tales sunt in Bibliotheca Regia Codices 1905. & 2245. infra describendi.

16. Aliquando integra folia in *Supplementum* deperditorum a juniori manu adscripta inseruntur. Quod notandum est, ne lector specie majoris vetustatis decipiatur, quod a Beza atque Simonio factum est, qui talia assumenta ex Codice Cantabrigiensi & S. Germani pro genuinis venditarunt.

17. Notandum etiam est, ubi a prima vel ab alia manu, hujus vel illus *festi*, quo certa Euangelii aut Epistolae περικοπὴ legenda est, fit mentio; item ubi varia Nomina Urbium, Cœnobiorum, hominumque occurrunt: haec enim nos possunt deducere in notitiam vel temporis, quo scriptus fuit liber, vel loci, ubi usibus publicis inserviit; in qua indagatione multum nos juvaret accuratior notitia tum institutionis festorum Ecclesiasticorum, tum annorum, quibus hic vel ille, cujus mentio fit, Magistratum gessit.

18. Inprimis notandum, quis sit *possessor* alicujus Codicis & quis fuerit? ne, quod saepius accidit, eundem testem pro tribus aut quatuor citemus. Qua in re Simonius de Version. N. T. c. 32. Amelottium salse ridet, qui *Stephani* Codicem *primum*, & *Complutensem*, & Cardinalis *Ximenii*, & *Cisnerii*, & *Al-*

Alcalanum pro totidem diversis MSS. citaverit, cum non sit nisi unica, eaque typis vulgata, Editio.

19. Scriptores Graeci interdum apponunt, quo *Anno* scriptus Codex fuerit: numerant autem a Mundi Ortu ad Christi nativitatem annos 5508. & ita porro. Suspicor tamen, alicubi numeros aut male positos, aut male excerptos esse, ut Codex antiquior videretur.

20. Denique de iis qui *Varietates* Codicem scriptorum annotarunt, considerandum est, utrum codices suos accurate contulerint, et eo quidem consilio, ut omnia, quae in schedis collecta habebant, cum publico communicarent, & utrum omnia à Typothetis sine aberratione fuerint expressa. De *Erasmo*, *Stephano* & *Beza* certum est, eos minimam varietatum, quas in codicibus repererant, partem edidisse; quin & *Stephanum*, praeter eas quas in Editione ani 1550. exhibuerat, multo plures, ex *Octavo* inprimis codice suo, cum *Beza* communicasse: *Bengelius* vero Selectum Varietatum a se factum esse ultro fatetur. Plerique omnes ante *Bentlejum* rarissime annotarunt, ubi ordo verborum alius erat in scriptis atque in editis. Praeterea, ubi varietas lectionis sive additio erat prolixior, eamque plures codices exhibebant, ita tamen ut & ipsi in verbulo aut ordine verborum variarent, Stephanum brevitatis causa, unius codicis lectione exposita, reliquorum codicum, neglecta levi illa inter se varietate, numeros apponere consuevisse: eum vero qui operis Typographicis praefuit saepissime in numero codicum, aliquando etiam in notis obelorum, aberravisse deprehendi.

Unum addo, quantumcunque quis omnia & accurate notare & edere sibi proposuerit, non tamen existimandum est fieri posse, ut nunquam labatur atque erret. Qui in his se exercuit, eundemque codicem bis contulit, experientia edoctus ita esse fatebitur. Quin etiam testor, me, cum codices plures contulissem, multos *Stephani*, *Bezae* & *Millii*, qui eosdem prius contulerant, errores animadvertisse: meos etiam alii, sed fortasse pauciores, ostendent. Summam enim ἀκρίβειαν praestare imbecillitas humana non permittit. Si cui testimonium meum suspectum est, adeat editionem *L. Annaei Flori* à Cl. *Dukero* nuper procuratam, inveniet in tam brevi libello viros summos *I. Gruterum* & *Cl. Salmasium*, plus centies ex Codicibus Palatinis, & inprimis ex Codice *D. Nazarii*, quos uterque suis oculis usurpaverat, diversas & inter se dissidentes unius ejusdemque loci lectiones afferre. Si quis ergo putaret, ubi duo viri docti duas ejusdem loci diversas lectiones afferunt, eos non uno eodemque Codice usos fuisse, saepius & falleretur et falleret. Potuit enim id accidere vel ejus qui contulit vel Typographi errore.

Haec ideo observo, quia & vera sunt, & si ignorentur, non solum in errores conjiciunt, verum etiam studium omne errores tum suos tum aliorum emendandi extinguunt.

De Codicibus Evangeliorum Graecis veteribus.

A. Agmen ducat Codex ALEXANDRINUS dictus, quem, a Cyrillo Lucari Patriarcha Constantinopolitano dono datum Carolo I. Regi Angliae, Thomas Roe ex legatione Turcica redux Londinum attulit sub annum 1628. in Bibliotheca regia ad hunc usque diem custoditum N°. 111.b.. Codex est Veteris Novique Testamenti Graecus membranaceus in folio; singulae paginae duas exhibent Columnas, quarum singulae quinquagenis circiter constant lineis. Innotuit iste Codex primo per Patricium Junium Bibliothecarium Usserio, Grotio, Hammondo, & per hos Pricaeo atque Curcellaeo; deinde ex eodem Alexander Huissus diligentius Variantes Lectiones collegit, & in Polyglottis Londinensibus edidit; novissime etiam a Millio, & post hunc, a me ipso & R. Bentlejo studiose cum editis collatus est.

Temporum injuria accidit, ut iste codex capite truncaretur usque ad Matth.

Cap.

Cap. XXIV. 6. ὁ νυμφίος ἔρχεται. Deinde mutilatus eſt a Jo. VI. 50. ἵνα τὶς ἐξ αὐτοῦ ad VIII. 52. οἱ προφῆται καὶ σὺ, denique & a 2. Cor. V. 13. ἐπίστευσα ad XII. 7. Praefert hic codex in V. T. Euſebii Hypotheſes in Pſalmos, in Evangeliis vero ejuſdem Τίτλους & Κεφάλαια. Pſalmis praefixa eſt una eademque manu Ἀθανασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ πρὸς Μαρκελλῖνον: ſequuntur porro Κανόνες ἡμερινοὶ καὶ νυκτερινοὶ τῶν Ψαλμῶν, item ὀρθρινοὶ & λυχνικοὶ, praeſcribentes, quinam Pſalmi ſingulis diei noctisque horis, item mane & veſperi ſint in Officiis divinis decantandi: in fine vero legitur Προσευχὴ Μαρίας τῆς Θεοτόκου. In Cantico Canticorum perſonae colloquentes Sponſi & Sponſae minio diſtinguuntur, quod etiam in quibusdam Codicibus Latinis ſcriptis editisque obſervavi. Denique habet Epiſtolarum ſubſcriptiones, ut πρὸς Κολασσαεῖς ἀπὸ Ῥώμης, πρὸς Θεσσαλονικεῖς α. ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν, πρὸς Θεσσαλονικεῖς β. ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν, πρὸς Τιμόθεον α. ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, πρὸς Τιμόθεον β. ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, πρὸς Τίτον ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως.

Si *P. Junium*, *B. Waltonum*, *J. E. Grabium*; *J. Millium*, *R. Bentlejum*, *G. Whiſtonum* & pleroſque Anglos audimus, Codex iſte omnibus numeris ita abſolutus eſt, ut ad hanc normam omnes aliorum Lectiones ſint exigendae atque emendandae. *Millius* prol. 1341. „ Textum, inquit, ipſum „ quod ſpectat, ut eſt exemplaris N. T. omnium toto orbe longe vetuſtiſſimi, „ ita certe jam ab ipſis fere Canonis incunabulis vix extitiſſe cenſeo, qui Archetypum Evangeliſtarum & Apoſtolorum ipſo fidelius expreſſerit ---- Textus A- „ lexandrinus mirifice accuratus videtur, & ad ipſam Apoſtolorum, ut ita di- „ cam, amuſſim compoſitus". Hoc Anglorum aeſtu abreptus, fateor, in eandem inclinabam ſententiam, cum A°. 1729. Prolegomena ſcriberem; dum vero praelum exercerent, variae mihi natae ſunt ſuſpiciones, quibus permotus, ut nimiae hujus Codicis laudes reſecarentur, curavi. Suſpiciones quidem meas ante hos decem annos, rogatu V. Cl. *Jacobi Porteri*, Regis Angliae ad Imperatorem Turcarum hoc tempore Legati, cum eruditis quibusdam Anglis, & cum ipſo Archiepiſcopo Cantuarienſi communicavi: nunc autem rem totam retractare conſtitui, inquiſiturus à quo, ubi, quando, & quomodo hic Codex fuerit exaratus.

1. Codex noſter, poſt recenſitum Librorum Sacrorum indicem, Verba Arabica recentiore manu ſcripta exhibet, quorum hic eſt ſenſus „Memorant hunc „ librum ſcriptum eſſe calamo *Theclae* martyris". Quod eſt abſurdum, cum Thecla Pauli Apoſtoli diſcipula protomartyr ante eſſet mortua, quam libri N. T. in unum volumen colligerentur: Epiſtolam certe Athanaſii & Canones Euſebii deſcribere non potuerit. Hunc anachroniſmum ut vitaret *Cyrillus Lucaris*, rem ita narravit „ Liber iſte Scripturae Sacrae N. & V. Teſtamenti, prout „ ex traditione habemus, eſt ſcriptus manu Theclae nobilis feminae Ægyptiae, „ ante mille & trecentos annos circiter, paulo poſt Concilium Nicenum". At hoc non erat Traditiones retinere, ſed novas & veteribus contrarias fingere. Thecla enim protomartyr non fuit nobilis femina Ægyptia, ſed Iconii nata, & Seleuciae in Piſidia martyrium paſſa fuiſſe dicitur. Nec melius ſe expedivit *Grabius*, qui commenticiam Cyrilli Theclam diu anxie quaerens *eam ſibi inveniſſe viſus eſt apud Gregorium Nazianzenum*, ſcribentem de Virginibus Seleuciae in monaſterio S. Theclae dicato viventibus; cui conjecturae locus eſſe non poteſt, niſi & Theclam promartyrem ſeculi primi cum monaſterio circa finem ſeculi quarti eidem dicato confundamus, & pro nobili muliere Ægyptia ſubſtituamus Virgines Seleuciae degentes, denique Theclam, ex calculo Grabii centum annos natam, a Nazianzeno potuiſſe vocari κόρην i. e. tenerae aetatis puellam admittamus. Caeterum cum is, qui hunc codicem exaravit, verborum ordinem claritatis cauſa ſaepe mutare auſus ſit, fatente Millio prol. 1341., cumque contextum varie interpolaverit, praeterea etiam Latinae linguae, ut infra

 pro-

probabimus, non imperitus fuerit, multo eſt veroſimilius, illud non a virgine ſive Seleucienſi ſive Alexandrina, ſed a viro fuiſſe profectum. Accedo igitur ſententiae *Caſimiri Oudini*, qui ex Canonibus diurnis nocturnisque in hoc Codice annotatis judicavit, codicem hunc in uſum monaſterii Acoemitarum, adeoque a monacho Acoemita exaratum fuiſſe.

2. Poſtquam *Patricius Junius* in praefatione Epiſtolis Clementis praefixa primus indicaſſet, „ Cyrillum ex Ægypto, cum ſedem Alexandrinam relinque„ ret, magnam librorum ſupellectilem, & inter eos Codicem Theclae ſecum „ Conſtantinopolin advexiſſe" vulgo creditum eſt, hunc Codicem *Alexandriae* & repertum & exaratum fuiſſe. Incidi tamen in narrationem haud paulo diverſam, dignam meo judicio, quae ex literis MSS. *Jo. Rodolfi Wetſtenii* avunculi mei magni ad Martinum Bogdanum, Doctorem Medicum Bernenſem, in lucem protrahatur. Ita autem ei ſcripſit d. 14. Jan. 1664. „ — De Codice MS Grae„ co Bibliorum in regia Londini Bibliotheca mihi quidem narravit Patricius „ Junius Bibliothecarius regius, eum dono datum Regi Carolo I. à Cyrillo Pa„ triarcha Conſtantinopolitano. Praeceptorem in Graecis hic habui *Matthae*„ *um Muttis* ex Cypro, ejusdem Patriarchae Diaconum, qui retulit, Codicem „ illum inventum in monte Atho, in cujus ambitu ſint monaſteria XXII (toti„ dem caſtella Monachorum) nunquam a Turcis expugnata, ſed tributo penſo „ hactenus conſervata." Item d. 11. Martii ejusdem anni „ Caroli Regis Bri„ tanniae Bibliotheca nobis (A°. 1638. menſe Iulio) ante bellum ferale oſtenſa „ per Cl. Patricium Junium Bibliothecarium regium: apud quem viſa volumi„ na illa Biblica quadratis per omnia literis in pergameno ſcripta, manu The„ clae: de qua ipſe in editione Clementis Romani. Tamdiu deſideratae illae „ epiſtolae propemodum periiſſent in portu: ecce enim dum Cl. Junius earum „ parat editionem, volumen incendio Muſei, quo jacebat, ambuſtum lacunas „ accepit, & vix flammis ereptum perque feneſtram projectum, hactenus ſer„ vatum eſt. Mirabar, Editores Bibliorum πολυγλώττων nuperos non exhibu„ iſſe Graecam Verſionem illorum Codicum regiorum, a Cyrillo Patriarcha „ Conſtantinopolitano donatorum, quod Junius promiſerat jam olim, Com„ menio quodam (me vidente) adhibito & conducto, ut transſcriberet pro Ty„ pothetis forma literarum vulgari & accentibus deſuper notatis. Monachi, a„ pud quos inventa ſunt illa volumina, retulit Matthaeus Muttis Cyprius, Dia„ conus praedicti Patriarchae, habitant in monte Atho altiſſimo, in cujus am„ bitu viginti monaſteria, quaſi totidem caſtella, videre ſit, tributo penſo huc„ usque ſecura. Noſti locis ſacris parci a Turcis magis quam a noſtris". Ego quidem nullam video cauſam teſtimonium M. Muttis in dubium vocandi, eoque minus quod cum naratione P. Junii facillime conciliari poſſit: cum enim conſtet Cyrillum Lucarem primum in monte Atho, poſtea Alexandriae, denique Conſtantinopoli degiſſe, quid obſtat, quin ſtatuamus, Codicem noſtrum, in monte Atho inventum, primo Alexandriam & inde Conſtantinopolin allatum fuiſſe? Nondum tamen habemus, quod quaerimus; licet enim eviciſſemus Codicem a Cyrillo in monte Atho inventum fuiſſe, minime tamen ex eo conſequeretur, in eodem monte & ſcriptum fuiſſe, & per XI. ſecula continua latuiſſe. Poſſet aliquis ſuſpicari Conſtantinopolitanum potius eſſe Codicem quam Alexandrinum, tum quod multi alii codices Conſtantinopoli in montem Atho fuerunt delati, tum quod inde multo facilius citiusque eo perveniri poteſt quam Alexandria. Porro ſi codex vel Theclae vel Acoemitarum fuit, nec templum Theclae nec monaſterium Acoemitarum in Ægypto repertum eſt, Conſtantinopoli vero, Liberato teſte in Breviario c. 18., Flavitas presbyter qui fuit a S. Thecla in locum Acacii ordinatus eſt Archiepiſcopus A°. 488., & eodem Seculo, teſte Evagrio, minimum quatuor Acoemitarum coenobia Conſtantinopoli fuerunt. Nihilominus a ſententia vulgo recepta nondum diſcedo, non una conjectura, ubi

ubi certa teſtimonia deſunt, ductus. Primo figura literarum eſt elegans & Alexandrina. Licet autem negare nolim, juniores etiam alibi characterem veterem & Alexandrinum imitari potuiſſe, ubi tamen in dubio res eſt, probabilius ſemper erit, veterem eſſe & Alexandrinum, quam imitatum & nuper effictum. De eo charactere loquuntur patres Synodi Conſtantinop. VIII. dictae, ubi de Photio Patriarcha agunt: Σύγγραμμα καταρτισάμενος ἐπὶ παλαιοτάτων Χαρτίων γράμμασιν Ἀλεξανδρινοῖς τὴν ἀρχαϊκὴν μάλιστα χειροθεσίαν μιμησάμενος γράφει. Eadem literarum figura congruit cum Copticis id eſt Ægyptiacis. Porro orthographiam iſte codex negligit, ut alii ex Ægypto allati omnes. Deinde easdem Lectiones habet, quae reperiuntur tum apud Cyrillum Alexandrinum, tum in Verſione Coptica in Ægypto adornata, in Evangeliſtario Arabico-Graeco, quod nobis ſextum eſt, & in margine Verſionis Syriacae poſterioris, cum MS. Graeco Alexandriae A°. 615. collatae.

3. Si Codex noſter ab *Acœmita* ſcriptus eſt, uti diximus, non poteſt *ſeculo quinto* eſſe vetuſtior; Acœmitarum enim inſtitutum autorem habuit Marcellum Epiſcopum Apamienſem, vel potius Alexandrum ejus ſucceſſorem, qui floruit anno Chriſti 420., teſte *du Cange* in Gloſſario. Porro appellatio τῆς θεοτόκου & Archiepiſcopi, quae in noſtro Codice invenitur, ſeculo demum quinto occaſione Neſtorii atque Cyrilli fuit uſitata. Exiſtimo igitur, tempus, quo Codex iſte ſcriptus eſt, incidere in finem Seculi quinti, quae etiam Millii eſt ſententia prol. 1338. Non neſcio *Grabium* tempus ſcripti hujus Codicis ad finem Seculi IV. referre, atque objicere, ſi poſt annum 396, quo Epiſcopus aliquis Epiſtolas Paulinas in Capita diviſit, & poſt annum 458. quo *Euthalius* Diaconus idem praeſtitit in Actis & Epiſtolis Catholicis, noſter Codex fuiſſet exaratus, habiturum etiam titulos Capitum in Actis & Epiſtolis, ſicut habet Titulos & Capita Euſebii in Evangeliis. Id vero non conſequitur; Canones enim Euſebii & magno artificio ſunt concinnati, & magnam utilitatem praeſtant: contra Sectionibus Epiſtolarum in Capita ſine ullo incommodo facile caremus. Praeterea Euthalius non Sectiones ſolum & Capita, ſel etiam numerum Verſuum, & Indicem locorum ex V.T. ad teſtimonium citatorum, & Subſcriptiones & Prologos habet, quae ſupervacanea & nimia diligentia potuit librarios abſterrere, unde etiam factum, ut Codices rariſſimi totam illam farraginem exhiberent; neque cauſa erat, cur reliquis omnibus neglectis ſolam Diviſionem Capitum Codex noſter retineret. Illud etiam obſervo, veroſimile videri, Codicis noſtri Scriptorem opera Euthalii uſum fuiſſe, & ex ipſo notaſſe, ubi Paulus Epiſtolas ad Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Timotheum & Titum ſcripſerit: de Euthalii porro conſilio Epiſtolam ad Hebraeos, quae apud nos inter Paulinas poſtremum locum obtinet, ante Epiſtolas ad Timotheum, Titum & Philemonem collocaſſe; quin & Lectiones Euthalii (quales L. A. *Zacagnius* edidit) ſaepiſſime ſecutum fuiſſe.

At multo longius a vera aetate hujus codicis aſſignanda aberravit *Oudinus*, non ante ſeculum X. illum exarari potuiſſe contendens, quia Epiſtola, quam codex exhibet, Athanaſii ad Marcellinum tum demum, ut perperam putabat, ſuppoſita atque conficta fuerit. Nam Seculo X. ſolebant voces relicto inter ſingulas ſpatio a ſe invicem diſtinguere, & accentus apponere, quorum neutrum in noſtro Codice factum eſt. Neutiquam etiam eſt veroſimile, hunc Codicem, qui ex Verſione Itala interpolatus eſt, aut poſt receptam Hieronymi editionem aut poſt ſchiſma Græcorum ſcriptum fuiſſe. Porro ſi Codex iſte poſt ſeculum VI. & poſt exortum Muhammedem fuiſſet exaratus, ſine dubio nomen Saracenorum ſive Agarenorum librarium noſtrum non latuiſſet: de quo tamen nihil quicquam audiviſſe videtur, cum 1. Paral. V. 20. Ἀγαραῖοι, vel juxta alios codices οἱ Ἀγαρηνοὶ in noſtro codice οἱ ἀγοραῖοι ab ipſo appellentur. Denique aut vehementer fallor, aut non ſolum vir doctus, qui verſionem Syram poſteriorem A. 615. Alexandriae cum codicibus Graecis contulit, & variantes Lectiones in margine

annotavit; ſed etiam alius antiquior, qui varias Lectiones obelis atque aſteriſcis ſignatas in Contextum recepit, hoc ipſo Codice Alexandrino, qui Lectiones ſingulares & proprias habet, fuit uſus.

4. Supereſt praecipui momenti quaeſtio de *autoritate & fide* hujus codicis. Nihil quidem aut antiquitati ejus, aut elegantiae characterum, quibus exaratus eſt, detractum volo: ſunt tamen non pauca, quae pretium ejus valde imminuunt. Ea nunc, pace virorum aliter ſentientium, ſola veritatis ſive per certa indicia ſive per conjecturas probabiles inquirendae ſtudio proponam. Primo plurimos errores in ſcribendo commiſit librarius, talesque qui vel ſupinam negligentiam vel ingenium potius luxurians & in re ſeria ludens produnt. e. gr. 1. Reg. XXI. 1. Ἰσϱαὴλ pro Δαυίδ. XXII. 18. ἀπεστράφη, pro ἐπεστράφη. XXVIII. 14. ὄρθϱιον pro ὄρθιον. 2. Reg. I. 18. Ἰȣ́δα pro Ἰσραήλ. II. 30. ἀπέστϱεψεν pro ἀνέστρεψεν V. ult. γάζης pro γῆς. XIII. 7. ἅδȣ pro αὐτοῦ. XXI. 2. αἵματος pro ἐλλείμματος. XXIII. 9. ἀνεβόησεν pro ἀνέβησεν. 4. Reg. XIV. 2. Ἰσραὴλ pro Ἱερουσαλήμ. XVIII. 21. τρυγήσει pro τρήσει. XXV. 14. ἱμάτια pro ἰαμίν. 1. Par. IX. 37. Μακεδὼν pro Μακελώθ. VIII. 13. Ἀδὰμ pro Αἰλάμ. XVI. 3. ἀρτοκοπιακὸν pro ἀϱτοκοπικόν, κ. λ. quae aberrationes ex inflexione vocis in aliam, cujus literae quidem ſunt ſimiles, mens autem eſt diverſiſſima, in hominem libros ſacros, uti decet, religioſe tractantem vix cadere poſſe videntur. Porro librarius noſter Codicem, quem tam negligenter ſcripſerat, non, ut debebat, cum αὐτογράφῳ collatum emendavit, ſed ſtudio potius tum a prima manu, tum priori ſcriptura vel ſcalpro raſa vel ſpongia deleta paſſim interpolavit. Exemplo ſit error in numeris Pſalmorum commiſſus, cum enim ad Pſalmum LXXVI. retuliſſet numerum, qui ad LXXVII. pertinebat, & errorem per ſequentes Pſalmos uſque ad XCIII. continuaſſet, tum demum errore deprehenſo cum nollet numeros ſcriptos delere vel corrigere, Pſalmis duobus eundem numerum adſcripſit, ut in ordinem aliquo modo rediret.

Verum aliud eſt quod me diu torſit, nimirum iſtius codicis mirus cum Verſione Latina conſenſus. Si enim, ut omnes Eruditi, omnesque, excepta Eccleſia Latina, Chriſtianorum Societates credunt, libri ſacri ex Graeco in Latinum ſermonem negligenter & imperite ſunt converſi, fieri aliter nequit, quin eadem Cenſura notetur Codex Graecus, qui ab omnibus aut pleriſque Graecis diſſentiens cum Latina verſione conſentire deprehenditur. Cum igitur & otium & codicem editum, qui variantes Alexandrini lectiones, a P. Junio cum H. Grotio olim communicatas, habebat adſcriptas, fuiſſem nactus, rem paulo accuratiori examini ſubjicere ſtatui. Obſtupui autem cum viderem ſummam perpetuamque Codicis Alexandrini cum Verſione Itala convenientiam; eam intelligo verſionem, quae in Codice Cantabrigienſi ſive Bezae, & in Oxonienſi Laudiano dicto reperitur, quamque Hieronymus, temporibus ſervire coactus, magnam partem retinuit. Vix una eſt ex centum Codicis Alexandrini Variationibus, quae non cum Itala faciat: cujus ſi plura & integriora haberemus exemplaria, omnes forte aut plerasque ſaltem ex iis in Codicem noſtrum defluxiſſe videremus. Codicis Alexandrini lectiones ab editis diverſas ex Itala verſione ut plurimum fluxiſſe ut ſtatuam, non una me movet ratio. Aut enim Itala verſio Codicem Alexandrinum, aut Codex Alexandrinus verſionem Italam ſequitur: illud qui affirmat, dicat mihi, quomodo fieri potuerit, ut non hodie ſolum in plerisque, ſaepe in omnibus Codicibus Graecis aliter legeretur, verum etiam ut earum lectionum, quas Codex Alexandrinus exhibet, apud Patres Graecos nec vola nec veſtigium appareret? Si codex Alexandrinus verus fons eſt, quis illum ab omnibus Graecis avertit, & ad ſolos Latinos derivavit? Dicat porro, cum Latino interpreti ſolemne ſit nomina propria Virorum & Urbium variis modis immutare atque corrumpere, qui factum, ut Alexandrinus codex neglecta veritate cum Latino conſpiraverit, & *Lyſtra* v. gr. ex Lycaonia in Lyciam & ad mare detraxerit? Dicat denique, ubi interpres Latinus verba, quae emendatione egere putabat, nimia

mia ſine dubio licentia & non una via, emendare tentavit, aut ubi vocem a ſe non intellectam omiſit, aut ubi, cum eſſet vox πολύσημος, eam voce Latina, qua non oportebat, reddidit, aut ubi unam vocem Graecam duabus Latinis expreſſit, aut ubi conſtructionem atque ordinem verborum genio & rhythmo linguae ſuae adaptavit, qui factum, ut Codex Alexandrinus contra pleroſque omnes alios Codices Graecos, & contra ſcriptorum ſacrorum Graecaeque linguae conſuetudinem, cum Verſione Latina conveniret, ſi non ex ipſa hac verſione eſſet interpolatus? quis caſus aut quae neceſſitas tantum conſenſum efficere potuiſſet? Exemplis res fiet clarior.

ACTORUM CAP.

I. 19. Ἀκελδαμὰ] Ἀκελδαιμαχ Aceldemach. *Cant.* Ἀκελδαμαχ *Laud. Acheldemach*, *tres codices Latini* & *Auguſtinus.* Ἀκελδαμαχ ALEX.
25. κλῆρον] τόπον *Cant. Vulg.* ALEX.
26. ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν] ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς *Vulg.* ALEX.
II. 1. ὁμοθυμαδὸν] Simul *Laud. Cant. Auguſtinus.* Pariter *Vulg.* ὁμοῦ ALEX.
42. καὶ ſecundo loco] — *Cant. Vulg.* ALEX.
43.] + ἐν Ἱερουσαλὴμ *Laud. Vulg.* ALEX. Ibidem + φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας. *Vulg.* ALEX.
47. τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Πέτρος *Cant.* ἐπι τὸ αὐτό. Πέτρος δὲ *Vulg.* ALEX.
III. 22. Πρὸς τοὺς πατέρας] — *Vulg*, ALEX. + ἡμῶν *Cant.* + ὑμῶν *Laud.*
IV. 6. συναχθῆναι-τοὺς ἄρχοντας-καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον] ut congregarenter-principes- & Annas princeps ſacerdotum &c. *Cant. Vulg.* omnia in caſu recto. συναχθῆναι-τοὺς ἄρχοντας-καὶ Ἄννας, καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀλέξανδρος, ALEX. contra regulas Grammaticas.
11. οἰκοδομούντων] οἰκοδόμων *Cant.* ALEX.
26. ὁ διὰ στόματος Δαυὶδ τοῦ παιδός σου εἰπών] ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου διὰ τοῦ στόματος λαλήσας Δαυὶδ παιδός σου *Cant.* ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών. *Laud.* qui ſpiritu Sancto per os patris noſtri David pueri tui dixiſti *Vulg.* per os patris noſtri David ſancti pueri tui *Hilarius*, per ſpiritum ſanctum & os patris noſtri David, *Lucifer.* διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ τοῦ παιδός σου ALEX.
27. ἀληθείας] + ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. *Cant. Laud. Vulg.* ἐν τῇ πόλει σου ταύτῃ ALEX.
V. 5. ταῦτα] — *Cant. Vulg. Lucifer.* ALEX.
16. συνήρχετο-τὸ πλῆθος-εἰς Ἱερουσαλὴμ] Concurrebat-multitudo-Jeruſalem. *Vulg.* συνήρχετο-τὸ πλῆθος-Ἱερουσαλήμ. ALEX.
28. οὐ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
34. ἀποστόλους] ἀνθρώπους *Vulg.* ALEX.
39. αὐτὸ] αὐτοὺς *Cant. Laud. tres Codices Latini.* ALEX.
41. αὐτοῦ] Domini Jeſu *Laud. Jeſu Vulg.* — *Cant.* ALEX.
VI. 8. πίστεως] χάριτος *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
9. καὶ Ἀσίας] — *Cant.* ALEX.
13. βλάσφημα] — *Cant. Vulg.* ALEX.
VII. 16. τοῦ Συχὲμ] τοῦ ἐν Συχὲμ *Laud.* ALEX.
17. ὤμοσεν] ἐπηγγείλατο *Cant.* ὡμολόγησεν *Laud. Vulg.* ALEX.
18. ἕτερος] + in Ægypto *Vulg.* + εἰς Αἴγυπτον ALEX.
21. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν] expoſito autem illo *Vulg.* ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ *Cant.* ALEX.
30. ἐν πυρὶ φλογὸς] ἐν φλογὶ πυρὸς *Laud. Vulg.* ALEX.
31. πρὸς αὐτὸν] — *Codex Latinus* & ALEX.

 35. ἐν

35. ἐν χειρὶ] σὺν χειρὶ *Cant. Vulg.* ALEX. μετὰ τοῦ *Laud.*
43. Ῥεμφὰν] Ῥεφὰν *Laud.* ALEX.
48. ναοῖς] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
58. ἐκβαλόντες] + αὐτὸν *Cant. Vulg.* ALEX.
VIII. 10. ἡ μεγάλη] ἡ καλουμένη μεγάλη *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. οὔπω] οὐδέπω *Cant. Laud.* ALEX.
33. αὐτοῦ primo loco] — *Vulg.* ALEX.
39. κυρίου] + ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον, ἄγγελος δὲ Κυρίου *Auguſtinus, Rabanus*, ALEX.
IX. 20. χριστὸν] Ἰησοῦν *Laud. Vulg.* ALEX.
24. παρετήρουν τε τὰς πύλας] παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας *Laud. Vulg.* ALEX.
25. αὐτὸν οἱ μαθηταὶ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ *Hieronymus, Correctorium Bibliorum*, ALEX.
29. ἑλληνιστὰς] gentibus & Graecis *Vulg.* ἕλληνας ALEX.
31. αἱ ἐκκλησίαι κλ] *Vulg.* & ALEX. omnia numero ſingulari.
38. ὀκνῆσαι] ὀκνήσῃς *Laud. Vulg. Codex Latinus.* ALEX.
X. 6. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν] — *Cant. Laud.* ALEX.
11. ἐπ' αὐτὸν] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
δεδεμένον καὶ] — *Laud. Vulg.* ALEX.
12. καὶ τὰ θηρία] — *Cant. Vulg.* ALEX.
14. ἢ] καὶ *Cant. Vulg.* ALEX.
16. πάλιν] εὐθὺς πάλιν *Cant.* εὐθὺς *Laud. Vulg.* ALEX.
23. ὁ Πέτρος] ἀναστὰς *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
32. ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι] — *Vulg. Beda, Correctorium Bibliorum*, ALEX.
36. ὃν] — *Cant. Vulg.* ALEX.
37. ἀρξάμενον] ἀρξάμενος γὰρ *Cant. Laud.* ALEX. ex ambiguitate vocis Latinae: incipiens.
XI. 13. ἄνδρας] — *Cant. Vulg.* ALEX.
17. δὲ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
20. ἑλληνιστὰς] ἕλληνας *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
22. διελθεῖν] — *Vulg.* ALEX.
26. αὐτοὺς] αὐτοῖς *Cant. Laud.* ALEX.
XIII. 6. τινα] + ἄνδρα *Laud. Vulg.* ἄνδρα τινα *Cant.* ALEX.
20. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι υ. καὶ ν.] ὡς ἔτεσιν υ. καὶ ν. καὶ μετὰ ταῦτα *Vulg.* ALEX.
23. ἤγειρε] ἤγαγε *Laud. Vulg.* ALEX.
26. ὑμῖν bis] ἡμῖν *Cant.* ALEX.
32. τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν] τοῖς τέκνοις ὑμῶν *Cant. Vulg. Beda.* ALEX.
43. ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων] αὐτῶν *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
τὰ ἔθνη] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
44. ἐρχομένῳ] ſequenti *Vulg.* ἐχομένῳ *Laud.* ALEX.
45. ἀντιλέγοντες καὶ] ἐναντιωμένοι *Laud.* — *Vulg.* ALEX.
XIV. 13. αὐτῶν] — *Cant. Vulg.* ALEX.
XV. 4. ἀπεδέχθησαν] παρεδέχθησαν *Cant.* ALEX.
14. ἐπὶ] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
17. πάντα] — *Cant. Vulg.* ALEX.
18. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ] nota a ſeculo eſt Deo omnia opera ſua *Laud.* γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος ἐστι τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ *Cant. Vulg.* γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ ALEX.
33. τά δὲ] — *Vulg.* ALEX.
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ] οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ *Cant. Vulg.* ALEX.

24. λέ-

24. λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον] — *Cant. Vulg. Beda*, ALEX.
33. πρὸς τοὺς ἀποστόλους] πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτοὺς *Vulg. Beda*, ALEX.
34. ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ] — *quatuor Codices* & ALEX.
37. συμπαραλαβεῖν] + καὶ *Laud. Vulg.* ALEX.
XVI. 3. ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν] ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες, ὅτι ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν *Vulg.* ALEX.
7. κατὰ τὴν Βιθυνίαν] εἰς τὴν Βιθυνίαν *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
τὸ πνεῦμα] + Ἰησοῦ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
13. τῇ τε ἡμέρᾳ] τῇ δὲ ἡμέρᾳ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. Πύθωνος] Πύθωνα *Cant. Vulg.* ALEX.
24. εἰληφὼς] λαβὼν *Cant. Laud.* ALEX.
33. οἱ αὐτοῦ] domus ejus *Vulg.* οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ALEX.
39. ἐξελθεῖν τῆς πόλεως] ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξέλθατε *Cant.* ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως *Laud.* ut egrederentur de urbe *Vulg.* ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως ALEX.
XVII. 4. σεβομένων Ἑλλήνων] σεβομένων καὶ Ἑλλήνων *Cant. Vulg.* ALEX.
5. ἀπειθοῦντες] — *Laud. Vulg.* ALEX.
ἀγαγεῖν] ἐξαγαγεῖν *Cant.* προσαγαγεῖν *Laud.* producere *Vulg.* προαγαγεῖν ALEX.
13. σαλεύοντες] + καὶ ταράσσοντες *Cant. Vulg.* ALEX.
14. ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν] ἐπὶ τὴν θάλασσαν *Cant.* ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν *Laud. Vulg.* ALEX.
18. τινες δὲ] + καὶ *Cant.* ALEX.
26. αἵματος] — *Vulg. Beda*, ALEX.
27. καὶ εὕροιεν] ἢ εὕροιεν *Cant. Vulg.* ALEX.
29. χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ] χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ *Laud.* ALEX.
30. πᾶσι] πάντας *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
XVIII. 2. ἐκ τῆς Ῥώμης] ἀπὸ τῆς Ῥώμης *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
5. πνεύματι] λόγῳ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
12. ἀνθυπατεύοντος] ἀνθυπάτου ὄντος *Cant. Vulg.* ALEX.
17. οἱ ἕλληνες] — *Vulg. Beda.* ALEX.
19. κατήντησε] κατήντησαν *Cant. Laud.* ALEX.
αὐτοῦ] ἐκεῖ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
21. ἀπετάξατο αὐτοῖς εἰπὼν] ἀποταξάμενος αὐτοῖς καὶ εἰπὼν *Laud.* ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν *Cant. Vulg.* ALEX.
δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα] — *Laud. Vulg.* ALEX.
δὲ] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
καὶ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
25. κυρίου] Ἰησοῦ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
XIX. 1. εὑρὼν] εὑρεῖν *Vulg.* ALEX.
2. εἶπε] + τε *Vulg.* ALEX.
εἶπον] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
3. εἶπε τε] εἶπεν δὲ *Cant.* ὁ δὲ εἶπεν *Laud. Vulg.* ALEX.
9. τινος] — *Codex vetus*, ALEX.
12. ἐκφέρεσθαι] ἀποφέρεσθαι *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν] ἐκπορεύεσθαι *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
13. ἀπὸ] καὶ *Laud. Vulg.* ALEX.
ὁρκίζομεν] ὁρκίζω *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. αὐτῶν] ἀμφοτέρων *Cant. Vulg. Codex antiquus*, ALEX.
21. διελθὼν] διελθεῖν *Cant. Laud.* ALEX.
26. ἀλλὰ] + καὶ *Cant.* ALEX.

27. λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα] λογισθήσεται, ἀλλὰ καθαιρεῖσθαι μέλλει *Cant.* λογισθήσεται, μέλλειν τε καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος *Laud.* reputabitur, sed & destrui incipiet majestas. *Vulg.* λογισθήσεται, μέλλει τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος. ALEX.
29. ὅλη] — *Vulg.* ALEX.
33. προεβίβασαν] κατεβίβασαν *Cant.* *Vulg.* συνεβίβασαν. *Laud.* ALEX.
35. ἄνθρωπος] ἀνθρώπων *Laud.* *Vulg.* ALEX.
δὲ] οὖν *Codices Latini*, ALEX.

XX. 1. μαθητὰς] + καὶ πολλὰ παρακαλέσας. *Cant.* καὶ παρακαλέσας *Laud.* *Vulg.* παρακαλέσας *Codices Latini*, & ALEX.
3. γνώμη] γνώμης *Laud.* ALEX.
4. Σώπατρος] + Πύῤῥου *Cant.* *Laud.* *Vulg.* ALEX.
7. τῶν μαθητῶν] ἡμῶν *Cant.* *Laud.* *Vulg.* ALEX.
15. καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν] & sequenti die venimus *Vulg.* τῇ δὲ ἐχομένῃ ἤλθομεν *Laud.* ALEX.
16. εἰ δυνατὸν ἦν] si possibile sibi esset *Vulg.* εἰ δυνατὸν εἴη *Laud.* ALEX.
18. πρὸς αὐτὸν] + & simul essent *Vulg.* + ὅμως ἐόντων αὐτῶν *Cant.* + ὁμοθυμαδὸν *Laud.* ὁμοῦ ὄντων αὐτῶν ALEX.
23. διαμαρτύρεται] διεμαρτύρατο μοι *Laud.* διεμαρτύρετο ALEX.
24. οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν] οὐδενὸς λόγον ἔχω μοι, οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν ψυχήν μου τιμίαν. *Cant.* nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem, *Vulg.* οὐδενὸς λόγον ἔχω, οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν ψυχήν μου τιμίαν. ALEX.
μετὰ χαρᾶς] — *Cant.* *Vulg.* ALEX.
25. τοῦ Θεοῦ] τοῦ Ἰησοῦ *Cant.* — ALEX.
28. οὗν] — *Cant.* *Vulg.* ALEX.
32. ἀδελφοὶ] — *Cant.* *Vulg.* ALEX.

XXI. 3. κατήχθημεν] κατήλθομεν *Laud.* *Vulg.* ALEX.
4. ἐπεμείναμεν αὐτοῦ] mansimus apud eos *Cant.* ἐπεμείναμεν αὐτοῖς *Laud.* ALEX.
ἀναβαίνειν] ingredi *Cant.* ἐπιβαίνειν ALEX.
5. προσηυξάμεθα καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπέβημεν] προσευξάμενοι ἀπησπάσμεθα ἀλλήλους καὶ ἐνέβημεν. *Laud.* oravimus & cum valefecissemus invicem ascendimus *Vulg.* προσευξάμενοι ἀπησπάσμεθα ἀλλήλους καὶ ἀνέβημεν. ALEX.
7. κατηντήσαμεν] venimus *Cant.* κατέβημεν *Laud.* *Vulg.* ALEX.
Ἱερουσαλὴμ] Ἱεροσόλυμα *Cant.* *Laud.* *Vulg.* ALEX.
13. ἀπεκρίθη δὲ] τότε ἀπεκρίθη *Laud.* *Vulg.* ALEX.
17. ἐδέξαντο] ὑπέδεξαν τε *Cant.* ἀπεδέξαντο *Laud.* *Vulg.* ALEX.
20. Ἰουδαίων] ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. *Cant.* ἐν τοῖς Ἰουδαίοις *Laud.* *Vulg.* ALEX.
21. πάντας] — *Cant.* *Laud.* *Vulg.* ALEX.
25. μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ] — *Vulg.* ALEX.
31. συγκέχυται] συγχύννεται *Cant.* *Vulg.* ALEX.
34. ἐβόων] ἐπεφώνουν *Cant.* *Laud.* ALEX.
μὴ δυνάμενος δὲ] καὶ μὴ δυναμένου αὐτοῦ. *Cant.* *Vulg.* μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ *Laud.* ALEX.

XXII. 2. προσεφώνει αὐτοῖς] loqueretur ad illos *Vulg.* προσεφώνει αὐτοὺς ALEX.
9. καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο] — *Vulg.* *Beda*, ALEX.
12. εὐσεβὴς] — *Vulg.* ALEX.
20. τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ] — *Cant.* *Vulg.* ALEX.
30. παρὰ] ὑπὸ *Laud.* *Vulg.* ALEX.
ἀπὸ τῶν δεσμῶν] — *Laud.* *Vulg.* ALEX.
ἐλθεῖν] συνελθεῖν *Laud.* *Vulg.* ALEX.

30. ὅλον]

30. ὅλον] πᾶν *Laud. Vulg.* ALEX.

XXIII. 6. Φαρισαίου] φαρισαίων *Vulg.* ALEX.

9. οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων] τινες τῶν Φαρισαίων *Laud. Vulg.* (ALEX.

μὴ θεομαχῶμεν] — *Laud. Vulg.* ALEX.

10. εὐλαβηθεὶς] φοβηθεὶς *Laud.* ALEX.

12. τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν] συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι *Laud.* ALEX.

15. κατάγῃ πρὸς ὑμᾶς] καταγάγῃ εἰς ὑμᾶς *Laud.* ALEX.

30. ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξ αὐτῆς] de insidiis quas paraverant illi. *Vulg.* ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν *Laud.* ALEX.

τὰ πρὸς αὐτὸν] — *Vulg.* ALEX.

ἔρρωσο] — *quinque Codices* & ALEX.

XXIV. 1. μετὰ τῶν πρεσβυτέρων] μετὰ πρεσβυτέρων τινων *Laud. Vulg.* ALEX.

2. κατορθωμάτων] διορθωμάτων *Laud. Vulg.* ALEX.

6. καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. Παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τοὺς κατηγόρους ἔρχεσθαι ἐπί σε] — *tres Codices* & ALEX.

9. συνέθεντο] συνεπέθεντο *Laud. Vulg.* ALEX.

10. εὐθυμότερον] εὐθύμως *Laud. Vulg.* ALEX.

12. ἐπισύστασιν] ἐπίστασιν *Laud.* ALEX.

13. δύνανται] + σοι *Laud. Vulg.* ALEX.

15. νεκρῶν] — *Vulg.* ALEX.

16. δὲ] καὶ *Laud. Vulg.* ALEX.

17. παρεγενόμην] *Laud.* & *Vulg.* ponit post μου. ALEX. vero in fine commatis.

20. εἰ] — *Laud.* ALEX.

23. καὶ προσέρχεσθαι] — *Laud. Vulg.* ALEX.

25. ἔσεσθαι] — *Laud. Vulg.* ALEX.

26. ὅπως λύσῃ αὐτὸν] — *Laud. Vulg.* ALEX.

XXV. πλείους] οὐ πλείους ὀκτὼ *Laud. Vulg.* ALEX.

Καισάρειαν] + καὶ *Vulg.* ALEX.

7. περιέστησαν] + αὐτῷ *Laud.* + eum *Vulg.* αὐτὸν ALEX.

φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου] ἐπιφέροντες τῷ Παύλῳ *Laud.* objicientes *Vulg.* καταφέροντες ALEX.

αἰτιάματα] αἰτιώματα *Laud.* ALEX.

8. ἀπολογουμένου αὐτοῦ] τοῦ δὲ Παύλου ἀπολογουμένου *Laud.* τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου *Vulg.* ALEX.

9. τοῖς Ἰουδαίοις θέλων] θέλων τοῖς Ἰουδαίοις *Laud. quatuor Codices* & ALEX.

11. γὰρ] οὖν *Laud.* ALEX.

15. δίκην] καταδίκην *Vulg.* ALEX.

16. εἰς ἀπώλειαν] — *Laud. Vulg.* ALEX.

18. ἐπέφερον] ἔφερον *Laud.* ALEX.

ὧν ὑπενόουν ἐγὼ] + πονηρῶν *Laud.* malum *Vulg.* πονηρὰν *Codices quatuor* (& ALEX.

21. πέμψω] ἀναπέμψω *Laud.* ALEX.

23. οὖσι] — *Vulg.* ALEX.

25. καταλαβόμενος] κατελαβόμην *Laud. Vulg.* ALEX.

26. προήγαγον] προσήγαγον *Laud.* ἐπήγαγον ALEX.

XXVI. 1. ὑπὲρ σεαυτοῦ] περὶ σεαυτοῦ *Laud.* ALEX.

6. πρὸς] εἰς *Laud.* ALEX.

7. Ἀγρίππα] — *Laud. Vulg.* ALEX.

12. τῆς παρὰ] — *Laud. Vulg.* ALEX.

14. λαλοῦσαν πρός με καὶ λέγουσαν] loquentem mihi *Vulg.* λεγούσης πρός με *Laud.* λέγουσαν πρός με ALEX.

15. ὁ δὲ] + κύριος *Laud. Vulg.* ALEX.

18. ἐπισ-

18. ἐπιστρέψαι] convertantur *Vulg.* ἀποστρέψαι ALEX.
22. παρὰ] ἀπὸ *Laud.* ALEX.
25. ὁ δὲ] + Παῦλος *Laud. Vulg.* ALEX.
28. χριστιανὸν γενέσθαι] Christianum fieri. *Vulg.* χριστιανὸν ποιῆσαι ALEX.
29. πολλῷ] μεγάλῳ *Vulg.* ALEX.

XXVII. 5. Μύρα] Λύστρα *Vulg. Hieronymus*, *Beda*, ALEX.
8. Λασαία] Thalassa *Vulg.* ἄλασσα ALEX.
14. Εὐροκλύδων] Euroaquilo *Vulg.* Εὐρακύλων ALEX.
19. ἐρρίψαμεν] ἔρριψαν *Vulg.* ALEX.
34. ἐκ] ἀπὸ *Vulg.* ALEX.
41. κυμάτων] maris *Vulg.* — ALEX.

XXVIII. 3. πλῆθος] τι πλῆθος *Vulg.* ALEX.
ἐκ] ἀπὸ *Vulg.* ALEX.
14. ἐπ' αὐτοῖς] παρ' αὐτοῖς *Vulg.* ALEX.
16. ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ] — *Vulg.* ALEX.
δὲ] — *Vulg.* ALEX.
17. τὸν Παῦλον] αὐτὸν *Vulg.* ALEX.
28. τὸ σωτήριον] hoc salutare *Vulg.* τοῦτο τὸ σωτήριον ALEX.
29. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν] — *Codices duo*, *Correctorium Bibliorum*, ALEX.

Similia comperiet, qui in aliis N. T. libris Codicem hunc cum Latinis contendere voluerit, nos pauca sed insigniora proponere erimus contenti. *Luc.* II. 14. ALEX. cum *Cant.* & *Vulg.* legit εὐδοκίας, licet idem Codex in Hymnis, qui libro Psalmorum annexi sunt, recte habeat εὐδοκία. 1. *Cor.* VII. 31. pro οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ALEX. *Clar.* & *Bœrn.* scribunt οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, & in Versione Latina: *qui utuntur hunc mundum*; quomodo etiam I. *Paulus* I. C. c. III. Tit. VI. §. 27. „ perinde, inquit, *omnia se usurum*, ac si optimus „ paterfamilias uteretur". XI. 3. ἵνα καυθήσωμαι] ALEX. ἵνα καυχήσωμαι, quomodo etiam Codices Latini legebant, *Hieronymo* teste. XV. 51. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα] ALEX. a prima manu πάντες μὲν κοιμηθησόμεθα, οἱ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ex emendatione vero, πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, cujus varietatis apud Latinos mentionem faciunt *Augustinus* & *Hieronymus*. 2. *Cor.* III. 13. εἰς τὸ τέλος] ALEX. εἰς τὸ πρόσωπον, quia vera Lectio *Versionis Vulgatae*, *in finem* mutata erat *in faciem*, *Philipp.* II. 30. παραβουλευσάμενος] *Clar. Boern.* ALEX. παραβολευσάμενος, quibus Versio *Vulgata* consentit. *Philem.* 2. ἀγαπητῇ] ALEX. *Clar. Boern. Vulg.* ἀδελφῇ. Unum adjiciam exemplum ex 2. *Jo.* 9. ubi cum omnes Codices Graeci legant, ὁ παραβαίνων, MSS. Latini habent, *qui praecedit*, & ALEX. ὁ προάγων. Manifestum autem est, facillime quidem errore librarii Latini verbum *recedit* transiisse in vicinum *praecedit*, sed ὁ προάγων & ὁ παραβαίνων vix permutari posse, nisi si quis ex Latina mala Lectione Graecam faciat non bonam.

Idem vidit *Jo. Harduinus*, quod ex Commentario ejus in N. T. A. 1741. edito postea deprehendi: ita enim in *Jud.* 5. „In Graeco vulgato, inquit, pro „ *Jesu* Κύριος *Dominus*. In MS. tamen ALEXANDRINO Ἰησοῦς, quoniam ex „ Vulgata fere concinnatum istud exemplar est". Et alibi saepe. Si intra hos terminos se continuisset vir doctus, & a paradoxa & temeraria conjectura abstinuisset, qua omnes N. T. libros ab Apostolis & Evangelistis Latine primum scriptos, postea vero nec feliciter nec fideliter Graece conversos fuisse contendit, non venia solum, verum etiam laude dignus videri potuisset. Quid quod ante istum etiam *R. Simonio* aliquid suboluit, qui Hist. Crit. N. T. c. XXXII. „non ausim, inquit, asseverare, Codicem MS. *Alexandrinum*, quin „ & ipsum *Vaticanum*, non esse in numero Codicum Veterum à librariis Latinis scriptorum?

Quid

Quid igitur? quemquam *Acoemitarum* Conſtantinopoli, vel librariorum Alexandriae tam fuiſſe Linguae Latinae peritum, ut libros ſacros ex hac lingua in Graecam convertere potuerit, & tam ineptum atque impudentem, ut id facere voluerit? Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί; Etiamſi non eſſet, quod ad hanc quaeſtionem reſponderemus, inde tamen minime conſequeretur, non demonſtrari poſſe, quod & jam, ni fallor, demonſtratum eſt, & poſtea ex aliis Codicibus demonſtrabitur Si tamen Hiſtoriam Eccleſiaſticam velimus conſulere, patebit, jam inde a ſeculo quarto, cum ortis controverſiis Eccleſiae Graecae Doctores in duas partes ſcinderentur, ingenio, eloquentia & numero tantum non aequales, eam partem, quae vincere cupiebat, Romam confugiſſe, majeſtatemque Pontificis comiter coluiſſe, eoque pacto oppreſſis per Pontificem & Epiſcopos Latinos adverſariis praevaluiſſe, atque orthodoxiam in Conciliis ſtabiliviſſe. Eam ob cauſam *Athanaſius* non ſine comitatu Romam petiit, pluresque annos ibi haeſit; Romam adiit etiam *Petrus* ejus ſucceſſor, & ſeculo quinto *Joannes* itidem Epiſcopus Alexandrinus, quo tempore etiam Simeones monachus *Acœmitenſis* Conſtantinopoli Romam miſſus eſt, teſte *Evagrio* H. E. III. 19. 21. Cum ergo & Alexandrini & Conſtantinopolitani tunc temporis frequenter Romam adirent, ibique diutius commorarentur, facile intelligimus, illos & aliquam ſermonis Latini notitiam & unum alterumve exemplar Verſionis Italicae ſibi comparare potuiſſe, & domum reduces, vel ut Latinis, quorum auxilio indigebant, gratum facerent, vel ut tempus fallerent, (quid enim tam ineptum eſt, quod Monacho otioſo in mentem venire non potuerit?) Codices Graecos ex Latinis emendare vel corrumpere potius fuiſſe aggreſſos. Athanaſium certe linguae Latinae non fuiſſe imperitum docet Hiſtoria apud *Sozomenum* H. E. IV. 10. Ne jam dicam ex Verſione Itala & Athanaſium locum *Lucae* XXIV. 42. attuliſſe, & *Cyrillum* allato loco 1. Jo. IV. 3. contra Neſtorium pugnaſſe, *Socratem* vero H. E. VII. 32. Codices Graecos hoc loco corruptos & ex Latinis emendandos eſſe contendiſſe.

Addam de hoc Codice judicia duorum Anglorum, alterum *Thomae Gatakeri*, qui *Adverſar.* p. 25. „ Codex ille, inquit, tot in Novi Inſtrumenti lo-
„ cis mendoſus, mutilatus, implicatus, interpolatus deprehenditur, ut adverſus
„ receptam vel iſtic vel alibi Lectionem exilis admodum aut nullius omnino ponde-
„ ris eſſe videatur. & p. 58. Manuſcripti illius non eſt tanta αὐθεντία, quae
„ tot Graecorum τῶν πάνυ καὶ παναρχαίων etiam repugnantium Teſtimoniis di-
„ ſertiſſimis objiciatur. Certe enim habet exemplar illud vitioſa haud pauca,
„ gloſſemata vero interjecta paſſim quam plurima". Alterum *Thomae Brunonis*, Mariae, Guilielmi III. M. Britanniae regis matri, a ſacris, Canonici poſtea Windeſorienſis Epiſtola ad Iſacum Voſſium 3 Decemb. 1660. ſcripta, quae cum multis aliis Amſtelodami in Bibliotheca Remonſtrantium aſſervatur: „ Codicem
„ illum *Alexandrinum*, de quo nos ſaepius inter nos, & habeo jam apud me,
„ Sereniſſimi mei Regis indultu, & per duos pene menſes habui. Sed frequen-
„ tibus occupatus negotiis illo uti non potui. Hoc tantum in aurem tibi, me
„ non habere illum adeo vetuſtum, prout vulgo fertur. Verum eſt, omnes li-
„ teras eſſe unciales & continuas, adeo ut moleſtiam lectori non exercitato ſa-
„ tis abunde praeſtent. Sed uno vel altero ſeculo poſt Athanaſium librum fuiſ-
„ ſe exaratum ampliſſime conſtat. Tomo quippe Pſalmorum praefigitur Epiſtola
„ Athanaſii ad Marcellinum, ipſiſſimo charactere".

5. Non poſſum tamen Codicem *Alexandrinum* e manibus dimittere, quin prius de Lectione loci celebris 1. Tim. III. 16. aliquid moneam. Occaſionem quaeſtioni praebuit *J. Millius*, qui ad verba θεὸς ἐφανερώθη haec habet: „ Inve-
„ cta igitur in locum verae Lectionis, iſta ὃς vel ὅ---ab incurioſis librariis. Nempe
„ cum Θεὸς jam olim fere contractim ſcripſerint ΘΣ, & vero virgula per lite-
„ ram *Theta* ducta tenuiſſima plerumque fuerit, adeoque & aciem forte fuge-

„ rit

„ rit ſcribarum, praeſertim feſtinantium; hinc facillimo errore natum ΟΣ. Cer-
„ te quidem in exemplari *Alexandrino* noſtro, linea iſta transverſa quam lo-
„ quor adeo exilis ac plane evanida eſt, ut primo intuitu haud dubitarim ipſe,
„ ſcriptum ΟΣ, quod proinde & in variantes Lectiones conjeceram, (maxime
„ quod audaculi neſcio cujus atque orthodoxi ſi placet manum offenderam, qui
„ quod lineolam iſtam tenuem haud obſervaſſet, pinguiori alia in medio literae
„ ducta, virgulaque ſuperna atramento aliquantulum incraſſata, curavit ut e-
„ mendate legeretur in poſterum Θ̄C̄.) verum poſtea perluſtrato attentius loco,
„ lineolae, quae primam aciem fugerat, ductus quosdam ac veſtigia ſatis certa
„ deprehendi, praeſertim ad partem ſiniſtram, qua peripheriam literae pertingit,
„ luculentiora multo habiturus, niſi obſtaret litura quam diximus hodierna, li-
„ neolae iſti ſuperinducta".

Poſtquam vero & ipſe, jam ante hos triginra duos annos, Codicem *Alexandrinum* inſpexiſſem, et inter amicos rogatus, me, quod Millius ſe ſecundis curis vidiſſe dixit, videre non potuiſſe indicaſſem, inventus eſt tandem nonnemo, qui libello Germanice edito me dente maledico carperet his verbis: *An certus eſt Codicem Alexandrinum ita legiſſe? Epiſcopus Waltonus atque Millius in Alexandrino legerunt* Θεὸς, *& Millius quidem, poſtquam locum repetitis vicibus & accuratiſſime inſpexit: hic autem dicit, ſe id non ita comperiſſe. Utris credemus, an doctis illis Anglis an novo huic Editori? Si de doctrina ageretur, facile expediri poſſet, utri eſſet credendum: Sed agitur unice de teſtimonio oculorum atque fide, & inde quidem ſtant duo viri accuratiſſimi, qui, quoties volebant, librum inſpicere & conſiderare potuerunt; hinc vero unus juvenis audax, qui codicem, ut ita dicam, non niſi in tranſitu vidit. Demus autem rem ita ſe habere uti dicit, & tenuem illam lineolam omnino non conſpici (in eo enim unice verſatur cardo controverſiae, utrum ſub nova lineola aliquid veteris lineolae promineat, quod contendit Millius) unde ſcire poteſt, ubi nova lineola conſpicitur, prius aliam & nunc obliteratam non extitiſſe, cujus nihil amplius appareat, quia nova linea ſuperinducta eſt? unde, inquam, ſcire poteſt, hic non ſcriptum fuiſſe* Θεὸς *ſed* ὃς; *Si res ita ſe haberet ut ait,* i. e. *ſi nihil amplius veteris lineae conſpiceretur, ideo tamen non legendum eſſet* ὃς, *ſed codex Alexandrinus omnino ſeponendus, & in eo nec lectio recepta nec alia eſſet quaerenda, ſiquidem ſciri non poſſet, utrum ſub illa lineola aliquid ſcriptum fuerit, an non? Qui aliter judicaret, aut profundam critices ignorantiam, quam ipſe nunquam fatebitur, aut, quod unum ſupereſt, ſingularem ad opiniones peregrinas Socinianas atque Libertinas proderet propenſionem.*

Haec eſt elaborata & decantata illa Criſis, in qua tot pene reperiuntur errores quot verba. Primo nihil cauſae fuit, *Waltonum*, qui Biblia Polyglotta ante edidit, quam ad Epiſcopalem dignitatem eveheretur, appellare *Epiſcopum*, niſi ut me Cenſor petulantiae inſimularet, qui Epiſcopo contradicere non ſim veritus. Haec vero accuſatio in caput ipſius recidit. Nam me ab errante, etiam ab Epiſcopo, diſſentire fas & jura ſinunt: at non licet ulli homini, nedum Epiſcopo, opinionem, inprimis erroneam, affingere, quod Cenſor facit. Aut proferat, ſi poteſt, teſtimonium Waltoni, ad quem in hac cauſa tam audacter provocat. Si dicat in editis a Waltono variis lectionibus nullam conſpici ad hunc locum ex Codice Alexandrino adnotatam; quid hoc ad *Waltonum*, qui in *apparatu* ultro ipſe fatetur, non ſe aut Epiſcoporum aliquem, ſed „*Alexandrum Huiſſum* S. T. B. Ecleſiae Cathedralis Wellenſis praebendarium, exemplar MS. Alexandrinum cum R. Stephani N. T. editione contuliſſe, variantesque lectiones, quae ſingulis paginis apponuntur, diligenter collegiſſe". Neque tamen ex ſilentio *Huiſſi* conſequitur, Codicem Alexandrinum a prima manu exhibuiſſe lectionem, quae nunc recepta eſt. Cum enim iſto Codice fuerit uſus, poſtquam *P. Junii* manum emendatricem eſſet paſſus, deprehendit Lecti-

Lectionem receptam à ſecunda manu adſcriptam, neque curavit indagare aut annotare, quid a prima manu fuiſſet, quod nec alibi unquam fecit. Ipſius vero *Millii* teſtimonium duplex eſt, in priori & mecum & cum veritate conſenſit, in poſteriore a ſe ipſo & a veritate diſceſſit. Aut probet Cenſor; *Millii* oculos, cum locum prima vice inſpiceret, hebetiores, ſecunda vero acutiores fuiſſe. Mihi quidem obſervatio ſecunda *Millii* ſemper & anxie quaeſita & nimis ſubtilis viſa eſt: auxerunt ſuſpicionem haec ejus verba, quibus confidenter affirmat, ſe *luculentiora multo lineolae exitis & evanidae veſtigia habiturum, niſi obſtaret litura lineolae illi ſuperinducta*, quod non eſſe teſtimonium dicere, ſed temere conjecturam facere, vel ipſe Cenſor meus, ſi ſibi conſtat, fateri cogetur. Quod ſequitur de *eruditione* eorum, qui hunc Codicem inſpexerunt, non ſolum eſt ἀπροσδιόνυσον, quod Cenſor pro ſua ſingulari eruditione agnoſcit, ſed etiam ſophiſticum. Niſi ſi probet, Epiſcopo aut Doctori Theologo, praeſertim ſi libros ediderit, ſemper palmam eruditionis eſſe tribuendam, eumque, qui nec Epiſcopus nec Doctor nec librorum Autor ſit, etiam inauditum contemnendum atque condemnandum eſſe. Addit: *Duo iſti viri potuerunt Codicem inſpicere & accuratiſſime conſiderare.* Annon & ego POTUI? Sed non quaeritur quid *potuerit* quis facere, ſed quid fecerit, & uter Codicem accuratius examinaverit. Pergit: *contra eos ſtat juvenis audax &c.* Si crimen eſt, nihil veri non dicere *audere*, & nihil falſi dicere *audere*, habebit me confitentem: illud porro ſciat me, quae *Juvenis* in Codice Alexandrino vidi, eadem iterum vidiſſe, & pervidiſſe, cum annum aetatis quinquageſimum quartum agerem.

Quod deinde fingit *de lineola veteri, cui nova ita ſuperinducta ſit, ut veteris nihil amplius appareat*, & ſecum pugnat, & teſtimonium *Millii*, ad quod ipſe provocavit, elevat. Si enim omnino nihil videri poteſt, quid vidit *Millius*? aut quam fidem meretur, ubi ſe aliquid vidiſſe affirmat? Hoc figmentum de lineola vetere per novam abſcondita inſignem prodit Cenſoris tum imperitiam tum audaciam, qui codicem *Alex.* quem nunquam vidit (quippe qui nec Angliam vidit) contra omnium oculatorum teſtium fidem deſcribit, qualem vult, non qualis eſt, atque ita cum umbra ſua colluctatus argutatur non aliter quam ſi coecus de coloribus loqueretur. Quoties enim in hoc codice litera ϴ a prima manu ſcribitur, ſemper repraeſentat circulum, diametro utrumque ejus latus dextrum & ſiniſtrum tangente, & per centrum ducta, in duas partes aequales diviſum, quod ex ſpeciminibus apud *Waltonum*, *Grabium*, *Montfauconium* & *Millium* exhibitis cuivis patet: P. vero *Junius*, cum locum corrigeret, inſcripſit circulo lineolam, quae nec latera circuli tangit (ut nunc *Theta* typis editur, quoties nominis proprii eſt litera prima) nec per centrum tranſit, ſed vel caſu vel ſtudio ſupra centrum paulo altius eſt evecta. Ex quo manifeſtum eſt, hanc novam lineam non obſtare, quo minus antiqua diametros integra & in centro & ad latus dextrum & ad ſiniſtrum conſpici poſſet, ſi omnino olim fuiſſet ſcripta. Ego quidem, qui cum venia Cenſoris oculis meis credo, veteris lineae nec volam nec veſtigium deprehendi: quid Millius viderit, mox dicam.

In fine cenſor vitio creatus, ut aculeum infigeret, conjunxit ſuſpicionem *Socinianiſmi & Libertiniſmi*, quae ſunt ἀσύςατα, quis enim unquam audivit, aut Socinianos ſtudium virtutis extinguere & flagitioſe vivere, aut Libertinos pro divina Scripturae autoritate aſſerenda & pro Religione martyrium pati? Imo ſi fateri licet, mihi haud paulo juſtior ſuſpicio eſt, *Libertinos* potius in legionibus eorum, qui pro receptis vel Opinionibus vel Lectionibus pugnant, militare. His enim, & quidem ſolis, licet impune adhibere ſophiſmata, conviciis eos quos oderunt proſcindere, audacter calumniari, & affectibus impotenter indulgere: quod certe Libertinorum eſt, nec Veritati nec Virtuti ſtudentium. Quid dico impune? annon

* Nota. Fac, ut per chartam pellucidam litera Є, τῷ O., hic poſtremo poſito, in averſa pag. 22. reſpondens, tibi appareat, & habebis repraeſentationem Scripturae Codicis Alexandrini. * O

non inveniunt, qui eos laudant, atque immodestiam eorum fiduciam bonae causae & zelum pro causa Dei appellare non verentur? Deinde Censor aperte *mutat statum Quaestionis*, quae erat, quid hic in Codice *Alexandrino* a prima manu scriptum legatur, a qua, meo saltem judicio, diversissima est Quaestio: utrum Lectio Codicis *Alexandrini* sit vera Lectio? Denique haud obscure significat Censor, omnes, quotquot hoc loco non legunt Θεὸς ἐφανερώθη, *Socinianismi & Libertinismi* suspectos esse; quae suspicio est & falsissima & iniquissima. Si ratione agere vult, demonstret, vel per Lectionem Θεὸς opinionem Socini, vel per lectionem ὃ & ὃς sententiam orthodoxam everti: ego interim testimoniis pugnabo, & quaeram ex eo, quid judicandum sit de tota Ecclesia *Latina*, *Syra* & *Ægyptiaca*, de *M. Luthero*, cum primam Editionem N. T. Germanici procuraret, de Viris Illustribus *H. Grotio* & *J. Newtono* multisque aliis, qui non Θεὸς sed vel ὃς vel ὃ legerunt? Sed piget ineptiarum. Verissime Cicero: *Qui semel verecundiae limites transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem.*

Redeamus ad rem. *Millio* adstipulantur tum *Henricus Waltonus*, in notis ad *Clementis Romani* epistolas A°. 1718. editis p. 27. „ In hoc Manuscrip-„ to (scil. ALEX.) dubio procul semper legebatur ΘC ἐφανερώθη, quod, si quis „ eum accuratioribus oculis inspexerit, ei facile constabit, licet illo in loco, nec „ non in aliis haud paucis, Junius, diligentia minime probanda, recentiore „ calamo utrinque lineam duxerit": tum *Jo. Berriman* Dissertat. in 1. Tim. III. 16. Anglice A°. 1741. scripta p. 155. „ Omnibus his testimonius addo, „ me ipsum etiam saepius, idque accurate hunc Manuscriptum Codicem exa-„ minasse, & licet nudis oculis nunquam potuerim deprehendere ullam partem „ veteris lineae transversae, nec alii qui me erant perspicaciores, vitro tamen „ adjutum, & radiis solis librum illustrantis, partem veteris lineae ad sinistram „ novae intra circulum videre potuisse; idem mecum viderunt eodem tempore „ duo alii, quorum alter non ad sinistram partem solum verum etiam ad dex-„ tram veteris lineae vestigia invenire potuit". Haec cum legissem, & ante biennium Angliam repetiissem, rogavi amicum veterem, ut me in Bibliothecam Regiam deduceret; quod cum fecisset, & hunc Codicis *Alexandrini* locum attento oculo, non nudo solum, verum etiam vitris haud unius generis armato, perlustrasset, pronunciavit, a prima manu nunquam aliter hic scriptum fuisse quam OC: ego vero lineolam illam *Millii* & *Berrimanni* quaerens *ad sinistram*, inveni quidem, sed cum eam amico demonstrare vellem, non potui, quia evanuerat Cumque alternis illa lineola modo appareret, modo dispareret, et ego hoc phasmate non parum percellerer, Amicus meus, qua erat sagacitate, causam statim indagavit, ostenditque illam lineolam non in ea pagina ubi legitur ὃς ἐφανερώθη, sed in aversa pagina ubi legitur κατ' εὐσέβειαν 1. *Tim.* VI. 3 esse scriptam, & constituere partem literae primae ε vocis εὐσέβειαν. Quoties enim libro in mensa posito folium, quod considerabamus, foliis sequentibus ita impositum erat, ut totum folium proximum contingeret atque tegeret, lineola illa conspici non poterat, quia membrana erat opaca: quam primum vero folium illud ita erigebatur, & a sequentibus separabatur, ut utraque pagina luce illustraretur, non haec tantum paginae aversae lineola, verum integrae literae & voces per membranam pellucidam conspiciebantur. Porro, si arcus literae Є, quae extat in aversa pagina, accurate incideret in circulum nostri O, tunc linea transversa repraesentaret diametrum nostro O inscriptam, sicque Θ efficeret: cum vero arcus ille literae Є incidat in centrum nostri O, linea illa tantum conspici potest in parte *sinistra*, licet ultra circulum aliquantum protendatur.* Haec est illa Helena, pro qua digladiabantur *Phrygii.* Perpende haec mecum, Lector benevole, & mirare, tantos fluctus in simpulo excitari potuisse.

B. Co-

* Є * Vide notam paginae 21. subjectam.

B. Codex VATICANUS Veteris Novique Teftamenti. *Vetus Teftamentum* ex hoc Codice editum eft Romae 1587. autoritate Sixti V. Pontif. Max. de eo Codice *Antonius Caraffa* Cardinalis, Bibliothecarius & Editor, *Epiftola Sixto infcripta:* „ Intelleximus, inquit, *Vaticanum* Codicem non folum vetu-„ ftate verum etiam bonitate caeteris anteire -----. Curavi hujus libri editionem „ ad *Vaticanum* exemplar emendandam, vel potius exemplar ipfum, quod e-„ jus valde probaretur autoritas, de verbo ad verbum repraefentandum". Et *Praefat.* ad *Lectorem.* „ Intellectum eft, Codicem *Vaticanae* Bibliothecae om-„ nium, qui extant, longe optimum effe, & operae pretium fore, fi ad ejus „ fidem nova haec Editio pararetur -----. Nunc erit inprimis *Vaticanus* Co-„ dex defcribendus, ad cujus praefcriptum Editio haec expolita eft. Codex is, „ quantum ex forma characterum conjici poteft, cum fit majoribus literis, quas „ vere antiquas vocant, exaratus, ante millefimum ducentefimum annum, h. e. „ ante tempora B. Hieronymi, & non infra, fcriptus videtur. ---- Recte ad „ hujus libri normam, qui longe omnium antiquiffimus, folus juxta Septuaginta „ infcribitur, perpolita eft, vel potius rectiffime liber ipfe ad literam, quo ad „ fieri potuit per antiquam orthographiam aut per librarii lapfus, eft expreffus. „ Nam vetus illa & jam obfoleta ejus aetatis fcriptura aliquibus locos repraefen-„ tata non eft; cum tamen in aliis omnibus, nifi ubi manifeftus apparuit libra-„ rii lapfus, ne latum quidem unguem, ut ajunt, ab hujus libri auctoritate dis-„ ceffum fit. ---- Ordo autem librorum in *Vaticano* exemplari --- a vulgatis „ editionibus variat in hoc, quod primo habet duodecim Prophetas, & hos ip-„ fos aliter difpofitos: deinde reliquos quatuor. ----- Et cum toto exemplari „ nulla capitum divifio fit ----- in libro tamen quatuor Prophetarum diftinctio „ quaedam apparet fubobfcura, illi pene fimilis, quam defcribit S. Dorotheus „ martyr, qui vixit fub Magno Conftantino. Maccabaeorum libri abfunt ab „ hoc exemplari, atque item liber Genefis fere totus; nam longo aevo confum-„ tis membranis mutilatus eft ab initio libri usque ad caput XLVII. & liber i-„ tem Pfalmorum, qui a Pfalmo CV. usque ad CXXXVIII. nimia vetuftate „ mancus eft. Sed haec ex aliorum Codicum collatione emendata funt".

Volumen vero pofterius h. e. *Novum Teftamentum* ita defcribit *L. A. Zacagnius*, Vaticanae Bibliothecae praefectus, in Praefat. ad Collect. Monum. p. 56. „ Evangelia nec titulos habent nec Capita Eufebianis Canonibus accom-„ modata, fed tantum rubras numerorum notas, divifionem quandam Textus in „ ejus margine indicantes. Matthaeus enim habet numeros CL. Marcus LXII. „ Lucas CLII. Joannes LXXX. Acta Apoftolorum LXIX. Epiftolae Jacobi „ IX. Petri prima VIII. Joannis prima XI. Judae II. Pauli autem Epiftolae, „ licet una feorfim ab altera in ifto Codice fcriptae fuerint, propria tamen nu-„ meratione carent, quippe quae non interrupta ferie in earum marginibus nu-„ merorum notas habeant, perinde ac fi unum librum Paulinae omnes Epifto-„ lae conficerent; funt autem numeri XCIII. eo tamen ordine difpofiti, ut in „ fine Epiftolae ad Galatas numerus LIX. collocetur, deinde numerus LXX. „ fuccedat initio Epiftolae ad Ephefios, omiffis decem numeris, qui Epiftolae „ ad Hebraeos, poft fecundam ad Theffalonicenfes Epiftolam in eo Codice „ pofitae, marginibus adfcribuntur. Deeft tamen in eodem Codice pars po-„ ftrema Epiftolae ad Hebraeos a verbis fcilicet ἄμωμον τῷ θεῷ Capitis IX. „ vers. 14. ad finem, cum aliis Pauli ad Timotheum, Titum, & Philemonem „ literis, totaque Apocalypfi, nonnullis fcilicet quaternionibus prae Codicis ve-„ tuftate deperditis: unde quot praecife exiterint iftae Paulinarum Epiftolarum „ Sectiones, & an Apocalypfis, fi tamen in eo Codice olim habebatur, in par-„ tes fimiliter diffecta fuerit, fcire non licet".

Eundem Codicem defcripferunt *Paulus Bombafius*, Bibliothecae Vaticanae Praefectus, Epiftola ad Erasmum A°. 1521. fcripta, quae eft in editis DLXXIX.

„ Epi-

„ Epiſtolam; inquit, Joannis primam vetuſtiſſimis characteribus ſcriptam in
„ Vaticana Bibliotheca tandem reperi, cujus verſus [1 ad 4.] Capituli quar-
„ ti ſunt &c. item ex quinto (7 ad 11.) Haec in quibus ab impreſſis codi-
„ cibus diſſideant, non eſt quod a me docearis. Si quid erit, in quo judici-
„ um meum exquires, non tam in his quam in plerisque aliis, ſuper quibus
„ doctorum altercatio eſt, nihil tecum diſſimulanter vel muſſitabunde agam, ſed,
„ ut me noſti, parrheſiaſtes ero". Et *Jo. Geneſius de Sepulveda* Epiſtola 3. libri 1. ad Erasmum A°. 1533. ſcripta: „ Eſt, inquit, Graecum exemplar an-
„ tiquiſſimum in Bibliotheca Vaticana, in quo diligentiſſime & accuratiſſime
„ literis majusculis conſcriptum utrumque Teſtamentum continetur, longe diver-
„ ſum a vulgatis exemplaribus. ----- Hoc autem exemplar omnium eſſe emen-
„ datiſſimum cum ejus antiquitas declarat & librarii diligentia, tum quod mul-
„ tum convenit cum veteri noſtra translatione, quae dubitari non debet, quin
„ ex emendatiſſimo quoque exemplari converſa atque tradita nobis ſit a majori-
„ bus. Cum igitur ad illius exemplaris fidem atque normam caeteri libri ſint
„ emendandi ac dirigendi, quid opus facto ſit, ipſe conſiderabis". Ea autem erat Codicis iſtius fama, ut *Theodorus Bibliander* Thomae Blaurero ſcriberet:
„ promiſi pecuniam quantamlibet pro exemplari Graeco ex Vaticana Bibliothe-
„ ca evidentiſſimo; cujus mihi ſpem quidam optimi viri injecerunt". *Hottinger. Bibliothecar.* p. 97. Iſtum Codicem *Wernerus Noviomagus*, Atrebatenſis Collegii praeſes, cum edito contulit, quo ſe in Evangeliis uſum, mirumque in modum adjutum fatetur *Lucas Brugenſis*. Eundem etiam *Antonius Agellius* notis in Cyrillum & *Jo. Maldonatus* in Commentariis citat. Idem Agellius in ſuo ad Pſalmos commentario teſtatur, in Codice illo antiquiſſimo a recentiore manu multa fuiſſe depravata ad libros recentiores; quod confirmatur duobus aliis teſtibus oculatis E. R. (*Euſebium Renaudotium* intelligo) quem citat *J. le Long* Bibliotheca Sacra, & V. Cl. mihique amiciſſimo JO. DANIELE SCHOEPFLINO, Profeſſore Hiſtoriarum & Eloquentiae in Academia Argentinenſi. Denique *R. Bentlejus* hunc Codicem cum editis accurate conferri curavit, cujus collationis copiam mihi fieri fruſtra deſideravi, quia poſſeſſor ſchedarum illarum, & a Cantabrigia, ubi ſchedae cuſtodiebantur, & a Londino, ubi per tempus breve commorabar, ultra CL. M. P. aberat. Deſideravi autem, non quod multa ad veram lectionem N. T. ſtabiliendam inde peti poſſe ſperabam, ſed ut vel hoc conſtaret, Codicem nullius eſſe autoritatis; deinde ut inter pugnantes doctorum de hoc codice ſententias vera dijudicari atque demonſtrari poſſet.

Hactenus enim vulgo creditum eſt, Editores *Complutenſes* hoc ipſo Codice *Vaticano* uſos fuiſſe, quod ipſimet ſignificare videbantur tum in Prologo V. T.
„ Quod autem ad Graecam ſcripturam attinet, illud te non latere volumus, non
„ vulgaria ſeu temere oblata exemplaria fuiſſe huic noſtrae editioni archetypa,
„ ſed vetuſtiſſima ſimul & emendatiſſima, quae Sanctiſs. D. N. Leo X. Pont.
„ Max. coeptis noſtris aſpirans ex ipſa Apoſtolica Bibliotheca ad nos miſit,
„ tantae integritatis, ut, niſi eis plena fides adhiberetur, reliqui nulli eſſe vi-
„ deantur, quibus merito ſit adhibenda". Tum in praefatiuncula ad Lectorem N. T. praefixa: „ Et ut praefatiunculae tandem huic modus imponatur, illud
„ lectorem non lateat, non quaevis exemplaria inpreſſioni huic archetypa fuiſ-
„ ſe, ſed antiquiſſima & emendatiſſima, ac tantae praeterea vetuſtatis, ut fidem
„ eis abrogare nefas videatur. Quae ſanctiſſimus in Chriſto pater & Dominus
„ noſter Leo decimus Pontifex maximus, huic inſtituto favere cupiens, ex Apo-
„ ſtolica Bibliotheca educta miſit ad Reverendiſſimum Dominum Cardinalem
„ Hiſpaniae"; tum inprimis in prologo ad Leonem X. Franciſci Simenii „ Grae-
„ ca Sanctitati tuae debemus, qui ex iſta Apoſtolica Bibliotheca antiquiſſimos
„ tum V. tum N. T. libros perquam humane ad nos miſiſti: qui nobis in hoc
„ negocio maximo fuerunt adjumento.

Haec verba *Erasmus* de nostro Codice intelligenda esse modo affirmasse modo negasse videtur. Cum enim *Stunica* ipsi objiceret, cur locum 1 *Jo.* V. 7. 8. aliter edidisset quam Complutenses? auctoritate nostri Codicis se defendit: „ Codex, inquit, vetustissimus in Vaticana bibliotheca summi Pontificis non habet testimonium triplex in cœlo; nimirum nobiscum faciens; nam Paulus „ Bombasius, consulto libro, locum mihi descripsit ad verbum ". Et clarius, licet falso, Epistola DCCCLXXXII. A°. 1527. scripta: de loco *Jo.* VII. 39. „ Quod a me factum est in Novo Testamento ex auctoritate Romani Pontificis, „ idem factum est apud Hispanos, impendio curaque Francisci Cardinalis Toletani in veteri Testamento, ex ejusdem Pontificis autoritate: quibus cum esset exemplar eximiae vetustatis, spectataeque fidei, exhibitum e Bibliotheca „ Vaticana, a quo jussi sunt non recedere, idem habebat ille codex probatus, „ quod omnes mei, quos non paucos habebam in consilio, quum illa scriberem. „ Eligat nunc iste calumniator, utrum velit Romanum Pontificem in jus trahere, an mihi dicam scribere, quod bona fide reddiderim quod habent incredibili „ consensu codices Graecorum omnes.

Cum vero postea autoritate hujus ipsius codicis, cum versione Latina consentientis & ab Erasmo & Complutensibus dissentientis, a *Sepulveda* premeretur, negavit hunc codicem vel Hispanis unquam missum vel ulla autoritate dignum esse. *In Capitibus argumentorum* editioni quintae A. 1535. praefixis. „ Hic, inquit, obiter illud incidit admonendum, esse Graecorum quosdam „ novi Testamenti Codices ad Latinorum exemplaria emendatos. Id factum est „ in fœdere Graecorum cum Romana ecclesia · quod fœdus testatur Bulla, quae „ dicitur aurea. Visum est enim & hoc ad firmandam concordiam pertinere. Et „ nos olim in hujusmodi codicem incidimus, & talis adhuc DICITUR asservari in Bibliotheca Pontificia. Verum ex his corrigere nostros, est Lesbiam, „ ut ajunt, admovere regulam. Illud potius spectandum, quid legerint veteres „ Graeci, Origenes, Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Cyrillus ac Theophylactus. Hoc eo visum est admonere, quod jam „ nunc quidam jactitant se trecenta loca notasse ex Codice pontificiae bibliothecae, in quibus ille consonat cum nostra vulgata editione Latina, cum mea „ dissonat. Quod si nos urgent autoritate Vaticanae bibliothecae, Codex quem „ secutus est in novo Testamento Franciscus, Cardinalis quondam Toletanus, „ non modo fuit ejusdem Bibliothecae, verum etiam a Leone X. missus est, ut „ hoc veluti bonae fidei exemplar imitaretur. Atqui is pene per omnia consentit cum mea editione, dissentiens ab eo, quem nunc quidam nobis objiciunt „ majusculis descriptum literis. Ab illo enim dissentiat oportet, si consentit cum „ Vulgata Latinorum editione ". Si quis vero existimet, Erasmum ab initio duos codices Vaticanos distinxisse, nostrum quem Complutenses secuti non sint, & alium, quem sint secuti; fateatur tamen necesse est, Erasmum, prout ipsi commodum erat, modo auctoritate nostri codicis contra Editionem Complutensem, modo auctoritate Editionis Complutensis contra Vaticanum nostrum pugnasse.

Si Erasmus excusari potest, qui, ut importunos accusatores evaderet, & diversis temporibus pugnantia scripsit, & ad fabulam confugit; eandem tamen etiam *I. Millio* ita placuisse, ut novis fictionibus adornaret, atque Complutensibus utrumque Codicem, & hunc de quo agimus, & alterum, quem confinxit Erasmus, ad manus fuisse contenderet, est quod mirer. De altero quidem Codice Vaticano, ad quem Editio Complutensis expressa esse dicitur, videbimus ubi ad illius Editionis descriptionem ventum fuerit: nostro vero Vaticano eos fuisse usos quo argumento aut qua ratione probat? Audiamus ipsum prol. 1090. „ Caeteri Codices omnes (ab Editionis Complutensis curatoribus) e bibliotheca „ Vaticana conquisiti sunt: iste CERTE inprimis, qui extat jam ad finem Bi-

„ bliorum Graecorum κατὰ τοὺς O. a Sixto quinto editorum, grandis ille, lite-
„ risque quadratis ſeu uncialibus, quos vocant, ante annos jam mille & ducen-
„ tos, uti perhibent, exaratus. Hujus enim HAUD DUBIUM EST, quin ra-
„ tionem habuerint Editores illi". Si confidentia pro ratione eſt, utique cre-
dendum eſt aſſeveranti: at omnem admirationem ſuperat, Millium, qui plures quingentis Lectionibus ex Codice Vaticano *falſo*, & nunquam a quoquam conſpecto, in editionem Complutenſem derivatas ſibi viſus eſt deprehendiſſe, ne unam quidem Lectionem, quae ex *vero* Codice Vaticano in illam profluxerit, nobis indicare potuiſſe.

Ut rem totam, quantum quidem a nobis fieri poteſt, in clariore luce collocemus, probabimus, tum Editionem *Complutenſem* non ex hoc codice derivatam eſſe, tum Codicem *Vaticanum* N. T. ex verſione *Itala* interpolatum, & in aliis etiam *Alexandrino* eſſe ſimilem, atque adeo ex eadem officina exiiſſe. In Veteri quidem Teſtamento Codex Vaticanus & ab Alexandrino & a Complutenſi toto coelo diſtat: Vaticanus plerumque exhibet puram Septuaginta Interpretum Verſionem; Alexandrinus vero Hexaplarem Origenis, neglectis tamen obelis & aſteriſcis, interdum etiam, ut in libris Joſuae & Judicum, verſionem Theodotionis; Complutenſes denique, ubi a Vaticano & Alexandrino diſſentiunt (diſſentiunt autem locis pene infinitis, praecipue in Jeremia) lectiones quas exhibent, non ex aliquo Codice Graeco ſumſiſſe, ſed ſive ex Hebraeo, ſive potius ex Hieronymi verſione Latina, imperite ſaepius in ſermonem Graecum tranſtuliſſe videntur. Sed de V. T nunc non agitur. In N. T. Editores Complutenſes vix tria quatuorve loca ad Codices Latinos formarunt, Βεελζεβοὺβ, idque ſemel tantum Matth. X. 25. δοξολογίαν Orationis Dominicae Matth. VI. 13. ἴδια 2. Cor. V. 10. & βελίαλ VI. 15. denique 1. Jo. V. 7. 8.: at Vaticanus Codex ultra trecenta, ſi teſtibus ab Eraſmo citatis credimus. Neque vero ratio ulla excogitari poteſt, cur eorum teſtimonium in dubium vocari debeat; cum confirmetur & per R. *Bentlejum*, qui ſaepe inter amicos narrare ſolebat, Vaticanum Codicem in omnibus fere cum Alexandrino (adeoque etiam, ut ſupra demonſtravimus, cum Verſione Itala) convenire: & re ipſa, nam Matth. V. 22. non habet εἰκῆ, 1. Jo. IV. 3. non habet χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα; ut alia, paſſim in V. L. noſtris annotata, nunc taceam. Praeterea Sectiones N. T. in capita, quas Zacagnius in hoc codice invenit, multo proprius accedunt ad Codicum Latinorum veterum quam ad Graecorum diviſionem. Denique Codex hic, aeque atque Alexandrinus, non habet hiſtoriam adulterae Jo. VIII. & Epiſtolam ad Hebraeos ponit ante epiſtolas ad Timotheum, Titum, atque Philemonem.

Codicem *Vaticanum* ex Verſione Itala interpolatum eſſe, vidit etiam *H. Grotius* in *Marc.* XV. 8. „ Quod Vaticanus Codex habet ἀναβὰς, accedit ad ea
„ argumenta, quibus moveor ut credam, quaedam Marci exemplaria Graeca ad
„ Latinam verſionem mutata". Quod vero Th. *Mareſchallus* qui Gothicam verſionem edidit, objicere videtur, ſententiam Grotii noſtramque non frangit, ſed firmat potius. „ Quod ſi verum eſt, inquit, neceſſario conſequetur, &
„ Exemplar quo uſus eſt Interp. Gothicus primaevus, & exemplar illud Bezae,
„ ob vetuſtatem raram adeo celebratum, paſſa quoque fuiſſe hanc mutationem:
„ quoniam utrumque hac in lectione conſentiunt cum Vulgata Verſione Latina.
„ His inſuper adjungi poteſt translatio Ægyptiaca". Idem ſuſpicatus eſt R. *Simonius* ut p. 18. diximus. Quin & ipſe Millius tandem in eandem ſententiam manibus pedibusque conceſſit *Prol.* 1479. „ Inter Codices a quibus Matth. V.
„ 22. abeſſe notavimus vocem εἰκῆ, occurrebat Codex celebris *Vaticanus*, a Lu-
„ ca Brugenſi crebro notatus. De eo autem neceſſe eſt hic pauca dicere. Codex
„ ille ipſe eſt, qui Bibliorum τῶν O. Sixtinorum volumen poſtremum conficit;
„ ſcriptus literis quadratis ſive uncialibus. Et certe cum in Occidentalium gra-
„ tiam a Latino ſcriba quopiam exaratus fuerit (vide *Simon.* Hiſt. Crit. N. T.

„ Part.

„ Part. I. c. 32.) tum ex citatis ex eo conſtat, eum inſecutum eſſe Textum, „ cum *Italica* Verſione mirifice congruentem. Hinc incunctanter ipſum inter „ Codices, qui ad Exemplar Latinum ſeu conficti, ſeu ſaltem caſtigati fuiſſent, „ reponendum cenſebam, ideoque nec dignum eſſe, cujus variationes multa cum „ difficultate comparandae eſſent.

C. Codex in Bibliotheca *Regis Galliarum* numero 1905. olim Nicolai Rodulfi Cardinalis, ad quem aliquot Sadoleti exſtant Epiſtolae, continet S. EPHREM Syri varia Opuſcula Graeca, ſub quibus in eadem membrana atramento flaveſcente aut potius ſpongia deleto latent inſignia fragmenta V. & N. T. a *P. Allixio*, ut ex ipſo didici, primum detecta, poſtea a Cel. *Boivinio* Bibliothecario R. cum editis hinc inde collata, ac Bernardo Lamy auctori Harmoniae Evangelicae, ut & Kuſtero, cum editionem N. T. Millianam iterum praelo ſubjiceret, communicata, a me vero ſemel atque iterum multo accuratius collata. Singulae paginae ſingulas exhibent columnas; habet Τίτλους & Κεφάλαια Euſebii a prima manu. Plurimas etiam recepit Correctiones ſuper voces eraſas in textu, & principia Ἀναγνωσμάτων in margine; ſed alia manu ita imperita, ut facile a priori diſcerni poſſit. Negligentiae Deſcriptoris exempla ſunt rariora, occurrit tamen notabile Apoc. X. 10. ubi, cum poſt voces καὶ ὅτε ſequentia eſſent addenda, librarius aberrante oculo rediit ad Cap. VIII. 1. καὶ ὅτε ἤνοιξε &c. ac poſt quatuor demum verſus deſcriptos errorem ſuum deprehendit, inde perrexit verſu 3. Capitis XI., perperam vero ſcripta corrigere neglexit, haud dubie ne litura apparens vitium Codicis proderet. Folia habet 209. ex quibus 62. nullo ordine quidem debito ſeſe excipientia, ſed temere compoſita, continent fragmenta ex Jobo, Proverbiis, Eccleſiaſte, Cantico, Sapientia & Siracide στιχηρῶς ſcripta. Reliqua pari modo confuſa exhibent partem N. T. quorum laterculus licet aliquot locis vitioſus in ipſius Codicis frontiſpicio extat.

Deficit iſte Codex in

Matth.	V. 15.	ad	VII. 5.		XVI. 36.	ad	XX. 10.
	XVII. 27.	——	XVIII. 28.		XXI. 31.	——	XXII. 20.
	XXII. 21.	——	XXIII. 17.		XXIII. 18.	——	XXIV. 14.
	XXIV. 10.	——	—— 45.		XXVI. 20.	——	XXVII. 16.
	XXV. 30.	——	XXVI. 22.		XXVIII. 5.	——	fin.
	XXVII. 11.	——	—— 46.	Jac.	IV. 3.	——	fin.
	XXVIII. 15.	——	Marc. I. 17.	I. Pet.	IV. 5.	——	fin.
Marc.	VI. 32.	——	VIII. 15.	I. Jo.	IV. 3.	——	II. Jo.
	XII. 30.	——	XIII. 18.	Rom.	II. 5.	——	III. 21.
Luc.	II. 6.	——	—— 42.		IX. 6.	——	X. 14.
	III. 21.	——	IV. 25.		XI. 31.	——	XIII. 10.
	VI. 4.	——	—— 36.	I. Cor.	VII. 18.	——	IX. 6.
	VII. 17.	——	VIII. 28.		XIII. 8.	——	XV. 40.
	XII. 4.	——	XIX. 42.	II. Cor.	X. 9.	——	Gal. I. 20.
	XX. 28.	——	XXI. 20.	Eph.	I.	——	II. 18.
	XXII. 20.	——	XXIII. 25.		IV. 17.	——	Phil. I. 22.
	XXIV. 7.	——	—— 45.	Philip.	III. 5.	——	fin.
Joann.	I. 42.	——	III. 32.	I. Theſſ.	II. 9.	——	Hebr. II. 4.
	V. 17.	——	VI. 37.	Hebr.	VII. 26.	——	IX. 15.
	VII. 3.	——	VIII. 34.		X. 24.	——	XI. 15.
	IX. 11.	——	XI. 7.	I. Tim.	I.	——	III. 9.
	XI. 47.	——	XIII. 8.		V. 20.	——	fin.
	XIV. 8.	——	XVI. 21.	Apoc.	III. 20.	——	V. 14.
	XVIII. 36.	——	XX. 25.		VII. 14.	——	IX. 16.
Actor.	IV. 3.	——	V. 34.		XVI. 14.	——	XVIII. 2.
	X. 43.	——	XIII. 1.		XIX. 10.	——	fin.

Quae

Quae ideo adnotavi, tum ne quis frustra in illo Codice quaereret, quae ibi non inveniuntur: tum ut perspicaciores plura detegerent; saepe enim ob summam rei difficultatem voces obsoletas eruere atque assequi legendo non potui.

Ad *Hebraeos* VII. 7. in margine a manu correctoris legitur: εις την υπαπαντην τȣ κυ ημων ιυ χυ; unde consequi puto, Codicem ipsum a prima manu ante scriptum fuisse, quam *Festum Purificationis Mariae* esset institutum; id autem factum est A°. 542. Quod porro confirmatur ex convenientia tum characterum tum lectionum inter istum Codicem & Alexandrinum, quae tanta est, ut nullus dubitem, utrumque ejusdem aetatis atque originis esse, hoc est, utrumque ex Versione Itala fuisse interpolatum. In eo etiam convenit iste Codex cum Alexandrino & Vaticano, quod & Historia Adulterae caret, & ordinem Epistolarum Pauli eundem servat.

D. Codex CANTABRIGIENSIS. Hoc Codice usum fuisse existimo *Thomam Charkel* sive *Heracliensem*, cum A°. 615. Alexandriae Versionem Syriacam alteram, auspiciis Philoxeni adornatam, cum Codicibus Graecis conferret, & Variantes Lectiones in margine annotaret. In eo enim margine plurimae valde longae, addo etiam valde absurdae lectiones reperiuntur, quas frustra alibi quam in Cantabrigiensi codice quaeras, vid. *Act.* VI. 10. VII. 21. VIII. 28. X. 17. (in editione Oxoniensi Millii) XVI. 35. 39. XVIII. 11. XIX. 5. 9. 28. XX. 23. Usus autem est Thomas Codice hoc integro, unde factum, ut in postremis *Actorum* Capitibus, ubi Codex nunc est mutilus, non paucas exhibeat Lectiones ejusdem h. e. πονηρȣ κόμματος. Probabilius mihi saltem videtur, Codicem Thomae & Cantabrigiensem esse unum eundemque: quid enim necesse est, alium similem atque gemellum creare, eumque statim ad nihilum redigere? licet, utrum eligas, res eodem fere recidat.

Ex Ægypto codex iste vel rediit vel primum allatus est in Galliam, quod discimus ex *Christiani Druthmari* expositione in Matthaeum, qui „ Vidi, in„ quit, librum Evangelii Graece scriptum, qui dicebatur Sancti Hilarii fuisse, „ in quo primo erant Matthaeus & Johannes, & post alii duo. Interrogavi „ enim Euphemium Monachum Graecum, cur hoc ita esset? dixit mihi: in si„ militudinem boni agricolae, qui, quos fortiores habet boves, primo jungit". Fuit autem Druthmarus iste natione Aquitanus, monachus postea Corbejensis, vixitque circa annum 840. Utrum vero Codicem in urbe Pictavorum, quae Aquitaniae pars erat, an in Claro Monte, an Corbejae viderit, non dicit: vidit tamen, nisi admodum fallor, hunc ipsum Codicem Cantabrigiensem, qui unus & solus omnium Codicum Graece scriptorum hunc ordinem servat.

Postquam diu latuisset Codex noster, iterum in lucem productus est circa tempora Concilii Tridentini, quod conjicio ex *Mariani Victorii* notis in Hieronymum, in quibus citatur „ antiquissimus Graecus Codex, quem Tridentum at„ tulerat *Claromontanus Episcopus* A°. 1546". is erat, ut ex Actis Synodicis constat, Guilielmus a Prato, qui, ad locum Joann. XXI. 22. prout in Latinis exemplaribus legitur confirmandum, istius Codicis Graeca protulit, ἐὰν ἀυτὸν θέλω μένειν ὅυτως, ἕως ἔρχομαι, *si eum volo sic manere, usque dum venio.* Haec enim lectio hactenus in solo Cantabrigiensi reperta est.

Paulo post *Robertus Stephanus* amplam ejus fecit mentionem in editione N. T. A°. 1550. est enim ipsius Codex secundus, quem ita describit in praefatione Graeca: τὸ β. ἐςὶν τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπό τινων ἡμετέρων ἀντιβληθὲν φίλων, in Latina vero & *vetustissimum* vocat *exemplar in Italia ab amicis collatum.* Potuit enim jure suo Codicem Italicum vocare, sive quod a filio ipsius Henrico tunc temporis Italiam perlustranti in ipsa Italia repertus, atque Episcopo Claromontano traditus, sive quod Tridenti in finitima Italiae urbe aliquandiu asservatus fuisset. Esse autem unum atque eundem Codicem Stephani secundum & hunc Cantabrigiensem elucet ex collatione Lectionum, quae tanquam ex duobus diversis Codici-

dicibus hactenus prolatae fuerunt; non enim singulares modo Lectiones & huic Codici propriae utrobique comparent, sed & inseruntur subinde sat multa, quae nullus alius Codex agnoscit, ut sexcentis ex locis vix unus occurrat, ubi vel in uno apice inter se discrepant, ubi scilicet vel typothetam vel correctorem dormitasse apparet. Et quod in primis notandum, cum in Cantabrigiensi Codice hinc inde folia quaedam in Matthaeo atque Joanne, cum sex postremis Capitibus Actorum Apostolicorum, desiderentur, etiam Stephanianus secundus, qui alias utramque paginam occupat, in omnibus illis locis nusquam comparet, neque ulla ex eodem lectionis varietas affertur; quae omnia sane in duobus simul Codicibus ita casu fortuito conspirare haud potuerunt.

Denique hunc Codicem praeconio suo nobilitavit *Theodorus Beza*, cum N. T. suum ederet, cujus verba audire lubet: „ quid sit a nobis, inquit, in hac „ tertia hujus Voluminis Editione praestitum, sic paucis cognosce ---- Multa ---- „ in priore quidem horum librorum parte i. e. in quatuor Evangeliis & Actis „ Apostolicis ex Manuscripto Graeco-Latino, ex D. Irenaei Coenobio Lugdu- „ nensi eruto, & majusculis utrinque literis descripto, tantaeque vetustatis Co- „ dice, ut ipsius pene Irenaei temporibus extitisse videri possit, nisi ex Graecia „ fuisse ante aliquot secula importatum ex aliis indiciis constaret. In posteriore „ vero, i. e. Pauli Epistolis ex alio paris vetustatis exemplari, in Claromonta- „ no apud Bellovacos Coenobio reperto, plurima non parvi momenti observavi- „ mus. Genevae xx. Febr. CIↃ IↃLXXXII". In hac primum Editione frequenter ad istum Codicem verbis ejusmodi provocat: „ in meo venerandae impri- „ mis antiquitatis Codice, vetustissimum illud meum exemplar &c". Eundem tamen Codicem jam anno superiore Academiae Cantabrigiensi donaverat, cujus donationis sequens Epistola fidem facit a me ex Autographo descripta:

„ Inclytae modisque omnibus celebratissimae Academiae Cantabrigiensi Gra- „ tiam & Pacem a Deo Patre ac Domino nostro Jesu Christo. Quatuor Evan- „ geliorum & Actorum Apostolicorum Graeco-Latinum Exemplar ex S. Irenaei „ Coenobio Lugdunensi ante aliquot annos nactus, mutilum quidem illud, & „ neque satis emendate ab initio ubique descriptum, neque ita ut oportuit ha- „ bitum, sicut ex paginis quibusdam diverso charactere insertis, & indocti cu- „ juspiam Graeci Calogeri barbaris alicubi notis apparet, Vestrae potissimum „ Academiae, ut inter vere Christianas vetustissimae, plurimisque nominibus ce- „ leberrimae, dicandum existimavi, Reverendi Domini & Patres, in cujus Sa- „ crario tantum hoc venerandae, ni forte fallor, vetustatis monimentum collo- „ cetur. Etsi vero nulli melius quam vos ipsi, quae sit huic exemplari fides ha- „ benda, aestimarint, hac de re tamen vos admonendos duxi, tantam a me in „ Lucae praesertim Evangelio repertam esse inter hunc Codicem & caeteros „ quantumvis veteres discrepantiam, ut vitandae quorundam offensioni asser- „ vandum potius quam publicandum existimem. In hac tamen non sententia- „ rum sed vocum diversitate nihil profecto comperi, unde suspicari potuerim, „ a veteribus illis haereticis fuisse depravatum. Imo multa mihi videor deprehen- „ disse magna observatione digna: quaedam etiam sic a recepta scriptura discre- „ pantia, ut tamen cum veterum quorundam & Graecorum & Latinorum Patrum „ scriptis consentiant; non pauca denique, quibus vetusta Latina Editio corro- „ boratur: quae omnia pro ingenii mei modulo inter se comparata, & cum Sy- „ ra & Arabica editione collata, in majores meas Annotationes a me nuper „ emendatas, & brevi, Deo favente, prodituras congessi. Sed age res haec „ tota vestri, sicuti par est, judicii esto: Tantum a vobis peto, Reverendi Do- „ mini & Patres, ut hoc qualecunque summae in vestram Amplitudinem Obser- „ vantiae meae veluti monimentum, ab homine vestri studiosissimo profectum, „ aequi bonique consulatis. D. Jesus Servator noster, & universe omnibus & „ privatim singulis, totique adeo Christianissimae Anglorum Genti magis ac

„ magis pro bonitate ſingulari ſua benedicat. Genevae VIII. Idus Decembris „ Anno CIↃ IↃLXXXI". In principio ejuſdem Codicis manu Bezae haec ſcripta ſunt: „ Eſt hoc exemplar venerandae vetuſtatis ex Graecia, ut apparet ex „ barbaris Graecis quibuſdam ad marginem adſcriptis, olim exportatum, & in „ Sancti Irenaei Monaſterio Lugduni ita ut hic cernitur mutilatum, poſtquam „ ibi in pulvere diu jacuiſſet, repertum, oriente ibi civili bello anno Domini „ 1562".

Aut vero omnia me fallunt, aut Beza permutavit ac confudit nomina ſuorum Codicum, vocando Lugdunenſem, qui Claromontanus erat, & viciſſim; ſi enim ſtatuamus Evangeliorum Codicem fuiſſe Claromontanum, egregie illuſtratur, quod ſupra ex Victorio attulimus, dummodo *Clarum montem* non obſcurum apud *Bellovacos* coenobium, ut Beza putavit, ſed antiquiſſimam Epiſcopi ſedem apud *Arvernates* intelligamus: ſin autem verum eſt, eum Lugduni in pulvere jacuiſſe ad annum 1562. difficultas inexplicabilis exiſtit, unde Stephanus ſecundi ſui h. e. ejuſdem Codicis lectiones A. 1550. hauſerit?

Quid quod Beza ipſe hunc Codicem in Corpore Annotationum nusquam, quod ſciam, Lugdunenſem, in ultima vero Editione ſua diſerte Claromontanum appellat? in Luc. XIX. 26. „ Malim, inquit, cum illo vetuſtiſſimo Cla„ romontano Codice ſervata particula γὰρ verſiculum 25. expungere". & Actor. XX. 3. „ Caeterum codex ille noſter Claromontanus totum hunc locum ſic „ legit. &c".

Dixi ſupra, Cantabrigienſem hunc & Stephani ſecundum eſſe unum eundemque Codicem; non quin ſciam, Bezam tanquam duos ſejunctos Codices adducere conſueſſe Matth. VI. 1. 6. X. 23. Marc. I. 2. 5. 11. 12. 38. Luc. IV. 8. V. 7. VI. 5. XVI. 19. Act. XV. 20. XVI. 38. „ ab hoc loco usque ad „ extremum Capitis comperitur mira in meo vetuſtiſſimo & alio praeterea Ma„ nuſc. Codice varietas": at non ejusmodi aſſertione moveor, ut a ſententia diſcedam, praeſertim cum ipſe Beza hac in re parum ſibi conſtet, & in tertia Editione omiſſa mentione ſecundi exemplaris, quod in prioribus ad partes vocaverat, iisdem locis vetuſtiſſimi tantum ſui Exemplaris mentionem faciat, vid. in Matth. V. 30. XXVIII. 12. Marc. V. 31. quae ſane nominum permutatio ſuſpicionem noſtram confirmat, ipſum Bezam compertum habuiſſe, diverſos Codices non eſſe Stephani & ſuum, ſed unum eundemque.

Conſtat iſte Codex 413. foliis in quarto majori, ſingulis paginis lineas 33. continentibus, complectiturque Evangelia & Acta Apoſtolorum Graece & Latine; niſi quod deſiderantur duo folia a Matth. I. ad 20. item a Matth. VI. 20. ---IX. 2. octo folia. XXVII. 1.---12. Joann. I. 16.---II. 26. Actor. VIII. 29.---X. 14. ---XXI. 2. ---10. XXII. 10.---20. denique a verſ. 29. hujus Capitis omnia usque ad calcem. *Patricius Junius* cum Textu vulgato Graeco illum exacte contulit, varietatesque omnes cum Uſſerio & cum fratribus Puteanis communicavit, quae per illos Morino & Curcellaeo, per iſtum autem Waltono in Polyglottis edendae innotuerunt. Hujus Codicis apographum confeci A°. 1716.

Scriptum fuiſſe neque in Graecia neque a Graeco (ut Beza putarat) ſed in Occidente ab homine, καλλιγραφίας quam vel Graecae vel Latinae linguae peritiori, Latino tamen apparet; quod & adjecta Latina interpretatio docet, quam nemo Graecus unquam adjungere patria lingua ſcripto Codici curaverit; & planius ipſius Codicis inſpectio declarat, cui enim Graeco nato veniſſet in mentem, ut ad Latinam ſcribendi rationem Graeca refingeret? qualia in hoc Codice obvia ſunt paſſim ridiculae diligentiae ſpecimina, cum σαμαριτάνων, δανιήλου, λεπρώσου, φλαγελλώσας, πέτρους exhibet: idem γεινώσγει, ἐχθρὸς, διανύχθητι, ζβέσει, ζβέννυται, ζμύρναν; porro κατεγέλων ἀυτὸν, δεήθητε τὸν κύριον, ἠκούσαμεν ἀυτὸν, παιδάριον ὃς, ἄλλαι πλόιαι πολλαὶ & ſexcenta ſimilia. Sed quid quod nec Latina ſaniora ſunt? „ calicem quod, te nocui, ſanguis quod effunditur, ut „ ſe-

„ seducantur & electos, agrum quod dedit, ut dedit, opera testimonium dat, „ adpraehendit tenebra, audierit verborum, manifestatetur opera". Qualia & in veteri Itala versione non pauca reperiuntur.

Rursus ex aliis indiciis apparet, descriptorem hujus Codicis, quisquis ille fuerit, in Graecis & Latinis non plane nihil intellexisse, ut quando pro θελόντων scribit τελωνῶν, ἁμαρτάνουσαι pro αἱ μαρτυροῦσαι, ἐργαζόμενοι pro ὀργιζόμενοι, ἔτι ἄρα pro ἐπάρας, πείσει pro μισεῖ, ἀποκαλύψει pro ἀποκυλίσει, ἁγίας pro ἀπειλάς, μέσον pro μένον, δόξη pro δεξιά, τὸ πρόσωπον pro τὸν τόπον; & cum ἀγραυλοῦντες vertit per *cantantes*; alibi *nolite timere pusillum gregem*. Nonnunquam unicam vocem Graecam duabus Latinis vertit, ut *perfecti consummati*; alias ipsi textui Graeco superflua quaedam adsuit, ut cum εἷς μόνος, item εἶτα μετὰ τοῦτο, & ἀνάγαιον οἶκον exhibet. Nonnullis locis etiam Graecas literas Latinis, & aliis Latinas Graecis admiscuit; ut τυbλοὶ, ἀπέσταlκεν; & dicentec. Characteris quidem forma atque Orthographia similis est atque in vetustissimis Codicibus, nisi quod contra morem Graecorum librariorum vocales η & ε, & consonas τ & θ confundat; in Latino scribit *temptatio*, *quotiens*, *thensaurus*, *intellegitis*, *calciamenta*, *mercennarii*, *anticus*, *locuntur*, *inicus*, *secuntur*, frequentissime etiam confundit *u* consonans & *b*. μερίμναις vertit *soniis*, quod Gallicum est *soins*, κατάλυμα *refectio*, κυλλοὺς *sideratos*, κλέψη *involet*, διατρίβειν, *demorari*, κολυμβήθρα *natatoria piscina*, κηδεμονεῖν *taediari*, ῥήσσει *applontat*, διϊσχυρίζετο *certabatur*, ἐσθῆτα λαμπρὰν *opertorium candidum*, ἀργυρίου μυριάδας πέντε, *sestercia ducenta*; pro Graeco δηνάριον in Latino habet signum ✱, & quod inprimis notandum, τοὺς σεβομένους *coelicolas* vertit in Actis; unde lux affulget verbis Constitutionis Honorii, quam Gothofredus operosa Dissertatione explicare non potuit: intelliguntur autem illi, qui Judaeis olim Proselyti portae, in Anglia autem, antequam vocabulum istud in longe aliam significationem degeneraret, vocati sunt Deistae.

Plurimae etiam in hoc Codice adsunt *Correctiones*; quaedam a prima manu, ubi videtur spongia deletae Scripturae altera superinducta, nulla siquidem rasurae vestigia apparent: aliae a manu aliena, eadem nempe, quae Canones Eusebianos margini adscripsit, & ἀρχὴν & τέλος Lectionum, Charactere satis adhuc Graeco. Denique Latinus aliquis circa Seculum X. ut videtur, lacunas quasdam explevit, nimirum a Marci XVI. 15. ad finem. Jo. XVIII. 13.---XX. 13. Matth. III. 8.---16. hic & *y* & *e* Latinarum fere literarum forma repraesentat.

Denique in margine occurrit manus, ut Beza putavit, Calogeri Graeci, ut nos vero existimamus Monachi Latini, qui contra omnes Orthographiae regulas varia allevit, ita tamen ut haud obscure proderet cujas esset, v. gr. παραυγμα pro πρᾶγμα, πένψον, παρασκευγὴ & Δαυγὶδ pro πέμψον, παρασκευὴ & Δαυίδ. Similiter in MS. Bodlejano Symboli vetusti literis Latinis legi *pisteugo*, pro πιστεύω, & *igito* pro ἤτω, ubi Hickesius praef. p. 20. ita commentatur: „ In „ nostro Symbolo πιστεύω scribitur *pisteugo*, quemadmodum & in specimine „ Franco Gallici Codicis, qui olim fuit Dionysiani prope Parisios Monasterii, „ quod exhibet D. Jo. Mabillon Lib. V. de re diplom. p. 366. sic quoque in „ nostro Symbolo ἐκπορευόμενον scribitur *ekporeugomenon*, ubi *g* non habet valo„ rem τοῦ γ. tertii Graecorum & Moeso-Gothorum elementi, sed τοῦ *G* sep„ timi Moeso-Gothorum, quod eodem olim modo sonabat, ut *i*. quomodo & „ ipsum *g*. ante *e*. vel *i*. pronunciant Franco-Galli". Hic porro observo, etiam Codicem *Alexandrinum*, quod Millius annotare neglexit, 1. Tim. I. 19. legere ἐναυγάγησαν; quod suspicionem praebet, a librario Latino fuisse scriptum, nisi si quis illud γ. interpositum esse Digamma Æolicum malit.

„ Hujus certe, de quo jam agimus, Graeca quod attinet, vix dici potest, „ quam supra omnem modum in iis digerendis licenter se gesserit ac plane lasci„ vierit interpolator quisquis ille. In animo ipsi fuisse credideris, non quidem „ Tex-

„ Textum ipſum exhibere, quem ediderant ipſi Evangeliſtae, ſed, obſervato „ duntaxat S. Textus ordine & hiſtoria, ſingula Evangelia abſolutiora reddere. „ Huc enim faciunt intromiſſae in cujusque Evangelii textum particulae variae „ integraeque Periodi reliquorum: huc traductae ex Evangeliis Apocryphis περικοπαί"; quibus *Millii Prol.* 1274. verbis, quae noſtra fecimus, addimus & omiſſiones quamplurimas & mutationes occurrere, praecipue ubi authenticam lectionem repugnare exiſtimabat vel hiſtoriae veritati, vel gloriae Chriſti, vel aliis Scripturae locis, exigui admodum judicii Conſarcinator: ſed multo ſaepius deflexit idem, quoties ex Latinis ſive Verſione Itala fecit Graeca, ita ut Vocabulorum & Phraſium violenta detorſio cuivis appareat; quod etiam obſervarit *Lucas Brugenſis* ad Coronidem orationis Dominicae ita ſcribens": Ad Latina caſtigatum vehemens mihi ſuſcipio eſt, cum ex hoc loco, tum ex aliis pluribus"; & ante ipſum *T. Beza* conſenſum ſui Codicis cum Verſione Vulgata & vidit & miratus eſt, ad *Luc.* VIII. 54. ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, „Vetus interpres, inquit, haec non legit: reperimus tamen in omnibus vetuſtis Codicibus, ſi ſecundum & octavum excipias, quorum mirificus eſt cum vulgata editione conſenſus"; quo magis miror, eum conſenſum iſtius cauſam videre non potuiſſe.

Hinc patet quam perverſe *Morinus*, praeeunte ex parte *Beza* & ſequente *Simonio*, ex talibus Codicibus Graecis Verſionem Latinam confirmari poſſe judicaverit, Exercitationum Biblicarum ſecunda libri primi Cap. 3 & 4. vere quidem praefatus „praejudicio occupatis nihil eſſe tam ſincerum, quod adulterinum non videatur". Quod ſcite in ipſum retorſit Millius: „ iſtiusmodi „ hominibus, inquit, nihil eſſe tam adulterinum, quod non videatur ſincerum". Morino ſcilicet Matth. IX. 42. ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ pro ποτήριον ψυχροῦ, ſincerum & genuinum videbatur. XIII. 3. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων σπεῖραι, omiſſo articulo, pro eo quod nos legimus, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. XIV. 24. τὸ δὲ πλοῖον ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης, pro τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν. XV. 8. πόῤῥω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ, pro πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Jo. XI. 19. πρὸς Μάρθαν καὶ Μαρίαν, pro πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν. XX. 15. εἰ σὺ ἦρες αὐτὸν, non εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν. XXI. 23. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς addit, καὶ ἔδοξαν. Luc. XVII. 18. ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς εὑρέθη ὑποστρέφων ὃς δώσει δόξαν τῷ θεῷ ipſi ſincerius eſt, quam οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ. XXIII. 28. ἐξ ἱκανῶν χρόνων ſincerius, quam ἐξ ἱκανοῦ. Marc. VI. 30. εἰς τοὺς ἔγγιστα ἀγροὺς pro εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγρούς. VIII. 25. ἤρξατο ἀναβλέψαι-ὥστε ἀναβλέψαι, pro ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι-καὶ ἐνέβλεψε. Act. VIII. 24. addit: ὃς πολλὰ κλαίων οὐ διελίμπανε, quae verba plane ſunt ἀπροσδιόνυσα. XVI. 13. οὗ ἐδόκει pro οὗ ἐνομίζετο. XVIII. 14. ἐντιθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου vers. 21. ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν pro ἀπετάξατο αὐτοῖς εἰπών. XX. 16. μήποτε γενηθῇ αὐτῷ κατάσχεσίς τις pro ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι. Obteſtor hic omnes ſano judicio praeditos, ac literarum Graecarum peritos, judicent utra Lectio ſit ſincerior, illane quam noſtri Codices exhibent, an quam Morinus ex Codice Bezae Graeco-Latino protulit? ita omnes iſtae Morinianae interpolationem indocti Latini ſapiunt, ut non niſi literarum Graecarum omnino rudi cuipiam pro Graecis arridere poſſint. Et ſane Linguae Graecae ignorantiam Morinus non in his tantum, ſed & alias prodidit: „ Contigit enim, ut narrat Scriptor vitae ejus *R.* „ *Simonius*, ut in familiari colloquio oborta fuerit quaeſtio aliqua de iis, quae „ tunc a Theologis, juſſu & auctoritate Pontificis Maximi Romae congregatis, „ diſputabantur, cujus quaeſtionis explicandae cauſſa librum manuſcriptum „ ſcriptoris cujusdam e junioribus Graecis conſulere neceſſe fuerit, ſtatim Codex MS. Morino legendus offertur rogaturque, ut ſuam de ſcriptoris illius „ mente ſententiam diceret: verum Holſtenio & Allatio minime ſatisfecit, iisque viſus eſt linguae Graecae parum peritus".

Diu

Diu ante Morinum ejusdem ſententiae fuit *J. G. Sepulvedas*, qui Epiſtola ad Eraſmum 23. Maji 1534. Roma ſcripta, & in *Append.* Epiſt. Eraſmi n. CCCLXXVI. edita. „ Quod pertinet, inquit, ad librum Pontificium, „ (Codicem *Vaticanum* intelligit, de quo egimus ſupra p. 23.) Graecos codices Novi Teſtamenti, Graecorum quorundam vel malitia vel levitate, fuisſe depravatos, id ipſum, quod ſcribis, fides eſſe debet indubitata, quod Graecorum ad ſanitatem redeuntium foedere inito cum Eccleſia Romana cautum fuerit, ut Graeci Codices ad Romanam lectionem emendarentur; nam quomodo poterant clarius utrique conteſtari, exemplaria Romana lectionem veram & germanam retinere, Graecorum eſſe vitiata? Nam quod ais, Graecam lectionem a Graecis autoribus eſſe petendam, diceres aliquid, ſi rationem Graeci ſermonis affirmares a Graecis commodius quam a Latinis explicari: At libros archetypos, fundamenta noſtrae religionis continentes, qui Graece fuerunt a ſuis autoribus ſcripti, cur non credamus ſanctius, gravius & incorruptius aſſervatos eſſe in ſcriniis ac in bibliothecis Eccleſiae Romanae, quae caput eſt Chriſtianorum, & ſemper fuit norma Catholicae pietatis, quam in Graecia, quae ſemper fuit haereticorum & leviſſimorum hominum fraudibus & motu rerum novarum agitata? quod accidiſſe certum eſt in LXX. Decreta Concilii Nicaeni, quae cum integra in ſcriniis eccleſiae Romanae asſervarentur, tamen ad Orientem in quibusdam eccleſiis ab haereticis incenſa ſunt, in aliis ad minorem numerum redacta, ſublatis videlicet, quae ipſorum conſiliis aut conatibus obſtitura videbantur; ut Athanaſius & caeteri Epiſcopi ex Alexandrina Synodo in Epiſtola ad Marcum Papam conqueruntur, a quo exemplum decretorum ipſorum, quod petebant, receperunt. Adde quod libri tutiores ab injuriis eſſe ſolent, & minus a ſciolis, Scholia ſaepe cum Scripturis confundentibus, vitiari, ubi a paucioribus vel leguntur vel intelliguntur; niſi forte hoc dicis placuiſſe in foedere, ut dictio Graeca emendaretur ad Latinam, quod nec eſt probabile, praeterquam in certo aliquo loco, & nunquam factum fuiſſe certum habeo: nam articulum, quem citas ex Aurea Bulla, licet duas aureas Bullas in libro Conciliorum perlegerim, invenire non potui; quam igitur dicas, & unde a nobis petenda ſit, obſecro te, ne graveris ad nos perſcribere. Vale".

Quid Eraſmus reſponderit, non ſcio: ſed hoc ſcio, argumenta Sepulvedae facili negotio diſſolvi poſſe. Quod enim primo affert *Teſtimonium* ipſius Eccleſiae Romanae & Graecorum, qui ad illam defecerunt, nihil probat, cum nullus idoneus teſtis in re ſua intelligatur. Fateor, Eccleſiam Romanam omnibus aliis, quas ſibi adjunxit, vel ſubjecit potius, imperaſſe, ut Codices ſuos ad editionem Latinam conformarent: ſed non quaeritur, quid factum fuerit, ſed utrum recte factum ſit, quod factum eſt. Ne jam dicam, extare etiam Codices a Latino ſcriptos, & a Graeco correctos, cujus rei exemplum eſt Codex Claromontanus. Quod porro praedicat Eccleſiae Romanae *orthodoxiam*, nihil ad rem facit: nam in tot Codicibus ex Graecia allatis ne una quidem hactenus reperta eſt Lectio, quae haeretico dogmati faveat; ne jam dicam, de codicibus Graecis Latinorum, inprimis de noſtro Cantabrigienſi, ejusque lectione Luc. VI. 5. viros doctos aliter judicare. Cum igitur omnes varietates partim negligentiae, partim ſtudio emendandi, adeoque Scriptorum ſacrorum honori conſulendi, originem debeant, nec κριτήριον relinquitur, quo librarius orthodoxus ab haeretico diſtinguatur, nec rationi demonſtrari poteſt, in ſolos haereticos cadere aut negligentiam aut ſtudium emendandi. Quod denique confugit ad *ignorantiam* Latinorum Graecos Codices aſſervantium, quae Codices illos ab injuriis & corruptione tutos praeſtiterit, verum non eſt; cum apud Latinos multo plures reperiantur Codices Graeci, literis veteribus deletis & novis ſuperinductis interpolati, quam apud Graecos. Et

ſi verum eſſet, probaret quidem, illos Latinorum Codices veteres manſiſſe, ut erant ſcripti ab initio; inde tamen minime conſequeretur, eos ab initio incorrupte atque fideliter deſcriptos fuiſſe.

Quod ſi porro Criticorum audacia, qui indoctum Graecum Latini hominis nobis pro ſincero Evangeliorum Textu venditant, excuſari vix poteſt, longe minus excuſandus videtur alter ille error, quo nobis unicum teſtem, adeoque unicam Codicis non optimae notae auctoritatem, pro duobus teſtibus graviſſimis, auctoritateque omni exceptione majori produxerunt, dum ad Stephani ſecundum & ad Cantabrigienſem, item ad Claromontanum & San-Germanenſem identidem iiſdem locis provocant. Cujusmodi ſupina negligentia ſi in Morino atque Simonio aliisque toleranda eſt, vereor tamen, ut Beza ipſe omni culpa careat, neque reperio, quomodo ipſum crimine minus ſincera fide adminiſtratae rei liberare queam. Sine dubio enim ſcire potuit, ſuum Codicem Evangeliorum prius a familiari ſuo Stephano adhibitum fuiſſe, & nihilominus ad utrumque ſaepius, tanquam diverſi Codices ſint, provocat. Utcunque ſit, (neque enim quenquam in re paulum modo dubia ejus audaciae inſimulabo) qui ejusmodi impia verius, quam, ut vulgo appellant, pia fraude graſſantur, rei Chriſtianae peſſime conſulunt, ſuamque cauſſam ſuſpectam potius reddunt.

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget.

Caeterum cum ſit omnibus Indiciis vetuſtatis inſignis hic Codex, & fortaſſis omnium, qui nunc ſuperſunt, antiquiſſimus; cum ſaepiſſime vulgo editis conſentiat, licet in multis diſcrepet, ubi tamen cum Patribus & Verſionibus & veteribus aliis Codicibus facit: non plane ſpernendum & abolendum, ut *A. Arnaldo* placuit, ſed ſedulo evolvendum, & juxta alios veteres ponderandum cenſeo. Quae etiam Bezae fuit ſententia, qui tamen huic Codici pluſculum, quam par erat, tribuit, cum ſaepe hujus unius ab auctoritate pependerit, ejusque Lectiones, contradicentibus omnibus aliis Codicibus, Patribus, Verſionibusque, lectori obtruſerit. Quantum ſane nulli unquam Codici ſingulari, niſi res ipſa id poſtulet, tribuendum exiſtimo.

Cum meam de *Stephani Secundo*, eodemque *Bezae* ſive *Cantabrigienſi* Codice conjecturam A°. 1730. in Prolegomenis primum propoſuiſſem, editum eſt anno ſequenti *Specimen Animadverſionum in Prolegomena*, ea immodeſtia, acerbitate atque malitia ſcriptum, ut illud ſtatim ſeponerem, conſiliumque libelli refellendi abjicerem. Poſtquam vero audivi, hominis ferociam atque confidentiam incautos quosdam lectores decepiſſe (nam cum magna malae ſupereſt audacia cauſae, Creditur a multis fiducia) in eorum gratiam oblata nunc occaſione uti, &, quae mihi objecit, examinare ſtatui.

Scommata quidem ejus & convicia non moror, quae auctori ſuo potius quam mihi nocere poſſunt; quin etiam fateor, riſum mihi magis quam ſtomachum moviſſe, quod in fine, tanquam aculeum relicturus: *Unum*, inquit, *verbum duntaxat addo; ſi Anonymum hunc convenire liceret, ei ſuaderem, ut nomen ſuum ederet, ne a tenebris aut a nebula ipſi nomen adhaereſcat*; haec enim dicteria me non pungunt, nam licet nomen meum Prolegomenis tunc non fuerit praefixum, nemo tamen, ex quo edita ſunt, aut ignoravit aut dubitavit, quis eorum eſſet Auctor: tu vero, *Anonyme Belga* (ita enim vocaris in Miſcellan. Duisburgens. p. 493.) & latuiſti, & adhuc lates, &, ut lateres, libellum tuum non Amſtelodami ſed *Londini* edi curaſti; idne alteri crimini dabis, ut cum Cicerone loquar, quod eodem tempore in eadem provincia tu ipſe feciſti? Audebis ita accuſare alterum, ut, quo minus tute condemnere, recuſare non poſſis? Hae tamen acutae & ingenioſae elegantiae meruerunt, ut *Anonymus iſte, quisquis ille ſit, judicio inſtructus prudentiſſimo* diceretur ab alio anonymo, felicis quidem memoriae, ſed nullius judicii homine, in iisdem Miſcell. Duisburg. p. 507. 508.

Co-

Codicem *Stephani Secundum*, atque *Cantabrigiensem* dictum, esse unum eundemque probavi tum ex miro utriusque consensu, tum inprimis ex perpetuo Stephani silentio, quoties Codex Cantabrigiensis est mutilus. Ad prius argumentum observat Anonymus: *mirum esse horum Codicum in plerisque lectionibus consensum nemo negaverit*; *at hinc necessario sequi nego*, *pro uno & eodem agnoscendos esse.* Nec ego dixi, id necessario sequi, sed conjectura admodum verosimili, ad quam firmandam attuli, nisi fallor, quidquid afferri poterat, adeo ut injustum foret, majorem a me exigere evidentiam, quam rei ipsius fert natura: at videamus etiam, quomodo partes suas peregerit Anonymus, & an aliquid attulerit, unde necessario sequatur, duos esse codices diversos. Si aut per idoneos testes probasset, ubi, quando, & quo casu Stephani codex secundus perierit; aut si codicem superstitem & latentem e tenebris in lucem protraxisset, huic demonstrationi lubens cessissem, & deposita suspicione mea manus victas dedissem. Et tamen ne sic quidem omni ex parte absolveretur *Beza*; cum enim Anonymus ultro concedat, utrumque *forte* codicem *ex eadem officina prodiisse*, perperam utique fecit Beza, qui illos tanquam duplicem autoritatem & tanquam duos testes sese mutuo confirmantes produxit; nisi si statuamus, quo plura ejusdem libri exemplaria Typographus eadem editione excudat, eo lectionem esse certiorem: quo pauciora, eo incertiorem.

Posteriori autem argumento opponit: *Imo si Anonymi ratio valeret*, *contra ipsum facit haec observatio &c.* Hoc ratiocinium, ut clarius intelligatur, forma Syllogistica induemus:

Codex Stephani fuit mutilus, quoties Stephanus in margine editionis suae de eo (silet.
Atqui Codex Cantabrigiensis non est mutilus, quoties Stephanus silet.
Ergo Codex Cantabrigiensis non est Stephani Secundus.

Hoc argumentum vocat *demonstrationem*, majorem autem argumenti propositionem vocat *meam regulam.* Falsissime utrumque; dixeram quidem, Stephanum silere, quoties Codex Cantabrigiensis esset mutilus: at numquam dixi, Codicem Cantabrigiensem esse mutilum, quoties Stephanus sileret. Ex quanam ergo Logica Anonymus propositiones ita convertere, & a positione consequentis ad positionem antecedentis procedere didicit? aut qua fronte puerile Sophisma pro ratione & observatione Critica venditare fuit ausus?

Cum igitur, pergit Anonymus, *nullo idoneo argumento hosce Codices esse unum & eundem constet*, *propositionem negativam probandi laborem*, *ut supervacuum & ad me non spectantem*, *detrectare liceret*; *mihi vero grave non erit certissimis quibusdam indiciis & argumentis diversos esse Codices probare. Et primo quidem ex fide duorum testium omni exceptione majorum*, *scilicet R. Stephani & Theodori Bezae.* Atqui ex iis, quae supra dicta sunt, constat, *Stephani* testimonium mihi non tantum non contradicere, sed a me ad conjecturam meam confirmandam afferri; Bezae vero testimonium hac in causa non esse omni exceptione majus, cum sibi ipse contradixerit. Unde sequitur, nisi quis Bezam prius cum Beza conciliaverit, nihilo plus valiturum ejus testimonium contra me quam pro me. Haec tamen omnia Anonymus prudenter dicam an impudenter & mala fide dissimulavit.

Neque *argumenta* Anonymi firmiora sunt testibus productis; ubique enim pro certo & concesso sumit, & Stephanum Codices suos accuratissime contulisse, idque eo consilio, ut omnes, quas annotaverat, Varietates ederet, & omnes accuratissime edidisse, ita ut typothetae nec in verbo nec in numero codicum per literas exprimendo unquam aberraverint. Quae falsissima esse &. in priori Prolegomenorum editione, ubi Stephani editio tertia describitur, demonstravi, & L. Brugensis atque J. Millius ante me viderunt, & quilibet intelliget qui Varietates Codicis α. Stephani, in margine editionis tertiae positas, cum illis quas Millius ex eodem Codice, hoc est ex editione Complutensi, affert, comparave-

 rit;

rit; deprehendet enim manifeste, non raro apud Stephanum Codici α. Lectionem tribui, quae in Complutensi non reperitur, & saepissime apud Stephanum Varietatem non notari, quae tamen in Complutensi extat. Adde aliud invictum argumentum, quo probetur, Stephanum non omnes varias Lectiones quas ex Codicibus suis notaverat, editioni suae apposuisse. Petitum illud est ex prima Editione Th. *Bezae*, qui ad Marc. IX. 38. X. 50. Luc. VII. 35. ex ipso hoc Stephani secundo codice affert Lectiones, quae in Cantabrigiensi quidem Codice conspiciuntur, a Stephano tamen editae non sunt.

Unum tamen anonymi argumentum aliquam videtur habere speciem: *in multis*, inquit, *lectionibus a se invicem discedunt isti codices--plures* (i. e. viginti) *quae rem satis demonstrant, collegi, quas in calce harum observationum exhibeo. Hasce lectiones inter se contendat, cui haec curae sunt, & de tota causa sententiam ferat. Eat nunc obscurus iste editor, & a malae fidei suspicione se ipse vindicato; quod nunquam facere potest. Quis ferret hominis audaciam, qui convitiis & maledictis in viros omni laude majores grassatur?* &c. Etiamsi vero darem, Stephanum viginti lectiones variantes ex Codice suo secundo annotasse, quae in Codice Cantabrigiensi non reperiantur, nondum tamen video satis demonstratum esse, quod erat demonstrandum; multo minus existimo, ex ista Tabella, XX. Variantes Lectiones exhibente, de tota causa sententiam ferri posse: sed aequi judicis esse puto, rem cum re contendere, i. e. consensum Codicis Stephani & Cantabrigiensis in CCCCL. Variationes singulares, in quibus sunt frequentes Additiones non decem solum vel viginti, sed triginta, imo septuaginta vocum, cum dissensu saepe unius literae aut syllabae, & quidem in locis non amplius XX.; & considerare, utrum dissensus ille levis fortius probet, diversos esse Codices, quam consensus magnus & mirus probat, unum esse atque eundem Codicem. Praesertim cum Consensus alia excogitari ratio vix possit, dissensus autem causa in promtu sit, si dicamus, Stephano, infinitam Lectionum farraginem ad praelum paranti, in opere longo & molesto aliquando somnum obrepsisse, & inde factum esse, ut verbum pro verbo, aut numerum Codicis unius pro altero scriberet: mirum enim est, si, qui ter millies scopum contingit, non nisi vicies aberret. Ut jam de vitiis Typothetarum nihil dicam. Confer quae supra *p.* 8. *n.* 20. monuimus.

At nihil nos aut ad conjecturas confugere, aut anonymo, cujus mala fides jam perspecta est, affirmanti temere credere cogit. Age igitur, inspiciamus accuratius exempla ab eo allata. Affert 1. loca *quatuor*, in quibus *omnes* codices Stephani, ipso teste, aliam Lectionem exhibent, quam quae in Codice Cantabrigiensi reperitur. Debebat autem scire Anonymus, quod facillime ex Millio discere potuisset, Stephanum, ut se molestia singulorum codicum numeros exprimendi liberaret, ϖ. vel ἐν ϖᾶσι scripsisse, ubi plerosque omnes in unam lectionem consensisse deprehendit, licet unus aut alter dissentiret. Vide in Matth. VIII. 13. X. 28. XIII. 33. XVIII. 6. ubi si interpretationem Anonymi admittas, sequetur in Stephani primo Codice aliter fuisse lectum quam in Stephani primo, quod est ἀσύςατον; si nos audias, sensus erit: ita legi in Codicibus Stephani plerisque omnibus, licet aliter legatur in Codice primo, i. e. in editione Complutensi. 2. *duo* loca ex Act. III. 1. & XV. 20. ubi Codex Stephani secundus non per omnia consentit cum Cantabrigiensi. Et hic aut simulavit anonymus, se ignorare morem Stephani, aut illum potius ignoravit. Res ita se habet. Quando plures Codices ab editione recepta discedunt, accidit, ut & ipsi leviter inter se dissentiant, inprimis ubi variatio plurium est verborum. Hunc levem dissensum Stephanus negligere, & postquam Lectionem unius Codicis exposuit integram, numeros reliquorum Codicum, qui in summa rei conveniunt, adjicere solet; vide supra *pag.* 8. Ita ad priorem locum consilium Stephano non fuit, singulas minutias enotare, sed indicare tantum, verba ἐπὶ τὸ

αὐτὸ

αὐτὸ in codice β. & ε. jungi cum iis, quae praecedunt: posterior locus continet insignem decem vocum additionem; in octo Vocibus consentiunt codices Stephani α. & β. id est editio Complutensis & Codex Cantabrigiensis, prior tamen addit initio particulam expletivam ἂν & in fine ποιεῖν mutat in ποιεῖτε, eodem manente sensu. 3. *unum* locum Luc. IV. 35 ubi Stephani secundus addit: καὶ ἀνακραυγάσαν: Cantabrigiensis vero habet ἀνακραυγάσαν τε. Iterum respondeo, Consensum esse magnum in vocem quinque syllabarum, dissensum vero levissimum inter τε & καὶ, non ex diverso Codice, sed a Stephano ipso minus attento ortum 4. *Septem* loca, in quibus Stephanus codici β tribuit Lectiones, quae in Cantabrigiensi non reperiuntur. Respondeo: cum Stephanus codices suos per numeros literis Graecis expressos compendii causa designaverit, frequentissime vel ab ipso, vel a Typographo certe, aberratum, & alterum numerum pro altero editum fuisse. Hoc Millius saepe observavit: idem observabit, cui editio Complutensis ad manum est ad Matth. VI. 24. XXVI. 60. XXVIII. 10. &c. in quibus locis Codici α. in margine editionis Stephani adscribitur, quod in Editione Complutensi non reperitur. Ut vero pressius agam cum anonymo, ei indicabo, ex quo Stephani Codice pleraeque Lectiones, quas aberratione typothetae deceptus secundo tribuit, excerptae fuerint. Matth. X. 25. est lectio Codicis α. i. e. Editionis Complutensis, quae sola & nonnisi semel contra omnes Codices Graecos ex emendatione Hieronymi legit Βεελζεβοὺβ. Matth. IX. 20. & XXVII. 3. est Codicis η. quem ipse contuli; quod etiam Beza de altero loco in Editione prima testatur. Act. IX. 31. est Codicis δ. quod patet ex re ipsa: quin & Millius vidit, in numeris hic ab Editore esse peccatum, licet δ. perperam in β. mutandum esse judicaverit. Eidem codici ex conjectura probabili tribuo lectiones Matth. XII. 32. & Luc. VIII. 18.

5. Act. VIII. 6. aliam Lectionem habet Stephanus ex Codice β, aliam Millius ex Cantabrigiensi: utramque autem in eodem Codice vidi, hanc a manu prima, illam a manu correctoris. Ipse etiam Millius se duplex lectionis vestigium hic observasse significat. 6. Denique affert *quinque* loca *Luc.* II. 3. VIII. 32. 54. *Act.* X. 26. XI. 17, & ita quidem affert, ut speciem praebeant dissensus magni inter Codicem Stephani secundum & Cantabrigiensem. Satis autem mirari non potui, cum viderem, ne Vocem quidem aut Syllabam omnibus istis locis in margine Editionis Stephani ex Codice β. afferri, quae non reperiatur in Cantabrigiensi. Tribus quidem prioribus locis in manifesto mendacio deprehenditur anonymus, quod cuilibet Millium consulenti constare potest: in posterioribus vero duobus recurrit ad artes veteratorias, &, quod Sophistae atque vitilitigatores facere solent, magno strepitu probavit id quod non erat in quaestione. Cum enim probandum esset, in margine editionis Stephani aliquid afferri ex Codice β, quod non reperiretur in Cantabrigiensi; anonymus statum quaestionis invertendo iterum probat, aliquid in Codice Cantabrigiensi reperiri, quod in margine editionis Stephani non fuerit notatum. Hoc vero nemo unquam negavit.

En viginti illa loca excussa; quorum examen me diutius detinuit, quam volebam. En anonymi fidem, & peritiam! Simplicioribus quidem, qui aut libris non sunt instructi, aut contra Sophistas non satis muniti, fucum fecisse non miror; sed miror, doleoque, libellum famosum ita placere potuisse duobus Theologis, ut alter *Duisburgi*, *Groningae* alter illum typis recudi curaret, & studiosis inprimis adolescentibus commendaret. Aut enim sciverunt, auctorem libelli esse ineptum Sophistam & hominem mendacem, aut non sciverunt. Si sciverunt, & tamen scientes volentes veritatem mendacio, mendacium veritate commutarunt, & calumniam disseminarunt, ut innocenti aegre facerent eumque opprimerent, gravissimo se devinxerunt scelere, quo ad hunc diem devincti haerent: Sin autem id non sciverunt, haud sane periculum est, ne se stupo-

 ris

ris excusatione defendant; sed quanam alia excusatione utentur? quis illos causa non cognita & sine praevio examine sententiam injustam & falsam approbare coëgit, cum tam facile, momento unius horulae, viginti illis locis in Millio inspectis, verum non videre non potuissent?

Antequam finem faciam, scrupulus eximendus est *J. A. Bengelio*, qui *Introduct. in Crisin N. T. p.* 445. *Nos quidem*, inquit, *praeter caeteras differentia impedit*, *quae memoratur in var. Act.* XVI. 35. *sed eos minus impediet*, *qui ipsum Codicem Cant. inspexerint.* Res ita se habet: & Editor Oxoniensis & Millius varietatem eandem & satis quidem magnam tum ex Stephani Codice β. tum ex Cantabrigiensi attulerunt; postea vero Millius, in Appendice se ipsum perperam corrigens, addidit, Cantabrigiensem Codicem omittere verba ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν, quae in Stephani β. reperiantur, Stephani vero β. habere λέγοντες, ubi in Cantabrigiensi sit λέγοντας. Utrumque falso; nam & illa sex verba eodem modo disertissime in Codice Cantabrigiensi extant; & ex silentio Stephani, qui ad vocem λέγοντες nihil ex secundo suo Codice annotaverat, non consequitur, Codicem β. cum editis consentire.

Hac etiam occasione paulo distinctius explicanda sunt, quae p. 31. de *Cœlicolis* dixi, scilicet fuisse homines nullam religionem revelatam sive veram sive falsam admittentes, sed solam naturalem, quam Ratio dictat, colentes. Contra quam interpretationem vir doctus objecit, tales homines ab aevo condito semper extitisse, *Honorium* vero atque Augustinum de Coelicolis loqui, tanquam de Secta nova. At non difficile est haec in concordiam redigere: Homines quidem singulares, ita de religione sentientes, a priscis temporibus fuerunt; sed Secta fuit nova, i. e. Seculo demum tertio Cœlicolae se ipsos a Gentibus, Judaeis & Christianis segregare, & in Societatem coire coeperunt, electo *Majore* seu Patriarcha, & ritu Baptismi instituto, quo in Ecclesiam istam novam admitterentur. In his, quos Graeci Ὑψιςαρίους vocarunt, nomen suum professus erat in juventute Gregorius, Pater Gregorii Nazianzeni.

E. Si jure querimur, Codices Vetustissimos ex Versione Itala fuisse ita interpolatos, ut inde ad stabiliendam veram Lectionem parum auxilii peti possit, multo magis dolendum est, non tantum nullos aequales, sed ne quidem intervallo unius, duorum, imo trium Seculorum proximos, ex quibus hoc damnum sarciretur, hactenus repertos fuisse. Cum enim codices quatuor primae Classis, quos descripsi, sint quarti & quinti seculi, Codicum secundae Classis, qui sequuntur, ne unum quidem seculo nono antiquiorem esse pronunciare ausim.

Primum inter istos locum concedo Codici BASILIENSI Num. B. VI. 21. Hunc *Joannes de Ragusio*, auctoritate Concilii Basiliensis ad Graecos legatus missus, postea a Felice Papa creatus Cardinalis S. Sixti, cum multis aliis Bibliothecae Cœnobii Praedicatorum Basileae testamento legavit, unde A°. 1559. in Bibliothecam publicam transiit. Eodem usus est Polanus in adornanda Versione Germanica. Constat 40. quaternionibus in octavo majori; Luc. I. 69. ad II. 4. iterum insertum est folium aliena manu scriptum in locum veteris deperditi, a Cap. III. 4. ad 15. deficit, a XII. 58. ad XIII. 12. insertum est folium alia manu scriptum, itemque a XV. 8. ad 20. ac rursus deficit a XXIV. 47. folio uno abscisso. In fine Τίτλων Marci & Joannis, manu recenti adscripta est pericope ex III. & IV. Capite Apocalypseos. Scriptus est in usum Ecclesiae alicujus, cui etiam inserviit, ut ex variis indiciis constat, habet ἀναγνώσεις margini annotatas εἰς ἑκάςην παννυχίδα τῆς ἁγίας Θεοτόκου, εἰς τὸ γενέσιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, εἰς ὕψωσιν τοῦ ἁγίου ςαυροῦ, εἰς τὴν μεταμόρφωσιν, εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τȣ προδρόμου τȣ Κυρίου, τȣ ἁγίου Διονυσίου. item τῶν ἁγίων πάντων & εἰς τὴν μνήμην Κωνςαντίνου καὶ Ἑλένης, quae duo postrema festa alia manu indicantur. Videntur autem a Constantino Porphyrogenneta & Helena uxore fuisse instituta, quod conjicio ex ceremoniali ipsius,

ipſius, cujus capita a J. A. Fabricio Cap. V. Lib. V. Bibliothecae Graecae ex Bibliotheca Uffenbachiana edita ſunt, ibi enim, poſtquam feſta antiqua & ſolennia libro primo enarrata fuiſſent, libro demum ſecundo alieno loco notatur ὅσα δεῖ παραφυλάττειν, ὡς τανῦν ἐπιτελεῖται ἡ τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνςαντίνου ἐτήσιος μνήμη, cui jungitur, ὅσα δεῖ παραφυλάττειν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων πάντων. Quod ad Orthographiam attinet confundit frequentiſſime ε & αι. item ει, ι, η. ω & ο. αι & υ. κλαθμὸς ſcribit pro κλαυθμὸς; itaque pedibus concedo in ſententiam J. R. Wetſtenii, cujus ejusmodi de hoc Codice judicium eſt de L. Gr. pronunciat. p. 170. „ Inſigne σφάλμα (Jo. XX. 26.) in voce καικλησμένων pro κε-„ κλεισμένων occurrit, quae turpiſſimae hallucinationes mihi perſuadent, ſcripto-„ ri ignariſſimo & nil niſi literas formare edocto textum dictatum fuiſſe; itaque „ ſonum tantum, non Orthographiam attendentem tam ſaepe & ridicule aber-„ raſſe". Hanc imperitiam librarii etiam oſtendit, quod locis Matth. XVI. 2. 3. Luc. XXII. 43. 44. Jo. VIII. 1---11. olim ſuſpectis, minio aſteriscos praepoſuit, aſterisci ſignum cum obelo manifeſte confundens.

De eo J. *Millius* prol. 1177. „ Iſtius, inquit, Codicis Lectiones Cl. Joannis „ Battierii Graecarum literarum in inclyta urbe Baſileae profeſſoris beneficio „ jam ante annos quatuordecim nactus ſum"; quod repetit Prol. 1507.; ubi in nomine quidem aberratum fuiſſe ſtatim vidi, cumque *Joannes Jacobus Battierius* ſpecimine A°. 1687. edito varias ex hoc Codice Lectiones primus propoſuiſſet, putavi alterum ejus nomen a Millio fuiſſe omiſſum; poſtea vero quam didiciſſem hunc codicem a *Samuele Battierio*, in eadem Academia Graecae linguae Profeſſore, viro mihi, dum viveret, amiciſſimo collatum & cum Millio communicatum fuiſſe, errorem tum Millii tum meum, quantumvis levem, non corrigere religio mihi eſt.

Pergit Millius: „ *Erasmus* in Evangeliis hoc unum fere ſecutus eſt exem-„ plar. ---- Ex lectionibus variantibus aliisque quibusdam indiciis SATIS „ CERTO comperi, ipſiſſimum illud exemplar fuiſſe ---- Hunc expreſſit Eras-„ mus in plurimis" &c. &c.. Verum quidem eſt, Codicem alium Baſilienſem, qui nobis 2. eſt, quemque Erasmus in ſua editione expreſſit, easdem fere lectiones habere, quas habet is de quo agimus; inde tamen minime conſequitur, hunc Codicem E. ab Erasmo vel conſultum vel viſum fuiſſe, ſiquidem nullum ejus rei apparet veſtigium, & in recenſione Codicum, quibus Erasmus uſus eſt, manifeſte omittitur atque excluditur, uti ſuo loco in deſcriptione Editionis Erasmi oſtendemus.

„ Ante decem Secula exaratum cenſet Battierius. Characteres ejus ſunt gran-„ diores & quadrati, & quod ex ſpecimine characterum una cum variis Lectio-„ nibus ad nos miſſo apparet, Alexandrini Codicis noſtri literis plane ſimiles, „ ut proinde probabile ſit librum ad iſtam aetatem aſſurgere. Codex, ut ex Va-„ riationibus ejus aſſequor, probatae fidei eſt & bonae notae". Tantum vero abeſt, ut Characteres hujus Codicis ſint literis Alexandrini Codicis plane ſimiles, ut vix duas literas ſimiles reperire liceat; noſter ubique habet accentus & ſpiritus a prima manu, diſtinctiones item majores & minores, & in his ſignum Crucis, quibus Alexandrinus caret, quod jam per ſe ſolum ingens inducit aetatis utriusque intervallum. Obiter hic obſervo, me operarum incuria factum eſſe exiſtimare, ut in diſſertatione *Jo. Rodolphi Wetſtenii*, cognati & praeceptoris quondam mei cariſſimi, *de Accentibus Graecorum* p. 89. ubi Codex noſter deſcribitur, V conſonans pro U vocali ederetur, in illis verbis: *Circumflexus V inverſi formam ubique refert:* in noſtro enim Codice, ut in omnibus aliis, accentus circumflexus non habet angulum, ſed formam ſemicirculi vel parabolae repraeſentat. Alexandrinus porro Codex totus ſcriptus eſt Charactere rotundo & aequabili, iſte vero potius picturae ſapit argutias, ſiquidem ſingulae literae apices ſuos habeant, & quaſi baſi cuidam inſiſtant, id quod praecipue in litera

δ de-

δ deprehendes, ut & in iftis β. γ. ε. ζ. ξ. τ. υ. Φ. χ. ψ. ω. Literae vero ε. θ. & ο. non ut in Alexandrino rotundae, fed formae oblongae fere apparent. Porro hunc Codicem Alexandrino juniorem effe patet etiam ex adfcripta κυριακῇ τῆς Τυροφάγȣ, quod feftum feculo demum feptimo ab Heraclio Imperatore fuit inftitutum: his addo, quod fupra monui, fefta *Conftantini & Helenae*, item *omnium Sanctorum*, feculo decimo inftituta, in hoc Codice non a prima fed alia manu notari, unde confequi exiftimo, prius illum fcriptum fuiffe quam haec Fefta inftituerentur. Hic codex jam ante fceculum fere ad mille annorum vetuftatem affurgere creditus eft *Jo. Jacobo Buxtorfio*, Bibliothecae Bafilienfis tunc praefecto, quod judicium refert *Mabillonius* Itin. Germ. p. 18., fequiturque tum *Battierius* tum *Millius*: ego tamen feculo nono eum tribuere malim: contuli menfe Martio A°. 1714.

F. Codex quatuor Evangeliorum, olim JOANNIS BOREELI Equitis, tribus ad Jacobum magnae Britanniae regem legationibus, & ampliffimis in patria Zeelandia muneribus geftis, poft editum in Danielem commentarium, aetatis quinquagefimo primo vita defuncti, A°. 1629. Paulo poft mortem *Boreeli* vir quidam doctus contulit cum editis Matthaeum, Marcum, & Lucae capita X. priora; quam collationem mecum communicavit A. 1730. *Ifaacus Verburgius*, Gymnafii Amftelodamenfis Rector, amicus meus, dum viveret, fingularis. Codex incipit à Matth. VII. 6. Deeft folium unum à Matth. XIII. 25. ad finem capitis, & alterum a Marci X. 6. ad 16. Qua pagina Capita Evangelii Joannis enumerantur, inferius fcriptum eft: Χριςῷ τελείῳ Χάρις. Ubi Codex ifte nunc lateat, refcire nondum potui.

G. Codex IV. Evangeliorum, ex Oriente ab *Andrea Erasmo Seidelio* in Germaniam allatus, pervenit ad JO. CHRISTOPHORUM WOLFIUM, paftorem Hamburgenfem, qui & Codicem defcripfit, & Variantes ex eo Lectiones edidit *Anecdotor. Graec.* Tomo. III. ipfumque tandem Codicem *R. Bentlejo* in Angliam transmifit. Singulae paginae in duas columnas diftinguuntur. Incipit a Matth. VI. 6. paffim etiam folia quaedam funt deperdita, a Matth. VII. 25. ad VIII. 9. ab VIII. 23. ad IX. 2. a XXVIII. 18. ad Marci I. 13. a Marci I. 32. ad II. 4. à XIV. 19. ad 25. a Luc. I. 1. ad 13. a V. 4. ad VII. 3. ab VIII. 46. ad IX. 5. ab XI. 27. ad 41. a XXIV. 41. ad finem. a Joan. XVII. 5. ad 19. a XIX. 4. ad 27.

H. Codex IV. Evangeliorum, ab eodem *Seidelio* in Oriente repertus, fuit poftea J. C. WOLFII, qui eum defcripfit eodem *Anecdotorum Tomo*. Prorfus fimilis eft Codici G. nifi quod literae funt paulo minores, & paginae in columnas non diftinguuntur. Incipit a Matth. XV. 30. Abfciffa funt folia a Matth. XXV. 3. ad XXVI. 3. a Marc. XV. 44. ad XVI. 14. a Luc. V. 18. ad 33. a VI. 8. ad 23. a X. 2. ad 19. a Joan. IX. 30. ad X. 25. a XVIII. 2. ad 25. a XX. 12. ad 25. Specimen iftius Codicis a poffeffore mihi miffum vidi Amftelodami menfe Januario A°. 1734.

I. Codex Bibliothecae COTTONIANAE notatus Tit. C. 15. continet quatuor tantum fragmenta feu folia Matth. XXVI. 57. ad 65. a XXVII. 26. ad 34. a Joann. XIV. 2. ad 10. a XV. 15. ad 22. in charta Ægyptiaca purpurei coloris, literae videntur primo flavae fuiffe, poftea de novo atramento illitae; margini adfcripti funt Canonum Eufebianorum numeri, in textu vero hinc inde Correctiones occurrunt. Contuli A°. 1715.

K. Codex CYPRIUS, ex Cypro infula advectus A°. 1673. inter *Colbertinos* N. 5149. Complectitur IV. Evangelia; pro aede S. Eutychii defcriptum fuiffe haec docet nota in Palaeogr. obfervata: Ἐγράφη δὲ ἡ δέλτος διὰ χειρὸς α.... ζου.... καὶ ἐκεφαλεώθη.... προσδέξῃ ταύτην ἡ ἁγία θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Εὐτύχιος. Illum Seculo X. adfcribit *Simonius*, qui etiam V. L. excerpfit, quae Editioni Millianae infertae funt. Variantes ejus Lectiones plerumque conveniunt

niunt cum Codicibus A. B. C. D. quare & hunc Codicem ex versione Latina interpolatum fuisse existimo, vide Matth. XXVII. 34.

L. Codex R. STEPHANI OCTAVUS, Bibliothecae Regiae 2861. Singulae paginae in duas Columnas sunt divisae. Deficit in Matth. IV. 21. ad V. 14. in XXVIII. 17. ad finem, in Marci X. 17. ad 30. in XV. 2. ad 20. in Joann. XXI. 15. ad finem: aliquoties etiam foliorum ordo a bibliopego perturbatus est. In fine haec nota librarii vel possessoris reperitur: αφηκαν ὁ Γεοργιος του Λιασκόβιτη. Festinanter contuli Parisiis anno 1715. sed multo tamen accuratius Stephano. Notandum vero, ex hoc ipso Codice Th. *Bezam* ultra XL. lectiones, inque iis insignem illam Marc. XVI. 9. produxisse, quae in margine Editionis Stephani non conspiciuntur; unde manifesto probatur, quod diximus, Stephanum praeter eas, quas ipse edidit, multo plures Varietates & collegisse & cum amicis communicasse.

„ Dicendum omnino, inquit Millius Prol. 1168., de hoc Codice, eum esse „ πονηρȣ̃ κόμματος": at non propter rationem ab ipso allatam, sed quia in scriptura nominum propriorum & Hebraicorum, & alibi passim, ingenium luxurians prodit librarius, & quia ubique fere ad Versionem Italam est interpolatus; quod & *Lucas Brugensis* vidit, qui in V. L. Graec. ad Marc. VII. 31. „ Parisi„ ensium, inquit, Codices 2. & 8 ----- multum vereor, ne ex Latina editio„ ne mutuati sint: libenter enim illi consonant contra alios omnes, id quod „ hactenus saepe vidimus"; & *T. Beza*, cujus testimonium attulimus supra p. 32.

Hunc Codicem omnium, quotquot sunt in bibliotheca regia, Evangeliorum Graecorum antiquissimum judicavit *Simonius* Hist. Crit. N. T. c. XI. Unum addo, in margine *Versionis Syrae posterioris* multas Variantes Lectiones ex Codice Graeco adscriptas esse, quae in hoc uno & solo reperiuntur, v. gr. longam illam triginta trium vocum additionem Marci XVI. 9., cujus modo feci mentionem. Si quis existimaverit, inde consequi, hunc Codicem aliquot seculis esse antiquiorem, quam vulgo putatur, & jam initio seculi VII. Alexandriae fuisse inspectum; nec Simonium nec me valde habebit repugnantem; eoque minus, quod haec conjectura firmari videtur similitudine literarum, quibus tum iste tum Codex Actorum Apostolicorum, qui venerabilis Bedae fuit, exaratus est.

M. Codex Bibl. Reg. 2243. quem FRANCISCUS DES CHAMPS Abbas de Signi obtulit. Continet IV. Evangelia. Conspiciuntur hinc inde in isto Codice inscriptiones Moscoviticae & Arabicae, teste Palaeogr. p. 260. Varias ex eo Lectiones edidit *Kusterus*. Lubenter subscribimus judicio Montfalconii, qui Codicem hunc ad seculum X. refert.

N. Codex VINDOBONENSIS, Bibliothecae Caesareae, membranaceus, purpureus aureis & argenteis literis majusculis absque accentibus exaratus, constat foliis 26. quorum 24. prioribus continentur fragmenta Geneseos exornata 48. picturis, ex quibus etiam de Antiquitate Codicis judicium ferri potest: posteriora duo folia melius conservata magisque legibilia sunt, quam praecedentia, carent autem picturis, & unaquaeque pagina in duas columnas divisa est. Primo continetur Lucae XXIV. 13. — 21. Secundo — — 39. — 49. vers 13. pro σαδίους ἑξήκοντα scriptum est σαδίους ἑκατὸν ἑξήκοντα, quem manifestum errorem etiam ille ipse, cujus manu codex ille olim exaratus est, agnovit, ideoque singulis vocis ἑκατὸν literis singula superne imposuit argentea puncta, ut hac ratione significaret simul ac moneret, totam illam vocem delendam esse tanquam superfluam. *Lambecius* de Bibl. Caes. I. 3.

O. „ Fragmentum alicunde divulsum & a D. ANSELMO BANDURIO „ Viro Docto mihi oblatum" continet historiam Pharisaei & Publicani, describente *Montfalconio* Palaeogr. p. 235.

De Codicibus Graecis Evangeliorum Junioribus.

Egimus de Codicibus, qui literis majoribus, & priores quidem quatuor sine Accentibus, scripti sunt, nunc sequuntur Codices Literis minoribus & Accentibus appositis exarati.

Codex Bibliothecae *Basiliensis* B. VI. 27. membranaceus in Octavo foliis 303. seculi X. continens Novum Testamentum integrum praeter Apocalypsin. Bibliopegus imprudens praemisit Evangeliis Acta & Epistolas, quibus praefiguntur singulis prologi ὑποθέσεις & κεφάλαια Euthalii Diaconi, in fine est δήλωσις τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὀφειλόντων λέγεσθαι Ἀποστολοευαγγελίων, in prima litera Actorum Epistolarumque imagines Lucae, Jacobi, Judae vel Pauli depictae sunt, Textus autem ubique fere congruit cum MSS. ex quibus Editiones typis vulgatae curatae sunt: longe aliter se res habet in Textu Evangeliorum; Vid. p. 6. n. 12.

Singulis Evangeliis praefixae fuerant olim picturae, sed quae a tribus prioribus Evangeliis jam una cum quatuor aliis foliis recisae sunt: in fronte Evangelii Joannis vero depictus conspicitur Christus, sinistra tenens Crucem duplicem, dextram vero porrigens *Lazaro*, qui veste caerulea indutus, barbaque candida insignis, capite obvelato conspicitur; & *Mariae*, quae vultum praefert juniorem, vesteque purpurei coloris induta est; ad pedes Christi jacet *Clavis*: ad sinistram ejus stant duae personae, quarum altera, amplectens crucem, coronam auream gestat in capite, indutaque pallio est caerulei coloris auro distincto, barba crinibusque canis; altera junior videtur veste purpurascente coronaque aurea insignis, cum hac epigraphe adjecta, † ἡ ἀνάστασις † duobusque Jambis

Ἀλκῆς φέρων μίμημα καὶ κράτους Λέων
Ἄνακτα Χριστὸν πανσθενῆ προδεικνύει.

Similes occurrunt versus inter Opera Theodori Studitae a Sirmondo edita, p. 170. Λέων σὺν υἱῷ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ Item pag. 199. Οἱ τὸ κράτος λαβόντες ἐκ Θεοῦ μόνου, Λέων τε Κωνσταντῖνος, οἱ στεφηφόροι &c. Unde consequitur, duas istas figuras exhibere *Leonem Sapientem* cum filio *Constantino Porphyrogenneto*; alluditur quippe ad nomen Leonis, quod & Imperatorem & Animal fortissimum & ipsam fortitudinem denotat, teste Clemente Alex. Strom. V. p. 671. ubi de signis Ægyptiorum hieroglyphicis scribens eadem fere verba habet: ἀλκῆς μὲν καὶ ῥώμης σύμβολον αὐτοῖς ὁ Λέων: simul etiam alluditur ad Resuscitationem Lazari, Joann. Cap. XI. expositam, & ad templum memoriae hujus resuscitationis ab ipso Imperatore Leone dicatum, cujus rei testis est Codinus de Officiis Cap. 16. de Origin. Cp. p. 63. κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν, & Leo Grammaticus p. 481. nec non Glycas Annal. IV. 298. ἔκτισεν ὁ Λέων εἰς τοὺς λεγομένους τόπους τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας μονὴν ἀνδρείαν εὐνούχων, ἔνθα καὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Zonaras L. XVI. p. 178. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Λαζάρου παρὰ Λέοντος Σοφοῦ ἐκτίσθη --- ἔφερε καὶ τὰ λείψανα ἀπὸ Κύπρου καὶ Βιθυνίας τῆς τε μυροφόρου Μαρίας καὶ Λαζάρου. Vita Leonis §. 16. Ἔκτισε τε καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐκκλησίαν τὴν λεγομένην τόπον, καὶ μονὴν ἀνθρώπων εὐνούχων ἐν αὐτῇ κατεσκεύασεν, ἔνθα καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο. Simeon Logotheta p. 463. §. 9. Τῷ ΙΓ. αὐτοῦ ἔτει κτίζει ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς λεγομένους τόπους ναὸν ἅγιον Λάζαρον, καὶ κατασκευάζει μονὴν ἀνδρῶαν εὐνούχων, ἐν ᾧ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀπέθετο. Georgius Monach §. 26. Ὡσαύτως ἔκτισεν ἐκκλησίαν εἰς τοὺς λεγομένους τόπους τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας αὐτὴν μονὴν ἀνδρείαν εὐνούχων· ἔνθα καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα ἐκ Κύπρου, καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀπὸ Ἐφέσου ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Antiquitat. Constantinop. p. 24. Ὁ δὲ ἅγιος Λάζαρος ἐκτίσθη μὲν παρὰ τοῦ Μα-

χεδόνος, ὕστερον δὲ παρὰ Λέοντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπλατύνθη, ἀποχαρισαμένου ἐν τῷ τοιούτῳ νεῷ καὶ κτήματα πολλὰ, εἰς ἐυνούχων μονὴν ταύτην ἀποκαταστήσας. Ἔφερε δὲ ἀπὸ Κύπρου καὶ τὰ ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου Λαζάρου, καὶ ἀπὸ Βιθυνίας τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς μυροφόρου, καὶ ἀπέθετο ἐκεῖσε ταῦτα. Quare Imperatoris fuiſſe Codicem fortaſſis inde etiam conjici poteſt, quod & τίτλοι Euſebiani omnes aureis literis ſcripti, & primae ſingulorum librorum paginae Diſtinctiones aureis punctis notatae ſunt, inſtar Codicis 14. infra deſcribendi. Conceſſit poſtea in uſus alicujus Eccleſiae, ut videtur, quo tempore manus imperitior & junior principium & finem Ἀναγνώσεων margini adſcripſit, una cum hac precatiuncula: κύριε συγχώρησον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Μαλαχίου ἱερομονάχου τὸ τοῦτο γράφοντος.

Fuit hic Codex denique Cardinalis *Raguſini*, qui illum teſtamento legavit fratribus Praedicatoribus Conventus Baſilienſis, a quibus REUCHLINUS mutuo acceptum ultra 30. annos detinuit, donec poſt mortem ipſius redderetur: ſicut in ipſo hoc Codice notatum reperi; cujus rei ſequens Epiſtola, in Codice MS. E. III. 15. religata, pleniorem fidem facit: „ M. Joannes Reuchlin Phorcenſis Doctori Jacobo Louber Carthuſiae Baſilienſis Patri. Recte felicem judicavi proxime quartum Kl. Junias tuam dignationem, cum aderam in aede tua—Hoc audi & tecum habeto: eſſe in Bibliotheca Praedicatorum Baſilienſium quendam minutiſſimo ſtilo repoſitum libellum, ita ut fertilior ſit & maxime portatilis, quo eleganter, quas Apoſtoli Graecas conſcripſerunt literas, inſunt; — ita gracilis & ita manualis paret, ut ſe non injuria enchiridion nominares; idcirco niſi eum habuero, vitam efflabo.——— Praedicatoribus aſſentiaris, easdem, rem & propriam & ſuam, & quam alias multipliciter habent, mihi ex bono & aequo tradituris. ——— Legavit ut noſti bonae memoriae Jo. Rhaguſaeus S. Sixti Cardinalis libros hujusmodi Graeculos Jacobitis Baſilienſibus, quos ſi alienare praeſumant, poena extat adjuncta, ut in commiſſum tibi cadant—. Gratificari te mihi poſſe omnes intelligunt— fortaſſis aie, legatum eſt, ſacrum eſt.— Quem penes Commiſſoria eſt, eam illum abdicare aliquando poſſe, cum lubet, amicisque gratificari, Divi Severus & Antoninus perſcripſerant.— Pace tua dixerim, profecto, qui ejuscemodi libris annos quinquaginta praeteritos unquam uſus fuerit, eſt niſi ego ipſe alius nemo. Ita ut dedecori quandoque a plerisque habiti ſint; cur? quoniam, quae ineſſent, ignorabant omnes— Certum eſt itaque, mi Jacobe, neque qualitatis Graecae linguae Praedicatores hactenus capaces, neque legatariis ipſis tali relicto valde conſultum eſſe — ex Stutgard XI. Kl. Aug. 1488".

Eodem Codice etiam *Polanus* in adornanda N. T. verſione Germanica uſum ſe fatetur; nos vero bis atque accurate contulimus. Poſtea etiam cum *J. A. Bengelio*, paucorum tantummodo, quae ſelegerat, locorum excerpta petente, quaedam Matthaei, primorumque Marci capitum Lectiones communicatae ſunt; quod fatetur *Var. Matth.* p. 450. Codex eſt plane ſingularis, qui in Evangeliis plures habet Lectiones variantes, quam omnes fere reliqui Codices ſimul ſumti. Eo Codice uſus etiam eſt *Eraſmus*, vel, ut ipſe ait, ii qui Editionem primam N. T. Eraſmi curaverunt. *Apologia Eraſmi Roterodami — qua reſpondet duabus invectivis Eduardi Lei — Antverpiae* 1520. *in quarto pagg.* 56. (quam Eraſmus poſtea neſcio quo conſilio ſuppreſſit, uti nos docet in Catalogo Operum. „ Leo reſpondimus tribus libellis, tametſi ſecunda editione primum omiſimus" unde nec in Operibus Eraſmi haec Apologia recuſa eſt) „ Porro quod poſterior Editio mea minus conſentit cum priore, partim & illud fuit in cauſa: Praefecti erant caſtigandis, ut vocant, formis duo Joannes Oecolampadius Theologus & Nicolaus Grebelius Juris utriusque Doctor, & habebant Exemplar *Capnionis (i. e. Reuchlini)* eleganter ſane depictum; ſed non protinus liber elegans idem eſt & caſtigatus. Ad hunc multa mutarant ex exemplari meo, priusquam ſentirem. Ubi ſenſi, juſſi eos ſe-

F 2 „ qui

„ qui Codicem minus quidem nitidum, sed emendatiorem". Et A°. 1522. *Apologia ad Stunicam* in Jo. I. 47. „ Quum haec excuderentur Basileae, sup„ petebant nobis exemplaria tria [Evangeliorum] unum quod nobis praebuerat „ eximius vir Jo. Reuchlinus, duo, quae praebuerat monasterium Praedicato„ rum Basileae, in quorum altero aderant Commentarii Graeci Theophylacti, „ quem nos toties adduximus nomine Vulgarii, quod Theophylacti vocabulum „ ob literas detritas vix legi posset". & A°. 1528. *Respons. ad Object.* 16. *Hispanorum* de loco Lucae I. 35. „ Johannes Reuchlinus suppeditarat Codi„ cem N. T. bellum verius quam emendatum; is hic relictus est a Cardinali „ quodam, Synodi tempore. Qui praeerant Castigationi, cum haberent Theo„ phylacti vetustissimum Codicem; maluerunt illum bellum sequi. Ita factum „ est, ut aliquando contextui non congrueret mea emendatio. Hoc simul at„ que comperi, jussi, ne quid ad illum corrigerent, qui videretur ad Vulgatam „ Latinorum ac recentem Lectionem emendatus".

Ab hac Erasmi sententia discessi, fateor, in prima Prolegomenorum meorum Editione. Cum enim eo tempore alios ad Versionem Italam interpolatos Codices non nossem nisi Graeco-Latinos, id est a librariis Latinis, nec Graeci nec Latini sermonis satis peritis, exaratos: hunc vero Codicem ab homine Graeco & erudito scriptum deprehendissem, qui & Orthographiae regulas accurate observasset, & ἰῶτα, quod alias subscribi solet, ubique adscripsisset, & in Patribus Graecis fuisset versatissimus, quod praeter alia multa indicia patet ex annotatione ejus ad Historiam adulterae, Jo. VIII. & ad Marc. XVI. 9.; non potui a me impetrare, ut illum & Codices Graeco-Latinos in eandem classem referrem. At suspicione mihi tunc oborta de Codicibus A. C. & L., & re postea accuratius examinata, non dubito Erasmo assentiri atque dicere, hunc Evangeliorum Codicem tum ex Versione Itala, sive ex Codicibus Graecis ad hanc Versionem effictis, tum ex aliis etiam Versionibus, tum ex Patribus, euphoniae atque elegantiae studiosioribus, interpolatum fuisse; quod innumeris exemplis mihi constitit.

2. Codex *Basiliensis* B. VI. 25. membranaceus Seculi XV. Basileae a FR. PRAEDICATORIBUS emtus pretio duorum florenorum Renensium. Continet quatuor Evangelia, imperita plane manu scripta, quae η & ι & ει, ω & ο, αι & ε, β & υ fere confundit, multa etiam ob ὁμοιοτέλευτα omittit. Martinus *Crusius* eodem usus est Tubingae A°. 1577. & ante illum praecipue *Erasmus*, qui A°. 1515. hunc ipsum Codicem in officinam Frobenianam, ut typis ederetur, tradidit, unde etiam signa Typothetarum & quaterniones & paginas signatas Editionis primae Erasmianae adhuc retinet; ante tamen Erasmus hunc Codicem ad fidem Theophylacti aliorumque Patrum, & ex Versione Latina, aut aliis Codicibus Graecis, interdum etiam ex conjectura correxit: uti & ex inspectione Codicis discere licet, & ipse Epistola CCLI. ad Budaeum hoc ultro fatetur. En Exempla, ex margine hujus Codicis petita, ubi eum Erasmus sua manu perperam correxit.

Matth. II. 11. εἶδον] εὗρον ex Versione *Vulgata*.

V. 17. ἀλλὰ πληρῶσαι] ἀλλ' ἀναπληρῶσαι, quia in *Vulgata* legit: *sed* (adimplere.

29. γέενναν] + τοῦ πυρὸς ex Versione *Vulgata*. Duas tamen Correctiores istas Erasmus in Editione ipsa non est secutus.

XIII. 14. ἀναπληροῦται + ἐπ' ex *Vulgata*.

XXI. 7. καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν] Haec, quae in Codice ipso omissa erant, Erasmus ex Versione *Vulgata* non intellecta vertit: καὶ ἐκάθισαν ἐπάνω αὐτῆς: In ipsa vero editione Typothetarum vitio expressum est: καὶ ἐτάθισει ἐπάνω αὐτῆς.

XXIII. 13. 14. Erasmus ordinem commatum invertit ex Versione *Vulgata*.

XXVII. 35. addidit: ἵνα πληρωθῇ κ. λ. ex Versione *Vulgata*.

52. addidit, quae aberant: καὶ τὰ μνημεῖα ἠνεῴχθησαν.

Marc.

Marc. IV. 4. addidit τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃ ex Verſione *Vulgata.*
VI. 31. ἀναπαύεσθε] ἀναπαύσασθε.
VII. 2. addidit: ἐμέμψαντο ex Verſione *Vulgata.*
Luc. II. 43. ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ] ἔγνωσαν οἱ γονεῖς ex Verſione *Vulgata* & *Codice primo.*
Joann. I. 28. Βηθανίᾳ] Βηθαβαρᾷ ex *Codice primo.*

Ex hoc etiam Codice, paucas quasdam lectiones ſecum communicatas exhibet *J. A. Bengelius.*

3. Codex membranaceus in quarto continet quatuor Evangelia, Actus Apoſtolorum, Epiſtolas Catholicas & Paulinas. Fuit olim Collegii CORSENDONCENSIS in Quempinia. Eo uſus eſt *Erasmus*, qui haec in prima pagina ſcripſit: „ Hoc exemplari ſum uſus in Editione ſecunda Novi Teſtamenti, ſed „ cum aliis multis Nam hoc quidem, ut belle ſcriptum, ita comperi parum eſſe „ caſtigatum, quod apparet illo neminem uſum. Erasmus Roterodamus hoc „ meapte manu conſcripſi. A°. M. D. 19. 15. Cal. Julii ". Et ad finem Evangelii ſecundum Lucam: „ καὶ τȣ́τῳ βιβλίῳ ἐχρησάμην ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς „ καινῆς διαθήκης πρὸς δόξαν Ἰησοῦ χριςȣ̃. Φυλαχθήτω γȣ̃ν. Ὁ Ἐρᾶσμος ὁ Ροτεροδαμὸς „ ἐμαυτȣ̃ χειρὶ ἔγραψα τȣ̃το, ἔτει M. D. 19. " & Tomo IX. p. 56. Apologia ad Jac. Fabrum A°. 1517. ad 2. Cor. VIII. 4. „ δέξασθαι ἡμᾶς. ἐν πολλοῖς τῶν „ ἀντιγράφων εὕρομεν ȣ̈τως. In belliſſimo quodem exemplari ſic comperi ſcriptum, „ viz. verbis ex marginali ſpatio in medium contextum translatis ab illiterato ſcri„ ba ". Et clarius in locum: „ Hoc loco ridiculum quiddam accidit in exem„ plari Corſendoncenſi, codice alioqui perquam eleganti, ſed pulchro verius „ quam emendato. Scriptor, ut facile licet conjicere, cum repperiſſet a ſtudio„ ſo quopiam annotatum quippiam in ſpacio marginali, credens a ſcriba prae„ termiſſum, tranſtulit in medium verſum ad hunc modum: δέξασθαι ἡμᾶς, ἐν „ πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων ȣ̈τως εὕρηται, καὶ ȣ̓ καθὼς ἠλπίσαμεν. Siquidem is indi„ cans ἡμᾶς [δέξασθαι] in plerisque non addi, in aliis rurſus addi, aſſcripſerat „ haec. In plerisque exemplaribus ſic invenitur. Ea verba ſcriptor indoctus me„ dio Pauli ſermoni admiſcuit. ---- Atque haec cum ab eruditis multa depre„ henduntur in libris, qui cum autoritate leguntur, quid futurum arbitramur, „ ſi quicquid quocunque modo libris illitum fuerit, citra judicium citraque cen„ ſuram velimus recipere? Atque hac occaſione comperimus innumeros locos eſſe „ depravatos". Similiter ad 1. Theſſ. IV. 3. addit in ipſo contextu ex Theodoreto, διὰ τὸ πολλὰ εἶναι τῆς ἀκολασίας τὰ εἴδη. Si vero aberratio librarii noſtri Erasmo jure viſa eſt ridicula, dubito quo nomine appellem vel factum vel excuſationem Erasmi ipſius; cum enim ſecundae editionis N. T. p. 98. & 99. loco alieno imago Trinitatis, i. e. columba capiti Chriſti, gremio Dei Patris impoſiti, inſidens fuiſſet ex hoc codice expreſſa, una cum confeſſione Graeca fidei Chriſtianae; Eduardus vero Leus hanc confeſſionem obſcuram & heterodoxiae ſuſpectam pronuntiaſſet, Erasmus in Apologiae contra Leum libello primo (quem ſupra ad codicem 1. citavi) haec reſpondit: „ In exemplari, quod nobis „ commodavit honorabile Collegium Corſendoncenſe, inter varias picturas ha„ bebatur & haec divina τριὰς cum ambientibus angelorum choris. Sub hac au„ reis literis habebantur diſtincta, quae ſic tribuuntur perſonis divinis, ut ea„ dem ſint omnium: rurſus quae numero multitudinis illis attribuuntur. Deinde „ fidei Symbolum, ſub quo pictus erat homo, nonnihil ſublatus a terra, jam„ que ceu fidei alis paullatim tendens in cœlum. Hac pictura delectatus Frobe„ nius, ut opinor, abſente atque inſcio me, quod illic viderat, addidit ſuo vo„ lumini. Ejus facti invidiam Leus impingit mihi. ----. Quod ſi quis eum Co„ dicem hujus picturae gratia ſuſpectum habeat, ſciat me nulli exemplari minus „ fiſum quam illi, quanquam eo nullum erat elegantius".

Iſte codex nunc adſervatur in bibliotheca conventus *Bruxellenſis* Fratrum Praedicatorum ſeu Dominicanorum, ubi eum Cl. *Jo. Walker* Anglus cum editione Genevae A°. 1620. curata contulit, poſtea vero Collationem humaniſſime mecum communicavit. Ipſo judice codex eſt ſeculi XII. Addo, ſcriptus forte a Monacho Latino, qui hinc inde, ſed rarius, Graeca ad Verſionem Vulgatam correxit, vid. Marc. VI. 2. Act. XX. 28. XXVIII. 8. 1. Cor. X. 16. XVI. 19. Phil. IV. 19. Heb. VII. 27. 1. Pet. IV. 14.

4. Codex R. STEPHANI γ. hodie Bibliothecae Regis Galliarum n. 2867. Codex eſt membranaceus in quarto, continens quatuor Evangelia.

5. Codex *Stephani* δ. *Reg.* 2871. Univerſum N. T. complectitur excepta Apocalypſi. De eo J. *Millius* prol. 1164. „ In quibusdam", inquit, (potuisſet dicere, in plurimis) „ Codici huis conſentit verſio *Vulgata.* ---- Ex hac „ Vulgatae Verſionis cum Codice δ. conſonantia, ductum puto *Eſtium* comm. „ in 1. *Pet.* V. 10. in eam ſententiam, Exemplar hoc non fuiſſe probatae „ fidei.

6. Codex *Stephani* ε. *Reg.* 3425. Eſt exemplar N. T. integrum excepta Apocalypſi, in octavo litera minori exaratus.

7. Codex *Stephani* ς. *Reg.* 2866. Quatuor Evangelia continet.

8. Codex *Stephani* ζ. *Reg.* 2242. Evangelia continet.

9. „ Codex *Stephani* ιβ. *Reg.* 2862. complectitur IV. Evangelia: prae- „ mittitur prologus in Evangelia, qui ſic incipit: ὁ τῶν ἁπάντων τεχνίτης: ſe- „ quitur Euſebii Epiſtola ad Carpianum cum ejusdem Euſebii Canonibus. In „ fine vero haec nota habetur, quam non praetermittendam duximus: ἐκ τȣ̃ „ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγελίȣ ἐγράφη Ἑβραϊστὶ ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ ἔτη η. τῆς ἀναλή- „ ψεως τȣ̃ κυρίȣ, ἔχει δὲ ῥήματα βφκβ. ἔχει δὲ στίχȣς βφξ. ἐκ τȣ̃ κατὰ Μάρκον ἐ- „ γράφη Ρωμαϊστὶ ἐν Ρώμῃ μετὰ ἔτη ιβ. τῆς ἀναλήψεως τȣ̃ κυρίȣ, ἔχει δὲ ῥήματα „ αχοε. στίχȣς αχις. ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Ευαγγελίȣ, ἐγράφη Ἑλληνιστὶ μετὰ ἔτη „ ιε. τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίȣ εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, ἔχει δὲ ῥήματα γωγ. „ ἔχει δὲ στίχȣς βψν. ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Ἐυαγγελίȣ, ἐγράφη Ἑλληνιστὶ εἰς Ἔφεσον „ μετὰ ἔτη λ. τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίȣ. ἔχει δὲ ῥήματα αλη. ἔχει δὲ στίχȣς βκδ. „ Agmen claudit Salomonis notarii ſubſcriptio plerisque in locis eraſa, & ad- „ modum ſingularis, quam non ſine labore legimus. Τέλος ἔλαβε τὸ παρὸν ἅγιον „ τετραευαγγέλιον, ὑπὸ χειρὸς ἐμȣ̃ τȣ̃ πολυτλήμονος καὶ ἐυτελȣ̃ς Νοταρίȣ Σολομῶντος „ ἀπὸ Νοταρίων ---- ἐτελειώθη δὲ ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμȣ ςψος. ινδ. α. (i. e. „ Chriſti. 1168.) ---- βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντίνȣ πόλει Μανȣὴλ τȣ̃ πορφυρογεννήτȣ „ καὶ ἐνδοξοτάτȣ βασιλέως, καὶ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ἀμαρρὴ τȣ̃ κραταιȣ̃ ρὶξ, ἐν δὲ τῇ „ νήσῳ Σικελίας Γȣλλιέλμȣ τȣ̃ δευτέρȣ ρηγὸς". ita deſcribitur in Palaeograph. p. 305. Codex fuit Petri Stellae, poſtea in Tellerianam Bibliothecam tranſiiit: *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 3. cujus V. L. conferendo didici hunc ipſum Codicem fuiſſe, qui a Stephano ιβ. notatus eſt.

10. Codex *Reg.* 2865. quatuor Evangeliorum: prius Auguſtini Juſtiniani, qui eum dono dedit Jo. Mariae Catanaeo, poſtea Bibliothecae Telleriano-Rhemenſis, *Kuſtero* vocatur *Pariſ.* 1.

11. Codex *Reg.* 3424. duobus voluminibus conſtans, ſcriptus ſeculo XI. ſi judicio ſtandum Cel. Boivinii. Continet IV. Evangelia ex Bibliotheca Telleriana; *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 4.

12. Codex *Stephani* ιδ. continet quatuor Evangelia. Primum fuit Bibliothecae D. *Victoris* ad urbem, citatus a *Budaeo* ad Pandectas p. 151. in octavo, ex Luc. I. 1. & a *Beza* in Matth. VI. 34. & Jo. III. 22. Eodem Codice *Colinaeus* uſus eſt, cum N. T. ederet, & is qui N. T. Graeco, a Jac. Bogardo A°. 1543. edito, ad calcem Varias Lectiones adnotavit. Poſtea fuit Bibliothecae Tellerianae, nunc vero *Reg.* 2865. *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 5. Collationem hujus codicis accura-

curatiorem ante hos tres annos inveni in Bibliotheca V. R. *Caesaris de Missy*, Pastoris Ecclesiae Gallicanae Londini, adscriptam editioni typis excusae in folio, cum hac annotatione praefixa: „ Victorianus MS. Codex. qui est S. Victoris „ ad muros Parisiorum; notatur hic Codex a Roberto nota ιδ'.; quantum „ ex collatione deprehendere potui; & certe notatio illa seu asteriscus, qui est „ ad I. Cap. Matthaei τὸν Ἰακεὶμ &c. manifesto indicio est. Interea tamen R. „ Stephanus Lectiones hujus codicis quasdam omisit non praetereundas, quas „ notamus. Videtur exemplar hoc non omnino optimae notae.

„ Hos Codices inter se collatos diligentissime a quodam viro bono, a Cla„ rissimo viro Domino *Scaligero* habuimus *A. Thysius*.

13. Codex *Reg.* 2244. IV. Evangeliorum ex Bibliotheca Telleriana. Hic Codex unus pene plures V. L. suppeditavit, quam reliqui Parisienses omnes, docente *Kustero* in praefatione N. T. Milliani, cui *Paris.* 6. vocatur. Simillimus est nostro *primo* & *sexagesimo nono*.

14. Codex *Reg.* 3424. in Octavo elegantissime exaratus IV. Evangelia complectitur. Praemittitur index Capitum Matthaei aureo Charactere, sequitur Icon Matthaei Evangelistae in fundo aureo depicta. Deinde Eusebiani Canones. Literae majusculae & notae marginales omnes auro distinctae sunt. Singula Evangelia pari ornatu decorata sunt. Ante Evangelium Lucae in vacuis foliis describitur recentiore manu Canon Paschalis ab anno Mundi 6670. ad 7712. hoc est, ab anno Christi 1162. ad 1204. in fine a prima manu legitur ἐγράφη Νικηφόρϐ βασιλεύοντος ινδ'. Z. quem aliquis putavit esse Nicephorum seculi IX., D. de Montfaucon seculi X. ego vero non dubito esse *Nicephorum* Botoniaten, qui exeunte seculo XI. regnavit, & cujus Codex simili splendore extat in Bibliotheca Coisliniana N°. 79. vide Palaeogr. p. 280. *Kustero* est *Paris.* 7.

15. Codex *Reg.* 2868. In quo IV. Evangelia minori Charactere scripta cum elegantioribus picturis, *Kustero Paris.* 8.

16. Codex *Reg.* 1881. continens IV. Evangelia Graece & Latine ex Versione Vulgata, binis columnis in singulis paginis, cujus Graeca videntur esse scripta a Graeco, Latina autem a Latino Librario seculi XIV. Codex est membranaceus in folio.

17. Codex *Reg.* 2244. Membranaceus seculo XV. manu Georgii *Hermonymi* Spartani, qui Lutetiae Literarum Professor & Capnionis Budaeique praeceptor fuit, eleganter scriptus atque pictus. Fuit ante hac Cardinalis *Borbonii*, cujus insignia in prima pagina depicta sunt, cum Symbolo *n'espoir ne peur*. Continet quatuor Evangelia Graece cum adjuncta Latina Vulgata versione.

In eo etiam isti Versus reperiuntur:

„ *Nil mirere meos pictura divite luxus,*
„ *Splendida nec quaeras quid pia signa velint.*
„ *Charolus Antistes proles Borbonia gemmis*
„ *Retulit haec Graecis facta characteribus*
„ *Cardineus Pastor &c.* Duos istos Codices contuli A°. 1715.

18. Codex *Reg.* 2241. IV. Evangelia continens.

19. Codex *Reg.* 1869. IV. Evangelia continens.

20. Codex *Reg.* 1883. IV. Evangelia continens.

21. Codex *Reg.* 2860. IV. Evangelia continens. quatuor isti Codices a R. *Simonio* producuntur ad Joannis Cap. VIII.

22. Codex *Colb.* 2467. continet IV. Evangelia in folio.

23. Codex *Colb.* 3947. Quatuor Evangelia; adjecta est Evangeliis Matthaei & Marci Versio Latina.

24. Codex *Colb.* 4112. in Quarto, IV. Evangelia cum Commentariis.

25. Codex *Colb.* 2259. IV. Evangelia.

26. Codex *Colb.* 4078. IV. Evangelia cum Commentariis seculi XI. in Quarto membranaceus, describitur in Palaeograph. p. 51.

Quinque istos Codices contulit R. *Simonius*, & in Critica sua hinc inde ad eosdem provocavit, unde *Millius* Variantes suas Lectiones excerpsit: ego vero integram Collationem manu ipsius Simonii margini N. T. a Curcellaeo editi adscriptam beneficio Reverendi *Petri Allixii* accepi, atque in meas schedas transscripsi; quae tamen Collatio hoc habet incommodum, quod non singulos Codices suo nomine appellet, sed ex istis quinque modo unum, modo duos, tres, quatuor, vel quinque conjunctim simpliciter memoret.

27. Codex *Colb.* 6043. Quatuor Evangelia, ad quorum marginem eleganter depictae sunt imagines rerum in Evangelii Textu descriptarum. Liber bene antiquus, sed plurimum passus ab Emendatore aliquo, qui in Evangeliis tribus posterioribus textum misere violavit, Lectionibus haud paucis seu penitus erasis seu etiam in ipsarum locum substitutis aliis. Millio, qui eum ita describit, est *Colb.* 1.

28. Codex *Colb.* 4705. septingentis plus minus annis abhinc exaratus, si rite judicat D. Larroquius. Codex iste Evangeliorum mutilus indiciis satis luculentis, scriptura pessima, totoque certe contextu se unum ex iis esse prodit, quos scribae Latini literarum Graecarum rudes in Occidentalium studiosorum gratiam ex Graecis exemplaribus, qualia apud ipsos fere extabant, misere corruptis & vitiatis, pro modulo exscripsere. Scatet ubique Lectionibus peculiaribus; mirifice interpolatus est ceterorum Evangeliorum Lectionibus. Ita *Millius* de suo Codice *Colb.* 2. quae tamen ex Lectionibus ab ipso notatis equidem hactenus deprehendere non potui.

29. Codex *Colb.* 6066. Quatuor Evangeliorum truncatus XV. primis Matthaei Capitibus. Abundat Scholiis e margine traductis, & adspersus est hic illic particulis initialibus Lectionariorum: Peculiares Lectiones habet haud paucas; & in plurimis, ubi diversus incedit a plerisque aliis, convenit tamen cum Exemplari Ephesio; ita describit Millius Codicem suum *Colb.* 3.

30. Codex *Colb.* 4444. continet XVI. priora Matthaei Capita in quarto. Millio *Colb.* 4.

31. Codex *Colb.* 6083. continet Lectiones e reliquo Matthaeo & Marci Capp. sex primis & septimi parte. Codex iste recentioris scripturae est, & accedunt characteres ejus ad formam typorum vulgarium. Millius praecedenti jungit & vocat *Colb.* 4.

32. „ Codex *Colb.* 6511. fragmentum continet a Matth. X. 22. ad finem „ Capitis XXV. Millio *Colb.* 5.

33. „ Codex *Colb.* 2844. Novum Testamentum excepta Apocalypsi in „ grandi folio, Allixii judicio sexcentorum annorum & amplius. Ordo non i- „ dem est in Epistolis, qui in vulgatis MSS., incipit cum Epistola prima ad Co- „ rinthios & post Johannis tertiam sequitur Epistola ad Romanos. Manifestum „ est, Codicem hunc ex iis fuisse, quos in usum Occidentalium ex interpolatis „ ac mirifice corruptis Graecis suis scribae linguae istius rudes exscripserant". Quod Millii judicium, donec plenius de eo nobis constet, in medio relinquimus. *Millio* est *Colb.* 6. 7. 8.

Variantes Lectiones istorum septem Codicum Millius, Collectore D. Larroquio, procurante vero P. *Allixio*, quem promotorem sui Operis summum vocat, edidit: quo miror magis, cur idem Millio lectiones quinque illorum Codicum, a Simonio collatorum & paulo supra recensitorum, non item communicaverit.

34. Codex *Coislin.* 195. eleganter scriptus foliorum 468. continet IV. Evangelia cum scholiis variorum Patrum, item Titi Bostrensis, Victoris Antiocheni,

ni, Thalassii Monachi & presbyteri, Anastasii, Ammonii. In fine Matthaei haec habentur: ἑρμηνεία τοῦ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγελίου ἐν ἐπιτόμῳ, ἐγράφη δὲ τὸ Ἐυαγγέλιον ἐκεῖνο εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐπὶ Σεργίου Πατριάρχου; quid sit πατριαρχεῖον explicat Balsamon ad Can. 9. Concil. Oecum. VII. ἐπισκοπεῖον, inquit, τῆς Κωνσταντίνου πόλεως τὸ πατριαρχεῖον ἐστι. Cum autem Sergius seculo demum XI. Constantinopolitanam sedem tenuerit, isteque Codex sit ex alio descriptus, patet non ad seculum X., ut in Bibliotheca Coisliniana collocatur, sed summum ad XI. referendum esse. Fuit olim Monasterii S. Nicolai cognomento Stauronicetae in monte Atho, ut in fine Libri adnotatum est.

35. Codex *Coisl.* 199. foliorum 325. quem XI. seculo adscribit Catalogus, continet totum Novum Testamentum; singulis Libris numerus τῶν στίχων sive versuum ad calcem subjectus est; Epistolis praefiguntur ὑποθέσεις Euthalii: frequenter satis erasis prioribus vocabulis alia superscripta sunt; ante Apocalypsin duo folia vacua relicta sunt: ipsius Apocalypseos margini plurimae notulae adspersae. Ad calcem manu aliena haec habentur: ἀφιέροσεν τὸ ἱερὸν τοῦτο Ἐυαγγέλιον ὁ ἐυλαβέστατος ἐν Ἱερ . . . . πάπα κῦρ Διμήτριος ἔτους ζρλε. † ἀνεκενίσθη παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου καὶ. . . . quae temporis notatio Annum C. 1627. indicat.

36. Codex *Coisl.* 20. eleganter scriptus seculo XI. Continet quatuor Evangelia, cum Commentariis Variorum, ut notatur ad calcem his verbis: πάντες οἱ φιλοπόνως ἐντυγχάνοντες τῇ τοῦδε τοῦ ἐυαγγελίου συγγραφῇ, καὶ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς τῶν πονηθέντων ἡμῖν ἀπὸ διαφόρων Ἑρμηνειῶν συναγωγῆς ἀρυσάμενοι, ἔυχεσθε ὑπὲρ τοῦ φιλοπόνως ἀπὸ πολλῶν βιβλίων ταῦτα συναγαγόντος, καὶ συγγεγραφότος, καὶ συναρμόσαντος. καὶ γὰρ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων οὐ μόνον ἁγίων πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἀδοκίμων Αἱρετικῶν ἅυτη ἡ βίβλος ἐσχεδιάσται. Fuit olim magnae Laurae S. Athanasii in monte Atho, quod testatur haec nota in fine libri recenti manu scripta p. 508. ἅυτη ἡ ἱερὰ καὶ θεία βίβλος ἀφιερώθη εἰς τὴν σεβασμίαν καὶ βασιλικὴν Ἀθωνικὴν Λαῦραν τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου. καὶ ἐι βουληθείη τὶς ἢ ἱερομόναχος ἢ ἰδιώτης ἢ ἄλλο πρόσωπον ἀλλοτριῶσαι καὶ μεταθῆναι εἰς ἕτερον μοναστήριον, ἢ χάριν φιλίας φιλοδωρήσασθαι τινος, ὥστε ἀποξενῶσαι παντελῶς τοῦ μοναστηρίου, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν τιη. Θεοφόρων πατέρων, καὶ ἔστω ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

37. Codex *Coisl.* 21. XI. seculi, continens quatuor Evangelia cum scholiis brevioribus; duo priora folia partem Epistolae Origenis ad Africanum exhibent alia manu scriptam.

38. Codex *Coisl.* 200. XIII. seculi, continet totum Novum Testamentum praeter Apocalypsin. (nam in Catalogo hujus Bibliothecae Apocalypsis per errorem pro Epistolis Paulinis ponitur) Desunt hinc inde folia quaedam, ut Matth. XIV. 15. ad XV. 30. XX. 14. ad XXI. 27. Marc. XII. 3. ad XIII. 4. Hic Codex dono missus fuit Ludovico IX. Galliarum Regi, ut fidem faciunt sequentia verba in principio apposita: „ Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων Δοῦκας Ἀγγελὸς Κομνηνὸς ὁ Παλαιόλογος, Michael in Christo Deo fidelis Imperator & Moderator Romanorum Ducas Angelus Comninus Paleologus & nobus Constantinus semper Augustus, Serenissimo Domino Lodowico illustrissimo Regi Franciae salutem. Eltham Alahu Imperator Tartarorum, ejus filius Eltham Apagan, qui duxit filiam Mikaelis & baptizatus est, a la Curia Romana 1269. itaque in estate istius anni fuerant ad Dominum Regem, & in hieme sequente venit alius nuncius ab eodem Mikaele ad eundem Regem". In isto Codice frequentes omissiones occasione ejusdem vocis, quae in duabus deinceps periodis occurrebat, invenimus: in margine sunt hinc inde notae Latinae, quibus Textus Graecus cum versione Latina comparatur: plures item correctiones in Graecis. Nescio quo modo pervenit in manus D. D. Prez Savigni, indeque in Bibliothecam Patrum Cadomensium societatis Jesu A°. 1640. transiit. Et quod praecipue commemorandum est, hoc eodem Codice *R. Stephanus* usus est, in cujus editione sub

nota θ. occurrit, id quod cum totum conferendo comperi, tum praecipue ex eo, quod Stephani idem ille Codex nullas Variationes habet, ubicunque in isto Codice aliquid desideratur, quodque fere Lectiones singulares utrobique eaedem sunt.

De eo *Millii* istuc judicium est: „ Codex, inquit, unus e praestantioribus, „ cujus proinde Textum pene universum in editionem suam admisit Stephanus; „ exhibet Editionis Stephanicae margo variationes Codicis hujus circiter 366. „ multo plures ostensurus, ut videtur, si accuratius paulo instituta fuisset col- „ latio". Ubi quod de praestantia Codicis ait, & nos habet assentientes; quod item de pluribus aliis a Stephano non observatis variationibus addit, id quoque haud secus ex inspectione & collatione cognovimus: quod vero adjecit, Stephanum ad eum potissimum suum conformasse Textum, id & ab iis, quae deinceps subjungit, aperte diffidet, & nullo plane indicio constare ipsi potuit.

39. Codex *Coisl.* 23. seculi XII. Continet IV. Evangelia cum Scholiis Variorum. Monasterio S. Athanasii in monte Atho illatus est per monachum Macarium A. C. 1218. Ceterum ita exacte per omnia congruit cum Codice 34. ut pro ipsius Apographo habendus sit.

40. Codex *Coisl.* 22. Continet IV. Evangelia cum Scholiis. A Joann. XX. 25. ad finem omnia desiderantur: ita autem negligenter scriptus est, & ita congruit cum aliis Codicibus sequioris aevi, ut vix ausim eum cum Catalogo Bibl. *Coislin.* seculo XI. adscribere. Fuit autem Codex Constantinopolitanus, quod ex istis notis in fine ab alia manu adjectis conjicio: Ἀυγούςῳ κϛ. τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀδριανȣ̃ καὶ Ναταλίας ὥρᾳ ϛ. τῆς νυκτὸς ἐγίνετο σεισμὸς φρικώδης μέγας ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνςαντίνου; item Νοεμβρίῳ κθ. ινδ. η. ἐν σαββάτῳ ὥρᾳ η. τοῦ ἡλίȣ λάμποντος καθαροῦ, ἐγένετο σεισμὸς φρικώδης μέγας εἰς τὴν ἀθλίαν Κωνςαντίνου πόλιν. τὸν ὅρον τούτων Κύριος οἶδεν. quae mihi non ut in Catalogo dicunter Graeco-barbara, sed satis Graeca videntur; postea in montem Atho delatus est, quod testatur nota a manu recentiore ultimae paginae 309. adscripta: ἡ βίβλος αὕτη ὑπάρχει τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μονῆς τοῦ μεγάλου Νικολάου τῆς ἐπικεκλημένης τοῦ Σταυρονικήτα.

41. Codex *Coisl.* 24. XI. seculi; in quo Variorum Patrum Commentarii in Matthaeum, & Victoris in Marcum, multa etiam Photii continentur scholia.

Istos octo Codices, facta mihi singulari humanitate a R.P. *Carolo de la Rue* Ord. S. Benedicti inspiciendi copia, qua potui diligentia contuli.

42. Codex Evangeliorum *Medicaeus* dictus, cujus V. L. Petrus Pythoeus ad marginem N. T. a Stephano A°. 1550. curati notaverat: Pythoei Codicem Eduardus Bernardus sibi acquisivit in Anglia, atque cum Millio communicavit: Medicaeus autem, referente Amelottio, qui eo usus est, jam in Trecensi Collegio adservatur.

43. Codex *San-Maglorianus* constat duobus Voluminibus continetque totum Novum Testamentum excepta Apocalypsi. Seculo IX. adscribit qui eo usus est *Dionysius Amelotte*, at Rich. Simonius non ultra quadringentos aut quingentos annos illi tribuit.

44. Codex menbranaceus quatuor Evangeliorum, ex monte *Atho* in Angliam delatus, ubi eum sibi comparavit supra laudatus CAESAR DE MISSY, mihique ostendit A°. 1746. denique pro singulari suo in has literas studio accuratissimam Collationem cum editione *J. Millii* instituit, mecumque humanissime communicavit.

45. „ Codex *Bodlejanus* 1. Quatuor Evangeliorum, in Octavo nitidissime de- „ scriptus, sed haud ita vetustus. Ad Lucam etiam ponitur numerus ςίχων, „ ex quo constabat.

46. „ Codex *Bodl.* 2. Quatuor Evangeliorum, annis abhinc 300. descriptus „ charactere nitidissimo. Et hic habet numerum ςίχων.

47. „ Co-

47. „ Codex *Bodl.* 6. Quatuor Evangeliorum in Duodecimo quod vocant
„ crassiusculo, recenti atque pessima manu scriptus. In principio Codicis occur-
„ rit literis majusculis vox σερβοπουλος, nomen, ut opinor, Librarii; certe e-
„ jusdem omnino characteris cum hisce nostris esse censeo Chrysostomi Homi-
„ lias quasdam in Bibliotheca Collegii Corporis Christi Oxon. repositas, quas
„ conscripsit Graeculus quidam Redingae A°. 1499. neque vero ultra aetatem
„ istam assurgere videtur hoc exemplar. Iste Codex cura *Usserii* collatus est,
„ qui etiam Varias ejus Lectiones in *Polyglottis* Anglicanis N°. 13. editas
„ exhibuit.

48. „ Codex *Bodl.* 7. complectitur IV. Evangelia Quarto majori cum Scho-
„ liis marginalibus. Textus ipse charactere satis eleganti, verum non ita vetu-
„ sto, exaratus est, σχόλια sunt manus paulo recentioris. Notatur etiam, quot
„ ῥήματα & στίχους singuli Evangelistae contineant.

49. Codex *Roe* 1. quatuor Evangeliorum membranaceus forma minori.

50. Codex *Laud.* 1. continet Evangelia cum Commentariis, est membranaceus in Quarto majori, plurimum mutilatus, incipit Matth. IX. 36. a Matth. XII. 3. ad 24. deest folium, item aliud a XXV. 20. ad 32. a Cap. V. Joannis vers. 18. desunt omnia. Codicem annorum circiter septingentorum esse conjicimus.

51. Codex *Laud.* 2. Universum N. T. complectitur excepta Apocalypsi. Codex membranaceus est in Quarto grandiori. Partium ordinem turbavit bibliopegus, Evangelia ultimo loco ponens; habet prologos Euthalii, scriptus videtur annis abhinc 400.

52. Codex *Laud.* 5. Evangeliorum membranaceus Octavo minutiori, eleganti descriptus charactere. Ad calcem Joannis indicat scriba nomen sibi fuisse *Nicetae*, & a se scriptum fuisse hoc exemplar anno 6794. seu Christi 1286.

53. Codex *Seldeni* 1. IV. Evangeliorum membranaceus in Octavo, charactere nitidissimo. Liber est minus vetustus, neque enim ultra annos quadringentos assurgere videtur.

54. Codex *Seldeni* 2. Scriptus ut constat ex calce ἔτει ϛωμϛ, sive Christi 1338. Complectitur IV. Evangelia satis pulchre exarata.

55. Codex *Seldeni* 3. Evangeliorum manu pulcherrima scriptus, sed recentiore, ad finem Evangeliorum notatur numerus στίχων.

56. Codex *Lincolniensis* Collegii Oxonii: continet IV. Evangelia: eum donavit Edmundus Audley Episcopus Sarisburiensis, cujus tempore sub annum 1502. & in ejus quidem gratiam a Graeculo quodam tum apud Anglos commorante descriptum fuisse credibile est.

57. Codex *Magdalenensis* Collegii, continet Novum Testamentum integrum excepta Apocalypsi; initio Marci deest folium: charactere admodum minuto, manu tamen perita scriptus est; alicubi a juniore manu adscriptum est ἐσκωτώθην ὁ πανυψηλώτατος αὐθέντης ἡμῶν Πάλσας ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐθνῶν, μηνὶ Σεπτεμβρ. ιη. ἡμέρα β. ἔτους ϛωϟδ· τῆς ἰνδικτιῶνος τῆς ι. i. e. Christi 1386. *Hammondus* in Annotationibus in N. T. saepe ad illum provocat, testaturque in praefatione, se illum bis cum editis contulisse. Hunc Codicem vidi A°. 1715.

58. Codex *Novi Collegii* Oxon. Continet IV. Evangelia, Acta Apostolorum & Epistolas Pauli, ineleganti admodum charactere. Convenit in multis cum Codice Montfortii, in quibus seorsim abeunt hi duo a reliquis plerisque omnibus: Evangelio Joannis praefixum est Argumentum Theophylacti; Codex iste geminus plane videtur alterius illius supra memorati 56. ejusdem characteris, ejusdemque forte librarii. A Latino scriptum esse inde patet, quia habet eandem divisionem Capitum ac Latini, quae in Codicibus ex Graecia allatis nunquam reperitur. Vidi A°. 1715.

Horum trium Codicum V. L. cura *Usserii* in Polyglottis editae sunt.

 59. Co-

59. Codex Collegii *Gonvilli & Caii* apud Cantabrigienſes membranaceus IV. Evangeliorum, quondam Communitatis fratrum Minorum Oxoniae; negligenter ſcriptus eſt, dum Librarius ſive inertia ſive etiam operis nimia feſtinatione non modo pauca ſubinde verba, ſed & integros haud raro verſiculos, ubi ab eodem verbo incipiunt, aut iisdem vocibus concluduntur, omiſit. Variantes ejus Lectiones primum in Polyglottis editae ſunt. Vidi A°. 1716.

60 Codex Joannis *Mori* Epiſcopi Norvicenſis, poſt ejus mortem beneficio Georgii I. Regis cum reliqua ſupellectili ejus libraria in Bibliothecam publicam Cantabrigienſem tranſlatus, continet Evangelia anno, ut expreſſum eſt ad calcem voluminis, 6805. i. e. Chriſti 1297. eleganter deſcripta. Subnectitur eidem liber Apocalypſeos a manu multo recentiore.

61. Codex *Montfortii* ſeculi XVI. continet Novum Teſtamentum recentiori & minus diligenti manu deſcriptum in octavo: fuit olim Fratris Froyht Franciſcani, poſtea Thomae Clementis, deinde Guiliemi Charci ac demum Thomae *Montfortii* S. T. D. Cantabrig. Noviſſime in manus *Uſſerii* pervenit, nunc vero aſſervatur *Dublinii* in Collegio Trinitatis notaturque G. 97. In Evangeliis habet Capitum Diviſionem *Ordinariam* (hoc eſt, ut puto eam, quae in Latinis ſervatur,) teſte Uſſerio, qui Evangelia & Acta Apoſtolorum contulit, & eorum V. L. in Polyglottis edi curavit. Habet etiam Prologos *Theophylacti.* Circa hunc Codicem non unum errorem commiſit D. *Martin*, illum inprimis valde ridiculum; quod cum in hoc Codice in fine Evangelii Marci adderetur, Marcum Evangelium ſuum edidiſſe μετὰ δέκα χρόνȣς *decem annis* poſt aſcenſionem Chriſti, Martinus annos in *ſecula* convertendo, & *Marcum* in *Librarium*, qui hunc Codicem exaravit, Codicem hunc attribuit ſeculo undecimo. Hoc ipſo Codice, quem *Britannicum* vocavit, uſus etiam eſt *Eraſmus* tum paſſim in Annotationibus tum praecipue in 1. Jo. V. 7. 8. qua occaſione recte pronunciavit & recentiorem eſſe & ad Latinorum Lectionem immutatum. Vide ſupra de Codice 56. & 58. & Luc. II. 22. Jo. XIII. 33.

62. Codex *Henrici Googe* S. T. D. & Coll. Trin. apud Cantabr. ſocii, continet IV. Evangelia, de eo ſic Uſſerius; „ habet hic liber diſtinctionem ordinariorum κεφαλαίων .... quid ſibi iſta velint neſcio", ait Millius. Mihi autem videtur ſenſus verborum planiſſimus, habet nimirum iſte Codex Capitum eandem diſtinctionem ac ſuperior. Variantes ejus Lectiones in Polyglottis extant. Quorſum iſte Codex pervenerit, ſilentio Millius involvit, ſuſpicor autem eundem eſſe ac ſequentem.

63. Codex *Uſſerii* 1. in folio complectitur Evangelia quatuor cum Commentariis ex Patribus; eum & ſequentem in Bibliotheca Dublinienſi contulit H. Dodwellus, atque *Editori Oxonienſi* tranſmiſit, qui, quoniam ſerius ad manus ejus pervenerat iſta Collatio, V. L. tantum ex Luca ac Joanne exhibuit. Poſtea Richardus *Bulkeley* nobilis Hibernus iterum cum editis contulit, *Millioque* obtulit.

64. Codex *Uſſer.* 2. Continet quatuor Evangelia nitide deſcripta forma minori. Hic liber, ut ex Collationibus conſtat, is ipſe eſt, cui titulum *Em.* dedit *Waltonus* in Polyglottis; erat quondam, uti notavit Uſſerius, D. *Thomae Good* S. T. P. eſtque fortaſſe prima pars N. T. Collegii Emanuelis qui Epiſtolas continet. Codex iſte nitide magis quam accurate exaratus plurimis in locis deficit ob ὁμοιοτέλευτα.

65. Codex *Jo. Covelli* S. T. P. Cantabrigienſis ex Oriente ab ipſo advectus, continet Evangelia; haud ſane vetuſtus.

66. Codex *Thomae Gale* Londini Evangeliorum in Octavo.

67. Codex *Huntingdon.* 2. membranaceus vetuſtus ſed lacerus Evangeliorum, in Evangelio Joannis deſunt omnia a Cap. VI. 64. ad finem libri.

68. Co-

68. Codex *Georgii Wheeler* Ecclesiae Dunelmensis Canonici, ex Oriente allatus, complectitur Evangelia in Octavo.

69. Codex *Leicestrensis*, totum N. T. complectens, quem *Thomas Hayne*, Magister Artium, natus Thrussingtoni vico Comitatus Leicestriensis, dedit A°. 1669. Bibliothecae urbis Leicestriae. Est seculi XIV. in foliis tum membranaceis tum chartaceis temere permistis scriptus. Incipit a Matth. XVIII. 5. deficit ab Act. X. 45. ad XIV. 17. a Judae 7. ad finem, ab Apoc. XXI. 1. ad finem libri. Ejus Collationem edidit *Jo. Millius*, sed ita ut & plurima omiserit, & multa perperam notaverit, &, uti suspicor, frequenter *Lincolniensem* pro *Leicestriensi* posuerit. Epistolae ad Hebraeos praefigit partem Prologi Euthaliani, qui est apud Millium Anonymus ex Oecumenio. In hoc Codice Historia adulterae non reperitur suo loco Jo. VIII. (quod Millius affirmat Prol. 1506.) sed ad finem Capitis Lucae XXI. Historia vero de sudore sanguineo Christi ex Luc. XXII. 43. 44. transposita est post Matthaei XXVI. 39. Post Evangelia sequuntur Epistolae Paulinae deinde Acta &c. Titulum Evangeliorum habet singularem ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Multo autem accuratius hunc Codicem contulerunt *Jo. Jakson* & *Guilielmus Tiffin*, cujus Variantes Lectiones margini editionis Oxoniensis in octavo adscripsit Rev. *Gee* pastor apud Leicestrienses, quod exemplar cum Rev. *Caesar de Missy* sibi comparasset, mecum liberaliter communicavit A°. 1748. Huic codici gemellus ac similis est Paris. 6. quem supra descripsi n. 13. Alterutro etiam aut utroque usus est Erasmus, qui inde lectiones singulares in Annotationibus producit, vid. in Marc. III. 14 & 16. IV. 21. 30. 40. V. 33. VI. 3. VIII. 11. 26. IX. 11. XIV. 36. 41. Luc. XVIII. 7. Jo. VII. 26. XI. 47. Act. XIV. 19.

Praecipue vero notandum, hunc codicem ex Versione Latina interpolatum fuisse, inscriptiones Epistolarum Pauli Latinos sequuntur; ordo verborum idem est ac in Latinis. Consensum cum Codice Cantabrigiensi etiam Millius observavit Vide Marc. II. 14. Luc. XVI. 21. XIX. 37. XX. 47. XXIII. 29. Jo. IV. 43. V. 9. 19. VI. 23. 24. VII. 31. VIII. 24. XI. 4. XIII. 5. XIV. 17. XVI. 18. quod & *Bengelius* fassus est, in *Introd.* p. 415. scribens, „ in Evangelistis Latinizare Leicestriensem". Idem poterat affirmare de Epistolis. Vid. Rom. V. 18. VIII. 38. XIV. 22. XV. 23. XVI. 9. 1. Cor. I. 15. 2. Cor. VI. 15. XII. 19. κατέναντι θεῷ. 1. Tim. VI. 19.

70. Codex D. *Bunckle* Londinensis IV. Evangeliorum, scriptus post inventionem artis typographicae, non, ut Millius judicat, ante hanc, a *Georgio Spartiata*, qui A°. 1476. a Sixto IV. Papa in Angliam missus est, (teste Allatio de Georgiis) qui etiam Codicem Gallicanum 17. & alium Actorum atque Epistolarum exaravit.

71. Codex *Ephesius* Evangeliorum scriptus anno, quem notula ad calcem subjecta libri indicat, 1166. Pertinebat olim ad Episcopum quendam Ephesiorum, advexit autem secum ex Oriente *Thomas Trahernius*, ejusque V. L. Syllogen una cum libro ipso in Bibliotheca Lambethana reposuit: & Codicem & Collationem nitidissime scriptam vidi A°. 1746.

Horum XXVI. Codicum V. L. exhibet Millius, qui eos etiam describit.

72. Codex membranaceus quatuor Evangeliorum. Habet inscriptionem Arabicam, & in fronte hanc Graecam: τὸ παρὸν βιβλίον τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου καὶ θεοφιλεστάτου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει, (vide Caveum Hist. Lit. de *Symeone Stylite* juniore A°. 527.) ἐν ἡμέραις τοῦ ὁσιωτάτου καθηγουμένου καὶ ἀρχιμανδρίτου κυρίου Πέτρου. Et in fine a manu juniore ἠγωράσθην τὸ παρὸν τετραυαγγέλιον ἀπὸ τῆς ταπεινῆς εἰρήνης μοναχοῦ . . . λόγου τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου μεγάλου μάρτυρος Θεοδώρου, εἰς συγχώρησιν ἁμαρτιῶν αὐτῆς, καὶ εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων αὐτῆς Νε. . . . ἐξοδιασι. . . . . ταυτ. . . . . Habet in margine Catenam, sive scho-

ſcholia Chryſoſtomi, Baſilii, Athanaſii & Anonymi in Matthaeum: ad Cap. IV. 2. facit mentionem menſium Ægyptiorum, Ἀθὺρ ιβ. ἐβαπτίσθη- ſecundum alios τῆς δεκάτης τοῦ Τυβι, ad XIV. 2. τελειοῦται ὁ βαπτιστὴς Θὼθ μηνὶ α. XXVII. 38. σταυροῦται ὁ κύριος αὐτῇ τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ Φαμενὼθ. in Marc. ult. Χριστὸς ἀνελήφθη μηνὶ κατ' Αἰγυπτίους Παχὼν I. In Lucam habet Variantes Lectiones ab eadem manu, qua Codex exaratus eſt, margini adſcriptas. Non habet Hiſtoriam Adulterae, & in Joanne habet, Chriſtum hora *tertia* cruci fuiſſe affixum. Habet porro tum Lectiones tum Annotationes ſingulares. Vid. in Matth. XXVII. 49. Hunc Codicem, antequam in Angliam mitteretur, A°. 1731. menſe Julio a *T. Johnſon* Bibliopola mecum communicatum contuli.

73. Codex membranaceus in quarto penes *G. Wake* Archiepiſcopum Cantuarienſem, quem A°. 1724. nactus eſt ex dono *Mauri Cordati* Principis Hungaro Walachiae, continet IV. Evangelia, quibus in initio praemittitur Canon Evangeliorum, & ſingulis Capitum ſummaria. Omittit ſaepius aliquot verba propter ὁμοιοτέλευτα. Continet Hiſtoriam Adulterae, ſed varie difformatam. Frequens eſt confuſio vocalium. Codex ipſe videtur habere ultra 700 annos. In Luca habet lectiones ſingulares.

74. Codex membranaceus in quarto eleganter ſcriptus continet IV. Evangelia, quibus Canones Euſebii praemittuntur, & ſingulis Evangeliis τὰ κεφάλαια; rariſſimae ſunt ex Evangeliſtariis interpolationes. Confuſio Vocalium non frequens, quamquam η pro ει, & ει pro η, αι pro ε, & ω pro ο. aliquoties occurrunt. In initio & fine ab alia manu additur πίναξ ex Evangeliis de circulo anni, cui etiam debemus correctiones & interlineationes, quas ex iſto codice notavi. Ex monaſterio Παντοκράτορος in monte *Atho* delatus in Angliam A°. 1727. emtus a D. Guil. *Wake* Archiepiſcopo Cantuarienſi, & ab ipſo Collegio Ædis Chriſti Oxon. deſtinatus, notandus ibidem num. I. Incipit a Matth. I. 14. deficit a V. 30. ad VI. 1. In fine haec habet: γέγραφα ταπεινὸς Θεόδωρος ὁ ἁγιοπετρίτης, hoc eſt, ut ex Codice meo infra n. 90. deſcribendo didici, ſcriptus eſt A°. 1293.

Duorum iſtorum Codicum cum editione Genevenſi anni 1620. collatorum Variantes Lectiones mecum communicavit Rev. *Jo. Walker.*

75. Codex Genevenſis 2. Quatuor Evangeliorum Conſtantinopoli allatus, quem vidi A°. 1714.

76. Codex *Caeſ.* 28. in Folio, conſtat foliis 358. & quondam fuerat *Andreae Conterarii* Veneti, cujus inſignia gentilitia in primo folio depicta ſunt. Continetur eo N. T. excepta Apocalypſi, ſcriptum minutioribus literis Graecis (nequaquam vero Uncialibus, ut ait Millius) quomodo fere ſcriptura eſt impreſſi Codicis Complutenſis. Contulit eum cum editis *Gerhardus a Maſtricht*, Syndicus Bremenſis ad Imperatorem Legatus A°. 1690. unde apographum nactus *Millius* appendici ſuae inſeruit ſub titulo *Viennenſis*: in Editione vero Wetſteniana anni 1711. vocatur *Caeſareus.* Poſtea G. a Maſtricht accuratiorem hujus Codicis collationem communicavit cum *H. Wetſtenio*, qui eam margini editionis ſuae adſcripſit, unde & multos Typographi in exprimendis hujus codicis lectionibus errores correxi, & non paucas in editione vel ſtudio vel incuria omiſſas varias Lectiones deſcripſi. Ibidem etiam iſtud G. a Maſtricht monuiſſe deprehendi: „Non adnotavimus tranſpoſitiones varias ſcriptoris, cujus „ oſcitantiae eas adſcribimus, cum caeterum nullius ſint momenti.

77. Codex *Caeſ.* 22. in Quarto, conſtat foliis 300. & ex celeberrima Regis Hungariae *Matthiae Corvini* Bibliotheca Budenſi petitus eſt. Continentur eo IV. Evangelia cum Scholiis; adeſt Hippolyti Thebani ſeculi XI. ſcriptoris tractatus de Genealogia Chriſti.

78. Codex *Jo. Gotlieb Carpzovii Lipſienſis*, continet IV. Evangelia in Quarto cum figuris, cum ſcripſit in membrana Γεώργιος Δεσμοφύλαξ Ναυπλίου, con-

contulit vero, qui 600. annorum esse judicavit, Bornerus, a quo *Kusterus* V. L. acceptas suae editioni inseruit.

79. Codex Evangeliorum Graeco-Latinus a Georgio *Douza* Constantinopoli allatus, & *Gomaro* Leidae visus; cujus iste mentionem facit in locum Jo. VIII.

80. Codex quatuor Evangeliorum membranaceus, seculi XI. integer. Habet hypotheses Evangelio praefixas. De Evangelio Matthaei addit: Ἐγράφη ἐν Ἰερουσαλὴμ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ. Habet etiam Τίτλους & Κεφάλαια, quin & Capitum distinctionem eam, qua hodie Ecclesia Latina utitur, Seculo XV. hujus Codicis marginibus adjectam. Fuit olim *Jo. Georgii Graevii*, nunc Rev. & Cl. *Jo. van der Hagen*, qui eum mihi benevole demonstravit A°. 1739. 27. Julii Ultrajecti. Eundem Codicem jam A°. 1691. cum editis contulit *A. Bynaeus*.

81. Codices Graeci, quorum fit mentio in *Correctorio* Bibliorum Latinorum seculo XIII. scripto, de quo infra. Correctores istos fuisse usos Codice nostro 12. colligo ex V. L. ad Matt. XII. 36.

82. Codices, quibus *Laurentius Valla* in concinnandis Annotationibus in Latinam N. T. editionem ex collatione Graecorum exemplarium usus est. Qui & quales fuerint, & ubi terrarum nunc lateant, incertum est; in Matth. XXVII. 12. ait „tres Codices Latinos & totidem Graecos habeo, cum haec compono, „ & nonnunquam alios Codices consulo”. At in Joann. VII. 29. „ *septem*, „ inquit, Graeca exemplaria legi, in quorum singulis ita scriptum est. --- Caetera verba absunt; neque a Graecis tantum exemplaribus sed etiam a plerisque Latinorum”: ubi existimo in numero Codicum errasse Vallam, nam si conferas annotationem in Jo. XVIII. 28. deprehendes, illum *septem* Latinos habuisse Codices. Istud tamen observavi, Lectiones Vallae a veteribus Codicibus dissentire, cum novis autem nuperisque congruere. Usus autem sum Editione prima Annotationum Vallae, curata ab Erasmo A°. 1505.

83. Codex *Augustanus* 1. membranaceus habet IV. Evangelia.

84. Codex *Augustanus* 2. membranaceus, continet Matthaeum & Marci partem.

85. Codex *Augustanus* 3. membranaceus, dissutae sunt plagulae IV. Evangelistarum.

86. Codex *Byzantinus*, qui hodie *Posonii* asservatur, concessu inclyti Conventus Ecclesiastici Augustanae Confessionis; eum misit *Matthias Marthius*, minister Evangelii probatissimus. Codex est membranaceus, & continet IV. Evangelistas: fuitque quondam Bibliothecae *Budensis* portio; sub calcem autem haec extat notula: ἄυτη ἡ βίβλος ἐγράφη μὲν, ὅτε δὴ ἐγράφη. ἐξωνήθη δὲ παρὰ Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ πεπαγωμένου ἐν ἔτει ϛχϟα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐυσεβεστάτου πορφυρογεννήτου κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ μῆνα Αὔγουστον, διδασκομένου αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα παρὰ Ἀντωνίου ἐυτελοῦς μοναχοῦ καὶ ἱερέως τοῦ τζίρου καὶ κατὰ θεὸν πατρὸς αὐτοῦ. Itaque veniit liber A. C. 1183., nescio an jam tum aliqua vetustatis specie commendabilis: emtus autem fuit in usum *Alexii Comneni* II., & ornamenta illo possessore non indigna, aurum literis initialibus & picturis haud parce illitum, foliaque serica cœrulea, Eusebianis Canonibus & quatuor Evangelistis adjecta, hodienum retinet, praeter marginem amplissimum, quem ante ligaturam iteratam habuisse noscitur. vide ad Luc. VIII. 15.

87. Codex *Moscuensis* continet quatuor Evangelistas in membrana; & ex literarum pictura, Niconisque patriarchae documentis, plus mille annorum aestimatur, quamquam a Jo. VII. & manus recentior est, & cura librarii minor. In extremo scriptionis notatur annus M. C. 6508. (aerae nostrae millesimus) indict. 13. Facultatem hujus Codicis evolvendi a Theophane Archiepiscopo Novogorodensi, & a Synodo Moscuensi impetravit vir S. R. G. B. *Bulfingerus*: excerpta vero magno labore & studio ad Leusdenianam editionem adornavit V.

C.

C. *Frid. Chrift. Groffius*, P. P. Unus hic ex reclufo noviter climate exortus Codex vel hoc nomine inftar multorum eft, quod quum & antiquiffima illa & minus antiqua ejus portio ex alio & alio exemplari deducta fit, neutra tamen cum ullo de codicibus adhuc collatis fingulariter congruit: caeterisque adeo codicibus, quippe abs quibus in nullam notabilem varietatem difcedit, hoc fuo confenfu pondus addit.

His quinque Codicibus ufus eft in editione N. T. *J. A. Bengelius*; unde eorum, quas affert, varias lectiones excerpfi.

88. Codex *Joachimi Camerarii*, quem ut veterem librum diligenter exaratum laudat, & ad editionem Erasmi collatum faepius citat in annotationibus ad quatuor Evangeliftas, cum N. T. & notis Bezae recufis Cantabrigiae A°. 1642. Similis eft ifte Codex iis, quos n. 63. 72. & 80. defcripfi. Vide etiam Marci IX. 49.

89. Codex *Gehlianus* Evangeliftas complectitur, fcriptus A. M. 6514. indictione quarta, i. e. A°. 1106. cujus cum editione Rechenbergiana collationem *Auguftinus Gabriel Gehlius* (huic enim Codicem donarat *Damianus Sinopeus*) A°. 1729. feorfum edidit. Hanc cum non reperirem, ufus fum excerptis *Bengelii*.

90. Codex chartaceus fcriptus manu *Jacobi Fabri Daventrienfis* Seculo XVI. continet duobus in quarto Voluminibus Novum Teftamentum integrum excepta Apocalypfi, & eo quidem ordine, ut praecedat Joannes, fequantur Lucas, Matthaeus, Marcus, Epiftolae Paulinae, Acta & Epiftolae Catholicae. Epiftola Judae bis extat, fed non ex uno eodemque exemplari defcripta. In capite Libri haec notantur: „ Quatuor Evangelia non femel collata magno labore „ cum antiquiffimo exemplari membranaceo, quod fuit *Magiftri Weffeli Groningenfis*, cujus jam poffeffores Fratres Regulares in monte divae *Agnetis* „ *apud Swollis*. Non facile dixerim, quantum laborem mihi pepererit collatio, „ non occurente & ad manus exiftente, qui aufcultaret, & ego recognofcerem". Et in fine Evangeliorum poft Συναξάριον: ἐπληρώθη τὸ παρὸν Τετρευαγγέλιον διὰ χειρὸς χαμῦ τῦ ταπεινῦ γραφέως Θεοδώρυ Ἀναγνώςυ τῦ Ἁγιοπετρίτου, καὶ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ τῦ πόθῳ πολλῷ κτησαμένυ, κἀμῦ δὲ τῦ γράψαντος λύσιν πολλῶν ἁμαρτημάτων Θεὸν ἱλεύμενοι. ὦ Δημήτριε, Θεοδώρυ μέμνησο τῦ καλλιγράφυ, ἔτυς ϛω α. Δόξα τῷ Θεῷ ἀμήν. Ad has infcriptiones obfervo, tum Weffelium, qui A°. 1489. diem obiit, Codicem fuum Evangeliorum accepiffe ex Bibliotheca Vaticana dono Sixti IV. Pontificis, tum Codicem Graecum, unde fuum defcripfit Ja. Faber, fuiffe fcriptum A°. 1293. ab eodem librario, qui Codicem 74., cujus fupra facta eft mentio, exaravit. Quae ratio eft cur in eamdem Lectionem confpirent duo ifti codices, vide Matth. V. 29. XIX. 15. 16. XXIV. 32. XXVI. 40. Marc. IV. 32. V. 13. VII. 20. XIV. 72. XV. 19. Porro de exemplari altero Epiftolae Judae haec habet „ fequitur Epiftola Judae; quam „ habet Guardianus Collitarum Conventi (fic lego) de *Zirchze* in fuo exem-„ plari". Habet Capitum divifionem in Ecclefia Latina receptam; confundit τ & θ, item ζ. & σ. Aliquando etiam Latinam verfionem fequitur, vid. 2. Cor. IX. 6. XI. 23. Gal. V. 8. Eph. IV. 6. Phil. II. 23. Col. 1. 28. Habet etiam prologos Euthalii.

Cum rari ante Reformationem fuerint in Belgio Viri docti & literarum ftudiofi, dignus eft Jacobus Fabri, qui in clariore luce collocetur. Natus is eft A°. 1472. Daventriae. Praeceptorem ibi habuit eundem ac Erasmus *Alexandrum Hegium*. A°. 1499. edidit carmen heroicum. Poft Lector fecundae Claffis Daventrienfis edidit opera Praeceptoris fui Hegii, quorum partem Erasmo dedicavit A°. 1503. A°. 1511. edidit Catonis Difticha cum aliis Gnomologicis e Graeco verfis. Jacobus Faber Stapulenfis eum donavit Pfalterio quintuplici, quod A°. 1509. ediderat. Quin etiam varia noftri Jacobi extant MSS. in Bibliotheca

theca Daventrienfi, Ifaaci Argyropuli & D. Matthaei Graecorum Canones & menologia fua manu Graece descripfit, in Latinum vertit, ac notas adjecit. In veftibulo cujusdam Codicis fcriptum eft „ Fuit aliquando in poffeffione Ma-„ giftri Jacobi Fabri, viri tam Graece quam Latine undiquaque docti, & in-„ teranei Daventrienfis lectoris fecundae Claffis, in fcholis laude digniffimi". Adhuc erat in vivis A°. 1515. Denique *J. C. Wolfius*, ex cujus Bibliotheca hunc Codicem mihi comparavi, in prima pagina adnotavit: „ Poffideo Genefin & Exodum Hebraice in quarto MS. in cujus limine & calce *Jac. Fabri* hujus „ nomen comparet, ibique *Daventrienfis* vocatur, liber autem ab eo legatus „ dicitur Fratribus montis Agnetae ".

91. Codex Evangeliorum olim Cardinalis *Perronii*; pertinebat, antequam in manus ejus devenerat, ad S. Taurini monafterium Ebroicenfe, optimae notae & plus quam octingentorum annorum, judice Bernardo Montfauconio, a quo diverfas ejus Lectiones accepiffe fe Millius fatetur.

92. Codex membranaceus ex mufaeo *Andreae Faefchii* I. V. C., Reipublicae Bafilienfis ab Epiftolis, nunc Comitatus Varnfpergenfis Praefecti, qui hunc & multos alios cum MSS. tum typis editos raros Codices, pro veteris amicitiae jure, mecum libentiffime communicavit; continet *Marcum* & in eum *Victoris* Antiocheni Commentarios foliis 5. mutilos. Item Scholia in Epiftolas Catholicas (non Victoris, quod exiftimavit G. *Caveus* in Hift. Lit. eumque fecutus J. A. Fabricius Biblioth. Gr. Vol. 7. p. 769. deceptus titulo praecedentis libri) fed Variorum illo pofteriorum, Severi, Ammonii, Maximi &c.

93. Codex *Gravii*, quatuor Evangeliorum. Aut eft idem Codex atque 63. aut ei fimillimus. Citatur ab J. Voffio ad Luc. III. de Genealogia Chrifti.

94. Codex *Faefchianus* chartaceus, continens *Victorem* in Evang. Marci, in Evangelium vero Lucae *Titi* Boftrenfis, nec non Chryfoftomi, Severi, Theophylacti, aliorumque Scholia. Item Dionyfii Alexandrini Epiftolam ad Bafilidem.

95. Codex *Wheeler.* 2. membranaceus in Quarto cum Scholiis, continet Evangeliorum partem, nempe Lucae omnia ab initio orationis Dominicae Cap. XI. 2. ad finem, & Joannem exceptis duobus aut tribus foliis integrum.

96. Codex Evangelii S. Joannis in Duodecimo fcriptus elegantiffima manu *Jo. Trithemii* Abbatis Spanhemienfis, feculo XV. exeunte: Bibliothecae Bodl. dono dedit Georgius Hackwell, qui & ipfe illud acceperat ab Abrahamo Sculteto Theologo Palatino Jan. 26. 1607. Variantes ejus Lectiones Ufferius in Polyglottis edendas curavit.

97. „ Codex *Hirfaugienfis* continet Evangelium fecundum Johannem, fcrip-„ tumque fe fatetur per *Nicolaum* (cognomine, ut arbitror, *Bafellium*) mo-„ nachum Hirfaugienfem · convenit autem fingulariter cum Cod. *Trith.* (i. „ e. 96.) apud Millium. Illum inpertiit nobis vir inclytus *Z. C. ab Uffenbach.* „ Scriptus eft A°. 1500". Ita codicem, qui eo ufus eft, defcribit J. A. *Bengelius.*

98. Fragmentum *Tubingenfe.* . . . . .

99. Codex Evangeliorum *Rutgerfii*, quo ufus eft in Exercitationibus facris *Daniel Heinfius*, qui eum antiquiffimum vocat.

100. Codex *Pauli Eubeswaldii* Baronis; Codex vetus quatuor Evangeliftarum, quo fe olim in Hungaria ufum fuiffe narrat *J. C. Wagenfeilius* in Sota p. 33., allato unico loco Jo. VIII. 6.

101. „ Codex *Uffenbachianus* 3. habet Evangelium *Johanis*, fed plane „ recens, & cum editionibus prifcis Bafileenfibus ita congruit, ut ex earum ali-„ qua defcriptus exiftimari debeat, quapropter vix unquam citavi". Verba funt *J. A. Bengelii.*

102. Variantes Lectiones ex Codice Bibliothecae *Mediceae*, margini editionis N. T. Plantiniani A°. 1591. excusi, adscriptae à Matth. XXIV. ad Marc. VIII. 1., mihi comparavi Amstelodami ex Bibliotheca Jacobi le Long.

103. Ex Manuscripto Codice *Constantinopolitano* plus quam octingentorum annorum, qui tunc erat in Bibliotheca Cardinalis *Mazarini*, paucas quasdam Variantes Lectiones cum *S. Curcellaeo* communicavit *Emericus Bigotius*, filius praesidis Parlamenti Rothomagensis.

104. Ex alio codice Evangeliorum adhuc vetustiore, qui fuerat *Hieronymi Vignerii*, presbyteri Oratorii, idem Bigotius quaedam excerpsit; quae cum omnibus schedis a *M. Falcario* Amstelodamum ad *D. Blondellum* & *S. Curcellaeum* missis, A°. 1744. d. 18. Septemb. mihi tradidit conjunctissimus quondam Collega *Joannes Driebergius*.

105. Codex membranaceus *Hieronymi Guilielmi Ebner ab Eschenbach*, continet totum N. T. praeter Apocalypsin, constat foliis 425. Praefixum est menologium ab alia manu crassiori membranae inscriptum, cum his versibus additis:
Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ἰωσαφὰτ πόνος. ἔτους ϛῶΘ· Ἰνδίκτου ιδ. μηνὶ Ἰουνίου κθ. ἡμέρα.
Χριστὲ δίδου πονέοντι τεὴν πολύολβον ἀρωγήν. Ad finem Evangelistarum ab eadem manu adpositus est numerus στίχων; historiam adulterae, quae in hoc codice ab Jo. VIII. 3. ad 12. aberat, idem Joasaphatus ad calcem Evangelii subjecit A°. 1319. in coenobio τῶν ὁδηγῶν Constantinopoli. Initio Evangelii Joannis pictura reperitur similis ei, quam ex Codice 1. descripsi supra. Ordo is servatur, ut primo sint Evangelia, postea Acta & Epistolae Catholicae, denique Paulinae. Ita hunc Codicem descripsit *M. Conradus Schoenleben* in dissertatione Noribergae A°. 1738. edita.

106. Codex membranaceus quatuor Evangeliorum, seculi decimi, in bibliotheca Ill. Comitis *de Winchelsea*; quem accurate cum editis contulit *J. Jakson*, collationem vero mecum communicavit supra laudatus *C. de Missy* A°. 1748. Saepissime iste Codex sequitur Versionem Syriacam posteriorem. Habet etiam Interpretationem Arabicam vocis παρασκευὴ ad Matth. XXVII. 62.

107. Codex membranaceus N. T. excepta Apocalypsi, Bibliothecae D. Marci seu Dominicanorum Florentiae, seculo XIV. scriptus, quod notatur in fine Epistolae ad Hebraeos: ἐτελειώθη μηνὶ Ὀκτοβρίῳ ζ. Ἰνδικτίωνος ια. ἔτους ϛωξϛ. Μεθοδίου χεὶρ τοῦ πρωτορακενδύτου. Praemittuntur Evangelia, sequuntur Acta, Epistolae Catholicae & Paulinae. Hunc Codicem describit *Jo. Lami* libro de *Eruditione Apostolorum* Florentiae A°. 1738. edito p. 218.

108. Codex quatuor Evangeliorum; membranaceus ex bibliotheca *Jani Parrhasii*, nunc in Coenobio *S. Joannis de Carbonaria* Neapoli. Initio legitur Epistola Eusebii ad Carpianum. Describitur a *Montfalconio*, Diarii Italici p. 308.

109. Codex quatuor Evangeliorum, quem mihi humanissime in bibliotheca sua ostendit *Richardus Meade* Londini A°. 1746. Evangeliis praefixos habet prologos *Cosmae* Indicopleustae; singuli porro versus de Historia adulterae Jo. VIII. asteriscis sunt notati.

110. Codex *Joannis Ravii*, Professoris Upsaliensis, totius Novi Testamenti, membranaceus, literis uncialibus absque accentuum notis exaratus, quem ille, uti fama est, ducentis imperialibus emtum ex Oriente attulit, & Seren. Electoris *Brandeburgici* Bibliothecae consecravit, referente *Jo. Sauberto* p. 61. Prolegom. in Matthaeum, qui etiam istius Codicis Variantes Lectiones ad Matthaeum edidit; M. V. vero *de la Croze* Regis Borussiae Bibliothecarius, & in isto studiorum genere multo versatissimus, Codice hoc diligentius excusso deprehendit, vix centum annorum esse, & ab impostore quopiam ex editione Complutensi descriptum, adeo ut qui Codicem Complutensem vidit, etiam MS. istum Codicem viderit, ne demtis quidem mendis Typographorum. Sane non in Oriente scriptum esse ex ipso Sauberto apparet, qui notavit, in

hoc

hoc Codice ſcribi ωβηλ, Cαλωκ, απολως, pro ωβηδ, σαδακ, αποδως, & literam Δ lineola inferiori transverſa ſaepe deſtitui; quod Graeco homini accidere non poruit. Hoc mihi per epiſtolam rogatus confirmavit Cl. *la Croze* A°. 1731. 3. Martii, ſimulque ſignificavit ſe ad objectiones *D. Martini* non reſpondiſſe, quod ſenem venerandum offendere aut ipſi aegre facere noluiſſet.

111. Codices *Veleſiani*. De iis *Jo. Mariana* praefat. Scholior. in N. T. „ Graecum Teſtamentum, inquit, neſcio qua ſorte nactus eram, quod *Petrus* „ *Fagiardus Marchio Veleſius* ad fidem *Sexdecim Graecorum exemplarium* ca-„ ſtigavit, quae magna diligentia undique congeſſit, neque impenſae parcens „ neque labori, *vir Graece doctus*. . . . Illud certe deſideratur, ut variis Le-„ ctionibus, quas ad marginem minio adjecit, deſignaret, ex quibus Codicibus „ ſingulas ſumſiſſet". Et Praefat. in Schol. ad Bellarmin. „ Vix eſt locus in „ quo non conſonent margines cum noſtra Editione *Latina*. Verum ex tanta „ concordia rurſus oriebatur ſuſpicio, eum in aliquem Graecum Codicem in-„ cidiſſe ex eorum numero, qui poſt Concilium Florentinum ad fidem Latino-„ rum multi ſunt caſtigati, & penitus conſentiunt. Eam ob cauſam eo Codi-„ ce parce & caute uſi ſumus, nec tamen porſus rejecimus". Hanc Veleſii collationem Mariana videtur primum communicaſſe cum ſodali ſuo *Ludovico ab Alcaſar* Hiſpalenſi, qui Comment. in Apocalypſin Antverpiae 1614. edito pag. 422. ad V. 8. „ Ipſe tamen, inquit, *Graecum* aliquem librum vidi, qui „ hoc in loco non legit ὅτε ἔλαβε ſed ὅτε ἤνοιξε", deinde cum alio ſodali *Ludovico de la Cerda*, qui eas edidit in Adverſariis ſacris Lugduni 1626. in folio, haec praefatus: „ Dono reverentiſſimi Joannis Marianae e ſocietate noſtra habeo exem-„ plar Novi Teſtamenti, in quo variae lectiones ſunt manu tranſſcriptae, quas „ item manu propria adnotarat Illuſtriſſimus Marchio Veleſius Petrus Faxardus, „ facta collatione *Sedecim* exemplarium, in quibus erant *Octo ex Bibliotheca* „ *Regia* beati Laurentii—Teſtamentum id Graecum eſt & excuſum, notae om-„ nes Graecae item & manuſcriptae. Et eo magis adduco has Notas, quod „ plurimae illarum faveant impenſe interpretationi Vulgatae noſtrae". Et in fine capitis: „ Marchionis Veleſii explicationes inutiles neſcientibus Graece, at-„ qui ſcientibus utiliſſimae ſunt. Magno labore comparatae ſunt a viro ſapien-„ tiſſimo, & *emendatus Textus Graecus ad normam vulgati interpretis*. Por-„ ro multa ſunt, quae nolui transſcribere, ſed haec parvi momenti".

Ab eo tempore Lectiones iſtae Veleſianae in Polyglottis Anglicanis, in N. T. Gallico Amelotti, in N. T. Graeco Oxonienſi, denique in Appendice Milliana locum ſuum obtinuerunt. De iis hoc eſt *Millii* judicium Prol. 1312. „ Haud diffitendum quidem, in exemplaribus apud Latinos exaratis paucas „ quaſdam ad Latinum textum à Latinis fuiſſe fictas & formatas. Hujusmodi „ ſubinde unam, alteram, tertiam videas in hac *Veleſiana* συλλογῇ, non item „ multas, quod primo intuitu ſuſpicareris.

Dubito autem, utrum *Mariana* malae fidei an imperitiae potius poſtulandus ſit. Quod ſi enim vel tantillum animum attendiſſet, facile perſpexiſſet, Veleſium non contuliſſe Codices Graecos ſed Latinos, quorum Varias Lectiones ipſe ſaepius infeliciter in Graecum convertit, forte ne S. Inquiſitio, quid moliretur, intelligeret, ipſumque tanquam haereſeos ſuſpectum capitali judicio implicaret. Quod autem non Graecos ſed Latinos Codices conſuluerit, primo inde patet, quia Lectiones profert, quae neque Graecae ſunt, neque in ullo unquam codice Graeco extiterunt. v. gr. Matth. XIV. 7. ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι, ὃ ἐὰν αἰτήσηται ἀφ' αὐτῶν. XX. 25. προσκαλεσάμενος αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἶπε. XXII. 40. οἱ προφῆται κρέμαται. XXIII. 2. Μωυσοῦ. XXVII. 40. οὐαὶ. 65. μετὰ ταῖς κουστωδίαις. Marc. II. 15. καὶ οἱ καὶ ἠκολούθουν. III. 13. προσεκλήθη. IV. 35. διέλθωμεν εἰς τὸ ἐναντίον. VI. 23. πιστεύσει ὅτι, ἃ λέγει, γενηθήτω. XV. 35. τινες τῶν περιστηκότων (& Luc. XII. 1.) 47. ποῦ τιθῆται. Luc. II. 34. σημεῖον ἀντιλεξόμενον. V. 17. καὶ αὐτὸς ἦτο διδάσκων. 25. τὴν κλίνην, ἐφ' ᾧ κατέκειτο, VIII. 47. προσ-

 πεσοῦσα

πεσῦσα ἐπὶ τῦς πόδας αὐτῦ (& Act. XVI. 29.) XI. 7. καὶ εἰ μεμενήκη αὐτὸς κρῦων. XVI. 6. κάθισε Jo. XX. 6. θεώρησε. Act. VII. 51. ἀντεπέσετε. VIII. 6. ἀποκαθιςήσεις. XII. 20. διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν αἱ χῶραι. XV. 21. ὅπυ κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενα. XVII. 17. πρὸς τῦς παρηκῦσαντας. XIX. 35. τῆς Διοπετῦς. XXI. 12. ὁ δὲ ἀκῦσαντες Rom. X. 16. ὑπάκυσαν. 1. Cor. X. 13. εἰληφέτω. XIII. 5. ὀυκ φιλοτιμεῖ. XVI. 19. παρὰ τοῖς καὶ ξενίζομαι. 2. Cor. I. 13. ἀνάγνωτε καὶ ἐπέγνωτε. 2. Pet. I. 4. δεδωρήσεται.

Secundum argumentum, quo probatur Lectiones Velefianas ex Codicibus Latinis profluxiffe, hoc eft, quod multae manifefto produnt originem ex verbis verfionis Latinae ambiguis & perperam intellectis. Matth. XXV. 1. εἰς ἀπάντησιν τῦ νυμφίυ καὶ τῇ νύμφῃ, quia *fponfae* poteft effe vel fecundi vel tertii cafus. Rom. VIII. 22. οὐ μόνον δὲ ἐκεῖνα, quia *illa* poteft effe vel femininum fingulare vel neutrum plurale. Heb. XI. 25. πρόσκαιρος, quia *temporalis* primi & fecundi cafus eft.

Tertium argumentum. Ubi Variatio in Latina Verfione unius literulae aberratione orta eft, in Graeco Velefii alia vox notatur, quae a voce, quam habet Textus Graecus, toto coelo abit, manifefto indicio, Variationes non ex Graecis fed ex Latinis Codicibus defcriptas ab ipfo fuiffe, v. gr.

Marci	VIII.	38.	ἐπαισχυνθῇ, *confufus fuerit*] ὁμολογήσῃ, confeffus fuerit.
	X.	30.	ὑπολαβὼν, *fuscipiens*] ἀναβλέπων, *fuspiciens.*
Luc.	XXIII.	35.	Θεωρῶν, *fpectans*] προσδεχόμενος; *exfpectans.*
Act.	III.	12.	εὐσεβείᾳ, *pietate*] ἐξουσίᾳ, *poteftate.*
	XVI.	1.	Ἰυδαίας, *Judaeae*] χήρας, *Viduae.*
	XVII.	6.	τὴν οἰκυμένην, *orbem*] τὴν πόλιν, *urbem.*
	XXI.	16.	Μνάσωνι, *Mnafonem*] Ἰάσσωνι, *Jaffonem.*
Rom.	XIII.	2.	αἱ δὲ ὖσαι ὑπὸ τῦ θεῦ τεταγμέναι εἰσιν, *quae autem funt, a Deo ordinatae funt*] τὰ δὲ ὖσα, ὑπὸ τῦ θεῦ τεταγμένα εἰσιν, *quae autem funt, a Deo ordinata funt.*
Heb.	XII.	18.	κεκαυμένῳ, *accenfibilem*] προσίτῳ, *acceffibilem.*
			ἔλαθον, *latuerunt*] ἤρεσαν, *placuerunt.*
Jac.	V.	6.	κατεδικάσατε, *addixiftis*] ἠγάγετε, *adduxiftis.*
1. Pet.	I.	6.	λυπηθέντες, *contriftati*] λυπεῖσθαι, *contriftari.*
	III.	8.	τὸ δὲ τέλος, *in fide*] ἐν τῇ πίςει, *in fide.*
2. Pet.	I.	6.	σεσοφισμένοις, *doctis*] ἀδιδάκτοις, *indoctis.*
Apoc.	XVIII.	17.	ἐπὶ τόπον, *in locum*] ἐπὶ λίμνης, *in lacum.*
	XIX.	1.	ἡ σωτηρία, *falus*] ὁ αἶνος, *laus.*
		6.	ὄχλυ, *turbae*] σάλπιγγος, *tubae.*
	XXI.	12.	ἀγγέλυς, *angelos*] γωνίας, *angulos.*

Ut jam fexcentas alias Variationes omittam, quae in fola Verfione Latina & apud Velefium reperiuntur; ex quibus omnibus planum fit, perperam a *Mariana* atque ipfo quoque *Millio* iftas Lectiones pro adftruendo Latinae Converfionis cum genuino Graeco Textu confenfu adduci, cum ex ipfa eadem Converfione petitae fint, adeoque fibi ipfis teftimonium dare non poffint; quod etiam *Simonius* vidit Praefatione in N. T. Gallicum, & in Lucae VIII. 36. XIV. 19. & *J. Clericus* Art. Crit. P. III. §. I. c. XVII. 35. p. 292. & *G. de Maftricht* Prol. 97. & in 1. Cor. XV. 47. 1. Pet. III. 2. Apoc. XVIII. 17. fuspicati funt.

Unum addo, Velefium fuas Variationes adfcripfiffe Editioni R. Stephani tertiae, quod didici ex loco „ 1. Pet. III. 11. καὶ ποιησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω „ αὐτὴν] *legit* καὶ ποιησάτω ἀγαθὸν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτὴν"; nam verba ἀγαθὸν ζητησάτω in fola tertia Stephani editione operarum incuria omiffa funt. Cum autem Stephanus in praefatione ejus editionis moneat, fe ufum fuiffe *fedecim* codicibus, quorum *octo* fuerint ex Bibliotheca *Regia*; patet utique quid *Marianam* & *la Cerdam* deceperit, ut nobis pro *octo* codicibus Bibliothe-

cae

cae *regis Galliae*, totidem *Regis Hispaniae* codices, & pro Editione *Stephani* ex *sedecim* codicibus ab eo curata, *sedecim* codices quos marchio *Velesius* inspexerit, substituerent. Casu enim fortuito fieri vix potuit, ut numerus duplex Codicum Stephanicorum & Velesianorum esset idem, Codices autem essent diversi.

112. Codices *Romani XXII.* Ex illis X. exhibere dicuntur Evangelia, alii VIII. Acta & Epistolas, denique IV. Apocalypsin, contulisse eos jussu Urbani VIII. Papae Romae conquisitis MSS. codicibus venerandae antiquitatis e Vaticana potissimum & primariis in Urbe Bibliothecis *Joannem Matthaeum Caryophilum*, Cretensem eo fine, ut inserviret editioni Graecae Novi Testamenti, circa annum 1625. Cum vero consilium istud ad exitum perductum non fuisset, Collatio Caryophili, mortui A°. 1635., in Bibliotheca Francisci Cardinalis Barberini, Urbani Papae nepotis, reposita atque ibi circa annum 1642. ab *Isaaco Vossio* conspecta, tandem A°. 1673. a *P. Possino* ad calcem Catenae Graecae in Marcum, Romae editae, subjuncta est; quae cum sero in Angliam advecta esset, *Editor Oxoniensis* A°. 1675. non nisi a Capite XXV. demum Actorum Apostolicorum ea uti potuit: *Millius* vero totam in suam editionem transtulit: Haec ideo prolixius exequenda mihi duxi, ne quis, ut a multis factum est, confunderet ipsos Codices MSS. cum eorundem Collatione a Caryophilo ad Editionem Antwerpiensem anni 1572. instituta & ex Bibliotheca Barberini edita.

Diu autem & merito mihi suspecti fuerunt isti Codices Romani, primo & praecipue quod singularem deprehendi historiae Codicum istorum & *Velesianorum* (quos spurios esse, ni fallor, demonstravi) convenientiam, adeo ut eadem aut similis fabula mihi narrari videatur. Velesiani codices editi sunt A°. 1626: Romanos eodem tempore contulisse dicitur Caryophilus. Velesianarum Lectionum editio dedicata est Francisco Cardinali *Barberino*, *Urbani P. P. Fratris filio*: Caryophili opus *jussu*, ut ait, *Sanctissimi domini nostri Urbani VIII.* cœptum, & in Bibliotheca Barberiniana repositum est. Velesianae Lectiones editae sunt eo consilio, ut autoritas Versionis Latinae confirmaretur: idem fuit Caryophili consilium, quod testatur Praefat. ad Lectorem. „ Summo namque „ Dei beneficio ex hac collatione perspectum illud est, Vulgatam editionem Latinam, testimonio Graecorum vetustissimorum Codicum & Authorum, esse „ fidelissimam, & Graeco illi, ut S. Hieronymus vocat, fonti ---- non immerito aequiparandam". Velesianae Lectiones, ut vidimus, productae sunt a *Mariana*, *Alcasare*, & *de la Cerda*, *è Societate Jesu*: Romanae vero a P. *Possino* ex eadem Societate. Cum vero constanti fama feratur, ex illa societate prodiisse nonnullos, qui a piis fraudibus non valde abhorrerent, idque de tribus prioribus, qui Velesianas Lectiones tractaverunt, modo probatum sit, non immerito de quarti etiam fide dubitari posse existimamus; eoque magis, quod numerus Codicum *Romanorum*, uti & *Velesianorum*, cum numero Codicum *Stephanicorum* congruit; nam & Stephanus in Editione tertia ad marginem citat *decem* Codices MSS. *Evangeliorum*, *octo* Actorum & Epistolarum, & *quatuor* Apocalypseos: (licet enim non nisi duos Apocalypseos codices haberet ιε. & ις. tamen errore Typographi semel etiam tertius ια. & quartus ε. citantur) & totidem Romae, nec plures nec pauciores & Evangeliorum & Epistolarum & Apocalypseos codices reperti fuisse dicuntur, quot Stephanus habuit; quod ab omni veri similitudine abhorret, nisi si quis probet, tres illos Stephani numeros 10. 8. 4. aut sua natura sacros, aut ab *Urbano VIII.* Pontifice Romano, ut honorem *R. Stephano* tribueret, consecratos fuisse.

Porro negligentiam indicat, tum quod ad 1. Cor. XIII. 5. *novem* codicum, & Apocal. IV. 8. & VII. 3. *quinque* codicum testimonium affert, cum tamen ipse in praefatione dixisset, se Epistolarum nonnisi 8. & Apocalypseos nonnisi 4. Codices habuisse: tum etiam illud, quod nec codices eorum-

que aetatem & characterem descripsit, nec singulos citavit, sed modo quatuor, modo octo, modo septem. Quo factum ut nec codices reperiri, neque error aut fraus detegi possint: qua de re etiam conquestus est *Simonius*. Ad Ephes. III. 1. dicit in *octo* hoc est in omnibus codicibus reperiri τῶν πιστῶν, quae tamen lectio nusquam reperitur, sed τῶν ἐθνῶν. Denique aut vehementer fallor, aut pleraeque omnes istae Romanae lectiones ex editione Stephani tertia sunt translatae; pauciores autem quae hinc inde occurrunt ex annotationibus Erasmi, T. Bezae & Lucae Brugensis, forte etiam ex Patrum scriptis sunt petitae, vid. ad 1. Cor. XIII. 5. Testimonium contrarium Graeculi esurientis nihil moror, qui postquam Pontifici fumos vendidisset, Archiepiscopatu Iconiensi in partibus, digno operae suae praemio, donatus est. Porro si *Urbanus* Pontifex plenam fidem habuit *Caryophilo*, cur collationem ejus non curavit edi, cur illa totos quinquaginta annos seposita & neglecta delituit, donec ab homine Gallo (de cujus fide consule Caveum Hist. Lit. in *Methodio* & *Amphilochio*) inveniretur, & carbo pro thesauro ostentaretur? Dissentit hic a nobis J. A. *Bengelius*, ratione tamen non satis firma usus: „ Unum, inquit *Introd. in Crisin N. T.* p. 440., „ dabimus exemplum: Jo. I. 42. citantur *Barberiniani decem*, ubi differentia „ articuli Vulgatum non tangit, & Stephani margo plane vacat". Fateor Stephani marginem vacare, at hoc ipso argumento Caryophilus ductus putasse videtur, inde consequi, Stephani Codices *decem* i. e. omnes legisse ὁ χριστὸς cum articulo, uti in Textu editum est: contra editionem Complutensem & Erasmi, quae legunt χριστὸς sine articulo. Lis haec non aliter quam ipsis libris Romae inventis & productis, quod nunquam credo fiet, solvi potest.

De Evangelistariis Graecis MSS.

Cum primum multa Evangelistaria A°. 1715. in Bibliothecae Colbertina vidissem, avide ad illa cum editis conferenda me accinxi, sperans me inventurum constantem & publice receptam in Ecclesia Graeca Lectionem: at eventus exspectationi meae non respondit, nam & ipsos inter se, atque a nostris Editionibus non raro dissentire deprehendi. Ejus rei conspectum Tibi, B. L., exhibiturus Codices primum describam, quorum sex quidem priores literis majoribus, reliqui autem omnes literis minoribus scripti sunt.

1. Codex COLBERTINUS 700. continens Evangelistarium; prima pagina literis aureis scripta est, versusque quosdam, ut vocant, politicos praefixos exhibet, confusae sunt literae non tantum οι & υ. ει & ι. sed etiam η. & ι. Ab octavo esse seculo existimat Cl. Auctor Palaeogr. Gr. p. 228. quinetiam alibi p. 4. ad septimum promovet; mihi vero non videtur seculo nono prior; arguta enim illa & affectata literarum pictura clamat sane, ea aetate fuisse scriptum, qua literarum simplicium notae in desuetudinem venerant: Accedit, quod & mentio fiat in eodem Codice festorum, quae seculo VIII. nondum instituta ac sancita fuisse videntur, ut κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων, εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Καρτερισίου, εἰς τὰ μεταθέσια τῆς σοροῦ Βλαχερνῶν Julii 2. εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις πατριαρχῶν Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου τοῦ νέου, εἰς τὴν ἕυρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς. Nescio etiam quid mysterii lateat in literis Βξυρνν, quae in frontispicio hujus Codicis extant.

2. Codex COLBERT. 2215. continens Evangelistarium mutilum & sequioris aevi superscriptionibus foedatum. In indice festorum habet Aug. 15. εἰς τὴν κόιμησιν τῆς θεοτόκου Sept. 8. εἰς τὸ γενέσιον τῆς θεοτόκου (festum exeunte seculo VII. institutum) 9. τοῦ ἁγίου Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης. Octob. 27. τὰ καταθέσια τῆς τιμίας κάρας. Nov. 21. τὰ εἰσόδια τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. 12. Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος. Dec. 12. ἐπινίκια Χοσρόου καὶ Πέρσου. (A°. 627.) May 21. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, Junii 12. Νικηφόρου Πατριάρχου. Octob. 8. τῆς ἁγίας Πελαγίας τῆς πόρνης ζήτει

εἰς τὸ τέλος τῦ βιβλίου. Plurima in iſto Codice occurrunt juniori manu a poſſeſſoribus notata, ut μνήσθητι κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Πάπα κυριακοῦ καὶ ἱέρεος καὶ πνευματικοῦ καὶ Τισισίου, item τοῦ δούλου σου παναγιῶτι ἀναγνώςου υἱοῦ τοῦ Νικολάου. item τοῦ δούλου σου Γεοργίου ἱεράρχου. item Catechiſmus lingua Graeca vulgari inſcriptus διδασκαλία χριςιανική. mentio etiam fit Annorum Chriſti 1524. 1537. 1529. Occurrunt denique inſtrumenta donationum, aedi cuidam Sacrae factarum, quarum prior ita incipit: κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν ἥτις ἐςιν ἡμέρα κυριακὴ, πέπτα καὶ δεκάτη τοῦ αὐγούςου μηνὸς, ἔτει-τοῦ Χριςοῦ αυξδ. ὁ τρισέντιμος καὶ μανύφικος ἀφθέντης καβάλλαρις μησηρ γαλιατζῶς βοιραλαους ηθεχισεν-εἰς τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς πολληλεω πασσας. ſubſcribitur μητρα.... ραμοςκαςελλαν aliud inſtrumentum eſt anni 1466. ἔμπροσθεν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς πολι.... ἐγὼ Μαριος Πετρενα-ἐγὼ Λοζετος ϲιζιλος. Ex iſtis omnibus, niſi mea me conjectura fallit, conficitur, Codicem eſſe Cyprium.

3. WHEEL. 3. „Lectionarium Evangelicum in quarto grandiore literis quadratis & majuſculis paulo pinguioribus (quales Ruſſicae) deſcriptum circa „Annum Chriſti milleſimum, quod e partibus Orientis allatum libere in uſus „noſtros tradidit Vir Cl. D. Georgius Wheeler, Eccleſiae jam Dunelmenſis „Canonicus, inquit Millius.

4. MOR. 2. „Evangeliſtarium pervetuſtum grandioribus literis circa Annum „Chriſti milleſimum exaratum Joannis Mori Epiſcopi Norvicenſis", cujus Lectiones Millius in appendice exhibet.

5. „Lectionarium Evangelicum mutilum pervetuſtum, ſcriptum literis quadratis pinguioribus paulo ante annum Chriſti milleſimum. Id enim colligo ex „Lectionario ejuſdem omnino cum hoc noſtro Characteris, quod oſtendebat „mihi, cum olim Cantabrigiae agerem, Amicus e paucis D. Joann. Covellus, „S. T. P. ad cujus quidem calcem indicatum eſt exemplar illud ſcriptum fuiſſe „Anno ςφγ. h. e. Chriſti 995". ita *Millius* ſuum Codicem BODLEJAN. 3. deſcribit, quem nos deprehendimus in iſta Bibliotheca notatum eſſe Baroc. 202. & ex parte contulimus. Guilielmus Laud Archiep. Cantuarienſis illum cum aliis A°. 1628. per Comitem Pembrockiae inter libros Franciſci *Baroccii* Patricii Veneti emit, atque in Angliam transportavit.

6. Codex SCALIGERI. In Catalogo Bibliothecae Lugduno Batavae ita deſcribitur: „Series Lectionum Feſtalium ex Evangeliis & Pſalmis Graece & „Arabice; ex charactere Graeco colligebat illuſtris Scaliger ſuo tempore, 800. „retro annis ſcriptum fuiſſe hoc exemplar. Et in Epiſtolis Scaligeri: Lectionarium vetuſtiſſimum Arabum Chriſtianorum. Arabica ſunt ſine punctis diacriticis, Graecus Textus e regione appoſitus ex Prophetis & N. T. litera quadrata, quam capitalem vulgo vocant, quod eſt argumentum vetuſtatis non „infimae". Codicem vidi & contuli Leidae in Bibliotheca A°. 1731. Cum ſit papyraceus, de aetate ejus pronunciare non audeo. Scriptus eſt autem literis majuſculis, ſimilibus codici Prophetarum, qui olim Cardinalis *Rupefocaldii* fuit; accentus ubique habet appoſitos, confundit η & ει, item υ. & οι, ω & ο. Diſtinctio major minio ſcripta exprimit figuram crucis. in fine legitur. . . . . τῦ δέλυ Πέτρου ἁμαρτωλῦ . . . . ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἀμήν. Continet fragmenta pauca ex Pſalmis, Evangeliis, Actis, & Epiſtolis, ſive Pericopas legendas τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων βαΐων, κατὰ τὴν σύνταξιν, εἰς τὸν νιπτῆρα, εὐαγγέλιον τῶν ἁγίων παθῶν τῦ κυρίῦ ἡμῶν Ἰησῦ χριςῦ, ὥρᾳ α. τῆς νυκτὸς, ὥρᾳ γ. ς. θ. ια., τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ πρωῒ ὥρᾳ α. τῆς ἡμέρας, ὥρᾳ γ. ς, θ., τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ, κυριακῇ τῆς ἁγίας βαΐας. Habet Lectiones ſingulares, & conſentit cum Verſione Ægyptiaca: Seculo XV. fuit in poteſtate hominis eccleſiae Latinae addicti, qui 1. Pet. II. 23. vocem δικαίως imperite mutavit, ut legeretur σε ἀδίκως, atque ita, ſi placet, exprimeretur Verſio Vulgata: *judicanti ſe injuſte.* Tunc etiam verſus ſequentes de *Ludovico XII.* Rege Galliarum huic Codici ſunt inſerti:

Dum

Dum trepidant *Itali*, movet & *Germania* bellum,
Et ſcelerum inventrix *Hiſpania* tota Megaeram
Concitat in *Gallos*, ſimul aggrediente *Britanno:*
Has omnes furias vicit *Ludovicus*, una
Gallorum princeps & regum maximus idem.
Attamen his ſcelerum in ſeſe ſurgentibus armis
Miſit ad *Ægypti* ſaevum *Syriaeque* tyrannum, ut
Chriſticolis vetiti reſeraret clauſtra ſepulchri.
Sic hoſtes pariter vicit, nobisque ſepulchrum
Reſtituit, placans precibus, quem vincere ferro
Mallet, & a vano mundum defendere cultu.
Et faceret tandem: impediunt ſed talia Parcae,
Invidiaeque modo Regum, quibus omnia letho
Ante ſuos ortus. . . .

Caetera deſunt.

7. Codex *Colbertin.* 614. Continet Evangeliſtarium ſeculi XIII. ut ex nota in fine appoſita colligo, ἐτελέσθη τȣ̃το τὸ ἱερὸν.... διὰ χειρὸς Γεωργίȣ ἱερέως τȣ̃ Ροδίȣ, διὰ συνδρομῆς καὶ πολλȣ̃ πόθȣ.... διὰ ψυχικῆς αὐτȣ̃ σωτηρίας, καὶ ἐτέθη εἰς τὸν πάνσεπτον ναὸν τȣ̃ μεγάλȣ Ἐπιφανίȣ ἤγȣν τῆς ἐγκλήτης. . . . εἰ δὲ τις βȣληθῆ ἆραι τȣ̃το κρυφίως ἢ καὶ φανερῶς, ἕξη τὰς ἀρὰς τῶν ιβ. Ἀποστόλων, καὶ ἀρὰν εὕρη κακίστην πάντων μοναχῶν. Idem *Georgius* ſimile Evangeliſtarium ſcripſit A°. 1205. quod in Bibliotheca Regia extat, & in Palaeographia deſcribitur.

8. Codex *Colb.* 648. Evangeliſtarium ſeculi XIV. in fine habet, ἐγράφη χειρὶ Κοσμᾶ μοναχȣ̃ τȣ̃ παναρέτȣ; cui haec aetas aſſignatur in Palaeographia.

9. Codex *Colb.* 681. Evangeliſtarium mutilum, deſunt enim Lectiones feſtorum.

10. Codex *Colb.* 721. Evangeliſtarium, in quo plura deſunt, quam in praecedenti.

11. Codex *Colb.* 1265. Evangeliſtarium de Sanctis a feria 2. poſt novam Dominicam ad XI. Junii; videtur eſſe pars altera Codicis 10.

12. Codex *Colb.* 824. Evangeliſtarium a feria 2. poſt Dominicam Thomae, deeſt initium; videtur ſcriptus eſſe in uſum Eccleſiae Conſtantinopolitanae, praeterquam enim quod frequens fit mentio Archiepiſcoporum Cp., exhibetur etiam Lectio in σύναξιν τῆν ὑπεραγίας Θεοτόκȣ ἐν τοῖς χαλκοπρατείοις, quae regio Urbis Conſtantini fuit.

13. Codex *Colb.* 1241. Evangeliſtarium, in quo deſunt quaedam hinc inde folia.

14. Codex *Colb.* 1282. Evangeliſtarium. Charta laevigata eſt & binae Columnae in ſingulis paginis eleganter ſcriptae ſunt: in fine haec nota a Librario adjecta eſt: Χριστὲ δίδȣ πονέοντι τεὴν πολύολβον ἀρωγὴν (vide ſupra pa. 58. n. 105.) ἐγὼ Ἰωάννης Θεοφύλακτος.

15. Codex *Colb.* 1824. Evangeliſtarium ejusdem aetatis & commatis, cujus eſt Codex 13.

16. Codex *Colb.* 2465. Evangeliſtarium, in quo multa deſunt; mentio ibi fit cujusdam Philippi, ἐγὼ Φίλιππος τȣ̃ Σαλαιρȣ̃: notantur anni τῆς χριστογονίας 1393. 1413. 1466.

17. Codex *Colb.* . . . . Evangeliſtarium.

Undecim iſtos Codices Colbertinos contuli A°. 1715.

18. „ Codex *Bodl.* 4. Evangeliſtarium mancum annorum circiter 500.

19. „ Codex *Bodl.* 5. Evangeliſtarium nitidiſſime deſcriptum, ſed manu re-
„ centiore, advectum e Turcia & ab Eduardo Hyde, Comite Clarendoniae
„ Cancellario Academiae, in Bibliotheca Bodlejana repoſitum. Fuit primo Pa-
„ triar-

„ triarchae Constantinopolitani, qui illud dono dedit Heneagio Finch Comi-
„ ti de Winchelsey ad Turcarum Imperatorem Legato A°. 1661.

20. „ Codex *Laud.* 4. continet Evangelistarium scriptum, ut apparet in „ fine ejus, a quodam Onesimo, mense Aprili, Indictione ιϛ. anni ϛφνε, h. e. „ Christi 1047.

21. „ Codex *Seldeni* 4. Evangelistarium vetustum, sed mutilum.

22. „ Codex *Seldeni* 5. Evangelistarium vetustum, sed lacerum". Ita *Millius.*

23. Evangelistarium, quod vidi apud Cl. *R. Mead.*

24. Codex *Augustanus* 4. est Evangelistarium, scriptum literis grandioribus: ita eum describit *J. A. Bengelius*; qui etiam V. ex eo L. produxit.

Hactenus de Codicibus *Evangeliorum* egimus: Codices, qui seorsim *Acta*, *Epistolas* aut *Apocalypsin* continent, describemus suo loco.

De Scriptoribus Graecis, qui Novo Testamento usi sunt, usque ad Tempora Constantini M.

Evangelium Nazaraeorum, sive Ebionitarum, sive duodecim Apostolorum, sive κατὰ Ἑβραίους, tot enim nominibus idem appellatur, citarunt Irenaeus, Clemens Alexand. Origenes, Epiphanius atque Hieronymus. Ναζαρηνοὶ, ait Epiphan. Hae. 28. ἔχουσι τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον πληρέστατον ἑβραϊστὶ, quod explicat Hae. 30. ἐν τῷ γοῦν παρ᾽ αὐτοῖς εὐαγγελίῳ κατὰ Ματθαῖον, ὀνομαζομένῳ, οὐχ ὅλῳ [lege οὐκ ὄντι] δὲ, πληρεστάτῳ, ἀλλὰ νενοθευμένῳ καὶ ἠκρωτηριασμένῳ, Ἑβραϊκὸν δὲ τοῦτο καλοῦσιν. Fragmenta collegit J. A. Fabricius in Codice Apocrypho N. T. Hamburgi 1719. edito, quem fefellisse conjecturam in eo video, quod dictum quoque illud μυστήριον ἐμὸν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς τοῦ οἴκου μου, a Clemente Alex. allatum, ex eodem Evangelio petitum suspicatus est, cum sit ex Esaiae XXIV. 17.

Hermae Pastor, ex eadem Editione Fabricii.

Barnabae Epistola, ex Editione Cotelerii A°. 1698. in Folio.

Clementis Romani Epistolae duae ex Codice Alexandrino per Patricium Junium erutae, qui, dum lacunas ex ingenio complere conatur, haud raro videtur impegisse, ut cum, literis quibusdam statim in limine obsoletis, legit vocem Scriptoribus Ecclesiasticis inusitatam δυσοίζομεν, ubi alii νομίζομεν, alii δοκήσομεν conjecerunt. Sed procul dubio substituendum erat verbum a Paulo in Epistolis frequenter usurpatum γνωρίζομεν, quod sensum reddit simplicem planumque.

Hanc qualemcunque emendationem meam, quam jam A°. 1730. in publico proposueram, & biennio ante cum nupero *Epistolarum Clementis editore* communicaveram, Editor iste non solum A°. 1742. sibi tribuit, scribens: p. 119. „ *quid si* [γνωρ] ίζομεν *legamus? &c*". sed etiam in publico specimine A°. 1744. in eadem urbe, ex eadem officina, eademque forma (ut cum Epistolis Apostolicis & Annotationibus in eodem volumine compingeretur) edito publice se laudari passus est his verbis: „ Multo tamen aptior h. l. est *Novissima Viri summi* „ *conjectura*, *qui sagaciter vidit* γνωρίζομεν esse verbum illud, quod vetustate „ codicis deletum fuit &c". Quod hac occasione notandum esse judicavi, ne quis, tempora non satis distinguens, me illi Editori aliquid tacitum sublegisse, & plagium, quod vocant, literarium fecisse suspicaretur.

Clementi multa quondam falso adscripta fuerunt, de quibus Eusebius Hist. Eccl. 3, 38. ἤδη δὲ καὶ ἕτερα πολυεπῆ καὶ μακρὰ συγγράμματα, ὡς τοῦ αὐτοῦ, χθὲς καὶ πρώην τινὲς προήγαγον, Πέτρου δὴ καὶ Ἀπίωνος διαλόγους περιέχοντα, ὧν οὐδ᾽ ὅλως μνήμη τὶς παρὰ τοῖς παλαιοῖς φέρεται, οὐδὲ γὰρ καθαρὸν τῆς Ἀποστολικῆς ὀρθοδοξίας ἀποσώζει τὸν χαρακτῆρα. In quibus verbis praecipue illa χθὲς καὶ πρώην notari velim. Pseudo-Clementis sunt 1. *Constitutiones Apostolicae*, quarum Auctor Hexaplari Origenis Editione usus est, & locis Veteris Testamenti multa Aquilae, Symmachi, atque Theodotionis intermiscuit, uti diligenti investi-

gatione primus quod ſciam deprehendi: in Evangeliſtis vero citandis videtur ad manus habuiſſe Tatiani Diateſſaron; plerumque enim Textum ex pluribus compoſuit. 2. *Recognitiones*, quae Latine circumferuntur, quas ſeculi tertii initio adſcribendas eſſe probavit H. Dodwellus. Homiliae, ex quibus eaedem Recognitiones videntur in Latinum ſermonem converſae eſſe, auctorem habent imbutum multis opinionibus a fide Chriſtianorum alienis. Edit. Coteler.

Ignatii Epiſtolae genuinae ſeptem, interpolatae atque ſpuriae duodecim, quae mihi ab eadem manu, ac Conſtitutiones Apoſtolicae, videntur corruptae. Edit. Coteler.

Polycarpi Epiſtola ad Philippenſes. Ed. Coteler.

Papias, Polycarpi ſodalis, Epiſcopus Hierapolitanus, de quo Euſebius H. E. 3, 39.

Valentinus & Valentiniani, quorum fit mentio apud Irenaeum & Epiphanium. De auctore iſtius Sectae haec habet Hieronymus in Oſeae XI. 1. „ Nullus enim, inquit, poteſt haereſin ſtruere, niſi qui ardentis ingenii eſt, & „ habet dona naturae, quae a Deo artifice ſunt creata. Talis fuit Valentinus, „ talis Marcion, quos doctiſſimos legimus". Scripturis pepercit, teſte Tertulliano de Praeſcript. C. 38. qui tamen ipſe libro de Carne Chriſti ipſi adulterationem Capituli Joannis X. 13. objicit; quod confirmat Origenes c. Celſum l. 2. μεταχαράξαντας δὲ τὸ εὐαγγέλιον ἄλλους οὐκ οἶδα, ἢ τοὺς ἀπὸ Μαρκίωνος, καὶ τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνου, οἶμαι δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Λουκιανοῦ----οὐ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγκλημα ἐισὶν οἱ μεταχαράττοντες τὰ εὐαγγέλια, καὶ αἱρέσεις ξένας ἐπεισάγοντες τῷ βουλήματι τῆς Ἰησοῦ διδασκαλίας. In iſta Secta celebres fuerunt Heracleon, qui, referente Origene, in Evangelium Joannis Commentarios ſcripſit, & Ptolemaeus. Valentinus traditionem Apoſtolicam jactavit, teſte Clemente Strom. VII. p. 898. Οὐαλεντῖνον Θεοδάδι ἀκηκοέναι φασὶν, γνώριμος δ᾽ οὗτος ἐγεγόνει Παύλου.

Montanus auctor Sectae κατὰ Φρύγας, ejusque aſſecla Theodotus Byzantinus coriarius, qui circa tempora Valentini ſcripſit librum ἀνατολικὴ διδασκαλία vocatum, cujus fragmentum extat in libris Ὑποτυπώσεων Clementis Alex.

Lucianus Samoſatenſis, Amſtelaed. A°. 1743. tribus in Quarto voluminibus editus. Ei perperam tribuitur Dialogus *Philopatris*, quem ſeculo IV. ſcriptum fuiſſe erudite probavit Cl. *J. M. Gesnerus*.

Celſus, cujus verba frequentur citantur ab Origene.

Oracula Sibyllina,

Phocylidis Sententiae multa continent ex oraculis Sibyllinis translata, a Fabricio utrumque opus Chriſtiano adſcribitur.

Protevangelium Jacobi in Codice Apocrypho N. T. a Fabricio edit.

Juſtinus Martyr, editus a Roberto Stephano Paris. 1551. in Folio. In Dialogo cum Tryphone utitur vocibus ac phraſibus ex Actis Apoſtolorum, & Epiſtolis Jacobi & ad Hebraeos petitis, φρίσσειν, παθητὸς Χριστὸς, & quae leguntur de Melchiſedeco. Ego vero cuperem mihi eximi ſcrupulum de hujus Dialogi auctore, ex diligenti ejus Lectione injectum, nimirum quod non utatur in V. T. locis citandis verſione τῶν ο̄, ſed magis accedat ad Origenis Editionem hexaplarem, cum, quae Origenes obelis jugulavit, omittat, quibusque aſteriſcos appoſuit, addat etiam; cum idem in Daniele alia Verſione, neſcio an Symmachi, utatur. Si Juſtinus mortuus eſt, antequam Symmachi atque Theodotionis Verſio ederetur, & ſi integro ſeculo praeceſſit Origenem, quomodo potuit iſtius opere uti? aut ſi non uſus eſt, quomodo potuit accidere ut prorſus eadem verba iisdem in locis adderet vel demeret, ubi ille vel aſteriſcis quid vel obelis ſignaverat? Quare de hoc auctore quid ſtatuendem ſit, doctiores viderint, mihi rem compertam propoſuiſſe ſat eſt. Pſeudo-Juſtini eſt Expoſitio Fidei, item Quaeſtiones & Reſponſiones ad Orthodoxos, in quibus Manichaeorum, qui exeunte ſeculo tertio exorti ſunt, extincti item Ethniciſmi, ut & Irenaei atque Origenis diſerte mentio fit. *Ire-*

Irenaeus Lugdunenſis Epiſcopus & Martyr. Editus a *Maſſueto* Pariſiis 1710. Graeca ejus Fragmenta ſunt apud Epiphanium, Theodoretum & in Catenis MSS. De eo ita *Millius:* „ Epiphanius, inquit, aliique, quibus Graeca Ire- „ naei debemus, haud ſemper citarunt loca N. T. ad Textum Irenaeanum, „ ſed nonnunquam ad Codices ſuos poſteriores: ---- in Latinis autem interpre- „ ti id unum curae erat, ut Scripturae teſtimonia ---- exprimeret verbis Inter- „ pretationis Italicae. Unde factum, ut paucis in locis, nec niſi ex contextu „ orationis, ſatis aſſequi poſſis, quaenam fuerit Codicis Irenaeani Lectio.

Tatianus Syrus, Juſtini Martyris Diſcipulus, ſcripſit adverſus Gentes. Editus a Friſio Tiguri 1546. idem etiam Catenam neſcio quam & Collectionem Evangeliorum contexuit, teſte Euſebio H. E. 4, 29. ὁ Τατιανὸς συνάφειάν τινα καὶ συναγωγὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν Εὐαγγελίων συνθεὶς, τὸ διὰ τεσσάρων· τοῦτο προσωνόμασεν· τοῦ δὲ Ἀποστόλου φασὶ τολμῆσαί τινας αὐτὸν μεταφράσαι φωνὰς, ὡς ἐπιδιορθούμενον αὐτῶν τὴν τῆς φράσεως σύνταξιν. Theodoretus teſtatur, ſe plusquam ducentos tales Evangeliorum Codices deprehendiſſe atque ſepoſuiſſe; hodie nec unus ſupereſt. In Codice tamen 72. ejus fit mentio ad Matth. XXVII. 49.

Theophilus Antiochiae Epiſcopus, tres libros ad Autolycum ſcripſit, a Friſio editos Tiguri 1546.

Athenagoras Athenienſis, ſcholae Alexandrinae Doctor, ſcripſit Legationem pro Chriſtianis & de Reſurrectione mortuorum, in quibus paſſim ad loca N. T. alludit, citat etiam *Baruch. III.* ult. quem locum Editor fatetur, ſe in ſuo Jeremia invenire non potuiſſe. Ed. Oxonii 1706. in Octavo.

Clemens Alexandrinus, Ed. Jo. Potteri Oxonii 1715. Editores priores frequentiſſime aberraverunt in adnotandis locis Scripturae, quae in textu Clementem reſpicere exiſtimabant, atque etiam Millium ſecum in errorem abduxerunt, ut cum Paedag. 3, 11. Clemens dictum 2. Cor. VIII. 21. proferret, ad marginem notarunt Rom. XII. 17. ex quo Millius inſignem Variationem eodem loco falſo exſculpſit. Scripſit idem Clemens VIII. libros ὑποτυπώσεων, qui, ſi integri extarent, maximo nobis uſui eſſent, αἱ μὲν οὖν ὑποτυπώσεις ait Photius Bibl. 109. διαλαμβάνουσι περὶ ῥητῶν τινῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, praecipue τοῦ Παύλου τῶν Ἐπιστολῶν καὶ τῶν καθολικῶν. Habemus tamen Fragmenta quaedam in Eclogis Editioni Clementis annexis, & in MSS. Scholiis hinc inde, tum Latina Caſſiodoro interprete, Fello editore.

Hippolytus, Irenaei diſcipulus, Epiſcopus Portus Romani in Arabia, ex editione J. A. *Fabricii* A°. 1718. Folio & Collatione MS. Baſilienſis membranacei Scholiorum in hiſtoriam Suſannae, item de Antichriſto.

Origenes ex Editione Latina Lugduni 1536. & Graeco-Latina *Huetii*, & *Spenceri* collata cum MS. Baſilienſi chartaceo, & *Wetſtenii* collata Epiſtola ad Africanum cum MS. Baſilienſi membranaceo, denique *Caroli de la Rue*, 3. Volum. Licet autem Origenes apud poſteriores Graecos atque Latinos male audierit, illud tamen certum eſt, neminem Patrum fuiſſe ipſo κριτικώτερον & in Scripturis exercitatiorem, qua laude etiam ſua aetate in Ægypto praecipue ac Palaeſtina apud Monachos βιβλιογράφους floruit. Unde factum, ut non modo ipſius N. T. ἔκδοσις tantum non ſola pro Authentico Codice haberetur, ac paſſim omnium frequentiſſime deſcriberetur; verum etiam ut interpretes atque enarratores N. T. pene univerſi temere non alias atque Origenis explicationes adoptarent. Illud ergo affirmare non dubitem, quod, ſi vel Origenis Codex extaret, vel ſcripta ejus integra ſupereſſent, ad editionem Novi Teſtamenti accuratiſſimam plus inde quam ex omnibus aliis Patribus ac Codicibus, qui nunc quidem ſuperſunt, ſubſidii ſperare liceret. Quod tamen non ita intelligi velim, acſi omnes Origenis lectiones probarem; non enim neſcio, illum virum ex conjectura, ſed niſi fallor (ut plerumque fit) infelici & non neceſſaria in N. T. non pauca immutaſſe; quae emendationes tum a librariis, tum ab Hieronymo in Verſione Latina, partim receptae partim neglectae ſunt.

De quibusdam ipſe Origenes nos docet, in commentariis qui ſuperſunt: nullus autem debito, ſi commentarios haberemus integros, longe plura deprehenſum iri, vid. Matth. I. 23. VIII. 28. XIX. 17. 19. XXVII. 7. Jo. I. 28. 1. Cor. X. 28. XVI. 51. Ceterum dolendum, Interpretes Origenis Latinos tanta licentia graſſatos eſſe, ut jam difficulter diſcernere liceat, quid ab Origene aut Rufino profectum ſit. Nec minus dolemus acerbam viri nobis quondam amiciſſimi *Caroli de la Rue* mortem, qui pridie Non. Oct. 1739. extinctus telam coeptam ad finem perducere non potuit: quod ut tandem perficiat, cui hoc negotium moriens demandavit; *Carolus Vincentius de la Rue* fratris filius, utque non ſolum Commentarios Origenis in Johannem, verum etiam Scholia ejus, in Catenis editis ineditiſque paſſim ſparſa, nobiſcum propediem communicet, ardenter cupimus & optamus.

Ammonius Alexandrinus concinnavit Harmoniam Evangeliſtarum, quae Millio judice adhuc Latine extat a Victore Capuano reperta & a Memlerio primum typis edita: nos vero longe aliter judicamus. En deſcriptionem hujus operis ab Euſebio factam: Ἀμμώνιος μὲν ὁ Ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ Ματθαῖον τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι ὅσον ἐπὶ τὸ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως; ex quo liquet omnino foetum ſpurium eſſe eum, qui Latine extat. Nam 1. Latinus Ammonius habet hiſtoriam adulterae Jo. VIII. Graecis, Ammonio aeque ac Euſebio, nunquam lectam. 2. Codex Latinus exhibet quatuor Evangeliſtas in unum corpus conflatos: Ammonius autem quaternis columnis quatuor Evangeliſtas diſtincte deſcripſerat, haec enim eſt vis verbi παραθεὶς, i. e. juxta Matthaeum reliquos appoſuit. 3. Latinus Ammonius numeris tantum appoſitis parallela ceterorum Evangeliſtarum loca indicat: iſtud autem non utique Ammonii, ſed Euſebii, ut ipſe diſerte teſtatur, inventum eſt. 4. Latinus Ammonius eandem hiſtoriam ſemel tantum narrat, nihilque repetit: Ammonius quod apud diverſos Evangeliſtas bis terve quaterve iisdem verbis occurrebat, iisdem verbis bis terve quaterve poſuit, etiam τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς: id quod etiam Millius vidit; „ Euſebius dicit, Ammonium Matthaei Evangelio adje-„ ciſſe in hoc Opere ceterorum Evangeliſtarum loca ὁμόφωνα ſeu concordantia; „ cum autem ex Harmonia ipſa [Latina ſcil.] conſtet, eum haud adjeciſſe lo-„ corum iſtorum concordantium ipſa verba &c". Pro eo autem, quod neceſſario inde debebat concludere Millius, Latinam Harmoniam non Ammonii eſſe, in alia potius omnia abit, atque ſibi aperte contradicit. 5. Si Ammonius voluiſſet omnes Evangeliſtas permiſcere atque confundere, quid ad ejus ſcopum feciſſet accurata illa ſingulorum diſtinctio in τίτλους & κεφάλαια, quam Millius ipſi adſcribit? aut ſi eadem diſtinctio ex veriori ſententia Euſebii eſt, quid labor Ammonii potuit juvare Euſebium, qui fatetur ἐκ τοῦ προειρημένου πονήματος τοῦ ἀνδρὸς εἰληφέναι ἀφορμὰς, cum confuſio Evangeliſtarum utique ordinem & diſtinctionem non juvet, ſed potius turbet atque difficiliorem reddat? 6. Euſebius teſtatur, in Ammonii opere Matthaeum pro baſi eſſe, & integrum eo ordine, quo ſcriptus eſt, exhiberi, reliquorum autem Evangeliſtarum textum non exhiberi eodem ordine, quo ſcripſerunt: at in Latino Ammonio non trium tantum Evangeliſtarum reliquorum, ſed etiam Matthaei textus perturbatus eſt intermixtis ceterorum verbis. Ex quibus omnibus conficitur, id quod ſub Ammonii nomine nunc Latine circumfertur, ſcriptum eſſe Auctoris Euſebio non prioris ſed poſterioris.

Julius Africanus, cujus Fragmenta hinc inde extant, praecipue apud Euſeb. H. E. 1, 7. & in Catena MS. in Prophetas.

Porphyrius, Origenis condiſcipulus, ſcripſit contra Chriſtianos, & a multis confutatus eſt, qui etiam ipſius verba & objectiones ex verbis Scripturae formatas proferunt.

Gre-

Gregorius Thaumaturgus, Episcopus Neo-Caesariensis in Ponto, Origenis Discipulus. Ejus Canones extant apud Beveredgium: Paraphrasis vero in Ecclesiasten inter opera G. Nazianzeni. Ejus opera edidit G. *Vossius*. Paris. 1622.

Methodius, Episcopus Tyri, sub Decio Martyr; citatur ab Epiphanio & Photio: in Convivium decem Virginum edidit Allatius, contulit J. Clericus & editioni N. T. Kusteri praefixit. Ejus opera, sed spuria pleraque, edidit *Combefisius* Paris. 1644.

Dionysius Episcopus Alexandrinus, Origenis Discipulus, cujus Epistola ad Basilidem edita est a Beveredgio, collata a me cum Codice MS. 34. & 94. contra Sabellium Fragmentum extat apud Euseb. Praepar. 7, 19. aliud de *Natura* apud eundem libro 14. c. 23. & *seqq*.

Petrus Episcopus Alexandrinus & Martyr, ejus Canones habet Beveredgius: ejus etiam fit mentio in Actis Synodi Ephesinae.

Pierius Martyr, Pamphili Martyris Praeceptor. Ejus Codex N. T. laudatur ab Hieronymo in Matth. XXIV. 36. tanquam emendatissimus.

Pamphilus, presbyter Caesariensis & Martyr, scripsit Apologiam pro Origene a Rufino Latine conversam. Codices Origenis & Pierii in Bibliotheca, quam extruxerat, Caesariensi reposuit, ad quos Euthalius Diaconus suam Editionem Actorum & Epistolarum Apostolicarum contulit atque emendavit.

Hesychius Episcopus in Ægypto & Martyr. Ei editionem V. T. Alexandriae & in Ægypto receptam adscribit *Hieronymus* praef. in libr. Paralipom. & in IV. Evangelistas, nec non Apolog. adv. Rufin. Alius est & aliquot seculis posterior *Hesychius Alexandrinus* Lexici scriptor, cujus partem priorem jam A°. 1746. edidit, posteriorem vero nunc cum maxime procurat Vir. pl. Reverendus & multis nominibus mihi colendus JOANNES ALBERTI, qui mira diligentia & sagacitate invenit, loca, quae ex N. T. in hoc Lexico passim citantur, non esse ab ipso Lexicographo, sed ab alio, ordinis Alphabetici nullam habente rationem, addita; eamque ingeniosissimam conjecturam postea schedis J. *Pearsonii* & R. *Bentleji* confirmatam vidit. Ex his autem Hesychiani, ut vocatur, Lexici additamentis non paucas lectiones deprehendi a receptis quidem diversas, sed cum Alexandrinorum lectionibus consentientes: quin etiam aliquoties voci alicui ex N. T. allatae non ejus interpretationem, sed variam Lectionem appositam fuisse observavi.

Lucianus Antiochenus presbyter & Martyr. Edidit versionem τῶν ō. teste Hieronymo ll. cc. „ Constantinopolis usque Antiochiam Luciani Martyris „ exemplaria probat". & alibi: „ praetermitto eos Codices, quos a Luciano „ & Hesychio nuncupatos paucorum hominem asserit perversa contentio". Ejusdem Confessio Fidei extat apud Socratem H. E. 2, 10. & alibi.

De Scriptoribus Graecis, qui N. T. usi sunt Seculo IV.

Eusebius Caesariensis Episcopus, ab eo est scripta 1. Praeparatio Evangelica edita Parisiis a Vigerio 1628. 2. Demonstratio Evangelica contra Hieroclem, contra Marcellum Ancyranum, & de Ecclesiastica Theologia adversus eundem, *Paris.* 1628. 3. Historia Ecclesiastica & de Vita Constantini, ex editione H. Valesiii Moguntiae 1672. 4. Explicatio variorum scripturae locorum in Catenis MSS. hinc inde. Scripsit etiam. 5. Commentarios in Psalmos & Esajam à B. de Montfaucon *Parisiis* A°. 1707. editos. Praecipue vero hic observandum, quod inventis Canonibus, sive tabellis X. artificiose dispositis; in compendio ostenderit tum Harmoniam Evangelistarum, tum etiam quid singuli seorsim a reliquis scripserint. In hoc negotio adjutus est labore Ammonii, cujus Evangelium διὰ τεσσάρων Eusebius cum suo IV. Evangeliorum Codice contulit, ita quidem, ut primo singula Matthaei Segmenta, sicut ordine

ne sese invicem apud Ammonium excipiebant, in suo Matthaeo numeris 1. 2. 3. usque ad ultimum 355. notaret; postea Segmenta Marci 233. Lucae 342. denique Joannis 232. verum non eo ordine, quo in Evangelio διὰ τεσσάρων Ammonii occurrebant, sed quo ipsi Evangelistae scripserant, pariter numeris suis distingueret. Quo labore peracto indicem sive Canones confecit. Postea idem Eusebius Ammonii Τίτλους sive breviaria Capitum singulis Evangelistis praefixit, aut margini apposuit, saepe in quatuor Evangeliis repetito eodem Τίτλῳ iisdem verbis, qui in Ammonii Harmonia sine dubio semel tantum erat positus, cujusmodi in Matthaeo sunt 68. in Marco 48. in Luca 83. in Joanne 18. Reliqua ex inspectione ipsorum Canonum Evangeliis praefixorum & numerorum marginalium, quos Erasmus & Stephanus expresserunt, melius quam ex prolixa descriptione intelligi poterunt. Hanc explicationem laboris Ammoniani atque Eusebiani attento lectori haud paulo pleniorem ea, quam alii adhuc proposuerunt, addere lubuit; unde inter alia jam patet, cur ista κεφάλαια non aequalia, sed modo longiora modo breviora sint, prout nimirum vel in pluribus vel in paucioribus Evangelistas inter se convenientes vel discrepantes deprehenderant. Ceterum Eusebius Codices sacros Pamphili, Pamphilus autem lectionem Codicum Origenis secutus est, qui tantae auctoritatis erant, ut ipse Constantinus M. jusserit quinquaginta Codices sacros cura Eusebii eleganter atque accurate describi: ὅπως ἂν ν. σωμάτια, inquit, ἐν διφθέραις ἐγκατασκεύοις εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐμετακόμιστα, ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς τὴν τέχνην ἐπισταμένων, γραφῆναι κελεύσειας, τῶν θείων δηλαδὴ γραφῶν, de Vita Constant. 4, 36. 37. Quo mandato accepto Eusebius quinquaginta illos Codices magnifice exornatos duobus vehiculis publicis Constantinopolin misit, ἐν πολυτελῶς, inquit, ἠσκημένοις τεύχεσιν τρισσὰ καὶ τετρασσὰ διαπεμψάντων ἡμῶν. Sed & eadem occasione accidisse puto, ut libri illi pauci veteres, qui ex incendio Diocletiani manibusque Traditorum salvi evaserant, prae novis istis & pretiosis regiisque Codicibus sorderent atque vilescerent, passimque seponerentur, sicque paulatim neglecti interirent.

Athanasius Episcopus Alexandrinus ex Editione Comelini Heidelbergae 1601. collata cum MS. Codice Basiliensi chartaceo Nicolai Doxopatri Constantinopolitani.

Petrus, Athanasii in Episcopatu Alex. successor, cujus Epistola Encyclica extat apud Theodoretum.

Marcus Diadochus, ut vocatur, scripsit sermonem contra Arianos a J. R. Wetstenio patre S. T. P. ad praelum paratum, & post ejus obitum A°. 1694. Basileae editum. Nomine ipsius existimem significari aliquem ex Episcopis Alexandrinis, Marci Evangelistae successoribus; eodem sensu, quo de Athanasio in Encomio ejus legitur, ἐπὶ τὸν Μάρκου θρόνον ἀνάγεται, οὐχ' ἧττον τῆς εὐσεβείας ἢ προεδρίας ἐκείνου Διάδοχος. Nisi sit ὁ μακάριος Διάδοχος ὁ Φωτικῆς Maximo citatus.

Macarius, Monachus Ægyptius; Ejus Homilias L. & Opuscula VII. Ascetica edidit J. G. Pritius Lipsiae 1698. & 1699. in Octavo. Loca S. S. videntur ad Codices typis editos, interdum etiam ad Vulgatam Latinam conformata vel potius detorta esse; neque enim Graecus quisquam unquam legit Μαμβρῆς 2. Tim. III. 8. neque verus & antiquus Macarius cum novis Typographorum editionibus constanter ubique conspiraret: sunt tamen loca quaedam, quae manus corruptrices evaserunt, ubi ignorabat forsan, verba Scripturae esse, quisquis Codicem, ita ut editus est, recensuit.

Ephrem Syrus, plurima Syriace scripsit, alia in Graecum conversa & A°. 1709. Oxonii edita sunt. Omnia vero Romae A°. 1738. --- 1743. V. Vol. in folio: expectatur sextum & ultimum volumen.

Marcellus, Ancyrae Episcopus Sabellianus, ab Eusebio Caesariensi refutatus.

Eu-

Eustathius Antiochenus Confessor, scripsit adversus Origenem de Engastrimytho Disputationem, Tomo VIII. Criticorum Sacrorum editam, ejus etiam mentio fit in Actis Synodi Nicaenae a Gelasio Cyziceno conscriptis.

Julianus Imperator Anagnosten egit inter Christianos, postea contra ipsos scripsit. Ed. Ez. Spanhemii Lipsiae 1696.

Eunomius, Episcopus Cyzici, auctor Sectae Anomaeorum. Ejus Confessio & Apologeticus extant in Fabricii Biblioth. Gr. Vol. VIII. & Canisio Basnagii.

Amphilochius Cappadox, Basilio M. & Gregorio Naz. laudatus, e Monacho Episcopus Iconii. Ejus Opera, sed spuria pleraque omnia, quaedam forte Amphilochio Cyzici episcopo, Photii aequali, tribuenda, edidit F. Combefis Parisiis 1644. sed ita ut aliquando loca ex N. T., contra fidem Codicis MS, ad Latinam Versionem corrigenda esse judicaret, & corrigeret, vid. in Luc. VII. 45.

Basilius Magnus, familiaris Greg. Naz., Episcopus Caesariensis, cujus Epistola ad Amphilochium edita est a Beveredgio. Opera reliqua Venetiis 1535. & Basileae 1551. denique III. in folio Voluminibus a *Juliano Garnier* Parisiis 1721. -- 1730. Contulimus aliquot ejus Homilias cum MS. Faeschiano membranaceo. Libri de Baptismo videntur ex Codice recentiore editi, nisi fortassis loca Scripturae ab Editore ad Codices jam typis vulgatos consueto conformata fuerunt. Dubitatur an quartus & quintus contra Eunomium liber (quem etiam Th. Beza edidit) ipsius sint.

Gregorius Nyssenus, Basilii frater. Edidit Beveredgius Epistolam Canonicam ad Letoium, Basnagius in Lect. Antt. Canisii librum ad Theophilum, denique Venetiis A°. 1536. tractatus de homine prodiit. Homilia in ὑποπαντὴν, quae tamen suspecta mihi est, extat cum aliis Homiliis in MS. Faeschiano membranaceo, Homiliae autem in octo Beatitudines, in Ecclesiasten & Canticum, in MS. Basiliensi chartaceo. Opera ejus II. in folio Voll. edita sunt Parisiis 1615. accessit Appendix A°. 1618.

Gregorius Nazianzenus in Palaestina Rhetoricam didicit, Constantinopolitanus Episcopus (unde in MSS. plerumque Constantinopolitanus cognominatur, non vero Nazianzenus) vulgo κατ' ἐξοχὴν Theologus dictus, vir in Scripturis apprime eruditus, Hieronymo teste in Eph. c. V. Epistolae ejus extant in Operibus Basilii; Vita Athanasii ab ipso conscripta operibus Athanasii praefigitur; 16. Tractatus ab Aldo editos A°. 1516. item Opera ejus Basileae 1550. edita contuli cum duobus MSS. Basiliensibus Codicibus chartaceis, quorum prior continet LII. i. e. omnes ipsius Tractatus a quodam Choniata scriptos: posterior vero 18. ipsius Tractatus, cum Scholiis Eliae Cretensis. Opera ejus edita sunt Parisiis A°. 1609.

Caesarius, frater Gregorii Naz., scripsit quaestiones & Responsiones 195. Photio Cod. 210 laudatas, quae Graece & Latine extant in Bibliotheca Patrum.

Asterius, Amaseae metropolis Ponti Episcopus, Homiliam scripsit, cujus argumentum servavit Photius Cod. 271.

Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus scripsit Catecheses editas Parisiis 1720.

Didymus Alexandrinus coecus; quaedam ejus Scholia in Catenis reperiuntur: libri tres de Spiritu S. ab Hieronymo conversi sunt; extant etiam ejus Scholia in Epistolas Catholicas Latine, & Fragmentum contra Manichaeos apud Canisium.

Serapio, Catecheta Alexandrinus, Thmuitanus in Ægypto Episcopus ab Athanasio ordinatus; ejus extat Scriptum contra Manichaeos in Canisio Basnagii editum, a Photio Bibl 85. citatum.

Theodorus Heracliensis in Thracia Episcopus, Arianismi fautor, teste Theodoreto, Commentarios scripsit in Matthaeum, Joannem, & Pauli Epistolas, quo-

quorum mentionem facit Hieronymus; in Catenis vero Fragmenta ex iisdem occurrunt.

Epiphanius Palaeſtinus Eleutheropolitanus, Conſtantiae in Cypro Epiſcopus Linguarum peritus, ex Editione Petavii Pariſ. 1622. De eo ita ſcribit Conſalus Poncius: „ ſi quis eſt inter Sanctos Patres, quorum, vel temporum injuria „ vel Librariorum oſcitantia, mutila, corrupta depravataque ad nos ſcripta pervenere — is quidem unus judicio meo S. eſt Epiphanius".

Apollinaris Laodiceae in Syria natus eſt Epiſcopus, Libanii atque Epiphanii amicus, cujus Commentariorum in Catenis Graecorum frequens eſt mentio.

Diodorus Tarſenſis, Praeceptor Mopſueſteni; mentio ejus quoque fit in Catenis paſſim, & in Codice 72. ad Matth. XXVII. 49.

Theodorus Mopſueſtenus, ταῖς γραφικαῖς ἄριστα πλουτῶν μαρτυρίαις, teſte Photio Bibl. 4., plurima ſcripſit, quorum Fragmenta in Catenis MSS. & editis reperiuntur.

Joannes Chryſoſtomus dictus, quae appellatio, aliquot ſeculis ipſo recentior, a tempore VI. Synodi A°. 680. habitae communiter innotuit, presbyter fuit Antiochiae, poſt Patriarcha CP. amicus Theodori Mopſueſt. Textu etiam N. T. uſus eſt eodem atque Origenes. Frequens ejus eſt mentio in Catenis MSS. Editione uſus ſum Savilii Etonae A°. 1612. & poſtea B. *de Montfaucon* Pariſ. 1718. Homilias in Matthaeum ex Codice vetuſtiſſimo ſed lacero Academiae Juliae cum Textu Matthaei vulgato contulit, atque V. L. edidit *J. Saubertus.*

Titus, *Boſtrorum* in Arabia Epiſcopus, ſcripſit contra Manichaeos, a Photio Bibl. 85. citatus, & in Caniſio Basnagii editus: ſcripſit item in Lucae Evangelium Commentarios, qui in catenis MSS. cum aliorum Patrum Commentariis permiſti & a Poſſino Romae A°. 1673. editi ſunt.

Polychronius, frater Theodori Mopſueſteni, ſcripſit in Proverbia, Eccleſiaſtem & Canticum.

Timotheus, *Alexandriae Epiſcopus*, cujus Canones edidit Beveredgius.

Pſeudo-Dionyſius Areopagita in hoc ſeculo collatur a Pearſonio. Qui cum frequenter a Monachis deſcriberetur, & Commentariis explicaretur, inde factum exiſtimo, ut non repraeſentet textum N. T., qualis fuit ſeculo IV., ſed qualis fuit librariorum aut Scholiaſtarum temporibus. Editus eſt Florentiae A°. 1516.

SECULO V.

Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis, Libyae Cyrenaicae, ex editione Turnebi Pariſ. 1612.

Proclus, Chryſoſtomi amanuenſis, ſcripſit varias Homilias, quae Latine extant in Bibliotheca Patrum.

Theodoretus, Diſcipulus Theodori Mopſueſteni & Chryſoſtomi, Epiſcopus Cyri in Syria, ex editione Sirmondi Pariſ. 1642. collata cum MSS. Baſilienſibus.

Cyrillus Alexandrinus, de quo ita Millius „ quantum, inquit, ex locis N. „ T. per opera ejus ſparſis colligimus, exemplar nactus eſt notae probatioris & „ admodum emendatum, qualia haud pauca Seculo III. in uſum Praeſulum & „ Doctorum a ſcribis Alexandrinis exarata fuiſſe ſupra notavimus". Hoc eſt, ut verba Viri Cl. interpretamur, ſecutus eſt editionem Origenis atque Euſebii. Edit. Pariſiis 1638. quae tamen non ubique ad fidem MSS. curata eſt, ut ex Scholiis MSS. & MS. Baſilienſi Glaphyrorum & de XII. Anathematismis vidimus. Non raro etiam ſequitur Lectiones Eccleſiae Latinae

Theophilus, praedeceſſor Cyrilli in Epiſcopatu Alexandrino, ſcripſit Epiſtolas Paſchales contra Origeniſtas, Hieronymo interprete Latine editas.

Eutherii Neſtoriani Epiſcopi Tyanenſis ſecundae Cappadociea libelli 18. inter Athanaſii Opera.

Iſidorus

Isidorus Pelusiota, cujus Epistolae in Catenis MSS. passim memorantur; earum libros IV. edidit Rittershusius A°. 1605.

Nonnus Panopolitanus, Agathiae tanquam novus Poëta memoratus, scripsit Paraphrasim Evangelii Joannis Carmine heroico, mutilam; quam edidit Sylburgius Heidelbergae. 1596.

Dioscorus successor Cyrilli in Episcopatu Alexandrino.

Philostorgii Eunomiani ex Cappadocia *Historiae Ecclesiasticae* excerpta,

Socrates CP.,

Sozomenus,

Evagrius Epiphaniensis Syrus, Historiam Ecclesiasticam scripserunt, edidit *Valesius.*

Nilus ex Eparcho CP. Monachus & Asceta. Ejus παραινέσεις extant in Orthodoxographis.

Basilius, *Seleuciae* in Isauria Episcopus, scripsit Homilias, edente Commelino 1596. item Demonstrationem contra Judaeos, in Canisii Antt. Lectt. a Basnagio recusis.

Victor, Presbyter Antiochenus, scripsit in Marcum, frequenter citat Origenem, Apollinarium & Theod. Mopsuest. Extat in Bibliotheca Patrum Latine, in Catenis vero MSS. Graece.

Severianus Gabalorum in Syria Episcopus in Catenis citatur.

Theodotus Ancyranus Synodo Ephesinae interfuit, in cujus Actis aliquot ejus Homiliae extant contra Nestorium.

Hadrianus scripsit *Isagogen* S. S. Tomo VII. Criticorum Sacrorum editam.

Gelasius Cyzicenus scripsit Acta Synodi Nicenae, post annum C. 475. a Commelino A°. 1604. in Folio editus.

Euthalius Diaconus, qui cum Athanasio presbytero Alexandrino interfuit Concilio Chalcedonensi A°. 451. Vid. Concil. Act. III. prope fin. Episcopus postea Sulcensis, edidit Epistolas Paulinas, Acta Apostolorum & Epistolas Catholicas. Ubi sequentia observamus, 1. Paulinas Epistolas edidit jussu alicujus Episcopi, quem Patrem vocat; postea vero Acta & Epistolas Catholicas rogatu Athanasii presbyteri, quem fratrem vocat. 2. Istis libris primus accentus & spiritus apposuit, τήν τε τῶν πράξεων βίβλον ἅμα καὶ καθολικῶν ἐπιστολῶν ἀναγνῶναι κατὰ προσῳδίαν----προσέταξας, ἀδελφὲ Ἀθανάσιε προσφιλέστατε. In hoc forte imitatus labores Origenis, qui, cum in Octaplis Hebraica Graecis literis exprimeret, accentus videtur necessario apposuisse, ne ab ignaro lectore vocabula perperam pronunciarentur; accentus isti conspiciuntur in vetustissimis Codicibus, uno prophetarum Marechalli, altero fragmentum hujus Editionis Euthalianae continente, qui est 202. Bibliothecae Coislinianae. 3. Libros istos etiam στιχηδὸν scripsit, id est, ita ut singulae lineae singulas sententias absolverent, eaque distinctione observata lectores scire possent, quae continuo spiritu legerent, & ubi paulum intermitterent. Πρῶτον δὴ οὖν ἔγωγε τὴν Ἀποστολικὴν βίβλον στιχηδὸν ἀναγνούς τε καὶ γράψας, πρῴην διεπεμψάμην πρός τινα τῶν ἐν Χριστῷ πατέρων ἡμῶν, μετρίως πεπονημένην ἐμοὶ, οἷα τε πῶλος ἀβαδὴς ἢ νέος ἀμαθὴς ἐρήμην ὁδὸν καὶ ἀτριβῆ ἰέναι προστεταγμένος. Οὐδένα γάρ πω τῶν ὅσοι τὸν θεῖον ἐπρεσβεύσαντο λόγον εἰς δεῦρο διέγνων, περὶ τοῦτο τῆς γραφῆς ταύτης εἰς σπουδὴν πεποιημένον τὸ σχῆμα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν αὐθάδης οὕτως οὐδὲ τολμηρὸς, ὥστε τοὺς ἑτέρους εὖ μάλα πεπονημένους πόνους αὐτὸς ἀφειδῶς καθυβρίζειν ταῖς τῆς ὀλιγομαθοῦς ἡμῶν ἀναγνώσεως τομαῖς. Ἔναγχος τοίνυν, ὡς ἔφην, τὴν Παύλου βίβλον ἀνεγνωκὼς, αὐτίκα δῆτα καὶ τὴν δὲ τὴν τῶν Ἀποστολικῶν πράξεων, ἅμα τῇ τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν ἑβδομάδι, πονέσας ἀρτίως σοι πέπομφα;— jussus enim erat διελεῖν, τούτων [τῶν βίβλων] ἑκάστης τὸν νοῦν λεπτομερῶς, — καὶ τοῦτο ἀόκνως ἐγὼ καὶ προθύμως πεποιηκὼς, στιχηδόν τε συνθεὶς τούτων τὸ ὕφος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συμμετρίαν· πρὸς εὔσημον ἀνάγνωσιν. Numerus στίχων

sive versuum istorum in multis Codicibus MSS. singulis libris cum aliqua variatione subjectus legitur, reperiturque in versione Coptica & Syra posteriore, & a R. Stephano ex parte typis editus est.

Acta Apostolorum habent versus 2524.

Epistola Jacobi	242.	ad Galatas	293. al. 320. al. 392.
I. Petri	236.	ad Ephesios	282. al. 312.
II. Petri	160.	ad Philippenses	208.
I. Joannis	274.	ad Colossenses	208.
II. Joannis	30.	I. ad Thessalonicenses	193. al. 200.
III. Joannis	32.	II. ad Thessalonicenses	106.
Judae	71.	ad Hebraeos	703.
ad Romanos	920.	I. ad Timotheum	213. al. 230.
I. ad Corinthios	870.	II. ad Timotheum	172. al. 179.
II. ad Corinthios	590.	ad Titum	97.
		ad Philemonem.	37.

Hoc modo Codex Coislin. 202. exaratus conspicitur; ad imitationem Origenis, qui Jobum, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum, Sapientiam & Ecclesiasticum στιχηρῶς conscribi curavit; post Euthalium vero etiam Hesychius Hierosolymitanus eodem modo XII. Prophetas minores distinxit. 4. Non tantum στίχους i. e. minores distinctiones apposuit, atque numeris signavit, verum etiam majores, quae κεφάλαια vocant, & quorum ἔκθεσιν singulis libris praemisit. Epistolas quidem Paulinas jam A°. 396. alius, quem exscripsit, in Capita distinxerat, καθ' ἑκάστην ἐπιστολὴν προτάξομεν τὴν τῶν κεφαλαίων ἔκθεσιν, ἑνὶ τῶν σοφοτάτων τινὶ καὶ φιλοχρίστων πατέρων ἡμῶν πεπονημένην; in Actis vero & Catholicis, rogatu Athanasii ipse, ad imitationem praecedentis, Capitum distinctionem & recensionem invenit; ἐκ πατέρων ἡμεῖς καὶ διδασκάλων τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον ὠφελημένοι, ἐγχειροῦμεν μετρίως τῇδε τῶν κεφαλαίων ἐκθέσει, αἰτοῦντες συγγνώμην προπετείας ἡμεῖς οἱ νέοι χρόνων τε καὶ μαθημάτων, id in prologo Actis praefixo repetit, τὰ ἕκαστα κατ' ἀκολουθίαν ἐκθέμενος ὀλιγοστῇ ἀνακεφαλαιώσει, & ante Catholicas τὴν τῶν κεφαλαίων ἔκθεσιν ---- μετρίως ποιούμενος: nisi enim ipse horum κεφαλαίων auctor fuisset, suae μετριότητος nullam fecisset mentionem. Ipsa etiam Capita in aliquot partes subdistinxit vel potius 1. 2. 3. 4. vel 5. Appendices illis adjunxit, διὰ μὲν τοῦ Ἄλφα καὶ Βῆτα αὐτοτελῆ τὰ κεφάλαια, διὰ δὲ τοῦ ἀστερίσκου τὰς ἐν μέρει τούτων ὑποδιαιρέσεις ἐσημειωσάμεθα: in Actis κεφάλαια μὲν ὅλα μ. τὰ δὲ τούτοις ἑπόμενα, ἅτινα τὰς σημειώσεις ἔχουσι διὰ τοῦ ἀστερίσκου μη. Habent ergo

Acta Apostolorum Capita	40.	ad Galatas	12.
Epistola Jacobi	6.	ad Ephesios	10.
I. Petri	8.	ad Philippenses	7.
II. Petri	4.	ad Colossenses	10.
I. Joannis	7.	I. ad Thessalonicenses	7.
II. Jannis	1.	II. ad Thessalonicenses	6.
III. Joannis	1.	ad Hebraeos	22.
Judae	4.	I. ad Timotheum	18.
ad Romanos	19.	II. ad Timotheum	9.
I. ad Corinthios	9.	ad Titum	6.
II. ad Corinthios	11.	ad Philemonem	2.

Ista κεφάλαια in Fragmento illo vetustissimo, de quo supra, comparent, & a R. Stephano edita sunt. Extant etiam in Codice Versionis Syriacae posterioris. 5. Idem etiam notavit ἀναγνώσεις, h. e. indicavit, ad quem finem ipso judice

dice legendo cuiquam pergendum esset, τὴν τῶν ἀναγνώσεων ἀκριβεστάτην τομὴν--- ἡμεῖς τεχνολογήσαντες ἀνεκεφαλαιωσάμεθα.

In Actis notavit Lectiones	16.	ad Galatas	2.
In Epistola Jacobi	2.	ad Ephesios	2.
in priore Petri	2.	ad Philippenses	2.
in posteriore Petri	1.	ad Colossenses	2.
in prima Joannis	2.	I. ad Thessalonicenses	1.
in secunda Joannis	1.	II. ad Thessalonicenses	1.
in tertia Joannis	1.	ad Hebraeos	3.
in Epistola Judae	1.	I. ad Timotheum	1.
ad Romanos	5.	II. ad Timotheum	1.
I. ad Corinthios	5.	ad Titum	1.
II. ad Corinthios	4.	ad Philemonem	1.

Lectiones hasce eas fuisse censet Zacagnius, quae Euthalii tempore in Alexandrina Ecclesia servabantur: contrarium docet ipse Euthalius, qui se inventorem divisionis istius auctoremque fatetur. Quod vero adjecit Zacagnius, singulis diebus Dominicis per annum unam istarum Lectionum publice in Ecclesiis lectam aut legendam fuisse, id consuetudini Ecclesiasticae repugnat, qua librum Actorum interjecto tantum inter Pascha & Pentecosten L. dierum tempore lectum, per omne vero reliquum anni tempus sepositum fuisse constat. 6. Dicta ex Veteri Testamento in Actis vel Epistolis citata a reliquo textu uncinulis ac numeris appositis distinxit, libris etiam, unde desumta essent, margini adscriptis, τὴν τῶν θείων μαρτυριῶν εὐαπόδεικτον εὕρεσιν ἡμεῖς τεχνολογήσαντες & alibi ἔκθεσιν — θείων μαρτυριῶν μετρίως — ποιούμενοι. Epistolis vero ad Philippenses & Colossenses hanc Observationem praemisit; ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ οὐδ' ὅποθεν ἐμνημόνευσε ῥητοῦ Παῦλος ὁ ἀπόστολος. 7. Actis Apostolorum Epistolisque Catholicis & Paulinis singulos prologos praemisit, ac singulis libris ὑπόθεσιν sive Argumentum eorum, quod προοίμιον vocat, praefixit. Hoc est, προοίμιον primum praefigitur Actis, secundum Epistolis Catholicis, tertium Paulinis universis: nam quae singulis epistolis Pauli praefiguntur ὑποθέσεις, alium habent Auctorem, qui ab Euthalio nostro in loco, ubi scripta sit prima ad Corinthios, posterior ad Thessalonicenses, & prima ad Timotheum, aperte dissidet. 8. Quod praecipuum est, Editionem suam cum exemplari Pamphili martyris, in Bibliotheca Caesariensi asservato, contulit; cujus rei fidem facit tum subscriptio Epistolar. Pauli in Codice Coislin. 202. ἀντεβλήθη δὲ ἡ βίβλος πρὸς τὸ ἐν Καισαρείᾳ ἀντίγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Παμφίλου, χειρὶ γεγραμμένον αὐτοῦ; tum subscriptio Actorum & Epist. Cathol. apud Zacagn. p. 513. Ἀντεβλήθη δὲ τῶν Πράξεων καὶ καθολικῶν ἐπιστολῶν τὸ βιβλίον πρὸς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα τῆς ἐν Καισαρείᾳ βιβλιοθήκης Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Inde error Librariorum ortus est, qui cum legerent, ab Euthalio Codicem Pamphili consultum fuisse, totum laborem Euthalii Pamphilo tanquam notiori adscripserunt. vide Codicem Coislin. 25. At longius a vero aberravit Millius, qui cum in exemplari aliquo paucorum seculorum Euthalii prologum conspexisset, illud protinus ipsius Euthalii αὐτόγραφον vel certe accuratissimum exemplar esse putavit, innumerasque V. L., quinque paginas in Folio complentes, ad Euthalium auctorem retulit, quae temporibus Euthalii nondum natae erant, & a quibus Euthalius ipse in Prologis, Argumentis & Capitibus, & in Fragmento MS. antiquissimo, manifeste recedit: quod perinde est, ac si Millius omnes N. T. Variantes Lectiones ipsis auctoribus sacris adscribere voluisset. 9. Subscriptiones, quibus notatur, ubi Epistolae scriptae essent, ad calcem singularum apposuit. 10. In fine prologi Epistolarum Paulinarum notatur A°. D. 458. scriptus & quidem in Ægypto, τῆς παρούσης ταύτης ὑπα-

ὑπατείας πρώτης Λέοντος Αὐγούστου, Ἰνδικτίωνος ΙΒ. ἐπιφὶ ε. Διοκλετιανοῦ ϙοδ. Æra enim Diocletiani & appellatio mensis Ægyptiis usitata fuit.

Athanasius Cyrilli Patriarchae Alex. ex sorore Diodora nepos, a Dioscoro per octo annos continuos vexatus, & presbyterio privatus, ut ex libello Patribus Chalcedonensibus oblato Act. III. constat; scripsit Synopsin Sacrae Scripturae, Operibus S. Athanasii Episcopi insertam: in illa plerumque ad verbum eadem repetit, quae Euthalius exposuerat, quae causa est, cur eum pro eodem ipso presbytero, cui Euthalius prologos suos inscripsit, indubitanter habeamus. Utrum vero idem ad annum usque 500. vixerit, & Episcopatum Alexandrinum adeptus fuerit, incertum est; eoque magis, quod Nicephorus hunc Episcopum vocat αἱρετικόν.

Ammonius Alexandrinus Presbyter, A°. 458. subscripsit pro defensione Synodi Chalced. contra Eutychen & Dioscorum, ejus fit mentio in Catenis.

Nestorius & Nestoriani; Fragmenta quaedam ex ipsorum scriptis reperiuntur in Actis Synodi Ephesinae, a Commelino A°. 1591. editis & in Scholiis MSS.

Hesychius, Presbyter Hierosolymorum, scripsit στιχηρὸν τῶν ιβ. προφητῶν Tomo VIII. Criticorum Sacrorum editum: vidit ille editionem Euthalianam Epistolarum Pauli, adeoque tempore a Theophane assignato junior est, cujus rei ipsius praefatio fidem facit: ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς θεοφόροις τὸ σπούδασμα, στιχηδὸν ὡς τὰ πολλὰ πρὸς τὴν τῶν μελετωμένων σαφήνειαν τὰς προφητείας ἐκτίθεσθαι· οὕτω τοιγαροῦν ὄψει μὲν τὸν Δαυὶδ κιθαρίζοντα, τὸν παρομοιαστὴν δὲ τὰς παραβολάς, καὶ τὸν ἐκκλησιαστὴν τὰς προφητείας ἐκθέμενον· οὕτω συγγραφεῖσαν τὴν ἐπὶ τῷ Ἰὼβ βίβλον, οὕτω μερισθέντα τοῖς στίχοις τὰ τῶν ᾀσμάτων ᾄσματα, πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποστολικὴν βίβλον οὕτω τινὶ συγγραφεῖσαν εὑρών, οὐ μάτην ἐν τοῖς ιβ. βίβλοις τῶν προφητῶν αὐτὸς ἠκολούθησα. Neque tamen multo est recentior, cum Cyrillus Scythopolitanus ejus faciat mentionem. Citatur etiam in Catenis Evangeliorum & apud Photium Bibl.

SECULO VI.

Theodorus Constantinopolitanus Anagnostes, Historiae Ecclesiasticae scriptor ex Editione Valesii.

Severus Antiochenus Episcopus, auctor Sectae. In Catenis.

Joannes Climacus vel Scholasticus, scripsit scalam Paradisi.

Anastasius Antiochenus Episcopus.

Procopius Gazaeus sophista, scripsit scholia in libros Regum & Paralipom. quae edidit *Jo. Meursius* Lugd. Bat. 1620. & Commentarium in Esajam editum a *J. Curterio* Paris. 1580.

Cosmas Indicopleustes, quem Nestorianum fuisse probavit *M. V. de la Croze*, scripsit Topographiam Christianam, editam a Montfauconio Paris. 1706. tum prologos ineditos in quatuor Evangelistas, quos reperi partim Graece in Codice 109. partim Syriace in Codice Versionis Syrae posterioris.

Andreas, Episcopus *Caesariensis* in Cappadocia, scripsit Commentarium in Apocalypsin.

SECULO VII.

Antiochus, monachus Palaestinus, scripsit Homilias CXXX. in B. P. editas.

Leontius Byzantinus Scholasticus, scripsit librum de Sectis, Basileae 1578. in octavo editum.

Sophronius, *Hierosolymitanus* Episcopus, cujus mentionem facit Photius Bibl.

Maxi-

Maximus scripsit Dialogos a Beza A°. 1570. editos & Athanasio adscriptos, in Orationem Dominicam MS. Faeschian. chartaceum, ἑκατοντάδας ϛ΄. quarum quatuor priores a Conr. Gesnero ex Codice Diegi Hurtadi editae sunt, duae vero posteriores in MS. Faeschiano extant; ad Joannem Cubicularium contra Severum in eodem MS., denique Locos Communes Aureliae Allobrogum A°. 1609. in folio editos. Maximi Opera edidit Combefisius Paris. 1675.

Thalassius, Presbyter & Abbas in desertis Libyae, scripsit sententiarum Centurias quatuor, in Orthodoxographis Basileae A°. 1569. editas.

Joannes Alexandrinus *Philoponus*, ab aliis Grammaticus cognomine dictus, scripsit in Hexaëmeron contra Theodorum Mopsuest. apud Photium Cod. 240.

Chronicon Alexandrinum sive Fasti Siculi ad A. C. 628.

Olympiodorus scripsit in Jobum, extat MS. in Bibliotheca Basiliensi.

Andreas, Monachus primum Hierosolymitanus, postea Archiepiscopus *Cretensis*, scripsit varias Homilias, quarum aliquot extant in Codice MS. Faeschiano membranaceo. Eas edidit *Cambefisius* Paris. 1644.

Theodorus Raithusensis, in Palaestina presbyter, scripsit de Incarnatione, quod scriptum Beza edidit.

Eulogius Episcopus *Alexandrinus*, scripsit contra Timotheum & Severum, Acephalos, & alia apud Photium Bibl. recensita.

SECULO VIII.

Joannes Damascenus; Opera ejus edidit R. Michael le Quien, Parisiis A°. 1712. Praecipue ejus Parallela sacra & excerpta ex Chrysostomi Commentariis in Epistolas Paulinas plurimum nos adjuverunt; is quem supra laudavimus editor de MS. Codice, quo usus est, ita judicat: „ Epitome Commentariorum Jo. „ Chrysostomi, Theodoreti, & Cyrilli in Epistolas Pauli in Codice Regio 2331. „ qui 900. circiter annorum praefert aetatem. Quod ad scripturae Textum, „ qui Commentario interjectus est, attinet ---- a doctissimis praestantissimisque „ Criticis, quibuscum eum communicavi, magni fuit aestimatus". Quod si vero is, qui correctioni apud Typographum praefuit, non ad vulgatos Codices Epistolarum Pauli Graecos & Latinos, sed unice ad MS. Codicis Lectionem attendisset, non suppressisset 1. Thess. I. 1. vocem ἡμῶν. Cap. II. 8. exhibuisset cum antiquioribus ὁμειρόμενοι. vers. 16. ἔφθασεν δὲ. 1. Tim. V. 4. μανθανέτωσαν. VI. 17. ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. 2. Tim. II. 26. ἐκ τῆς διαβόλου παγίδος. IV. 18. καὶ ῥύσεταί με ὁ Κύριος. Ita enim habere MS. Codicem a fratre meo *Petro Wetstenio*, A. L. M. nunc in agro Basiliensi V. D. Ministro, qui ipsum inspexit, didici. Sine dubio etiam ad Hebraeos VII. 9. non legendum erat, ὁ δὲ καταλαμβάνων, *qui autem accepit*; sed ὁ δεκάτας λαμβάνων, *qui decimas accipiebat*. In Bibliotheca Basiliensi extat Codex chartaceus MS. contra Nestorianos.

Theodorus Studites, Abbas Constantinopolitanus, ex editione Sirmondi Paris. 1696.

Germanus 1. *Patriarcha Constantinop.* citatur Photio Bibl.

Tharasius, *Patriarcha Constantinop.* scripsit Epistolam ad Hadrianum Papam apud Beveredgium extantem.

Georgius Syncellus Tharasii Patriarchae, scripsit Chronicon.

Elias Cretensis Metropolita, circa A. C. 787. clarus, teste Fabricio, scripsit in exilio Commentarios in 18. Orationes Gregorii Nazianzeni, in MS. Codice Basiliensi asservatos, a Leunclavio vero in Latinum conversos editosque Basileae 1571. Scopus ejus praecipue fuit, dicta S. S., ad quae Nazianzenus alludit, indicare, τῶν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς χρήσεων, ὧν τὰ μὲν παρῳδῶν, τὰ δὲ προσκολλῶν, τὰ δ᾽ ἀλλοιῶν καὶ πολυτρόπως καταποικίλλων ὁ μέγας οὗτος συνήφαινεν. Citat Maximum & Joannem Damascenum; Titulus operis hic est: Ἐξήγησις εἰς

 τοὺς

τοὺς λόγους Γρηγορίȣ τȣ͂ Θεολόγȣ, ποιηθεῖσα τῷ ἐυτελεῖ μητροπολίτῃ Κρήτης Ἠλίᾳ, ὑπερορίῳ τυγχάνοντι.

SECULO IX.

Nicephorus Patriarcha CP. ſcripſit Confeſſionem Fidei ad Leonem Papam, editam in fine Actorum Synodi Epheſinae.

Photius Patriarcha CP. ſcripſit Nomocanonem, Beveredgio edente, Bibliothecam edente Hœſchelio A°. 1601. Epiſtolas edente Montacutio Londini 1651. ejus etiam fit mentio in Catenis; item Amphilochia inedita tribus Tomis, quorum nonniſi ſecundum vidi.

Theodorus Abucara, Damasceni Discipulus, ſcripſit Arabice, convertit Michael Syncellus.

SECULO X.

Arethas, Caeſareae Cappadocum Episcopus, ſcripſit Orationem funebrem Euthymii A°. 911. Ejus fit mentio in Palaeographia Graeca. p. 275. ad A. C. 914. Scripſit etiam Commentarium in Apocalypſin, A°. 1631. Pariſiis editum.

Conſtantinus Porphyrogennetus Imp. ſcripſit Ceremoniale, ex quo Excerpta edidit Fabricius e Codice MS. Ampliſſimi V. D. Zachariae Conradi ab Uffenbach, Conſulis Francofortenſis; qui Codex nunc eſt Bibliothecae Lipſienſis.

Michaël Pſellus, Photii Discipulus.

Joannes Geometra, ejus fit mentio in Catenis in Lucam &c.

Theodorus Daphnopata, praeceptor Conſtantini Porph. Aliquot ejus Homiliae, quarum una eſt de inventione Capitis Jo. Baptiſtae, extant in MS. Codice Faeſchiano membranaceo.

Oecumenius ſcripſit in Acta & Epiſtolas Apoſtolorum, Pariſiis 1631. editus. Textus autem ſacer ad Editiones potius N. T. Erasmiani, quam ad fidem Codicum MSS. expreſſus eſt.

SECULO. XI.

Theophylactus, Bulgariae Archiepiscopus, Chryſoſtomum redegit in compendium, ſcripſit in Evangelia Commentarios, quos in Bibliothecae Baſilienſis Codice chartaceo jam extantes Erasmus inſpexit, Oecolampadius vero in Latinum converſos edidit: Graece autem editi ſunt Romae A°. 1542. Scripſit etiam in Epiſtolas Pauli Commentarios, Londini A°. 1636. editos.

Michaël Pſellus, Michaëlis Ducae Imperatoris praeceptor.

Suidae Lexicon, Cantabrigiae 1705. a L. Kuſtero editum.

SECULO. XII.

Antonius Meliſſa ſcripſit Locos Communes A°. 1609. cum Maximi Locis editos; aetas ejus ignoratur, citat autem Photium atque Damascenum.

Euthymius Zygabenus, Monachus Conſtantinopolitanus ſcripſit πανοπλίαν δογματικὴν A°. 1710. Tergeſti typis editam; ſcripſit etiam in Evangelia & Epiſtolas Commentarios Millio viſos: item in Pſalmos & Hymnos Commentarium ineditum, cujus exemplar manu *Patricii Junii* deſcriptum extat in Bibliotheca Remonſtrantium Amſtelodami.

Theodorus Prodromus ſcripſit Epitomen Commentariorum in Pſalmos, in Bibliothecae Baſilienſis MS. Codice extantem.

Theophanes Cerameus, Episcopus Tauromenitanus in Sicilia, ſcripſit multas Homilias.

Joannes Zonaras Conſtantinopolitanus, ſcripſit Chronicon, & in Jus Canonicum notas a Beveredgio editas.

Alexius

Alexius Aristenus scripsit in Jus Canonicum, & a Balsamone citatur.
Constantinus Harmenopolus judex Thessalonicensis, scripsit de Sectis librum, qui extat in B. P.

SECULO XIII.

Nicetas Choniates varia scripsit partim edita partim inedita, praecipuum opus est Thesaurus Orthodoxae Fidei.
Eustathius Homeri Interpres.

SECULO XIV.

Macarius Chrysocephalus, Philadelphiae Metropolita, conscripsit Catenam in Matthaeum ex variis Patribus A°. 1345. MS. Baroc. 166. *Millio* inspectam, & ad seculum X. relatam.

Balthasar *Corderius* Antwerpiae edidit *Catenam* Patrum Graecorum in *Lucam* ex bibliotheca Card. Bessarionis A°. 1628., & A°. 1630. *in Joannem* ex Codice membranaceo Cardinalis Cusani, qui Treveris adservatur; item in Psalmos A°. 1643. Videtur autem in textu exhibendo magis secutus Codices typis editos, quam Lectionem MS. sui Codicis. Porro *Patricius Junius* edidit Londini A°. 1637. *Nicetae* Heracl. Metrop. Catenam in *Jobum.* Denique P. *Possinus* edidit Tolosae A°. 1646. catenam in Matthaeum, & A°. 1673. Romae in *Marcum.*

De Versione Latina.

PRimis quidem Ecclesiae Romanae temporibus, cum majorem partem ex Graecis atque exteris constaret, cumque adhuc Graeca lingua fere omnibus gentibus per orbem terrarum familiaris esset, Latine conversis Codicibus Sacris opus non fuit, quum Graece legi & intelligi possent ab omnibus. Circa medium demum seculi II., Pio Pontifice Italo existente, videtur lectitari Scriptura Sacra in lingua vernacula, hoc est Latina, coepisse. Cujusmodi autem fuerit haec conversio, multo ante correctionem Hieronymi confecta, ex scriptis eorum, qui eadem usi fuerunt, conjecturam facere licebit; quamquam varie tentata ac descripta fuerit.

Occurrit primo loco *Marcion* & *Marcionitae*, qui corruperunt libros N. T. resectis omnibus iis, quae Judaicae Religioni favere putabant, & contracto toto N. T. in duos Codices, quorum priorem vocabant *Evangelium*, ex Luca maximam partem conflatum, ac subinde ex reliquis Evangelistis integratum: posteriorem *Apostolicum*, continentem Epistolas ad Galatas, ad Corinthios, ad Romanos, ad Thessalonicenses, ad Laodicenos, ad Colossenses, ad Philemonem, & ad Philippenses.

Instituti nostri non est Marcionem refutando actum agere, ac de illis locis disputare, quae sustulerat, sed potius de iis agemus, quae retinuerat.

Ac principio, quod a nemine adhuc animadversum puto, (nisi J. *Millio* prol. 378. suboluisse putemus) comperimus, Marcionis Codices N. T. non ex Graecis exemplaribus, sed ex Versione Latina veteri sive Italica conflatos fuisse. Nimirum ex tribus tantum monumentis, quid Marcion legerit, & Romae primum ediderit, constare potest, ex *Epiphanio*, ex *Tertulliano* & ex *Dialogo contra Marcionitas*, quem Basilius cum Gregorio Philocaliae capite 24. Origeni, Photius Bibl. 236. Methodio, Eusebius autem antiquissimus testis Hist. Eccl. 5, 27. & Praeparat. Evang. 7, 24. *Maximo* cuidam, cujus aetatem ignorasse videtur, adscripsit: ex curiosa vero Dialogi ipsius lectione patet non solum, quod & Huetius vidit, illum seculo IV. sub Constantino M., sed etiam Latine primum, a Maximo forte Treverensi, scriptum fuisse, & postea in Grae-

Graecam Linguam converſum. Frequentiſſime enim loca Scripturae ita citat, ut plane conſtet, Graeca ex Latinis converſa eſſe, cum paſſim a Codicum omnium Graecorum, qui quidem ad notitiam noſtram pervenerunt, lectione recedat, & cum Latinis ubique conſentiat, quod paucis exemplis palam fiet: v. gr. Coloſſ. IV. 11. habet, οὗτοι μόνοι μου εἰσι συνεργοὶ, ubi verba μου εἰσι ex Latina verſione addita ſunt: porro Lucae XI. non LXX. cum Graecis, ſed LXXII. diſcipulos Chriſti cum Latinis bis numerat; 1. Cor. I. 11. ἤκουσται μοι pro ἐδηλώθη μοι. Exod. XXIII. 5, ῥεμβόμενον pro πλανώμενον, ὄνον pro ὑποζύγιον, ἀνάξας pro ἀποστρέψας, οὐ μὴ ἀντιπαρέλθῃς pro οὐ παρελεύσῃ, ἐπάρας pro ἐγερεῖς: Matth. V. 39. *Maxillae* ſimpliciter mentionem facit, omiſſo epitheto *dextrae*, quae Latinorum Codicum eſt Lectio, teſte Auguſtino. Geneſ. XXVII. 1. vocat ὑποχυθέντα τὸν Ἰσαὰκ pro ἠμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. 1. Theſſ. IV. 16. ἐγερθήσονται pro ἀναστήσονται. Matth. XXIV. 27. ἐκβαίνει pro ἐξέρχεται. ib. ἡ ἔλευσις pro ἡ παρουσία. Luc. VI. 43. ἐνεγκεῖν & ἔνεγκαι pro Φέρειν. Gal. VI. 7. ἃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, ταῦτα, pro ὃ & τοῦτο; conferatur etiam parabola Lazari & Divitis, ubi illud ἐτάφη ἐν τῷ ᾅδῃ, ex Latinorum eſt diſtinctione. 2. Pet. III. 15. τὴν δεδομένην pro τὴν δοθεῖσαν. Luc. X. 18. εἶδον pro ἐθεώρουν. Luc. XXIV. 39. ὁρᾶτε pro θεωρεῖτε. Luc. VIII. 46. ᾐσθήθην γὰρ δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἐξ ἐμοῦ pro ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Epheſ. I. 6. addit cum Latinis υἱῷ αὐτοῦ. Matth. XXII. 45. addit cum Latinis ἐν πνεύματι. Luc. XVIII. 35. quinque Variationes ab Editis cum Cantabrigienſi Codice communes habet, Galat. VI. 17. τῶν ἄλλων pro τοῦ λοιποῦ. 1. Reg. XVII. 36. ᾖραν pro ἀφεῖλον. Porro Tertullianus quoque tales Marcionis lectiones profert, quae in Latino tantum locum habere poſſunt. Ut Lucae XX. 35. *quos autem dignatus eſt Deus ſeculi illius poſſeſſione*, item quando ad Epheſ. III. 9. „ rapuit, inquit, Haereticus *in* praepoſitionem, „ & ita legi fecit, *occulti ab aevi Deo, qui omnia condidit*" ; cum in Graecum Textum tales aequivocationes non cadant. Denique, Epiphanio teſte, Marcion Gal. V. 9. legit δολοῖ pro ζυμοῖ, nimirum Italicam converſionem ſecutus, quae habet, *corrumpit*.

Irenaei Interpres Latinus.

Tertullianus, ex Editione B. Rhenani Baſileae 1521., & Pamelii Pariſ. 1608.

Cyprianus, Editionis Oxonienſis 1682.

Novatianus, ſcripſit librum de Regula Fidei & Epiſtolam de Cibis Judaicis.

Minutius Felix, ſcripſit Octavium.

Arnobius in Pſalmos & adverſus Gentes, Baſileae 1560. in Octavo.

Lactantius, Cantabrigiae 1685. in Octavo editus.

Optatus Milevitanus, Pariſ. 1679.

Lucifer Calaritanus.

Juvencus.

Hilarius, *Pictavienſis* Epiſcopus, ex Origene multa depromſit, teſte Hieronymo ad Marcell. Editus eſt Baſileae 1550.

Maximinus, Arianorum Epiſcopus, apud Auguſtinum.

Sermo Arianorum, apud Auguſtinum.

Candidus Arianus ad Victorinum, editus a Mabillonio Analect. Vett. T. 4. (p. 175.

Marius Victorinus, Afer adverſus Arium.

Fauſtinus Presbyter contra Arianos.

Phœbadius Agenſis Galliarum Epiſcopus, cujus ſcriptum contra Arianos a Beza editum eſt.

Hilarius, *Diaconus* Romanus, Luciferitanae Sectae, ſcripſit in omnes Epiſtolas Pauli, excepta Ep. ad Hebraeos, Commentarium, qui vulgo Ambroſio tribuitur, & in ejus operibus extat; eidem etiam, Simonio judice, adſcribendae ſunt Quaeſtiones in V. & N. T., Auguſtino hactenus adſcriptae.

Tichonius, ſcripſit in Apocalypſin, & Regulas undecim.

Ju-

Julius Firmicus Maternus de errore Profanarum Religionum.
Ambrosius, Mediolanensis Episcopus, Parisiis 1603. editus.
Prudentius, Basileae 1564. in 4. editus.
Chromatius.
Pacianus.
Rufinus multa Origenis convertit, ut περὶ ἀρχῶν, in Octateuchum, in Psalmos aliquot & in Epistolam ad Romanos.
Philastrius Brixiensis de Haeresibus.
Gaudentius, Philastrii successor.
Hieronymus, Edit. Paris. 1609.
Pelagius scripsit in Epistolas Pauli, sub nomine Hieronymi inter ejus opera editus.
Julianus Pelagianus, ab Augustino refutatus.
Faustus Manichaeus, ab Augustino refutatus.
Augustinus, Edit. Basileae 1569. cujus de se ipso testimonium lib. 2. c. 33. contra Petilianum hoc est: „Et ego quidem Graecae Liuguae perparum assecu„ tus sum, & prope nihil". Duo Supplementorum Tomi editi sunt Parisiis (1655.
Marius Mercator, editus a J. Garnerio 1673.
Salvianus, Rittershusii Bremae 1688.
Sulpitius Severus.
Rusticus Diaconus scripsit contra Acephalos.
Alcimus edidit carmine Historiam Apostolorum.
Christianus Druthmarus scripsit in Evangelium Matthaei.
Joannes Cassianus, edit. Basileae 1575.
Vincentius Lirinensis, Baluzii. Bremae 1688.
Cœlestinus, Papa Romanus, cujus Epistolae quaedam de Latino in Graecum conversae extant in Actis Synodi Ephesinae.
Leo Magnus.
Claudianus Mamertus de Statu Animae 1520. in Quarto.
Cassiodorus.
Fulgentius Ruspensis in Africa, editus Basileae. 1587.
Petrus Diaconus ad Fulgentium, in Orthodoxographis.
Libertus, *Archi-Diacouus* Carthaginiensis, scripsit Breviarium. Paris. 1675.
Vigilius Tapsensis scripsit Disputationem & alia Athanasii nomine, item adversus Varimadum libros tres sub nomine Idacii Clari. Edidit F. Chifletius Divione 1664.
Victor Tununensis Chronicon scripsit, editum a Scaligero.
Gregorius Magnus editus Parisiis 1705.
Isidorus Hispalensis Basileae 1577. in Folio editus.
Sedulius, Hibernus Poëta; scripsit opus Paschale B. P.
Paulinus scripsit Epistolas, quae extant in Orthodoxographis.
Faustus Regiensis de Gratia Dei, in Orthodoxographis.
Joannes Maxentius Horsmidae Papae Epistolae, a Gesnero spuriae judicatae, respondit; Binius Eutychianum illum fuisse existimat: Editus est in Orthodoxographis. Basileae A°. 1569. editis.
Gildas, scripsit Castigationem in Ecclesiasticum Ordinem, in Orthodoxographis.
Opus imperfectum in Matthaeum, in Editionibus Chrysostomi Latinis; continet Homilias 54. in Capita priora XIII. & in XIX. ad XXV. Auctor fuit Episcopus, Ho. 8., forte Eunomianus, multa enim habet contra Theodosium Imperatorem, multa de rebaptizandis Haereticis, & de Inaequalitate Dei Patris & Filii; Ceterum Latinus fuit, qui Epistolam ad Hebraeos non recepit.
Beda Venerabilis dictus, scripsit Commentarios ex aliis excerptos, multa etiam Flori Diaconi sub nomine Bedae leguntur, teste Mabillonio Analect. Vett. T. I. Editus est Basileae A°. 1536. in Folio.

L *Raba-*

Rabanus Maurus.
Walefridus Strabus, Discipulus Rabani Mauri, creditur esse auctor Glossae (ordinariae.
Hincmarus Rhemensis.
Fulbertus Carnotensis.
Honorius Augustodunensis de Imagine Mundi.

His annumeramus omnes Codices Graeco-Latinos, illos item ex quibus J. Martianaeus Evangelium Matthaei & Epistolam Jacobi Parisiis A°. 1695. edidit; & illum, qui Matthaeum continet in Collegio Ludovici Magni apud Patres Societ. Je. quem & Simonius vidit, & nos, humanissime facta nobis a R. Harduino Bibliothecario ejus rei potestate, cum Editis contulimus. Tales hinc inde multi latent in Bibliothecis, quibus tamen Correctiones Hieronymianae, abrasis vetustioribus literis, inscriptae sunt, qualem Codicem possidet Bibliotheca Basiliensis, qui prius fuerat Conradi Clemhre Summissarii Ecclesiae Argentinensis, postea Fratrum Carthusiensium prope Argentinam. Ex ista Versione Itala etiam Versio *Anglo-Saxonica* adornata est, quam Th. Mareschallus edidit; porro etiam *Gothicam* inde prodiisse existimo, de qua infra agetur.

Licet autem exemplaria veteris Latinae Versionis inter se varient, & magis quidem quam Graeca, ita ut hyperbolico Hieronymi stylo, praefatione in Evangelistas ad Damasum, tot sint exemplaria pene quot Codices: plerumque tamen tantus est consensus in absurdis etiam Lectionibus, ut satis appareat omnia ex uno fonte manasse, ex eademque Editione descriptos omnes prodiisse. Neque sane fieri aliter potuit, quam ut ea saltem, quae publice legebantur, atque a Tractatoribus explicabantur, dum unus alterum exscribit, iisdem verbis repeterentur. Millius tamen, cum observasset easdem voces νυμφὼν, κόπους παρέχειν, λάθρα, νάρδος πιστικὴ, φυτεύει, κατάλυμα aliter apud Matthaeum, aliter apud Marcum, aliter denique apud Lucam & Joannem conversas, inde inferebat, singulorum Evangeliorum alios fuisse Interpretes. Quod Argumentum validius, quam illud Martianaei, qui ex deprehensa varietate in numeris Sectionum ejusdem libri id ipsum inferebat, plures nempe fuisse Interpretes librorum N. T. haec enim variatio a Tractatoribus vel etiam a librariis potius quam ab ipsis interpretibus profecta est, teste Hieronymo de Scriptor. Ecclesiast. „ Fortunatianus, inquit, natione Afer, Aquilejensis Episcopus, imperante Constantino, in Evangelia titulis ordinatis brevi & rustico sermone scripsit Commentarios". En vero Indicem Capitum:

Matthaeus Capitula	73. 74. 76. 80. 81. 82. 88. 117. versus	2700.
Marcus	45. 46. 47.	1700.
Lucas	62. 73. 76. 79.	3800.
Joannes	35. 36.	1800.
Actus	70.	3600.
ad Romanos	30. 36. 50. 51.	911.
I. ad Corinthios	25. 28. 72. 73.	870. 980. 1000.
II. ad Corinthios	20. 28.	391. 590.
ad Galatas	12. 37.	292. 293.
ad Ephesios	31.	213. 343.
ad Philippenses	6. 8. 19.	250. 316. 318.
ad Colossenses	5. 10. 29. 31.	213. 296.
I. ad Thessalonicenses	10. 25.	193. 213.
II. ad Thessalonicenses	6. 9.	109.
ad Hebraeos	18. 23. 39.	700.
I. ad Timotheum	6. 12. 29. 30.	230.
II. ad Timotheum	5. 7. 25.	155. 172. 230.
ad Titum	3. 6. 10.	69. 99.
ad Philemonem	2. 4.	34. 45.
Jacobi	4. 11. 20.	

I. Petri

I. Petri	13. 20. 21.
II. Petri	10. 11.
I. Joannis	12. 20.
II Joannis	2. 5.
III. Joannis	2. 5.
Judae	4. 7.
Apocalypsis	41. 43. & secundum Antiquos 22. 23. 25. Versus 1800.

Accidit autem isti Versioni, quod & aliis, ut subinde Interpres neque Graecam neque Latinam linguam satis intelligeret, & vocibus ὁμοιοφώνοις invicem confusis turpiter hallucinaretur. Hinc est quod, Matth. VI. 24. vertit, *unum patietur*, ac si ἀνέξεται non vero ἀνθέξεται scriptum esset. Marci IX. 10. *conturbavit eum*, i. e. ἐτάραξεν pro ἐσπάραξεν. Act. II. 22. *approbatum* i. e. ἀποδεδεγμένον pro ἀποδεδειγμένον. Rom. III. 25. *propositum* i. e. πρόθεσιν pro πάρεσιν. Ephes. IV. 9. *desperantes*, h. e. ἀπηλπικότες pro ἀπηλγηκότες. Coloss. II. 5. *quod deest necessitatibus*, h. e. τὸ ὑστέρημα τῆς χρείας pro τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστόν. 2. Thess. II. 16. *loco*, i. e. τόπῳ pro τρόπῳ. 1. Tim. VI. 20. *vocum novitates*, i. e. καινοφωνίας pro κενοφωνίας. Philem. 6. *evidens vel manifesta*, i. e. ἐνάργης pro ἐνεργής. ib. vers. 16. *pro servo*, i. e. ὑπὲρ δούλου, pro ὑπὲρ δοῦλον. Philip. III. 10. *coonerati*, i. e. συμφορτιζόμενοι pro συμμορφιζόμενοι. Gal. V. 7. *nemini consenseritis*, i. e. μὴ πείθεσθε, pro μὴ πείθεσθαι. Multa ob convertendi difficultatem plane omisit, ut Lucae VI. 1. δευτεροπρώτῳ. Rom. I. 31. ἀσπόνδους. XV. 20. φιλοτιμούμενον. 1. Cor. VII. 35. εὐπάρεδρον ἀπερισπάστως, teste Hieronymo, lib. 1. adv. Jovinian. Heb. IV. 1. mandato, i. e. ἀπαγγελία pro ἐπαγγελία. Multa perperam vertit, ut Heb. VI. 1. *fundamentum diruentes*, ubi in Graeco est θεμέλιον καταβαλλόμενοι sensu plane contrario &c.

Neque existimandum, plerumque librarios minus sibi sumsisse aut potius indulsisse, quam Interpretes. Quare eadem Versio, ut omnium erat antiquissima, ita etiam mendosissima habebatur, ut correctione indigere nemo negaret, quam cum, jubente Papa Damaso, Hieronymus suscepisset, omnes certatim operam ejus amplexi sunt. Ipse Augustinus frequenter in Retractionibus & alibi de mendositate Codicis sui conqueritur, & scripturam Graecam h. e. Hieronymi correctiones praefert.

Quid vero jam *Hieronymus* praestiterit, quidque correxerit vel reliquerit, nemo melius ipso docere potest. 1. Consuluit Graecos Codices Origenis, Pierii atque Eusebii, in Bibliotheca Caesariensi reconditos, ad quos aliquando nominatim provocat, in praefatione vero ad Damasum pollicetur, *Evangelia Codicum Graecorum emendata collatione, sed veterum*. 2. Rigorem Criticum cauta quadam Oeconomia ita temperavit, ut offensionem imperitorum metuens multa inemendata relinqueret: „ Quae, inquit, Evangelia, ne multum a lectionis Latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum, quae sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. ----- Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumserit, & a saliva, quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem; me falsarium, me clamitans esse Sacrilegum, qui aliquid audeam in veteribus libris addere, mutare, corrigere"? Hinc factum, ut Hieronymus interpres ab Hieronymo tractatore non raro dissideret, non in verbis tantum, sed & in sensu, ut Ephes. IV. 19. Versio habet, *desperantes*, Commentarius: „ ἀπηλγηκότες multo aliud in Graeco significat, quam in Latino, *desperantes* quippe ἀπηλπικότες nominantur, ἀπηλγηκότες autem hi sunt, qui postquam peccarint, non dolent". Philem. 6. versio habet: *evidens*, Commentarius: „ sive, ut in Graeco melius habetur, *efficax*; ἐνεργής enim proprie transferri potest *efficax* seu *operatrix*". Ephes. III. 14. Versio: *ad Patrem Domini nostri Jesu Christi*, Commentarius: „ non ut in „ La-

„ Latinis Codicibus additum eſt, *ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti*. ſed „ ſimpliciter *ad Patrem* legendum". Epheſ. I. 6. Verſio: *in dilecto filio ſuo*, Commentarius: „ nec putandum eſt, quod in Latinis Codicibus habetur, ſcrip„ tum eſſe, *in dilecto filio ſuo*, ſed ſimpliciter *in dilecto*". Gal. V. 9. „ male „ in noſtris Codicibus habetur, *modicum fermentum totam maſſam corrumpit*, „ ſenſum potius interpres ſuum, quam verba Apoſtoli tranſtulit". Haec cum in finem obſervo, ne quis exiſtimet, Hieronymum omnia, quae non emendavit, pro emendatis habuiſſe; cum enim omnibus placere omnesque placare ſtuderet, coactus eſt id aliquando facere cum praejudicio veritatis. Hinc ſubmisſae ad Auguſtinum preces: ---- „ neque mihi imperitorum plebeculam concites, qui te venerantur ut Epiſcopum, & in Eccleſia declamantem ſacerdotii „ honore ſuſcipiunt". 3. Conjecturis vel ſuis, vel Origenis potius, nimium videtur hinc inde tribuiſſe, non in Commentariis tantum, ſed in ipſa etiam Converſione.

Extiterunt poſt Hieronymum correctores alii, quorum praecipuus fuiſſe videtur *Alcuinus*, Caroli Magni praeceptor, qui novis libris ex Graecia acceptis, & quaeſtionibus Scholaſticis contra Felicem atque Elipandum penitus immerſus atque implicitus, haud ſcio an inſeruerit Latino textui pluſcula, Hieronymo atque veteribus prorſus ignorata; ordinem certe Epiſtolarum invertit. Hoc, cum prius Epiſtola Petri Catholicis, Catholicae vero Paulinis praefixae eſſent, his verſiculis, qui in MS. Codice Tigurino & in alio, quem vidi Amſtelodami d. 1. Sept. 1730. reperiuntur, teſtatum reliquit:

Quattuor hi rutilant uno de fonte fluentes,
Matthaei & Marci Lucae liber atque Johannis,
Sanctus Apoſtolicos Lucas conſcripſerat Actus,
Bis ſeptem docti per Cartas Dogmata Pauli,
Jacobi, Petri, Judae & pia dicta Johannis,
Scribitur extremo Johannis in ordine Thomus,
Juſſerat hos omnes Chriſti deductus amore
Alchuinus Eccleſiae famulus conſcribere libros.

Item in Codice P. P. Oratorii Romae, teſte Mabillonio Itin. Ital. p. 67.

Codicis iſtius quot ſunt in Corpore Sancto
Depictae formis litterulae variis:
Mercedes habeat Chriſto donante per aevum
Tot Carolus Rex, qui ſcribere juſſit eum.
Pro me quisque legens verſus orare memento,
Alchuinus dicor: tu ſine fine vale.

Quin & idem Alcuinus in Epiſt. ad Gislam lib VI. Comment. in Joannem praefixa: „ totius, inquit, forſitan Evangelii expoſitionem direxi vobis, ſi me „ non occupaſſet Domini regis praeceptum in emendatione Veteris Novique „ Teſtamenti"; Eſt & Caroli Magni praefatio in Homiliarium Pauli Diaconi, apud Mabillon. Vett. Analect. T. I. p. m. 25. in qua ſibi Imperator ejusmodi operam adſcribit: „ Karolus Dei fretus auxilio, Rex Francorum & Longobar„ dorum ac Patricius Romanorum, religioſis lectoribus noſtrae ditioni ſubje„ ctis. Cum nos divina ſemper domi foriſque clementia ſive bellorum eventi„ bus, ſive in pacis tranquillitate cuſtodiat, etſi quicquam rependere ejus bene„ ficiis tenuitas humana non praevalet, tamen quia eſt inaeſtimabilis miſericor„ diae Deus noſter, devotas ſuae ſervituti benigne approbat voluntates: Igitur „ quia curae nobis eſt, ut Eccleſiarum ad meliora ſemper proficiat ſtatus, oblitera„ tam poene malorum noſtrorum deſidia reparare vigilanti ſtudio literarum ſata„ gimus officinam, & ad pernoſcenda ſacrorum librorum ſtudia noſtro etiam, „ quos poſſumus, invitamus exemplo; Inter quae jampridem univerſos V. ac „ N. T. libros librariorum imperitia depravatos, Deo nos in omnibus adjuvan-

„ te,

„ te, examussum correximus &c". Idem confirmat Theganus p. 277. Tom. II. Script. Hist. Franc. ab Andr. du Chesne editorum: „ Dominus Imperator „ nihil aliud coepit agere, nisi in orationibus & eleemosynis vacare & libros „ corrigere. Nam quatuor Evangelia Christi in ultimo anno ante obitus sui „ diem cum Graecis & Syris optime correxerat.

Quin etiam *Lanfranco*, Episcopo Cantuariensi, in Vita ejus a L. Dacherio edita, ejusmodi correctio tribuitur: „ Lectioni erat assiduus & ante Epi„ scopatum & post Episcopatum, quantum poterat. Et quia Scripturae scrip„ torum vitio erant nimium corruptae, omnes tam V. quam N. T. libros, „ nec non etiam Scripta SS. Patrum secundum orthodoxam fidem studuit cor„ rigere. Et etiam multa de his, quibus utimur, nocte & die in servitio Eccle„ siae ad unguem emendavit. Et hoc non tantum per se, sed etiam per disci„ pulos suos fecit, qua de causa merito illum latinitas cum honore & amore „ veneratur magistrum. Hujus Emendationis claritate omnis Occidui orbis Ec„ clesia tam Gallicana quam Anglica gaudet se esse illuminatam". Haec auctor vitae ejus, qui utinam paulo planius orthodoxam fidem Seculi XI. explicuisset, & Correctionum earum specimina edidisset!

Seculo XII. *Nicolaus S. Damasi* Cardinalis, & Ecclesiae Romanae Bibliothecarius creatus A°. 1144. a Lucio Papa, alias de Romanis dictus, a Bessarione & ex eo a Lindano citatus, emendationem Scripturae tentavit, „ Lustrans ar„ maria, inquit, nequibam hoc adipisci, veracia scilicet Bibliorum Latinorum „ Exemplaria invenire, quia & quae a doctissimis viris dicebantur correcta, uno„ quoque in suo sensu abundante, adeo discrepabant, ut pene quot Codices tot „ exemplaria reperirem". Addit: „ hoc sui esse studii, quoad potuit, super„ flua resecare, transformata reformare, & ea addere rursus, quae a praesum„ toribus tanquam superflua fuerant amputata". Vide Baronium ad Annum 1145. n. 1.

Eodem tempore *Stephanus Langhton*, Episcopus Cantuariensis, Libros V. & N. T. in Capita distinxit, quae distinctio, quam paulo post *Hugo Carensis* Cardinalis in Concordiantia Biblica conscribenda secutus fuit, in Ecclesia Latina passim, & postea etiam ab omnibus Typographis recepta est.

Seculo XIII. Magna fuit auctoritas *Cistertiensium* in emendando Textu Codicis Sacri; quod si tamen ex Actis Capituli Generalis ejus ordinis judicium faciendum est, non magna eorum fuit peritia: „ad petitionem Domini quondam „ Lugdunensis Archiepiscopi, qua petiit emendari Lectionem Evangelicam de „ Passione Domini, quae juxta Matthaeum in ramis palmarum legitur, injun„ gitur Abbati de Firmitate, ut in Cluniacensi & Lugdunensi Ecclesia, quid in„ de sentiant, diligenter inquirat, & in sequenti Capitulo studeat indicare A°. „ 1200. ---- Scribatur in Textu Matthaei Evangelistae ubi deest: *diviserunt* „ *sibi vestimenta*, referente R. Simonio Dissert. Crit. de MSS. N. T. p. 79.

„ *Joachimus Abbas* in Calabria scripsit Commentarium in Apocalypsin, „ in quo non raro ab Editione Vulgata discedit.

Paulo post prodierunt *Correctiones Bibliae*. Cum enim ingens studiosorum multitudo in Academia Parisiensi literis daret operam, ibidem etiam plurimi Bibliopolae officinas suas extruxerunt, atque inprimis libros S. S. describi curaverunt; cumque librarii negligenter & parum emendate Codices exararent, Academiae Proceres &, qui cum illis faciebat, Archiepiscopus *Senonensis* statuerunt, quodnam exemplar pro aliorum norma esset habendum, & quomodo Codices alii ex eo essent corrigendi. Hoc videtur gestum A°. 1230. & 1256. Unde duplicis *Correctorii Parisini* sive *Senonensis* fit mentio; quibus usum se fatetur *R. Stephanus* (licet in N. T. nullum eorum vestigium deprehenderim) & *R. Simonius* Histor. Critic. Version. cap. IX. At cum eodem tempore Monachi Mendicantes tum *Dominicani* tum Franciscani in munus Episcoporum, Pasto-

ſtorum, atque Doctorum ſe ingererent, non ſolum ad plebem Sermones in templis habere, & Confeſſiones audire, verum etiam Scholas Theologicas aperire, &, ne non in omnibus Doctores Academiae aemularentur iisque contradicerent, correctiones Bibliae edere coeperunt, & quidem primo poſt annum 1230. juſſu Hugonis de S. Caro, Prioris provincialis in Gallia, deinde A°. 1256. ſub quinto ordinis Generali Humberto, habito Pariſiis Capitulo generali, quo correctionibus Academiae Pariſienſis fidem abrogarunt, ſuas autem denuo ſanxerunt „ correctiones, inquiunt, Bibliae Senonenſis non appro„ bamus, nec volumus, quod Fratres innitantur illi correctioni". Cumque Pontifices Romani Dominicanis faverent, & eorum monaſteria maximo numero per totam Eccleſiam Latinam eſſent exſtructa, factum eſt, ut multo plura exemplaria Correctionis Dominicanorum reperirentur quam Doctorum Pariſienſium. Licet enim Pariſienſis correctio ab Archiepiſcopo Senonenſi eſſet approbata, praevalere tamen non potuit, quod Archiepiſcopi autoritas extra limites Dioeceſis ſuae nulla eſſet. Dominicanorum correctionibus uſus eſt Lucas Brugenſis: extat eorum exemplum tum apud Dominicanos vici Jacobaei Pariſiis, quod deſcribit Simonius Nov. Obſerv. P. II. c. 1. tum in Bibliotheca Lipſienſi & Baſilienſi. De totius Operis ratione conſtabit ex hac adjecta praefatione: „ Quoniam ſuper omnes ſcripturas verba ſacri eloquii „ neceſſe eſt ut fundamento veritatis firmiter innitantur; quatenus ſuper Tex„ tum literae certioris ſanctorum ſtudiorum aedificia ſecurius componantur; „ quantum invenire potuimus, ex Gloſſis B. Jeronimi, & aliorum Doctorum, „ ut ex libris Hebraeorum, & antiquiſſimis exemplaribus, quae etiam ante tem„ pora Karoli magni ſcripta fuerunt, hic in breviſſima notula ſcripſimus ea, „ quae ex novis & diverſis Bibliis propter varias literas magis dubia vel ſuper„ flua credebamus. Neque enim, ut dicit Jeronimus, ſic nova cudimus, ut „ vetera deſtruamus, ſed magis vetera ſtatuentes, quaedam nova vitio ſcripto„ rum in Textu de gloſis & poſtillis inſerta, vel etiam per quorundam imperi„ tiam depravata, non noſtra ſed aliorum majorum auctoritate reſecanda mon„ ſtramus. ---- In toto N. T. punctum minio ſuper aliquam dictionem poſi„ tum notat auctoritatem Graecorum". Poſt in Marci XII. 35. haec habent: „ multa de Evangeliis incorrecta relinquimus, ſicut erant, quia pro brevitate „ temporis corrigendi & inopia expoſitorum ad plenum diſcuti non potuerunt". Et ex R. Simonio l. c. p. 132. „ Eo, inquit, procedit eorum diligentia, ut „ etiam notent, quomodo literae quaedam ſint pronunciandae, ita Joſuae XV. „ 28., ubi Textus eorum habet *Hiim*, obſervant in nota, Hebraicum exem„ plar legere quidem *Hiim*, ſed pronunciandum eſſe *Higim*. Forte voluerunt „ ſcribere *Giim*, pronunciantes literam *Ain*, quae in hac voce reperitur, cum „ ſeptuaginta Interpretibus ut *g*". Quam tamen Simonii conjecturam, ſive correctionis correctionem non probo, quin potius exiſtimo, Dominicanos ſignificare voluiſſe, poſterius *Jod* habere *Dages* inſcriptum, adeoque legendum eſſe ut *j* conſonans ante *i* vocalem, quod Galli & Germani eodem fere modo pronunciant, quo *g*. Vide ſupra p. 31.

Quod antiqua exemplaria & Hieronymum conſuluerunt, recte atque ordine factum eſt: at vero cum ad Gloſſam ordinariam & Rabanum provocant, cumque Graecis Codicibus non vetuſtis, ſed ſeculi XIII. ac varie interpolatis (ut lectiones ab ipſis allatae fidem faciunt) uſi ſint, imo cum lectionem ſola Thomae autoritate nixam Codicibus praetulerint (quod ad locum 1. Jo. V. 8. fecerunt,) pallio purpureo videntur centonem nullius pretii aſſuiſſe. Cum vero emendationes in ipſo Bibliorum Codice punctis infra vel ſupra vocem poſitis notarentur, nominaque eorum, ex quorum ſcriptis petitae ſunt, literis tantum initialibus per compendium ſcriberentur, fieri non potuit, quin librarii frequentiſſime aberrarent, multaque omitterent, & ſaepe unum pro altero ponerent; quae

etiam

etiam caussa est, cur ista Correctio paucos descriptores inveniret, cum ipsa operis lectio injucunda atque arida videretur, nedum scriptio. Accessit ad hoc, quod ipsi fratres Dominicani, abjecto studio Scripturae Sacrae, ab ore Doctoris Angelici toti pendere, & secundum formulas Scholae loqui maluerunt.

Istam temporum suorum infelicitatem deploravit *Rogerus Baconus* Minorita, Doctor Oxoniensis, qui Tractatibus aliquot missis ad Clementem P. A°. 1267. occlusos fuisse dicit fontes Theologiae ob ignorationem linguarum, imo ne quidem aditos rivulos a novis, quos vocant, Theologis, his enim pro vulgatis Bibliis fuisse librum Sententiarum. Ex hac autem ignorantia ac neglectu Scripturarum evenisse, ut per annos jam quadraginta haud extiterit quidem apud Occidentales sanum aliquod Bibliorum exemplar. Ipsum enim Parisiense, unde jam sumta reliqua, pro majori parte horribiliter fuisse corruptum, quaeque exinde evulgaverunt Stationarii Parisienses, partim a Scribis partim a Lectoribus adeo misere fuisse vitiata, ut vix relictum esset in Textu sani quidpiam, ac cui fidenter inniti liceret. Seduloque id agit apud Clementem, ut auspiciis ejus nova demum eaque ad optimorum Codicum fidem castigata prodeat Biblorum editio: Extare scilicet apud Latinos suos probata hujus versionis exemplaria non pauca, & quidem in hisce tenebris superesse viros linguarum praesidiis instructos, qui hujusmodi Editionem adornare poterunt: praecipue vero sapientissimum τὸν δεῖνα (nomen enim ejus premit Rogerus, donec de Papae hac de re consilio certior fiat) virum in S. literis supra omnes mortales eruditum, qui posuit ferme annos quadraginta in litera Textus corrigenda & exponendo sensu literali; uti apud *Millium* verba ejus referuntur.

Seculo XV. *Laurentius Valla* Codices Latinos vulgatos non tantum ex Graecis (ut n. 82. vidimus) verum etiam ex vetustioribus Latinis corrigere aggressus est. In Matth. XXVII. 22. „ Tres Codices, inquit, Latinos habeo,
„ cum haec compono, & nonnunquam alios Codices consulo". Et in Jo. XVIII. 28. „ Reddam debitam laudem iis, qui Codices invenerunt; etsi ob
„ mirificum studium literarum antiquarum viri laudati sunt, Cyriacus Anconi-
„ tanus quinque Mediolani & aliis circa urbibus, quibus Augustinus diversatus
„ est, duos Romae Joannes Tiburs praedicatoriae professionis ad aedem Chry-
„ sogoni & Servatoris, quos ego inspexi, mirifica & vetusta litera invenit, ut
„ alios complures esse verisimile sit.

Magno autem suo labore magnam sibi apud Theologos comparavit invidiam, ut Erasmus, Vallae Annotationes Anno 1504. in coenobio Parcensi, prope Bruxellas, repertas, typis Badianis A°. 1505. Parisiis in folio editurus, necesse haberet, praefatione illas munire, & ad varias objectiones respondere: „ Num
„ etiam, inquit, nostros errores ad Spiritum auctorem referemus? Esto bene
„ verterint Interpretes, sed bene versa pervertuntur; Emendavit Hieronymus:
„ at rursus depravantur emendata. Nisi forte nunc aut minor audacia semido-
„ ctorum, aut peritia linguarum major, aut non facillima depravatio propter ar-
„ tem chalcographicam, quae unicum mendum repente in mille propagat exem-
„ plaria. At fas non est, inquiunt, in Sacris Scripturis quicquam immutare,
„ quod illic ne apiculi quidem mysterio vacant: imo tanto magis nefas est de-
„ pravare, tantoque attentius corrigendum a doctis, quod per inscitiam est a-
„ dulteratum, ea tamen cautione temperantiaque, quae quum omnibus libris,
„ tum sacris inprimis debetur. Verum non recte, ajunt, sibi sumit Laurentius,
„ quod Hieronymus mandante Damaso suscepit: ne propositum quidem simile;
„ Hieronymus veterem Editionem nova sustulit, Laurentius, quod annotavit, in
„ privatos Commentarios refert, neque postulat, ut hinc quicquam in tuo Co-
„ dice demutes. Quanquam ipsa nostrorum exemplarium varietas satis arguit,
„ ea non carere mendis. Porro ut veterum librorum fides de Hebraeis volumi-
„ ni-

„ nibus examinanda eſt, ita novorum veritas Graeci ſermonis normam deſide-
„ rat, auctore Auguſtino, cujus verba referuntur in Decretis Diſt. IX.

A°. 1514. prodiit Editio *Complutenſis*, non Graeci tantum Textus, verum etiam Latinae Verſionis ad veteres Codices emendatae; id jactant Editores prologo ad Leonem X. „ Qua in re id aperte Beatitudini tuae teſtari poſſumus, „ Pater Sanctiſſime, maximam laboris noſtri partem in eo potiſſimum fuiſſe verſatam, ut & virorum in linguarum cognitione eminentiſſimorum opera uteremur, & caſtigatiſſima omni ex parte vetuſtiſſimaque exemplaria pro Archetypis haberemus: quorum quidem tam Hebraicorum, quam Graecorum ac Latinorum multiplicem copiam variis ex locis non ſine ſummo labore conquiſivimus.

Et ad Lectorem: „ Latinam B. Hieronymi translationem contulimus cum „ quamplurimis exemplaribus venerandae vetuſtatis, ſed his maxime, quae in „ publica Complutenſis noſtrae univerſitatis Bibliotheca reconduntur, quae ſupra octingenteſimum abhinc annum literis Gothicis conſcripta ea ſunt ſinceritate, ut nec apicis lapſus poſſit in eis deprehendi".

Paulo poſt *Martinus Dorpius* oratione Lovanii habita, & Baſileae A°. 1520. typis edita, judicium ſuum de emendanda verſione Latina interpoſuit, ubi ſubſcripſit his verbis ex Petro de Alliaco Cardinali Cameracenſi prolatis: „ Propter „ exempla corruptionis, quae in Biblia inveniuntur, & alia multa hujusmodi, „ expediret exemplaria Sacri Canonis examinari diligenter & corrigi. Ad quam „ Correctionem non ſunt omnes indifferenter admittendi, ſed ſolum Theologi „ multum in Grammatica & linguis Hebraica & Graeca eruditi". Subjungit Dorpius: „ proinde conferendae ſunt variae translationes, primaria lingua inſpicienda eſt, rimandum quid veteres legerint, quid quadret & quid diſcrepet, & ita tandem cunctanter pronunciandum. Nam Auguſtinus cum tot eſſent interpretationes, non eſt auſus unam quampiam affirmare omni ex parte integram, etſi Italam ceteris praetulerit. Mirum vero eſt, virum oculatiſſimum non vidiſſe, quod videlicet nos vidimus, hanc Vulgatam eam eſſe, contra quam nemini liceat hiſcere, nam, ut diximus, jam inde a ſeculo Auguſtini extitit. Caeterum quod a multis affertur, hanc eſſe a Synodo comprobatam, accedam ſane, ſi vel una proferatur Synodus, quae ullam de hoc mentionem fecerit; denique ſi ullum exemplar proferatur, quod fuerit comprobatum, nam quod fuiſſet illud? meumne an tuum? hujus vel illius Eccleſiae? Comprobat Eccleſia Sacros Codices, ſed emendatos, ſed puros ac ſinceros; mendoſos vult caſtigari.

A°. 1516. *Erasmus* edidit Novum Teſtamentum omne Graeco Latinum, „ diligenter (ut titulus praefert) recognitum & emendatum, non ſolum ad Graecam Veritatem, verum etiam ad multorum utriusque Linguae Codicum, eorumque veterum ſimul & emendatorum fidem, poſtremo ad probatiſſimornm auctorum citationem, emendationem & interpretationem: praecipue Origenis, Chryſoſtomi, Cyrilli, Vulgarii, Hieronymi, Cypriani, Ambroſii, Hilarii, Auguſtini, una cum Annotationibus, quae Lectorem doceant, quid qua ratione mutatum ſit. Quisquis igitur amas veram Theologiam, lege, cognoſce, ac deinde judica. Neque ſtatim offendere, ſi quid mutatum offenderis, ſed expende, num in melius mutatum ſit. Nam (ut in ſecunda Editione addidit) morbus eſt, non judicium, damnare quod non inſpexeris".

Praevidit Vir prudentiſſimus opus novum variis cenſuris expoſitum iri, unde non tantum privilegio ſe Caeſareo munivit, librumque Leoni X. Papae dedicavit, verum etiam Apologiam praemiſit; cujus (quoniam eadem quotidie fabula luditur) meliorem partem lubet hic in gratiam Lectoris deſcriptam exhibere.

De

D. Erasmi Roterodami Apologia.

Jam ut occurram Apologia reclamaturis, Paulus Apoſtolus, referente Luca, fortunatum ſeſe praedicat, quod apud Agrippam pro ſe cauſam dicturus eſſet, cui propter diutinam cum Judaeis conſuetudinem, res omnes, in quibus vertebatur quaeſtio, maxime cognitae compertaeque eſſent. Atque utinam eodem nomine mihi quoque gratulari poſſim, cui plane diverſum quiddam uſu venit atque Paulo. Nam ne opus eſt quidem nobis Apologia, niſi apud iſtos, qui totum hoc negotium, de quo controverſia eſt, non intelligunt, nec prorſum aliam ob cauſam calumniantur, niſi quod non intelligant. Siquidem apud eos, qui Latinas, Graecas & Hebraicas literas vel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in veſtigandis divinae Scripturae myſteriis, qui feliciter ac diligenter in vetuſtis illis, ac non minus veris quam vetuſtis, Theologis verſati ſunt, nihil addubito, quin magnam initurus ſim gratiam, etiamſi quod conatus ſum parum aſſecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera noſtra non magnopere eſt opus, quique ſoli damnare quaedam poſſent, quod ob bonarum peritiam literarum valeant judicare, ii non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, verum etiam gratiam haud vulgarem habeant: Contra qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferre ſententiam, & hoc magis egent hujus laboris ſubſidio, quo longius abſunt a bonis literis, ii non ſolum non amplectuntur opus ipſorum paratum uſui, verum etiam obſtrepent, calumniabuntur, damnabunt; quorum alterum extremae cujusdam ingratitudinis eſſe videtur, alterum inſignis impudentiae. Quid enim fingi poteſt impudentius, quam damnare librum, quem ne legeris quidem, tum ejusmodi, ut, ſi maxime legas, tamen absque linguarum peritia pronuntiare de eo non poſſis? Quid autem ingratius, quam pro tam immenſis ſudoribus vigiliisque, quas tantum juvandi animo ſuſceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idque potiſſimum ab iis, ad quos potiſſimum operis utilitas ſit reditura? Quum ubique fœda eſt ingratitudo, tum in nullos aeque par eſt gratos eſſe atque in eos, qui diſpendio rei pecuniariae, jactura voluptatum, nonnullo etiam valetudinis ac vitae ſuae detrimento in hoc totis viribus incumbunt, ut ingenii ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio, an usquam ingratius reperies mortalium ingenium, nec alias eſſe verius arbitror, quod non minus eleganter quam graviter dictum eſt a Seneca: *Tutius eſſe quosdam offendiſſe, quam demeruiſſe. Nihil aeque perit*, ait ille, *atque id quod confertur in ingratos.* At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium: & minus gratiae redit ab iis, qui non cognoſcunt meritum, quam qui non agnoſcunt. Nam ii tametſi diſſimulant, tamen apud ſe ſunt obnoxii, nonnunquam pudore coguntur agnoſcere; denique ſpes eſt fore ut aliquando reſipiſcant: Illi, quod eſt beneficium, injuriam interpretantur, & officio adjuti in jus vocant bene merentem. Theologorum inprimis eſt, non ſolum gratitudinem praeſtare, verum etiam candorem & manſuetudinem. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudavit labor, atque his Theologis, quibus aut non contigit eas diſcere literas, ſine quibus Divina Scriptura non poteſt ad plenum intelligi aut officioſe tractari. Horum adjuvandis ſtudiis noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negavit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur Medici, non aſpernantur Jureconſulti, recipiunt Philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit: Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris invidemus bonis. Sane permoleſtum eſt pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab iis, de quibus bene mereri ſtudeas, calumniam praemii loco reportare, & a quibus tuo jure poteras exigere debitam gratiam, his actoribus injuriae cauſam dicere: Seneca ſummum liberalitatis genus eſſe putat, ac divinae beneficentiae proximum, ſi quis non tantum gratuito proſit, verum etiam ſciens

perdat beneficium. At mihi videor hoc quoque ſuperaturus, ſi de his quoque pergam bene mereri, qui beneficium injuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conviciantibus aegrotis, tamen pergunt ſubvenire, ita nos hoc quoque velut auctario beneficium noſtrum cumulabimus, ut beneficium, quod accipiunt, intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per aetatem aut occupationes vacat, Graecas deguſtent literas & item Hebraeas, ſi liceat. In ipſis arcanae Scripturae fontibus diligenter philoſophentur, veteres Theologos, quos & eruditio commendat, & vitae ſanctimonia, jugiter evolvant. Deinde noſtra, ſi volent, conferant & expendant, atque ita demum probent, ſi quid recte monuimus; emendent amice, ſi quid ut homines aberravimus a vero, & minus aſſecuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſecuti. Quod ſi impetro, cauſam vici, pro accuſatoribus habiturus patronos. Caeterum a quibus hoc non impetro, ſaltem illud mihi vel precario donent, ut credant, me ſimplici pioque juvandi ſtudio, quicquid hoc laboris eſt, ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſſit, error eſt, non ſcelus; & corrigi mereor, inceſſi non mereor. Nihil enim magis agnoſco, quam me nihil ſcire. Profiteantur alii quantumlibet ingentia: ego pro mea tenuitate nihil profitens, praeſto tamen quod licet, paratiſſimus ad palinodiam, ſicubi more hominum lapſus ſim; ipſe quoque mihi cenſor futurus, ſimulatque deprehendero. Caeterum Divus Hieronymus non fert reprehenſorem, qui damnare poſſit, docere non poſſit. Quorum illud tyrannicum eſt, hoc amicum & eruditum.

Jam vero ſi qui verentur, ne Sacrarum Literarum auctoritas vocetur in dubium, ſi quid usquam variaverit: hi ſciant oportet, jam annos plus mille neque Latinorum neque Graecorum exemplaria per omnia conſenſiſſe. Id quod ne fieri quidem poſſit, nimirum in tanta librariorum non ſolum turba, ſed inſcitia, oſcitantia, temeritate. Ut ne commemorem, quam multa mutata ſint ab eruditulis, aut certe a parum attentis. Comperio quaedam eraſa aut inducta a factionibus, quarum tumultu quondam ſurſum ac deorſum miſcebantur omnia, praeſertim Orientis Eccleſiae, dum quisque pro ſuarum partium patrocinio Scripturam variat. Id certe factum non obſcure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit Religioni Chriſtianae, quod tot jam ſeculis aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambroſius, aliud Auguſtinus? apud hos alicubi non modo diverſa comperies, ſed & pugnantia, cum in ſumma Chriſtianae fidei conſentiant. Quid facias, poſtquam nec ipſa horum temporum editio per omnia ſibi conſentit? qua de re ſi quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excuſi, cum annotamentis marginalibus, &, ſi id parum eſt, ex Commentariis Bedae, Rabani, Thomae, ex Commentariis Lyrani, ex Commentariis Hugonis Carenſis intelliget. Origenes jam tum querebatur inexplicabilem in Evangelicis libris varietatem. Et publicitus aliud legit Graecia, aliud Occidentis Eccleſia. Et circa aetatem Hieronymi quaedam Eccleſiae ſequebantur interpretationem Septuaginta, quaedam novam amplectebantur ex Hebraeorum fontibus traditam. Atque etiam poſt hanc aetatem aliud legebant Gallicanae Eccleſiae, aliud Romana. Denique ſi excutias vetuſtos Codices manu deſcriptos, quibus in publico culto tunc utebantur, duos vix reperies inter ſe conſentientes. Certe conſtat Auguſtinum Codicibus uſum, qui non vacabant mendis. Et tamen tot jam ſeculis conſtitit ſua Scripturis auctoritas. Si Codicum varietas in totum fidem abrogat Scripturis, & apud Hebraeos & apud Graecos & apud Latinos variant. Quaeſo quid periculi conſecutum eſt, quod Sanctus Hieronymus Vetus & Novum Inſtrumentum mundo jam ſeneſcenti ad Hebraeam & Graecam veritatem inſtauravit? Reclamatum eſt tum a nonnullis, quibus ipſe ſuis libris abunde ſatisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, niſi quod neſcirent eas literas. At num hinc vel tantulum incommodi natum eſt Chriſtianae Religioni? Auguſtinus fatetur, ipſa Codicum diſcordia ſe non medio-

diocriter adjutum fuiſſe, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod vel fortuito fieri neceſſe eſt.

Proinde ſi nihil offendit niſi novitas, & illa jam vetus editio olim nova fuit, & haec nova, ſi patiamur, olim vetus fuerit. Nimis imperiti eſt hominis libros annorum aeſtimare numero, ac non potius ipſarum rerum judicio. Optarim & ipſe in Sacris literis nihil eſſe depravatum, nihil diſſidere. Atque id ut optare eſt in proclivi, ita nec fuit unquam, nec, opinor, futurum eſt unquam. Qui praedicant inviolabilem divinarum Scripturarum auctoritatem, his utroque favemus pollice. Qui has ſciens depravat, contumeliam facit Spiritui Sancto. Fatemur. Verum haec majeſtas in ipſis eſt fontibus. Non erravit Eſajas, neque quiſquam mutare nititur, quod ille ſcripſit. Non lapſus eſt Matthaeus, nemo corrigit, quod ille tradidit. Cum interpretibus, cum ſcribis, cum depravatoribus nobis res eſt. Quod ſi tota labaſcit auctoritas ob aliquot loca corrupta, oportuit Spiritum Sanctum non minus aſſidere Bibliographis, quam Prophetis & Evangeliſtis. Nusquam non adeſt Spiritus Sanctus, ſed ita vim exerit ſuam, ut nobis portionem laboris relinquat. ---- Is vero ſubſervit Spiritui Sancto, qui, quod per homines depravatum eſt, pro viribus priſtinae reſtituit integritati. Nunquam defuturi ſunt qui depravent, proinde nunquam ceſſandum eſt a ſtudio caſtigandi. Aliud eſt igitur Sacra Scriptura, aliud quod incommode verterunt Interpretes, aut Scribae corruperunt. Rurſus aliud eſt mutare publicam Lectionem, aliud privata publicam vel emendare vel illuſtrare. Atqui haec mire confundunt quidam, qui ſibi videntur admodum Dialectici. ---- Jam quid attinet iſtos refellere, qui non minus indocte quam impudenter ſolent vociferari, facinus eſſe non ferendum, ut quiſquam corrigat Evangelia! O vocem vix auriga dignam, nedum Theologo! Fas eſt nebuloni cuivis Evangelii Codices depravare, & nefas erit quod depravatum eſt reſtituere? praeſertim homini, ne quid dicam inſolentius, in hoc genere literarum nec indiligenti nec inexercitato, idque tot Graecis ac Latinis voluminibus, tot clariſſimis auctoribus in conſilium adſcitis?

Idem argumentum paulo ante Epiſtola ad *Martinum Dorpium* ſcripta ita tractavit, ut ipſum in ſententiam ſuam pertraheret: Jam vero quod tertio loco ſcribis de Novo Teſtamento, ſane demiror, quid tibi acciderit, aut quonam interim perſpicaciſſimos ingenii tui oculos averteris. Nolis quicquam a me mutari, niſi ſi quid forte ſit apud Graecos ſignificantius; & negas in hac, qua vulgo utimur, Editione quicquam eſſe vitii. Nefas eſſe putas, rem tot ſeculorum conſenſu, tot Synodis approbatam, ullo pacto convellere. Obſecro te, ſi vera ſcribis, eruditiſſime Dorpi, cur frequenter aliter citat Hieronymus, aliter Auguſtinus, aliter Ambroſius; quam nos legimus? Cur Hieronymus multa reprehendit & corrigit, quae tamen in hac habentur Editione? quid facies, cum tam multa conſentiunt, hoc eſt, cum ſecus habent Graecorum Codices, cum ad horum exemplar citat Hieronymus, cum idem habent vetuſtiſſima Latina exemplaria, cum ipſe ſenſus multo rectius quadrat? num his omnibus contemptis tuum ſequeris Codicem, fortaſſis a ſcriba depravatum? Neque vero quiſquam aſſeverat, in divinis Literis ullum eſſe mendacium, quandoquidem & hoc adductum eſt abs te; at illud res ipſa clamitat, & vel cœco, quod ajunt, poteſt eſſe perſpicuum, ſaepe vel ob imperitiam interpretis vel ob oſcitantiam Graeca male reddita eſſe; ſaepe germanam ac veram lectionem ab indoctis librariis fuiſſe depravatam, id quod cotidie videmus accidere, aliquoties mutatam a ſemidoctis parum attentis. Uter magis favet mendacio, qui haec corrigit ac reſtituit, an qui citius ferat addi mendam quam tolli? Quandoquidem ea depravatorum natura eſt, ut menda mendam gignat; Et ſunt fere ejusmodi, quae mutamus, ut ad emphaſin pertineant magis, quam ad ſenſum ipſum, quanquam ſaepenumero magna ſenſus pars eſt emphaſis.

M 2 Porro

Porro quod scribis ab hac editione non esse recedendum, tot videlicet Conciliis approbata: more vulgarium Theologorum facis, qui quicquid ullo modo in publicum usum irrepsit, Ecclesiasticae tribuere solent autoritati. At mihi vel unam profer Synodum, in qua sit haec editio comprobata. Sed esto comprobarit Synodus aliqua, num ita comprobavit, ut nihil omnino liceat ex Graecorum fontibus emendare? Num mendas etiam omnes comprobavit, quae variis modis potuerunt irrepere? num hujusmodi verbis conceptum fuit decretum a Patribus: Haec editio cujus sit autoris nescimus, sed tamen eam approbamus; nec obstare volumus, si quid secus habent Graeci Codices, quantumvis emendati, si quid secus legit Chrysostomus, aut Basilius, aut Athanasius, aut Hieronymus, etiamsi illud magis quadraverit ad sensum Evangelicum: & tamen hos ipsos autores magnopere comprobamus; Quin etiam quicquid in posterum quocunque modo vel a semidoctis & audaculis, vel ab imperitis, ebriis, oscitantibus librariis fuerit vitiatum, depravatum, additum, omissum, eadem probamus autoritate; neque cuiquam volumus licere mutare scripturam semel inductam. Ridiculum decretum, inquis. At hujusmodi necesse est fuisse, si nos autoritate Synodi deterres ab hac industria.

Postremo quid dicturi sumus, ubi viderimus nec hujus Editionis exemplaria consentire? num & hanc pugnantiam approbavit Synodus, praescia videlicet, quid quisque mutaturus esset? Atque utinam, mi Dorpi, tantum esset otii Romanis Pontificibus, ut hisce de rebus salutares ederent Constitutiones, quibus caveretur de restituendis bonorum autorum monumentis, de parandis & reponendis emendatis exemplaribus. Verum in eo consilio sedere nolim istos falsissimo nomine Theologos, qui huc tantum spectant, ut quod ipsi didicerunt, id solum habeatur in pretio; quid autem isti didicerunt, quod non sit ineptissimum & idem confusissimum? Quibus si contingat tyrannis, futurum est, ut, antiquatis optimis autoribus, insulsissimas istorum naenias pro oraculis habere cogatur mundus, quae usque adeo nihil habent bonae eruditionis, ut ego sane malim vel mediocris esse cerdo, quam istius generis optimus, si nihil melioris accesserit doctrinae. Isti sunt qui nolint quicquam restitui, ne quicquam ignorasse videantur. Hi nobis fictam Synodorum autoritatem objiciunt; hi magnum Christianae fidei discrimen exaggerant, hi periculum Ecclesiae, quam isti scilicet humeris suppositis fulciunt, rectius plaustrum fulturi; & hujusmodi fumos spargunt apud vulgus indoctum ac superstitiosum, apud quod cum pro Theologis habeantur, nolint ullam opinionis suae jacturam facere. Verentur, ne, cum perperam divinas citant literas, id quod saepenumero faciunt, Graecae aut Hebraicae veritatis autoritas in os jaciatur, & mox appareat esse somnium, quod velut oraculum adducebatur. Divus Augustinus, vir tantus, adhaec Episcopus, non gravatur vel ab anniculo Episcopo discere. Isti tales malunt omnia sursum ac deorsum miscere, quam committere, ut quicquam videantur ignorare, quod ad absolutam pertineat eruditionem. Quanquam nihil hic video, quod magnopere pertineat ad fidei Christianae sinceritatem: quod si maxime pertineret, hoc magis certe esset elaborandum. Neque vero periculum est, ne protinus omnia desciscant a Christo, si fors auditum fuerit, repertum esse in Sacris libris, quod vel Scriba depravarit indoctus aut dormitans, vel Interpres, nescio quis, parum apte vertit. Aliis ex rebus hoc periculum est, quas hoc loco prudens subticeo. Quanto Christianius fuerit, semotis contentionibus, quod quisque possit, in communem usum libenter conferre, idque candide amplecti, simulque & citra fastum discere, quod nescias, & citra invidiam docere, quod scias. Quod si qui sunt illiteratiores, quam ut quicquam recte docere possint, elatiores, quam ut quicquam discere velint, hos, quoniam pauculi sunt, valere sinamus, & bonarum aut certe bonae spei mentium potius habeamus rationem. ---- Placabis homines, quoad fieri potest, & persuadebis, me, quod facio, non in

eo-

eorum facere contumeliam, qui hasce literas nesciunt, sed in publicam omnium utilitatem, quae nemini non patebit, si velit uti, neminem urgebit, si malit carere: tum eo esse animo, ut, si quis exoriatur, qui rectiora docere possit aut velit, ipse primus futurus sim, qui nostra rescindam & abrogem, & illius subscribam sententiae. Antwerpiae 1515.

De eodem negotio egit *Epistola ad Henricum Bovillum:* Fas esse negant, inquit, tentare quicquam ejusmodi, nisi ex autoritate Concilii generalis. At isthoc quid iniquius? Ipsi quotidie depravant Sacros Codices, sola inscitia ac temeritate in consilium adhibita: nobis non licebit ex veterum sententia restituere, quod corruptum est, nisi totius orbis Christiani convocato Concilio? adeo pejorem volunt esse conditionem mendum submoventis, quam invehentis, bene merentis sua industria, quam male merentis sua incogitantia. Verum illud mihi respondeant velim, haec ipsa quae illis tantopere placet editio, utrum ab interprete suscepta fuerit ex autoritate Concilii generalis, an prius edita, ac deinde judicio patrum comprobata? Prius scriptam opinor, postea comprobatam: Atqui idem potest in hac mea evenire, quod ipse tamen nec ambio nec postulo. Tametsi ne id quidem concesserim. Mihi magis videtur usu irrepsisse, ac paulatim progressu temporis collegisse robur. Alioqui si publico Concilii judicio fuisset approbata traditaque, omnes ea communiter usi fuissent. Nunc aliud citat Ambrosius, aliud Augustinus, aliud Hilarius, aliud Hieronymus. Imo nec hujus aetatis exemplaria consentiunt. Quod si protinus actum putant de Religione Christiana, si quid usquam variet, etiamsi nos dormissemus, jam illi periculo eramus obnoxii. --- Postremo quamobrem magis trepidamus, si quid secus lectum fuerit in divinis libris, quam si quid secus enarratum? Certe utrobique par discrimen. Atqui videmus interpretes non modo diversa, verum etiam pugnantia dicere saepenumero. Quin & illud dilemma si possint explicent: utrum permittunt aliquid novari in Sacris libris, an omnino nihil? si quicquam permittunt, cur non excutiunt potius, recte mutatum sit nec ne? sin minus, quid facient illis locis, in quibus mendum inesse manifestius est, quam ut negari dissimularive possit? an hic Sacrificum illum malunt imitari, qui suum *mumpsimus*, quo fuerit viginti usus annos, mutare noluit, admonitus a quopiam *sumpsimus* esse legendum. Vociferantur καὶ σχετλιάζουσιν: O Cœlum, o terra! Corrigit hic Evangelia. At quanto justius exclamandum erat in Corruptorem: O Sacrilegum! depravat hic Evangelia. Neque enim nos novam prodimus Editionem, sed veterem pro virili restituimus, at ita ut hanc novam non labefactemus. Qui pro hac nova tanquam pro aris ac focis dimicant, nihil illis perit, aliquid de lucro accessit. Hanc quam adamant, emendatius legent posthac; & rectius intelligent. Quid si libros divinos omneis Paraphrasi explanassem, quo possent incolumi sententia & legi inoffensius, & percipi facilius, num isti dicam mihi scriberent? Laudem etiam promeruit Juvencus, qui Evangelicam Historiam ausus est versibus includere. Canuntur in templis quotidie juxta veterem Editionem Psalmi: Et tamen extat divi Hieronymi recognitio, extat ejusdem juxta veritatem Hebraicam interpretatio. Illa leguntur in Choris: haec in Scholis aut Domi. Neutra alteris officiunt. Atque adeo nuper Felix Pratensis Psalterii totius novam edidit interpretationem, ab omnibus superioribus admodum dissidentem. Quis huic unquam movit tragœdias? Jacobus Faber Stapulensis, amicus noster, dudum id fecit in Paulum, quod ego in totum Novum Instrumentum. Cur hic demum tanquam ad rem novam commoventur quidam? An aliis omnibus istud licere volunt, mihi uni non volunt? Atqui Stapulensis non paulo plus ausus est, quam ego. Ille suam interpretationem veteri opposuit, idque in Academiarum omnium regina Lutetia: ego recognitionem modo professus, locos aliquot aut corrigo aut explico. Nec hoc dixerim, quod Fabrum

in communem invidiam vocem, nam vir ille jam pridem gloria superavit invidiam; sed ut palam faciam, quam inique faciant quidam, qui quod jam diu est a multis factitatum, citra calumniam, in me velut subitum ac novum calumniantur, &c. Roffae prid. Cal. Sept. 1516.

Item ad Martinum Lypsium: Quod si noster censor, inquit, nihil omnino vult edi, quod dissonet a vulgata Lectione, non erit fas Novum Testamentum Graece, ut a Graecis legitur, edere, nisi prius ad hanc editionem castigatum, ne quis forte deprehendat Lectionis dissonantiam. Quis autem adeo demens sit, ut isthuc dicat? Jam vero abolenda est Divi Ambrosii vel translatio vel Lectio in Epistolis Pauli, quae plurimum ab hac nostra dissonat. Abolenda & Hieronymi, quae non paucis locis ab hac dissentit. Denique nostrorum Codicum plerique sunt abolendi, quod inter se fere dissentiant. Et vide, quam ab isto dissentiat Augustinus, quem is sibi videtur solus legisse. Nam ille testatur, se adjutum etiam exemplariorum varietate, dum, quod alius obscurius vertit, alius transtulit explanatius, ut non omnia possumus omnes. Hic actum purat de fide Sacrorum Voluminum, si varia Lectio proferatur. Et mavult vel manifestarias mendas in libris Sacris relinqui, quam offendi duos aut treis ineptos ac morosos seniculos. At nihil deterruit ab hoc studio Hieronymum, quod ob voculam nescio quam mutatam in Propheta Jona totus ferme populus desciverit a suo Episcopo, ridetque cucurbitarios illos Deos, quos tantula res commoverit; etiamsi Augustinus hanc fabulam ceu seriam scripserit Hieronymo. Age vel illud mihi respondeat severus iste monitor, utrum optandum est Ecclesiae Dei, ut sacrae Scripturae libros habeat quam emendatissimos an non? Si fatetur optandum, respondeat, an fateatur, quotidie varias mendas in eos invehi, vel inscitia castigatorum, vel negligentia Scribarum? Quod si non potest inficiari, cur non amplectitur hoc meum studium, quod omnium maxime ad eam rem conducit, sive ut emendentur depravata, sive ne depraventur quae recta sunt? Quandoquidem negari non potest, esse quaedam in nostris, imo in omnibus fere depravata Codicibus.

46. Negat Ecclesiam errare posse. Continuone errat Ecclesia, si tuus Codex depravatus est? & tamen quaedam accedere possunt Ecclesiae, quae antehac nescierit; neque nos affirmamus in hac esse translatione quod fidem subvertat orthodoxam, esse tamen quod operae pretium sit admonuisse. 47. Scandalo es, inquit, orbi, dum novas recepta. Imo maximi & optimi quique mihi gratias agunt, & qui prius oblatrabant, opere lecto desinunt oblatrare, sed offendunt pauci superciliosi, qui nolunt quicquam videri nescisse. 48. Ut demus, inquit, inesse errores, non oportebat in vulgus proferre. Imo maxime in vulgus efferendum est, quod oportet ab omnibus sciri. 49. Non potest, inquit, privata persona non autorizata novam translationem cudere, veterem corrigere. Primum opinor & mihi licere, si quid in Sacris literis profeci, in medium afferre, posteaquam in Theologorum ordinem sum cooptatus. Deinde nec novam cudo, sed Graeca verto, & vetus editio omnibus, ut erat, per me manet. Postremo ut nulla sim autoritate praeditus, cum indoctis liceat sacros libros corrumpere, mihi non licebit emendare nisi Synodo convocata? sed fingat me Episcopum aut Cardinalem esse, quid hoc ad praesens negotium, quod non mitra aut galero sed linguarum peritia constat? 50. Quin & illud ridiculum, quod ait, per hanc translationem convictos Hieronymum Hus & Wiclef, cum alter exustus fuerit, non revictus, alterius libri non nisi post mortem damnati: quod si maxime verum esset, non licebit igitur e Sacris libris, si quid erroris irrepserit, tollere? 51. Si quid erroris est, inquit, secundum Patrum antiqua testimonia fuerat emendandum. Atqui id, quod monet, maxime factum est a me: verum hoc istum fugit, quia librum non inspexit. 52. Lepra, inquit, Sacerdoti indi-

dicanda, cujus est judicare. Recte, & ob id Leoni decimo misi opus, cujus hortatu susceperam. Atque is per duos Cardinales studium meum comprobavit: cum illi visum fuerit, delegabit cui volet, ut nostri Codices ab eruditis emendentur. Eam provinciam mihi non sumo, licet ad id viam struxerim. 64. Post haec sic agit, quasi sentirem, falsitatem aut ineptiam inesse Sacris literis, in quibus obscuritatem inesse fateor. Verum si quid in Codicibus falsi aut inepti, id non Apostolis, sed istius Sycophantae sodalibus asscribendum. Caeterum nihil ego muto, quod ad fidei firmitatem attinet. 65. Monet igitur, librum summo Pontifici mittendum fuisse, ut illius arbitrio premeretur aut ederetur. Ad istam rationem omnes libri mittendi essent summo Pontifici, quod in omnibus esse possit, quod aliquos queat offendere. Verum id nec Thomas fecit, nec Scotus, nec Augustinus, nec Hieronymus. Prius evulgarunt, comprobatio consecuta est, non quaesita. Porro cum non convellam veterem Editionem, sed prodita recognitione faciam, ut illam & emendatiorem habere possimus, & rectius intelligere, qui suspicari potui fore similes isti Sycophantas, qui opere nulli non frugifero offenderentur? Si metuendum erat offendiculum, ab infirmis erat mutuendum. Atqui ab his nullum est ortum offendiculum. Tantum unus aut alter hoc mali concitaverunt, qui inter perfectos habentur, opere nondum edito passim inficientes simplicium animos, atque id damnantes, quod nondum erat cognitum; ac prius opus in invidiam vocantes, quam operis sentiretur utilitas. His igitur imputandum, non mihi, si quis offensus est. 67. Quid est autem, quod iste vocat autorizare? sic probare, ut nihil insit erroris? Ad istam legem praeter Canonicas Scripturas nihil habemus autorizatum: nec hoc a Leone flagitavi. Tantum admoneo, judicium relinquens eruditis, si quid forte rectius invenerint. ---- A°. 1518. Nonis Maii.

Neque haec sufficere ratus, *secundae Editioni N. T. sui, ut & sequentibus, Capita Argumentorum contra morosos quosdam ac indoctos praefixit*: Omnibus, inquit, omnium cavillationibus respondere, lector optime, praeterquam quod infiniti sit negotii, nec admodum ex hujus operis dignitate fore video, nec operae pretium ullum intelligo: propterea quod qui studium hoc nostrum suggillant ac traducunt, fere non legunt, aut certe non intelligunt nostras Apologias. Et jam satis illis responsum est duabus Apologiis, quas primae quoque Editioni, ceu clypeos, adversus istorum tela praefiximus: praeterea in Epistola, qua Martino Dorpio respondemus, postremo in Epistola ad insignem Theologum Henricum Bovillum. Proinde hic Capita duntaxat Argumentorum annotabimus lectori vel occupato vel crassiori.

Primum illud testamur, & ubique testatum esse volumus, nos nusquam a judicio Ecclesiae Catholicae vel unguem aut digitum latum velle discedere: Quod si quid usquam ejusmodi deprehendatur, non data opera dictum sed elapsum, ut sumus homines, id jam nunc pro recantato volumus haberi.

Nec praeimus eruditorum judicio, nec publicarum Scholarum autoritati praejudicamus. Manet incolume suum cuique judicium. Annotationes scribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

Nos in sermone Apostolorum, quod crebro jam diximus, ne syllabam quidem mutamus, imo sermonem illorum, vitio librariorum, aut alioqui depravatum restituimus. Proinde ne quis clamet, hic corrigit Evangelium, hic emendat precationem Dominicam: sed hic Codices Evangeliorum a mendis repurgat; Nec magis objurgandus sum, quam qui scopis everrit sordes e templo. Non enim, quicquid in templo est, continuo sanctum est.

Neque quicquid receptum est in usum Ecclesiasticum, continuo receptum est judicio. Quaedam casu irrepunt, ad quae connivet Ecclesia, praesertim si non videantur ad fidei morumque periculum pertinere. Imo fieri potest, ut in hoc genere quaedam ad tempus ignoret Ecclesia.

Non

Non ideo vacillat autoritas Scripturae, si mendae tollantur e Codicibus; imo potius vacillaret, si constet, nos uti depravatis exemplaribus; atque id sane negari non potest. Cui incommodo si nullus admoveret remedium, ut est rerum humanarum natura, semper in deterius prolabi, tum vere confusis exemplaribus vacillaret Scripturarum autoritas.

Optandum, ut nullum mendum insit Sacris libris, & id quoad fieri potest enitendum est: verum id non contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unquam continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si quam minimum insit mendarum.

Proinde ne nos quidem profitemur, omneis mendas a nobis sublatas, plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eo deduxisse, ut posthac Codicibus quam minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus emendare velit.

Scio res sacras reverenter ac religiose tractandas. Et idcirco, licet in infima functione versantes, tamen omni qua licuit circumspectione sumus usi. Contulimus utriusque linguae vetustissimos Codices, nec eos sane paucos. Excussimus veterum ac recentiorum Commentarios, tum Graecos, tum Latinos. Observavimus, quid diversi legant. Pensitavimus ipsius loci sententiam; atque ita demum pronuntiavimus, quid sentiremus: Imo ne pronuntiavimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuique judicium liberum relinquentes.

Thomas, Lyrensis, & Carensis, aliique his obscuriores, satis habent annotasse: alia litera sic habet; quod sic in Codice quopiam scriptum, aut fortasse depravatum offenderint, & videntur rem utilem praestare: Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis, ac summorum virorum autoritate veram Lectionem restituimus.

Si varietas abrogat fidem libris, jam olim variabant Codices aetate Origenis, aetate Hieronymi, aetate Bedae, aetate Thomae, denique nostris etiam temporibus hodieque variant, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

Si loca quaedam depravata fidem elevant arcanis voluminibus, jam olim id usu venisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthaeum octava queritur hac de re his verbis: *Multam enim differentiam inter exemplaria reperimus, sive per negligentiam Scribentium, sive ex temeritate quorundam, sive propter eos, qui negligunt emendare Scripturas, vel propter eos, qui quod ipsis videtur in emendationibus vel adjiciunt vel subducunt.* Audis Lector, jam tum variasse libros? audis fuisse depravatos? audis quaedam adjecta aut subtracta?

Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit, in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquam vel vitiatum, vel non intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & praecipue Theologiae Candidatis. Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neque cuiquam molesti sumus aliter citanti, aut veterem aut etiam depravatam Editionem sequenti. Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in vehiculis ac navibus apud idiotas ac mulierculas vociferantur, esse qui sacros libros & precationem Dominicam emendet.

Non vociferantur in eos, a quibus palam est sacros Codices vitiari quotidie, quum sint illiteratissimi, qui hoc audent: In me clamitant, hominem in hoc certe genere studii, quod a linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu depravare, mihi non licebit ex fide veterum Codicum, ex probatissimorum Interpretum autoritate restituere?

In illis non requirunt autoritatem, satis est illitum esse chartis: in me requirunt pene miracula. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imo si Erasmo diffidunt,

dunt, fidant Theologo; Nam ſi mihi tradita eſt autoritas interpretandi ſacras literas, mirantur ſi auſim de lectione quicquam hiſcere.

Quanquam non poſtulo, ut mihi credant. Credant vetuſtis & emendatis Exemplaribus, credant Graecae veritati, praeſertim ubi horum Lectio cum Orthodoxorum interpretatione congruit. Poſtremo nec his credant, ſed rem ſecum expendant, non mordeant admonitorem. A nobis enim nulli praecluſa eſt via meliora quaerendi, imo potius aperta eſt.

Nihil, inquiunt, tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici poſſit? Ut mihi liceat admonere, quid vel a Scriba videatur corruptum vel ab Interprete melius reddi potuerit, praeſertim ex veterum ſententia, tota Synodus erit convocanda? Quotidie novi ſcribuntur Commentarii in ſacras literas, proponuntur oracula de rebus graviſſimis, tot conduntur articuli, nec ulla Synodus requiritur.

Si novitas offendit, nos vetera inſtauramus, & novitatem excludimus. Nam poſterior eſt editione depravatio: ſi qui ſunt, qui non poſſunt mutare ſalivam, quam a pueris imbiberunt, manet iſtis ſua vetus editio, ſi volunt, tum dilucidior tum emendatior: ſi nolunt, eadem & ſui ſimilis: Si glandes iſtos obſtinate delectant, ſaltem ne invideant iis, qui tritico veſci malunt.

Utrum quaeſo fas eſt poſt veteres aliquid inquirere, an non? Si fas non eſt, cur auſi ſunt Alexander ac Thomas, & poſt hos alii complures, totam Theologiae faciem immutare? Si fas, cur noſtris obſtrepunt ſtudiis, praeſertim cum & nullius judicio praeſcribant, & veterum autoritate nitantur? Etenim ſi fas eſt inducere nova, multo magis fas eſt revocare vetera.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam Regulam, ut id habeatur pro recto, quod vulgo receptum eſt. Verum nunquam tam bene fuit actum cum rebus humanis, ut, quod optimum eſſet, a vulgo peteretur. Certiſſima regula eſt, linguarum, translationum, expoſitorum, exemplariorum inter ipſa Collatio, adhibito ſobrio judicio, excluſa contentione.

Jam quod a quibusdam ſtudium hoc noſtrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa ſyllabas ac voculas laborem, non ita valde me movet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem Theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reverentiae ſacris libris debeatur, mihi conſcius ſumpſi, quod in eo munere videretur infimum.

Sit hoc grammaticum, ſit puerile, ſit triviale, modo fateantur eſſe neceſſarium. Ut nihil aliud doceam quam rectam Lectionem, nimirum turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos Theologos. Et tamen hoc manifeſtius eſt, quam ut negari poſſit: poſteaquam hic lapſus deprehenditur Auguſtinus, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis & Carrenſis.

Scrupi ſunt quamlibet minuti, ſed ad hos impingunt frequenter οἱ τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες. Si juxta Chryſoſtomum & Auguſtinum articulus ὁ, hoc eſt minutiſſimum elementum additum aut omiſſum, ſenſum facit orthodoxum aut haereticum, ſi idem efficit hypoſtigme non ſuo poſita loco, quid eſt, cur haec ut minuta negligamus, qnae tantum habent momenti? Nonne ridentur μετέωροι, qui ſublatis in coelum oculis, ſic contemplantur aſtra, ut tibias impingant in ſaxum? Apelles non contemnebat rationem terendi miſcendive colores, nec ductum ſimplicium linearum, quae in arte, qua praecelluit, infima ſunt. Nec peritus Architectus, circa tectum & Colophonem occupatus, negligit in fundamentum comportare rudera. Haec qui neſcit, Architectus non eſt; qui negligit, opus collapſurum erigit.

Quanquam haec minus negligenda videbuntur; ſi quis periculum fecerit, quantis haec minuta conſtent ſudoribus: Aut ſi quis aggrediatur tractare Scripturam divinam, & in ea, ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Uſu ſentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere, qui non unam

aut alteram annotationem, sed universum opus expenderit. Tu mihi otiosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & videris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot millibus hanc praestare diligentiam difficillimum est; mihi sane fuit, feliciori non invidebimus.

Nullus igitur reprehendat, si argumento suscepto respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus praestitit in hoc scripti genere. Quid alii possint aut praestituri sint, nescio; Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscurarent. Imo vel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, a nobis utcunque tentatam, adjuverit. Absit modo procacitas, quam foedam & indecoram sibi ducunt & Ethnici versantes in re literaria.

Meminerit is, qui reprehensionem parat, se quoque hominem esse, neque minus labi posse reprehendendo, quam potuerit autor operis scribendo. Quanquam longe plus veniae debetur ei, qui prodesse studens in ingenti opere dormitavit alicubi, non assecutus quod voluit, quam ei, qui in alieno libro cupiens ingeniosus videri, venatur quod carpat, & tamen hoc ipsum perperam facit: dumque falsos aliorum errores exagitat, ipse suos veros prodit. Porro nullus est error foedior, quam animus spirans invidiam & vel rectissima carpendi libidinem.

Sic oportet ad librum legendum accedere lectorem, ut solet ad Convivium conviva civilis. Convivator annititur omnibus satisfacere: & tamen si quid apponitur, quod hujus aut illius palato non respondeat, urbane vel dissimulant vel probant etiam, ne quid contristent convivatorem. Quis enim eum convivam ferat, qui tantum hoc animo veniat ad mensam, ut carpens quae apponuntur, nec vescatur ipse, nec alios vesci sinat?

Et tamen his quoque reperias inciviliores, qui palam, qui sine fine damnent ac lacerent opus, quod nunquam legerint. Atque hoc sane faciunt quidam, qui se Christianae pietatis doctores profitentur, & religionis antistites; cum sit plus quam sycophanticum, damnare quod nescias.

Nomen haereseos quo gravius est, & invisius Christianis auribus, hoc turpius est id temere cuiquam impingere. At isti nihil magis habent in promptu, nec dubitant haeresim inclamare, priusquam circumspiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno sue grunniente grunniunt omnes, ita ad hujus aut illius clamorem omnes ejusdem factionis sodales vociferantur haeresim. Ita valde Christiani videri volunt, si in Christianum sint fortiter contumeliosi. Idque quo possint impune, principum tyrannidi favent.

Porro quod obiter admonuimus quaedam, quae videntur dissonare cum his, quae publicitus recepta sunt in Scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicae Christianae plura convelli, quae nunc velut oracula publice docentur: cum privatim fateantur, se diversum sentire.

Addit *Edit.* IV. Ut igitur Causam omnem in pauca contraham, adversus eos, qui totum hoc institutum damnant, docui, pium esse semperque futurum, sacris Codicibus vel adimere mendas, vel aliquid lucis addere, & Spiritui Sancto gratum esse, quicquid huc pro suo quisque modulo attulerit. Si quis animo meo calumniam struit, nihil aliud possum, quam Christum testem facere, me nihil aliud spectasse, quam ipsius gloriam, & Christiani populi fructum. Si quis causatur periclitari Scripturarum autoritatem, demonstravi, hac industria eam servari, non destrui. Si quis fingit tumultum ex novitate, nos publicam lectionem autoritate privata non mutamus, imo ne id fiat, toties admonemus: si quid tumultus fuit, non istuc peperit novitas, sed quorundam intempestivi clamores apud imperitam multitudinem, qui si de vulgi fece essent, impingi poterat, quod imprudenter ansam hanc praebuissem idiotis: nunc quoniam id factum est a sapientiae columinibus, accusari non debeo, si a talibus viris tale nihil oriturum suspicatus sum. Adver-

versus eos, qui requirunt autoritatem publicam, docui nihil esse necesse in opere privatae lectioni parato. Satis est Ecclesiae judicio submissum esse quod profero. Si quis in me desiderat justam eruditionem, arbitror, me superasse, quotquot hactenus in hoc argumento versati sunt. Si curam: si quid defuit, posterioribus, ut habat proverbium, melioribus sarcimus. Si quis hoc quoque culpat, dicam, homo sum, & probatissimorum virorum sequor exemplum. Si quis me negat esse Theologum, Grammatici partes egi. Si Grammaticum aspernantur, non aspernatur Caesar tonsoris aut nomenclatoris officium. Si clamant, hoc non nisi a Theologo praestari potuisse, Theologus infimam Theologiae functionem mihi sumpsi. Si Theologus non est, quo sit alius doctior, non habebit orbis nisi unum Theologum. Quanquam suae cuique dotes suut. Si nullus adferet meliora, res ipsa loquetur, me non omnino lusisse operam. Si quis adferet, gemina mihi debebitur gratia, primum quod exstimularim exemplo, deinde quod juverim praestructa via. Si quis clamitat, haec esse leviora, quam ut operae pretium sit, Theologum huc flectere oculos, reclamant tot insignes lapsus magnorum alioqui Theologorum. Si quos pudet haec nescire, discant & abierit pudor; si pudet pigetve discere, venia dabitur pudori, dabitur & desidiae, livori non dabitur, si junioribus haec discere cupientibus obstrepent: si quem illud habet male, quod Theologos quosdam liberius attigi, ita tum mihi visa est exigere causa, quamquam hoc quoque moderatus sum posterioribus editionibus. Nullum ordinem usquam incesso, in neminem strinxi calamum, nisi virulentissime lacessitus, semper tamen civilitate superior provocatore. Neque quisquam adhuc Theologus aut Monachus in me debacchatus est, etiamsi id fecere Rabbini nonnulli palliati complures. Sed obsecro per Christum, si pergemus ad istum modum nos vicissim dentibus impetere, quid superest, nisi ut mutuis morsibus tandem conficiamur? Quanto consultius fuerit, ut si quis quid in meis scriptis desiderat, aut moneat privatim, quo medear ipse, aut publice coarguat, sed argumentis, non scurrilibus conviciis: ita nec inficietur lector amarulentiae veneno, & a me non vulgaris inibitur gratia. Seniores juniorum profectui comiter faveant, juniores contra senioribus ne insultent: ita majorum aequitas candorque, ac minorum modestia verecundiaque concordiam alet, tumultum excludet, invidiam minuet, professorum autoritatem non laedet, professionis dignitatem tuebitur, utilitatem augebit. Agite quotquot vere Theologi, imo quotquot vere Christiani esse volumus, hoc consilium amplectamur, nec poenitebit obtemperasse. Ex hisce rabiosis contentionibus quid exspectari potest, nisi talis exitus, qualia jam dudum videmus procemia? Haec opinor abunde satisfacient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Caeterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur haec fabula. Proinde sit hactenus huic negotio datum satis.

Omnibus istis tamen argumentis prolatis non potuit Erasmus ita satisfacere adversariis suis, quin variis undique accusationibus petitus iterum ac saepius causam dicere cogeretur; *contra Eduardum Leum* p. 108. Quis autem, inquit, tam sit insanus, ut arbitratu suo mutet, quod est in arcanis voluminibus? Si nobis compertum esset, quid esset scriptum ab Apostolis & Evangelistis, impius profecto foret, qui vel apicem conaretur immutare: nunc quum nec Graecorum Codices nec Latini satis inter se consentiant, quum cotidie depraventur a librariis, velimus nolimus, aliquid est immutandum nonnunquam. Neque consequitur, si quis ad hanc provinciam idoneus id tentet, continuo jus fore quibuslibet, etiam coriariis, id quod Leus ratiocinatur. Si nefas est mutare, quod legit Ecclesia, cur in utroque Testamento tam multa ausus est mutare Hieronymus? cur in Commentariis suis toties adfert vel ex Hebraeorum libris vel ex Graecorum exemplaribus, quod ab hac Lectione, quam Leus Ecclesiasticam vocat, diversum est, & sic adfert, ut quod Graeci legunt, praeferat nostrae edi-

tioni? Id si cui dubium est, legat hujus enarrationem in Psalmos, in Prophetas, & in Epistolam ad Ephesios. His me tueri poteram, etiamsi quid mutassem, & sciens mutassem ex lectione recepta. Si nemo depravasset sacros libros, otiosus esset castigator, imo etiam impius esset. Si quis audebit dicere, in Codicibus, quibus nunc utitur Ecclesia, nihil esse diminutum, nihil additum; nihil depravatum, nihil male redditum, patiar rejici quantumvis eruditum castigatorem: sin res adeo manifesta est, ut negari non possit, non tollo quod legit usus Ecclesiasticus, certe liceat admonere studiosos.

Jam quod ratiocinatur, si quicquam mutetur, ingens imminere periculum, ac brevi vacillaturam autoritatem Scripturae divinae, non mihi persuadeo Leum esse tam stupidum, ut haec scribat ex animi sui sententia. Suspicor illum hanc canere cantionem, vel in odium mei, vel in gratiam quorundam, & unius praecipue, de quo vel absque cribro facile divinabis lector. Quid fiet Graecis, qui ex Evangelico codice pronunciant sacras lectiones, & ea gratia nonnunquam addunt e superioribus repetitum nomen *Jesu*, aut vice pronominis ejus ponunt nomen ipsum? Quid nobis, quum in templo solemniter addimus; *In illo tempore dixit Jesus discipulis suis*, quod aliquoties non habetur in Evangeliis eo loco? Quid fiet divo Lucae, qui precationis dominicae partem omisit? quid interpreti Latino, qui coronidem, quae habetur in Graecis libris, omisit, non approbante Leo? sed ne jocari videamur in re seria, aetate Origenis variabant Graecorum exemplaria, temporibus Ambrosii & Augustini variabant exemplaria, variant & hodie non paucis in locis, nec vacillat tamen autoritas divinae Scripturae.

Spiritus, inquit, Sanctus autor est divinae Scripturae, atque is non est autor dissensionis ac mendacii. Non est igitur a Spiritu quod variat, & quod cum illo non consentit, adversatur; proinde velut inimicum Spiritui Sancto rejiciendum. Hoc Syllogismo labefactat Leus autoritatem omnium sacrorum voluminum. Si quicquid variat rejiciendum, & variant alicubi Hebraeorum tum Graecorum tum Latinorum Sacri Codices, nihil igitur non rejiciendum. Ostendat nobis suo digito Leus, quae sit illa lectio, quam dictavit Spiritus Sanctus, & hanc unam amplexi, quicquid ab hac variat, rejiciemus. Quod si ille non potest, ex collatione linguarum & exemplariorum, ex interpretatione celebrium autorum nobiscum scrutetur, quae lectio sit maxime probabilis.

Et p. 208. Ejusdem est farinae quod sequitur: Tu dum utrumque ex altero restituis, utrumque facis incertum, atque eo incertius, quod non omnes scio subscribent tuo judicio. Si ideo utrumque incertum est, quoniam neutrum omnino vacat mendis, nullus omnino liber non erit incertus, quum nullus omnino vacet mendis. At qui fiat, ut omnes meo subscribant judicio, quum ipse clamen, nolle quenquam fidere meo judicio? Hoc autoritatis servatum est Leo, qui nusquam non videt verum, qui nusquam hallucinatur.

Sed audi virus Leicum: Ex innovatis, inquit, Codicibus, quid periculi sit, nihil dico in praesentia, sed nimis quam timeo, ne periculum ex ipso periculo discamus. Ita quidem Leus. Ego contra puto totum periculum esse metuendum e furiosis capitibus quorundam rabularum, qui turbari malunt totam Remp. Christianam, quam committere, ut ipsi non habeantur in aliquo pretio. Ex meo studio quid periculi sit, nescio; certe summi viri, doctrina absoluti, vitaeque sanctimonia praediti, ad haec dignitate praecellentes, ingenue fatentur se ex meis lucubrationibus permulta didicisse, quae prius non animadverterant. Plurimi fatentur sese ad studium divinarum literarum incitatos fuisse; atque horum quidam his dotibus praediti sunt, ut Leum vix dignum existimem, qui culinam eorum curet. Non quod Leum usque adeo contemnam, sed quod illi tantum excellant eximiis dotibus.

Sed

Sed audi virus etiam virulentius: Antiqua, inquit, Lectio, etiamsi non satis ubique Graeco respondens, nullam nobis peperit haeresim, nihil fovit schismatis, nullam haereticis ansam praebuit ad calumniam, semper exhibuit sensum Catholicum, id sedulo agentibus interpretibus, ut sensus quadraret fidei, etiamsi Graecae non respondeat Lectioni. Non opinor Leum tam stupidum, quin intelligat, doctis haec visum iri prorsus sine mente dicta, quum sint odiosissime dicta. Sed fretus quorundam stultitia, vesanoque in bonas literas odio, ausus est hujusmodi scribere. Atque in his fluit illi, si superis placet, oratio. Dicas ad maledieentiam esse factum. Sed quid hoc est, quod ait Leus? Antequam prodiret Novum Testamentum a me recognitum, nullae extiterant haereses, nulla schismata? Et unde hausit suum errorem Pelagius? Unde suam blasphemiam Julianus Augustus? Unde Bohemi? Unde Joannes Vuiclef, cumque his innumerabiles alii? Hi certe Graece nesciunt, nec aliam norunt interpretationem, quam veterem. Sed unde extiterunt Graecorum haereses? an ex lectionis varietate? nequaquam, sed ex diversa interpretatione. Atqui nihil vetat interpretationem esse diversam, quum eadem sit lectio. Nos, quod saepius iterandum est, Lectionem Ecclesiasticam non convellimus. Jam ostendat Leus unum locum, ex his quae nos annotavimus discrepare a nostra Lectione, unde nata sit haeresis, unde natum sit schisma, unde praebita sit haereticis ansa calumniandi fidem catholicam. Fingat me Leus alicubi miscere scholiis meis, quod dissonat a vero, an ideo incusanda est varia lectio, si ego labor alicubi? Hieronymus alicubi errat in his, quae sunt fidei catholicae. An hoc imputandum est ab illo variatae lectioni? Quas autem haereses, quae schismata mihi narrat Leus? An Capnionem taxat his verbis? Atqui eum alias, ni fallor, appellat parentem omnis virtutis? An Lutherum? quin in hunc igitur stringit eloquentiae suae mucronem? An lapsus sit alicubi Lutherus, nec est Lei nec est meum pronunciare: Vir is mihi videtur magnis dotibus praeditus, utinam utatur his ad Christi gloriam! Et tamen si quid errat, non hausit hoc ex varia lectione. An Fabrum notat? Illius viri tanta est apud omnes reverentia, vel ob caniciem vel ob vitae sanctimoniam, ob tot vigilias in publicam utilitatem desudatas, ut nullus adhuc illi impegerit haeresim. Superest igitur Erasmus, in quem ista jaci videantur. Verum quum toto hoc libro summis viribus Leus sit annixus, ut omnia verteret in haeresim, etiam quae sunt optime dicta, tamen nihil adhuc successit, imo dum me conatur haeretici dogmatis autorem facere, ipse qualem se declararit, non proloquar, tacitus apud se lector intelligit quid velim. An schisma putat esse Leus, quod quum tot egregii proceres Ecclesiae magnis studiis complectantur laborem meum, quem exhausi in Novo Testamento restituendo, pauci quidam rabulae commoti sint? vel quod nolint videri quicquam nescire, vel quod ob stoliditatem animi putent esse haereticum, quicquid ipsi nesciunt, vel quod ob odium erga bonas literas autoris odio damnent etiam quae recta sunt. Si quid hic est tumultus, his imputetur, qui seditiose vociferantur, apud populum indoctum, esse qui corrigat *Pater noster*, qui corrigat *Magnificat*, qui corrigat Evangelium Sancti Joannis, qui subvertat autoritatem sacrae Scripturae; qui haereses & Antichristos miscent ubique cum negotio bonarum literarum, qui haec decantant in conviviis, in plaustris, in navibus, in conciliabulis, qui haec insusurrant in secretis confessionibus, blaterantes adeo stolida, ut rideantur etiam ab idiotis & mulierculis paulo cordatioribus. Isti quod quidem in ipsis est, concitant schismata. Qui tales scribunt libellos, qualis hic est Lei, seditionum autores sunt: non ego, qui quod possum communico, judicium Ecclesiae deferens.

Denique adversus *Petrum Sutorem* p. 641. Si fuerit, inquit, auditum, in sacris libris esse aliquid vitii, semel corruit autoritas totius Scripturae divinae, Pontificum, Orthodoxorum, Conciliorum, Theologorum: breviter totius Ec-

clesiae. Haec quo vehementius exaggerat Sutor, hoc in majus periculum vocat Ecclesiam, quum negari non possit, in hac versione esse quaedam oscitanter reddita, quaedam relicta, quae Hieronymus negat esse germanae lectionis, quaedam publicitus cani legique in templis palam depravata; quemadmodum abunde declaravimus. Proinde dum ista sedulo debacchatur Sutor, pugnat adversus autoritatem Scripturae & totius Ecclesiae. Veluti si quis asseveraret regem non esse regem, cui quicquam inesset naevi in cute, quum constaret regium corpus non vacare naevo, is non tueretur regiam dignitatem, sed eam in periculum vocaret. Etiamsi naevi, de quibus nos agimus, magis sint in veste Scripturae divinae, quam in corpore. Si Sutor id praestare posset, quod affirmat, recte consuleret, quum nobis, tum Scripturae sacrae. Nunc suo stulto patrocinio gravat Scripturam arcanam, & in angustias detrudit, unde non potest eam eruere. Porro quoties nobis res est cum haereticis aut allophylis, non multum est controversiae de lectione, quae fere convenit, aut si quid discrepat, non multum facit ad victoriam, qualis dissonantia comperitur & negligitur in diplomatis Pontificum de rebus etiam arduis, caeterum de sensu tota est digladiatio. Quam ingens vero inter enarratores varietas!

Quod si ob quamvis levem varietatem vacillat tota Ecclesia, quomodo tot annis constitit, quum & Latinorum & Graecorum Ecclesia sequeretur Septuaginta translationem a primo statim Scriba vitiatam? Quomodo deinde constitit, quum hodie quoque varient Latini Codices, & ab aetate Hieronymi variasse declarent interpretes, subinde citantes diversam lectionem, nonnunquam ejusdem loci triplicem aut quadruplicem?

An ita demum constabit autoritas Scripturae divinae, si fortiter negemus in libris esse quicquam varium aut mendosum? Quid profuerit, si res ipsa mox redarguat nostram asseverationem? Quod si prodere varietatem aut depravationem est subvertere Ecclesiam, faciunt hoc omnes interpretes usque ad Hugonem Cardinalem. Fecit hoc jam pridem Laurentius Valla, nec vacillavit Ecclesia; Faciunt hoc Commentarii veterum, Cyrilli, Chrysostomi, Theophylacti, Cypriani, Augustini, Ambrosii, qui diversam sequuntur lectionem: Faciunt idem libri, qui magna cura servantur in publicis bibliothecis, ostendentes nobis triplex Psalterium, & utramque translationem e Septuaginta & ex Hebraica veritate. Haec omnia erant abolenda, ne quis posset dicere, quid mecum agis ex autoritate Scripturae, quae vacillat nec sibi constat? Denique cur patitur Ecclesia Vetus Testamentum Hebraica Graecaque lingua excudi, Novum Graeca? Haec enim non solum arguunt varietatem lectionis, verum etiam indicant in N. T. duntaxat, esse apud nos Soloecismos absurdissimos, ambigue, obscure, ac perplexe reddita, aliaque incommoda, quae in literis Apostolicis non fuerant, sed a nobis inducta sunt. Quin & M. Tullius erat abolendus, ne cui ex gustata hujus dictione tam expolita sordescat incultus sermo vulgatae translationis. Et haec est illa horrenda totius Ecclesiae calamitas, quam somniat Sutor exorituram ex nostra versione.

Si Sutor simili clamore posset efficere, ne quid esset corruptum aut submissitium, aut pseudepigraphum in veterum orthodoxorum monumentis, optarem illi Stentoream vocem, hortarer, ut quam posset clarissime vociferaretur. Nunc quum isti clamores nullam partem mali tollant, illud potius agendum, ut quamtum licet corrigantur depravata, & adhibeatur cautio, ne liceat in posterum depravare quod rectum est.

Qua in re quum a nobis hactenus sudatum sit animo sincero, magno studio, comprobantibus industriam nostram summis Pontificibus, gratulantibus eruditis, applaudentibus & adjuvantibus Episcopis, collaudantibus & Theologis, idque non absque fructu, nisi forte mentiuntur omnes, qui mihi per literas gratias agunt, quod ex meis laboribus fructum haud mediocrem ceperint, quorsum attinent

tinent illa furiosa, quae Sutor quodam in loco detonat, in Fabrumne an in me incertum; sed omnino in causa pari: O temeritatem, inquit, plus quam diabolicam! Scisne miser, cur nullus praecedentium Patrum eam castigare attentavit post Hieronymum? nempe quod omnes in communi persuasum habuere, eam esse verissimam ac certissimam, nihilque penitus vel erroris vel falsitatis complecti; Eam ob rem non sunt ausi temerarias manus adhibere, & casso imo impio labore se fatigare, quemadmodum miserrime fecisti, qui ausus es promptuario Spiritus Sancti vim inferre, & superbia luciferiana succensus, Tabernaculum altissimi, Domum Dei, Thesaurum Christianismi, Columnam Ecclesiae ac denique Fundamentum totius veritatis ac bonitatis infamare. Quo denique modo id moliri ausus es, quod nec haereticorum nec insanorum hominum ullus praesumsit? O miranda supra modum arrogantia! Audivimus Ajacis eloquentiam, quae verba, si dicerentur in Manichaeum aut Marcionem, satis habebant amarulentiae, nunc quum dicuntur in eum, qui pro sua virili sacros libros repurgat a mendis, illustrans obscura, explicans impedita, quid fingi potest insanius aut dementius? In eos haec erant detonanda, qui radunt, qui corradunt, qui depravant sacros Codices, qui perperam citant, qui perperam interpretantur sacras literas, quorum de numero Sutor est, qui quum nihil sciat, omnia pronunciat, omnia praescribit. Talibus debemus, quod habemus sacros libros adeo contaminatos.

Non subvertit templum Domini qui sarcit ac restituit, quod viciavit caries, quod arrosere mures, quod detraxit Sacrilegus. Imo in templis maxime venerandis semper est quod operentur artifices. Idem faciendum est, & semper factum est in libris sacris. An is injuriam facit limpidissimo fonti, qui repurgat aut sarcit canalem, qui tollit injecta cadavera? An is contaminat thesaurum Christianismi, qui sordes injectas conatur abstergere? Neque vero falsitas est Scripturae sed hominum; neque vitium est Scripturae sed nostrum: quod homines incurii invexere, fas est ab homine diligente tolli. Et p 634. Audi nunc bellum vaticinium; Si rescitum fuerit, esse in Vulgata translatione, quod corrigi mereatur, uno loco labefactato semel corruet universa divinae Scripturae autoritas, extinguetur caritas & fides, inundabunt haereses & schismata, committetur blaspemia in Spiritum Sanctum, qui parum diligenter adfuerit Hieronymo. -- Pontificibus, Episcopis, probatis Doctoribus, quibus contigit utriusque linguae peritia, crimen atrox impingetur, qui tot seculis passi sint in sacris libris aliquid insidere mendarum. Vacillabit autoritas Theologorum, qui dicentur hactenus non intellexisse sacras literas; Denique sic futurum est, ut e fundamentis collabatur Ecclesia Catholica.

Si divinationem recipimus, audi nunc contra vaticinium longe probabilius: Si linguae & bonae literae viguerint, in omnibus autoribus erit minus mendarum, in omnibus disciplinis erit major puritas, erunt certiora judicia, non licebit posthac cuivis ebrio sciolove depravare sacros Codices. Nihil vero decedet autoritatis orthodoxis & scholasticis doctoribus, si, qui frequenter antehac perperam citabant sacras literas ex depravatis libris, ex corruptis ac falsis commentariis, nunc citent ad rem. Nec ulla nota impingetur vetustis doctoribus, Cypriano, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Bedae, qui pro viribus exclusere eos, qui sacros libros vel corroderent vel amputarent, vel depravarent; Nec ulla infamia intentatur Pontificibus, Episcopis & Conciliis, qui frequenter hac de re tractarunt, sed gravioribus negotiis impediti sunt. ---- Nihil autem esse periculi Ecclesiae vel ipsa res arguit. ---- Jam plus decem, ni fallor, anni sunt, quod mea versio teritur manibus hominum, nec hinc ullum exortum est malum, nisi quod plures attentius legunt sacros libros. Tantum vociferari coeperunt ventres quidam, quibus nihil placet, nisi quod ipsi faciunt. Nec aliud profecerunt, nisi quod suam inscitiam cum insania pari conjunctam prodide-

diderunt orbi. Et si pergant, probabile est illis imminere supremum fatum. ---- Mundus resipuit, deludi fucis puerilibus diutius non potest. ---- Quanto haec divinatio probabilior est ariolatione Sutoris?

Et p. 614. Sed variant & Graeci Codices, nec carent mendis. Nihil vetat ex diversis exemplaribus Graecorum, quae tamen non usquequaque careant mendis, restituere quaedam in nostris, quando videmus & Sutores ex pannis, quos excidunt ex vestibus non omni ex parte integris, consuere centonem integrum.

Multas hujus argumentationes praetereo prudens. Quoniam autem frequenter nobis obgannit vitium, falsitatem, maculas & rugas in divinis libris, nemo sic insanit, ut Spiritui Sancto aut Prophetis aut Evangelistis tribuat falsitatem; sed fieri potest, ut interpres, ut scriba labatur alicubi, sine detrimento gravi totius Ecclesiae. Et iste perpetuo sic loquitur, quasi quisquam divinitus datam Scripturam arguat falsitatis.

Caeterum quod toties exaggerat, omnia corruere, si quis dubitet de scribis aut interpretibus, autoritatem Scripturarum, fidem, caritatem, ecclesiam, autoritatem Synodorum, Pontificum, veterum Orthodoxorum, Theologorum; simile quiddam mihi facere videtur Sutor, quale fecit is, qui lusit batrachomyomachiam, qui ob ridiculum concursum ranarum ac murum fingit omnes deos & deas cogere concilium, ac discordibus studiis inter ipsos disceptare, neque unquam finem futurum fuisse, nisi Jupiter suo fulmine praelium diremisset. Jam tot annis teritur omnium manibus mea versio, ne musca quidem ulla movisset tumultus, nisi rabulae quidam indocti juxta ac stupidi seditiose clamassent apud populum, ad quem haec res nihil attinet.

Et si revera tantum esset periculi, quantum verbis exaggerat Sutor, non in eos saeviendum erat, qui pro sua virili consulunt sinceritati divinae Scripturae, sed in librarios potius & sciolos, qui depravant libros, quibus utitur ritus Ecclesiasticus. His erat ferenda lex, ne quis describeret sacros libros, nisi ad exemplar probatum, &, quod scripsisset, religiosa diligentia conferret. Idem multo magis magis praescribendum erat typographis. Hanc decebat esse curam Episcoporum ac Principum.

Contra *Jac. Latomum.* p. 75. Quod si quis ideo nolit aliquid corrigi in divinis voluminibus, ne videatur usquam errasse Ecclesia, is mihi respondeat velim: Ecclesia habebat editionem N. T. antequam emendaret Hieronymus. Si in priore editione nihil erat erroris, cur Damasus jubet emendari? sin erat, consequitur Ecclesiam uti, quo possit esse melius, ne quid de errore loquar --- quid vetat hac etiam in parte veterum eruditioni nonnihil accedere? Nec enim quisquis hoc agit, quaelibet sequitur exemplaria, nec uni fidit Codici, sed in his habito delectu non tantum fidit collationi Codicum, sed circumspicit, quid apud Graecos ac Latinos probatissimus quisque interpres legerir, quid interpretetur, & quomodo inter se consentiant; & tamen ne sic quidem adimit cuiquam judicandi jus.

Denique concedit hoc, utilem esse laborem eorum, qui conantur sacrae Scripturae libros quam purgatissimos tradi. Recipit Hieronymi & Augustini judicium, ut ad Graecorum voluminum fidem conferantur emendandi, sed hactenus recipit, ut humanum esse dicat, quodque falli possit: quippe quod non demonstrationibus sed conjecturis innitatur. Fatemur hominum esse consilium, sed insignium hominum: fatemur rem conjecturis agi, sed in qua secus agi non possit. Atqui haec conjectura, quum tam multa concurrant, puta Graecorum Codicum consensus, veteres Interpretes, Latinorum vetusti Codices, Commentarii principum fidei nostrae, sensus ipse maxime congruens ei loco, jam plus quam probabilis redditur haec conjectura. Denique parum valeat haec regula, dummodo dent ipsi certiorem, eam cupidissime amplectemur".

Tan-

Tandem Erafmus omnium doctorum & praecipue omnium Proteftantium judicio vicit caufam fuam, ita ut ftudium hoc, quod in colligendis atque examinandis variis lectionibus N. T. Latinis vel Graecis ponimus, certatim doctis commendaretur, neque quisquam, qui exiftimationi fuae confultum cupiebat, per duo inde elapfa fecula illud aperte oppugnare auderet.

A°. 1524. *Robertus Stephanus* Biblia Latina ex veteribus exemplaribus emendata edidit, quam editionem dein faepius revocavit fub praelum: annoque 1539. auxit variantibus Lectionibus, cum notatione Codicum MSS. margini adfcriptis.

A°. 1537. *Sebaftianus Munfterus Evangelium Matthaei Hebraicum* a fe alicubi repertum edidit: illud autem ex incorrecto Latino converfum effe ex eo apparet, quod quoties eadem vox Graeca aliter in Latino redditur, etiam in Hebraico diverfa occurrunt vocabula: contra ubi diverfae voces Graecae eodem modo in Latino vertuntur, in Hebraico eadem vox recurrit; ut Matth. II. 7, 8. *diligenter didicit*; III. 2. *pœnitentiam agite.* XV. 32. *triduo.* XVII. 14. *faepe & crebro.* XVIII. 12. *eam quae erravit.* 24. *qui debebat ei.* XX. 13. *facio tibi injuriam.* XXII. 26. *usque ad feptimum.* XXIV. 24. *ut in errorem inducantur, fi fieri poteft.* XXVII. 5. *laqueo fe fufpendit.* XX. 1. *primo mane*, ad verbum, Latinum fequens Codicem, convertit.

A°. 1546. *Synodus Tridentina* decrevit, ut pofthac Sacra Scriptura, potiffimum vero haec ipfa Vetus & Vulgata editio quam emendatiffime imprimatur.

A°. 1547. *Joannes Hentenius* juffu, inftructione ac judicio Theologorum Lovanienfium ad Codices Stephani aliosque plus minus viginti MSS. Biblia edidit cum privilegio Caroli V. Imperatoris.

Iidem Theologi Lovanienfes, praecipue vero *Franciscus Lucas Brugenfis* ex collatione aliorum exemplarium MSS. multa addiderunt A°. 1574. & 1580. quorum confilium his verbis aperit Praefatio ad Cardinalem Sirletum: Sed erunt fat fcio, qui haec noftra ridebunt, atque ut frivola afpernabuntur, ii nempe, qui aut Scripturam ipfam Sacram, aut illius praecipue Vulgatam Latine Editionem, ob ftyli humilitatem atque incomptas ac nativas phrafes parvi pendunt, nec curae ipfis funt, quae occurrunt fubinde Codicum varietatulae. At eorum ego nihil movebor fententiis, qui & Scripturam ipfam Sacram, & Vulgatam illius Latinam Verfionem, antiquiffimam illam & SS. Tridentinae Synodi declaratione prae ceteris univerfis authenticam, eo profequor honore, ut longe faciam pluris, unum hic etiam minimum fuae integritati locum reftituiffe, quam Ciceronis, Salluftii, Virgilii, Horatii, aut cujuscunque alterius hujus ordinis, quinquaginta. Et fi qui laudi fibi ducunt, horum Editiones a mendis vindicaffe; longe ego majori dignum laude cenfeo, qui hic id operae collocarit. Non ita vero id operae hic defidero, quafi Scriptura facra erroribus obnoxia fit, quae a prima Veritate profecta veritatis regula eft, fed quod in Codices five apographa, Graeca maxime & Latina, per frequentem exemplarium in exemplaria transfufionem, nunc librariorum nunc lectorum ofcitantia, incuria, infcitia, temeritate, labeculae, errata, depravationesque fubinde irrepferint, quae aliorum Codicum five apographorum collatione mutari, corrigi, auferri, debeant. Id cum in ipfo Scripturae fonte acciderit (perfpicuum eft in N. Teftamento Graeco: nam de veteri Hebraeo nihil dicere volumus) longe magis in translatione accidiffe potuit.

Quare quod nobis objectant alii, cum vetus editio Latina a Tridentino Concilio probata, atque authentica pronunciata fit, nulla amplius opus effe caftigatione, ridiculum prorfus eft. Neque enim Concilium editionis hujus exemplaria erratorum expertia effe judicavit, neque etiam certum aliquod editionis exemplar fequendum omnibus propofuit: fed editionem ipfam caeteris, quaecunque ex-

extant, Latinis Editionibus praetulit, & authenticam definivit. Hanc qui voluerit ex Hebraeo aut Graeco mutare, aut suo pro judicio corrigere, correctamque pro ipsa Veteri Editione emaculata proponere, is Synodi sententiae procul dubio adversatur: Non enim veterem servat, sed suam obtrudit editionem. Caeterum qui ex variis ipsius veteris editionis exemplaribus illi emendandae & primaevae lectioni germanaeque interpretis scripturae restituendae operam navat, tantum abest, ut menti Synodi adversetur, ut ipsa ad hoc Synodo hortante ex mente Synodi faciat. Statuit enim ut haec ipsa Vetus & Vulgata editio quam emendatissime imprimatur; emendate autem imprimi haud posse videtur, nisi, collatis variis illius exemplaribus, menda deprehensa eliminentur, sincera lectio admittatur. Qua in re ut Synodi desiderio satisfaceret Theologica Facultas, & D. Hentenio, & post nobis hoc operis demandavit &c. Criticorum S. To. 7. p. 917.

A°. 1555. *Tacitus Nicolaus Zegerus* ediderat Coloniae Epanorthoten sive Castigationes in N. T.; in prologo ad Julium III. conqueritur: Tanta est passim in N. T. Codicum varietas ---- ut nonnisi perplexae fuerit difficultatis comprobare ac demonstrare, quae in ipsis haberi ac censeri debeant pro germanis, intemeratis, ac Apostolicis: Graeca exemplaria dissident a Latinis, Graeca pariter ac Latina moderna a veteribus, vetera a veteribus &c. In peroratione libri vero: Deprehendimus, inquit, eos ipsos Codices; quos nonnulli castigatores pro admodum antiquis habuere, vix ante annos CCC. vel CCCC. & plures etiam eorum longo intervallo citra descriptos fuisse. ---- At vero quae nos passim citamus nominatim exemplaria, tam sunt vetusta, ut nonnulla descripta credantur ante annos DCCC. aut DCCCC. ne quid plus dicamus.

A°. 1556. *Theodorus Beza* edito N. T. de Versione Vulgata ita in praefatione judicat: ---- eam ego maxima ex parte amplector, & caeteris omnibus antepono ---- p. p. in Erasmum invehitur: Deinde, inquit quam immerito multis locis veterem interpretem reprehendit, tanquam a Graecis dissentientem! Dissentiebat, fateor, ab iis exemplaribus, quae ille nactus erat. Sed non uno loco comperimus aliorum Codicum, & quidem vetustissimorum, autoritate eam interpretationem niti, quam ille reprehendit: Quin etiam aliquot locis animadvertimus, veteris interpretis lectionem, quamvis cum nostris Graecis exemplaribus non conveniat interdum, tamen multo melius quadrare, nempe quod emendatius aliquod exemplar sequutus esse videatur. Hoc denique votum subjungit: „Si is esset omnium ac praesertim Regum ac Principum animus qui esse debebat, nihil haberent antiquius, quam ut primo quoque tempore doctissimos quosque homines undique cogerent, ex quorum consensione & autoritate utriusque Testamenti interpretatio semel ederetur, cujus quoad ejus fieri posset sacra & inviolata esset autoritas. Neque enim ab uno aliquo, quantumvis pio ac docto, tantum opus rite absolvi posse videtur".

Quod salubre consilium Bezae, nemini praeterquam ei, quem minime autor ex principibus Orbis Christiani secum facturum aliquando exspectasset, *Pontifici* nimirum *Romano* sese probavit, sicut ex praefatione a Cardinale Bellarmino Bibliis praefixa cognoscere licet: Quamvis, inquit, insignium Academiarum Theologi in editione Vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia; & Codices MSS. complures & vetustiores summi Pontificis jussu conquisiti, atque in urbem advecti erant ---- ideo Pius IV. P. M. ---- lectissimis aliquot S. R. E. Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum Literarum tum variarum linguarum peritissimis viris eam provinciam demandavit, ut vulgatam Editionem Latinam adhibitis antiquissimis Codicibus MSS., inspectis quoque Hebraicis Graecisque Bibliorum fontibus, consultis denique Veterum Patrum Commentariis accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum con-

ven-

ventum illum, ---- jamdudum intermissum Sixtus V. ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum (A°. 1590.) typis mandari jussit. Quod cum jam esset excusum, &, ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in S. Biblia praeli vitio irrepsisse, quae iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte praeventus praestare non potuisset, Gregorius XIV. ---- perficere aggressus est. Sed eo quoque de hac luce subtracto, tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. opus in quod Sixtus V. intenderat, perfectum est (A°. 1592.)

Accipe igitur, Christiane Lector --- veterem ac Vulgatam S. Scripturae Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita caeteris omnibus, quae ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem purioremque esse minime dubitandum. ---- p. p. sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quae mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt, tum quod ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam S. Hieronymus non semel admonuit &c. Idem Bellarminus repetit Epistola ad Lucam Brugensem A°. 1603: Scias velim, Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata, multa enim de industria pertransivimus, quae correctione indigere videbantur. Quod etiam Card. Baronius confirmat: Fateor, inquit, nonnulla adhuc superesse, quae in melius mutari possent.

Sixtus V. methodum in sua Editione adhibitam ita planius explicat: In quacunque Lectione plures vetustiores atque emendatiores libri consentire reperti sunt, ea jure optimo quasi primigenii Textus verba aut his maxime finitima retinenda decrevimus. Id vero ad germanam editionem constabiliendam praesidium ubi desideratum est, tunc SS. Patrum veterumque expositorum enarrationes, quibus diversa Scripturarum loca & libros illustrarunt, subsidio fuere: in quibus quicquid e re nostra observatum fuit, id in hujus operis partem adscitum est. In iis tandem, quae neque Codicum neque doctorum magna consensione satis munita videbantur, ad --- Graecorum exemplaria duximus confugiendum, --- ut quod apud nos, variantibus Codicibus, inconstans diversum ac multiplex erat, id uniforme consonum uniusque modi ipsorum fontium veritate perspecta sanciretur".

Nescio sane, utrum diligentiam potissimum, an modestiam eorum, qui Romanae Editioni praefuerunt, admirer. Illud vero cujusmodi sit adsequi nequeo, cur Itali, qui lectionem Librorum Sacrorum alias negligunt, & plebi Christianae invident, nullis sumtibus laboribusque pepercerint, ut Editionem istorum librorum haberent quam emendatissimam: cum interim Germani atque caeteri Protestantes, qui verbum Dei sub omnium oculis manibusque esse volunt, unum illum mendosum Codicem, qui forte fortuna primo Editori in manus venerat, quasi de coelo delapsum reliquis universis praeferant, & in hoc quasi coeco assensu perseverent, ut qui duobus seculis elapsis totque undique oblatis adjumentis, nihil omnino curarunt, ut Sacer Textus emendatior prodiret? Unde quaeso isthaec partium permutatio, ut Pontificii scilicet partes Protestantium, & hi vicissim partes illorum sustineant?

Non tamen eidem Editioni Romanae utique plus tribuendum, quam ipsa sibi tribui postulat, aut de castigatiore Editione desperandum est. Extant enim hinc inde Codices Latini, Graecis & aetate vetustiores & numero plures, quorum variae Lectiones partim ab Erasmo, Stephano, & Luca Brugensi publicatae sunt, partim vero adhuc in Bibliotheca Regia, Argentinensi, Tigurina, Basiliensi, Genevensi &c. latent: ex quorum omnium collatione multa adhuc erui atque emendari possent. Praeter istos in Anglia reperiuntur Codices Evangeliorum, omnium vetustissimi, praecipue Londini in Bibliotheca Cottoniana, & Cantabrigiae in Collegio Benedicti; ex quibus utinam Editio Versionis

Hieronymi emendatissima, quam ante hos annos triginta una cum Novo Testamento Graeco ad praelum paraverat, & fratris filio edendam moriens reliquerat Vir sagacissimus *Richardus Bentlejus*, tandem aliquando in lucem prodiret!

Post haec omnia prodierunt *Romae* A°. 1740. in folio *Vindiciae Canonicarum scripturarum Vulgatae Latinae editionis, seu vetera sacrorum Bibliorum fragmenta juxta Latinam antiquam Italam, duplicemque S. Hieronymi translationem, Opera & studio JOSEPHI BLANCHINI Veronensis, presbyteri Congregationis Oratorii Romani, Tomus primus*, qui nonnisi Prolegomena, dissertationes, & quorundum Codicum Characteres exhibet, & solus hactenus ad notitiam nostram pervenit. Editor promittit *sex* alios Tomos, quorum *quartus*, qui proprie huc pertinet, *complectetur plures utriusque Fœderis libros secundum Italam Versionem*: quos si haberemus, certius judicare possemus, quid Hieronymus emendaverit, & quid inemendatum reliquerit. Ut autem intelligeremus, quibus subsidiis instructus Editor ad opus accesserit, describit primo Codices Versionis Italicae, Evangeliorum quinque, *Vercellensem* scriptum manu S. *Eusebii* Episcopi Seculo IV., *Perusinum* Seculo VI. adscriptum, *Brixianum* Sec. VIII. *Vindobonensem* Sec. VI. *Veronensem* Sec. V. quibus jungit unum *Epistolarum Pauli* Seculi VII. ex Bibliotheca *Vaticana*: qui praecipue notandus est, quod cum codices Evangeliorum, etiam veteres, sint satis obvii, reliquorum N. T. librorum exemplaria multo rarius reperiantur. Ex brevibus a *Blanchino* productis speciminibus constat, autores Versionis Italicae & librarios tum ordinem verborum Graecorum non servasse, tum hinc inde quaedam omisisse vel addidisse, quae sine dispendio sensus vel abesse vel non abesse posse putabant, interdum pro voce obscura clariorem, ut *farinam* pro *tribus satis* substituisse, interdum etiam in vicinis vocibus aberrasse, ut quando pro *finibus* habent *regiones* Matth. II. 16. confundendo ὅρια & χώρας. vid. supra p. 83.

Secundo describit duos Codices Bibliorum, Caroli Magni jussu ab *Alcuino* emendatorum, quorum alter in Bibliotheca Vallicellana, alter in Bibliotheca S. Pauli extra Urbem servatur. Quod autem existimat, priorem Codicem esse ipsum Alcuini αὐτόγραφον, vereor ut multis probetur. Quis enim facile credat Alcuinum scripsisse Prologum Epistolarum *Canoniorum*; item ad *Corintheos*, ad *Galathas*, ad *Philipenses*, *Epistolae* ad *Colosenses* ad *Tesalonicenses*, *Thesalonicenses* & *Thessalonicenses*, neglectis omnibus Orthographiae regulis? aut Alcuino *prologum Epistolis Catholicis nomine Hieronymi praefixum*, fuisse cognitum, cum in libris de Trinitate loci 1. Jo. V. 7. nullam fecerit mentionem? Quin vehementer suspicor, autorem illius Prologi fuisse *Pacificum* Archidiaconum Veronensem, qui vixit sub *Lothario* imperatore, ex cujus Bibliotheca Ill. Marchio *Maffei complexiones Cassiodori* (sed, ut puto, a Pacifico hinc inde interpolatas) edidit Florentiae A°. 1721. Confirmatur, ni fallor, haec conjectura tum ex ratione temporum tum ex Epitaphio Pacifici anno 846. mortui:

Archidiaconus quiescit hic vero *Pacificus*,
Sapientia praeclarus, & forma praefulgida.
Nullus talis est inventus nostris in temporibus,
Quod nec ullum advenire unquam talem credimus.
Ecclesiarum fundator, renovator optimus ----
Nullus unquam sic peritus in tantis operibus.
Bis centenos terque senos Codicesque fecerat ----
En invenit argumentum, & *primum fundaverat*
Glossam Veteris & Novi Testamenti: &c.

Denique affert variantes Lectiones ex Codice *Toletano* Bibliorum, literis Gothicis scripto Seculo X. Ex eodem Autore p. xxx. etiam didici, Codicem *Vaticanum*, supra, p. 23. descriptum, habere Accentus a prima manu appositos, contra quam putaveram initio paginae 42.

De

DE VERSIONE SYRIACA.

Novum Testamentum *Syriacum* ex Editione *Caroli Schaaf* Lugduni Batavorum A°. 1708. Haec Versio, si certos homines audias, omnium est antiquissima, ab Apostolo aut Apostolico viro concinnata; haec mentem scriptorum, qui Syriacam h. e. patriae suae linguam loquebantur & in mente habebant, felicius exprimit, quam ipse Textus Graecus &c. Quod quam a vero abeat judicium, ex his, quae subjiciam, patebit. Nam observandum est, 1. Historiam adulterae Jo. VIII. & Apocalypsin, item posteriorem Petri, secundam & tertiam Joannis, & Judae Epistolam, a Syris publice non legi, & in MSS. plurimis & primis Editionibus non comparere, sed a novo quodam interprete satis imperite ex Graeco conversa adjecta esse: v. gr. Judae 6. δεσμοῖς ἀϊδίοις, *vinculis ignotis*, Apoc. VIII. 13. ἐν μεσουρανήματι *in media cauda in sanguine*. 2. Ipsum veterem Interpretem non, ut Coptus & Latinus fecerunt κατὰ πόδα, Textum Graecum sequi, sed magna licentia usum alia pro aliis substituere, & frequentius paraphrasten agere. Vid Matth. XVII. 14. XX. 16. Luc. II. 1. XXI. 11. Col. IV. 16. 2. Tim. IV. 13. Heb. VI. 4. VII. 3. Act. I. 12. XVII. 19. 36. 3. Loca ex V. T. citata, non prout in Graeco Textu extant juxta Graecam τῶν O. Versionem, sed juxta Hebraicum Textum in Syro legi, qui etiam non *Beelzebul* sed *Beelzebub* scribit: quae ἀκρίβεια a temporum Apostolicorum ratione remota est, alicubi etiam vim argumenti Apostolici enervat. 4. Matth. XXVII. 9. nomen *Jeremiae* studio omisisse, quia judicabat alienum esse. 5. Cum nesciret quid esset δευτερόπρωτον Luc. VI. 1. & προβατικὴ Jo. V. 2. omnino omisisse, & Act. XIX. 38. ἀγοραῖοι. 6. *Ptolemaida* vocare *Acco*, quod nomen ista urbs sub imperio demum Saracenorum h. e. post septimum seculum recuperasse videtur. 7. Jo. V. 27. *Quod ipse sit filius hominis*, jungit cum sequentibus, *ne miremini hoc*: non cum praecedentibus; quae distinctio videtur sapere argutias aevi posterioris. 8. Fabricium in Bibl. Gr. lib. V. c. 2. p. 321. testari, editam Syriacam Versionem N. T. distare ab illa, qua S. Ephrem usus est. 9. MSS. Codices Evangeliorum Syriacos habere Canones Eusebii, ejusque Epistolam ad Carpianum. 10. Eos qui typis curaverunt edi hanc Conversionem, magnam sibi sumsisse licentiam, non tantum ut ea omnia incautum lectorem celarent, quae nos hactenus proposuimus, sed ut de suo quoque quaedam subinde insererent; exemplo sit locus celebris 1. Jo. V. 7. de quo *Tremellius*, cum Syram Versionem Latine ederet, in margine ita scribit: „Totum septimum versiculum Syrum Testamentum omittit, sicut etiam multi Codices Graeci, qui ita restitui posset . . . . sed quia non modo in impresso sed etiam in MS. Codice Heidelbergensi omittebatur, nec in omnibus vetustis Graecis Codicibus legebatur, textui inserere non sum ausus". *Schaafius* vero in Var. Lect. ad illum locum haec habet: „Versum septimum octo Editiones non habent, Tremellius eum ita de suo in margine posuit; Gutbierius & ego ex Tremellii notis eum descripsimus, & Textui inseruimus". Quid tandem fiet de Textu Sacro, si Editoribus licet, ea quae alius *de suo* in margine posuit, quia Textui inserere religio ipsi fuit, postea nulla nota distinctionis apposita, reclamantibus omnibus Codicibus MSS. atque editis, Textui intrudere? 11. Neque hoc silentio praetereundum, *Millium* in enotandis Versionis Syriacae V. L. sexcentis locis, cum quod ignarus linguae Syriacae esset, ac verba tantum interpretis inspiceret, quod fatetur ipse prol. 1472., tum quod imprudens Editoris in punctis vocalibus aut literis mendose exprimendis fidem secutus sit, aberrasse.

Versio etiam Syriaca in *Arabicum* sermonem translata est, cum Saraceni Syriam occupassent, & linguae Syriacae usus sensim periret. Epistolas ad Corinthios & Acta Apostolorum ex isto Arabico Latine vertit, atque ex Bibliotheca

Palatina edidit Franciscus Junius A°. 1578. in Octavo, qua Editione Beza frequenter usus est.

Eadem Syriaca Versio in *Persicum* sermonem translata est, teste Renodotio. *Armeni* etiam suam Versionem contulerunt cum Syriaca, & huic singulis in locis congruentem fecerunt, teste Gregorio quodam Scholiaste Syro.

Translationem Syriacam in Latinum sermonem primus convertit *Emanuel Tremellius* A°. 1568. adjutus Editione Widmanstadii & MS. Palatino; qua vero ratione in isto negotio versatus fuerit, ipsius praefatio docet; ubi „Clarissimorum aliquot, inquit, mihique amicissimorum hominum crebris cohor„tationibus, meaque erga Ecclesiam Dei voluntate, rem ipsam Deo approbante, „ante triennium tandem aggressus sum, & hoc modo, qua potui fide & dili„gentia, administravi. Prima nobis cura fuit Lectionis; quam si diversam in„venimus, id diligenter notavimus, & quod pro nostra mediocritate optimum „judicavimus, id potissimum secuti fuimus". Quod in Syriaca Versione praestitit Tremellius, idem sine dubio praestitisset, si N. T. Graeci Editionem in se suscepisset.

Anno 1599. *Alexias Menesius* Lusitanus, Archiepiscopus Goae apud Indos, in Synodo Diamperensi sanxit, ut Christiani in Taprobane & Malabaria codices Versionis suae Syriacae ad Vulgatam Latinam corrigerent; idque tam inepte, ut etiam manifestas librariorum Latinorum aberrationes pro genuino Textu illis obtruderet, & Luc. VI. 35. legi juberet, *nihil inde sperantes* pro *nihil desperantes*, contra lectionem veterum Codicum Latinorum, quos vidi, Cantabrigiensis Bezae, Collegii Ludovici Magni, & duorum Basiliensium, B. I. 1. & B. II. 2. notatorum, quibus consentit Codex Toletanus Blanchini, & contra textus Graeci constantem lectionem, ejusque interpretationem unice veram.

De Versione Coptica.

NOvum Testamentum *Copticum* primus edidit Oxonii A°. 1716. *D. Wilkins*; quam Versionem si quis laudibus extollat, me non habebit repugnantem: quo minus tamen cum Editore temporibus Origenis atque Eusebii antiquiorem statuam, sequentia obsunt.

1. Quod haec Conversio in omnibus exemplaribus Evangeliorum habet distinctionem Titulorum & Capitum Eusebii, numerosque illorum margini appositos; in Epistolis vero numerum versuum i. e. linearum sive στίχων numerat: quae numerandi ratio vix ante quintum a Christo nato seculum obtinuit. 2. Quod Matth. VIII. Marc. V. & Lucae VIII. legit in Textu ex conjectura Origenis, *Gergesenorum*. Neque ab omnibus vitiis immunis est; nam Matth. I. legit Ἰωβὴδ & ἀσάφ pro ὠβὴδ & ἀσὰ, quia Monachis Ægypti, Psalmos decantare assuetis, *Asaph* Psalmista notior erat Rege *Asa*. Jo. V. 2. pro *Bethesda* legit *Bethsaida*. Varias Lectiones jam collegerat *Th. Marechallus* Evangeliis Gothicis ex parte adspersas: postea *Ludovicus Pickius* cum Millio communicavit, tandem etiam Cl. Wilkins in praefatione exposuit. Sequitur haec Versio Lectiones *Origenis*, *Eusebii*, *Cyrilli*, & *Codicum Alexandrinorum*. Interdum etiam alias V. L. cum J. A. Bengelio communicavit *M. V. la Croze*, quam quas repraesentat *D. Wilkins*.

Versio Arabica Novi Testamenti, ad Copticum Textum in usum privatum Ægyptiorum adornata, eodem circiter tempore & ob easdem rationes, quas, cum de conversione Syriaca ageremus, exposuimus, partim a *Thoma Erpenio* A°. 1616. edita est, partim adhuc MS. latet.

Ex Coptica, teste Renodotio, prodiit etiam Versio *Æthiopica*.

De

De Versione Armena.

Versionem *Armenam* primus typis edidit Amstelodami A°. 1666. *Uscanus* Episcopus Armenus, qui illam ad Mesropum, Davidem, & Mosen Coronensem autores, seculo V. sub Theodosio juniore viventes, refert. Illam summis laudibus praedicarunt *L. Pikius* D. Sorbonicus, & *M. V. de la Croze*, quorum ille V. L. quasdam cum J. Millio, hic vero mecum & cum J. A. Bengelio communicavit. Ista versio sequitur emendationes & Lectiones Origenis; consentit etiam cum Versione Syriaca & Coptica, forte etiam cum Latina, ex quo Ecclesia Armena cum Latina concordiam iniit, quod contigit seculo XIII. Vid. in 1. Jo. V. 7. Habet Canones *Eusebii*, & inter Marci XVI. comma 8. & 9. notam distinctionis ponit, ut significet, ea quae sequuntur, a Marco non fuisse scripta, sed ab alio addita judicari.

De Versione Æthiopica.

Versio *Æthiopica* edita primum fuit Romae A°. 1548. & 1549. deinde recusa in Polyglottis Londinensibus. De ea in praefatione haec habent primi Editores: „ ô Patres mei & fratres, nolite sinistre interpretari menda „ istius editionis; qui enim impresserunt, nescierunt legere: nos autem nescimus „ imprimere. Itaque juvarunt nos, & nos juvimus illos, sicut cœcus cœcum „ juvat. Proptera ignoscite nobis & illis ". Et in fine Actorum: „ Ista *Acta* „ *Apostolorum* maxima sui parte versa sunt Romae e lingua Romana (i. e. La- „ tina) & Graeca in Æthiopicam propter defectum archetypi; id quod addi- „ dimus vel omisimus, condonate nobis, vos autem emendate illud ". De Actis vide XIV. 2. XV. 20. XIX. 24. XX. 28. XXVII. 17. idem vero etiam in aliis libris eos fecisse suspicio est, vid. 1. Jo. IV. 3., quam confirmat *J. Ludolfus* Praef. in Lex. Æthiop. „ Æthiops meus, inquit, in multis eos differre „ ajebat ab exemplaribus MSS. patriae suae". Aliquando legit haec Versio, ut *Coptica*; nec mirum, quia Æthiopes Patriarchae Alexandrino subjacebant, vid. 1. Cor. VIII. 7. 2. Cor. II. 16. Eph. III. 14. V. 9, Aliquando duplicem habet Versionem 1. Jo. I. 7. Jo. XII. 28. Apoc. V. 4. XVIII. 2. Mirum ergo est, J. Millium, postquam *hanc versionem esse turbidam & confusam, & sensu nonnunquam toto coelo aberrantem agnovit*, a se tamen impetrare potuisse, ut plurimas, quae in hac sola versione reperiuntur lectiones, invitis omnibus Codicibus Graecis, versionibus aliis & Patribus, in genuinis numeraret prol. 1213---1218. quas tamen, cum *prae ignorantia* linguae haud aliter liceret, nonnisi *ex Latinis obversis* collegerat prol. 1472.

De Versione Arabica.

De *Versione Arabica*, quae in Polyglottis reperitur, illud unum monemus, eam non esse antiquam; nam non solum *Acco* ponit pro Ptolemaide Act. XXI. 7. & ad XXVI. 13. notat esse Lectionem in festo Constantini & Helenae matris, quod seculo demum X. institutum est; verum etiam in Apoc. I. 2. 5. ex Scholiis *Andreae* & *Arethae*, seculi VI. & X. scriptorum, tum duplicem lectionem tum paraphrasin affert, denique *Beroeam* vocet *Aleppum* & *Aleppum Occidentalem* Act. XVIII. 2. 13. XX. 4., quo nomine à Cedreno, Zonara, aliisque seculi XI. & XII. scriptoribus eam urbem appellari notavit V. Cl. *P. Wesselingius* ad *Antonini Itinerarium* p. 193.

De Versione Syriaca Posteriore.

POstquam A°. 1738. ex Rev. *Kippax*, Ecclesiae Anglicanae Presbytero, intellexi, in Anglia reperiri Codicem MS. Novi Testamenti Syriaci, incipiente seculo sexto accuratius pressiusque conversi, & seculo septimo cum Codicibus Graecis collati; erectus fui in spem, uno intuitu videndi tres aut quatuor Codices Graecos, mille annorum aetatem superantes, atque genuinam Lectionem asserturos. Cum vero epistolis ultro citroque missis non satis intelligerem rationem asteriscorum, obelorum, atque lemniscorum, quibus iste Codex distinctus esse dicebatur, tandem, ut rem cognoscerem, A°. 1746. in Angliam trajiciendi consilium cepi. Quid invenerim, paucis exponam. Possessor Codicis est Vir Reverendus *Glocester Ridley* LL. B. qui eum ab amico in Mesopotamia vel in regione Mosulorum trans Tigrim acquisitum, & anno 1730. Amida missum in Angliam (quo tamen non nisi biennio post delatus est) ad dies quindecim, quos mihi dari petieram, humanissime mecum communicavit. Codex scriptus est in papyro, sed spissiori, cujus singula folia ex aliis conglutinatis videntur compacta, charactere duplici, utroque ab editione C. Schaaf diverso, ita quidem ut librarius inconstans in una eademque pagina modo hoc modo illo charactere alternis uteretur, quod molestiam legendi non parum auxit, cum praesertim characteri *estrangelo* dicto i. e. στρογγύλῳ (quem in N. T. Syriaci Lectionibus annotandis exhibet *Widmanstadius*, in Prodromo Coptico *A. Kircherus*, & in orbis eruditi literatura *E. Bernardus*) non essem assuetus.

Continet hic Codex totum N. T., si *Apocalypsin* & posteriorem Epistolae ad Hebraeos partem a Cap. XI. 27. excipias. Habet autem non solum Canones *Eusebii*, sed etiam Praefationem *Cosmae* Indicopleustae in Evangelium Joannis, una cum Prologis, Divisionibus & subnotationibus *Euthalii*. Habet porro Collationem Versionis Syriacae prioris cum posteriore, quam in ipso Contextu exprimit praeponendo obelum verbis, quae in priori abundant, & asteriscum iis, quae priori desunt: ubi tamen aliquoties in ponendis istis signis a librario aberratum fuisse videtur. Denique in margine exhibet, praeter nomina vel propria vel non vulgaria, Graecis literis charactere unciali secundae classis exarata, variantes lectiones Codicum Graecorum, lemnisco praenotatas, quarum non paucae in ipsum Textum adposito asterisco irrepserunt. Dici autem non potest, quam vehementer perculsus atque ex magna spe deturbatus fuerim, cum viderem, plerasque omnes istas variantes Lectiones ex versione Itala, hoc est, ut puto, ex ipsis, quos supra descripsi, Codicibus A. C. D. & L. esse petitas.

De Autore sive tempore tum Conversionis istius, tum notarum, quibus obeli, asterisci & lemnisci praefixi sunt, haec habentur, in fine Evangeliorum Syriace scripta partim minio partim atramento: „ Est autem liber hic „ quatuor Evangelistarum Sanctorum, qui conversus fuit ex Lingua Graeca in Syram [& literis Hebraicis] *Aramaeam* cum accuratione multa & ge„ statione oneris magni; primum quidem in Mabug urbe, A°. 819. Alexan„ dri Macedonis in diebus sancti Domini *Philoxeni*, Confessoris, ejus ur„ bis Episcopi: Collatus autem fuit postea multa cum diligentia a me *Tho„ ma* paupere cum *duobus* exemplaribus Graecis valde probatis & accuratis „ in Antonia Alexandriae urbis magnae, in monasterio Antoniano; iterumque „ scriptus & collatus est in loco dicto, Anno 927. ejusdem Alexandri, Indicti„ one quarta. Quantam autem molestiam & sollicitudinem in eo componen„ do habuerim, Dominus solus novit, qui retribuet unicuique secundum opera „ sua in judicio suo justo & recto. . . . . Amen". Post Acta vero & Epistolas Catholicas: „ scriptus est autem liber ex accuratis exemplaribus, quae

„ con-

„ conversa sunt tempore piae memoriae Sancti *Philoxeni* Confessoris Episcopi „ in Mabug: collatus autem est multa cum sollicitudine a me *Thoma* paupere „ cum *exemplari* Graeco accurato & probo Antonii in Alexandria urbe magna, „ in monasterio Sancto Antoniano; sicut necesse est in quolibet libro componendo". Prologo denique Euthalii, Epistolis Paulinis praefixo, additur: „ A°. „ 927. Alexandri Macedonis scripsi ego ex Graeco in Syro sermone". In margine vero Epistolarum Paulinarum *duorum* codicum Graecorum facit mentionem.

Idem Rev. *Ridley* possidet alium Codicem N. T. membranaceum, qui continet tum Evangelia, demto Marco & Lucae initio ad IX. 8., Versionis posterioris, & Acta, cum tribus Catholicis & quatuordecim Pauli epistolis desinentibus in Heb. XII. 7. Versionis prioris. Post Evangelia de Matthaeo loquens notat „cum reliquis trium Evangelistarum locis & cura fideli atque accurata „ Thomae Heracliensis ex quatuor exemplaribus probatis curatum, etiam per „ manus *Barsalibae* confirmatum & perfectum fuisse. Laus Deo qui dedit vires „ servis suis & sapientiam". Item: „ Iterum scriptae sunt Lectiones collectae „ ex IV. Evangeliis totius Hebdomadis sanctae Passionis juxta editionem Tho- „ mae Heracliensis". Similia reperiit in aliis versionis Syriacae posterioris Codicibus MSS. *Joseph Simonius Assemanus* Bibliothecae Orientalis T. 2. eo discrimine, quod Evangelia non ut in nostro & Parisiensi codice cum *duobus*, sed cum *tribus* Codicibus Graecis collata fuisse dicunt; idque rectius, cum etiam in nostro, quo usi sumus, exemplari ad Matth. XXVIII. 5. tres Graeci Codices diserte citentur.

Haec ergo Versio posterior edita est A°. 506. jussu *Philoxeni* sive Xenajae episcopi Hierapoleos, & autore *Polycarpo* Philoxeni Chorepiscopo, cujus nomen ex *Mose Aghelaeo*, Scriptore seculi Sexti, diligentia Assemani eruit d. l. p. 82. At de Autore Variantium Lectionum & signorum appositorum disputatur, utrum duo fuerint, an unus. Syri quidem scriptores, apud Assemanum, nostrum Thomam pauperem & Thomam Germaniciae episcopum manifesto confundunt, quod ratio temporum non patitur, cum noster vixerit A°. 615: hic vero Philoxeni Hierapoleos & Severi Antiocheni aequalis initio seculi Sexti claruerit. Unde alii conjiciunt, Versionem hanc Syriacam bis cum Codicibus Graecis fuisse collatam, semel a Thoma Germaniciae Episcopo, paulo postquam fuisset edita, & iterum centum annis postea a Thoma Heracliensi. Mihi secus videtur; cum enim, ut e Polyglottis constat, Thomas Heracliensis etiam Historiam Susannae ex Graeco Syriace converterit, cumque eodem anno Alexandri 927. i. e. Christi 615. quo N. T. iterum collatum est, etiam libri Josuae, Judicum, Regum, Paralipomenorum, Esrae, Estheris, Judithae, Tobiae, & Deuteronomii, Alexandriae cum obelis, asteriscis, & lemniscis Syriace fuerint descripti, quod testatur *A. Masius* Epist. Dedicat. & praefat. in Josuam p. 123., vero similius est, ab uno Thoma Heracliensi omnia fuisse profecta. Quo admisso, ratio reddi potest, cur ipsa Versio eidem Thomae tribuatur, nimirum quia non solum ex Codicibus Graecis hinc inde voces & versus integros addidit; sed etiam in V. T. Historiam Susannae ipse primus convertit. Miror autem, tantum cuiquam otii fuisse, ut Alexandriae eodem anno, quo ab exercitu Cosrois Persarum Regis urbs capta est, V. & N. T. partim convertere, partim cum Codicibus Graecis Syriacisque operoso & molesto labore collatum recensere potuerit. Nisi si quis maluerit, Collationem quidem cum priori versione Syriaca & cum Codicibus Graecis tribuere *Thomae Heracliensi*; Graeca vero margini adscripta *Jacobo Episcopo Edesseno*, qui obiit anno 708., argumento ducto ex *Assemani* B. O. T. II. p. 499. ubi inter alios Codices Vaticanos notatur „ Jacobi Edesseni recensio & punctatio vocum N. T. juxta Versionem Thomae Heracle- „ ensis — ubi in margine Graecis cubitalibus vocibus appositis difficiliora vocabu- „ la Syriaca elucidantur".

De Versione Gothica.

Versionem Gothicam *Franciscus Junius* F. edidit Amstelaedami 1684. depromtam ex Codice literis argenteis in membrana violacei coloris scripto, & primo in Abbatia Werdensi prope Coloniam, jam vero in Bibliotheca Academiae Upsaliensis in Suecia asservato. Continet iste Codex IV. Evangelia sed mutila. Desunt enim omnia in Matth. ad Cap. V. 15. item a VI. 33. —VII. 11. a X. 1. ad 22. ab XI. 25.—XXVI. 71. a XXVII. 20.—41. Cap. XXVIII. Marc. XII. 39.—XIII. 16. a vers. 30.—XIV. 4. a vers. 16.—41. a Cap. XVI. 12. ad finem. Lucae X. 31.—XIV. 10. a XVI. 24. —XVII. 2. a XIX. 15.—23. a XX. 38.— Jo. VI. 45. Jo. VIII. 1.—15. XI. 48.—fin. XII. 5.—XIII. 11. XIX. 13. ad finem. Canones etiam Eusebii adscriptos habet.

Communis hactenus fuit eruditorum opinio, *Ulphilam* Gothorum in Moesia Episcopum quatuor Evangelia ex lingua Graeca immediate, ut loquuntur, in Gothicam convertisse. Hanc opinionem cum in prima Prolegomenorum editione vocassem in dubium, placuit *J. A. Bengelio* illius patrocinium suscipere, in *Apparatu N. T.* p. 408. & 409. „ Immediatam, inquit, Versionem dicere „ liceat, quae ex Graecis est facta Codicibus.— Immediata, si ulla alia, Go- „ thica quoque est. — Nullus reperietur locus, ubi Gothus liquido lectionem „ mere Latinam antepesuerit Graecae". Operae igitur pretium fuerit, haec omnia paulo accuratius sub incudem nunc revocare.

Ac primo quidem nullo indicio constat, Ulphilam, ex Cappadocia oriundum, Linguae Latinae peritum fuisse: at interpres quatuor Evangeliorum Gothicorum multas habet voces Latinas; partim ex versione Latina partim ex usu linguae Latinae depromtas; *fasciis*, *carcer*, *lucerna*, *senex*, *aes*, *acetum*, *oleum*, *annona*, *militantes*, *sol*, *arca*, *urceorum*; & nomina propria scribit, ut Latini: *Bethlehem*, *Johannes*, *Esajas*, *Moses*, *Cafarnaum*, *Naeman*, *Paracletus*. Alphabeto utitur, cujus *decem* literae Graecis & Latinis sunt communes, *Sex* Latinorum propriae *d*. F. G. *h*. R. & S., *quatuor* tantum Graecae Γ. Λ. Π. & X. quarum primam Interpres coactus est addere, ut pronunciationem duplicem literae G., ubi vel ut *g*. vel ut *j*. consonans effertur, distingueret: postrema autem etiam apud Latinos recepta est, qui in N. T. codicibus nomen Christi ita solent pingere XS. Quod vero praecipue notandum est, habet haec versio *quatuor* literas novas ⊙ Ψ Ϭ & Y, quae literis *wh*, *th*, *qu* & *w*, prout ab Anglis hodie pronunciantur, respondent. Has vero quatuor literas non nisi exeunte seculo sexto a *Chilperico* Francorum rege inventas & Alphabeto adjectas fuisse ex *Gregorio Turonensi* Annal. Francor. l. v. §. 45. eruit vir sagacissimus *M. V. de la Croze*. Potiori igitur jure ista versio appellaretur Francica quam Gothica, quo posteriori nomine Galli hodie non certae nationis dialectum, sed qualemcunque characterem antiquum & lectu difficilem intelligunt: Saltem ab Ulphila proficisci non potuit.

Variis deinde argumentis probari potest, Versionem Gothicam esse mixtam, id est, Interpretem non purum fontem Graecum unice consuluisse, sed magnam etiam *Versionis Latinae* habuisse rationem. Titulus est ex formula Latinorum, non Graecorum: *Incipit Evangelium secundum Marcum*, *Incipit Evangelium secundum Lucam*. Frequenter, ubi una vox Graeca duabus Latinis redditur, duas etiam habet Gothus: ubi eandem vocem Graecam in diversis locis aliter vertit Latinus, idem facit & Gothus. Matth. V. 31. *libellum repudii*. VI. 7. *multum loqui* Luc. II. 8. *Custodientes vigilias*. XIV. 19. *alter*. 20. *alius*. XIX. 31. *operam ejus desiderat*. 34. *eum necessarium habet*. Porro ubi

ubi Interpres Latinus Graeca aut parum accurate aut perperam vertit, eodem modo vertit etiam Gothus. Matth. VI. 11. *panem quotidianum.* 16. *tristes.* 27. *ad staturam.* IX. 38. *mittat.* Marc. I. 38. *vicos & civitates* VII. 3. *crebro.* XIV. 8. *sepulturam.* Luc. I. 3. *a principio.* Quae omnia toties congruere casu fortuito non potuisse videntur. Quod vero praecipuum est, Variae Lectiones, in quibus Gothus a Textu Graeco recepto abit, pleraeque omnes cum Latinis consentiunt; unde consequi existimo, illas ex Versione Latina in Gothicam translatas fuisse. Matth. VIII. 18. *trans fretum praecepit discipulis suis.* IX. 8. *timebant mirantes.* X. 29. *sine voluntate patris vestri.* XI. 2. *mittens discipulos suos.* Marci I. 7. *Esaja propheta.* 10. *vidit cœlos apertos.* III. 21. *& cum audiissent de eo Scribae & alii.* XV. 8. *cum adscendisset.* Luc. II. 14. *bonae voluntatis.* IX. 43. addit cum Codicibus Latinis teste Correctorio Bibliorum: Dixit Petrus: *Domine, quare nos non potuimus ejicere illud? Jesus autem dixit, Hoc genus non egreditur nisi orationibus & jejunio.* XVII. 15. *mundatus.* Jo. X. 14. *cognoscunt me meae.* XII. 32. *omnia.* &c.

Hic Versionis Latinae atque Gothicae in plurimis Lectionibus consensus cum nimis sit manifestus, quam ut negari possit, noluerunt tamen viri docti admittere, quod meo judicio sponte inde consequitur, nimirum Versionem Gothicam ad Latinam fuisse reformatam sive deformatam potius. Verba *Th. Mareschalli* produximus p. 26. His subjungit *R. Simonius* Hist. Vers. c. XIX. p. 222. „ Sicut ridiculum foret accusare veteres Gothos & Coptos mutatae ad „ vulgatam nostram Versionis N. T.; nihili facienda est objectio quorundam „ nostri seculi Criticorum contendentium, Codices Graecos MSS., qui cum „ veteri vulgata versione consentiunt, ad hanc ipsam Versionem mutatos fuisse". Denique J. *Millius* prol. 1400. „ Et licet, inquit, Versio Gothica in plu„ rimis consentiat cum Codice Cantabrigiensi, unde suspicio erat, ex interpo„ latis iis fuisse, quae in Occidente descripta fuerant, ex penitiori tamen in„ spectione patebat, diversi omnino generis fuisse hoc exemplar, & quidem no„ tae optimae". At ista trium Virorum, Versioni Italicae nimium faventium, confidentia non moveor; quin contendo potius, quod illi ridiculum & absurdum vocant, mihi verum certumque, &, nisi fallor, passim in his Prolegomenis satis probatum evictumque videri, Codices nimirum vetustissimos Graecos cum Versionibus hinc inde ad exemplaria Latina mutatos fuisse.

Unum adjiciam. Cum primum Versionem Gothicam, quam non cum exemplari Latino sed cum Graeco contuleram, examinarem, praecipue ante oculos versabantur Variantes ejus Lectiones, quod in examine Codicum plerumque fit, & vix aliter fieri potest; cum igitur plerasque omnes cum Latina versione consentire deprehenderem, statui Versionem Latinam esse harum Gothicarum lectionum originem atque fontem, adeoque illam non immediate, unice & κατὰ πόδα Textum Graecum sequi. Hoc & omnes ante me negaverant, & ipse *Bengelius*, etiam lectis objectionibus meis, negavit, ut ex verbis Apparatus supra allatis vidimus: postea vero, statu quaestionis immutato, in *Defensione* Novi sui Testamenti operose probare instituit, Interpretem Gothicum frequenter sequi Codices Graecos, etiam contra Latinorum Lectionem. p. 27. „ Interpres, inquit, „ Gothus Graeca praecipue secutus est: sed cum idem Latine sciret, Latinam „ translationem in locis arduis consuluit. Quae Graecae Latinaeque linguae „ conjunctio & in translatione & in literatura Gothica idoneum praebet argumen„ tum, translationem coaevam esse literaturae". Ne tamen a me non dissentire videretur, addit p. 29. „ Sive ubique Gothica ad Graeca, ut omnes ante hac „ agnoverunt, sive aliquot duntaxat in locis conformata sit, legitima est op„ positio mea contra censorem". At, o bone, si tibi licuit sententia mutata fateri, Latinae Versionis ab interprete Gotho rationem fuisse habitam, quod antea negaveras, cur non & mihi liceat, iis quae *obiter* in capite de Versione Latina

scripseram, nunc addere, Graecum etiam contextum ab Interprete Gotho consultum fuisse? aut cur non liceat nunc saltem mentem meam clarius explicare atque aperte fateri (sive id interpretationem sive retractationem appellare malis) me, re denuo considerata, Tecum sentire, atque existimare, Versionem Gothicam plerumque quidem Textum Graecum exprimere, saepe tamen relictis Graecis Versionem Italam sequi? *Haec non contentionis, sed veritatis amore dicta sunto*; ut verba tua ex *Apparat.* p. 409. mea faciam.

De Editione Complutensi.

Cum viderem, Commentarios Zwinglii, Bullingeri, Buceri, Martyris, Calvini aliorumque in N. T. vix posse intelligi, nisi sciamus, cujus Editionis lectionem, a nostra saepe diversam, singuli fuerint secuti: cumque porro existimarem tum ad Historiam Textus sacri, tum ad rectius de V. L. ferendum judicium non parum facere notitiam Editionum, quae inde a Seculo XVI. ad nostra usque tempora, varie a variis commutatae, decurrerunt; Editiones principes accuratius conferre atque describere statui. Editiones principes eas voco, quae singulae inter se differunt, nec tamen aliam priorem sunt secutae, sed vel ex Codicibus MSS. vel ex pluribus editionibus, varie pro arbitrio editoris in unam conflatis, prodierunt. Sunt autem (neglectis iis editionibus, quae priorem aliquam κατὰ πόδα exprimunt) in universum viginti aut novendecim.

Prima omnium Editio N. T. Graece prodiit *Alcalae* sive *Compluti* in Hispania „De mandato ac sumtibus Illustrissimi ac Reverendissimi in Christo Pa-„ tris & Domini Domini Fratris Francisci Ximenez de Cisneros SS. Romanae „ Ecclesiae Tt. Sanctae Balbinae Presbyteri Cardinalis, Archiepiscopi Tole-„ tani, & Hispaniarum Primatis, ac Regnorum Castellae Archicancellarii". A°. 1514.

Hanc Editionem Complutensem ejusque Editorem tantum non in cœlum tollunt laudibus; hanc emendatissimam esse, hanc omnibus praeferendam, hanc solam in Textu retinendam pronunciant *Alvarus Gomecius* lib. 2. de gestis Fr. Ximenii, *Joach. Camerarius* praefatione in Siracidem, *R. Simonius* & ex eo *Millius* prol. 1115. Sed age expendamus rationes, quae ipsos in hanc sententiam perducere potuerunt.

„ Duravit ab anno 1502. inquit Gomecius, annos continuos plus minus „ quindecim de S. Bibliis edendis cura, ut pene cum Ximenii vita finem quo-„ que Editio susceperit. Ubi si per partes narrandum esset, quantum laboris „ exhaustum sit, quantum taedii & fastidii devoratum a viris illi operi praefe-„ ctis, in exemplaribus excutiendis ---- nimium profecto in iis dicendis immo-„ raremur. At illud unum, quod ad impensas a Ximenio in ea re absolvenda „ factas pertinet, reticendum non est. Septem Hebraea exemplaria, quae nunc „ Compluti habentur, quatuor milibus aureorum ex diversis regionibus sibi com-„ parasse Alfonsus Zamora Hebr. lit. professor saepenumero referebat. --- Jam „ vero chalcographorum & scribarum salaria, doctorum hominum non vulgaria „ praemia, mercedes internunciis propositas, quibus ad Codices vetustos adipi-„ scendos utebatur, --- si bene quis ratione subducta numeret, quinquaginta „ millium aureorum & amplius summam conficiet, quod & majores natu fre-„ quenter dicere audivi. Hac tandem diligentia & autoritate & liberalitate opus „ illud absolutissimum prodiit &c.

Quibus quidem verbis munificentiam Cardinalis, & avaritiam ex altera parte eorum, quos libris coemendis atque evolvendis adhibuit, fidem ac peritiam eorundem nequaquam cognoscimus; praeterquam enim, quod fides atque peritia in ejusmodi opera ad numeratae mercedis modum aestimari nec possit nec debeat; quid si esurientes illi Graeculi ac Semijudaei spem locatoris fefellerunt, ne-

neque pro accepta mercede operam promiſſam praeſtiterunt? Tantum ergo abeſt, ut ingentes illi ſumtus Editionem hanc praecipue commendent, ut, qui eam curarunt, male adminiſtratae rei potius ſuſpectos reddere poſſint.

Gloriantur porro Editores Complutenſes de Codicibus *Vaticanis* V. & N. T. qui ipſis magno fuerint adjumento, uti p. 24. vidimus. Addunt in Praefatione ad Lectorem „ quibus etiam adjunximus alia non pauca: quorum partem „ ex Beſſarionis caſtigatiſſimo Codice ſumma diligentia tranſcriptam illuſtris „ Venetorum Senatus ad nos miſit, partem ipſi magnis laboribus & expenſis „ undique conquiſivimus, ut copia emendatorum codicum abunde ſupereſſet ". Ubi notandum eſt, Codicem Beſſarionis fuiſſe V. T. tantum, ſicut teſtantur Editores Romani V. T. juxta LXX. Interpretes, adeoque ad ſubjectum negotium non pertinere. Quomodo autem Complutenſes Vaticano Codice uſi fuerint, in Veteri Teſtamento Graeco, quod intra annum 1515. & 1517. ediderunt, vidimus ſupra p. 27. Quod ſi vero tanta licentia a Vaticano Codice receſſerunt in Veteri Teſtamento, quis eorum praeſtabit majorem fidem in Novo? Imo ut quod res eſt dicam, rationes ſunt chronologicae, quae nos cogunt omnino dubitare, utrum Complutenſibus, cum N. T. ederent, exemplar Vaticanum ullum ad manus fuerit? Novi Teſtamenti impreſſio abſoluta fuit 10. Januarii 1514. Ultimo Februario praecedentis anni electus eſt Leo X. tunc temporis aegrotus, 11. Aprilis coronatus eſt, ac poſtea demum cogitavit de inſtaurandis literis, & Philippum Beroaldum filium Bibliothecae Vaticanae praefecit, teſte P. Jovio; quod cum Hiſpanis innotuiſſet, per Ferdinandum Nonnium Pincianum, Bononiae ſub Philippo Beroaldo patre literis operatum, cum aliis, ut Thuanus lib. XI. extremo teſtatur, comparatis magno pretio exemplaribus Graecis, etiam Vaticani Codicis copiam (& quidem non ipſum αὐτόγραφον, ſed ἀπόγραφον forte, ſicut Veneti exemplaris) habuiſſe videntur. Perpendat jam mecum aequus lector tempus iſtis omnibus gerendis neceſſarium, locorum deinde diſtantiam: & judicet, an fieri potuerit, ut Codex Vaticanus in tempore, hoc eſt ante finitam, ne dicam coeptam, Editionem N. T. Complutum perveniret?

Quod ſi jam detracta hac autoritatis larva ipſam Editionem proprius inſpicere licet, multa in ea occurrent, quibus fides, peritia atque diligentia Editorum in dubium vocatur. Quid ſupinius illo, quod in Daniele commiſerunt, ubi ſtatim poſt editum Prologum Hieronymi affirmantis diſertis verbis, *Danielem prophetam juxta LXX. Interpretes Domini Salvatoris Eccleſias non legere, utentes Theodotionis Editione*; de ſuo ſubjunxerunt: *translatio Graeca LXX?* illo item, quod ad Hebraeos VII. 3. partem Capituli Euthaliani in margine aut in ſummo codice ſcriptam ipſi textui inſeruerunt: ἐν ᾧ, ὅτι καὶ τȣ̃ Ἀβραὰμ προετιμήθη? ejusdem fere commatis eſt, quod verbo ἀπελπίζω in Lexico ſuo duplicem eamque contradictoriam ſignificationem tribuerunt, nimirum *ſpero aliquid ab aliquo*, & *deſpero*: cum tamen prioris apud Graecos nullum veſtigium occurrat, ejusque origo ex vitioſis quibusdam Codicibus Latinis petenda ſit, qui Lucae VI. 35. pro: *nihil deſperantes*, ſcripſerunt: *nihil inde ſperantes*, quod ſupra monuimus p. 110.

Multitudinem errorum Typographicorum ſilentio obtexiſſem, niſi animadvertiſſem, errata interdum eſſe docta atque affectata, & quae niſi a Graecis proficiſci non potuerunt; quae Millium induxerunt, ut crederet, non fortuito orta, ſed ex exemplari MS. expreſſa fuiſſe; quando v. gr. Prologo in Epiſtolam ad Romanos legunt ἐκ πίστεως δηλοῦται pro δικαιȣ̃ται Prologo in Epiſtolam ad Corinthios εἰς τὰ ἔθνη pro εἰς τα ἤθη. Marc. I. 45. ἔξωθεν pro ἔξω. XIII. 28. δὴ pro ἤδη. Luc. XXIII. 8. ἔτι pro τι. Jo. V. 2. ἔστη pro ἐστι. Act. X. 22. ὄχλȣ pro ὅλȣ. 1. Pet. III. 22. ἀποταγέντων pro ὑποταγέντων. IV. 11. ὡς χορη-

 γεῖ

γεῖ pro ἧς χορηγεῖ. 2. Cor. X. 10. παρρησία pro παρουσία. Gal. V. 3. ποιήσας pro ποιῆσαι. 18. ἀπὸ pro ὑπὸ. 21. ἅπερ λέγω pro ἃ προλέγω. Hebr. XII. 1. ἀπερίστατον pro εὐπερίστατον. (quod, ut ex Lexico ad calcem adjecto apparet, typothetae errore accidit, adeoque nec ab Aria Montano repetendum, neque a Stephano inter V. L. reponendum erat) Apoc. II. 17. κενὸν pro καινόν.

Occasione ejusdem verbi recurrentis, vel prae nimia festinatione omiserunt omnia ista, Act. XIII. 17. ἐν τῇ παροικίᾳ. XX. 38. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. 1. Pet. V. 9. ἐπιτελεῖσθαι. 1. Jo. II. 14. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. 2. Cor. VII. 10. ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. Apoc. VII. 7. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη. Sed haec levia atque humanae imbecillitatis sunt.

Gravius illud est, quod, cum non nisi recentissimos Codices haberent, omnibus modis Lectori persuadere conati sunt, se vetustissimos secutos fuisse. De Vaticano Codice falso jactato jam vidimus. Eodem pertinet quod prooemia Theophylacti sub nomine Theodoreti, Euthaliani vero Prologi partem & Oecumenii Prologum in Epistolam ad Romanos sine nomine autoris ediderunt: quod spiritus & accentus omiserunt, nimirum quo facilius persuaderent incautis, se ipsa exemplaria vetera expressisse. „ Ne mireris aut vitio vertas, o studiose „ lector, ajunt in Prologo, quod in N. T. Graeca Editione literae sine ullis „ aut spirituum aut tonorum notis impressae publicentur. Operae pretium vi„ sum est, hujus tibi rationes assignare. Ea enim hujusmodi est; antiquissimos „ Graecos absque hisce fastigiis literarum scriptitasse, notius est, quam ut sit „ multis argumentis comprobandum. Cum igitur N. T. Graece primum a Spi„ ritu S. dictatum sit, visum est pristinam linguae illius vetustatem majestatem„ que intactam retinere". At vero qui accentus & spiritus omiserunt veteres Graeci, scripserunt literis quadratis & uncialibus, non charactere seculi decimi sexti, ut Complutenses, qui nescio qua κακοζηλίᾳ vetera novis permiscuerunt, & more solis Latinis librariis Graeca describentibus usitato, syllabis producendis accentum acutum apposuerunt. Quod vero dixi, habuisse eos Codices Graecos non quidem ullos veteres sed juniores: id instituta collatione liquido perspexi; Editionem nimirum Complutensem cum MSS. Codicibus seculi XIV. XV. & XVI. ubique contra omnes veteres, contra Patres & contra conversiones antiquas facere. Quod & Millii verbis confirmare licet, qui de Codice 51. quem ipse quadringentorum annorum judicat, loquens haec addit: „ Hunc „ cum Textu Complutensi tam mirifice in peculiaribus quamplurimis etiam le„ viculis, etiam erroribus γραφικοῖς, aliisque Lectionibus, in quibus hi soli con„ cordes, quod viderim, consentientem deprehendi, ut pro Vaticani (Com„ plutensis dicendum fuit) istius gemello plane habuerim, nisi quod noster in „ nonnullis altero isto paulo purior sit & emendatior". Neque dubito, quin, si accuratior inquisitio fieret, iidem illi Codices, quibus usi sunt Editores, adhuc hodie Compluti reperirentur, argumento ducto ex Melchioris de la Cerda Apparatu Latini sermonis, Bibliothecae Hispanicae p. 61.

Istud denique plane non ferendum, quod citra ullius Codicis Graeci autoritatem subinde nonnulla mutarunt, atque Graecum Textum ad Latinam Versionem detorserunt, ne verbo quidem admonito lectore. Ac sane quo animo ad hanc Editionem curandam accesserint, prodiderunt haud obscure statim in limine ac Prologo ad Lectorem: „ Mediam, inquiunt, Latinam B. Hieronymi „ translationem, velut inter Synagogam & Orientalem Ecclesiam posuimus, „ tanquam duos hinc inde latrones, medium autem Jesum h. e. Romanam sive „ Latinam Ecclesiam collocantes". Quae Simonio, homini alias non religiosissimo, tam dure tamque irreverenter & absurde dicta videbantur, ut de autore dubitaret, Ximenio Cardinali tantam verborum licentiam tribuere veritus. Quo magis

magis miramur usque ad hanc diem Theologos etiam Proteſtantes ne paululum quidem addubitaſſe de hominum iſtorum fide, ſiquidem Textum ab illis adornatum pro fundo immobili & ſolo authentico Codice habendum eſſe non ſunt veriti profiteri. Quid enim aliud exſpectari poterat ab iis, qui pro certo ſtatuerunt, Graecum Textum eſſe Schismaticorum & Corruptorum, quam ut ab illis ad Catholicam Latinam Verſionem corrigeretur? Id quod ab illis factum eſſe Maſius, Fl. Nobilius, Morinus, Uſſerius, Waltonus obſcure inſinuarunt, Simonius autem atque Fabricius verbis explicitis elocuti ſunt; quorum ſuſpiciones haud vanas eſſe, primus, ni fallor, certis indiciis comperi: cum enim illa quae, Hieronymo teſte, ab Origene ſub aſteriſcis addita erant, ex Codice MS. Marechaliano deſcripta cum Editione Complutenſi conferrem, vidi Graeca Complutenſium alia plane eſſe a Graecis MS. Codicis, licet ſenſus haud diſcreparet; cujus rei hanc facile rationem aſſecutus ſum, quod Graeca ſua nimirum ex Latino Hieronymi utcunque effinxerunt, & pro genuinis venditarunt.

Neque hic fallit Canon juris, quo ſemel fide mala deprehenſus ſemper talis praeſumitur. Nam a N. T. non magis audaces manus abſtinuerunt, quam a Veteri: Matth. VI. 13. omiſerunt δοξολογίαν contra ſtantibus ipſorum Codicibus, quod tamen cum ipſi in nota margini appoſita fateantur, facile condonari ipſis poteſt. X. 25. habent Βεελζεβοὺβ, quae emendatio Hieronymi potius quam Lectio Graecorum Codd. eſt. Luc. II. 22. ediderunt ἀυτῆς, quia in Latina Verſione erat: *ejus.* ad 1. Cor. XIII. 3. & XVI. 51. ad exemplaria Graeca provocant, non quae ipſi viderunt, ſed quorum Hieronymus mentionem facit. 2. Cor. V. 10. pro διὰ habent ἰδία ad Latinum: *propria*, accentu tamen male poſito, quo facilius fraudem ipſorum deprehendere licuit. VI. 15. Βελίαλ juxta emendationem Hieronymi. XIII. 5. ἐι μή τι addunt ἄρα, ut exprimerent Latinum: *niſi forte.* Gal. III. 19. ὁ νόμος—διαταγεῖσα, quod, notante Millio, primum profectum eſt a Latino aliquo ſcriba, cui in animo fuerat *legis* vocabulum. 1. Jo. V. addiderunt integrum verſiculum 7. non ex autoritate alicujus Codicis Graeci, ſed Pſeudo-Hieronymi & Thomae Aquinatis. Simili pia fraude locum Judae 4. ita ediderunt: τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Quod ſi cui haec levia fortaſſe videantur, per nos ſuo utatur judicio, dum nobis interim permittat, uti oculis noſtris fidem habeamus, interpolatoribus vero haud temere confidamus; quia *qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.*

Denique ſi quis ea, quae hactenus propoſuimus, ignorare malit, hoc ſaltem ſciat, Editionem Complutenſem V. T. Graecam omnium doctorum conſenſu depravatiſſimam judicari, unde conſequitur utique, non modo non evidens eſſe, id quod multi contendunt, Editionem ſcil. Complutenſem N. T. unam omnium quae ſuperſunt correctiſſimam eſſe, ita ut nulla ex parte emendari ac reſtitui poſſit, ſed ne veriſimile quidem.

Illud quidem Millio l. c. ultro concedimus; „ Omnes Editiones poſtmodum „ adornatas in variis laborare, ac ab Apoſtolorum ſcriptura genuina haud raro „ abire". Quod autem inde infert: „ Optandum omnino eſſe, ut Editio haec, „ ſicut omnium prima erat, ita ſola quidem fuiſſet, cujus Textus integer & il„ libatus in Editiones poſteriores quoque tranſiiſſet". Item: „ Praeſtitiſſe om„ nino, principi huic Editioni ceu immobili fundo ad marginem lectiones, quae „ meliores judicarentur, adjeciſſe, quam ſublatis iis has in ipſarum locum in cor„ pore Textus ſubrogaſſe"; ſane imprudenti excidiſſe videtur; iſto enim pacto lectio Textus ſemper vituperabitur & ſemper retinebitur. Aut dicat mihi quispiam, an hoc ſit Critici Biblici officium, ut errores librariorum, de quibus ipſe convictus eſt, & idoneis argumentis etiam alios convincere poteſt, nihilominus mordicus in ipſo Textu retineat, aliiſque obtrudat, genuina & Apoſtolica Lectione

ctione extrusa, & ad marginem aut ad calcem libri rejecta? Ego vero longe aliter sentio, atque statuo, hominis candidi ac sinceri officium esse, ut libris sacris emendandis aut prorsus manus abstineat, aut quantum in ipso est, ab omnibus librariorum erratis perpurgare summopere studeat; utque inter duas pluresve mendosas Editiones, non eam, quae minus vitiosa, aut tempore prior typis excusa est, eligat atque pro fundamento ponat, sed quam instituta diligentissime collatione optimam & ad Apostolicam scripturam quam proxime accedentem judicat. Idque tamdiu credam, donec aliquis evicerit, profanorum tantum qui vocantur Autorum Editiones accurate atque diligenter emendatas esse debere, sacrorum autem Codicum qualemcunque Editionem sufficere posse, imo omne studium, quod his emendandis impenditur, supervacaneum esse, atque adeo noxium. In eadem atque ego sententia fuerunt omnes, quotquot secuti sunt, N. T. editores, quos mox recensebimus.

De quinque Editionibus Erasmi.

Licet Editio N. T. Complutensis *Erasmianam* integro biennio anteverterit, ejus tamen exemplaria non nisi multis annis postea publicari coeperunt, cum Cardinalis Ximenius ea distrahi nollet, priusquam totius operis Biblici impressio ad finem perducta esset, quod contigit A°. 1517. Ulteriorem remoram dein injecit ipse Papa Leo X. qui demum A°. 1520. permisit, ut exemplaria venderentur, cui accesserunt & alia, ita ut anno demum 1522. hoc est post tertiam Erasmianam Editionem ista Complutensis in manus Erasmi perveniret. Cum vero Erasmus non solum edito N. T. magnam sibi simul & laudem & invidiam pepererit, verum etiam cum ejus Editio diu pro norma tantum non unica genuini Textus habita fuerit, operae pretium esse puto, si paulo accuratius examinaverimus, quomodo sese in toto eo negotio vir ille magnus gesserit.

Codex ejus *primum* prodiit A°. 1516. Calendis Martii. Ad hanc Editionem adornandam adhibuit quinque Codices, Num. 1. 2. 3. 61. & 69. descriptos, praeter eos, qui, ubi ad Acta & Epistolas ventum fuerit, describentur. Operis Typographicis una cum ipso intendit animum *Joannes Oecolampadius*, cujus hoc ad calcem libri extat testimonium: „ Ego vero, cui hac hieme Theologiae alioquin apud Basilienses vacaturo felicissima magni Erasmi consuetudo contigit, non possum non testari infatigabilem hominis strenuitatem, vix credendam in tractando fidem. ---- Admirabile enim spectaculum mihi erat--- dictantem recognoscentemque, quantum tria praela exciperent, videre, ac nihilo secius interim Graeca Latinaque exemplaria, eaque varia & vetustissima consulentem, Graecos Latinosque Interpretes conferentem, priscos ac recentiores primae simul ac infimae classis scriptores perpendentem. Hinc est quod non sensa modo aperuerit --- sed nec verbula minima, articulosque ipsos, & apiculos minutissimos praeterierit.———Suarum etiam laudum partem in alios rejicit, quale & illud exemplum, cum me, subsidiariam solum in castigandis formulis operam, accersitum a Frobenio chalcographorum omnium diligentissimo, perinde ac non asymbolum Thesea etiam suum vocare dignatus est".

Haec ipsa editio, ne exceptis quidem erroribus Typographicis, repetita est Venetiis ab Andrea Asulano, *Aldi* socero, A°. 1518. mense Februario, atque Erasmo, ut par erat, inscripta. Millius tamen observavit, in centum circiter locis Textum Erasmicum in hac Editione emendatum fuisse, ac totidem fere locis vitiatum. Quod vero Asulanus, in Praefatione integro Bibliorum volumini a se edito praefixa: „ Ego, inquit, multis vetustissimis exemplaribus collatis, adhibita etiam quorundam eruditissimorum hominum cura, Biblia, ut vulgo appellant, Graece cuncta descripsi, atque in unum volumen reponen-

„ da

„ da curavi"; id minima ex parte ad N. T. magis autem ad V. T. pertinere existimo.

Postquam Erasmus in Belgium, atque inde in Angliam iter fecisset, ex eo itinere redux secundam Editionem procuravit, quae ipso absente prodiit Basileae mense Martio 1519. ut Titulus praefert: „ N. T. multo quam ante hac diligentius recognitum, emendatum ac translatum". Inter Patres numerat Athanasium, Nazianzenum, Theophylactum, quem in superiori Editione Vulgarium vocaverat. De ea ita Frobenius ad Lectorem: „ Quemadmodum hanc „ posteriorem Editionem accuratius multo recognovit & copiosius locupletavit „ Erasmus: sic & nos operam dedimus, ut castigatior & nitidior in lucem pro„ diret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe vinceret. Sed enim „ fuit illi soli quicquid laboris erat exhauriendum, inspiciendi veterum Interpre„ tum Codices, exemplaria Graeca conferenda, annotanda multa, mutanda „ quaedam, adjicienda plurima". A priori Editione recessit, Millio numerante, locis quadringentis. De hac secunda Editione ita scribit *Bilibaldo* Basileae A°. 1518. „ N. T. rursus novatum exibit brevi satis elaboratum, sed aliquanto „ minus etiam, quam vellem, ob valetudinis adversitatem. Ep. CCCLXXIV.

Tertia Editio est Anni 1522. In cujus margine, uti notavit Millius, extant Var. Lect. 19. ex Aldina potissimum desumtae: recedit, teste Millio, a praecedenti locis 118., quorum quarta pars ex Aldina, qua se nunc usum esse Erasmus in Apologia fatetur, emendata est: in hac primum Editione locum 1. Jo. V. 7. inseruit.

Quarta Editio apparuit A°. 1527. Titulus ex parte ita se habet: „ Joannes „ Frobenius Candido Lectori S. D. En N. T. ex Erasmi Rot. recognitione „ jam quartum damus, studiose lector. ---- In Annotationibus, praeterquam „ quod autor exactiora reddidit omnia, magnam accessionem adjunxit ex Grae„ corum Voluminibus, eque vetustissimis exemplaribus Latinis, quae nuper est „ nactus". In hac quarta, ut ipse Erasmus in Apologia fatetur, praesto fuit & Hispaniensis editio Plus centies a praecedentibus Editionibus recedit, teste Millio, sequiturque Complutensem; in sola Apocalypsi nonagies.

Quinta eaque ultima Editio, observante Millio, nonnisi quatuor in locis a praecedenti recedit.

Summam sine dubio laudem meretur Erasmus, quod N. T. Graecum primus typis publicavit, quod plurima loca illustravit; quod mira sagacitate & improbo labore genuinam Lectionem investigavit; ne alia adjiciam, quae omnia prolixe praedicare superfluum esse puto, & fortassis otio lectoris abuti videar. Nihilominus haud pauca sunt, quae in ista Erasmi opera jure desideramus, nollemusque factum, ut Stephanus & Beza omnesque Editores, qui hos exceperunt, autoritatem Erasmi omnibus Codicibus MSS. praeponerent.

Primum quod in Erasmo merito reprehendi posse putem, unde reliqua omnia profluxerunt, istud est, quod nimis festinanter tale ac tantum negotium susceptum gesserit. Id amicis ultro fassus est, sic enim scribit *Ulrico Zasio* Nono Cal. Octob. 1515. *Append.* XI. Huic pistrino sic sum affixus & obligatus, ut vix otium sit capiendo cibo. Adagiorum opus ita locupletatur, ut aliud videri possit. Apparatur mox excudendus Hieronymus cum annotamentis, & scholiis nostris. Adornatur Novum Testamentum nostris purgatum & illustratum scholiis. Editur a nobis recognita Copia; edetur & similium liber. Opera quae verteram ex Plutarcho jam formulis excusa sunt. Paratur & Seneca Annaeus a me summis laboribus emaculatus. Cum horum unumquodque hujusmodi sit, ut totum hominem, & quidem non Erasmum sed adamantinum aliquem desideret, facile potes conjecturam facere, quam mihi nihil sit vacui temporis.

Eidem. 1515. *Ep.* CCLXXXIX. Nos laboribus propemodum obruimur,

 & ge-

& gemina difficultate; nempe Hieronymi & N. T. sic distringimur, ut existimem, Herculi minus fuisse negotii cum excetra & cancro.

Petro Caraffae 10. Cal. Jan. 1515. Basileae *App.* XVI. Novum Testamentum jam propemodum absolutum est, & quidem satis feliciter, nisi quod ego laboribus enecor.

Bilibaldo Pirkheimero, Natali D. Galli 1515. *App.* CXLIV. Obruimur hic duplici sarcina, quarum utravis Herculem non Erasmum requirit. Praeter alia minutiora sustinemus Hieronymum & Novum Testamentum, quod nunc typis excuditur.

Eidem Non. Cal. Febr. 1516. *App.* XLVIII. Eduntur Adagiorum chiliades sic emendatae, sic locupletatae, ut novum opus videri possit. Eduntur universa D. Hieronymi monumenta, argumentis & scholiis a me illustrata, nec sine summis sudoribus emendata; notatis ac semotis, quae notha fuerant admixta. Emendavimus totum N. T. additis scholiis. Molimur obiter & alia. His laboribus sic obruimur sextum fere mensem, ut vix valetudinem tueri possimus.

Eidem. postrid. Pentecost. 1516. *App.* LXII. Novum Testamentum utcunque est absolutum.

Eidem. 1517. Lovanii pridie omnium Divorum *Ep.* CCLXXIV. Novum Testamentum, quod pridem Basileae praecipitatum fuit verius quam editum; retexo ac recudo, & ita recudo, ut aliud opus sit futurum.

Rimaclo Cal. Junii 1516. Antverpiae *Ep.* CCLII. Tandem effugi ex ergastulo Basiliensi, in quo sex annorum operas octo mensibus praestiti.

Joanni Sylvagio Cal. Jun. 1516. Antverpiae *Ep.* CLXXVI. Tandem explicui me e laboribus Basiliensibus, fortassis serius & meis votis & amicorum exspectatione, sed tamen pro operis modo pene praepropere.

Wolfgangus Fabricius Capito Erasmo Basileae 2. Sept. 1516. *App.* LXXV. Caeterum gaudeo; te novam Instrumenti novi editionem parare; & nomine imperitae multitudinis gaudeo, cui videtur vel de tua esse castigatione, quicquid non expurgaverit properantior ista cura, vel si quando Scholia diversa sentiunt, protinus calumniantur, te non bene memorem pugnare tecum, illic positum hic rursus expungere, fluctuareque incertis velis.

Latimero. Non. Jun. 1516. apud D. Audomarum *Ep.* CCLIV. Per literas obtestor, humanissime Latimere, ut in N. T. adjutes. Editum est pro temporis angustia satis accurate, verum mihi praeter exspectationem bona temporis pars praecastigandis exemplaribus, ac formis corrigendis erat insumenda. Tametsi ad id muneris duo docti magno aere fuerant conducti: sic autem adjutabis, si admonueris per Literas, quid mutandum esse ducas. Nam alteram mox adornabo Editionem; Verum cave ne cui hoc suboleat, typographi gratia, cui domi manerent sua volumina, si sentirent emtores.

Budaeo. Ep. CCLI. Decreveram levi brachio rem peragere, ut in minutiis quibusdam versaturus, & locos duntaxat ceu digitulo indicare. Porro cum jam edendum esset opus, instigarunt quidam, ut Vulgatam Editionem mea vel Correctione vel interpretatione mutarem. Ejus sarcinulae accessionem cum oppido quam levem esse ducerem, longe gravissimam ipsa re comperi. Deinde perpellebant, ut annotationes adderem aliquanto locupletiores. Jam protinus ut scis retexenda omnia. Accessit & illud oneris, arbitrabar Basileae emendata haberi exemplaria. Ea spes quoniam fefellit, coactus sum praecastigare Codices, quibus usuri erant τυπόγραφοι. Ad haec conducti fuerant duo probe docti, alter Jure Consultus, alter Theologus etiam Hebraice peritus, qui formis castigandis praeessent. At hi quoniam hujus laboris erant rudes, quod susceperunt, praestare non poterant; proinde necesse fuit extremam formarum, quas vocant, recogni-

gnitionem in me recipere. Conficiebatur ſimul & excudebatur opus, abſolvebatur ſingulis diebus ternio, ſic enim nunc vocant. Nec interim tamen licebat, totum huic vacare negotio. Excudebatur eodem tempore Hieronymus, qui ſibi bonam mei partem vendicabat; & ſtabat ſententia aut immori laboribus, aut ante Paſcha ex eo piſtrino memet explicare. Poſtremo fefellit nos voluminis modus; affirmabat typographus fore ut ad triginta plus minus terniones accreſceret, exceſſit autem octoginta tres ni fallor. Itaque maxima temporis parte conſumta in his, quae vel ad me proprie non pertinebant, vel ante deſtinata non fuerant, delaſſatus jam ac pene fractus ad Adnotationes perveni. Pro temporis modo proque valetudine praeſtiti quod potui. Nonnulla prudens etiam praeterii, ad multa ſciens connivebam, in quibus mox ab Editione a me ipſo diſſenſi. Proinde τὴν δευτέραν παρασκευάζω ἔκδοσιν, in qua te magnopere rogo, ut conantem adjutes. A tui ſimilibus etiam objurgari officii loco ducam. Illud unum φυλάξεις, βέλτιστε Βουδαῖε, ne id ſuboleat τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ τὰ βιβλία οἴκοι μένωσι τῷ ἐντυπωτῇ.

Antonio Riccio Baſileae 1518. 26. Aug. *Ep.* CCCCXXI. Editio prima mihi non per omnia ſatisfecit.

Haec omnia licet non ignoraret Millius, neſcio quomodo ad turpem tamen contradictionem delapſus eſt, autoremque Bibliothecae S. poſt ſe traxit, affirmando „Eraſmum ad Editionem novi foederis ſe accinxiſſe circa Calendas „Octobres Anni MDXIII. — ad finem perductum eſſe opus *intra menſes ferme quinque*, & in lucem prodiiſſe menſe Februario Ann. MDXVI. prol. „1116". Si enim numeri recte eſſent poſiti, ſequeretur non quinque menſes, ſed biennium & quinque menſes huic operi Eraſmum inſudaſſe. Non animadvertit nimirum Millius, in Epiſtola *Append.* III. ad *Ammonium* quam citat errorem typographi 1513. pro 1515. edentis. Mentio enim ibi fit praelii Helvetiorum cum Gallis apud Marignanum d. 13. Septemb. 1515. commiſſi, mentio fit Editionis Hieronymi, anno demum 1515. & 1516. procuratae; & Epiſtola data eſt Baſileae, quo Eraſmus non niſi poſt mediam partem exactam Anni 1514. primum appulerat.

Confirmatur hoc aliis epiſtolis. *Beatus Rhenanus* Eraſmo 17. April 1515. *App.* XXI. Petit Frobenius, N. abs te Te habere, pro quo tantum ſe daturum pollicetur, quantum alius quiſquam.

Idem 30. April 1515. *App.* XXIII. Frobenius N. T. a te cupit habere.

N. Grebelius Argentinae 11. Sept. 1515. *App.* XXXI diſputat de N. T. edendo, judicatque Latina ſeorſim & Graeca ſeorſim edenda eſſe, non ut columna columnae reſpondeat, ſintque intermixta omnia Graeca Latinis, & rurſus Latina Graecis.

Jo. Sapidus Seleſtadio 15. Sept. 1515. *App.* XXXII. Commendat Oecolampadium Baſileam iturum, ut Eraſmum videret.

Tanta feſtinatio iſta plurimis erroribus cauſſam praebuit. Ut jam nihil dicam de inſignibus omiſſionibus & mendis typographicis, ut quando Apoc. II. 10. legitur παραθῆτε pro πειραθῆτε, & γῆς pro ζωῆς &c. (quod poſtremum tamen erratum in calce libri emendatur) quibus Millio teſte prol. 1121. ſcatet Eraſmi editio prima; hinc factum eſt, ut frequenter Verſio Latina a Textu Graeco, & annotationes ab utriſque diſſentirent, cujus generis octodecim exempla Eraſmo objicit Edovardus Leus, „in quibus citat Graece ſic eſſe, cum ſic non ſit in „exemplari ſuo: & citat ſic non eſſe Graece, cum ſic ſit in exemplari ſuo".

Quam feſtinanter omnia geſſerit Eraſmus, inprimis patet ex Theophylacto, quem ad manus habuit. Ille cum in fronte hunc titulum gerat: τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας κυρίου Θεοφυλάκτου ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον: Eraſmus vocem Θεοφυλάκτου pro epitheto habuit; pro regione Bulgariae autem, & in praefatione Graeca Matthaeo praefixa, 2. 3. 4. & 5. Edi-

 tionis

tionis Βουλγαρίου perperam legit, & in annotationibus primae ac secundae Editionis *Vulgarium* nescio quem substituit, manifesto paroramate. Pejori errore in Mar. I. 10. dicit: „ *Sanctum* non additur in Graecis, praeterquam apud u-„ num Vulgarium": quod omnino falsum est, Theophylactus enim revera cum Graecis consentit, unde in posterioribus Editionibus ejus mentio ad istum locum omittitur. Gravissimum denique illud est quod in Lucae XI. 35. scripsit, & in omnibus Editionibus retinuit: „ Quod si quis, inquit, mihi fortasse parum habet fidei, ipsius Vulgarii (i. e. Theophylacti) verba adscribam": γίνεται γὰρ τὸ ἀποστομίζειν ὅταν πλείονες ἐρωτῶσιν ἕνα περὶ ἄλλων καὶ ἄλλων ὑποθέσεων, τότε γὰρ μὴ δυνάμενος ἀποκρίνεσθαι ἔμφασιν δίδωσι τοῦ ἀνοήτου ἐξαπορηθῆναι, Versionem deinde subjungit, quam nos, quia tantum non impia videtur, consulto omittimus. In MS. autem Theophylacti, quo Erasmus usus est, manifestissime post δυνάμενος additur πᾶσιν & pro τοῦ ἀνοήτου ἐξαπορηθῆναι, quod ne quidem Graecum est, legitur τοῖς ἀνοήτοις τοῦ ἐξαπορηθῆναι, unde sensus oritur longe luculentior & ad scopum autoris accommodatior. „ Fit enim τὸ ἀποστομίζειν, cum plures in-„ terrogant unum de aliis atque aliis rebus; tunc enim cum non possit omni-„ bus respondere, speciem praebet simplicioribus quasi haerentis & impediti"

Illud denique in Erasmo minime ferendum est, quod saepe excusationibus parum idoneis nec satis honestis uti, quam erroris culpam simpliciter fateri maluerit. Causatur festinationem. At quomodo ipsam festinationem excusabit, aut quis ipsum eo adegit, ut festinaret?

Alias caussam conjicit in typothetas & correctores, ubi quid offensum est, ut, „ In prima Editione verteram, inquit,— quanquam hoc ipsum librariis impu-„ tari poterat, quandoquidem nullam ejus rei facio mentionem in Annotatio-„ nibus, quod tamen in secunda Editione mutaram". Contra Stunic. in Matth. V. 27. Et contra Leum p. 66. Luc. XVI. 25. „ Compereram, inquit, in „ priore Editione negligentia operarum aut fortasse castigatorum ὧδε positum „ pro ὅδε hoc est, adverbium vice pronominis. Nam id non esse factum meo „ vitio vel illud arguit, quod in Annotationibus hujus rei nullam facio mentio-„ nem. Id in posteriore mutatum est". Male, nam exemplar MS. quo usus est, legit ὧδε non ὅδε.

Alibi ad Codices provocat, qui nusquam extant, ut in Annot. Edit. 2. „ Nonnulli Graeci codices habebant: *in hominibus bona voluntas* ἐν ἀνθρώποις, „ alii: *hominibus voluntas*, absque praepositione". Et Epist. DCCLII. Atque hoc quidem loco fateor praepositionem ἐν in nonnullis Graecorum Codicibus non addi, quum in emendatioribus addatur. Atqui non poteram in versione nisi unicam lectionem retinere. E duabus igitur eam secutus sum, quae magis arridebat animo meo, quaeque Codicum emendatiorum & interpretum Graecorum enarratione commendabatur; quod supererat, in Annotationibus erat agendum. Contra Stunic. „ Quod *Lucae* XIII. 34. verteram, inquit, *eos qui mittuntur*, „ nihil aliud fuit in causa, nisi quod tunc usus sum codice, qui habebat ἀπεσταλμένους: quum scriberem Annotationes, qui secus habebat. Nec enim „ res acta est eodem in loco. Quaedam annotaram in Brittannia, pleraque Ba-„ sileae, ac pro tempore diversis sum usus exemplaribus, nec unis tamen. Por-„ ro quum perventum esset ad Lucam, ita sum afflictus adversa valetudine, ut „ coactus sim totum laborem conferendi dies aliquot intermittere; nec tamen „ poterant cessare operae, quod futurum erat magno typographi dispendio. „ Et ob id pollicitus sum alteram Editionem, qua sarcirem quod in priore fuit „ cessatum, id quod & fecimus". Et contra Leum *Luc.* XIV. 31. „ Citaram, inquit, in Annotationibus ex Graeco Codice ἀπέρχεται συμβαλεῖν — „ quum in contextu sit πορευόμενος.— Quid aliud hic divinari potuit, quam mihi „ fuisse aliud exemplar, diversum ab eo, quod secuti sunt Castigatores? *Luc.*

„ XVII.

„ XVII. 24. Objicit, quod in prima Editione in contextu --- feratur translatio --- *e regione supercoelesti.* --- Cum verterem, consentaneum est, Graecum codicem habuisse ἐπ' ὀρανὸν, atque id tum verti, quod illic offenderam. „ *Jo.* VIII. 48. Quum in aliis Codicibus reperissem ἠτιμάσατε, hoc magis libuit sequi, quod congrueret cum nostra Lectione. *Act.* IX. 5. Quum contextus & Graecus & Latinus sic haberet, ut probat Leus, quid obfuit, „ quod in Annott. admonui, particulam hanc in Graecis quibusdam Codicibus abesse? Quid aliud suspicari potest, quam me post alia nactum exemplaria"? Rom. V. 19. ediderat κατεστάθημεν, „ Id, inquit, sequebamur, quod „ habebatur in Graecis Codicibus". XII. 11. „ In priore Editione posueram „ κυρίῳ δȣλεύοντες, quemadmodum nos legimus, post ubi deprehendi V. L. „ non celavi lectorem". V. 12. ad γεροντοδιδάσκαλον. „ In prima, inquit, „ Editione, quum Basileae non haberem eos Codices, ad quos contuleram, is, „ quo tum utebantur castigatores, habebat δι' ἕνα ἄνθρωπον, quem secuti posuerunt: *propter unum hominem.* Neque enim ego castigo paginas excudendas; „ & si hoc quoque munus obissem, fieri non potest, quin aliquid suffugiat. p. „ p. suspicor id quod res est, in Codice, unde contuli in Anglia, fuisse scriptum „ ἡμάρτομεν pro ἥμαρτον, id postea relictum est incuria: cujusmodi lapsus vix „ ulla diligentia quis potest effugere. Id non esse vanum vel illud arguit, quod „ in annotatione nullam hujus rei fecerim mentionem, atque adeo legam: *peccaverunt.* Quod sane miror a nemine Castigatorum hactenus animadversum, „ quum id muneris in prima Editione obierint Joannes Oecolampadius & Nicolaus Gerbellius, in quarta Sigismundus (Gelenium opinor intelligit) vir egregie doctus. Ut autem Annotationes in aliis quoque locis discreparent a „ contextu, hac occasione accidit, quod Collationis negotium peregeram in „ Anglia & in Brabantia, nihil minus habens in animo, quam addere novam „ Versionem, viz. perspiciens rem non ita magni fructus esse, plurimum tamen „ invidiae conflaturam. Sed amici quidam improbis instinctibus huc perpulere „ reclamantem, ut quum jam adornaretur Editio annotationum, novaretur & „ Contextus, quam ad rem quum alioqui plus satis occupato nec otium superesset, nec animus esset propensus, indiligenter peractum est negotium".

Paucorum suorum Codicum aetatem & fidem nimium extollit, alios autem omnes corruptionis immerito suspectos reddere conatur; ut *Jacobi* I. 22. „ Indicaram, inquit, *tantum* non addi in Graecis Codicibus. Stunica praedicat „ additum in Codice Rhodiensi. At ego jam dixi, mihi videri Codicem illum „ ad nostros fuisse castigatum". 2. *Pet.* II. 2. „ Hic Stunica perinde agit, „ quasi in multis vetustis Codicibus legerit ἀσελγείαις, quum in uno Rhodiensi „ legerit, si tamen legit; cujus apud me levior est autoritas, quod suspicer ad „ nostros Codices fuisse castigatum, quo congrueret cum Latina lectione". 1. *Jo.* V. 20. „ Indicaram, in Graecis non addi *Deum*, sed habet Codex „ Rhodiensis: at non habent innumeri Codices notae melioris. in *Apoc.* III. „ Ne quis autem contemnat nostrum [exemplar] tantae vetustatis erat, ut Apostolorum aetate scriptum videri posset". Atqui habebit istud exemplar commentarios *Andreae* scriptoris Seculi VI., aut *Arethae*, scriptoris Seculi XI. si Millium audimus prol. 1120.

Cumque haec duo postrema accusationis capita ipsi ab adversariis objecta essent, simpliciter negando ac in illos retorquendo, sese magis oneravit quam liberavit; „ Leus, inquit, §. 23. in his ita loquitur, quasi in hoc negotio sim „ unicum secutus exemplar, quod ille vult videri fuisse depravatissimum, nihilo magis favens Codici meo quam mihi. Ac subinde in suis Indicibus impingit mihi suspicionem, quasi finxerim esse in Codice meo, quod non fuerit, „ scilicet e suo ingenio metiens caeteros".

Errorem in *Theophylacti* appellatione commissum ita palliare conatur contra Stunic. in Jo. I. „ Aderant, inquit, Commentarii Graeci Thephylacti, quem „ nos toties adduximus nomine *Vulgarii*, quod *Theophylacti* vocabulum ob li- „ teras detritas vix legi posset". Cum tamen *Theophylacti* nomen in hoc MS. oculis legentium apertius pateat expressum quam *Vulgarii.*

Textum a se formatum autoritate Editionis Aldinae tueri solet, responsione ad notationes Eduardi Lei saepissime, cum minime ignoraret, hanc esse ex prima ipsius Editione, ut supra indicavimus, expressam. Ne jam dicam, quod autoritatem Editionis Complutensis nimis extulerit, & praestantiam atque aetatem Codicum, ad quos expressa sit, ex ingenio confinxerit, quod causae nimirum suae favere videbat.

In Apocalypsi deerant quaedam Capite XXII. quae Erasmus ex Latinis male Graeca fecit. „ Quanquam, inquit in Annott. *Edit.* 1. in calce hujus libri „ *nonnulla verba* reperi apud nostros, quae aberant in Graecis exemplaribus, „ ea tamen ex Latinis adjecimus". Quae contra Leum §. 243. prolixius ita narrat: „ Quoniam Graecis nunquam magnopere placuit liber Apocalypseos, „ rarus habetur apud illos. Itaque quum cuperemus nihil abesse nostrae Editio- „ ni, aegre extorsimus ab Inclito viro Joanne Capnione vetustissimum Codi- „ cem, Commentarium habentem in hoc opus. Ex eo contextus verba descri- „ benda curavimus. In calce vero scribarum incuria deerant haec: *Et si quis* „ *diminuerit de verbis libri Prophetiae hujus, auferet Deus partem ejus de* „ *libro Vitae & de Civitate sancta, & de his, quae scripta sunt in libro isto.* „ Sensimus autem scribam per eam occasionem errasse, quod quum bis pona- „ tur: *in libro isto*, ille ad posterius oculos deflexerit, relictis quae sunt in me- „ dio. Siquidem ad nullum lapidem frequentius impingunt librarii. Dubium „ non erat, quin essent omissa, & erant *perpauca.* Proinde nos, ne hiaret la- „ cuna, ex nostris Latinis supplevimus Graeca. Quod ipsum tamen noluimus „ latere lectorem, fassi in Annotationibus, quid a nobis esset factum, ut si quid „ dissiderent verba nostra ab his, quae posuisset autor hujus operis, lector na- „ ctus exemplar restitueret". Et clarius in *Apologia ad Leum* (de qua egimus p. 43. & 45.) „ In calce Apocalypsis in exemplari, quod tum nobis erat u- „ nicum, nam is liber apnd Graecos rarus est inventu, deerat *unus atque alter* „ *versus.* Eos nos addidimus secuti Latinos codices. Et erat ejusmodi, ut ex his, „ quae praecesserant, possent reponi. Cum igitur Basileam mitterem recogni- „ tum exemplar, scripsi amicis, ut ex editione *Aldina* restituerent eum lo- „ cum. Nam mihi nondum emtum erat hoc opus. Id ita, ut jussi, fa- „ ctum est".

Accuratius tamen omnia rimanti satis constat, non ut Erasmus scribit, *perpauca* fuisse, quae ipse ex Latinis utcunque & festinanter Graece reddidit, sed a vers. 16. ad finem libri sex integros versus. In istis enim omnibus Erasmi Editio abit a Codicibus MSS., & ita quidem, ut Graeca ipsius non obscurum sit ex Latinis fuisse conversa. Hinc enim profecta est perpetua illa omissio articulorum vers. 16. ῥίζα pro ἡ ῥίζα, λαμπρὸς pro ὁ λαμπρὸς, vers 18. προφητείας βιβλίου pro τῆς προφητείας τȣ̃ βιβλίου, ἐν βιβλίῳ pro ἐν τῷ βιβλίῳ bis. vers. 19. Βίβλου pro τȣ̃ βιβλίου, ζωῆς pro τῆς ζωῆς, πόλεως ἁγίας pro τῆς πόλεως τῆς ἁγίας. Hinc est quod συμμαρτυρȣ̃μαι inepte posuit pro μαρτυρȣ̃μαι, quia in Latina Versione legerat: *contestor*; quomodo iste interpres solet simplex μαρτυρῶ vertere Act. XX. 26. Heb. VII. 8. 17. X. 15. Hinc etiam est, quod ubi ipsi Latini Codices variant, eam Lectionem imprudens sequitur, quae ab omnibus Graecis dissidet; quod denique ὄρθρινος pro πρώϊνος, ἔλθε bis pro ἔρχου, εἰ bis pro ἐὰν, & ἀφαιρήσει pro ἀφελεῖ. Uno verbo, haec interpretatio ex Latino in Graecum Erasmo adeo infeliciter cessit, ut Graeca ipsius a Graecis Codicum in tam brevi peri-

pericopa minimum tricies aberrent. Quin etiam existimo, quod ex parte etiam suspicatus est *Bengelius*, alibi passim, in hoc Codice Erasmiano Commentariorum Andreae, verba sacri contextus, quae aut revera, ut fit, aut Erasmi saltem judicio, non integra ab Andrea adscripta fuerant, ab Erasmo ex Latinae Versionis mendoso Codice fuisse addita. Ita cap. V. 14. post verbum προσεκύνησαν addit ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, contra omnes Codices Graecos, & contra indolem Graeci sermonis, quae articulum τῷ ante ζῶντι requirebat: ex Versione Vulgata, quae habet *adoraverunt viventem in secula seculorum*; repugnantibus plurimis, iisque vetustissimis Codicibus Latinis. XVII. 4. μεστὸν ἀκαθάρτητος, iterum contra omnes Codices Gtaecos vocem nihili ἀκαθάρτης confinxit, ad versionem Vulgatam quae legit: *plenum abominatione*, ubi tamen Codices magno consensu habent, ut Graeci & Beda, *plenum abominationum.* XXII. 11. ὁ ῥυπῶν ῥυπωσάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, ut versio Vulgata: *qui in sordibus est*, *sordescat adhuc*, *& qui justus est*, *justificetur adhuc:* contra scriptos omnes Codices Graecos, & plurimos Latinos.

Illud vero miror, cur Erasmus nactus Editionem Complutensem, cujus MSS. fidem alias tantopere praedicat, ista non, ut promiserat, restituerit, sed corruperit potius. Cum enim ipse in prioribus Editionibus Latinum *si* bis vertisset per εἰ, postea in Complutensi reperta conjunctione ἐὰν, non istam illi substituit, sed in quarta & quinta Edit. absurde utrumque posuit ἐὰν εἰ, reliqua vero retinuit, praecipue suum ἀφαιρήσει, quod in libris Sacris plane inusitatum est.

Quid quod Colinaeus, Stephanus, Haultinus, Beza & cum Elzevirio plerique omnes Typographi sequentes non Lectionem Codicum MSS. & verba autoris, sed verba Erasmi ex Latino versa pro genuino Textu repraesentaverint? quae sane supina est negligentia, & illis qui de Graecis fontibus adeo gloriantur, Versionemque Latinam contemnunt, minime condonanda.

Ut jam non repetam, quod Erasmus Lectionem eorum quos habebat Codicum Evangeliorum, Actorum & Epistolarum aliquoties temere mutaverit, cujus rei vestigia adhucdum in ipsis Codicibus manifesta conspiciuntur, praeter loca supra p. 44 allata. Act. IX. 5, 6. XV. 34. XVII. 5. XXIV. 6. quin neque ipse diffitetur, ultro ad amicos scribens, „ se Codices suos praecastigasse”.

Triennio post quam haec de Editione Erasmi scripseram, prodiit Amstelodami *Anonymi Basileensis Vindicatio Erasmi ab accusatione gemina Autoris prolegomenorum* in *Miscellaneis Duisburgensibus*, quorum supra feci mentionem p. 34. Agitur ibi de duplici errore, quem Erasmus commisit, tum in Lectione Inscriptionis Commentariorum *Theophylacti*, tum in lectione atque interpretatione ejusdem Commentarii in Luc. XI. 53. Mirabar primum, qui GEMINUM *illud potissimum* ei *sub oculos venerit*, reliquis omnibus, quae longe plura & graviora sunt, non secus acsi non scripta essent, neglectis. Si quis hominem multorum peccatorum accusaret, & his leviculum quodpiam obiter adderet, patronus vero accusati, illis omnibus profundo silentio praetermissis, hoc unum, idque non nisi ex parte excusaret, an reum ejusque causam defendisse, an prodidisse potius existimaretur? Hoc tamen fecit, qui personam patroni Erasmi sibi imposuit: cur autem fecerit, infra videbimus.

Videamus interim, quid afferat noster Anonymus; an contendit, Erasmum, quem ego bis aberrasse dixi, revera non errasse? Minime. *Dubium non est*, inquit, *quin ille verus titulus*, *quem ipse amanuensis Graecus pro veteri consuetudine minio exaravit*, *ita debeat legi*, *ut ejus verba profert Autor Prolegomenorum.* --- *Unde hoc illi ultro damus*, *potuisse Erasmum utique jam tum sibi cavere ab illo errore*, *quemadmodum postea sane eum suopte ingenio deprehendit & correxit.* --- *Venio ad alterum Errorem Erasmo exprobratum.* --- *Qui Codicem inspexere*, *non inficiantur*, *lapsum hic quoque in describendo vel potius*

potius in legendo Erasmum: primum voculam πᾶσιν omisit; — Siglam, quae τοῖς notabat, arripiens pro τῦ, & mox verum & genuinum pronomen τῦ pro ultima syllaba vobis ἀνόητυ habens, quod sine dubio facturus non erat, si non oculos ejus τ. illud versui superpositum effugisset. Erravit, fateor. Quid ergo mecum litigat? si ipsi licet fateri, Erasmum errasse, cur non & mihi idem dicere liceat?

Venio, inquit, *ad errorem Erasmo exprobratum, quem gravissimum vocat Criticus, qui sane nihil, quod non valde sit leve & frivolum, in medium attulit. --- Primo sensum* verborum Theophylacti in Luc. XI. 53. Erasmus *e lectione sua satis commodum, planeque etiam verum -- eruit. ---- Nam quod augendo & exaggerando crimini sensum inde emergentem, atque ab Erasmo ipsomet in Latina hujus loci perperam descripti versione repraesentatum, tantum non impium sibi noster dicit videri, plane calumniam sapit.* &c. Importunitas & mala fides hominis me cogit ipsam Erasmi Versionem, qua verba non Pharisaeorum sed Theophylacti exprimere voluit, producere ex Edit. 2. „Quod „ si quis mihi parum habet fidei, ipsius Vulgarii verba subscribam, quae nec „ transferre gravabor in gratiam eorum qui Graece nesciunt: --- Fit enim τὸ „ ἀποςομίζειν, cum plures interrogant unum de aliis atque aliis argumentis, „ tum enim, qui non potest respondere, speciem praebet stulti, quod hae- „ reat". Utere nunc tuis oculis, Lector, & expende utrum *pie* & θεοπρεπῶς Dominus noster in iis numeretur, *qui respondere non possunt*, quod Versio Erasmi, si verba, ut jacent, accipiantur, dicit? & utrum Censura hujus versionis sit *levis & frivola?* Praeterea *verum* non est, eum, qui respondere non potest, speciem praebere stulti. Speciem quidem praebet haerentis & ignorantis, & hanc quidem speciem non praebet nisi simplicioribus: nam si per naturam rerum omnino fieri nequit, ut simul & eodem momento ad plures quaestiones respondeat, prudentiores id nunquam cuiquam vitio vertent; at nec his nec illis speciem praebet stulti. Qui respondere non potest, non prodit stultitiam tacendo sed loquendo & respondendo: cujus rei exempla obvia sunt nec longe petenda.

Hactenus de erronea verborum Theophylacti interpretatione. Indicaveram porro Erasmum in Theophylacti uno versu bis, & in altero versu quater, non solum male legendo aberravisse, verum etiam errorem partim agnitum partim nec agnitum in omnes Editiones sequentes propagavisse. Fatetur hoc Censor meus, sed *facile tamen*, inquit, *aequi & candidi alienorum ingeniorum judices, libro diligenter inspecto, fatebuntur, dignum venia errorem admissum ab eo.* An hoc mihi objicit, qui & erranti libentissime veniam dare, & erroris monstrati veniam vicissim petere semper fui paratus? aut egone Erasmum apud Senatum Basiliensem accusavi, utque mea gratia, inauditus & indicta causa, damnaretur poposci? Egone parentem ejus virum optimum, cognatos & amicos, homines liberos & nobiles, ut mancipia mihi obnoxia dicteriis & opprobriis laceravi? ostia potentum, qui suffragiis suis mihi contra eum faverent, pulsavi? cerdones & pueros, ut contra eum de rebus, quarum nihil intelligebant, testimonium dicerent, subornavi? plebem & mulierculas & demagogos in eum concitavi? miseris clamoribus & libellis Ecclesias Helveticas & orbem terrarum, tanquam si Hannibal ante portas esset, turbavi terruique? ego denique non quievi, donec horum omnium sententiis Erasmus, quod Graecos codices scriptos nec recte legisset nec recte fuisset interpretatus, vel damnaretur vel damnatus esse saltem videretur?

— non hoc operum, mihi crede, meorum est.

Sed inquiramus etiam, quid personatus Erasmi patronus de suo cliente alibi senserit *Act.* p. 58. „Erasmum, inquit, sine ratione, initio saltem, plura loca „ N. T., quibus utimur contra hostes Deitatis Christi, ita explicuisse, ut illis „ magis

„ magis quam orthodoxis faverent; aliquando etiam de scriptoribus sacris non „ satis considerate scripsisse, quod postea vix excusare poterat, *& alia hujus-* „ *modi*, non possumus probare; quin etiam doctores reformati omnes, qui cae- „ teroquin ejus laborem maximis laudibus efferunt, ipsum in his deseruerunt". Judica nunc, Lector, uter atrocius & malignius Erasmum accuset, ego qui, in opere Critico, ejus errores aliquot Grammaticos notavi, quos errores esse nemo negat: an Censor meus qui, si placet, Erasmi vindicationem scripsit, simul autem, & quidem falso, ipsi errores Theologicos, qui haeresin, hoc est, crimen omnium invidiosissimum sapiunt, impegit? Aut judicent pro nobis Erasmi haeredes, qui certissime ejus fuerunt veri amici. Cum Critici, illis viventibus & superstitibus, eadem facerent, quae ego facio; cum S. Colinaeus; & R. Stephanus ab editione N. T. Erasmici passim recederent; cum alii ejus interpretationes magna cum libertate rejicerent, nunquam crediderunt haeredes Erasmi, hoc facto injuriam defuncto illatam fuisse: at cum A°. 1557. G. Farellus & T. Beza Wormatiam petituri Basileam transirent, & ea Erasmo objicerent, quae Theologi orthodoxi solent, nostro Censore approbante, gravissime & scripto sunt conquesti. Historiam ex schedis Bibliothecae *Faeschianae* exhibeo:

„ *Farellus*, Unusne, *inquit*, Erasmus condemnabit Lutherum, Zwinglium, „ Calvinum, Oecolampadium, qui fuit omnium mortalium deterrimus, im- „ probissimus, nequissimus, sceleratissimus, scelestissimus, perditissimus ac im- „ purissimus nebulo? *Th. Beza*, Arrianus, inquit, & qui omnem fidei Justi- „ ficationem sine Scriptura negavit, quod paratus sum coram omnibus Ecclesiis „ & Magistratibus testari atque palam facere.

„ Intelleximus haud ita dudum, *Farelle* & *Beza*, die vigesimo sept. proximi „ Septembr. hic in publico Sylvestris hominis diversorio, ante prandium, vos „ multis audientibus in *D. Erasmum Roterodamum* debacchatos: Et a Te no- „ minatim, *Farelle*, disertis verbis Erasmum omnium mortalium deterrimum, „ improbissimum, nequissimum, sceleratissimum ac impurissimum nebulonem: a „ te vero *Beza*, eundem Arrianum appellatum fuisse. Id si fecistis, sique san- „ ctae memoriae defuncti existimationem tot pudendis atrocibusque conviciis „ consulto lacerastis, Nos subscripti factum vestrum improbum ac puram putam „ calumniam dicimus, ut qui confidamus, persuasissimumque habeamus, eum „ ipsum Erasmum, vere ac pro meritis, a quoquam probo, bono & integro vi- „ ro ejusmodi calumniis conviciisque lacessiri aut proscindi nec posse nec debe- „ re. Haec, pro integerrimi viri memoria existimationeque tuenda, ne dissimu- „ laremus, legibus etiam civilibus admonemur. Dat. *Basileae*

„ *Bonifacius Amerbachius*, mea manu.
„ *Hieronymus Frobenius*, mea manu.
„ *Nicolaus Episcopius*.

Pergit: *Profecto SI ignorantiam vocare audeat Criticus, videat, ne ita ipsemet criminis multo gravioris incurrat notam. Facile enim plura alia ejusdem Codicis loca proferri queunt, in quibus eandem siglam, in qua explicanda semel cespitavit, & quae ei sola hujus qualiscunque erroris caussam videtur praebuisse, absque haesitatione ulla Erasmus rectissime legit* τοῖς. *Deinde vero idem etiam aliis in locis non paucioribus eandem litterulam* τ. *supra versum positam ultimae vocis syllabae initialem esse optime sese ostendit intelligere, syllabamque hancce postremam, prout ubique res, vox, sententia poscebat, scite ac probe explicuit & legit. Plane totus hic Basil.* Theophylacti *Codex siglis atque breviaturis scatet, & charactere minuto ac difficili est exaratus; quae res minime tamen impedimento fuit Erasmo, quo minus obscurissima quaeque loca recte atque emendate legeret ac explanaret. Docent id tot sententiae Theophylacti passim ex hoc eodem Codice ab Erasmo productae, quas qui in hujus Commentariis legerit, & cum Codicis Basil., ex quo ille hausit,*

ſcriptura contulerit, in iſta quoque parte litteraturae probe exercitatum fuiſſe Eraſmum, ac, dum modo animum intenderet, quicquid illud eſt ſalebrarum, facillime pede inoffenſo ſuperare potuiſſe, niſi plane iniquiſſimus ſit, ultro confitebitur. Haec ſi in me non dicuntur, extra oleas vagatur Cenſor: ſin autem me petunt, manifeſtae calumniae reus eſt. Ego enim *ultro confiteor*, Eraſmum non ignorantia fuiſſe lapſum, ſed paroramate. Et qui potuiſſem id non confiteri, cum ſcirem, omnes Codices tum editos tum ineditos, quos Eraſmus verſavit, haec compendia, vel has ſiglas, ultimas vocum ſyllabas exprimentes, & vocibus ſuperſcriptas, in ſingulis pene verſibus habere, ita ut, ſi eas legere neſcivit, omnino legere neſcierit? cum porro viderem, & has ſiglas & plures alias ab Eraſmo ipſo in prima editione paſſim (vid. p. 199.) fuiſſe expreſſas? Sed ita ſolent fraudulenti litigatores; dicta ejus, quem ſibi adverſarium ſumunt, ſicco pede praetereunt: ipſi vero affingunt, quae nec dixit nec cogitavit unquam, & quae, cum ſint falſa & abſurda, facile & magno tamen verborum ſtrepitu refellunt, ut ita imperitis & incautis glorioſam Victoriam reportaſſe videantur. Quid quod ipſe cenſor noſter in turpem prolapſus contradictionem hunc errorem Eraſmi, ut mox demonſtrabimus, haud obſcure *ignorantiam vocare eſt auſus?*

Sed age examinemus excuſationes ipſas, quarum duae priores ab Eraſmo, duae vero poſteriores a Cenſore noſtro ſunt excogitatae. Primum cauſatur feſtinationem. De ea ita Cenſor: *quam iniquum*, inquit, *cenſeri debuerit, tot optimorum ac ſtudioſiſſimorum hominum vota longo tempore fruſtrari & eludere, donec ſingulos apices Codicum ſuorum crebro & ſollicite excuſſiſſet, neque prius vel ſemel edere velle nativa ſua lingua Novum Domini Noſtri Teſtamentum, quam certum & exploratum haberet, ſeſe ne in una quidem vocula Vett. Codd. legenda explicandaque aberraviſſe!* Si *in una tantum vocula* Eraſmus aberraviſſet, excuſationem ne quidem neceſſariam judicaſſet: aliter loquitur Eraſmus ipſe, & res ipſa. Porro feſtinatio illa aut errores neceſſario peperit, aut non. Si non fuit neceſſaria errorum cauſa, Eraſmus excuſatione nec vera nec idonea uſus eſt: ſi fuit neceſſaria errorum, lapſuum, ſive peccatorum multorum cauſſa, certe & ipſa feſtinatio error, lapſus, & peccatum fuit. Quale enim eſt effectum, talis etiam cauſa eſt; ut adeo fruſtra idem per idem excuſetur.

Altera excuſatio erat, *vocabulum ob literas detritas legi vix potuiſſe. Quod porro*, inquit Cenſor, *ad nomen attinet Theophylacti, Codicem Baſil. inſpicienti manifeſtiſſimum ſit, litteras tres poſtremas plane ſiglis, & fugientibus quidem, ac vetuſtate, ſi non prorſus obſoletis, at confuſis certe ac perturbatis, fuiſſe poſitas.* Si literae A°. 1515. prorſus detritae & obſoletae fuerunt, quomodo & ipſe Eraſmus A°. 1518. & ego atque Cenſor meus nuper illas legere potuimus? an, quod prius evanuerat, iterum clarius apparuit poſtea? Porro ſi *Theophylacti* nomen ita detritum fuit, an ideo debebat legi nomen *Vulgarii* pro *Bulgariae?* Invenit cenſor pro ſua ſagacitate medium terminum, ut hoc ex illo conſequi doceret: *ultimam*, inquit, *ſyllabam* τȣ Bȣλγαρίας, *cujus primam quoque literam* υ *Graeco fere ſimilem eſſe a me ſupra annotatum eſt, ſic prorſus efformatam invenimus, ut nonniſi ab exercitato lectore atque in id unum intento ab* υ *diſtingui poſſit.* Id vero falſum eſt; cum βῆτα quando initio vocis vocali praeponitur, differat ab υ ψιλῷ, ut *u* Latinorum ab υ Graecorum; ſiglae vero, quibus in fine vocum literae ας vel ου exprimuntur, non minus inter ſe diſtinctae ſunt, quam ſunt ας & ου. Sive autem vox Theophylacti, quae certe ſcripta eſt, clare ſive minus clare oculis legentium appareat, negari non poteſt, eam *apertius patere expreſſam, quam Vulgarii*, quod nomen certiſſime nunquam ibi ſcriptum fuit, adeoque nec ita legi potuit. Obiter obſervo, Cenſorem noſtrum, ſcilicet ut Eraſmum vindicaret, illi novum errorem impingere, acſi primam literam vocis Bȣλγαρίας putaſſet eſſe Υ, quod ego quidem non exiſtimo; ſi enim potuit

potuit Graece ſcribere Δαβὶδ, & Latine *David*, ſi *Veronica* & *Beronice* promiſcue ſcribuntur; potuit in voce, de qua agitur, V Latino exprimere B Graecorum, quod apud ipſos ejusdem ſoni eſt. Mirum etiam eſt, Iſelio hic in mentem non veniſſe, quae ipſe in Praefat. T. III. *Lexici Hiſtorici* p. 24. de vocabis Βεσπασιανὸς, Βῆρος, Βίκτωρ, & Βαλέριος ſcripſerat.

Cum videret Cenſor, hanc excuſationem non recte procedere, confugit ad tertiam, difficultatem nimirum legendi ortam a compendiis ſcripturae. *Utriusque nominis*, inquit, *Bulgariae & Theophylacti extremae literae in Cod. Baſ. non ſunt expreſſae, verum ſiglis tantum, ſive lineolis decurtatae ſcripturae indicibus ſupra verſum poſitis, ſignificantur. --- Clarae quidem literae ſeptem priores* Θεοφυλα, *deinde vero intricati quidam nec ſatis cognoſcibles ductus ſupra verſum extant; aliud autem praeterea nihil. Quae contuentes in ipſo Codice, poſt edita Prolegomena, viri Graece doctiſſimi, & cum verbis noſtri Cenſoris componentes, non potuerunt non mirari audaciam Critici. ----- Plane totus hic Baſil. Theophylacti codex ſiglis atque breviaturis ſcatet, & charactere minuto ac difficili eſt exaratus.* Si ſiglae ſunt confuſae & perturbatae, intricati quidam nec ſatis cognoſcibiles ductus, & character Codicis eſt difficilis, quaero *cui*? Num Cenſori, ejusque amicis *Graece doctiſſimis*, & ſtudioſis, qui libros ſine compendiis & ſiglis typis excuſos terunt, & ad compendia & Codices ſcriptos ſtupent, non ſecus acſi characteres magicos viderent? at quid hoc ad Erasmum ejusque vindicationem? An Eraſmo ipſi? at quid hoc aliud eſt quam dicere, ipſum neſciviſſe literas, & ignorantia Graecarum ſiglarum aberraviſſe?

Quarta excuſatio haec eſt; *Nota, ſi placet, Codicem Baſilienſem duobus plane locis, primum in tegmine lignéo, deinde in charta a compactore agglutinata, titulum praetuliſſe vetuſta manu inſcriptum*: Vulgarius Archiepiſcopus ſuper Evangelia; *ut adeo in ipſo principio animi iniqui ac malevoli indicium Cenſor praebeat, qui hoc totum omittens plane ita loquitur, ut rerum ignari lectores omnem culpam erroris non poſſint non in* ſolum Eraſmum *conjicere. --- Qui paulum modo aequitatis ac moderationis ad Cenſuram Criticam attulerint, non gravate ignoſcent Eraſmo, qui in errorem hujuſcemodi pertractus ab aliis fuerat potius, quam ut eum ipſe primus erraret atque committeret.* At non ego dixi Eraſmum primum & ſolum erraſſe, ſed erraſſe: ſive autem primus & ſolus, ſive cum aliis & poſt alios erraverit, erravit tamen. Neque putavi ad meum officium pertinere; ut genealogias & origines errorum ſcriberem, & Eraſmum a monacho Dominicano, hunc vero a Cardinali Raguſino, & hunc iterum ab alio in errorem pertractum fuiſſe docerem; quid ſi enim primum erroris fontem indagare non poſſem, ideone error aut non eſſet error, aut non eſſet notandus? Ego ſcapham appello ſcapham, ubicunque invenero; nec ſollicite inquiro, aut quis illam primus fabricaverit, aut qui in illam poſtea, & longo temporis ordine, conſcenderint. Cumque Eraſmus nec hac nec illa, quae praecedit, excuſatione unquam fuerit uſus, valde dubito, utrum Vindicationem, ſi nunc illam audiret, calculo ſuo approbaturus, & autori gratiis actis dicturus eſſet: „ Bene de me ſcripſiſti. Falſo & per calumniam erroris ex incuria „ orti accuſatus fui: non fuit incuria ſed ignorantia; ſiglarum ductus erant tam „ intricati & mihi non ſatis cognoſcibiles, character tam difficilis, ut legere „ non potuerim. Item: non fuit incuria mea & parorama meum, ſed deceptus a „ Monacho Dominicano; cui tuto me credere poſſe putavi, errantem ducem ſecu„ tus ſum". Hoccine Eraſmianum eſt? Ego ſane qui multum me infra eruditionem & dignitatem Eraſmi eſſe ſcio, ita tamen me excuſare aut excuſari nolim.

Nunc, quod promiſi, indicabo, cur Eraſmum vindicaturus duos tantum ejus errores excuſare fuerit aggreſſus? cauſa haec eſt, quia non tam Eraſmi quam ſuos errores voluit excuſare; ideo Eraſmum in reliquis omnibus, qui longe plures & graviores erant, & ad N. T. editionem proprie ſpectabant, erroribus

deseruit atque indefensum reliquit, & non nisi eos, quos cum Erasmo communes habebat, attigit, scilicet

Πάτροκλον πρόφασιν, σφῶν δ' αὐτῶν κήδε' ἑκάστη.

Dicam apertius. *Anonymus Basiliensis* autor *Vindicationis Erasmi* fuit *Jacobus Christophorus Iselius*, *quondam Locorum Communium & Controversiarum Theologicarum Professor.* Cujus errorem cum deprehendissem, eumque Collegae ejus, qui tum forte aderat, &c, quid agerem, quaerebat, indicassem, quamprimum id ex ipso rescivit (rescivit autem citissime) ita exarsit, aut potius, cum natura non adeo malus esset, ita in me instigatus est, ut & bellum mihi statim indiceret, &, quoad vixit, incredibili, & plerumque irrito, semper autem molesto, labore id praecipue ageret, ut mihi noceret, meque contumeliis & maledictis vexaret.

Res ita se habet. Vir Cl. *Jo. Jacobus Breitingerus*, *nunc Ling. Graec. apud Turicens. Prof. P.* Vetus Testamentum editurus ex Codice Alexandrino, (quod anno demum 1732. perfectum est) initio anni 1728. Descriptione operis praemissa, ejusque pretio indicato, hortatus est eruditos, ut nomen suum profiterentur, & circiter tertiam pretii partem Typographo propediem solverent: iis vicissim tum alia complura tum *Codicis MS. Basileensis X. Seculi in Octateuchum Var. LL.* pollicitus. Simul etiam consilium suum *J. C. Iselio*, ut ab ipso adjuvaretur, per Epistolam significavit scribens: „ Statutum nobis est, „ Vir venerande, ut ex conspectu operis hujus plenius cognosces, novam hanc „ nostram LXX. Interp. Editionem *Variis MS. Codicum lectionibus vel prorsus non, vel minus integre hactenus editis* illustrare & locupletare. In illarum „ numerum adscripsi diversas lectiones in Pentateuchum Codicis MS. *Bibliothecae vestrae*, quem *X. seculi* aetatem attingere censuit vir literatissimus „ *Bern. de Montfaucon.* Qua vero ratione & quibus artibus pretiosissimi Codicis hujus usum impetrare mihi possim, Tu me, Vir Ven., *docebis*, & si „ minus in hoc genere, quod vereor, possis desiderio meo satisfacere, precibus „ tamen abs te impetrare me posse confido, ut mihi diversarum LL. copiam „ compares & indulgeas, quas vel ipse vel alius quidam Graecarum literarum „ peritus jam olim excerpserat. Suspicor enim olim a quodam vestratium cum „ eruditissimo de *Montfaucon* fuisse communicatas". Paulo vero post, d. 23. Aprilis ejusdem anni novam operis descriptionem publicavit, qua praescriptos fines, intra quos foret integrum, quibus luberet, dare nomina, amplius & ad Calendas usque Sextileis prorogavit, scilicet, ut ait, *ne exteri iniquis locorum spatiis exclusi laboris nostri fructu fraudari sibi viderentur:* pro Octateucho vero Basiliensi, cujus Varias lectiones promiserat, haec substituit: „ His uberrimi „ supplementi loco accedent diversae scripturae Variorum Codd. MSS., qui „ maximam partem cum editis hactenus collati non sunt: Sunt autem III. Bibliothecae Academiae Basileensis Codd. membranacei, quorum unus *Genesin* atque *Exodum* complectitur, secundus 4. *libros Regum* & 2. *Paralip.*, „ tertius denique *Jobum*, *Salomonis Proverbia*, *Ecclesiasten*, *Canticum*, „ *Sapientiam* & *Siracidem*; de quibus Vir. Venerandus & suis in rem litterariam meritis celeberrimus JAC. CHRISTOPH. ISELIUS S. TH. D. & „ PR. ita monet: Neque est sane quod existimes, ab ullo antehac esse cum editis collatos: nam quae paucae lectiones variae a Cel. Monfalconio allegantur, „ puto illas ego Mabillonium, vel si quis fuit alius, certis locis cursim inspectis, „ uti fere fit in peregrinatione ab hominibus eruditis, olim adnotasse".

Cum haec legissem, miratus sum hominis temeritatem, negantis Codices Basilienses *ab ullo antehac fuisse collatos*, quod nulla ratione ipsi constare poterat: eoque magis mirabar, quod scirem, non solum illos a me ipso cum editis accurate collatos, verum etiam primum Codicem A°. 1576. mensibus Octobri & Novem-

vembri Tubingam ad *Martinum Crusium* Professorem, qui illum *perlegit*, missum, tertii vero usum *Davidi Hoeschelio* petenti & editionem paranti A°. 1607. 1. Maji concessum fuisse! Cumque porro observarem, in priore descriptione Breitingeriana sermonem esse de uno Codice Basiliensi Octateuchi, a Montfalconio collati: in secunda vero ejus loco substitui tres Codices Basilienses, quorum unus nonnisi Genesin & XIV. priora Exodi capita, duo vere reliqui alios scripturae libros extra Octateuchum continerent; continuo suspicari coepi, a veritate hic aberratum fuisse, & quidem *loco alienissimo*, ubi nimirum *fide*, ut ait, *vera & Helvetica*, aliquid promittitur praestandum, & pecunia statim a contrahentibus exigitur. Ut ergo rem cognoscerem, adii Bibliothecam publicam, & consultis *Montfalconii Hexaplis* statim vidi *Iselium*, ambiguitate deceptum, *Codicem Basiliensem*, quem idem Montfalconius *apud PP. S. Basilii Romae* viderat, cum Codicibus vel Codice *Dominicanorum Basiliensium*, nunc Bibliothecae publicae, permutasse. Hic error multos alios peperit, & speciem ridiculam contradictionis sive contentionis inter Montfalconium & Iselium praebuit, cum, quae ille de cepis locutus erat, hic de alliis intelligeret. Codex Basiliensis *Montfalconii* erat unus, seculo X. exaratus, continens Octateuchum, & a Monfalconico collatus est: haec a Breitingero didicerat Iselius. Addit porro Montfalconius, in illo Codice desiderari fere totum librum *Geneseos*; se vero ex illo Codice accurate collato supra mille varias Interpretationes Aquilae Symmachi atque Theodotionis excerpsisse: Codices Basilienses *Iselii* sunt tres, diverso tempore seculo X. XI. & XIV. scripti, duo posteriores nihil ex Octateucho continent, primus autem habet Genesin; Montfalconius nec Basileam, nec aliquem Codicem MS. Basiliensem unquam vidit, sed Mabillonius, vel alius, illos cursim inspexit, & non nisi paucas quasdam Lectiones, in quibus Codices versionis τῶν O variabant, adnotavit. Quis credat, hanc duplicem descriptionem esse unius ejusdemque Codicis? id tamen putavit Iselius, & hanc opinationem suam in programmate, in quo nihil, nisi quod certo verum esset, proponi debebat, typis edi & in publicum spargi passus est. Hic est ille Iselii error, quae mea fuit infelicitas, a me indicatus!

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?

Postquam *Iselius*, propter hoc vel suum vel meum peccatum, sex annos continuos vario obtentu me vexasset, & eo redegisse existimasset, ut contra eum hiscere non auderem, tandem A°. 1734. excogitavit *Depulsionem calumniarum sibi impactarum*, quam & Basileae edidit, & eodem anno tum in *Diario eruditorum* Parisino, tum per *Mercurium Helveticum* recenseri curavit. Ejus prima & potior pars est Historia *Codicis Basiliensis Montfalconii*.

Dico, *Iselium* temere asseverasse, Codices Basilienses *a nemine antehac cum editis esse collatos*. Quomodo id excusat? *Ecquis, obsecro*, inquit, *his ex verbis non intelligit, nulla me tum de re alia cogitasse, quam de collatione MSS. Codicum IN LUCEM PUBLICAM PROLATA?* At si hoc cogitavit, cur non disertis verbis expressit, cum verba contractus, ubi agitur de pecunia praesenti solvenda pro mercibus promissis, debeant esse clara & aperta? Deinde an omnino, cum epistolam scriberet, certo scivit, nihil ex Codicibus illis in lucem publicam prolatum esse? qui enim Hexapla Montfalconii non novit, non videtur multum studii ad Versionem V. T. Graecam ejusque varias editiones adhibuisse. De Martino Crusio respondet, *Crusius affirmat se eum Codicem διαναγνῶναι? Equidem non inficior, hoc vocis etiam de Collatione & Var. Lect. e libro aliquo excerptis posse accipi, quamvis ita usos esse Criticos recentiores haud facile accusator sit probaturus; Quapropter multo est similius vero, codicem ab illo collatum non fuisse; & hanc conjecturam firmat, quod Crusius ipse tantum*

 scri-

ſcribat, *ſe Codicem perlegiſſe.* Quid audio? an ego affirmavi, Cruſium & Hœſchelium codices illos contuliſſe, ut mihi incumbat onus probandi? annon ſimpliciter dixi, Iſelium temere negaſſe, illos codices a quoquam fuiſſe collatos, quod probare non poſſit? Sit autem conjectura ejus veroſimilis, multum tamen abeſt ab aſſeveratione rei certae, cui plenam fidem habere jubentur emtores pecuniam ſoluturi. Porro mihi tribuit, quod nunquam dixi aut ſcripſi; & lepidos errores imputat: *Ait*, *Eccleſiaſticum hujus noſtri Codicis a Davide Hœſchelio Viro Cl. olim collatum fuiſſe*, *cum illius uſum ab hac Academia impetraſſet*, *& varias inde lectiones in editione illius exhiberi. Ego contra hoc falſum eſſe dico.* Pergit, *ſed*, *an Hoeſchelius uſus fuerit*, *ac vel mitti ad ſe curarit*, *haud ſatis conſtat.* An autem ſatis conſtat, non uſum fuiſſe Codice, nec mitti ad ſe curaviſſe, nec contuliſſe; quod Epiſtola aſſeverat, & quod erat probandum?

Dixeram, tres iſtos Codices a me dudum fuiſſe collatos. Hanc meam affirmationem vocat ſplendidum mendacium. *Liquet igitur*, inquit, *ſi eorum*, *qui pariter mecum a Bibliotheca ſunt*, *Ven. atque Cel. Virorum teſtimonio ſtandum eſſet*, *quicquid iſto loco jactat*, *pro ſplendido mendacio habendum fore*, *& inter caeteras ejus vanitates Criticas referendum*, *quorum nimis multa tum in ſermonibus quotidianis*, *tum vel maxime in famoſis illis Prolegomenis ſuis pridem dedit ſpecimina.* Deinde affert *conjecturam*, ut probet *manifeſto non eſſe veroſimile*, *eos Codices integros* a me *collatos fuiſſe.* Haec eſt illa comitas Gallica, quam Pariſiis didicit Iſelius: ſed cum perſonam Theologi ſibi impoſuiſſet, putavit ſibi cum gravitate i. e. cum ſummo contemtu adverſarii loquendum eſſe; licet gravitas veri Theologi tantum diſtet ab effreni maledicentia, quantum rugitus veri leonis a ruditu aſini, exuviis leonis tecti. Ego quidem primum Codicem Baſilienſem contuli menſe Februario 1718. & ex eo quaſdam Variantes Lectiones & interpretationes excerptas poſtremae editioni *Commentariorum Jo. Clerici in Pentateuchum* praefixi A°. 1735. quin & eodem anno cum Viro Cel. J. *Alberti* communicavi, vid. *Gloſſarii Graeci* p. 212. Secundum Codicem contuli A°. 1719. menſe Decembri, ejus mentionem feci in Prolegomenis, ubi de *Theodoreto* egi. Tertium contuli menſe Martio 1718. Omnes variantes iſtas lectiones, Editioni *L. Bos* a me adſcriptas, cum collatione MS. *Cottoniani*, *Marechaliani*, *Coisliniani*, & *Sarraviani*, item cum *Hoeſchelii Editione Siracidae* aliiſque multis adhuc ſervo, unde Hexapla Montfalconii & in plurimis emendari, & altera forte parte augeri poſſent. Si Iſelio credis, ego nec hos tres Codices, nec ullum eorum, quos in Prolegomenis deſcripſi paſſim, aut vidi aut contuli: haec ſi ex deſcriptis Codicibus non ſatis refutata ſunt, prolata ſuo loco V. L. Sylva refutabuntur; ita eum, qui motum non dari contendebat, Diogenes ambulando refellit. Addo, me etiam quartum codicem Baſilienſem, notatum A. VII. 3., continentem Pſalterium Graeco-Latinum Seculi IX. & in prioribus Prolegomenis p. 36. deſcriptum, cum editis contuliſſe. Hujus Codicis collatio, qui & omnium antiquiſſimus eſt, & Pſalterium Turicenſe illuſtrare poterat, *Breitingero* ſine dubio fuiſſet acceptiſſima: illum tamen Iſelius & A°. 1728., & A°. 1734., poſtquam a me A°. 1730. indicatus fuiſſet, omnino ignoravit, quia nimirum Bibliothecarius ex ſolo Bibliothecae catalogo ſapiebat, in quo Codex inter Latinos non inter Graecos fuerat numeratus.

Dixi porro, erraſſe *Iſelium*, tribuendo Codicibus Baſileae in Bibliotheca publica, cui ipſe praefectus erat, ſervatis, quae Montfalconius Codici Patrum S. Baſilii Romae tribuerat. Id negat & pernegat *tenerrimae frontis homo*, acerbe conqueſtus, ſe *erroris literarii falſo inſimulari --- alienum lapſum*, *& hunc momenti non valde magni*, *falſo & inique ſibi attribui atque imputari*, *---- errorem alienum ſibi imputari.* Ego vero in ea ſum haereſi, ut exiſtimem,

&

& ducem atque autorem erroris, & quotquot eum sequuntur, pariter errare, imo aliquando eum, qui errantem sequitur, primo errante errare inexcusabilius: de hac re supra egimus p. 131. ad Excusationem Erasmi tertiam. Caeterum cum in posteriore Programmate fragmentum epistolae Iselii legerem, non sciebam, eum a Breitingero in errorem fuisse inductum, cum utique, quid iste illi in literis privatis scripsisset, scire nec possem nec deberem. Hoc de me confitetur Iselius: *scilicet ne ipsi quidem orta tum erat suspicio, falsum esse Cl. Breitingerum, in Codice illo Basiliensi agnoscendo.* Editurus dein Breitingeri epistolam praefatur: *ne vero accusator, fingi hic a me quicquam, effutire audeat, istam ei nunc jam conditionem dico: Mittat ad me quando volet cunque idoneos cognitores, qui fragmenta epistolarum jamjam adjicienda cum exemplaribus apud me extantibus omni cura componant & examinent. Si quod verbum vel si aliquam sententiam, occultandi caussa erroris, vel ad viam defensioni muniendam, additum, detractum inveniatur; ego protinus centum florenos in usum egenorum pendere sum paratus.* Credo illi, nec pecuniam deponenti nec jurato. Sed quid hoc ad rem? Nimirum, quia non potuit probare, quod erat probandum, nunc probat, quod non erat probandum.

Perpende, quae sequuntur p. 3. *Ego*, inquit, *rem certam atque exploratam ad me afferri PUTABAM*, *p.* 4. *quis jam non videt, de hac quidem re seriam adseverationem* Cl. Breitingeri *ante oculos habenti AMBIGERE NON LICUISSE?* p. 8. *quivis vel obiter illa intuens epistolarum fragmenta intelligit, haudquaquam a me quicquid illud est* παραβλεψίας *admissum esse, sed cum ego quidem* τὸ ἀκριβὲς, *sive ipsam rei veritatem, absque culpa mea ignorarem, tantum ei Viro Cl., quem certa & explorata ad me CREDEBAM referre, fidem adhibuisse.* p. 11. *Denique cum non possem tamen fidem abrogare Cel.* Breitingero *semel iterumque adseveranti, Codicem nostrae hujus Bibliothecae a viro Cel.* Montfalconio *laudari, & varias ex eo Lectiones exhiberi.* &c. Hactenus credidi, nec ulla inevitabili necessitate quenquam ad errandum impelli, nec amici officium postulare, ut amicum errantem sequatur. Sed agamus pressius. Fuerunt qui amicos plus oculis suis amarent: sed, qui amico magis quam oculis suis crederet, praeter Iselium, quantum sciam, repertus est nemo; quid enim? annon aperte videbat tres Codices non esse unum Codicem, & Genesin non esse Octateuchum? Porro cum asseveratio Breitingeri esset bipartita, tum Codicem Basiliensem Octateuchi a Montfalconio descriptum fuisse, quod & verum est, & ex ipso Montfalconio se didicisse in Epistola scribit, tum Codicem illum extare Basileae, quod falsum est: Iselius amico in iis, quae vere scripsit, fidem abrogavit: in iis autem, quae a veritate aberrans scripsit, fidem adhibuit; imo quod duo ejus amici, Montfalconius & Breitingerus, de Octateucho scripserant, verum non esse judicavit: quod vero unus, altero tacente, (imo contradicente) scripserat, credidit; & quidem Breitingero potius credidit, juveni tam parum in his literis accurato, ut eundem codicem eodem tempore in Programmate Octateuchum, & in Epistola Pentateuchum appellaret. Verum sic erat in fatis, ut Venerandus Doctor a juvene, epistola submisse scripta *doceri* cupiente, in errorem abriperetur, ne non hac etiam in parte Erasmum referret.

Pergit p. 4. *Ita mihi omnino persuadere debui ---- in alia profecto omnia iturus, quod nemo jam non videt, si paginas illas* Hexaplorum, *in quibus* Basiliensis codex *supra millies, & continua propemodum serie citatur, vel per somnium vidissem.* p. 9. *Obsecro te, mi lector, an ille ita scripsisset, an hujusmodi sibi finxisset conjecturas, cui lectae essent ALIQUANDO AUT SALTEM OBITER INSPECTAE* Hexaplorum Montfalconianorum *illae paginae?* p. 8. *Clarissime apparet, me loca illa Cel.* Monfalconii, *in quibus* Basiliensem Codicem *nominat, neque inspexisse tum, neque in mente habuisse.* p. 10. *respon-*

ſpondeo, ſi culpa haec ſit, eam a me libenter agnoſci. Non triviſſe multum, neque etiam in ſupellectile libraria ſua adſervare Volumen ejusmodi, quod certis tantum ſtudiis operanti, ac in ſingulari quadam parte ſacrae Critices verſanti conſuli debeat, magnam hactenus vituperationem non habuit. Haec ignorantiae confeſſio non potuit non magno conſtare viro eruditionis laude celebri, qui nunquam ad illam confugiſſet, ſi aliam elabendi rimam reperiſſet. Annon mirum eſt Bibliothecario, Bibliothecae viventi, cujus divina memoria ab adulatoribus unice & ſpecioſe quidem laudabatur, τῷ πάντ' ἐπαγγελλομένῳ εἰδέναι, Montfalconio porro familiari & amico, nec nota fuiſſe Hexapla, nec, ubi de Codicibus Graecis V. T. a Montfalconio deſcriptis agitur, in mentem veniſſe, ut Hexapla conſuleret? imo ſi ſaltem *Diarii Italici* notitiam habuiſſet, potuiſſet p. 212. invenire, quod & ipſum & Breitingerum in viam reduxiſſet. Sed nec hoc noverat: *operum*, inquit, *Doctiſſimi* Montfalconii *ad Criticem pertinentium nullum domi habebam, ac ne nunc quidem habeo.* p. 3.

Unum addit: p. 5. *minime ſuſpicabar, verba mea ab amico in vulgus editum iri -- Me inſcio ac minime praemonito feciſſe* Breitingerum, p. 7. *materiam criminationi ſuae petit ex literis a me ad* Cl. Breitingerum *ſcriptis, quarum hic fragmentum aliquod, mente quidem optima, ſed tamen me inſcio atque inconſulto, in lucem edidit. Mens* Breitingeri fuit, multis novorum Codicum lectionibus promiſſis, & fide atque autoritate *Iſelii*, literis majoribus in programmate ſcripti, interpoſita, multos emtores allicere; cur ergo Iſelius, ſimulatque de errore commiſſo monitus eſt, quod paulo poſt programma ſecundum contigit, non curavit ſtatim, ut tertium programma ederetur, in quo errores corrigerentur; promiſſis, quae praeſtari non poterant, & aſſeverationibus, quae probari non poterant, reſectis? Hoc pacto & honeſtius cum emtoribus egiſſet, & veritatis amorem oſtendiſſet, & omnem exprobrationis anſam in perpetuum praecidiſſet: Sed monſtranti errorem ſuccenſere potius atque nocere, quam errorem in tempore emendare maluit. Haec enim vera atque unica odii Vatiniani cauſa fuit, ----- Hinc hoſtis mi Iſelius, hinc inimicus.

Satis diu me detinuit *hiſtoria Codicis Baſilienſis*;

Cetera de genere hoc (adeo ſunt multa) loquacem
Delaſſare queunt Fabium; ne te morer, audi:

Conſilium eſt, *Iſelium* paucis, quae memoria mihi ſuggerit, ſimpliciter allatis argumentis χαρακτηρίζειν, (non ut illi aegre faciam, cui aegre facere nec poſſum nec volo, ſed ut me defendam intra moderamen neceſſariae & inculpatae tutelae, ſimulque animum vel tuum vel meum nunc defatigatum relaxem) tum ne porro Viri autoritate atque titulis invidioſe premar, tum ne temere p. 34. *hominem nullius judicii* vocaſſe videar. Quo peracto objectiones ejus innumerabiles κατὰ πόδα refutandi moleſtia me liberavero.

„ A°. 1701. d. 14. Junii, edidit *Iſelius* ſingularis doctrinae ſpecimen, „ quod contra ſententiam Jacobi Benigni Boſſueti Epiſcopi Meldenſis de Babylone Beſtiisque & Meretrice Apocalypſeos Johannis conſcripſerat". Cum non ignoraret, Calvinum acerrimi Virum judicii laudari, quod cum totam fere ſcripturam ſacram commentariis illuſtraſſet, ab Apocalypſi tamen interpretanda abſtinuit: noſter de decem beſtiae cornibus diſputando tirocinium poſuit.

„ A°. 1704. d. 7. Auguſti edidit ſpecimen Obſervationum atque Conjecturarum ad Orientalem Philologiam pertinentium, ac maximam partem ex vetuſtis „ Veteris Teſtamenti Verſionibus depromtarum"; ut indicat libri Titulus: verſa pagina habet hoc ad Lectorem monitum: „ Cum haec diſſertatio jam eſſet „ maximam partem excuſa, incidi in Edmundi Caſtelli V. Cl. *Varias lectiones* „ *Syriacas* & in ejusdem *Animadverſiones Samaritanas*, atque ibi deprehendi, „ idem ipſi circa tria vel quatuor loca Verſionum Syriacarum, & circa paulo „ plures lectiones Samaritanae Verſionis viſum eſſe, quod ego conjectaveram,

„ relicta

„ relicta tamen plerumque exigua quadam inter utriusque emendationem differentia. In ea re quemadmodum habeo, quod mihi gratuler, quod idem mihi circa ea loca ac tali viro in mentem venerit, ita cuperem tamen, ut id paulo maturius ad notitiam meam pervenisset, quo potuissem earum loco, quas ille praecepit, alias in medium proponere, aut saltem pauculas illas, quae mihi cum eo communes sunt, prorsus omittere". Hunc locum mihi monstravit Vir Cl. Jo. Ludovicus Frey, Iselii tunc aemulus, postea Collega, meus autem in Hebraicis & Syriacis praeceptor; simulque observavit, neminem Polyglottis Anglicanis uti posse, quin simul Castelli Lexico utatur.

In eodem specimine cap. I. 19. haec leguntur: „ Exemplum expositionis nugacis atque fabulosae afferam *Rabbi David Kimchi* ex praecipuis Judaeorum commentatoribus, is enim Notis in Haphtharoth in *Haphtharath Vajera* desumtam ex 2. Reg. IV. ut rationem reddat, unde mulier Sunamitis cognoverit, Elisaeum esse Prophetam (nam hoc siletur in Textu) non contentus est dixisse, ipsum in Israele communiter fuisse habitum pro Viro Dei & pro viro sancto, ut addit in commentario suo, qui extat in *Bibliis Buxtorfianis*; sed ex nugacissimis Commentis Rabbinorum suorum addit: *Rabbini nostri beatae memoriae dicunt*, *quod tum demum sciverit illum esse virum Dei sanctum*, *& non antea* (vel Latinius, *cum id antea nescivisset*) *quoniam non viderit muscam in mensa ejus*, *& LECTUM in Syndone ejus*, id est, *potuit hoc legi in Syndone ejus*, *eum esse prophetam*. At quis hoc istos nebulones docuit"? Ut nihil dicam de *Syndone* bis pro sindone scripta, postrema Rabbini verba vertit: *ET potuit hoc legi*, ac si essent affirmantis, cum sint negantis, ita ut illud *&* pro *nec* positum sit, quod clare patet ex ejusdem Kimchii commentario in 2. Reg. IV. 9. nisi si dicat Rabbinum secum ipso pugnantem scripsisse, ab eadem muliere eandem rem & eodem tempore simul & visam & non visam fuisse. Ex eodem Commentario videre poterat, vocem קרי, quam *lectum* interpretatur, non esse, ut putabat, primi, sed quarti casus. Denique non cogitavit Interpres & Censor noster de alia, eaque loco Rabbini multo convenientiore, ejusdem vocis קרי significatione, quae si ipsi venisset in mentem, credo, *exemplum turpiculum non attulisset*.

„ A°. 1709. d. 21. Maji edidit *dissertationis Academicae*, *qua aeternitas mundi argumentis Historicis confutatur*, *Partem* I." Ubi, postquam docuisset *apud Babylonios* 480000. *annorum observationes siderum coctilibus laterculis esse inscriptas*, *teste Plinio*, & *Cicerone* qui eos 470000. *annorum monumentis comprehensa continere scribit*; ita pergit: „ Si quis tamen a nobis postulat ut has nugas serio refutemus, ille paucis ita habeat: Primum ipsos sibi hac in re turpiter contradixisse Babylonios, quando *Diod. Sic.* teste l. 11. p. edit. H. Steph. 82. *majori adhuc hiatu quadraginta septem myriades & tria millia annorum* suis observationibus arrogant, id est, si quis hunc immanem numerum latine expressum cupit, *annorum quater millies & septingenties millena triaque item millia*". Tunc ego sedecim annorum puer, qui Arithmeticae & Geometriae elementa discebam a Celeberrimo Viro *Joanne Bernoullio*, provocatus, ut mos est in Academia, ad opponendum, fassus sum, me nec hanc Latinitatem intelligere, quae 473000. annos exprimat per 4703000, nec contradictionem turpem & immanem inter Ciceronem, Pliniumque, & Diodorum Siculum videre posse. Caeterum Autor hujus dissertationis tam parum tum aliis tum sibi ipsi satisfecit, ut partem primam aliae partes nullae fuerint secutae.

A°. 1711. pro vacante Cathedra Theologica Dissertationes edere coepit de *Canone Novi Testamenti*, ubi postquam κατ' ἄρσιν docuisset, quis Canonem *non* concinnaverit, & contra Pontificios Dissertationibus quatuor per omnia secula eundo evicisset, nos illum nec a Conciliis, nec a Pontificibus, nec a Patribus habere;

bere: ubi ad rem ipsam ventum est, aqua ipsi haesit & obmutuit, ita ut operosa Autoris nostra eruditione non facti simus doctiores quam eramus dudum.

A°. 1712. *a. d. X. Cal. Maji recitavit Orationem funebrem consecrandae memoriae viri plurimum Venerandi atque excellentissimi Johannis Rudolphi Wetstenii SS. Th. D. & Nov. Test. in Acad. Bas. Prof. Celeberrimi.* Post orationem *dictam* prolixas preces attexuit, quarum hoc est initium p. 49. „ Jam te oramus SACROSANCTA TRINITAS, Tuum sunt beneficium „ faventis amantisque viri egregii, & pietate praestantes. Sed & EADEM TU, „ vitiis nostris *irritata*, adimere illos rursum, &, quam inter homines incassum „ accenderant, virtutis doctrinaeque facem, tollere consuevisti": Finis autem p. 53. „ Denique sic nos vivere his in terris doce; ita Legi tuae illi divinae „ jube auscultare, ita sanctissimum Salvatoris nostri, FILII autem TUI, da se- „ qui & exprimere exemplum, ut post obitum quisque suum rursus cum *Wet-* „ *stenio* nostro conjungamur in cœlis, & inter innumerabiles beatorum animo- „ rum choros Tibi laudes hymnosque aeternum concinamus. Audi DOMINE, „ DOMINE juva PER JESUM CHRISTUM DOMINUM! Amen". Preces istis similes prius non audiveram (& utinam nec postea audivissem!) nec legeram nisi apud SYNESIUM in *Hymnis*:

σὺ πατὴρ, σὺ δ' ἐσσὶ μάτηρ,
σὺ δ' ἄρρεν, σὺ δὲ θῆλυς ----
σὺ τὸ τίκτον ἔφυς,
σὺ τὸ τικτόμενον ----
ἀμερίστως ἐμερίσθη ----
πάτερ αὐτοπάτωρ,
προπάτωρ, ἀπάτωρ,
υἱὲ σεαυτοῦ ----
αὐτὰ μάτηρ,
αὐτὰ γνωτὰ,
αὐτὰ θυγάτηρ, ----

A°. 1716. *a. d.* 10. 13. 17. *& 20. Martii publice disputavit Dissertationem Theologicam primam de Controversiis Ecclesiae Anglicanae, ejus Episcopatum, atque adeo distinctionem Episcoporum atque Presbyterorum expendentem.* Postquam centum paginas complevisset, ut probaret voces ἐπισκόπου & πρεσβυτέρου in scriptis Apostolicis esse ἰσοδυνάμους, tandem vidit *Hammondum* in eadem esse sententia in *Act.* XIV. 30. qui etiam in Dissert. IV. c. VII. 12. scripserat: *ex concessa vocabulorum* ἰσοδυναμίᾳ *nihil Presbyteranorum causae accrescere posse.* Peccavit ergo ignoratione elenchi Iselius, cum Angli uno ore dicant, non de vocibus sed de re esse controversiam. Ne vero peccasse videretur, Hammondum accusavit scribens p. 100. „ mutasse ipsum sententiam, li- „ cet, aliter se *antea* sensisse, minime sibi declarandum duxerit". Si vero *J. Fello*, scriptori vitae Hammondi, operibus ejus praefixae, credimus, *antea* de *annotationibus* in N. T. cogitavit, quam de *dissertationibus*; utrumque vero opus *simul* & eodem tempore tractavit; licet istud brevius biennio citius illo prolixiore in lucem publicam prodierit. Nec hanc telam, quam exorsus erat, continuavit Iselius.

A°. 1717. venit Parisios, ad quam urbem eodem fere tempore ex Anglia redieram. Accidit aliquando, cum museum Abbatiae S. Genovefae lustraremus, ut Reverendus *Petrus Franciscus Courrayerius* Bibliothecarius nummum Graecum monstraret, quaereretque ex Iselio, utrum eum genuinum an adulterinum judicaret? Is sine haesitatione respondit genuinum esse, & habere omnia signa γνησιότητος, characterem literarum, rubiginem & rimas. Cum vero idem nummus in manus *Andreae Faeschii*, quem aliquoties laudavimus, fuisset traditus,
sta-

ſtatim is pronunciavit eſſe adulterinum. Perculſo *Courrayerio* & interrogante: quomodo de nummo judicium ferre poſſet, quem nondum inſpexiſſet? Reſpondit, ſe ex levitate nummi, quam manu ſentiret, certo ſcire, nummum non eſſe cuſum ſed fuſum. Poſtea oſtendit, & literas imperite exaratas, & fiſſuram lima factam, & rubiginem arte atque fraude inductam eſſe.

Solebat porro *Iſelius* marginibus librorum tum manuſcriptorum tum typis excuſorum, quos ex Bibliotheca vel publica vel amicorum acceperat utendos, ſuas emendationes atque interpretationes adſcribere, nec ullis poſſeſſorum querelis moveri poterat, ut manum ab alienis libris abſtineret, licet parum eleganter literas pingeret. Vidi A°. 1745. *Urſtiſii Chronici Baſilienſis exemplar* Bibliothecae publicae, ita ab eo, ut loquebatur, *ornatum atque illuſtratum.* Prius etiam, cum pro more tractaſſet librum *C. Patini de re numiſmatica*, ex eadem Bibliotheca, Bibliothecarius vero librum ceu deformatum atque foedatum recipere noluiſſet, coactus eſt Iſelius aliud libri exemplar a V. Conſult. *Andrea Faeſchio*, cujus pater Patini haeres ſcriptus fuerat, petere. Haec res peſſime ipſi ceſſit in duobus MSS. voluminibus *Joannis Cardinalis de Segovia*, continentibus Hiſtoriam *Concilii Baſilienſis*; horum margini *variantes Lectiones ex collatione optimarum Editionum*, ut & ſuas conjecturas adſcribi curavit, donec, re ad Senatum Ducentumvirorum delata, notata ſua non in margine codicis, ſed ſeorſim in ſchedis ſcribere juberetur. Multas valde ridiculas notas & vidi apud Rev. Abbatem *Jordanum*, qui Pariſiis, ut hos codices deſcriberet, miſſus erat, & ex eo audivi. Unam recordor: cum in hiſtoria de quodam Papa diceretur, illum *mortuum eſſe aſellando*; Iſelius de ſignificatione vocis diſputans annotavit *intelligi operis obſcoeni patrationem.* Quid intellexerit, divinare nec poſſum nec volo: ſed perperam intellexiſſe doceor ex *Gloſſario du Cangii* „*Aſellare* eſt „ opus naturae facere, ut dicitur: dum aſellaret, emiſit inteſtina. Eſt pro *ad*-„ *ſellare, ad ſellam ire*, ut apud Gallos *aller à la ſelle*". Nec meis libris magis pepercit Iſelius, cum eſſet amicus, quam mihi, poſtquam factus eſt hoſtis. Habebam exemplar aliquot Epiſtolarum ſcriptum ante hos annos ducentos, in quibus dantur Conſilia Theologica Reformatorum, de ineunda concordia inter Eccleſiam Gallicanam & Eccleſias Proteſtantes Germaniae & Helvetiae, ad *Guilielmum Bellajum* legatum regis, quas *H. Grotium* typis excuſas habuiſſe diſco ex Oper. ejus Theol. Tom. IV. p. 634. Eas cum Iſelio communicaveram: cum vero reddidiſſet (reddebat enim, quae mutuo acceperat) deprehendi varias ejus annotationes margini libelli mei adſcriptas, quas nunc hac occaſione producere decrevi.

Ex Epiſtola *Caſpari Hedionis* Argentorato 28. Aug. 1534. ſcripta: „Chry-„ ſoſtomus in Commentariis ad Timotheum: Nulla creatura communis & im-„ munda. Si [x] *communis* ſit, medicamentum eſt in promptu, ſignum crucis „ illi impone, Gratias age Deo, Deo gloriam refer] [x] Videtur legendum *com*-„ *mune*": Chryſoſtomus quidem ſcripſit κοινὸν ſc. κτίσμα; ſed Latine dici non poteſt *creatura commune.*

p. p. „ Ego optarim Collegia & Monaſteria [x] *Semnia* eſſe, hoc eſt, loca „ honeſtorum, ut Euſebius inquit.] [x] puto leg. *heterias* ex Graeco ἑταιρίας, li-„ cet in Euſeb. quaerere nunc non vacet".

p. p. „ Haec, mi *Ulriche*, intra paucas horas, quemadmodum noſti, ut „ Dominus donavit, qui ſpiritum conſilii dat, [x] *cuique* ad menſuram, huc con-„ geſſi] l. *cujus*". Vide *Rom.* XII. 3. *Ephes.* IV. 7.

Ex Epiſtola *Conradi Pellicani* ſcripta Tiguri 17. Januar. 1535. „Monachi „ ſunt docendi ex Verbo Dei, non ſecundum traditiones humanas, ſi [x] contra-„ riae deprehenduntur ſcripturis Canonicis.] [x] deeſt puto, *non*". Ego non puto; id enim ſi ſcripſiſſet Pellicanus, omnem concordiae redintegrandae ſpem praecidiſſet.

Ex Epiſtola *Heinrichi Bullingeri* ſcripta 17. Januar. 1535. „ Conſulemus „ ergo omni modo, ſic eſſe ſarciendam concordiam, ut ipſe Dominus ſarciri „ voluit verbo veritatis, & ut omnia noſtra ad * *vivum quoque* ſecundum ſcripturas & exempla Apoſtolorum, ſive veteris Eccleſiae, exigantur, componanturque] * forte haec & ſequens vox legenda *unum quodque*".

Ex Epiſtola *Oswaldi Myconii* ſcripta Baſileae 29. Januar. 1535. „ Praeter „ haec, quae viri pariter docti & pii in praeſentia ſcripſerunt, non aliam vi„ deo habere rationem, quam pro communi Concordia ſic olim poſſe diſputa„ ri. Nihil definiunt enim in mediis. Ad Synodum aliquam intendunt igi„ tur. Quamvis autem in ſpeciem quaedam diſſentiant, animi tamen illorum „ non diſſentiunt, ſcimus. Tam * *locis* inter ſe diſſident, ut conſtet ex tam „ mirabili conſonantia, quis ſpiritus mentes eorum poſſederit] * forte ſcripſit „ Myconius *toti*, pro omnes, quod ſane ab ejus ſtylo non abhorret; vel forte „ etiam: *leviter*". Quid Myconius ſcripſerit, ego quidem clare video intelligoque: emendationem Iſelii me non capere fateor.

Denique A°. 1731. ab Iſelio cum praefatione paginarum 37. curata eſt „ SE„ BASTIANI CASTELLIONIS Dialogorum ſacrorum nova editio, notis „ quibusdam aucta, quae ex Collatione diverſarum editionum ab ipſo Caſtel„ lione curatarum cunctas ſimul Caſtellionaeas hujus libri editiones exhibeant". p. 254. hanc habet notam: „ *Duo ſenatores*, *concio*, *Suſanna*, *Daniel puer.*] „ Medinenſis [editio] hoc loco inter perſonas colloquentes refert quoque *Se„ nat*, ut Senatum ipſum indicet. Recte. Nam poſtea in Dialogo diſtinctionis „ gratia, cum accuſatores Suſannae, Senatores illi nequam, deſignantur, in „ cunctis edd. conſtanter voces DUO SEN. praefiguntur, Senatuique contra „ viciſſim ſuae dantur partes praemiſſo SEN. Qua propter, quod obiter noto, „ hoc fere uno in loco ex Med. exemplo Oporinianam atque adeo hanc no„ ſtram edit. emendavimus". Primo vocem *Senat*, ſi Gallice ſcripta intelligatur, Latinis *Senatum* ſignificare, eſt extra controverſiam: at inter notam Latinam *Sen.* & *Senat.* eam eſſe differentiam, ut illa *ſenatores*, haec *ſenatum* neceſſario ſignificet, quomodo probari poſſit, non video. Deinde Senatus hic nullae ſunt partes; quod hiſtoriam Suſannae legenti manifeſtum eſt. In colloquio Caſtellionis bis quidem loquuntur *Duo Sen.* de quibus nulla eſt quaeſtio: ter autem vel loquitur vel loquuntur SE. Secundo quidem loco certiſſimum eſt loqui *Senatorem* unum, & tertio loco alterum, poſtquam alter ab altero juſſu Danielis ſejunctus fuiſſet, neutiquam vero *Senatum*; niſi ſi dicas, Senatum non judicis ſed teſtis partes egiſſe, & ſibi ipſi turpiter contradixiſſe, & Danielem ad Senatum bis dixiſſe: *Probe in caput tuum mentitus es.* Primo autem loco, ubi verba commatis 50. repetuntur, loquuntur Duo illi ſenatores, ſed ironice. Nullum ſaltem indicium eſt, aut ſcriptorem Hiſtoriae Suſannae aut Caſtalionem de Senatu aut Senatoribus aliis praeter duos illos cogitaſſe. Caſtalio, cujus αὐτόγραφον Verſionem Dialogorum Gallicam nunc ante oculos habeo, primo loco habet LES A. ſecundo vero & tertio L'AN. quorum illud *ſenatores*, hoc *ſenatorem* unum denotat. Cum Iſelio Dialogum manu Caſtalionis ſcriptum oſtendiſſem, exemplari Dialogorum editorum ab eo donatus ita diſceſſi, ut nec me ab illo, nec illum a me intelligi non obſcure agnoſcerem. An illius an mea culpa id factum fuerit, lectoris eſto judicium.

Poſtquam A°. 1726. & 1727. quatuor in folio voluminibus Baſileae recudi curaſſet Germanice *Lexicon Hiſtoricum & Geographicum*, & in praefatione p. 26. monuiſſet, in prioribus editionibus *Articulos macros* reperiri; *Fritſchius* Bibliopola, in ſuam poſſeſſionem involari conqueſtus, repoſuit, *Iſelium* ex macris feciſſe *Articulos Hydropicos.* Hoc dicterio irritatus Iſelius, praefixit Tomo tertio praefationem alteram quadraginta paginis conſtantem, ſcilicet ut verboſitatem objectam excuſaret; in fine addens „NB. Nuntius mortis Biblio-

„ polae

„ polae Lipſienſis publicationem hujus praefationis jam ſcriptae impedire non „ potuit, quia uti ante, ita etiam nunc, intereſt & veram rei geſtae narrationem „ in publico proponi, & Lipſienſium atrocem criminationem repelli". Eadem excuſatione & ego nunc uti poſſem, ſed eſt & alia potior ratio; licet enim *Iſelius* vivere deſierit, vivit tamen adhuc ejus ſocius, belli Theologico-Critici mihi indicti, imo non indicti ſed illati, dux & concitor, qui unus & ſolus, non coetu facto & inconditis clamoribus, nec per cuniculos & homines ſubornatos agere, ſed ratione, quae ſcripſi & quae mox adjiciam, ſi poteſt refellere, etiam debet.

De Editione Colinae.

Simon Colinaeus, Roberti Stephani vitricus, edidit Pariſiis A°. 1534. Novum Teſtamentum Graecum in octavo; cujus hic eſt titulus: Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. Ἐν Λευκετίᾳ τῶν Παρησίων, παρὰ Σίμωνι τῷ Κολιναίῳ, δεκεμβρίου μηνὸς δευτέρα φθίνοντος, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας α. φ. λ. δ. Cum praefationem nullam dederit, qua doceremur, quomodo in hoc negotio fuerit verſatus, ad conjecturas ex conſideratione Textus ipſius petitas confugere cogimur. Ut plurimum expreſſit Editionem *Eraſmi*, interdum tamen deflexit ad *Complutenſem*, ut in titulis trium Evangeliſtarum & alibi: at multo ſaepius MSS. eſt ſecutus, *Stephani* in primis ιδ. qui nobis eſt *duodecimus* in Evangeliis, in Actis vero & Epiſtolis ejusdem *Stephani* Codicem ια, quod & Millius vidit prol. 1146. & 1171. Forte etiam Kuſteri Pariſienſibus 1. & 6. qui nobis ſunt Evangeliorum *decimus* & *decimus tertius*, eſt uſus, quod ex lectionibus horum Codicum ſingularibus, quas & Colinaeus habet, conſtat.

Venit autem Colinaeus in ſuſpicionem duplicem Textus N. T. mutati, non ex fide Codicum Graecorum, ſed vel ex Verſione Latina vel ex conjectura. Altera ſuſpicio fuit *Pauli Colomeſii* qui Bibl. ſel. p. 207. notat „ conformatam „ eſſe hanc editionem ad Vulgatam Verſionem locis compluribus, etiam ubi „ Vulgata vitioſa eſt" nimirum quia Codex, Stephano ια. dictus, quem Colinaeus ſaepe ſecutus eſt, conſonat cum verſione Latina, & ad illam eſt compoſitus, quod & *Caſtalio* & *Eſtius* in 1. Pet. III. 19. agnoverunt, & tum res ipſa tum inprimis ordo verborum teſtantur. Altera fuit *T. Bezae*, qui adverſus *S. Caſtalionem*: „ Citas, inquit, *Colinaei* exemplar, quod non magni facio, niſi aliorum Codicum conſenſu adjuvetur; quoniam reſcivi, multa fuiſ- „ ſe in eo a quodam, alioqui linguae Graecae doctiſſimo, ex ſolis conjecturis „ emendata". Huic tamen rumori vago praefero ſententiam J. Milli affirmantis, id a Colinaeo aut nunquam aut rariſſime, (certe non ſaepius, quam vel antea ab Eraſmo vel poſtea ab ipſo Beza) factum fuiſſe; in hac ſententia multum fui confirmatus, cum ex *decem locis*, quorum nullum in Codicibus apparere veſtigium Millius, ſed timide, ſuſpicatus eſt, *ſex* in Codicibus Stephani ια. & ιδ. legi deprehendiſſem.

Denique Millius Colinaeo objicit „ quod, *Exemplaris unius aut alterius* prae- „ ſidio fretus, facile nimis a recepta priorum Editionum & quidem MSS. librorum „ complurium lectione receſſerit; idque ſubinde frivole, temere, & reclaman- „ te omni ſaniori judicio: quale enim illud quod παρὰ ſummo librorum conſenſu „ munitum *unius & alterius* Codicis fide mutarit in περὶ? Quid hoc, quod „ λεγόμενον, quod omnium Editionum & Codicum fere eſt, fecerit καλούμενον, „ *ex uno* forte *& altero* Codice? Mihi certe καλούμενον illud nuſquam occurrit, „ niſi in duobus codicibus MS. Quam intolerabile autem hoc, ſollicitare ſtabilitam „ & citra omne dubium germanam lectionem?" Haec Millii declamatio locum quidem haberet, ſi noſtro ſeculo Colinaeus N. T. edidiſſet - ſed quo jure ipſi

vitio dari possit, quod usus est potius Codicibus, quos habebat, paucis, quam Codicibus multis, quos nec habuit, nec habere potuit, non video.

Ea autem fuit Colinaei modestia, ut locum 1. Jo. V. 7. 8., ab Erasmo jam in duabus Editionibus receptum, invitis Codicibus Textui suo inserere non auderet.

De Editione Bogardi.

Titulus huic editioni praefixus ita habet „Novum Testamentum Graece & „ Latine, juxta veterum, cum Graecorum tum Latinorum, emendatissi- „ ma exemplaria, accuratissima cura & diligentia D. Erasmi Roterod. jam de- „ nuo & collatum, & postrema manu castigatum. Accesserunt in fine operis „ lectionum varietates ex diversis exemplaribus, (quibus usi fuimus in hac editio- „ ne) vetustiss. collectae. Parisiis Veneunt apud *Jacobum Bogardum* sub insigni „ divi Christophori, e regione Gymnasii Cameracensis. 1543." In fine haec adduntur: „ Variarum Lectionum tum dictionum tum sententiarum annotationes „ ex diversorum exemplarium alibi excusorum atque adeo manuscriptorum collatio- „ ne deprehensae" paginis septem. Postremo: „ Parisiis excudebat *Carola Guil-* „ *lard*, via ad divum Jacobum, sub sole aureo". Quibus verbis libraria quidem taberna & Typographia indicantur, nomen vero viri docti, qui editionem curavit, tacetur, neque aliud quid promitti videtur quam editio postrema Erasmi repetita. Revera tamen in hac editione ab Erasmi quinta in sola Apocalypsi circiter centies, in reliquis vero libris plus centies discessum est; plerumque autoritate editionis *Colinaei*, aliquando etiam *priorum Erasmianarum*, rarius *Complutensis*. Denique ex variis lectionibus constat, editorem nostrum, quisquis ille fuerit, usum etiam fuisse post Colinaeum Codice, qui *Stephano* postea dictus est ιϛ. Vid. ad *Matth.* VII. 25. X. 11. XIII. 43. XX. 22. XXVII. 42. Marc. XV. 11. Jo. IV. 54. Caeterum rationibus praecipue Grammaticis videtur inductus fuisse, ut Textum Erasmi vel ex aliis editionibus vel ex conjectura sua hinc inde immutaret.

De Quatuor Stephani Editionibus.

Robertus Stephanus N. T. Graece edidit, 16°. A°. 1546. 7. Id. Novemb. „ Quo quidem in opere excudendo, inquit ipse in Praefatione, eandem qua „ in caeteris uti solemus diligentiam, majorem etiam ut par erat religionem „ praestitimus. Siquidem Codices nacti aliquot ipsa vetustatis specie pene ado- „ randos, quorum copiam nobis Bibliotheca Regia facile suppeditavit, ex iis „ ita hunc nostrum recensuimus, ut nullam omnino literam secus esse patere- „ mur, quam plures iique meliores libri tanquam testes comprobarent. Adjuti „ praeterae sumus cum aliis tum Complutensi Editione.

Hanc Editionem expressit etiam *Benedictus Prevotius* Bibliopola in vico Jacobaeo, per *Petrum Haultinum* typographum in vico Frementello, ad clausum Brunellum, sub insigni Stellae aureae, eadem forma Lutetiae Paris. Idibus Martiis A°. 1549; ita tamen ut, numerante Millio prol. 1219., quinquaginta locis illam desereret, & Erasmicam sequeretur.

Secunda Stephani Editio est A°. 1549. IV. Id. Octobr. eadem forma, iisdem typis, eadem praefatione, imo eodem numero paginarum ac linearum.

Tertia eaque elegantissima Stephani Editio est in folio A°. 1550. 17. Kal. Jul. qua quid praestitum sit, praefationis sequens principium docet: „ Superio- „ ribus diebus, Christiane Lector, N. Domini J. C. Testamentum — cum „ vetustissimis XVI. scriptis exemplaribus quanta maxima potuimus cura ac di-

„ li-

„ ligentia collatum minori forma, minutioribusque regiis characteribus tibi excudimus; Idem nunc iterum & tertio, cum iisdem collatum, majoribus vero „ etiam regiis typis excuſum tibi offerimus. ---- primo Complutenſem Editionem intelligas, quae olim ad antiquiſſima exemplaria fuit excuſa, cui certe „ cum noſtris mirus erat in plurimis conſenſus. Graece: τὸ δὲ α. βιβλίον ἐστὶ τὸ ἐν Σπανίᾳ ποτε τυπωθὲν, κατά τινα ἀντίγραφα τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἀκριβεστάτων. ſecundo &c.

Quarta denique Stephani Editio prodiit Genevae 1551. in Octavo. Textus idem eſt ac praecedens; niſi quod ſingula Capita in certos verſiculos nunc demum diviſa fuerint: cujus inventi his verbis meminit filius H. Stephanus praefatione praefixa Concordantiis Graecis N. T. „ Ultimum, quod in literas Sacras, vel potius earum lectores, parens meus Robertus contulit beneficium, „ minus aliis non fuiſſe, qui judicant, non inſagaci eſſe judicio videntur ---- „ Lutetia Lugdunum petens hanc, de qua agitur, Capitis cujusque catacopen confecit, & quidem magnam ejus inter equitandum partem. ---- inventum illud „ ſimul in lucem ſimul in omnium gratiam venit, ſimulque in tantam autoritatem, ut quaſi exauctorarentur aliae T. N. ſive Graecae ſive Latinae ſive Gallicae ſive Germanicae ſive in alia vernacula lingua Editiones, quae inventum „ id ſecutae non eſſent.

His explicandis ſequentia addimus. 1. Codices MSS. non a Roberto Stephano, ſed ab ejus filio, tunc temporis octodecim annorum puero, aut inſpectos, aut cum editis collatos fuiſſe; id quod tum ipſe praefatione N. T. 1587. editi innuit „ plusquam triginta veteres Scripturae libros VIDI, partim in regis Galliae Bibliotheca, (quorum autoritatem & fidem pater meus in illa editione grandi ſecutus eſt,) partim in Italicis"; tum etiam *Th. Beza* manifeſtius ab ipſo didicit, & in dedicatione N. T. Eliſabethae Angliae Reginae A°. 1564. his verbis expoſuit: „ Ad haec omnia acceſſit exemplar ex Stephani noſtri Bibliotheca cum XXV. plus minus vetuſtis Codicibus & omnibus pene „ impreſſis *ab Henrico Stephano* ejus filio, & paternae ſedulitatis haerede, „ quam diligentiſſime *collatum*". Eo facilius ſpero fidem mihi habebit lector affirmanti, quae Beza de diligentia Stephani praedicat tam eſſe hyperbolica, quam ea quae de XXV. plus minus Codicibus MSS. tantum non vero duplicato numero paulo ante dixerat; Teſtor autem, me Stephani primum, ſecundum, octavum, nonum, decimum quintum iterum conferendo, & V. L. a Kuſtero ex decimo tertio & decimo quarto editas cum Stephanicis comparando, in his vix decimam illarum partem deprehendiſſe. Utrum igitur H. Stephanus negligenter an ſtudioſe in hoc negotio verſatus ſit, Lectori dijudicandum relinquo. Idem circa primum Stephani Codicem jam obſervavit Millius prol. 1226. „ In uno, inquit, certe exemplari Complutenſi Lectiones plus DCC. omiſſas „ in hac Editione deprehendimus, hoc eſt longe plures quam quae in ea notatae ſunt, neque enim adſcriptas videre eſt ultra DXCVIII. Neque certe „ credibile eſt majorem habitam fuiſſe caeterorum librorum rationem quam „ Hiſpanici".

Cum haec in priori Prolegomenorum editione attuliſſem, *Anonymus* quidam, cum quo nobis ſupra res fuit p. 34, ut honori H. Stephani & T. Bezae ſcilicet conſuleret, utriusque teſtimonio apertiſſime & confidentiſſime contradixit: *Falſum eſt*, inquit p. 8. *Henricum Stephanum puerum varias lectiones* 15. *Codicum collegiſſe, ut in margine an.* 1550. *ponerentur* --- *Conſtat Henricum Stephanum poſt Editionem an.* 1550. *cod. MSS. undique conquiſitos contuliſſe.* Juvat igitur, aliis ex abundanti allatis H. Stephani teſtimoniis id quod diximus confirmare. *In Theſauro Linguae Graecae* paſſim diſerte teſtatur, ſe Codices Teſtamenti Novi *contuliſſe*, patrem vero iſtam collationem *adhibuiſſe*, cum N. T. excuderet. „ T. 1. p. 888. 2. Pet. II. 14. πλεονεξίας. Hanc enim lectionem, „ non

„ non alteram πλεονεξίαις, *invenimus* in plurimis Vet. Cod. quos *regia biblio-*
„ *theca* nobis ſuppeditaverat. T. 2. p. 267. E. κλυδὼν, κλυδῶνος, ſcriptum
„ etiam invenitur: ſed magis recepta eſt altera ſcriptura κλύδων, κλύδωνος, de
„ qua etiam *omnia* Teſtamenti novi vetera exemplaria conſentire comperi
„ (*quum ea inter ſe conferrem*) *Lucae* cap. 8. & p. 463. G. *Eph.* V. 12.
„ Invenitur & κρυφῆ, cum η habente ι ſubſcriptum; ſed in nullo noſtrorum ve-
„ terum exemplarium *memini* me hanc ſcripturam obſervaſſe: nec vero quem
„ locum hic habere poſſit intelligo. p. 890. F. in quibusdam N. T. locis, in
„ quibus hoc vocabulum notatur, ex veteribus exemplaribus manuſcriptis, quae
„ pater meus in conſilium *adhibuit*, dum illud ederet, alia conjunctim, alia
„ disjunctim ſcriptum habebant *Marci* VI. 31. ἀνὰ μέσον. p. 1029. D. Act.
„ XXIII. 3. παρανομῶν. Poſſit autem cuipiam videri aptius παρὰ νόμον, quum
„ praecedat κατὰ νόμον. Sed *memini* in collatione Vett. exemplarium lectio-
„ nem hanc omnium teſtimonio fuiſſe comprobatam: ac certe plus vehementiae
„ habet παρανομῶν, quam παρὰ νόμον, meo quidem judicio. p. 1666. F. Hic
„ autem non tacebo, quantam in Vett. Exemplar. T. N. varietatem ſcripturae
„ *repererim* in hujus arboris nomine *Luc.* XIX. 4. (loquor autem de iis
„ exemplaribus, ex quorum collatione editum fuit a patre meo Teſtamentum il-
„ lud novum grandibus literis.) T. 4. p. 598. C. expoſitionem iſtam ex vete-
„ ribus quibusdam exemplaribus affero, quorum *collationem* pater meus in con-
„ ſilium *adhibuit*, quum N. T. excudit. Eorum enim nonnulla adſcripta mar-
„ gini habebant haec verba: Μενάνδρου τοῦ Κωμικοῦ γνώμη ἐν Θαΐδι (pro quo Θαΐδι
„ fortaſſis reponendum fuerit Θάϊδι) Item χρηστὰ ἀντὶ τοῦ κοῦφα. *Indicis* I. p.
„ 255. B. legitur *Marci* 2. ῥάκους ἀκνάφου in Codice etiam MS. II. p. 33. E.
„ ex iis autem exemplaribus antiquis, quae ad T. N. editionem undique con-
„ quiſiverat pater meus, unum haec margini adſcripta de vocabulis illis habebat
„ [Act. XIX. 12.] ἀμφότερα λινοειδῆ εἰσι, πλὴν τὰ μὲν σουδάρια ἐπὶ τῆς κεφαλῆι
„ ἐπιβάλλεται· τὰ δὲ σιμικίνθια ἐν ταῖς χερσὶ κατέχουσι, πρὸς τὸ ἀπομάττεσθαι τὰς
„ ὑγρότητας τοῦ προσώπου, οἷον ἱδρῶτα, δάκρυον, πτύελον καὶ τὰ ὅμοια". Addam
unicum ejusdem teſtimonium, ſed luce meridiana clarius, ex praefatione *Cate-
nae Auguſtini Marlorati in Geneſin* praefixa: „Robertus Stephanus, inquit,
„ pater meus ---- quum N. T. Graecum cum multis vetuſtis exemplaribus
„ OPERA MEA COLLATUM, primo quidem minutioribus typis & parvo
„ volumine, ---- mox autem grandibus characteribus & magno volumine, ad-
„ hibita quanta potuit Typographiae Magnificentia excudiſſet &c.". Si *Hen-
ricus Stephanus* Codices Bibliothecae Regis Galliae & Italicos contulit, & ſi
pater ejus *Robertus* ea collatione uſus eſt, cum N. T. Graecum & parvo &
magno volume excuderet, manifeſtiſſime conſequitur, illam collationem non
poſt annum 1550, ſed ante annum 1546. fuiſſe factam; niſi ſi dicas *Ro. Ste-
phanum*, per neſcio quam prolepſin, jam anno 1550. collatione uſum eſſe,
quae demum poſtea fuerit inſtituta: aut *Henricum* ejus filium poſt illud tempus
Bibliothecas Regis Galliae & Italicas vel frequentaſſe vel omnino frequentare
ſine periculo poſuiſſe. Haec cum partim ſciret, partim facillime ſcire poſſet
J. A. Bengelius, neſcio qua de cauſa ad veterem Cantilenam rediens „ *XVI.*
„ inquit, *Codices contulerat* Robertus: *igitur IX. plus minus* Henricus. Ad-
„ dito hoc epiphonemate: *Vere haec & modeſte atque utiliter eſſe dicta*, *om-
„ nes*, *ut ſpero*, *agnoscent*. *Introduct. in Criſin N. T.* p. 446.

Hac occaſione duae difficultates, quae me diu torſerant, ſunt expediendae. Altera eſt de *numero Codicum Stephanicorum*; cum enim Ro. Stephanus, in praefatione & in margine Editionis in folio, nonniſi XVI. Codicum faciat mentionem, inter quos Editio Complutenſis primum occupat locum; cumque T. Beza in annotationibus non plures Stephani Codices ad teſtimonium citet: qui factum, ut Henr. Stephanus ſcriberet ſe *plus quam XXX. Codices vidiſſe*,

&

& Beza testaretur, exemplar Henrici Stephani ab eo cum XXV. plus minus Codicibus diligentissime collatum fuisse? Respondeo: facile haec & secum & cum veritate conciliari posse, si dicamus, Henr. Stephanum ultra XXX. quidem codices *vidisse*, sed nonnisi XVI. a capite ad calcem cum editis *contulisse*; verba vero hyperbolica Bezae esse commoda interpretatione mollienda. Altera difficultas est de numero Lectionum variantium. Cum enim Beza editione Ro. Stephani in folio fuerit usus, & Lectiones variantes ex ejus margine saepe attulerit, etiam ubi Typothetarum vitio in numero codicis aberratum est; quaeritur, unde idem Beza lectiones Stephanicas hauserit, quae in margine editionis Roberti non reperiuntur, ex codice secundo *sex*, ex octavo *quadraginta tres*, ex omnibus Stephanicis in solis Evangeliis minimum *centum & duodecim?* Respondeo: Bezam praeter editionem Roberti accepisse etiam ipsum Henrici αὐτόγραφον, ex quo Robertus, multis neglectis, quaedam pro arbitrio excerpta in marginem suae editionis conjecerat. Quod etiam observavit *J. Morinus Exerc. Bibl.* p. 41. „ Quis, inquit, varias omnes Lectiones tanto numero non crederet Robertum Stephanum esse complexum? Sed longe aliter se res habet: „ Theodorus enim Beza eosdem Codices [i. e. eorundem Codicum collationes] a „ sodali mutuatus, ut eorum ope textum Graecum N. T. recenseret, & commentaretur, nonnullas ab eo praeteritas adnotavit"; & ante ipsum, vel saltem, ante quam Exercitationes prodiissent, eodem tempore, *Stephanus Curcellaeus* „ praefat. N. T. Stephanicae, inquit, editiones magna cum diligentia ad XVI. „ Graeca exemplaria collatae fuerunt, & in majore ---- plurimae in istis exemplaribus inventae Variantes lectiones ad marginem sunt descriptae: sed tamen „ non omnes, quae illic habebantur; ut constare potest ex Bezae annotationibus, qui iisdem cum Roberto Stephano codicibus usus, quasdam in ejus editione praetermissas recenset".

2. Quicquid Stephanus in prima & secunda Editione jactet, nempe ad Regios Codices recensitas esse, revera tamen nonnisi rarissime, & ubi omnes aut plerique codices contra Erasmianam conspirabant, in Textu emendando illos adhibuit, cujus consilii ipsum in tertia Editione ita pœnituit, ut ubique fere ad Textum Erasmi exprimendum rediret, &, Millio supputante, vix vicies ab eo recederet, etiam contra plerosque, imo interdum contra omnes Codices MSS. quod jam *Curcellaeus* in praefatione N. T. observavit, atque suo jure miratus est. Quod autem Millius prol. 1159. post R. *Simonium* affirmat, deciesque repetit: „ Complutensis Editionis Textum illum ipsum fuisse, quem ex MSS. „ suis recensuerit Robertus, & ad cujus oram, antequam Editionem suam primam adornasset, Variantes istorum librorum lectiones conjecerat. & 1177. „ Editione Complutensi ceu fundo innixura erat haec Stephanica. ---- Complutensi ceu basi insistere eam manifestum est in Evangeliis, Actis & Epistolis „ 1187. 1226. Hispanici libri ἐδάφει insistebat haec editio". In hoc & a se ipso & a veritate dissentit; cum ipse, supputatione inita, fateatur, Editionem primam Stephani sexcentis circiter locis a Complutensi recedere, & Erasmianam sequi, & quidem ducentis in locis perperam & contra omnes vel plerosque Codices. (in quibus etiam occurrit illud καιρῷ Rom. XII. 11. & ἐὰν εἰ & ἀφαιρήσει Apoc. XXII. 19. aliique errores typographici) „ In Apocalypseos Textu „ conficiendo luculenter satis prodit libri hujus contextus, Editorem suorum „ Codicum ipsiusque adeo Complutensis adeo exiguam seu potius nullam habuisse in Textu suo statuminando rationem, ut rejecto locis plus CCCCXL. „ Codice Complutensi ---- universum Apocalypseos Textum conformatum dederit ad Editionem quintam Frobenianam, h. e. Erasmianam". Idem pr. 1229. de tertia Editione asserit Millius conquestus, „ de Stephani, cum Editionem hanc „ adornaret, nimio in quintam Frobenianam studio". Supra autem dixerat,

Stephani tertiam a Complutensi mille trecentis locis variare: licet in Apocalypsi, deserta Erasmiana & suis prioribus, Complutensem editionem fere secutus sit.

3. Jure etiam conqueruntur viri docti, quod Stephanus vagam admodum MSS., quibus usus est, Codicum descriptionem dederit, dum omnibus promiscue commentitium titulum vetustissimorum tribuit, & ipsi Editioni Complutensi locum inter MSS. concedit; praecipue vero dum non exprimit, utrum Codices illi integrum N. T. an particulam ejus duntaxat hanc vel illam continerent, unde ingens confusio, quae plurimis erroribus causam praebuit, exorta est. Cui malo nos in recensione MSS. medelam attulimus, ostendimusque Codices Stephani, excepto Secundo & Octavo, non admodum esse vetustos: praeter Complutensem Editionem habuisse exemplaria Evangeliorum decem, Actorum & Epistolarum octo, Apocalypseos vero non nisi duo.

4. In V. L. signis Textui inserendis, & numeris Codicum margini apponendis frequentissime a typothetis aberratum est. Confunduntur Codices α. & ια. & in Evangeliis non raro citatur Codex non nisi Epistolas continens & vicissim; quod etiam Lucas Brugensis in 1. Jo. V. 7. & Millius suspicati sunt. Vide etiam supra p. 37.

5. Levitatis ejus hoc est indicium, quod, nullo novo testimonio accedente, intra quadriennium tantopere a se ipso dissensit Stephanus, ut a priori Editione in secunda sexagies septies recederet, in tertia vero ab utraque praecedente, juxta Millii calculum, ducenties octuagies quater; utque in Apocalypsi semel atque iterum Erasmianam, tertio denique etiam Complutensem Editionem, nunquam vero MSS., quos habebat, & quos sequi unice debebat, Codicum Lectionem sequeretur.

6. Distinctionem Capitum in versus non miror illi placuisse, qui Concordantias parabat, utpote huic operi necessariam atque utilem; neque miror placuisse Typographis, quibus ex majori, aucto vacuo spacio, libri volumine majus accrevit lucrum; aut illis Doctoribus, qui, neglecta connexione Contextus sacri, singulas pericopas tanquam singulas sententias & quasi totidem Aphorismos considerant; ut ita liberius suae phantasiae indulgere, atque quidlibet ex quolibet efficere possint. At miror, universalem adeo applausum obtinuisse istam distinctionem, quae saepissime imperite facta est, & semper sensum implicat magis; conjungenda separat, aut separanda conjungit; & Epistolas v. gr. continuo filo ratiocinii scriptas instar scoparum dissolutarum exhibet; quo nihil fingi possit absurdius, atque a sensu communi & mente scriptorum sacrorum alienius. Sed bonum factum, quod & olim cordati viri & nuper extiterunt, qui ab hac Stephani sterili ac minuta diligentia palam abhorrere se prae se tulerunt.

De quinque Editionibus Bezae.

Prima editio est A°. 1556. exhibens Latinam tantum Versionem cum Annotationibus; quae A°. 1559. Tiguri fuit repetita, Textu Graeco editionis Stephanicae quartae addito: Reliquae omnes secunda A°. 1565., tertia A°. 1582., quarta A°. 1589. quinta denique A°. 1598. exhibent etiam Textum Graecum, ab ipsomet Beza formatum.

In prima & secunda Editione adjutum se fatetur *Vallae*, *Stapulensis*, & *Erasmi* Annotationibus, praecipue vero *R. Stephani* Codice A°. 1550. cum V. L. edito. In tertia adhibuisse etiam duos Codices MSS. suos testatur, *Claromontanum* nempe & *Cantabrigiensem*, una cum Versione *Syra* N. T. & *Arabica* Actorum Apostolicorum, & utriusque ad Corinthios Epistolae; in quarta & quinta accessisse praedicat consilia amicorum. *Drusii* & *Piscatoris*. In duabus iisdem postremis Editionibus mentionem etiam facit vetustissimi MS. *Codicis*,

cis, quem nuper nactus sit; quo ipsum tamen bis tantum, in extremo nimirum Matthaeo & Luca, ad explicandam subnotationam usum deprehendo.

Dissentit Beza ab Editione Stephanica, in Versione & notis, locis circiter ducentis, quorum quinquaginta in ipsum Textum Graecum recepit: Sexcentis vero minimum locis lectionem receptam dubiam facit, eique alias aut singulas aut subinde plures aequiparat. Accentus spiritusque, commata etiam & distinctiones, pro lubitu immutavit, quoties ita planiorem sensum effici existimabat. Neque raro etiam sententia mutata secundis curis priora refingit atque retractat. Et, quod animadversione dignum est, haec omnia Beza sibi permisit, cum adhuc Lausannae commoraretur, & antequam ad Hierarchiam Genevensem evectus esset; ne quis putet, aliis non item licere id quod Bezae licuit.

„ Satisfecit Stephani & Bezae industria Ecclesiis Reformatis hactenus omni-„ bus. Quotquot enim vel in Belgio vel Germania vel Gallia N. T. novas „ procurarunt editiones, magnorum illorum virorum Codices religiose sunt se-„ cuti; Casaubonus etiam & Heinsius, quorum tamen in Crisi & antiquitatis „ studiis magnum est nomen, in illis acquieverunt", inquit Hottingerus in Bibliothecar. p. 130.

Hodie tamen, nisi me fallit opinio, communi eruditorum consensu Bezae autoritati multum detractum est. Neque id immerito sane: nam quod vel ex sua conjectura, vel ex uno Syro aut Latino Interprete, sive potius ex mendoso eorum Apographo, vel ex uno aliquo Graeco novo Codice, vel denique ex Complutensi, contra consensum Codicum vetustissimorum, Patrum, atque Conversionum antiquiorum, lectionem receptam loco suo movere toties tentavit, in eo haud paulo certe plus sibi sumsit, quam aequis judicibus adprobare posset. Neque illud non cordatis displicet, quod, *ex Veteribus Origenem*, *ex recentioribus vero Castalionem*, viros ipso longe in tractandis sacris majori usu atque fide versatos, ubique *acerbius reprehendat*, sicut ipse in Praefatione gloriatur; tum quod etiam Erasmo illud ipsum vitio vertit, quod ipse in suis laudibus commemoravit; quando de illo in prima Praefatione „ Fa-„ teor, inquit, me videre non posse, cur, quod uno loco comprobavit, in „ alio rejiciat: quod alibi mutavit, alibi retineat". De se vero in Praefatione ultima, „ Ita, inquit, factum, ut quater istud a me fuerit editum, no-„ vis semper accessionibus valde locupletatum; dum paucula quaedam in ip-„ so contextu facere meliora studeo: in annotationibus quaedam partim ab „ amicis admonitus, partim judicio ipse meo emendo: quaedam prorsus tollo: „ multa prius a me non animadversa adjicio; quod a me factum, si quis levi-„ tati vel inconstantiae tribuerit, non dubito, certe bona conscientia fretus, „ ad omnes aequos lectores provocare. Imo tantum absum ab eo, ut toties „ innovatae istius rei me poenituerit, ut in hac quinta hujus operis Editione „ eandem, imo etiam pene majorem, quam unquam ante, operam, diligentiam, „ fidem adhibuisse me minime pudeat: imo nunc quoque libens agnoscam ac „ profitear, a me neque tanti suscepti operis magnitudini, neque meo ipsius „ summo desiderio, quamvis non paucorum vere amicorum opera adjuto, esse „ satisfactum". Quod posterius Bezae de se ipso judicium, Hottingeri quod supra proposuimus judicio, est sane cur multum anteponas; neque quisquam opinor nos in contumeliam Bezae id dixisse interpretabitur, si ingenue, ipso Beza praeeunte, fateamur, Editione ipsius *neque nostro summo desiderio esse satisfactum.*

Illud autem in eodem viro vix ferendum videtur, quod posteaquam censorem aliorum egisset, multo frequentissime in iisdem offendit, in quibus alios reprehenderat. Audiamus ipsum in Praefatione: „ Ut in genere, inquit, de om-„ nibus loquar, quum in ipsis Graecis Codicibus maxima sit interdum varietas,

 „ vi-

„ videntur omnes vel ſatis multis exemplaribus non fuiſſe inſtructi, vel non ſatis de hac annotanda Varietate ſolliciti, quum caeteris neglectis ea plerumque „ annotarint, quae ipſi probarunt, quum ſingula potius annotare oportuerit, „ ut ſuum cuique judicium relinqueretur; id ergo ab illis factum fuiſſe vehementer cuperem". Quod ſi ſerio ſcripſit Beza, cur quaeſo in Epiſtola ad Academiam Cantabrigienſem, cum ei Codicem ſuum donaret, contrarium ſcribit his verbis: „ Hac de re tamen vos admonendos duxi, tantam a me in Lucae praeſertim Evangelio repertam eſſe inter hunc Codicem & caeteros quantumvis veteres diſcrepantiam, ut vitandae quorundam offenſioni aſſervandum „ potius quam publicandum exiſtimem?" Cur ipſe minimam partem Variationum, quas in ſuis Codicibus Cantabrigienſi & Claromontano viderat, promulgavit, longe plura vero & praecipua non ſuppreſſit tantum, verum etiam omnino negavit interdum, ad notitiam ſuam perveniſſe? Accipe, quid docti pridem conqueſti ſint: „ Quod ipſe Beza, ait Morinus in Exercitatt. p. 46., in aliis „ reprehendit, ſemper praeſtitit: varietates quas aliquomodo probavit, eas tantum retulit, caeteras prope innumeras ſilentio praetermiſit, — p. 56. aut maligne „ diſſimulavit. Beza neſcio quo conſilio plurima, quae prae manibus habebat, publico invidit", Curcellaeo teſte. Idem omnibus, quibus grave non erit Bezae annotationes cum Millii V. L. contendere, in oculos incurret.

Foediſſimum denique illud eſt, quod circa V. L. a R. Stephano A°. 1550. editas commiſit. 1. Cum enim ex praefatione Stephani ſciret, XV. tantum MSS. Codices ab eo conſultos, & cum editis collatos fuiſſe, non veritus eſt eorum numerum augere, de viginti quinque plus minus manuſcriptis Stephani Codicibus in Praefatione locutus; quem numerum in tertia demum Editione ad ſeptendecim, in quarta vero & quinta additis ſuis Cantabrigienſi & Claromontano ad novendecim reduxit, ne ſcilicet non a vero numero iterum recederet. 2. Inter hos Manuſcriptos eosque vetuſtos Stephani Codices Editionem Complutenſem numerat. 3. Cum in prima Editione ad Stephani Codices provocaret, in ſequentibus mentionem Stephani plerumque omiſit, & MSS. illos tanquam ſuos citavit, quod incauto lectori fucum facit, ac ſi nempe ipſe Beza non Editionem Stephani A. 1550., ſed ipſos MSS. Codices inſpexiſſet. 4. De Codicibus Stephani loquitur, ac ſi ſinguli N. T. integrum continerent. 5. Ubi Stephanus ex incuria nullam variationem annotaverat, Beza ſerio atque graviter teſtatur, omnes vel XVII. Codices MSS. legere, ut in editis expreſſum eſt. Vid. in *Matth.* XX. 7. Luc. XX. 28. 6. Suum Cantabrigienſem & Stephani ſecundum pro duobus teſtibus ſeſe invicem confirmantibus producit, cum revera duo tantum ſint nomina ejusdem ſingularis Codicis, uti probavimus. p. 28. 7. Denique nec illud probo, quod Codices, quos ante ipſum Ro. Stephanus ad marginem editionis ſuae clare & diſtincte expreſſerat, Beza poſtea obſcure & confuſe ſignificare maluit; de qua re lectorem monuit Typographus Edit. 1. f. 335. „ Sed & quod ad vetera N. T. exemplaria attinet, quorum „ fides & authoritas in his annotationibus ſaepiſſime citatur (ſunt autem cum alia, tum ea omnia, quae in Regis Galliarum bibliotheca extant) de hoc te „ commonefaciendum per me putavit illarum *author*, ſe nimirum, quum initio „ ea citare nominatim ſoleret, vocando, hoc, primum, illud, ſecundum, & „ ita deinceps: poſtea, ob ſuum ea in re cum nulla tua utilitate conjunctum taedium, illorum denominatione ſuperſediſſe, enumeratione contentum. Vale" (vide ſupra p. 48. & 62.)

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat.

Quod ſi quis igitur haec omnia cum bona, quae in iſto negotio requiritur, fide conciliare poterit, gratiſſimumnobis faciet, ſi errantes deducat in viam.

Quo

Quo minus autem hoc facile sperem a quoquam praestitum iri, facit historia illorum temporum, qua constat Bezam autorem esse libri, quo supplicio capitali τοὺς ἑτεροδόξους afficiendos esse contendit: Castalionem vero innocentissimum atque optimum virum, Linguae Graecae in Academia Basiliensi Professorem meritissimum, indignis modis ab eodem oppugnatum fuisse. Cur igitur ab omni pia fraude abstineret Beza, qui a vi aperta temperare sibi vix potuit? quique tantum non sola autoritate sua secum dissentientes opprimere poterat, cur superfluam diligentiam in convincendis iis adhibuisset potius?

Huc facit etiam, quod Beza Editionem alteram N. T. sui nonum in annum pressserit, donec scilicet mortem *Castalionis* antagonistae sui, ex aegritudine animi ob gravissimas non unius generis apud Magistratum Basiliensem ipsi ab eodem Beza intentatas falsas licet criminationes consecutam, comperisset. Quae omnia hominem potius vafrum ac diffisum causae suae, quam fideliter diligenterque ac pie susceptum negotium gerentem produnt. Ingenium Bezae cognoscere haud obscure licebit ex Epistola, quam nunc primum ex ἀυτογράφῳ edimus integram.

Sebastianus Castalio Theodoro Bezae S.

„ Cognovi a quodam amico augere te tuas in Novum Testamentum annota-„ tiones, & optare responsionem meam ad ea, quae in prioribus adversus trans-„ lationem meam scripsisti, paratumque esse eam curare excudendam. An in „ eadem sententia perseveres, scire ex te velim; quod si perseveras, rescribe „ mihi tua manu, sicut ego tibi mea, & ego tibi deinde mittam responsionem „ meam his conditionibus: Primum ut totam fideliter cures excudendam, ne-„ que quicquam addas, aut detrahas, aut immutes. Deinde ne eam diutius „ supprimas, neve quicquam adversus eam, aut cujus scribendi ex ea sumseris „ occasionem, emittas in publicum, quin ipsa vel jam prodierit, vel una pro-„ deat. Postremo ut bona fide mecum agas, neve cum hujusmodi aliqua con-„ ditione excudendam suscipias, ut dicas: *quantum in me erit*, aut: *per me* „ *non stabit*: sed, an tibi per alios liceat excudere, certo scias, antequam eam „ tibi mitti jubeas. Illud etiam addo, si a nomine meo usque adeo abhorres, „ permitto tibi, ut eam sine meo nomine emittas, & me pro Castalione quen-„ dam appelles, quemadmodum hactenus fecisti, idque facias in titulo meae „ responsionis. His ego tibi conditionibus (quas aequas esse confido) mittam, „ volente Deo, responsionem meam, tu deinde contra eam scribito & excudito, „ quae voles, sive seorsum sive in eodem cum ea voluminis corpore. Hactenus de „ conditionibus. Jam extra conditiones, dabo tibi consilium, Beza, quo nullus „ unquam amicus dabit sanius. Consulo tibi ut abstineas a maledictis; idque „ non mea causa facio; nam maledicta vestra causam meam non tam laedunt, „ quam juvant: & si vos odissem, optarem, ut in eadem maledicentia perseve-„ retis, quo magis elucesceret, cujusnam Spiritus arma adversum me adhibeatis: „ sed hoc tua causa consulo. Primum quia maledicendo peccas in Deum, cujus „ judicium vel vivus vel mortuus non effugies. Deinde quia te ipsum reddis mode-„ stissimo cuique maxime invisum. Postremo quia causam tuam reddis suspe-„ ctam, dum rationibus quasi parum firmis admisces maledicta. Praestaret, & „ magis ingenuum esset, sine odio aut acerbitate contradicere. Ita enim appa-„ reret studium veritatis. Sed ut id facias, impera tibi, & mentem quaere me-„ liorem. Alioqui si, eundem animum retinens, verbis modestiam simulares aut „ scriptis, simulatio esset nihilo melior quam maledicentia. Haec ego tibi quo „ animo scribam, novit Deus & ego; quam vere & salutariter scribam, tu ip-„ se cognosces, si in te ipsum descenderis. Non odi te, quamvis a te in qui-„ busdam dissentiam, & cupio erga te, sicut & erga omnes alios, officio fun-„ gi hominis Christiani. Contende mecum charitate: nullum unquam habuisti „ amicum fideliorem. Reprehende in mea translatione, quae poteris; rem fa-

„ cies mihi non ingratam: liceat modo ad ea respondere, quae non bene re-
„ prehendisse visus fueris; in veris reprehensionibus habebis me facilem confes-
„ sorem atque correctorem. Vale, Basileae die 16. Junii, Anno 1558. Mis-
„ sa fuit haec Epistola".

De Editionibus Ariae Montani.

Benedictus Arias Montanus, Hispalensis, Doctor Theologus, jussu & studio *Philippi* II. Hispaniarum Regis edidit octo Voluminibus in folio *Biblia Polyglotta*, & in iis Novum Testamentum Graece, quod postea minimum duodecies, non sine aliqua varietate, fuit recusum. „ Editiones Plantinianae" inquit *S. Curcellaeus* in praefatione N. T., „ Complutensem, quae fuit om-
„ nium prima, κατὰ πόδα secutae sunt, nisi quod accentuum & spirituum no-
„ tas, in ea omissas, adscripserint". Et *J. Millius* prol. 1115. „ Optan-
„ dum, inquit, omnino esset, ut editionis *Complutensis* textus, demto uno &
„ altero vitio, quae in *iterata* proinde Bibliorum istorum *editione* sustulit *A-*
„ *rias Montanus*, integer & illibatus in Editiones posteriores quasque transiis-
„ set." In alia omnia discedit *J. A. Bengelius* qui in *Apparatu* p. 435. „ In
„ Bibliis, inquit, Regiis Antverpiae A°. 1571. excusis *Ben. Arias Montanus*,
„ vel quisquis sub ejus ductu textum Graecum recognovit, is *Erasmi Stepha-*
„ *nive* exemplar ad Complutensem Editionem conformavit, & Plantini praelo
„ accommodavit: unde multa Erasmica non tam consilio quam casu remanse-
„ runt." Utrinque a vero aberraverunt, sed multo propius Curcellaeus atque Millius. Certum enim est, non editionem Erasmicam ad Complutensem, sed vicissim Complutensem ad Erasmicam conformatam fuisse, ita tamen ut τὸ ἔδαφος esset editio Complutensis, rarius autem ex Erasmi, & rarissime ex Stephani editione, vel orthographia vel ordo verborum vel Syntaxis mutaretur, vel articulus aliquando adderetur, aliquando demeretur; plerumque perperam & contra plurimorum Codicum fidem, aut saltem ubi nihil erat necesse. Id & αὐτοψία docet, & *Theologi Parisienses* ex parte testantur: „ Nos infrascripti Doctores
„ sacra Biblia opera Ariae Montani in lucem emissa, & a Plantino typis He-
„ braice, Syriace, Graece & Latine expressa *ad formam Complutensium* Biblio-
„ rum, olim in Hispania impressorum, vidimus": & ipse Arias „ ex Philippi regis
„ Catholici mandato legatus, ait se cum *Complutensi* & correctissimis *aliis* ex-
„ emplaribus collatum recensuisse & probavisse. Antverpiae Kal. Febr. 1571". Nec non *Guido Fabricius Boderianus* „ in ipso etiam Graeco illud diligentur est
„ observandum, ut ubicunque aliquid *additum* est ex antiquis Codicibus Grae-
„ cis, quod *in Complutensi editione non* inveniebatur, quodque alioqui *cum*
„ *Vulgata editione* consentiebat, *obeliscus* praefigeretur". Plerumque tamen Arias Montaniis sine *signis* — *i.e. obeli* vel + *i.e. asterisci* appositis, sustulit aut addidit, quae voluit. Verum ergo non est, quod *Bengelius* unus & solus, sed sine rationibus allatis, asserit, multa Erasmica non tam consilio quam casu remansisse: contra verum est, pauca Erasmi, non casu sed consilio, huic Editioni inserta fuisse. Tam infeliciter autem Ariae Montano cessit illa ratio corrigendi editionem unam ex altera, ut, praeter ea, quae jam dixi, & vitia typographica editionis Complutensis retineret, & vera lectione expulsa lectionem mendosam editionis Erasmi, aliquando typothetae culpa unice ortam, substitueret; unde consequitur, illud consilium *medullam praestantissimarum editionum* pro Textu sacro exhibendi, quod Bengelius secutus est, multis & magnis difficultatibus esse obsitum.

Usus autem sum tum editione Plantiniana prima anni 1572. quam ex bibliotheca sua mecum libentissime communicaverat Vir Vener. *Hieron. Sim. van Alphen* Theologiae in Academia Ultrajectina Professor A°. 1731.: tum altera Plantiniana

tiniana cum *interpretatione interlineari Latina* 1584. in folio, cum qua etiam editionem *Raphelengii* Leidae A°. 1591. in 24. congruere deprehendi, licet utraque a prima in Evangeliis, Actis & Epiſtolis minimum centies diſcedat, ad Eraſmi & Stephani editionem deflectens: tum denique editione *Petri de la Roviere* Genevae A°. 1620. curata cum notis *Joſephi Scaligeri*. Hac editione ut plurimum hodie utuntur, qui ſub dominatione Turcarum vivunt, Graeci: ſequitur autem Plantinianam alteram, exceptis quadraginta circiter Evangeliorum Actorum & Epiſtolarum locis, quibus Eraſmi editionem praetulit, quisquis ille fuit, Editor. In Apocalypſi vero Arias Montanus preſſius Complutenſi adhaeſit, ita tamem ut etiam hic quadragies, ſi recte numeravi, ea editione deſerta Eraſmicam ſequeretur.

De Editione hodie Recepta.

JAm *novendecim*, h. e., plures quam initio putaveram, Editiones principes deſcripſi, nondum tamen, quod mireris, de *Editione hodie recepta* egi. Haec enim demum prodiit A°. 1624. ex officina *Elzeviriana:* ab eo vero tempore, certatim & ab *Elzeviriis*, & ab omnibus in Belgio typographis, & a *S. Curcellaeo*, *J. Feilo*, *J. Leusdeno* (qui verſionem Latinam Ariae Montani, cum hoc Textu Graeco parum conſentientem, appoſuit) denique *G. a Maſtricht* fuit repetita; ita ut nullius recenſionis plura in manibus hominum verſentur exemplaria, haecque adeo Editio nunc regnum obtinere videri poſſit. De quo etiam gloriantur Typographi in praefatione Editionibus, quas poſt primam excuderunt (prima enim praefationem nullam habet) praefixa „ *Typographi* Lectoribus de hac Editione. Anni jam ſunt aliquot, ex quo Foedus „ novum *ex Regiis & caeteris Editionibus*, quae maxime ac prae caeteris „ NUNC OMNIBUS PROBANTUR ----- dedimus expreſſimusque. ----- „ Textum ergo habes NUNC AB OMNIBUS RECEPTUM, in quo nihil „ immutatum aut corruptum damus". Operae igitur pretium fuerit, tum quo modo, tum a quo haec Editio fuerit curata, inquirere.

Quomodo ſit curata, indicat Titulus „Novum Teſtamentum ex Regiis aliis- „ que optimis Editionibus cum cura expreſſum". (Ubi per Editiones *Regias* non intelligitur Antwerpienſis Philippi II., ut in Bibliotheca Sacra affirmatur; ſed *Stephani tertia*, ex Bibliotheca regia, typis regiis, a typographo Regis excuſa, & Henrico II. Galliarum Regi dedicata: per Editiones autem *alias* intelligitur editio poſtrema *T. Bezae.*) De hac editione *J. Millius* prol. 1707. „ Textus ipſe, *inquit*, ad unum Stephanianum tertium totus expreſſus videtur, „ praeterquam duodecim in locis, in quibus ſolis, quantum video, a Stepha- „ nico receſſere *Marc.* IX. 38. *Luc.* VII. 12. XV. 26. *Act.* IX. 35. XXI. „ 3. 1. *Cor.* VII. 29. 2. *Cor.* XI. 10. 1. *Pet.* II. 21. 2. *Jo.* 5. *Apoc.* II. 5. „ XX. 4." ; Aliter judicat *Bengelius Introduct.* p. 436. „ Et tamen, *in-* „ *quit*, Beza demum, ſi quaeris, parens eſt lectionis hodie receptae: *Be-* „ *zae* enim textum, quin etiam annotationes Bezae, & *Henricus Stepha-* „ *nus*, & *Elzevirii*, magis quam ullum alium anteceſſorem ſunt ſecuti". Propius vero Millius; licet enim editio *Elzeviriana* ex *Stephani*, *tertia ſola* non ſit concinnata, ſaepius tamen Stephanum quam Bezam ſequitur. Non autem, ut Millius putavit, Elzevirius, ubi a Stephano diſceſſit, ſecutus eſt aut Codices MSS, aut Editiones Complutenſem, Eraſmicas, Aldi, Colinaei, & Stephani priores, ſed unice Editionem Bezae, quam diximus; exceptis Varietatibus. 1. Pet. II. 21. quae ex nulla editionum praecedentium, ſed vel ex aberratione Typographi vel ex emendatione Editorum ſunt ortae. Reperi tamen (praeter ea quae Millius attulit) paulo plura loca, in quibus editio El-

zevi-

zevirii, Stephano relicto, Bezam sequitur, v. gr. *Matth.* XXIII. 13. 14. *Marc.* VI. 9. XVI. ult. *Luc.* XVII. 1. *Jo.* VIII. 25. XIII. 31. XVIII. 24. *Act.* XVI. 17. XXIV. 14. *Rom.* VII. 6. VIII. 11. 1.*Cor.* XIII. 3. 2.*Cor.* VI. 15. XIII. 4. *Phil.* I. 23. *Col.* I. 2. *Heb.* X. 2. & 10. *Jac.* IV. 13. V. 12. 2.*Pet.* II. 12. & 18. 2.*Jo.* 3. *Jud.* 19. Quid quod etiam, sed rarissime, & a Stephano & a Beza recessit *Luc.* XII. 20. 1. *Pet.* II. 21. (uti diximus) *Apoc.* XIX. 6. XXII. 8.

Altera quaestio, a quo & qua autoritate prima Elzeviriorum editio sit curata, multo est difficilior; cum Elzevirii ipsi alto silentio id involverint. Quod enim *Millius* l. c. „ in editione, inquit, biennio post ad hujus amussim adornata, „ *Beza* notat, editioni Elzevirianae praefuisse viros haud paucos eruditione & „ pietate praestantes", non uno laborat vitio. Nam editio secunda non *biennio*, sed integro novennio post primam fuit adornata A°. 1633.; neque Praefatio a *Beza*, qui jam A°. 1605. diem obierat, scribi potuit: denique in hac Praefatione sermo non est de iis, qui primae editioni, sed qui secundae praefuerunt, & non de iis, qui Textum editionis primae concinnarunt, sed de iis, qui Textum editionis secundae a mendis typothetarum purgarunt, & ad primam recognoverunt. Consului de hac re viros doctos in Belgio: at frustra; nihil enim habuerunt, quod responderent, praeter conjecturas. Suspicabar, cum Editio prima Elzevirii prodierit eodem tempore, quo N. T. autoritate publica Belgice fuit conversum, forte eosdem fuisse *Interpretes Belgas* & Editores textus hujus Graeci: sed instituta comparatione statim rem aliter se habere deprehendi. Licet enim etiam Versio Belgica non ex una Graeca editione sit facta, sed itidem modo textum Editionis Stephani, modo Bezae exprimat, tamen aliquoties ab editione Elzevirii discedit, Stephanum praeferens, ubi Elzevirii Bezam sequuntur, aut vicissim Bezam sequens, ubi iidem Stephanum praeferunt. Vide, si placet, *Matth.* I. 23. II. 23. III. 9. & 12. XI. 21. XXII. 23. XXV. 2. *Marc.* VIII. 34. XI. 32. XVI. 2. *Luc.* V. 7. VI. 9. VII. 12 *Act.* XVI. 17. XXVI. 3. *Rom.* VII. 6. 1. *Cor.* V. 11. *Tit.* II. 7. *Heb.* IX. 1. & 28. *Jac.* IV. 2. 1.*Pet.* I. 4. II. 21. 2.*Pet.* II. 4. & 12. *Apoc.* II. 17. IX. 19. Putarunt alii, *Danielem Heinsium* huic editioni praefuisse: at illi ex ejusdem V. Cl. *Exercitat.* ad 1. *Cor.* VII. 29. refelluntur, ubi distinctionem verborum, ut *multo meliorem*, sequitur diversam ab ea, quam Editio Elzevirii exhibet. Cogitavi denique de *Antonio Thysio*, argumento ducto ex iis, quae in descriptione Codicis 12. p. 47. leguntur; praecipue cum viderem, Thysium in editione illa in folio plurimas Variantes Lectiones ex Codicibus & Editionibus multis collectas annotasse: sed & hoc incertum est. Quoquo autem modo se res habet, illud certum est, Editionem nunc receptam autoritate publica nec adornatam nec aliis praelatam esse.

Ex his omnibus consequitur: cum consilium, ex pluribus editionibus unam conflandi, tum editiones tres Ariae Montani, tum Elzevirii, tum Bengelii, longe lateque inter se dissentientes, pepererit, illud nullum evidens habere κριτήριον, adeoque *nec paci nec infirmorum conscientiae eo consuli*; sed ut veritas eruatur, Codicum scriptorum, Patrum, & Versionum testimonia, unde omnium editionum autoritas unice pendet, esse producenda atque examinanda.

De Editione Schmidii.

Novum Testamentum Graecum, cum Versione nova Latina & notis *Erasmi Schmidii*, Graecae linguae & Matheseos in Academia Wittebergensi Professoris, editum est Noribergae A°. 1658., vicesimo primo post mortem autoris anno. Praefixum est testimonium *Jacobi Welleri*, quo Schmidius his ver-

verbis commendatur: „ Etsi enim professione & officio Theologum non egerit quidem Schmidius noster, pietate tanta tamen erat, ut eruditione illa „ profunda sua in Graecis literis non ad invehenda Schismata, aut in praejudicium Theologicarum rerum uteretur, qui male sanus ingeniorum quorundam „ mos est: sed vero ut talentum unice ac perpetuo ad Dei referret honorem, „ ansamque praeberet subinde cogitandi ac inquirendi ulterius in sensum diversorum sacrorum locorum". Expressit Textum *Bezae*, ita ut vix vicies ab eo recederet, editionem Stephani aut annotationes Bezae secutus, interdum tamen etiam conjectura inductus; ut *Matth.* XXIII. 11. *Marc.* XVI. 1. *Luc.* VI. 23. *Jo.* VII. 29. *Rom.* XIII. 11. *Apoc.* I. 18. II. 5. nullis vero Codicibus scriptis adjutus. Quod ultimo loco dixi, confirmatur etiam ex nota ejus in *Gal.* V. 7. „ Codex quidam impressus", inquit, „ τὸ μὴ non habet. Et „ videtur sane omitti posse. Nam sicut dicimus ἀνακόπτω σε τῆς ὁρμῆς: ita dici „ posset τίς ἀνέκοψεν ὑμᾶς [τοῦ] πείθεσθαι, *quis inhibuit vos in credendo?* In „ hoc tamen & similibus *Codices vetusti Manuscripti essent utiles*".

De Editione proposita Bentleji.

Cum initio anni 1716. virum Cl. *Richardum Bentlejum* Cantabrigiae primum in Collegio Trinitatis, deinde Londini in Bibliotheca Regia, qua erat, erga exteros praecipue, humanitate, familiariter viderem, per occasionem illi exposui, quos in Gallia N. T. Codices cum editis contulissem. Quo audito suasit, ut, quae in Schedis collecta haberem, ipso juvante, in lucem publicam emitterem. Cum vero & aetatis juvenilis & temporis peregrinanti parum commodi & nimis angusti excusatione uterer, rogaremque, ut ipse hunc laborem in se susciperet, meisque collectaneis uteretur, permovi tandem virum κριτικώτατον, ut edendi N. T., de quo prius nunquam cogitasse videbatur, consilium caperet. Communicavi igitur cum illo excerpta mea ex Codice C., quae orae editionis Oxoniensis in octavo ipse adscripsit, & cum voluptate observavit, hunc codicem cum Alexandrino plerumque convenire; porro in Editionis Cantabrigiensis parvae margine descripsi, quae ex Codicibus Coislinianis aliisque deprehenderam; postea in ejus gratiam redii Lutetiam Parisiorum, Codicem C. iterum & quantum fieri posset accuratissime collaturus, quod & feci; denique Codicem Graeco Latinum epistolarum Pauli, quem A°. 1717. in itinere Heidelbergae inspexeram, ei & indicavi, &, ut eum nancisceretur, curavi. Cujus rei fidem facit sequens epistola:

Clarissimo viro & jucundissimo Amico suo Jo. Jacobo Wetstenio S. P. D.
Richardus Bentlejus.

Literas tuas accepi, Basileae datas VII Jan. 1718., pro quibus gratias tibi ago quam maximas. Eodem die quo eas acceperam scripsi ad Cognatos tuos Wetstenios Amstelodami, ut Codicem illum Paulinarum Epistolarum Graeco-Latinum mihi venundarent, quo vellent pretio aestimandum. Illi statim rescripserunt, sibi librum illum constitisse 250. florenis Hollandicis, sed ob beneficia a me partim accepta partim adhuc sperata se eodem pretio sine ullo lucro mihi vendituros. Misi igitur illis eam nummorum summam Amstelodamum, & librum intra paucos dies exspecto. Beasti ergo me, ut vides, cum illo tuo nuntio: & si quid ejusmodi veterrimae notae in aliis regionibus Tibi innotuerit, quaeso ut me facias certiorem. Gratissimum est, quod Correctiones Bibliae descripsisti: vix tamen crediderim eundem esse auctorem cum Lucae Brugensis illo, quem Epanorthoten vocat. Magno sane emerim, ipsum illum Lucae librum nancisci: nam & longe optimus est, &, ut nosti, Lucas in notan-

dis Lectionibus ultra 4. Evangelia non procedit. Opus est mihi igitur Lectionibus quae supersunt, ad Acta & Epistolas. Quod in Reuchlini codice jam occupatus sis, gaudeo: etsi aetatem ejus non memoraveris. --- Jam autem illud unice expeto, ut si quos Latinos veteris notae Actuum, Epistolarum & Apocalypseos Codices apud vos repereris, eos accuratissime tam ad verba quam ad verborum ordinem cum Papae editione conferas: hujusmodi Latinos veterrimos vel Graecis ipsis praetulerim: In Evangeliis autem tam uberem MSS. copiam penes me habeo, ut nihil amplius optem. Vale & me ama. Dabam Cantabrigiae X. Julii 1718.

Wetstenius Bentlejo.

Gratissimum est quod intellexi ex litteris tuis, gaudere Te admodum invento Codice illo Epistolarum Paulinarum, Graeco-Latino. Confido autem, Te, qui soles ea detegere, quae omnes alios latent, plura de illo Codice observaturum, quae oculos meos fugerant, atque ita ex inspectione deprehensurum, nulla me usum esse exaggeratione. Nihil ab eo tempore audivi, utrum Liber ille in manus tuas pervenerit, aut quomodo procedat omnium votis desiderata editio tua Novi Testamenti; ad nos enim, qui in isto mundi angulo vivimus, nonnisi sero & incertis rumoribus omnia perferuntur. Patere interim, Vir clarissime, ut brevem status mei delineationem Tibi proponam. A quo tempore ad Diaconatum Communem Ecclesiarum nostrarum vocatus in patriam redii, vivo in domo patris mei; statio autem illa, licet pro mea aetate valde sit honorifica, tamen, ut verum fatear, neque studiis neque genio meo convenit, nam inde laboris plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus; inprimis postquam hoc anno Senatus noster decrevit, ut omnia officia publica non aliter nisi sortis jactu uni ex tribus Candidatis conferrentur, quo pacto expectatio promotionis infra trientem diminuta est. Officium praesens totum me detinet, ita ut parum sit otii ad aliud agendum: & si superesset, post ea quae jam feci, nihil tamen hic causam tuam juvare possem. Vides in quantas augustias me conjecerim: cum ergo hac non processerit, constitui alia rem aggredi via. Nosti, vir Cl., quid praestare possim in opere, quod moliris; cognosces facile, utrum e re tua sit nec ne, uti ministerio meo, & quomodo; velimque cognoscas me ad omnia fore paratissimum, dummodo inde aliquid non dico te dignum, sed saltem me non indignum sperare possem; durissimum enim foret, si post tot insumtos labores, & studium plurium annorum indefessum, quale in hoc genere literarum requiritur, in incertum movendo, nihil reportarem nisi oculos hebetes, animumque ad alia studia ineptum; istud, qua semper fuisti aequitate, sine dubio nolles. Verbum non addam, cum sciam, non unam tibi suppetere viam hanc difficultatem solvendi. Recordaberis, opinor, quid olim & quam liberaliter obtuleris, quantasque spes feceris. Quod si vero non consultum ducas opella mea porro uti, non aegre feres, si quocunque alio modo coner emergere, chartasque meas aut publici, ad quod multi me sollicitant, aut alieni juris faciam, aut plane caestus artemque reponam. Super his omnibus Te confidentius interrogatum volui, vir Celeb., agnoscens Te tuo quodam jure hic posse sententiam dicere, quam avidissime exspecto. Vale.

Interim 11. Januari 1717. prodierunt duae ad Bentlejum epistolae cum ejus responsis: annis vero 1720. & 1721. Prospectus totius operis, sive Specimen, postremum caput Apocalypseos Graece & Latine exhibens; nec non Observationes C. *Middletoni* & Vindiciae Bentleji; quibus consilium Autoris clarius pleniusque aperiebatur. Profitetur 1. se in editione N. T. Graeco-Latina praecipue usurum Codicibus Graecis & Latinis, mille annorum vetustatem superantibus. 2. ex Codicibus Latinis ordinem verborum in Graecis emendaturum & restituturum. 3. ex Graecis, qui cum Latinis consentirent, Latinorum Lectionem

nem, & viciſſim ex Latinis Graeca confirmaturum, atque Textum alterum ex altero ita correcturum, ut per omnia conſentiant. 4. eoque pacto ipſum *Origenis* exemplar, quo vetuſtius atque praeſtantius haberi non poſſit, quodque *Hieronymus* κατὰ πόδα ſit ſecutus, repraeſentaturum, 5. emendationes ex conjectura in Prolegomenis propoſiturum.

Ab eo tempore nullae fuerunt meae in opere hoc promovendo partes, tum quod nullos ejus, quam deſiderabat, aetatis Codices in Helvetia invenire poteram, tum quod Bentlejus ſignificaverat, ſe Codicibus, quibus Eraſmus fuerat uſus, quorumque Collationem ei obtuleram, non egere, tum quod poſtea aliorum opera quam mea uti maluit, tum denique quod rationes ejus mihi non omnino probabantur. 1. Enim tam multa, ut vidimus, Codicibus vetuſtiſſimis Graecis & Latinis objici poſſunt, quae illorum teſtimonium infirmant atque elevant, ut ex illis ſolis vix quicquam certi confici poſſit. Taceri tamen non debet, ſi ex ſpecimine judicandum ſit, Bentlejum non vetuſtiſſimos tantum Codices, ſed etiam multo juniores magno numero undique conquiſitos, conſulturum, atque adeo plus, quam promiſerat, praeſtiturum fuiſſe. 2. Probo quidem emendationem Bentleji, verba *Hieronymi de optimo genere interpretandi* ita legentis: „ Sed libera voce profiteor, me in interpretatione Graecorum, absque ſcri„ pturis ſanctis, *ubi & verborum ordo myſterium eſt*, non verbum e verbo, ſed „ ſenſum exprimere de ſenſu". Quae etiam confirmatur obſervatione *Auguſtini de Doctrina Chriſtiana* l. IV. 20. in *Rom.* XIII. 14. „ *& carnis provi*„ *dentiam ne feceritis in concupiſcentiis.* Quod ſi quiſquam ita diceret: *&* „ *carnis providentiam ne in concupiſcentiis feceritis*, ſine dubio aures clauſu„ la numeroſiore mulceret; ſed gravior Interpres *etiam ordinem maluit tenere* „ *verborum*": Inde tamen minime conſequitur, Hieronymum in converſione N. T. ordinem verborum Graecorum religioſe ſervaſſe; cum ipſe Hieronymus, cujus verba affert Middletonus, ſaepe & diſerte ſe ordinem verborum neglexiſſe fateatur. 3. Si vera ſunt, quae in his Prolegomenis diſputavi, Codices illi Graeci, qui cum Latinis conſentiunt, ex Latinis ſunt immutati, adeoque omnem ſuam autoritatem a Latinis mutuantur: unde conſequitur, illorum teſtimonio verſionem Latinam confirmare velle, nihil aliud eſſe, quam idem per idem probare, &, quod Logici vocant, principium petere. Graecos autem Codices ex Latinis, & viciſſim Latinos ex Graecis corrigere, atque ita conſenſum mutuum extorquere, quid aliud eſt quam Regulam Lesbiam facere; inprimis ſi quis ea non raro & caute ſed paſſim utatur? 4. Hieronymus fatetur, ſe in verſione Latina locorum *Matth.* XXIV. 36. & *Gal.* III. 1. Codices *Origenis* Caeſareae ſervatos conſuluiſſe atque expreſſiſſe; at inde non ſequitur, eum unice & ubique eosdem exprimere decreviſſe: Hodie vero, deperditis plerisque Origenis ſcriptis Graecis, aliis autem parum accurate parumque fideliter Latine converſis, ſciri omnino non poteſt, quid plurimis in locis legerit. Adde, quod ſi vel maxime verum eſſet, Verſionem Hieronymi ad normam Codicum Origenis directam fuiſſe, ne ſic quidem, recte & bene eum feciſſe, ſequeretur; cum enim ex libris Origenis, qui ſuperſunt, conſtet, illum ſaepius, invitis omnibus codicibus ſuis, & nomina propria audacter immutaſſe, & integras pericopas absque ulla idonea ratione ex mera conjectura deleviſſe, ſuſpicio eſt, idem ab eo etiam in aliis ſcripturae locis tentatum fuiſſe. 5. Emendationes Bentlejanas, quas aut in publico propoſuit, tum nomine Phileleutheri Lipſienſis, tum in ſermone in 2. *Cor.* II. 16. aut cum amicis communicavit (quarum viginti & amplius, tacito tamen Autoris nomine, in prioribus Prolegomenis noſtris attulimus) ſingulas ſuis locis exhibebimus. Vereor autem, ut ſint tam certae, quam ſunt ingenioſae.

Litem inter *Bentlejum & Middletonum*, ſumma animorum acerbitate agitatam, (quod minime decebat de editione N. T. diſſerentes) noſtram non fa-

cimus. Verum ita fit: πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. Postea cum Bentlejo a suprema Regni Curia petenti, ut chartam ad editionem N. T. necessariam ex Gallia sine portorio liceret importare, plurimi quidem, sed non plerique, proceres essent suffragati, adeo aegre tulit hanc repulsam, ut consilium edendi N. T. abjiceret, curamque editionis ex fratre nepoti, Ecclesiae Anglicanae presbytero, A°. 1742. moriens delegaret. Quantis copiis fuerit instructus, & utrum operam susceptam ipse ad finem perduxerit, rescire non potui: Illud autem scio, habuisse Codices Evangeliorum Latinos vetustissimos, (ut dixi p. 107.) item collationem Codicis Vaticani a Thoma Bentlejo, fratris itidem filio, Romae factam, nec non collationem plurimorum Codicum Graecorum a *Jo. Walkero* in Gallia & Belgio institutam, quorum ope se *sex mille* circiter loca in Textu recepto Graeco & Latino emendaturum esse per Epistolam mihi significavit. Utinam nobis contingat esse tam felicibus, ut Editionem Bentleji, thesaurum desideratissimum, e tenebris in lucem productum conspiciamus!

De Editione Bengelii.

JOannes Albertus Bengelius, primum *Deckendorfi* in Cœnobio Ducatus Wirtembergici hypodidascalus, nunc vero *Praepositus Herbrechtingensis*, *Chrysostomi de sacerdotio* libris, A°. 1725. editis, addidit *Prodromum Novi Testamenti Graeci recte cauteque adornandi*, in quo sibi varias leges fixit, inter quas hae sunt, de Textu praecipue atque vera Lectione: „ 1. Contextus „ modico Volumine cum Crisi edetur, ut in pera commode circumferri possit. „ 2. In Contextu medullam exhibeto editionum probatissimarum: nullam syllabam antehac non receptam recipito. Ecquid agnoscis Lector verecundiam „ & cautionem meam? Oro te, ut hanc legem, quotiescunque nescio quid „ sollicitudinis procedente sermone nostro tibi oborietur, recordere, ne syllabam quidem, inquam, etiamsi MS. mille, mille critici juberent, antehac „ non receptam, adducar ut recipiam. ---- Primae autem partes R. Stephano „ quasi praescriptionis jure manebunt. ---- Factum est id tacito longi temporis „ casu, non consilio: Stephanique aetate si vixisset Millius, & contextum talem, qualem longe abeuntia ejus prolegomena formant, edidisset, in eandem „ venisset, credo, possessionem: Stephanus si hodie eam, quam olim, editionem proferret, Millii difficultates experiretur. 3. Interpunctionibus, spiritibus „ & accentibus non mediocrem curam impendito. --- Unius Pauli epistolae majori „ distinctionum varietate afficiuntur, quam in Hebraeo codice accentuum myriades, quibus oculum divinum, tanquam altioris originis apicibus, invigilasse, „ hoc ipso non contemnendo videtur discrimine posse convinci. ---- Omnis „ Lectio contextus, cui varians in margine respondet, distinguetur Siglis: --- *s* „ denotabit *Signum* interpunctionis, spiritus accentusque varians. 4. Plurimum refert Christianae rei, unum quoddam institui *corpus*, vel cum contextu N. T. Graeci vel sine eo excusum, in quo notata sit --- omnis illa Lectionis varietas, ---- sed enim editioni quotidianis usibus dicatae, qualem ego „ paro, potiora duntaxat adjici par est. 5. Potuit praeclara Lectio quaedam „ & a Complutensibus praeteriri, & ab Erasmo ignorari, & a Stephano posthaberi, & a Millio debilius confirmari; hic demum novorum Codicum suppetiae non possunt non esse exspectatissimae. Detur exemplum. Heb. II. 9. „ legitur χάριτι θεοῦ ---- Millius: *editis congruit, quicquid uspiam hodie est* „ *librorum MSS* --- Imo vero χωρὶς clare habent (vide quid Codices juvent) „ perveteres membranae Uffenbachianae. ---- Haec igitur lectio illam nobis receptam, si non vincit, at certe aequiparat. Nam Christus mortem χωρὶς θεοῦ „ γευσάμενος, idem est quod μὴ ἴσα θεῷ *Phil.* II., idemque quod *Filius hominis, mortuus proinde, ac si is non esset Deus.* --- Hoc enim *Psalmi* VIII. 6.

„ Apo-

„ Apostolus respicit, UTI τὸ γεύσηται EX מעט DEDUCTUM indicat, hac „ lectione Ariani potenter sunt revicti: de qua plenius in Gnomone. 6. Pro- „ mittitur *Canon unicus* verae lectionis ab omni alia dignoscendae. Atque hic Ca- „ non jam fixus & quatuor verbis comprehensus est; sed proferre nondum ma- „ turum, quia sine justa declaratione minus fidei inveniat. complectitur autem „ omnem potestatem Canonum XLIII. Gerardi a Mastricht, & omnes lectio- „ num vel consilio vel casu variantium causas, verarum falsarumque criteria.

Idem *Bengelius* Prodromum alterum, a priori diversum, edidit A°. 1731. in quo promisit 1. Editionem majori volumine in quarto. 2. Textum non ex editione Stephani praecipue, sed ex omnibus editionibus promiscue formandum. 3. Distinctionem commatum & verborum, uti ediderant Apostoli, suppressa tamen sigla ſ. 4. Divisionem Codicum in classes, ut sciamus, quinam vel accurate fuerint collati, vel minus accurate. 5. Lectionem Heb. II. 9. χωρὶς Θεοῦ tuetur quidem, non vero Interpretationem, quam prius fecerat. 6. Monet, Canonem suum unicum verae lectionis dignoscendae, quem ne nunc quidem profert, ab aliis modeste in dubium fuisse vocatum.

Tandem A°. 1734. prodiit ipsa editio, praemisso hoc titulo: „ Novum Testa- „ mentum Graecum ita adornatum, ut Textus probatarum editionum medullam, „ margo variantium Lectionum in suas classes distributarum, locorumque paralle- „ lorum delectum: Apparatus subjunctus criseos sacrae, Millianae praesertim, „ compendium, limam, supplementum ac fructum exhibeat, inserviente Jo. „ Alberto Bengelio Tubingae". Hic demum *Canon unicus* proponitur p. 433. his verbis: PROCLIVI SCRIPTIONI PRAESTAT ARDUA; quae, cum interpretatione egere nemo non videat, ita explicat: „ Sane proclive est, ut li- „ brarius vel casu, vel consilio, vel casu & consilio, non mutanda mutet, sed „ proclive etiam est, ut Codices novi prae antiquis, & codices Graeci vel La- „ tini prae Graecis & Latinis, & codicis pauci prae multis, & Codices inter „ se propinqui prae Codicibus variorum climatum, idiomatum & seculorum, „ titubent". & p. 384. „ *quaere tecum: utra lectio potius orta sit ex altera?*" Editionem N. T. secutus est *Gnomon* A°. 1742. in quarto.

Absit, ut quenquam debita laude fraudare velim. Et sane, cum ipse hoc studium semper coluerim, non possum non vehementer probare consilium eorum, qui iisdem delectantur: inde tamen minime sequitur, me vel sine praevio examine Bengelii editionem per omnia laudare, vel post examen institutum etiam vitia a me deprehensa & errores manifestos defendere atque tegere debuisse. Quin imo, ut personam, quam mihi imposui, tuear, ad officium meum magis pertinet, vitia praecedentium Editionum indicare atque arguere, quam omnium praeconia peragere; alioquin jure mihi objiceretur: quid igitur moliris? vis ne aliquid addere ei quod perfectum omnibusque numeris absolutum est? quid agis, postquam nihil superest agendum? Ergo, cum alea jacta sit, veritas est dicenda, etiam si immerenti odium pariat.

1. Non maturi judicii, sed inconstantiae & *levitatis* suspicionem praebet, quod Bengelius in altero *prodromo* a priori longe discessit; in *editione* vero ipsa Apocalypsin totam, non ut promiserat ex editionibus, sed ex MSS. potissimum Codicibus concinnavit, *magnas ab causas*, ut in praefatione loquitur, & p. 788. „ Hic demum, *inquit*, Liber exceptionem a lege hactenus nobis rigide observa- „ ta de Textu editionum presse sequendo vehementer postulavit". Denique in *Gnomone* saepius Lectiones, quas in editione probaverat atque adoptaverat, rejecit, vel prius rejectas probavit.

2. Quod in Apocalypsi *Codices scriptos* secutus est, laudo: debebat autem eos etiam consulere in textu omnium N. T. librorum formando, non vero cum aliorum invidia gloriari, se *ne syllabam quidem, etiamsi MS. mille juberent*, ante hac non receptam, in Textum recepturum. Superstitiosus iste Ca-

non de Textu nonnisi ex Editionibus formando Criticum nostrum in errorem jocularem induxit, ita ut, (*inverecunde*, dicam, an *incaute?*) mendum Typographi, quod in paucas editiones propagatum fuerat, iterum in Textum sacrum, invitis omnibus Codicibus scriptis, & repugnante editione Complutensi, Colinaei, secunda Stephani, & Bezae, reciperet. Locus est *Apoc.* II. 5. quem ita in Textu exhibet: ἔρχομαί σοι τάχει: in Variis vero Lectionibus notat ad vocem τάχει *Er. Steph. Ed.* 1. 3. *adeoque Codd.* Editionem *Erasmi* & *Stephani duas* ita legere video; sed illam lectionem ex *Codicibus* profluxisse nego. Bengelius, qui id affirmat, quomodo probabit? cum utique non ignoret, & Stephanum frequenter omnibus suis Codicibus editionem Erasmi praetulisse, & Erasmum non plures Codices, sed unicum eundemque mutilum Apocalypseos Codicem habuisse. Cumque istud τάχει Graecum non sit, nec unquam vel in N. T. vel apud LXX. Interpp. vel apud ullum alium autorem hoc sensu reperiatur, annon multo verosimilius est aberratione typographi τάχει pro ταχὺ expressum fuisse? quam conjecturam firmat testimonium *H. Stephani* qui *Thesauri* L. G. T. 3. p. 1275. „ τάχει, *inquit*, quod Vulg. Lex. afferunt ex *Apocal.* „ 2. itidem pro *statim*, *cito*, MENDOSUM EST; nec enim ibi τάχει legi- „ tur, sed ταχὺ, nimirum ℣. 5. ἔρχομαί σοι ταχὺ". Ex quo testimonio etiam consequitur, patrem Henrici Robertum in nullo suorum Codicum τάχει reperisse.

3. Quod *partem* tantum *Variantium*, quas habebat aut habere poterat, lectionum in editione sua exhibuit, non probo. Ex Codice *Dionysiano Gagnejus* varietates quindecim produxerat, Bengelius nonnisi sex, nihilo caeteris meliores; ex *Codice Basiliensi*, inquit p. 450. „ paucorum tantummodo, quae se- „ legeram, locorum excerpta petenti (ne quis perpetuam collationem hic requi- „ rat) eximias quasdam Matthaei primorumque Marci Capitum lectiones im- „ pertiit Cel. Theologus, I. C. Iselius, plura paratus humanissime impertire, „ nisi egomet justis de causis recusavissem, cujus me *modestiae* non poenitet". & in prodromo primo, *editioni quotidianis usibus dicatae*, *qualem ego paro*, *potiora duntaxat adjici par est.* Quis in hac agendi ratione *modestiae* locus sit, me non videre fateor. Quin etiam valde dubito, utrum Collectio VV. LL. mutila quotidianis usibus sit aptior quam integra; & utrum omnia, quae adjecit, neglectis potiora, omnia vero, quae neglexit, minutiora fuerint. Neque poterit salva *modestia* postulare, ut hoc ipsi, affirmanti simpliciter & non probanti, credamus.

4. Sapientissimam Dei Providentiam majori cura invigilasse *Accentibus Hebraeorum* in V. T., quam distinctionibus Graecis in Novo — *credat Judaeus Apella*: *Non ego*; cum enim *doctrina Libris* novi Foederis comprehensa universo generi humano salutaris, atque perfectior meliorque sit, quam Religio Judaica, utique absurdum est dicere, id quod majore cura dignum erat, minus curatum, quod vero minori cura dignum erat, magis curatum fuisse.

5. *Versioni Latinae* & *Alexandrino Codici* nimium tribuit *Bengelius Introd.* p. 390. *Alex.* inquit „ Codicis & Latinae Versionis Collatio unam bre- „ vissimam, facillimam decidendi rationem partim per se ministrat, partim ad „ eam deducit. ---- Alexandrinus igitur Codex & Latinus interpres, par bene „ compositum, ---- nulla commodiore ratione, quam ex Codicis Alex. & La- „ tini interpretis conflictu mutuo, ---- elici potest, quae quaeritur, germana „ lectio. p. 394. ut plurimum, cum genuina lectione Graeca, Latina congruit „ lectio. p. 400. Consensus *Al.* & *Lat.* est perpetuum lectionis longe anti- „ quissimae indicium. --- Lectio illa antiqua ---- ut plurimum genuina est, & „ pondus habet incomparabile. Et *Defens.* p. 46. Ubi Codex Alex. cum ver- „ sionibus --- ac praecipue cum Latina congruit, pluris est quam vel triginta „ codices Graeci gregarii". Si enim vera sunt, quae supra disputavimus, Ver-

sio Latina consensui Codicum Graecorum, si non semper, plerumque tamen, cedere debet: Codex vero Alex. nullum pondus habet seorsum a Latinis, ad quos mutatus & interpolatus est. Neque me a sententia dimovet, quod Bengelius confidenter pronunciat *Introd.* p. 400. *Codex Alexandrinus non est ad Latinos refictus*, & *Defens.* p. 46. „Omnium vero, inquit, minime illud ferendum est, quod censor Alexandrinum Codicem ---- repudiat. --- Injuriam in codicem Alexandrinum censor, nisi eam retractat, nullis in crisin sacram meritis compensaverit". Hic enim non autoritatem sequimur, verum argumentis agimus & rationibus. Age tamen, retractabo Codicem *Alex.* ut, quae p. 12. *& seqq.* scripsi, confirmem. Comparabo autem, brevitatis causa, Codicis Alexandrini variantes Lectiones in MATTHAEO ex Polyglottis Anglicanis cum Versione Latina.

XXV. 9. δὲ] — *Vulg.* & ALEX.
13. ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται] — *Vulg.* & ALEX.
14. τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ] — bona sua. *Vulg.* τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν (ALEX.
16. ἐποίησεν] ἐκέρδησεν *Vulg.* ALEX.
17. ὡσαύτως] + δὲ *Codex Versionis Italicae*, ALEX.
21. & 23. εὖ] εὖγε *Vulg.* & a prima manu ALEX.
26. πονηρὲ δοῦλε] δοῦλε πονηρὲ *Vulg.* ALEX.
27. ἐλθὼν ἐγὼ] ἐγὼ ἐλθὼν Codex *Latinus*, ALEX.
XXVI. 3. καὶ οἱ γραμματεῖς] — *Vulg.* ALEX.
4. κρατήσωσι δόλῳ] δόλῳ κρατήσωσι *Vulg.* ALEX.
9. τὸ μύρον] — *Vulg.* ALEX.
20. δώδεκα] + discipulis suis *Vulg.* + μαθητῶν ALEX.
23. ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα] τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ *Vulg.* ALEX.
33. καὶ] — *Cant.* ALEX.
36. μαθηταῖς] + αὐτοῦ *Vulg.* ALEX.
43. εὑρίσκει] invenit *Vulg.* εὗρεν ALEX.
44. ἐκ τρίτου] — *Cant.* ALEX.
59. αὐτὸν θανατώσουσι] θανατώσουσιν αὐτὸν *Cant.* ALEX.
XXVII. 3. αὐτῷ] — *Vulg.* ALEX.
24. τοῦ δικαίου τούτου] τούτου τοῦ δικαίου *Vulg.* ALEX.
29. ἐπὶ τὴν δεξιὰν] ἐν τῇ δεξιᾷ *Vulg.* ALEX.
40. κατάβηθι] καὶ κατάβηθι *Cant.* ALEX.
41. δὲ] — *Vulg.* ALEX.
42. πιστεύσομεν] πιστεύομεν *Vulg.* ALEX.
60. τῇ θύρᾳ] ad ostium *Vulg.* ἐπὶ τῇ θύρᾳ ALEX. absurde.
61. ἡ ἄλλη] alia *Cant.* & *alius Codex.* ἄλλη ALEX.
His adde clariora exempla.

Heb. XI. 4. μαρτυροῦντος---τοῦ θεοῦ] testimonium perhibente ---- Deo *Vulg.* μαρτυροῦντος---τῷ θεῷ *Codex Claromontanus &* ALEX.
Jac. II. 6. καταδυναστεύουσιν ὑμῶν] per potentiam opprimunt vos *Vulg.* καταδυναστεύουσιν ὑμᾶς ALEX.
V. 4. αἱ βοαὶ — εἰσεληλύθασιν] clamor introivit *Vulg.* αἱ βοαὶ — εἰσελήλυθεν ALEX.
2. Pet. I. 5. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ] vos autem *Vulg.* καὶ αὐτοὶ δὲ τοῦτο *Editio Colinaei ex Codice Stephani* ια. *ad Versionem Latinam reficto.* καὶ αὐτοὶ δὲ ALEX.
1. Jo. IV. 3. Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα] — *Vulg. Codex Vaticanus*, ALEX.

6. Perperam putavit Bengelius Codicem *Dionysianum Gagneji* & *Petavianum tertium* esse duos Codices, duosque testes; cum revera, quod ex comparatione Variarum Lectionum liquido patet, non sit nisi unus idemque Codex, qui prius

prius monachorum S. Dionysii, postea Petavii fuerat, nunc autem in Bibliotheca Vaticana servatur.

7. *Gerardus a Mastricht Caesareum Codicem ACCURATE legit*, inquit *Bengelius Introd.* p. 441. eundem tamen codicem ubique ponit, non in classe prima codicum accurate collatorum, sed in classe secunda, eorum nempe codicum, qui MINUS ACCURATE collati sunt; quo facto & sibi ipsi & Mastrichtio, qui in *Proleg.* 18. dixerat, se codicem illum *sedulo contulisse*, visus est contradicere, cum praesertim ne verbo quidem mentem suam de collatione simul & accurata & minus accurata interpretaretur. Postea vero cum ad locum *Marci* XI. 3. ex silentio editionis Mastrichtianae conjiceret, Codicem Viennensem cum lectione recepta consentire; & conjectura aberravit, quod ex schedis G. a Mastricht didici, & contra regulam peccavit, quam ipse posuerat, *Introd.* p. 378. „ In priore, *inquit*, tantummodo classe licet etiam negative „ concludere plerumque, atque ita dicere: Hic liber vel hi libri non citantur „ pro lectione Variante; ergo stant a textu. In altera classe temerarium est ita „ ratiocinari, interdum etiam periculosum". Quid ad haec respondet *Bengelius? Defens.* p. 19. „ Triplicem, *inquit*, errorem dum mihi tribuit Censor, „ triplicem injuriam mihi facit". Putaveram hactenus, qui errantem comiter in viam reduceret, non injuriam illi facere, sed officium, imo beneficium, praestare: subscripseram Epilogo *Confessionis Basiliensis*: „ Pollicemur, si — in „ melioribus instituamur, nos omni tempore Deo maxima cum gratiarum actio„ ne obsecuturos esse". Nisi si defensor dicat, me errores illi tribuere, quos non commiserit. Annon ergo repugnat, codicem ab eodem homine, eodem tempore, & accurate & minus accurate collatum esse? annon contra legem a se ipso positam peccavit? annon conjectura aberravit? Ut tamen videat, liberaliter secum agi, tollam illam apparentem contradictionem, distinguendo inter collationem accuratam, & editionem collationis accuratam: Cl. de Mastricht accurate quidem contulit Codicem Caesareum, sed collationem non accurate edidit, quin plurima suppressit, quod αὐτοψία me docuit. Idem antea de *H. Stephani* collationibus observavi p. 145.

8. *Rom.* XII. 11. in Codice *Claromontano* a prima manu erat scriptum χῶρῶ. Postea emendator, abrasis tribus literis mediis, fecit ut esset κω id est κυρίῳ. Amici *S. Curcellaei* (quod ex schedis ipsius didici) & *J. Millii*, ut & *J. Morinus Exercit.* p. 38. lectionem a prima manu profectam notaverant: *R.* vero *Simonius* lectionem alteram ex emendatione ortam: ego utramque; omnes vere. At *Bengelius* nimis properanter existimavit, testimonium Simonii testimoniis reliquorum non solum repugnare, verum etiam praeferendum esse; atque lectioni a Simonio adductae argumentum superstruxit, quod non procedit, si a prima manu non est profecta. „ Citatur, *inquit Var.* p. 653., a Millio pro χῶρῶ *Clar.* „ — Sed *Clar.* κυρίῳ habere docet Simonius in notis Gallicis ad h. l. — atque hi „ Graeco-Latini valde infirmant illud καιρῷ — quibus *sine dubio* congruit *Boern.*; „ & *Append.* p. 860. καιρῷ legi in Cod. *Boerneriano* fautores Lipsienses mihi con„ firmarunt; καιρῷ, inquit *Millius, legunt exemplaria Clar. Ger. tam in Graecis* „ *quam Latinis, ut ex collationibus MSS. ad nos transmissis apparet.* Latine „ quidem *tempori* in his legi, assentimur Millio: Graece autem ΚΩ id est κυ„ ρίῳ in iisdem haberi, firmior testis est Simonius". At cur quaeso unus testis firmior est duobus, imo tribus aut quatuor? cur testes, qui non ad Graecum solum textum, sed ad Latinam etiam versionem, ei e regione respondentem & consentientem, provocant, non firmiores & accuratiores censendi erant Simonio, qui solius Textus Graeci fecit mentionem, & qui, ubi de hoc ipso loco egit, bis vel ter a vero aberravit? Vid. ejusdem Hist. Crit. N. T. p. 389. cur denique, cum Simonius non expresserit, utrum lectionem a prima manu an a cor-

rectore

rectore ortam adduceret, rejectis & spretis reliquis testibus solus proferri potius, quam cum illis in gratiam redigi debuit? Quid ad haec *Defensor?* p. 18. „ *Si-„ monio*, inquit, me potius, quam Millio ejusve amicis hic duntaxat credidisse, „ nemo mirabitur, qui utriusque verba inter se contulerit". Ego eorum verba inter se contuli, sed, qui meus stupor est, cur Bengelius Simonio potius quam Millio crediderit, divinare non potui. Sic etiam *Apoc.* XIII. 13. lectionem ἵνα πῦρ *lectioni Textus aequalem* esse judicat, adducta autoritate unius Codicis *Leicestrensis*, quem tamen in parum accurate collatis ipse numerat. Ex accuratiori vero Collatione intellexi, hunc ipsum codicem, ut novem alii a Bengelio producti non legere ἵνα πῦρ, sed inverso ordine πῦρ ἵνα. Hoc parum firmo tibicine nixus Bengelius tanquam de re certa assèverat *Var.* p. 824. „ Post „ μεγάλα librarius ἵνα, voculam eadem vocali terminatam, omisit, deinde ean-„ dem reposuit, & constructionem mutavit".

9. Codicem *Petavianum* 3. collocat in numero minus accurate collatorum classis secundae, neque ullam facti sui affert rationem Bengelius; cum tamen *L. A. Zacagnius* in *monumentis* p. 441. de eo diserte monuisset: „ Actus „ Apostolorum & Epistolas Catholicas adeo religiose contulimus, ut nec minu-„ tiores varietates omiserimus, uti sunt articuli, transpositiones vocum, eorum-„ que declinationes diversae, rati in hoc studii genere melius esse περιεργίας, „ quam incuriae notam subire. — Idem a nobis factum est in S. Pauli episto-„ lis. — De his autem omnibus eruditum lectorem admonitum esse voluimus, „ ut pro certo habere possit, nos in hac collatione curam omnem atque diligen-„ tiam pro viribus adhibuisse.

10. *Promiserat* Bengelius in utroque prodromo & in titulo N. T., *se exhibiturum in contextu medullam editionum probatissimarum.* Editio probatissima autem aut nihil hic significat, aut editionem, cujus lectio, de qua agitur, Bengelio probaretur. Hujus tamen regulae oblitus non semel lectionem editionum priorum, quam probabat, non in *contextu*, sed in *margine* posuit; v. gr. lectionem postremae editionis Bezae *Matth.* VI. 1. primae Erasmi *Matth.* XII. 3. Colinaei *Matth.* XII. 28, primae Erasmi *Act.* X. 21. Haec ita excusat *Def.* p. 20. „ Ubi editiones inter se differunt, *liberum mihi manebat*, genui-„ nam lectionem, uti quolibet loco videbatur, vel in Textu vel in margine „ anteferre. Editiones unde censor aliquot loca allegat, sunt desitae & in Pro-„ dromo Lege III. exceptae. Quae censor hic profert, ad perturbandam rem „ faciunt: ego autem, *methodo mea* innocenti & *libera*, tranquillitati animorum „ consului.

11. Versionem *Coptam* affirmat 1. *Cor.* X. 9. non legere χριστὸν, sed κύριον, & *Apoc.* XXII. 19. non legere βίβλου sed ξύλου, quam lectionem, hac etiam autoritate motus, in Textum Graecum recepit Bengelius: at debebat etiam monere, in editione Wilkinsii legi in altero loco χριστὸν in altero βίβλου, & afferre rationes, cur lectio Copta, à Cl. *la Croze* ipsi indicata, lectioni Coptae diversae à *Wilkinsio* repraesentatae sit praeferenda.

12. *Apoc.* XV. 6. praepositionem περὶ e textu eliminavit, autoritate unius Codicis, (a quo omnes reliqui dissentiebant) Andreae, Editionis Erasmi 1. 2. 3. & *Stephani* 1. 2. Si tamen non Millium in appendice aberrantem fuisset secutus, sed ipsas editiones Stephani consuluisset, deprehendisset, in omnibus exhiberi περὶ: & Variantem Editionum Stephani priorum lectionem non respicere praepositionem περὶ commatis sexti, sed praepositionem ἐκ commatis septimi.

13. Ad 1. *Cor.* X. 28. dicit: Editionem *Complutensem & Codicem Thuanaeum apud Curcellaeum* non habere verba, τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. In his quidem secutus est Millium, sed perperam & inconsiderate, cum facillime errorem cavere potuisset. Si enim editionem Complutensem (cujus

usum ipsi concesserat *Jo. Frickius*; ut ait *Introd.* p. 434) inspexisset, haec verba sine ulla mutatione in hac editione expressa legisset: porro cum sciret, Curcellaeum nunquam adnotasse in editione sua, unde singulas lectiones Variantes hausisset, conjectura Millii debebat ipsi suspecta esse. Ex schedis autem Curcellaeo transmissis, quas ante oculos habeo, clarum est, non ex codice Thuanaeo, sed ex codice fratrum Puteanorum i. e. Claromontano Variantem Lectionem haustam fuisse: ex hoc fonte porro profluxit tertius error, nimirum quod Codicem Thuanaeum i. e. Theclae (ut infra ostendemus) & Codicem Alexandrinum tanquam duos testes produxit, cum non sint nisi duo unius ejusdemque merito suspecti codicis nomina. Nec hic tamen substitit Criticus noster; sed, a Millio, sua tamen culpa, in errorem raptus, addidit praeterea errorem multo graviorem, cum verba illa novem insignia, & integram sententiam continentia, temere e textu sacro expungeret contra fidem datam, qua se ne verbum quidem aut syllabam Textui vel additurum vel detracturum promiserat, nisi editiones praestantissimae addixissent. I nunc, Lector, & crede Bengelio modestiam suam praedicanti, & de audacia aliorum querelas injustas & suspiciones injustiores jacienti!

14. *Marci* IX. 6. Lectionem λαλῆσαι, quam in Textum receperat, firmat etiam autoritate *quatuor Codicum Bezae*: cum tamen illi Bezae i. e. Stephani Codices, (quod tum Codex Stephani β. & θ., quos ipse contuli, tum inprimis Bezae editio prima testatur,) habeant λαλήσει; illud autem λαλῆσαι posteriorum Bezae editionum manifestae typothetarum aberrationi debeatur.

15. Redeamus ad commentarium in *Heb.* II. 9. ex prodromo priori supra p. 156. expositum. Fateor, me non cepisse, quomodo τὸ γεύσηται *ex* מעט *deductum* dici posset, nisi si quis, in voce Hebraica mysterium quaerens, per anagrammatismum ex מעט, quod *parum* significat, faciat טעם i. e. γεύσηται: Si conjectura aberravi, potior culpa illius fuit, qui tam aenigmatice scripsit, neque mentem suam clarius explicuit. Audi jam, quid obvertat Bengelius *Def.* p. 11. *Haec*, inquit, *expositio non potuit placere iis, quos etiam firmiora pro Deitate Jesu Christi argumenta urunt.* Novi quidem, fuisse, qui pro Deita- Jesu Christi, ut prae se ferebant, alios urerent, sed loris & flammis, non argumentis: quos vero argumenta firma pro Deitate Christi ussérint, novi nullos. Porro quomodo haec cohaerent: *quos etiam argumenta firmiora urunt, illis infirmiora placere non possunt?* Mihi quidem in omni re probanda placent argumenta firma, infirma atque imbecillia non placent: sed annon fieri posset, ut vicissim aliis infirma placerent, firma displicerent? Denique cum tua istius loci interpretatio nemini mortalium, imo ne tibi ipsi quidem, nunc placeat, quaenam fuit ratio, ex omni humano genere eos solos eligendi, quos etiam clariora de Deitate Christi argumenta urunt, nisi ut animum malum proderes, & immerenti invidiam conflares? —— Hic nigrae succus loliginis, haec est Ærugo mera. Agnosce verba tua, quae illum Prologum galeatum sequuntur *Def.* p. 19. *Egomet autem in Apparatu scripsi: Interpretatio hujus lectionis, in Prodromo tentata, neque aliis neque mihi satisfecit.* Sive autem aliis placeat, sive non placeat, ego ingenue fateor; nec lectionem hujus loci, quam praefers, nec ejus interpretationem, quam attulisti, nec id quod inde consequi putas, mihi placere; quin lectionem & interpretationem tuam rejicio, tanquam falsam, & consequentiam tuam, ut ἀνακόλουθον. Pergit p. 12. „ Anagramma frigidissimum טעם & מעט „ mihi imputat, de quo nunquam cogitavi. nam ipsa noemata βραχὺ & γεύση- „ ται, ut Chrysostomus, Sedulius, Haymo, Flacius judicant, per se respon- „ dent"; quibus verbis ita mentem suam interpretatur, ut jam non lusus ingenii, sed, quod gravius turpiusque est, *ignorantia Hebraismi* ipsi jure objici possit. Sentit, opinor, verbum gustare idem esse atque leviter & in transcursu attingere. Ita interdum accipi fateor; ita dicto Tiberii: & tu aliquando degustabis imperium, sera ac brevis potentia significatur; at semper & ubique, &

hoc

hoc praecipue Apoſtoli loco, eam ſignificationem obtinere nego. Jonathan, Saulis filius, v. gr. non dixiſſet: Guſtavi parum mellis; nam ſi guſtare per ſe ſignificat parum guſtare, illud מעט redundaret 1. *Sam.* XIV. 29. 43. Guſtare mortem Hebraeis ſimpliciter ſignificat eſſe mortuum, nullo habito reſpectu ad brevitatem vel longitudinem temporis, quo quis in morte manet; Abel, qui ante quinquaginta ſecula mortuus eſt, nec magis mortuus eſt, nec magis mortem guſtare dici poteſt, quam qui ante horam efflavit animam: & viciſſim qui unum momentum mortuus eſt, dummodo vere ſit mortuus, non minus mortuus eſt, neque minus mortem guſtavit, quam ſi ſtatim poſt Adami lapſum mortuus fuisſet. Res ipſa & uſus loquendi non patiuntur, ut de duobus aeque mortuis dicatur, alterum parum, alterum multum eſſe mortuum.

16. Bengelius nomen *Jeſu*, ſi recte calculum poſui, minimum vicies & quater contra pleroſque codices ſcriptos, & contra pleraſque Editiones receptas, vel ex contextu ſacro ejecit, vel in margine tollendum eſſe pronuntiavit. Quid erat, quaeſo, cauſae, cur nomen Jeſu virum doctum atque pium tantopere offenderet? Si quis illi ſua verba hic regereret: *Hoc non potuit placere iis, quos etiam firmiora pro Deitate Jeſu Chriſti argumenta urunt;* nonne majori ſpecie id faceret? Abſit autem a me, ut convicium convicio rependam. Alia, ſi quid video, ejus erroris fuit occaſio Vivit Bengelius inter eos, qui, quoties nomen Jeſu vel proferunt vel proferri audiunt, caput aperire ſolent; hinc fit, ut Concionatores eam vocem raro pronuntient, ne aut frequenti repetitione aliquid emphaſi detrahatur, aut caput alternis aperiendo & operiendo vel moleſtia actoribus creetur, vel attentio minuatur. Huic mori a teneris adſuetus cum videret, geſticulationem eccleſiaſticam & contextum ſacrum non convenire, imprudens contextum ex geſtibus correxit, cum juxta regulas ſanioris criticae geſtus potius ad voces contextus ſacri accommodare debuiſſet.

17. POSSEM hic Bengelium dimittere, niſi, *Defenſionis* ſpecie, aggreſſoris etiam partes in ſe ſuſcepiſſet, & in me, cui recenſionem Novi Teſtamenti ab ipſo editi, factam in Diario, quod hic editur, Gallico tribuit, impetum fecisſet; ne quis ergo putet, --- haec opprobria nobis & dici potuiſſe, & non potuisſe refelli, age conſideremus ejus objectiones. *Def.* p. 3. „ meam, inquit, editionem ita decoloravit, ut multi Lectores, qui & cenſorem & me noſſent, „ vindicias mihi ſcribendas eſſe arbitrarentur". Cl. Bengelius, quem non niſi ex ſcriptis ejus novi, vir videtur eſſe minime malus, ſi ſuo utatur ingenio, ſed parum cautus adverſus hominum malevolorum ſuggeſtiones, quibus mens ejus nimis facile ex ſua ſede ac ſtatu dimovetur atque irritatur. Et quaenam tandem eſt illa decoloratio? En verba recenſionis: „ In laudem Cl. Bengelii dicendum „ eſt, eum omnem, quam potuit, diligentiam adhibuiſſe, ita ut haec editio cun- „ ctis, quae praeceſſerunt, merito ſit praeferenda". Quid quaeſo majus poterat dici ab eo, qui ſummis laudibus eum celebrare voluiſſet? Fallor, aut plures erunt, qui exiſtimabunt, laudes has fuiſſe nimias potius quam *decolorationem.*

18. p. 7. „ Hic eſt, cujus diutinum Zelum adverſus operam a me in N.T. „ Graeco poſitam multi norunt. — Meum prodromum cenſor in prolegome- „ nis paſſim pupugit. ---- Editionem Gerardi a Maſtricht ita recentavit, ut me „ non intactum dimitteret". Ita ſolent agere, qui fictis cauſis innocentes opprimunt. Ego illi turbulentam feci aquam, qui nec in Prolegomenis meis, nec in notis ad proleg. Maſtrichtii, nec in praefatione, vel verbo ejus mentionem feci, vel de eo, quantum quidem recordor, omnino cogitavi. Bengelius mihi tunc nec amicitia nec injuria cognitus erat: cumque probe noſſem, quam incertae & fallaces eſſent conjecturae ex prodromis & prolegomenis ductae, non poteram de ejus opere judicare, niſi poſtquam editio lucem publicam vidiſſet.

19. p. 15. „ Non ſolum codices contuli duodecim, quos Cenſura memo- „ rat; ſunt praeterea Baſilienſes tres, Bodlejanus unus apud Waltonum, Ca-

„ merarianus, Dionysianus apud Gagnejum, Gehlianus, Parisinus unus apud „ Simonium, Wolfiani duo, complures apud L. Vallam & J. Fabrum Stapulensem. ---- Accessere Versionis Copticae & Armenae & multa alia Versionum Patrumque supplementa". Cum ipse Bengelius in utroque prodromo nonnisi XII. suorum Codicum mentionem fecerit, quo jure conqueritur, in recensione nullam rationem fuisse habitam reliquorum Codicum, de quibus nec ipse verbum dixerat? Sed etiamsi Bengelius horum adminiculorum tunc mentionem fecisset, quod postea in *Apparatu* fecit, nihil erat necesse, ut in recensione idem fieret. Ista enim adminicula omnia jam ante Bengelii editionem erant juris publici, & versabantur in omnium manibus. Si Bengelius illis uti neglexisset, jure hoc ipsi vitio verti poterat: quod autem illis usus est, non video, cur magnis laudibus sit praedicandum. Eodem jure potuisset a me exigere, ut Catalogum omnium librorum vel suorum vel amicorum suorum, quibus in editione sua concinnanda est usus, conscriberem: quod & absurdum & iniquum esse nemo non videt.

20. p. 19. „ Mirum est tam ampla censorem praefatione duo haec allegata „ ornasse, & in ea virum integerrimum G. a Mastricht pro infideli duce declarasse". At magis mirum est, praefationem quinque versuum, quae non solum illa duo allegata, sed reliqua omnia, quae multis paginis postea dicuntur, respicit, amplam appellari: omnem vero admirationem superat, quod Bengelius a mente Censoris plane deerravit; duo enim manifesto ponuntur lemmata, alterum ubi Bengelius suarum regularum est oblitus, alterum ubi duces infideles est secutus; prioris exemplum est ex Collatione Codicis Viennensis a G. de Mastricht facta, de qua supra *Observ.* 7. posterioris ex Simonio, de quo *Obs.* 8.

21. p. 23. „ Quam Censori sententiam de lectione aliquot locorum N. T. „ adscripsi ea *tum certe*, quum specimen imprimeretur, Censoris sententia fuit. „ --- Veruntamen *veritatis causa*, non possum intercipere, quae vir insignis „ Basileae prid. Non. Febr. A°. 1735. rescripsit: Ille vero [*Wetstenius*] „ quod sancte omnes de Collegio affirmant, neque significavit aliquid cuiquam „ nostrum, de mutato a se instituto, ac in diversam a Schedis Magistratui tra„ ditis formam deinceps reconcinnando. --- Sed vero post eas, quas dixi, Sche„ das pro exemplari novae editionis ad Bibliopolas missas, denuo se novum a„ liquod consilium cepisse, atque idcirco etiam illas Schedas, illud exemplar „ operis abjicere, & nullius pretii habere velle, neque dixit, neque dici cura„ vit nostrum cuiquam. Haec tibi significanda esse putavimus, ut pro lubitu „ tuo uti, ac nomine atque autoritate ordinis nostri ad te perscripta, affirma„ re posses". Quis fuerit ille *vir insignis*, nec scio, nec scire laboro. Cum vero personam Theologi induerit in hac epistola, aut impudentissime mentitus est insignis impostor, aut odium Theologicum memoriam ejus omnem exstinxit. Non jam dicam, me initio anni 1730. longo multarum horarum colloquio rem totam, quantum poteram clarissime, Theologo vicino meo exposuisse, &, ut cum Collegis communicaret, rogasse: cum vero is alia omnia fecisset, contigit tamen, idque non sine divina providentia, ut, indignitate rei permotus, ubi non omnino erat necesse, praesentibus Consulibus, Curatoribus Academiae & Theologis, eadem repeterem; quod a scriba Curiae ex ore meo exceptum, a Theologis non auditum solum, verum etiam in libello, frustra vetante ordine Amplissimo in lucem edito, typis expressum est; in illo Conventu d. 25. Martii 1730. Theologi quaesiverunt p. 459. „ Cur in sermonibus meis de dispositione pro„ sitae Editionis Novi Testamenti Graeci toties variaverim?" Responsio reperitur p. 343. 344. ubi inter alia haec leguntur: „ Praeterea dixit; quod atti„ net ad dispositionem Novi Testamenti a se edendi, se mense Junio (quo specimen scripseram) in alia fuisse opinione, quam mense Septembr. (quo con-

„ silium

„ filium meum Theologis expoſueram) & ſententiam priorem mutaſſe, atque
„ ideo in Hollandiam ſcripſiſſe, ut prius illud ſpecimen ſibi remitteretur.”
Cur Bengelius haec, quae prae manibus habebat, non inſpexit, poſtquam fuiſſet monitus, ne facile illis crederet, qui putant ſibi omnia licere in eos, quos Majeſtatem ſuam non ſatis comiter coluiſſe ſuſpicantur? Si ita ſcribit *veritatis cauſa*, an aliter ſcriberet *mendacii cauſa?* Hinc etiam conſequitur, falſum eſſe, quod Bengelius dicit, ſententiam, quam mihi affinxit, meam *certe* fuiſſe, *cum ſpecimen imprimeretur*; cum ex *Actis* clarum ſit, me integrum annum ante ſpecimen me invito editum ſententiam mutaſſe. Sequitur etiam, parum honeſte atque verecunde id Specimen 37. commatum priorum Matthaei vocari *Editionem Wetſtenianam*, & ea mihi objici, quae ipſe diu ante correxeram. Niſi ſi dicat, mihi non licuiſſe delere, quae non edideram. Ne quis vero exiſtimet, hac mea Variatione ſalutem Reipublicae & Eccleſiae in diſcrimen fuiſſe adductam, ſciat me in illo ſpecimine Oecolampadium, quem maximi ſemper feci, ſecutum Codici Evangeliorum Baſilienſi (qui in noſtra deſcriptione *primus* eſt,) nimium tribuiſſe, re vero propius examinata ab illa ſententia receſſiſſe: ſi tamen in illa perſtitiſſem, peccaſſem contra leges Criticas, non autem contra leges vel Reipublicae vel Eccleſiae. Quod Bengelius addit p. 23. *Quantum is deinde ſe mutavit, tantum mihi adſentitur*; verum non eſt: Cum enim ego, mutata priori ſententia, & Codicis illius Baſilienſis & Alexandrini & aliorum, tanquam ex Verſione Latina interpolatorum, autoritatem rejecerim, manifeſtum eſt, me hoc pacto longe longeque a Bengelio, qui maximam illis autoritatem tribuit, receſſiſſe. Aliud adhuc eſt in eadem *inſignis viri* epiſtola, quod ſilentio praeterire non debeo p. 24. „ Schedas illas jam eſſe in
„ manu cognatorum Bibliopolarum reſpondit, deinde retrahere ſerio juſſus,
„ poſt aliquod tempus, *non ſine efflagitatione pretii curſoribus publicis vectu-*
„ *rae nomine perſoluti, quod & renumeratum ei de publico eſt*, exhibuit”.
Deſidero hic judicium Bengelii: quid, quaeſo, iſta fabula ad rem & ad Criticam facit? iterumne *veritatis* cauſa ἀπροσδιόνυσα protulit, ut mendacium alterum propagaretur? Vel an Bengelius inſtructus eſt teſtimonio authentico Triumvirorum aerario praefectorum, quo fidem faciat, illam pecuniam tanquam mihi ſolutam in rationes expenſorum relatam fuiſſe? Ego quidem & dixi & dico, me pretium illud, quod jure optimo petere poteram, (niſi ſi quis forte putat, Senatum Baſilienſem debuiſſe imitari judices Genevenſes, qui olim decreverant, ſcripta Patrum Graecorum & Latinorum, ex quibus Servetus tunc in carcere detentus & a Calvino ad necem poſtulatus haereſeos convinceretur, ipſius Sereti ſumtibus eſſe coemenda) nec petiiſſe unquam, nec accepiſſe. Probet, me accepiſſe, ſi poteſt: aut agnoſcat, ſe iterum ducem parum fidelem fuiſſe ſecutum. Me indignabundum haec ſcribere, fateor; nec tamen hic a riſu mihi temperare potui, obſervata Bengelii calliditate, qui cum & Theologo Baſilienſi placere cuperet, & illi hominum generi, qui in Germania, quod auſteram *pietatem* & ſingularem modeſtiam vel colunt vel ſimulant, nomen habent; Defenſioni lingua Germanica ſcriptae atque editae inſeruit *Epiſtolam immodeſtiſſimam* Latinam, ſed illam Germanice non convertit; ſcilicet ut duobus Dominis ſerviret.

22. p. 41. „ De *Bentlejo* & *Wetſtenio* ſententiam dixi in *Appar.* p. 447.
„ Perpauca, opinor, loca ſunt, quorum receptiorem lectionem, a me muta-
„ tam, illi non mutent: MULTA ſunt, quorum receptiorem lectionem illi
„ mutent, me non mutante: NON PAUCIORA ſunt, quae & illis & mihi
„ unanimi conſenſu mutanda cenſeantur, atque hic conſenſus, non ex compo-
„ ſito initus, magnum poteſt praebere veritatis argumentum”. Quomodocunque ergo rem geſturi eſſent Bentlejus & Wetſtenius, honore Bengelium augebunt;

 ſi

si enim mutant, quae ipse mutaverat, consensus hic magnum praebebit veritatis argumentum: si mutabunt, quae ipse non mutavit, uti multa mutaturi sunt, Bengelio teste, haec ipsorum audacia modestiam Bengelii commendabit. At unde Bengelius scivit, quoties aut ab ipso dissensuri aut cum ipso consensuri essent? imo quomodo, nisi spiritu prophetico se afflatum probet, id omnino scire potuit? Sin autem nescivit, annon judicium temerarium protulit & contra regulam a se positam *Epilog.* p. 880. „ Unum rogo, inquit, ne quis „ certe editor quicquam vel mali commatis vel boni, quod non SCIAT meum „ esse, pro meo habeat aut venditet; neve quicquam animi duntaxat causa „ convellat, generatim querelas instituens, si placet, de libertate critica, qua „ vel abusus vel non satis usus sim; SED JUSTIS OMNIA EXEMPLIS, SI „ POTE, COMPROBET " ? Haec cum ipsi fuissent objecta, ita se expedire conatur in *Defens.* p. 42. „ Quousque Bentlejus in mutando Textu progre„ diatur ex Apoc. XXII., quod ille caput seorsim edidit, *patet*, *si* ex speci„ mine dudum emisso, inquam in Apparat. p. 443., adhuc licet judicium fa„ cere". Atqui non poterat ignorare Bengelius, ex uno capite edito de totius N. T. editione judicium facere *non licere*; in primis ex uno capite Apocalypseos, in quo libro solo plures Codicum scriptorum ab editionibus receptis discrepantes lectiones reperiuntur, quam in omnibus fere reliquis N. T. libris simul sumtis. Ipse Bengelius an permitteret de sua editione N. T. judicium fieri ex solo ultimo Apocalypseos capite? Pergit p. 43. „ *Wetstenianae* criseos fun„ damenta, non dicam in specimine, & in Censura, sed in Prolegomenis, „ ubi omnes editiones multo prolixius reprehendit, quam ego, insignem muta„ tionem intentabant. ---- Nunc id negat: *itaque quae de eo tum vere dixi*, „ *nunc dicere desino*". Quod semel verum fuit, semper verum est; acumen itaque hujus dicti me non capere fateor. At nunquam verum fuit, me perpauca loca, quae Bengelius mutat, non mutaturum; & multa, quae Bengelius non mutat, mutaturum: quod ipse Bengelius facile vidisset, si & Censuram meam, quam vocat, & praefationem editioni alteri Mastrichtianae praefixam oculo attento perlegere fuisset dignatus. Cum enim ego autoritatem Versionis Latinae, & aliarum omnium Versionum, & Codicum etiam Graecorum cum Versione Latina consentientium, Lectioni reliquorum Codicum Graecorum ut plurimum postponam, fieri aliter non poterit: quin in plerisque majoris momenti locis, ubi Bengelius lectionem receptam mutat, ego illam retineam atque defendam.

23. Bengelius quaestione proposita: qua ratione adornanda sit editio N. T. Graeci, quae paucissimos offendere, plerisque autem sine studio partium judicantibus placere possit? respondit: si ex omnibus receptis editionibus Lectiones, quas novus editor optimas judicet, in Textu reponantur; ego contra putavi: si lectio plurium Codicum MSS. Graecorum praeferatur, & in Textum recipiatur; hanc regulam esse valde simplicem, nec quicquam habere quod a voluntate editoris pendeat; ita singulos Codices considerari ut totidem testes, & judicari, plus valere testes duos uno, & multos paucis, quod manifestam aequitatis speciem habeat; & si quis unice hac regula uti velit, eum jure non posse cogi, ut lectionem cum hac regula pugnantem sibi obtrudi patiatur. Notandum autem, licet existimaverim, Lectionem plurium Codicum in Textu esse reponendam, non tamen statuere, Lectionem illam semper esse genuinam; quin largior, aliquando Lectionem paucorum Codicum pluribus, imo Lectionem, quae in nullis Codicibus Graecis hodie reperitur, esse praeferendam: sed contendo, tum illud nonnisi rarissime accidere, tum de ea re caute & accurate in notis esse disputandum. Bengelius, cum hanc regulam jugulum causae suae petere videret, in omnes formas se vertit, ut ictum declinaret. Age, quae affert,

pau-

paucis expendamus. Def. p. 43. „*Pluralitas MSS., ut a Censore promulgatur*, „ *labyrinthus est inexplicabilis*". Hoc dicit quidem, sed non probat. p. 44. „ *Regulam ille sibi in Proleg. posuerat hanc:* Lectio plurium Codicum, cae- „ teris paribus, est praeferenda: *commodeque eam explicarat. Nunc & regu-* „ *lam & explicationem tollit*". Regulam non tollo, sed partem explicationis, ubi Codicibus vetustissimis, quos ad versionem Latinam mutatos esse postea deprehendi, nimium tribueram. *Imo si pluralitati MSS. tantum tribui debet, quantum Censura ei tribuit, omnes copiae, quas Prolegomena illa recensent, dimitti possunt.* Haec non intelligo; si enim omnes copiae dimittuntur, quid supererit, quod numerari possit? quin certum est, ut sciamus, quaenam sit plurium codicum lectio, omnes, quotquot conquiri possunt, producendos & conferendos esse. *Nil vero aerumnosius, periculosius, & incertius excogitari potest, quam talis pluralitas, praesertim si Orthodoxi omnia fere exemplaria, quae ex Oriente apportantur, corruperunt, & manuscriptorum vel mediocris antiquitatis tanta est raritas.* At quis illi dixit, Orthodoxos fere omnia exemplaria Graeca corrupisse? Hoc dixi, omnes codices, quos habemus, a librariis Orthodoxis esse scriptos, adeoque omnes varietates ab illis fuisse profectas, pauca eos per incuriam omisisse, reliqua studio mutasse, ut lectionem vel ad orthographiae vel ad Syntaxeos, vel ad εὐφωνίας regulas Grammaticas accommodarent, vel ut lectionem, quam impeditam esse judicabant, interpretarentur: quodnam hinc oriatur periculum, aut quae aerumna & incertitudo, non perspicio. Magnam quidem esse MSS. vel mediocris antiquitatis raritatem ne Bengelius quidem, puto, inficias iverit: difficultas vero, quae inde oritur, ipsum non minus urget, aliosque omnes, quam me. *Ergo antiquissimus Latinus, antiqui Orientales interpretes, ac patres omni jure suffragii exuuntur?* Ita; in textu Graeco concinnando, qui omnibus placere possit: in notis eorum ratio haberi potest; ubi tamen, instituto examine, apparebit, rarissime secundum istos contra consensum codicum Graecorum esse pronuntiandum. *Nullum plane manuscriptorum deinceps discrimen valebit?* de ea re agetur observatione sequenti. *Accuratum eorum numerum quis quolibet inibit loco?* Editor producet testes quos habet, non eos quos non habet. *Duae unius loci lectiones, ubi altera prae altera unius subinde duorumve Codicum suffragio augetur, alternatim genuinae erunt?* At non nunc agitur de Lectione genuina, sed de Textu edendo, qui ab omnibus recipi possit. Ubi aequalis aut prope aequalis pro utraque lectione produci potest numerus, quaestio non ex hac regula, sed aliunde determinari debet. Id autem, nisi me memoria fallit, contingit rarissime. Sed quam aliam regulam habet autor, quae omnem ubique dubitationem tollat, & lectiones omnes reddat certissimas?

24. Pergit: *Sed bene est*: Censor in Praefatione N. T. Graeci A°. 1735. editi, *eam pluralitatem ipse improbat; atque ita, ut mirabili celeritate in alterum extremum incurrat.* „Illud jam addo, *inquit*, quod, quamvis forte pri- „ ma fronte novum videatur; iis tamen, qui receptae vulgataeque lectioni ab istis „ varietatibus metuebant, non poterit non esse gratissimum, nimirum Textus re- „ cepti auctoritatem ut plurimum nec consensu citatorum MSS. Codicum magis „ firmari, nec eorundem dissensu debilitari. Producuntur fateor testium loco *cen-* „ *tum* Codices; multis in locis a recepta Lectione dissentientes. Cave autem exi- „ stimes, singulos religiosos, graves, idoneos, omnique exceptione majores esse; „ quin potius horum Testium Catalogum mecum attentis oculis perlustra, & le- „ ves, corruptos, imo fictos falsosque, ni vehementer fallor, deprehendes pluri- „ mos". *Temporis causa, ad censuram tantisper comendam, subito eam pluralitatem arripuisse videri* Censor *poterat, praesertim cum paulo post* in illa praefatione N. T. *in alia omnia iverit.* Injuriam mihi facit Bengelius, quando

do me intra paucorum mensium spatium pugnantia scripsisse accusat. Dixi, singulos Codices Graecos tanquam totidem testes esse producendos: sed nunquam scripsi SINE DISCRIMINE, sine examine, promiscue omnes, etiam falsos & fictos, ad testimonium dicendum esse admittendos. An Bengelius aut ignoravit, aut me ignorare existimavit, quid leges civiles praescribant: *Testium fides diligenter examinanda est: & ideo testes, qui adversus fidem suam testationis vacillant, audiendi non sunt* ff. de Testibus? Ex Codicibus *plus centum*, in editione Oxoniensi parva & in editione Mastrichtiana adductis, intestabiles judicavi *quinquaginta*, quod vel nunquam in rerum natura extiterunt, vel, cum idem codex duo nomina haberet, aut alter codex alterius apographum esset, tanquam duo testes diversi sunt producti, vel ad versionem Latinam sunt interpolati. His quinquaginta possem nunc addere & alios supra descriptos, ex Versione Latina pariter immutatos, & variantes Lectiones S. Curcellaei, quae etiam alio atque alio nomine, tanquam diversorum Codicum, exhibentur.

25. Cum sentiret, hac via negotium non satis expediri, aliam ingressus est p. 50. *Pluralitati MSS. codicum favere me, absolute negat Censor. --- Quare spondeo, nullam typis adhuc excusam recensionem repertum iri, quae toto suo tenore cum majore numero codicum aeque conveniat, atque mea. Non est haec controversia tam levis, quam prima specie videatur.* Haec & temere & ambigue dicuntur. Cum enim Bengelius non ignoraret, quantam testium nubem produxissem, nec exspectavit tamen, donec fuissent auditi, neque petiit, ut testimonia cum illo communicarentur, sed, tertia testium parte neglecta, juxta paucos, qui ipsi aderant, pronunciavit, & pronunciat, suam editionem cum majori codicum numero convenire. Qui scit, quid testentur illi codices, quos nec vidit, nec videre voluit? Et quid si isti, quos non vidit, testes consentirent cum paucioribus eorum, quos vidit, annon fieri posset, ut tunc majorem suorum testium numerum numero vincerent; quo facto, quam ipse plurium Codicum vocat lectionem, revera non esset lectio plurium, sed pauciorum? Porro si per recensionem suam intelligit Contextum ex editionibus praestantissimis a se concinnatum, nihil habebit contextus iste, quod non in illis editionibns simul sumtis reperiatur: majorem vero plurium Codicum rationem eum habuisse, quam editionum praecedentium singulas, nondum probatum est; &, donec probetur, dubitare licet. Sin autem per recensionem suam intelligit judicium suum de veris lectionibus, i. e. non tam contextum solum, quam Lectiones, non in notis prolixis, ut Beza fecit, aut in prolegomenis, ut Millius, tectius exhibitas & paucioribus lectas, sed margini ab eo appositas, eo consilio, ut & omnibus aeque essent conspicuae, & ipsi Textui vel praeferrentur, vel aequipararentur, *Spondeo nullam typis adhuc excusam recensionem repertum iri, quae toto suo tenore cum majore numero Codicum MINUS conveniat, quam Bengelianam.*

26. p. 52. *Quicquid Censor adhuc disseruit, me petit; me igitur eundem petit in extremo:* „ Ex omnibus, quae hactenus dicta sunt, hanc inferamus „ conclusionem, viros probos debere tam miserari eorum, qui, re pro viribus „ examinata, infeliciter a vero alicubi aberraverunt, quam aversari eos, qui ae- „ gre ferentes, alios uti suis oculis, summa vi atque violentia exigunt, ut om- „ nes eorum stent judicio, tanquam si ipsi omnino falli non possent". Nego consequentiam. De Bengelio hic ne cogitaverat quidem censor, sed de me meisque adversariis, in quibus Bengelius tunc numerari non poterat. Et quomodo, quaeso, de uno eodemque homine dici potuisset, dignum esse, cujus viri probi simul *miserentur*, & quem *aversentur*? Et quis sanae mentis Bengelii fortunam tunc miseraretur, quem notum erat propter editum N. T. non tantum

tum a nemine vexatum fuisse, sed eo pacto sibi viam ad honores & ad rem lautam, in qua vivit, stravisse? aut quis illum describeret, tanquam hominem, qui rem vi gerat, aliis suas opiniones obtrudat, alios oculis suis uti aegre ferat &c., cum ejus rei nullum usquam indicium ostendisset? Cur ego denique de vi & violentia ejus conquererer, quem mihi aut nocere posse aut nocere velle, non erat metuendum? Adde his paria legi in fine Prolegomenorum priorum p. 201. quae certe Bengelium non petebant.

27. ib. *Censor, non tam male te ipsum de me existimare, firma sunt indicia: sed id laboras, ut alii quam pessime de me existiment.* Haec sunt ἀσύςατα, neque unquam aut extitit, aut existet vir probus, cui haec descriptio tua convenire possit. Vellem *firma illa indicia*, quibus me non male de te existimare probas, edidisses; eo enim pacto posterius tui asserti lemma evertissem. Laudavi equidem & laudo diligentiam tuam, gratulor felicitati tuae, quod multa partim primus eruisti, partim primus edidisti. Est tamen quod in te desidero, tum quod in credendo parum cautus malevolorum suggestiones, convicia, & mendacia propagavisti, cujus generis nonnulla invitum me tibi objicere coegisti; haec a persona tua & a moribus tuis sunt aliena: tum quod in alterum extremum delapsus ea scribis, quae ab homine fanatico potius quam Critico profecta videri possint. *Def.* p. 43. *Censor in rationibus decidendae lectionum varietatis insufficientem admittit enumerationem partium, & id praeterit, quod unum omnium maxime ad decisionem conducere jam jamque videbimus.* Et p. 51. *Ab omnibus tamen ejusmodi adminiculis res tandem abit ad munus divinae GRATIAE. Hoc magisterio CHARACTER ille singularis, quem quaevis genuina lectio, luce sua, suo sapore comitatum, gerere solet, INTERDUM CERNITUR, SAEPIUS GUSTATUR; hoc jubare, quicquid mortalium mos, sensus, voluntas, socordia, curiositas, olim vel nuper, in multis vel paucis libris, plerumque addidit, & interdum dempsit vel permutavit, tanquam fucus discutitur. Var. lect.* p. 770. de loco 1. *Jo.* V. 7, 8. *Et tamen etiam atque etiam sperare licet, si non autographum Johannaeum, at alios vetustissimos Codices Graecos, qui hanc periochem habeant, in occultis providentiae divinae forulis adhuc latentes, suo tempore productum iri.* & p. 688. in *Gal.* IV. 28. *Totum versum sic constituit* Bentlejus; τὸ. δὲ Ἄγαρ συςοιχεῖ τῇ νῦν Ἰερουσαλὴμ, δουλεύει γὰρ κλ., *ut* Σινᾶ ὄρος ἐςὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ *sit glossa. Approbat* Millius, *sed non intrepide, propter unanimem codicum in hoc inciso consensum. Minus trepide* editor δίγλωττος, *qui communem sensum quovis Manuscripto antiquiorem causatus, pro illis verbis* τὸ γὰρ-συςοιχεῖ δὲ, *tantummodo legit* ἡ συςοιχοῦσα. ATQUI HAEC NON COMMUNI SED APOSTOLICO SENSU CONSTANT. His similia legi in C. M. *Pfaffii*, civis tui, *Dissert. de variis N. T. lectionibus* p. 225. 2. *Cor.* V. 3. *Vulgaris habet lectio:* εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. *SENSUS COMMUNIS utique docet, eum, qui veste indutus est, non esse nudum. Non itaque probabile est, talia ipsum posuisse Apostolum.* His addo, quae scripsisti in *Gnomone* p. 198. ad *Marc.* XVI. 17. Γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς novis) *IIS, QUAS NULLA NATIO ANTEA HABUERAT.* 1. *Cor.* XII. 10. Nam *Act.* II. 4. *linguae Parthorum, Medorum &c.* aliae *dicuntur, non* novae.

28. p. 55. „ Si primum specimen ejus, ut & Prolegomena, deinde hanc „ ejus censuram, postremo ea quae ad Gerardum a Mastricht contulit, exami- „ nes; deprehendas, eum intra *sex* annos rationes suas, typographorum dun- „ taxat opera promulgatas, *ter* retexuisse, & quidem in iis partibus, quae ad „ interiora rei pertinent. Undecunque hoc proficiscitur, firmitudo cordis deest, „ & casus externi varios affectus, sincerum judicium obnubilantes, pepererunt". Non ter, ut jam ostensum est, sed semel sententiam mutavi, recedendo a sen-

tentia tum Bentleji, tum Bengelii, existimantium, Versionis Latinae & Codicum Graecorum cum illa consentientium magnam esse contra codices Graecos autoritatem; idque feci, non levitate aut *affectu* permotus, sed post acrem aliquot annorum meditationem, & post longum & laboriosum examen. Si prius cum plerisque viris doctis erravi, nil habet, quod mihi objiciat Bengelius, qui adhuc in eodem errore versatur: si vero errorem postea & agnovi, & alios de eo monui, judicet lector, an propterea Bengelio obstinatio potius, an mihi inconstantia debeat exprobrari. Ne jam repetam quae *Obs.* 1. p. 157. dicta sunt. Quod porro scribit, *casus externos peperisse varios affectus*, *sincerum judicium obnubilantes*, non minus falsum quam inhumanum est. Me certe casus illos externos non permovisse, ut sententiam mutarem, ex iis quae dicta sunt, ut opinor, constat. Haec iterum *vir insignis* Bengelio suggessit; cui, si viveret, responderem: *Non adeo cecidi*; quid Bengelio regerere possem, malo ipse in se descendens intelligat, me tacente. Cum primum de consilio meo edendi N. T. varii rumores spargerentur, illud solebam ita interpretari: Nunc, id est anno 1729., Tigurinos edere V. T. ex codice Alexandrino, autoritate veterum, *non sine adhibita* κρίσει, *castigatum ac suppletum*: me, quod illi faciant in V. T., facturum in N., nec videre, cum illorum factum laudetur, quo jure mihi idem facienti in crimen verti possit. Haec vera pariter & aperta & sufficiens erat descriptio; quam si quis parte mutilet, partem addat, & partem in alium sensum detorqueat, procudet designationem obscuram sane & ineptam, sed nec meam, nec mei operis. *Nihil est*, *Antipho*, *quin male narrando possit depravarier.*

De V. L. Collectoribus atque Editoribus.

„ EDitiones, quae abhinc centum aut circiter annis factae sunt, aut adhuc „ fiunt, nihil melius aut accuratius primis illis habent. Sunt enim omnes „ vel ad Frobenianas vel ad Stephanicas vel ad Complutensem expressae, qua„ rum accurationem & elegantiam assequi posse summa votorum est multis hu„ jus aevi typographis". Teste αὐτοψία, observante etiam *Curcellaeo* in Praefatione N. T. & post ipsum H. *Hottingero*, cujus verba adduximus. p. 147.

1. *Patricius Junius*, (de quo supra p. 8. 65. & 78.) Caroli 1. Angliae Regis Bibliothecarius, non solum primus Codice Alexandrino est usus & ex eo epistolas Clementis ad Corinthios edidit A°. 1633., verum etiam Codicem integrum, ut & Cantabrigiensem Bezae, cum editione Elzeviriana secunda contulit, & Variantes Lectiones cum viris eruditis communicavit; quin etiam Novum Testamentum Graecum inde ab A°. 1634. plus centum quinquaginta locis, infeliciter, ut ego quidem judico, ex conjectura sua emendare tentavit. Eas emendationes, quarum partem etiam Hammondus vidisse videtur, ex Junii αὐτογράφῳ in Bibliotheca Remonstrantium Amstelodami cum schedis Vossianis servato, suis locis proferemus.

2. A°. 1641. *Hugo Grotius*, Interpretum N. T. longe praestantissimus, edidit Annotationes in IV. Evangelia, & A°. 1646. in Acta & Epistolas Apostolorum, in quibus Lectionem Codicis Alexandrini saepe receptae praefert, aliquando etiam ex conjecturis Textum emendare conatus, quae omnia a Piercio excerpta Polyglottis Londinensibus inserta sunt.

3. Non ita multo post Grotium *Henricus Hammondus* scripsit Annotationes Anglicas in N. T., in Monitis ad Lectorem ita praefatus: „ Multi viri docti, „ Lucas praecipue Brugensis & Robertus Stephanus, magna diligentia obser„ varunt V. L. multorum Graecorum Codicum MSS. Quoniam vero Anglia „ nostra quibusdam monumentis antiquis ditata est, quae a Deo in usus hone-

„ stio-

„ stiores destinata sunt, quam ut in Archivis serventur, tanquam in sepulcris „ cadavera, & inter vermes in situ & pulvere jaceant, quosdam Codices con-„ sului, & ex illis quandoque V. L. selegi publico offerendam ---- ut, qui „ judicio pollent, pro re nata illa utantur. Primum MS. ego bis contuli reper-„ tum in Bibliotheca Collegii Magdalenae Oxonii. Secundus est MS. Alexan-„ drinus, tertius Bezae Cantabrigiensis, quorum V. L. mecum communicare „ dignatus est Reverendissimus Archiepiscopus Armachanus. Quicquid ex ali-„ quo horum codicum cognitu utile visum est, in margine interiori hujus libri „ translatum & e regione Textui appositum conspicitur". In ipsis Annotationibus frequenter Vulgato Textui aliam Lectionem praefert, aut saltem aequiparat: aliquando etiam Textum ex conjectura emendare non dubitavit.

4. A°. 1657. *Brianus Waltonus* in Polyglottis Londinensibus expressit Textum N. T. juxta Editionem Stephani tertiam: in Tomo autem sexto adjecit V. L. non tantum Stephanicas, & Bezae ex Codd. Cantabrigiensi & Claromontano, sed etiam ex variis MSS. Codd. Anglicanis, quos magno exhausto labore cum editis vel ipse contulit vel conferendos curavit *Jacobus Usserius*. Varia tamen hic desiderantur, nam primo ex omnibus istis Codicibus in Anglia repertis ne unus quidem satis vetustus aut alicujus autoritatis est, dein Codex 61. *Montfortii* dictus, qui totum N. T. continet, non nisi in Evangeliis & Actis cum editis collatus est, neglectis Epistolis cum Apocalypsi; denique *Velesii* V. L. tanquam ex Graecis Codicibus excerptae proponuntur, quas ad Latinos tantum Codd. pertinere supra p. 59. probavimus.

5. A°. 1658. *Stephanus Curcellaeus* edidit N. T. cum V. L in 12, quae editio post ipsius mortem ter, annis nempe 1675, 1685, & 1699. praelo subjecta rursus fuit. Consilium suum & rationem operis in Praefatione ita proponit: „ Cum animadverterem, inquit, cognitionem V. L. esse valde utilem, „ & propemodum necessariam, & tamen magnam partem earum, quas vetera „ MSS. continent, in hodiernis Editionibus desiderari, operae me pretium fa-„ cturum arbitratus sum, si colligerem omnes, quas in diversis exemplaribus „ invenire possem, & novae editioni adjicerem".

Docet deinde in Textu se expressisse superioris temporis Elzevirianas editiones; in ima vero pagina exhibuisse V. L. non tantum quas ediderat Stephanus, aliasque ejus conjecturas, & ex Erasmica & Complutensi collectas editione, verum etiam ex quatuor Codicibus MSS., nimirum Bezae, quem Claromontanum ille vocaverat, Epistolarum Paulinarum, Thuanaeo totius N. T. si Matthaeum detraxeris, Mazariniano IV. Evangeliorum ante octingentos annos scripto & Constantinopoli allato, nec non ex alio MS. adhuc vetustiore.

Addit porro, ut vulgari objectioni occurreret: „ Fateor exemplarium nostro-„ rum scripturam plerumque meliorem esse ea, quam V. L. exhibent, sed non „ semper. Ideoque Textui sunt adjiciendae, ut unicuique intelligenti libera „ relinquatur facultas, quam volet, eligendi aut rejiciendi. Quod vero praeter-„ ea quidam afferunt, id esse noxium, utpote quod suspicionem ingerere pos-„ sit, scripturam Novi foederis ita esse corruptam, ut tutum non sit illi fidem „ adhibere, facile diluitur. Nam contra potius corruptionis suspecta esset ha-„ benda, si V. L. omissae forent, quia ignoraremus, an veram haberemus. „ Sed omnibus diligenter annotatis certi possumus esse, veram quoque inter „ illas repertum iri, & accurato solum examine opus esse, ut a falsis discerna-„ tur. Optandum quidem esset, ut nulla diversitas Lectionum in hoc libro in-„ veniretur, & ut omnes, qui eum descripserunt, tam fideliter & accurate in „ isto opere se gessissent, ut cuncti Codices ad unguem inter se consentirent; „ sed quandoquidem res aliter se habet, & jam ab antiquis seculis quaedam „ loca non eodem modo in omnibus exemplaribus lecta sunt, ut passim testan-

„ tur Interpretes, malum iſtud diſſimulatione non ſanabitur. Nullus enim, „ qui veterum aut recentiorum Commentarios vel obiter inſpexerit, id ignorare „ poteſt. Sed laus ſit Deo, quod nullum inde fidei Chriſtianae periculum im- „ minet. Quantacunque enim Scripturae varietas in his libris occurrat, nihil „ tamen inde productum eſt hactenus, quod erroribus aut vitiis vel minimum „ faveat, ſed omnia optime ad veritatis & pietatis defenſionem in illis conſpi- „ rant. Forte quidem Orthodoxis per V. L. aliquis eripietur locus, quo ad- „ verſus Haereticos pugnare conſueverunt. Sed ea, quae alicujus in fide Chri- „ ſtiana ſunt momenti, tot Scripturae locis repetuntur, ut etiamſi unus aut al- „ ter eorum nobis deeſſet, non propterea veritas periclitaretur. ---- Si anguſtia „ Marginum permiſiſſet, ubique libros nominaſſem, quos ſecutus fui, ut, qui „ vellent, conſulere eos quirent. ---- Vale & operi in communem Chriſtiano- „ rum utilitatem ſuſcepto gratus fave: &, ſicubi nos in tot minutiis forte lap- „ ſos eſſe contigerit, benigne ignoſce.

Multum debemus *Curcellaeo*, cujus conſilio & induſtria factum eſt, ut ſtudium Criticum N. T., quod toto hoc ſeculo fere neglectum jacuerat, reviviſceret, & paulo poſt *Jo. Fello* occaſionem praeberet, tum parvam editionem Oxonienſem curandi, tum de majore, a *Jo. Millio* demum perfecta, cogitandi. Plus autem eidem deberemus, ſi aut anguſtia marginum libros, quibus uſus erat, ubique citare permiſiſſet, aut vita ei ſuperfuiſſet *ad editionem aliam quam meditabatur in majori forma perficiendam.* Licet autem Curcellaeus, quod promiſerat, fideliter & diligenter praeſtiterit, malam tamen apud multos gratiam iniit. Suſpiciones quorundam Theologorum non moror: cum hic non tam quaeratur, utrum Lectio Varians, & diverſa a lectione vulgo recepta, huic vel illi Chriſtianorum ſectae faveat vel non; ſed utrum revera in Codicibus ſcriptis aut alibi reperiatur, & bona fide inde ſit excerpta; utinam vero aequiorem Curcellaeo ſe praebuiſſet *G. a Maſtricht*, qui de Variantibus ex conjectura Lectionibus agens *proleg. 9.* „ ſuſpectus, inquit, quoque eſt aliis *Curcellaeus* de „ inſertis, inter reliquas, quibusdam EX SUO INGENIO lectionibus. Ipſe „ in Praefatione fatetur, *ſe intermiſcuiſſe nonnullas Stephani aliorumque emen-* „ *dationes ex conjectura.* AD QUAE VERBA Doctiſſ. *Saubertus* in Pro- „ legom. ad varias Lectiones Matth. p. 35. notat: *Hujusmodi merae conje-* „ *cturae, ab omni antiquitatis ſuffragio deſertae, in ſacrum Textum nullo* „ *admittendae modo; niſi heterodoxis quibusque campum velimus aperire graſ-* „ *ſandi pro lubitu, & ſcripturam velut ſutor corium tractandi.* & *prol.* 52. „ *Curcellaeus* primus collegit ex editis & MSS. etiam ex conjecturis lectiones, „ easque in finem paginae conjecit, nulla facta mentione libri aut codicis, ex „ quo hauſit, num ex manuſcripto vel excuſo, num lectio ex conjectura, qua- „ les immiſcuiſſe eum ſupra obſervavimus". Si enim Maſtrichtius ipſam Curcellaei editionem accuratius inſpexiſſet, deprehendiſſet, illum, quoties conjecturam proponit, diſerte praefari, ita H. Stephanum, I. Cauſaubonum, D. Heinſium vel alios VV. DD. conjeciſſe; porro illas lectiones ex conjectura, in univerſum circiter quadraginta, non in fine paginae ſive ad marginem textus exhibuiſſe, ſed ad calcem libri in appendicem rejeciſſe; denique Saubertum ſcripſiſſe contra eos, qui conjecturas ſuas in Textum ſacrum recipiendas, & in locum extruſae lectionis veteris ſubſtituendas eſſe contendunt, aut qui emendationem ex conjectura factam calculo ſuo approbant, quorum neutrum Curcellaeus fecit. Sive autem haec, ſive alia Sauberto mens fuerit, cum tamen certum ſit, pleroſque omnes interpretes N. T. emendationes ex conjectura propoſuiſſe, idque ſuo jure ſe facere crediſiſſe, cur vitio vertatur Curcellaeo, quod illas conjecturas adnotavit? imo annon accurati collectoris officio male fuiſſet defunctus, ſi id neglexiſſet?

At

At alia, eademque duplex, difficultas me diu impeditum tenuit atque vexavit: Cum enim obſervarem, & non paucas Curcellaeum afferre Lectiones variantes, quae in nulla editione & in nullis Codicibus ſcriptis reperiuntur, & longe maximam Lectionum, quas affert, Variantium partem in uno & ſolo Codice Alexandrino reperiri, quaerebam apud me, unde Curcellaeus hauſiſſet lectiones, quae aut nuſquam reperiuntur, aut nonniſi in Codice Alexandrino, quo ſe tamen non fuiſſe uſum affirmaverat? „Inſuper, *inquit*, Variarum lectionum Col-
„ lectiones Lutetia fuerunt mihi ab animo communicatae, ſed aliquanto ſerius,
„ cum eas reliquis adjungere non eſſet integrum ---- Altera ex Bibliorum Grae-
„ corum Codice *Theclae* ---- Carolo I. Angliae regi a Cyrillo Conſtantinopo-
„ leos Patriarcha dono miſſo, quem illuſtris vir Hugo Grotius in ſuis annota-
„ tionibus in N. T. aliquoties ſub Anglici codicis nomine citat. ---- Sed quia
„ grandioris ſunt molis, quam ut in Appendice exhiberi poſſent, alii editioni
„ in majori forma a nobis reſervantur, ſi Deus dederit, ut eam aliquando ador-
„ nare vacet". Cum haec cura me coqueret atque ſollicitaret, eoque magis, quod de viri optimi fide non dubitabam, forte fortuna in ipſos faſciculos Lutetia & Londino ad Curcellaeum miſſos, qui inter ſchedas viri Rev. *Philippi à Limborch* diu delituerant, incidi. Quid repererim, paucis exponam. Faſciculus primus continet literas, ut Curcellaei manu notatum eſt, *E. Bigotii*, in quibus ex Codicibus ſupra n. 103. & 104. deſcriptis nonniſi ſeptendecim Variantes lectiones ad Matthaeum & Marcum erant excerptae, nimirum *Matth.* II. 11. III. 7. IV. 10. 18. X. 8. XXIII. 25. XXIV. 49. XXVI. 71. 74. XXVII. 35. *Mar.* II. 18. IV. 8. VI. 15. 33. IX. 20. 40. XIV. 15. Secundus continet ἀπόγραφον Collationis MS. Cantabrigienſis a P. Junio inſtitutae, nec non collationem accuratam Codicis Alexandrini, partim Patricii Junii, partim Franciſci Junii manu deſcriptam; quibus Curcellaeus in hac editione uſus non eſt. Tertius manu *Michaelis Falcarii* ſcriptus, *Davidi* vero *Blondello* inſcriptus (quorum ille A°. 1657. iſte vero jam A°. 1655. diem obierat) exhibet Collationem duorum codicum, qui aliquando ſimul, aliquando alternis citantur; alter Codex conſtanter appellatur *Puteanus*, eſtque codex Claromontanus epiſtolarum Pauli: in alterius nomine variatum eſt; ter quidem in prima pagina vocatur Codex *Theclae*, bis codex *Anglicus*, deinde per plures paginas compendio *Th.*, tandem vero, & in ipſa inſcriptione, venit nomine Codicis *Thuanaei*, quae ſunt quatuor unius ejuſdemque Codicis Alexandrini nomina. Facile jam intelligimus, quomodo Falcario homini Gallo & Eccleſiae Reformatae Miniſtro hic error obrepere, & Curcellaeo fucum facere potuerit. Acceſſit alius error haud paulo gravior; qui enim duos iſtos codices contulerunt cum editis, parum accurate rem geſſerunt; nam in Evangeliis ex codice Alexandrino nonniſi tredecim Variantes lectiones notaverunt, &, quod multo pejus eſt, cum parum exercitati eſſent in legendis MSS. literis uncialibus ſine diſtinctione vocum exaratis, frequenter in Puteano & Alexandrino codice imperite & perperam legerunt, quae in ipſis Codicibus non reperiuntur, quod minimum centies factum eſt; praeterea ubi in uno eodemque commate vox quaedam bis extabat, Collatores nonniſi commia & vocem, cujus variantem lectionem exhibebant, annotarunt: unde factum eſt, ut Curcellaeus in loco varianti lectioni aſſignando paſſim aberraret. Ex hac poſtrema obſervatione conſequitur, cum Curcellaeus (praeter ſeptendecim illas Varietates ex Codicibus Mazariniano & Vigneriano) aliis codicibus MSS. uſus non ſit niſi Alexandrino & Claromontano; variantes lectiones in ejus editione exhibitas, quae nec in iſtis duobus Codicibus nec in editionum priorum aliqua reperiuntur, in erratis numerandas, & nullo loco habendas eſſe.

6. A°. 1660. *Joannes Pricaeus* Commentarios edidit in varios N. T. libros,

bros, in quibus vulgato Graeco textui non raro Latinam Verſionem, aut Codicis Alexandrini Lectionem, aut ſuas conjecturas praefert.

7. A°. 1672. *Johannes Saubertus* Helmſtadii edidit in quarto V. L. Textus Graeci Evangelii S. Matthaei, ex plurimis impreſſis ac MSS. Codicibus collectas, & cum Verſionibus nec non cum Patrum Graecorum Latinorumque Commentariis collatas. Hunc librum Simonius praeter ſuam conſuetudinem laudibus cumulat, unde a Millio ſummo ſtudio ſed fruſtra quaeſitus fuit. Revera autem nihil continet praeter V. L. in Polyglottis & a Curcellaeo jam editas: addit quidem MS. Raviani, Editionis Brylingeri & Matthaei Hebraici, item Verſionis Lutheri atque Moscoviticae V. L., ſed iſtae omnes ad veram Lectionem aſſerendam vix ullius habendae ſunt ponderis: in extremo libro, quod praecipuum erat, adjecit V. L. ex MS. Codice Academiae Juliae nec non Editione Commeliniana Jo. Chryſoſtomi Homiliarum in Matthaeum: Codicem iſtum MS. dicit eſſe antiquiſſimum, literisque uncialibus ſine vocum diſtinctione ac ſine ſpirituum accentuumque notis in membrana deſcriptum, majori tamen parte mutilatum.

8. A°. 1675. *Joannes Fell* Decanus Ædis Chriſti Oxonii, & paulo poſt ad Epiſcopatum ejusdem urbis evectus, edidit *N. T. & V. L. ex plus* 100. *MSS. Codicibus & antiquis Verſionibus collectas:* ut titulus non appoſito Editoris nomine teſtatur. Praefatio ita incipit: „ Dici vix poteſt, quantas tragoedias excitaverint, hoc praeſertim ſeculo, ſcriptores nonnulli perperam eruditi, & partium ſtudiis in transverſum acti, de V. ſubinde S. S. L. Nimirum criminantur, illis deberi, quod nihil certi aut ſinceri in Bibliis ſuperſit, ſi quidem temporis lapſu, haereticorum fraudibus, & librariorum injuria ita comparatum, ut notha & rejectitia irrepſerint, quae Textum ipſum mole exaequant, & jam novis oraculis divinitus miſſis opus videatur, ut, quae reapſe fuerint divina oracula, cognoſcamus. ---- Cum vero attentius ea recognoſceremus, plane comparebat ---- adeo liberaliter a Deo O. M. cum humano genere actum, ut neceſſaria quaeque, & ad ſalutis ſummam facientia in S. literis ſaepius repeterentur; ita ut ſi forte quidpiam minus commode alicubi expreſſum, id damnum aliunde reparari poſſit. Quin imo providentia divina ita feliciter invigilatum, ut in tanta, quae praefertur, Lectionum varietate vix unus occurrat locus ſic luxatus, & male habitus, ut alicui Fidei articulo fraudi ſit futurus. Unde ſi forte Textuum leviſſimi momenti diſcrepantiae ſcrupulum animis injecerint, qui interim contemnunt illos, qui extra omnem controverſiae aleam ſacratiſſima Dei O. M. praecepta conſignant, manifeſto apparebit, hoc non a pendulae mentis incertitudine, ſed profani animi malignitate & obſtinatione provenire. ---- Inſuper ſi quis ſecum penſitaverit, N. T. prae omnibus fere libris ſaepiſſime deſcriptum fuiſſe, & mendas, quae in exemplar aliquod forte irrepſerant, religione quadam (quod alibi non obtinet) retentas & propagatas; adeo longe aberit, ut cauſetur, tot ſphalmata, mille & ſeptingentorum annorum decurſu cumulata; ut potius mirari par ſit, tam pauca ſaltem alicujus momenti interveniſſe. Praeſertim cum e vulgo quibusvis, calamo pariter & manu profanis, permiſſum fuerit ſacra iſta tractare. ———

„ Cum ergo Novi Foederis Editionem moliremur, atque in votis eſſet, ut legentium quorumcunque uſibus reſponderet, & ſpeciatim illorum, qui S. Textus autoritatem elevare nituntur, objectiunculis ſatisfieret, ſtatuimus MSS. Codices, quotquot haberi poterant, diligenter recognoſcere, &, amicorum ope aliunde accerſita, exemplarium alibi gentium reperiendorum fidem expoſcere: porro Verſiones veteres Gothicam & Copticam in ſubſidium petere, & tandem omnia Lectoris oculis una cum Textu ipſo ſubjicere. Exhibemus ergo, quae

„ Cur-

„ Curcellaeus ex Stephano inprimis & Wechelio desumsit, insuper quae Biblia „ Polyglotta Anglicana addidere. Porro collationem de novo instituimus, 12. „ MSS. Bodlejanae Bibliothecae, quorum plerique intacti prius, nec in Poly- „ glottis recensiti. Accedunt Collationes Codicum duorum Usserii, & trium „ Petavii, & S. Germanensis &c.

Haec editio Felliana, quod & judicium fuit Simonii, omnes superiores facile superat; ubi praecipue in D. Editore laudamus, quod nihil dissimulandum premendumque sibi, sed aperte *omnia* indicanda judicavit, ut tandem veritas in lucem protrahatur. Varia sunt tamen, quae in hac quoque Editione desiderare licet. Non enim errata tantum Stephani, & quae in Polyglottis remanserunt, hic retinentur omnia, verum etiam Curcellaeus pro altero teste subinde citatur, ubi Stephanum exscripsit. Gothica conversio tanquam a Latina distincta, & San-Germanensis Codex tanquam diversus a Claromontano producitur; in notatione numerorum cardinales pro ordinalibus & vicissim h. e. v. gr. 6., modo pro sexto, modo pro senis Codicibus sumuntur; inter Bodlejanos Codices nonnisi Evangelia comparent, Epistolis Apostolicis neglectis; in titulo centum Codicum mentio fit, qui, si accurate numeri supputentur, vix 70. deprêhenduntur, iique non totius N. T. sed hujus vel illius tantum libri; festinante praelo major pars testium vel Codicum, quorum V. L. excerptas habuit Editor, in priore parte jam tum praelo subjecta omissa est, nec nisi circa medium vel extremo demum Codice adhibita fuit; denique SS. Patrum testimoniis locus omnino nullus conceditur. Neque sane Cl. Editor existimabat, omnibus numeris opus esse absolutum; hinc est quod veniam petit: „ Boni, inquit, con- „ sulat lector, & quae humanitus nobis exciderant, communis sortis memor „ candide atque benigne, saltem sine fastu & protervia redarguat". Eodem tempore jam cogitavit „ de Editione secunda adornanda, quae Lectiones, quas „ collegerat, universas complecteretur grandiori volumine.

9. A°. 1685. *Paulus Colomesius* Epistola Gallica ad Christoph. Justellum scripta haec pollicitus est: „ Quod si Deus conservare mihi propitiam volunta- „ tem suam voluerit, Romanam Editionem LXX. Interpretum typis iterum „ subjiciam, una cum Novo Testamento Graeco multis in locis correcto".

10. *Richardus Simonius* edidit A°. 1689. Historiam Criticam Textus, A°. 1690. Versionum, atque Commentatorum N. T., observationes novas in Textum & Versiones N. T. A°. 1695., atque A°. 1702. Versionem Gallicam N. T. juxta Editionem Latinam. Ex cujus viri scriptis, qui praecipua sagacitate fuit, & Bibliothecas Parisienses Regiam atque Colbertinam longo tempore frequentavit, multa peti possunt subsidia ad veram Lectionem subinde eruendam.

11. A°. 1707. *Joannes Millius* Oxonii edidit N. T. Graecum cum V. L. typis elegantissimis. Hic vir Cl. unus labore triginta annorum plus praestitit, quam omnes qui ipsum aetate praecesserunt. Codices MSS. Anglicanos plerosque ipse inspexit, & de novo contulit, Versiones consuluit, Patres Graecos & Latinos perlegit, & per amicos quoque, undecunque potuit, subsidia comparavit. Judicium etiam suum, prout res ferebat, interposuit, atque ita tandem insigne istud ac praeclarum opus, hortante Eduardo Bernardo, & Joanne Episcopo Oxoniensi, ac jubente etiam Anna Regina, ad umbilicum perductum, in publicum exire passus est.

At ne istud quidem tale ac tantum opus suis caret naevis: Nam, ut taceam plurima in Codicibus, Patribus, Versionibusque, Millii diligentiam fugisse; Cl. item Editorem sibi non ubique constare, & saepius in Prolegomenis eam Lectionem admittere, quae ab ipso in notis Textui subjectis rejecta fuerat, quod Lectori incommodum quidem, sed in Editore humanum est; non millies tantum sed decies millies Patrum aliquem vel MS. vel Versionem falso citat, sive erratis typothetarum sive aliter utcunque deceptus; uti inter legendum collatis O-

ri-

rigenis, Chrysostomi, Theodoreti, Theophylacti & Versionis Syrae &c. verbis comperi. Illud etiam in testimoniis Patrum a Millio adductis desideramus, quod libros indicare, ex quibus singula petiit, plerumque neglexit.

Illud vero nequaquam ab hujus Viri acri judicio exspectandum erat, ut Italicae Versioni h. e. indoctis, nescio quibus Interpretibus, certe Idiotis Afris plus tribueret, quam consensui omnium Graecorum & Codicum & Patrum, Versionumque reliquarum; etiam iis in locis, ubi nova Hieronymi Versio ab antiqua recessit, & ubi tota Ecclesia Latina Veterem Interpretem deseruit. Ejusdem commatis est, quod Lectiones unius alicujus singularis Codicis, qui neque antiquitate neque ulla alia ratione sese commendabat, frequentissime pro genuinis habere non dubitavit; quod etiam Codicibus Graecis, a Latinis librariis manifeste interpolatis, nimium tribuit, & has ipsas interpolationes pro vero Textu habuit; quod denique in recensione Editionis Complutensis & Erasmianae, quae, quia ex his omnes sequentes procusae fuere, praecipue accuratam atque fidelem descriptionem merebantur, suo indulgens vivido ingenio omnia usque ad minutissimas res confinxit, adeo ut in tota ea narratione vix vocula quidem vera sit.

12. A°. 1709. *Ludovicus Kusterus* Roterodami Editionem secundam N. T. Milliani curavit, & V. L. ex *duodecim MSS.* codicibus adjecit, itemque praefationem luculentam, unde sequentia excerpimus: „ Neque enim, inquit, „ illos quicquam moror, qui omnem Criticam, tanquam non inutilem solum, „ sed etiam periculi plenam a S. Script. removendam censent; qui quidem homines, quid sibi velint, ipsi ignorare videntur, neque satis animadvertere, „ quam facile copiae illorum in angustum cogi possint. Quid enim, an negabunt dari Variantes Lectiones N. T. an vero affirmabunt primos Editores „ N. T. & inter eos praecipue Robertum Stephanum (cujus Editio prae aliis „ recepta est) divino afflatu & instinctu praeditos fuisse, ne in dissensione Codicum MSS., quos ad manum habebant, a vero Textu Apostolico unquam „ aberrarent? Equidem & verecundioris frontis & sanioris judicii fore existimo, „ quam ut vel illud negare, vel hoc affirmare ausint.

„ Si igitur dantur V. L. Novi Test. (quod concedere necesse est) num bonum factum putabunt, eas negligere aut suppressum ire? Atqui si hoc ipsis „ persuasum est, omnes cordatiores seorsim ab illis sensuros esse non dubito. „ Vel enim Variantes illae Lectiones sunt alicujus momenti vel nullius. Si alicujus sunt momenti, quae invidia, ne dicam impietas fuerit, pretiosas illas „ antiquitatis reliquias supprimere, ex quibus vera & Archetypa Textus Sacri „ lectio saepe erui poterit? si nullius sunt momenti, quid cunctantur ea in lucem proferri, unde non solum causae Religionis Christianae nullum imminet „ periculum, sed etiam quae maximum ad stabiliendam ejus veritatem adjumentum adferre possunt? Quid enim autoritatem Textus sacri magis confirmare queat, quam mirificus tot Codicum MSS., Versionum, Patrum, aliorumque scriptorum veterum consensus, qui (quod ad ipsum Textum attinet) „ leviter tantum & exiguo admodum discrimine inter se discrepent?

Hic tamen illud adnotandum videtur, quod non solum omnia Millii errata retinuit, sed negligentia Typothetarum complura alia, eaque foediora, accedere passus est.

13. A°. 1710. *Daniel Whitby* S. T. P. edidit Londini in folio *Examen Variantium Lectionum Johannis Millii in N. T.*; in quo opere sicut diligentiam & zelum Venerabilis istius senis depraedicamus, ita non possumus non fateri, illum, quantum judicio nostro assequimur, in aliis argumentis felicius versatum fuisse. Quo animo ad istud examen se accinxerit, in ipso Titulo ter prodidit, dum asserit: *Lectionem Textus hodierni in omnibus defendi posse.* Sine dubio

dubio omnia defendi possunt, si quis sibi hoc ante omnia proposuerit, & nihil non utcunque defendendum putet; at longe aliter judicasset V. Cl., si scivisset, quam parum editores hodierni Textus olim ad istud opus parati instructique accesserint, & quantum sibi temere autoritatis sumserint; quod nos, ni fallor, jam in clarissima luce collocavimus.

Accidit autem Whitbyo, quod plerisque solet, ut ardore disputationis abreptus veri limites paulo longius excederet: dum integro libro primo probare conatur, neque ex scriptis Patrum, neque ex Codicibus Graecis a Latinis librariis exaratis, neque ex Versionibus certo colligi posse, quid vel olim in Codicibus vere Graecis lectum fuerit, vel nunc legendum sit? Nam 1. argumenta ab ipso allata aut nihil omnino aut nimium certe probant, nimirum hodie nos de vera Lectione omnino certos esse non posse. Nihil enim facilius est, quam eodem argumentandi modo, quo ipse autoritatem Patrum, Versionum & Codicum Occidentalium convellit, etiam ipsam Codicum a Graecis scriptorum fidem convellere, & varia graviora contra ipsorum testimonium dissentiendi studio fingere dubia. Sed quid hoc tandem aliud est ac merum Pyrrhonismum introducere, id quod minime omnium V. Cl. intenderat? Quibus propter nodos quosdam atque difficultates, naturae harum rerum adhaerentes, protinus omnia in dubium vocare placet, laborant

Cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant.

2. Assertionem libri primi non ita rigido sensu sumendam, sed benigna interpretatione molliendam esse ipse Autor docet, cum in praefatione, ubi, in regulis genuinam Lectionem cognoscendi, testimonium Patrum, Versionum & Scholiorum praecipue valere pronunciat: tum in toto libro secundo, ubi autoritate Patrum Graecorum Latinorumque, & Versionum, hodiernum Textum contra Millium tuetur; nunquam sane tam molestum laborem suscepturus, si serio credidisset, nihil *certi* ex istis fontibus hauriri posse. Nisi quis dicat, testimonium Patrum Versionumque valere quidem pro Textu Typographorum, contra eundem vero esse infirmum atque invalidum; quod nemini nisi praeconceptis opinionibus occoecato in mentem venire potest.

14. A°. 1711. exiit Amstelaedami ex Officina Wetsteniana N. T., ex Oxoniensi supra n. 7. descripto expressum. Accesserunt in hac Editione, praeter locorum parallelorum uberiorem copiam, V. L. ex Codice Caesareo a D. *Georgio a Mastricht* Syndico Bremensi excerptae, & Canones Critici, quibus singulae Variantes earumque valor aut origo examinatur. Qui Canones, quantum ex usu eorum ab autore indicato constat, in eum finem facti videntur, ut Lectio Textus hodierni ubique locorum defenderetur: quod si vero recte quis eosdem adhibere novit, revera typis vulgatam Editionem frequentissime redarguere atque damnare intelliget.

Longe vero aliud prius intenderat doctissimus Editor *Henricus Wetstenius*, quod in praefatione ad Lectorem ita exponit: „ Quum praestantissimi in N. T. „ operis Milliani primum mihi facta esset copia, qui tunc de recudendo in for- „ ma minori eodem Novi Foederis libro, eoque locis parallelis & V. L. in- „ structo, cogitabam, incessit animum ardor, ex tam operosa collectione *praeci-* „ *puas* seligendi, ut moli consulerem. Verum quum huic delectui instituendo si „ vel par essem, tempus mihi defuturum viderem, inter doctos quaesivi frustra, qui „ manum operi admovere vellet, licet haud obscure indicarem, labori pretium me „ constituisse minime modicum.--- Illud mirari satis nequeo, inter tot myriades „ Variantium tot numerari nugas, striblígines, exscriptorum sphalmata non so- „ lum manifestissima, sed & portentosa, imo &, quod stupeo, crassissima „ menda typographica: ita ut, explosis omnibus istis titivilitiis atque paleis, nec „ centesima quaeque supersit lectio *alicujus momenti*". Nos igitur consilium τȣ̃ μακαρίτȣ amplexi, & quod ipsi superstiti dudum promiseramus, jam ante

hos viginti annos exſolvere conantes, praecipuas V. L. ſelegimus, & quaſcunque recepto Textui vel praeferendas, vel aequiparandas, vel accuratius doctis expendendas judicavimus, Lectoris oculis fideliter atque diligenter ſubeciſſemus, niſi, unde minime exſpectari poterat, impedimentum fuiſſet illatum.

Cum ergo, editionis Maſtrichtianae exemplaribus diſtractis, Bibliopolae A°. 1732. eandem recudere decreviſſent, & operae ultra dimidiam partem jam proceſſiſſent, ego A°. 1733. ſuperveniens, & ut reliqua curarem rogatus, quod unum licebat in opere alieno, quaedam correxi, & A°. 1735. praefationem, qua, quid eſſet praeſtitum, doceretur, praefixi; eam hic iterum exhibeo:

Praefatio de hac Secunda Editione.

Quantopere Novum Teſtamentum Graecum, cum Variantibus MSS. Codicum Lectionibus ante hos ſexaginta annos in Theatro Sheldoniano editum, eruditis piisque ſeſe commendaverit, partim quod Editor fuerit Joannes Oxonienſis Epiſcopus, Vir ad Eccleſiae reique litterariae bonum natus, partim quod minori forma, quae neminem ab emendo aut legendo deterrere poteſt, prodierit, omnibus notum atque manifeſtum eſſe opinor.

Illud unum deſiderari videbatur, ut nimirum Codices, qui teſtium loco citati erant, accuratius deſcriberentur, Lectionisque ſingulae Varietates ad certas regulas, quarum ope, quinam teſtes fide digni, quaeve Lectiones genuinae eſſent, tuto pronunciari poſſet, expenderentur. Hunc defectum ſupplere aggreſſus eſt Vir Illuſtris *Gerardus a Maſtricht*, Syndicus Reipublicae Bremenſis, edito primum ſpecimine, cujus partem quidem Vir plur. Reverendus *Chriſtoph. Matth. Pfaffius* Capite ſeptimo Diſſertationis Criticae de Genuinis Librorum Novi Teſtamenti Lectionibus Anno MDCCIX. exhibuit, integrum vero opus Anno MDCCXI, una cum Novo Teſtamento Graeco atque acceſſionibus ex Codice Vindobonenſi, multo perfectius atque emendatius ex officina Wetſteniana exiit.

Haec Editio exſpectationi publicae ita ſatisfecit, ut a Theologis Belgis exterisque certatim laudata fuerit, utque, incredibili exemplarium multitudine intra breve tempus diſtracta, editio altera poſceretur atque flagitaretur.

Ea nunc demum apparet, ſed priori haud paullo melior atque correctior. Primo enim in *Prolegomenis* multa ex ipſo Cl. Auctoris αὐτογράφῳ hinc inde tum immutata, tum addita, ſuisque locis inſerta: quaedam etiam, quae, licet oculos ipſius fugerint, tamen, ne incautus Lector in errorem abriperetur, reprehendenda videbantur, in ima pagina merito, ni fallor, ac modeſte notata exhibentur.

In corpore porro Libri non ſolum menda aliquot, quae in *Textum* & *Loca parallela* Typothetarum vitio irrepſerant, ſublata: verum etiam ſexcentae *Lectiones variae*, quae, neſcio qua incuria, interdum perperam productae, plerumque autem autem non ſuis codicibus attributae erant, ex Br. Waltoni Bibliis Polyglottis, Novoque Jo. Millii Teſtamento correctae atque reſtitutae ſunt. Prius enim tum ſigna Codicum, quae erant ſimilia, ut Go. & G, M & *m*, *Cp.* & *Co.*, (hoc eſt Verſio Gothica & Codex MS. Collegii Gonvilli, Codex Montfortii & Codices Collegii Magdalenae, Editio Complutenſis & Verſio Coptica,) ſolenni quodam errore confundebantur, tum etiam Alexandrinus ſaepe cum Cantabrigienſi, & Lincolnienſis aliquando cum Veleſianis permutabatur; quae res & ipſis Theologis ingentem moleſtiam creavit, cum legerent ad locum celebrem 1. Tim. III. 16., eſſe Codicem Graecum veterem, qui contra conſenſum reliquorum omnium pro verbis Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ haberet ὃ ἐφανερώθη ἐν σαρκί; nunc vero ille nodus expeditus eſt, poſtquam deprehenſa erroris origine conſtitit, literam L pro V, quae non Lectionem Codicis alicujus Graeci ſed Vulgatae Latinae converſionis deſignabat, poſitam fuiſſe.

In

In *Notis* denique ad calcem Libri rejectis praeter levia quaedam menda manifestus etiam atque magnus error in hac nova Editione, uti par erat, sublatus est. Cum enim Titulus Editionis Oxoniensis *Variantes Lectiones, ex plus centum MSS. Codicibus collectas*, promitteret, id Cl. Notarum Auctor non solum ita intellexit, ac si Editor totidem totius Novi Testamenti integra exemplaria in manibus habuisset, verum etiam pro certo posuit, Codicum Varietates omnes & singulas studiosissime atque diligentissime adnotatas fuisse; quo assumto consequens erat, ut quoties *decem* v. gr. contra receptam Lectionem Codices citari videret, statim, subducto calculo, receptam Lectionem in *nonaginta* Codicibus reperiri, adeoque testium numero facile vincere, confidenter affirmaret. Atqui hoc consequens verum esse non potest, cum assumtum utrumque falsum sit; constat enim ex Laterculo & Descriptione Codicum MSS., ne unicum quidem omnes Novi Testamenti libros continere integros, plerosque vix partem tertiam, hoc est aut Evangelia, aut Acta cum Epistolis Catholicis, aut Epistolas Paulinas, rarissimos autem exhibere Apocalypsin: alterum vero, quod de eorum, qui Codices MSS. cum editis contulerunt, diligentia plusquam humana ab iis qui nec homines illos norunt, nec Codices ipsi inspexerunt, vulgo jactatur, eo minus meretur fidem, quod, qui in his cognoscendis atque tractandis diligenter versati sunt, uno ore id negent. Si quis vero suis oculis rem intueri quam ab aliorum testimonio pendere malit, hujus Editionis Variantes Lectiones, ex Stephani tertia descriptas, vel cum annotationibus Th. Bezae vel cum Editione Complutensi conferat, praeter eas quae a Stephano editae sunt, ex Complutensi ultra septingentas alias, ex reliquis Stephanianis in Evangeliis ultra centum, & ex solo Octavo Stephani ultra quadraginta varietates statim comperiet; ut Millius, numerum Varietatum omissarum neglectarumque annotatis editisque longe majorem esse, suo jure pronunciasse videatur.

Dixi modo, ex eo, quod nulla Codicis alicujus Varietas annotata reperiatur, non recte inferri, omnes Codices legere, uti in Textu Editionis expressum est; cum ea res potius incuriam eorum qui MSS. cum editis contulerunt, quam consensum Librorum editorum atque scriptorum arguat: illud jam addo, quod, quamvis forte prima fronte novum videatur, iis tamen, qui receptae vulgataeque Lectioni ab istis varietatibus metuebant, non poterit non esse gratissimum, nimirum Textus recepti auctoritatem ut plurimum nec consensu citatorum MSS. Codicum magis firmari, nec eorundem dissensu debilitari. Producuntur fateor testium loco *centum* Codices, multis in locis a recepta Lectione dissentientes. Cave autem existimes, singulos religiosos, graves, idoneos, omnique exceptione majores esse; quin potius horum Testium Catalogum mecum attentis oculis perlustra, & leves, corruptos, imo fictos falsosque, ni vehementer fallor, deprehendes plurimos.

1. Codicis v. gr. *Alexandrini*, tantis eruditorum praeconiis celebrati, scriptor Hebraismos frequentes ad Graeci sermonis proprietatem formavit, quae abesse posse putabat omisit, quae ipsi obscura atque impedita erant immutavit, priore scriptura vel deleta vel erasa novam substituit, omnia denique pro lubitu ita interpolavit, ut Metaphrastae potius quam librarii officio fungi voluisse videri possit.

2. 3. 4. 5. Inter *Bodlejanos* Codices ille qui Acta Apostolorum continet, item *Cantabrigiensis*, & *Claromontanus*, cujus Apographum est Codex S. *Germani*, a librario Latino scripti, & ad Versionem Italicam corruptam tam inepte atque imperite deformati atque depravati sunt, ut risum moveant, qui illis locum dignitatemque genuinorum Codicum Graecorum conciliare voluerunt.

6. Editio *Complutensis*, cum & mendis typothetarum scateat, & non ad fidem Graecorum MSS. sed modo ad Latinam Versionem, modo ad incertas D. Hiero-

 rony-

ronymi & D. Thomae conjecturas expressa sit, immerito locum codicis MSS. Graeci occupavit.

7. 8. Codex *Montfortii*, & Codex Evangeliorum *Collegii Novi Oxon.*, habent distinctionem capitum, quae apud juniores Latinos recepta, Graecis vero ignora est; aliisque indiciis sese produnt, in Occidente a Latino Librario scriptos, & ad Versionem Vulgatam Latinam deflexos detortosque fuisse.

9--30. XXII. Codices *Romani* nusquam terrarum reperiuntur. Licebit igitur, donec proferantur, conjectura probabili & ex re ipsa petita suspicari, illas varietates non ex Codicibus MSS. Romanis, sed ex Editionibus atque adnotationibus Card. Ximenii, Des. Erasmi, R. Stephani, Theod. Bezae, Lucae Brugensis, &c. fuisse excerptas, adeoque, nisi quis velit eundem testem mutato nomine saepius producere, hic iterum comparere non debuisse.

31. 32. *Stephani* Codex *primus* non differt a Complutensi editione nisi nomine, uti nec Stephani *secundus* a Codice Cantabrigiensi; qui, licet bis numerentur, ne semel quidem, ut supra vidimus, erant numerandi.

33--48. *Velesii XVI. MSS.* non erant Graeci, sed Latini Codices, uti invictis argumentis non ita pridem demonstratum est. Huc ergo non pertinent.

49. 50. *Lectiones Wechelii* non sunt diversae ab illis Lectionibus, quarum partem R. *Stephanus*, ex Codicibus jam supra recensitis, ad marginem Novi Testamenti a se editi publicavit, partem cum Th. Beza communicavit.

Vides, B. L., ne sim prolixior, quam cito ingens ille testium exercitus, dimidia sui parte amissa, profligari possit. Plura dicerem, nisi, hoc praecipue Seculo, apud eos, quos omnium minime decebat, magno molestoque in colligendis atque examinandis N. T. variis Lectionibus insumto labore, non tantum nulla iniretur gratia, verum etiam maxima compararetur invidia. Non desunt enim qui nunc tectius nunc apertius totum istud studium vituperant, Codices Graecos MSS. N. T. tanquam characteres magicos horrent, eos vero qui illis utuntur, perinde quasi hoc facto haereticorum profanorumque hominum caussam contra Orthodoxos, sive stolide, sive callide, agerent, contumeliose proscindunt; quo severo judicio & caussae sanctissimae religionis plurimum nocent, & existimationi suae pessime consulunt. Dum enim ea, quae oculorum certissimo testimonio constant, abdita atque sepulta jacere volunt, dumque temerariis de animo aliorum suspicionibus & conviciis indulgent; quid aliud efficiunt, nisi ut credantur, non causam veritatis, quae nec piis fraudibus eget, nec aliter quam solidis rationibus nixa stare potest, sed errorem potius defendere; & innoxios criminando suae potius ignorantiae, desidiae, ambitioni, atque tyrannidi, quae sola omnes peperit haereses, patrocinari?

Faxit Deus O. M. ut, pulsa errorem nube, fraudumque nocte, veritas pacifica totum orbem terrarum, eorumque inprimis qui aliis viam monstrare debent animos, alma sua luce tandem collustret!

15. *Jo. Christophorus Wolfius*, Pastor & Scholarcha Hamburgensis, edidit tum Varias Lectiones duorum Codicum MSS., qui nobis sunt G. & H. supra p. 40. descripti: tum curas Philologicas & Criticas in N. T.; in quibus vir laboriosissimus cavere non potuit, quin incuria aliquot errores funderet: ut cum *Hieronymum Emserum* malae fidei accusat, quasi ex versione Lutheri loca allegasset, quae in ea non extant; nam illa quidem nunc non extant, sed in editionibus N. T. Lutheri ante Emseri mortem i. e. ante annum 1527. curatis reperiuntur, quod ex mea editione, quae anno 1522. prodiit, clare intellexi; porro Wolfius, sed dubitanter alicubi, significavit, me in Prolegomenis H. Hammondo, H. Stephano, J. Piscatori, H. Grotio, L. Bos emendationes ex conjectura tribuere, quae eorum non sint: & sane nec eorum sunt, sed R. Bentlejii, nec dixi eorum esse, sed autorem nominare tunc nolui; Wolfius vero eas, con-

contra mentem meam, illi cujus nomen antecedit, tribuit. Pejus eſt, quod ad 1. *Tim.* III. 16. ſcribit „ Lectionem Ὃς approbat autor Prolegomeno- „ rum ad novam Novi Teſtamenti editionem". Cum tamen nec illo loco nec alibi illam Lectionem approbaverim. Et ad *Judae* 7. „ Vox, inquit, Θεὸς „ a nonnullis codicibus abeſt. Alii itaque eam pia fraude additam exiſtimant.--- „ Illos ſequitur Autor prolegomenorum ad accuratam Novi Teſtamenti editio- „ nem p. 190. ---- Mediam ſententiam *orthodoxi* tuentur". Cum tamen illo loco non contra vocem Θεὸς, aut contra editionem receptam, ſed contra *editionis Complutenſis* lectionem invitis omnibus codicibus admiſſam diſputaverim. Haec viro optimo excidiſſe nollem! & correxiſſet ſine dubio, poſtquam a me fuit monitus, niſi morte fuiſſet praeventus.

De Claris Interpretibus magnaeque autoritatis inter Protestantes viris, et quid illi de V. L. senserint.

PRimum produco *Martinum Lutherum*, celeberrimum Bibliorum Interpretem; cujus Editionem N. T. hic recenſeo, non quaſi vera Lectio inde vel erui vel confirmari poſſit, ſed ad molliendos quorundam animos, qui dum ſe hodie pro γνησίοις ipſius diſcipulis venditant, ab ipſius animo tamen longiſſime recedunt; quippe qui vel cum ipſo ſentientes vel levius ipſo certe errantes ne tolerare quidem velint, & Editionem hujus vel illius typographi, qua vulgo utuntur, tanquam de coelo delapſam ea ſuperſtitione venerantur, ut ſi quis in ea judicio critico adhibito vel verbulum vel literam vel apicem immutare audeat, ſtatim tanquam impium conviciis proſcindant, & haereſeos magna acerbitate inſimulent. Tales qui ſunt rogamus, ut ſerio perpendant, quid Lutherus, minime omnium ab eruditione aut Codicibus MSS. aut aliis ſubſidiis inſtructus, ſibi in iſto negotio permiſerit; quod ſi in illo viro ferendum eſſe judicant, ſumma iniquitas eſt, niſi etiam de aliis in ſimili re mitius ſentiant.

Lutherus igitur, 1. Inter libros ſacros alios aliis longe praepoſuit, quosdam vero non dubitavit omnino rejicere; „ Ex his, inquit, poteris dijudicare, qui- „ nam ex iſtis libris ſint praeſtantiores, nimirum Joannis Evangelium & Pauli „ Epiſtolae; hi ſunt omnium quaſi nucleus & medulla --- Joannis Evangelium „ eſt unicum illud genuinum ac primarium Evangelium, tribus reliquis longe „ multumque praeferendum atque plurimi faciendum: ſicut etiam Pauli & Petri „ Epiſtolae tria Evangelia Matthaei, Marci & Lucae longo intervallo poſt ſe „ relinquunt. S. Jacobi Epiſtola reſpectu horum eſt vere ſtraminea Epiſtola, „ neque enim indolem Evangelicam arguit". Epiſtolis ad Hebraeos, Jacobi, Judae & Apocalypſi, quos libros ad calcem rejecerat, ſequentia praefatur: „ Huc- „ usque habuimus genuinos praecipuos Libros N. T., de quatuor ſequentibus „ autem Veteres longe aliter judicarunt. Et primo quidem quod Epiſtola ad „ Hebraeos neque Pauli neque alius Apoſtoli ſit, ex eo probatur &c. ---- Meam „ ſententiam nemini obtrudam, tantum dicam, me Epiſtolam Jacobi non exiſti- „ mare eſſe ſcriptum Apoſtolicum, ob hanc rationem, primo quia directe con- „ tra Paulum & omnem Scripturam operibus juſtificationem tribuit; denique „ Jacobus iſte ita confundit omnia ac permiſcet, ut mihi vir bonus aliquis ac „ ſimplex fuiſſe videatur, qui arreptis quibusdam dictis diſcipulorum Apoſtoli- „ corum ea in chartam conjecerit &c. Epiſtolam Judae nemo negare poteſt eſſe „ compendium atque exemplar ſecundae Petri, cum fere omnia verba congruant, „ ideoque non neceſſe eſt, ut libris praecipuis N. T. connumeretur. ---- In li- „ bro Apocalypſeos patior quemque uti judicio ſuo, neque meae ſententiae „ quenquam adſtrictum volo, tantum dicam quod ſentio, non una eſt ratio, „ quae me coëgit, ut neque Apoſtolicum neque propheticum librum eſſe crede-

 „ rem".

„ rem". Qui haec concoquere atque ferre poſſunt, videant, ne interim culices liquent, dum camelos deglutiunt. 2. Saepe autoritatem Verſionis Latinae, aut Eraſmi, aut ſuam conjecturam Graeco Textui praepoſuit. Rom. XII. 11. cum Eraſmo legit καιρῷ. 1. Tim. III. 16. cum Latina Verſione, *quod*. 2. Pet. II. 13. cum eadem ἀγάπαις. Jo. IX. 8. cum Vulgata & Eraſmo legit πτωχός. Ex conjectura ſua legit: *Maharam Motha*, *Bnehargem*, *Belial*, *Beelzebub*. Act. XIII. 6. *Bariehu*: notatque in margine: „ Quomodo autem *Bariehu* reddatur *Elimas*, adhuc latet: neque certum eſt, annon Textus hic corruptus „ ſit? " Vers 20. *CCC*. legit in editione Anni 1545., addita in margine nota: „ Quidam Textus habent *CCCC*. Sed hiſtoriae & ſupputatio annorum non patiuntur. Error eſt librarii, *quatuor* pro *tribus* ſcribentis, quod in Graeco „ facile fit". Marc. XV. 25. in margine haec habet: „ Quidam vero putant „ Textum hic per librarios corruptum eſſe, ita ut loco literae ϛ., quae Graecis *ſex* ſignificat, poſita fuerit litera γ., quae *tria* ſignificat, quoniam ſibi „ invicem non valde ſint diſſimiles". 1. Tim. II. 15. legit: *ſi maneat*, cum Latino, hac nota addita: „ Sive legatur *maneat* ſive *maneant* perinde eſt, „ ſermo enim eſt de uxoribus non de liberis, ut quidam hic ſe fruſtra tor- „ queant". Jo. XVIII. 14. haec habet in margine: „ Hic debebat legi ver- „ ſus qui infra ſequitur 24. Hoc a ſcriba folium vertente tranſpoſitum eſt; ut „ ſaepe fit". Etiam Luc. XI. 53. & Jo. XIX. 34. Latinam Verſionem contra Graecum Textum ſecutus eſt. 3. Porro inter duas Lectiones Graecas, lectione hodie Vulgata rejecta, alteram praetulit. Hinc eſt quod locum celebrem 1. Jo. V. 7. cum Eraſmo omiſit; & licet illum in Latina Verſione videret, licet clamores contra Eraſmum audiret, quibus ille territus hunc locum in tertia editione Textui inſeruit, licet etiam Tigurini (qui Verſionem Lutheri tum ad ſuum tum ad Graecum idioma deflexerunt) idem facerent: Lutherus tamen adduci non potuit, ut ſe vivo atque ſuperſtite ille locus in Textum reciperetur: Et ne quis exiſtimet, ipſum forte haec omnia latuiſſe, notandum quod verba: *in terra*, in Editione A°. 1545. in Textum ubi primo non comparebant admiſerit; omiſſis conſtanter verbis de triplici teſtimonio cœleſti. In eadem Editione in Jo. IX. 8. ad marginem notat: „ Quidam Textus etiam hic habet, „ *quod coecus erat*". 4. Si quis varias ejus Editiones conſulat, videbit quod non in eadem ſententia perſtiterit, ſed varie legendum eſſe judicaverit; cujus rei exemplum eſt additio, cujus modo mentionem fecimus, verborum *in terra*. Item 1. Tim. III. 16. in Textum recipit vocem *Deus* A°. 1545. in margine tamen notavit: „ Quidam non habent *Deus*". Tit. III. 3. in prioribus Editionibus vocem ϛυγητοὶ converterat, in poſterioribus vero neſcio qua de cauſa omiſit: ita Matth. VIII. 12. & XXV. 30. prius habuerat: *tenebras exteriores*, poſtea ἐπίθετον *exteriores* omiſit. 5. Variantes Lectiones Margini Editionis Germanicae 1545. adjecit, uti vidimus. 6. Hinc inde voces aliquas, imo, teſte Polano, verſus integros neglexit, aut aliter vertit, quam ſenſus poſtulabat; unde tamen concludendum non eſt, ipſum aliis uſum fuiſſe exemplaribus; v. gr. cum Matth. XXV. 21. & 23. vocem Ey quae admirationem ſignificat, habeat, non exiſtimandum eſt, ipſum in Graeco legiſſe βαβαὶ, vel ſimile quid; ſed cum videret Graecum εὖ a Latinis retineri, etiam ipſe retinuit, licet ſenſum longe alium fundat. 7. Poſt Lutheri mortem Verſio ejus in Vulgatis Editionibus ſeu ſtudio ſeu incuria multas Variationes paſſa eſt; locus 1. Jo. V. 7. jam ubique extat, atque legitur, contra mentem Lutheri. Alias quinquaginta variationes enotarunt Hallenſes, quibus plures addi poſſent.

II. *Joannes Oecolampadius*, in prima Editione N. T. Eraſmi Correctorem egit; poſtea ipſe A°. 1524. menſe Auguſto N. T. ad Eraſmianam tertiam Editionem (quae ab hodiernis exemplaribus in plurimis recedit) conformato

to praefationem saepius recusam praefixit. Commentario in Joannem Cap. VIII. notat: „ Ea quae habentur de muliere adultera apud quosdam non „ haberi ".

III. *Wolfgangus Fabricius Capito* Erasmi operam in N. T. edendo collocatam utroque pollice probavit. De quo Erasmus A°. 1516. nonis Juniis Joanni Episcopo Roffensi ita scribit: „ Novum Testamentum cum tibi destinassem, „ cur mutato consilio summo Pontifici inscripserim, literis meis jam pridem ex- „ posui. Timebatur hoc opus antequam prodiret; caeterum editum mirum est, „ quam probetur omnibus etiam Theologis vel eruditis vel integris & candidis. „ Prior Friburgensis vir summae autoritatis apud suos ---- cum degustasset opus „ ait, se malle carere ducentis florenis aureis quam eo libro. Ludovicus Berus „ Theologus Parisiensis ---- exosculatur, adorat, ac deplorat tot annos in „ scholasticis illis conflictatiunculis consumtos Idem sentit Vuolphgangus „ Capito concionator publicus Basiliensis, vir Hebraice longe doctissimus: ad „ haec in theologica palaestra exercitatissimus, uterque Graecis literis sedulo „ dat operam ". Eadem repetit Epistola ad Henricum Bovillum Cal. Sept. ejusdem Anni scripta.

IV. *Martinus Bucerus* Commentario in IV. Evangelia Variarum Lectionum mentionem facit, sed ita ut in dubio relinquat, quae potissimum praeferendae sint. In Matth. I. 8. „ Ecquis sciat, inquit, si forte negligenter adeo hujus „ generis pleraque non maximi momenti Sacri scriptores attigerint, ut ad ma- „ gis seria nos invitarent? ---- Ordo certe & numerus majorum Christi res ex- „ terna est, ad salutem per se nihil faciens, quare circa ea si Evangelista pa- „ rum curiosus fuit, id ab instituto Apostolico alienum non est". Vers 11. „ Duos *Jechonias* fateamur oportet, aut quod scriptorum vitio pro *Jojacim* „ patre Jechoniae irrepserit *Jechonias*. Nam Faber Stapulensis, eruditione & „ pietate venerandus senex, meminit hoc loco ex veteri quodam Archetypo „ Graeco priore loco, ubi nos *Jechonias* habemus, legi *Jojacim* ". Matth. VI. 13. „ Haec coronis, sive addita a Domino, sive postea adjecta a quo- „ piam fuerit, pia & secundum Scripturam est ". ibid. „ Latina Lucae exem- „ plaria quaedam praetermittunt, quae in Matthaeo habentur, nempe, *noster* „ *qui es in cœlis*, *fiat voluntas tua in terra sicut in cœlo*, *& libera nos a ma-* „ *lo*, *quia tuum est regnum &c.* Graeca exemplaria, sive ex Matthaeo haec „ postea adjecta sint, sive Lucas ita scripserit, & mutili sint codices Latini, „ omnia ut Matthaeus habent. Si tamen a Luca praetermissa illa essent, nihil „ tamen esset detractum sententiae ". In Joann. VIII. „ Haec historia non „ est attacta a Nonno, qui perpetuam tamen Paraphrasin in Evangelion hoc „ Joannis conscripsit, sed nec a Chrysostomo aut Vulgario, qui iidem perpe- „ tua enarratione ipsum explicarunt; id argumento est, quod eorum tempo- „ rum Ecclesiae non agnoverint parem aliis historiis, quas in hoc Evangelio „ legimus".

V. *Conradus Pellicanus* Vulgatam Versionem Latinam pro Textu sumsit, in reliquis crisi Erasmi subscripsit, de δοξολογία, &c. Jo. VIII. „ Hucusque, „ inquit, Historia de adultera muliere, quae a plerisque creditur inserta."

VI. *Henricus Bullingerus* Erasmum praecipue secutus est, ejusque severam Crisin in eos, qui δοξολογίαν in Textu Matthaei addiderunt, in suos Commentarios transcripsit.

VII. *Wolfgangus Musculus* in 1. Cor. VII. 34. duplicem lectionem explicat. In XII. 2. „ Quaedam, inquit, exemplaria Graeca non habent ὅτε. Sic „ Lectionis varietas varium sensum gignit. *Scitis*, inquit. Quid eos scire di- „ cit? Aut quod fuerint Ethnici Idololatrae, aut quod cum antea essent Ethni- „ ci ad simulacra muta fuerint abducti. Posterior & Lectio & sensus magis pro- „ batur. Haud enim tam magni momenti erat, in memoriam illis revocare, „ quod

„ quod fuerant Ethnici, priusquam Chriſtiani fierent, quam quod, cum Ethnici eſſent, ad ſimulacra muta fuerint abducti". XVI. 31. „ Chryſoſtomus legit ὑμέτερον; exiſtimo tamen eam Lectionem non eſſe germanam".

VIII. *Joannes Calvinus* in Matth. I. 8. „ Quod XIII. ſolum leguntur, inquit, librariorum vitio & incuria eſſe factum veriſimile eſt". Rom. XII. 11. legit καιρῷ. 1. Jo. V. 7. „ Hoc totum a quibusdam omiſſum fuit; Hieronymus exiſtimat malitia potius quam errore id fuiſſe factum, & quidem a Latinis duntaxat: ſed quum ne Graeci quidem Codices inter ſe conſentiant, vix quicquam aſſerere audeo". 2. Pet. I. 3. „ Receptior quidem Lectio eſt *per gloriam*: ſed quia quidam Codices habent ἰδία δόξῃ, hoc eſt, *propria gloria:* atque ita reddidit vetus Interpres, hanc Lectionem amplecti malui". 1. Cor. X. 29. „ Alii Codices iterum habent ſententiam illam: *Domini eſt terra*, ſed veriſimile eſt, quum appoſita eſſet ad marginem a lectore, obrepſiſſe in contextum, quanquam in eo non multum eſt momenti". Heb. IX. 1. „ Quaedam exemplaria habent πρώτη σκηνὴ, *primum Tabernaculum*, ſed mendum eſſe exiſtimo in Tabernaculi nomine; nec dubito, quin aliquis indoctus lector, quum adjectivum ſine ſubſtantivo legeret, pro ſua inſcitia ad Tabernaculum referens, quod de fœdere dictum erat, σκηνὴν perperam addiderit. Invaluiſſe vero errorem illum, ut magno conſenſu ita legatur apud Graecos, valde quidem miror; ſed neceſſitas cogit vetuſtam Lectionem ſequi". Heb. XI. 37. „ Quod dicitur *fuiſſe tentatos*, videtur eſſe ſuperfluum: nec dubito, quin ſimilitudo duarum vocum ἐπρίσθησαν & ἐπειράσθησαν in cauſa fuerit, ut ſecunda male ab imperito quopiam lectore addita, paulatim obrepſerit in Textum: ſicuti etiam Eraſmus divinat". Jacob. IV. 2. „ Ubi quidam Codices habent φονεύετε, non dubito, quin legendum ſit φθονεῖτε quemadmodum tranſtuli. *Occidendi* enim verbum nullo modo aptari poteſt ad contextum". V. 12. „ Varia eſt Lectio propter vocum affinitatem ὑπὸ κρίσιν, εἰς ὑπόκρισιν, ſi legas *in judicium* vel *in condemnationem*, ſenſus erit clarus, --- ſed non male quadrabit *in ſimulationem*". Matth. XXVI. 9. „ Quomodo *Hieremiae* nomen obrepſerit, me neſcire fateor, nec anxie laboro; certe *Hieremiae* nomen poſitum eſſe pro *Zacharia* res ipſa oſtendit, quia nihil tale apud Hieremiam legitur, vel etiam quod accedat".

IX. *Simon Grynaeus*, cujus manu propria illuſtratum N. T. Graecum, Editionis Argentorat. 1524. in 8°., extat in Bibliotheca Faeſchiana; ibi locus 1. Jo. V. 7. non tantum omittitur, ſed manu Grynaei ad verſus octavi vocem πνεῦμα notatur: *Deus, quia Deus Spiritus eſt*, Auguſtin. 206. 522. ad vocem ὕδωρ: *Spiritus, aquae fluent de ventre, cujus ſignum aqua e latere*; ad vocem denique αἷμα: *Filius, & verbum caro factum eſt, cujus ſignum ſanguis e latere*; Manifeſto indicio, verſum 7. a Grynaeo pro genuino non fuiſſe habitum.

X. *Sebaſtianus Caſtalio*, lectiones Colinaei editioni Eraſmianae frequenter praepoſuit.

XI. *Amandus Polanus* in titulo N. T. Germanice A°. 1603. editi teſtatur, ſe N. T. cum optimis impreſſis, & in membrana deſcriptis vetuſtis Graecis exemplaribus contuliſſe, atque ſumma fide recognoviſſe. In praefatione, praeter editiones Stephanorum, A. Montani & Bezae, citat etiam Evangeliſtarium MS., quod Joannes Laſcaris Franciſco I. Regi obtulerit, in obſidione vero Pariſienſi in manus Leonis Curionis Baſilienſis pervenerit, (hodie ni fallor in Bibliotheca Brunſuicenſi extat) citat porro tres Codices MSS. Baſilienſes, quorum primum ſupra p. 42. deſcripſimus: ſecundus vero & tertius Acta & Epiſtolas continent, & in prioribus Prolegomenis deſcripti p. 59. n. IV. & V., & iterum, cum ad illas N. T. partes ventum fuerit, deſcribendi. Unde factum, ut plurimis in locis non tantum a Lectione Germanica Lutheri, verum etiam a Graeco vulgato

to Textu recedat; licet, qua autoritate adductus quidque mutaverit, suis locis annotare neglexerit.

XII. *Joannes Piscator* eodem tempore integrum Bibliorum Codicem in Germanicam linguam convertit, atque in subjectis explicationibus mutatae lectionis caussam reddidit; vide Matth. I. 10. Luc. II. 14. Rom. XII. 11. 2. Pet. III. 15. Prolixius vero haec eadem in Commentariis Latinis pertractavit.

XIII. *Richardus Baxterus*, acri judicio Theologus, in Casibus Conscientiae Anglice scriptis, P. III. p. 174. haec habet: „ Non est, inquit, ad salutem necessarium, ut quis credat singulos libros aut versus Scripturae esse „ canonicos, aut scriptos per Spiritum Dei. ---- Si liber aliquis periret, aut in „ dubium vocaretur v. gr. Epistola Judae &c. non inde sequeretur, una cum „ ipso omnem veram fidem spemque salutis perituram. Controvertitur, utrum „ locus 1. Jo. V. 7. aliique quidam versus sint canonici nec ne, quoniam in „ quibusdam exemplaribus Graecis reperiuntur, in quibusdam omittuntur. Verum quicunque in hoc tantum errat, salvari poterit". Et p. 187. „ Qui „ dicunt Deum ita conservasse Scripturam, ut nullae in ea sint V. L. aut dubii „ Textus, utque nullum scriptum aut typis editum exemplar corruptum sit „ (cum tamen, narrante D. Heylino, Typographus Regius edidisset Praeceptum septimum: *Committes adulterium*,) isti modum excedunt in veneratione „ erga Codices Sacros".

XIV. *Joannes Clericus* N. T. Gallice versum edidit Amstelodami A°. 1703. in praefatione profitetur: Si MS. Alexandrinum fuisset editum, se id ad literam fuisse redditurum, cum sit omnium Codicum iste antiquissimus. Hinc inde autem, inprimis in Notis Commentario H. Hammondi in N. T. additis, & V. L. mentionem facit, & receptae Lectioni aliam in Textu substituit; ut jam non dicam, quod etiam ex ingenio subinde emendationes in medium protulerit.

XV. *Joannes Lockius*, edita in quinque priores Epistolas Paulinas Paraphrasi Anglica cum Scholiis, aliquoties a Lectione recepta, autoritate Codicis Alex. aut Clarom. aut alterius, interdum etiam conjectura fretus, recedit.

XVI. Vir Illustris *Isaacus Newtonus* scripsit Anglice duas Epistolas de Vera Lectione locorum 1. *Jo.* V. 7, 8. & 1. *Tim.* III. 16., eo judicio Critico, eaque diligentia, omnibus monumentis undique conquisitis, quibus res tum ex Codicibus, tum ex versionibus, tum ex Patribus Graecis Latinisque, denique ex tota Historia ecclesiastica illustrari poterat, ut eam (quod fieri vix posse videbatur, & minime omnium a viro in alio studiorum genere occupato) quam proxime ad evidentiam mathematicam deduceret. Has epistolas *Jo. Lockius*, sua manu descriptas, communicavit cum *Jo. Clerico*, qui earum mentionem fecit A°. 1708 in praefatione N. T. Millii a Kustero denuo editi, his verbis: „ Est penes me elegans Dissertatio Anglica, quae a quo scripta sit nescio, sed „ est a Joanne Lockio, viro clarissimo, olim ad me transmissa, in qua defenditur lectio Vulgatae *quod*. Digna esset, quae lucem adspiceret, & forte „ jam adspexisset, nisi fuisset Latine vertenda". Cum vero post mortem Cl. Possessoris cum fasciculo literarum ad ipsum scriptarum etiam duae istae epistolae, sed altera initio altera in fine mutila, mihi essent traditae, ut bibliothecae Remonstrantium inferrentur, multis sed frustra egi, ut ab haeredibus Newtoni, apud quos illas integras tum Anglice tum ab *Hoptono Hayne* Latine conversas delitescere resciveram, quod nostro exemplari deerat, impetrarem. Harum epistolarum mentionem etiam fecerunt *G. Whistonus* & *J. Berriman*.

XVII. A°. 1720. Viri Rev. *Fridericus Battierius* & *Theodorus Gernlerus*, Pastores Basilienses, cum privilegio Civitatum Evangelicarum Helvetiae, & cum approbatione Facultatis Theologicae Basil. ediderunt Biblia Lutheri cum

Scholiis, in quibus non raro ad V. L. addita interdum Criſi provocant. v. gr.
„ Jo. VIII. Dubitant aliqui, inquiunt, utrum 11. priores verſus hujus capitis,
„ & vers. 53. praecedentis, adeoque tota Hiſtoria mulieris adulterae ad Evan-
„ gelium Joannis pertineat, quia in multis Graecis exemplaribus & in Verſione
„ Syra non reperitur, ejusque nulla mentio ſit apud Origenem, Clementem
„ Alex. & Nonnum, neque explicatur a Chryſoſtomo & Theophylacto, qui
„ tamen in totum Evangelium Joannis ſcripſerunt. Beza hanc Hiſtoriam pro
„ valde ſuſpecta habet, Annot. in Jo. VII. 53. Calvini de ea judicium hoc
„ eſt; Satis conſtat, hiſtoriam hanc olim Graecis fuiſſe ignotam: itaque non-
„ nulli conjiciunt, aliunde aſſutam eſſe; ſed quia ſemper a Latinis Eccleſiis re-
„ cepta fuit, & in plurimis vetuſtis Graecorum Codicibus reperitur, & nihil
„ Apoſtolico ſpiritu indignum continet, non eſt, cur eam in uſum noſtrum ac-
„ commodare recuſemus. vers. 9. in Graeco Textu additur: καὶ ὑπὸ τῆς συνει-
„ δήσεως ἐλεγχόμενοι. ib. hic iterum in Graeco Textu additur: ἕως τῶν ἐσχάτων.
„ Act. IV. 36. *Joſes.* in marg. quaedam exemplaria habent *Joſeph.* VII. 16.
„ *Abraham*; quidam conjiciunt per errorem nomen *Abrahae* pro *Jacobo* po-
„ ſitum eſſe. XIII. 20. *annis* 350. in plerisque Graecis exemplaribus extant
„ *anni* 450. quoniam vero hoc cum Chronologia non congruit, exiſtimant ali-
„ qui, a librario in numeris aberratum fuiſſe --- Bonum autem factum, quod
„ ab hoc ſimilibusque calculis nullus articulus fidei pendet. XX. 28. *Dei.* in
„ variis veteribus Graecis exemplaribus extat: *Domini*: i. e. Jeſu Chriſti, ut
„ Rom. XVI. 16. Matth. XVI. 18. XXII. 20. *Martyris*, in quibusdam
„ MSS. extat: *Protomartyris.* XXIII. 23. δεξιολάβους; in quibusdam MSS.
„ extat δεξιοβόλους. Rom. XII. 11. *Servientes tempori.* Alii *Servite Domino.*
„ 1. Cor. XI. 10. διὰ τοὺς ἀγγέλους. Alii vertunt: *propter Eccleſiam*, vel
„ quamdiu prophetant, acſi ſcriptum eſſet διὰ τῆς ἀγγελίας. Gal. I. 6. *Chriſti.*
„ Syra Verſio habet *Chriſto* in ablativo, i. e. a Chriſto, qui vos vocavit. Heb.
„ IX. 14. *per Spiritum Sanctum.* Graeci *per Spiritum aeternum* &c. vers.
„ 1. *primum teſtamentum* vel *foedus.* Quaedam Graeca exemplaria addunt
„ *tabernaculum.* 2. Pet. I. 4. *per quae.* Alii legunt: *per quem*, nimirum Chri-
„ ſtum. Jac. V. 12. εἰς ὑπόκρισιν. Alii vero hic in Textu non legunt ὑπόκρισιν
„ ſed ὑπὸ κρίσιν, ut ſignificet; ne *in judicium* incidatis. Verſio Syriaca, Vul-
„ gata, Pagnini, Beza, Polanus, Piſcator, Diodati, Geneven ſes &c. Ita
„ vertit Caſſiodorus Reinius in Hiſpanica translatione: *Porque no caygays en
„ condemnacion.* Judae 25. quaedam MSS. & verſio Latina addunt: *per Je-
„ ſum Chriſtum Dominum noſtrum.* 1. Jo. I. 8. in quibusdam exemplaribus
„ pro σκοτία extat σκιά. V. 7. Quamvis iſte locus neque in omnibus vetuſtis
„ exemplaribus Graecis, v. gr. ne in unico quidem exemplari Stephani, quo-
„ rum ſeptem Epiſtolam Joannis continebant, neque in Syra, Arabica, &
„ Æthiopica verſione extet, in multis etiam Latinis Codicibus omittatur, & a
„ Cypriano tres teſtes terreſtres de tribus divinis perſonis intelligantur, Facund.
„ l. 1. Def. Tr. Cap., ideoque a multis non eorum tantum, qui S. Trinita-
„ tem negant, verum eorum etiam, qui illam credunt, in dubium vocetur, a
„ plerisque tamen doctis pro authentico habetur, quia in multis probatis exem-
„ plaribus extat, & cum praecedentibus & ſequentibus verbis congruit, ut vi-
„ dere eſt apud Calvinum in h. l. Hoc certum eſt, rem ipſam in hoc loco con-
„ tentam Scripturae S. conſentaneam, & in ea tam firmiter fundatam eſſe, ut
„ etiamſi hoc loco careremus, juſtas nihilominus & ſufficientes haberemus S.
„ Trinitatem credendi cauſas".

XVIII. Agmen claudat Vir Cl. *Jo. Ludovicus Frey* Theologiae in Academia Baſilienſi Profeſſor. Hic vir, cum me in hoc ſtadio currentem & acerrime primo incitaverit, & poſtea inhibuerit, paulo accuratius eſt deſcribendus. Incipiam a teſtimonio, quod ipſi iter literarium paranti dedit Decanus Facultatis Theo-

Theologicae 3. Septemb. 1703. ——— „ Disputationem eruditam a se con-
„ scriptam *de Muhammedis sententia de Christo Jesu*, ex ipsis Alcorani &
„ Scripturae S. penetralibus petitam, d. 25. Maji hujus anni strenue defendit:
„ Unde cum expleto quadriennio ad examen pro S. Ministerio admitti peteret,
„ facile id a nobis obtinuit; & auditis solidis & accuratis ejus responsis d. 26.
„ Junii *a Venerando D. SCHOLARCHARUM, Professorum & Pastorum*
„ *consessu* potestatem impetravit Verbum Dei annunciandi, sacramenta admini-
„ strandi, omnesque actus obeundi, qui a V. D. Ministris legitime obiri so-
„ lent". Cum deinde Parisiis in Bibliotheca P. P. Oratorii vidisset Commentarium *Aaronis Ben Joseph Caraitae in Pentateuchum*, quaedam ex eo excerpsit, atque cum Versione & notis edidit Amstelodami 1705. Horum excerptorum mentionem non fecissem, nisi autor Anglus *de fundamentis & rationibus Religionis Christianae* in illis aliquod praesidium malae causae se invenire posse existimasset: quem Episcopus Coventriensis productis ex Wolfio integris Aaronis testimoniis, quae in excerptis mutila exhibita erant, refutavit. *Vindic.* p. 349. In patriam reduci *Titulus Professoris extraordinarii*, quem petebat, denegatus est. Decreti verba haec sunt: „ Cum D. Mag. Joh. Ludo-
„ vicus Frey paratus esset in Academia Theologicam Catecheticam profiteri
„ gratis, atque Titulum Professoris extraordinarii desiderasset, *quod hoc sibi in*
„ *posterum utile fore credidit:* Domini Scholarchae & Professores haud diffi-
„ ciles fuissent, si modo unus vel alter ex Dominis Politarchis difficultates non
„ objecisset. Acquievit D. Frey, seque favori totius Senatus Academici humil-
„ lime commendavit". A°. 1711. & sequentibus edidit Dissertationes quatuor *de officio Doctoris Christiani*, avide & magno studiosorum plausu exceptas; in his postquam & Regulam Cocceji statuentis: verba scripturae tantum significare, quantum significare possint, & ejus applicationem ad Typos & Prophetias rejecisset, subjungit: „ Illa quae ex Scriptura & ratione simul probantur, & in
„ quibus Christiani plerique consentiunt, norma sunt reliquorum. Quod ip-
„ sum, ni fallor, illam tantopere a Theologis laudatam fidei analogiam consti-
„ tuit. Non enim ea voce intelligitur hujus illiusve Sectae opinio, hujus illius-
„ ve Theologi Systema (regula haec esset Lesbia.) ----- Illud addo; dictum il-
„ lud Tertulliani in *lib. de Carne Christi*: *Non pudet*, *quia pudendum est*;
„ *prorsum credibile est*, *quia ineptum est*; *certum est*, *quia impossibile est*,
„ durissimo & audacissimis ludente figuris Patre dignum esse". Notatu etiam digna sunt adjecta *Corollaria* duo: „ *Illi qui a se dissentientes*, *tanquam hae-*
„ *reticos*, *conviciis*, *persecutione aut morte afficiunt*, *non Christi sed Anti-*
„ *christi partes in se suscipiunt* ". & : „ *Exercenda est disciplina ecclesiastica*
„ *non modo in graves peccatores*, *sed & in errantes: maxime etiam in illos*,
„ *qui nullos a se dissentientes ferre possunt.* Item in Thesibus Theologicis de
„ Perfectione & Integritate Scripturae Sacrae d. 20. Julii 1713. editis. XIV.
„ Quo plures numerantur Lectiones in illa Variantes, eo minus laborat Scrip-
„ tura S". Quod ex *Phileleuthero Lipsiensi* fuisse petitum existimo.

Cum A°. 1711. ad munus Professoris Historiarum Ordinarii, Theologiae vero *extraordinarii* i. e. ut nec Senator Academicus nec Senator Ecclesiasticus esset, fuisset electus, vel, ut ipse dicere solebat, cum ad docendum, non vero ad regendum vocatus esset; oratione inaugurali exhibuit compendium Historiae ecclesiasticae per omnia secula: ubi ad *Scholasticos* ventum erat, quaesivit, an illi in numero Doctorum Christianorum sint habendi? responditque, se valde dubitare, utrum in numero Christianorum haberi debeant. In praelectionibus publicis docuit Theologiam Naturalem, ita quidem ut *S. Clarkium*, *de existentia & attributis Dei*, per omnia sequeretur, atque ea fundamenta jaceret de idea entis necessarii, quibus Clarkius Systema suum de Trinitate superstruxit, &

quae cum alio Syſtemate vix conſiſtere poſſe videntur. In lectionibus privatis tractavit *Ryſſenium*, quem tamen ſaepiſſime refellit. De praedeſtinatione una lectione egit, & expoſitis Supralapſariorum, Infralapſariorum, Univerſaliſtarum & Remonſtrantium ſententiis, earumque tum commodis tum incommodis, liberam auditoribus eligendi dedit optionem: in loco autem alieno de Creatione Libertatem hominis veram, decretis abſolutis manifeſto repugnantem, multis aſſeruit. A°. 1722. *Formulam Conſenſus* ab avo ſuo ſcriptam ſeponendam atque abolendam eſſe ſuaſit, conſilio, cui omnes Paſtores & Profeſſores Theologiae (excepto ejus avunculo, qui ad Conventum non venerat) ſubſcripſerunt, Senatui Ducentum virorum petenti dato. Homines qui paulo poſt *Pietiſmi*, *Anabaptiſmi* & *Separatiſmi* inſimulabantur, non vexandos aut urbe vel Eccleſia expellendos, ſed tolerandos eſſe ſcripto itidem Magiſtratui exhibito cum majore Profeſſorum & Paſtorum parte ſtatuit. Nec minus aperte & libere, quid ſentiret, in *Articulis novis Lexico univerſali Hiſtorico & Geographico* Germanice edito ab ipſo inſertis (Vid. *Praef.* p. 2.) manifeſtavit; v. gr.

„ ATHEI. Non raro etiam fit, ut ſcriptor iratus adverſario ſuo, aut illi, „ cujus opiniones non placent, ſtudio illum inviſum reddendi, hoc nomen con„ tumelioſum imponat, quod a multis H. Grotio, Jo. Lockio, &c. impoſi„ tum eſt. — Athei Syſtema ſuum variis modis concipiunt, id autem plerum„ que fundamentum ponunt — *tollunt omnem VERAM LIBERTATEM* „ *actionum humanarum* & omnia fatali atque immutabili neceſſitate fieri con„ tendunt.

„ BURNET (Gilbertus.) Brevi poſt trajecit in Belgium, atque Amſtelo„ dami a Rabbino linguam Hebraicam didicit; cumque ibi plurimi honeſti at„ que candidi viri diverſarum religionum in notitiam ejus veniſſent, hanc ſibi „ legem indixit, moderationem in cauſa religionis erga omnes homines eſſe „ ſervandam.

„ CASSANDER (Georgius.) Celebris Theologus Eccleſiae Catholicae — „ ubique tum ſolidam eruditionem tum ſingularem moderationem in controver„ ſiis religionis oſtendit; cumque in concordiam in religione eſſet propenſiſſi„ mus, edidit, tacito ſuo nomine, judicium de officio pii ac publicae tran„ quillitatis vere amantis viri in hoc religionis diſſidio, quod Jo. Calvinus, „ opinatus a Franciſco Balduino celebri jureconſulto contra Reformatos ſcrip„ tum eſſe, acerbiſſime refutavit. Ei Balduinus in commentario ad leges de „ famoſis libellis & calumniatoribus, Pariſiis 1562. edito, non minori acer„ bitate reſpondit.

„ CHILLINGWORTH (Guilielmus.) Scripſit librum, quo ſingulari acu„ mine, evidentia atque moderatione evicit; Religionem Proteſtantium eſſe „ viam tutam ſalutis. — Ideoque Tillotſonus capere non poterat, cur vir li„ berque tam Chriſtianus in ſuſpicionem Socinianiſmi vel Libertiniſmi venerit. „ J. Lockius optimam eſſe logicam dicere ſolebat, ſuadebatque Lectionem hujus „ libri omnibus, qui artem bene ratiocinandi addiſcere cuperent. — Cheynel „ miniſter popelli illius fanatici, cum morientem ſolari deberet, ſtultiſſimas illi „ quaeſtiones propoſuit, & abſurdiſſimas preces fudit — non poterat ferre, „ quod Chillingworthus ratione bene uteretur, & Chriſtianam caritatem pau„ lo latius quam ad ſuae ſectae homines extenderet.

„ CLARK (Samuel.) Cum his tribus non eſt confundendus, qui adhuc „ vivit, vir ad miraculum doctus & accerrimi ingenii D. Samuel Clark Rector „ ad D. Jacob. & Majeſtati Regiae a ſacris, ſcriptis praeclaris philoſophicis at„ que theologicis, nec non controverſia de Trinitate celeberrimus: aut qui ve„ ſtigia ejus premit Jo. Clark itidem Doctor Theologiae, & Regi a ſacris.

„ CUDWORTH (Radulph.) a Burneto Epiſcopo etiam numeratur in prae„ ſtantibus viris, qui in Anglia Latitudinarii appellantur.

„ CUR-

„ CURCELLAEUS Stephanus. — Marefius cupiebat ei maculam Socinianis-
„ mi inurere, praecipue poftquam Curcellaeus quaternionem differtationum
„ theologicarum, quarum prima agit de vocibus trinitatis, perfonae, hypoftafeos
„ &c. fecunda de peccato originis, tertia de neceffitate cognitionis Chrifti ad
„ falutem, quarta de hominis per fidem & opera Juftificatione, contra Marefium
„ edidiffet, & in prima contendiffet, litem cum Antitrinitariis non effe nifi de
„ vocibus trinitatis, perfonae &c. idque de vocibus, quae in Scriptura non re-
„ periuntur.

„ HALES (Joannes) Theologus Anglus, qui apud cives fuos ob magnas do-
„ tes, mirabilem eruditionem, & fingularem humanitatem femper in fummo
„ pretio fuit — A. 1618. Dudlejo Carltono Legato regis Angliae ad Belgas fuit
„ a Sacris, illumque de ftatu & decretis Synodi Dordracenae, cui intererat, quoti-
„ die fere per literas certiorem fecit; nec de fide & candore ejus hic dubitari
„ poteft, quia tunc & Carltonus & Halefius partes Contraremonftrantium ftu-
„ diofe fectabantur. ---- Fuerunt, qui ipfum Socinianifmi & Libertinifmi fu-
„ fpectum habuerunt [vid. fupra p. 20.] fed injuria, cum illa fufpicio ratione
„ non folum non probari, verum etiam refelli poffit. Occafio falfi hujus rumoris
„ fuit ftudium pacis, quo flagrabat; & quia fummo judicio dogmata principa-
„ lia & neceffaria Chriftianifmi ab accefforiis diftinguebat, quod quidam vacui
„ capitis homines appellant Socinianifmum. ---- Illud certum eft, eum adole-
„ fcentem cum Calvino fenfiffe in dogmate de praedeftinatione & annexis capi-
„ tibus, & in eadem adhuc fuiffe fententia, cum Synodo Dordracenae interes-
„ fet: cum vero Epifcopius locum Jo. III. 16. acerrime adverfus Contraremon-
„ ftantes urfiffet, Calvino (ut ipfe de fe fatetur Halefius) valedixiffe, & Re-
„ monftrantium fententiae acceffiffe, ita tamen ut moderatiffime fe gereret, &
„ omnia ad pacem & caritatem dirigeret. Celebris Epifcopus Pearfonius ita
„ eum, quem multos annos familiariffime noverat, χαρακτηρίζει: J. Hales, in-
„ quit, erat vir naturali acumine & vivido ingenio: diligentia in ftudiis non
„ minori, quam capacitate animi fingulari, qua in omni doctrina tam perfectus
„ evafit, ut pauci eruditi cum illo comparari poffint: judicium acre non minus
„ ipfum commendabat quam aliae dotes, ita ut effet exemplar admirabile acuti
„ ingenii, immenfae fcientiae, & accerrimi judicii: quin etiam, etiamfi ne ele-
„ menta quidem doctrinae noviffet, tot aliis virtutibus ornatus fuit, ut his fo-
„ lis ab omnibus amari & magni fieri meruiffet; tam erat benignus, mitis &
„ modeftus, nemo Naturam doctrinae evangelicae melius ipfo intelligebat; ute-
„ batur quidem libertate de omnibus judicandi, fed fibi, non ut alios judicio
„ fuo fubjectos effe contenderet: & fane, fi ulli licet de rebus ad religionem per-
„ tinentibus judicare, huic viro id concedi debet, qui tamdiu omnia pruden-
„ tiffime confideraverat, quemque nullus affectus pravus de tramite rectae ra-
„ tionis flectere poterat: in vita non folum erat exemplar juftitiae, veritatis &
„ modeftiae, verum etiam tam beneficus, ut omnia fua in alios erogaret, ni-
„ hilque fibi praeter libros fuos refervaret; in nulla re durior erat quam in libris
„ edendis, licet enim undiquaque ad id incitaretur, animus ejus, tam lenis
„ & facilis, adverfus hoc erat obftinatus". Quo fchemate Profeffor Bafilien-
fis fe ipfum exprimere atque defendere voluiffe multis tunc vifus eft.

„ LOCKE (Joannes) ---- Tantus Philofophus cum effet, non tamen erat
„ contemtor aut derifor Religionis; licet variis hypothefibus fuis myfteria fidei
„ profanaffe fuerit accufatus; quod inde ortum eft, quod plerumque cum Ar-
„ minianis fentiebat. Aliquoties ideo fcriptis impetitus, ftudiofe fe defendit.
„ Caeterum omnia figna dedit hominis, qui Deo fervire ferio cuperet.

„ MEDUS (Jofephus) in controverfiis de Praedeftinatione erat moderatiffi-
„ mus: ita tamen ut abfolutam reprobationem non poffet ferre. Caeterum erat
„ vir pius & bonus.

„ MILTON (Johannes) in juventute addictus erat Puritanis, postea vero „ magis favebat Independentibus & Anabaptistis, donec tandem in senectute „ omnes Christianorum coetus desereret, Conventus publicos vitaret, nec do- „ mi suae ullius sectae caeremonias observaret, caeterum tamen omnibus suis fa- „ ctis pietatem coleret.

„ SANDERSON (Robertus) in juventute sequebatur sententiam receptam „ de absoluta praedestinatione & annexis Capitibus, quod prima sermonum e- „ jus editio testatur: postea vero partim propria meditatione partim colloquio „ cum amico suo Hammondo permotus mutavit sententiam, & deflexit aliquate- „ nus ad oppositam, quod multis aliis Theologis Anglis, J. Hale, J. Usserio, D. „ Whitby &c. contigit; unde in sequentibus Editionibus sermonum ejus, quic- „ quid durius in Arminianos dictum erat, emendatum reperitur. Tota historia „ mutatae a Sandersono sententiae narratur in libro Hammondi, cui titulus „ est: Dissertatio pacifica de gratia Dei. Ex qua patet, Sandersonum non „ Twissi solum opinionem simpliciter rejecisse, sed etiam ab opinione recep- „ tiore Sublapsariorum discessisse, unde solebat dicere: Acta Synodalia Dor- „ dracena nullius in posterum usus ipsi esse in Bibliotheca, nisi ut locum vacuum „ oppleant.

„ TILLOTSON (Johannes) ab omnibus magni fiebat, exceptis Jacobitis, „ nec non illis, qui tum moderationem ejus erga dissentientes aegre ferebant, „ tum Arminianismum ejus culpabant.

„ WHICHCOT (Benjamin) magnus Theologus Anglus ---- erat acri judi- „ cio, & profunda meditatione, simul etiam admodum miti, amabili & a- „ moeno ingenio. Pugnabat pro libertate conscientiae, unde a Burneto in „ Latitudinariis numeratur; cum ipsi sorderet Systematica illorum temporum „ Theologiam docendi methodus, hortabatur suos, ut altius & nobilius sa- „ perent, & religionem ut semen divinioris naturae considerarent.

„ WILKINS (Johannes) magni nominis Philosophus, Mathematicus & E- „ piscopus Anglus ---- erat mitis, fortis, pacificus & candidus; si res ipsius ar- „ bitrii fuisset, Ecclesia Episcopalis & Puritanorum dudum coaluissent. In „ Religionis negocio illis accessit, qui Cantabrigiae conveniebant & Latitudi- „ narii vocabantur, i. e. qui rectius sentiebant, quam vulgo fit, & homines „ a studio partium, ab opinionibus sectarum arctis limitibus circumscriptarum, „ a superstitionibus & pertinacia revocabant". Quae omnia, nisi fallor, haud obscure docent, Historicum nostrum Theologos minus orthodoxos, sed moderatos, magis orthodoxis sed litigiosis multum praetulisse, & in illis quam in his numerari maluisse.

Hoc Viro praeceptore atque amico usus sum per annos septendecim; sub ejus praesidio A°. 1713. d. 17. Martii publice defendi Dissertationem Theologicam a me conscriptam *de Variis Lectionibus Novi Testamenti*, qua multis probavi, omnem istam lectionis varietatem non obstare, quo minus Textum integrum, certum, atque authenticum habeamus. Tum Praeses conatibus meis palam applaudere, currenti calcar privatim addere, denique ut in itinere literario, quod anno sequenti facere coepi, quot possem Codices MSS. N. T. Graeci, qui, ut ajebat, nondum satis excussi essent, accurate inspicerem & cum editis conferrem, inculcare non destitit. Quid de me meisque studiis tum senserit, ex sequente Epistola patet:

Reverende Literatissime atque Amicissime D. Cognate.

Non sine magna animi mei laetitia percepi, quam praeclare Iter tuum literarium conficias, quomodoque per singularem Eruditionem tuam & literarum elegantiorum studium in notitiam amoremque virorum clarorum, inprimis Cel. Bentley, cujus exquisita Eruditio jam dudum mihi ex scriptis partim Latinis partim Anglicis perspecta est, perveneris. Macte hoc animo, Praest. Vir, per-

perge in literarum decus succrescere, Patriam ornare, Tibique mansuram comparare gloriam. Jam diu est, quod per pl. Rev. D. Parentem tuum a Te petii &c. &c. *Vale amicissime Wetsteni, & Excellentiss. Iselium reliquosque nostrates meo quaeso nomine saluta.* 14. Jul. 1716. *T. T. Joh. Ludov. Frey.*

Postquam aestate A. 1717. in patriam vocatus rediissem, & A°. 1720. parenti meo p. m. JO. RODOLFO WETSTENIO Pastori Coetus, qui in templo D. Leonhardi colligitur, Collega atque Administer, quem Diaconum vocant, sorte datus fuissem, Auditorem publicum & satis assiduum habui Cl. *Frey* annis undecim: simul etiam domum ejus, ut cognati & vicini, frequenter atque familiariter invisi. Tunc me hortatus est, ut pro more juniorum Ministrorum studiosis Theologiae aliquem Auctorem praelegerem, ipsumque in aliis occupatum hoc onere sublevarem. Reponenti, me nunquam systema Theologiae perlegere potuisse, suasit ut N. T. tractarem, & ita quidem, ut praeteritis iis, quae studiosi ex Sermonibus & Systematibus satis nossent, indicarem, quid scriptores minus vulgares Grotius, Hammondus, Lightfootus, & alii Angli sentirent, & liberam ex variis variorum interpretationibus optionem eligendi & ingenium exercendi discipulis relinquerem. Quin etiam tum mihi studiosum Palatinum, nepotis ejus paedagogum, postea vero Conrectorem gymnasii Manheimensis, tum me illi commendavit. Aliquando cum me non satis expedirem ex multis locis, quae ingenti numero pro Trinitate probanda vulgo afferuntur, & consilium ejus expeterem, fassus est plurima in medium proferri, quae parum ad rem facerent, hanc autem regulam indicavit; ut in examine singulorum locorum omnia tentarem, & primo alias aliorum interpretationes adhiberem, vel etiam ipse excogitarem; si postea deprehenderem, illas non procedere, nec iis quae praecedunt, nec iis quae sequuntur, cohaerere, tunc me in recepta interpretatione tuto acquiescere posse. Commendavit ea occasione S. Clarkii librum continentem doctrinam Scripturae de Trinitate, & laudata ejus evidentia optavit omnes locos Theologicos eadem methodo tractatos habere.

In his omnibus consilium V. Cl. secutus sum, non item in alio casu, cujus obiter hic mentionem faciam. Ediderat avunculus ejus sermonem a se habitum in Jo. VI. 29. ut probaret, fidem salvificam non esse actum hominis, sed Dei exequentis decretem absolutum de salute electorum, mediisque efficacibus ad illam salutem perducentibus. Haec res cum nepotem male haberet, incitavit me, ut istum sermonem, quod esset facillimum, tum scripto edito tum pro suggestu ad populum verba faciens, refellerem; addebat id ad officium meum pertinere, necesse enim esse, ut, ubi error objicitur, etiam veritas demonstretur; alias silentio meo deteriorem fore conditionem veritatis quam erroris. Ego vero me vel parentis mei amico veteri molestiam creare, vel litibus aeternis implicari velle negavi; praesertim cum omnia quae ab utraque parte dici possent, jam olim prolixe & a magnis ingeniis scripta sint: Avunculum ejus ita se gessisse, ut periculum non sit, ne magnum veritas detrimentum inde patiatur; quid concionatores in aliis coetibus praedicent, ad meam curam non pertinere: in nostro coetu talia nunquam audiri, cum nec Pater meus, idemque Coetus Pastor, nec avunculus meus unquam ex professo de iis quaestionibus agant: tertius vero administer, itidem Cl. Frey avunculus, qui olim, cum lectiones ejus Theologicas in Compendium Wollebii studiosus audirem, fervide Contraremonstrantium partes fuisset tuitus, nunc ex colloquiis cum Collega conjunctissimo & cum nepote immutatus & in sermonibus & in notis in S. S. (de quibus supra p. 185. n. XVII.) non obscure Remonstrantium sententiam sequatur. Caeterum cum omnes homines & liberi & libertatis suae conscii nascantur, vix unum ex millibus unquam sua sponte de praedestinatione cogitaturum;

rum; & inde, meo judicio, consequi, non opus esse, ut quis illam opinionem refellat, cum solo silentio deleri possit. Alio vero tempore de eadem quaestione loquens dicebat, se non videre, quid impediat quo minus quis, & privatim & publice, a sententia Synodi Dordracenae discedat; cautius tamen & prudentius facturum, si tacito Arminianorum, Episcopii, Curcellaei, & Limborchii nomine, se cum H. Grotio aut cum praestantissimis Ecclesiae Anglicanae Theologis in hac re sentire profiteatur. Cum A°. 1727. senatus Hymnos festales conquiri atque edi jussisset, & Theologo extraordinario Hymni Pentecostales, ut ajebat, deligendi obtigissent, conquestus est mihi, se molesto negotio implicitum haerere, quod Poetas multa de Spiritu Sancto scribere comperiat, quae in libris sacris non reperiantur.

Plurimus vero nobis sermo fuit *de Variis Novi Testamenti Graeci Lectionibus*, idque non una oblata occasione. Cum enim Agnatus meus, cujus supra mentionem feci p. 177. literis d. 24. Martii 1719. ad me exaratis, rogasset, ut variantes quas haberem Lectiones &c. ipsi sine mora transmitterem, Novo Testamento a se edito, ceu Volumen alterum, jungendas; tandem inter nos convenit, ut distractis intra paucos annos editionis Mastrichtianae exemplaribus operam meam ad novam editionem conferrem. Haec vero consilia non clam a me agitata sunt, sed omnium conscio atque adjutore *J. L. Frey*; ille, quid ipsomet hortante in Gallia, Anglia atque Belgio egissem, noverat; ille litteras, quas super hoc negotio accipiebam, viderat; ille repetitis Colloquiis familiaribus hanc rem mecum in varias partes versaverat; ille inchoatas atque rudes, quas animo conceperam, formas subinde correxerat atque poliverat; est enim, ut verum fatear, Vir eruditione atque ingenio non vulgari. Ille idem, ut hoc unum referam, cum ad examen singularium locorum pervenissemus, rogavit aliquando, utrum locum 1. Jo. V. 7. in ullo unquam Codice Graeco vidissem? respondenti, in nullo, licet anxie ubique quaesivissem, regessit, neque exstare apud Patres, ne quidem apud Cyprianum, si recte inspiciatur, neque in Manuscripto Sancto Gallensi aliisque veteribus codicibus Latinis, neque in Versione, quam haberet, Armena; cumque ego adderem, neque in Versione Coptica, quam nuper ex Anglia accepissem, neque apud Patres Graecos, exclamavit: *Quid est demonstratio in isto genere, si haec non est? Bene nobiscum ageretur, si iisdem argumentis, quibus iste locus interpolatus atque subdititius esse probatur, probari posset, singulas Novi Testamenti editi atque vulgo recepti Lectiones, hac una excepta, genuinas & incorruptas esse: tunc sane multo essemus certiores quam nunc sumus.* Haec κρίσις, a me simpliciter relata, post plures annos elapsos horribilem in modum distorta atque depravata, mihique imperite, si non impie, imputata legitur *Act* p. 305. idque a duobus, quibus officium humanitatis praestiteram, Theologiae studiosis, mihi tunc ignotis; alter tamen eorum D. Gerdesius fuisse dicitur.

Circa annum MDCCXXIV. petiit a me *J. L. Frey*, ut ex densa variantium Lectionum sylva eas excerperem, quae meo judicio vulgatae Editioni paullo speciosius opponi possent, ab ipso accuratius expendendas: feci ut postulaverat, & in illa festinatione, quas tum praecipuas existimabam Varietates, margini N. Testamenti, quo adhuc utor, adscripsi; quibus diligenter perspectis saepius me hortatus est, ut eas, utpote quae haud pauca scitu non indigna, sed viris doctis praecipue Theologis fere ignorata, continerent, in publicum prodire paterer. Cumque excusationem afferrem, quod vererer, ne quis consilium meum male interpretaretur; respondit, moderationem Theologorum Basiliensium mihi notam esse, nihil proin vetare, quo minus libertate, post abrogatam nuper omnium suffragiis Formulam Consensus reddita, uti possim.

Haerebam dubitans, & modo mihi ipse modo aliis diffidens usque ad Annum MDCCXXVIII. quo cum frater meus *Petrus Wetstenius*, ex Gallia Am-

Amstelaedamum venisset, & propositae olim N. T. editionis mentionem fecisset, serio rogarunt adgnati Bibliopolae, ut tum aliquot foliorum specimen tum totius operis Prolegomena componerem, ipsisque quam primum cum eruditis Belgis communicanda mitterem. Annui honestae petitioni, consiliique mei *J. L. Frey*, ut solebam, diligentissime certiorem feci, qui non ex sua solum Bibliotheca Clementem Alexandrinum, cui notulae quaedam avunculi mei magni *J. Rodolfi Wetstenii*, Theologiae Professoris adspersae erant, ut & Basilium Seleuciensem, verum etiam ex Bibliotheca publica Manuscriptos Codices Athanasii, Theodoreti, Theophylacti, Gregorii Nazianzeni & Nysseni eundem in finem libenter suppeditavit. Quibus inspectis, ne quidquam, quod alicui usui esse posset, negligerem, primo editionem Complutensem consului, post Editiones omnes Erasmi, Rob. Stephani & Th. Bezae mihi comparavi, tandem totum Variantium Lectionum exercitum lustravi atque ordinavi; eoque pacto multa, quae antea meos aliorumque oculos fugerant, non sine voluptate haud paullo clarius rectiusque vidi.

Hactenus conspeximus Cl. *Frey* magna moderatione & libertate utentem, contra tyrannidem decertantem, & nomen atque dignitatem Theologi Latitudinarii egregie tuentem. Audi vero miram & miseram hominis catastrophen:

Hei mihi, qualis erit! quantum mutatus ab illo
Hectore!

Nam simul atque intellexit me & sponte mea ac promissis meis hoc negotio ita implicatum irretitumque esse, ut sine jactura aliqua famae atque existimationis pedem inde referre non possem, subito aliam personam induit; ac primo quidem, cum mihi in Bibliotheca publica occurreret, velut in prolusione, praesente Cl. *J. Grynaeo*, objectare coepit, Novam Editionem istam magni constituram, Professorum autem stipendia esse modica. Respondi hanc curam nec me tangere, qui nihil venderem, neque ipsum, qui dives esset: caeterorum vero neminem ad emendum coactum iri. Quaesivit dein, utrum putarem, hanc Editionem ad promovendam gloriam Dei hominumque honestatem & pietatem multum collaturam? Sancte ipsi professus sum, me optimo animo omnia fecisse atque facere, eventum in Dei potestate esse, qui solus hominum mentes flectere possit: quomodo autem accuratior atque emendatior N. T. Graeci editio virtutibus obstet, me non videre. Eo denique prolapsus est, ut sustineret, totam Artem Criticam vanam atque fallacem esse; ea hominibus scrupulos atque dubitationes injici, nulla dari certa criteria, quibus aetas Codicum, unde eorum autoritas pendeat, dignosci possit; Millius verbi caussa, sic pergebat, nostrum Codicem Evangeliorum statuit Alexandrino aetate parem esse, tu vero quatuor aut quinque seculis juniorem, utri ego credam, Doctorine Theologo an tibi? & quis litem istam dirimet? Reposui, esse regulas, quibus adhibitis ad veram Codicum aetatem quam proxime accedere queamus, credendum esse in hac arte illis, qui eam diu exercuerint, caeterum meis me oculis magis fidere, quam omnibus Doctoribus Theologiae contrarium affirmantibus; addidi nostrum codicem a Millio nunquam fuisse inspectum, me vero Alexandrinum atque Basiliensem vidisse, istum habere accentus a prima manu, qui ab illo absint, & figuram litterarum longe esse aliam; quin ad ipsum Codicem provocavi, & discrimen inter utrumque ex specimine Codicis Alexandrini, quod in manibus habebam a Grabio accurate aere descriptum atque editum, ostendi. Cum regereret, litteras utrobique esse similes; respondi sine dubio aliquam similitudinem intercedere, neque aliter fieri posse, nihilominus autem dissimilitudinem manifesto apparere, dummodo quis oculis intentis atque curiosis omnia contempletur, quod si negligat, facile errorem obrepere. Hoc ut probarem, monstravi in Basiliensi Codice accentum circumflexum constanter figura semicirculi, hoc est non duabus lineis sed unica, depictum esse, licet in *Dissertatione de Accenti-*

bus Graecorum (v. ſupra p. 39.) ex eodem codice figura angulari *ſive V inverſi formam ubique referente* deſcriptus ſit. Recte deſcriptus eſt, ajebat *J. L. Frey*, video enim angulum. Cumque ego peterem, ut Cl. Grynaeus, qui utroque noſtrum acutius cerneret, iſtam Controverſiam tanquam arbiter dirimeret, ad Doctorem converſus ſententiam his verbis dixit: Poſſum Excellentiae tuae confirmare, ſi circumflexi iſti Accentus angulum habent, angulum eſſe valde convexum.

Diſceſſi ab iſto colloquio admodum ſollicitus atque perturbatus; conſtitueram enim prius in edendo N. T. conſiliis J. L. Frey uti, nihilque niſi ipſo adjuvante atque approbante agere: quomodo autem nunc mea probarem homini, qui ea quae oculorum certiſſimo teſtimonio conſtabant, nullamque dubitationem habebant, in controverſiam vocaſſet? quid is faceret omnibus iis locis quae apud incautos invidioſe exponi poſſent? Nondum tamen plane deſperabam, quin potius Virum Cl. animi tantum atque exercitii gratia, ut mos ejus eſt, in utramque partem de omnibus diſputare, haec protuliſſe putabam; & ſane, aut omnia me fallunt, aut haec eo tempore ejus mens erat, & manſiſſet, credo, niſi ab adulatoribus, forſan exaggerantibus, quod *Theologi Extraordinarii* Majeſtatem non ſatis comiter coluiſſem, eique auſu temerario aliquando contradixiſſem, in me concitatus irritatusque fuiſſet. Et haec, quantumcunque prima fronte levia atque ludicra videri poſſint, acerbo iſti atque diuturno bello occaſionem cauſſamque praebuerunt. Hae nugae ſeria ducunt

In mala, deriſum ſemel, exceptumque ſiniſtre.

Diſſimulavi ſilentio curam, quae me tunc coquebat & verſabat ſub pectore fixa, verum non diu obſcura ſpe ſuſpenſus haeſi: cum enim octiduo poſt ad eundem locum, ut conſueveram, rediiſſem, & Hexapla Montefalconii in manus ſumſiſſem, ecce iterum Cl. *Frey* ad me accedentem, & quid agerem? nunquid novi haberem? interrogantem. Eodem autem temporis puncto foedum illum atque ridiculum errorem, a Cl. *Iſelio* in Codice Baſilienſi de quo ſupra p. 132. commiſſum, deprehenderam. Quo audito viſoque *J. L. Frey* ſeveritate frontis remiſſa cachinnum ſuſtulit; ex quo de animo ipſius mihi placato conjecturam ſed vanam fallacemque feci. Vix enim dies aliquot praeterierant, cum conſobrinus Iſelii idemque meus, cum faſciculo litterarum Iſelii atque Breitingeri ad aedes meas adveniens, nomine Iſelii graviter conquereretur, quod errorem illum multis ſtudioſis praeſentibus acerbe exagitaſſem, Doctoremque mihi antea amicum in contemtum diſcipulorum adduxiſſem, addita comminatione fore ut me ejus rei poeniteret. Excuſavi factum meum proteſtatus, me nemini niſi Cl. *Frey* eidemque quaerenti quicquam ea de re dixiſſe, neque tamen, ſi quis meos errores publice commiſſos mihi indicaverit, me aegre laturum, quin potius gratias acturum eſſe. Hinc intellexi, non ſolum *J. L. Frey* totum a me abalienatum eſſe, verum etiam, quotquot poſſet, ſuis artibus a me abalienare decreviſſe.

Principio anni MDCCXXIX. inimicitiae *J. L. Frey*, quae prius occultae tectaeque fuerant, in apertum erupere. Tum quoties ego ſacras conciones habebam abeſſe, tum ſiniſtros de me rumores ſpargere, amicis meis, ut ex ipſis cognovi, me ſuſpectum reddere, Bibliopola *Thurniſio* praeſente contra propoſitam N. T. Graeci editionem, de qua ut ajebat in proximis Comitiis Helveticis agendum eſſet, multa dicere coepit: denique, quamvis ipſe novum Ludovicum aureum, quem nunquam reddidit, ea conditione a me accepiſſet, ut mihi MSS. Bibliothecae porro uti liceret, contra fidem datam effecit, ut non ſolum Bibliothecarius, cujus ſingularem humanitatem integrum decennium expertus eram, verum etiam ipſe Senatus Academicus uſum Thucydidis manuſcripti, quem in gratiam Cl. *Dukeri* cum edito me collaturum adgnatis petentibus urgentibusque promiſeram, concedere cunctaretur. Tandem poſt longas ambages variis artibus effecit, ut res per conſobrinum ejus ad Senatum deferretur,

d. 17.

d. 17. Septembris, cui denique d. 14. Decemb. ſcriptum obtulit, quod nunc paucis examinabimus.

Act. p. XVI. *Summa judicii noſtri haec eſt: Laborem illum in N. T. edendo tum levem & non neceſſarium, tum periculoſum eſſe. Quapropter ut ſupprimatur hoc opus, enixe efflagitamus urgemusque. Ex brevi illa Diaconi IV. narratione colligimus, 1. Opus iſtud non ſolis Criticis, aut illis praecipue; ſed omnibus & ſingulis, qui Teſtamento Graeco uti volunt, in uſum communem vulgaremque ſcriptum eſſe.* Unde Cenſor haec ſciat, aut quid iſtis verbis ſibi velit, fateor me ignorare. Schedas meas primum mihi in uſus privatos ſcripſi, poſtea roganti Bibliopolae, ut publice ederet, tradere volui: Lectores mihi optavi doctos & veri amantes, in mea vero poteſtate non fuit impedire, quo minus etiam ab indoctis, malevolis & praejudicio occupatis viderentur. Quodnam in hoc eſt peccatum meum? *Si in gratiam eruditorum laborem illum ſuſcepiſſet, debuiſſet edere Codicem Alex. totum, ſicut eſt ſcriptus, cum omnibus ſuis vitiis, cum omnibus lacunis, ſine ſpiritibus & accentibus, ſine diſtinctione verborum, eadem ſervata litterarum figura; tum demum Criticus artem ſuam in illo exercere, & obſervationes ſuas addere potuiſſet.* Cur V. Cl. hoc conſilium non dedit V. T. editori Tigurino? non poterat autem mihi vitio vertere, quod nova iſta methodus, quae nulli unquam cujuscunque libri veteris editori in mentem venerat aut probata fuerat, nec mihi vel in mentem veniſſet vel probata fuiſſet, niſi ſi prius demonſtraverit, me omnia non meo ſed ſuo arbitratu facere debuiſſe.

2. *Hinc porro intelligimus laborem eſſe minimum leviſſimumque & nullius pretii, qui nullam eruditionem aut ſcientiam requirat, neque magna illa praeconia mereatur. Cognitio Elementorum Linguae Graecae, qua vel rudis diſcipulus, qui vix Novum Teſtamentum legit, imbutus eſt, oculi acuti, & leviſſima applicatio animi ad hoc praeſtandum quemlibet idoneum reddunt. Non niſi acutis oculis & intelligentia Alphabeti Graeci opus eſt, ut quis obſervet variationes MSS. Codicum; utque iſtas Variationes teſtimoniis confirmet, eorum quae ab aliis jam concervata atque collecta ſunt arbitraria deſcriptione minimo labore effici poteſt.* Hoc eſt novum illud atque inauditum crimen, cujus me apud Ampliſſimum ordinem reum fecit V. Cl. Meis *oculis* uſus fui, &, quae videram, aliis narrare volui, ſi per *Theologum Extraordinarium* licuiſſet. Quid vero metuebat? an periculum erat, ne ſincera corrumperem, certaque incerta redderem, aut potius ne myſteria aperirem, & quaedam in clariore, quam vellet, luce collocarem? atqui veritas non odit lucem, & ego omni ſtudio Lectionem certam emendatamque quaerebam. Caeterum non aſſequor cauſſam cur, cum de orthodoxia mea unice ageretur, ignorantiam mihi objiciat, niſi ſi ſolos eruditos & ingenioſos orthodoxos eſſe ſtatuit. Miror denique V. Cl. non praevidiſſe, me ad objecta vetera quorundam Monachorum malevolorum atque ineptorum, quorum verba ſua facere non eſt veritus, eodem imo meliore jure verbis doctiſſimorum hominum, quae ipſe ſuppreſſit, reſponſurum, cauſamque communem facillime tuiturum; *Hieronymi* v. gr. ex Epiſt. *ad Suniam & Fretelam.* „ Quaeritis a me rem *magni operis ac majoris invidiae*, in qua ſcribentis non ingenium ſed *eruditio* comprobetur, ut, dum ipſe cupio de caeteris „ judicare, judicandum me omnibus praebeam, &c". *Eraſmi*, Vid. ſupra p. 97. & in Luc. I. 48. „ Rideat qui volet has *Grammatiſtarum* annotationes, „ modo fateatur, terque quaterque Theologos in his labi. Tolerabile ſi tantum laberentur, niſi lapſui jungerent impudentiam calumniandi. ---- Quanto „ melius ageretur cum Theologia, ſi, qui Theologiam abſolutam profitentur, „ a linguacibus & Grammatiſtis comiter acciperent, quod illi pro ſua qualicunque portione conferunt in medium: & illis viciſſim illa ſublimiora myſteria fra-

„ terne communicarent, hoc majore modestia, quo penitius ingressi sunt in „ ejus philosophiae penetralia, quae dedocet fastum omnem ac supercilium, „ docetque summam tolerantiam erga imbecilles. Denique *Francisci Lucae* „ *Brugensis:* Vid. supra p. 105".

3. *Judicamus porro*, sic pergit Censor meus, *laborem illum non tantum levem, verum etiam non necessarium esse. Ut saepe sermones hominum de illo audiuntur, putaret aliquis, integrum eumque incomparabilem, qui ad hunc usque diem omnes latuerat, thesaurum erui, imo N. T. graecum nunc primum edi: cum tamen nemo ignoret, Testamentum Graecum jam dudum ex Veteribus optimisque Codicibus typis expressum, postea cum vetustissimis MSS. cumque ipso Alex. Codice collatum, tantumque variantium lectionum acervum congestum fuisse, ut ei vix quicquam consideratione dignum addi possit. Codex Alex. jam sexies editus est; extat iste Codex, aut quod idem est, extant Variationes illius ab editis, in Polyglottis Anglicanis, in Oxoniensi, in Millii Wetsteniique aliisque Testamentis. Quodnam igitur mysterium singulare nobis in nova Editione aperitur? Dices: Alex. Lectiones, quae prius marginem occupabant, hic in ipso textu conspicientur. Quam vero utilitatem hoc lectori afferet, annon poterat aeque facile Lectiones Alex. Codicis in margine legere atque in Textu? Sin autem putat, se aliquid novi hic observasse, aut Codicem Alex. hic & ibi accuratius descripsisse, nullo modo opus est, ut lectorem emtione novae editionis N. T. torqueat, poterant enim novae istae observationes sine magnis sumtibus intra paucas pagellas contentae edi. Concludimus, suppressionem istius operis ne minimum quidem damnum studiosis afferre posse.* Ponamus, quod viro Cl. coram Senatu affirmanti facile credo, quosdam de meo proposito bene, forte etiam melius, quam oportebat, sperasse, ideone ipse debebat, ut hoc vitium vitaret, in contrarium currere, me immerentem invidia odioque prosequi, imo publice apud Senatum ecclesiasque vicinas, edito etiam libello, accusare? hoc sane & stultum erat, & Christianum plane dedecebat. Quid ego in MSS. quos evolveram Codicibus reperissem, vel quid editurus, quibusve rationibus edenda essem firmaturus, & eos qui bene de me sentiunt & eos qui male de me sentiunt omnino latebat: temerarium ergo judicium erat vel omnia probare, vel omnia reprobare atque contemnere. *Codicem Alexandrinum*, quem ad nauseam usque ingerit, ego, uti jam dixi, non curo: argumenta vero quae affert commutabilia esse & majori specie ex contraria parte dici posse contendo. *Annon poterant*, inquit, *lectiones Codicis Alex. aeque facile in margine legi ac in Textu?* Repono: *annon poterant aeque facile legi in Textu ac in margine?* Nam si *Variationes Codicis idem sunt quod Codex ipse*, tunc etiam Codex ipse idem est, quod Variationes ejus; quid ergo tantopere in me debacchatur V. Cl.; cum ipsemet fateatur, quod variatio in margine exposita perinde sit acsi in Textu edita fuisset? Alterum argumentum longe est mirabilius: *Codex Alexandrinus jam sexies editus est.* Recte. Poterat ergo sine periculo iterum edi. *Novae in istum Codicem observationes poterant seorsim edi.* Optime. quid inde conficere vult? *Ergo nihil impedit, quo minus Codicis Alexandrini cum novis observationibus editio prohibeatur atque supprimatur.* Cur non potius infert „nihil proin impedire quo- „ minus permittatur". Si enim & Codicem Alex. & novas illas observationes seorsim edere licet, licebit etiam edere Codicem cum additis observationibus: nisi si probaverit, ex re licita, alii itidem licitae juncta, fieri totum illicitum. In transitu observo, quod V. C. eleganter atque emphatice scribit, me *Lectorem emtione novae editionis N. T. torquere atque vexare*, desumtum esse ex Matth. VIII. 29. ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς.

4. *Porro non sine causa hoc opus suspectum, forte etiam periculosum esse, affirmamus. Vult Codicem Alex. ex aliis probatis Codicibus pro suo arbitratu corri-*

corrigere atque supplere: in ipsius igitur potestate situm est, qualem nobis Lectionem formare velit; hic magnum habet campum, omnes suas conjecturas criticas, omnia sua somnia pro vera Apostolorum lectione supponendi. Si quis sibi hanc licentiam permittit, ut ex multis variisque Codicibus pro lubitu vel alternatim verba quaedam seligat, faciet de Textu N. T. quicquid ipsi libitum erit. Nec obstat, quod omnes istae Lectiones in aliquo Codice reperiantur, cum enim Diaconus W. nullum certum Codicem sequatur, facile intelligitur, totam dispositionem ex ipsius unice levitate animique impetu pendere. Quod V. Cl, nova criminatione, FORTE *periculosum* vocat, id *forte* periculosum non est: quod vero addit, me *conjecturas & somnia* venditare velle, manifesta calumnia est; cum disertissime semper sim protestatus, me ex meo ingenio, vel ex mea alteriusve conjectura ne litteram quidem in Textu immutaturum, sed omnia ad fidem Codicum exigenda esse judicare; imo tantum abest ut somniis conjecturisve faveam, ut potius, si verum scire vult, editionem receptam a conjecturis atque somniis juniorum, qui typographiis praefuerunt, Criticorum purgare omni ope annitar. Quod tandem de nimia licentia & periculo inde orituro addit, a *Leo* centies objectum, & ab *Erasmo* centies confutatum est. Res ita se habet. Si ipsa Apostolorum superessent αὐτόγραφα, aut si extaret alicubi unum aliquod accurate expressum ἀπόγραφον, aut editio primum exemplum sine aberratione minima referens, nullus scrupulo aut conjecturae aut licentiae locus relinqueretur: haec editio, vel istud ἀπόγραφον vel illa αὐτόγραφα, religiose sine omni dubitatione praelo essent subjicienda. At vero nobis non contigit esse tam beatis, αὐτόγραφα injuria temporum dudum perierunt: ἀπόγραφα non sunt inter se similia; ipsae editiones typis expressae admodum variant, praeter editionem Cardinalis *Ximenii*, *Ariae Montani*, *Aldi* & *Colinaei*, habemus *Erasmi* editiones quinque, *Bezae* quatuor, & *Stephani* tres, hoc est minimum sedecim diversas atque discrepantes editiones. Non quaeritur, utra utri praeferenda sit, fateor enim editionem posteriorem priori, ut plurimum, meliorem esse. Sed quaeritur, quam editionem vel quem codicem omnibus aliis rejectis simpliciter sequi teneamur? Si certum habet v. Cl. edat nomen Codicis vel editionis, sententiam suam idoneis rationibus adstruat, & magnam non a me solum verum ab universa Ecclesia inibit gratiam. Sin autem non habet certum, dicat ipse quid facto opus sit? an forte ducta unam aliquam editionem vel unum Codicem seligemus? an tunc valebit non temeritas & casus sed consilium & ratio? vel an judicem alium novit falli nescium, qui hanc litem aut olim diremit aut propediem expediet, & ita quidem ut ejus judicio nos submittere debeamus? vel denique an de hac re, uti de omnibus aliis religionis capitibus, quilibet, ut potest, judicare debet? Ita videtur sentire ipse Censor, quando liberaliter concedit: *Textum Erasmi, Stephanorum &c. maximam sui partem hactenus vulgo receptum esse, non quod omnes ipsorum Lectiones necessariae, atque nulla excepta optimae sint; neque enim diffitemur, posse adhuc ad emendandum atque illustrandum Graecum N. T. textum aliquid adjici: quo facto tamen doctrinae nostrae, quod ad summam rei attinet, nihil decederet.* Haec si serio scribit, cur tantopere indignatur, me illam *emendationem* proponere? an Lectio mendosa mordicus semper erit retinenda? vel an alium novit, qui plus temporis in isto studio posuerit, atque ego posui, aut qui plures Codices ipse inspexerit, adeoque plures & fide digniores verae Lectionis testes collegerit?

Caeterum ut omne istud *periculum* sive verum sive imaginarium effugiamus, Editionem receptam non solum retinere & κατὰ πόδα sequi, verum etiam, cum hactenus nonnisi in octavo & minori forma typis expressa haberetur, multo jam magnificentius, quam unquam antea factum erat, Lectoris oculis subjicere decrevi.

5. *Prae-*

5. *Praecipua autem de N. hoc T. querela est, illud redolere Socinianismum.* Haec accusatio, si judicio Theologi & Historici Latitudinarii stamus, non certe olet lucernam, sed forum potius piscarium, aut si quid deterius olet; quis unquam audivit aut Novum Testamentum, aut Codices Graecos, diu ante scriptos, quam Socinus natus esset, aut Patres Graecos, aut Ecclesiam Latinam, Coptam, Syriacam, a quibus Versiones N. T. habemus, Socinianismum redolere? aut qua fronte Censor Socinianismi suspicionem in me jacere potuit, quem sciebat nullum unquam Socini aut Socinianorum scriptum legisse, Theologiam ex patribus Graecis didicisse, &, quo longius absum ab haeresi Sabelliana & Synesiana, quam multi alii, qui praecipue in orthodoxis haberi volunt, eo etiam longius a Socini opinionibus recedere? Quid quod ipse Censor hanc suspicionem tollit: CERTISSIME *persuasi sumus*, ait *Act.* p. XX., *Lectiones singulares Codicis Alexandrini, imo omnes omnium Codicum varietates, ne quidem orthodoxam doctrinam, quam contra hostes verae Deitatis atque Sacrificii Christi defendimus, evertere, nedum ut universam religionem Christianam destruant.* Quae si vera sunt, ut sunt verissima, verum etiam erit, nihil reperiri quod *Socinianismum redoleat:* nisi si dicatur, Orthodoxam doctrinam & Socinianismum ἀσύςατα non esse, sed bene convenire & in una sede morari posse.

Quod autem addit: *loca quaedam Divinitatem Christi confirmantia a me tolli*, ambigue dicitur. Qui verba quaedam ex quocunque Autoris veteris scripto tollit, tollendaque censet, eo ipso declarat, se ea non pro genuinis ipsius autoris verbis habere, sed pro suppositítiis, quibus proin ceu nullam autoritatem habentibus nihil confirmari possit. Verba, quae secundum meam opinionem aliquid confirmant, mihi genuina sunt, & non tollenda: quae autem secundum meam sententiam ut non genuina tollenda sunt, nihil confirmant. Ergo qui hoc sensu loca confirmantia tolleret, sibi ipsi aperte repugnaret, eademque verba simul pro genuinis & pro suppositítiis haberet, vide Proleg. prior. p. 190. Porro qui tollenda tollit, non magis culpandus est, quam qui relinquenda relinquit: qui vero vel relinquenda tollit, vel tollenda relinquit, peccat: quique sciens & prudens malo animo peccat, excusationem non habet. Posset v. gr. fieri, ut quis verba, quae ipsemet suppositítia esse judicaret, relinqueret, iisque pia fraude admissa ad confirmandam Christi divinitatem uteretur: posset etiam e contrario fieri, ut quis verba, quae ipse genuina esse existimaret, impia fraude tolleret, atque orthoxis, quantum in ipso esset, argumentum divinitatis Christi eriperet. Verum, qui talia audent, idoneis testibus convincendi, non suspicionibus onerandi sunt. Imo si suspicionibus locus conceditur, potius suspicio cadet in illum priorem, cui fraus est utilis atque honorifica, quam in posteriorem, cui non potest non esse noxia. Videat ergo V. Cl. quomodo suspicionem illam a se dimoveat, quam habuit Erasmus, cum scriberet: *plura nunc velut oracula publice docentur in Scholis; cum privatim fateantur, se diversum sentire.* Ad me enim quod attinet, non existimo quenquam eo impudentiae progressurum, ut serio affirmet, me loca, quae ipsemet pro genuinis haberem, tollere decrevisse.

Affert deinde *quinque voces, imo nonnisi quinque aut sex literas*, ex quinque *Actorum atque Epistolarum* locis, & conqueritur, me illas aliter legendo orthodoxis quinque argumenta, quibus Divinitatem Christi probare solent, eripere voluisse. Observa quorsum evadant immensi illi clamores. Ex *quatuor Evangeliis*, quae principales sunt N. T. partes, nihil afferre potuit: ex Epistolis non nisi quinque locis allatis confidenter sed falso affirmat me deserta lectione recepta Codicem Alexandrinum sequi, quem tamen, excepto loco unico, ubi Alexandrinus cum Codicibus tantum non omnibus contra lectionem receptam stat, nec nunc nec eo tempore, quo ista scribebat, sequi volui. Si serio credidit, me Codicem Alexandrinum exprimere velle, cur non etiam di-

dixit, me novum a nemine adhuc prolatum pro Divinitate Chriſti argumentum producturum ex eodem codice, & Jo. XIX. 40. lecturum; ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα ΤΟΥ ΘΕΟΥ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν; A loci celebris 1. *Tim.* III. 16. lectione recepta diſcedit tota Eccleſia Latina, quae tantum abeſt ut Socinianiſmum redoleat, ut potius & Socinianos libros & autores librorum comburat: porro in plerisqus iſtis locis a Lectione recepta etiam abit H. Grotius, nec tamen Vir Cl. ejus opera Socinianismum redolere clamavit, nec ut illa ſupprimerentur enixe petiit, quin potius ut Baſileae nova illorum editio a Facultate Theologica permitteretur, ut a Tygopraphis Thurneiſiis curaretur, & ut operis typographicis praeeſſet Vir Cl. Jo. Grynaeus, ſua praecipue autoritate effecit, idque eodem ipſo tempore, quo mihi fictum iſtud crimen imputavit. Poſt haec ſequitur argumentum ſupra p. 20. expoſitum, quo ſe inprimis jactavit, & tum ignorantiam meam tum propenſionem ad Socinianiſmum invicte demonſtraſſe putavit Vir Cl. Antequam ex hoc loco diſcedam, afferam judicium *Remigii* & Eccleſiae Lugdunenſis, judicio V. Cl. oppoſitum: *Legamus ergo pacifice, & quantum Dominus donat legamus Dogmata Eccleſiaſticorum virorum, nec pro aliis Doctoribus adverſus alios litigemus, quia & ipſi inter ſe pacifici unusquisque in ſuo ſenſu abundaverunt; alius quidem ſic, alius vero ſic; exſpectantes fideliter & humiliter, quod Apoſtolus promiſit dicens: Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque Deus vobis revelabit. Nam qui non tranquille & pacifice moderatur, quod ſentit, ſed ſtatim paratus eſt ad contentiones, diſſenſiones & ſcandala, etiamſi non habeat haereticum ſenſum, certiſſime habet haereticum animum.*

Cum paulo poſt Prolegomenorum meorum exemplaria edita fuiſſent Baſileam allata, Theologus tamen extraordinarius cum figmento ſuo pugnare, ex XII. prioribus Matthaei capitibus de toto opere conjecturam facere, & ſuſpicionibus pravis indulgere, quam manum cominus conſerere & aperte agere maluit. Ut ergo animum relaxaret, & in re ſeria facete luderet, novam accuſationem apud Senatum inſtituit A°. 1730. menſe Martio. „Multas, inquit *Act.* p. 49., affert Lectiones
„ novas, neque tamen exiſtimandum eſt, totum N. T. per illas mutari. Duplicis
„ ſunt generis varietates, aliae nullius, aliae paulo majoris momenti. Varietates
„ prioris generis conſtituunt partem longe maximam, ita ut nihil fere aliud occur-
„ rat, & ex quinquaginta varietatibus minimum quadraginta novem ſint hujus
„ generis. Cum dicimus, nullius eſſe momenti, intelligimus iis non tantum
„ nihil in religione, ſed etiam nihil in ſenſu verborum mutari, imo nec in Lin-
„ gua Graeca quicquam emendari, plerumque ſunt merae minutiae grammatica-
„ les, tam exigui momenti, ut Studioſum ſenſu communi praeditum puderet,
„ illas obſervare, imo contumeliam ſibi fieri judicaret, ſi talis labor illi expro-
„ braretur, v. gr. legendum eſſe *Solomona*, non *Solomonta*; *Maria*, non *Ma-*
„ *riam*; *David*, non *Dabid*; ἐστὶν, non ἐστὶ; *Nazareth*, non *Nazaret*;
„ *Rex Herodes*, non *Herodes Rex*; *Moyſes*, non *Moſes*, & ſexcentae ejus-
„ modi nugae, quae magna pompa in theatrum producuntur, modo 50. modo
„ 60. Codicibus Manuſcriptis, Verſione Syriaca, Coptica, Arabica, autoritate
„ Origenis, Hieronymi, Cyrilli, Auguſtini confirmatae, *quae tamen citatio-*
„ *nes plerumque ex Millio, Whitbyo & ſimilibus Collectoribus ſunt petitae,*
„ *ubi autores iſti operae pretium judicarunt, ut talium minutiarum mentio-*
„ *nem facerent*; tanquam ſi non de inepta & inſulſa orthographia, verum de
„ totius religionis fundamentis ageretur. Miſer iſte luſus in literulis Graecis
„ Germanice non bene poteſt exprimi, ſi quis tamen e. gr. in primum comma
„ Bibliorum Germanicorum haec annotaret: &c. &c. Si quis, inquam, ſcrip-
„ torem ſacrum Germanice cum talibus Gloſſis ederet, annon nobile Chriſtia-
„ nae religioni eſſet praeſtiturus officium, pro labore ſingulari omnes valde ſibi
„ de-

„ devincturus? Talis est ubique fere labor W. in editione N. sui T., hoc est
„ illud opus, in quod multa nummorum millia erogavit, & oculos hebetavit:
„ Hoc est illud opus, ab ipso in Apologia laudatum, utile & necessarium, ad
„ veritatem eruendam, & calumnias atque controversias tollendas. Non in-
„ videmus ipsi gaudium illud solidum, & voluptatem, quam ex hujusmodi cu-
„ pediis grammaticis capit; mallemus tamen, ut oblectationem suam, siquidem
„ in munere sacro tantum ipsi otii supererat, non in Sancto Dei verbo, sed in
„ fabulis Æsopi, aut similis scriptoris quaesivisset. Sed reperiuntur etiam in
„ proposita editione N. T. licet si cum prioribus comparentur paucissimae ali-
„ quanto majoris momenti varietates; hujus generis paucissimae in quatuor
„ foliis nobis exhibitis occurrunt; *facile tamen conjicimus, immodicam illum*
„ *licentiam sibi permissurum* & majorem, quam qua editores praecedentes
„ etiam audacissimi sunt usi. Doxologiam Orationis Dominicae omittit, &c.
„ Nulla ergo ratio est, cur a priori nostro consilio recedamus: contra si tunc
„ rationibus idoneis moti petiimus, ut editio supprimeretur, viso isto speci-
„ mine novis rationibus in ea sententia confirmamur, cum fere totus illius la-
„ bor in variis, inutilibus & puerilibus *minutiis Grammaticis, & si quid vili-*
„ *us istis*, consistat". Eadem repetuntur *Act.* p. 230.

Hoc scilicet appellat *in timore Domini* Novum meum Testamentum examinare, & *non suam sed Dei causam agere.* Sed ponamus tantisper, rem ita se habere, uti dicit, quaero cujus criminis me apud Senatum accuset? cui nocuit hic labor meus? & contra quam legem civitatis peccavi? Videat autem Cl. Censor, annon ipse manifesto in publica commoda peccaverit, dum longo aliquot mille foliorum sermone (nam reliquae omnes lites ex ista de N. T. controversia proseminatae sunt) tempora Senatus, ad quem istius rei cognitio omnino non spectabat, fuit moratus? Bene tamen est, quod fateri cogitur & Millium & Whitbyum eadem fecisse quae ego facio. Et revera velit, nolit, aliter haec sacra non constant. Idem fecerunt ante me Erasmus & Stephanus, postea etiam Bengelius & Breitingerus. Idem fecerunt & Grammatici, atque Scholiastae veteres, & quotquot autores Classicos Graecos Latinosque ediderunt: quodnam ergo hic est singulare peccatum meum? Sit meus labor non valde utilis, an utilior honestior & laudabilior est opera quam Vir Cl. posuit in me accusando atque deridendo? id credam, si probaverit aut ληστεύειν esse melius quam κιθαρῳδεῖν, aut litem, quam mihi intentavit publice, fuisse, ut verbis Hieronymi utar, *aedificatorium Ecclesiae jurgium.* Si quis de accentibus punctisque masorethicis operose ageret, nosque doceret, Hebraeos legere *Mosche* pro *Mose*, *Iiob*, pro *Jobo*, & *Irmejahu* pro *Jeremia*, hae *cupediae Judaicae* nostro Theologo Hebraizanti placerent, hanc occupationem in Lingua Sancta sanctam pronunciaret, his tanquam altioris originis apicibus oculum divinum invigilasse & haec animadvertenda esse diceret: quae vero in N. T. ejus generis reperiuntur, tanquam minutias, & negligi posse & negligi debere. Nec tamen plane nullam has minutias utilitatem habere existimo, nam per nimiam istam diligentiam (si nimia esse potest) Lector redditur certior, codices accurate collatos & nihil alicujus momenti omissum fuisse; porro ex variante verborum ordine & scriptione indagari potest origo alicujus codicis, quo argumento supra aliquoties usus sum, ut probarem Codices quosdam ad Versionem Latinam fuisse immutatos; observatio autem de literis C & N, vocibus & verbis quibusdam in fine addi solitis, etiam ubi vox sequens a consonante incipit, licet editori N. T. non conducat, potest tamen Critico occasionem forte praebere, locum aliquem alterius autoris emendandi, & has literas, vel earum similes O, Є, H, Π, cum initio vocis sequentis jungendi, eo fere modo, quo locus *Manethonis* l. IV. 397.

Ναυσιβάτας φαίνει καὶ ἐν ὕδασιν ἥκτορας ἄνδρας.

a Ce-

a Celeberrimo Viro *T. Hemſterhuſio* nuper feliciſſime emendatus eſt,

Ναυσιβάτας φαίνει καὶ ἐν ὕδασι νήκτορας ἄνδρας.

Denique ſciendum eſt, me ad codices conferendos non cum trutina in manu acceſſiſſe, ſed omnia cum pulviſculo corraſiſſe, nec tam in opere exſtruendo, quam in materia colligenda occupatum fuiſſe: quid jam ex iſta ſilva in publico proponerem? an delectum facerem, & abjectis reliquis ea tantum, quae alicujus momenti eſſe judicarem, ederem? At ſi vera ſunt, quae Vir Cl. ſcripſit, ſi omnis iſte labor ſterilis & futilis eſt, & omne, quod illi impenditur, tempus perditur, quo jure me in idem ergaſtulum denuo vult mittere ad opus, quod non unius hominis eſt? ne jam dicam, tunc illi ſemper paratam fore aliam, quam toties jam repetiit, accuſationem: hoc modo totam rem mei fore arbitrii, multa nullius momenti me exponere, ſuſpicionem proin eſſe, me non pauca majoris momenti in quiſquiliis reliquiſſe & publico invidiſſe? Simpliciſſimum ergo eſt, omnia edere, & totam meſſem, frumenta cum zizaniis, oculis eruditi lectoris ſubjicere. Licet autem impedire non poſſim, quo minus otioſus & malignus ſpectator haec omnia rideat & in ludum jocumque vertat, cordatis tamen viris illum ſe non probaturum confido, praeſertim cum nullo unquam documento oſtenderit, ſe codices Graecos MSS. vel legiſſe vel legere poſſe. Πολλὰ μωμεῖσθαι ῥᾷόν ἐστιν ἢ μιμεῖσθαι. (Vide etiam ſupra p. 65.).

Cum autem videret, iſta criſi ſua, de qua toto hoc labente anno, per clientes & ancillas etiam, in omnibus foris & circulis rumores ſparſerat, neminem valde percelli, quin contra à ſimplicioribus judicari, eſſe vitiligationem grammaticam, prudentioribus etiam indignantibus, quod ſimul & eodem tempore perſonas diverſiſſimas, tum ſeveri inquiſitoris, periculum Eccleſiae ab editione Novi Teſtamenti Graeci imminens lamentabili & terrifica voce exponentis, tum, qua ſibi magis placebat, ludionis atque deriſoris, omnia in jocum vertentis, induiſſet, alia via rem aggreſſus eſt. Cum ſciret, me ante complures annos repetitis vicibus N. T. ſtudioſis circiter ſexaginta praelegiſſe, & intelligeret, quoſdam pauciſſima hinc inde, quae non dictaveram, ſed ex tempore effuderam, partim domi meae partim in ſua reverſos, tum calamo & atramento tum ſtylo plumbeo, aut in chartis notaſſe, aut margini N. T. ſui adſcripſiſſe, novus iſte Diocletianus invitos, ademtionem ſtipendii & ignominiam illis comminatus, & tergiverſantibus convicia ingerens, *Novum Teſtamentum tradere* coegit, quin etiam de mea in tradendo cunctatione acerbe conqueſtus eſt *Act.* p. 244. „ Non ſine dolore fateri, inquit, „ cogimur; cum inprimis plena *Traditione Novi ſui Teſtamenti* & ſe & ſuos „ ſimul tranquillare potuiſſet, ipſum, ſi non niſi cauſas inferiores reſpiciamus, „ unice idque ſtudio cauſam ſuam perdidiſſe: licet revera aliquid altius hic con- „ ſpiciatur & digitus Dei appareat p. 245. per *Traditionem* illam laboris ſui in „ N. T. cum contemtione & irriſione noſtra negatam totius negotii concluſio- „ nem conſulto moratus eſt.

Hic ſe inveniſſe non quod pueri in faba clamavit. Sed ne jam dicam, ſapientiſſima atque aequiſſima lege (qua etiam inſignes Theologi Helvetii *J. A. Turrettinus* & *J. Frid. Oſtervaldius* uſi ſunt) in Belgio ſtatutum eſſe, dictata ſtudioſorum Praeceptoribus imputari non debere; obſervo in prima accuſatione non niſi *unicum* teſtem *Act.* p. 451., aut ſummum duos, ſed non de eadem re teſtantes, productos fuiſſe, quod praecepto Apoſtoli 1. Tim. v. 19. manifeſto repugnat; eoque magis, quia ille *unus* ipſe faſſus eſt, cum aliquando ſchedam ſuam in auditorio reliquiſſet, a me poſtridie reddita ſcheda multis praeſentibus admonitum fuiſſe, ut attente audiret potius quam ſcriberet, ex ſcripto enim apparere, illum mentem meam omnino non percepiſſe *Act.* p. 28. Illius notae ex univerſo Novo Teſtamento productae ſunt circiter viginti quinque, pleraeque unius aut duorum, longiſſima undecim verſuum: *alter*, cujus quinque vel ſex notae exhibentur, ita impedito ſtylo ſcriptae, ut vix intelligi poſſit, erat puer

trium idearum, quem, cum per plures postea annos Theologiae dedisset operam, ipsi Theologi & Pastores ad literas & Ministerium S. non esse aptum pronunciarunt. Hi tamen idonei visi sunt Theologo extraordinario, in quibus meo periculo luderet. In secunda accusatione produxit notata quaedam aliorum quatuor studiosorum, in quibus, quod anxie quaesiverat, reperit, & in lectione & in interpretatione paucorum locorum me a recepta opinione discessisse. Sed ne sic quidem efficere potuit, ut accusatio prima culpa careat: qui enim primo accusat, & post menses demum argumenta, quibus accusationem probet atque fulciat, conquirit, saltem cum accusare inciperet, calumniator fuit, & suspicionem praebet sophistae, cujus argumenta non temere credi, sed accurate examinari debent.

Dicam apertius. Multae sunt opiniones, lectiones atque interpretationes, vulgo Theologorum & majori quidem Ministrorum parti probatae, sed nulla tamen lege in tota Ecclesia Reformata sancitae, neque ab omnibus semper receptae: quin ab his saepe recedunt magni nominis Theologi, & clarissimi interpretes, nunquam ideo damnati, & semper non solum tolerati sed in pretio habiti & laudati. Cum his passim contra illos me fecisse & facere ingenue fateor. Nec mirum, cum non ex systematibus aut Theologia scholastica, sed ex assidua lectione tum Scripturae sacrae, tum Patrum Graecorum, tum praestantissimorum Criticorum sapere didicissem

Nullius addictus jurare in verba magistri.

Licet autem nulla lege vetitum sit vel novam alicujus loci interpretationem in medium proferre, vel veterem, in qua Theologi quidam argumentum ad aliquod dogma probandum sibi invenisse visi sunt, rejicere; consideratis tamen accuratius locis, quae ex notatis discipulorum meorum excerpta erant, deprehendi, si unicum excipias, omnia reliqua ex autoribus probatissimis petita esse; ex *Erasmo*, *Beza*, *Grotio*, *Sandersono*, *Hammondo*, *Blakhal*, *Lockio*, *Hoadleyo*, *Stresone*, *Bos*, *Infantio*, *Battierio* & *Gernlero*, *&c.*, quod me demonstraturum esse cuicunque vellet promisi, & partim praestiti in colloquiis multarum horarum coram Delegatis e Senatu cum accusatore meo d. 24. & 28. Aprilis 1733. habitis, partim praestiturus eram, nisi vir Cl. causae suae metuens collationem, saepissime iteratis Amplissimi Ordinis Decretis frustra jussam, subterfugisset. Scilicet ejus, quem sibi debellandum sumsit, congressum sollicite vitare, & triumphum canere, refutationes ineptas & impias interpretationum a nemine unquam prolatarum mihi adscribere, quam autores, quibus me usum esse noverat, & quibus & ipse usus fuerat, consulere, atque ex illis abrupta discipulorum meorum notata explicare maluit. Et quod omnium pessimum est, ut se genuinum Calvini discipulum esse simularet, & a se ipso & ab omni moderatione quam longissime recederet, eos qui nullum dissensum ferre poterant, & dissentientes *B. Bekkerum*, *G. Whistonum*, *J. Peirce* & *Th. Emlynum* indignis modis, si vera sunt, quae narrat p. 252., vexaverant, laudavit; ex Epistola G. Wakii Archiepiscopi, ut Senatum incenderet, protulit haec verba *Act.* p. 278.: „contra Arianos & Soci-
„ nianos eadem provisio: *etiam legibus nostris municipalibus contra omnem hujus-*
„ *modi blasphemiam severissimis poenis cavetur*"; & alio Libello Magistratui exhibito non veritus est scribere p. 447.: „ Quod vero ad poenam, quam meruit,
„ attinet, &c., relinquimus Pietati Amplissimi ordinis, ea spe freti eum, ut Magi-
„ stratum Christianum decet, studio & amore Christi ejusque doctrinae arsu-
„ rum". Longe rectius sentiente J. A. Turrettino in Histor. Eccles. „ Quae
„ quidem Haereticidii specimina haud alia melius ratione excusari videntur,
„ quam si dicatur cum viris gravissimis, & Orthodoxiae addictissimis, *reliquias*
„ *Papatus* fuisse".

Augiae stabulum citius & minori molestia purgarem, quam vitilitigatoris infinitas & centies repetitas objectiones, vel suspiciones potius & declamationes, affectibus unice concitandis & tenebris offundendis aptas, diluerem. Non pos-

sum

ſum tamen quin hic interponam judicium Viri Celeberrimi, qui tunc Logicam docebat, & ſaepe mihi fatebatur, „ſe in actionibus Theologorum, in me editis, „ non ſolum omnium in *Arte cogitandi* recenſitorum Sophiſmatum multa e- „ xempla reperiſſe, verum etiam alia non pauciora, quae hactenus a Logicis re- „ cenſita & obſervata non fuiſſent". Et haec Sophiſmata profecta ſunt ab eo, qui paulo ante Logicam i. e. bene ratiocinandi artem ex *Chillingwortho* addiſcendam eſſe ſuaſerat, vid. ſupra p. 188. Unum tamen accuſationis caput hic ſilentio praeterire non debeo, quo vir Cl. ſe magnificentiſſime jactavit. Ex variis indiciis atque notatis ſtudioſorum deprehendit, me loca quaedam quibus Theologi pro Divinitate Servatoris probanda utuntur, cum cura examinaſſe, & interdum aliam Lectionem aut interpretationem vel attuliſſe vel praetuliſſe, quaedam etiam ad illa obſervaſſe, quae vulgo ea occaſione dici non ſolent. Id verum eſſe fateor: feci autem conſilio ipſius V. Cl. mihi dato, de quo p. 191. Habui praetera aliam rationem peculiarem, quam nunc, cogente importunitate hominis, aperte dicam. Obſervaveram, multos & perſonas SS. Trinitatis & naturas Servatoris confundere atque permutare. Avunculus Cl. Frey, in Sermonibus Catecheticis, quaeſtione propoſita: cur filius Dei a patre, non vero pater a filio in mundum miſſus ſit? haec habet p. 432. „Multo minus Pater debebat homo fieri; eſt enim perſona „ prima, cujus eſt mittere, non mitti: alioqui fuiſſet & *Creator* Domini noſtri „ Jeſu Chriſti, ſcilicet ratione *naturae divinae* ejus, & tamen miſſus a Filio: „ quod cum perſonali ὑπεροχῇ Patris non conſiſtit". Addit nepos *Act.* p. 402. „ Omnibus notum eſt, D. Paſtorem ab opinionibus & formulis Arianorum „ ſemper longe fuiſſe remotum"; & in Lexico Hiſtorico ipſum appellat *Theologum eximium.* Hunc Sermonem ſero mihi indicavit agnatus meus SAMUEL WETSTENIUS verbi divini dum viveret, Miniſter.

Alterum Cl. Frey avunculum audivi pro ſuggeſtu verba facientem de loco 1. Cor. VIII. 6. *nobis unus eſt Deus pater*, in explicatione tum primi Articuli in Symbolo Apoſtolico, tum praecepti primi in Decalogo (A°. 1722. d. 30. Aug. & 6. Dec., ſi bene memini): „Proprie loquendo tres ſunt Deus pater. Prima „ perſona eſt Deus pater omnipotens: hoc probatione non eget, & diſerte in „ Textu dicitur. Secunda perſona, Dominus noſter Jeſus-Chriſtus, eſt etiam „ Deus pater omnipotens: nam & Deus eſt *Jo.* I. 1. & omnia per ipſum facta „ ſunt *Jo.* I. 3. Tertia perſona, Spiritus Sanctus, eſt etiam Deus pater omnipo- „ tens: nam & incubavit aquis in prima Creatione, *Gen.* I. 2. & regeneratio, „ quae eſt ſecunda Creatio, ipſi paſſim adſcribitur". Cumque multi his offenderentur, rogavi Cl. Frey, curaret ne talia in coetu amplius audirentur. Reſpondit, hoc in ſua poteſtate non eſſe: caeterum in Cathedra Theologica accuratius de his loquendum eſſe; ſed ſi quis concionatoribus eandem legem ſcribere vellet, multo maximam eorum partem ad perpetuum ſilentium redactum iri.

Alius Paſtor cum articulum Symboli Apoſtolici octavum tractaret, Textum praelegit Jo. IV. 24. ut probaret: Spiritum Sanctum eſſe Deum.

Cum A°. 1722. Dec. 5. facinoroſus ad locum ſupplicii extra Urbem duobus Miniſtris de more comitantibus eſſet ducendus, alter eorum tum Paſtor Huninganus, qui verba precantia praeibat, modo Patrem, modo Filium, modo Spiritum S. invocabat, ſed ita ut in fine perpetuo aberraret, & a *Patre* incipiens deſineret in formula: *exaudi per paſſionem, per vulnera & mortem tuam*; a *filio* vero & *ſpiritu ſancto* exorſus clauſulam adderet: *exaudi per filium tuum unigenitum Jeſum Chriſtum*; Poſtea a me admonitus, errorem agnovit, mihique egit gratias. Eundem tamen errorem erraviſſe alios non in precibus extemporaneis, ſed in meditatis & ſtudio ſcriptis, & in templo, audiente maxima multitudine, recitatis, die Nativitatis domini, tota hebdomade, quae Paſchatis feſtum praecedit, & feſto Paſchatis atque Pentecoſtis, quo tempore preces non ut alias ex Liturgia praelegi, ſed a ſingulis miniſtris concipi ſolent, quotannis & frequentiſſime deprehendi.

Hoc etiam tempore Ministri juniores, praesertim qui ex schola *Iselii* (cujus preces ab ipso editas supra p. 138. descripsi) prodierant, formulas Liturgiae nostrae immutare coeperunt, ita ut initio precum praefarentur: „ Gratia Domini nostri „ Jesu Christi, Dilectio Dei *patris*, & communio *Dei* Spiritus sancti sit *maneat-* „ *que* vobiscum omnibus, Amen"; (Ubi tamen saepe miratus sum, cur non etiam ex formula Ecclesiae Graecae adderent: Gratia *Domini Deique nostri* Jesu Christi) ut Articulum octavum Symboli Apostolici efferrent auctius: Credo in *Deum* Spiritum Sanctum; & ut Baptismum administrantes dicerent: Baptizo te in nomine *Dei* Patris, *Dei* filii, & *Dei* spiritus Sancti, utque & Symbolum & Baptismi institutionem ita immutatam catechumenos docerent; de qua re conquestus sum etiam in priore Prolegomenorum editione p. 192.

Haec omnia mirifice placebant fanaticorum hominum nuper apud nos exortorum generi; quibus *credibile erat, quidquid ineptum est*, ut Tertulliani verbis iterum utar. Hi novum & antea inauditum amorem erga Dominum Jesum in ore perpetuo habebant, Jesumque ex animo non amari nisi ab illis, qui id suis verbis paradoxis & amatoriis exprimerent, contendebant; his formula quaelibet loquendi, quo erat insolentior & absurdior, eo etiam erat gratior. Hi denique ut novum amorem erga Dominum Jesum non novis tantum verbis sed etiam novis factis testarentur, si penes ipsos fuisset, omnes, quotquot de Christo non nisi cum Scriptura & ex formulis receptis loquebantur, aut, ut haereticos, occidissent, aut ecclesia & urbe ejecissent.

Fanaticos homines, qui sunt insanabiles, non curo: at vehementer dolui, etiam Ministros verbi divini hoc furore corripi, & *cum velint esse legis doctores, nescire quid dicant, neque de quibus affirment*: aut potius, ut populo placerent, & Ministros alios suspectos redderent, sibi vero viam ad munera Ecclesiastica sternerent, ita simulare. De hac re saepe & serio cum Cl. Frey egi, eumque enixis precibus per Deum immortalem obtestatus sum, ut ad Conventum nostrum veniret, & sua autoritate atque prudentia, ne quid porro innovaretur, suaderet. Respondit: Consilia Conventus esse lenta, & recta monentem plerumque nihil aliud efficere, nisi ut sibi invidiam & suspicionem conflet.

Paulo post valde celebrabatur Hymnus Poetae Germani, unctionem spiritualem, ut ajebant, redolens; in quo canitur, easdem, quae hominem crearunt, & in quibus Zion descripta est *Esai.* XLIX. 16., manus clavis ferreis confixas, & cruci affixas fuisse.

O Jesu Christe / Gottes Sohn / du Schöpfer aller dinge /
Wahr ist es / du hast selber mich mit deiner hand bereitet /
Auss mutter leib auch wunderlich ans tagelicht geleitet.
Ach schaue deine hände an / durch welch ich bin formieret;
Dis sind die hände / die für mich mit näglen haben lassen sich
Ans holtz des Creützes schlagen / darinnen steht mit deinem blut
Mein name angeschrieben.

Idem, (nisi memoria me fallat, nam Libellus nunc ad manus non est) A°. 1727. Basileae typis excusus est, ut cum aliis hymnis in templis caneretur.

His ego loquendi formulis, si praevaleant, & sensum communem & doctrinam scripturae amitti judicavi; his naturalem atque insitam in animis omnium gentium moratiorum de supremo numine notionem deleri, ejusque loco cassum quid & inani vocis sono decoratum relinqui, adeoque & religionem naturalem, &, quae ei tanquam fundamento superstruitur, revelatam tolli. His me opponere totis viribus officii mei esse credidi, & sollicite cavi, ut personas divinas distinguerem. Cumque ex Catechumenis praecipue discerem (multa me enim ab illis didicisse fateor, verumque esse deprehendi, quod Poeta observat: Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dixit) agnita ὑπεροχῇ Dei patris, & subordinatione filii at-

atque ſpiritus ſancti, perſonas divinas accurate ſemper ab omnibus diſtingui: illa vero non agnita ſemper confundi, illam ὑπεροχὴν diſerte & aperte ubique inculcavi, non quod neſcirem, multis Theologis eam non probari, ſed quod ſcirem & Patribus Graecis Antenicaenis, Nicaenis & Poſtnicaenis, & Theologis praeſtantiſſimis, praecipue Anglis, & Remonſtrantibus omnibus probatam, nec unquam in Eccleſia Reformata damnatam fuiſſe: cum & ipſi Profeſſores Leidenſes, quorum *Cenſura in Confeſſionem Remonſtrantium* acris extat; vi veritatis coacti, faſſi fuerint p. 52. *Remonſtrantes nobiſcum credunt Jeſum Chriſtum eſſe natura verum & aeternum Deum.*

Cum non deſinerem V. Cl. iterum ac ſaepius interpellare, A°. 1728. meam libertatem aegre ferens mihi dixit: omnia, de quibus conquerebar, recte & pie & convenienter dogmati orthodoxo dici, & neminem iis offendi poſſe, niſi Arianum. Cumque reſponſo inexſpectato perculſus objicerem, ipſum aliter antea de his fuiſſe locutum, reſpondit, ſe nunc aliter ſentire, prius autem venenum *ſubordinationis* non olfeciſſe. Denique uti dictum d. 14. Dec. Anno 1729. horrido & inculto ſcripto atrociſſimam accuſationem inſtituit, & unice ex notatis illius diſcipuli, qui, ſe mentem meam non fuiſſe aſſecutum, ingenue & ſponte confeſſus erat, ea mihi imputavit, quae nemini unquam ſano in mentem venerunt, quin & epiſtolam Paſtoris cujuſdam Lutherani oſtentavit, in qua ſcriptum erat, me (quem non niſi ex narratione J. L. Frey noverat, nihil enim tunc edideram) hominem non leviter luxatae mentis videri. Cumque menſe Januario 1730. illum conveniſſem, & rogaſſem, ut in ſecunda, quam moliebatur, accuſatione Haereſin, quam mihi impingere vellet, clare deſcriberet, mihique aut opinionem, quam ſciret meam eſſe, aut Syſtema qualecunque, cohaerens ſaltem & unum, non vero deliria frontibus adverſis pugnantia tribueret; his precibus id effeci, ut poſtea rem majoribus tenebris involveret, mihique minimum decem perſonas diverſiſſimas imponeret, ut illi eſſem & Socinianus, & Arianus, & Semiarianus, & homo ita callidus, ut ejus haereſin per integrum decennium nec ullus dicipulorum, Theologiae ſtudioſorum, nec Coetus, nec Paſtor Coetus, nec Adminiſtri & Collegae mei, nec quiſquam alius praeter unum Theologum extraordinarium, idque nuperrime, olfacere potuerit; quin etiam fateretur, me nemini nocuiſſe, cum caſtiores eſſent aures plebis quam os Sacerdotis, & auditores mei verba, quae ego ſenſu haeretico dixiſſem, ſenſu orthodoxo intellexiſſent. Ita portentoſa vel dogmata vel dicta de Dei omnipotentis manibus cruci affixis & ſanguinolentis, de vulneribus & ſanguine Spiritus Sancti, de Filio Trinitatis, aut Jeſu Chriſti, aut Spiritus Sancti, in Eccleſiam, in cultum Dei, in preces & hymnos nuperrime invecta approbavit ſanxitque: doctrinam vero, quae ab omni tempore in eccleſia recepta erat, & quae etiam a ſimpliciſſimis, dummodo ideas patris & filii diſtinguere norint, intelligitur, in monſtroſam haereſin transformavit.

Quid mihi tum putas animi fuiſſe? Nempe dum adverſarius meus precabatur:

——— ——— *Pulchra Laverna,*
Da mihi fallere, da juſtum ſanctumque videri,
Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.

Ego contra: Ὦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας ἀχαιῶν·
Ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι·
Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον, ἐπεί νύ τοι εὔαδεν οὕτως.

Utrius vero preces tandem fuerint exauditae, tuum B. L. eſto judicium. Hinc tamen etiam illud didici, quam facile fieri potuerit, ut ſeculo undecimo Dogma Transſubſtantiationis, quod dogmate, cui contradixi, non eſt monſtroſius, in Eccleſia Latina praevaleret, & autoritate plurium Synodorum ſanciretur.

Interim cum die 15. Dec. 1729. in Curiam vocatus praeſentibus Tredecimviris, Scholarchis, Profeſſoribus Theologiae & Paſtoribus interrogarer, Scriba

Senatus inter alia in acta retulit, & Senatui d. 17. praelegit „ cum Venerandus Ordo ex illo quaereret, cur loca ſacrae Scripturae, pro Deitate Trinitatis & Chriſti teſtantia, ſexaginta aut prope ſeptuaginta numero, *in notatis ſtudioſorum* non allegaverit? Reſpondit, ſe in illis duo integra Capita, Evangelii Joannis primum, & primum Epiſtolae ad Coloſſenſes (Hebraeos debebat ſcribere vid. *Act.* p. 283.) allegata reperiſſe". Ubi fateor, me nondum capere, quo ſenſu commodo *Deitas Trinitatis* aut *Deitas Trinitatis & Chriſti* dici poſſit: ſed quicquid contra me dicebatur aut ſcribebatur, ut rectum & orthodoxum & non emendandum approbabatur. Paulo poſt produxit epiſtolam Scaphuſianorum d. 29. Dec. 1729. ſcriptam, ubi de me haec habent: „ Deum oramus, ut ipſe hunc virum, qui εἰς ἀδόκιμον νοῦν eſt traditus, gubernet, ut illi detur pervidere, quam injurioſo pede proculcaverit adorandam Trinitatem, & Chriſtum Dominum gloriae, eundemque αὐτόθεον (quod Germanice παραφράζει, *qui Deitatem a ſe ipſo & per ſe ipſum habet atque poſſidet*, Act. p. 342) quo ſic tandem in gremium Eccleſiae, a qua adeo turpiter diſceſſit, colligatur poſtliminio, & abnegatis ſententiis in Deum triunum injuriis, in ſpiritu & veritate *Syneſii* illud uſurpare queat: ὑμνῶ σὲ μονάς, ὑμνῶ σε τριάς· Μονὰς εἶ, τριὰς ὤν· τριὰς εἶ, μονὰς ὤν. Veſtram vero Eccleſiam florentiſſimam ardentiſſimis precibus noſtris *provido Triunius Dei oculo* commendamus". Sequente Aprili 1730. cum in Curia praeſentibus Tredecimviris & quatuor Scholarchis interrogatus reſpondiſſem: Jeſum Chriſtum, filium Dei unicum, eſſe natura verum & aeternum Deum; Delegatus primarius, ut cauſam Theologi contra me defenderet, dixit: „ Chriſtum non eſſe filium Dei niſi ſecundum naturam humanam; nam ſi ſecundum naturam divinam filius Dei diceretur, conſecuturum neceſſario, filium patre eſſe juniorem, adeoque aeternum eſſe non poſſe". Denique a. 1732. d. 14. Dec. cum Articulum ſecundum Symboli Apoſtolici pro ſuggeſtu tractaſſem, & poſt probatam Divinitatem Jeſu Chriſti addidiſſem, perſonas tamen divinas non eſſe confundendas, quas tum ſcriptura S. ſollicite diſtinxiſſet nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, item mittentis & miſſorum, tum Patres orthodoxi imprimis Graeci, qui de Patre & filio loquantur modo ut de Epiſcopo & Diacono, modo ut de hero & herili filio, & diſerte doceant, Deum patrem ſolum eſſe originem & fontem Deitatis; octiduo poſtquam haec dixiſſem, *A. Zwingerus* ex eodem ſuggeſtu omnia ſibi refellenda ſumſit, „ patrem ſolum originem & fontem Deitatis eſſe non niſi ab haereticis dici poſſe pronunciavit, addiditque proprie loquendo tres eſſe fontes & origines Deitatis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum".

Eo ergo tandem res deducta eſt opera & ſtudio Theologi extraordinarii, ut verba, *Trinitas eſt unitas, unus ſunt tres, & tres eſt unus*, licet in Arithmetica & Grammatica ſint falſa & abſurda, in Theologia tamen ſint vera, pia & orthodoxa; & ut nemo, niſi cum *Syneſio* pugnantia & ridicula loquatur, & cum *Sabellio* dicat filium eſſe a ſe ipſo, cum *Socino* filium Dei non fuiſſe antequam naſceretur ex Maria Virgine, cum *Tritheitis* tres eſſe Deitatis origines atque fontes, & cum *Theopaſchitis*, Deum Patrem omnipotentem, coeli Terraeque creatorem, cruci fuiſſe affixum, &c. in gremio Eccleſiae manere poſſit.

Non poſſum, quin hic obſervem magnam Theologi extraordinarii cum Syneſio ſimilitudinem. Syneſius opiniones a plebe Chriſtiana tunc receptas publice quidem profitebatur, privatim vero ridebat; &, quod pejus erat, his ipſis opinionibus abutebatur ad animos plebis contra eos, quos oderat & vexare cupiebat, incitandos. (vide *la Croze Hiſtoriam Chriſtianiſmi in Æthiopia & Armenia* p. 10. &c.) Epiſt. 105. p. 247. ἐπιεικὴς εἰμι πρὸς ἅπασαν παιδιάν --- p. 140. B. καὶ πολλοῦ δέω ταῖς τοῦ πλήθους ὑπολήψεσιν ὁμολογῆσαι --- καὶ τὸ ψεῦδος ὄφελος εἶναι τίθεμαι δήμῳ, καὶ βλαβερὸν τὴν ἀλήθειαν τοῖς οὐκ ἰσχύουσιν ἐνατενίσαι πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἐνάργειαν. Εἰ ταῦτα καὶ οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης συγχωροῦσιν ἐμοὶ νόμοι, δυναίμην ἂν ἱε-

ρᾶσθαι

ῥᾶσθαι, τὰ μὲν οἴκοι φιλοσοφῶν, τὰ δ' ἔξω φιλομυθῶν, εἰ μὴ διδάσκων, ἀλλ' οὐδὲ μέντοι μεταδιδάσκων, μένειν δὲ ἐῶν ἐπὶ τῆς προλήψεως. --- ἓν τοῦτο μόνον οὐχ ὑποκρίνομαι, ἐπεὶ καὶ φιλοπαίγμων ὢν κλ. & p. 73. ὁ δῆμος --- τὸ ῥᾷστον καταγελάσεται· δεῖται γὰρ τερατείας· πῶς δὲ οὐ μέλλει, δῆμος γε ὤν; Epist. 5. contra τοὺς ἐκ τῆς ἀθεωτάτης αἱρέσεως εὐνομίου --- μετέλθετε τοὺς φῶρας ῥινηλατοῦντες· ζηλωταί γίνεσθε τῆς εὐλογίας τῆς Μωσαϊκῆς, ἣν εὐλόγησε τοὺς ἄνδρας, οἱ κατὰ τῶν ἠσεβηκότων ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ γνώμην καὶ χεῖρας ἐκίνησαν --- καλὸν παραβαίνουσιν ἐπάρασθαι --- καθ' οὕτως ἄτιμοι τῶν Πτολεμαΐδος ὅρων ἀπεληλάσθωσαν. & Ep. 128. τὸ γὰρ ἔθνος θεόμαχον ἀρχαῖον, καὶ πατράσιν ἁγίοις πολέμιον. Ovum ovo non eſt ſimilius quam *J. L. Frey* Syneſio. Injuriam faceret judicio V. C., ſi quis crederet, illum ex animo portentoſas illas, de quibus conquerebar, loquendi formulas, quas, ut mihi noceret, ſe probare ſimulabat, probaſſe, aut Conſilium meum de edendo Novo Teſtamento, ut periculoſum, ſerio improbaſſe; id enim cum toto viri charactere, qualem initio deſcripſimus, e diametro pugnat. Quis porro ſibi perſuaſerit illum qui *Remonſtrantes* atque *Latitudinarios*, ſaepe quaeſita occaſione, laudavit, ſerio literas Tigurinorum atque Scaphuſianorum, ut ὁμοδόξων, protuliſſe? „ *Act.* p. 326. Cum ex MSS. veſtris clare pateſcat W. a longo tempore ex „ *Arminianiſmo*, Socinianiſmo, prout procliviſſimus eſt & proximus ex uno in „ alterum lapſus, aliiſque ſectis, velut venenatis fontibus venenum ſuum hau- „ ſiſſe", & p. 337. Non negamus, nos haec talia legentes & audientes, vix „ oculis, vix auribus noſtris habuiſſe fidem, an fieri potuit, ut haec inculcaren- „ tur ab homine Chriſtiano, ab homine Theologo --- ut religioni ſibi non duce- „ ret tranſire in infelicia caſtra --- *Latitudinariorum*"? Quis in animum inducat credere, illum, qui dicere ſolitus erat, unicam in Theologia eſſe controverſiam, quae ſi recte dijudicetur, omnes alias tollat: utrum nimirum Chriſtiani inter ſe diſſidentes ſe mutuo tolerare debeant, annon? eundem, inquam, me non ſimulate ſed candide apud Ampliſſimum ordinem accuſaſſe, quod voces obſcuras ᾅδου & δαιμονιζομένων aliter, quam vulgo fit, fuiſſem interpretatus? Quis denique, ut alia taceam, facile credet, illum ex animi ſui ſententia doctrinam de *ſubordinatione* pronunciaſſe haereticam, qui, cum librum Epiſcopi Hiberni *The Religion of Man*, in quo diſerte dicitur „ Filium Dei a patre pendere, „ & licet & pater & filius appelletur Deus, non tamen hanc appellationem, de „ utroque uſurpatam, eandem per omnia habere ſignificationem, ſed majori em- „ phaſi Patri quam Filio & Spiritui Sancto tribui", Germanice paulo ante Baſileae excudi, & ab amicis ſuis commendari, atque in omnium manibus verſari noſſet, vel ipſe id curaverat vel ſuo ſaltem ſilentio approbaverat?

Unum ſupereſt, quo praecipue ſe jactat vir Cl., ſcilicet „ me non ſolum Ju- „ dicio Conventus Eccleſiaſtici Baſilienſis damnatum, verum etiam illud judi- „ cium ab omnibus Eccleſiis Reformatis Helvetiae approbatum fuiſſe". Non jam agitabo quaeſtionem *Juris*, nec dicam, quod Proteſtantes ſemper in ore habent, etiam Concilia errare poſſe, & nunquam tam bene agi cum genere humano, ut id ſemper verum & juſtum ſit, quod multis placet; nec verba Eraſmi duriora in eos, qui aliis nomen haereſeos temere impingunt, ſupra p. 98. allata, mea faciam: ſed agitabo tantum quaeſtionem *facti*; & primo quidem de approbatione reliquarum Helvetiae Eccleſiarum, ad quas, ut verum reſciret, Pater meus p. m. Epiſtolam d. 7. April. 1733. exaratam, & eodem anno Amſtelodami typis editam dederat. Reſcripſerunt primo *Mulhuſini*, ex qua urbe duos diſcipulos, nunc ibidem Verbi divini Miniſtros, habueram, in *Actis* ſaepe citatos. Deinde *Neocomenſes* atque *Genevenſes*.

Vir Vener. atque Digniſſime, Domine, fautor atque frater in Chriſto honoratiſſ. Dilectiſſ.

SUaviſſimas tuas, nonniſi fraternum erga nos affectum ſpirantes teſtanteſque lae-

laetus accepi, atque confestim cum Symmystis meis conjunctiss. communicavi. Exponunt eaedem, longa atque concinna serie, tum quae tu, Ven. Fr. cum familia spectatissima a multo jam tempore, perpessus es, incommoda, tum famam, quae per Urbem, de Mylhusinae Ecclesiae Ministris, spargitur, fuisse nempe illos, Ven. D. D. Theol: non tantum Suasores & adprobatores, sed etiam Auctores, omnium illorum actorum, quae inter illos & Rev. D. Wettst. filium desideratissimum, intercessere. Quam mira, falsa, hocque ipso, insulsa, fama! Ecquis, cui non laeva mens est, fidem adhibebit? Multa quidem de bello hoc intestino Sacro, audivimus, merita vero causae, nec dignovimus unquam, nec dijudicavimus, integrum negotium, suis Auctoribus, suisque actoribus relinquere, satius ducentes; cum enim ipsa rei penetralia introspicere, nobis non contigerit, a nullo hominum, unquam ea edocti, vel eo adducti, qui sustineremus, judicium, Consilium, vel praesidium aliquod, adferre? Nullus nostrum unquam, ad ullum Ven. D. D. Theol: vel unicam, hac de re, literulam scripsit; Nullus horum Virorum Ven. propterea nos compellavit unquam, nostramque vel sententiam, vel Consilium, vel Auxilium, vel approbationem, postulavit. Ecquî ejusmodi quid, vel expectare, vel praesumere de nobis, auderemus? An sidera parva Lumen foenerabunt Soli, vel rivuli aquam suppeditabunt mari? Noluimus ἐμβατεύειν ἃ μὴ ἑωράκαμεν, atque hoc ipsum, animo sedet etiamnum, sedebitque ad semper, imitaturo hac in re Schunnamitidem, quae Gechazi, puero Elischae, omnia officia, nomine Domini sui, eidem offerenti, reposuit: In medio populi mei, ego habito. Confictam ergo hanc famam, divinare atque judicare, facile est, & quidem ab aliquo, qui nobis non usque quaque bene cupit, sed per cuniculos, nos nostraque petit. Atque hoc est, quod mascule & aperte, coram Deo, qui est Καρδιογνώστης & אל דעות ceu παντεπόπτης καὶ παντεπιστήμων, asserere, & audemus, & debemus. Interim credere volumus quemque cordatum & vere pium, Nos, nec curiosos Auditores, nec otiosos Spectatores, Tragoediae hujus feralis, fuisse: fecimus, quod Christianos, quod fratres, decet. Doluimus, ingemuimus, atque etiamnum ad communem Dominum nostrum Jesum Christum, ex intimis cordis recessibus, suspiramus, ut omnium corda ad talia flectat consilia, per quae Ejus gloria promoveri, Ecclesia aedificari, fideles in fide & pietate stabiliri, ἀστήρικτοι καὶ ἀπειθεῖς restitui, singulique ad salutem perduci queant aeternam! Idem Deus Salutum, Ecclesiam Scholamque vestram patriam, universumque corpus Evangelicum, ceu peculium, pupillamque oculi sui, custodire, simulque omnes ejus Ministros, ceu stellas luciferas, in dextra sua tenere dignetur! Tibi vero, Vir Ven. atque frater honoratissime, spiritum gratiae atque roboris, concedere pergat, optimum firmissimumque Senectutis scipionem: familiae spectatissimae, quo in nestoreos usque annos, floreat, vigeatque, benedicat! Ita te, Ven. fr. officiosissime salutatum, valere volunt, optant, quotquot sunt Ecclesiae Mylhusinae Ministri, fratres mei, Σύνδουλοι atque symmystae reverendi conjunctissimi, horumque nomine, tuus, ad omnia amoris & honoris officia paratissimus, Nominisque tui celeberrimi cultor devotiss:

Mulh. d. 21. *April.* 1733. JOH: CONR: GRYNAEUS.

Viro Venerando, atque Doctissimo, Domino Johanni Rodolpho Wetstenio, Pastori vigilantissimo, Fratri in Christo observando,

Decanus & Pastores Ecclesiarum Neocomensium & Valendinensium S. P. D.

SErius quidem, quam, aut Tu, Vir Venerande, expectabas, aut nos ipsi optassemus, ad Epistolam quam die 7ª. Aprilis ad nos dedisti rescribimus: At nulli dubitamus, quin, quae tua est aequitas, nos excusatos habeas, ubi intellexeris, id prius fieri non potuisse, quàm literae illae tuae in hodierno nostro Con-

Conventu legerentur. Illis autem perlectis, non ſine dolore percepimus, pacem Eccleſiae veſtrae ab aliquo tempore turbari, Teque, Reverende Vir, hac occaſione in aliqua animi aegritudine eſſe conſtitutum. Ut verò ad id, quod à nobis petis, reſpondeamus, idque aperte, praeciſe, prout Chriſti ſervos decet, & ipſe mones, ſic paucis habe. Neminem de his controverſiis ad nos ſcripſiſſe, neminem ſententiam noſtram rogaſſe, de his nullam deliberationem in coetu noſtro inſtitutam fuiſſe, imo nullum ſermonem habitum. Adeo ut quod de noſtro judicio Reverentiae tuae relatum eſt; quaſi nobis Suaſoribus, aut etiam Auctoribus, hoc quicquid eſt negotii actum fuiſſet, rumore fundamento deſtituto nitatur. Nec tantum nobis ſumimus atque arrogamus, ut nos Judices aut Suaſores conſtituamus in cauſa, quam Illis examinandam atque decidendam relinquimus, ad Quos illius cognitio pertinet.

Et hoc quidem ad literas tuas, plurimum Venerande Vir, reſpondendum eſſe duximus, quarum proinde ſingula Capita perſequi, non aggrediemur. De caetero, Deum Pacis & veritatis auctorem ex intimo animi affectu precamur, ut tranquillitatem apud Vos reſtituat, Eccleſiae veſtrae, cui noſtra omni tempore fuit conjunctiſſima, Digniſſimiſque Illius Rectoribus, det ſemper ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ, Te vero, Venerande Domine Frater, in hac tua Senecta ſpiritu ſuo, regat, tueatur, ſoletur, confirmet. Vale in Domino. Dabamus Neocomi in Conventu noſtro Generali, die ſexta Maji 1733.

Reverentiae Tuae,

Addictiſſimi & ad officia paratiſſimi

Decanus & Paſtores Eccleſiarum Neocomenſium & Valendinenſium, eorumque omnium nomine

D SANDOZ Eccleſiae Neocomenſis Paſtor & pro tempore Decanus.

Vir admodum Reverende, Doctiſſime, Clariſſime, in Chriſto Frater plurimum colende,

Literas tuas VII. Aprilis ad nos ſcriptas accepimus, eaſque in Coetu noſtro debita cum attentione legimus atque expendimus. Dolemus certe, & vehementer quidem dolemus, quod Eccleſia veſtra, Reſpublica, Academia, tuaque ſpeciatim Familia, piaque tua & meliori ſorte digna ſenectus, triſtiſſimo illo tamque diuturno diſſidio commoveantur etiamnum atque adfligantur. Sed hoc miramur quod refers, eſſe apud Vos qui dicant, *totum hoc negotium nobis ſuadentibus atque approbantibus geſtum eſſe*; cum nemo ſit Veſtratium, qui, inde ab initio hujus litis ad hodiernum uſque diem, ſive privato, ſive publico nomine, quidquam nobis hac de re ſcripſerit, nec ſententiam noſtram requiſiverit, nec nos unquam in Coetu noſtro hac de re deliberaverimus, vel quidquam egerimus aut ſcripſerimus, quod ad hoc negotium pertineret. Nec enim noſtrum eſſe exiſtimavimus, alieno negotio nos immiſcere, quod in manibus Virorum Prudentiſſimorum erat, ignoratis magnam partem utriuſque partis rationibus, nullaque niſi ex vagis, ſibique mutuo contrariis, rumoribus notitia. Quae cauſa eſt etiam, Vir admodum Reverende, Eruditiſſime, Celeberrime, cur Te rogemus ut excuſatos nos habeas, ſi ne nunc quidem, parte inaudita altera, multiſque adhuc ignoratis quae ſciri oporteret, judicium noſtrum interponamus. Hoc interim adfirmare poſſumus, nos mitiſſimorum & moderatiſſimorum conſiliorum, ſalvis modo Veritatis juribus, quavis data occaſione ſuaſores fore. Liberet Deus Opt. Max. Eccleſias noſtras, Reſpublicas, Academias, ab omnibus ſcandalis, diſſidiis, vitiis, erroribus; Infundatque ſervorum ſuorum omnium animis ſincerum Veritatis & Pacis ſtudium, ut ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ in eo adoleſcamus qui caput eſt omnium Chriſto. Deum etiam oramus, Vir Admodum Reverende, Eruditiſſime, Celeberrime, in Chriſto Frater plurimum co-

lende, ut Tibi tuaeque Familiae Spiritu ſuo adſit, conſilia veſtra omnia dirigat, animos hactenus diviſos atque exaſperatos ad pacis conſilia flectat, tandemque laetiora Vobis omnibus tempora reddat. Haec vovent

Celeberrimi Nominis tui

Studioſiſſimi Cultores
Eccleſiae & Academiae Genevenſis
Paſtores & Profeſſores,
omniumque nomine

Joh. Alphonsus Turettinus, Pastor,
S. Theologiae & Hiſtoriae Eccleſiaſticae
Profeſſor Coetus P. T. Praeſes.
Amad. Lullin, V. Coetus Scriba & Eccleſ. Paſtor.

Dabamus *Genevae* XV. Maii
M. DCC. XXXIII.

Hac occaſione etiam ſubjiciam Epiſtolam Gallicam Viri Cel. *J. A. Turrettini*, qui de toto negocio multa ex uno Diſcipulorum meorum tunc Genevae agente audiverat; continet illa conſilium datum petenti, utrum ſuadeat ut manerem in patria, an Amſtelaedamum concederem, quo a Rev. Societate Remonſtrantium vocatus eram, ut vicem V. Cl. *Jo. Clerici* Philoſophiae Profeſſoris tum emeriti implerem (*).

Paulo aliter ſe geſſerunt *Tigurini*, *Bernenſes*, & *Scaphuſiani*, & ita quidem, ut ſignificarent ſe accuſatori fidem habere: at cum id fecerint, nec re cognita, nec altera parte audita, id mea certe culpa factum non eſt, adeoque mihi fraudi eſſe non debet. Diſerte tamen & conſtanter proteſtati ſunt, ſe in hac cauſa judices eſſe nolle. Praeterea cautionem quandam adhibuerunt, quam verbis ipſoſorum exprimam. „ *Act.* p. 332. *Re ita ſe habente*, quod nullo modo in dubio ponendum, cum *tanta fiducia* & ſinceritate totum hoc negotium perſcripſeritis". Et ex Epiſtola V. V. *J. R. Crameri* Theologi Tigurini ad Parentem meum d. 15. Jan. 1730 ſcripta. „ Notum eſt, quando Miniſterium aut „ Facultas Theologica a Miniſterio alio aut ab Academia judicium aut conſilium „ petit, reſponderi ad id quod propoſitum & ſcriptum eſt, & licet ſaepe ſit „ res facti, non inquiri ſolere, utrum omnia ita geſta ſint, ſed *poni* eos, qui „ quae-

(*) MONSIEUR,

LA réponſe de notre Compagnie à la Lettre de Monſieur votre Pere, vient d'être envoyée à la poſte. J'y joins ces deux mots, pour répondre à la Lettre particuliére que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire. Comme vous me demandez mon conſeil, je vous le donnerai avec franchiſe. Vous me marquez deux choſes, Monſieur, auxquelles je fais une grande attention. L'une, que vous êtes *naturellement ennemi des querelles & des chicanes.* L'autre que vous *pouvez vivre ailleurs beaucoup plus commodément* qu'à Baſle. De ces deux principes je tire cette conſéquence, que vous feriez bien, peut-être d'accepter des établiſſemens honnêtes que vous pouvez trouver en d'autres Païs. Je ſai bien que vous étant *deſtiné à ſervir votre Patrie & Mr. votre Pere*, comme vous me le marquez, il eſt fâcheux d'être obligé de changer de Plan: Mais que ne doit-on pas faire pour acheter la paix, & pour ſoi-même, & pour ſa famille, & pour ſa patrie? Or il eſt extrément à craindre que les troubles qui ſe ſont élevez ne puiſſent pas être appaiſez d'une autre maniére. A l'égard de vos Diſciples, Mr. votre Pere nous marque qu'ils ont tous été déclarez Orthodoxes: ainſi dès que vous ſerez éloigné, on les laiſſera en repos. Et pour ce qui concerne Monſieur votre Pere, il ſera beaucoup plus tranquile, vous voyant bien placé, que dans la continuation d'un Procès auſſi deſagréable que celuici. Oſerois-je joindre à ce conſeil une petite plainte, ſur la maniere dont vous traitez pluſieurs grands Hommes, entr'autres *Beze*, dans vos *Prolegomenes*. Je conois bien des gens, que cela a mis de mauvaiſe humeur; & peut-être que de ſemblables vivacitez ont été la grande cauſe du mal. Au reſte, Monſieur, comme je n'ai parlé à perſonne de la Lettre que vous m'avez écrite, je vous prie de ne parler à perſonne de celle-ci. Je ſuis obligé de me ménager avec vos Meſſieurs, avec leſquels je n'ai d'ailleurs que très-peu de liaiſon, & dont aucun ne m'a jamais rien écrit de votre affaire. Dieu vueille rendre votre condition plus tranquile, & vous mettre en état de travailler utilement pour le bien de la Religion & des Sciences. Je ſuis avec beaucoup de conſidération,

Monſieur,

Votre très-humble & très-obéïſſant ſerviteur.
TURRETTIN.

A Geneve ce 15. Mai 1733.

„ quaerunt, esse fide dignos". ex alia ejusdem Epistola nomine Ecclesiae Tigurinae scripta 21. Maji 1733. „ Doctiss. filium tuum in errorum suspicionem „ bene fundatam apud nos incidisse, quis mirabitur, si imprimis perpenderit, „ res has a Venerando ad causarum religiosarum cognitionem ordinato & tum „ quidem temporis, antequam discessio fuisset facta, integro Collegio, omni „ adhibita cura longaque temporis mora investigatas & nobiscum communica- „ tas fuisse? Verum cum Judices in causa hac atque Inquisitores neque simus, „ neque esse velimus, factam jam causae cognitionem nec revocare nec inju- „ stitiae arguere nos diffiti possumus; quae causa quoque nobis semper fuit, ut a „ singularibus inde ortis agitatisque quaestionibus judicandis penitus nos abstine- „ re, & rerum harum inquisitionem legitimis arbitris relinquere satius longe „ duxerimus". Quae si bene intelligo, significant, non eo consilio eos ita scripsisse, ut me gravarent, sed potius ut sibi laborem in respondendo levarent; facilis enim & expedita est responsio, ubi prius ponitur id quod est in quaestione: at ridiculum & stultum esset, hac conditione posita vel quaestionem alicui proponere, vel consilium petere. Simul etiam clare patet, Eos fraude Theologi extraordinarii deceptos atque circumventos existimasse, tum causam meam a Conventu Ecclesiastico fuisse cognitam, tum illum Conventum esse omnium causarum Ecclesiasticarum sive religiosarum Judicem legitimum & supremum, quorum utrumque est falsissimum.

Ante omnia sciendum, si Theologus extraordinarius voluisset morem & disciplinam, quam a majoribus accepimus, tenere, debuisse eum rem ad *Conventum omnium in urbe Ministrorum*, qui singulis mensibus celebrabatur, referre, & ibi me fraterne & saepius monere; hoc nunquam fecit, sed viam novam & ad consequendam victoriam faciliorem & certiorem invenit, assumto nomine Conventus Ecclesiastici.

Conventus Ecclesiasticus apud nos est Collegium Delegatorum quatuor a Senatu, (qui sunt etiam Curatores Academiae,) quatuor urbis Pastorum, & trium Theologiae Professorum, jam A°. 1529. constitutum, quorum est Ministros verbi divini creare sive ordinare; ubi pastor aliquis in agro aut mortuus aut ad aliam sedem translatus est, sex Candidatos Magistratui proponere, ut ex illis unum eligat; lites ministrorum sopire, ita tamen ut de omni re graviore ad Magistratum referrent, & ut, si qui sententia Conventus se laesos existimarent, ad Magistratum ceu judicem superiorem appellare possent.

Hic est verus Conventus Ecclesiasticus. Audi jam, qualem finxerit *J. L. Frey*. Primo *quatuor Delegatos*, qui primi solebant sententiam rogari, & qui ad lites Ministro intentatas, qualis haec erat, componendas necessarii erant (nisi si dicas, Religionis Christianae interesse ut lites sint aeternae), Conventu & suffragio exclusit: & sexcentas paginas complevit ut probaret, „ res mere „ Theologicas a solis Theologis esse dijudicandas, illos solos idoneos esse ju- „ dices, a quorum judicio appellari non possit; Christum claves regni Coe- „ rum illis solis tradidisse; & quem haereticum pronuncient, illum eo ipso de „ gradu Ecclesiastico non solum dejici, sed munere etiam quod gerit orbari, „ imo & jus civitatis amittere. Laicos non posse ordinare Ministrum, cum non „ possint dare quod non habeant; scripturam & Canones Ecclesiae & conscien- „ tiam suam non permittere, ut cum Laicis de rebus Ecclesiasticis in uno Col- „ legio considеant atque deliberent: ordinationem a tali Collegio mixto esse nul- „ lam, &c". Quae omnia ego & sophistica, & antichristiana & seditiosa esse semper existimavi. Quis quaeso unquam audivit, Professoribus Theologiae Academicis vel a Christo vel ab Ecclesia ulla, Veteri, Pontificia, Protestante regnum fuisse concessum? & si alicubi id obtineret, minime omnium id locum habere potest Basileae, cujus confessio non, ut aliae omnes, a Clero, sed a Senatu edita est, initium habens: *Nos Adelberg Meyer Consul atque Sena-*

tus Basiliensis; Finem autem: *Actum in Senatu d.* 21. *Januar.* 1534. *Henricus Ryhiner*, *scriba Senatus Civitatis Basiliensis*? Quid quod ipsa Formula Consensus, quae certe res mere Theologicas continet, & nonnisi Ministros spectat, a Senatu fuit probata hoc Decreto: „ *Nos Jo. Rodolphus Burcardus* „ *Consul & Senatus Civitatis Basiliensis.* Cum hodie Formula nomine om- „ nium Theologorum nostrorum per Rev. & Doct. Johannem Zuingerum Th. D. „ & Professorem, Bonaventuram a Brunn, Petrum Werenfelsium & Matthaeum „ Merianum Pastores fuisset proposita, nos eam per omnia verbo Dei, nostrae „ Confessioni, & doctrinae publice apud nos receptae consentaneam deprehen- „ dentes, potestate principali sancimus, & legem perpetuam statuimus, cui om- „ nes, qui in ditione nostra aut in scholis aut in Templis docent & docturi sunt, „ subscribant, qui vero subscribere detrectaverit, muneri Ecclesiastico vel „ Scholastico inidoneus censeatur. Actum & Decretum d. 6. Martii 1675. Jo. „ Conradus Harderus, Archigrammateus Basiliensis scripsit". Postea vero A°. 1722. haec eadem formula autoritate Senatus Ducentumvirorum solenniter fuit abrogata.

Adde, hanc V. Cl. hypothesin semet ipsam evertere; si enim ordinatio a Collegio mixto & suffragantibus etiam Laicis facta invalida est & nulla; sequitur in Ecclesia Basiliensi nullam ordinationem & nullum jus ordinandi esse. Nam qui ordinantur ad Ministerium, ordinantur, uti dictum, a Conventu Ecclesiastico, in quo sunt quatuor delegati Laici, nec tamen, qui ordinatus est Minister, simul etiam jus accipit alios ordinandi; Professores Theologiae eliguntur ab iisdem quatuor Delegatis Curatoribus & a Senatu Academico; Pastores in Urbe eliguntur a coetu, hoc est potissimum a Laicis. Si ergo nemo dare potest, quod non habet, quid habet Vir Cl. & unde accepit? & si nihil accepit, quid aliis dare potest? Vide supra p. 187. Ne longum faciam, & ne vitilitigatori occasionem praebeam; si virum Cl. hujus hypotheseos nondum poenitet pudetque, edat bona fide omnia, tum quae ipse de hac re per totos triginta annos aut hinc inde edidit aut Magistratui exhibuit, tum quae Amplissimus ordo decrevit; & patebit manifesto, illum centies Decreta Magistratus, cui se obedientem fore quotannis jure jurando solenni interposito promiserat, contemsisse, & imperium in imperio, novique Papatus tyrannidem affectasse. Adjiciam unam Consultationem d. 28. Aprilis 1731. in Senatu lectam & approbatam. „ Tredecim viri & quatuor Delegati, ex Decreto d. 31. Martii „ consultantes, quid Pastoribus aliquot & Professoribus Theologiae, qui d. 7. „ ejusdem mensis Libellum memorialem exhibuerant, sit indicandum, judica- „ runt, istis Viris per Delegatos in Conventu ecclesiastico, eam ab caussam ex- „ presse indicendo, ad formam consultationis prioris exponendum esse, Am- „ plissimo ordini duo praecipue insolentia & nullo fundamento nixa in illo Li- „ bello fuisse visa, primo quod ordinis Amplissimi jus supremum in rebus Ec- „ clesiasticis, quod inde a tempore Reformationis habuit, in dubium vocent, „ aperte contendentes, a suis Decretis ad ordinem Amplissimum provocari „ non posse; secundo quod se solos Candidatorum Ministerii esse judices con- „ tendant: cum tamen nec hoc nec illud veritate fundatum reperiatur, quin „ contra Amplissimus ordo suum jus supremum in rebus ecclesiasticis, prout „ omnibus Rebuspublicis Evangelicis in Helvetia & extra Helvetiam competit, „ ita fundatum sciat, ut exspectet, Pastores istos & Professores Theologiae illud „ amplius non infracturos, nec principia cum eo pugnantia & in Libello allata „ in posterum posituros esse. Porro cum Amplissimus ordo alium Conventum, „ Candidatis Ministerii praefectum, non norit, quam Conventum Ecclesiasti- „ cum, in quo sint etiam Delegati nomine ordinis Amplissimi, ut in poste- „ rum, juxta ordinationem bene constitutam, ad Receptionem & Censuram „ Candidatorum Ministerii Basiliensium, non nisi cum Delegatis procedatur.

Post

Post exclusos quatuor delegatos exclusit etiam *Pastorem* suum eundemque meum, ad quem tamen de negotiis Dioeceseos suae cognitio causae proxime & primario pertinebat, vide Vitam Gregorii Nazianzeni; quid dico exclusit? imo per annos complures acerbissimis contumeliis affecit, & conviciis scurrilibus proscidit homo ingratissimus; cumque Pastor ille idemque parens meus tandem epistola ad Ecclesias Helvetiae Reformatas de injuria & sibi & mihi illata fuisset conquestus, ita respondit J. L. Frey, ut verba non inveniam, quibus indignitatem rei exprimere possim. Adscribam finem responsi: „ Si, inquit, quae propudiose & flagitiose hic Pastor commentus est, de origine hujus certaminis--- de sexcentis denique aliis, si probra, contumeliae, cavillationes, mendacia, *fraudes* a splendida *dictata* bile, & ita curate per totum hoc scriptum *sparsa*, ut nihil magis metuisse videatur D. Pastor, quam ne forte aliqua periodus istis floribus & elegantiis careat; si, inquam, haec & plura alia singulatim nobis essent excutienda, & justo lumine perfundenda, non Epistolae sed voluminis esset hic parum gratus labor. Denuo in Domino valete, Patres, Fratresque venerandi & conjunctissimi, proque fissuris Zionis curandis Deum O. M. una nobiscum orate, hancque nostram παρρησίαν aequi bonique consulere ne gravemini". Haec est παρρησία Theologica, & curatio fissurarum Zionis! Si nuda facti inficiatio & negatio sufficit, omnes calumniatores, mendacio & impudentia instructi, effugient: at qua fronte ausus est negare, quae toti civitati notissima esse sciebat, & quae a me dudum coram Tredecimviris & quatuor Delegatis d. 24. Sept. & 9. Octob. 1731. demonstrata fuisse ignorare vix poterat? Age si causae suae confidit, petat e Curia Relationem illam ab Actuario Reipublicae scriptam, qua non minus modeste quam evidenter (cum accusatores mei omnes adhuc essent superstites) ostendi: Notata studiosorum nullam vim probandi habere; Protocollum a falsario totum fuisse postea confictum; testes productos nihil dixisse, quo accusatio probari possit; Acta Theologica sibi ipsis contradicere, & non bona fide edita, sed multa, quae nunquam producta fuerant, inserta, &, quae producta fuerant, omissa aut immutata fuisse. Haec velim examinet &, si potest, refellat κατὰ πόδα. Quam denique excusationem afferet, quod in eum cui multis nominibus honorem & reverentiam debebat, in Avi Aviaeque suae consobrinum, in Avi sui per annos triginta Collegam fidum, tandemque in munere Pastoris successorem, in senem vicinum, cujus catechumenus fuerat, a quo nulla unquam injuria laesus erat, tam impotenter atque petulanter invehi non est veritus? cum praesertim Canones veteris Ecclesiae *de Clericis maledicis maxime in Sacerdotes*, & *de his qui falso accusant fratres suos* & de honore Episcopis exhibendo semper in ore haberet, quos tamen non ipse solum non servavit, sed de obedientia Professoribus Theologiae (de quibus veteris Ecclesiae Episcopi ne per somnium quidem cogitaverunt) a studiosis debita, insigni vel ignorantia vel fraude, est interpretatus.

Exclusa ergo majori Senatorum Ecclesiasticorum parte, reliquum erat, ut ipse *Theologus extraordinarius*, qui tamen Senator Ecclesiasticus tunc non erat, quippe non ad regendum sed ad docendum vocatus (p. 187.), sese in Conventum intruderet, & non solum primo unicus delator, accusator & testis, verum etiam judex, praeco, dictator & carnifex & omnia esset, & per falsa supposita & narrata, tum avunculum suum, tum Cl. Iselium, ut diximus, tum alios duos Viros prope octogenarios, tum denique ipsum conventus Praesidem, qui tamen suffragium non habebat; quique de Jure quatuor Delegatorum ad eum usque diem aperte a Theologo extraordinario dissenserat, sibi socios adjungeret, ipse vero regnum obtineret ὁ ἀλλοτριοεπίσκοπος, καὶ φιλοπρωτεύων Διοτρέφης, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλων. Huic factioni me oppugnanti cum resisterem, causa non erat, cur nuperrime quidam me apud *Em. Cardinalem Quirinum*

 accu-

accusaret, quod *etiam integros sacros ordines cavillari religioni mihi non duxerim*; cum & iste ordo sacer non esset *integer*, & dux ejus esset certe *extra ordinem*: nec dubito, quin ipse Vir Illustris, etiam altera parte audita causaque cognita, sit pronunciaturus, hanc societatem non ordinem sacrum aut conventum Ecclesiasticum, sed Conventiculum potius & Σύνοδον λῃστρικὴν fuisse. Quid quod iste Conventus Ecclesiasticus ita dictus fuit regula Lesbia, se ipsa alternis longior & brevior, cum libelli supplices Magistratui ingenti numero exhibiti modo a sex, modo a quinque, modo a quatuor, modo a tribus, modo a duobus, modo ab uno, modo a nemine subscriberentur, & subscriptores aliquando graviter testarentur, etiam eos qui a Conventu abfuerant, & Libellum nec legerant nec viderant, illum tamen per omnia approbare?

Si qui adhuc falso Conventus Ecclesiastici nomine, & ingenti confidentia Theologi extraordinarii volentes decipiuntur, decipiantur; videant tamen, ne in illos quadret Apologus Jothami de rhamno *Judic.* IX. Hic vero tacere non debeo, plurimos autoritatem illam adversariorum meorum & jus divinum, quod se habere jactant, contemsisse, & de me deque illis longe aliter & rectius sensisse. Primum produco quadraginta tres patres familias ex coetu meo, inter quos erant quatuor Senatores, qui scriptum horribile in me triduo ante praelegi audiverant, sex ducentum viri, quin & ipse affinis Cl. Frey, fori judicialis assessor. Hi omnes officii sui esse existimarunt, ut affectum erga parentem atque me illico testarentur hoc libello supplici d. 17. Dec. 1729. exhibito. „ Non „ sine dolore intelleximus, Diaconum nostrum de Libro quodam Graeco, & „ quibusdam ante complures annos a studiosis exceptis interpretationibus apud „ Amplissimum ordinem graviter accusatum, adeoque ab officii sui administra- „ tione (salvo tamen honore suo) tantisper remotum fuisse: quae res paren- „ tem ejus, Pastorem nostrum, ita affecerit ut hoc rerum statu munere suo fun- „ gi non possit. Nulli quidem dubitamus, accusatum, quam primum se de- „ fendendi ipsi data fuerit facultas, inocentiam suam clare demonstraturum: sed „ gravissimum nobis est, interim nos & liberos nostros & aegrotos privari in- „ structione, admonitione, & solatio amborum verbi divini ministrorum nobis „ carissimorum, qui ita omnibus nobis satisfecerunt, ut nemo habeat, quod con- „ queratur. Ideoque suppliciter & humiliter petimus, velitis dictum nostrum Dia- „ conum ita restituere, ut munere suo iterum fungi possit, utque adeo nos festum „ instans laeti & concordes celebrare, & annum in pace claudere possimus".

2. Cum vero adversarii mei triumphassent (si omnino bella ejusmodi Theologica triumphos habere possunt,) effecissentque ut locum meum alius occuparet, discessi in Belgium invitatus a cognatis meis; in quorum bibliopolio cum forte incidissem in Pastorem Seniorem Remonstrantium Amstelodamensium, isque audito, cujas essem, moderationem celebris Theologi Basiliensis praedicasset, me vero praeter exspectationem non applausisse miratus fuisset, ut post meridiem ad ipsum convenirem, rogavit; quod & feci, &, qualem vir ille moderationem mihi exhibuisset, multis narravi; quae cum ipsi incredibilia viderentur, promisi me Acta ipsa, a Theologis illis propediem edenda, quam primum ex proximis nundinis Francofortensibus accepissem, cum ipso communicaturum. Postquam vero illa Acta vidit, statim ea & cum Collegis communicavit, & Roterodamum atque Ultrajectum misit, & de me, quod postea rescivi, ut in seminario Remonstrantium studiosos Philosophiae docerem, & virum Cl. JO. CLERICUM, labore & senio tum prope fractum atque debilitatum, sublevarem, serio cogitare coepit, effecitque tandem ut Cl. Clericus mense Junio 1731. honestam missionem peteret acciperetque, ego vero in ejus locum surrogarer. Simul autem mihi significarunt Delegati *Rev. Societatis Remonstrantium*, se consilium quidem meum in *Prolegomenis* expositum utroque pollice probare, sed legisse etiam *Acta Theologorum*; licet vero de innocentia mea & futilitate accusatio-

nis

nis ſint perſuaſi, judicare tamen intereſſe & exiſtimationis meae & Societatis, ut vel ſcripto edito vel apud Senatum Baſilienſem me prius purgem, quam munus demandatum auſpicer. Redii igitur Baſileam, ingreſſus viam, quam putabam breviſſimam, quae tamen artibus & tergiverſationibus adverſariorum facta eſt longiſſima. Tandem cum Societas Remonſtrantium ex teſtimonico ſenatus Baſilienſis intellexiſſet, me auditis querelis meis eatenus reſtitutum eſſe, ut omnes functiones ſacras, quae verbi divini miniſtro competunt, iterum exercerem, literis manu tredecim Delegatorum ſubſcriptis invitarunt, ut reditum ad ipſos omni abjecta mora maturarem. Diſceſſi ergo Baſilea d. 26. Maji 1733. & ab eo tempore inter Remonſtrantes ita vixi atque ita munere meo functus ſum, ut omnium & ſingulorum propenſam erga me voluntatem non uno teſtimonio fuerim expertus. Hoc Virorum optimorum & nullo affectu pravo praepeditorum judicio, quo cauſam victam ſibi magis quam victricem placere ſignificarunt, & a ſententia Cl. Werenfelſii, cujus ſcripta magni faciebant, in hac re diſcedere non ſunt veriti, ſaepe me ſum ſolatus: ſimul autem ſumma cum voluptate & veneratione agnovi mirabilem atque ſapientiſſimam Dei providentiam, qui, ut ex tenebris ſolet lucem elicere, me hominem obſcurum, & nihil quo ſe commendaret habentem praeter Acta Theologorum, hac ipſa via, qua adverſarii me perdere atque infamare volebant, me ſervavit & ad munus honorificum evexit.

3. Poſtquam autem Baſileam, uti dixi, rediiſſem, & Libellum ſupplicem d. 22. Sept. 1731. *Senatui* exhibuiſſem delegati ſunt Tredecimviri & Scholarchae, ut querelas meas audirent, & ad Senatum referrent. Hi me d. 25. Sept. & 9. Octob. audiverunt, & quae dicerem vera eſſe & evidentibus probata teſtimoniis omnes intellexerunt, ſed conſultius judicarunt, ne Theologi magis irritarentur, duas illas (quas ſupra Cl. Frey expendendas commendavi p. 213.) prolixiores Relationes ſcripto conſignatas in unam breviorem contrahere, quam ad Senatum retulerunt d. 5. Dec. 1731. addito conſilio: me aliquo *ſolatio* eſſe levandum, ſibi videri. Denique d. 22. & 24. Martii 1732. Senatus priori decreto reſciſſo me reſtituit, libertatemque omnes functiones ſacras, quae Verbi divini Miniſtro competunt, exercendi reddidit, eamque ſententiam d. 8. Octobr. & 6. Dec. denuo confirmavit. Hac libertate poſtea per annum integrum uſus ſexagies ex eodem praecipue ſuggeſtu, unde detruſus fueram, & in aliis etiam Templis, Sermones habui, & S. Coenam & Baptismum adminiſtravi. Idem Senatus me Eccleſiae Reformatae Argentoratenſi literis d. 14. Febr. 1733. ſcriptis, ut me in locum defuncti Paſtoris eligerent, commendavit. Licet autem adverſarii mei illi Decreto Senatus vehementiſſime reclamarent, aliter tamen longe de eo ſenſit Eccleſia Tigurina, (ad quam toties provocarunt) d. 5. Julii 1732. „Judicamus, inquiunt, officii noſtri eſſe, ut coram Deo & Eccleſia ſincere declaremus, nos nec novum examen, nec reſciſſionem aut immutationem Decreti Ampliſſimi ordinis & receptionis W., nec novas lites aut contradictiones quaerere".

4. Quin etiam V. V. *Jo. Stoeclinus* Paſtor ad D. Theodorum, qui prius & diu quidem partes Adverſariorum meorum ſectatus fuerat, poſt illud Ampliſſimi ordinis Decretum omni data occaſione, quoad vixit, me ut Fratrem & Collegam ſuum agnovit, & teſtimonio duplici tum Eccleſiae Argentoratenſi, ut me Paſtorem ſuum eligeret, tum Eccleſiae Amſtelodamenſi, ut in numero Fratrum haberet, commendavit; quod poſterius teſtimonium A°. 1733. cum pluribus aliis Paſtorum, Adminiſtrorum, & Presbyterorum Laicorum Baſilienſium teſtimoniis Conſiſtorio Eccleſiae Reformatae Amſtelodamenſis petenti exhibui.

5. Cum modo Cl. *Werenfelſii* mentionem fecerim, de eo etiam pauca ſunt dicenda. Is quidem neſcio quomodo primum eo delapſus eſt, ut inter acerrimos ad-

adverſarios meos nomen ſuum profiteretur, poſtea vero & ſubito ita diſceſſit, & nec conventui ulli intereſſe, nec verbum de toto negocio amplius audire voluerit; cumque quatuor reſidui (qui ſe adhuc publice *Conventum* vocabant, licet privatim apud Werenfelſium in hac ipſa epiſtola agnoſcerent, ſe non eſſe niſi *minorem Conventus partem*) literis aculeatis d. 12. April. 1733. ſcriptis ipſi exprobarent, cur, ſi eadem ſentiret, quae prius, non eandem agendi rationem teneret, & cauſam Dei, ut ajebant, propugnaret? Reſpondit d. 17. ſe non ideo diſceſſiſſe, quod ſententiam mutaſſet, ſed quod expertus eſſet „ ingenia no„ ſtra ſenio non fieri capaciora, ſed capacitatem multum imminui, & has lites „ incrementum Chriſtianiſmi ſui impedire, illis ſe ſaepius exarſiſſe atque irrita„ tum fuiſſe, & manſuetudinis nobis tam neceſſariae naufragium feciſſe". Utinam clarius & citius mentem ſuam explicuiſſet! Cum tamen ipſe fateatur, (quod omnibus Acta illa legentibus manifeſtiſſimum eſt,) Actores affectibus vehementer concitatos fuiſſe, minime id quidem probat, illos recte & vere judicaſſe, nam impedit ira animum, ne poſſit cernere verum. Idem clarius dixit poſtea, cum enim Collegae illi renunciarent, ſuſpicari ſe, eum ſplene laborare, qui vano metu familiam timeret, a qua nihil eſſet timendum; reſpondit, ſe nunquam lienoſum fuiſſe, nec homines timere, ſed Collegarum potius *praecordiis bilem inaeſtuaſſe.* Id & Collegis retulit & aliis etiam narravit, qui rei internuntius fuit, vir Rev. *Theodorus Falciſius* Baſileae ad D. Martinum Adminiſter.

6. Poſtea cum in Belgio rumor ſiniſter de me ſparſus eſſet, ut illum refellerem, nomen meum in Candidatis Profeſſionis Rhetoricae in Academia Baſilienſi tunc forte Vacantis ſum profeſſus, in quorum numerum nemo per Leges Civitatis recipi poteſt, niſi & Civis ſit, & exiſtimationis integrae. Quod vero petii, a Curatoribus & Senatu Academico me obtinuiſſe, fidem facit ſequens Epiſtola, quam eo tempore etiam Conſulibus Amſtelodamenſibus exhibueram:

Vir pl. Reverende & Clariſſime, Amice Chariſſime!

POſtquam ex Reverendo Tuo fratre Petro cognovi, Te valere, & Tibi ſtare ſententiam, ut pro vacante apud nos Cathedra Rhetorica nomen Tuum inter candidatos dare velis, magnum inde percepi gaudium, ſperans hoc modo nobis affulſuram occaſionem, qua Tui iterum compotes fieri queamus: Qua propter licet Tu quidem per leges Academicas non poſſis pro eligibili haberi, niſi praeſens publicum ſpecimen edas, & tam diſputando cum Tuis Competitoribus, quam legendo Te exerceas, tamen hoc in Ampliſſima Regentia die Veneris habita a nobis fuit effectum, ut ſiquidem praeſentem te ſiſtas, ſine ulteriori controverſia & ad ſpecimina admittaris & pro eligibili habearis; Cum enim Literae Tuae ad Magnificum Dn. Rectorem datae in pleno conſeſſu eſſent perlectae, quidam eo obnitebantur, ut ante adventum Tuum nihil ſtatuatur, contendentes, eam Tibi annunciandam ſententiam, ut ſi praeſens ad ſpecimina admitti velis, tunc demum quaeſtio ventiletur, an admittendus ſis nec ne? Alii verò demonſtrarunt, nil impedire, quo minus haec quaeſtio Te abſente decidatur; & haec ultima ſententia locum obtinuit, adeo ut in controverſiam veniret, an tibi concedendum, ut inter candidatos Profeſſionis Rhetoricae nomen Tuum dare poſſis, & ad ſpecimina admitti? Moverunt quidam, quorum nomina Te non latent, omnem lapidem, ut rei deciſionem impedirent, & protraherent. Obtinuit tamen contraria ſententia, & ab ampliſſimo Senatu Academico fuit concluſum, ut, ſi huc accedas, Tibi aditus ad edenda ſpecimina publica non denegetur; cum igitur aequali jure cum reliquis candidatis uti queas, Tuum eſt videre, ea adhibere media, quae Tibi hanc occaſionem utilem reddant:

dant : si Te praesente hic frui potero, maximo id mihi erit solatio ; tamen ubicunque eris, gaudebo, quando Te bene valere & res tuas tibi ex voto succedere, audierim : Vale & amare perge

Tuum addictissimum

Basileae d. I. *Decembris*, A. S. 1733.

FRANCISCUM CHRIST. J. U. D. Archigrammateum Reipublicae Basileensis, & Scholarcham.

Cum A°. 1744. Cathedra linguae Graecae in Academia Basiliensi post mortem V. Cl. *Samuelis Battierii* vacaret, petii a Senatu Academico, ut mei absentis ratio haberetur. Ille, ne quid temere ageret, ex ordine Amplissimo d. 7. Julii quaesivit, utrum id liceret ? eoque respondente d. 15. Julii, licere, a Curatoribus atque Senatu Acad. non solum speciminum edendorum mihi, ut Professori extra patriam degenti, gratia facta est, sed etiam d. 12. Octob. Professor Linguae Graecae electus, & d. 14. ejusd., ut mos est, ab ordine Amplissimo confirmatus fui. Licet autem postea, urgente Societate Remonstrantium, munus istud oblatum recusaverim, anno tamen sequenti 1745. Basileam petii, ut matrem meam, matronam optimam atque etiamnum per Dei gratiam superstitem, viderem, ibique non tantum amicos veteres, quales reliqueram, reperi, sed etiam ab aliis omnibus, a Senatoribus, Professoribus, etiam Theologis duobus, Ministris verbi divini, Civibusque honestissimis, tam comiter exceptus sum, acsi nulla unquam adversariorum meorum altercatio atque accusatio fuisset audita.

7. A°. 1746. trajeci in Angliam (uti dixi p. 22. 47. 50. 53. 58. 112.) ibique vidi Reverendiss. Archiepiscopum Cantuariensem, τὸν νῦν ἐν ἁγίοις, qui tricennio antea, cum esset Episcopus Oxoniensis, ad ejus urbis Bibliothecas & MSS. aditum mihi patefecerat, & post tam longum temporis intervallum non sine voluptate colloquiorum nostrorum recordatus est, quin & Bibliothecae Lambethanae codices & alia, quaecunque posset, auxilia liberalissime obtulit, mensae etiam honore me dignatus. Idem de meo consilio judicium fuit alterius Angliae Primatis, qui nunc est Eboracensis Archiepiscopus, quem & A°. 1717. Cantabrigiae noveram, & ante hoc decennium, cum Hanovera, ubi Regi a sacris fuerat, rediens Amstelodamum transiret, videram. Ut nunc V. Cl. *Nicolaum Mann*, Magistrum Hospitalis in Carthusia Londinensi, aliosque plurimos, Germanos, Belgas, etiam Theologos in Academia Lugdunensi, Ultrajectina, & Franequerana, Consilium meum & privatim & publice probantes, taceam. Quae non ideo affero, ut vel favorem lectoris mei eliciam, vel scripta mea communi omnium librorum sorti eximam, sed ne inauditus condemner ; caeterum contentus, si quis re cognita judicaverit:

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura,
Quae legis hic : aliter non fit, Amice, liber.

Ut vela contraham, extremum nunc alloquar Cl. Frey: Si semper & inde ab initio rigide Orthodoxus & receptarum sententiarum omnium tenax fuisti, cur, quaeso, aliud simulasti, & discipulo tuo, annorum septendecim, cum te primum audiret, adolescenti, moderationem, tolerantiam, libertatem sentiendi &, quae sentiret, dicendi praeceptis tuis omni cura instillasti ? an ut haberes, quem ita a te formatum propter hoc ipsum deinde proderes, perderes, atque discerperes ? Sin autem adhuc es, uti prius fuisti, Theologus Latitudinarius, qui fit, ut facta tua a verbis tuis ita dissentiant ? ut animi tui conscientiam non cures ? ut remoto affectuum velo non tandem, dum adhuc tempus est, consideres, quid hactenus egeris ? Si denique animus tuus nunc immutatus est, ita ut priori errore abjecto aliter nunc sentias; non debebas tamen cum erroribus illis (si omnino errores fuerunt) etiam auream Servatoris Regulam abjicere, & alii facere, quod tibi fieri nolles : sed cum per annos viginti quinque tibi erranti nemo molestiam crea-

verit, cur non etiam alios errantes, & in errorem a te inductos, tolerare, leniter cum illis agere, & ſpatium ad poenitentiam concedere, potius quam nec monitos nec auditos accuſare, horridam excitare tempeſtatem, ex obſcuro ſagittas venenatas in inermes & incautos emittere, mendacia mendaciis tegere, & bella ex bellis ſerere maluiſti?

Habes, Lector, brevem Hiſtoriam longae litis, quae editionem hanc Novi Teſtamenti per totos viginti annos eſt morata. Nunquam, fateor, illas in me ſcriptas Actiones aut illarum partem legere potui, quin me & Actorum & Spectatorum puderet, & Poetae dictum veniret in mentem:

Excidat illa dies aevo, nec poſtera credant
Secula: nos certe taceamus, & obruta multa
Nocte tegi propriae patiamur crimina gentis.

Me interim mentis bonae conſcientia tacitus conſolabar, ſperans fore, ut, deferveſcente adverſarii ira, pax aliquando componeretur, quam non ſolum ſilentio, ſed etiam precibus ſubmiſſioribus & humilioribus, quam ut multis forte, qui litibus nunquam impliciti ſunt, probentur, eram redemturus. Cum vero viderem, odium Theologi extraordinarii indies intendi, & ſcriptum ejus poſterius priori ſemper eſſe ferocius atque amarulentius; porro novos ſubinde hoſtes, inque iis *D. Gerdeſium* & nuperrime *J. J. Breitingerum*, qui cramben repeterent, mihi ſuſcitari, alios vero diuturnum meum ſilentium male interpretari, non potui me continere, quin hac occaſione rem totam aut ſummam rei aperirem.

Debeo hoc primum veritati; quam, me tacente, alios in lucem protrahere aut velle aut poſſe, vix ulla ſpes erat. Debeo diſcipulis & auditoribus ex Coetu meo, qui contemtui & odio adverſarii ſunt expoſiti, quod per annos duodecim nullam meam haereſim olfeciſſent, aut contra me & contra ſemetipſos falſum teſtimonium dicere religioni duxiſſent. Debeo mihi ipſi & amicis meis, ut eorum de me judicium & exiſtimationem meam tuear. Debeo Patri optimo Jo. Rodolpho Wetstenio p. m. & fratri cariſſimo Petro Wetstenio, mala plurima paſſis, quod cauſam meam meliorem ſemper judicaviſſent. Debeo denique familiae meae, ne a virtute majorum degeneraviſſe, aut maculam illi inuſſiſſe, aut praecepta eorum & exempla non ſecutus fuiſſe, videri poſſim; Joanni Wetstenio J. U. D. & Profeſſori, in Literis & Philoſophia Praeceptori, a quo, cum Bibliothecarius eſſet, jam ante hos quadraginta annos codices Graecos MSS. verſare didici; Jo. Rodolpho Wetstenio S. Th. D. meo in Theologia Praeceptori, qui cum me ex ſacro forte ſuſciperet, titulo natalitii mei hoc diſtichon ſcripſerat:

Augeat hic natus felici gaudia noſtra
Omine, ſit Patriae gloria magna ſuae;

Ejuſque Patri itidem Jo. Rodolpho Wetstenio S. Th. Prof., ex cujus praecipue ſcriptis & epiſtolis ineditis didici, tum quibus artibus *Formula Conſenſus* in Eccleſias Helveticas irrepſiſſet, tum quantum Theologi novi & ſyſtematici a doctrina non Patrum ſolum veteris Eccleſiae, verum etiam eorum, qui ſeculo decimo ſexto Eccleſiam reformare fuerant aggreſſi, receſſiſſent; proavo meo Sebastiano Guntzero, qui plura nummorum millia Teſtamento legavit, ex quibus novo Profeſſori Theologiae ſtipendium perſolveretur, non certe eo conſilio, ut in perniciem civium honor iſte verteretur, nedum ut ſua pecunia aleret hypocritam, qui otio ſuo abuſus liberorum hominum capitibus inſultaret, & ipſius teſtatoris poſteros per calumniam accuſaret, atque indignis modis vexaret; & alteri proavo Jo. Rodolpho Wetstenio Reipublicae Baſilienſis Conſuli, qui non ſolum domi furores Theologorum ita compeſcuit, ut, quoad vixit, non erumperent, & bella civilia inter pagos orta compoſuit, ſed etiam, cum Monaſterium legatus Helvetiorum miſſus eſſet, ſua unice prudentia, ſuis conſiliis & incredibili labore id effecit, ut ab omnibus paciſcentibus, & ipſo Imperio

perio Romano (quod nulli alii Reipublicae, quae prius Imperii Romano-Germanici pars fuerat, quantum novi, contigit) Reipublicae Helvetiorum libertas, αὐτονομία atque ſummum imperium agnoſceretur, idque Inſtrumento Pacis Weſtphalicae diſertis verbis inſereretur. Cujus viri imaginem, elegantiſſime nuper in aes inciſam, nactus cum ad finem Prolegomenorum perveniſſem, non potui quin oculos, a foedo adverſariorum ſpectaculo averſos, in eam defigerem, & animo in jucundiorem exemplorum domeſticorum contemplationem exſpatiarer; qua ſi me ad gloriam inflammari, & in antiquam virtutem animoſque viriles excitari dicam, nihil dicam aliud, quam quod ipſe ſentio, & fidem, ut ſpero, facile inveniam. Quid jam in opere ipſo praeſtiterim, judicabunt alii. Id autem, opinor, judicabunt aequi bonique omnes, ut vires mihi defuerint, quas ſcio & ſemper exiguas fuiſſe, & adverſariorum in me impetu haud parum fractas atque hebetatas eſſe, voluntatem tamen, diligentiam, & ſtudium veritatis atque virtutis, quantum humana imbecillitas patitur, Libertatis denique, & Pacis cum omnibus colendae, nunquam defuiſſe. Scripſi Amſtelaedami d. 27. Maji 1749.

Errata.

Pag.	Lin.		l.
8	6	videreru r	videretur
	7	Codicem	Codicum
	14	Selectum	Delectum
	27	ἀκρίβεαν	ἀκρίβειαν
10	16 *a fine*	naratione	narratione
11	29	ſel	ſed
12	7	ſola	ſolo
16	17	ὁμοθυμαδὸν	ὁμοθυμαδὸν
20	13	triginra	triginta
22	15	Waltonus	Wottonus
	21	teſtimonius	teſtimoniis
23	18	locos	locis
32	10	obſervarit	obſervavit
33	6 *a fine*	rationi	ratione
41	3 *a fine*	Fragmenrum	Fragmentum
42	10 *a fine*	ἐκκλησαίν	ἐκκλησίαν
44	9 *a fine*.	correctiores	correctiones
46	12	huis	huic
	15 *a fine*	tranſiiit	tranſiit
50	26	dicunter	dicuntur
	10 *a fine*	menbranaceus	membranaceus
52	8 *a fine*	qui	cujus ſecunda
55	8	ἑβραϊδι	ἑβρα δι
56	17	Hanc cum non reperirem uſus ſum excerptis Bengelii. *dele*	
	18 *a fine*	Faber	Fabri
57	4 *a fine*.	Johanis	Johannis
	17	Varnſpergcnſis	Varnſpergenſis
	n 98.	Tubingenſe	Turicenſe ſive Tigurinum Canticorum Luc. I & II Pſalterio literis uncialibus ſcripto adjectorum
59	3	poruit	potuit
	18	porſus	prorſus
60	33	fide	fine
61	ult	Apocalypeos	Apocalypſeos
62	24	Bi lιothecae	Bibliotheca
67	14	προσωνομαασιν	προσωνόμασιν
68	3	debiro	dubito
69	15 *a fine*	hominem	hominum
72	29	collat ır	collocatur
	34	Pariſ. *adde* 1553. & Petavii 1612.	
	5 *a fine*	Latinae	*adde.*
	penult.	Cappadociea	Cappadociae
74	29	ἀνακιφαλαωσει	ανακεφαλαιώσει
77	14	*Cambefiſius*	Combefiſius
	19 *a fine*	τῆς	*adde* τοῦ
81	16	liuguae	linguae
	17	n'hil	nihil
	33	*Libertus*	*Liberatus*
	12 *a fine*	Horſmidae	Hormisdae
83	40	Retractionibus	Retractationibus
87	16	Biblcrum	Bibliorum
	35	Bruxellas	Lovanium
89	28	tnm	tum

Pag.	Lin.		l.
	12 *a fine*.	quibus	*add.* aut non vacavit,
95	10	ratioιcιn	rationem
99	5	habat	habet
	11	ſuut	ſunt
100	11 *a fine*	c'amen	clamem
101	9	maled eentiam	maledicentiam
	7 *a fine*	qnod	quod
104	14 *a fine*	legerir	legerit
118	9	λύτη	λύπη
	10	Scd	Sed
119	31	Ἰυσοῦν	Ἰησοῦν
123	12	τὴι	τὴν
124	1	Βελγαρίον	Βελγαριε
126	2	Thephylacti	Theophylacti
	32	apnd	apud
127	10	Gtaecos	Graecos
	35	Prolegomenorum	*adde* ,
128	3	*vobis*	*vocis*
131	6	vocabis	vocabulis
	11	cognoſcibles	cognoſcibiles
133	3	!	;
	25	niſii	niſi
141	10	COLINAE	COLINAEI
142	38	praeterae	praeterea
144	12	πορὰ	παρὰ
	27	κεφαλῆι	κεφαλῆς
	11 *a fine*	poſuiſſe	potuiſſe
147	2	ſubnotationam	ſubnotationem
150	3	correctorem *adde* : Cupio enim omnia recte & vere fieri. Deus adſit & tibi & mihi.	
	3 *a fine*	cx	ex
151	8 *a fine*	Stephani,	Stephani
154	28	auguſtias	anguſtias
157	21	codicis	codices
159	7 *a fine*	σοῦτο	τοῦτο
161	13	repoſuir	repoſuit
162	29	Deita	Deitate
164	5 *a fine*	proſitae	propoſitae
165	16 *a fine*	Serreti	Serveti
168	30	Editionibns	Editionibus
	9 *a fine*	miſerari	miſereri
	2 *a fine*	miſerentur	miſereantur
171	43	eorruptam	corruptam
173	8	animo	amico
178	3	ſubeciſſemus	ſubjeciſſemus
	13 *a fine*	autem	*dele*
	penult.	conſtititit	conſtitit
180	39	errorem	errorum
191	20 *a fine*	decretem	decretum
195	23 *a fine*	concervata	coacervata
199	4	Ἰεδαιος	Ἰεδαίοις
	10	Tygopraphis	Typographis
200	17	variis	vanis

Signa *m. i c. a.* appoſita indicant codicem aut mutilatum, aut interpolatum, aut curſim inſpectum, aut alterius Codicis hic deſcripti apographum.

A. Alexandrinus *m. i.* p. 8. 31. 112. 159	
B. Vaticanus *m. i.* 23. 108.	
C. Ephrem *m. i.*	27
D. Cantabrigienſis *i.*	28
E. Baſilienſis	38
F. Boreeli *m.*	40
G. Wolfii *m.*	---
H. ——— *m.*	---
I. Cottonianum fragmentum *m.*	41
K. Cyprius *i.*	---
L. Stephani η *i.*	---
M. F. des Champs	---
N. Fragmentum Vindobonenſe *m.*	---
O. ——— Bandurii *m.*	---
1. Reuchlini *i.*	42.
2. Praedicatorum Baſilienſium	44
3. Corſendoncenſis *i.*	45
4. Stephani γ.	46
5. ——— δ. *i.*	---
6. ——— ε.	---
7. ——— ϛ.	---
8. ——— ζ.	---
9. ——— ιβ.	---
10. Kuſteri Pariſ. 1.	---
11. ——— Pariſ. 4.	---
12. Stephani ιδ.	---
13. Kuſteri Pariſ. 6. *i.*	47
14. ——— Pariſ. 7.	---
15. ——— Pariſ. 8.	---
16. Regius 1881.	---
17. ——— 2244.	---
18. ——— *c.*	---
19. ——— *c.*	---
20. ——— *c.*	---
21. ——— *c.*	---
22. Colbertinus 2467. *i.*	---
23. ——— 3947. *i.*	---
24. ——— 4112.	---
25. ——— 2259.	---
26. ——— 4078.	48
27. ——— 6043.	---
28. ——— 4705. *c.*	---
29. ——— 6066. *c.*	---
30. ——— 4444. *c.*	---
21. ——— 6083. *c.*	---
32. ——— 6511. *c.*	---
33. ——— 2844. *c.*	---

34. Coislinianus 195.	48
35. ——— 199.	49
36. ——— 20.	---
37. ——— 200.	---
39. ——— 23. *a.*	50
40. ——— 22.	---
41. ——— 24. *m.*	---
42. Medicaeus *i.*	---
43. San-Maglorianus	---
44. Caeſaris de Miſſy	---
45. Bodlejanus 1.	---
46. ——— 2.	---
47. ——— 6.	51
48. ——— 7.	---
49. Roe 1.	---
50. Laudi 1.	---
51. ——— 2.	---
52. ——— 5.	---
53. Seldeni 1.	---
54. ——— 2.	---
55. ——— 3.	---
56. Lincolnienſis *i.*	---
57. Magdalenenſis	---
58. Novi Collegii *i.*	---
59. Gonvilli & Caji	52
60. Joannis Mori	---
61. Montfortii *i.*	---
62. Henrici Googe *a.*	---
63. Uſſerii 1.	---
64. ——— 2.	---
65. Jo. Covelli	---
66. Thomae Gale	---
67. Huntingdon 1.	---
68. Georgii Wheeler	53
69. Leiceſtrenſis *i.*	---
70. Bunckle	---
71. Epheſius	---
72. T. Johnſon. *i.*	---
73. G. Wake 1.	54
74. ——— 2.	---
75. Genevenſis *c.*	---
76. Caeſareus 1.	---
77. ——— 2. *c.*	---
78. J. G. Carpzovii	---
79. Douzae *c.*	---
80. J. G. Graevii	---
81. Correctorii Bibliorum *a.*	---

82. L.

Codices Evangeliſtariorum.

Index Alphabeticus Codicum Graecorum.

Editiones Novi Teſtamenti Graeci.

Verſiones Novi Teſtamenti.

Signa.

~ *in Textu* notat, Lectionem textui ſubjectam eſſe probatiorem.
— *in Textu* notat, vocem vel voces ſequentes eſſe delendas.
+ *in Textu* notat, vocem vel voces, Textui cum hoc ſigno ſubjectas, eſſe addendas.
— *in V. L.* notat, voces, quibus appoſitum eſt, in Codd. citatis non legi.
+ *in V. L.* notat voces, quibus apponitur, in codicibus citatis addi.

TO

ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΤΟ' κατὰ Ματθαῖον 'Ευαγγέλιον.] 'Ευαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον exhibent conſtanter Codices Graeci veteres. Ita verſio Copta, ita Vulgatae atque Italicae Codices veteres, additis ex formula verbis *incipit* & *explicit. Incipit Evangelium ſecundum Matthaeum, explicit Evangelium ſecundum Matthaeum.* Ita Patres Graeci ad Theophylactum uſque, et Latini. Tertullianus, Cyprianus, Auguſtinus, Hieronymus, Victorinus, *Evángelium Cata Matthaeon, Evangelium Cata Joannen* citant. Ita etiam edidit Eraſmus, Colinaeus in Joanne, Stephanus prima & ſecunda Editione, Beza Editione prima, I. A. Bengelius. Haec inſcriptio cum ſua ſe brevitate commendet, atque tam ſimplicitati temporum Apoſtolicorum, quam praecepto ac exemplis ſaniorum hominum congruat, non erat ratio, cur Complutenſes, eoſque ſecutus Colinaeus initio trium Evangeliorum, et Stephanus Editione tertia, recentiorum Codicum ſcripturam praeferrent, & tituli loco, τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον 'Ευαγγέλιον praeponerent: niſi ſi velimus in iſtiuſmodi epithetis & rebus & perſonis impertiendis liberaliores atque officioſiores eſſe, quam fuerunt Apoſtoli, in quorum ſcriptis cum Evangelii plus quam ſeptuagies fiat mentio, ſancti epithetum nuſquam additum reperitur. Cumque T. Beza iſtam Stephani ſui lectionem, ſed mutilatam, in ſecunda quidem Editione ſic exhiberet, τὸ κατὰ Ματθαῖον 'Ευαγγέλιον, in tertia vero quarta & quinta 'Ευαγγέλιον τὸ κατὰ Ματθαῖον, rectiſſime qui poſtea in Belgio operis Typographicis praefuerunt, quod in poſtremis Bezae Editionibus legebatur, ceu vitioſum repudiarunt (debebat enim, ut Graece ſcriberetur, Articulus non ſemel tan-

Patres Graeci, quando vetus Teſtamentum ejusque varias Converſiones citant, ſolent dicere κατὰ τους ἑβδομήκοντα, κατὰ 'Ακύλαν, κατὰ Σύμμαχον. Ita *Origenes* Epiſtola ad Africanum: τὰ δὲ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφα, ἃν καὶ τὰς λέξεις ἐξεθέμην, τὸ μὲν ἦν κατὰ τοὺς Ō. τὸ δὲ ἕτερον κατὰ Θεοδοτίωνα. Quod ſignificat, Καθὼς ἐξέδωκεν 'Ακύλας, καθὼς ἡρμήνευσε Σύμμαχος. Ita etiam hic 'Ευαγγέλιον, καθὼς εὐηγγελίσατο Ματθαῖος, *prout edidit ſcripſitque Matthaeus.* Unde patet ignorantia Linguae Graecae lapſum eſſe Fauſtum Manichaeum, qui ex iſto Titulo putavit confici poſſe, Evangelia non ab ipſis, quorum nomina gerunt, Evangeliſtis, ſed ab aliis, qui ſe ſecundum eos ſcripſiſſe profiterentur, conſcripta fuiſſe. *Auguſtinus* c. Fauſtum L. XVII. 2. XXVII. 2. XXXIII. 3.

Magno conſenſu perhibent Patres, Matthaeum, in gratiam credentium ex Judaeis in Palaeſtina, Evangelium ſuum ſcripſiſſe, & quidem, ut multi addunt, Hieroſolymis, octavo poſt aſcenſionem Chriſti anno, qui Claudii Imperatoris primus fuit. Cur illorum teſtimonium in dubium vocetur, cauſam non video: quin iſta hypotheſi admiſſa plurima non infeliciter exiſtimo explicari poſſe, quorum aliter ratio vix invenitur. Hinc enim intelligimus, cur Matthaeus primum in ordine Evangeliſtarum occupet locum, quia nimirum primus omnium ſcripſit; cur item tam multas de Judaeorum ſuperſtitionibus referat diſputationes, quibus apud alias nationes, vel templo jam everſo vel paulo poſt evertendo, locus vix fuiſſet; cur denique, qui poſt ipſum ſcripſerunt, multo apertius clariuſque Jeſum filium Dei, & Deum ante ſecula genitum et univerſorum Dominum fuerint profeſſi? Ideo ſcilicet, quoniam ita ſolet Providentia divina cum hominibus agere, ut non ſubito eos ex tenebris in plenam lucem perducat, ſed ſenſim pedetentimque: ſic ipſe Chriſtus ita apparuit, ut prius quidem homo plebejus, dein Doctor, dein Rex, tandem filius Dei haberetur; ne jam dicam, hoc ipſum filii Dei nomen, initio non illam, quam poſtea agnoverunt, dignitatem, majeſtatem atque eminentiam diſcipulis declaraſſe. Porro Matthaeum in gratiam credentium ex Judaeis, & inter Judaeos viventium, par erat eo ſcribere conſilio, ut animos credentium obfirmaret, nondum credentium autem animos non irritaret magis, quin potius

tantum ſed bis addi, τὸ Ἐυαγγέλιον τὸ κατὰ Ματθαῖον) at non recte, meo quidem judicio neglecta veteri & magnis multiſque teſtibus probata ſcriptura, eam, quae in ſecunda Bezae Editione extat, quaſi injuſte a parente ſuo expulſam, receperunt, ita timide tamen atque inconſtanter, ut non niſi ſemel initio ſingulorum Evangeliorum praefigerent, alteram vero, pro qua nos contendimus, in ſummis paginis per omnes Evangeliorum libros conſpiciendam proponerent.

Haec quidem Diſputatio Matthaeum non reſpicit. Licet enim Inſcriptiones ſive Indices et ſubſcriptiones ſint antiquiſſimae, conſtat tamen inter eruditos, non eſſe illas ab ipſis Evangeliſtis et Apoſtolis profectas: ad Titulos quidem Evangeliorum quod attinet, cum ſingula ſimiles habeant, Ἐυαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον, Ἐυαγγέλιον κατὰ Μάρκον, Ἐυαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν, Ἐυαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, credibile eſt, non a quatuor diverſis Auctoribus, ſed ab uno eodemque adſcriptos fuiſſe. Syrus quidem variat ſcribens: *Evangelium ſanctum praedicationis Matthaei Apoſtoli, Evangelium ſanctum Annunciationis Marci Evangeliſtae, Evangelium ſanctum praedicationis Lucae, Evangelium ſanctum praedicationis Joannis praeconis, quod locutus eſt & praedicavit Graece Epheſi* Quae nemo facile genuina & aliis anteponenda eſſe judicaverit. Chriſtianus Druthmarus: *Hunc titulum*, inquit, *non fecit Evangeliſta.* Galenus de libris ſuis: Φίλοις γὰρ ἢ μαθηταῖς ἐδίδοτο χωρὶς ἐπιγραφῆς, ὡς ἂν οὐδὲ πρὸς ἔκδοσιν, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκείνοις γεγονότα, δεηθεῖσιν, ὧν ἤκουσαν, ἔχειν ὑπομνήματα —— ἐγὼ δὲ ἁπλῶς διδοὺς τοῖς μαθηταῖς οὐδὲν ἐπέγραψα.

Ματθαῖον.] Glycas Annal. IV. p. 182. Νικήτας τις —— χειροτονεῖται Πατριάρχης· οὗτος ποτὲ τὸ Ἐυαγγέλιον ἀναγινώσκων ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίου ἐξεφώνησε. Ἐφ' ᾧ καί τις τῶν παρισταμένων εἶπε, μὴ διαίρει τὴν ΑΙ. δίφθογγον. Πρὸς ὃν ἐκεῖνος ἔφη μετὰ θυμοῦ· φλυαρεῖς, τὰ γὰρ δίφθογγα καὶ τρίφθογγα πολλὰ μισεῖ ἡ ψυχή μου. Ex quo teſtimonio conſequitur, Graecos αι & αϊ non, ut nunc fit a quibusdam, eodem ſono pronunciare conſueviſſe.

tius ſcrupulos ex Chriſti humilitate, paupertate & morte ignominioſa illis injectos evelleret, atque eam in rem multa ex Vet. Teſt. loca ad teſtimonium citaret: quod ipſum ſtudioſe feciſſe in ſequentibus demonſtrabitur.

Neque vero tam facile aſſentimur ſententiae eorundem Patrum ſtatuentium, Matthaeum ſcripſiſſe Hebraice, hoc eſt Syriace ſive Chaldaice, qua Lingua tunc temporis Judaei in Palaeſtina utebantur: Jacobum vero Fratrem Domini, ut quidam addunt, vel, ut alii, Joannem iſtud Evangelium in Graecam Linguam convertiſſe. Exiſtimamus enim Patres hic jam non teſtimonium dicere, ſed conjecturam ſuam in medium proferre, non admittendam ſi aut idoneis rationibus non ſit fulta, aut veroſimilibus argumentis refutari poſſit. Quod enim putant neceſſe fuiſſe, ut Hebraeis ſcribens Hebraice ſcriberet, verum non eſt: cum conſtet eo tempore Linguam Graecam per totum imperium Romanum et in Judaea praeſertim in uſu fuiſſe. Nec firmius eſt, quod addunt, Haereticos quoſdam non ſolum in eadem fuiſſe ſententia, ſed etiam Matthaei Evangelium Hebraice ſcriptum habuiſſe. Audiamus Epiphanium Haer. 28: de Cerinthianis. Χρῶνται τῷ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγελίῳ ἀπὸ μέρους καὶ οὐχ ὅλῳ H. 29. de Nazaraeis. ἔχουσι δὲ τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγέλιον πληρέστατον Ἑβραϊστὶ, παρ' αὐτοῖς γὰρ σαφῶς τοῦτο, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ἐγράφη Ἑβραϊκοῖς γράμμασιν, ἔτι σώζεται. H. 30. de Ebionitis δέχονται μὲν καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἐυαγγέλιον, τούτῳ γὰρ καὶ αὐτοὶ ὡς καὶ οἱ κατὰ Κήρινθον χρῶνται μόνῳ· Καλοῦσι δὲ αὐτὸ κατὰ Ἑβραίους. ἐν τῷ γοῦν παρ' αὐτοῖς Ἐυαγγελίῳ κατὰ Ματθαῖον ὀνομαζομένῳ, οὐχ ὅλῳ [l. οὐκ ὄντι] δὲ, πληρεστάτῳ, ἀλλὰ νενοθευμένῳ καὶ ἠκρωτηριασμένῳ. Ex quo Epiphanii teſtimonio manifeſtum eſt, Nazaraeos eorumque ſocios falſo nomine ſcriptum fabuloſum, ut impoſturae auctoritatem conciliarent, Evangelium Matthaei appellaſſe. Conſtat praeterea iſtorum hominum placita iis quae verus Matthaeus cum reliquis Apoſtolis docuerat, contraria fuiſſe; quin etiam illa ipſa, quae ab Epiphanio atque Hieronymo afferuntur ex iſto Evangelio Hebraico, ita a Graecis ſunt diverſa, ut nemini ſano poſt factam comparationem in mentem venire poſſit, iſtud ex illo derivatum fuiſſe. Videntur ergo vetuſtiſſimi Patres, & inter eos primus Papias homo ſimplex & credulus, re non explorata, inani Nazaraeorum jactantiae temere fidem habuiſſe, junioribus, ut ſolent, ſequentibus. Nazaraei ſaltim non digni erant, quibus crederetur, cum, praeter iſtud Matthaei Hebraicum, etiam Apocrypha Jeremiae, teſte Hieronymo in Matth. XXVII. 6. &, Epiphanio teſte, Pſeudevangelia Jacobi & Joannis pro genuinis ſupponere atque venditare inſigni impudentia fuerint auſi. Nullum certe in noſtro Matthaeo reperitur indicium, unde colligi poſſit, ex alia in aliam linguam fuiſſe converſum: plurima vero aliud ſuadent. Si enim Matthaeus Hebraice ſcripſit, qui factum ut tam cito ſcriptum periret, ut ne unus fide dignus teſtis, qui ſe illud vidiſſe affirmaret, ex tota antiquitate ſupereſſet? ut ipſe Marcus Evangeliſta Matthaei verba Graeca in ſuum Evangelium transferret? ut interpretatio nominum Hebraicorum, qua Hebraice ſcribenti non opus erat, apponeretur? ut teſtimonia V. T. non ex Hebraico fonte ſed ex verſione Graeca, etiam ubi ab Hebraeo diſſentit, citarentur? ut denique omnes quae extant Verſiones, Latina, Syra, Copta, Armena, Æthiopica non ad authenticum, ſed ad Verſionem Graecam, ſi placet, adornarentur? Quorum omnium ratio in aperto eſt, ſi Matthaeum Graece ſcripſiſſe concedamus. Adde nullo modo credibile eſſe, Apoſtolos circa alterius Apoſtoli ſcripta in aliam linguam convertenda fuiſſe occupatos; quin potius videtur, eaſdem rationes, quibus Jacobus vel Joannes permoveri poterant, ut talem Verſionem adornarent, debuiſſe etiam ipſum Matthaeum movere, ut primum non Hebraice ſed Graece ſcriberet. Quoquo modo autem ſe res habeat, illud apud omnes in confeſſo eſt, ipſum Matthaei Autographum, ſive Hebraice ſive Graece exaratum fuerit, dudum intercidiſſe, nec aliud hodie extare veram inter tot varietates inveniendi lectionem medium, praeter diligentem exemplarium & monumentorum, quae ſuperſunt, collationem & conſiderationem.

1 ΒΙ'ΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ ~Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ.
2 Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ·

Ἰσαάκ

~Δαυίδ

1. Χριστοῦ] — *Versio Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1213. Praeter rationem; cum enim in eo esset Matthaeus, ut Jesu Christi dignitatem a contemtu Judaeorum vindicaret, consentaneum utique erat, ut statim in limine mentione ejus facta titulum honoris apponeret, nec nomine proprio Jesum solum, sed etiam Christum sive Messiam appellaret.

Δαβίδ] Haec vox in MSS. plerumque per compendium scribitur Δαδ omissa tertia & quarta litera: integre autem scribitur Δαυίδ in Codicibus veteribus A C D L item *Claromontano* & *Boerneriano* Epistolarum Paulinarum, in editione *Complut.* & *Bengelii*, in Psalterio Paris. 1559. edito, in Edit. Romana τῶν O. & in Psalterio literis uncialibus exarato. Ita etiam scribunt *Origenes* contra Celsum, *Eusebius* in Psalmos, *Basilius* Seleuciensis, *Theophylactus* MS., *Elias* Cretensis, *Suidas*, probantibus G. *J. Vossio* de Art. Grammat, p. 24.; *J. C. Suicero*, & *B. de Montfaucon*; denique Versiones omnes. Nec sane orthographiae ratio aliter postulat, adeo ut appareat neque *Erasmum*, neque, qui hunc potissimum secutus est, *Stephanum*, scripturae compendium assecutos fuisse, cum Δαδ repraesentarent per Δαβίδ.

Ἀβραάμ] Ἀβραάμ Editio *Erasmi* 1. 2. *Stephani* 2. 3.

2. ἐγέννησε] ἐγέννησεν Codices veteres omnes & juniores plurimi, Editio *Complut.* & *Erasmi* 1., qui tamen Editione 2. & seqq. istud νῦ hic & ubique nimium scrupulosa diligentia resecuit, ejusque facti rationem reddidit in Annotationibus: „ Jam illud ", inquit, „ minutius videri poterat quam ut admoneretur, nisi nunc potissimum in eo negotio versaremur, variare Graecos codices; in quibusdam addi ν ἐφελκτικὸν, in plerisque non addi — proinde non est quod ea res magnopere moveat lectorem, sive reperiat additum ν sive secus.

1. Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ] Gen. V. 1. habemus זה ספר תולדות אדם, quod οἱ O. vertunt: αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων· *Aquila vero:* τοῦτο βιβλίον γεννημάτων Ἀδάμ· recensentur autem ordine, qui Adamo prognati sunt filii, & nati natorum, & qui ab istis nati sunt ad Noam usque; eodem sensu venit vox γενέσεως Gen. VI. 9. X. 1. XI. 27. XXV. 12. 19. XXXVI. 1. 9. *Num.* III. 1. 1. *Chron.* I. 29. *Ruth.* IV. 18. Hic vero βίβλος γενέσεως non ab Abrahamo, a quo incipit, sed a Christo, in quo desinit, denominatur: quo significatu etiam *Herodotus* usurpat l. 2. p. 165. γενεαλογέουσι δὲ αὐτῶν τὴν γένεσιν, & initio libelli de Homero: περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς. *Bereschith* R. XII. „ pluvia habet generationes S. „ D. an pluvia habet patrem? *Job.* XXXVIII. 28. „ ros habet generationem S. D. ib. aut quis genuit stillas roris? " Licebit ergo interpretari seriem personarum generatarum, a quibus originem trahit Jesus; ut intelligatur titulus esse non totius Evangelii, sed tantum Genealogiae a commate 2. ad 16.

υἱοῦ] Haec vox latiori sensu apud Hebraeos accipitur, quibus non filium tantum proprie ita dictum, sed etiam nepotem, abnepotem, omnesque qui ab aliquo genus habent, denotare solet.

Χριστοῦ υἱοῦ Δαυίδ] In scriptis Judaeorum & veterum & juniorum frequentissime occurit nomen *Messiae filii Davidis*, aut *filii Davidis* κατ' ἐξοχὴν, quin etiam ex libris N. T. patet, quam vulgata haec appellatio fuerit. *Thargum Jerem.* XXX. 9. & *Hose.* III. 5. & obedient Messiae filio Davidis & Messiae filio Ephraimi. *Avoda Sara* f. 5. 1. Dixit R. Jose: Filius Davidis non venit, donec consummatae fuerint animae. . . . Tradiderunt Rabbini, Messiam filium Davidis revelandum esse cito. *Avoth* 34. R. Juda dicit: qua generatione veniet filius Davidis, domus conventus erit lupanar — R. Neharai dicit: qua generatione veniet filius Davidis, adolescentes pudefacient faciem senum. *Sota* f. 49. 2. R. Nehemias dicit: qua generatione veniet filius Davidis, impudentia crescet. *Sanhedrin* f. 38. 1. Filius Davidis non venit, priusquam defecerint duae familiae patrum ex Israele. *ib.* hebdomas, qua filius Davidis veniet. *Joma* f. 10. 1. Dicit R. Juda, dixisse Rabam: Filius Davidis non venit, donec regnum illud impium se extenderit in toto mundo — dixit R. Chama filius Chaninae: Non veniet filius Davidis, donec consummetur regnum vilissimum ex Israele. Dixit Zeiri, dixisse R. Chaninam: non veniet filius Davidis, donec penitus deficiat superbia ex Israele. *Schabbath* f. 139. 1. Dixit R. Malai, nomine R. Elieseris filii R. Simeonis: non veniet filius Davidis, donec penitus deficiant omnes judices & moderatores ex Israele — dixit R. Joannes: filius Davidis non veniet nisi in generatione, quae aut tota plena est justis, aut tota plena peccatoribus. — Quaerentibus discipulis a praeceptore suo R. Jose filio Kisma; quando filius Davidis venturus esset, respondit: vehementer metuo, ne forte a me petatis signum. *Schemoth R.* XXV. Dixit R. Levi si custodierint Israelitae Sabbatum vel uno die, uti decet, filius Davidis veniet. *Schir R.* I. 13. R. Jochanan dixit: filius Davidis veniet: & Res Lakisch idem dixit. *Eccha R.* praef. Dixit R. Jose filius Chalaphthae: quicunque scit, quot annos Judaei idolis servierint, scit etiam, quando filius Davidis sit venturus.

υἱοῦ Ἀβραάμ.] Hoc de Davide dicitur; solet enim vox filii ad nomen proxime praecedens jungi, ut *Zach.* I. 1. *Luc.* III. Abrahami mentionem adjecit Matthæus, tum ut genus ad primam stirpem referret, a qua commate sequenti incipit, tum ut primo intuitu ostenderet, Jesu natales fuisse illustres, qui & ad Davidem regem celeberrimum, Deoque dilectissimum, & ad Abrahamum, qui eximio modo amicus Dei appellatus est, genus suum referret. Caute autem nec ab Adamo communi omnium hominum parente incepit, neque Esavum aut Ismaelem in Catalogo recensuit, ne Judaeos, quibus scribebat, offenderet. v. infra III. 9. *Jo.* VIII. 39. *Rom.* IX. 7.

Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ·
Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.
Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· 3
Φα-

„ Etiamſi nos communem Graecorum linguam in hoc ſecuti ſumus, addito ν, quoties ſequitur vocalis, o- „ miſſo quoties ſequitur conſonans". Schol. *Ariſtoph.* Nub. 741. Ἰστέον ὅτι οἱ Ἀττικοὶ πάντα τὰ ἑνικά τε καὶ πληθυντικὰ τρίτα πρόσωπα ῥημάτων, καὶ τὰς τῶν ὀνομάτων δοτικὰς τῶν πληθυντικῶν, συμφώνου καὶ φωνήεντος ἐπιφερομένου, μετὰ τοῦ ν. γράφουσιν, ὡς ἐστι σαφῶς συμβαλεῖν ταῖς τοῖς πάνυ σοφοῖς πεπονημέναις ἐντυγχάνοντα βίβλοις. Οἱ δὲ Ἴωνες δίχα τοῦ ν. τοιοῦτον δή τι —— καὶ ἐν τοῖς εἰς ν. καὶ εἰς σ. λήγουσιν ἐπιῤῥήμασι ποιεῖν εἰώθασιν· οἷον τὸ πρόσθεν, νέρθεν, ἐπένερθεν, τὸ οὕτως, αὖθις, πολλάκις, εὐθὺς, ταχὺς, ἀτρέμας, καὶ τοῖς ὁμοίοις. Τοῦτο δὲ οὕτως ἔχον εὑρήσεις ἀκριβῶς σκοπῶν.

Ἰούδαν] Ἰούδα *Colbertinus.*

2. Licet in genealogia nulla neceſſitas cogeret fratres intertexere, tamen a Matthaeo & hic mentio fit *fratrum Judae*, & commate ſequenti *Zara Phareſo* fratri gemello jungitur, quin etiam commate 11. de *Jechonia & fratribus ejus* ſermo eſt; idque ſine dubio de induſtria & certo conſilio. Nimirum ut objectioni Judaeorum reſponderet, quos offendebat, Jeſum *Jacobo*, *Joſeti*, *Simoni & Judae Matth.* XIII. 55. 57. praeferri, cujus tamen rationem nullam videbant. Obſervat igitur Matthaeus, non ſolere Deum eos homines aliis aut aequare aut praeferre, quos ſors naſcendi aut aequaſſet aut praetuliſſet; ſic *Judam* fuiſſe antepoſitum Rubeni primogenito *Gen.* XLIX. 8. *Zaram*, qui judicio obſtetricis primogenitus fore videbatur, mirabili divina providentia poſt Phareſum fuiſſe natum *Gen.* XXXVIII. 28. & ex filiis Joſiae non primogenitum Joananum, ſed ſecundum *Jojakimum* (qui hic *Jechonias* appellatur) patri in Regno ſucceſſiſſe 1. *Chron.* III. 15.

3. Praeter morem etiam in genealogiis receptum *quatuor Mulierum* fit mentio; *Thamaris*, quae ex inceſto cum Juda ſocero concubitu peperit; *Rachabae* ſcorti Jerichuntini Salmoni nuptae; *Ruthae* Moabitidis, quae variis artibus nuptias Boazi conciliaverat; tandem *Bathſebae* uxoris Uriae, cum qua David adulterium commiſerat. Solent quidem alias Judaei ſeſe efferre propter *quatuor Matres*, quas vocant. *Thargum Hieroſ.* Gen. XLIX. 26. *Num.* XXIII. 9. & *Deut.* XXXIII. 15. „ propter meritum Patrum juſtorum Abrahami, „ Iſaaci & Jacobi, qui aſſimilantur montibus: & „ propter meritum quatuor matrum, Sarae, Re- „ beccae, Rahelis & Leae, quae aſſimilantur colli- „ bus, populus ſeorſim habitat, neque com- „ miſcetur conſuetudinibus gentium. *Beres. R.* „ XXXIX. 15. tres patres & quatuor matres." Qui factum igitur, ut tribus Patribus Abrahamo, Iſaaco & Jacobo non quatuor illae matres & uxores legitimae, ſed quatuor non integrae famae mulieres a Matthaeo jungerentur? Reſpondeo, id iterum factum, ut tacitae Judaeorum objectioni occurreretur. Scimus enim, cum primum myſterium de Chriſti nativitate evulgaretur, multos repertos fuiſſe, qui contradicerent in primis inter Judaeos, ita ut *Ebionitae*, licet Jeſum pro Meſſia haberent, illum tamen naturaliter ex Joſepho genitum credere mallent, reliqui vero non juniores ſolum Judaei, verum etiam veteres, quod *Celſus* & libri Thalmudici teſtantur, ad iniquas ſuſpiciones ſe conferrent, Jeſumque ex adulterio natum palam dictitarent, eoque praetextu & ipſum & totam doctrinam ejus rejicerent. His Matthaeus obviam ire decrevit, atque, uti accurate diſputantium mos eſt, demonſtrare, tum ſuſpiciones iſtas ab omni veri ſpecie eſſe remotas, quod docet com. 17. & ſeqq., tum etiam illos, qui ſuſpiciones iſtas deponere nollent, cauſam non habere, cur ideo ipſi Jeſu ejusque doctrinae minus faverent. Si enim poſteris Judae, ſi Davidi & Salomoni nulla macula adhaeſit, quod mulieribus peccatricibus prognati eſſent, ſi manifeſta parentum peccata filiis exprobrari non debent, quid iniquius, quam ſuſpicionibus indulgere, iisque etiam illum premere, ad quem omnino non ſpectant?

Quid quod Judaei quatuor iſtas mulieres non excuſant ſolum, verum etiam ſummis laudibus celebrant? *Nazir*, f. 23. 1. Thamar ſcortata eſt, ut exorirentur ex ea Reges & Prophetae —— Dixit R. Samuel ſenex ſocer R. Samuelis filii R. Immi, ſignificari his verbis: *juſtior eſt me*, cognoviſſe Judam, eam juſtam fuiſſe, & conſilio glorificandi nomen Dei id feciſſe. *Megilla* f. 10. 2. ſcribitur, Thamarem texiſſe faciem ſuam —— quia jam antea, cum eſſet in domo ſoceri ſui, texerat faciem ſuam, ita ut Judas eam de facie non noſſet: & ob hanc verecundiam meruit, ut ex ea prodirent Reges & Prophetae. *Sota* f. 10. 1. Dixit R. Zutra filius Tobiae, Dixiſſe Rabum verbis Rabi, alii autem dicunt R. Joannem id dixiſſe nomine R. Simeonis filii Jochai, praeſtare homini, ut projiciat ſe ipſum in fornacem, quam ut publice pudore afficiat faciem ſocii ſui. Unde nobis hoc probatur? Exemplo Thamaris: Agnoſce quaeſo *Gen.* XXXVIII. 25. —— Poſtquam Judas confeſſus eſt & dixit: *juſtior eſt me*, exivit filia vocis & dixit: Tu liberaſti Thamarem & duos filios ejus ex igne, ita vivas, ſancte tibi promitto, me propter meritum tuum tres poſterorum tuorum ex igne liberaturum. Quinam illi ſunt? Chananias, Miſael, & Azarias. *Bereſchith R.* LXXXV. 2. R. Samuel filius Nachma explicuit *Jerem.* XXIX. 11. *ego novi cogitationes, quas cogito de vobis, cogitationes pacis & non in malum.* Judas occupatus erat ut uxorem duceret: Deus autem ſanctus Benedictus, ut crearet lucem regis Meſſiae, qui natus eſt ex Juda & Thamare.

Zevachim f. 116. 1. & *Mechilta* in *Ex.* XVIII. 1. Dictum perhibetur, *Rahab* Scortum habuiſſe annos decem, cum Iſraelitae exirent ex Ægypto, & ſcortatam fuiſſe annos quadraginta, quos exegerunt Iſraelitae in deſerto, denique proſelytam factam fuiſſe poſt quinquageſimum aetatis annum. Dixerat ea: condonet mihi Deus peccatum meum pro mercede funis, feneſtrae & lini. *Megilla* f. 14. 1. Regeſſit R. Ima ſenex R. Nachmano: octo prophetae, iidemque ſacerdotes orti ſunt a Rahab meretrice, Neria, Baruch, Seraja, Machaſia, Je-

Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ·
Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ.
4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ·

Ἀμι-

3. τὸν secundo loco] — 87.
Ζαρά] Θάρα 57.
Ἐσρώμ] Ἀσρώμ D. apud Lucam. Ἐσρών Editio *Ariae* Montani 3.
4. Ἀμιναδάβ] Ἀμιναδάμ 1. (semel) 16. 53. 60. 72. 86. 89. 90. *Evang.* 3. 4. 21. 22. 23. 25. *Macarius Chrysocephalus.* Contra veritatem Hebraicam, librariis Graecis aberrantibus, tum propter praecedens vocabulum Ἀράμ, tum quia longe plura nomina propria desinunt in *am*, Roboam, Joram, Joatham, Abraam, tum quia Graecis insuetum est, ut nomen desinat in litera β., tum denique quia literae μ & β in MSS. Codicibus sunt similes.

Jeremias, Hiskias, Chanameel & Sallum. R. Juda dicit: etiam Huldam ex posteris Rahab meretricis fuisse. f. 15. 1. Tradiderunt Rabbini: quatuor mulieres pulchrae fuerunt in mundo, Sara, Abigael, Rahab, & Esther. *Ruth. R.* 1. 2. R. Simon nomine R. Josuae filii Levi, & R. Chema pater R. Josuae nomine R. Non dati sunt libri Chronicorum nisi ad gloriam 1. *Chr.* IV. 21. *familiae domus texturae lini*: haec est Rahab meretrix, quae abscondidit exploratores in lino; *in domo adjurationis*: quia adjuraverant eam exploratores; *& viri Cosba*, quia mentita est regi Jerichuntis — *& incolae Lechem*, quia adhaesit Israeli — Dixerunt: X. Sacerdotes Prophetae orti sunt ex Rahab meretrice, Jeremias, Helkias, Seraja, Mahasia, Hanamael, Sallum, Baruch; Neria, Ezechiel, Busi; sunt qui dicant, etiam Huldam Prophetissam ex filiis filiorum Rahab meritricis fuisse.

Berachoth f. 7. 2. Quare vocata est *Ruth?* Respondit R. Joannes: quia meruit, ut ex ea oriretur David, qui דוה irrigavit Deum O. M. canticis & hymnis. *Sota* f. 47. 1. ex mercede quadraginta duarum oblationum quas obtulit Balac rex Moab *Num.* XXIII. 1., meruit, ut oriretur ex eo Ruth, ex qua ortus est Salomo. *Thargum* in *Ruth.* II. 12. 13. & dictum est mihi in Prophetia, orituros esse ex te reges & prophetas — & partem tuam fore cum Sara & Rebecca & Rahele & Lea. 15. & *Sanhedrin* f. 93. 2. dictum est in Prophetia orituros ex illa sex justos mundi totius, quorum singuli benedicendi sint sex benedictionibus, David, & Daniel cum sociis suis, & Rex Messias. *Bereschith R.* L. 16. *Et duas filias ejus inventas.* Dixit R. Tobia R. Isaaco, duae inventae sunt, Ruth Moabitis, & Naeman Ammonitis. Dixit R. Isaac: *Inveni Davidem servum meum Psal.* LXXXIX. 21. Ubi? inveni ipsum in Sodoma. *Thargum* 1. *Chron.* IV. 23. Ruth mater regnorum. *Bereschith R.* LI. 10. & *Ruth. R.* IV. 14. 19. *vivificemus patri nostro semen.* R. Tanchuma nomine R. Samuelis: non dictum est filium, sed semen, quod prodire debebat ex loco alio sive peregrino. Ecquodnam vero est illud? Rex Messias. *Bemidbar R.* VIII. f. 19. 1. ex filiabus ejus acceperunt ad sacerdotium, & genuerunt filios, qui stabant & ministrabant ad altare & intrabant in Sanctum, & benedicebant Israëli nomine Dei pronunciato. Hi sunt Baruch filius Neriae, Seraja filius Mahasiae, Jeremias filius Hilkiae, Hananael filius Sallum. *Ruth. R.* I. 4. Traditio nomine R. Meir: non faciunt proselytos neque baptizant eos, neque traditio fuit renovata, neque multati sunt, propter eos scriptum est *Deut.* XXIII. 4. *Ammonita*, non autem Ammonitis: *Moabita*: non autem Moabitis. I 21. Boas exposuit traditionem: *Ammonitam*, non Ammonitidem; Moabitam, non Moabitidem. & II 5. & IV. 1. 5. & *Jebamoth* f. 69. 1. *Ruth R.* II. 5. & III. 12. 15. Dixit R. Juda filius R. Simonis: steterunt ex illa sex justi, quorum singuli habent sex proprietates — Sextus est rex Messias, sicut dicitur *Esai* XI. 2. *Medrasch Thehillim* I. & IX. 6. Ammonita & Moabita prohibiti sunt prohibitione aeterna: sed mulieres eorum permissae sunt statim. *Koheleth R.* X. 1. Doegus & Achitophel — contra Davidem locuti sunt: familia ejus illegitima est; nonne ipse est ex Ruth Moabitide? *Jebamoth* f. 67. 2. & *Samuel R.* XXII. Dixit Saul; si David venit de stirpe Perez, rex evadat, qui rex rumpit sepimentum, nec est qui illum cohibeat. Dixit ei Doeg Edomaeus: quid quaeris, utrum sit ex familia, quae ipsum Regno reddat idoneum? quaere potius, an dignus sit, qui veniat in congregationem, nam ortus est de Ruth Moabitide? Respondit Abner: Ammonitam excludi scimus, at non Ammonitidem: Moabitam, at non Moabitidem Deut. XXIII. 3. Regessit Doeg: sicut ibidem Com. 2. excluso spurio intelligitur etiam excludi spuria: ita etiam Ammonitis cum Ammonita. At, inquit Abner, ratio addita excludit non feminas sed viros solum, dicitur enim: *quoniam non occurrerunt vobis cum pane & aqua*; jam vero mos non est, ut feminae ita faciant. Reposuit Doeg: debuissent viri viris occurrere, & feminae feminis. Tacuit Abner & exivit, ut consuleret scholam.

Denique etiam *Bathsebam* ab adulterii crimine absolvunt Judaei statuentes, sui juris eam fuisse, postquam ab Uria in bellum ituro, pro more gentis, libellum repudii accepisset.

Qui Thamarem, Rahab, Ruth & Bathsebam in genere Messiae numerari gloriantur, quid habent quod in Maria virgine cavillentur? quique aperta crimina excusant, cur jam ad inanes suspiciones tam sunt proclives, si non studio partium ducuntur? cur vitilitigationibus suis Doegum & ipsum Samaelem imitari potius, quam a falsa criminatione abstinere maluerunt?

Phares.] *Beres. R.* XII. 5. R. Barachia, nomine R. Samuelis dixit: Licet res creatae sint in perfectione sua, tamen ex quo peccavit Adamus primus, eversae sunt; neque restituentur, donec veniat filius Perez i. e. Messias. *Schemoth R.* XXX. R. Ashu — Perez — quia Messias stabit ex illo, in cujus diebus Deus deglutiet mortem S. D. *Esaj.* XXV. 8.

4. *Naas-*

Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών·
Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών.
Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· 5
Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ·
Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί.
Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα· 6
Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν ~Σολομῶντα· ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου.
Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ· 7
Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά·
Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά.

8 Ἀσὰ

~Σολομῶνα

Ναασσών] Νασσών L. *Ev.* 21. Verſio *Latin. Copt.* Ἀασών 6. *Theophylactus* MS. a prima manu. Ἀασσών 71. Νααςάν *Ev.* 23. *Suidas*, *Chryſocephalus*, *Theophylactus* editus. Ναασσόν Editio *Eraſmi* 1. 2.

Σαλμών, Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν] —— 1.

5. Βοόζ] Βοός C D in Luca. *Ev.* 1. ſemel. Verſio *Copt.*

ἐκ τῆς Ῥαχάβ] —— 59. *Santes Pagninus* etiam haec verba in ſua verſione practermiſit.

τὸν Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ· Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε] —— 59.

Ὠβὴδ] Ἰωβὴδ C. Verſio *Copt. Epiphanius* Ancorat. 59. *Hieronymus* de Nom. Hebr. forte quod librario *Job* notior eſſet quam *Obed.* ὠβὴθ 80. *Chryſoceph.* ὠβὶθ *Ev.* 20,

6. ὁ βασιλεὺς] —— 1. 71. Verſio *Syr, Copt. Arab.* Codex *Latinus*, *Auguſtinus*, Autor *Operis Imperf. J. Millio* judice prol. 1245. 1471. irrepſit ex praecedentibus verbis: noſtra vero ſententia Matthaeus utrumque ſcripſit certo conſilio, quia ad honorem Jeſu pertinebat, ut dignitatis majorum ejus, inter quos David praecipue numeratur, repetitam mentionem faceret. Confer 1.*Reg.* I. 1. 13. 28. 31. 32. 37. 38. 43. 47. unde manifeſtum eſt, repetitionem iſtam ſcriptoribus ſacris non eſſe inſolitam.

Σολομῶντα] Σολομῶνα ACDEGKLM 2. 10. 11. 12. 15. 27. 33. 37. 38. 39. 42. 44. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 70. 71. 72. 73. 76. 78. 89. 90. 91. 106. *Ev.* 1. 2. 3. 4. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. Editio *Complut. Eraſm. Colinaei*, *Steph.* 1. & 2. *Bengelii.* Verſiones omnes. Ut adeo Stephanus cum Beza neſcio rurſus quas rationes Grammaticorum potius, quam veterum Codicum fidem ſecutus videatur, cum poſtea ederet Σολομῶντα. Non neſcio obſervationem *Suidae*, qui κλίνεται δὲ, inquit, Σολομῶν Σολομῶντος καὶ Σολομῶνος καὶ προπαροξυτόνως Σολόμωνος· Ἡ δὲ παλαιὰ διαθήκη Σολομῶντα καλεῖ. At vero, praeterquam quod Suidas, dum affirmat, in V. T. codicibus legi Σολομῶντα, non obſcure ſignificat, in Novo non ita legi, ipſi τῶν Ō. Codices veteres Σαλωμὼν indeclinabile exhibent, quos Codex 1. qui & hic & commate ſequenti Σαλαμὼν habet, imitatur. Debebat porro a Stephano, cum Σολομῶνα in Σολομῶντα mutaret, etiam in primo caſu cum accentu cirumflexo ſcribi Σολομῶν, non Σολομών. Nam κοιτὼν, νυμφὼν, ἀνδρὼν, ἀφεδρὼν, ἀγὼν, αἰὼν, αὐλὼν, Κεδρὼν, χειμὼν, Βαβυλὼν, Σιδὼν formant κοιτῶνα &c. ſine T. At βοῶν, τιμῶν, κολοβῶν, Ξενοφῶν, Συλοσῶν & ſimilia habent βοῶντος &c. Schol. ad *Ariſtoph.* Aves 884. πελεκὰν μέντοι πελεκᾶνος κοινῶς· Πελεκᾶς δὲ Πελεκᾶντος Ἀττικῶς. & *Servius* in Æn. 1. 100. „ Homerus", inquit, „ & Sarpe-
„ donis declinavit & Sarpedontis —— Naturalis autem declinatio eſt Sarpedon, Sarpedonis —— ſi autem geni-
„ tivum in dontis miſerit, a cicumflexo venit, qui eſt in ultima ſyllaba nominativi". Denique cauſa non erat, cur nomen Salomonis aliter atque aliter, modo Σολομὼν, ut hic apud Matthaeum, modo Σολομῶν ut *Act.* VII. 47. ab omnibus editoribus exprimeretur.

7. Σολομὼν] Σολομῶν 72.

τὸν Ἀσά, Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε] —— 2.

Ἀβιά] Ἀβιᾶ Editt. Eraſmi. Ἀβιούδ D. apud Lucam.

4. *Naaſſon* frater *Eliſabethae* uxoris *Aaronis*, *Ex.* VI. 23. *Bemidbar R.* XIII. & *Medraſch Thehillim* LXXVII. 2. Cum ſtarent Iſraelitae juxta mare, diſceptabant Tribus, ſingulis dicentibus: ego deſcendam primus; Naaſſon proſiluit primus in mare. *Medras Aggada*, *Pirke Elieſer* 24. *Mechilta* in *Ex.* XIV. 22. f. 24. 2. *Bemidbar R.* XI. extr. Naaſſon rex fuit, & ipſe obtulit primus —— hic ſanctificavit nomen Dei in Mari. XIII. f. 209. 3 filii ſex orti ex Naaſſone fuerunt domini ſex benedictionum. Hi ſunt David, Meſſias, Daniel, Hanania, Miſael & Aſaria —— Meſſias S. D. *Eſ.* XI. R. Bibi nomine R. Rubenis dixit: propter ſex res, quae ablatae ſunt Adamo primo, & reſtituendae ſunt per filium Naaſſonis, hic eſt Meſſias; ſplendor *Jud.* V. 31. vita S. D. *Eſ.* LXV. 22.

5. In libris V. T. nusquam legitur Rahab nupſiſſe Salmoni: Judaei autem veteres Joſuam illam duxiſſe tradunt. *Koheleth R.* VIII. 10. R. Bon dixit - Joſeph ivit ad Aſſenath, Joſua ad Rahab, Boas ad Ruth.

Boas] *Thargum* 1. *Chron.* IV. 22. Boas primarius ſapientum Collegii Bethlehemitici.

8. Ex libris Regum & Chronicorum conſtat *Joramum* non patrem ſed abavum *Oſiae fuiſſe*, ita enim ſequuntur in ſerie genealogica, *Joram*, *Ochozias*, *Joas*, *Amaſias*, *Ozias*; quos etiam Codex D. apud Lucam inſeruit. Obſervandum porro, Lucam a Zorobabele ad Chriſtum numerare perſonas XXI., Matthaeum vero nonniſi XI., item a Davide ad Salathielem Lucam habere XXII. Matthaeum vero nonniſi XVI., ubi quivis facile intelligit, fieri non potuiſſe, ut in duplici ſerie ab eodem communi ſtipite progenitorum & in eadem perſona deſinentium numerus accuratus adeo variaret. Huc etiam pertinet, quod apud Matthaeum unus tantum *Jechonias* reperiatur, cum in libris Regum & Chronicorum duos habeamus patrem & filium, Joacim & Jechoniam. Nimirum nulla neceſſitas Matthaeum cogebat, ut ſingulas perſonas enumeraret, neque id ejus fuiſſe conſilium verbum ἐγέννησεν evincit, quod, uti ad comma primum notavimus, etiam nepos ab avo, imo pronepos a proavo generatus dici poſſit juxta Canonem Hebraeorum *Jebamoth* f. 67.

8 Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ·
Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ·
Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν.
9 Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ·
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ·
Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν.
10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ·
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών·
Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν.
11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ

Ἀσά] Ἀσάφ C D. apud Lucam, 1. Versio *Copt. Arab. Armen. Æthiop. Syr.* posterior in margine. Epiphanius; quia Asaph, praefectus musicorum, notior erat Asa rege. Ἀσσά 49. 64. *Ev.* 16.

9. Ἰωαθάμ] Ἰωάθαν D. apud Lucam. Ἄχαζ] Ἄχας D. apud Lucam.

10. Μανασσῆ] Μανασῆ 61. 64. Μανασσῆν 47. 49. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 76. 80. 83. 90. *Ev.* 22. Theophylactus.

Ἀμών] Ἀμώς C M D. apud Lucam. 1. 33. 42. 60. Versio *Copt. Opus Imperf. Epiphanius* Haer. 21. Iterum quia Amos propheta notior erat Amone rege.

11. ἐγέννησε] + τὸν Ἰωακείμ· [Ἰακεὶμ 1. 12. 70. 71. Editio *Schmidii*] Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε M N. 1. 11. 12. 16. 33. 47. 48. 54. 56. 59. 61. a prima manu 70. 71. 91. editio *Colinaei*, *H. Stephani* A. 1576. & 1587. *Schmidii.* Versio *Syra* posterior in margine cum asterisco, Latina *Castalionis*, *Bezae* 1. & 2. Ed., *Flaccii* Illyrici, *Gallica* A. 1560. *Hispanica*, Germanica *Polani* & *Piscatoris*. + τὸν Ἐλιακείμ. Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ, Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε D. apud Lucam. *Epiphanius* etiam p. 22. vitiata hic esse exemplaria statuit, existimatque antiquam Lectionem Ἰεχονίας δὲ ἐγέννησε Ἰεχονίαν in nimis diligentes librarios incidisse, qui, quod ταυτολογίαν esse putarent, omiserint; ὑπό τινων ἀμαθῶν — ὡς κατὰ διόρθωσιν ἀφανισθὲν ῥητὸν, eaque occasione provocat ad τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων. *Hieronymus* aliud vitium subesse suspicatur: „ Sciamus", inquit, „ Jechoniam priorem ipsum esse quem & Joakim: secundum autem filium, non patrem: quorum prior per *k* & *m*, sequens per „ *ch* & *n* scribitur. Quod scriptorum vitio & longitudine temporum apud Graecos Latinosque confusum est. Eo scilicet confugerunt, cum alia ipsis non pateret via, qua objectioni antiquis jam temporibus factae occurrerent, cujus idem Hieronymus, initio in Danielem, mentionem facit his verbis: „ In Evangelio secundum „ Matthaeum videtur deesse generatio — quod ignorans *Porphyrius* calumniam struit Ecclesiae". Praestitisset autem, nihil respondere, quam temere respondendo, autoritatemque veterum Codicum, Versionum & Patrum in dubium vocando, multo majoribus se difficultatibus impedire. Matthaeum quidem ab Abrahamo ad Christum nonnisi XLI. personas numerasse satis probatur tum consensu Codicum veterum plerorumque, & Versionum, tum objectionibus Porphyrii atque *Manichaeorum*. tum Confessione *Chrysostomi* Hom. 4. item scholii ἀνεπιγράφου *Cod.* 34. ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ δέκα τρία πρόσωπα τέθεικεν ὁ εὐαγγελιστής. porro e Latinis Hieronymi, uti vidimus, atque *Augustini*, qui de Consensu Evang. II. 4. „ acute " inquit „ animadvertendum est Matthaeum excepto ipso Christo XL. homines in generationum serie numerasse —— non tamen „ eas in summam duxit, ut diceret, fiunt omnes XLII. Unus quippe in illis progeneratoribus bis numeratur „ i. e. Jechonias. item c. Faust. III. 4. Quid sibi velit numerus generationum secundum Matthaeum, ut „ ter XIV. digerantur, quibus in summa computatis una minus appareat? & de Diversis 63. quibus Autorem „ *Operis Imperfecti* addimus.

11. & 17. μετοικεσίας] μετοικησίας. & 12. μετοικεσίαν] μετοικησίαν L. 1. bis. 40. 72. *Ev.* 1. 7. semel. 16. 17.

67. 2. 70. 1. *Kidduschin* f. 4. 1. בני בנים הרי הם כבנים. Cumque ipsi unice propositum fuisset, ostendere Jesum ex praenobili & regia Prosapia ortum, illud obtinere utique potuit etiam non omnibus personis enumeratis. Si quaeris, cur Matthaeus, qui omnes *primae classis* personas enumeravit, in *secunda* & *tertia* plures omiserit? mihi videtur, ipsam primae classis enumerationem id effecisse; cum enim videret, tum illam duplici septenario, qui Judaeis numerus sacer est, contineri; tum totam seriem in tres periodos notabiles commode distingui posse, eorum qui ante regnum, in regno, & post regnum ex illa familia fuissent prognati; τῶν δεκατεσσάρων numerum per omnes classes retinere, eoque fine quosdam resecare statuisse. Si porro quaeris: cur istos potius quam alios praetermiserit? ejus rei rationem ex similitudine nominum petendam esse existimo; licet enim אחזיהו & עזיה Hebraeis diversissime scribantur, pronunciatione erant tamen simili Ὀχοζίας & Ὀζίας, ita ut ista dua nomina, inprimis a Galilaeis non distinctissime pronunciantibus, sono confundi facile potuerint: quae res Matthaeo occasionem praebuisse videtur, ab uno Ozia ad alterum transiliendi. Eadem, ni fallor, causa *Jojakimum* & *Jechoniam* in unum confudit. Multi vero tertiae classis ideo praetermissi sunt, quia nihil ad propositum Matthaei faciebat etiam illos recensere, qui nulla re gesta inclaruissent.

11. Si quis vero quaerat, quem morem secutus Matthaeus rationes ita inierit, ut ex XIV. ter sumtis nonnisi XLI. conficeret, eundemque Jechoniam ultimum classis secundae, primumque tertiae poneret? Respondeo, secutum esse morem Medicorum in numerandis diebus criticis; quam in rem duplex *Galeni* testimonium afferam, primum reperitur *in Hippocrat. de Praenot.* 3. ἀριθμεῖσθαι μὲν τὰς ἑβδομάδας τοιῷδε τρόπῳ βούλεται, δύο μὲν ἐφεξῆς ἀλλήλων τὰς πρώτας κατὰ διάζευξιν, ἕπεσθαι δὲ αὐταῖς τὴν τρίτην κατὰ συνάφειαν. Διάζευξις μὲν οὖν ἐστιν, ὅταν, ἐφ' ἑτέραν ἡμέραν ληξάσης τῆς προτέρας ἑβδομάδος, ἡ μετὰ ταύτην ἀφ' ἑτέρας ἄρξηται. Συνάφεια δ' ὅταν ἡμέρα μία κοινὴ τῶν ἑβδομάδων ἀμφοτέρων γένηται, τελευτώσης μὲν εἰς αὐτὴν τῆς προτέρας, ἀρχομένης δὲ τῆς ἑτέρας ἀπ' αὐ-

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος, Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ· 12
Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ.
Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ· 13
Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ·
Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ.
Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ· 14
Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ·
Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ.

15 Ἐλι-

12. Σαλαθιήλ] Σαλλαθιὴλ Ευ. 1.
13. Ἀβιούδ] Βιούδ 47. 53. 56. 64. τὸν Ἀζώρ· Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε] — 46.
Ἀζώρ] Ἀζόρ 1. ἐζώρ 52. εζρώμ Ευ.. 4.
14. Ἀχείμ] Ἀχίν 1. Versio *Copt.* *Syr.* utraque in Textu. ἀχὴν Editt. *Erasmi.* Ἀχείν Editio Bogardi. Ἰαχείν D. apud Lucam.

τῆς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν κ. ἡμέραν ἐσχάτην εἶναι τῆς Γ. ἑβδομάδος, ὡς εἴγε αὕτη κατὰ διάζευξιν ἠριθμεῖτο, τὴν κα. ἡμέραν οὐ τὴν κ. ἰσχυροτέραν ἐχρῆν εἶναι. i. e. Hebdomadas hoc modo numerari vult Hippocrates, duas quidem priores disjunctim, tertiam vero quae illas sequitur conjunctim. Disjunctio autem est; quando prima hebdomade in uno die desinente, secunda ab alio die incipit: Conjunctio quando unus idemque dies communis est duarum hebdomadum, priori quidem in illo die desinente, posteriori vero ab eodem incipiente. Ideoque diem vicesimum tertiae hebdomadis ultimum esse, quum si disjunctim numeraretur, non vicesimo sed vicesimo primo desinere oporteret. Alterum extat in *Hipp. Aphoris.* 2. πλὴν ὅτι ταύτην τὴν ἑβδομάδα [τὴν Γ.] συνάπτει τῇ β, καίτοι τὴν β. ἀποχωρήσας τῆς α.; ἀρχὴν γὰρ αὐτῆς ἔφησεν εἶναι τὴν η. ἡμέραν, οὐ μήνγε τῆς γ. τὴν ιε, ὥς τινες τῶν μετ' αὐτὸν ὑπέλαβον, ὅτι μηδὲ τὴν κα. τὸ πέρας. ἀλλ' ἀρχὴν μὲν τῆς γ. ἑβδομάδος τὴν ιδ. ἡμέραν, τελευτὴν δὲ καὶ πέρας τὴν κ. Διατί δὲ τὰς πρώτας μὲν ἑβδομάδας κατὰ διάζευξιν ἀλλήλων ἔταξε, τὴν γ. δὲ τῇ β. κατὰ συνέχειαν, ἐν τῇ περὶ κρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ λέλεκται i. e. Veruntamen tertiam hebdomadem secundae connectit, licet secundam a prima separasset, dixit enim secundae initium esse diem octavum, tertiae vero nec initium esse diem XV. ut quidam post ipsum putarunt, nec terminum esse diem XXI. sed initium quidem tertiae hebdomadis esse diem decimum quartum, finem vero terminumque esse diem vicesimum. Cur autem priores quidem hebdomadas disjunctim ordinaverit, tertiam autem conjunctim secundae, in tractatione de diebus criticis dictum est.

Eodem fere modo Judaei numerant tempus duplicis Nasiraeatus esse LIX. dies; quia dies XXX. ultimus dies primi Nasiraeatus & primus secundi habetur. *Nasir* III. 2.

R. *Bechai* ad *Gen.* XXXVIII. observat: a Davide ad Jechoniam omnes fuisse & Reges & Regum filios. Tali prosapia gloriatur Julius Caesar oratione funebri in obitu Juliae amitae apud *Sueton. Jul.* 6. Est ergo in genere & sanctitas Regum, qui plurimum inter homines pollent, & cerimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt Reges.

μετοικεσίας] *Harpocratio.* μέτοικος μέν ἐστιν ὁ ἐξ ἑτέρας πόλεως μετοικῶν ἐν ἑτέρᾳ, καὶ μὴ πρὸς ὀλίγον, ὡς ξένος ἐπιδημῶν, ἀλλὰ τὴν οἴκησιν αὐτόθι κατασησάμενος. *Isocrates Paneg.* τοὺς δὲ μετοικεῖν, καὶ φύσει πολίτας ὄντας νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι. de *Jugo* & *Æginet.* & *Epist.* 8. πολὺ γὰρ ἀθλιώτερον, παρὰ τοῖς αὐτοῦ πολίταις ἠτιμωμένον οἰκεῖν, ἢ παρ' ἑτέροις μετοικεῖν. *Aristoteles de Rep.* II. 1. ὁ δὲ πολίτης οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστι. καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δοῦλοι μετέχουσι. κοινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως. Taos apud *Stobaeum* XXXVIII. ὅτι μέτοικος, ὀνειδίζουσι δὲ πολλοὶ λέγοντες· μέτοικε. *Joseph. Ant.* I. 1. 4. ὁ θεὸς μετοικίζει τὸν Ἄδαμον καὶ τὴν Εὔαν ἐκ τοῦ κήπου εἰς ἕτερον τόπον. *Dio Cass.* p. 48. Ἐλουίτιοι —— εἰς ἑτέραν τινὰ καὶ πλείω καὶ βελτίονα χώραν μετοικισθησόμενοι. *M. Antonin.* X. 8. ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένος. *Lucianus Dial. Mort.* II. 1. οὐ φέρομεν, ὦ Πλούτων, Μένιππον τουτονὶ τὸν κύνα παροικοῦντα, ὥστε ἢ ἐκεῖνον ποῖ κατάστησον, ἢ ἡμεῖς μετοικήσομεν εἰς ἕτερον τόπον. *Justinus Hist.* VIII. 5. de Philippo Macedone. Ut pecora pastores nunc in hibernos nunc in aestivos saltus trajiciunt: sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda vel derelinquenda quaeque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. *Codic.* l. X. Tit. 4. super *metoecis* —— qui jussu Principis in alium locum translati sunt. *Panegyricus* Flaviensium nomine Constantino dictus 4. Pater tuus civitatem Heduorum voluit jacentem erigere, perditamque recreare, non solum pecuniis ad Calendaria largiendis —— sed & metoecis undique transferendis. Μετοικεσίαν οἱ Ο. vocare solent Judaici populi translationem ex patria in Babyloniam, quae Hebraeis *Captivitatis* nomine venit 4 *Reg.* XXIV. 16. &c. vid. *Act.* VII. 4. 43.

ἐπί] *Porphyrius* de *Abstinent.* IV. 17. Βαρδησάνης ἀνὴρ Βαβυλώνιος ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν γεγονώς.

16. *Druthmarus.* Cum audis *virum* —— consuetudo Historiographorum est, historiam sic scribere, sicut eo tempore putatur, quando res agitur.

Μαρίας] Idem nomen fuit sorori Aaronis & Mosis. *Joseph Bell.* VI. 3. 4. γυνή τις τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην κατοικούντων Μαρία τοὔνομα. *Luc.* I. 48. XI. 27. *Ovid. Metam.* XV. Quam sua progenies: neque enim de Caesaris actis ullum majus opus, quam quod pater extitit hujus —— quam tantum genuisse virum —— qui nominis haeres impositum feret unus onus, caesique parentis Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.

Genus Christi *non a Maria*, *sed Josepho* ducitur, more scripturae, & juxta Canones Hebraeorum, qui non solent in generationibus ordinem mulierum texere, quod notatum Hieronymo, Augustino, Theophilo Antioch. Chrysostomo H 2., Damasceno de Fid. Orthod. IV. 14. *Quaest.* & *Resp.* ad Orthod. CXXXIII. inter opera *Justini. Bereschith R.* VII. 3. *Jebamoth* f. 54. 2. *Bava*

15 Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ·
Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν·
Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ.
16 Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας,
ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.
17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ Δα-
βὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας
Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

18 Τοῦ

15. Ἐλεάζαρ] Ἐλιάζαρ 48. Versio *Syr. Armen.*
Ματθάν] Ματθάτ 68. Ματθάμ Editio *Complut.* Μαθθάν D. apud Lucam.
16. Ἰησοῦς] — 1. 64.
ὁ λεγόμενος] — 64.
17. αἱ] — 76.
ἕως] + τοῦ 67.

Bathra f. 110. 2. משפחת אב *genus paternum* קרויה משפחה משפחת אם אינה קרוית משפחה *vocatur genus: genus maternum non vocatur genus.* Quem morem etiam *Homerum* tenuisse observatur in *Schol. parv.* ad *Il.* λ. 749. ἀπὸ μητρὸς γὰρ Ὅμηρος οὐδένα σημαίνει, & ad *Odyss.* ρ. 134. τὰ ἀπὸ μητέρων οὐ σχηματίζει ὁ ποιητής & *Heraclit. Pontic. Allegor. Hom.* σύνηθες γὰρ Ὁμήρῳ, τοῖς πατρόθεν ἐπιθέτοις χρῆσθαι, τὰ δ' ἐκ μητέρων οὐκ ἂν εὕροι τις ὅλως παρ' αὐτῷ. Hinc *Herodotus* I. 36. tanquam singulare quid de Lyciis narrat, eos non a patribus, sed a matribus denominari consuevisse. ἓν δὲ τόδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδάμοισι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων, καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς, καὶ οὐκὶ ἀπὸ τῶν πατέρων. Εἰρομένου δὲ ἑτέρου τοῦ πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑωυτὸν, καὶ τῆς μητέρος ἀναμνέεται τὰς μητέρας.

Cum autem ex iis, quae mox a Matthaeo subjiciuntur, constet, Jesum non fuisse filium Josephi naturalem, consequens est, ut intelligamus, fuisse filium adoptivum. Filios enim adoptivos in familiam ejus, a quo adoptati erant, transiisse, eumque patrem appellasse, notum est; ita Galba Pisonem adoptando gentis Sulpiciae & Lutatiae decora nobilitati ipsius adjecisse dixit, a Pisone etiam patris nomine vocatus *Tacit. Hist.* I. 15. 17. & *Ovidius Met.* XV. Augustum natum Caesaris, & Caesarem Augusti parentem bis apellat, quod etiam in nummis legitur. Cum igitur Josephus Mariam uxorem & Jesum filium & haeredem a Deo datum accepisset, manifestum est, Jesum in ipsius familiam insertum fuisse. Quod nisi admittatur, ad quam familiam referetur; cum maternum genus, uti diximus, in censum non veniat? imo cum puer, matrimonio inter Josephum & Mariam consummato natus, certissime ex genere Josephi fuisset, tantum aberat, ut per miraculum interveniens fieret deterioris conditionis & nullius familiae, ut hoc ipso potius & multo magis nobilitatus fuisse, & omnia jura, quae natura dedisset; salva atque integra servasse, merito sit existimandus.

ἐγεννήθη] γεννᾷν Graecis & de patre & de matre dicitur. *Plut. Sympos.* II. 4 λήγουσι τίκτουσαι πολὺ πρότερον, ἢ γεννῶντες οἱ ἄνδρες. Instit. p. 3. C. δεῖ τὰς μητέρας, ἃ γεγεννήκασιν, αὐτὰς τιτθεύειν. Agesil. p. 497. A. τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς παιδίον. & εἰ πρεσβ. πολιτ. p. 791. F. Μασανάσσην δ' ἱστορεῖ Πολύβιος G. ἐτῶν ἀποθανεῖν, τετραετὲς καταλιπόντα παιδάριον, ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον. *Antonin. Liberal.* ἐὰν γεννήσῃ κόρην. Dryope γεννᾷ παῖδα. *Palaephat.* 2. Pasiphae γεννᾷ παῖδα. *Jo.* XVI. 21.

17. Genealogiam Christi a Matthaeo & Luca editam comparantes, deprehendemus a Luca quidem eosdem omnes iisdemque nominibus numerari, qui in prima classe inter Abrahamum ad Davidem apud Matthaeum extant, verum pro XIV. regibus quos Matthaeus in secunda classe exhibet, apud Lucam reperiri viginti diversos, aliisque nominibus appellatos, in tertia vero Classe nonnisi in duobus prioribus & duobus posteriobus convenire, pro reliquis vero IX. quos habet Matthaeus, a Luca iterum recenseri XVIII. alios. Quaeritur igitur, quo modo intelligi possit, utramque Genealogiam, in qua tam apparens dissensus conspiciatur, veram esse? Ea res tum Judaeos hodie tum Manichaeos olim ita offendit, ut putarent se satis habere caussae vel totam doctrinam Christi vel saltem genealogiam utramque ceu falsam rejiciendi. vid. *Augustin.* c. Faust. III. 1. Dissensum, qui videbatur esse circa *numeros* conciliavi ni fallor ad comma 8., restat ergo quaestio de *nominibus. Tota in hoc quaestio est*, ut verbis *Augustini c. Faust.* III. 3. utar, *quomodo potuerit duos habere patres Joseph?* addo, *& Salathiel?* Licet autem duos patres naturales nemo habere possit, potest tamen habere unum jure naturae & alterum adoptionis sive ἐπιγαμβρείας jure. *Unde nobis visum est*, verbis iterum *Augustini* utor, Quaest. in Deut. XXV. 5. *magis secundum adoptionis morem* „ solvere in Evangelio „ quaestionem de duobus patribus Josephi, quorum „ unum commemorat Matthaeus, eum scilicet qui „ genuit Joseph, alterum Lucas, cujus filius erat „ Joseph ". Si enim qui ex fratre viri dudum mortui generatus est, Judaeis potuit filius & σπέρμα illius viri appellari *Matth.* XXI. 24. multo potiore jure ita vocari poterat, qui a superstite sciente & volente adoptabatur; his adde quae de adoptione Jesu modo dicta sunt. Existimo autem Lucam simpliciter seriem eorum exhibere, ex quibus Josephus & Zorobabel per generationem naturalem orti sunt, Matthaeum vero ab ea, quam natura dederat, serie, studio ad jus adoptionis bis deflexisse, ut ad Reges genus Christi referret: Sicut quosdam de industria praetermisit, ne numerus singularum Classium ultra XIV. excresceret.

Ea pars Genealogiae, quae ad tempora libris V. T. posteriora pertinet, peti potuit ex tabulis publicis, quas ad tempora Herodis Magni asservatas fuisse testis est *Julius Africanus* apud Eus. H. E. I. 7. ἀναγράπτων εἰς τότε ἐν τοῖς ἀρχείοις ὄντων τῶν Ἑβραί-

κῶν

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ 18
Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος
ἁγίου.

18. Ἰησοῦ] —— Versio *Latin. Irenaeus* III. 18. *opus Imperfect.* Cum quibus faciunt *Erasmus*, *Millius* & *Bengelius.* „ *Suspicor*, inquit, Erasmus, *additum Jesu* vel a scriba vel ex consuetudine recitationis Ecclesiasticae. „ Nam —— ad contextum sermonis non perinde congruit additum Jesu nomen. Sic enim habet: & a trans- „ migratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim, Christi autem generatio sic erat. Re- „ petitur vox Christi a proximo". Vix autem, puto, aut aberrationi scribae lectionem suorum codicum tribuisset, si exploratum habuisset, in omnibus Graecis Codicibus ita legi: aut consuetudini recitationis Ecclesiasticae, cum ipsa, si titulo credimus, vocem Ἰησοῦ non habeat. Ex Irenaei Latina Versione, quam Millius urget, nondum conficitur ipsum Irenaeum ita legisse, cum ad ipsius propositum aeque faceret lectio edita. Bengelius alio pugnat argumento; *etenim*, inquit, *Graece* Ἰησοῦς ὁ χριστὸς *dicitur*, ὁ Ἰησοῦς χριστὸς *nusquam dicitur*; quod tamen firmum esse non potest, nisi prius ipsi licentia concedatur, sex alia Actorum, Epistolarum, & Apocalypseos loca, quae sibi ipse objicit, immutandi atque refingendi. Quod tandem Erasmus ait, cum fine commatis praecedentis non satis congruere additum Jesu nomen, facile solvitur, si dicamus, optime congruere cum commate primo: *Illius* Jesu Christi, cujus genus enumeravi hactenus, nativitas ita sese habet. Mihi quidem nec auctoritas Latini interpretis nec argutiolae Criticorum, cum omnium Graecorum codicum, caeterarumque Versionum consensu ullo modo comparari posse videntur.

χριστοῦ] —— 74.

γέννησις] γένεσις C. 1. *Euseb.* Demonstr. VII. 1. *Maximus* Dial. 3. γένεσις εἶπεν, οὐ γέννησις —— ἐν ν. οὐχὶ δύο. in *Vita Syncleticae* p. 84. ap. Coteler. Astrologi hac voce pro suis praedictionibus ex Genesi sive themate natalitio pugnabant, quibus Orthodoxus respondet, τὸ πρὸς ἀνθρώπου οἰκονομικῶς γενέσθαι γένεσις ὠνόμασαι. Ab hoc commate inchoabant Graeci Lectionem, cui titulus est, εἰς ὄρθρον τῆς Χριστοῦ γενέσεως. Nec tamen auctoritate Maximi moveor, ut cum H. Grotio suspicer, olim plerosque Codices habuisse γένεσις, quin potius illum

κῶν γενῶν; imo ultra Herodis tempora, teste fide digniore *Fl. Josepho* qui in vita sua 1. successionem generis sui in tabulis publicis scriptam reperisse profitetur, τὴν μὲν οὖν τοῦ γένους ἡμῶν διαδοχὴν, ὡς ἐν ταῖς δημοσίαις δέλτοις ἀναγεγραμμένην εὗρον, οὕτως παρατίθεμαι, τοῖς διαβάλλειν ἡμᾶς πειρωμένοις χαίρειν φράσας. *Bereschith R.* XCVIII. Hillel unde fuit? Dixit R. Levi: tabulas genealogicas invenerunt Hierosolymis, & scriptum fuit in illis: Hillel ex Davide &c.

Γενεαὶ] Γενεὰ aetatem significat. Nostra aetas v. gr. eo temporis spatio circumscribitur, quo nos & nostri aequales in hoc mundi theatro partes Actorum sustinemus, & muneribus publicis rebusque gerendis idonei sumus. Praecessit aetas parentum, succedit aetas filiorum. Licet vero aetas ipsa, si singulos consideremus, modo brevior sit modo longior, pro communi tamen mensura triginta circiter anni computari solent, ita ut seculo uno tres γενεαὶ sive aetates contineantur. *Herod.* II. 74. γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἑκατὸν ἔτεα ἐστι & I. 7. ἄρξαντες ἐπὶ β. καὶ κ. γενεὰς ἀνδρῶν ἔτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν & VI. 98. ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος καὶ Ξέρξεω τοῦ Δαρείου, καὶ Ἀρταξέρξεω τοῦ Ξέρξεω, τριῶν τουτέων ἐπεξῆς γενεῶν ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ κ. ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας & *Porphyr.* Quaest. Homer. 14. ad Il. α. 250. Νέστωρ δὲ γέρων, ἐφ' οὗ Δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο· μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσε· δύο μὲν γὰρ γενεαὶ ἐφθάρησαν τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἥτε τῶν πατέρων, ὑφ' ὧν γεννηθεὶς ἀνετράφη, καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν —— τρίτης δὲ ἄρχει τῆς τῶν παίδων γενεᾶς, οἱ σὺν αὐτῷ ἐστράτευσαν. —— εἰ δὲ γενεὰ λέγεται ἡ τοῦ τίκτειν καὶ γεννᾷν τελείωσις, ἥτις τὴν τριακονταετῆ περίοδον ἔχει, ὁ τὰ ἑξήκοντα ἔτη πληρώσας, δύο ἂν εἴη γενεὰς βιώσας —— ὥστε δύο γενεαὶ ἀνθρώπων ἐφθάρησαν· οὐχ' ὅτι καὶ ἀνθρώπους φησὶν ἀποθανεῖν, ἀλλὰ δύο περιοδικὰς γενεὰς τὰς καλουμένας ἀνθρωπίνας, ὡσεὶ ἔλεγε δύο τριακονταετίας, αἳ καλοῦνται γενεαὶ ἀνθρώπειοι. *Etymol. M.* γενεὰ —— ἐπὶ διαστήματος χρόνου τῶν μὴ κατ' αὐτὸ βεβιωκότων, τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ —— γενεὰ λέγεται καὶ τὰ κθ. ἔτη, ὡς τὸ· Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαί. *Demosth* .... ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς *Isocrat.* in Busiride, Hercules Perseo τέτρασι γενεαῖς νεώτερος. *Jamblich.* Vit. Pythag. 36. ἑπτὰ γενεαῖς ἔγγιστα πρὸ Πλάτωνος. *Plut*... μετὰ τρεῖς γενεάς. de Orac. def. p. 415. E. ἔτη λ. ποιοῦσι τὴν γενεὰν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας. *Dionys. Halicarn.* tot γενεὰς numerat, quot erant successiones regum. *Aristides* in Romam p. 209. γενόμενοι δὲ ὅμως ἐπὶ καιρῶν, ὥσπερ ἐν κλήρου περιόδῳ, ἀποστάται τῶν ἑλλήνων ἑκάτεροι, οὐδ' εἰς μίαν ὡς εἰπεῖν γενεὰν διεσώσαντο τὴν τάξιν. *Elias* in Monum. Cotelerii κατὰ τὴν γενεὰν αὐτοῦ καλός ἐστι. καὶ λέγουσιν αὐτῷ, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους τί; *Horat.* Epodon XVI. 1. Altera jam teritur bellis civilibus aetas. & Carm. III. 6. 46. Ætas parentum pejor avis Tulit nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosiorem. Hebraeis vocatur דור. *Gen.* VI. 9. ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ. VII. 3. ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ. XV. 6. τετάρτῃ *Deut.* VII. 9. εἰς χιλίας γενεὰς XXIII. 3. ἕως δεκάτης γενεᾶς Job XLII. 15. τετάρτην γενεάν. ψ. CIV. 8. εἰς χιλίας γενεὰς *Epist. Jerem.* 3. ἕως γενεῶν ἑπτὰ & in N. T. saepius.

18. μνηστευθείσης] *Plut. Amator.* p. 734. D. ταύτην ἐμνηστεύοντο νεανίαι λ. *Dio Cass.* LVI. p. 393. μνηστεύειν ὑμῖν ἁπαλὰς ἔτι κόρας καὶ μήπω γάμων ὥρας [l. ὡραίας] ἐπέτρεψα, ἵνα τὸ ὄνομα τῶν μελλονυμφίων ἔχοντες. *Isocrat. Helen.* Βουληθέντος αὐτῷ μνηστεῦσαι κόρην.

γὰρ] Narrationem orditur Evangelista à conjunctione γὰρ, quae non caussae, ut in aliis linguis, sed explanandi significationem habet, & converti in Latinum potest *nempe*, *scilicet*, *nimirum.* Ita eleganter Graeci loquuntur. *Xenoph.* Cyrop. VIII. ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. Πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλεῖστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. l. I. Μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε τὰ μέγιστα. Παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ κινδυνεύσῃς. *Hist.* Graec. IV. φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἑκατέρων. ξυνελέγησαν γὰρ ὁπλῖται Λακεδαιμονίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίους. *Herodot.* II. 5. ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον. αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρης ἐστι τοιήδε & VI. 14. τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἦχον, λέξω. ἀριστέην γὰρ λέγουσι. & de Vita

19 ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,

ſcriptorem titulum Lectionis cum eo, quod Apoſtolus ſcripſerat, temere confudiſſe, aut in Codicem vitioſum incidiſſe exiſtimo. Et quamvis argutae atque anxiae novitiorum ſcholaſticorum diſtinctioni inter γενητὸν & γεννητὸν parum tribuam, ſciamque Jeſum in libris ſacris dici γενόμενον Gal. IV. 4. Rom. I. 3. Jo. I. 4. Cum tamen Jeſus & infra commate 20. & II. 1. diſerte vocetur γεννηθεὶς, & vox γενέσεως commate primo aliud ſignificet, magis conſentaneum videtur, eam lectionem a Matthaeo profectam fuiſſe, quam plerique omnes Codices Graeci exhibent, nimirum γέννησις. Conf. Luc. I. 14. 35.

γὰρ] — 1 Verſio *Latin. Syr. Copt. Epiphan.* Haer. 51.

μητρὸς] μητέρος Eraſm. 1.

πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς] — Omiſſum de induſtria, ut recte judicat *J. Millius*, quod ἀειπαρθενίαν B. Virginis oppugnare videretur.

19. παραδειγματίσαι] δειγματίσαι Codex 1. Verſio Latina tum in Cod. Cantabrig. ubi legitur *praepalare*, tum in Edit. Vulgata, *traducere*, ita enim vertit τὸ δειγματίσαι *Col.* II. 15. Origenes & Euſebius in χ. Cod. 34. 39. 41. εὖ γοῦν μοὶ καὶ τὸ μὴ θέλειν αὐτὴν δειγματίσαι εἰρῆσθαι δοκεῖ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, οὐ γὰρ ἔφη μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἀλλὰ μὴ δειγματίσαι θέλων, πολλῆς οὔσης ἐν τούτοις διαφορᾶς. Nimirum δειγματίζειν ſecundum Eraſmum eſt ſimpliciter oſtendere, παραδειγματίζειν in malam partem ſonat, quod & Bezae placuit. Ex qua utriusque verbi differentia facile intelligimus, quid illos Criticos moverit, ut verba Matthaei mutarent, & pro παραδειγματίσαι ſcriberent δειγματίσαι. Cum enim, ut putabant, Joſephus jam tum temporis ſciviſſet, Mariam ex ſpiritu ſancto concepiſſe, viderentque non potuiſſe in laudibus ejus poni, quod virginem, cujus innocentiam noſſet, ſupplicio aut contumelia non affeciſſet, eo confugerunt, ut dicerent, ſententiam loci eſſe: Joſephum non fuiſſe auſum, ea quae de mirabili hoc conceptu probe noverat, evulgare. Similia habent Baſilius & Theophylactus: quae quam ſint contorta nemo non videt.

ta Homeri 1. Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστόρηκε, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο. *Matth.* III. 3.

συνελθεῖν] Antequam ipſam ſolenni nuptiarum ritu domum deduxiſſet, (quod comm. 20. vocat παραλαβεῖν τὴν γυναῖκά σου) conſortemque tori feciſſet. Utrumque enim, ubi de matrimonio Sermo eſt, ex natura rei intelligitur. Eodem ſignificatu venit 1. *Cor.* VII. 5. *Xenophon* Oeconom. οὐκοῦν συνεληλύθαμεν, ὦ γύναι, ὡς καὶ τῶν σωμάτων κοινωνήσοντες ἀλλήλων. *Palaephat.* 50. ἔδοξε τῇ γῇ Λάδωνι τῷ ποταμῷ εἰς συνουσίαν ἐλθεῖν· καὶ ἐπεὶ συνῆλθον ἀλλήλοις. *Ælianus* Hiſt. Anim. III. 9. κορῶναι ἀλλήλαις εἰσὶ πιστόταται, καὶ ὅταν εἰς κοινωνίαν συνέλθωσι, πάνυ σφόδρα ἀγαπῶσι σφᾶς. & IX. 13. μένουσιν ἄμφω τὴν νύκτα. ἐν μὲν γὰρ τῷ ὕδατι συνελθεῖν οὐ δύνανται, μεθ᾽ ἡμέραν δὲ ἐπὶ γῆς συμπλακῆναι ὀῤῥωδοῦσι· νυκτὸς δὲ ἐπιστάσης κατὰ πολλήν τινα ἄδειαν προσελθόντες ἀλλήλων ἀπολαύουσι. *Stephanus* in Lacedaem. διεσπαρμένους εἰς ταυτὸ συνελθεῖν, καὶ μίαν οἴκησιν ποιήσασθαι.

ἐν γαστρὶ ἔχουσα] *Thomas Mag.* κύει κάλλιον, ἢ κατὰ γαστρὸς ἔχει. *Herodotus* III. 32. τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καί μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν. & de Vit. Hom. συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαθραίως ἐν γαστρὶ σχεῖν. *Pauſanias* Meſſen. III. 3. Attic. VI. 1. Corinth. II. 26. ἐν γαστρὶ ἔχειν. *Dio Caſſ.* LIV. τέκνον τὸ μὲν τρέφουσαν, τὸ δὲ ἐν γαστρὶ ἔχουσαν. *Hippocrates* apud Galenum de format. foetus bis habet, ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρὶ. *Ariſtaenetus* I. 19. λαβεῖν ἐν γαστρὶ —— ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι. *Artemidorus* I. 15. τὸ δὲ ἀποτεκεῖν ἐν γαστρὶ ἔχοντα. II. 18. ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα. III. 32. γυναικὶ μὴ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ. *Anthol.* I. 70. τῇ μὲν γαστρὶ λαβοῦσα Φιλαίνιον Ἡλιοδώρῳ Θήλειαν τίκτει παῖδ᾽. *Luc.* I. 31. XXI. 23. Hinc jocus ex ambiguo apud *Athenaeum* VI. p. 226. B. τὸν ὑπὸ τῆς γραὸς τρεφόμενον παράσιτον Πανσίμαχον ἔλεγεν τοὐναντίον πάσχειν τῇ γραῒ συνόντα, αὐτὸν γὰρ ἐν γαστρὶ λαμβάνειν ἀεί: & X. p. 453. A. καὶ πτωχῆς τινος τῆς γαστέρος πονούσης, ἐπεὶ ὁ ἰατρὸς ἐπυνθάνετο, μὴ ἐν γαστρὶ ἔχῃ; πῶς γε, εἶπεν, μὴ βεβρωκυῖα;

ἐκ πνεύματος ἁγίου] Solet ſcriptura ſacra omnia miracula ad ſpiritum ſanctum referre. Chriſtus ſpiritu Dei daemonas ejecit Matth. XII. 28.

Deprehendit quidem, Joſephus Mariam ſponſam ſuam eſſe gravidam, at ex quo gravida eſſet, non deprehendit. Matthaeus hic adjicit illud fuiſſe ex Spiritu S. at Joſephus tunc aliter putabat.

19. Duo hic accurate ſunt diſtinguenda, Conſilium Joſephi de Maria repudianda, & conſilium ejusdem de illa clam repudianda; volebat illam repudiare quam ex alio viro gravidam eſſe ſuſpicabatur, idque ſibi ipſi ſe debere judicabat, ut ſaluti atque exiſtimationi ſuae conſuleret: quomodo enim, quam adulteram eſſe credebat, retinere potuiſſet, quin lenocinii crimen incurriſſet? aut quae ſpes erat matrimonii felicis & concordis cum illa, quae, dum ſponſa eſſet, fidem non ſervaſſet? *Philo* de Legg. Special. T. II. p. 311. 37. μεθόριον ὑπολαμβάνουσί τινες ἀδίκημα εἶναι φθορᾶς καὶ μοιχείας ὑπογάμιον, ὅταν ὁμολογίαι μὲν ὑπερεγγύσωσι, μήπω δὲ τῶν γάμων ἐπιτελεσθέντων, ἕτερος ἀπατήσας ἢ καὶ βιασάμενος εἰς ὁμιλίαν ἔλθῃ. Παρ᾽ ἐμοί δε κριτῇ μοιχείας καὶ τοῦτ᾽ ἐστιν εἶδος, αἵ γαρ ὁμολογίαι γάμοις ἰσοδυναμοῦσιν, αἷς ἀνδρὸς ὄνομα καὶ γυναικὸς, καὶ τ᾽ ἄλλα τὰ ἐπὶ συνόδοις ἐγγράφεται, ὧν χάριν καταλεύειν ὁ νόμος ἀμφοτέρους προσέταξεν, ἐαν ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιθῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες. οὐχ᾽ οἷον τε γὰρ, μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὁρμηθέντας βουλευμάτων νομίζεσθαι συναδικεῖν οὐ συναδικοῦντας. *Prov.* XVIII. 22. in verſ. Graeca & Latina ὁ δὲ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβὴς. *Terent.* Hecyra III. 3. Te obſecramus ambae, ſi jus, ſi fas eſt, uti advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnes ſient, caeterum de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam. Parturire eam neque gravidam eſſe ex te ſolus conſcius. —— Pollicitus ſum —— Nam de reducenda id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror, Nec faciam. *Lucian.* Dial. Mar. XII. 1. de Danaë ex Jove gravida, τοῦτο αἰσθόμενος ὁ πατὴρ, ἄγριός τις καὶ ζηλότυπος γέρων, ἠγανάκτησε καὶ ὑπό τινος μεμοιχεῦσθαι οἰηθεὶς. *Demoſth.* in Neaeram ἐπειδὰν ἕλοι τὸν μοιχὸν, μὴ ἐξέστω τῷ ἑλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικὶ. Ἐὰν δὲ συνοικῇ, ἄτιμος ἔστω. *Sueton.* in Jul. 74. ſed & in ulciſcendo natura leniſſimus —— in P. Clodium Pompejae uxoris ſuae adulterum --- teſtis citatus, negavit ſe quidquam comperiſſe --- interrogatusque cur igitur repudiaſſet uxorem? quoniam, inquit, meos

σαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ, ἄγ- 20
γελος

20. ἐνθυμηθέντος] ἐνθυμεμένε 52.
κυρίε] —— Evang. 21. Millio adjectum videtur ex comm. 24.

meos tam ſuſpicione quam crimine judico carere oportere. *Plinius* Panegyr. 43. Multis illuſtribus dedecori fuit aut inconſultius uxor aſſumta, aut retenta patientius. ita foris claros domeſtica deſtruebat inſania: & ne maximi cives haberentur, hoc officiebat, quod mariti minores erant. & Epiſt. VI. 31. maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiae amor uxoris retardabat: quam quidem etiam poſt delatum adulterium domi habuerat. *Dig.* XLVIII. 5. *ad legem Juliam de adulteriis coërcendis* 2 Lenocinii quidem crimen lege Julia de adulteris praeſcriptum eſt: cum ſit in eum maritum poena ſtatuta —— qui uxorem in adulterio deprehenſam retinuerit. —— Nam Claudius Gorgias vir clariſſimus, cum detectus eſt, uxorem in adulterio deprehenſam retinuiſſe, & ſine accuſatore lenocinio damnatus eſt a Divo Severo. 11. cum per legem Juliam uxorem adulterii ream habere prohibearis. 13. Divi Severus & Antoninus reſcripſerunt, etiam in ſponſa hoc idem vindicandum: quia neque matrimonium qualecunque, nec ſpem matrimonii violare permittitur. 29. Mariti lenocinium Lex coërcuit, qui deprehenſam uxorem in adulterio retinuit —— debuit enim uxori quoque iraſci, quae matrimonium ejus violavit. IV. 4. 37. Si in adulterio deprehenſam uxorem non dimiſerit — contra leges committit. *Cod.* IX. 9. 17. Is enim committit in poenam, quam lex Julia certo capite denunciat, qui vel publice adulterio damnatum habet, vel adulteram ſciens, ut ignorantiam ſimulare non poſſit, retinet uxorem. & 9. Qui autem adulterii damnatam, ſi quocunque modo poenam capitalem evaſerit, ſciens duxerit uxorem vel reduxerit, eadem lege ex cauſa lenocinii punietur. *Paulus* l. 1. Sentent. ſub titulo de Adulteris. —— Eum qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii poſtulare placet.

Poſtquam vero Joſephus conſilium cepiſſet Mariam dimittendi, non poterat quidem id facere niſi libello repudii ſcripto, teſtibus adhibitis, & iisdem, quibus ſponſalia contracta erant, ſolemnibus ſervatis: at in ipſius erat arbitrio, utrum vellet cauſas, quae ipſum, ut ita ageret, permoverant, exponere, an tacere Ita docent Hebraeorum magiſtri: *Maimonides* ap. Buxtorf. de Divort. p. 76. Femina, ex quo deſponſata eſt, licet nondum vel a viro cognita vel in domum mariti ſui ſit ingreſſa, eſt uxor viri —— & ſi maritus ſeu ſponſus ejus velit eam repudiare, oportet ut id faciat libello repudii. & *Abarbanel* ib. p. 125, ſi vir aliquis ducat uxorem, & accidat, ut non inveniat gratiam in oculis ipſius, eo quod ſit contraria naturae ipſius, aut quod inveniat in ea turpitudinem aliquam, quam tamen revelare nolit [ולא ירצה לגלותו] ſeu quod nullos ejus rei teſtes habeat, ſeu quod honori ſuo conſultum velit; atque hujus rei cauſſa ſcribat illi libellum repudii, *Gittin* f. 46. 1. *Cethuboth* f. 74. 2. 75. 1. R. Meir dicit: vult homo, ut uxor ejus ignominia afficiatur in domo Judicii :R. Eliezer dixit: non vult homo, ut ignominia afficiatur uxor ejus in domo judicii, שתתבזה et f. 97. 2. R. Jochanan. Omnibus igitur rite perpenſis ſtatuit Joſephus Mariam clam repudiare, hoc eſt, non adjecta repudii cauſa. Si primum irae atque zelotypiae impetum ſecutus fuiſſet, aut ſi praeceptis Stoicorum, qui docebant ſapientem non debere ignoſcere, auſcultaſſet, denunciaſſet judici tanquam adulteram, & ſupplicium ejus flagitaſſet: aut ſi criminaliter agere noluiſſet, dotis ſaltem nomine actionem civilem inſtituiſſet: aut cum Maria graviter expoſtulaſſet: aut vel cuivis obvio vel amicis, vicinis, cognatisque ſuſpiciones querelasque ſuas expoſuiſſet; ab omnibus vero iſtis, quae exiſtimationi Mariae nocere poterant, conſulto abſtinuit μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, nolens illam diffamare, dehoneſtare, traducere, oſtentui habere, nolens illi detrahere, & malam famam conciliare. Haec enim eſt vis vocis παραδειγματίζειν, quod Gallice diceres, *echaffauder*, Belgice *ten toon ſtellen. Heb.* VI. 6. *Ezech.* XXVIII. 17. ἔδωκα σε παραδειγματισθῆναι, dedi te ut dehoneſtareris, interprete *Hieronymo.* 3. *Maccab.* IV. 11. ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ —— πρὸς παραδειγματισμὸν ἄγαν εὐκαιροτάτῳ καθεστῶτι πᾶσι τοῖς καταπορευομένοις εἰς τὴν πόλιν & VII. 14. κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκολάζοντο καὶ μετὰ παραδειγματισμῶν ἀνῄρουν. *Pſalter. Salomonis* II. 14. ἀπέναντι τοῦ ἡλίου παρεδειγμάτισεν ἀδικίας αὐτῶν. *Plut.* de Curioſit. p. 520. B. τῶν ὑπ' ἀρχιλόχε πρὸς τὰς γυναῖκας ἀπρεπῶς καὶ ἀκολάστως εἰρημένων, ἑαυτὸν παραδειγματίζοντος. Ut ita ſtatueret Joſephus non una erat ratio. Id ſuadebat lenitas; licet enim judex ex officio crimina punire debeat, nulla tamen lege tenetur is, qui laeſus eſt, injurias ſibi illatas vindicare, quin potius illas devorare & de jure ſuo remittere plerumque ſatius eſt; id in Pamphilo apud Terentium, & in Julio Caeſare apud Suetonium, ut vidimus, laudatur. Id ſuadebat Joſepho cura exiſtimationis propriae; nam per iſtiusmodi querelas ſiniſtris hominum judiciis occaſionem praebuiſſet, quaſi vel inconſulte & leviter puellam non ſatis notam atque perſpectam ſibi deſponſaſſet, vel ſuo quodam vitio animum illius a ſe alienaſſet; ita enim fieri ſolet, ut adulteria etiam parti laeſae atque innocenti imputentur, ejusque famae haud parum detrahant. Suadebat cura tranquillitatis propriae; cum enim ejusmodi accuſationes ſint difficilis probationis, aliter fieri vix poterat, quin per eas litibus graviſſimis atque diuturnis implicaretur: contra ex ſilentio nihil ipſi quicquam erat incommodi, cum per repudium ſecuritati ſuae ſatis eſſet proſpectum. Idem denique ſuadebat amor, qui veros amantes graviter tenere, nec tam cito extingui ſolet.

ἐβελήθη] *Euſtath.* in Il. α 112. p. 45. 51. ἐχ ἁπλῶς θέλω, ἀλλὰ βέλομαι· ὅπερ ἐπίτασις τῦ θέλειν ἐστιν· καὶ ὀυ τυχόντως βέλομαι, ἀλλὰ κατὰ πολὺ. *Ammonius* βέλεσθαι μὲν ἐπὶ μόνε λεκτέον τῦ λογικῦ· τὸ δὲ θέλειν καὶ ἐπὶ ἀλόγου ζώε.

20. ἐνθυμηθέντος] animo agitans atque volvens; cum haec cura ipſum coqueret ſub pectore fixa. *Demoſth.* in Mid. τί ἒν ἐκ τέτων ὑμᾶς ἐνθυμεῖσθαι δεῖ; *Thucyd.* II. 40. καὶ ἀυτοὶ ἤτοι κρίνομεν γε ἢ ἐνθυμέμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα. *Xenoph.* Apomn. 1. ὅσα δὲ πάντες ᾔδεσαν, θαυμαστὸν εἰ μὴ τέτων ἐνεθυμήθησαν. *Joſ.* A. XV. 5. 3. ταῦτα ἐνθυμηθέν-

γελος Κυρίου κατ᾽ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γάρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου

Μαριὰμ] Μαρίαν 1. Cyrill. in Act. Conc. Epheſ. 5. Editio Maximi.
κατ᾽ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ] ἐφάνη αὐτῷ κατ᾽ ὄναρ 44.
ἐφάνη αὐτῷ] φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ 67. ἐφάνη τῷ Ἰωσὴφ Evang. 21.

θέντες & Act. X. 19. *Ariſtoph.* in Eccleſiaz. 138. Τὰ γῦν βȣλεύματα αὐτῶν, ὅσ᾽ ἂν πράξωσιν, ἐνθυμȣμένοις.

ἰδȣ̀] repentinum quid & improviſum denotat. *Virg. Aen.* II. 270 *In ſomnis ecce* ante oculos moeſtiſſimus Hector viſus adeſſe mihi. Conſilium, quale prudentiſſimus atque optimus quisque caperet, Joſephus animo agitabat; id tamen ſi executus fuiſſet, maximo damno ſanctam virginem affeciſſet eam deſerendo, omniumque contumeliis exponendo. Conſilium iſtud corde premebat tacitus, nemine mortalium conſcio: at non latebat Deo O. M. qui arcana omnia perſpicit, quique permittere non poteſt, ut quis ratione ſua rectiſſime utens, id faciat, quod cedat in damnum & injuriam innocentis: inciderat ergo dignus vindice nodus, qui expediri non poterat aliter, niſi ſi Deus ἀπὸ μηχανῆς intereſſet. Ita ſolet divina Providentia rebus humanis conſulere, & pro ſalute ſuorum etiam dormientium vigilare.

Heſychius καθ᾽ ὕπαρ, κατ᾽ ὄναρ. *Jamblich.* de Myſter. S. III. 3. Διονύσȣ κατ᾽ ὄναρ ἐπιφανέντος. plurima templis conſecrata donaria habebant inſcriptionem κατ᾽ ὄναρ, teſte Montefalconio.

Hoc viſum per quietem Joſepho non minus fuit honorificum quam neceſſarium. *Juvenal.* Sat. VI. 530. En animam & mentem, cum qua Di nocte loquantur. Ergo hic praecipuum ſummumque meretur amorem. Multa ſimilia habentur & in libris ſacris & apud ſcriptores profanos. Simillimum illud eſt, quod *Joſephus* A. 11. 9. 3, 4. narrat de patre Moſis: ἐκύει γὰρ αὐτῷ τὸ γύναιον —— ὁ δὲ θεὸς ἐλεήσας αὐτὸν —— ἐφίσταται κατὰ τȣ̀ς ὕπνȣς αὐτῷ —— νῦν με τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὑμῶν ἴσϑι προνοȣ́μενον, καὶ τῆς σῆς εὐκλείας. ὁ παῖς γὰρ ȣ̃τος —— σωὸς ἔσται —— τραφεὶς δὲ παραδόξως τὸ μὲν Ἑβραίων γένος τῆς παρ᾽ Αἰγυπτίοις ἀνάγκης ἀπολύσει —— ἐμοῦ τοῦτο χαριζομένȣ σοί τε καὶ τοῖς γενησομένοις. —— Ταῦτα τῆς ὄψεως αὐτῷ περιδηλωσάσης περιεγερθεὶς ὁ Ἀμαράμης ἐδήλȣ τῇ Ἰωαχεβέλῃ, γυνὴ δ᾽ ἦν αὐτοῦ. Viſa quaedam dormientibus a Deo objici (καὶ γὰρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν *Iliad.* α. 63.) tam conſtanter ab omnibus creditum eſt, ut nec ipſe *Ariſtoteles* in dubium revocare fuerit auſus. Περὶ δὲ τῆς μαντικῆς τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένης, καὶ λεγομένης συμβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων, ȣ̈τε καταφρονῆσαι ῥάδιον ȣ̈τε πεισθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ πάντας καὶ πολλȣ̀ς ὑπολαμβάνειν ἔχειν τι σημεῖον τὰ ἐνύπνια, παρέχεται πίστιν, ὡς ἐξ ἐμπειρίας λεγόμενον. *Iſocrat.* ἐυαγόρας γίνεται, περὶ ȣ̃ τὰς μὲν φήμας καὶ τὰς μαντείας καὶ τὰς ὄψεις τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένας, ἐξ ὧν μείζων ἂν φανείη γεγονὼς ἢ κατὰ ἄνθρωπον, αἱρȣ̃μαι καταλιπεῖν. *Sueton.* Auguſt. 94. Non abs re erit ſubtexere, quae ei priusquam naſceretur, & ipſo natali die ac deinceps evenerint, quibus futura magnitudo ejus & perpetua felicitas ſperari animadvertique poſſet. —— Auctor eſt Julius Marathus, ante paucos, quam naſceretur, menſes prodigium Romae factum publice, quo denunciabatur, Regem populi Romani naturam parturire: Senatum exterritum cenſuiſſe, ne quis illo anno genitus educaretur. —— *Somniavit & Pater* Octavius utero Atiae jubar ſolis exortum. Quo natus eſt die, cum de Catilinae conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium ſerius adfuiſſet, nota ac vulgata res eſt, P. Nigidium, comperta morae cauſſa, ut horam quoque partus acceperit, affirmaſſe, Dominum terrarum orbi natum.

ἄγγελος] Angelus Mariae annunciavit parituram Chriſtum; Angelus Joſephum pueri nati nutricium conſtituit; Angeli poſt tentationem Chriſto miniſtrarunt; Angelus in agonia ipſum confirmavit; Angeli ut de nativitate, ita etiam de reſurrectione & aſcenſione in Coelum ſunt teſtati. Conſentaneum enim erat, ut peculiari cultu eum proſequerentur, cui erant ſubjiciendi. *Eph.* I. 21. *Heb.* 1. 6. 1. *Pet.* III. 22.

Κυρίȣ] Hic reſpondet voci Hebraicae יהוה, quam LXX. Interpretes per Κύριον ſolent reddere.

υἱὸς] pro υἱὲ, ſolet autem caſus primus pro quinto poni XX. 30. 31. & alibi ſaepius, quod vix operae pretium fuiſſet annotare, niſi librariis ſcripturam υἱὸς in υἱὲ & viciſſim immutandi anſam praebuiſſet.

υἱὸς Δαυὶδ] Angelus Joſepho in memoriam revocat nobilitatem ſtirpis, ex qua erat oriundus, ut ſcilicet nihil humile cogitaret, animumque in ſpem magnarum rerum erigeret. Qui Davidem paſtoris filium regem fecit, cur non poſſet etiam fabro filium dare Regem? qui Davidi promiſit, Meſſiam oriturum ex poſteritate ejus, ille certiſſime promiſſis ſtabit, & totum naturae ordinem mutabit potius quam patiatur non impleri quod praedixerat.

παραλαβεῖν] de viris qui uxorem ducunt proprie dicitur; & refertur ad feminae parentes vel ad eos, qui parentum ſunt loco, a quibus viro in matrimonium datur, *Xenoph.* Oecon. πάνυ ἂν ἡδέως σȣ πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἵαν δεῖ; ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τȣ̃ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ; καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἣ ἔτη μὲν ȣ̈πω πέντε καὶ δέκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ; *Arrian.* de Exp. Alex. VII. 4. οἱ δε παραλαβόντες ἀπῆγον τὴν ἑαυτȣ̃ ἕκαστος. *Lucian.* Toxari 24. μάλιστα δὲ αὐτὸν ἠνία θυγάτηρ αὐτῇ, ἐπίγαμος ἤδη καὶ ὀκτωκαιδεκέτις ȣ̃σα, ἣν ȣ̓δὲ μετὰ πάσης τῆς ȣ̓σίας τȣ̃ πατρὸς —— ἠξίωσεν ἄν τις τῶν γε ἀγεννῶν καὶ πενήτων ῥᾳδίως παραλαβεῖν, ȣ̈τω κακοδαίμονα ȣ̃σαν τὴν ὄψιν. Timone 17. γυναῖκα εἰς τὴν οἰκίαν νόμῳ παραλαβεῖν. *Joſeph.* Ant. I. 19. 7. διελθȣ́σης ἄλλης ἑπταετίας τὴν Ῥαχήλαν παρέλαβεν.

τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν] Vulgaris loquendi modus de foetu nondum in lucem edito, cujus ratio manifeſta eſt, quia nimirum ignoratur, utrum ſit mas an femina. *Jo.* III. 6. τὸ γεγεννημένον ἐκ τȣ̃ πνεύματος. 1. *Jo.* V. 4. πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ θεȣ̃. *Luc.* I. 35. τὸ γεννώμενον ἐκ σȣ̃ ἅγιον. *Herodot.* I. 29. τὸ γεινώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι. & c. 30. τέτοκα γὰρ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεὸς, τȣ̃το μὲν φέρων πρόθες. *Lucian.* Dial. Prometh. & Jovis. ἢν γὰρ αὐτὴ κυοφορήσῃ ἐκ σȣ̃, τὸ τεχθὲν ἴσα ἐργάσεταί σε, οἷα καὶ σὺ ἔδρασας τὸν χρόνον,

ἁγίου. Τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἸΗΣΟΥ͂Ν· αὐτὸς γὰρ 21
σώσει

21. καλέσεις] καλέσουσι 61. καλέση Evang. 21.

χρόνον. Tim. 52. τὸ γεννηθησόμενον, ἄῤῥεν γὰρ ἔσαι, Τίμωνα ἤδη καλῶ XXX. 1. 63. D. si ancillas omnes & quod ex his natum fuerit testator legaverit. 82. si legatum mihi est, quod ex Pamphila natum erit. XXXI. 1. 73. si quod ex Pamphila nascetur, legatum mihi fuerit. L. VII. 7. 1. D. quod ex Arethusa natum erit. I. 5. 26. id quod natum erit. bis. XXI. 1. 31. D. quod ex ea —— natum erit. XXV. 4. 1. D. quod natum erit. quater. XXXV. 1. 1. 3. D. quod ex Arescusa natum fuerit. XXXVI. 2. 16. D. quod ex Pamphila natum erit. 25. quod ex Arethusa natum erit. XL. 4. 5. D. id quod natum est ex Pamphila. bis. *Aristot.* Polit. I. 8. μέχρις ὂ ἂν δύνηται αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν. *Plaut.* Cistellar. I. 11. quod saepe mecum mentionem fecerit, *puerum aut puellam* alicunde ut reperirem sibi, Recens natum, eapse *quod* sibi supponeret. *Terent.* Andr. I. 3. 14. quicquid peperisset, decreverunt tollere. *Cic.* ad Attic. X. 19. Tullia mea peperit puerum ἑπταμηνιαῖον. Quod εὐτόκησεν gaudebam: quod quidem est natum, perimbecillum est. *Lucianus* D. Mer. 2. οὐ γὰρ ἐκθήσω τὸ τεχθὲν, μάλισα εἰ ἄῤῥεν γένοιτο. *Plut.* Thes. p. 40. E. αὐτῷ γὰρ μελήσειν, ὅπως εὐθὺς ἐκποδὼν ἔσαι τὸ γεννηθέν.

ἐκ πνεύματός ἐσιν ἁγίου] Postquam Matthaeus Jesum de genere regio ortum tradidisset: jam addit illum multo augustiore conceptu prosatum esse, divinosque habere natales. Licet autem nullum tam mirabilis nativitatis extaret exemplum, (παιδίον μὲν γὰρ οὐδεμία ποτὲ γυνὴ λέγεται ποιῆσαι δίχα κοινωνίας ἀνδρὸς, teste *Plut.* Nuptial. p. 145. D.) non temere tamen a Judaeis, nisi a semet ipsis dissentire vellent, debebat in dubium vocari. Cum enim magnifice sentirent de Potentia Dei immensa; cum Abrahamo ex Sara effoeta prolem natam esse, unde ipsi genus ducerent, crederent; cum crederent Adamum primum hominem sine patre & matre natum, omnesque mortuos in vitam redituros esse; cum Messiam, qui totus futurus esset mirabilis, & in quem Deus omnia, quae in quemcunque alium unquam contulisset, favoris documenta cumulatissime esset congesturus, expectarent; cum denique non ignorarent, Gentilium heroes, & principes non sanguine humano sed stirpe divina satos praedicari, tanquam id necessarium esset ad autoritatem & fidem ipsis conciliandam: quaenam erat ratio, cur putarent, Deum aut non posse aut non velle in gratiam Messiae sui id facere, quod a diis falsis in gratiam heroum factum fuisse falsa quidem sed vulgata opinione existimabatur? *Anthol.* MS. III. 89. ἑσπερίοις μέγα χάρμα καὶ ἠώοις κεράτεσσι, καῖσαρ, ἀνικάτων ἔκγονε Ῥωμυλίδων. αἰθερίην γένεσίν σεο μέλπομεν, ἀμφὶ δὲ βωμοὺς γηθοσύνης λοιβὰς σπένδομεν ἀθανάτοις. *Plato* Cratyl. οὐκ οἶσθα οἱ ἡμίθεοι οἱ Ἥρωες πάντες δήπου γεγόνασιν ἐρασθέντες ἢ θεὸς θνητῆς ἢ θνητοὶ θεᾶς Dio O. XV. p. 238. ἢ οὐκ οἶσθα τὰ τῶν Ἡρώων λεγόμενα γένη εὐθὺς εἰς θεοὺς οἱ ποιηταὶ ἀναφέρουσιν. ὥσε μηκέτι ἐξετάζεσθαι τὸ πρόσωπον. καὶ τούςγε πλείονας αὐτῶν φασὶν ἐκ Διὸς γεγενῆσθαι, ἵνα μὴ αὐτοῖς οὔτε βασιλεῖς καὶ οἱ οἰκισαὶ τῶν πόλεων καὶ ἐπώνυμοι εἰς τοιαῦτα ἐμπίπτωσιν, ἃ δοκεῖ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνείδη εἶναι. Longus est eorum Catalogus, qui ex mortali femina diis geniti dicuntur, Inachus, Ancaeus, Minos, Æacus, Perseus, Hercules, Alexander, Scipio Africanus Jove; Ascalaphus, Jalmenus, Remus & Romulus, Marpesia & Lampedo, Marte; Pythagoras, Seleucus, Dionysius Junior, Augustus, Galerius, Plato, Apolline; Servius Tullius, Vulcano; Aratus Æsculapio; Aristomenes & Aristodamas ex daemone. De Aristobulo & Mariamne Δέλλιος ἐτερατεύετο λέγων, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων αὐτῷ δοκεῖν, ἀλλὰ τινὸς θεοῦ γενέσθαι τοὺς παῖδας *Jos.* A. XV. 2. 6. *Varro* apud Augustin. de Civit. Dei III. 4. utile esse civitatibus dicit, ut se viri fortes, etiamsi falsum sit, ex Diis genitos esse credant, ut eo modo animus humanus, velut divinae stirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas praesumat audacius, agat vehementius, & ob hoc impleat ipsa securitate felicius. *Justin.* Hist. 1. 4. 13. Duae his reginae fuerunt Marpesia & Lampedo, & ne successibus deesset auctoritas, genitas se Marte praedicabant. *Jamblich.* de Vit. Pythag. 2. λέγεται δὴ οὖν ἀγκαῖον —— γεγεννῆσθαι μὲν ἀπὸ Διὸς· εἴτε δι᾽ ἀρετὴν εἴτε διὰ ψυχῆς τι μέγεθος ταύτην τὴν φήμην αὐτοῦ ἀπενεγκαμένου, p. de Pythag. ὥσε ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰκότως βεβαιοῦσθαι, τὸ θεοῦ παῖδα αὐτὸν εἶναι. Successor Imperatoris Romani vocabatur θεοῦ παῖς, imo quivis praeclarus homo ἄλκιμος θεοῦ παῖς apud *Liban.* T. 1. p. 25. A. *Ælianus* Tact. praef. ad Hadrianum υἱὲ θεοῦ. *Plinius* paneg. necdum Imperator necdum Dei filius eras. Cleomenes ap. Photium p. 1210. 23. *Philo* Leg. ad Caj. T. II. p. 567. 39. πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὰς ἰσολυμπίους αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσατο —— δέχεται τὰς τιμὰς —— τῷ μεγέθει τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας ἑπόμενος, ἢ διὰ τῶν τοιούτων πέφυκε σεμνοποιεῖσθαι. *Justinus* XV. 4. Seleucus — hujus quoque & virtus clara & origo admirabilis fuit: si quidem mater ejus Laudice, cum nupta esset Antiocho —— visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse. Huc refero, quae *Origenes* Celso l. 1. pluribus respondet: ἆρα γὰρ εὔλογον, τὸν τοσαῦτα ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων τολμήσαντα, ἵνα, ὅσον ἐπ᾽ αὐτῷ, πάντες Ἕλληνες καὶ βάρβαροι κρίσιν θείαν προσδοκήσαντες ἀποσῶσι μὲν τῆς κακίας, πάντα δὲ πράττωσιν ἀρεσκόντως τῷ τῶν ὅλων δημιουργῷ, παράδοξον μὲν μὴ ἐσχηκέναι γέννησιν, πασῶν δὲ γενέσεων παρανομωτάτην καὶ αἰσχίσην; &c. „ quomodo „ probabile est, eum qui tanta sit ausus pro hu„ mano genere, ut omnes Graeci pariter & bar„ bari metu judicii divini absisterent a vitiis, se„ que ad facienda, quae Deo mundi fabricatori „ placent, converterent, non mirandam habuisse „ nativitatem, sed omnium iniquissimam ac tur„ pissimam?"

Quamvis autem scriptura Christum stirpe divina satum, eoque Heroibus & praeclaris inter gentiles viris non minorem fuisse praedicet, studiose tamen cavit, ne haec generis claritas maculis ullis obscuraretur; non hic legis turpes Dei amores, non corporeas voluptates, non transformationes indecoras in taurum, cygnum, Amphitryonem, draconem, pluviam auream: sed omnia referuntur ad *Spiritum* Dei, ad spiritum illum sanctissimum atque castissimum. Quantum vero illae de Deorum furtis gentilium fabulae tum bonos offenderint, tum malos ad peccandum incitaverint, no-

22 σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. (Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πλη-

αὐτῶν] αὐτοῦ 80. 90.

notum eſt: unde & veteres Ægyptii & juniores philoſophi ad ſenſum myſticum confugerunt, Deumque eadem plane ratione & Heroum illorum & totius univerſi patrem vocari docuerunt. *Plut.* Conviv. VIII. 1. περὶ τῆς λεγομένης ἐκ θεῶν γενέσεως. —— Ὑπολαβὼν δὲ Τυνδάρης ὁ Λακεδαιμόνιος, ἄξιον μὲν ἐστιν, ἔφη, περὶ Πλάτωνος ᾄδειν καὶ λέγειν· οὐδὲ ἐώκει ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι ἀλλὰ θεοῖο. Τοῦ γὰρ θείου δέδια, μὴ δόξῃ τῷ φθαρτῷ μάχεσθαι τὸ γεννῶν οὐχ' ἧττον ἢ τὸ γεννώμενον —— ἀναθαῤῥῶ δὲ πάλιν, αὐτοῦ Πλάτωνος ἀκούων, πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦτε κόσμου καὶ τῶν ἄλλων γεννητῶν τὸν ἀγέννητον καὶ ἀΐδιον θεὸν ὀνομάζοντος, οὐ διὰ σπέρματος που γενομένου, ἄλλῃ δὲ δυνάμει τοῦ θεοῦ τῇ ὕλῃ γόνιμον ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἔπαθε καὶ μετέβαλεν, ἐντεκόντος. —— καὶ οὐθὲν οἴομαι δεινὸν, εἰ μὴ πλησιάζων ὁ θεὸς ὥσπερ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἑτέραις τισιν ἁφαῖς δι' ἑτέρων καὶ ψαύσεσι τρέπει, καὶ ὑποπίμπλησι θειοτέρας γονῆς τὸ θνητόν. καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, εἶπε, ἀλλ' αἰγύπτιοι τόντε ἄπιν οὕτως λοχεύεσθαί φασιν.

21. καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ] *Euripides* Jon. 74. Ἴωνα δ' αὐτὸν κτίστορ' Ἀσιάδος χθονὸς Ὄνομα κεκλῆσθαι θήσεται καθ' Ἑλλάδα.

Ἰησοῦν] In *lege* & *Prophetis* Hebraice ſcribitur יְהוֹשֻׁעַ, in Hagiographis autem, hoc eſt in libris *Chronicorum*, *Eſdrae* & *Nehemiae* contracte יֵשׁוּעַ, quod *Graeci interpretes*, *Siracides*, *Joſephus*. & *Philo* vertunt Ἰησοῦν. Eodem nomine appellabatur ſucceſſor Moſis, quem nos Joſuam vocamus: idque merito, cum nomini res conveniret, & debellatis Cananaeis, terra promiſſionis occupata, tribubusque & familiis ſingulis diviſa, Servatorem ſe Judaeorum praeſtaret, eaque perficeret, quae Moſes non poterat. At multo potiore jure iſtud nomen Jeſu noſtro competebat, qui populum ſuum a multo majori periculo liberatum ad multo majorem vitae aeternae felicitatem perduxit.

Pirke R. Eliezer. 32. Sex hominum nomina dicta ſunt antequam naſcerentur: nempe Iſaaci, Iſmaelis, Moſis magiſtri noſtri, Salomonis, Joſiae, & nomen regis Meſſiae S. D. Pſ. LXXII. 17. Cur vocatur nomen 'ejus jinnon? quia excitaturus eſt dormientes in pulvere. & *Bereſchith R.* XLV.

τὸν λαὸν αὐτοῦ] Joſephus per populum non alium intelligere potuit quam nationem Judaicam: qui plerumque in N. T. ea voce ſignificatur. . . . . Neque eo tempore aut Angelorum aut Hominum cuiquam innotuerat, beneficium Chriſti aeque ad gentes & ad Judaeos ſpectare.

σώσει —— ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν] τῷ σώζεσθαι opponitur τὸ ἀπολέσθαι, & τῇ σωτηρίᾳ ἡ ἀπώλεια. Servare ergo proprie dicitur is, qui non qualemcunque laeſionem aut nocumentum avertit, ſed qui ab interitu liberat: Salusque tanto major eſt, quo majus fuerat, quod imminebat, periculum, quoque major diuturniorque ſecuritas per depulſionem periculi obtinetur. 1. *Macc.* II. 44. ἔφυγον σωθῆναι 2. *Macc.* I. 11. ἐκ μεγάλων κινδύνων σεσωσμένοι *Cic.* de Divinat. 1. 34. Sacerdos dixiſſe dicitur: de ſalute Lacedaemoniis eſſe, non de victoria, cogitandum. *Arrian* Hiſt. Alex. VI. τὸν πτολεμαῖον ὑπερασπίσαι κειμένου, καὶ ἐπὶ τῷδε Σωτῆρα ἐπικληθῆναι *Plut.* Camillo p. 144. C. τῆς ἀπολωλυίας σωτῆρα πατρίδος. Lucull. p. 502. E. εὗρε καὶ δεσμωτήρια πολλῶν —— καθειργμένων, οἷς πάλαι τεθνάναι δοκοῦσιν οὐ σωτηρίαν, ἀλλ' ἀναβίωσιν, καὶ δευτέραν τινα γέννησιν ἡ Λουκούλλου χάρις παρέσχεν. *Act.* II. 40. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης Rom. V. 9. σωθησόμεθα ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Peccata ſunt res periculi plena, quia hominem poenis graviſſimis reddunt obnoxium: ab hoc periculo eripit, liberat ſervatque Chriſtus, redemptione facta per ſanguinem ſuum, & venia per praedicationem Evangelii oblata.

Igitur per ſalutem hic intelligitur remiſſio peccatorum, non quae peccatori Spem impunitatis & licentiae faciat, ſed quae ſeriam reſipiſcentiam, emendationem vitae, animique a prioribus vitiis purgationem requirat; cujus conſequens eſt ſecuritas perfecta, & ſpes certa aeternae felicitatis. Quae omnia, ut ſua natura ſunt concatenata, voce ſalutis ſeu liberationis a periculo non imperfectae brevisque, ſed plenae & Deo dignae, ſignificantur. Similia Judaei tradunt de Moſe *Megilla* 14 1. *Mechilta* in Ex. XV. 20. *Midraſch Miſchle* XIV. 1. XXXI. 17. & in *Shemoth R.* 1. Miriam prophetavit: futurum eſt ut mater mea gignat puerum, qui *ſalvabit Iſraelem*: quando igitur natus eſt Moſes, impleta eſt domus tota lumine. Tunc pater ſtetit, & deoſculatus eſt caput filiae, dixitque ei: Filia mea, confirmatum eſt vaticinium tuum. Quin etiam Meſſiam peccata obſignaturum, iniquitates expiaturum, & aeternam juſtitiam reducturum Daniel praedixerat Cap IX. Et Judaei veteres per *ſalutem*, quam Jacob moriens expectabat, Meſſiam intelligunt, *Bereſchith R.* XCVIII. 19. cum videret Jacob pater noſter Danem, ſperabat ipſum eſſe Regem Meſſiam: at cum eum videret mortuum, dixit: & hic mortuus eſt, ſalutem tuam exſpecto, Domine. 20. cum videret eum pater noſter, ſperabat, ipſum eſſe, in cujus diebus redemptio obventura eſſet: cum autem eum vidit mortuum, ſtatim dixit: Salutem tuam exſpecto, Domine. Gen. XLIX. 18. Sir. XLVI. 2.

22. Haec ſcriptorum N. T. conſuetudo, dicta V. T. ad teſtimonium citandi, multorum calumniis ab omni aevo fuit expoſita; contendentibus Celſo, Porphyrio, Judaeis, aliiſque, Prophetas adduci teſtes pro Chriſto, de quo tamen nunquam cogitaverint, adeoque verba illorum in aliam mentem ab Apoſtolis deflexa atque detorta fuiſſe, ut ſimplicioribus fucum facerent, perſuaderentque, prophetas ſe habere conſentientes, & illorum auctoritate ſuam doctrinam confirmari. Accedat quis, ajunt, praejudicatis opinionibus vacuus ad lectionem V. T., utatur regulis bonae interpretationis, conſideret vim & uſum verborum, conſilium ſcriptoris, verba quae praecedunt, & quae ſequuntur, an credibile eſt, illum, his auxiliis adhibitis, in omnibus illis locis Chriſtum inventurum, quae in N. T. ad Chriſtum referuntur? annon contra de aliis plane rebus & perſonis, de Davide, de natione Judaica, de Salomone, Eſajae filio &c. ſermonem eſſe deprehendet? Qui ita ſentiunt, tenentur demonſtrare & Apoſtolos omnia iſta loca pro totidem vaticiniis de Chriſto habuiſſe, & nullum iſtorum locorum vaticinium de Chriſto proprie dictum continere. Ad poſterius quidem quod at-

πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἰδοὺ, ἡ παρ- 23
θένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἘΜΜΑ-
ΝΟΥΗ'Λ· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.) Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ 24
ἀπὸ

22. διὰ] + Ἡσαΐȣ D. Versio Armena.
τοῦ] prius. — C D 1. Videntur existimasse, si pronomen bis repeteretur, ὑπὸ τοῦ κυρίȣ διὰ τοῦ προφήτȣ, orationem non ita molliter fluere.
λέγοντος] — 56. Versio Syra Armena, Arab.
23. ἕξει] λήψεται. 61. ex Versione τῶν O Esaiae VII. 14. ἕχει Hieron. ad Pammach. ad versionem A. Σ. Θ.
καλέσȣσιν] καλέσεις D. 2. a prima manu. Ev. 7. Euseb. ex Esaiae l. c. Editiones Bezae, Versio *Piscatoris* & *Belgica*. Juvat ipsum audire *Bezam* in Annotationibus Ed. 1. & 2. ita loquentem: Scio in plerisque exemplaribus legi καὶ καλέσȣσι — sed — secutus sum hac in re judicium meum. in Edd. vero 3. 4. 5. Scio in plerisque exemplaribus legi καὶ καλέσουσι, — sed praestat receptam Lectionem sequi. Ubi per *receptam lectionem* eam intelligit, quam ipse, *suum judicium secutus*, invitis plerisque exemplaribus primus typis ediderat. Bonum tamen factum, quod nemo hujus & superioris seculi Editorum lectionem a Beza receptam secutus est.

attinet, nobis longe secius videtur, qui existimamus, oracula v. gr. Danielis de septuaginta hebdomadibus, & Haggaei de gloria templi posterioris non nisi in Jesu impleta fuisse; non tamen audemus, quaecunque loca ex V. T. in N. citantur, in numero vaticiniorum de Christo referre: cum sciamus, hujus sententiae patronos se in maximas difficultates induisse, & Judaeis latissimum disputandi campum & innumerabiles latebras a Grammatica, ab accentibus & punctis, aperuisse; quin totam hanc tractationem tam subtilem & argutam esse, ut a paucissimis intelligatur, contra Judaeos vero aliosque sine fructu adhibeatur. Et sane, licet consilium eorum, qui cuncta haec vaticinia Christo asserere conantur, non improbemus, illisque adeo demus id quod volunt, fateantur tamen necesse est, omne oraculum ita natura sua cum obscuritate esse conjunctum, ut ad illius mentem eruendam requiratur animus aut valde perspicax aut valde docilis, quorum nec illud in plebe Christiana, nec hoc in iis, qui Religionem Christianam oppugnant, invenitur. Videamus igitur an alio, eoque simpliciori & expeditiori modo istud adversariorum telum frangi possit, & disquiramus, utrum scriptores N. T. omnia, quae ex V. citant, loca pro totidem de Christo vaticiniis habuerint, atque pro testimonio citaverint? Ut hoc statuamus, nulla nos cogit necessitas. Cum enim & voces singulas & modos loquendi omnes ab aliis accipere teneamur, quid impedit, quo minus ego duos, tres, quatuor, alterius scriptoris versus meos faciam, iisdemque verbis, eodemque ordine positis, mei animi sensa exprimam, quibus ille alia occasione sui animi sensa expressit? annon pleni sunt omnes Philosophorum Rhetorumque libri versibus Homericis, ad aliam significationem translatis? *Eustath.* in *Od.* T. p. 687. 52. τῷ ἐπὶ ἀμφινόμȣ ῥηθέντι —— ἐπὶ κακȣ́ργȣ ἀνδρὸς τις των σοφῶν ἐχρήσατο ὕστερον, τὸ μὲν σῶμα φυλάξας τῆς γραφῆς, παραποιήσας δὲ τὸν νȣ͂ν δεξιῶς, πρὸς ὅπερ ἐβȣ́λετο. & cum simili plane modo, Judaeorum scripta citationibus ex V. T. esse referta deprehendamus, quidni Matthaeo aliisque licuit eodem communi jure & consuetudine uti? Accessit ratio peculiaris, cum enim Messiam exspectarent, qui ex familia Davidis nasciturus & majestate sua omnem omnium regum gloriam longe superaturus esset, non poterant non, quicquid unquam de populo aut Rege Judaeorum magnifice dictum erat, ad Messiam referre, tanquam ad illum proprie spectans, utpote qui non extraneus & alienus, verum ex illorum genere & posteritate per continuam successionis seriem omnium majorum omnisque divini favoris haeres esset futurus.

Neque iis, quae hactenus diximus, obstat formula ἵνα πληρωθῇ, quae etiam μεταφορικῶς accipi solet. *Greg. Nyssen.* in Meletium, ἠκȣ́σατε τȣ͂ Ἱερεμίȣ φωνάς τινας σκυθρωπȣ̀ς καὶ γοώδεις —— οἶδά τινα τȣ͂ Ἱερεμίȣ καὶ ἄλλην φωνὴν —— ἐμὴν ποιȣ͂μαι τὴν ᾠδὴν ταύτην —— δότε μοι μικρὸν ὑπαλλάξαι τὸ γεγραμμένον. ap. *Asseman.* Biblioth. Orient. T. 1. 36. Angelus S. *Ephremo*: Cave, inquit, ne *in te impleatur*, quod scriptum est: Ephraim, ut vitula, quae repellit jugum ab humeris suis *Ose.* X. 11. & in Testam. T. 2. f. 231. & *Matth.* XV. 7. καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαίας. *Luc.* IV. 21. σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Jac. II. 23. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγȣσα. quae oracula alio tempore impleta fuisse manifestum est, iterum vero per translationem impleta dicuntur, cum rei alibi narratae similis alia contigit. vid. 1. *Reg.* I. 14. Ita interpretatus est dicta ex *Psal.* XVI. XXI. LXVIII. citata *Theodorus Mopsuestenus*, patrum longe doctissimus, commentariis in Psalmos & XII. Prophetas. Qui, inquit, haec considerare nolunt, omnia verba ad Christum trahere conantur, ut, quae populo contigerunt, de Christo intelligant, Judaeisque ludibrium praebeant, ostendentibus ex verborum consequentia, nihil eorum ad Christum pertinere. *Synod. V. Cp.* Coll. 4. testim. 20. 21. 22. 23. 24. —— Et Evangelista quidem verba ex rebus assumens, eis usus est de Domino, sicut & in aliis diximus. Nam ad Dominum non pertinere in superioribus evidenter ostendimus. A. *Scultetus* exerc. LXII. Neque enim testimonia V. Pacti semper confirmandi, sed saepe illustrandi & concinnioris accommodationis gratia adhibentur in Novo. Quod qui non attendunt ii textus propheticos violentis illis applicationibus corrumpunt, reprehensiones transmutant in consolationes, & narrationes facti praeteriti transformant in promissiones rei futurae; adeoque Judaeis se ridendos proponunt. *Eusebius* H. E. II. 23. ex Hegesippo: καὶ ἐπλήρωσαν τὴν γραφὴν τὴν ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ γεγραμμένην *Esaj.* III. 10. de morte Jacobi justi. *Cosmas Indicopl.* V. p. 227. ὅσα δὲ ἕτερα ἐξέλαβον οἱ ἀπόστολοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν, ȣ̓χ ὡς εἰς χριστὸν κυρίως εἰρημένα ἐξέλαβον, , ἀλλ' ὡς ἁρμόζοντα τῇ ὑποθέσει κ. τ. λ. *Anthol* IV. 23. 5. τῆς ἀρετῆς τὸν ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν· ἔννεπεν Ἀσκραῖος, δῶμα τόδε προλέγων. *Plut.* de fort. Alex. p. 331. D. ὥστε εἰπεῖν Ὅμηρον ὅτι τῷ αὐτῷ μέτρῳ τὴν μὲν Ἀγαμέμνονος ἀνδραγαθίαν κεκόσμηκε· τὴν δ' Ἀλεξάνδρȣ μεμαντευται. Ut finem faciam, iterum dico, facile me pati, ut quis vires suas

in

ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου, καὶ παρέλαβε τὴν
25 γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,
καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἸΗΣΟΥ͂Ν. τοῦ

Procopius in Eſai. VII. 14. καλέσεις ἔχει, ἀλλ' οὐ καλέσουσιν, ὡς ἐσφαλμένως ἐν εὐαγγελίοις ἐγράφη.

24. διεγερθεὶς] ἐγερθεὶς C. a prima manu. 1. *Epiphan.* Haer. 51. forte quia cap. ſequentis com. 13. 14. 20. 21. ita ſcribitur. At praepoſitio διὰ intendit ſignificationem verbi, III. διακαθαριεῖ. 14. διεκώλυεν. Non ſemiſomnus, ſtatim atque e lecto ſurrexit, ſed poſtquam omnia iterum mature conſideraſſet, ſeque ad negotium gerendum compoſuiſſet.

ὁ] —— prius D. 72. Editiones Eraſmi, ſecunda excepta.

25. ἐγίνωσκεν] ἔγνω D. Codices Latini. τὸν] —— prius 1.

αὐτῆς] —— L D ex emendatione, quia ſuperfluum videbatur.

αὐτῆς τὸν πρωτότοκον] —— 1. Verſio *Copta.* Codex *Latinus* Martianaei, *Hieron.* adv. Helvid. Omiſſum de induſtria, judice J. Millio ad Comm. 18. ne cum Helvidio quis exiſtimaret, Mariam, poſtquam Jeſum in lucem edidiſſet, alios peperiſſe.

in hoc campo excerceat, multaque de Chriſto oracula inveniat, & gladio adverſarios aggrediatur, dummodo infirmioribus & minus exercitatis ſcuto uti concedat, ut vel hoc pacto periculum vitemus, dum juxta regulam Juris ſemper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur. vid. *Sir.* XLVIII. 25.

προφήτου] vox Ægyptiis primum uſurpata. *Diogenes L.* prooem. αἰγύπτιοι —— φιλοσοφίας, ἧς τοὺς προεστῶτας ἱερέας εἶναι καὶ Προφήτας. *Lucian.* Dial. Mort. XIII. 1. οὐδὲν ὑγιὲς οἱ τῶν ἀμμωνίων προφῆται ἔλεγον. XIV. 1. χρήσιμον ἐδόκει σοι τὸ παρέχειν σεαυτὸν ἐξαπατηθησόμενον ὑπὸ τῶν Προφητῶν. 5. ὁ ἄμμων γόης καὶ ψευδομάντις ἠλέγχετο, καὶ οἱ Προφῆται κόλακες. *Ælian.* Nat. An. XI. 10. ἀπαντῶσι γραμματεῖς ἱεροὶ καὶ Προφῆται de Ægyptiis. *Macrob.* Saturn VII. 13. Adeo verum eſt, ita, ut dicis, Ægyptios opinari, ut ego ſacerdotes eorum, quos Prophetas vocant, cum in templo vidiſſem. *Orig.* in Rom. II. ult. apud Ægyptios —— ſacerdos —— aruſpex aut quorumlibet Sacrorum miniſter, vel, ut illi appellant, Propheta omnis circumciſus eſt. *Plut.* Numa p. 66. A. ὁ δὲ μέγιστος τῶν Ποντιφίκων, οἷον ἐξηγητοῦ καὶ Προφήτου, μᾶλλον δὲ Ἱεροφάντου τάξιν ἐπέχει —— κωλύων παρεκβαίνειν τὰ νενομισμένα & de Def. Orac. p. 412. B. ἐχεκράτους προφητεύοντος ἀνεῖλε νίκην καὶ κράτος πολέμου τοῖς Ἕλλησιν ὁ θεός. Alex. p. 680. D. ὁ μὲν Προφήτης αὐτὸν ὁ ἄμμωνος ἀπὸ τοῦ θεοῦ χαίρειν, ὡς ἀπὸ πατρὸς, προεῖπεν. *Pauſan.* Phoc. c. 6. ωλην δ' ὃς γένετο πρῶτος Φοίβοιο προφάτας. *Feſtus*: prophetas in Adraſto Julius nominat Antiſtites ſacrorum, oraculorumque interpretes. Quum capita viridi lauro velare imperant prophetae, ſancta ita caſte qui parant ſacra. *Apulej.* de Dogm. Plat. 1. Aſtrologiam ad usque Ægyptum ivit petitum, ut inde Prophetarum etiam ritus addiſceret. de Mundo: Veluti prophetae quidam Deorum majeſtate completi effantur.

23. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον] *Polyb.* VI. 24. ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐκλέγουσι, τοὺς καλουμένους ἐξτραορδιναρίους, ὃ μεθερμηνευόμενον ἐπιλέκτους δηλοῖ. & II. 15. τὸ γὰρ τρανς ἑρμηνευόμενόν ἐστι πέραν, διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν ἄλπεων τρανσαλπίνους καλοῦσι. *Plut.* in Lat. μεθερμηνευόμενα κατὰ λέξιν.

μεθ' ἡμῶν ὁ θεός] *Il.* ω. 258. Ἕκτορα τ' ὃς θεὸς ἔσκε μετ' ἀνδράσιν, οὐδὲ ἐῴκει ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο, quod etiam ad Platonem refertur apud *Plutarchum*, ut vidimus ad comma 20. Cum vero a Matthaeo ſcriptum ſit ὁ θεὸς, ſignificat Chriſtum eſſe eum, qui Deum nobis conciliat, nobisque divini favoris pignus eſt. Emanuel dicitur, ut Gabriel, Raphael, Ezechiel, Daniel. 2. Chron. XXXII. 8.

Nemo Judaeus haec Eſajae verba de Meſſia intellexit, ſed de filio ex puella, tum innupta, Eſajae naſcituro, poſt cujus nativitatem terra a metu Syrorum eſſet liberanda. Judaeos ſequuntur *Pellicanus* & *H. Grotius.*

24. προσέταξεν] ἐπίταγμα κάλλιον ἢ πρόσταγμα, καὶ ἐπιτάττω ἢ προστάττω. Thomas M.

25. οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν] *Iſaeus* Orat. 2. πρὶν γνῶναι τὸν ἡμέτερον θεῖον αὐτὴν, ἢ ὅσοι, ἐκείνου γιγνώσκοντος, ἐπλησίαζον. *Plut.* de Virt. Mulier. p. 259. C. γύναιον-ἐγνωσμένον-ζῶντι τῷ Γαλάτῃ. Pompejo p. 638. C. ὅσαι δὲ τῶν Μιθριδάτου παλλακίδων ἀνήχθησαν, οὐδεμίαν ἔγνω. Eumene p. 583. D. Βαρσίνην γὰρ τὴν ἀρταβάζου πρώτην ἐν ἀσίᾳ γνοὺς ὁ ἀλέξανδρος, ἐξ ἧς υἱὸν ἔσχεν Ἡρακλέα. Bruto p. 986. A. ἐγνώκει τὴν Σερβιλίαν νεανίας ὢν ἔτι. Quaeſt. Rom. p. 273. B. γνωρισθεῖσαν δὲ τούτῳ. Romulo p. 20. B. ἔγνω τὴν Λαρεντίαν. Alexandro p. 676. D. οὔτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου πλὴν Βαρσήνης. Catone min. p. 762. E. μίαν, ἣν ἔγημεν ἐξ ἀρχῆς, γνοὺς γυναῖκα. Pompejo p. 647. B. ἥτε σωφροσύνη τοῦ ἀνδρὸς μόνην γινώσκοντος τὴν γεγαμημένην. in Monit. Polit p. 818. B. ἀκούσας τὴν ἀδελφὴν ἐγνωκέναι τινὰ τῶν καλῶν καὶ νέων. Galb. p. 1056. E. οὐκ ἔφευγε Γαΐου καίσαρος υἱὸς λέγεσθαι —— ἐγνώκει γὰρ ὁ Γάϊος τὴν τεκοῦσαν αὐτόν. *Heliodor.* I. p. 14. εἰ δὲ με γνώσεται τις αἰσχρῶς. & II. p. 72. *Caeſar* de B. G. VI. 21. intra annum vero viceſimum feminae notitiam habuiſſe in turpiſſimis habent rebus. *Ovid.* Epiſt. Hypſipyles 43. non ego ſum furtim tibi cognita. & 133. Turpiter illa virum cognovit adultera virgo. *Claudian.* de R. P. 1. Impatiens neſcire torum, nullasque mariti Illecebras, nec dulce patris cognoſcere nomen. *Ovid. Metamorph.* IV. 594. Ille ſuae lambebat conjugis ora, inque ſinus caros, veluti cognosceret, ibat. *Horat.* Epiſt. II. 1. 132. Caſtis cum pueris ignara puella mariti. *Silius* II. 68. Haec ignara viri, vacuoque aſſueta cubili. *Ælian.* A. N. VIII. 17. εἶτα ἐμπλήσας ἕκαστος τὴν σύννομον, τὸ ἐντεῦθεν ἐπὶ τούτοις οὐκ οἶδεν αὐτήν. *Hermogenes* de Invent. IV. 8. ex Menandro. Ἔγνω με, τὸ γὰρ διεφθάρθαι καὶ ὑβρίσθαι σεμνῶς ἔγνω με εἰπὼν, ἐκόσμησε πρᾶγμα αἰσχρὸν σεμνοτέρᾳ λόγου συνθέσει. *Jamblich.* Vit. Pythag. 9. σπουδάζειν δὲ καὶ τοῦτο, ὅπως αὐτοί τε μόνας ἐκείνας εἰδήσωσι.

ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον] Primogenitus eſt, ante quem alius natus non eſt, ſive deinde alii ſecuti fuerint ſive non. *Silius* IV. 787. Prima domus atque unica proles. Demonax 29. vero apud *Lucianum* Sophiſtam agit, dum ei qui ſibi πρῶτος καὶ μόνος τῶν Διαλεκτικῶν videbatur, objicit εἰ μὲν πρῶτος, οὐ μόνος, εἰ δὲ μόνος, οὐ πρῶτος.

Simile de Ariſtone memoriae proditum eſt. *Plut.* Conviv. VIII. 1. p. 715. E. ἅμα δὲ τῆς λεγομένης ἀρίστωνι τῷ Πλάτωνος πατρὶ γενέσθαι κατ' ὕπνον ὄψεως,

ἀπαγο-

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ Βα- 1
σιλέως, ἰδοὺ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες·
2 Ποῦ

1. δὲ] — 86. Ev. 24.
Ἰησοῦ] + Χριστοῦ 3. 9. 14. 73.
ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως] — 30. 49. 55. 62. *Millio* Prol. 1477. suspecta fere sunt παρεμβλήσεως, quis, inquit, verba tam insignia absque omni erroris occasione praetermiserit? At facile est occasionem inveni-

ἀπαγορευούσης μὴ συγγίνεσθαι τῇ γυναικὶ, μηδὲ ἅψασθαι δέκα μηνῶν ἐμνημόνευσεν. Diog. L. III. 2. ἀθήνησιν ἦν λόγος, ὡραίαν οὖσαν τὴν Περικτιόνην βιάζεσθαι τὸν ἀρίστωνα, καὶ μὴ τυγχάνειν· παυόμενον δὲ τῆς βίας ἰδεῖν τὴν τοῦ ἀπόλλωνος ὄψιν. ὅθεν καθαρὰν γάμου φυλάξαι, ἕως τῆς ἀποκυήσεως. & *Hesych. Miles.* φασὶ δὲ, ὡς ἔκ τινος θείας ὄψεως ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔγκυος γέγονε, ἐπιφανέντος αὐτῇ τοῦ ἀπόλλωνος. καὶ, ἡνίκα ἔτεκε τὸν Πλάτωνα, τότε αὐτῇ ὁ ἀνὴρ συνεγένετο. & de Hercule *Hygin.* F. 29. sensit Amphitryon numen aliquod fuisse pro se, ex qua die cum ea non concubuit.

1. *Bethlehem* sex miliaria Romana aberat Hierosolymis austrum versus; *Eusebius* Βηθλεὲμ φυλῆς Ἰούδα, αἰλίας ἄποθεν σημείοις ς. πρὸς τὰ νότια, quem sequuntur *Hieronymus*, *Sulpicius Severus* & *Phocas*.

ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως] Hebraismus, tempore Regis Herodis. Notandum autem, historiam Evangelicam atque Apostolicam incipere ab Herode magno & desinere in Agrippa ultimo rege Judaeorum.

μάγοι] In *Actis* Apostolorum mentio fit Simonis & Elymae magorum. quatuor fere ista consensu veterum de Magis traduntur, fuisse Persas sive Parthos, Religionis Antistites, frequenter peregrinationes instituisse, & contemplationi astrorum vel potius Astrologiae operam dedisse. *Xenoph.* Cyr. Inst. IV. πρῶτον μὲν τοὺς Μάγους καλέσας τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσεν. *Diog. L.* procem. 1. τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι· γενέσθαι γὰρ παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις καὶ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους. *Lucian.* Longaevis. 4. οἱ καλούμενοι Μάγοι, γένος τοῦτο μαντικὸν καὶ θεοῖς ἀνακείμενον, παρά τε Πέρσαις Πάρθοις καὶ Βακτρίοις — καὶ Μήδοις. Demonax. 23. μάγου τινος εἶναι λέγοντος, καὶ ἐπῳδὰς ἔχειν ἰσχυρὰς, ὡς ὑπ' αὐτῶν ἅπαντας ἀναπείθεσθαι καὶ παρέχειν αὐτῷ, ὁπόσα βούλεται. — ἔλεγε Μάγος τε εἶναι, καὶ δύνασθαι αὐτῷ ἀναγαγεῖν τοῦ παιδὸς τὸ εἴδωλον. *Herodian.* IV. 12. 8. Caracallam Μάγων τοὺς ἀρίστους ζητήσαντα, νεκυίᾳ δὲ χρησάμενον μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. *Plut.* Numa p. 70. D. καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας ἐκείνους. *Porphyr.* de Abstin. IV. 16. παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις οἱ περὶ τὸ θεῖον σοφοὶ καὶ τούτου θεράποντες Μάγοι μὲν προσαγορεύονται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ὁ Μάγος. Οὕτω δὲ μέγα καὶ σεβάσμιον γένος τοῦτο παρὰ Πέρσαις νενόμισται, ὥστε καὶ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπου ἐπιγράψαι τῷ μνήματι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ μαγικῶν γένοιτο διδάσκαλος. *Æschines.* οὔτε Φρυνώνδας, οὔτ' Εὐρύβατος, οὐδὲ ἄλλος τις πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος Μάγος καὶ γόης ἐγένετο. *Ammon.* Μάγον τόν τε φαρμακὸν ὡς αἰσχύνης ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος. καὶ τὸν περὶ τοὺς θεοὺς ἱερουργὸν ὡς Ἡρόδοτος. [1. 140.] *Hesych.* μάγον — τὸν θεοσεβῆ καὶ θεόλογον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι οὕτως λέγουσιν. *Sophocles* Oedipo Tyranno. ὑφεὶς μάγον τοιόνδε μηχανοῤῥάφον δόλιον ἀγύρτην, ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσιν μόνον δέδορκε, τὴν τέχνην δ' ἔφυ τυφλός. *Plut.* Alex p. 666. A. ὅσοι δὲ τῶν Μάγων ἐν Ἐφέσῳ διατρίβοντες ἔτυχον, templi Ephesini conflagrationem de nativitate Alexandri M. interpretati sunt. — οἱ μάγοι ὀνείρους ἐξηγοῦνται. *Curtius* VII. 4. 8. Magnae artis, si modo ars est, non vanissimi cujusque ludibrium, magis professione quam scientia celeber. *Diogenes* L. Democrit. IX. 34 οὗτος μάγων τινῶν διήκουσε καὶ χαλδαίων, Ξέρξου τοῦ βασιλέως ἐπιστάτας τῷ πατρὶ αὐτοῦ καταλιπόντος — παρ' ὧν τά τε περὶ θεολογίας καὶ ἀστρολογίας ἔμαθεν ἔτι παῖς ὤν. Socrate II. 45. φησὶ δ' ἀριστοτέλης, Μάγον τινὰ ἐλθόντα ἐκ Συρίας εἰς ἀθήνας, τά τε ἄλλα καταγνῶναι τοῦ Σωκράτους, καὶ δὴ καὶ βίαιον ἔσεσθαι τὴν τελευτὴν αὐτοῦ. *Catull.* 91. Nascatur Magus ex gnati matrisque nefando Concubitu, & discat Persicum aruspicium. Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet, si vera est *Persarum* impia religio. *Cic.* de Divinat. I. 23. Quid ego, quae magi Cyro illi principi interpretati sunt, ex Dinonis Persicis libris proferam? nam cum dormienti ei sol ad pedes visus esset, ter eum scribit frustra appetivisse manibus, cum se convolvens sol elaberetur & abiret: ei magos dixisse quod genus sapientum & doctorum habetur *in Persis*, ex triplici appetitione solis, XXX. annos Cyrum regnaturum esse, portendi — Qua nocte templum Ephesiae Dianae deflagravit, eadem constat ex Olympiade natum esse Alexandrum, atque ubi lucem coepisset, clamitasse magos, pestem ac perniciem Asiae proxima nocte natam. & 41. eaque Divinationum ratio ne in barbaris quidem gentibus neglecta est — *in Persis* augurantur & divinant Magi, qui congregantur in fano commentandi caussa atque inter se colloquendi — nec quisquam rex Persarum potest esse, qui non ante magorum disciplinam scientiamque perceperit. *Plin.* H. N. XXIX. 3. ut est Magorum sollertia occultandis fraudibus sagax. *Horat.* Carm. I. 27. Quae saga, quis te solvere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus? *Vellej.* P. II. 24. Sulla — cum ad eum *legati Parthorum* venissent, & in iis quidam *magi* ex notis corporis respondissent, coelestem ejus vitam & memoriam futuram. *Senec.* Epist. 58. Hoc scis, puto, Platoni diligentiae suae beneficio contigisse, quod natali suo decessit, & annum unum atque octogesimum implevit sine ulla deductione. Ideo *Magi*, *qui forte Athenis erant*, immolaverunt defuncto, amplioris fuisse sortis quam humanae rati, quia consummasset perfectissimum numerum, quem novem novies multiplicata componunt. *Justin.* I. 1. primum artes magicas invenisse, & mundi principia siderumque motus diligentissime tractasse. *Apulej.* Apolog. I. 147. Si, quod ego apud plurimos lego, *Persarum* lingua Magus est, qui nostra sacerdos — sin vero more vulgari eum isti proprie magum existimant, qui communione loquendi cum diis immortalibus, ad omnia, quae velit, incredibili quadam vi cantaminum polleat. *Sabbath.* f. 75. 1. *Bava basra.* Dixit Raf: quicunque discit verbum unum a mago, reus est mortis. *Philo*,

2 Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ,

re, vel in oscitantia librarii, vel quod ipsum offendit Hebraismus ἐν ἡμέραις, vel quod ista verba parum necessaria judicavit. Jure ergo Millio regerimus, quis absque omni additionis occasione haec addidisset?

Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ C. L. 3. 4. 5. 9. 44. 45. 47. 63. 72. 73. 80. 106. Colb.

2. αὐτοῦ τὸν ἀστέρα] τὸν ἀστέρα αὐτοῦ Ed. *Compl.*

lo, quod omnis probus liber T. II. p. 456, 44. ἐν Πέρσαις μὲν τὸ μάγων, οἳ τὰ φύσεως ἔργα διερευνώμενοι πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καθ᾽ ἡσυχίαν τὰς θείας ἀρετὰς τρανωτέραις ἐμφάσεσιν ἱεροφαντοῦνταί τε καὶ ἱεροφαντοῦσιν. *Strabo* XV. p. 1106. A. παρὰ δὲ τοῖς Πέρσαις οἱ Μάγοι καὶ νεκυομάντεις καὶ ἔτι οἱ λεγόμενοι λεκανομάντεις καὶ ὑδρομάντεις.

ἀπὸ ἀνατολῶν & 2. ἐν τῇ ἀνατολῇ] Significat plagam mundi orientalem; & quod hic praecipue notandum est, Regnum Parthicum Regnum orientis vocari solet. *Antholog.* Epigramm. M S. ἀντιπάτρου εἰς τὸν καίσαρα μέλλοντα ἀπαίρειν ἐπὶ τοὺς Πάρθους, ἤδη ὑποσπόνδους. Στέλλευ ἐπ᾽ Εὐφρήτην Ζηνὸς τέκος, εἰς σὲ γὰρ ἤδη Ἠῷοι Πάρθων αὐτομολοῦσι πόδες. Στέλλευ ἄναξ δηεὶς δὲ φόβῳ κεκλασμένα τόξα, καῖσαρ πατρώων ἄρξαι ἀπ᾽ ἀντολέων. ῥώμην δ᾽ ὠκεανῷ περιτέρμονα πάντοθεν αὐτὸς Πρῶτος ἀνερχομένῳ σφράγισαι ἠελίῳ *Philo* de Leg. ad T. 2. p. 584. 9. οὐ παρῆσαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἃς δέδιεν ἔθνη τὰ ἑῷα, καὶ ἡγεμόνες αὐτῶν Παρθυαῖοι. *Ovid.* Metam. 1. 61. Eurus ad auroram, Nabathaeaque regna recessit, Persidaque, & radiis juga subdita matutinis. *Claudian.* de IV. Cos. Honorii: Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset, care puer, terrisque procul venerandus eois Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras. *Justin.* H. IV. 1. 1. Parthi, penes quos, velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est *Florus* II. 8. 2. Cum Persas & Orientem, Xerxem atque Darium cogitarent. *Jo. Malela* p. 185. Κωάδης βασιλεὺς βασιλευόντων, ἥλιος ἀνατολῆς, Φλαβίῳ Ἰουστινιανῷ καίσαρι, σελήνῃ δύσεως. *Hieron.* in *Esaj.* XLI. 2. ab Oriente] quidam ad Cyrum regem Persarum referunt, quod suscitaverit eum adversus Babylonios de Oriente XLVI. 11. ut putant Hebraei. & in XLIX. 12. Persas intelligimus, qui ad Orientem siti sunt. His adde, quod etiam in Thalmude Babylonico Judaea regio occidentalis vocatur illis nimirum qui in Babylonia habitabant, unde consequitur, Babyloniam in Judaea viventibus recte ad Orientem dici sitam: quod etiam accuratiores tabulae geographicae demonstrant; quae & Babylonem, & Ctesiphontem & Seleuciam, & Persidem ad Orientem Judaeae exhibent.

βασιλέως] *Etymol. M.* βασιλεὺς, βασιλέος, κοινῶς. βασιλέως ἀττικῶς.

εἰς Ἱεροσόλυμα] Cum tota ipsorum ars conjecturalis esset, non putabant regem illustrem in vico ignobili nasciturum, sed illum quaerendum esse in urbe regia, in ipso palatio, atque in familia quae tum regnabat.

2. αὐτοῦ τὸν ἀστέρα] Quomodo stella nova conspecta potuit illis indicare, Regem in Judaea natum esse? an Deus, qui stellam ipsis ostendit, simul, quid significaret declaravit? silentium Matthaei aliud suadet, qui enim narrat, illos divino oraculo in itinere monitos fuisse, ne ad Herodem reverterentur, sine dubio etiam prioris oraculi, si quod fuisset, mentionem fecisset. An sagacitate quadam naturali & usu rationis vel longa experientia edocti ad eam scientiam pervenerant? nec hoc dici potest; si enim ad seriem caussarum & effectorum vel ad naturam signorum attendimus, nihil in nova stella perspicimus, quod nativitatem Regis portendat. Superest igitur, ut illos ex regulis artis suae hoc habuisse existimemus: quae licet certissime futilis, vana atque fallax esset, casu tamen aliquando in verum incidere potuit. Admirabilis hinc elucet sapientia Dei qui hominum erroribus & sceleribus usus Josephum per scelus fratrum in Ægyptum deduxit, regem Babelis per haruspicia & sortes Judaeis immisit *Ezech.* XXI. 11. 12. & Magos hic per Astrologiam ad Christum direxit.

Stella autem nova apparente magnos viros aut natos aut denatos fuisse, multis veterum observatum est. *Jalkut Rubeni* f. 32. 3. Qua hora natus est Abrahamus pater noster, super quem sit pax, stetit quoddam sidus in oriente, & deglutivit quatuor astra, que erant in quatuor Coeli plagis. Dixerunt sapientes Nimrodi: natus est Tharae filius hac ipsa hora, ex quo egressurus est populus, qui haereditabit praesens & futurum seculum: si tibi placuerit, detur patri ipsius domus argento auroque plena, & occidat ipsum. *Justinus* H. XXXVII. 2. Hujus [Mithridatis] futuram magnitudinem etiam coelestia ostenta praedixerant: Nam eo quo genitus est anno, & quo regnare primum coepit, stella cometes per utrumque tempus LXX. diebus ita luxit, ut coelum omne conflagare videretur. *Seneca* Q. N. I. 1. Nos quoque vidimus non semel flammam ingentis pilae specie, quae tamen in ipso cursu suo dissipata est. Vidimus circa D. Augusti excessum simile prodigum: vidimus, cum de Sejano actum est: nec Germanici mors sine denunciatione tali fuit. Dices mihi: ergo tu in tantis erroribus es, ut existimes Deos mortium signa praemittere? & VII. 17. qui post necem Divi Julii ludis Veneris genitricis circa undecimam horam diei emersit. *Virgil.* Ecl. IX. 47. Ecce Dionaei processit Caesaris astrum. *Servius*: Cum Augustus Caesar patri ludos funebres celebraret, de medio stella apparuit —— quam quidam ad illustrandam gloriam Caesaris juvenis pertinere existimabant —— Vulcanius aruspex in concione dixit, cometen esse, qui significaret exitum noni seculi & ingressum decimi —— Hoc etiam Augustus in libro II. de memoria vitae suae complexus est. *Plinius* H. N. II. 23. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romae, admodum faustus Divo Augusto judicatus ab ipso, qui incipiente eo apparuit ludis, quos faciebat Veneri genetrici, non multo post obitum patris Caesaris, in collegio ab eo instituto. Namque his verbis id gaudium prodidit: Iis ipsis ludorum meorum diebus sidus crinitum per VII. dies in regione coeli, quae sub septentrionibus est conspectum. Id oriebatur circa XI. horam diei, clarumque & omnibus e terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit, Caesaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo

τολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, 3
καὶ

αὐτῷ] αὐτὸν 15. Ev. 21. Ed. *Erasmi* 1.
3. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης. D. 1. Euſ. D. 7. 2.

quo nomine id inſigne ſimulacro capitis ejus, quod mox in foro conſecravimus, adjectum eſt. Haec ille in publicum, interiore gaudio ſibi illud natum, ſeque in eo naſci arbitratus eſt, &, ut verum fateamur, ſalutare id terris fuit. *Lucan.* I. 529. crinemque timendi ſideris, & terris mutantem Regna cometen. *Juvenal.* VI. 407. Inſtantem Regi Armenio Parthoque cometen prima videt. *Lampridius* Alex. Sever. 13. Fertur pridie natalis ejus tota die apud Arcam Caeſaream ſtella primae magnitudinis viſa. *Diodor. Sic.* 11. 30. ἔςι δὲ ὅτε κομητῶν ἀςέρων ἐπιτολὰς —— ὠφελίμους τε καὶ βλαβερὰς, ὐ μόνον ἔθνεσι καὶ τόποις, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἰδιώταις. *Sueton.* Caeſ. 88. in deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed & perſuaſione vulgi. ſiquidem ludis, quos primo conſecratos ei haeres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque eſt, animam eſſe Caeſaris in coelum recepti· & hac de cauſſa ſimulacro ejus in vertice additur ſtella. Claudio 46. Praeſagia mortis ipſius praecipua fuerunt; exortus crinitae ſtellae, quam cometen vocant. Veſpaſiano 23. Cum inter prodigia caetera —— & ſtella crinita in coelo adparuiſſet —— ad Parthorum regem, qui capillatus eſſet, pertinere dicebat. *Claudian.* de IV. Coſ. Honorii —— cum ſolita miles te voce levaſſet —— viſa etiam medio populis mirantibus audax ſtella die —— apparet, quid ſigna ferant, ventura poteſtas claruit Aſcanio, ſubita cum luce comarum innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus vertice fatalis redimiret tempora candor. At tua coeleſtes illuſtrant omina flammae. *Tacitus* A. XIV. 22. Sidus cometes effulſit, de quo vulgi opinio eſt, tanquam mutationem regis portendat. Igitur quaſi jam depulſo Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant. Ut vero regem illum in Judaea natum crederent, fama impulſos fuiſſe puto; percrebuerat enim Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. Id —— Judaei ad ſe trahentes rebellarunt, *Sueton.* Veſpaſ. 4. ſimilia habent *Tacitus Hiſt.* V. 13. *Joſephus*, & ſcriptores N. T. qui etiam narrant multos Pſeudochriſtos ea occaſione prodiiſſe.

De Jeſu nativitate & Magorum adventu ita ſcribit *Chalcidius* in Timaeum Platonis C. VII. 126. Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior hiſtoria, quae perhibet, ortu ſtellae cujusdam non morbos mortesque denunciatas, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanae conſervationis, rerumque mortalium gratiam. Quam ſtellam cum nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldaeorum profecto ſapientes viri, & conſideratione rerum coeleſtium ſatis exercitati, quaeſiviſſe dicuntur recentem ortum Dei, repertaque illa majeſtate puerili veneratos eſſe, & vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe.

Inexcuſabiles erant Judaei, qui ad novam iſtam ſtellam, quae Magos excitaverat, animum adtendere neglexerunt; licet vaticinium Bileami Num. XXIV. 17. de ſtella ex Jacobo oritura ad Meſſiam referrent. *Thargum Onkelos*: Surget rex ex Jacobo & Meſſias ungetur ex Iſraele, & occidet magnates Moab, & dominabitur omnibus filiis hominum. *Jonathan*: Regnabit Rex potens e domo Jacobi, ungetur Meſſias, & ſceptrum potens ex Iſraele. *Hieroſol.* Surget rex ex domo Jacobi & liberator ac dominator ex domo Iſraelis, & ad comma 7. ſurget rex eorum filiis eorum, & liberator eorum ex illis, & inter illos erit, & congregabit captivitatem eorum ab urbe adverſariorum —— & magnificabitur regnum Meſſiae Regis. *Maimonid.* Tract. Melakin. c. 11. 1. Sceptrum orietur ex Iſraele. Hic eſt Rex Meſſias. Et percutiet angulos Moabi. Hic eſt David. & dominabitur filiis Seth. Hic eſt rex Meſſias, de quo ſcriptum eſt, *Pſ.* LXXXVII. 8. dominabitur a mari ad mare, & a fluvio ad fines terrae. *Abeneſra* in l. Multi hanc ſtellam interpretantur de Meſſia. Quid quod iidem Judaei, poſtquam vix CXXX. anni a Chriſto nato elapſi eſſent, quendam, *Barchochebam* cognominatum, magna animorum conſenſione pro vero Meſſia habuerunt, ea praeſertim ratione ducti, quod nomen ejus *filium ſtellae* ſignificaret, adeoque Prophetia Bileami ei conveniret, donec maximo ſuo damno aliud edocti ſero nimis ſe deceptos agnoſcerent, & impoſtoris nomen in *Barchosbam*, quod filium mendacii denotat, immutarent. vid. *Buxt.* Lex. Thalm p. 1028.

Verbum προσκυνεῖν frequentius & quidem apud ſcriptores ἀττικωτέρους cum caſu quarto junctum occurrit: non tamen deſunt loca non ſolum N. T. & τῶν O. verum etiam apud profanos ſcriptores, in quibus cum caſu tertio conſtructum reperitur. *Lucian.* Navig. 37. οἱ βάρβαροι προσκυνείτωσαν ἡμῖν. *Ælian* H. A. X. 24. ταύτῃ τοι καὶ προσκυνοῦσιν. *Plut.* in Camill. 145. C. ὅτε λουκρήτιος ἔφη, προσκυνήσας τῷ θεῷ, προσίθεσθαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. *Xiphilin.* de Decebalo: καὶ ἐς τὴν γῆν πεσὼν καὶ προσκυνήσας αὐτῷ. *Ælian.* V. H. 1. 21. Ἰσμηνίας αἰσχύνης χωρὶς πῶς Περσῶν βασιλεῖ προσεκύνησεν. *Polyb.* V. 86. τῇ γὰρ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ κατὰ κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι.

Προσκυνεῖν reſpondet voci Hebraicae השתחוה & ſignificat, toto corpore in terram ſe proſternere honoris exhibendi cauſſa. Comm. 2. πεσόντες προσεκύνησαν. *Gen.* XLIII. 26. 1. *Cor.* XIV. 25. πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει. *Schebuos f.* 16. 2. *& Horajoth f.* 4. 1. inclinatio ſuper faciem, incurvatio in genua, adoratio, extenſio manuum pedumque. Ritus erat Perſicus, *Herodot.* I. 134. οἱ συντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἄν τις διαγνοίη εἰ ὅμοιοί εἰσιν οἱ ἐντυγχάνοντες. ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι τοῖσι στόμασι. ἢν δὲ ᾖ οὕτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ᾖ οὕτερος ἀγεννέστερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον, quum in via ſibi occurrunt, ex hoc quis cognoſcat, an pares ſint: nam ſalutationis loco mutuo ora oſculantur: quod ſi alter fuerit inferior paulo, malas oſculantur: ſin autem alter multo fuerit ignobilior, proſtratus adorat alterum. *Polyaen.* p. 328. εἰς γόνυ κλίναντες ταῖν χεροῖν διατρίβετε τὴν γῆν —— οἱ δὲ Πέρσαι, σχῆμα προσκυνήσεως ἰδόντες.

τες. & 622. οἱ Σατράπαι καταπηδήσαντες Δάρειον προσεκύνησαν καὶ βασιλέα Περσῶν ἐςήσαντο. *Plut.* de Am. frat. p. 488. F. ἀποδειχθέντος τοῦ Ξέρξȣ βασιλέως ὁ μὲν ἀριμένης εὐθὺς —— προσεκύνησε τὸν ἀδελφόν. *Lucian.* Navigio 30. ὦ βασιλεῦ, ὑποκύψας ἐς τὸ Περσικὸν προσκυνῶ σε περιαγαγὼν ἐς τȣ̓πίσω τὼ χεῖρε. *C. Nepos* Conon. 3. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te Regem, quod προσκυνεῖν illi vocant. *Liban.* O. XIX. p. 484. C. προσκυνοῦσιν, ὥσπερ οἱ Πέρσαι τὸν δεσπότην. *Xenophon.* Rer. Graec. IV. νῦν δὲ ἔξεςι σοὶ μεθ' ἡμῖν γενομένῳ, μηδένα προσκυνοῦντα, μηδὲ δεσπότην ἔχοντα ζῆν καρπȣ́μενον τὰ σαυτοῦ. *Seneca* Troad. 709. Dominique pedes ſupplice dextra ſtratus adora. *Joſeph.* A. VI. 13. de Davide & Saule, ἐπιςραφέντος δὲ τοῦ βασιλέως προσκυνεῖται αὐτὸν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ὡς ἔθος. Par igitur eſt, ubi de Rege agitur, exiſtimare, Magos eo honore Jeſum proſecutos fuiſſe, quo Regem ſuum ſolebant. Notandum vero Graecos Romanosque nemini mortalium hunc honorem exhibuiſſe, apud quos nonniſi in ſacris proſterni mos erat. *Eurip.* Phoeniſſ. 300. γονυπετεῖς ἕδρας προσπιτνῶ σ', ἄναξ, τὸν οἴκοθεν νόμον σέβȣσα & Oreſt. 1507. προσκυνῶ σ' ἄναξ νόμοισι βαρβάροισι προσπεσὼν O. οὐκ ἐν Ἰλίῳ τάδ' ἐςὶν, ἀλλ' ἐν ἀργείᾳ χθονί. *Iſocrat.* in Panegyr. notantur Perſae θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, & apud *Curtium* VIII. 7. 13. Alexandro exprobrat Calliſthenes: Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te ut Deum. *Livius* XXX. 16. de Legatis Carthagin. more adulantium, accepto credo ritu ex ea regione, ex qua oriundi erant, procubuerunt. *Athenaeus* VI. p. 251. D. Δημάδην δὲ ι. ταλάντοις ἐζημίωσαν ὅτι θεὸν εἰσηγήσατο Ἀλέξανδρον· καὶ Δημαγόραν δ' ἀπέκτεινον, ὅτι πρεσβεύων ὡς βασιλέα προσεκύνησεν αὐτὸν. Et *Libanius* conqueritur eos, quos Baſilius M. ipſi miſerat, nimium ipſi honorem habuiſſe Epiſt. 1594. μικροῦ δέ με καὶ Καππαδόκην ἔθηκαν, ἀεί μοι τὸ προσκυνῶ σε προσάδοντες. Δεῖ δὲ ὅμως ἀνέχεσθαι Βασιλέως κελεύοντος. *Ælianus* V. H. 1. 21. laudat Iſmeniae Thebani τὸ σοφὸν ἅμα καὶ ἑλληνικὸν, cum enim monitus fuiſſet, τὸν εἰς ὀφθαλμȣ̀ς ἐλθόντα τοῦ βασιλέως μὴ πρότερον λόγȣ μεταλαγχάνειν, πρὶν ἢ προσκυνῆσαι αὐτὸν —— περιελόμενος τὸν δάκτυλον ἔρριψεν ἀδήλως παρὰ τȣ̀ς πόδας —— καὶ ταχέως ἐπικύψας, ὡς δὴ προσκυνῶν, πάλιν ἀνείλετο αὐτὸν, καὶ δόξαν μὲν ἀπέςειλε τῷ Πέρσῃ προσκυνήσεως, ȣ̓ μὴν ἔδρασεν ȣ̓δὲν τῶν ἐν τοῖς ἕλλησιν αἰσχύνην φερόντων. *Eſther.* III. Cum igitur Matthaeus, qui ignorare non potuit, quo loco adoratio hominis mortalis apud Graecos haberetur, nihilominus Chriſtum a Magis adoratum fuiſſe tanquam rem ipſi valde honorificam & glorioſam litteris conſignarit, non obſcure Graecis imprimis lectoribus ſignificavit, Chriſto, qui, ut modo narraverat, non ſanguine humano ſed ſtirpe divina ſatus eſſet, adorationis honorem jure deberi, quod apertius alibi declaravit XXVIII. 9. Conf. *Luc.* XXIV. 52. *Heb.* I. 6.

3. ἐταράχθη] Si, quod prae ſe ferebant, verbis Prophetarum fidem habuiſſent, & ſpem in Meſſia jamjam adventuro poſuiſſent, quid erat cauſſae, cur illius nativitate audita turbarentur? Meſſias rex eſt coeleſtis & totius humani generis ſervator, cujus beneficium non ſolum ad Herodem ipſum omnesque ejus ſubditos, ſed & ad omnes in univerſum homines ſpectabat: en ego, inquit angelus, ingentem vobis nuntio laetitiam toti populo futuram: videlicet vobis hodie natum eſſe ſervatorem, qui eſt Chriſtus Dominus in oppido Davidis. *Luc.* II. 10. 11. Non abs re igitur vetus Eccleſia in hymno quaeſivit: Hoſtis Herodes impie, Chriſtum venire quid times? Non eripit mortalia, qui regna dat coeleſtia. Fac porro, ipſos ex praejudicio gentis cogitaſſe de Meſſia, qui imperium in Judaeam ſibi deſtinatum, more aliorum principum, vi occupaturus, hoſtesque debellaturus eſſet, quid vel haec cogitatio habebat, quod aut Herodem Septuagenarium & aegrotum, & adulto iſto infante non ſuperſtitem futurum, aut Hieroſolymitanos tyrannidis Herodis pertaeſos & qualemcunque potius Regem quam Herodem optantes jure perturbare poterat? Duas tamen deprehendimus iſtius conturbationis cauſſas, animum ſibi male conſcium, & recordationem eorum, quae inter initia regni Herodis acciderant. Primo tyranni ſemper ſunt ſuſpicaces & meticuloſi (*Tacit.* H. IV. 83. Ptolemaeus, ut ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem. *Silius* II. 499. &, quantum terrent, tantum metuentia regna. *Senec.* Oedip. 705. Qui ſceptra duro ſaevus imperio regit, Timet timentes, metus in auctorem redit. Thyeſt. 607. vos, quibus rector maris atque terrae jus dedit magnum necis atque vitae, Ponite inflatos tumidosque vultus: quicquid a vobis minor extimeſcit, Major hoc vobis dominus minatur. omne ſub regno graviore regnum eſt.) Matthaeus, quod ſcriptoribus S. alias ſolemne eſt, unico verbo tanquam in tranſitu indolem & characterem morum Herodis accuratisſime exprimit. Herodes imperium, vi & fraude quaeſitum, iisdem artibus retinuerat; cumque ipſe Hyrcano, Ariſtobulo atque Antigono legitimis haeredibus e medio ſublatis regnum invaſiſſet, metuebat ne eodem modo ipſe dejiceretur, ſuſpicionibus, creſcente inprimis aetate, indulgebat, hisque excruciabatur; hinc factum, ut hoc tempore filios Antipatrum, Ariſtobulum, & Alexandrum, regni affectati reos perageret, & laqueo necaret, quae Fl. Joſephus prolixe narrat. Familia Regia, cum ditioribus & tota Sadducaeorum ſecta poſt hanc vitam nihil metuebat: quare ſapientiſſima Dei providentia ita res diſpoſuit, ut in hac ipſa vita conſcientia male factorum agitati metuerent, eoque pacto poenas darent. Cur denique Phariſaei, quorum magna pars, ficta atque ſimulata pietatis ſpecie, fallebant, Meſſiae τȣ̃ καρδιογνώςȣ adventu nunciato turbati fuerint, dicere non eſt neceſſe. Alteram anxietatis atque perturbationis cauſſam diximus fuiſſe memoriam motuum inter initia regni Herodis excitatorum: tum enim Parthi, duce Pacoro regis filio, Hieroſolymis & tota Judaea occupatis Antigonum regem conſtituerunt: Hyrcano rege auribus abſciſſis in captivitatem abducto, & Herode vix fuga ſibi conſulente. donec multis praeliis commisſis, urbe direpta & incenſa per Parthos, & paullo poſt per Romanos obſeſſa atque expugnata, & Antigono ſecuri percuſſo, aegre finis bello imponeretur. Horum temporum pericula atque calamitates animo revolventes, non ſecus ac ſi novae Parthorum incurſiones a magis iſtis, ceu Parthorum legatis, denunciarentur, anxiis cogitationibus agitabantur.

ἐταράχθη πᾶσα Ἱεροσόλυμα] Ἱεροσόλυμα pluralis eſt vox generis neutrius, πᾶσα vero eſt feminina ſingularis. Deeſt vox ἡ πόλις. Ita legitur *Eſther.* III. 15. in editione Hexaplari, ἡ δὲ πόλις Σȣσα ἐταράσσετο. IX. 18. ἐν Σȣ́σοις τῇ πόλει *Xenoph* Paed. 2. τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταςῆναι.

4. πάν-

καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ 4
Γραμ-

πᾶσα] — D.

4. πάντας τὺς ἀρχιερεῖς] Etiam vicarius Pontificis, & Pontifices exauctorati, & Pontifici sanguine proxime conjuncti, & stationum sacerdotalium principes, Pontifices seu summi sacerdotes nuncupantur. Vicarium *Maimonides* Halach. l. Abodath jom haccipurim c. 1. vocat כהן גדל אחר Pontificem alium, & *Hordjioth* f. 17. col. 4. eodem die visi sunt bini ejus filii Pontifices. *Jos.* A. XVII. 4. 6. συμβαίνει δὲ καὶ ἕτερον ἀρχιερέα κατασῆναι πρὸς μίαν ἡμέραν. & XX. 8. ἐξάπτεται δὲ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι στάσις πρὸς τὺς ἱερεῖς, καὶ τὺς πρώτυς τοῦ πλήθυς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν —— τοσαύτη δὲ τὺς ἀρχιερεῖς κατέλαβεν ἀναίδεια καὶ τόλμη. Capita familiarum sacerdotalium appellantur שרי הכהנים 2. *Paralip.* XXXVI. 14. & 1. *Par.* XXIV. 6. ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῶν Ἱερέων. *Act.* IV. 4. Pontifici Annae junguntur Cajaphas, Joannes, Alexander, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένυς ἀρχιερατικοῦ. *Josepho* sacerdotes exauctorati hoc nomine frequenter veniunt, de Vita §. 38. ἔπειθεν τὺς ἀρχιερεῖς Ἄνανον καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Γαμαλᾶ. B. II. 12. 6. τὺς ἀρχιερεῖς Ἰωνάθην καὶ Ἀνανίαν. IV. 3. 6. ὁ ἀρχιερεὺς Ἰωνάθης υἱὸς ἀνάνυ 7. ὁ γεραίτατος τῶν ἀρχιερέων ἄνανος, & 9. οἵτε δοκιμώτατοι τῶν ἀρχιερέων Γαμαλᾶ μὲν υἱὸς Ἰησοῦς, Ἀνάνυ δὲ ἄνανος & 4. 3. ὁ μετὰ ἄνανον γεραίτατος τῶν ἀρχιερέων Ἰησοῦς & 5. 2. τὺς δ' ἀρχιερεῖς ἀνεζήτυν καὶ —— τὸν μὲν ἄνανον τῆς πρὸς τὸν δῆμον ἐννοίας, τὸν δὲ Ἰησοῦν τῶν ἀπὸ τοῦ τείχυς λόγων ἐπέσκωπτον & VI. 2. 2. πρὸς τὺς ῥωμαίυς κατέφυγον, ὧν ἦσαν ἀρχιερεῖς μὲν Ἰώσηπος τε καὶ Ἰησοῦς —— πολλοὶ δὲ τῶν ἄλλων εὐγενῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι συμμεταβάλλοντο. A. XX. 9. 2. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας —— εἶχε δὲ οἰκέτας πάνυ μοχθηρὺς, οἱ —— ἐπὶ τὰς ἅλωνας πορευόμενοι τὰς τῶν ἱερέων δεκάτας ἐλάμβανον βιαζόμενοι —— οἵτε ἀρχιερεῖς ὅμοια τοῖς ἐκείνυ δύλοις ἔπραττον. Illud porro ex Josepho constat, Pontifices exauctoratos non solum apud plebem magna gratia floruisse, verum etiam a successore in consilium fuisse adhibitos, imo veste sacerdotali amictos fuisse B. IV. 3. 10. περικείμενος τὴν ἀρχιερατικὴν ἐσθῆτα ζῶ.

Γραμματεῖς τῦ λαῦ] 2. *Macc.* VI. 18. ἐλεάζαρος δέ τις τῶν πρωτευόντων γραμματέων. *Josepho* Macc. 5. ἀνήρ τις ὀνόματι ἐλεάζαρος, τὸ γένος Ἱερεὺς, τὴν ἐπιστήμην νομικός. Septem vero fratribus ὁ παιδευτὴς ἡμῶν vocatur. c. 9. A. XVI. 7. 3. συνεχὲς δὲ διαπειλοῦσιν, εἰ τύχοιεν αὐτοὶ ποτὲ τῆς ἀρχῆς, τὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδη γεγενημένυς Κωμογραμματεῖς καταστήσειν· ἁρμόσειν γὰρ εἰς τοιαύτην χρείαν τὸ νῦν ἐπιμελὲς αὐτῶν καὶ πρὸς παιδείαν ἐσπυδασμένον. & B. 1. 24. 3. αὐτὺς δὲ κωμῶν γραμματεῖς, ἐπισκώπτοντες ὡς παιδευομένυς ἐπιμελῶς. A. XVII. 6. 2. τῶν πατρίων ἐξηγηταὶ νόμων ἄνδρες καὶ δήμῳ προσφιλεῖς, διὰ παιδείαν τοῦ νεωτέρυ. & B. 1. 33. 2. δύο ἦσαν σοφισαὶ κατὰ τὴν πόλιν, μάλιστα δοκοῦντες ἀκριβοῦν τὰ πάτρια —— τύτοις ἐκ ὀλίγοι προσῄεσαν τῶν νέων ἐξηγυμένοις τὺς νόμυς. B. VI. 5. 3. κατὰ νυκτὸς ἐννάτην ὥραν τοσοῦτον φῶς περιέλαμψεν τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπρὰν, καὶ τοῦτο παρέτεινεν ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν. ὃ τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει, τοῖς δ' ἱερογραμματεῦσι πρὸς τῶν ἀποβεβηκότων εὐθέως ἐκρίθη. *Matth.* XXIII. 2. 7. dicuntur sedere in sede Mosis, & amare ab hominibus vocitari Rabbi. & comm. 34. enumerat Christus προφήτας, καὶ σοφὺς, καὶ γραμματεῖς. Quae differentia illustratur ex Gem. *Sota* Cap. 9. R. Eliezer magnus dicere solebat, inde ex quo templum vastatum est, *Sapientes* coeperunt similes esse *scribis*, scribae Hassani, Hassan denique ipsi plebi. *Chethuboth* f. 105. 1. ביתי סופרים sunt ludi literarii. R. Salomo explicat ללמוד תינוקות ad institutionem puerorum, & ad cod. Sabath f. 31. Scribas interpretatur תלמודי תינוקית. *Targum Hieros.* in *Gen.* XLIX. 7. dividam tribum Simeonis, ut sint *scribae Doctores legis*, in congregatione Jacob: Tribum autem Levi dividam in domibus disquisitionum מדרשיא 10. non deficient Scribae Doctores legis de filiis filiorum ejus. Similia Tharg. Jonathanis. *Shebath* f. 119. 2. Dixit R. Juda dixisse Rabum: quid est quod scriptum est 1. *Chron.* XVI. 22. ne attingatis unctos meos, & prophetis meis ne male faciatis. Ne attingatis unctos meos: hi sunt pueri ludi litterarii, & prophetas meos ne laedatis: hi sunt discipuli *sapientum.* Dixit Resch Lakisch nomine R. Jehudae principis: Mundus non consistit nisi propter halitum puerorum domus magistri בית רבן. Rabh Papa ad Abhaeum, meus igitur, inquit, & tuus halitus quorsum? Halitus, inquit Rabha Papa, qui cum peccato conjunctus est, non est similis illi, in quo non est peccatum. Atque iterum Resch Lakisch dixit nomine R. Jehudae principis: Non cogunt pueros ludi littetarii feriari, ne quidem extruendi sanctuarii gratia. Rursus Resch Lakisch ad R. Jehudam principem, ita, inquit, accepi a majoribus meis: Omnis urbs, in qua non sunt pueri, qui frequentant ludum litterarium, ea vastatur; Rabina dixit: eam anathemati devovent. γραμματεὺς ergo idem est quod praeceptor, magister, litterator, quod teste Hieronymo significantius Graece dicitur γραμματεὺς in Matth. VIII. 19. *Siracides* XXXVIII. 24. σοφία γραμματέως ἐν εὐκαιρίᾳ σχολῆς, ubi pluribus docet, nec aratorem, nec fabrum nec figulum muneri scribae idoneos esse. *Vajikra* R. IX. Hi sunt scribae qui docent pueros in veritate —— aliquando transibam domum scribae & audiebam vocem puerorum dicentium: Legem nobis dedit Moses *Deut.* XXXIII. XXX. Scribae qui docent pueros *Thanchuma* p. 20. 1. *Esth. R.* III. 9. Vidit Mardochaeus tres pueros venientes e domo scribae. *Schemoth* R. XXVIII. Rex carnis & sanguinis non potest facere bellum, & esse scriba docens pueros. II. 5. Hi sunt scribae, qui non edunt nec bibunt nec dormiunt, sed scribunt Thephillin & Mesusas Ps. CVI. 3. *Midrasch Thehillin* XCII. 14. plantati in domo Domini. Dixit R. Chanan f. Passi: Hi sunt pueri in domo scribae. XVI. 11. ubi scriba? ubi docentes pueros?

ἐπυνθάνετο] *Ammon.* ἐρωτᾷν καὶ πυνθάνεσθαι διαφέρει —— Πεῦσις ἐσὶ λέξις, πρὸς ἣν ἐκ ἐσὶ συμβολικῶς ἀποκρίνεσθαι· οἷον, πῦ οἰκεῖ ἀρίστων; φησὶν γὰρ, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ· καὶ πῆ ἔβη ἀνδρομάχη; —— ὐ γὰρ ἐνεχώρει ἐνταῦθα συμβολικῶς εἰπεῖν, ναὶ καὶ ὐ —— Πεῦσις μακρᾶς πράξεως ἀπαγγελία —— ἐρωτᾷν μέν ἐσι τὸ θέλειν κεφαλαιώδη λαβεῖν ἀπόφασιν ἢ ναὶ καὶ ὐ, Πυνθάνεσθαι δὲ τὸ κατὰ διεξόδυ ἀξιῦν πρᾶγμα, οἷον, πῶς ἐπολεμήσατε; *Donatus* in Andr. IV. 5. 6. Interrogatio est, cui ne-

5 Γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παῤ αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ·

4. παῤ αὐτῶν] —— D. 47. 52. 56. Versio *Saxon.* *J. Millius* Prol. 1421. suspicans verba παῤ αὐτῶν ex c. 7. irrepsisse: nobis praetermissa videntur a librariis, quia putabant abesse posse.

necessario respondetur aut etiam aut non: percontatio, cui nihil horum. Ut si quis dicat: ubi habitabat Chrysis, dicatur ecce hic: percontatio, ut si quis dicat, cur adulterium commisisti? *Isaeus* de Agniae haered. ταῦτα ἓν ἀξιοῦτε πυνθάνεσθαι παῤ αὐτῶν.

ὁ χριστὸς] *Diog. L.* Aristippo 11. 76. πρὸς χαρώνδαν εἰπόντα, τις ὁ μεμυρισμένος; ἐγώ, φησιν, ὁ κακοδαίμων, καμοῦ κακοδαιμονέστερος ὁ Περσῶν βασιλεύς. Haec appellatio ad regem Judaeis per Prophetas promissum translata est primum *Dan.* IX. 25. 26. & ab eo tempore Judaeis usurpata. *Targ. Jonath.* & Hieros. *Gen.* III. 15. in diebus regis Messiae. XXXV. 21. T. Jon. ultra turrim Eder, qui est locus, ex quo revelabitur rex Messias in fine dierum. XLIX. 1. T. Jon. finis, quo venturus est rex Messias, absconditus fuit ab eo. 10 T. Onkelos, donec veniat Messias, *Jon. & Hieros.* usque ad tempus quo veniet rex Messias. 11. Jon. & Hieros. quam pulcher est Rex Messias, qui exsurget de domo Juda. 12. quam pulchri sunt oculi regis Messiae! *Exod.* XII. 42. *T. Hieros.* Moses egreditur e deserto & Messias egredietur ex Roma. XVII. 16. *T. Jonath.* verbum Domini perdet Amalecitas in tres generationes; a generatione hujus seculi, & ab aetate Messiae, & ab aetate seculi futuri. XL. 9. *T. Jon.* & sanctificabis illud propter coronam regni domus Juda, & regem Messiam, qui liberaturus est Israelem in fine dierum. *Num.* XI. 26. *T. Hieros.* & per manus regis Messiae ipsi corruunt (Gog & Magog.) XXIII. 21. *T. Jon.* & clangor regis Messiae clangit inter eos. XXIV. 7. T. Hier. & magnificabitur regnum Regis Messiae. 17. *Onkelos.* & ungetur rex Messias. *T. Jon.* & ungetur Messias. 20. *T. Jon.* & finis illorum in diebus regis Messiae. 24. finis vero horum & istorum erit, quod cadent per manus Regis Messiae. *Deut.* XXV. 19. *T. Jon.* etiam diebus regis Messiae non oblivisceris. XXX. 40. *T. Jon.* & inde adducet vos per manum regis Messiae. *Ruth.* I. 1. decem fames graves decretae sunt coelitus esse in mundo, a die quo creatus est mundus, usque dum veniat Rex Messias. III. 15. David, & Daniel cum sociis suis, & Rex Messias, 1. *Sam.* II. & exaltabit regnum Messiae sui. 2. *Sam.* XXIII. 3. Dixit, se velle mihi constituere Regem, qui est Messias, qui exurget, & dominabitur in timore Domini 1. *Reg.* IV. 33. & prophetavit de regibus domus Davidis, qui dominari debebant; in mundo hoc & in mundo futuro Messiae. *Psalm.* II. 2. & ad certandum contra Messiam ejus. XVIII. 32. propter miracula & liberationem, quam praestabis Messiae tuo. XXI. 2. Domine in potentia tua liberabitur rex Messias. 8. propter ea quod rex Messias confidit in Domino. XLV. 3. Pulchritudo tua, rex Messias. LXL. 7. ad dies regis Messiae. 9. & in die quo ungetur rex Messias ut regnet. LXXII. 1. Sententias juris tui regi Messiae des. LXXX. 18. & propter regem Messiam, quem roborasti tibi. *Eccles.* I. 11. cum generationibus, quae erunt in diebus Messiae regis. VII. 25. & secretum diei, quando venturus est rex Messias, quis est, qui inveniat illud per sapientiam? *Cantic.* 1. 8. usque ad tempus, quo mittam regem Messiam, & 17. dixit Salomo propheta, quam pulchra est domus Sanctuarii domini, quae aedificata est per manus meas, ex lignis cedrinis: sed pulchrior est domus sanctuarii, quae aedificanda est in diebus regis Messiae, cujus trabes erunt ex cedris, quae sunt in Paradiso. IV. 5. duo liberatores tui, qui te liberaturi sunt, Messias filius David & Messias filius Ephraim. sic & VII. 3. 14. dicetur Regi Messiae. VIII. 1. isto tempore revelabitur rex Messias. 2. ducam te, rex Messias., 4. dicet rex Messias. *Esajae* IV. 2. In tempore isto erit Messias Domini gaudio & honori. IX. 6. Messias pacis. X. 27. & confringentur populi per Messiam. XI. & prodibit rex ex filiis Isai, & Messias ex filiis filiorum ejus ungetur. 6. in diebus Messiae Israelitarum multiplicabitur pax in terra. XIV. 29. ex filiis filiorum Isai egredietur Messias. XVI. 1. erunt afferentes tributa Messiae Israelis. 5. tunc Messiae Israelis apparabitur in bono folium ejus. XXVIII. 5. in die isto erit Messias Domini exercituum in coronam gaudii. XLII. 2. ecce servus meus Messias. XLII. 10. & servus meus Messias, in quo acquievi. LII. 13. ecce prosperabitur servus meus Messias LIII. 10. videbunt regnum Messiae sui. *Jerem.* XXIII. 5. Et suscitabo Davidi Messiam justum, & regnabit rex, & prosperabitur. XXX. 6. & servient coram Domino Deo suo, & obedient Messiae filio David regi suo, quem suscitabo eis. 21. & ungetur rex illorum ex ipsis, & Messias eorum ex ipsis revelabitur. XXX. 13. adhuc discet populus per Messiam 15. suscitabo David Messiam justitiae. *Thren.* II. 2. proclamabis libertatem populo tuo domui Israel per Messiam IV. 22. & liberabimini per manus Messiae. *Hos.* III. 5. Et obedient Messiae filio Davidis regi ipsorum, XIV. 8. sedebunt in umbra Messiae sui. *Mich.* IV. 8. Tu autem, Messia Israel, qui absconditus es propter peccata Israel, tibi obventurum est regnum. V. 2. ex te coram me prodibit Messias, ut sit exercens dominatum in Israel. *Habac.* III. 13. revelatus es ad liberandum populum tuum ad liberandum Messiam tuum. 18. propter signa miraculosa & redemtionem, quam facies Messiae tuo. *Zach.* III. 8. ecce ego adduco servum meum Messiam, qui revelabitur. IV. 7. & revelabit Messiam, cujus nomen ab aeterno dictum est, & dominabitur in omnia regna VI. 12. ecce virum, Messias est nomen ejus, qui revelabitur & magnificabitur, & aedificabit templum Domini. X. 4. ab ipso rex ejus, ab ipso Messias ejus., *Midrasch Thehillin* XCIII. 2. Haec est una ex VII. rebus quae ascenderunt in cogitationem ante creationem mundi, nomen regis Messiae S. D. Ps. LXXII. 17. Et cur nomen ejus vocatur *jinnun*? quia excitaturus est dormientes in pulvere. *Bereschith* R. VIII. 1. R. Simeon f. Lakisch: & movebatur Spiritus Dei super aquas: hic est spiritus regis Messiae S. D. & requiescet super eum spiritus Domini. LXIII. 10. adducam vobis primum, Hic est rex Messias S. D. dixit R. Chani nomine R. Isaac propter meritum: & facietis vobis

αὐτῷ· Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· Καὶ σὺ 6
Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύ-
σεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης λάθρα 7
καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. Καὶ 8
πέμψας

5. & 1. Ἰουδαίας] Verf. *Vulg.* Juda vel Judae, ex emendatione Hieronymi qui in hunc locum, *Librariorum*, inquit, „ hic error eſt. Putamus enim ab Evangeliſta primum editum, ſicut in ipſo Hebraico legimus, *Judae* non „ Judaeae. Quae eſt enim aliorum gentium Bethlehem, ut ad diſtinctionem ejus hic Judaeae poneretur? Ju- „ dae autem idcirco ſcribitur; quia eſt & alia Bethlehem in Galilaea." Proclivis quidem erat mutatio Judaeae in Judae: at non tam facilis erat librariorum Graecorum aberratio ut pro Ἰούδα bis omnes ſcriberent Ἰουδαίας. Legitur quidem *Jud.* XVII. .7 XIX. 1. & *Ruth.* I. 1. 2. in Graeca verſione Βηθλεὲμ Ἰούδα, nihil tamen obſtat, quo minus eadem vox ad formam Graecam inflecteretur manente eodem ſignificatu Βηθλεὲμ Ἰουδαίας, nec omnino neceſſe erat, ut alia *Bethlehem gentium* quaereretur, cum tempore Matthaei non tota Palaeſtina ſed ejus quarta pars, a Samaria, Galilaea & Peraea diſtincta, nomine Judaeae veniret, vid. III. 5.

οὕτω] οὕτως legunt ubique veteres, & plerique recentiores, ut & editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, etiam ſequente litera conſona Nec ratio erat hanc ſcripturam immutandi. *Etymol. M.* ὅτε μὲν ἐπιφέρεται σύμφωνον, ἐξέρχεται τὸ σ. ὅτε δὲ φωνῆεν, φυλάττει τὸ σ. ἔστι δὲ τὸ οὕτως ἀναλογικώτερον τοῦ οὕτω. Ἐπειδὴ τὰ ἀπὸ τριγενῶν ὀνομάτων γινόμενα μεσότητος ἐπιρρήματα εἰς ως λήγειν ὀφείλει, ὅταν δὲ μὴ τριγενῆ ᾖ, εἰς ω λήγεται, κύκλος, κύκλω. Ἴδωμεν οὖν εἰ τοῦτο τριγενὲς, οὗτος, οὗτοι, αὗται, ταῦτα, οὕτως ἄρα τὸ ἀνάλογον, τὸ δὲ οὕτω κατ' ἔλλειψιν. *Thomas M.* τὸ οὕτως ἐπαγομένου μὲν φωνήεντος μετὰ τοῦ σ. ἐκφέρεται, οἷον οὕτως ἔχω δόξης· ἐπαγομένου δὲ συμφώνου χωρὶς τοῦ σ. οἷον, γέγονεν οὕτω ταῦτα. Εἰ δὲ εἴρηται καὶ ἐπαγομένου συμφώνου μετὰ τοῦ σ. ἀλλὰ ἁμάρτημα τῶν γραφέων ἐστί. Vide ſupra ad 1. 2.

γὰρ] — L.

6. γῆ Ἰούδα] τῆς Ἰουδαίας D. 61. Verſio *Syra.* quod planius eſt, judice Beza.

οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα] — E. a prima manu.

vobis die primo Num. XXIII. 40. primus ad Sion ecce ipſi Eſ. XLI. 27. LXXXV. 10. Dixit R. Chona —— baculum tuum. Hic eſt rex Meſſias S. D. & egredietur virga de ſtirpe Iſai. *Eſai.* XI. 1. virgam fortitudinis tuae mittet Dominus e Zion Pſ. CX. 2. XCVIII. 12. incurvatus excubavit. A Perez usque ad Zedeciam incurvatus excubavit, a Zedecia usque ad regem Meſſiam incurvatus jacuit. 13. donec veniat Schilo. Hic eſt rex Meſſias. 14. Dixit R. Chanin: non opus habent Iſraelitae doctrina regis Meſſiae tempore futuro. S. D. *ipſum gentes* requirent, *Eſ.* XI. non Iſraelitae. Si ita eſt cur venit rex Meſſias & cur venit ad congregandam captivitatem Iſraelis, & ad dandum ipſis triginta praecepta S. D. Zach. XI. 12. *Schir. R.* VIII. 10. octo principes Mich. V. 4. Iſai, Saul, Samuel, Amos, Zephanias, Elias & rex Meſſias. Unctio autem praecipue denotat poteſtatem regiam. *R. Salomo* in *Pſ.* CV. 15. כל משיחה לשון שררה וגדולה omnis unctio ſignificat principatum & magnitudinem. & XLV. 8. omni voci magnitudinis convenit dictio unctionis, prout fieri ſolet in Regibus. *Greg. Nyſſ.* de perfectione p. 709. τῇ δὲ τοῦ χριστοῦ προσηγορίᾳ κυρίως καὶ πρώτως τὸ βασιλικὸν διασημαίνεται κράτος. Lactant. IV. 7. Chriſtus non proprium nomen eſt, ſed nuncupatio poteſtatis & regni: ſic enim Judaei reges ſuos appellabant. Sed exponenda hujus nominis ratio eſt propter ignorantium errorem, qui eum immutata littera Chreſtum ſolent dicere. Erat Judaeis ante praeceptum, ut ſacrum conficerent unguentum quo perungi poſſent ii, qui vocabantur ad ſacerdotium vel ad regnum. Et ſicut nunc Romanis indumentum purpurae inſigne eſt regiae dignitatis adſumtae, ſic illis unctio ſacri unguenti nomen ac poteſtatem regiam conferebat —— In quibusdam Graecis ſcripturis, quae male de Hebraeis interpretata ſunt, ἠλειμμένος id eſt unguento curatus ſcriptum legitur. *Aquilae* verſionem intelligit teſte Origene in *Jo.* IV. 24.

ποιμανεῖ τὸν λαὸν] Solent reges vocari paſtores *Il.* β. 243. ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν. *Virgil.* Ecl. V. 43. Daphnis ego in Sylvis, hinc usque ad ſidera notus, Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe. Servius: Si ad Caeſarem referas, hoc dicit, Boni populi optimus imperator. *Sueton. Tiber.* 32. Praeſidibus onerandas tributo provincias ſuadentibus reſcripſit: Boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere. *Xenoph.* Paed. VIII. ὅτι παραπλήσια ἔργα ἐστὶ νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. *Dio Chryſ.* Orat. IV. p. 66. A. αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔοικε δηλοῦν [ὅμηρος] καὶ ὅταν ἐγκωμιάζων τινὰ λέγῃ τῶν βασιλέων ποιμένα λαῶν. τοῦ γὰρ ποιμένος οὐκ ἄλλό τι ἔργον ἢ πρόνοια καὶ σωτηρία, καὶ φυλακὴ προβάτων, ὥστε κατοπτεύειν, οὐ μὰ Δία καὶ σφάττειν καὶ δέρειν. Eleganter David & ipſe prius paſtor & in loco paſcuis abundante natus 2. *Sam.* V. 2. VII. 7. & hic Chriſtus Bethlehemi natus, ut populum paſcerent, a Deo ordinati dicuntur.

6. Magno conſenſu Judaei tradunt Meſſiam Bethlehemi naſciturum. *Jo.* VII. 42. *Targum* in l. ut vidimus ad comm. 4. vocem ὁ χριστὸς. *Pirke R. Elieſer* C. 3. Unde vero probabis, nomen Meſſiae fuiſſe ante mundum conditum? ex Pſ. LXXII. 17. Et alia Scriptura dicit: & tu Bethlehem Juda an parva es inter Principes Judae? & egreſſiones ejus ſunt ab initio h. e. quum mundus nondum eſſet conditus. *Echa R.* 1. 13. quid ſignificat tetendit rete pedibus meis: Traditio R. Simon f. Juchai: ſi videris equum Perſicum alligatum in terra Iſraelis exſpecta pedes Meſſiae S. D. *Mich.* V. 4. & 1. 16. ex *Berachoth Hieroſ.* f. 5. 1. Accidit cuidam viro aranti, ut mugiret bos ejus; tranſiit Arabs, dixitque: liga bovem tuum & aſellum tuum, quia natus eſt Rex Meſſias, redemtor Judaeorum. Dixit ei: quodnam ei nomen eſt? Reſpondit: *Menahem* eſt nomen ejus. Quod eſt nomen patri ejus? reſpondit: Hiskias. Ubi habitant? in birath malcha (arba) *Bethlehemi Judaeae.* Vendidit ille vir boves & aratrum, & factus eſt venditor faſciarum infantum. Intravit urbem, & exivit ad urbem, intravit provinciam, & exivit in provinciam, donec eo veniret. Venerunt omnes pagani (al. Mulieres) ut emerent ab eo; Mater vero illa Menahemi pueri non emit ab eo. Dixit: cur

πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ, εἶπε· Πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου·
9 ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ
ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστὴρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,
10 προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,
ἐχά-

ἐλαχίστη] μὴ D. Codices Latini *Tertull. Cypr.* Versio *Syra. Æthiop. Opus Imperf. Hilar. Ambros.* probante *J. Millio.* qui, pro μὴ, inquit, quod dilutius paullo videbatur, irrepsit postea ex margine οὐδαμῶς. Prol. 392. Quis vero ipsi temere affirmanti facile crediderit, eam, quae omnium Graecorum codicum est lectio, ex margine irrepsisse? nobis contra multo est vero similius, scripturam Matthaei veram & primam a Latinis, ut eam cum loco Michae conciliarent, aliquantum dilutam atque emollitam fuisse.

γὰρ] — Editio *Erasmi* I.

γὰρ] + μοί. C. K. 2. 12, ex emendatione 34. 39. 67. Ev. 16. *Edd. Erasmi Protev. Jacobi, Theodoret.* κτρ:πτ. 16. 17. ex Micha.

7. ἠκρίβωσε] ἠκριβασεν D.

8. εἰς] ἐν 2. εἶπεν] + αὐτοῖς D. Versio Syr.

ἀκριβῶς ἐξετάσατε] ἐξετάσατε ἀκριβῶς C. a prima manu D. 1. 82. Versio *Ital. Vulg. Copt. Protevang. Jacobi*; *Eusebius* Dem. IX. 1. mutarunt ordinem, ne cum praecedenti πορευθέντες jungeretur ἀκριβῶς.

ἐπὰν] ὅταν D.

9. ἔστη] — 1. ἐστάθη C D. *Orig.* in Matth. IX. 13. *Eus.* D. l. c. Ad mentem Grammaticorum, *Ammonius.* Σταθῆναι καὶ στῆναι διαφέρει· σταθῆναι μὲν γάρ ἐστι τὸ ὑφ' ἑτέρου· στῆναι δὲ, τὸ κατ' ἰδίαν ὁρμὴν καὶ προαίρεσιν· οἷον ἐστάθη ὁ ἀνδριὰς, ὑφ' ἑτέρου, ἐστάθη ἡ νόσος. Ἔστη δ' ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτοῦ. & *Thomas M.* in v. σταθῆναι. Has tamen formulas scriptores sacri non sequuntur, qui de morbo dicunt ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος, & de hominibus σταθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ὁ Ζακχαῖος, ὁ Πέτρος *Luc.* VIII. 44. XVIII. 11. 40. XIX. 8. *Act.* II. 14. XVII. 22. &c.

ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον] ἐπάνω τοῦ παιδίου. D.

cur non emis fascias puero tuo? Respondit ei: quia genitura pueri mei mala est. Dixit: quare? Respondit: quia e vestigio, cum venit, vastata est domus sanctuarii. Dixit ei: confidimus nos in Domino mundi, & ad pedes ejus reaedificatum iri. Dixitque ei: accipe de illis fasciis, & post dies ego veniens domum tuam accipiam mercedem tuam. Accepit illa & abiit. Post dies dixit vir iste: Ibo & videbo illum puerum, quid agat. Venit ad eam dixitque: Puer quid agit? Respondit: nonne dixi tibi, genituram ejus gravem esse, & ad pedes ejus omen ejus? quia ab illa hora venti & turbines deportarunt eum & abierunt. Dixit R. Aban: quid opus est, ut hoc discamus ex Arabe, annon scriptura plena est. S. D. *Esai.* X. 34. & XI. 1. 2.

A verbis versionis τῶν o, quae Hebraica satis exprimunt, & quae alias sequi solet Matthaeus, hic recessit, libertate sua usus, & dummodo mentem verborum retineret, de minutiis parum sollicitus. Illud vero ipsum, quod Michae Bethlehem minima, Matthaeo vero nequaquam minima dicatur, amice conspirat. Bethlehem enim & vicus parvus atque ignobilis erat: & nativitate Messiae futurus erat clarissimus. Ita conciliat *R. Salomo*: digna quidem eras ut esses parva in familiis Judae, propter vitium Ruthae Moabitidis, quod tibi adhaeret, verum ex te prodibit mihi Messias filius David, & ita ipse dicit: Lapidem quem reprobarunt aedificantes &c.

7. ἠκρίβωσε] perquisivit, & accurate cognovit atque perdidicit, diligentissime pervestigavit. Vers. *Vulg* diligenter didicit. *Syr.* didicit. *Isocrat.* . . . οἱ τὰ ἐκείνων ἀκριβοῦντες *Herodian.* I. 2. 14. τοῖς τὰ Ῥωμαίων οὐκ ἀκριβοῦσι & 15. 4. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες. *Xen.* paed. 1. ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. *Cic.* de Orat. I. 33. etsi utile est etiam subito saepe dicere tamen illud utilius, sumto spatio, ad cogitandum paratius atque accuratius dicere. *Aristides* a M. Anton. ad subitam declamationem vocatus, οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, inquit, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων, *Philostratus* V, Soph.

11. *Eunap.* Proaeres.

τὸν χρόνον] annum, mensem, diem, quo primum apparuisset. Haec enim Astronomi studiose notare solebant.

φαινομένου] Non stellae solum fixae, verum etiam Halones, Perihelia, & Cometae Aristoteli phaenomena vocantur.

8. πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ] misit eos cum mandatis tanquam legatos, *Act.* X. 5. 32. XV. 22. XX. 17.

ἀκριβῶς ἐξετάσατε] *Herodian.* VII. 6. 13. ἔνθα μόνος τὰ ἀπόῤῥητα καὶ κρυπτὰ δοκοῦντα ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως ἠρεύνα τε καὶ ἐξέταζε. *Isocr.* in Busir. ἀκριβέστερον ἐξετάζειν. Areop. λίαν ἀκριβῶς ἐξετάζειν τὰ ἁμαρτήματα. *Lucian.* de Conscrib. Histor. 10. ἀργυραμοιβικῶς δὲ τῶν λεγομένων ἕκαστα ἐξετάζοντας. *Polyb.* V. 81. διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐξητακέναι. Observamus Mathaeo copiam verborum non defuisse, qui eleganter modo ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, modo ἠκρίβωσεν, modo ἀκριβῶς ἐξετάσατε scripsit.

ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ] His verbis iterum ingenium Herodis accurate depingitur; erat enim homo callidus, astutus & vafer, qui aliud in lingua, aliud in pectore gerebat, quique Aristobulum in lacu natantem specie amicitiae mergi jusserat, & ingentem postea luctum simulaverat, narrante *Josepho* A. XV. 3. 3, 4.

9. *Polybius* III. 4. λοιπόν ἐστι Ῥωμαίων ἀκούειν, καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομένων.

Ubi magi ad eum locum pervenerant, in quo erat infans Jesus, stella desiit procedere, atque evanuit. *Servius* in Æneid. I. 367. Varro in secundo Rerum divinarum dicit, ex quo de Troja est egressus Æneas, Veneris eum per diem quotidie stellam vidisse, donec ad agrum Laurentium veniret: in quo *eam non vidit ulterius*, qua re cognovit, terras esse fatales. unde Virgilius hoc loco: Matre Dea monstrante viam. Simili indicio montem Moriam Abrahamo monstratum fuisse narrant Judaei. σχ. MSS. in Gen. XXII. 14. Ἑβραῖός τις ἔλεγεν, ὅτι δὴ ἀστέρα εἶδεν ἐκεῖ ἱστάμενον, ᾧ προσέχων ὥδευεν· κατὰ τὸ γεγονὸς ἐπὶ τῶν μάγων ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ λόγου γεννήσει τῇ ἐκ παρθένου. Conf. *Bereschith* R.

LVI.

ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, ~εὗρον· τὸ παιδίον 11
μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες
τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
Καὶ

~εἶδον

11. εὗρον] εἶδον GDEKLM. 1. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 16. Colb. duo 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 103. 104. 106. Ev. 1. 2. 3. 4. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Edit *Compl. Plant. Colin. Steph.* 1. 2. *Bengelii.* Versio *Syra*, *Copta*, *Æthiop. Arab.* Codices *Latini*, *Opus Imperf. Juvencus*, *Leo* Serm. IV. in Epiph. *Origenes* in Matth. XIX. 13. *Euseb.* D. VII. 2. & IX. 1. *Chrysost. Theophylactus*, *Euthymius*, *Elias* Cretensis in Nazianz. de filio 1. extr. *Chrysocephalus.* prob. *Millio* prol. 673. *Erasmus* in codicem vitiosum Theophylacti incidens, qui pro εἶδον habebat εὗρον, codicem 2. quem typographis edendum dedit, sua manu correxit, cui Stephanus editione tertia, reclamantibus, ut fatetur, omnibus suis Codicibus temere adstipulari non dubitavit.

τὸ παιδίον] τὸν παῖδα D. ut & comm. 13. 14. 20. 21.

προσεκύνησαν αὐτῷ] προσεκύνησαν αὐτὸν 15.

LVI. 2. *Æneid.* 11. 692. de coelo lapsa per umbram stella facem ducens multa cum luce cucurrit, illam summa super labentem culmina tecti Cernimus Idea clarum *se condere* sylva, Signantemque vias. *Clemens* Strom. 1. τῷ Θρασυβούλῳ νύκτωρ πῦρ ἑωρᾶτο προηγούμενον ὅπερ αὐτοὺς ἀπταίστως προπέμψαν κατὰ τὴν Μουνιχίαν ἐξέλιπεν *Apollon.* Rhod. IV. 294. ὣς ἄρ' ἔφη· τοῖσι δὲ θεὰ τέρας ἐγγυάλιξεν αἴσιον, ᾧ καὶ πάντες ἐπευφήμησαν ἰδόντες σέλλεσθαι τὴν δ' οἶμον· ἐπιπρὸ γὰρ ὁλκὸς ἐτύχθη Οὐρανίης ἀκτῖνος, ὅπῃ καὶ πόρσιμον ἦεν. *Sophocles* Oedip. Tyr. 805. ἄστροις τὸ λοιπὸν ἐκμετρούμενος χθόνα. σχ. παροιμία ἐπὶ τῶν μακρὰν ὁδὸν καὶ ἔρημον πορευομένων. Idem Timoleonti in Siciliam naviganti obtigisse narrant *Plut.* & *Diod S.* XVI. 66. δι' ὅλης τῆς νυκτὸς προηγεῖτο λαμπὰς καιομένη κατὰ τὸν οὐρανὸν, μέχρις οὗ συνέβη τὸν στόλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καταπλεῦσαι. *Justinus* XII. 16. 5. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuere. Nam ea die, qua natus est, duae aquilae tota die perpetes supra culmen domus patris ejus sederunt.

10. ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα] *Plat.* in Philaebo. δέξαιο ἂν σὺ Πρώταρχε ζῆν τὸν βίον ἅπαντα ἡδόμενος ἡδονὰς τὰς μεγίστας. *Plaut.* Pers. V. 1. 24. bene ei, qui hoc gaudio gaudeat. *Terent.* Andria V. 5. 8. Hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia. Caelius ad *Ciceron.* Ep. VIII. 2. postridie Hortensius in theatrum introiit, puto, ut suum gaudium gauderemus 1. *Reg.* I. 40. εὐφραινόμενοι εὐφροσύνην μεγάλην. 1. *Chron.* XXIX. 9. ὁ βασιλεὺς εὐφράνθη εὐφροσύνῃ μεγάλῃ. Ed. Comp. *Jo.* III. 29. χαρᾷ χαίρει. *Esther.* R. III. 2. ut hoc Mardochai audivit, risit, & gavisus est gaudio magno. *Massechet Derech Arez rabba* 3. gavisi sunt gaudio maximo.

ἐχάρησαν] Grammatici forma passiva hujus verbi non utuntur. *Thomas.* χαιρήσεις, οὐ χαρήσῃ. ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ· οὔτοι μὰ τὴν Δήμητραν χαιρήσεις ἔτι. *Moeris.* χαιρήσεις ἀττικῶς. χαιρήσῃ ἑλληνικῶς *Aristoph.* Pace 290. ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. σχολ. Δάτις σατράπης Περσῶν βασιλέως —— ἐξελληνίζειν βουλόμενος εἶπεν —— χαίρομαι. καὶ ἐβαρβάρισε. Ἔδει γὰρ εἰπεῖν χαίρω. ἅμα δὲ οὗτος εἶπε πρὸς τὸ ὁμοιοκατάληκτον. Οὐκ εἴρηται δὲ τὸ χαίρομαι, αὐτὸ γὰρ τὸ χαίρω αὐτοπαθὲς ὂν προυφήρπασεν αὐτοῦ τὸ σημαινόμενον. λέγεται δὲ τὸ τοιοῦτο Δατισμός. LXX. tamen interpretes & N. T. scriptores communem usum retinent, & Alex. in problem. bis habet οἱ χαιρόμενοι. *Eurip.* Oreste 1122. ὥς' ἐκδακρῦσαι γ' ἔνδοθεν κεχαρμένην. *Hesych* κεχάραντο ἐχάρησαν. κεχαροίατο χαρεῖεν.

11. Thesaurus hic non significat ipsum aurum & res pretiosas reconditas, sed conditorium, arcam, saccum, in quo reconduntur. *Eurip.* Jon. 923. οἴμοι μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται κακῶν. *Joseph.* A. IX. 8. 2. ξύλινον κατασκευάσας θησαυρὸν —— ὀπὴν ἐν αὐτῷ μίαν ἤνοιξεν. ἔπειτα —— ἐκέλευσεν ἕκαστον ὅσον βούλεται βάλλειν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ὀπῆς —— κενοῦντες δὲ τὸν θησαυρόν. & XVII. 10. 2. ἐκράτουν τοῦ θησαυροῦ, καθ' ὃν ἱερὰ ἦν χρήματα. *Philostrat.* 47. ἀνοίξας τοὺς θησαυροὺς ἐδείκνυ τῷ ἀνδρὶ τὰ χρήματα. *Herodian.* II. 6. 11. θησαυροὺς χρυσοῦ πεπληρωμένους. III. 13. 9. θησαυρούς τε καὶ νεὼς πάντα ἐδείκνυε χρημάτων πλήρη. *Heysch.* θησαυρὸς εἰς ἀναθημάτων καὶ χρημάτων ἱερῶν ἀπόθεσιν οἶκος. *Senec.* Epist. 115. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia & recta voluntate. *Servius* ad Georg. IV. 228. servataque mella Thesauris. Thesauris id est repositionibus, quasi diceret apothecis. *Curtius* V. 2. incredibilem ex Thesauris summam pecuniae egessit. *Herodot.* II. 121. οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως. 150. χρήματα ἐόντα μεγάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν Θησαυροῖσι καταγαίοισι. VI. 125. ἤιε ἐς τὸν θησαυρόν —— ἐξήιε ἐκ τοῦ θησαυροῦ.

δῶρα] Reges cum donis adire & toti Orienti & Persis sive Parthis praecipue in more positum fuit. Vid. *Gen.* XXXII. 13. XLIII. 11. 24. 1. *Sam.* X. 27. XXV. 18. 27. 1. *Reg.* X. 2. *Ps.* LXX. 10. 15. *Esaj.* LX. 6. *Ælian.* V. H. I. 31. Περσικὸς νόμος περὶ τοῦ δῶρα προσφέρειν τῷ βασιλεῖ. Νόμος οὗτος Περσικὸς ἐν τοῖς μάλιστα ὑπ' αὐτῶν φυλαττόμενος, ὅταν εἰς Πέρσας ἐλαύνῃ βασιλεύς· πάντες αὐτῷ Πέρσαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστος προσκομίζει. —— καὶ ὀνομάζεται δῶρα. *Seneca* Epist. 17. Reges Parthos non potest quisquam salutare sine munere.

παιδίον] βρέφος, τὸ ἄρτι γεγονός· παιδίον τὸ τρεφόμενον ὑπὸ τηθῆς. παιδάριον τὸ περιπατοῦν, καὶ ἤδη λέξεως ἀντιλαμβανόμενον· παιδίσκος, ὁ τῆς ἐχομένης ἡλικίας· παῖς ὁ δι' ἐγκυκλίων ἤδη μαθημάτων δυνάμενος ἰέναι. *Eustath.* in Il. θ. p. 618. 51. N. 944. 18. & Od. O. 585, 13. ex Alexio.

λίβανον] Grammatici contendunt λίβανον arborem dici, λιβανωτὸν vero thus. *Phrynich.* p. 18. λίβανον λέγε τὸ δένδρον· τὸ δὲ θυμιώμενον λιβανωτόν. εἰ καὶ διὰ τὴν ποιητικὴν λίβανον καὶ τοῦτο Σοφοκλῆς λέγει. ἄμεινον γὰρ Μένανδρος ἐν τῇ Σαμίᾳ φησὶ, φέρε τὸν λιβανωτὸν, σὺ δ' ἐπίθες τὸ πῦρ. *Aristoph.* in Plut. 703. σχολ. ἄλλο λίβανος, καὶ ἄλλο λιβανωτόν. Λίβανος μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ δένδρον, λιβανωτὸς δὲ ὁ καρπὸς

τοῦ

12 Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀν-
13 εχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου
φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων· Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ,

τοὺς θησαυροὺς] *Epiphan.* Expos. Cathol. ἤνοιξαν τὰς πήρας ἑαυτῶν, ἢ τοὺς θησαυροὺς, ὡς ἔχει ἔνια τῶν ἀντιγράφων.
λίβανον καὶ σμύρναν] σμύρναν καὶ λίβανον Versio *Syr. Æthiop.*
σμύρναν] ζμύρναν D.
12. χώραν αὐτῶν] ἑαυτῶν χώραν 1. Codices *Latini.*
13. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἀναχωρησάντων D. ἀναχωρησάντων δὲ τῶν μάγων 12. 16. 61. *Evang.* 1. 8. 11. 12. 16. 17. propter initium Lectionis Ecclesiasticae.
φαίνεται κατ' ὄναρ] κατ' ὄναρ φαίνεται C. *Theophyl.* ut comm. 19. & I. 20.

τοῦ λιβάνου. *Hesych.* Λίβανος τὸ δένδρον καὶ τὸ ὄρος· λιβανωτὸς δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ, εἶδος θυμιάματος. *Pollux* VII. 196. λιβανοπῶλαι. *Suidas* λιβανωτὸν καὶ λιβανωτὸς ὁ καρπὸς τοῦ λιβάνου· λίβανος δὲ αὐτὸ τὸ δένδρον. *Theophrast.* H. Plant. IX. 1. ὁ λίβανος καὶ ἡ σμύρνα, δάκρυα δὲ καὶ ταῦτα. 3. περὶ δὲ λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ βαλσάμου, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, ὅτι μὲν καὶ δι' ἀποτομῆς γίνεται καὶ αὐτομάτως, εἴρηται. 4. γίνεται ἐν ὁ λίβανος, καὶ ἡ κασσία, καὶ ἔτι τὸ κινάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ, νήσῳ περί τε Σάβα. *Thomas* λίβανος καὶ τὸ δένδρον καὶ τὸ θυμιώμενον· λιβανωτὸς δὲ μόνον τὸ θυμιώμενον. *Ammonius*, λίβανος κοινῶς καὶ τὸ δένδρον καὶ τὸ θυμιώμενον. *Jamblichus* V. Pythag. p. 18. ἐπέθυε δὲ θεοῖς λίβανον, κέγχρους, πόπανα, κηρία, καὶ τὰ ἄλλα θυμιάματα. *Arrian.* periplo maris Erythraei λίβανος ὁ περατικός. *Dionys.* περιηγ. ἠδ' ὀδὺς, ἢ σμύρνης, ἠ εὐόδμου καλάμοιο, Ἠ καὶ θεσπεσίοιο πεπαινομένου λιβάνοιο. *Diogenes* L. VIII. 20. ἡ διὰ λιβάνου μαντική. *Eustathius* Il. ω. p. 148. λιβανομάντεις οἱ διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων μαντεύοντες. Magi faciebant medicinam, & tus atque myrrham adhibebant, *Plinius* H.N. XXIV. 99. &c. Ita singulari divina providentia factum est, ut paupertati Josephi subvenirent Magi, eumque ad fugam viatico instruerent. Nam praeter aurum, poterant tus & myrrha (quae scriptores plerumque jungere solent) medicis caro vendi. *Plut.* de Sullae funeratione p. 475. τοσοῦτον πλῆθος ἀρωμάτων —— ἔχτε λιβανωτοῦ πολυτελοῦς καὶ κιναμώμου. & Alexandr. p. 679. C. κατέπεμψε Λεωνίδῃ τῷ παιδαγωγῷ τάλαντα λιβανωτοῦ φ. καὶ σμύρνης ρ. *Apulej.* Apol. 1. & si thus & casiam & murrham, caeterosque id genus odores, funeri tantum emtos arbitreris, cum & medicamento parentur. *Aristot.* Probl. 12. 1. τῶν θυμιαμάτων, ὥσπερ ἡ σμύρνη τῶν Ἰατρῶν. *Silius* XIII. 474. Ægyptia tellus Claudit odorato post funus stantia saxo Corpora — Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro Ora virum, & longum myrrhata reponit in aevum. Thus quidem & murrham nonnisi in Arabia nasci *Herodotus* III. 107. auctor est: & 97. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλέϊ ἐκόμιζον. *Strabo* tamen L. XVI. p. 1129. τοῦ λιβάνου βέλτιστον τὸν πρὸς τῇ Περσίδι esse affirmat. Ex eodem vero *Strabone* discimus merces istas juxta mare rubrum natas, per sinum Persicum deportatas, atque ita per Babyloniam, Mesopotamiam, Syriam in Palaestinam venisse. φέρει δὲ λιβανωτὸν ἡ καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ χατραμωτῖτις, καὶ ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα ἀρώματα μεταβάλλονται τοῖς ἐμπόροις. Ἔρχονται δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐξ Ἐλανῶν μὲν εἰς Μειναίαν ἐν Ο. ἡμέραις —— Γαβαῖοι δ' ἐς τὴν Χατραμωτῖτιν μ. ἡμέραις ἀφικνοῦνται XVI. p. 1113. & 1124. διαδεχόμενοι δ' οἱ σύνεγγυς τὰ φορτία, τοῖς μετ' αὐτοὺς παραδιδόασι μέχρι Συρίας καὶ Μεσοποταμίας. *Plin.* H. N. XII. 40. His commerciis Carras oppidum aperuere, quod est illis nundinarium; inde Gabbam omnes petere solebant dierum XX. itinere, & Palaestinam Syriam. —— Mihi ad Persas etiam prius ista portasse, quam in Syriam aut Ægyptum videntur, *Herodoto* teste, qui tradit singula millia talentum turis annua pensitasse *Arabas* regibus Persarum.

12. χρηματισθέντες] moniti a Deo. *Jos.* A. XI. 8. 4. κατακοιμηθέντι δὲ μετὰ τὴν θυσίαν ἐχρημάτισεν αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ θεὸς θαρρεῖν. 2. *Maccab.* II. 4. χρηματισμοῦ γενηθέντος, & alibi passim apud LXX. Interpp. Hinc *Aquilae* χρηματιστήριον locus ex quo oracula edi solebant, & *Joseph.* A. XI. 3. 2. de Rege Persarum καθίσας ἐν ᾧ χρηματίζειν εἰώθει τόπῳ. *Lucas* etiam & *Paulus* septies per χρηματισμὸν & χρηματίζειν divinum responsum intelligunt. *Diod. S.* III. 6. τοὺς γὰρ θεοὺς αὐτοῖς ταῦτα κεχρηματικέναι; & XV. 10. περὶ δὲ χρησμῶν ἔφησε μὴ χρηματίζειν τὸν θεὸν καθόλου.

κατ' ὄναρ] Ad artem Magorum non solum spectabat Astrologia, verum etiam Onirocritice: attendebant igitur & mutationibus in coelo ortis & somniis sive suis sive aliorum. *Herodot.* VII. 19. μετὰ ταῦτα τρίτη ὄψις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν, δουλεύσειν τε οἱ πάντας ἀνθρώπους & c. 37. ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην ἀφανὴς ἦν --- ἀντὶ ἡμέρης τε νὺξ ἐγένετο. ἰδόντι καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἴρετο τοὺς μάγους, τὸ θέλει προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφαναν, ὡς Ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολίων. λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ σφέων. Licet autem tunc in interpretatione somnii Xerxis & defectionis solis conjectura ipsos turpiter fefellisset, hic tamen somnium a Deo immissum recte agnoverunt. *Theodotio* etiam in Versione Danielis hanc ob caussam conjectores somniorum μάγους vocavit.

ἀνεχώρησαν] Secesserunt, occulto itinere, & se receperunt in patriam. *Cic.* Attic. IX. 4. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης. *Theophrast.* de Iride 9. αὕτη δὲ ἀρίστη ἐν ἑλωδίοις, οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλασσαν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ. *Herodian.* I. 12. 13. τουτέστι κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος.

13. κατ' ὄναρ] Cum securi dormirent Josephus & Maria, donis Magorum ditati: Deus pro eorum salute vigilat, eosque de periculo imminente certiores reddit. Jubentur ergo fugere in Ægyptum, quae Bethlehemo fuit provincia proxima, ita ut illam intra paucos dies attingere possent. Ægyptus post Antonii & Cleopatrae mortem in provinciam Romanam redacta fuerat; plurimi autem Judaei sedes ibi fixerant, qui Graece loquentes versionem Graecam librorum sacrorum adornaverant, quin etiam templum auctore Onia exstruxerant.

αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν
τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυ- 14
κτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον· Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ 15
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν
μου. Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν· καὶ ἀποστείλας 16
ἀνεῖλε

εἴπω σοι] σοι εἴπω D.
ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι 7. *Evang.* 7.
14. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς D. 33, etiam comm. 21. ut I. 24.
15. τοῦ prius] — C D. 1. 42. 63. vide Cap. I. 22.
λέγοντος] — Verſio *Copt. Sax. Arab.* & infra comm. 17.
16. ἐν] poſterius — 49.
διετοῦς] διετοὺς Edit. *Eraſmi* 1. διετείας D. a prima manu, quod Bezam in ſuo codice non vidiſſe mirum eſt. *Etymol.* M. τριέτης ὁ μὲν χρόνος παροξύνεται. τὸ δὲ μετεσχηκὸς τοῦ χρόνου ὀξύνεται. ὡς εἶναι τριέτης μὲν χρόνος, τριετὴς δὲ παῖς. *Herod.* II. 2. ὡς γὰρ διέτης χρόνος ἐγέγονε. *Pollux* I. 54. 55. ἡμιέτης χρόνος, καὶ διέτης ἕως δεκαέτης καὶ ἐφεξῆς περὶ πάντων, καὶ τριέτης καὶ μέχρι δεκαέτους ἐπὶ μὲν χρόνου παροξύνεται, ἐπὶ δὲ παιδίου καὶ οἴνου καὶ φυτοῦ καὶ τῶν τοιούτων ὀξύνεται, ὡς ἐπὶ τοῦ διετὴς μέχρι τοῦ δεκαετής. & II. 8. βρέφος ἔτειον, διετές. Etymol. ἰστέον δὲ ὅτι τὰ παρὰ τὸ ἔτος παρ' ἡμῖν ὀξύτονα οἱ Ἀθηναῖοι βαρύνουσιν· οὐ μόνον γὰρ περὶ τὸν τόνον πταίουσιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν κλίσιν. δωδεκαέτης γὰρ δωδεκαέτου κλίνεται, ὥσπερ οἰκέτης, οἰκέτου· καὶ τὸ πληθυντικὸν δωδεκαέται, ὥσπερ οἰκέται, δωδεκαέτεις ὤφειλε κλίνεσθαι. *Heſiodus* Oper. II. 50. Τεσσαρακονταετὴς αἰζηός. *Ammonius.* τριέτες βαρυτόνως, καὶ τριετὲς ὀξυτόνως διαφέρει, φησὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης· ἐὰν μὲν γὰρ βαρυτονήσωμεν, ἔσται ἐπὶ χρόνου· ἐὰν δὲ ὀξυτονήσωμεν, ἔσται ἐπὶ ἡλικίας. *Rom.* IV. 19. *Act.* VII. 23. *Ex.* XXX. 14.
κατωτέρω] κάτω D.

ἴσθι] eſto; ἴσθι — τὸ ὕπαρχε. *Etymol.* M. *Plato* de Rep. 1. μὴ χαλεπὸς ἡμῖν ἴσθι. *Matth.* V. 25. 1. *Tim.* IV. 24.

14. *Schabath.* f. 104. 2. Dixit R. Eliezer ſapientibus: & annon filius Stadae reduxit praeſtigias ex Ægypto, & inciſionem in carne ſua? Dixerunt: Fuit rebellis.

15. τελευτῆς] *Euſtath.* in Od. α. p. 52. 49. τελευτὴ δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸ τέλος τοῦ ἔργου, καὶ τελευτᾷν τὸ εἰς τέλος τι ἄγειν· — οἱ δέ γε μεθ' ὅμηρον πρῶτα μὲν καὶ τὸν θάνατον τελευτὴν ζωῆς ἔλεγον, καὶ τελευτᾷν τὸν βίον, καὶ τοιαῦτα τινα· ὕστερον δὲ κατεκράτησε τελευτὴν ἁπλῶς τὸν θάνατον λέγεσθαι. & in Il. ζ. p. 474. 40. τὸ μὲν ἐτελεύτησε τὴν ζωὴν πλῆρές ἐστι, καὶ τὸ ἀπέψυξε βίον παρὰ Σοφοκλεῖ· τὸ δὲ ψιλῶς εἰπεῖν, ὡς ἐτελεύτησέ τις, ἢ ἀπέψυξεν, ἐλλιπῶς ἔχει. & Il. π. p. 787. ὅρα δὲ καὶ ὡς οὐκ εἶπεν οὐδὲ νῦν ἁπλῶς τελευτὴν τὸν θάνατον, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης βιότοιο τελευτήν. ἁπλῶς μὲν γὰρ τελευτὴ τέλος παντὸς πράγματος, καὶ τελευτᾷν τὸ πληροῦν· ἐπὶ τε θανάτου χρεία προσθήκης, οἷον τελευτὴ βίου, καὶ τελευτᾷν ζωήν, ὕστερον μέντοι ταῦτα κατά τι ἰδιάζον δίχα προσθήκης ἐπὶ θανάτου κεῖται. *Xenoph.* Paed. VIII. ὅταν τελευτήσω. — Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ — ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. *Lucian.* Macrob. 12. παρέδωκε τὴν ἀρχὴν πρὸ δυοῖν ἐτοῖν τῆς τελευτῆς τῷ Πτολεμαίῳ· *Herodian.* VII. 10. 1. ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτου τελευτή.

Locus *Hoſeae* XI. 2. Ab interpretibus Graecis, cum quibus Chaldaeus conſentit, ita converſus eſt: ἐξ αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ, at Hebraea veritas habet, quod *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotio*, & Matthaeus expreſſerunt τὸν υἱόν μου. Hoſeas ſine dubio loquitur de exitu Iſraelitarum ex Ægypto duce Moſe, reſpicitque ad verba *Exod.* IV. 22. 23. Filius meus primogenitus eſt Iſrael, dixi autem tibi: dimitte filium meum, ut mihi ſerviat: ſin autem illum dimittere nolueris, occidam primogenitum tuum. Quae verba Judaei veteres ad Chriſtum traxerunt. *Midraſch Thillim* in Pſal. II. 7. Enarrabo ſtatutum) Haec enarrata ſunt Verba in ſtatuto Legis, Prophetarum & Hagiographorum. In Lege Exod. IV. 22. filius meus primogenitus Iſrael. In Prophetis Eſaj. LII. 13. ecce ſapienter aget ſervus meus. In Hagiographis Pſal. CX. 1. Dixit Dominus Domino meo. Etiam hac in parte fata Meſſiae ſimilia fuerunt fatis majorum ſuorum; Idemque Dei amor, qui eum moverat, ut Judaeos ex ſervitute Ægyptiaca liberaret, effecit etiam, ut Chriſtum in Ægypto non relinqueret, ſed ad ſuos, quibus doctrinam coeleſtem traditurus eſſet, reduceret. Nec abſurde quis conjectaverit, per Pharaonem deſignari ipſum Herodem. Ut enim juſto Dei judicio & Pharaonis Judaeis infeſti primogenitus & paullo poſt ipſe Pharao periit: ita etiam Herodes, non multo poſt nefarium illud ſed irritum de Chriſto occidendo captum conſilium, furiis agitatus filium primogenitum necavit, & ipſe graviſſimis doloribus excruciatus interiit.

16. ἐνεπαίχθη] Magi Herodem nulla injuria affecerant, nam & nullo jure tenebantur imperata Herodis facere, & ab ipſo Deo ad Herodem redire vetabantur, & conſilio Herodis tum divino monitu tum poſtea eventu patefacto ſtultum fuiſſet, mala quae honeſte vitari poterant ſibi accerſere, & os contumeliis praebere. Herodes enim, qui adorationem regis nuper nati prae ſe ferebat, comm. 8., magos decipere, imo, ſi ex eo quod poſtea fecit de animo ipſius judicare licet, & regem & magos, qui eum adoraverant, occidere volebat. Et tamen ſe a magis illuſum eſſe iraſcitur. Ita ſolent fraudulenti & vitioſi homines: Sibi omnia, aliis nihil licere exiſtimant, & ſi non aliqua injuriam facere atque nocere poſſunt, injuriam atque contumeliam ſe pati acerbiſſime conqueruntur, quo nihil eſt & ſtultius & iniquius.

ἀνεῖλεν] σημαίνει καὶ τὸ ἐφόνευσεν *Etymol. M.*

ἀποστείλας ἀνεῖλε] immiſit percuſſores. *Joſeph.* B. I. 12. 7. ἀντώνιος ἐκπέμψας ὁπλίτας πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε, πολλοὺς δὲ ἔτρωσε. & I. 21. παραχρῆμα πέμψας τοὺς δορυφόρους ἀπέκτεινε τὸν ἀντίπατρον. & A. XVII. 77. κελεύει πέμψας τινὰς τῶν δορυφόρων, μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέος κτείναντας αὐτόν. *Plut.* Paedag. c. XIV. §. 30. πέμψας ἀνεῖλε τὸν Θεόκριτον. Infra XIV. 10. Ita quidem in bello agitur cum hoſtibus, at ſubditis ex praeſcripto legum jus dicendum, nemo vero indicta cauſſa atque inauditus occidendus erat. Horribile facinus erat interficere in-

ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ
17 διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. Τότε
18 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς.

καὶ

ἠκρίβωσε] ἠκρείβασεν D. ut comm. 7.

17. ὑπὸ] διὰ CD. 71. 73. Verſ. *Syra*, *Saxon*. *Vulg*. *Chryſ*. *Hieron*. in l. Jeremiae

Ἱερεμίου] — 34. 37. 39. 73. MS. *Lat*.

ῥηθὲν] + ὑπὸ κυρίου D. *Beza* in Verſione, & in Annot. probatur, inquit, haec lectio quam ſecutus ſum manuſcripti exemplaris auctoritate. Apud nos vero unius exemplaris idque manifeſto interpolati autoritas nulla eſt. + ὑπὸ τοῦ κυρίου. 73.

λεγοντος] — 22. Verſio *Copt*. *Saxon* *Arab*. ut comm. 15.

18. ἐν Ῥαμᾶ] ἐρρεμὰ L. in excelſo Verſio *Saxon*. auctoritatem *Hieronymi* ſecuta, qui in l. quid autem, inquit, dicitur in *rama*, non putemus loci nomen eſſe juxta Gabaa: ſed Rama excelſum interpretatur, ut ſit ſenſus: Vox in excelſo audita eſt, id eſt longe lateque diſperſa.

θρῆνος καὶ] — K. 1. 22. Verſio *Syr*. *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. *Saxon*. *Vulgat*. *Juſtinus* c. Tryphon. *Hieron*. in l. Hieremiae. *J. Millio* Prol. 384 haec genuina videtur lectio, altera vero τῶν O. cui praeiverunt *J. Druſius* & *R. Simonius*. Mihi vero auctoritas interpretum, qui forte inopia verborum, quibus tria Synonyma Graeca redderent, laborabant, aut Codicum ad Verſiones refictorum, conſenſui plerorumque omnium Matthaei codicum Graecorum, veritate Hebraica & LXX. Interp. Verſione firmato, nullo modo praeferenda eſſe videtur.

κλαυθμὸς] κλαθμὸς E & alibi paſſim.

ραχηλ] ραχιηλ 12.

infantes, qui neque nocere aliis, neque ſe ipſos tueri poterant, & quos rex tanquam Legum cuſtos contra injurias latronum ex officio defendere debuiſſet. At ita ſolent immoderatae & graves eſſe irae principum. Ita Saul, cum David evaſiſſet, non Abilemechum ſolum cum octoginta quinque ſacerdotibus, verum etiam totam civitatem cum uxoribus & infantibus lactentibus per Doegum occidi juſſit 1. *Sam*. XXII. Similia narrat *Joſephus* A. II. 9. 2. de Pharaonis inſidiis Moſi ſtructis: τῶν ἱερογραμματέων τις, καὶ γὰρ εἰσὶ δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ, τεχθήσεσθαί τινα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τραφεὶς, ἀρετῇ δὲ πάντας ὑπερβαλεῖ, καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται. Δείσας δὲ ὁ βασιλεὺς, κατὰ γνώμην τὴν ἐκείνου κελεύει πᾶν τὸ γεννηθὲν ἄρσεν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθείρειν. Iſtud Herodis factum non minus impium quam injuſtum erat; nam conſilium Dei omnipotentis, prophetiis, ſtellae apparitione, Doctorum & ſacerdotum conſenſu manifeſtatum, velle irritum reddere, quid aliud erat, quam contra Deum pugnare; & contra ſtimulum calcitrare?

ὁρίοις] *Plato* μὴ κινείτω γῆς ὅρια μηδεὶς. *Thucyd*. II. 12. ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο. *Xen*. ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια *Pollux* IX. 8. ὅρια ἀνασπάσαι.

Cum Fl. Joſephus, qui res ab Herode geſtas pluribus libris ſcripſit, nullam tamen iſtius puerorum caedis mentionem feciſſet, ſuſpicionem quibusdam praebuit, ut vel ejus, vel, quod multo pejus erat, Matthaei fidem in dubium vocarent. Nobis neutrum videtur; neque enim, quoties Hiſtoricus ab alio praetermiſſa narrat, aut ab alio narrata praetermittit, labefacere ſuam fidem eſt exiſtimandus: aliter enim, niſi ſi unus alterum exſcribat, fieri vix poteſt. Ea praeterea habet Joſephus, quae iſtis ſunt ſimilia, tamque illuſtria & tot exempla; ut pro ſupervacuo habere potuerit hoc adjicere. Nam poſt tot crudelitatis exempla ab Herode Hieroſolymis & tota paſſim Judaea edita (verbis utor *Iſaaci Voſſii*, hominis minime ſuperſtitioſi aut creduli Chronol. S. p. 159.) poſt ſublatos diverſis ſuppliciis tot filios, tot uxores, proximos & amicos, non magna res fuiſſe videtur, ſuſtuliſſe quoque unius oppidi aut vici & adhaerentis territorii infantes, quorum ſtrages in loco perexiguo non admodum magna eſſe potuit, cum non omnes, ſed mares tantum, & qui intra bimatum eſſent, fuerint caeſi: Huc facit judicium *Taciti* Annal. VI. 7. Neque ſum ignarus, a pleriſque ſcriptoribus omiſſa multorum pericula & poenas, dum copia fatiſcunt, aut quae ipſis nimia & moeſta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, verentur.

Hinc doctiſſimi Interpretes, poſt Origenem, Euſebium & Epiphanium colligunt, Chriſtum fere biennium compleſſe, cum Magi advenirent; ſi enim, ut alii putant, non niſi duarum hebdomadum aut duorum menſium infans erat, cur omnes bimulos Herodes occidit? & cur haec ratio a Matthaeo affertur: ſecundum tempus, quod accurate didicerat? Porro & Magi, qui cum in Judaeam appuliſſent, non in regem naſciturum ſed in regem jam natum inquiſiverunt, & Herodes, qui ab illis accurate omnia inveſtigavit, credidiſſe videntur, quo die ſtella primum apparuiſſet, eo Chriſtum natum fuiſſe; quae ſi vera eſt ſententia, vix potuerunt intra unius aut duorum menſium ſpatium tam longinquum iter & ſuſcipere & conficere. Cum denique Matthaeus diſerte dicat, poſt adventum Magorum fugam in Ægyptum nocte feſtinatam fuiſſe, neceſſe eſt ut intelligamus omnia quae Lucas c. II. 22. de itinere Hieroſolymitano, de purificatione, & Sacrificio (quod ante diem XL a nato puero offerri non potuit *Levit*. XII.) enarrat, ante magorum adventum contigiſſe, quod ſine dubio multo eſt veroſimilius, quam ſi poſt caedem infantium, Herode adhuc vivo atque ſuperſtite, Joſephum cum matre & filio Hieroſolymam petiiſſe, & templum, in quo neque latere neque ſine praeſentiſſimo periculo agnoſci poterat, intraſſe ſtatuatur.

Duas hiſtorias, alteram a Matthaeo narratam, a Joſepho alteram, in unam confundit *Macrobius* Saturn. II. 4. Auguſti de ſaevitia Herodis dictum

ctum

καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, 19 ἀγγε-

ἤθελε] ἠθέλησεν. D. 51, Versio *Vulg.*

ctum referens: Cum audiſſet, inquit, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Judaeorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait, Melius eſſe Herodis porcum eſſe quam filium. Haec autem Graece acutius prolata fuiſſe videntur, ea quippe lingua loquentibus inter ὗν & υἱὸν leviſſimum diſcrimen intercedit.

18. θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς] eleganter junguntur ad magnitudinem luctus indicandam. *Plat.* de Rep. IX. ὀδυρμοὺς δὲ καὶ στεναγμοὺς καὶ θρήνους καὶ ἀλγηδόνας οἴει ἔν τινι ἄλλῃ [πόλει] πλείους εὑρήσειν; οὐδαμῶς. *Themiſtius* X. 133. ἀλαλαγμοῦ μὲν οὐκ ἀκήκοα βαρβαρικοῦ, θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δεήσεων καὶ φωνῆς αἰχμαλώτοις μᾶλλον ἢ σπενδομένοις πρεπούσης. & XX. 233. Θρήνους μὲν δὴ ᾄδειν καὶ ὀδυρμοὺς ὑμεῖς ἐάσειν φατε, καὶ οὐ συγχωρεῖ φιλοσοφία.

κλαίουσα τὰ τέκνα] κλαίειν τινὰ Graeci dicunt. *Il.* υ. 210. τῶν δὴ νῦν ἕτεροί γε φίλον παῖδα κλαύσονται. & ω. 773. τῶ σέ θ' ἅμα κλαίω καὶ ἐμ' ἄμμορον, ἀχνυμένη κῆρ. 619. —— ἔπειτά κεν αὖτε φίλον παῖδα κλαίοισθα. Od. α. 363. κλαῖεν ἔπειτ' Ὀδυσῆα φίλον πόσιν. *Plut.* Alcib. p. 210. A. τὰ μὲν αὐτοῦ πάθη κλαύσας καὶ ὀλοφυράμενος.

καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι] *Geneſ.* XXXVII. 35. καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι, λέγων ὅτι. Noluit deponere luctum, dicens:

ὅτι οὐκ εἰσί] Graeci de mortuis vulgo dicunt, ὅτι οὐκέτι εἰσί. *Inſcriptio*: Νικομήδης ὅστις οὐκ ἤμην καὶ ἐγενόμην, οὐκ εἰμὶ, καὶ οὐ λυποῦμαι. *Inſcriptio*: ἐγενόμην, οὐκ εἰμὶ, οὐ μέλει μοι. Hanc vidi d. XXIII. Dec. 1739. *Jeremias* c. XXXI. 15. *Eurip.* Phoeniſſ. 45. ὡς δ' ἐπιξαρεῖ Σφίγξ ἁρπαγαῖσι πόλιν, ἐμὸς δ' οὐκ ἦν πόσις. *Plut.* Apophth. Lacaen. p. 241. F. ταύτην [τὴν ἀσπίδα] ὁ πατήρ σου ἀεί ἔσωζε, καὶ σὺ οὖν ταύταν σῶζε, ἢ μὴ ἔσο. *Thucyd.* II. 44. τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται. σχόλ. τῶν τεθνηκότων. & 45. τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν. σχόλ. τὸν τεθνηκότα. *Philo* de Joſepho ad Gen. XXXVII. 30. T. 2. p. 44, 7. εἴπατε, ζῇ ἢ τέθνηκεν, εἰ μὲν οὐκ ἔστι, δείξατέ μοι τὸν νεκρόν. *Cic.* ad Attic. XII. 19. Longum illud tempus, quum *non ero*, magis me movet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. *Arrian.* in Epictet. IV. 1. εἰ οἱ ὄντες ἤμεν ὠφέλιμοι, οὐχὶ πολὺ μᾶλλον ἀποθανόντες ἂν —— ὠφελήσομεν ἀνθρώπους; *Eurip.* Alceſti. 1095. θάνοιμ', ἐκείνην, καίπερ οὐκ οὖσαν, προδούς. *Philoſtrat.* epiſt. ad Charitonem: μεμνήσεσθαι τῶν λόγων οἴει τοὺς Ἕλληνας, ἐπειδὴ τελευτήσεις; οἱ δὲ μηδὲν ὄντες, ὁπότε εἰσί, τίνες ἂν εἶεν, ὁπότε οὐκ εἰσί; *Geneſ.* XLII. 13. 32. 36. XXXVII. 30. *Thren.* V. 7. *Act.* IX. 39. Loquitur de Rama, urbe tribus Benjamin Joſ. XVIII. 25. vicina Betheli *Jud.* IV. 5. & Gibeae 1. *Sam.* XIX. 13. XXII. 9. *Hoſ.* V. 8. munita a Baeſa Rege Iſraelis 1. Reg. XV. 17. 22. in confiniis regnorum Iſraelis & Judae. *Joſ.* A. VIII. 12. 3. πόλει τινὶ τῶν οὐκ ἀφανῶν Ῥαμαθῶνι τοὔνομα, σταδίους ἀπεχούσῃ Ἱεροσολύμων τεσσαράκοντα. *Euſ.* ῥαμὰ φυλῆς Βενιαμὶν, πόλις Σαοὺλ ἀπὸ ϛ. σημείων εἰς βοῤῥᾶν ἀντικρὺ Βηθήλ. *Hieron.* Rama in tribu Benjamin, civitas Saulis, in ſexto miliario ab Aelia ad Septentrionalem plagam contra Bethel, & in *Hoſeae* V. In hac urbe Nebusaradan dux copiarum Nebucadnezaris Judaeos captivos & catenis vinctos tenebat, paullo poſt Babylonem deducendos *Jerem.* XL. 1. Quo tempore, cum patriae fines & dulcia arva relinquere & in regionem remotiſſimam migrare cogerentur, calamitatem ſuam, qua nulla ipſis unquam luctuoſior acciderat, deplorabant. Cumque Rama, uti dictum, urbs eſſet in tribu Benjamin filii Rachelis, per elegantem proſopopoeiam Jeremias iſtum luctum Racheli tribuit, non ſecus acſi vivens atque ſuperſtes mala tanta videret. Caeterum Judaei ex hoc loco, quoties magnam calamitatem accepiſſent, Rachelem matrem ſuam & patronam, pro ipſorum ſalute ſollicitam, in luctu eſſe proverbialiter dixiſſe videntur. *Medraſch Aggada* cit. R. Salomone in l. Jerem. Patriarchae & matres iverunt ad placandum Deum, cum Manaſſes ſimulacrum in templo collocaſſet —— introivit Rachel —— reſpondit ei Deus: pulchre patrocinari didiciſti. *Sohar Exod.* fol. 3. Col. 12. Et Meſſias accedit ad illum locum, attollitque oculos, & videt patres ad ruinas templi adſcendentes, donec vidit Rachelem lacrymantem. Et Deus S. B. conſolatus eſt illam, ſed noluit conſolationem accipere. *Hieron.* in l. Hieremiae: quidam Judaeorum, inquit, hunc locum ſic interpretantur, quod, capta Hieruſalem ſub Veſpaſiano, per hanc viam Gazam & Alexandriam infinita millia captivorum Romam directa ſint. Alii vero, quod ultima captivitate ſub Adriano, quando & urbs Hieruſalem ſubverſa eſt, innumerabilis populus diverſae aetatis, & utriusque ſexus in mercato terebinthi venundatus ſit. Et idcirco execrabile eſſe Judaeis mercatum celeberrimum viſere. Dicant illi, quod volunt: nos recte teſtimonium ſumſiſſe dicemus Evangeliſtam Matthaeum pro loco in quo Rachel condita eſt, ut vicinarum in circuitu villarum filios quaſi ſuos fleverit. *Bereſchith R.* LXXII. 11. & mortua eſt Rachel & ſepulta eſt in via Ephrata &c. Geneſ. XXXV. 19. Quid vidit pater noſter Jacob, ut ſepeliret Rachelem in via Ephrata? ſed ſpeculatus eſt captivos ea via tranſituros, ideo eam ibi ſepelivit, ut pro illis miſericordiam oraret S. D. vox in Rama audita eſt &c.

19. Hic inveſtigandum venit tempus mortis Herodis, quae non contigit niſi primo aut ſecundo Chriſti anno, adeoque anno Juliano 46. vel 47. ſi Aera Dionyſiana accurata eſt. 1. Cajum Caeſarem Auguſti filium menſe Februario anno Jul. 49. diem obiiſſe conſtat ex *Cenotaphio Piſano*: Lucio fratre jam ante duo de viginti menſes mortuo, teſte *Sueton.* Aug. 65. h. e. A. Jul. 47. XIII. Sept. Ante utriusque obitum —— P. Vinicio Conſule, Tiberius Rhodo reverſus eſt Vellej. 103. A. 47., duodecim annis ante mortem Auguſti *Tacit.* A. XI. 51. quae contigit die 19. Aug. A. 59. Ao. 46. Cajus ab urbe abfuit, cum Auguſtus quartum ac ſexageſimum natalem celebraret, *A. Gell.* XV. 7. imo totum hunc conſulatus ſui annum ultra fines extremos P. R. bellum gerens peregit, *Cenotaph.* Tiberius vero ante quam Rhodo rediret, depoſita toga ſe ad pallium & crepidas redegit, atque in tali ſtatu biennio fere permanſit *Suet.* Tib. 13. cum Samum ad Cajum in Orientem profecturum tranſmittens illum alieniorem ſibi ſenſiſſet. Ca-

20 ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, Λέγων· Ἐγερθεὶς παράλαβε

19. κατ' ὄναρ φαίνεται] φαίνεται κατ' ὄναρ D. 1. Versio *Vulg.* vide comm. 13.

Cajus ergo expeditionem in Orientem non serius suscepit quam Ao. 45. neque ex illa vivus Romam rediit: igitur ante istam expeditionem sedit cum Augusto Romae inter Judices de testamento Herodis mortui *Jos.* A. XVII. 9. 5. & B. II. 2, 4. cui judicio Lucius Caji frater non adfuit, certissime adfuturus, si post A. 44. habitum fuisset, quo Augustus ipsum amplissimo praeditum Magistratu deduxit in forum *Suet.* Aug. 26. Ex quibus omnibus conficitur, Herodem non post annum demum 46. sed ante 44. fuisse mortuum. 2. Julia in insulam relegata fuit Ao. 44. Augusto consule, XXX. ante consulatum Vinicii annis, brevi ante quam Cajus in Syriam mitteretur *Vellei. Paterc.* 100, 101. tunc autem Julia attigerat annum 38. *Macrob.* Sat. XI. 5. nata nimirum A. Jul. 7. Coss. L. Marcio & C Sabino *Dio.* l. XLVIII. p. 235. Atqui Philippus tetrarcha, successor Herodis Magni Βηθσαϊδὰν —— θυγατρὶ τῇ καίσαρος ὁμώνυμον ἐκάλεσεν, ante ejus exilium sine dubio. Unde iterum consequitur, Herodem ante A. J. 44. mortuum fuisse. 3. Herodes animam agens igni cremavit quosdam seditiosos, καὶ ἡ σελήνη δὲ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐξέλιπεν *Jos.* A. XVII. 6. 4. trajicit Jordanem thermis usurus, Hierichuntem revertitur, occidit Antipatrum, & quinto post die ipse moritur, septiduo lugetur 8, 4 instante tunc festo Paschatis 9, 3. Jam vero celeberrimi Astronomi *Keplerus*, *Petavius*, *Whistonus* ex tabulis Rodolphinis, quae omnium accuratissimae habentur, demonstrarunt, Ao 42. d. XIII. Martii plenam lunam aequinoctium vernum praecedentem passam esse defectionem digitorum quinque & dimidii, id quod pluribus annis praecedentibus vel sequentibus contingere non potuerit. Lunamque d. XXVII. Martii triduo post aequinoctium fuisse novam, plenam vero d. XI. Aprilis, in quem diem Pascha inciderit. 4. Herodes a Senatu Rex creatus est A. J. 6. Calvino & Pollione Coss. *Jos.* A XIV. 14. 5. Antigonum vicit A. J. 9. Agrippa & Gallo Cos. *Jos.* A. XIV. 16. 4. anno regni quarto. λήξαντος δὲ τοῦ χειμῶνος —— ἐγγὺς Ἱεροσολύμων ἔρχεται —— τρίτον δὲ αὐτὸ τοῦτο ἔτος ἦν, ἐξ οὗ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ ἀπεδέδεικτο. & *B.* I. 17. 8. συνήγετο δὲ αὐτῷ τρίτον ἔτος, ἐξ οὗ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ ἀπεδέδεικτο. A. J. 15. mense Septembri apud Actium pugnatur, qui Herodi a victo Antigono fuit septimus *B. J.* 19. 3. A. XV. 5. 2. A. J. 26. Augustus in Syriam venit. Dio, LIV. p. 357. anno Herodis, a victo Antigono, decimo octavo. A. XV. 10. 3. ἤδη δ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἑπτακαιδεκάτου παρελθόντος ἔτους καῖσαρ εἰς Συρίαν ἀφίκετο. A. J. 27 templum aedificare incipit decimo nono regni anno, ὀκτωδεκάτου τῆς Ἡρώδου βασιλείας γεγονότος ἐνιαυτοῦ. *A.* XV. 11. 1. at *B. J.* 21. 1. πεντεκαιδεκάτῳ γοῦν ἔτει τῆς βασιλείας αὐτόν τε τὸν ναὸν ἐπεσκεύασε. ubi pro ΙΕ legendum ΙΘ. A. J. 36. Caesareae aedificatio absoluta & perfecta est. ἐκπεσούσης τῆς προθεσμίας εἰς ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ὀλυμπιάδος δευτέρας καὶ ἐνενηκοστῆς πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ergo A. J. 42. vitam finivit βασιλεύσας μεθ' ὃ μὲν ἀνεῖλεν ἀντίγονον ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, μεθ' ὃ δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀπεδέδεικτο ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. & *B. J.* 33. 8. In hac ratione temporum Herodis ineunda, manifestum est a Josepho annos nec ab Olympiade nec a die, quo primum regnum adeptus est, sed per Consules Romanos numerari. 5. Idem calculus confirmatur, si annos *Archelai*, *Philippi* & *Herodis Antipae*, inter quos regnum Herodis divisum est, computemus. *Archelaus* Viennam in exilium missus est A. J. 51. *Dio* LV. p. 388. 36. ἐπί τε αἰμυλίου Λεπίδου καὶ ἐπὶ Λουκίου ἀρουντίου ὑπάτων —— ὅτι Ἡρώδης ὁ Παλαιστηνὸς αἰτίαν τινὰ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν λαβὼν, ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ὑπερωρίσθη, καὶ τὸ μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐδημοσιώθη. XXXVI. a pugna Actiaca expletis annis *Jos.* A. XVIII. 2. 1. κυρήνιος δὲ τὰ ἀρχελάου χρήματα ἀποδόμενος ἤδη, καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πέρας ἐχουσῶν, αἳ ἐγένοντο τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει μετὰ τὴν Ἀντωνίου ἐν ἀκτίῳ νίκην. Postquam regnasset annos novem A. XVII. 13. 1. δεκάτῳ ἔτει τῆς ἀρχῆς ἀρχελάου. B. II. 7. 3. quod somnio ipsi significatum fuerat. ἔδοξεν ὁρᾶν στάχυς ἐννέα πλήρεις —— Σίμων τις φαρισαῖος τὸ γένος ἔφη, τοὺς μὲν σταχύας ἐνιαυτοὺς νομίζειν —— ὥστε βασιλεύσειν μὲν αὐτὸν τὸν τῶν σταχύων ἀριθμόν. Incidit ergo mors Herodis Patris & initium regni Archelai in annum Jul. 42. 6. *Philippus* alter filiorum Herodis obiit A. J. 78. τότε δὲ καὶ φίλιππος, Ἡρώδου δὲ ἦν ἀδελφὸς, τελευτᾷ τὸν βίον, εἰκοστῷ μὲν ἐνιαυτῷ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, ἡγησάμενος δὲ αὐτὸς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τῆς Τραχωνίτιδος, καὶ Γαυλανίτιδος καὶ τοῦ Βαταναίων ἔθνους πρὸς αὐτοῖς. Iterum igitur initium Principatus Philippi & mors Herodis congruunt cum A. J. 42. 7. Tertio Caji anno i. e. Jul. 85. Agrippae regno Tetrarchia *Herodis* adjicitur. *Jos.* A. XIX. 8. 2. τέτταρας μὲν οὖν ἐπὶ Γαΐου καίσαρος ἐβασίλευσεν ἐνιαυτοὺς, τῆς φιλίππου μὲν τετραρχίας εἰς τριετίαν ἄρξας, τῷ τετάρτῳ δὲ καὶ τὴν Ἡρώδου προσειληφὼς, τρεῖς δὲ ἐπιλαβὼν ἐπὶ τῆς κλαυδίου καίσαρος αὐτοκρατορίας, ἐν οἷς τῶν τε προειρημένων ἐβασίλευσε, καὶ τὴν Ἰουδαίαν προσέλαβε, Σαμάρειαν τε καὶ καισαρείαν. Extant autem nummi Cajo imperante percussi qui Herodi tribuunt annos principatus XLIII. imo XLIV; quorum primus incidit in annum emortualem Herodis Jul. 42. 8. His adjicimus tempus caedis *Antipatri*, cui Herodes pater quinque solum diebus superstes vixit: Antipater Romam abiit, quo tempore Saturninus adhuc praeses erat Syriae, *Jos.* A. XVII. 3. 2. absens per totos menses septem apud Herodem accusatur 4. 3. redit Roma & Hierosolymis Q. Varum offendit, qui tum successurus Saturnino opportune advenerat, per Judaeam, ut videtur, in Syriam provinciam suam tendens (conf. *Suet. Aug.* 93.) ἐτύγχανε δ' ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν οὐάρος κυϊντίλιος, διάδοχος μὲν Σατουρνίνῳ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεσταλμένος. *Joseph.* A. XVII. 5. 2. & B. J. 31. 5. δίδωμι δὲ σοὶ δικαστήριον, καὶ δικαστὴν εὐκαίρως ἥκοντα οὐάρον. Paucis interjectis mensibus Antipater necatur. Constat autem ex nummis Antiochensium, quorum aera a pugna Actiaca, sive ab mense Augusto A. J. 15. incipit, Varum fuisse Syriae praesidem jam anno vicesimo septimo, saltem exeunte, qui congruit cum Juliano 42. Si igitur A. J. 42. Herodi

βε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες
τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ 21
ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώ- 22
δου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ᾽ ὄναρ, ἀνεχώρησεν

εἰς

20. πορεύου] πορεύθητι 61.
γὰρ] + πάντες Versio *Syr.* posterior in margine, Codices *Latini*.
21. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς D. 33. ut I. 24.
ἦλθεν] εἰσῆλθεν C. *Thomas.* ἦλθε κοινὸν· ἐλήλυθε δὲ ἀττικόν.
22. ἐπὶ] — 1. 13. unus *Colb.* 41. 59. 67. 86. *Euseb.* H. 1. 26. D. VIII. initio.
ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας] — 23.
Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ] τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου C.
ἐκεῖ] ἐκεῖσε. 59. 62. quia ita Grammatici praecipiunt, *Ammon*, ἐκεῖ δηλοῖ τὸ ἐν τόπῳ· τὸ δὲ ἐκεῖσε εἰς τόπον. οὕτως ἐροῦμεν, ἐκεῖ κατέλαβον αὐτὸν, καὶ ἐκεῖσε πορεύσομαι. ὡς ὁ γραμματικὸς Ἀριστοφάνης φησί. *Thomas.* ἰστέον δὲ ὡς οἱ δοκιμώτατοι τῶν παλαιῶν ἐπὶ στάσεως τιθέασι τὸ ἐκεῖ. οἷον, ἐκεῖ τυγχάνω, καὶ, ἐκεῖ εὑρίσκομαι. Τὸ δὲ ἐκεῖσε ἐπὶ κινήσεως, οἷον, ἐκεῖσε ἀπέρχομαι. Οἱ δὲ ἐναλλὰξ ἀμφότερα γράφοντες ἁμαρτάνουσι. Ὅμηρον γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους δοκίμους τῶν ποιητῶν, καὶ Θουκυδίδην, καὶ Πλάτωνα, καὶ Δημοσθένην, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσει, οὕτως, ὡς ἔφημεν, εὑρήσει χρωμένους. Εἰ δέ τις τὸ Εὐριπίδου ἐν Φοινίσσαις προφέρει, τὸ, λόγοισι μὲν χαίρει, τὸν δὲ νοῦν ἐκεῖσ᾽ ἔχει, καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ δράματι τὸ τὸν νοῦν οὐκέτι πρὸς αὐτὸν ἔχων, ἐκεῖσε δὲ, οὐδὲν ταῦτα ἐναντιοῦται τῷ λόγῳ. τὸ γὰρ ἐκεῖσε ἔχει τὸν νοῦν, ἀντὶ τοῦ ἄγει καὶ φέρει, ὡς τὸ κἀνταῦθα ἐπὶ κινήσεως τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ ὁρμῇ τὸ ἐκεῖσε ἐστι. Haec tamen praecepta alii non curstodi emortualis fuerit, annum Christi natalem biennio minimum integro praecessisse, ex iis quae dicta sunt, statuendum existimamus.

20. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου] Utitur Matthaeus phrasi quae reperitur *Exod.* IV. 19. ubi Moses admonetur ex Midianitide in Ægyptum redire, τεθνήκασι γὰρ πάντες οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν σου. 1. *Reg.* XI. 40. 42. etiam Jeroboamum cum a Salomone ad necem quaereretur, in Ægyptum fugisse, Salomonis autem morte audita in patriam ad regnum Israelis occupandum rediisse legimus. *Rom.* XI. 3.

22. ἀντὶ Ἡρώδου] *Herodot.* I. 108. ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύειν ἀντὶ ἐκείνου. *Aristoph.* in Nub. 380. ὁ Ζεὺς οὐκ ὢν ἀλλ᾽ ἀντ᾽ αὐτοῦ Δῖνος νυνὶ βασιλεύων. *Xenoph.* Expedit. 1. βασιλεύσῃ ἀντ᾽ ἐκείνου. *Appian.* Syr. p. 204. ὁ δὲ Σέλευκος τὸν υἱὸν Ἀντίοχον, περιὼν ἔτι, τῆς ἄνω γῆς βασιλεύειν ἀπέφηνεν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ. & Mithridat p. 302. οὕτω Νικομήδης ἀντὶ Προυσίου Βιθυνῶν ἐβασίλευε. 1. Macc. XIII. 32. ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ. 2 *Reg.* XV. 7. ἐβασίλευσεν Ἰωαθὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

ἐφοβήθη] Archelao cesserat Judaea, in qua erat Bethlehem, Samaria & Idumaea: Herodi Galilaea & Peraea: Philippo Trachonitis & Ituraea; consilium Josephi erat sedes figere Bethlehemi, filiumque educare in eodem oppido, in quo David educatus fuerat; cum vero audivisset Bethlehemum in Archelai ditione atque potestate esse, timuit illo ire, nec immerito. Archelaus enim patrem moribus referebat valde suspicax atque crudelis: quem animum, antequam Josephus rediisset, multis indiciis prodiderat; contra Herodes ingenio mitis atque benignus, urbibus Juliadi & Tiberiadi exstruendis intentus, pollicitatione atque indultu immunitatum & leni imperio multos ex aliis provinciis incolas allicere studebat; neque erat metuendum, ne patris vestigia & consilia sequeretur, postquam ab eo primum quidem haeres regni scriptus, dein vero mutata voluntate Archelao postpositus fuisset. quae omnia apud *Fl. Josephum* pluribus enarrantur. Quae in historia sacra de Herode Antipa leguntur, licet ipsi non valde sint honorifica, ea tamen confirmant, quae hactenus diximus: Serviebat voluptatibus, at tales non solent esse truculenti; Joannem Baptistam occidi jussit, at non metuit aut odit.

23. Caeterum Nazaret aedificata erat super rupem Luc. IV. 29. e regione Legionis (quae hodie Legune vocatur) XV. miliaribus inde remota, prope montem Tabor, teste *Eusebio*; a Nazaret duabus leucis contra Orientem esse montem Thabor docent itineraria; regionem vero Nazarethae circumjacentem, ait Antoninus martyr, Paradiso similem, tritico & frugibus similem Ægypto; vinum, oleum, mel illic optima esse, & milium altum nimis & paleam grossam. Fuit autem vicus ignobilis, ita ut proverbio diceretur a Nazaretha potest aliquid bonum esse? Jo I. 47.

Ναζωραῖος] Nazarethanus, hoc nomine vulgo appellabatur, & quidem per contemtum, quod etiam titulus cruci ejus affixus docet: cum autem Nazarethani omnes illo, quod modo commemoravimus, dicterio peterentur, videntur ex nomine Nazarethani in Nasiraeum leviter inflexo (quod Galilaei non distincte pronunciantes sibi facilius permittebant) nobilitatem suam adstruxisse & argumentum in adversarios retorsisse: multa enim in Lege & Prophetis habentur de Naziraeis, qui Graecis Ναζιραῖοι scribuntur Thren. IV. 7. Jud. XIII. 5. Joseph, & Simson, & qui peculiari voto sese Deo consecraverant, Naziraei vocantur, Graecis ἅγιοι, ἡγιασμένοι, ἀφωρισμένοι. Istud autem, quod Nazarethani sono vocis ducti ad se traxerunt, Christo verissime & jure optimo tribui debet, qui omnium fuit sanctissimus *Dan.* IX. 24. *Marc.* I. 24. *Luc.* I. 35. IV. 34. *Jo.* XVII. 19. *Act.* III. 14. IV. 27. X. 38. *Heb.* VII. 19. Talem etiam Judaei exspectant, & Prophetae praedixerunt.

Isocrates Æginet. κατοικησάμενος εἰς αἴγιναν, habitatum concessit.

1. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις] ita solent scriptores V. & N. T. narrationem ordiri Gen. XXXVIII. 1. Esaj. XXXVIII. 1. *illis diebus*, cum Jesus Nazarethae in obscuro viveret. *Æneid.* II. 340. Mygdonides illis qui ad Trojam forte diebus venerat, *Liv.* XXVII. 15. Iisdem fere diebus. Heb. IX. 11. Act. XXIII. 16. Post historiam nativitatis & infantiae Christi sequitur jam, quid tricenario major gesserit.

κηρύσσων] alta voce clamans. De iis dicitur, qui in plateis, in campis, in aëre aperto, ut a mul-

tis

23 εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·
ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

1 ἘΝ δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ
2 ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, Καὶ λέγων· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

rant. *Thucyd.* III. 71. τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας. *Dio Chryf.* XX. p. 166. A. τὰς δὲ ἀμαθεῖς — κύνας εἰ — ποθὲν προσπέσοι θρῦς εἴτε ὑλακὴ κυνῶν εἴτε ἀνθρώπων φθεγξαμένων — εὐθὺς ἀνακυπτούσας ἐκ τοῦ ἴχνους κἀκεῖ φερομένας. *Ælian.* V. H. II. 13. ἐκεῖ κατῄει. Inf. XVII. 20. *Marc.* VI. 33. *Luc.* XII. 18. XXI. 2. *Act.* XXII. 5. XVII. 3. *Jo.* XI. 8. XVIII. 3. *Rom.* XV. 24. *Herodot.* I. 121. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, πατέρα τέ καὶ μητέρα εὑρήσεις. *Arrian.* Epict. III. 24. ἐὰν μ' ἐκεῖ πέμπῃς *Plut.* de If. & Ofir. ἐκεῖ βαδίζειν. *Cebet.* Tab. ἣν διασωθῶσιν ἐκεῖ. *Longus* Paft. III. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ.

23. ἐλθὼν] ἀπελθὼν 58.

Ναζαρέτ] Ναζαρὰ *Euf.* D. VII. 2. E. 1. 7. Ναζαράθ. 1. Ναζαρὲθ C E K. 1. 2. 42. 44. 48. 63. 72. 106. Ev. 3. 20. 21. 22. 24. Editio *Erafmi, Bogardi, Bezae, Maximi.* Verfio *Syra* utraque. *Æthiop. Arab. Copt. Saxon. Vulg. Caftal. Anglican. Belg. Lutheri, Eufeb.* D. IX. 18. *Cyrill.* in Efaj. p. 189. *Nicetas.* Joannes Evangelifta fcribit cum θ. per τ fcribunt Matthaeus, Marcus, & Lucas, ut ἐλισάβετ, γεννησαρὲτ.

1. δὲ] —— D L M K. 2. 3. 9. 14. 15. a prima manu. unus Colb. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 53. 60. 64. 72. 84. 87. 106. Codices *Latini*, Verfio *Copt. Theophyl.* Eft initium Lectionis. probante *J. Millio* prol. 1499.

tis audiantur, vocem tollunt: &, quae autoritate publica vel regia promulganda funt, quaeque in mandatis habent ab alio, praedicant. *Il.* β. 50. κηρύκεσσι λιγυφθόγγοισι κέλευε Κηρύσσειν ἀγορὴν δὲ καρηκομόωντας Ἀχαιὺς & σ. 505. ἠεροφώνων κηρύκων T. 250. ταλθύβιος τε θεῷ ἐναλίγκιος αὐδήν. *Plut.* Timol. 1. 255. A. Δημήτριος ὃς ἦν μεγαλοφωνότατος τῶν τότε κηρύκων, γεγραμμένον ἀνεῖπε τὸ κήρυγμα τοῖυτον. Diodorus S. XI. 34. ναῦν προαπέστειλαν ἔχυσαν κήρυκα τὸν μεγαλοφωνότατον τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. τῷ δὲ προσετέτακτο μεγάλῃ τῇ φωνῇ κηρύξαι. *Anthol.* II. 9. 6. τὴν δύσκωφον γραῖαν, Ὀνήσιμε, πρὸς Διὸς ἔξω ἔκβαλε — αἰσχρὸν τῆς γραός με χάριν κήρυκα γενέσθαι. *Quintilian.* VI. 4. Praeco plus debet voci fuae, quam orator. *Sueton.* Aug. 84. Infirmatis faucibus praeconis voce ad populum concionatus eft. *Auguftin* in Joann. Tr. 4. nonne vobis videtur, praeconis effe dicere: exite; facite viam? — a judice repellit praeco. 13. per praeconem loquitur judex, & in actis tamen non fcribitur: praeco dixit, fed judex dixit. 45. quando judex loquitur per praeconem, exceptor non facit: praeco dixit, fed judex dixit. Hinc elegans oppofitio: quod in aurem auditis, praedicate in tectis Matth. X. 27. & qui praedicas non effe furandum, furaris Ro. II. 21.

ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰυδαίας] Solitudo Judaeae cujus mentio fit Jud I. 16. Pfal. LXIII. 1. vocantur campi tribus Juda, adjacentes lacui Afphaltitidi & Jordani fluvio; licet autem, cum nomen ei imponeretur, deferta atque inhabitata effet, tempore tamen Jofuae I. 61. 62. habuit fex urbes multosque vicos. Thalmudici etiam pecudum, arborum, frugum folitudinis mentionem faciunt. *Bava Kama Mifn.* 7. Pecudes minoris fpeciei non alunt in terra Ifraelitica, verum in Syria & in defertis terrae Ifraeliticae. *Menachoth.* c. 7. hal. I. Oblatio pro gratiarum actione confiftit e quinque feis Hierofolymitanis, quae valebant fex feas eremi. *Schir Haffchirim R.* II. & . . . quo ducet illos Meffias? Sunt qui dicant ad folitudinem Judae S. D. Hof. XII. 10. alii vero ad folitudinem Sichonis & Ogi. *Jof.* B.III. 10. 7. Jordanes διατέμνει τὴν Γεννήσαρ μέσην, ἔπειτα πολλὴν ἀναμετρύμενος ἐρημίαν εἰς τὴν ἀσφαλτῖτιν ἔξεισι λίμνην. Engaddi, urbem in folitudine Jofeph. A. IX. 1. 2. vocat πόλιν κειμένην πρὸς τῇ ἀσφαλτίτιδι λίμνῃ τ. ἀπέχυσαν σταδίυς τῶν Ἱεροσολύμων. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῇ φοίνιξ ὁ κάλλιστος καὶ ὀποβάλσαμον. Bethabara, alia Urbs adjacebat Jordani Jud. VII. 24. Jof. B. IV. 8. 3. τὸ δὲ μέχρι τῦ Ἰορδάνυ καὶ τῆς ἀσφαλτίτιδος χθαμαλώτερον μὲν, ἔρημον δὲ ὁμοίως καὶ ἄκαρπον. Joannes initium praedicationis fecit in deferto, in quo educatus fuerat Luc. I. 80. fimiliter etiam Jefus in Galilaea, Act. X. 37. five amore patriae id feciffe, five primam & proximam evangelium promulgandi occafionem arripuiffe dicamus; id tamen difcriminis intercedit, quod Chriftus in Galilaea regione omnium populofiffima, Joannes vero in Solitudine, hoc eft in locis minus habitatis atque cultis, praedicaverit: quorum illud benignitati Servatoris, hoc aufteritati Prodromi ipfius conveniebat. Joannes denique qui in Judaea praedicare coeperat, Macherunte in ditione Herodis in cuftodiam traditus & decollatus eft: Chriftus contra, qui in Tetrarchia Herodis initium fecerat, Hierofolymis in Judaea cruci fuit affixus.

ἔρημος χώρα, ἐρήμη δὲ δίκη. ἐρήμη δὲ χώρα παρὰ Ποιηταῖς Thomas.

2. μετανοεῖτε] idem etiam Chriftus praedicavit IV. 17. & Apoftoli *Act.* II. 38. XVII. 30. & Judaeis & gentibus: quid autem poenitentiae nomine intelligerent, edifferuit Joannes, *Luc.* III. 10. — 14. & Apoftoli aliis pluribus verbis auditores fuos monebant, &, ut ex perverfo hominum genere evaderent, cohortabantur *Act.* II. 40. Is vitam emendat, qui ab omni malo abftinere, & omnes officii partes explere decrevit. *A. Gell.* XVII. 1. poenitere tum dicere folemus, cum quae ipfi fecimus, aut quae de noftra voluntate noftroque confilio facta, ea nobis poft incipiunt difplicere, fententiamque in eis noftram demutamus. Opponuntur ergo προνοεῖν & μετανοεῖν. *Quintil.* Declam. 267. Illud videte, an fi aliquem Reip. error aut fortuna, fi quem aut confilium aliquod aut temeritas immiferit, detis locum poenitentiae, permittatis emendari, velitis meliores fieri cives. *Jofephus* A. XVIII. 5. 2. quem locum etiam Origenes c. Celf. 1. citavit, vocat Joannem Baptiftam ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τὺς Ἰυδαίυς κελεύοντα, ἀρετὴν ἐπασκῦντας, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλυς δικαιοσύνῃ, καὶ πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένυς, βαπτισμῷ συνεῖναι. ὕτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν ἀποδεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι, μὴ ἐπί τινων ἁμαρτάδων παραιτήσει, ἀλλ' ἐφ' ἁγνείᾳ τῦ σώματος, ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς δι-

νῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ βοῶν- 3
τος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
4 Αὐτὸς

3. οὗτος] αὐτὸς Evang. 5. 22.
γὰρ] — 1.
ὑπὸ] διὰ C D. Colb. 1. 13. Verſio *Syr. Vulg. Saxon. Æthiop.* ut I. 22.
4. ὁ] — D. Edd. *Eraſmi* 3. 4. 5.
αὐτȣ̃ ἦν] ἦν αὐτȣ̃ C. D. 1.
ἀκρίδες] *Epiphanius* H. XXX. perperam credidit, Nazaraeos in ſuo Evangelio legiſſe ἐγκρίδες pro ἀκρί-

δικαιοσύνῃ προεκκεκαθαρμένης. καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ ἠρέθησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης &c. *Gorgias* pro Palamede. ταῦτα γὰρ προνοήσασι μὲν δυνατὰ, μετανοήσασι δὲ ἀνίατα.

ἡ βασιλεία τῶν ȣ̓ρανῶν] Matthaeo tricies ita vocatur, aliquoties tamen βασιλεία θεȣ̃, quo nomine apud reliquos Evangeliſtas & Paulum venit, rarius regnum Chriſti, *Luc.* XXII. 29. 30. *Jo.* XVIII. 36. 37. 1. *Cor.* XV. 24. *Col.* I. 13. 2. *Tim.* IV. 1, 18. 2. *Petr.* I. 11. *Apoc.* I. 9. XI. 15. Judaei multa etiam habent de מלכות שמים. Qui fatetur Deum eſſe unum, recitando verba Deut. VI. 4. ille ſuſcipit regnum coelorum *Berachoth* Cap. II. 2. & f. 10. 2. qui prius edit, & dein ſuſcipit in ſe jugum regni coelorum. f. 13. non vidimus unquam Rabbi Judam ſapientem ſuſcipientem in ſe regnum coelorum. Reſpondit Bar Pahti, quo tempore manus ſuas faciei applicuit, ſuſcepit in ſe jugum Regni Coelorum. 15. 1. phylacteria apponat, ea recitet & precetur, & hoc eſt Regnum Coelorum plenum. II. 5. R. Gamaliel recitavit: *Audi Iſrael* ipſa nocte nuptiarum. Cumque diſcipuli ei dicerent: nonne docuiſti nos ſponſum ab illa recitatione liberum eſſe, reſpondit: ego vobis non auſcultabo, ut regnum coelorum vel unam horam a me removeam. c. 9. f. 61. 2. ea hora qua R. Akibam ad mortem duxerunt, erat tempus orandi: *Audi.* cum igitur carnem ejus ungulis ferreis lacerarent, ſuſcepit in ſe regnum coelorum. *Tanchuma* f. 5. 1. quaeſtio eſt an Iſraelita, quando in itinere eſt, regnum coelorum ſuſcipere poſſit? & reſpondetur, in eundo id fieri non debere, ſed ipſi ſtandum eſſe in uno aliquo loco, ut orationem *audi* recitet. *Hieros. Kidduſch.* cum ſervus audiret a monte Sinai: non erit tibi Dominus alius, rupit ille a ſe jugum *regni coelorum*, & ſuſcepit in ſe jugum carnis & ſanguinis. *Schevuoth.* 35. 2. Regnum coelorum opponitur regno terrae. *Medraſch Miſchle* 1. 22. Stulti, hoc eſt regnum impium, quod non ſuſcipit in ſe jugum regni coelorum, & jugum Legis. *Bamidbar.* R. 11. Jacobus vocavit filios ſuos, & iiſdem de viis Dei praecepit, & ſuſceperunt in ſe regnum coelorum. *Tanchuma* f. 28. 2. Cum Iſraelitae ſtarent ante montem Sinai, omnes eodem animo fuerunt, ut regnum coelorum cum gaudio ſuſciperent. *Sohar Genes.* fol. 103. col. 409. quando homo cubitum it, primum omnium in ſe ſuſcipere debet regnum coelorum, deinde alias preces recitet. Midraſch *Schemuel* II. 12. & filii Eli erant filii Belialis quia excuſſerunt a ſe regnum coelorum & dixerunt: non eſt Regnum in coelis. *Jalkut Simoni* f. 43. 1. Eſaias regnum Dei lubens ac laetus in ſe ſuſcepit S. D. VI. 8. D. *Bemidbar* R. X. f. 198. 4. gaudium Salomonis de filia Pharaonis majus fuit quam gaudium de templo. Propterea dicitur Lemuel, quia jugum regni coelorum a ſe projecit. *Debarim* R. II. f. 237. 2. quando quis inter ambulandum orat, neceſſe eſt, ut regnum coelorum ſtans ſuſcipiat. Quodnam illud eſt regnum coelorum? Dominus Deus noſter Deus unus eſt. *Beres.* R. IX. 15. Dixit R. Simeon f. Lakis ecce valde bonum, hoc eſt regnum coelorum; & ecce valde bonum, hoc eſt regnum terrae. *Koheleth R.* I. 18. filii Achaſi non acceperunt ſuper ſe jugum coelorum, non agnoverunt Dominum, quia dixerunt: non eſt regnum in coelo.

Cum vero Judaei Meſſiam exſpectarent, qui cum nubibus coeli venturus, regni aeterni poſt IV. Monarchias fundamenta jacturus, & praeſertim homines verum Dei cultum edocturus, Deoque ſubjecturus eſſet: facile intelligimus, tum regnum Dei & regnum Meſſiae, tum doctrinam Chriſti amplecti, & regnum coelorum ſuſcipere unum atque idem ſignificaſſe. *Thargum Michae* IV. 7. & revelabitur ipſis *regnum coelorum* in monte Zion & nunc & usque in ſeculum. & *Eſaj.* XL. 9. dicite civitatibus domus Juda, revelatum eſt regnum Dei veſtri. *Luc.* XVII. 20. XIX. 11. XXII. 18. XXIII. 51. *Matth.* XII. 28. Cumque Judaei Meſſiam omnibus mortalibus praeſtantiorem & per ipſum maxima bona exſpectarent, ſatis intelligere poterant, eum non impunitatem peccatis conceſſurum, ſed ſingularem morum innocentiam a ſubditis requiſiturum, poenasque tanto graviores contumacibus inflicturum eſſe, quanto & ipſius dignitas amplior, & pollicitationes majores fuiſſent. Hactenus Deus ſervos ſuos prophetas ad eos miſit, & qui illos non audierunt, ſevere punivit: jam inſtat adventus ipſius filii, cui major multo honor atque reverentia debetur. Hoc argumentum Paulus urget Act. XVII. 30. 31. & *Petrus* Ep. 2. III. 11.— 15. Conf. *Matth.* XXIV. 43. — XXV. 13. *Terent.* Andr. 1. 2. 17. quod antehac fecit, nihil ad me attinet. Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum: Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat. *Joma* f. 86. 2. Dixit R. Jochanan: res magna eſt poenitentia, quia facit ut appropinquet redemtio, S. D. Es. LIX. 20. quisnam eſt ſenſus: veniet redemtor Sioni, ideo quia revertuntur a peccatis in Jacobo.

3. *Eſaias* Cap. XL. loquitur de reditu ex captivitate Babylonica, quod ex capite praecedenti conſtat: Haec autem ipſius verba Matthaeus eleganter transfert ad Meſſiae adventum. Solent enim Imperatores, exercitum ad expeditionem aliquam educturi, metatores & munitores praemittere, qui locum caſtris deſignent, campos montibus aggere aequent, montiumque juga foſſuris incredibili celeritate complanent, *Sueton.* Calig. 37. *Joſ. B.* III. 5. 1. τειχίσαι στρατόπεδον. τὸ δ᾽ ȣ̓κ εἰκαῖον οὐδ᾽ ἀνώμαλον ἐγείρȣσι — ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἀνώμαλος ἂν τύχοι χῶρος ἐξομαλίζεται. & 6. 2. ὁδοποιοὶ τάτε σκολιὰ τῆς λεωφόρȣ κατευθύνειν, καὶ χθαμαλοῦν τὰ δύσβατα, καὶ τὰς ἐμποδίȣς ὕλας προανακόπτειν, ὡς μὴ ταλαιπωροῖτο δυσποροῦν τὸ στράτευμα. V. 2. 1. ὁδοποιοὶ καὶ μετρηταὶ στρατο-

4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματί-
νην

δες. Τὸ βρῶμα αὐτοῦ μέλι ἄγριον, οὗ ἡ γεῦσις ἦν τοῦ μάννα, ὡς ἐγκρὶς ἐν ἐλαίῳ. ἵνα δῆθεν μεταστρέψωσι τὸν τῆς ἀληθείας λόγον εἰς ψεῦδος, καὶ ἀντὶ ἀκρίδων ποιήσωσιν ἐγκρίδας ἐν μέλιτι: manifeſtum enim eſt ſermonem non eſſe de locuſtis, ſed de melle ſilveſtri ſive manna ex *Exod.* XVI. 31. *Num.* XI. 8. Interpretes quidam ad aliam emendationem confugerunt, pro ἀκρίδες legentes καρίδες, quae vox pretioſum piſcem Apicii delicias ſignificat, apud M. Bucerum; alii ἀχράδες apud H. Stephanum. Hieron. Montuus ἀκρεμόνες.

τοπέδων. V. 3. 5. τέσσαρσι δὲ ἡμέραις ἐξισωθέντος τοῦ μέχρι τῶν τειχῶν διαστήματος & 2. τῇ δὲ ὅλῃ δυνάμει προσέταξεν ἐξομαλίζειν τὸ μέχρι τοῦ τείχους διάστημα. καταβληθέντες δὲ παντὸς ἕρκους καὶ περιφράγματος ὅσα κήπων προανεστήσαντο καὶ δένδρων οἱ οἰκήτορες, ὕλης τε ἡμέρου τῆς μεταξὺ πάσης ἐκκοπείσης, ἀνεπλήσθη μὲν τὰ κοῖλα καὶ χαραδρώδη τοῦ τόπου, τὰς δὲ πετρώδεις ἐξοχὰς σιδήρῳ κατεργαζόμενοι, χθαμαλὸν ἐποίουν πάντα τὸν χῶρον, *Juſtin. H.* II. 10. de Xerxe: montes in planum deducebat, & convexa vallium aequabat. Nec minor viarum cura erat C. Graccho tempore pacis, *Plut.* p. 837. F. ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιίαν, τῆς τε χρείας ἅμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κάλλος ἐπιμεληθείς. εὐθεῖαι γὰρ ἦγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς, καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρᾳ ξεστῇ, τὸ δὲ ἄμμου χώμασιν ἀκτοῖς ἐπυκνοῦτο. πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων καὶ ζευγμένων γεφύραις, ὅσα χείμαρροι διέκοπτον ἢ φάραγγες, ὕψος δὲ ἑκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι᾽ ὅλου τὸ ἔργον —— ἐπὶ τούτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντες αὐτὸν καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἑτοίμως ἔχοντες ἐνδείκνυσθαι πρὸς εὔνοιαν. *Strabo.* V. p. 364. ἔστρωσαν καὶ τὰς κατὰ τὴν χώραν ὁδοὺς, προσθέντες ἐκκοπάς τε λόφων, καὶ ἐγχώσεις κοιλάδων. *Ovid.* Amor. II. 16. 51. At vos, qua veniet, tumidi ſubſidite montes, Et faciles curvis vallibus eſte viae. Quanto autem utiliorem operam is praeſtat, qui non ſpinas evellit, aut aſperitates montium viarumque complanat, ſed qui animos hominum emendat, iisque vitia & errores eximit, ne quid porro ſtudio veritatis & virtutis obſtet!

τὰς τρίβους] Hebr. מסלה quae vox non ſemitam ſed aggerem vel viam ſtratam & munitam ſignificat. Parare viam eſt viam munire, ſternere, complanare, purgare, expedire, quae prius aſpera, inepta, ſentibus obſita, pulverulenta erat. Rectam viam facere, eſt, deſerta via obliqua & per ambages ducente, viam brevem atque compendiariam invenire. *Xenophon* paed. IV. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, διασχιζομένων ὁδῶν τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο. *Philo* de Agricult. T. 1. p. 316. 24. τρίβος ἐστὶν ἡ τετριμμένη πρός τε ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων ἱππήλατος καὶ ἁμαξήλατος ὁδός. *Bava Bathra* f. 110. 2. via regia non habet menſuram, quia rex perrumpit ſepem, ut faciat ſibi viam.

4. ἀπὸ τριχῶν καμήλου] Hirta veſtis quae molli opponitur XI. 8. Primi mortalium pellibus animalium pro veſte ſunt uſi, *Euſtath.* Il. τ. 1249. 52. μήπω ἐσθήτων εὑρημένων, περιβλήμασιν ἐχρῶντο τοῖς ἐκ τριχῶν, ἢ καὶ τετρυχωμέναις δοραῖς. *Bereſchith. R.* XX. 29. R. Samuel bar Nachman dixit צמר גמלים *pili camelorum* & pili leporum fuerunt veſtes pelliceae, quia illi veniunt e pelle. Elias propheta (quem Joannes & ſpiritu & habitu referebat) ovinam pellem geſtabat 1. *Reg.* XIX. 19. & alii etiam prophetae περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν *Heb.* XI. 37. ubi *Clemens Rom.* 1. *Cor.* 17. addit: ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς, καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασιν περιεπάτησαν. imo etiam falſi prophetae veniebant in veſtimentis ovium *Matth.* VII. 15. & ἐνδύσονται δέῤῥιν τριχίνην *Zach.* XIII. 4. Ut jam de Hercule veterumque Heroibus nil dicam. Succeſſerunt veſtes, pilis non arte comtis ſed aſperis hirſutae. *Corn. Nep.* Datame 14. 3. 2. agreſti amiculo circumdatus, hirtaque tunica. *Sil.* Ital. I. 610. hirta toga. *Lucan.* II. 380. Hi mores haec duri immota Catonis ſecta fuit, ſervare modum, finemque tenere Naturamque ſequi, patriaeque impendere vitam. Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo. Huic epulae viciſſe famem: magnique penates, ſubmoviſſe hyemem tecto: pretioſaque veſtis, Hirtam membra ſuper Romani more Quiritis Induxiſſe togam —— Juſtitiae cuſtos, rigidi ſervator honeſti: In commune bonus: nulloſque Catonis in actus ſubrepſit, partemque tulit ſibi nata voluptas. Veſtis erat pauperum & lugentium: *Max. Tyrius* XIII. 5. χλανίδια ἐφήμερα, καὶ ῥάκια ἀσθενῆ καὶ τρίχινα. *Joſ.* B. I. 24. 3. πολλάκις δὲ αὐτοῦ διαδιδόντος τῶν Μαριάμμης ἐσθήτων τινὰ ταῖς μεταγενεστέραις γυναιξὶν ἀπειλεῖν, ὡς ἀντὶ τῶν βασιλικῶν ἐν τάχει περιθήσουσιν ἑαυταῖς ἐκ τριχῶν πεποιημένας. & A. XVI. 7. 3. τὰς δὲ γυναῖκας, εἴποτε καὶ ταύτας ἴδοιεν τοῦ μητρῴου κόσμου μετειληφότας, ἀντὶ τῆς παρούσης ἁβρότητος ἀπειλεῖν, ὡς τρίχεσιν ἠμφιεσμέναι καθειρχθῶνται, μηδὲ τὸν ἥλιον βλέπουσαι. Τρίχες *Rufino* interpreti ſunt cilicia. *Etymol.* M. κιλίκιοι τράγοι λέγονται οἱ δασεῖς. Τοιοῦτοι γὰρ ἐν κιλικίᾳ γίνονται τράγοι, ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθεμένα κιλίκια λέγονται. *Alciphron.* I. 36. τὰ δὲ ἀρχαῖα καὶ τρίχινα προβαλλομένη Ταρεντίδια αἰσχύνομαι τὰς φίλας. & III. 42. ὁ γὰρ χθὲς εὐπάρυφος, πιναροῖς, ὡς ὁρᾷς, καὶ τριχίνοις ῥάκεσι καλύπτω τὴν αἰδῶ. *Galen.* ad Thraſybul. ἱμάτιον δὲ τρίχινον ἐν χειμῶνι καὶ βαρὺ καὶ πνιγῶδες, ἐν τῷ θέρει βλάπτει μὲν ἐξ ἀνάγκης —— τῷ τε κρύει καὶ θάλπει τιμωρεῖται. Hinc tanquam rem mirabilem memorat *Apollonius* mirab. c. 20. Κτησίας δ᾽ ἐν τῇ I. Περσικῶν καμήλους τινὰς ἐν τῇ χώρᾳ γίγνεσθαι, ἃς ἔχειν τρίχας πρὸς μιλήσια ἔρια τῇ μαλακότητι, ἐκ δὲ τούτων τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἄλλους δυνάστας τὰς ἐσθῆτας φέρειν. & *Clemens* Paedag. II. 10. τὸ πολυτελὲς τῆς ἐσθῆτος διελέγχωμεν ἐπιλέγοντες, τρίχες ἐστὲ προβάτων, κἂν Μίλητος αὐχῇ, κἂν Ἰταλία δοξάζηται. Conf. *Apoc.* VI. 12. ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας, ὡς σάκκος τρίχινος.

ζώνην δερματίνην] Ita cinctus erat Elias 2. *Reg.* I. 8. ἀνὴρ δασὺς, καὶ ζώνην δερματίνην περιεζωσμένος τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, Ἠλιοὺ ὁ Θεσβίτης οὗτός ἐστι. *Lactant.* ad Statii Thebaid. V. 62. Zonam Veneris debemus accipere, quae non rutilo auro gemmisque ſit, ſed *pelle.* Ditiores & cultus ſtudioſiores Zonas auro variabant. *Od.* K. 544. περὶ δὲ ζώνην βάλετ᾽ ἰξυῖ καλὴν, χρυσείην. *Himerius*: ἧκεν Ἄβαρις ἀθηνάζε, τόξα ἔχων, φαρέτραν ἠμμένος εἰς ὦμον χλαμύδι σφιγγόμενον, ζώνῃ ἦν κατ᾽ ἰξύων χρυσῇ. *Strabo* XI. p. 81. A. de Maſſagetis ζῶναι δ᾽ αὐτοῖς εἰσὶ χρυσαῖ. *Anthol. MS.* III. 18. ἀνάθημα τῇ ἀφροδίτῃ παρὰ Νικιάδος Φιλήτα Σαμίου —— καὶ ζώνην πολύτιμον. *Apoc.* I. 13. καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. Zona S. Sacerdotis erat ex opere phrygionico ἔργου ποικιλτοῦ *Exod.* XXVIII. 35. ſacerdotum etiam εἰς τιμὴν καὶ δόξαν com. 36. *Joma.* VII. 5. Balteus S. Sacerdotis erat aureus: Sacerdotum ex lino &

lana

νην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. Τότε ἐξε- 5
πορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ
Ἰορ-

5. αὐτὸν] + πᾶσα ἡ 1. Bodl. unus, Evang. 11. Versio Æthiop.
ἡ prius] —— 84. Evang. 24. Edit. Complut. 6. ἐβαπτίζοντο] + πάντες C. 33. ex Marco.

lana mixtus *Æn.* V. 312. lato quam circumplectitur auro Balteus, & tereti subnectit fibula gemma. *Servius*: Balteus dicitur non tantum quo cingimur, sed etiam a quo arma dependent. *Persius* IV. 44. Ilia subter coecum vulnus habes, sed lato balteus auro praetegit. Ex zona judicium faciebant Judaei, utrum quis dives esset an pauper. *Chol.* f. 108. 8. *Moed Katon.* 14. 1. איזורו מוכיח עליו Cingulum ejus arguit ipsum esse pauperem.

Locustae genus erat mundum & esui licitum *Levit.* XI. 21. 22. *Therumoth* f. 28. 2. mentio fit locustarum mundarum & immundarum. *Pirke R. Eliezer* c. 9. Die Quinto produxit Deus ex aqua omnia genera locustarum, masculos & femellas, immundas & mundas. Hieros. *Nedarim.* f. 40. 2. qui voto se obligat ad Abstinentiam carnium, ei interdicatur carne piscium & locustarum. de profanis III. fol. 65. 1. Locustae Nasiraeis ad comedendum licitae. *Berachoth. Targ. Jonathan.* Exod. X. 19. VI. 3. pro locustis benedicunt: per cujus verbum omnia. Cibus erat vilis *Aristoph.* Acharnens. 1115. quaerit: πότερον ἀκρίδες ἥδιον ἐστιν ἢ κίχλαι; σχολ. διασύρει τὸν Λάμαχον, ὡς ἀκρίδας ἐσθίοντα ἢ ὅτι πρότερον εὐτελεῖ ἐχρῆτο τῇ διαίτῃ. *Beda* de locis S. c. 14. notissimas esse locustas in Palaestina, quae corpusculis in modum digiti manus exiguis & brevibus in herbis facile captae, coctaeque oleo, *pauperem victum* praebent. *N. Clenardus* Ep. ultima ad Jacobum Latomum: Fesae vidisses coelum opertum locustarum agminibus, quae hic non solum saltant, sed avium ritu volant. Jam coram video minas priorum prophetarum multis in locis: nocte una fata perdunt universa. Bellum strenue cum iis gerunt rustici, nam plaustra plena locustis advehunt Fesam: nam hos hostes vulgo hic comedunt. Ego tamen sum tam *delicatus*, ut malim perdicem unam quam locustas viginti. Licet autem quidam populi istum cibum aversarentur, multi tamen alii eo & olim vescebantur & hodie vescuntur. *Agatharchides* V. 27. ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ὅτε λίβες παρ' αὐτοῖς καὶ ζέφυροι πνέουσιν, παμμεγεθῶν ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνιστορήτου μετὰ τῶν ἀνέμων παραγίνεται χώρας, τῇ μὲν δυνάμει τῆς πτήσεως τῶν ὀρνίθων μικρὸν ἀπαλλάττον, μακρὸν δὲ τῷ σώματι. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ζώου τρέφονται πάντα τὸν χρόνον, ἄλλως τε τούτοις καὶ ταριχευμένοις χρώμενοι. & ex eo *Diod.* S. III. 11. βραχὺ δὲ τούτων ἀπέχοντες ἀκριδοφάγοι κατοικοῦσι τὰ συνορίζοντα πρὸς τὴν ἔρημον. *Strabo* XVI. p. 1118. A. de Æthiopibus. ζῶσι δ' ἀπὸ τῶν ἀκρίδων, ἃς οἱ ἐαρινοὶ λίβες καὶ ζέφυροι πνέοντες μεγάλοι συνελαύνουσιν εἰς τοὺς τόπους· ἐν ταῖς χαράδραις δὲ ἐμβάλλοντες ὕλην καπνώδη, καὶ ἐφάψαντες μικρὸν, ὑπερπετάμεναι γὰρ τὸν καπνὸν σκοτοῦνται καὶ πίπτουσι. Συγκόψαντες δ' αὐτὰς μεθ' ἁλμυρίδος μάζας ποιοῦνται καὶ χρῶνται. *Eustath.* in Od. θ. p. 303. ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἐξ ἀκρίδων ζῶντες —— οἱ καὶ ἀκριδοφάγοι διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο. *Dioscorid.* II. 57. 46. de locustis χρῶνται δ' αὐτῇ κατακόρως οἱ κατὰ Λέπτιν Λίβυες. *Plin.* VI. 30. pars quaedam Æthiopum locustis tantum vivit. & XI. 29. Parthis & hae in cibo gratae. *Solinus*. . . . Confines Mauritaniae certo tempore locustas terrestres legunt, duratasque salsugine in praesidium vitae solas habent. *Porphyr.* de Abstinent. I. 25. στρατῷ πεινῶντι κατὰ τὴν Λιβύην ἐνέπεσε νέφος ἀκρίδων. ἐν τοῖς Γαδείροις καὶ τόδε συνέτυχε. *Plut.* Συμπος. ζ. σοφῶν p. 147. D. γεωργοῦ γὰρ, ἀκρίδας καὶ ὄρνιθας ἀντὶ πυρῶν καὶ κριθῶν συγκομίζειν ἐθέλοντος, οὐδὲν διαφέρει τύραννος, ἀνδραπόδων μᾶλλον ἄρχειν ἢ ἀνδρῶν βουλόμενος. *Hieron.* adv. Jovinian. II. 6. Apud Orientales & Libyae populos, quia per desertum & calidam eremi vastitatem locustarum nubes reperiuntur, locustis vesci moris est: hoc verum esse Joannes quoque Baptista probat. Compelle Phrygem & Ponticum, ut locustas comedat, nefas putabit. *Joannes Leo* in Descript. Africae l. 9. p. 461. Arabiae deserta & Libyae populi locustarum adventum pro felici habent omine: nam vel elixas vel ad solem desiccatas in farinam tundunt atque edunt. *Hermolaus Barb.* in Dioscorid. Coroll. 256. Hodie quoque locustas comedunt Ægyptii.

μέλι ἄγριον] *Plinius* XI. 15. tertium genus mellis minime probatum silvestre, quod ericaeum vocant. *Diodor.* S. XIX. 104. de Nabataeis φύεται —— παρ' αὐτοῖς τὸ πέπερι ἀπὸ τῶν δένδρων; καὶ μέλι πολὺ τὸ καλούμενον ἄγριον, ᾧ χρῶνται ποτῷ μεθ' ὕδατος. *Hegesias* qui de agricultura scripsit ἀγριομέλισσα ἐπεκαλεῖτο. Vilius fuit mellis genus, cum tamen omne mel inter viles cibos reputaretur. *Eustath.* in Il. λ. Πυθαγόρας εὐτελέστατα διαβιοὺς, πολλάκις μέλιτι μόνῳ ἠρκεῖτο ex *Diog. L.* VIII. 19. *Jos.* B. IV. 8. 3. circa fontem Hierichuntinum τῶν δὲ φοινίκων ἐπαρδομένων γένη πολλὰ, ταῖς γεύσεσι καὶ ταῖς παρηγορίαις διάφορα. τούτων οἱ πιότεροι πατούμενοι καὶ μέλι δαψιλὲς ἀνιᾶσι, οὐ πολλῷ τοῦ λοιποῦ χεῖρον· καὶ μελιττοτρόφος δὲ ἡ χώρα. Conf. *Cantic.* V. 1. 1. *Sam.* XIV. 25. 26. *Berachoth* f. 38. 1. mel palmarum. *Cetuboth* f. 111. 2. Dixit R. Jacob Dosthai, a Lydda ad Ono sunt III. M. aliquando ante diluculum profectus ambulavi ad talos usque in melle ficuum. *Schir Haschirim R.* III. 5. ad *Es.* XXXIX, 2. R. Juda dixit: mel silvestre, ut lapidem, ostendit illis. *Anthol.* I. 38. 3. εὔκολος Ἑρμείας, ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γαλάκτι χαίρων καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.

Joannes utebatur victu vestituque parabili, facili, ac vili; vinum non bibebat, & frequenter jejunabat *Matth.* XI. 18. *Luc.* I. 15. VII. 33. non paupertate coactus, erat enim sacerdotis filius unicus: sed sua voluntate, tum ut severitas morum responderet doctrinae ipsius, quae discipulis crebra jejunia imperabat IX. 14. tum etiam ut hoc modo & corpus & animum firmaret, seque ad subeunda intrepide pericula & ad mortem post diuturnam custodiam oppetendam praepararet.

5. ἐξεπορεύετο —— Ἱεροσόλυμα] *Longin.* XXIII. XXIV. φημὶ δὴ τῶν κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς —— ταῦτα κοσμεῖν· —— καὶ τὰ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς τὰ ἑνικὰ ἐπισυναγόμενα ἐνίοτε ὑψηλοφανέστατα. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διειστήκει ex *Demosth.* pro Cor. *Cic.* O. in Pison. 22. mihi ipsa Roma, sedibus suis convulsa, obviam procedere visa est. Observamus hic discrimen inter Joannem & Jesum; ut Joannem audirent, debebant urbe exire, & ad illum in desertum accedere: Jesus vero auditores suos ultro adiit, infr. IV.

6 Ἰορδάνου. Καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας

Ἰορδάνῃ] + ποταμῷ CM. 1. 5. 6. 11. 51. 53. 59. 60. 71. 74. 76. 89. 90. 91. 106. ex emendatione. Evang. 3. 22. Verſio *Syra* utraque, *Copta*. *Æthiop*. *Arab*. *Origenes* in Jo. I. 25. *Baſil*. de Bapt. I. *Euthymius* ex Marco; nihil autem erat neceſſe, ut Matthaeus, ad homines in Palaeſtina viventes ſcribens, adderet Jordanem eſſe Fluvium.

IV. 23. *Act*. X. 38. Non una erat ratio, cur ex tota Judaea, Joannis audiendi gratia, concurſus fieret. Inde ab incunabulis erat in ore hominum *Luc*. I. 66. 67. acceſſit ſingulare vitae genus, abſtinentia, veſtis prophetae, doctrina de Adventu Meſſiae & calamitatibus imminentibus, quibus addo turbatum eorum temporum ſtatum, & conſcientiam peccatorum, quae homines incertos reddebant, quo ſe verterent.

6. ἐβαπτίζοντο] βαπτίζειν eſt merſare, tingere, corpore vel parte corporis, quod baptizari dicitur, aquas ſubeunte. *Cic*. N. D. II. 3. cum cavea liberati pulli non paſcerentur, mergi eos in aquam juſſit, ut biberent, quoniam eſſe nollent. *Joſ*. A. XV. 2. 3. de morte Ariſtobuli βαροῦντες ἀεὶ, καὶ βαπτίζοντες ὡς ἐν παιδιᾷ, νηχόμενον οὐκ ἀνῆκαν, ἕως καὶ παντάπασιν ἀποπνῖξαι. & IX. 10. 2. de Jona κινδυνεύοντος καταδῦναι τοῦ σκάφους, τελευταῖον δ' ὑπερβιαζομένου τοῦ κακοῦ, καὶ ὅσον οὔπω μέλλοντος βαπτίζεθαι τοῦ σκάφους. *Dio* XLI. p. 111. ἀπώλοντο —— ἐν αὐτοῖς τοῖς σκάφεσι ὑπὸ τοῦ βάρους αὐτῶν βαπτισθέντες. Judaei quos baptizaturi erant, totos in aquam immergebant *Erubhim* f. 4. b. l. 7. *Succa* f. 6. a. l. 13. Omnis baptizandus neceſſe habet, totum immergat corpus, cum denudatum eſt, vice una: & ſi piloſus fuerit, omnem capitis comam immergat ſimul. Et Joannes baptizabat in Jordane fluvio, in Ænon, quia ibi erant aquae multae *Jo*. III. 23. & Chriſtus, cum baptizaretur in aquam deſcendit inf comm. 16. Et Chriſtiani in Baptiſmo dicuntur exuere veſtes Gal. III. 27. lavari *Tit*. III. 5. ſepeliri ſub aquis *Rom*. VI. 4. quae omnia non aſperſionem ſed merſionem ſignificant.

Vetuſtiſſimi mortalium Baptiſmos ſive ablutiones ad Religionem cultumque numinis pertinere judicarunt, tum ut munditiem & puritatem commendarent, tum ut ritu ſolemni caverent, ne quis irreverenter ac temere ad res ſacras accederet. *Æneid*. II. 717. Tu, genitor, cape Sacra manu, patriosque penates: me bello e tanto digreſſum & caede recenti Attrectare nefas, donec me flumine vivo abluero. *Apulei*. l. XI. Confeſtim diſcuſſa pigra quiete alacer exurgo, meque protinus purificandi ſtudio marino lavacro trado, ſepties ſubmerſo fluctibus capite —— Deam ſic apprecabar. *Juvenal*. VI. 521. Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem, Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis vorticibus timidum caput abluet. *Perſius* II. 15. Haec ſancte ut poſcas, Tyberino in flumine mergis Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas. *Horat*. Serm. II. 3. 289. Jupiter, ingentes qui das adimiſque labores, Mater ait pueri menſes jam quinque cubantis, Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo mane die, quo tu indicis jejunia, nudus in Tiberi ſtabit. . . . . εἶτ' ἀνεθὲν τῆς νόσου τὸ ἑλληνικὸν πλῆθος ἐπὶ τὴν συνήθη τοῖς ἀπηλλαγμένοις ὁδὸν ἐτράπη· λέγω δὲ τοὺς ὀνομαζομένους ἀποτροπιασμοὺς τε καὶ καθαρμούς. *Eurip*. Alceſt. 157. ὕδασι ποταμίοις λευκὸν χρόα Ἐλούσατ', ἐκ δ' ἑλοῦσα κεδρίνων δόμων Ἐσθῆτα, κόσμον τ' εὐπρεπῶς ἠσκήσατο· καὶ στᾶσα πρόσθεν ἑστίας κατηύξατο. *Plut* Ariſtide p. 331. D. ἧκεν εἰς Δελφοὺς, ἁγνίσας δὲ τὸ σῶμα καὶ περιρανάμενος. *Eurip*. Jone 94. τὰς κασταλίας ἀργυροειδεῖς Βαίνετε δίνας. καθαραῖς δὲ δρόσοις ἀφυδρανάμενοι στείχετε ναούς. *Macrob*. Sat. III. 1. Conſtat Diis ſuperis ſacra facturum corporis abblutione purgari. *Herodot*. II. 37. λοῦνται δὲ δὶς τῆς ἡμέρης ἑκάστης ψυχρῷ, καὶ δὶς ἑκάστης νυκτός. *Plaut*. Aulular. III. 6. 43. eo lavatum, ut ſacrificem. IV. 2. 5. nunc lavabo, ut rem divinam faciam. *Porphyr*. de Abſtin. IV. 7. Sacerdotes Ægyptii τρὶς τῆς ἡμέρας ἀπελούσαντο ψυχρῷ. Cum autem ablutio iſta ſacra praeparatio eſſet ad preces & ſacrificia & vota, quibus Deus propitius reddebatur, factum eſt, ut ſolo baptiſmo, qui reliquas cultus divini partes praecedebat, expiatio, & purificatio, & propitiatio perfici diceretur. *Eurip*. Iphig. in Tauris 1193. θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά. *Ovid*. Faſt. II. 35. Omne nefas omnemque mali purgamina cauſſam credebant noſtri tollere poſſe ſenes. Graecia principium moris fuit. illa nocentes Impia luſtratos ponere facta putat. —— Ah nimium faciles, qui triſtia crimina caedis Fluminea tolli poſſe putetis aqua! Similia obſervabant Judaei tum ex praeſcripto legis tum etiam ſua voluntate. *Judith* XII. 7. 8. prius lota ad preces fundendas acceſſit ἐβαπτίζετο ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος. καὶ, ὡς ἀνέβη, ἐδέετο τοῦ κυρίου θεοῦ Ἰσραήλ. XVI. 18. ἡνίκα ἐκαθαρίσθη ὁ λαὸς, ἀνήνεγκαν τὰ ὁλοκαυτώματα αὐτῶν. *Joma*. III. 3. quinque lotiones —— lavabat Sacerdos Magnus die Expiationis. *Philo* T. I. 273, 47. Deum eſſe immutabilem. εὔηθες εἰς μὲν τὰ ἱερὰ μὴ ἐξεῖναι βαδίζειν, ὃς ἂν μὴ πρότερον λουσάμενος φαιδρύνηται τὸ σῶμα, εὔχεσθαι δὲ καὶ θύειν ἐπιχειρεῖν ἐπὶ κεκηλιδωμένῃ καὶ πεφυρμένῃ διανοίᾳ. & de *Sacrificant*. p. 251, 29. τὸ γε μὴν σῶμα —— λουτροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις καθαίρει, καὶ οὐκ ἐᾷ περιῤῥανάμενον εἰσάπαξ ἢ ἀπολουσάμενον εὐθὺς εἴσω περιβόλων ἱερῶν παρέρχεσθαι. *Joſ*. B. II. 8. 5. de Eſſeniis μέχρι πέμπτης ὥρας ἐργασάμενοι συντόνως, ἔπειτα πάλιν εἰς ἓν ἀθροίζονται χωρίον, ζωσάμενοί τε σκεπάσμασι λινοῖς, οὕτως ἀπολούονται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι, καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἁγνείαν —— παραγίνονται εἰς τὸ δειπνητήριον & 7. τῷ δὲ ζηλοῦντι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν οὐκ εὐθὺς ἡ πάροδος, ἀλλ' ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔξω μένοντι τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται δίαιταν —— ἐπειδὰν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ πεῖραν ἐγκρατείας δῷ —— καθαρωτέρων τῶν πρὸς ἁγνείαν ὑδάτων μεταλαμβάνει. παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώσεις οὐδέπω. *Joma*. III. 2. 3. Nemo atrium ingreditur ſacro functurus officio, quin prius aquae ſe immerſerit —— exeunte aliquo extra murum atrii, ſi, ut commoraretur aliquandiu, egreſſus fuerat, reverſus debet ſe immergere. Conf. 2. *Reg*. V. 10-14. Iſtae igitur luſtrationes ſive purgationes toties erant iterandae, quoties nova labes contracta fuiſſet.

At hic agitur de uno ſolemni Baptiſmo, ſemel & in perpetuum adminiſtrando nec unquam poſtea repetendo. Hujus ritus veſtigia inveniuntur in Baptiſmo Proſelytorum. Nimirum magno conſenſu hodie a Judaeis traditur, ſi quis ex gentibus ad Religionem Judaicam acceſſiſſet, & ipſum cum uxore & liberis, etiam infantibus, fuiſſe baptizatum. Idem vero etiam veterum Judaeorum teſtimoniis eſt comprobandum. Nihil quidem reperitur apud Phi-

Philonem, aut Joſephum, aut in Targum Onkelos, aut in Miſna. Verum in *Thargum Jonathanis* in Pentateuchum ejus fit mentio, ubi de Proſelytis ſermo eſt, *Exod.* XII. 44. circumcides eum & baptizabis eum. *Peſachim Miſna* VIII. 8. Qui Proſelytus factus eſt veſpera Paſchatis; domus Sameae dicit: Baptizetur & edat Paſcha ſuum veſperi. *Semachoth Miſna* VII. ſi non vult fieri proſelyta: ſed ſi vult proſelyta fieri, baptizat eam, & libertatem illi donat, & ſtatim eſt licita. *Cethuboth Miſna* I. 2. *Jebamoth* f. 60. 2. & *Piccurim Hieroſ.* I. nomine R. Simeonis f. Jochai, *Kidduſchin* f. 78. I. mentio fit Proſelytarum, infra tertium aetatis annum ac diem primum in gremium Eccleſiae Judaicae receptarum. *Cetuboth* f. 11. I. —— R. Chunna inquit: proſelytum parvulum baptizant ad ſententiam Senatus. unde hoc diſcimus? quia id ipſi prodeſt. In rebus autem homini profuturis non ſemper expectant ejus conſenſum. Nota eſt theſis Miſchnica: abſolvunt hominem etiam neſcium, ſed non condemnant niſi conſcium.—— Sermo in eo eſt de proſelyto, cujus filii filiaeque ſimul cum eo accedunt, qui in eo acquieſcunt, quod fecit pater: quod ſi adoleverint, poſſunt ex ſententia Rab Joſeph abſtergere. *Jebamoth Hieroſ.* f. 8. 4. R. Ezechia dicit: ecce invenit infantem expoſitum, & baptizat eum in nomine ſervi. *Berachoth Hieroſ.* f. 6. 3. In diebus R. Joſuae f. Levi conati ſunt quidam extirpare hanc immerſionem, feminarum Galilaearum gratia, eo quod illae prae frigore ſterileſcerent. *Sota* f. 12. 2. *Megilla* f. 13. I. Quando *Exod.* II. 5. filia Pharaonis deſcendiſſe dicitur in flumen, ut lavaretur, R. Joannes inquit, deſcendiſſe eam, ut ſe ablueret ab idololatrico cultu domus patris ſui. *Philo* de vita Moſis T. II. p. 82, 47. λȣτροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις χρῆσθαι μέλλȣσαν. *Cherituth* f. 9. I. Rab inquit: quomodo patres veſtri non introierunt in foedus niſi per circumciſionem, baptiſmum & ſanguinis aſperſionem —— ſed baptiſmus unde probatur? ex *Exod.* XXIV. 6. non enim hoc eſt ſine baptiſmo. *Avoda Sara* f. 57. I. R. Simi f. Chaja: qui ſibi comparat ſervos e gentibus, qui circumciſi ſed non baptizati ſunt, aut filios ancillarum, qui circumciſi ſed non baptizati ſunt, ſputum & veſtigium eorum in platea eſt immundum. & Rabba R. Nachmani, faciunt vinum immundum: contra ſi circumciſi & baptizati ſunt. R. Samuel dixit, dixiſſe R. Nachmanem: qui accipit ſervos a gentibus, etiamſi circumciſi & baptizati fuerint, faciunt vinum libaminis. de *Repudiis* . . . Jethro proſelytus factus eſt circumciſione & baptiſmo. . . . proſelyti non ingrediuntur in foedus niſi tribus hiſce, circumciſione, baptiſmo, & ſacrificio pacifico. *Kidduſchin* f. 62. 2. & *Jebamoth* f. 46. 2. Proſelytus tribus rebus opus habet. *Jebamoth* f. 46. I. R. Chia f. Abba cum apud Gablam divertiſſet, vidit filias Iſraelitarum impraegnatas a proſelytis circumciſis quidem ſed non baptizatis —— Reverſus ad R. Johannem, qui ei dixit. egredere ac proclama, filios eorum eſſe ſpurios —— R. Jochanan (& *Avoda Sara* f. 59. 5.) nunquam enim in aeternum aliquis reputatur proſelytus, donec circumciſus etiam baptizetur: nam antequam baptizatus fuerit, aeſtimatur alienigena, f. 46. 2. de baptizato, qui non circumciſus eſt, nemo in hoc mundo litem movet, quo minus ſit legitimus, ſed diſputant de circumciſo, qui non fuit baptizatus. Pro eo R. Elieſer ad patres provocat: R. Joſua vero baptiſmum patrum etiam extitiſſe affirmat. Unde nam id habet? an *Exod.* XIX. 10. *& lavent veſtes ſuas.* Si enim baptiſmus neceſſarius eſt, ubi nulla lotio veſtium jubetur, quanto magis erit neceſſarius, ubi lotionis veſtium expreſſa fit mentio? — Sapientes dicunt: baptizatus, qui non circumciditur, & circumciſus, qui non baptizatur, neuter eſt proſelytus donec & circumcidatur & baptizetur. -- R. Joſe: ſi quis venerit dicens: circumciſus ſum, at non baptizatus, curant eum baptizari. — R. Juda ait, baptiſmum eſſe principale. --- R. Oshaja f. R. Chija accedenti proſelyto, qui circumciſus quidem, ſed non baptizatus erat, dixit: exſpecta hic usque in craſtinum, & baptizari te curabimus. f. 47. 2. non niſi poſt ſanatum circumciſionis dolorem baptizabantur, eo quod aquae vulneri eſſent noxiae. f. 71. I. proſelytus, qui circumciſus eſt, ſed non baptizatus? Dixit R. Aſe: Traditur aperte, circumciſos fuiſſe & baptizatos & feciſſe Paſcha in munditie. 78. I. Ethnica ſi proſelytiſſa facta ſit, cum jam eſt gravida, filius non opus habet baptiſmo. —— non baptizant proſelytum noctu. *Berachoth* f. 47. 2. Non indicunt benedictionem alienigenae. Textus eſt de proſelyto circumciſo ſed non baptizato. Dixit etiam R. Eſra, dixiſſe Johannem: in aeternum proſelytus non eſt, niſi ſit & circumciſus & baptizatus. Non baptizatus, eſt alienigena. *Bereſchith R.* XLIII. R. Jodan dixit: viros & mulieres reduxit, parvulos non reduxit: ſteterunt & proſelyti facti ſunt, & collegerunt turpitudines patrum ſuorum. XLVI. qui emit foetum ancillae gentilis, R. Jochanan dixit: circumcidat die octavo. *Ruth R.* I. 4. Traditio nomine R. Meir: Non faciunt proſelytum neque baptizant Ammonitam, ſed Ammonitidem. *Tanchuma* f. 180. I. duxerunt uxores Moabitides, quas nec baptizaverant nec proſelytas fecerant. *Mechilta* f. 15. I. ad *Ex.* XII. 48. R. Nathan dixit: non dixit Textus, *circumcidetur ei*, niſi ut adducat ſervum baptizatum ante dominum ſuum, & exeat liber. Factum in Beluria, ut baptizarent partem ancillarum ante dominam, & partem poſt eam. Delata eſt res ad Sapientes, qui reſponderunt: baptizatas ante eam eſſe liberas, poſt eam ancillas; & ſervierunt ei nihilominus ad diem mortis ejus.

ἐξομολογȣ́μενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν] *Plut.* Numa p. 71. A. Ρωμύλου μὴ βȣληθέντος ἐξομολογήσασθαι — τὴν ἀφαίρεσιν τȣ̃ ἀλλοτρίȣ p. 76. F. τὸ δυσκαρτέρητον ἐξομολογȣμένη τῆς κοινωνίας. Coriolan. p. 215. C. τȣ̃το δ᾽ ἀμέλει καὶ τὸν ἐπαμινώνδαν φασιν ἐξομολογήσασθαι τὸ πάθος. Anton. 943. D. καλῶς ἔφη πεποίηκας, ὦ Γεμίνιε, τὴν ἀλήθειαν ἄνευ βασάνων ἐξομολογησάμενος. *Heliodor.* IX. 12. τὴν πάλαι ἱκεσίαν ἐπιτείνειν αὐτȣ̀ς, καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἐξομολογεῖσθαι οἰηθεὶς. *Lucianus* Hermot. 75. ὀκνȣ̃σιν ἀναστρέφειν, αἰδούμενοι εἰ δεήσει τηλικούτȣς αὐτȣ̀ς ὄντας ἐξομολογήσασθαι ὅτι πράγματα παίδων ἔχοντες οὐ συνίεσαν. confeſſio autem erroris, profeſſio eſt deſinendi *Hilar. in Pſalm.* CXXXV. I. CXXXVII. I. *Arrian.* Alex. VII. 29. ἀλλὰ μεταγνῶναί τε, ἐφ᾽ οἷς ἐπλημμέλησεν, μόνῳ εἶδα τῶν πάλαι βασιλέων ἀλεξάνδρῳ ὑπάρξαι ὑπὸ γενναιότητος. Οἱ δὲ πολλοὶ, εἰ καί τι ἔγνωσαν πλημμελήσαντες, οἱ δὲ τῷ προηγορεῖν αὐτȣ̃, ὡς καλῶς δὴ πραχθέντος, ἐπικρύψειν οἴονται τὴν ἁμαρτίαν, κακῶς γιγνώσκοντες. Μόνη γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας, ὁμολογεῖν τε ἁμαρτόντα, καὶ δῆλον εἶναι ἐπ᾽ αὐτῷ μεταγινώσκοντα· ὡς τοῖς παθȣ̃σι τι ἄχαρι ȣ̓ παντὶ χαλεπὰ τὰ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὸ ξυγχωροίη, ὅτι ȣ̓ καλὰ ἔδρασεν. αὐτῷ τε τινι ἐς τὸ

μέλ-

7 τίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ

7. ἐρχομένους] —— 13.

μᾶλλον ταύτην ἐλπίδα ἀγαθὴν ὑπολειπομένην, μήποτε ἂν παραπλήσιον ἁμαρτεῖν, εἰ τοῖς πρόσθεν πλημμεληθεῖσιν ἀχθόμενος φαίνοιτο. A peccatore requiritur, ut publice fateatur ſe peccaſſe *Pſal.* XXXII. 3. 4. 5. *Prov.* XXVIII. 13. *Act.* XIX. 18. *Jac.* V. 16. Magis tamen generalem quam particularem culpae confeſſionem factam eſſe credimus, tum quia longo peccandi habitu & conſuetudine obſtrictis ad ſingula enarranda memoria & tempus defeciſſet, tum quia circumſtante diverſi ſexus, diverſae aetatis, adde & hypocritarum, turba non conſultum fuiſſet ſingularia facinora confiteri.

7. τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων] De iſtis Judaeorum ſectis multa habent Joſephus & Thalmudici. I. Origo earum videtur referenda ad tempora poſt Captivitatem Babylonicam, cum Judaea eſſet in poteſtate Regum Syriae & Ægypti, Alexandri M. ſucceſſorum, tunc enim a Graecis Philoſophia Platonica & Pythagorea imbutis multa de immortalitate animarum & de potentia ſpirituum audientes avide, ut ſe ſolarentur, arripuerunt. Sub Ptolemaeo primo Ægypti rege tribus ante Chriſtum natum ſeculis vixit Antigonus Socho, ſucceſſor Simonis Juſti, praeſes Synedrii Hieroſolymitani. Is dicebat: Ne ſitis tanquam ſervi, qui ſerviunt magiſtro ea conditione, ut recipiant mercedem. ſed eſtote tanquam ſervi, qui ſerviunt magiſtro non ea conditione, ut accipiant mercedem, ſitque timor coelorum ſuper vos. *Aboth.* I. 3. addit R. Nathan. Per. 5. Erant hujus Antigoni diſcipuli duo, qui dictata ejus immutarunt, quorum diſcipuli immutantes pariter quae edocti erant ſuos inſtituerunt. Illi poſtea hoc modo docuerunt. Quid patribus noſtris in mentem venit ut haec traderent? Num poſſibile eſt, operarium toto die laborare, & veſperi mercedem non accipere? Si vero patres noſtri vitam futuram cognoviſſent & reſurrectionem mortuorum, hoc ſane modo non docuiſſent. Hi a lege ſe ſeparabant, a quibus binae poſtea emanarunt ſectae, Sadducaei a Sadoco dicti, & Baithuſaei a Baithuſo. Eodem tempore viri Synagogae magnae Phariſaeiſmi fundamenta jecerunt jubentes ſepem facere legi. *Aboth* I. 1. qui vero ſepem legi faciebant, hoc eſt qui religione quadam ducti plura obſervabant quam Lege aut praeceptum erat aut vetitum, vocabantur ἀσιδαῖοι חסדים 1. *Macc.* II. 42. Eo ſenſu ſumitur *Sota* III. 4. ubi mentio fit ſancti ſtatui, & f. 212. quiſnam eſt pius inſipiens? ſi femina in flumine periclitetur, & dicat, non extraham eam, ne alioquin nuditatem ejus conſpiciam. in *Gem.* vero *Hieroſ.* Qui videt puerum pereuntem in flumine, & dicit: cum exuero phylacteria mea, educam illum. Dum ille exuit phylacteria, alter exuit animam. In fine *Jobi* apud LXX. Interpretes mentio fit reſurrectionis mortuorum. καὶ ἐτελεύτησεν Ἰὼβ πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν, γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι, μεθ' ὧν ὁ κύριος ἀνίστησιν quae & Ariſteas apud *Euſeb.* P. 9. citavit, & Theodotio in ſua Verſione ſervavit. Secundus vero *Maccabaeorum* liber clare oſtendit, dogma de reſurrectione mortuorum, deque praemiis ac poenis poſt hanc vitam, martyres ad alacritatem & conſtantiam incitaſſe VI. 26. & c. VII. toto de ſeptem fratibus. 9. 11. 14. 23. 29. 36. *Joſ.* A. XIII. 5. 9. κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον τρεῖς αἱρέσεις τῶν Ἰουδαίων ἦσαν —— ὧν ἡ μὲν φαρισαίων ἐλέγετο, ἡ δὲ Σαδδουκαίων, ἡ τρίτη δὲ ἐσσηνῶν. loquitur autem de temporibus Jonathanis Maccabaei. & XVIII. 1. 2. Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τῶν πατρίων ſub Archelao rege.

II. Duo autem erant praecipua capita diſſenſus Phariſaeorum & Sadducaeorum; prius verſabatur circa varios ritus & cerimonias a Phariſaeis inſtitutas traditasque, a Sadducaeis vero repudiatas. *Joſ.* A. XIII. 10. 6. νόμιμα πολλά τινα παρέδοσαν τῷ δήμῳ οἱ Φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς, ἅπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα τὸ Σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει, λέγον ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δ' ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων μὴ τηρεῖν. καὶ περὶ τούτων ζητήσεις αὐτοῖς καὶ διαφορὰς συνέβαινε γενέσθαι μεγάλας: poſterius erat de immortalitate animarum; Phariſaeis ſtatuentibus ψυχὴν πᾶσαν μὲν ἄφθαρτον, μεταβαίνειν δὲ εἰς ἕτερον σῶμα τὴν τῶν ἀγαθῶν μόνην, τὴν δὲ τῶν φαύλων ἀϊδίῳ τιμωρίᾳ κολάζεσθαι. Σαδδουκαῖοι δὲ —— ψυχῆς τε τὴν διαμονήν, καὶ τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσι *Joſ.* B. II. 8. 14. & A. XVIII. 1. 3. 4. Οἱ γὰρ φαρισαῖοι —— ἄν τε ὁ λόγος κρίνας παρέδωκεν ἀγαθῶν, ἕπονται τῇ ἡγεμονίᾳ, περιμάχητον ἡγούμενοι τὴν φυλακὴν ὧν προαγορεύειν ἠθέλησε. τιμῆς γε τοῖς ἡλικίας προήκουσι παραχωροῦσιν, οὐδὲν ἐπ' ἀντιλέξει τῶν εἰσηγηθέντων ταῦτα θράσει ἐπαιρόμενοι —— ἀθάνατόν τε ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ ὑπὸ χθονὸς δικαιώσεις τε καὶ τιμάς, οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ γέγονε, καὶ ταῖς μὲν εἰργμὸν ἀΐδιον προστίθεσθαι, ταῖς δὲ ῥαστώνην τοῦ ἀναβιοῦν —— Σαδδουκαίοις δὲ τὰς ψυχὰς ὁ λόγος συναφανίζει τοῖς σώμασι. φυλακῆς δὲ οὐδαμῶν τινῶν μεταποίησις ἢ τῶν νόμων. πρὸς γὰρ τοὺς διδασκάλους σοφίας, ἣν μετίασιν, ἀμφιλογεῖν ἀρετὴν ἀριθμοῦσιν. *Berachoth.* IX. 1. ad coronidem omnium orationum in templo dixerunt: *in ſeculum;* ortis vero Sadducaeis dicentibus non eſſe niſi unum ſeculum, inſtitutum eſt ut diceretur: a ſeculo in ſeculum.

III. Sectae Phariſaeorum addicta fuit plebs & mulierculae: cum Sadducaeis vero faciebant principes, nobiles atque divites. Unde ſatis patet, non rei evidentia permotos ad hanc vel illam ſectam ſe contuliſſe: ſed prout cuique commodum erat. Mulierculae meticuloſae & ſuperſtitioſae delectabantur ceremoniis; plebs etiam quidlibet potius ſibi imponi patiebatur, quam ut legem Dei naturalem & moralem ſervaret; putabatque id praeſtando, quod non debebat, a praeſtatione debiti redimere ſe poſſe. Divites contra & nobiles, ut eo ſecurius in hac vita voluptatibus indulgerent & dominatione abuterentur, omni futurarum poenarum metu, qui ipſis moleſtus fuiſſet, cupide ſemet exſolviſſe videntur. *Joſ.* A. XIII. 10. 5. 6. Phariſaei τοσαύτην δὲ ἔχουσι τὴν ἰσχὺν παρὰ τῷ πλήθει, ὡς καὶ κατὰ βασιλέως τι λέγοντες καὶ κατὰ ἀρχιερέως, εὐθὺς πιστεύεσθαι. μαθητὴς δ' αὐτῶν ἦν καὶ Ὑρκανὸς —— καὶ δὴ καλέσας αὐτοὺς ἐφ' ἑστίασιν καὶ φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος —— poſtea vero ad Sadducaeos Rex Hyrcanus tranſiit —— αὐτὸν ἐπιπαροξύνειν Ἰωνάθης, καὶ διέθηκεν οὕτως ὥστε τῇ Σαδδουκαίων ποιεῖσθαι προσθέσθαι μοίρᾳ, τῶν φαρισαίων ἀποστάντα, καὶ τάτε ὑπ' αὐτῶν κατα-

τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν

τὸ βάπτισμα] τῷ βαπτίσματι 53.
ὑπέδειξεν ὑμῖν] ὑμῖν ὑπέδειξεν 80.
8. καρποὺς ἀξίους] καρπὸν ἄξιον CDEKLM. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. a prima manu 39. 40. a prima manu 41. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 68. 70. 72. 76. 80. 82. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 11. 18. 19. 21. 22. 24. Editt. *Complut. Colin.* duae priores *Stephani*, *Plantin. Beng.* Verſio *Copta*, *Latina*, *Lutheri* Edd. Vett. *Belgica* vetus, Sy-

σταθέντα νόμιμα τῷ δήμῳ καταλῦσαι καὶ τοὺς φυλάττοντας αὐτὰ κολάσαι. μῖσος οὖν ἐντεῦθεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς υἱοῖς παρὰ τοῦ πλήθους διεγένετο. —— τῶν μὲν Σαδδουκαίων τοὺς εὐπόρους μόνον πειθόντων, τῶν δὲ Φαρισαίων τὸ πλῆθος σύμμαχον ἐχόντων. Adeo vero Phariſaei valuerunt gratia apud plebem, ut Alexander Hyrcani filius moriens Reginae conſilium daret, συνεβούλευεν αὐτῇ —— τοῖς Φαρισαίοις ἐξουσίαν τινὰ παρασχεῖν, τούτους γὰρ ἐπαινοῦντας αὐτὴν διὰ τῆς τιμῆς, εὔνουν καταστήσειν αὐτῇ τὸ ἔθνος, δύνασθαι δὲ πολὺ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τούτους ἔφασκε, βλάψαι τε μισοῦντας, καὶ φίλους διακειμένους ὠφελῆσαι —— μάλιστα γὰρ πιστεύεσθαι παρὰ τῷ πλήθει, περὶ ὧν ἂν καὶ φθονοῦντες τὶ χαλεπὸν λέγωσιν, αὐτόν τε προσκροῦσαι τῷ ἔθνει διὰ τούτους ἔλεγεν ὑβρισθέντας παρ' αὐτοῦ. & 16. 1. 2. πάντα τοῖς Φαρισαίοις ἐπιτρέπει ποιεῖν, οἷς καὶ τὸ πλῆθος ἐκέλευσε πειθαρχεῖν, καὶ εἴτι δὲ καὶ τῶν νομίμων Ὑρκανὸς ὁ πενθερὸς αὐτῆς κατέλυσεν, ὧν εἰσήνεγκαν οἱ Φαρισαῖοι κατὰ τὴν πατρῴαν παράδοσιν, τοῦτο πάλιν ἀποκατέστησε. τὸ μὲν οὖν ὄνομα τῆς βασιλείας εἶχεν αὐτὴ, τὴν δὲ δύναμιν οἱ Φαρισαῖοι. Hinc Ariſtobulus Alexandrae filius ἔδεισε, μὴ ἀποθανούσης ἐπὶ τοῖς Φαρισαίοις τὸ πᾶν γένος αὐτῆς ὑπάρξειεν. XVIII. 1. 3. 4. δι' αὐτὰ τοῖς τε δήμοις πιθανώτατοι τυγχάνουσι, καὶ ὁπόσα θεῖα εὐχῶν τε καὶ ἱερῶν ποιήσεως ἐξηγήσει τῇ ἐκείνων τυγχάνουσι πρασσόμενα, εἰς τόσονδε ἀρετῆς αὐτοῖς αἱ πόλεις ἐμαρτύρησαν: at de Sadducaeis εἰς ὀλίγους τε ἄνδρας οὗτος ὁ λόγος ἀφίκετο, τοὺς μέντοι πρώτους τοῖς ἀξιώμασι —— προσχωροῦσι δ' οὖν οἷς ὁ Φαρισαῖος λέγει, διὰ τὸ μὴ ἄλλως ἀνεκτοὺς γενέσθαι τοῖς πλήθεσιν. XVII. 3. 4. ἦν γάρ μόριόν τι Ἰουδαϊκῶν ἀνθρώπων ἐπ' ἀκριβείᾳ μέγα φρονοῦν τοῦ πατρίου νόμου, οἷς χαίρειν τὸ θεῖον προσποιουμένων ὑπῆκτο ἡ γυναικωνῖτις, Φαρισαῖοι καλοῦνται, βασιλεῦσι δυνάμενοι μάλιστα ἀντιπράσσειν, προμηθεῖς, κἀκ τοῦ προὔπτου εἰς τὸ πολεμεῖν τε καὶ βλάπτειν ἐπηρμένοι. Παντὸς γοῦν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαιώσαντος δι' ὅρκων ἦ μὴν εὐνοῆσαι καίσαρι καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, οἵδε οἱ ἄνδρες οὐκ ὤμοσαν ὄντες ὑπὲρ ϛ. χιλίους, καὶ αὐτοὺς βασιλέως ζημιώσαντος χρήμασιν, ἡ Φερώρου γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰσφέρει. Vit. 39. ἔδοξεν αὐτοῖς πέμπειν ἄνδρας κατὰ γένος μὲν διαφέροντας, τῇ παιδείᾳ δ' ὁμοίους· ἦσαν δ' αὐτῶν δημοτικοί μεν δύο Ἰωνάθης καὶ Ἀνανίας, Φαρισαῖοι τὴν αἵρεσιν. ὁ δὲ τρίτος Ἰόζαρος ἱερατικοῦ γένους, Φαρισαῖος καὶ αὐτός. Σίμων δ' ἐξ ἀρχιερέων νεώτατος ἐκείνων. B. 1. 5. 2. παραφύονται δὲ αὐτῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν Φαρισαῖοι σύνταγμά τι Ἰουδαίων δοκοῦν εὐσεβέστερον εἶναι τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς νόμους ἀκριβέστερον ἀφηγεῖσθαι. τούτοις περισσὸν δή τι προσεῖχεν ἡ Ἀλέξανδρα, σεβομένη περὶ τὸ θεῖον. Οἱ δὲ τὴν ἁπλότητα τῆς ἀνθρώπου κατὰ μικρὸν ὑπιόντες ἤδη καὶ διοικηταὶ τῶν ὅλων ἐγίνοντο —— ἐκράτει δὲ τῶν μὲν ἄλλων αὐτὴ, Φαρισαῖοι δ' αὐτῆς 29. 2. Herodes Pherorae uxori objicit ὅτι Φαρισαίοις χορηγήσειε μισθοὺς κατ' αὐτοῦ, & II. 8. 2. 14. τρία γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις εἴδη φιλοσοφεῖται, καὶ τοῦ μὲν αἱρετισταὶ Φαρισαῖοι, τοῦ δὲ Σαδδουκαῖοι, τρίτον δὲ —— ἐσσηνοὶ —— δύο δὲ τῶν προτέρων Φαρισαῖοι μὲν οἱ δοκοῦντες μετὰ ἀκριβείας ἐξηγεῖσθαι τὰ νόμιμα, καὶ τὴν πρώτην ἐπάγοντες αἵρεσιν —— Σαδδουκαῖοι δὲ τὸ δεύτερον τάγμα.

Notamus autem Joſephum ſectae Phariſaeorum ſeſe addixiſſe, Vit. 2. περὶ ἑκκαίδεκα δὲ ἔτη γενόμενος ἐβουλήθην τῶν παρ' ἡμῖν αἱρέσεων ἐμπειρίαν λαβεῖν. τρεῖς δ' εἰσὶ αὗται. Φαρισαίων μὲν ἡ πρώτη. καὶ Σαδδουκαίων ἡ δευτέρα. Τρίτη δὲ ἡ ἐσσηνῶν —— ἐννεακαίδεκα δ' ἔτη ἠρξάμην τε πολιτεύεσθαι τῇ Φαρισαίων αἱρέσει κατακολουθῶν, ἣ παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωϊκῇ λεγομένῃ Conf. de B. III. 8. 5. Unde juſta oritur ſuſpicio, ubi Phariſaeorum humanitatem & clementiam laudat, Sadducaeorum vero aſperitatem atque ſaevitiam vituperat, Sadducaeis iniquiorem fuiſſe. B. II. 8. 14. Φαρισαῖοι μὲν φιλάλληλοί τε καὶ τὴν εἰς τὸ κοινὸν ὁμόνοιαν ἀσκοῦντες. Σαδδουκαίων δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους τὸ ἦθος ἀγριώτερον, αἵ τε ἐπιμιξίαι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀπηνεῖς ὡς πρὸς ἀλλοτρίους. & A. XIII. 14. 6. ἄλλως τε καὶ φύσει πρὸς τὰς κολάσεις ἐπιεικῶς ἔχουσιν οἱ Φαρισαῖοι. Cum enim Sadducaei optimatibus, Phariſaei plebejis ſtuderent, conſequens erat, ut plebs a nobilitate contemneretur, nobilitas vero plebi eſſet exoſa; quae res non magis optimatibus quam plebi vitio vertenda erat. Porro fieri poterat, ut diſſenſus Sadducaeorum inter ſe juſtas haberet rationes: conſpiratio vero plebis ſeditioſa & tumultuoſa eſſet. Clementiam denique non alio exemplo probat, quam quod reis Majeſtatis parcendum eſſe ſuaſerunt, cui indulgentiae ceu Reipublicae noxiae ſeveritas neceſſaria recte à Sadducaeis praelata fuiſſe videtur. Caeterum non mitiſſimos fuiſſe Phariſaeos, inde etiam patet, quod Alexander rex moriens illos non alia via placari poſſe credidit, quam ſi regina cadaver ipſius Phariſaeis traderet, illiſque poteſtatem faceret, illi, ſepulturae honore privato, illudendi, ſive aliam quamcunque injuriam ex iracundia inferendi XIII. 15. 5. & 16. 2. αὐτοὶ τούτων ἕνα σφάττουσι Διογένην, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις. & quid humani exſpectari poterat ab hominibus, qui, teſte Joſepho, ad Stoicos quam proxime accedebant?

Contra Sadducaeos frequenter diſputant Thalmudici. De ſanctitate vero & hypocriſi Phariſaeorum habent ſequentia. *Schabbath.* f. 13. 1. Non comedet immundus ex Phariſaeis cum immundo ex plebejis. *Chagiga* c. 2. §. 7. *Cholin* f. 38. 1. *Nidda.* f. 33. 2. Veſtes plebejorum ſunt calcatio Phariſaeis, veſtes Phariſaeorum calcatio edentibus Terumam, veſtes edentium Terumam calcatio edentibus res ſacras, veſtes edentium ſacra ſunt calcatio reſpectu aquae luſtrationis. (Calcatio intelligitur veſtium, quae a polluto calcatae fuerunt, quarumque tactus ita alios polluit, ut merſatione opus habeant.) *Sota.* c. 3. §. 4. Mulier phariſaea, & plagae Phariſaeorum mundo exitium ferunt. Per plagas autem intelligunt additiones ad legem. in *Gemara* f. 22. 2. *Aboth. Nathan* 37. Tradunt magiſtri: ſeptem ſunt genera Phariſaeorum, Phariſaeus Sichemita, Phariſaeus allidens, Phariſaeus venae ſector, Phariſaeus piſtilli, Phariſaeus quaerens quid teneatur, & ſe id facturum, Phariſaeus ex amore, Phariſaeus ex metu. Phariſaeus Sichemita eſt, qui imitatur factum Sichemi. (qui circumciſus eſt non amore Dei, ſed ut Dina poti-

8 Φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν ~καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.
~καρπὸν ἄξιον

9 Καὶ

τα posterior, *Æthiop. Arab.* Origenes in Jo. I. 25. εἴρηται ἑνικῶς καρπὸν ἄξιον, *Irenaeus* 3. 9. *Petrus Alex.* Can. 3. *Didym. Alex.* c. Manicheos, *Nyssenus* de Christi Baptismo bis, *Chrysost.* in Gen. H. 31. in Lazar. H. 6. *Juvencus*, *Lucifer* 11. bis. *Pacianus* Epist. 3. *Adriani* Isagoge extrema. *Beza* in Annotat. Edit. 1. & 2. H. *Grotius*, *Simonius*, *J. Millius* prol. 1373. Numero plurali habet Lucas.
τῆς —— D.

potiretur) Pharisaeus allidens qui pedes allidit, Pharisaeus venae sector, ex mente R. Nachmanis f. Isaac est qui sanguine parietes conspergit, Pharisaeus pistilli, censente Rabba f. Silo est qui capite demisso incedit instar pistilli. Pharisaeus quaerens quid teneatur, & se id facturum pollicens, hoc utique bonum est, sed qui dicit: ad quid porro teneor & faciam. Pharisaeus ex amore, Pharisaeus ex metu. Dixerunt Abai & Rabba ad Mischnae autorem: non huc referendi erant Pharisaeus ex amore & Pharisaeus ex metu. —— Rex Jannai dixit uxori suae: Nec Pharisaeos, nec non Pharisaeos extimesce, sed illos fucatos qui similes sunt Pharisaeis: quorum opera cum sint paria operibus Simri, poscunt tamen mercedem, qualis obtigit Pineaso. f. 22. 1. Mulier Pharisaea. Interpretatio. Tradunt Magistri: juvencula jugiter orans & vidua vagatrix —— ecce istae orbem devastant. Itane? atqui dixit R. Jochanan: didicimus metum peccati a juvencula, & mercedis impetrationem a vidua. Metum peccati a juvencula. Quippe audivit R. Jochanan juvenculam quandam in faciem procidentem orantemque: Arbiter universi, creasti paradisum, creasti etiam gehennam, impios creasti, creasti itidem justos: Ita velis obsecro, ne in me homines impingant. Mercedis impetrationem a vidua. Vidua enim quaedam, in cujus vicinia erat Synagoga, quoque die tamen venit & preces in auditorio R. Jochananis peregit; quare is ad eam, Filia mea, inquit, annon Synagoga est in vicinia tua? Respondit illa, Magister, annon etiam itioni suum repositum est praemium? Supradicta in eam tantum quadrant, quae similis est Jochani filiae Retibi. Joma f. 19. 20. quamvis nos Sadducaei sumus, timemus tamen a Pharisaeis Nidda. f. 33. 2.

ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ] venientes ut ab eo baptizarentur. Conf. Comm. 11. & 13. & Luc. III. 7. Licet enim plerique Pharisaeorum baptismum Joannis, quem *omnis* populus & tota Judaea suscipiebat, non reciperent *Luc.* VII. 30. *Matth.* XXI. 25. nihil tamen impedit, quo minus statuamus, saltem quosdam imo *multos* illum suscepisse. Conf. *Jo.* VII. 48. XII. 42. inter initia praecipue praedicationis, antequam Sectae illi invisus esset. *Xenoph.* Cyropaed. 1. p. 23. ἦλθον ἐπ' ἀργύριον. Oeconom. p. 651. ἐπὶ πῦρ ἐλθόντος σου καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοῦ, εἰ ἄλλοσε ἡγησαίμην, ὁπόθεν σοι εἴη λαβεῖν. Cyrop. 6. p. 106. ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἥκοι p. 121. ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο. *Polyb.* X. 31. πάντας ἐπὶ παραπλήσιον ἥξειν. Matth. XXVI. 50.

γεννήματα ἐχιδνῶν] Inf. XII. 34. XXIII. 33. *Sophocles* Trachin. 1106. δεινῆς ἐχίδνης θρέμμα. *Philo* de Leg. ad Cajum T. 11. p. 570, 24. τούτων ἦσαν οἱ πλείους αἰγύπτιοι, πονηρὰ σπέρματα κροκοδείλων καὶ ἀσπίδων τῶν ἐγχωρίων ἀναμεμαγμένοι τὸν ἰὸν ὁμοῦ καὶ θυμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς. *Donatus* in Ter. Eunuch. V. 1. 9. quid ais venefica) aptum convicium —— in ancillas, venefica, lupa, *vipera* & sacrilega. *Florus* IV. 12. Nihil illa caede per paludes perque silvas cruentius; nihil insultatione barbarorum intolerantius, praecipue tamen in caussarum patronos: aliis oculos, aliis manus amputabant, unius os sutum recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus, tandem, inquit, vipera sibilare desiste. Pallio pietatis & autoritatis tecti isti Judaeorum doctores, lingua sua animis simpliciorum falsa & superstitiosa dogmata instillando nocebant. *Demosth.* Aristogit. 1. ὅταν συκοφάντην καὶ ἔχιν τὴν φύσιν ἄνθρωπον ἴδητε.

τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν] Vehemens oratio, Conf. Gal. III. 1. *Virgil.* Georg. IV. 445. Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras Jussit adire domos? quidve hinc petis? inquit, at ille: Scis, Proteu, scis ipse: neque est te fallere cuiquam, —— deum praecepta secuti Venimus huc, lapsis quaesitum oracula rebus. q. d. Mirum est, vos etiam hic conspici; quo monitore accessistis, vos qui aliorum Doctores estis? si vestra sponte, quis sperasset, aut Sadducaeos Doctori severo, multa jejunia imperanti, in disciplinam se tradituros? aut Pharisaeos sanctitatis fama tam celebres praeconi resipiscentiae aures accommodaturos? Serione ista agitis? Si me viam vobis monstrantem sequi vultis, opere ipso ostendite.

ὑπέδειξεν] monstravit, docuit, monuit, indicavit. δεικνύειν dicitur is qui digitis rem monstrat quam oculis subjicit: ὑποδεικνύειν vero qui rationes caussasque exponit, quibus aliquid faciendum suadet. *Polyb.* II. 22. παραυτίκα μὲν χρυσίου προτείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δὲ ὑποδεικνύοντες τὸ μέγεθος τῆς ῥωμαίων εὐδαιμονίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρξάντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἐὰν κρατήσωσι. 33. τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων, ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὸν ἀγῶνα. 49. ὑποδεικνῦναι τὴν αἰτωλῶν καὶ κλεομένους καινοπραγίαν, τί δύναται καὶ ποῖ τείνει. 61. ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βουλόμενος ὑποδεικνῦναι τὴν κλεομένους μεγαλοψυχίαν. III. 6. βουλόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνῦναι ἡμῖν, δι' ἃς ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις ὁ πόλεμος ἐνέστη. II. 67. ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο τοῖς προεστῶσι τὸ συμβησόμενον. p. 533. ὑποδεικνύειν ἐλπίδα καθόδου. p. 1345. τὰ τῆς τύχης ἄδηλα πολλάκις ὑπεδείκνυον. p. 1277. τὰ μὲν ὑποδείξας, τὰ δὲ ἐντειλάμενος. II. 50. ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνῦναι τὸν ἄρατον. p. 1112. τοῦ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις.

φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς] Per iram venturam intelligo eversionem Reipubl. Judaicae, quae ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ vocatur *Luc.* XXI. 13. 1. *Maccab.* I. 64. ὀργὴ μεγάλη ἐπὶ Ἰσραὴλ σφόδρα. Sermo enim est de exitio instanti comm. 11. & 13, & quidem ad terrendos Sadducaeos, apud quos comminationes suppliciorum vitae alterius vanae & irritae fuissent; Joannis etiam personae, Judaei, & praeconis ad Judaeos missi, magis conveniebat, ut de calamitate universae nationi Judaicae imminente, cui in hac tantum vita locus esse potest, loqueretur potius, quam de judicio in quod omnes & singuli homines post resurrectionem vocandi essent;

Καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι 9
δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ 10
ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκ-
κό-

ἑαυτοῖς] + ὅτι 1. 11. *Colb.* ex emendatione. 45. 47. 48. 74. 89. 90. *Evang.* 11. *Didymus.*
γὰρ] δὲ Evang. 21.
Θεὸς] + καὶ 5. *Photius* Epist. 77. *Theophylact. Beza* in Editt. 3. 4. 5. & in annotatt. Conjunctionem καὶ, inquit, magnam hoc loco vim habere, & non incommode a nobis expressam esse, nemo, ut opinor, dubitabit. Eam autem addidimus vetusti exemplaris quarti fidem secuti, & Theophylacti Romae excusi. *E. Schmidii.* Versio *Belg.* Apud nos vero autoritas unius codicis tanta non est, ut omnium consensui praeferri mereatur; & conjunctio καὶ ejusque magna vis hic locum habere vix potest, quia versu statim sequenti locum suum obtinet.
ab Ἀβραὰμ ad Ἀβραὰμ] — 64.
10. καὶ prius] — C D M 1. Versio *Copt. Syr. Vulgata, Bezae* Edit. 2, *Origenes* in Jo. I. 23. *Didymus*

sent: inprimis cum Sadducaeis persuasum esset, divinam providentiam singulos quidem homines non curare, sed integras tamen nationes regere, easque pro meritis vel poena afficere vel praemio.

8. Ποιήσατε καρπὸν] *Aristot.* de Plant. I. 4. τῶν φυτῶν τινα μὲν ποιοῦσι καρπὸν, τίνα δὲ οὐχί --- καί τινα μὲν ποιοῦσιν ἔλαιον, τίνα δε οὐχί. καί τινα μὲν ποιοῦσι φύλλα, τινα δὲ οὔ. & II. 10. δένδρα δὲ ὅσα γεννῶνται ἐν ὕδατι ὀξώδει ποιοῦσι καρπὸν γλυκύν.

καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας] Non folia, sed fructus, non speciem pietatis, fucatae atque simulatae. *Plut.* c. Colotem p. 1117. C. οὐ μέντοι τὸ θεράπευμα τοῦτο —— ἔσχε καρπὸν ἄξιον, οὐ γὰρ ἀνηγορεύθη σοφός. *Schol. Aristoph.* Nub. 242. ἐστι γὰρ ὡς ἀληθῶς νόσος ἵππους τρέφειν, δαπανηρὸν γὰρ καὶ οὐκ ἔχον τοὺς καρποὺς ἀξίους τοῦ ἀναλώματος. Periander ap. *Stob.* 5. 3. σεαυτὸν ἄξιον παρασκεύαζε τῶν γονέων. *Curtius* IV. 15. ut me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno fortiter dimicet. *Demosth.* Philipp. IV. ἀνάξιον ὑμῶν, καὶ τῶν πεπραγμένων τοῖς προγόνοις. & pro Coron. ἀνάξιον τῆς τῶν προγόνων δόξης. *Plut.* mulier. virtut. p. 256. C. μωρὰ μὲν ἴσως καὶ γυναικεῖα, θανάτου δὲ οὐκ ἄξια. *Act.* XXVI. 20. *Luc.* XXIII. 15. *Act.* XXV. 11. 25. *Polyb.* III. 44. ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ τῶν προγεγονότων ἔργων ἀξίους & 116. ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ τῆς Ῥώμης ἄξιοι γενόμενοι *Etymol.* M. ἄξιος —— ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σταθμῶν, τῶν ἴσην ῥοπὴν ἐχόντων. *Jos.* B. 11. 10. 4. περιχυθέντες οἱ στρατιῶται ἀναιρεῖν αὐτὸν ἠπείλουν. εἰ μὴ βούλοιτο ζῆν ἀξίως. *Plut.* Timoleon p. 245. C. ὡς ἀναξίως ἔφη, ὦ Διονύσιε, ζῇς.

9. μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς] *Chrysipp.* apud *Galen.* de Dogmat. Hippocr. & Plat. III. distinguit ἐν ἑαυτῷ λέγειν, ἢ φωνὴν διεξιέναι item τὸ λέγειν, καὶ τὸ ἐν ἑαυτῷ λέγειν. lib. 1. *Enoch.* ex Cedreno καὶ μὴ δόξητε ἔτι ζῆσαι ἐπὶ πλείονα ἔτη. οὐ γάρ ἐστιν ἐπ' αὐτοῖς πᾶσα ὁδὸς ἐκφεύξεως ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τὴν ὀργὴν, ἣν ὠργίσθη ὑμῖν ὁ βασιλεὺς πάντων τῶν αἰώνων. μὴ νομίσητε, ὅτι ἐκφεύξησθε ταῦτα. Nolite ita existimare, ut dicatis apud vos. Ne animum inducite sic apud vosmet cogitare *Esther.* IV. 13. אל תדמי בנפשך *Thalmud Hieros.* סבר מימר Ne quaeso haec opinio vobis sedeat, posse vos contra omnem metum animum vestrum firmare dicendo &c.

πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ] Haec erat perpetua Judaeorum gloriatio *Jo.* VIII. 33. 39. 53. *Act.* XIII. 26. *Rom.* IX. 5. *Luc.* XIII. 16. I 73. *Matth.* XXII. 32. *Jac.* II. 21. 23. *Philo* de Execrat. T. 2. p. 436, 5. B. τρισὶ χρησάμενοι παρακλήτοις τῶν πρὸς τὸν πατέρα καταλλαγῶν —— δευτέρῳ δὲ τῇ τῶν ἀρχηγετῶν τοῦ ἔθνους ὁσιότητι, ὅτι ταῖς ἀφειμέναις σωμάτων ψυχαῖς ἄπλαστον καὶ γυμνὴν ἐπιδεικνυμέναις πρὸς τὸν ἄρχοντα θεραπείαν, τὰς ὑπὲρ υἱῶν καὶ θυγατέρων ἱκετείας οὐκ ἀτελεῖς εἰώθασι ποιεῖσθαι, γέρας αὐτοῖς παρέχοντος τοῦ πατρὸς τὸ ἐπήκοον ἐν εὐχαῖς. *Jos.* A. III. 5. 3. ἄβραμος ὁ ἡμέτερος πρόγονος. IV. 11. λέγοντες τὸν θεὸν —— κοινῇ κηδόμενον αὐτῶν τοῦ ἔθνους διὰ τοὺς προγόνους, ὧν ἐπετρόπευσε, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν πρότερον τε παρασχεῖν τὴν ἐλευθερίαν. καὶ νῦν —— ἀεὶ παρέσεσθαι σύμμαχον. ὅλως τε συμφέρειν αὐτοῖς αὐτοκράτορσιν εἶναι, καὶ μὴ —— Μωσῆν τύραννον ἀνέχεσθαι —— ὡς οὐχ' ἁπάντων ἐκ τῆς Ἀβράμου γενεᾶς ὄντων. B. V. 9. 4. ἄβραμος ὁ προπάτωρ ἡμέτερος. *Maccab.* 13. θανόντας ἡμᾶς ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ὑποδέξονται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν. & 15. τῆς θεοσεβοῦς ἀβραὰμ καρτερίας ἡ θυγάτηρ ἐμνήσθη. 16. ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀβραὰμ 17. ἐστήρισαι ἐν οὐρανῷ σὺν αὐτοῖς. ἦν γὰρ ἡ παιδοποιΐα σου ἀπὸ ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς —— ὦ τῶν ἀβραμιαίων σπερμάτων ἀπόγονοι παῖδες Ἰσραηλῖται. 18. οἱ δὲ ἀβραμιαῖοι παῖδες —— εἰς πατέρων χορὸν συναγελάζονται. *Bava kama* f. 91. 1. Dixit R. Akiba, etiam pauperes Israelitae sunt ut nobiles, qui exciderunt facultatibus suis, quia sunt filii Abrahami Isaaci & Jacobi. *Bava Mezia* c. VII. 1. Contigit aliquando ut R. Jochanan f. Matthiae dixerit filio suo, exito & conducito nobis operarios; ivit ille & contraxit cum illis de alimonia. Quando venit ad patrem suum, dixit ei: Mi fili, etsi illis instruas mensam Salomonis in tempore ejus, non satisfacies debito tuo, quia sunt filii Abrahami Isaaci & Jacobi. *Beres.* R. XLVIII. 7. dixit R. Levi, tempore futuro Abraham sedet juxta portas gehennae & non permittit ullum circumcisum Israelitam descendere eo: iis autem qui peccaverunt ultra modum quid facit? restituit illis praeputium —— & descendunt in gehennam. XIX. 16. dixit R. Chanina: etiam naves in mari magno dispersae —— servantur merito Abrahami. 19. pluviae propter meritum tuum, rores propter meritum tuum. XI. 2. Pater noster Abrahamus. Et antea saepius. *Megilla* f. 31. Col. 2. Dixit Abraham coram Deo S. B. Domine mundi, forte Israel, quod absit, peccabit coram te, & tu facies illis ut generationi diluvii & sicut generationi divisionis, Dixit ei: non. Dixit: Domine mundi qua re sciam? Dixit ei: sume tibi vitulam triennem. *Medrasch Tillim* VI. 1. Dixit R. Meir. Dilecta est circumcisio, juravit enim S. B. Abrahamo, nullum circumcisum descensurum in Gehennam S. D. eo die feriit Deus foedus cum Abrahamo *Gen.* XV. 18. R. *Asaria Mippano* c. 15. libri Asara Maamaroth. Ignis gehennae ne peccatoribus quidem Israelis ita dominatur, ut eos consumat, sed descendunt ut terreantur & paululum ustulentur propter malas actiones suas, postea eo descendit Abraham, qui omnia praecepta servavit ac descendit in ignem Chaldaeorum, ut sanctificaret nomen Dei; & propter meritum suum adducit eos inde, ut stabiliat promissionem inter sectiones factam. Capitula *R. Eliezer* c. 29. Die expiationis circumcisus est Abraham, & singulis annis aspicit S. B. Sanguinem foederis Abraha-

κόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
11 Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐςὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα

Alex. c. Manich. *Basilius* de Baptismo II. 6. Nec est otiosa conjunctio, *Erasmo* judice, indicat enim cum epitasi, proximum instare periculum. *Herod.* IX. 94. ἤδη δὲ καὶ τόδε ἤκουσα, quin etiam illud audivi. *Arrian.* Alex. IV. 14. 3. ἤδη δὲ τινες καὶ τάδε ἀνέγραψαν. & VI. 28. 1. *Plut.* Paedagog. 7. ἤδη δὲ τινες καὶ τῶν νεανικωτέρων ἅπτονται κακῶν. *Herodot.* I. 68. ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

βάλλεται] + καὶ καίεται *Evang.* 22. ex *Joann.* XV. 6.

11. μὲν] + οὖν 12. 70. Editio *Colin.*

βαπτίζω ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίζω 1. *Justin.* c. Tryphon. *Origenes* in Jo. 1. 26. *Basilius* de Sp. S. 15. *Cyrillus* in Jo. p. 356. *Chrysostomus*, *Cyprianus* Tr. 14.

hami patris nostri, & expiat omnia delicta nostra S. D. Levit. XVI. 30.

ἐκ τῶν λίθων] ad agendum nil ineptius est lapide, aut vita sensuque magis destitutum, *Euseb.* O. de laud. Constant. p. 614. A. ὅσα λίθων θαυμάζεται γένη, λίθους ἀληθῶς ὑπάρχειν ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστον ὕλην. hinc frequens oppositio hominis & lapidis. *Lucianus* D. Mer. 12. τὸ δὲ μὴ ἐπικλασθῆναι δακρυούσης, λίθος οὐκ ἄνθρωπός ἐςι. *Terent.* Hecyr. II. 1. 17. tu, inquam, mulier, quae me lapidem non hominem putas. De homine stupido. Heaut. V. 1. 4. quid stas, lapis? *Arrian* in Epictet. 3. 22. ὥςτ' αὐτὸν ἀναίσθητον εἶναι δοκεῖν τοῖς πολλοῖς καὶ λίθον. *Plaut.* Mil. II. 2. 81. neque habet plus sapientiae quam lapis. Merc. III. 4. 47. lapidi maximo mando. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 165, 39. ὁ δὲ προςάττει καταλευσθῆσαν προσήκουσαν οἶμαι δίκην ὑπολαβὼν τὴν διὰ λίθων κατ' ἀνδρὸς λιθίνην καὶ ἀπόκροτον ψυχὴν ἔχοντος. *Plato* Alcibiad. I. citatus Aristidi. τῷ δὲ Περικλέους υἱεῖ λίθω ἐγενήθην. Res ergo omnem admirationem superans erat, ut ex lapidibus nascerentur homines auditu atque loquela instructi, *Luc.* XXI. 40. lapides clamabunt. *Arrian.* in *Epictet.* III. 23. Δίωνος οὐδέποτε ἤκουσαν τοσοῦτοι. πόθεν αὐτό; καὶ κομψῶς αἰσθάνονται λόγων. τὸ καλὸν κύριε, καὶ λίθον κινῆσαι δύναται. *Horat.* A. P. 394. Dictus & Amphion, Thebanae conditor urbis, Saxa movere sono testudinis, & prece blanda Ducere quo vellet. *Anthol.* I. 2. 9. φοῖβον ἀνηναμένη ποτὲ δάφνη νῦν ἀνέτειλε καίσαρος ἐκ βωμοῦ κλῶνα μελαμπέταλον, ῥίζαν δ' οὐκ ἀπὸ γῆς μητρὸς βάλεν ἀλλ' ἀπὸ πέτρης. καίσαρι μὴ τίκτειν οὐδὲ λίθος δύναται. *Hesiod.* Theogon 35. ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῦν ἢ περὶ πέτρην; *Il.* X. 126. οὐ μέν πως νῦν ἐςιν ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέτρης. *Eustath.* ὅτι δηλαδὴ νομάδα βίον —— εἶλκον οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὠρεινόμουν, καὶ δρυῶν καὶ λίθων κοιλότησιν ἐπίςευον τὰ νεογνὰ, ἐκτιθέμενοι διὰ πενίαν τὰ φίλτατα. ὅθεν καὶ φήμη διεσπάρη ἐκ τῶν εὑρισκόντων τὰ ἔκθετα βρέφη, ὡς ἄρα ἐκ δρυῶν καὶ λίθων καὶ μελιῶν γεννῶνται ἄνθρωποι. —— αὐτὸς ὁ Ποιητὴς ἐν ὀδυσσείᾳ. (T. 163.) περὶ ὀδυσσέως εἰπών· οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς ἔσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης —— βούλεται νοεῖν, ὅτι δεῖ σε εἰπεῖν τὸ σὸν γένος. οὐ γὰρ πάντως ἀγενεαλόγητος εἶ, ὡς μήτε πατρὸς προαχθεὶς, μήτε μητρὸς ἐκφὺς, κατὰ τοὺς πάλαι λεγομένους ἐκ δρυὸς καὶ πέτρας εἶναι. οὓς εἴ τις εἴρετο, τίνων κατάγονται, οὐκ ἂν εἶχον τὸ γένος εἰπεῖν. & in I. Od. ὅτι τοίνυν οἱ τοιοῦτοι οὐκ εἶχον γονεῖς ἀνθρώπους λέγειν --- ἐξέπεσε παροιμία ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν ἀγενεαλογήτων. *Ovid.* Metam. I. 399. de Deucalione & Pyrrha —— lapides sua post vestigia mittunt. Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?) Ponere duritiem coepere, suumque rigorem; Mollirique mora, mollitaque ducere formam. Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit, ut quaedam sic non manifesta videri Forma potest hominis, sed uti de marmore coepto. Non exacta satis, rudibusque simillima signis, Quae tamen ex illis aliquo pars humida succo. Et terrena fuit, versa est in corporis usum. Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa: Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit, Inque brevi spatio, superorum munere, saxa Missa viri manibus faciem traxere virilem & de femineo reparata est femina jactu. *Pindar.* Olymp. IX. 65. αἰολοβρόντα Διὸς αἴσα Πύῤῥα Δευκαλίων τε Παρνάσσου καταβάντε δόμον ἔθεντο πρᾶτον ἄτερ δ' εὐνᾶς ὁμόδαμον κτισσάσθαν λίθινον γόνον· λαοὶ δ' ὠνομάσθεν. σχολ. Δευκαλίων τε καὶ Πύῤῥα, χωρὶς κοίτης καὶ μίξεως, ὅμοιον καὶ ἴσον γένος δήμου ἐποίησαντο ἐκ λίθων βολῆς. οἱ γὰρ πεμπόμενοι εἰς τὰ ὄπισθεν λίθοι παρ' αὐτῶν, ἄνθρωποι ἐγένοντο. Διὰ τοῦτο καὶ λαοὶ οἱ ὄχλοι ἀπὸ τοῦ λάας —— καὶ ὁ μὲν ἐπίχαρμος ἀπὸ τῶν λίθων λαοὺς τοὺς ὄχλους φησὶν ὠνομάσθαι —— κατηκολούθησε τοῖς μυθογράφοις εἰρηκόσι, λαοὺς τοὺς ἀνθρώπους προσωνομάσθαι διὰ τὸ ἐκ λίθων γενέσθαι· ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ, λαοί δ' ἐκαλέοντο.

τούτων] in hac ripa jacentibus, quos Jordanes vel advexerat vel nudaverat. Conf. *Jos.* IV. 3.

ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραὰμ] *Genes.* XXXVIII. 8. ἀνάςησον σπέρμα τῷ ἀδελφῷ σου. *Matth.* XXII. 24. Filii Abrahami illi intelliguntur, qui mores ipsius imitantur. *Jo.* VIII. 39. 40. *Rom.* IV. 16. IX. 7. *Gal.* IV. 2. Judaei quidem veteres, Philo, Josephus aliique itidem a genuinis Abrahami filiis requirebant ut exemplum illius sibi proponerent: cum tamen docent, ipsam Abrahami pietatem posteris ipsius imputari, factum est, quod semper fieri solet, ut Judaei de parentum sanctitate spem impunitatis & superbiam conciperent, seque, propter vicariam ab Abrahamo praestitam operam, legibus solutos existimarent.

10. δένδρον] Solent homines boni malive, arboribus bonis aut malis comparari. *Psal.* 1. *Dan.* IV. 11. *Mahth.* VII. 17 --- 20. *Jo.* XV. 1. --- 7. *Rom.* XI. 17. *Luc.* XIII. 6. --- 9. *Philo* de Agricult. T. 1. p. 302, 43. ad *Deut.* XX. 20. τὰ ἀφροσύνης δένδρα, καὶ ἀκολασίας τε καὶ δειλίας, πάντ' ἐκκόψω. ἐκτεμῶ δὲ καὶ τὰ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας, ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ, καὶ τῶν παραπλησίων παθῶν, κἂν ἄχρις οὐρανοῦ μηκύνῃ τὰ φυτά· ἐπικαύσω καὶ τὰς ῥίζας αὐτῶν, ἐφιεῖσα ἄχρι τῶν ὑςάτων τῆς γῆς φλογὸς ῥιπὴν, ὡς μηδὲν μέρος, ἀλλὰ μηδ' ἴχνος ἢ σκιὰν ὑπολειφθῆναι τὸ παράπαν. ἀνελῶ μὲν δὴ ταῦτα. *Polyb.* X. 27. ἐκκοπὰς δένδρων ἐπεποίηντο.

11. οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς] *Herodot.* VIII. 36. ὁ δὲ θεός σφεας οὐκ ἔα κινέειν, φὰς, αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι τῶν ἑωϋτοῦ προκατῆσθαι. *Plaut.* Mil. IV. 4. 4. quid agis, noster Architecte? egone architectus —— qui *non sum dignus*, ut figam palum in parietem. *Dionys.* Hal. A. 11. 65. οὐχ' ἱκανὸς ἐσόμενος, ἐάν τινα τῶν θυηπόλων εὕρῃ διεφθαρμένην, κατὰ τοὺς πατρίους τιμωρήσασθαι νόμους, διὰ τὴν ἐπὶ ταῖς οἰκείαις συμφοραῖς ἀνάμνησιν. *Dio* Chrys. 1. p. 10. A. Phaethon ἰσχυροῦ καὶ θείου παρὰ μοῖραν ἐπιβὰς ἅρματος, οὐχ' ἱκανὸς ὢν ἡνίοχος. p. 17. C. κἀκεῖνος [ὁ Ζεὺς] ἐπέτρεψεν αὐτῷ [τῷ Ἡρακλεῖ] βασιλεύειν τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους, ὡς ὄντι ἱκανῷ, & VII. p. 117. D. Menelaus ἐδύνατο δέξασθαι τὸν πλουσιώτατον

ματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύ- 12
ον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς
τὴν

καὶ πυρὶ] — E. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 15. 23. 24 27. 34. 35. 37. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 62. 64. 68. 73. 74. 76. ex emendatione. 80. 83. 84. 87. 89. 90. 106. *Evang.* 2. 3. 11. 18. 19. 22. 24. Editio *Complut. Theophylactus*, *Euthymius.* Jo. *Millius* Prol. 690. 1098. 1177. καὶ πυρὶ inquit, quod adjectum videmus in caeteris Editt. irrepsit ex margine. Verba certe tam insignia, modo locum habuissent in Apostolici interpretis Autographo, vix ac ne vix fieri potest, ut praetermitterent librarii. Nostra vero sententia studio praetermiserunt, quia nec intelligebant ipsi, nec plebem intellecturam judicabant, si ei praelegerentur.

12. διακαθαριεῖ] ἀνακαθαριεῖ 27.

τον ἐκ τῆς ἀσίας ξένον, ἄλλος δὲ οὐδεὶς ἱκανὸς ἦν ἐν τῇ Σπάρτῃ, τὸν Πριάμου τοῦ βασιλέως υἱὸν ὑποδέξασθαι. *Aristaenet.* II. 19. ἱκανὸς δὲ, καὶ ἀπὸ μόνου τοῦ κάλλους γινώσκεσθαι. infr. VIII. 8. 2. *Cor.* III. 5. 1. *Cor.* XV. 9.

τὰ ὑποδήματα βαστάσαι] servile ministerium. *Plato* Sympos. p. 1200. E. ὑπολύετε παῖδες ἀλκιβιάδην, ἵνα ἐκ τρίτων κατακέηται. *Aristoph.* Vesp. 398. ἀλλὰ θεωρὸς καίτοι 'στιν ἀνὴρ Εὐφημίου οὐδὲν ἐλάττων, τὸν σπόγγον ἔχων ἐκ τῆς λεκάνης, τ' ἀμβάδ' ἡμῶν περικωνεῖ. σχολ. ὅτι Εὐφήμιος τῶν πάνυ διαβαλλομένων ἐπὶ κολακείᾳ ἐστιν, ᾧ παρείκασε τὸν θεωρὸν, διὰ κολακείαν τὰ ὑποδήματα τῶν δικαστῶν ἀποψῶντα καὶ ἀλείφοντα. *Aristid.* S. Sermon. 1 p. 276. Περιπατοῦντος δ' ἐμοῦ, ἀποπίπτει τὸ διάβαθρον τοῦ ἑτέρου ποδὸς, καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνελόμενος προσφέρει, κἀγὼ τῆς μὲν τιμῆς ἕνεκα ἥσθην, βουλόμενος δὲ αὐτὸν οἷον ἀμείβεσθαι καὶ δεξιοῦσθαι κύψας λαμβάνω. *Terent.* Heautont. I. 1. 72. domum revortor — accurrent servi, soccos detrahent: video alios festinare, lectos sternere, coenam apparare. *Plaut.* Trinumm. II. 1. vestispici, unctor, flabelliferae, *Sandaligerulae*, cantatrices. *Tibullus.* 1. 6. 30. Vinclaque de niveo detrahet ipse pede. *Ennius* Annal. VIII. famulus infimus. *Sueton.* Vitell. 2. Claudium, uxoribus libertisque addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo munere a Messallina petiit, ut sibi pedes praeberet excalceandos: detractumque soccum dextrum inter togam tunicasque *gestavit* assidue, nonnunquam osculabundus. *Diog. L.* Diogene VI. 44. πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ οἰκέτου ὑποδούμενον. *Jos.* A. VI. 13. 8. de Abigaële ἡ δὲ ἀναξίαν μὲν εἶναι καὶ ποδῶν ἅψασθαι τῶν ἐκείνου πρὸς τοὺς παρόντας ἔλεγεν. *Cic.* ad Herenn: IV. 14. Si voles divitias cum virtute comparare, vix satis idoneae tibi videbuntur divitiae, quae virtutis pedissequae sint. *Lucian.* Herod. 5. ὁ δέ τις μάλα δουλικῶς ἀφαιρεῖ τὸ σανδάλιον ἐκ τοῦ ποδὸς, ὡς κατακλίνοιτο ἤδη. *Kiddusch in* f. 22. 2. quomodo emitur servus? Solvit ementi calceum, portat post eum, quae ei necessaria ad balneum, exuit eum, lavat, ungit, fricat, induit. induit calceos ac a terra levat. . . . (*Cetuboth* f. 90. 1. Dixit R. Josua f. Levi) omnia opera, quae servus praestat hero, etiam discipulus praestat praeceptori, praeter solutionem calcei ejus. *Psalm.* LX. 10. *Mechilta* in Ex. XXI. 2. *Levit.* XXV. 39. non lavabit ipsi pedes, neque calceabit eum calceis. Sed discipulo vel filio uti licet.

βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ] Solet igni vis purgandi tribui, quo metalla & alia, quae aqua elui non poterant, purgantur. *Moschus* Idyll. I. extr. Μήτι θίγης πλάνα δῶρα, τὰ γὰρ πυρὶ πάντα βέβαπται. *Pindar.* Pyth. Od. I. 41. πυρὸς ποταμοὺς καὶ πηγάς. *Severus* Ætna 485. — Atris nihil ignibus obstat: nulla tenet frustra moles, simul omnia *purgant*, Nunc silvas rupesque vorant. *Ovid.* Fast. IV. 785. Omnia *purgat* edax ignis, vitiumque metalli excoquit. *Plut.* Probl. Rom. I. p. 263. E. τὸ πῦρ καθαίρει, καὶ τὸ ὕδωρ ἁγνίζει, δεῖ δὲ καὶ καθαρὰν καὶ ἁγνὴν διαμένειν τὴν γεγαμηθεῖσαν. Num. XXXI. 22. 23. 24. *Malach.* III. 2. *Apoc.* XX. 15. *Plut.* de malor. miseria p. 499. C. τῶν δὲ ἐκεῖ στεφάνων οὐδεὶς ζηλωτὸς οὐδὲ μακαριστός ἐστιν, ἂν μὴ ζῶν ἔτι, καὶ φρενῶν, καὶ ὑγιαίνων τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαστήσῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητόν. *Lucian.* Hermotim 7. οὗτοι δὲ διὰ φιλοσοφίας, ὥσπερ ὑπό τινος πυρὸς, ἅπαντα ταῦτα περιαιρεθέντες, ἃ τοῖς ἄλλοις θαυμαστὰ εἶναι δοκεῖ, οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσι. *Jos.* B. VI. 2. 1. θεὸς αὐτὸς ἐπάγει μετὰ ῥωμαίων καθάρσιον αὐτῷ πῦρ, καὶ τὴν τοσούτων μιασμάτων γέμουσαν πόλιν ἀναρπάζει. IV. 5, 2. κατακρίνας ὁ θεὸς ὡς μεμιασμένης τῆς πόλεως ἀπώλειαν, καὶ πυρὶ βουλόμενος ἐκκαθαρθῆναι τὰ ἅγια. Sicut autem ignis purgat & baptizat, ita etiam vento ventilanti paleas vis purgandi atque eluendi adscribi potest. *Il.* ε. 499. ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωὰς ἀνδρῶν λικμώντων, ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει ἐπειγομένων ἀνέμων καρπόν τε καὶ ἄχνας. Æneid. VI. 740. — aliae panduntur inanes suspensae ad *ventos*: aliis sub gurgite vasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni. *Servius* etiam in sacris Liberi omnibus tres sunt istae purgationes. Nam aut taeda purgantur & sulphure, aut aqua abluuntur aut aëre ventilantur. *Sanhedrin* f. 39. 1. Dixit Sadducaeus: Deus vester sacerdos est. Cum vero Mosen sepelisset quanam re se lavit? Respondit Afhu: igne se lavit S. D. Es. XL. 12. Dominus cum igne veniet. Regessit Sadducaeus: audistine unquam de Baptismo ignis verba fieri? Respondit Afhu ex mente Rabba: fundamentum baptismi ignis hic locus est. *Num.* XXXI. 23. *Jalkut Rub.* f. 3. 4. Angeli ministerii descendunt in fluvios ignis & lavant se in igne 365. vicibus. *Servius* ad Georg. 1. 166. Mystica vannus Jacchi] Mystica autem Jacchi ideo ait, quod Liberi patris sacra ad purgationem animae pertinebant: & sic homines ejus Mysteriis purgabantur, sicut vannis frumenta purgantur. & II. 389. omnis autem purgatio aut per aquam fit aut per ignem aut per aërem. Purgatio per ignem hic significat omnes illas calamitates, quas Judaei paullo post experti sunt, incendium templi & vicorum, & eversionem Reip. Purgationi vero per ventum respondet occulta illa & mirabilis Dei virtus, quae die Pentecostes & aliis etiam temporibus in baptizatos effusa fuisse legitur, *Jo.* III. 8. VII. 38. 39. *Act.* I. 5. II. 4. X. 45. XI. 15. 16. XIX. 3. -- 6. *Luc.* XXIV. 49. Haec virtus ex alto Spiritus sanctus vocatur, qui mentem a vitiis & ignorantia repurgat, uti aqua sordes corporis eluit: Simul etiam bonos a malis distinguit, uti ventus paleas a frumento separat *Eph.* IV. 30 *Apoc.* VII. 4. XVIII. 3. *Berachoth* f. 15. 1. Qui aquam non habet ad manus lavandas, abstergat illas in terra, aut lapide; aut fragmento ligni. Dixit: recte; ubinam enim scribitur: lavo me aqua? sed *lavo me innocentia*, scribitur *Psalm.* XXVI. i. e. omni quod purificat.

13. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ] est pleonasmus ex Hebrais-

13 τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.
14 Ὁ

ἅλωνα] ἀλῶνα Editt. *Erasmi* & *Colinaei*. H. *Steph*. Thesauro p. 326. F. reperitur etiam scriptum ἀλῶν, ἀλῶνος; sed rectius ἅλων, ἅλωνος, ut in hoc loco —— vetusta omnia exemplaria, quibus usus est ad editionem N. T. pater meus (erant autem plus minus XV.) habebant ἅλωνα, non ἀλῶνα, Lucae itidem cap. 3. quum tamen utrobique libri omnes (quos viderim) excusi ante patris mei editiones habeant ἀλῶνα circumflexa penult.

τὸν] + μὲν 7. 13. 60.

ἀποθήκην] + αὐτοῦ E L. 7. 38. 52. 53. 58. 60. Versio *Syr*. utraque, *Æthiop*. *Saxon*. Codices *Latini*. *Irenaeus*.

αὐτοῦ tertio loco.] —— E. L. 7. 13. 27. 38. 47. 53. 56. 59. 60. Versio *Syr*. posterior, Codices *Latini*. *Justinus*. *Irenaeus* ap. Epiphan. Haer. 31. *Caesarius* Q. 186.

13. ἐπὶ] εἰς Edit. *Compl*.

τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ] ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι. 73.

braismo. VII. 24. VIII. 1. 5. *Marc*. VII. 21. *Jo*. I. 33. *Act*. XV. 17. *Psal*. I. 5.

πτύον] pala, *Glossar*. Steph. aliud: ventilabrum, sive vannus. *Hesych*. πτύον, θρίναξ, ξύλον, ἐν ᾧ διαχωρίζουσι τὸν σῖτον ἀπὸ τοῦ ἀχύρου. *Pollux* XI. 28. πτέον, ὡς οἱ ἀττικοὶ λέγουσιν, ἢ πτύον ὡς Ὅμηρος, οὕτω γὰρ λέγει, ὅταν φῇ· ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ πλατέος πτυόφιν μεγάλην κατ' ἀλωὴν Θρώσκουσιν κύαμοι μελανόχροες ἢ ἐρέβινθοι Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ καὶ λικμητῆρος ἐρωῇ. *Schol*. πτύον ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ ἠλοημένα γεννήματα ἀναβάλλουσι χωρίζοντες τοῦ ἀχύρου. & in *Il*. ε. 499. λικμᾶν ἐστι τὸ χωρίζειν ἀπὸ τοῦ σίτου τὸ ἄχυρον τοῖς πτύοις. *Od*. λ. 127. ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ φαιδίμῳ ὤμῳ Schol. λέγει δὲ τὸ πτύον. *Eustath*. in Il. α. p. 102. 32. ἔοικε δὲ τὸ παρὰ τοῖς κυμαίοις τοῦτο πεμπώβολον δακτύλοις πτύου λικμητικοῦ, ἢ ὀδοῦσι τριαίνης, & 924. 50. πτύου δὲ, οὐ δι' οὗ γῆν ἀναῤῥίπτουσιν, ἀλλὰ λικμητικοῦ ἀποβάλλοντος τὰ ἠλοημένα, τοῦ καὶ εἰς τύπον ἐσχηματισμένου χειρὸς δακτύλων. & in *Od*. λ. p. 422. ἰδὼν φέροντά σε ἐπὶ ὤμου τὸ ἐρετμὸν ἤτοι τὴν κώπην, εἴπῃ φέρειν σε ἀθηρηλοιγὸν, ὅ ἐστι πτύον, λικμητήριον, τὸ τῶν ἀθέρων ὀλεθρευτικόν. *Porphyr*. de Antro Nymph. ὡς πτύον εἶναι ἡγεῖσθαι τὴν κώπην, διὰ τῶν ἐναλίων ὀργάνων καὶ ἔργων παντελῆ ἀπειρίαν. *Theocrit*. VII. 59. αὖθις ἐγὼ πάξαιμι μέγα πτύον. σχολ. ὅταν δὲ λικμῶνται καὶ σωρεύωσι τὸν πυρὸν, κατὰ μέσον πηγνύουσι τὸ πτύον. *Aristoph*. pace 566. θρίνακες) τὰ πτύα. ἐργαλεῖον· ᾧ ἀποχωρίζουσι τῶν σπερμάτων τὰ ἄχυρα ὑπὲρ τοῦ ἀναπτῆναι, καὶ καθαρισθῆναι τὸν πυρὸν ἢ τὰς κρίθας, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων γεννημάτων. *Alciphr*. III. 26. ἄρτι μοι τὴν ἅλω διακαθήραντι, καὶ τὸ πτύον ἀποτιθεμένῳ, ὁ δεσπότης ἐπέστη.

διακαθαριεῖ] *Aristid*. Platon. I. 77. ἐστι μὲν οὐκέτι τοῦτ' ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ Πλάτωνος, ὅμως δὲ ὑπὲρ τοῦ πανταχῇ διακαθᾶραι τὸν λόγον, μηδὲ τοῦτ' ἡμῖν ἀνεξέταστον ἀφείσθω. *Xenoph*. Oecon. 24. καθαροῦμεν τὸν σῖτον, λικμῶντες —— τὰ ἄχυρα. p. ἐπειδὰν δὲ κάθαρῃς τὸν σῖτον μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ἅλω.

τὴν ἅλωνα] *Dionys*. *Hal*. . . . . . .
Liban. O. XXXI. p. 652. B. εἰ μὴ ἐπὶ τὰς ἅλως ἔλθωσιν ἄνεμος, ἀνδρῶν λικμώντων, ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει δι' αὐτῶν καρπόν τε καὶ ἄχνας. ex *Il*. ε. 500. Area est locus sub dio frumentis & caeteris leguminibus per boves exprimendis facta. *Schol*. M SS. in Il. ε. 90. ἅλω ἐν ᾗ ὁ σῖτος ἀλοᾶται. *Seneca* Q. N. I. 2. fere terendis frugibus loca destinata sunt rotunda. *Varro* l. I. 51. *Aream* esse oportet in agro sublimiori loco, quam perflare possit *ventus*. 52. e spica exteruntur grana. Iis tritis oportet e terra subjactari *vallis, aut ventilabris*, cum ventus spirat lenius: Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur *acus*, evannatur *foras extra aream*, ac *frumentum*, quod est ponderosum, *purum* veniat ad corbem. *Cic*. Verr. III. 14. I. Imbri frumentum corrumpi in area patiebatur. *Horat*. I. Sat. I. 45. Millia frumenti tua triverit area centum.

συνάξει] συνάγειν proprie de hominibus, pecore, rebusque animatis dicitur: συγκομίζειν de frumento. *Deut*. XI. 14.

ἀποθήκην] *Horat*. I. Od. I. 9. Si proprio condidit *horreo*, quicquid de Libycis *verritur areis*.

ἄχυρον] *Esaj*. XVII. 13. *Eustath*. Il. ε. 499. ἐκ τούτων δὲ φαίνεται, ὅτι οὐχ ἁπλῶς ἄχυρον, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀχύρου λεπτότατον νῦν ἡ ἄχνη δηλοῖ. *Etymol*. M. ἡ καλάμη ἡ ἀλλοιωθεῖσα ἄχυρον λέγεται. *Xenoph*. in Oecon. ἣν δέ τις λικμᾷ ἐκ τοῦ ἀπηνέμου ἀρχόμενος, δῆλον, ἔφην ἐγὼ, ὅτι εὐθὺς ἐν τῇ ἀχυροδόκῃ ἔσται τὰ ἄχυρα. χαλεπὸν γὰρ, οἶμαι, καὶ τοῖς ὄμμασι καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται, ἀντίον ἀχύρων καὶ ἀθέρων θερίζειν —— ἢν μὲν βραχὺς ᾖ ὁ κάλαμος τοῦ σίτου, ἔγωγ' ἔφην κάτωθεν ἂν τέμνοιμι, ἵνα ἱκανὰ τὰ ἄχυρα μᾶλλον γίγνηται. ἐὰν δὲ ὑψηλὸς ᾖ, νομίζω ὀρθῶς ἂν ποιεῖν μεσοτομῶν, ἵνα μήτε οἱ ἀλῶντες μοχθῶσι περιττὸν πόνον, μήτε οἱ λικμῶντες, ὧν οὐδὲν προσδέονται. *Taanith* f. 6. 2. quousque comburimus stramen & paleam frugum anni VII. *Aristoph*. Acharn. 510. τοὺς γὰρ μετοίκους ἄχυρα τῶν ἀστῶν λέγω.

ἀσβέστῳ] *Esaj*. I. 31. LXVI. 24. *Jerem*. XVII. 4. 27. Cum de eversione Hierosolymorum sermo sit, ut ad comm. 7. vidimus, πῦρ ἄσβεστον significat talem ignem, qui non prius extingui potest quam omnia consumpserit atque deleverit *Il*. N. 169. 540. βοὴ ἄσβεστος. *Euseb*. H. E. VI. 41. p. 239. A. μαστιγούμενοι, τέλος ἀσβέστῳ πυρὶ —— κατεκάησαν p. p. πυρὶ ἀσβέστῳ καὶ οὗτοι διεχύθησαν, viva calce combusti sunt. *Il*. π. 123. αἶψα κατ' ἀσβέστη κέχυτο φλόξ. *Sch*. ἡ ταχέως κατασβεννυμένη, ἢ ἡ δυσκατάσβεστος. *Plut*. Numa p. 66. B. ἔνθα τοι τῆς Ἑλλάδος, ὅπου πῦρ ἄσβεστον ἐστι, ὡς Πυθοῖ καὶ ἀθήνησιν —— ἐὰν δὲ ὑπὸ τύχης τινος ἐκλίπῃ. καθάπερ ἀθήνησι μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστίωνος λέγεται τυραννίδος ἀποσβεσθῆναι τὸν ἱερὸν λύχνον; ἐν Δελφοῖς δὲ τοῦ ναοῦ καταπρησθέντος ὑπὸ τῶν Μήδων. *Augustin*. de Civit. D. XXI. 5. Asbeston Arcadiae lapidem propterea sic vocari, quod accensus semel jam non possit extingui. & 6. esse quoddam Veneris fanum, atque ibi candelabrum, & in eo lucernam sub divo sic ardentem, ut eam nulla tempestas, nullus ignis exstingueret, unde —— λύχνος ἄσβεστος i. e. lucerna inextinguibilis nominata est. *Anthol*. I. 19. 3. πῦρ μὲν δὴ ταχέως καὶ σβέννυται, ἡ δὲ γυνὴ πῦρ ἄσβεστον. *Philo* de temulent. T. I. p. 378, 15. τὸν μέν γε βωμὸν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ ῥάδιον ἰδεῖν, ἔξω τε γὰρ ἔχει τὴν κατασκευὴν, καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ ἀναλίσκεται ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ νύκτωρ περιλάμπεσθαι. *Ælian*. A. N. V. 3. καὶ τὸ ἔλαιον κατώλισθε, καὶ τῶν θυρῶν πῦρ κατέχυται, καὶ ἄσβεστον ἐστι —— κοιμίζεται δὲ καὶ ἀφανίζεται φορυτῷ καταχυθέντι, λέγει ὁ κνίδιος κτησίας ταῦτα. *Callimach*. H. in Dian. 117. φάεος δ' ἐνέηκας ἀϋτμὴν ἀσβέστου τὸ ῥα πατρὸς ἀποστάζουσι κεραυνοί. *Achmet*. 122. ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὰ ὄρη αὐτοῦ πυρὶ καίονται ἀσβέστῳ μετὰ ἀνέμου σφοδροῦ, ὑπὸ πολεμίου ἐχθροῦ ἐκθερίζεται ὁ λαὸς αὐτοῦ. Solebant, postquam frumentum

in

Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ 14
σὺ ἔρχῃ πρός με, Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ 15
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτι- 16
σθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ,
καὶ

15. ἐστὶν ἡμῖν] ἡμῖν ἐστιν 80.
16. καὶ βαπτισθεὶς] βαπτισθεὶς δὲ C. a prima manu. Verſio *Syra*, *Copt. Saxon. Vulg. Arab.*
ἀνέβη εὐθὺς] εὐθὺς ἀνέβη D. 1. Editio *Colinaei*. Verſio *Latina*, *Syra*, *Coptica*. *Chryſoſt*. *Theophyl.*
καταβαῖνον ὡσεὶ] καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς D. & Cod. *Martian.* *Ad exprimendam forte Spiritus ſancti perſonalitatem*, ait *J. Millius*: noſtra vero ſententia, quia apud Latinos, ad quorum codices illa lectio reſicta eſt, Spiritus eſt Generis maſculini. περιστερὰν] + ἐκ τῶν οὐρανῶν Verſio *Syra* poſterior.
ἐπ'] εἰς D. a prima manu. πρός C. a prima manu. 38, 67. 71. 76. Evang. 19. 20.
17. οὗτός ἐστιν] πρὸς αὐτόν· σὺ εἶ D.
εὐδόκησα] ηὐδόκησα C. 73. *Orig*. c. Celſ. *Cyrill*. Catech 82. *Chryſoſt*. *Damaſcenus* S. Parall. *Maximus* Dial. 3.

in horreum comportatum eſſet, paleae ſub divo jacenti ignem immittere, quo citiſſime conſumebantur, cum rapidus incendia flatus ventilatret.

14. διεκώλυεν] *Pindar*. Nem. VII. 62. σχ. φασὶ, τοῦ Νεοπτολέμου θύοντος, τοὺς Δελφοὺς ἁρπάζειν τὰ θύματα, ὡς ἔθος αὐτοῖς, τὸν δὲ Νεοπτόλεμον δυσανασχετῶς ἔχοντα διακωλύειν, αὐτοὺς δὲ διαχρήσασθαι αὐτὸν ξίφη ἔχοντας.

σὺ ἔρχῃ πρός με] Emenſus erat Jeſus iter quinquaginta mille paſſuum, ut honorem Joanni haberet. Conf. *Luc*. I. 43. *Jo*. I. 29. —— 36.

15. ἀποκριθεὶς] Secundum Grammaticos non ſignificat reſpondens ſed disjunctus. *Phrynich*. p. 40. Ἀποκριθῆναι διττὸν ἁμάρτημα. ἔδει γὰρ λέγειν ἀποκρίνασθαι, καὶ εἰδέναι, ὅτι τὸ διαχωρισθῆναι σημαίνει· ὥσπερ οὖν καὶ τὸ ἐναντίον αὐτοῦ τὸ συγκριθῆναι, εἰς ἓν καὶ ταυτὸν ἐλθεῖν. εἰδὼς οὖν τοῦτο, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀποδοῦναι τὴν ἐρώτησιν, ἀποκρίνασθαι λέγε, ἐπὶ δὲ τοῦ διαχωρισθῆναι, ἀποκριθῆναι. *Thomas* M. ἀποκρίνασθαι τὸ ἀπολογήσασθαι· ἀποκριθῆναι δὲ τὸ χωρισθῆναι· οὐ γὰρ εἴρηται ὅλως παρὰ ῥήτορσι τοῦτο ἀντὶ τοῦ ἀπολογήσασθαι· ἀποκρίνω δὲ τὸ ἀποσκυβαλίζω. καὶ ἀποκρίνω τὸ χωρίζω. ἀριστείδης. ὧν ἀποκρίναι τοὺς ἑταίρους οὐκ ἐστιν. *Ammon*. ἀποκριθῆναι καὶ ἀποκρίνασθαι διαφέρει· ἀποκριθῆναι μὲν γὰρ ἐστιν τὸ ἀποχωρισθῆναι. ἀποκρίνασθαι δὲ τὸ ἐρωτηθέντα λόγον δοῦναι. Euſtath. Il. ε. 12.

δικαιοσύνην] Juſtitia hic non ſolum ſignificat illam partem officii, quod aliis hominibus debemus, ut ſuum cuique tribuamus, nec ſolum omnia quae lege juſſa ſunt, verum eriam quicquid laudabile & honeſtum judicatur. Implere juſtitiam, & implere legem, eſt facere ea quae vel lex praecipit, vel quae juſta & laudabilia habentur.

16. εὐθὺς] Grammaticis alio ſignificatu venit. *Ammon*. εὐθὺς ὁ κανών —— Τὸ δὲ εὐθέως ἀντὶ τοῦ χρονικοῦ ἐπιρρήματος. ὁ οὖν ἐναλλάσσων ἁμαρτάνει, καθὰ Μένανδρος ἐν Δυσκόλῳ. Τί φῂς ἰδὼν ἔνθεν γε πᾶς δ' ἐλευθερῶν ἀπῆλθες εὐθὺς ὡς ταχύ. Τινὲς μέν τοι τῶν ἀρχαίων, φασι, καὶ τὸ εὐθὺς ἀντὶ χρονικοῦ κεῖσθαι —— οἷον· γήμαντος αὐτοῦ δ' εὐθὺς ἔσομ' ἐλεύθερος· καὶ· ὡς τοῦτ' εἶδεν, εὐθὺς ἦν ἄνω κάτω.

ἀνεῴχθησαν] *Galen*. de curat. ἀνεῴχθη σου ἡ θύρα. *Thomas* ἐστι δὲ τὸ μὲν ἤνοιγε καὶ ἠνεῴχθη, κοινά· τὸ δὲ ἀνέῳγεν ἀττικόν. *Etymol M*. ἀνεωγμένος —— ἀνέωγμαι —— ἀνέῳγε μέσος παρακείμενος. ἀνοίγω, ἤνωγον, ἠνέωγον, συστολῇ τοῦ η. εἰς α. ἀνέωγον, τὸ τρίτον ἀνέῳγε —— ἠνέῳκται ἡ θύρα.

ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ] Coelum ei apertum eſt, tria ſignificat: tonuit, nubes diſceſſerunt, & lumen effulſit. Il. ε 749. αὐτομάται δὲ πύλαι μῦκον οὐρανοῦ *Euſtatht* ὅτι δὲ πύλαι οἷον τοῦ οὐρανοῦ τὰ νέφη, δηλοῖ ὁ Ποιητής —— ὅ ἐστιν ἤχησαν καὶ ἠνοίχθησαν ἐξιούσαις τῇ Ἥρᾳ καὶ τῇ ἀθηνᾷ —— Σημείωσαι δὲ, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν οἱ μεθ' ὅμηρον λαβόντες μυκᾶσθαι φασὶ καὶ βροντᾶν —— οὐρανὸν, τὸν ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον, ὅς ποτε μὲν κλείεται οἷα καὶ πύλαις τοῖς νέφεσι, ποτὲ δὲ ὡς οἷον ἀνοιγόμενος διεκφαίνεται. *Ennius* Annal. I. Quem ſuper ingens Porta tonat coeli i. e. ut *Liv*. I. 16. Subito coorta tempeſtas, cum magno fragore tonitribusque. *Æneid*. VIII. 523. Ni ſignum coelo Cytherea dediſſet *aperto*, Namque improviſo vibratus ab aethere fulgor cum ſonitu venit —— iterum arque iterum fragor intonat ingens —— obſtupuere animis alii: ſed Troïus heros Agnovit ſonitum, & divae promiſſa parentis. *Quintil*. VII. 10. Coelo decurrit *aperto*. *Servius*. Sereno. *Horat*. Carm. IV. 14. Pleiadum choro ſcindente nubes. *Marc*. I. 10 *Act*. VII. 56. *Ez*. I. 1. *Juſtinus* c. Tryph. κατελθόντος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ, πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Act. XXII. 6. 7. Codex *Martianaei*: & cum baptizaretur Jeſus; lumen magnum fulgebat de aqua, ita ut timerent omnes, qui congregati erant. *Juvencus*: haec memorans vitreas penetrabat fluminis undas, ſurgenti manifeſta Dei praeſentia clarer. Evangelium *Ebionit*. ap. Epiphan. H. 30. καὶ εὐθὺς περιέλαμψεν τὸν τόπον φῶς μέγα.

περιστερὰν] Et ſpecie & volatu columbam referens. Illud Lucas vocat ſpeciem corpoream, quae non aëri aut igni, aut nubibus, ſed corporibus ἀντιτύποις quae manu tractantur atque ſentiuntur, tribui ſolet. Syrus vertit: ſpeciem corporis columbae. *Evang*. juxta Hebr. ap. Epiphan H. 30. & *Juſtinus* ἐπελθόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς πνεύματος. Volatus autem columbae, deſcendentis praeſertim, habet aliquid ſingulare, nam —— aëre lapſa quieto Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas *Æneid*. V. 513. *Eurip*. Bacch. 1088. ᾖξαν πελείας ὠκύτητι οὐχ ἥσσονες, ποδῶν ἔχουσαι συντόνοις δρομήμασιν. Columba vero ſpiritum S. repraeſentari veteres Judaei exiſtimarunt. *Cantic*. II. 12. vox turturis Chaldaeo interpreti eſt: vox Spiritus S. *Chagiga* c. 2. Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas כיונה, ſicut columba quae incumbit pullis ſuis. Columba etiam manſuetudinis & ſinceritatis Symbolum habetur. Adde *Il*. η. 58. κὰδ δ' ἄρ ἀθηναίη τε καὶ ἀργυρότοξος ἀπόλλων ἑζέσθην, ὄρνισιν ἐοικότες αἰγυπιοῖσιν *Euſtath*. p. 530. 16. σύνηθες δὲ τῷ ποιητῇ, ὄρνισιν ἐξομοιοῦν τοὺς παρ' αὐτῷ θεούς. —— καὶ ἐστι τοῦτο σεμνότερον τοῦ περιπεζίοις αὐτοὺς εἰκάζεσθαι ζώοις, οἰκεῖα γὰρ τοῖς οὐρανίοις τὰ ὑψιπετῆ. Cumque Deus Magos apparitione ſtellae. c. II. Joſephum inſomnio I. monuiſſet, ſupererat ut etiam avis ſpecie uteretur ad Joannem Baptiſtam certiorem reddendum. *Ælian*. V. H. II. 31. Λέγουσι δὲ τῶν βαρβάρων οἱ προειρημένοι, καὶ διὰ ὀρνίθων, καὶ διὰ συμβόλων —— καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀστέρων πολλὰ προδηλοῦσθαι.

17. φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν] *Theocrit*. XVII. 71. de Ptolemaeo Philadelpho —— ὁ δ' ὑψόθεν ἔκλαγε φωνᾷ ἐς τρὶς ὑπαὶ

17 καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

1. ΤΟ'τε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ δια-

Greg. Thaumat. S. in L. *Eusebius* in Ps. LXXI. S. *Luc.* III. 22. *Herodian* ηὐξάμην καὶ εὐξάμην. ηὐδόκουν καὶ εὐδόκουν. καὶ ὅσα ἀπὸ τοῦ εὖ ἄρχεται. *Etymol.* M. εὐφραίνω — τὰ ἀπὸ τοῦ εὖ μορίου καὶ τοῦ δυσ ἀρχόμενα ἄτρεπτον τηρεῖ τὴν ἀρχήν, ἔσωθεν δὲ αὐξάνεται. Οἷον εὐορκῶ, εὐώρκουν. — εὐχόμην. ἰστέον ὅτι παρ' ἡμῖν φυλάττεται, παρὰ δὲ Ἀθηναίοις τρέπεται — καὶ τὸ Ε. τῆς Ευ διφθόγγου εἰς Η. τρέπεται, οἷον εὔχομαι ηὐχόμην. *Eustath.* Il. β. p. 134. 52. ἰστέον δὲ ὅτι ἡ εὖ δίφθογγος πολλαχῶς ἀλλοιοῦται — ἔτι δὲ ἀλλοιοῦται καὶ διαλυομένη, εἶτα τρέπουσα τὸ ε. εἰς η. οἷον εὔκομος & . . . τὸ δὲ εὔξαντο, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἰσὶ μὲν Ἀττικοῖς ἀναύξητα. κεκοίνωται δὲ πλέον ἤπερ τὰ μετ' αὐξήσεως κοινά. ηὐξάμην, ηὗρον, ηὐχόμην. *Matth.* XXVI. 60. *Ro.* IX. 3. *Phrynichus* ηὐξάμην καὶ εὐξάμην, ηὐδόκουν καὶ εὐδόκουν, καὶ ὅσα ἀπὸ τοῦ εὖ ἄρχονται. *Hort.* Adon. in ἀήδιζον. ηὐφράνθην λέγουσι καὶ ηὐχόμην. ἀλλ' ἐπεκράτησε κατὰ κοινὴν διάλεκτον ἡ εὖ δίφθογγος μὴ τρέπεσθαι.

1. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη] ἀνήχθη δὲ I..

ὑπαὶ νεφέων Διὸς αἴσιος αἰετὸς ὄρνις, Ζηνὸς που τόδε σῆμα Διῒ κρονίωνι μέληται ἀιδοίου βασιλῆος, ὁ δ' ἔξοχος, ὄνκε φιλάσεῖ γεινόμενον τὰ πρῶτα. *Euripid.* Bacch. 1076, ἐκ δ' αἰθέρος φωνήν τινα Bacchas monuiſſe. *Diog. L.* de Epimenide I. 115. ῥαγῆναι φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ. *Plut.* Sulla p. 455. F. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ἐξ ἀνεφέλου καὶ διαίθρου τοῦ περιέχοντος ἤχησε φωνὴ σάλπιγγος, ὀξὺν ἀποτείνουσα καὶ θρηνώδη φωνὴν, ὥστε πάντας ἔκφρονας γενέσθαι, καὶ καταπτῆξαι τὸ μέγεθος. Τυῤῥηνῶν δὲ οἱ λόγιοι μεταβολὴν ἑτέρου γένους ἀπεφαίνοντο καὶ μετακόσμησιν ἀποσημαίνειν τὸ τέρας. *Livius* I. 31. 4. voce coeleſti ex Albano monte miſſa, nam id quoque traditur. *Matth.* XVII. 5. *Jo.* XII. 28. 26. 30. *Act.* X. 3. 4.

ὁ ἀγαπητὸς] Cum articulo, chariſſimus, dilectiſſimus. Ita proprie vocatur filius unicus. *Pollux* III. 19. καλοῖτο δ' ἂν υἱὸς ἀγαπητὸς ὁ μόνος ὢν πατρὶ ἢ μητρί. ὥσπερ καὶ ἀγαπητὴ θυγάτηρ καὶ μονογενὴς, καθ' Ἡσίοδον. *Heſych.* ἀγαπητὸν, μονογενῆ, κεχαρισμένον. *Marc.* XII. 6. *Il.* ζ. 400. παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχων Ἑκτορίδην ἀγαπητόν. *Sch.* ἀγαπητὸς, μονογενής. & *Il.* ι. 477. καί με φίλησ' ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ μοῦνον, τηλύγετον. Graeci interpretes vocem יחיד quae unicum ſignificat, ſolent vertere ἀγαπητὸν *Gen.* XXII. 2. 12. 16. *Jud.* XI. 34. *Jer.* VI. 26. *Amos.* VIII. 10. *Zach.* XII. 10. & ἀγαπώμενον *Prov.* IV. 3. *Joſ.* A. I. 13. 1. Ἴσακον δὲ ὁ πατὴρ Ἄβραμος ὑπερηγάπα μονογενῆ ὄντα. *Plut.* π. πολυφιλ. p. 93. F. διὸ καὶ τῶν ζώων τὸ φιλότεκνον τοῖς μονοτόκοις ἰσχυρότερον ἐμφύεται· καὶ Ὅμηρος ἀγαπητὸν υἱὸν ὀνομάζει μοῦνον τηλύγετον τουτέστι μὴ ἔχουσιν ἕτερον γονεῦσι, μήτε ἕξουσι γεγεννημένον·

ἐν ᾧ εὐδόκησα] Haec verba ex *Eſaj.* XLII. 1. leviter immutata & huc tranſlata ſunt. ὁ παῖς μου —— ὁ ἐκλεκτός μου, προσεδέξατο αὐτὸν ἡ ψυχή μου, ſive ut Theodotio poſtrema interpretatur εἰς ὃν ηὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. Phraſis autem εὐδοκεῖν ἔν τινι eſt Hebraiſmus. 1. *Par.* XXVIII. 4. בי רצה ἐν ἐμοὶ ἠθέλησε. Quem probavi & elegi, qui mihi acceptus eſt. *Polyb.* XVII. 33. καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσαν τὸν σύλλογον, οὐδαμῶς εὐδοκήσαντες ἀλλήλοις. II. 38. αὕτη [Reip. forma] τινὰς μὲν ἐθελοντὶ αἱρετιστὰς εὗρε Πελοποννησίων, πολλοὺς δὲ πειθοῖ καὶ λόγῳ προσηγάγετο. τινὰς δὲ βιασαμένη σὺν καιρῷ παραχρῆμα πάλιν εὐδοκεῖν ἐποίησεν αὐτῇ ἀναγκασθέντας. *Salmaſ.* Hellen. 119. εὐδοκεῖ Hieronymus a LXX. Interpp. confictum tradit. Puto tamen eſſe verbum Macedonicum, nec a LXX. confictum, ſed ex illa dialecto ſumtum. Significat proprie in eo acquieſcere quod quis probavit. Inde εὐδοκία pro decreto. *Diodor. S.* XVII. 47. τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὗτος εὐδοκήσας τῷ ξένῳ, παρ' ᾧ τὴν ἐπισταθμίαν ἐπεποίητο κεχαρισμένως, τοῦτον ἐπεβάλετο κύριον ἀναγορεῦσαι τῆς πόλεως. 1. *Macc.* X. 47.

1. ἀνήχθη] ἀνάγειν compoſitum eſt ex ἄνω & ἄγειν, & opponitur τῷ κατάγειν. Dicitur de navibus e portu ſolventibus & altum petentibus Luc. VIII. 22. & de mortuo ab inferis redeunte & ad ſuperas auras evadente *Heb.* XIII. 20. Hic de Jeſu a Jordane verſus regionem montanam aſcendente.

ἐρήμων] Solitudo Judaeae, in qua Joannes praedicabat, erat campus, qui ab oriente Jordanem, ab occidente regionem montanam habebat. Jeſus ergo Joannem relinquens regionem montanam petiit, quae etiam ſolitudo vocatur. *Joſ.* XVI. 1. Solitudo quae a Jerichunte tendit per montana Bethelis. *Joſ.* B. IV. 8. 2. de Jerichunte ὑπέρκειται αὐτῆς καὶ ἄκαρπον ὄρος μήκιστον. κατὰ μὲν τὸ βόρειον κλίμα μέχρι τῆς Σκυθοπολιτῶν γῆς ἐκτείνεται. κατὰ δὲ τὸ μεσημβρινὸν μέχρι τῆς Σοδομιτῶν χώρας καὶ τῶν περάτων τῆς ἀσφαλτίτιδος. ἐστὶ δὲ ἀνώμαλόν τε πᾶν καὶ ἀοίκητον διὰ τὴν ἀγονίαν. Cum vero *Marcus* addat, Chriſtum in ſolitudine fuiſſe cum feris beſtiis I. 13. *Joannes* vero XI. 54. doceat ipſum in oppido Ephrem prope ſolitudinem commorari conſueviſſe; non abſurde hic ſolitudinem poſſumus intelligere ſaltum Ephrem, ex quo urſi ab Eliſa in pueros immiſſi prodierunt 2. Reg. II. 24. Haec ergo ſolitudo erat vere locus deſertus & horridus, *Arrian* Epictet. III. 13. ἐρημία ἐστὶ κατάστασίς τις ἀβοηθήτου —— θέλει γὰρ ὁ ἔρημος κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀβοήθητός τις εἶναι καὶ ἐκκείμενος τοῖς βλάπτειν βουλομένοις. Huc Chriſtus, ut muneri gerendo ſe praepararet, conceſſit. tantoque majorem gloriam inde eſt conſecutus, victo in ſolitudine diabolo, qui Protoplaſtas in paradiſo, ubi junctis viribus reſiſtere debuiſſent & facile potuiſſent, vicerat. Etiam populus Iſraeliticus in ſolitudine XL. annos exegerat, antequam in Cananaeam deduceretur; & Moſes & Elias in ſolitudine fuerunt. *Plut.* Numa p. 61. F. ὁ δὲ Νουμᾶς, ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ καὶ πλανᾶσθαι μόνος ἤθελεν ἐν ἄλσεσι θεῶν, καὶ λειμῶσιν ἱεροῖς, καὶ τόποις ἐρήμοις ποιούμενος τὴν δίαιταν —— ὅτι μὲν οὖν ταῦτα πολλοῖς τῶν πάνυ παλαιῶν μύθων ἔοικεν, οὓς οἱ Φρύγες τε περὶ Ἄττεω, καὶ Βιθυνοὶ περὶ Ἡροδότου, καὶ περὶ Ἐνδυμίωνος Ἀρκάδες —— παραλαβόντες ἠγάπησαν, οὐκ ἄδηλόν ἐστι.

ὑπὸ τοῦ πνεύματος] a Spiritu ſancto; ut *Lucas* indicat IV. 1, 14. cujus virtute etiam miracula patravit inf. XII. 28. Conf. *Act.* VIII. 39. *Ez.* III. 14. 1. *Reg*, XVIII. 12. 2. *Reg.* II. 16. *Apoc.* XVII. 3.

διαβόλου] idem vocatur tentator comm. 3. Satanas ſive adverſarius comm. 12. accuſator *Apoc.* XII. 9. 10. ὁ πονηρὸς, 1. *Jo.* II. 14. princeps hujus mundi *Jo.* XII. 32. & malorum Angelorum *Matth.* XXV. 41. Judaeis veteribus idem Satan, Samael, Aſmodeus, & Angelus mortis ap-

pel-

διαβόλου. Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον 2
ἐπείνασε. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν· Ἐι υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ 3
ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε· Γέγραπται· Ὀυκ 4
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόμα-
τος

2. καὶ νύκτας τεσσαράκοντα] — 1. 37. 38. quia non necessaria putabant. καὶ τεσσαράκοντα νύκτας D.
3. προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν] προσῆλθεν αὐτῷ ὁ πειράζων, καὶ εἶπεν αὐτῷ D. ex versione Itala.
αὐτῷ] — 106.
αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν] ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ 1. Versio *Lat. Syr Copt. Chrys.*
4. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Sax.* ex Luca.
ζήσεται] + ὁ CDE. 73. ex Luca & Deut. VIII. 3.
ἐπὶ] ἐν CD. 13. 59. Graeci dicunt ἀπό τινος vel ἐν τινι ζῆν. Hebraei על. *Maximus Tyr.* XXXV. 2. κατὰ Μα-

pellatur. *Devarim* R. f. 247. 2. Angelus Samaël impius est caput omnium Satanarum. *Shabbath* f. 89. 1. *Schemoth* R. XLI. R. Josua f. Levi dixit, quid est quod scriptum est Exod. XXXII. 1. ne legas *Boschesh* cum tardaret, sed *Baschesch* venit hora sexta. Cum Moses in altum adscenderet, dixit Israëli, post dies XL. hora sexta redibo. Cum autem XL. illi dies elapsi essent, venit Satanas, & turbavit mundum, dixitque: ubi est Moses magister vester? mortuus est. *Gittin.* f. 68. 1. Aschmodaeus est rex daemoniorum. *R. Mose* f. Nachaman. Vocantur *Schedim* quia habitatio eorum est in loco vastato, qualis est solitudo. *R. Bechai* in Pent. f. 180. 4. accusator maximus, quem Israëlitae habent, in coelo est princeps solitudinis, serpens igneus volans. *R. Menachem* Recanati in Pentat. f. 141. 2. 3. praecepit S. B. ut mittamus die expiationis hircum in desertum, principi dominanti in locis desertis, & hoc ipsi competit, quia Dominus illorum est. *Maimon.* Mor Nevoh. III. 46. Scire te oportet, carnes desiderii non fuisse prohibitas nisi in deserto. Nam temporibus illis opinio invaluerat, Daemones in desertis habitare, loqui, apparere: in urbibus vero & locis habitatis nequaquam conspici. Tob. VIII. 3.

2. νηστεύσας —— ἐπείνασε] Tanto major Jesus fuit Adamo. Jesus jejunio maceratus & fame atque inopia fessus, vicit Diabolum: a quo Adamus, integer & omnibus affluens, victus erat, Conf. 1. *Sam.* XIV. 30.

νηστεύσας] Solebant etiam jejunio & precibus, hoc est precibus tam ardentibus, ut interim cibum sumere negligerent, muneri sacro gerendo sese praeparare. Act. XIII. 3. XIV. 23.

Numerus quadragenarius sacer est & solennis. Totidem dies aquae diluvii creverunt, puerperae filio in lucem edito impurae erant, exploratores in itinere exegerunt. *Num.* XIII. 26. Goliathus Israelitas provocavit 1. *Sam.* XVII. 6. Ninevitis datum est poenitentiae spatium, pollinctores cadaver composuerunt Gen. L. 3. & *Ezechiel* portavit iniquitatem Judae in visione IV. 6. Et quod propius huc facit, Moses etiam & Elias XL. dies jejunasse leguntur. *Diog. L.* VIII. 40. φησὶ δὲ Δικαίαρχος τὸν Πυθαγόραν ἀποθανεῖν καταφυγόντα εἰς τὸ ἐν Μεταποντίῳ ἱερὸν τῶν Μυσῶν, τετταράκοντα ἡμέρας ἀσιτήσαντα. *Porphyr.* §. 57. ἐν δὲ τῇ περὶ Μεταπόντιον [στάσει] καὶ Πυθαγόραν αὐτὸν λέγουσι τελευτῆσαι, καταφυγόντα ἐπὶ τὸ Μυσῶν ἱερὸν, σπάνει τῶν ἀναγκαίων, μ. ἡμέρας διαμείναντα. *Themist.* 23. 285. εἰς Μεταπόντιον, οὗ δὴ καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῷ τεμένει τῶν Μυσῶν, μ. ὥς φασιν ἡμέρας φεισάμενος σίτου.

3. υἱὸς] Non dixit ὁ υἱὸς, filius ille κατ' ἐξοχὴν proprius & unicus; etiam comm. 6. Nimirum ignoravit Diabolus, quis Jesus esset; si enim ipsum cognovisset, sine dubio de victoria desperasset, neque ipsum fuisset adgressus. *Augustin.* de Civ. D. IX. 21. quando —— aliquanto altius latuit, *dubitavit* de illo daemonum princeps, eumque tentavit, an Christus esset, explorans. Quin etiam partum virginis Diabolo celatum fuisse *Ignatius* statuit, citatus *Hieronymo* in Matth. I. 18. & in l. in omnibus tentationibus hoc agit Diabolus, ut intelligat, si filius Dei sit, sed Dominus sic temperat, ut eum relinquat ambiguum. in *Matth.* VIII. 29. tam daemones quam diabolus suspicari magis filium Dei, quam nosse intelligendi sunt. *Athan.* S. 2. a. *Apollin.* & Synod. in Trullo A. VIII. οὐ γὰρ πρὸς θεότητα ἤρατο ὁ διάβολος τὸν πόλεμον ἣν ἠγνόησεν, οὔτε γὰρ ἐτόλμα διὰ τοῦτο λέγειν εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ πρὸς ἄνθρωπον, & *Nestorius.* οὐ γὰρ ἂν ὡς πεινώσῃ προσῆλθε θειότητι, ὁ τὴν οἰκείαν μὴ πεινῆν ἐπιστάμενος φύσιν.

ὁ πειράζων] 1. *Thess.* III. 5. 1. *Cor.* VII. 5. Christus in omnibus tentatus est *Heb.* IV. 15. cumque ea, quae nos ad peccandum sollicant, ad tria summa genera referri possint, voluptates, honores, & divitias, 1. *Jo.* II. 16. Christus omnibus istis modis tentatus victoriam reportavit. *Theodor. Mopsuest.* de Incarnat. l. XIII. cum non petiisset a Deo, ut fieret panis, demonstravit, se vincere voluptates: cum vero non projecit se deorsum, gloriam neglexit suadens omnibus, non se haec curare: tertia tentatione cum vicisset bona hujus mundi, demonstravit, se pro pietate in Deum nullis bonis hujus mundi superari.

λίθοι —— ἄρτοι] Panes & lapides tanquam contraria opponuntur infra VII. 9. & *Prov.* XX. 17. *Phaedr.* III. 2. panthera & pastores. alii onerant saxis, quidam contra Misere panem, ut sustineret spiritum. —— Memini, qui me saxo petierint, Qui panem dederint. *Horat.* 1. Sat. 5. 91. —— vaenit vilissima rerum hic aqua: sed panis longe pulcerrimus, ultro Callidus ut soleat humeris portare viator. Nam Canusi lapidosus. *Senec.* de Benefic. II. 7. beneficium superbe datum ab homine duro simile est pani lapidoso. *Plaut.* Aulul. II. 18. Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera. Si Deo tam carus es, qui fit, ut nihil tibi suppeditet, quo duram famem pellere possis; ut de lautis & conquisitis epulis nihil dicam, cur non panem saltem largitur, cum non pauperrimi solum patresfamilias suum genium defraudent, ne filio panis desit, verum etiam servorum vilissimis heri demensum praebere soleant? Fac ergo periculum, pete vel minimum istud, quo dolet natura negato.

4. *Sap.* XVI. 26. οὐχ αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν τρέφουσιν

5 τος Θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵςη-
6 σιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐι υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,
βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ· Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται πε-
ρὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
7 Ἔφη

κεδονίαν ἐξὸν μένειν; καὶ ζῆν ἐπὶ τοῖς Ἀμύντε ἀγαθοῖς, καὶ τῇ Περδίκκου εὐδαιμονίᾳ.
ἐκπορευομένῳ διὰ ςόματος] — D. *Druthmarus* ex Luca.
5. ἵςησιν] ἔςησεν C. D. 1. 4. Edit. *Erasmi* 1. ex *Luca*.
6. βάλε] βάλλε 12. Edit. *Erasmi*, *Bogard*.
σεαυτὸν] + ἐντεῦθεν. C. Versio *Syra* in margine. ex *Luca*.
ἀροῦσιν] αἰροῦσιν D. imperite.
περὶ σοῦ] + τοῦ διαφυλάξαι σε cum asterisco Versio *Syra* posterior ex Psalmo.

σιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ῥῆμα σε τὲς σοὶ πιςεύοντας διατηρεῖ. Ut panes aut petam aut accipiam non opus est, Deus ipse providebit: qui totam nationem Judaicam per annos XL. sine pane in deserto nutrivit, qui Mosen & Eliam, & me quoque per XL. dies sine pane sustentavit, illi mille suppetunt aliae viae, quibus pios & obedientes in vita servare & possit & velit. Vita hominis non pendet a pane sed a voluntate & decreto Dei. *Esther*. VII. 8. *Psal*. LXXXIX. 35. *Jerem*. XLIV. 17. *Thren*. III. 28. Moses dicto loco *Deut*. VIII. 3. exemplo Mannae datae nationi Judaicae sapientiam, potentiam atque bonitatem Dei ob oculos ponit, eo consilio, ut Deum non tentarent, comm. 2. Unde patet, quam apte hic a Christo ad testimonium vocetur.

5. τὴν ἁγίαν πόλιν] inf. V. 35. Ἱεροσόλυμα — πόλις ἐςὶ τε μεγάλε βασιλέως. Urbs sancta XVII. 53. *Apoc*. XI. 2. XXI. 2. 10. *Esaj*. XLVIII. 2. LII. 1. LXIV. 1. *Dan*. IX. 16. 24. *Nehem*. XI. 1. 1. *Esdr*. VIII. 78. *Sir*. XXXVI. 13. XLIX. 6. 1. *Macc*. X. 31. 2. *Macc*. III. 1. IX. 14. XV. 14. Siclorum inscriptio est: Jerusalem sancta. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 524, 7. μητρόπολιν μὲν τὴν Ἱερόπολιν ἡγούμενοι, καθ᾽ ἣν ἵδρυται ὁ τε ὑψίςου Θεοῦ νεὼς ἅγιος. de legat. ad Caj. p. 579, 29. οἱ κατὰ τὴν Ἱερόπολιν p. 587, 10. D. περὶ δὲ τῆς Ἱεροπόλεως τὰ προσήκοντά μοι λεκτέον. epistola Agrippae regis ad Cajum p. 588, 10. ἐν Ἱεροσολύμοις πρῶτον, αὐτοκράτορ, ἠγγέλη σου ἡ εὐκταῖα διαδοχὴ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἱεροπόλεως ἐπὶ τὰς παρ᾽ ἑκάτερα ἠπείρους ἐχώρησεν ἡ φήμη τῆς προνομίας. p. 591, 44. ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἱερόπολιν Ἡρώδε βασιλείοις p. 596, 30. τὸν δὲ ἐν τῇ Ἱεροπόλει νεών. de Legg. Special. p. 308, 38. εἰς τὴν Ἱερόπολιν ἴθι σὺν τῇ γυναικὶ. de Somniis T. 1. p. 691, 20. ex *Psal*. XLV. εὐφραίνει τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Ποίαν πόλιν; ἡ γὰρ νῦν ἔσα ἱερὰ πόλις, ἐν ᾗ καὶ ἅγιος νεώς ἐςι. de Mose p. 146, 27. ὀνομάσαντες ἱερόπολιν τὸν τόπον. *Jos*. A. IV. 4. 4. ὥςε αὐτὲς παροικὶ σιτεῖσθαι ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. &. 8. 5. ἱερὰ πόλις ἔςω μία τῆς Χαναναίων γῆς ἐν τῷ καλλίςῳ -- καὶ νεὼς εἷς ἐν ταύτῃ ἔςω. & 12. συνελθόντος δὲ τοῦ πλήθες εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν. & 8. ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. & 14. ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν. & 19. συναγαγὼν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν κομιζέτω.

πτερύγιον] *Eustath*. in Il. ω. p. 1486. 21. ἰςέον, ὅτι ἐκ τε ζώου καὶ μέρος τι τῶν ναῶν ἐ μόνον ἀέτωμα ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἀετός καὶ πτερὸν, διὰ τὸ ἐοικέναι, φασὶν, πτέρυξιν αὐτε. Schol. in Aristoph. Aves. 1110. διὰ τὰ ἐν τοῖς ναοῖς ἀετώματα — τὰς γὰρ τῶν ἱερῶν ςέγας πτερὰ καὶ ἀετὲς καλοῦσιν, ὡς φησὶν Ἴων ἐν Ἀγαμέμνονι. *Galen*. l. III. in Hippocr. de Articulis. κατὰ τετ᾽ ἐν ὑψηλὸν ἐργασάμενος τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς, κατὰ τὸ μῆκος ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ πρόσω τεταγμένον, ἔτως γὰρ ἐντεῦθεν ἐφ᾽ ἑκατέρων τῶν πλαγίων τοίχων κατάγῃ τὴν ὀροφὴν ταπεινεμένην ὥσπερ τινὰς δὲ τὰς πτέρυγας καθειμένας, οὕτως γὰρ ἐοίκασιν εἰκάσαντες οἱ παλαιοὶ καλέσαι τετο τῆς οἰκίας τὸ μέρος. *Hesych*. Πτερὰ, πτέρυγες, ἢ οἰκοδομήματα ἱερῶν ἐκ λίθων. Pollux VII. 121. μέρη δὲ οἰκοδομημάτων τοῖχοι — δόμος, πτέρυγες, φάρση. *Ælianus* N. A. VII. 17. καὶ γήρᾳ γε παρειμένες αὐτοὺς [τοὺς κηρύλες] ἐπιθέμεναι αἱ ἀλκυόνες περιάγεσι ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν καλεμένων μεσοπτερύγων. *Rufus* de part. Corp. hum. 6. ῥινὸς διάφραγμα, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν ἐπὶ τὰ μῆλα νεύοντα ὀςώδη, ῥινὸς ῥάχις· τὸ δὲ πέρας τε ὀςώδους ὑψώματος τὸ ἔνθεν καὶ ἔνθεν πτερύγια. ταῦτα δὲ καὶ κινεῖται ἐν ταῖς σφοδραῖς δυσπνοίαις καὶ ἄλλως βουληθέντων -- πτερύγιον τὸ ἀνωτάτω πλατὺ ἐπικλίνει [τοῦ ὠτὸς] τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τῆς . . . . [καρδίας] ὥσπερ πτερύγια κοῖλα καὶ μαλακὰ καὶ κινητὰ ἐν ᾧ πᾶσα σφύζει ἡ καρδία ὦτα καρδίας. & de Appell. Corp. hum. I. 4. ὦτα — τὰ δὲ ἐκκρεμῆ καὶ σαρκώδη λόβοι, τὰ δὲ χονδρώδη καὶ ἀνωτάτω πτερύγια. *Euseb*. H. E. II. 23. ex Egesippo. ςῆθι ἐν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ἵνα ἄνωθεν ᾖς καταφανὴς, καὶ ᾖ εὐάκεςά σου τὰ ῥήματα παντὶ τῷ λαῷ, διὰ γὰρ τὸ πάσχα συνεληλύθασι πᾶσαι αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν· ἔςησαν ἐν οἱ προειρημένοι γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ — ἀλλὰ ἀναβάντες καταβάλωμεν αὐτὸν — ἀναβάντες ἐν κατέβαλον τὸν δίκαιον· *Jos*. A. XV. 11. 3. παντὸς αὐτοῦ [τοῦ ἱεροῦ] καθότι καὶ τῆς βασιλικῆς ςοᾶς τὸ μὲν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταπεινότατον, ὑψηλότατον δὲ τὸ μεσαίτατον, ὡς περίοπτον ἐκ πολλῶν ςαδίων εἶναι τοῖς τὴν χώραν νεμομένοις, μᾶλλον δ᾽ εἴ τινες κατ᾽ ἐναντίον οἰκοῦντες ἢ προσιόντες τύχοιεν. Ὁ ναός sive aedes sacra alta erat Cubitos centum, si frontem excipias, quae CXX. Cubitos alta erat, teste Josepho ibid. *Middoth* c. IV. 6. & *Strabo* XIII. Templa μονόπτερα & δίπτερα. at multo major fuit altitudo porticus regiae *Jos*. XV. 11. 5. τὸ δὲ τέταρτον αὐτοῦ [τοῦ ἱεροῦ] μέτωπον τὸ πρὸς μεσημβρίαν εἶχε μὲν καὶ αὐτὸ πύλας κατὰ μέσον, ἐπ᾽ αὐτοῦ δὲ τὴν βασιλικὴν ςοὰν — διήκεσαν ἀπὸ τῆς ἑώας φάραγγος ἐπὶ τὴν ἑσπέριον — ἔργον δ᾽ ἦν ἀξιαφηγητότατον τῶν ὑφ᾽ ἡλίῳ. μεγάλε γὰρ ὄντος τοῦ τῆς φάραγγος ἀναλήμματος καὶ ἐκ ἀνεκτοῦ καθιδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν εἰς τὸν βυθὸν εἰσκύπτοι, παμμέγεθες ὕψος ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ςοᾶς ἀνέςηκεν, ὡς, εἴ τις ἀπ᾽ ἄκρε τοῦ ταύτης τέγες ἄμφω συντιθεὶς τὰ βάθη διοπτεύοι, σκοτοδινιᾷν, ἐκ ἐξικεμένης τῆς ὄψεως εἰς ἀμέτρητον τὸν βυθόν. Columnarum hujus porticus mediarum altitudo erat pedum centum: Ipsius autem vallis subjectae profunditas quadringentorum cubitorum A. VIII. 3. 9. θαυμαςὸν δὲ καὶ λόγε ἄξιον παντὸς ἀπέφηνε μεῖζον, ὡς δὲ εἰπεῖν καὶ τῆς ὄψεως, τὸ τέτων ἔξωθεν ἱερὸν — μεγάλας γὰρ ἐγχώσας φάραγγας, ἃς διὰ βάθος ἄπορον ἐδὲ ἀπόνως νεύσαντας ἦν ἰδεῖν, καὶ ἀναβιβάσας εἰς τετρακοσίους πήχεις τὸ ὕψος, ἰσοπέδες τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρες, ἐφ᾽ ἧς ὁ ναὸς ᾠκοδόμητο, κατεσκεύασε. καὶ διὰ τοῦτο ὕπαιθρον ὂν τὸ ἔξωθεν ἱερὸν, ἶσον ὑπῆρχε τῷ ναῷ. Et in hoc porticus regiae tecto, quod itidem non planum sed incli-

Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πάλιν γέγραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. 7
Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πά- 8
σας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ταῦτα 9
πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 10
Ὕπαγε

7. πάλιν] diſtinctionem poſt πάλιν collocant E. 23. Edit. *Compl. Colin.* Verſio *Sax. Theophylact.* probante N. *Knatchbullo.*
οὐκ ἐκπειράσεις] οὐ πειράσεις D.
8. παραλαμβάνει] λαμβάνει Colb. δείκνυσιν] ἐδίκνυσεν C. ἔδιξεν D. ex *Luca.*
τοῦ κόσμου] τῆς γῆς Verſio *Syra* poſter.
9. λέγει] εἶπεν CD. 13. 33. Verſ. *Lat.* ex *Luca.*
πάντα σοι] σοι πάντα C. 1. Editt. *Eraſmi, Colinaei. Bogardi. Orig.* in Matth. XVI. 23. XVII. 22. c. Celſ. Exhort. ad Martyr.
προσκυνήσῃς] προσκυνήσεις C. 53. 63. Evang. 18. 20. 22.
μοι] με 15. 72. vid. Cap. II. 2.
10 ὕπαγε] + ὀπίσω μου. CDLM. 2. 3. 5. 7. 8. 10. 11. 12. 15. 16. Colbert. & alius in ora. 33. 35. 37. 38. 40. 41. ex emendatione. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 50. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 82. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 104. 106. Evang. 1. 3. 14. 15. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editt. *Compl. Eraſmi* 1. *Colinaei, Steph.* 1. & 2, *Wechelii.* Verſio *Itala. Saxon, Syra* poſterior cum aſteriſco, *Æthiop. Lutheri. Juſtinus* c. Tryphonem, *Petrus Alex.* can. 1. *Athanas.* c. Arian. Diſp. 1. & 3. *Pſeudo-Athanaſ.* de Paſſ. D. *Chryſ.* Pſeudo-*Chryſ.* i. e. *Neſtorius* T. VII. p. 301. *Damaſcenus* I. 14. 25. *Theophylactus. Maximus, Archelaus* in Diſp. cum Manete. *Auguſtinus.* Contra omnes hos Codices venit *Origenes* Hom. 1. in Matth. & in l. ὕπαγε Σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης, quem ſequuntur Pſeudo —

clinatum erat, Jeſum ſtetiſſe exiſtimamus.

ἐντελεῖται] *Moeris.* ἐνετειλάμην παρ᾽ οὐδενὶ εὗρον, πλὴν ἀντὶ τοῦ ν. τὸ π. ὁ γραφεὺς ἔγραψεν. Ἐπετείλατο γὰρ ἀέθλους Ὅμηρος λέγει. vid *Heſiod.* Scut. Herc. 96. *Thomas.* ἐνετειλάμην παρ᾽ οὐδενί. ἐπετειλάμην δέ. *Heſych.* ἐπιτεῖλαι, ἐντείλεσθαι. ἐπίτειλον, ἔντειλον, ἐπίταξον, πρόσταξον. *Herodot.* III. 14. ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτα οἱ ποιέειν ἐπιτελέα. *Ariſtot.* Oecon. II. p. 600. A. Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐντειλαμένου αὐτῷ. & apud *Herodianum* ſaepius.

μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου] *Ariſtoph.* Veſpis 275. ἢ προσέκοψε τῷ σκότῳ τὸν δάκτυλον που. *Petron.* 138. evaſi tamen, omnibus digitis inter praecipitem decurſum cruentatis. & 132. qui offenderunt ſaepe digitos, quicquid doloris habent in pedes deferunt. *Apulejus* M. II. Vento repentino lumen quo nitebamur, extinguitur: ut vix improvidae noctis caligine liberati, digitis pedum detunſis ob lapides, hoſpitium defeſſi rediremus.

Hic locus eſt, ubi te monſtres. Quid in locis deſertis agas, nemo novit. Hic te videbunt cives urbis ſanctae, & populus Judaicus; quin etiam Levitae & ſummi Sacerdotes. Ede miraculum in aëre ut tibi credant.

7. Deum tentare vel explorare ſignificat, experimentum ab eo petere, quo ſuam ſcientiam vel ſapientiam vel bonitatem probet. Qui ita agit, diffidentia peccat, dubitans utrum Deus ſit optimus atque ſapientiſſimus, & utrum ſat magna bonitatis atque ſapientiae ſuae argumenta jam dederit: peccat etiam nimia confidentia, temere auſus Deo praeſcribere, quid facere debeat & quando. Ita tentarunt Judaei Deum in deſerto *Deut.* IV. 16. qui locus a Chriſto hic citatur. *Eſaj.* VII. 12. Achas noluit ſignum a Deo petere ne eum tentare videretur. *Act.* V. 9. Ananias & Saphira tentarunt ſpiritum Dei, de ejus ſcientia dubitando. XV. 10. qui ceremonias Judaicas gentibus imponebant, tentabant Deum, dubitantes de ejus voluntate, quam ſpiritus ſancti largitione clare manifeſtaverat. *Judith.* VIII. 12—16. cives Bethulienſes dicuntur πειράζειν, ἐξετάζειν, ἐρευνᾶν Θεὸν, ἐνεχυράζειν τὰς βουλὰς αὐτοῦ diem illi ſtatuendo, cujus ſummum competit: ſi enim nolit intra quinque dies auxilium ferre, ipſe habet poteſtatem, quos dies velit vos protegere. *Malach.* III. 15. impii dicuntur tentare Deum, ejus juſtitiam & veritatem vocando in dubium. *Herodotus* VI. 86. ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν Θεὸν παραιτέετο αὐτῷ ἴσχειν τῶν ῥηθέντων· ἡ δὲ Πυθίη ἔφη, τὸ πειρηθῆναι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύναται.

8. εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν] *Ovid.* Triſt. III. 7. 51. Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem Proſpiciet domitum Martia Roma. Faſt. I. 283. Dixit: & attollens oculos diverſa tuentes Aſpexit toto quicquid in orbe fuit. *Petron.* I. 24. Alta petit gradiens juga nobilis Appennini, unde omnes terras atque omnia litora poſſet Aſpicere, ac toto fluitantes orbe catervas. *Dio* Xiphilini p. 295. de Severo Imp. καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη εἰς περιωπὴν ὑπό τινος, καὶ καθορῶν ἀπ᾽ αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν, καὶ πᾶσαν τὴν θάλασσαν —— ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ὀνειράτων ἐμάνθανεν. *Spartian.* Somniavit primo —— deinde ex altiſſimi montis vertice orbem terrarum Romamque deſpexit. Conf. *Apoc.* XXI. 10. *Deut.* XXXIV. 1—4. *Ovid.* Metam. II. 95. Quicquid habet dives, circumſpice, mundus, Eque tot ac tantis caeli, terraeque, mariſque Poſce bonis aliquid, nullam patiere repulſam.

τὴν δόξαν αὐτῶν] Gloria regnorum magnam partem conſiſtit in divitiis; hinc divitiae & gloria frequenter junguntur, & ipſe divitiae nomine gloriae veniunt, *Gen.* XXXI. 1. *Eſaj.* LXI. 6. 2. *Par.* XXXII. 27. Divitiae vero cum in theſauris ſint abditae, aut magnifica ſupellectile inter aedes monſtratae, ex monte quantumcunque alto oculis cerni non potuerunt: plagas ergo oſtendit, in quas Jeſus oculos circumduceret, conf. *Exod.* VIII. 5. gloriam vero Regnorum animo audientis exhibuit atque deſignavit. Aſpice Orientem, ibi eſt Regnum Perſarum, cui ſubjecti fuerunt majores tui, regnumque Arabiae auro thure atque myrrha dives; converte oculos ad meridiem, vides regnum Ægypti, ſub quo duram & longam ſervitutem paſſi ſunt Patriarcharum filii nepoteſque: ad Occidentem vides Tyrum, & inſulas, quibus mercatu-

Ὕπαγε +σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
11 μόνῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος· καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσῆλ-
θον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.
12 Ἀκού-

+ὀπίσω μου

Ignatius ad Philippens. 12. οὐκ εἶπεν, ὕπαγε ὀπίσω μου, οὐ γὰρ ὑποστρέψαι οἷός τε, ἀλλ' ὕπαγε Σατανᾶ, ἐν οἷς ἐπελέξω, & *Victor* in Marci VIII. 33 ἄλλος δέ φησιν, τῷ μὲν Σατανᾷ πειράζοντι αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν οὐκ εἴρηται ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ἀλλὰ ὕπαγε Σατανᾶ — πρὸς μὲν τὸν Πέτρον εἶπεν, ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, πρὸς δὲ τὸν διάβολον, ὕπαγε Σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης, τὸ γὰρ ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀγαθόν ἐστιν. & *Hieron.* in l. non, ut plerique putant, eadem Satanas & Apoſtolus Petrus ſententia condemnantur. Petro enim dicitur: Vade retro me Satana, id eſt ſequere me, qui contrarius es voluntati meae; hic vero audit: Vade Satana, & non ei dicitur retro me, ut ſubaudiatur: Vade in ignem, qui praeparatus eſt tibi & angelis tuis. Et in Cap. XVI. 23. Diabolo dicitur: Vade. Petrus audit: Vade retro me, hoc eſt, ſequere ſententiam meam. Nobis iſta emendatio ex ingenio Origenis nata videtur, qui etiam verba ὀπίσω μου invitis Codicibus Luc. IV. 8. delevit; ratio vero quam affert, ſatis infirma eſt; qui enim & jus habet alteri imperandi, & vim illum coercendi, cur non jubere poterit, ut alter ipſum ſequatur? licet alter illi aut non obediat, aut vi coactus obediat & non ex animo? Tu mihi vis imperare, & poſtulas ut jus tuum accipiam: atqui mihi te aequum eſt parere. Ego vero te, qui Dei hominumque adverſarius es, ne minimo quidem honore dignum exiſtimo; tantum abeſt ut ſupremo illo, quem petis, honore afficere velim. Illene, cui, ut Dei negotia gereret, demandatum eſt, unquam in caſtra hoſtilia tranſiret, aut dona ab hoſte imo ejus imperium acciperet?

γὰρ] — 76.
κύριον τὸν θεὸν] κυρίῳ τῷ θεῷ 80.

catura tam quaeſtuoſa eſt, vides Romam caput mundi rerumque dominam; vides Syriam ad ſeptentrionem, cujus rex Antiochus olim templum profanavit, regionem occupavit, & tot tantaque mala Judaeis intulit: vides Galilaeam, cujus fertilitatem noſti, ubi hactenus in obſcuro vixiſti.

9. Haec omnia tibi dabo. Si filius Dei es, cura ut talis ab omnibus habearis, ſi regnum Judaeorum tibi deſtinatum eſt, adjice illi caetera regna. Arripe occaſionem qua nulla unquam fuit exoptatior.

ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι] Eum ſibi honorem exhiberi vult, quem Reges minores, ſive Satrapae, Regi Perſarum, qui Rex Regum ideo vocabatur, praeſtare ſolebant. Eo tempore Romani Imperatores non raro regiam dignitatem in aliquem conferebant, ea conditione ut regnum Imperatori acceptum referret, vel tributa ſolveret, vel auxiliares copias Romanis mitteret, vel ſaltem majeſtatem Imperatoris comiter coleret. Ea conditione poſtremi Regum Judae a Regibus Babyloniis, & Herodes ipſe ejuſque filii Regna Tetrarchiasque beneficio Auguſti nacti erant. Ita Parthis rex datus eſt —— Jus imperiumque Phraates Caeſaris accepit *genibus minor*. *Horat.* Epiſt. I. 12. 27. Conf. Supra II. 2.

10. Aliud docebant ex Judaeis quidam ap. R. *Juda* in libro Chaſidin n. 236. fol. 25. 3. Si homo non audet ipſum exorcizare, oret deum, ne ab eo laedatur; & ſunt qui dicunt, procidat coram eo in terram, quia ſi ſe demittit, non laeditur ab eo. Meſſiam vero imperium habiturum in diabolum aſſerit R. *Naphthali* in libro Emek hammelech f. 17. c. 3. Eo tempore dominabitur Meſſias in ſuperiora & inferiora & in ſpiritus ac daemones, & vexabunt gentes ex mandato filii Davidis. Citatur hic a Chriſto *Deut.* VI. 13.

λατρεύσεις] milites, qui operam ſuam mercede collocabant, λατρεύειν dicuntur; iſto vero verbo Graeci, ubi de cultu Dei ſermo eſt, non utuntur, ne religio mercenaria & vilis videatur: LXX. tamen interpretes etiam de Deo ejuſque cultu uſurpant.

ὕπαγε] Gloſſ. *Steph.* duc te. *Thomas*: τὸ ὑπάγω μὴ εἴπῃς ἀντὶ τοῦ ἀπέρχομαι, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὑπὸ ζυγὸν ἄγω. Ὅμηρος, ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους. Οἱ δὲ βοηθοῦντες τῇ λέξει φασὶν ὅτι ὑπάγειν λέγεται τὸ προάγειν. —— οὕτως Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις, ὑπάγεθ' ὑμεῖς τῆς ὁδοῦ. καὶ Εὔπολις ἐν Βάπταις· σὺ δ' ὕπαγε εἰς τοὔμπροσθεν. καὶ Θουκυδίδης παραινέσας ὑπῆγε τὸ στράτευμα. Conf. 2. *Reg.* IX. 18. 19. inf. Comm. 19. *Luc.* IX. 23. XIV. 27.

11. διηκόνουν] proprie dicitur de ſervis, qui cibum potumque miniſtrant. *Eurip.* Cyclop. 31. τῷδε δυσσεβεῖ κύκλωπι δείπνων ἀνοσίων διάκονος. *Xenoph.* Tyrann. τοὺς διακόνους πρῶτον κελεύουσιν ἀπογεύεσθαι, διὰ τὸ ἀπιστεῖν, μὴ καὶ ἐν τούτοις κακόν τι φάγωσιν ἢ πίωσιν. *Plut.* ἠσκημένων καὶ μεμαθημένων παίδων δαιτρεῦσαι, καὶ ὀπτῆσαι, καὶ οἰνοχοῆσαι, εἰ μὴ διάθεσις καὶ διάταξις εἴη πρὸς τοὺς διακονοῦντας. *Lucian.* de Merced. cond. 16. μειράκια ὡραῖα διακονούμενα 26. πολλάκις δὲ ἢν ἐπιλίποι ἄλλου τινος αἰφνιδίως ἐπιπαρίοντος ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρατέθεικεν. & Aſin. 53. ὑμῖν παρεισήκεισαν οἰνοχόοι, τὸν οἶνον ἐν χρυσίῳ διακονούμενοι. & Chronoſol. 18. ἐπὰν δὲ τοὺς οἰκέτας πλούσιος εὐωχῇ, διακονούντων καὶ οἱ φίλοι σὺν αὐτῷ. ib. 17. μοῖραι κρεῶν κατ' ἴσον ἅπασιν, οἱ διάκονοι πρὸς χάριν μηδενὶ μηδὲν, ἀλλὰ μὴ βραδυνέτωσαν, μηδὲ παραπεμπέτωσαν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς δοκῇ, ὁπόσα χρὴ ἀποφέρειν. μηδὲ τῷ μὲν μεγάλα τῷ δὲ κομιδῇ μικρὰ παρατιθέσθω, μηδὲ τῷ μὲν ὁ μηρὸς, τῷ δὲ ἡ γνάθος συὸς ἀλλ' ἰσότης. *Anacreon* Od. 4. ὁ δ' ἔρως χιτῶνα δήσας ὑπὲρ αὐχένος παπύρῳ μέθυ μοι διηκονείτω. *Theophraſt.* Charact. XI. διακονοῦντες παῖδες. *Athen.* IV. p. 145. B. λελουμένους διακονεῖν. V. p. 195. E. διακόνους τὰς παραθέσεις φέροντας. ib. p. 192. B. δοῦλος οὐδεὶς ἦν ὁ διακονήσων, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐλευθέρων ᾠνοχόουν. X. p. 420. E. βοῶσι, κεκράγασι, βλασφημοῦσι, τὸν οἰνοχόον, τὸν διάκονον, τὸν μάγειρον. Philo de Vit. Contemp. T. 2. p. 482, 24. διακονοῦνται δὲ οὐχ ὑπ' ἀνδραπόδων. 30. ἐν δὴ τῷ ἱερῷ τούτῳ συμποσίῳ δοῦλος μὲν, ὡς ἔφην, οὐδεὶς, ἐλεύθεροι δὲ ὑπηρετοῦσι, τὰς διακονικὰς χρείας ἐπιτελοῦντες. *Cic.* Verr. III. 44. maximis poculis miniſtratur. Tuſc. I. 26. juventus pocula miniſtrans. *Plaut.* Sticho V. 4. 7. noſmet inter nos miniſtremus monotrophe. hoc convivium eſt pro opibus noſtris ſatis commodule. *Horat.* II. Serm. 8. 69. ut omnes praecincti recte pueri comtique miniſtrent. Inf. VIII. 15. XXV. 44. XXVII. 55. *Luc.* X. 40. XII. 37. XVII. 8. XXII. 27. *Act.* VI. 2. *Jo.* II. 9. 1. *Macc.* XI. 58. Pro pane ergo, quem Chriſtus

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 12
Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲτ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, 13
ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ. Ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ 14
προφή-

12. ὁ Ἰησοῦς] — D. 16. 33. 61. 83. Verſio *Copt. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 12. XI. 54. *Euſeb.* H. E. III. 24. p. 95. C. *Auguſtin. J. Millio*, prol 1380. quem *J. A. Bengelius* ſequitur, inſititium eſt ὁ Ἰησοῦς ob inchoatam hoc loco novam lectionem. Nobis aliter videtur, vid. I. 17. 23. VIII. 13. 14. 18.

13. Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ DE. 1. 2. 42. 48. quatuor Colb. 67. 72. Evang. 20. Editt. *Eraſmi, Bogardi.* Verſio *Syra, Copta, Latin. Saxon. Origenes. Euſeb.* D. 9. *Cyrill.* in Eſaj. p. 149. Νάζαρα 33. Ναζαρὰθ C. vide ſupra II. 23.

καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Verſio *Syr. Copt. Latin. Saxon. Orig.* in Jo. II. 12. XI. 54. *Epiphan.* H. 51. *Nonnus.* Evang. *Nazar.*

παραθαλασσίαν] παραθαλάσσιον D. Colb. unus. ἐν] + τοῖς 106.

14. προφήτου] + τοῦ D.

ſtus recuſavit, habuit cibum Angelorum, & honorem & magnificentiam multo majorem, quam Diabolus promiſerat.

Si autem Chriſtus XL. dies integros jejunavit, & jejunium allato ab Angelis cibo ſolutum eſt; tentatio, quae contigit poſt finitos jejunii dies *Luc.* IV. 2. & ante quam cibus afferretur, quamdiu duravit? & quomodo intra tam breve tempus in deſerto primum, dein in templi tecto, tandem in monte altiſſimo Jeſus verſari potuit? Hunc nodum ita quidam expediunt, ut dicant, Chriſtum rapidiſſime per aëra vectum iſta ſpatia fuiſſe emenſum. Alii pedeſtre iter confeciſſe ſtatuunt, potuiſſe autem intra pauciſſimas horas ex deſerto Hieroſolyma venire, ubi non templum ſolum verum etiam mons ille altus fuerit. Alii denique conjiciunt, totam iſtam tentationem in viſione ſeu repraeſentatione contigiſſe, ſive illa viſio a diabolo objecta fuerit, ſive non. Tum quia illis non credibile fit, Chriſtum ita a ſua dignitate diſceſſiſſe, ut diabolum tamdiu comitaretur, aut ut ab illo ſe per aërem rapi, & modo in faſtigio templi, modo in cacumine montis poni pateretur, aut tandem ut medio die in culmine templi conſiſteret omnibus conſpiciendus. Tum quia omnium conſenſu haec fuit praeparatio Chriſti ad munus quod paullo poſt exercere aggreſſus eſt: praeparationes autem ſive exercitationes praevias ad virtutem & officium vix aliter quam meditatione fieri intelligimus: 1. *Tim.* IV. 7. Ita *Æneid.* VI. 10. Incipit Æneas heros; non ulla laborum, o virgo, nova mi facies inopinave ſurgit: Omnia praecepi, atque *animo* mecum ante peregi. Contra ſi hiſtoria rei inter vigilantes geſtae narratur, & ſi haec fuit quaſi proluſio atque praecurſio praelii ac certaminis, quae fuit tandem ipſa pugna? qua alia nova machina conſtantiam & virtutem Chriſti diabolus arietare potuit? quid reliquum erat praeter honores, voluptates, & divitias, quibus ipſum ſollicitaret? Conf. *Luc.* IV. 13. Poſtrema tamen haec ſententia magna Interpretum, qui hodie vivunt, conſpiratione tanquam non falſa ſolum, verum impia & blaſphema rejicitur. Ut ſit falſa, tamen nobis certe blaſphema non videtur. Qui aliter ſtatuunt, dicant nobis utrum ſerio credant *Oecolampadium, Bucerum, Calvinum* alioſque, qui tentationem aut partem ejus in viſione & ſomnio contigiſſe putarunt, aut ſcientes volenteſque blaſphemos fuiſſe, aut, quid eſſet blaſphemia, neſciviſſe? quis veterum deliberationem Herculis a virtute & voluptate tentati non exiſtimavit ad laudes ejus pertinere? quis non ut exemplum, quod omnes imitari debeant, propoſuit? *Cic.* de Offic. I. 32. Haec igitur omnia, cum quaerimus, quid deceat, complecti animo & cogitatione debemus. In primis autem conſtituendum eſt, quos nos & quales eſſe velimus, & in quo genere vitae: quae deliberatio eſt omnium difficillima. —— Namque Herculem Prodicium dicunt, ut eſt apud *Xenophontem* [lib. II. de dictis & factis memorab. Socratis] cum primum pubeſceret, (quod tempus a natura ad deligendum, quam quiſque viam ſit ingreſſurus, datum eſt) exiiſſe in ſolitudinem, atque ibi ſedentem diu ſecum multumque dubitaſſe, cum duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius eſſet. hoc Herculi, Jovis ſatu edito, potuit fortaſſe contingere: nobis non item. *Xenoph.* l. c. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι, καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

12. παρεδόθη] nimirum εἰς φυλακὴν, Joannem captum eſſe. *Athen.* V. p. 213. B. Q. Oppius παραδοθεὶς δέσμιος. *Cic.* ad Quint. fratrem I. 2. 4. hominem comprehendit, & in cuſtodiam Epheſi tradidit. in Catil. III. 6. cenſuerunt, ut P. Lentulus, cum ſe praetura abdicaſſet, tum in cuſtodiam traderetur: itemque uti C. Cethegus, L. Statilius, Q. Gabinius, qui omnes praeſentes erant, in cuſtodiam traderentur. *Luc.* XXI. 12. *Act.* VIII. 3. XXII. 4.

Cum multi & ad tumultum ſpectantes de Joannis cuſtodia ab auditoribus ejus ſpargerentur ſermones, Jeſus eis ſe immiſcere noluit, ideoque ſeceſſit. *Joſ.* A. XVIII. 5. 2. τίσι δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει ὀλωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένου κατὰ ποινὴν Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Βαπτιστοῦ. κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης ἀγαθὸν ἄνδρα —— καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ ἤρθησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, μὴ ἐπὶ ἀποστάσει τινὶ φέροι, πάντα γὰρ ἐῴκεσαν συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες, πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀναιρεῖν, ἢ μεταβολῆς γενομένης εἰς τὰ πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τῇ Ἡρώδου δέσμιος εἰς τὸν Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς, τὸ προειρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίννυται. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις δόξαν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὄλεθρον ἐπὶ τῷ στρατεύματι γενέσθαι, τοῦ θεοῦ κακῶς Ἡρώδῃ θέλοντος. Conf. Infra XIV. 5. XXI. 26. Luc. XX. 6. Jo. IV. 1. 23. Si autem ſeceſſit ut vitaret turbas in Judaea, eadem de cauſſa vitandus erat etiam Herodes; ſeceſſit ergo in Galilaeam non Herodis ſed Philippi. Quamvis enim Herodes Galilaeae tetrarcha eſſet, quaedam tamen ſuperioris Galilaeae urbes ad ſeptentrionem lacus Tiberiadis ſitae in ditione Philippi fuerunt. Jamnia v. gr. erat vicus Galilaeae ſuperioris

15 προφήτου, λέγοντος· Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέ-
16 ραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε
φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.
17 Ἀπὸ

15. γῆ posterius] —— D. 71. Editt. *Erasmi*.
Γαλιλαία] Γαλιλαίας D. a prima manu.
16. σκότει] σκοτείᾳ D.
εἶδε φῶς] φῶς εἶδον 1. Codices *Latini*. *Cyrill*. l. c. *Chrys*.
μέγα] μέγαν D.
καὶ τοῖς καθημένοις] οἱ καθήμενοι D. a prima manu.
καὶ σκιᾷ] σκιᾷ D. a prima manu. σκιᾶς Vers. *Vulg*. *Saxon*.
χώρᾳ] σκότει 37. 57. ex *Esaja* secundum Cod. Alex.
Νεφθαλεὶμ] Νεφθαλεὶν D.
Γαλιλαίαν 13.
εἶδεν] εἶδον D.

oris *Jos*. Vit. §. 38. B. II. 20. 6. Philippo autem cesserant μέρη τινα τοῦ Ζήνωνος οἴκου τὰ περὶ Ἰάμνιαν B. II. 6. 3. Bethsaida oppidum erat Galilaeae *Jo*. XII. 21. patria Petri, Andreae & Philippi, Galilaeorum *Jo*. I. 45. *Act*. II. 7. eadem vero erat in ditione Philippi *Jos*. A. XVIII. 2. 1. qui κώμην δὲ Βηθσαϊδὰν, πρὸς λίμνῃ δὲ τῇ Γεννησαρίτιδι, πόλεως παρασχὼν ἀξίωμα πλήθει τε οἰκητόρων καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει, Ἰουλίᾳ θυγατρὶ τοῦ καίσαρος ὁμώνυμον ἐκάλεσεν. B. II. 9. 1. καὶ φίλιππος μὲν πρὸς ταῖς Ἰορδάνου πηγαῖς ἐν Πανεάδι πόλιν κτίζει καισάρειαν, κἂν τῇ κάτω Γαυλανίτιδι Ἰουλιάδα. *Plinius* H. N. V. 15. Lacum, quem plures Genesaram vocant —— amoenis circumseptum oppidis; ab oriente Juliade & Hippo, a meridie Tarichea quo nomine aliqui & lacum appellant: ab occidente Tiberiade aquis calidis salubri. Nihil erat quod Christus a Philippo metueret. Conf. ad c. II. 22. Non solent principes inquirere in eos qui neminem laedunt & aegrotos sanant: Christus venit, non ut Principem reprehenderet, sed ut plebem doceret; quin etiam discipuli Johannis nemine impediente Doctorem vinctum in carcere visitabant.

13. παραθαλασσίαν] *Appian*. de B. C. III. p. 901. προύπεμπεν ἀνὰ μέρος την παραθαλάσσιον ὁδεύειν ἐπὶ ἀριμίνε. Hebraei etiam lacus maria vocari solent. *Koheleth* R. VII. 27. R. Asi Caesariensis interpretatus est locum de haeresi. Bonus hic est R. Eliefer: peccator Jacobus f. Capharneborae, alius bonus Eleasar f. Damae: peccator Jacobus f. Caphararnae. Alius bonus Ananias f. fratris R. Josuae: *peccator* hi sunt *Capernaitae*. I. 8. Chanina f. fratris R. Josuae ivit Capernaum & fecerunt ipsi Haeretici rem magicam, & imposuerunt cum asino die Sabbathi, ivit ad Josuam avunculum suum & dedit super ipsum oleum, & sanatus est.

15. ὁδὸν θαλάσσης] i. e. κατὰ τὴν ὁδὸν vel παρὰ τὴν ὁδὸν, regio quam homines maritimo itinere adire solent. LXX. apud Esaiam: οἱ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες.

τῶν ἐθνῶν] 1. *Macc*. V. 15. ἄγγελοι παρεγένοντο ἐκ τῆς Γαλιλαίας —— λέγοντες ἐπισυνῆχθαι ἐπ' αὐτὲς ἐκ Πτολεμαΐδος καὶ τύρε καὶ Σιδῶνος καὶ πάσης Γαλιλαίας ἀλλοφύλων. *Symmachus* vertit ὅριον τῶν ἐθνῶν, quia vicina fuit gentibus inprimis superior, *Euseb*. δύο εἰσι Γαλιλαῖαι, ὧν ἡ μὲν Γαλιλαῖα ἐθνῶν εἴρηται ἐν ὁρίοις τυρίων παρακειμένη, ἔνθα ἔδωκε Σολομῶν τῷ χιράμ κε. πόλεις κλήρε Νεφθαλεὶμ. Δευτέρα δὲ ἐστιν ἀμφὶ τὴν τιβερίαδα, καὶ τὴν πρὸς αὐτῇ λίμνην κλήρου Ζαβουλών. —— καφαρναὺμ —— ἐστι κώμη ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν, —— καὶ ἐστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν κάδες, κλήρε Νεφθαλεὶμ. *Horatius* Carm. 1. 2. 5. Terruit urbem: terruit gentes *Hirtius* de B. Hisp. 17. salutem a tua clementia deposcimus petimusque, ut, qualem te gentibus praestitisti, similem in civium deditione praestes; & qualem, ait, gentibus me praestiti, similem in civium deditione praestabo. *Pesikta* Sotarta f. 58. 2. R. Huna dixit nomine R. Levi: discimus exinde Israelitas congregandos esse in Galilaea superiore, & Messiam f. Josephi ab illis esse conspiciendum in media Galilaea.

16. φῶς μέγα] *Eccha R*. 1. Hic vir vidit lucem magnam. *Eustath*. in Il. ξ. p. 975. 2. ὅπερ φασὶ ποιῆσαι τὸν Σιμωνίδην ἐν ἐπιγράμματι ἔχοντι οὕτω· μέγ' ἀθηναίοισι φάος γένεθ' ἡνίκ' ἄριστο Γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε καὶ Ἁρμόδιον. *Æschylus* Persis 229. ἐμοῖς μὲν εἶπας δώμασι φάος μέγα καὶ λευκὸν ἦμαρ νυκτὸς ἐκ μελαγχίμε. Il. ζ. 6. φῶς ἑτάροισιν ἔθηκε. Schol. ὡς ὀνίνησι φῶς τὲς σκότῳ κατεχομένους, οὕτω τοῖς νικωμένοις ἐπέλαμψεν ἡ Αἴαντος βοηθεία. φῶς, χαρὰ, σωτηρία. θ. 282. ο. 741. ἐπιφανεία τῆς σωτηρίας. π. 95. ρ. 615. σ. 102. *Aristoph*. in Plut. 640 μέγα βρότοισι φάος ἀσκληπιὸν. Schol. μέγα φῶς ὄντα τοῖς ἀνθρώποις. *Lucian*. Nigrino 4. ὥσπερ ἐκ ζοφεροῦ τινος αέρος τοῦ πρόσθεν βίου εἰς αἰθρίαν τε καὶ μέγα φῶς ἀναβλέψας. Esajas loquitur de periculo quod regno Judae imminebat a Senaheribo, quod comparat cum illis calamitatibus, quibus regnum Israelis affecerat Tiglath Phileser 2. *Reg*. XV. 29. 1. *Chron*. V. 26. Haec vero Matthaeus transfert ad tempora Messiae, quibus tenebrae ignorantiae, erroris & desperationis per lucem Evangelii depulsae sunt. Eoque rectius, quia Judaei & Messiam vocabant lucem, & loca, in quibus lucis fit mentio, ad Messiam trahere solebant. *Bereschith* R. 1. 8. Dixit R. Abba Sarongaeus: & lux cum eo manet Dan. II. 22. hic est rex Messias S. D. *Esaj*. LX. 1. Surge illuminare, quia venit lumen tuum: & gloria Domini super te est orta. &c. *Jalkut Simeoni* in Esaj. f. 56. c. 3. *Pesikta* R. f. 62. 1. Quid significant verba *Ps*. XXXVI. 10. in luce tua videbimus lucem? significant lucem Messiae S. D. viditque Deus lucem illam esse bonam, quo docemur S. B. ad aetatem Messiae & opera ejus respexisse, antequam mundus crearetur, lucemque illam Messiae & aetati ejus sub throno gloriae condidisse. Tunc dixit satanas coram S. B. Domine mundi: lux quam sub throno gloriae tuae condidisti cujus est? Respondit illi, illius qui te repressurus, & pudore suffusurus est? Regessit satanas: ostende mihi eum. Respondit Deus: veni & vide eum. Postquam autem satanas eum vidit, contremuit ceciditque in faciem suam dixitque: revera hic est Messias qui me omnesque gentes in gehennam conjecturus est. R. *Salomo* in *Ps*. XLIII. 3. mitte lucem & veritatem tuam. Regem Messiam, qui comparatur luci S. D. *Ps*. CXXXII. 17. aptavi lucernam Messiae meo: & Eliam, qui fuit ve-

rax

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία 17
τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν δὲ —ὁ Ἰησοῦς· παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, 18
εἶδε δύο ἀδελφοὺς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
βαλ-

— ὁ Ἰησοῦς

17. ἀπὸ] καὶ ἀπὸ 2. *Erasmi* Edit. 1. *Bogardi*. τότε] + γὰρ D.
18. περιπατῶν] παράγων D. *Euseb.* D. 9. δὲ] — 2.
ὁ Ἰησοῦς] — CDM. 1. 3. 9. 10. 11. 13. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 49. 51. 54. 55. 57. 58. 59. 61. 62. 66. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 104. 106. Edit. *Compl. Colin. Steph.* 1. & 2. *Bengelii.* Versio *Copt. Lat.* in MSS. *Arab. Syr.* utraque *Æthiop. Belgica Vetus. Euseb.* D. 9. *Cyrill.* in Esaj. I. 49. *Chrysost. Theophyl.* additum, ut recte judicant Erasmus & Millius prol. 1246. ab iis, qui ab hoc commate Lectionem Ecclesiasticam incipiebant: non additaris, si comma praecedens etiam legissent.
παρὰ] περὶ 42. 44. 45. 46. 57. Edit. *Colin.*
λεγόμενον] ἐπικαλούμενον E. 45. *Augustin.* καλούμενον 12. 27. 68. 70. 74. Edit. *Colin.* Versio *Syra* posterior in marg. *Vulgata.* ita *Lucas.*
ἁλιεῖς] ἁλεεῖς C. & comm. sequenti.

rax Propheta. R. *Bechai* in *Gen.* I. 3. respicit tempora Messiae S. D. *Esaj.* LX. 1. R. Moses Alscec. *Tanchuma* in Gen. VI. 29. Talmud cujus doctrina difficillima est, comparatur tenebris. S. D. Populus &c. *Esaj* IX. 1. Qui in Thalmude diligenter student, vident lucem magnam. Deus enim oculos illorum illuminat, & ostendit illis —— quae expresse & particulatim in lege scripta non exprimuntur. *Plato* de Rep. VI. ἐὰν μὴ παραγένηται γένος τρίτον —— οἶσθα ὅτι ἥτε ὄψις οὐδὲν ὄψεται, τά τε χρώματά ἐστιν ἀόρατα. Τίνος δὴ λέγεις, ἔφη, τούτου; ὃ δὴ σὺ καλεῖς, ἦν δ' ἐγὼ, φῶς. —— Τίνα οὖν ἔχεις αἰτιάσασθαι τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν τούτου κύριον, οὗ ἡμῖν τὸ φῶς ὄψιν τε ποιεῖ ὁρᾶν ὅτι κάλλιστα, καὶ τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι; ὅνπερ καὶ σὺ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι, τὸν ἥλιον δηλονότι ἐρωτᾷς —— τοῦτον τοίνυν φάναι με λέγειν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τ' ἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ, ὅτι περ αὐτὸ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ πρός τε νοῦν καὶ τὰ νοούμενα, τοῦτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρός τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα. *Il.* π. 39. φόως Δαναοῖσι γένωμαι. *Eurip.* Electr. 449. Achiles. Ἑλλάδι φῶς. *Æneid.* II. 281. O Lux Dardaniae, spes o fidissima gentis. *Horat.* IV. Carm. 5. Lucem redde tuae, dux bone, patriae. Schol. Lucem plus dixit quam salutem, siquidem lux pro salute poni consuevit, ut o Lux Dardaniae. *Cic.* ad famil. XIV. 5. Si tu & Tullia, lux nostra, valetis. O Lux Trojae germane Hector *Ennius* ap. Macrob. Saturn. VI. 2. *Bereschith* Ketanna in Gen. I. fiat lux. S. D. *Psalm.* XCVI. Lux orta est justo. Dixit R. Abba: haec lux est regis Messiae S. D. *Ps.* XXXVI. 10. Hoc est lumen Messiae quia vidit S. B. Messiam & generationem ejus, servavitque eum sub throno gloriae suae. *Midras Tillim* XXXVI. 10. Dixit R. Jochanan: Accidit cuidam, ut cum nocte lucernam accenderet, illa extingueretur: cumque iterum iterumque accendisset dixit: quousque laborabo ambulans? exspectabo donec sol oriatur. Sic Israel cum in Ægypto servi facti essent, steterunt Moses & Aaron, & liberarunt eos. Rursus in servitutem redacti sunt temporibus Siserae, & liberavit eos Barac & Debora. A Madianitis vero Gideon. Et sic Samgar. Sic per singulos Judices a servitute liberati sunt. Iterum servi facti in Babylonia, liberati sunt per Ananiam, Misaelem & Azariam. Denique per Edom reducti sunt in servitutem. Dixerunt ergo, ecce lassati sumus in servitutem alternis redacti & in libertatem asserti. Non jam ultra quaerimus, ut illucescat nobis caro & sanguis sed S. B. ipse S. D. *Psal.* CXVII. Deus Dominus illuxit nobis —— & Esaj. XLV. Israel salvabitur a Deo Salvatione aeterna. Schol. R. Salomonis. scil. per regem Messiam. *Eccha R.* I. 16. R. Bibi συνήγορος dixit: Lux est nomen Messiae S. D. Dan. II. 22. Vid. etiam *Luc.* I. 78. 79. *Apoc.* XXI. 23.

ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου] ἐν ᾅδου, qui diu jam quasi mortui sine spe in vitam redeundi jacuerant. *Job* III. 5. X. 21. 22. XII. 22. XVI. 16. XXIV. 17. XXVIII. 3. XXXIV. 22. XXXVIII. 17. *Amos.* V. 8. *Jerem.* II. 6. XIII. 16. *Ps.* CVII, 10. 14. XXIII. 4.

17. ἀπὸ τότε] Displicet hoc Grammaticis. *Thomas.* ἐξ ἐκείνου, οὐκ ἐκ τότε, οὐδ' ἀπὸ τότε. *Phrynich.* p. 14. ἐκ τότε κατὰ μηδένα τρόπον εἴπῃς ἀλλ' ἐξ ἐκείνου. Herodian 206. ἀπὸ τότε, καὶ ἔκτοτε μὴ λέγε, ἀλλ' ἐξ ἐκείνου, καὶ καθόλου δὲ τοῖς χρονικοῖς ἐπιῤῥήμασιν οὐ συντάττουσι τὰς προθέσεις. *Lucian.* Soloecist. 7. τῷ δὲ λέγοντι ἐκ τότε καλὸν, ἔφη, τὸ εἰπεῖν ἐκ πέρυσι . . . ὁ γὰρ πλάτων εἴς ποτε λέγει. Sentimus quid objiciant, si oculos conjiciamus in opus Imperf. ubi ἀπὸ τότε vertitur: ex tunc: neque tamen offendimur altera voce: exinde. Usus autem Graecorum contra Grammaticos facit. *Plato* de legg. X. ὦ παῖ, νέος εἶ, προϊὼν δὲ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ, ὧν νῦν δοξάζεις, μεταβαλόντα ἐπὶ τ' ἀναντία τίθεσθαι, περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτὴς περὶ τῶν μεγίστων γίγνεσθαι. *Aristot.* H. A. ἔκτοτε ἀποθνήσκει. *Socrates Rhodius* ap. *Athen.* IV. p. 148. D. ἔκτοτε ἐκέλευσεν ἑαυτὸν Διόνυσον ἀνακηρύττεσθαι & XII. p. 538. F. ἔκτοτε οἱ πρότερον καλούμενοι Διονυσοκόλακες ἀλεξανδροκόλακες ἐκλήθησαν. *Appian.* de B. C. V. p. 1177. τὰ ἔργα καὶ τὴν πολιτείαν ἑαυτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐς τότε καταλέγων. *Anthol.* II. 10. 12. ἐξ ὅτε γὰρ καὶ τοῦτον ὄνον χαλεπὸς χρόνος ἔσχε. *Apollon.* Biblioth. I. 9. 22. αἱ μὲν οὖν Συμπληγάδες ἔκ τοτε ἔστησαν. *Achill.* Tat. VII. καὶ ὁ μὲν δὴ τὸ ἔργον δράσας οἴχεται, κἀκ τότε γέγονεν ἀφανής. *Jamblich.* V. Pythag. 25. ἱστορεῖται δὲ οὗτος τῶν ἐμπεδοκλέους γνωρίμων ὁ δοκιμώτατος ἔκ τοτε γενέσθαι. *Simplic.* in Epict. 166. καὶ ἀπὸ τότε μέχρι καὶ νῦν πράγματα ἔχειν. *Appian.* de B. C. 1. p. 690. τόσην δὲ ἀρχὴν πρῶτον ἀνδρῶν καὶ μόνον ἐς τότε Σύλλαν ἀποθέσθαι. *Eustath.* in Il. α. 32. l. 39. καὶ τὸ ἔθος, φασὶ, παραμεῖναν ἐκ τότε γέγονε κοινὸν τοῖς ἕλλησι. Il. 765. 48. ἔκτοτε φθίνοντος τοῦ ἤματος. O. 601. ἐκ γὰρ δὴ τούτου ἤγουν ἔκτοτε Od. T. 693. 7. ἤδη γὰρ οἱ ἐεικοστὸν ἔτος ἐστιν ἔκ τοτε. φ. 747. 4. οὐδὲ τραπέζῃ γνώτην ἀλλήλω. τελεία γὰρ ἔκτοτε ἡ ξενία διὰ τὸν κοινὸν ἀγνίτιν ἅλα καὶ τὸ ὁμοτράπεζον. X. 786. 26 ὅτι τ' ἤματα μακρὰ πέλονται τ. ε. γίνονται, ὡς ἔκτοτε μειζόνων γινομένων τῶν ἡμερῶν. *Jos.* A. IX. 1. 4. καὶ Ἰωσάφατος μὲν ἔκτοτε μετὰ λαμπρᾶς δόξης —— διῆγεν. & X. 10. 2. ἔκτοτε μετὰ ἀδείας ὁ ἀσχάνης ἃ μὲν ἀπὸ τοῦ δείπνου καθ'

19 βάλλοντας ἀμφίβληςρον εἰς τὴν θάλασσαν (ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς) Καὶ λέγει αὐ-
20 τοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν-
21 τες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελ-
φούς,

19. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. Versio *Syr.* Codices *Latini*. *Cyrillus*. ex *Marco*.
ὑμᾶς] + γενέσθαι DK. 33. 38. Versio *Vulg. Saxon. Syr.* ex *Marco*.
20. εὐθέως] — K. 5. 6. 38. 53. 59. 80. *Chrysost. Basil. Seleuc.* H. 29. *Opus Imperf. Marci* est, si credimus *J. Millio* prol. 673. Si autem consensui codicum credimus, & consideramus & hic & comm. 22. singularem habere vim, etiam Matthaei est, qua alacritatem eorum, & Christi auctoritatem indicare voluit.
εὐθέως ἀφέντες] ἀφέντες εὐθέως 2. Editt. *Erasmi*.
δίκτυα] + αὐτῶν 42. 63. 72. Colb.
αὐτῷ] αὐτὸν 80.
21. ἐκεῖθεν] + ὀλίγον Versio *Syra* posterior.

καθ' ἡμέραν συνήθως ἔπεμψε τοῖς παισὶν ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς ἐλάμβανεν. *Lucian.* Asin. 45. κἄν ποτε ἐξ ἐμοῦ πρῶτυ ἦλθεν εἰς ἀνθρώπυς ὁ λόγος ὗτος· ἐξ ὄνυ παρακύψεως.

μετανοεῖτε] *Schir R.* VI. 5. Hic est rex Messias qui deducet omnes venientes in mundum in poenitentia coram Deo S. B.

18. δύο ἀδελφὺς] Christus vocat duos fratres, & mox aliud par fratrum, Simonis socios *Luc.* V. 10. tollendae scilicet ambitionis & contentionis caussa; utque inter ipsos tanto major animorum consensus atque concordia esset, absque quo doctrina nec disseminari nec radices agere potuisset, *Jo.* XVII. 11. *Ps.* CXXXIII. 1. Haec videtur fuisse ratio, cur omnes Sacerdotes ex una Aaronis familia & omnes Levitae ex una eademque tribu fuerint ordinati. *Cic.* Epist. III. 10. amplissimi sacerdotii collegium, in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus.

Σίμωνα] Hebraeis שמעון Συμεὼν vocabatur 2. *Pet.* I. 1. Graecis & Hellenistis Σίμων סימון Latinis Simo. In libris sacris mentio fit Symeonis patriarchae, & Symeonis qui Christum puerum ulnis suis excepit: Simonis Cananitae, Simonis Pharisaei & Magi. *Bereschith R.* I. 8. R. Juda f. Simon. 15. R. Simon II. 4. III. 5. 9. VIII. 5. &c. alibi Simonis primi & secundi Pontificum, Simonis Maccabaei, Simonis tyranni apud Josephum, Simonis Justi. Simonis Atheniensis Socratis discipuli, & Simonis Magnesii Musici. *Ter.* Andr. *Eustath.* Σίμων ducit a Σιμωνίδης κατὰ τὸ ἐλλεῖπον. *Hippocr.* Epidem. VI. τὰ πλατέα ἐξανθήματα. οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος. *Demosth.* C. Aristocratem. Σίμων — κηδεςὴς ἀμαδόκου.

Πέτρον] Chaldaice κηφᾶν. *Bereschith R.* XCII. 2. R. Jose f. Petri פטרום & XCIV. 5.

Ἀνδρέαν] Nomen Graecum *Athen.* VII. p. 312. D. E. ἀνδρέας ἐν τῷ περὶ Δακετῶν --- ἐν τῷ περὶ τῶν ψευδῶς πεπιςευμένων. & XV. p. 675. C. ὡς φησιν Ἀνδρέας. Andreas Satellitum Ptolemaei praefectus *Jos.* A. XII. 2. *Thalm. Hieros.* Migd. 4. Andreas f. Chinnae Ex quo dominatio successorum Alexandri Judaeam occupavit, multa vocabula Graeca in linguam eorum irrepsere: unde factum ut reges, tetrarchae, pontifices & plurimi de plebe nomina etiam haberent Graeca.

ἀμφίβληςρον] *Etym. Hesych.* ἀμφίβληςρον δίκτυον. λαβεῖν ἀμφίβληςρον καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι *Herodot.* I. 141. & II. 95. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφίβληςρον κέκτηται, τῷ τῆς ἡμέρης μὲν ἰχθῦς ἀγρεύει Pollux X. 132. Μένανδρος δὲ ἔφη ἐν ἁλιεῖ ἀμφιβλήςρῳ περιβάλλεται. *Hesiod.* ασπ. 215. εἶχε δὲ χερσὶν ἰχθύσιν ἀμφίβληςρον. Athen. X. p 450 C. ἰχθύσιν ἀμφίβληςρον ἀνὴρ πολλοῖς ἐπιβάλλων. *Hes.* ἀμφιβολεῖς, ἁλιεῖς *Esaj.* XIX. 8. Habac. I. 17.

Ἁλιεῖς] i. e. pauperes *Lucian.* D. Mort. 27. 9. βασιλεὺς ἦσθα; ΠΤΩΧΟΣ. ὐδαμῶς. Δ. ἀλλὰ Σατράπης. Π. ὐδὲ τοῦτο. Δ. ἆρ' ὖν ἐπλούτεις; —— Π. ὐδὲν τοιῦτον, ἀλλὰ —— βίον —— ἄπορον ἀπὸ ποταμοῦ καὶ ὁρμιᾶς ἔχων, εἰς ὑπερβολὴν πτωχὸς ὤν. *Ovid.* Metam. III. 582. Nomen mihi, dixit, Acoetes: Patria Maeonia est: humili de plebe parentes. Non mihi, quae duri colerent, pater, arva juvenci Lanigerosque greges, non ulla armenta reliquit. Pauper & ipse fuit: linoque solebat & hamo Decipere, & calamo, salientes ducere pisces Ars illi sua census erat, cum traderet artem, Accipe, quas habeo, studii successor & haeres, Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit Praeter aquas. unum hoc possum appellare paternum. Nota piscatorum paupertas, & proverbio dictus ἁλιέων βίος. *Moeris:* ἁλιεὺς ἀττικῶς. ὁρμιευτὴς, Ἑλληνικῶς. *Hesych.* ἁλιεῦσι, θαλαττυργοῖς ἢ ἰχθηρεύταις Tales elegit Christus, tum ut vigilias, & aestum solis & frigus nocturnum & molestias itinerum, & famem eo facilius ferrent, tum praecipue ut manifestum fieret, Doctrinam Christi a Deo traditam esse, suaque se evidentia commendare. Si nobiles, divites, eruditi fuissent Apostoli, potuisset suspicio locum habere, assensum plebis aut vi extortum, aut pecunia emtum, aut artibus oratoriis captatum fuisse. 1. Cor. I. 18—31.

δεῦτε] Il. χ. 450. δεῦτε δύω μοι ἕπεσθον *Od.* θ. 307. δεῦθ' ἵνα ἔργα γελαςὰ καὶ ὐκ ἐπιευκτὰ ἴδησθε. *Hes.* εργ. 2. Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείυσαι. *Plut.* Coriol. p. 230. A. δεῦτε πρὸς Μάρκιον ἰοῦσαι, μεθ' ἡμῶν, συνάψασθε τῆς ἱκετηρίας.

ἁλιεῖς ἀνθρώπων] *Diog.* L. Menedem. II. 125. ἀνῆλθεν εἰς ἀκαδημίαν πρὸς Πλάτωνα, καὶ θηραθεὶς κατέλιπε τὴν ςρατιάν. *Plato* de Legg. VII. ὦ φίλοι, εἴθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία μήτ' ἔρως τῆς περὶ τὴν θάλατταν θήρας ποτε λάβοι, μήτε ἀγκιςρείας, μήτ' ὅλως τῆς τῶν ἐνύδρων ζώων μήτε ἐγρηγορόσι μήτε εὕδυσι κυρτὺς ἀργὸν θήραν διαπονυμένοις. Μήδ' αὖ ἄγρας ἀνθρώπων κατὰ θάλατταν λῃςείας τε μέρος ἐπελθὸν [f. ἔρως ἐπελθὼν] ὑμῖν θηρεύσαι ὠμὺς καὶ ἀνόμυς ἀποτελοῖ. in Sophista vero Sophistam cum piscatore comparat. Vid Jerem. XVI. 14. 15. 16. Ezech. XLVII. Neque tamen existimandum est, illos temere & sine judicio, vel repentino quodam impetu animi incitatos hoc fecisse: Andreas, cum discipulus Joannis antea fuisset, *Jo.* I. 41. a Magistro suo praeparatus & ad Jesum deductus est; multa de Jesu fama perceperant, Christum ipsum viderant atque audiverant, & miraculosa piscatione, quae vocationem istam proxime praecesserat, ita confirmati erant, ut sine ulla dubitatione crederent Jesum esse Doctorem a Deo missum, & Messiam, *Luc.* V. 1—11. *Epictet.*

φοὺς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ
μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλε-
σεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθη- 22
σαν αὐτῷ. Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συνα- 23
γω-

23. ὅλην τὴν Γαλιλαιαν ὁ Ἰησῦς] ὁ Ἰησοῦς ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ C. Versio *Copt. Syr.* ὁ Ἰησοῦς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν D. 1. Versio *Vulg. Euseb.* D. 9. *Theophyl.*
ὁ Ἰησοῦς] — Evang, 20. Versio *Syr.* probante J. Millio prol. 1246.
24. ἀπῆλθεν] ἐξῆλθεν C. 1. 33. 78. Evang. 10. 17. Versio *Syra* posterior in margine. ex *Marco.*
ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ] αὐτοῦ ἡ ἀκοὴ D.

pictet. 12. ἐαν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος.

ἁλιεῖς] Thomas. ἑρμηνέας, ἱερέας, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀττικοὶ —— τὸ δὲ συνῃρημένως ταῦτα λέγειν ὐκ ἐστιν ἐκείνων· Josephus tamen, Diod. Siculus, Polybius, Diogenes L. Plut. contrahunt ἑρμηνεῖς, βασιλεῖς.

20. ἠκολούθησαν] ἀκόλουθος proprie significat servum pedissequum.

21. Ἰάκωβον τὸν τῦ Ζεβεδαίυ καὶ Ἰωάννην] Nomen Jacobi & Joannis familiare fuit Judaeis: etiam Zabdiel. *Nehem.* IX. 14. Ζαβδία dictus *Esrae* X. 20. & Ζαβδαῖος 1. *Esr.* IX. 21. alius Ζαβαδίας *Esr.* VIII. 8. & Ζαβαδία 1. *Par.* VIII. 15. 17. Ζαβδιὴλ 1. *Par.* XXVII. 2. Ζαβὰδ 6. Ζαβαδίας 7. *Bereschith. R.* זבדי XIX. 15. Zebedaeus f. Levi. *Hieros. Maasar Scheni* f. 55. 2. Jacob f. Zebedaei.

πλοίῳ] *Jos.* B. II. 21. τὰ δὲ ἐπὶ τῆς λίμνης σκάφη πάντα συναθροίσας, σ. δὲ καὶ λ. εὑρέθη, καὶ ναῦται δ. οὐ πλείους ἦσαν ἐν ἑκάστῳ.

καταρτίζοντας τὰ δίκτυα] Sarcientes retia. Dicitur etiam de iis qui membra luxata in artus reponunt, *Galen.* καταρτισμὸς, ἡ μεταγωγὴ ὀστῶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν τόπυ εἰς τὸν κατὰ φύσιν. *Paul. Ægineta.* . . ἐπὶ δὲ τῆς ἄρτι γενομένης κυφώσεως ἀπὸ πτώματος, μόνος ὁ τῦ Ἱπποκράτυς ἀρέσκει καταρτισμὸς. *Plut.* Cat. Min. p. 791. E. ἡμέτερον, εἶπεν, ἔργον οἰδῦντα μαλάξαι καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. Qui naves reficiunt. *Polyb.* I. p. 41. τὰς αἰχμαλώτυς ναῦς καταρτίσαντες ἀνήγοντο. & III. p. 341. κατηρτικῶς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τὰς ὑπὸ τ' ἀδελφῦ καταλειφθείσας λ. ναῦς. V. 101. καταρτίσας ιβ. ναῦς. 2. τῶν Μακεδόνων ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων. *Herodot.* V. 28. ἡ Μίλητος---νοσῦσα ἐς τὰ μάλιστα στάσει μέχρι ὗ μὲν οἱ Πάριοι κατηρτίσαντο. τύτυς γὰρ καταρτιστῆρας ἐκ πάντων τῶν ἑλλήνων εἵλοντο οἱ Μιλήσιοι. κατήλλαξαν δὲ σφεας ὧδε πάριοι. *Plut.* Marcell. p. 303. B. στάσιν εὗρεν τῆς βυλῆς τὸν δῆμον Ἀννιβίζοντα μεταχειρίσασθαι καὶ καταρτίσαι μὴ δυναμένης. *Herodot.* V. 106. νῦν ὦν ὡς τάχος με ἄφες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην ἵνα τοι κεῖνά τε πάντα καταρτίσω ἐς τωὐτὸ.

23. διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς] Synagoga *Philoni* σεμνεῖον vocatur de Vit. Contempl. T. II. p. 476, 23. τὸ δὲ κοινὸν τῦτο σεμνεῖον, εἰς ὃ ταῖς ἑβδόμαις συνέρχονται, διπλῦς ἐστι περίβολος, ὁ μὲν εἰς ἀνδρῶνα, ὁ δὲ εἰς γυναικωνῖτιν ἀποκριθεὶς. Augusto Imp. σαββατεῖον, *Jos.* A. XVI. 6. 2. ἐὰν δὲ τις φωραθῇ κλέπτων τὰς ἱερὰς βίβλυς αὐτῶν, ἢ τὰ ἱερὰ χρήματα ἔκ τε σαββατείου, ἔκ τε ἀνδρῶνος, εἶναι αὐτὸν ἱερόσυλον. In V. T. nulla fit Synagogarum mentio: unde colligitur, post reditum demum ex Babylonica captivitate aedificari coepisse. Magno autem fuerunt numero tum in Palaestina, tum alibi. Antiochiae Judaei habuerunt Synagogam *Jos.* B. VII. 3. 2. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν [Antiochum Epiphanem intelligit] τὴν βασιλείαν παραλαβόντες, τῶν ἀναθημάτων ὅσα χαλκᾶ πεποίηντο πάντα τοῖς ἐν ἀντιοχείᾳ Ἰυδαίοις ἀπέδοσαν, εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν ἀναθέντες. *Berachoth* 8. dicunt, Tiberiade XII. Synagogas fuisse, Hierosolymis vero CCCCLX. vel CCCCLXXX. vel CCCXCIV. *Hieros. Chetub.* f. 35. 3. *Babyl.* f. 105. 1. *Megilla* f. 73. 4. inter quas Alexandrinorum & Tarsensium Synagoga. Docent porro, Synagogas ubique extruendas & extructas fuisse: dein distinguunt 1. Urbes jam munitas inde a tempore Josuae. כרכין המוקפין חומה quarum prima erat dignitas. 2. Oppida עירות גדלות, *Megilla* I. 3. quaenam est urbs magna? in qua fuerint decem בטלנין; si sint pauciores, vicus est. 3. Villas כפרים Vox illa בטלנין & Judaeis & Christianis eruditis crucem fixit, omnia autem plana erunt, si levi transpositione legamus כלבטין i. e. βυλευτὰς, qui Latinis Decuriones vocantur ut *Marc.* XV. 43. *Sanhedrin* I. 6. Quot incolas urbis esse oportet, ut Synedrio [parvo XXIII. Virorum] digna sit? CXX. R. Nehemias dixit: CCXXX. ut numero decurionum respondeat. *Gemara.* f. 17. 1. V. *Lighf.* in Act. I. *Megilla.* III. 1. Incolae oppidi, si Synagogam vendiderint &c. *Gemara* ad l. f. 26. 1. Dixit R. Samuel f. Nachmani, R. Jonathan dixisse: Non tradiderunt nisi de Synagoga villarum, at Synagogam urbium, quandoquidem ad illam ex universo terrarum orbe frequentant, non possunt vendere, quoniam publica est. IV. 3. non conveniunt ad benedicendum in nomine Dei pauciores quam X. Conveniebant autem in Synagogis ad Legem legendam ter singulis hebdomadibus, die secundo, quinto & septimo, praeter tempora festorum & jejuniorum solennium: quolibet autem die mane, & vesperi ad preces. Recitant autem XVIII. preces, legunt postea *Deut.* VI. 4—9. & XI. 13—20. cui Sectionem majorem tum ex Lege tum e Prophetis addunt. Sequitur interpretatio eorum, quae lecta erant, & exhortatio ad plebem. Notandum autem, Lectionis, interpretationis aut admonitionis officio non semper certos & ad id constitutos homines fuisse functos. *Megilla.* IV. 6. Minorennis legit in lege & interpretatur. --- Coecus dividit Audi, & interpretatur, & II. 4. Omnes legitimi sunt ad legendum Megillam, excepto surdo, stulto ac minorenne. R. Juda minorennem dicit esse legitimum. *Gemara* in l. f. 23. Tradiderunt Magistri: quilibet ascendere potest, ad numerum septenarium, etiam femina, aut minorennis. Veruntamen dixerunt sapientes: mulier ne legat in lege, propter honorem Ecclesiae. Hinc intelligimus, Christum & Paulum jure communi & potestate, a Praefectis Synagogae cuilibet, quem idoneum judicabant, promiscue concedi solita, usos fuisse, cum in Synagogis & legerent & praedicarent *Luc.* IV. 16. 21. *Actor.* XIII. 14. 15. 16. Qui mos apud Christianos & hodie in Ecclesia Graeca obtinet, & olim obtinuit. Constitut. *Clem.*

γωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν
24 νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν
Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ
βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς·
καὶ

ποικίλαις νόσοις] comma his vocibus poſtponunt 16. 34. 35. 36. 38. 39. 72. Evang. 2. 15. Verſio *Sax.* & *Syr.*
καὶ βασάνοις] —— E a prima manu. 2. 27. συνεχομένους] —— Evang. 17.
καὶ δαιμονιζομένους] — M. 12. 61. Theophyl. καὶ σεληνιαζομένους] — 30.
δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους] σεληνιαζομένους καὶ δαιμονιζομένους 80.

Clem. VIII. 32. ὁ διδάσκων, εἰ καὶ λαϊκὸς ἦ, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω. *Euſeb.* H. E. VI. 19. de *Origene.* ἐν καισαρείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἔνθα καὶ διαλέγεσθαι, τάςτε θείας ἑρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας οἱ τῇδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τοῦ πρεσβυτερίου χειροτονίας οὐδέπω τετυχηκότα, αὐτὸν ἠξίουν. ὃ καὶ αὐτὸ γένοιτ᾽ ἂν ἔκδηλον, ἀφ᾽ ὧν περὶ τούτου Δημητρίῳ γράφοντες ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, καὶ θεόκτιστος ὁ καισαρείας, ὧδέ πως ἀπολογοῦνται. Προσέθηκε δὲ τοῖς γράμμασιν, ὅτι τοῦτο οὐδέποτε ἠκούσθη, οὐδὲ νῦν γεγένηται, τὸ παρόντων ἐπισκόπων λαϊκοὺς ὁμιλεῖν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως προφανῶς οὐκ ἀληθῆ λέγων. ὅπου γοῦν εὑρίσκονται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, ὥσπερ ἐν Λαράνδοις εὔελπις ὑπὸ Νέωνος, καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνος ὑπὸ κέλσου, καὶ ἐν Συνάδοις θεόδωρος ὑπὸ ἀττικοῦ τῶν μακάρων ἀδελφῶν. εἰκὸς δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦτο γενέσθαι. Conf. 1. *Cor.* XIV. 29.

διδάσκων] V. 2. VII. 28. 29. &c. Potuiſſet Chriſtus tanquam Legiſlator & Dominus imperare ſubditis, & jubere: maluit autem docere, & ſuadere. *Galen.* de rat. medend. 2. καὶ μὴν ἐκεῖνοι μὲν, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, πείθειν γοῦν καὶ διδάσκειν τοὺς ἀκροάτας, οὐ βιάζεσθαι καὶ προστάττειν ἐπιχειροῦσι· οὗτοι δ᾽ αὖ, ὡς τύραννοι, κελεύουσι μὴ ζητεῖν τῆς ἐνεργείας τὴν αἰτίαν. ἀλλ᾽ ἡμεῖς μὲν καὶ Διονύσιον, καὶ Φάλαριν, καὶ τοὺς ἄλλους τυράννους διὰ τοῦτο μισοῦμεν, ὅτι κελεύουσι καὶ προστάττουσιν, οὐ πείθουσι καὶ διδάσκουσι, ὡς Σόλων καὶ Δράκων, καὶ Λυκοῦργος —— Πάντα οὖν ὡς τύραννοι προστάττεσθε, χρῆσθαι δ᾽ ἀποδείξεσιν οὐδ᾽ αὐτοὶ βούλεσθε —— ἅπαντας πάλιν τοὺς νῦν εἰρημένους μοι Φιλοσόφους τε καὶ ἰατροὺς, οὐ προστάττοντας μὰ. Δι᾽ ὡς οὗτοι, δίκην τυράννων, ἀλλ᾽ ἀποδεικνύοντας παρέξονται.

διδάσκων —— καὶ κηρύσσων] junguntur 1. *Tim.* II. 7. 2. *Tim.* I. 11.

τὸ εὐαγγέλιον] *Lucian* Aſino 26, εὐαγγέλιον αὐτοῖς ἐμοῦ διογκησαμένου. *Appianus* B. C. IV. 968. τὸ Ἀντωνίῳ εὐαγγέλιον διαφέροντες de morte Ciceronis.

μαλακίαν] *Theoph.* Char. 13. μαλακιζόμενον —— τὸν κακῶς ἔχοντα. *Heſych.* μαλακία νόσος. *Lucian* D. Deor. IX. 1. ἀλλὰ μαλακῶς ἔχει αὐτὸς & 2. μαλακῶς ἀπὸ τῶν ὠδίνων ἔχει. *Euſtath.* in Od. θ. p. 305. 30. εἰ καὶ κατ᾽ ἄλλον λόγον μαλακῶς ἔχειν λέγεται καὶ ὁ νοσεῖν ἐναρξάμενος *Plin.* H. N. XXVIII. 7. in malacia ſtomachi. XXIII. 6. gravidarum malaciae. *Arrian.* Exp. Al. M. VII. 12. μαλακῶς τὸ σῶμα ἔχοντα *Deut.* XXVIII. 61.

24. ἀκοὴ] *Æneid.* IV. 173. it fama per urbes. *Caeſar* de B. G. VII. 42. ut levem auditionem habent pro re comperta. De alio Jeſu legimus *Joſ.* VI. 27. καὶ ἦν κύριος μετὰ Ἰησοῦ, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν IX. 9. 1. *Reg.* X. 1. infr. XIV. 1. *Eſth.* IX. 4. *Suid.* ἀκοὴ ἐστι καὶ ἡ φήμη, *Heſych.* ἀκοὴ φήμη. *Corn. Nep.* Annib. 9. exiſſe famam. *Eurip.* Phoeniſſ. 826. βάρβαρον ὡς ἀκοὰν ἐδάην. *Schol.* ἀκοὴ λέγεται ἐνταῦθα τὸ ἀκουόμενον.

τοὺς κακῶς ἔχοντας] *Galen.* de Compoſ. Medic. per. gen. 1. οὕτως ἔσχε κακῶς, ὡς κινδυνεῦσαι μὲν ἀποσαπῆναι τὸ δηχθὲν μόριον ὅλον. *Arrian.* Exp. Al. VII. 14. ὅτι κακῶς ἔχει & VI. 10. καίπερ κακῶς ἔχων. *Theophraſt.* Charact. XIII. εὐτρεπίσαι τὸν κακῶς ἔχοντα. *Ælian.* H. A. II. 34. ὠδυνᾶτο καὶ ἑαυτῷ κακῶς εἶχε.

βασάνοις] *Ammon.* βάσανος ἥτε δοκιμασία, καὶ ἡ τῶν πληγῶν & Δήμιος μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἀναιρῶν τοὺς καταδίκους, δημόκοινος δὲ ὁ βασανίζων *Dio Chryſ.* XXX. p. 302. C. ἐν δὲ ταῖς νόσοις ἐνίοτε παρατείνουσι, καὶ πάνυ πολὺν χρόνον. Τοιαῖσδε μὲν δὴ, καὶ τοσαῖς δὲ βασάνοις ξυνεχομένους τοὺς ἀνθρώπους —— μένειν *Suidas.* τὸ βασανίζειν οὐ τὸ αἰκίζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι καὶ μαστιγοῦν σημαίνει παρὰ τοῖς ἀττικοῖς, ἀλλὰ τὸ χωρὶς πληγῶν ἀνακρίνειν καὶ ἐλέγχειν τ᾽ ἀληθὲς διὰ λόγων. *Ariſtoph.* Ran. 628. 642. *Demoſth.* in Pantaenet. *Lyſias*, Antiphon de caede Herodis. *Etymol.* βάσανος —— ἀπὸ τῆς βασάνου τῆς χρυσοχοϊκῆς λίθου, ἐν ᾗ δοκιμάζεται ὁ χρυσὸς, κἄντε ὄβρυζος κἄντε κίβδηλος ᾖ. Βασανίζειν οὐ τὸ αἰκίζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ἀλλὰ τὸ ἀνακρίνειν, καὶ δοκιμάζειν, καὶ ἐλέγχειν τ᾽ ἀληθὲς διὰ λόγων —— οὕτω πάντες κέχρηνται οἱ ἀξιολόγοι. ἐκ τοῦ ῥητορικοῦ. *Thomas.* τὸ βασανίζειν ἐπὶ δοκιμασίας λαμβάνεται, καὶ τῆς διὰ λόγου καὶ τῆς διὰ τιμωρητικῶν ὀργάνων. μὴ λέγε οὖν, βεβασάνισαι ὑπὸ νόσου, ἀλλ᾽ ἐξήτασαι. *Lucian.* Soloec. 6. ἑτέρου δὲ εἰπόντος βασανίζεσθαι, ἐπὶ τῷ ἔφη ἤ τι βουλομένου τοῦ βασανίζοντος. *Plut.* Demetr. p. 896. C. οὕτω δὲ ἡμᾶς βασανίσας δίκην ὑφέξει. Cruciatus, tormina; ubi vero de ſideratis qui dolore carent dicitur inf. VIII. 6. intelligitur miſera corporis conſtitutio.

νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους] *Artemid.* III. 47. περὶ ψώρας καὶ λέπρας —— εἰ τῶν οἰκείων τινα ἴδοι τοιούτῳ συνεχόμενον πάθει *Plat.* Gorgia p. 327. A. 343. B. εἰ μέν τις μεγάλοις καὶ ἀνιάτοις νοσήμασι κατὰ τὸ σῶμα συνεχόμενος. de Legg. IV. νοσήματι ξυνεχομένην [ψυχὴν] & IX. τούτων δή τις ἂν ἴσως πράξειε τὶ μανεὶς, ἢ γήρᾳ ὑπερμέτρῳ ξυνεχόμενος. *Sextus Empir.* a. Eth. 152. ἢ γὰρ μικρός τις ὁ πόνος ἐστιν, καθάπερ ὁ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐγγινόμενος ἡμῖν λιμὸς ἢ δίψος ἢ ψῦχος ἢ θάλπος, ἤτι τῶν παραπλησίων. ἢ τοὐναντίον σφοδρότατος καὶ ἀκρότατος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνηκέστοις συνεχομένων βασάνοις, δι᾽ ὧν πολλάκις οἱ ἰατροὶ ἀνωδύνους πορίζουσι δυνάμεις, πρὸς τὸ βραχεῖαν τινα ἀναστροφὴν εἰς βοήθειαν. ἢ μέσος. *Themiſt.* XXI. p. 245. καταγελῶ τῶν ταύτῃ νόσῳ συνεχομένων. *Iſocr.* συνέχεσθαι κακοῖς *Plato.* συνείχοντο δεσμοῖς *Herodot.* VI. 12. τῇ παρούσῃ [δουληΐῃ] συνέχεσθαι. *Plut.* τὸ βαρβαρικὸν, ᾧ συνείχοντο αἱ πλεῖσται γυναῖκες. *Arrian.* Exp. Al. VI. 24. δίψει ἀπαύστῳ συνεχόμενοι *Luc.* IV. 38. *Act.* XXVIII. 8.

Cum hodie de daemoniacis & lunaticis multum diſputetur, viſum eſt in eam rem paullo accuratius inquirere. Tota res autem ad duas quaeſtiones commode reduci poteſt, quarum altera ad Medicinam, ad Grammaticam altera ſpectat, prior eſt, quinam homines intelligantur, poſterior quaenam ejus appellationis ſit ratio. Exiſtimo igitur per daemoniacos & lunaticos intelligi homines certo quodam morbo ſive vitio corporis laboran-

rantes. Non equidem ignoro, ab aliis ſtatui, meras fuiſſe praeſtigias & faſcinationem diaboli, qui vel hanc vel illam corporis partem obſidendo impedierit, quominus munere ſuo aut fungi aut recte fungi poſſet, integra tamen & illaeſa manente illa parte; haec *J. Gerhardi* ſententia eſt, qui Harm. Evang. T. 1. p. 596. Probo itaque, inquit, illorum ſententiam qui exiſtimant, organa viſus, & diſpoſitionem linguae, ut & organa auditus, ſine omni naturali vitio, integra, ſana & illaeſa in hoc homine fuiſſe. Et daemonium illud ideo vocari mutum, quod ſua obſeſſione effeciſſet illum miſerum hominem mutum ſurdum & coecum, cum quidem in organis horum ſenſuum nihil vel eſſet vel appareret vitii. Quo minus tamen in hanc ſententiam concedam, obſtant ſequentia 1. Daemoniaci diſerte muti, ſurdi & coeci vocantur *Matth.* XII. 22. *Marc.* IX. 25. *Luc.* XI. 14. neque cauſſa ulla idonea afferri poteſt, cur non ſimpliciter vere mutos, ſurdos & coecos intelligamus, h. e. quorum organis aliquod vitium inhaeſerit; alii vero daemoniaci ita deſcribuntur *Matth.* VIII. XVII. & parell. ut manifeſta maniae aut epilepſiae ſigna atque Symptomata in illis nemo non agnoſcere poſſit. 2. Dicuntur a Chriſto ſanati fuiſſe *Matth.* XV. 28. XVII. 16. *Luc.* IX. 42. VIII. 2. qui autem vere ſanatur, illum prius vere in morbo fuiſſe neceſſe eſt. Alius daemoniacus dicitur poſt curationem ſanae mentis fuiſſe *Marc.* V. 15. *Luc.* VIII. 35. Unde jure colligitur, prius illum inſania, quae morbus eſt, laboraſſe. 3. Daemoniaci ſolent aegrotis jungi, iisque annumerari, non h. l. ſolum, verum etiam *Luc.* XIII. 32. *Jo.* X. 20. 21. *Matth.* VIII. 16. X. 1. 8. *Marc.* I. 34. III. 15. VI. 13. XVI. 17. 18. *Luc.* IV. 40. 41. IX. 1. VII. 21. VIII. 2. *Act.* VIII. 7. junguntur autem, quae ſunt de genere eodem, ita ut phraſis altera per alteram ſit interpretanda. 4. *Matth.* XI. 5. *Luc.* VII. 22. ubi plura aegrorum a Chriſto curatorum genera recenſentur, nulla fit daemoniacorum mentio, qui nullo modo videntur praetermitti debuiſſe, ſi alterius plane generis fuiſſent. 5. *Fl. Joſephus* & Medicorum libri, *Gittin.* f. 67. 2. teſtantur daemoniacis medicamenta ex radicibus, lapidibus, herbis compoſita data profuiſſe; intelligimus autem medicamento vitium corporis corrigi tollique: at quomodo in ſpiritum agant, aut ad praeſtigias pellendas utiliter adhiberi poſſint, nemo intelliget. 6. Sententia, quam impugnamus, auget potentiam diaboli, potentiam vero Chriſti minuit; multo enim majus eſt & mirabilius, facere ut qui revera coecus non ſit, caecus eſſe omnibus videatur, quam revera hominem excaecare: contra veram caecitatem aut ſurditatem ſanare, majus eſt, quam eam, quae nonniſi opininione caecitas aut ſurditas erat, curare. 7. *Bechoroth.* VII. 5. *Epilepticus*, in quem inciderit ſpiritus melancholiae. 1. *Sam.* XVI. 14. —— 23. & interpretes. *Tobiae* III. 8. VI. 17. VIII. 3. *Joſ.* A. VI. 8. 2. τὸν Σαῦλον δὲ περιήρχετο πάθη τινὰ καὶ δαιμόνια πνιγμοὺς αὐτῷ καὶ στραγγάλας ἐπιφέροντα, ὡς τοὺς ἰατροὺς ἄλλην μὲν αὐτῷ θεραπείαν μὴ ἐπινοεῖν· εἰ δὲ τις ἐστὶν ἐξᾴδειν δυνάμενος καὶ ψάλλειν ἐπὶ κινύρᾳ, τοῦτον ἐκέλευσαν ζητήσαντας, ὁπότ᾽ ἂν αὐτῷ προσίοι τὰ δαιμόνια καὶ ταράττοι, ποιεῖν ὑπὲρ κεφαλῆς στάντα ψάλλειν καὶ τοὺς ὕμνους ἐπιλέγειν —— ἐλθόντος δὲ ἥσθη, ἐξήδετο γὰρ ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν δαιμόνων ταραχὴν, ὁπότε αὐτῷ ταῦτα προσέλθοι, μόνος ἰατρὸς ἦν λέγων τε τοὺς ὕμνους, καὶ ψάλλων ἐν τῇ κινύρᾳ, καὶ ποιῶν ἑαυτοῦ γίνεσθαι τὸν Σαῦλον. *Polyb.* Exc. XXXI. de Antiocho. ἐξέλιπε τὸν βίον δαιμονήσας, ὥς ἔνιοί φασιν, ſine dubio mortuus eſt ex morbo, non ex faſcinatione. *Plut.* Theſ. p. 6. C. ὅτε Μίνως πολλὰ κακὰ πολεμῶν εἰργάζετο τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ δαιμόνιον ἔφθειρε τὴν χώραν, ἀφορία τε γὰρ καὶ νόσος ἐπέσκηψε πολλὴ, καὶ ἀνέδυσαν οἱ ποταμοὶ, καὶ τοῦ θεοῦ προστάξαντος ἱλασαμένοις τὸν Μίνω καὶ διαλλαγεῖσι —— τῶν κακῶν ἔσεσθαι παῦλαν. *Joſ.* A. VI. 11. 2. τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τῶν δαιμονίων ἐγκαθεζομένων τὰ μὲν ἐξέβαλεν, εἰρήνην δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν τῇ ψυχῇ σου παρέσχεν VIII. 2. 5. de Salomone. παρέσχε δ᾽ αὐτῷ μαθεῖν ὁ θεὸς καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων τέχνην εἰς ὠφέλειαν καὶ θεραπείαν τοῖς ἀνθρώποις. ἐπῳδάς τε συνταξάμενος, αἷς παρηγορεῖται τὰ νοσήματα, καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλειπεν, οἷς ἐνδούμενα τὰ δαιμόνια ὡς μηκέτ᾽ ἐπανελθεῖν ἐκδιώκουσι καὶ αὕτη μέχρι νῦν παρ᾽ ἡμῖν θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει. Ἱστόρησα γάρ τινα Ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανοῦ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ χιλιάρχων, καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους ἀπολύοντα τούτων. Ὁ δὲ τῆς θεραπείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. Προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγῖδι ῥίζαν, ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομὼν, ἔπειτα ἐξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ διὰ τῶν μυκτήρων τὸ δαιμόνιον. καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου μηκέτ᾽ εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ὥρκου, Σολομῶνός τε μεμνημένος καὶ τὰς ἐπῳδὰς, ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος, ἐπιλέγων. Βουλόμενος δὲ πεῖσαι καὶ παραστῆσαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁ Ἐλεάζαρος, ὅτι ταύτην ἔχει ἰσχὺν, ἐτίθει μικρὸν ἔμπροσθεν ἤτοι ποτήριον πλῆρες ὕδατος ἢ ποδόνιπτρον· καὶ τῷ δαιμονίῳ προσέταττεν ἐξιόντι τοῦ ἀνθρώπου ταῦτ᾽ ἀνατρέψαι, καὶ παρασχεῖν ἐπιγνῶναι τοῖς ὁρῶσιν, ὅτι καταλέλοιπε τὸν ἄνθρωπον. γινομένου δὲ τούτου σαφὴς ἡ Σολομῶνος καθίστατο σύνεσις καὶ σοφία. de B. VII. 6. 3. de Machaerunte τῆς φάραγγος δὲ τῆς κατὰ τὸν ἄρκτον περιεχούσης τὴν πόλιν Βαάρας ὀνομάζεταί τις τόπος, φύει τε ῥίζαν ὁμωνύμως λεγομένην αὐτῷ —— ἔστι δὲ —— διὰ μίαν ἰσχὺν περισπούδαστος. τὰ γὰρ καλούμενα δαιμόνια, ταῦτα δὲ πονηρῶν ἐστιν ἀνθρώπων πνεύματα, τοῖς ζῶσιν ἐνδυόμενα καὶ κτείνοντα τοὺς βοηθείας μὴ τυγχάνοντας, αὕτη ταχέως ἐξελαύνει, κἂν προσενεχθῇ μόνον τοῖς νοσοῦσι. *Tertullian.* Apol. 22. corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos. *Auguſtin.* de Gen. ad lit. XII. 17. forte revera phreneticus erat, ſed propter iſta daemonium pati PUTABATUR. *Martin. Bucerus* in Matth. IX. Hic locus eſſet de Daemonum natura virtute & operibus diſſerendi, ſi ſcripturae fuſius atque luculentius de his tradidiſſent. Cum autem ſcriptura nihil non luculentiſſime & fuſiſſime doceat, quod nos ut Deo gratos ita ſalvos reddere poſſit —— neceſſe eſt exploratiorem de Daemonibus cognitionem ad noſtram ſalutem gloriamque Dei in nobis illuſtrandam nihil referre —— Primum igitur monendi videmur, ne de his aut ſimilibus locis curioſius perveſtigemus, quando inde non apparet, quo meliores reddamur. Etenim ſic mihi videtur res habere —— Exiſtimo ergo, quicquid menti aut corpori accidit adverſi, id eſſe immiſſionem per angelos malos, & miniſterio immitti daemonum vel ſatanae. In vulgaribus autem morbis ac malis vulgaria item habere nomina: ea autem quae inſolentiora ſunt, & hominis naturam videntur excedere, ut inſaniae morbi atraeque bilis agitationes, Daemonibus fere attribui, & daemonia vocari. —— Lunaticum ſiquidem morbum daemonium appellatum in Matthaeo legimus infra XVII. Nam patrem lunatici ita dixiſſe domino narrant: Domine, miſerere filii mei, quia lunaticus eſt, & mox memorat expulſum a puero daemonium. Quo ſatis ſignificatur, morbi ejus daemonem fuiſſe auctorem, *vere* tamen fuiſſe juxta & lunaticum & daemoniacum. —— Morbi igitur, quorum cauſae proximae patent, ab illis fere, aut

aut etiam locis, quae afficiunt, aut certe aliunde nomina accipiunt: quorum autem cauſae proximae non ita patent, & habent effectus paulo violentiores, ut Melancholiae maniaeve ſpecies, ii ſemper fere daemonibus adſcribuntur, & laborantes illis Daemoniaci vocantur. Ii vero morbi, qui ad hos proxime accedunt, ut ſacer comitialiſve, ſideralis aut lunaticus morbus, nunc a daemonibus nunc ab accidentibus vel cauſis appellationem accipiunt. vid. *Hammond.* in Matth. XVII. 15. Jo. VII. 20.

8. Si caecitas daemoniaci tantum ab impedimento externo a daemone objecto fuiſſet orta, potuiſſet idem daemon impedimento amoto caecis viſum pro lubitu reſtituere. Hoc autem facere non potuit Jo. X. 21. *Num daemonium poteſt oculos coecorum aperire?*

Secundo loco quaeritur quaenam fuerit ratio, cur homines, certo quodam morbo laborantes, daemoniaci & lunatici appellarentur. De lunaticis quidem non magna eſt diſceptatio, ſatis enim convenit inter eruditos, ex vulgi opinione hoc nomen fuiſſe ſortitos. *Chemnitius* in l. Videtur tamen, inquit, non incommodum eſſe, ſi ita diſtinguantur vocabula, ut daemoniaci ſint, qui a diabolo correpti exagitantur, Lunatici vero ſint, qui mente moti furore corripiuntur, cujus cauſa ſit non obſeſſio Diaboli, ſed perturbatio humorum in cerebro, qui pro ratione Lunae PUTANTUR plus vel minus moveri". At de Daemoniacis plurimi contendunt, hoc nomen illis ideo fuiſſe impoſitum, quod Diabolus ejus morbi vel mali, quo afficiebantur, cauſſa eſſet vel proxima vel remota. Sententiam eorum, qui diabolum cauſſam remotam morbi illius ſtatuunt, ita exponit *Gerhardus* l. c. Illud quidam ita interpretantur, quia in principio creationis natura humana a Deo non eſt ita formata, ut eſſet caeca, muta, ſurda, ſed per peccatum hae & aliae depravationes a Diabolo in naturam humanam juſto Dei judicio invectae ſunt: ideo evangeliſtas ita loqui, ut oſtendant eſſe morſus diaboli„. Et mortem quidem morboſque ex peccato Adami & deceptione diaboli in genus humanum profluxiſſe nemo negat: id vero nondum explicat, cur certi quidam morbi potius quam alii omnes ad diabolum referantur. Alii ergo diabolum morborum, quibus Daemoniaci laborabant, cauſſam proximam fecerunt, dixeruntque illum corporibus humanis unum aut plures angelos malos immiſiſſe, qui anima quaſi ſede deturbata & vinculis conſtricta, tum motus omnes & ſingulos linguae, manuum pedumque, qui voluntarii eſſe ſolent, imperaverint, aut cohibuerint, tum etiam alios motus nervorum convulſione civerint. Haec vero ſententia multis magnisque difficultatibus premitur. 1. quia nec probatur, nec probari poteſt. Scriptura daemoniorum numero multitudinis facit mentionem, de diabolo, qui unus eſt, in daemoniacorum hiſtoria ne verbum quidem. Neque usquam dicitur, diabolum corpora daemoniacorum in poteſtate habere, & *poſſidere*, quod juniorum Interpretum vocabulum eſt. Denique non ſatis videntur ſibi conſtare, dum contendunt diabolum non poſſe dici ejici aut expelli niſi prius corpora hominum poſſediſſet atque habitaſſet, alibi vero Judam proditorem, in quem diabolus intraſſe legitur, a Diabolo poſſeſſum fuiſſe, cum indignatione rejiciunt. *Calvinus* in *Jo.* XIII. 27. Nimis vero inſulſe delirant, qui diabolum fingunt eſſentialiter, ut loquuntur, Judam intraſſe. & in *Luc.* XXII. 3. porro quaerere, an ſubſtantialiter ſatanas in Judam intraverit, frivola ſpeculatio eſt. Preces Judaeorum initio hebdomadis apud *Buxtorf.* Synagog p. 343. Ego adjuro te Poleach, princeps oblivionis, ut auferas a me cor obeſum & ſtolidum, illudque abjicias in montes altos in nomine ſancto Ariman, Anſaſiel & Paſhiel. 2. Dixi hanc ſententiam probari non poſſe: unde enim probaretur? an ex confeſſione ipſorum daemoniacorum? *Matth.* VIII. iſtud vero ipſum medici inter ſigna inſaniae ponunt, *P. Ægineta* III. 14. de melancholia & inſania. Τινὲς δὲ καὶ δοκοῦσιν ὑπό τινων μειζόνων ἐφορᾶσθαι [ἐφορμᾶσθαι] δυνάμεων· καὶ προλέγειν τὰ ἐσόμενα, καθάπερ ἐνθεάζοντες, οὓς καὶ ἐνθεαστικοὺς ὀνομάζουσιν. *Sext. Empiric.* Ὑποτ. I. 14. οἱ μὲν φρενιτίζοντες καὶ θεοφορούμενοι δαιμόνων ἀκούειν δοκοῦσιν, ἡμεῖς δὲ οὐ. teſtimonium certe hominis οὐ σωφρονοῦντος non eſt magni ponderis. An attentus ſpectator ex circumſtantiis & ſignis id potuit conjicere? Nec hoc dici poteſt, cum idem effectus ex cauſſis diverſiſſimis oriatur; poteſt quis v. gr. caecus fieri intemperantia, vulnere accepto, aëris inclementia, poteſt etiam luminibus orbari a Deo aut a malo genio; & qui excaecatur a diabolo, non magis aut minus caecus eſt, neque aut facilius aut difficilius ſanabitur eo, cujus caecitas a cauſſis naturalibus orta eſt: quomodo ergo vel curioſiſſimus ſpectator veram ſed latentem mali cauſſam ita indagabit, ut caecitatem a diabolo ortam ab omni alia, citra periculum erroris, certo dignoſcat? Si hodie tales homines videremus, illos ſimpliciter mutos, ſurdos, caecos, epilepticos, furioſos vocaremus, neque de diabolo omnino cogitaremus. An Chriſtus e coelo deſcendit, ut nobis hoc arcanum diceret? Atqui nihil noſtra intererat hoc ſcire, quod nec ad ſalutem aeternam, neque ad hujus vitae felicitatem quicquam faceret. Qui autem haec temere & ſine probatione credit, quo jure condemnabit furem aut latronem habentem excuſationem, ſe neque ſciente neque volente factum eſſe quicquam, ſed diabolum callidis artibus corpus ſuum invaſiſſe, atque membrorum miniſterio abuſum fuiſſe? quod ſummam confuſionem pareret, omnemque teſtimoniorum certitudinem ipſamque ſenſuum evidentiam eluderet.

3. non immerito etiam quaeritur ab illis, qui diabolo haec adſcribunt, qui factum ut eo praecipue tempore, quo Chriſtus apparuit, Diabolus tantam in hominum corpora haberet poteſtatem, quantam nec hodie exercet, nec ab eo tempore ullibi exercuiſſe fide dignis teſtibus demonſtratur? Quod enim quidam reſpondent, Dei permiſſu id tunc contigiſſe, ut Chriſtus eo ampliorem ſanandi haberet occaſionem atque materiam; vix ſerio & conſiderate dictum videtur. Novimus quidem Agyrtas ſolere veneni poculum bibere, aut gladio ſe vulnerare, ut theriacae ſuae praeſtantiam, efficaciam atque uſum in ſanando, praeſenti documento probent: Si vero aliis poculum propinare aut alium gladio vulnerare vellent, jure omnes detrectarent, & tum malo tum remedio carere mallent. Neutrum autem horum ſapiens & bonus medicus unquam faciet. *Seneca* de Benef. VI. 26. nequitia eſt, ut extrahas, mergere, evertere, ut ſuſcites: ut emittas, includere. Non vulneres me malo quam ſanes.

4. Totum iſtud de malo angelo imo de malorum angelorum collegio ſedem animae in corpore humano occupante ejusque munere fungente, tam eſt a veriſimilitudine alienum, ut periculum ſit, ne, qui haec valde urgent, & ſeſe aliis deridendos praebeant, & totam doctrinam Chriſti ſuſpectam

 red-

reddant. Hoc, ni fallor, voluit *Beza*, quando ad *Lucae* VIII. 31. Videndum eſt, inquit, ut in iſtis ſobrie ſapiamus ex Dei verbo, ne pro Dei veritate *aniles fabulas* ſubſtituamus, quales multas Gregorius ille in ſuis Dialogis commemoravit. *Lucian.* Philopſeud. 16. Πάντες ἴσασι τὸν σύρον, τὸν ἐκ τῆς Παλαιστίνης, τὸν ἐπὶ τούτων σοφιστὴν, ὅσους παραλαβὼν καταπίπτοντας πρὸς τὴν σελήνην, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ διαστρέφοντας, καὶ ἀφροῦ πιμπλαμένους τὸ στόμα, ὅμως ἀνίστησι καὶ ἀποπέμπει ἀρτίους ἐπὶ μισθῷ μεγάλῳ ἀπαλλάξας τῶν δεινῶν. Ἐπειδὰν γὰρ ἐπιστῇ κειμένοις, καὶ ἔρηται, ὅθεν εἰσεληλύθασιν εἰς τὸ σῶμα, ὁ μὲν νοσῶν αὐτὸς σιωπᾷ, ὁ δαίμων δὲ ἀποκρίνεται ἑλληνίζων ἢ βαρβαρίζων ἢ ὅθεν ἂν αὐτὸς ᾖ, ὅπως τε καὶ ὅθεν ἐπῆλθεν εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ ὅρκους ἐπάγων. εἰ δὲ μὴ πεισθείη, καὶ ἀπειλῶν ἐξελαύνει τὸν δαίμονα. Ἐγὼ γοῦν καὶ εἶδον ἐξιόντα μέλανα καὶ καπνώδη τὴν χροιάν. Veteres quidem qui ex doctrina metempſychoſeos unam animam duo corpora alternis vicibus animare, & modo Caſtorem modo Pollucem agere credebant, etiam δαιμόνια animas humanas eſſe exiſtimarunt; Locum Joſephi de B. ſupra vidimus: idem ſtatuit *Juſtin. M.* Apol. II. οἱ ψυχαῖς ἀποθανόντων λαμβανόμενοι καὶ ῥιπτούμενοι ἄνθρωποι, οὓς δαιμονολήπτους καὶ μαινομένους καλοῦμεν. *Eurip.* Alceſt 1140. δαιμόνων τῷ κυρίῳ. σχολ. τῷ τῶν νεκρῶν κυρίῳ. φασὶ γὰρ τοὺς νεκροὺς δαίμονας. Hodie vero exploſa animarum in alia corpora migratione ſupponunt, quod multo eſt incredibilius, nimirum Spiritus malos cum corporibus humanis ita apte conjungi, ut pro lubitu linguae, manibus &c. non ſecus ac anima humana imperare poſſint.

5. qui haec diabolo ejusque miniſtris malis ſpiritibus adſcribunt, de potentia ejus magnifice quidem ſentiunt, at de calliditate ejus non cogitaſſe videntur: videbantur convulſiones membrorum, audiebantur ſermones inepti, quales furioſorum eſſe ſolent; quis dolus latens aut quod conſilium callidum in his deprehendi poſſit, fateor me ignorare. Porro cum dicunt, diabolum homini perpetuum cuſtodem ex ſatellitibus apposuiſſe, qui oculos illius comprimeret, contineretque ne videre poſſent, imo cum ſtatuunt, illum toti legioni militum ſuorum hominem unum cuſtodiendum tradidiſſe, adeoque eadem catena & hominem & legionem ſuam conſtrinxiſſe, quae hoc unum ageret, quid ſtultius facere poterat? annon unus cuſtos poterat ſufficere? imo annon poterat momento citius vel cerebrum vel oculum hominis laedere, unde, etiam abeunte malo ſpiritu, & morbus & morbi ſymptomata omnia naſcerentur? annon interim ſatellites ſuos ad alia negotia, ad regni ſui fines ampliandos & tuendos, utiliter adhibere poterat? Quid ergo hic deſident, —— ceu caetera nusquam Bella forent, nulli tota morerentur in urbe? 6. Maximum vero momentum ad rem affert, quod medici magno conſenſu & una quaſi voce non ſolum daemoniacos aegrotis annumerant, illisque remedia praeſcribunt, verum etiam diſerte dicunt morbum non a ſpiritu quodam aut daemone fuiſſe immiſſum, & hanc appellationem non rei veritati, verum opinioni vulgi originem debere. Princeps Medicorum *Hippocrates* περὶ τῆς ἱερῆς νόσου prolixe de eo diſſerit. Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσημα ἀφιερώσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι, οἷοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι καὶ ἀγύρται, καὶ ἀλάζονες, ὁκόσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι, καὶ πλέον τι εἰδέναι. οὗτοι τοίνυν παραμπεχόμενοι καὶ προβαλλόμενοι τὸ θεῖον τῆς ἀμηχανίης τὸ μὴ ἰσχύειν ὅτι προσενέγκαντες ὠφελήσουσιν, ὡς μὴ κατάδηλοι ὦσιν οὐδὲν ἐπιστάμενοι, ἱερὸν ἐνόμισαν τοῦτο τὸ πάθος εἶναι, καὶ λόγους ἐπιλέξαντες ἐπιτηδείους τὴν ἴησιν κατεστήσαντο ἐς τὸ ἀσφαλὲς σφίσιν ἑωυτοῖσιν, καθαρμοὺς προσφέροντες καὶ ἐπαοιδὰς, λούτρων τε ἀπέχεσθαι κελεύοντες, καὶ ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ ἀνεπιτηδείων ἀνθρώποισι νοσέουσιν ἐσθίειν. —— Ταῦτα δὲ πάντα τοῦ θείου ἕνεκεν προστιθέασι, ὡς πλέον τι εἰδότες, καὶ ἄλλας προφάσεις προλέγοντες, ὅκως, εἰ μὲν ὑγιὴς γένοιτο, αὐτῶν ἡ δόξα εἴη καὶ ἡ δεξιότης· εἰ δὲ ἀποθάνοι, ἐν ἀσφαλεῖ καθίσταιντο αὐτῶν αἱ ἀπολογίαι, καὶ ἔχοιεν πρόφασιν, ὡς οὐκ αἴτιοι εἰσὶν αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ θεοὶ, οὔτε γὰρ φαγεῖν οὔτε πιεῖν ἔδοσαν φάρμακον οὐδέν. *Galen.* de praenot. 1. ἐν δὲ τῷ περὶ ἱερῆς νόσου καὶ πλείω γέγραπται πρὸς ἔλεγχον τῶν οἰομένων ὑπὸ θεῶν γίνεσθαι τὰ νοσήματα. μήτ' οὖν οἰόμεθα τὴν ἐπιληψίαν θεῖον εἶναι νόσημα. *Aret. Cappad.* de Morb. Chron. I. 4. περὶ ἐπιληψίης —— ἀλλὰ καὶ ἄδοξος ἡ συμφορή. ΔΟΚΈΕΙ γὰρ τοῖσι ἐς τὴν σελήνην ἀλιτροῖσι ἀφίκνεσθαι ἡ νοῦσος, τοὔνεκεν ἱερὴν ΚΙΚΛΗΣΚΟΥΣΙ τὴν πάθην, ἀτὰρ καὶ δι' ἄλλας προφάσιας, ἢ μέγεθος τοῦ κακοῦ, ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα, ἢ ἴησιος οὐκ ἀνθρωπίης ἀλλὰ θείης. ἢ δαίμονος δόξης εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰσόδου, ἢ ξυμπάντων ὁμοῦ, τήνδε ἐκίκλησκον ἱερήν. *Alex. Trallian* I. 15. de morbo comitiali. Ἐκάλεσαν δὲ αὐτὸ τοῦτό τινες καὶ ἱερὰν νόσον, διὰ τὸ ἱερὸν καὶ τίμιον εἶναι τὸν ἐγκέφαλον· ἄλλοι δὲ ἡρακλείαν νόσον, διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ δυσμετάθετον τῆς νόσου. καὶ ἄλλοι ἄλλως ὠνόμασαν, ἀλλ' οὐ δεῖ γράφειν ἅπαντα, ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον ὅσα ἁρμόττει ταῦτα γὰρ μᾶλλον εἰδέναι δεῖ καὶ σπουδάζειν. & Σεληνιακὸς ὢν ἔπεσε. *Aurelian.* de Morb. Chron. I. 4. Epilepſia —— appellatur etiam paſſio —— Sacra, ſive quod divinitus putetur immiſſa &c. & 3. de incubo, eſt autem ſupradicta paſſio epilepſiae tentatio. Nam quod neque Deus, neque ſemideus neque Cupido ſit, pleniſſime Soranus explicavit. Iſta igitur *paſſione poſſeſſos* &c. *Philoſtorgius* VIII. 10. θεάσασθαι δὲ τὸν Ποσειδώνιον ἐν ἰατρικῇ διαπρέποντα. λέγειν δ' αὐτὸν ὅμως οὐκ ὀρθῶς, οὐχὶ δαιμονίων ἐπιθέσει τοὺς ἀνθρώπους ἐκβακχεύεσθαι, ὑγρῶν δὲ τινων κακοχυμίαν τὸ πάθος ἐργάζεσθαι. μηδὲ γὰρ εἶναι τὸ παράπαν ἰσχὺν δαιμόνων ἀνθρώπων φύσιν ἐπηρεάζουσαν. *Actuar.* I. 35 de melancholicis affectibus. —— Τὸ δὲ τῶν ἐνθεαστικῶν μελαγχολίας ἄν τις θείη εἶδος· οἵδε γὰρ δοκοῦσιν ὑπὸ μείζονός τινος ἐφορᾶσθαι δυνάμεως, καὶ προλέγειν οἷον πειρῶνται τὰ ἐσόμενα, καθάπερ εἴ τινες ἐνθεάζοντες. *Dio Chryſ.* XXIII. p. 278. C. ὅπως δὲ χρὴ δαιμόνιόν τι πονηρὸν ἡγεῖσθαι καὶ ἄδικον καὶ ἀνόητον, οὐκ ἔχω εἰπεῖν —— ἀλλ' ἐγὼ νῦν οὐ κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν διείλεγμαι τὰ πολλὰ —— ἀλλὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. & XXV. περὶ τοῦ δαίμονος —— τὸ κρατοῦν ἑκάστου. *Serenus Sammonicus* c. 57. de Comitiali morbo. Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt, quod fieri nobis ſuffragia juſta recuſat, ſaepe etenim membris atro languore caducis Conſilium populi labes horrenda diremit. Ipſe Deus memorat dubiae per tempora *Lunae* conceptum, talis quem ſaepe ruina profudit. Prodeſt cum veteri Baccho fel vulturis ampli &c. *Plin.* H. N. II. 5. inferis quoque in genera *deſcriptis*, morbisque, & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupimus. Ideoque etiam publice Febris fanum in palatio dicatum eſt. *Apulej.* de Virtut. Herbar 10. de Artemiſia. Fugat & daemonia in domo poſita. & 19. 6. Si infans contriſtatus fuerit, herba Ariſtolochia ſuffumigabis infantem: hilarem facit, & convaleſcit infans fugato daemonio. *Ariſtot.* de Mirab. Auſcult. Extrem. ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γεννᾶσθαι λίθον φασὶ κυάμῳ παρόμοιον, ὃν ἂν κύνες ἴδωσιν οὐχ ὑλακτοῦσι, συντελεῖ δὲ καὶ τοῖς δαίμονί τινι γενομένοις κατόχοις [Thraſyll. & Plut. ποιεῖ δὲ ἄριστα πρὸς τοὺς δαιμονιζομένους] ἅμα γὰρ τῷ προστεθῆναι ταῖς ῥισὶν ἀπέρχεται

[Thra.

[Thra. ἐξέρχεται] τὸ δαιμόνιον & ex eo Thrasyllus Ægyptiacus ap. *Stobaeum* XCVIII. & *Plut.* de fluviis p. 3. *Strabo* V. p. 346. A. φερωνία πόλις ἐστιν, ὁμώνυμος ἐπιχωρίᾳ τινι δαίμονι τιμωμένῃ σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, ἧς τέμενος ἐστὶν ἐν τῷ τόπῳ θαυμαστὴν ἱεροποιΐαν ἔχον, γυμνοῖς γὰρ ποσὶν διεξίασιν ἀνθρακιὰν καὶ σποδιὰν μεγάλην οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς δαίμονος ταύτης ἀπαθεῖς. *Dionys. Halic.* de Demosth. 22. τῶν τὰ κορυβαντικὰ τελουμένων, εἴτε ὀσμαῖς ἐκεῖνοιγε εἴτε ἤχοις εἴτε τῶν δαιμόνων πνεύματι αὐτῷ κινούμενοι, τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐκεῖνοι λαμβάνουσι φαντασίας. *Martian. Capella* in nuptiis Philol. Xenocrates Organicis modulis lymphaticos liberabat, Thaleatem Cretensem compertum est citharae suavitate morbos ac pestilentiam fugasse. Nos phreneticos legimus ab Asclepiade vel fidicularum vel tibiarum cantu adhibito sanatos. L. XXI. 1. 43. D. Si adeo nullius sit pretii, ut ne expediat quidem tale mancipium domino habere, velut si furiosum aut lunaticum sit. *Dioscorides* 1013. τὴν ῥάμνον, ἥν τις ἄρῃ ἐν λειψοσελήνῳ, καὶ βαστάζῃ, ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα, καὶ πρὸς ἀνθρώπους φαύλους —— καὶ πρὸς πόνον κεφαλῆς, καὶ δαίμονας, καὶ ἐκπομπὰς & 1020. τὴν βούφθαλμον σελήνης αὐξανούσης λαμβάνειν δεῖ, ποιεῖ δὲ πρὸς φόβους καὶ δαίμονας, καὶ βασκοσύνας καὶ φάρμακα κακὰ ταῦτα προσρέφουσα. & 1015. 1021. *Plotin.* Ennead. II. 9. 14. ὑποστησάμενος τὰς νόσους δαίμονας, καὶ ταῦτα ἐξαιρεῖν λόγῳ φάσκοντες δύνασθαι καὶ ἀπαγγέλλοντες, σεμνότεροι μὲν ἂν εἶναι δόξειεν παρὰ τοῖς πολλοῖς, οἱ τὰς παρὰ τοῖς Μάγοις δυνάμεις θαυμάζουσι, τοὺς μέντοι εὖ φρονοῦντας οὐκ ἂν πείθοιεν, ὡς οὐχ αἱ νόσοι τὰς αἰτίας ἔχουσιν, ἢ καμάτοις, ἢ πλησμοναῖς ἢ ἐνδείαις, ἢ σήψεσι, καὶ ὅλως μεταβολαῖς ἢ ἔξωθεν τὴν ἀρχὴν ἢ ἔνδοθεν λαβούσαις, Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ θεραπεῖαι αὐτῶν, γαστρὸς γὰρ ῥυείσης, καὶ φαρμάκου δοθέντος διεχώρησε κάτω εἰς τὸ ἔξω τὸ νόσημα, καὶ αἵματος ἀφῃρημένου. καὶ ἔνδεια δὲ ἰάσατο, ἢ πεινήσαντος τοῦ δαιμονίου καὶ τοῦ φαρμάκου ποιήσαντος τήκεσθαι, ποτὲ δὲ ἀθρόως ἐξελθόντος ἢ μένοντος, πῶς ἔνδον ὄντος οὐ νοσεῖ ἔτι; εἰ δὲ ἐξελήλυθε, διατί; τί γὰρ αὐτὸ πέπονθεν, ἢ ὅτι ἐτρέφετο ὑπὸ τῆς νόσου; ἦν ἄρα ἡ νόσος ἑτέρα οὖσα τοῦ δαίμονος. ἔπειτα, εἰ οὐδενὸς ὄντος αἰτίου εἴσεισι, διὰ τί οὐκ ἀεὶ νοσεῖ; εἰ δὲ γενομένου αἰτίου, τί δεῖ τοῦ δαίμονος πρὸς τὸ νοσεῖν; τὸ γὰρ αἴτιον τὸν πυρετὸν αὐτάρκες ἐστιν ἐργάσασθαι. γελοῖον δὲ ἅμα τὸ αἴτιον γενέσθαι, καὶ εὐθέως ὥσπερ παρυποστῆναι τῷ αἰτίῳ τὸ δαιμόνιον αἴτιον ὄν. Fatetur *Origenes* Medicos a sua sententia recedere. in Matth. XVII. 15. Ἰατροὶ μὲν οὖν φυσιολογείτωσαν, ἅτε μήτε ἀκάθαρτον πνεῦμα εἶναι νομίζοντες κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ σωματικὸν σύμπτωμα —— ἡμεῖς δὲ &c. & *Psellus* de Operat. Daemon. ἀλλ', ὦ Μάρκε, εἶπον, ἕτερ' ἄττα πείθουσιν ἡμᾶς φρονεῖν ἰατρῶν παῖδες, οὐ δαιμόνων ἔκγονα τὰ πάθη ταῦτα λέγοντες εἶναι. Nec tamen facile nobis persuadebunt, ut de morbi natura potius credamus Origeni Philosopho Platonico, quam omnibus medicis: aut ut putemus *Lucam* Evangelistam, qui Medicus fuit *Col.* IV. 14., non cum medicis consensisse, licet cum vulgo fuerit locutus. Uti enim *Joannes* I. Ep. IV. 1. πνεύματα vocat, non eos qui spiritu afflabantur, sed qui afflari dicebantur: ita & hic daemonia possunt vocari ex opinione & sermone vulgi. 1. *Chron.* X. 13. 2. *Chron.* XXXIII. 6.

7. Ultimo loco observamus, Judaeorum Christianorumque doctissimos ita passim de Daemoniacis fuisse locutos, ut nullam Diaboli in illis ἐνέργειαν agnoscerent; quod hodie tamen paulo tectius atque cautius, ne superstitiosiores aut potentiores offendantur, fieri solet. *Bava Mezia* f. 107. 2. Tradunt Magistri: tredecim res dicuntur dejentaculo matutino, liberat a calore & frigore, ab incommodis, a daemonibus מן המזיקין. *Maimonides* in Sabbat. II. 5. Spiritum malum vocant omnes species morborum, qui vocantur Melancholia. Nam est species ex morbis dictis, quae facit, ut aegrotus fugiat, & abalienetur a natura humana in meliori statu constituta, quando videt lumen, aut quando in conversationem hominum incidit: contra delectetur ipse, & acquiescat anima ipsius, in tenebris & in solitudine, tempore paroxysmi. Et haec res deprehenditur multum in viris egregiis. & in Erubin. III. 4. Spiritum malignum vocant omne damnum, quod non venit a manu hominis, sed alia, quaecunque illi fuerit causa. in Gittin. VII. 1. quem cepit Cardiacus. *Bartenora:* animus perturbatur ob malum spiritum, qui praedominatur in eo, qui bibit vinum novum. At *Maimon.* est infirmitas, quae procedit ex recessu cerebri, unde perturbatur mens. *Sanhedrin* f. 65. 2. *Deut.* XVIII. 11. Hic est qui jejunium sibi indicit, abitque & pernoctat in monumento, ut descendat super eum Spiritus immundus. Cum R. Akiba ad hunc locum pervenisset, flevit: quid? qui jejunium sibi indicit ut descendat super eum Spiritus immundus, quanto magis qui jejunium sibi indicit ut descendat super eum Spiritus purus? *Pirke Eliezer* 13. cuinam haec res est similis? Homini in quo est spiritus malus, & opera quae facit omnia ex ejus sententia facit, & omnia verba quae loquitur ex ejus sententia loquitur, annon ipse non facit nisi ex sententia Spiritus mali qui est in eo? ita serpens omnia opera quae fecit & omnia verba quae locutus est, non dixit nec fecit nisi ex sententia Samaelis. R. *Salomo* in *Exod.* XXIX. 24. agitatio cohibebat spiritus malos. in *Lev.* XXIII. 11. agitatio antrorsum & retrorsum ad cohibendos malignos Spiritus, sursum vero ac deorsum ad umbras prohibendas. *Cyrill.* Glaphyr. p. 381. ad *Jo.* VIII. 48. δαιμονιῶντας ἐκάλουν τοὺς εἰδωλολάτρας. *Theodoret.* in *Ps.* XCI. 6. δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς τέθεικε δόξαν. *Caesarius* Quaest. CXII. εἰ μηδὲν ἐκ τῶν ἄστρων εὐεργετοῦνται ἢ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι, πῶς τὸ Εὐαγγέλιον σεληνιαζομένους λέγει τοὺς ἐπιληπτικοὺς ἀφροῦντας καὶ ῥησσομένους; ἀποκρ. Σεληνιαζομένους φησὶ κατὰ τὴν πρόχειρον τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν, μὴ χωρούντων ἀκοῦσαι τὸ ὑψηλότερον. *Agobardus* Epist. ad Bartholomaeum. Ita ut caderent quidam more Epilepticorum, vel eorum, quos Daemoniacos vulgus putat vel nominat. *Gariopontus* l. 1. 6. ap. Cangium in Glossario. Epilepsiae genera duo sunt, unum est, in quo subito cadunt nescientes, & contractionem manuum pedumque patiuntur, & cervicis tremorem. Aliud in quo spumant & stertunt, nec contrahuntur membra, cum ceciderint, quos vulgus daemoniacos dicit & c. 7. qui cum tremore totius corporis tenentur, a Daemoniis teneri dicuntur. *Can. Apost.* LXXIX. ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ κληρικὸς μὴ γενέσθω. Balsamon: ὁ δαιμονιζόμενος ἐστέρηται λογισμοῦ καὶ διαθέσεως. Paulo post ipsum vocat μαινόμενον, & distinguit μανίαν ἐκ διαλείμματος aut διηνεκῶς. Παύλου Διατάξεις MS. Voss. εἴ τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ. Εἰ δὲ θάνατος κατεπείγει, προσδεχέσθω. *Theophylact.* in l. σεληνιαζομένους δὲ λέγει τοὺς δαιμονῶντας. *Hieron.* in Gal. III. 1. Quod autem sequitur: quis vos fascinavit, digne Paulo, qui, etsi imperitus est sermone, non tamen scientia, debemus exponere: non quo scierit, esse fascinum, qui vulgo putatur noce-

καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γα- 25
λιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

1 Ἰδὼν

καὶ παραλυτικοὺς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς] —— 64. ἐθεράπευσεν αὐτοὺς] πάντας ἐθεράπευσεν D.
25. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Evang. 9. 10. 17. καὶ Ἰουδαίας] —— Colb. a prima manu.

nocere, sed usus sermone sit trivii, & ut in caeteris ita & in hoc quoque loco verbum quotidianae sermocinationis assumserit. —— Dicitur fascinus proprie infantibus nocere & aetati parvulae, & his qui necdum firmo vestigio figant gradum. Unde & quidam e gentilibus: Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Hoc utrum verum nec ne sit, Deus viderit. —— Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumtum putamus exemplum. —— Quod si aliquis contradicit, exponat quomodo de communi opinione sit sumtum, vallis Titanorum in Regum libris, Syrenae & onocentauri in Esaja: Arcturus, & Plejades in Job, & caetera his similia, quae utique vocabula gentilium fabularum & causas & origines habent. *Castalio* δαιμονιζομένους vertit *furiosos*. *Mabillon.* ad Gregor. Turonens. incursum daemonii meridiani esse subitam quandam & apertam mali violenti incursionem, qua quis sensuum mentisque facultate privatur. Sic dictum quod a daemone imprimi *crederetur*. *Eusthath.* in Il. α. 65.48. τῇ δ' αὐτῇ ἀρτεμίδι, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ἑκάτῃ, καὶ μανίδα θύεσθαι φασὶν, διὰ τὸ δοκεῖν μανιῶν αἰτίαν εἶναι τισιν, ὡς οἷον εἰπεῖν τοῖς σεληνιαζομένοις. *Jos. Medus* de Daemoniacis Dissert. VI. in *Jo.* X. 20. C. *Vitringa* in Apoc. XVIII. 2. estque illa popularis opinio, antiquis jam populis recepta, in vastis desertisque locis habitare daemones. *Matth.* XII. 43. —— a qua populari sententia, ut saepe alias fit, desumi potuit locutio, qua id solummodo intendit Spiritus S., ut plenariam & praecisam doceat vastationem illis esse inferendam locis. H. *Hammond.* in *Psal.* LVIII. 4. Habemus hic apertum testimonium de consuetudine incantandi serpentes —— qui aurem obturare dicuntur. Potuit autem Psaltes hoc exemplo uti, sive exacte id verum sit sive non, ut rei vulgo creditae compararet obstinationem hominis impii. *L. Bos* in Jo. VII. 20. κακοδαιμονᾷν est apud Aristophan. in Pluto Act. II. Scen. 4. ubi Blepsidemum ter separatis vicibus insectatur Chremistus dicens: οὐχ' ὑγιαίνειν μοι δοκεῖς. μελαγχολᾷς. κακοδαιμονᾷς. Ex quo loco cernere licet, tria illa insaniam innuere, at postremum hoc κακοδαιμονᾷν gravissimam insaniae speciem, extremam sc. dementiam, furorem vehementissimum, cujus auctor *credebatur* esse κακοδαίμων. Idem Comicus paullo post conjungit μανίαν & κακοδαιμονίαν Act. II. Sc. V. Τίς ἂν οὐχ' ἡγοῖτ' εἶναι μανίαν, κακοδαιμονίαν δ' ἔτι μᾶλλον; Similiter Isocrates jungit Orat. Areop. p. 305. μηδ' ἀγαπᾷν, εἰ κακοδαιμονησάντων καὶ μανέντων ἀνθρώπων νομιμώτεροι γεγόναμεν. Habet tamen δαιμονίζεσθαι Plut. Symp. Q. VII. 5. in fine. ὥσπερ γὰρ οἱ μάγοι τοὺς δαιμονιζομένους κελεύουσι τὰ ἐφέσια γράμματα πρὸς αὐτοὺς καταλέγειν καὶ ὀνομάζειν. Cel. *J. Alberti* ad Matth. XI. 18. Optime Castellio: & eum dicunt esse furiosum. Id saepe notant phrases δαιμονίου, δαιμονίζεσθαι, δαιμονᾷν, & κακοδαιμονᾷν vid. Cl. *Bos.* ad Jo. VII. 20. *Sophocl.* Ajac. vers. 244. Κακὰ δεννάζων ῥήμαθ', ἃ Δαίμων κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν Schol. δαίμονα δὴ φησὶ τὴν μανίαν. Jo. X. 30. haec duo junguntur δαιμόνιον ἔχει & μαίνεται. Benjamin & Jacobus *Daillon* fratres V. D. M. existimarunt, daemoniacos, de quibus in Evangeliis sermo est, nonnisi aegrotos fuisse, H. *Morus* Opp. Theol. p. 134. Furiosi, lunatici, epileptici, omnesque omnino homines extraordinaria aliqua Melancholiae intemperie laborantes, censebantur a Judaeis & vocabantur Daemoniaci, populo aeque prono existente ad adscribendum naturales morbos Diabolo, quam Medici sunt ad adscribendum intemperies vexationesque diabolicas naturae. *M. Borrhaus* in 1. *Reg.* XXVIII. Quod de Samuele evocato mentio hic fit, sacra narratio indicat, id accipiendum esse de opinione Sauli & maleficae, qui putarint Samuelem evocatum, a daemone ludificati: non de sententia Dei, qui indicet vere Samuelem ex inferis revocatum. *F. Battierius* & *T. Gernlerus* in Annot. Germanicis. 1. *Sam.* XVI. 14. 23. XVII. 55. XXVIII. 12. *Matth.* XI. 18. *Jo.* VII. 20. *H. Zanchius* in Epist. ad Coloss. I. 16. Crediderim Apostolos per concessionem potius has voces, quibus Hebraei varios gradus inter Angelos significabant, posuisse, quam quod certo noverint, rem ita se habere. *Infantius & Beausobre* Annott. in N. T. Gallic. Matth. XII. 45. XI. 18. IV. 24. Act. XVI. 16. fatentur, inter sanatos a Christo daemoniacos etiam fuisse, quorum morbus caussas naturales habuerit, licet Judaei ex praejudicata opinione ad Diabolum autorem retulerint. *Calvin.* in Psalm. XXIV. 2. Non disputat philosophice David de terrae situ, ubi dicit, super maria fundatam, sed populariter loquens ad rudium captum se accommodat. *Hieron.* in l. non vere lunaticos, sed qui putabantur lunatici ob daemonum fallaciam, qui, observantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in creatorem blasphemiae redundarent. Denique nostram de Daemoniacis sententiam video probari Cl. Viro *Richardo Mead* libello nuperrime edito, cui titulum facit *Medica Sacra, de morbis insignioribus, qui in bibliis memorantur.* Capite IX. & in Praefat.

παραλυτικοὺς] *Aretaeus. Capp.* de Morb. Chron. I. 7. ἀποπληξίη, παραπληγίη, πάρεσις, παράλυσις, ἅπαντα τῷ γένει τωυτά. ἢ γὰρ κινήσιος ἢ ἁφῆς ἢ ἀμφοῖν ἐστὶ ἔκλειψις, κότε δὲ γνώμης, κότε δὲ τῆς ἄλλης αἰσθήσιος. ἀλλ' ἀποπληξίη μὲν ὅλου τοῦ σκήνεος καὶ τῆς αἰσθήσιος τε καὶ γνώμης καὶ κινήσιος ἐστὶ παράλυσις —— παραπληγίη δὲ πάρεσις μὲν ἁφῆς καὶ κινήσιος, ἀλλὰ μέρεος, ἢ χειρὸς ἢ σκέλεος. παράλυσις δὲ ὡς ἐπίπαν, κινήσιος μοῦνον, ἐνεργείης τε πάρεσις. *Plaut* . . . sideratus est, moveri non potest. *Scribonius Largus.* Facit ad tremulos & sideratione tentatos utralibet, una enim ex contractione, altera cum remissione nervorum conspicicitur; παράλυσιν hoc utrumque vitium vocant.

25. ὄχλοι] ὄχλος —— ὁ συνεστραμμένος λαὸς *Etym.* M.

Δεκαπόλεως] *Jos.* Vit. 65. σὺ δὲ καὶ πάντες τιβεριεῖς —— τὰς ἐν τῇ Συρίᾳ Δέκα πόλεις ἐπολεμεῖτε. σὺ γοῦν τὰς κώμας αὐτῶν ἐνέπρησας. —— καί τινα τρόπον ἐν Πτολεμαΐδι Ουεσπασιανοῦ κατεβόησαν οἱ τῶν δέκα πόλεων ἔνοικοι. B. III. 9. 7. εἰς Σκυθόπολιν. ἡ δὲ ἐστι μεγίστη τῆς Δεκαπόλεως, καὶ γείτων τῆς τιβεριάδος. *Euseb.* Δεκάπολις ἐν εὐαγγελίοις. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπὶ Περαίᾳ κειμένη ἀμφὶ τὸν Ἵππον καὶ Πέλλαν καὶ Γαδάραν. *Epiph.* Adv. Haer. I. ἐν τῇ Δεκαπόλει, περὶ τὰ τῆς Πέλλης μέρη. *Plin.* H. N. XV. 4. de olivis.

1 ΙΔὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐ-
2 τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέ-
3 γων· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν.

1. δὲ] + Ἰησοῦς 28. 30. Versio *Syr. Vulg. Chryſ.* eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.
2. ἐδίδασκεν] ἐδίδαξεν D.
3. τῷ] —— D. a prima manu.

yis. Decapoli Syriae perquam parvae, nec cappari majores, carne tamen commendantur. & V. 16. Jungitur ei [Judaeae] latere Syriae Decapolitana regio, a numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſervant: plurimi tamen Damaſcum ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia: Scythopolin —— Gadara Hieromiace praefluente, & jam dictum Hippon, Dion, Pellam aquis divitem, Galaſam, Canatham. Intercurſant cinguntque has urbes Tetrarchiae, regionum inſtar ſingulae, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Caeſarea, Abila, Arca, Ampeloëſſa, Gabe.

1. ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος] τὸ ὄρος ſignificat certum & notum montem, Taborem intelligo. Lucas addit, eo Jeſum conceſſiſſe ut oraret VI. 12. vid. etiam *Matth.* XVII. 1. Ita Moſes montem Sinai conſcendit, primo ſolus, dein comitatus Senioribus *Exod.* XIX. 3. XXIV. 1. unde Lex à Deo promulgata eſt. Quin & benedictiones & maledictiones ex montibus Ebal & Garizin pronunciatae leguntur *Deut.* XXVII. 12. 13. &c. *Philo* de Decalogo T. 2. p. 180, 13. B. inquirit in cauſſam, cur Lex non in urbe ſed in deſerto promulgata ſit, & reſpondet ὅτι αἱ πολλαὶ τῶν πόλεων ἀμυθήτων κακῶν εἰσι μεσταὶ, καὶ τῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀνοσιουργημάτων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἀδικημάτων —— εἰς ἃ πρῶτον ἀπιδὼν ἔξω πόλεως ἐβουλήθη νομοθετεῖν. addit p. 183, 9. C. αἱ δ' εἰσὶν ἐν στοχασμοῖς εἰκόσιν αἰτίαι λεγόμεναι περὶ τοῦ διαπορηθέντος. τὰς γὰρ ἀληθεῖς θεὸς οἶδε μόνος.

καθίσαντος] *Thomas.* καθίζω ἐγὼ καὶ καθίζομαι, καὶ καθίζω ἕτερον. τὸ δὲ καθίζω οὐ μόνον ἀντὶ τοῦ ἕτερον ποιῶ καθίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτόν. *Lucian.* Soloec. 11. τὸ δὲ καθίζω τοῦ καθέζομαι ἄρα σοι δοκεῖ μικρῷ τινὶ διαφέρειν, εἴπερ τὸ μὲν ἕτερον δρῶμεν τὸ καθίζειν λέγω, τὸ δὲ μόνους ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ καθέζεσθαι.

προσῆλθον] propius acceſſerunt diſcipuli, quam turba.

2. ἀνοίξας τὸ στόμα] ore aperto loqui, eſt clara voce & cum fiducia loqui: opponitur ei qui clam muſſitat, aut murmurat, & in aurem alterius aliquid inſuſurrat. *Ezech.* XXI. 22. διανοῖξαι στόμα ἐν βοῇ, ὑψῶσαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς. *Matth.* XIII. 35. *Act.* X. 34. 2. *Cor.* VI. 11. *Eph.* VI. 19. *Bereſchith* R. VIII. 7. Cum Moſes veniſſet ad ſectionem hanc, ubi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem noſtram & ad ſimilitudinem noſtram, dixit: Domine mundi cur tu das פתחון פה apertionem oris haereticis? & 8. Quaeſiverunt Epicurei ex R. Samlai: Quot dii creaverunt mundum? —— Reſpondit: crearunt Dii non ſcriptum ſed creavit Deus. In quocunque loco reperis apertionem oris Epicureis datam, reperis reſponſionem ad latus. *Lucian.* Philopſeud. 33. ἐκείνου μὲν οὖν ἤκουσα οὐ κατὰ τὸ κοινὸν τοῖς πολλοῖς ἄσημόν τινα φωνὴν, ἀλλά μοι καὶ ἔχρησεν ὁ Μέμνων αὐτὸς ἀνοίξας τὸ στόμα ἐν ἔπεσιν ἑπτά. *Ariſtoph.* Aves 1716. ἀλλὰ χρὴ θεᾶς Μούσης ἀνοίγειν ἱερὸν εὔφημον στόμα. *Aeſchyl.* Prometh. Vinct. 612 —— ἁπλῷ λόγῳ ὥσπερ δίκαιον πρὸς φίλους οἴγειν στόμα. *Aeneid.* II. 246. Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris Ora Dei juſſu.

3. μακάριοι] *Thomas:* ὄλβιος, οὐ μακάριος. Aliter autem vult uſus, quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi.

μακάριοι —— τῷ πνεύματι] Chriſtus quo attentiores reddat Auditores, doctrinam ſuam proponit per enunciata quaedam παράδοξα, quae prima quidem ſpecie falſa videntur, conſiderantibus autem veriſſima eſſe agnoſcuntur. Poſſumus autem genus humanum in tres claſſes dividere, in vulgus, perſpicaciores, & diſcipulos Chriſti. Vulgus temere ex primo aſpectu, & praeconceptis pravis opinionibus judicans, felicitatem in praeſenti voluptate & miſeriam in praeſenti dolore collocat, idque unice ſectatur quod ſenſibus gratum, id fugit quod moleſtum eſt. Prudentiores vero & perſpicaciores, levem & brevem moleſtiam in lucro ponunt, ſi illam ferendo aut magnum malum imminens vitari, aut magnum aliquod bonum acquiri poteſt: contra lucrum aliquod praeſens negligunt, aut voluptatem oblatam averſantur, ſi praevident ex illo lucro ingens damnum & ex illa voluptate magnum dolorem poſtea enaſciturum. Haec eſt Epicuri regula, quam tamen ultra anguſtos hujus vitae limites non extendit. Diſcipuli tandem Chriſti omnia ad aeternam vitae alterius felicitatem referunt, & prout quaeque res ad eam vel ducit vel ab ea abducit, ad ſuam vel felicitatem vel miſeriam pertinere arbitrantur. Haec eſt ſapientia ſpiritualis & coeleſtis, quae philoſophiam hujus ſeculi tanto intervallo poſt ſe relinquit, quanto ipſa haec philoſophia vulgi imperitiae & temeritati praeſtat. Aliter judicat ſpiritus Dei, aliter ſpiritus hominis, ſive, ut ſcriptura loquitur, caro: qui carni ſunt miſeri, ſpiritui ſunt beati; ſpiritui, inquam, Dei, qui ſpiritus veritatis eſt, qui omnia intime cognoſcit, & praeſentia quae videntur, & futura quae non videntur. vid. 1. *Petr.* IV. 14. *Apoc.* XIV. 13. Jungo igitur μακάριοι τῷ πνεύματι Beati ſunt ſpiritui; quae phraſis ſimilis illi *Virg.* Ecl. III. 103. eris mihi magnus Apollo. *Horat.* Ep. I. 16. 66. Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam 56. Damnum eſt non facinus mihi pacto lenius iſto. Epiſt. II. 2. 89 Grachus ut hic illi, foret huic ut Mutius ille. *Ennius* Annal. XII. Hoſtem qui feriet mihi erit Carthaginienſis. *Cic.* Paradox. V. 2. An ille mihi liber, cui mulier imperat? —— ego vero iſtum non modo ſervum, ſed nequiſſimum ſervum appellandum puto *Marc.* XI. 17. *Luc.* XX. 38. *Act* XX. 22. 1. *Cor.* II. 14. *Jon.* III. 1. *Eſai.* XXVIII. 2. *Ruth.* II. 10. 1. *Sam.* XV. 13. *Jud.* XVII. 2. *Judith.* XIII. 18. 2. *Cor.* X. 4. *Act.* VII. 20. Pauperes ſpiritu vero, ut vulgo verba conſtituunt, nusquam leguntur; & ſi vim verborum & analogiam ſequimur, vituperandi potius quam laudandi ſunt, cum *Barnabas* Ep. §. 19. in laude ponat ἔσῃ ἁπλοῦς τῇ καρδίᾳ καὶ πλούσιος τῷ πνεύματι, *Philo* vero de Moſe T. 2.

ρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ 5
πρα-

4. Comma quintum quarto praeponit D. Verſio *Latina*, *Clemens Strom.* IV. p. 356. *Origenes* in *Matth.* XXI. 3. *Euſebius*, in cujus Canone comma 4. eſt κεφάλαιον κη, comma 5. vero κζ. *Gregor. Nyſſ.* Hom. 2. & 3. *Juvencus*, *Ambroſius* in *Luc.* VI. 10. *Chromatius* de VIII. Beatitudd. *Hieronymus* in l. & in *Eſaj.* LXI. 1.
5. αὐτοὶ] — 33. vid. comm. 9.

2. p. 107, 15. πενίαν ψυχικὴν contemnat. Conf. *Act.* VI. 3. 5. *Apophth. Moſis* 8. τί θέλετε εἴπω ὑμῖν, σωματικὸν ἢ πνευματικόν; λέγουσιν αὐτῷ πνευματικόν. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· ἀγαπήσατε τὴν θλῖψιν ὑπὲρ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀτιμίαν πλέον τῆς δόξης καὶ τὸ διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

πτωχοὶ] πτωχὸς eſt mendicus, omnium rerum inops. πένης cui quidem nihil ſupereſt, ſed tamen ſuppetit, unde vivat. *Ariſtoph.* Plut. 552. Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐςὶ μηδὲν ἔχοντα. τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον, καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν. *Euſtath.* in Od. σ. p. 651. 1. ὅτι παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον πτωχός μὲν ὁ δι' ἔνδειαν τροφῶν ἐπαιτῶν, ἀκολούθως Ὁμήρῳ, καὶ οὕτως τὴν γαςέρα βόσκων, πένης δὲ ὁ χερσὶ πονούμενος καὶ οὕτω ζῶν. & in Il. β. p. 22. *Ammonius* πένης καὶ πτωχὸς διαφέρει. Πένης μὲν γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ πονεῖν πορίζόμενος τὸν βίον· Πτωχός δὲ ὁ ἐπαίτης, ὁ τοῦ ἔχειν ἐκπεπτωκὼς, ἢ ἀπὸ τοῦ πτώσσειν πτωχὸν ἀνηρὸν δαιτῶν ἀπολυμαντῆρα. καὶ ἐτυμολογῶν φησὶν, ἀλλὰ πτώσσων κατὰ δῆμον βούλεται αἰτίζων βόσκειν ἣν γαςέρ' ἄναλτον.

μακάριοι οἱ πτωχοὶ] Vulgo divites ſoli beati vocantur. *Sext. Empir.* a. Rhet. 53. βαλανεῖον μὲν γὰρ ἀνδρεῖον κατὰ τὴν συνήθειαν εἴρηται, ὁ δὲ πλούσιος μακάριος, καὶ ὁ θάνατος κακὸν τῶν δοξαςῶν. *Dio Chryſ.* XIX. p. 261. A. οἱ πτωχοὶ καὶ τοὺς μετρίως εὐπόρους μακαρίζουσι διὰ τὴν αὐτῶν ἀπορίαν. *Dionyſ. Hal.* Exc. p. 714. μακάριον τοῦτο ὑπῆρχεν, εἶναι τοὺς πλουσιωτάτους, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῖν δοκεῖ. *Horat.* S. II. 8. 1. Ut Naſidieni juvit te coena beati. Epiſt. I. 6. 47. Si res ſola poteſt facere & ſervare beatum, Hoc primus repetas opus, hoc poſtremus omittas. *Ariſtot.* Rhet. ad Alex. 36. τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς πλουσίους οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. Vit. Homer. p. 353. οἱ δὲ ἐκ τοῦ Περιπάτου —— ἐπαινετὸν μὲν γὰρ εἶναι καὶ θαυμαςὸν τὸ ἐν ἀλγηδόσι καὶ νόσῳ καὶ ἀπορίᾳ καὶ συμφοραῖς ἀβλήτοις χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ, τῆς ψυχῆς ἀντεχούσης τοῖς κακοῖς, οὐ μέντοι αἱρετὸν, οὐδὲ μακάριον. *Lucian.* Nigrino. 23. οὐ γὰρ οὕτω τοῦ πλουτεῖν ἐρῶσιν, ὡς τοῦ διὰ τὸ πλουτεῖν εὐδαιμονίζεσθαι. *Varro* de L. L. 4. Beatus eſt, qui multa bona poſſidet. *Juvenal.* XIV. 119. animi felicis credit Avaros, qui mirantur opes, qui nulla exempla beati pauperis eſſe putant. III. 152. Nil habet infelix paupertas durius in ſe, quam quod ridiculos homines facit. *Themiſt.* XXVI. p. 320. ἵνα τῶν μακάρων τε καὶ πλουσίων δοκούντων. *Tibull.* I. 23. Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri Cuſtodes. *Cic.* de N. D. III. 33. Duodequadriginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſſimae & beatiſſimae civitatis. Ut Judaei in hoc cum vulgo ſentirent, ſuadebat ipſa religio, non Sadducaeis ſolum, verum etiam Phariſaeis, qui cum donaria templi & multitudinem ſacrificiorum mirarentur, putabant eos Deo eſſe gratiſſimos, qui majores hoſtias & plura dona offerrent. *Hippocrat.* de aëre, aquis &c. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν. τοὺς δὲ πένητας ἧσσον διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα δὲ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτοῖσι. Huc accedit, quod ſe honoribus & divitiis a Meſſia cumulatum iri ſperabant.

Philoſophi tamen & prudentiores auſi ſunt hanc vulgi opinionem in dubium vocare. *Silius* l. 610. Concilium vocat auguſtum caſtaque beatos Paupertate patres. *Horat.* Carm. IV. 9. Non, poſſidendentem multa vocaveris Recte beatum: rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus ſapienter uti Duramque callet pauperiem pati, Pejusque letho flagitium timet. Non ille pro caris amicis Aut patria timidus perire. Serm. II. 8. 18. divitias miſeras. 6. 74. Divitiis homines an ſint virtute beati. Epiſt. I. 17. 9. Nam neque divitibus contingunt gaudia ſolis. *Iſocr.* in Panegyr. ap. Dion. Hal. Graeci veteres τὴν εὐδαιμονίαν οὐ πρὸς ἀργύριον ἔκρινον. *Dio Chryſ.* LXXI. p. 629. B. ὡς πάντας ἀθλίους ὄντας τοὺς ἀπαιδεύτους, ἀρξαμένους ἀπὸ τῶν πλουσίων δὴ καὶ μακαρίων δοκούντων. Plato Epiſt. VII. ὁ δὲ τοὺς πλουσίους εὐδαίμονας ὀνομάζων λόγος αὐτός τε ἄθλιος, γυναικῶν καὶ παίδων ἂν λόγος ἄνους, τοὺς πειθομένους τε ἀπεργάζεται τοιούτους. *Liban.* Moral. p. 940. A. ὁ δὲ, ὦ εὐδαίμονες οἱ ἄνδρες, ἐβόησε —— ἐγὼ δὲ οὐκ, ἔφην, οἷς ἐςι πλοῦτος, τούτους πάντως δεῖν καὶ μακαρίους νομίζειν. *Cic.* ad Attic. I. 14. prima concio Pompeji qualis fuisſet, ſcripſi ad te antea, non injucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gravis. & 19. tu autem beatos homines, hos piſcinarios dico amicos tuos non obſcure nobis invidere. *Juvenal.* I. 66 qui ſe laetum atque beatum exiguis tabulis & gemma fecerat uda: *Aurel. Vict.* in Hadriano. Ipſe, uti beatis locupletibus mos, Palatia extruere, curare epulas, ſigna, tabulas pictas. *Macrob.* Saturn. I. 11. Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς, καὶ πενίην ἄκρος καὶ φίλος ἀθανάτοις. Bonae mentis ſoror paupertas. *Euripid.* Phaëthon. 7. δεινόν γε τοῖς πλουτοῦσι τοῦτο δ' ἔμφυτον Σκαιοῖσιν εἶναι. Archel. 52. Πλουτεῖς; ὁ πλοῦτος δ' ἀμαθία δειλόν θ' ἅμα. Alexandr. 35. ἄδικον θ' ὁ πλοῦτος, πολλὰ δ' οὐκ ὀρθῶς ποιεῖ. Phoeniſ. 600. δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν. Polyid. 11. ἐν τῷ γὰρ ὄλβῳ φαυλότης ἔνεςί τις, Πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε διὰ τὸ δυςυχές. *Euphorian.* κακὸν τὸ παίδευμ' ἐςὶν εἰς εὐανδρίαν Ὁ πλοῦτος ἀνθρώποισιν, αἵ τ' ἄγαν τρυφαί. *Antiphanes.* Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς καθάπερ ἰατρὸς κακὸς, τυφλοὺς, βλέποντας παραλαβὼν, πάντας ποιεῖ. *Menander.* ἀεὶ νομίζονθ' οἱ πένητες τῶν θεῶν. *Cicero* Tuſc. Diſp. V. de vita beata ex mente Philoſophorum multis agit 10. *Videamus, qui dicendi ſint beati. equidem hos exiſtimo, qui ſint in bonis, nullo adjecto malo. Neque ulla alia huic verbo, cum beatum dicimus ſubjecta notio eſt, niſi, ſecretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio. Hanc aſſequi virtus, ſi quicquam praeter ipſam boni eſt, non poteſt. aderit enim malorum, ſi mala illa ducimus, turba quaedam, paupertas, ignobilitas, humilitas, ſolitudo, amiſſio ſuorum, graves dolores corporis, perdita valitudo, debilitas, caecitas, interitus patriae, exilium, ſervitus.* Teſtimoniis de miſeria divitum & pauperum felicitate addimus rationes: dives aut malis artibus locupletatus eſt quarum conſcientia angitur, aut avarus eſt & ſemper metuit, aut ignaviae ſe tradit, culturamque & corporis & animi negligit, aut pro-

prodigalitati, aut, ſibi omnia licere putans, alios contemnit, judices pecunia corrumpit, tyrannidem affectat, ſibique celerem perniciem conciliat: paupertas contra ingenium acuit, artes invenit, induſtriam requirit, &, cum ſe legibus exſolvere non poſſit, juſtitia & innocentia ſe tuetur, *Sirac.* XX. 21. ἐςὶ κωλυόμενος ἁμαρτάνειν ἀπὸ ἐνδείας. & XXXIV. 8. 9.

Haec jam Chriſtus transfert ad diſcipulos ſuos, quos allocutus eſt, teſte *Luca* VI. 19. Vos qui omnia reliquiſtis, ut me ſequeremini: IV. 20. 22. XIX. 27. 28 *Heb.* X. 34. 1. *Cor.* IV. 11. 2 *Cor.* VI. 10. *Rom.* VIII. 35. *Tob.* IV. 22 Hos beatos vocat, non quatenus tunc temporis pauperes erant, quod ſine dubio valde moleſtum eſt; ſed propter certam ſpem futurae felicitatis, quam animo praecipiebant, *Ro.* VIII. 24. *Heb.* XI. 1. quia ipſorum eſt regnum coelorum, ipſi cum Chriſto regnabunt, & divitias regalibus majores acquirent, 2. *Tim.* II. 12. *Apoc.* III. 21. I. 6. *Ariſtoph.* in Avib. 478. ὡς πρεσβυτάτων αὐτῶν ὄντων ὀρθῶς ἐσθ' ἡ βασιλεία. Eadem phraſis reperitur infra comm. 10. VI. 13. XIX. 14. Elegans eſt oppoſitio inter mendicitatem in hac vita, & regnum in altera. 1. *Cor.* IV. 8. junguntur ἐπλουτήσατε & ἐβασιλεύσατε.

4. οἱ πενθοῦντες] *Etymol.* M. πένθος κυρίως ἐπὶ τῶν κατοιχομένων. Qui lugent mortuos parentes, fratres, liberos, familiares, magnam calamitatem damnumque irreparabile ſe accepiſſe, & ſe deſtitutos, ſe infelices imo infeliciſſimos eſſe, &, quandiu vivant, fore clamant, in Tragoediis & Inſcriptionibus ſepulcralibus. 1. *Reg* XIII. 30. *Jer.* XXXIV. 5. *Thren.* V. 16. Obſervarunt tamen prudentiores, non tam deſperatam eſſe ſalutem lugentium, quam ipſi putant: vitam humanam perpetua laetorum & triſtium viciſſitudine tranſigi, feliciores autem eſſe, quorum luctus deſinat in gaudium, illis, quorum gaudium deſinit in dolorem. *Eſ.* XXII. 12. 13. *Eccleſ.* III. 4. *Pſ.* CXXVI. 5. *Job.* VIII. 7. *Jo.* XVI. 20. 21. 22. *Prov.* XIV. 13. *Luc.* VI. 21. 25. Dolorem leviorem fieri tempore, & conſolationibus amicorum. Quin etiam obſervarunt, & gaudia ſaepe doloris eſſe principia, & morte illorum, qui lugentur, viam ad majorem lugentis felicitatem non raro aperiri. Ut de luculenta & magna haereditate nil dicam, aliquis matre orbatus conſilium cepit ducendi uxorem, cum qua multo felicius vixit quam antea *Gen.* XXIV. 67. voluptatibus immerſus morte amici excitatus eſt, ut in ſe deſcenderet, & mores emendaret; quem indulgentia parentum ſegnem feciſſet, illis orbatus ſeveriori diſciplina a tutoribus coercetur; qui liberorum ſuperſtitum praetextu pecuniae corradendae ſe totum dediſſet, morte illorum docetur pecunia recte uti, *Titus* Boſtr. c. Manich. p. 120. παίδων ςέρησις ἐσωφρόνισε τὸν διὰ παῖδας πλεονεκτοῦντα. qui patrem aut fratrem pro Republica mortem oppetentes luget, & ſe ſolatur aeterna quam acquiſiverunt gloria, & eorum exemplo ad ſtudium virtutis incitatur. Hujus autem dicti παραδόξου veritas multo certius eluceſcit ex doctrina Chriſti: poteſt propter hanc doctrinam oriri calamitas & vexatio, poteſt fieri ut vel frater vel amicus pro ea mortem oppetat, quae res ut materiam luctui praebet, ita ſuperſtites conſtantia roborat, cujus praemium eſt aeterna felicitas vitae alterius. *Heb.* XII. 2. 3. 4 XIII. 7. *Luc.* XVI. 25. 2. *Theſſ.* I. 6. 7. 1. *Pet.* I. 6-9. 2. *Cor.* IV. 17. 18. 1. *Theſſ.* IV. 13-18. *Apoc* XXI. 4.

5. οἱ πραεῖς] mites & manſueti opponuntur iracundis ac ferocibus. *Ariſtot.* Nicomach. IV. 11. πραότης δ' ἐςὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργὰς —— οὐ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. *Plut.* de virtut. Moral. p. 445. A. πραότητα φασὶν εἶναι μεσότητα ἀναλγησίας καὶ ὠμότητος. *Iſocrat.* ad Nicocl. πρᾶος φαίνου, τῷ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτημάτων. *Liv.* XXI. 20. Ne illi quidem ipſi ſatis mitem gentem fore, adeo ferocia atque indomita ingenia eſſe. *Juſtin.* H. VII. 6. Nec moderatus tantum, verum etiam mitis adverſus victos. *Juvenal.* S XIII. 184. Mite Thaletis ingenium XIV. 15. Mitem animum & mores modicis erroribus aequos *Cic.* Catilin. IV. 5. homo mitiſſimus atque leniſſimus. *Plato* de Rep. II. ἐναντία γὰρ που θυμοειδεῖ ἡ πραεῖα φύσις. *Ariſtot.* Magn. Moral. I. 23. ἐςιν οὖν ἡ πραότης ἀνὰ μέσον ὀργιλότητος καὶ ἀοργησίας —— οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ ὀργίζεσθαι οὔτ' ἐπὶ πᾶσιν οὔτε πάντως καὶ ἀεί, οὐδ' αὖ πάλιν οὕτως ἔχειν δεῖ, ὥςε μηθενὶ μηδέποτε, καὶ γὰρ οὗτος ψεκτὸς, ἀνάλγητός γε ὤν. *Eph.* IV. 2. 2. *Cor.* X. 1. *Gal.* VI. 1. *Col.* III. 12. 1. *Tim.* VI. 11. 2. *Tim.* II. 25. *Tit.* III. 2. 2. *Macc.* XV. 12.

μακάριοι οἱ πραεῖς] Aliter plane judicat vulgus. *Tacit.* V. Agric. 15. *Nihil profici patientia, niſi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.* Ignavi eſſe, de jure ſuo aliquid remittere, aut injuriam illatam non ulciſci. Veterem injuriam ferendo invitari novam. Lenitate & indulgentia patrum familias perdi filios, ſervos corrumpi: ſeveritate vero in officio contineri. Cum vulgo faciebant etiam Stoici; quorum dogma erat, ſapientem non ignoſcere. Ita etiam ſentiebant Galilaei, auditores Jeſu. *Joſ.* B. III. 3. 2. πρὸς πᾶσαν ἀεὶ πολέμου πεῖραν ἀντέσχον. μάχιμοι τε γὰρ ἐκ νηπίων καὶ πολλοὶ πάντοτε Γαλιλαῖοι καὶ οὔτε δειλία ποτὲ τοὺς ἄνδρας οὔτε λειψανδρεία τὴν χώραν κατέσχεν. Inſita genti ferocia non aequalium ſolum aut minorum, verum etiam majorum dominorumque injurias acriter propulſabant; ejus rei documentum dederant ipſorum parentes, qui poſt exilium Archelai, Juda Galilaeo duce, ſeditionem moverant *Act.* V. 36 multo vero illuſtrius dedit ipſorum progenies illa defectione, quae genti exitialis fuit *Joſ.* B. II. 18. 1. ὅλον τὸ ἔθνος ἐξαγριοῦται. tanto omnium conſenſu, ut Fl. Joſephus exercitum LX mille peditum haberet, 20. 8. utque Jotapatenſes mutuis vulneribus concidere quam Romanam ſervitutem pati mallent, πεφραγμένας ἀπογνώσει τὰς ἀκοὰς ἔχοντες, ὡς ἂν πάλαι καθοσιώσαντες ἑαυτοὺς τῷ θανάτῳ παροξύνονται. B III. 8. 6, 7. Contra prudentiores judicant, ferociam cum animi tranquillitate non conſiſtere, iram praecipitem habere exitus funeſtos, veterem injuriam ulciſcendo provocari novam, facilitate nihil eſſe homini melius neque clementia *Ter.* Adel. V. 4. 7. *Prov.* XXII. 24. 25. XV. 1. XXV. 8. 15. vide etiam infra comm. 38--48. *Jud.* VIII. 1. 1. *Sam.* I. 17. XXIV. 12. 18. 1. *Reg.* XIX. 11. 12. 13. *Sir.* X. 14. XXVIII. 2. Chriſtus addit: mites acquiſituros terram, verbis ex *Pſalm.* XXXVII. 11. petitis, at myſtice intellectis, cum enim omnis felicitas, Chriſti diſcipulis promiſſa, in coelis demum exſpectanda ſit, ſequitur etiam hic per terram coelum eſſe intelligendum; ita Judaei interpretantur *Sanhedrin* f. 90. 1. Omnis Iſraëlita partem habet in futuro ſeculo S. D. *Eſai.* LX. 21. *& populus tuus omnes juſti ſunt, in ſeculum poſſi-*

πραεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶν- 6
τες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐ- 7
τοὶ

6. τὴν δικαιοσύνην] τῆς δικαιοσύνης vel διὰ δικαιοσύνην *T. Mangey*, Philon. T. 2. p. 641.

poſſidebunt terram αὐτοὶ ipſi acquirent, non qui illos vexant & injuria afficiunt, eoque pacto ſe multum lucrari arbitrantur.

κληρονομήσουσι τὴν γῆν] ἐκληρονόμησε τῆς οὐσίας, ἀττικῶς. ἐκληρονόμησε τὴν οὐσίαν ἑλληνικῶς *Moeris*. κληρονομεῖν τόνδε οὐχ' οὕτως ἡ ἀρχαία χρῆσις, ἀλλὰ κληρονομεῖν τοῦδε. *Phrynichus*. p. 52. & *Thomas* κληρονομῶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν γενικῇ συντάσσεται, ἅπαξ δὲ καὶ αἰτιατικῇ. ἀριστείδης ἐν Λευκτρικῶν Ε., πῶς ἀλλοτρίων σε κακῶν ἄξιον κληρονομῆσαι; Λουκιανὸς ἐν τοῖς Νεκρικοῖς πῶς κληρονόμησαιμι τῆς βακτηρίας αὐτοῦ; Ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς. Κληρονομεῖν ἀποθανόντος ἐμοῦ τὰ κτήματα. ὅστε κεκληρονόμηκας τῶν φίλων τοῦ κηδεστοῦ χρημάτων πλειόνων ex Demoſth. pro Corona circa finem. *Suidas* κληρονομῶ ὅτε σημαίνει τὸ μετέχω καὶ λαμβάνω γενικῇ, —— αἰτιατικῇ δὲ —— ἀντὶ τοῦ εὑρεῖν καὶ οἰκῆσαι.

6. πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην] Fames & ſitis tralatione uſitata vehementem quandam appetitionem ſignificat. Æneid. III. 53. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? *Plut.* de Ira Cohib. p. 460. B. χρῆται τιμωρίᾳ ὁ μὴ πεινῶν μηδὲ διψῶν αὐτῆς. *Lucian.* Amor. I. διψῶντι τοιαύτης ἀνέσεως. Ælian. V. H. XIV. 22. τὴν μοναρχίαν καταλῦσαι διψῶν. *Suid.* in λίχνος, τὰ τῆς Φερεφάττης ὄργια ἐδίψησε θεάσασθαι. *Pindar.* od. IX. 1678. ἀοιδᾶν δίψαν. *Ariſtaenet.* II. 10. διψῶντα τοῦ κάλλους. *Florus* III. 21. inexplebilis honorum Marii fames. *Horat.* Epiſt. I. 18. 23. Quem tenet argenti ſitis importuna famesque. *Cic.* ad Quint. fr. III. 5. nec honores ſitio, nec deſidero gloriam. V. 6. ardentius ſitire voluptates. *Philoſtrat.* λόγων τε κρατῆρες ἵσταντο, καὶ ἠρύοντο αὐτῶν οἱ διψῶντες. *Cic.* de Or. 3. paulum ſitiens iſtarum artium, de quibus loquor, guſtavi. *Gellius* XII. 2. hominem avarum & avidum, & pecuniae ſitientem. *Athen.* X. p. 433. E. τῆς δὲ δίψης οὐδέν ἐστι πολυποθητότερον, διόπερ καὶ τὸ ἄργος πολυδίψιον ὁ ποιητὴς ἔφη πολυπόθητον, διὰ τὸν χρόνον. τὸ δίψος γὰρ πᾶσιν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἐμποιεῖ τὴν περὶ τῆς ἀπολαύσεως. Διὸ καὶ ὁ Σοφοκλῆς φησὶν Διψῶντι γάρ τοι πάντα προσφέρων σοφὰ, Οὐκ ἂν πλέον τέρψειας μὴ πιεῖν διδοὺς —— καὶ Ξενοφῶν δὲ ἐν τῷ Γ. τῆς παιδείας ποιεῖ τὸν κῦρον τάδε λέγοντα· ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίσασθαι. Πλάτων δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ L. VIII. ὅταν οἶμαι δημοκρατουμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα —— *Artemidor.* I. 68. τὸ μὲν γὰρ διψᾶν οὐδὲν ἄλλο ἐστιν ἢ ἐπιθυμεῖν. τὸ δὲ πίνειν παῦλαν τῆς ἐπιθυμίας ἔχει, ὅπερ ἐστὶν ἐπιτυχεῖν. *Achmet.* 78. ἐὰν τις ἴδῃ ὅτι πεινῶν ἐνεπλήσθη χορτάσας ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ πᾶν ὃ ἐὰν ἐρευνᾷ καὶ μεριμνᾷ ποθούμενος, εὑρήσει αὐτό. *Philo* de Profugis T. 1. p. 566, 21. τίς οὖν ὁ ἄρτος, εἰπέ. τοῦτό φησι, τὸ ῥῆμα, ὁ συνέταξε κύριος, ἡ θεία σύνταξις αὕτη τὴν ὁρατικὴν ψυχὴν φωτίζει τε ὁμοῦ καὶ γλυκαίνει, φέγγος μὲν τὸ ἀληθείας ἀπαστράπτουσα, πειθοῖ δὲ ἀρετῇ γλυκείᾳ τοὺς διψῶντας καὶ πεινῶντας καλοκαγαθίαις ἐφηδύνουσα. & T. 2. p. 338, 21. de caritate. εἰδὼς τὰς τῶν χαρίτων αὐτοῦ ἀεννάους πηγὰς μὲν οὔσας, οὐ πᾶσι δ' ἀνειμένας, ἀλλὰ μόνον ἱκέταις. ἱκέται δ' εἰσὶν οἱ καλοκαγαθίας ἐρῶντες, οἷς ἀρύεσθαι θέμις ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων πηγῶν διψῶσι σοφίας. *Juvenal.* X. 14. tanto major famae ſitis eſt, quam Virtutis. *Cic.* in Parad. I. neque enim unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis. pro Planc. 5. ſitientem me virtutis tuae deſeruiſti. Att. II. 14. fac venias ad ſitientes aures. Tuſc. IV. 17. ſitienter quid expetere. *Ariſtot.* de coelo II. 12. φιλοσοφίας διψῆν. *Xenoph.* in ſympos. αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινας, οἳ οὕτως ἂν πεινῶσι χρημάτων. *Pſal.* XLII. 2. LXII. 2. *Eſai.* XLI. 17. LV. 1. *Amos.* VIII 11. *Jo.* VII. 37. *Apoc.* VII. 16. XXI. 6. XXII. 17. *Luc.* I. 53. *Jo.* IV. 10. VI. 56. *Prov.* IV. 17.

τὴν δικαιοσύνην] Juſtitia eſt doctrina Chriſti, comm. 10. δικαιοσύνη Θεοῦ VI. 33. via ſalutis, quam Deus monſtravit, XXI. 32. ὁδὸς δικαιοσύνης. & 2. *Pet.* II. 20. 21. & in Epiſtola ad Romanos paſſim. Dan. IX. 24. Hanc juſtitiam ſitit, qui cupit Deo placere, qui ſerio & ſincere viam quaerit, ut illam ingrediatur, quem neque metus & periculum, neque labor ac moleſtia ulla, ab ea quaerenda abſterret. Qui vehementer aliquid cupit, qui eſurit aut ſitit, ſibi ad felicitatem aliquid deeſſe fatetur, & eatenus miſer eſt, unde Epicurei idem cum vulgo ſentientes ſapientem reſponſare cupidinibus, & ipſam virtutem non ultra quam ſatis eſt quaerere jubent. Prudentiores vero uti cupiditates rerum vel noxiarum vel non neceſſariarum, unde laboris plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus, ſtultas judicant: ita ab iis qui verum rebus ponunt pretium, ut maximum bonum conſequantur, omnem operam cum ratione impendi exiſtimant. Majus autem bonum in hac vita homini obtingere non poteſt, quam cognitio viae quae ad ſalutem aeternam ducit. Qui hanc juſtitiam eſuriunt, ſaturabuntur, vid. infra VII. 7--11. *Sirac.* XXVII. 8. *Pſal.* XVII. 15. inf. VIII. 11.

χορτασθήσονται] Grammatici putant nonniſi de de jumentis dici poſſe, quia χόρτος, unde derivatur, gramen ſignificat. Dicitur tamen etiam de hominibus. *Stephanus* χορτασὼ, πόλις αἰγυπτία —— ἱστοροῦσι γὰρ κλεοπάτραν εἰς πόλεμον μὴ ἔχειν σιτία, τοῖς δ' οἰκοῦσι τὸν τόπον τοσαύτην παρασχέσθαι τοῦτο τὴν ἀφθονίαν, ὥστε χορτάσαι τὴν στρατιὰν, καὶ ὄνομα τῇ πόλει παρ' αὐτῇ ἐντεῦθεν τεθῆναι. *Nicander* ap. Athenae. XV. 14. ἀπενεγκάτω μοι τὴν τράπεζαν, ἱκανῶς κεχόρτασμαι γάρ. *Arrian.* Epict. I. 9. ὅτε χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλάιοντες περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε. III. 22. διὰ χρόνου χορτασθῆναι. *Plut.* Sympoſ. I. 1. p. 616. B. κατακλίναντα χορτάζειν. *Athen.* III. p. 99. E. πόθεν δέ σοι —— καὶ κεχορτασμένοι εἰπεῖν ἐπῆλθε, δέον τῷ κορεσθῆναι χρήσασθαι. χορτασθῆναι εἴρηται —— παρὰ μὲν κρατίνῳ ἐν Ὀδυσσεῦσιν οὕτως Ἦσθε πανημέριοι χορταζόμενοι γάλα λευκὸν —— Eupolis in Dolone. ἐγὼ κεχόρτασμαι μὲν, ἄνδρες, οὐ κακῶς, ἀλλ' εἰμὶ πλήρης. —— Sophilus in Phylarcho χορτασθήσομαι. & II. p. 67. E. ex Eubulo Hercules βόλβοις τ' ἐμαυτὸν χορτάσων ἐλήλυθα.

7. Miſericordiae & humanitatis ſenſum exuunt non avari ſolum, invidi & injuſti, verum etiam vulgus, quod inſita levitate dicam an feritate, certamina gladiatorum, quaeſtiones & ſupplicia reorum avide & cum voluptate ſpectare ſolet, & cujus judicio ſententia in reos lata ſemper juſto eſt mitior.

8 τοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.
Μα-

mitior. His accedunt Stoici, qui docebant: Succurrere esse sapientis, misereri non esse: & misericordiam vitium vocabant animi. *Senec.* de Clement. II. 4. 5. Nec illud negari potest, alterius vicem dolere, ejusque calamitatem suam existimare, cum molestia tristitia & aegritudine quadam conjunctum esse. Recte tamen prudentiores observarunt, sensum misericordiae homini esse naturalem; ut enim duarum chordarum aequalium altera pulsata altera quasi sponte sua eundem edit sonum, ita homines a sapientissimo Creatore formatos esse, ut alter alterius casum luctumque doleret, nihilque humani a se alienum putaret. Illos porro rebus suis optime consulere, qui inconstantiae rerum humanarum perpetuo memores aliorum casibus non insultant, sed illos potius miserantur atque pro virili sublevant. *Ovid.* Metam. XIII. 70. Aspiciunt oculis superi mortalia justis. En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit, sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse. Trist. V. 8. 11. Vidi ego, navifragum qui riserat, aequore mergi: & nunquam, dixi, justior unda fuit. Vilia qui quondam miseris alimenta negarat, Nunc mendicato pascitur ipse cibo. *Publius Syrus.* Bona comparat praesidia misericordia. item: Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat. *Koheleth* R. VII. 3. fac misericordiam, ut faciant tibi; mutuum da ut mutuum dent tibi; plange ut plangant te; sepeli ut sepeliant te, fac benigne, ut faciant tibi benigne, & *Cetuboth* f. 71. 1. *Tob.* IV. 7-10. *Gen.* XLII. 21. *Judic.* I. 7. *Psal.* XLI. 1. XXXVII. 25. 26. *Prov.* XIV. 21. XVII. 5. XIX. 17. *Dan.* IV. 24. *Jos.* II. 12. 2. *Sam.* X. 2. *Matth.* VI. 4. XVIII. 23. XXV. 31-46. *Act.* X. 4. 2. *Tim.* I. 16. 17. 18. *Jac.* II. 13. *Demosth.* c. Midiam. ἐγὼ μέτριος πρὸς ἅπαντας εἶμι ἐλεήμων, εὖ ποιῶν πολλὰς, ἅπασι προσήκει τῷ τοιούτῳ ταῦτα εἰσφέρειν, ἐάν που καιρὸς ἢ χρεία παραστῇ. ἕτερος οὑτοσί τις βίαιος, οὐδένα οὔτ' ἐλεῶν, οὐθ' ὅλως ἡγούμενος ἄνθρωπον. τούτῳ τὰς αὐτὰς φορὰς παρ' ἑκάστου δίκαιον ὑπάρχειν. *Schabbath* f. 151. 2. qui misericordiam exhibet creaturis, illi misericordiam exhibent de coelo: quicunque vero non exhibet misericordiam creaturis, non miserentur ejus de coelo. *Dinarchus* Aristogit. περὶ Ἀριστογείτονος μέλλοντες φέρειν τὴν ψῆφον ἐλεεῖτε, ὃς τὸν αὑτοῦ πατέρα κακῶς διατιθέμενον ὑπὸ λιμοῦ οὐκ ἠλέησεν; *Bava Mezia:* ... Cum die quadam ancilla R. Juda aedes verreret, incidit in pullitiem mustelarum eamque everrebat. Ait illi: tu vero parce. S. D. *Ps.* CXLV. 9. Misericordia ejus super omnia opera ejus. & edita est vox: misericordi misericordia exhibebitur. *Bereschith R.* XXXIII. 4. Pleni estote misericordia alter erga alterum, & Deus S. B. plenus erit misericordia erga vos. R. Thanchuma.

8 καρδίᾳ] Cor mentem significat, unde νουνεχῶς *cordate. Sext. Empir.* a. Logic. I. p. 313. εἰ δὲ καὶ τόπον ὁ νοῦς, ἐν ᾧ ἐστι, συγκαταλαμβάνει ἑαυτῷ, ἐχρῆν μὴ διαφωνεῖσθαι τοῦτον παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τῶν μὲν τὴν κεφαλὴν λεγόντων εἶναι, τῶν δὲ θώρακα, καὶ ἐπ' εἴδους τῶν μὲν ἐγκέφαλον, τῶν δὲ μήνιγγα, τινῶν δὲ καρδίαν, ἄλλων δὲ ἥπατος πύλας. *Philo* de Sacrif. Cain. & Abel T. I. p. 190, 15. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐν ταῖς τῶν θυσιῶν διατάξεσι τρία προστεταγμένα ἀναφέρειν —— οὐδαμοῦ δὲ ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν; ἅπερ εἰκὸς ἦν πρὸ τῶν ἄλλων καθαγνίζεσθαι, εἴγε καὶ κατὰ τὸν νομοθέτην ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *Tertullian.* c. 15. de anima. Quod & Ægyptii renunciaverunt, & qui divinarum commemoratores videbantur, ut & ille versus Orphei vel Empedoclis αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιον ἐστὶ νόημα, etiam Protagoras, etiam Apollodorus, etiam Chrysippus haec sapiunt. *Lucret.* III. 14. Sed caput esse quasi & dominari in corpore toto, Consilium quod nos animum mentemque vocamus. Idque situm media regione in pectoris haeret.

οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ.] Requirebant quidem vulgo puras manus, puram linguam, puros oculos, at de corde puro parum erant solliciti, putantes cogitationum poenam neminem pati; & ea, quae non videantur, perinde se habere ac si non essent: ita sentiunt omnes hypocritae, quales erant imprimis Pharisaei *Matth.* XXIII. 25-28. Sapientiores vero etiam animi innocentiam exigebant, *Seneca* de Ira I. 3. Injuriam, qui facturus est, jam fecit. Sic latro est, etiam antequam manus inquinet: quia ad occidendum jam armatus est, & habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur & aperitur opere nequitia, non incipit. Epist. XI. o felicem illum, qui non adspectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! Hippolyt. 595. magna pars sceleris mei olim peracta est. Excerpt. Controvers. VI. 8. Incesta est etiam sine stupro, quae cupit stuprum. *Juvenal.* XIII. 209. Nam Scelus intra Se tacitum qui cogitat ullum, Facti crimen habet. *Cic.* de offic. I. 4. cavet —— ne quid libidinose aut faciat, aut cogitet. *Tacit.* H. I. 77. qui deliberant, desciverunt. *Cato Dist.* Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt, Hic tibi praecipue sit pura mente colendus. *Democrates:* ἀγαθὸν οὐ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὸ μηδὲ ἐθέλειν. *Ælian.* V. H. XIV. 28. οὐ γὰρ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοήσας ἀδικῆσαι. *Valer. Max.* VII. 2. Mirifice etiam Thales, nam interrogatus, an facta hominum Deos fallerent? nec cogitata, inquit. Ut non solum manus, sed & mentes puras habere vellemus, cum secretis cogitationibus nostris numen adesse credidissemus. *Diog. L.* Thales. 36. ἠρώτησέ τις αὐτὸν, εἰ λήθοι θεοὺς ἄνθρωπος ἀδικῶν, ἀλλὰ οὐδὲ διανοούμενος, ἔφη. *Bemidbar R.* VIII. Cogitarant facere, & non fecerunt: ut discas, qua hora homo cogitat peccatum, jam esse praevaricatorem coram Deo. *Diodorus* S. Exc. p. 555. Πυθαγόρας προσήγγελλε πρὸς τοὺς θεοὺς προσιέναι τοὺς θύοντας —— μὴ μόνον τὸ σῶμα καθαρὸν παρεχομένους πάσης ἀδίκου πράξεως ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἁγνεύουσαν. *Menander* ap. Clem. Alex. Θεῷ δὲ θύε διὰ τέλους δίκαιος ὢν, Μὴ λαμπρὸς ὢν ταῖς χλαμύσιν, ὡς τῇ καρδίᾳ. *Euripid.* Orest. 1604. ἁγνὸς γάρ εἰμι χεῖρας. O. ἀλλ' οὐ τὰς φρένας & Hippolyt. 316. ἁγνὰς μὲν, ὦ παῖ, χεῖρας αἵματος φέρων. Φ. χεῖρες μὲν ἁγναὶ, φρὴν δ' ἔχει μίασματα. *Athenae.* XII. p. 530. D. διὸ καὶ ἀριστοτέλης Ξενοκράτην τὸν χαλκηδόνιον σκώπτων, ὅτι οὐρῶν οὐ προσῆγε τὴν χεῖρα τῷ αἰδοίῳ, ἔλεγεν χεῖρες μὲν ἁγναὶ, φρὴν δ' ἔχει μίασματα. *Ovid.* Amor. III. 4, 5. Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est, Nec custodiri, ni velit, ulla potest. Nec mentem servare potes, licet omnia claudas, Omnibus exclusis intus adulter erit. *Chal-*

le

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγ- 9. 10
μένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐςιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοί ἐςε 11
ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευ-

9. αὐτοὶ] — C. D. 13. Versio *Vulg. Syr. Chromatius.*

10. τινες τῶν μετατιθέντων τὰ εὐαγγέλια, Μακάριοι, φησὶν, οἱ δεδιωγμένοι ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι αὐτοὶ ἔσονται τέλειοι· καὶ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκα ἐμοῦ ὅτι ἕξουσι τόπον ὅπου οὐ διωχθήσονται. Clem *Strom.* IV. p. 582.

ἔςιν] ἔςαι D.

11. ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι] διώξουσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν D. *Augustin. Chromat.*

πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ] καθ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ἕνεκεν δικαιοσύνης. D. *Ambrosius* de Offic. I. 16. *Chromatius..*

la . . . . qui animum attendit ad mulierem consilio [malo] est sicut is qui rem cum ea habet. *Theo* Progymn. V. Πίτλακος ὁ Μιτυληναῖος ἐρωτηθεὶς, εἰ λανθάνει τις τοὺς θεοὺς φαῦλόν τι ποιῶν; εἶπεν, οὐδὲ διανοούμενος. *Anthol.* I. 38. 1. ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας, Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος. *Poryhyr.* de Abstinent. I. 31. τὸ μὲν γὰρ μὴ φαγεῖν, φέρε, ἢ μὴ λαβεῖν διδόμενα χρήματα, τῶν φανερῶν ἦν καὶ ἐπικείμενον. τὸ δὲ μηδὲ ἐπιθυμεῖν, τῶν ἀφανεστέρων, ὥςε μετὰ τῶν ἔργων ἀποςατέον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας καὶ τοῦ πάθους. Τί γὰρ καὶ ὄφελος, τῶν ἔργων ἀφιςάμενον ταῖς αἰτίαις, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι; *Psal.* XXIV. 3. 4. LXXIII. 1. 1. *Tim.* I. 5. 2. *Tim.* II. 22. 1. *Pet.* I. 22. *Bava Mezia* f. 44. 1. *Kidduschin* f. 42. 2. Dicit domus Sammeae: reus aliquis fit tam cogitatione quam facto. probant Ex. XXII. 9. f. 40. 1. dixit R. Asa — cogitationem malam non reputat Deus S. B. pro opere. 5. D. *Psal.* LXVI. 18.

Θεὸν ὄψονται] Ut externa immundicies excludebat templo: ita interna excludit coelo. 1. *Jo.* III. 2. 3. *Æneid.* II. 604. — namque omnem, quae nunc obducta tuenti Mortales hebetat visus tibi, & humida circum caligat, nubem eripiam. *Servius.* Dicitur nebula orta de terris obesse nostris obtutibus. Unde aquila, quia supra nebulam est, plus videt. Est enim theologica ratio, quia ignorantes usum venerium videre dicuntur & numina. *Callim.* Hymn. in Apollin. 9. Ὡ'πόλλων οὐ παντὶ φαείνεται ἀλλ' ὅτις ἐσθλός. *Eurip.* Bacchis 501. καὶ ποῦ 'ςιν; οὐ γὰρ φανερὸς ὄμμασιν γ' ἐμοῖς. Β. Παρ' ἐμοῦ, σὺ δ' ἀσεβὴς αὐτὸς ὢν οὐκ εἰσορᾷς. *Joseph.* c. Apion. I. 26. ex Manethone τὸν ἀμένωφιν -- βασιλέα -- ἐπιθυμῆσαι Θεῶν γενέσθαι θεατὴν, ὥσπερ Ὧρος εἷς τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων —— Εἰπεῖν οὖν αὐτῷ τοῦτον —— ὅτι δυνήσεται Θεοὺς ἰδεῖν, εἰ καθαρὰν ἀπό τε λεπρῶν καὶ τῶν ἄλλων μιαρῶν ἀνθρώπων τὴν χώραν ἅπασαν ποιήσειεν. Deum in hac vita ab homine mortali videri non posse, videri autem ab Angelis tradit Scriptura *Exod.* XXXIII. 17-23. XIX. 21. *Jud.* VI 22. 23. XIII. 22. *Matth.* XVIII. 10. *Dio* LVIII. p. 454. de L. Vitellio καὶ πότε τοῦ Γαΐου συγγενέσθαι τε τῇ σελήνῃ λέγοντος, καὶ ἐρωτήσαντος αὐτὸν εἰ ὁρώῃ τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ, κάτω τε ὡς τεθηπὼς ἔβλεπεν ὑποτρέμων, καὶ σμικρόν τι φθεγξάμενος, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾷν ἔξεςι. *Jo.* I. 18. VI. 46. *Sir.* XLIII. 31. Videbunt Deum, qui mentis illorum latentes cogitationes, quas nemo homo inspicere potest, vidit: purae enim menti praemium eximium proponitur, quod particeps futura sit divinae naturae 2 *Pet.* I. 4.

9. οἱ εἰρηνοποιοὶ] Pacem facere & pacificare non ii solum dicuntur, qui aliis dissidentibus medios se interponunt, verum etiam qui placabiles sunt, & inimicitias facile deponunt. *Isocr.* de Pace. φημὶ δ' οὖν χρῆναι ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην μὴ μόνον πρὸς Χίους καὶ Ροδίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους. *Jac.* III. 18. IV. 1. 2. 1. *Pet.* III. 11. *Coloss.* I. 20. *Esai.* XXVII. 5. 1. *Macc.* VI. 49. 58. *Eph.* II. 15. *Pollux* I. 41. βασιλεὺς εἰρηνικὸς, εἰρηνοποιὸς & 152. περὶ συμμάχων εἰρηνοποιῶν καὶ πολεμοποιῶν. His opponuntur qui bellum serunt animosque aliorum inflammant, & qui inimicitias immortales gerunt. Tales fuerunt magni imperatores, qui populis domitis, libertate patriae asserta, multos triumphos egerunt; quos vulgus stupet miraturque. Sapientiores tamen pacem praetulerunt, *Silius* XI. 594 —— pax optima rerum, quas homini novisse datum est, pax una triumphis Innumeris potior, pax custodire salutem, & cives aequare potens. *Cic.* Attic. VII. 14. ad pacem hortari non desino, quae vel injusta utilior est, quam justissimum bellum. *Æneid.* XI. 362. nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται] Deus vocatur Deus pacis *Rom.* XV. 33. XVI. 20. 1. *Cor.* XIV. 33. 2. *Cor.* XIII. 11. *Phil.* IV. 9. 1. *Thess.* V. 23. 2. *Thess.* III. 16. *Heb.* XIII. 20. Pacifici ergo imitantur Deum eique simillimi sunt. *Jo.* VIII. 39. infra 45. *Sir.* IV. 10. *Philo* de sacrificant. T. 2. p. 260, 2. B. ὁ νόμος λέγων, ὅτι οἱ τὸ ἀρεςὸν τῇ φύσει δρῶντες καὶ τὸ καλὸν, υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, φησὶ γὰρ, υἱοί ἐςε κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν (*Deut.* XIII. 18. XIV. 1.) δηλόνοτι προνοίας καὶ κηδεμονίας ἀξιωθησόμενοι τῆς ὡς ἐκ πατρός, ἡ δ' ἐπιμέλεια τοσοῦτον ἰδίοις τοῖς ἀπ' ἀνθρώπων, ὅσον περ οἶμαι καὶ ὁ ἐπιβουλευόμενος διαφέρει. & de Confus. Ling. T. 1. p. 426, 36. τὸν ἕνα ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἠγνόησαν. Οἱ δὲ ἐπιςήμῃ κεχρημένοι, τοῦ ἑνὸς υἱοὶ θεοῦ προσαγορεύονται δεόντως, *Hierocles* . . τῷ ἤδη προειργάσθαι τὰ παιδὸς ἄξια τὸν θεὸν πατέρα καλῶν. Si autem filii, & haeredes *Ro.* VIII. 17. Hic ergo titulus, quo vocabuntur, & dignitatem & felicitatem summam promittit.

10. οἱ δεδιωγμένοι] qui vexantur, exagitantur, infestantur. Proprie dicitur de feris, quas venatores persequuntur; aut de hoste vel reo fugiente. *Thucyd.* I. 137. Themistocles πάρειμι, inquit, διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. *Cornel. Nepos*, vertit: exagitatus a cuncta Graecia 9. 4. infr. X. 23. 1. *Tim.* III. 11, 12. 1. *Pet.* III. 13.

ἕνεκεν] *Thomas* ἕνεκα καὶ εἵνεκα. Πλάτων, Δημοσθένης, καὶ οἱ ἄλλοι· Θουκυδίδης δὲ ἀεὶ εἵνεκα.

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν] Eadem phrasis reperitur supra comm. 3. sed diverso paululum sensu; ibi mendicitati opponuntur divitiae regales: hic exilio opponitur imperium, & quidem perpetuum maximumque. 2. *Thess.* I. 4. 5. 2. *Tim.* II. 12. 1. *Pet.* III. 14. Qui vos nunc exagitant, regnant atque dominantur, vos autem incertis sedibus vagamini, 1. *Cor* IV. 11. at olim non ita erit.

11. ἐςὲ] convertitur jam oratio ad discipulos: quamvis etiam, quae praecesserunt, eos praecipue specta-

12 ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν
13 τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. Ὑμεῖς ἐστὲ
τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι,

πονηρὸν] — 58. 61.
12. τοῖς ὀυρανοῖς] τῷ ὀυρανῷ D.
πρὸ ὑμῶν] + ὑπαρχόντων D. a prima manu, ὑπάρχοντας ex emendatione.
οὕτω — ad ὑμῶν] — 74. a prima manu.
12. τοὺς posterius] — 80.
13. ἅλας prius.] ἅλα D.
ἁλισθήσεται] ἀρτυθήσεται. 58. Evang. 10. è *Luca*.
μωρανθῇ] μαρανθῇ 47. 56. 58.

ſpectabant, teſte *Luca*.

ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι] Tertiis perſonis verborum Graeci & Latini ſaepe ita utuntur, ut non exprimant nomen quod addendum erat. *Cic.* de Offic. I. 7. Maximam autem partem ad injuriam faciendam aggrediuntur, ut adipiſcantur ea, quae concupiverunt. & II. 11. maximeque admirantur eum qui pecunia non movetur. *Plaut.* Curcul. IV. 2. 17. Culpant eum, conſpuitur, vituperatur. *Salluſt.* Catilin. 60. maximo clamore, infeſtis ſignis, concurrunt, pila emittunt, gladiis res geritur. *Antonin. Liberal.* 34. τὸ δὲ βρέφος ὀνόμασαν Ἄδωνιν. Supra II. 23. infra comm. 15 VII. 16. IX. 17. *Thucyd.* VII. 69. ὅπερ πάσχουσιν ἐν τοῖς μεγάλοις ἀγῶσιν.

πονηρὸν ῥῆμα] *Pſ.* LXIV. 5.

ὀνειδίσωσιν] 1. *Pet.* IV. 14. 15. 16. *Æſchines* π. Παραπρεσβ. τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. *Plat.* Apol. ὀνειδίζων ἕνα ἕκαστον *Plut.* Symp. 11. ἀσθένειαν σώματος ὀνειδίζεις. *Herodian.* III. 8. 12. δῶρα ὀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ.

ψευδόμενοι] Sunt enim quae vere objici exprobrarique poſſunt. Pudet haec opprobria nobis et dici potuiſſe & non potuiſſe refelli.

12. ἀγαλλιᾶσθε] vox Eccleſiaſticis Scriptoribus potius quam profanis nota. 1. *Pet.* I. 6. 8.

ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς] *Gen.* XV. 1. inf. 44. VI. 1. Mercedem vocat, quia alloquitur dominus ſervos, laborantes ἕνεκεν ἐμοῦ. Merces multa dabitur, pro magnitudine laboris. Merces tamen non excludit gratiam. *Nonnus* Dionyſ. XLI. χάριν δέ μοι ἄξιον ἔργων μισθὸν ἐοῦ θαλάμοιο νοήμονι νεῦσε κορύνῃ. *Feah* Hieroſol. 8. R. Lazarus Parnas fuit. Is cum aliquando domum ſuam ingrederetur, quaerebat ex Domeſticis, quid egerint pauperes? Cui hi, venit, inquiunt, coetus quidam, ederunt, biberunt, denique pro te vota ferunt. Tum ille: non erit bona Merces. Cum rurſum alio tempore domum rediret, eodem modo, quodnam fuit, inquit, inſtitutum illorum? Cui domeſtici: venit alius quidam coetus, ederunt, biberunt, tibique maledixerunt. Tunc inquit ille, mihi bona merces erit exſpectanda.

τοὺς προφήτας] quos beatos praedicatis *Jac.* V. 10. 11. 2. *Reg.* II. 23. inf. XXIII. 21. *Act.* VII. 52. *Nehem.* IX. 26. *Heb.* XI. 26. 1. *Theſſ.* II. 14.

13. τὸ ἅλας] *Thomas*: οἱ ἅλες καὶ τοὺς ἅλας δεῖ λέγειν, οὐ τὸ ἅλας. Contra *Theocrit.* Idyl. II. 21. πάσσ' ἅλα. *Il.* I. 204. πάσσε δ' ἁλὸς θείοιο. Dioſcor. V. 102. μίξον ἁλὸς ὀρυκτοῦ λίτραν α. *Herodot.* II. 62. ἁλὸς καὶ ἐλαίου.

τὸ ἅλας τῆς γῆς] ut comm. ſeq. τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Vos id praeſtare debetis hominibus, quod ſal praeſtat cibis. Alii ex vobis diſcere debent, vos aliis exemplo eſſe debetis. *Livius*, apud H. Grotium, Graeciam ſal gentium vocat. Salis praecipua vis eſt adverſus putredinem. *Varro* de R. R. II. 4. Suillo pecori animam datam eſſe proinde ac ſalem, quae ſervaret carnem. Cleanthes apud *Clement. Alex.* Stromat. VII. τοὺς ὗς ἀνθ' ἁλῶν ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα. *Terent.* Eunuch. III. 1. 14. T. eſt iſtuc datum profecto mihi, ut ſint grata, quae facio, omnia. — G. labore alieno magno partam gloriam verbis ſaepe in ſe transfert qui habet ſalem, qui in te eſt. *Donatus*: ſal neutraliter, condimentum eſt. maſculinum, ſapientia. *Catul.* LXXXVII. 4. Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis. *Cic.* de Orator. I. 34. Libandus eſt etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos: quo tanquam ſale perſpergatur omnis oratio. *Quintil.* Inſt. VI. 3. ſalſum igitur erit quod non erit inſulſum: velut quoddam ſimplex orationis condimentum, quod ſentitur latente judicio velut palato, excitatque & a taedio defendit orationem. *Plin.* H. N. XXXI. 41. Vita humanior ſine ſale non quit degere, adeoque neceſſarium elementum eſt, ut tranſierit intellectus ad voluptates animi quoque. Namque ita ſales appellantur, omniſque vitae lepos, & ſumma hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo conſtat. *Evanthius* de Traegoed. & Comoed. novam comoediam reperere poëtae, quae argumento communi magis & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret: concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. *Lucret.* IV. 1154. Parvula pumilio eſt, χαρίτων μία, tota merum ſal. *Plut.* Sympoſ. V. 10. p. 685. A. κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων ὄψον εἶναι καὶ ἥδυσμα. Διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτοὺς, ὅτι τῆς τροφῆς τὸ ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσιν. & περὶ ἀδολεσχ. p. 514 E. οὐ γὰρ ὡς βάρος τι δεῖ πιέζοντα ἀποθέσθαι τὸν λόγον —— ἀλλ' ἢ δι' αὐτοὺς ἄνθρωποι δεόμενοι τινος λαλοῦσι, ἢ τοὺς ἀκούοντας ὠφελοῦντες, ἢ χάριν τινὰ παρασκευάζοντες ἀλλήλοις, ὥσπερ ἁλσὶ τοῖς λόγοις ἐφηδύνουσι τὴν διατριβὴν καὶ τὴν πρᾶξιν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες. Εἰ δὲ μήτε τῷ λέγοντι χρήσιμον, οὔτε ἀναγκαῖον τοῖς ἀκούουσι τὸ λεγόμενον, ἡδονή τε καὶ χάρις οὐ πρόσεστι, διατί λέγεται; τὸ γὰρ μάτην καὶ διακενῆς οὐχ' ἧττον ἐν τοῖς λόγοις ἢ τοῖς ἔργοις ἐστίν. *Eph.* IV. 29. *Col.* IV. 6.

μωρανθῇ] *Martial.* X. 37. & fatuam ſumma coenare pelorida menſa. XIII. 10. Ut ſapiant fatuae fabrorum prandia betae, O quam ſaepe petet vina piperque coquus! & XI. 32. Hinc piſtor fatuas facit placentas. *Dioſcor.* δ. ῥίζαι γευσαμένῳ μωραί. *Servius* in Georg. III. 395. Ipſum lac non ſit fatuum, ſed habeat ſalis occultum ſaporem. *Marcus* IX. 50. habet, ἄναλον γένηται. *Nonnius Marcellus* I.

ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κει- 14
μένη· Οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ 15
τὴν

ἔτι] —— D. Versio *Syr.*
16. ὑμῶν secundo loco] —— Versio *Syra* posterior.

βληθῆναι ἔξω καὶ] βληθὲν ἔξω. 1.
ἔργα —— Versio *Syra* posterior.

I. 141. Insulsum proprie fatuum, quasi sine sale. ἐν τίνι ἁλισθήσεται] scil. sal. Marcus: ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; quo salietur ipsum sal? Huic proverbio similia sunt illa *Galen.* de Different. pulsuum II. καὶ δίκαιον ἤδη τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν, ἰδιωτικὸν μὲν, ἱκανῶς δ' ἐοικὸς τοῖς παροῦσιν· ὅταν γὰρ, φησὶ, τὸ ὕδωρ πνίγει, τί ἐπιρροφήσομεν; εἰ γὰρ ἀρχιγένης ἁμαρτάνει τοιαῦτα, πρός τινα πορεύσωμεν; τίς ἡμῖν ἐπανορθώσει τὰ τούτων σφάλματα; *Diog. L.* Diogene. VI. 47. πρὸς τὸ ῥυπαρὸν βαλανεῖον, οἱ ἐνθάδε, ἔφη, λουόμενοι ποῦ λούονται; *ad Herennium* IV. 6. Isti cum non modo dominos se fontium, sed se ipsos fontes dicant, & omnium rigare debeant ingenia, non putant fore ridiculum, si, cum id polliceantur aliis, arescant ipsi siccitate. *Philo* de Therapeut T. 2. p. 477, 8. ὄψον ἅλες, οὓς οἱ ἁβροδίαιτοι παραρτύουσιν ὑσσώπῳ & 483, 9. προσόψημα δὲ ἅλες, οἷς ἐστὶν ὅτε καὶ ὕσσωπος ἥδυσμα παραρτύεται διὰ τοὺς τρυφῶντας.

βληθῆναι ἔξω] *Plut.* de his qui sero a numine puniuntur. p. 553. B. Πομπήιος Μάγνος ἐν Ῥώμῃ Στράβωνος ἦν υἱὸς, οὗ τὸν νεκρὸν Ῥωμαίων δῆμος ὑπὸ μίσους ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησε. *Philo* de Profugis T. 1. p. 555, 20. ἡ ἀσέβεια —— πρὸς τὴν ἐν θεῷ ζωὴν ἄψυχον, καὶ νεκρὸν, καὶ κοπρίων, ὥς ἔφη τις, ἐκβλητότερον, *Strabo* XVI. p. 1131. A. ἴσα κοπρίᾳ ἡγοῦνται τὰ νεκρὰ σώματα, καθάπερ Ἡράκλειτός φησι Νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. *Luc.* XIV. 35. 2. *Reg.* XIII. 7. *Nidda* f. 83. vulgo dicitur: educ salem, & carnem projice canibus.

14. τὸ φῶς τοῦ κόσμου] *Jer.* XIII. 7. 10. Solem proprie significat *Jo.* XI. 9. 10. Inepte igitur Persius--- laudat Brutum, laudatque cohortem: solem Asiae Brutum appellat, stellasque salubres Appellat comites *Horat.* Serm. I. 7. 24. Transfertur autem ad homines praeclaros. *Demochares* de Rege Demetrio: ὅμοιος ὥσπερεί οἱ φίλοι μὲν ἀστέρες, Ἥλιος δ' ἐκεῖνος. de Christo *Jo.* I. 19. III. 19. VIII. 12. XII. 46. de discipulis Christi *Phil.* II. 15. *Koheleth R.* I. 5. *Samuel R.* VIII. *Bereschith. R.* LVIII. 2. Sol oritur & occidit *Eccles.* I. 5. Deus efficit, ut priusquam occidat sol justi hujus, oriatur Sol justi alterius. Quo die mortuus est R. Akiba, natus est Rabbenu Sanctus & dixerunt de eo: Oritur sol & occidit sol. &c. antequam mergeret Deus S. B. solem Sarae, oriri fecit solem Rebeccae. Hieros. *Schabbath.* 2. Adam primus fuit lux mundi. *Juhasin.* R. Meir lux mundi fuit discipulus lucis mundi, qui est R. Akiba, & discipulum habuit lumen mundi, nempe Rabbenu Hakkadosch. *Bereschith R.* LIX. 8. Jerusalem est lux mundi S. D. & ambulabunt gentes ad lucem tuam *Esaj.* LX. 3. A sale autem transit ad solem, quia utriusque maxima est utilitas. *Plin.* H. N. XXXI. 45. Nihil esse corporibus utilius sale & sole. *Senec.* de Clement. I. 8. Tibi non magis quam soli latere contigit, multa contra te lux est, omnium in istam conversi oculi sunt. *Aboth R.* Nathan. c. 25. Cum R. Jochanan f. Saccai morti proximus esset, alta voce ploravit. Dixerunt ipsi discipuli ejus: Rabbi, columna excelsa, lux mundi, mallee fortis, quid fles? *Berachoth* f. 28. lux Israelis.

πόλις —— ἐπάνω ὄρους κειμένη] Qualis erat Hierosolyma, aliaeque urbes plurimae. *Dionys. Hal.* I. 12. ᾤκισε πόλεις μικρὰς καὶ συνεχεῖς ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν, ὅσπερ ἦν τοῖς παλαιοῖς τρόπος οἰκήσεως συνήθης. Hinc mater Deorum capite turrito fingitur. *Phurnutus* §. 6. περὶ τῆς Ῥέας. —— πυργωτὸν δὲ περίκειται στέφανον —— διὰ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὀρῶν τίθεσθαι τὰς πόλεις ὀχυρότητος ἕνεκεν. *Lucret.* II. 606. magna Deum mater —— terra —— Muralique caput summum cinxere corona, eximiis munita locis quod sustinet urbes. *Manilius* II. 772. Ac velut in nudis cum surgunt montibus urbes. *Cic.* Catilin. IV. 6. videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium.

οὐ δύναται —— κρυβῆναι] *Cic.* ad Q. Fratrem I. 1. §. 2. Quid autem reperiri tam eximium aut tam expetendum potest, quam istam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiae, in oculis clarissimae provinciae, atque in auribus omnium gentium ac nationum esse positam?

15. καίουσι λύχνον] *Xenophon* Hell. VI. ὁ μὲν λύχνος ἐκάετο. *Artemid.* II. 9. λύχνος δὲ καιόμενος ἐν οἰκίᾳ λαμπρὸς, ἀγαθὸν, πρόσκτησιν γὰρ σημαίνει καὶ εὐπορίαν πᾶσι. *Athen.* XV. p. 700. D. Διονύσιόν φησι τὸν νεώτερον Σικελίας τύραννον ταραντίνοις ἐς τὸ πρυτανεῖον ἀναθεῖναι λυχνεῖον, δυνάμενον καίειν τοσούτους λύχνους, ὅσος ὁ τῶν ἡμερῶν ἐστιν ἀριθμὸς εἰς τὸν ἐνιαυτόν.

ὑπὸ τὸν μόδιον] *Thomas* τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν —— πρὸς γενικὴν ἐπιφέρουσιν ἀττικοί· ἕλληνες δὲ πρὸς αἰτιατικὴν —— ὡσαύτως καὶ τὴν ὑπό. Πλάτων ἐν τῇ τοῦ Σωκράτους ἀπολογίᾳ· τά τι μετέωρα φροντιστής, καὶ τὰ ὑπὸ γῆς πάντα ἀνεζητηκώς. καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· ζητεῖν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ ἐπουράνια. Πλούταρχος· πᾶς γὰρ ὁ ὑπὸ γῆς —— χρυσός. *Dinarchus* in Demosth. χίλιοι μόδιοι. Modius est medimni sexta pars. *Cic.* in Verr. III. 49. tritici medimnum XC. i. e. tritici modium DXL. millia. *Corn. N.* Attic. 2. 6. ita ut singulis sex modii tritici darentur, qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur. σχ. *Aristoph.* Nub, 543. ὁ γὰρ μέδιμνος χοίνικας ἔχει μη. & Vesp. 438. εἰς τὴν χοίνικα δ. μεγάλοι ἄρτοι γίνονται, μικροὶ δὲ η. modius igitur octo choenices continebat. *Diog. L.* Pythagora VIII. 18. ὁ γὰρ χοῖνιξ ἡμερήσιος τροφή. vid. Apoc. VI. 6. *Syrus* modium vocat *Satum*, Hebraeorum more. *Jebam.* I. in fine & *Menachoth* VII. 1. Sex cabi constituunt satum, tria sata Epham, decem Ephae eorum in aridis, quae mensura fuit maxima. *Epiphan.* de ponder. 21. εἴληπται τοίνυν ὁ κόρος ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς διαλέκτου, ὃς καλεῖται χόρ. εἰσὶ δὲ μόδιοι λ. χὸρ δὲ λέγεται βουνὸς, βουνισθέντες δὲ οἱ λ. μόδιοι ποιοῦσι φορτίον καμήλου ---- γόμορ ιε. μόδιοι. λέθεκ δὲ κατὰ τὴν ἑβραίων φωνὴν κέκληται, ὅ ἐστιν ἔπαρμα, ἀπὸ τοῦ δύνασθαι τῷ νεανίᾳ ἐπαρθῆναι τοὺς ιε. μοδίους, καὶ ἐπιτεθῆναι τῷ ὄνῳ. postea tamen docet, modium, qui est octo choenicum, continere XXII. Sextarios, satum vero XXVII. cum dimidio; pro Modio tritici aestimatione larga & liberali solvebatur denarius *Cic.* in Verr. III. 81. 88. *Fulgentius* Mythol. III. 6. de Psyche & Cupidine Apulejus in libris Metamor-

16 τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς
ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι
τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον
κατα-

17. Hunc locum *Marcion* ita corrupte legit, τί δοκεῖτε, ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας; οὐκ ἦλθον πληρῶσαι ἀλλὰ καταλῦσαι. *Isidor.* I. 371. & *Dial.* c. *Marcionit.* p. 63.

morphoseon hanc fabulam planissime designavit --- novaculam sub pulvinar abscondit, lucernamque modio contegit. Cumque altum soporem maritus extenderet, illa ferro armata, lucernaque modii custodio eruta. *Apulejus* Met. V. lucernamque concinnem completam oleo, claro lumine praenicantem subde aliquo claudentis aululae tegmine.

λυχνίαν] *Phrynichus.* p. 139. λυχνίαν, ἀντὶ τούτου λυχνίον λέγε, ὡς ἡ κωμῳδία. *Eustath.* in Od. σ. p. 641. 44. λαμπτῆρας λέγει, ἃς νῦν οἱ ἀγροτικοὶ λυχνίας φασὶν, ἐφ' ὧν δᾶδες κείμεναι κατὰ δορπὸν ἀνάπτονται. in Od. T. 681. 22. ὅτι δὲ λύχνῳ σύστοιχόν τι λυχνοῦχος, ὁ φανὸς, καὶ τὸ λυχνίον, ὅπερ ἐστὶ λυχνία —— δηλοῦσιν οἱ παλαιοί. *Thomas* λυχνίον δὲ φασὶ τὴν λυχνίαν. Pollux. X. 115. καὶ λυχνίον μὲν, ἐφ' ᾧ ἐντίθεται ὁ λύχνος, ἡ καλουμένη λυχνία. Ammonius. λυχνίον λύχνου διαφέρει. λυχνίον μὲν γάρ ἐστιν ἡ λυχνία. *Pollux.* VI. 103. λύχνον δὲ καὶ λυχνία. οὕτω δὲ ἐκαλοῦντο αἱ λυχνίαι. *Hesych.* λυχνίον, ἡ λυχνία. *Athen.* XV. p. 700. C. Φερεκράτης δ' ἐν κραπατάλλοις τὴν νῦν λυχνίαν καλουμένην λύχνειον κέκληκεν.

τιθέασιν] *Etymol.* ἀφίασι —— ταῦτα δὲ τὰ τρίτα πρόσωπα τῶν εἰς μι. πληθυντικῶν, οἱ Ἴωνες προσόδῳ τοῦ α. καὶ συστολῇ τῆς παραληγούσης προφέρουσιν, ἀφίασι, τιθέασι, διδόασι, ζευγνύασι.

16. *Jo.* XV. 8. 1. *Pet.* II. 12. 1. *Tim.* IV. 15. *Phil.* IV. 5. *Nehem.* V. 19. *Clemens* Alex. *Strom.* VII. p. 537. λέγουσι δὲ ἐν ταῖς Παραδόσεσι, Ματθίαν τὸν ἀπόστολον παρ' ἕκαστα εἰρηκέναι, ὅτι ἐὰν ἐκλεκτοῦ γείτων ἁμαρτήσῃ, ἥμαρτεν ὁ ἐκλεκτός. εἰ γὰρ οὕτως ἑαυτὸν ἦγεν, ὡς ὁ λόγος ὑπαγορεύει, κατῃδέσθη ἂν αὐτοῦ τὸν βίον καὶ ὁ γείτων, εἰς τὸ μὴ ἁμαρτεῖν. *Bammidbar R.* XV. p. 217. 2. Dixerunt Israelitae ad Deum S. B. Domine mundi, tu praecipis nobis, ut lucem tibi accendamus, & tu tamen es lux totius mundi & lux apud te habitat S. D. *Daniel.* II. 22. Respondit Deus S. B. Id non ideo fit, quod ego luce opus habeam, sed ut vos me illustretis, quemadmodum ego vos illustravi, dum vobiscum ivi in conspectu populorum, ut illi deinde dicant: Ecce quomodo Israelitae illustrant eum, qui ipsos illustrat coram toto terrarum orbe!

δοξάσωσι] collaudent, celebrent. *Polyb.* VI. p. 690. τὰς τῶν ἐπ' ἀρετῇ δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν. LXX Interpretibus hoc sensu usurpatur. *Diodorus* S. XII. 78. ἐπαγγειλαμένου δὲ αὐτοῦ διὰ τῶν καλῶν ἔργων διορθώσασθαι τὴν ἁμαρτίαν. 79. μέγα τι κατεργασάμενος. *Mechilta* f. 27. 2. Simeon f. Eliefer dixit: Quando Israelitae faciunt voluntatem Dei, tunc nomen ejus in mundo glorificatur S. D. *Jos.* V. 1. & factum est, cum audirent omnes reges Ammonitarum &c. & sic Rachab dixit ad legatos II. 10. Audivimus, quod Deus exsiccavit mare. &c. Quoniam Dominus est Deus in coelis. Quando vero Israelitae non faciunt voluntatem ejus, tunc quoque nomen illius in mundo profanatur S. D. *Ezech.* XXXVI. 20. Et venit ad nationes, ad quas illi venerunt, & nomen sanctitatis meae profanarunt.

τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς] Apud *Homerum* quando homines orant, dicunt Ζεῦ πάτερ, dii deaeque vero Ζεῦ πάτερ ἡμέτερε. Il. θ. 31. ζεῦ πάτερ ἡμέτερε, κρονίδη, ὕπατε κρειόντων. Od. α. 45. 81. ω. 472. *Targ. Hieros. Gen.* XX. 33. orate coram patre vestro coelesti. *Exod.* I. 19. orarunt coram patre suo coelesti *Num.* XX. 21. jussi erant a patre suo coelesti. XXI. 9. XXIII. 13. quam bona merces statuta est vobis apud patrem vestrum coelestem. in seculo futuro! *Deut.* XXXII. 6. annon ipse est pater vester coelestis? *Jonath. Deut* XXVIII. 32. 1 *Chron.* IV. 18. Heber, qui conjunxit Israelem patri ipsorum coelesti. *Schemoth R.* XXI. Sustulerunt oculos suos ad patrem suum coelestem *Hieros. Maaseroth* f. 50. 3. Patri vestro qui est in coelis non dedistis, sed mihi Sacerdoti. *Esther.* I. 1. quando obvenirent tribulationes filiis Israel, orarent coram patre suo coelesti. V. 14. fiduciam habuerunt in patre suo coelesti VI. 1. confugerunt ad patrem suum coelestem —— eadem nocte adscendit recordatio Abrahami Isaaci & Jacobi coram patre ipsorum coelesti. *Celaim* IX. 9. Pater ejus qui est in coelis. Gem. *Sota.* I. 24. Simson ad exemplum patris sui coelestis judicavit. *Bereschith. R.* LXXI. 4. Simeon] audiens vocem patris sui coelestis. שבשמים & 5. R. Joden dixit: Levi hic conjunget filios patri suo coelesti. & XXXIX. 8. *Sota* IX. 15. cui ergo nobis innitendum est? patri nostro coelesti. ter. *Berachoth.* f. 32. b. A die quo excisum est templum, Judaei ferreo muro a patre suo coelesti separantur. *Ros Hassana* III. 8. bis. Patri tuo coelesti. *Esaj.* LXIII. 16. LXIV. 8. Mal. II. 10. infra VI. 9. *Joma* VIII. 9. Dicit R. Akiba: Beati vos Israel, coram quo vos mundatis! quis vos mundat? Pater vester qui est in coelis, *Theodoret.* Haeret. Fab. V. 28. ταύτην δὲ τὴν προσευχὴν οὐ τοὺς ἀμυήτους, ἀλλὰ τοὺς μυσταγωγουμένους διδάσκομεν: οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀμυήτων λέγειν τολμᾷ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μήπω δεξάμενος τῆς υἱοθεσίας τὸ χάρισμα. ὁ δὲ τῆς τοῦ βαπτισμοῦ μετεσχηκὼς δωρεᾶς πατέρα καλεῖ τὸν Θεὸν, ὡς εἰς τοὺς υἱοὺς τελέσας τῆς χάριτος.

17. καταλῦσαι τὸν νόμον] Legem abrogare, tollere, solvere. *Heliod.* V. 15. καταλύεις τὸν νόμον τὸν λῃστρικόν. *Polyb.* III. 8. p. 228. καταλύσαντες τοὺς νόμους. Isocr. in Evag. λύσαντες δὲ τὸν νόμον τοῦτον. *Appian.* B. C. I. p. 616. ἐβόων, ὡς λῦσαι τὸν Γράκχου νόμον ὅλως διεγνωκώς. *Isocr.* Panegyr. μη παρορᾶν —— πάτριον νόμον καταλυόμενον. Æschin. in Timarch. οἱ δὲ νόμον καταλύονται. *Philost.* V. Apollon. 40. νόμους μὴ καταλύεσθαι. *Porphyr.* de Abstin. II. 55. κατέλυσε δὲ ἐν Ἡλίου πόλει τῆς αἰγύπτου τὸν τῆς ἀνθρωποκτονίας νόμον ἄμωσις. *Herodot.* I. 29. ἵνα μὴ δή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι, τῶν ἔθετο —— ὁρκίοις γὰρ κατείχοντο μεγάλοις ι. ἔτεα χρῆσθαι νόμοις, τοὺς ἂν σφι Σόλων θῆται. *Thucyd.* VIII. 76. τοὺς πατρίους νόμους καταλύσαντας. *Curtius* X. 2. Graeci haud ausi imperium aspernari, quanquam solvendarum legum id principium esse censebant. *Cic. Philipp.* I. 9. Haec utrum tandem lex est, an legum omnium dissolutio?

καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρα- 18
νὸς

18. ἀμὴν] + ἀμὴν 6.
γὰρ] — 6. 30. 56. 66. 70.

tio? *Justin.* III. 3. 12. ne solutos se Spartani religione jurisjurandi in dissolvendis legibus arbitrarentur. *Demosth.* Olynth. III. λύειν νόμον ter. adv. Leptin εἰ μὴ λύσετε τὸν νόμον. adv. Timocrat. τοὺς μὲν τοῦ Σόλωνος νόμους, οὓς οἱ πρόγονοι ἔθεντο, λύουσιν αὐτοί. *Plut.* Solon. p. 82. D. λύσαντες τὸν νόμον. Anthol. I. 5, 2· καὶ κρατερᾶς Σπάρτας πάτρια θεσμὰ λύεις. III. 5. 31. --- τὸν παραβάντα νόμους. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 330, 2. ὑπομένειν γὰρ ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν, ἀλλὰ τοῖς εἴδεσιν ἀπηρτημένα, καταλυόντων νόμους ἐστὶν οὐ βεβαιούντων. *Jos.* A. XVI. 2. 4. εἰ δὲ τις αὐτοὺς ἔροιτο δυὸ τούτων θάτερον ἐθέλοιεν ἂν ἀφαιρεθῆναι, τὸ ζῆν, ἢ τὰ πάτρια ἔθη, τὰς πομπὰς, τὰς θυσίας, τὰς ἑορτὰς, ἃ τοῖς νομιζομένοις προσάγουσι θεοῖς, εὖ οἶδ' ὅτι πάντα μᾶλλον αἱρήσονται παθεῖν, ἢ καταλῦσαί τι τῶν πατρίων. XI. 5. 3. κατηγορούντων ὥς τινες τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν παραβεβήκασι τὴν πολιτείαν καὶ λελύκασι τοὺς πατρῴους νόμους, ἀλλοεθνεῖς ἠγμένοι γυναῖκας. *Philostrat.* 92. καὶ γάρ μοι δοκεῖς σοφίζεσθαι τὸν νόμον δι' ἐμὲ, εἰ γὰρ καὶ λῦσαι αὐτὸν ἠδυνάμην. *Polyaen.* I. 20. Σόλων τὸν θάνατον οὐ φοβηθεὶς λύει τὸν νόμον. *Herodot.* VI. 106. ἀδύνατα σφι ἦν παραυτίκα ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον. *Jo.* VII. 23.

πληρῶσαι] *Herodot.* IV. 117. οὐ δύναμαι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι. *Ovid. Amor.* III. 1. 30. Implebit leges spiritus ille meas. *Heliodor.* X. 17. p. 484. πεπλήρωται ἡμῖν τὸ νόμιμον. *Herodian* III. 11. πληρῶσαι ἐντολὰς *Ro.* XIII. 8. *Gal.* V. 14. VI. 2. Quid sit implere Prophetas, vid. supra I. 22. *Libanius* O. XXIV. p. 569. B. τίνος οὖν ἕνεκα, πολλοῖς λόγοις ἔχων πληροῦν τὸν νόμον οὐκ ἐβουλήθην; *Ro.* II. 31. X. 4. *Gal.* III. 24. *Act.* VI. 14. XXV. 8. Quaeritur autem quo sensu Lex a Christo & Paulo non abrogata & dissoluta, sed stabilita & impleta dicatur, cum tamen certum sit Legum Mosaicarum majorem partem, forensem scilicet & Ceremonialem, Christi discipulos non amplius obligare; quod Paulus prolixe docet. Respondeo Legem dissolvi ab illo proprie, qui autoritate legislatoris spreta legem tollit, non vero ab eo, quem ipse legislator ejusque interpretes prophetae praedixerunt venturum & Leges mutaturum esse. *Gal.* II. 19. 21. Deinde ille etiam legem dissolvit, qui bonis legibus sublatis aut nullas aut malas fert: non ille qui meliores & temporibus aptiores sancit. Ita docent Auctor libri *Cosri* I. 83. Non habuerunt nisi pauca quaedam praecepta inde ab Adamo & Noacho, quae Moses non abrogavit sed adauxit. לא בטלם משה אבל הוסיף עליהם. & *Aristoteles* Rhet. ad Alex. 3. τὸ προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ καταλύειν ἐστὶν, ἀλλ' αὔξειν τὰ καθεστῶτα. Perfecit legem Christus tum addendo promissa vitae alterius, tum ea auferendo, quae obstabant, quo minus gentes cum Judaeis in unam societatem coalescere possent. De his autem tunc nondum erat locus distincte agendi. citatur hic locus in *Schabbath* f. 116. 2. *Eph.* II. 15.

τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας] inf. VII. 12. XI. 13. XXII. 40. *Luc.* XXIV. 44. *Jo.* I. 45. *Act.* XIII. 15. XXIV. 14. XXVIII. 23. *Ro.* III. 21. *Ros Hassana* IV. 5. 6. Incipit in lege & finit cum prophetis. *Jos.* Maccab. 18. ὁ πατὴρ —— ὃς ἐδίδασκεν ἡμᾶς, ἔτι ὢν σὺν ἡμῖν, τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας.

18. ἀμὴν] vocem Hebraicam retinent Versio *Syra*, *Copta*, *Latina*. *Symmachus*. Judaei hanc vocem solent adjicere precibus, pro clausula. vid. infra VI. 11. *Hieron.* in *Matth.* VI. 11. Quod Aquila interpretatur fideliter, nos *vere* possumus dicere. & in *Gal.* I. 5. Amen LXX. transtulerunt γένοιτο id est fiat: Aquila πεπιστωμένως vere sive fideliter. Quod etiam in Evangelio a Salvatore semper assumitur, sua per Amen verba firmante *Jerem.* XXVIII. 6. Septuaginta vertunt ἀληθῶς. Quod apud *Matthaeum* XVI. 28. XXIV. 4. & *Marcum* XII. 43. est ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Lucas vertit: ἀληθῶς λέγω ὑμῖν. IX. 27. XII. 44. XXI. 3.

ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ] Locutio proverbialis. *Dio* Severo εἰπόντας θᾶσσον ἂν τὸν οὐρανὸν συμπεσεῖν, ἢ Πλαυτιανόν τι ὑπὸ Σεβήρου παθεῖν. *Silius* XVII. 607. Tum secum Poenus: coelum licet omne soluta in caput hoc compage ruat, terraeve dehiscant, non ullo Cannas abolebis, Jupiter, aevo. *Cic.* Tusc. Q. 1. 23. Ita fit, ut motus principium ex eo sit, quod ipsum a se movetur; id autem nec nasci potest nec mori, vel concidat omne caelum. *Terent.* Heaut. IV. 4. Quid si nunc caelum ruat? *Dionys. Hal.* VI. 95. Ἦν δὲ τὰ γραφέντα τοιάδε ἐν ταῖς συνθήκαις· Ῥωμαίοις καὶ ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἁπάσαις εἰρήνη πρὸς ἀλλήλους ἔστω, μέχρις ἂν οὐρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχωσι. *Aristid.* in Serapid. p. 52. ὥστε ἐκ μὲν θεῶν οἴκων οὐκ ἐξέρχεται, οὐ πρότερόνγε ἢ ἄστραγε ἐξ οὐρανοῦ, καὶ αὐτὸς οὐρανὸς ἐξέλθοι ποτ' ἂν τῆς αὐτοῦ χώρας. *Theognid.* 867. ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. Εἰ μὴ ἐγὼ τοῖσιν μὲν ἐπαρκέσω, οἵ με φιλεῦσι, τοῖς δ' ἐχθροῖς ἀνίη καὶ μέγα πῆμ' ἔσομαι. *Psal.* CXIX. 46. *Bereschith R.* X. 1. omni rei sunt sui termini, coelo & terrae sunt termini, una re excepta cui non sunt termini, & haec est lex S. D. *Job.* XI. 9. *Luc.* XVI. 17. infra XXIV. 35. *Esaj.* LIV. 10. *Psal.* LXXII. 7. *Jerem.* XXXIII. 20. 21. *Ps.* LXXXIX. 37. *Job* XIV. 12.

παρέλθῃ] *Aristaenet.* II. 1. γυναικὸς τε αὖ πάλιν εἰ τὸ εἶδος παρέλθῃ, καὶ τὸ κάλλος παραδράμῃ, τίς ἔτι καταλείπεται εὐφροσύνη; *Dan.* VI. 12. VII. 14. *Theognis* 979. αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη. *Theocrit.* XVII. 8. Μὴ καυχῶ, τάχα γὰρ στε παρέρχεται, ὡς ὄναρ, ἥβη Od. θ. 230. οἴοισιν δείδοικα πόσιν μήτις με παρέλθῃ φαίηκων.

ἰῶτα ἓν] *Irenae.* II. 4. Jesus [ישו] autem secundum propriam Hebraeorum linguam literarum est duarum & dimidiae. *Bereschith R.* XCVII. 1. & *Schir R.* V. 11. Dixit R. Josua f. Carcha *jod* quod abstulit Deus S. B. a Sarai divisum est, dimidium ejus Sarae & dimidium Abrahamo. [י quod decem significat dividitur in duo ה] Dixit R. Simeon f. Jochai, *jod* quod S. B. abstulit Sarai volavit ante solium Dei S B. dixitque coram eo: Domine mundorum, quia ego minima sum litterarum אני קטנה שבאותיות eduxisti me ex Sara justa. Respondit ei S. B. hactenus fuisti in nomine feminae & in fine literarum: nunc ego pono te in nomine maris & initio literarum S. D. & vo-

νὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα
19 γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ
διδάξῃ

νόμου] + καὶ τῶν Προφητῶν 13. 61. Irenae. IV. 67.
πάντα γένηται] γένηται πάντα. D.

ἂν] — 106.
19. οὖν] — 2. Edit. *Erasmi* 1.

& vocavit Mose Hoseam filium Nun Josuam *Num.* XIII. 17. *Sanhedrin* f. 107. 1. Si litera *Jod*, inquit Deus, quam excepi e nomine Sarai, stetit, & ad me clamavit quam plurimos annos usquedum oriretur Josua, cujus nomini eam addidi, quanto magis clamaret tota sectio qua peccatum tuum in S. Codice describitur, si auferretur? & f. 20. 3. Hieros. Liber Deuteronomii veniens prostravit se coram Deo dixitque: o domine universi, in me scripsisti legem tuam: jam vero testamentum vacillans in aliqua parte, vacillat in toto: ecce Salomo conatur a me extirpare *Jod* (in *Deut.* XVII. 7.) Respondit Deus S. B Salomo & mille ei similes peribunt, ast vocula de te non peribit. *Vajikra*: & dixit R. Chonna nomine R. Achae, litera jod, quam abstulit Deus a nomine Sarai matris nostrae, ex dimidia parte data est Sarae, & ex parte dimidia, Abrahamo. Traditio R. Hoschajae f. Korcha. Litera jod veniens prostravit se coram Deo dixitque: o domine aeterne, eradicasti me e nomine sanctae istius feminae. Respondit Deus S. B. Hucusque fuisti in nomine feminae, idque in fine; hinc porro eris in nomine viri idque in initio. S. D. & vocavit Moses nomen Hoseae Josuam. *Deut.* XIII. *Schir Haschirim R.* V. 11. R. Alexander f. Hederin & R. Alexander Keruba dixit: licet omnes homines in toto terrarum orbe congregentur, ut aboleant jod quae minima est literarum in lege, praestare illud non poterunt. *Vajikra* R. XIX. Dixit R. Alexander: —— Si omnes nationes congregentur ad evellendum unicum verbum legis, nihil agere poterunt; unde hoc discis? ex Salomone qui quaesivit evellere literam unam e lege, ascendit κατήγωρ ejus & accusavit eum. R. Josu. f. Levi dixit: jod *Deut.* XVII. 7 accusavit eum R. Simeon dixit Deuteronomium ascendit & adoravit Deum S. B. dixitque coram eo: Domine mundi, evulsit me Salomo fecitque me falsum, quia omnis διαθήκη, cujus duo aut tria verba delentur, revera totum destruitur Ecce vero Salomo rex evellere quaesivit jod ex me S. D. *Deut.* XVII. 7. *Jalkut Rubeni.* f. 167. 2. 3. & *Schemoth R.* VI. Thanchuma p. 681. Dixit Deus S. B. Salomon & mille [centum] similes illi peribunt de mundo, & apicula una de litera jod non peribit. *Schemoth R.* VI. Nulla litera aboletur a lege in aeternum. Babyl. *Taanith* f. 21. 2. mentio fit urbeculae, quae ob parvitatem vocabatur jod. *Kidduschb.* f. 16. 2. ex jod civitatem video hic i. e. ex re minima factam rem maximam. *Menachoth.* f 29. 2. Cur creatus est mundus futurus cum litera jod? quia justi in eo pauci sunt. *Midrash Thebillim* CXIV. 1. Quaenam est res τοῦ jod? parva est statura ejus: ita etiam impii in seculo futuro S. D. *Esaj* II. 11.

κεραία] minimae literae minimus apex. σχ. in *Nicandri* ἀλεξιφαρμ. κεραία λέγεται τὸ ἄκρον καὶ ἔσχατον. Glossa apex κεραία, γράμματος ἄκρον. *Hesych.* κεραία, ἀρχὴ γράμματα [l. γράμματος] & κάρφος, κεραία ξύλου λεπτή. *Plut.* non posse suaviter vivi sec. Epicur. p. 1100. A. Δημοκράτει τῷ τὰ δόγματα ῥήμασιν αὐτοῖς ὑφαιρουμένῳ ζυγομαχεῖν περὶ συλλαβῶν καὶ κεραιῶν. Numa p. 69. ancile κύκλος οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσιν ὡς πέλτη τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραίαι καμπὰς ἔχουσι, καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. *Orig.* in *Psal.* XXXIII. τῶν στοιχείων παρ' Ἑβραίοις λέγω δὲ τοῦ χὰφ καὶ τοῦ βὴθ, πολλὴν ὁμοιότητα σωζόντων, ὡς κατὰ μηδὲν ἀλλήλων διαλλάττειν ἢ βραχείᾳ κεραίᾳ μόνῃ. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 536, 27. κατὰ συλλαβὴν, μᾶλλον δὲ καὶ κεραίαν ἑκάστην ἀργυρολογῶν ὁ γραμματοκύφων. *Dionys. Hal.* de Dinarcho in orat Demosth. laudat magnificentiam dictionis, vim judicandi καὶ τὸ διὰ πάσης κεραίας διῆκον, πικρὸν καὶ νοερὸν. *Dio Chrys.* XXXI. p. 337. A. εἰ δέ τις ἐλθὼν οὗ τὰ δημόσια ὑμῶν γράμματα ἐστιν, κεραίαν νόμου τινὸς ἢ ψηφίσματος μίαν μόνην συλλαβὴν ἐξαλείψειεν, οὕτως ἕξετε, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπὸ τοῦ ἅρματός τι καθέλοι. *Sextus Empir.* a. Phys. 54. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ καρκίνου φαίνεται ἡ τῷ κέντρῳ ἐνηρεισμένη κεραία, κατὰ τὸν αὐτὸν στρεφομένη τόπον, καὶ ἡ ἔξωθεν περιαγομένη τε κυκλογραφοῦσα ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλον μετιοῦσα τόπον. *Hieros. Schabb.* f. 10. 4. Si fuerit Daleth & ille in Resch formaverit, aut Resch in Daleth, reus est. *Vajikra R.* XIX. Si quis Daleth in *Deut* VI. 4. אחד mutaret in Resch, is concutiet totum mundum. Si quis *Exod.* XXXIV. 14. אחר Resch mutaret in Dagesch. —— Si *Levit.* XXII. 32. תחללו Cheth mutaret in He. —— Si *Ps.* CL. ult. תהלל He mutaret in Cheth. —— Si *Jerem.* V. 12. ביהוה Beth mutaret in Caph. —— Si quis *Hos.* V. 7. Beth mutaret in Caph. —— Si quis 1. *Sam.* II. 2. כיהוה Caph mutaret in Beth, destrueret totum mundum. Eadem repetuntur in *Schir Hasschirim R.* V. 11. *Samuel R.* V. & *Tanchum.* f. I. 1. *Hieron.* in *Zachar.* XII. 10 Hebraicae literae ר & ד hoc est d. & r. similes sunt & parvo tantum apice distinguuntur. *Plut.* Q. Plat. p. 1011. D. ὅρα δὲ μὴ κόμμασιν καὶ θραύσμασιν ὀνομάτων ἐοίκασιν ὥσπερ γραμμάτων σπαράγμασι καὶ κεραίαις οἱ σπεύδοντες γράφουσι. *Kidduschim* f. 39. 2. similis est illi qui stabilivit legem totam, & non detraxit literam unam ex ea.

ἕως ἂν πάντα γένηται] infra XXIV. 6. 34. omnia implebuntur, quae in V. T. de Messia praedicta sunt. *Jo.* I. 46. V. 46 *Luc.* XXIV. 25. 26. 27. *Act.* VII. 52. XVIII. 28. XXVI. 22. XXVIII. 23.

19. μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων] vel unum ex minimis horum mandatorum; ut infra XXV. 40. ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, vel minimo horum meorum fratrum.

ἐλαχίστων] Celebris est apud Judaeos distinctio inter praecepta magna & parva. *Targum Hieros. Num.* XIII 1. praeceptum parvum, quod facit homo accipit pro eo mercedem multam. *Buxt.* Synag. p. 164. Magnum est praeceptum de Zizith. & p. 315. Manus pedesque mundissime habeto, nam certe hoc praeceptum parvum non est: Germanice. dein händ und füss solln seyn gar rein/ Dan dis gebott ist gewiss nicht klein. *Aristeas* §. 26. ὁ

θεὸς

διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
ὃς δ᾽ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων 20
καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

21 Ἠκού-

ἐὰν] — D. a prima manu.
τῶν secundum] — D. a prima manu. οὕτω] — D.
οὐρανῶν] — D. 12. 15. τῶν οὐρανῶν] τοῦ οὐρανοῦ bis M.
οὗτος] οὕτως sequente commate, 44. Versio *Goth. Cyprian. Augustin.* probante *J. Marklando.*
20.] — D.
ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν] ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη. E. 2. 3. 74. 80. 86. 89. 90. 106. Edit. *Erasmi*, *Bogardi*, & *Bengelii*. *Constitut* II. 35. *Clem.* Strom. VI. p. 825. *Basil.* de Bapt. I. & II. 5, 8. *Macar.* H. 13. *Isidor.* I. 79. IV. 204. 216. *Maxim.* Ascet. 381. *Antioch.* 72. *Nicetas.*
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι] — *Erasmi* 2. Edit. 1. ὅτι] — Edit. *Erasmi.*
21. ἐρρέθη] ἐρρήθη DE. 44. 72. Evang. 9. 10. 12. 13. 17. Edit. *Colinaei* ut *Rom.* IX. 12.
22. εἰκῇ] — B. 48. Versio *Saxon. Æthiop. Arab. Vulg. Luther.* χολ. 21. τινὲς δέ φασιν, ὅτι μάτην τοῦτο ὑπό τινων προσετέθη τὸ εἰκῇ, διὸ ἀναγκαῖόν ἐστιν μηδὲ ὅλως ὀργίζεσθαι. *Hieron.* in l. In quibusdam Codicibus additur sine caussa. Caeterum in veris definita sententia est; & ira penitus tollitur, dicente scriptura: qui irascitur fratri suo. Si enim jubemur verberanti alteram praebere maxillam, & inimicos nostros amare, & orare pro persequentibus; omnis irae occasio tollitur. Radendum est ergo sine causa, quia ira viri justitiam Dei non

θεὸς πεποίηται ἐντολὴν μεγίστην, περὶ τῆς τῶν γονέων τιμῆς· ἑπομένως δὲ τὴν τῶν φίλων ἐγκρίνει διάθεσιν προσονομάσας ἴσον τῇ ψυχῇ τὸν φίλον. inf. XXII. 36. *Eph.* VI. 1. 2. *Macc.* XV. 18. *Cic.* ad Attic. V. 4. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato. *Bava Bathra* f. 8. 2. Redemtio captivorum est praeceptum magnum. *Aboth Nathan* II. Fuge peccatum parvum, ne te perducat ad peccatum magnum: Persequere praeceptum leve, nam te adducet ad praeceptum magnum. *Jalkut Ruben.* f. 11. 2. Procreatio sobolis est praeceptum magnum. *Debarim R.* VI. ad *Deut.* XXII. 6. Quando invenies nidum avium &c. Hoc ipsum est quod scriptura dicit *Prov.* V. 6. Viam vitae non librabis, pulchrae enim sunt semitae ejus, quod tu non intelligis. Quidnam sibi volunt haec verba: Viam vitae non librabis? Dixit R. Aba Bar Cahana: Dixit deus S. B. non librabis praecepta legis S. D. *Jes.* XL. 11. & statera librat montes. Ne dicas, quia praeceptum hoc magnum est, faciam illud, nam merces ejus est magna; & quia praeceptum hoc leve est, non observabo illud. Quid vero fecit Deus S. B.? Non revelavit hominibus, quaenam cujusvis praecepti merces futura esset, idque ideo, ut homines omnia praecepta integre observarent S. D. pulchrae sunt semitae ejus, quod tu non intelligis. Ut simili quodam rem illustremus, rex fuit, qui operarios conduxit, eosque in hortum suum introduxit simpliciter, & mercedem pro cultura horti eis non aperuit, ne unum, cujus exigua merces erat, omitterent, alud vero, cujus magna merces erat, colerent. Vespere autem singulos vocavit, uni dicens: sub quanam arbore tu laborasti? Respondit: sub hac. Rex dixit: piper fuit; merces ipsius est aureus unus. Alterum vocat dicens: sub quanam arbore tu laborasti? Respondit, sub illa. Rex dixit: Merces ejus est aureus dimidius, nam capparis alba fuit, Tertium interrogavit. sub quanam arbore tu laborasti? Respondit: sub illa. Rex dixit: ficus fuit; merces ipsius sunt ducenti Zuzim. Dixerunt autem operarii: nonne potuisses nobis dicere, cujus arboris merces magna esset, ut sub ea laboraremus? Rex vero respondit: Si id vobis aperuissem, quomodo totus hortus meus cultus fuisset? Sic quoque Deus mercedem praeceptorum suorum non aperuit, exceptis duobus, quorum alterum gravium gravissimum, alterum levium levissimum est. Honorare patrem & matrem maximum est praeceptum, & merces ejus vita longaeva: matrem vero avium in nido invento dimittere est praeceptum levissimum, & merces ejus itidem est vita longaeva. & *Medras Schemuel* VII. R. Simeon f. Jochai.

Usitatior tamen apud ipsos est distinctio in praecepta gravia & levia, vid. infra XXIII 23. quibus etiam accensent instituta Pharisaeorum, ut patet ex Codice *Edajoth.* Manifestum autem est, Christum hic non commendare praecepta, quae Pharisaeis tunc levia aut parva vocabantur: multum enim abfuit, ut illis discipulos suos adstringere vellet. Sed intelligit praecepta, quae erant juris perpetui, de quibus in antecedentibus & consequentibus sermo est, τῶν ἐντολῶν, in quorum numero erant, quae non magnum habere momentum hominibus vel prava institutione vel vitio corruptis videri poterant. *Jac.* II. 10. *Bemidbar R.* X. Dixerunt sapientes: longe esto a peccato levi, ne te inducat in grave.

ἐλάχιστος κληθήσεται] Gracchus apud A. *Gell.* XV. 12. omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote. Contemnetur, nullo loco habebitur. *Sap.* VI. 6. 2. *Macc.* VIII. 35. ταπεινωθεὶς ὑπὸ τῶν κατ᾽ αὐτὸν νομιζομένων ἐλαχίστων εἶναι. Minimi aestimantur Judaei a Nicanore, qui eos ut vilissima mancipia venditurus venerat. inf. XIX. 30. *Chrysost.* ἐλάχιστος τοῦτ᾽ ἐστιν ἀπερριμμένος, ἔσχατος. *Demosthenes* c. Midiam. ἐλάττονος ἄξιος ἐστι τοῦ μικροτάτου ἐν ὑμῖν vilior erit homine apud vos abjectissimo. *Livius* V. 17. Ingens inde haberi captivus vates coeptus. *Plut.* Pelopid. 294. B. ὁ ἀρταξέρξης ἔχαιρεν; καὶ τὸν Πελοπίδαν ἔτι μᾶλλον ἐθαύμαζε τῇ δόξῃ, καὶ μέγαν ἐποίει ταῖς τιμαῖς.

20. πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων] Pharisaei possunt spectari aut quales erant, aut quales videbantur. Plerique ex illorum numero erant mortalium pessimi, progenies viperarum, hypocritae, scelesti; ita depinguntur *Matth* XXIII. Pauciores vero aut erant, aut populo saltem videbantur inculpati justitia in lege sita, & ex secta religionis Judaicae exactissima viventes. *Act.* XXVI. 5. *Phil.* III. 6. *Luc.* XVIII. 11. 12. 18. 19,

21 Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις· ὃς δ᾽ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται
22 τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνο-

operatur. & in *Ephes.* IV. 31. Frustra est additum sine caussa; quia nec cum causa nobis irasci conceditur. & c. Pelag. II. Licet in plerisque Codicibus antiquis sine caussa additum non sit, ut scilicet ne cum causa quidem debeamus irasci. Hieronymum exscripsit *Augustinus* Retractat. I. 19. Codices Graeci non habent sine causa, sicut hic positum est, quamvis idem ipse sit sensus. Quod autem Graecos intellexit, in eo erravit, cum Hieronymus de Latinis loquatur. *Cassianus* de Instit. Coenob. VIII. 20. Superfluum est sine causa, & adjectum ab his, qui amputandam iram pro justis causis minime putaverunt; cum utique nullus, quamlibet absque ratione commotus, sine causa dicat se irasci. Quamobrem apparet ab eis adjectum, qui propositum non intellexerunt scripturae, volentis fomitem iracundiae omnibus modis amputare, nullamque indignationis occasionem penitus reservare; ne, dum jubemur irasci cum causa, etiam sine causa irascendi nobis praebeatur occasio. In sententiam Hieronymi etiam concesserunt *Erasmus*, *J. A. Bengelius* & *J. Millius*, cui, serio, ut ait, perpendenti non occurrit ratio, cur omitteretur vox εἰκῆ; cum tamen rationem ab Hieronymo allatam ante oculos haberet. At haec ipsa ratio levior est; non enim magis Legislator jubere potest, ut omnem iram amputemus, quam ut naturam exuamus; quid porro dicet de Ira, quae Deo toties tribuitur, & Christo *Marc.* III. 5. Paulus certe *Eph.* IV. 26. non vetat irasci, sed ita nos vult irasci, ut ne peccemus. Conf. *Jonae* IV. 4. Sola igitur Hieronymi autoritas, ut contra consensum Graecorum Latinorumque Patrum & versionum mutare quicquam conaremur, nos inducere non potuit.

19. 20. 21. Christus sine dubio non exigit a discipulis ut justitia ipsorum pessimos superet, nec enim bonitas est pessimis esse meliorem *Senec.* Epist. 79. & exiguum quiddam est ad legem bonum esse. *Martialis* XII. 36. Non es crede mihi, bonus quid ergo? Ut verum loquar, optimus malorum. —— Nulla est gloria praeterire asellos; sed ut superent eos, qui optimi habebantur justissimique, quia non solum nihil admittebant, quod secundum leges a Judice Hebraeo puniri poterat, verum etiam liberaliter & religiose multa faciebant aut a multis abstinebant, quae lege nec jubebantur nec vetabantur. Quid ergo, quaeris, istis defuit ad veram justitiam atque sanctitatem? Hoc primo, quod praecepta quibus poenae nullae diserte erant appositae, in levibus numerabant, quae vel victimis quotidianis aut annuo jejunii die expiari possent, qualia erant peccata cogitationum, aut si quis ira aut cupiditate subita incenderetur. Deinde quod iis, quae lex permittebat, ne majoribus malis occasio daretur, uterentur abuterenturque non secus ac si imperata fuissent, quod exemplo legum de divortiis & talione mox illustretur.

21. ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις] Saepe audivistis, cum Lex Mosis & Prophetarum scripta praelegerentur, quid olim majoribus vestris in deserto praeceptum aut vetitum fuerit. οἱ ἀρχαῖοι non sunt Interpretes, sed qui primi Legis latae promulgationem audiverunt, ut *Ro.* IX. 12. *Gal.* III. 16. Vocantur ἀρχαῖοι i. e. homines simplices & rudes, quorum ingenio accommodari debebat lex ferenda, ut in faece Romuli, non ut in Platonis Politia. *Lucian.* Phalar. 1. κἀγὼ μὲν ὁ ἀρχαῖος περὶ ταῦτα εἶχον· οἱ δὲ ἤδη συνίσαντο ἐπ᾽ ἐμέ. *Max. Tyr.* XXIV. 8. de Homero. τὰ μὲν ἄλλα εὐήθως καὶ πάνυ ἀρχαίως ἐκδιδάσκειν. *Lucian.* Nigrino 3. ἀρχαῖον σχ. ἀνόητον. Suidas ἀρχαῖον, εὔηθες, ληρῶδες. οὐδενὸς λόγου ἄξιον. *Aristot.* de Rep VII. 11. περὶ δὲ τειχῶν οἱ μὴ φάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιουμένας πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνουσιν. *Cic.* pro Roscio 9. homines antiqui, qui ex sua natura caeteros fingerent, crediderunt. & ad Attic. IX. 13. vide quam sim antiquorum hominum. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. VI. πλὴν εἰς τοσοῦτον ἥκουσι γνώσεως τοῖς ἰατροῖς, ὡς ἀρχαῖος ὄντως εἶναι δόξειεν ἄν, ὁ μὴ γινώσκων αὐτούς. *Plato* Hippia p. 257. D. ἡγούμενον ἀρχαῖον εἶναι τὸν ἐδυσσέα, καὶ αὐτοῦ αὐτῷ τούτῳ τῷ τεχνάζειν τε καὶ ψεύδεσθαι περιέσεσθαι. Opponuntur autem leges veteres novis in illarum locum successuris. 1. *Cor.* V. 7. *Heb.* VIII. 13. & Moses, quem ante mille quingentos annos legem tulisse fama & auditione acceperant, Christo quem & docentem & doctrinam miraculis firmantem conspicerent. *Jo.* V. 37. *Jos.* A. XI. 6. 12. τοῦτο δὲ οὐκ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, οὐδ᾽ ἀκοῇ γνωρίμων ἡμῖν, οὕτως ἰδεῖν ἔστιν ἔχον, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν παρὰ τὰς ἡμετέρας ὄψεις τετολμημένων.

ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει] *Aristot.* de mirabil. auscult. τιμῶσι τοὺς πελαργοὺς, καὶ κτείνειν οὐ νόμος. καὶ ἐάν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται, ὥσπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος. *Plato* de Legg. XI. πολλοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις ὁ τοῦτο δράσας.

τῇ κρίσει] κρίσις quando distinguitur a Synedrio, est consessus minor XXIII. judicum, qui in singulis urbibus constituti erant, ut judicarent homicidas, aliosque. *Sanhedrin* I. 6. Solebant autem in homicidam gladio animadvertere, quia lex dixit, sanguinem ejus effundendum esse.

22. τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ] *Philo* de Caritate T. 2. p. 388, 40. ἀπαγορεύει τοίνυν ἀδελφῷ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ἀστὸς ἢ ὁμόφυλος ᾖ. *Gen.* XXVI. 31. *Joel* II. 8. alteri cuivis.

εἰκῆ] *Hesych.* εἰκῆ ὡς ἔτυχεν, ἀκαίρως, μάτην. *Cebes* πλανῶνται εἰκῆ. *Isocrat.* Panathen. ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῆ καὶ φορτικῶς καὶ χύδην, ὅτι ἂν ἐπέλθῃ, λέγουσιν. *Xenoph.* Cyr. Inst. V. μὴ οὕτως εἰκῆ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα. *Polyb.* I. 52. ὡς εἰκῆ καὶ ἀλογίστως τοῖς πράγμασι κεχρημένος. *Isocrat.* ad Nicocl. μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῆ προσδέχου μήδ᾽ ἀλογίστως. *Lucianus* D. Mer. 4. μοί ποτε χαλεπαίνοντα εἰκῆ. *Seneca* de Ira II. 4. Tertius motus est jam impotens, qui non, si oportet, ulcisci vult, sed utique, qui rationem evicit. Iracundus est *Aristoteli*, qui irascitur οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ᾽ οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ. Triplici delicto triplex a Christo constituitur supplicium. Primum est eorum, qui temere, sine ratione aut modo irascuntur, iramque oculis & vultu produnt, ita tamen ut in verba aut facta non erumpant, qualis fuit ira Caini *Gen.* IV. 5. 6. Hoc peccatum Deo judice tam atrox est, quam est homicidium judicibus XXIII. 1. *Jo.* III. 15. *Aristot.* ὁ θυμὸς πάθος φόνων αἴτιος. *Cic.* Philipp. VIII. 16. Omnino irasci amicis non temere soleo, ne si merentur quidem. *Jamblich.* V.

ἔνοχος ἔσαι τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακὰ, ἔνοχος ἔσαι τῷ συνε-
δρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρὲ, ἔνοχος ἔσαι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσ- 23
φέ-

ῥακὰ] ῥαχὰ D. ῥακκὰ 13. 106. ἔσαι] ἐσὶ M.
εἴπῃ] + τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ LM. 1. 13. 78. Versio *Copt* *Arab*.
23. κακεῖ] καὶ ἐκεῖ D. 1. 3. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 89. Editt. *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Chrysostomus*.

Pythag. 33. μήτε πάθος ἐγείρηται μηδὲν εἰκῆ, καὶ φαύλως καὶ ἡμαρτημένως, οἷον ἐπιθυμία ἢ ὀργή.

ὃς δ' ἂν εἴπῃ] Qui irae impotenti & temerariae non moderatur, ſed etiam ad maledicta prorumpit. *Ariſtot*. τὴν κακολογίαν ἡ ὀργὴ φαίνεται ἀπογεννῶσα, ὥςε ἡ μήτηρ ὐκ ἀςεῖα.

Opus Imperf. Raca vulgare verbum eſt apud Judaeos, quod non ex ira neque ex odio, ſed ex aliquo motu vano dicebant, magis fiduciae cauſa quam iracundiae. *Auguſtin* de S. Domini in monte. Unum autem hic verbum obſcure poſitum eſt, quia nec Graecum nec Latinum eſt Racha —— probabilius eſt ergo, quod audivi a quodam Hebraeo, cum id interrogaſſem; dixit enim eſſe vocem non ſignificantem aliquid, ſed indignantis animi motum exprimentem, & in *Jo*. H. LI Vox autem obſecrantis eſt Oſanna, ſicut nonnulli dicunt, qui Hebraeam linguam noverunt, magis affectum indicans, quam rem aliquam ſignificans: ſicut ſunt in Latina lingua, quas interjectiones vocant; velut cum dolentes dicimus heu, vel cum delectamur vah! dicimus, vel cum admiramur, O rem magnam, tunc enim O! nihil ſignificat niſi mirantis affectum. Quod ideo credendum eſt ita eſſe, quia nec Graecus nec Latinus hoc interpretari potuit, ſicut illud: qui dicit fratri ſuo Racha. *Berachoth* f. 22. 2. Nos docuimus in quadam Barjetha: accidit ut quidam mulieri perſuaderet peccantem transgreſſionem. Illa dicit ei: raka, habeſne quadraginta ſeas, in quibus te baptizare poſſis? & ſtatim diſceſſit ab ea. *Babyl. Berac* f. 32. 2. Religioſum quendam in via orantem ſalutavit Dux quidam. Exſpectanti usque dum orationem finiiſſet, dixit Raka; ſcriptum eſt in lege veſtra. *Bava Kama* f. 942. *Tanchum* f. 5. 2. voluit quidam redire ad poenitentiam. Dixit ei uxor: Raka, ſi ſtatutum eſt tibi poenitentiam agere, ipſum quo te accingis cingulum non erit tuum. id. f. 18. 4. Dixit Ethnicus Iſraelitae: paratum tibi apud me eſt eſculentum exquiſitiſſimum. Qualenam illud, inquit alter? cui ille, caro ſuilla. Raka, inquit Judaeus, de beſtiis etiam mundis apud vos non comedendum. *Midras Tillin* CXXXVII. 3. Nupta eſt regis filia ſordido cuidam nebuloni: imperat ille, ut ſibi adſtet ut ſervula, & ſit a poculis. Cui illa: Raka, ego ſum filia Regis, & LXXXVII. Quidam e diſcipulis R. Jochananis ludibrio habuit doctrinam magiſtri: at rediens tandem ad frugi, Doce tu, inquit, o magiſter, nam dignus es, qui doceas, id enim quod docuiſti expertus ſum & vidi. Cui ille, Raka, non crediidiſſes, niſi vidiſſes. T. *Derech Arez*. R. Joſua f. Levi cum quendam hoſpitio excepiſſet, poſt coenam deduxit eum cubitum in domus ſuperiorem partem, & ſcalas amovit. Media nocte homo ille ſurgens furatus eſt vaſa; cum autem deſcendere vellet, cecidit & fregit cervicem. Mane invenit eum R. Joſua, dixitque: Rica, ſic faciunt homines tui ſimiles. Cui ille: neſciebam ablatas eſſe ſcalas. Rurſum Joſua, Rica. *Hieron.* in l. Raka dicitur κενὸς i. e. inanis aut vacuus, quem nos poſſumus vulgari injuria absque cerebro appellare. *Theophyl*. τίνες δὲ τὸ ῥακὰ Συριςὶ κατάπτυςον φασὶ σημαίνειν. *Chryſ*. τὸ δὲ ῥακὰ τὖτο οὐ μεγάλης ἐςὶν ὕβρεως ῥῆμα, ἀλλὰ μᾶλλον καταφρονήσεως καὶ ὀλιγωρίας τινος τῦ λέγοντος. καθάπερ γὰρ ἡμεῖς ἢ οἰκέταις ἤ τισι τῶν καταδεεςέρων ἐπιτάττοντες λέγομεν ἄπελθε σὺ, ἢ εἰπὲ τῷ δεῖνι σὺ, οὕτω καὶ οἱ τῶν Σύρων κεχρημένοι γλώττῃ ῥακὰ λέγυσιν, ἀντὶ τῦ σὺ τὖτο τιθέντες. *Bereſchith R*. XXXI. *Amos* VIII. oderunt in porta reprehendentem. quia dixit illis Noachus: Rakae, vos relinquitis eum cujus vox confringit cedros, & adoratis lignum aridum. *Koheleth R*. IX. 14. Noe dixit eis: Vae vobis, Rakae, an poſtridie poſtquam diluvium venit, agetis poenitentiam?

ἔνοχος ἔσαι τῷ συνεδρίῳ] *Hieroſ. Bava Kama* f. 5. 2. abſolutus מדיני judicio hominum, at reus judicio coeli חייב בדיני. Mors per Synedrium, & mors per manum coeli.

τῷ συνεδρίῳ] vocatur etiam γερυσία *Act*. V. 21. & πρεσβυτέριον *Luc*. XXII. 66. Judaeis סנהדרין Synedrium magnum LXX. virorum, penes quos eſſet cauſarum majorum cognitio *Num*. XI. 16. *Deut*. XVII. 8. Utrumque concilium minus majusque reſtituit Joſaphatus Rex. 2. *Paral*. XIX. 5--11. *Eezch*. VIII. 11. & *Eſras*. *Pirke Aboth* I. 1. 2. *Sanhedrin* I. 6. *Joſ*. A. IX. 1. 1. ὑπέςρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. κατέςησε δὲ καὶ ἐν τὖτοις κριτὰς ἐκ τῶν ἱερέων καὶ ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν τὰ πρῶτα τῦ πλήθυς φερομένων, παραινέσας ἐπιμελεῖς καὶ δικαίως ποιεῖσθαι πάσας τὰς κρίσεις· ἂν δὲ περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινες ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτὺς πόλεων &c. Opponitur autem poena a Synedrio infligenda, poenae a Judicio irrogatae, tanquam gravior leviori; & quia cauſſae, quae ad Synedrium deferri ſolebant, graviores erant, & quia ſeveriores erant ſententiae a Synedrio Hieroſolymitano latae: ita poena lapidationis, quam irrogabat Synedrium, gravior erat poena homicidarum, qui, uti dixi, gladio plectebantur. *Joſ*. A. XX. 9. 1. ὁ δὲ νεώτερος ἄνανος ὃν τὴν ἀρχιερωσύνην ἔφαμεν παρειληφέναι, θρασὺς ἦν τὸν τρόπον καὶ τολμητὴς διαφερόντως. αἵρεσιν δὲ μετήει τὴν Σαδδυκαίων, οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τὺς Ἰυδαίυς, καθὼς ἤδη δεδηλώκαμεν, ἅτε δὴ ὖν τοιῦτος ὢν ὁ ἄνανος, καθίζει συνέδριον κριτῶν, καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ ἀδελφὸν Ἰησῦς τῦ λεγομένυ χριςῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἑτέρυς, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, παρέδωκε λευσθησομένους. *Deut*. XVII. 5. 1. *Reg*. XXI. 10.

μωρὲ] atrocius eſt convitium, quam Raca. Similia fere reperiuntur *Kidduſchin* f. 28. 2. Qui vocaverit proximum ſuum ſervum, excommunicandus erat; qui vocaret proximum Mamzerem, verberandus erat plagis XL. Qui vocaverit proximum ſuum improbum, deſcendit cum eo in vitam ejus.

ἔνοχος ἔσαι εἰς τὴν γέενναν τῦ πυρὸς] *Sota*. I. 14. —— מי שנתחייב סקילה - שריפה - הריגה - חנק reus qui lapidationem, uſtionem, gladium, laqueum promeruit. *Bereſchith* R. XLII. 4. Si ego occido

φέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει
24 τὶ κατὰ σοῦ· Ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε,
πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.
25 Ἴσθι

24. ὕπαγε, πρῶτον] ὕπαγε πρῶτον, Editt. *Erasmi.* Versio *Saxon.*
διαλλάγηθι] καταλλάγηθι D.
ἐλθὼν] προσελθὼν 62. saepe παρέλκει.
πρόσφερε] προσφέρεις D. absurde ad Versionem *Latinam.*

do ipsum, etiam ego poenam mortis regi debebo אתחייב מיתה למלך. *Maimonid.* de Poenit. quaenam sunt leviores, quaenam graviores transgressiones? Graviores sunt, propter quas rei fiunt mortis judicialis vel excidii *Ps.* CXXXIX. 19. *Targum* גברין דחייבין דין דקטל. *Erubim* II. מחייבי דינא דגיהנם R. *Salomo* in *Ps.* VI. 11. מחייבן לגיהנם. Dixit R. Jochanan: tempore futuro judicabit Deus S. B. improbos populorum hujus mundi ac condemnabit ad Gehennam. Omnes poenae criminum atrociorum aut infligebantur a Deo aut ab hominibus. Graves quidem a Judicio XXIII. virorum, graviores a Synedrio, at omnium gravissimae a Deo per כרת excisionem, vel corporis vel animae vel utriusque, de qua hic sermo est & infra 29. 30. X. 28. Per Gehennam Judaei tunc intelligebant poenas quas Deus post hanc vitam impiis irrogaturus esset. *Targum Hieros.* in *Gen.* III. 24. bis mille ante creationem mundi annis creavit legem, & fundavit gehennam & paradisum; fundavit paradisum justis, qui edent, & oblectabunt se fructibus arborum, quoniam servarunt praecepta: fundavit gehennam impiis, similem ancipiti gladio, secanti ex utroque latere; in medio ejus fundavit scintillas & carbones comburentes impios. & in XV. 15. Gehenna, quae parata est improbis in futuro seculo tanquam fornax; quam circumdant scintillae & flamma ignis, in cujus medium improbi cadent. & *Targum Jonathan*: Ecce vidit Abram gehennam evomentem fumum & carbones ignitos & ascendentem scintillas ad judicandum improbos in illa. *Esaj.* XXXIII. 14. impii judicandi sunt, ut tradantur incendio sempiterno in gehenna. 17. videbis descendentes in terram gehennae. LIII. 9. tradet impios in gehennam. LXV. 5. Ultio eorum erit in gehenna, ubi ignis ardet omni die. LXVI. 24. & erunt impii judicati in gehenna. *Jerem.* XVII. 13. & impii, qui transgrediuntur verbum tuum, cadent in gehennam. *Nahum* I. 8. inimicos suos tradet gehennae. *Psal.* XXXVII. 20. & in fumo gehennae consumentur. *Eccles.* VIII. 10. qui iverunt ut comburantur in gehenna. IX. 15. a judicio gehennae. X. 11. igne gehennae comburentur. *Cant.* VIII. 6. Similis est favillis ignis gehennae, quem creavit Deus die secundo creationis mundi. *Job* XXVIII. 5. Terra ex qua provenit alimentum, & infra quam est gehenna, cujus nivis frigus convertitur, ut fiat sicut ignis. *Bereschith R.* VI. 10. R. Jannai & R. Simeon, hi duo dixerunt: non est gehenna, nisi die quo comburet impios, quomodo probas? Ecce dies domini ardens ut furnus. *Malach.* III. Rabbini dixerunt: est gehenna. S. D. dictum Domini cui lux in Sion. *Esaj.* XXXI. 9. R. Juda f. Eleai dixit, non est dies aut gehenna nisi ignis, qui egreditur ex corpore impiorum, & accendit eos. Unde probas, quia dictum est: Concipietis stramen, parietis stipulam, spiritus vester ignis consumet vos (*Esaj* XXXIII. 10.) IV. 8. & XI. 10. die secundo creavit gehennam & angelos. XXI. 14. Ante paradisum creata est gehenna; gehenna die secundo, paradisus die tertio. Haec est acies gladii vertentis se, inflammat eos die futuro conversa, quia ipsa convertet se super hominem & inflammabit eum a capite ad pedes & a pedibus ad caput, dicet homo, quis liberabit filium meum ab igne ardente? Iracundus qui ad maledicta etiam leviora prorumpit, Deo judice tam nocens est, quam vestro judicio is est, qui a Synedrio condemnatur; qui vero gravioribus conviciis indulget, Deo judice tam nocens est, quam is quem vos Deo relinquendum & aeterni ignis supplicio dignum existimatis. Omnia haec de ira temeraria, ejusque effectis sunt intelligenda: Est enim & ira justa ex optimis gravissimisque causis concepta, ex dolore laesi numinis, ex injuria aliis illata, ex officio castigandi alios, qua accensi Christus, Jacobus & Paulus, ut eo gravius peccantes admonerent atque ex veterno excitarent, merito vanos, stultos, insensatos appellarunt *Jac.* II. 20. *Matth.* XXIII. 17. 19. *Luc.* XXIV. 25. *Gal.* III. 1. 3.

23. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου] Quicquid Dei placandi caussa aris inferebatur, donum appellabant. infr. VIII. 4. XXIII. 18.

θυσιαστήριον] *Philo* de V. Mosis T. 2. 151, 13. τὸν δ᾽ ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸν εἴωθε καλεῖν θυσιαστήριον, ὡσανεὶ τηρητικὸν καὶ φυλακτικὸν ὄντα θυσιῶν.

μνησθῇς] *Pesach.* III. 7. Si quis se confert ad mactandum Pascha suum, ad circumcidendum filium suum, & ad comedendum prandium sponsaliorum in domo soceri sui; ac ipsi in mentem venerit, quod fermentum habet in domo sua, si poterit redire & removere, & redire ad praeceptum suum, redeat & removeat: sin minus, destruat illud in corde suo.

ἔχει τὶ κατὰ σοῦ] *Koheleth* IV. 13. *Schir R.* I. 4. יש לי עלו. *Apoc.* II. 4. 14. 20. *Marc.* XI. 25. quod *Col.* III. 13. dicitur ἔχειν μομφὴν πρός τινα. & *Act.* XXV. 27. αἰτίαν κατά τινος. Habet, quod de te queratur, a te offensus est.

24. διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου] Schol *Thucyd.* I. 120. διαλλαγῆναι ἐστι τὸ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ παρακληθῆναι καὶ φιλιωθῆναι αὐτῷ. At non is tantum reconciliatur & cum eo in gratiam redit, qui veniam dat, verum etiam is, qui veniam petit. *Jos.* B. I. 2. 1. πρός τε τὸν ἀντιόχου παῖδα διαλλαγὰς ἐποιήσατο A. XVI. 13. ὡς ἀρχέλαος ὁ καππαδόκων βασιλεὺς ἀλέξανδρον τῷ πατρὶ διήλλαξεν. *Thucyd.* II. 95. εἰ ἀθηναίοις διαλλάξειεν ἑαυτὸν —— τῷ πολέμῳ πιεζόμενον. *Isocrat.* ad Philipp. διαλλάξας τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας. *Demosth.* c. Neaer. Σάτυρος χαβρίας —— μαρτυροῦσι διαλλάξαι διαιτηταὶ γενόμενοι —— Στέφανον καὶ Φρύνωνα.

Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ· μήποτέ 25
σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυ-
λακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοὶ, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν 26
ἔσχατον κοδράντην.

27 Ἠκού-

25. ἕως] —— D. quia in Versione *Latina* unam vocem *dum* reperit.
ὅτου] οὗ 13. 54. 56.
ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ D. 1. Vers. *Lat.* MSS. *Chromatius*, *Opus Imperf.* ἐν τῇ ὁδῷ 28.
παραδῷ] παραδώσει bis D. a παραδῷ ad παραδῷ] —— 58.
ἀντίδικος] + σου 62. 68. Versio *Syr. Æthiop.* σε παραδῷ posterius] —— 13. Versio *Armena.*
βληθήσῃ] βληθῇς L.
26. ἂν] οὗ L. 10. 11. 56. 58. 74. 89. 90. Colb. Evang. 12. *Theophylact. Dorotheus* 3.
ἀποδῷς] ἀποδώσεις L. κοδράντην] κοδράτον 1. a prima manu.
27. τοῖς ἀρχαίοις] —— DK. 1. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 8. 9. 12. 22. 23. 24. 27. 28. 30. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76.

Bava Kama IX. 12. Qui affert rapinam suam antequam afferat sacrificium pro rapina, satisfacit: at si offerat sacrificium suum, antequam afferat rapinam suam, non satisfacit. *Ros Hossana* f. . . Rem tibi exemplo declarabo: nimirum haec ita se habent, uti cum homo socio minam argenti mutuo dat, eique solutionis terminum in regis praesentia figit, jurante altero per vitam regis. Interim adventante tempore cum solutionem praestare non potest debitor, adit regem deprecaturus. Respondet rex: quod adversus me deliquisti, id tibi remissum esto: sed abi, & socium tuum placatum redde. Eadem & apud Deum obtinent. *Plaut.* Pseudol. I. 3. 31. Si sacruficem summo Jovi Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram. *Valer. Max.* III. 3. Vetusto Macedoniae more regi Alexandro nobilissimi pueri praesto erant sacrificanti. E quibus unus thuribulo arrepto ante ipsum adstitit, in cujus brachio carbo ardens delapsus est, quo etsi ita urebatur ut adusti corporis ejus odor ad circumstantium nares perveniret, tamen & dolorem silentio pressit, & brachium immobile tenuit, ne sacrificium Alexandri —— concusso thuribulo impediret.

25. εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ] *Xenoph.* Παιδ. VIII. ῥᾴδιον ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις. *Polyb.* XV. 31. ἔργον ποιοῦντες οὐκ ἐχθρῶν ἀλλ' εὐνοούντων. *Sosiades.* φίλοις εὐνόει, ἐχθροὺς ἀμύνου. *Jamblich.* V. Pythag. 33. οὕτω θαυμαστὴν φιλίαν παρέδωκε τοῖς χρωμένοις, ὥστε ἔτι καὶ νῦν τοὺς πολλοὺς λέγειν ἐπὶ τῶν σφοδρότερον εὐνοούντων ἑαυτοῖς, ὅτι τῶν Πυθαγορείων εἰσί. *Pausan.* Phoc. 17. ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ὑπὸ εὐνοίας. *Herodian.* VIII. 8. 11. ᾔδει γὰρ τοὺς Γερμανοὺς τῷ Μαξίμῳ εὐνοοῦντας. *Sophocl.* Ajace 698. μελεῖν μὲν ἡμῶν, εὐνοεῖν δ' ὑμῖν. *Aristot.* Nicomach. VII. 2. τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τ' ἀγαθὰ εὔνους λέγουσι, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται, εὔνοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι. IX. 5. ἡ δ' εὔνοια καὶ ἐκ προσπαίου, οἷον καὶ περὶ τοὺς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. εὖνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται, καὶ συνθέλουσιν, συμπράξαιεν δὲ οὐθὲν —— ἔοικε δὲ ἀρχὴ φιλίας εἶναι —— βούλονται γὰρ μόνον τ' ἀγαθὰ οἷς εἰσὶν εὖνοι, συμπράξαιεν δ' οὐθὲν ἂν οὐδ' ὀχληθεῖεν ὑπὲρ αὐτῶν.

ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ] *Herodot.* IX. 14. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη. *Thucyd.* II. 12. ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν ὁδῷ ὄντας & 13. ἔτι δὲ τῶν Πελοποννησίων —— ἐν ὁδῷ ὄντων. *Sanhedrin* f. 95. 1. dicitur proverbio: dum in via es, obsequere aduersario tuo.

μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ] *Aristides* T. 2. p. 52. ὁ μὲν γὰρ ἐλέγχει τὰ ἀδικήματα ὁ ῥήτωρ, καὶ παραδίδωσι τῷ δικαστῇ. ὁ δ' ἀκούσας καὶ μαθὼν, παραδίδωσιν αὐτοῖς ὑπηρέταις, καὶ μέσος ἐσθ' ὁ δικαστὴς διακόνου καὶ ῥήτορος. *Diodor.* S. XVII. 109. ἐτόλμησεν αὐτὸς καταβὰς ἀπὸ τοῦ βήματος τοὺς αἰτίους τῆς ταραχῆς ταῖς ἰδίαις χερσὶ παραδοῦναι τοῖς ὑπηρέταις πρὸς τὴν τιμωρίαν. *Appian.* de B. C. I. p. 651. ὁ δὲ Μάριος διέφυγεν, ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θεράποντος. Publicus minister, apparitor, lictor, viator. *Jo.* XVIII. 3.

ἕως ὅτου] *Herodot.* μέχρι ὅτου πληθούσης τῆς ἀγορᾶς.

εἰς φυλακὴν βληθήσῃ] *Anthol.* II. 37. 1. Εἰς φυλακὴν βληθεὶς ποτὲ Μάρκος ὁ ἀργὸς, *Act.* VIII. 3. *Apoc.* II. 10.

26. ἀποδῷς] *Eustath.* in Il. α. p. 42. 42. ἰστέον δὲ, ὅτι δοῦναι μὲν ἐπὶ ἁπλῶς ἑκουσίου δόσεως, ὅθεν καὶ τό δῶρον. ἀποδοῦναι δὲ ἐπὶ τῶν χρεωστικῶς διδομένων, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης οἶδε —— ἐπιδιδόναι δὲ ἐστι τὸ ἐπέκεινα τῶν προϋπαρχόντων δοῦναι. p. 46. 38. καὶ Δημοσθένης οὖν λέγει περὶ Φιλίππου, ὡς εἰ μὲν ἀποδίδωσι τὸν δεῖνα τόπον, ὡς ἡμέτερον ληψόμεθα, εἰ δὲ δίδωσιν, ὡς χαριζόμενος ἑκουσίως οἰκεῖον τι, οὐ ληψόμεθα. *Thucyd.* IV. 65. ἀποδοῦναι ἀργύριον τακτὸν. inf. XVIII. 28. 30. dare aliquid tanquam debitum.

κοδράντην] Quadrans est quarta pars assis. *Phaedrus* IV. 19. qui dum quadrantes aggregas patrimonio, Caelum fatigas sordido perjurio. *Senec.* Epist. 86. Olim & pauca erant balnea, & nullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria? *Horat.* S. II. 3. 93. quoad vixit, credidit ingens Pauperiem vitium, & cavit nil acrius, ut si Forte minus locuples uno quadrante periret, ipse videretur sibi nequior. S. I. 3. 137. dum tu quadrante lavatum rex ibis, neque te quisquam stipator, Ineptum praeter Crispinum, sectabitur. *Juvenal.* VI. 447. quadrante lavari. *Cic.* pro Caelio 36. Nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. *Plut.* Cicero p. 875. C. Κλωδίαν δὲ Μέτελλος ὁ κέλερ εἶχεν, ἣν κουαδραντίαν ἐκάλουν, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλαντίον ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε. Τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην ἐκάλουν. Jos. ap. *Suidam* χαλκιδῖτις πόρνη ἀπὸ τῆς εὐτελείας τοῦ διδομένου νομίσματος. *Aristot.* de Rep. VII. 1. ἀπεχόμενος δὲ μηδενὸς, ἂν ἐπιθυμήσῃ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν τῶν ἐσχάτων, ἕνεκα δὲ τεταρτημορίου διαφθείροντα τοὺς φιλτάτους φίλους. *Plaut.* Poen. I. 2. 59. diobolare scortum. *Hieros. & Babyl. Kidduschin* Duo semisses, assarium, duo quadrantes semissem. Pruta erat octava pars assarii Italici. *Petron.* 43. Ab asse

27 Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη — τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
28 ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ

78. 83. 84. 86. 87. 90. ex emendatione 106. Evang. 7. 17. Edit. *Complut. Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Syr.* prior (poſterior habet cum aſteriſco) *Copt. Goth. Æthiop. Arab. Origenes* in *Jo.* VIII. 42. *Cyrill.* in *Zachar.* p. 728. *Euthymius Theophyl. Juvencus*, *Hilarius*, probante *J. Millio* prol. 673. 1055. Quod Vulgata ex comm. 21. addidit, Eraſmus invitis Codicibus ſuis temere in ſuam Editionem transtulit.

28. αὐτῆς] αὐτὴν DEKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 27. 33. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 67. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 90. 106. Edit. *Complut. Stephani* 1. *Origenes*, *Conſtitut. Apoſt.* 1. *Theophylus Antioch.* ut *Exod.* XX. 17.

βλέπων] ἐμβλέψας K. *Theod.* Monach. ἐμβλέπων 34. in margine 59. 106. *Theodoret.* in *Pſ.* IX. *Damaſcenus*, *Thalasſius*, *Theophyl.* βλέψας 61.

aſſe crevit, & paratus fuit quadrantem de ſtercore mordicus tollere. *Ambroſius in Luc.* XII. 59. Quadrantem autem in balneis dari ſolere reminiſcimur. *Juvenal* VII. 8. Si Pieria quadrans tibi nullus in arca oſtendatur. *Kidduſchin* f. 8. 1. qui deſponſat mina, & numerat, & alterutra pars vult reſilire, etiam cum numeratur *ultimus denarius*, facultas eſt in manu ejus.

28. Aſpicere minus eſt quam tangere 1. *Cor.* VII. 1. *Plin.* Ep. V. 6. cryptoporticus in edito poſita, quae non aſpicere vineas ſed tangere videtur. Confer comma 8. *Cic.* de *Orator.* I. 43. Auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere Critias ap *Sext. Empir.* a. Phyſicos I. 54. Τηνικαῦτα μοι δοκεῖ πυκνός τις ἄλλος καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ Γεγονέναι ὃς θνητοῖσιν ἐξευρὼν ὅπως εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι κἂν λάθρα Πράσσωσιν, ἢ λέγωσιν, ἢ φρονῶσί τι, ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο. —— Ἐὰν δὲ σὺν σιγῇ τι βουλεύῃ κακὸν, Τοῦτ' οὐχὶ λήσει τοὺς θεούς. *Plut.* de Curioſitate p. 521. A. Τὸ τοῦ Ξενοκράτους ἔχωμεν πρόχειρον, ὃς ἔφη, μηδὲν διαφέρειν, ἢ τοὺς πόδας, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν τιθέναι. —— ὁ δὲ Κῦρος οὐκ ἐβούλετο τὴν Πάνθειαν ἰδεῖν —— ὁμοίως οὐδὲ Ἀλέξανδρος εἰς ὄψιν ἦλθε τῆς Δαρείου γυναικὸς εὐπρεπεστάτης εἶναι λεγομένης —— Ἡμεῖς δὲ τοῖς φορείοις τῶν γυναικῶν ὑποβάλλοντες τὰ ὄμματα, καὶ τῶν θυρίδων ἐκκρεμαννύντες οὐδὲν ἁμαρτάνειν δοκοῦμεν, οὕτως ὀλισθηρὰν καὶ ῥευστὴν εἰς ἅπαντα τὴν πολυπραγμοσύνην ποιοῦντες. *Valer. M.* IV. 3. Pericles Athenienſium princeps, cum Tragoediarum ſcriptorem Sophoclem in praetura collegam haberet, atque is publico officio una diſtrictus praetereuntis ingenui pueri formam impenſioribus verbis laudaſſet, intemperantiam ejus increpans dixit: Praetori non ſolum manus a pecuniae lucro, ſed etiam oculos a libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere. *Silius* XII. 567. Nunc lentus celſis adſtans in collibus intrat urbem oculis, diſcitque locos, cauſſasque locorum, Ac legeret viſu cuncta, & penetraret in omnes ſpectando partes. *Quintil.* V. 11. ex Cicerone de Invent. I. 31. Dic mihi, quaeſo, Xenophontis uxor, ſi vicina tua melius habeat aurum, quam tu habes, utrum illius an tuum malis? Illius, inquit. Quid ſi veſtem & caeterum ornatum muliebrem pretii majoris habeat, quam tu habes, an illius malis? Illius vero, reſpondit. Age, inquit, ſi virum illa meliorem habeat, quam tu habes, virumne tuum an illius malis? Hic mulier erubuit merito; male enim reſponderat, ſe malle alienum aurum quam ſuum: nam eſt id improbum. de Socrate *Frontinus* II. 6. 11. Alexandrum quoque Macedonem traditum eſt, eximiae pulchritudinis virgini captivae, cum finitimae gentis principi eſſet deſponſata, ſumma abſtinentia ita peperciſſe, ut illam ne aſpexerit quidem. Qua mox ad ſponſum remiſſa univerſae gentis per hoc beneficium animos conciliavit ſibi. *Plut.* Pericle p. 156. D. οὐ μόνον, ἔφη τὰς χεῖρας δεῖ καθαρὸν ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. *Ovid.* Metam. V. 395. Pene ſimul viſa eſt, dilectaque, raptaque Diti. uſque adeo properatur Amor. VI. 478. Spectat eam Theſeus, praecontrectatque videndo Oſculaque & collo circumdata brachia cernens omnia pro ſtimulis facibusque ciboque furoris accipit. *Ælian* V. H. XIV. 42. Ξενοκράτης ὁ Πλάτωνος ἑταῖρος ἔλεγεν, μηδὲν διαφέρειν ἢ τοὺς πόδας ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν τιθέναι. ἐν ταυτῷ γὰρ ἁμαρτάνειν τόντε εἰς ἃ μὴ δεῖ χωρία βλέποντα, καὶ εἰς οὓς μὴ δεῖ τόπους παριόντα. *Antonin* Liberal. I. ταύτην ἰδὼν --- ἐπεθύμησεν αὐτῆς. *Liban.* D. XXXIII. καὶ βαδίζειν διὰ τῶν στενωπῶν ἔξεστι, καὶ βαδίζοντας ἀποβλέπειν. ἀλλ' ἐὰν πολλάκις διὰ ταυτοῦ βαδίζῃς, οὐκ ἀγούσης ἀνάγκης, καὶ βλέπῃς ἄνω πολλάκις γυναῖκα νέαν καὶ καλὴν οὐδέν σοι προσήκουσαν περισκοπῶν, ποιεῖς μὲν ἃ μὴ κεκώλυται νόμῳ, ποιῶν δὲ ἐφ' ὅτου ταῦτα ποιεῖς, δεικνύεις. *Propert.* II. 12. Qui videt, is peccat, qui te non viderit ergo non cupiet: facti crimina lumen habet. *Menander* ap. *Clem.* Strom. V. p. 441. *Euſeb.* P. XIII. 13. *Juſtin.* de Monarchia. Δεῖ γὰρ τὸν ἄνδρα χρήσιμον πεφυκέναι, μὴ παρθένους φθείροντα καὶ μοιχώμενον, κλέπτοντα καὶ σφάζοντα χρημάτων χάριν, τ' ἀλλότρια βλέποντα κἀπιθυμοῦντα Ἤτοι γυναικὸς, πολυτελοῦς ἢ δώματος, ἢ κτήσεως, παιδόςτε, παιδίσκης θ' ἁπλῶς Ἵππων βοῶν τὸ σύνολον, ἢ κτηνῶν τι δὴ Μηδὲ βελόνης ἔναμμ' ἐπιθυμήσῃς, Πάμφιλε. *Lyſias.* . . . ἐπεθύμησα τοῦ μειρακίου. *Athenae.* . . . ἐπιθυμεῖν κόρης. *Ariſtoph.* Eccleſ. 60. ἣν μεῖραξ' ἰδὼν ἐπιθυμήσῃ. *Plut.* de genio Socrat. p. 594. C. περὶ τῆς γυναικὸς, ἧς ἐπιθυμῶν ἐτύγχανεν. *Ter. Eunuch.* III. 5. Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho, cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem? In hac commotus ſum A. ain tu? C. primam dices ſcio, ſi videris. Quid multa verba? amare coepi. *Auguſtin* de S. Domini. Sane conſiderandum eſt, quod non dixit: omnis qui concupierit mulierem; ſed qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, i. e. hoc fine & animo adtenderit, ut eam concupiſcat; quod jam non eſt titillari delectatione carnis ſed plene conſentire libidini, ita ut non refrenetur illicitus appetitus, ſed, ſi facultas data fuerit, ſatietur. *Ovid.* Faſt. III. 21. Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupita. *Hieroſ. Challa* f. 58. 3. Calcaneum mulieris aſpiciens eſt ac ſi uterum aſpiceret, uterum autem aſpiciens eſt ac ſi cum ea coiret. Et tamen in more fuit Rabban Gamalieli feminas intueri *Schabbath* 64. 2. *Berachoth.* 24. 1. Intuens vel in minimum digitum feminae eſt ac ſi intuetur in locum pudendum. f. 20. 1. & tamen ſoliti ſunt R. Gidal & R.

καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἐι δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ 29
βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον 30
αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ

29. σου ὁ δεξιὸς] ὁ δεξιός σου D. a συμφέρει ad συμφέρει] — D. 25. 32. 40.
βληθῇ] βληθήσῃ L. βληθῆναι 74. 89. 92. & comm. 30.
30 ἡ δεξιά σου χεὶρ] ἡ χείρ σου ἡ δεξιά. 13. 106.
βάλε comm. 29. & 30.] βαλλε Ed t. *Erasmi Bogardi.*
βληθῇ] ἀπέλθῃ D. 33. Verſ. *Vulg. Copt.* ex *Marco.*
βληθῇ εἰς γέενναν] εἰς γέενναν ἀπέλθῃ 1. εἰς comm. 29. 30.] + τὴν *Evang.* 13.
31. δὲ] — 10. 42. 46. 48. 58. 59. 63. 64. 66. 67. 72. 83. 86. *Evang.* 14. Verſio *Syra.*

R. Jochanan ad locum immerſionis ſedere, ubi lavabantur feminae; cumque a quibusdam monerentur de periculo laſciviae, reſpondit R. Jochanan: ego ſum ex ſemine Joſephi, in quem dominari non potuit pravus affectus. *Aboda Sara* f. 20. 1. 2. *Deut.* XXIII. 10. carebis omni re mala. Quibus verbis ſignificatur non debere hominem aſpicere mulierem pulcram, ne quidem innuptam: non uxorem alicujus, ne quidem deformem. vid. 2. *Pet.* II. 14. *Plut.* Sympos. III. 6. p. 654. D. ὄψις γὰρ ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος ἔρχεται κατὰ τὸν Πλάτωνα παθημάτων, καὶ σφόδρα ταῖς ἐγγὺς φαντασίαις εἰς τὴν ψυχὴν ἐγείρουσα πρὸς τὰ εἴδωλα τῆς ἡδονῆς καινὴν ἀεὶ καὶ πρόσφατον ἐπιθυμίαν. *Plato* . . ἄρχει τοῦ ἔρωτος ὅρασις. . . . ἐπιθυμία διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται. *Plato* de Legg. VII. ἐπίσκοποι ἔστωσαν τούτοις, ἃς ἑιλόμεθα, γυναῖκες —— συλλεχθεῖσαι διαγγελλόντων ἀλλήλαις, εἴ τις τινὰ ὁρᾷ πρὸς ἄλλ' ἄττα βλέποντα ἄνδρα ἢ γυναῖκα τῶν παιδοποιουμένων, ἢ πρὸς τὰ τεταγμένα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γάμοις θυσιῶν τε καὶ ἱερῶν γενομένων. *Berachoth* f. 61. 1. tradiderunt Rabbini: ſi quis numeret pecuniam mulieri de manu ſua in manum ejus, eum in finem ut eam aſpiciat, ſi vel etiam lex & bona opera ſint in manu ejus inſtar Moſis, qui legem accepit e monte Sinai, tamen non liberabitur a judicio gehennae. *Silius* VI. 184. prodentia ſenſum lumina. *Cic.* de Leg. 1. 10 & oculi nimis arguti quemadmodum animo affecti ſimus, loquuntur. *Propert.* II. 10. 12. oculi ſunt in amore duces. *Quintil.* pater: tu alienam matronam aliter, quam leges permittunt, adſpexiſti. Per γυναῖκα autem intelligitur uxor alterius. 2. *Sam.* XI. 2. 3. 4. *Job* XXXI. 1. 7. *Prov.* VI. 27. *Sir.* IX. 7. 8. XXVI. 9. *Suſan.* 8. 9. 32. *Chryſoſt.* τοῦτ' ἔστιν, ὁ ποιούμενος ἔργον τοῦ τὰ λαμπρὰ σώματα περιεργάζεσθαι, καὶ τὰς εὐμόρφους ὄψεις θηρᾶν καὶ ἑστιᾶν τῇ θέᾳ τὴν ψυχὴν, καὶ προσηλοῦν τὰ ὄμματα τοῖς καλοῖς προσώποις.

29 ὁ δεξιὸς] *Ariſtot.* de Animal. inceſſu c. 4. φύσει βέλτιον τὸ δεξιὸν τοῦ ἀριστεροῦ. *Artemidor.* I. 44. ἔστι δὲ παλαιὰ διαίρεσις ἀληθὴς ἤδη. καὶ σημαίνει μὲν ἡ δεξιὰ χεὶρ υἱὸν, πατέρα, φίλον, καὶ ἄλλον ὅτι ἐν τῇ συνηθείᾳ καταχρώμενοι λέγομεν, ἡ δεξιὰ χείρ ἐστιν τοῦ ἰδόντος. 1. *Sam.* XI. 2. *Zachar.* XI. 17. infra VI. 3. *Plut.* de Lib Educat. p. 5. A. τῇ μὲν δεξιᾷ συνεθίζειν τὰ παιδία δέχεσθαι τὰς τροφὰς, κἂν προτείνῃ τὴν ἀριστερὰν, ἐπιτιμᾶν.

σκανδαλίζει] Scandalum proprie eſt muſcipula vel pars ejus. *Heſych.* σκανδαλοθρίστας, καὶ σκάνδαλον τὸ ἐν ταῖς μυάγραις. *Pollux.* VII. 114. ἐργάζοιτο δ' ἂν ὁ τέκτων καὶ μυάγρας, ὧν τὸ ἱστάμενον τε καὶ σχαζόμενον πατταλίον. τὸ δὲ τῇ σπαρτίνῃ προσηρτημένον σκανδάληθρον καλεῖται & X. 156. εἶδος μυάγρας, τὸ μέντοι ἱστάμενον ταῖς μυάγραις παττάλιον, σκανδάληθρον καλεῖται, ὡς ὁ ἐν ταῖς μείζοσι πάγαις πάτταλος, ῥόπτρον. *Ariſtoph.* Achar. 687. κᾆτ' ἀνελκύσας ἐρωτᾷ σκανδάληθρ' ἱστὰς ἐπῶν ἄνδρα τιτωνόν. σχολ. καὶ ἡ μὲν λέξις πεποίηται παρὰ τὰ πέτευρα τῶν παγίδων, ἀπὸ τοῦ σκάζοντα συμπίπτειν καὶ κρατεῖν τὸ ἐμπεσὸν *Etymol.* & *Suidas. Judith.* V. 1. Transfertur deinde haec vox a Graecis V. T. Interpretibus ad deſignandum omne id, quod exitii cauſſam praebet, id inprimis quo quis ad delinquendum incitatur. *Hieron.* c. Pelag. II. niſi fallor etiam σκῶλον & σκάνδαλον apud Graecos ex offenſione & ruina nomen accepit. & in *Matth* XV. 12. quia crebro teritur in Eccleſiaſticis ſcripturis ſcandalum, breviter dicamus, quid ſignificet. Σκῶλον & σκάνδαλον nos offendiculum vel ruinam vel impactionem poſſumus dicere. Quando ergo legimus. quicunque de minimis iſtis ſcandalizaverit quempiam, hoc intelligimus: qui dicto factove occaſionem ruinae cuiquam dederit.

ἔξελε] *Heliod.* II. 84. τὸν ὀφθαλμὸν ἐξεῖλε τὸν δεξιὸν *Plut.* de Iſ. & Oſir. p. 373. E. ἐξελὼν —— τὸν ὀφθαλμόν. *Lucian.* Caucaſ. 20. γῦπας ἂν ἐπέστησε, σοὶ τὰ ἔγκατα ἐξαιρήσοντας. *Heſych.* Mileſ. π. σοφῶν· Ὅμηρος ἱστορεῖται γενέσθαι τυφλὸς, ὡς μὴ ἡττηθεὶς ἐπιθυμίας, ἡ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται. *Philoſtratus* p. 513. Ἰσαῖος δὲ ὁ σοφιστὴς ὁ ἀσσύριος τὸν μὲν ἐν μειρακίῳ χρόνον ἡδοναῖς ἐδεδώκει, γαστρός τε γὰρ καὶ φιλοποσίας ἥττητο, καὶ λεπτὰ ἠμπίσχετο, καὶ θαμὰ ἤρα, καὶ ἀπαρακαλύπτως ἐκώμαζεν· εἰς δὲ ἄνδρας ἥκων, οὕτω τι μετέβαλε, ὡς ἕτερον ἐξ ἑτέρου νομισθῆναι —— καὶ τὸ ἐρᾶν μετέθηκεν, ὥσπερ τοὺς προτέρους ὀφθαλμοὺς ἀποβαλών. *Maxim. Tyrius* XIII. 7. ὥσπερ γὰρ τὰ ἑρπυστικὰ τῶν ἑλκῶν τοῖς σώμασιν ἐμπεσόντα πρόσω νέμεται, καὶ τοῦ ὑγιαίνοντος τί ἀεὶ προσαπόλλυσι, καὶ πρὸς τὰς ἰάσεις ἀγριαίνει, ἕως ἂν ἡ τέχνη τὴν κρηπῖδα καὶ τὴν ἕδραν τοῦ νοσήματος ἐκτέμῃ· ὡς δὲ καὶ ὅτῳ ὕπουλος καὶ διαβεβρωμένη καὶ σαθρὰ οὖσα ἡ ψυχὴ ἐπινέμεται, πρόσω τε καὶ πλησίον ἀεὶ καταλαμβάνει, ἐκτμητέον δὲ αὐτῆς καὶ ἀφαιρετέον τὰς δυνάμεις, ὡς λῃστοῦ χεῖρας, ὡς ἀκολάστου ὀφθαλμὼ, ὡς λίχνου γαστέρα. *Philo* de Legg. ſpecial. T. 2. p. 328, 46. εἶθ' ὧν ἡ ὄψις ἐπίληπτος, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑπαίτιοι χεῖρες; ὀφθαλμοὶ μὲν γὰρ, καὶ ἃ μὴ βουλόμεθα πολλάκις ὁρᾶν ἐπελευθεριάζοντες, ὑποβιάζονται. χεῖρες δ' ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων τεταγμέναι τάξει μερῶν πειθαρχοῦσαι τοῖς ἡμετέροις ἐπιτάγμασιν ὑπηρετοῦσι —— (*Deut.* XXV. 12) ἑτέραν δ' [αἰτίαν] ἤκουσα θεσπεσίων ἀνδρῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τοῖς νόμοις ὑπολαμβανόντων εἶναι σύμβολα φανερὰ ἀφανῶν, καὶ ῥητὰ ἀρρήτων. Ἦν δὲ τοιάδε —— εἰκότως οὖν τὴν ἐφαψαμένην χεῖρα τῶν διδύμων ἀποκόπτειν εἴρηται συμβολικῶς, οὐχ' ὅπως ἀκρωτηριάζῃ τὸ σῶμα στερόμενον ἀναγκαιοτάτου μέρους, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πάντας τῆς ψυχῆς ἀθέους ἐκτέμνειν λογισμούς. *Seneca* Ep. 51. Projice quaecunque cor tuum laniant, quae ſi aliter extrahi nequirent, cor ipſum cum illis evellendum erat. *Ovid.* ex Ponto IV, 14. 17. Ergo ego ceſſabo nun-

31 καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Ἐῤῥέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ
32 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον· Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν
ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι·
καὶ

ὅτι] — D. 1. 33. Edit. *Erasmi*, *Bogardi*.
32. ὅτι] — D.
ὃς ἂν ἀπολύσῃ] πᾶς ὁ ἀπολύων] L K M. 1. 4. 5. 6. 7. 13. 14. 16. 37. *Colb.* quatuor. 45. 53. 61. 63. 72. 78. 91. *Evang.* 8. 9. 10. 12. 14. *e Luca.*
μοιχᾶσθαι] μοιχευθῆναι. D. 1. 13. 33. *Origenes*, *Chrysost.* *Theodoret* ut *Jo.* VIII. 5. *Levit.* XX. 10. ubi adulteratae tribuitur verbum passivum. *Thomas:* μοιχᾶται ὁ ἀνήρ, μοιχεύεται ἡ γυνή.

nunquam per carmina laedi, Plectar & incauto semper ab ingenio? Ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor, Telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor? & de Remed. Amoris: dura aliquis praecepta vocet mea: dura fatemur Esse: sed ut valeas, multa dolenda feres — Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes; Arida nec sitiens ora lavabis aqua. Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis? *Plut.* καὶ τὸν πόδα καὶ τὴν χεῖρα ὁ γεννήσας ἐποίησεν· ἀλλ᾽ ὅταν σαπῇ, μισθὸν δίδωσι τῷ ἀποκόπτοντι. *Tertullian.* Apologet. §. 46. Democritus excaecando semet ipsum, quod mulieres sine concupiscentia aspicere non posset, & doleret, si non esset potitus, incontinentiam emendatione profitetur: at Christianus salvis oculis feminam videt, animo adversus libidinem coecus est. Averte oculum a vultu illecebroso: arce manum ab impudicis contrectationibus. *Philo* deter. potiori insid. T. I. p. 241, 19. Διόπερ ἑλέσθαι ἂν μὲν δοκοῦσιν οἱ μὴ τελείως ἀπαίδευτοι πεπηρῶσθαι μᾶλλον ἢ τὰ μὴ προσήκονθ᾽ ὁρᾶν, κεκωφῶσθαι μᾶλλον ἢ βλαβερῶν ἀκούειν λόγων, καὶ ἐκτετμῆσθαι γλῶτταν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν τῶν ἀῤῥήτων ἐκλαλῆσαι. *Tibull.* I. 7. 80. Non ego te pulsare velim; sed venerit iste si furor, optarim non habuisse manus. *Plut.* de Adul. & Amic. discr. p. 65. E. παρεκελευσάμεθα, καὶ νῦν παρακελευόμεθα, τὸ φίλαυτον ἐκκόπτειν ἑαυτῶν, καὶ τὴν οἴησιν.

βάλε ἀπὸ σοῦ] projice; quo rei contemtus indicatur.

συμφέρει γάρ σοι] *Targ. Hieros.* in *Gen.* XXXVIII. 26. Melius est mihi pudefieri in hoc mundo, & non pudefieri in mundo futuro: melius est mihi, ut comburar in hoc mundo igne extinguibili quam ut comburar in mundo futuro igne consumente. *Nidda* c. II. 1. omnis manus quae saepe inquirit --- in viris exscindenda est. f. 13. *Gemara:* quaesitum est: num his verbis voluimus tradere amputationem quae a judice sit perficienda, an tantum sint verba execrationis — praestat ut findatur venter ejus quam ut descendat in puteum corruptionis. *Jo.* XI. 50.

31. Ἀποστάσιον] Vox profanis Scriptoribus inusitata. Ex formula libelli mulier repudiata suae potestatis erat, licebatque illi cuivis viro nubere.

32. παρεκτὸς λόγου πορνείας] Pheroras ap. *Jos.* A. XVI. 7. 3. τὴν μὲν ἄνθρωπον, ἤδη καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς ἔχων ἀποπέμπεται — συνεπομνύμενος, ὡς οὐδὲν ἔτι κοίνώνημα πρὸς τὴν ἀποπεμφθεῖσαν ἔσται. & ipse *Josephus* Vit. 76. τὴν γυναῖκα, μὴ ἀρεσκόμενος αὐτῆς τοῖς ἤθεσιν ἀπεπεμψάμην, τριῶν παίδων γενομένην μητέρα, ὧν οἱ μὲν δύο ἐτελεύτησαν, εἷς δὲ, ὃν Ὑρκανὸν προσηγόρευσα, περίεστιν. *Hyrcanus* natus erat anno quarto Vespasiani, Justus vero ex uxore, quam priore repudiata duxerat, natus est anno Vespasiani septimo §. 1. & §. 75. Οὐεσπασιανοῦ κελεύσαντος ἤγαγον μέν τινα παρθένον --- οὐ παρέμεινεν δ᾽ αὐτὴ μοι πολὺν χρόνον, ἀλλὰ — μετὰ Οὐεσπασιανοῦ πορευθέντος ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπηλλάγη. γυναῖκα δ᾽ ἑτέραν ἤγαγον κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. *Gittin.* IX. 10. & *Bemidbar R. S.* IX. ad *Num.* V. 30. R. Eliefer dixit: ex officio: R. Josua dixit, pro arbitrio. Dixit R. Eliefer f. R. Jose coram R Jose. Est R. Eliezeris ut domus Sameae & R. Josuae ut domus Hillelis. Domus Sameae dixit, non repudiet homo uxorem nisi invenerit in ea impudicitiam rei. Si invenit in ea res foedas, non poterit eam repudiare, quia non invenit in ea impudicitiam: neque poterit eam retinere, quia invenit in ea res turpes, proptera dicit: ex officio. Domus Hillelis dixit, etiamsi combusserit decoctum ejus, ideo dixit: pro arbitrio. vult zelotypus esse? Zelotypus erit. vult expellere? expellet & *Sota* f. 4. 1. Schola Sameae dicit: nemo repudiabit uxorem suam, nisi in ea repertum fuerit quid inhonesti *Deut.* XXIV. 1. ערות דבר. Schola Hillelis dicit; etiam si combusserit decoctum ejus S. D. *Deut.* XXIV. 1. R. Akiba dicit, etiam si illa pulchriorem inveniat aliam S. D. si non invenerit gratiam in oculis ejus. IV. 7. si quis repudiaverit uxorem suam propter malam famam, non reducet eam: si propter votum, non reducet eam. *Jebamoth* f. 63 2. Dixit Rabba: uxor mala res est, ad quam expellendam quis vi praecepti tenetur. S. D. *Prov.* XXII. 10. expelle irrisorem, & cessabit lis & ignominia. *Gittin.* f. 90. a. uxor foras capite aperto prodiens, aut nens in publico, aut vestes habens ab utroque latere discissas, aut se cum viris balneo lavans; imo vel lavans in loco, ubi viri lavare solent: praecipitur ex lege uxorem ejusmodi repudiare, S. D. quoniam invenerit in ea turpitudinem &c, & dimittat eam e domo sua. *Jos.* A. IV. 8. 23. Γυναικὸς τῆς συνοικούσης βουλόμενος διαζευχθῆναι, καθ᾽ ἃς δηποτοῦν αἰτίας, πολλαὶ δ᾽ ἂν τοῖς ἀνθρώποις τοιαῦται γίνοιντο, γράμμασι μὲν περὶ τοῦ μηδέποτε συνελθεῖν ἰσχυριζέσθω, λάβοι δ᾽ ἂν οὕτως ἐξουσίαν συνοικεῖν ἑτέρῳ, πρότερον γὰρ οὐκ ἐφετέον. *Philo* de legg. special. T. 2. p. 304, 30. ἐὰν δὲ, φησὶν, ἀνδρὸς ἀπαλλαγεῖσα γυνὴ, καθ᾽ ἣν ἂν τύχῃ πρόφασιν, ἑτέρῳ γημαμένη πάλιν χηρεύσῃ ζῶντος ἢ καὶ τετελευτηκότος τοῦ δευτέρου, μὴ ἐπανίτω πρὸς ἄνδρα τὸν πρότερον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἔνσπονδος μᾶλλον ἢ τῷδε γενέσθω, θεσμοὺς παραβᾶσα τοὺς ἀρχαίους, ὧν ἐξελάθετο, φίλτρα καινὰ πρὸ τῶν παλαιῶν ἑλομένη. Πρὸς δὲ συμβάσεις εἴ τις ἐθέλοι χωρεῖν ἀνὴρ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ, μαλακίας καὶ ἀνανδρίας ἐκφερέσθω δόξαν, ὡς ἐκτετμημένος τῆς ψυχῆς τὸ βιωφελέστατον καὶ μισοπόνηρον πάθος, ὑφ᾽ οὗ καὶ τὰ οἰκιῶν καὶ πόλεων πράγματα κατορθοῦται, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἀδικημάτων εὐφυῶς ἀπομαξάμενος μοιχείαν τε καὶ προαγωγείαν, αἱ γὰρ αὖθις καταλλαγαὶ μηνύματα εἰσί τοῦ ἑκατέρων θανάτου [f. ἀνίατου] *R. Elia Karaeus* p. 99. Nequaquam repudianda est uxor pro solo mariti beneplacito, sed propter rem turpem tantum S. D. *Deut.* XXIV. 1. quod hunc in modum exponunt traditionarii, etiam si nihil aliud esset, quam quod adurendo corruperit ejus edulium, aut invenerit aliam ista pulcriorem, ex dicto Akibae. Itaque notionem vo-

καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ 33
Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ 34
οὐρανῷ,

ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ] ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας 80.

καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται] — D. *Auguſtin.* de Adulter. Conjug. X. quamvis illud ultimum, & qui dimiſſam duxerit, moechatur, nonnulli *Codices Graeci* & *Latini* non habeant; quia explicatus hic ſenſus putari poterat in eo, quod ſuperius dictum eſt: facit eam moechari: quomodo enim dimiſſa fit moecha, niſi fiat, qui eam duxerit, moechus?

voculae: *quoniam*, eo ſignificatu accipiunt, ac ſi notaret: *aut*; ut ſenſus legis ſit: ſi non invenerit gratiam in oculis ejus, aut ſi deprehenderit in ea rem foedam. Quod ſimplex & literalis ſcripturae ſenſus refellit. Vera quippe interpretatio iſtius commatis haec eſt: Quum acceperit vir ſibi uxorem, & non invenerit gratiam in oculis ejus ea de cauſſa, quod repererit in illa rem foedam; neutiquam, ſi diſplicuerit abſque cauſſa. *Sirac.* XXV. 26. *Malach.* II. 16. *Hieroſ. Kidduſchin.* f. 58. 3. Dicit Dominus Iſraelis: ſi odio habes, dimitte illam. Per totum caput, inquit R. Chananiah nomine R. Pinehas, vocatur Dominus exercituum: at hic Deus Iſraelis; ut innoteſceret, Deum nomen ſuum repudiis non ſubſcripſiſſe, niſi ſolum inter Iſraelitas; quaſi dicat: Iſraelitis conceſſi uxorum dimiſſiones, non conceſſi gentibus. Dicit R. Chajia Rabba, Nationibus mundi non conceduntur repudia. *Bereſchith R.* XVIII. 9. R. Abhu nomine R. Johanan: filii Noe non habent repudia. R. J. nomine R. Simon & R. Chanin nomine R. Jochanan: non habent repudia, aut utrique repudiant ſe invicem: dixit R. Jochanan: mulier repudiat eum & dat illi dotem דופרין. *Gittin.* f. 90. 1. Rab Papa dixit: ſi inveniat in ea nec adulterium nec rem quid tum? Reſpondit Rabba: Cum revelaverit Deus miſericors de vitiante virginem, non licere ei dimittere eam per totam vitam. *Deut.* XXII. 29. illinc de re propoſita edoceris, non licere dimittere uxorem, ſi non invenerit in ea turpitudinem. f. 90. 2. — in *Mal.* II. 16. R. Jochanan dixit. Repudium eſt res odioſa. ib. & *Sanhedrin* f. 22. 1. R. Eliezer dixit: cum repudiatur prima uxor, vel ipſum altare fundit lacrymas. *Ben Sira* ſent. 3. Os quod ſorte tibi obtigit, rode. Commentar. Quoniam ita fata ordinarunt, etiamſi uxor ei fuerit moleſtior, quam Jezabel fuit Achabo, aut uxor Corae, quae perdiderunt maritos ſuos. Et ſi non repudiaverit eam, bene agit; quia propter eam non deducunt eum in judicium. Sic enim legimus: quatuor ſunt hominum genera: quae non deducuntur in judicium; ſcilicet, qui extrema laborant paupertate, qui patiuntur colicam paſſionem, qui Magiſtratu funguntur, & cui eſt uxor mala quam non repudiat. Ni enim repudiaverit, non bene facit. *Sanhedrin* f. 22. a. Veni ac vide, quam gravia ſint divortia. Etenim Davidi permiſſum eſt, ut cum innupta cohabitaret: ſed ut aliquam uxorum repudiaret, ei permisſum non eſt. Rectiſſime autem Chriſtus nimiam hanc divortiorum licentiam refrenavit, quae non ſanioribus ſolum Judaeorum diſplicuit, verum etiam apud Romanos infamis fuit. *Plut.* p. 39. A. in laudibus Romuli ponit, αἰδοῦς δὲ καὶ φιλίας καὶ βεβαιότητος, ἣν εἰργάσατο περὶ τοὺς γάμους, ὁ χρόνος ἐστὶ μάρτυς. ἐν γὰρ ἔτεσι τριάκοντα καὶ διακοσίοις οὔτε ἀνὴρ ἐτόλμησε γυναικὸς, οὔτε γυνὴ κοινωνίαν ἀνδρὸς ἐγκαταλιπεῖν, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν Ἕλλησιν οἱ σφόδρα περιττοὶ τὸν πρῶτον ἔχουσιν εἰπεῖν πατροκτόνον ἢ μητροφόνον, οὕτω Ῥωμαῖοι πάντες ἴσασιν, ὅτι καρβίλιος Σπόριος ἀπέπεμψε γυναῖκα πρῶτος, ἀπαιδίαν αἰτιασάμενος & *Numa* p. 77. B. καὶ τῆς τε ἄλλης εὐπειθείας καὶ πραότητος αὐτῶν μέγα τεκμήριον ἡ μνήμη τῶν χειρόνων. ὡς γὰρ παρ᾽ ἡμῖν οἱ Ἱστορικοὶ γράφουσι τοὺς πρώτους ἢ φόνον ἐμφύλιον ἐργασαμένους, ἢ πολεμήσαντας ἀδελφοῖς, ἢ πατρὸς αὐτόχειρας ἢ μητρὸς γενομένους, οὕτω Ῥωμαῖοι μνημονεύουσιν, ὅτι πρῶτος μὲν ἀπεπέμψατο γυναῖκα Σπόριος καρβίλιος, μετὰ τὴν Ῥώμης κτίσιν ἔτεσι σλ. οὐδενὸς τοιούτου γεγονότος· πρώτη δὲ γυνὴ Πιναρίου Θαλάια τοὔνομα διενέχθη πρὸς ἑκυρὰν αὐτῆς, ταρκυνίου Σουπέρβου βασιλεύοντος. *Sueton.* Auguſt. 34. Divortiis modum impoſuit. *Valer. Max.* II. 1. 4. & 9. 2. L. Antonium Cenſores ſenatu moverunt quod quam virginem in matrimonium duxerat, repudiaſſet nullo amico in conſilium adhibito. At hoc crimen [uxorem ita repudiandi] neſcio an ſuperiori [eorum qui nuptias averſantur] majus Illo namque conjugalia ſacra ſpreta tantum, hoc etiam injurioſe tractata ſunt. Optimo ergo judicio Cenſores illum curia indignum exiſtimaverunt. *Quintil.* Declam. CCCXLVII. Nupſit, alio marito. Quid eſt hoc aliud quam improbius adulterium? Meae igitur nuptiae manſerunt, illae non fuere legitimae". Nec quiſquam eſt ſcriptorum, qui non graviter reprehendat M. Tullium Ciceronem, quod levibus de cauſſis Terentiam dimiſerit. Qui uxorem nulla de cauſa repudiat, gravem ipſi uxori infert injuriam eam expellendo quae velut ſupplex ad illius tutelam confugerat: at multo graviorem communibus liberis, quibus ſine dubio longe melius proſpici poterat, utroque parente curam illorum gerente, quam ſi pater matre expulſa novercam & ex alia tori ſocia liberos ſuperinduxiſſet. Cumque matrimonium ſobolis cauſſa ineatur, quicquid liberorum educationi nocet, cum ipſa matrimonii natura pugnare eſt exiſtimandum. Unde conſequitur, iſtam divortiorum libertatem Lege veteri non approbatam fuiſſe, ita ut id, quod fiebat, recte fieret, ſed tantum diſſimulatam ut fieret impune: ne duriori tractationi aut etiam veneficiis daretur occaſio. *Hieron.* in l. non diſſidium concedens, ſed auferens homicidium. Multo enim melius eſt, licet lugubrem evenire diſcordiam, quam per odium ſanguinem fundi.

μοιχᾶται] Hoc manifeſtum eſt ex iis quae dicta ſunt: ſi enim matrimonium perpetuam cohabitationem requirit, & vinculo nonniſi morte ſolvendo obligat: poſterior maritus, cum uxore prioris rem habens, jure adulter vocabitur. Et mulier vivente viro appellabitur adultera, ſi fiat alterius viri. *Rom.* VII. 3.

33. οὐκ ἐπιορκήσεις] *Etymol. M.* ἐπιορκεῖν. ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ κεῖται. καὶ δηλοῖ τὸ ὑπεράνω τῶν

35 οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐςὶ τοῦ Θεοῦ· Μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐςι τῶν
ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐςὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως·
36 Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν
ποιῆ-

33. πάλιν] πλὴν 9.
36. τρίχα] τρίχαν E. 9.
μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι] ποιεῖν τρίχα μίαν λευκὴν ἢ μέλαιναν D. ποιῆσαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν. 1. Edit. *Erasmi* 1. Versio *Copt.*
ἢ μέλαιναν ποιῆσαι] ποιῆσαι μέλαιναν. L. Versio *Perf.* *Chryfoft.*

σαι] — 1. *Theophyl.* 106.

τῶν ὅρκων γίνεσθαι, καὶ ὑπερβαίνειν αὐτȣ̀ς. Agitur autem de jurejurando promiſſorio, quod violatur, five quis animo fallendi juraverit, five fervandi animo, quem poſtea mutaverit. Jungitur votis, quae continent promiſſionem de futuro *Num.* XXX. 3. ficut autem *οἱ* O. frequentiſſime habent ἀποδιδόναι εὐχὴν, ita hic ἀποδώσεις τȣ̀ς ὅρκȣς, quod alias dicitur φυλάξεις, τηρήσεις. *Demoſth.* de falſ. legat p. 243. εἰ μὲν γὰρ προσδέξαιτο Φωκέας συμμάχȣς καὶ μεθ᾽ ἡμῶν τȣ̀ς ὅρκȣς αὐτοῖς ἀποδοίη, τȣ̀ς πρὸς θετlαλȣ̀ς καὶ θηβαίȣς ὅρκȣς παραβαίνειν, εὐθὺς ἀναγκαῖον ἦν. *Od.* μ. 304. τελεύτησάν τε τὸν ὅρκον *Didym.* τὸ ἀποδȣ̃ναι τὸν ἔνορκον λόγον.

34. μὴ ὀμόσαι ὅλως] vide infra ad comma 37.

ὀμόσαι --- ἐν τῷ ȣ̓ρανῷ] LXX ὀμνύειν ἔν τινι, Graeci κατά τινος vel τινα. *Areth.* in Apoc. X. 6. τὸ δὲ ἐν τῷ ζῶντι εἰς τȣ̀ς αἰῶνας δοκεῖ μὲν ἀνέλληνον εἶναι, ὀμνύειν γὰρ λέγεται κατὰ τινός, ȣ̓κ ἐν τινι. *Orpheus:* ȣ̓ρανὸν ὁρκίζω σε θεȣ̃ μεγάλȣ σοφὸν ἔργον. *Il.* ο. 36. Ἴςω νῦν τόδε γαῖα καὶ ȣ̓ρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν. Apollon. Rhod 699. ἀλλ᾽ ὄμοσον γαῖάν τε καὶ ȣ̓ρανόν. *Eurip.* Med. 746. Ὄμνυ πέδον γῆς, πατέρα δὲ ἥλιον. *Æneid.* XII. 176. Eſto nunc fol teſtis, & haec mihi Terra precanti. Suſpiciens coelum, tenditque ad fidera dextram: Haec eadem, Ænea, terram, mare, fidera juro IX. 429. coelum hoc & conſcia fidera teſtor. *Horat.* 2. Carm. VIII. ulla fi juris tibi pejerati Poena, Barine, nocuiſſet unquam: Dente fi nigro fieres, vel uno turpior ungui, Crederem. Sed tu, fimul obligaſti Perfidum votis caput, enitescis pulchrior multo. Expedit matris cineres opertos Fallere, & toto taciturna noctis figna cum coelo, gelidaque Divos Morte carentes. *Ariſtophanes Plut.* 129. νὴ τὸν ȣ̓ρανόν. ὁ γράψας ȣ̔́τω, νὴ τὸν ȣ̓ρανὸν, ὑπερήφανοι κρατῆρες, ἀργύρεοι κάδοι, καὶ μέζονες ἐμȣ̃. *Orig.* c. Celſ. VI. p. 288. φησὶν ὁ κέλσος —— αὐχεῖν τὸν ὑπερȣράνιον θεὸν, ὑπεραναβαίνοντας τὸν Ἰȣδαίων ȣ̓ρανόν· ἐν τȣ́τοις δὲ ȣ̓ διασαφεῖ, πότερον καὶ τὸν Ἰȣδαίων θεὸν ὑπεραναβαίνȣσι, ἢ μόνον, ὃν ὀμνύȣσιν, ȣ̓ρανόν. *Ariſtoph.* Plut. 129. 267. 366. 403. 1044. Equit. 702. νὴ τὸν ȣ̓ρανόν. *Medras Koheleth* 18. Per coelum, in memoriam hoc revocaſti mihi. *Berachoth* f. 25. 2. Per coelum, res ita fe habet. & *Nazir* f. 66. *Schir R.* I. 7. R. Eleaſer dixit: adjuravit eos per coelum & terram. *Schemoth R.* XLII. Dixit rex: per coelum. *Taanith* f. 18. 1. dixerunt: per coelum.

θρόνος ἐςὶ τȣ̃ θεȣ̃] *Eſaj.* LXVI. 1. infra XXIII. 22. *Theocrit.* VII. 93. ἐσθλὰ τὰ πȣ̃ καὶ Ζανὸς ἐπὶ θρόνον ἄγαγε φάμα.

35. ἐν τῇ γῇ] *Ariſtoph.* Pace 187. μὰ τὴν γῆν. *Silius* VIII. 105. Tellurem hanc juro —— juro caput, Anna, tibique germanaeque tuae dilectum invifus Juli. X. 386. Juro Hoc caput. *Catullus* 77. 40. Adjuro teque tuumque caput. *Theocrit.* IV. 17. ȣ̓ δᾶν. σχολ. μὰ τὴν γῆν. *Ariſtoph.* Avib. 194. Μὰ γῆν, μὰ παγίδας, μὰ νεφέλας, μὰ δίκτυα. σχολ. ὄυτω δὲ τὰ προςυχόντα ὤμνυον, μὰ κρήνας, μὰ γῆν, μὰ ποταμȣ̀ς: *Eurip.* Hippol. Coron. 1025. καὶ πέδον χθονὸς ὄμνυμι.

ὑποπόδιον ἐςι τῶν ποδῶν αὐτȣ̃] *Athenaeus* V. p. 192. E. ὁ γὰρ θρόνος αὐτὸ μόνον ἐλευθέριος ἐςι καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ. 2. *Paral.* IX. 18. *Pauſanias.* . . . *Proclus* in Timaeo ex Orpheo: --- πυμάτη δὲ βάσις χθόνος ἔνδοθε ῥίζαι. Macrobius ex Oraculo Γαῖα δὲ σȣ̃ πόδες εἰσί. *Orpheus* ap. Clem. Alex . . . αὐτὸς γὰρ χάλκειον ἐς ȣ̓ρανὸν ἐςήρικται, χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίη δ᾽ ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε. *Thren.* II. 1.

εἰς Ἱεροσόλυμα] *Valer.* M. IV. 4. per Romuli caſam, perque veteris Capitolii humilia tecta, & aeternos Veſtae focos, fictilibus etiamnum vafis contentos juro. Toſaph. ad *Nedarim* I. Dicit R. Juda: qui dicit per Hieroſolymam, nihil dicit, nifi intento animo voverit Hieroſolymam verſus.

πόλις ἐςὶ τοῦ μεγάλȣ βασιλέως] Βασιλεὺς μέγας erat titulus Regis Perſarum. *Eſaj.* XXXVI. 4. 13. *Plut.* Themiſtocle p. 126. A. τὸ μάντευμα τȣ̃ Δωδωναίȣ Διὸς, ὡς κελευσθεὶς πρὸς τὸν ὡμώνυμον τȣ̃ θεȣ̃ βαδίζειν, συμφρονήσειε πρὸς ἐκεῖνον [Perſarum Regem] ἀναπέμπεσθαι, μεγάλȣς γὰρ ἀμφοτέρȣς εἶναι τε καὶ λέγεσθαι βασιλεάς. *Philo* O. M. p. 16, 26. τὸν μέγαν βασιλέα, p. 21, 30. ὕπαρχον τȣ̃ α. καὶ μεγάλȣ βασιλέως. V. Moſ. p. 105, 23. τῶν ὑπάρχων τις τȣ̃ μεγάλȣ βασιλέως. Deo tribuitur *Pſ.* XLVII. 3. XLVIII. 2. 3. XCV. 3. *Tob.* XIII. 9. *Sirac.* XXXVI. 13. *Malach.* I. 14. *Dan.* II. 45. *Bereſchith* R. XXXIII. 3. rex magnus hic eſt S. B. *Eccleſ.* IX. 14.

36. ἐν τῇ κεφαλῇ σȣ] *Ovid.* Triſt. V. 4. 45. Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare, tuumque, Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo. *Æneid.* IX. 300. per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat. *Sanhedrin* II. 2. jura mihi per vitam capitis tui. Solebant etiam jurare per caput alterius, per vitam Regis, per coronam regis, per templum, per altare, per cultum Dei, per legem, per Moſem, per vitam Rabbinorum. *Berachoth* I. 1. & dixit illi: per vitam tuam & per vitam capitis tui. *Athenae.* II. p. 66. c. ὅτι δὲ ἱερὸν ἐνόμιζον τὴν κεφαλὴν, δῆλον ἐκ τȣ̃ καὶ κατ᾽ αὐτῆς ὀμνύειν. *Silius* X. 438. Perque caput, nullo levius mihi numine, patris magnanimi juro. *Il.* β. 259. Μηκέτ᾽ ἔπειτ᾽ ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη, Μηδ᾽ ἔτι τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην, εἰ μὴ ἐγὼ &c, *Cic.* ad fam. VIII. 1. Te ſubroſtrani, quod illorum capiti fit! diſſiparant periiſſe. *Plaut.* Poenul. III. 3. Capiti veſtro iſtuc quidem *Tibull.* I. 2. 11. Et mala, fi qua tibi dixit dementia noſtra, Ignoſcas, capiti fint precor iſta meo. Virgil. *Æn.* VIII. 483. Di capiti ipſius generique reſervent. *Senec.* de Benefic. 3. 4. quicquid mali dixi, mihi & capiti. *Ovid.* H. Cydippe Acontio XX. 127. Inque caput noſtrum dominae perjuria quaeſo Eveniant, poena tuta fit illa mea. *Eurip.* Helen. 841. ἀλλ᾽ ἁγνὸν ὅρκον σὸν κάρα κατώμοσα. *Juvenal.* VI. 16. Graecis nondum jurare paratis per Caput alterius. *Hymn.* in Mercur. 274.

ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, Ναὶ ναὶ, Οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, 37
ἐκ

37. ἔστω] ἔσται 61. 68. τούτων] τούτου. 1.
περισσὸν] περισσότερον 52. *Clem. Alex.* Paedag. II. 10. *Nyssen. Ephrem.* p. 327. ex interpretamento.

πατρὸς κεφαλὴν μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι. *Cic.* pro domo sua 57. Meque ac meum *caput* ea conditione devovi, ut si & eo ipso tempore & ante, & in consulatu meo, commodis meis omnibus, emolumentis, praemiis praetermissis, cura, cogitatione, vigiliis omnibus, nihil nisi de salute meorum civium laborassem, tum mihi respublica aliquando restituta liceret frui: sin autem mea consilia patriae non profuissent, ut perpetuum dolorem avulsus a meis sustinerem. *Sirac.* XVII. 19. L. XII. t. 3. D. *Ulpianus:* caeterum si ego detuli, ut per Deum jurares, tu per *caput* tuum jurasti, 33. qui per salutem suam jurat, per Deum jurare videtur; respectu enim divini numinis ita jurat.

λευκὴν ἢ μέλαιναν] Pleni sunt medicorum libri remediis, quae colorem nigrum capillis inducerent. *Pollux.* II. 35. ἐψήσασθαι δὲ τὴν κόμην, τὸ καταχρῶσαι ἔλεγον —— ἔλεγον δὲ καὶ ξανθίζεσθαι τὴν κόμην καὶ μελαίνεσθαι. καὶ μέλασμα, τὸ τῆς κόμης βάμμα. Herodem M. describit *Jos.* A. XVI. 8. 1. τῷ γήρᾳ παρακάλυμμα τοῦ χρόνου ποιούμενον, μελαίνοντα τὰς τρίχας, καὶ κλέπτοντα τὸν ἔλεγχον τῆς ἡλικίας. *Galen.* de Composit. Medicam. per partes Corp. 1. σύνθεσις ἐλαίου πρὸς ῥεούσας τρίχας, ἡ δ᾽ αὐτὴ καὶ μελαίνει --- περὶ βαμμάτων —— ἐπεὶ, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, ἤδη δόγμα κοινὸν γέγονε, τὰς γυναῖκας γηρώσας μελαίνειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ὡς αἰσχρὸν ὂν ἔχειν πολιὰς, καὶ τοῦτο αὐτοῖς τοῖς ἄῤῥεσι δοκεῖ, καὶ φασὶν ἐπαχθὲς εἶναι γραῦν γυναῖκα πολιὰν ἔχειν τὴν κεφαλήν. *Palaephat.* 44. περὶ Μηδείας φασὶν, ὡς ἀφέψουσα τοὺς πρεσβυτέρους νέους ἐποίει. Ἐγένετο δὲ τοιοῦτον, Μήδεια πρώτη τοιοῦτον ἄνθος εὗρε δυνάμενον καὶ λευκὰς ποιῆσαι τὰς τρίχας καὶ μέλαινας. τοὺς οὖν χαίροντας ἐκ τοῦ πολιὰς ἔχειν μέλαινας τρίχας ἐποίει φαίνεσθαι. *Ovid.* Metam. VII. 289. —— Barba comaeque Canitie posita nigrum rapuere colorem, Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque, adjectoque cavae supplentur corpore rugae Membraque luxuriant. *Ælian.* H. A. 1. 48. προσακούω δὲ καὶ ὠὰ κοράκος μελαίνειν τρίχας. *Martial.* III. 43. Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis, Tam subito corvus, qui modo cygnus eras. Non omnes falles, scit te Proserpina canum, Personam capiti detrahet illa tuo. *Propert.* III. 3. Atque ubi jam venerem gravis interceperit aetas, Sparserit & nigras alba senecta comas. *Tibull.* III. 5. & nondum cani nigros laesere capillos. *Ovid.* Trist. IV. 8. 1. Jam mea Cygneas imitantur tempora plumas, Inficit & nigras alba senecta comas. *Theophr.* Char. 2. πολιῶν ἔσχηκας τὸν πώγωνα μεστὸν· καίπερ, εἴτις καὶ ἄλλος, ἔχεις πρὸς τὰ ἔτη μέλαιναν τὴν τρίχα. *Auson.* 16. Epigr. Canus rogabat Laidis noctem Myron, Tulit repulsam protinus, Causamque sensit, & caput fuligine Fucavit atra candidum. *Seren. Sammonic.* 8. 5. Quos pudet aetatis longae, quos sancta senectus offendit, cupiunt properos abscondere canos. Licet autem quis fucato capillo simpliciores fallere possit, non potest tamen annis suis alios quos vult adjicere, nedum juventam sibi reducere, quod & isto proverbio, & altero infra VI. 27. dicitur. Sensus est, vitam nostram esse in potestate Dei solius.

Observandum autem veteres, qui religione quadam ducti a pronuntiando nomine Dei in jurejurando abstinebant, existimasse, levius esse jusjurandum, quod alia formula conciperetur, neque Deum ipsum tam prope spectare: quae mera fuit superstitio a Christo hic reprehensa, cum in omni jurejurando Deus, Coeli, terrae, vitae nostrae aliorumque dominus, tanquam testis & vindex invocetur. *Eustath.* in Il. α. 234. ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον. Εἰ δὲ τῳ μὴ ἀρέσκει ὁ εἰς τὸ σκῆπτρον ὅρκος, διὰ τὸ ἀφελές τε καὶ εὐτελὲς, ἐνθυμείσθω τὸ· Ἴστω σίδηρος, ὅρκιον τε μοι ξίφος. Ἔτι δὲ καὶ τοὺς ὀμνύοντας τὴν πλάτανον ἢ τὸν χῆνα, ἢ τὰ τοιαῦτα —— θεὸν γὰρ ὀκνεῖ, φασὶν, ἐπομόσασθαι, δεδιὼς τὸ τοῦ ὅρκου δυσέκβατον. & in Od. T. p. 705. 27. Ῥαδάμανθος δὲ, φασὶν, ὑπὲρ τοῦ μὴ θεὸν ὀνομάζειν ἐπὶ πᾶσιν, ἐκέλευσε, φασὶν, κατὰ χηνὸς, καὶ κυνὸς, καὶ κριοῦ ὀμνύναι. ὤμνυε δὲ, φασὶ, χῆνα καὶ Σωκράτης, ἄλλος δὲ τις κράμβην· *Philo* de Legg. special. T. 2. p. 270, 10. ὁ τοῦ σπουδαίου λόγος ὅρκος ἔστω βέβαιος, ἀκλινής, ἀψευδέστατος, ἐρηρεισμένος ἀληθείᾳ. καὶ εἰ ὀμνύναι μέντοι βιάζοιντο αἱ χρεῖαι, πατρὸς ἢ μητρὸς ζώντων μὲν ὑγιείαν καὶ εὐγηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην ὅρκον ποιητέον. & καὶ μὴ ῥαδίως ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν θεὸν. ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τοὺς, ὁπότε βιασθεῖεν ὀμνῦναι, τῷ μέλλειν καὶ βραδύνειν καὶ ἀποκνεῖν ἐμποιοῦντας δέος οὐ μόνον τοῖς ὁρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς προκαλουμένοις εἰς τὸν ὅρκον. Εἰώθασι γὰρ ἀναφθεγξάμενοι τοσοῦτον μόνον, νὴ τὸν, ἢ μὰ τὸν, μηδὲν παραλαβόντες, ἐμφάσει τῆς ἀποκοπῆς τρανοῦν ὅρκον οὐ γενόμενον. ἀλλὰ καὶ παραλαβέτω τις, εἰ βούλοιτο, μὴ μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθὺς αἴτιον, ἀλλὰ γῆν, ἥλιον, ἀστέρας, οὐρανὸν, τὸν σύμπαντα κόσμον. —— Τοσαύτῃ δὲ τίνες εὐχερείᾳ, καὶ ῥαθυμίᾳ χρῶνται, ὡς τὰ ἐν γενέσει πάνθ᾽ ὑπερβάντες ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τῷ λόγῳ τολμῆσαι —— ἐὰν δέ τις ἐκβιασθεὶς ὀμόσῃ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν, ὃ μὴ νόμος ἀπειρήκει, παντὶ σθένει καὶ μηχανῇ πάσῃ τὸν ὅρκον βεβαιούτω. *Schebuoth* IV. 13. Si quis dicat: Adjuro vos, praecipio vobis, interdico vobis, tum ecce ii qui hoc modo adjurantur, obligantur. Si autem dicat: adjuro vos per coelum & terram ecce non obligantur; si dicat adjuro vos per Adonai, per Jah, per Schaddai, per epitheton Dei quo appellatur gratiosus, misericors, longanimis, multus benignitate &c. ecce illi obligantur. *Sanhedrin* II. 2. si quis alteri teneatur juramentum praestare, isque ei sic dixerit: vove mihi per vitam capitis tui, R. Meir censet, eum posse retractare: sapientes negant. *Schebuoth* f. 35. 2. R. Aba dixit, annon si per coelum & terram, etiam adjurat per eum, cujus est coelum & terra?

37. ὁ λόγος ὑμῶν] *Philo* de Decal. T. 2. p. 194, 41. κάλλιστον δὴ καὶ βιωφελέστατον καὶ ἁρμόττον λογικῇ φύσει τὸ ἀνώμοτον, οὕτως ἀληθεύειν ἐφ᾽ ἑκάστου δεδιδαγμένῃ, ὡς τοὺς λόγους ὅρκους εἶναι νομίζεσθαι. Δεύτερος δὲ φασὶ πλοῦς τὸ εὐορκεῖν, ἤδη γὰρ ὅγε ὀμνὺς εἰς ἀπιστίαν ὑπονοεῖται. μελλητὴς οὖν ἔστω καὶ βραδὺς, εἴπως ἐνδέχοιτο ταῖς ὑπερθέσεσιν ἀπώσασθαι τὸν ὅρκον. Εἰ δὲ τις ἀνάγκη βιάζοιτο &c. & εἰσι δὲ οἱ μηδὲ κερδαίνειν μέλλοντες ἔθει πονηρῷ κατακόρως καὶ ἀνεξετάστως ὀμνύουσιν ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν, οὐδενὸς ἀμφισβητουμένου τὸ παράπαν, τὰ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ λόγῳ προσαναπληροῦντες ὅρκοις. *Jamblich.* V. *Pythag.* 9. προσήκειν δὲ τοῖς συνεδρίοις μηδενὶ καταχρήσασθαι τῶν θεῶν εἰς ὅρκον, ἀλλὰ τοιούτους προχειρίζεσθαι λόγους, ὥστε καὶ χωρὶς ὅρκων εἶναι πιστούς. & 28. περὶ δὲ τοὺς ὅρκους εὐλαβῶς οὕτω διέκειντο πάντες οἱ Πυθαγόρειοι —— ὥστε ὑπὸ νόμου τις αὐ-
τῶν

ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

Ἠκού-

πονηροῦ] διαβόλου 54.

τῶν ἀναγκαζόμενος ὀμόσαι, καίτοι εὐορκεῖν μέλλων, ὅμως ὑπὲρ τοῦ διαφυλάξασθαι τὸ δόγμα, ὑπέμεινεν ἀντὶ τοῦ ὀμόσαι τρία μᾶλλον τάλαντα καταθέσθαι, ὅσουπερ ἐτετίμητο τὸ τοιοῦτον τῷ δικαζομένῳ. p. p. καὶ Σύλλος εἷς τῶν ἐν Κρότωνι Πυθαγορείων ὑπὲρ τοῦ μὴ ὀμόσαι χρήματα ἀπέτισε, καίτοι εὐορκῆσαι μέλλων. in libro *Maaſe* germanice edito CXXVII. Pius quidam ſenex moriturus tribus filiis ſuis praecepit, ne unquam in litem irent, quia poſſent litis cauſſa ad jusjurandum cogi: ſe autem per totam vitam non juraſſe. Ideo Elias propheta ipſis apparuit; & uni, prout optabat, divitias, alteri ſapientiam in lege, tertio uxorem bonam conciliavit. & CCXX. Qui vocatus in judicium cauſſa cecidit, quod jurare nollet, poſtea Deo benedicente magnas divitias acquiſivit. *Libanius* O. XXVIII. p. 618. B. δεῖ δὴ οὐδὲν ὅρκου πρὸς ἡμᾶς, ἢ μὴν φυλάξειν ὑμᾶς τὸ δίκαιον, ἐν γὰρ δὴ τῷ τὰ δίκαια αἰδεῖσθαι, καὶ φυλάττειν, ἅπαντα βεβιώκατε τὸν χρόνον, καὶ γίγνοιτ' ἂν ἡμῖν ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. Euſeb. ap. *Stobaeum* 275. οἱ πόλλοι τοῖς ἀνθρώποις τὸ εὐόρκους εἶναι αὐτοὺς παραινοῦσι, ἐγὼ δὲ καὶ τὸ κατ' ἀρχὴν μηδ' εὐπετῶς ὀμνῦναι ὅσιον ἀποφαίνομαι. L. XII. 1. 13. D. προπετῶς μὴ ὄμνυε id eſt temere ne jurato. *Plut.* Cap. Rom. 44. Διατί τῷ ἱερεῖ τοῦ Διὸς οὐκ ἔξεστιν ὀμόσαι; ὅτι περὶ μικρῶν ἀπιστεῖσθαι τὸν τὰ θεῖα καὶ μέγιστα πεπιστευμένον, οὐκ εἰκός ἐστιν. *Servius* ad Æneid. IX. 300. per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat —— Alii volunt, ideo dictum *ante*, quia Pontificibus per liberos jurare non licebat, ſed per Deos tantummodo; ut ſit, antequam Pontifex eſſet Æneas. *Epictet.* 44. ὅρκους παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τ', εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων. *Menander* ὅρκον δὲ φεῦγε, κἂν δικαίως ὀμνύῃς. *Sophocl.* Oedip. Colon. 642. Oed. οὔτοι σ' ὑφ' ὅρκου γ' ὡς κακὸν πιστώσομαι; Theſ. οὐκοῦν πέρα γ' ἂν οὐδὲν ἢ λόγῳ φέροις.

Bava Mezia f. 36. 1. R. Imi dixit: propter omne jusjurandum, quo judices adjurant, non fiunt rei nomine jurisjurandi temerarii. S. D. *Lev.* V. 4. ſi juraverit, ſcilicet ſponte ſua. *Vajikra R.* 11. dixit R. Simon: Non deſerunt jusjurandum ei qui currit poſt illud. *Bammidbar R.* XXII. Hiſtoria Jannaei Regis, cui bis mille urbes fuerunt, & ſingulae vaſtatae ſunt propter jusjurandum verum ſed vanum; ita ut diceret quis ſocio, jurejurando adhibito: ibo edamque hoc & illud in loco illo, & bibam hoc & illud in loco illo; iverunt & ſervarunt jusjurandum ſuum & vaſtati ſunt. ſi ita ſe res habet cum jurejurando quod ſervatur, quanto magis cum perjurio? & *Thanchuma* p. 136. 1. & 242. 1. *Diog L.* Pythagora VIII. 22. Μηδὲ ὀμνῦναι θεοὺς, ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον εἶναι. *Quintil.* IX. 2. In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro parum convenit. Choerilus ap. *Stobae.* ὅρκον δ' οὔτ' ἄδικον χρεὼν ἔμμεναι, οὔτε δίκαιον. *Nicolaus Damaſc.* ap. *Stob.* 425. Φρύγες ὅρκοις οὐ χρῶνται, οὔτ' ὀμνύντες οὔτε ἄλλους ἐξορκοῦντες. *Soſiadae* ap. Stob. 3. ὅρκῳ μὴ χρῶ. *Baſilius* H. ad juvenes de gentilium libris. τὸ δὲ τοῦ Κλεινίου, τοῦ Πυθαγόρου γνωρίμων ἑνὸς, χαλεπὸν πιστεῦσαι ἀπὸ ταὐτομάτου συμβῆναι τοῖς ἡμετέροις, ἀλλ' οὐχὶ μιμησαμένοις σπουδῇ. τί δὲ ἦν ὃ ἐποίησεν ἐκεῖνος; ἐξὸν δι' ὅρκου τριῶν ταλάντων ζημίαν ἀποφυγεῖν, ὁ δὲ ἀπέτισε μᾶλλον ἢ ὤμοσε, καὶ ταῦτα εὐορκεῖν μέλλων, ἀκούσας, ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ προστάγματος, τὸν ὅρκον ἡμῖν ἀπαγορεύοντος. *Cic.* pro Balbo 5. Athenis ajunt, cum quidam apud eos, qui ſancte graviterque vixiſſet, & Teſtimonium publice dixiſſet, &, ut mos Graecorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, una voce omnes judices, ne is juraret, reclamaſſe. Cum Graeci homines ſpectati viri noluerint religione videri potius quam veritate fidem eſſe conſtrictam. *Valer. M.* II. 10. Xenocratem vocat. *Iſocrat.* Paraenes. ἕνεκα χρημάτων μηδένα θεὸν ὀμόσῃς, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς. δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν. *Joſeph.* A. XV. 10. 4. τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ὅρκοις ἠξίου πρὸς τὴν πίστιν ὑπάγεσθαι, καὶ συνηνάγκασεν αὐτῷ ἐνώμοτον τὴν εὔνοιαν ἦ μὴν διαφυλάξειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁμολογεῖν, οἱ μὲν οὖν πολλοὶ κατὰ θεράπειαν καὶ δέος εἶκον οἷς ἠξίου —— συνέπειθε δὲ καὶ τοὺς περὶ Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον καὶ Σαμέαν καὶ τῶν ἐκείνοις συνδιατριβόντων τοὺς πλείστους ὀμνύειν, οἱ δ' οὔτε συνεχώρησαν, οὐθ' ὁμοίως τοῖς ἀρνησαμένοις ἐκολάσθησαν, ἐντροπῆς διὰ τὸν Πολλίωνα τυχόντες. ἀφείθησαν δὲ ταύτης τῆς ἀνάγκης καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ἐσσηνοὶ καλούμενοι. B. II. 8. 6. καὶ πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου· τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιΐσταται, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνοντες. ἤδη γὰρ ἤδη κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. & 7. πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἅψασθαι τροφῆς ὅρκους αὐτοῖς ὄμνυσι φρικώδεις. πρὸς τούτοις ὀμνύουσι μηδενὶ μεταδοῦναι τῶν δογμάτων ἑτέρως ἢ ὡς αὐτὸς μετέλαβεν. τούτοις μὲν ὅρκοις τοὺς προσιόντας ἐξασφαλίζονται. *Plato* ὅρκος περὶ παντὸς ἀπέστω. *Hierocles* in Aurea Carmina. Σέβου ὅρκον. Μελέτη δὲ ἀρίστη τοῦ τηρεῖν τὸ περὶ αὐτὸν σέβας, τὸ μὴ πυκνῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε χρῆσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ ἐπὶ τοῖς παρατυχοῦσι, μηδ' εἰς ἀναπλήρωσιν λόγου, μηδὲ εἰς πίστωσιν διηγήματος —— τὸ δὲ Σέβου ὅρκον, οὐ μόνον εὐορκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέχεσθαι ὅρκου παρεγγυᾷ, οὕτω γὰρ ἂν τηρήσαιμεν τὸ ἀεὶ εὐορκεῖν, εἰ μὴ καταχρησοίμεθα τοῖς ὅρκοις· καὶ γὰρ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ὀμνύειν ῥαδίως ἂν μεταπέσοι τις εἰς ἐπιορκίαν. Φειδοῖ δὲ τήρησις ἕπεται· ἢ γὰρ οὐκ ὀμεῖται, ἢ ὅταν ὄμνυσιν εὐορκήσει. καὶ οὔτε ἂν ὑπὸ συνηθείας προδράμῃ ἡ γλῶσσα, οὔτε ὑπὸ παθῶν ἀκρατείας ἡ διάνοια σφαλείη. τὴν μὲν γὰρ ὁ τρόπος ὀρθώσει χρηστὸς ὤν, τὴν δὲ τὸ ἔθος τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀμνύναι. —— Σέβου ὅρκον τοῦ μὴ προχείρως αὐτῷ καταχρῆσθαι, ἵν' ἐθισθῇς εὐορκεῖν ἐκ τοῦ μὴ ἐθισθῆναι ὀμνύναι. *Xenoph.* Sympoſ. . . οὐδενὸς γὰρ ὁρκίζοντος, ἀεὶ ὀμνύοντες, καλὸν μέ φατε εἶναι. *Od.* σ. 55. 58. ἀλλ' ἄγε νῦν μοι πάντες ὀμόσσατε καρτερὸν ὅρκον —— ὡς ἔφατ', οἱ δ' ἅμα πάντες ἀπώμνυον ὡς ἐκέλευεν. *Plut.* praec. polit. p. 801. B. ὁ δὲ Ῥωμαίων δῆμος, ὑπισχνουμένου δὴ Κάρβωνος, καὶ προστιθέντος ὅρκον δή τινα καὶ ἀρὰν, ἀντώμοσεν ὁμοῦ, μὴ πιστεύειν. *Valer. M.* IX. 13. Brutus —— a Furio, quem ad eum occidendum Antonius miſerat, comprehenſus non ſolum cervicem gladio ſubtraxit, verum etiam conſtantius eam praebere admonitus ipſis his verbis juravit: Ita vivam, dabo —— o jurandi ſtolidam fidem! *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 166, 30. ἔτι νῦν συγγνώμης ἀξιούσθωσαν, οἱ κατ' ἐπισυρμὸν γλώττης ἀκαιρευόμενοι, καὶ λόγων ἀναπλήρωμα ποιούμενοι τὸ ἁγιώτατον καὶ θεῖον ὄνομα; *Auguſtinus* de mendacio XV. Scriptum eſt etiam: ego autem dico vobis, non jurare omnino. Juravit autem ipſe Apoſtolus in Epiſtolis ſuis, & ſic oſtendit, quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt: dico vobis, non jurare omnino. Ne ſcilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur, & ex facilitate ad conſuetudinem, atque ita ex conſuetudine in perjurium decidatur. Et ideo non invenitur juraſſe niſi ſcribens, ubi conſideratio cautior non habet linguam praecipitem. —— Intelligendum eſt illud, quod poſitum eſt, omnino, ad hoc poſitum, ut, quantum in

Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη· Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. 38
Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιϛῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν 39
δε-

38. καὶ] — *Hilar. Hieron. Claudius* presbyter.

39. δεξιὰν] — D. Verſio *Arab. Dial. c. Marcionitas*, *Opus Imperf. Fauſtus* ap. Aug. XIX. 1. c. Adimantum. 8. Ipſe *Auguſtinus*: dexteram ſic in exemplaribus Graecis, quibus major fides adhibenda eſt, invenitur. Nam multa Latina maxillam tantum habent, non etiam dexteram. Haec correctio nata videtur ex obſervatione *Origenis* de Princip. IV. 1. ἀλλὰ καὶ δεξιὰ σιαγὼν τύπτεσθαι λεγομένη, ἀπιθανωτάτη ἐϛὶν, παντὸς τȣ̃ τύπτοντος, εἰ μὴ ἄρα πεπονθώς τι παρὰ φύσιν τυγχάνοι, τῇ δεξιᾷ χειρὶ τύπτοντος τὴν ἀριϛερὰν σιαγόνα; quam repetit *Auguſtin.* Epiſt. IV. Magis ſiniſtra percutitur, quod in eam potius partem quam in dextram facilior feriendi ictus eſt.

te eſt, non affectes, non ames, non quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas juramentum. c. Fauſtum XIX. 23. Apoſtolus in ſermonibus, quos habuiſſe narratur, nunquam juravit, ne jurandi conſuetudine aliquando vel neſcius in perjurium laberetur. In ſcripturis autem, ubi eſt conſideratio major atque propenſior, pluribus locis juraſſe invenitur, ne quisquam putaret, etiam verum jurando peccari, ſed potius intelligeret, humanae facilitatis corda non jurando tutius a perjurio conſervari. de Verbis Apoſtoli 28. Falſa juratio exitioſa eſt, vera juratio periculoſa eſt, nulla juratio ſecura eſt -- iſtam ergo conſuetudinem quotidianam, crebram, ſine cauſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi avertite a vobis. & T. IX. 35. & oculi noſtri lumina dicuntur, & unusquisque ita jurat tangens oculos ſuos, per lumina ſua; ſic vivant lumina mea, uſitata juratio eſt. *Hieron.* in Tit. I. 7. Accuſationis occaſio eſt, adjuratum per Regem frequentius non bibiſſe. *Dionyſ. Alex.* ap. Euſeb. P. XIV. 27. de Epicuro. κατ' ἐκείνων, τῶν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὅρκȣς τε καὶ ὁρκισμȣ̀ς μυρίȣς τοῖς ἑαυτȣ̃ βιβλίοις ἐγγράφει, ὀμνὺς τε συνεχῶς μὰ Δία καὶ νὴ Δία, ἐξορκῶν τε τȣ̀ς ἐντυγχάνοντας, καὶ πρὸς ȣ̓̀ς διαλέγοιτο, πρὸς τῶν θεῶν. Οὔ τι πȣ δεδιὼς αὐτȣ̀ς, ἢ δεδιττόμενος ἐκεῖνος τὴν ἐπιορκίαν, κενὸν δὲ τȣ̃το, καὶ ψευδὲς, καὶ ἀργὸν, καὶ ἄσημον ἐπιφθεγγόμενος τοῖς λόγοις αὐτȣ̃ παράρτημα, οἷον εἰ χρέμπτοιτο, καὶ πτύοι, τότε πρόσωπον ϛρέφοι, καὶ τὴν χεῖρα κινοίη. Τοιαύτη γὰρ ἀδιανόητος ἦν ἡ παρ' αὐτῷ καὶ ματαία ὑπόκρισις ἡ τῶν θεῶν ὀνομασία. *Plin.* Ep. X. 97. de Chriſtianis narrat: quod eſſent ſoliti ſe ſacramento non in ſcelus aliquid obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati negarent. *Sirac.* XXIII. 9. &c. vid. infra XXVI. 63. *Heb.* VI. 16. Cum igitur Eſſenios aliosque, qui de jurejurando eadem praeceperunt, quae Chriſtus, tamen juraſſe conſtet, manifeſtum eſt, haec verba non ita interpretanda eſſe, acſi omne jusjurandum ſimpliciter vetuerit; adeoque diſtinguendum jusjurandum voluntarium & imperatum, jusjurandum in convictu quotidiano & in judicio, denique jusjurandum ob rem levem aut gravem.

ναὶ ναὶ, ȣ̓ ȣ̓] *Cebes.* πότερον καὶ αἱ δόξαι; ναί. *Ariſtoph.* Nub. 1470. ἀλλ' ȣ̓κ ἀδικήσαιμι τȣ̀ς διδασκάλȣς; ναὶ ναί. *Anthol.* . . . ναὶ ναὶ φίλος. *Bava Kama* f. 93. R. Jochanan dixit: eſt ita, quod eſt ſicut non, & eſt non, quod erat ſicut ita. *Ruth.* R. III. 18. Dixit R. Huna nomine R. Samuel f. Iſaac. Juſtorum הן [ναὶ] eſt הן: & non ipſorum eſt non. *Mechilta* f. 42. 2. Deus dicit ad Iſraelitas: Dicite non, quod non eſt: ועל הן הן & eſt, eſt. *Gittin* VII. 1. inquirunt ter. & ſi ad non reſponderit non; ad ita, ita, tum ſcribunt libellum repudii: *Schebuoth* f. 36. 1. Dixit R. Eliezer per vocem לאו intelligitur jusjurandum, per vocem itidem הן. Extra controverſiam eſt voce לאו ſignificari jusjurandum. S. D. *Gen.* IX. 15. Et *non* erit amplius aqua in diluvium. coll. *Eſaj.* LIV. 9. quia aqua Noachi iſtud eſt de qua juravit — Dixit Rabba: eum demum jurare, qui bis dixit non non, & qui bis dixit, ita, ita. *Medraſch Tehillim* VIII. 3. infantes & lactantes cum lex daretur, ſponſores fuerunt pro patribus, & ad ſingula praecepta Decalogi reſponderunt, ad affirmativum ita, ad negativum non. ad non non, & ad ita ita. *Bava Mezia* f. 48. 2. R. Joſe f. R. Judae quaeſivit: cur Hin juſtitiae dictum fuerit. *Levit.* XIX. 36, cum jam comprehenderetur ſub Epha juſtitiae? Ideo, ut ſignificaret הן eſſe voculam affirmantis, quia debeat eſſe juſtitia, ſi quis eam eloquatur. Hoc eſt, cum dicis etiam vel non, praeſta verba tua & juſtifica ea. Dixit Abui: hoc ipſum eſt, quod nemo debet loqui aliud ore, & aliud corde. *Jac.* V. 12. 2. *Cor.* I. 20. 2. *Reg.* X. 5.

τὸ δὲ περισσὸν τȣ́των] *Ælian.* V. H. XIV. 32. τὰ γὰρ περιττὰ τȣ́των. *Eccleſ.* XII. 12.

ἐκ τȣ̃ πονηρȣ̃] A diabolo inf. VI. 13. XIII. 19. 38. *Jo.* XVII. 5. *Eph.* VI. 16. 2. *Theſſ.* III. 3. 1. *Jo.* II. 13. 14. III. 12. V. 18. *Jo.* VIII. 44. 1. *Jo.* III. 8.

38. ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμȣ̃] *Exod.* XXI. 24. 27. *Deut.* XIX. 21. *Levit.* XXIV. 20. Eſt Lex Talionis. in XII. tabulis: ſi membrum rupit, talio eſto. *Ariſtot.* εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' εὐθεῖα γίνοιτο. *Juvenal.* XVI. 10. nec audeat excuſſos Praetori oſtendere dentes — Atque oculos medico nil promittente relictos.

39. μὴ αντιϛῆναι τῷ πονηρῷ] Quod *Jac.* IV. 7. & 1. *Pet.* V. 9. dicitur, ἀντίϛητε τῷ διαβόλῳ licet in ſpeciem cum his pugnare videtur, eundem tamen habet ſenſum: reſiſtimus enim patiendo & provocantem non ulciſcendo *Ro.* XII. 17. 21. quo pacto etiam vincitur. *Eph.* VI. 13.

τῷ πονηρῷ] homini, ei qui injuriam fecit. *Exod.* II. 13.

ῥαπίσει] *Phrynich.* p. 72. τὸ ῥάπισμα ȣ̓κ ἐν χρήσει. χρῶ ȣ̓ν τῷ κρείττονι. τὸ γὰρ τὴν γνάθον πλατείᾳ τῇ χειρὶ πλῆξαι, ἐπὶ κόῤῥης πατάξαι ἀθηναῖοι λέγȣσιν. *Thomas*: ἐπὶ κόῤῥης πατάξαι λέγȣσιν ἀθηναῖοι, τὸ τὴν γνάθον πλατείᾳ πλῆξαι χειρὶ, ȣ̓ ῥάπισμα δȣ̃ναι. Πλάτων, τὸ δὲ χείρων ἐγὼ, ἂν ὁ δεῖνα ἐπὶ κόῤῥης ἀδίκως πατάξῃ με. καὶ λιβάνιος ἐν τῇ πρὸς Ὀδυσσέα ἀπολογίᾳ ἀχιλλέως· κἂν ἐπὶ κόῤῥης πατάξαι τις, μὴ χαλεπαίνειν. κἂν ὁ αὐτὸς ἀλλαχȣ̃ ῥάπισμα λέγει, ἀδοκίμως. *Harpocration.* ἐπὶ κόῤῥης, Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίȣ. ἄλλοι μὲν ἄλλως ἀπέδοσαν, βέλτιον δὲ ὑπολαμβάνειν ἐπὶ κόῤῥης λέγεσθαι, τὸ ἐπὶ τῆς γνάθȣ, ὃ λέγομεν ἐν τῷ βίῳ ῥάπισμα. ex Hyperide. ῥαπίσαντα τὸν ἱππόνικον ἐπὶ κόῤῥης, γραφῆναι ὕβρεως — Ἱππόνικος — μόνον ἐῤῥαπίσθη τὴν γνάθον, ἐγὼ δὲ — κονδύλȣς ἔλαβον. *Suidas* ἐπὶ κόῤῥης. ἐπὶ —
γνά-

40 δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι,

At parum videntur isti Critici attendisse, eum, qui subito excandescit, solere via brevissima, hoc est, non vola manus explicitae, sed dorso sive parte opposita & exteriore alapam infligere. Hebr. לאחר ידו.

σε] — 1. *Colb.* 34. 35. 38. 39. 40. ex emendat. 41. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 55. 56. 58. 70. 83. 86. *Evang.* 8. 9. 10. 12. 14. 15. 24. Edit. *Colinaei*, *Constit.* VII. 2. *Chrys.* *Cyrill.* de Ador. p. 281. *Basil.* Eth. 45. *Maximus* I. 62. *Antiochus.* *Damascenus* *Chrysocephalus.* ex *Luca*, & quia poterat abesse, praecedente σε.

σε σιαγόνα] σιαγόνα σου D.

40. τῷ θέλοντί] ὁ θέλων D. ex versione *Itala*.

στρέψον] τρέψον in uno Codice Stephani, teste *Beza*.

γνάθε. τινὲς δὲ καὶ ῥάπισμα λέγεσιν τὸ ἐπὶ τῆς γνάθε λαμβάνειν τυπτόμενον. *Etymol.* ἐπὶ κόρρης τύπτοντες ἐπὶ — γνάθε —— τινὲς δὲ καὶ ῥάπισμα λέγεσι τὸ ἐπὶ τῆς γνάθε ἁπτόμενον καὶ τε κροτάφε. βέλτιον δὲ ἐπὶ τῆς γνάθε ἐκλαμβάνεσθαι, ὃ κατ' ἔθος λέγεται ῥάπισμα. ὅτω γὰρ ἐχρῶντο καὶ οἱ ῥήτορες. *Lucian.* D. Mer. 8. ὅκ οἶδ' ὅπως ῥαπίσματα λαμβάνειν βέλει με. *Achilles Tat.* V. καὶ ῥαπίζει με κατὰ κόρρης πληγὴν θυμε γέμεσαν —— ὁ δὲ ἔτι μᾶλλον ὀργισθεὶς, ὅτι καὶ φωνὴν ἀφῆκα, ῥαπίζει πάλιν. *Aristaenet.* I. 4. ἐμειδίασεν ἐπιτιμητικὸν ὁ Ἱππίας, καὶ τὴν δεξιὰν ἐπιτείνας οἷος ἦν ἐπιῤῥαπίζειν με κατὰ κόρρης, καὶ διεμέμφετο λέγων, ἀφυὴς εἶς. *Plato* Gorgia. τὸν δὲ τοιῦτον, εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξεστι, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα μὴ διδόναι δίκην —— καί σε ἴσως τυπτήσει τις ἐπὶ κόρρης ἀτίμως, καὶ πάντως προπηλακιεῖ. *Longin.* S. 20. ex Demosth. c. Midiam. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὧν ὁ παθὼν ἔνια ὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης, ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπες ἀήθεις ὄντας τε προπηλακίζεσθαι, ὐδεὶς ταῦτα ἀπαγγέλλων δύναιτο τὸ δεινὸν παραστῆσαι. *Liban.* D. 3. p. 238. D. ὐδὲ ὁ Πηλεὺς ἐπέτελλεν· ὦ παῖ, μικρὰ φρόνει, ταπεινὸς γίνε —— προσκύνει τὲς ὑβρίζοντας, κἂν ἐπὶ κόρρης σε πατάξῃ τις, μὴ χαλέπαινε, κἂν ἀποστερῇ γέρας, σίωπα. 2. *Cor.* XI. 20. *Bava Kama* VIII. 6. Impingens socio colaphum ei siclum pendit. R. Juda nomine R. Joses Galilaei minam statuit. Si ei alapam impegit, ducentas drachmas ipsi pendit; si id fecit inversa manu, quadringentas drachmas solvit. totidem, si excreans eum conspuit, aut pallium detrahit, aut caput denudat: omnia pro ipsius dignitate. R. Akiba statuit. Israelitarum pauperrimos considerari ac si essent nobiles, qui bonis suis excidissent, quia sunt Abrahami, Isaaci & Jacobi posteri.

σιαγόνα] *Athenaeus* III. p. 94. E. Πλάτων δ' ἐν Τιμαίῳ γράφει καὶ τὰς σιαγόνας ἄκρας αὐτοῖς συνέδησεν ὑπὸ τὴν φύσιν τε προσώπε καὶ Ξενοφῶν ἐν τῷ περὶ ἱππικῆς· σιαγόνα μακρὰν συνεσταλμένην. οἱ δὲ συαγόνα διὰ τε υ στοιχεία ἐκφέροντες.

τὴν ἄλλην] *Etymol.* ἄλλος ἀσύναρθρον ἐστὶν ἡ σύναρθρον. ποτὲ μὲν ἀσύναρθρον, ἡνίκα τε κατηγορεμένε πλήθες ὅλον ἐστὶν ἐμπεριληπτικόν. ἣν δὲ διαίρεσιν μερικὴν ποιεῖται, ἔξει καὶ τὸ ἄρθρον παραλαμβανόμενον.

στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην] Haec & sequentia illis dici solent, quibus consilium datur, ut majori cedant, & fortiori ne resistant. *Juvenal.* III. 289. Miserae cognosce prooemia rixae. Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum, stat contra, starique jubet, parere necesse est: Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem fortior? *Tacit.* H. III. 31. Circumstiterant victores, & primo ingerebant probra, intentabant ictus: Mox ut praeberi ora contumeliis, & posita omni ferocia victi cuncta patiebantur. 85. Vitellium infestis mucronibus coactum modo erigere os & offerre contumeliis. *Terent.* Adelph. II. 36. omnes dentes labefecit mihi, praeterea colaphis tuber est totum caput. 2. 5. Ego vapulando, ille verberando usque ambo defessi sumus. Tua culpa. Quid agerem? adolescenti morem gestum oportuit. Qui potui melius? quin hodie usque os praebui. *Plaut.* Asinar. II. 2. pugno malam si tibi percussero —— caveto ne succenseas —— patitor tu idem, cum Ego te referiam. dico, ut usus fieri. *Jos.* B. II. 16. ὐδὲν δὲ ὅτω τὰς πληγὰς, ὡς τὸ φέρειν ἀνασέλλει, καὶ τὸ τῶν ἀδικεμένων ἡσύχιον τοῖς ἀδικεσι γίνεται διατροπή. *Arist.* Eudem. II. 5. opponimus ὀργὴν πραότητι, καὶ τὸν ὀργίλον τῷ πράῳ. καίτοι ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἐπὶ τῷ ἵλεων εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι, καὶ ὐκ ὀργίζεσθαι ῥαπιζόμενον. ἀλλ' ὀλίγοι οἱ τοιῦτοι, ἐπ' ἐκεῖνο δὲ πάντες ῥέπεσι μᾶλλον, διὸ καὶ ὐ κολακικὸν ὁ θυμός. *Liv.* IV. 35. Petisse viros domi militiaeque spectatos: primis annis suggillatos, repulsos risui patribus fuisse. Desisse postremo praebere ad contumeliam os. *Basil.* de leg. Gentil. libr. ἔτυπτε τις —— Σωκράτην, εἰς αὐτὸ τὸ πρόσωπον ἐμπεσὼν ἀφειδῶς· ὁ δὲ ὐκ ἀντῆρεν ἀλλὰ παρεῖχε τῷ παροινεντι τῆς ὀργῆς ἐμφορεῖσθαι. *Cic.* ad Att. I. 18. Auli autem filius, o dii immortales! quam ignavus ac sine animo miles! quam dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie praebeat? *Sanhedrin* f. 58. 2. Dixit R. Chanina: Cuthaeus qui percutit Israelitam, reus est mortis. S. D. *Exod.* II. 12. item dixit: si quis palma infligat alapam maxillae Israelitae, perinde est ac si eam alapam infligeret maxillae divinae providentiae. S. D. *Prov.* XX. 25. *Cic.* in Verrem V. 54. Sex lictores circumstant valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi, caedunt acerrime virgis, denique proximus lictor —— converso bacillo oculos misero tundere vehementissime coepit. itaque illi cum sanguis os oculosque complesset, concidit. ob quam causam, dii Immortales! tametsi injuriam facio communi caussae & juri civitatis. quasi enim possit esse ulla causa, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat. *Senec.* de Ira. II. 34. cum pare contendere anceps est, cum superiore furiosum. Percussit te? recede: referiendo enim occasionem saepius feriendi dabis. *Thren.* III. 30. *Prov.* XX. 22. XXIV. 29.

40. σοὶ κριθῆναι] Tecum litigare. *Eurip.* Medea. 609. ὡς ὐ κρινεμαι τῶνδε σοὶ τὰ πλείονα. *Anthol.* II. 30. δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο καὶ πολὺ μᾶλλον ἦν ὁ κριτὴς τέτων τῶν δύο κωφότερος. *Job* IX. 3. XIII. 19. *Esaj.* L. 8. *Joel* II. 1. 2. *Ose.* II. 2. *Ecclesiast.* VI. 10.

χιτῶνα] *Demosth.* c. Mid. ὥστε με, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φοβηθέντα τὸν ὑμέτερον θόρυβον θοιμάτιον προέσθαι, καὶ μικρε γυμνὸν ἐν τῷ χιτωνίσκῳ γενέσθαι, φεύγοντα ἐκεῖ-

ναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὅστις σε 41
ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ 42
τὸν

ἄφες] ἀφήσεις D.
ἱμάτιον] + σου 33. 90. *Evang.* 4. 9. Verſio *Syr. Æthiop. Arab.*
41. ἀγγαρεύσει] ἀγγαρεύει D. αὐτȣ̃] + ἔτι ἄλλα D.

ἐκεῖνον. *Plut.* Nupt. p. 139. D. ὁ γὰρ ἄνθρωπος τȣ̃ μὲν ἀνέμȣ βιαζομένȣ τὸ ἱμάτιον ἀφελέσθαι —— μᾶλλον ἔσφιγγε καὶ συνεῖχε τὴν περιβολήν. τȣ̃ δὲ ἡλίȣ μετὰ τὸ πνεῦμα θερμȣ̃ γενομένȣ θαλπόμενος, εἶτα καυματιζόμενος, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ ἱματίῳ συναπεδύσατο. *Diog. L.* VI. 6. Antiſth. Διογένει χιτῶνα αἰτȣ̃ντι πτύξαι προσέταξε θοἰμάτιον. *Pauſan.* Corinth. II. χιτὼν γὰρ οἱ λευκὸς ἐρεὸς καὶ ἱμάτιον ἐπιβέβληται & Eliac. extrem. ὁ δὲ ἑρμῆς —— χιτῶνα τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκώς. Achaic. 22. νεανίσκος —— χιτῶνα ἐνδεδυκὼς, καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ χιτῶνι φοινικῆν. *Ælian.* V. H. 1. 16. ἐνδύντα τὸν χιτῶνα, καὶ τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενον. *Diodor.* IV. 38. Hercules χιτῶνα & ἱμάτιον a Dejanira cum petiiſſet, accepit χιτῶνα veneno Neſſi infectum. *Liban.* O. XXVIII. p. 621. B. γυμνȣ́σθω τῆς χλαμύδος, καὶ ἦν ἐκείνη χαμαὶ, καὶ τȣ̃ πρώτȣ χιτῶνος, καὶ ἦν ὁ χιτὼν χαμαὶ, καὶ τȣ̃ τρίτȣ λίνȣ, καὶ ἦν ȣ̃τος μετ' ἐκεῖνον· *Gloſſar.* Interula χιτωνίσκος *Maximus* Q. 4. τὸ μὲν ἐντὸς ἐπὶ τȣ̃ σώματος καλȣ̃σι χιτωνίσκον, τὴν δὲ ἔξω περιβολὴν προσαγορεύȣσιν ἱμάτιον. *Theophraſt.* H. Plant. III. 13. καὶ ὅταν ὁ ἔξω χιτὼν περιαιρεθῆ μόνον, ὁ ὑπολειπὴς ἐπιμελαίνεται —— καὶ πάλιν ὑποφύεται τῷ δευτέρῳ ἔτι χιτὼν ἄλλος ἀντ' ἐκείνȣ. *Mich.* II. 8. *Ariſtoph.* Av. 947. Σὺ μέντοι σπολάδα καὶ χιτῶν' ἔχεις, ἀπόδυθι καὶ δὸς τῷ ποιητῇ τῷ σοφῷ. ἔχε τὴν σπολάδα, πάντως δέ μοι ῥιγῶν δοκεῖς —— Πο. ἀκλεὴς δ' ἔβα σπολὰς ἄνευ χιτῶνος ξύνει, ὅ λέγω. Πει. ξυνίημι γ' ὅτι βȣ́λει τὸν χιτωνίσκον λαβεῖν. *Euſtath.* Il. β. p. 128. 43. ὑπόκειται ὁ χιτὼν, ἐπίκειται δὲ ὁ φᾶρος. *Dio Chryſ.* VII. p. 111. C. ἐνέδυσάν με τὸν χιτῶνα, καὶ περιέβαλον τὸ ἱμάτιον.

ἄφες] *Cic.* de Offic. II. 18. Conveniunt autem cum in dando munificum eſſe, tum in exigendo non acerbum, in omnique re contrahenda, vendendo, emendo, conducendo, locando, vicinitati & confiniis aequum & facilem, multa multis de jure ſuo cedentem, a litibus vero, quantum liceat, & neſcio an paullo plus etiam, quam liceat, abhorrentem. Eſt enim non modo liberale, paullum non nunquam de jure ſuo decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. *Auguſtin.* de verbis Apoſtoli 24. Redime tempus h. e. quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo vaces, non litibus —— perde nummos, ut emas tibi quietem —— Proverbium notum eſt Punicum, quod quidem Latine vobis dicam, quoniam Punice non omnes noſtis, Punicum enim proverbium eſt antiquum: Nummum quaerit peſtilentia; duos illi da, ut ducat ſe. *Ulpianus:* non improbat Praetor factum ejus, qui tanti habuit re carere, ne propter eam ſaepius litigaret: Haec enim verecunda cogitatio, ejus qui lites exſecratur, non eſt vituperanda. *Iſocrat.* π. ἀντιδόσεως. Ἠπιστάμην αὐτὸς μὲν εἰς τȣ̀ς ἄλλȣς μηδὲν ἐξαμαρτάνειν, ἀδικȣ́μενος δὲ μὴ μετὰ δικαστηρίȣ ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας, ἀλλ' ἐν τοῖς φίλοις τῶν ἐκείνων διαλύεσθαι περὶ τῶν ἀμφισβητȣμένων. 1. *Cor.* VI. 6. 7.

τὸ ἱμάτιον] *Thomas.* θοἰμάτιον κάλλιον, ἢ τὸ ἱμάτιον, διαλελυμένον.

41. Hic manifeſte loquitur Chriſtus de vi quae infertur a poteſtate publica, aut magiſtratibus inferioribus. Angarus Perſis ſignificat curſorem publicum. *Herodot.* VIII. 98. Ταῦτα δὲ ἅμα Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεȣ̃σαν σφί συμφορήν. Τȣτέων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ȣ̓δὲν ὅτι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἐόν. ȣ̃τω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τȣ̃το. λέγȣσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερέων ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσȣ̃τοι ἵπποι τε καὶ ἀνὴρ διεστᾶσι κατὰ ἡμερήσιον ὁδὸν ἑκάστην. ἵππος τε καὶ ἀνὴρ τεταγμένος, τȣ̀ς ȣ̓́τε νιφετὸς, ȣ̓κ ὄμβρος ȣ̓ καῦμα, οὐ νὺξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκείμενον ἑωϋτῷ δρόμον τὴν ταχίστην —— τοῦτο τὸ δράμημα τῶν ἵππων καλέȣσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. *Nicol. Damaſc.* Excerpt. καὶ ἅμα πέμπει τινα τῶν πιστοτάτων ἄγγαρον, ȣ̃τω γὰρ ἐκάλȣν τȣ̀ς βασιλέως ἀγγέλȣς. p p. ἐστιῶν τὸν ἄγγαρον. *Euſtath.* in Od. τ. 680, 43. παρὰ τῷ αὐτῷ δὲ Ποιητῇ de Æſchylo loquitur, ἐν Ἀγαμέμνονι καὶ οἱ ἄγγαροι κεῖνται, λέξις φανερῶς Περσικὴ, φρυκτὸς φρυκτὸν δεῦρ' ἀπ' ἀγγάρȣ πυρὸς ἔπεμπε —— κυρίως δὲ κατὰ Αἴλιον Διονύσιον ἄγγαροι οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δ' αὐτοὶ φησὶ καὶ ἀστάνδαι περσικῶς. Τίθεται δὲ φασὶν ἡ λέξις καὶ ἐπὶ φορτηγῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ ἀναισθήτων καὶ ἀνδραποδωδῶν. ὅθεν καὶ ἀγγαροφέρειν τὰ φορτία φέρειν, ἄλλως τε, καὶ ἐκ διαδοχῆς. καὶ ἀγγαρεύεσθαι τὸ εἰς φορτηγίαν καὶ τοιαύτην τινα ὑπηρεσίαν ἄγεσθαι. *Etymol.* ἄγγαροι —— οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἀστάνδαι. λέγεται δὲ καὶ ἀγγαροφορεῖν κατὰ διαδοχὴν, ȣ̃τως ὁρίων. ἀγγαρεύω, τὸ ἐργάτας ἐγείρω. ἀγγάρους λέγουσι —— καὶ τȣ̀ς ἐπὶ τῷ καθοδηγεῖν παραλαμβανομένȣς ἄκοντας, καὶ τὸ εἰς βασιλείας ἀπάγειν τι χρείας ἀγγαρεύειν λέγεται. καὶ ἀγγαρεία δȣλεία, καὶ ἀγγάριος δȣ̃λος ἢ ἄγγελος. *Artemid.* V. 16. ἔδοξέ τις ναύκληρος ἐν μακάρων νήσοις εἶναι, καὶ ἀπὸ τῶν Ἡρώων κατέχεσθαι, ἔπειτα ἐλθόντα τὸν ἀγαμέμνονα ἀπολῦσαι αὐτόν. ἀγκαρείᾳ περιπεσὼν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ αὐτοκράτορος κατεσχέθη, ἔπειτα ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ ἀφείθη τῆς ἀγκαρείας. *Heſych.* ἄγγαρος, ἐργάτης, ὑπηρέτης, ἀχθοφόρος. ἡ λέξις Περσικὴ, σημαίνει δὲ καὶ τȣ̀ς ἐκ διαδοχῆς βασιλικοὺς γραμματοφόρους. ἀγγαρεύεται. ἐγγυᾶται, ὑπὸ ἀγγαρευτῶν κατέχεται. *Menander* Σικυωνίᾳ. ὁ πλέων κατήχθη —— ἐὰν ἔχῃ τι μαλακὸν ἀγγαρεύεται. *Joſ.* A. XIII. II. 3. κελεύω δὲ μηδὲ ἀγγαρεύεσθαι τὰ Ἰȣδαίων ὑποζύγια. L. viae 14. D. *de veteran.* angariari naves. L. XLIX. 18. 4. D. Sed & naves eorum [veteranorum] angariari poſſe Ælio Firmo & Antonino Claro veteranis reſcriptum L. L. 41. 8. D. curſus vehicularis ſollicitudo item angariarum praebitio perſonae munus eſt. —— quaedam ex his muneribus poſſeſſionibus ſive patrimoniis indicuntur, veluti agminales equi, vel mulae & angariae atque veredi. *Arrian.* Epictet. III. 26. ὅπου τὸ σῶμα ȣ̃τως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον, ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δίδοται. ἂν δ' ἀγγάρεια ᾖ καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε· εἰ δὲ μὴ, πληγὰς λαβὼν ȣ̓δὲν ἧττον ἀπολεῖς καὶ τὸ ὀνάριον. *Gloſſ. Iſidori* angario, cogo. *Bava Kama* f. 38. b. Bello peti prohibentur Moabitae, at illos angariare permittitur: at Ammonitas nulla prorſus moleſtia afficere, adeoque nec angariare licuit. *Gem. Sota* I. 25. Optime Raba: quam ob cauſam punitus eſt Rex Aſa? quia angariavit diſcipulos ſapientum. 1. *Reg.* XV. 22. *Nedarim* f. 32. 1. quare punitus eſt Abrahamus pater noſter

&

τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, μὴ ἀποςραφῇς.
43 Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.

42. δίδε] δὸς D.
τὸν θέλοντα] τῷ θέλοντι D. 38. Evang. 12. ad Latinam Verſionem.
ἀπὸ σοῦ] —— D. ἀποςραφῇς] ἀποςρέψῃς. 61.
43. πλησίον] φίλον 80.

& afflicti ſunt filii ejus in Ægypto CX. annis? quia angariavit diſcipulos ſapientum S. D. *Gen.* XIV. 14. *Joma* f. 35. 2. Fertur de R. Eliezar f. Harſum quod legavit ei pater ejus mille urbes —— at ille profectus eſt, ut diſceret legem. Quodam die occurrunt ei ſervi ejus atque eum angariant. *Bava Mezia* VI. 3. Aſinus conductus ſi angariatus fuerit. *Sanhedrin* f. 101. 2. David pater tuus rupit rupturas in muro, ut aſcenderent Iſraelitae ad feſtum magnum: tu vero obſepiviſti eas ad faciendum angariam filiae Pharaonis. ib. diſtinguit Gemara in angariam ordinariam & extraordinariam. inf. XXVII. 32. Si quis miles, aut publicanus, aut miniſter principis, praetextu autoritatis publicae te compellaverit, ut onus ipſi portes mille paſſus.

ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ δύο] *Bava Kama* f. 92. 2. Dixit Raba ad Raba f. Meri: unde probatur illud dictum quod dicitur Rabbinis: ſi ſocius tuus te vocet aſinum, etiam ſellam ſuper te admove? cui ille reſpondit *Geneſ.* XVI. 8.

39. 40. 41. Qui hic omnem ſui ipſius defenſionem vetitam eſſe putant, non videntur conſideraſſe, illa ſaltem quae verbis fit ipſum Chriſtum fuiſſe uſum, adeoque certiſſime licitam eſſe *Jo.* XVIII. 23. porro cum Chriſtus in mundum venerit, ut ſervaret homines, & doctrinam generi humano ſaluberrimam proponeret, nullo modo credi poteſt, talem eum doctrinam propoſuiſſe, quae injuſtis impunitatem concederet, juſtos vero illorum contumeliis exponeret, eosque deterioris conditionis redderet, quam Chriſto non veniente fuiſſent. Multo contra credibilius eſt Chriſtum hominibus omnia jura naturalia & civilia reliquiſſe integra Exiſtimo igitur hanc doctrinam illa praecipue tempora ſpectaſſe, ut Judaeorum ad ſeditionem propenſio & ferocitas inſita retunderetur. Quo pertinebat praeceptum, ne ſtatim contumelia quadam laceſſiti id facerent, quod ira dictitaret, ſed illam defervescere ſinerent, quod etiam *Jacobus* docet I. 19. 20. *Act.* XXIII. 2—5. Praeceptum vero de litibus vitandis & de angariis jubet injurias publicanorum & militum patienter ferre, ne graviora mala ſibi accerſerent; eodem tendebant orationes Agrippae Regis & Fl Joſephi ad Judaeos tumultuantes. Quam tempeſtiva & neceſſaria iſta praecepta tunc fuerint, res ipſa docuit, vid. ſupra comm. 5.

42. ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι] *Plut.* Solon. p. 87. A. ἐδανείσαντο συχνὸν ἀργύριον παρὰ τῶν πλουσίων. *Ariſtoph.* Nub. 1309. τὰ χρήμαθ᾽ ἃ δανείσατο. *Xenoph.* . . . ἀργύριον δανείζεσθαι. *Theoph.* Char. II. παρὰ τῶν συμπρεσβευτῶν δανείζεσθαι.

ἀποςραφῇς] *Galen.* . . οὕτως γὰρ ἂν ἀπεςραμμένος εἴη τὸν ἥλιον. οἱ ἀποςραφέντες τὸ μελίκρατον. *Eurip.* Oreſt. 718. ὦ κάκιςε τιμωρεῖν φίλοις, φεύγεις ἀποςραφεὶς μέ. *Ælian.* V. H. XII. 1. Προσιόντα μὴ ἀποςραφῆναι, καὶ ἁπτόμενον μὴ δυσχερᾶναι. *Eurip.* Helen. 77. τί δ᾽ ὦ ταλαίπωρ᾽ ὅςις ὢν μ᾽ ἀπεςράφης. *Artemid.* I. 81. αὐτὸς ἀποςραφήσεται αὐτὸν ὁ πατήρ. *Heſychius* ἀποςρέφεται, ἀποςρέφει τὸ πρόσωπον. *Xenophon* paed. V. ὁ κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεςράφη δὲ —— τί οὖν ἔφη ὁ κῦρος —— οὐκ ἀποςρέψῃ με, ὥσπερ ἄρτι; οὐκ ἀποςρέψομαι, ἔφη. 2. *Tim.* I. 15. *Tob.* IV. 7. *Galenus* IV. in Hippocr. Epid VI. καὶ τὰ μὴ μεγάλως βλάπτοντα δοτέον ἐςὶν ἐνίοτε τοῖς ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν σφόδρα, καὶ μέλλουσι μισεῖν τε τὸν ἰατρὸν ἐκ τοῦ μὴ λαβεῖν, ἀποςρέφεσθαί τε καὶ μηδὲν αὐτῷ προςάττοντι πείθεσθαι. *Plut.* Caeſ. p. 730. D. θεόδοτον μὲν ἀπεςράφη τὴν Πομπηΐου κεφαλὴν φέροντα. Stipem a te aut mutuum petenti da ſimplici animo, nec ſuſpicionibus indulge aut anxie inquire, utrum aut ille ſua culpa ad mendicitatem fuerit redactus, aut iſte vel ob paupertatem vel alium caſum forte mutuum nunquam ſit redditurus: diu enim deliberando tempus beneficii praeſtandi periret, & ſic nec mutuo nec ſtipe alterius inopia unquam ſublevaretur.

43. Judaei per proximos nonniſi Judaeos intelligebant, omnes vero Idololatras in hoſtium numero habebant. *Tacit.* H. V. 4. 5. Moſes, quo ſibi in poſterum firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit. Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promtu, ſed adverſus omnes alios hoſtile odium -- Transgreſſi in morem eorum idem uſurpant. Nec quicquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, vilia habere. *Juvenal.* XIV. 103. Non monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti, Quaeſitum ad fontem ſolos deducere verpos. *Megillath Eſther* f. 16. 1. Haman dixit Mardochaeo: aſcende & equita. Reſpondente Mardochaeo: non poſſum absque ſcabello conſcendere equum, quia emaciatae ſunt vires meae a diebus jejunii acti. Quare Haman pronum ſe abjiciebat in terram, ut inſiſtens corpori ejus Mardochaeus equum conſcenderet. Quum aſcendebat, calcibus Hamanum petebat. Quare Haman ad illum, nonne, inquit, ſcribitur *Prov.* XXIV. 17. Cum cadit hoſtis tuus, non laetaberis? cui Mardochaeus regeſſit: Haec verba ſpectant Iſraelitas tantum, ſed de veſtratibus ſcribitur *Deut.* XXXIII. 29. Et tu ſuper excelſa eorum calcabis. Quod Judaei Germanice ita verterunt: *Haman* ſprach: ſtehet doch —— wan dein feind falt/ ſolt du dich nicht freuen. *Mardochai* ſprach: Das darffſtu mich nicht zu zeigen. Dan das iſt auf ein Juden geredt woren/ Darum laſs dein bitten/ es iſt doch verloren. *Eſth.* III. 8. 1. *Theſſ.* II. 15, *Joſ.* A. XI. 6. 5. Hamanus κατηγόρει λέγων, ἔθνος εἶναί τι πονηρὸν, —— ἄμικτον, ἀσύμφυλον, οὔτε θρησκείαν τὴν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις ἔχον, οὔτε νόμοις χρώμενον ὁμοίοις. ἐχθρὸν δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῷ σῷ λαῷ, καὶ ἅπασιν ἀνθρώποις. *Diod. S.* ap. Photium Cod. CXLIV. Judaeos πολεμίους ὑπολαμβάνειν πάντας. *Levit.* XIX. 18. extat quidem, diliges proximum tuum, at ibidem dicitur

σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατ- 44
αρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε ~τοὺς μισοῦντας· ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ
τῶν

~τοῖς μισοῦσιν

44. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς] — 1. 11. 22. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in *Jo.* VIII. 41. 42. 47. & c. Cels. p. 401. *Theoph. Antiochen. Euseb.* Demonstr. I. 6. *Athenag.* §. 11. *Chrysost. Juvencus, Lucifer, Tertullian.* Apolog. 31. *Cyprian* T. 79. 212. 226. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμεῖν D. a prima manu.
καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς] — apud eosdem, (si Vulgatam excipias,) & in 53.
τοὺς μισοῦντας] τοῖς μισοῦσιν DEKLM. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67 68 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 84. 89. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24.

בן עם i. e. popularis. Alterum quidem: odio habebis hostem tuum, totidem verbis non legitur, at vero cum lex vetaret misereri septem populorum Cananaeae *Deut.* VII. 2. & juberet memoriam Amelecitarum delere *Deut.* XXV. 19. cumque hostes Dei odio habendos esse, & a piis habitos fuisse doceret 2. *Par.* XIX. 2. *Ps.* XXV. 5. C. 4. CXVIII. 112. CXXXVIII. 20. 21. *Sirac.* XXV. 3. (quod in N. T. nusquam dictum reperitur) si non verba ipsa, verborum saltem sensum expressisse dubitari vix potest, Herc. Fur 585. *Eurip.* πρὸς σοῦ μὲν, ὦ παῖ, τοῖς φίλοις εἶναι φίλον, τὰ τ' ἐχθρὰ μισεῖν. *Medrasch Tehillim* f. 26 4. Dixit R. Isaac: noli gentilibus benevolentiam aut misericordiam exhibere. *Pesachim* f. 113. 2. R. Nachman f. Juda dicit: praecipi etiam ut odio malum prosequamur *Prov.* VIII. 13. *Aboth Nathan* c. XVI. odio habe Epicureos qui alios in errorem impellunt *Ps.* CXXXIX. 21. *Taanith* f. 7. 2. R. Nachman f. Isaaci dixit: Licet odio prosequi impudentes S. D. & impudens odio habebitur. *Eccles.* VIII. 1.

44. Per gradus scandit oratio ab affectu ad verba, a verbis ad res. Servate animum amicum & benevolum etiam erga eos qui animum hostilem inimicitias vobiscum gerendo prodiderunt: nolite convitia convitiis rependere, sed laudate virtutem & in hoste. *Jos.* B. VI. 5. 3. οὔτε δέ τινι τῶν τυπτόντων αὐτὸν ὁσημέραι κατηρᾶτο, οὔτε τοὺς τροφῆς μεταδιδόντας εὐλόγει. *Cic.* pro Sextio. 5. 2. cui benedixit unquam bono? *Agell* VI. 11. eum indignissimum esse cui a viris bonis benediceretur. *Ovid.* Trist. V. 9. 9. Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector. Hic tibi servato vate manebat honor. *Sallust.* Catilin. 3. Pulchrum est benefacere re publicae: etiam bene dicere haud absurdum est. *Terent.* Adelph. V. 4. 11. omnes bene dicunt, amant. Phormion. prol. 20. benedictis si certasset, audisset bene: Quod ab illo allatum est, id sibi relatum putet. *Plut.* de propria Laude p. 547. C. ἔνιοι δὲ κακοήθως, οἷον τι δέλεαρ, μικρόν τι εὐλογίας ὑποβάλλοντες ἐκκαλοῦνται τὴν περιαυτολογίαν. *Philo* T. 2. p. 165, 2. καταρασάμενος δι' ὑπερβολὴν κακῶν, ὃν οὐδ' ὑπὸ πάντων, ἀλλὰ μόνον ὑπ' ἀρίστων εὐλογεῖσθαι θέμις. *Liban.* O. 18. B. τῶν μὲν εὐλογίας, τῶν δὲ κατηγορίας τετυχηκότων. *Isocr.* Busir. τοὺς μὲν εὐλογεῖν τινας βουλομένους — τοὺς δὲ κατηγοροῦντας p. p. ἐπαινοῦντες p. p. εὐλογουμένους. Panath. οὓς δ' ἐπιτιμᾶς, εὐλογεῖς αὐτούς. *Rom.* XII. 14. *Jac.* III. 10. 1. *Cor.* IV. 12. *Apollodor.* Bibl. III. ἀπόλλων δὲ τὸν ἀπαγγείλαντα κόρακα καταρᾶται. *Athenaeus* VIII. p. 338. A. οὐδὲν ἔφη, πλεῖον καταράσομαι τῷ κλέψαντι, ἢ κ. τ. λ. Si odium, quo vos prosequitur, non recens sit sed inveteratum, ne tum quidem malum pro malo reddite, sed beneficia in illum conferte. Imo si tam crudele sit ejus odium, ut vos omnibus modis infestet atque exagitet, & vix aliter quam sanguine vestro placari posse videatur, ne tum quidem in tantas redacti angustias Deum ultorem invocate, sed orate ut Deus illi mentem meliorem & tempus ad poenitentiam largiatur. *Joma* f. 23. 1. qui injuriam patiuntur & non faciunt, qui audiunt contumeliam, nec respondent, idque faciunt ex amore Dei gaudentes in castigationibus, de his scriptura dicit *Jud.* V. 31. & *Massecheth Derech arez rabba, Schabbath* f. 88, 2. *Gittin* f. 36, 2.

Aristot. Rhet. II. 2. ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν, ἔστι γὰρ ἐπηρεασμὸς ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. *Lucian.* pro Lapf. inter salut. 1. χαλεπὸν μὲν, ἄνθρωπον ὄντα δαίμονος τινος ἐπήρειαν διαφυγεῖν. *Philemon.* 44. τὸ πλουτεῖν δυσφορὰς πολλὰς ἔχει, φθόνον τ' ἐπήρειάν τε καὶ μῖσος πολύ. *Demosth.* a. Mid. καὶ βοηθήσουσιν οἱ λέγοντες ὑπὲρ αὐτοῦ, οὐχ' οὕτω τούτῳ χαρίζεσθαι μὰ τοὺς θεοὺς βουλόμενοι, ὡς ἐπηρεάζειν ἐμοὶ διὰ τὴν ἔχθραν. ἐπηρεάζων μοι συνεχῶς. *Ulp.* οὐκοῦν ἐκ προνοίας καὶ δι' ὀργὴν πεποίηκε. τῷ ἐπηρεαζομένῳ μοι καὶ ὑβριζομένῳ. pro Cor. ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν, καὶ προπηλακισμὸν ὁμοῦ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. c. Boeotum ἐπηρέαζεν ὁ πατὴρ αὐτῷ, πειθόμενος ὑπ' ἐμοῦ. — ὕβρει καὶ ἐπηρείᾳ τινὶ τοῦτο ἐτέθη σοι. — ἐμοὶ χαριζόμενος — τούτους ἠτίμαζεν. *Pausan.* Att. 9. παντάπασιν ἐστὶ φανερὸς ἐπήρειαν συνθεὶς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνελεῖν. Eliac. II. 6. ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι τῷ Θεαγένει τάλαντον μὲν — ζημίαν, τάλαντον δὲ βλάβης τῆς ἐς Εὔθυμον, ὅτι ἐπηρείᾳ τῇ ἐς ἐκεῖνον ἐδόκει σφίσιν ἐπανελέσθαι τὸ ἀγώνισμα τῆς πυγμῆς. *Isaeus* de Nicostrati successione. ἐστὶ μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτα ἐπήρεια καὶ παρασκευή. *Liban.* D. X. p. 372. D. πολλῆς γὰρ ἐπηρείας, κωλύειν ὅτι τὸν μὲν λαβόντα εὐφραίνει, βλάπτει δὲ τῶν ἄλλων μηδένα. *Galen.* de usu Part. V. οὐχ' ὡς ἐπηρεάζων τις ἀλλ' ἀληθεύων ἐνεκάλει τῇ φύσει. *Dio* p. 46. ἡ αἰσχύνη τοῖς ἀδίκως ἐκβάλλουσιν τινα, ἀλλ' οὐ τῷ κατ' ἐπήρειαν ἐξελασθέντι. & p. 408. οὐδὲ εἰ καθ' ὑβρίσθη ποτε, οὔτ' ἐπηρεάσθη. *Aristot.* Polit. III. 16. οἱ ἐν πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χάριν εἰώθασι πράττειν. *Diod.* S. XIX. 7. παρῆν ὁρᾶν πᾶσαν τὴν πόλιν πεπληρωμένην ὕβρεως, καὶ φόνων, καὶ παντοίων ἀνομημάτων, οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὰς προϋπαρχούσας ἔχθρας οὐδεμιᾶς ἐπηρείας ἀπείχοντο. *Thucyd.* I. 26. τούς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς. *Jos.* A. XVI. 2. 3. τὰς ἐπηρείας ἔλεγον, ἃς ἐπηρεάζοντο, μήτε νόμοις οἰκείοις ἐώμενοι χρῆσθαι, δίκας τε ἀναγκαζόμενοι διδόναι κατ' ἐπήρειαν τῶν εὐθυνόντων ἐν ἱεραῖς ἡμέραις. &c. VIII. 2. ὅλος ἐγένετο τῆς ἐπηρείας καὶ δέους, τὰ μὲν εἰς ὕβριν ῥηθέντα χαλεπῶς, τὰ δ' εἰς ὑπόνοιαν οὐκ ἀκινδύνως ἐκλαβών. XV. 2. 5. οὐκ ἤνεγκεν ἀλεξάνδρα τὴν ἐπήρειαν — καὶ χαλεπῶς ἔφερε τὴν ἀτιμίαν τοῦ παιδός. *Plut.* Fab. p. 185. B. μηδενὸς ἐρεθίζοντος τὸν ἀννίβαν αὐτὸν ἐπηρεάσειν ἑαυτῷ.

Pol-

45 τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς. Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ βρέχει ἐπὶ

Edit. *Comp. Plant. Genev. Colinaei. Bengelii*, *Antiochus* 52. *Photius* Amphiloch. Q. 115. *Caeſarius* Q. 188. *Theophylactus*, *Chryſocephalus*. Cur *Eraſmus* & *Stephanus* iſtam codicum lectionem non ſequerentur, cauſſa nulla fuit.

ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ] —— apud eosdem (excepta Vulg. & 58.) Verſio *Æthiop*. Tres iſtos verſus ex Luca huc traductos eſſe nullus dubitavit *J. Millius*; nobis conſenſus Codicum aliud ſuadet. Omiſſa autem ſunt ab iis qui putabant, beneficentiam in amore, & benedictionem in precibus intelligi poſſe. Multo tamen majorem habet emphaſin, ſi praeceptum in ſpeciem durum quater & diſtincte per partes inculcari exiſtimamus.

45. ὑμῶν] ἡμῶν 44.

ἐν] + τοῖς 13. 72. 86. Edit. *Complut*.

Pollux VIII. 31. συκοφαντία, ἐπήρεια, ψευδολογία, ψευδομαρτυρία. *Apophth. Sap.* δι' ὕβριν καὶ περιφρόνησιν ἐπηρεάζων.

Themiſt. VII. 95. εὖ δὲ ἐποίει καὶ Σωκράτης, τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦντα λόγον κατορθῶν, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς ποιεῖν —— τοὺς φίλȣς μὲν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς μὴ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ φίλȣς μεταγράφειν. *Helladius* ap. *Phot.* Cod. CCLXXIX. φιλανθρωπίας τε καὶ συμπαθείας παράδειγμα τὸν Δημοσθένην φησὶν —— αἰτίαν λαβόντα καὶ φεύγειν μέλλοντα συνέσχον μὲν οἱ ἀθηναῖοι —— ἕκαστος δ' ὑπὸ μάλης ἔχων τι εἰς ἐφόδιον ἐπεδίδȣ, ὁ μὲν ἀργύριον, ὁ δὲ χρυσίον, καὶ πρȣ̈πεμπον αὐτὸν εὐμενῶς, καὶ θαρρεῖν ἐκέλευον, καὶ φέρειν τὴν συμφορὰν γενναίως. Ὁ δὲ ἀναστενάξας πῶς, ἔφη, φέρειν δυνήσομαι τοιαύτην ἀπολιμπάνων πόλιν, ἐν ᾗ τοιοῦτοι τυγχάνȣσιν οἱ ἐχθροὶ, οἵους οὐκ ἄν τις ἀλλαχόθι φίλȣς εὑρήσει; *Plut*. Nuptial. p. 153. E. & π. ἀοργησίας. τὸ τοῦ Φιλίππου· λέγεται γὰρ ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν φίλων παροξυνόμενος ἐπὶ τοὺς ἕλληνας ὡς εὖ πάσχοντας, καὶ κακῶς αὐτὸν λέγοντας, εἰπεῖν, τί οὖν; ἂν καὶ κακῶς ποιῶμεν αὐτούς; *Arrian*. Epict. III. 22. p. 315. τοῦτο λίαν κομψὸν τῷ κυνικῷ παραπέπλεκται· δαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν ὡς ὄνον καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς δαίροντας, ὡς πατέρα πάντων, ὡς ἀδελφόν. I. 25. ὕβριν σοί πεποίηκα. καλῶς σοι γένοιτο. ταῦτα ἐμελέτα Σωκράτης. 1. *Sam*. XII. 23. *Ro*. XII. 17. 20. 21. 1. *Cor*. IV. 13. 1. *Pet*. III. 9. *Act*. VII. 60.

45. *M. Antonin*. VII. 70. οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες ȣ̓ δυσχεραίνȣσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτοὺς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι, προσέτι δὲ καὶ κήδονται αὐτῶν παντοίως. Σὺ δὲ ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, ἀπαυδᾷς, καὶ ταῦτα εἷς ὢν τῶν φαύλων; & VIII. 43. οἱονεί τις παραστὰς πηγῇ διαυγεῖ καὶ γλυκείᾳ βλασφημοίη αὐτήν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα, κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ κἂν κοπρίαν. *Reland*. de Relig. Mochammed. ex Epigramm. Perſico: Similes eſtote arboribus, quae umbram & fructus ſuos unicuique advenienti praebent, etiam illis qui ſaxis & fuſtibus eas petunt. *Seneca* de Benefic. IV. 26. Si Deos, inquit, imitaris, da & ingratis beneficia. Nam & ſceleratis Sol oritur, & piratis patent maria. VII. 31. ad illa itaque cogitationes tuas flecte: non eſt mihi relata gratia, quid faciam? quod Dii, omnium rerum optimi autores, qui beneficia dare ignorantibus incipiunt, ingratis perſeverant. &c. &c. *Themiſt*. VI. 78. ὁρᾶτε, ὡς ὁ κεραυνὸς ὀλιγάκις καὶ ἐπ' ὀλίγους, τὸ φῶς δὲ πανταχοῦ, καὶ ἐφ' ἅπαντας. *Ariſtid*. de Concord. Rhod. p. 568. καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, πάντα κοινὰ, ὥσπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Philo* de Spec. Legg. T. 2. p. 347, 39. Ὃ γὰρ ἔφη τις ȣ̓κ ἀπὸ σκοποῦ τῶν προτέρων, ἀληθές ἐστιν, ὅτι παραπλήσιον ȣ̓δὲν ἄνθρωποι θεῷ δρῶσιν, ἢ χαριζόμενοι, Τί δ' αὖ εἴη κρεῖττον ἀγαθὸν, ἢ μιμεῖσθαι θεὸν, γεννητοῖς τὸν ἀΐδιον; *Ovid*. Triſt. II. 39. Tu quoque, cum patriae rector dicare Paterque, utere more Dei nomen habentis idem. Idque facis, nec te quisquam moderatior alter Imperii poterat frena tenere ſui. *Plin*. Panegyr. Sol & dies non oritur uni & alteri, ſed omnibus in commune. *Hierocles*. Μιμȣ́μενος ἐν τοῖς τῆς φιλίας μέτροις τὸν θεὸν, ὃς μισεῖ μὲν μηδένα ἀνθρώπων, τὸν δὲ ἀγαθὸν διαφερόντως ἀσπάζεται. *Joſ*. A. VI. 14. 4. de ventriloqua. Δίκαιον δὲ ἀποδέξασθαι τῆς φιλοτιμίας τὴν γυναῖκα, ὅτι —— ȣ̓κ ἐμνησικάκησε —— οὐδ' ἀπεστράφη δὲ ὡς ξένον, —— ἀλλὰ συνεπάθησέ τε καὶ παρεμυθήσατο —— καὶ τὸ μόνον αὐτῇ παρὸν, ὡς ἐν πενίᾳ, τȣ̃το παρέσχεν ἐκτενῶς καὶ φιλοφρόνως, οὐδ' ὑπὲρ εὐεργεσίας ἀμοιβῆς τινος γεγενημένης, οὔτε χάριν μέλλȣσαν θηρωμένη —— φύσει τῶν ἀνθρώπων ἢ πρὸς τοὺς ἀγαθόν τι παρεσχημένȣς φιλοτιμουμένων, ἢ παρ' ὧν ἄν τι δύνωνται λαβεῖν ὄφελος τούτους προθεραπευόντων. καλὸν οὖν ἐστι μιμεῖσθαι τὴν γυναῖκα, καὶ ποιεῖν εὖ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ γενομένους, καὶ μηδὲν ὑπολαμβάνειν ἄμεινον, μηδὲ μᾶλλον τι προσήκειν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τούτων, μηδ' ἐφ' ᾧ τὸν θεὸν εὐμενῆ καὶ χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Taanith*. f. 7. 1. Dixit R. Abhu: major eſt dies pluviarum quam reſurrectio mortuorum, quia reſurrectio mortuorum eſt juſtorum, pluviae vero tam juſtorum quam injuſtorum. *Bereſchith R.* XIII. 17. ex *Hieroſ. Berachoth* 9. audivit vocem R. Judae Magdaleni benedicentem: millies millenas & myriadas benedictionum & laudum debemus ad laudandum nomen tuum pro ſingulis guttis, quas nobis demittis, quia tu retribuis retributionem bonam peccatoribus. Dixit ei: ita benedicebat R. Simon. *Deut*. XIII. 18. XIV. 1. *Proclus Platon*. Theol. 17. θεοὶ δὲ ἀεὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ προτείνουσι, ὥσπερ ἥλιος ἀνίσχων τὸ φῶς.

βρέχει] *Phrynichus* p. 126. βρέχειν ἐπὶ τȣ̃ ὕειν, ἐν τινὶ κωμῳδίᾳ ἀρχαίᾳ προτιθεμένη τηλεκλείδη τῷ κωμικῷ ἐστὶν ȣ̈τως εἰρημένον· ὅπερ, εἰ καὶ γνήσιον ἦν τὸ δρᾶμα τῷ ἅπαξ εἰρῆσθαι ἐφυλαξάμεθ' ἄν· ὁπότε δὲ καὶ νόθον ἐστὶ, παντελῶς ἀποδοκιμαστέον τȣ̈νομα. *Thomas*. βρέχει, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν ἐπὶ ὑετοῦ, ἀλλὰ ὕει. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις, ἀλλὰ τίς ὕει, καὶ ὕεσθαι παθητικῶς ἀριστείδης ἐν τῷ αἰγυπτίῳ, πάντες γὰρ ὕονται. καὶ οὐκ εἰκάσαι γε ἡμᾶς, ὅτι ὕονται. τὸ βρέχω μέντοι ἐπὶ τῶν ἀπαλυνομένων ἀπὸ ὕδατος φασι. Σημείωσαι δὲ ὡς ἐπὶ παθητικοῦ παρακειμένου, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ πάντων χρόνων χώραν ἔχει τὸ βρέχω, καὶ ἐπὶ ὑετȣ̃ λαμβάνεσθαι, ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· πρὶν ἂν τουτὶ πτύξωμαι, μὴ καταβρεχθῶ, καὶ ἀριστείδης ἐν τῷ αὐτῷ, ὅπȣ γὰρ καὶ ἡ γῆ ψιλὴ βρεχθεῖσα. *Jac*. V. 17.

Homer. Il. μ. 25. Ὗε δ' ἄρα Ζεύς. *Xenoph*. de venat. ὅταν νίφῃ ὁ θεός. *Theophraſt*. Ch. III. εἰ ποιήσειεν ὁ Ζεὺς ὕδωρ. *Athen*. VIII. ὕσαντα τὸν θεόν. *Pauſan*. Attic. 24. & Corinth. 15. ὕσαντος τοῦ θεοῦ. *Sext. Empir*. a. Grammat. V. 5. 101. θεσπεσίων νεφέων εἰ θεὸς ὕεν ὕδωρ. *Herodot*. III. 117. ὕει σφί ὁ θεὸς & apud Joſephum frequentiſſime ὕοντος τοῦ θεοῦ. ἤρξατο

ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τί- 46
να

46 ἀγαπήσητε,] ἀγαπᾶτε 57. 59. 60. 61.
ἔχετε] ἕξετε D. 13. Versio *Vulgata* 1.

το δ' ὕειν παραχρῆμα ὁ θεὸς νίφοντος τοῦ θεοῦ. *Taanith* f. 23. 2. Cum aliquando tellus pluviarum inopia laboraret, Rabbini pueros e schola ad Chone miserunt dicentes: Pater, pater, da nobis pluviam. is vero praesentibus ipsis oravit: Domine totius mundi, fac propter illos, qui differentiam nondum sciunt inter patrem qui pluviam dare potest, & inter eum qui non potest. Ab omni enim tempore vapores in aërem adscendentes, & nubes pendulae, & pluvia decidens tantae hominibus admirationi fuerunt, ut merito sapientissimi opificis artem in eo agnoscerent.

46. μισθὸν ἔχετε] nimirum apud Patrem vestrum coelestem inf. VI. 1.

Glossar. Portitor, τελώνης, portorium τέλος. *Pollux* IX. 29. τελωνία, δεκατωνία. τελῶναι, δεκατῶναι. *Ascon.* ap. *Cic.* in Caecil. 10. Mancipes sunt publicanorum principes, Romani homines, qui quaestus sui caussa si decumas redimunt, decumani appellantur; si portum aut pascua, portitores aut pecuarii, quorum ratio scriptura dicitur. Hi omnes exigenda a sociis suo periculo exigunt, & Reipublicae repraesentant, providentes etiam in illa redemtione commodis suis. *Plin.* Paneg. 37. publicani vicesimam haereditatum exigunt. *Cic.* ad Q. Fratr. 1. 1. publicanis satisfacias, praesertim publicis male redemtis. *Sueton.* Jul. 20. publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit, ac ne in locatione novorum vectigalium immoderatius licerentur, propalam monuit. *Cic.* ad Attic. I. 17. Asiam qui de censoribus conduxerant, questi sunt in senatu se cupiditate prolapsos nimium magno conduxisse. *Liv.* XXXIX. 44. Vectigalia summis pretiis ultro tributa infimis locaverunt, quas locationes cum senatus, precibus & lacrimis publicanorum victus, induci & de integro locari jussisset. XLIII. 16. Quum equestrem ordinem offendissent, flammam invidiae adjecere edicto, quo edixerunt: ne quis eorum qui Censoribus -- publica vectigalia aut ultro tributa conduxisset, ad hastam suam accederet. *Cic.* pro Planco 9. Adjungam, si vis, id quod tu etiam huic obesse putas, patrem publicanum: qui ordo quanto adjumento sit in honore quis nescit? flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipublicae, publicanorum ordine continetur. *Dio.* p. 38. τοὺς ἱππέας —— πᾶσαι τε γὰρ τελωνίαι δι' αὐτῶν ἐγίνοντο. *Jul. Caes.* B. G. I. 18. [Dumnorigem] complures annos portoria reliquaque omnia Æduorum vectigalia parvo pretio redemta habere. *Sabbath* f. 78. 2. Publicanus magnus & publicanus parvus. Cursores publicanorum. XXXIX. 4. 1. D, Sive igitur liberi sint sive servi alieni, qui publicanis in eo vectigali ministrant, hoc edicto continebuntur. 12. & si homo liber serviat, hoc edictum locum habet —— quantae audaciae quantae temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat. *Jos.* A. XII. 4. 1. τὰς ἰδίας ἕκαστοι τῶν ἐπισήμων ὠνοῦντο πατρίδας φορολογεῖν, καὶ συναθροίζοντες τὸ προστεταγμένον τοῖς βασιλεῦσιν ἐτέλουν. & 3. ἔτυχε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πάντας ἀναβαίνειν τοὺς ἐκ τῶν πόλεων τῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πρώτους καὶ ἄρχοντας, ἐπὶ τὴν τῶν τελῶν ὠνήν. κατ' ἔτος δὲ ταῦτα τοῖς δυνατοῖς τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπίπρασκεν ὁ βασιλεύς. 4. ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε τὰ τέλη πιπράσκεσθαι τῶν πόλεων, ἠγόραζον οἱ τοῖς ἀξιώμασιν ἐν ταῖς πατρίσι διαφέροντες. In provinciis vero Romanis, quae externam servitutem oderant, invisi & infames erant & publicani & multo magis eorum ministri & socii, exactionum coactores, quos *Augustinus* C. D. VII. 4. minutularios vectigalium conductores vocat, qui acerbe & cupide vectigalia exigere solebant, unde perpetuum inter mercatores & exactores bellum. *Macrob.* Saturn. I. 14. Nonnunquam vero per gratiam sacerdotum, qui publicanis vel proferri vel imminui consulto anni dies volebant, modo auctio modo retractio dierum proveniebat. *Quintil.* Decl. CCCXLI. Quod quis per publicanos improfessum transtulerit, commissum sit. CCCLIX. Praeter instrumenta itineris omnes res quadragesimam publicano debeant; publicano scrutari liceat; quod quis professus non fuerit, perdat. CCCXL. Mango novitium puerum per publicanos trajecit praetextatum. *Suet.* de Rhetor. 1. Venalitii cum Brundusii gregem venalium e navi educerent, formoso & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam & praetextam longam imposuere. *Plaut.* Trinummo III. 3. 64. Si obsignatas non feret, dici hoc potest, apud portitorem eas resignatas atque inspectas esse. 4. 4. Curre in Piraeum —— videbis jam navem —— jubeto Sangarionem, quae imperavi, curare ut efferantur —— Solutum 'st portitori jam portorium. *Plut.* de Curios. p. 518. E. τοὺς τελώνας βαρυνόμεθα καὶ δυσχεραίνομεν, οὐχ' ὅταν τὰ ἐμφανῆ τῶν εἰσαγομένων ἐκλέγωσιν, ἀλλ' ὅταν τὰ κεκρυμμένα ζητοῦντες ἐν ἀλλοτρίοις σκεύεσι καὶ φορτίοις ἀναστρέφωνται. *Xeno* apud *Dicaearchum* πάντες τελῶναι πάντες εἰσὶν ἅρπαγες. *Horat.* Vita: Patre, ut ipse tradit, libertino & exactionum coactore. *Sueton.* Vesp. 1. coactiones argentarias factitavit. Hujus filius Sabinus —— publicum quadragesimae in Asia egit. Manebantque imagines a civitatibus ei positae sub hoc titulo καλῶς τελωνήσαντι. *Cic.* pro Rabirio 11. ut nostri facere coactores solent. *Valer. Max.* VI. 9. T. Aufidius cum Asiatici publici exiguam admodum particulam habuisset, postea totam Asiam proconsulari imperio obtinuit, nec indignati sunt ejus parere fascibus, quem aliena tribunalia adulantem viderant. ib. P. Rupilius non publicanum in Sicilia egit, sed operas publicanis dedit —— quem enim diurnas capturas exigentem animadverterant, eundem jura dantem, classesque & exercitus regentem viderunt. *Liv.* XXV. 3. Publicanus erat —— qui multis annis parem fraude avaritiaque neminem in civitate habuit —— Hi quia publicum periculum erat a vi tempestatis in iis, quae portarentur ad exercitus, & ementiti erant falsa naufragia. XXXII. 7. Portoria venalium Capuae Puteolisque —— locarunt. XLV. 18. Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque praediorum rusticorum tolli placebat: nam neque sine publicano exerceri posse, & ubi publicanus est, ibi aut jus publicum vanum, aut li-

47 να μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάση-
θε

τελῶναι] ἐθνικοὶ 33. 34. in margine. 59. Versio *Copt. Vulg. Goth.*
τὸ αὐτὸ] οὕτως D. 42. 45. 46. 68. τοῦτο 1. Evang. 15.

libertatem ſociis nullam eſſe. *Juſtin.* XXXVIII. 7. Adeo illis odium Romanorum incuſſit rapacitas proconſulum, ſectio publicanorum, calumniae litium. *Plut.* Lucullo. p. 496. B. τὴν ἀσίαν ὅλην ὑποτρεπὴ τῶν ἔμπροσθεν νοσημάτων εἶχε, ἀφόρητα πάσχουσαν ὑπὸ Ῥωμαϊκῶν δανειστῶν καὶ τελωνῶν, οὓς ὕστερον μὲν ὥσπερ ἁρπυίας τὴν τροφὴν ἁρπάζοντας αὐτῶν ὁ Λούκουλλος ἐξήλασε, τότε δὲ μετριωτέρους ἐπειρᾶτο νουθετῶν ποιεῖν. *Tacit.* Annal. XIII. 50 Eodem anno crebris populo flagitationibus, immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet -- temperandas plane publicanorum cupiditates -- manet tamen abditio quadrageſimae quinquageſimaeque, & quae alia exactionibus illicitis nomina publicani invenerant. *Cic.* ad Q. Fratr. I. 1. 11. Graecis acerbiſſimum eſt, quod ſunt vectigales —— Quare nomen publicani neque ii debent horrere —— neque aſpernari. in Verrem 2. 3. Sic porro noſtros homines diligunt, ut his ſolis neque publicanus neque negociator odio ſit. *Aſcon.* odioſiſſima haec ſunt Romanorum hominum per provincias nomina. *Tacit.* German. 27. Batavi —— Manet honos, & antiquae ſocietatis inſigne, nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit, exemti oneribus & collationibus. *Jul. Capitolin.* M. Anton. Philoſ. Dedit praeterea curatoribus regionum ac viarum poteſtatem, ut vel punirent, vel ad praefectum urbi puniendos remitterent eos, qui ultra vectigalia quidquam ab aliquo exegiſſent. *Diog. L.* Bion IV. 26. ὁ πατὴρ παρατελωνησάμενός τι πανοίκιος ἐπράθη μεθ' ἡμῶν. *Suidas*, Ἰάμβλιχος. Ἔδωκεν τὸν ὅρμον ὁ τελώνης τῷ ἐμπόρῳ· ἤδη καὶ θήσουσι λύκοι ἄρνας ἐκ τῶν στομάτων, καὶ λέοντες ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀπολύσουσι νεβροὺς ταῖς μητράσιν, ὁπότε καὶ τελώνης ἀφῆκεν ἄγραν τοιαύτην —— διεβέβλητο δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ τὸ τοῦ τελωνου ὄνομα. *Plut.* de vitando aere alieno p. 829. C. τὸ τελωνεῖν ὄνειδος ἡγοῦνται. Menander ap. Stob. ἐπιχειρεῖ πάντ' ἀπηρυθριακότως Ἕκαστος αὐτῶν, πρὸς δὲ πάντ' ἐστὶ θρασὺς, ψεύδετ', ἐπιορκεῖ, μαρτυρεῖ, δικαῤῥαφεῖ, κλέπτει, τελωνεῖ, ῥαδιουργεῖ. *Stob.* S. 2. 44. Θεόκριτος ἐρωτηθεὶς, ποῖα τῶν θηρίων ἐστὶ χαλεπώτατα; εἶπεν, ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν τελῶναι καὶ συκοφάνται. *Lucian.* Necyomant. 11. Μοιχοὶ καὶ πορνοβοσκοὶ, καὶ τελῶναι, καὶ κόλακες, καὶ συκοφάνται, καὶ τοιοῦτος ὅμιλος τῶν πάντα κυκώντων ἐν τῷ βίῳ. & Pſeudologiſta. 30. εἴ τις ἀναισχύντως αἰτεῖ, μᾶλλον δὲ προσαιτεῖ, καὶ λωποδυτεῖ, καὶ τελωνεῖ. *Theoph.* Char. VI. Δεινὸς δὲ καὶ πανδοχεῦσαι, καὶ πορνοβοσκῆσαι, καὶ τελωνῆσαι, καὶ μηδεμίαν αἰσχρὰν ἐργασίαν ἀποδοκιμάσαι, ἀλλὰ κηρύττειν, μαγειρεύειν, κυβεύειν. *Philoſtrat.* p. 345. κἀπὶ τῶν τραπεζῶν ἤδη διαλέγεται, κάπηλος, ὑποκάπηλος, τελώνης, ὀβολοστάτης, πάντα γινόμενος τὰ πωλούμενά τε καὶ πωλοῦντα. *Ariſtoph.* Equit. 748. παῖε, παῖε τὸν πανοῦργον —— καὶ τελώνην, καὶ φάραγγα καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς. σχολ. διεβέβλητο τὸ τοῦ τελωνοῦ ὄνομα, ὡς καὶ τοῦ Κλέωνος ὄντος τελώνου, καὶ ὑπὲρ τὸ τέλος τελωνοῦντος. *Hermog.* de Invent. I. 2. ἂν ἔχωμεν ἢ μάγον ἢ τελώνην ἢ πορνοβοσκοὺς —— λέγωμεν οὕτως· ἄξιον μὲν ἦν τὸν πορνοβοσκὸν καὶ διὰ τὸν ἄλλον βίον μισεῖσθαι, πονηρὸν ὄντα καὶ δὴ καὶ τιμωρίας ἄξιον. *Dio Chryſ.* IV. p. 75. B. καπήλους, καὶ τελώνας, καὶ πορνοβοσκούς. XIV. p. 232. D. οἴει σοὶ ἐξεῖναι, ὅσα μὴ ἀπείρηται μὲν ὑπὸ τῶν νόμων, αἰσχρὰ δὲ ἄλλως δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἄτοπα, λέγω δὲ οἷον τελωνεῖν ἢ πορνοβοσκεῖν, ἢ ἄλλα ὅμοια πράττειν, οὐ μὰ Δία, φαίην ἄν, οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἐξεῖναι τοῖς ἐλευθέροις, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἐπίκειται ζημία τὸ μισεῖσθαι ἢ δυσχεραίνεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. *Pollux* IX. 32. καὶ κακίζων μὲν τελώνην εἴποις ἂν βαρὺς, φορτικὸς, ἄγχων, ληστεύων, ληϊζόμενος, παρεκλέγων, θαλάττης ἀγριώτερος, χειμῶνος βιαιότερος, καταδύων τοὺς καταχθέντας, ἀπάνθρωπος, ἐπαχθὴς, ἄπληστος, ἄμετρος, αἰσχροκερδὴς, βίαιος, ἀποπνίγων, πιέζων, λωποδυτῶν, ἀποδύων, ἁρπάζων, ἀφαιρούμενος, παρεισπράττων, ἰταμὸς, ἀναίσχυντος, ἀπηρυθριακὼς, δυσχερὴς, ἀνήμερος, ἄγριος, ἄξενος, θυμώδης, ἕρμα, πέτρα, πρόβολος, ναυάγιον, θηρίον ἄμικτον. & VI. 128. βίοι ἐφ' ὧν ἄν τις ὀνειδισθείη, πορνοβοσκὸς, κάπηλος —— τελώνης, δεκατώνης, --- ἐλλιμενιστὴς -- πανδοκεὺς, βυρσοδέψης, σκυτοδέψης. *Artemidor.* I. 24. χάλκεον δὲ ἢ σιδήρεον ἢ λίθινον μέτωπον δοκεῖν ἔχειν, τελώναις καὶ καπήλοις, καὶ τοῖς μετ' ἀναιδείας ζῶσιν μόνοις συμφέρει· τοῖς δὲ λοιποῖς μῖσος ἐργάζεται. IV. 44. Ἔδοξέ τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐπὶ πορνείῳ καθημένην ἐν ἱματίοις πορφυροῖς ὁρᾶν —— τελώνης ὁ ἰδὼν ἐγένετο, ἦν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐργασία ἄχρωμος. & 59. ἄκανθαι δὲ καὶ σκόλοπες, καὶ παλίουροι, καὶ βάτος —— τελώναις, καὶ καπήλοις, καὶ λησταῖς, καὶ ζυγοκρούσταις καὶ παραλογισταῖς ἀνθρώποις ἐπιτηδειότερα τῶν ἄλλων γίνεται, διὰ τὸ βίᾳ τὰ ἀλλότρια, τῶν ἄλλων καὶ μὴ βουλομένων, ἀποσπᾶν. *Tertulian.* de pudicit. I. 9. publicani —— ex officio peccatores. *Chryſoſt.* T. VIII. p. 67. & apud Suidam. τελώνου χεῖρον οὐδὲν· οὗτος γὰρ ἔσχατος ὅρος τῆς κακίας ἐστὶν —— πεπαῤῥησιασμένη γάρ ἐστι βία, ἀνεπιτίμητος ἁρπαγὴ, ἀναίσχυντος πλεονεξίας τρόπος, πραγματεία λόγον οὐκ ἔχουσα, ἀναιδὴς ἐμπορία. *Maximus Epiſcopus.* inter Serm. Aug. de Verbis Domini 19. Illud autem addunt ſceleribus ſuis, ut, quos indefenſos viderint, ipſos potius perſequantur, & putant, ſe neceſſitates decepiſſe publicas, niſi domos deceperint orphanorum: ita quorum pater ante biduum forſitan fuerit amicus, collega, vel frater, interveniente morte ejusdem liberi habeantur tanquam ignoti, viles & miſeri. *Baſil. Seleuc.* H. 34. τελωνίαν μετιὼν, ἐξουσίαν πλεονεξίας, ἁρπαγὴν ἀδυσώπητον, ληστείαν ὅπλοις τοῖς νόμοις χρωμένην, βίαν λοχῶσαν τὸν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης καταίροντα, τελωνία γὰρ πρὸς ἄμφω τὰ στοιχεῖα —— τελωνία, ἧς γεωργία τῶν ἄλλων τὰ δάκρυα, ἧς θησαυρὸς τῶν ἄλλων αἱ συμφοραί. *Jo. Sariſber.* de Nugis Curial. VI. 1. Ait enim beatus Laurrentius Mediolanenſis epiſcopus. Quid eſt publicanus? Praedo ſine pudore, medicus exterminii. Nonne immanior eſt furibus publicanus? Fur namque vel timens furatur: hic autem delinquit confidenter. Fur laqueos legis timet, hic, quicquid fecerit, legem putat, lex furem deterret ab illicitis, hic ad iniquum malitiae ſuae compendium legem trahit. Quis eo iniquior, qui verbis juſtitiae juſtitiam damnat, & armis innocentiae ſpoliat, vulnerat, occidit innocentes? Lege utique legem perimit, & dum alios urget ad legem, exlex eſt. Nam ſicut praetor etiam cum inique decernit, jus dicit, habito tamen reſpectu non ad id quod facit, ſed ad id quod facere debet: ſic & publicanus, etiam cum delinquit, jus

σθε τοὺς ~ἀδελφοὺς: ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕ-
τω
~φίλους

47. ἀδελφοὺς] φίλους EKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 21. 12. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 68. 70. 72. 76. 78. 80. 82. 83. 84. 86 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. 24. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syra* poſterior. *Baſil.* Reg. br. 124. *Theophyl. Lucifer*, *Juvencus. Eraſmus* tamen, qui teſtatur plerosque Graecos Codices habere φίλους, & *Stephanus* qui φίλους ἐν πᾶσι reperit, hanc lectionem neſcio qua de cauſa ſecuti non ſunt.

τελῶναι] ἐθνικοὶ D. 1. 5. 28. 44. Verſo *Vulg. Sax. Copt. Syra* poſterior, *Æthiop. Arab. Conſtitut.* VII. 2. *Chromatius*, *Chryſ.* in l. & H. 22. *Cyprian* T. 1. p. 212. *Lucifer. Baſil.* Reg. brev. 124.

οὕτω] τὸ αὐτὸ DM. 1. 5. 10. 13. 28. 38. 39. 44. 57. 59 60. Evang. 3. 15. 24. Verſio *Copt. Vulg. Syr. Æthiop. Chryſ. Cyprian. Lucif. Chromat. Conſtit.* totum comma — 64.

48. ὥσπερ] ὡς L. *Origenes* ap. Theodoret. in *Gen.* XX. & c. Celſ. p. 180. 319. + ϗ Evang. 15.

ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] ἐν οὐρανοῖς D. a prima manu, ὁ οὐράνιος ex emendat. E a prima manu L. 1. 4. 8. 33. 53. 54. 63. 86. Verſio *Vulg Syra* poſterior Pſeudo — *Ignatius* ad Philippenſ. *Origenes* ll. cc. *Cyrillus* Cat. 50. *Baſil.* c. Eunom. I. extr. *Chryſ. Nyſſenus*, *Theodoret. Juſtinus*, *Cyprianus* — 51. ἐν τοῖς οὐρανοῖς Colb. duo.

jus videtur implere, habita tamen officii non malitiae ratione. *Bava Kama* X. 1. pecunias non permutant ex arca publicanorum, nec inde eleemoſynam accipiunt. *Sanhedrin* f 29. hi homines ſunt prophani ac illegitimi, paſtores ovium ac publicani. f. 25. 2. publicani ad teſtimonium dicendum non admittuntur. Dixit R. Juda, ſi quis ſimpliciter eſt publicanus, legitimus eſt ad teſtimonium dicendum. Pater R. Zirae egit publicanum per XIII. annos; quum venturus erat princeps loci illius, cujus vectigal fluvii erat. *Bechoroth* f. 31. 1. Tradunt Rabbini. Initio dixerunt: ſi Doctor fit exactor, depellunt eum a Doctoratu ſuo. f. 39. 1. Non eſt familia in qua eſt publicanus, quin omnes ſint publicani: & non eſt familia, in qua eſt latro, quin omnes ſint latrones. *Nedarim* III. 4. Si quis voverit homicidis, raptoribus, publicanis, etiam cum juramento, non tenetur. Schola Hillelis. *Bava Kama.* f. 94. 2. Difficilis eſt admodum poenitentia publicanorum. *Targum* in Judic. V. 11. In loco ubi fuerunt opprimentes eos & tollentes quod in manibus eorum, domus habitationis latronum & locus confeſſus publicanorum ſuper ciſternas domuum irrigationis maris.

47. ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν] *Heſiod.* Oper. I. 351. τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι καὶ δόμεν ὅσκεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν, ὅσκεν μὴ δῷ. μισοῦντα μίσει, καὶ φιλοῦνθ' ὑπερφίλει. *Senec.* de Clement I. 9. Interpellavit tandem illum Livia uxor, & admittis, inquit, muliebre conſilium? Fac quod medici ſolent, ubi uſitata remedia non procedunt, tentant contraria. Severitate nihil adhuc profeciſti, -- nunc tenta quoque, quomodo tibi cedat clementia. Ignoſce L. Cinnae. -- amiciſſimum, fideliſſimumque habuit. *Quintil.* Declam IX. Ignoſce, pater, ſi penitus animo meo hic inſedit affectus: amare miſericordiam miſer coepi. At inimicus, inquit, meus eſt. Nam quis nos tanto opere laudaret, pater, ſi hoc amico praeſtaremus? Haec eſt celebranda virtus, vincere iram, & inter ſimultates quoque meminiſſe hominis. *Plinius* Epiſt. IX. 30. Volo enim, qui ſit vere liberalis, tribuere patriae, propinquis, affinibus, amicis, ſed amicis dico pauperibus: non ut iſti, qui iis potiſſimum donant, qui donare maxime poſſunt. Hos ego viſcatis hamatiſque muneribus non ſua promere dico, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui, quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis avaritia petunt. Nihil neceſſe eſt ut ſubtiliter τοὺς ἀγαπῶντας & τοὺς φίλους diſtinguamus, ſed diſcrimen eſt inter ἀγαπᾶν & ἀσπάζεσθαι, illo indicatur animi affectus *Luc.* VI. 32. 33. & ſupra comm. 44. hoc vero externa ejus teſtificatio per oſculum *Ro.* XVI. 16. proprie autem dicitur, ἀσπάζεσθαι φίλον 3. *Jo.* 15. Hoc facit, qui prior ſalutat, & alterum honore praevenit: poſſumus ergo per τοὺς ἀγαπῶντας eos etiam intelligere, a quibus beneficia accepimus, per φίλους autem eos, a quibus beneficia ſperamus. Altera autem *Lectio* ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς & dubiam habet ſignificationem, & ſive fratres uterinos, ſive cognatos, ſive Judaeum quemvis intelligas, falſa eſt, nam cum ab omni tempore fratrum quoque gratia rara fuerit, quis credat publicanos omnibus Judaeis, aut ſaltem omnibus cognatis ſuis, ſeſe comes atque amicos ſemper praeſtitiſſe? *Trebellius* Claud. 2. Amavit parentes, quid mirum? amavit & fratres. Jam poteſt dignum eſſe miraculo. Amavit propinquos. Res noſtris temporibus comparanda miraculo. *Joma.* f. 22. 2 Quid eſt: non ulciſceris? & quid eſt: non ſervabis? *Levit.* XIX. 18. Si quis alteri dicat, commoda mihi falcem tuam, ille reſpondeat, non commodabo tibi: Poſtridie autem ille qui rogabatur pridie, roget hunc & dicat: quaeſo commoda mihi ſecurim tuam, hic autem reſpondeat: non commodabo tibi, quia heri etiam mihi falcem tuam noluiſti commodare, haec eſt ultio. Non ſervat autem hoc modo: ſi quis dicat alteri: quaeſo commoda mihi ſecurim tuam, ille autem reſpondeat, non commodabo tibi ſecurim meam: poſtridie deinde hic qui rogabatur veniat ad eum, qui petierat, eique dicat, quaeſo commoda mihi induſium tuum; hic autem dicat: en habeas tibi, nolo ego eſſe tui ſimilis, ut ſervem ultionem in animo meo, quod pridie petitam ſecurim mihi commodare nolueris. Talis ſi ſervaret ultionem in animo ſuo, peccaret contra hoc interdictum.

μόνον] *Plato* μόνον ἐλθέτω.

48. τέλειοι] *Jac.* I. 4. explicatur per ea quae adduntur ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Qui nonniſi amicos amat, ille non perfecte ſed ex parte tantum bonus eſt; cum deberet diligere omnes. Quod ſi faciat, nihil ipſi deeſt. *Iſocrat.* Panathen. τούτους φημὶ καὶ φρονίμους εἶναι, καὶ τελείους ἄνδρας, καὶ πάσας ἔχειν τὰς ἀρετάς. Veſtra benevolentia benevolentiam vulgi

&

48 τῷ ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς τέλειός ἐστι.

1 ΠΡοσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ
θεα-

1. προσέχετε] καὶ προσέχετε. 59. + δὲ L. 1. 11. 33. 37. Edit. *Erasmi*. 1. Versio *Copt. Syra.*
ἐλεημοσύνην] δικαιοσύνην D. 1. schol. 41. ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις τὴν δικαιοσύνην φησί. Editio *Bezae* 5. & in versione Ed. 3. 4. 5. Versio *Vulg. Hieronymus* c. Pelag. II. Cavete ne justitiam, hoc est, eleemosynam vestram faciatis. Interpres *Origenis* in *Exod.* H. 2. in *Ps.* XXXVI. H. 1. in *Rom.* III. 21. *Isidorus* III. 34. *Juvencus*, *Fulgentius* Ep. 2. *Augustin.* Approbantibus H. *Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio* aliisque; licet de significatione vocis justitiae non idem sentiant, aliis ea quicquid recte fit, praecipue vero preces & jejunia, de quibus in sequentibus sermo est, complectentibus, aliis contendentibus, voces justitiae & eleemosynae ex usu Hebraeorum hic esse synonymas. Utro modo interpreteris, non video, quomodo hic locum tenere possit. Si priori modo, desidero loca, in quibus jejunium & preces vocentur justitia: qui juste vivit dicitur δικαιοσύνην ποιεῖν, non vero ποιεῖν τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Si posteriori, non facile persuadebunt, Matthaeum, ubi de eadem re agit, eodem eam verbo ter appellasse, semel autem alio, quod non poterat non obscuritatem parere; neque auctoritas Latinorum apud aequos judices major esse debet quam Graecorum testimonium.

& publicanorum tanto intervallo post se debet relinquere, quanto intervallo vir adultus post se relinquit puerum vel infantem. *Polyb.* I. 8. ἄριστος γὰρ ἦν τὰ μὲν ἄλλα τέλειος ἀνὴρ εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον. *Plut.* Sympos. V. 7. οὐ παιδίοις μόνον ἀλλὰ καὶ τελείοις. *Diog.* L. Heraclitus. IX. 5. Νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι· τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *Lucian.* Cynic. 12. δέονται πλειόνων οἱ μὲν παῖδες τῶν τελείων, αἱ δὲ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν, οἱ δὲ νοσοῦντες τῶν ὑγιαινόντων. *Xenoph.* Cyr. Παιδ. I. ad annum XVI. vel XVII. παῖδες, τέλειοι usque ad L., post γεραίτεροι. *Dio Chrys.* XXXIII. p. 404. B. καὶ τοῖς πάνυ σμικροῖς παισὶ, καὶ τῶν τελείων, ὅσοι δοκοῦσιν αἰδεῖσθαι. LI. p. 547. C. ὥσπερ εἴ τις ἰατρὸς τοῖς μὲν παισὶν ἢ τοῖς μειρακίοις χρείαν εἶναι θεραπείας νομίζοι, τοῖς δὲ τελείοις μή. *Artemidor.* III. 27. εἰ μὲν εἶεν ἔτι νήπιοι καὶ βραχεῖς —— εἰ δὲ ἤδη τέλειοι. *Ephes.* IV. 13. 14. *Heb.* V. 13. 14.

τέλειος] *Anthol. MS.* ἀναθημ. XCIII. Ἠοῖ ἐπ' εὐκταίῃ τάδε ῥέζομεν ἱρὰ τελείῳ Ζηνὶ καὶ ὠδίνων μειλίχῳ Ἀρτέμιδι. *Æschyl.* Eumenid. 26. τέλειον ὕψιστον Δία. Agam. 982. Ζεῦ Ζεῦ τέλειε, τὰς ἐμὰς εὐχὰς τέλει. *Jos.* A. Proem. 4 ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἀκραιφνῆ τὴν ἀρετὴν ἔχοντα τὸν θεὸν ἀποφήνας, ᾠήθη δεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης πειρᾶσθαι μεταλαμβάνειν. *Plato* τέλος τῶν ἀγαθῶν τὸ ὁμοιωθῆναι θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσιν δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γινέσθαι. *Hierocl.* τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς —— μιμούμενος καὶ ἐν τοῖς τῆς φιλίας μέτροις τὸν θεὸν, ὃς μισεῖ μὲν οὐδένα ἀνθρώπων, τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἀγαθὸν κοινῷ τῷ γένει προτείνων. *Max. Tyr.* VI. 2. Πῶς οὖν γένοιντ' ἂν ὅμοιοι ἄνθρωποι Διΐ; μιμούμενοι αὐτοῦ τὸ σωστικὸν καὶ φιλητικὸν, καὶ πατρικὸν δὴ τοῦτο. Videtur autem Matthaeus vocem τέλειοι hic studio adhibuisse, ut τελώναις opponeret. *Cic.* pro Marcello 3. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, adversarium nobilitate, ingenio, virtute praestantem, non modo extollere jacentem sed etiam amplificare ejus pristinam dignitatem: haec qui faciat, non ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. *Plut.* de sera Num. vind. p. 550. E. οὐ γάρ ἐστιν ὅτι μεῖζον ἄνθρωπος ἀπολαύειν θεοῦ πέφυκεν, ἢ τὸ μιμήσει καὶ διώξει τῶν ἐν ἐκείνῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν εἰς ἀρετὴν καθίστασθαι, διὸ καὶ τοῖς πονηροῖς ἐν χρόνῳ καὶ σχολαίως τὴν δίκην ἐπιτίθησιν —— ἡμῶν τὸ περὶ τὰς τιμωρίας θηριῶδες καὶ λάβρον ἀφαιρῶν, καὶ διδάσκων, μὴ σὺν ὀργῇ, μηδ' ὅτε μάλιστα φλέγεται καὶ σφαδάζει πηδῶν ὁ θυμὸς τῶν φρενῶν ἀνωτέρω, καθάπερ δίψαν ἢ πεῖναν ἀποπίμπλαντας, ἐπιπηδᾶν τοῖς λελυπηκόσιν, ἀλλὰ μιμουμένους τὴν ἐκείνου πρᾳότητα καὶ τὴν μέλλησιν ἐν τάξει —— ἅπτεσθαι τῆς δίκης. *Philo* de Sacrif. Cain. & Abel. T. 1. p. 175. 8. οἱ δ' ἅτε τοῦ μόνου σοφοῦ γεγονότες μαθηταὶ, —— πρώτη δὲ τῶν εἰσαγομένων ἀρετὴ, τὸ διδάσκαλον τέλειον, ὡς ἔνεστι τέλειον ἀτελεῖς, μιμεῖσθαι γλίχεσθαι. p. 176. 3. δεόντως οὖν μιμούμενοι τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν οἱ ὑπήκοοι παῖδες ἀμελλητὶ μετὰ πάσης σπουδῆς τὰ καλὰ δρῶσιν.

1. προσέχετε] *Terent.* Hecyr. II. 2. 25. attendi: *Donatus*: vides num desit animum, ut sit attendi animum, non enim plenum est, sed nudum. Adverti enim oculos aut animum subauditur. ad Eunuch. prol. 44. Nos ἐλλειπτικῶς dicimus, quod veteres animum advertite. ad Andr. I. 129. Manifestum est & advertite & attendite non esse plenum, nisi addideris animum. *Thomas* προσέχω σοι τὸν νοῦν, κάλλιον ἢ προσέχω σοι μόνον. Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ, πρόσεχε τὸν νοῦν, ἵνα πείθῃ. *Luc.* XII. 1. προσέχετε ἑαυτοῖς. *Act.* V. 35. XX. 28. *Plut.* Pelopid. p. 282. F. ἀπῄει προσέχων ἑαυτῷ, καὶ ῥυθμίζων σχήματι προσώπου καὶ τόνῳ φωνῆς ἀνομοιότατος οἷς ἔπραξε φανῆναι. *Aristoph.* Pluto 113. πρόσεχε τὸν νοῦν, ἵνα πύθῃ. *Ælian.* V. H. XIV. 43. πάνυ σφόδρα προσέχοντα τὴν διάνοιαν. *Artemidor.* I. 2. θέασαι τοῦτο καὶ πρόσεχε. *Antiph.* διὸ δεῖ, ὦ ἄνδρες, προσέχειν τὸν νοῦν τούτῳ τῷ ἀγῶνι. *Demosth.* προσέχειν δὲ δεῖ τὸν νοῦν τῷ γράμματι. Dum alii id unice curant ut spectentur a populo: tu introspice ipse in mentem tuam, & considera, quid tibi sit agendum ut Deo placeas. Eleganti oppositione τοῦ προσέχειν & τοῦ θεαθῆναι.

ἐλεημοσύνην] *Callimach.* in Delum 152. Σώζεο· μὴ σύ γ' ἐμεῖο πάθῃς κακὸν εἵνεκα, τῆς δὲ ἀντ' ἐλεημοσύνης χάριτος δέ τοι ἔσσετ' ἀμοιβή. *Diog.* L. Aristot. V. 17. πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεημοσύνην ἔδωκεν. *Julian.* Orat. 7. —— τοῦ φορολογεῖν —— ἣν λέγουσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐλεημοσύνην. Glossae vet. ἐλεημοσύνη. misericordia, stips. Ποιεῖν ἐλεημοσύνην est benigne facere. *Gen.* XLVII. 29. *Ps.* CII. 6. apud scriptores autem Ecclesiasticos plerumque liberalitatem erga pauperes denotat i. e mendicis stipem dare. *Tob.* XII. 9. 10. *Sirac.* VII. 11. XXXV. 2. *Act.* IX. 36. X. 2. XXIV. 17. Praeceperat Christus, etiam mendicis, a quibus beneficia neque accepimus neque exspectamus, benefaciendum esse V. 46. 47. 48. Cum hoc praecepto cohaeret, quae jam sequitur, admonitio, quomodo illis benefaciendum sit.

θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑ- 2
πο-

τοῖς] — D. 1. Edit. *Eraſmi* 1.
2. ἀμὴν] + ἀμὴν. 13. + γὰρ Colb.

πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς] per oſtentationem. A *θέαομαι* venit Theatrum, in quo edebantur Ludi Scenici, populo ſpectante e mole hemicycli forma in altum educta multis gradibus, in quibus ſederet diſtincta. Hinc verſari in theatro, in loco quam maxime conſpicuo & ante omnium oculos.

μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν] Ratio eſt manifeſta. Nam qui benigne facit tantum ut ſpectetur, nonniſi ſpectante populo faciet: nullis ergo teſtibus praeſentibus nil dabit: ergo cum non faciat, quod imperatum eſt, nec perfecte benignus ſit, qualem Deus requirit, non poteſt mercedem obedientibus promiſſam ſperare. Porro qui benigne facit, tantum ut ſpectetur, id non facit propter Deum, aut propterea quia Deus juſſit; ſi enim eo animo faceret ut Deo placeret, faceret etiam nemine ſpectante. Quod autem non fit propter Deum, id Deo non placet, nec mercedem ab ipſo habebit. Conf. *Matth.* XXV. 40. Adde quod qui multos teſtes requirit, quoties mendico ſtipem eſt daturus, illi potius paupertatem exprobrare, & contumeliam facere, quam beneficium dare videtur. Denique qui laudem captat, ea faciet quae Deus vetuit, & negliget quae juſſit, quoties ea vulgo laudantur, quae Deus non probat, aut ea vituperantur, quae praecepit. *Demoſth.* c. Phormion. *δανείζονται μὲν μετ᾽ ὀλίγων μαρτύρων, ὅταν δ᾽ ἀποδιδόασι, πολλοὺς παρίσανται μάρτυρας, ἵνα ἐπιεικεῖς δοκῶσιν εἶναι περὶ τὰ συμβόλαια.* *Diogenes L.* IV 37. *εὐεργετῆσαι πρόχειρος ἦν, καὶ λαθεῖν τὴν χάριν ἀτυφότατος.* *Arrian.* in Epict. IV. 8. *καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπειρώμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι τοῦτο ὠφέλιμον. Πρῶτον μὲν γὰρ ᾔδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι᾽ ἐμαυτόν. ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς; κατεσταλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, τὸν περίπατον· πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ.* *Philo* de Cherubin. T. 1. p. 161, 16. *πράσει, φησὶν, οὐ πραθήσεται ἡ γῆ.* (*Levit.* XXV. 23.) — *εὑρήσεις τοίνυν σκοπῶν ἅπαντας καὶ τοὺς λεγομένους χαρίζεσθαι, πιπράσκοντας μᾶλλον ἢ δωρουμένους. καὶ οὓς οἰόμεθα λαμβάνειν χάριτας, πρὸς ἀλήθειαν ὠνουμένους. οἱ μὲν γὰρ διδόντες ἀμοιβὴν, ἔπαινον ἢ τιμὴν θηρώμενοι, ζητοῦντες χάριτος ἀντίδοσιν, εὐπρεπεῖ δωρεᾶς ὀνόματι κυρίως πρᾶσιν ἐργάζονται.* *Philemon.* *εἶναι δίκαιος κοὐ δοκεῖν εἶναι θέλει.* *Æſchylus* ſept. c. Theb. 544. — *Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ᾽ εἶναι θέλει.* *Plato* de Rep. *τὸν δίκαιον ἄνδρα ἁπλοῦν καὶ γενναῖον, κατ᾽ Αἴσχυλον, οὐ δοκεῖν ἀλλ᾽ εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα — ἀφαιρετέον τὸ δοκεῖν, εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι· ἄδηλον οὖν, εἴτε τοῦ δικαίου εἴτε τῶν δωρεῶν τε καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτος εἴη. γυμνωτέος δὲ πάντων πλὴν δικαιοσύνης.* *Hierocles* *Πᾶν γὰρ ὃ ἀμείνονα τὴν ψυχὴν ποιεῖ, τοῦτο ὄντως ἀρετὴ καὶ φιλοσοφίας νόμος. Τὰ δὲ μόνον πρὸς ἀνθρωπίνην εὐσχημοσύνην τείνοντα, δουλοπρεπῆ ἐστὶ σοφίσματα καὶ σκιαγραφία τῶν καλῶν, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον θηρωμένη, καὶ τοῦ δοκεῖν μόνον αὐτὸν εἶναι ἀγαθὸν τὴν πᾶσαν ποιουμένη φροντίδα.* *Plin.* Epiſt. III. 20. Quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecreto, quae palam? multi famam, conſcientiam pauci verentur. *Vellej. Paterc.* 35. de Catone. Homo virtuti ſimillimus per omnia, ingenio Diis quam hominibus propior; qui nunquam recte fecit, ut facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat. *Arrian. Epictet.* III. 12. *ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ — ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νενευκώς ἐστι, καὶ ἄλλο τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος, τοὺς ἐρῶντας, ὡς μεγάλου ἀνθρώπου. διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Ἀπολλώνιος ἔλεγεν, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.* *Senec.* Epiſt. CXIII. Nihil ad rem pertinet, quam multi aequitatem tuam noverint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti ſtudet. Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercules ſaepe juſtus eſſe debebis cum infamia. *Cic.* de Offic. I. 3. Videre etiam licet, quosdam non tam natura liberales, quam quadam gloria ductos, ut benefici videantur, facere multa, quae proficiſci ab oſtentatione magis quam a voluntate videntur. *Epictet.* LXX. *ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Μηδ᾽, ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαι ποτὲ πρὸς πόνον θέλεις, σεαυτῷ καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.* *Simplicius.* *κατὰ σαυτὸν ποίει τοῦτο, καὶ μὴ φαίνου τοῖς ἔξω, μηδὲ θέλε ὁρᾶσθαι ὑπὸ πολλῶν — ὁ γὰρ ἐπιδεικτικῶς τοῦτο ποιῶν — τὰ ἀγαθὰ τῆς λιτότητος καὶ καρτερίας ἀπώλεσε, τέλος αὐτῶν τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ποιούμενος.* *Orechoth Hajim R.* Eliezer M. Fili, eſto monitus, ut honores pauperem, & des illi in occulto & non *ἐν παῤῥησίᾳ*. Et ciba atque pota illum domi tuae, & abſconde oculum tuum ne aſpicias eum, quia eſurit anima ejus & abominatur cibum. *Theophr.* Cha. 22. *ἡ δὲ μικροφιλοτιμία δόξειεν εἶναι ὄρεξις τιμῆς ἀνελεύθερος. ὁ δὲ μικροφιλότιμος τοιοῦτος τις, οἷος σπουδάσαι ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς παρ᾽ αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνῆσαι — καὶ βοῦν θύσας τὸ προμετωπίδιον ἀπαντικρὺ τῆς εἰσόδου προσπατταλεῦσαι στέμμασι μεγάλοις περιδήσας, ὅπως οἱ εἰσιόντες ἴδωσιν, ὅτι βοῦν ἔθυσε. καὶ πομπεύσας δὲ μετὰ τῶν ἱππέων, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀποδοῦναι τῷ παιδὶ ἀπενεγκεῖν οἴκαδε, ἀναβαλόμενος δὲ θοἰμάτιον εἰς τὴν ἀγορὰν περιπατεῖν.* *Cic.* Tuſcul. II. 26. Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quae ſine venditatione & ſine populo teſte fiunt, non quo fugiendus ſit, omnia enim benefacta in luce ſe collocari volunt, ſed tamen nullum theatrum virtuti conſcientia majus eſt. *Valer. Max.* VI. 2. Socrates — expedita & compendiaria via eos ad gloriam pervenire dicebat, qui id agerent, ut, quales videri vellent, tales etiam eſſent. *Bava bathra* f. 9. 2. Dixit R. Eleaſar: qui erogat eleemoſynam in occulto, major eſt Moſe Doctore noſtro, quia de Moſe ſcribitur *Deut.* IX. 19. timui propter iram & excandeſcentiam: de erogante eleemoſynam: donum in occulto ſupprimet iram *Prov.* XXI. 14. & f. 10. 1. utra eleemoſyna liberat a morte ſubitanea? *Prov.* X. 1 ſi quis det & neſciat cui, & ſi quis accipiat, & neſciat a quo. Mar Ukba projiciebat pauperi, qui ad portas ipſius erat, quotidie quatuor drachmas in canalem oſtii: ecce pauper neſciebat, a quo eleemoſynam accipiebat. & 2. omnis eleemoſyna & miſericordia, quam faciunt Ethnici, peccatum eſt illis. Quandoquidem illi non faciunt, niſi ut per ea gloriam conſequantur S. D. *Esrae* VI. 10. ut offe-

ποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν
3 ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεη-
μο-

ὑμῖν] + ὅτι 61. 74. ½Evang. 22. *Theophyl.*

offerant Deo ſacrificia & orent pro ſalute regis & liberorum ipſius. *Chetub.* f. 66. 2. Nicodemus f. Gorion annon fecit eleemoſynam? Traditio eſt de eo, quod cum prodibat a domo ſua in ſcholam, veſtes melotae ſubſtratae fuerint pedibus ejus, ut ille inambularet, venerintque pauperes, & eas complicatas poſt ipſum acceperint pro eleemoſyna. Si vis, dicam, ideo eum nihil his eleemoſynis meritum eſſe, quia eas erogabat in ſui honorem: aut, ſi malis, dicam, non eo modo, quo decebat, eas erogaſſe. *Moed Katon* f. 116. 1. *Chagiga* f. 5. 1. & *Koheleth R.* XII. 14. Rabbi Jochanan flevit, cum veniret ad locum *Eccleſ.* XII. 14. Omnia opera Deus producet in judicio, etiam omnia abſcondita —— Quid ſibi volunt haec verba: ſive malum ſit ſive bonum? Reſponderunt diſcipuli ex ſchola Jannaei, indigitari his verbis eum, qui eleemoſynam בפרהסיא publice in conſpectu hominum erogat. Nam R. Jannaeus vidit aliquem virum, qui drachmam dabat pauperi, idque publice. Dixitque ipſi: Melius fuiſſet, ſi nihil dediſſes, quam quod dediſti, eumque publice ignominia affeciſti. *Beza* f. 16. 7. Dixit R. Chamma f. R. Chanina: Qui donum dat proximo ſuo, non opus eſt, ut id ipſi indicet S. D. *Exod.* XXXIV. 29. Et Moſes non noverat, cutem faciei ſuae ſplendeſcere. *Schekalim* V. 6. Duo conclavia erant in templo, quorum unum vocabatur conclave occultorum —— in quod homines pii occulte aliquid projiciebant, ex quo deinde pauperes filii bonorum occulte occulte alebantur. *Pea* & *Schekalim Hieroſ.* 8. R. Chanina f. Papa eleemoſynas diſtribuebat nocte: cui occurrit magiſter ſpirituum dixitque: Non ita nos docuit Rabbi, non tranſpones fines proximi tui. *Deut.* XIX. 14. ſed ille regeſſit, Annon hoc quoque ſcriptum eſt: Donum in occulto obtegit iram? *Prov.* XXI. 17. *Moed Katon* f. 116. 1. R. Chaja autem hoc Cant. VII. 13. nova etiam vetera, dilecte mi, abſcondi tibi: refert ad eleemoſynam & liberalitatem, eam eſſe exercendam in abſcondito.

2. σαλπίσῃς] Uſus tubarum erat ad populum convocandum. Qui vero putant, hypocritas ſtipem daturos tuba ceciniſſe, coguntur a propria ſynagogarum, de quibus mox ſermo eſt, ſignificatione recedere, & id affirmant, quod nullo ex antiquitate teſte probatur Praeſtat ergo improprie accipere; quo ſenſu reperitur apud *Achillem Tatium* VIII. p. 507. μοιχεύεταί τις, ἀλλὰ πρὸς μίαν ἡμέραν, ἂν δὲ καὶ δεύτερον γίνηται τὸ ἀδίκημα, κλέπτει τὸ ἔργον, καὶ πάντας ἀποκρύπτεται. αὕτη δὲ οὐχ' ὑπὸ σάλπιγγι μόνον, ἀλλὰ καὶ κήρυκι μοιχεύεται. Alias dicitur κηρύσσειν ἔμπροσθεν τινὲς. *Gen.* XLI. 43. *Eſth.* VI. 9.

οἱ ὑποκριταὶ] *Serm. de Tempore* 59. Nomen autem hypocritae tranſlatum eſt a ſpecie eorum, qui ſpectaculis tecta facie incedunt, diſtinguentes vultum caeruleo niveoque colore, & caeteris pigmentis, habentes ſimulacra oris lintea, gypſata, & vario colore diſtincta, nonnunquam colla & manus creta perungentes. *Euſtath.* in *Il.* η. p. 564. 8. ὑποκριτὴς παρὰ τοῖς ὑστερογενέσι ῥήτορσιν ὁ μὴ ἐκ ψυχῆς λέγων ἢ πράττων, μηδὲ ἅπερ φρονεῖ, ὁποίως πρώτως μάλιστα οἱ τῆς θυμέλης, οἱ σκηνικοὶ. *Senec.* Hippolyt. 915. Ubi vultus ille & ficta majeſtas viri, Atque habitus horrens, priſca & antiqua appetens, Morumque ſenium triſte & aſpectu grave. O vita fallax! abditos ſenſus geris, Animiſque pulcram turpibus faciem induis, Pudor impudentem celat, audacem quies, pietas nefandum, vera fallaces probant, ſimulantque molles dura. *Cic.* de offic. I. 13. Totius autem injuſtitiae nulla capitalior eſt, quam eorum, qui cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni eſſe videantur. *Hieron.* in *Matth.* XXIII. 14. 15. 16. praedam de ſubjecta ſibi plebe appetunt. Scribae & Phariſaei totum luſtrantes orbem propter negotiationes vel diverſa lucra a diſcipulis captanda, quaſi per imaginem ſanctitatis, ſtudium habebant de gentibus facere proſelytum. —— ut arguantur cuncta pro lucro facere, & non pro timore Dei —— Totum autem faciebant non ob Dei amorem, ſed ob divitiarum cupiditatem. Hypocrita ergo eſt, qui pius & religioſus haberi vult, cum non ſit, ut alios decipiat circumveniatque.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] In ſynagogis Judaeorum ciſtae ſunt poſitae pro colligenda ſtipe. Ibidem vero pauperibus etiam diſtributam fuiſſe docet *Maimon.* de anno ſeptimo V. 7. neque vero denegatur eleemoſyna pauperibus in ſynagoga.

ἐν ταῖς ῥύμαις] *Strabo* XII. p. 249. A. ἔστι δὲ καὶ τετράπυλος ἐν πεδίῳ κείμενος, ἐῤῥυμοτομημένος πρὸς ὀρθὰς γωνίας. XIV. p. 956. B. ἔστι δ' ἡ ῥυμοτομία διάφορος. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1424. 44. ὡς ἐπὶ πολὺ στενωπὸς ἐλλειπτικῶς λέγεται κατὰ στέρησιν τοῦ ὁδὸς ἢ ῥύμη, ἢ τόπος. *Phrynich.* p. 180. Ῥύμη, καὶ τοῦτο μὲν ἀθηναῖοι ἐπὶ τῆς ὁρμῆς ἐτίθεσαν· οἱ δὲ νῦν ἀμαθεῖς ἐπὶ τοῦ στενωποῦ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦτο Μακεδονικὸν εἶναι. ἀλλὰ στενωπὸν καλεῖν χρή. ῥύμην δὲ τὴν ὁρμήν. *Pollux.* IX. 38. τάχα δ' ἂν εὕροις καὶ ῥύμην εἰρημένην καὶ πλατεῖαν, ὡς οἱ νῦν λέγουσι. Φιλήμονος μὲν ἐν Πανηγύρει εἰπόντος, τὴν πλατεῖαν σοι μόνον ταύτην πεποίηκεν ὁ βασιλεύς· Φιλιππίδου δὲ ἐν Φιλευριπίδῃ. Πόστην ὑφ' ὁδοῦ ὡς εἶναι παιδάριον ῥύμην τρίτην, ὁ γὰρ στενωπὸς οὗτος ἐν ἀθήνησιν ἦν. καὶ λακιάδης· ὀρθῶς γε τὴν ῥύμην ὡδοιπορήκαμεν. *Heſych.* ῥυμοτομεῖται, εἰς ὀρθὸν κόπτεται. *Etymol.* M. λαῦρα, ἡ πλατεῖα ῥύμη. λαύρας, τὰς ὁδοὺς, ἢ τὰ ἄμφοδα, ἢ τὰς πλατείας ῥύμας. & in ὁδὸς. λαύρην δὲ Φιλόξενος τὴν ῥύμην φησίν. *Dicaearch.* de Thebis. ἡ δὲ πόλις ξηρὰ πᾶσα, οὐκ ἔνυδρος, κακῶς ἐῤῥυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα. *Heſych.* ῥύμη ὁ στενωπὸς. *Suid.* in λαῦρα . . *Gloſſar. Steph* vicus ἄμφοδος, ῥύμη, κώμη. *Corinthus* Dialect. Ionic. pro λαύρας dicunt ῥύμας i. e. τὰς ἀμφόδους. *Polybius.* VI. p. 663. τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ [τῇ στρατοπεδείᾳ] καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. *Diodor.* Sic. XVII. 52. ῥυμοτομῆσαι φιλοτέχνως τὴν πόλιν. εὐστοχίᾳ τῆς ῥυμοτομίας ποιήσας διαπνεῖσθαι τὴν πόλιν τοῖς ἐτησίοις ἀνέμοις —— διαμετρήσας τὸν τόπον, καὶ ῥυμοτομήσας εὐστόχως. *Joſ.* B. III. 5. 2. ῥυμοτομοῦσι δὲ εὐδιαθέτως ἔσω τὸ στρατόπεδον. *Lexic. Herodoti* λαύρας, ῥύμας, ἀμφόδια. *Æn. Tact.* 3. ῥύμης ἑκάστης ἀποδεῖξαι ῥυμάρχην —— τὰς ἐγγυτάτας ῥύμας τῆς ἀγορᾶς.

ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν] *Plut.* Solon. p. 90. F. ἐκεῖνο δὲ ἤδη σφοδρότερον, τὸ μηδὲ τοῖς ἐξ ἑταίρας γενομένοις ἐπάναγκες εἶναι τοὺς πατέρας τρέφειν —— ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, οὐ τέκνων ἕνεκα δῆλός ἐστιν ἀλλ' ἡδονῆς ἀγό-

μοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριςερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· Ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημο- 4
σύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει
σοι ἐν τῷ φανερῷ. Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦ- 5
σι

3. γνώτω] ἐπιγνώτω. 61. Evang 20.
4. ᾖ σȣ ἡ ἐλεημοσύνη] ἡ ἐλεημοσύνη σȣ ᾖ D.
αὐτὸς] —— 1. 5. 7. 33. 56. 57. 58. 60. 66. Colb. Evang. 3. 5. 7. 9. 12. 13. Versio *Goth. Lat. Copt. Æthiop. Arab. Cypr. Tr.* 77. *Chryſ.* in l. & H. 22. *Conſtitut.* III. 14. *Clem.* H. 55. *Theophylactus*, probante *Bengelio* ut com. 18. *Millio* prol. 872.
ἐν τῷ φανερῷ] —— B teſte Luca Brugenſi D. 1. 22. 23. 68. Verſio *Copt. Vulg. Clemen.* Hom. 55. *Origenes*, *Chromatius*, *Juvencus*, *Hieronymus*, *Auguſtin.* de ſermone Domini in monte: Multa Latina exemplaria hic habent palam. Sed quia in Graecis, quae priora ſunt, non invenimus palam, non putavimus hic aliquid differendum eſſe. Haec lectio, niſi fallor, ut multae aliae, ingenio Origenis debetur, cui non videbatur conſentaneum, ut illi, qui oſtentationem vitare & ſecreto largiri jubetur, publicum praemium, quod oſtentatores incitare ſolet, promitteretur. At debebat diſtinguere gloriam, quae a Deo eſt, & gloriam, quae eſt ab hominibus.

ἀγόμενος γυναῖκα, τόντε μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ πρὸς τὰς γενομένας ἐκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γενέσθαι πεποίηκεν ὄνειδος. *Callimach.* Epigr. 54. Ἡ χρυσῆς μασθῶν ὡς ἀπέχει χάριτας. & 58. τὸ χρέος ὡς ἀπέχεις, Ἀσκληπιέ, τὸ πρὸ γυναικὸς Δημοδίκης ἀκέσων ὤφελεν. *Euſtath.* Hysmen. 4. ἀπέχει τὸν καρπὸν τῶν πόνων, θερίζει τὰς ἀμοιβὰς τῶν καμάτων. *Joſ.* B. I. 30. 6. ἐγὼ μὲν ἀπέχω τῆς ἀσεβείας τὸ ἐπιτίμιον. *Orig.* in *Pſal.* IV. 5. τȣ̃ τελείȣ ἀπέχοντος τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐν ȣ̓δὲν ἐλλείποντος, καὶ διὰ τȣ̃το ȣ̓δὲν ἐλπίζοντος. *Ariſtid.* Leuctr. I. p. 417. αὐτῷ τῷ μέτρῳ τὴν εὐεργεσίαν ἀπέχȣσι. *Achmet.* 187. εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι ὑδροχοεῖ, καὶ ἐλάμβανε μισθὸν, ἀπέχει τὸν μισθὸν αὐτȣ̃. *Horat.* Epiſt. 1. 16. habes pretium. *Senec.* de Benefic. II. 11. Qui dedit, taceat: narret, qui accepit. Dicetur enim, quod illi jactanti beneficium ſuum, Num negabis te recepiſſe? & cum reſpondiſſet: quando? ſaepe quidem, inquit, & multis locis, i. e. quoties & ubicunque narraſti. *Ovid.* Faſt. III. 389. Merces mihi gloria detur. *Silius* IX. 194. Mihi magna ſatis ſat vero ſuperque Bellandi merces ſit gloria. *Thomas.* ἀπέχω τὴν χάριν, κάλλιον ἢ λαμβάνω. Συνέσιος ἐν ἐπιςολῇ. ἀπέχω τὴν χάριν, κάρνας ἱκέτης μȣ γέγονεν. *Luc.* VI. 24. *Philem.* 15. *Luc.* XVI. 25. *Phil.* IV. 18. *Koheleth* R. IX. 7. Abba Techanna miſericors ille veſpera ſabbathi verſus urbem ſuam tenebris obortis profectus eſt, faſciculum humeris impoſitum geſtans. Invenit autem hominem aeſtu (vel ulcere) laborantem, qui in compitis jacebat, ipſique dicebat: Rabbi, exhibe mihi hanc miſericordiam, meque ad urbem perfer. Ille ſecum ita conſultavit: ſi ego faſciculum meum relinquo, unde me ac domum meam alere potero? ſi vero aegrum illum relinquo, contra animam pecco. Quid ergo fecit? concupiſcentia bona ſubjugavit concupiſcentiam malam, ita ut eum ad urbem perferret. Poſtea rediit & faſciculum ſuum petiit, & cum ſole oriente in urbem venit. Omnes vero mirati ſunt & dixerunt: Num hic eſt Abba Techanna miſericos ille, & non timet in corde ſuo violare ſabbatum? Ea ipſa hora Deus oriri fecit ſolem. S. D. *Malach.* III. 20. & orietur ſuper vos, qui nomen meum timetis, ſol juſtitiae. Eo ipſo tempore territus eſt, ſecum cogitans, annon jam recepiſſet mercedem ſuam. Sed audita eſt vox coeleſtis quae dixit: Abi & pane tuo cum laetitia veſcere. & *Bereſchith R.* XLIV. 5. dices: quia accepi mercedem meam in hoc ſeculo, non erit mihi quicquam in futuro. Reſpondit ipſi S. B. Ne timeas, ego clypeus tuus: & quicquid feci tecum in hoc mundo, feci tecum gratuito, ſed merces tua parata eſt in futuro, merces tua valde magna eſt, eadem in *Targum Hieroſ.* & *Jonath.* in *Gen.* XVI. Cogitavit Abraham juſtus in corde ſuo & dixit: vae mihi nunc, ne, quia accepi mercedem praeceptorum in hoc mundo, non ſit mihi pars in mundo futuro --- propter ea fuit verbum prophetiae a Deo ſuper Abrahamum juſtum dicens: Ne timeas Abraham — verbum meum expandit clypeum tibi in hoc mundo, & ſcutum ſuper te quotidie ſeculo futuro, etſi tradidi hoſtes tuos ante te in hoc mundo, mercedem operum tuorum bonorum parabunt tibi coram me ſeculo futuro. *Erachin* f. 16. 2. Traditur a domo R. Iſmaelis: quemcunque praeterierint dies XL. ſine caſtigationibus, ille recepit ſeculum ſuum. *Bammidbar* R. X. Dixit R. Chanan, vinum non creatum eſt, niſi ut detur impiis merces ipſorum in hoc mundo, nam peribunt in mundo futuro. *Jalkut Ruben.* f. 53. 3. Cum Jacobus Rachelem duceret, omnes incolae loci illius in honorem ipſius apparuerunt. Dixit Deus S. B. Vos in honorem ſervi mei Jacob adfuiſtis, ego vobis mercedem dabo in hoc mundo, nihil enim habebitis in mundo futuro. *Targ. Hieroſ.* in *Gen.* XL. 12. princeps pincernarum, non perdes mercedem tuam quia ſomniaſti ſomnium bonum. & principi piſtorum: accipies poenam tuam. *Schemoth* R. LII. Dixit illis R. Simeon f. Jochai: ſi aurum quaeritis, en aurum tollite, verum ſcitote, quicunque nunc tollet, eum tollere partem ſuam ſeculi futuri; non enim eſt merces legis niſi ſeculum futurum.

3. ἡ ἀριςερὰ] Siniſtrum erat mali ominis: ſolebant autem iſti, boni ominis cauſſa, bonum nomen dare veteres, hinc ab ἄριςος ἀριςερὰ, ita & εὐώνυμος. *Euſtath.* Od. α. p. 30. 27. λαιᾷ μέντοι χειρὶ ȣ̓κ ἐξῆν ἅπτεσθαι ἀλλήλων τȣ̀ς φιλȣμένȣς, διότι ἐν κακῇ μοίρᾳ οἱ παλαιοὶ ἐτίθεντο τὰ μὴ δεξιά. Ὅθεν καὶ τὰ φαῦλα συμπτώματα λαιὰ καὶ ἐπαριςερὰ ἔλεγον. —— ἄλλως τε ὅμως εὐφημότερον κατακρινȣ̃ντες τὴν φαυλότητα τȣ̃ πράγματος χρηςότητι κλήσεως ἀριςερὰ ἐκάλȣν τὰ λαιὰ ἐκ τȣ̃ ἀρίςȣ παρονομάζοντες αὐτὰ, ὡσαύτως καὶ εὐώνυμα, διὰ τὸ ἀγαθȣ̃ ὀνόματος τυχεῖν. *Thomas.* σκαιὸς, ȣ̓κ ἐπαριςερός. Σκαιὰ χεὶρ καὶ λαιά. τὸ δὲ ἀριςερὰ κοινότερον. *Sext. Emp.* a. *Phyſic.* I. 344. 346. ὃν τρόπον δεξιȣ̃ μὴ ὄντες, ȣ̓δὲ ἀριςερόν ἐςι —— ȣ̓́τε γὰρ ἡ δεξιὰ χεὶρ τὴν ἀριςερὰν συμπληροῖ ȣ̓́τε ἡ ἀριςερὰ τὴν δεξιάν.

Proprie actio dextrae tribuitur, cujus longe frequentior ſolet eſſe uſus quam ſiniſtrae. Qui rem aliquam ſummo ſtudio & contentione maxima aggreditur, proverbio illam utraque manu amplecti dicitur. *Heſiod.* Theog. 552. χερσὶ δ᾽ ὅγ᾽ ἀμφοτέ-

σιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑςῶτες προσεύχεσθαι,
ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
6 τῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν
σου,

Illi ſtudendum eſt, non huic. *Jo.* V. 44. *Rom.* II. 7. *Matth.* XXV. 31. 34. *Luc.* XIV. 14. 1. *Cor.* IV. 8. III. 13. 2. *Cor.* V. 10. 1. *Pet.* V. 4. Auguſtinus iterum per Graecos codices Verſionem Hieronymi, qui Origenem ſequi ſolet, intellexiſſe videtur. Itaque, cur lectio *Eraſmo* Bengelioque placeret, cauſſa non erat.

5. καὶ] σὺ δὲ D.

προσευχῃ, ἐκ ἔσῃ] προσεύχεσθε, ἐκ ἔσεσθε 1. Verſio *Copta*, *Latina*, *Syra* poſterior in marg. *Æthiop.* *Origenes*, *Chryſoſtomus*.

ὥσπερ] ὡς D.

ἑςῶτες] —— Colb.

ἂν] —— D K. 42.

φιλῦσιν] + εἶναι D. ad Verſionem *Latinam*.

προσεύχεσθαι] καὶ προσευχόμενοι D.

ὅτι] —— D. 1. 13. 28. 68. *Orig.* de Orat. *Chryſoſtomus*.

6. ταμιεῖον] ταμεῖον D E. 55. 61. 83. Evang. 5. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Origenes* de Orat. 20.

τέρησιν ἀνείλετο λευκὸν ἀλείφαρ. *Ariſtid.* Panathenaic. p. 136. ἀμφοῖν χεροῖν ἀπέςησαν. ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. Ambabus manibus largiens i. e. affatim & prodige aut etiam perbenigne. *Ter.* Andr. I. 1. 154. quem ego credo, manibus pedibusque obnixe omnia facturum. & IV. 53. Conari manibus, pedibus, noctesque & dies, Capitis periclum adire, dum proſim tibi. *Martial.* I. 16. Haec utraque manu complexuque aſſere toto: ſaepe fluunt imo ſic quoque lapſa ſinu. *Sanhedrin* f. 107. 2. Siniſtra ſemper repellat, dextra vero accipiat; neque imitandus eſt Eliſa, qui miniſtrum ſuum ambabus manibus repulit. Hic vero oſtentationem & ſimulationem ſtudii ſignificat; Cum quis utraque manu zonam ſolvit, eam dein laeva tenet, & dextra nummum diu quaerit: *Diodor.* S. III. 4. ἡ μὲν δεξια τὲς δακτύλες ἐκτεταμένες ἔχεσα σημαίνει βίε πορισμὸν, ἡ δ' εὐώνυμος συνηγμένη τήρησιν καὶ φυλακὴν χρημάτων. *Plut.* Lucull. p. 503. F. ἀπεώσατο τὸν ἄνθρωπον ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν.

4. *Bereſchith* R. LXXXV. 13. Dixit R. Jeremia nomine R. Iſaac: Dixit S. B. Vos teſtimonium fertis de iis quae palam fiunt, ego de iis teſtor, quae occulto fiunt. שבכתר & שבגלוי *Sota* f. 3. 1. Traditio eſt, R. Meir dixiſſe: Homo peccatum committit in abſcondito: ſed Deus S. B. palam illud praedicat. *Mechilta* f. 12. 2. Illae adulterium commiſerunt in abſcondito, & Deus in apricum protulit. Hinc conclude a minori ad majus: ſi Deus poenas, quas parcius immittere ſolet pro rebus in occulto factis, palam oſtendit, quanto magis remunerationes, quas majore menſura exhibere ſolet? R Jochanan f. Bruka dixit: Quicunque profanat nomen Dei occulto, de eo poena ſumetur palam. *Aboth* IV. 4. *Mechilta* f. 40. 1. Tu clamas ad me in occulto, ego vero exaudiam te in propatulo. R. *Salomo* in *Pſal.* LXXX. 6. invocaſti me in abſcondito, inter me & te: ego autem reſpondi tibi ſono tonitrui i. e. manifeſte.

5. φιλῦσιν] *Heſych.* φιλεῖ, εἴωθεν. *Herodot.* VIII. 128. οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Thuc.* II. 65. ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν. VIII. 1. ὅπερ φιλεῖ δῆμος ποιεῖν. *Sophocl.* Ajac. Flag. 1014. τοῖς θανῦσι τοι φιλῦσι πάντες κειμένοις ἐπεγγελᾶν. *Horat.* Carm. III. 16. Aurum per medios ire ſatellites & perrumpere amat ſaxa. & II. 3. qua pinus ingens albaque populus Umbram hoſpitalem conſociare amant ramis. *Plut.* de lib. ed. p. 1. D. φίλοινοι γὰρ και μεθυςικοὶ γίνεσθαι φιλῦσιν.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] *R. Jona libro Timoris:* Ne inter orandum in ſynagoga ſit aequo prolixior, ne forte id deputetur ipſi inani gloriae. *Hieroſ. Berachoth* f. 2. 1. recitant phylacteria in ſynagoga, cum ad hoc non teneantur.

ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν] Γωνία alias ſignificat angulum internum ſive receſſum *Act.* XXVI. 26. hic vero externum, i. e. compitum aut trivium, ubi ſtans a plurimis ſpectari poterat. *Prov.* VII. 12. 8. 2. *Paral.* XXVIII. 24.

ἑςῶτες προσεύχεσθαι] *Marc.* XI. 25. *Luc.* XVIII. 11. *Dan.* IX. 20. *Berachoth.* III. 5. Stabat in oratione. f. 26. 2. Abraham mane ſurgebat e loco ubi ſteterat. *Gen.* XIX 27. Stare autem nihil aliud eſt quam precari. *Taanith* II. 1. Quisnam ritus jejuniorum? arcam produxerunt in plateas urbis —— 2. ſtant in oratione & ſeniorem aliquem idoneum ſtatuunt ante arcam, qui illis orat XXIV. orationes. *Jonath. f. Uziel Num.* X. 35. 36. donec Moſes ſtaret in oratione. *Targum Eſther* IV. 1. Mardochai qui ſtabat & orabat coram Domino mundi pro populo. V. 1. ſtabat] ſtabat & orabat ipſe, ſtans in oratione ſua. *Bereſchith* R. LXXVIII. 11. Statio aliud non eſt quam oratio S. D. & ſtetit Pinehas & oravit. *Pſal.* CVI. 30. *Martial.* XII. 77. Multis dum precibus Jovem ſalutat ſtans ſummos reſupinus usque in ungues. *Berachoth* f. 22. 2. ſtantes ad orandum. *Targum Onkelos Gen.* XIX. 27. ubi ſtabat, vertit: ubi incumbebat precibus.

φανῶσιν] *Origenes* de orat. §. 20. ἐπιμελῶς δὲ ἀκυςέον τῦ φανῶσιν, ἐπεὶ ἐδὲν φαινόμενον καλόν ἐςιν, οἱονεὶ δοκήσει ὂν, καὶ ἐκ ἀληθῶς, καὶ τὴν φαντασίαν πλανῶν, ἀλλ' ἐκ ἀκριβῶς καὶ ἀληθῶς ἐκτυπῦν. *Horat.* Epiſt. I. 16. Cum pateris ſapiens emendatusque vocari, Reſpondesne tuo, dic ſodes, nomine? nempe Vir bonus & prudens dici delector ego, ac tu —— ſed videt hunc omnis domus, & vicinia tota, Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora. --- Sum bonus ac frugi —— Vir bonus, omne forum quem ſpectat & omne tribunal. Quando cunque Deos vel porco vel bove placat, Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo, labra movet, metuens audiri: Pulcra Laverna, Da mihi fallere, da juſtum ſanctumque videri; Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.

6. ταμιεῖον] penetrale, locus aedium abditior & ſecretior. *Luc.* XII. 3.

θύραν] *Euſtath.* in Il. μ. 852. 13. πύλαι μὲν κατὰ συνήθειαν ὁμηρικὴν αὐτὸς ὁ τῆς εἰσόδε τόπος. Σανίδες δὲ αἱ θύραι. *Arrian.* in Epictet. I. 14. ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνοι ἐςὲ. ἐδὲ ἐςὲ, ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνδον ἐςὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἔνδον ἐςὶ, καὶ τίς τέτοις χρεία φωτὸς εἰς

σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, 7
ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.
Μὴ

τῷ ἐν] ἐν D. 1. Edit. *Colinaei*,
σοὶ] — 38.
τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ] — 59.
7 βαττολογήσητε] βατολογήσητε E. 73. 83. βατωλογήσητε 63. βλαττολογήσηται D. a prima manu, βατταλογήσηται a correctore. βαττολογεῖτε 59.

τὸ βλέπειν τι ποιεῖτε; *Esaj.* XXVI. 20. 2. *Reg.* IV. 4. 33 *Jo.* XX. 19.

πρόσευξαι τῷ πατρὶ] *Moeris.* πρόσευξαι τὸν θεὸν ἀττικῶς. πρόσευξαι τῷ θεῷ, ἑλληνικῶς.

7. Βαττολογεῖν est centies idem dicere. *Simplic.* in Epictet. p. 212. ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια τοῦ ἐπικτήτου τρεπτέον, μὴ ἐμαυτὸν λάθω προθέμενος μὲν τὰ τοῦ ἐπικτήτου σαφηνίσαι, περὶ καθηκόντων δὲ βαττολογῶν νῦν. A quodam Batto, sive rege Libyco balbutiente, sive pastore verboso. *Eustath.* Od. ω. p. 833. 43. Βάττος, βασιλεὺς, Λίβυς, οὗ καὶ τὰ Πινδαρικὰ ὡς περιωνύμου μέμνηται, ὃς δοκεῖ παροιμίαν δοῦναι τοῦ βαττολογεῖν. *Heraclid.* de Politiis. Βάττος ᾤκησε κυρήνην, ὃς ἐκαλεῖτο πρότερον ἀριστοτέλης, τῆς δὲ Πυθιας Βάττον αὐτὸν εἰπούσης ὄνομα τοῦτο ἔσχηκεν, οὗτος ἦλθεν εἰς Δελφοὺς περὶ τῆς φωνῆς πευσάμενος, ἦν γὰρ ἰσχνόφωνος. *Herodot.* IV. 155. ἐξεγένετο οἱ παῖς ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς, τῷ ὄνομα ἐτέθη βάττος —— ἐπείτε γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ φωνῆς. ἐπερωτέοντι δὲ αὐτῷ χρᾷ ἡ Πυθία τάδε· βάττ' ἐπι φωνὴν ἦλθες. *Schol. Callimach.* in Apoll. 65. λέγεται, ὅτι οὗτος ὁ Βάττος ἄφωνος ἦν —— ἦλθεν εἰς τὴν Λιβύην καὶ λέοντα αἰφνιδίως θεασάμενος τῇ τοῦ φόβου ἀνάγκῃ βιασθεὶς φθέγγεσθαι, διέῤῥηξε τὴν φλέβα, ἥτις τὴν ἐκείνου φωνὴν ἐπεῖχε, καὶ οὕτως φωνήεις ἐγένετο καὶ τὴν κυρήνην ἔκτισε & in vers. 76. καὶ γὰρ ὁ δοθεὶς αὐτῷ χρησμὸς τοῦτο παρεμφαίνει. Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. *Plut.* de Pyth. p. 405 C. τὸν Βάττον —— ὅτι τραυλὸς μὲν ἦν καὶ ἰσχνόφωνος. *Glossar Steph.* Garrulus φλύαρος, βαττολάλος. *Etymol.* Βατταρίζειν εἴρηται τὸ μόλις λαλεῖν, ἀπὸ τοῦ Βάττου τοῦ θηρίου, τοῦ εἰς τὴν κυρήνην τὴν ἀπὸ τῆς θήρας ἀποικίαν ἀναγαγόντος, ἰσχνοφώνου ὄντος, ὡς γὰρ βαρβαρίζειν οὕτω βατταρίζειν κατὰ μίμησιν φωνῆς, ὡς τὸ ποππύζειν, ὃ καὶ πιθανώτερον. καὶ γὰρ ὁ Βάττος πρὸς τὸ ἐπέχεσθαι τὴν φωνὴν ὠνόμασται τραυλίζων, καὶ τὸν τοιοῦτον ἦχον προσφερόμενος. Ἡ δὲ βαττολογία σημαίνει τὴν πολυλογίαν, ἀπὸ Βάττου τινὸς ἕλληνος, μακροὺς καὶ πολυμήκεις στίχους ποιήσαντος εἰς τὰ εἴδωλα, ταυτολογίαν ἔχοντας. Ὁ Βάττος οὗτος τῆς κατὰ κυρήνην ἀποικίας ἡγήσατο μογιλάλος τις ὤν, ἀπὸ τούτου καὶ τοὺς μὴ εὐθυστόμους μηδὲ τρανῇ κεχρημένους τῇ γλώττῃ, ἀλλ' ἐπισεσυρμένως φθεγγομένους, καὶ παρασήμως, βατταρίζειν φασι. idem in Schol. *Luciani* Jup. Trag. 27. *Dio Chrys.* XI p. 158. B. ὅθεν οὐδὲ τῇ φωνῇ μέγα λέγουσιν ψευδόμενοι —— οἱ δὲ τινὲς αὐτῶν βατταρίζουσι καὶ ἀσαφῶς λέγουσι. Schol. τὸ ἐπισεσυρμένως φωνεῖν ἢ συγκεχυμένως, ὃ καὶ βερβερίζειν οἱ ἰδιῶται φασι. *Themist.* Orat. 1. βατταρίζειν. *Hesych.* βατολογία, ἀργολογία, ἀκαιρολογία —— βατταρίζειν, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ κατὰ μίμησιν τῆς φωνῆς πεποιῆσθαι, ὡς τὸ ποππύζειν. λέγουσι δέ τινες ἀπὸ βάττου τοῦ ἰσχνοφώνου πεποιῆσθαι, ᾧ καὶ ἡ Πυθία εἶπεν, βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. ἐστὶ δὲ φθέγγεσθαι, ποππύζειν, τραυλίζειν. Βατταρισμοῖς, φλυαρίαις. *Justin.* XII. 7. 1. Cui nomen Batto propter linguae obligationem fuit. *Symmachus* I. 70. Natura rerum est, ut qui balbutiunt, plus loquantur. *Suidas* βάττος, ὄνομα κύριον. βαττολογία, ἡ πολυλογία, ἀπὸ βάττου τινὸς, μακροὺς καὶ πολυστίχους ὕμνους ποιήσαντος ταυτολογίας ἔχοντας. *Ovid.* Metam. II. 688. Battum vicinia tota vocabat -- Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquatur. Et lapidem ostendit —— sub illis montibus, inquit, erunt, & erant sub montibus illis. Risit Atlantiades, & Me mihi, perfide prodis? Me mihi prodis? ait. Schol. *Pindari.* οἱ δὲ, ὅτι ἰσχνόφωνος ἦν, καὶ περὶ τῆς φωνῆς πυνθανόμενος, ἡ Πυθία Βάττον προσηγόρευσεν, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπέχεσθαι τὴν γλῶτταν βατταρίζειν φαμὲν. σχολ. Cod. 34. Βάττος ἦν Λίβυς τὸ γένος κυρηναῖος αἰπόλος ἢ ποιμὴν ὕθλος καὶ στώμυλος, παρ' οὗ τὸ βαττολογεῖν καὶ ὑθλεῖν. Cod. D. vertit: non vana loquimini.

οἱ ἐθνικοὶ] Judaei suam nationem vocant עם λαὸν, alias vero omnes ἔθνη גויים. Unde οἱ ἐθνικοὶ h. l. & ὁ ἐθνικὸς *Matth.* XVIII. 17. Conf. *Gal.* II. 14. vid. supra IV. 15.

πολυλογίᾳ] *Democratis* sentent. Ἀληθόμυθον χρὴ εἶναι οὐ πολύλογον. *Maximus Tyr.* XXXIII. 8. τὸ τῶν σοφιστῶν γένος —— πολύλογον. *Galen.* de differ. pulf. III. ὅταν οὖν ἄνθρωποι μηδὲ λογικὴν θεωρίαν ἠκριβωκότες, μήτε ἑρμηνεύειν ἱκανοὶ, τολμῶσι ἅπτεσθαι πολὺ μειζόνων ἢ καθ' ἑαυτοὺς πραγμάτων, αὐτοί τε πολυλογοῦσι, καὶ τοὺς ἐξελέγχοντας ἀναγκάζουσι, κἂν ὅτι μάλιστα βραχυλογίαν ἀσκοῦσι, εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἐμπίπτειν μακρολογίαν. & IV. βουλομένῳ δέ μοι τὴν οὐκ ἀναγκαῖαν ταύτην πολυλογίαν ἐν ἑνὶ καταπαῦσαι γράμματι. in *Hippocr.* de rat. Victus salubris. εἰ οὕτως ἐγέγραπτο πάντα τοῖς δογματικοῖς ἰατροῖς, οὐκ ἂν εἶχον ἀφορμὴν πολυλογίας οἱ ἐξηγηταὶ. in *Hipp.* Aphorism. 7. οἱ λόγοι πάντες οἱ ἀσαφεῖς ἀφορμὰς πολυλογίας παρέχουσι τοῖς σοφισταῖς. *Plut.* de Curiosit. p. 519. C. τῇ μὲν οὖν πολυμαθείᾳ τὴν πολυλογίαν ἕπεσθαι συμβαίνει. *Aristot.* Polit. IV. 10. περὶ μὲν οὖν τυραννίδος ἦν ἡμῖν λοιπὸν εἰπεῖν, οὐχ' ὡς ἐνούσης πολυλογίας περὶ αὐτὴν, ἀλλ' ὅπως λάβῃ τῆς μεθόδου τὸ μέρος. *Galen.* de Differ. pulf. 3. οὐδὲν οὕτω πολυλογίας ἐστι ποιητικὸν, ὡς ἐπιτολμῶν ἀνὴρ, οἷς ἀγνοεῖ. in *Hippocr.* de Praedict. I. ἐκ πολλῶν ὑπενοήσαιεν τε ἄν τις οὐκ εἶναι τοῦ Ἱπποκράτους σύγγραμμα τὸ βιβλίον τοῦτο, πολυλογεῖ γὰρ ἐμπειρικῶς ὁ αὐτὸ συνθεὶς, μὴ δυνάμενος εἰς τὸ καθόλου λογικῶς ἀναγαγεῖν τὰ θεωρήματα. *Simplic.* in Epictet. p. 263. εἰ γὰρ τὸ περιφαντάζεσθαι τὰ πράγματα, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ μὴ κατακρατεῖν αὐτῶν τῆς οὐσίας, πολυλογίαν ποιεῖ· τὸ διαβαίνειν εὐθυβόλως εἰς αὐτὰ τὴν νόησιν, καὶ τὸ συνηρημένον τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ κυριώτατον ὁρᾷν, καθ' ὃ ὑφέστηκεν ἕκαστον, καὶ τὸν λόγον τὸν παρ' αὐτῶν εἰς τὰ κυριώτατα συνημμένον προφαίνει. *Plut.* de lib. Educat. p. 6. C. χωρὶς δὲ τῶν ἄλλων πλημμελημάτων, οἱ ἂν ἐκ τοῦ παραχρῆμα λέγωσιν, εἰς ἀμετρίαν δεινὴν ἐμπίπτουσι καὶ πολυλογίαν. σκέψις δ' οὐκ ἐᾷ τῆς ἱκνουμένης συμμετρίας τὸν λόγον ἐμπίπτειν. *Cyrilli Lex.* πολυλογία, multiloquium, verbositas. *Thomas* φλήναφος —— ὁ φλυαρῶν. φλύαρος δὲ καὶ πολύλογος, καὶ πολυλογεῖν κοινὰ. *Athenaeus* XIV. p. 633. E. ἐγὼ δὲ ἔχων ἔτι πολλὰ λέγειν περὶ Μουσικῆς —— καταπαύσω τὸ πολυλογεῖν. *Trebell. Poll.* Claudio. Auguste Claudi, dii te servent, dictum sexagies. *Gallican.* in Avidio Cassio. Antonine pie, Dii te servent. Antonine clemens, dii te servent. Antonine clemens, Dii te servent. *Act.* XIX. 34. 1. *Reg.* XVIII. 27. *Prov.* X. 20. *Job* XII. 2.

Terent.

8 Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ
9 ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· ΠΑΤΕΡ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
10 οὐρανοῖς. ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

8. ὑμῶν] ἡμῶν 3. + ὁ οὐράνιος Versio *Syr.* posterior.
αἰτῆσαι αὐτὸν] ἀνοῖξαι τὸ ϛόμα D.
10. ἐλθέτω] ἐλθάτω D. vid infra X. 13.

Terent. Heautont. V. 1. Ohe, jam desine deos, uxor, gratulando obtundere, Tuam esse inventam gratam; nisi illos tuo ex ingenio judicas Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies. *Propert.* II. 16. Quidve mea de fraude Deos, insana, fatigas? Quid quereris? *Valer. Flaccus.* IV. 69. Ipsum etiam gemitu moestaque fatigat Voce Jovem. *Statius* Theb. II. 244. Certant laetitia, superosque in vota fatigant Inachidae, *Horat.* Carm. I. 2. 26. Quem vocet divum populus ruentis Imperi rebus? prece qua fatigent Virgines sanctae minus audientem Carmina Vestam? *Statius* Theb. IX. 722. Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras Invidiam, surdasque fores, & limina lassat. *Tacit.* H. I. 29. Ignarus interim Galba, & sacris intentus, fatigabat alieni jam imperii Deos. *Berachoth Hier.* 4. quicunque multus est in oratione, vacillat —— quicunque multus est in oratione, affligitur, —— qui prolixus est in orationibus multis pervenit ad observationem coeli. *Berachoth* f. 32. 2. 55. 1. Dixit R. Juda: tria longiores reddunt dies & annos hominis. Primo si quis prolixus sit in precibus —— si quis autem prolixus sit in precibus suis, id est praestantissimum. Dixit R. Chaia f. Abbae, dixisse R. Johannem, quicunque prolixus est in precibus suis, & dicit in corde suo, se ideo exauditum iri, & petitionem suam consecuturum esse, quia oret cum intentione, tandem venit in potestatem doloris cordis, quia petitio ejus non fit. Nam dicitur *Prov.* XII. 12. precatio protracta est dolor cordis. ib. f. 61. 1. Dixit R. Chuna, dixisse Rab nomine R. Meiri: semper sint verba hominis pauca coram Deo S. B. quia dicitur *Eccles.* V. 1. *Josephus Albo*: In precatione quae placeat, tria requiruntur, brevitas, consensus oris cum corde, & modestia. *Ikkarim* IV. 23. Elia Caraeus; ne quis inanem sermonem in precibus suis multiplicet, apud Trigland. *Sirac.* VII. 5. *Demophilus* in sentent. Pythagor. γλωσσαλγὸς ἄνθρωπος, —— εὐχόμενος —— τὸ θεῖον μιαίνει. *Luc.* XVIII. 5. *Samuel R.* II. dixit R. Aba f. R. Papi & R. Josua Sacaniensis nomine R. Levi *Prov.* XIV. 23. ecce quia multiplicavit orationem, amputati sunt —— dies Samuelis.

8. Prius egerat Christus de iis, qui orant ut alios decipiant, jam de iis qui orantes semet ipsos fallunt, qui in orationibus verbosi sunt & eadem repetunt, nec ea reverentia, qua debebant, ad colloquium cum Deo accedunt, sed temere atque inconsiderate multa effutiunt, lingua mentem praecurrente; porro ita agunt ac si dubitarent vel de scientia Dei, quasi opus sit idem centies dicere, ut intelligat, aut ne obliviscatur, vel de ipsius sapientia, ac si flumine Verborum posset abripi, & moveri ad dandum quod alias non dedisset, vel de ipsius bonitate, qui importunis sollicitationibus expugnandus esset. *Xenoph.* Memorab. Socrat. I. ηὔχετο πρὸς τὸς θεὸς ἁπλῶς τ᾽ἀγαθὰ διδόναι, ὡς τὸς θεὸς κάλλιϛα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐϛι. Poeta ap. Plat. Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις Ἄμμι δίδε· τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν. *Heliodor.* IV. p. 188. ἀλλ᾽ ἦν ἄρα καὶ νῦ παντὸς ὀξύτερον τὸ θεῖον, καὶ τοῖς κατὰ βύλησιν αὐτῷ δρωμένοις ἐπίκυρον γίγνεται καὶ ἄκλητον, εὐμενείᾳ πολλάκις φθάνων τὴν ἄιτησιν. *Julian.* Orat. 11. φθάνυσιν οἱ θεοὶ τὰς εὐχὰς. *Juvenal.* X. 7. Evertere domos totas optantibus ipsis Di faciles —— Si consilium vis, Permittes ipsis expendere numinibus, quid conveniat nobis, rebusque sit utile nostris: Nam pro jucundis aptissima quaeque dabunt di. Carior est illis homo, quam sibi, nos animorum Impulsu, & caeca magnaque cupidine ducti Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor —— Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

9. Tota haec oratio ex formulis Hebraeorum concinnata est tam apte, ut omnia contineat, quae a Deo peti possunt cum agnitione Majestatis divinae, & subjectionis nostrae. *Berachoth Hieros.* 2. R. Aba, nomine R. Chaia f. Levi. Tres benedictiones primae & tres postremae continent laudem Dei, mediae necessitatem creaturarum.

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομα σῦ] Haec verba, ut & quae commate sequenti habentur, non tam petentium sunt quam adorantium, & Dei majestatem agnoscentium colentiumque. *Berachoth* f. 40. 2. & 12. 1. Dixit Rab, Omnis benedictio in qua non fit mentio nominis Dei, non est benedictio. Sed ex sententia R. Jochanan: Omnis benedictio, in qua non fit mentio regni, non est benedictio. In Epilogo pro ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σῦ habemus σῦ ἐϛιν ἡ δόξα. Utrumque ergo est δοξολογία. *Exod.* XXIX. 43. *Deut.* XXXII. 51. *Esaj.* VIII. 13. XXIX. 23. *Ezech.* XXXVIII. 23. *Esaj.* V. 16. VI. 3. *Sir.* XXXVI. 4. *Luc.* I. 49. *Apoc.* XV. 4. *Koheleth* R. II. 15. Cur tradidi animam meam ad sanctificationem nominis Dei S. B. & admonui & dixi: non est Deus sicut ille in supernis & infernis? *Ruth* R. I. 2. Abrahamus sanctificavit nomen ejus in fornace ignis. & *Esther* R. I. 1. *Thanchuma* p. 117. 1. Abrahamus tradidit animam suam ad conburendum propter sanctificationem nominis tui —— Isaacus praebuit collum suum ad mactandum propter sanctificationem nominis tui. f. 78. 2. Abraham sanctificavit nomen meum in mundo hoc. *Sota* qui sanctificavit nomen Dei secreto, promeruit, ut adderetur illi litera una e nomine Dei S. B. Judas vero qui nomen Dei publice sanctificavit, meruit ut toto nomine Dei insigniretur. De Josepho *Gen.* XXXIX. 11. de Juda *Hos.* XII. 1. *In precibus Judaeorum*, quae sanctissima apud illos est precationum formula, Kaddisch dicta & in initio & fine actuum quorumque sacrorum recitanda, cui etiam magnam efficaciam tribuunt: magnificetur & sanctificetur nomen ejus ma-

σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σή- 11
με-

ὡς] —— D. a prima manu.
τῆς] —— 1. *Clem.* Strom. IV. p. 593. & p. 364. *Origenes* de Orat. §. 15. quia οὐρανῷ articulo caret.

magnum in mundo, quem ſecundum beneplacitum ſuum creavit, & regnare faciat regnum ſuum. Efflorescat redemtio ejus, & praeſto adſit Meſſias, & populum ſuum liberet. item: ſanctifica nomen tuum apud eos qui nomen tuum ſanctificant, & ſanctifica nomen tuum in mundo tuo. & *Cholin* f. 142. 1. q. d. Te Deum laudamus, te celebramus, tuam majeſtatem colimus, tu ſolus aeternus, tu ſolus immenſus, tu ſolus tibi ſufficis, nihil tibi eſt ſimile aut ſecundum, tu ſupra omnia emines, tuas laudes depraedicamus, tu omni laude noſtra major es, tuas virtutes imbecilla mens noſtra ne cogitatione quidem ſatis aſſequitur.

10. ἐλθέτω] *Thomas.* τὸ δὲ ἴθι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐπὶ παρῳχημένου, ἀντὶ τοῦ ἐλθέ. εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐπὶ ἐνεστῶτος, ἀντὶ τοῦ ἔρχου.

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου] Solebant Judaei in precibus ſuis jungere ſanctificationem nominis Dei & adventum regni ejus, ut modo vidimus. *Sanhedrin* f. 28. 2. *Medraſch Thehillim* XVI. 7. R. Jehuda & R. Seira ambo dixerunt: Quaecunque preces nihil habent de regno Dei, nomen precum non merentur. *Coſri* III. 19. Regna ſuper nos, tu ſolus. *Berachoth* f. 21. 1. in benedictionibus cibi non eſt regnum Dei. Judaei ante recitationem Pentateuchi ita orant: Exhilara nos Domine Deus noſter per Eliam prophetam ſervum tuum, & per regnum domus David Meſſiae tui, cito veniat, & reveletur filiis noſtris, ſuper ſolium ejus ne ſedeat extraneus, neque poſſideant amplius alieni gloriam ejus. *Marc.* IX. 1. XI. 10. *Luc.* XVII. 20. XXII. 18. q. d. Volumus ut in nos regnes, tibi ſervire vera eſt libertas, jugum tuum ſuave eſt & onus tuum eſt leve; ſi regis electio in noſtra eſſet poteſtate, quis te regno dignior? quis ſapientior, potentior, juſtior, melior? leges tuae ſunt omnium, quae ferri poterant, optimae. Tu non metis, ubi non ſeminaſti, neque colligis ubi non ſparſiſti. Te rege gloriamur, tibi ſacramentum dicimus, in tuam tutelam nos tradimus, a te ſolo obedientiae noſtrae ſperamus praemium ampliſſimum. Haec autem eximia ratione ſpectant ad regnum, quod Deus pater adminiſtrat per filium ſuum: cumque omnis δοξολογία & gratiarum actio tacitam petitionem includat, eandem felicitatem etiam aliis apprecamur, ut illis contingat Doctrina Chriſti illuſtrari, ejusque legibus emendari, ſitque adeo unus grex ſub paſtore uno. In epilogo: σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

γενηθήτω τὸ θέλημά σου] His verbis in Epilogo reſpondent σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις. Cum dicimus: adveniat regnum tuum, promittimus obedientiam activam; cum vero addimus: fiat voluntas tua, promittimus etiam obedientiam paſſivam, ut in Scholis loquuntur. Voluntas Dei opponitur voluntati hominum; volunt homines eſſe divites, honorati, vivi, ſani recteque valentes, nullis injuriis obnoxii. At Deo ſaepe aliter videtur, qui nos vult cum morbis, cum paupertate, cum humilitate & moleſtiis conflictari; quo caſu voluntatem noſtram divinae accommodare, imperio ejus nos ſubjicere, nosque totos illi permittere debemus. 1. *Sam.* III. 18. 2. *Sam.* XV. 26. 1. *Macc.* III. 60. *Matth.* XXVI. 42. *Act.* XXI. 14. 2. *Sam.* XVI. 10. *Rom.* IX. 19. *Pſal.* CXIII. 11. CXXXV. 6. *Berachoth* f. 29. 2. Quaenam eſt oratio brevis? R. Eliezer dicit: Voluntatem tuam fac in coelis ſupra, & dato quietem ſpiritus timentibus te infra. *Bereſchith* R. LXI. Dixit Abrahamus: ego ſum caro & ſanguis, ego hodie hic, & cras in ſepulcro, jam feci meum, porro quod Deus S. B. voluerit fieri in mundo ſuo; faciet. *Epictet.* 13. μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὖ ποιήσεις. 79. εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. *Jamblich.* V. Pythag. 28. ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτό σοι, ὦ θαμαρίδα, καὶ ὅς, εὐφήμει, ἔφη, ἀλλὰ βουλοίμην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γένηται. ἐπιστημονικὸν γὰρ τοῦτο ἡγεῖτο, καὶ εὔγνωμον τὸ μὴ ἀντιτείνειν, καὶ προσαγανακτεῖν τῇ θείᾳ προνοίᾳ. *Eccleſ. Smyrnens.* de martyrio Polycarpi. ἐξῆλθον διωγμῖται καὶ ἱππεῖς μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς ὅπλων ὡς ἐπὶ λῃστὴν τρέχοντες, καὶ ὀψὲ τῆς ὥρας συνεπελθόντες ἐκεῖνον μὲν εὗρον ἔν τινι δωματίῳ κατακείμενον ὑπερῴῳ, κἀκεῖθεν ἠδύνατο εἰς ἕτερον χωρίον ἀπελθεῖν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐβουλήθη εἰπών· τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γένεσθω. *Cleanthes:* ἄγε δή με, ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ᾽ ἡ πεπρωμένη, ὅποι ποθ᾽ ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος Ὡς ἕψομαι γ᾽ ἄοκνος· ἢν δὲ γε μὴ θέλω Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι. *Anthol.* Epigr. I. 13. 9. Palladae: εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ᾽ ἀγανακτῇς καὶ σαυτὸν λυπῇς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει. *Aur. Carm.* 17. Ὅσσα τε δαιμονίῃσι τύχαις βροτοὶ ἄλγε᾽ ἔχουσιν, Ἣν ἂν μοῖραν ἔχῃς, πρᾴως φέρε, μηδ᾽ ἀγανάκτει. *Tertullian.* In hoc dicto ad ſufferentiam nos ipſos admonemus. *Arrian. Epict.* II. 17. μηδὲν ἄλλο θέλει, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει. τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χάρισαι, ἐκείνῳ παράδος, ἐκεῖνος κυβερνάτω. *Senec.* Ep. 74. placeat homini, quicquid Deo placuit. *Beza:* Quod tu decernis ut fiat.

ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς] Deeſt particula οὕτω. *Luc.* VI. 31. *Jo.* XX. 21. *Act.* VII. 51. ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. *Plutarch.* de Ira cohib. p. 460. A. ὡς γὰρ δι᾽ ὁμίχλης τὰ σώματα, καὶ δι᾽ ὀργῆς τὰ πράγματα μείζονα φαίνεται *Herodot.* VII. 128. ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίεε πάντα. VIII. 64. ὡς δέ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίευν ταῦτα.

ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς] Non potuerunt ordinem in coelis non agnoſcere etiam illi, qui dubitarunt, utrum providentia curaret terram & res hominum. *Ariſtot.* de Part. Animal. 1. 1. τὸ γοῦν τεταγμένον καὶ ὡρισμένον πολὺ μᾶλλον φαίνεται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἢ περὶ ἡμᾶς· τὸ δὲ ἄλλοτε ἄλλως, καὶ ὡς ἔτυχε, περὶ τὰ θνητὰ μᾶλλον. *Arrianus* Epictet. I. 12. περὶ θεῶν οἱ μὲν τινες λέγοντες —— καὶ εἶναι καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανιώνων, τῶν δ᾽ ἐπὶ γῆς μηδενός. *Cic.* Acad. Quaeſt. 1. 7. Deum —— omnium rerum quae ſunt ei ſubjectae, quaſi prudentiam quandam, procurantem coeleſtia maxime, deinde in terris ea, quae pertinent ad homines. de Nat. Deor. II. 2. Primum docent eſſe Deos —— ne egere quidem videtur oratione prima pars. quid enim poterit eſſe tam apertum tamque perſpicuum, cum coelum ſuſpeximus, coeleſtiaque contemplati ſumus, quam eſſe aliquod numen praeſtantiſſimae mentis, quo haec regantur? & 5. quartam cauſſam eam-

12 μερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις

12. ἀφίεμεν] ἀφίομεν DE. ἀφήκαμεν 1. *Orig.* de Orat. Nyssenus de Orat. 5. & c. Usurarios bis. Pseudo — Athanas. Q. 76. ad *Antioch.*

eamque vel maximam, aequabilitatem motus, conversionem coeli, solis, Lunae, siderumque omnium distinctam utilitatem, pulchritudinem, ordinem, quarum rerum aspectus ipse indicat, non esse ea fortuita. *Diodor. Sic.* II. 30. τὴν τῶν ὅλων τάξιν τε καὶ διακόσμησιν θείᾳ τινὶ προνοίᾳ γεγονέναι, καὶ νῦν ἕκαστα τῶν ἐν οὐρανῷ γενομένων οὐχ ὡς ἔτυχεν οὐδὲ αὐτομάτως, ἀλλ᾽ ὡρισμένῃ τινὶ καὶ βεβαίως κεκυρωμένῃ κρίσει συντελεῖσθαι. *Claudian.* in Rufin. 1. saepe mihi dubiam traxit sententia mentem, Curarent superi terras, an nullus inesset Rector & incerto fluerent mortalia casu. Nam cum dispositi quaesissem foedera mundi, Praescriptosque maris fines, annique meatus, Et lucis noctisque vices: tunc omnia rebar Consilio firmata Dei, qui lege moveri Sidera, qui fruges diverso tempore nasci, Qui variam Phoeben alieno jusserit igne Compleri, solemque suo porrexerit undis Litora, tellurem medio libraverit axe. Sed cum res hominum tanta caligine volvi Adspicerem, laetosque diu florere nocentes, vexarique pios: rursus labefacta cadebat Religio, caussaeque viam non sponte sequebar Alterius, vacuo quae currere semina motu Affirmat, magnumque novas per inane figuras Fortuna non arte regi. *Lucan.* II. 267. sicut coelestia semper Inconcussa suo volvuntur sidera lapsu. *Philo* de Joseph. T. 2. p. 61, 50. σελήνη μὲν γὰρ καὶ ἥλιος καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς σαφεῖς καὶ ἀριδήλους ἔχει τὰς τρανότητας, ἅτε πάντων τῶν κατ᾽ αὐτὸν ὁμοίων μενόντων, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας αὐτῆς μετρουμένων κανόσι, ἐν τάξεσιν ἐναρμονίοις καὶ συμφωνιῶν ταῖς ἀρίσταις· τὰ δ᾽ ἐπίγεια πολλῆς ἀταξίας γέμοντα καὶ ταραχῆς, ἀσύμφωνα καὶ ἀνάρμοστα. *Dan.* IV. 35. *Esaj.* XLV. 18. *Eccha R.* IV. 19. Tarquinius — occidit eos, dixitque uxoribus eorum: obedite legionibus meis; sin minus, faciam vobis ut feci viris. responderunt: fac in inferioribus quod fecisti in superioribus. *Sanhedrin* f. 38. 2. dixit turba angelorum: Domine totius mundi — totus mundus tuus est, quicquid volueris facere in mundo tuo fac. *Jalkut Ruben* f. 9. 2. Raphael dixit: Domine mundi, quis dixit tibi, quid facere debeas? Fac juxta voluntatem tuam in mundo tuo, quia sic tibi placet. *Sota* f. 39, 1. Domine mundi, fac nobis, quod decrevisti super nos.

11. τὸν ἐπιούσιον] *Orig.* de Orat. 16. πρῶτον δὲ τοῦτ᾽ ἰστέον, ὅτι ἡ λέξις ἡ ἐπιούσιον παρ᾽ οὐδενὶ τῶν ἑλλήνων οὔτε τῶν σοφῶν ὠνόμασαι, οὔτε ἐν τῇ τῶν ἰδιωτῶν συνηθείᾳ τέτριπται, ἀλλ᾽ ἔοικε πεπλάσθαι ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν. *Ambros.* p. 380. Latinus hunc panem, quotidianum dixit, quem Graeci dicunt advenientem. Quia Graeci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν advenientem diem. *Athanas.* de assumta carne humana: χριστὸς ἐδίδαξεν ἡμᾶς — αἰτεῖν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τοῦτ᾽ ἐστι τὸν μέλλοντα. ex eo *Damascen.* de Orth. Fid. IV. 14. *Schol.* Cod. 41. τὸν μέλλοντα, τὸν ἐπιόντα. *Pollux.* I. 65. 66. φαίης δ᾽ ἂν τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ — ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης ἡμέρας τήμερον καὶ σήμερον, καὶ ἡ ἐνεστῶσα, καὶ ἡ ἐνεστηκυῖα, ἡ δὲ ἐπιοῦσα ἡμέρα καλεῖται αὔριον, καὶ ὑστεραία, καὶ προσιοῦσα — φιλοτιμότερον δὲ προστιθέναι τὴν εἰς πρόθεσιν ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις, εἰς αὔριον καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιοῦσαν, καὶ εἰς ἡμέραν γ. καὶ εἰς ἡμέραν δ. *Aristoph.* Ecclesiaz. 105. νὴ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν. *Act.* VII. 26. XVI. 11. XX. 15. XXI. 18. XXIII. 11. 1. *Par.* XX. 1. *Deut.* XXXII. 29. *Prov.* XXVII. 1. Secundum rationes ergo Grammaticas ἄρτος ἐπιούσιος significabit panem seu cibaria quae in tempus futurum erunt necessaria. Opponitur τῷ παρόντι ei quod jam habemus in manibus. q. d. Gratias tibi agimus, quia hactenus alimenta nobis praebuisti. Tantum vero abest, ut haec oratio pugnet cum praecepto de abjicienda sollicitudine comm. 34. ut potius hoc ex illo fluat: futuros enim casus, qui in nostra potestate non sunt, Deo debemus permittere, & in illius voluntate securi acquiescere.

σήμερον] *Thomas.* τήμερον, ἀττικῶς. οὐ σήμερον.

σήμερον] Hoc ita intellexerunt Veteres Christiani, ut inde colligerent, precatione Dominica quotidie utendum esse. *Cyprian* Tr. p. 71. 72. 163. In prece quotidiana. *Augustin.* de Nat & Grat. 35. Hoc spiritale quotidianum incensum. de Nupt. & Concupiscent. I. 33. In ipsa quoque Dominica oratione, quae quotidiana est nostra mundatio. c. duas Epist. Pelagianor. I. 14. pacto illo quotidianae orationis mundantur. & III. 6. quotidie universa in oratione ad Deum clamat Ecclesia: dimitte nobis debita nostra. 7. ad orationem, in qua quotidie veraciter dicunt sancti filii promissionis. IV. 10. Orationi dominicae contradicunt, in qua omnia membra Christi, dimitte nobis debita nostra, veraci corde & quotidianis vocibus clamant. *Lucas* habet τὸ καθ᾽ ἡμέραν i. e. quotidie. de verbis Domini 15. *Theodoriti* Ep. 145. *Isidor.* Orig. VI. extrem. *Constitut.* VII. 24. τρὶς τῆς ἡμέρας οὕτω προσεύχεσθε. *Chromatius* in Orat. dominicam: quotidiana oratione. *Chrys.* in *Matth.* H. 45. καθ᾽ ἑκάστην εὔχονται τὴν ἡμέραν τὴν ῥῆσιν ἐκείνην τὴν ἁγίαν λέγοντες· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. *Clem.* Homil. 42. Oratio vobis quotidie dicenda est, cum baptizati fueritis. In Ecclesia enim ad altare Dei quotidie dicitur ista Oratio Dominica, & audiant istam fideles. *Augustin.* c. Julian. 2. quotidie dicamus: dimitte. V. 3. quotidie dicimus, ne nos inferas in tentationem. & de Persever. 22. De gratia & corrept. 6. quotidie a fidelibus poscitur. Operis perf. c. *Julian.* II. 71. quotidie dicimus: dimitte de Symbolo 1. 5. Si levia peccata ipsorum essent, haec quotidiana Oratio delendo sufficeret. de Civ. D. XX. 22. in oratione Dominica quotidianam postulationem: Dimitte. Supplem. T. 1. S. 18. quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium pro periculis. De Diversis 12. Dedit Dominus noster post illud lavacrum regenerationis alia quotidiana remedia. Quotidiana nostra mundatio Dominica oratio. quotidie petimus, quotidie divinas aures orando pulsamus, quotidie nos prosternimus & dicimus: Dimitte.

12. ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα] *Lucian.* Saturn. 5. καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἀφίημί σοι τὰ χρέα. *Diog. L.* V. 73. Lycon καὶ εἴ τι μοι ὀφείλει, ἀφίημι αὐτῷ. *Ælian.* V. H. XIV. 24. αὐτοί γε τὰ ἑαυτῶν ἀφῆκαν χρέα. 1. *Macc* X. 28—33. XIII. 39. *Herodot.* VI. 30. ἀφῆκε αὐτῷ τὴν αἰτίην. *Lysias* pro Polystrato ἀφιέντας τὰς τῶν πατέρων ἁμαρτίας.

τὰ ὀφειλήματα] *Herodian.* ὄφλημα καὶ ὀφείλημα δια-

ταις ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ 13
πονηροῦ· — ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.
Ἐὰν

13. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν] ἀμήν Editio Complut — D. 1. 17. Scholium Codicum 37. 40. 41. 77. τὸ δὲ ὅτι σοῦ κ. τ. λ. ἐν τισιν οὐ κεῖται μέχρι τοῦ ἀμήν. Schol. Cod. 36. in *Luc.* XI. τῆς εὐχομένου ὑπεροχῆς ἔχεται τοῦ μὴ χρήζειν λέγειν τὸ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, οὗτος μὲν γὰρ [i. e. Lucas] μέχρι τούτου τὴν προσευχὴν ἵστησιν, ὁ δέ γε Ματθαῖος εὑρίσκεται προσενεγκὼν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. In margine Evang. 2. Oratio Dominica & lingua Graeca vetere & hodie vulgato idiomate adſcripta eſt, utrobique omiſſa Doxologia. Verſio *Copt.* & *Latina. Arab. Irenaeus* l. 1. c. 1. Salvatorem, inquit, — & Paulum — ſed & nos ipſos denique in gratiarum actionibus dicentes aeonas aeonum. Ubi diſtinguit verba Chriſti & Apoſtoli h. e. verba ſcripturae, a precatione Eccleſiae, qua haec eadem Doxologia denotari videtur. *Origenes*, *Nyſſenus*, *Cyrillus* Catech. p. 244. *Maximus*, qui totam Orationem Dominicam ex profeſſo explicant, hujus tamen appendicis nullam faciunt mentionem. *Caeſarius* Dial. 1. Q. 29. citat non ut Scripturae ſed Liturgiae partem. τῷ δὲ ἀγγέλῳ ἑπόμενοι καὶ ἡμεῖς οἷον ἐνισχυόμεν ἐπινικίως τὸν χριστὸν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας τῶν μυστηρίων τελετῆς βοῶντες, ὅτι σοῦ ἐστι τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. ἰδοὺ τὸ ἑνικὸν τῆς θείας φύσεως τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. & Dial. III. 116. τὴν παρὰ τῶν ἱερέων ἀκούομεν τῷ θεῷ εὐχαριστίαν ἀναφερόντων — ὅτι φασι, τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. *Germanus* Cp. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Editio *Complutenſis* unicam vocem ἀμήν retinet, in margine autem ſequentia notat: In exemplaribus Graecorum poſt haec verba orationis dominicae, videlicet: ſed libera nos a malo, ſtatim ſequitur, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας — Sed advertendum, quod in miſſa Graecorum, poſtquam chorus dicit illa verba orationis: ſed libera nos a malo, Sacerdos reſpondet iſta verba ſupra dicta, ſcilicet: quoniam tuum eſt regnum &c. Et dicunt Graeci, quod ſolus Sacerdos poteſt pronunciare illa verba, non alius. Et ſic magis credibile videtur, quod iſta verba non ſunt de integritate orationis dominicae, ſed quod vitio aliquorum ſcriptorum fuerunt hic inſerta. Nam videntes, quod publice dicerentur in Miſſa, crediderunt eſſe de Textu. Verſio Tigurina Leonis Judae δοξολογίαν uncis incluſit. in Germanica vero editione anni 1528. plane omiſit, *Euthymius* Maſſalianos, Manichaeorum ſectatores, accuſat, quod contemnant δοξολογίαν a Patribus additam, τὴν σταυρωτικὴν σημείωσιν ἀποβάλλονται, καὶ τὸ παρὰ τῶν θείων φωστήρων καὶ τῆς ἐκκλησίας καθηγητῶν προστεθὲν ἀκροτελεύτιον ἐπιφώνημα — τὸ ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχονται. Hac δοξολογίᾳ Eccleſia Latina nunquam uſa eſt, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Juvencus*, *Chromatius*, *Ambroſius*, *Auguſtinus*, & de diverſis 9. & ſupplem. T, 1. p. 403. *Hieronymus* adv. Peleg. l. 3. extr. *Sedulius* Scotus Oper. Paſch. l. 2. Hinc viri docti & in Critica ſacra verſati non modo dubitarunt, an Doxologia iſta ſit pars Evangelii, ſed eam ut ſpuriam repudiarunt, *Eraſmus*, eumque ſecuti *Pellicanus*, *Bullingerus*, *Bucerus*, *Camerarius*, *Scultetus*, *Grotius*, *Hammondus* in Catech. *Waltonus*, *Millius*, *Grabius*, *Bengelius*. Quae cauſſa fuiſſe videtur, cur Lutherus in Catechismo utroque, & Baſilienſes per annos quadraginta in precibus publicis δοξολογίας nullam mentionem fecerint. Doxologia tamen haec reperitur in omnibus Codicibus Graecis, praeter tres quos citavimus ad Latinam verſionem interpolatos, in *Conſtit. Apoſt.* III. 18. VII. 24. ſed poſteriore loco mutila: ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας ἀμήν eam habent *Chryſoſt.* in l. & H. 22. Tom. II. H. 21. in Rom. & Tom. V. H. 30. & H. 110. *Chryſ.* adſcripta ita finit. T. VI. 55. *Iſidorus* IV. 24. *Theophylactus*, *Euthymius*. Verſio *Syra* & *Gothica*. *Opus Imperfectum*. Extat in Evang. 5. *Nyſſenus* immutatam quidem formulam affert, ſed ad illam ut videtur comparatam. χάριτι χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. *Pſeudo Ambroſ.* de Sacramentis VI. 5. libera nos a malo. quae ſequuntur, audi quid dicat Sacerdos: Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, in quo tibi eſt, cum quo tibi eſt honor, laus, gloria, magnificentia, poteſtas, cum Spiritu S. a ſeculis & nunc & ſemper & in omnia Secula ſeculorum. Amen. Δοξολογίας iſti ſimiles apud Chriſtianos veteres in more fuiſſe, teſtatur *Epiſtola Clementis* qui quinquies c. 32. 38. 43. 45. 50. habet cui gloria in ſecula Amen. c. 20. cui gloria & majeſtas in ſecula ſeculorum Amen. cui gloria, & majeſtas, & poten-

διαφέρει. Ὄφλημα γὰρ τὸ ἐκ καταδίκης λέγεται. ὀφείλημα δὲ, ὃ ἐδανείσατο τις. *Thomas* ὄφλημα τὸ ἐκ καταδίκης κυρίως. ὀφείλημα τὸ ἐκ δανείου, καὶ τὸ ἁπλῶς χρέος -- αἰσχύνης, ὃς ὠφείλησεν ἐκείνῳ πλείους ἢ λ. μνᾶς. *Lucas* habet τὰς ἁμαρτίας, *Matthaeus* comm. 14. τὰ παραπτώματα. *Targum* חובא habet pro Hebraeo הטאה *Gen.* XX. 9. *Pſal.* XXV. 18.

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν] *Sir.* XXVIII. 2. 3. inf. XVIII. 21. 22. *Sepher lekach Tof:* Hoc etiam quisque apud ſe meditetur, quemadmodum nos omni die peccata noſtra cumulamus coram Deo S. B. qui tamen peccata noſtra nobis clementer remittit: Si vero nos filii ipſius ſumus S. D. filii eſtis Domino Deo veſtro *Deut.* XIV. 1. noſtri omnino officii eſt, delicta quoque proximo remittere ad exemplum clementiae, quam Deus in nos exercet. Haec explicantur comm. 14. 15.

τοῖς ὀφειλέταις] *Luc.* XIII. 2. 4. *Targum.* pro רשע & הטאים habet חיבא & חיבין *Gen.* XVIII. 25. *Num.* XXXI. 8. *Pſal.* I. 1. & ſaepe alibi. Et Graeci dicunt — ὀφείλειν δίκην, & Latini: poenas debere, ſupplicium luere, lib. 1. *Enoch.* καὶ ἔσομαι ἐγὼ μόνος ὀφειλέτης ἁμαρτίας μεγάλης.

13. μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν] *Cyprianus* & *Tertullianus* vertunt: ne nos patiaris induci in tentationem. *Auguſtin.* in l. Multi autem precando ita dicunt: ne nos patiaris induci in tentationem, exponendo videlicet, quomodo dictum ſit, inducas. & de pecc. meritis II. 4. de perſever. 6. Sic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit beatus Cyprianus: ne patiaris nos induci in tentationem. In Evangelio tamen Graeco nusquam inveni niſi: ne nos inferas in tentationem. *Orig.* in *Pſal.* XVII. 29. εἰς πειρασμὸν οὐκ εἰσέρχεται ὁ τῷ μὴ πειρασθῆναι, ἀλλὰ τῷ μὴ ἁλῶναι ταῖς παγίσι τοῦ πειρασμοῦ. In precibus Judaeorum *Berachoth* f. 60. 2. אל תביאני לידי הטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון adſueſce nos praeceptis, non transgreſſioni: ne facias nos intrare in manus peccati, & in manus tentationis & in manus contemtus. h. e. in poteſtatem ejus ac dominium, ne conjicias nos in anguſtias, unde pedem referre non poſſimus. ne permitte, ut ſuccumbamus oneri. infra XXVI. 41. 1. *Cor.* X. 13. *Jalkut Rubeni* f. 139. a.

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πα-
15 τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
οὐ-

tia & honor nunc & in ſecula Amen. cap. ult. cui gloria honor, poteſtas, majeſtas, & thronus aeternus a ſeculo in ſeculum Amen. *Luciani* Philopatris. 27. τὴν εὐχὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀρξάμενος, καὶ τὴν πολυώνυμον ᾠδὴν εἰς τέλος ἐπιθεὶς, quod de δοξολογίᾳ, ſed filii Spiritusque S. nomine forte addito, intelligo, *Chryſ.* in Coloſſ. H. 45. οἶδα ἐγώ τινα ἅγιον οὕτως εὐχόμενον —— εἶτα ἐπιθεὶς τὴν εὐχὴν τῶν πιστῶν ἐνταῦθα ἐπαύετο. *Auguſtin.* Ep. 59. Totam petitionem fere omnis Eccleſia Dominica oratione concludit. *Rom.* XI. 36. XVI. 27. *Gal.* I. 5. *Phil.* IV. 20. *Eph.* III. 21. 1. *Tim.* I. 17. 2. *Tim.* IV. 18. *Heb* XIII. 21. 1. *Pet.* IV. 11. V. 11. 2 *Pet.* III. 18. *Jud.* 25. *Apoc.* I. 6. VII. 12. Talis formula reperitur 1 *Chron.* XXIX. 11. In precibus Judaeorum: quia tuum eſt regnum, & in ſecula ſeculorum regnabis glorioſe. *Hieroſ. Berachoth* f. 13. 3. Traditio eſt, non reponſum fuiſſe Amen in domo Sanctuarii. Quid ergo dixerunt? Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. *Joma* f. 39. 1. & 42. 2. Reſpondit populus: Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. Et f. 66 1. Sacerdotes populusque in atrio ſtantes dixerunt: Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. *Peſachin* f. 56. 1. R. Juda dicit —— poſt recitatam hanc pericopen: Audi Iſrael &c. non dixerunt, benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum —— Incepit Jacobus pater noſter dicere: benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. Dixerunt Rabbini: Quid faciemus? an dicemus hanc doxologiam: Moſes non dixit, at Jacobus dixit. Inſtitutum eſt igitur ut dicerent tacite. *Bammidbar* R. XVIII. f 234. 4. Deus cujus eſt majeſtas & potentia & regnum. *Targum Jerem.* X. 7. quis non timebit a facie tua, rex omnium populorum? quia tuum eſt regnum. *Targum Hieroſ. Geneſ.* XXXV. 9. Deus mundi, ſit nomen ejus magnum benedictum in ſecula ſeculorum, ipſe eſt rex regum in hoc mundo, & ejus eſt corona regni etiam in ſeculo futuro, & ipſius eſt illud in ſecula ſeculorum & XLIX. 1. XV. 3. ſit nomen tuum laudatum in ſecula ſeculorum. *Berachoth Hieroſ.* I. Filius Capparae dixit: tua eſt magnitudo & poteſtas, principatus ſuper omne caput, & divitiae & gloria coram te. Inde tamen non ſequitur, a Chriſto potius quam ab Eccleſia profectam fuiſſe. Et ſane ſi haec δοξολογία non pars eſt, ſed appendix vel Antiphona orationis dominicae, cui in Eccleſia a Sacerdote ſolo & ſemper addi ſolebat, omnia plana ſunt; & facile intelligimus, cur librarii illam Matthaeo adjecerint: Sin autem ab ipſo Domino fuit praeſcripta, qui factum, ut, ipſo verba praeeunte, nec omnes diſcipuli, nec Lucas Evangeliſta, nec patres Graeci, nec tota Eccleſia Latina ſequerentur? Porro ſi quis rem ipſam propius conſideraverit, deprehendet utique, δοξολογίαν loco minus commodo hic inſeri; apparet enim, tum comma 14. hoc modo nimis longe removeri a praecedenti c. 12. cujus tamen explicandi gratia adjectum eſt, tum etiam δοξολογίαν, & ea quae praecedunt, non inter ſe cohaerere. Quod enim *Theophylactus* poſt *Chryſoſtomum* haec verba connectit cum proximis: *libera nos a malo, quia &c.* θαρσύνει ἡμᾶς ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ βασιλεύς ἐστι καὶ δυνατὸς ὁ πατὴρ καὶ ἔνδοξος, πάντως καὶ ἡμεῖς νικήσομεν τὸν πονηρὸν, nemini opinor ſe facile probabit. Neque felicius rem expediunt, quibus videtur haec clauſula non obſcure reſpicere tres priores orationis dominicae petitiones, aut vota: *Sanctificetur nomen tuum; Adveniat regnum tuum; Fiat voluntas tua.* Praeterquam enim quod, ſi haec fuiſſet mens ejus, qui δοξολογίαν addidit, ordine verborum non immutato dixiſſet potius: *tua eſt gloria & regnum & potentia*, ita ut gloria Sanctificationi, regnum regno, & potentia voluntati omnipotenti, eodem ordine ſervato reſponderet; parum etiam veriſimile eſt, in tam brevi & conciſa oratione, magiſtrum optimum voluiſſe ταυτολογεῖν, poſtquam commate 7. adeo expreſſis verbis πολυλογίαν damnaſſet: quid enim ſenſu differunt σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, & ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου;

αἰῶνας] + τῶν αἰώνων 38. Verſio *Syra* prior.

ἀμήν] — *Corrector. Biblior.* Graeci & Antiqui non habent Amen: ſed *Hieronymus* exponit. Verſio *Syr.*

14. γὰρ] — D. a prima manu L. 51. 59. Eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.

καὶ ὑμῖν] ὑμῖν καὶ D.

οὐράνιος] + τὰ παραπτώματα ὑμῶν L. 13. Verſio *Copt.* & *Vulg.* ἐν οὐρανοῖς 60.

15. τὰ παραπτώματα αὐτῶν] — D. 1. *Colb.* Verſio *Syra*, *Vulgata*, *Arab.*

2. Venit tempus ad inducendum eum in manus tentationis. *Sanhedrin* f. 107. 1. Dixit R. Juda dixiſſe Rabum: ne unquam homo ſe ipſum inducat in manus tentationis. Nam ecce David rex Iſraelis ſe ipſum induxit in poteſtatem tentationis, & lapſus eſt.

ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] *In precibus Judaeorum*, quarum modo memini, ſequitur: & dominetur in me figmentum bonum, & non dominetur in me figmentum malum, & libera nos a Satana. Et in aliis precibus: Libera nos & eripe nos ab adverſario malo, & ab occurſu malo. Diabolus eſt tentator ſupra IV. 1. 3. 1. *Cor.* VII. 5. Deus liberator. 2. *Pet.* II. 9. *Apoc.* III. 10. *Jo.* XVII. 15. 2. *Theſſ.* III. 3. *Sir.* XXXVI. 1. *Berachoth* f. 16. 2. R. Juda ſic precari ſolebat: ſit beneplacitum tuum, ut liberes nos ab impudentibus & impudentia, ab homine malo, & ab occurſu malo, ab affectu malo, a ſocio malo, a vicino malo, a Satana deſtructore, a judicio duro, & ab adverſario duro. *Auguſtin.* de pecc. meritis II. 2. h. e. ne tentatione vincamur, vel cum fallit & praeoccupat neſcientes, vel cum premit atque urget infirmos.

ἀμήν] *Berachoth* VIII. 8. *Hieroſ.* 3. Si benedicit lugens, non reſpondent poſt ipſum Amen: & ſi alii benedicunt, ipſe non reſpondet Amen poſt ipſos. Excepto die ſabbati. Reſpondent Amen poſt Iſraelitam, non poſt Cuthaeum, niſi tota audita benedictione *Debarim* R. VII. *Midraſch Tehillim* LXXXIX. 53. Dixit R. Juda f. Sima: vox Amen tres habet notiones, jurisjurandi, acceptationis & fiduciae, prior probatur *Num.* IV. 19. ſecunda *Deut.* XXVII. 15. tertia 1. *Reg.* I. 36. in *libro Muſar.* Quicunque dicit Amen omnibus viribus ſuis, ei aperiuntur portae Paradiſi —— Major eſt, qui reſpondet Amen, quam qui orat.

14. *Hieronymus* in *Eph.* II. 1. & quia debita, quae Graece παραπτώματα nuncupantur, juxta ejusdem linguae etymologiam proprie verbum eſt ſcripturarum, licet delicta πλημμελεῖαι rectius transferantur.

15 Uti Vitia non emendata non condonari certum eſt, ita etiam vitia emendata non condonari, niſi

οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνε- 16
σθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως
φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
τῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι. 17
Ὅπως

ὑμῶν prius] + ὁ οὐράνιος M. 10. 54. Edit. *Complut.* ἀφήσει] + ὑμῖν D.
16. ὥσπερ] ὡς D. 1. ὅτι] — D. 1. 5. 7. vide ſupra comm. 5.
17. ἄλειψαι] ἄλειψον D.
ἄλειψαί σε τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι] νίψαι τὸ πρόσωπόν σε, καὶ ἄλειψαι σε τὴν κεφαλήν. Verſio *Syra* prior.
18. ὅπως] ἵνα D. τῷ ſecundo loco] — Editio *Colinaei*.
τῷ κρυπτῷ] κρυφίῳ D a prima manu. τῷ κρυφαίῳ ab Emendatore & 1. & Colb. unus.
τῷ κρυπτῷ] κρυφαίῳ D. τῷ κρυφαίῳ 1. Colb. unus.
ἐν τῷ φανερῷ] — BDGKLM. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 22. 23. 24. 25. 33. 34. 35. 37.

niſi accedat indulgentia erga alios, Chriſtus docuit.

16 Eleemoſynae & precibus jungitur jejunium, ut *Tob.* XII. 8.

σκυθρωποὶ] *Demoſth.* c. Conon. οἱ μεθ' ἡμέραν μὲν ἐσκυθρωπάκασι, καὶ τρίβωνας ἔχουσι —— ἐπειδὰν δὲ μετ' ἀλλήλων γένωνται, κακῶν καὶ αἰσχρῶν οὐδὲν ἐλλείπουσι. *Thomas* βαρὺς τὴν ὀφρῦν κάλλιον ἢ σκυθρωπός. *Ariſtoph.* Lyſiſtr. 7. Μὴ σκυθρώπαζ', ὦ τέκνον, Οὐ γὰρ πρέπει σοι τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς. *Galen.* de plenitud. δύσθυμοι καὶ σκυθρωποὶ καὶ φοβεροί. *Iſocr.* ad Demonic. ἔθιζε σεαυτὸν μὴ σκυθρωπὸν εἶναι, ἀλλὰ σύννουν· δι' ἐκεῖνο μὲν γὰρ αὐθάδης, διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμος εἶναι δόξεις. *Lucian.* Hermotim. 18. χρὴ ἀπὸ σχημάτων καὶ βαδισμάτων καὶ κουρᾶς διαγινώσκειν τοὺς ἀρίστους, ὃς δ' ἂν μὴ ἔχῃ ταῦτα, μηδὲ σκυθρωπὸς ᾖ καὶ φροντιστικὸς τὸ πρόσωπον, ἀποδοκιμαστέος καὶ ἀποβλητέος. *Ariſtot* de Phyſiogomm. 4. ἐπειδὴ γὰρ ἐστι ψυχῆς τὸ ἀνιᾶσθαι τε καὶ εὐφραίνεσθαι, καταφανὲς ὅτι οἱ ἀνιώμενοι σκυθρωπότεροι εἰσὶν, καὶ οἱ εὐφραινόμενοι ἱλαροί. *Plut.* Phocion p 746. B. λακωνιστὴς πώγωνα τε καθειμένος ὑπερφυῆ μεγέθει, καὶ τρίβωνα φορῶν ἀεὶ, καὶ σκυθρωπάζων. *Xenoph.* I. 23. ἀνιαρὸς καὶ σκυθρωπὸς ὢν σιγῇ διῆγεν. Cyr. VI. μὴ θαύμαζε, εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων. *Hermog.* de form. Orat. II. 4. Ξενοφῶν, λέγων, τοὺς κακοὺς ἐπισκυθρωπάζειν καὶ πάλιν μειδιᾷν. *Xen.* . . . Ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν. *Herodian.* IV. 3. 16 σκυθρωποῖς προσώποις εἰς γῆν ἔνευσαν. *Ariſtaen.* I. 22. φθέγγεται ταπεινόν τε καὶ σκυθρωπὸν καὶ τεχνικῶς ἀθυμίᾳ & 17. μὴ σκυθρώπαζε καλήγε οὖσα, μηδὲ τὰς ὀφρῦς ἄναγε. *Ariſtoph.* *Plut.* 756. ὀφρῦς συνῆγον, ἐσκυθρώπαζον θ' ἅμα. *Eurip.* Phoeniſſ. 1342. σκυθρωπὸν ὄμμα. *Theophr.* Char. XIV. σκυθρωπάσας καὶ δακρύσας. *Eurip.* Oreſt. 1319. κἀγὼ σκυθρωποὺς ὀμμάτων ἔξω κόρας. *Theodoret.* in Levit. Q. 32. die Expiationis οἱ Ἰουδαῖοι οὐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι, καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι, καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ πράγμασι κέχρηνται. *Demoſth.* c. Stephan. 1. Οὐ τοίνυν οὐθ' ἃ πέπλασθαι καὶ βαδίζει οὗτος παρὰ τοὺς τοίχους ἐσκυθρωπακὼς, σωφροσύνης εἰκότως ἄν τις ἡγήσαιτο εἶναι σημεῖα —— τοῖς δὲ πεπλασμένοις καὶ σκυθρωποῖς. *Lucae* XXIV. 17. *Gen.* XL. 7. *Dan.* I. 10.

ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα] *Euſtath.* in Od. ζ. p. 261. 10. τὸ σῶμα λουτροῖς τε τημελούμενον κάλλιον γίνεται, καὶ ἱματίων λαμπρῶν περιθέσει, εἰς τὸ κάλλιον ἐξαλλάττεται, ὥσπερ αὖ πάλιν αὐχμοῦ πιναρότης καὶ κακὰ σπεῖρα τὸ λαμπρὸν εἶδος ἀφανίζουσι. *Liban.* O. XIX. p. 490. D. τὸν ἀχιλλέα —— εἰς παρθένου δόξαν αὐτὸν καταστῆσαι τοῖς σχήμασιν ἀφανίσαντα τὴν φύσιν. *Ælian.* H. A. I. 41. καὶ προβάλλονται, πᾶν ὅτι δύνανται, τὸ σῶμα ἀφανίζοντες. *Etymol.* M. ἀφανίσαι, οἱ πάλαι οὐχὶ τὸ μολύναι ὡς νῦν, ἀλλὰ τὸ τελείως ἀφανῆ ποιῆσαι. *Plat.* Philebo. p. 405. F. αἰσχυνόμεθα, καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν. *Heſych.* μὴ κοίνου, μὴ ἀφάνιζε, μὴ μίαινε. *Long.* Paſtor. II. κρύπτεται καὶ ἀφανίζεται. *Heſych.* ἀφανίσαι, σκεπάσαι. *Moschopulus* ἀφανίζεται τὸ κρυπτόμενον καὶ μὴ φαινόμενον. *Ovid.* de. A. A II. 584. Non vultus texiſſe ſuos: *Ælian.* H A. II. 7. τὰ μὲν ὑπὸ τοῖς ἰλεοῖς καὶ τῇ ψάμμῳ ἀφανίζεσθαι τὴν ταχίστην καὶ ἑαυτὰ ἀποκρύπτεσθαι. *Eſaj.* LVIII. 5. *Luc.* XXIV. 31. 2. *Sam.* XV. 30. XIX. 4. 1. *Reg.* XX. 38. 41. *Eſth.* VI 12. *Antiphanes* ap. Stob. Πόνηρα δ' ὥσπερ ζωγράφοι τὰ χρώματα Πρώτιστον ἀφανίζουσιν ἐκ τοῦ σώματος. *Nicoſtratus* ap. *Stobaeum* fuco ac pigmentis ἀφανίζεσθαι τὰς ὄψεις. *Sota* 12. 1. Quare vocatur nomen ejus Aſchur? 1. *Paral.* IV. 5. quia nigra fuit facies ejus prae jejuniis. *Chryſ.* ἀφανίζουσι τ. ἐ. διαφθείρουσιν. ſcil. cinere.

ἀφανίζουσι —— ὅπως φανῶσι] Eleganter dicitur: Tegunt faciem ut appareant: deformant vultum, ut omnium oculos in ſe convertant. vide ſupra V. 48. ἀντίθεσιν inter τελώνην & τέλειον. *Taanith* III. 8. Accidit cum quidam a R. Choni Maaglenti efflagitarent, precaretur Deum pro pluviarum impetratione —— circulum duxit, conſtititque in eo, dicens confidenter: Domine mundi, filii tui oculos in me convertunt, quod ego quaſi domeſticus tuus ſum. Juro in nomine tuo magno, me hinc non prius diſceſſurum, quam miſericordiam filiis tuis praeſtiteris. *Ariſtoph.* *Ran.* 1095. πρῶτον μὲν τοὺς βασιλεύοντας ῥάκι' ἀμπισχὼν, ἵν' ἐλεεινοὶ τοῖς ἀνθρώποις φαίνωντ' εἶναι. *Seneca* Epiſt. V.

17. ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι] *Ruth* III. 3. 2. *Sam.* XII. 20. XIV. 2. 2. *Reg.* IV. 2. *Eſth.* II. 12. *Pſal.* XXII. 5. CIV. 15. CXXXIII. 2. *Judith* X. 3. XVI. 8. *Dan.* X. 3. *Jo.* XIII. 10. *Eccleſ.* IX. 8. *Od.* σ. 171. χρῶτ' ἀπονιψαμένη, καὶ ἐπιχρίσασα παρειάς. *Il.* κ. 577. τὼ δὲ λοεσσαμένω καὶ ἀλειψαμένω λίπ' ἐλαίῳ δείπνῳ ἐφιζανέτην. *Il.* ξ. 171. ἀπὸ χροὸς ἱμερόεντος Λύματα πάντα κάθηρεν, ἀλείψατο δὲ λίπ' ἐλαίῳ *Il.* π. 229. ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι, νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας. Ubi notandus vocis mediae proprius & primigenius uſus, ἔνιψε lavit poculum, ἐνίψατο lavit manus ſibi ipſe ſuas. *Libanius* de vita ſua p. 30. D. ἧκουν —— τῷ μὲν ἀραβίῳ λελουμένῳ τε καὶ ἐπ' ἄριστον ἰόντι δύο τινε μισθωτὼ, βορβόρῳ κρύψαι τὸ πρόσωπον. *Herodot.* III. 124. ἰδούσης τῆς γυναικὸς ὄψιν ἐνυπνίου τοιήνδε. ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἠέρι μετέωρον ἐόντα λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. *Schol* *Horat.* S. II. 7. 34. oleum petit, ut lotus & tinctus abeat coenatum. *Catullus* X. 11. Reſpondi id quod erat: nihil nec ipſis Nec praetoribus eſſe nec cohorti, Cur quisquam caput unctius re-

18 Ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·
καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι —ἐν τῷ φανερῷ.
19 Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
20 ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου

39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 73. 74. 78. 80. 82. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 7. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Complut. Colinaei Bengeli* Verſio *Vulg. Goth Copt. Syr.* utraque, *Armen. Arab. Perſ. Euthym. Theophyl.* Ed. *Chryſocephalus. H. Grotius, L. de Dieu, J. Millius, C. M. Pfaffius*; ex ſuperioribus locis com. 4. 6. repetitum eſt.

19. θησαυρίζετε] θησαυρίσεται D. θησαυρίζητε Editio *Colinaei, Bogardi.*

ὑμῖν] — 47. *Theophylactus.* ὑμεῖς Edit. *Colinaei.*

ἀφανίζει] ἀφανίζουσιν D. a prima manu.

20. θησαυρους] + οὺς. D. a prima manu.

referret. *Horat.* Carm. II. 7. 7. Coronatus nitentes malabathro Syrio capillos, *Martial.* VIII. 77. 3. Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo ſplendeat. V. 64. 3. Pingueſcat nimio madidus mihi crinis amomo. *Plaut.* Caſin. II. 3. 19. Unde hic, amabo, ungenta olent? S. Oh! perii, manifeſte miſer Teneor. Ceſſo caput pallio detergere. Pſeudolo I. 82. Amicos tot habes tam probe oleo onuſtos: Num quoiquam eſt hodie tua tuorum opera conſervorum nitidiuſculum caput? *Horat.* Carm. I. 25. puer quis ex aula capillis Ad cyathum ſtatuetur unctis? *Ovid.* Her. XXI. 161. Saepe coronatis ſtillant unguenta capillis. Projicit ipſe ſuas deducta fronte coronas, ipſiſſaque de nitidis tergit amoma comis. H. XV. 75. Veſte tegor vili, nullum eſt in crinibus aurum. Non Arabum noſter rore capillus olet. *Lucianus* de Merc. Cond. 28. τῷ μὲν γὰρ λιμῷ ξυνόντα καὶ διψῶντα μύρῳ χρίεσθαι: —— ἠρέμα καὶ γελοῖον.

18. ὅπως μη φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων] Tempore jejunii ſolennioris vetitum erat lavari & ungi. *Taanith* I. 6. Synedrium tria alia eccleſiae praecipit celebranda jejunia, ita ut vetitum ſit balnea adire, unguentis ſe oblinere. IV. 8. Hebdomade, in quam inciderit nonus dies menſis Ab, prohibitum eſt ſe tondere & lavare. *Bereſchith* R. LXXXIV 20. Et luxit eum pater ejus. Hic eſt Jſaacus. R. Levi & R. Simon dixerunt, domi ſuae fleviſſe: quando vero in publicum prodiret, laviſſe, unxiſſe, ediſſe ac bibiſſe. Cur autem id non fecit palam? Reſpondit Deus S. B. Quamvis ipſe rem non manifeſtavit, ego tamen manifeſtabo eam. *R. Bechai* ap. Capellum: Dixerunt nonnulli, hominem religioſum eſſe hilari & renidenti facie, cum corde luctum premit: at videri laeto hilarique corde, cum anima ejus humilis eſt intus & abjecta. *Joma* VIII. 1. die expiationis prohibitum eſt, edere, bibere, lavare, ungere ſe. At rex & ſponſa lavant facies ſuas. f. 77, 3. Traditio Rabbinorum: Prohibitum eſt lavare partem corporis aeque ac totum corpus —— prohibitum eſt etiam ungere partem corporis aeque ac totum corpus.

19. θησαυρίζετε] *Pollux* III. 115. 116. περὶ φειδωλῦ —— ταμιευτικὸς, θησαυροποιὸς, θησαυριστικὸς, θησαυριστὴς, φρουρὰ χρημάτων, ἄγρυπνος εἰς τὴν φυλακὴν —— τὰ δὲ ῥήματα φείδεσθαι, ταμιεύειν, θησαυροποιεῖν, φυλάττειν. *Plat* de Rep. VIII. αὐχμηρός γε τις ὢν καὶ ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιύμενος θησαυροποιὸς ἀνὴρ ὓς δὴ καὶ ἐπαινεῖ τὸ πλῆθος. μειράκιον, ὔ μοι κατανοεῖν δοκεῖς, ὅτι ὑπὸ τῆς ἰδίας ἑκάστα κακίας σήπεται.

σὴς καὶ βρῶσις] *Jac.* V. 2. *Menander.* καὶ πάντα τὰ λυμαινόμεν' ἔνεστιν ἔνδοθεν, οἷον ὁ μὲν ἰὸς τὸν σίδηρον, ἂν σκοπῇς, τὸ δ' ἱμάτιον οἱ σῆτες, ἡ δὲ θρὺψ ξύλον. *Horat.* S. II. 3. 119. Age ſi & ſtramentis incubet, unde Octoginta annos natus, cui ſtragula veſtis, Blattarum & tinearum epulae, putreſcat in arca, Nimirum inſanus paucis habeatur. *Theophraſt.* H. P. I. 16. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὺς σῆτας ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. *Etymol.* Σήπω παρὰ τὸ σὴς, σητὸς, ὁ σημαίνει τὸν σκώληκα. σὴς ὁ σκώληξ. *Cyrill.* Lex. βρῶσις ἢ σῆψις, tinea, rubigo. Theophraſt. Charact. XI. καὶ τὸ ὅλον δὲ τῶν μικρολόγων καὶ τὰς ἀργυροθήκας ἐστιν ἰδεῖν εὐρωτιώσας, καὶ κλεῖς ἰωμένας. *Ovid.* Amor. I. 8. 51. Æra nitent uſu, veſtis bona quaerit haberi, Caneſcunt turpi tecta relicta ſitu. *Seneca* de Benef. III. 3. Quae in uſu ſunt, & manum quotidie tactumque patiuntur, numquam periculum ſitus adeunt: illa quae ad oculos non revocantur, ſed extra converſationem, ut ſupervacua, jacuerunt, ſordes ipſa colligunt vetuſtate. *Od.* β. 337. θαλαμὸν κατεβήσατο πατρὸς εὐρὺν, ὅθι νητὸς χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἔκειτο, ἐσθὴς τ' ἐν χηλοῖσιν, ἅλις τ' εὐῶδες ἔλαιον. *Od.* ε. 38. ψ. 741. 136. χαλκόντε χρυσόντε, ἅλις ἐσθῆτα τε δόντες. *Hymn.* in *Mercur.* 178. Εἶμι γὰρ εἰς Πυθῶνα, μέγαν δόμον, ἀντιτορήσων ἔνθεν ἅλις τρίποδας περικαλλέας, ἠδὲ λέβητας Πορθήσω, καὶ χρυσὸν, ἅλις δ' αἴθωνα σίδηρον, καὶ πολλὴν ἐσθῆτα. *Eſrae* II. 69. *Nehem.* VII. 70. *Job* XXVII. 16. *Act.* XX. 33.

κλέπται διορύσσουσι] *Ariſtoph. Plut.* 565. κλέπτειν καὶ τὺς τοίχους διορύττειν. *Thucyd.* II. 3. διορύσσοντες τὺς κοινοὺς τοίχυς. unde frequens convitium τοιχώρυχε. Conf. 1. *Tim.* VI. 9. 10. 17. *Heb.* XIII. 5.

20. Theſaurus in coelo, eſt felicitas vitae alterius. 1. *Pet.* I. 4. Ille acquiritur benignitate & liberalitate. Qui theſaurum in terra colligere, & dives fieri vult, ſua bona cupide ſervat, & bona aliorum vel vi vel fraude rapit: qui theſaurum in coelo reperire optat, non tantum nemini quicquam injuſte aufert, verum etiam pro ratione facultatum ſuarum pauperis inopiam ſublevat. *Matth.* XIX. 21. *Luc.* XII. 21. 33. 34 1. *Tim.* VI. 17. 18. 19. *Sirac.* XXIX. 11—17. *Tob.* IV. 7—12. XII. 9. *Prov.* XIX. 17. *Jalkut Rubeni* f. 165. 3. Si quis eleemoſynam dat nomine Dei, Deus S. B. illam ſerit in paradiſo, ita ut magnum proventum per has pecunias acquirere poſſit. ibi vero creſcunt ſingulis annis & augentur in theſaurum, & fructum ex illo percipiunt in ſeculo futuro.

Bava Bathra f. 11. 1. Monobazus rex theſauros ſuos & patrum ſuorum tempore famis erogavit, ad quem fratres & cognati venientes dixerunt: Patres tui theſauris majorum ſemper aliquid addiderunt, tu vero omnia dilapidas. Reſpondit: patres mei college-

ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτου-
σιν. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος 21
τοῦ

οὐδὲ] καὶ 1. Versio *Copt*. & *Latin*. MSS.

21. ὑμῶν] σου 1. Versio *Copt*. *Latina*. *Saxon*. *Æthiop*. *Basilius*, *Macarius* H. II. *J. Millius*. §. 385. putat ὑμῶν esse *Lucae*, σου vero *Matthaei*: at nostro judicio testibus parum firmis nititur.

legerunt thesauros terrae, ego autem coelo S. D. *Psal*. LXXXV. 12. eleemosyna de coelo despiciet, —- in loco, in quam manus dominari potest: ego vero in loco ad quem nulla manus pertingit S. D. *Psal*. LXXXIX. 15. Justitia & judicium sunt habitatio throni tui —— ejusmodi res, quae nullum ipsis fructum attulerunt: ego autem, quae mihi fructum afferunt S. D. *Esaj*. III. 10. Dicite justo, quod bonus sit & quod fructum operum suorum comesturi sint —— pecunias: ego vero thesauros animarum. S. D. *Prov*. XI. 30. Fructus justi est arbor vitae, & qui accipit animas, sapiens est. —— pro aliis: ego vero pro me ipso S. D. *Deut*. XXIV. 13. & tibi erit eleemosyna.—— huic mundo: ego vero pro mundo futuro S. D. *Esaj*. LVIII. 8. & praecedat te eleemosyna tua, & gloria Domini colliget te. eadem historia narratur *Hieros*. *Pea*. I. f. 15. 2. ultimo loco citatur *Prov*. XI. 4. Justitia liberabit a morte. *Martial*. V. 42. amicis quod datur non perire. Callidus effracta numos fur auferet arca, prosternet patrios impia flamma lares: —— Extra fortunam est, quicquid donatur amicis. Quas dederis, solas semper habebis opes. *Menander* Dyscolo. Περὶ χρημάτων λαλεῖς ἀβεβαίου πράγματος. Εἰ μὲν γὰρ οἶσθα ταῦτα παραμενοῦντά σοι Εἰς πάντα τὸν χρόνον, φύλαττε μηδενὶ ἄλλῳ μεταδιδούς· αὐτὸς ὢν δὲ κύριος. Εἰ μηδ᾽ ἑαυτοῦ, τῆς τύχης δὲ πάντ᾽ ἔχεις, τί ἂν φθονοίης, ὦ πάτερ, τούτων τινί; αὐτὴ γὰρ ἄλλῳ τυχὸν ἀναξίῳ τινὶ Παρελομένη σου πάντα προσθήσει πάλιν. Διόπερ ἐγώ σε φημὶ δεῖν, ὅσον χρόνον εἶ κύριος, χρῆσθαι σε γενναίως, πάτερ, αὐτὸν ἐπικουρεῖν πᾶσιν, εὐπόρους ποιεῖν ὡς ἂν δύνῃ πλείστους διὰ σαυτοῦ. *Seneca* de vita beata 20. Nihil magis possidere me credam, quam bene donata. *Xenoph*. de Cyri institut. l. VIII. ὁρᾷς, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί, ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ᾽ ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθαί τε δι᾽ αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους, τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶ, τούτους μοι νομίζω θησαυρούς, καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην -- ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ᾽ ἐνδείας τῶν φίλων ἐξαρκοῦμαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους, εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὔκλειαν, ἃ οὔτε κατασήπεται, οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται. *Julian* Caes. p. 313. ὅγε μὴν Σύρος Ἀλέξανδρος ἐν ἐσχάτοις που καθῆστο, τὴν αὐτοῦ συμφορὰν ποτνιώμενος· καὶ ὁ Σειληνὸς ἐπισκώπτων αὐτὸν ἐπεῖπεν, ὦ μωρὲ καὶ μέγα νήπιε, τηλικοῦτος ὢν οὐκ αὐτὸς ἦρχες τῶν σεαυτοῦ, τὰ χρήματα διδοὺς τῇ μητρί, καὶ οὐκ ἐπείσθης, ὅσῳ κρεῖττον ἀναλίσκειν ἦν αὐτὰ τοῖς φίλοις, ἢ θησαυρίζειν. Hyperechines in Monum. Cotelerii. θησαυρός ἐστι μοναχοῦ ἡ ἑκούσιος ἀκτημοσύνη. *Agapetus* 38. ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον τῆς εὐποιΐας τὸν πλοῦτον ἡμῖν θησαυρίσωμεν. *Isocrat*. ad Demonic. τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποίει, καλὸς γὰρ θησαυρὸς ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. *Liban*. Epist. 728. τοὺς ποιητὰς εὖ ποίει· καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ᾽ ἀνδρὶ ποιητῇ χάρις ὀφειλομένη. *Philostrat*. de Herode Sophista p. 547. ἐθησαύριζε τὸν πλοῦτον ἐν ταῖς τῶν μετεχόντων αὐτοῦ γνώμαις —— ἐκάλει δὲ τὸν μὲν ἀσύμβολον πλοῦτον καὶ φειδοῖ κεκολασμένον νεκρὸν πλοῦτον. *Phalar*. Ep. XII. ἐκτεθησαυρίκαμεν τοῦ πλούτου ὅσα παρέσχεν ὁ θεὸς εἰς μεταβολὰς τῆς τύχης, οὐκ ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς βουληθέντας τῶν φίλων τὰς δωρεὰς λαμβάνειν. *Ælianus* V. H. 1. 22. οἱ μύρμηκες δεινῶς εἰσι φιλόπονοι πρὸς τὸ θησαυρίσαι, καὶ ἑαυτοῖς ἀποταμιεύσασθαι τοὺς πόρους.

21. ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν] *Cic*. Attic. XII. 12. igitur animus in hortis: quos tamen inspiciam cum venero. *Plaut*. *Cistellar*. . . . ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus. *Persa* IV. 6. 27. nam animus in navi est meus. Menaechm. IV. 1. 15. litium Pleni rapaces viri fraudulenti. Qui aut foenore aut perjuriis habent rem partam: mens est in querelis. *Terent*. Eunuch. IV. 7. 46. Jamdudum animus est in patinis. *Horat*. Carm. II. 55. Circa virentes est animus tuae Campos juvencae. *Galen*. consilium Epileptico datum. καὶ μὲν δὴ καὶ μεθ᾽ ὑμῶν ὑπὲρ τούτων ἤδη διέσκεπται. ὥστε τὸ μὲν σῶμα παρὸν ἔχεις ἀθήνησι τοῦ Διονυσίου, τὴν ψυχὴν δὲ καὶ τὴν γνώμην ἅμ᾽ ἐκείνῳ καὶ τὴν ἐμήν. *Symmachus* VII. 23. Requirunt me, credo, oculi tui, mens adesse non dubitet. Mecum enim diligentia tui peregrinatur, totumque animi affectione circumfero.

22. λύχνος] Uti oculus hominis hic vocatur lucerna: ita ipse sol est oculus. *Ovid*. Metam. IV. 226. Ille ego sum dixit qui longum metior annum: omnia qui video, per quem videt omnia tellus: Mundi oculus.

ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός] Comparat Christus animum corpori, & judicium oculis, similitudine etiam apud Philosophos usitata. *Aristot*. Topic. I. 14. ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν ψυχῇ. *Aristides*. καὶ γὰρ οὖν ἔχει τι παραπλήσιον ὁ νοῦς τῇ ὄψει· ὡς γὰρ ἐκείνη διεφθαρμένη μὲν οὐδὲν οὐδὲ τῶν πλησιαίτατα ὁρᾷ, ὑγιὴς δὲ οὖσα μέχρις οὐρανοῦ τε καὶ ἀστέρων ἐξικνεῖται· ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἡ μὲν τοῦ φρονίμου διάνοια καὶ πάντας ἀνθρώπους ἱκανὴ γίνεται διοικεῖν· ἡ δὲ τοῦ ἄφρονος οὐδὲ ἓν σῶμα τὸ ἐκείνου δύναται φυλάττειν, οὐδὲ ἕνα οἶκον. *Plut*. Q. Rom. p. 281. B. ἔοικε γὰρ ὁ λαμπτὴρ τῷ περιέχοντι τὴν ψυχὴν σώματι, φῶς γάρ ἐστιν ἡ ἐντὸς ψυχή. *Jamblich* de V. Pythag. c. XXXII. νοῦς γάρ, κατ᾽ αὐτούς, πάνθ᾽ ὁρῇ, καὶ πάντ᾽ ἀκούει· τ᾽ ἄλλα δὲ καὶ κωφὰ καὶ τυφλά. dictum Epicharmi. & in Symbolis Pythag. ὁ κατὰ φρόνησιν νοῦς φωτὶ ἔοικε τῆς ψυχῆς, καὶ ἀόριστον οὖσαν αὐτὴν ὁρίζει τε ὥσπερ ἐκ σκότους εἰς φῶς. *Proclus* ad Plat. de Republ. τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, ᾧ δὴ νοεῖ. *Galenus*. ὥσπερ ὀφθαλμὸς τῷ σώματι, τοιοῦτος ἐν τῇ ψυχῇ νοῦς. *M. Antonin*. l. XII. Ἡ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς, μέχρι σβεσθῇ, φαίνει, καὶ τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποβάλλει. ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται. *Ovid*. Metam. XV. 64. Et quae natura negavit Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit. *Philo* de Mundi Conditura T. 1. p. 12, 2. ὅπερ γὰρ νοῦς ἐν ψυχῇ, τοῦτο ὀφθαλμὸς ἐν σώματι. p. 15, 10. ἐπὶ δὲ πᾶσιν τὸν ἄνθρωπον, ᾧ νοῦν ἐξαίρετον ἐδωρεῖτο, ψυχῆς τινὰ ψυχήν, καθάπερ κόρην ἐν ὀφθαλμῷ. *Hierocles*. ὥσπερ γὰρ ὀφθαλ-

μῷ

22 τοῦ σώματός ἐϛιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά
23 σου φωτεινὸν ἔϛαι. Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν

ἔϛαι] ἐϛιν Versio *Vulg. Goth. Saxon.*
ὑμῶν] + τότε εἶπεν ὁ κύρι☉ 64. est initium Lectionis Ecclesiasticae.
22. οὖν] — 61. Evang. 19. 24. Versio *Vulg.* probante *J. Millio.* prol. 1380.

μῷ λημῶντι καὶ ἐ κεκαθαρμένῳ τὰ σφόδρα φωτεινὰ ἰδεῖν ἐχ' οἷοντε· ὅτως καὶ τῇ ψυχῇ μὴ ἀρετὴν κεκτημένῃ τὸ τῆς ἀληθείας ἐνοπτρίζεσθαι κάλλος.

ἁπλοῦς] Simplex opponitur duplici, fallaci, versuto, curioso. *Etymol.* ἁπλαί. ὑποδήματος εἶδος Λακωνικὸν, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ τȣ̃ ἁπλῶς καὶ οὐ τετεχνημένως γεγενῆσθαι· ἁπλοὶ δὲ οἱ Λάκωνες, καὶ οὐ περίεργοι κατὰ τὰς κατασκευάς. *Aristoph. Plut.* 1159. οὐ γὰρ δόλου νῦν ἔργον, ἀλλ' ἁπλῶν τρόπων. *Plat.* Hippia ad *Il.* I. 308. ἐν τȣ́τοις δηλοῖ τοῖς ἔπεσι τὸν τρόπον ἑκατέρȣ τȣ̃ ἀνδρὸς, ὡς ὁ μὲν ἀχιλλεὺς εἴη ἀληθής τε καὶ ἁπλȣ̃ς, ὁ δὲ ὀδυσσεὺς πολύτροπος τὲ καὶ ψευδής. *Max. Tyr.* X. 2. ἐξεποικίλθη δὲ ἡ ἰατρικὴ καὶ μετέβαλεν ἐκ τῆς πρόσθεν ἁπλότητος εἰς παντοδαπὸν σχῆμα. *Plato* de Rep. II. ἄνδρα ἁπλȣ̃ν καὶ γενναῖον, οὐ δοκεῖν ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. *Polyb.* Excerpt. 31. πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίȣς τὴν ἐκ τῶν Νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἁπλῶς χρῆσθαι καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. Frequenter autem pro benignitate & liberalitate sumitur: nam ille demum vere benignus est, qui simpliciter benigne facit, ut faciat, h. e. ut alterius inopiam sublevet, & praecepto Dei obediat: qui vero benigne facit, ut videatur & laudetur ab hominibus, duplex est. *Horat* Epist. II. 2. 193. Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti Discrepet, & quantum discordet parcus avaro. *Himerius.* εἰ δὲ ἁπλῶς διδόντος λαβεῖν οὐκ εὔλογον, πῶς οὐ πλέον ὅδε, μηδὲ προῖκα τὴν δωρεὰν, ἀλλ' ἐπ' ἀντιδόσει τοσαύτῃ, ἣ καὶ αὐτὸς δῆλος ἐϛι, ἃ δίδωσιν, ὁμολογῶν ἀνταλλάξασθαι. *Tacit.* H. 3. 86. inerat tamen simplicitas & liberalitas. *Jos.* A. VII. 13. 4. εἶπεν ὠνήσασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἅλω -- ὁ δὲ καὶ τὴν ἅλω, εἶπε, καὶ τὰ ἄροτρα, καὶ τοὺς βόας εἰς ὁλοκαύτωσιν χαρίζεσθαι -- ὁ δε βασιλεὺς ἀγαπᾷν μὲν αὐτὸν τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς μεγαλοψυχίας ἔλεγε. *Appian.* in Parthic. p. 282. M. Antonii ἁπλότης, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον. *Rom.* XII. 8. 2. *Cor.* VIII. 2. IX. 11. 13. *Jac.* I. 5. III. 2. Uti qui oculum acrem & acutum habet, oculum simplicem & sui coloris, non ictericum aut rubedine suffusum, illo bene videt, & pedibus viam monstrat, & manibus lucet ad opus faciendum, & totum corpus juvat; contra qui vitio oculi laborat, damnum sentit non in oculo solum, sed in toto corpore, & pedes caputque offendit, & negotiis ineptus est: ita etiam qui animo est benigno & liberali, abstinebit ab omni injuria, faciet officium erga Deum hominesque, & serena mente perspiciet, quid agendum sit; contra qui habet ingenium sordidum & avarum, coecutiet tanquam in tenebris, circumveniet alios, bona eorum vi rapiet, atque unice lucro intentus omnem numinis reverentiam exuet. *Epicharmus.* καθαρὸν ἂν τὸν νȣ̃ν ἔχῃς, ἅπαν τὸ σῶμα καθαρὸς εἶ. ap. Clem. Strom. VII. p. 844. *Luc.* XI. 41.

23. ὁ ὀφθαλμός σȣ πονηρὸς] Oculus malus significat animum avarum & invidum. *Matth.* XX. 15. *Marc.* VII. 22. 1. *Jo.* II. 8--11. 16. *Deut* XV. 9. XXVIII. 54 56. *Prov.* XXII. 9. XXIII. 6. XXVIII. 22. *Sir.* XIV. 7. 8. 9. 10. XXXIV. 13—17. XXXI. 13. XXXV. 7. *Trumoth* IV. 3. Haec est mensura Trumae oculus bonus dat unam ex XL. medius unam ex L. malus unam ex LX. *Hier. Bava Bathra* f. 14. 4. Qui dat donum, det oculo pulcro, & qui quicquam dedicat, dedicet oculo pulchro. *Aboth* V. 12. Quatuor sunt genera eorum, qui dant eleemosynam. Est qui dare vult, sed non vult ut dent alii: hic est oculo malo in re alterius. Est qui vult ut dent alii, sed ipse non dat: hic est oculo malo in re propria. Est qui & ipse dat & alios dare patitur: hic est benignus. Est qui nec ipse dat nec alios dare patitur: hic est malus. *Targum Jonathan. Exod.* XXXIII. 8. factum est ut starent omnes improbi populi — & respicerent post Mosen oculo malo *Beres. R.* XLV. 8. Sarae oculus malus i. e. invidia erga Hagarem tribuitur. LIX. 9. ex *Prov.* XXVIII. 22. hic est Ephron, qui misit oculum malum in bona justi. LXXVI. 5. Oculus malus in pecunia hominis. LXXXIV. 10. responderunt ipsi oculo malo, in *Gen.* XXXVII. 8. *Sir Hasirim R.* II. 6. Cum filii Israel proficiscerentur in deserto, nubes gloriae circumdabant eos, quatuor a quatuor ventis mundi, ne dominaretur in ipsos oculus malus, & una supra eos, ne dominaretur eis aestus & sol. *Jonathan Genes.* XLII. 5. *Num.* XXXVII. 55. erunt respicientes vos oculo malo, & affligent vos. *Bava Mezia* f. 7. Dixerunt ei nonne dubitabat de oculo maligno? dicebat: ipse ego de semine Josephi descendo, non dominatur in semen ejusmodi oculus malus. *Aboth* II. 9. Jochanan dixit ad discipulos suos: exite, & videte, quaenam sit via bona, cui adhaerere debet homo. Respondit ei Ribbi Eliezer. Oculus bonus — R. Eleazar: cor bonum. quaenam est via a qua se alienat homo? — Oculus malus — cor malum. *Schol.* qui sua sorte contentus est, & non quaerit res superfluas, & proximo non invidet, quando superior est ipso: oculus malus contrarium notat, sollicitum esse de augmento sortis & §. II. *Aboth* V. 19. In quocunque tria ista inveniuntur, is est ex discipulis Abrahami patris nostri; & in quocunque alia tria inveniuntur, is est ex discipulis Bileami impii. Nempe oculus bonus, spiritus demissus, & anima humilis: is, inquam, est ex discipulis Abrahami patris nostri. Oculus malus, spiritus elatus, & anima ampla, istiusmodi, inquam, est ex discipulis Bileami impii. *Schemoth R.* XXXI. f. 133, 4. Dives, cujus oculus malus est, cum divitiis suis aboletur ex hoc mundo S. D. *Eccles.* V. 12. & pereunt divitiae re mala; quia oculus ejus malus est erga exactores eleemosynae. *Jalkut Rubeni* f. 67, 3. ad *Gen.* XLII. 1. Dixit Jacob ad filios: Rogo vos, ut vos humilieris: nihil enim gravius est oculo malo. Tabulae priores, quae cum tonitru datae sunt, & Hierosolyma vastata sunt propter oculum malum. *Tanchuma* f. 87, 1. Dixit Deus S. B. ad Bileamum: Tu es impius, oculus tuus adfligit se, ad benedicendum Israelitis; propterea non concedam ut benedictio Israelitarum per te absol-

νὸν ἔϛαι· εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐϛὶ, τὸ σκότος πόσον; Ὀυδεὶς δύνα- 24
ται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς
ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ ~μαμμωνᾷ:.

Διὰ

~μαμωνᾷ

24. ὐδεὶς] + οἰκέτης L. & alius *Stephani*; ex *Luca*.

μαμμωνᾷ] μαμωνᾷ KL. 1. 2. 3. 34. 35. 38. 44. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 66. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 5. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Compl. Erasmi* 1. & 2. *Bengelii*, *Clemens* passim, *Origenes* c. Celsum p. 381. 415. *Chrysost. Basilius. Hesychius. Suidas. Epiphan* H. 66. *Theophylactus. Chrysoceph.* Recte, cum & Chaldaeis ממונא scribatur & *Lucae* XVI. 9. 13.

solvatur. Veniat ergo Moses, cujus oculi pulchri sunt ad benedicendum Israelitis, is ipsis benedicet. *Aboth R. Nathan* c. XXXIX. Dantur homines, qui discunt, ut alios doceant, hi sunt oculo bono: dantur qui discunt, alios vero docere nolunt, hi sunt oculo malo. *Siphra* in *Levit.* XXV. 25. mea est terra: ne sit oculus tuus malus in ea. *Sota* f. 38. 2. Dixit R. Josua f. Levi: Non dant poculum benedictionis ad benedicendum nisi ei, qui habet oculum bonum. *Prov.* XXII. 9. Unde constat etiam volucres coeli cognoscere habentes angustos oculos? Q. D *Prov.* I. 17. Porro idem ait: quisquis utilitatem capit ab oculo angusto, violat interdictum legis S. D. *Prov.* XXIII. 6. ne vescitor pane maligni oculi. Autor quoque est R. Josua f. Levi: Casum junicis decollandae non esse nisi propter oculum angustum, Q. D. *Deut.* XXI. 7. oculi nostri non viderunt —— i. e. non venit ad nos [occisus ille] & dimisimus sine cibo, nec visus est a nobis, & relictus incomitatus. *Bava Mezia* f. 84, 1. *Berachoth* f. 20, 2. R. Jochanan solebat ire ad balneum, & dicebat quando filiae Israel adscendunt e mersione, me respiciunt, & accipiunt prolem tam pulcram ac ego sum. Rabbini dixerunt: non timet Dominus oculum malum? dicit eis: veni e semine Josephi cui malus oculus nocere non potest, (*Sota* f. 36, 2. *Bava Bathra* f. 118, 2.) S. D. *Gen.* XLIX. 22. non oportet hic legere scaturigo, sed adscendentes oculi. R. Jose f. Chanina dixit, de hoc ut augeantur. *Gen.* XLVIII. 6. quomodo pisces sunt in mari, mare tegit eos, ita ut nullus malus oculus in eos dominari possit: sic est etiam semen Josephi, nullus oculus potest ei dominari. Aut, si vis, possum dicere; oculus qui non vellet cibari de eo, quod non suum est, in eum nihil potest oculus malus. *R. Salomo* in *Ps.* XII. extrem. Oculus ipsorum malus est, quia ego exaltatus sum. & in *Esther* IX. 10. bona eorum non abstulerunt, ne regis oculus fieret malus, quod tantas divitias nacti essent. *Kiddusch in* Chirurgi oculus malus est בכמונו si quicquam numorum erogare debet, *Schemoth R.* XXXI. Oculus malus, hic est Cain, cujus oculus malus fuit in fratre. *Schir R.* IV. 1. Dixit R. Levi: sponsae, cujus oculi sunt turpes, totum corpus explorandum est: cujus autem oculi pulchri sunt, totum corpus non est explorandum. *Taanith* f. 24, 1. *Pindar. Nem.* IV. 64. φθονερὰ δ᾽ ἄλλος ἀνὴρ βλέπει. *Tacit.* H. II. 20. insita mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem aegris oculis aspicere.

ὅλον τὸ σῶμα] Supra V. 29. 30. *Jac.* III. 3. *Polyb.* I. 14. ὥσπερ ζῶον τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον. *Eurip.* Hecub. 1049. ὄψει νῦν αὐτίκ᾽ ὄντα δωμάτων πάρος τυφλὸν τυφλῷ ϛείχοντα παραφόρῳ ποδί. *Phoeniss.* 841. θύγατερ ὡς τυφλῷ ποδὶ ὀφθαλμὸς εἶ σύ. 1610. τίς ἡγεμὼν μοι ποδὸς ὁμαρτήσει τυφλοῦ;

σκότος] *Act.* XXVI. 18. *Rom.* I. 21. *Eph.* IV. 18. V. 8. *Col.* I. 13. 1. *Tim.* VI. 9.

τὸ σκότος] *Thomas.* ὁ σκότος, καὶ τὸ σκότος. Ἡ δὲ σκοτία οὐκ ἐν χρήσει. Ἐυριπίδης ἐν Φοινίσσαις, σκότον δεκορκώς. *Eustath.* in od. α. 32. p. 19, 39. ἔχει δὲ τε κίονας αὐτὸς μακρὰς, δῆλον δὲ ὅτι ἀττικῶς ταῦτα πάντα, ἐπεὶ καὶ ἀττικαῖς λέξεσιν ὁ αὐτὸς Διονύσιος ἐπεξέρχεται: ἄλλως γὰρ καὶ ἡ θὶς λέγεται καὶ ἡ λιμὸς, καὶ τὸ σκότος καὶ ἕτερα τῶν τῦ Διονυσιυ ἑτέρως & λ. p. 452, 50. γίνεται μὲν σκότιος ἐκ τῦ σκότος, πλὴν οὐκ ἐκ τῦ ὐδετέρου, ἀλλὰ τοῦ ἀττικωτέρυ ἀρσενικοῦ. T. p. 703, 1. τὸν δὲ ῥηθέντα σκότον οἱ μεθ᾽ ὅμηρον καὶ σκότος φασὶν —— καὶ διφορεῖται μὲν παρ᾽ αὐτοῖς, τὰ πλείω δὲ κατὰ γένος ἀρσενικὸν προάγεται, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ὐδὲ σκότον φρίσσυσι τὸν συνεργάτην. *Eurip.* Hec. 1. σχ. γράφεται καὶ τὸ σκότος ὐδετέρως, καὶ ὁ σκότος. καὶ τῷ μὲν ὀυδετέρῳ χρῶνται οἱ κοινοὶ, τῷ δὲ ἀρσενικῷ οἱ ἀττικοί.

24. δυσὶ] *Etymol.* ἰϛέον, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀριϛερῶν, ὅσοι μὲν ἐν μιᾷ φωνῇ τὰ τρία γένη δηλῦσιν, οὐ κλίνονται, τὰ γὰρ ἄρθρα μόνα διαλαμβάνει —— εἰ ἄρα ῦν τὰ δύο ἐν μιᾷ φωνῇ τὰ τρία γένη δηλοῖ, οἱ δύο γὰρ, καὶ αἱ δύο, καὶ τὰ δύο, δῆλον ὅτι ὐκ ὤφειλε κλίνεσθαι τοῖς δυσίν. ἐϛὶ δὲ εἰπεῖν ὅτι πολλάκις αἱ διάλεκτοι κλίνυσι ταῦτα — καὶ αὐτὸ δὲ τὸ δύο εὕρηται κλινόμενον καὶ παρὰ τὸ δύο δυσὶν ἀντιφέρεσθαι, ὡς παρὰ θεοκρίτῳ —— τῇ ῦν χρήσει ἐπακολυθῶν κλίνεται τὸ δυσὶ. *Plotin.* Ennead. V. 6. 4. ἐν τοῖς δυσὶν ὄντος ἑνὸς καὶ ἄλλυ. & VI. 1. 7. δυσὶν. 3. 18. τὰ ε. τῶν γ. διαφέρει δυσὶν, καὶ ὑπερέχει δυσί. *Eustathius* centies δυσὶν ἐννοίαις, δυσὶ διφθόγγοις, ἐν δυσὶν ἔπεσι, ἐν δυσὶ λάμβδα. ἐν δυσὶ ῥῶ, ἐν δυσὶν ἦτα &c. idem tamen in *Il.* K. p. 721, 15. λέγυσι δὲ καὶ ἐν ῥητορικῷ εἴρηται λεξικῷ τῶν δύο καὶ τοῖς δύο, τὸ δὲ δυσὶ βάρβαρον φησὶ καὶ κατὰ χρῆσιν ἀττικὴν καὶ κατὰ λόγον γραμματικόν. *Phrynich.* p. 88. Δυσὶ μὴ λέγε ἀλλὰ δυοῖν —— ἐπὶ γὰρ μόνης γενικῆς λέγεται, ὐχὶ δὲ δοτικῆς. *Thomas.* δυοῖν, ὐ δυσὶν, ὅσα γὰρ μὴ συνεμφαίνει γένος, ὐδὲ πτῶσιν δέχεται —— τὸ δυσὶν, εἴρηται μέντοι καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς ῥήτορσι. θυκυδίδης. ἐπισιτισάμενος δυσὶν ἡμέραις. καὶ ἀριϛείδης ἐν τῷ περὶ ῥητορικῆς α. ἀλλ᾽ ἐπέδωκε δυσὶν ἢ τρισὶν ἀντειπεῖν. κρεῖττον μέντοι δυοῖν. γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ δύο ὐ μόνον ἐπὶ εὐθείας καὶ αἰτιατικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γενικῆς καὶ δοτικῆς τίθεται. θυκυδίδης· διελθόντων δύο ἐτῶν. καὶ Λιβάνιος δύο λιμέσι τὺς εἰς αὐτὸ καταφεύγοντας ἐδέξατο. *Isocrat.* Vita. Λυσίυ ἔτεσι νεώτερος δυσὶ, Πλάτωνος δὲ ἑπτὰ. *Philo* de *Mose* T. II. p. 117, 46. δυσὶ νέοις. *Phalarid.* Ep. 70. τὸν δυσὶ κινδύνοις ἀναιρύμενον. *Steph.* V. ἄγκυρα & Μαδηνοὶ δυσὶν. *Plut.* Caesar p. 707. F. τὸν ἡγεμόνα κορνήλιον πείσας δυσὶ ταλάντοις. *Diodor.* 34. οἷς δυσὶν ὁ Σύλλιος προσαναπαυόμενος. *Plotin.* Enn. V. 340. τοίνυν τὸ νοῦν, ὅταν νοῇ, ἐν δυσὶν εἶναι. *Aristot.* Eth. V. 1. τρία ἐϛιν εἴδη κακία, ἀκρασία, θηριότης· τὰ δὲ ἐναντία τοῖς δυσὶ δῆλα.

ὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δυλεύειν] *Dio Chrys.* LXX. p. 608.

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε·
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ
τὸ

25. καί τι] ἤ τι 61. 62.

καί τι πίητε] —— 1. 22. Versio *Lat. Sax. Æthiop. Hieronymus*: in nonnullis additum est: neque quid bibatis. *Erasmus*, *J. Millius*. prol. 385. 1360. *Bengelius*. Cum tamen iidem lectionem Commatis 31. retinuerint non videntur caussam habuisse, cur istam sollicitarent, eoque minus quod leguntur *Exod.* XV. 24.

πλεῖον] πλείων 3. 74. 83. 90. Evang. 2. 3. 24.

p. 608. B. πᾶσα μὲν οὖν ἐστὶ δουλεία χαλεπὴ, τοὺς δὲ ἀπὸ τύχης ἐν οἰκίᾳ τῇ αὐτῇ δουλεύοντας, ἐν ᾗ δύο ἢ τρεῖς δεσπόται, καὶ ταῦτα ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς φύσεσι διάφοροι, λέγω δὲ πρεσβύτης ἀνελεύθερος, καὶ τούτου παῖδες νεανίσκοι, πίνειν. καὶ σπαθᾶν θέλοντες, τίς οὐκ ἂν τῶν ἄλλων οἰκετῶν ὁμολογήσειεν ἀθλιωτέρους, ὅταν τοσούτους δέῃ θεραπεύειν, καὶ τούτων ἕκαστον ἄλλο τί βουλόμενον καὶ προστάσσοντα; *Terent.* Andr. I. 3. 4. Nec quid agam, certum 'st: Pamphilumne adjutem, an auscultem seni. Si illum relinquo, ejus vitae timeo: sin opitulor, hujus minas. Adelph. IV. 2. 16. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest. scire equidem volo, quot mihi sint domini: quae haec est miseria? Phormio I. 1. 26. Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

ἀνθέξεται] *Diodor.* l. XXIV. Exc. p. 565. Ἀμίλκας —— ἀντεχόμενος μὲν τῆς δόξης, καταφρονῶν δὲ τῶν κινδύνων. *Liban.* D. II. p. 212. A. ἅπασι μὲν ἀνθρώποις, ὦ τρῶες, εἰρήνη μὲν καλὸν, Πόλεμος δὲ δυστυχές· καὶ τῆς μὲν ἀνθεκτέον, τὸν δὲ φευκτέον. *Xenoph.* Cyr. Paed. II. οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότεροι τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. *Polyb.* p. 1227. ὀλυμπίχου δὲ φάσκοντος δεῖν ἀντέχεσθαι ῥωμαίων. IV. 1. ἔκρινεν αὖθις ἀντέχεσθαι τῶν περὶ ἄρατον. p. 388. ἀεὶ γάρ ποτε τῆς τῶν Ἠλείων ἀντείχοντο φιλίας αἰτωλοί. V. 100. αὐτὸς δὲ τῆς μὲν διαλύσεως ὀλιγώρει· τοῦ δὲ πράττειν τῶν ἑξῆς ἀντείχετο. p. 613. τὸν μὲν πρὸς αἰτωλοὺς ᾤετο δεῖν τὴν ταχίστην ἀποῤῥίψαι πόλεμον, ἀντέχεσθαι δὲ τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων ἠξίου. *Plato* Epist. VI. p. 1276. C. κορίσκῳ δὲ καὶ ἐράστῳ πάλιν ἑρμείου ἀντέχεσθαι συμβουλεύω, καὶ πειρᾶσθαι ταῖς ἀνθέξεσιν ἀλλήλων εἰς μίαν ἀφίκεσθαι φιλίας συμπλοκήν. *Malela* p. 121. ἡ ἑκάβη περιλαβοῦσα αὐτὴν κατεφίλει, καὶ πλείω πάντων αὐτῆς ἀντείχετο. *Isocrat.* ἀντέχεσθαι τῆς εἰρήνης. *Athen.* VI. extr. καὶ γὰρ ἀντείχοντο τῶν ἐκ τῆς στοᾶς δογμάτων. *M. Anton.* III. 6. ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ τούτου ἀντέχου. *Thucyd.* I. 13. τῆς θαλάσσης μᾶλλον ἀντείχοντο. *Schol.* προσεῖχον αὐτῇ. *Jos.* B. IV. 5. 2. κατακρίνας ὁ θεὸς ὡς μεμιασμένης τῆς πόλεως ἀπώλειαν, καὶ πυρὶ βουλόμενος ἐκκαθαρθῆναι τὰ ἅγια, τοὺς ἀντεχομένους αὐτῶν καὶ φιλοστοργοῦντας περιέκοψεν. V. 10. 3. ἐτύπτοντο δὲ γέροντες ἀντεχόμενοι τῶν σιτίων. Vit. 61. τιβεριεῦσι μὲν οὖν ἀντέχεσθαι μᾶλλον ἐδόκει τῶν πραγμάτων. *Prov.* III. 18. πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς. *Joseph.* Macc. πᾶσι τοῖς ποιοῦσι τὸ θέλημα αὐτοῦ. aut herum minorem propter aetatis & morum simulitudinem amabit, exosus senem morosum: aut considerans vel senem esse prudentiorem vel plura ab eo tum speranda tum metuenda esse, ei obediet, contemta levitate juvenili heri minoris. 1. *Tim.* IV. 12.

μαμωνᾷ] Divitiae, lucrum, in *Targum* saepissime, facultates, pecunia. Judicia mamonae i. e. pecuniarum a tribus Judicibus, judicia capitalia a XXIII. exercebantur. *Hieron.* in *Ps.* LXXXIII. Mamona in Lingua Hebraica divitiae nuncupantur. *Augustin.* in Quaest. Evang. 34. Mammona divitiae interpretantur. & de S. Domini in monte l. 2. Mammona apud Hebraeos divitiae appellari dicuntur. Congruit & Punicum nomen: nam lucrum Punice mammon dicitur. Sal mammonae est beneficentia. *Kiddusch.* f. 70, 1. qui ducit uxorem propter mammon i. e. divitias. *Esrae* VII. 26.

οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ] *Persius* V. 154. En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo. Hunccine an hunc sequeris? subeas alternus oportet Ancipiti obsequio dominos, alternus oberres. *Euripid.* Hecub. 864. οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος. Ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλος ἐστὶν ἢ τύχης. *Aristot.* Rhet. II. 21. *Liban.* O. XXXI. p. 647, 648. *Valer Max.* IX. 4. procul dubio hic non possedit divitias, sed a divitiis possessus est: titulo rex insulae, animo pecuniae miserabile mancipium. *Liban.* O. XIX. p. 487. B. δοῦλος χρημάτων. *Plut.* Pelop. p. 279. A. ὥρμησε τῶν δεομένων τοῖς ἀξίοις βοηθεῖν, ἵνα κύριος ἀληθῶς φαίνοιτο χρημάτων γενόμενος, ἀλλὰ μὴ δοῦλος. *Plato* de Rep. VIII. οὐκοῦν δῆλον ἤδη τοῦτο ἐν πόλει, ὅτι πλοῦτον τιμᾶν καὶ σωφροσύνην ἅμα ἱκανῶς κτᾶσθαι ἐν τοῖς πολίταις ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη ἢ τοῦ ἑτέρου ἀμελεῖν ἢ τοῦ ἑτέρου. *Horat.* Epist I. 10. 47. Imperat, aut servit collecta pecunia cuique, tortum digna sequi potius quam ducere funem. *Seneca* de Vita Beata 26. Divitiae enim apud sapientem virum in servitio sunt, apud stultum in imperio. *Pausan.* Lacon. 23. ἀνθρώπῳ γὰρ ἀφορῶντι ἐς κέρδος τὰ θεῖα ὕστερα λημμάτων. *Demophili* Sentent. φιλοχρήματον καὶ φιλόθεον τὸν αὐτὸν ἀδύνατον εἶναι. ὁ γὰρ —— φιλοχρήματος ἐξ ἀνάγκης ἄδικος κ. τ. λ.

25. τί φάγητε] *Senec.* ad Marciam 22. Cogita animi mille labes —— aut in popinam ventremque praecoquis summa illis curarum fuit, quid essent, quid biberent. *Arrian.* Epict. I. 9. Διατί μὴ εἴπῃ τίς αὐτὸν κόσμιον; διατί μὴ υἱὸν τοῦ θεοῦ; διατί δὲ φοβηθήσεταί τι τῶν γενομένων ἐν ἀνθρώποις; ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸν καίσαρα ἡ συγγένεια, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν μέγα δυναμένων ἐν ῥώμῃ, ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτως καὶ δεδοικότας μηδ' ὁτιοῦν· τὸ δὲ τὸν θεὸν ποιητὴν ἔχειν, καὶ κηδεμόνα, οὐκέτι ἡμᾶς ἐξαιρήσηται λυπῶν καὶ φόβων. καὶ, πόθεν φάγω, φησι, μηδὲν ἔχων; καὶ πῶς οἱ δοῦλοι, πῶς οἱ δραπέται, τίνι πεποιθότες ἐκεῖνοι ἀπαλλάττονται τῶν δεσποτῶν; τοῖς ἀγροῖς, ἢ τοῖς οἰκέταις, ἢ τοῖς ἀργυρώμασιν; οὐδενὶ ἀλλ' ἑαυτοῖς, καὶ ὅμως οὐκ ἐπιλείπουσιν αὐτοὺς τροφαί. τὸν δὲ φιλόσοφον ἡμῖν δεήσει ἄλλοις θαῤῥοῦντα καὶ ἐπαναπαυόμενον ἀποδημεῖν, καὶ μὴ ἐπιμελεῖσθαι αὐτὸν ἑαυτοῦ; καὶ τῶν θηρίων τῶν ἀλόγων εἶναι χείρονα καὶ δειλότερον, ὧν ἕκαστον αὐτὸ αὐτῷ ἀρκούμενον οὔτε τροφῆς ἀπορεῖ τῆς οἰκείας, οὔτε διεξαγωγῆς καταλλήλου καὶ κατὰ φύσιν. —— ὑμᾶς ἔρχεσθαι λέγοντας, Ἐπίκτητε, οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες —— ὅτι χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε· ἀνδράποδον, ἂν σχῇς, ἕξεις· ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ. *Sota* 428. Defeceruntque viri fideles. Quinam sunt illi viri fideles? Nempe R. Isaaco explicante sunt viri in Deum S. B. credentes. Traditio est R. Elizerem cognomento magnum dixisse: Quicunque adhuc buccellam in canistro residuam habet, dicitque: quid cras come-

me-

τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεί- 26
ρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύ- 27
ναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί με- 28
ριμ-

25. οὐδὲ] οὔτε primum 45.
οὐχ' ὑμεῖς μᾶλλον] οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς 28.
27. μεριμνῶν] — 59. probante *J. Millio* prol. 1373.
ὑμῶν] ἡμῶν 3.

meſturus ſum, eſt ex numero parvorum fide. *Origenes* ap. Corder. ἃ λέγουσιν οἱ πλούσιοι ἑσπέρας, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα, ταῦτα κωλύει ὁ κύριος. & *Clemens* Paedag. II. p. 231. *Trebell.* Gallieno: requirebat ecquid habemus in prandio? ecquae voluptates paratae ſunt? & qualis cras erit coena?

τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος] *Ariſtides* T. II. p. 30. ὥσπερ ἂν εἴ τις τὰ ὑποδήματα κρείττω τῶν ποδῶν, τὴν δὲ ἐσθῆτα τοῦ σώματος κρίνοι τιμιωτέραν. καὶ ὡς ἔοικε τὰ μὲν χρήματα τῶν ποριζόντων αὐτὰ καὶ χρωμένων ἀτιμότερα ἡγούμεθα. *M. Antonin* . . pater: οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής. οὐ περὶ τῶν ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας.

Qui vitam corpusque, quae pluris ſunt, dedit, ab eo victum & veſtitum, quae minoris ſunt, & illorum cauſa dantur, non ſperare, eſt abſurdum.

26. πετεινὰ] *Thomas.* πτηνὸν λέγε, τὸ δὲ πετηνὸν ἀδόκιμον.

πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ] *Pſ.* CIV. 12. Megill. *Eſther.* VIII. 15.

πετεινὰ] *Kidduſchin* IV. 14. R. Simeon f. Eleazaris dixit: vidiſti unquam animal aut avem, quibus erat opificium? & ſuſtentat ſe ſine opera; attamen non creata ſunt niſi ad inſerviendum mihi: ſed ego creatus ſum ad inſerviendum Creatori meo, nonne aequum eſt, ut me ſuſtentare poſſim ſine labore? ſed male peregi opera mea, & dilapidavi alimentum meum. *Cic.* de N. D. II. 62. Quid de vitibus olivetisque dicam? quarum uberrimi laetiſſimique fructus nihil omnino ad beſtias pertinent; neque enim ſerendi, neque colendi, neque tempeſtive demetendi, percipiendique fructus, neque condendi ac reponendi ulla pecudum ſcientia eſt, earumque omnium rerum hominum eſt uſus & cura. *Odyſſ.* I. 106. κυκλώπων δ' εἰς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων Ἱκόμεθ' οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν οὔτε φυτεύουσι χερσὶν φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν· ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται Πυροὶ, καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφὶν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ] *Deut.* XXII. 6. *Job* XXXVIII. 41. XXXIX. 26-29 *Pſal.* CIV. 27. 28. CXLVII. 9. *Luc.* XII. 24. *Arrian.* *Epict.* I. 3. εἴ τις τῷ δόγματι τούτῳ συμπαθῆσαι κατ' ἀξίαν δύναιτο, ὅτι γεγόναμεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντες προηγουμένως, καὶ ὁ θεὸς πατήρ ἐστι τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, οἶμαι ὅτι οὐδὲν ἀγεννὲς οὐδὲ ταπεινὸν ἐνθυμηθήσεται περὶ ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἂν μὲν καῖσαρ εἰσποιήσηταί σε, οὐδεὶς σου τὴν ὀφρῦν βαστάσει· ἂν δὲ γνῷς, ὅτι τοῦ Διὸς υἱὸς εἶ, οὐκ ἐπαρθήσῃ;

μᾶλλον] παρέλκει ut *Marc.* VII. 36. 2. *Cor.* VII. 13. *Heb.* XI 25.

διαφέρετε] *Thucyd.* I. 84. πολὺ διαφέρει ἄνθρωπος ἀνθρώπου. *Ariſtot.* Polit. VII. τοσοῦτον διαφέροντες οἱ ἕτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον τοὺς ἥρωας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν. *Xen.* Cyr. Παιδ. τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων. *Iſocrat.* in Helen. ἣ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκε. ib. εἷς ἦν τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων. *Joſ.* c. Apion. I. 22. πυθαγόρας — σοφίᾳ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων. & II. 21. ὅσοι — σωφροσύνῃ τῶν ἄλλων διέφερον.

27. ἡλικίαν] Vulgo interpretantur ſtaturam; at male. Nam ſermo eſt de re, quam homines deſiderant, & cujus poſſeſſione ſeſe feliciores fore putant: atqui, ſi quis poſſet cubitum addere ſtaturae ſuae, curas & moleſtias non minueret ſed augeret, cum ipſi alia veſtis, alius lectus, alia domus etiam quaerenda eſſet. Porro loquitur Chriſtus de cubito, tanquam de re minima, πῆχυν ἕνα vel unicum cubitum, quod *Lucae* XII. 26. diſerte dicitur τὸ ἐλάχιστον: ſi vero ſtaturae noſtrae cubitus adderetur, magna & inſignis eſſet additio; cum corporis humani longitudo trium aut ſummum quatuor cubitorum eſſe ſoleat, *Ariſtoph.* Veſp. 552. ἄνδρες μεγάλοι καὶ τετραπήχεις. & Ranis. 1046. γενναίους καὶ τετραπήχεις. *Stobaeus* S. 330. κἂν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ὑπάρχῃς, θανὼν γενήσῃ τριῶν ἢ τεσσάρων. *Megillath Eſth.* IX. 14. ſtatura filiorum Hamanis erat trium cubitorum. Denique, Matthaeus comm. 25. diviſerat curas in curam vitae ſuſtentandae per alimenta, & in curam veſtitus. De poſteriori agit comm. 28. ergo comm. 27. de priori. Atqui ad vitam nihil facit augmentum ſtaturae, facit autem cubitus aetati additus. Ἡλικία ergo hic ſignificat aetatem, vel tempus vitae. Mimnermus ap. *Stobaeum* πηχύϊον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης τερπόμεθα. *Anthol.* II. 47. 19. Γηράλεον με γυναῖκες ἀποσκώπτουσι λέγουσαι εἰς τὸ κάτοπτρον ὁρᾶν λείψανον ἡλικίης. ἀλλ' ἐγὼ, εἰ λευκὰς φορέω τρίχας εἴτε μέλαινας, Οὐκ ἀλέγω. *Pſal.* XXXIX. 6. totius vitae longitudinem palmae comparat. Hic videtur ſimilitudo petita eſſe a ſtadio, quod erat trecentorum cubitorum: ἡλικία eſt curſus vitae. Vixi & , quem dederat curſum fortuna peregi. *Horat.* Carm. IV. 7. Quis ſcit an adjiciant hodiernae craſtina ſummae tempora Di ſuperi? *Senec.* Oedip. 981. Non ſollicitae poſſunt curae Mutare rati ſtamina fuſi. *Plut.* Pericl. p. 167. A. πολλαῖς ἔμπροσθεν ἡλικίαις τοῦ περὶ Σάμον πολέμου.

28. καταμάθετε] *Xenoph.* καταμαθὼν αὐτὸν οὔτε θύοντα θεοῖς. *Epictet.* 36. τὴν σαυτοῦ φύσιν κατάμαθε. *Arrian.* Exp. Alex. V. 11. ταύτην καταμαθὼν τὴν νῆσον. Conſiderate lilia. *Job.* XXXV. 5. *Sir.* IX. 25.

τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ] Sponte nata, non ab hortulano culta: Duo praecipue in liliis animadvertuntur, & candor inſignis, & breve aevum. *Ovid.* Faſt. IV. 442. Liliaque alba legit. *Metam* V. 392. Candida lilia carpis. *Georg.* IV. 130. albaque circum lilia. *Æn* VI. 708. Candida circum lilia. XII. 68. miſta rubent ubi lilia multa alba roſa. *Nemeſian.* Ecl. II. Te ſine vae miſero mihi lilia nigra videntur: At, tu ſi venias, & candida lilia fient. *Tibull.* III. 4. 33. Ut quum contexunt amaranthis alba puellae Lilia. *Petron.* 127. albaque de viridi

ριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει·
29 Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού-
30 των. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
Θεὸς

28. αὐξάνει, ἐ κοπιᾷ, ἐδὲ νήθει] αὐξάνεσιν, οὐ κοπιῶσιν, ἐδὲ νήθεσιν 1. Colb. *Chrysost. Athanas.* c. *Arian.* 3.
29. ὅτι] 2.
Σολωμὼν] Σολωμῶν 72.
ἐδὲ] + ὁ 61. Edit. *Complut. Plant. Genev.*

viridi riserunt lilia campo. *Propert.* I. 20. Et circumriguo surgebant lilia prato Candida. II. 2. Lilia non domina sunt magis alba mea. & IV. 4. saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis. *Anthol.* I. 91. 2. εἰμὶ ῥόδων γενέτης, καὶ ἐγὼ κρίνα λευκὰ κομίζω. III. 6. 56. βάλλεθ᾽ ὑπὲρ τύμβε πολιὰ κρίνα. VII. 15. 2. κρίνον —— λευκοχρόον. *Calpurn.* VI. Candida qui melius cubat inter lilia. *Theocrit* XI. 56. κρίνα λευκά. XXIII. 30. Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ. *Valer. Flacc.* VI. 492. Lilia per vernos lucent velut alba colores, praecipue quis vita brevis, totusque parumper Floret honor. *Horat.* Carm. I. 36. neu desint epulis rosae neu vivax apium neu breve lilium. Schol. quod cito deflorescat. & in *Carm.* II. 15. brevem dominum, ut breve lilium, i. e. parvi temporis. *Athenae.* XII. p. 513. F. κληθῆναι δὲ τὰ Σῦσα φησὶν ἀριστόβελος καὶ χάρης διὰ τὴν ὡραιότητα τε τόπε. Σοῦσον γὰρ εἶναι τῇ ἑλλήνων φωνῇ τὸ κρίνον. XV. p. 677. F. Παγκράτης --- εἴρηκεν —— λευκὸν κρίνον. *Augustin.* de C. D. X. 14. De providentia certe Plotinus Platonicus disputat, eamque a summo Deo, cujus est inintelligibilis atque ineffabilis pulchritudo, usque ad haec terrena & ima pertingere, flosculorum atque florum pulcritudine comprobat, quae omnia quasi abjecta & velocissime pereuntia decentissimos formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inde formentur, ubi forma intelligibilis simul & incommutabilis simul omnia habens perseverat.

αὐξάνει] αὐξάνειν apud Atticos proprie significationem augendi habet: hic pro crescere sumitur neutraliter. *Thomas.* τὸ μὲν αὔξειν ἐπὶ ἐνεργητικε, οἷον, αὔξει ὁ ἥλιος καὶ ἡ ὑγρότης τὰ φυτά. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ τε σεφάνε· τὰς ἐνδοξίας τῆς πατρίδος θεραπεύειν, ταῦτα αὔξειν. καὶ αὔξει, ἀντὶ τε αὔξεται. Αριστείδης ἐν τῷ εἰς Ῥώμην, ἀλλὰ καὶ εἰκότως ηὔξησεν ἡ ἀρχή. αὐξάνει δὲ ἐπὶ παθητικῆς σημασίας ὁ αὐτὸς Δημοσθένης ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· ἐπεί γε οἷς ἡ πατρὶς ηὐξάνετο. καὶ αὐξάνει τὰ φυτά, οἷον αὔξησιν δέχεται. καὶ αὐξάνομαι, ἐπὶ τε αὐτε σημαινομένε. Schol. *Sophocl.* τραχιν. 117. αὔξει, ἀντὶ τε αὔξεται. *Lucian.* Pseudosoph. 4. οὐδὲ αὐξάνοντα παιδία σολοικισμὸν ποιήσει τῷ μηδὲν εἰδότι. *Jos.* A. IV. 4. 1. τὴν μέντοι σολὴν ἐδ᾽ ἔτως συνέβη παύσασθαι, πολλῷ δὲ μᾶλλον αὔξειν καὶ φύεσθαι. Cum lilio crescit etiam vestis ejus: ita R. Salomo in *Deut.* VIII. 4. putat, cum pueri Judaeorum in deserto crescerent, simul vestes cum illis crevisse, ad instar domus cochleae.

ἐ κοπιᾷ ἐδὲ νήθει] Illud virorum est, qui agrum colunt: hoc mulierum domisedarum. *Anthol.* II. 32. 17. ἡ δ᾽ ἀράχνη νήθεσ᾽ αὐτὸν ἀπεκρέμασε. *Pollux.* VII. 32. νήθεσιν ἢ νῶσιν, οἱ ἀττικοὶ γὰρ τὸ νήθειν νεῖν λέγεσιν.

29. *Diog.* L. Solon. I. 51. κοσμήσας ἑαυτὸν ὁ κροῖσας παντοδαπῶς, καὶ καθίσας εἰς τὸν θρόνον, ἤρετο αὐτὸν, εἴ τι θέαμα κάλλιον τεθέαται; ὁ δὲ ἀλεκτρυόνας εἶπε, φασιανὲς, καὶ ταὼς, φυσικῷ γὰρ ἄνθει κεκόσμηνται καὶ μυρίῳ καλλίονι. *Lucian.* Nigrin. 13. τὴν δὲ ἐσθῆτα τὴν ποικίλην, καὶ τὰς πορφυρίδας ἐκείνας ἀπέδυσαν αὐτὸν, ἀσείως πάνυ τὸ ἀνθηρὸν ἐπισκώπτοντες τῶν χρωμάτων, ἔαρ ἤδη λέγοντες, καὶ πόθεν ὁ ταὼς ἔτος; *Plut.* Alex. p. 694. B. οἱ τὴν περσικὴν ζώνην καὶ διάλευκον αὐτε χιτῶνα προσκυνήσεσιν. *Sirac.* L. 8. *Cantic.* III. 11. 1. *Reg.* X. 25. Talis erat vestis Agrippae Regis *Jos.* A. XIX. 8. 2. σολὴν ἐνδυσάμενος ἐξ ἀργύρε πεποιημένην. πᾶσαν, ὡς θαυμάσιον ὑφὴν εἶναι. *Claudian.* de Raptu Proserp. II. 90. Omnis in herbas Turget humus, medioque patent convexa sereno, Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro Induit, & dulci violas ferrugine pingit; Parthica quae tantis variantur cingula gemmis Regales junctura sinus? quae vellera tantum Ditibus Assyrii spumis fuscantur aëni? Non tales volucer pandit Junonius alas.

περιεβάλετο] *Plut.* Public. p. 99. D. τὰ ἱμάτια περιβάλλοντες αὐτῶν τοῖς τραχήλοις. *Herodian.* VIII. 5. 7. χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσιν.

30. χόρτον] χόρτος foenum est: hic vero & de herba adhuc virenti dicitur, & infra XIII. 26. XIV. 19. *Marc.* IV. 28. VI. 39. *Jo.* VI. 10. *Jac.* I. 10. 1. *Pet.* I. 24. *Apoc.* VIII. 7. IX. 4. *Glossar. Steph.* pabulatio, χορτολογία. Serticulum, δρέπανον χορτοκοπικόν. Hebraei omnia e terra nascentia dividunt in עץ & עשב. Illud Hellenistae ξύλον, istud χόρτον vocant, sub quo herbas, frumentum, & flores comprehendunt *Plut.* Q. N p. 25. c. χόρτος νόμενος, κόπτεται γὰρ ἐ ξηρὸς ἀλλὰ χλωρός.

σήμερον ὄντα] *Anthol. MS.* 131. & VII. 113. εἰ κάλλει καυχᾷ, γίνωσχ᾽ ὅτι καὶ ῥόδον ἀνθεῖ· ἀλλὰ μαρανθὲν ἄφνω σὺν κοπρίοις ἐρίφη. *Plin.* H. N. XXI. 1. Flores vero odoresque in diem gignit [natura:] magna, ut palam est, admonitione hominum, quae spectatissime floreant, celerrime marcescere. *Plaut.* Pseud. I. 1. Quasi solstitialis herba paulisper fui, Repente exortus sum, repentino occidi. *Auson.* de Alethio. 7. ostentatus raptusque simul, solstitialis velut herba solet. *Ps.* XC. 5. 6. 1. *Pet.* I. 24 *Anthol.* I. 90. 7. τὸ ῥόδον ἀκμάζει βαιὸν χρόνον, ἢν δὲ παρέλθῃ, Ζητῶν εὑρήσεις οὐ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.

κλίβανον] *Thomas.* κρίβανος, ἀττικοὶ, ἐχὶ κλίβανος διὰ τε λ. διὰ τὸ τὴν πρώτην ἀνθρώπων τροφὴν δοκεῖν κριθὰς εἶναι, ἀπὸ τε κριθὴ, κριθάριον, καὶ τοῦ βαῦνος, τὸ πῦρ. *Democrates* ap. Galen. de Compos. Medic. per. *Gen.* VI. ἐν κριβάνοις & de *Antidot.* 1. at de facult. cib. 1. κλιβάνῳ, quater. *Etymol.* κρίβανος σημαίνει τὴν κάμινον, ἔνθα ὀπτεσι τὲς ἄρτες, παρὰ τὸ κρῖ, καὶ τὸ βαῦνος ἢ κάμινος. Οἱ δὲ Δωριεῖς κλίβανον λέγεσι. *Joann. Grammat.* Dial. Attic. ρ. pro λ. utuntur: nam pro κλίβανον κρίβανον dicunt. *Dioscorid.* I. πωμάσας τὸν λύχνον καινῷ ἀγγείῳ κεραμίων κλιβανοειδεῖ, ἄνωθεν μὲν περιφερεῖ καὶ σενῷ, κάτωθεν δὲ τρῆμα ἔχοντι, καθάπερ οἱ κλίβανοι. *Plin.* XX. 39. Coquitur pluribus modis: in olla quae conjiciatur in clibanum aut furnum. *Colum.* XII. 15. Oblita vasa clibano vel furno torrefaciunt. Et V. 10. Sed scrobis clibano similis fiat, cujus imum summo patentius est. *Plin.* XXXII. 26. sub aereo testo. *Phrynichus.* p. 76.

Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μὴ οὖν μερι- 31
μνήσητε, λέγοντες. Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; Πάντα 32
γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε
τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύ- 33
νην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν 34
αὔ-

31. περιβαλώμεθα] περιβαλλώμεθα 73. 90. περιβαλλόμεθα 31. & φάγομεν.
32. πάντα γὰρ ταῦτα] ταῦτα γὰρ πάντα 57.
ἐπιζητεῖ] ἐπιζητοῦσιν 1. 13. ὑμῶν] ἡμῶν 9.
ὁ οὐράνιος] — Verſio *Copt.* & *Vulg.* *J. Millio* inſertum videtur ex Comm. 26, prol. 386.
33. δὲ] — 61. πρῶτον] πρότερον 27.
34. εἰς] — 73. *Pollux.* l. 66. φιλοτιμότερον δὲ προστιθέναι τὴν εἰς πρόθεσιν ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις, οἷον, εἰς αὔριον, καὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, καὶ εἰς ἡμέραν τρίτην. *Plut.* Apophth. p. 191. C. ἐκέλευσε τοὺς νόμους ἀπὸ τῆς αὔριον κυρίους εἶναι. *Athenae.* IV p. 148. A. καὶ εἰς αὔριον παρεκάλει συνδειπνῆσαι πάλιν ἥκοντα μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν ἡγεμόνων.
ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς] — 13. ἡ γὰρ αὔριον τὰ ἑαυτῆς μεριμνήσει 44.
τὰ] — G L. 2. 3. 34. 36. 39. 40. 106. Evang. 2. Editio *Eraſmi* 1. *Colinaei.* *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1192.

p. 76. κλίβανος οὐκ ἐρεῖς ἀλλὰ κρίβανος διὰ τοῦ ρ. διὰ τὸ δοκεῖν τὴν πρώτην τῶν ἀνθρώπων τροφὴν εἶναι κριθάς. *Hieronymus* in Thren. V. 10. Clibanus eſt coquendis panibus aenei vaſculi diducta rotunditas, quae ſub urentibus flammis ardet intrinſecus. *Euſtath.* in *Il.* α. p. 100. 10. κριβάνῳ, ὃν καὶ κλίβανον διὰ τοῦ λ. φασὶν, ὁμοίως τῷ κεφαλαργία κεφαλαλγία. *Athaeneus* III. p. 110. C. ἀττικοὶ μὲν διὰ τοῦ ρ. στοιχείου λέγουσι καὶ κρίβανον καὶ κριβανίτην· Πρόδοτος δὲ ἐν τῇ β. τῶν ἱστοριῶν ἔφη κλιβάνῳ διαφανεῖ καὶ ὁ Σώφρων δὲ ἔφη —— κλιβανίτας. LXX. habent κλίβανος. & Philo. *Plinius* H. N. XVIII. 27. panes a coquendi ratione appellati, ut furnacei, vel artopticii, aut in clibanis cocti.

εἰς κλίβανον βαλλόμενον] Lilia creſcunt inter ſpinas *Cantic.* II. 2. Cum ſpinis ergo aliquando evellebantur & in clibanum conjiciebantur. *Ulpianus* L. XXXII. 55. D. Lignorum appellatione in quibusdam regionibus, ut in Ægypto, ubi arundine pro ligno utuntur, & arundines & papyrum comburitur, & herbulae quaedam vel ſpinae vel vepres continebuntur. de anno *Septimo* IX. 7. A quo tempore ad uſus adhibere licet, & cremare ſtramen & ſtipulam anni ſeptimi?

ὀλιγόπιστοι] *Sota* f. 42. 2. 2. *Reg.* II. 2. pueri parvuli Dixit R. Eleaſar, quia fuerunt ex parvulis fide. *Berachoth* f. 24. 2. Qui voce alta precatur, numerandus eſt inter קטני אמונה. *Peſachim* f. 118. 2. *Erachim* f. 15. 1. *Exod.* XIV. 11. Dixit R. Chuna: Iſraelitae in deſerto fuerunt ὀλιγόπιστοι. *Jalkut Rubeni* f. 88. 1. Mirandum eſt quomodo in illa generatione potuerint eſſe ὀλιγόπιστοι. *Thanchuma* p. 83. 2. qui creavit diem, creavit alimentum ejus; ideo dicebat R. Eleaſar Modienſis, qui habet quid hodie edat -- & dicit quid cras edam, hic eſt ὀλιγόπιστος מחוסר אמנה & *Mechilta* in *Exod.* XVI. 4. & 20. non audierunt Moſen. Hi ſunt. מחוסרי אמנה שבישראל. & 27.

32. τὰ ἔθνη] Mirum non eſt, Gentes curam victus vehementer anxiſſe, cum aut mundum providentia non regi, aut Deos hominum ſimiles aliquando dormire, aut peregre abeſſe, aut omnibus ſimul negotiis vacare non poſſe, adeoque ſe ſibi relictos eſſe putarent.

ἐπιζητεῖ] Sine fine quaerunt, ut *Rom.* XI. 7. Contra commate ſequenti dicit ζητεῖτε.

ὁ πατὴρ ὑμῶν] *Anthol* I. 89. 2. Εἰ τὸ μέλειν δύναταί τι, μερίμνα, καὶ μελέτω σοι· εἰ δὲ μέλει περὶ σοῦ δαίμονι, σοί τι μέλει; *Arrian.* Epictet. III. 26.

χρήζετε] *Etymol.* χρήζω, ἡνίκα σημαίνει τὸ δέομαι, ἔχει τὸ ι. προσγεγραμμένον, ἀπὸ γὰρ τοῦ χρέος γίνεται χρείζω, καὶ τροπῇ τοῦ ε. εἰς η. χρηίζω. χρηΐζοντο καὶ αὐτοί. καὶ κατὰ συναίρεσιν χρήζω —— ὅτε δὲ σημαίνει τὸ χρησμῳδῶ, ἐστὶν ἄνευ τοῦ ι.

33. ζητεῖτε] 1. *Pet.* I. 10.

δικαιοσύνην αὐτοῦ] Juſtitia Dei eſt Lex a Deo per Chriſtum promulgata, ad cujus praeſcriptum viventibus venia peccatorum ante admiſſorum & felicitas aeterna promiſſa eſt *Rom.* X. 3. III. 21. 22. 1. *Macc.* II. 29.

προστεθήσεται] felicitas coeleſtis eſt principale, bona hujus vitae ſunt acceſſorium. Adjicientur tanquam epimetrum, corollarium, auctarium, mantiſſa, ſuperpondium, 1 *Reg.* III. 11. *Kidduſchin.* R. Nechorai dixit: ego intermitto cuncta opificia Mundi, & doceo filios meos legem ſolam, de cujus mercede homo edit in hoc ſeculo, & cornu ejus creſcit in futurum. Non ſic ulla opificia cetera; quando quis aegrotat vel conſeneſcit, vel captivus detinetur, nequit labori ſuo vacare, ſicque contabeſcit fame: at legis ſtudium etiam in extremo bene ſperare jubet, ſolaturque in juventa & ſenecta. *Suet.* Claud. 6. adjicere ad numerum. Caeſ. 38. adjicere epulum ad viſcerationem. *Lucian.* de Lapſ. inter ſalut. 11. ἐν τοῦτο ηὔχετο ὑγιαίνειν, ὡς ἔστ' ἂν τοῦτ' ἔχῃ, ῥᾳδίως αὐτῷ τῶν ἄλλων προσγενησομένων.

34. *Arrian.* Epictet. II. 19. Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γὰρ σοι τὰ σὰ κακὰ, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία. *Horat.* Carm. II. 16. Laetus in praeſens animus, quod ultra eſt, oderit curare, & amara lento Temperat riſu. Nihil eſt ab omni Parte beatum. & III. 29. Prudens futuri temporis exitum Caliginoſa nocte premit Deus; Ridetque, ſi mortalis ultra Fas trepidat. quod adeſt, memento componere aequus: caetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio aequore cum pace delabentis Etruſcum In mare, nunc lapides adeſos, ſtirpesque raptas, & pecus, & domos Volventis una, non ſine montium Clamore vicinaeque ſilvae: Cum fera diluvies quietos Irritat amnes. ille ſui potens Laetusque degit, cui licet in diem Dixiſſe, vixi: cras vel atra Nube polum, Pater, occupato, vel ſole puro. & I. 11. Tu ne quaeſieris (ſcire nefas) quem mihi, quem tibi finem Di dederint, Leuconoe; neu Babylonios Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati! Seu plures hiemes, ſeu tribuit

αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

1. 2. ΜΗ' κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν
3 ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ~ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ὀφθαλ-

~μετρηθήσεται

τὰ ἑαυτῆς] ἑαυτῇ 12. 27. 59. 70. Editio *Colinaei*. Verſio *Vulg. Syra*. probante *J. Millio* prol, 1192.
ἀρκετὸν] + γὰρ 61. Evang. 8. Codd. *Latini* MSS.
ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς] — G. 14.
1. κρίνετε] κρίνητε Editio *Bogardi*.
κριθῆτε] + μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. L. ex *Luca*.
2. ἀντιμετρηθήσεται] μετρηθήσηται G K L M. 1. 3. 10. 12. 14. 16. 27. 34. 35. ex emendatione. 36. 37. 39. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 63. 64. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 89. 90. 91. 106. *Evang.* 3. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Verſ. Latin.* MSS. *Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Clemens* Rom. *Theodoretus*, *Theophylactus* *Maximi Acta* p. 30. *Dialog. c. Marcionit* 48. *Chryſoceph.* ἀντιμετρηθήσεται eſt Lucae; etiam *Millio* judice, prol. 1192.

buit Jupiter ultimam, —— ſapias —— & ſpatio brevi ſpem longam reſeces. dum loquimur, fugerit invida aetas: carpe diem, quam minime credula poſtero. Epiſt. I. 11. Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam, Grata ſume manu, Carm. II. 11. neu trepides in uſum Poſcentis aevi pauca. —— quid aeternis minorem Conſiliis animum fatigas? Carm. I. 9. Permitte divis caetera. —— Quid ſit futurum cras, fuge quaerere; Quem Fors dierum cunque dabit, lucro adpone. Philetaerus ap. *Athen.* VII. p. 280. D. εἰς αὔριον δὲ φροντίζειν --- περίεργόν ἐςι. *Anacreon.* XV. 1. ὄ μοι μέλει Γύγαο τῶ Σαρδίων ἄνακτος, ὄθ' αἱρέει με χρυσὸς, οὐδὲ φθονῶ τυράννοις. ἐμοὶ μέλει μύροισι καταβρέχειν ὑπήνην, ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι καταςέφειν κάρηνα. Τὸ σήμερον μέλει μοι, τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν; *Seneca.* Quo quisque eſt ſapientior, eo magis praeſentibus acquieſcit: ſtulti vita ingrata eſt, ſemper in futurum fertur. & *Epiſt.* XII. In ſomnum ituri laeti hilaresque dicamus: Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi. Craſtinum ſi adjecerit Deus, laeti recipiamus. Ille beatiſſimus eſt, & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſollicitudine exſpectat. Quisquis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum ſurgit. *Jebamoth* f. 63. 2. ex *Ben Syra* c. 44. Ne te cruciet צרת aerumna diei craſtinae, quia neſcis quid paritura ſit dies. Forte cras non eſt, & invenitur ſe affligens ob mundum, qui ad ipſum nihil attinet. *Sanhedrin* f. 100. 2. Liber Muſar: ne ſis ſollicitus de venturo, prius quam eveniat: ſatis enim vexationis in hora ſua. *Berachoth* f. 9. 2 —— & *Schemoth* R. 11. דיה לצרה בשעתו. Dixit Deus S. B. ego fui vobiſcum in ſervitute hac, & ero vobiſcum in ſervitute regnorum. Dixit Moſes: Domine mundi, ſufficit vexatio horâ ſuâ. Sufficit afflictio in hora ſua. *Sota.* ap. *Wagenſeil* p. 1080. Nulla dies eſt ſine plaga. *Ælian.* V. H. XIV. 6. Πάνυ σφόδρα ἐῤῥωμένως ἐῴκει λέγειν ὁ Ἀρίςιππος παρεγγυῶν, μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν. Εὐθυμίας γὰρ δεῖγμα τὸ τοιοῦτο, καὶ ἵλεω διανοίας ἀπόδειξις. Προσέταττε δὲ ἐφ' ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ αὖ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαςος ἢ πράττει τι ἢ ἐννοεῖ. Μόνον γὰρ ἔφασκεν ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μὴ δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔςαι. *M. Antonin.* III. οἱ ἀνόητοι καὶ παρόντα τὰ χρηςὰ παρορῶσι καὶ ἀμελοῦσιν, ὑπὲρ τοῦ συντετάσθαι πρὸς τὸ μέλλον ἀεὶ ταῖς φροντίσι. *Senec.* Ep. XXIV. Quid enim neceſſe eſt mala arceſſere, & ſatis cito patienda, cum venerint, praeſumere, ac praeſens tempus futuri metu perdere? *Euſtath.* in Od. φ. p. 749. 52. ἔτι ἰςέον καὶ ὅτι, εἰ καὶ τῷ Ἀντινόῳ μεμπτὸν δοκεῖ τὸ ἐφημέρια φρονεῖν, ἀλλ' ἡ τραγῳδία ἔχει τινα νοοῦντα, ὡς καὶ τὸ τοιοῦτον ἐςιν οὐ ἀγαθὸν δοκεῖ, τὸ ζῶντι δηλαδὴ καθ' ἡμέραν μέτρια εἶναι πρόςγε τὸ ἀρκοῦν. intellexerunt quidem Philoſophi, ut animi tranquillitas acquiratur, abjiciendam eſſe iſtam ſollicitudinem: at Chriſtus, qui doctrinam coeleſtem proponit, ſemper animos hominum erigit ad conſiderationem divini numinis, ejusque ſapientiſſimae atque optimae Providentiae, quae ſola animum viri boni tranquillum ſecurumque reddere poteſt. *Exod.* XVI. 19. 20. 1. *Cor.* XV. 33. *Jac.* IV. 14.

ἀρκετὸν] Solent Graeci adjectivum neutrum ſubſtantivo maſculino aut foeminino jungere. *Xenoph.* de re equeſtri ἀπρονόητον γὰρ ἡ ὀργή. *Iſocrat.* ad Demon. τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριςον. *Ariſtot.* de Mor. VII. 3. ἡ φρόνησις ἰσχυρότατον *Virg.* Ecl. III. 80. Triſte lupus ſtabulis, intellige πρᾶγμα. *Baſilius* εὑρετὶς κακῶν ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν. id. τιμιώτερον ἀρετὴ ἢ πλοῦτος. *Athanaſ.* σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καὶ πρόσαντες. *Chryſoſt.* ἀδέσποτον ἡ ἀρετὴ, καὶ ἑκούσιον, καὶ ἀνάγκης πάσης ἐλεύθερον. *Il.* β. 204. οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. *Anthol.* IV. 18. 10. ἀρκετὸν οἴνῳ αἴθεσθαι κραδίην.

κακία] Graecis nunquam κακία aerumnas ſignificat, ſed κακότης: neque hic neceſſe eſt de aerumna potius quam de malitia aut vitio intelligere, eodem ſenſu quo ἡμέραι πονηραὶ dicuntur, propter homines malos, quibus pii vexantur. *Eccleſ.* XII. 1. *Heſiod.* Dies III 60. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

1. Agit hic Chriſtus de judiciis quae ſevere & rigide exercentur, quomodo & *Jacobus* II. 13. τὸ ἔλεος opponit τῇ κρίσει; & apud Judaeos celebris eſt diſtinctio inter מדת הדין & מדת הרחמים menſuram juſtitiae & menſuram miſericordiae. Solet autem Chriſtus hoc & alia prudentum dicta, ex iis quae in hujus vitae curſu obſervarunt petita, transferre ad doctrinam coeleſtem; & quod illi primum dixerunt de judiciis aliorum hominum, idem de judicio ipſius Dei poſt hanc vitam exercendo vult intelligi.

2. *Longinus* prol. in Hephaeſt. Enchir. λέγεται δὲ μέτρον καὶ αὐτὸ τὸ μέτρον καὶ τὸ μετρούμενον, ὡς ὅταν εἴπωμεν τὸν μέδιμνον μέτρον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ μετρηθὲν μέτρον.

Thucyd. III. 40. ἔλεος τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντι-

ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; Ἢ πῶς 4
ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δο-
κὸς

4. ἐκβάλω] ἐκβαλλῶ Edit. *Erasmi.*
ἀ σου ad σου] —— 13.

ἀπὸ] ἐκ 1. 10.

ἀντιδιδόσθαι, καὶ μὴ πρὸς τȣ̀ς ȣ̓τ' ἀντοικτιȣ̃ντας. *Pausan.* Corinth. 18. ὁ Θυέςης —— μοιχεύσας τȣ̃ ἀδελφȣ̃ τὴν γυναῖκα. Ἀτρέα δὲ ȣ̓κ ἐπέσχε ὁ λογισμὸς, μετρῆσαι τὴν ἴσην. *Ovid.* Heroid. V. 76. Quodque prior nobis intulit ipſa, ferat. *Horat.* Serm. 1. 3. 67. Quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam! *Schol.* quia eadem ab aliis patimur —— nam & illi eandem de nobis legem ſtatuent. *Seneca* Ep. XCIV. Ab alio exſpectes, alteri quod feceris. *Cic.* ad Q. Fratrem 1. 1. 7. Qui in magiſtratibus injurioſe decreverant, eodem ipſis privatis erat jure parendum. In *l.* 1. *ff. quod quisque juris.* Et quis aſpernabitur, idem jus ſibi dici, quod ipſe aliis dixerit? *Sota.* 1. 7. Menſura, qua homo metitur, metiuntur illi. De adulterio ſuſpecta ornarat ſe ad faciendum probrum: Deus igitur illam dedecorat. Illa nudum corpus peccato proſtituerat: Deus eam denudat. Femore peccandi initium fecerat, deinde ventre: ideo femore primum poenam luit, deinde ventre, nec omne reliquum corpus evadit: 8. Simſon perſequebatur oculorum delicias: quare Philiſtaei oculos ei eruerunt. Abſalon caeſarie efferebatur: caeſarie igitur pependit. 9. Eadem ratio in rebus bonis apparet. Miriam per horam unicam ad Moſen ſollicite attendit; Eam igitur Iſraelitae per ſeptiduum praeſtolati ſunt in deſerto. Joſephus Patrem ſepelivit: ipſe a Moſe ſepultus eſt. & in Gemara §. 15. *Bereſchith* R. IX. 13 R. Chona nomine R. Joſe: ab initio creationis mundi vidit Deus, quod, qua menſura homo metitur, metientur illi, ideo dixerunt ſapientes: & ecce bonum valde מאד, haec eſt menſura מדה bona. *Targum Eſaj.* XXVII. 8. Modio, quo menſus fueris, metientur tibi. Menſura pro menſura. *Sabbath* . . *Targum Hieroſ. Geneſ.* XXXVIII. 25. 26. & *Schemoth* XXV. Qua menſura homo metitur, metientur ei. מכילא. *Schemoth* R. III. Ægyptii ſuffocati ſunt in mari, ut retribueret ipſis Deus menſura, qua menſi erant S. D. *Exod.* I. 16. in flumine. *Bemidbar* R. IX. R. Meir dixit, qua menſura metiuntur, metientur illis, ut in *Sota.* & *Sanhedrin* f. 100. 1. *Jonathan* in l. *Geneſ.* & *Hieroſ. Levit.* XXVI. 4. *Mechilta* in *Exod.* XVII. 14. & ante f. 12. 2. *Megill. Eſth.* f. 12. 1. *Eſaj.* XXXIII. 1. LXV. 7. *Luc.* VI. 37. ſupra V. 7.

3. τὸ κάρφος] *Heſych.* κάρφος, χόρτος, κεραια ξύλου λεπτη. *Suidas.* κάρφη, ὁ ξηρὸς καὶ κȣ̃φος χόρτος. Διφθέρας εἶχον σκεπάσματα,. ἃ ἐνέπλησαν χόρτȣ κȣ́φȣ, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων τὰς διφθέρας, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ. λέγεται δὲ θηλικῶς. ἀῤῥιανὸς [l. V.] καὶ αἱ διφθέραι τῆς κάρφης ἐμπιπλάμεναι —— λέγεται δὲ καὶ ȣ̓δετέρως τὸ κάρφος. *Harpocrat* in διεσκαριφησάμεθα. Το κάρφος καὶ φρύγανον, ἔςι δὲ τὰ τοιαῦτα εὐδιάλυτα καὶ εὐφυσητά. *Ælian.* A. N. IV. 33. κάρφος πλατὺ καὶ ςερεὸν ἐνδακὼν ἑαυτὸν ἐπιςρέφει —— ὁ δὲ [ὄφις] αὐτοῦ λαβέσθαι ἀδυνατεῖ, τὸ πλάτος τȣ̃ κάρφȣς οὐκ ἔχων περιχάνειν. XVII. 21. τὸν κινάμωμον ὄρνιν ἀκȣ́ω εἶναι καὶ μέντοι κομίζειν κάρφη φυτοῦ τȣ̃ ἐπωνύμȣ ἐκ τῶν τῆς γῆς τελμάτων, καὶ καλιὰς ὑποπλέκειν —— καὶ κατωλισθαίνει τὰ κάρφη, καὶ μέντοι τὸ ᾀδόμενον δήπου κινάμωμον ταῦτά ἐςιν. *Clem. Alex.* Strom. II. τὸ σȣ́χιον ἐπισπᾶται κάρφη, καὶ τὸ ἤλεκτρον τὰς ἀχυρμίας ἀνακινεῖ. *Eurip.* Ion. 172. τίς ὅδ' ὀρνίθων καινὸς προσέβα —— εὐναίας καρφηρὰς θήσων τέκνοις; *Ælian.* A. N. I. 45. ὡς εἰς καλιὰν τȣ̀ς νεοτ͂ȣς ἐντίθησιν, οὐ δεηθὲν καρφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν πλοκῆς, καὶ οἰκοδομίας ȣ̓δέν. & III. 24. ἁπαλά τε ὄντα τὰ νεόττια, καὶ τῶν πτιλῶν γυμνα, εἶδε καλῶς ἐπὶ ψιλῶν καρφῶν, εἰ ἀναπαύοιτο, ὅτι κολασθήσεται ἀλγȣ̃ντα. *Alciphr.* I. 22. ὁ μὲν τις κάρφος λαβὼν ἐξεκάθαιρε τὰ ἐνιζάνοντα τῶν βρωμάτων τοῖς ὀδȣ̃σιν ἰνώδη. *Pollux.* I. 27. λαβόντες γὰρ μῆλον ὡραῖον, κάρφη μὲν ὑπέθεσαν αὐτῷ τέσσαρα, δῆθεν τȣ̀ς πόδας, δύο δ' ἐπέθεσαν ἄμα, τὰ δ' ἦν τὰ κέρατα. *Plut.* de ſera Num. Vindicta. p. 550. B. ῥωμαῖοι δὲ ȣ̔̀ς ἂν εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρῶνται, κάρφος αὐτῶν λεπτὸν ἐπιβάλλȣσι τοῖς σώμασι. & de anim, terreſt. & aquat. p. 966. D. τὰς δὲ χελιδόνων πρὸ τῆς τεκνοποιΐας παρασκευὰς ὁρῶμεν, ὡς εὖ τὰ ςερεὰ κάρφη προϋποβάλλονται, δίκην θεμελίων, εἶτα περιπλάττȣσι τὰ κȣφότερα. *Diog.* L. Menedem. II. 127. λαβὼν δὲ κάρφος διέγραφεν εἰς τȣ̃δαφος —— σχῆμα. *Ariſtot.* H. A. IX. 7. ἡ τῆς χελιδόνος σκηνοπηγία. τῇ γὰρ περὶ τὸν πηλὸν ἀχυρώσει τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν, συγκαταπλέκει γὰρ τοῖς κάρφεσι πηλόν. *Lucian.* Hermotim. 33. κάρφη τινα συνδήσαντες —— ἀνέκραγον —— ὥςτι μέγα ποιήσαντες, εἰ διεξελήλυθεν αὐτοῖς τὸ βέλος διὰ τῶν φρυγάνων. de Aſtrolog. 29. κάρφεα δονέεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνέμων τȣ̃ δρόμȣ. Schol. ξηρὸς καὶ κȣ̃φος χόρτος. *Baſil.* in Hexaem. VIII. πρὸς τὸ τῆς χελιδόνος εὐμήχανον ἀποβλέπων, ἐκείνη γὰρ τὴν καλιὰν πηγνυμένη τὰ μὲν κάρφη τῷ ςόματι διακομίζει. *Anthol.* I. 55. 6. ἤδη καὶ φιλότεκνος ὑπὸ τραυλοῖσι χελιδὼν χείλεσι καρφίτην πηλοδομεῖ θάλαμον. & 11. κάρφεσι κολλητὸν πηξαμένη θάλαμον. & 91. 2. ἀςάχυας δὲ καρφαλέȣς κείρει γειοπόνος δρεπάνη. *Athen.* I. V. p. 187. c. ex Platone ἐν δὲ ταῖς ὑποθήκαις τȣ̃ κάρφȣς, ἵνα τὴν ῥῖνα κινήσας πταρῇ, παρίημι. XIII. p. 604. c. ὁ δὲ πάλιν τȣ̃ παιδὸς τȣ̃ λόγȣ εἴχετο, ἔιρητο γὰρ μιν ἀπὸ τῆς κύλικος κάρφος τῷ μικρῷ δακτύλῳ ἀφαιρέοντα, εἰ καθορᾷ τὸ κάρφος; φάντος δὲ καθορᾷν, ἀπὸ τοίνυν φύσησον αὐτὸ, ἵνα μὴ πλύνοιτο ὁ δάκτυλος. *Dioſcor.* V. 85. ἔμπλεως καρφῶν καὶ τριχῶν καὶ γῆς. *Ariſtoph.* Avib. 643. εἰσέλθετ' εἰς νεοττίαν γε τὴν ἐμὴν καὶ τἀμὰ κάρφη καὶ τὰ παρόντα φρύγανα. Schol. τὸ δὲ κάρφος καὶ φρύγανα ἐκ παραλλήλου. *Euſtath.* in Od. ε. p. 229. 19. ἀπὸ τȣ̃ κάρφȣς, ὅ ἐςι ξηρὸν ξυλίφιον. *Herodot.* III. 111. ὄρνιθας δὲ μεγάλας λέγȣσι φορέειν, ταῦτα τὰ κάρφεα, ἃ ἡμεῖς ἀπὸ φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλέυμεν. *Apollon.* III. 291. ὡς δὲ γυνη μαλερῷ πυρὶ κάρφεα χεύατο δαλῷ χερνῆτις. *Athen.* XII. p. 529. c. ἐπεςέγασε γὰρ τὸ οἴκημα δοκοῖς μεγάλοις καὶ παχείαις. *Tzetzes* in Lycophron. 659. μεθυσθέντος δὲ αὐτȣ̃ [τοῦ κύκλωπος] ὁ Ὀδυσσεὺς σὺν τοῖς φίλοις ἐν δοκῷ πεπυρωμένῃ αὐτὸν τυφλοῖ. *Galen.* de praenot. 1. phreneticos καρφολογεῖν. de loc. affect. IV. κροκιδίζειν καὶ καρφολογεῖν laborantes febri ardenti. *Bemidbar* R. VII. Aut trabs aut lutum intravit in oculos ejus, eumque excoecavit. Eleganter ergo opponitur *trabi feſtuca*, nidis hirundinum id praeſtans, quod trabes habitationibus hominum.

κατανοεῖς] *Plato.* ἐςι δ' ὅμως οὐδὲν ἧττον κατανοῆσαι δυνατὸν.

4. *Democratis* ſentent. κρεῖσσον τὰ οἰκεῖα ἐλέγχειν ἁμαρ-

5 κὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ
σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
Μὴ

5. ἔκβαλε] ἔκβαλλε Editt. *Erasmi.*
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ] ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν C.

ἁμαρτήματα, ἢ τὰ ὀθνεῖα. *Isocr.* ad Demonic. μάλιστα δ᾽ ἂν εὐδοκιμοίης, εἰ φαίνοιο ταῦτα μὴ πράττων, ἃ τοῖς ἄλλοις, ἂν πράττωσιν, ἐπιτιμοίης —— τῇ δὲ ὀργῇ ἂν παραπλησίως ἔχῃς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥσπερ ἂν πρὸς σαυτὸν ἁμαρτάνοντα καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιώσειας. *Theognid.* 429. Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῆσι, τὸν δ᾽ αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. *Menander.* ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοὶ, αὐτοὶ δ᾽ ἁμαρτάνοντες οὐ γινώσκομεν. —— Οὐθεὶς ἐφ᾽ αὑτοῦ τὰ κακὰ συνορᾷ, Πάμφιλε, σαφῶς, ἑτέρου δ᾽ ἀσχημονοῦντος ὄψεται. *Demosthenes* a. Aristogit. I. τὸν κατηγορήσοντα τῶν ἄλλων, καὶ πάντας κρινοῦντα, αὐτὸν ἀνεξέλεγκτον ὑπάρχειν δεῖ. *Xenophon.* τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; *Seneca* Non poteſt autoritatem habere ſententia, ubi, qui damnandus eſt, damnat. de *Ira* I. 14 Neque enim aequus judex aliam de ſua, aliam de aliena cauſa ſententiam fert. *Plut.* de Curioſit. p. 515. D. Τί τ᾽ ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε, κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ᾽ ἴδιον παραβλέπεις &c. *Phaedrus* IV. 9. ſuus cuique attributus eſt error: ſed non videmus manticae, quod eſt in tergo. & *Catullus* XXII. 20. *Diog. L.* Thales. I. 36. πῶς ἂν ἄριστα καὶ δικαιότατα βιώσαιμεν; ἐὰν, ἃ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ μὴ δρῶμεν. *Ter.* Andr. prol. 22. deſinant maledicere, malefacta ne noſcant ſua. *Cic.* in Q. Caecil. 9. Nihil eſt enim, quod minus ferendum ſit, quam rationem ab altero vitae repoſcere eum, qui non poſſit ſuae reddere. 11. idne alteri crimini dabis, quod eodem tempore in eadem provincia tu ipſe feciſti? Audebis ita accuſare alterum, ut, quo minus tute condemnere, recuſare non poſſis? Tuſc. III. 31. Avari avaros, gloriae cupidi glorioſos reprehendunt: eſt enim proprium ſtultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci ſuorum. de Offic. I. 41. Fit enim, neſcio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in noſmet ipſis, ſi quid delinquitur. in Verrem III. 1. Legem enim ſibi ipſi dicunt innocentiae, continentiae, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitae repoſcunt. —— Nam qui ſibi hoc ſumſit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe ab religione officii declinarit? 2. —— ita poſtulatur ab omnibus, ut ab iis ſe abſtineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint. Furem aliquem aut rapacem accuſaris? vitanda tibi ſemper erit omnis avaritiae ſuſpicio. Maleficum quempiam adduxeris aut crudelem? cavendum erit ſemper, ne qua in re aſperior aut inhumanior fuiſſe videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. omnia poſtremo, quae vindicaris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modo accuſator, ſed ne objurgator quidem ferendus eſt is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſe deprehenditur. *Senec.* de Vita Beata c. XXVII. Vobis autem vacat aliena ſcrutari mala, & ſententias ferre de quoquam? quare hic philoſophus laxius habitat, quare hic lautius coenat? Papulas obſervatis alienas, obſiti plurimis ulceribus. Hoc tale eſt, quale ſi quis pulcherrimorum corporum naevos aut verrucas derideat, quem foeda ſcabies depaſcitur. —— Quin potius mala veſtra circumſpicitis, quae vos ab omni parte confodiunt, alia graſſantia extrinſecus, alia in viſceribus ipſis ardentia: Non eo loco res humanae ſunt, etiamſi ſtatum veſtrum parum noſtis, ut vobis tantum otii ſuperſit, ut in probra meliorum agitare linguam vacet. *Treb. Poll.* in Valeriano: Ille de omnibus judicet, qui eſt omnibus melior. Ille de Senatu judicet, qui nullum habet crimen. Ille de vita noſtra ſententiam ferat, cui nihil poteſt objici. *Senec.* Agamem. 270. Nobis maligni judices, aequi ſibi, Id eſſe regni maximum pignus putant, ſi, quicquid aliis non licet, ſolis licet. & de Ira. II. 28. Aliena vitia in oculis habemus, a tergo noſtra ſunt. III. 26. Quicquid in alio reprehenditur, id unusquisque in ſuo ſinu inveniet. *Lucret.* IV. 1153. atque alios alii irrident ---- Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſaepe. Soſicrates ap. *Stob.* ἀγαθοὶ δὲ τὸ κακὸν ἐσμὲν ὑφ᾽ ἑτέρων ἰδεῖν, αὐτοὶ δ᾽ ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν. *Arrian. Epict.* II. 16. ἀλλ᾽ οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ οὐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακὰ, ἀλλ᾽ οὐδὲ Θησεὺς, ἵνα τὴν Ἀττικὴν καθάρῃς. τὰ σαυτοῦ καθάρισον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε ἀντὶ Προκρούστου καὶ Σκύρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *Horat.* Sat. I. 3. 2. Maenius abſentem Novium cum carperet, Heus tu, quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis verba putas? Egomet mi ignoſco, Maenius inquit. Stultus & improbus hic amor eſt, dignusque notari. Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis, Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quantum aquila aut ſerpens Epidaurius? at tibi contra Evenit, inquirant vitia ut tua rurſus & illi —— Denique te ipſum Excute, num qua tibi vitiorum inſeverit olim Natura, aut etiam conſuetudo mala. Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum, Poſtulat, ignoſcat verrucis illius. Æquum eſt Peccatis veniam poſcentem reddere rurſus. *Senec.* Agam. 267. Det ille veniam facile, cui venia eſt opus. *Bava Bathra* f. 10. 2. Scriptum eſt in diebus, cum judicarent Judices ipſos *Ruth* I. 1. Cum diceret quis: ejice feſtucam ex oculo tuo. Reſpondit illi: Ejice trabem ex oculo tuo. *Erachin* f. 16, 2. Dixit R. Tarphon: Miror ego, an ſit hac aetate, qui recipiat correctionem. Quin ſi dicat quis: ejice feſtucam ex oculo tuo, reſponſurus ſit: Ejice trabem ex oculo tuo. *Sanhedrin* f. 18. 1. & *Bava Mezia* f. 107. 2. *Bava Bathra* f. 60. 2. *Sanhedrin* f. 18. 1. 19. 1. Dixit Reſch Lakiſch: orna te ipſum, & deinde orna alios. *Bava Mezia* f. 59. 2. R. Nathan dixit, Maculam, quae in te eſt, ne exprobres alteri. & Mechilta in *Exod.* XXII. 21. *Cato.* Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum. *Plin.* Epiſt. VIII. 22. Noſtine hos, qui omnium libidinum ſervi ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi invideant, & graviſſime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſi-

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοί- 6
ρων· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ ϛραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.
Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. 7
Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 8
Ἢ τίς ἐϛιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει 9
αὐ-

6. δῶτε] δότε 1. 3. 73. ut *Rom.* XII. 9. + ἐν 73.
τὸ ἅγιον] τὰ ἅγια 5. 38. 48. 51. 53. 71. Evang. 7. *Chryſoſtomus*, *Suidas*. quia hoc dictum ſolebant ad ſymbola S. Coenae transferre.
βάλητε] βάλλετε Editt. *Eraſmi*. βάλλητε 15. —— 13.
ἐν] —— 1. 33.
9. ἢ] —— 3. Colb. ἤ τις] τινα δὲ 61. ex *Luca*.
ἐϛιν] —— 2. 28. 46. 52. 53. 57. 60. 61. 68. 72. 73. Verſio *Syra* utraque. ex *Luca*. probante *J. Millio* prol. 1443.
αὐτοῦ] F 61. ex *Luca*. ἐπιδώσει] ἀποδώσει 61. a prima manu.
10. καὶ] ἢ καὶ C. 1. 13. 38. a prima manu. 44. 60. 61. 66. 72. 90. Edit. *Complut. Colinaei*. Verſio *Copt. Arab. Latin. Cyprian.* Ep. III. ex *Luca*.
9. 10. αἰτήσῃ] αἰτήσει C.
ἐὰν] —— C. 1. 38. a prima manu. 13. Verſio *Copt.* & *Lat. Cyprian.* ex *Luca*.

ſimum exiſtimo, qui caeteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet, ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. *Perſius* IV. 18. Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere! nemo: ſed praecedenti ſpectatur mantica tergo. 47. Tecum habita. & noris, quam ſit tibi curta ſupellex *Ter.* Heaut. V. 1. 49. Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare, Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier? *Petron.* 57. in alio pediculum vides: in te ricium non vides? *Ovidius* F. VI. 647. Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur, cum judex, alios quod monet, ipſe facit. R. *Salomo* in *Zephan.* II. 1.

6. τὸ ἅγιον] *Hagg.* II. 13. *Themura* VI. 5. *Bechoroth* f. 15. 1. *Deut.* XII. 15. *Maaſer Scheni Hier.* 2. *Peſachim* f. 29. 1, 2. *Schebuos* f. 11. 2. Omnes ſanctitates diſcerptas redimere non licet: quia ſanctitates non redimuntur ut canibus projiciantur in cibum. *Iſocrat.* ad Demonic. τοὺς κακοὺς εὖ ποιῶν ὅμοια πείσῃ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κύνας σιτίζουσι, ἐκεῖναί τε τοὺς διδόντας ὥσπερ τοὺς τυχόντας ὑλακτοῦσιν, οἵ τε κακοὶ τοὺς ὠφελοῦντας, ὥσπερ τοὺς βλάπτοντας, ἀδικοῦσι. *Diog.* L. Bias. 1. 86. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ ἀσεβοῦς ἀνθρώπου, τί ποτε ἐϛιν εὐσέβεια; ἐσίγα. Τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς σιγῆς πυθομένου, Σιωπῶ, ἔφη, ὅτι περὶ τῶν οὐδὲν σοὶ προσηκόντων πυνθάνῃ. Ut carnes ſanctae non ſolent projici canibus, ſed a ſacrificante & ſacerdotibus comeduntur: ita nec doctrina Chriſti iis tradenda eſt, qui vitiis & praejudiciis occoecati illam rejiciunt ridentque. *Phil.* III. 2. *Exod.* XXII. 31. *Prov.* IX. 7.

μαργαρίτας] infra XIII. 45. Vox eſt Indica. *Berachoth* f. 17. 1. Margarita erat in ore Abai: ſemper homo ſit providus in timore. Dei. *Chagiga* f. 3. 1. R. Joſua: margarita bona eſt in manibus veſtris.

τῶν χοίρων] Solent porci canibus jungi, animal immundum immundo. *Horat.* Epiſt. I. 2. 25. Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus. & II. 2. 75. Hac rabioſa fugit canis, hac lutulenta ruit ſus. *Priapej.* 84. Caniſque ſaeva, ſuſque ligneo tibi Lutoſus adfricabit luteum latus. 2. *Pet.* II. 22. *Eſaj.* LXVI. 3. Porci vocabantur Epicurei, gulae mancipia. *Horat.* Epiſt. I. 4. 16. Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes, cum ridere voles Epicuri de grege porcum. *Cic.* in Piſon. 16. Confer nunc, Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſchola. Fabula de ſociis Vlyſſis a Circe in porcos & canes transformatis apud Graecos erat notiſſima. *Prov.* XI. 22. IX. 7. 8. inf. X. 11. *Act.* XIII. 46.

μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν] *Plaut.* Trucul. II. 2. 13. Jam hercle ego hic te, mulier, quaſi ſus catulos pedibus proteram.

καὶ ϛραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς] *Euſtath.* in Il. λ. p. 785. 48. ἐκ τοῦ φεύγειν ϛραφέντες, ὃ δὴ καὶ σῦς ἐν τῷ φεύγειν διωκόμενος ποιεῖ. *Il.* μ. 146. ἀγροτέροισι συοῖσιν ἐοικότες —— Δόχμω δ' ἀΐσσοντε. *Achill. Tatius* I. 2. ἐξαίφνης δὲ σῦς τῆς ὕλης προπηδῶν καὶ τὸ μειράκιον ἐδίωκε, καὶ ὁ σῦς ἐπέϛρεφε τὴν γένυν, καὶ ἀντιπρόσωπος ἐχώρει δρόμῳ. *Ovid.* Heroid. IV. 154. obliquo dente timendus aper. Metam. VIII. 344. & obliquo latrantes diſſipat ictu. *Horat.* Carm. III. 22. Verris obliquum meditantis ictum. *Pollux.* V. 79. εἴποις δ' ἂν περὶ συὸς —— λεχρίοις παρέβλεψε τοῖς ὄμμασι —— κόπτων τοῖς ὀδοῦσιν —— ἀναῤῥηγνὺς 80. εἰ δὲ πλαγίως τοῖς ὀδοῦσι θίγοι. & 15. εἴποις δ' ἂν ἔλαφον θεῖν, λαγῶον φεύγειν, σῦν καὶ καπρὸν συῤῥήγνυσθαι, λέοντα ἐφορμᾶν, πάρδαλιν παθᾶν. *Miſhar Happeninim.* c. 1. Ne projicite margaritas porcis, neque tradite ſapientiam ei, qui non novit dignitatem ejus. Nam eſt pretioſior gemmis, & qui non quaerit eam, pejor eſt porco, qui foedat & volutat ſe in ſterquilinio: ſic qui non novit ſapientiam, profanat gloriam ejus. *Diogenian.* ὗν ὀρίνει, in avidum rixarum proverbio dicitur.

7. ζητεῖτε] *Arrian.* III. 22. ζήτει, καὶ εὑρήσεις. Alexis comicus ap. *Athen.* ἅπαντα τὰ ζητούμεν' ἐξευρίσκεται. *Philemon.* καταψευδομένῳ. Πάντ' ἐϛιν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον φεύγῃ τις, ὃς πρόσεϛι τοῖς ζητουμένοις. *Clem. Alex.* Strom. IV. init. p. 565. ὥσπερ φασὶν καὶ δούλῳ τινι χρωμένῳ ποτε, τί ἂν ποιῶν τὸν δεσπότην ἀρέσαιτο, ἀνειπεῖν τὴν Πυθίαν· Εὑρήσεις, ἐὰν ζητήσῃς. *Berachoth* f. 32. 2. Dixit R. Chuma f. Chanina: ſi vides hominem, qui orat, & non exauditur, is preces repetat S. D. *Pſalm.* XXVIII. 14. *Prov.* VIII. 17.

κρούετε] *Phrynich.* p. 74. κρούσας μὲν τὴν θύραν. ἴσως που παραβεβίαϛαι ἡ χρῆσις, ἄμεινον δὲ τὸ κόπτειν τὴν θύραν. *Moeris*, κόπτει τὴν θύραν ἔξωθεν, ψοφεῖ δὲ ὁ ἔνδοθεν, ἀττικῶς. κροτεῖ δὲ ἑλληνικῶς. *Thomas*: κόπτει τὴν θύραν ἔξωθεν —— ἀριϛοφάνης ἐν νεφέλαις, τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν; *Athenae.* XIV. p. 614. C. Ξενοφῶν ἐν τῷ συμποσίῳ —— λέγει. Φίλιππος ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν, εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι, ὅϛις τε εἴη. *Plato* Protag. p. 217. A. ἔτι βαθέος ὄρθρου Ἱπποκράτης —— τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ, ἐπειδὰν ἀνέῳξ-

10 αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄν-
11 τες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
12 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα
ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ
οἱ

αἰτήσῃ] — 61. ex *Luca*. μὴ] + ἀντὶ ἰχθύος 61. a prima manu.
αὐτῷ] + ἢ κρέα ἐὰν αἰτήσῃ αὐτὸν, ἐπιδώσει σκόρπιον 61. a prima manu. + καὶ ἐὰν ὠὸν αἰτήσῃ μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκόρπιον 74. ex emendatione.
11. δόματα ἀγαθὰ] ἀγαθὰ δόματα 1. Versio *Vulgata*. ἀγαθὰ L. Codices *Latini*.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐράνιος 13. 91.
12. οὖν] —— L. 73. Versio *Syra* prior. ἂν] — Colb.
οὕτω] οὕτως L. 40. 45. 46. 51. 52. 57. 58. 63. 65. 71. 80. 90. Evang, 4. 7. 16. 18. 19. 24. Editio *Complut*. Versio *Syra* posterior. *Euthymius*.
οἱ ἄνθρωποι] + bona. MSS. *Latin*. *Cyprian*. de orat. D. *Augustinus*: In exemplaribus Graecis sic invenimus — sed ad manifestationem sententiae puto a Latinis additum, bona. & de Civ. Dei XIV. 8. propter consuetudinem locutionis nonnulli interpretes addiderunt bona — sed in Graeco Evangelio, unde in Latinum translatum est, non legitur bona.

ἀνέῳξε τις, εὐθὺς ἔξω ᾔει & p. 220. A. ἐπειδὰν γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας —— καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν. *Aristid*. Art. Rhetor. II. 13. 18. τὸ δὲ κροῦσαι τὴν θύραν παραπεφύλακται μὲν, ὅτι οὐ κόψαι μόνον ἀλλὰ καὶ κροῦσαι λέγεται. ἔνιοι δὲ οὐχ οὕτως οἴονται· ὅτι δὲ ἑλληνικόν ἐστιν, οὐδὲν δεῖ διαφέρεσθαι. *Basilius* H. 2. in Psalmos θυροκρουστεῖν.

9. *Prov*. XX. 17. *Horatius* I. S. V. 88. venit vilissima rerum hic aqua, sed panis longe pulcherrimus —— nam Canusi lapidosus. *Seneca* de Benef. 117. Fabius verrucosus beneficium ab homine duro aspere datum panem lapidosum vocabat, quem esurienti accipere necessarium sit, esse acerbum. *Michael Apostolius Prov*. 346. ἂν σῖτον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου. ἐπὶ τῶν δεινὰ μὲν λαμβανόντων, ἀγαθὰ δὲ αἰτούντων. *Zenobius*. vid. supra. IV. 3. *Aristoph*. Pac. 119. ἄχθομαι ὑμῖν, Ἡνίκ' ἂν αἰτίζητ' ἄρτον, πάπαν με καλοῦσαι, ἔνδον δ' ἀργυρίου μηδὲ ψακὰς ᾖ πάνυ πάμπαν.

10. ὄφιν] Pro pisce piscator aliquando natricem capit.

11. *Berachoth* f. 5. 1. R. Simeon f. Jochai dixit: tria dona bona מתנות טובות dedit S. B. hominibus. *Aboth*. c. XIII. dictum Schammai: si quis recipit proximum vultu sereno, si vel nihil quicquam ei dederit, imputat ei scriptura, ac si ei omnia bona dona dedisset. *Jamblich*. de Myster. I. 13. ἀπεστερήσαμεν ἑαυτοὺς τῆς τῶν θεῶν ἀγαθῆς δόσεως. *Prov*. IV. 1. *Jac*. I. 17.

πονηροὶ] *Jamblich*. de Vit. Pythag. 18. τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἰατρική. τί κάλλιστον; ἁρμονία. τί κράτιστον; γνώμη. τί ἄριστον; εὐδαιμονία. τί δὲ ἀληθέστατον λέγεται; ὅτι πονηροὶ οἱ ἄνθρωποι. διὸ καὶ ποιητὴν Ἱπποδάμαντα φασὶν ἐπαινέσαι αὐτὸν τὸν Σαλαμίνιον, ὃς ἐποίησεν· ὦ θεῖοι, πόθεν ἐστὲ, πόθεν τοιοίδ' ἐγένεσθε; ἄνθρωποι, πόθεν ἐστὲ; πόθεν κακοὶ ὧδε γένεσθε; *Bereschith R*. XXXIII. 4. Temporibus R. Tanchuma necesse erat ut Judaei jejunium indicerent. Venerunt ergo ad ipsum, & dixerunt: Rabbi, indic quaeso jejunium. Indixit jejunium die primo, secundo, tertio; sed pluviae non descenderunt. Ascendit suggestum, & concionem habuit, postea dixit ipsis: Filii mei, pleni estote misericordia alter erga alterum, & Deus S. B. quoque erga vos misericordia plenus erit. Quum autem illi pauperibus eleemosynas erogarent, viderunt virum quendam, qui uxori, quam repudiaverat, pecunias dedit. Venerunt ad Rabbinum dixeruntque: Rabbi, non est quod nos hic ultra morari possumus, nam magnum hic piaculum admissum est. Respondit illis, quid vidistis? Dixerunt: Vidimus virum N. qui uxori repudiatae pecuniam dedit. Misit Rabbinos, ambosque in mediam synagogam venire jussit. Dixit viro: Quaenam haec est? Respondit: est mulier, quam repudiavi. Subjecit Rabbinus: Cur vero dedisti ipsi pecuniam? Respondit: vidi quod misere viveret, adeoque misericordia erga illam impletus fui. Ea ipsa hora R. Tanchuma faciem suam versus coelum sustulit dicens: Domine omnium mundorum, en quid hic factum sit. Quum mulier illa non haberet alimenta, vidit illam vir hic in afflictione constitutam, & misericordia erga illam impletus est. Tu vero ille es, de quo scriptum est: Misericors & benignus es; & nos sumus filii dilectorum tuorum Abrahami, Isaaci & Jacobi; quanto magis igitur tu misericordia erga nos impleri debes? statim descenderunt pluviae, & mundus refocillatus est. idem narratur in *Vajikra R*. XXXIV. Vide quid hic factum est. Ille caro & sanguis, crudelis אכזרי, & non sunt ipsi alimenta, & tamen misericordia erga illam repletus est, & dedit illi: nos qui sumus filii filiorum tuorum, filii Abrahami Isaaci & Jacobi, & alimentum nostrum apud te est, quanto magis misericordia impleberis erga nos?

οἴδατε] In omnibus linguis scire ponitur pro solere. Οἴδατε μισεῖν.

δώσει ἀγαθὰ] *Aristoph*. Ecclesiaz. 776. καὶ γὰρ οἱ θεοὶ —— ὅταν γὰρ εὐχώμεθα διδόναι τ' ἀγαθά. *Thesmophor*. 357. ταῖς δ' ἄλλαισιν ἡμῖν τοὺς θεοὺς εὔχεσθε πάσαις πολλὰ δοῦναι τ' ἀγαθά. *Liban*. O. XII. p. 395. B. ποῖον γὰρ ἀδίκημα, παρ' οὗ καὶ αὐτὸς αἰτεῖς τὰ ἀγαθὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τοῦτον τινα ἄνθρωπον βοηθὸν αὐτῷ γενέσθαι βούλεσθαι; *Steph*. Δωδώνη. ἀπολλόδωρος δὲ ἐν α. περὶ θεῶν τὸν Δωδωναῖον οὕτως ἐτυμολογεῖ. καθάπερ οἱ τὸν Δία δωδωναῖον μὲν καλοῦντες, ὅτι δίδωσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθά.

12. *Od*. ε. 188. ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω, καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼν τόσον ἵκοι. *Herodot*. I. 142. ἐγὼ δὲ, τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω. & VII. 136. αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦτα οὐ ποιήσειν. Epist. *Philipi* Maced. πῶς οὐ δεινὸν, εἰ ἐφ' οἷς παθόντες οὕτως ἐμισήσατε τοὺς δράσαντας νῦν αὐτοὺς φαίνεσθαι ποιοῦντας. *Inscriptio*. Apusulena Geria vixi ann. XXII. Quod quisque vestrum optaverit mihi, illi semper eveniat vivo & mortuo. *Diog. L*. Aristoteles V.

οἱ προφῆται. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχω- 13
ρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
Ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰ- 14
σιν

τί

13. ἡ ὁδὸς] —— 73.
εἰσερχόμενοι] ἐρχόμενοι L. 7. 9. 13. 68. Evang. 9. εἰσπορευόμενοι 1.
14. ὅτι] τί CEKLM. 1. a prima manu 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. tres Colb. 34. 35. 36? 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44 a prima manu 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 87. 91. Evang. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. Editio *Complut. Plant. Genev.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* utraque, *Arab. Ephrem.* T. 2. p. 175. *Chrysostom. Photius*: διὸ καὶ ὁ σωτὴρ τεθαύμακε λέγων Τί. *Theophylact.* θαυμαστικόν ἐστι τὸ τί, θαυμάζει γὰρ, βαβαὶ, πόσον ἐστὶ στενή. *Pallad.* Hist. Lausiac 43. *Cyprian.* T. 1. p. 64. *Juvencus*, *H. Grotius*. *Erasmus* tamen atque *Stephanus* invitis omnibus, quos habebant, Codicibus ediderunt ὅτι, & *Beza* annot Ed. 3. & 4: Ego tamen, quia in codicibus im-

21. ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τοῖς φίλοις προσφεροίμεθα; ἔφη, ὡς ἂν εὐξαίμεθα αὐτοὺς ἡμῖν προσφέρεσθαι. *Isocrat.* ad Demonic. τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἵους ἂν εὔξαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σαυτοῦ παῖδας. in Æginet. καὶ τοιούτους μοι γενέσθαι δικαστὰς, οἵων περ ἂν αὐτοὶ τυχεῖν ἀξιώσητε. ad Nicocl. οὕτως ὁμίλει τῶν πόλεων πρὸς τὰς ἥττους, ὥσπερ ἂν τὰς κρείττους πρὸς σεαυτὸν ἀξιώσειας. Symmachio. Ἃ πάσχοντες ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε. Mecaenas ap. *Dion. Cass.* LII. p. 333. πολλὰ γὰρ καὶ παραλείπω, διὰ τὸ μὴ οἷόν τε εἶναι πάντα αὐτὰ καθάπαξ συλλαβόντα εἰπεῖν. Ἓν δ' οὖν ἐν κεφαλαίῳ καὶ κατὰ τῶν εἰρημένων καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν φράσω. ἂν γὰρ, ὅσα ἂν ἕτερον τινα ἄρξαντα σοι ποιεῖν ἐθελήσῃς, ταῦτα αὐτὸς αὐτεπάγγελτος κατορθώσεις, οὔτέ τι ἁμαρτήσῃ, καὶ πάντα κατορθώσεις. *Simplic.* in Epictet. XXXVII. p. 203. καὶ ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν καὶ ἡ φυλακὴ ἑνὶ λόγῳ τὸ ὀρθὸν ἕξει. Διὰ τοῦτο τοῖς φίλοις ἡμῶν οὕτω δεῖ κεχρῆσθαι, ὡς ἡμῖν ἐκείνους χρῆσθαι βουλόμεθα. *Lysias* Apol. Δημοκαταλ. οὐδὲ, ἃ πάσχοντες ἄδικα ἐνομίζετε πάσχειν, ὅταν ἑτέρους ποιῆτε, δίκαια ἡγεῖσθε, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν κατελθόντες περὶ αὐτῶν γνώμην ἔχετε, ἥνπερ φεύγοντες περὶ ἡμῶν αὐτῶν εἴχετε. *Hierocles* ap. Stobae. S. LXXXII. παντὶ χρήσῃ ἔκ τε τοῦ σαυτὸν μὲν ἐκεῖνον, ἐκεῖνον δὲ σαυτὸν ὑποθέσθαι. *Philo* ap. Euseb. P. VIII. 7. ἅ τις παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτὸν, *Liban.* O. XXI. p. 229. B. δεινὸν εἶναι νομίζων, εἰ ταῖς μὲν παρ' ἑτέρων βλαβαῖς χαλεπαινοῦμεν, αὐτοὶ δὲ εἰς ἑτέρους τοῦτο ποιεῖν ἀξιώσομεν. *Seneca* de Benefic. II. 1. Superest, quemadmodum dandum sit beneficium? cujus rei expeditissimam videor monstraturus viam: Si demus, quomodo vellemus accipere. Epist. XCIV. Quis autem negaverit, feriri quibusdam praeceptis efficaciter etiam imperitissimos? velut his brevissimis vocibus, sed multum habentibus ponderis: Nihil nimis, avarus nullo satiatur lucro; Ab altero exspectes, alteri quod feceris. Haec cum ictu quodam audimus, nec ulli licet dubitare, aut interrogare: Quare? adeo etiam sine ratione ipsa veritas ducit. *Ovid.* de Pont. III. 1. 71. Quodque ego praestarem, si te magis ipse valerem, id mihi, cum valeas fortius ipsa, refer. *Lactant.* Epit. §. 3. Transfer in alterius personam, quod in te sentis, & in tuam, quod de altero judicas: & intelliges, tam te injuste facere, si alteri noceas, quam alterum, si tibi. *Hilarius* in Coloss. III. 21. Debent enim recordari patres, quia fuerunt & ipsi filii: considerare autem filii, quia futuri sunt patres, ut, aequo librato consilio utriusque partis, & filii subjecti sint, & patres modesti. *Salvianus* l. III. p. 43. Hujus sententiae partem tam bene novimus, ut nunquam praetereamus, partem sic praetermittimus, quasi penitus nesciamus. Nam quid ab aliis praestari nobis velimus, optime novimus: quid autem ipsi aliis debeamus praestare, nescimus. Atque utinam nesciremus! minor esset ignorantiae reatus. *Auson.* Ephemer. Ne faciam cuiquam, quae tempore eodem Nolim facta mihi. *Schabbath.* f. 31. 1. Semper homo mansuetus sit ut Hillel; nec praeceps & iracundus, ut Sammaeus. Historia est de gentili quodam, qui venit ad Sammaeum dixitque: Fac me proselytum ea conditione, ut legem totam doceas me, dum sto in uno pede. Abegit eum decempeta, quam manu tenebat. Venit ad Hillelem, is proselytum eum fecit, dicens: Quod exosum tibi est, alteri ne facias. Haec tota lex est זו היא כל התורה מלה reliqua sunt explicatio ejus. Abi perfectus. *Targum Jonathan Levit.* XIX. 18. *Spartian.* in Al. Severo 51. Clamabatque saepius, quod a quibusdam sive Judaeis sive Christianis audierat & tenebat: idque per praeconem, cum aliquem emendaret, dici judebat: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quam sententiam usque adeo dilexit, ut & in palatio & in publicis operibus praescribi juberet. *Aboth Nathan.* XV. Quemadmodum homo se ipsum honorari vult, sic aliis eundem honorem exhibeat. Et quemadmodum non vult, ut apud alios male audiat, sic ipse quoque caveat, ne male de iis loquatur. XVI. Quemadmodum nemo vult, ut alii de uxore & liberis suis male loquantur, sic idem quoque caveat, ne aliorum uxores liberosque calumnietur. *Tob.* IV. 16. infra. XXII. 40. *Rom.* XIII. 8.

13. *Eustathius* in *Il.* X. p. 1353. 50. οἱ πλείους γράφουσι λέγοντες, θύρας μὲν ἐπὶ οἴκου, πύλας δὲ ἐπὶ πόλεως λέγεσθαι.

14. ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα] *Stephanus.* Εὔτρησις, κώμη —— κεῖται δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, τὴν ἐκ Θεσπιῶν εἰς Πλαταιὰς ἀπάγουσαν. *Galen.* de Ven. Sect. a. Erasistratum: τοῦτο μόνον θεασάμενος, εἰ, ἐφ' ᾧ βούλεται, ἄγει αὐτὸν ἡ ὁδὸς. *Athen.* XII. p. 519. D. τῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς φερουσῶν ὁδῶν. *Philo.* de Vit. Mos. T. 2. p. 164, 3. ᾧ τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγουσαν ἀνατέμνει ὁδὸν. *Thucyd.* IV. 24. ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν εἰς Θήβας φέρουσαν ὁδὸν. *Virgil.* Ecl. IX. 1. Quo te, Moeri, pedes, quo te via ducit? *Valer. Flacc.* IV. IV. 438. & via jussos qua ferat. *Æn.* VI. 295. Hinc. via tartarei quae fert Acherontis ad umbras. *Pausan.* ἑτέρα δ' ὁδὸς ἐξ Ἐλευσῖνος πρὸς Μέγαρα ἄγει. *Æn.* 1. 401. Perge modo, & qua te ducit via, dirige gressus. *Livius* VII. 30. Stare omnem multitudinem ad portas, viam hinc ferentem prospectantes.

Philo de Agricult. T. 1. p. 316, 24. τρίβος ἐστὶν ἡ

τι-

15 σιν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
16 πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν
αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τρι-
βό-

pressis legimus ἔτι, nihil mutandum putavi. & 5. ego receptam lectionem sum secutus, quam etiam sinceriorem esse arbitror. *Etymol.* τὶς, τὸ δ' οὐδέτερον, τὶ σημαίνει ἐρωτηματικὸν, δηλοῖ δὲ καὶ ἐπίρρημα ἐπιτατικὸν ἀντὶ τοῦ λίαν ὡς τὸ κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με. δηλοῖ δὲ καὶ θαυμαστικὸν ἐπίρρημα, ὡς ἐν τῷ· τί ἄρθρον αἰτιᾶται; καὶ τί καλὴ ἡ πλησίον.

ἡ primum] — L.

15. δὲ prius] — 10. 15. 38. *Colb.* Versio *Syr. Æthiop. Arab.*

ἐνδύμασι] ἐκδύμασι *J. Pricaeus.*

ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες] — *59.*

16. μήτι] μή τινες 13.

σταφυλὴν] σταφυλὰς 1. Versio *Latina.*

τετριμμένη πρός τε ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων ἱππήλατος καὶ ἁμαξήλατος ὁδὸς. ταύτην φασὶν ἡδονῇ ἐμφερεστάτην εἶναι --- αἱ δὲ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὁδοὶ, κἂν εἰ μὴ ἄβατοι, ἀλλά τοι πάντως ἄτριπτοι· ὀλίγος γὰρ ἀριθμός ἐστι τῶν αὐτὰς βαδιζόντων. *Lucianus* Rhet. Praec. 7. ὁρᾷς δύο τινὰς ὁδοὺς· μᾶλλον δὲ ἡ μὲν ἀτραπός ἐστι στενὴ καὶ ἀκανθώδης, καὶ τραχεῖα —— ἡ ἑτέρα δὲ πλατεῖα καὶ ἀνθηρά. *Cic.* in Verrem. III. 94. Id providete, ne avaritiae, quae antehac occultis itineribus atque angustis uti solebat, auctoritate vestra viam patefaciatis illustrem atque latam. *Cebet.* Tab. καὶ θύραν τινὰ μικρὰν, καὶ ὁδόν τινα πρὸ τῆς πύλης, ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται, ἀλλὰ πάνυ ὀλίγοι πορεύονται, ὥσπερ δι' ἀνοδίας τινὸς καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης. *Maxim. Tyr.* XXXIX. 3. Πολλαὶ γὰρ παρατριβαὶ καὶ ἀπατηλαί. ὧν αἱ μὲν πλείους ἐπὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἄγουσιν —— μία δέ που τὶς στενὴ καὶ ὄρθιος καὶ τραχεῖα, καὶ οὐ πολλοῖς πάνυ ὁδεύσιμος. vid. supra in V. 18. ex c. *Menachoth.* & *Succa* f. 45, 2. Dixit R. Jeremias ex ore R. Simeonis f. Jochai: vidi filios coenaculi, qui numero admodum pauci sunt. *Sir.* XXI. 10.

Photius ap. Corder. οὔτε στενὴ, οὔτε τεθλιμμένη ἐστὶν ἡ νῦν γενομένη πύλη, ἀλλὰ φύσει μὲν πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, νόμῳ δὲ ἡμετέρῳ καὶ προαιρέσει καὶ στενή ἐστι καὶ τεθλιμμένη, ὥς φησιν ὁ κύριος —— στενὴ ἐνταῦθα λέγεται ἡ πύλη, οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς, ὡς εἴρηται πρότερον, καὶ πρὸς ἡμᾶς δὲ πονηροὺς ὄντας καὶ οὐκ ἀγαθοὺς, κἀντεῦθεν δῆλον ὅτι πλατεῖά ἐστιν ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος καὶ εἰσιτητὴ τοῖς ἀγαθοῖς. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τεθαύμακε λέγων· τί στενὴ κ. τ. λ. ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐ τεθλιμμένη ἐστὶν οὐδὲ στενὴ, ἀλλ' ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες τεθλιμμένην καὶ στενὴν πεποιήκατε, διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φασίν· ὁ ζυγός μου ἐλαφρός. Non ergo haec verba continent praedictionem, quae sit futura Ecclesiae conditio per omnia secula. Non enim semper habet θλίψιν, sed etiam ἄνεσιν. *Act.* IX. 31. Nec semper fuere pauci *Act.* XVIII. 10. XXI. 20. 1. *Tim.* III. 16. *Apoc.* V. 11. VII. 4. 9. XI. 15. XIX. 6. Doctrina Christi est catholica, & viae ejus sunt pulcrae, planae, & rectae. *Prov.* III. 17. *Psal.* CXLIII. 10. *Esaj.* XXXV. 8.

15. Pseudoprophetae sunt, qui dicunt se a Deo missos esse, & mentiuntur ut autoritatem sibi concilient, & quaestum faciant.

προβάτων] *Hesych* οἶς, πρόβατον, *Moeris* οἶς, μονοσυλλάβως, ἀττικῶς. πρόβατον, ἑλληνικῶς. *Thomas*, οἶς τὸ πρόβατον. ἀριστείδης ἐν β. τῶν ἱερῶν, εὑρίσκει τετοκυῖαν οἶν αὐτονυχί. καὶ οἶς μονοσυλλάβως ἐπὶ θηλικοῦ.

ἐνδύμασι προβάτων] Vestis pastorum. *Theocrit.* III. 25. βαίταν σχολ. τὴν μηλωτὴν ἢ τὴν διφθέραν. & VII. 14. αἰπόλῳ ἔξοχ' ἐῴκει· Ἐκ μὲν γὰρ λασίοιο δασύτριχος εἶχε τράγοιο κνακὸν δέρμ' ὤμοισι.

λύκοι ἅρπαγες] ἐπίθετον proprium luporum. *Lycophron* 1309. ἔπεμψαν ἅρπαγας λύκους. *Oppian.* de Venat. III. 293. ἀλλὰ λύκων τελέθει πολιότριχα πέντε γένεθλα --- τὸν μέροπες κίρκον τε καὶ ἅρπαγα κικλήσκουσι Πολλῷ σὺν ῥοίζῳ δὲ μάλ' ὄρθιος εἶσιν ἐπ' ἄγρην Πρώτη ὑφ' ἀμφιλύκη. ῥέα γάρ τ' ἐπιδεύετ' ἐδωδῆς Λάβρη τ' ἐμπελάει μάλα τ' ἤρεμος, εἴσοκεν αἶγα ἐγχρίμψῃ. *Vellej. Paterc.* II. 27. Raptores Italicae libertatis lupi. *Macrob.* Saturn. I. 20. Dextera parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis: pars vero laeva cervicis rapacis lupi capite finitur, *Horat.* Carm. IV. 4. Cervi luporum praeda rapacium. *Ovid.* Trist. I. 5. Utque rapax stimulante fame cupidusque cruoris Incustoditum captat ovile lupus. *Æneid.* II. 355. Lupi ceu raptores. *Horat Epod.* XVI. 20. Agros atque lares patrios habitandaque fana Apris reliquit, & rapacibus lupis. *Seneca* Oedip. 149. Non cervi metuunt lupos rapaces.

Maxim. Tyrius XII. 7. καμβύσης δ' ἦν, καὶ αὖθις Ξέρξης, ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν λύκοι κείροντες τὴν ἀγέλην. *Horat.* S. II. 1. 64. Quid cum est Lucilius ausus Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora Cederet, introrsum turpis. & Epist. I. 16. 46. Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota, Introrsum turpem, speciosum pelle decora. *Act.* XX. 29. 30. supra III. 4.

16. ἀπὸ τῶν καρπῶν] *Plut.* Phocio p. 75. 2. A. οἱ λόγοι σου εἶπεν, ὦ μειράκιον, ἐοίκασι κυπαρίττοις, μεγάλοι γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοὶ καρποὺς οὐ φέρουσιν. Solent ficus uvis jungi *Num.* XIII. 14. 1. *Reg.* IV. 25. *Luc.* XIII. 6.

Galen. de Curat. ὁ γεωργὸς οὐκ ἄν ποτε δυνήσαιτο ποιῆσαι τὸν βάτον ἐκφέρειν βότρυν. *Theognis* 537. οὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος. *Max. Tyrius* XVI. 4. ἀδύνατον φῦναί τι ἄνευ σπέρματος· ἄνθρωπον μὲν ἐξ ἀνθρώπου, βοῦν δὲ ἐκ βοὸς, ἐξ ἐλαίας ἐλαίαν, καὶ ἐξ ἀμπέλου ἄμπελον. *Virgil.* Ecl. IV. 29. Incultisque rubens pendebit sentibus uva. *Seneca* de Ira II. 10. nemo naturae sanus irascitur, quid enim, si mirari velit, non in silvestribus dumis poma pendere? quid si miretur, spineta sentesque non utili aliqua fruge compleri? *Jac.* III. 12. *Athen.* XIV. p. 653. B. βότρυς δὲ ὅτι μὲν κοινὸν, δῆλον. σταφυλῆς δὲ μέμνηται, καίτοι δοκοῦντος τοῦ ὀνόματος ἀσιαγενοῦς εἶναι, κράτης ἐν δ. ἀττικῆς διαλέκτου ἐν τοῖς ὕμνοις τοῖς ἀρχαίοις, φάσκων ἀντὶ βότρυος τὴν σταφυλὴν κεῖσθαι, διὰ τούτων· αὐτῇσι σταφυλῇσι μελαίνῃσιν κομόωντες. ὅτι δὲ καὶ παρ' ὁμήρῳ ἐστὶ παντὶ δῆλον. Πλάτων δὲ ἐν η. νόμων καὶ βότρυς καὶ σταφυλὰς ὀνομάζει. *Ammon.* Consuetudo pronunciat σταφυλὴ: rationes Grammaticae requirunt σταφύλη.

ἐπιγνώσεσθε] Γινώσκειν est novisse. ἐπιγινώσκειν liquido cognoscere, accurate aliquid scire postea. 2. *Tim.* III. 9. Arbor fert folia, flores, multa promittit:

nec

βόλων σῦκα; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον 17
καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δέν- 18
δρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπ- 19
τεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ- 20
τούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα- 21
νῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν 22
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνό-
ματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ 23
τότε

17. καρποὺς καλοὺς] καρποὺς πολλοὺς 80. καρποὺς ἀγαθοὺς 54. 56. καρπὸν καλὸν 61.
a ποιεῖ ad ποιεῖ] — 59.
18. οὐδὲ] + πάλιν L.
19. πᾶν] + οὖν L. 7. 13. 15. 58. 59. 63. 83. 84. 86. Evang 14. ut supra III. 10.
20. ἀπὸ] ἐκ C. αὐτῶν] — 60.
21. + οὗτος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Versio *Anglo Sax*. prob. *J. A. Bengelio*.
22. κύριε] — 57.
προεφητεύσαμεν] ἐπροφητεύσαμεν C. 13. Editio *Complut*. in V. T. passim. vid. inf. X. 13.
καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν] — E. a prima manu. 64. Theodoret.
δαιμόνια] + πολλὰ 58. Evang. 12. πολλὰς] — 60.
23. καὶ] — 61. οὐδέποτε] οὐδέπω K.
ἀποχωρεῖτε] ἀναχωρεῖτε 13.
ἐμοῦ] + πάντες L. 7. 13. 56. 58. 67. Evang. 7. 12. 19. Editio *Genev*. A. 1620. *Cyprian*. ex *Luca* XIII. 27.

nec tamen semper potest fallere. Ita falsus doctor. *Lysias* ὀλίγον χρόνον δύναιτ' ἄν τις πλάσασθαι τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῦ. *P. Syrus*: Cito ad naturam ficta reciderint sua. *Cic*. de Amicit. 25. Secerni blandus amicus a vero, & internosci tam potest adhibita diligentia, quam omnia fucata & simulata a sinceris atque veris. *Jer*. XXIII. 21. 22. *Chrysostomus* in *Act*. III. 10. καλῶς εἶπεν ἐπεγίνωσκον· ὡς καὶ ἀγνοούμενον λοιπὸν -- ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει κεχρήμεθα ἐπὶ τῶν μόλις γνωριζομένων.

18. σαπρὸν] *Judas* 12. vocat δένδρα ἀποθανόντα. *Phrynichus* p. 166. σαπρὰν οἱ πολλοὶ ἀντὶ τοῦ αἰσχρὰν. Θέων φησὶν ὁ γραμματικὸς εὑρηκέναι παρὰ Φερεκράτῃ λήρων. ἅπαντα γὰρ, ἃ φέρει, μαρτύρια ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ σεσηπότος εὕρηται κείμενα. *Athenae*. VIII. p. 348. A. οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθὺς —— μέγας οὐδεὶς σαπρὸς ἰχθύς. & VI. p. 225. E. καὶ νεκροὺς πωλοῦσι τοὺς ἰχθῦς καὶ σεσηπότας —— οὐκ ἔστιν οὐδὲν θηρίον τῶν ἰχθύων ἀτυχέστερον —— σήπονθ' ἕωλοι κείμενοι δύ' ἡμέρας Ἢ τρεῖς. F. opponuntur ἰχθύες πρόσφατοι καὶ σαπροί. p. 230. E. σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων τοὺς ἰχθυοπώλους μὴ ῥαίνειν τοὺς ἰχθύας σαπρούς. ex eo *Eustath*. in *Od*. ι. p. 362, 25. *Galen*. de facult. med. simpl. 11. ὄζει γὰρ ἰχθύων σαπρῶν. *Thomas*. σαπρὸς οἶνός ἐστιν, ὁ πρὸς τῷ τέλει ὑλώδης. σαπρὰ δὲ τρὺξ ἡ σεσεπημένη. ἀριστείδης ἐν τῷ κατ' ἐξορχουμένων. οὐδ' ἀντ' οἴνου τρύγα, καὶ ταύτην σαπρὰν. *Arrian*. *Epict*. III. 16. ἀλλ' ἀνάγκη ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὑμᾶς περιάγεσθαι. διατί οὖν ἐκεῖνοι ὑμῶν ἰσχυρότεροι; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τὰ σαπρὰ ταῦτα ἀπὸ δογμάτων λαλοῦσιν, ὑμεῖς δὲ τὰ κομψὰ ἀπὸ τῶν χειλέων. IV. 4. τὸ ὄξος σαπρὸν δριμὺ γάρ. τὸ μέλι σαπρὸν, ἀνατρέπει γάρ μου τὴν ἕξιν. & 5. τίνα ἔχει τὸν χαρακτῆρα τὸ τετρασσάριον τοῦτο; τραϊανοῦ φέρει. Νέρωνος, ῥίψον ἔξω, ἀδόκιμόν ἐστι, σαπρόν. & 11. ὁ ὗς, καὶ σαπρὰ χηνίδια, καὶ σκώληκες, καὶ ἀράχναι. III. 22. p. 316. ὅπου δ' ἂν ᾖ σαπρὰ δόγματα. *Galen* in Hippocrat. de fracturis II. τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τρώματος σεσάπρησθαι ἔνια τῶν ὀστῶν. τὸ σεσάπρησθαι κατὰ τοῦ σαπροῦ γέγονεν, εἴρηται. *Suidas*. σαπρὸν, οὐ τὸ μοχθηρὸν καὶ φαῦλον, ἀλλὰ τὸ παλαιόν. Schol. *Aristoph*. Pac. 553. κυρίως μὲν σαπρὸν οἱ παλαιοὶ ἔλεγον τὸ σεσηπὸς διὰ τὸν χρόνον· χρῶνται δὲ αὐτῷ καὶ ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ παλαιοῦ *Dioscorid* I. 113. ἡ ἀπὸ τῶν παλαιῶν ξύλων καὶ πρέμνων σαπρία συνισαμένη ὥσπερ ἄλευρον, *Ovid*. de Pont. I. 1. 69. Estur ut occulta vitiata putredine navis. *Lucan*. IX. 434. nulla putris radice tenetur. *Athenaeus* VII. p. 287. F. πωλοῦσι τὸ μέλι σαπρότερον τῶν βεμβράδων. *Servius* in Georg. II. 453. putres arbores.

22. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ] *Bereschith R*. XLIV. *Gen*. 18. *in illa die*. R. Juda, & Rabbi Jochanan f. Sacai, & R. Akiba, primus dixit: Hoc seculum revelavit ipsi, non vero seculum futurum. Et alius dixit, & seculum hoc & seculum futurum revelavit ipsi. R. Barachia dixit: R. Eleasar & R. Jose filius Chanina; unus dixit usque ad hunc diem revelavit ei; & alter dixit, usque ad *diem illum* revelavit ei. XXXIV. 13. in *Gen*. VIII. 22. omnes dies terrae. R. Joda nomine R. Samuel, quid cogitarunt filii Noachi, foedus ipsorum ictum perstiturum in aeternum? sed omni tempore, quo coeli & terra stabunt, foedus eorum stabit, donec veniat *illa dies*, de qua scriptum est: Coelum sicut fumus dissolvetur, & terra sicut vestimentum abolebitur. 2. *Tim*. IV. 8.

κύριε κύριε] *Cetuboth* f. 103, 2. Josaphatus Rex Judae, quoties vidit discipulum sapientis, surrexit de solio suo, complexusque & osculatus est eum, vocavitque eum, pater mi, pater mi, Rabbi, Rabbi. *Domine mi*, *Domine mi*, & *Maccoth* f. 24, 1. *Derech Arez*. Dixit R. Josua Simeoni f. Antipatri: Pax super te, Rabbi. respondit: Pax super te Doctor mi, Domine mi.

τῷ σῷ ὀνόματι] *Marc*. IX. 38. *Act*. XIX. 13.

δυνάμεις] miracula.

23. οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς] Nunquam vos pro meis habui. Eodem loco mihi estis, acsi nunquam vos novissem. *Plaut*. Mostellar V. 1. Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem & malum. Tr. quisdum? Th. qui negat novisse vos. Milit. Numquid aliud me vis? Pe. ne me noveris. Amphitryo. IV. 5. 13. Quem omnes mortales ignorant & ludificant, ut lubet. Asinar. I. 2. 18. Eadem nunc, cum est melius, me, cujus opera est, ignoras, mala. *Ter*. Phorm. II. 3. 10. Quia egens relicta est misera, ignoratur

τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζό-
24 μενοι τὴν ἀνομίαν. Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς,
ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν.
25 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπε-
26 σον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,
27 ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον
οἱ

24. οὖν] — K.
ὁμοιώσω αὐτὸν] ὁμοιωθήσεται 1. 5. 13. 33. 40. 68. Verſio *Vulg.* (at *Auguſt. Cypr. Hilar. Lucif. Opus Imperfect.* ὁμοιώσω αὐτὸν) *Syra*, *Æthiop. Arab. Cyrill.* in *Eſaj.* p. 77. ex com. 26.
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ] ἑαυτοῦ τὴν οἰκίαν C. 1. & comm. 26.
25. προσέπεσον] προσέπεσαν CE. 1. 2. 3. 14. 36, 38. 40. 73. Evang. 7. 17. Editt. *Eraſmi*, *Colinaei. Bogardi.* Verſio *Syra* poſterior in marg. *Chryſoſt. Cyrill.* l. c. *Damaſcenus* ε. 1. προσέῤῥηξαν 91. Variae Lectiones *Bogardi.*
τεθεμελίωτο] ἐτεθεμελίωτο 27. *Marc*, XV. 7. *Heb*, VII. 14. *Act.* XIV. 8. *Marc.* XIV. 44.
26. τούτους] — 56. 58. Evang. 2.
ἄμμον] ψάμμον 41. *Chryſoſt.* in l. (at in *Gen.* VI. ἄμμον.) *Theophylact. Heſych.* ψάμμος, ἡ παραθαλάσσιος γῆ, ἄμμος. *Moeris* ψάμμος, ἀττικῶς· ἄμμος ἑλληνικῶς. *Thomas.* καὶ ψάμμος καὶ ἄμμος ἀριστείδης ἐν τῷ αἰγυπτίῳ· ὑπερβάλλοντι καταράκτας ψάμμος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐστὶ τοῦ Νείλου. καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ· καὶ αἱ περὶ τὰς εἰσβολὰς τὰς ἐξ ἀράβων εἰς αἴγυπτον. καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ· ἄμμοι δ' ἐκεῖναι καὶ γῆς χάσματα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πάλιν· διὰ τῆς ἄμμου διεξῆλθε. καὶ Πλάτων ἐν Φαίδωνι· σήραγγες δὲ καὶ ἄμμος καὶ πηλὸς ἀμήχανος. *Etymol* ψαμαθὸς ὁ παραθαλάσσιος ἄμμος, παρὰ τὸ ψαύεσθαι ἀπὸ τῆς θαλάσσης. ψάμμος, καὶ ἀποβολῇ ἄμμος. Ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς παρὰ τὸ ἄμμος λέγει ψάμμος.

tur parens. *Plaut.* Captiv. II. 3. 74. Ne tu me ignores, cum extemplo è meo conſpectu abſceſſeris *Eurip.* Hecub. 255. Μηδὲ γινώσκοισθέ μοι, οἳ τοὺς φίλους βλάπτοντες οὐ φροντίζετε. *Plaut.* Mil. glor. II. 5. 42. Neque vos qui homines ſitis, novi neque ſcio. *Lucian* Timon. 5. οὐκέτι γνωρίζομαι πρὸς αὐτῶν. 49. Ἐπειδὰν πρώην ἔλαχε τῇ ἐρεχθηΐδι φυλῇ διανέμειν τὸ θεωρικὸν, κἀγὼ προσῆλθον αἰτῶν τὸ γιγνόμενον, οὐκ ἔφη γνωρίζειν πολίτην ὄντα με. *Ovid.* de Ponto IV. 3. 9. nec me vis noſſe videri. Quique ſit, audito nomine, Naſo, rogas. *Plaut.* Menechmo. II. 2. 48. Quid tibi mecum eſt rei? ego te non novi. 28. Non ſcis quis ego ſim, qui tibi ſaepiſſime cyathiſſo, apud nos quando potas? *Senec.* Ep. XII. Quis eſt ille decrepitus, & merito ad oſtium remotus? —— At ille, non cognoſcis me, inquit, ego ſum Felicio, cui ſolebas ſigillaria afferre, ego ſum Philoſiti villici filius, deliciolum tuum. *Sabbath* f. 23. Dixit ei R. Achai: & quis eſt Mari? non novi eum. *Eruvin* f. 53, 1. in *Ex.* I. 8. Quid eſt, qui non noverat Joſephum? quia fuit ſimilis illi, qui non noverat Joſephum omnino. 1. *Jo.* III. 1. *Gen.* XLII. 7. 1. *Reg.* XXV. 11. *Sic.* XIII. 23. inf. XXV. 12. *Pſal.* CI. 4. *Job* VIII. 18. XXI. 14.

Herodianus. τὸ οὐδέποτε ἐπὶ μέλλοντος· οὐδέποτε ποιήσω. τὸ οὐδὲ πώποτε δὲ μετὰ παρεληλυθότος· οὐδὲ πώποτε εἶδον ἢ ἐποίησαν. *Thomas.* τὸ οὐδέποτε ἐπὶ τῶν τριῶν χρόνων. τὸ δ' οὐδὲ πώποτε ἐπὶ παρῳχημένου μόνον· οἷον οὐδὲ πώποτε ἐποίησα. Λουκιανὸς ἐν τοῖς ἐναλίοις· οὐ πώποτε πομπὴν ἐγὼ μεγαλοπρεπεστέραν εἶδον ἐν τῇ θαλάσσῃ. *Jo.* VI. 35.

ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν] *Pſal.* V. 6. VI. 19. CI. 4.

24. πᾶς οὖν ὅστις] *Plato* πᾶν ὅτι περ ἂν μέλλῃ ἀνόσιον εἶναι.

26. ὁ ἀκούων] qui dicent *Luc.* XIII. 26. in plateis noſtris docuiſti.

27. *Schemoth R.* XLVI. Nolo cujusquam pater aut creator videri, niſi ejus qui facit voluntatem meam. *Aboth* I. 17. Sermo non eſt fundamentum, ſed opus. III. 9. R. Chanina f. Doſithei dixit: cujuscunque opera plura ſunt quam ejus ſapientia, illius ſapientia ſtabilis eſt: cujus vero ſapientia major eſt operibus ejus, illius ſapientia non eſt ſtabilis. 17. & *Aboth Nathan* 22. R. Eleaſar f. Aſariae dixit. Cujuscunque ſapientia excedit opera ejus, cui ſimilis eſt? Arbori cujus rami multi ſunt, radices vero paucae, in quam cum ventus irruit, evellit eam radicitus & ſubvertit. S. D. *Jerem.* XVII. 6. erit quaſi myrica in deſerto, & non videbit, cum venerit bonum, & manebit in ſiccitatibus. Caeterum cujuscunque opera excedunt ſapientiam ejus, cui ſimilis eſt? Arbori, cujus rami pauci ſunt, radices vero multae, in quam etiamſi omnes venti, qui in mundo ſunt, irruant, non tamen moveant eam loco ſuo. S. D. *Pſal.* I. Erit enim ſicut arbor &c. *Aboth Nath.* c. XXIV. Eliſa f. Abuja dicit: ſi quis opera bona habet, multumque in lege didicit, ſimilis eſt homini, qui domum ita extruit, ut inferius ſaxa ponat, iis vero poſtea lateres imponat. Licet poſtmodum aquae multae veniant, & ad latus ipſorum conſiſtant, tamen illa loco movere non poſſunt. Homo vero, qui non habet bona opera, multumque legi operam dedit, ſimilis eſt ei, qui inferius lateres collocat, iis vero ſaxa imponit: ſi aquae ſenſim tantum adveniant, ſtatim illam evertunt. Porro talis homo ſimilis eſt caementario, qui calcem lateribus illinit; etiamſi pluviae deſcendant, illam tamen amovere non poſſunt: qui vero non habet bona opera, & multum legi ſtudet, is ſimilis eſt calci, quae tantum temere lateribus affunditur; quamvis exiguae pluviae deſcendant, ſtatim liqueſcit, & decidit. *Aboth* IV. 5. R. Iſmael f. R. Jochanan dixit: qui diſcit ut doceat, ſuppeditant ei ut diſcat & doceat: qui vero diſcit, ut faciat, ſuppeditant ei ut diſcat & doceat, ut cuſtodiat & faciat. *Schemoth R.* XL. *Tanchuma* f. 272, 2. *Vajikra R.* XXXV. 4. & *Berachoth Jeruſ.* 1. Traditio eſt R. Chijae, qui diſcit legem, ut faciat: non qui diſcit, ut non faciat: Qui vero diſcit, & non facit, melius eſſet, ſi non eſſet creatus. Dixit R. Jochanan: qui diſcit & non facit, praeſtaret ei, ſi reverſa fuiſſet ſecundina ejus in faciem

 ejus,

οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔπεσε, καὶ
ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν 29
ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

1 Καὶ

27. προσέκοψαν] προσέπεσον 63. 71. προσέῤῥηξαν CM. 1. *Chryſoſt.* in Gen. *Baſil.* de *Bapt.* II. 6. ex *Luca.* προσέκρουσαν 13.
μεγάλη] + σφόδρα 13.
28. συνετέλεσεν] ἐτέλεσεν C. 1. 2. 68. 73. Evang. 5. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Origenes* in *Matth.* XIX. 1. *Chryſ.*
ὁ Ἰησοῦς] + πάντας 91.
ἐξεπλήσσοντο] + πάντες 1. *Orig.* l. c.
29. γραμματεῖς] + αὐτῶν K. 1. 13. 33. Verſio *Syra* & *Latina*. *Æthiop.* *Arab.* *Euſeb.* D. 1. 7. & IX. 11.
γραμματεῖς] + καὶ οἱ Φαρισαῖοι C. Verſ. *Vulg.* *Syr.* *Armen.* *Euſeb.* Dem. 1. 7.
1. καταβάντι δὲ αὐτῷ] καταβάντος δὲ αὐτοῦ C. 1. 13. 33. & comm. 5. ne bis in eodem commate eſſet αὐτῷ.
ὄχλοι πολλοὶ] ὄχλος πολὺς 33. Evang. 20.
2. ἐλθὼν] προσελθὼν E. 1. 51. 61. 66. 74. 89. 90. 91. Evang. 7. 20. Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop.* *Cyrill.*

ejus, & non exiiſſet in aërem mundi. *Debarim R.* VII. Dixit R. Simeon f. Chelpatha. Quicunque didicit verba legis, & non facit, illius culpa longe gravior eſt, quam ejus, qui plane nihil didicit. Ut ſimili rem illuſtrem: Rex quidam in hortum ſuum duos hortulanos introduxit; alter eorum plantavit arbores, ſed eas poſtea exſcidit: alter prorſus nihil plantavit, & nihil exſcidit; cuinam horum Rex iraſcitur; nonne illi, qui plantavit & exſcidit? *Tanchuma* f. 79, 4. & 84, 4. R. Jochanan dixit: quicunque obſervat legem, idem eſt ac ſi eam tuliſſet. *Kidduſchim* f. 40, 2. Cum aliquando R. Tarphon & ſeniores Lyddae in coenaculo domus Nitſa ſediſſent, quaeſtio haec inter eos exorta eſt: Num ſcientia majus quid eſt, an praxis? R. Tarphon dixit, praxin eſſe majorem: R. Akiba vero doctrinae primas dedit. Cui omnes reliqui conſenſerunt dicentes: Eruditio praeferenda eſt, quia ducit ad praxin. *Sanhedrin* f. 99, 1. R Joſua f. Korcha dixit: Quicunque legem didicit, verum ad ejus praeſcriptum vitam non componit, ſimilis eſt homini, qui ſerit, at non metit. R. Joſua dixit: quicunque legem didicit, eamque oblivioni tradit, ſimilis eſt mulieri, quae infantem parit, paullo poſt vero ſepelit. *Tanchuma* f. 82, 1. Tempore futuro veniet regnum. Dicet ipſis S. B. cui rei vos operam dediſtis? Reſpondebunt: multos vicos aedificavimus, & multa balnea extruximus. Omnia vero iſta non alia de cauſſa fecimus, quam ut Iſraelitae legi operam darent. Sed reſpondebit S. B. Quaecunque feciſtis, veſtri commodi cauſſa feciſtis. Vicos aedificaſtis, ut ſcorta in illis collocaretis; balnea ad voluptatem veſtram aedificaſtis. Succedit regnum Perſicum; quibus dicet Deus: cuinam rei vos operam dediſtis? Reſpondebunt: multas urbes ſubegimus, multos pontes extruximus: omnia ideo, ut Iſraelitae legi operam dare poſſent. Sed reſpondebit Deus: Omnia haec veſtri cauſſa feciſtis; urbes ſubegiſtis ut ſubditis onera imponeretis; pontes extruxiſtis, ut vectigalia inde perciperetis. *Berachoth* f. 7, 2. R. Jochanan nomine R. Simon f. Jochai dixit; legem facere melius eſt, quam eam diſcere. S. D. Hic eſt Eliſa f. Saphat, qui Eliae manibus aquam affudit 2. *Reg.* III. 11. non dicitur: qui diſcebat, ſed affundebat. Hoc docet, facere melius eſſe quam diſcere. *Aboth* V. 14. Quatuor ſunt ſcholam ingredientium genera: qui intrat nec facit, & hic mercedem tantum acceſſus accipit: qui intrat, & facit, iſte pius eſt. *Maimon.* porta Moſis p. 98. Hanc ſententiam non ſolum notam fecerunt Prophetae, verum etiam e ſectis antiquis docti, iique qui neque viderunt unquam Prophetas, neque ſapientiam eorum audiverunt, idem docuere, ſcilicet non eſſe quempiam hominem perfectum, niſi qui ſcientiam & opera ſimul conjunxerit; & quam praeclarum eſt dictum Philoſophi illius excellentis: conſilium Dei in nobis eſſe, ut intelligentes ſimus & boni. Si quis enim ſcientia & intelligentia praeditus cupiditates ſectetur, non eſt ille revera eruditus, cum ſcientiae initium in hoc conſiſtat, ut non capiat quis e voluptatibus corporis niſi quo ſuſtentetur corpus. Quae autem huc ſpectant, fuſius in explicatione Tractatus Aboth explicabimus. Atque hoc modo invenimus, Prophetam redarguiſſe eum, qui, cum ſcientiam ſibi attribuerit, legem interim violaret, animique ſui cupiditatibus indulgeret, hoc dicto, *Jerem.* VIII. 8. 9. Quare & per totam legem praeceptum invenies: & diſcetis ea; & deinde: & facietis ea. inf. XXIII. 3. *Jac.* I, 22--25. *Rom.* II. 13. 17.

ποταμοὶ —— ἄνεμοι] *Dan.* VII. 2. *Eſaj.* XXXII, 2. *Sap.* IV. 4. *Job.* I. 19. *Pſal.* XLVI. 4. 5.

ἡ πτῶσις —— μεγάλη] *Severi Ætna* 373. Saepe premit fauces magnis extructa ruinis Congeries, clauditque vias. *Diodorus* S. XVIII. 70. μεγάλου δὲ τοῦ πτώματος καὶ παραδόξου γενομένου, οἱ κατὰ τὴν πόλιν —— κατεπλάγησαν. *Philo* de migrat. Abrah. T. I. p. 440, 41. καὶ ὀλισθὼν πολλάκις μέγα πτῶμα ἔπεσεν, ὡς μηκέτι ἀναστῆναι δύνασθαι. *Petron.* 121. Tuque ingenti ſatiare ruina Pallida Tiſiphone. *Ovid.* de Ponto I. 9. 13. Tum domus ingenti ſubito mea lapſa ruina Concidit, in domini procubuitque caput. *Fl. Vopiſcus* in Caro. Ruina ingens vel naufragii modo, vel incendii. *Æneid.* VIII. 190. Hanc adſpice rupem, Disjectae procul ut moles deſertaque montis Stat domus, & ſcopuli ingentem traxere ruinam. *Q. Curtius* III. 11. Tum vero ſimilis ruinae ſtrages erat. *Propert.* II. 10. Si qua venit ſero, magna ruina venit. *Manilius* IV. 9. Materiem ſtruimus magnae per vota ruinae. *Statius* Theb. III. 43. Signa dabat magnae longe manifeſta ruinae & 640. Vidi ingentis portenta ruinae & VI. 879. Oppreſſumque ingentis mole ruinae Condidit. X. 863. Et ingenti ſubit occurrente ruina. *Silius* IV. 623. Concidit & clauſit magna vada preſſa ruina. VIII. 246. ingentique ruina feſtinans aperire locum. X. 34. Trunca atque aegra metu ceu magna eliſa ruina corpora. Damnum irreparabile.

28. ἐγέ-

1 ΚΑταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. Καὶ ἰδοὺ
2 λεπρὸς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.
3 Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
4 εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλ-
λὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς,
εἰς

Act. V. *Damascen.* *i.* 1. 1. *Theophyl.* vocis praecedentis ultima Syllaba repetita.
προσεκύνει] προσεκύνησεν 9. 13. 38. 49. 56. 61. 64. Evang. 4. Codices *Latini.*
αὐτῷ] αὐτὸν 15. 33.
3. ὁ Ἰησοῦς] — 1. Versio *Itala*, *Gothica*, *Copta*. *Æthiop.* *Arab.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ἐκαθαρίσθη] ἐκαθερίσθη E. + ἀπ' 57.
4. τῷ ἱερεῖ] τοῖς ἱερεῦσι Versio *Syra* utraque, sed posterior habet editam in margine.
δῶρον] + σου Colb.
Μωσῆς] Μωϋσῆς 13. 15. 72. Versio *Copt.* *Vulg.* *Saxon.* LXX. Interpretes, & *Joseph.* A. II. 9. 6. τὸ γὰρ ὕδωρ μῶ οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι, ὑσῆς δὲ τοὺς ἐξ ὕδατος σωθέντας. Cum tamen Hebraica pronunciatio efferat Μωσῆς, & non *Philo* solum, verum etiam multi iique vetustissimi τ̃ O. Codices ita scribant, vixque ullus reperiatur Codex N. T. qui hanc vocem, quoties occurrit, constanter eodem tenore exhibeat, nihil muto.

28. ἐγένετο] posset omitti non laesa oratione: additur autem propter antiquum usum. *Augustinus* locut. in *Gen.* IV. 8. XII. 14. XIV. 2. XLI. 13. Locutio est frequens: nam etsi non haberet *& factum est*, posset integer sensus esse: & cum essent in campo.

ὅτε συνετέλεσεν τοὺς λόγους] οἱ O. 2. *Reg.* XI. 19.

ἐξεπλήσσοντο] *Plato* de Rep. 1. ἐγὼ ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην. *Eustath.* in *Il.* γ. —— κατεπλήγη φίλον ἦτορ, ἄλλως γὰρ πληγῆναι φασὶν ἐπὶ σώματος· καταπληγῆναι δὲ ἐπὶ ψυχῆς. ὥσπερ καὶ ἐκπλαγῆναι, οἷον, ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσα, παρ' εὐριπίδῃ. inf. XIII. 54. *Act.* XIII. 12. *Eunapius* Ædes. εἰς τόσον δὲ προήει θαύματος ὁ πατὴρ, ὥστε οὐκ ἐθαύμαζεν ἀλλὰ κατεπλήττετο. *Thucyd.* IV. 36. τοὺς μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξε. *Longin.* 1. οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ, πάντῃ δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ πρὸς χάριν ἀεὶ κρατεῖ τὸ θαυμάσιον. *Ælian.* V. H. XII. 41. ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ θέᾳ.

29. ἐξουσίαν] *Plin.* Epist. 1. 22. Jam quanta sermonibus ejus fides! quanta auctoritas! *Philostrat.* I. 13. οἶδα, δοκεῖ μοι, χρὴ εἰδέναι. 17. Δόξαι βραχεῖαι καὶ ἀδαμάντινοι, κύρια τὰ ὀνόματα καὶ προσπεφυκότα τοῖς πράγμασι καὶ τὰ λεγόμενα ἠχὼ εἶχεν, ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα. *Jamblich* V. Pythag. 217. ἐξουσιαστικῶς ἐπεχείρει λέγειν. inf. XXI. 23. *Jo.* VII. 40. 46. *Luc.* IV. 15. Ut doctor extraordinarius a Deo missus. *Demosth.* *Philipp.* III. καὶ πολλοὺς ἂν τοὺς οἰκέτας ἴδοι παρ' ἡμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὅτι βούλονται λέγοντας, ἢ πολίτας ἐν ἐνίαις τῶν ἄλλων πόλεων. Judaeorum doctores super ceremoniis superstitionis suae varias variorum opiniones nullo fundamento nixas proponebant: Christi vero doctrina sua se utilitate atque evidentia commendabat. *Jo.* XVII. 2. *Apoc.* XII. 10. supra c. 22.

2. ἐὰν θέλῃς, δύνασαι] Modeste rogat. *Callimach.* in Delum 226. ἀλλὰ φίλη, δύνασαι γὰρ, ἀμύνειν πότνια δούλοις ὑμετέροις. *Horat.* S. II. 6. 39. Dixeris, experiar: si vis, potes, addit, & instat. *Arrian.* Epict. III. 10. τί κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, κύριε, ἐὰν θέλῃς, καλῶς ἕξω. *Aristid.* T. II. p. 417. εἶναι γὰρ ἂν πάντα ἐπ' ἐμοὶ τὸ καὶ ὑπ' ἐμοὶ καὶ τοῦτο ὁμαλῶς ὑπὸ πάντων λέγεσθαι τὸ· εἰ ἐβούλετο, κἂν βουληθῇ ποτε. τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἔγκλημα. *Horat.* Epod. XVII. 45. Et tu, potes nam, solve me dementia *Appian.* de B. C. III. p. 871. εἰ μέντοι καὶ τῶν γεγονότων μεταθέσθαι θέλεις, δύνασαι γὰρ, εἰ θέλεις. εἰ δὲ μή. *Sap.* XII. 18. Qui ita rogat, plus impetrat, quam si apertius & inverecundius flagitasset.

λεπρὸς] Leprosi multi erant in Judaea & olim *Luc.* IV. 27. & tunc XVII. 2. 2. *Reg.* VII. 3. Misera autem eorum erat conditio, quia ab urbibus & consortio humano erant exclusi. *Bemidbar* VII. *Levit.* XIII. XIV. *Herodotus* I. 138. ὃς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπραν ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι. φασὶ δὲ μὶν ἐς τὸν ἥλιον ἁμαρτόντα τι ταῦτ' ἔχειν.

3. ἥψατο] Potuisset sanare sine tactu, ut alios sine oleo aut sputo *Jo.* IX. 6. *Marc.* VI. 13. uti sanavit servum Centurionis comm. 13. Tetigit tamen & hunc leprosum, & socrum Petri comm. 15. Ut medicorum mos est, qui carpum aegroti manu sua contingunt, ut pulsum arteriarum explorent. Et hoc erat signum boni ominis, quod leproso fidem faciebat, medicum ipsius sanationem velle & cupere, imo sanationem certo secuturam: nisi enim sanationis fuisset certus, non ipsum tetigisset, quod sine pollutione & magna Judaeorum offensione fieri non potuisset. Opera autem virtute divina patrata semper exemta fuerunt a praeceptis ritualibus. Et ipse Elisaeus, qui Naamanem non tetigit, 1. *Reg.* V. 9. 10. mortuum tamen tetigit toto corpore V. 34. 35. quod etiam Elias fecit. 1. *Reg.* XVII. 19. 21. 24. *Solon.* Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίνεται ἄλγος, κοὔτις λύσαιτ' ἂν ἤπια φάρμακα δούς. Τὸν δὲ κακαῖς νούσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε ἁψάμενος χειροῖν αἶψα τίθησ' ὑγιῆ. *Seneca* de Benef. VI. 16. medico, si nihil amplius quam manum tangit.

θέλω, καθαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη] Docuerat Christus cum auctoritate VII. 29. quam statim factis prodigiosis firmat. Confer Comm. 27. Sacerdotes post longam explorationem pronunciabant, utrum quis a lepra purgatus esset· at Christus verbo eam sanabat. Non poterat Matthaeus magis propriis verbis rem gestam narrare. Haec est illa μεγαλοφροσύνη, quam in Mose miratus est *Longinus* S. IX. Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἐχώρησε, κἀξέφηνεν, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων, εἶπεν ὁ θεὸς, φησίν. τί; γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο. γενέσθω γῆ, καὶ ἐγένετο.

4. ὅρα μηδενὶ εἴπῃς] Jussit ipsum abjecta omni mora

εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Εἰσελθόντι δὲ~ τῷ Ἰησοῦ: εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκα- 5
τόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν, Καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6
παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω 7
αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέ- 8
γην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ~ λόγον:, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρω- 9
πός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι.,

~αὐτῷ καὶ

~λόγῳ

5. εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ] εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ C. 1. 13. 33. *Origenes* in *Jo.* II. 12. vide ſupra comm. 1.
εἰσελθόντι δὲ] μετὰ ταῦτα εἰσελθόντι *Goth.* & quidam MSS. Codices *Latini.*
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ F K L M. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 72. 73. 74. 83. 84. 87. 89. 90. 91. Editio *Complut. Colin. Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syra* poſterior, *Armen. Arab. Æthiop. Chryſoſtomus, Damaſcenus, Theophylactus.* τῷ Ἰησοῦ poſitum eſt propter initium Lectionis Eccleſiaſticae, *Millius.* prol. 1178. 1192. 1155.
καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ. Verſio *Vulg. Goth. Sax. Copt.* Evangelium *Nazaraeorum*, *Origenes* l. c. *Epiphan.* Haeres. LI.
ἑκατόνταρχος] χιλίαρχος Verſio *Syra* poſterior in margine. ἑκατοντάρχης 27. 71. & comm. 7.
8. ἔφη] εἶπε 33.
λόγον] λόγῳ CFKLM. 1. 3. 4. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. Colb. tres 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 66. 67. 98. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 81. 82. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 3. 4. 8. 11. 12. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut.*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Haultini*, *Blavii* A. 1633. Verſio *Syra* utraque, *Copt. Vulg. Caſtalionis. Origenes* in *Jo.* IV. 54. *Chryſoſtomus* ſaepe. *Aſterius* in *Jo.* IX. ap. Photium. *Baſil. Seleuc.* H. in l. & H. XL. *Baſilius* ad Chilon.

ra feſtinare Hieroſolymam, ne, ſi tempus narrando tereret, rumor prius ad aures Sacerdotis perveniret, isque laudibus Jeſu invidens immundum pronunciaret, qui mundus erat, quo facto magna pars beneficii in leproſum collati periiſſet. Deinde etiam ne nimius fieret populi ad Chriſtum videndum concurſus, indeque vel turbae orirentur, vel malevolis obtrectandi occaſio praeberetur; conf. comm. 18. IX. 30.. XII. 16. *Jo.* VI. 15. *Marc.* I. 45.

σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ] Sacerdotibus ea provincia demandata erat, ut judicarent de lepra. *Lev.* XIII. 1.

τὸ δῶρον] duos paſſerculos. *Lev.* XIV. 4--7.

εἰς μαρτύριον αὐτοῖς] Ut ſacerdoti teſtanti omnes Judaei crederent, leproſum mundatum & in communionem recipiendum eſſe. Idem vero teſtimonium probabat, Jeſum non veniſſe ut legem ſolveret V. 17. & eſſe legatum a Deo miſſum cum poteſtate patrandi miracula: cui ſi non crederent Judaei, inexcuſabiles eſſent, X. 18. *Marc.* VI. 11. XIII. 9. *Jac.* V. 3. *Heb.* II. 4. Miracula in die judicii teſtabuntur contra eos, qui non crediderunt, eosque condemnabunt. *Thomas.* μαρτύριον, κρεῖττον ἢ μαρτυρία. Θουκυδ. μετὰ ἀειμνήστου μαρτυρίου.

5. ἑκατόνταρχος] Qui Herodi Tetrarchae militabat *Marc.* VI. 21. Non autem Judaeus erat, a quibus diſtinguitur comm. 10. Ut enim Judaei militabant in exercitu Alexandri Magni, & Ptolemaeorum, ita potuit gentilis militare ſub duce Judaeo: plurimi ex ſubditis Herodis erant gentiles in Galilaea gentium, & Scythopoli, quibus non minus fidebat quam Judaeis. *Joſ.* Vit. 22. *Galen.* de Vir. Medic. ſimpl. IV. ὃν ἑκατόνταρχός τις ἐκ τῆς πρὸς Αἴγυπτον βαρβάρου χώρας ἐκόμισεν. Lucas diſtinctius narrat, per amicos Centurionis Chriſtum rogatum fuiſſe VII. 3. 6. 10. quod autem quis facit per alium, ipſe feciſſe cenſetur.

παρακαλῶν] *Thomas* παρακαλῶ, τὸ προτρέπω, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ παράκλησις, ἡ προτροπή. ἅπαξ δὲ καὶ τὸ δέομαι. *Joſ.* A. XIII. 5. 8. θυσίας τῷ θεῷ προσφέροντες, καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας τε καὶ νίκης αὐτὸν παρακαλοῦμεν. *Hermogenes* de Method. 3. ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ, ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἴρηται. & περὶ τῶν κατὰ λέξιν ἁμαρτημάτων. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἢ καλεῖν ἐστιν ἢ προτρέπεσθαι. τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάνεσθαι. *Polybius* Leg. 25. ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους 93. ὥστε καὶ φαιὰ βάλλειν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις μηκέτι παρακαλεῖν μηδ' ἀξιοῦν τοὺς φίλους, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων. *Dionyſius Hal.* VII. 54. ὁ δὲ πλείων λόγος ἐγένετο αὐτῷ πρὸς τὸν Μάρκιον, παράκλησιν ἔχων νουθετήσει μεμιγμένην καὶ δέησιν ἀνάγκῃ.

6. ὁ παῖς μου] *Ariſtoph.* Veſp. 1288. Τί δ' ἐστιν, ὦ παῖ, παῖδα γὰρ, ἂν ᾖ γέρων, καλεῖν δίκαιον, ὅστις ἂν πληγὰς λάβῃ. *Theon.* Progymn. IV. ὁμώνυμα μέν ἐστιν, ὧν φωνὴ μὲν καὶ ὄνομα τὸ αὐτὸ, ἕτερον δὲ τὸ σημαινόμενον ἀπὸ τῆς φωνῆς, οἷον παῖς, σημαίνει γὰρ καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸν καθ' ἡλικίαν παῖδα, καὶ τὸν δοῦλον. *Horat.* Epiſt. 7. 52. Demetri puer hic non laevus juſſa Philippi accipiebat & S. 1. 10. 92. I puer, atque meo citus hoc ſubſcribe libello. *Propert.* III. 22. I puer, & citus hoc aliqua propone columna. *Pollux* III. 8. καλοῦνται παῖδες οἱ δοῦλοι παρὰ τοῖς ἀττικοῖς, κἂν ὦσι πρεσβύτεροι. *Moeris.* παῖδα τὸν δοῦλον, κἂν ᾖ γέρων, ἀττικῶς. *Virg. Ecl.* III. Claudite jam rivos, pueri. *Paulus* 1. C. l. Pueri D. de Verb. Signif. pueri appellatio tres ſignificationes habet: Unam cum omnes ſervos pueros appellamus: alteram cum puerum contrario nomine puellae diceremus: tertiam, cum aetatem puerilem demonſtramus. *Plaut.* Curculio I. 1. 9. tute tibi puer es lautus, luces cereum Moſtel. I. 3. 149. Cedo aquam manibus puer. appone hic menſulam. *Ter.* Phorm. V. 6. 23. puer ad me accurrit Mida --- ait eſſe vetitum intro ad heram accedere. Andr. I. 1. 57. heus puer. II. 2. 31. etiam puerum inde abſens conveni Chremis, olera ac piſciculos minutos ferre obolo in arenam ſeni. *Cic.* Philipp. II. 18. Nemo unquam puer emtus libidinis cauſa tam fuit in domini poteſtate quam tu in Curionis. ad Attic. III. 7. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alii pueri poſt diem tertium ejus diei alias litteras attulerunt. 1. *Sam.* XXI. 2. 5. 1. *Reg.* XX. 15. *Eſther* II. 2. & ſexcenties. Dura molliter efferebant.

βέβληται] infra comm. 14. IX. 2. *Apoc.* II. 22.

δεινῶς] *Plato* Protagor. p. 237. B. τὸ γὰρ δεινὸν, κακόν ἐστιν. Οὐδεὶς γὰρ λέγει ἑκάστοτε δεινοῦ πλούτου, οὐδὲ δεινῆς εἰρήνης, οὐδὲ δεινῆς ὑγιείας, ἀλλὰ δεινῆς νόσου, καὶ δεινοῦ πολέμου, καὶ δεινῆς πενίας, ὡς τοῦ δεινοῦ κακοῦ ὄντος.

Co-

καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο,
10 καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν· Ἀμὴν λέγω
11 ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνα-
τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
12 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· Οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
13 ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ
ἑκα-

Juvencus. Probante etiam *J. Millio* prol. 1229. 1246. ut *Lucae* VII. 7. *Psal.* CVII. 20. *Sap.* XVI. 12. inf. comm. 16. *Ter.* Andr. I. 1. Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis. *Donatus.* ἀξιώματι, una sententia. Phormio I. 4. 20. atque id, si potes, verbo expedi. Donatus: deest uno. *Maimon.* de Anno VII. c. 8. Licet juvare gentiles verbis solum, verum non licet manu eos juvare. *Bereschith* R. III. 2. & *Psal.* XXXVII. non labore & molestia creavit Deus S. B. mundum, sed *verbo* בדבר & XXVII.

ὁ παῖς μου] —— 1. *Origenes* l. c.

9. ὑπὸ ἐξουσίαν] Haec verba sublato commate sequentibus jungunt 72. Editio *Colinaei.* Versio *Gothica*, & quidam ap. *Chrysostomum.* Male.

10. εἶπε] + τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ 59.

ἀμὴν] + ἀμὴν 13. 49.

οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ] παρ' οὐδενὶ 1. Colbertinus unus. Versio *Syra* posterior in margine. Codex MS. *San Germ.* *Ambrosius* in *Luc* VII. 9. & *Marcio.*

11. δὲ] —— 44.

πολλοὶ] —— 64. Versio *Copta.* ut conciliarent cum dicto c. VII. 14.

ἀπὸ] —— 1.

πορεύθητι] πορεύου. 34. 39.

ἀκολουθοῦσιν] + αὐτῷ C. 13. 28. Versio *Copta.*

ὑμῖν] + ὅτι 54. 80.

εὗρον] ηὗρον G. 2. a prima manu.

ὅτι] —— 1.

12. ὁ prius] —— Edit. *Complut.*

Conon. Narrat. 23. Ἀλέξανδρος ὑπὲρ τροίας μάχῃ τρωθεὶς ὑπὸ Φιλοκτήτου καὶ δεινῶς ἔχων. *Liban.* D. XVI. p. 462. B. δεινῶς ἐτηρέμην. *Hippocr.* de Vet. Medic. δεινῶς ἔχειν. *Eustath.* in Od. ε. p. 240. 52. ἰατρῷ ἀπιόντι ἐς τινα δεινῶς ἀῤῥωστοῦντα.

8. οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς] *Cic.* pro Q. Roscio 16. Non fuit causa, cur tantum laborem caperes, & ad me venires; per nuntium hoc quod erat tam leve transigere potuisti.

μου ὑπὸ τὴν στέγην] *Gen.* XIX. 8. *Ammonius.* ὀροφὴ καὶ τέγος διαφέρει· Ὀροφὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ στέγη. τέγος δὲ τὸ δῶμα. Pronomen praeponitur *Luc.* VII. 44. *Jo.* IX. 15. *Batrachom.* 174. σου κατὰ νηὸν. *Diogenes* L. Chrysipp. VII. 187. εἴτι λαλεῖς, τοῦτο σοῦ διὰ τοῦ στόματος διέρχεται. *Thucyd.* II. 21. ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα. 25. σχόντες τῆς Ἠλείας ἐς Φειὰν ἐδῄουν τὴν γῆν.

9. *Dionys. Halic.* A. II. 12. ἦν γὰρ καὶ τούτων ἡγεμὼν ὁ διαφανέστατος, ᾧ τρεῖς ὑπετάγησαν ἑκατοντάρχαι, καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνοις ἕτεροι τὰς ὑποδεεστέρας ἔχοντες ἀρχάς. *Simplic.* in 211. στρατηγοῦ δὲ πεσόντος, κἂν νικῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται. *Xenoph.* Cyri Paed. 1. διαπέμπεται πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας. & III. εἴ τινας ἄγαιντο [οἱ ταξίαρχοι] τῶν ὑφ' ἑαυτοὺς. *Polyb.* V. 65. Σωκράτης δὲ ὁ Βοιώτιος πελταστὰς ὑφ' ἑαυτὸν εἶχε δισχιλίους.

Arrian. Epict. I. 25. καταλαγεὶς ἀγαμέμνων λέγει μοι, πορεύου πρὸς τὸν ἀχιλλέα, καὶ ἀπόσπασον τὴν βρισηΐδα, πορεύομαι. Ἔρχου, ἔρχομαι. III. 26. πορεύομαι, ὅταν θέλω, ἔρχομαι, ὅταν θέλω. Et ego, qui te multo inferior, & potestati atque imperio Tribuni, Ducis, Tetrarchae subditus sum, non propriis manibus & per me ipsum omnia, quae volo, necesse habeo efficere, sed centum militibus verbo, quid fieri velim, edico, illis citra exceptionem, ut disciplina militaris requirit, parentibus. vel servo meo negotia domestica mando, de illius obedientia securus: quanto magis igitur credi par est, tibi, qui te potentia longe majori praeditum esse sanatione leprosi modo demonstrasti, adstare satellites inconspicuos Angelos Dei, ad jussa tua capessenda semper paratos?

10. τοσαύτην πίστιν εὗρον] Mentio fit fidei magnae & parvae supra VI. 30. inf. XV. 28. *Luc.* XVIII. 8. Judaei putabant, praesentia Christi & contactu aegroti opus esse, ut sanari posset: at Centurio de potentia Christi magnificentius sentiebat,

11. ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν] *Xen.* μικρὸν πρὸ ἡλίου δυσμῶν. *Aristot.* περὶ δυσμὰς ἡλίου καὶ ἀνατολάς.

ἀνακλιθήσονται] *Athen.* X. p. 439. C. κατὰ γὰρ εἰσόδους ἐφιστάμενος τοὺς μὲν εἰσῆγεν, τοὺς δὲ ἀνέκλινεν. *Aristoph.* Pythagorista. ἔφη τε καταβὰς εἰς δίαιταν τῶν κάτω Ἰδεῖν ἑκάστους, διαφέρειν δὲ παμπολὺ τοὺς Πυθαγοριστὰς τῶν νεκρῶν, μόνοισι γὰρ τούτοισι τὸν Πλούτωνα συσσιτεῖν ἔφη. *Aristoph.* Avib. 122. ἐγκατακλιθῆναι· Schol. οὕτως ἀττικῶς, ὡς ἐν Νεφέλαις· ἀλλ' ἐγκατακλίνῃ δεῦρι. Τὸ δὲ ἄλλο κοινὸν τοῦτ' ἐστιν ἐγκατακλινθῆναι. *Eustath.* in Od. T. p. 706. 51. Μακεδονικὸν οὖν ἔθος ἱστόρηται, γέρας εἶναι τῷ ἔξω λίνων ὗν κεντήσαντι μὴ καθῆσθαι ἐν δείπνοις, ἀλλὰ κατακλίνεσθαι. Coeleste gaudium convivii specie describitur. Non autem clare loquitur Christus de vocatione gentium, quod postea demum manifestatum est: Intelligebant auditores de Proselytis in Judaeorum sectam transgressuris & circumcidendis.

12. υἱοὶ] *Thomas:* υἱεῖς, υἱέων, υἱέας, καὶ υἱεῖς, κρεῖττω γὰρ ταῦτα τοῦ υἱοὶ, καὶ υἱῶν, καὶ υἱοῖς καὶ υἱοὺς.

υἱοὶ τῆς βασιλείας] *de Sabbato* XIV. 4. R. Simeon dicit: Omnes Israelitae sunt filii regum. *Esrae* II. 1. *Baruch.* V. 10. inf. XIII. 38. XVII. 25. *Rom.* IX. 4. *Act.* III. 25. quibus felicitas regni prae caeteris destinabatur.

τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον] Manet in imagine convivii: coenaculum crebris luminibus per noctem collucebat. expulsus coenaculo atque domo in tenebris versatur, quoque longius removetur, eo crassiores tenebrae ipsi offunduntur. inf. XXII. 13. XXV. 30. *Apoc.* XXII. 15 2. *Pet.* I. 17. *Quintilian.* D. VIII. in carceribus, & in illa profunda nocte tenebrarum. *Cic.* Catilin. 5. Non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare. *Livius* VI. 14. Eum pati vinctum in carcere, in tenebris obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam. *Silius* II. 332. Vidi ego cum geminas artis post terga catenis succinctus palmas vulgo traheretur ovante Carceris in tenebras. *Sophocles* Electr. 384. Μέλλουσι γάρ σε —— ἐνταῦθα πέμψειν, ἔνθα μήποθ' ἡλίου φέγγος προσόψει, ζῶσα δ' ἐν κατηρεφεῖ στέγῃ χθονὸς τῆς δ' ἐκτὸς ὑμνήσεις κακά. *Targum* in 1. *Sam.* II. 9. impii in gehenna in tenebris judicabuntur. & *Psal.* LXXXVIII. 13. in tenebris gehennae. *Augustinus* H. XL. Sed forte tales tenebras putet es-

se

~ ἑκατοντάρχῳ· ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι· Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ
ὥρᾳ ἐκείνῃ. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην 14
καὶ πυρέσσουσαν. Καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠ- 15
γέρθη, καὶ διηκόνει ~ αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολ- 16
λούς· καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευ-
σεν. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Αὐτὸς τὰς ἀσθε- 17
νείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

Ἰδὼν

~ἑκατοντάρχῃ ~αὐτῷ

13. ἑκατοντάρχῳ] ἑκατοντάρχῃ C K L M. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. Colb. 27. 34. 36. 37. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 53. 60. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 84. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 4. 5. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Erasmi* 1., *Colinaei*, *Bengelii*, *Damascenus*.
σοι] — 57. 64. αὐτοῦ] — 1. Colbert. unus Versio *Copta* & *Latina*.
ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ] ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. C. 33. 61. 68. Evang. 15. Codd. *Lat.* MSS. *Basilius* ad Chil. & *Basil. Seleuc.* H. inf. probante *J. Millio* prol. 873. ut IX. 22. & alibi. + καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εὗρε τὸν παῖδα [αὐτοῦ 89. 90.] ὑγιαίνοντα CEM. 1. 5. 9. 12. 16. 22. 33. 51. 58. (sed in his duobus Codd. deest ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ) 54. 61. 62. 66. 70. 74. 78. 89. 91. Edit. *Colinaei*. *Juvencus*. Versio *Æthiop. Syra* altera. M. *San Germ. Latin. Castalionis*, ex *Luc.* VII. 10. in Cod. E. haec verba jacent inter finem Ἀναγνώσεως & initium alterius.
14. ἐλθὼν] εἰσελθὼν 27. 71. Editio *Complut.* ἐξελθὼν. 74.
ὁ Ἰησοῦς] — 61. *Theophylactus.*
15. αὐτῆς καὶ] + εὐθέως 13. & Codd. MSS. *Latin.*
αὐτοῖς] αὐτῷ C E F G K. 3. 4. 6. 8. 9. 10. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 66. 67. 68. 71. 72. 73. 76. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 106. Evang. 24. Editio *Complut.* *Stephani*

se homo, quales patiuntur in carceribus inclusi. *Tertullianus* ad martyras. Vos benedicti de carcere in custodiarium si forte translatos existimetis. Habet tenebras — habet vincula — triste illic exspirat — judex exspectatur.

ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων] *Galen.* Gloss. Hippocr. βρυγμὸς, ὁ ἀπὸ τῶν ὀδόντων συγκρουόμενος ψόφος, καὶ βρύχειν, τὸ οὕτω ψοφεῖν. *Etymol.* & *Suidas* βρυγμὸς, τρισμὸς ὀδόντων ἢ μυλῶν ἀκόνησις, βρυγμὸς νόσος, ἀπὸ τοῦ τοῖς ὀδοῦσι πιέζοντα ψόφον ἀποτελεῖν, ὡς ἐν ῥίγει συμβαίνει. καὶ βρύκουσα δάκνουσα. Καὶ Ἱπποκράτης τὸ βρύκειν τοὺς ὀδόντας ἐπὶ τῆς συνερείσεως τέθεικε. *Jambl.* V. Pythag. 31. βασάνους δὲ ἐπιφέρειν τῇ Τιμύχᾳ προστάττοντος, ἡ γενναία δὲ συμβρύξασα ἐπὶ τῆς γλώσσης τοὺς ὀδόντας, καὶ ἀποκόψασα αὐτὴν προσέπτυσε τῷ τυράννῳ. & καταβρύχω de leone. *Psal.* CXII. 10. *Juvenal.* V. 157. Ergo omnia fiunt. Si nescis, ut per lacrimas effundere bilem Cogaris, pressoque diu stridere molari. *Il.* ν. 392. κεῖτο τανυσθεὶς βεβρυχὼς, κόνιος δεδραγμένος αἱματοέσσης. Schol. βρυχώμενος, σπώμενος, συντρίβων τοὺς ὀδόντας, ἢ δάκνων· μεμίμηται δὲ τὸ γινόμενον πάθος περὶ τοὺς βιοθανατοῦντας, εἰώθασι γὰρ τοὺς ὀδόντας βρύχειν. *Anthol.* III. 5. 30. εἶπεν ὀδόντα ὀξὺν ἐπιβρύχουσ᾽, οἷα Λάκαινα γυνά, Ἔῤῥε κακὸν σκυλάκευμα, κακὰ μερίς, ἔῤῥε ποτ᾽ ἅδαν. IV. 6. 38. εἰς καλυδώνιον κάπρον. χάλκεος, ἀλλ᾽ ἄθρησον, ὅσον θράσος ἤνυσε κάπρου ὁ πλάσας ἔμπνουν θῆρα ποιησάμενος· χαίτας αὐχενίους πεφρικότα θηκτὸν ὀδόντα βρύχοντα, γλήναις φρικτὸν ἰέντα σέλας. ἀφρῷ χείλεα πάντα δεδευμένα. Οὐκ ἔτι θάμβος, εἰ λογάδα στρατιὴν ὤλεσεν ἡμιθέων.

13. Sanat absens. *Plotin.* Ennead. IV. 9. 3. καὶ ἐπῳδαὶ καὶ ὅλως μαγεῖαι συνάγουσι, καὶ συμπαθεῖς πόῤῥωθεν ποιοῦσι. & comm. 30.

14. πυρέσσουσαν] *Nedarim* 41. 1. Dixit R. Chija Bar Abba: majus miraculum est, quod fit infirmo, quam quod factum est Ananiae, Mizaëli, & Azariae. Quia horum ignis a quolibet plebejo & a qualibet re poterat extingui: sed ignem febrilem infirmi, cum sit e coelo, quis poterit extinguere?

15. ἠγέρθη] *Ammonius*: ἠγέρθη μὲν λεκτέον ἀπὸ ὕπνου· ἀνέστη δὲ ἀπὸ κλίνης.

16. ὀψίας] *Marc.* XI. 11. ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας. *Thucyd.* VIII. 26. περὶ δείλην ἤδη ὀψίαν. *Hesych.* ὀψίας ἑσπέρας. inf. XIV. 15. 23.

17. τὰς νόσους ἐβάστασεν] *Ovidius* de Pont. I. 3. 23. Tollere nodosam nescit medicina podagram. *Galen.* de Compos. Medic. per genera II. ψώρας τε θεραπεύει, καὶ ὑπώπια βαστάζει. *Schabbat.* f. 139. 1. *Sanhedrin* f. 98. 1. Quaerente R. Josua f. Levi ex Elia: quando venturus esset Messias? respondit: Abi & ipse Messiam interroga. Pergente illo quaerere, ubinam ille habitaret? respondit Elias, ad portam urbis Romae. Cum iterum quaereret, quonam signo ibi agnosci posset? respondit: sedere inter pauperes bajulantes morborum. *Sanhedrin* f. 98. 2. Rabbini dicunt: Nomen ejus est, leprosus e domo Rabbi, S. D. certe infirmitates nostras ille tulit — Rav dicit: si Messias sit in vivis, Rabbenu Hakkadosch ille est. *Jalkut Chadasch.* f. 154. 4. & *Sohar* in *Exod.* f. 85. Animae justorum vident afflictos ob sanctificationem nominis Dei, indicantque Messiae, qui statim intrat palatium paradisi, quod leprosorum palatium dicitur, & in se suscipit omnes dolores plagasque Israelitarum. — Cum Israelitae essent in patria, solebant sacrificiis morbos tollere: nunc autem eos tollit Messias S. D. propter delicta nostra vulneratus est *Ruth.* R. II. 14. Loquitur de rege Messia. Accede, quia tu es proximus Regno. Ede panem regni. Intinge in acetum, significat plagas S. D. propter delicta nostra vulneratus est. *Targum Jonathan* in Esaj de Messia interpretatur. *Jalkut Simonis* in *Esaj.* f. 53. 3. Ecce servus meus prospere aget: significat Messiam. *Samuel R* XIX. R. Chona nomine R. Aha castigationes in tres partes divisae sunt ---- una regi Messiae S. S. *Esaj.* LIII. 5. *Jalkut Rubeni* f. 14. 1. Elias dicit Messiae f. David: porta castigationes, quia castigat te propter peccata Israelis S. D. *Esaj.* LIII. 5. & f. 29. 4. in horto Edenis est palatium, quod vocatur morborum. quando igitur Messias revelabitur in illo palatio, convocat omnes morbosos, omnes dolentes; omnes castigati venient, & imponunt ipsi.

Nisi

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. Καὶ
19 προσελθὼν εἷς Γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀ-
20 πέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
21 οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Ἕτε-
ρος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ
22 θάψαι τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νε-
23 κροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ

prima & ſecunda, *Bengelii*. Verſio *Syra* prior in MS. *Colon.* & poſterior, *Gothica*, *Saxon. Armena*. Codd. *Lat.* *Origenes* in *Jo.* IV. 54. *Theophylactus*, *Chryſoſtomus*, *Euthymius*. Recte, ait *Millius*, cum hic unius Domini mentio fiat: editum αὐτοῖς e Marco aut Luca translatum eſt. *Luc.* VIII. 3.

17. ἔλαβε] ἀνέλαβε K. 42. 67. Editio *Complut.* — ut *Symmachus Eſaj.* LIII.

18. ὁ] — Editt. *Eraſmi*.

πολλοὺς ὄχλους] πολὺν ὄχλον 12. Edit. *Colinaei*. — ὄχλους Verſio *Copt.* — πολλοὺς Colb. & 106.

ἐκέλευσεν] + τοὺς μαθητὰς Verſio *Gothic.* MSS. Codices *Latini*. Verſio *Copta*, *Syra* altera. *Hilarius*. Ex interpretamento.

20. καὶ prius] — 10. 58. 62. 71. 83. 86. Verſio *Syra*, Codd. MSS. *Latini*.

κλίνῃ] κλίναι 2. 45. 86. Evang. 15. *Origenes* in *Matth.* XXI. 17. *Chryſoſt.* in l. at H. 37. ut Ed.

21. αὐτοῦ] — 35. 56. 58. 62. 66. 83. — μοι] μου 9.

πρῶτον] — 5. *Beza* in annott. vetuſtum quoddam exemplar hoc vocabulum πρῶτον non habet, & videtur expungi poſſe.

καὶ] — 44.

22. Ἰησοῦς] — 33.

εἶπεν] λέγει C. 1. 33. Verſio *Vulgata*.

23. τὸ] — C. 1.

αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Colb.

Niſi autem ſublevaret praevaricationes Iſraelis, &, in ſe ſuſciperet, nemo homo poſſet portare caſtigationes. S. D. *Eſaj.* LIII. 4. 1. *Pet.* II. 24. refertur ad remiſſionem peccatorum: hic vero ad ſanationem morborum. Quia ejuſdem potentiae & bonitatis eſt, utrumque praeſtare; &, quia peccatis remiſſis & morbi, qui fructus ſunt peccatorum, pelluntur. *Pſal.* CIII. 3. *Barnabas* §. 5.

19. εἷς] *Ter.* Andria I. 1. 91. Forte *unam* aſpicio adoleſcentulam. *Donatus*: ex conſuetudine dicit *unam*; ut dicimus, unus eſt adoleſcens. Tolle unam, & fiet, ut ſenſui nihil deſit: unum ergo τῷ ἰδιωτισμῷ dixit, vel unam pro quandam. *Plin.* H. N. XXXV. 36. Aberat ipſe — ſed tabulam anus *una* cuſtodiebat.

γραμματεὺς] Ego quidem Doctor creatus ſum populi, verum libenter me in diſciplinam tuam trado. Hactenus piſcatores, publicani, vilis plebecula te ſecuta eſt, annon honoratiore apud te loco erit vir doctus, annon illi deſtinabis palatium? & dignitatem vel praeſidis in Synedrio, vel aliam majorem, cum regnum inieris?

ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ] *Ariſtot.* ὅπου ἂν τύχῃ τοῦ σώματος. *Plat.* Euthyphro. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐρωτῶντα τῷ ἐρωτωμένῳ ἀκολουθεῖν, ὅπῃ ἂν ἐκεῖνος ὑπάγῃ.

20. φωλεοὺς] *Ammon.* φωλεὸς ἐπὶ τῶν ἑρπετῶν τάσσεται. *Plut.* T. Graccho p. 828. C. ὁ γὰρ Τιβέριος — λόγῳ καὶ φαυλότερα κοσμῆσαι δυναμένῳ πράγματα, δεινὸς ἦν καὶ ἄμαχος, ὁπότε — λέγοι περὶ τῶν πενήτων, ὡς τὰ μὲν θηρία τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα καὶ φωλεὸν ἔχει, καὶ κοιταῖον ἐστὶν αὐτῶν ἑκάστῳ, καὶ καταδύσεις· τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἀέρος καὶ φωτὸς, ἄλλου δὲ οὐδενὸς μέτεστιν, ἀλλ' ἄοικοι καὶ ἀνίδρυτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυναικῶν. & de ſuperſtitione p. 169. E. ἄρκτων φωλεοῖς καὶ χειαῖς δρακόντων, ἢ μυχοῖς κητῶν. de orac. def. p. 418. φωλεώδης τοῦ δράκοντος χειά. in Erot. p. 771. B. ἐν φωλεῷ λέαινα καταδύσασα. *Heſych.* φωλεὸς, σπήλαιον· οὗ τὰ θηρία κοιμῶνται. *Plut.* de ſolert animal. p. 972. A. εἶτα καταδὺς εἰς τὸν φωλεὸν — τὸ δὲ κοιταῖον ὀπὰς ἔχει δύο. p. 974. B. ἡ δὲ ἄρκτος, ὅταν ἐκ τοῦ φωλεοῦ παρέλθῃ. Arat. p. 1039. C. ὥσπερ ἑρπετὸν ἐκ φωλεοῦ κατερχόμενον. *Theocrit.* I. 115. φωλάδες ἄρκτοι. *Plut.* Lucull. p. 496. E. οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι τῶν κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν τοὺς φωλεοὺς βαδίζειν. *Lex. MS. Pſalm.* καλιὰν, φωλεὸν ὀρνέων.

κατασκηνώσεις] inf. XIII. 32. *Marc.* IV. 32. *Luc.* XIII. 19.

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] Ita Chriſtus appellatur non modo a ſe ipſo, verum etiam a Stephano *Act.* VII. 56. Conf. *Apoc.* I. 13. XIV. 14. & *Targum Pſal.* LXXX. 18. pro Hebraeo בן אדם habet מלכא משיחא. Origo autem appellationis petenda eſt ex viſione *Danielis* VII. 13. Nec domum nec culcitram, vel lectum, nec monumentum proprium habuit, cui poſt mortem inſerretur. Haec appellatio indicat & humilitatem, qualis fuerit inter homines *Philip.* II. 7. *Pſal.* XLIX. 3. & majeſtatem, quae ipſi a Deo deſtinata erat & praedicta.

21. *Philoſtr.* V. Apollonii p. 14. ἐπεὶ δὲ τεθνεῶτα τὸν πατέρα ἤκουσεν, ἔδραμεν εἰς τὰ Τύανα, κἀκεῖνον μὲν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἔθαψεν πρὸς τῷ τῆς μητρὸς σήματι. Elias, cujus magna alias fuit ſeveritas, tamen Eliſae permiſit, ut parentibus ſuperſtitibus valediceret 1. *Reg.* XIX. 20. id ergo a tua lenitate ſpero me impetraturum, ut patri mortuo ultimum pietatis officium praeſtem, & funus ejus deducam. *Megilla* f. 3. 2. quando concurrunt ſtudium legis & mortuus ex praecepto ſepeliendus, cura mortui praecedit. Traditio enim eſt, in deducendo funere ſtudium legis ceſſare oportere. 29. 1. Quomodo vero hoc valet? Quando non adſunt comites funeris ſufficientes: ſi vero numerus eſt ſufficiens, non ceſſant a Lege.

22. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς] Eſt ſententia paradoxa. Vulgo dicitur τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα τιμὰς διδόντα χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν. *Eurip.* Phoeniſſ. 1319. Ubi duo negotia ex officio gerenda concurrunt in idem tempus, id relinquendum eſt quod vel minus urget, vel minus habet utilitatis atque virtutis. Si Chriſtum, lacum trajecturum, deſeruiſſet diſcipulus, ipſum ſequi juſſus, officio ſuo defuiſſet, patremque Domino cariorem habuiſſet, inf. X. 47. Potuit autem Chriſtus optimo jure diſcipulo imperare, ne patrem ſepeliret, quod in V. T. ſummo Sacerdoti & Naſiraeis

Lex

τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ 24
πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. Καὶ προσελθόντες οἱ μα- 25
θηταὶ — αὐτοῦ· ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει 26
αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θα-
λάσ-

24. καλύπτεσθαι] κατακαλύπτεσθαι. 59. κυμάτων] + ἦν γὰρ καὶ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς 59.
25. προσελθόντες] + αὐτῷ C. Codices *Lat.* + δὲ 90.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] — Versio *Copta. Saxon.* Codd. MSS. *Latini. Hieronymus.* probante *J. Millio* prol. 387. οἱ μαθηταὶ CEFLK. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 54. 56. 57. 58. 66. 68. 71. 73. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 91. 106. Evang. 2. 7. 24. Edit. *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* Versio *Ital. Theophylactus.* prob. *Millio* prol. 1380. ἡμᾶς] — C. 1.
26. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς Versio *Vulg. Goth. Syr.*
27. καὶ prius] — C. 34. 85. Versio *Syra, Copt. Vulgat.*
ὑπακούουσιν αὐτῷ] αὐτῷ ὑπακούουσιν 1. *Chrysostomus.*
28. καὶ ἐλθόντι αὐτῷ] καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ C. 1. 13. Colb. unus. ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ 59.
Γεργεσηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg.* & *Saxon. Syra* posterior in margine. *Nyssenus* in Cant. H. VI. *Juvencus, Prudentius Apotheosi, Hieronymus* de locis Hebr. Gergasi civitas trans Jordanen — & haec esse nunc dicitur Gerasa, urbs insignis Arabiae. Quidam autem ipsam esse Gadaram existimant. Sed & Evangelium meminit Gerasenorum. Ubi tria ista nomina aperte confundit. *Epiphan.* H. 66. Γαδαρηνῶν ἢ Γεργεσαίων [ἢ Γερασηνῶν] ὡς ἀντίγραφα τινα ἔχει, τῶν γὰρ τριῶν κλήρων ὁ τόπος ἀνὰ μέσον ἦν. Γαδαρηνῶν C. [at in margine, ubi notatur initium Lectionis Ecclesiasticae, habet Γεργεσηνῶν] M. 59. Evang. 5. 18. 19. 20. Versio *Syra* utraque, edita vero in margine, *Pers. Chrysostomus, Epiphanius* H. 30. 7. *Origenes* primus omnium sui temporis Codicum fidem in dubium vocavit, aliamque lectionem proposuit: verba ejus haec sunt, Οὐ καταφρονητέον τῆς περὶ τὰ ὀνόματα ἀκριβείας τῷ ἀπαραλείπτως βουλομένῳ συνιέναι τὰ ἅγια γράμματα. Τὸ μέντοιγε ἡμαρτῆσθαι ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις τὰ περὶ τῶν ὀνομάτων πολλαχοῦ καὶ ἀπὸ τούτων ἄν τις πεισθείη. ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἡ περὶ τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων καταχρημνιζομένους καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ συμπνιγομένους χοίρους οἰκονομία ἀναγέγραπται γεγονέναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γερασηνῶν. Γέρασα δὲ τῆς ἀραβίας ἐστὶν πόλις, οὔτε θάλασσαν οὔτε λίμνην πλησίον ἔχουσα. καὶ οὐκ ἂν οὕτως προφανὲς ψεῦδος καὶ εὐέλεγκτον οἱ

Lex praeceperat *Levit.* XXI. 11. *Num.* VI. 17. ut intelligeret, majorem sanctitatem jam requiri, quam olim ab illis, qui habebantur sanctissimi, exigebatur. Si qui vero audita doctrina Christi se in disciplinam ejus tradere nolebat, poterat vocari mortuus, quia non magis aures habebat ad Christum audiendum, aut pedes ad ipsum sequendum, quam mortuus; licet interim aliis officiis, v. gr. sepeliendo patre defungi posset. *Act.* XIV. 46. *Philo* T. 2. p. 230, 15. de Monarchia. ἀμίαντος ἀεὶ διατελείτω [ὁ ἀρχιερεὺς] μὴ προσαπτόμενος νεκροῦ σώματος, ὅπως τὰς ὑπὲρ τοῦ κόσμου εὐχὰς καὶ θυσίας ἕτοιμος ὢν ἐν καιροῖς τοῖς προσήκουσιν ἀκωλύτως ἐπιτελῇ. καὶ γὰρ ἄλλως προσκεκληρωμένος θεῷ, καὶ τῆς ἱερᾶς τάξεως γενόμενος ταξίαρχος ὀφείλει πάντων ἀλλοτριοῦσθαι τῶν ἐν γενέσει, μὴ γονέων, μὴ τέκνων, μὴ ἀδελφῶν εὐνοίας οὕτως ἡττώμενος, ὡς ἢ παρελθεῖν ἢ ὑπερθέσθαι τὶ τῶν ὁσίων, ὃ πραχθῆναι πάντως αὐτίκα ἄμεινον. *Servius* in Æneid. XI. 2. Consuetudo Romana fuit, ut polluti funere minime sacrificarent. Si tamen contingeret, ut uno eodemque tempore funestaretur & cogeretur operam dare sacrificiis, elaborabat, ut ante sacra compleret, quam funus agnosceret. Unde etiam Horatius Pulvillus in Capitolii dedicatione, cum ab inimicis ei filius nunciaretur extinctus, ut quidam putant, falso, ut alii, pro vero, ait: Cadaver sit, nec voluit funus agnoscere, donec templa dedicaret. Secundum quem ritum etiam Æneas inducitur ante operam dare sacrificiis, & sic ad Sociorum & Pallantis sepulturam reverti. *Tacit.* A. 1. 62. Neque imperatorem, auguratu & vetustissimis ceremoniis praeditum, attrectare feralia debuisse. *Euripid.* Iphig. in Taur. 380. τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα, Ἥτις, βροτῶν μὲν ἄν τις ἅψεται φόνου, ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν, βωμῶν ἀπείργει.

ἑαυτῶν] *Eustath.* in Od. δ. p. 146. 2. Τὸ δὲ λέγειν ἑαυτοὺς σόλοικον. καὶ ὅρα ὅτι λελήθασιν σολοικίζοντες, ὡς ἀθηναῖος βούλεται, οἱ λέγοντες ἑαυτοῖς καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑαυτῶν. αἴτιον δ', ὅτι ἐν ἑνικοῖς μὲν τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ ἑαυτῷ, καὶ ἑαυτὸν, ἐκ δύο ἕκαστον ὁμοιοπτώτων γενικῶν σύγκειται, οἷον, ἕο αὐτοῦ, ἑοῖ αὐτῷ, ἓ αὐτόν. συναιρεθέντα δὲ ποιοῦσι τὸ ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ, ἑαυτόν. Επὶ δέ γε πληθυντικῶν πτώσεων, τοῦ αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτοὺς, οὐκ ἔχει χώραν συνθέσεως ἡ ἀντωνυμία τὸ ἕ, ἀλλ' ὁ προσθέμενος αὐτὴν, ἀνομοιόπτωτον οὖσαν τοῖς τοιούτοις, οὐ ποιεῖ καθ' ἕλληνας. ὥσπερ οὐδὲ ὁ τολμήσας εἰπεῖν ἐμαυτοὺς, ἢ σαυτοὺς, ἤ τι τοιοῦτον. Διὸ κάλλιον ἐν τοῖς τοιούτοις ἀρκεῖσθαι τῇ τῆς ἀρχούσης δασείᾳ, καὶ ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῖς, καὶ ἑαυτῶν, δασύνειν τὸ ἄλφα πρὸς διαστολὴν τῶν κατ' ἄλλην ἔννοιαν ψιλουμένων. Ὁ δὴ ποιοῦσιν ἀξιολόγως οἱ γράφοντες τὸ καθ' αὑτοὺς καὶ καθ' αὑτῶν, καὶ καθ' αὑτὰ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Πλὴν ἐπειδὴ, πολλῶν καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίων ἀνδρῶν χρωμένων καὶ ταῖς εἰρημέναις συνθέτοις πληθυντικαῖς ἀντωνυμίαις, οὐκ ἔστι σολοικίαν καταλέγειν ἀπάντως, ῥητέον, ὅτι οὐκ ἀναμφιλέκτως σύνθεσις ἀντωνυμιῶν δύο προήγαγε τὸ ἑαυτῶν, ἑαυτοῖς, ἑαυτοὺς, ἀλλ' ὡς ἁπλαῖ λογίζονται μετὰ πάθους πλεονασμοῦ. Δοκεῖ γὰρ δασυνθέντων, ὡς ἐῤῥέθη, τοῦ αὑτῶν, αὑτοῖς, αὑτοὺς προκαθεσθῆναι πλεονάσαν τὸ ε.

24. σεισμὸς] *Aen.* I. 135. quos ego. Sed motos praestat componere fluctus.

αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε] *Jon.* 1. 5. *Justin.* XI. 13. Repente ante praelium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione aegre excitatus, quaerentibus somni causas omnibus inter pericula, cujus etiam in otio semper parcior fuerat: Magno se aestu liberatum ait, somnumque sibi a repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere. *Sueton.* Aug. 6. Sub horam pugnae tam arcto repente somno devinctus, ut ad dandum signum ab amicis excitaretur.

25. ἤγειραν] *Æn.* IV. 460. Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos? Nec, quae circumstant te, deinde pericula cernis?

ἀπολλύμεθα] *Ter.* Adelphi III. 2. 26. Actum est, perimus. *Ovid.* de A. A. III. 607. Callida prosiliat, dicatque ancilla, perimus. *Herodian.* I. 13. 3. ἡμεῖς δὲ, τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολλύμεθα.

26. ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῇ θαλάσσῃ] *Photius* Amphil. MS. 118. οἶδα δὲ ἐπιτιμίαν παράγει μάλιστα τοῖς ἔξω σοφοῖς τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιφάνειαν ὀνομαζομένην καὶ τὸ περίδοξον. vid. *Gellii* XIX. 1. *Aristot.* Polit.

27 λάσσῃ· καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες· Ποταπός
28 ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ
εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν ~ Γεργεσηνῶν:, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ
τῶν

~ Γαδαρηνῶν

Ἐυαγγελισαὶ εἰρήκεισαν, ἄνδρες ἐπιμελῶς γινώσκοντες τὰ περὶ τὴν Ἰουδαίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐν ὀλίγοις εὕρομεν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, καὶ πρὸς τοῦτο λεκτέον. Γάδαρα γὰρ πόλις μέν ἐστιν τῆς Ἰουδαίας, περὶ ἣν τὰ διαβόητα θερμὰ τυγχάνει, λίμνη δὲ κρημνοῖς παρακειμένη οὐδαμῶς ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἢ θάλασσα. Ἀλλὰ Γέργεσα, ἀφ' ἧς οἱ Γεργεσηνοί, πόλις ἀρχαία περὶ τὴν νῦν καλουμένην Τιβεριάδα λίμνην (alii πόλιν) περὶ ἣν κρημνὸς παρακείμενος τῇ λίμνῃ, ἀφ' οὗ δείκνυται τοὺς χοίρους ὑπὸ τῶν δαιμόνων καταβεβλῆσθαι. —— καὶ ταῦτα Ὠριγένης φησὶν ἐν τῷ ἕκτῳ τόμῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξηγητικῶν. Emendatio iſta Origenis ſtatim pleroſque Codices invaſit, ita ut *Victor* Antiochenus in Marcum V. 1. verba Origenis exſcribens jam ad Codices provocaret: οὔτε Γαδαρηνῶν, οὔτε Γερασηνῶν, inquit, τὰ ἀκριβῆ ἔχει τῶν ἀντιγράφων, ἀλλὰ Γεργεσηνῶν, quod & Epiphanius fecerat, ſequente Athanaſio in Synopſi & Theophylacto: τὰ ἀκριβέστερα τῶν ἀντιγράφων εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν ἔχει, cum Verſione *Copta*, *Cyrillo* in *Eſaj*. p. 105. *Heſych*. Q S.

Editores noſtri, ſi omnino volebant conjecturam Origenis adoptare, debebant poſt Matthaeum etiam Marcum & Lucam corrigere, non vero apud iſtos relicto γαδαρηνῶν nomine hic γεργεσηνῶν ſubſtituere, ſicque ſpeciem contradictionis praebere. Revera autem nulla neceſſitas nos cogit lectionem ante Origenis tempora receptam rejicere: licet enim Gadara non immineat lacui Tiberiadis, hoc tamen non impedit, quo minus tota regio metropoli late circumjacens χώρα γαδαρηνῶν appellaretur. Accedit, quod γέργεσα locus ignobilis, & ipſi *Joſepho*, qui loca ad lacum Tiberiadis ſita frequentavit, ignotus fuit A. 1. 6. 2. τῶν δ' ἄλλων ἑπτὰ, Ἐυαίου, χετταίου, ἰεβυσαίου, ἀμορραίου, γεργεσαίου, ἐυδαίου, Σειναίου, Σαμαραίου, πλὴν τῶν ὀνομάτων ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις οὐδὲν ἔχομεν· ἑβραῖοι γὰρ αὐτῶν ἀνέστησαν τὰς πόλεις, unde non fit veroſimile, eos aut tot mille porcos, aut regionem ab urbe denominatam habuiſſe. Contra Gadara metropolis fuit Peraeae B. IV. 8. 3. regio Gadarena terminavit Galilaeam a plaga Orientali 11. 3. 1. a Tiberiade intervallo LX. ſtadiorum remota, de V. 65. & 9. Juſtus vicos Gadarenorum & Hipponenſium incendit, qui ſiti erant in confiniis Tiberiadis & agri Scythopolitani: quae omnia docent, lacui Tiberiadis fuiſſe vicinam. *Megilla* f. 6. 1. dixit Rabba: Chemma ſunt Thermae Gadarae, Rekath eſt Tiberias, Cinnereth eſt Geneſar. Vide etiam H. *Relandi* Palaeſtinam in v. *Gadara* & *Geraſa* p. 774. & 806.

lit. VIII. καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τοῦτο Σωκράτει. *Iſocrat*. . . . . τοῖς δ' ἐνταῦθα ψηφισθεῖσιν —— πάλιν ἐπιτιμῶμεν. Panathen. νῦν δ' ἀκριβέστερον ᾔδειν, τῶν ἐπιπλήττειν μοι τολμησάντων, ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσι. *Thucyd*. IV. 27. ἐπιτιμῶν. *Schol*. ἐγκαλῶν, ἐπιμεμφόμενος, ὀνειδίζων. *Euſtath*. in Od. χ. p. 774. 7. τὸν ἐπιτίμιον, ὅ δέ ἐστιν ὁ ἐπιζήμιος καὶ ἐπίπληκτος. ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἐπιπλήξειν, ἐπιτιμήσειν φαμεν. καὶ ἐπιτίμησον τῷ δεῖνι, ἀντὶ τοῦ ἐπίπληξον. & κ. p. 1645. ἀνεμοκοῖται per incantamenta Corinthi. *Nonnus* Dionyſ. XX. extr. ὡς εἰπὼν κεχόλωτο, καὶ ἠπείλησε θαλάσσῃ, καὶ πολιῷ Νηρῆϊ, καὶ ἤθελε πόντον ἱμάσσειν· Ζεὺς δὲ πατὴρ ἰάχησεν ἀμαιμακέτῳ Λυκοόργῳ. ἀφραίνει, Λυκόοργε, μάτην ἀνέμοισιν ἐρίζων. *Dio* XLI. p. 113. ὡς μέντοι ἀπὸ τῆς γῆς ἐγένοντο, καὶ ὅ τε ἄνεμος ἰσχυρῶς κατέσπερχε καὶ ὁ κλύδων δεινῶς σφᾶς ἐξετάραττεν —— ἐξέφηνεν ἑαυτὸν, καθάπερ ἐκ τούτου καὶ τὸν χειμῶνα παύσων, καὶ ἔφη, θάρσει, καίσαρα γὰρ ἄγεις. τοιοῦτον μὲν δὴ φρόνημα, καὶ τοιαύτην ἐλπίδα —— εἶχεν, ὥστε καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα πίστιν τῆς σωτηρίας ἐχέγγυον ποιεῖσθαι. *Plut*. Caeſ. p. 726. C. πρὸς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἀντίβασιν τοῦ κλύδωνος ἀγριαίνων ὁ ποταμὸς, καὶ τραχὺς ἅμα καὶ κτύπῳ μεγάλῳ καὶ σκληραῖς ἀνακοπτόμενος δίναις, ἄπορος ἦν βιασθῆναι τῷ κυβερνήτῃ ---- αἰσθόμενος δὲ ὁ καῖσαρ ἀναδείκνυσιν ἑαυτὸν, καὶ τοῦ κυβερνήτου λαβόμενος τῆς χειρὸς ἐκπεπληγμένου πρὸς τὴν ὄψιν, Ἴθι, ἔφη, τόλμα καὶ δέδιθι μηδέν. Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. A. at milites: ὥραν δὲ χειμῶνος καὶ πνεύματος ἐν θαλάττῃ καιρὸν οὐδὲ θεῷ βιάζεσθαι δυνατόν. *Jamblich* V. Pythag. 28. ἀλεξάνεμος μὲν οὖν τὸ ἐπώνυμον ἐμπεδοκλέους. *Calpurnius*: Aſpicis, ut virides audito Caeſare ſilvae conticeant? memini quamvis urgente procella ſic nemus immotis ſubito requieſcere ramis; Et dixi: Deus hinc, certe Deus, expulit euros. Audiverant aegrotos ſanaſſe, quod etiam medici faciunt: at nunc vident etiam vento imperare, quod omnium hominum vires longe ſuperat. Miraculo Moſis tempore patrato Ægyptii aquis merſi ſunt: a Chriſto diſcipuli in aquis ſervantur. *Pſal*. CVI. 9.

27. ποταπός ἐστιν οὗτος] 2. *Macc*. IX. 8. ὁ δ' ἄρτι δοκῶν τοῖς τῆς θαλάσσης κύμασιν ἐπιτάσσειν, διὰ τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀλαζονείαν de Antiocho. *Cic*. pro L. Manilia 16. non ſum praedicaturus, Quirites, quantas ille res domi militiaeque, terra marique, quantaque felicitate geſſerit: ut ejus ſemper voluntatibus non modo cives aſſenſerint, ſocii obtemperarint, hoſtes obedierint; ſed etiam venti tempeſtateſque obſecundarint. *Claudian*. de III. Cos. Honorii 98. O nimium dilecte Deo, cui militat aether, Et conjurati veniunt ad claſſica venti! *Bava Mezia* f. 59. 2. R. G. . . navi vehebatur, inſtitit ei turbo ad mergendum eum. dixit, videtur mihi hoc non fieri niſi propter R. Eleazarem f. Hyrcani. Stetit ille ſuper pedes dixitque, Domine mundi, manifeſtum & notum tibi eſt, me non feciſſe honoris mei gratia, neque honoris domus paternae gratia, ſed honoris tui gratia, ne multiplicarentur Sectae in Iſraele. *Quievit mare a turbine*. *Euripides* Med. 29. ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος κλύδων, ἀκούοι νουθετουμένη φίλων. *Apulejus* Met. V. Jamjam deam ſpirat mulier, quae voces ancillas habet, & ventis ipſis imperat.

ποταπὸς] *Phrynich*. p. 16. Ποταπὸς διὰ τοῦ τ. μὴ εἴπῃς, ἀδόκιμον γάρ· διὰ δὲ τοῦ δ. λέγων, ἐπὶ γένους θήσεις· ποδαπός ἐστι; θηβαῖος ἢ ἀθηναῖος. ἐστὶ γὰρ οἷον ἐκ τίνος δαπέδου. τὸ ποταπὸς δὲ ἐστι, ποταπὸς τὸν τρόπον φρόνιμος; φρόνιμος, ἐπιεικής· χρὴ οὖν οὕτως ἐρωτᾶν, ποῖος τις σοὶ δοκεῖ εἶναι; *Lucian*. paraſit. 22. ποταπὸς δὲ οὗτος ὁ φίλος; *Thomas* περὶ δὲ τρόπου ἐρωτῶν οὕτως ἐρεῖς· ποταπὸς τὸν τρόπον Σωκράτης; ἐπιεικὴς —— κάλλιον δ' ἂν εἴη τὸ οὕτως ἐρωτᾶν, ὁποῖός σοί τις δοκεῖ εἶναι, ἢ ποταπός. *Hermog*. de Invent. σκοπητέον τὸ πρᾶγμα, ποταπόν ἐστι, καὶ ποταπὸν ὑπείληπται, χρηστὸν ἢ φαῦλον· *Julian*. in Miſopog. οὐ συνῆκα. ποταπὸν τῆς πόλεως τὸ ἦθος. *H. Steph*. Theſ. 1873. B. Suſpecta autem haec ſcriptura eſſet, niſi in variis locis inveniretur.

28. ὑπήντησαν] *Herodian*. II. 11. 11. ὑπήντων δὲ δαφνηφοροῦντες & 5. 8. καὶ δὴ τοῦ δωματίου προελθὼν ὑπαντώμενος αὐτοῖς.

ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι] *Ammonius*. μνημεῖα καὶ μνήματα διαφέρει. Μνημεῖα μὲν γὰρ ἔλεγον τὰ μνημόσυνα, Μνήματα δὲ τοὺς τάφους, μνήμη γὰρ γίνεται νεκροῦ, μνεία δὲ

τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ
ἐκείνης. Καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, λέγοντες· Τί ἡμῖν καί σοι, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε 29
πρὸ

29. Ἰησοῦ] C a prima manu. L. 1. 11. 33. 34. 39. 49. 53. 61. 73. 83. a prima manu 84. 85. Evang. 16. Versio *Copt.* Codd. MSS. *Latin. Origenes* in *Matth.* XV. 22. *Cyprianus.*

30. μακρὰν] Versio *Vulg.* non longe. Repugnante quidem, ait Beza, fide omnium Graecorum Codicum, quos nobis videre contigit, sed tamen rectius, ni fallor, quam si negationem non addas. Ita Edit. 1. Caussam demum exposuit Editione 2. quum testentur alii Evangelistae gregem porcorum ibi in montibus fuisse, non procul, ut existimo, dissitis. Sine dubio montes isti non tam longe abfuerunt, ut extra conspectum omnino essent, nec tamen inde sequitur, Matthaeum scripsisse non procul. Qui in stadio currebant, non procul alter ab altero aberant, verum ideo Virgilius non est corrigendus, qui *Æneid.* V. 318. scribit: Primus abit, longeque ante

τῶ ζῶντος. *Pollux* IX. 14. Μνήματα, πολυάνδρια, τάφοι. Παρὰ δὲ Θουκυδίδῃ μόνῳ τῷ κεκριμένῳ μνημεῖα ἄν τις εἰρημένα εὕροι τὰ μνήματα. *Eustath.* in Il. ζ. p. 491. 27. Μνῆμα, διὰ τοῦ μνήμην ἀνακινεῖν τοῦ ποτε ζῶντος —— Μνημεῖον τῶν μεθ' Ὅμηρον ἐστίν. Μνημεῖον locus in quo plura cadavera ingeri possunt: τάφος sepulcrum, in quo modo unum cadaver collocatur. *Demosth.* c. Steph. 1. ἢ τὸ μνῆμα ᾠκοδόμησε —— οὐκ ᾐσθάνετο, ὅτι οὐχὶ τοῦ τάφου μνημεῖον ἐστι τὸ οἰκοδόμημα. *Socrates* H. E. IV. 13. ἀθανάσιος δὲ τὴν ἐκ τοῦ πλήθους ἄλογον ὁρμὴν ὑφορώμενος, δεδοικώς τε μὴ τῶν γενησομένων ἀτόπων αὐτὸς τὴν αἰτίαν λάβῃ, τέσσαρας ὅλους μῆνας ἐν μνημείῳ πατρῴῳ ἀπέκρυπτεν ἑαυτὸν *Diog. L.* Democritus IX. 38. ἐρημάζων ἐνίοτε καὶ τοῖς τάφοις ἐνδιατρίβων. *Lucian.* Vitar. Auctio. 9. τὴν πατρῴαν οἰκίαν ἀπολιπὼν, ἢ τάφον οἰκήσεις, ἢ πυργίον ἔρημον ἢ καὶ πίθον. & Philopseud. 32. Δημόκριτον, ὃς οὕτως ἄρα ἐπέπειστο, μηδὲν οἷόν τε εἶναι συστῆναι τοῦτον, ὥς γε ἐπειδὴ καθείρξας ἑαυτὸν εἰς μνῆμα ἔξω πυλῶν ἐνταῦθα διετέλει γράφων καὶ συντάττων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, καί τινες τῶν νεανίσκων ἐρεσχελεῖν βουλόμενοι αὐτὸν κ. τ. λ. *Lucan.* VI. 510. Erischtho maga Thessala: Illi namque nefas urbis submittere tecto Aut laribus ferale caput, desertaque busta Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris. *Silius* IX. 98. Quodque dabat fors in subitis nec opina, sepulcro Ætoli condet membra occultata Thoantis Inde -- prosiliens tumulo. *Appianus* de B. C. narrat multos ex proscriptis a Triumviratu in monumentis latitasse. *Berachoth* f. 18. 2. Abiit iste, & pernoctavit inter sepulchreta, & audivit duos spiritus femineos colloquentes. *Chagiga* f. 32. *Nidda* f. 17. 1. qui pernoctat in monumento, ut descendat super eum spiritus immundus. *Eruvin* f. 55. 2. Sepulcrum in quo est domus habitationis, & sepulcrum in quo non est domus habitationis. *Esaj.* LXV. 4. De Melancholia *Aëtius* III. 8. 9. Γίγνονται δὲ οἱ πολλοὶ τῶν μελαγχολικῶν δειλοὶ ---- τινὲς καὶ δαίμονες ἀπὸ γοητειῶν τῶν ἐχθρῶν ἐπῆχθαι αὐτοῖς ὑπολαμβάνουσιν —— δοκεῖ δὲ ἄλλοις —— ἀλλ' ὁ μὲν δέδοικε τοὺς φιλτάτους, ὁ δὲ ὅλους ἀνθρώπους. καὶ ὁ μὲν δέδοικεν εἰς φῶς ἰέναι --- οἱ πλεῖους μέντοι ἐν σκοτεινοῖς τόποις χαίρουσι διατρίβειν, καὶ ἐν μνήμασι, καὶ ἐρήμοις. *Rufus* ib. Πάντων μὲν οὖν τῶν παρεπομένων ἑκάστῳ συμπτωμάτων τὰς αἰτίας εἰπεῖν ἀδύνατον, ἀπορίαν γὰρ πολλὴν ἔχει τὰ πλεῖστα, οἷον διατί τὰ μὲν φεύγουσιν ὡς δεινὰ, μὴ ὄντα δεινὰ, τὰ δὲ διώκουσιν ὡς χρηστὰ, μὴ ὄντα χρηστά; *Origines* περὶ ἀρχῶν III. 3. Humana anima recipere potest diversas energias spirituum, & malorum quidem duplici specie, vel tunc, cum penitus ex integro eorum possederint mentem, ita ut nihil omnino eos, quos obsederint, intelligere vel sentire permittant, sicut exemplo sunt hic, quos vulgo energumenos vocant, quos amentes & insanos videmus, quales illi erant, qui in Evangelio a Salvatore curati esse referuntur. Malos daemones i. e. animas mortuorum circa sepulcra errare, veteres opinabantur. *Plat.* Phaedo. p. 61. D. E. ἡ τοιαύτη ψυχὴ βαρύνεταί τε καὶ ἕλκεται πάλιν εἰς τὸν ὁρατὸν τόπον, φόβῳ τοῦ ἀειδοῦς τε καὶ ᾅδου, ὥσπερ λέγεται, περὶ τὰ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους καλινδουμένη, περὶ ἃ δὴ καὶ ὤφθη ἄττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἴδωλα, αἱ μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖσαι, ἀλλὰ τοῦ ὁρατοῦ μετέχουσαι. διὸ καὶ ὁρῶνται —— καὶ οὔτι γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων. *Tibull.* I. 6. 15. Hanc volitent animae circum sua busta querentes semper, & e tectis strix violenta canat. *Lactantius* II. 2. Vulgus existimat, mortuorum animas circa tumulos & corporum suorum reliquias oberrare.

χαλεποὶ] *Theocrit.* VIII. 14. χαλεπὸς τ' ὁ πατὴρ μευ χ' ἁ μάτηρ. *Aristot.* Nicomach. IV. 11. χαλεποὺς δὲ λέγομεν τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας ἢ κολάσεως. *Theocrit.* XII. 145. πῶς δ' ἐπὶ νύμφαις ἀλλοτρίαις χαλεποί. *Hesych.* χαλεπὸς σκληρός. *Od.* Τ. 201. χαλεπὸς δέ τις ὦρορε δαίμων. *Aristot.* H. A. VI. 18. οἱ ὕες οἱ ἄγριοι περὶ τὴν ὀχείαν χαλεπώτατοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦνται μάχας θαυμαστάς. *Xen.* Expedit. Cyr. V. κύνας χαλεποὺς *Aristot.* Rhet. II. Ἱερέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. *Hesiod.* Ἐργ. 11. 175. Μεὶς γὰρ χαλεπώτατος οὗτος χειμέριος, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις. *Plut.* Camill. p. 130. B. θέρος πνευματινοτίοις χαλεπόν. de ira cohib. p. 456. A. Γαΐῳ οὖν Γράκχῳ καὶ τὸν τρόπον ὄντι χαλεπῷ, καὶ περιπαθέστερον λέγοντι.

ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν] *Diodor.* S. XIV. 71. τινὲς δ' εἰς μανίαν καὶ λήθην ἁπάντων ἔπιπτον, οἱ περιπορευόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἐξεστῶτες τοῦ φρονεῖν ἔτυπτον τοὺς ἀπαντῶντας. *Galen.* in Hippocr. de Praedict. III. ἑτοίμων ὄντων εἰς τὸ κακουργεῖν τοὺς πέλας τῶν μελαγχολικῶς παρακρουόντων. *Plut.* Quaest. Gr. p. 297. B. χαλεποῖς χρώμενοι προσοίκοις. *Caelius Aurelian.* Morb. Chron. I. 3. quomodo intelligatur phrenitis --- ut in furore exiliens difficile teneatur, atque omnibus iracundus fit, & exclamet, vel sese percutiat, aut suam vestem atque propinquantium scindat, aut metu se abscondendum existimet. 5. de Mania: furens alius se passerem existimavit, alius gallum gallinaceum, alius fictile, alius laterem, alius deum, alius oratorem, alias tragoedum vel comoedum. *Alex. Trallian.* I. 13. de phrenitide. —— neque responsionem manifestam dare possunt —— Ego sane magna adeo phrenitide correptum curavi, & nisi multi fortesque famuli eum continuissent, & vinculis undiquaque constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem: adeo ferociter agitabatur, omniaque faciebat, quae insanientes solent: atque si gladium habuisset, non paucos, qui ei aderant, jugulasset. *P. Ægineta* III. 14. de Melancholia & insania, & his qui numine afflati putantur: putant aliqui, se animalia bruta esse, & illorum voces imitantur: aliqui vero vasa testacea se esse putant, & ne frangantur, timent, & quidam ex ipsis cupiunt mortem,

30 πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.

omnia corpora Nisus Emicat, & ventis & fulminis ocyor alis, Proximus huic, longo sed proximus intervallo, insequitur Salius, spatio post deinde relicto Tertius Euryalus, Euryalumque Helymus sequitur, quo deinde sub ipso Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores. Tantum autem abest, ut lectio Graecorum Codicum, quae & veterum Latinorum fuit, ut ex Latinis Codicis D. & versione Gothica apparet, & omnium reliquarum versionum, quicquam absurdi habeat, ut potius altera longe sit aptior, utique cum pluris intersit ad gloriam Domini, si miraculum edidit in loco ab ipsius corpore longius distante, quam in loco propinquiore.
πολλῶν βοσκομένη] βοσκομένη πολλῶν 80. multorum pascentium Codd. *Latt.* & D.

tem, quidam vero rursus timent, ne moriantur. --- Quidam vero etiam putant, se ab aliquibus majoribus potestatibus impeti, & futura praedicere, velut numine afflati, quos etiam privatim numine afflatos nominant. —— Prae omnibus vero vinciantur in lecto, ut ne mali quidpiam faciant sibi ipsis, & iis qui ad ipsos accedunt. *Cassii* Problem. 61. Cur phrenetici & furiosi in paroxysmis robustiores sunt, viresque habent auctas? *Actuarius* I. 16. —— de Melancholia, ejus quoque generis fuerit quae λυκανθρωπία, ceu homines lupinam quandam naturam induerint, appellatur: qui hac detinentur, nocte intempesta hac illacque circumcursitant, atque in monumentis solitudinibusque oberrant, luporum in morem: verum interdiu revertuntur, & ad sese redeunt, ac domi resident. His pedes cruraque cruenta sunt, quod in lapides & spinas impingant. Nolim dicere, quid aliis usu veniat, quorum hi mortem perpetuo expavescunt, illi contra expetunt. *Hieros. Trumoth* 1. f. 40. 2. R. Jose n. R. Haec sunt signa insani שוטה: Exit nocte, & pernoctat in sepulcro, & vestes suas lacerat, &, quicquid ei datur, pessundat. Dixit R. Chuna: ille solum, in quo sunt haec omnia? In quo non sunt omnia eum qui exit nocte, chondriacum voco; qui dormit in monumentis, ligatum a daemonibus, qui vestes lacerat, melancholicum, qui pessundat, quicquid ei datur, Cardiacum. R. Jochanan dixit: etiam in quo est vel unum istorum. Aliquando furit, aliquando est sanus. *Chagiga* I. 1. f. 13. 2. Stultus. Quisnam est stultus? Qui nocte egreditur solus, & pernoctat in sepulcretis, & vestes suas lacerat. R. Chunna addit: requiri ut haec omnia simul faciat. R. Jochanan regessit, sufficere si quis unum ex illis faciat. —— qui pernoctat in sepulcris dicitur, ut super ipsum descendat spiritus immundus; qui noctu egreditur solus, dicitur lycanthropus; qui vero lacerat vestes, dicitur vir cogitationum. *Joma* f. 83. 2. canis furiosus. Samuel dixit: Spiritus malus descendit super ipsum.

29. τί ἡμῖν καὶ σοί] inf. XXVII. 19. *Marc.* I. 24. V. 7. *Luc.* IV. 34. VIII. 28. *Jo.* II. 4.. 2. *Sam.* XVI. 10. 2. *Paral.* XXXV. 21. 2. *Reg.* XVI. 10. 1. *Reg.* XVII. 18. *Jos.* XXII. 24. *Joel* III. 4. *Anacreon.* 2. τί γὰρ μάχαισι κἀμοὶ —— τί πλειάδεσσι κἀμοὶ, *Achilles Tatius* VI. τί ἐμοὶ καὶ θεράνδρῳ κοινόν; *Demosth.* c. Aphob. τί νόμῳ καὶ βασάνῳ. *Aristoph.* Equit. 1019. τί γὰρ ἐστ' ἐρεχθεῖ καὶ κολοιοῖς καὶ κυσί; Synesius. δήμῳ γὰρ δὴ καὶ φιλοσοφίᾳ τί πρὸς ἀλλήλους; *Nonni* Dionys. X. τί γὰρ αἰθέρι καὶ Διονύσῳ; XIX. τί δάκρυσι καὶ Διονύσῳ; XLVII. τί Πάλλαδι καὶ κυθερείῃ; -- τί Πέρσεϊ καὶ Διονύσῳ; *Arrian.* Epictet. I. 1. τίς ἄνεμος πνεῖ; βορέας. Τί ἡμῖν καὶ αὐτῷ; II. 2. Τί μοι καὶ αὐτῷ, εἰ οὐ δύναταί μοι βοηθῆσαι; καὶ πάλιν; τί μοι καὶ αὐτῷ, εἰ θέλει με ἐν τοιούτοις εἶναι, ἐν οἷς εἰμι. & 19. τί ἡμῖν καὶ σοί, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις 20. τί δὲ σοὶ μέλει, πῶς οἱ ἄλλοι ὑπολήψονται περὶ τούτων, πότερον ὑγιῶς, ἢ οὐχ ὑγιῶς; τί γὰρ σοὶ καὶ ἡμῖν; *Anacreon* τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς. *Anthol.* I. 80. 1. οὐδὲν ἐμοὶ χ' ὑμῖν. *Demosth.* pro Corona διομνύμενος μηδὲν εἶναι σοὶ καὶ Φιλίππῳ πρᾶγμα. *Anacreon.* 24. μέθες ἐν με φροντὶ δεινῇ, οὐδὲν ἐστι σοί τε κἀμοί.

29. Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ] Haec ex illis audiverant, a quibus fama de Christo longe lateque sparsa erat.

πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς] non quod aliquando tempestivum esset torqueri, sed ita loquuntur maniaci; recordabantur, quomodo vi & vinculis constricti, modo medicamentum ingratum & purgans bibere, modo venae sectionem pati, & ad praescriptum medici vivere fuerint coacti, quibus similia metuebant. *Euripides* Orest 265. σχ. ἴδιον δὲ τῶν μαινομένων τὸ τοὺς κηδομένους ἀποσείεσθαι, καὶ δοκεῖν βλάπτεσθαι μᾶλλον παρ' αὐτῶν. *Lucianus* abdicat. 6. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα ἡμῖν ἐστι σημεῖα τῶν ἀνιάτως μεμηνότων· ἓν δὲ ἐκεῖνο καινὸν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης παρεφύλαξα. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ἄλλους ἡμερωτέρα καὶ πραεῖα, ἂν δέ τινα ἰατρὸν ἴδῃ, καὶ τοῦτ' ἀκούσῃ μόνον, κατ' ἐκείνου μάλιστα παροξύνεται, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῦ πονήρως καὶ ἀνηκέστως ἔχειν ἐστὶ τεκμήριον. *Philostrat.* V. Apollon. IV. 25. Δακρύοντι ἐῴκει τὸ φάσμα, καὶ ἐδεῖτο, μὴ βασανίζειν αὐτό, μηδὲ ἀναγκάζειν ὁμολογεῖν ὅ τι εἴη. *Caelius Aurelian.* de Mania I. 5. Titus —— memorat flagellandos —— idem jubet aegrotantes vinculis constringi & siti affici, alii flagellis ajunt coercendos.

30. μακρὰν] scil. ὁδὸν *Isocrat.* ad Demonact. τοὺς φίλους μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι. *Arrian.* Exped. Alex. IV. 3. 6. οὐ μακρὰν τῆς σκηνῆς τῆς αὐτοῦ. IV. 4. 19. οὐ μακρὰν τῆς πόλεως τὰ ὄρη ἦν V. 3. 25. καὶ λίμνη οὐ μακρὰν τοῦ τείχους ἦν. Ind. I. 3. καὶ ἄλλη πόλις οὐ μακρὰν τοῦ Ἰνδοῦ, Exped. Alex. I. 1. 5. οὕτω μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας στελλόμενον. *Marc.* XII. 34. *Æn.* III. 13. Terra procul vastis colitur Mavortia Campis. Servius. procul est quasi porro ab oculis, unde potest & satis longe significare, & non valde, ut V. 124. Est procul in pelago saxum, quod satis longe fuisse intelligi non potest, ne voluptas pereat spectaculi, quamquam & hic similis possit esse significatio: brevis est enim Hellesponti transitus. V. 124. est procul in pelago saxum. *Servius.* Modo haud nimis longe, ut & supra III. 13. diximus sic in Bucolicis de nimia vicinitate ait Ecl. V. 16. serta procul tantum capiti delapsa jacebant.

ἀγέλη χοίρων] *Od.* ν. 407. δήεις τόνγε σύεσσι παρήμενον· οἱ δὲ νέμονται Πὰρ Κόρακος πέτρῃ, ἐπί τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ. Judaeis quidem non licebat porcos alere, at Gadarae plurimi erant Gentiles. *Jos.* A. XVII. 11. 4. Γάδαρα καὶ Ἵππος ἑλληνίδες εἰσὶ πόλεις, ἃς ἀπορρήξας αὐτοῦ διοικήσεως Συρίας προσθήκην ποιεῖται. & B. II. 18. 1. Judaei seditiosi τάς τε κώμας τῶν Σύρων καὶ τὰς προσεχεῖς ἐπόρθουν πόλεις —— ἔπειτα Γαδάροις καὶ Ἵππῳ καὶ τῇ Γαυλανίτιδι προσπεσόντες, τὰς μὲν καταστρεψάμενοι, τὰς δὲ ὑποπρήσαντες, ἐχώρουν ἐπὶ Κέδασαν τῶν τυρίων. *Bereschith R.* LXIII. 12. Diocletianus rex pascebat sues prope Tiberiadem. *Il.* λ. 677. Πεντήκοντα βοῶν ἀγέλας, τόσα πώεα οἰῶν, τόσσα συῶν συβόσια. *Eustath.* κυριολεκτεῖ. —— εἰ δέ τις ἀγέλην εἴπῃ προβάτων, ἢ τῶν βοῶν,

μένη. Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες· Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον 31
ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόν- 32
τες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ ἰδοὺ, ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες 33
ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο-
μένων. Καὶ ἰδοὺ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, 34
πα-

31. ἐκβάλλεις] ἐκβάλῃς 89. 90.
ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν] ἀπόστειλον ἡμᾶς 1. Colb. unus, Versio *Copt. Vulg. Saxon. Æthiop. Arab. Cyrillus Act.* V. probante *J. Millio* prol. 919. Nos lectionem, in qua Codices Graeci, Versio *Syra* & *Gothica*, cum MSS. Codd. *Lat.* consentiunt, non temere rejiciendam existimamus. Praecipue cum & Marcus & Lucas permissionis mentionem faciant, caute sine dubio, ne, si jussionem vocassent, obtrectationibus & calumniis malevolorum Dominum exposuissent.
ab χοίρων ad χοίρων prius comm. 32.] —— 40. 64. a prima manu.
32. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. Versio *Syra*.
τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων] τοὺς χοίρους C a prima manu D. 1. 33. 59. Evang. 21. Versio *Syra*, *Copt. Vulgata. Cyrillus*, probante *J. Millio* prol. 919.
πᾶσα ἡ ἀγέλη] ἡ ἀγέλη πᾶσα C. a prima manu. ἡ ἀγέλη 12. Editio *Colinaei*.
τῶν χοίρων] —— C a prima manu DM. 1. 13. 33. 91. Versio *Vulg. Goth. Syr. Æthiop.*
33. ἀπελθόντες] ἀπῆλθον καὶ 80. πάντα] ἅπαντα Edit. *Colinaei*.
καὶ τὰ] κατὰ 64. 73. ex Emendatione. 34. συνάντησιν] ὑπάντησιν 1. 33.
ὅπως μεταβῇ] μεταβῆναι 1. *Origenes* in *Jo.* II. 13. *Cyrill.* in *Esaj.* p. 105.
ἀπὸ] ἐκ 30.
1. ἐμβὰς] + ὁ Ἰησοῦς F. 2. 6. 13. 27. 47. 54. Evang. 16. 17. Editio *Erasmi* prima. Versio *Æthiop.*

βοῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ποιήσῃ ἐπάλλαξιν, οὐ κυριολεκτεῖ. *Hesiod.* Scut. 168. Ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλουνῶν ἔσαν ἠδὲ λεόντων.

31. οἱ δὲ δαίμονες] *Galen.* in Hippocr. de praedict. III. τὸ μὲν τῆς ἀήθους συνθέσεως ἐν ἑκάστῃ ῥήσει γινόμενον, ἀπὸ τῶν παθῶν μεταβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τοὺς πάσχοντας, ἢ ἀπ' ἐκείνων ἐπὶ τὰ πάθη, παραλειπτέον ἡμῖν ἐστι, ὅταν, ὅσον ἐπὶ τούτων, μηδεμίαν ἀσάφειαν ὁ λόγος ἴσχῃ. *Actuarius* lib. I. de Affect. Spir. Animal. cap. 2. p. 12. ὥστε μάλιστα ἄν τις θαυμάσειε τῶν μέχρις ἀλόγων τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βιασαμένων νοερὸν, τίσι τρόποις ἢ συλλογισμοῖς πεπεισμένοι τοῦτ' ἔφασαν. ὅπου γε μηδὲ τὰ πονηρότατα τῶν πνευμάτων οἰκείως ἔχειν νομίζεται ἐπὶ ἀλόγων χωρεῖν σώματα, καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀνθρώπων ὁσημέραι χωροῦντα. Cum putarent, se immundos esse spiritus, non potuerunt aptius domicilium sibi eligere post sepulcra quam porcos. *Jalkut Rubeni* f. 10. 2. anima Idololatrarum, quae venit a spiritu immundo, vocatur porcus.

32. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων] i. e. μανία, ut lepra Naemanis in Gehasi 2. *Reg.* V. 27. Mirantur quidam, qui factum, ut hostes Christi hinc ansam non caperent Christo obtrectandi eumque accusandi. At Gentiles porcorum Domini id non poterant facere, quia putabant damnum a Daemonibus illatum fuisse, quorum saevitiam homo Judaeus aut coercere non posset, aut saltem coercere non teneretur. Judaei tantum aberat ut hoc Christo vitio verterent, ut potius rem gratissimam fecisse judicarent: Ridebantur ipsi & Lex ipsorum a Gentilibus. *Juvenal.* XIV. 98. Nec distare putant humana carne suillam. VI. 159. Et vetus indulget senibus clementia porcis. *Philo* legat. ad Cajum T. 2. p. 598, 44. Caligula Judaeos Alexandrinos interrogabat: Διατί τῶν χοιρείων κρεῶν ἀπέχεσθε; *Anaxandrides* Comicus. Οὐκ ἐσθίεις ὗει, ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι. *Plato* Comicus. Τῶν γὰρ τετραπόδων οὐδὲν ἀποκτείνειν ἔδει Ἡμᾶς τὸ λοιπὸν πλὴν ὑῶν. τὰ γὰρ κρέα Ἥδιστ' ἔχουσι, κοὐδὲν ἀφ' ὑὸς γίνεται Πλὴν ὕστριχες ἡμῖν καὶ πηλός τε καὶ βοαί. *Plut.* Sympos. III. 5. p. 669. E. ὁ Καλλίστρατος ἔφη, Πῶς ἡμῖν δοκεῖ λελέχθαι τὸ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸ δικαιότατον κρέας οὐκ ἐσθίουσιν; ὑπερφυῶς ἔφη ὁ Πολυκράτης, ἐγὼ δὲ καὶ προσδιαπορῶ, πότερον οἱ ἄνδρες τιμῇ τινι τῶν ὑῶν, ἢ μυσαττόμενοι τὸ ζῶον ἀπέχονται τῆς βρώσεως αὐτοῦ. *Tacitus* H. V. 4. *Sue abstinent, memoria cladis, quod ipsos scabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium.* Christiani, quibus persuasum est Christum esse dominum omnium, facile intelligunt, eum jus habere dandi & auferendi quae vult, creduntque, illi semper factorum caussas sapientissimas, licet nobis saepe incognitas, constare. At quomodo satisfaciemus illis, qui neque Gentiles, neque Judaei neque Christiani sunt? Observamus ergo primo, Gadarenos morte porcorum non magnum damnum fecisse, tum quia ut ex comm. 34. colligitur, totus grex non unius domini sed multorum fuit, quorum singulis jactura unius porci aut duorum levis erat, tum quia inter Judaeos viventibus, quibus caro suilla vetita est, porci necessario vili pretio venibant εὐωνότεροι τῶν ἀποκεκηρυγμένων ὠνίων, ut *Pollux* loquitur VI. 127. forte etiam quia in usum Gentilium, qui a suffocato non abstinebant, porcos recens suffocatos mactare, salire, & fumosas pernas vendere poterant. Observamus secundo, omnia, quae Christus prodigiose fecit, simpliciter hominibus utilia & benefica fuisse, sine ullo vel minimo adjuncto damno: cur autem hoc unum factum a regula exceptum sit, ejus aliam rationem non reperio, quam quod voluit Christus eos, quorum torpor monitis & beneficiis dispelli non poterat, isto modo excitare, ut considerarent, quis ipse esset, & quam digna Doctrina ejus, quae reciperetur. Consilio sine dubio sapientissimo, & ipsis Gadarenis, nisi ipsi sibi defuissent, salutari. Conf. 2. *Sam.* XIV. 29-33.

κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν] *Paus.* Boeot. 25. τούτοις παραφρονῆσαί τε συνέπεσε παραυτίκα, καὶ ἀπώλοντο εἰς θάλασσάν τε ἀπὸ τῶν κρημνῶν ἑαυτοὺς ῥίπτοντες. *Theocrit.* V. 16. κατὰ τήνας τὰς πέτρας, ὤνθρωπε, μανεὶς εἰς Κρᾶθιν ἁλοίμην. *Schol.* εἰς μανίαν ἐμπεσὼν εἰς Κρᾶθιν τὸν ποταμὸν πηδήσαιμι --- εἰώθασι γὰρ ἐκ πταίας τινος ἢ μανίας κατακρημνίζειν ἑαυτοὺς. *Pausan.* Attic. 18. τὰς δὲ δύο, ἀνοῖξαι γὰρ σφᾶς τὴν κιβωτὸν, μαίνεσθαι τε, ὡς εἶδον τὸν Ἐριχθόνιον, καὶ κατὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα ἦν μά-

παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

1.2. ΚΑὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοὺ,
προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐ-
3 τῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· Θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδοὺ,
4 τινὲς τῶν Γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐν-
5 θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, Ἱνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ
ἐστιν

τὸ] — L. 1. 10. 12. 13. 38. 78. 106. Editio *Colinaei*. *Origenes* in *Jo*. II. 13.
πλοῖον] + ὁ Ἰησοῦς C. 90. ἰδίαν] Ἰουδαίαν F.
2. προσέφερον] προσφέρουσιν C. θάρσει] — 45.
τέκνον] —— Versio *Armena*.
ἀφέωνται] ἀφίονται D. & comm. 5. *Eustath*. *Od*. X. p. 782. 53. ἀφέωμεν καὶ εἰδέωμεν ἀντὶ τοῦ ἀφῶμεν καὶ εἰδῶμεν p. 1077. 8. ἐν τῷ ἀφέωνται πλεονάζει τὸ ε. Hort. Adon p. 26. ἀφεῖνται, ἀφέονται. *Suidas*. ἀφεῖνται, προΐενται, ἠμέληνται. *Etymol*. ἀφέωκα — καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος κατὰ τὸ τρίτον ἀφέωνται. οὕτως Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ περὶ παθῶν. τὸ δὲ θέμα ἵημι, ὁ παρακείμενος ἀφῆκα. καὶ ἀττικῶς ἀφέωκα. οἱ γὰρ ἀττικοὶ ἡνίκα πλεονάζουσι τὸ ε. κατὰ τὸν παρακείμενον, τότε τὸ ἐπαγόμενον φωνῆεν τρέπουσιν εἰς ω. ὁ παθητικὸς ἀφέωμαι, καὶ τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν ἀφέωνται. Irregulare est, ut ἤφιε *Marc*. I. 34. II. 16.
σαὶ] — 59. σου C. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 14. 38. 64.
σου] — CD. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 14. 38. 64. Evang. 22. Editio *Stephani* 3. *Chrysostomus*.
4. ἰδὼν] εἰδὼς M. 1. 10. 15. 35. 40. 42. 49. 51. 53. 56. 58. 60 63. 64. 66. 67. 71. 72. (at in margine γράφεται καὶ ἰδὼν) 74. 83. 89. 91. Versio *Syra* utraque, *Arab*. *Goth*. *Chrysostomus*. probante *Bengelio* in *Gnom*.
τὰς ἐνθυμήσεις] τοὺς διαλογισμοὺς 1. Colbert. unus. 59. ex *Luca*.
εἶπεν] + αὐτοῖς D. 42. 61. Versio *Syra*. ὑμεῖς] — CD. 1. Colb. *Chrysostomus*.
5. γὰρ] —— KM. 42. 63. 91. Versio *Goth*.

μάλιστα ἀπότομον, αὐτὰς ῥίψαι. *Apollod*. Bibl. III. 13. Δι' ὀργὴν Ἀθηνᾶς ἐμμανεῖς γενόμεναι κατὰ τῆς ἀκροπόλεως αὐτὰς ἔρριψαν. *Longus* pastoral. 1. p. 31. ἐπαίδευσα τὰς βοῦς ἤχῳ σύριγγος ἀκολουθεῖν, καὶ διώκειν τὸ μέλος αὐτῆς, κἂν νέμωνται μοι μακρὰν — p. 32. χλόη λαβοῦσα τὴν σύριγγα, καὶ ἐνθεῖσα τοῖς χείλεσιν ἐσύριζε μέγιστον, ὡς ἐδύνατο. καὶ αἱ βόες ἀκούουσι, καὶ τὸ μέλος γνωρίζουσι, καὶ ὁρμῇ μιᾷ μυκησάμεναι πηδῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν.

33. Ita dicitur χοιροβοσκὸς una voce.

34. πᾶσα ἡ πόλις] *Thucyd*. VII. 77. ἄνδρες γὰρ πόλις καὶ οὐ τείχη. *Demosth*. pro Cor. ὁ τὴν πόλιν ἐξαπατῶν. *Cic*. Acad. IV. 45. nec haec urbs nec in ea civitas. *Lucianus* Pseudom. 13. συνδεδραμήκει γὰρ σχεδὸν ἅπασα ἡ πόλις ἅμα γυναιξὶ καὶ παιδίοις. *Apulej*. III. Statim Civitas omnis in populum effusa mira densitate nos insequitur.

Herodian. I. 17. 8. κατὰ δέ τινα δαίμονα συνήντησε τῇ Μαρκίᾳ τὸ παιδίον.

1. *Strabo* VIII. διαπερᾶν εἰς αἴγυπτον. *Achilles Tatius* III. πλοῖα τὴν θάλασσαν διαπερῶντα.

Civitas nostra dicitur, ubi domicilium habemus. Erat Capernaum. supra IV. 13. *Marc*. II. 1.

2. τὴν πίστιν αὐτῶν] Tanta erat ipsorum fiducia, ut omnes vias tentarent, nullum laborem fugerent, lectum portarent, tectum detegerent, & paralyticum demitterent. Licet autem ad salutem aeternam virtus aut fides alterius nihil faciat, potest tamen in hac vita etiam alteri prodesse. Cum plebs circumfusa paralytico locum non daret, & ipse postea lectum suis humeris tolleret, videtur non dives aut honoratus fuisse; quo magis laudandi sunt, qui lectum portarunt & gratuitam misero operam praestiterunt. Non judicant verbis opus esse, ubi res ipsa loqueretur.

θάρσει] *Thucyd*. III. 25. ἐθάρσουν *Schol*. ἐλάμβανον θάρρος. *Thomas*. θαρρῶ ἀττικοὶ, οὐ θαρσῶ. καὶ θάρρος, οὐ θάρσος. *Moeris* θάρρος ἀττικῶς. θάρσος, ἑλληνικῶς. *Ammon*. θράσος, ἡ ἄλογος ὁρμή· θάρσος δὲ ἔλλογος ὁρμή.

Paralyticus sibi conscius, se sua culpa atque intemperantia morbum contraxisse, & graviora commeritum fuisse, inter spem metumque dubius pendebat: quare Christus eum erigit, veniam peccatorum ipsi faciendo: unde colligere poterat, eum, qui quod majus est dedisset, non negaturum quod minus erat, & qui Morbi caussam sustulisset, etiam morbum ipsum sublaturum esse. *Nedarim* f. 41. 1. Dixit R. Chija f. Abba: Nullus aegrotus a morbo suo sanatur, donec ipsi omnia peccata remissa sunt.

3. εἶπον ἐν ἑαυτοῖς] *Berachoth* f. 22. 1. *Cogitat in corde suo: & non profert extra os suum.* Intra se cogitabant.

βλασφημεῖ] *Glossar*. βλασφημέω, defamo. Maledicere vel homini *Tit*. III. 2. vel Deo. *Menander*. ὁ λοιδορῶν τὸν πατέρα δυσφήμῳ λόγῳ τὴν εἰς τὸ θεῖον ἐκμελετᾷ βλασφημίαν. Opponitur etiam τῷ εὐφημεῖν, & significat mala & inominata verba proferre. Cogitabant neminem peccata posse remittere nisi Deum, & qui nomine Dei loqueretur, & a Deo missus esset. 2. *Sam*. XII. 13. Tum vero Jesum a Deo missum non esse sumunt, & hinc colligunt, eum, qui sibi potestatem, a Deo qui solus eam concedere potest non acceptam, arrogaret, se ipsum Deum facere, adeoque blasphemum esse.

4. ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν] *Marc*. II. 6. *Jo*. II. 25. *Sanhedr*. f. 93. b. ex *Esaj*. XI. 3. probant contra Barchochebam, Messiae cogitationes hominum cognitas esse. Quod cum non posset, interfecerunt eum.

ἱνατί] *Aristoph*. Nub. 190. ἱνατί προσέθηκεν. Pace 408. ἱνατί τοῦτο δρᾶσον. Ecclesiaz 1479. πόρνας κατέπαυσα. βούλημα ἱνατί quamobrem. *Martialis* III. 37. ut quid enim, Baetice, σαπροφαγεῖς; *Jos*. B. VI. 24. ἱνατί σώσητε τοιοῦτον; *Luc*. XIII. 7. &c.

ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ] cogitatis, me a Deo missum non esse. 1. *Cor*. XIII. 5. *Zach*. VII. 10.

5. Si quis peccatum commisisset, poterat sacrificio oblato expiari per Sacerdotem. *Levit*. IV. V. Sacerdos tamen miracula patrare non poterat; si quis igitur verbo morbos pelleret, eo ipso documentum dabat, se a Deo missum, adeoque fide dignum esse.

 7. *Li-*

ἐςιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί ~ σοι· αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι καὶ περιπά-
τει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ- 6
τίας· (τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ) Ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν
οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, 7.8
καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ παράγων ὁ 9
Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον· καὶ λέ-
γει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναςὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνα- 10

κει-

~σου

εὐκοπώτερον εἰπεῖν] + τῷ παραλυτικῷ 38.
εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 61. in margine. Editt. *Erasmi*. *Pollux* IX. extr. εὐπετῶς, καὶ τὸ παρ' ἀριςοφάνῃ εὐκόπως.
σοι] σου CDFKL. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 27. 35. 36. 38. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 68. 70. 71. 72. 73. 80. 81. Graeci habent dictionem, quae significat *tua* & *tui*. 83. 91. 106 Evang. 2. 16. 19. 20. 22. Editio *Complut*. *Colin*. *Bengel*. *Constitut*. II. 20. *Chrysostomus*. *J. Mill*. prol. 1178. Recte.
ἁμαρτίαι] + σου. 2. 41. 61. Versio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Vulg*. sed 81. *Hieronymus*, *Origenes*, *Rabanus* non habent tua.
ἔγειραι] ἔγειρε CDK. 1. 42. 53. 62. 66. 68. 72. 91. Evang. 5. 18. 19. 20. 21. Editt. *Erasmi*, *Colinaei*. vid. *Eph*. V. 14.
6. ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει D.
τότε] — M.
ἐγερθεὶς] ἔγειρε καὶ D.
τὴν κλίνην] τὸν κράββατον 61. *Chrysostomus*. ex *Marco*.
8. ἐθαύμασαν] ἐφοβήθησαν D. 1. 33. 59, Versio *Copt*. *Latin*. *Syra*. (at *Gothica*: ἐφοβήθησαν θαυμάσαντες) *Æthiop*. *J. Millius* prol. 1192. *J. A. Bengelius*. Longe tamen aptior est, quam plerique Codices exhibent, Lectio, & cum Marco & Luca consentit. vid. comm. 33. XV. 31. *Hilarius*: Opus istud consequi admiratio, non metus debuit.
9. ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν] ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Vulgata*.
ἐκεῖθεν] — 10. Evang. 5.
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον] ἐπὶ τὸ τελώνιον καθήμενον C.
τελώνιον] τελωνεῖον 3. 9. 73.
λεγόμενον] ὀνόματι Versio *Vulg*. *Syr*. *Euseb*. D. III. 5.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθει D. 1.
10. αὐτοῦ ἀνακειμένου] ἀνακειμένου αὐτοῦ C. *Eus*. l. c.
αὐτῶν ἀνακειμένων Versio *Syra* ex *Marco*.
καὶ ἰδοὺ] ἰδοὺ D. Versio *Vulg*.
πολλοὶ] — 39.
τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ] ἁμαρτωλοὶ καὶ τελῶναι C. Versio *Copt*. *Æthiop*. *Cyrillus* in Esaj. p. 105. *Hieronymus Damaso*: vide comma 11.
11. καὶ ἰδόντες] ἰδόντες δὲ D.
εἶπον] ἔλεγον C. 1. *Cyrillus* l. c. ex *Marco*.
μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν] ὁ διδάσκαλος ὑμῶν μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει; D.
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν] ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ἐσθίει C. 1.

7. *Livius* II. 36. Ingens vis morbi adorta est debilitate subita — lectica defertur — ecce aliud miraculum, qui captus omnibus membris delatus in curiam esset, eum functum officio pedibus suis domum rediisse, traditum memoriae est. *Galen*. de Compos. Medic. per part. Corp. X. Damocratis εἰς βαλανεῖον εἰσάγων αὐτοὺς — κἂν ὦσι πολλῶν χερσὶν εἰσκεκομισμένοι, ἰδίοις ἕκαςος ἐξελεύσεται ποσίν. *Lucian*. Philopseud. 11. Μίδας αὐτὸς ἀράμενος τὸν σκίμποδα ἐφ' οὗ ἐκεκόμιςο ᾤχετο εἰς τὸν ἀγρὸν ἀπιών.

8. δόντα ἐξουσίαν] *Diod*. S. XIII. 59. καὶ τοῖς ἐκπεφευγόσι Σελινουντίοις ἔδωκεν ἐξουσίαν τὴν πόλιν οἰκεῖν, καὶ τὴν χώραν γεωργεῖν, τελοῦντας φόρον τοῖς καρχηδονίοις.

τοῖς ἀνθρώποις] i. e. Jesu.

9. εἶδεν ἄνθρωπον] ipse Matthaeus de se scribit, uti Joannes in Evangelio, & Thucydides, & Herodotus.

ἐπὶ τὸ τελώνιον] *Aristoph*. Plut. 69. ἀναθεὶς γὰρ ἐπὶ κρημνόν τιν' αὐτὸν. Sch. οὕτω τὴν αἰτιατικὴν ἀντὶ γενικῆς — ἀττικοὶ λέγουσιν. inf. XIII. 2. XIX. 28. *Marc*. IV. 5.

10. τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ] *Targum Gen*. XIII. 13. mali in divitiis suis: peccatores in corporibus suis. *Bereschith R*. XLI. 10. πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ, mali erga se invicem, peccatores propter impudicitiam בגלוי ערויות. Alibi tamen gentiles ita vocantur *Gal*. II. 15. vid. infra XVIII. 17.

συνανέκειντο] *Phrynich*. p. 92. ἀνάκειται καὶ τοῦτο ἄλλο μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει, ἀντ' ἄλλου δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν τίθεται. ἀνάκειται μὲν γὰρ ἀνδριὰς καὶ ἀναθήματα, καλῶς ἐρεῖς· ἀνάκειται δ' ἐπὶ κλίνης, οὐκ ἔτι, ἀλλὰ κεῖται. *Thomas*: ἀνακείμενος ὁ ἀναπεπτωκὼς καὶ ῥαθυμῶν. καὶ ἀνακείμενος, οἷον ἀνακείμενος ἀνδριάς. Θουκυδίδης. τὰ δὲ νῦν ἀνακείμενα ἐν τοῖς ἀττικοῖς ἱεροῖς. *Eustath*. in Od. α. p. 37. 49. διὸ οἱ ἐπὶ κατακειμένων λέγοντες τὸ ἀνακεῖσθαι διεσύροντο. ὡς δηλοῖ Δίφιλος ἐν τῷ. ἐγὼ δ' ἕως μέν τινος ἀνεκείμην. πρὸς ὃν δυσχεραίνων ὁ ἀκούων ἔφη, ἀνάκεισο, ὡς εἴπερ εἶπεν, ἔσο ἄψυχος ἀνδριάς. Πάλιν δέ τινος εἰπόντος, δειπνῶν ἀεὶ ἀνακείμενος παρ' αὐτὸν, ἐπιφέρει ὁ ἀκούσας, πότερον ἀνδριάντα εἱςία; *Athen*. I. p. 23. C. ἀνακεῖσθαι δὲ φαμὲν ἐπὶ ἀνδριάντος· ὅθεν τοὺς κατακειμένων χρωμένους διέσυρον. Δίφιλος· ἐγὼ δ' ἕως μέν τινος ἀνεκείμην. πρὸς ὃν δυσχεραίνων ὁ ἑταῖρος φησι. ἀνάκεισο. Φιλιππίδης. καὶ δειπνῶν ἀεὶ ἀνακείμενος παρ' αὐτὸν, καὶ ἐπάγει, πότερον ἀνδριάντα εἱςία; κατακεῖσθαι δὲ λεγέται — ἐςι δὲ εὑρεῖν καὶ ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης σπανίως τὸ ἀνακεῖσθαι. Σάτυρος παρὰ Σοφοκλεῖ τοῦτό φησιν· Ἐπικαιόμενος τῷ ἡρακλεῖ ἀνακειμένῳ μέσον εἰς τὸν αὐχέν' εἰσαλοίμην. ἀριςοτέλης ἐν τυῤῥηνῶν νομίμοις· Οἱ δὲ τυῤῥηνοὶ δειπνοῦσι μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ — ἄλεξις. μετὰ ταῦτ' ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ' ἐμέ. *Ammonius*. ἀνακεῖσθαι καὶ κατακεῖσθαι διαφέρει. ἀνάκειται μὲν γὰρ ὁ ἀνδριὰς καὶ ἡ εἰκὼν τῷδε κατὰ τιμήν· κατάκειται δὲ ὁ εὐωχούμενος. *Suidas* ἀνακεῖσθαι ἐπὶ ἀνδριάντων, κατακεῖσθαι δὲ — ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἀνακεῖσθαι πολλάκις ἀντὶ τοῦ κατακεῖσθαι. *Alex. Aphrodis*. ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ἐσθίειν ἐπὶ τὸν θώρακα ἀνακείμεθα, *Athenaeus* IV. p. 137. B. Μάτρωνα τῶν δ' ἐγὼ οὐδενὸς ἦσθον ἁπλῶς, μεσὸς δ' ἀνεκείμην.

Berachoth f. 43. 2. discipulus sapientis — non accumbat cum societate populorum terrae.

12. *Ovid* de Ponto III. 4. 7. Firma valent per se, nullumque Machaona quaerunt: Ad medicam dubius confugit aeger opem: Non opus est magnis placido lectore poëtis, Quamlibet invitum difficilemque tenent. *Diog. L*. Antisthenes VI. 6. ὀνειδιζόμενός ποτε ἐπὶ τῷ πονηροῖς συγγενέσθαι, καὶ οἱ ἰατροὶ,

κειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο
11 τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐ-
12 τοῦ· Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες.
13 Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν· Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δι-
14 καίους, ἀλλ᾽ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάν-
νου, λέγοντες· Διατί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ
15 νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ᾽
ὅσον

ἐσθίει] + καὶ πίνει M. 10. 12. 15. Colb. 35. 42. 60. 62. 63. 70. 73. 74. 91. Editio *Colinaei*. *Theophylactus*. ex *Marco*. 12. Ἰησοῦς ἀκούσας] ἀποκριθεὶς Latin. audiens D.

Ἰησοῦς] — Verſio *Æthiop*. *J. Millius* prol. 1192.

αὐτοῖς] — C a prima manu D. Verſio *Vulg*. *Æthiop*. *Hieronymus Damaſo*.

13. τί ἐστιν] — 11.

ἔλεον] ἔλεος C a prima manu, D. 1. 33. Editt. *Eraſmi*, *Clemens* III. H. 56. *Cyrillus* Lex. ἔλεος τὸ miſericordia. ἐλεὸς ὁ fluvius. etiam apud *Hoſeam* VI. 1. *Euſtathius* in *Il*. γ. p. 328, 26. τῶν διφορουμένων δὲ ὁ ἔλεος καὶ τὸ ἔλεος. *Lucae* quoque, *Paulo*, *Petro*, *Jacobo* & *Judae* ἔλεος eſt generis neutrius. *Etymol*. ἔλαιον ὁ καρπὸς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐλέους διὰ τοῦ ε ψιλοῦ παρὰ τὸ γ τῷ ἐλῶ τῷ λαμβάνω, τὸ γ ἔλεος πάντες λαμβάνομεν. ἔστι δὲ καὶ ἀρσενικῶς ὁ ἔλεος.

ἦλθον] ἐλήλυθα F. καλέσαι δικαίους] δικαίους καλέσαι C.

εἰς μετάνοιαν] — D. 1. a prima manu 3. 9. 22. 33. 36. 41. & in Scholio. 63. 72. 73. 84. 87. Verſio *Syra* utraque, (ſed poſterior habet in margine) *Vulg*. *Goth*. *Saxon*. *Æthiop*. *Baſilius*, *Eth*. 52. *Hieronymus*, *Auguſtinus* de Conſ. Ev. 11. 27. Probante *J. Millio*, & *J. A. Bengelio*. Habet autem Verſio *Copta*, *Euſeb*. H. E. p. 633. 634. *Chryſoſt*. *Barnabas* 5. in Graeco; & longe major pars Codicum. *Lucas* etiam habet, & ad ſenſum requiritur haec additio. *Oratio Manaſſis*: Tu Domine Deus juſtorum non impoſuiſti poenitentiam juſtis, Abrahamo, Iſaaco & Jacobo, qui non peccaverunt contra te: ſed impoſuiſti poenitentiam mihi, qui ſum peccator. Cum Chriſtus eſſet praeco poenitentiae, illis praecipue, quibus poenitentia maxime erant neceſſaria, ut praedicaret, neceſſe erat.

14. πολλὰ] 27. 71.

15. ὁ Ἰησοῦς] — 34. a prima manu. μὴ] + τι D.

νυμφῶνος] νυμφίου. D. *Colb*. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Saxon*. *Æthiop*. *Sanhedrin* f. 10. *vidi filios coenaculi exiguo numero*. *Succa* f. 25, 2. Dixit R. Aba f. Zebedaei, dixiſſe Rabum: ſponſus & paranymphus & omnes *filii thalami* בני חופא liberi ſunt —— Rabbini dixerunt: Sponſum, paranymphum, & omnes filii thalami liberi ſunt ab oratione & phylacteriis. 1. *Macc*. IV. 2. υἱοὶ τῆς ἄκρας. Filii ſponſi inepte dicuntur.

πενθεῖν] νηστεύειν D. 61. a prima manu. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine, quidam Codd. MS. *Latini*. ex *Marco* & *Luca*.

τροὶ, φησι, μετὰ τῶν νοσούντων εἰσιν, ἀλλ᾽ οὐ πυρέττουσι. *Pauſanias* ap *Plut*. Prov. Lac. p. 230. F. οὐδ᾽ ἰατροὶ, ἔφη, παρὰ τοῖς ὑγιαίνουσιν, ὅπου δὲ οἱ νοσοῦντες διατρίβειν εἰώθασι. *Stobaeus* S. XI. de Diogene οὐδὲ γὰρ ἰατρὸς, εἶπεν, ὑγιείας ὢν ποιητικὸς ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι διατριβὴν ποιεῖται. de eodem *Dio Chryſoſt*. VIII. p. 131. B. δεῖ οὖν τὸν φρόνιμον ἄνδρα, ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ἰατρὸν, ὅπου πολλοὶ νοσοῦσιν, ἐκεῖσε ἰέναι βοηθήσοντα, οὕτως ὅπου πλεῖστοι εἰσὶν ἀφρονέστεροι, ἐκεῖ μάλιστα ἀποδημεῖν ἐξελέγχοντα καὶ κολάζοντα τὴν ἄνοιαν αὐτῶν. *Artemid*. II. 62. οἱ νοσοῦντες δέονται τῆς ἑτοιμασίας τῶν κλιναρίων, οὐχ οἱ ὑγιαίνοντες. III. 39. οὐ τῷ ὑγιαίνοντι λέγει τις, ἀνάρρωσον, ἀλλ᾽, ὡς εἰκὸς, τῷ κάμνοντι. *Plato* de Rep. I. μὴ κάμνουσι γε μὴν ἰατρὸς ἄχρηστος. *Quintil*. de Clar. Orator. 41. Supervacuus —— inter ſanos medicus. *Senec*. Epiſt. 47. Quidam coenent tecum quia digni ſunt, quidam ut ſint: ſi quid enim illis ex ſordida converſatione ſervile eſt, honeſtiorum convictus excutiet. *Plut*. philoſ. eſſe cum Princip. p. 776. C. ἐπὶ τῷ πᾶσι διαλέγεσθαι τοῖς βουλομένοις, ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κακῶς ἀκούων, ὤφελον, εἶπεν, καὶ τὰ θηρία λόγων συνιέναι κινητικῶν πρὸς ἀρετήν.

13. πορευθέντες δὲ μάθετε] *Æn*. IX. 634. I, verbis virtutem illude ſuperbis. *Tanchuma* f. 42, 3. Ito, & diſcito de Abimelecho צא ולמד *va t'en aprendre*. *Jalkut Simeoni* p. 2. f. 13, 2. abi & diſce exemplo Abrahami, Rahelis, Rebeccae, Hannae. *Mechilta* f. 24, 1. abi & diſce. *Bamidbar* R. VIII. f. 197, 1. abi & diſce a Joſua Magiſtro tuo.

μάθετε] *Euſtath*. in *Od*. υ. p. 722, 31. καὶ τὸ μανθάνειν μέσως ἔχει παρὰ τοῖς μεθ᾽ ὅμηρον, ὡς δηλοῖ τὸ· μανθάνει γράμματα παρὰ τοῖς Σοφισταῖς. *Plato*. Euthydemo. πότεροι ἐμάνθανον τῶν παίδων τὰ ἀποστοματιζόμενα, οἱ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς;

ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν] *Frontin*. II. 13. 5. Dejecit ſe in alveum, cumque non annis ſed vulneribus oneratus transnavit. *Cic*. pro Sextio 15. eaque non ſilentio conſulum diſſimularentur: ſed & voce & ſententia comprobarentur. *Saluſt*. Jug. 13. non enim regnum ſed fugam, exilium, egeſtatem, & has omnes quae me premunt, aerumnas cum animo ſimul amiſiſti. *Florus* II. 2. nec cum hominibus ſed cum monſtris. Sacrificia etiam imperata erant: ſed in comparatione duorum officiorum beneficentia primas tenet, obſervatio vero rituum ſecundas. Malo beneficentiam quam ſacrificium. *Succa*. f. 49, 2. Dixit R. Eleaſar: Longe major eſt eſt, eleemoſynam qui erogat, quam ſi offerat omnes oblationes. S. D. *Prov*. XXI. 3. Facere eleemoſynam & judicium probatur Deo plusquam ſacrificium. Dixit R. Eleaſar: pluris facienda eſt liberalitas quam eleemoſyna. inf. XII. 7. *Marc*. XIV. 33.

14. Norant, cur ipſi & Phariſaeorum diſcipuli jejunare ſolerent, quia nimirum crebra jejunia a Magiſtris commendata erant *Luc*. XVIII. 12. ſed quaerunt, cur diſcipuli Chriſti nulla ſibi jejunia indicerent?

15. Jejunium & luctus ſive triſtitia junguntur. 1. *Sam*. I. 7. 2. *Sam*. XII. 16-22. *Pſ*. XLII. 4. Non quod jejunium eſſet cauſſa luctus, ut jejunio ſe ad triſtitiam componerent, quae mera fuiſſet ſimulatio: ſed jejunium luctus eſt ſignum ſive conſequens. Qui invitatus ad coenam nuptialem veſte

atra-

ὅσον μετ᾽ αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμ-
φίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱμα- 16
τίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνε-
ται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ 17
ὁ οἶνος

ὅσον] + χρόνον 10. 47. 56. 58. 61. ex emendatione 78. Evang. 2. in margine. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 17. ex *Marco*. δὲ] + αἱ D. a prima manu. 59. 61.

ἀπαρθῇ] ἀρθῇ D. 1. 71. Evang. 14.

νηστεύσουσιν] νηστεύουσιν D. a prima manu. Sed Versio *Latina:* jejunabunt. + ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις D. Versio *Saxon*. Codd. *Lat*. MSS. *Syra* posterior in margine. ex *Marco* & *Luca*.

16. ῥάκους] ῥάκκους D. 70. Evang. 19.

ἀγνάφου] ἀγνάφους C. ἀκνάφου in variis Lectionibus Editionis *Bogardi*. Schol. *Aristoph. Plut*. 166. ἀττικὸν μὲν διὰ τοῦ κ. κοινὸν δὲ διὰ τοῦ γ. κνάφος, ἐστι δὲ ἀκανθῶδές τι, ᾧ ξύουσι τὰ ἱμάτια, Οἱ παλαιοὶ μὲν ἀττικοὶ διὰ τοῦ κ· οἱ δὲ νεώτεροι διὰ τοῦ γ. παρὰ τὴν γνάψιν. *Lucian*. Judic. Vocal. 4. ὅτε τὸ γ. τῷ κ. διηγωνίζετο πολλάκις, ἐν τῷ κναφείῳ ὑπὲρ γναφαλῶν. *Eustath*. in *Od*. υ. 523, 41. κνάφος φυτὸν ἀκανθῶδες, ᾧ τὰ ἄθικτα φησὶν ἱμάτια ἐπισύροντες κατεργάζονται. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ γνάπτω. Ὅθεν καὶ ὁ κναφεὺς καὶ γναφεὺς ὁ αὐτός. *Etymol*. κναφεὺς παρὰ τὸ κνάπτω, ὅπερ ἐστιν ἀπὸ τοῦ κνύω, ξύω. ξύουσι μὲν γὰρ τὴν τῶν ἀκνάπτων ἱματίων κροκίδα. οὕτω Φιλόξενος ἐν τῇ περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων. Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ γ. γναφεὺς ἀπὸ τοῦ κνάπτω, ὑπερθέσει τοῦ ν. καὶ τρόπῳ τοῦ κ. εἰς γ. *Thomas*. ἄγναπτον οὐχ ἄκναφον. ὥσπερ καὶ κναφεύς. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις. ἦν οἱ κναφεῖς ἐπὶ τοῖς ἱματίοις τοῖς πινάροις. καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ· τί ἂν οἴει πάσχειν αὐτὰ λακτιζόμενα καὶ νιτρούμενα, καὶ πάντα τρόπον κναπτόμενα; idem πλυνεύς, οἱ ὕστερον λέγουσιν ἀδοκίμως, οἱ δὲ ἀττικοὶ κναφεύς. *Moeris*: πλυνεὺς κατὰ τὴν πρώτην ἀτθίδα, κναφεὺς κατὰ τὴν δευτέραν ἀτθίδα. & σίσυρα —— τραχὺ καὶ ἄγναπτον ἱμάτιον. *Achmet*. 158. πάντα τὰ πηκτότερα καὶ νέα καὶ ἄκναφα τῶν ἱματίων. *Augustin*. Epist. 109. Indumenta vestra laventur, sive a vobis, sive a fullonibus. *Ælian*. V. H. V. 5. Ἐπαμινώνδας ἕνα εἶχε τρίβωνα, καὶ αὐτὸν ῥυπῶντα. εἴποτε δὲ αὐτὸν ἔδωκεν εἰς γναφεῖον, αὐτὸς ὑπέμενεν οἴκοι δι᾽ ἀπορίαν ἑτέρου. *Plut*. περιστέλλοντες ἱματίοις. & de superstit p. 169. C. σαββάτων ὄντων ἐν ἀγνάπτοις καθεζόμενοι. *Pollux*. VII. 48. ἄγναπτον καὶ τραχὺ καὶ ἄγροικον ἱμάτιον. *Galen*. de Facult. med. simplic. X. οἱ γναφεῖς τὰ ῥυπαρὰ τῶν ἀμφιεσμάτων ἐκκαθαίροντες καὶ ἀποῤῥύπτοντες ἡμῖν αὐτῷ [τῷ οὔρῳ ἀνθρωπείῳ.] *Salmas*. Exerc. Plin. p. 277. Tria sunt fullonis propria in poliendis vestimentis, primum τὸ πλύνειν, lavare, tergere nitro, creta, cimolia, & similibus. *Martial*. X. 11. & lotam ut multum terque quaterque togam. 2. densare. 3. pectere. *Themistius* XXI. p. 253. οἷαι τῶν προσαιτούντων αἱ ἐφεστρίδες συμπερόνηνται ἐκ ῥακίων νεουργῶν τε ἅμα καὶ τετριμμένων. *Corinthus* Dial. Att. pro γναφεῖον κναφεῖον dicunt. *Moeris*. ἄκναπτον, ἀττικῶς. ἄγναπτον, ἑλληνικῶς —— κρᾶσις διὰ τοῦ κ᾽ Ἀττικῶς· γρᾶσις διὰ τοῦ γ. ἑλληνικῶς. *Varro* in ταφῇ Μενίππου —— quod cum pejus formident, quam fullo ululam. *Plinius* H. N. XXXV. 57. Cum Lex Metella extet fullonibus dicta —— Ergo ordo hic est: primum abluitur vestis Sarda, dein sulfure suffitur, mox desquamatur cimolia.

atrata veniret, ab omni cibo abstineret, & in fletus, singultus, & lacrymas erumperet, intempestive & absurde id facere ab omnibus judicaretur. At si sponsus ipse subita morte vel ipso nuptiarum die vel paulo post extingueretur, justa luctus foret caussa, & tanto justior, quo minus mors ejus exspectabatur. 1. *Macc*. I. 27. IX. 37——41. *Antholog*. III. 12. 6. θρῆνος δ᾽ εἰς ὑμέναιον ἐκώμασεν. & 23, 21. αἲ αἲ τοῦτο κάκιστον. ὅταν κλαίωσι θανόντα Νυμφίον, ἢ νύμφην, ἡνίκα δ᾽ ἀμφοτέρους. Εὔπολιν ὡς ἀγαθήν τε Γλυκέριον, ὧν Ὑμέναιον ἔσβεσεν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πεσὼν θάλαμος. *Aristoph*. in Avib. 161. ὑμεῖς μὲν ἄρα ζῆτε νυμφίων βίον. *Schol*. ὅτι οἱ γαμοῦντες ἡδυπαθοῦσι πρὸς τὰς τῶν γάμων ἡμέρας. Christus semet ipsum vocat sponsum, similitudine usus, quam discipuli Joannis a magistro audierant. *Jo*. III. 29. *Apoc*. XXI. 2.

Obiter observamus, jejunia veterum fuisse abstinentiam ab omni cibo: & antiquissimis temporibus existimatum fuisse, Apostolos totum illud tempus quadraginta horarum, quo Christus in sepulcro jacuit, jejunio transegisse, quem morem Ecclesia diu retinuit, donec quadraginta horae in totidem dies, & abstinentia ab omni cibo in abstinentiam a carnibus mutaretur. *Nidda* f. 20, 1. *Sabbath* f. 114, 1. Dixit R. Jannaeus filiis suis: Filii, non sepelite me in vasis albis, neque in nigris. non in albis, ne forte condemner, & sim ut sponsus inter lugentes: nec in nigris, ne forte absolvar, & sim ut lugens inter sponsos. *Cic*. in Vatinium 12. Cedo, quis unquam coenarit atratus? -- cum ipse epuli dominus Q. Anius albatus esset.

ἐλεύσονται] *Pollux* V. 155. τὸ δὲ ἐλεύσομαι ὅμηρος μὲν εἶπεν, (*Il*. ζ. 365.) οὐδεὶς δὲ τῶν καταλογάδην δοκίμων. *Luc*. XVII. 22. XIX. 43. XXI. 6. XXIII. 39. *Il*. δ. 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν πότ᾽ ὀλώῃ Ἴλιος ἱρή.

16. ἐπιβάλλει] *Pollux*. VII. 208. περιβολή, ὑποβολή, ἐπιβολή, ἱματουργική. *Budaeus*. ἐπίβλημα est ἡ προσθήκη, καὶ τὸ προσεῤῥαμμένον ἐπίῤῥαμμα.

αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα] *Philo* de Creat. principis. T. 2. p. 370, 29. C. τὸ μὴ συνυφαίνειν τὰς ἑτεροειδεῖς οὐσίας, ἔρια καὶ λινᾶ. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων οὐ μόνον ἡ διαφορότης ἀκοινώνητον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικράτεια θατέρου ῥῆξιν ἀπεργασόμενον [l. ἀπεργασόμενον] μᾶλλον ἢ ἕνωσιν, ὅταν δέῃ χρῆσθαι. Qui rem familiarem prudenter administrat, vesti detritae & lacerae assuit pannum simillimum: qui vero novum assueret, videretur aut munditiae parum studiosus, aut paupertatem lacerna mendici prodere, aut saltem si filo tenui uteretur, rumperetur a panno novo mollique, aut si crassiori filo uteretur, laceraret vestimentum vetus, adeoque pannus novus cum vestimento veteri parum cohaereret.

17. οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιοὺς] *Il*. γ. 247. φέρον —— οἶνον εὔφρονα καρπὸν ἀρούρης ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ. *Eustath*. ἵνα μὴ λανθάνῃ τὸν ἀκούοντα, ὡς ἐκ προβάτου μὲν οὐκ ἂν ἀσκὸς εὔχρηστος γένηται, ἐξ αἰγὸς δὲ —— οἱ δὲ ὕστερον καὶ βόειον ἀσκὸν καινοπραγήσαντες εἰς οἴνου ἀγγεῖον εἰς ἑτέρους καιροὺς ἐξεῦρον αὐτόν. ἄλλου καιροῦ καὶ οἱ νενασμένοι οἴνου ἀμφορεῖς. οἱ δὲ βῖκοι οὐδὲ αὐτοὶ γνωστοὶ τῷ ποιητῇ, καθάπερ οὐδὲ αἱ πυτῖναι. *Apulejus*. adveniunt illi vinarios utres ferentes. *Galen*. in Epidem. 1. διὰ τὸ τοῦ πνεύματος πλῆθος. ὃ καὶ τοὺς ἀσκοὺς τε καὶ τοὺς πίθους ῥήγνυσιν ἀθροιζόμενον ἐν τῷ γλεύκει ζέοντι. & de bona habitudine. ὅμοιόν τι τῇ ζέσει πάσχον τὸ αἷμα τοὺς χιτῶνας αὐτῶν ἀναῤῥήγνυσιν, ὥσπερ ὁ γλευκίνης οἶνος τοὺς πίθους. *Od*. ι. 265. ἐν δὲ οἱ ἀσκὸν ἔθηκε θεὰ μέλανος οἴνοιο τὸν ἕτερον, ἕτερον δ᾽ ὕδατος μέγαν. *Od*. I. 96. αἴγειον ἀσκὸν ἔχων μέλανος οἴνοιο. *Herodot*. II. 69. οἴνους κατασκευά-

σα-

ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς και-
18 νοὺς, καὶ ~ἀμφότερα: συντηροῦνται. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων +
ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλ-
θὼν,

~ἀμφότεροι +εἷς

17 —] Versio *Syr.* posterior.
ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ] ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς D. ex *Marco.*
ἐκχεῖται] ἀπόλλυται D.
ἀπολοῦνται] — D. ἀπόλλυνται 1. 13. 35. 56. 58. 61. 62. 78 Evang. 8. 10. 14.
ab ἀπολοῦνται ad συντηροῦνται] — 57. 64. ἀλλὰ βάλλουσιν] βάλλουσιν δὲ D.
βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς] οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς βάλλουσι καινοὺς C.
ἀμφότερα] ἀμφότεροι CDEFGKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 53. 54 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 4. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei, Haultini.* duae priores *Stephani, Plantini, Wechelii, Bengelii.* Probante *J. Millio* prol. 1229. *Erasmus* vero, nescio quas rationes Grammaticas secutus, contra suos codices edidit ἀμφότερα, quod etiam *Stephanus* postea adoptavit.
συντηροῦνται] τηροῦνται a prima manu D. Lat. Servantur.
18. ταῦτα] + δὲ L. 12. 61. Editio *Colinaei.*
λαλοῦντος] λέγοντος 12. 13. 16. 61. Editio *Colinaei.*
ἄρχων] + εἷς 4. 6. 9. 15. 34. 36. 37. 40. 41. σχολ. πολλῶν ὄντων τῶν ἀρχισυναγωγῶν οἱ μὲν λοιποὶ κατὰ τοῦ σωτῆρος ἦσαν, σπάνιος δέ τις ἦν καὶ εἷς οὗτος. 45. 47. 52. 53. 54. 72. 84. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Goth. Syra*, utraque, *Æthiop. Arab.* + τις FGL. 2. 7. 10. 12. 13. 27. Colb. 35. 38. 48. 58. 61. 62. 70. 71. 76. 80. 83. 86. 90. vid. supra VIII. 19.
ἐλθὼν] εἰσελθὼν CD. sed *Latin.* unus princeps EK. 1. 9. 11. 16. 33. 38. 39. 41. 44. 57. 59. 61. 63. 64. 70. 74. 80. 87. 90. 106. *Chrysost. Basil.* Eth. προσῆλθεν F. προσελθὼν GL. 2. 7. 12. 13. 27. 48. Evang. 2. 8. 13. 14. 19. 21. 22. 24. Editio *Colinaei. Theophylactus.* + τῷ Ἰησοῦ GL. 2. 7. 12. 13. Colb. 61. 62. 76. Evang. 2. 8. 13. 14. 19. 21. 22. 24.
λέγων] + κύριε M. 59. Versio *Vulg.*
ὅτι] — DM 1. 16. 57. 61. Versio *Vulg. Basilius.* probante *J. Millio* prol. 1386.
αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ F.

σάμενον, καὶ ἀσκοὺς πλήσαντα οἴνῳ, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων. III. 9. ἀσκοὺς καμήλων πλήσας ὕδατος ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζώας τῶν καμήλων. *Eurip.* Cyclops 527. μισῶ τὸν ἀσκὸν, τὸ δὲ ποτὸν φιλῶ τόδε. *Polyaenus* p. 377. προσέταξε δὴ ῥάψαι μυρίους ἀσκοὺς καὶ πλήσας τούτους ὕδατος. *Anthol.* I. 59, 7. οἶνος τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ, Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις. Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν οὐχ' ἑνὸς ἀσκοῦ κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὠδωδὼς πίθου. *Philostrat.* p. 49. καὶ ὕδωρ δὲ οἶμαι χρὴ ἐπισιτίσασθαι, καὶ ἀπάγειν αὐτὸ ἐν ἀσκοῖς, ὥσπερ τὸν οἶνον. *Apulei.* l. IX. Promittit ei de praediis suis se daturum & frumenti, & olivi aliquid, & amplius duos vini cados. Nec moratus dominus meus sacculo & utribus vacuis secum apportatis nudae spinae meae residens. *Ælian.* V. H. XIV. 5. ἐν ἀσκοῖς αἰγείοις ὕδωρ κομίζουσι. *Pollux* X. 71. ἐκ δὲ τῶν οἰνοφόρων ἀγγείων ἀσκὸς καὶ ἀσκίδιον, ὡς ἐν ἀχαρνεῦσιν ἀριστοφάνης εἶπεν. *Isidorus* pilaca, vas vinarium ex corio. *Etymol.* in Δαμασκὸς. καὶ τὰ οἰνόδοχα δὲ δέρματα ἀσκοὺς καλοῦσι. *Eratosth.* in Cataſt. 40. τίνες δὲ ἀσκὸν φασὶν αὐτὸ εἶναι οἴνου. *Arrian.* de Alex. M. XXXIII. 6. 3. Digest. Vino legato utres non debebuntur. *Curtius.* IV. 7. 13. aquam utribus cameli devexerant. *Seneca* Ep. 83. musto dolia ipsa rumpuntur. *Jos.* IX. 4. 1. *Sam* X. 3. XVI. 20. *Job* XIII. 28. XXXII. 19. *Jerem.* XIII 12. Dum mustum fervet, utrem, nisi novus sit & firma habeat latera, rumpit *Esther R.* I. 8. Cuthaeis, qui non bibunt vinum utrium, affert vinum lagenarum. *Avoda Sara* f. 30, 1. Vinum Tilaeum austerum, quod rumpit utres.

βάλλουσιν οἶνον] *Anacreon.* 36. βάλλ' οἶνον, ὦ παῖ. *Arrian. Epict.* IV. 13. οἶνον ἵνα βάλω εἰς τὸν ἐμὸν πίθον. Si discipulos cum discipulis & magistrum cum magistro conferamus, facile constabit ratio, cur Joannes jejunia discipulis suis mandaverit, Christus vero nulla imperaverit. Illud conveniebat severitati Joannis, hoc comitati & lenitati Domini inf. XI. 18. 19. porro discipuli Joannis prius fuerant discipuli Pharisaeorum, qui crebris jejuniis assueti illa facilius ferre poterant, vel publicani, quos jejunis & severiore disciplina intemperantiam prioris vitae emendare aequum erat: discipuli autem Christi erant piscatores, homines simplices sed honesti, gravi labore victum quaerere soliti, qui jejunia non sine summa molestia servare potuissent, inprimis cum adhuc novi necdum firmati essent.

18. ἄρχων] *Lucae* VIII. 42. ἄρχων τῆς συναγωγῆς. *Marcus* V. 32. ἀρχισυνάγωγον appellat. *Pesachim* f. 49, 2. 1. Discipulus sapientis. 2. primores. 3. archisynagogus. 4. collector eleemosynae. 5. docens pueros. Hebraeis Caput Conventus ראשה כנסת item רב & חבר העיר dicitur, cujus erat scripturam post sacerdotes & Levitas populo praelegere, facienda in Synagogis praecipere, & munera tam in ordiendis precibus, quam in scripturarum lectione distribuere. Junguntur illi ἱερεὺς & septem boni civitatis, sive seniores, פרנסין dicti. Illi stipendium etiam persolvebatur. Quae omnia *J. Rhenferdius* ex Codice Theodosiano, Epiphanio & scriptis Judaeorum diligenter eruit.

ἄρτι] *Pollux* I. 7. extremo. ἄρτι, ὅ ἐστι πρὸ μικροῦ. *Moeris:* ἄρτι οἱ μὲν ἀττικοὶ τὸ πρὸ ὀλίγου, οἱ δὲ ἕλληνες περὶ τοῦ νῦν λέγουσι. *Hesychius.* ἄρτι, πρὸ μικροῦ, ἢ τότε, ἢ εὐθὺς, ἢ νῦν. *Sophocl.* ἔνδον γὰρ ἀνὴρ ἄρτι τυγχάνει. *Philostrat.* ἄρτι περὶ τὸν καιρὸν τῶν ῥημάτων. Jam mortua est. id ex conjectura dicit de ea, quam moribundam reliquerat. *Schol. Aristoph.* Nub. 1148. ἄρτι ἀντὶ τοῦ νῦν, ἀρτίως δὲ πρὸ ὀλίγου. *Suidas.* ἄρτι, τὸ μέρος τοῦ παρεληλυθότος συνάπτων τῷ νῦν. ἐναντίως ἔχον τὸ αὐτίκα, τοῦτο γὰρ κατὰ τὸ μέλλον συνάπτει τῷ νῦν. *Anthol.* II. 48. 3. III. 23. 1. ἄρτι θανόντα. 12. 3. ἄρτι τεκοῦσα, ἄρτι δὲ καὶ νύμφη.

ἐπίθες τὴν χεῖρα] inf. XIX, 13. 15. *Jac.* V. 14.

θὼν, ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ᾽ αὐτὴν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19
αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· (Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ αἱμοῤῥοοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα 20
ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· Ἐὰν μόνον 21
ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε· 22
Θάρσει θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.) Καὶ 23
ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θο-
ρυβούμενον, Λέγει αὐτοῖς· Ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. 24
Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐ- 25
τῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. Καὶ ἐξῆλθεν ἡ Φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26
Καὶ

19. ἠκολούθησεν] ἠκολούθει CD. 33. 41. Versio *Vulgata*.
αὐτῷ] αὐτὸς 3.
20. ἔτη] + ἔχουσα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ L. ex *Joann.* V. 5.
21. ἑαυτῇ] + ὅτι 54.
μόνον ἅψωμαι] ἅψωμαι μόνον. D. Versio *Vulg.* αὐτοῦ] — 106.
22. Ἰησοῦς] — D.
ἐπιστραφεὶς] ἔστη στραφεὶς a prima manu. *Latine*: conversus stetit D. 33. 61. στραφεὶς 13.
αὐτὴν] αὐτῇ 89. 90. θύγατερ] θυγάτηρ D.
σε] + ὕπαγε εἰς εἰρήνην 54. ex *Marco*.
24. λέγει αὐτοῖς] ἔλεγεν D. 1. 33. Versio *Vulgata*, *Chrysostomus*, probante *J. Millio.* prol. 1192.
αὐτοῦ] αὐτὸν D. a prima manu. + εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν 61. ex *Luca*.
25. δὲ] — Colbert. unus. εἰσελθὼν] ἐλθὼν veniens D.
τῆς χειρὸς] τὴν χεῖρα D.
26. αὕτη] αὐτοῦ D. 86. αὐτῆς C. 1. ad versionem *Latinam*. ex IV. 24.
27. ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ] τῷ Ἰησοῦ ἐκεῖθεν 106. αὐτῷ] — D. τῷ Ἰησοῦ 59.
καὶ prius] — 64.

Gen. XLVIII. *Act.* passim.

20. αἱμοῤῥοοῦσα] Turpi morbo laborabat, eosque, quos tetigisset, polluebat ex jure Judaico.

ὄπισθεν] *Moeris*: κάτοπιν, ἀττικῶς. ὄπισθεν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* κάτοπιν, οὐ κατόπισθεν. Πλάτων ἐν γοβρίᾳ κάτοπιν ἑορτῆς ἥκομεν. *Hesychius*: κάτοπιν, ὕστερον, ὄπισθεν.

κρασπέδου] *Etymol.* κράσπεδον, τὸ κρεμάμενον, ἤτοι κεχαλασμένον εἰς τὸ πέδον. παρὰ τὸ ἄκρον καὶ τὸ πέδον, ἡ γῆ. —— οἱονεί τὸ ἔξω ὂν καὶ τῇ γῇ πλησιάζον. *Aristoph.* Vesp. 474. καὶ ξυνὼν Βρασίδᾳ καὶ φορῶν κράσπεδα στεμμάτων. *Schol.* ἀντὶ τοῦ λακωνίζων, ὅτι Λακωνίζοντες ταῦτα ἐπετήδευον, ὥστε μακρὰ τὰ κράσπεδα φορεῖν, ὅ ἐστι τοὺς κροσσοὺς. *Hesych.* τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἱματίου κεκλωσμένα ῥάμματα. καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ. *Lex. Proverb.* MS. κράσπεδα, οἱ κροσσοὶ τῆς ποδιᾶς.

21. *Arrian.* de Alex. M. VI. p. 402. οἱ δὲ ἐπέλαζον, ἄλλοθεν ἄλλος, οἱ μὲν χειρῶν, οἱ δὲ γονάτων, οἱ δὲ ἐσθῆτος αὐτοῦ ἁπτόμενοι. *Plut.* Sulla. p. 474. C. αὕτη, περὶ τὸν Σύλλαν ἐξόπισθεν παραπορευομένη, τήν τε χεῖρα πρὸς αὐτὸν ἀπηρείσασα, καὶ κροκίδα τοῦ ἱματίου σπάσασα, παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς χώραν. ἐμβλέψαντος δὲ τοῦ Σύλλα, καὶ θαυμάσαντος, οὐδὲν, ἔφη, δεινὸν, αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ βούλομαι τῆς σῆς κἀγὼ μικρὸν εὐτυχίας παραλαβεῖν. *Athen.* V. p. 212. F. πλήρης δ᾽ ἦν καὶ ὁ κεραμικὸς ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ αὐτόκλητος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὄχλων συνδρομή. ὁ δὲ μόλις προῆλθε δορυφορούμενος ὑπὸ τῶν εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ δήμῳ θελόντων, ἑκάστου σπεύδοντος κἂν προσάψασθαι τῆς ἐσθῆτος.

23. αὐλητὰς] Symphoniacos Lat. D. tibicines *Vulg.* *Lactantius* in Statii Theb. VI. 121. Jubet religio, ut majoribus mortuis tuba, minoribus tibia caneretur. *Servius* ad Æneid. V. 138. Sciendum majoris aetatis funera ad tubam solere perferri. Persius: hinc tuba candelae. Minoris vero ad tibias, ut Statius de Archemoro: Tibia enim teneros solitum deducere manes. Apulejus de Asino: Jam feralium nuptiarum miserrimae virginis Choragium struitur. Jam taedae lumen atrae fuliginis cinerem arcessunt, & sonus tibiae zygiae mutatur in querulum Lydiae modum. *Ovid.* Fast. VI. 660. Cantabat moestis tibia funeribus. Trist. V. 1. 48. Tibia funeribus convenit ista meis. *Pollux* IV. 75. λέγεται δὲ καὶ Φρύγας εὑρεῖν αὐλὸν θρηνητικὸν, ᾧ κεχρῆσθαι τοὺς κάρας παρ᾽ ἐκείνων λαβόντας, θρηνῶδες γὰρ τὸ αὔλημα τὸ καρικὸν. —— παράτρητοι θρήνοις ἥρμοττον, ὀξὺ καὶ νωθὲς πνέοντες. *Sext. Empir.* a. Music. XVIII. καὶ λυπουμένων παρηγόρημα, ὅθεν καὶ τοῖς πενθοῦσιν αὐλοὶ μελῳδοῦσιν, οἱ τὴν λύπην αὐτῶν ἐκκουφίζοντες. *Dio Cass.* LVI. p. 403. ὁ δὲ δὴ τιβέριος, καὶ ὁ Δροῦσος ὁ υἱὸς αὐτοῦ φαιὰν τὸν ἀγοραῖον τρόπον πεποιημένην εἶχον [στολὴν] —— τῷ δ᾽ αὐλητῇ οὐκ ἐχρήσαντο. *Lucian.* de Luctu 10. Τί με ὁ κωκυτὸς ὑμῶν ὀνίνησι, καὶ ἡ πρὸς τὸν αὐλὸν αὕτη στερνοτυπίη; *Petron.* 129. licet ad tubicines mittas. *Dio Chrysost.* XXXII. p. 379. A. ἕτερος δ᾽ αὖ τρόπος αὐλοῦ τε καὶ ᾠδῆς ἐν πένθεσιν, ἰωμένων, οἶμαι, τὸ σκληρὸν καὶ ἄτεγκτον τοῦ πάθους, θηλυτέραν τὲ τὴν λύπην ἐργαζομένων, δι᾽ ᾠδῆς λανθανούσης μετὰ γόων. XLIX. p. 539. D. ἔφη δέ τις τῶν ὀλίγῳ πρότερον φιλοσόφων οὐ φαύλως, τὸν Ἰσμηνὸν τοῦτο μάλιστα ἀγανακτεῖν, τὸ καλεῖσθαι αὐλητὰς τοὺς τυμβαύλους, οὐ παντελῶς οἷον ὂν ἐμοὶ δοκεῖ. οὐ γὰρ βλάπτουσιν οὐδὲν οἱ τυμβαύλαι τοὺς νεκροὺς οὐδὲ ἐνοχλοῦσι. *Eustath.* in *Il.* ω. 722. βαρβαρικὸν δὲ καὶ οἱ τῶν θρήνων ἔξαρχοι ἀοιδοὶ, ἦσαν γὰρ καὶ ᾠδαὶ θρηνητήριοι, ὁποῖα ὕστερον καὶ τὰ μέλη καρικά. καὶ οἱ ἑλληνικοὶ δὲ ἔλεγοι, ὅ ἐστι θρῆνοι, οἱ μετ᾽ αὐλοῦ φασὶν ᾔδοντο. πένθιμος γαρ ἦν τὸ πρῶτόν, φασιν, ὁ αὐλὸς. *Seneca* de Claudio. Erat omnium formosissimum Claudii funus, Tibicinum, Cornicinum, omnisque generis senatorum tanta turba, tantus conventus, ut etiam Claudius audire posset. *Plut.* de Musica p. 1136. C. ὄλυμπον —— ἐπὶ τῷ Πύθωνι ἐπικήδειον αὐλῆσαι λυδιστὶ. Hinc ad Judaeos mos transiit, *Chethuboth.* IV. 4. Pater —— tenetur filiam sepelire. R. Jehuda dicit, etiam pauperimus in Israele non diminuet de duabus tibiis, & una lamentatrice. *Jos.* B. III. 9, 5. οἱ μὲν ξένους, οἱ δὲ συγγενεῖς, οἱ δὲ φίλους, οἱ δὲ ἀδελφοὺς ἐθρήνουν, τὸν Ἰώσηπον δὲ πάντες. ὥστε ἐπὶ τριακοστὴν μὲν ἡμέραν μὴ διαλιπεῖν τὰς ὀλοφύρσεις ἐν τῇ πό-

λει,

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες, καὶ λέ-
28 γοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυ-
φλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐ-
29 τῷ, Ναὶ Κύριε. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων· Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
30 γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
31 λέγων· Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐ-
32 κείνῃ. Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμε-
νον.

ἡμᾶς] + κύριε 12. 13. 59. 61. Editio *Colinaei*.
υἱὲ] υἱὸς 10. 11. 15. Colbertini tres 34. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 51. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 63 64 66. 68. 72. 74. 83. 84. 89. 90. Evang. 2. 16. 17. 19. *Damascus* I. 1. 1. probante *J. Millio* prol. 1421.
28. ἐλθόντι δὲ] καὶ ἔρχεται D. + αὐτῷ 44.
δὲ] + αὐτῷ 51. 57. 59. 61. Colb. tres. Evang. 21. Editio *Colinaei*, *Theophylactus*.
οἰκίαν] + καὶ D. οἱ] + δύο D. Codices *Latini*.
ὁ Ἰησοῦς] — 10. 35. 55. 56. 58. 62. 66. probante *J. Millio*, prol. 1377.
τοῦτο ποιῆσαι] ποιῆσαι τοῦτο C.
29. τῶν ὀφθαλμῶν] τῶν ὀμμάτων D. αὐτῶν] — 64. a prima manu.
λέγων] καὶ εἶπεν D. 1.
30. ἀνεῴχθησαν] ἠνοίχθησαν C. a prima manu. ἠνεώχθησαν D.
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν D. αὐτῶν] + παραχρῆμα 5. Versio *Syra*.
ἐνεβριμήσατο] ἐνεβριμήθη 1. Colb. unus. αὐτοῖς] — 34. a prima manu.
ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.
31. διεφήμισαν] ἐφήμισαν 57. *Theophylactus* semel. διεφήμησαν 3. Editt. *Erasmi*.
32. ἄνθρωπον] — 27. κωφὸν] + καὶ 72.

λει, πλείστοις δὲ μισθοῦσθαι τοὺς αὐλητὰς, οἱ θρήνων ἐξῆρχον αὐτοῖς. *Schabbath* XXIII. 4. Ethnicus si tibias חלילין adduxerit in Sabbato: Israelitae illis non plangunt, nisi ex loco propinquo venerint. *Bava Mezia* VI. 1. Si quis asinarium conduxerit, aut aurigam ad adducendum thalamum nuptialem, aut tibias pro sponsa aut pro mortuo.

24. οὐ γὰρ ἀπέθανε] Non mortua est, ut vos putatis. Putabant autem, eam ita mortuam esse, ut in perpetuum nulla spes vitae superesset. Id quod in morte amici luctuosissimum videtur, non est momentum, quo vivere desinit, sed consideratio longi illius temporis, quo mortuus jacebit nunquam ad nos rediturus. Si enim quis statim atque spiritum efflavit, aut post horam unam vel duas, illum iterum reduceret, vix diceremus illum fuisse mortuum, sed vel deliquium animi fuisse passum vel dormiisse.

τὸ κοράσιον] *Phrynichus* p. 24. κόριον, ἢ κορίδιον, ἢ κορίσκη λέγουσιν. τὸ δὲ κοράσιον παράλογον. *Thomas*. κόριον, καὶ κορίδιον, ἢ κορίσκη καὶ κόρη, οὐ κοράσιον. *Pollux* II. 17. παιδίσκη, κόριον, κόρη, κορίσκιον. τὸ δὲ κοράσιον εὐτελὲς. *Plut*. π. φιλοπλουτ. p. 528. A. τὰ τοῦ πλούτου φαλαρὰ ταῦτα καὶ περιδέραια, καὶ θεάματα κορασιώδη. & . . . μὴ διάκενοι μηδὲ ἀγεννεῖς καὶ κορασιώδεις, ἀλλ' ἐμβριθεῖς ἔσεσθαι, καὶ βέβαιοι, καὶ μεγαλοπρεπεῖς. *Arrian. Epictet*. II. 1. οὐδένα ἔχεις κύριον, οὐκ ἀργύριον, οὐ κοράσιον. τι; κρείττων εἶ τοῦ διὰ κοράσιον κλαίοντος, III. 2. ἐὰν ἴδῃς κοράσιον καλὸν, ἀντέχεις τῇ φαντασίᾳ. 5. εἴ τις ὑμῶν ἠράσθη κορασίου κομψοῦ. 22. μὴ κοράσιον σοι φαίνεσθαι καλὸν. IV. 10. τί οὖν οὐκ ἐγκαλεῖς σεαυτῷ, ἀλλὰ κλαίων κάθησαι ὡς τὰ κοράσια; (Etiam κορασίδιον. I. 1. III. 4.) *Marc*. VI. 22. 28. In libro *Ruthae Estheris* & *Susannae* frequenter reperitur. *Plut*. Symp. III. p. 645. D. ὅλως γὰρ εἶναι τοὺς ἀνθίνους [στεφάνους] κορασιώδεις, καὶ παιζούσαις μᾶλλον ἐπιτηδείους παρθένοις καὶ γυναιξὶν, ἢ συνουσίαις φιλοσόφων. *Lucianus* Asin. 6. σφόδρα γὰρ ἦν ἰταμὸν καὶ χαρίτων μεστὸν τὸ κοράσιον. 36. ὦ κοράσια, δοῦλον ὑμῖν ἐώνημαι καλόν.

25. ἠγέρθη] *Apollod*. Bibl. III. 10. Chiron Apollinis F. οὐ μόνον ἐκώλυε τινας ἀποθνήσκειν, ἀλλ' ἀνήγειρε καὶ τοὺς ἀποθανόντας. *Hygin*. Poetic. Astron. 14. Aesculapius enim cum esset inter homines, & tantum medicina caeteris praestaret, ut non satis ei videretur hominum dolores levare, nisi etiam mortuos revocaret ad vitam, novissime fertur Hippolytum, qui iniquitate novercae & inscientia patris erat interfectus, sanasse, ita ut Eratosthenes dicit. Nonnulli Glaucum Minois filium ejus opera revixisse dixerunt. Theseum, Acestin, Timonem Lydum & Timosthenem Atheniensem in vitam revocavit Hercules; Semelen matrem & Ariadnen uxorem Bacchus; Hippolytum, & Castorem aliosque multos Aesculapius; Euridicen Orpheus: Glaucum Minois filium Polyidus vates.

26. *Luc*. VII. 17. *Jo*. XXI. 23.

27. *Callimachus* Pallad. Laud. 89. ἀλλ' οὐκ ἀέλιον πάλιν ὄψεαι, ὦ ἐμὲ δειλαν. *Sophocles* Oedip. Tyr. 1367. κρείσσων γὰρ ἦσθα μηκέτ' ὢν, ἢ ζῶν τυφλός.

30. ἀνεῴχθησαν] *Ps* CXLVI. 7. 8. *Luc*. 1. 64. *Vajikra R*. XVII. Res gesta narratur de duobus viris, qui ascendebant Tiberiadem, unus erat coecus, alter פתיח apertus. Et deridebat apertus coecum. Consederunt, ut reficerent se in via, & herbam lectam comederunt. Apertus excoecatus est, & coecus apertus est. Nec abierunt inde, donec is, qui fuerat coecus, derideret eum, qui fuerat apertus. inf. XX. 33. *Marc*. VII. 34. *Jo*. IX. saepe. *Esaj*. XXXV. 5. *Bereschith* R. LIII. 12. An multi surdi aperti sunt? an multi coeci aperti sunt?

ἐνεβριμήσατο] *Gloss*. ἐπιβριμῶμαι, infrendo. *Aristoph*. Equit 851. εἰ σὺ βριμήσαιο. *Schol*. βριμᾶσθαι τὸ ὀργίζεσθαι καὶ ἀπειλεῖν. *Etymol*. ἐμβριμώμενοι, μετὰ αὐστηρότητος ἐπιτιμῶντες. *Xenoph*. Paed. IV. ἐνταῦθα δὲ ἐβριμοῦτο τῷ τε κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τὸ καταλιπόντας αὐτὸν οἴχεσθαι· *Hesych*. ἐμβριμώμενος, μετ' ἀπειλῆς ἐντελλόμενος. *Suidas*. ἐνεβριμήσατο, μετ' ὀργῆς ἐλάλησεν; μετ' αὐστηρότητος ἐπετίμησεν.

31. *Anthol*. I. 4. 7. εἰς τυφλὸν ἀναβάντα εἰς τὸ ἐν ἐλευσῖνι ἱερὸν —— οἶδα δ' ἐκείνῃ νυκτὶ καὶ ὀφθαλμῶν νύκτα καθηράμενος. ἀσκίπων δ' εἰς ἄστυ κατέστιχον, ὄργια Δηοῦς κηρύσσων γλώσσης ὄμματι τρανοτέρῳ.

 33. ἰδοὺ-

νον. Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέ- 33
γοντες·—Ὅτι· οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· Ἐν τῷ 34
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας 35
καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς 36
ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ~ἐκλελυμένοι· καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβα-
τα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ 37
δὲ

~ἐσκυλμένοι

33. ὅτι] — CDEGKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. Colbertinus. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 63. 64. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 86. 91. 106. Evang. 2. 5. 11. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Edit. *Complut. Erasmi* 1. *Plant. Colin. Stephani* duae priores, *Bengel Genev.* Versio *Syra* utraque, *Vulg. Goth. Chrysostomus, Theophylactus.* probante *J. Millio.* prol. 1192. Postea *Erasmus* & *Stephanus* contra suos Codices addiderunt ὅτι.

ἐφάνη οὕτως] οὕτως ἐφάνη D. τῷ] — D, a prima manu.

34.] — D.

35. πάσας] — 57. 68. Colb. probante *J. Millio* prol. 1466.

ἐκ ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν] — 30.

ἐν τῷ λαῷ] — C a prima manu. D. 1. a prima manu. 3. 9. *Colb.* 33. 34. 36. 39. 46. 52. 57. 63. 64. 68. 72. 73. 84. 106. Evang. 2. 11. 16. 17. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* utraque, *Æthiop Arab. Copt. Vulg. Goth. Chrysostomus. Theophylactus* MS. Verba ἐν τῷ λαῷ ex c. IV. 22. in Lectione Ecclesiastica adjecta sunt, judice *Millio* prol. 1192. Vel potius omissa, quia non videbantur esse necessaria. + καὶ πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ L. 13. Codd. quidam MSS. *Latini.*

36 τοὺς ὄχλους] + ὁ Ἰησοῦς 91. Versio *Syr.* posterior cum asterisco, τὸν ὄχλον Evang. 7. πολὺν ὄχλον Evang. 2. 12. 17. περὶ αὐτῶν] ἐπ' αὐτοὺς Evang. 2. 7. 12. 15. 17.

ἐκλελυμένοι] ἐσκυλμένοι CDEFGK. 1. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 33. 34. ex emendatione. 35. ex emend. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 84. 86. 88. 89. 90. 91. 106. Evang 2. 7. 15. 17. 19. Editio *Complut. Genev. Colinaei, Bengelii. Plant.* Versio *Vulg. Gothic Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* Patres *Synodi Hierosf.* ap. *Athanas. Apol.* II. *Constitut.* 4. *Basilius Eth.* 70. *Chrysostomus, Theophylactus* Ed. *Hesychius.* Probantibus *Erasmo, J. Camerario, J. Boisio, A. Sculteto, H. Grotio, J. Suicero, A. Moro, J. Millio.* prol. 1192. *E. Schmidio.*

33. οὐδέποτε οὕτως ἐφάνη ἐν τῷ Ἰσραήλ] *Judic.* XIX. 30. *Seneca* de Morte Claudii. Stupebant omnes novitate rei attoniti; negabant, hoc unquam factum.

34. De sensu loci vide infra XII. 24.

35. τὰς κώμας] κώμη, castellum, municipium.

36. ἐσπλαγχνίσθη] *Eustath. Il.* α. p. 101, 44. σπλάγχνα, τοῦτ' ἐστὶν, τὰ ἐντοσθίδια, σπλῆνα, καρδίαν, ἧπαρ. intelligitur cor omnium viscerum nobilissimum, sedes affectuum, unde etiam misericordiae nomen, *Aristoph.* Ran. 868. μὴ πρὸς ὀργὴν σπλάγχνα θερμαίνῃς. *Sophocl.* Ajac. 472. ἄσπλαγχνος. *Schol.* ἀκάρδιος καὶ δειλὸς. *Plut.* a. Colot. p. 1127. A. σιδηροῦν σπλάγχνον. *Chrysippus* ap. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. III. τοὺς ἀσπλάγχνους —— τῶν μὲν ἀσπλάγχνων τάχα λαμβανομένων, κατὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἔνδον. συναλγοῦν —— & *Galen.* ib. ἀσπλάγχνους δὲ ἀποκαλοῦν. τοὺς μὴ ἐλεοῦντας μηδένα, μήτε φιλοῦντας, μήδ' ὅλως φροντίζοντας ἢ ἐπαινούντων, ἢ ψεγόντων, ἢ ἀδικούντων, ἢ ὠφελούντων, ἀλλ' ὥσπερ λίθους ἀναισθήτους ὑπάρχοντας. οὓς γὰρ ἂν εἰς ἀναισθησίαν παντελῆ σκῶψαι βουληθῶσιν, ἀσπλάγχνους ὀνομάζουσιν.

ἐσκυλμένοι] *Lucian.* Lexiphanes. 21. οὐδέπω ἐμήμυκας —— τὸ σκύλλεσθαι. *Gloss. Steph.* fatigat. σκύλλει, καταπονεῖ. jacit, σκύλλει, ῥιπτάζει. jactatus, σκυλεὺς, ῥιπτασθείς. vexat, σκύλλει, χειμάζει. *Cyrill.* ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. *Æschyl.* Persa 538. Γναμπτόμενοι δ' ἀλὶ δεινὰ, φεῦ, Σκύλλονται πρὸς ἀναύδων, ἠὲ, παίδων τᾶς ἀμιάντου, ὀὰ, πενθεῖ δ' ἄνδρα· δόμος στερηθείς. *Artemidor.* II. 3. 1. ἀστυνομεῖν καὶ παιδονομεῖν, ἢ γυναικονομεῖν φροντίδας καὶ σκυλμοὺς ὑποτίθησι τῷ ἰδόντι —— συστημάτων δὲ ἢ οἰκίας ἄρχειν, καὶ ἐπιτροπεύειν, πᾶσι σκυλμοὺς καὶ ἀηδίας βιωτικὰς περιτίθησι, πολλάκις δὲ καὶ ζημίαν. & 32. πολλάκις δὲ καὶ πρεσβύταις θάνατον προηγόρευσε, τοῖς δὲ λοιποῖς σκυλμούς τε καὶ ἀηδίας καὶ κινήσεις προαγορεύει καὶ ἀποδημίας. 3. *Macc.* IV, 6. ἐσπαραγμέναι σκυλμοῖς ἀλλοεθνέσι. *Cic.* ad Attic. IV. 13. Ego —— abfuisse me in altercationibus, quas in senatu factas audio, fero non moleste. —— Sed mehercule velim res istas & praesentem statum reipublicae, & quo animo consules ferant hunc σκυλμὸν, rescribas ad me, quantum potes & vales. *Herodian.* IV. 13. 8. ἀφειστήκει δὲ τῆς πόλεως πολὺ, ὡς ὁδοιπορίας χρῄζειν, σὺν ἱππεῦσιν οὖν ὀλίγοις, ἵνα δὴ μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ, τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο. & VII. 3. 8. ἐκέλευσέ τε ἄνευ ὑπηρεσίας μόνους ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἄγεσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν, ἢ δύσεως, εἰ τύχοι, ἀπό τε μεσημβρίας εἰς Παίονας, ἔνθα διέτριβε. Σκύλας δὲ καὶ ὑβρίσας. *Apophthegm. Ammonathe* in Mon. Coteler. οὐ χρεία τοῦ σκυλμοῦ τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἡσυχάσατε. *Dio Chrysost.* III. p. 48. B. ἡ ψυχὴ ὑπὲρ ἐκείνου [τοῦ σώματος] πάσας μὲν φροντίδας φροντίζει, πάσας δὲ ἐπινοίας σκύλλει. *Anthologia MS.* ἐρωτικὰ. LXVI. Μελεάγρου εἰς Ζανοφίλαν. οἶδ' ὅτι μοι κενὸς ὅρκος, ἐπεί σε γε τὴν φιλάσωτον Μηνύει μυρόπνους ἀρτιβρεχὴς πλόκαμος. Μηνύει δ' ἄγρυπνον μὲν ἰδοὺ βεβαρημένον ὄμμα καὶ σφιγκτὸς στεφάνων ἀμφὶ κόμαισι μίτος. Ἔσκυλται δ' ἀκόλαστα πεφυρμένος ἄρτι κίκιννος, Πάντα γ' ὑπ' ἀκρήτου γυῖα σαλευτὰ φέρεις. XCV. σκύλμα κόμης. CII. ἔσκυλται δὲ κόμη. *Hesych.* Σκύλλου, ἐνόχλει. Versio *Lat.* D. fatigati. *Vulg.* vexati. *Frontin.* I. 4. 5. quum in Pisidiam exercitum duceret, & angustias quasdam Pisidiae occuparent, simulata vexatione trajiciendi instituit reducere. *Livius* IV. 31. Cum ingenti vexatione jumentorum *Columell.* I. 3. vexationem viae non reformidet. *Curtius* IV. 21. multa cum vexatione processit, & IX. 10 Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. *Symmach* VI. 15. Caeterum filiam meam vexari itinere, sicut antea scripseram, non oportet.

ἐρριμ-

38 δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς
τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
1 ΚΑὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευ-
μάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶ-
2 σαν μαλακίαν. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος, Σίμων ὁ
λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάν-
3 νης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Φίλιππος, καὶ Βαρθολομαῖος· Θωμᾶς, καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης·
Ἰά-

ὡσεὶ] ὡς DF. 42. 59. 60. 66. 72. 83. 84. 86. Evang. 4. 19. Colb. *Chryſoſtomus.*
38. ἐκβάλῃ] ἐκβάλλῃ 28. 29. 46. 47. 49. 63. Editt. duae priores *Stephani*, & Editio *Bengelii.*
τοῦ κυρίου] τὸν κύριον D. a prima manu. ad verſionem *Latinam* formatum.
1. προσκαλεσάμενος] + ὁ Ἰησοῦς L. 28. Evang. 4. δώδεκα] — Evang. 1.
ἐξουσίαν] + κατὰ EFL. 2. 5. 12. 16. 36. ex emendatione. 40. 47. 51. 56. 58. 61. 68. 70. 71. 74. 86. 90. Evang. 7. ex emendatione 12. 14. 15. 19. Editt. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*, *Wechelii.* Verſio *Syra* utraque. *Cyrillus*, Act. Eph. V. *Theophylactus* Ed. *Theophanes.* Etiam ſine praepoſitione recte dicitur. *Jo* XVII. 2. *Rom.* IX. 21. *Polyb.* II. 5. αὐτῶν ὑπάρχειν — τὴν ἐξουσίαν τῶν σωζομένων & p. 1416. παραλαβὼν τὴν τῶν χρημάτων ἐξουσίαν. ἐκβάλλειν] ἐκβαλεῖν D.
μαλακίαν] + ἐν τῷ λαῷ L. Evang. 19. ex c. IV. 23.
2. δὲ] — D. at in *Lat.* Verſione habet: autem.
ἐστιν] εἰσιν L. 3. 47. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 73. 83. Edit. *Complut.* *Theophylactus* Editus.
λεγόμενος] καλούμενος 28. ὁ] — ante τοῦ D. a prima manu. 90.
πρῶτος] *Beza* in notis Edit. 1. Hoc vocabulum, inquit, ſuſpicor ab aliquo fuiſſe additum, qui Petri primatum vellet ſtabilire, nihil enim ſequitur, quod cohaereat. Iſtam tamen ſuſpicionem tum in Editionibus ſequentibus tum ad *Marc.* III. 16. depoſuit. Non habita fuit ratio aetatis aut vocationis, imo nec eodem ordine a reliquis Evangeliſtis recenſentur, Judas tamen Iſcariotes ubique ultimum, Petrus vero ubique primum, Joannes & cum fratre Jacobo tertium & quartum vel quartum quintumque locum tenent; quia major erat horum dignitas *Gal.* II. 9. *Act.* XV. 7. 13. inf. XVII. 1. XXVI. 37. primi autem erant inter pares. Cum autem bini iter facerent, Petro ſocius datus eſt frater Andreas *Marc.* VI. 7. In alio Apoſtolorum pari Matthaeus ſe ipſum Thomae poſtpoſuit, cui a Luca & Marco anteponitur.
3. Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης] — M.

ἐρριμμένοι] D. projecti. Vulg. jacentes. *Lucian.* Icaromenipp. 4. τοὺς τε γὰρ ἀστέρας ἑώρων, ὡς ἔτυχεν, τοῦ οὐρανοῦ διερριμμένους. *Polyb.* V. 48. καταλαβὼν ἐρριμμένους καὶ μεθύοντας πάντας.

ὡς πρόβατα] *Num.* XXVII. 17. *Jerem.* XXIII. 1-4. 1. *Reg.* XXII. 17. *Jerem.* L. 6. Fatigati erant & temere projecti, tanquam deſerti, nemine curam eorum ſuſcipiente. Haec imago repraeſentabat, quales eſſent etiam illorum doctores, qui ipſos multis ceremoniis fatigabant, & ſectarum ſtudio aut in partes trahebant, aut omnino incertos reddebant.

37. θερισμὸς] *Pollux* VII. 150. τὸ πρᾶγμα οὐ μόνον θέρος ἀλλὰ καὶ θερισμὸς αἰσχίνης εἶπεν ὁ Σωκρατικός. *Jo.* IV. 35.

ἐργάται] proprie agricolae. עבודה Hebraeis eſt agricultura ſive opus ruſticum. *Ovid.* Faſt. III. 779. cum priſci colerent ſtudioſius agros, Et faceret patrio rure ſenator opus. *Varro* I. 1. Ager dictus eſt, in quam terram quid agebant. *Senec.* Epiſt. 86. Abluebat corpus laboribus ruſticis feſſum, exercebat enim opere ſe, terramque, ut mos fuit priſcis, ipſe ſubigebat. *Thucyd.* II. 72. ἐργαζόμενος. Schol. τὴν γῆν δηλονότι. III. 50. αὐτοὶ ἐργάζοιντο τὴν γῆν. *Heſychius* ἐργάται οἱ παρ' ἡμῖν ἐργαστικοὶ, παρὰ ἀττικοῖς. τοὺς ἡμῖν ἐργάτας ἐκεῖνοι μισθωτούς. ita *Marcus* & *Joannes.*

38. ἐκβάλῃ] vid. *Marc.* I. 43 IX. 18. *Jac.* II. 25. *Ariſtoph.* Veſp. 271. τί χρῆμ' ἄρ' — πέπονθεν; ὡς οὐ φαίνεται δεῦρο — ἀλλά μοι δοκεῖ στάντας ἐνθάδε, ὦνδρες, ᾄδοντας αὐτὸν ἐκβαλεῖν — ἤν τι πως ἀκούσας τοῦ μὲν μέλους ὑφ' ἡδονῆς ἐξερπύσῃ θύραζε. *Cic.* ad Famill. XIV. 6. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quamprimum fac extrudas. ad Attic. V. 1. Pomtimium extrudas. & 4. De Pomtimio recte ſcribis, eſt enim ita, ut ſi ante Cal. Jun. Brundiſii futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Annius & Tullius. ad Brutum 14. ſtatim extruſi tabellarios, litterasque ad Ciceronem. *Philipp.* X. 5. qui tanquam extruderetur a Senatu in Macedoniam, & non contra prohiberetur proficiſci, ita cucurrit. *Apollonius* I. 242. Ζεῦ ἄνα, τίς Πελίαο νόος; πότι τόσσον ὅμιλον Ἡρώων γαίης παναχαιΐδος ἔκτοθι βάλλει. *Sch.* ἀντὶ τοῦ ἀποστέλλει. Feſtinationem iſta vox ſignificat, quo etiam pertinebat praeceptum, ne ad iter diu ſe praepararent inf. X. 11. 12. & ne quenquam in via ſalutarent *Luc.* X. 4. *Jo.* X. 4.

Idra R. 2. dies pauci ſunt, & creditor urget, praeco clamat quotidie, & meſſores agri pauci ſunt. *Pirke Aboth* II. 15. R. Tarpon dixit: Dies brevis eſt, & opus multum, & operarii pigri, merces multa, & pater familias urget.

1. ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν] Prophetae V. T. patrabant quidem miracula, at hanc poteſtatem aliis dare non poterant: quod Chriſtus fecit Prophetarum Dominus, & nunc cum in terris ageret, & poſtquam in coelum abiiſſet.

πνευμάτων ἀκαθάρτων] *Zach.* XIII. 2. *Apoc.* XVI. 13. 14.

ἐκβάλλειν] *Libanius* Ep. 380. τὴν νόσον ἀπήλασας, πιστεύω γὰρ οὖν αὐτὴν ἐκβεβλῆσθαι σῇ τε καρτερίᾳ καὶ Μαρκέλλου σοφίᾳ, καὶ θεῶν βοηθείᾳ.

2. δώδεκα] Exprimit Chriſtus Reipublicae Judaicae imaginem, qualis erat, cum maxime floreret 1. *Reg.* IV. 7. inf. XIX. 28. Conf. *Num.* XIII. 3-17.

ἀποστόλων] Marcus interpretatur III. 14. *Procopius* in Eſaj. XVIII. 2. μέχρι δὲ νῦν ἀποστόλους καλοῦσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρὰ τῶν ἀρχόντων περιφέροντας γράμματα. Codex Theodos. frequenter.

3. Φίλιππος] vid. ſupra IV. 18. eodem nomine fuit & Tetrarcha, & unus ex diaconis *Act.* VI. 5. *Bereſchith R.* LXXI. 12. R. פליפי filius Nehoraei. *Joſ.* B. III. 7. 21. ἀδελφοὶ δύο Νετίρας καὶ Φίλιππος, ἀπὸ Ρουμᾶς κώμης Γαλιλαῖοι καὶ αὐτοί.

Βαρθολομαῖος]. i. e. filius Tholemaei. *Joſ.* A. XIV. 8. 1. Θολομαῖος ὁ Σοέμου Λίβανον ὄρος οἰκῶν

XX.

Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος· Σίμων ὁ Κανανίτης, 4
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ 5
Ἰη-

λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος] Θαδδαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος 13.

ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος] — D.

λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς] — Verſio *Vulg. Saxon. Copt. Auguſtinus* de C. E. 2. Probante *J. Millio* prol. 386. tum quia putabat Λεββαῖον eundem eſſe, qui Λευὶς dicitur, tum quia teſte *Origene* c. Celſ. 1. Levis (qui Millio Lebbaeus eſt) Apoſtolus non fuit, niſi ſecundum quosdam Marci Codices. At neque rationes Orthographicae patiuntur eundem eſſe Λευὶν & Λεββαῖον, neque Origenes reſpexit nomina, quae in Catalogo Apoſtolorum reperiuntur, (quae *H. Grotii* opinio fuit in c. IX. 9.) ſed locum *Marci* II. 14. ubi is, quem editi Codices Marci & reliqui Evangeliſtae Levin filium Alphaei vocant, in Codice D. & 13. aliisque, Jacobus, Alphaei filius, qui certiſſime Apoſtolus fuit, appellatur.

4. κανανίτης] καναναῖος Cl.. 1. Colb. unus in margine. Evang. 18. χαναναῖος chananaeus D. Verſio *Vulg.* & *Copt. Hieron.* de nom. Hebrae. *Beza:* Exiſtimant autem nonnulli potius legendum καννίτης vel καναῖος: & recte

XX. 1. 1. θολομαῖος ὁ ἀρχιληστής. 2. *Sam.* XIII. 37. *Vajkra* R. VI. f. 156. 2. בר תלמיון. *Jalkut Rubeni* f. 162. 1. בר טלמיה. *Megilla* f. 9. Tolomaeus ſcribitur, qui Graecis eſt Ptolemaeus Ægypti Rex. Proprio nomine videtur vocatus fuiſſe Nathanael *Jo.* XXI. 2.

ἀλφαίου] *Juchaſin* p. 92. חילפא והוא אילפא & חילפא בר בריה דר אבהו. quod pro vario pronunciandi modo etiam ſcribitur Cleopas, *Luc.* XXIV. 18. *Marc.* XV. 40. *Jo* XIX. 25.

ὁ ἐπικληθεὶς] *Xenoph.* de f. & d. Socrat. 1 διαλεγομένου πρὸς ἀριστόδημον, τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. *Lucian.* in Macrob. 15. ὁ μνήμων ἐπικληθεὶς. de Cal. 16. Πτολεμαίῳ τῷ Διονύσῳ ἐπικληθέντι. *Appian.* B. Parth. p. 217. κράσσος ὁ Μάρκος ἐπίκλην. *Act.* I. 23. XII. 15. X. 32. *Plut.* Æmilius p. 262. E. ὁ Νασικᾶς ἐπικαλούμενος Σκιπίων. *Thomas* ἐπικαλοῦμαι καὶ τὸ ἐπονομάζομαι ὡς παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου, Ἀριστείδης ὁ τὴν ἀνόμοιον ἔχων ἐπωνυμίαν τιμάρχῳ τούτῳ δίκαιος ἐπικαλούμενος.

θαδδαῖος] *Maſſech. Derech Arez:* R. Joſe filius Thaddaei. *Hieroſ. Kilain* f. 27. 2 & *Schab.* 5. 4. Eleaſar f. Thaddaei תדאי. Marcus & Lucas eundem Judam vocant, quam vocem Matthaeus leviter inflexit, ut a Juda Iſcariote diſtingueret.

4. Σίμων] *Diogenes L.* II. 132. Σίμων ἀθηναῖος σκυτοτόμος· γεγόνε δὲ καὶ ἄλλος Σίμων ῥητορικὰς τέχνας γεγραφὼς, καὶ ἕτερος ἰατρὸς κατὰ Σέλευκον καὶ Νικάνορα· καί τις ἀνδριαντοποιός. *Xenophon* de re Eq. Σίμων περὶ ἱππικῆς.

Zelotae erant privati, qui non expectata judicis ſententia delinquentes ulciſcebantur, exemplo, ut prae ſe ferebant, Pinehaſi. Hi poſtremis Reip. Judaicae temporibus fuerunt ſeditioſiſſimi pariter atque flagitioſiſſimi. *Joſ.* B. IV. 3. 9. οἵτε δοκιμώτατοι τῶν ἀρχιερέων -- τὸν δῆμον -- ἐπήγειραν τοῖς Ζηλωταῖς. τοῦτο γὰρ αὐτοὺς ἐκάλεσαν, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἀλλ' οὐχὶ ζηλώσαντες τὰ κάκιστα τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλλόμενοι. & paſſim. Zelotae Phariſaeis addicti & honorati erant; at non idem Domini de illis judicium, qui Simonem ob priorem vitam non inter primos Apoſtolorum ſed penultimum poſuit.

παραδοὺς] Prodere eſt προδοῦναι. παραδοῦναι tradere. Frequenter de his dicitur qui traduntur in cuſtodiam vel ad ſupplicium *Dionyſ. Hal.* VII. 69. δοῦλον ἐπὶ τιμωρίᾳ θανάτου παραδοὺς & 37. παράδοσις ἐπὶ θανάτῳ *Ælian.* XIII. 37. οἱ δὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας παρέδοσαν αὐτῷ κολάσαι. XIV. 18. ἀλεῖν μύλῃ παραδοθέντα.

5. παραγγείλας] *Demoſthenes.* ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς παρήγγειλεν ἀνάγεσθαι. *Xenophon* καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα.

De Samaritanis multa reperiuntur apud Fl. *Joſephum*, & in ſcriptis Judaeorum veterum, quae cum iis, quae ipſi ad *Joſeph. Scaligerum* A°. 1590. perſcripſerunt, ſunt comparanda, quibus mirifice conſentit epiſtola inedita *G. Poſtelli* ad *A. Maſium* ſcripta Conſtantinopoli in Pera d 10. Junii 1550. Ita autem ſcribit: Jeroſolymis diſcedentes primo ad inſigne illud Samaritanorum fanum in Sichem venimus, ubi nobis copia של תורה eſt exhibita in priſco illo Phoenicum nunc Samaritano charactere, ex quo inverſo natae ſunt & Graecae & Latinae literae. Quanta vero difficultate etiam ipſe Legatus [Regius apud Turcarum principem Gabriel Aramontius] obtinuerit conſpectum voluminis, vix credas. Nil quidem Sacrorum praeter Chomaſs habent, ſed varios habent Interpretes in lingua Arabica, quorum copiam mihi Damaſci fecerunt ejusdem generis homines, in ſummum adducti ſtuporem, quod ego peregrinus homo tam familiariter in eorum charactere percurrerem, exponeremque Legem, ut ab eorum interpretum ſenſu non recederem. In virtute & Legis obſervatione ſummum bonum ponunt, & de Meſſia mihi nil ſperare videntur. Vix ad LX nunc ſuperſunt ejus gentis in univerſo, quod ſciam, familiae in Napoloza ſeu Sichem & Damaſco, integerrimo cultu homines, & qui nil plane de priſca Idololatria amplius habeant. Hactenus *Poſtellus.* Samaria inter Judaeam & Galilaeam ſita eſt media: tribubus Ephraimi & Manaſſis Joſephi filiorum aſſignata. Cum Eſarhaddon Rex Aſſyriorum abductis decem tribubus Coloniam Cuthaeorum in Samariam, quae regni Iſraelitici ſedes fuerat, deduxiſſet, cultui idolorum etiam cultum unius Dei, quem a Judaeis didicerunt, adjunxerunt 2. *Reg.* XVII. 24-41. *Esrae* IV. 2. 3. 10. donec Manaſſe, filius Jojadae Judaeorum pontificis, quia Saneballati Samariae praeſidis filiam uxorem duxerat, a Nehemia pulſus *Nehem.* XIII. 18. ad ſocerum confugeret, ipſique & Samaritanis perſuaderet, ut omni cultu idololatrico relicto legem Moſis ſolam ſequerentur, ita tamen ut a Judaeis ſeparati templum Hieroſolymitano ſimile in monte Garizin prope Samariam urbem exſtruerent. Ab eo tempore capitale fuit odium inter Judaeos & Samaritanos. *Joſ.* XI. 8. 7. εἰσὶν γὰρ οἱ Σαμαρεῖς τοιοῦτοι τὴν φύσιν, ὡς ἤδη που καὶ πρότερον δεδηλώκαμεν, ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς ὄντας τοὺς Ἰουδαίους ἀρνοῦνται συγγενεῖς εἶναι· ὅταν δέ τι περὶ αὐτοὺς λαμπρὸν ἴδωσιν ἐκ τύχης, ἐξαίφνης ἐπιπηδῶσιν αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ, προσήκειν αὐτοῖς λέγοντες, καὶ ἐκ τῶν Ἰωσήπου γενεαλογοῦντες αὐτοὺς ἐκγόνων Ἐφραίμου καὶ Μανασσοῦ. 6. ἀξιούντων δ' ἀφιέναι τὸν φόρον αὐτοῖς τοῦ ἑβδοματικοῦ ἔτους, οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς σπείρειν ἐν αὐτῷ IX. 14. 3. οἱ κατὰ μὲν τὴν ἑβραίων γλῶτταν χουθαῖοι, κατὰ δὲ τὴν ἑλλήνων Σαμαρεῖται. & XI. 8. 7. εἰ δέ τις αἰτίαν ἔσχε παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις κοινοφαγίας, ἢ τῆς ἐν τοῖς Σαββάτοις παρανομίας, ἤ τινος ἄλλου τοιούτου ἁμαρτήμα-

Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων· Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν

eos ſentire vel illud declarat, quod Lucas ζηλωτὴν vocat. Hac tamen emendatione opus non eſt. Nam cognomen erat Chaldaeum קנאן *Canan* cum *Aleph*, quod *Lucas* reddidit *Zelotem* VI. 15. & *Act.* I. 13.

ὁ ſecundum] — F. 72. 80. 90. Edit. *Complut. Eraſmi*, *Stephani* tertia, *Bengelii*.

Ἰσκαριώτης] Σκαριώτης D. Verſio *Syra*, *Armen.* & Codd. MSS. *Latini*, *Saxon. Prudentius*. Hilarius in *Rom.* VIII. 30. IX. 13. Secundinus Manichaeus ap. Auguſt. ἰσκαριὼθ C.

ὁ] ὃς L. Evang. 7. 17. *Origenes* in *Matth.* XX. 17.

παραδοὺς] παραδιδοὺς F. 28. 56. 58. 61. Evang. 4.

5. τοὺς δώδεκα] — 27. 40. Evang. 1.

ἀπέστειλεν] ἀποστείλας F.

καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε] — 59. 64. ſed in utriusque margine adjectum eſt.

Σαμαρειτῶν] Σαμαριτανῶν D. a prima manu.

καὶ poſterius] — F 61.

παρέδωκεν L. Evang. 7. 17. *Origenes*.

+ μαθητὰς 64.

αὐτοῖς] + καὶ D.

λέγων] — 80.

ματος, παρὰ τοὺς Σικιμίτας ἔφευγε, λέγων ἀδίκως ἐγκεκλῆσθαι. XII. 1. Στάσεις μέντοι τοῖς ἐκγόνοις αὐτῶν πρὸς τοὺς Σαμαρείτας τὴν πάτριον ἀγωγὴν τῶν ἐθῶν ἀποσώζειν προαιρουμένοις ἐγίνοντο, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν. τῶν μὲν Ἱεροσολυμιτῶν τὸ παρ᾽ αὐτοῖς ἱερὸν ἅγιον εἶναι λεγόντων, καὶ τὰς θυσίας ἐκεῖ πέμπειν ἀξιούντων· τῶν δὲ Σαμαρειτῶν εἰς τὸ Γαριζεὶν ὄρος κελευόντων. Tempore Antiochi vi coacti defecerunt ad Idololatriam, aſſenſique ſunt προσαγορευθῆναι τὸ ἀνώνυμον ἱερὸν Διὸς ἑλληνίου. c. 5. 5. Pilato praeſide οὐκ ἀπήλλακτο θορύβου καὶ τὸ Σαμαρέων ἔθνος, συστρέφει γὰρ αὐτοὺς ἀνὴρ ἐν ὀλίγῳ τὸ ψεῦδος τιθέμενος, καὶ ἐφ᾽ ἡδονῇ τῆς πληθύος τεχνάζων τὰ πάντα, κελεύων ἐπὶ τὸ Γαριζεὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν, ὃ ἁγιώτατον τε αὐτοῖς ὀρῶν ὑπείληπται, ἰσχυρίζετο τε παραγενομένοις δείξειν τὰ ἱερὰ σκεύη τῇδε κατορωρυγμένα, Μωϋσέως [l. Ὠζέως] τῇδε αὐτῶν ποιησαμένου κατάθεσιν. οἱ δὲ ἐν ὅπλοις τε ἦσαν πιθανὸν ἡγούμενοι τὸν λόγον. XVIII. 4. 1. & 2. 2. κωπωνίου δὲ τὴν Ἰουδαίαν διέποντος, ὃν ἔφην κυρηνίῳ συνεκπεμφθῆναι, τάδε πράσσεται. τῶν ἀζύμων τῆς ἑορτῆς ἀγομένης, ἣν πάσχα καλοῦμεν, ἐκ μέσης νυκτὸς ἐν ἔθει τοῖς ἱερεῦσιν ἦν ἀνοιγνύναι τοῦ ἱεροῦ τοὺς πυλῶνας, καὶ τότε οὖν, ἐπεὶ τὸ πρῶτον γίνεται ἡ ἄνοιξις αὐτῶν, ἄνδρες Σαμαρεῖται κρύφα εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθόντες διάῤῥιψιν ἀνθρωπείων ὀστῶν ἐν ταῖς στοαῖς ποιοῦνται, δι᾽ ὃ καὶ πάντας τοῦ ἱεροῦ εἴρξαντο μὴ πρότερον ἐπὶ τοιούτοις νομίζοντες. τάτε ἄλλα διὰ φυλακῆς μείζονος ἦγον τὸ ἱερὸν XX. 6. 1. Γινέται δὲ καὶ Σαμαρείταις πρὸς Ἰουδαίους ἔχθρα δι᾽ αἰτίαν τοιαύτην. ἔθος ἦν τοῖς Γαλιλαίοις ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παραγινομένοις ὁδεύειν διὰ τῆς Σαμαρέων χώρας. καὶ τότε καθ᾽ ὁδὸν αὐτοῖς κώμης γιναίας λεγομένης, τῆς ἐν μεθορίῳ κειμένης Σαμαρείας τε καὶ τοῦ μεγάλου πεδίου, τινὲς συνάψαντες μάχην πολλοὺς αὐτῶν ἀναιροῦσιν. B 1. 2. 6. *Antiochus* M. καὶ Σίκιμα καὶ Γαριζὶν αὐτὸς αἱρεῖ, πρὸς αἷς τὸ χουθαίων γένος, οἳ περιῴκουν τὸ εἰκασθὲν τῷ ἐν Ἱροσολύμοις ναῷ. *Hieroſol. Peſachim* f. 27. 2. Cuthaei feſtum Azymorum una cum Iſraelitis celebrantes fide digni ſunt, quod ad abolitionem fermenti attinet: ſi una cum Iſraelitis feſtum Azymorum non celebrant, haud ſunt fide digni quod ad abolitionem fermenti attinet. Dixit R. Gamaliel: & *Berachoth* f. 47. 2. *Kidduſchin* f. 61. *Gittin* f. 10. 1. *Cholin* f. 4. 1. Cuthaei in omni cultu ſuo ipſis Judaeis ſunt accuratiores. *Hier. Aboda Zara.* f. 44. 4. Cum R. Iſmael f. Joſe adiret Neapolin, acceſſerunt ad eum Cuthaei, quibus ille, video, inquit, vos non adorare montem iſtum, ſed idola S. D. Et abſcondit Jacob Idola ſub luco, qui erat juxta Sichem *Gen.* XXXV. 4.. Terra Samaritanorum munda eſt, & fontes mundi, & manſiones mundae, & ſemirae mundae. --- R. Jacob f. Acha nomine R. Lazar dicit: cibi Cuthaeorum liciti ſunt, quibus non immiſcetur eorum vinum & acetum — R. Simeon f. Lazar venit in urbem quandam Samaritanorum, acceſſit ad eum ſcriba Samarita, a quo cum potum poſtularet, & ille dediſſet, haeſitavit poſtea. Cuthaei Caeſarienſes interrogarunt R. Abhu: Patres veſtri commercium habuerunt cum noſtris, quare vos non pariter nobiſcum? *Berachoth Hieroſ.* 6. R. Simeon f. Gamalielis, Samaritanus eſt ut Iſraelita omni reſpectu. *Demai Hieroſ.* 3. *Jebamoth* f. 44. 2. 45. 1. omnes fatentur de ſervo & Cuthaeo qui init Iſraelitidem, filium eſſe ſpurium, alii dicunt eſſe legitimum. *Hier. Schekalim* 1. 8. Rabbi dixit: Cuthaeus eſt ſicut Ethnicus: R. Gamaliel dixit, ad omnia. *Bava Kama* f. 38. 2. Tradunt Rabbini noſtri: Si bos Iſraelitae bovem Samaritani percuſſerit, Iſraelita liber eſt: verum ſi bos Samaritani bovem Iſraelitae percuſſerit, & quidem integer, reſtituat dimidium damni: ſi vero corruptus ſit, damnum integrum praeſtabit. R. Meir dicit: — Si bos Samaritani percuſſerit bovem Iſraelitae, damnum praeſtat integrum — Dixit R. Meir, Samaritani ſunt proſelyti veritatis. *Mechilta* in *Exod.* XXII. 35. proximi ſui. Ut excludatur bos Samaritani, peregrini & proſelyti portae. *Schabbath* f. 145. 2. Dixit R. Chaja f. Aba R. Aſi — cur Cuthaei ſunt inquinati? quia edunt abominabilia & reptilia. *Debarim* R. II. in *Deut.* VI. 4. Factum R. Simeonis f. Eleazari qui in urbem auſtralem profectus, intravit Synagogam, rogavitque ſcribam, dicens: per vitam tuam, eſtne hic vinum venale? Reſpondit: Rabbi, haec urbs eſt Samaritanorum, qui non faciunt vinum purum, uti patres noſtri illud fecerunt. Dixit: ſi tibi eſt reſiduum, ego accipiam a te. Dixit: Tu vero ſi es dominus animae tuae, non guſtabis illud. Dixit ei R. Simeon f. Eleaſar: Ego ſum dominus animae meae S. D. *Prov.* XXIV. 21. *Sozomenus*, Gazae educatus H E. VII. 18. καὶ Σαμαρεῖται, οἱ τοῦ Μωσέως νόμου τὰ μάλιστα ζηλωταὶ τυγχάνουσι. Solos libros Moſis agnoſcunt, reliquos rejiciunt una cum inſtitutis Phariſaeorum, Angelos negant, praemia & poenas poſt hanc vitam credunt. *Pirke Aboth* c. 38. anathema dictum eſt Cuthaeis a Zorobabele & Joſua. *Cholin* f. 13. 1. Panis idololatricus eſt panis Samaritani: vinum ejus eſt vinum libaminum. *Seviith* VIII. 10. Panis Samaritani eſt ut caro porcina. *Bereſchith* R. LXI. 6. Judaeis non permittunt Samaritani templum ingredi. LXIV. 8. de templo reaedificando. LXX. 7. quaerit Samaritanus, cur una ex duodecim tribubus ſanctificata ſit, cum Jacob Decimas promiſiſſet? LXXIX. 6. Cuthaeus cum Judaeo. XCIV. Diſputat Judaeus cum Samaritano gloriante, ſe eſſe ex tribu Joſeph. *Hieronym.* in *Eſaj.* XXXVI. 2. Rabſacen — Judaei ---- arbitrantur fuiſſe Samariten, & idcirco Hebraicum ſciſſe ſermonem, & tam audacter & impie dominum blaſphemare. *Syrac.* L. 25. 26. Duas gentes odit anima mea, & tertia non eſt gens. Qui ſedent in monte Samariae Philiſtaei, &

μαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου 6
Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες· Ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 7
Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, — νεκροὺς ἐγείρετε·, δαιμόνια ἐκβάλλετε· 8
δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς 9
τὰς

6. πορεύεσθε δὲ] ὑπάγετε D. πορεύεσθε Evang. 1. 8. θεραπεύετε] θεραπεύσατε D.

λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε] νεκροὺς ἐγείρετε [ἐγείρατε D] λεπροὺς καθαρίζετε [καθαρίσατε D] CD. 1. 32. Versio *Copt. Lat. Arab.* Editio *Erasmi* 1.

νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε] δαιμόνια ἐκβάλλετε, νεκροὺς ἐγείρετε Versio *Syra* posterior.

νεκροὺς ἐγείρετε] —— E K L M. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 16. 27. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 47 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 63. 64. 66. 67. 68. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 103. 104. Evang. 3. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plant.* praefixo obelo. Versio *Armena*, *Æthiop. Basilius*, *Theophyl. Euthym. Hieronymus*, *Ambros.* in *Luc.* IX. Probante *H. Grotio* & *J. Millio.* Si Christus tunc Apostolis potestatem mortuos excitandi fecisset, non neglexisset Matthaeus ejus rei mentionem facere comm. 1. ubi locus erat proprius. *Luc.* IX. 6. 10. X. 19. 20. ex XI. 5. + καὶ 1. 6.

δαιμόνια ἐκβάλλετε] καὶ δαιμόνια ἐκβάλετε D.

μηδὲ] μήτε bis D.

10. μὴ] μήτε D.

9. μηδὲ prius] μὴ 37.

τὰς ζώνας] τὴν ζώνην Evang. 15.

μηδὲ] μήτε D.

ῥάβδον] ῥάβδους CEFGKLM. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 13. 14. Colbert. duo 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.

& populus stultus, qui habitat in Sicimis; qui μωρὸς vocatur quia dicebant Sichem esse More, *Deut.* XI. 30. *Hieros. Sota* f. 21. 3. Dixit R. Eliesér f. R. Simeonis: dixi ego scribis Samaritanorum, vos falsificastis legem vestram, absque ullo prorsus vobis accrescente commodo. Nam in lege vestra scripsistis, juxta querceta More, quae est Sichem. *Sota.* III. 7. Traditur: qui scripturam & Mischnam tantum didicit, nec magistris serviit, eum R. Eleasar habebat pro plebejo, R. Samuel pro bardo, R. Janai pro Samaritano, R. Acha pro Mago *Jevamoth* f. 47. 1. R. Nachman f. Isaaci ad ejusmodi hominem sic dicit: ad verba tua quod attinet, Samaritanus es, cujus testimonium apud nos non valet.

μὴ εἰσέλθητε] *Theodorus* Mopsuest. οἱ Σαμαρεῖται πόλεις κατῴκουν ἐν μέσῳ τῆς Ἰουδαίας, δι᾽ ὧν ἀναγκαῖον ἦν τοὺς ἀποστόλους πορεύεσθαι, διὸ καὶ ἐκώλυεν αὐτοὺς, μὴ εἰσέλθητε. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνῶν οὐκ εἶπεν· μὴ εἰσέλθητε, ἀλλὰ μὴ ἀπέλθητε.

6. πρόβατα] Supra IX. 36. inf. XV. 24. *Act.* XIII. 46. VIII. 5. 14. 25.

8. *Koheleth* R. X. 5. Filius R. Josuae f. Levi. Fuit ipsi deglutitio, ivit & accersivit unum ex filiis Pandirae, ut extraheret id quod deglutierat. Dixit ipsi: quid dixisti super eum? dixit ipsi: versum illum post illum. Dixit: melius fuisset ei sepelire eum. Nonne dixisti super eum hunc versum?

δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε] *Bechoroth* IV. 6. Si quis accipiat mercedem ad judicandum, judicia ejus sunt vana & irrita. Si ad testimonium dicendum, testimonia ejus sunt inania. Si ad aspergendum aqua lustrali, ad sanctificandum miscendo cinerem expiationis peccati aqua viva in vase, aqua ejus est ut aqua lacunae; & cinis ejus est ut cinis combustionis. f. 29. 1. Unde probatur, non licere accipere mercedem propter demonstrationem sententiae legis, & doctrinam legis, quam docebit? Respondit R. Juda, dixisse Rabum S. D. *Deut.* IV. 5. Ecce docui vos &c. scilicet sicut ego gratis, ita & vos gratis. Traditio etiam ita habet: sicut praecepit mihi Dominus Deus meus. Sicut ego gratis, ita & vos gratis. Unde autem probatur, si non invenerit, ut gratis discat, debere data mercede discere? Q. D. *Prov.* XXIII. 23. Veritatem eme. Unde autem probatur, non licere dicere: sicut ego eam didici data mercede, ita eam etiam docebo accepta mercede? Q. S. veritatem eme, non autem vendes. *Nedarim* IV. 3. Quis tradidit, non licere pro Midras capere mercedem? Scriptum est: Praecepit mihi Dominus in illa die dicendo *Deut.* IV. 5. & 14. Videte, docui vos statuta & judicia, sicut praecepit mihi Dominus. Quod ego feci gratis, vos similiter gratis facere oportet. Mikra itaque similiter gratis docenda est. *Mich.* III. 11. Sacerdotes arguuntur, quod docerent pretio. *Derech Arez Suta:* Fac legem tuam gratis, neque accipe mercedem pro ea, quia Deus dedit eam gratis. & non accipiunt mercedem pro verbis legis, & si accipis mercedem pro verbis legis, inveniris vastans totum mundum *Dan.* V. 17. 2. *Reg.* V. 26. Qui medicinam faciunt, multum temporis & pecuniae inpenderunt, ut artem illam addiscerent, at dispar erat Apostolorum ratio, quibus potestas miraculis sanandi concessa fuit. *Act.* VIII. 20. XX. 33. 34. 1. *Cor.* IX. alias in suspicionem venissent, turpis lucri quaesiti 1. *Tim.* VI. 5. 2. *Thess.* III. 8. 10.

9. κτήσησθε] κτᾶσθαι non significat possidere vel habere, sed acquirere, comparare. *Ovid.* A. A. II. 13. Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri. *Plato* Theaetet. p. 143. F. οὐ τοίνυν μοι ταυτὸν φαίνεται τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον εἰ ἱμάτιον πριάμενος τις καὶ ἐγκρατὴς ὢν μὴ φοροῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτὸ, κεκτῆσθαι δὲ γε φαῖμεν. & . . καὶ τιμὴν αὐτῷ καὶ γένει ἀείζωον κτώμενος. *Isocrat.* ad Phil. τήνγε εὔνοιαν κτήσῃ τὴν παρὰ τῶν ἑλλήνων. idem κτᾶσθαι & διασώζειν opponit. *Demosth.* Olynth. 1. πολλάκις δοκεῖ τὸ φυλάξαι τ᾽ ἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι & 2. πολὺ γὰρ ῥᾶον ἔχοντας φυλάττειν, ἢ κτήσασθαι πάντα πέφυκε. *Galen.* Exhort. ad Artes, Aristippus ἔφη, ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συνεκκολυμβήσει. *Solonis* Γνῶμαι 41. εἰ δέ τις ἀχρήμων, πενίης δὲ μιν ἔργα βιᾶται, κτήσασθαι πάντως χρήματα πολλὰ δοκεῖ. *Aristid.* in Romam p. 204. Ἀλέξανδρος δ᾽ αὖ, ὁ τὴν μεγάλην ἀρχὴν μέχρι τῆς ἡμετέρας κτησάμενος, καὶ καταδραμὼν τὴν γῆν, ὡς ἀληθῶς δὴ τῷ κτησαμένῳ βασιλείαν μᾶλλον ἔοικεν ἢ βασιλεύσαντι. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰδιώτης συγκτήσαιτο μὲν γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, πρὶν δὲ λαβεῖν ἀπ᾽ αὐτῆς τοὺς καρποὺς τελευτήσειεν, ὡς δὴ κἀκείνῳ μοι δοκεῖ συμβῆναι. *Liban.* Epist. 893. οὐχ᾽ ἵνα κτήσηται σου τὴν φιλίαν ὁ χρηστὸς εὐθύμιος, ἔδωκα τὴν ἐπιστολὴν, ἔχει γάρ. *Dio Chrys.* XXXVIII. p. 473. A. οἱ δὲ γῆν κτώμενοι, μὴ ἔχοντες· οἱ δὲ θάλατταν περιποιούμενοι.

χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον] *Act.* III. 6. XX. 33.

ζώνας] *Lampridius* Alexandr. miles non timet nisi vestitus, calceatus & satur, & habens aliquid in zona.

10 τὰς ζώνας ὑμῶν. Μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μη-
11 δὲ ~ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώ-
12 μην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. Εἰσ-
13 ερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ

~ ῥάβδους

42. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 56. 58. 60. 62. 63. 64. 67. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86 87. 89. 90. Evang. 2. 7. 14. 15. 17. Edit. *Complut.* & duae priores *Stephani*. *Plant*. *Wechelii*. Verſio *Syra* poſterior, vetus *Belgica* in margine, *Anglicana*. *Theophylactus*. Probante *Beza* in notis Edit. 1. & 2. & *H. Grotius*.

ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ D.

τῆς τροφῆς] τοῦ μισθοῦ KM. 12. Colbert. 42. 53. 54. 55. 72. 91. Editio *Colinaei*. Verſio *Syra* poſterior in margine. ex Luca. ἐστιν] — CL. 1. 57. Codd. *Latini* MSS. *Theophylact.*

11. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε] ἡ πόλις, εἰς ἣν ἂν εἰσέλθητε [εἰσέρχησθε 28.] εἰς αὐτὴν D. 28. ἢ κώμην] — 1. κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ Editio *Eraſmi*.

12. αὐτὴν] + λέγοντες εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. D L. 1. 4. 7. 11. 12. 15. 23. Colbert. alius. 40. 46. 51. 52. 53. 59. 70. 74. 76. 78. 89. 90. Evang. 4. 7. 9. 10. 12. 18. 19. Editio *Complut*. *Colinaei*. *Plant*. Verſio *Armena*. *Vulg*. *Sax*. *Æthiop*. *Theophylactus ed.* ex *Luca*. 13. καὶ] — D. ᾖ] ἦν C. Evang. 7. bis. ἐλθέτω] ἔσται D. εἰσελθέτω 5. 37. 40. 57. 68. Colb. unus. 87. Evang. 14. Edit. *Complut*. *Plant*. *Theophylactus*. ἐλθάτω C. οἰκία] + ἐκείνη M. 91. Evang. 7.
ἀξία prius] — L.

zona. *Plut. Demetrio* p. 913. E. Σωσηγένης ἐπῆλθεν ἑταῖρος αὐτοῦ χρυσοῦς υ. ὑπεζωσμένος. Sympoſ. IV. 665. B. ζώνην χαλκοῦς ἔχουσαν ὑπεζωσμένους. *Ælian.* V. H. ap. *Suid.* τὴν ζώνην τοῦ χρυσίου, ἣν ἐπήγετο ὁ ξένος, ὁ πανδοκεὺς ἐθεάσατο. *Apulej.* Miles. VIII. pretioſiſſimis monilium & auro monetali zonis refertis incincta. *A. Gellius* XV. 12. Cum Roma profectus ſum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. *Sueton.* Vitell. 16. zona ſe aureorum plena circumdedit. *Livius* XXXIII. 29. Negotiandi ferme cauſa argentum in zonis habentes. *Ael. Spartian.* Peſcennius Niger — juſſit, ne in zonis Milites ad bellum aureos vel argenteos nummos deportarent. *Horat.* Epiſt. II. 2. 40. Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit, inquit. *Juven.* XIV. 297. Mercator lucri cupidus in naufragio — fluctuque premetur obrutus, & zonam laeva morſuque tenebit. *Phaedr.* IV. 21. Hi zonas, illi res pretioſas colligunt. *Berachoth* IX. 5. Ne ingrediatur quis montem Templi cum baculo ſuo, neque cum calceis ſuis, nec cum *zona* (אפונדא Germ. *band*, *binde*, faſcia. Perſica vox) nec pulvere in pedibus ſuis. Gemara: nec cum baculo in manu, nec cum calceis in pedibus, nec cum nummo ligato in linteo ſuo, nec cum zona a tergo pendente. *Schab.* 92. 1. inter zonam & induſium. *Plaut.* Truculent. V. 62. ubi eſt, quod tu das? ſolve zonas. *Pollux.* II. 166. τὴν ζώνην, ἣν Ῥωμαῖοι φασκίαν καλοῦσι.

10. πήραν] Manticam. *Odyſſ.* ρ. 411. οἱ δ' ἄλλοι πάντες δίδοσαν, πλῆσαν δ' ἄρα πήρην Σίτου καὶ κρειῶν. *Plut.* de profect. in Virtute. p. 79. E. Διογένης δὲ τὸν πίνοντα ταῖς χερσὶ θεασάμενος ἐξέβαλε τῆς πήρας τὸ ποτήριον. *Ammonius.* πήρα, δέρμα τι ἀρτοφόρον, ὃ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσιν οἱ ποιμένες. *Athenae.* X. 422. C. ἐν πήρᾳ φέροις ἄρτους. *Martial.* III. 53. 2. Cum baculo peraque ſenex. *Judith.* X. 5. XIII. 10. 17. Hebraeis תרמילא. *Od.* ρ. 197. Ἦρα καὶ ἀμφ' ὤμοισιν ἀεικέα βάλλετο πήρην. *Euſtath.* οὐ γὰρ φορεῖται ἄλλως ἡ πήρα. *Plut.* in Q. Graec. p. 294. A. καταλαβὼν ῥάκια καὶ πήραν προσαίτης ὤν. *Apulej.* 1. manticam meam humero exuo, caſeum cum pane propere ei porrigo.

δύο χιτῶνας] Ita ſolebant iter facientes *Joſ.* A. XVII. 5. 7. τῶν φίλων τις τῶν τοῦ Ἡρώδου θεώμενος ὑπερραμμένον τοῦ δούλου τὸν ἐντὸς χιτῶνα, ἐνεδεδύκει γὰρ δύο, εἴκασεν ἐντὸς τῆς ἐπιπτυχῆς κρύπτεσθαι τὰ γράμματα· καὶ ἦν δὲ οὕτως. Varro ap. Nonn. 1. poſteaquam duas tunicas habere coeperunt, inſtituerunt vocare ſubuculam & induſium. interula & ſuperaria tunica.

ὑποδήματα] Vulgo aut nudis pedibus incedebant, aut calceati, ſed non tanquam ad iter. *Theocrit.* Id. IV. 56. Εἰς ὄρος ὄκχ' ἕρπεις, μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο, Βάττε, Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι. *Bava Bathra.* f. 58. 1. Sandalia aeſtate: מנעלים calcei hieme. *Origenes* de Princip. IV. 1. εἰς ἀπεραντολογίαν οἱ τῶν Ἰουδαίων διδάσκαλοι ἐληλύθασι, φάσκοντες βάσταγμα μὲν εἶναι τὸ τοιόνδε ὑπόδημα, οὐ μὴν καὶ τὸ τοιόνδε, καὶ τὸ ἥλους ἔχων σανδάλιον, οὐ μὴν καὶ τὸ ἀνήλωτον. *Joſ.* B. VI. 1. 8. τὰ γὰρ ὑποδήματα πεπαρμένα πυκνοῖς καὶ ὀξέσιν ἥλοις ἔχων, ὥσπερ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστος, καὶ κατὰ λιθοστρώτου τρέχων, ὑπολισθαίνει. *Theocrit.* Id. XXIV. 36. ἄνστα, μηδὲ πόδεσσι τεοῖς ὑπὸ σάνδαλα θείης.

ῥάβδους] Cum bini proficiſcerentur, poterat una pera duobus ſufficere videri, ſed non unus baculus. Singulis viatoribus ſinguli baculi neceſſarii judicabantur. *Lucas* etiam habet ῥάβδους in plurali numero. *Ros* Haſſana. I. 9. Si iter erat periculoſum, accipiebant in manibus ſuis baculos & arma; ſi longinquum erat, accipiebant ſecum viaticum. *Ezechiel Trag.* 121. τί δ' ἐν χεροῖν σὺ τοῦτ' ἔχεις; λέξον ταχύ. M. Ῥάβδον τετραπόδων καὶ βροτῶν κολαστρίαν. Chriſtus, ut Marcus interpretatur, unum baculum duobus concedit.

τροφῆς] *Ariſtot.* Oecon. I. 5. δούλῳ δὲ μισθὸς τροφή. Eubulus ap. *Athenae* VI. p. 247. A. ἐθέλει δ' ἄνευ μισθοῦ παρ' αὐτοῖς καταμένειν ἐπισίτιος. Victus.

Dominus extrudit diſcipulos, vultque ut abjecta omni mora currant; nec ea, quae vulgo iter ſuſcipientibus neceſſaria exiſtimantur, ſibi comparent, & ſtudioſe atque anxie conquirant. 1. *Sam* XXI. 8.

11. ἄξιος] honeſtus, ſincerus, docilis; bonae exiſtimationis. *Luc.* VII 4. *Act* XIII. 46. *Liban.* O. XVII. 1. p. 465. B. Icarius πανταχοῖ καλούμενος ἧκον, οὐκ ἐξετάζων, τίς αὐτὸν ἐστιν ὁ καλῶν, ἀλλὰ πᾶς ἄξιος ἦν.

ἐξέλθητε] Manete in eadem domo apud eundem hoſpitem, donec urbe illa aut vico exeatis. *Luc.* X. 7. *Erachin* f. 16. 2. Unde probatur, non mutandum eſſe hoſpitium? ex lege S. D. *Gen.* XIII. 3. & ivit Abraham itineribus ſuis usque ad locum, ubi fuerat tentorium ipſius a principio. *Lucianus* Aſino 4. τί οὖν οὐχὶ παρ' ἐμοὶ καταλύεις, ὦ τέκνον; ἀλλὰ σοὶ μὲν, ἔφη, πολλὴ χάρις· αἰδοῦμαι δὲ οὐδὲν ἀνδρὶ φίλῳ ἐγκαλῶν, ἔπειτα φεύγων τὴν ἐκείνου οἰκίαν. Uti omni avaritiae ita & omni deſultoriae levitatis aut capratae lau-

ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.
Καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας 14
ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ 16
ὄφεις,

ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία ἡ] εἰ δὲ μήγε D. a prima manu.
ἐὰν] εἰ posterius. 37. 53. 68. ἐπιστραφήτω] ἐπανεστραφήτω. 46. 52. ἐπιστρέψει 68.
14. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ] ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν L. & quidam *Latini* Codd. MSS. ex *Marco*. ἐὰν] ἂν D. δ' ἂν 61. — 12. Edit. *Colinaei*.
μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν] — 60.
ἐξερχόμενοι] + ἔξω D. 33. Evang. 7. 9. 10. 12. 15. 18. 19. + ἐκ L. 64. Evang. 8.
τῆς οἰκίας] — D. ἢ] — DL.
πόλεως] + ἢ τῆς κώμης 61. 13. ἐκείνης] — D. 12. 70. 71. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg*.
ἐκτινάξατε] τινάξατε 56. 58.
κονιορτὸν] + ἐκ C. 27. 33. 38. 41. Versio *Syra* & *Vulg*. + τὸν Evang. 13. 14.
ὑμῶν] + ἐπ' αὐτῇ 12. Editio *Colinaei*. ex *Act*. XIII. 51.
15. ἀμὴν] + ἀμὴν 1. Colbert. unus. + γὰρ L. 12. 59. 63. 72. γῇ] — L.
γομόῤῥων] γομόῤῥας DLM. 1. 4. 7. 14. 15. 27. 38. 66. 71. 86. 91. Evang. 18. 19. Codd. MSS. *Latini*.

lautioris coenae fuspicione carere eos oportebat.

13. ἡ εἰρήνη] Pacis nomine Hebraei, quicquid expeti atque optari poteſt, intelligunt.

ἐπιστραφήτω] Votum quod optato eventu caret, vel admonitio, cui locus non datur, dicitur reverti ad proferentem, ita ut alter non tantum nullam utilitatem inde percipiat, non ſecus ac ſi nunquam prolata fuiſſet, verum etiam maximum damnum merito & ſua ipſius culpa patiatur, conf. comm. 15. *Eſaj*. LV. 11. *Pſal*. XXXV. 13. Cum autem Chriſtus optantis verbo utatur, videtur porro intelligendum eſſe, felicitatem optatam non illos, quibus optata erat, ſed optantes ipſos conſecuturos. *Pſal*. VII. 17. *Prov*. XXV. 2. *Ariſtoph*. Acharn. 833. χαῖρε πολλάγε. Με. ἀλλὰ μὲν οὐκ ἐπιχώριον. Δι. πολυπραγμοσύνης νῦν ἐς κεφαλὴν τρέποιτ' ἐμοί. *Schol*. ὅτι προπετῶς ἐφθεγξάμην τὸ χαίρειν —— ὁ δὲ λόγος· ἀλλὰ τὸ χαίρειν ἔλθοι εἰς τὴν κεφαλήν μου —— οὕτω δὲ λέγουσιν οἱ ἀττικοὶ, εἰ κατηγοροῦν τινὸς, εἰς κεφαλὴν τρέποιτο τοῦτο, ἐπὶ κακῶν λέγοντες —— φησὶν δὲ ὁ ἀττικὸς, -- ὅτι πολυπράγμων εἶμι, εἰπὼν σοι μὴ βουλομένῳ τὸ χαίρειν. γένοιτο τοῦτο εἰς τὴν ἐμὴν κεφαλὴν τραπῆναι. ἀστείως δὲ πάνυ.

14. κονιορτὸν] *Berachoth* f. 57. 2. Mar f. Rabbina cum deſcendiſſet Babelem, abſtulit pulverem in ſudario & projecit foras, ut ſtabiliret quod dicitur *Exod*. XIV. 23. *Gittin* f. 8. 1. Pulvis Syriae polluit non ſecus ac terrae quae eſt extra Judaeam. *Oholoth* II. 3. Haec polluunt tactu & geſtatione: omnis gentium terrae pulvis polluit contactu & geſtatu. *Tohoroth* VI. 5. Propter ſex dubia comburunt oblationem primam —— ob dubium pulveris e terra gentium allati. *Bartenora*: omnis enim pulvis, qui venit e terra gentium, a nobis habetur pro putredine mortis. Contra terrae Iſraeliticae peculiarem tribuebant ſanctitatem 2. *Reg*. V. 17. *Sapient*. XII. 3. 2. *Macc*. I. 7. *Philo* in legat. ad Cajum T. 2. p. 576, 18. E. ἀσκαλωνίταις ἀσύμβατός τις καὶ ἀκατάλλακτος δυσμένεια πρὸς τοὺς τῆς ἱερᾶς χώρας οἰκήτορας Ἰουδαίους ἐστιν οὖσιν ὁμόροις & p. 594. 24. οὐ μόνον τοῖς τὴν ἱερὰν χώραν κατοικοῦσιν. de ſomniis T. 1. 669, 4. οὐ παντὶ ἀλλὰ τῷ ἐξ ἱερᾶς γῆς. *Celim*. I. 6. Terra Iſraelitica ſanctior eſt reliquis terris. *Hieroſ. Schabbath* f. 3. 4. Joeſes f. Joezer & Joſi f. Jochanan decreverunt pulverem terrae Gentium, licet inferretur in terram Iſraeliticam, nihilominus immundum manere. *Bereſchith* R. XCVI. 7. Quamobrem quaerunt & amant omnes patres ſepeliri in terra Iſraelitica? Si vos non audit, ſit vobis ut Ethnicus inf. XVIII. 16. cujus contactus polluit, & cujus pulvis polluit: miſſum eum facite, eumque fugite. pulveris excuſſio declarat, Apoſtolos iſtis hominibus valere juſſis ſignificaſſe, ut res ſuas ſibi haberent. *Act*. XVIII. 6. XIII. 51. *Levit*. XIV. 45.

15. ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως] infr. XI. 24. & comm. 23. Qui calamitates videbit, quas Judaei contumaces ob rejectum Evangelium accipient, judicabit graviora illos paſſos eſſe, quam incolae Sodomorum: & levia eſſe horum ſupplicia, ſi cum illis compararentur. *Apoc*. XIV. 7. XVIII. 10. *Joſ*. B. 1. prooem. 4. τὰ γοῦν πάντων ἀπ' αἰῶνος ἀτυχήματα πρὸς τὰ Ἰουδαίων ἡττῆσθαι μοι δοκεῖ κατὰ σύγκρισιν. V. 13. 6. οὐκ ἂν ὑποστειλαίμην εἰπεῖν, ἅ μοι κελεύει τὸ πάθος, οἶμαι Ῥωμαίων βραδυνόντων ἐπὶ τοὺς ἀλιτηρίους, ἢ καταποθῆναι ἂν ὑπὸ χάσματος, ἢ κατακλυσθῆναι τὴν πόλιν, ἢ τοὺς τῆς Σοδομηνῆς μεταλαβεῖν κεραυνούς. πολὺ γὰρ τῶν ταῦτα παθόντων ἤνεγκε γενεὰν ἀθεωτέραν.

Rom. XVI. 19. *Eſth*. XVI. 4.

16. ἐν μέσῳ λύκων] ſi unum lupum videt grex totus ovium, terretur: quanto magis ſi paucae oves in plurimos lupos incidunt? *Syrac*. XIII. 9. *Il*. X. 263. οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσι. *Plat*. in Phaedro. ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. *Horat*. Epod. IV. 1. Lupis & agnis quanta ſortito obtigit, Tecum mihi diſcordia eſt. & XII. o ego non felix, quem tu fugis, ut fugit acres Agna lupos. Od. 18. Inter audaces lupus errat agnos. *Theocrit*. Cyclops XI. 24. φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα. *Ovid*. de A. A. I. 117. Ut fugiunt aquilas timidiſſima turba columbae, utque fugit viſos agna novella lupos. *Triſt*. 1. 5. 9. Utque rapax ſtimulante fame, cupidusque cruoris, incuſtoditum captat ovile lupus. *Ter*. Eunuch. V. 1. 16. Ovem lupo commiſiſti. *Claudian*. praef. I. 2. de R. Proſerp. ſecurum blandi leporem fovere moloſſi, vicinumque lupo praebuit agna latus. *Tanchuma* f. 16. 2. *Eſther* R. XI. 2. Adrianus dixit ad R. Jehudam: magna eſt illa ovis, quae inter ſeptuaginta lupos firma conſiſtit. Reſpondit ille: magnus eſt ille paſtor, qui eam eripit ac cuſtodit, lupos vero frangit ante faciem Domini. *Herodot*. IV. 149. τοιγαροῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι. *Eſaj*. II. 6. LXV. 25.

ἀκέραιοι] *Dioſcorid* V. 129. ἀκέραιον ἐλαίῳ συνανέ-

τει

17 ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι
18 γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. Καὶ ἐπὶ
ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.
19 Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑ-
μῖν

Chrysostomus in I. & H. 32. & 36. ut 2. Petr. II. 6. γῆ γομόῤῥας C.
16. ἐγὼ] — 61. ὡς οἱ ὄφεις] ὡσεὶ ὄφις 59.
ἀκέραιοι] ἁπλούστατοι. D.
17. δὲ] — D. ὑμᾶς prius] — C. a prima manu.
ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς D.
18. ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε] ἡγεμόνων σταθήσεσθε D. ex *Marco*.
δὲ] — L. 34. 39. 59. 90. *Origenes* ad Martyr.
19. παραδιδῶσιν] παραδώσουσιν DGL. 2. 14. 36. 84. 86. Evang. 7. 9. 12. 13. 15. παραδώσωσιν 12. 47. 59. 61. 67. 70. 91. Editio *Colinaei*, *Origenes*, *Chrysostomus*. παραδῶσιν E. a prima manu. 1. παραδίδωσιν F. Editt. *Erasmi*, *Bogardi*. λαλήσητε] λαλήσετε 44.
a λαλήσητε ad λαλήσετε] — DL. 11. 40. 59. Evang. 9. Versio *Armena*. *Origenes*, *Cyrillus* c. Nestor. p. 102. *Theophylactus*.
λαλήσετε] λαλήσητε E. 1. 3. 36. 73. 90. Editt. *Erasmi*. *Genev*. *Exod*. IV. 11.

ται μόνον· τὸ δεδολωμένον δὲ ἐκ μέρους καὶ ὕδατος. *Augustin.* de C. D. XVI. 24. Sive a negotiosis conversationibus hominum se removeant, sicut turtur, sive inter illos degant, sicut columba, utraque tamen avis est simplex & innoxia. *Herenn.* IV. 36. Nimium, Quirites, animis este simplicibus & mansuetis. *Etymol. M.* ἀκέραιος —— ὁ μὴ κεκραμένος κακοῖς, ἀλλ' ἁπλοῦς καὶ ἀποίκιλος. *Jos.* A. I. 2. 2. ἀκέραιον αὐτοῖς ὄντα τὸν βίον —— εἰς πανουργίαν περιαγαγών. *Dioscorid.* VII. 77. πᾶς ἀμιγὴς οἶνος καὶ ἀκέραιος. *Arrian.* Epictet. III. 23. μεγαλοφυὴς καὶ ἁπλοῦς καὶ ἀκέραιος. *Euripid.* Orest. 922. ἀκέραιος. Schol. ἁπλοῦς. Columba simplicitatis, serpens calliditatis & prudentiae Symbolum. Suidas. ἠμένη πελειάς. *Eustath.* in Il. ψ. p. 1459. 14. καὶ ὅτι παροιμία ἐπὶ τῶν ἁπλουστάτων, τὸ ἠμένη πελειάς, διὰ τὸ εὔηθες τοῦ ζώου. *Cic.* de N. D. II. 50. Jam illa cernimus, ut contra metum & vim suis se armis quaeque defendat —— cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, aliae fuga, aliae occultatione tutantur. *Lucian.* Timon. 29. ὥσπερ ἐγχέλεις ἢ οἱ ὄφεις διὰ τῶν δακτύλων διαπετεύεις, οὐκ οἶδα ὅπως. *Silius* V. 282. Territa pennas Colligit accipitrem cernens in nube columba. *Ælian.* A. III. 33. ἡ Λίβυσσα δὲ ἄσπις ἀκούω τὸν πρὸς τὸ φύσημα αὐτῆς ἀντιβλέψαντα, ὅταν προσθῇ τὸν τράχηλον, τυφλοῖ τὴν ὄψιν. & 45. πρὸς δὲ τοὺς ἱέρακας οἷα παλαμῶνται [αἱ περιστεραὶ] ἀκοῦσαι ἄξιον, ὅταν μὲν αὐτὰς διώκῃ ὁ μετάρσιός τε καὶ εἰς ὕψος πεφυκὼς πέτεσθαι, αἱ δὲ ὑπολισθαίνουσι τὴν πτῆσιν, καὶ κατωτέρω ἑαυτὰς καθέλκουσι, καὶ τὸ πτερὸν δὲ πειρῶνται πιέζειν. ὅταν δὲ ὁ κατωτέρω λαχὼν ἐκ τῆς φύσεως τὴν πτῆσιν, αἵδε αἴρονταί τε καὶ μετεωροποροῦσι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πετόμεναι θαῤῥοῦσι ἀνωτέρω ἀΐξαι μὴ δυνάμενον. *Bereschith R.* XX. 8. Serpens fugisset ad parietem, & evasisset in foramen. *Sabbath* f. 49. 1. Elisa filii alarum nomen est consecutus. Sed cur columbae alas potius quam corvi vel gruis vel alterius avis nominavit? Filii Israel columbae comparantur S. D. *Psal.* LXVIII. 14. Sicut alae columbae tectae argento. Quemadmodum enim, quicquid virium est in columba, id in alis ejus situm est, & hoc se praesidio, non rostro, non pedibus, non alio quovis membro contra caeteras aves tutatur, ita etiam filiorum Israelis alae sunt praecepta Dei, quae illos ab omni injuria tutos praestant, ita ut nullae gentes illis nocere possint. *Schir R.* II. 14. Dixit R. Juda f. R. Simon: Deus S. B. dixit Israelitis: erga me sunt integri sicut columbae, sed erga gentes astuti sunt sicut serpentes. Suadet Christus, ut fuga aut latebris sibi consulant: instante periculo procul aufugere, & in tuta se recipere, simplicissimum est & columbinum; ipsi periculo autem se subducere more Serpentis, atque variis artibus adhibitis elabi, prudentis est: vid. *Act.* XIV. 19. 20. XXIII. 6. XXV. 11. 2 *Cor.* XI. 32. 33. Ne sint stupidi & attoniti, ut oves, sed tela praevisa cavere discant. *Martial.* X. 47. prudens simplicitas.

17. ἀνθρώπων] Et haec pericula vobis non a feris bestiis, a lupo aut accipitre imminebunt, sed ab hominibus, vestrae nationis, quorum felicitatem promovere studebitis. *Ovid.* Trist. V. 745. Sive homines [specto,] vix sunt homines hoc nomine digni, quamque lupi saevae plus feritatis habent.

μαστιγώσουσιν] inf. XXIII. 34. *Act.* XXII. 19. 1. *Cor.* XI. 24. *Euseb.* HE. V. 16. p. 181. C. οὐδέ γε τὶς αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀνεσταυρώθη; οὐ γὰρ οὖν· οὐδὲ μὴν οὐδὲ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων τῶν γυναικῶν τις ἐμαστιγώθη ποτὲ ἢ ἐλιθοβολήθη, οὐδαμόσε οὐδαμῶς. *Epiphan.* c. Haer. Ebionit. I. 10. p. 135. de Josepho Apostolo tp. Constantini τὸν δὲ ἄνδρα ἁρπάζουσιν σύροντες χαμαὶ, καὶ βοῶντες, καὶ αἰκίας ἐπιφέροντες οὐ τὰς τυχούσας, ἀπάγουσι μὲν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ μαστίζουσι τοῦτον. *Uriel a Costa* p. 349. Intravi Synagogam, quae hominibus & mulieribus plena erat, convenerant enim ad spectaculum. Peracta lectione —— accessit ad me praeses, susurrans mihi in aurem, ut diverterem ad angulum quendam Synagogae. —— Nudavi corpus ad cincturam usque —— Accessit janitor, & manus meas ad columnam quadam fascia colligavit. His ita peractis accessit praecentor, & accepta chorda percussit latera mea triginta & novem percussionibus. —— Inter percutiendum Psalmus decantabatur. Conf. *Buxtorf.* Synagog. c. XXV. p. 512. 522. de מלקות.

18. ἐπὶ ἡγεμόνας —— ἀχθήσεσθε] *Polyb.* V. 28. προστάξας ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τὰς ἀρχάς.

ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς] *Act.* IV. 26. 27. 1. *Pet.* II. 13. *Ps.* CXIX. 46. *Act.* XII. 1. 4. XXV. 23.

ἡγεμόνας] Praesides Provinciarum, Proconsules, procuratores. *Isocrat.* Panegyr. μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορεύεσθαι.

βασιλεῖς] *Thomas* ἑρμηνέας, βασιλέας, ἱερέας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, Ἀττικοί· τὸ δὲ συνῃρημένως ταῦτα λέγειν οὐκ ἔστιν ἐκείνων.

19. μεριμνήσητε] *Demosth.* c. Midiam. οὐκ ἂν ἀρνηθείην καὶ μεμελετηκέναι γε, ὡς ἐνῆν μάλιστα ἐμοί. —— οὐχ ὁ ἐσκεμμένος οὐδ' ὁ μεριμνήσας τὰ δίκαια λέγειν. *Themist.* XXVI. p. 312. εἰ δὲ —— ἀνὴρ φιλόσοφος λόγον τινὰ

δια-

μῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐϛε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα 20
τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, 21
καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναϛήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος 22
σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, Φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀ- 23

μὴν

ὥρᾳ] ἡμέρᾳ C. Verſio *Copt.*
20. ὑμῶν] — D. ſed in Verſione *Lat.* habet, veſtri. *Origenes.* ἡμῶν 76.
21. τέκνον] τέκνα 49. 64. ἐπαναϛήσονται] ἀναϛήσονται 59.
22. πάντων] + τῶν ἐθνῶν Colbert. unus. 23. διώκωσιν] διώκϐσιν D. 13.
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ] ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. 5. 59. Evang. 15. *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Petrus Alex.*
ἄλλην] ἑτέραν 1. 13. 33. + ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἄλλῃ διώκουσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. D. + κἂν ἐκ ταύτης ἐκδιώξϐσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. L. ἑτέραν· κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην 1. 13. 22. 23. Verſio *Itala*, *Saxon.* *Armena*, *Origenes* in *Matth.* XIV. 13. & *Jo.* II. 54. & c. Celſ. *Theodoret.* Epiſt. 3. *Athanaſ.* Apolog. de fuga & Epiſt. ad Orthodoxos. *Hilarius*, *Ambroſius* de fuga ſeculi c. IV. *Juvencus.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
γὰρ] — D. 57. 64. 91. Evang. 9. Verſio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1193.
ὑμῖν] + ὅτι C.
τελέσητε] πληρώσητε 5. ἂν] οὐ 12. 61. Editio. *Colin.*
24. διδάσκαλον] + αὐτοῦ F. 38. 44. 50. 90. 91. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 18. 19. Verſio *Syra* utraque.
αὐτοῦ] — 50. 62. 64.
25. ὁ primo loco] — Editio *Genev.* ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] — 57.
ὁ δϐλος] τῷ δούλῳ L. 74. ex emendatione.
Βεελζεβϐλ] Βεελζεβϐβ Editio *Complut.* *Genev.* Verſio *Syra*, *Æthiop.* *Arab.* *Vulgata*, *Lutheri*, *Anglica.* *Hieron.* de nom. Hebraicis: In fine ergo b. litera legenda eſt, non l: muſca enim zebub vocatur. Probantibus *T. Beza*, *H. Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio.* Beelzebub quidem legitur 2. *Reg.* I. quae vox Deum muſcarum ſignificat, qui nimirum ſacrificiis placatus muſcas Accaronitarum regionem infeſtantes abegerit. *Euſtath.* in Il. α. ὅτι δὲ καὶ μικρῶν τινων ἕνεκεν μεγάλας ἤθελον χάριτας ὀφλεῖν οἱ παλαιοὶ τοῖς ἐκδικηταῖς, καὶ ὅτι ἐξ ἐκείνων αὐτὲς παρωνόμαζον, δηλϐσιν αἱ ἱϛορίαι. — Ἀπόλλων Σμινθεὺς — Ἡρακλῆς Ἰποκτόνος ἐρυθίβιος. *Pauſan.* Arcad. & Eliac. 1. Jupiter Μυίαγρος & ἀπόμυιος. Cum vero omnes Graeci Codices N. T, & Verſio Italica, Gothica, & Coptica Beelzebul legant, variatio iſta non aberrationi Scribarum aut Caſui tribui poteſt: accedo igitur ſententiae Viro-

διαλεχθείη, φροντίσας, καὶ μεριμνήσας, καὶ πολλὰς νύκτας ἀΰπνϐς, πολλὰς δὲ ἐπιπόνϐς ἡμέρας καταμελετήσας.

πῶς ἢ τι] *Valer.* Flacc. VII. 433. Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo, Quove tenus. *Od.* γ. 26. Μέντορ, πῶς δ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ' προσπτύξομαι αὐτῷ; οὔτε τί πω μύθοισι πεπείρημαι πυκινοῖσιν —— τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. citat. *Ciceroni* ad Attic. IX. 15. Omnia nobis imparatis agenda, ſed tamen ἄλλα &c. *Diogenes L.* Plato. III. 94. τὸ ὀρθῶς λέγειν διαιρεῖται εἰς δ. ἐν μὲν ἃ δεῖ λέγειν. ἐν δὲ ὅσα δεῖ λέγειν· γ. πρὸς ὃς δεῖ λέγειν, δ. δὲ πηνίκα λέγειν δεῖ· ἃ μὲν ὖν δεῖ λέγειν, ἃ μέλλει συμφέρειν τῷ λέγοντι καὶ τῷ ἀκϐοντι· τὸ δὲ ὅσα δεῖ λέγειν, μὴ πλείω μηδὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν. *Eph.* VI. 20.

20. Quaeritur, quomodo hoc promiſſo ſatisfactum ſit inf. XXVI. 56. 70. *Act.* VII. XXIII. 5. Reſpondet *Origenes* in *Jud.* XI. 29. 30. Εἰ πνεῦμα κυρίϐ ἐπ' αὐτὸν, πῶς εὔχεται, ἃ μὴ προσήκει; ἐνῆν γὰρ καὶ κύνα ἀπαντῆσαι ἐπανιόντι τῷ Ἰεφθαὲ. ἆρ' ὖν ἐσφάλη τὸ πνεῦμα; ὐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα βοηθεῖν παραγέγονεν, ὐχ ὑποβάλλειν τὴν ἄτοπον εὐχήν. αὐτὸς δὲ σφάλλεται ἀπερισκέπτως εὐχόμενος. Solet hoc promiſſum etiam trahi ad ipſam ſcriptionem Evangeliorum; at ipſi Scriptores aliter de ea loquuntur *Luc.* I. 3. 2. *Sam.* XXIII. 2. *Exod.* IV. 12.

21. παραδώσει] *Sota* IX. 15. Paullo ante adventum Meſſiae —— filius irritabit patrem, nata inſurget adverſus matrem, nurusque contra ſocrum, denique ſuos quisque domeſticos inimicos habebit. Scilicet ſeculo iſti canina facies erit, nec verebitur filius parentem. Cui ergo confidendum? Patri noſtro coeleſti. *Sanhedrin* f. 97. 1. R. Nehorai dicit: Ætate iſta, qua Meſſias venit, juvenes pudefacient vultum ſenum, & ſenes ſtabunt contra juvenes, & filia contra matrem, nurus contra ſocrum, & homines aetatis iſtius caninam faciem habebunt, nec filius patrem reverebitur. *Chetuboth* Derech Arez Sutra f. 10. *Schir R.* II. 13. *Michae* VII. 6. infra comm. 35. 36.

θανατώσϐσιν] Capitis damno abſentem *Plutarch.* Themiſt. p. 124. B. ὃν κρίνας ἐθανάτωσε. *Xenoph.* ἀναβ. II. ἐκ τϐτϐ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν Σπάρτῃ τελῶν, ὡς ἀπειθῶν, ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς κῦρον. 2. *Paral.* XXXII. 11. *Polybius* Leg. 46. ἐπὶ καθόδῳ τῶν φυγάδων καὶ τεθανατωμένων mortis damnati. bis.

ἐπαναϛήσονται] *Thucyd.* III. 39. τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπεβϐλευσαν τε καὶ ἐπανέϛησαν μᾶλλον ἢ ἀπέϛησαν, ἀπόϛασις μὲν γε τῶν βίαιον τι πασχόντων ἐϛιν, ἐζήτησαν τε μετὰ τῶν πολεμιωτάτων ἡμῶν ϛάντες διαφθεῖραι. *Schol.* ἀπόϛασις ἐϛιν, ὅταν τινες κακῶς πάσχοντες ἀποϛῶσιν· ἐπανάϛασις δὲ, ὅταν τινες, τιμώμενοι καὶ μὴ ἀδικϐμενοι, ϛασιάσωσι καὶ ἐχθρεύσωσι τοῖς μηδὲν ἀδικήσασι. V. 23. ἢν δὲ ἡ δϐλεία ἐπανίϛηται. I. 115. πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ ἐπανέϛησαν, καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείϛων. IV. 56. τῶν εἱλώτων τὴν ἐπανάϛησιν. VIII. 21. ἡ ἐν Σάμῳ ἐπανάϛασις ὑπὸ τοῦ δήμϐ τοῖς δυνατοῖς. *Plut.* Public. p. 111. B. ἐπανέϛη ταρκυνίῳ. *Galen.* ad Thraſybul. οἷον ἔμπληκτός τις οἰκέτης ἐπανιϛαται δεσπότῃ χρηϛῷ. *Eunap.* de Legat. p. 220. ἡ τῶν Σκυθῶν ἄπιϛος καὶ παράλογος ἐπανάϛασις. *Herodot.* ſaepe. III. 63. ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη περσέων ὁ ἐπανεϛεὼς, —— οἱ Μάγοι εἰσὶ οἱ ἐπανεϛεῶτες. *Dio Xiph.* de M. Anton. p. 263. ἀπόϛασις, μᾶλλον δὲ ἐπανάϛασις. Appian. in Mithridat. p. 358. Σφαγὰς ἀσεβεῖς, ἢ δημεύσεις ἀβϐλϐς, ἢ δϐλων ἐπαναϛάσεις, ἢ ὅσα ἄλλα βαρβαρικά. *Dion.* Hal. A. III. 8. οἵγε οὐ μόνον ἐβούλευσαν ἀφ' ἡμῶν ἀπόϛασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπανάϛασιν. Appian. de B. C. II. p. 750. τοῖς ἄρχουσιν ἐπανίϛασθε, καὶ προϛάττειν ἀξιϐτε, παρ' ὧν δεῖ προϛάγματα λαμβάνειν. & IV. p. 596. ἐπανάϛασις γὰρ δὴ πάντων. ὅσα τέως ὕπουλα ἦν, ἀθρόα τε ἐγένετο καὶ ἀθέμιϛος μεταβολὴ, βϐλευτῶν ἀνδρῶν ὑπάτων, καὶ ϛρατηγῶν —— εἰς πόδας ἰδίου θεράποντος ῥιπτϐμένων, σὺν ὀλοφύρσεσι καὶ Σωτῆρα καὶ κύριον τὸν οἰκέτην τιθεμένων. *Plato* de Rep. IV. ἐπανάϛασιν μέρϐς τινος τῷ ὅλῳ τῆς ψυχῆς, ἵν' ἄρχῃ ἐν αὐτῇ, οὐ προσῆκον, ἀλλὰ τοιούτϐ ὄντος φύσει,

οἱ

μὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ
24 ἀνθρώπου. Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
25 Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐ-
τοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ~ ἐκάλεσαν:, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐ-
τοῦ;

~ ἐπεκάλεσαν

rum Hebraice doctissimorum *J. Drusii*, *J. Seldeni* & *J. Lightfooti*, docentium, Hebraeis in more fuisse positum, ut rerum, quas despicatui habebant, ipsum etiam nomen levi mutatione in aliud, quod rem foedam & contemptibilem significabat, inflecterent. Hujus paronomasiae vestigium extat 2.*Reg*. XXIII. 13. Ubi mons olivarum vocatur mons corruptionis, המשח mutando in המשחית. Barchochebam in Barchosbam. i. e. Filium stellae in filium mendacii. Sichem, in Sychar: i. e. habitationem Samaritanorum in locum ebriosorum. More in μωρὸν Sir. L. *Hieros. Avoda Zara*. f. 43. 3. & Bab. f. 46. 1. R. Akiba dicit: polluit Idololatria sicut polluit femina menstrua patiens — R. Lazarus dicit; id quod vocant faciem Dei, vocent faciem canis; quod vocant fontem כום calicis, vocent fontem קוץ taedii. Quod vocant fortunam גדייה vocent גלייא foetorem. Oppidum quod dictum est Bethel dictum est postea Bethaven. & *Schabb*. II. 4. Accessit, quod putarent, se vel pronunciato vero alicujus idoli nomine pollui. Denique notandum, Judaeos, ut contemtum significarent, Idola pro זבח vocasse זבול stercus. *Hier. Berachoth* f. 12. 2. Etiam illis, qui manus suas extendunt ad stercus, spes est. Illos, qui manus expanderunt ad stercus, adducere in Ecclesiam non potes — Qui videt eos stercorantes idolo, dicat: sacrificans diis alienis anathema sit. *Schir* R. initio. R. Juda dicit: cum Joseph ad Dominam intraret, erat dies stultescendi & stercorandi 1.*Reg*. XV. 12. 2.*Reg*. XVII. 12. adde literam β nunquam à graecis in fine dictionis poni.

ἐκάλεσαν] καλοῦσιν D. ἐπεκαλέσαντο 59. ἀπεκάλεσαν 12. 35. ex emendatione, 36. 37. 45. 47. 53. 54. 55. 56. 58. 62. 69. 80. 83. 90. Evang. 2. 14. Editio *Complut. Plant. Theodoretus* prol. in Dan. & Joel. II. 26. *Theophylactus* ed. *Chrysostomus* in Hebr. H. 28. ἐπεκάλεσαν CEFGKM. 3. 9. 10. 16. 27. 28. 30. 32. 35. a prima manu. 42. 50. 51. 52. 57. 63 64. 67. 68. 84. 87. 106 Evang. 13. Editio *Colinaei*, *Eusebius*, *Athanas*. de pecc. in Sp. S. *Cyrill*. de adorat. p. 596. & in Esaj. 709. *Theophylactus* MS. Quae si vera non est Lectio, caussa reddi non potest, qui factum ut tot Codices invaserit, cum plerumque scribatur ἐπικαλεῖσθαι, in activo vero rarius occurrat, *Num*. XXI. 3. *Jud*. VI. 32. 3.*Reg*. VII. 20. XIII. 2. XVI. 24.

πόσῳ | πόσοι 59.

οἰκιακοὺς] οἰκειακοὺς D. 1. 45. 48. 51. 52. 54. 55. 57. 58. 63. 66. 83. 86. 90. 106. *Chrysostomus*, *Theodoretus*. & comm. 36.

οὐκ πρέπειν αὐτῷ δουλεύειν τῷ τοῦ ἀρχικοῦ γένους ὄντι. *Aristoph*. Av. 1583. ὄρνιθές τινες ἐπανιστάμενοι τοῖς δημοτικοῖσιν ὀρνέοις Schol. ἐπανάστασιν ποιησάμενοι, ὡς ἀγρίων ὀρνίθων ἐπιτεθειμένων τυραννίδι. Ἀπόστασις ergo est, cum quis jugum grave excutit, ut aequo jure vivat: ἐπανάστασις cum servi imperium affectant, & dominos sibi subjicere volunt. *Diodorus* S. Ecl. XXXVI. p. 529. πρὸ τῆς —— τῶν δούλων ἐπαναστάσεως ἐγίνοντο κατὰ τὴν Ἰταλίαν πλείους ἀποστάσεις.

γονεῖς] de utroque parente. *Hesiod*. Oper. & D. 233. τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν. *Aristoph*. Nub. 990. καὶ μὴ περὶ τοὺς σαυτοῦ γονέας κακοεργεῖν. *Plut*. de frat. caritate. p. 488. D. υἱῷ δὲ ἂν τις παραινέσειε θεραπεύειν γονεῖς & 480. D. χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν ---- ὄντες, χαλεπώτατοι τοῖς γονεῦσιν αὐτοῖς εἰσιν. ὁ γὰρ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ —— οὐ δύναται μὴ τὸν γεννήσαντα μέμφεσθαι καὶ τὴν τεκοῦσαν.

22. τέλος] inf. XXIV. 6. 14. Qui animo constanti atque obfirmato durabit, servabitur: hostes enim aut animum hostilem deponent, aut ipsi a Romanis debellati nocere amplius non poterunt. *Luc*. XXI. 27. 28.

23. τελέσητε] *Thucyd*. II. 97. ὁδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἐνδεκαταῖος τελεῖ. IV. 78. ἐς Φάρσαλον ἐτέλεσε. *Lucian*. Toxar. 52. τριταῖος ἐτέλεσεν ἐκ Μαχλύων ἐς Σκύθας.

ἔλθῃ] Intelligitur adventus Christi ad evertendam Remp. Judaicam. *Ezech*. XLII. 3.

24. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον] Aliter habet Graecorum adagium: πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων. Multa sunt proverbia, quae sibi pugnare videntur, quia de alia atque alia re agunt, & absolute quidem concepta non tamen sunt absolutae veritatis, sed ex circumstantia dicuntur. vid. infra XII. 30. *Marc*. IX. 40. Discipulus, dum est discipulus, magistrum sibi semper praeponit, & bene secum agi putat, si eodem cibo, quo magister pascatur: neque sperat, se domo, qua magister exclusus est, receptum iri. Si herum & magistrum contemserunt, multo magis contemnent ejus discipulos & servos. inf. XXI. 37.

ὑπὲρ] *Thomas* τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν, τὴν ἐπάνω σχέσιν δηλοῦσαν, πρὸς γενικὴν ἐπιφέρουσιν ἀττικοί· Ἕλληνες δὲ πρὸς αἰτιατικήν. ἀριστείδης ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ. τῷ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρι —— Πλούταρχος· πᾶς γὰρ ὁ ὑπὸ γῆς τε καὶ ὑπὲρ γῆν χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος κατὰ Πλάτωνα.

25. ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ] *Buxtorf*. Flor. 350. sufficit discipulo ut sit sicut praeceptor suus.

ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ] *Arrian*. Epict. II. 23. Δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου, ᾧ διακονεῖ; ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαριστοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; *Schemoth R*. XLII. Age descendamus. Descendam & videbo Gen XI. etiam tu, i descende: sufficit servo ut sit similis domino suo. *Berachoth* f. 58. 2. Ex quo die desolata est domus Sanctuarii, decretum est super domos justorum, eas etiam desolandas esse S. D. Esaj. V. 9. Dixit R. Joannes: Deus eas redacturus est ad tranquillam habitationem S. D. Ps. CXXV. 1. ut montem Zionem, ita & domus justorum. Viso autem, ad haec verba mentem R. Chasda f. Anilaei non quiescere a dolore, dixit ei: sufficit servo, si sit sicut dominus ejus. Idem in *Bava Kama* f. 75. 2. *Tanchuma* 30. 1. 16. 1. *Jalkut Ruben*. f. 128. 1. *Medrasch Tehillim* XXVII. 4. *Siphra in Levit*. XXV. 23. *Bereschith R*. XLIX. 2. Arcanum Dei est inter timentes eum: Dixit S. B. Abrahamo: sufficit servo, si sit sicut Dominus ejus. *Bemidbar R*. IX. Simile de Sacerdote, qui introivit in monumentum, servus autem ejus exspectavit foras. Nonne sufficeret ipsi, si esset, sicut Dominus ejus?

οἰκοδεσπότην] *Pollux* X. 21. ἀλλὰ μὴν τὸ κοινότατον τοῦδε καὶ μᾶλλον τεθρυλλημένον, τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὴν

τοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐςι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε- 26
ται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φω- 27
τί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. Καὶ μὴ ~φοβηθῆτε ἀπὸ 28

τῶν

~φοβεῖσθε

26. φοβηθῆτε] φοβεῖσθε K.
27. εἰς] πρὸς M. 28. 30. 59. 91. Evang. 13. *Baſilius*, Eth. 70. ex *Luca*.
ἀκούετε] ἠκούσατε *Bodlej.* unus in Polyglottis. 1. Colb. *Baſilius.* ἀκόυεται L.
κηρύξατε] κηρύσετε D. κηρυχθήσεται L. δωμάτων] + ὑμῶν 1.
28. φοβηθῆτε] φοβεῖσθε CEFKLM. 2. 3. Colb. tres 9. 10. 11. 12. 16. 27. 34. 35. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 46. 49. 51. 54. 55. 56 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 71. 73. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 14. 19. Editio *Complut. Bengelii, Plant. Euſeb.* P. XIII. 10. *Theodoretus* in Dial quinquies. *Juſtinus*, *Ephrem* p. 24. *Cyrillus* Act. Eph. 82. probante *J. Millio*, prol. 1098. φοβῆσθε 74.
ἀποκτεινόντων] ἀποκτεννόντων CD. 1. 3. 9. 37. 60. 72. 106. Evang. 2. ἀποκτενόντων EFGL. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 16. Colbertini duo. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 41. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 66. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 91. Evang. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Edit. *Eraſmi* prima, & *Bengelii*, *Complut. Cyrillus* A. 182. *Origenes* ad martyr. *Chryſoſtomus* in l. & *Gen.* H. 27. 32. *Theodoretus* ll. cc. *Theophylactus. Millius* Prol. 1171: ἀποκτεινόντων Verbum poeticum aut potius nullum, ſed quod jam absque omni veterum ſeu exemplarium ſeu ſcriptorum auctoritate in editt. & hic & alias paſſim obtinuit, & 1098.
ἀποκτεῖναι] σφάξαι D. a prima mauu. φοβήθητε] φοβεῖσθε C.
δὲ] —— L. 1. 61. Evang. 9. *Iſidorus* III. 295. *Damaſcenus* X. 5.

οἰκοδέσποιναν, οὐκ ἀποδέχομαι μὲν τοὔνομα, ὡς δὲ —— ἔχεις εἰδέναι, μηνύω σοι, ὅτι καὶ ταῦτα ἄμφω εὗρον ἐν Θεανοῦς τῆς Πυθαγόρου γυναικὸς ἐπιςολῇ πρὸς τιμαρέταν γραφείσῃ. ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἐςὶ καὶ ἀλέξιδος ἐν ταραντινοῖς. *Phrynichus* p. 162. οἰκίας δεσπότης λεκτέον, οὐχ, ὡς ἄλεξις, οἰκοδεσπότης. *Thomas* οἰκίας δεσπότης ἐρεῖς, οὐχ, ὡς ἄλεξις, οἰκοδεσπότης. *Sextus Empir.* a. Phyſic. I. 122. οὐ μὴν ὑπερφέρει καὶ κρεῖττόν ἐςι τοῦ οἰκοδεσπότου ὁ τοῖχος. *Plut.* de placit. Philoſoph. V. 18. p. 908. B. τὰ δὲ ἀσύνδετα ζώδια ἐςὶν, ἐὰν τῶν οἰκοδεσποτούντων ἀςέρων τυγχάνει. & probl. Rom. 30. p. 271. D. ὅπου σὺ κύριος καὶ οἰκοδεσπότης, καὶ ἐγὼ κυρία καὶ οἰκοδέσποινα. *Euſtath.* ad Il. α. p. 162. δέδονται τόποι τινες τοῖς πλανήταις, οὓς οἴκους αὐτῶν καλοῦσιν οἱ νεώτεροι, ἐν οἷς αὐτοὺς ὄντας καὶ οἰκοδεσποτεῖν λέγουσι. Philo. *Lucian.* de Aſtrol. 20. ὁκόσοι γὰρ δὴ ἀνθρώποισι ἐν τῇ γενεῇ ταύτῃ οἰκοδεσποτέουσιν.

26. οὐδὲν γαρ κλ.] *Sophocles* Ajax Flag. 655. ἅπανθ᾽ ὁ μακρὸς κ᾽ ἀναρίθμητος χρόνος φύει τ᾽ ἄδηλα & ap. *A. Gell.* XII. 11. Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν· ὡς ὁ πάνθ᾽ ὁρῶν καὶ πάντ᾽ ἀκούων πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος. *Menander* ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. Haec opponuntur doctrinae Judaeorum, qui clam Idololatriam permittebant, ſi quis aliter vitam ſervare non poſſet. *Hier. Schabath* quid erat ipſi dicendum? & vivat in eis *Levit.* XVIII. 5. non vero, & moriatur in eis: R. Iſrael: iſta verba ſecreto & non publice, quia traditio eſt. R. Iſmael dicebat: unde probatur, ſi dicant homini: cole idola, & non interficieris, ipſum colere debere, ut non interficiatur? quia Scriptura dicit: & vivet in eis; non vero, & morietur in eis. Namquid etiam publice? Scriptura dicit: & ne polluatis nomen ſanctitatis meae Levit. XXII. 32. *Sanhedrin* f. 47. 1. Quod proverbium de tempore dictum eſt, Chriſtus de judicio Dei hic intelligit. Vid. 1. *Cor.* III. 13. IV. 5. 1. *Tim.* V. 25. 2. *Tim.* III. 8. 9. Quantumcumque enim conantur lumen veritatis extinguere, & vos opprimere, nihil efficient, conſtantia veſtra omnia vincet, veritasque clariſſimis radiis ſuis tenebras, quibus nunc circumfuſa eſt, diſpellet. *Targum* Eccleſ. XII. 13. 14. quicquid honeſte & verecunde fit in hoc mundo, revelabitur & manifeſtabitur omnibus hominibus —— in judicio illo magno.

27. τῇ σκοτίᾳ] *Thomas.* ὁ σκότος καὶ τὸ σκότος. τὸ δὲ σκοτία οὐκ ἐν χρήσει. *Moeris.* σκότος οὐδετέρως, ἀττικῶς· σκοτία ἑλληνικῶς. *Euripid.* Jon. 1520. τὰ δ᾽ ἄλλα πρός σε βούλομαι μόνην φράσαι Δεῦρ᾽ ἔλθ᾽, ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω, καὶ περικαλύψαι τοῖσι πράγμασι σκότον. *Cic.* poſt. Redit. 3. Nam conjugis miſerae ſqualor & luctus, atque optimae filiae moeror aſſiduus, filiique parvi deſiderium mei lacrymaeque pueriles —— magnam partem tenebris ac tectis continebantur. *Liban.* D. XXXIII. p. 745. A. de Fama. ἡ μηδὲ τὰ λίαν ἐν σκότει πραττόμενα λανθάνειν ἐᾶ, πάντα εἰς φῶς ἄγουσα. *Athen.* XI. p. 506. C. ἃ δὲ περὶ ἀλκιβιάδου εἴρηκεν ἐν τῷ συμποσίῳ, οὐδ᾽ εἰς φῶς λέγεσθαι ἐςὶν ἄξιον. *Sextus Empir.* a. Gramm. I. 311. τὸ ὑπὸ τοῦ καλλιμάχου εἰς Διόδωρον τὸν κρόνον συγγραφὲν. Ηνὶ δὲ κου κόρακες τεγέων ἐπὶ κοια συνῆπται κρώζουσι —— ὅτι γὰρ διαλεκτικώτατος ἦν ὁ κρόνος, καὶ ἐδίδασκε, πῶς κριτέον ἐςὶ τὸ ὑγιὲς συνημμένον, ὥςε διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἤδη τὴν διδασκαλίαν καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν δωμάτων κόρακας ἐκ πολλῆς τῆς κατηχήσεως κράζειν τὴν κατ᾽ αὐτὸν τοῦ συνημμένου κρίσιν, εἴποι ἂν ὁ γραμματικὸς, καὶ μέχρι τούτου συνήσει τὸ καὶ παιδίοις γνώριμον. *Sophocles* Philoctet. 574. ἀλλὰ τόνδέ μοι πρῶτον φράσον, Τίς ἐςιν; ἂν λέγῃς δὲ, μὴ φώνει μέγα —— φ. τί φησιν. ὦ παῖ; τί με κατὰ σκότον ποτε Διεμπολᾷ λόγοισι πρὸς σ᾽ ὁ ναυβάτης; N. Οὐκ οἶδά πω, τι φησε, δεῖ δ᾽ αὐτὸν λέγειν Εἰς φῶς, ὃ λέξει πρὸς σε κἀμὲ τούς δέ τε. *Berachoth* f. 22. 1. Nachum vir Gamſu inſuſurravit לחשה R. Akibae, Akiba vero filio Aſai: ſed Aſai filius exivit & tradidit diſcipulis ſuis in platea. *Lucian.* Necyom. 21. ὁ δὲ δή με ἀπαγαγὼν, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας ἠρέμα προσκύψας πρὸς τὸ οὖς φησιν. de calum. non temere cred. 2. συνεςιώμενον θεοδότᾳ καὶ παρ᾽ ὅλον τὸ δεῖπνον πρὸς τὸ οὖς αὐτῷ κοινολογούμενον. Gall. 25. Δίων πρὸς οὖς τισι τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος. *Martialis* I. 96. pauca verba Materne dicas in aurem, ſic ut audiat ſolus & ego. *Diogenes L.* Zeno. IX. 26. εἰπὼν, ἔχειν τινὰ εἰπεῖν αὐτῷ πρὸς τὸ οὖς. Hinc eſt quod in *Evangeliis*, poſtquam Chriſtus praedicaſſet, additur: *qui habet aures*, in *Apocalypſi* autem, quae myſteria & arcana vaticinia continet: *qui habet aurem.*

τῶν δωμάτων] *Hieron.* in Dan. VI. 10. ad vocem ὑπερῷον. Δώματα, quae Latinis dicuntur moeniana vel tecta, ſive ſolaria, & ἀνώγαια i. e. coenacula. ad Suniam & Fretelam in *Pſ.* CI 7. ἐπὶ δώματος, quod antiqui codices Latinorum interpretati ſunt in aedificio. Δῶμα in Orientalibus provinciis ipſum dicitur, quod apud Latinos tectum, in

τῶν ~ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· Φοβήθητε
29 δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. Ουχὶ δύο ϛρου-
θία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πα-
τρὸς

~ἀποκτενόντων

δυνάμενον] + ἀποκτεῖναι F.
ψυχὴν καὶ] τὴν ψυχὴν καὶ τὸ EFKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 44. 49. 57. 64. 71, 73. 74. 78. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Theophylactus* praef.
ἐν γεέννῃ] εἰς γέενναν D. Verſio *Latina* & *Syra*.
ἀσσαρίου] ἀσσαρίῳ 44. a prima manu. 59. Evang. 13.
πωλεῖται] πωλοῦνται D.
29. ϛρουθία] + τοῦ D. a prima manu.
ἀσσαρίων 14. a prima manu.
τὴν γῆν] τῆς γῆς Evang. 4.
ἐπὶ τὴν γῆν] *Clem.* H. *Origenes* & *Chryſoſtomus* interpretantur εἰς τὴν παγίδα. Unde *J. A. Bengelius* conjicit, primitus fuiſſe ſcriptum ἐπὶ τὴν πάγην, & priore rari verbi ſyllaba mature omiſſa remanſiſſe γῆν. quod ipſum alibi acciderit. At nec raritas verbi, quod in N. T. & apud LXX non reperitur, hanc lectionem commendat; neque avis capta dici poteſt cadere ἐπὶ τὴν πάγην, quae nondum capta eſſet, ſi ſuper decipulam vel laqueum caderet. Denique cum in praecedentibus ſermo de periculo vitae ſit, magis conſentaneum eſt intelligere aviculam ictu ab aucupe trajectam & mortuam in terram cadentem: quam quae viva capitur, & ab hominibus curata diutius vivit, quam ſi ſibi fuiſſet relicta. *Job* XL. 24. *Anthol.* III. 24. 1. εἰς κίσσαν. νῦν εἰς γᾶν ἄγλωσσος ἀναύδητος τε πεσοῦσα κεῖμαι.
ἄνευ] + τοῦ θελήματος Verſio *Copt. Goth. Tertullianus* & quidam MSS. Codd. *Latini*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

Palaeſtina enim & Ægypto, vel ubi ſcripti ſunt divini libri, vel interpretati ſunt, non habent in tectis culmina ſed δώματα, quae Romae vel ſolaria vel moeniana vocant, i. e. plana tecta, quae transverſis trabibus ſuſtentantur. *Lucian.* Ver. Hiſt. II. 46. αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ϛέγος, ἐβόων τε καὶ τοὺς ἑταίρους συνεκάλουν. *Joſ.* B. II. 21. 5. φθάσαντος εἰς τὸ δωμάτιον παρελθεῖν ἀπειλοῦντες ἐφεϛήκεσαν. ἐπὶ τούτοις πάλιν Ἰώσηπος ἀπάτῃ δευτέρᾳ χρῆται, ἀναβὰς γὰρ ἐπὶ τὸ τέγος, καὶ τῇ δεξιᾷ καταϛείλας τὸν θόρυβον αὐτῶν, ἀγνοεῖν ἔφη, τίνων ἀξιοῦσι τυχεῖν, οὐ γὰρ κατακούειν διὰ τὴν τῆς βοῆς σύγχυσιν. *Euſtath.* in *Od.* κ. extr. πίπτει δὲ κατ-αντικρὺ τέγεος ὁ Ἐλπήνωρ ἐν ὑπαίθρῳ ἄνω κείμενος, διὰ τὸ τὰ δώματα μὴ κεραμωτὰ, ἀλλ᾽ ὁποῖα καὶ νῦν ὡς εἰκὸς μυριαχοῦ, ὧν ταῖς δοκοῖς γῆ ἐπαμᾶται, ὡς ἐντεῦθεν τὴν ϛέγην χρήσιμον εἶναι καὶ πρὸς τὸ ἐγκοιμᾶσθαι. *Prov.* I. 21. *Plut.* C. Gracch. p. 836. B. τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλῆθος, ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ κεράμων τὰς φωνὰς συνήχουν.

28. Alias ψυχὴν ἀπολέσαι eſt occidere, vitam eripere inf. 39. XVI. 25. *Luc.* VI. 9. hic vero mors corporis a ſupplicio animae in gehenna aperte diſtinguitur. *Dionyſ. Hal.* VIII. 62. εἰ μὲν οὖν ἅμα τοῖς σώμασι διαλυομένοις καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, ὅτι δήποτ᾽ ἐϛὶν ἐκεῖνο, συνδιαλύεται, καὶ οὐδαμῇ οὐθέν ἐϛιν ἔτι, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως μακαρίους ὑπολάβω τοὺς μηθὲν ἀπολαύσαντας τῆς ἀρετῆς ἀγαθὸν, δι᾽ αὐτὴν δὲ ταύτην ἀπολομένους. *Hierocles* p. 54. Εἰ γὰρ προτείνειαν θάνατον μὴ πειθομένοις, ἢ βίου ἀλλοτρίωσιν, οὐδὲν ἐκφοβεῖσθαι δεῖ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ᾽ εὖ εἰδέναι, τί τὸ ταῦτα πεισόμενον, καὶ ὅτι, ᾧ ἐγέννησαν, ἀπειλοῦσι μόνῳ, τὸ δὲ ἀπαθὲς τούτων ἐλεύθερον προσήκει τηρεῖν καὶ μόνῳ θεῷ εὐπειθές. *Platon.* Crito. Ἐμὲ δ᾽ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ. Citat. Epicteto 79. & *Arrian. Epict.* II. 2. & I. 9. οἱ τύραννοι δοκοῦντες ἔχειν τινὰ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐξουσίαν διὰ τὸ σωμάτιον. III. 13. τί οὖν; ἄν τις ἐπελθὼν μόνῳ ἀποσφάξῃ με; μωρὲ, σὲ οὔ, ἀλλὰ τὸ σωμάτιον. *Plato* de Rep. X. p. 758. D. μή ποτε φῶμεν, ὑπὸ πυρετοῦ, μήτ᾽ αὖ ὑπὸ σφαγῆς, μήτ᾽ εἴ τις ὅτι σμικρότατα ὅλον τὸ σῶμα κατατέμοι, ἕνεκα τούτων μηδὲν μᾶλλον ποτε ψυχὴν ἀπόλλυσθαι. *Themiſtius* Or. XII. τὸ μὲν σῶμα ἄξεις καὶ ἀποκτενεῖς, ψυχὴ δὲ οἰχήσεται. *Arrian Epict.* I. 25. τὸ τελευταῖον χιτωνάριον τοῦτ᾽ ἐϛι τὸ σωμάτιον, τούτου ἀνωτέρω οὐδενὶ οὐδὲν εἰς ἐμὲ ἔξεϛιν. *Hierocles.* ὡς οἴονται ἀθανάτῳ οὐσίᾳ θανάτου μοίρας μεταλαχεῖν, οὐ τῇ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐκβάσει, ἀλλὰ τῇ τοῦ εὖ εἶναι ἀποπτώσει. *Ovid.* Metam. XV. 151. Trepidosque, obitumque timentes ſic exhortari, ſeriemque evolvere fati: O genus attonitum gelidae formidine mortis, quid ſtyga, quid tenebras, quid nomina vana timetis? corpora ſive rogus flamma, ſeu tabe vetuſtas Abſtulerit, mala poſſe parti non ulla putetis; morte carent animae, ſemperque priore relicta ſede novis domibus vivunt. *Sap.* XVI. 13. *Joſ.* de Maccab. 13. Μὴ φοβηθῶμεν τὸν δοκοῦντα ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα. μέγας γὰρ ψυχῆς κίνδυνος ἐν αἰωνίῳ βασανισμῷ κείμενος τοῖς παραβαίνουσι τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. 2. *Macc.* VI. 26. VII. 9. 29. *Philo* Allegor. Leg. T. 1. p. 64, 47. διττὸς ἐϛι θάνατος, ὁ μὲν ἀνθρώπου, ὁ δὲ ψυχῆς ἴδιος. ὁ μὲν οὖν ἀνθρώπου χωρισμός ἐϛι ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὁ δὲ ψυχῆς θάνατος ἀρετῆς μὲν φθορά ἐϛιν, κακίας δὲ ἀνάληψις. παρ᾽ ὃ καὶ φησὶν οὐκ ἀποθανεῖν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ θανάτῳ ἀποθανεῖν, δηλῶν οὐ τὸν κοινὸν ἀλλὰ τὸν ἀΐδιον καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν θάνατον, ὅς ἐϛι ψυχῆς ἐντυμβευομένης πάθεσι καὶ κακίαις ἁπάσαις. & de praemiis & poenis T. 2. p. 419, 25. ἄνθρωποι μὲν γὰρ πέρας τιμωριῶν εἶναι νομίζουσι θάνατον· ἐν δὲ τῷ θείῳ δικαϛηρίῳ μόγις ἐϛὶν οὗτος ἀρχή. *Berachoth* f. 28. & *Aboth Nathan* XXIV. Cum Rabban Jochanan f. Saccai morti proximus eſſet, alta voce lacrymatus eſt. Dixerunt ipſi diſcipuli ejus: Rabbi, columna excelſa, lux mundi, mallee fortis, quid fles? Reſpondit: Si rex terenus mihi eſſet adeundus, qui mihi iraſceretur, ira ejus nonniſi temporaria eſſet; ſi me ligaret, non durarent iſta vincula niſi in hoc mundo, ſi denique interficeret me, mors mea non eſſet niſi in hoc ſeculo; praeterea ipſum verbis vel muneribus placare poſſem. Atqui ego vado ad Regem omnium Regum Deum S. B. qui ſi mihi iraſcitur, ira ejus durat in ſeculo hoc & futuro. *R. Jechiel* Diſp. cum Nicolao Pariſiis habita ſeculo XIII. Edit. Wagenſeil p. 8. Ecce corpus noſtrum in poteſtate veſtra eſt, ſed non anima noſtra. *Jac.* IV. 12. *Bemidbar R.* XXI. R. Simeon: qui facit ut quis peccet, pejor eſt occidente ipſum, quia qui occidit, occidit in hoc ſeculo, & ei pars eſt in ſeculo futuro: at qui facit ut peccet, occidit & in hoc ſeculo & in futuro.

29. ϛρουθία] *Galen.* de Uſu Part. VI. τὴν αὐτὴν γὰρ ἀκριβῶς ἔχει κατασκευὴν καρδίας ἵππος ὁ μέγιϛος τῷ ἐλαχίϛῳ ϛρουθῷ. & de facult. aliment. 3. τῶν μικρῶν ϛρουθίων, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ οἱ πυργῖται καλούμενοι. *Athen.* XIV. p. 654. B. περιϛέρια εἰσάγων καὶ ϛρουθία. XIII. p. 571. F. τοῖσι ϛρουθίοις χαυνοῦσ᾽ ὁμοίως. avicellus ϛρουθίον.

πρὸς ὑμῶν; Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. Μὴ οὖν φο- 30.31
βηθῆτε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπρο- 32
σθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐ-
ρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμ- 33
προσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν 34
γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ 35
τοῦ

ὑμῶν] + τοῦ ἐν οὐρανοῖς 31. 47. 51. 56. 58. 59. 74. 90. *Cyrillus* de Ador. p. 112. 204. 455. Glaph. 23. Versio *Copt*, Codd. MS. *Latini*, *Origenes*, *Chrysostomus*, *Athanas.* c. *Arian.* 31.
30. ὑμῶν δὲ] ἀλλὰ D. *Clemens* paed. III. 3. κεφαλῆς] + ὑμῶν DL. Versio *Syr. Clemens.*
ἠριθμημέναι εἰσὶν] ἠρίθμηνται Evang. 4.
31. φοβηθῆτε] φοβεῖσθε DL. 1. *Origenes*, *Cyrillus* de ador. p. 204. φοβεῖσθε αὐτοὺς M. 13.
πολλῶν] πολλῷ 83. Editio *Compl.* probante *J. Marklando.*
32. ἐν αὐτῷ] —— D a prima manu. αὐτὸν L.
τοῦ ἐν] + τοῖς C. 72. a prima manu. *Chrysostomus.*
33. ἀρνήσηται & ἀρνήσομαι] ἀπαρνήσηται & ἀπαρνήσομαι 1. *Origenes.*

θίον *Glossar. Steph.* I. *Amos* III. 5. *Manilius* V. 387. Quorum omnis parvo consistit passere census.

ἀσσαρίου] *Plut.* Cato p. 338. F. οὗ τις οὐ δεῖται, κἂν ἀσσαρίου πιπράσκηται, πολλοῦ νομίζειν. p. 355. D. περὶ ἀσσαρίου θρυλλεῖν καὶ γράφειν. *Senec.* Epist. 94. quod non opus est, asse carum est. *Athenaeus* XV. p 701. B. ἐμοὶ δὲ, παῖ δωρόδειπνε, ἀσσαρίου κανδήλας πρίω. *Polyb.* II. 15. ἡμιασσαρίου, τοῦτο δέ ἐστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ. *Plut.* Camill. p. 135. B. ὦφλε τὴν δίκην ἐρήμην τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσαν, ὃ γίνεται, πρὸς ἀργυρίου λόγον, χίλιαι δραχμαὶ καὶ πεντακόσιαι. ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. *Dionys.* Hal. IX. 27. δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων, ὥστε τὸ πᾶν ὄφλημα ταλάντων ις. εἰς ὁλκὴν χαλκοῦ γενέσθαι. In aeneis Chiorum numis ἀσσάριον & ἀσσάρια τρία subinde occurrunt. *Catull.* V. 2. Rumoresque senum severiorum Omnes unius aestimemus assis. in Vibennios: Fili, non potes asse venditare. in quendam: Non assis facis, o lutum, lupanar. *Suet.* Aug. 91. Stipem quotannis die certa emendicabat a populo, cavam manum asses porrigentibus praebens. *Juvenal.* Sat. X. 116. Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam. *Horat.* S. I. 1. 43. Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem. & 2. S. II. 99. as laquei pretium. *Cic.* pro Quintio. 5. Assem sese negat daturum, nisi prius de rebus rationibusque societatis omnibus decidisset. & pro Roscio. 16. —— LLS. CCCIƆƆƆ dedisse, qui assem nullum dedit. Glossar. St. assarium ἀσσάριον, μονομάχιον νούμμιον. *Hesych.* ἀσσάριον, καὶ λεπτὸν, ἕν εἰσι, ἤγουν ἑξακισχιλιοστὸν ταλάντου, ὅ ἐστι ἓν ἡμίσυ νουμμίου. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κουαδράντης εἷς, ἤγουν νουμμία γ. *Schol.* Cod. 34. ἀσσάριον ἐστιν οὐγκίας τὸ τετάρτον. ἄλλως. τὸ αὐτὸ ἐστιν ἀσσάριον καὶ λεπτὸν, νοεῖται δὲ ἑξακισχιλιοστὸν ταλάντου, ὅπερ γίνεται ἓν ἥμισυ νόμισμα, τοῦ ταλάντου ρκε. λίτρας σταθμίζοντος. *Cholin* XII. 5. Non capiet matrem pro filiis, ne quidem ad leprosum purificandum. Sed cum de praecepto levi, quod vix assarii est, dicat lex: ut tibi bene sit & dies tui prolongentur, quanto magis id dixerit de gravioribus praeceptis quae sunt in lege? *Kiddusch in* 12. 1. Sex Meae, i. e. oboli, argenti faciunt denarium, mea una facit dupondium, dupondium duo assaria; assarium duo semisses, semissis duos quadrantes, quadrans duas Perutas. Assarii graves XXIV. faciunt denarium, viles XXXII. *Bava Mezia* f. 414, 2. assarius est pars vicesima quarta denarii argentei, qui est pars vicesima quinta denarii aurei. & f. 45, 2. *Pea* f. 10, 1. Quando pauper exit ad colligendum, & non affert pro quatuor assariis. *Dionys. Hal.* IX. ἦν δὲ ἀσσάριον χάλκιον νόμισμα, βάρος λιτριαῖον. X. ἦν δὲ τὸ τίμημα τῆς δίκης ἀργυρικὸν ἀσσάρια μύρια. *Maaser Scheni Hier.* 4. R. Chaia: duo assaria sunt dupondium.

πεσεῖται] *Eustath.* in *Il.* α. p. 17. 50. κοινὴ μὲν διάλεκτος βαρύνει τοὺς ἐνεργητικοὺς πρώτους μέλλοντας, περισπᾷ δὲ μόνους τοὺς τῆς πέμπτης τῶν βαρυτόνων —— Δωριεῖς δὲ καὶ ἑτέρους —— περισπῶσι μέλλοντας, πεσῶ γὰρ φασὶν καὶ κλαυσῶ, καὶ ἐσῶ, ἐξ ὧν καὶ τὸ πεσεῖται, καὶ κλαυσεῖται, καὶ ἐσεῖται.

ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν] *Od.* ο. 530. οὔτοι ἄνευ θεοῦ ἔπτατο δεξιὸς ὄρνις. *Lucian.* Conviv. 20. οὐκ ἄνευ θεοῦ τινὸς ἡμῖν ἐπιπαρών. pro Lapsu 15. πῶς ἂν αὐτὸ ἔπαθον ἄνευ θεοῦ; *Æn.* II. 777. Non haec sine numine divom eveniunt. Servius. Sine autoritate, sine voluntate. Cleanthes ap. *Stob.* Ecl. Phys. οὐδέ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχα, δαίμων. *Thuc.* II. 70. ἀθηναῖοι δὲ τούς τε στρατηγοὺς ἐπητιάσαντο, ὅτι ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν. *Sch.* τῆς γνώμης δηλονότι. & VIII. 5. καὶ ταῦτα ἄνευ τῆς Λακεδαιμονίων πόλεως ἐπράσσετο. *Appian.* B. C. V. p. 1154. πειθόμενος οὐκ ἄνευ θεοῦ δὶς οὕτω θέρους πταῖσαι τοὺς πολεμίους. *Pausan.* IV. 29. VII. 8. X. 14. *Diodor.* S. I. 90. οὐκ ἄνευ δαιμονίου τινος προνοίας νομίζοντες αὐτοὺς τετευχέναι τῆς τῶν ὅλων ἐξουσίας.

Bereschith R. LXXIX. 6. R. Simeon f. Jochai & R. Elieser f. ejus absconderunt se in speluncam per annos XIII. eo tempore, quo Judaei ad apostasiam cogebantur. Ibi comederunt siliquas siccatas, donec corpus eorum rubiginosum fieret, Post annos XIII. exiverunt, & ad ostium speluncae consederunt. Ibi aucupem quemdam observarunt: quoties ergo vox coelitus demissa clamabat דימום avis evadebat. Quoties vero vocem coelestem audiret dicentem: Specula, capta est avis. Quo facto R. dixit: Avis una sine coelo non capitur, quanto minus ergo tot & tot animae hominum? eadem in *Midrasch Koheleth* X. 8. *Midrasch Esther* I. 9. *Midrasch Thehillim* XVII. 14. *Ælian.* H. A. I. 31. ἴδιον δὲ ἄρα τῶν ζώων καὶ ἐκεῖνο ἀγαθὸν, πρόνοιαν αὐτῶν καὶ οἱ θεοὶ ποιοῦνται, καὶ οὔτε αὐτῶν καταφρονοῦσιν, οὐδὲ μὴν ὀλιγώρως ἔχουσιν.

30. αἱ τρίχες] 1. *Sam.* XIV. 45. 2. *Sam.* XIV. 11. 1. *Reg.* I. 52. *Act.* XXVII. 34. *Dan.* III. 27. *Senec.* Epist. XIX. & legem barbae & canorum nondum natus infans habet. *Aristoph.* Ran. 627. ἐθέλω τεθνηκέναι ἢ 'κλεψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός. *Liban.* D. XXXVII. p. 807. D. ὁ δὲ, εἰ μὴ καὶ τὰς τρίχας ἐξαριθμήσειε τῶν πεσόντων, οὐκ εἶναι, ὅπερ ἦν, ἡγεῖτο. *Suidas* in ἄξιος τριχός. Monui, vobis imminere periculum vitae, si constanter adhaerebitis doctri-

nae

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς
36 πενθερᾶς αὐτῆς. Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα
37 ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ
38 ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
39 ἔστι μου ἄξιος. Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυ-
χὴν

αὐτὸν κἀγὼ] κἀγὼ αὐτὸν D. 1. 44. 73. 86. *Cyrillus* in Jo. p. 263. 965. Act. Eph. V. *Theodoretus* D. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

34. μὴ] + οὖν Bodl. unus in Polyglott. ἐπὶ τὴν γῆν] — 13. ἐπὶ τῆς γῆς 3. ab εἰρήνην ad εἰρήνην] — 2. a prima manu 64.

ὅτι] + ἐγὼ 80. βαλεῖν] βάλλειν K. 74. + ἐπὶ τὴν γῆν 44.

35. ἦλθον] —— 30. ἄνθρωπον] υἱὸν D. 42. τοῦ] — D.

36. οἰκιακοὶ] οἰκειακοὶ 1. 72. 90. 106. Editio *Complut.*

37. ab ἄξιος ad ἄξιος] —— D. Versio *Syra* posterior.

38. οὐ] + μὴ 56. 58. 61. 39. καὶ ὁ] ὁ δὲ D.

nae meae: nolite tamen existimare, Deum vitam vestram projecturum permissurumque, ut sanguis vester temere fundatur: ut omnium, quae creavit, curam gerit, ita praecipue vos, quorum opera alios ad agnitionem veritatis vult perducere, proteget atque tuebitur in hac ipsa vita, ut ne minimum quidem vobis accidat, quod non in utilitatem atque salutem vestram sit cessurum. *Pesickta* f. 18. 4. Nonne omnes capillos omnis creaturae ego numero?

33. Hellenistae dicunt ὁμολογεῖν ἔν τινι pro ὁμολογεῖν τινα. Opponuntur autem ὁμολογεῖν & ἀρνεῖσθαι. *Polyb.* IV. 20. καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μὴ γινώσκειν, οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται, τήν γε μὴν ᾠδὴν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται, διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν, οὔθ' ὁμολογοῦντας ἀποτρίβεσθαι, διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. *Chagiga* f. 13. 1. Dixit R. Sira: Si R. Jochanan abnegabit יכפר R. Eleazarem discipulum suum, non abnegaturus est R. Jannai praeceptorem suum. *Avoda Sara* f. 46, 2. *Pesachim* f. 69. 1. R. Eleasar dixit: ne abnega me tempore judicii. *Plut.* de diff. Odii & invidiae p. 537. D. ὅτι μισεῖν μὲν πολλοὺς ὁμολογοῦσιν ἔνιοι, φθονεῖν δὲ οὐδενὶ λέγουσι. *Dionys.* Hal. VIII. 34. φίλους ἀπαρνούμεθα, ὅταν ἀδικήσωσι. *Alciphron* III. 40. Τὸν ἀγρὸν καὶ ἡμᾶς, οὐκ εἰδὼς τοὺς γονεῖς, ἀλλ' ἀρνούμενος φύσει λέγων γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ τὴν τῶν στοιχείων σύγκρασιν αἰτίαν εἶναι γενέσεως, οὐχὶ τοὺς πατέρας. *Jo.* I. 20. IX. 22. XII. 42. *Phil.* II. 11. *Rom.* X. 9. 10. 1. *Tim.* VI. 13.

34. βαλεῖν] proprie dicitur de jactu sementis in terram *Psal.* CXXV. 7. *Anthol.* II. 6. ὅτε σπόρον ἔμβαλε γαίῃ. *Xenoph.* Oecon. c. 23. ἐμβαλὼν τὸ σπέρμα τῇ γῇ. & per translationem *Cic.* antequam exiret in exil. 1. Serere beneficium, ut metere possis fructum *Liv.* XXI. 10. bella ex bellis seruntur. II. 1. Serere certamina III. 40. Serere civiles discordias. *Plaut.* Poen. III. 2. 10. lites serunt. *Cic.* de Offic. II. 8. Nec vero unquam bellorum civilium semen & caussa deerit. *Philipp.* II. 22. hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti. Μάχαιρα hic significat dissidium, quo etiam fratrum animi ab invicem alienantur. Et intelligitur non propositum & consilium Christi: sed eventus, cui doctrina ipsius occasionem praebuit. *Dio* XLV. p. 188. οὗτος ὁ τὸ σπέρμα τῶν κακῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἐκφύντων ἐμβαλών.

37. μου ἄξιος] *Nonni Dionys.* XVIII. Μάρναό μοι, Διόνυσε, καὶ ἄξια ῥέζε τοκῆος, Δεῖξον, ὅτι κρονίδαο φέρεις γένος. *Isocrat.* de Jugo. ἀναξίως δ' αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων πράττοντες. *Thucyd.* I. 86. ψηφίζεσθε οὖν, ὦ λακεδαιμόνιοι, ἀξίως τῆς Σπάρτης τὸν πόλεμον. Schol. in *Theocrit.* Id. 1. 87. οὐκ ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ τάξεως διετέθης. *Isocr.* Archidamo σκεπτέον δ' ὅπως ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν πολεμήσωμεν. *Demosth.* Olynth. II. ἐξεληλυθότων ὑμῶν ἀξίως τῆς πόλεως. III. πράττειν ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν. *Plat.* Apolog. πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.

Hierocles. καλὸν μὲν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καλὸν δὲ καὶ τοῖς γονεῦσιν —— εἰ δὲ πρὸς ἄλλο μὲν ὁ θεῖος νόμος, πρὸς ἄλλο δὲ οἱ γονεῖς φέροιεν, μαχομένης τῆς αἱρέσεως, τοῖς ἀμείνοσιν ἕπεσθαι δεῖ, πρὸς ταῦτα μόνον ἀπειθοῦντας γονεῦσι, πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ τοῖς θείοις νόμοις οὐ πείθονται. 2. *Macc.* VII. 20. 25. 28. 29.

38. λαμβάνει τὸν σταυρὸν] Ne atrocissimum quidem atque ignominiosissimum supplicium pro Christo defugiendum est. *Cic.* de Divinat. I. 26. Servus per circum, cum virgis caederetur, furcam ferens ductus est. *Plut.* de Sera Num. Vindicta p. 554. A. τῷ μὲν σώματι τῶν κολαζομένων ἕκαστος κακούργων ἐκφέρει τὸν αὐτοῦ σταυρόν. *Artemid.* II. 61. βαστάζειν τινα τῶν δαιμόνων τῶν χθονίων, ἢ αὐτὸν τὸν Πλούτωνα, ἢ τὸν κέρβερον, ἢ ἄλλον τινα τῶν ἐν ᾅδου, κακούργῳ μὲν ἰδόντι σταυρὸν αὐτῷ σημαίνει, ἔοικε γὰρ καὶ ὁ σταυρὸς θανάτῳ, καὶ ὁ μέλλων αὐτῷ προσηλοῦσθαι, πρότερον αὐτὸν βαστάζει.

ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου] *Aristoph.* *Plut.* 13. ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ. 757. οἱ δ' ἠκολούθουν κατόπιν ἐστεφανωμένοι. 1210. δεῖ γὰρ κατόπιν τούτων ᾄδοντας ἕπεσθαι. *Lucian.* Necyom. 11. εἱπόμην δ' ἐγὼ κατόπιν ἐχόμενος αὐτοῦ. *Herodian.* IV. 1. 6. εἵποντο δ' ὄπισθεν αὐτοῖς οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες.

39. ἀπολέσει] *Thomas.* ἑπόμενος οὖν ἀττικοῖς μηδὲ ἐλάσω εἴπῃς ἢ ἐξελάσω, ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐλῶ καὶ ἐξελῶ, ὡς εἴρηται. ὥσπερ καὶ ὀλῶ ἀντὶ τοῦ ὀλέσω, ὡς ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐν Πλούτῳ· ἀπό σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς, καὶ καλῶ ἀντὶ τοῦ καλέσω.

ἀπολέσει αὐτὴν] *Deut.* XXII. 26. *Eurip* Herc. fur. 452. τίς ταλαίνης τῆς ἐμῆς ψυχῆς φονεύς. *Plaut.* Cistell. IV. 2. 44. ne suam vitam interimeret. *Sanhedrin* Rex Jannaeus vocatus est in jus, eique objectum: servus tuus occidit animam. *Herodot.* I. 112. ὅτε γὰρ τεθνεὼς βασιληΐης ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέσει τὴν ψυχήν. *Jos.* A. VI. 13. 9. αὐτὸς δ' οὐ παύεται πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ σωζόμενος, οὐδὲ τὴν ψυχὴν φανερῶς ἀπολλυμένην λαμβάνων. *Il.* χ. 225. ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος. *Od.* ι. 65. Schol. ἀρχαῖον ἔθος τῶν ἐπὶ ξένης ἀπολλυμένων τὰς ψυχὰς ἀνακαλεῖν τρίτον τοὺς περιλειφθέντας, ἐπὰν ἐπίασιν οἴκαδε. *Anthol.* III. 22. 10. ναῦν ἅμα καὶ ψυχὴν εἶδεν ἀπολλυμένην. *Il.* ν. 763. χερσὶν ὑπ' ἀργείων κέατο, ψυχὴν ὀλέσαντες. *Eustath.* ὡς οἷα κτῆμα, ὅ ἐστι θανόντες. *Eurip.* Hecub. 21. ἐπεὶ δὲ τροία θ' ἕκτορος τ'

ἀπώ-

χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ 40
δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή- 41
του, μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δι-
καίου λήψεται· Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς 42
ὄνο-

εὑρήσει] οὗτος σώσει 33. ex *Marco*. 40.] —— 22.
41. λήψεται ad λήψεται] — D.
42. τ̃ μικρῶν] μικρῶν Colb. τῶν ἐλαχίστων BD.
ποτήριον] + ὕδατος D. Verſio *Goth. Copt.* μόνον] — D. *6. 53. 59.* probante *J. Millio*. prol. 1193.

ἀπώλετο ψυχή. cit. *Thomas*, & *Euſtath.* in *Il.* ν. 939, 43. *Tertull.* Scorpiac. 11. Ipſi denique praeſides cum hortantur negationi, Serva animam tuam, dicunt, & noli animam tuam perdere.

Dionyſ. Hal. A. VI. 9. ᾧ δ' ἂν ἡ κακὴ καὶ θεοβλαβὴς διάνοια φυγῆς ἀσχήμονος ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖ, τούτῳ τὸν φευγόμενον ἄγχου παραστήσω θάνατον. *Cic.* Tuſc. Q. II. 23. Ut enim fit in praelio, ut ignavus miles ac timidus, ſimul ac viderit hoſtem, abjecto ſcuto fugiat, quantum poſſit, ob eamque cauſam pereat nonnunquam etiam integro corpore, cum ei, qui ſteterit, nihil tale evenerit: ſic qui doloris ſpeciem ferre non poſſunt, abjiciunt ſe, atque ita afflicti & exanimati jacent, qui autem reſtiterunt, diſcedunt ſaepiſſime ſuperiores. Sunt enim quaedam animi ſimilitudines cum corpore; ut onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſſis opprimunt: ſimillime animus intentione ſua depellit preſſum omnem ponderum, remiſſione autem ſic urgetur, ut ſe nequeat extollere. *Curtius* IV. 14. effugit mortem, quisquis contemſerit: timidiſſimum quemque conſequitur. *Lesbonactis* exhortator p. 172. *Iſocrat.* Archidam. extr. ἐὰν μὲν γὰρ ἐθέλοιμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, οὐ μόνον εὐδοκιμήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἀσφαλῶς ἡμῖν ἐξέσται ζῆν. Εἰ δὲ φοβηθησόμεθα τοὺς κινδύνους, εἰς πολλὰς ταραχὰς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτούς. *Procopius* Goth. p. 604. τοὺς γὰρ εἰς ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἐλθόντας τοῦτο ἂν διασώσασθαι δύναται μόνον, τὸ μὴ τῆς σωτηρίας ἐφίεσθαι; τῷ φιλοψύχῳ διαφθείρεσθαι ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἕπεσθαι πέφυκε. *Arrian.* Epict. IV. 1. τοῦτον οὐκ ἔστι σῶσαι αἰσχρῶς, ἀλλ' ἀποθνήσκων σώζεται, οὐ φεύγων. *Frontinus* IV. 1. 16. Clearchus dux Lacedaemoniorum exercitui dicebat, Imperatorem potius quam hoſtem metui debere; ſignificans eos, qui in praeliis dubiam mortem timuiſſent, manere ſupplicium. *Philo* de Leg. ad Caj. T. 2. p. 574. 12. ζωὴ γάρ τις ἐστιν ὁ ὑπὲρ φυλακῆς νόμων εὐκλεέστατος θάνατος. *Tamid* 4. Quaeſivit Alexander Macedo a ſenioribus Auſtri: quid faciet homo & vivet? Reſponderunt ei: occidat ſe ipſum; quid faciet homo & morietur? Reſponderunt: vivificet ſe ipſum. *Aboth* 13. qui celebre reddit nomen ſuum, perdit nomen ſuum. *Xenophon Cyr.* Exped. III. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμίοις, οὗτοι κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπιπολὺ ἀποθνήσκουσιν· ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. *Eſaj.* XXIV. 18.

Proverbium eſt militare: experientia enim conſtitit, ignavos milites exitium atque periculum, quod turpi fuga vitare volebant, ſibi conciliaſſe, fortes autem ſtrenue agendo & pericula intrepide adeundo ſaluti ſuae optime conſuluiſſe. Iſtud proverbium philoſophi de ſtudio virtutis dixerunt, ut ſignificarent, eum, qui virtuti conſtanter ſtudeat, paucioribus moleſtiis obnoxium fore, quam ſi, ut illis ſe eximeret, virtutem deſeruiſſet. *Horat.* S. II. 3. 13. invidiam placare paras virtute relicta? Contemnere miſer. *Juſtinus* XX. 3. Dum mori honeſte quaerunt, feliciter vicerunt: nec alia cauſſa victoriae fuit, quam quod deſperaverunt. Idem dici poteſt de diſcipulis Chriſti, ſive reſpiciamus hanc ipſam vitam, ſive alteram poſt hanc. Qui conſtanter perſeverabant, ſaepe in maximis periculis praeter omnem hominum exſpectationem evaſerunt, Petrus ex carcere, Paulus e naufragio &c. & tempore belli Judaici mature Pellam divinitus moniti conceſſerunt, ſeque periculo ſubduxerunt: contra Judas, cum, ut vitae commodis frueretur, a Chriſto defeciſſet, mortem maturavit, & qui ad Judaeos redierunt, communi gentis calamitati impliciti ſunt, imo cum, ut fidem facerent, & reliquis promtiores viderentur, arma contra Romanos inter primos ſuſciperent, & in medias acies ruerent, ante alios etiam perierunt, vitamque eo ipſo, quo ſe illam inventuros putabant, perdiderunt. Si vero alteram vitam reſpiciamus (quam Chriſtus ſemper & praecipue reſpexit ut quae demum vera vita eſt) dicti hujus veritas longe clarius elucebit; qui a Chriſto deficit, vitam hanc brevem, quam eo pacto ſervare ſtudet, aut non inveniet, aut non diu ſervabit: certiſſime vero vitae alterius jacturam faciet, ſeque in aeternam miſeriam praecipitabit: contra qui conſtans eſt, vitam quidem hanc periculo exponet, neque tamen ſtatim amittet; & ſi amiſerit, cum multo foenore a manu Dei iterum recipiet.

40. Injuria legato facta, ipſi Principi facta eſſe judicatur. 1. *Sam.* VIII. 7. *Ezech.* III. 7. *Joſ.* A. VIII. 8. 3. βαλόντες αὐτὸν λίθοις ἀπέκτειναν. τοῦτ' ἰδὼν Ῥοβόαμος, καὶ νομίσας αὐτὸν βεβλῆσθαι τοῖς λίθοις, οἷς τὸν ὑπηρέτην ἀπέκτεινεν αὐτοῦ τὸ πλῆθος. *Schir Haſchirim* R. f. 12, 3. & *Mechilta* f. 38, 2. Si quis recipit viros doctos, idem eſt ac ſi reciperet Schechinam. *Tanchuma* f. 36, 4. *Exod.* XXXIII. 7. Non ibi legitur: quicunque quaerebat Moſen, ſed, quicunque quaerebat Dominum: unde concludimus, quicunque recipit presbyterum, idem eſſe ac ſi reciperet Schechinam. *Jalkut Rubeni* f. 136, 1. ad *Num.* XII. 11. dixit Aaron ad Moſen: Domine mi, Annon Aaron major erat Moſe? cur ergo ipſum Dominum vocat, & pro Magiſtro habet? Diſcimus hinc, qui honorem exhibet Doctori ſuo, idem eſſe ac ſi Deo ipſi honorem exhiberet. f. 140, 1. Qui rixatur cum viro docto, idem eſt ac ſi id faceret contra eum qui dixit & factus eſt mundus. f. 144, 3. ad *Num.* XXI. 5. & locutus eſt populus contra Deum & Moſen. Si contra Deum, ſatis dictum erat, neque opus eſt addere Mo-

ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ȣ̓ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

1 ΚΑὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέ-
2 βη ἐκεῖθεν, τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας
ἐν

μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ] — E a prima manu.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει 1. 9. 14. 53. 59. 60. 71. Evang. 19. 20. 21. 22. Edit. *Erasmi* 1.
ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν] ἀπόληται ὁ μισθὸς D. Hodierna lectio Marci esse videtur *Millio* prol. 387. Nobis etiam Matthaei.
1. ἐτέλεσεν] συνετέλεσεν M. 47. 54. 55. 62. Evang. 3. 16. ut VII. 28.
ὁ Ἰησοῦς] — 74. 89.
δώδεκα] — 1. 22. 28.

Mosen. Sed notandum est, qui loquitur contra pastorem fidelem, idem esse ac si contra Deum ipsum loqueretur. *Thanchuma* f. 68, 2. R. Chasda dixit: si quis se opponit Doctori suo, idem est ac si se Schechinae opponeret S. D. *Num.* XXVI. 9. R. Chamma f. Chanina dixit: Si quis rixam excitat contra doctorem &c. S. D. *Num.* XX. 13. R. Chanina f. Papa: Si quis tumultum excitat contra Doctorem &c. S. D. *Ex.* XVI. 8. R. Afhu si quis sinistre sentit de Doctore suo &c. S. D. *Num.* XXI. 6. *Aboth.* IV. 12. honora Collegam tuum, uti Doctorem tuum, Doctorem vero ut Deum. *Schemoth R.* XXXII. ad *Ex.* XXIII. 22. loquetur, non scriptum est, sed loquar; si accipitis ab illo perinde est ac si me accepissetis. *Gal.* IV. 14. 1. *Thess.* II. 13.

41. προφήτην — καὶ — δίκαιον] Junguntur infra XIII. 17. XXIII. 29. *Act.* VII. 52. Justi eximio quodam modo vocabantur Abel, Noachus, Abrahamus, Lotus.

εἰς ὄνομα] nomine Prophetae, i. e. ut Prophetam, quia Propheta est. *Sanhedrin. Berachoth* f. 17, 1. Qui operam dat legi in nomen ejus לשמה eo nomine, quia lex est, disponit pacem in familia supera & infera. *Pesachim* f. 13, 2. Oves pentecostales mactant nomine ipsarum, & sanguinem spargunt nomine ipsarum; eo nomine, ut sint agni non quotidiani sed pentecostales. & V. 2. Pascha quod non mactaverit nomine suo, & exceperit sanguinem & consperserit non nomine suo; aut quod mactaverit nomine suo, at non exceperit sanguinem nomine suo; aut non mactaverit nomine suo, & sanguinem excepit nomine suo, profanum est. Quid sibi vult nomine suo & non nomine suo? Nomine Paschatis, & nomine sacrificii pacifici. Quid sibi vult: non nomine suo & nomine suo? nomine sacrificii pacifici & nomine Paschatis. *Sevachim.* Sacrificia, quae non offeruntur nomine sacrificiorum, quae offeruntur nomine pacificorum, nomine paschalium, nomine sacrificii communis. *Ovid.* Met. III. 281. Multi *Nomine* Divorum Thalamos iniere pudicos. Vid. XVIII. 5.

Proverbium est Judaeorum. Lotus quidem & Abrahamus hospitio exceperant Angelos, sed non nomine Angelorum i. e. non putantes esse Angelos *Heb.* XIII. 2. Vidua vero Eliam excepit, nomine Prophetae 1. *Reg.* XVII. & Laban Jacobum nomine justi *Gen.* XXIX. 30. & mercedem a Deo acceperunt.

42. τῶν μικρῶν] *Bereschith R.* XLII. 4. Si non sunt parvuli קטנים, non sunt discipuli; si non sunt discipuli, non sunt sapientes; si non sunt sapientes, non sunt seniores: si non sunt seniores, non sunt prophetae: si non sunt prophetae, non est Deus S. B. inf. XI. 9. 11. opponuntur prophetis.

ψυχροῦ] *Plin.* Epist. III. 5. frigida lavare. *Plaut.* Cist. I. 1 37. Frigidam suffundere. *Senec.* Ep. 77 Calida subinde affusa. *Apulej.* Met. IV. Calida tumultuario lavacro praeparata. *Juvenal.* V. 63. Quando vocatus adest calidae gelidaeque minister. *Martial.* I. 11. Jam defecisset portantes calda ministros. *Epictet.* 35. μὴ ψυχρὸν πίνειν. *Athen.* III. p. 133. F. οἴδασιν ἀρχαῖοι καὶ τὴν τȣ̃ πάνυ ψυχρȣ̃ πόσιν. ψυχροποσία. ψυχροπότης. *Plin.* Ep. VI. 16. Semel atque iterum frigidam poposcit. *Sueton.* Claud. 40. Inter causas suffragationis suae posuit, quod pater ejus frigidam aegro sibi tempestive dedisset. *Tacit.* de Mor. Germanor. 22. lavantur saepius calida. *Martialis* XIV. 103. Frigida non desit, non desit Calda petenti. *Horatius* S. II. 7. 90. Perfundit gelida. Schol. supple aqua. *Plut.* de Garrul. p. 511. C. Ἡράκλειτος — λαβὼν ψυχρȣ̃ κύλικα. *Plinius* H. N. XXIII. 4. cum pari calidae mensura.

οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτȣ̃] *Od.* ω. 195. τῷ οἱ κλέος ȣ̓ποτ' ὀλεῖται Ἧς ἀρετῆς. *Liban*, O. II. p. 93. κἂν μὴ σύμπας ἀπόληται [ὁ μισθὸς] p. 94. μιᾷ μὲν ȣ̓̃ν αἰτίᾳ ταύτῃ τὸν μισθὸν — συνέβη τοῖς ἀνθρώποις τȣ́τοις ἀπωλολέναι. *Strabo* III. p. 250. A. ἐν δὲ τῇ Λιγυστικῇ, φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, διηγήσασθαι τὸν ξένον ἑαυτῷ, Χαρμόλεων Μασσαλιώτην ἄνδρα, ὅτι μισθώσαιτο ἄνδρας ὁμȣ̃ καὶ γυναῖκας ἐπὶ σκαφητὸν, ὠδίνασα δὲ μία τῶν γυναικῶν ἀπέλθοι ἀπὸ τȣ̃ ἔργȣ πλησίον, τεκȣ̃σα δὲ ἐπανέλθοι παραυτίκα, ὅπως μὴ ἀπολέσειε τὸν μισθόν. *Philo* ap. *Damascen.* παραλλ. I. α. 15. οὐκ ἐστὶ παρὰ θεῷ οὐδὲ πονηρὸν ὄντα ἀπολέσαι τὸν ἀγαθὸν μισθὸν περὶ ἑνὸς ἀγαθοῦ, μετὰ πλειόνων κακῶν πεπραγμένου, οὔτε πάλιν ἀγαθὸν ὄντα ἀπολέσαι τὴν κόλασιν, καὶ μὴ λαβεῖν αὐτὴν, εἰ μετὰ πλειόνων ἀγαθῶν ἔν τινι γένηται πονηρεύων, ἀνάγκη γὰρ ζυγῷ καὶ σταθμῷ πάντα ἀποδιδόναι τὸν θεόν. *Jos.* A. XX. 11. 5. θεὸς — ἐπιδεικνὺς ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀποβλέπȣσιν, καὶ μόνῳ πεπιστευκόσιν ὁ καρπὸς ȣ̓κ ἀπόλληται ὁ τῆς εὐσεβείας. *Liban.* D. XII. p. 389. A. τῷ δὲ ὁ μισθὸς ἀπώλλυτο. inf. XXV. 34. *Jos.* A. I. 10, 3. ἐπαινέσας δὲ αὐτȣ̃ τὴν ἀρετὴν ὁ θεὸς, ἀλλ' οὐκ ἀπολεῖς, φησὶ, μισθȣ̀ς, ȣ̓̀ς ἄξιον ἐστιν σὲ ἐπὶ τοιαύταις εὐπραγίαις κομίζεσθαι. A. XVIII. 6. 6. narrat, quomodo Agrippas Thaumastum qui sitienti aquam porrexerat, libertate donaverit, & procuratorem constituerit. *Bemidbar R.* XXI. ipse non perdet mercedem suam. *Thanchuma* p. 239, 2.

1. αὐτῶν] i. e. Galilaeorum. Solent Hebraei pronomen relativum ponere, ubi nullum nomen antecessit, quod tamen facile intelligitur. inf. 21. XII. 9. *Luc.* IV. 15. V. 17. *Act.* V. 41.

2. τȣ̃ χριστȣ̃] Opera, qualia Messiam editurum Judaei exspectabant. 2. *Tim.* IV. 5.

πέμψας — εἶπεν] *Xenophon* Hist. Graec. III. πέμψας πρὸς Δερκυλλίδαν εἶπεν, ὅτι ἐς λόγȣς βȣ́λοιτο αὐτῷ

ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Εἶπεν 3
αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 4
αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. Τυφλοὶ ἀναβλέ- 5
πουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ
ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν 6
ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξ- 7
ήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξήλ- 8
θετε

2. τοῦ χριστοῦ] τοῦ Ἰησοῦ D. 54. 61. 74. 89. 90. Evang. 9. 12. 24. Versio *Æthiop.* αὐτοῦ Versio *Syra* posterior in margine.

δύο] διὰ CD. Versio *Goth. Syr.* utraque, at in posteriori edita est in Margine. *Armen.* Probante *J. Millio* prol. 387. 388; qui putat non posse scribi πέμψας δύο τῶν μαθητῶν, sed δύο μαθητάς; in quo ipsum falli ex *Luc.* XIX. 29. apertum est. Quaerit porro: quis ista δύο τῶν μαθητῶν, quae expressiora sunt, & cum textu Lucae conveniunt, mutarit in διὰ τῶν μαθητῶν ex industria? Respondeo: interpres Italus, cujus industriae vel temeritati potius & negligentiae sexcentas ejusmodi variationes, contradicentibus omnibus Graecorum Codicibus, debemus.

3. εἶπεν] εἰπεῖν Versio *Syra* posterior in margine. ἐρχόμενος] ἐργαζόμενος D. a prima manu.

4. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. Ἰωάννῃ] Ἰωάννην E.

ἀκούετε καὶ βλέπετε] βλέπετε καὶ ἀκούετε 44. 80.

5. καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι] — D. Probante *J. Millio* prol. 388.

ἀκούουσι] + καὶ D. 1. 28. Versio *Syr. Goth. Chrysostomus*, *Basilius Seleuc.* H. 33.

καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται] — 13. 6. ἐὰν] ἂν D. 1.

αὐτῷ ἀφικέσθαι. Cyropaed. VI. πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπών, ὃ ἦν.

3. ὁ ἐρχόμενος] Messias, cujus adventum per Prophetas praedictum nunc instare credimus. *Jo.* VI. 14. *Heb.* X. 37. Joannes antequam in carcerem conjiceretur, Jesum agnoverat, & discipulos suos docuerat, ipsum esse Messiam: quae in carcere de Christo audit, magis ipsum confirmabant. Ipse tamen carceris squalor scrupulum illi injecit, ut cogitaret, cur me patitur immerentem in isto squalore & periculo tamdiu versari? sperabam hunc esse, qui populum & me liberaturus esset; facit autem, quod veri studiosum facere par erat, mittit ad ipsum Christum, qui scrupulum eximeret. *Marc.* IX. 24.

προσδοκῶμεν] praesens conjunctivi ut *Jo.* VI. 28.

4. Ἰωάννῃ] Si discipuli tantum Joannis dubitabant, non vero ipse Joannes, quid opus erat illi haec renunciare? an ut discipulos confirmatiores redderet? atqui nihil poterat addi ad evidentiam argumenti, quod suis oculis auribusque perceperant. At si Joanni ipsi scrupulum haesisse intelligimus, omnia plana sunt.

ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε] *Phil.* IV. 9. *Diogenes L.* Periandr. I. 100. καί σοι ἀναγγελεῖ, εἰ ἐπέροιο, ὅ τι μὲν ἀκούσειεν ἢ ἴδοι. *Stobaeus* S. XXXI. de Zenone. τῶν δὲ πρέσβεων ζητούντων, τί ἀπαγγείλωσι περὶ αὐτοῦ πρὸς Ἀντίγονον; τοῦτ' αὐτὸ, ἔφη, ὃ βλέπετε.

5. *Aristophanes* Equit. 640. ὦ βουλὴ, λόγους ἀγαθοὺς φέρων εὐαγγελίσασθαι πρῶτον ὑμῖν βούλομαι. *Antiphon.* τῇ πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενον. *Jos.* A. XX. 7. 2. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ μεγάλοις, οἷς παρ' ἐλπίδα εὐτυχήκει καταπεπλευκὼς, πρώτῃ μὲν, ὡς εἰκὸς, τῇ γυναικὶ περὶ τούτων εὐηγγελίζετο. *Vajikra R.* S. XXVII. & *Debarim R.* X. *Bereschith R.* LXXV. 1. R. Barachia, nomine R. Judae f. Simonis. Dixit R. Acha nomine R. Eliefer f. Chelpatha: Quaecunque Deus facturus est & renovaturus tempore futuro, ea jam anticipavit per manus Prophetarum & justorum hoc tempore. -- Ego coecos curabo tempore futuro, antea idem feci. 2. *Reg.* VI. 17. *Bereschith R.* LXXIV. 1. terra, in qua mortui victuri sunt primum, in diebus Messiae. *Pausan.* Corinth. 26. ἐπιθυμῆσαι τὸν παῖδα ἀνελέσθαι, καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο, ἀστραπὴν ἰδεῖν ἐκλάμψασαν ἀπὸ τοῦ παιδὸς· νομίσαντα δὲ εἶναι θεῖόν τι, ὥσπερ ἦν, ἀποτραπέσθαι. Ὁ δὲ αὐτίκα ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν ἠγγέλλετο, τά τε ἄλλα ὁπόσα βούλοιτο εὑρίσκειν ἐπὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ ὅτι ἀνίστησι τεθνεῶτας. *Julian.* p. 191. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀναπείσας τὸ χείριστον τῶν παρ' ὑμῖν, ὀλίγους πρὸς τοῖς τ. ἐνιαυτοῖς ὀνομάζεται, ἐργασάμενος παρ' ὃν ἔζη χρόνον οὐδὲν ἀκοῆς ἄξιον, εἰ μή τις οἴεται τοὺς κυλλοὺς καὶ τυφλοὺς ἰάσασθαι, καὶ δαιμονῶντας ἐφορκίζειν ἐν Βηθσαϊδᾷ καὶ Βηθανίᾳ ταῖς κώμαις τῶν μεγίστων ἔργων εἶναι.

6. Et hoc Joanni debebant renunciare, ut animus ejus persanaretur, & ad patientiam componeretur.

7. τί] *Philo* Leg. Alleg. T. I. p. 69, 39. τὸ τί πολλάκις τίθεμεν ἀντὶ τοῦ· διὰ τί; οἷον τί λέλουσαι; τί περιπατεῖς; τί διαλέγῃ; ἀντὶ τοῦ διὰ τί;

κάλαμον] 1. *Macc.* IX. 45. *Jos.* A. XIII. 1. 3. ὁ δὲ Βακχίδης, γνοὺς τὸν Ἰωνάθην ἐν τοῖς ἕλεσι τοῦ Ἰορδάνου κατεστρατοπεδευμένον. 5. Σίμων μὲν οὖν καὶ Ἰωνάθης, εἰς τὰ ἕλη τοῦ ποταμοῦ ὑποστρέψαντες, αὐτόθι κατέμενον. *Lucian.* Hermotim. 68. ἐοικὼς —— καλάμῳ ἐπ' ὄχθῃ παραποταμίᾳ πεφυκότι, καὶ πρὸς πᾶν τὸ πνέον καμπτομένῳ, κἂν μικρά τις αὔρα διαφυσήσασα διασαλεύσῃ αὐτόν. *Apophth.* Arsen. 25. in Monum. Coteler. παρέβαλε ποτε ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος εἰς τόπον καὶ ἦσαν ἐκεῖ κάλαμοι, καὶ ἐκινήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Καὶ λέγει ὁ γέρων τοῖς ἀδελφοῖς· τί ἐστιν ὁ σεισμὸς οὗτος; καὶ λέγουσιν· κάλαμοι εἰσίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων, φύσει ἐὰν κάθηταί τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκούσῃ δὲ φωνὴν στρουθίου, οὐκ ἔχει ἡ καρδία τὴν αὐτὴν ἡσυχίαν, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμὸν τῶν καλάμων τούτων; *Horatius* Epist. I. 1. 14. Nullius addictus jurare in verba magistri, Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes, Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor. 1. *Reg.* XIV. 15. quid erat caussae, cur iter tam molestum susciperetis? loci sane amoenitas vos non pellexit. erat enim Joannes in deserto loco & palustri, atque arundinibus obsito. Haec imago etiam vulgi insitam levitatem atque inconstantiam repraesentabat, *Eph.* IV. 14. *Sanhed.* f. 82. 2. Inter calamos & salices Schevilnai quid quaerit meretrix?

8. ἀλλὰ] Eleganter usurpatur haec particula etiam commate sequenti, ut interrogationi interrogatio alia jungatur. *Xenoph.* Exped. Cyri V. ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἐκ τίνος ἐπλήγης, πότερον ᾔτουν τί σε, καὶ ἐπεὶ οὐκ ἐδίδως, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπῄτουν. ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων παρῴνησα. *Memorab.* III, εἰπέ μοι, ἔφη,

θετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες,
9 ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ, λέγω ὑ-
10 μῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστι, περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ, ἐγὼ
ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
11 προσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ
12 βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ
τῶν

7. ὁ] — D.
εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι] ἰδεῖν 11.
ἐξήλθετε] ἐξήλθατε CDL. Evang. 3. & comm. 8. 9.
8. τί] — 73.
ἐξήλθετε] ἐξεληλύθατε F. & 9. comm.
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις] μαλακοῖς D. a prima manu. probante *Millio*.
βασιλέων] βασιλείων E. 3. 12. Colb. unus 35. 36. 39. 40. a prima manu. 73. 80. 83. 86. Evang. 13. 14. 15. 17. Edit. *Complut*. probante *Bengelio*. βασιλειῶν FG. 2. a prima manu. 16. 38. 72. 87. Evang. 1. 9. 10. 12. 24. Οἶκος βασιλέως saepe legitur, οἶκος βασιλείων non item. *Esth*. IV. 2.
9. ἐξήλθετε] ἐξεληλύθατε F.
10. γὰρ] — D. Versio *Saxonica*.
ὃς] καὶ Versio *Syr*. posterior.
11. ἀμὴν] + ἀμὴν. 60.
ἐγήγερται] ἐγείρεται Evang. 20. ἐγείγερται Editt. *Erasmi*.
γεννητοῖς] τοῖς γεννητοῖς τῶν D. a prima manu.
αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν αὐτοῦ C.
12. δὲ] D. a prima manu. Lat. autem.

ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἐστί σοι ἀγρός; οὐκ ἔμοιγ' ἔφη. ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; οὐδὲ οἰκία, ἔφη. ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινες. *Demosth*. π. Στεφάνου. Τί γὰρ καὶ βουλόμενοι μετεπέμπεσθ' ἂν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασιν. ἀλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. Olynth. I. τίς αὐτὸν ἔτι κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; Θηβαῖοι; μὴ λίαν μικρὸν εἰπεῖν ᾖ, καὶ συνεσβαλοῦσιν ἑτοίμως. ἀλλὰ Φωκεῖς; *Arrian*. *Epict* II. 22. μήτι οὖν περὶ τὰ κακὰ ἐσπουδάκασιν ἄνθρωποι; μηδαμῶς. ἀλλὰ μήτι περὶ τὰ μηδὲν πρὸς αὐτούς; οὐδὲ περὶ ταῦτα.

ἐν μαλακοῖς ἱματίοις] *Ovid*. A. A. II. 297. in Tyriis. *Suet*. Calig. 52. in crepidis —— in caliga speculatoria. *Plut*. Cic. p. 883. ἐν τοῖς περιπορφύροις καθέζεσθαι. *Artemidor*. IV. 44. γυνὴ καθημένη ἐν ἱματίοις πορφυροῖς. II. 3. ἐκφέρειν ἐν λευκοῖς ἀποθανόντας. *Xenophon*. Cyrop. V. ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. *Plut*. Conf. ad Apoll. p. 114. E. ἐν τοῖς πενθίμοις. Lycurg. p. 56. B. ἐν φοινικίδι θέντες τὸ σῶμα περιέστελλον. *Æn*. VII. 166. Nuntius ingentes ignota in veste reportat Advenisse viros. *Tibullus* I. 9. 70. Heu miserum! in laxa quid juvat esse toga? *T. Hemsterhuis* in Aristoph. Plut. p. 479. per ingenium linguae praepositionem omittere non licet.

μαλακοῖς ἱματίοις] *Philostr*. 187. ἰδὼν δὲ ἄνδρας λείους τὰ σκέλη, λιπαροὺς τὰς κόμας, καὶ μηδὲ γενείοις χρωμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσθῆτα μαλακούς. *Apollon*. p. 404. μαλακὰς χλανίδας ἠμφιεσμένους. *Il*. β. 42. μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα Agamemnon rex. σχ. ἁπαλὸν, τρυφερόν. & Od. α. 437. *Il*. ω. 796. Πορφυρέοις πέπλοισι καλύψαντες μαλάκοισιν. *Diog*. Lyco. V. 67. ἦν δὲ καὶ καθαρώτατος τὴν στολὴν, ὡς ἀνυπερβλήτῳ χρῆσθαι μαλακότητι ἱματίων. Heraclid. V. 86. οὗτος ἐσθῆτί τε μαλακῇ ἐχρῆτο, καὶ ὑπέρογκος ἦν τὸ σῶμα. *Lucian*. Timon. 38. ἀντὶ μαλακῆς χλαμύδος ταύτην τὴν διφθέραν ἡ —— πενία περιτέθεικεν. Fugitivi. 20. ἀγροὺς καὶ ἐσθῆτας τῶν μαλακῶν ἐπρίαντο, καὶ παῖδας κομήτας, καὶ συνοικίας ὅλας. Epist. Saturn. 26. ἐσθῆσι μαλακαῖς χρῆσθαι. 29. τῶν ἱματίων —— τὸ μαλακὸν ἐθαυμάζετε. Cynic. 1. τριβώνιον φέρειν, οὐ μέντοι καὶ τοῦτο λεπτὸν, οὐδὲ μαλακὸν, οὐδὲ ἀνθηρόν. Saturn. 1. ἐσθῆτας εὐανθεῖς καὶ μαλακὰς, καὶ ἄργυρον καὶ ἐλέφαντα καὶ τ' ἄλλα ὁπόσα τίμια. *Basilius* in Hexaem. H. 8. τὰ νήματα λέγω, ἃ πέμπουσιν ὑμῖν οἱ Σῆρες πρὸς τὴν τῶν μαλακῶν ἐνδυμάτων κατασκευήν. *Diodor*. S. IV. 4. κατὰ δὲ τὰς ἐν εἰρήνῃ πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς, ἐσθῆσιν ἀνθειναῖς καὶ κατὰ τὴν μαλακότητα τρυφεραῖς χρῆσθαι. & l. XIII. 82. καὶ τὰς ἀγωγὰς εὐθὺς ἐκ παίδων ἐποιοῦντο τρυφερὰς, τήν τ' ἐσθῆτα μαλακὴν φοροῦντες καθ' ὑπερβολὴν, καὶ χρυσοφοροῦντες. *Plaut*. Bach. I. 1. 38. eme mi vir lanam, unde tibi pallium malacum & calidum conficiatur, tunicaeque hibernae bonae. *Artemid*. I. 80. σκευὴν ἔχουσα ἱματίων πολυτελῶν καὶ μαλακῶν, καὶ ὅρμων χρυσέων. & II. 3. μαλακῇ δὲ ἐσθῆτι καὶ πολυτελεῖ χρῆσθαι πλουσίοις μὲν ἀγαθὸν καὶ πένησιν, οἷς μὲν γὰρ ἡ παροῦσα διαμενεῖ τρυφή. *Athen*. XII. p. 553. A. παρθενικὰ τρυφερὰ χλανίδια μαλακά. *Ovid*. Met. XV. 118. mollia velamina. *Apulej*. vestis textu tenuis, tactu mollis. *Lucian*. in Musc. encom. 1. τοσοῦτον ἁπαλώτερα ἔχουσα τὰ πτερὰ, ὅσον τῆς ἑλληνικῆς ἐσθῆτος ἡ Ἰνδικὴ λεπτοτέρα καὶ μαλακωτέρα. *Dio Chrys*. LXV. p. 612. A. ἐὰν ἐσθῆτα μαλακωτέραν λάβῃς, ἀλαζὼν καὶ τρυφερός. & IV. p. 75. D. λουτρῶν καὶ χρίσεων, ἐσθήτων τε μαλακῶν. *Aristoph*. Acharn. 1023. λευκὸν ἀμπέχει. *Schol*. οἱ γὰρ φυλάσιοι λευκὰ ἐφόρουν; *Plut*. Lycurg. 56. F. ἐν δὲ Ἄργει λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσι. Q. Rom. p. 270. D. λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια. —— ἀμφιεννύουσι λευκοῖς. *Lucian*. de Saltat. 2. ἄνθρωπον ὁρᾶν ἐσθῆσι μαλακαῖς —— ἐναβρυνόμενον. *Demosth*. in Æschin. μαλακοὶ χιτωνίσκοι. *Hesych*. μαλακὸν ἱμάτιον —— πολυτελὲς ἢ ἁπαλόν.

φοροῦντες] *Sophocl*. Electr. 270. ἐσθήματα φοροῦντ' ἐκείνῳ ταὐτά.

Non certe exivistis, ut videretis regiam magnifice extructam, aut regem superbe vestitum; haec poteratis videre Hierosolymis in aula principis: in deserto vero vix casam conspexistis inter arundines, & hominem hirsutum, pelle vestitum, vilique zona cinctum, & victu aeque vili utentem.

10. *Schemoth* R. XXXII. extr. ita etiam tempore futuro, qua hora revelabitur liberatio ventura Israeli S. D. Mal. III. 1. *Bemidbar* R. XVI. tempore futuro ego mittam vobis angelum meum S. D. Mal. III. 1. *Debarim* R. IV.

11. ἐγήγερται] Hoc proprie de Prophetis dicitur *Luc*. VII. 16. *Jo*. VII. 52.

ἐν γεννητοῖς γυναικῶν] *Herodot*. VII. 141. 142. ὦ θείη Σαλαμὶς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν. *Job*. XIV. 1. XV. 14. XXV. 4.

ὁ δὲ μικρότερος] *Strabo* VI. p. 403. A. Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος ἦν τῶν ἄλλων ἑλλήνων. Major est dignitas comitis Christi, quam praecursoris. Quanto Joannes praestat Prophetis: tanto discipuli Christi omnes & singuli antestabunt Joanni. Prophetarum tempore nox fuit; tempore Joannis aurora sese ostendit, discipuli Christi clarissimis solis radiis collustrantur.

τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιςοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ
βιαςαὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφή- 13
τευσαν. Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐςιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων 14.15
ὦτα

τοῦ βαπτιςοῦ] — 28.
καὶ] οἱ D. Lat. qui cogunt, al. qui vim faciunt. 13. γὰρ] δὲ 27. Ἰωάννȣ] Ἰάννȣ C.
προεφήτευσαν] ἐπροφήτευσαν GD. 1. 13. προεφήτευον 63. 15. ἀκούειν] — D.
16. παιδαρίοις] παιδίοις CDEGKL. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 27. Colbertinus 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 21. 22. Editio *Complut. Colin.* duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Genev. Plavt. Clemens* paedagog. 1. 5. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus.*
ἐν ἀγοραῖς καθημένοις] καθημένοις ἐν τῇ ἀγορᾷ D. καθημένοις ἐν ἀγοραῖς C. 106. Verſio *Latina*, *Chryſoſt. Theophyl.* ἐν ἀγορᾷ καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς 1.

12. βιαςαὶ] *Euſtathius* de Iſmeniae & Iſmenes amor. V. p. 153. μοιχὸς, ἀκόλαςος, βιαςὴς, δεύτερος Πάρις. *Aretaeus Capp.* lib. II. de Cauſ. Morb. Duit. c. 12. p. 67. ἢν ὑπὸ ἀνάγκης κρέσσον γένηται, βιαςὴν μέζονα τίκτει τὴν ξυμφορήν. *Targum* Eſaj. XXI. 2. cogentes cogentur, & diripientes diripientur. *Demoſth.* ὅπως μὴ βιασθῆτε ἁμαρτεῖν. *Il.* O. 727. & Π. 102. αἴας δ' ȣ̓κέτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι. *Thucyd.* I. 77. ἀδικȣ́μενοι δὲ, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται μᾶλλον ἢ βιαζόμενοι. *Plut.* Otho. p. 1075. τοὺς πολλὰ βεβίασθαι παρὰ γνώμην ὑπ' αὐτοῦ δοκȣ̃ντας. *Lucian.* Necyom. 20. ἁρπάζοντες καὶ βιαζόμενοι Hermotim. 22. ἁρπαζόντων καὶ βιαζομένων καὶ πλεονεκτȣ́ντων. *Arrian.* Epict. IV. 7. ἀποκλεισμὸς ἐμοὶ μὴ γίνεται, ἀλλὰ τοῖς βιαζομένοις. διὰ τί ȣ̓̃ν ȣ̓ βιάζομαι; οἶδα γὰρ, ὅτι ἔσω ἀγαθὸν ȣ̓δὲν διαδίδοται τοῖς εἰσελθȣ̃σιν. *Joſ.* A. XVII. 9. 6. οἶδε εἰσὶν οἱ βιαζόμενοι καὶ μὴ θέλοντας τοὺς ἀμυνομένȣς ἐφ' ὅπλα χωρεῖν. *Herodianus* II. 2. 9. τοὺς ςρατιώτας — ἁρπαγαῖς τε καὶ βίαις ἐγγεγυμνασμένȣς. *Xenoph.* Cyropaed. III. extr. δείσας, μὴ βιάσαιντο εἴσω. *Polyb.* p. 104. τῶν δὲ θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν παρεμβολήν. *Appian.* Exp. Alex. VI. 9. 4. βιάσασθαι ἐπειρῶντο εἰς τὴν ἄκραν. I. 8. 5. χάρακος εἴσω παρελθεῖν βιαζόμενος. Syr. 187. τὸν δὲ Ἡλιόδωρον εὐμένης καὶ ἄτταλος ἐς τὴν ἀρχὴν βιαζόμενον ἐκβάλλȣσι. Parthic. p. 218. ἐβιάσαντο εἰς τὴν ἀρχὴν B. C. 1. p. 695. βιασάμενος εἰς τὴν ἀρχὴν ῥιψοκινδύνως. *Plut.* Apophtheg. p. 203. C. ἐπεὶ δὲ πεμφθεὶς εἰς Σικελίαν ὑπὸ Σύλλα ςρατηγὸς, ἐπυνθάνετο τοὺς ςρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἐκτρεπομένȣς βιάζεσθαι καὶ ἁρπάζειν. *Baſilius Seleuc.* H. XVI. ὁ λῃςὴς τὸν μὲν τρόπον μετέβαλεν. ἔμενε γὰρ μέχρι τέλȣς τὸν ȣ̓ρανὸν βιαζόμενος, ȣ̔́τως ἡ βασιλεία τῶν ȣ̓ρανῶν βιάζεται. βιαςαὶ *Lucae* VII. 29. vocantur τελῶναι. Intelligo igitur publicanos & milites *Luc.* III. 12. 13. 14. qui concuſſionibus & rapina prius vixerant: jam ſibi ipſis vim faciebant, & omni animi contentione id agebant, ut prioris vitae maculas eluerent, veraque poenitentia emendarent, *Rom.* VI. 19. ſeriis Baptiſtae admonitionibus locum concedentes. Rapiunt id, quod proprie videbatur competere Sacerdotibus, Levitis, Doctoribus. *Luc.* VII. 30.

13. *Act.* III. 18. X. 43. *Sanhedrin* f. 99. 1. R. Jochanan dixit: Omnes Prophetae non prophetarunt, niſi usque ad dies Meſſiae: de diebus autem ſeculi futuri oculus non vidit. ib. & *Sabbath* 63. 1. *Berach.* f. 34. 2. Dixit R. Chija f. Aba omnes prophetae non prophetarunt niſi de diebus Meſſiae &c. *Bereſchith* R. LXXXI. 3. Omnes Prophetae prophetarunt de Hieruſalem ſola. Prophetare & videre opponuntur, inf. XIII. 16. 17. Omnes Prophetae obſcure atque aenigmatice vaticinati ſunt de iis, quae Joannes ex parte vidit: vos autem plane perſpicitis. 1. *Pet.* I. 10. II. 12. 2. *Pet.* I. 19. 20. 21.

14. εἰ θέλετε δέξασθαι] *Sophocles* Oedip. Tyr. 224. ἐὰν θέλῃς ἔπη κλύων δέχεσθαι, ἀλκὴν λάβοις ἂν κἀνακȣ́φισιν κακῶν. *Euripid.* Melanip. 25. ἀλλ' ἡ Δίκη Ἐνταῦθα πȣ̃ςιν ἐγγὺς, εἰ βȣ́λεσθ' ὁρᾶν. Jer. IX. 19.

Ἠλίας] *Trypho* Juſtino M. πάντες ἡμεῖς τὸν χριςὸν ἄνθρωπον προσδοκῶμεν γενέσθαι, καὶ τὸν Ἠλίαν χρίσαι αὐτὸν ἐλθόντα. *Chiſſuk Emuna* c. 39. fuit res nota in gente Judaica, non adfuturum Meſſiam niſi poſt adventum Eliae Prophetae. *Sota* IX. 15. Spiritus S. adducit reſurrectionem mortuorum. Reſurrectio mortuorum adducit adventum Eliae, cujus memoria Sacra eſto. *Debarim R.* III. extr. tempore futuro adducam vobis Eliam prophetam — S. D. *Mal.* IV. 5. 6. & IV. extr. & III. 1. & Zach. IX. 9. *Vajikra R.* XXXIV. R. Cohen & R. Joſua f. R. Simonis nomine R. Levi dixerunt. Olim cum quis faceret praeceptum, propheta ſcripſit illud: nunc ſi quis facit praceptum quis ſcribit? Elias & rex Meſſias, & Deus S. B. obſignat. S. D. Mal. III. 16. *Thanchuma* p. 57. 2. ad Gen. XLIX. 19. quando Goel veniet in calce, ipſe ſuccidet calcem S. D. Mal. III. 5. ex tribu Gad. *Aboth* N. 43. Nec facturi ſunt Judaei inſignem poenitentiam, priusquam Elias adventet, cujus memoria Sacra eſt S. D. Malach. IV. *Schabbath* f. 118. 2. Dixit R. Simon f. Paſſi nomine R. Levi f. Kaphrae: Quisquis tria convivia ſabbato quoque inſtituenda ſedulo celebrat, eripietur a tribus calamitatibus, ſcilicet ab anguſtiis Meſſiae, a judicio inferni, & a bello Gog & Magog. Ab anguſtiis Meſſiae, S. D. Exod. XVI. 25. Ecce dies, & Mal. IV. ecce mitto vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies. *Erubin* f. 43. 2. Meſſias non venit Sabbato — ait enim Scriptura: ecce ego mitto vobis Eliam prophetam, antequam &c. cum vero is heri non adventarit, nec Meſſias hodie veniet. Nam pro certo habemus Eliam, cum adfuturus eſt, Synedrium magnum aditurum. Dicet, forte heri Synedrium adiit? Reſp. Certum eſt Judaeis, non adventurum Eliam pridie Sabbati aut diei feſti propter occupationes. *Targum Jonathan* Exod. VI. 18. Pinehas ipſe eſt Elias, ſacerdos magnus, qui mittendus eſt ad captivitatem Iſrael in fine dierum. *Bereſchith R.* XCIX. 12. Gad ſuccidet Calcaneum illi, qui venturus eſt in calce: ecce ego mitto vobis Prophetam, qui ipſe eſt de tribu Gad, propterea dictum eſt: & ipſe ſuccidet calcaneum. *R. Tanchum* in Mal. IV. citat. Arabice *Pocok.* in porta Moſis p. 219. Eſt hoc ſine dubio promiſſum de Propheta in Iſraele manifeſtando paulo ante tempus manifeſtationis Meſſiae, quem quidam e doctis putant, ipſum Eliam Thisbitem futurum, quae ſententia in plerisque ſcriptis Homileticis reperitur: at alii cenſent, Prophetam magnum fore, parilis cum ipſo gradus, eodemque loco conſtitu-

tum

16 ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ ~ παιδαρίοις· ἐν
17 ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, Καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν
18 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. Ἦλθε γὰρ Ἰωάννης
μήτε

~ παιδίοις

ἀγοραῖς] ἀγορᾷ CD. 1. 6. 8. 10. 12. 35. 36. 37. 38. 47. 48. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 66. 80. 83. 86. Evang. 13. 14. Edit. *Complut. Colin. Plant. Genev.* Verſio *Latina, Goth. Syra. Euthymius, Theophylactus.*

καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν καὶ λέγουσιν] ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑτέροις λέγουσιν CD. 1. Evang. 18. 19. Verſio *Vulgata, Copt. Chryſoſtomus* MS. καὶ] ἃ C. Verſio *Syra* poſterior in margine

ἑταίροις] ἑτέροις CDEFL. 1. 3. 16. 72. 106. 38. Bodlej. duo 61. 62. Evang. 9. 12. 17. Schol. Cod. 41. ἀμφότεροι μέμφονται τοῖς ἑτέροις μὴ συμφωνοῦσιν αὐτοῖς.

17. ὑμῖν poſterius] — CD. 1. Verſio *Copt.* & *Latina. Clemens.*

18. γὰρ] + πρὸς ὑμᾶς L. 7. 13. 106. Evang. 2. in ora. 9. 10. 12. Verſio *Syra* poſterior.

tum quoad cognitionem Dei & nominis ejus celebrationem, ideoque Eliam appellari, ut vult magnus ille Doctor Maimonides; atque hac ratione forſan erit Meſſia ben Joſeph ex ipſius ſententia. *Jonathan* Exod. XL. 10. propter coronam ſacerdotii Eliae ſummi Pontificis, qui mittendus eſt in fine captivitatis. *Bava Mezia* II. 8. III. 4. 5. Edioth. VIII. 7. *Bava Kama* IX. 8. donec venerit Elias. Tecte ſignificatur quanta ſit dignitas Meſſiae ipſius, qui & prophetas, & Joannem, & diſcipulos, maximo intervallo poſt ſe relinqueret. *Bava Mezia* f. 3. 1. *Bava Bathra* f. 121. 2. Dixerunt Rabbini noſtri: VII. mundum univerſum volvunt, Mathuſalem vidit Adamum —— Sem —— Jacobus —— Amram —— Achias Silonita —— Elias, qui adhuc vivit. *Succa* f. 52. 2. VIII. ſunt principes: Adam, Jeſſe, Saul, Samuel, Amos, Zephanja, Zedekia, Meſſias & Elias. *preces Judaeorum.* Et Deus in multitudine miſericordiarum ſuarum reſpiciet Iſraelem, & in bonitate ſua mittet nobis Meſſiam noſtrum & Eliam Prophetam in curſu cum eo, ut ſtabiliat prophetiam.

15. *Liban.* Epiſt. 499. οἱ παῖδες σοὶ φύσεως τε ἀγαθῆς καὶ προθυμίας ἀμείνονος. ἤδη δέ τι καὶ δεῖγμα ἐξήνεγκαν νέων ἐχόντων ὦτα. *Arrian.* Epictet. III. 23. Sophiſtae inter recitandum ſubinde in hanc prorumpebant vocem: ὅτι τούτοις οὐ πολλοὶ δύνανται παρακολουθεῖν. *Ælian.* A. H. VIII. 17. ὅτῳ σχολὴ μανθάνειν, οὗτος ὑπέχων τὰ ὦτα ἀκουέτω. *Phocylid.* 84. οὐ χωρεῖ μεγάλην ἀκοὴν ἀδίδακτος ἀκουή. οὐ γὰρ δὴ νοέουσιν οἱ μηδέποτ' ἐσθλὰ μαθόντες. *Plut.* A. Colot. p. 1113. C. ταῦτα τὰ ἔπη μέγα βοῶντος ἐπὶ τοῖς ὦτα ἔχουσιν. *Praef. Koheleth R.* ad Eſaj. V. 9. in auribus. R. Levi dixit: ſicut qui clamat in aures ſocii ſui, non in unam ſed in utramque. *Philo* de Abrah. T. 2. 19. 44. τοῖς ἀκοὰς ἔχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ θεσπίζει τάδε. de Charit. p. 400, 27. βοῶν καὶ κεκραγὼς τοῖς ὦτα ἔχουσιν ἐν ψυχῇ.

16. παιδίοις] *Arrian.* Epictet. II. 16. θέλεις σε οὖν καὶ ἡμεῖς τοῖς παιδίοις ὁμοιῶμεν; οὐ νὴ τὸν Δία. & III. 15. ὅρα ὅτι ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν ἀθλητὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ, ὅταν ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ —— ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ μηδὲν, ἀλλ', ὡς ὁ πίθηκος, πᾶν ὃ ἐὰν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἀεί σοι ἄλλο ἐξ ἄλλου ἀρέσκει. & *Epict.* XXXV. ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ.

ἐν ταῖς ἀγοραῖς] *Plaut.* Pſeudol. III. 2. 11. Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquus? inf. XX. 3. 6. *Joſ.* B. V. 12. 3. παῖδες δὲ καὶ νεανίαι διοιδοῦντες ὥσπερ εἴδωλα κατὰ τὰς ἀγορὰς ἀνειλοῦντο καὶ κατέπιπτον.

προσφωνοῦσιν] Cum accuſativo Graecis ſignificat compellare: ubi vero cum Dativo jungitur, ſignificat dicare, nuncupare librum alicui.

17. *Sanhedrin* f. 103. 1. Prov. XXIX. 9. Dixit Deus S. B. Iratus fui Achaſo, & tradidi eum in manum regum Damaſci: at ille ſacrificavit, & incenſum adolevit Diis Damaſci, qui ipſum percusſerant. Luſi cum Amazia, & dedi Reges Edom in manus ejus: at ille adduxit Deos illorum, ſeque illis incurvavit. Ait R. Papa: Hoc eſt, quod dicunt vulgo, plorant ei, qui neſcit; arrident ei, qui neſcit: vae ei qui bonum a malo diſcernere neſcit. *Theophraſt.* Char. 16. περὶ αὐθαδείας· ἡ δὲ αὐθάδεια ἐστὶν ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις. οἷος ἐρωτηθεὶς, ὁ δεῖνα ποῦ ἐστιν; εἰπεῖν· πράγματα μοι μὴ πάρεχε. καὶ προσαγορευθεὶς μὴ ἀντιπροσειπεῖν —— καὶ οὔτε ᾆσαι οὔτε ῥῆσιν εἰπεῖν, οὔτε ὀρχήσασθαι ἂν ἐθελῆσαι.

ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε] *Herodot.* VI. 129. ὡς δὲ ἡ κυρίη ἐγένετο τῶν ἡμερῶν, τῆς τε κατακλίσεως τοῦ γάμου, εὐώχεε αὐτοὺς —— ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο —— εἶχον ἔριν ἀμφί τε μουσικῇ —— ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι οἱ ἐμμέλειαν, πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητοῦ ὠρχήσατο. *Ariſtot.* de Rep. VIII. 6. οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικὸν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικὸν —— καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὔλησιν —— φασὶ γὰρ δὴ τὴν ἀθηνᾶν εὑροῦσαν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλοὺς 7. Σωκράτης ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλὸν —— πᾶσα γὰρ βακχεία, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς. *Æſop.* F. CXXX. ὦ κάκιστα ζῶα, ὅτε ηὔλουν, οὐκ ὠρχεῖσθε, ὅτε δὲ πέπαυμαι, τοῦτο ποιεῖτε. *Phaedrus* V. 7. 13. Lepidum genus Deſiderari coepit, cujus flatibus ſolebat excitari ſaltantis vigor. *Plaut.* Stich. V. 5. 16. Siquidem mihi Saltandum eſt, tum vos date, bibat, Tibicini. *Propert.* III. 10. Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis. *Horat.* Epiſt. I. 14. meretrix tibicina, cujus Ad ſtrepitum ſalias. *Pollux.* IV. 75. αὐλεῖ δὲ μάλιστα τὸν γαμήλιον. *Xenoph.* Symp. εἰ ὀρχοῖτο πρὸς τὸν αὐλόν. *Plaut.* Caſina IV. 3. 1. Age tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foris Suavi cantu concelebra hanc plateam hymenaeo. *Terent.* Adelph. V. 17. 7. Verum hoc mihi mora eſt Tibicina, & hymenaeum qui canat -- miſſa haec face, hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas. Rhetor. *ad Herenn.* IV. Omnis ſanctitas nuptiarum uno ſigno tibiarum intelligitur, *Claudian.* in Epithalam. Dicant pervigiles carmina tibiae. *Ovid.* Hero. XII. 139. Tibiaque effundit ſocialia carmina vobis: At mihi funerea flebiliora tuba. 1. *Macc.* IX. 39. 41. *Eccleſ.* III. 4.

ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ἐκόψασθε] *Senec.* Epiſt. 13. Pacuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, cum vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur a coena, ut inter plauſus exoletorum hoc ad Symphoniam caneretur βεβίωται, βε-

βίω-

μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων· καὶ λέγουσι· Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐ- 19
σθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν· Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος
καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν 20
τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι 21
Χοραζὶν, οὐαί σοι ~ Βηθσαϊδάν· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενό-
μεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν· Τύρῳ ϗ 22
Σι-

~ Βηθσαϊδά

a πίων ad πίνων comm. 19] — 59.
· δαιμόνιον ἔχει] πνεῦμα ἐστι 2.
ἀπὸ] + πάντων 13.
λέγουσιν] + ὅτι 2. 27. 71. Edit. *Erasmi.*
19. οἰνοπότης] οἰνοπώτης 1.
αὐτῆς] + πάντων Evang. 15.
20. ἤρξατο] + ὁ Ἰησοῦς CKL. Colb. 1. 4. 5. 10. 11. 13. 15. 35. 46. 51. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 72. 78. 90 Evang. 3. 15. 17. Versio *Syra* utraque, *Æthiop.* Codd. *Lat.* MSS. *Chrysost. Hieronymus* in Thren. IV. 6.
ἐγένοντο] γεγόνεισαν D.
αὐτοῦ] — D.
21. χοραζὶν] χοραζαὶν D. Chorazain Versio *Vulg.* χοραζεὶν CFK. 3. 28. 32. 87. Editt. *Erasmi*, *Bogardi* χοραζζὴ L. χωραζὶν, χωραζεὶν, χωραζὴν. 56. 58. 59. 61. 62. 78. 83. 86. 91. Edit. *Complut.* & *Ald. Genev.* χώρα Ζὶν *Orig.* in Exod. & c. Celsum.
οὐαί σοι posterius] ϗ D. probante *J. Millio.* prol. 394.
Βηθσαϊδάν] Βεθσαειδὰ D. a prima manu. Βηθσαϊδὰ CKL. 1. 3. 5. 7. 9. 10. 11. 14. 32. Colb. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 65. 68. 73. 80. 83. 84. 87. 90. 92. 106. Evang. 2. 4. 8. 9. 10. 13. 14. 18. Edit. *Complut*, *Plant.* Versio *Vulg. Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Origenes*, *Basilius* Eth. 1. *Victor* in Marc. VIII. 22. *Chrysost. Theophylact.* probante *J. Millio.*
ἐγένοντο] ἐγεγόνεισαν D. ἐγενήθησαν Evang. 4.

βίωται, nullo non die se extulit. *Cic.* ad Attic. XII. 2. Homini non recta sed voluptuaria quaerenti nonne βεβίωται; & XIV. 21. Sed mihi quidem βεβίωται; viderint juvenes. *Lucian.* VIII. 734. Non pretiosa petit cumulato ture sepulcra Pompejus, fortuna, tuus; non pinguis ad astra Ut ferat e membris Eoos fumus odores; ut Romana suum gestet per colla parentem, praeferat ut veteres feralis pompa triumphos; Ut resonent cantu tristi fora. *Il.* ω. 720. παρὰ δ' εἷσαν ἀοιδοὺς θρήνων ἐξάρχους, οἵτε στονόεσσαν ἀοιδὴν, Οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες. *Lucian.* de Sacrif. 15. πενθοῦσι τὸ ἱερεῖον, καὶ κόπτονται, περιστάντες ἤδη πεφονευμένον. *Plut.* Solon. p. 90. C. ἀμυχὰς κοπτομένων ἀφεῖλεν. *Anthol.* II. 40. 7. μηκέτι, μηκέτι, Μάρκε, τὸ παιδίον, ἀλλ' ἐμὲ κόπτου —— εἰς ἐμὲ νῦν ἐλέγους ποίει πάλιν, εἰς ἐμὲ θρήνους. ὅτ' αὐτὸν ἔσω νεκρὸν ἐκοπτόμεθα. *Xiphilin.* de Pertinacis funere. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πρὸ τῆς κλίνης προήειμεν, καὶ τινες ἐκόπτοντο, ἑτέρων πένθιμόν τι ὑπαυλούντων. *Thomas* in πενθεῖν ἐπὶ τοῦ λυπεῖσθαι καὶ μελανειμονεῖν· θρηνεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ κλαίειν. *Dio* Chrys. XXIII p. 276. D. ex Eurip. Cresphont. τὸν φύντα θρηνεῖς, εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά· τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον χαίροντας καὶ συνηδομένους οἴεται δεῖν ἐκπέμπειν.

19. φάγος] *Basilius* Ep. 391. τὸν δὲ φάγον παροξυτονοῦμεν ἡμεῖς.

οἰνοπότης] vinarius *Augustin.* c. Faust. XVI. 31. *Deut.* XXI. 20. *Psal.* LXIX. 13. *Amos.* VI. 6. *Prov.* XXXI. 4. inf. XXIV. 49. *Pollux* VI. 32. οἰνοπότης, καὶ οἰνοπότις γυνὴ, ὡς ἀνακρέων, καὶ οἰνοποτῶν, ὥσπερ ὅμηρος εἴρηκε οἰνοποτάζων. Il. ε. 341. *Eustathius.* σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐπὶ ἐγκρατευτῶν ἀνδρῶν ῥηθήσεται τό· οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον.

ἐδικαιώθη] Justa pronunciata est atque absoluta sapientia divina. Esaj. XLV. 26. ἀπὸ κυρίου δικαιωθήσονται. *Luc.* VII. 29. a cultoribus suis.

21. *Horat.* 1. Carm. XIII. 3. *Schol. vae* dolentis est.

χωραζὶν *Hier.* in Esaj. IX. 1. in litore maris Genesareth. & de l. H. in secundo lapide a Capharnaum. *Menachoth* f. 85. 1. כרזים commendatur a tritico.

βηθσαϊδὰ] i. e *Julias* *Jos.* B. III. 10. 7. ὁ Ἰορδάνης μετὰ πόλιν Ἰουλιάδα διεκτέμνει τὴν Γεννήσαρ μέσην. III. 3. 5. ἥτε Γαμαλιτικὴ καὶ Γαυλανῖτις, Βαταναία τε καὶ τραχωνῖτις, αἳ καὶ τῆς ἀγρίππα βασιλείας εἰσὶ μοῖραι. ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Λιβάνου ὄρους καὶ τῶν Ἰορδάνου πηγῶν ἡ χώρα, μέχρι τῆς τιβεριάδος λίμνης εὐρύνεται. ἀπὸ δὲ κώμης καλουμένης ἀρφᾶς, μέχρις Ἰουλιάδος ἐκτείνεται τὸ μῆκος, οἰκοῦσι δὲ αὐτὴν μιγάδες Ἰουδαῖοί τε καὶ Σύροι. Vit. 11. ἡ παρὰ βασιλέως δύναμις ἧκεν ἱππική τε καὶ πεζικὴ, καὶ Σύλλας ἐπ' αὐτῆς ἡγεμών. οὗτος οὖν βαλλόμενος στρατόπεδον Ἰουλιάδος ἀπέχον σταδίους πέντε —— 12. ταῦτα δ' ὡς ἐγὼ πυθόμην, πέμπω δισχιλίους ὁπλίτας —— οἱ δὴ καὶ χάρακα θέντες ἀπὸ σταδίου τῆς Ἰουλιάδος πλησίον τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ —— ἐκομίσθην εἰς κώμην κεφαρνώμην λεγομένην —— μεταπεμψάμενος οὖν ἰατροὺς καὶ θεραπευθεὶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην αὐτοῦ κατέμεινα πυρέξας, δόξαν τε τοῖς ἰατροῖς τῆς νυκτὸς εἰς ταριχέας μετεκομίσθην. —— Regii autem milites εἰς Ἰουλίαδα φοβηθέντες ἀνεχώρησαν. B. IV. 8. 2. ἀντίκειται δὲ τούτῳ τὸ περὶ τὸν Ἰορδάνην ὄρος, ἀρχόμενον ἀπὸ Ἰουλιάδος καὶ τῶν βορείων κλιμάτων, παρατεῖνον δὲ εἰς μεσημβρίαν ἕως Σομόρων, ἥπερ ὁρίζει τὴν Πέτραν τῆς ἀραβίας —— λίμνας τε ἔχει τήν τε ἀσφαλτῖτιν καὶ τὴν τιβεριέων.

πάλαι] *Plato* Apol. εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ, πάλαι ἂν ἀπολώλειν. *Eustath.* in Il. η. p. 677. 23. τὸ ἔτι νέον γε διασαφητικόν ἐστι τοῦ πάλαι, ἵνα μὴ ἁπλῶς νοῆται κατὰ τὴν ὕστερον ἀττικὴν συνήθειαν. ἴσμεν γὰρ ὅτι ἡ ἀτθὶς πάλαι οἶδε λέγειν οὐ μόνον τὸ ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ ὥρας ἢ καὶ στιγμῆς. *Lucianus* Philopat. 28. πέπτωκεν ὀφρὺς ἡ πάλαι βοωμένη Περσῶν. 2. *Pet.* I. 9.

ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ] Conjunguntur *Esaj.* LVIII. 5. *Jerem.* VI. 26. *Dan.* IX. 3. *Judith.* IV. 11. *Esth.* IV. 1. 3. *Jon.* III. 6. 1. *Macc.* III. 48. *Taanith* f. 16. 1. cur induunt saccos? dixit R. Chaja f. Abae, quasi diceret: ecce reputati sumus ut bestiae. Sch. quia sunt ex pilis caprarum. *Joel.* I. 8. *Phrynichus* p. 108. Σάκκος, Δωριεῖς διὰ τῶν δύο κκ. ἀττικοὶ δὲ δι' ἑνός. *Moeris.* Σάκος, Ἀττικῶς, Σάκκος ἑλληνικῶς διὰ δύο κ. *Thomas* σάκος ἀττικοὶ δι' ἑνὸς κ. ἕλληνες δὲ διὰ δύο. Σάκος αἴγειον ἀντὶ τοῦ, τεῦχος αἴγειον. *Etymol.* M. σάκκος —— τέσσαρα εἰσιν εἰς κος ὀνόματα γραφέντα διὰ δύο κκ. σάκκος, λάκκος, μάκκος, κόκκος. *Eustathius* in Il. ε. p. 447. 29. οἱ μὲν δὴ παλαιοὶ καὶ τὸν σάκκον φασὶ καὶ δι' ἑνὸς γράφεσθαι κ. *Suidas* σάκκος καὶ σάκκιον —— σάκος ἀρσενικῶς δι' ἑνὸς κ. σάκους ἔχων. *Aristophanes* Lysistr. Schol. Aristoph. Acharn. 822. σάκος νῦν δι' ἑνὸς κ. ἀνωτέρω δὲ διὰ δύο. 745. *Jos.* A. XIX. 8. 2. ἡ πληθὺς δὲ αὐτίκα σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐπὶ σάκκον κα-

23 Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐ-
ρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
24 γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀν-
25 εκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας
26 ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι
οὕ-

σποδῷ] + καθήμεναι 1. 7. 11. 35. a prima manu 51. 74. 76. 89. 90. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 12 17. 18. 19. Versio *Syra* posterior. *Basilius* Eth. 1. ex *Luca*. + καθήμενοι C.

22. ὑμῖν] σοι Versio *Goth*. 23. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. *Irenaeus*.

ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα] μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἢ DL. excepto μή. μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ BC. 1. 42. Versio *Copt*. & *Vulg*. *Æthiop*. *Iren*. l. IV. 36. *Hieronymus* duplicis lectionis mentionem facit, & hanc praefert in l. & in *Thren*. IV. 6. probante *J. Millio*. τοῦ] — Editio *Colinaei*.

ὑψωθεῖσα] ὑψώθης EFG. 3. 9. 13. 27. 28. 32. 34. 35. 36. 40. 44. a prima manu. 48. 55. 62. 64. 66. 67. 71. 72. 78. 83. 84. in ora. Evang. 8. 14. *Chryf*. H. 34. in *Joann*.

καταβιβασθήσῃ] καταβήσῃ D. probante *H. Hammondo*.

ἐγένοντο] ἐγενήθησαν D. 1. Evang. 2. 4. 9. 10. 12. 18. 19. *Caesarius* Q. 126.

ἔμειναν] ἔμενον M. ἔμεινεν C. 1. τῆς] — D. a prima manu.

24. ὑμῖν] σοὶ Versio *Syra*.

σοὶ] ὑμῖν D. Codd. *Latt*. MSS. *Irenaeus* σου Evang. 3. σε Evang. 2. ἐν σοί. 106.

25. ἀπέκρυψας] ἔκρυψας D. 12. συνετῶν] δυνατῶν 1. a prima manu.

καθεσθεῖσα τῷ πατρίῳ νόμῳ τὸν Θεὸν ἱκέτευεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, οἰμωγῆς δὲ πάντα ἦν ἀνάπλεα καὶ θρήνων. B. II. 12. 5. οἱ ἄρχοντες —— σάκκους ἀμπεχόμενοι, καὶ τέφραν τῶν κεφαλῶν καταχέαντες. *Eurip*. Supplic. 826. ἀμφὶ δὲ σποδὸν κάρα κεχύμεθα. *Menand*. Disidaem. ap. Porphyr. de A. A. IV. 15. παράδειγμα τοὺς Σύρους λάβε —— σακκίον ἔλαβον, εἰς θ' ὁδὸν Ἐκάθισαν αὐτοὶ ἐπὶ κόπρου, καὶ τὴν Θεὸν ἐξιλάσαντο τῷ ταπεινῶσαι σφόδρα. *Apulej*. IX. Mira tristitie deformis apparuit, flebili centunculo semiamicta, nudis & intectis pedibus —— & discerptae comae semicanae, sordentes inspersu cineris. *Il*. σ. 22. ὣς φάτο· τὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα, ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν χεύατο κὰκ κεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον, Νεκταρέῳ δὲ χιτῶνι μέλαιν' ἀμφίζανε τέφρη. *Psal*. LXIX. 11. ἐθέμην τὸ ἔνδυμα μου σάκκον. Apollinar. πεπλον ἐμὸν χαρίεντα θέμην ἅτε πένθιμον εἷμα. *Jos*. A. XX. 6. 1. οἱ δὲ πρῶτοι —— τῶν ἱεροσολυμιτῶν —— ὡς εἶδον εἰς οἷον κακῶν μέγεθος ἥκουσι, μετενδυσάμενοι σάκκους, καὶ σποδοῦ τὰς κεφαλὰς ἀναπλήσαντες. *Jalkut Rubeni* f. 55. 4. Quod ad induitionem sacci attinet, scito, ei qui sacco induitur ad orandum, & rogandum a Deo S. B. necessaria, aboleri & extingui omnia decreta mala. Et hoc proprium est induitioni sacci, quod preces ipsius non revertuntur inanes. *Plut*. de Superstit. p. 168. D. ἔξω κάθηται σακκίον ἔχων ἢ περιεζωσμένος ῥάκεσι ῥυπαροῖς· πολλάκις δὲ γυμνὸς ἐν πηλῷ καλινδούμενος. *Diod. S*. I. 91. ὅταν γάρ τις ἀποθάνῃ παρ' αὐτοῖς, οἱ μὲν συγγενεῖς καὶ φίλοι πάντες καταπασάμενοι πηλῷ τὰς κεφαλὰς περιέρχονται τὴν πόλιν θρηνοῦντες. *Lucian*. de Luctu. 13. καὶ ἐσθὴς καταῤῥήγνυται, καὶ κόνις ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πάσσεται.

μετενόησαν] Non loquitur de scientia Dei, multo minus de bonitate Dei sermo est, quasi id, quod unice Tyrios ad bonam frugem perducere poterat, neglexisset. Sed de judicio hominum conjecturis & experientia nixo: cum Galilaei omnia miracula omnesque admonitiones spernerent, desperata erat ipsorum salus: pessimis pejores erant & insanabiliores *Ezech*. III. 5. 6. 7. XVI. 51. 52. 47. 48. *Pollux* VI. 138. ὃς τοῖς πονηροῖς ἀρετῆς δόξαν ἐκ τῆς καθ' αὑτὸν ὑπερβολῆς προσίθησιν, δι' ὃν τοὺς λῃστὰς ὡς νομίμους εὐδοκιμεῖν συμβέβηκε, δι' ὃν οἱ λῃσταὶ φιλανθρωπίας δόξαν λαμβάνουσιν.

22. πλὴν] infra XVIII. 7. *Aristot*. Eth. IV. περὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. ὁμοίως δὲ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας καὶ γνωρίμους, καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθους τοῦτο ποιήσει. πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις, ὡς ἁρμόζει. οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνήθων καὶ ὀθνείων φροντίζειν. *Herodian*. III. 4. 1. πολλὴν στρατιὰν ἀθροίσας, πλὴν ἄπειρον μάχης καὶ πόνων.

ἀνεκτότερον] *Demosth*. π. Στεφάνου. Οὐκ ἦν ταῦτα, ὡς ἔοικε, τοῖς ἀθηναίοις πάτρια, οὐδ' ἀνεκτά. Pisid. ap. *Suidam*. Οὐκ ἦν ἀνεκτὴ τοῖς παροίκοις ἡ βλάβη.

ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως] supra X. 15. Cum commate sequenti sermo sit de calamitate, quam civitas patietur, manifestum est agi de supplicio in hac vita sumendo. *Cic*. Act. Verr. 1. 2. cum ego diem in Sicilia inquirendi perexiguam postulassem, invenit iste, qui sibi in Achajam biduo breviorem diem postularet. Asconius: petiit autem Tullius C & X. dies.

23. *Plut*. de Herodot. p. 865. F. ἔδοξε —— τὴν δὲ Θηβαίων ὑπερέχειν τε πασῶν καὶ μετέωρον ἀρθῆναι πρὸς τὸν οὐρανὸν, εἶτα ἐξαίφνης ἀφανῆ γενέσθαι. Coelum & inferi opponuntur *Job*. XI. 8. *Ps*. CVII. 26. *Esaj*. XIV. 13——16. *Eph*. IV. 9. 10. *Il*. θ. 16. τόσσον ἔνερθ' ἀίδεω, ὅσον οὐρανὸς ἐστ' ἀπὸ γαίης. *Ovid*. Trist. I. 2. 19. Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum! Jamjam tacturos sidera summa putes. Quantae diducto subsidunt aequore valles! Jamjam tacturas tartara nigra putes. *Aristaenet*. I. 11. καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐδόκει τῇ κεφαλῇ ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ. *Herod*. III. 30. ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιληΐῳ ἱζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψαύσειε. *Petron*. 132. ut me in coelo positum ad inferos traheres. *Cic*. ad Attic. II. 21. quia deciderat ex astris, lapsus potius, quam progressus videbatur. Philipp. II. 42. Collegam quidem de coelo detraxisti. *Pollux*. IX. 40. τὴν δὲ ἐν ὄρει [πόλιν] ὑψηλὴν —— μικροῦ ὑπερνέφελον, ταῖς κορυφαῖς ἁμιλλωμένην τῷ αἰθέρι, ὀλίγου ψαύουσαν τῶν νεφελῶν, ἐγγυτάτω τῶν νέφεων. Horat. Od. I. 1. sublimi feriam sidera vertice. *Senec*. Thyest. V. 185. 4. Aequalis astris gradior & cunctos super Altum superbo vertice attingens polum —— Dimitto superos, summam votorum attigi. *Anthol*. I. 80. 15. εἰς τύχην. τοὺς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀίδην κατάγει. *Job*. XX. 6. Capernaumi incolae & sibi ipsis & aliis felicissimi videbantur.

ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον] *Æschin*. in Dimarch. εἰς τὴν νῦν οὐ διέλιπον.

24. Σοδόμων] *Sanhedrim* f. 107. 2. Viri Sodomorum non habent partem in futuro seculo.

25. ἐξομολογοῦμαι] intellige χάριν.

ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν] *Aristot*. Eudem. II. 1.

οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ 27
οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ
ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες 28
καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μά- 29
θετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς
ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. 30

ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθη- 1
ταὶ

26. ἐγένετο εὐδοκία] εὐδοκία ἐγένετο. 1. 27. ᾧ] ὃ 3.
28. πεφορτισμένοι] + ἐστὲ D. ad *Latin.* Verſionem.
29. πρᾶός] πραὺς CD. a prima manu. *Clem.* Protrept. p. 93. *Athanaſ.* c. Arian. IV. MS. *Baſilius* in Pſal. XXXIII. *Origenes* in Jer. H. 2. χρηστὸς] χρηστὸν D. ad *Latin.* Verſ.
1. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 32. 62. τοῖς] — D.
τίλλειν στάχυας] τοὺς στάχυας τίλλειν D. τίλλειν τοὺς στάχυας Evang. 15. 17.
2. ἰδόντες] + αὐτοὺς DL. 13. Verſio *Syra.* Codd. quid. *Latini* MSS.

ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνετοὺς καὶ σοφούς. *Bava Bathra* f. 12. 2. R. Jochanan dixit: Ab eo tempore quo templum vaſtatum eſt, ſapientia ablata eſt a Prophetis, & data eſt ſtultis & infantibus. *Sir.* III. 19.

νηπίοις] *Galen.* 11. in Hippocr. Epidem. II. ὀνομάζουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νήπια παιδία, τὰ μετὰ τὴν ἀποκύησιν οὐ πολλοῦ χρόνου. & l. 1. in Epidem. VI. νήπια τὰ νεογνὰ μέχρι τῶν ε. ἢ ς. ἐτῶν, ὡς νῦν οἱ πλεῖστοι λέγουσιν. *Plut.* de Fortun. Alexandri p. 337. D. ὃν οὐδὲν νηπίου διαφέροντα, μόνον δὲ σπαργανώσας τῇ πορφύρᾳ Μελέαγρος. *Lucian.* Halcyon. 5. τὰ νήπια παντελῶς βρέφη τὰ πεμπταῖα ἐκ γενετῆς. *Plut.* Sympoſ. III. 10. p. 638. E. διὸ τὰ μὲν νήπια παντάπασιν αἱ τιτθαὶ δεικνῦναι πρὸς τὴν σελήνην φυλάττονται.

A tam triſti ſpectaculo imminentis urbium excidii oculos Chriſtus avertit, erigitque ad Deum, qui mirabili ſua ſapientia effecerat, ut doctrina a civibus Chriſti, a ſacerdotibus & doctis, qui primi illam recipere debuiſſent, rejecta praeter omnem exſpectationem pauperes & indoctos aſſeclas reperiret.

ἀπεκάλυψας] *Iſocrat.* de Pace. ἀποκεκαλυμμένως ὥρμημαι λέγειν. *Plato* Gorg. p. 311. D. ἀλλ' ἐγὼ σοι πειράσομαι, ὦ Σώκρατες, σαφῶς ἀποκαλύψαι τὴν τῆς ῥητορικῆς δύναμιν ἅπασαν. 314. C. καὶ πρὸς Διὸς ὥσπερ ἄρτι εἶπας, ἀποκαλύψας τὴν ῥητορικὴν εἰπὲ, τίς ποτ' ἡ δύναμις.

26. εὐδοκία] *Eph.* I. 5. 11. *Coloſſ.* I. 19. 20.

27. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου] *Gen.* XXIV. 36. *Luc.* XV. 31. *Hebr.* I. 2. *Chryſ.* ἵνα μὴ δύο θεοὺς ἀγεννήτους νομίσῃς, ταύτην τὴν λέξιν τίθησι.

Licet Doctores illi Judaici humilitatem meam ſpernant: vos tamen rectius ſentitis; creditis enim me ſolum arcanorum Dei eſſe conſcium, & ab eo miſſum eſſe, ut viam ſalutis monſtrarem, *Act.* IV. 20. *Jo.* VI. 68, eos, qui a me recedunt, recedere a luce, & nec Deum patrem, quem ſe noſſe adeo gloriantur, cognoſcere. 1. *Jo.* II. 23. *Jo.* VIII. 19. XIV. 9. 10. 11.

28. κοπιῶντες] *Galen.* de Comp. Med. per. Gen. VII. κόπους δ' ὀνομάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἐκ τῶν πολλῶν ἢ σφοδρῶν κινήσεων γιγνομένας διαθέσεις τοῖς σώμασιν, ἤτοι γ' ὅλοις ἢ κατὰ τὰ μᾶλλον πονήσαντα μόρια, λυπηραὶ δ' εἰσὶν αἱ διαθέσεις αὗται, μάλιστα μὲν τοῖς κινουμένοις, ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἡσυχάζουσιν, ὅσαι σφοδρότεραι. *Theophraſt.* de laſſitud. καὶ ἁπλῶς οὗπερ πόνος, αὐτοῦ καὶ κόπος. διὸ καὶ ἀεὶ βαρύνεται ὁ κοπιῶν. — δι' ὧν ἡ κίνησις καὶ ὁ πόνος, ἐν τούτοις καὶ ὁ κόπος. *Joſ.* B. VI. 2. 6. οὐδέτεροι δὲ οὔτ' εἶχον οὔτ' ἐκοπίων. 3. 4. καὶ τὸ μὲν εὑρεῖν τι σιτίου ἄλλοις ἐκοπία, πανταχόθεν δ' ἄπορον ἦν ἤδη καὶ τὸ εὑρεῖν. III. 10. 2. Ἰουδαῖοι δὲ — οὐ κοπιῶσιν ἠττώμενοι. *Cic.* de Fin. B. & M. I. 1. ſi delectamur — ſin laboramus. *Jo.* IV. 6. Intelliguntur autem qui onere Ceremoniarum a Rabbinis & Sapientibus impoſitarum opprimebantur, *Act.* XV. 10. inf. XXIII. 4. κοπιᾶν & ἀναπαύειν opponuntur *Thren.* V. 5. Chriſtus & parte oneris levat, & exemplo, promiſſis, miraculis, Spiritu S. vires auget.

29. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς] *Demoſth.* c. Epiſt. Philipp. ἐκεῖνον, μεῖζον φορτίον ἢ καθ' αὑτὸν ἀράμενον. *Berachoth* f. 10. 2. Suſcipit in ſe jugum regni coelorum. Jalkut Simeoni p. 2. f. 43. 1. Eſajas jugum Regni coelorum lubens laetusque in ſe ſuſcepit S. D. Eſaj. VI. 8. *Jalkut Ruben.* f. 1761. 4. Cum Iſraelitae omnes ſtarent ad montem Sinai, omnes habuerunt cor unum, ad ſuſcipiendum jugum regni coelorum. *Sanhedrin* f. 94. 2. Ne faciatis ſicut antiqui, qui facile ſibi reddiderunt jugum legis, verum poſteriores grave ſibi reddiderunt jugum legis. *Aboth* III. 5. R. Nechoni f. Kana dixit: quicunque in ſe recipit jugum legis, ab eo auferunt jugum regni & jugum conſuetudinis. Qui vero a ſe abjicit jugum legis, ei imponunt jugum regni & jugum conſuetudinis. *Tanchuma* f. 87. 2. Dixit Moſes ad Deum S. B. Domine totius mundi, tu duo juga filiis tuis impoſuiſti, jugum legis & jugum Regnorum. Reſpondit Deus: Quicunque legi operam dat, a jugo regnorum erit immunis. *Berachoth* f. 13. 1. Homo prius in ſe ſuſcipiat regnum coelorum, deinde etiam jugum praecepti. *Targum* Cant. I. 10. Quam pulcra eſt cervix eorum ad portandum jugum praeceptorum meorum; & erit ſuper illis ſicut jugum in collo bovis, qui arat agrum, ſeque pariter ac dominum ſuum nutrit. *Ruth.* III. 11. Notum eſt omnibus, qui ſedent ad portam Synedrii magni in populo meo, te eſſe mulierem juſtam, & habere vires portandi jugum praeceptorum Domini. Thren. III. 1. Bonum eſt viro, ut adſuefaciat ſe ad portandum jugum praeceptorum in juventute ſua. *Schemoth* R. XXX. 2. Quia X. tribus noluerunt ſuſcipere jugum Dei, venit Sanherib, eosque in captivitatem abduxit. *Midraſch Miſchle* XXX. 1. Agur dicitur Maſſa, quia in ſe ſuſcepit jugum Dei S. B. *Kidduſchin.* f. 59. 4. Quaeſiverunt diſcipuli Joannis f. Zaccai: Quare ſervus per aurem terebrandus potius quam per aliam corporis partem? Reſpondit: cum audiret haec verba e monte Sinai: Non erit tibi Deus alius coram me, rupit il-
le

2 ταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόν-
3 τες, εἶπον αὐτῷ· Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν — αὐτὸς:, καὶ οἱ μετ'
4 αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,
5 οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; Ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι,
καὶ

εἶπεν] εἶπαν C.
3. ὁ δὲ] καὶ 56. + Ἰησοῦς 28. 34. 54. 64. 80. Evang. 2. 3. 17. Codd. *Latin.* MSS.
αὐτὸς]. — CDFGKM. 1. 2. 3. 4. 5 9. 10. 12. 14. 15. 19. 27. 32. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 48. 49. 54. 60. 61. 62. 65. 67. 72. 73. 78. 84. 87. 91. 106. Evang. 8. Edit. *Erasmi* 1. *Colinaei.* Versio *Latin. Syr.* utraque, at in posteriori edita in margine, *Æthiop. Arab. Copt.* Antiochus 31. prob. *Millio* prol. 1193. & *J. A. Bengelio.*
4. πῶς] ὅπως 34.
προθέσεως] προσθέσεως D.
ἐξὸν ἦν] ἦν ἐξὸν D. ἔξεστιν. C. 2. *Antiochus* 31.
5. ὅτι] + ἐν CD. *Cyrillus* Act. Eph. V.

ἐν σαββάτῳ] τοῖς σάββασιν 5. 49.
Θεοῦ] + ἐπὶ ἀβιαθὰρ ἀρχιερέως 61. ex *Marco.*
οὓς] ὃ *Lat.* quod. D. 13.
αὐτῷ] αὐτὸν 59. εἰ μὴ] ἀλλ' ἢ 1. ἀλλὰ Colb. unus.

le a se jugum regni coelorum, & suscepit jugum carnis & sanguinis.

τὸν ζυγὸν] *Æl. Dionys.* ap. *Eustath.* Od. α. p. 19. 32. Αἴλιος δὲ Διονύσιος παρασημειούμενος τινὰ, ὅπως κατὰ γένη προφέρονται, λέγει οὕτως ὁ λιμὸς, ὁ σκότος —— οὐδέτερα δὲ τὸ νῶτον, τὸ ζυγὸν. vid. in VI. 23. *Avoda Sara* f. 5. 2. Traditio domus Eliae: semper homo applicet se studio verborum legis, ut bos jugo & asinus oneri.

μάθετε ἀπ' ἐμοῦ] *Galen.* animi mores temper. corporis sequi: ἡκέτωσαν πρός με μαθησόμενοι, τίνα μὲν ἐσθίειν αὐτοὺς χρὴ, τίνα δὲ πίνειν. Tradite vos in meam disciplinam habebitis Doctorem mitem atque benignum: non severum morosumque, sicut Pharisaei.

καὶ εὑρήσετε] *Jer.* VI. 16. *Vajikra R.* XXIII. videt rosam rubram, decerpsit & odoratus est, & requievit in ea anima ejus. *Schir R* II. 2. 30.

30. *Jos.* A. VIII. 8. 1. οἵτε ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ Ἱεροβοάμος παρεκάλουν λέγοντες ἀνεῖναι τί τῆς δουλείας αὐτοῖς, καὶ γενέσθαι χρηστότερον τοῦ πατρὸς. βαρὺν γὰρ ὑπ' ἐκείνου ζυγὸν αὐτοὺς ὑπενεγκεῖν. *Lucian.* de Merced. Cond. 13. οὐδὲν ἂν ἦν μέγα κακὸν, ὑποκύψαντα φέρειν τὸν ζυγὸν ἐλαφρόν τε καὶ εὔφορον, καὶ τὸ μέγιστον ἐπίχρυσον ὄντα. *Diog. L.* Solon. I. 63. εὖ γὰρ θῆκε νόμους αὐτοῖς ἄχθεα κουφότατα.

τὸ φορτίον] *Thomas.* ἀγώγιμα κάλλιον ἢ φορτία. εἰσὶ δὲ καὶ ἀγώγιμα οὐ μόνον τὰ φορτία, ἀλλὰ ἁπλῶς τὰ κομιζόμενα.

1. ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ] inf. XIV. 1. Ita connectunt novam narrationem praecedenti. Moses a Deut. I. ad X. quaterdecies hac formula utitur. Et ita omnes Lectiones ecclesiasticae incipiunt.

τοῖς σάββασι] Sono plurali significationem habet singularem. inf. XXVIII. 1. *Act.* XIII. 14. *Horat.* Sat. II. 9. Sunt hodie tricesima sabbata.

διὰ τῶν σπορίμων] *Dioscorid.* III. 128. γεννᾶται καὶ εἰς χώρας σπορίμους.

τίλλειν] *Diodor.* Sic. V. 21. τοὺς παλαιοὺς στάχυς καθ' ἡμέραν τίλλειν. Glossae τιλμὸς ὀσπρίων.

2. οὐκ ἔξεστιν] Licebat Sabbato iter facere *Act.* I. 12. neque aliter Synagoga adiri poterat: Licebat etiam vellere spicas ex alieno agro *Deut.* XXIII. 25. At quaestio erat, utrum illas liceret vellere aut fricare Sabbato? Moses quidem interdixerat Sabbato opus servile facere. Quid autem opus servile esset aut non esset, juris erat controversi, Doctoribus inter se diffidentibus. Jure quidem Pontificio Romano multa diebus festis permittebantur. *Virgil.* Georg. I. 268. Quippe etiam festis quaedam exercere diebus Fas & jura sinunt: rivos deducere nulla Relligio vetuit, segeti praetendere saepem, Insidias avibus moliri, incendere vepres, Balantumque gregem fluvio mersare salubri. Judaei *Schabbat* VII. 2. inter opera servilia numerant, metere, triturare, ventilare, purificare, molere, pinsere. *Maimon.* autem docet, his etiam comprehendi vulsionem spicae. c. 8. de Sabbato; Metens Sabbato vel tantillum, reus est. Et vellere spicas est species messionis. Et quicunque aliquid decerpit e germinatione sua, tam reus est quam metens. *Adajoth* II. 6. Tria dixit R. Ismael, at ei non concessit R. Akiba: allium, omphax, & spicae, quas confregerit, dum adhuc dies erat. Nam R. Ismael dicit: perficiat postquam advesperarit. R. Akiba dicit: ne perficiat. Maimon. quando scil. spicas confregerit die veneris circa vesperam —— & Sabbatum intraverit, dum illa confregerat. Decisio est secundum R. Ismael. *Philo* de Vit. Mos. II. p. 137. τίς γὰρ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἑβδόμην οὐκ ἐκτετίμηκει, —— φθάνει γὰρ ἡ ἐκεχειρία —— καὶ πρὸς δένδρων καὶ φυτῶν ἅπασαν ἰδέαν· οὐ γὰρ ἔρνος οὐ κλάδον ἀλλ' οὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν, ἢ καρπὸν ὁντινοῦν δρέψασθαι, πάντων διαφειμένων κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ ὥσπερ ἐλευθερίαν ἀγόντων, κοινῷ κηρύγματι, μηδενὸς ἐπιψαύοντος. *Augustin.* c. Faust. VI. 4. Judaei sabbato suo non solum in agro fructum suum non decerpunt, sed nec in domo concidunt aut coquunt. Nec anno sabbatico ullum fructum sponte nascentem decerpere licuit Levit. XXV. 2. *Cosri* III. 25. Sabbato —— permissum —— mensam, cibos, prandium instruere pro Viatoribus, atque adeo laborare, & defatigari, quantum quis potest, in gratiam viatorum seu hospitum. *Beza* f. 13. 2. qui fricat spicas tritici, sufflat super manum & edit, si autem sufflavit, & in sinum recondidit, reus est. R. Eleasar dixit: & sic Sabbato.

3. οἱ μετ' αὐτοῦ] David quidem solus accessit ad Sacerdotem 2. *Sam.* XXI. 1. petiit autem panes etiam pro comitibus, qui alibi substiterant, comm. 2. & 4.

Intellexerant discipuli, quae modo ex ore magistri audierant, molesto rituum onere se liberandos esse: & recte intellixisse docet & haec & quae sequitur comm. 10. historia. Quod nec Davidi vitio versum, nec ab Abimelecho Sacerdote reprehensum est, id etiam aliis, praesertim filio Davidis, ejusque comitibus licet.

4. ἄρτους τῆς προθέσεως] *Heb.* IX. 2. *Exod.* XXV. 30. *Levit.* XXIV. 6. 9. Tabernaculum intranti mensa panum propositionis erat ad dextram ad latus septentrionale, lychnuchus ad sinistram ad latus meridionale.

5. βεβηλοῦσι] *Macrob.* Sat. I. 16. Affirmabatur eum,

καὶ ἀναίτιοί εἰσι; Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ ~ μείζων· ἐςὶν ὧδε· Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί 6.7
ἐςιν· Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. Κύριος γάρ ἐ- 8
ςι —— καὶ· τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συν- 9
αγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 10
λέ-

~ μεῖζον

6. δὲ] γὰρ D.
μείζων] μεῖζον D. ſed *Latine:* Major. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. 35. 36. 37. ex emend. 41. 44. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 68. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 88. 90. 91. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 15. 24. Edit. *Complut. Chryſoſt. Theophylactus.* ſupra XI. 9. infra comm. 41. 42. Probante *J. Millio* prol. 1099. *L. Bos.* & *J. Caſaubono*, *J. Alberti.* πλεῖον 42. 65. Evang. 18.
7. ἔλεον] ἔλεος CD. 1. 33. Editt. *Eraſmi*, *Bogardi.*
κατεδικάσατε] κατεκρίνατε 106. 8. γὰρ] —— 57.
καὶ] —— C a prima manu. DELM. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. Colb. unus 34. 35. 39. 40. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 83. 84. 86. 87. 90. 106. Edit. 1. *Complut. Plant. Genev. Bengelii* Verſio *Syra*, *Copt.* Codd. *Latini* MSS. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1113.
καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου 1. 80.
9. ἐκεῖθεν] + ὁ Ἰησοῦς EG. 90. MSS. *Lat.* Verſio *Saxon. Syr. Arab. Æthiop.*

eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere: prudentem expiare non poſſe Scaevola pontifex affirmabat. Sed Umbro negat eum pollui, qui opus vel ad Deos pertinens ſacrorumve cauſa feciſſet, vel aliquid ad urgentes vitae utilitates reſpiciens actitaſſet. Scaevola denique conſultus, quid feriis agi liceret, reſpondit, quod praetermiſſum noceret. Si bos in ſpecum decidiſſet, eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet, non eſt viſus ferias polluiſſe; nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo ab imminenti vindicavit ruina. Unde & Maro omnium diſciplinarum peritus ſciens lavari ovem aut lanae purgandae aut ſcabiei curandae gratia, pronunciavit tunc ovem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret: Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri. *Bereſchith R.* XXXIV. 17. R. Simeon f. Eleaſer dixit: propter infantem, qui unum tantum diem natus eſt, profanant ſabbatum. *Bemidbar R.* XIX. *Bereſchith R.* VII. Non profanant ſabbatum niſi propter filium mulieris Iſraeliticae circumcidendum. *Avoda Sara* f. 27. 2. In omni plaga, propter quam profanatur ſabbatum, non licet medicinam petere ab Ethnicis. *Tanchuma* f. 76. 1. quem milites vel latrones perſequuntur, profanet ſabbatum, ut eripiat animam ſuam. *Ros. Haſſana* f. 22. 2. ſtante templo profanabant ſabbatum propter omnes res, quae ad praeparationem ſacrificii pertinebant. Sacerdotes die ſabbati animalia mactant, excoriant, lavant, portant: nec tamen violati ſabbati rei fiunt. *Schabbat.* I. 4. propter indicationem novilunii licito profanatur מחללין ſabbatum, & 5, 9. XVIII. 3. XIX. 2. 1. *Macc.* II. 34. 41. *Lex. MS. Pſalm.* βεβηλοῦνται, μιαίνονται. βεβηλῶσιν, μιανῶσιν.

ἀναίτιοι] *Il.* ν. 775. Ἕκτορ, ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι & λ. 653. Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. *Od.* α. 135. οὐκ ἂν μεν νῦν τέκνον ἀναίτιον αἰτιόωο. *Xenoph.* Paed. 1. ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ ςρατιώταις. *Euſtath.* in Od. α. p. 63. 21. ἰςέον δὲ, ὅτι αἴτιον ἀεὶ παρ' ὁμήρῳ τὸ τὴν αἰτίαν τοῦ γινομένου ἔχειν. οἱ δὲ μεθ' ὅμηρον καὶ ἐπὶ τῶν ὑπευθύνων τὴν λέξιν τιθέασιν, ὡς δηλοῖ ὁ γράψας τὸ αἴτιος ὁ γράψας αἴτια καλλιμάχου, ἤγουν ὑπεύθυνος καὶ κολάσεως ἄξιος. *Herodot.* VI. 8. οὕτω οὔτε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν, οὔτε ἀναίτιοι. *Tralliani* Bruto τὸ μέντοι ἀναπέμπειν πρός σε —— τοὺς ἀναιτίους ἀνθρώπους —— ἄδικον. *Luc.* XXIII. 4.

6. τοῦ ἱεροῦ μεῖζον] Dominus templi *Mal.* III. 1. *Luc.* II. 49.

7. vid. ſupra IX. 13. Praeſtat omnia in meliorem partem interpretari: debebatis factum diſcipulorum excuſare neceſſitate, quae legem non habet, prout excuſare ſoletis factum Davidis. Cum autem duo idem fecerint, neque tamen apud vos idem de utriſque ſit judicium, manifeſtum eſt vos malevolentia & ſtudio partium actos ita judicare, & naturalem aequitatem, quae Lex eſt omnibus ritibus potior, violare. inf. XXIII. 23. *Jac.* II. 13. *Syrac.* VI. 2. 5.

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] Intelligo ipſum Jeſum, qui octoginta octo vicibus in N. T. hoc nomine deſignatur; ille & dominus templi eſt & dominus ſabbati: ille novit verum ſenſum legis a patre ſuo latae, ſcitque ſabbatum eſſe propter hominem, non hominem propter ſabbatum, ut eſt apud Marcum.

10. τὴν χεῖρα ἔχων ξηρὰν] 1. Reg. XIII. 4. 6.

εἰ ἔξεςι τοῖς σάββασιν θεραπεῦσαι] *Berachoth* f. 38. 1. *Joma* f. 49. 1. Praeparare medicinam ſabbato quis permiſit? Reſpondet Abai: omne quod alias edere & bibere ſolent, illud ſabbato medicinae loco adhiberi poteſt. *Debarim R.* X. Licetne hominem, qui auribus laborat, ſabbato ſanare? Reſp. ita docent Rabbini noſtri: omne periculum vitae removet Sabbatum. —— Et ſic quoque dolores aurium, ſi cum periculo vitae conjuncti ſunt, Sabbato curari poſſunt. *Tanchuma* f. 27. 4. R. Elieſer concludit a minori ad majus: ſi enim circumciſio, quae ad unum tantum membrum hominis ſpectat, Sabbatum pellit: quanto magis periculum vitae, quod ad totum hominem ſpectat, pellit Sabbatum? adeoque Sabbato eum ſanare licet. *Jalkut Rubeni* f. 123. 2. Conſervatio vitae Sabbatum pellit; idque ex hac ratione. Nam vita noſtra eſt inſtar maris, & lex inſtar feminae. Jam vero feminam mari ſubditam eſſe notum eſt, adeoque Lex obligata eſt, ut faciat, quae vitae Iſraelitarum conſervandae conducant S. D. Ezech. XX. 11. quae faciet homo, & vivet in eis. *Joma* f. 83. 1. Qui collo aeger eſt, ei ſabbato medicinam ingerunt, quia vita periclitatur, nam omne vitae periculum ſabbatum pellit. Quod ſi in quem aliquid inciderit, ſive periculum ſit ſive minus, ſive ad vitam ſive ad mortem, ſive gentilis ſit ſive Iſraelita, ruinae removentur, ſi adhuc vivus ſit: ſin autem mortuus

11 λέγοντες· Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς
12 σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προ-
13 βάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν
χεῖ-

αὐτῶν] τῶν Ἰουδαίων. 71. Evang. 13. 14.
ἦν τὴν] — C. Verſio *Copt.*
τὴν χεῖρα ἔχων] ἔχων τὴν χεῖρα 106.
θεραπεύειν] θεραπεῦσαι D. 106.
11. ἔσται] L. 61. ἐστὶν D. 38. 59. 91. Verſio *Syra.* *Victor.* Antioch.
ἐξ ὑμῶν] ἐν ὑμῖν D. ἄνθρωπος] — L. 47.
ἐμπέσῃ] πέσῃ Bodlej. unus. in Edit. *Oxon.* Evang. 9. 15.
τοῦτο] D.
κρατήσει] κρατεῖ D.
12. πόσῳ] πόσον 56. 58. πῶς L.
ἄνθρωπος] + τοῦ D. a prima manu.

10. ἄνθρωπος ἦν] ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος E.
ἦν] + ἐκεῖ D L M. 1. 7. 11. 12. 13. 51. 59. 60. 61. 90. 91. 106. Evang. 9. 10. 12..13. 14. 15. 18. Editio *Colinaei* Verſio *Syra* utraque, *Arab.* Codd. *Latin.*
λέγοντες] — 30.
κατηγορήσωσιν] κατηγορήσουσιν D. 74.
ἕξει] ἔχει D. Verſio *Vulg.* ἐὰν] — D.
τοῖς σάββασιν] — Colb. unus.
ἐγερεῖ] ἐγείρει CD. ἐξεγερεῖ 76.
οὖν] + μᾶλλον 33. δὲ Verſio *Syr.*
καλῶς ποιεῖν] καλοποιεῖν. 61. 64.

13. ἀνθρώπῳ] + τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα 8. 41. 44. 64. 66. in margine. Editio *Complut.* *Plant.* cum obelo. *Genev.* ex *Marco.* + τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα 106.

tuus ſit, non removentur. ib. f. 84. 1. Qui angina laborat, illi ſabbato vena ſecatur. *Chetuboth* f. 6. 2. *Edajoth* f. 5. 2. Qui puſtulam Sabbato vellicat, ſi facit ut ipſi aperturam faciat, peccat: ſi vero ſaniei eliciendae cauſa facit, licitum eſt. Porro ſi quis Sabbato ſerpentem ideo perſequitur, ne ipſi noceat, licitum eſt: ſi vero id medicinae cauſa faciat, peccat. *Schabbath* XIV. 4. Qui dentibus laborat, non abſorbebit acetum: Intingere vero poteſt pro conſuetudine ſua, & ſi ſanatur, ſanetur. Qui laborat lumbis, non unget ſe oleo & aceto: Filii regum quidem ungere ſe oleo roſarum ſuper plagis ſuis poſſunt, quia in profeſto ſic facere ſolent. R. Simeon dicit: omnes Iſraelitae ſunt filii regum, XVIII. 3. Non obſtetricantur beſtiae foetum enitenti die feſto, ſed auxiliantur ei: Mulieri autem obſtetricantur Sabbato, & accerſunt obſtetricem e loco uno in alium, profanantque ejus cauſa Sabbatum, & ligant umbilicum, R. Joſe inquit, etiam ſecant. *Maimon.* de Sabbato II. 1. Violetur Sabbatum in vitae periculo, haud ſecus ac reliqua praecepta omnia. Propterea aegroto periculoſe decumbenti omnia praeſtant neceſſario, ad praeſcriptum Medici. ſi dubium ſit, utrum neceſſe habeat, ut ejus cauſa profanetur Sabbatum, an non: item quando Medicorum unus judicat, ejus cauſa Sabbatum violandum eſſe, alter neutiquam; violant nihilominus Sabbatum, quia dubium vitae pellit Sabbatum. & 5. Si vulnus eſt in concavo corporis, a labiis atque interius, ſive in ore ſive in inteſtinis, ſeu in jecore, aut liene vel locis reliquis, talis eſt in numero aegrotorum periculoſe decumbentium: nec opus eſt aeſtimare, an gravis ſit Morbus ejus. Propterea violant ejus cauſſa Sabbatum e veſtigio. Etiam vulnus ſuper manum aut pedem eſt inſtar vulneris in inteſtinis, & propter illa violant Sabbatum. Atque ita omnis morbus, cui periculum ineſſe pronunciant Medici, ut ut in cute carnis ſit exteriore, violant propter eum Sabbatum, ad ipſorum declarationem. *Hieroſ.* 1. *Joma* f. 84. 2. periculum vitae pellit Sabbatum, at non faciunt hoc gentili, neque Cuthaeo, ſed magnatibus Iſraelis, neque opus habet accipiendi facultatem a domo judicii.

εἰ ἔξεστι] *Xenophon* Cyrop. IV. ἐπηρώτα εἰ ἔληξε. *Propertius* II. 22. Volui, *ſi* ſola quieſceret illa, viſere. *Horatius* 1. *Epiſt.* VI. 41. Chlamydes Lucullus (ut ajunt) *ſi* poſſet centum ſcenae praebere rogatus. *Act.* I. 6.

11. βόθυνον] *Thomas:* βόθρος οὐ βόθυνος, οὐδὲ λάκκος. ταῦτα γὰρ οὐκ ἴσασιν ἀττικοί. *Etymol M.* βόθυνος, ὥσπερ παρὰ τὸ θρασὺς γίνεται θράσυνος, οὕτω καὶ παρὰ τὸ βαθὺς βάθυνος, καὶ βόθυνος ὁ λάκκος. *Xenoph.* ποδιαίους βοθύνους & βοθύνους βαθυτέρους τριημιποδίου. *Gloſſar. Steph.* fovea βόθυνος. *Galen.* de potent. natur. III. κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν ἔχοντος τινὰ τρήματα τοῦ μέσου διαφράγματος αὐτῶν, ἃ μέχρι μὲν πλείστου δυνατὸν ἰδεῖν, οἷον βοθύνους τινὰς ἐξ εὐρυτάτου στόματος ἀεὶ καὶ μᾶλλον εἰς στενοτέρους προϊόντας —— οὐ γὰρ δὴ εἰκῇ γε καὶ ὡς ἔτυχεν οἱ εἰς στενὸν οὕτω τελευτῶντες ἐγένοντο βόθυνοι. Anatom. VII. τοὺς οἷον βοθύνους. de uſu Part. VI. οἱ τοίνυν ἐν τῇ καρδίᾳ φαινόμενοι βόθυνοι.

Quid jus Romanum ſtatuerit ſupra ad Comm. 4. vidimus: magna autem hic fuit juris Judaici Subtilitas. *Beza* III. 4. Primogenitis ſi ceciderit in foveam, R. Juda dicit, deſcendat ſapiens & videbit, utrum in ea ſit macula: ſi in ea ſit macula, יעלה educet eam & mactabit: ſin minus, non mactabit. *Schabbath* f. 128, 2. Dixit R. Judas docuiſſe Rabum, cujus beſtia in foveam aquae inciderit, pulvinos adducat atque cervicalia, & eidem ſubſternat. Quae ſi aſcenderit, bene ſe habet. Atqui huic alia contrariatur Miſchna, qua docentur, jumento in foveam incidenti alimentum praeberi in loco ſuo, ne moriatur. Alimentum quidem conceditur, de pulvillis vero ac cervicali nil habetur. Reſp. nullam eſſe contrarietatem; hoc faciendum, ſi pabulo ſervari poteſt; illud, ſi ſolo pabulo ſervari non poteſt. *David de Pomis* Apologia Medici Ebraei p. 41. Multi vero ex ſuperſtitioſis ac mulierculae cavent operationibus peccare verentes. *Schabbath* XXIV. 3. Non ſaginant camelum neque infigunt cibum gutturi: ſed manu guſtandum offerunt. &c. *Beza* f. 767. 1. Si beſtia atque ejus foetus incidat in foveam die feſto, R. Lazarus dicit: Priorem educat eo fine, ut occidat, & occidat; alteri autem pabulum miniſtret, ne ibi moriatur. R. Joſua dicit: educat priorem ut occidat, quamvis non occidat: & alteram etiam, quamvis in animo non ſit illam occidere. *Sabbath* f. 117, 2. 124, 1. Domus Sammaei dicit, non educunt parvam —— Domus Hillelis permittit.

12. ὥστε] *H. Steph.* Theſ. IV. p. 826. C. Indicativo quoque jungitur paticula ὥστε, quae conſtructio Attica eſſe cenſetur: ejus certe exempla paſſim apud ſcriptores Atticos extant. *ita ut.*

χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβού- 14
λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνε- 15
χώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας. 16
Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 17
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἰδοὺ, ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα· ὁ ἀγαπητός 18
μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνε-
σιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν 19
φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει· ἕ- 20
ως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. Καὶ — ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι. 21

Τότε

τὴν χεῖρά σου] σου τὴν χεῖρα 1.
ἐξέτεινε] + τὴν χεῖρα αὐτοῦ Versio *Syra* utraque, sed in posteriori cum asterisco. *Æthiop*.
ἀποκατεστάθη] ἀπεκατεστάθη EFG. 2. 3. 9. 11. 13. 27. 33. 44. 59. 62. 64. 84. 87. 90. Edit. *Compluti*. & *Erasmi*. 2. 3. 4. 5. ἀποκατάθη Editio *Erasmi* 1. ἀποκατέστη 1. 72. + ἡ χεὶρ αὐτοῦ 38. 54. 59.
14. οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες] ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ CD. 1. Versio *Syra*, *Copt*. *Latin*. *Eus*. D. IX. 15. καὶ ἐξελθ. οἱ &c. D. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
ἔλαβον] ἐποίησαν L. Evang. 2. 12. 13. 14. 18. 19. Versio *Vulg*. *Copt*.
ἀπολέσωσιν] ἀποκτείνωσιν Colb. unus
15. πάντας] ἅπαντας 56. 58. 59. 62.
πάντας καὶ ἐπετίμησεν] Πάντας δὲ οὓς ἐθεράπευσεν, ἐπέπληξεν D. 1. sed ἐπέπλησσεν. Codd. MSS. *Latini*.
16. αὐτοῖς] αὐτοὺς 2.
μὴ] — 59.
αὐτὸν] — 61.
17. ὅπως] ἵνα CD. 1. *Origenes* in Jo. I. 1. Eus. D. IX. 15.
διὰ] ὑπὸ C.
18. παῖς μου] + εἰς D. παῖς 74.
μου secundo loco] — 12.
εἰς ὃν] ἐν ᾧ D. 1. *Dial. c. Marcion*. p. 35.
τοῖς ἔθνεσιν] — 32.
ἀπαγγελεῖ] ἀπαγγέλλει adnuntiabit D.
19. ἀκούσει] ἀκούει D. sed Lat. audiet.
ἐν ταῖς πλατείαις] — Colb. unus.
20. κατεάξει] κατεάξεις Confringes D a prima mauu.
σβέσει] μὴ ζβέσει D.
ἐκβάλῃ] ἐκβάλλῃ 59. 62.
κρίσιν] + αὐτοῦ 57.
Hieronymus Algasiae. Quod autem de assumto Testimonio in Evangelio minus est: splendebit & non quassa-

Schabbath f. 12, 1. Nemo consolatur aegrotos, aut invisit lugentes die Sabbati, ex decreto Scholae Sammaeanae, sed Hilleliana illud licitum perhibet. *Schabbath* XVI. 1. Omnes scripturas sanctas eripiunt die Sabbati ex incendio, sive in illis legant sive non legant, & quacunque lingua scripti sint. Quod vobis licere existimatis, ut vestram ipsi utilitatem promoveatis, & damnum avertatis: cur non mihi licet alteri praestare non ad quaestum meum, sed ex simplici benevolentia? si vobis id licet facere cum labore molesto, cur non & mihi, verbo prolato?

13. ἀποκατεστάθη] *Galenus* in Hippocr. de Fract. III. καταστῆσαι συνήθως λέγουσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνες, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὴν οἰκείαν χώραν ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δέ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης πεποιηκέναι καὶ νῦν τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα — ὡς ταυτὸν σημαίνειν δι' αὐτοῦ τῇ καθιδρύσει, ἥτις ἐνδείκνυται τὸ κατὰ χώραν ἱδρῦσαί τε. *Polyb*. II. 28. πάλιν ἀποκατέστησε τὰς οἰκείας δυνάμεις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν. IV. 25. p. 410. πάντας τούτους ἀποκαταστήσουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα. IV. p. 407. ἕως ἐκ τοῦ γεγονότος κινήματος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἔλθῃ τὰ κατὰ τὴν πόλιν. p. 383. ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἀντίγονος — Ὀρχομενὸν — κατὰ κράτος ἑλὼν οὐκ ἀπεκατέστησε τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ σφετερισάμενος κατεῖχε. *Herodian* II. 6. 15. 17. τὰς τοῦ Κομμόδου εἰκόνας ἀποκαταστήσαντες, ἃς ἡ Σύγκλητος καθεῖλε. *Diodor*. S. 1. 25. καὶ πολλοὺς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ νοσήματος ἀπελπισθέντας ὑπὸ ταύτης σώζεσθαι, συχνοὺς δὲ παντελῶς πηρωθέντας τὰς ὁράσεις ἤ τινα τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, ὅταν πρὸς ταύτην τὴν θεὸν καταφεύγωσιν, εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἀποκαθίστασθαι τάξιν. *Tacitus* H. IV. 81. Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandriae statos aestivis flatibus dies & certa maris operiebatur, multa miracula evenere, quis caelestis favor & quaedam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, remedium caecitatis exposcens gemitu, monitu Serapidis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit, precabaturque principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento. Alius manum aeger, eodem deo auctore, ut pede ac vestigio Caesaris calcaretur, orabat. Vespasianus primo irridere, aspernari: atque illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum, & vocibus adulantium in spem induci, postremo aestimari a medicis jubet, an talis caecitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici varie differere: huic non exesam vim luminis & redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis adhibeatur, posse integrari. Id fortasse cordi deis, & divino ministerio principem electum, denique patrati remedii gloriam penes Caesarem, irriti ludibrium penes miseros fore. Igitur Vespasianus cuncta fortunae suae patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, laeto ipse vultu, erecta, quae adstabat, multitudine jussa exequitur. Statim conversa ad usum manus, ac caeco reluxit dies. Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.

14. ἀπολέσωσιν] *Maimon*. *Schabb*. VII. Opera per quae reus fit homo lapidationis, atque excisionis, si ex praesumtione ea faciat. *Jo*. V. 16. X. 32.

18. Haec verba *Esaj*. XLII. 1. de Messia intelligit *Targum*. Sup. III. 17. *Jo*. III. 34. 35.

ᾑρέτισα] *Hippocr*. ἠρεμίην οὐχ αἱρετίζονται. *Hesych*. αἱρετίζεσθαι, αἱρεῖσθαι, ἀρέσκεσθαι. *Suid*. αἱρετιεῖ. *Lex*. *MS*. *Psalm*. ᾑρετίσατο — ἐξελέξατο, ἐπεθύμησεν.

κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ] *Mich*. IV. 2. *Zach*. VIII. 21—23.

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥ-
23 στε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλε-
24 γον· Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, εἶπον· Οὗτος οὐκ
25 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ
Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς,
26 ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ
σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία
αὐ-

bitur, donec ponat ſuper terram judicium; videtur mihi accidiſſe primi ſcriptoris errore, qui legens ſuperiorem ſententiam a verbo judicii eſſe finitam, putavit inferioris ſententiae ultimum verbum eſſe judicium, & pauca verba, quae in medio h. e. inter judicium & judicium fuerant, praetermiſit. probante *J. Druſio* & *J. A. Bengelio* in Gnom.

21.] — 73.

ἐν] — CEFGKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 15. 16. Colbert duo 27. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Plant. Origenes* in *Jo.* I. 1. *Chryſoſtomus*, *Baſilius Eth.* 41. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1373. in Hebraeo Eſajae eſt להורתו.

ἐλπιοῦσιν] ἐλπίζουσιν D a prima manu. Lat. ſperabunt.

22. προσηνέχθη] προσήχθη Evang. 14.

τυφλὸν καὶ κωφὸν] — Verſio *Vulg.* κωφὸν καὶ τυφλὸν L. 1. Verſio *Syr. Juvencus.* κωφὸν D. Verſ. *Copt.*

καὶ quarto loco] — D. 1. duo Colbert. Editio *Eraſmi* 1.

23. καὶ ἔλεγον] λέγοντες 78.

μήτι] + ὅτι D a prima manu.

ἐστιν] + ὁ χριστὸς 35. 37. 47. 56. 58. 83. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut. Plant.*

24. τῷ] — E.

Βεελζεβοὺλ] Βελζεβοὺλ L. Verſio *Copt.* ſemper.

25. εἰδὼς] ἰδὼν D. 33. 86.

ὁ Ἰησοῦς] — D. Verſio *Copt.*

καθ' ἑαυτῆς] ἐφ' ἑαυτὴν D. bis 28. 32. 106. priori loco. καθ' ἑαυτὴν 3. 14. 30. 33. 37. 51. Colb. unus. 73. 74. 89. 90. Evang. 4. 5. 12. 18. 19. *Athanaſ.*

ἐρημοῦται] οὐ σταθήσεται Colb. unus.

ἢ] — 1. a prima manu.

οὐ σταθήσεται] ἐρημοῦται Colb. unus.

26. καὶ εἰ] εἰ δὲ καὶ D.

ἐμερίσθη] μερισθήσεται 27.

πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεια αὐτοῦ] — 25.

21——23. *Targum:* judicium meum gentibus revelabit. Jus Dei, juſtitiam Dei & aequitatem, qua utitur erga omnes homines. Haec innotuerunt per Chriſtum etjam gentibus. *Marc.* III. 18.

20. κατεάξει] *Artemid.* II. 24. Ζυγὸν δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις, ἀγαθὸν, δούλοις δὲ ἐμπόδιον τῆς ἐλευθερίας γίνεται. ὅθεν κατασσόμενον μᾶλλον τούτοις ἢ ὑγιὲς ὂν συμφέρει, & 44. μήτε συντριβόμενα ἰδεῖν μήτε κατασσόμενα τὰ ἀγάλματα. *Ariſtaenet* I. 7. τόν τε θηρατικὸν κατέαξε κάλαμον, καὶ τοὺς ἰχθῦς προσέρριψε τῇ θαλάσσῃ. *Moeris.* κατέαξε τῆς κεφαλῆς, ἀττικῶς. κατέαξε τὴν κεφαλὴν, ἑλληνικῶς. *Xenoph.* Hell. III. πάντες ξυνέτριψαν τὰ δόρατα. *Plut.* de primo frigido. p. 953. C. κατάγνυσθαι καὶ συντρίβεσθαι. *Eſ.* LXI. 1.

τυφόμενον] *Schol. Origenis* in Cod. 39. 41. Λίνος τυφόμενος οἱ κατεπαιρόμενοι τῆς ἀληθείας. *Herodot.* τυφειν καπνὸν. *Ariſtoph.* Veſp. 475. ἀλλὰ καὶ σὺ τῦφε πολλῷ τῷ καπνῷ. *Suid.* καπνῷ τύφειν δίκην σφηκῶν. *Heſych*, τύφεται καπνίζεται, καίεται, φλέγεται. *Plut.* Solon. p. 79. A. τυφομένην ἀδήλου πυρὸς ἔτι ζῶσαν φλόγα, τὴν ἐρωτικὴν μνήμην. & Sylla p. 454. B. ὁ συμμαχικὸς πόλεμος πάλαι τυφόμενος, ἐπὶ τὴν πόλιν ἀναλάμψας. *Philo* de Migrat. Abrah. p. 455, 17. σπινθὴρ γὰρ καὶ ὁ βραχύτατος ἐντυφόμενος, ὅταν καταπνευσθεὶς ζωπυρηθῇ, μεγάλην ἐξάπτει πυρὰν. 2. *Sam.* XXI. 17. *Ez.* XXXIV. 16.

ἐκβάλῃ εἰς νῖκος] *Job* XXIII. 7. XXXVI. 7. *Habac.* I. 4. *Amos* VIII. 7. *Thren.* V. 20. Oſtendet judicium Dei verum & juſtum eſſe. *Jo.* VIII. 16. apud Graecos hac ſignificatione non venit.

22. Ex morbo non vero a nativitate videtur fuiſſe ſurdus.

λαλεῖν καὶ βλέπειν] Chiaſmus eſt pro βλέπειν καὶ λαλεῖν, ut *Philem* 5.

24. ἄρχοντι τῶν δαιμονίων] Ut Hierarchiam bonorum Angelorum ſtatuebant, ita etiam malis Principem tribuebant non incantatores ſolum atque Exorciſtae, verum etiam Philoſophi, *Porphyrius* cit. *Theodoreto* S. de Angelis: Βούλονται γὰρ εἶναι θεοὶ, καὶ ἡ προεστῶσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖ θεὸς εἶναι μέγιστος. & τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας οὐκ εἰκῆ ὑπὸ τὸν Σάραπιν ὑποπτεύομεν. . . οὗτοι εἰσὶν, ὧν ἄρχει ὁ Σάραπις. Asmodaeus rex Daemonum *Targum.* Eccleſiaſt. I. 12. *Gittin* f. 68, 1. *Midraſch Hannaalim* f. 18, 4. *Devarim R.* XI. f. 245, 2. Angelus Samael, improbus ille, caput omnium Diabolorum eſt. *Epheſ.* II. 2. *Vajikra R.* V. f. 149. 4 Daemon princeps ſpirituum. Proverbium fuiſſe videtur. *Euſeb.* c. Hierocl. p. 451. δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει, ἄλλῳ ἄλλον, ᾗ φασι, δαίμονι. Vi potentioris daemonis expellit infirmiorem: quo facto homini non beneficium praeſtat, ſed ipſum in poteſtatem hoſtis ſaevioris atque malignioris tradit.

25. Proverbium. *Ariſtid.* de Concord. Rhodior. p. 559. Μὴ νομίζετε, ἑτέρως μὲν μίαν οἰκίαν καλῶς οἰκῆσαι, ἑτέρως δ' ἂν πόλιν τὴν πᾶσαν, ἀλλ' εἰ μία τῶν καθ' ἕνα ἐστὶν οἰκιῶν σωτηρία, τὸ ταὐτὰ φρονεῖν, πολὺ μᾶλλον τὰς πόλεις οὕτω δεῖ ἔχειν. *Xenoph.* de F. & D. Socr. IV. ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθείη, οὔτε οἶκος καλῶς οἰκηθείη. *Cic.* Laelius 7. Quae enim domus tam ſtabilis, quae tam firma civitas eſt, quae non odiis atque diſſidiis funditus poſſit everti? & de fin. B. & *Mal.* I. 18. Neque enim civitas in ſeditione beata eſſe poteſt, nec in diſcordia dominorum domus. *Sophocl.* Antigon. 687. ἀναρχίας γὰρ μεῖζον οὐκ ἔστιν κακὸν, αὕτη πόλεις τ' ὄλλυσιν ἥ δ' ἀναστάτους οἴκους τίθησιν. *Derech Arez Sutra* 9. omnis domus, in qua eſt diſſenſio, tandem deſtruetur.

26. πῶς οὖν σταθήσεται] *Bereſchith R.* XII. 15. Si ego mundum creo per proprietatem juſtitiae, quomodo mundus poterit ſtare? האיך העולם יכול לעמד. Ipſi exiſtimatis Daemonas invitos & dolentes expelli: eosdem vero ſapere, & callidis artibus regnum principis ſui extendere. Quae jam foret inſania, ſi ipſe princeps ſuos milites, quos in praeſidiis collocaſſet, quia negotium mandatum fideliter

αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλ- 27
λουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω 28
τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἢ πῶς δύναταί τις εἰσ- 29
ελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δή-
σῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ 30
ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Πᾶσα ἁμαρτία καὶ 31
βλασφη-

27. καὶ εἰ] εἰ δὲ D. 1. 33. Ev. 12. 18. 19. Verſ. *Copt.*
ἐκβάλλουσι] ἐκβαλοῦσι L. 5. 12. 38. 51. 61. 74. 90. Evang. 12. *Cyrillus Act. Eph.* V.
ὑμῶν ἔσονται κριταὶ] κριταὶ ἔσονται ὑμῶν D. κριταὶ ὑμῶν ἔσονται 1. Codices *Latini. Chryſoſtomus. Cyrillus* Act. Eph. V.
28. ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ] ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐγὼ CDE. 1. 2. 12. 44. 84. 86. 106. Edit. *Colin.* Verſio *Syra, Copta.* Codd. *Latin.* MSS. *Athanaſius, Theophylactus. Victorinus.* probante *J. A. Bengelio.*
ἐγὼ] — 3. 36. 37. 39, 54. 60. 80.
29. τις] — L.
διαρπάσει] διαρπάσῃ DG. 3. 12. 13. 15. 35. 36. 37. 38. ex emend. 40. 42. Colb. unus. 45. 46. 49. 50. 51. 55. 58. 65. 66. 70. 72. 80. 83. 84, 86. 90. 106. Evang. 2. 4. 14. 15. 19. Edit. *Eraſmi, Colinaei. Chryſoſt.*
διαρπάσαι] ἁρπάσαι 1.
δήσῃ] δήσας Evang. 2.
30. ὁ primum] + γὰρ Evang. 4.
σκορπίζει] + μοὶ Verſio *Syra* poſterior in margine.

deliter geſſerunt, torqueret, nonne ſuum ipſe regnum everteret?

27. *Demoſth* c. Ariſtogit. 1. ταῦτα λαβὼν τὰ φάρμακα καὶ τὰς ἐπῳδὰς —— μαγγανεύει καὶ φενακίζει, καὶ τοὺς ἐπιλήπτους φησὶν ἰᾶσθαι. *Irenaeus* II. 6. 2. Judaei usque nunc daemonas effugant. *Joma* f. 84, 1. reperitur exorciſmus, quo ſanetur, quem ſerpens momordit. *Bava Bathra* VIII. f. 134, 1. Saccaides non vacavit a ſtudio legis & Miſchnae & Talmudis, et a converſatione cum daemonibus ad adjurandum illos & faciendum amuletum pro ſanitate. *Tanchuma* f. 70, 1. R. Jochanan f. Sacai —— dixit proſelyto cuidam: Num aliquando a ſpiritu maligno obſeſſus fuiſti? Ille negavit. Rabbinus pergit: Vidiſtine vero hominem, a ſpiritu maligno obſeſſum? Adfirmante illo Rabbinus ait: Quid vero facitis illi? Proſelytus reſpondit: Radices ſumunt, & ſuffumigant ipſum, aquam vero ipſi infundunt, & ſpiritus aufugit. *Act.* XIX. 13. & ſupra in IV. 24. ex Joſepho. Filii Sacerdotum veſtrorum, qui aliquando variis exorciſmis morbos pellere aggrediuntur, apud vos honorati ſunt, & ex arte ſua quaeſtum faciunt: cur illos laudibus effertis, & me, qui non paria tantum ſed majora, non ſemel ſed ſaepiſſime & ſemper optato ſucceſſu, non pro numerata pecunia ſed gratis facio, convitiis proſcinditis? Haec res manifeſtum facit, vos non ſtudio veritatis ſed partium agi; & id plebi perſuaſum cupere, quod ipſimet non creditis. Creditiſne Daemonium vel idolum eſſe aliquid in mundo? habere poteſtatem etiam in Judaeos? & poteſtate ſua uſurum in commodum Judaeorum, ut ſurdi audiant, caecique videant? *Lucian.* Tragopodagra 171. ἄλλος ἐπαοιδαῖς ἐπιθέτων ἐμπαίζεται, Ἰουδαῖος ἕτερον μωρὸν ἐξᾴδει λαβών.

28. ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς] 1. *Theſſ.* II. 16. *Il.* I. 502. φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν Βλάπτουσ' ἀνθρώπους.

29. Si daemonem invitum expello, quod fatemini omnes; expello ipſum invito daemoniorum principe, cujus mandata ille executus erat: ergo debetis agnoſcere potentiam, quae mihi adeſt, majorem eſſe potentia daemoniorum principis h. e. divinam; eam vero Deus mihi non fuiſſet largitus, niſi me Legatum ſuum ad vos miſſum ab omnibus haberi vellet.

30. σκορπίζει] *Phrynich* p. 94. Σκορπίζεται, Ἑκαταῖος μὲν τοῦτο λέγει Ἴων· οἱ δὲ Ἀττικοὶ σκεδάννυται φασίν. Vide ſupra X. 24. ubi notavimus eſſe proverbia proverbiis in ſpeciem contraria. ita *Prov.* XXVI. 4. 5. Reſpondeas ſtulto &: ne reſpondeas ſtulto. *Servius* ad Æneid. II. 397. etiam victis redit in praecordia virtus. Atqui ait Horatius: Nec vera virtus cum ſemel excidit, Curat reponi deterioribus, ſed ſententiae non ſemper generales ſunt, ſed interdum pro negotiorum qualitate formantur. Confer *Luc.* IX. 50. *Sueton.* Caeſ. 75. Denuntiante Pompejo, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reipublicae defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis ſuorum ſibi numero futuros pronunciavit. Nero. 2. de mediis ac neutram partem ſequentibus ſolus cenſuit, hoſtium numero habendos. *Cic.* pro Ligar. II. Valeat tua vox illa, quae vicit. Te enim dicere audiebamus: nos omnes adverſarios putare, qui non nobiſcum eſſent; te omnes, qui contra te non eſſent, tuos. *Plut.* Solon. p. 89. A. τῶν δ' ἄλλων αὐτοῦ νόμων ἴδιος μὲν μάλιστα καὶ παράδοξος, ὁ κελεύων ἄτιμον εἶναι, τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενόμενον. & de Sera Num, vindicta. p. 550. C. παραλογώτατον δὲ τὸ τοῦ Σόλωνος, ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέρᾳ μερίδι προσθέμενον --- Βούλεται δὲ, ὡς ἔοικε, μὴ ἀπαθῶς μηδ' ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ κοινὸν, ἐν ἀσφαλεῖ θέμενον τὰ οἰκεῖα, καὶ τῷ μὴ συναλγεῖν μηδὲ συννοσεῖν τῇ πατρίδι καλλωπιζόμενον. & de Rep. gerend. p. 823. F. θαυμάσει, τί παθὼν ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ ἔγραψεν, ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέροις πρόσθεμενον. Noſtis proverbium, qui exorto bello civili viribus ſuis ipſe diffidit, in lucro ponit, ſi qui ſpectatores ſedent, & neutri partium accedunt, cum ſentiat ſe non poſſe invitos in partes ſuas trahere, metuatque, ne ſi vires ſuas hoſtibus jungant, ipſe opprimatur: qui vero ferocior audaciorque eſt, fiducia virium etiam illos terrere ſolet, qui medii eſſe maluiſſent. Putatis autem principem daemoniorum eſſe ferociſſimum audaciſſimumque, ille ergo etiam medios & neutras partes ſecutos hoſtium numero habebit, nedum eos qui aperte ab ipſo diſſident, ejus praeſidia expellunt, & bellum ipſi inferunt, quod cum ego facio, me ab illius partibus ſtare abſurdiſſime ſuſpicamini.

ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ] *Ariſtoph.* Av. 1671. ἀλλ' ἢν μεθ' ἡμῶν ᾖς, καταστήσω σ' ἐγὼ τύραννον. *Thucyd* VII. 57. καὶ μετ' ἀλλήλων στάντες. *Schol.* συμμαχήσαντες ἀλλήλοις.

31. ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία] Qui opus ipſomet ſpectante ſancti ſpiritus virtute patratum, a ſpiritu malo factum fuiſſe malitioſe dicit, *Marc.*

III.

βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται
32 τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ·
ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν ~τούτῳ τῷ
33 αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
κα-

~ τῷ νῦν

31. ὑμῖν] + ὅτι 28. ἀφεθήσεται] + ὑμῖν 1. *Athanaſius.*
δὲ] + κατὰ Verſio *Syra* utraque.
τοῖς ἀνθρώποις poſterius] — 1. 22. 50. 59. 60. Verſio *Vulg. Sax. Armena Copt.* αὐτοῖς 80.
32. ἂν] ἐὰν EFG. 83. 84. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Genev. Eraſmi, Colinaei, Bengelii. Origenes* in Jo. I. 13.
εἴπῃ] + λόγον Evang. 20. τοῦ ἁγίου] — 23. ἁγίου D a prima manu.
τούτῳ τῷ] τῷ νῦν EFGL. 2. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. Colb. unus. 34. 35. in margine. 36. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 3. 5. 20. 22. 24. Edit. *Compl.* duae priores *Stephani, Bengelii, Cyrillus.* in Ador. p. 214. *Baſilius* Eth. 35. Epiſt. 72. *Epiphanius* H. 51. *Athanaſius* diſp. C. Arium, teſtimon. V. 17. ter. ad Serap. MS. Q. 71. ad Antioch. *Photius* Ep. 27. bis. *Theophyl. Nilus* de Purgatorio *Tit.* II. 12. 2. *Tim.* IV. 20.
33. a καλὸν ad καλὸν] — 59.

III. 30. *Heb.* X. 29. Qui poenituerit, omnium peccatorum etiam graviſſimorum veniam nunc conſequi poteſt *Act.* XIII. 38. 39. excepta blaſphemia ſpiritus; qui enim tot tantiſque miraculis, quae nonniſi divina virtute patrari poſſunt, obtrectat, ille eſt inemendabilis, qua enim alia ratione ad ſaniorem mentem reducetur? qui ad ipſum ſolis lumen caecutit & oculos ſponte claudit, ille multo minus videbit in tenebris aut ad fulgorem lunae aut ad lucem candelae? qui ultimum remedium reſpuit, illius morbus eſt immedicabilis.

32. εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ] *Joſ.* A. XV. 3. 9. ἡ δὲ Σαλώμη καὶ κατ' ἀνδρὸς Ἰωσήπου λόγον εἶπεν, ἐν διαβολῇ ποιοῦσα, καὶ τῇ Μαριάμμῃ συγγενόμενον διατελεῖν.

Obvia eſt in ſcriptis Judaeorum diſtinctio inter עולם הזה & עולם הבא ſeculum hoc & futurum, hoc eſt, inter tempus laboris, & tempus praemii, quod incipit a reſurrectione mortuorum. *Aboth* V. R. Jacob dicere ſolebat: ſeculum hoc ſimile eſt veſtibulo, reſpectu ſeculi futuri. Itaque para te in veſtibulo, ut poſſis ingredi in triclinium. *Berachoth* f. 17, 1. Frequens erat in ore Rabbi apophthegma: Non eſt huic ſeculo futurum ſimile. In futuro enim ſeculo non eſt cibus nec potus, nec conjugium neque mercatura, neque odium, neque invidia, neque denique ira, ſed juſti ſedebunt, ac coronas ſuas capitibus geſtabunt, & fruentur ſplendore majeſtatis divinae. *Midraſch Coheleth* c. II. 1. R. Hiskia, dicit; Omnis lex, quam diſcis in hoc ſeculo, vanitas eſt ſi comparetur cum lege ſeculi futuri. *Preces Jud.* non eſt, qui tecum comparari queat, Domine Deus noſter, in hoc ſeculo: neque praeter te Rex noſter eſt in vita ſeculi futuri. &: in manu tua, ne pudefiamus in hoc ſeculo, neque erubeſcamus in ſeculo futuro. *Keduſchin* f. 40, 1. Traditur has eſſe res, quas homo facit, & quarum fructibus in hoc mundo veſcitur, ſors autem capitalis illi manet in ſeculo futuro. *Jalkut Simoni* P. 1. f. 32, 4. Jacobus Eſavo: Mi frater, inquit, duo nobis ſunt ſecula, hoc & futurum. in hoc ſeculo edimus, bibimus, mercaturam facimus, uxorem ducimus, liberos generamus: ſed in ſeculo futuro nihil horum locum habebit. *Sanhedrin* f. 110, 2. Tradunt Rabbini: non erit decem tribubus portio in futuro ſeculo S. D. *Deut.* XXIX. 28. evulſit eos Dominus e terra eorum in hoc ſeculo, & ejecit eos in terram alienam [i. e. in gehennam] in futuro ſeculo. *Midraſch Tehillim* f. 45, 4. Quamvis gentes mundi quiete vixerint in hoc ſeculo, non ita erit in futuro ſeculo. *Jalkut Schimoni* P. 2. f. 176, 4. ad Cant. 1. 16. Tu pulchra es — tam in hoc ſeculo quam in futuro. *Bereſchith R.* XXVI. 3. Dixit R. Chanina: nulli morientur ſeculo futuro, niſi ſoli Noachidae; R. Joſua f. Levi autem dixit: neque Iſraelitae neque nationes mundi morientur S. D. *Eſaj.* XXV. 8. I. 14. cur creatus eſt mundus cum ב? ut ſcias duos eſſe mundos, mundum hunc & mundum futurum. VI. R. Levi nomine R. Joſe f. Elai — Eſavo pars eſt in hoc ſeculo, non vero in futuro: Jacobo autem pars eſt & in hoc & in futuro. *Jelammedenu* addit: atque illum, qui bono operam dederit in hoc mundo, bono etiam fruiturum in futuro. Id vero Sadducaei negant. *Porphyr.* de Abſtin. IV. 10. ἐγὼ γὰρ τοὺς θεοὺς, οὓς οἱ γονεῖς μοι παρέδειξαν, εὐσεβῶν διετέλουν, ὅσον χρόνον ἐν τῷ ἐκείνῳ αἰῶνι τὸν βίον εἶχον. Cod. *Haſidim* p. 224. Hiſtoria de quodam aegroto, ad quem acceſſit Medicus, ut ei mederetur, dixitque: Si aquam biberis, eris in periculo; ſi item certum quendam cibum ederis, eris itidem in ipſius vitae diſcrimine. Nihilomimus aeger ille dixit filio ſuo: da mihi aquam & cibum illum interdictum; ſin minus, non condonabo tibi neque in hoc neque in futuro ſeculo. *Targum Ruth* II. 15. Retribuat tibi Dominus retributionem bonam pro opere hoc tuo bono in hoc ſeculo, & ſit praemium tuum perfectum in ſeculo futuro *Heb.* VI. 5. *Eph.* I. 21.

Peccata quaedam puniuntur nonniſi in hoc ſeculo, quaedam nonniſi in futuro: peccatum, quod nec remittitur in hoc neque in futuro ſeculo, punitur in utroque. Qui Chriſto non credit, vel quia opera ejus non vidit, vel quia ipſius humilitate offenditur, vel quia autoritate Doctorum ab eo alienatur, adhuc eſt ſanabilis, & poteſt miraculis aut ſecuta gloria errorem ſuum agnoſcere: qui vero contemtui calumniam adjungit, & ſciens volens miracula, quae ſuis oculis videt, ad immundum ſpiritum refert, ille eſt inſanabilis.

Hieron. Marcellae. Si — Novatianus affirmat, non poſſe peccare in Spiritum ſanctum niſi eum, qui Chriſtianus ſit, & poſtea negaverit; manifeſtum eſt, Judaeos, qui eo tempore blaſphemabant, peccato blaſphemiae non teneri — Unde de toto ipſius ſcripturae ordine convincendus eſt, non his irremiſſibilem eſſe dictam blaſphemiam, qui tormentis compulſi, & variis eviſcerati cruciatibus dominum abnegaſſent, ſed his, qui cum in virtutibus videant opera Dei, calumnientur & clamitent, Daemonis eſſe virtutem, & omnia ſigna, quae facta ſunt, non ad divinam magnificentiam, ſed ad Diabolum pertinere.

33. *Julian.* ap. Auguſtin. Oper. Perf. V. 21. Aut opera

καλὸν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ
τὸ δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄν- 34
τες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ 35
τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ — τῆς καρδίας· ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ
τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν 36
λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λό- 37
γων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν 38
Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ 39
δὲ

34. ἀγαθὰ] ἀγαθὸν Evang 4. λαλεῖ] + ἀγαθὰ D a prima manu.
35. ὁ prius] — D a prima manu. + γὰρ 76.
τῆς καρδίας] — CDEFK. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 23. 25. 27. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 67. 68. 70. 71. 78. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 5. 18. 19. 24. Edit. *Complut. Genev. Bengelii, Colin.* Versio *Syr.* utraque, *Copt. Latin. Arab. Nazianz.* de fil. 2. *Chrysost.* MS. *Theophylactus*, *Cyprian.* Epist. I. 25. *Nyssen.* probante *J. Millio* prol. 730.
+ αὐτοῦ L. 1. Colb. unus.
τὰ] — DEG. 2. 3. Colb. duo, 12. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 57. 58. 59. 61. 62. 72. 73. 83. 90. 106. Evang. 2. 24. Editio *Complut. Theophyl.* τὰ habet emphasin, intellige *illa* bona, de quibus dictum commate praecedenti 34.
τὰ ἀγαθὰ] τὸ ἀγαθὸν 16. *Nazianzenus* l. c.
θησαυροῦ] + τῆς καρδίας αὐτοῦ L.
ἐκβάλλει] + τὰ L. 13. 84. 86. Edit. *Complut. Genev.*
36. δὲ] — 1.
ἀργὸν] πονηρὸν 12. 47. 48. 54. 55. 63. 81. Evang. 5. 21. 22. Editio *Colin.* ex *Deut.* XVII. 1. — 23. 32. Codex *Stephani.*
ἐὰν λαλήσωσιν] λαλοῦσιν D. ἐὰν λαλήσουσιν C.
περὶ] ὑπὲρ Edit. *Complut. Genev.*
37. καὶ] ἢ D. sed Versio *Lat.* &.

opera mea vituperate, quae bona esse infirmitates pulsae & restitutae sanitates loquuntur, ut improbum me operum meorum testimonio comprobetis: aut, si haec tanta beneficia non audetis arguere, reddite bonae arbori, mihi videlicet, testimonium fructuum meorum, & amate beneficum, qui beneficia praedicatis. *Athenaeus* I. p. 25. A. τῶν δένδρων τὰ μὲν καρποφόρα καλὰ προσαγορεύει, ἔνθα δένδρεα καλὰ πεφύκει.

34. *Menander* ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. *Aristides.* . . . οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος. *Quintilian.* XI. 1. Profert enim mores plerumque oratio, & animi secreta detegit. Nec sine causa Graeci prodiderunt, ut vivat, quemque etiam dicere. *Act.* V. 3.

35. ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ] *Hesiod.* ἔργ. II. 337. Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος φειδωλῆς. *Isocrat.* καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρὰ ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. *Job.* VIII. 10. *Rom.* II. 4.

ἐκβάλλει] *Herodot.* VI. 69. ἔγνω δὲ καὶ αὐτὸς ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον, ὡς ἀνοίη τὸ ἔπος ἐκβάλλοι τοῦτο.

36. ῥῆμα ἀργὸν] *Sophocl.* Elect. 609. Κήρυσσέ μ' ἐς ἅπαντας εἴτε χρὴ κακὴν, εἴτε στομαργὸν, εἴτ' ἀναιδείας πλέαν. *Schol.* φλυαρίας. *Eccles.* V. 2. *Targum.* in multitudine verborum otiosorum בטלין. *Bereschith R.* XCI. 13. ipse locutus est nobis verba veritatis, & nos respondemus ei verba otii: —— nunquam Jacobus pater noster dixit verbum otii, nisi hoc. Dixit S. B. ego occupatus sum, ut filium ejus regem Ægypti efficiam, & ipse dicit: quid me afficitis injuria? *Gen.* XLIII. 5. *Schemoth R.* XXI. Verba vana Mal. II. 16. & VII. *Prov.* XIV. 33. accipit mercedem etiam vanorum verborum. *Maase* 240. Quidam diu mortuus a fossoribus effossus repertus est vivus sine vermibus; quaesivit ex eo R. Nachman: unde hoc? Respondit vir ille: quia per totam viram aures non praebui verbis otiosis. Pythag. ap. *Stobae.* S. 34. αἱρετώτερόν σοι ἔστω λίθον εἰκῇ βάλλειν, ἢ λόγον ἀργόν. *Antonin. Lib.* II. ἄχρι μὲν οὖν θεοὺς ἐτίμων, εὐδαίμονες ἦσαν, ἐπεὶ δὲ λόγον ἀχρεῖον ἀπέρριψαν, ὅτι πλέον ἀλλήλους Ἥρας καὶ Διὸς φιλοῦσιν. *Jos.* A. XV. 7. 4. μὴ κινηθέντος δὲ ἐπὶ τὸ φίλτρον, τὸν λόγον ἀργὸν ἐᾶν, οὐδένα γὰρ αὐτῷ κίνδυνον φέρειν. Ne existimetis calumniam Pharisaeorum leve esse peccatum, nam & ex sermone alicujus animus ejus cognoscitur, & ea a Deo puniuntur, quae vulgo multo leviora aestimantur, & a judice civili non puniuntur. *Prov.* XVII. 28. XVIII. 21. XXX. 8. 1. *Tim.* I. 6. *Judae* 15. *Eph.* V. 6. Verba temere effutita, licet nec calumnia nec injuria proprie vocentur, tamen a Deo juste puniuntur. Qui enim inconsiderate verba non meditata loquitur, nullis limitibus & repagulis coercetur, omnibusque malis latam portam aperit.

37. Coram tribunalibus humanis auditur reus, & confessione ejus nititur sententia judicis. *Jo.* VII. 51. *Ro.* III. 4. *Susann.* 55, 59.

38. σημεῖον] de coelo inf. XVI. 1. *Marc.* VIII. 11. *Luc.* XI. 16. 29. 1. *Cor.* I. 22. Moses dedit manna de coelo, Josua stitit solem, Samuel tonitru & grandinem excitavit, Elias ignem & pluviam demisit, Esajas Achaso optionem dedit petendi signum de coelo: circa prodigia, quae super terram fiunt, imposturae locus est, ad coelestia vero nullius hominis ars pertingit. Si Messias es, ostende, te Prophetis illis non minorem habere potestatem. Dicebant hoc tentantes ipsum, non ut confirmatiores redderentur, sed ut occasionem reperirent illi obtrectandi. Si edidisset, dixissent faciatione oculorum ea videri quae non sunt, nimiam distantiam impedire, quo minus distincte res videri possit &c.

39. γενεὰ πονηρὰ] *Targum Gen.* VI. 3. *Eccles.* I. 4. III. 16. VI. 8. *Psal.* XII. 8.

μοιχαλὶς] *Esaj.* LVII. 3. *Jo.* VIII. 41. Majores eorum, quoties a Deo recedentes Idololatriae sese dediderunt, adulterium committere a Prophetis dicuntur: illis similes esse illorum posteros Christus affirmat.

ἐπιζητεῖ] *Diod.* XVII. 101. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν ἐπὶ τῇ ἀνδρὸς τελευτῇ, καὶ πολλάκις ἐπεζήτησε τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καὶ παρόντι μὴ χρησάμενος ἀπόντα ἐπεπόθησε. Supra VI. 32.

40. ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς] *Psal.* XLVI. 3. *Deut.* IV. 11. *Ez.* XXVIII. 2. *Ex.* XV. 8. *Prov.* XXX. 19.

δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Γενεὰ πονηρὰ ϗ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· ϗ σημεῖον οὐ
40 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ
τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας ϗ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ
41 τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας ϗ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γε-
νεᾶς ταύτης, ϗ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· ϗ ἰδοὺ,
42 πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ
κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος· ϗ
ἰδοὺ,

καταδικασθήσῃ] κατακριθήσῃ] GL. 5. 33. 53. 84. Evang. 5. 24. *Chryſoſtomus*, *Baſilius*, *Euthymius*, *Damaſcenus* 1. α. 15.
38. ἀπεκρίθησαν] + αὐτῷ CDLM. 106. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior *Æthiop. Arab. Chryſoſtomus.*
τινες] + αὐτῶν Colb.
θέλομεν] θέλωμεν Edit. *Complut.*
ἐπιζητεῖ] ζητεῖ L.
αὐτῇ] σοὶ D a prima manu, ſed Verſio Latina: ei.
40. ὥσπερ] ὥσπερὶ D a prima manu.
ἰωνᾶς] + ὁ προφήτης Evang. 4. 8.
ἔσται] + καὶ DFL. 10. 27. 37. 59. 80. 90. Evang. 13. 15. *Cyrillus* in Jo. p. 141. 519. de Ador. 72, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus.*
ὧδε] — 64.
σοφίαν] + τοῦ D a prima manu.
Σολομῶντος] Σολομῶνος bis DEGM. 1. 2. 10. 11. 12. 13. 15. 36. 38. 76. 80. 82. 89. 90. 106. Evang. 2. 13. 14. 15. Edit. *Colinaei Eraſmi* 1. *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Syra* poſterior. σολόμωνος 72.
ϗ φαρισαίων] — 59. ϗ τῶν φαρισαίων 72.
39. πονηρὰ] — Verſio *Syra* poſterior.
ἦν] — D. ſed Lat. erat. ἐγένετο Evang. 17.
41. ἐν τῇ κρίσει] — 56.
42. ἐκ] ἀπὸ 13.

19. *Jon.* II. 4. *Ez.* XXVII. 4. 25. 26. *Jerem.* XXVI. 5.

τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας] Chriſtus duas tantum noctes & unum diem in ſepulcro latuit, ſolet autem dies quo ſepultus eſt, & dies quo reſurrexit connumerari. Eodem modo quo transfiguratio Chriſti, Matthaeo XVII. 1. poſt ſex dies, *Lucae* IX. 28. poſt octo dies contigiſſe narratur. *Porphyr.* Q. Homer. 14. καί γὰρ ὁ ληγούσης ἡμέρας ἐπιδημήσας, καὶ τῆς τρίτης ἕωθεν ἐξιὼν, τῇ τρίτῃ ἀποδημεῖν λέγεται, καίτοι μίαν τὴν μέσην ὅλην ἐτέλεσεν. Vid. 2. *Chron.* X. 5. 12. *Eſth.* IV. 16. V. 1. 4. *Bereſchith R.* XCI. 9. & poſuit eos in carcerem tres dies. In aeternum Deus S. B. non concedit requiem juſtis in afflictione per triduum, & ſic docet nos in Joſeph, in Jona, in Mardochai & David, & ſic ipſe dixit: vivificabit nos Hoſeae VI. 2. & dixit ad eos Joſeph die tertio. & LVI. 1. *Geneſ.* XXIV. 1. S. D. *Hoſ.* VI. 2. de die III. tribuum *Gen.* XLII. 8. de die III. promulgationis legis *Exod.* XIX. 16. de die III. exploratorum *Joſ.* II. 16. de die III. *Jonae* I. 17. de die III. aſcendentium ex captivitate *Eſr.* VIII. 15. de die III. vivificationis mortuorum *Hoſ.* VI. 2. de die III. *Eſtherae* V. 1.

Petebant ſignum de Coelo: promittitur autem ſignum ab inferis, nimirum reſurrectio, quae omnium miraculorum maximum atque efficaciſſimum fuit. *Æn. Gazaeus* de Immortal. Animae. καὶ Ἡρακλῆς ᾄδεται διαῤῥαγείσης αὐτῷ τῆς νεὼς, ἐφ' ἧς ἔπλει, ὑπὸ κήτους καταποθῆναι καὶ διασώζεσθαι. Pancrates Arcas ap. *Athen.* VII. p. 283. B. καὶ μετ' οὐ πολὺ δίκας ἐκτίσαι τῆς ἀσεβείας. κῆτος γὰρ ἐπελθὸν τῇ νηῒ τὸν ἐπωπέα ἐν ὄψει τοῦ παιδὸς καταπιεῖν. *Lycophr.* Caſſandr. 33. τριεσπέρου λέοντος, ὅν ποτε γνάθοις τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων. *Sext. Empir.* a Gramm. I. 11. *Auguſtinus* de C. D. I. 14. Haec quoque illi, cum quibus agimus, malunt irridere, quam credere: qui tamen in ſuis literis credunt Arionem Methymnaeum, nobiliſſimum cithariſtam, cum eſſet ejectus de navi, exceptum delphini dorſo, & ad terras pervectum.

41. ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει] Stabunt tanquam actores vel teſtes, & reos peragent Judaeos. *Mar.* XIV. 57. *Pſ.* I. 5. XXXV. 5. *Act.* VI. 13. *Eſaj.* LIV. 17. Illi in cultu idololatrico omnes vixerant; audita praedicatione hoſpitis, nullis conſpectis miraculis, intra breve XL. dierum ſpatium poenituerunt: vos Judaei, lectione Prophetarum ad Meſſiam recipiendum praeparati, habentes multa exempla plebejorum hominum, conceſſo XL. inſuper annorum ſpatio, doctrinam miraculis confirmatam admittere non vultis: quid tantam ſocordiam excuſare poterit? *Echa R.* praef. p. 41, 2. Unum prophetam miſi Niniven, & redierunt ad poenitentiam: hi vero Iſraelitae ſunt Hieroſolymis, quot prophetas ad eos miſi? S. D. 2. *Reg.* XVII. 13.

Aboth Nathani 6. R. Akiba reos peraget omnes pauperes in judicio. ſi enim dicit illis, cur non didiciſtis? & reſponderint, quia pauperes fuimus; dicent illis, annon R. Akiba pauperior fuit?

42. βασίλισσα] *Phrynich.* p. 96. Βασίλισσα, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν, ἀλλὰ βασίλεια ἢ βασιλίς. & 112. Βασίλισσαν, ἀλκαῖον φασὶ τὸν κωμῳδοποιὸν καὶ ἀριστοτέλην ἐν τοῖς ὁμήρου ἀπορήμασιν εἰρηκέναι· σὺ δὲ βασιλικὸς ἐπιστολεὺς ἐπιφανεῖς ἀνάλογον τῇ σῇ παρασκευῇ γενικώτατον ἡμῖν ἐκόμισας μάρτυρα, τὸν συγγράψαντα τὸν κατὰ Νεαίρας. ὃς διά τε τ' ἄλλα ὑποπτεύθη μὴ εἶναι Δημοσθένους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀδοκίμων ὀνομάτων· τοῖς πλείοσιν οὖν πειθόμενος βασίλειαν ἢ βασιλίδα λέγωμεν. οὕτω γὰρ ἂν διακρίνειν δόξαιμεν τότε καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν. *Moeris.* βασίλειαν, ἀττικῶς· βασίλισσαν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* Βασίλεια, γυνὴ, Αἴσχυλος ἐν Πέρσαις βασίλεια γυνὴ καὶ βασιλὶς —— βασίλισσα δὲ γυνὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν. *Euſtath.* in Od. α. p. 67. 27. ἰστέον δὲ, ὅτι τοῦ βασιλέως τὸ θηλυκὸν οὐ μόνον βασίλεια, ὡς ἱερέως ἱέρεια, ἀλλὰ καὶ βασίλισσα κατὰ αἴλιον Διονύσιον, ἀττικῶς βασίλινναν δὲ φησὶ Μένανδρος λέγει. & δ. p. 194, 15. τὸ δὲ βασίλεια, ὅτι καὶ βασίλισσα παρὰ τοῖς ὕστερον λέγεται καὶ βασίλιννα προγέγραπται. *Oppianus* Piſc. I. 391. βασίλειαν. *Sch.* δέσποιναν. ὥσπερ ἐκ τοῦ ἱερεὺς ἱέρεια, οὕτως καὶ ἐκ τοῦ βασιλεὺς βασίλεια. τὸ δὲ βασίλισσα τῶν νεωτέρων ἐστίν. *Athen.* IV. p. 151. A. Δύιλλος δ' ὁ ἀθηναῖος φασὶν ἐν τῇ θ τῶν ἱστοριῶν, ὡς κάσσανδρος —— θάψας τὸν βασίλεα καὶ τὴν βασίλισσαν. *Diod.* S. XX. 41. βασίλισσαν λαμίαν. exc. VI. p. 558. καὶ γενήσεσθαι βασίλισσαν ἰδιωτικῆς ἐστίας ἐξηλλαγμένην ἡγεμονίαν. & XXVI.

 p. 577.

ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀν- 43
θρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. Τότε λέγει· 44
Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρω-
μένον, καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύ- 45
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀν-
θρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων· Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. Ἔτι δὲ 46
αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζη-
τοῦν-

43. δὲ] — L. 59.

44. ἐπιστρέψω] ὑποστρέψω 1. 11. 13. 27. 34. 59. 71. 74. 80. 84. 86. 90. Edit. *Complut.* *Dorotheus* 12.
οἶκον] τόπον Colb. unus. ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκον μου] εἰς τὸν οἶκον μου ἐπιστρέψω D.
ἐλθὸν.] ἐλθὼν DF. 3. 56. 58. 64. 73. 90. 106. Editio *Erasmi*.
εὑρίσκει] + τὸν οἶκον D.
σχολάζοντα] + καὶ C. 16. 49. 51. 54. 86. Evang. 13. 18. Edit. *Colinaei*, *Bogardi*, Verſio *Syr.* *Chryſoſtomus*, *Dorotheus*, *Theophylactus*.
45. τότε] καὶ τότε 3. 73. Evang. 12.
καὶ ultimo loco] — 106.
παραλαμβάνει] λαμβάνει 3. 9. 14. 38. 61. 73. Evang. 15.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ D. εἰσελθόντα] ἐλθόντα 66. εἰσελθὸν E. εἰσελθὼν L.
ἔσχατα] + αὐτοῦ C.
46. ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος] λαλοῦντος δὲ αὐτοῦ DL. Verſio *Syra*. λαλοῦντος τοῦ Ἰησοῦ 2. 13. Codd. *Latt.* MSS. ἔτι δὲ λαλοῦντος Ἰησοῦ Evang. 8.
δὲ] — 56. 58. 61. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1492.

p. 577. ἄτταλος ἐπεπλάκη τῇ βασιλίσσῃ προχειρότερον. *Herodian.* I. 7. 6. φαυστῖνα βασίλισσα. & VI. 1. 20. καὶ βασίλισσα εἶναι θέλουσα μόνη. *Lucian.* Judic. Voc. 8. βασίλιττα. *Demoſth.* in Neaer. ὁ βασιλεὺς — καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ — βασίλισσα οὖσα. *Inſcript.* ap. Spon. Σαβῖναν βασίλισσαν. in monumento Adulitano apud Coſmam Indicopleuſten Βασιλίσσης ἀρσινόης — καὶ βασιλίσσης Βερενίκης. in numo *Patini* in Suet. p. 409. Βασιλίσσης Βερενίκης [vidi tamen numum cum inſciptione βασιλείας] *Arrian.* in Indicis 8. ex Megaſthene καὶ εἶναι γὰρ τοῖς μαργαρίτῃσι βασιλέα ἢ βασίλισσαν, ὡς τισὶ μελίσσῃσι. & Exped. Alex. IV. 15. τὴν Σκυθῶν βασίλισσαν. & 20. βασίλισσαι. & VII. 13. bis. & Epict. III. 22. Βασίλισσα τῶν μελισσῶν. *Plut.* in Apophth. p. 180. A. τῆς τῶν κάρων βασιλίσσης. *Stephan.* ἔφεσος — ἐκλήθη δὲ ἀπὸ μιᾶς τῶν ἀμαζόνων, ἣν καὶ βασίλισσαν καὶ πρόσπολον Ἀρτέμιδος εἶναι φησίν. *Schol. Theocrit.* Id. XIII. 25. φησὶ καλλίμαχος, τῆς βασιλίσσης τῶν ἀμαζόνων ἦσαν θυγατέρες. *Diogenes* L. Diog. VI. 1. 63. τὰς ἑταίρας ἔφη, βασιλέων εἶναι βασιλίσσας. Ariſtipp. II. 80. τὴν δὲ βασίλισσαν. *Plut.* Lucull. p. 503. A. διάδημα πέμψας αὐτὴν βασίλισσαν ἀνηγόρευσε. Philem. ap Athen. Βασίλισσ' ἐστὶ Βαβυλῶνος, ἂν οὕτω τύχῃ. *Galen.* de Theriac. ad Piſon. Cleopatra ἑλομένη μᾶλλον, ἔτι βασίλισσα οὖσα, ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι, τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν κειμένην καὶ κρατοῦσαν τὸ διάδημα, ὡς ἐοικὸς, ἵνα καὶ μέχρι τότε τοῖς ὁρῶσι βασίλισσα οὖσα βλέπηται. *Polyb.* V. p. 541. βασίλισσαν ἀποδεῖξαι τὴν Λαοδίκην. *Strabo* XVII. p. 1146. B. τριῶν δ' αὐτῷ θυγατέρων οὐσῶν, ὧν μία γνησία ἡ πρεσβυτάτη, ταύτην ἀνέδειξαν βασίλισσαν. *Joſephus* A. VIII. 6. 6. ἡ τῆς αἰθιοπίας βασίλισσα.

νότου] *Claudian.* in Eutrop. 1. Sumeret illicitos etenim ſi femina faſces, eſſet turpe minus, Medis, levibusque Sabaeis Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis Barbariae pars magna jacet. *Plin.* H. N. VI. 32. Gallus — retulit: Sabaeos ditisſimos, ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceraeque proventu. *Agatharchides* ap. Photium. τὸ τῶν Σαβαίων γένος μέγιστον τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν, καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας. Diodor. S. 11. . . Strabo XVI. p. 1124.

ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς] *Od.* δ. 564. ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης ἀθάνατοι πέμψουσιν. *Eurip.* Medea 540. εἰ δὲ γῆς ἐπ' ἐσχάτοις ὅροισιν ᾤκεις, οὐκ ἂν ἦν λόγος σέθεν. *Æſchyl.* Prometh. Vinct. 417. Σκύθης ὅμιλος, οἳ γᾶς ἔσχατον πόρον ἀμφὶ Μαιῶτιν ἔχουσι λίμνην. *Themiſt.* XIII. p. 165. τὸ κάλλος οὗ ἕνεκα ἐκ περάτων εἰς πέρατα γῆς ἐπορεύθην. Alcaeus ap. *Hephaeſt.* ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς. *Liban.* O. IV. p. 173. ἆρ' οὖν μοι καιρὸν ἔχει κατὰ τὸν Λέσβιον ἀλκαῖον ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν, ἦλθες ἐκ περάτων γῆς. *Onoſandr.* praef. ἐπὶ πέρατα γῆς ἐκτεῖναι τῆς ἀρχῆς. Orpheus. τάρταρα δ' εὐρώεντα, καὶ ἔσχατα πείρατα γαίης. & ap. *Macrob.* Sat. I. 18. εὐθὺς, ὅτ' ἐκ περάτων γαίης φαέθων ἀνορούσων. *Liv.* XXI. 43. ab oceano terminisque ultimis terrarum huc perveniſtis. *Thucyd.* 1. 69. τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα. *Alcaeus* ὄρνιθές τινες οἵδε ὠκιανῶ γὰρ ἀπὸ περάτων ἦλθον. *Dio Chryſ.* III. p. 53. D. διὰ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν μόλις ὁρᾶν ἐστὶν τὰ ἐμποδὼν, διά τε τῶν φίλων καὶ τὰ ἐπὶ γῆς πέρασι θεάσασθαι. & XXXII. p. 373. D. τί οὖν οἴεσθε τούτους ἐπὶ γῆς πέρατα ἐλθόντας λέγειν; & LXII. p. 587. B. πολλῶν οἰκούντων ἐπὶ πέρασι γῆς, ὧν οὐδὲ ἑώρακε τοὺς πλείστους, οὐδ' ἂν ἴδοι ποτὲ; οὐδὲ τῆς φωνῆς ξυνήσει. *Themiſt.* IX. 125. καὶ οὐ μεταπέμπειν ἀναγκαῖον ἐκ περάτων γῆς τοὺς διδάσκοντας. *Liv.* V. 33. Bellum ab oceano, terrarumque ultimis oris exiviſſe. *Juſtin.* XII. 5. 8. in ultimis terris in colonias diſtributurus. *Joſ.* B. V. 1. 3. πολλοὶ σπεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώνυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον. *Geneſ.* VIII. 9. *Rom.* X. 18.

πλεῖον Σολομῶνος] Moſes *Haddarſan* in *Gen.* XXXII. Cum magnificatus eſſet Salomon in regno ſuo, dixerunt: forſitan hic eſt rex Meſſias, & ſtatim venerunt ad eum S. D. 1. *Reg.* X.

Mulier delicata fama Salomonis excitata eſt, ut moleſtum iter relicto throno ſuo ſuſciperet, & illi pretioſa munera afferret: ego ad vos ultro veni, in urbibus veſtris praedicavi, munera nulla poſtulavi, viam ad aeternam felicitatem monſtravi, & miraculis confirmavi; nec tamen vultis mihi monenti locum dare.

43. δι' ἀνύδρων τόπων] *Arrian.* Indic. 32. ἐρήμῳ τε τῇ γῇ καὶ ἀνύδρῳ καὶ φλογώδει. — χώρην πᾶσαν ἐρήμην τε εἶναι, καὶ ὕδατος ἀπορίῃ ἔχεσθαι. 43. ἄνυδρον καὶ ἐρήμην χώρην. *Eſaj.* XIII. 21. *Joel* II. 20.

44. σχολάζοντα] *Thomas.* σχολὴν ἄγω, καὶ εὖ σχολὴν ἔχω, οὐ σχολάζω. Schol. *Pindar.* Nem. V. 17.

ὅμοιος

47 τοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπε δέ τις αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω
48 ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ· Τίς ἐστιν
49 ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μα-
50 θητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μή-
τηρ ἐστίν.

Ἐν

τοῖς ὄχλοις] — 60.
αὐτῷ λαλῆσαι] λαλῆσαι αὐτῷ D. 80.
47. σου posterius] — 80.
ἑστήκασι] — 56. 58. ἑστήκαισαν D. ex emendatione.
ἔξω ἑστήκασι ζητοῦντες σοι λαλῆσαι] ζητοῦσι λαλῆσαι σοὶ ἔξω ἑστηκότες 60.
σοὶ λαλῆσαι] λαλῆσαι σοι D. σε ἰδεῖν 7. Evang. 18. 19. σε Versio *Vulg*. *Copt*. prob. *J*. *Millio* prol. 388. *J*. *A*. *Bengelio*.
καὶ] ἢ D. Codices *Latini*. Versio *Copt*. *Photius* Epist. 132. supra X. 37.
οἱ] — 44.
αὐτοῦ] — D. Colb. unus 53. 60. Versio *Vulg*. *Armen*. probante *J*. *Millio* prol. 1403.
50. ἂν ποιήσῃ] ποιεῖ D. ἂν ποιῇ C. ἂν ποιήσει Editio *Complut*.
αὐτός] οὗτος L. 16. 56. 58. 59. 61. Codices teste Erasmo. Versio *Syra* posterior in margine.
μου secundo loco] + καὶ 7. 16. 38. 50. 61. 80. Evang. 8. 9. 10. 12. 18. 19. Codices *Latini*, *Origenes* in Matth. XIV. 22. *Theophylactus*.

μήτηρ] + αὐτοῦ 106.
λαλῆσαι ad λαλῆσαι] — L.
ἔξω ἑστήκασι] ἑστήκεισαν ἔξω D. 28. 54. — 13.
48. εἰπόντι] λέγοντι D. 33. Evang. 4. 12. 18.
49. τὴν χεῖρα] τὰς χεῖρας 28.

ὅμοιον —— ταῖς ἀρούραις; αἵτινες ἐξ ἀμοιβῆς καρποφοροῦσιν, ποτὲ μὲν — ποτὲ δὲ ἀναπαυσάμεναι καὶ σχολάσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἀνέλαβον. *Plut*. Gracch. p. 840. B. τὰ θεωρητήρια καθεῖλε, καὶ τῷ δήμῳ σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον.

σεσαρωμένον] *Phrynichus* p. 28. κόρημα χρὴ λέγειν, ἀλλ' οὐ σάρον· καὶ κορεῖν καὶ παρακορεῖν, οὐχὶ σαροῦν. & 44. Σάρωσιν ἐπειδὰν ἀκούσῃς τινὸς λέγοντος, κέλευσον παρακόρησιν λέγειν. ὅτι οὐδὲ σάρον λέγουσιν, ἀλλὰ κόρημα καὶ κάλλυντρον. *Moeris*. σαίρειν, ἀττικῶς· σαροῦν, ἑλληνικῶς. *Thomas*. κόρημα χρὴ λέγειν, οὐχὶ σάρον οὐδὲ σάροτρον. καὶ κορεῖν καὶ παρακορεῖν, καὶ ἐκκορεῖν, ἀλλὰ μὴ σαροῦν. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ ὀδυσσεὺς ἔπειθε τὸν πολύφημον. καὶ ἐκκορήσειάς τε καὶ ἐκπλυνεῖς καὶ ἐνθυμήσειας τὸ δωμάτιον. *Eustath*. in Od. υ. p. 727. 50. τὸ δὲ κορήσατε δῶμα, ἀντὶ τοῦ σαρώσατε, καλλύνατε, ὅθεν καὶ κόρημα τὸ σάρον. *Hesych*. σαίρει, κοσμεῖ, καλλύνει. σαίρειν, κοσμεῖν. *Lucian*. D. D. XXIV. 1. σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ. *Pollux*. X. 29. εἰ δὲ καὶ σαίρειν φήσεις τὸν θυρωρὸν, τί κωλύει κἀκεῖνο [τὸ κόρημα] καλεῖν; VI. 94. σάρον γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐν τῇ ἅλῳ ἐκάλουν σάρον. ἡ χρῆσις γὰρ ἀπὸ τῆς ἅλω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἄγει τοὔνομα. *Eurip*. Androm. 166. Σαίρειν τε δῶμα τοὐμὸν ἐκ χρυσηλάτων τευχέων περισπείρουσαν ἀχελώου δρόσον.

45. παραλαμβάνει] *Matth*. XVII. 1. *Marc*. IX. 2. *Luc*. IX. 28. inf. XVIII. 16. XXVI. 57.

πονηρότερα ἑαυτοῦ] *Xenoph*. Cyropaed. V. αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται.

καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων] 2. *Pet*. II. 20. 21. *Levit*. XXVI. 14—28. *Tacitus* A. VI. 32. cesserunt prima postremis, & bona juventae senectus flagitiosa obliteravit.

Plut. Sylla p. 469. E. ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν, ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἠνιῶτο μᾶλλον. *Rom*. VII. 17. 18. 20. *Dio Chrys*. O. V. p. 85. D. τῶν πολλῶν μὲν εἴπου τις ἐπεχείρησε καθᾶραι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, ὥσπερ ἄβατον καὶ μεστόν τινα θηρίων χαλεπῶν τόπον, ἐξελὼν δὲ καὶ ἀπολέσας τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν γένος, εἶτ' ἐλπίσας ἀπηλλάχθαι καὶ διαπεφευγέναι, οὐκ ἰσχυρῶς ἀποδράσας, ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῶν λειπομένων ἐπιθυμιῶν ἀπολέσθαι καὶ διαφθαρῆναι. Hodie diceremus, si febris expulsa est, & sanatus valetudinem non curat diligenter, redit idem morbus, & recidiva febris multo est periculosior & insanabilior: eodem modo sese res habet cum homine, cui peccata condonata sunt *Jo*. V. 14. & cum natione Judaica, quam Christus ad meliorem frugem perducturus erat, ejusque rei gratia multa miracula patraverat, aegrotosque sanaverat: cum vero omnibus istis beneficiis se non permoveri paterentur, longe pejori loco erant, quam si Christum nunquam audivissent, ejusque miracula nunquam vidissent. *Dan*. III. 19. Observandum autem totam hanc disputationem esse argumentum, quod vocant ad hominem, hoc est, Christum non ex sua sed Judaeorum sententia loqui de Beelzebule, de spiritu modo inhabitante desertum, modo hominem, de septem aliis spiritibus in societatem adscitis, de exorcismo Judaeorum ejusque efficacia; ita interpretatur *J*. *Lightfoot* & *H*. *Hammondus* in l. & *H*. *Zanchius* in *Coloss*. vid. in *Matth*. IV. 24.

46. εἱστήκεισαν] habet terminationem plusquam perfecti, sed significationem praesentis. *Thucyd*. IV. 78. ὕποπτον καθεστήκει. V. 10. οὗπερ νῦν τρόπαιον ἕστηκε. *Theocrit*. Id. XXV. 101. εἱστήκει παρὰ βουσὶν ἀνήρ. Schol. *Callimach*. H. in Apollin. 15. ἀπὸ τοῦ ἵστημι παρακείμενον ἕστηκα, ἀπὸ τούτου ποιοῦσιν οἱ Συρακούσιοι ἐνεστῶτα ἑστήκω, οὗ ὁ μέλλων ἑστήξω, καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ἑστήξειν.

ἔξω] prae turba non poterant ad Jesum accedere. *Luc*. VIII. 19. Cum autem non mater solum verum etiam fratres venissent, & omnino cum ipso colloqui expeterent, videntur de re magna & negotio urgente agere cum eo cupiisse, nimirum audita Pharisaeorum calumnia, videntur Jesum de periculo monere, eique, ut se propere subduceret, suadere voluisse.

ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι] *Isocr*. in Evag. ζητεῖ λαθεῖν. *Aristoph*. *Plut*. 370. ζητεῖς μεταλαβεῖν. *Plut*. in Public. p. 99. D. ἐζήτουν ἀφελέσθαι τὰς ἐπιστολάς.

50. *Il*. ζ. p. 429. Ἕκτορ ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ, Ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης. & 450. ἀλλ' οὐ μοι τρώων τόσσον μέλει ἄλγος ὀπίσσω, οὔτ' αὐτῆς ἑκάβης, οὔτε Πριάμοιο ἄνακτος οὔτε κασιγνήτων —— ὅσσον σεῦ. Hector & Andromache, Conf. infra XIX. 5. *Propert*. I. 11. 23. Tu mihi sola domus, tu Cynthia sola parentes, omnia tu nostrae tempora laetitiae. *Eurip*. Orest. 731. φίλταθ' ἡλίκων ἐμοὶ —— καὶ φίλων καὶ συγγενείας. πάντα γὰρ τάδ' εἶ σύ μοι. *Valer Flacc*. III. 327. Tu mihi qui conjux pariter fraterque parensque Solus. *Nonni* Dio-

ΕΝ δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θά- 1
λασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάν- 2
τα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολ- 3
λὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων· Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπεί- 4
ρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. Ἄλ- 5
λα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ
τὸ

1. δὲ] — 16. 61.
ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας] ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ D. ἀπὸ] — 1.
2. τὸ] — C. 1. Colb. unus. ἐμβάντα καθῆσθαι] ἐμβῆναι 30.
καθῆσθαι] καθίσαι 46. 52. 54. 59. 64. Evang. εἱστήκει] ἑστήκει D a prima manu.
3. ἐλάλησεν] ἐλάλει 61. πολλὰ] — L. 56. 58. 87.
πολλὰ ἐν παραβολαῖς] ἐν παραβολαῖς πολλὰ C. *Origenes* in Matth. XIV. 22.
ἰδοὺ] — 34. a prima manu.
τοῦ σπείρειν] σπεῖραι D. τοῦ σπεῖραι 1. 33. 35. 37. 40. 45. 54. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 71. 74. ex emendatione 80. 91. 106. Evang. 12. 13. 14. 18. 19. Edit. *Complut. Theophyl.*
a σπείρειν ad σπείρειν Comm. 4.] — C. *Origenes* in *Matth.* XXI. 19.
σπείρειν] + τὸν σπόρον αὐτοῦ 71. + σπόρον αὐτοῦ 34. a prima manu. Versio *Saxon.*
4. αὐτὸν] — 50. 53. 64. Edit. *Compl.*

Dionys. XIX. Ἤλθες μοι, φίλε Βάκχε, φίλον φάος, οὐκέτ' ἀνίη οὐ πόσιν, οὐ πατέρος στενάχω μόρον —— ἀμφότερον γὰρ Βάκχον ἔχω γενετῆρα καὶ υἱέα καὶ παρακοίτιν. Christus opponit patrem in coelis matri quae in terra erat, simulque indicat, se peculiari modo Dei filium esse. *Ovid.* Heroid. III. 52. Tot tamen amissis te compensavimus unum, Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras. Conf. *Luc.* XI. 27. 28.

1. ἐκάθητο] *Thomas.* κάθησο κάλλιον ἢ κάθου. καὶ καθήμενος ἢ καθεζόμενος, καὶ καθῆσο ἢ ἐκάθητο. ἀριστείδης· δικαστὴς αὐτὸς τῷ Περικλεῖ καθῆσο. καὶ κάθηντο ἢ ἐκάθηντο ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ· κάθηντο ἐκπεπληγμένοι.

3. ἐν παραβολαῖς] *Ammon.* παραβολὴ καὶ παράδειγμα διαφέρει. παραβολὴ μὲν γὰρ ἐστὶν, ἡ οἷά τε γενέσθαι ἐπὶ παραδείγματος. οἷον· ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδών. Παράδειγμα δὲ γεγονότος πράγματος ἀντιπαράθεσις· οἶνος καὶ κένταυρον ἀπώλεσεν. *Eustath.* in Il. β. p. 133. extr. ἔστιν οὖν παραβολὴ, νόημα πιστούμενον ἐκ τῶν καθ' ἑκάστην γινομένων τὰ λεγόμενα. ἢ λόγος διδάσκων καὶ πιστούμενος τὸ ὑποκείμενον ἐκ τῶν εἰωθότων ἀεὶ γενέσθαι. λέγεται δὲ παραβολὴ, διότι τοῖς λεγομένοις παραβάλλει τοῦτ' ἔστι συγκρίνει καὶ παρατίθησι πρᾶγμα τι γνώριμον, ὅπερ ὀφείλει πάντως γνωριμώτερον εἶναι τοῦ δι' ὃ παρείληπται. κακία γὰρ παραβολῆς τὸ ἄγνωστον καὶ ἀσύνηθες, ἐξ οὗ καὶ τοῦ χοιρίλου κακίζονται παραβολαὶ, διότι οὐδὲ διδασκαλικὴ ἡ τοιαύτη ἐστι παραβολή. *Seneca* Ep. 59. Illi qui simpliciter & demonstrandae rei causa eloquebantur, parabolis referti sunt; quas existimo necessarias, non ex eadem causa, qua Poëtis, sed ut imbecillitatis nostrae adminicula sint, & ut discentem & audientem in rem praesentem adducant. *Maimonid.* port. Mos. p. 84. Non potest doceri vulgus nisi per aenigmata, & parabolas, ut ita communis sit ista docendi ratio mulieribus etiam puerisque & parvulis, quo, cum perfecti evaserint intellectus ipsorum, parabolarum istarum sensus dignoscunt, atque hoc indicat Salomo *Prov.* I. 6. atque ob has causas aenigmatice locuti sunt sapientes, quibus pax, de rebus Theologicis. *Hieron.* in Matth. XVIII. 23. Familiare est Syris, & maxime Palaestinis ad omnem sermonem suum parabolas jungere: ut, quod per simplex praeceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exemplaque teneatur.

κατέφαγεν] *Hermog.* de form. Orat. I. 7. ex Demosthen. ἐσθίων κατέφαγε. *Il.* β. 714. κατήσθιε. *Eustath.* τὸ δὲ κατήσθιε τὸν μετὰ σφοδρότητος ὁλοτελῆ δηλοῖ ἀφανισμὸν τῶν νεοττῶν, καὶ διαφέρει τοῦ ἁπλῶς ἐσθίειν, ὡς καὶ καταφαγεῖν τοῦ ἁπλῶς φαγεῖν. & in Od. I. p. 358. 50. ἔκπιε, τοῦτ' ἔστιν τὸ πᾶν ἐξέπιε. καθ' ὁμοιότητα τινα τοῦ φαγεῖν ἁπλῶς καὶ τοῦ καταφαγεῖν, ὅ ἐστι πάντα φαγεῖν. *Athen.* X. 412. F. ὁ Μίλων ταῦρον κατέφαγεν. *Aristoph.* Acharnens. 78. οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους, τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν. Schol. ἐμφατικῶς ἡ κατὰ, ὥσπερ καὶ τὸ ἐμφαγεῖν. in Pace 6. οὐ κατέφαγε Schol. ἄλλο δὲ φαγεῖν, καὶ ἄλλο καταφαγεῖν, φαγεῖν μὲν γὰρ τὸ τάξει, καταφαγεῖν δὲ ἀθρόως. τὸ οὖν ἀδηφάγον τοῦ ζώου δεικνὺς λέγει. *Luc.* XV. 30.

5. *Ovid.* Metam. V. 482. —— primis segetes moriuntur in herbis, & modo sol nimius, nimius modo corripit imber, Sideraque, ventique nocent, avidaeque volucres Semina jacta legunt, lolium tribulique fatigant Triticeas messes, & inexpugnabile Gramen. *Georg.* I. 73. Illic officiant laetis ne frugibus herbae: Heic sterilem exiguas ne deserat humor arenam.

βάθος] *Euripid.* Andromach. 636. Πολλάκις δέ τοι Ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορὰ, Νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες. *Theophr.* de C. Plant. III. 25. Ἐν Συρίᾳ κατὰ βάθος ἀρώσας ἐξήρανεν, ὑπὸ γὰρ τοῦ θέρους διακαιομένη ἐπὶ πλεῖον ὑπόπετρος οὖσα διέκαιε, καὶ μικροῖς ἀρότροις οἱ Σύροι χρῶνται. *Job.* VIII. 11. 12. 17. *Jac.* I. 11.

6. ῥίζαν] *Jos.* B. IV. 8. 3. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων αὐτῷ καρπῶν ἕνεκεν οὐκ ἂν ῥᾳδίως τί παραβληθείη κλῖμα τῆς οἰκουμένης. οὕτω τὸ καταβληθὲν πολύχουν ἀναδίδωσιν. αἴτιον δέ μοι δοκεῖ τὸ θερμὸν τῶν ἀέρων καὶ τὸ τῶν ὑδάτων εὔγονον, τῶν μὲν προκαλουμένων τὰ φυόμενα καὶ διαχεόντων, τῆς δὲ ἰκμάδος ῥιζούσης ἕκαστον ἰσχυρῶς καὶ χορηγούσης τὴν ἐν θέρει δύναμιν.

7. *Jos.* B. I. 27. 6. τοὺς υἱεῖς —— προσέταξεν ἀποπνῖξαι. *Theoph.* de Caus. Plant. II. 25. ὁ θερμὸς καὶ ὁ δόλιχος, πάντα δὲ ταῦτα βλάπτει τὰ δένδρα καταπνίγοντα καὶ ἐπισκιάζοντα καὶ τὴν τροφὴν ἀφαιρούμενα. *Xenoph.* Oecon. 23. τί γαρ, ἔφη, ἣν ὕλη πνίγῃ συνεξορμῶσα τῷ σίτῳ, καὶ διαρπάζουσα τοῦ σίτου τὴν τροφὴν, ὥσπερ οἱ κηφῆνες διαρπάζουσιν ἄχρηστοι ὄντες τῶν μελισσῶν, ἃ ἂν ἐκεῖναι ἐργασάμεναι τροφὴν καταθῶνται; ἐκκόπτειν ἂν νὴ Δία τροφὴν ἔφην δέοι τὴν ὕλην ἐγώ. *Calpurn.* Profocata malignum Messis habet lolium. *Virg.* Ecl. V. 39. Carduus & spinis surgit paliurus acutis. *Prov.* XXIV. 31.

8. ὃ μὲν ρ. ὃ δὲ ξ. ὃ δὲ λ.] *Thomas:* ἃ μὲν, ἃ δὲ, μὴ

εἰ-

6 τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥί-
7 ζαν, ἐξηράνθη. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπ-
8 έπνιξαν αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
9 ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ προσ-
10 ελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ· Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀπο-
11 κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
ἐκεί-

ἦλθε] ἦλθον DL. 44. 46. Evang. 15. ἐλθόντα Evang. 3. 12.
πετεινὰ] + τοῦ οὐρανοῦ EKM. 4. 7. 13. 15. 42. 50. 57. 60. 61. 63. 72. 80. 90. 91. 106. Evang. 12. 13. 15. 17. Versio *Vulg. Syra* posterior, *Æthiop.* ex *Marco*.
5. ἄλλα] ἃ D. 36. εὐθέως] εὐθὺς D. 40. — L.
6. ἡλίου δὲ] τοῦ δὲ ἡλίου D. ἡλίου 61.
ἀνατείλαντος] + εὐθέως L.
ἐκαυματίσθη] ἐκαυματίσθησαν D.
ῥίζαν] βάθος ῥίζης 13. ἐξηράνθη] ἐξηράνθησαν D.
7. ἐπὶ] εἰς D. 13.
ἀπέπνιξαν] ἔπνιξαν D.
8. ἔπεσεν] ἔπεσαν C. 2. Editio *Erasmi* 1.
ἐδίδου] ἐδίδουν D. ὃ] ὁ Editio *Colin.* bis.
10. προσελθόντες] + αὐτῷ C. Versio *Copt.*
μαθηταὶ] + αὐτοῦ C. 27. 46. 51. 52. 71. 90. Versio *Syra* utraque, posterior cum asterisco.
αὐτῷ] — C. Versio *Copt.*
αὐτοῖς] — C. Versio *Copt.*
11. ὅτι] — M. 91.
δέδοται] + τοῦ Colb. unus.
τῶν οὐρανῶν] — 1. 9. *Eusebius* D. IX. 16. τοῦ θεοῦ 23. 24. 32.

εἴπῃς. ἀλλὰ τίνα μὲν, τίνα δέ. Εἰ καὶ Λουκιανὸς λέγει, οὐκ οἶδα εἴτε παίζων εἴτε σπουδάζων. Λέγει γὰρ ἐν τῷ ῥητόρων διδάσκαλος. 15. ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ἃ μὲν προϊόντι ἐπιδεικνὺς κατὰ τὴν ὁδὸν, ἃ δὲ καὶ παραινῶν. καὶ πάλιν ἐν Τίμωνι, διδοὺς ἅπασι τοῖς δεομένοις, ᾧ μὲν ε. δραχμὰς, ᾧ δὲ ἡμιτάλαντον. Ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος ἐξελέγχει τοῦτο, ἐν τῷ ψευδοσοφιστῇ αὐτοῦ. *Rhet.* praec. 15. ἃ μὲν —— ἃ δέ. ἃ μὲν οἶσθ᾽ ἃ δὲ οὐκ οἶσθα. *Polyb.* I. οὓς μὲν ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν, οὓς δὲ ἀπέσφαξαν. Plut. *Appian. Ælian. Herodian.* VIII. 1. 8. ἃ μὲν ἐκφορήσαντες, ἃ δὲ καταπρήσαντες. V. 7. 11. οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐφυγάδευσεν. III. 8. 12. ὧν μὲν ἐπιστολὰς προκομίζων, οἷς δὲ δῶρα ἐνειδίζων. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 7. 147. τὸ φύσει κινοῦν, ὁμοίως πάντας κινεῖ, καὶ οὐχ᾽ οὓς μὲν οὕτως, οὓς δὲ ἐναντίως. a. Geom. 31. εἰ δὲ τόπον ἐκ τόπου μετέρχεται, ἤτοι ὃν μὲν ἀπολείπων, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνων μετέρχεται. ἢ οὗ μὲν ἐχόμενον τόπου, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον. ἀλλ᾽ ἐς ὃν μὲν ἀπολείπων, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνων, οὐκ ἔσται γραμμή. a. Astrolog. 38. ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ζωδίου ὃς μέντοι ἀστὴρ τὰς πρώτας ἐπέχῃ μοίρας, ὃς δὲ τὰς τελευταίας, ὃς δὲ τὰς ἐν μέσῳ. *Dionys. Hal.* epist. ad Pompej. 2. ὅτι παρ᾽ ᾧ μὲν ἐκπίπτει ποτὲ τὸ ὕψος τῆς λέξεως εἰς τὸ καινὸν καὶ ἀηθὲς, παρ᾽ ᾧ δὲ οὐδέ ποτε. *Arrian.* in Indic. c. 24. οἱ μὲν αὐτοῦ φεύγοντες ἀποθνήσκουσιν, οἱ δὲ ἁλίσκονται, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διέφυγον ἐς τὰ ὄρεα. *Dionys. Hal.* A. V. 14. οὓς μὲν ὑπὸ φίλων παρασκευασθέντας, οὓς δὲ μισθοφόρους. *Philem.* fragm. II. ἂν οἷς ἔχομεν, τοῖς γε μηδὲ χρώμεθα, ἃ δ᾽ οὐκ ἔχομεν, ζητοῦμεν, ὡς διὰ τύχην, ὧν δὲ δι᾽ αὐτοὺς ἐσόμεθ᾽ ἐστερημένοι. *Matth.* XXI. 35. *Luc.* XXIII. 33. & *Dionys.* A. II. 51. οὓς μὲν ἀπέκτειναν, οὓς δὲ ἐτραυμάτισαν. IX. 14. οὓς μὲν ἀποκτείνουσι, οὓς δὲ εἰς φυγὴν τρέπουσι.

Varro I. 44. Quare obſervabis, quantum in ea regione conſuetudo eſt ſerendi, ut tantum facias, quantum valet regio ac genus terrae, ut ex eodem ſemine alicubi cum decimo redeat, alicubi cum quinto decimo, ut in Hetruria & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt etiam cum centeſimo redire ſolitum. *Ammianus*. XXII. Et ſi inciderit moderatius, aliquoties jactae ſementes in loco pinguis ceſpitis cum augmento quaſi Septuageſimo renaſcuntur. *Solinus* 27. in agro Byzaceno, qui patet paſſuum CC. vel amplius M. glebis ita praepinguibus, ut jacta ibi ſemina cum incremento centeſimae frugis renaſcantur. *Plin.* H. N. V. 3. Byzacium ita appellatur regio CC L. M. P. per circuitum fertilitatis eximiae, cum centeſima fruge agricolis foenus reddente terra XVII. 2. in Byzaico Africae illum centena quinquagena fruge fertilem campum. XVIII. 21. Tritico nihil eſt fertilius, hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alebat hominem, ut pote cum e modio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Byzacio Africae campo CL. modii reddantur. Miſit ex eo loco D. Auguſto procurator ejus ex uno grano, vix credibile dictu, XL. paucis minus germina —— Miſit & Neroni ſimiliter CCCLX. ſtipulas ex uno grano. cum centeſimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt —— & inprimis Ægyptus. *Silius* IX. 204. Seu ſunt Byzacia cordi Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis. *Herodot.* I. 193. τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδιδοῖ. ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὐτὴ ἑωυτῆς ἐνείκῃ, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. IV. 193. μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγεως, τὸ δ᾽ ἀπὸ τούτου λιθώδης ἐστὶ καὶ τρηχείη. & 198. ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερῖται νέμονται, ἐπ᾽ ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἀρίστη ἐνείκῃ, ἐκφέρει. ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια. *Aristid.* ap. Phot. CCXLVII. κατὰ γοῦν ἐκείνους τοὺς χρόνους —— φῦναι τινα αὐτοῖς ἄνδρα ὅμοιον Θεμιστοκλεῖ, καὶ μετὰ τῆς ἄλλης φορᾶς καὶ τοῦτ᾽ ἐνεγκεῖν τὴν γῆν ἀγαθὸν, οὐκοῦν ἐλάττω γ᾽ ἂν ὄνασθαι μοι δοκοῦσιν, ἢ εἰ πάντα εἰς ρ. καὶ ἔτι πλείω τῆς χώρας αὐτῆς ἐξενεγκούσης. *Pollux* I. 227. περὶ γῆς ἀγαθῆς. εὔφορος, βαθεῖα, βαθύγειος, πίων, εὔκαρπος —— ἐπὶ δὲ τῆς ἐναντίας —— πετρώδης, ἄκαρπος. *Schol. Pindari* Neme. VI. 17. τῇ γῇ, ἥτις ἐξ ἀμοιβῆς σπειρομένη ἀναπαύεται, καὶ δίδωσι καρποὺς πολλούς. *Strabo* XV. p. 1063. C. πολύσιτος δ᾽ ἄγαν ἐστὶ, ὥστε ἑκατοντάχουν δὶ ὁμαλοῦ καὶ κριθὴν καὶ πυρὸν ἐκτρέφειν. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ διακοσιοντάχουν. *Theophraſt.* H Pl. VIII. 7. γίνεται δὲ μὴ καλῶς ἐργασαμένοις πεντηκοντάχοα, τοῖς δὲ ἐπιμελῶς ἑκατοντάχοα. *Chetuboth* f. 112. 1. Sic tradunt Magiſtri: olim cum Judaea coeleſti indulgentia frueretur, ager, cujus ſeminatio granorum ſatum exigebat, reddidit coros L. (cororum V. myriadas) at in Zoaniticis agris, cum maxime florerent, granorum ſatum reddidit coros LXX. ſic enim teſtis eſt R. Meir, vidiſſe ſe in convalle Bethſunen Satum ſerentes referre coros LXX. *Geneſ.* XXVI. 12.

11. ὑμῖν δέδοται γνῶναι] *Lucan.* I. 452. Solis noſſe Deos & coeli numina vobis Aut ſolis neſcire

ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ 12
οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, 13
ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσι, οὐδὲ συνιοῦσι. Καὶ ἀναπλη- 14
ροῦ-

οὐ δέδοται] ἐν παραβολαῖς 7. 9. Colb. unus. Evang. 12. 18. 19.
12. ὅστις] ὃς Bodlej. unus. ἔχει prius] ἂν ἔχῃ 12. 106. Edit. *Colinaei.*
13. αὐτοῖς λαλῶ κ. λ.] λαλεῖ αὐτοῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούσωσιν καὶ μὴ συνῶσιν, μήποτε ἐπιστρέψωσιν D. αὐτοῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούωσι καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι 1. 13. Evang. 12. *Eusebius*, *Cyrillus.* αὐτοῖς λαλῶ] λαλῶ αὐτοῖς 1. *Chrysostomus.*
αὐτοῖς] — L. *Cyrillus* Catech. 59. συνιοῦσι] συνίουσι Editio *Erasmi.*
14. ἀναπληροῦται] τότε πληρωθήσεται D. Evang. 4. 12. καὶ τότε πληροῦται 1. τότε ἐπληρώθη *Eusebius.* πληρωθήσεται 30. 59. 70. καὶ τότε πληρωθήσεται Evang. 12. 13.

re datum. *Lesches* in parva Iliade —— ἦντε οἱ αὐτῷ ἀριστῆες παναχαιῶν Δῶκαν ἔχειν. Tzetzes in Lycophr. 1263. *Anthol. MS.* ἄδηλον. Οὐχὶ μάταν θνάτοισι φάτις τοιάδε βοᾶται, ὡς οὐ πάντα θεοὶ πᾶσι δέδωκαν ἔχειν. *Xenoph.* H. Graec. VII. ἀπὸ τῶν θεῶν δέδοται ὑμῖν εὐτυχεῖν. *Phil.* I. 29. *Act.* IV. 29. *Apoc.* XIII. 4. 7. 15. *Jo.* IV. 7.

γνῶναι τὰ μυστήρια] *Galen.* de Compos. Med. per Part. X. τοῦτο ἀπὸ Ρουσικοῦ ὡς μυστήριον ἐλάβομεν. *Athen.* III. p. 40. D. Dionysius Siculus τὰς τῶν μυῶν διεκδύσεις μυστήρια ἐκάλει, ὅτι τοὺς μῦς τηρεῖ. *Schol.* in Aves. *Aristoph* 1073. Diagoras διὰ τὸ ἀσεβὲς αὐτοῦ, ἐπεὶ τὰ μυστήρια πᾶσι διηγεῖτο κοινοποιῶν αὐτά. *Arrian. Epict.* III. 21. μέγα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, μυστικόν ἐστι, οὐχ' ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τῷ τυχόντι διδόμενον. *Jamblich.* Vit. Pythag. 17. χαλεπώτερον τῶν ἄλλων ἐγκρατευμάτων τοῦτο τὸ γλώσσης κρατεῖν, καθὰ καὶ ὑπὸ τῶν τὰ μυστήρια νομοθετησάντων ἐμφαίνεται ἡμῖν. & 32. τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων ἀπόρρητα ἐν ἑαυτοῖς διεφύλαττον ἅπαντες ἀεὶ μετὰ ἀκριβοῦς ἐχεμυθίας πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἀνέκφορα διατηροῦντες, καὶ ἀγράφως ἐν μνήμῃ τοῖς διαδόχοις ὥσπερ μυστήρια θεῶν παραδιδόντες. *Polyaen.* p. 88. ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς περὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. *Corn. Nep.* Alcib. 3. Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur; quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem sed ad conjurationem pertinere existimabatur. Constantin. ap. *Euseb.* HE. p. 597. ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐξέλαμψε παρουσία, καὶ τὸ τῆς ἁγιωτάτης θρησκείας ἐπεκράτησε μυστήριον. *Antonin.* Lib. X. ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐβάκχευον —— παρήνεσεν αὐταῖς, μὴ ἐκλείπειν τελετὰς ἢ μυστήρια τοῦ θεοῦ. *Theophr.* Char. III. Δάμιππος μυστηρίοις μεγίστην δᾶδα ἔστησε. βοηδρομιῶνος μὲν ἐστὶ τὰ μυστήρια, Πυανεψιῶνος δὲ ἀπατούρια, Ποσειδεῶνος δὲ τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια. *Arnobius* l. IV. Usu farreo, coemtione, genialis lectuli Sacramenta conducunt *Philostrat.* p. 116. εἶδες ἄν, ὥσπερ ἐν μυστηρίοις, σιωπῆς μεστὰ πάντα. *Senec.* Herc. Fur. 300. Tibi frugum potens Secreta reddam Sacra, tibi muta fide Longas Eleusin tacita jactabit faces. & 845. Turba secretam Cererem frequentat, Et citi tectis properant relictis Attici noctem celebrare mystae, Tanta per campos agitur silentes Turba. *Herodian.* VIII. 7. 8. καὶ νῦν φυλάσσοντες τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, ὅς ἐστι τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυστήριον. *Tertullian.* Apolog. 7. Cum vel ex forma omnibus mysteriis Silentii fides debeatur. Schol. *Aristoph.* Ran. 459. Μυστήριον δὲ ἐκλήθη παρὰ τὸ τοὺς ἀκούοντας μύειν τὸ στόμα, καὶ μηδενὶ ταῦτα ἐξηγεῖσθαι, μύειν δὲ ἐστὶ κλεῖν τὸ στόμα. 2. *Macc.* XIII. 21. προσήγγειλε τὰ μυστήρια τοῖς πολεμίοις. *Cic.* de Orat. 3. 17. Tanquam mysterium tacitum aliquid tenere. Cum doctrina Christiana sit Catholica, nulla habet mysteria, hoc est dogmata vel praecepta, quae non omnibus inculcari debeant: vocantur tamen mysteria, vel respectu illorum hominum, qui ante tempora patefacti Evangelii vixerunt, vel respectu illorum, qui tum quidem vivebant, sed suis vitiis atque praejudicatis opinionibus aures obturabant, quo minus doctrinam audire atque intelligere possent. *Tanchuma* f. 73. Deus mysteria sua non concredit nisi justis S. D. *Ps.* XXV. 14. *Theodoretus* in Rom. XI. 25. Μυστήριον ἐστὶ τὸ μὴ πᾶσι γνώριμον. ἀλλὰ μόνον τοῖς θεωρουμένοις.

12. ἔχει] *Martialis* V. 81. Dantur opes nulli nunc, nisi divitibus. *Ter.* Phorm. I. 1. 7. Quam inique comparatum est, ii qui minus habent Ut semper aliquid addant divitioribus *Juvenal.* III. 208. Nil habuit Codrus, quis enim negat? Et tamen illud Perdidit infelix totum nil. Ultimus autem Ærumnae cumulus, quod nudum & frusta rogantem Nemo cibo, nemo hospitio tectoque juvabit. *Demosth.* c. Steph. 1. ἔχοντα καὶ πλουτοῦντα. *Ovidius* Met. I. 131. Amor sceleratus habendi. *Sosiades* ἔχων χαρίζου. si dives sis, beneficia lubens conferto. *Eurip.* Danae 95. ap. Stob. ἐν τοῖς ἔχουσιν ἡδυπαθὴς πέφυχ' ὅδε. *Palaephat.* 49. μέτριος ἦν, καὶ παρὰ τῶν ἐχόντων μόνον ἐδέχετο. *Isocrat.* Areopag. ἀπήλλαξε γὰρ τοὺς μὲν πένητας τῶν ἀποριῶν ταῖς εὐεργεσίαις, καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις & de Pace. οὐ γὰρ τοῦτο σκοποῦσιν, ἐξ ὅτου τρόπου τοῖς δεομένοις τὸν βίον ἐκποριοῦσιν, ἀλλ' ὅπως καὶ τοὺς ἔχειν τι δοκοῦντας τοῖς ἀπόροις ἐξισώσουσι. *Dio Xiph.* in Nerone p. 149. καὶ αἱ οὐσίαι τῶν ἐχόντων τι ἐπολυπραγμονοῦντο —— καὶ ἄλλως εἰ καὶ μηδὲν μέγα ἐκέκτηντο —— διέφθειρε. Petron. 77. Credite, assem habes, assem valeas: habes, habeberis. *Horat.* S. 1. 1. 62. tanti, quantum habeas, sis. *Æschin.* Dial. II. 10. σκοπεῖν ὁπόθεν πλούσιοι ἔσονται, ὡς ἂν μέν τι ἔχῃς, ἄξιος που εἶ, ἐὰν δὲ μή, οὐδενός. *Eurip.* Alcest. 57. κἂν γραῦς ὄληται, πλουσίως ταφήσεται Θ. πρὸς τῶν ἐχόντων, Φοῖβε, τὸν νόμον τίθης. Supplic. 238. τρεῖς γὰρ πολιτῶν μερίδες, οἱ μὲν ὄλβιοι —— Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες καὶ σπανίζοντες βίου —— εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρ' ἀφιᾶσι κακά. *Helena* 439. Ἐλπὶς δ' ἔκ τε πλουσίων δόμων λαβεῖν τί ναύταις, Ἐκ δὲ μὴ 'χόντων βίον, οὐδ' εἰ θέλοιεν ὠφελεῖν ἔχοιεν ἄν. Polydicus ap. *Stob.* XLI. ὅταν οἱ δυνάμενοι τοῖς μὴ ἔχουσι καὶ προτελεῖν τολμῶσι καὶ ὑπουργεῖν καὶ χαρίζεσθαι. *Plut.* de Paradox. Stoicor. p. 1058. D. ἄλφιτα ὠνεῖται πολλάκις δανειζόμενος, καὶ μεταιτῶν παρὰ τῶν οὐδὲν ἐχόντων. *Cic.* ad famil. Ep. VII. 29. nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere. *Aristoph.* Equit 1292. φασὶ γὰρ αὐτὸν ἐπιτρεπόμενον τὰ τῶν ἐχόντων ἀνέρων. & Plut. 596. τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας —— τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων *Sibyll. Orac.* II. οὐδεὶς γὰρ πλουτῶν καὶ ἔχων ἄλλῳ μεταδώσει *Virg.* Georg. II. 499. neque ille Aut doluit miserens inopem, aut invidit habenti. *Eusthath.* in II.

ροῦται — ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα· Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
15 συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ
τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή-
ποτε

ἐπ᾽] CFGKL. 2. 4. 7. 8. 9. 10. 13. 14. 15. 27. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 62. 63. 64. 66. 71. 72. 76. 78. 82. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 4. 8. 10. 12. 13. 14. 15. Edit. *Complut. Bengel. Genev.* Versio *Syra* posterior. *Basilius, Chrysost. Theophylactus.* probante *Millio* prol. 1179. ἐν 3. *Erasmus* contra fidem codicum addidit ἐπ᾽. vid. pag. 44.
προφητεία] + τοῦ D. ἡ posterius] — D. ἡσαΐου] — 15.
λεγουσα] + πορεύθητι, καὶ εἰπὲ τῷ λαῷ τούτῳ D. Codd. *Latt.* MSS. *Eusebius.*
ἀκούσετε — βλέψετε] ἀκούσητε — βλέψητε EFG. 2. 5. 11. 38. 48. 86. 87. 91. Evang. 4. ἀκούετε 73. 90. a prima manu.
ἴδητε] in Hebraeo *Esajae* VI. 9. est תדעו, quod verbum respondet Graeco εἰδῆτε. Versio *Syr.*

Il. p. 1124. 41. πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐλλείψεις. Σοφοκλῆς (Ajac. 157.) οὖν ἐν τῷ πρὸς τὸν ἔχονθ᾽ ὁ φθόνος ἕρπει, παρῆκε τὸ ἀγαθὸν ὡς φανερόν. πάντως γὰρ ὁ ἔχων ἀγαθόν τι φθονεῖται. *Xenoph.* Cyr. Paed. VII. οἱ ἔχοντες. *Philo* de Joseph. T. 2. p. 61, 44. ὀλίγα κέκτησαι· μὴ φθόνει τοῖς ἔχουσι.

Koheleth R. I. 7. Matrona rogavit R. Jose f. Chalaphtha, dixitque: quid est quod dicitur Dan. II. 21. Non debebat Scriptura ita dicere, sed dedit Sapientiam non Sapientibus, & intelligentiam non intelligentibus. Dixit ei parabolam: si duo homines ad te veniant, mutuo a te accepturi pecuniam, dives & pauper, utri eorum mutuum dabis, diviti an pauperi? Respondit: diviti. Cur, inquit? Quia si perdit dives pecuniam meam, habet unde solvat: si vero pauper perdit pecuniam meam, unde mihi solvet? Dixit: non audiverunt aures tuae, quod exiit ex ore tuo? Si dedisset Deus S. B. sapientiam insipientibus, sedissent & locuti fuissent de ea in latrinis, theatris & lavacris: sed dedit Deus S. B. Sapientiam sapientibus, & illi sedent, & de ea loquuntur in Synagogis & auditoriis.

καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ] *Bereschith R.* XX. 11. Proverbium מה שבידו ניטל ממנו.

13. *Plut.* de lib. educat p. 13. E. καλὸν δὲ ἔνια τῶν ἁμαρτημάτων μηδὲ εἰδέναι δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ γήρως ἀμβλυῶττον καὶ δύσκωφον ἐπὶ τὰ γιγνόμενα μεταφέρειν, ὡς ἔνια τῶν πραττομένων ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν, καὶ μὴ ἀκούειν ἀκούοντας. *Demosth.* Or. 1. c. Aristogit. οἱ πρεσβύτεροι ὅταν ὁρῶσι παιδιὰν πλείω τῆς μετρίας, οὕτω ταῦθ᾽ ὁρῶσιν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἑωρακέναι. — Οἱ μὲν οὕτως ὁρῶντες τὰ τῶν ἠτυχηκότων ἔργα, ὥστε τὸ τῆς παροιμίας ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν, καὶ ἀκούοντας μὴ ἀκούειν. *Æschyl.* Prometh. 446. οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην, κλύοντες οὐκ ἤκλυον. Schol. διότι νοῦν καὶ φρόνησιν οὐκ εἶχον. Incerti. ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων. *Sophocles* ap. Stob. ἀλλ᾽ οἱ κακῶς πράσσοντες οὐ κωφοὶ μόνον, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁρῶντες εἰσορῶσι τ᾽ ἀμφανῆ. *Aristides* T. 2. p. 183. φάσκοντας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φροντίζειν, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ πᾶσι πράγμασιν ἀνταγωνίζεσθαι, καὶ μήτ᾽ ἀκουόντων ἀκούειν τὰ δεινὰ, μηδ᾽ ὁρῶντας ὁρᾶν, ἀλλὰ πάντων ὥσπερεὶ φλυαρίαν καταγνόντας, παρ᾽ αὐτὸν τὸν θάνατον ἐσκηνῆσθαι. Heraclitus ap. *Clem.* Strom. V. & *Euseb.* P. III. 13. & *Theodoret.* Therap. 3. ἀξύνετοι ἀκούοντες κωφοῖσι ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρέοντας ἀπιέναι. *Plato* Theaeteto τῶν βαρβάρων πρὶν μαθεῖν τὴν φωνὴν, πότερον οὐ φήσομεν ἀκούειν, ὅταν φθέγγονται ἢ ἀκούειν τε καὶ ἐπίστασθαι, ὃ λέγουσι; καὶ αὖ γράμματα μὴ ἐπιστάμενοι βλέποντες εἰς αὐτὰ, πότερον οὐχ᾽ ὁρᾶν, ἢ ἐπίστασθαι, εἴπερ ὁρῶμεν, διϊσχυρούμεθα; *Aristid.* T. 2. p. 391. Δέδοικα μὲν οὖν, μὴ παρὰ κωφὸν λέγω, καί τινα τρόπον ἐξορχοῦμαι, δεικνὺς ἀμυήτῳ τὰ ἱερὰ, ὅμως δὲ ὥσπερ ἐν μύθῳ τις ἀπόρρητος λόγος, τοῖς μὲν ἀκούειν δυνατοῖς εἰρήσεται, σοὶ δὲ οὐδὲν μᾶλλον. *Themist.* XXVI. 719. de Aristotele. Οἱ μὲν διαυγεῖς — τὸ δὲ αὖ μυστικόν τε καὶ ἐν ᾧ τὰ τέλεια ἱερὰ, τοῦτο δ᾽ ἐμηχανήσατο, ὅπως καὶ ἔχοντες μὴ ἔχωσιν οἱ ἀμύητοι. *Aurea Carm.* 54. Γνώσῃ δ᾽ ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ᾽ ἔχοντας Τλήμονας, οἵτ᾽ ἀγαθῶν πέλας ὄντων, οὐδ᾽ ἐσορῶσιν, οὔτε κλύουσ᾽, λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίσασι. *Polyb.* p. 1400. οὐ μὴν ἀλλὰ διότι γε συμβαίνει διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ κακοκρισίαν πολλοὺς ἐνίοτε, καθάπερ εἰς τόπον παρόντας τρόπον τινα μὴ παρεῖναι, καὶ βλέποντας μὴ βλέπειν, ἐκ τῶν εἰρημένων γε νῦν καὶ τῶν Τιμαίῳ συμβεβηκότων γέγονε φανερόν. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 533, 12. προσποιούμενος ἅτε ἑώρα, μὴ ὁρᾶν, καὶ ἃν ἤκουε μὴ ἀκούειν. & Allegor. Leg. T. 1. p. 78, 45. ὁρῶντες ἐστιν ὅτε οὐχ ὁρῶμεν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούομεν, ἐπειδὰν ὁ νοῦς μικρὸν ὅσον ἑτέρῳ νοητῷ προσανέχῃ παρενθυμούμενος. *Jamblich.* de Pythag. 246. αὐτὸν δὲ συνεπικρύπτεσθαι πολὺ τῶν λεγομένων, ὅπως οἱ μὲν καθαρῶς παιδευόμενοι σαφῶς αὐτῶν μεταλαμβάνωσιν, οἱ δὲ, ὥσπερ Ὅμηρος φησὶ τὸν Τάνταλον, λυπῶνται παρόντων αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀκουσμάτων μηδὲν ἀπολαύοντες. *Philem.* ap Stob. ὅταν δ᾽ ὁ νοῦς ἢ μὴ καθεστηκώς τινι, οὐκ ἔστ᾽ ἀκούειν οὐδὲν αὐτῷ οὐδ᾽ ὁρᾶν. *Plato* Ep. 2. φραστέον δή σοι δι᾽ αἰνιγμῶν, ἵν᾽ ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ. *Bereschith R.* XCI. 6. Ex quo Josephus furto ablatus est, recessit Spiritus Sanctus a Jacobo, & videns non videbat, & audiens non audiebat. *Deut.* XXIX. 4.

14. ἀναπληροῦται] iterum accidit, quod tempore Esajae. *Plat.* in Sympos. ἀλλ᾽ εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὦ Ἀριστόφανες, ἀναπληρῶσαι. Ab ipsis iterum impletur. Ipsi implent *Act.* VII. 23.

15. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία] *Apulejus* I. Tu vero crassis auribus, & obstinato corde respuis, quae forsitan vera perhibentur. *Aristoph.* Nub. 840. γνώσει δὲ σαυτὸν, ὡς ἀμαθὴς εἶ καὶ παχύς. *Plut.* Conviv. p. 150. E. asinus παχύτατος καὶ ἀμουσότατος. *Hesych.* παχύνοοι. παχὺν νοῦν ἔχοντες, ἀνόητοι. *Columell.* XI. 2. Pingui Minerva. Pingui nil mihi cum populo. *Persius* S. III. 32. Sed stupet hic vitio, & fibris increvit opimum pingue. *Horat.* S. II. 6. 14. Pingue pecus domino facias, & caetera, praeter Ingenium. *Ovid.* Metam. XI. 148. de Mida: Pingue sed ingenium mansit: nocituraque ut ante Rursus erant domino stolidae praecordia mentis. *Lucian.* Pseudomant. 6. τοὺς παχεῖς τῶν ἀνθρώπων 17. παχέσι καὶ ἀπαιδεύτοις ἀνθρώποις. *Ælian.* V. H. XIII. 15. παχὺς τὴν διάνοιαν. Herodian. II. 9. ἄνθρωποι τὰς διανοίας παχεῖς.

ἐκάμμυσαν] *Jo. Grammat.* Dial. Jonic. Syncope fit, quum mediae literae in nominibus conciduntur, ut κάππεσον, κατάπεσον, κακκείοντες pro κατακείοντες. *Corinthus*: Æoles utuntur Syncope, κάππεσον pro κατάπεσον. *Salmas.* Exerc. p. 620. Æoles κάμμορον pro κατάμορον, καδδῦσαι pro καταδῦσαι, κακκεῖσθαι pro κατακεῖσθαι, καχχεῖται pro καταχεῖται, κάχχαρτος pro κατάχαρτος, Καμμίξας pro κατα-
μι-

ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνιῶσι, καὶ ἐ-
πιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι· καὶ 16
τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι 17
ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον 18
τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον 19
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπα- 20
ρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· Οὐκ ἔ- 21
χει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον 22
ἀκού-

15. ὠσὶν prius] + αὐτῶν C. ἀκούσωσιν] — C.
συνιῶσι] συνῶσι DEF. 1. 72. 89. 90. Editio *Complut. Plant. Genev. Steph.* 1. & 3. *Bezae.* 2. 3. *Beng.*, *E. Schmidii*;
ἐπιστρέψωσιν] ἐπιστρέψουσιν 2. a prima manu 9. 73. 87.
ἰάσωμαι] ἰάσομαι CD. 2. a prima manu 3. 9. 72. 73. 86. 87. Edit. *Complut. Genev.*
16. οἱ] — D. τὰ] D. ὑμῶν posterius] — Colb. unus.
ἀκούει] ἀκούουσιν CDM. 1. 13. 28. 39. 40. Colbert. 46. 54. 56. 58. 91. Evang. 12. 15. 18. *Cyrillus* de Ad-
dor. p. 225. Glaph. p. 129. in Esaj. p. 443. *Damascenus* pro Imag. II. 20. III. 12. *Constitut.* l. 1. 21.
17. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν] — Evang. 4. γὰρ] — 90. καὶ prius] — 59.
ἰδεῖν ἃ] + ὑμεῖς 61. Editio *Colinaei*, *Origenes* in *Jo.* I. 19. IV. 36.
εἶδον] ἠδυνήθησαν ἰδεῖν D. ἀκούετε] ἠκούσατε 61.
18. παραβολὴν] + ταύτην 28. σπείροντος] σπείραντος Evang. 4.
19. τῆς βασιλείας] — 47. in Polyglottis. μὴ] — 3. συνιέντος] συνιόντος DF.
ἁρπάζει] αἴρει 7. Colb. unus. Evang. 12. 18. ἐσπαρμένον] σπειρόμενον D.
αὐτοῦ] αὐτῶν D. — 36. 20. εὐθὺς] εὐθέως E. *Origenes* Exhort ad Martyr.
21. δὲ prius] — F. ἢ] καὶ 6. Edit. *Vulg.* εὐθὺς] εὐθέως D. 56. 58. 59. 62.
22. σπαρεὶς] σπειρόμενος D. τούτου] — D.
πλούτου] + καὶ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι πορευόμεναι L. in margine. ex *Marco*.
λόγον] + τοῦτον 5.
23. τὴν γῆν τὴν καλὴν] τὴν καλὴν γῆν C. 1. *Origenes* Exh. ad Martyr.

μύξας. *Phrynich.* p. 150. καμμύει. τοσαύτη κακοδαιμονία περί τινας ἐστι τῆς βαρβαρίας, ὥς' ἐπειδὴ ἄλεξις κέχρηται τῷ καμμύειν ἠμελημένως ἐσχάτως, αἱρεῖσθαι καὶ αὐτοὺς οὕτω λέγειν. δέον ὡς οἱ ἄριστοι τῶν ἀρχαίων, καταμύειν. *Phavorinus* καμμύω a καταμύω κατὰ τροπήν. *Philo* de Somniis T. 1. p. 645, 31. καμμύσαντες τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα. *Thomas.* βύειν ἐπ' ὤτων, καμμύειν ἐπὶ ὀφθαλμῶν — μύειν δὲ ἐπὶ πασῶν τῶν αἰσθήσεων. *Athen.* X. p. 446. A. ὅλην καμμύσας ἔκπινε. *Antiphanes. Xenoph.* Cyr. VIII. κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ — ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῷ βώλῳ. & de venatione, lepus ὅταν μὲν ἐγρηγορῇ, καταμύει τὰ βλέφαρα, ὅταν δὲ καθεύδῃ, τὰ βλέφαρα ἀναπέπταται. *Hesychius* ἀσκαρδαμύκτοις, ἀκαμμύσοις.

16. *Tanchuma* p. 188. 2. beatae aures quae audiverunt: tantopere dilexit eos &c. *Chagiga* f. 14. R. Jose sacerdos dixit — Beati vos, beati qui vos pepererunt, beati oculi mei, qui hoc viderunt.

17. *Targum Hier.* in Num. XXIV. 3. & 15. Quod tectum fuit omnibus Prophetis, mihi revelatum est. *Mechilta* in Exod. XV. 2. R. Eliefer dixit: unde discis, ancillam in mari vidisse quod nec Ezechiel vidit nec reliqui prophetae? de his dicitur Os. XII. 11. & scriptum est Ezech. I. 1. *Jo.* VIII. 56. *Hebr.* XI. 13. 1. *Pet.* I. 10. 11.

19. οὗτός ἐστιν] *Plaut.* Mercat. II. 1. 29. Nisi capram illam suspicor jam me invenisse, quae sit, aut quid voluerit. & 44. *Haec illa est* capra. Rudent. III. 4. 66. Cum conjecturam egomet mecum facio: *haec illa est* simia, quae has hirundines ex nido vult eripere ingratiis. *Apulej.* de Dogm. Plat. *Hic ille erat*, amici, inquit, de Academia Cupidinis Cygnus *Diog. L.* Plat. III. 5. τὸν δὲ τοῦτον εἰπεῖν εἶναι τὸν ὄρνιν.

Tales erant plurimi qui ad Christum veniebant non ut doctrinam ejus perciperent atque in animos demitterent, sed ut novi aliquid vel viderent vel audirent, *Jo.* VI. 26. XVIII. 38. *Luc.* XXIII. 8. *Act.* XVII. 21. 2. *Cor.* IV. 4. *Jac.* I. 22, 23, 24.

21. πρόσκαιρος] *Jos.* V. 2. 2. τοῖς μὲν οὖν Ἰουδαίοις πλεονεκτήσασι κατὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν ἐπήγειρε τὰς διανοίας ἄσκεπτος ἐλπὶς καὶ πολὺ θάρσος αὐτοῖς εἰς τὸ μέλλον πρόσκαιρος ῥοπὴ προυξένει. *Euripides* Phoeniss. 561. ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος. *Sch.* ὁ δὲ πλοῦτος οὐ μόνιμος, ἀλλὰ πρόσκαιρος. *Senec.* Ep. IX. Qui se spectat, & propter hoc ad amicitiam venit, male cogitat, quemadmodum coepit, sic desinet. Paravit amicum adversus vincula laturum opem, cum primum crepuerit catena, discedet. Hae sunt amicitiae, quas populus Temporarias appellat. Qui caussa utilitatis assumtus est, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit. Hac re florentes amicorum turba circumsedet, circa eversos ingens solitudo est, & inde amici fugiunt, unde probantur. Hac re ista tot nefaria exempla sunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu prodentium. Necesse est initia inter se & exitus congruant. Qui amicus esse coepit, quia expedit, placebit ei aliquod pretium contra amicitiam. *Dio* LVI. p. 406. ἐκεῖνοι μικράν τινα ἰσχὺν καὶ ταύτην πρόσκαιρον ἔχοντες. *Jos.* B. VI. 1. 4. τὸ τεῖχος — ταχέως, διὰ τὸ πρόσκαιρον εἶναι, λύειν ὑπελάμβανον. Herodian. I. 1. 6. ὧν οἱ μὲν ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν. Pausan. Arcad. 33. οὕτω μὲν τὰ ἀνθρώπινα πρόσκαιρα καὶ οὐδαμῶς ἐστιν ἐχυρά. *Corn. Nep.* Attic. II. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque callidam neque temporariam fuisse. id ex ipsis rebus & temporibus judicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. *Q. Curtius* IV. 5. 11. Ut sunt Graecorum *temporaria* ingenia. *Aristides* Sicula II. T. 1. p. 376. Ὅπου γὰρ οὐδὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν εὖ φρονούντων ἐστὶ, τὰ μείζω

σῶ-

ἀκούων. καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν
23 λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν
λόγον ἀκούων, καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ
24 δὲ τριάκοντα. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία
25 τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· Ἐν δὲ τῷ καθ-
εύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σί-
26 του· καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη
27 καὶ τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· Κύριε, οὐχὶ
28 καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει — τὰ ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη
αὐτοῖς· Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· Θέλεις οὖν ἀπελ-
θόν-

τὸν λόγον ἀκούων] ἀκούων τὸν λόγον D. συνιὼν] συνιεὶς D. *Origenes* l. c.
ὃς] τότε D. δὴ] — D. 56. 58.
τριάκοντα] + ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω 6. 7. 15. 76. 90. 91. Evang. 2. 8. 12. 13. 14. 15. 18. 19. in ora. + ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω 47. 54.
24. σπείροντι] σπείραντι 4. 10. 12. 33 42. 58. 66. 83. 106. Edit. *Complut.* & *Colin.* Verſio *Vulg. Syr.* probante *T. Beza.* ἀγρῷ αὐτοῦ] ἰδίῳ ἀγρῷ D.
25. ἔσπειρε] ἐπέσπειρε 1. Verſio *Vulg. Irenaeus* IV. 40. V. 10. *Nyſſenus* de anima p. 640. *Nazianzenus* 45. *Fulgentius* Ep. 3.
ἀνὰ μέσον] *H. Steph.* Theſ. T. 2. p. 890. F. in quibusdam N. T. locis, in quibus hoc vocabulum habetur, ex veteribus exemplaribus manu ſcriptis, quae pater meus in conſilium adhibuit, dum illud ederet, alia conjunctim alia disjunctim ſcripta habebant. 26. καὶ] — D.
27. οἰκοδεσπότου] + ἐκείνου D. ἔσπειρας] ἔσπειρες CDEF. 2. 3. 33. 44. 73. 106.
σῷ] — K. 10. 37. 38. 40. 46. 49. 53. 56. 57. 58. 59. 63. 66. 72. Evang. 2. 12. 15. *Epiphanius*, *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1077. πόθεν] πῶς 61. οὖν] — 36. 59. Verſio *Syr.*
τὰ] — CDEFGK. 1. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. Colbert. 59. 61. 62. 64. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 13. 14. Edit. *Complut. Colin. Bengelii*, Verſio *Syra* poſterior habet in margine. *Chryſoſt.*
οὐχί] οὐ 56. 58. Edit. *Eraſmi* 1.
28. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ] λέγουσιν αὐτῷ οἱ δοῦλοι D. οἱ δὲ δοῦλοι αὐτῷ λέγουσιν C.
εἶπον] D. Verſio *Vulg. Syra.* probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1193.

τῶν ἐλαττόνων ἀποδίδοσθαι, ἥπου λόγου γε χάρις πρόσκαιρος οὐκ ἀντάξιον τῆς εἰς ὕστερον ἀσφαλείας τῶν ὅλων. *Appian.* B. C. V. p. 1107. ὅτι συνίστασθε αὐτὴν, ὁμολογοῦντες εἶναι παράνομον, ὡς ἀναγκαίαν καὶ πρόσκαιρον ἐτίθεσθε. *Plotin.* Ennead. IV. 8. 8. τὰς προσκαίρους ἡδονάς. Ariſten. II. 18. εἴς γε τὰ τοιαῦτα πρόσκαιρον ἡμῶν ἐστὶν ἡ τέχνη. *Symmachus* VII. 131. Cogito enim, non quid *temporali* cauſae, ſed quid perenni amicitiae debeatur. *Joſ.* A. II. 4. 1. Joſeph τὴν ἀρετὴν, ἥτις ἦν περὶ αὐτὸν, οὐδ' ὑπὸ τῆς μεταβολῆς ἐγκατέλιπεν, ἀλλὰ διέδειξε τὸ φρόνημα κρατεῖν τῶν ἐν τῷ βίῳ δυσκόλων δυνάμενον, εἰς ἂν παρῇ γνησίως, καὶ μὴ πρὸς τὰς εὐπραγίας τὰς κατὰ καιρὸν μόνον ἡρμοσμένον. *Digeſt.* I. 7. 34. ſi tibi filius in adoptionem hac lege ſit datus, ut poſt triennium puta eundem mihi in adoptionem des, an actio ulla ſit, Et Labeo putat nullam eſſe actionem, nec enim moribus noſtris convenit filium *temporalem* habere. *Plinius* Ep. V. 13. Quorum *temporaria* gravitas, vel potius gravitatis imitatio ridebatur. VIII. 14. *temporaria* ſimulatione concordiae.

διωγμοῦ] *Thomas* in φεύγω. Τὸ δὲ διωγμὸς ἀδόκιμον.

22. τὰς ἀκάνθας] Βίος ἀκανθώδης i. e. vita aſpera. *Suidas* conjungit hoc Atticis proverbiis, quibus mollem ac delicatam vitam declaramus, veluti contrarium. *Artemidor.* III. 33. ἄκανθαι καὶ σκόλοπες φροντίδας σημαίνουσι. *Philo* Allegor. Leg. T. 1. p. 136, 28. E. τί φύεται καὶ βλαστάνει ἐν ἄφρονος ψυχῇ πλὴν τὰ κεντοῦντα καὶ τιτρώσκοντα αὐτὴν πάθη, ἃ διὰ συμβόλων ἀκάνθας κέκληκεν· *Horat.* Ep. I. 14. 4. Certemus ſpinas animo ne ego fortius ac tu Evellas agro? *Catullus* LXV. 72. Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.

ἡ ἀπάτη] *Moeris* ἀπάτη ἡ πλάνη, παρ' Ἀττικοῖς. ἀπάτη δὲ ἡ τέρψις, παρ' Ἕλλησιν. Voluptas Cod. Lat. MS.

συμπνίγει] *Suid.* πνιγεύς, ὁ φοῦρνος, ὁ κρίβανος, ὅπου οἱ ἄνθρακες συμπνίγονται.

ἄκαρπος] *Thomas* εὔκαρπα δένδρα, ὧν ὁ καρπὸς ἐστὶ χρήσιμος ἀνθρώποις εἰς τροφήν· ἄκαρπα τὸ ἐναντίον, ὧν τοῖς καρποῖς οὐ χρῶνται οἱ ἄνθρωποι. ἄκαρπον δὲ τὸ μὴ ποιοῦν καρπὸν, παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν εἴρηται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἄκαρπον ἐστὶ, λέγουσιν οὐκ ἔρρωται πρὸς καρποὺς, καὶ οὐκ ἐπιτηδείως ἔχει πρὸς καρπούς.

Iſti quidem in eo diſſimiles ſunt prioribus, quod & doctrinam ſatis intelligunt, & ab ea non ſubito & omnino deficiunt, non tamen in minori verſantur periculo, quia a priori ſtudio paullatim remittentes ipſi non ſentiunt, res ſuas in deterius labi, quo fit, ut tandem ſecuri dormiant; & ſic communi cum reliquis exitio involvantur.

25. ζιζάνια] *Suidas.* ἡ ἐν τῷ σίτῳ αἶρα. τὸ ἄνευ σπορᾶς συμφυόμενον τῷ σίτῳ. τὸ βλάπτον τὸν σῖτον *Etymol.* lolium ζιζάνιον ἢ αἶρα *Gloſſar.* 1. *Steph.* alibi non memini me legere *H. Steph.* in Append. Theſauri ſui L. 27. IX. 2. D. *ad L. Aquil.* Celſus quaerit, ſi lolium aut avenam in ſegetem alienam injeceris, quo eam tu inquinares. Hebraei vocant זונין quam dicunt eſſe vocem Arabicam, & ſignificare triticum adulterinum ſeu viciam. *Bereſchith R.* XXVIII. 8. R. Lulianus f. Tiberii nomine R. Iſaaci dixit, etiam terra adulterata eſt, ſerebant in ea triticum, & ipſa produxit zizania; iſta zizania ſeculo diluvii multiplicata fuerunt. *Cilaim* I. 1. triticum & zizania non habentur pro heterogeneis inter ſe. *Bemidbar* R. IV. Simile de rege, qui habebat horrea multa, immunda omnia & plena zizaniis, & non accurate iniit numerum. *Gem. Hieroſ.* dixit R. Aba f. Zebedaei, ſunt loca, in quibus ſinunt creſcere zizania pro columbis.

26. ἐβλάστησεν] *Theophr.* H. P. III. 6. ἡ δὲ βλάστησις — ἁπάντων κατὰ τὴν ἠρινὴν ὥραν — αἱ δὲ ἀνθήσεις ἐπακολουθοῦσιν — μᾶλλον δὲ — ἡ καρπῶν τελείωσις. τρεῖς ἀφιέναι βλαστούς.

28. ἐχθρὸς ἄνθρωπος] inf. XVIII. 23. XX. 1.

θέλεις — συλλέξωμεν] *Luc.* IX. 54.

θόντες συλλέξωμεν αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη· Οὔ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκρι- 29
ζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· 30
καὶ ἐν — τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ
δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας, πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς
τὴν ἀποθήκην μου. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι- 31
λεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

Ὃ

συλλεξωμεν] συλλέξομεν 3. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 91. Editio *Complut.*
29. ὁ δὲ ἔφη] λέγει αὐτοῖς D. ὁ δὲ φησιν C. + αὐτοῖς Verſio *Syr.*
αὐτοῖς τὸν σῖτον] καὶ τὸν σῖτον σὺν αὐτοῖς D.
αὐτοῖς] + καὶ 61. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, ſed poſterior cum aſteriſco.
30. ἄφετε] + οὖν L. 1. Colb. unus. 51. 61. 90. Verſio *Syra* poſterior cum obelo.
συναυξάνεσθαι ἀμφότερα] ἀμφότερα συναυξάνεσθαι D.
συναυξάνεσθαι] αὐξάνεσθαι L 1. 2. Edit. *Eraſmi* 1. συναύξασθαι Colb.
μέχρι] ἕως D. ἄχρι L. *Chryſoſtomus.*
τῷ] — DGM. 1. 2. 9. 10. 13. 15. 28. 30. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 57. 63. 66. 71. 78. 80. 83. 84. 90. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. Edit. *Colin. Eraſmi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Complut. Genev.* Verſio *Syr. Epiphanius.* probante *J. Millio* prol. 790.
θερισταῖς] + μου 106. Verſio *Syra* poſterior. & Codices *Latini.*
εἰς δέσμας] — 30. εἰς δεσμὰς 90. Edit. *Colin. Stephani*, *Eraſmi. Plant. Genev.*
εἰς] — DL. 1. δέσμας] δεσμοὺς. 44. 61. κατακαῦσαι] καῦσαι Colb. unus 12.
αὐτὰ] — D. bis. poſterius 86. συναγάγετε] συλλέγετε D. συνάγετε 1. Editio *Eraſmi* 1.
μου] — 64. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1461
31. παρέθηκεν] ἐλάλησεν D. 1. 13. ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς L. a prima manu.
ὁμοία ἐστι] ὡμοιώθη L. 61. 32. τῶν prius] D. a prima manu.
σπερμάτων] λαχάνων Bodlej. unus in Edit. *Oxon.* αὐξηθῇ] αὐξήσῃ D.
μεῖζον] + πάντων K. 4. 5. 10. 15. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 45. 46. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 60. 62. 66. 68. Colb. unus 72. 80. 83. 84. 90. Evang. 2. 12. 14. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Vulg.*

29. ἅμα αὐτοῖς] *Ammonius.* κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. *Aratus* ἅμ' ἠελίῳ. *Cic.* pariter cum ſole. ita & *Homerus. Il.* σ. 136. Od. ψ. 362. D. Paulus addit σὺν, 1 *Theſſ.* IV. 17. V. 10.

30. δέσμας] *Euſtath.* in Od. σ. p. 665. 7. δέσμα ἔφη ὁ ποιητὴς, οὐ μὴν δὲ καὶ ὁ δεσμὸς εἴρηται παρ' αὐτῷ Od. θ. p. 311. δεσμοὶ καὶ δεσμὰ, περὶ ὧν οἱ ἀττικοὶ φασι δεσμὰ, οὐχὶ δέσμους. *Moeris.* δεσμὰ οὐδετέρως ἀττικοί. δεσμοὶ ἀρρενικῶς ἑλληνικῶς. *Gloſſar. Steph.* 2. δέσμαι, mannae. *Thomas.* δέσμα, πέδαι, δεσμεῖν τὰς δέσμας τῶν σταχύων, δέσμον οὐδετέρως, ἀττικοί. & δεσμὰ κάλλιον ἢ δεσμοί. ἐπὶ δὲ τῶν ἑνικῶν τὰ τοῦ ἀρσενικοῦ μόνα ἐν χρήσει. ὁ δεσμὸς γὰρ τοῦ δεσμοῦ, καὶ ὅσα μέχρι τῶν πληθυντικῶν.

31. σινάπεως] *Etymol.* σίνηπι τὸ νῆπυ —— παρὰ τὸ σίνεσθαι τοὺς ὦπας, ὡς ὁ ἰατρικὸς λόγος μαρτυρεῖ. Phrynich. p. 126. Σίναπι οὐ λεκτέον. νάπυ δὲ, ὅτι ἀττικὸν καὶ δόκιμον. *Thomas*, νάπυ, οὐ σίνηπι. *Euſtath.* in Il. π. p. 1078. 48. νάπυ, ἀττικὴ λέξις, τὸ μέντοι Σίναπι οὐδεὶς τῶν ἀττικῶν ἔφη, ὡς ἐν τοῖς τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ κεῖται. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ σίνηπι. *Athenae.* IX. p. 366. E. Σίνηπι δ' ὠνόμασεν Νίκανδρος ὁ κολοφώνιος ἐν μὲν Θηριακοῖς οὕτως· Ἠ μὴν καὶ σικύην χαλκήρεα ἠὲ σίνηπι. ἐν δὲ τοῖς Γεωργικοῖς [11] Σπέρματα δ' ἐνδάκνοντα σινήπιος. καὶ πάλιν. κάρδαμον, ἄρινοντε, μελάμφυλλόν τε σίνηπι. Κράτης δ' ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀττικῆς λέξεως ἀριστοφάνην παριστᾶ λέγοντα, καὶ βλέπε σίναπι, καὶ τὰ πρόσωπ' ἀνέσπασε, κατὰ φησὶ Σέλευκος ἐν τοῖς περὶ ἑλληνισμοῦ. ἔστι δ' ὁ στίχος ἐξ ἱππέων καὶ ἔχει οὕτως. κἄβλεψε νάπυ. οὐδεὶς δ' ἀττικῶν σίναπι ἔφη. ἔχει δὲ ἑκάτερον λόγον. νάπυ μὲν γὰρ, οἷον νάφυ, ὅτι ἐστέρηται φύσεως, ἀφυὲς γὰρ καὶ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ἡ ἀφύη. Σίναπι δὲ, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ. ὡς καὶ τὸ κρόμμυον, ὅτι τὰς κόρας μύομεν. Ξέναρχος δὲ ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν Σκύθαις ἔφη· Τουτὶ τὸ κακὸν οὐκ ἔστ' ἔτι κακὸν, τὸ θυγάτριον δ' ἐμοῦ Σεσινάπηκεν διὰ τῆς ξένης. *Moeris*, νάπυ, ἀττικῶς. σίνηπι, ἑλληνικῶς. *Heſych.* νάπυ, τὸ σίνηπι. *Dioſcor.* II. 184. σίνηπι ἢ νάπυ. *Plin.* H. N. XIX. 54. Athenienſes napy appellaverunt. *Ariſtoph. Schol.* Eq. 628. ἀφ' οὗ σπέρματος τὸ νῦν θερόμενον σίνηπι γίνεται, νάπυ γὰρ τὸ σίνηπι λέγεται. *Aretaeus*, σίναπι. *Galenus* de temper. med. Simpl. I. νάπυος & ſaepe alibi. ſed VII. ἔλαιον σινάπινον. de Comp. med. per Part. II. σινάπιζε τὴν κεφαλὴν, ὡς ἔθος. V. σίνηπι λεῖον. Crito. VIII. σιναπισμοῖς IX. Διοδώρου συνήπεως. Columella. Saepe laceſſenti fletum factura Sinapis. *Lucian.* Aſino 47. ἰχθῦς νάπυϊ ἐπικεχυμένους. *Galen.* de Compoſ. Med. per Gen. III. σινάπινον ἔλαιον & VI. σινήπεως. de loc. Affect. III. Archigenis ἐν τῷ καλουμένῳ παρ' αὐτῷ σιναπισμῷ & de Medic. facile parabil. II. σίναπι τρίψας, καὶ μίξας μέλι —— σελίνου σινήπεως.

32. *Hieroſ. Pea.* 7. f. 20. 2. Dixit R. Joſeph: Fuit olim in Sichin caulis Sinapis, qui tres habuit ramos. Avulſus fuit unus ex illis, & tegebant ex eo tugurium figulorum, inventique ſunt in eo tres cabi ſeminis Sinapis. (in *Chetuboth* f. 111. 2: novem cabi dicuntur fuiſſe collecti, & pro Sinapi, quod ſequitur, legit braſſicam) Dixit R. Simeon f. Chalaphta: Caulem Sinapis habui in horto meo, in quem adſcendi, ſicut aſcendere quis ſolet in ſummitatem ficus. *Maimon.* frequenter: Qui comedit animalculum immundum, licet minus fuerit quam granum Sinapis, vapulat. *Berachoth* f. 31. 1. Si viderint guttam ſanguinis, vel inſtar grani Sinapis. *More Nevoch.* I. 56. Similitudo eſt inter granum Sinapis & ſphaeram ſtellarum fixarum, in tribus ſcilicet dimenſionibus, quamvis illud ſit extreme parvum, haec vero extremae magnitudinis. de Juramentis IV. 1. Qui jurat, ſe hodie non comeſturum quicquam, & comedit minus quam velut olivam, liber eſt; quia non eſt comeſtio minor quam velut oliva: Verum qui comederit veluti dimidium menſurae illius de morticinis vel cibis illicitis, & aliis id genus, ſi dixerit jurato, ſe non comeſturum de re illa, & comederit, quamvis, id quod comedit, fuit inſtar grani Sinapis, aut illo etiam minus, reus eſt. infra XVII. 20. *Dan.* IV. 7. 8. 9. *Nidda* V. 2 polluunt in quantulacunque copia, etiam inſtar ſinapis, & minori.

Philo quod mundus ſit incorruptib. T. 2. p. 506,

45.

32 Ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων
ἐστί· καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς
33 κλάδοις αὐτοῦ. Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ~ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς
35 οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἀνοίξω
ἐν

~ ἔκρυψεν

Syra utraque, *Æthiop. Arab. Euthymius.* μείζω Evang. 15.
τῶν posterius] — 34. Evang. 2. 12. 14. 15. λαχάνων] σπερμάτων 14. καὶ] — M.
ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ] τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐλθεῖν 1.
ἐλθεῖν] κατελθεῖν Edit. *Complut. Plant. Genev.* — M.
33. ἐλάλησεν αὐτοῖς] — D. παρέθηκεν αὐτοῖς C.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 59. Versio *Syra* posterior cum asterisco. + λέγων CL. 91. Versio *Bezae* & annot.
ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν GL. 1 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. Colbert. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 70. 71. 74. 83. 89. 90. Evang. 2. 8. 13. 14. 15. Edit. *Erasmi* 1. *Colinaei*, *Cyrillus* in Jo. p. 365, & ador. p. 614. *Macarius* H. 24. *Caesarius* Q. 179. *Theophylact.*
34. οὐκ] οὐδὲν 47. 50. 106. Evang. 4. 18. ἐλάλει] ἐλάλησεν 28. 61.
35. διὰ] + Ἠσαΐου 1. 13. *Catena* Gr. in Psalm. ποίου δὲ Προφήτου, ἀλλ' ἢ τοῦ παρόντος ἀσάφ; ὃ δή τινες μὴ νοήσαντες τοῦ Ἠσαΐου προσέθηκαν. *Euseb.* in Psal. διὰ ποίου δὲ προφήτου ταῦτα εἴρηται, ἢ διὰ τοῦ προκειμένου ἀσάφ; ὃ μὴ συνιέντες τινὲς προσέθηκαν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου. ἐν δέ γε τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις ἄνευ τῆς προσθήκης τῆς διὰ Ἠσαΐου ἁπλῶς οὕτως εἴρηται. *Hieronymus* in l. Legi in nonnullis Codicibus, & studiosus lector forte reperiet id ipsum — Scriptum per *Jesajam* Prophetam. Quod, quia minime inveniebatur in Jesaja, arbitror postea a prudentibus viris esse sublatum. Sed mihi videtur in principio ita dictum: quod scriptum est per *Asaph* dicentem — & primum scriptorem non intellexisse Asaph, & putasse scriptoris vitium, atque emendasse nomen Esajae, cujus vocabulum manifestius erat. & in Ps. LXXVII. in Asaph — sic invenitur in omnibus veteribus codicibus: sed homines ignorantes tulerunt illud. Denique multa exemplaria usque hodie ita habent — per Esajam — Denique & impius ille *Porphyrius* proponit adversum nos hoc ipsum & dicit: Evangelista vester Mat-

45. ἔτι τοίνυν ὅσα λαμβάνει τὴν γένεσιν ἐκ σπέρματος, μείζονα τὸν ὄγκον ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος, καὶ ἐν τόπῳ μείζονι θεωρεῖται. δένδρα γοῦν οὐρανομήκη πολλάκις ἀναβλαστάνει ἐκ βραχυτάτης κέγχρου. & de praem. & poenis p. 410, 3 Σποράν — ἣν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρίστῃ χώρᾳ κατέσπειρε λογικῇ ψυχῇ. *Senec.* Epist. 38. Seminis modo spargenda sunt, quod, quamvis sit exiguum, cum occupavit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur: Idem facit oratio, non late patet, si aspicias; in opere crescit. Pauca sunt, quae dicuntur: sed, si illa animus bene exceperit convalescunt, & exurgunt. Eadem est, inquam, praeceptorum conditio, quae seminum. *Plut.* de Lib. Educat. p. 2. B. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῆς γεωργίας πρῶτον μὲν ἀγαθὴν ὑπάρξαι δεῖ τὴν γῆν, εἶτα δὲ φυτουργὸν ἐπιστήμονα, εἶτα τὰ σπέρματα σπουδαῖα. τὸν αὐτὸν τρόπον γῇ μὲν ἔοικεν ἡ φύσις, γεωργῷ δὲ ὁ παιδεύων, σπέρματι δὲ αἱ τῶν λόγων ὑποθῆκαι, καὶ τὰ παραγγέλματα & de Metr. Resp. Pythiae p. 394. E. βραδέως — ὁδεύομεν — σπείροντες λόγους, καὶ θερίζοντες εὐθύς. *Cic.* Cato. Maj. 15. Quid ego vitium satus, ortus, incrementa commemorem? Satiari delectatione non possum, ut meae senectutis requietem oblectamentumque noscatis. Omitto enim vim ipsam omnium, quae generantur ex terra, quae ex fici tantulo grano, aut ex acino vinaceo, aut ex ceterarum frugum minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat, malleoli, plantae, sarmenta, viviradices, propagines, nonne ea efficiunt, ut quemvis cum admiratione delectent? *Seneca.* Troad. 541. Quae tenera caeso virga de trunco stetit, Par ipsa matri tempore exiguo subit, Umbrasque terris reddit & coelo nemus. *Ovid.* Remed. Am. 85. quae praebet latas arbor spatiantibus umbras, Quo posita est primum tempore, virga fuit. A. A. II. 342. Sub qua nunc recubas arbore virga fuit. *Aristot.* Nicom. X. 10. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μήποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ, ἀλλὰ δέῃ προδιειργάσθαι τοῖς ἔθεσι τὴν τοῦ ἀκροατοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν· ὥσπερ γῆν τὴν θρέψασαν τὸ σπέρμα. οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγου ἀποτρέποντος, οὐδ' ἂν συνείη κατὰ πάθος ζῶν. Timon. ap. *Sext. Empir.* a Eth. 172. πτωχὸς μὲν φρένας εἰμί, νόου δέ μοι οὐκ ἔνι κόκκος.

33. ζύμῃ] *Thomas.* φύραμα, οὐ ζύμη. καὶ φυραθέντα ἄλευρα, οὐκ ἐζυμωμένα.

σάτα τρία] *Targum* Exod. XVI. 36. Ruth. II. 17. *Jebam.* in fine. Sex cabi constituunt satum, tria sata unam Epham, decem Ephae corum in aridis, quae mensura fuit maxima. & *Menachoth* VII. 1. Tantum solebat simul misceri. *Gen.* XVIII. 6. *Jud.* VI. 19. 1. *Sam.* I. 24. *Jos.* A. IX. 2. ἰσχύει δὲ τὸ σάτον μόδιον καὶ ἥμισυ Ἰταλικόν. & *Hieron.* in l. CLIV. ova. *Bava Bathra* f. 9. 1. Cetuboth f. 64. 2. *Pea* VIII. 7. Non erogant in pauperem minus quam panem dupondii [1/6 sicli] ubi IV. sata veneunt IV. siclis. *Sabbath* f. 119. 1. *Erubbin* VIII. 2. & f. 83. 1. 144. ova faciunt Satum deserti, Hierosolymis 173, Sephori 207.

Od. δ. 488. ὡς ὅτε τις δαλὸν σποδιῇ ἐνέκρυψε μελαίνῃ.

Plin. H. N. XVIII. 11. Pistores Romae non fuere ad Persicum usque bellum, annis ab V. C. super DLXXX. ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. *Ulpian.* l. 12. §. 5. D. de Instruct. & mulieres, quae panem coquant. *Ter.* Adelph. V. 3. 59. Modo facito, ut illam serves. D. Ego istuc videro, atque ibi Favillae plena, fumi, ac pollinis Coquendo sit faxo, & molendo. *Thucyd.* II. 78. γυναῖκες δὲ ι. καὶ ρ. σιτοποιοί. 1. Sam. VIII. 13.

Ut paululum fermenti totam massam fermentat 1. *Cor.* V. 6. *Gal.* V. 9. ut ex parvo sen[illegible]e sinapis ingens arbor crescit: ita doctrina Evangelii ex parvis initiis maximum incrementum capiet, seque longe lateque diffundet. *Act.* VI. 7. XXI. 20. *Apoc.* XI. 15. *Esaj.* LX. 22. *Dan.* II. 34. 35. *Malach.* I. 11. *Esaj.* II. 2. 3.

34. *Jo.* I 2.

ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Τότε ἀ- 36
φεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ, λέγοντες· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ· Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, 37
εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· Ὁ δὲ ἀγρὸς, 38
ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια,
εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ, ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερι- 39
σμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ, ἄγγελοί εἰσιν. Ὥσπερ οὖν συλλέγε- 40
ται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ ~ κατακαίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τού-
του,

~ καίεται

thaeus tam imperitus fuit ut diceret — per Esajam — error fuit scriptorum, ut pro Asaph Esajam scriberent. Scimus enim, quia prima Ecclesia de imperitis congregata fuit gentibus. Ergo cum legerent in Evangelio — in Asaph, ille qui primus scribebat Evangelium coepit dicere: quis est iste Asaph propheta? Non erat notus in populo, & hoc fecit, ut dum errorem emendaret, faceret errorem.

ἐρεύξομαι] φθέγξομαι 2. a prima manu. ex *Psal.* LXXVIII. 2. κόσμου] — 1.
κεκρυμμένα] ἀποκεκρυμμένα 3. 9. 73. Edit. *Erasmi* 2. 3. 4. 5.
36. ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Versio *Vulg. Copt. Origenes.* Evang. 13. 15. probante *J. Millio* prol. 1193.
οἰκίαν] + αὐτοῦ 1. Evang. 13. 14. *Origenes Chrysost* αὐτοῦ] — Edit. *Erasmi* 1.
ζιζανίων] + καὶ Versio *Syr. Sax. Æthiop.* Codices quidam MSS. *Latini.*
φράσον] διασάφησον *Origenes* in Jo. IV. 36. 37. δὲ] + Ἰησοῦς 91.
αὐτοῖς] — D. Versio *Copta*, Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1193.
σπέρμα] σπόρον 47. 38. οἱ prius] — 3. 73.
39. σπείρας] σπείρων L. 2. Editio *Erasmi* 1. *Chrysostomus.*
αὐτὰ] — Colb. unus. τοῦ] — D. αἰῶνος] + τούτου 57. Evang. 8.
40. συλλέγεται] συλλέγονται D. συνάγεται Evang. 15.
κατακαίεται] κατακαίονται D. καίεται CEGKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10, 11. 13. 14. 15. Colb. tres.

35. ἐρεύξομαι] *Phrynich.* p. 20. Ἐρεύγεσθαι ὁ ποιητὴς ὁ δ' ἐρεύγετο οἰνοβαρειών. ἀλλ' ὁ πολιτικὸς ἐρυγγάνειν λεγέτω. *Thomas.* ἐρυγγάνει λέγουσιν Ἀττικοὶ, ὅταν τὶς ἀπόσιτος ᾖ· ἐρεύγεται δὲ μετὰ τὴν τροφήν. *Philo* de Ebriet. T. I. p. 373, 40. ὑπ' ἀμετρίας ἐρευγόμενος.

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου] *Polyb.* I. 36. τὰ μὲν ἐσκεύαζον σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπήγουν. XIII. 4. καταβολὴν ἐποιεῖτο, καὶ θεμέλιον ὑπεβάλλετο πολυχρονίου καὶ βαρείας τυραννίδος. *Themist.* in VI. Physic. Ὅταν τὰ θεμέλια κατεβάλλετο, ἐγίνετο οἰκία. *Heb.* VI. 1. *Jo.* XVII. 5. 24. alibi ἀπ' αἰῶνος i. e. a mundo condito ad hunc usque diem. *Ro.* XVI. 25. 26. *Plut.* aq. & ign. Comp. p. 956. ἐξ ἀρχῆς καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῶν ἀνθρώπων.

36. φράσον] *Etymol.* φράζω — τῶν γὰρ νοηθέντων ἔκδοσιν καὶ δεῖξιν διὰ τοῦ φράζειν ποιούμεθα — παρὰ δὲ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ σημαίνει τὸ λέγω. Ὁποῖον σου τὸ φρόνημα, εὔστρατε, φράσον. *Hesychius* φράσαντας, εἰπόντας, δείξαντας, λέξαντας. φράσον, εἰπὲ, λέξον, ἑρμήνευσον.

38. οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ] Ut filii regni sunt justi comm. 43. ita filii mali sunt omnes, qui faciunt iniquitatem comm. 41. Si, ut quidam putant, hic sermo esset de orthodoxis & heterodoxis, & si nemo salutem posset sperare, nisi qui ab omni errore immunis esset, omnibus necessario foret desperandum.

39. θερισμὸς] *Bava Mezia* f. 83. 2. R. Elieser f. R. Simeon prehendit fures. Misit ad eum R. Josua f. Corcha dicens: Acetum, fili vini, quousque tu tradis populum Dei nostri ad occisionem? Respondit ille: Ego eradico sentes e vinea. Cui alter: Veniat ipse dominus vineae, atque ipse eradicet. *Plut.* περὶ δυσωπ. p. 529. C. αἱ τίτθαι τῶν βρεφῶν ἐκτρίβουσαι — τὸν ῥύπον, ἑλκοῦσι ἐνίοτε τὴν σάρκα. *Gellius* XVII. 5. utriusque [hellebori] hanc vim esse, ut humores noxios, in quibus causae morborum sunt, extrahat; esse autem periculum, ne inter causas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipsa, in quibus causa vivendi est, exinaniantur. XIX. 12. sensus illos, motusque animi, qui, cum immoderatiores sunt, vitia fiunt, innexos implicatosque esse vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus: ac propterea, si omnino omnes eos imperitius convellamus, periculum esse, ne eis adhaerentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus.

Non hic proprie praecipitur, quid vel magistratus vel discipuli Christi facere debeant: nam illius certe officium est facinorosos punire, cum scelera aliter coërceri non possint: & isti malos debent vitare; ut jam de poena Ananiae Sapphirae & Elymae inflicta nil dicam. Sermo est de Dei & Christi patientia, qui plerumque sapientissimo consilio malos diu tolerat, tum ut illis spatium poenitentiae concedat 1. *Pet.* III. 9. tum quia in hac vita puniri non possunt, quin etiam innocentes illis permixti communi calamitati involvantur, tum quia vult bonorum patientiam & virtutem per malos exercere 1. *Cor* XI. 19. Haec ipsa tamen Dei lenitas hominibus imitanda proponitur, supra V. 45. *Ro.* XV. 1.

42. εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς] *Dan.* III. 6.

43. *Plut.* Cic. p. 861. D. δι' εὐφυΐαν ἐκλάμψας καὶ λαβὼν ὄνομα καὶ δόξαν. *Plat.* de Rep. IV. παρ' ἄλληλα σκοποῦντες καὶ τρίβοντες, ὥσπερ ἂν ἐκ πυρείων ἐκλάμψαι ποιήσαιμεν τὴν δικαιοσύνην.

ὡς ὁ ἥλιος] *Dan.* XII. 3. *Sap.* III. 7. 4. *Esdr.* VII. 55. 1. *Cor.* XV. 41.

44. εὑρὼν] *Rom.* X. 20. *Jerem.* XLI. 8. *Sir.* XL. 18. *Prov.* II. 4. III. 13. 14. 15.

Solebant & avari, & qui invasionem hostilem metuebant, aurum suum in terra defodere. *Horat.* S. II. 6. O si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi, Thesauro invento qui mercenarius agrum Illum ipsum mercatus aravit, dives amico Hercule. *Persius* II. 10. O si sub rastro crepet argenti mihi Seria! dextro Hercule. *Æneid.* I. 368. Veteres tellure recludit Thesauros. *Aristot.* Metaph. V. 30. συμβεβηκὸς — οἷονεί τις ὀρύττων φυτῷ βόθρον εὗρε θησαυρόν. *Horat.* S. I. 1. 40. Quid juvat argenti te immensum pondus & auri Furtim de-

41 του. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς
42 βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· Καὶ βαλοῦ-
σιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
43 Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔ-
44 χων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ
45 πάντα ὅσα ἔχει, πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
46 λεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· Ὃς εὑρὼν ἕνα πολύ-
τι-

33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 8. 12. 13. 14. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Bengelii*, *Plant. Genev. Chrysostomus*, *Damascenus* α. 15. probante *J. Millio* prol. 1099.

τουτου] — D. 1. 5. 36. Editio *Complut. Plant. Genev.* Versio *Vulg. Cyrill.* c. Julian. X. *Irenaeus* IV. 77. *Lucifer* 2. probante *J. Millio* prol. 1099. & *J. A. Bengelio.*

41. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] — 24. αὐτοῦ prius] — F.

ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ] — 24. 42. βαλοῦσιν] βάλλουσιν 42.

43. ἐκλάμψουσιν] λάμψουσιν D. *Origenes. Cyrillus* c. Julian. p. 329.

τοῦ πατρὸς αὐτῶν] τῶν οὐρανῶν 12. 59. Evang. 13. 15. Versio *Armena. Chrysostomus* in Gen. 14. MS.

ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω] — 15. 30. ἀκουέτω] — F.

44. πάλιν] — D. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1193.

τῷ] — D. 80. 83. Evang. 13. 14. 15. *Chrysostomus.* probante *J. A. Bengelio*,

ἄνθρωπος] τις D. εὑρὼν] λαβὼν 60. τῆς] — Colb. unus. *Chrysost.*

πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ] πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει D. 1. 61. Versio *Copt. Syr. Latina.*

πάντα] — 38. 61. 45. ἀνθρώπῳ] — 50. 59. *Chrysostomus.*

46. ὃς εὑρὼν] εὑρὼν δὲ DL. 1. 12. 33. Versio *Vulg. Syra. Arab. Cyprianus; Cyrillus* Alex. c. Nestor. 32. de Adorat. p. 102. probante *J. Millio* prol. 920. ἕνα] — D. Versio *Copta. Cyprianus.*

defossa timidum deponere terra? Epod. 1. 32. Haud paravero, quod aut, avarus ut Chremes, terra premam, Discinctus aut perdam ut nepos. *Plaut.* Aulular. Aulam repertam auri plenam domi Euclio Vi summa servat. Auri thesaurum clam omnes in medio foco defodit. V. 1. Di immortales, quantis me donatis gaudiis! Quadrilibrem aulam auro onustam habeo, quis me est divitior? Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui Di sint propitii? Argum. Senex avarus vix sibi credens Euclio Domi suae defossam avitis cum opibus Aulam invenit, rursumque penitus conditam exsanguis, amens servat. *Calpurn.* Ecl. IV. Jam neque damnatos metuit jactare ligones Fossor, & invento, si fors dedit, utitur auro: Nec timet, ut nuper, dum jugera versat aratro, ne sonet offenso contraria vomere massa. *Jos.* B. VII. 5. 2. χρυσίον καὶ ἄργυρον, καὶ τὰ τῆς ἄλλης τιμιώτατα κατασκευῆς, ἅπερ οἱ κεκτημένοι πρὸς τὰς ἀδήλους τοῦ πολέμου τύχας κατὰ γῆς ἀποτεθησαυρίκεσαν. *Justin.* XVIII. 4. Huic magnae sed dissimulatae opes erant: aurumque metu regis non tectis sed terrae crediderat. *Lucian.* Timon. 40. 41. σκάπτε —— καὶ μὴ κάμῃς ἐκ τοῦ βάθους τὸν θησαυρὸν εἰς τοὐμφανὲς προκαλουμένη. *Cic.* de Senect. 7. Nec vero quenquam servum audivi oblitum, quo loco thesaurum obruisset. ad famil. IX. 18. ollam denariorum implere. *Seneca* Ep. 87. in eadem urna & aurum est & vipera. *Liban.* D. X. p. 36. A. νόμος τὸν εὑρόντα θησαυρὸν χιλίας τῇ πόλει διδόναι δραχμάς. & p. 372. C. ὡς δὲ ἦσαν ὀργυιαὶ πολλαὶ τὸ ὀρωρυγμένον, ἐνδείκνυται τί μόλις ἀγγεῖον μικρὸν κεραμοῦν μεστὸν χρυσίου τὸ φαινόμενον πειθόμενος. Epist. 357. ἆρ' ᾔσθη εἰς οὕτω ποτε, γῆν μὲν ὀρύττων ἐπ' ἄλλῳ, τῷ χρυσῷ δὲ ἐντυχὼν, ὡς νῦν σε μὲν ἄρχοντα Ἰοβιανὸς ὁρῶν, σὺ δὲ τουτονὶ δεδεγμένος; *Jamblich.* Vit. Pythag. 29. τὰ τῆς ἀληθείας ἐνέκρυπτε ζώπυρα, —— βραχυλογίᾳ τινὶ ἀποθησαυρίζων ἀπερίβλεπτον καὶ παμπληθῆ θεωρίας ἔκτασιν. *Aristoph.* Av. 603. τοὺς θησαυροὺς δ' αὐτοῖς δείξουσ', οὓς οἱ πρότεροι κατέθεντο τῶν ἀργυρίων —— Ζν. κτῶμαι σμινύην καὶ τὰς ὑδρίας ἀνορύττω. Schol. ἐν ὑδρίαις γὰρ ἔκειντο οἱ θησαυροί. *Spartianus* Hadriano. De thesauris ita cavit, ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur: si quis in alieno, domino daret: si quis in publico, cum fisco aequaliter partiretur. *Lampridius* Alex. Severo: Thesauros repertos iis, qui repererant, donavit. *Philostr.* II. 39. Thesaurus repertus addicitur emtori agri, non venditori. *Bava Mezia* I. 5. Res inventa ad ipsum pertinet —— Res a servo vel serva Israelitis inventa, ad illos pertinet. & II. 4. Si quis fructus emerit a proximo, & in illis invenerit nummos, ecce ipsius sunt. I. 4. Qui prehendit rem inventam, acquisivit —— Si viderit aliquos currentes ad rem inventam, aut post capreolum fractum, aut post columbas implumes, dixeritque: acquirat mihi ager meus, acquisivit ei ager. f. 28. 2. ex quo multiplicati sunt oppressores, statuerunt ut [rem inventam non amplius proclamarent] sed notam facerent vicinis & notis; hoc sufficit. Quid est? ex quo multiplicati sunt oppressores? qui dixerunt, rem perditam regis esse, si inveniatur. R. Emi invenit urnam denariorum, vidit illum quidam trementem, dixit ei; abi, accipe tibi, non enim Persae sumus, qui dicunt rem perditam esse regis. Agrum ergo, quem prius conduxerat, emit, ut pleno jure thesaurum possideret, omnemque litium occasionem praecideret. L. V. 1. 1. 67. D. *Scaevola.* A tutore pupilli domum mercatus, ad ejus refectionem fabrum induxit, is pecuniam invenit, quaeritur, ad quem pertineat? Respondi, si non thesauri fuerint, sed pecunia forte perdita vel per errorem ab eo, ad quem pertinebat, non ablata: nihilominus ejus eam esse, cujus fuerat. XLI. 1. 31. D. Thesaurus est vetus quaedam depositio pecuniae, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat: sic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius sit. 63. dimidium inventori semper placet relinqui. 23. Neratius & Proculus —— si thesaurum in fundo meo positum sciam, continuo me possidere.

45. ἐμπόρῳ] *Hesych.* ἔμπορος, πραγματευτὴς, καὶ ὁ ἐπ' ἀλλοτρίας νεὼς πλέων μισθοῦ, ὁ ἐπιβάτης. ἢ ἔμπορος εἰλήλουθας Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης. Od. ω. 299. *Eustath.* in Od. β. p. 98. 50. ἐμπόρου λεγομένου τοῦ μεταβαλέως, καὶ

ὡς

τιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν, πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. Πάλιν 47
ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς
γένους συναγαγούσῃ· Ἥν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθί- 48
σαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν 49
τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέ-
σου τῶν δικαίων· Καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ 50
ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ· 51
Ναὶ Κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν 52
τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
καινὰ καὶ παλαιά. Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετ- 53
ῆρεν

πέπρακε] ἐπώλησεν D. πέπραχε 36. πάντα] — D. 32.
ὅσα] ἃ D. 47. ἐστιν] — 61.
συναγαγούσῃ] συναγούσῃ F. Colb. unns. συναγαγοῦσα ἦν 39.
48. ἣν ὅτε] ὅτε δὲ D. ὅτε 39.
ἀναβιβάσαντες] ἀνεβίβασαν αὐτὴν D. + αὐτὴν 106. Evang. 12.
ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ] καὶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν CL. 1. Versio *Latin. Saxon. Origenes. Cyrillus* in Jo. p. 328. in Esaj. p. 341.
καλὰ] κάλλιστα D. εἰς] + τὰ D.
ἀγγεῖα] ἄγγη 1. Editio *Erasmi* 1. *Origenes*, *Cyrillus* ll. cc. *Isidorus* I. 205.
σαπρὰ] σαθρὰ 1. ἔβαλον] ἔβαλαν D.
49. αἰῶνος] κόσμου D.
50. βαλοῦσιν] βάλλουσιν D a prima manu, sed *Latin.* mittent. 13.
αὐτοὺς] — 59.
51. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Vulg. Copt. Origenes. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. Vulgata, inquit, haec non legit, neque sunt necessaria. probante *J. Millio* prol. 389.
κύριε] — D. 1. 13. Versio *Vulg. Copt. Origenes.*
52. ὁ δὲ εἶπεν] λέγει D. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν C. Versio *Syra* posterior in margine.
εἰς τὴν βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ CD. 42. Variae lectiones *Bogardi*. Versio *Vulg. Chrysost.* V. 56. *Irenaeus* IV. 21. probante *J. Millio* prol. 873. τῇ βασιλείᾳ K. 1. 13. 15. 64. 72. Versio *Syra*, *Æthiop. Arab. Origenes*, *Athanasius* refut. *Meletii*, *Cyrillus* decies, *Procopius* in Levit. & in Esaj. VIII. 16. probante *J. A. Ben-*

ὡς εἰπεῖν πραγματευτοῦ καὶ μάλιστα τοῦ διὰ θαλάσσης πειρῶντος. *Porphyr.* Q. Hom. I. τὸ μὲν ἓν ἔμπορος οὐ κατὰ τὴν συνήθειαν τέτακται παρ' Ὁμήρῳ. *Plat.* de Rep. II. δεῖ τῇ πόλει καὶ ἄλλων διακόνων που τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δὲ εἰσὶν ἔμποροι. ib. ἐμπόρους — τοὺς πλάνητας ἐπὶ τὰς πόλεις. *Isocrat.* ad Demon. τοὺς ἐμπόρους τοσαῦτα πελάγη διαπερᾷν. *Horat.* Ep. I. 1. 45. Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

46. πολύτιμον] *Ammon.* πολύτιμος ἐστιν ὁ πολλῆς τιμῆς ἠγορασμένος ἄνθρωπος.

Bereschith R. XI. 5. Abiit igitur, & scidit piscem, & obvenit ipsi margarita pulchra, ex qua se aluit per totam vitam suam. *Schabbat* f. 119. 1. Abiit itaque, & facultates bonaque sua divendit, pecuniaque ex venditione corrasa gemmas & uniones coëmit — Cum Josephus piscem — domum detulisset & dissecuisset, inventa est spira unionibus contexta, quam dives ille perdiderat — Sic insperata auctus laetitia repente dives factus est: spira enim illa integri regni pretium aequare credebatur. *Pesachim* f. 49. 1. 2. Tradiderunt Rabbini nostri: perpetuo vendat homo quicquid habet, & ducat filiam discipuli sapientum. *Ælian.* N. A. X. 13. δοκοῦσι δὲ ἄρα τοῖς τούτων καπήλοις καὶ τοῖς ὠνουμένοις οἱ ἄγαν λευκοὶ καὶ οἱ μεγάλοι κάλλιστοι καὶ τιμαλφέστατοι, ὥστε ἐκείνοις κρίνειν αὐτοὺς, καὶ πλούσιοι γε ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο οὐ μὰ Δία ὀλίγοι, οἷς ἐστιν ἐνταῦθα ὁ βιοτός. *Simplic.* in Epict. 114. τίς γὰρ ἂν οὐ χρύσεα χαλκείοις ἀνταλλάξαιτο κατὰ τὸν Ὁμήρου Διομήδη; τίς δὲ οὐκ ἂν νῦν ἔχων τὰ μέγιστα τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρίαιτο, τὰ ἐκτὸς προϊέμενος; *Plinius* H. N. IX. 15. Principium culmenque omnium rerum pretii margaritae tenent.

Qui thesaurum reperit, illi obtingit felicitas, quam non speraverat nec quaesiverat: mercator autem margaritas emens id invenit, quod molesto itinere & studiose quaesiverat. Ita erant, qui Messiam avide exspectabant, erant alii, qui de eo non cogitaverant.

47. σαγήνῃ] *Glossar.* σαγήνη tragum. *Hesych.* σαγήνη, πλέγμα τί ἐκ καλάμων. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 95, 23. καθάπερ βόλον ἰχθύων πάντας ἐν κύκλῳ σαγηνεύσας ἐπισπᾶται. *Plut.* Symp. VIII. καίτοι βόλον ἰχθύων πρίασθαι ποτε φασὶ Πυθαγόραν, εἶτα ἀφεῖναι κελεῦσαι τὴν σαγήνην. *Ulpian.* everriculum, quod Graece σαγήνη dicitur, ducere.

48. ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν] *Herodot.* III. 75. ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον.

Polyaen. p. 403. πῦρ ἐν ἀγγείοις ἔχοντας. 645. ἀγγεῖα πληρώσας. *Jos.* A. VIII. 13. 2. ἀλεύρου ἐκεῖνο τὸ ἄγγος. B. III. 7. 28. ζέον ἔλαιον — καὶ τὰ ἀγγεῖα βραστόμενα τῇ θέρμῃ. alii sunt angeli qui selectum faciunt; alii apostoli, qui piscantur & capiunt: ita alii sunt piscatores, alii cives, qui jactu retis empto voluptatis causa consident & seligunt pisces.

49. ἀφοριοῦσιν] *Glossar.* ἀφορίζω abjungo.

51. συνήκατε] *Aristoph.* Av. 946. ξύνες, ὃ λέγω; ξυνίημι.

52. γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν] Hi sunt Apostoli, qui postquam se in disciplinam Christo tradidissent, ab ipso in numerum Doctorum adsciti sunt; vocantur etiam γραμματεῖς infra XXIII. 34. & opponuntur Doctoribus Judaicis, quorum superbia tanta erat, ut ad Christum venire & ab eo discere nollent.

καινὰ καὶ παλαιὰ] Prudens pater familias e penu sua depromit vinum vel vetus vel novum, convivisque apponit modo cibos pridianos & semesos; modo carnes recens coctas. Cant. VII. 13. nova etiam vetera. *Erubin.* XXI. 2. Haec sunt verba legis, illa verba scribarum. Ita vos plebi modo ex Libris V. T. doctrinam salutis proferre, modo ea

quae

54 ἦρεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ
αὐτῶν· ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν· Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνά-
55 μεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ, καὶ
56 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ Σίμων, καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐ-
57 τοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλί-
ζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ
58 πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

1 ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ· Καὶ εἶπε τοῖς
παι-

γελίῳ & *D. Heinsio*. Neutra lectio nobis placet, non haec, quia licet dicatur de Josepho, ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ infra XXVII. 57. non aeque potest dici, Regnum coelorum Doctoris locum obtinere, sed & Doctor & discipulus sunt in regno coelorum: non illa, quia etiam *Luc*. IX. 62. habemus εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 2. *Sam*. XXII. 35.

ἀνθρώπῳ] — 56. 58.
αὐτοῦ] — 61.
ἐκβάλλει] προφέρει 1.
53. μετῆρεν] μετῆρκεν 61. μετέβη *Theophylactus* MS. a prima manu.
54. ἐλθὼν] ἦλθεν L.
τῇ συναγωγῇ] ταῖς συναγωγαῖς 64. Versio *Syra*. *Vulg*. *Armen*.
ἐκπλήττεσθαι] ἐκπλήσσεσθαι CDEFG. 1. 12. 72. Editio *Complut*. *Genev*. *Plant*. *Basilius* Eth. 61.
τούτῳ] + πᾶσα D. — 59. καὶ αἱ δυνάμεις] — 1.
55. Μαριὰμ] Μαρία C. Versio *Latina*, *Chrysostomus*, *Hieronymus* c. Helvid.
καὶ Ἰωσῆς] — 12.
Ἰωσῆς] Ἰωάννης DEFGKM. 2. 3. 12. 23. 27. 29. 87. Ἰωσὴφ BC. 1. Versio *Copt*. & *Latina*, *Origenes* in l. & in Jo. I. 21. *Hieronymus* c. Helvid. Ἰωσῆ 24. 33. 34. ex emendatione 36. 39. 57. 63. Ev. 2.
καὶ postremum] — 61. tertio loco — 16. 56. τούτῳ] — 80.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα DEFG. 3. Evang. 12. Versio *Vulg*. *Origenes* in Jo. IV. 44. ταῦτα L.
57. αὐτοῦ prius] — D. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ] — L.
58. τὴν ἀπιστίαν] τὰς ἀπιστίας D.
1. ἐκείνῳ] + δὲ D. Versio *Syr*. *Copt*. ἀκοὴν] + χριστοῦ Versio *Syra* posterior.

quae a me primum didicistis, proponere debetis. 1. *Jo*. II. 7. 8.

54. πατρίδα] *Il*. β. 140. εἰς πατρίδα γαῖαν. *Eustath*. πατρίδα δὲ μόνον εἰπεῖν ἐλλιπῶς ἔχει, ὥσπερ καὶ τὸ πατρὶς, καθὰ μυριάκις φαίνεται, πατρίς τε γὰρ γῆ δηλαδὴ, ἡ ἐκ πατέρων, καὶ ὁ πατρίδα διείπων γῆν συνεισάγει. & δ. p. 351. 18. ὅτε δέ γε πατρὶς μόνον λέγεται, ἐλλειπτικῶς καλεῖται, λείπει γὰρ τὸ αἶα, ἢ γῆ, ἢ χώρα ἤ τι τοιοῦτον. *Ammonius* p. 115. πολίτης καὶ πατριώτης διαφέρει· Πολίτης μὲν γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐλεύθερος ἐλευθέρῳ· Πατριώτης δὲ ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας, δοῦλος δούλῳ. ἡ γὰρ πατρὶς καὶ ἐπὶ τῆς χώρας τάττεται ὡς τὸ [*Il*. β. 453.] τοῖσι — δ' ἄφαρ πόλεμος γλυκίων γένετ' ἠὲ νέεσθαι ἐν νηυσὶ γλαφυρῇσι φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν. οὐ γὰρ πάντες ἐκ μιᾶς ἦσαν πατρίδος [l. πόλεως] ἀλλ' ἐκ μιᾶς χώρας.

55. τοῦ τέκτονος] *Xenoph*. Paed. V. χαλκέας τε καὶ τέκτονας, καὶ σκυτοτόμους. Hell. IV. μετὰ λιθολόγων καὶ τεκτόνων. *Plut*. Pericl. p. 159. B. τέκτονες, πλάσται, χαλκοτύποι, λιθουργοὶ, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες, ἐλέφαντος ζωγράφοι, ποικιλταὶ, τορευταί.

Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς] filii Mariae inf. XXVII. 56. quae erat Cleophae uxor, & matris Domini soror *Jo*. XIX. 28. erant ergo consobrini Domini, qui hic fratres vocantur, & supra XII. 46. ita *Ovid*. Heroid. VIII. 27. Quid quod avus nobis idem Pelopeius Atreus? Et si non esses vir mihi, frater eras. & XIV. 123. Si qua piae, Lynceu, tibi cura sororis.

56. πρὸς ἡμᾶς εἰσιν] *Jo*. I. 1. ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν.

57. *Plut*. de exilio. p. 604. D. τῶν φρονιμωτάτων καὶ σοφωτάτων ὀλίγους ἂν εὕροις ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι κεκηδευμένους. *Dio Chrys*. XLVII. p. 524. B. πᾶσι τοῖς φιλοσόφοις ἔδοξε χαλεπὸς ἐν τῇ πατρίδι ὁ βίος. *Plin*. H. N. XXXV. 36. de Protogene. Sordebat ille suis, ut plerumque domestica. *Pindar*. Nem. VII. 89. ξένος εἰμὶ, σκοτεινὸν ἀπέχων φθόνον. *Schol*. τοῦτο δὲ λέγει, παρ' ὃ εἰώθασιν οἱ πολῖται ἀεὶ φθονεῖν τοῖς κατά τι προέχουσι. *Cic*. de Fin. 1. Nec est insolens rerum domesticarum fastidium. *Senec*. de Benefic. III. 3. Vile habetur, quod domi est. *Jerem*. XI. 21. *Plinius* Ep. VIII. 20. ad quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus, seu quia ita natura comparatum est, ut proximorum incuriosi longinqua sectemur, seu quod omnium rerum cupido languescit, cum facilis occasio est. *Euripid*. Herc. fur. 186. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπου ἐσθλόν τι δράσας μάρτυρ' ἂν λάβοις πάτραν. *Apollon*. Epist. τί θαυμαστὸν, εἴ με ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰσόθεον ἡγούμενον, ὑπὸ τίνων καὶ θεὸν, μόνη μέχρι νῦν ἡ πατρὶς ἀγνοεῖ; inf. XXIII. 29. 31. 37.

1. ὁ τετράρχης] Tetrarchia primum denotavit quaternorum simul in una eademque provincia vel gente principatum. *Strabo* XII. p. 850. C. de Galatis. τριῶν δὲ ὄντων ἐθνῶν ὁμογλώττων, καὶ κατ' ἄλλο οὐδὲν ἐξηλλαγμένων, ἕκαστα διελόντες εἰς δ. μερίδας, τετραρχίαν ἑκάστην ἐκάλεσαν, τετράρχην ἔχουσαν ἴδιον — ἡ δὲ τῶν ιβ. τετραρχῶν βουλὴ ἄνδρες ἦσαν τ. — τὰ μὲν οὖν φονικὰ ἡ βουλὴ ἔκρινε, τὰ δὲ ἄλλα οἱ τετράρχαι καὶ οἱ δικασταί. πάλαι μὲν οὖν ἦν τοιαύτη τις διάταξις, καθ' ἡμᾶς δὲ εἰς γ. εἶτ' εἰς β. ἡγεμόνας, εἶτα εἰς ἕνα ἧκεν ἡ δυναστεία — νῦν δ' ἔχουσι Ῥωμαῖοι. *Plin*. H. N. V. 16. Intercursant cinguntque has urbes Tetrachiae regnorum instar singulae, Trachonitis, Paneas, Abile. & 19. Syria habet Tetrarchias in regna descriptas XVII. *Horat*. S. I. 3. Modo Reges atque Tetrarchas, omnia magna loquens. *Jos*. A. XV. 10. 3. τῷ μὲν ἀδελφῷ Φερώρᾳ παρὰ καίσαρος ᾐτήσατο τετραρχίαν, αὐτὸς ἀπονείμας ἐκ τῆς βασιλείας πρόσοδον ρ. ταλάντων. XVII.

παισὶν αὐτοῦ· Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ 2
διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην, 3
ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελ-
φοῦ

2. αὐτοῦ] + μήτι D.
βαπτιστής] + ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα D, 5. Versio *Saxon.* Codd. *Latt.* MSS.
αὐτὸς] οὗτος C. 1. 61. *Chrysostomus.* ἐνεργοῦσιν] ἐναργοῦσιν D a prima manu.
ἐν] — 9. 53. 71. 73. 3. Ἡρώδης] + τότε 13.
καὶ ἔθετο] — D. καὶ ἔθηκεν 49. καὶ ἀπέθετο 1. 33. *Origenes.*
ἐν φυλακῇ] ἐν τῇ φυλακῇ D. 1. *Origenes.* εἰς φυλακὴν 2. Colb. unus. 44. Editt. *Erasmi.*

8. 1. τὰς δὲ διαθήκας αὖθις μετέγραφε —— Ἀντίπαν μὲν, ᾧ τὴν βασιλείαν καταλελοίπει, τετράρχην καθιστὰς Γαλιλαίας τε καὶ Περαίας, Ἀρχελάῳ δὲ τὴν βασιλείαν χαριζόμενος, τήν τε Γαυλωνῖτιν καὶ Τραχωνῖτιν καὶ Βατανείαν καὶ Πανιάδα Φιλίππῳ —— τετραρχίαν εἶναι. II. 4. Καῖσαρ δὲ —— Ἀρχέλαον βασιλέα μὲν οὐκ ἀποφαίνεται, τοῦ δὲ ἡμίσεως τῆς χώρας, ἥπερ Ἡρώδῃ ὑπετέλει, ἐθνάρχην καθίσταται τιμήσειν ἀξιώματι βασιλείας ὑπισχνούμενος, εἴπερ τὴν εἰς αὐτὴν ἀρετὴν προσφέροιτο. XVIII. 7. 1. Cum Agrippa a Cajo rex constitutus esset Ἡρωδιὰς ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγρίππου συνοικοῦσα Ἡρώδῃ, τετράρχης δὲ οὗτος ἦν Γαλιλαίας καὶ Περαίας, φθόνῳ τ' ἀδελφοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐδέχετο, ὁρῶσα ἐν πολὺ μείζονι ἐξουσίᾳ γεγενημένον ἀνδρὸς τοῦ αὐτῆς —— ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν γε, Ἡρώδη, μηδὲν ἐλύπει σε τὸ ἐν ἐλάσσονι τιμῇ πατρὸς, οὗ γέγονας, εἶναι; νῦν γοῦν ὀρέχθητι συγγενοῦς ἀξιώματος.

2. τοῖς παισὶν αὐτοῦ] 1. *Macc.* I. 7. 9.

Herodes, ut pater ipsius divitesque tantum non omnes, Sadducaeus erat, quod etiam colligitur ex Marci VIII. 15. & *Matth.* XVI. 6. Nunc autem, conscientiae stimulis perfossus atque anxius, dubitat, annon verum esset, quod vulgo putabatur, Joannem a mortuis rediisse? Vix alii sunt magis creduli atque superstitiosi, quam illi qui ea, quae Deus revelavit, credere nolunt, fabulis de portentis Thessalicis fidem habent, & omni doctrinae vento agitantur.

ἀπὸ τῶν νεκρῶν] Marcus & Lucas ἐκ νεκρῶν, quia prior phrasis habebat ambiguitatem, ac si mortui Joannem excitassent.

ἐνεργοῦσιν] *Origenes* c. Cels. Ἡ μὲν νὺξ γίνεται πρὸς ἀνάπαυσιν, ἡ δὲ ἡμέρα πρὸς τὸ ὁρᾶν τε καὶ ἐνεργεῖν. *Artemid.* I. 2. δρᾶν ἢ πάσχειν p. p. ἐνεργεῖν ἢ πάσχειν. *Gal.* II. 8. *Eph.* II. 2.

3. ἔθετο ἐν φυλακῇ] *Plat.* . . . . εἰς φυλακὴν ἀποθέσθαι.

Φιλίππου] Quem tres Evangelistae, Matthaeus, Marcus & Lucas, Philippum vocant, is *Josepho* est Herodes A. XVII. 1. 2. τὴν δὲ ἑτέραν τῶν Ἀριστοβούλου θυγατέρων Ἡρώδῃ παιδὶ τῷ αὐτοῦ, γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρός. & 3. ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχιερέως, ἐξ ἧς καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ παῖς ἐγεγόνει. & XVIII. 5. 1. Ἡρώδης ὁ τετράρχης γαμεῖ τὴν Ἀρέτα θυγατέρα, καὶ σύνην χρόνον ἤδη πολύν. στελλόμενος δ' ἐπὶ Ῥώμην καταγίνεται ἐν Ἡρώδου ἀδελφοῦ ὄντος οὐχ ὁμομητρίου, ἐκ γὰρ τῆς Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς Ἡρώδης ἐγεγόνει, ἐρασθεὶς δὲ Ἡρωδιάδος τῆς τούτου γυναικὸς, θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀριστοβούλου, καὶ οὗτος ἀδελφὸς αὐτῶν, Ἀγρίππου δὲ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου, τολμᾷ λόγων ἅπτεσθαι περὶ γάμων, καὶ δεξαμένης συνθῆκαι γίνονται μετοικίσασθαι πρὸς αὐτὸν, ὁπότε ἀπὸ Ῥώμης παραγένοιτο. XVII. 3. 2. διαθήκην ἐν ᾗ μετ' αὐτὸν Ἀντίπατρον ἀπεδείκνυε βασιλέα, φθάσαντος δὲ τελευτᾶν Ἡρώδην, τὸν ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς υἱὸν αὐτῷ γεγεννημένον. B. I. 28. 2. τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ὁ ἐμὸς Ἡρώδης λήψεται πρὸς μητρὸς ὢν ἀρχιερέως πάππου. 4. Ἡρώδης δὲ ἐκ Μαριάμμης τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρός. Facile autem intelligimus, uti ex narratione Josephi Herodes duos filios habuit, quibus nomen erat Antipae vel Antipatri, & duos Herodes, quorum alter cognomen Antipae habuit: ita etiam Herodem alterum cognominatum fuisse Philippum, quod Tetrarchae quoque nomen fuit.

4. αὐτῷ] Dixit ipsi Herodi: non in deserto ad populum de hac re sermones habuit, quae res ad seditionem spectasset, & subditos in principem concitasset. Neque existimandum est, Johannem nulla data occasione & temere ita in Herodem fuisse invectum: cum facile praevideret, & Herodem haec nullo cum fructu auditurum, sibi vero certum exitium inde imminere; quin potius ab ipso Herode accersitum, & rogatum fuisse, ut invidiam, quam incestae nuptiae principi apud populum creaverant, placaret, factumque excusaret: respondisse autem quod Prophetam & virum bonum decebat. quod & Elias fecit 1. *Reg.* XVIII. 17. 18. & *Papinianus* Caracallae, postquam Getam fratrem occidisset, mandanti ut & in senatu & apud populum facinus dilueret, respondit: Non tam facile parricidium excusari posse quam fieri, teste *Æ. Spartiano.*

ἔχειν αὐτὴν] *Aristot.* τὰ μετὰ τὰς κατηγορίας. XV. 9. Λέγεται καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα. ἔοικε δὲ ἀλλοτριώτατος ὁ νῦν ῥηθεὶς τρόπος. οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν σημαίνομεν ἢ ὅτι συνοικεῖν. *Eustath.* in *Il.* α. p. 113. ἔχει δὲ ἔμφασιν καὶ τὸ ἔχειν ὡς περὶ γυναικὸς καὶ οὐ δούλης· ἔχεται γὰρ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. *Xenoph.* Cyropaed. 1. Κυαξάρης ἔπεμψε πρὸς Καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα. Hist. Graec. VI. 1. Χίλων ὁ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀρχιδάμου ἔχων. Orat. de Agesil. εἰ συμβαίη γεραιῷ νέαν ἔχειν. *Hom.* H. in Herculem. 8. καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην. *Lucian.* Dial. mort. Diog. & Herc. XVI. ὁ Ἡρακλῆς ἐν οὐρανῷ τοῖς θεοῖς σύνεστι, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην παρὰ τοῖς θεοῖς. *Heysch.* ἔχετο, ἐγαμεῖτο. ἔχεν, ἐγεγαμήκει. *Sueton.* Aug. 63. Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat. *Heliodor.* I. 16. τὴν δέ σοι τὴν παρθένον ἐγὼ παραδίδωμι, σὺ δὲ ἔχων οὐχ ἕξεις.

οὐκ ἔξεστί σοι] Herodias marito viventi, & invito, postquam ex illo filiam Salomen susceperat, abducta est, quod & adulterium erat, & raptus, & incestus, contra legem *Levit.* XVIII. 16. Multae porro erant circumstantiae, delictum aggravantes. Injuria affecit fratrem, & jus hospitalitatis violavit. Uxorem Aretae Arabum regis filiam expulit, sicque bello, quo multa Judaeorum millia caesa sunt, occasionem praebuit; id fecit princeps, qui legum custos esse aliisque exemplum praebere debebat; non ignarus Cananaeos propterea regione exutos & deletos fuisse. *Jos.* A. XVIII. 5. 4. Ἡρωδιὰς δὲ —— γήμεται Ἡρώδῃ, Ἡρώδου τοῦ μεγάλου παιδὶ ὃς γέγονεν ἐκ Μαριάμμης τῆς τοῦ Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως, καὶ αὐτοῖς Σαλώμη γίνεται, μεθ' ἧς τὰς γονὰς Ἡρωδιὰς ἐπὶ συγχύσει φρονήσασα τῶν πατρίων Ἡρώδῃ γαμεῖται τοῦ ἀνδρὸς τῷ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ διαστᾶσα ζῶντος.

4. 5 Φίλίππȣ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτȣ. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀπο-
6 κτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδȣ,

Φιλίππȣ] — D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 394. *J. A. Bengelio* in Gnom.
4. αὐτῷ] — 28. Ἰωάννης] + ὅτι M. 91.
5. ἐφοβήθη] ἐφοβεῖτο 5. 6. 10. 35. 36. 37. 40. 49. 54. 56. 58. 65. 66. 80. 83. 86. Evang. 12. 14. 17. probante *T. Beza* in *Vers.* & not. Edit. 1. & 2. vide supra II. 22.
6. γενεσίων δὲ ἀγομένων] Γενεσίοις ᾗ γενομένοις DL. γενεσίοις δὲ ἀγομένοις 1. Colb. unus. 59. Edit. *Erasmi.*
ἀγομένων] γενομένων CK. Evang. 15. 17. Versio *Copt. Syr.* utraque, sed posterior habet editam in marg. *Lat.*

τει. & de Archelao rege A. XVII. 13. 1. καὶ τοῦ πατρίȣ παράβασιν ποιησάμενος, Γλαφύραν μὲν τὴν ἀρχελάου θυγατέρα, ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ γαμετὴν γενομένην, ἐξ ȣ̃ καὶ τέκνα ἦν αὐτῇ, ἀπώμοτον ὂν Ἰουδαίοις γαμετὰς ἀδελφῶν ἄγεσθαι, γαμεῖ. & 4. ἐτόλμησας σαυτῇ παρακατακλῖναι νυμφίον, ἀπρεπῶς καὶ ἀναισχύντως ἐπιλησιοῦσα εἰκῇ τῷ ἐμῷ, καὶ γάμῳ συντιθεμένη πρὸς ἀρχέλαον ἄνδρα μὲν σαυτῆς, ἀδελφὸν δ' ἡμέτερον.

5. θέλων] *Sap.* II. 12—20.

εἶχον] *Isocr.* in Panath. 6. τίνας ȣ̃ν ἔχω πεπαιδευμένȣς, ἐπειδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισήμας, καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδοκιμάζω.

6. γενεσίων] *Thomas:* γενέθλια δόκιμον, οὐ γενέσια. καὶ γενεθλιακοὶ λόγοι, ȣ̓ γενεσιακοί. *Phrynichus* p. 38. γενέσια, οὐκ ὀρθῶς τίθεται ἐπὶ τῆς γενεθλίȣ ἡμέρας. Γενέσια γὰρ ἀθήνησιν ἑορτή. λέγειν ȣ̃ν δεῖ τὰς γενεθλίȣς ἡμέρας, ἢ τὰ γενέθλια. *Hesych.* Γενέθλια, τὰ ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δῶρα καὶ εὐωχία. Γενέσια, ἑορτὴ πένθιμος Ἀθηναίοις, οἱ δὲ τὰ νεκύσια, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ γῇ θύουσι. *Ammonius.* γενέθλια καὶ γενέσια διαφέρει. ὅτι μὲν γὰρ γενέθλια τάσσεται ἐπὶ τῶν ζώντων, καὶ, ἐν ᾗ ἕκαστος ἐγεννήθη, αὕτη καλεῖται γενέθλιος ἡμέρα. Γενέσια δὲ ἐπὶ τῶν τεθνηκότων, ἐν ᾗ ἕκαστος ἡμέρᾳ τετελεύτηκε. ὁ ȣ̃ν λέγων ἐπὶ τῶν ζώντων γενέσια, ἀκυρολογεῖ. *Eustath.* in Od. σ. p. 651, 44. τὸ δὲ ἐκ γενετῆς, δῆλον ὡς ἐκ τοῦ γενέσω μέλλοντος ἀχρήστου γενόμενον. ὅμως —— καὶ ἡ γένεσις καὶ τὸ γενέσιον, καὶ τὸ σύστοιχον αὐτοῖς γενέθλιον. *Etymol.* M. γενέσια, ἡ δι' ἐνιαυτοῦ μνήμη. *Dio Cocc.* Exc. 746. καὶ μῖσος πρὸς τὸν τετελευτηκότα ἀδελφὸν ἐπεδείκνυτο, καταλύσας τὴν τῶν γενεσίων αὐτοῦ τιμήν. *Avoda Sara* I. 3. Γενέσια Regni, & dies nativitatis, & dies mortis. *Gemara* f. 10, 1. Quid sunt γενέσια? Respondit R. Judas: per hunc intelligi diem, quo constituunt seu creant regem. f. 8, 2. dies quo rex factus est. *Dio* LVIII. de Drusilla: καὶ ἐν τοῖς γενεσίοις αὐτῆς ἑορτή. *Philo* de O. M. T. 1. p. 21. 35. ἣν κυρίως ἄξιον καὶ μόνην πάνδημον ὀνομάζειν, καὶ τοῦ κόσμȣ γενέθλιον. *Acta Perpetuae Mart.* Natale Getae Caesaris; in notis explicatur de natali imperii. *Senec.* Epist. 102. Dies iste, quem tanquam extremum reformidas, aeterni natalis est. *Donatus* in Phormion. I. 1. Cum adjectione temporis cujuslibet natalis dies melius dicitur, ut natalis locus, & natale astrum: sed Virgilius serviens personae rusticae Meus est natalis, Jola, inquit, nec addidit, dies. *Plato* Alcibiad. 1. p. 441. B. ὅταν δὲ γένηται ὁ παῖς ὁ πρεσβύτερος, ȣ̃περ ἡ ἀρχὴ, πρῶτον μὲν ἑορτάζονται πάντες οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὧν ἂν ἄρχῃ, εἶτα εἰς τὸν ἄλλον χρόνον ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ βασιλέως γενέθλια πᾶσα θύει καὶ ἑορτάζει ἡ ἀσία. *Ambrosius* in Luc. XVIII. 20. Pulchre mihi hodie legitur legis exordium, quando mei natalis est sacerdotii: quotquot annis enim quasi de integro videtur incipere sacerdotium, quando temporum renovatur aetate. & de Fide Resurrectionis. Nos quoque ipsi natales dies defunctorum obliviscimur, & eum, quo obierint, diem celebri solennitate renovamus. *Augustin.* de Ord. l. 11. In quadam disputatione, quam die natali meo cum convivis habui. c. Parmen. III. 6. Temporalia supplicia schismatis sui conferre audent passionibus martyrum, ut eis poenarum suarum natalitia celebrentur magno conventu. *Pollux.* 102. γενέσια, νεκύσια. *Plaut.* Captivi 1. 2. 71. Quia mihi natalis est dies Propterea te vocari ad coenam volo. *Ovidius* 405. A. A. 1. Sive dies aderit natalis, sive Calendae. *Jos.* A. XV. 11. 6. συνεκπεπτώκει γὰρ τῇ προθεσμίᾳ τȣ̃ περὶ τὸν ναὸν ἔργου, καὶ τὴν ἡμέραν τῷ βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐξ ἔτους ἑώρταζεν, εἰς ταὐτὸν ἐλθεῖν. *Schemoth R.* XV. Simile regi, cui cum natus esset filius, celebravit diem festum: & in captivitatem abductus est filius hic, & fecit ibi tempus longum. Postea liberatus est, & fecit ei rex diem γενεσίων. *Spartian.* Hadrian. Quinto Iduum Augusti die Legatus Suriae literas adoptionis accepit, quando & natalem adoptionis celebrari jussit. Tertio Iduum earundem, quando & natalem imperii instituit celebrandum, excessus ei Trajani nunciatus est. *Virgil.* Eclog. III. 76. Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Jola, cum faciam vitula pro frugibus. *Servius.* Amicam communem causa natalis diei, in cujus tantum sacrificio licebat voluptatibus operam dare, nam in aliis sacrificiis erat castitatis observatio. *Plut.* Sympos. VIII. 1. τὸν μὲν ἄτταλον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις τὸν βασιλέα τελευτῆσαι συνεφωνεῖτο, Πομπήϊον δὲ Μάγνον οἱ μὲν ἐν τοῖς γενεθλίοις ἔφασαν, οἱ δὲ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῶν γενεθλίων ἀποθανεῖν. *Horat.* Carm. IV. 11. Jure solennis mihi, sanctiorque Pene natali proprio. *Serm.* II. 2. Natales aliosve dierum albatus celebret. *Cic.* ad Att. III. 20. Incumbe, ut facis, diemque natalem reditus mei cura ut in tuis aedibus amoenissimis agam tecum. post Red. in Senatu 11. quid denique illo die, quem P. Lentulus mihi fratrique meo liberisque nostris natalem constituit. IV. 1. alterius vitae quoddam initium ordimur. VI. 6. παλιγγενεσία. o Nonae illae Decembres, quae me consule fuistis! quem ego diem vere natalem —— hujus urbis, aut certe salutarem appellare possum. pro Flacco 40. *Dio* LVIII. de Cajo. διὰ τὸ τὰ γενέθλια αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶναι, ἣν γὰρ ἡ τελευταία τοῦ αὐγȣ́στου. *Herodot.* IV. 26. θυσίας μεγάλας ἐπετείȣς ἐπιτελέσαντες, παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιεῖ, κατάπερ οἱ ἕλληνες τὰ γενέσια.

ἀγομένων] *Plut.* Sympos. VIII. 1. τὴν Σωκράτους ἀγαγόντες γενέθλιον. *Ælian.* A. N. XI. 2. τὴν μεγίστην ἑορτὴν ἄγουσιν μιᾶς ἡμέρας σεμνήν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ. *Luc.* XXIV. 21. *Arrian.* de Exped. I. 10. μυστηρίων τῶν μεγάλων ἀγομένων.

ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ] supra XI. 16. *Lucian.* de Saltat. 16. παίδων χοροὶ συνελθόντες ὑπ' αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι. *Liban.* O. XIX. p. 501. ἦν δὲ οἶμαι κάλλιον ἐῶντα τὴν ὄρχησιν ἐπανορθοῦν τὰ περὶ τὸν χορὸν, ἢ ταῖς κατὰ τῶν χορευτῶν αἰτίαις τὴν ὄρχησιν ἀναιρεῖν. *Eustath.* in *Il.* γ. p. 288. 32. Σοφοκλῆς περιᾴδεται —— καὶ κιθαρίζειν ἄκρος, οὕτω δὲ καὶ ὀρχεῖσθαι καὶ

Ἡρώδε, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τ῀ Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ· κ) ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ. Ὅθεν μεθ' ὅρκε 7
ὡμολόγησεν αὐτῇ δεναι ὃ ἐὰν αἰτήση). Ἡ δὲ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τ῀ μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, 8
φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τ῀ κεφαλὴν Ἰωάννε τε Βαπτιςε. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τὲς ὅρ- 9
κες

τ῀ Ἡρωδιάδ☉] αὐτοῦ Ἡρωδίας D. absurde, & contra Vers. *Lat. Herodiadis.*
7. ὡμολόγησεν] ὤμοσεν 13. Versio *Syr.*
αἰτήσηται] αἰτήσῃ 49.
ἐπὶ πίνακι] — D.
αὐτῇ δοῦναι] δοῦναι αὐτῇ 1. 72. Colb. unus.
8. δός μοι φασὶν] εἶπεν, δός μοι D.
τὴν] — D a prima manu,

χορεύειν. π. p. 1103. 11. καὶ ἐν χοροῖς δὲ τὸ τῆς ὀρχήσεως γένος εὐσχήμον ἦν καὶ μεγαλοπρεπὲς. *Il.* σ. 590. ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε —— ἔνθα μὲν ἠΐθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσίβοιαι ὠρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ κάρπων χεῖρας ἔχοντες. ω. p. 1488. 42. ἀντιόχῳ γοῦν βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ πρὸς ὅπλα τινες ὠρχοῦντο ἐν τῷ δείπνῳ, ἀλλὰ τὰ ἐς χορὲς ὀρχούμενοι. *Plotin.* Enn. V. 9. 11. τῶν δὲ τεχνῶν ὅσαι μιμητικαὶ, γραφικὴ μὲν καὶ ἀνδριαντοποιΐα, ὄρχησις τε καὶ χειρονομία. *Athen.* II. ὁ χορὸς ὠρχεῖτ'. *Etymol M.* ὀρχησαὶ —— τρία γὰρ εἴδη ὀρχήσεως, πυριχὴ, σίκηννις, ἥτις ἐςιν ἱερατικὴ, καὶ ὁ κορδακισμὸς, αἰσχρός τις ὢν καὶ μᾶλλον κωμικοῖς ἁρμόδιος. *Aristaenet* I. 26. πρὸς ὀρχηςρίδα --- τίς οὐ τεθαύμακεν ὀρχεμένην; τίς ἰδὼν οὐκ ἠράσθη Πολύμνιαν —— ὀνομάσω ῥήτορα, προσείπω ζωγράφον, καὶ πράγματα γράφεις, καὶ λόγες παντοδαποὺς ὑποφαίνεις —— ἀντὶ χρωμάτων καὶ γλώττης χειρὶ πολυσχήμῳ καὶ ποικίλοις ἤθεσι κεχρημένη. —— ὁ δὲ δῆμος —— διηγεῖται καθ' ἕκαςον ἄλλος ἄλλῳ κινήματα πολυτρόπου σιγῆς, καὶ πᾶς θεατὴς ὑφ' ἡδονῆς χειρονόμος εἶναι πειρᾶται. *Vellej. Paterc.* II. 83. [Plancus] quum coeruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens genibus innixus Glaucum saltasset in convivio. *Achill. Tat.* III. ἱκετεύειν με χρὴ τοῖς νεύμασιν καὶ τὴν δέησιν δηλοῦν ταῖς χειρονομίαις. ὢ τῶν ἀτυχημάτων, τὸν θρῆνον ὀρχήσομαι. *Juvenal* VI. 63. Chironomon Leden molli saltante Bathyllo. & V. 121. Structorem interea, ne qua indignatio desit, saltantem videas & chironomonta volanti Cultello. *Cassiodor.* IV. 51. His sunt additae Orchistarum loquacissimae manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita. *Anthol*, IV. 25. 4. θῆλυς ἐν ὀρχηθμοῖς κρατέει φύσις· εἴξατε κῦροι. *Inscript.* Antipoli in Theatro biduo saltavit, & placuit. Turpe autem erat & saltare, & virginem ad viros, qui largius biberant, in coenaculum venire; verum casta refert castae genitricis filia mores Lascivae, nunquam filia casta fuit. *Horat.* Od. III. 6. 21. Motus doceri gaudet Jonicos Matura virgo, & fingitur artubus jam nunc: & incestos amores De tenero meditatur ungui. *Terent.* Eunuch. IV. 1. Heus, inquit, puer Pamphilam accerse, ut delectet hic nos. Illa exclamat, minime gentium in convivium illam. *Corn. Nep.* Epamin. 1. Scimus enim nostris moribus saltare etiam in vitiis poni. *Sallustius* Cat. 25. 2. Saltasse elegantius, quam necesse esset probae. *Plut.* Symp. IX. 15. p. 747. B. ὠρχήσατο πιθανῶς τὴν πυῤῥίχην —— ἡ γὰρ ὄρχησις ἔκτε κινήσεων, καὶ σχέσεων συνέςηκε. *Cic.* in Verrem I. 26. Postquam satis calere res Rubio visa est, quaeso, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari jubes? Homo, qui & summa gravitate, & jam id aetatis & parens esset, obstupuit hominis improbi dicto. Instare Rubrius. Tum ille, ut aliquid responderet, negavit moris esse Graecorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Hic tum alius ex alia parte, enimvero ferendum hoc non est, vocetur mulier. pro Murena 6. Nemo enim fere saltat sobrius, nisi forte insanit, neque in solitudine, neque in convivio moderato atque honesto. Tempestivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.

ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ] *Moeris.* ἤρεσέ με, ἀττικῶς. ἤρεσέ μοι ἑλληνικῶς καὶ κοινόν.

7. *Plut.* Arat. p. 1034. C. ἐκείνοις μὲν ξ. τάλαντα δώσειν κατορθώσας ὡμολόγησεν. & de vitioso pud. p. 1034. C. Ηρακλέα δὲ τὸν ἀλεξάνδρῳ γενόμενον ἐκ Βαρσίνης, ὡμολόγησε μὲν κασάνδρῳ Πολυσπέρχων ἀναιρήσειν ἐπὶ ταλάντοις ρ. εἶτ' ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει.

Arrian. Alex. II. 14. ἐλθὼν δὲ πρός με τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὲς παῖδας, καὶ εἰ ἄλλο τι θέλεις, αἴτε καὶ λάμβανε. ὅτι γαρ ἂν πείθῃς ἐμὲ, ἔςαι σοι. *Aristaenet* I. 15. ἔφη —— εἴθε θαῤῥῦσα λέξειας, ὦ καλὴ, τί ἂν σοὶ χαριέςατα γένοιτο παρ' ἐμῦ, καὶ διπλασίαν ἡδέως τὴν αἴτησιν ἀποπληρώσω. *Ælian.* V. H. IX. 20. ὀμνὺς, καὶ νεανιευόμενος σὺν ὅρκῳ μὴ ἀτυχήσειν αἰτήσας. *Ovid.* Met. II. 44. Quoque minus dubites, quodvis pete munus, & illud Me tribuente feres: promissis testis adesto Dis juranda palus. & III. 228. Rogat illa Jovem sine nomine munus, Cui Deus, elige, ait, nullam patiere repulsam: Quoque magis credas, stygii quoque conscia sunto Numina torrentis. *Diod.* S. XVI. 55. Philippus Macedo Satyro histrioni διεβεβαιώσατο πᾶν ὅτι ἂν αἰτήσῃ χαρίσεσθαι. Syrus Rex quidam Musonio: ἀντὶ τούτων, ἔφη, αἴτησον ὅτι βούλει με. *Esther.* V. 3.

8. προβιβασθεῖσα] *Xenoph.* ἀπομνημ. α. εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλόντε καὶ ἀγαθὸν κτῆμα ἔςιν, ἐπισκεψώμεθα, εἴ τι προυβίβαζε λέγων εἰς ταύτην τοιάδε. *Æschin.* τῷ λόγῳ προβιβάζων ὑμᾶς. *Georg. Pachym.* Hist. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἅπαξ τοιῦδε σκοπῦ γενόμενος, οὐκ οἶδα εἰ θέλων ἢ προσβιβαζόμενος. *Xenoph.* Memorab. 1. Πάντας τὲς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτὲς δεικνύντας τε τοῖς μανθάνεσιν, ἧπερ αὐτοὶ ποιῦσιν ἃ διδάσκεσι, καὶ τῷ λόγῳ προβιβάζοντας. *Deut.* VI. 7. Latin. D. docta. Vulg. praemonita.

ἐπὶ πίνακι] 1. *Reg.* X. 6. 7. *Etymol.* πίναξ, ἡ σανὶς —— καταχρηςικῶς δὲ καὶ τὸ σκεῦος λέγεται, ὡς τὸ κρειῶν πίνακας παρέθηκεν, ἐνταῦθα γὰρ καὶ τὰ σκέυη λέγει, ἐπειδὴ πάλαι ἐπὶ σανίδων ἴσως τὰ κρέα ἐτίθεσαν ὀπτῶντες ἢ κατακόπτοντες. *Eustath.* in *Il.* γ. p. 319, 37. ὁ πίναξ ἐπὶ βιβλίε —— παλαιᾶς χρήσεως. πάλαι γὰρ ποτε πίναξιν ἤτοι σανίσιν, καὶ ταύταις ἐκ πυξῦ μάλιςα, —— τὰ γράμματα ἐνεκόλαπτον. & in *Il.* ζ. p. 490. 6. πίναξ —— σκεῦος δεξιὸν εἰς τὸ πίνειν κατὰ ἀτρεκὲς ὄνομα εἴποι ἂν ὁ κύλιξ σοφὸς, ἤγεν κατὰ ἐτυμολογίαν, ἀφ' οὗ καὶ κρεῶν πίνακες πρὸς ὁμοιότητα, ἐξὸν ὂν καὶ δι' αὐτῶν πίνειν. & in Od. α. p. 35, 16. πίνακες δὲ νῦν μὲν τὰ ἐπὶ τραπέζης ξύλινα σκεύη —— λέγονται —— οἱ δὲ ὕςερον καὶ τρυβλία ἑτεροῖα τε καὶ ὀξύβαφα. *Athen.* IV. p. 128. D. ἐν χαλκῷ πίνακι —— ἄρτος ἑκάςῳ ἐδόθη. & p. 129. B. ἔπειτ' εἰσφέρεται πλῦτος ἀντὶ δείπνε πίναξ ἀργυρῦς. & VI. p. 228. B. Οὐλπιανὸς —— ἔφη, εἰ ὁ πίναξ ἑλληνικὸν ὄνομα; ὁμήρου γὰρ εἰπόντος ἐν ὀδυσσείᾳ π. Τοῖσι δ' αὖ πίνακας κρειῶν παρέθηκε συβώτης, ἀριςοφάνης ὁ Βυζάντιος νεώτερον φασὶν εἶναι τὸ ἐπὶ πινάκων παρατιθέναι τὰ ὄψα, ἀγνοῶν ὅτι ἐν ἄλλοις εἴρηκεν ὁ Ποιητὴς Δαιτρὸς δὲ κρειῶν πινα-

10 κȢς ϗ τȢς συνανακειμένȢς, ἐκέλευσε δοθῆναι. Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν
11 τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτȢ ἐπὶ πίνακι, ϗ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· ϗ ἤνεγκε τῇ
μητρὶ

9. ἐλυπήθη] λυπηθεὶς D. 1. 13.
ϗ posterius] + διὰ D. 60.
10. τὸν] — 1.
ἤνεγκε] + αὐτὴν 50. 59. 60. 61. 91. Evang. 15. 17.
δὲ] — DL. a prima manu. 1. 13.
δοθῆναι] + αὐτῇ 1. 13. Edit. *Erasmi. Bogardi.* Verſ. *Syr.*
11. ἐπὶ] + τῷ D. ἐν τῷ 1.

νακας παρέθηκεν ἀείρας. *Od.* α. —— πρὸς ὃν αἰμιλιανὸς ἀπεκρίνατο, πίνακα μὲν ἔχεις τὸ σκεῦος ὠνομασμένον καὶ παρὰ Μεταγένει τῷ κωμικῷ ἐν Θȣριοπέρσαις. p. 229. F. ἀριστοφάνης ἐν Πλȣ́τῳ —— τοὺς δὲ πινακίσκους τοὺς σαπροὺς τοὺς ἰχθυηροὺς ἀργυροῦς πάρεσθ' ὁρᾶν. p. 230. E. καὶ Σώπατρος δὲ ὁ παρῳδὸς ἐν ὀρέσῃ Σαπρὸν σιλουρὸν ἀργυροῦς πίναξ ἔχων. *Pollux* VII. 163. πίνακες κεράμειοι, τρυβλία, χύτραι. & 167. ὄρνεις —— προυτίθεισαν ἐπὶ πινάκων κεραμέων. & X. 82. κοῖλοι πίνακες, πίνακες ἐκπέταλοι ἢ ὕπτιοι ἢ κυκλοτερεῖς καὶ που καὶ πινάκισκοι τινες ἰχθυηροί. *Hesych.* ὡς εἴτις μανθάνων κεραμεύειν, πρὶν μαθεῖν πίνακας, ἢ ἄλλο τι τῶν μικρῶν πλάττειν, πίθῳ ἐπιχειρεῖ. *Plin.* praef. H. N. de titulis librorum Graecis: ἐγχειρίδιον, πινακίδιον. *A. Gellius.* XXII. titulos. Muſarum Sylvarum alius πινακίδιον. *Etymol.* ὁ δὲ χοιροβόσκος λέγει πίνακας ἐν οἷς αἱ ἀναγραφαὶ ἦσαν τῶν δραμάτων. ὁ οὖν καλλίμαχος ὁ γραμματικὸς ἐποίει πίνακας, ἐν οἷς ἦσαν αἱ ἀναγραφαὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων, οἷς ἐντυχὼν ὁ γραμματικὸς ἐποιήσατο τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων —— Πινάκιον λέγεται καὶ ἡ γραφὴ, ὡς παρὰ τῷ Δημοσθένει· μικρὸν πινάκιον ταῦτα ἐπισχὼν . . . πεινaλέους τοὺς πίνακας προφέρων —— ὀστρακίνων πινάκων.

9. ἐλυπήθη] Non erat vera & ſalutaris triſtitia, qualem Paulus commendat 2. Cor. VII. 10. Qui non veritus erat, innocentem in carcerem conjicere, adulterium & inceſtum committere, bellum injuſtum ſuſcipere, cur non etiam captivum occideret? at metuebat, & jure metuebat populum, qui praelii adverſus Arabas commiſſi infelicem exitum ad ultionem Joannis occiſi paullo poſt retulit. Convivae autem, qui ipſum a tanto facinore dehortari debuiſſent, videntur potius, ut Herodiadi gratum facerent, ipſum incitaſſe, & religionem juramenti, quod numquam nequitiae vinculum eſt, obtendiſſe. *Ovid.* ubi ſupra Poenituit juraſſe patrem —— temeraria dixit, vox mea facta tua eſt, utinam promiſſa liceret Non dare, &: ingemuit, neque enim non haec optaſſe, nec illum Non juraſſe poteſt. *Polyaen.* p. 473. αὐτὸς μὲν ἐκβαλεῖν τȣ̀ς συνοικȣ̃ντας Σικελοὺς μὴ δύνασθαι διὰ τȣ̀ς ὅρκȣς, ἐκείνοις δὲ νυκτὸς ἀνοίξειν τὰς πύλας. *Nedarim* II. 2. Si quis juraverit, ſe tabernaculum non ingreſſurum, liber tamen eſt: quia non jurant ut transgrediantur praecepta.

10. ἀπεκεφάλισε] *Arrian.* Epict. I. 1. Λατερανός τις ἐν τῇ Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τȣ̃ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι. p. p. εἰς φυλακὴν σε βαλῶ, τὸ σωμάτιον ἀποκεφαλίσω σȣ. III. 26. καὶ εἰς φυλακὴν βάλλειν καὶ ἀποκεφαλίζειν. p. p. ἢ δεσμευόμενος ἢ ἀποκεφαλιζόμενος· *Artemidor.* I. 37. οὐ γάρ τις πρὸ καταγνώσεως ἀποκεφαλίζεται. *Plut.* de Is. & Oſir. p. 358. E. τὸν ἴσιδος ἀποκεφαλισμόν.

11. *Philo.* in Flaccum T. 2. p. 529, 4. ἐῶ λέγειν, ὅτι, εἰ καὶ μυρία ἦσαν ἡμαρτηκότες, ὤφειλε τὸν καιρὸν αἰδεσθεὶς τὰς τιμωρίας ὑπερθέσθαι. τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων —— ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν Σεβαστῶν διεξέλθωσιν. Ὁ δ' ἐν αὐταῖς παρηνόμει, καὶ ἐτιμωρεῖτο τȣ̀ς μηδὲν ἀδικȣ̃ντας. *Suet.* Tiber. 61. Nullus a poena hominem ceſſavit dies, ne religioſus quidem ac ſacer: animadverſum in quosdam incunte novo anno. *Diog. L.* Anaxarch. IX. 58. εἶχεν ἐχθρὸν Νικοκρέοντα τὸν κύπριον τύραννον, καί ποτε ἐν συμποσίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐρωτήσαντος αὐτόν· τί ἄρα δοκεῖ τὸ δεῖπνον; εἶπεν, φασὶν, ὦ βασιλεῦ, πάντα πολυτελῶς, ἔδει δὲ λοιπὸν κεφαλὴν Σατράπου τινος παρατεθεῖσθαι, ἀποῤῥίπτων πρὸς τὸν Νικοκρέοντα. *Dio Xiphil.* in Auguſto p. 37. Antonius proſcriptorum τὰς κεφαλὰς, εἰ καὶ σιτούμενος ἐτύγχανεν, ἐπεσκόπει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἀνοσιωτάτης αὐτῶν ὄψεως ἐνεπίμπλατο —— Ἡ δὲ Φουλουΐα ἐς τε τὰς χεῖρας αὐτὴν [caput Ciceronis] πρὶν ἐδέξατο, καὶ ἐμπικρανaμένη οἱ καὶ ἐμπτύσασα, τήν τε γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις, αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἔχρητο, κατεκέντησε πολλὰ ἅμα καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτȣσα. *Senec.* Octavia 437. Perage imperata, mitte qui Plauti mihi Sullaeque caeſi referat abſciſſum caput. *Polyaen.* p. 619. narrat, caput Craſſi caeſi ad Parthorum regem epulantem allatum fuiſſe. *Florus* III. 21. 14. Aliquanto ſaevius, quam aut in Punica aut in Cimbrica urbe ſaevitur: Octavii Conſulis caput pro Roſtris exponitur: Antonii conſularis in Marii ipſius menſis. *Eurip.* Electr. 856. ἔρχεται δὲ σοὶ κάρα γ' ἐπιδείξων ȣ̓χὶ Γόργωνος φέρων, ἀλλ' ὃν στυγεῖς αἴγισθον. *Valer. M.* IX. 2. C. Marius —— caput M. Antonii abſciſſum laetis manibus inter epulas per ſummam animi ac verborum inſolentiam aliquandiu tenuit, clariſſimique & civis & oratoris ſanguine contaminari menſae ſacra paſſus. ib. Ptolemaeus Phyſcon —— inter praecipua crudelitatis indicia referendus. Quid enim hoc facto truculentius? filium ſuum, nomine Menephitem, quem ex Cleopatra eadem ſorore & uxore ſuſtulerat, liberalis formae optimaeque ſpei juvenem in conſpectu ſuo occidi juſſit: protinusque caput ejus & pedes praeciſos & manus in ciſta chlamyde opertos pro munere natalitio matri miſit. & 5. Tetrum facto pariter & dicto M. Antonii convivium. Nam cum ad eum triumvirum Caeſetii Rufi ſenatoris caput allatum eſſet, averſantibus id caeteris, propius admoveri juſſit, ac diu diligenterque conſideravit. Cunctis deinde exſpectantibus, quidnam eſſet dicturus, Hunc ego, inquit, notum non habui. *Claudian.* . . dapibus crudelis in ipſis emicat ad nutum ſtricto mucrone miniſter. *Eſther R.* I. 19. ego afferam caput ejus in diſco. & 21. *Euſeb.* de Martyr. Palaeſtinae p. 320. D. τέλȣς τῆς ἀρχικῆς εἰκοσαετηρίδος ἐπιστάσης κατὰ νομιζομένην δωρεὰν τῶν ἐν τοῖς δεσμοῖς πανταχῇ πάντων ἐλευθερίας ἀνακηρυχθείσης, μόνος ὑπὸ πέντε κεντήματα ἄμφω τὼ πόδε διαταθεὶς, ἐν αὐτῷ κείμενος τῷ ξύλῳ, βρόχῳ περιβληθεὶς, ὡς καὶ ἐπεπόθει, μαρτυρίῳ κατεκοσμήθη. *Livius* XXXIX. 43. Placentiae famoſam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium arceſſitam ſcribit. Ibi jactantem ſeſe ſcorta inter caetera retuliſſe, quam acriter quaeſtiones exercuiſſet, & quam multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos ſecuri percuſſurus eſſet. Tum illam infra eum accubantem negaſſe, unquam vidiſſe quenquam ſecuri ferientem, & pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem unum ex

μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτȣ̃ ἦραν τὸ σῶμα, ϗ ἔθαψαν αὐτό· 12
ϗ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησȣ̃. Καὶ ἀκȣ́σας ὁ Ἰησȣ̃ς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ 13
εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· Καὶ ἀκȣ́σαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολȣ́θησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ πό-
λεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησȣ̃ς, εἶδε πολὺν ὄχλον· ϗ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' ~αὐτȣ̀ς:, ϗ ἐθε- 14
ράπευσε τȣ̀ς ἀῤῥώστȣς αὐτῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ- 15
τȣ̃, λέγοντες· Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, ϗ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τȣ̀ς ὄχλȣς,
ἵνα

~αὐτοῖς

12. σῶμα] πτῶμα CDL. 1. 13. Colb. tres. 12. 38. 72. Versio *Syra*, *Copta*. *Arab*. + αὐτοῦ DL. 12. 38. 56. 58. 59. 80. 86. Evang. 13. Editio *Colinaei*. Versio *Syra*. Codices *Latini*. totum comma 12.] — 2. a prima manu. ϗ ἐλθόντες ἀπηγγειλαν τῷ Ἰησȣ̃] — Edit. *Erasmi* 1.
ἐλθόντες] ἀπελθόντες 64. ἐξελθόντες Editio *Complut*. + οἱ μαθηταὶ αὐτȣ̃. Versio *Syra* posterior in margine.
13. ϗ ἀκȣ́σας] ἀκȣ́σας δὲ DL. 1. 61. Evang. 8. 12. 15. 17. 18. Versio *Syra* & *Copt*. *Arab*. *Origenes* in l. & XV. 21.
πεζῇ] πεζοὶ L. Versio *Syra* posterior in margine. ἀπὸ] + πασῶν 67.
14. ὁ Ἰησȣ̃ς] — DL. 1. 61. Versio *Vulg*. & *Copta*. probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1194.
πολὺν ὄχλον] ὄχλον πολὺν D. ἐσπλαγχνίσθη] ἐνσπλαγχνίσθη 3. 73.
ἐπ' αὐτοὺς] περὶ αὐτῶν D. ἐπ' αὐτοῖς CEFLM. 1. 9. 10. 11. 14. 15. 36. 44. Colb. quatuor 46. 49. 50. 51. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 71. 72. 78. 89. 90. Evang. 9. 16. Editio *Complutensis*, *Colinaei*, *Plant*. *Bengelii*, *Erasmi*, *Bogardi*, *Stephani* prima & secunda. Tertia vero errore typothetae expressit αὐτοῦς: quod *Beza* alio errore correxit in αὐτούς. *Origenes* in l. & in comm. 22. vid. *Marc*. VI. 34. *Luc*. VII. 13.
τοὺς ἀῤῥώστȣς] τȣ̀ς ἀῤῥωστȣ̃ντας D. τὰς ἀῤῥωστίας 3. 9. 15. αὐτῷ] — 32.
15 ἤδη παρῆλθεν] παρῆλθεν ἤδη 1. *Origenes* in l. & XXV. 32.
ἀπόλυσον] + ȣ̃ν C. 1. Versio *Copt*. *Syra* posterior in margine. *Origenes*.

ex illis miseris attrahi jussum securi percussisse. Facinus — saevum atque atrox, inter pocula atque epulas, ubi libare diis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis in sinu consulis recubantis mactatam humanam victimam esse, & cruore mensam respersam. Cato ap. *Cic*. de Senect. 13. Invitus quidem feci, ut fortissimi viri T. Flaminini fratrem L. Flamininum e Senatu ejicerem, VII. annis postquam Consul fuisset, sed notandam putavi libidinem. Ille enim, cum esset Consul, in Gallia exoratus in convivio a scorto est, ut securi feriret aliquem eorum, qui in vinculis essent damnati rei capitalis. Hic Tito fratre suo Censore, qui proximus ante me fuerat, elapsus est: mihi vero & Flacco neutiquam probari potuit tam flagitiosa & perdita libido, quae cum probro privato conjungeret imperii dedecus. Eandem historiam aliter narrat *Plut*. in Cat. Maj. p. 345. F. & Flamin. p. 379. C. & *Hieronymus* in l. Legimus in Romana historia, Flamininum ducem Romanorum, quod accumbenti juxta meretriculae, quae nunquam se vidisse diceret hominem decollatum, assensus sit, ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, a Censoribus pulsum curia, quod epulas sanguine miscuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias praestiterit, ut libido & homicidium pariter miscerentur. Quanto sceleratior Herodes, & Herodias, & puella &c. *Silius* XI. 51. Quin etiam exhilarare viris convivia caede Mos olim, & miscere epulis spectacula dira certatum ferro. *Libanius* Leg. ad Julian. φρονεῖ δ' ὁ μὲν βάρβαρος μέγα, λυττῶν καὶ ἀγριαίνων, καὶ τὰ τῶν θηρίων μιμȣ́μενος, καὶ σφάττων ἐν δείπνῳ τὸν ὁμόφυλον. *Censorinus* de die nat. 2. id moris institutique majores nostri tenuere, ut ipso die natali munus annale Genio solverent, manum a caede ac sanguine abstinerent, ne die, qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent. *Dio Xiph*. Caracall. ἀγῶνα μονομαχίας — ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις ἐποίησεν· οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῶν φόνων ἀπείχετο. *Xenophon* H. Gr. IV. τὸ πάντων ἀνοσιώτατον ἐβȣλεύσαντο, οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, κἂν νόμῳ τις καταγνωσθῇ, ȣ̓κ ἀποκτιννύȣσιν ἐν ἑορτῇ· ἐκεῖνοι δ' εὐκλείαν τὴν τελευταίαν προείλοντο.

13. εἰς ἔρημον τόπον] infra XXIV. 26. Ubi Judaei Messiam miracula patraturum exspectabant ex *Esaj*. XXXV.

κατ' ἰδίαν] *Gal*. II. 2. inf. 23. *Plut*. Lycurg. p. 55. B. κατ' ἰδίαν ζῆν.

πεζῇ] Non navibus sed itinere pedestri sequebantur; aegrotos enim, quorum comm. sequenti fit mentio, pedibus incedere potuisse non est verosimile. *Act*. XX. 13. *Galen*. de Curat. καὶ τȣ̀ς οἰκέτας ἀπὸ κεγχρεῶν εἰς ἀθήνας ἐκπέμψας κατὰ πλȣ̃ν αὐτȣ̃, αὐτὸς δὲ ἐν ὄχημα μισθωσάμενος πεζῇ διὰ Μεγάρων πορεύεσθαι. *Plato* Polit. πόλιν ἐκ πόλεως ἀλλάττοντες κατὰ θάλασσαν καὶ πεζῇ. *Herod*. VII. 58. τὸ πρόσω ἐπορεύετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός, ὁ δὲ ναυτικὸς κ. λ. 84. ἐν τῷ πεζῷ — ἱππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα. *Isocrat*. Panathen. τριήρεις μὲν σ. τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς φ. μυριάδες. *Liban*. Epist. 934. καὶ πεζεύων καὶ πλέων, καὶ σιωπῶν καὶ λέγων. & 966. κακῶς δὲ ἐπέζευε, κακῶς δὲ διέπλευσε — τȣ̃ αὐτȣ̃ δαίμονος καὶ τὸ ζεῦγος καὶ τὸ ἀναβῆναι, καὶ τὸ πτῶμα, καὶ τὸ περὶ τὸν πόδα. *Eustath*. in Il. ε. p. 409. 1. τὸν πεζὸν ἀντιδιαστέλλων τῷ ἱππότῃ φησὶν, ὡς λίπον τοὺς ἵππȣς δηλαδὴ, ἄταρ πεζοὶ εἰς Ἴλιον ἦλθον. 204. καὶ ἀλλαχȣ̃. 6. 810. πεζοὶ θ' ἱππῆες τε. Ὅτε μέντοι εἴπῃ τὸν ἀχιλλέα νηυσὶ μὲν τόσας πόλεις ἑλεῖν, πεζὸν δὲ τόσας, τότε τῷ πλέοντι ἀντιδιαστέλλει τὸν πεζόν. *Od*. γ. 374. ἀλλ' ἴθι νῦν σὺν νηΐ τε σῇ καὶ σοῖς ἑτάροισιν, εἰ ἐθέλεις πεζὸς, παρά τοι δίφρος τε καὶ ἵππος.

14. *Aristot*. H. A. VIII. σημεῖον δὲ τῆς ἀῤῥωστίας. Isocrat. ad Demon. καὶ γὰρ τῆς ὑγιείας πλείστην ἐπιμέλειαν ἔχομεν, ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας ἀναμνησθῶμεν. *Plut*. an seni Resp. Ger. p. 791. E. καὶ τὰ πολλὰ κλινοπετεῖς δι' ἀῤῥωστίαν ὄντας.

15. ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν] *Isocr*. Archid. χρόνος παρελθὼν *Aristot*. ἡμερῶν καὶ νύκτων παρελθȣσῶν. Theocritus Id. 28. 8. σε παρέρχεται, ὡς ὄναρ, ἥβη. Sappho ap. Hephaestion. Δέδυκε μὲν ἁ Σελάνα, καὶ Πληϊάδες, μέσαι Νύκτες, παρὰ δ' ἔρχεθ' ὥρα, ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω. *Lysias* de Evandr. πάλαι ἤδη ὁ χρόνος παρελήλυθε. *Polyb*. p. 1040. ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειȣ́σης, ὁ μὲν τȣ́των λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρὸν & p. p διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν. *Aristophan*. Acharn. 392. ὥρα ᾿στιν ἤδη καρτερὰν ψυχὴν λαβεῖν. *Plat*. Apol. Socrat. ἀλλὰ

16 ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
17 Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Οὐκ ἔχομεν
18 ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. Ὁ δὲ εἶπε· Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς
19 ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, — καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανον, εὐλόγησε· καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
20 ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κο-
φίνους

τοὺς ὄχλους.] τὸν ὄχλον 56. 58.
εἰς τὰς κώμας] — 59. 62. ἐν ταῖς κώμαις Colb. unus. εἰς τὰς κύκλῳ κώμας C. 61. Verſio Syr. poſterior in margine
βρώματα] φαγεῖν Colb. unus.
16. Ἰησοῦς] — D. Verſio Syr. Copt. prob. J. Millio prol. 1194.
εἶπεν αὐτοῖς] φησὶν 1.
αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν] ὑμεῖς φαγεῖν αὐτοῖς D. ὑμεῖς αὐτοῖς φαγεῖν Editio Colinaei
17. αὐτῷ] — 59.
18. εἶπεν] + αὐτοῖς 106. ὧδε] — D. 1. Verſio Copt.
19. τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον D. τοῖς ὄχλοις 39.
ἀνακλιθῆναι] ἀναπεσεῖν 40.
τοὺς χόρτους] τὸν χόρτον D. 16. 61. τοῦ χόρτου C. 1. 106. Verſio Syra, poſterior in margine, Copt. Latin. Origenes in l. & comm. 22.
καὶ poſt χόρτους,] — DEFKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. quatuor 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 71. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 2. 5. 9. 16. 19. 20. 21. 24. Editio Compl. Colinaei, Stephani prima & ſecunda. Wechelii, Plant. Genev. Bengelii. Verſio Vulg. Syra poſterior. Origenes, Chryſoſtomus, Theophylactus. probante J. Millio prol. 1373.
λαβὼν] ἔλαβεν D.
εὐλόγησε] ηὐλόγησεν D. Chryſoſtomus.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ 44. 61. Verſio Syra. Chryſoſtomus.
20. τὸ περισσεῦον τῶν] τῶν περισσευόντων Evang. 21.

λὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, Cic. ſed tempus eſt jam hinc abire.

ἀπόλυσον] *Polyb.* V. p. 531. ἠξίου μετὰ δεήσεως, μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν. 2. *Sam.* XVIII. 29.

19. ἐπὶ τοὺς χόρτους] *Ovidius* F. III. 525. Annae feſtum — plebs venit ac virides paſſim disjecta per herbas potat, & accumbit cum pare quisque ſua. *Athenaeus* XI. p. 459. A. κατακλίνας ἐν τῇ πόᾳ κατακλάσας παρέθηκε τῶν θυθέντων. *Anthol.* II. 52. 1. Lucili ἂν δὲ παραρπάζῃς ἄρτους καὶ κλάσματ' ἀναιδῶς. *Il.* ω. 640. αὐλῆς ἐν χόρτοισι. *Euſtath.* περὶ οὗ κεῖται τι καὶ ἐν ταῖς λιταῖς, οἱ μὲν φασὶν ἐν τοῖς περιχωρήμασι τῆς αὐλῆς, ἔνθα χόρτοι τὰ πολλὰ φύονται, εἴπερ εὐρεῖα ἡ αὐλή. οἱ δὲ περιφραστικῶς ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ, ὡς ἀπὸ ἀρχαίου ἔθους ἀγροτικοῦ, οἱ τὰς αὐλὰς περιορίζοντες χόρτοις περιέγραφον, ἀφιέντες αὐτομάτως φύεσθαι αὐτούς. Valer. Flacc. VIII. 255. Gramineis aſt inde toris diſcumbitur. *Æneid.* VIII. 176. Gramineoque viros locat ipſe ſedili. cit. Macrob. Saturn. III. 6. *Lucret.* II. 29. Attamen inter ſe proſtrati gramine molli Propter aquae rivum ſub ramis arboris altae Non magnis opibus jucunde corpora curant: Praeſertim cum tempeſtas arridet, & anni Tempora conſpergunt viridantes floribus herbas. *Æn.* 1. 214. Tum victu revocant vires, fuſique per herbam Implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae. *Tibullus* II. 5. 95. Tunc operata Deo pubes procumbet in herba — aut ſibi quisque dapes, & feſtas extruet alte ceſpitibus menſas ceſpitibusque torum.

εὐλόγησε] *Schol.* Cod. 34. Ἡμᾶς παιδεύων, μὴ πρότερον ἅπτεσθαι τραπέζης, ἕως ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τὴν τροφὴν ἡμῖν παρέχοντι. inf. XV. 36. XXVI. 26. *Ro.* XIV. 6. 1. *Cor.* X. 30. 1. *Tim.* IV. 3. *Berachoth* VI. 6. Si conſederint ad comedendum, unusquisque benedicit pro ſe; ſi accubuerint, unus benedicit pro omnibus. Illato ad eos vino inter edendum ſinguli benedicunt pro ſe: poſt cibum unus benedicit pro omnibus. f. 35. 1. Quicunque rem aliquam in hoc mundo ſine gratiarum actione ſumit, is eam Deo ſuffuratus eſt.

κλάσας] *Juvenal.* V. 67. Ecce alius quanto porrexit murmure panem vix fractum. *Plautus* Poenulo III. 5. 19. panem frangito. *Xenophon* Exped. Cyri VII. ἀνελόμενος τοὺς παρακειμένους αὐτῷ ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν, καὶ ἐρρίπτεν, οἷς αὐτῷ ἐδόκει. *Diodorus* XVII. 41. κατὰ γὰρ τὰς τροφὰς παρὰ Μακεδόσιν οἱ διακλώμενοι τῶν ἄρτων αἱματοειδῆ τὴν πρόσοψιν ἔσχον. *Q. Curtius* IV. 2. apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis ſanguinis guttas notaverunt.

20. τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ιβ. κοφίνους] *Cic.* Topic. V. Quoniam avidum hominem ad has diſcendi epulas recepi, ſic accipiam, ut reliquiarum ſit potius aliquid, quam te hinc patiar non ſatiatum diſcedere. *Anthol.* II. 31: 2. Καὶ τρώγεις, ὅσα πέντε λύκοι, Γάμε, καὶ τὰ περισσὰ, οὐ τὰ σὰ, τῶν δὲ πέριξ, πάντα δίδως ὀπίσω. Πλὴν μετὰ τοῦ κοφίνου τοῦ πρὸς ποδὸς αὔριον ἔρχου, πρίσματα, καὶ σπόγγον, καὶ σαρὸν εὐθὺς ἔχων. *Pollux* X. 91. ἄλλος δ' εἰσέφερε πλεκτῷ κανίσκῳ ἄρτων περίλοιπα θρύμματα. ἀριστοφάνης ἐν Γηρυτάδῃ. *Valer.* Fl. I. 254. Exta miniſtri Rapta ſimul veribus, Cereremque dedere caniſtris. *Gloſſar.* κόφινος, qualus. *Juvenal.* VI. 542. Cophino foenoque relicto Arcanam Judaea tremens mendicat in aurem. & III. 14. Judaeis, quorum cophinus foenumque ſupellex. *Pſal.* LXXX. 6. 2. *Reg.* X. 7. *Ariſtoph.* Av. 1310. καὶ τοὺς κοφίνους ἅπαντας ἐμπίπλη πτερῶν. *Pollux* X. 29. τὰ ἀγγεῖα τὰ ὑποδεχόμενα τὴν ὀπώραν. κόφινος. *Theodoret.* HE. III. 15. de Judaeis Hieroſolyma reſtauraturis φασὶ δὲ αὐτοὺς καὶ σκαπάνας ἐξ ὕλης ἀργυροῦ καὶ ἄμμας καὶ κοφινίδας κατασκευάσαι. *Seneca* de Vit. Beat. 25. Nihilo miſerior ero, ſi laſſa cervix mea in manipulo foeni quieſcat. *Suidas.* κόφινος, ἀγγεῖον πλεκτόν. *Iſidor.* Orig. XX. 9. Cophinus, vas ex virgultis. *Juvenal.* Scholiaſt. vas pulmentariis ſervandis. *Xenoph.* de Socrat. III. κόφινος κοπροφόρος. *Gen.* XL. 16. Aquila: τρεῖς κοφίνους de piſtore.

Theophraſt. αὔξησις τοῦ σίτου, καὶ γὰρ οὗτος ἀεὶ τῇ προώσει τῇ ὑπαρχούσῃ αὐξάνεται, κἂν κολοβωθῇ τὰ φύλλα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐπιβοσκομένοις. *Joma* f. 39. 1. Tempore Simeonis juſti ignis altaris ardebat totum diem, cum tamen nonniſi duo titiones mane altari imponerentur: poſt ejus mortem autem ita languebat, ut cogerentur per totum diem ligna ſufficere. Tempore Simeonis juſti benedictio erat

ſuper

φίνους πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ 21
παιδίων. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 22
προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄ- 23
χλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν
ἐκεῖ.

21. ὡσεὶ] ὡς D. 1. Edit. *Erasm.* 1. & 2. Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1246.
γυναικῶν καὶ παιδίων] παιδίων [παίδων 1.] καὶ γυναικῶν D. 1. Versio *Copt.* Codices MSS. *Latin Origenes*; vid. infra XV. 38. *Gen.* XXXI. 17. XXXVI. 6. *Herodot.* V. 98. ἀναλαβόντες παῖδας τε καὶ γυναῖκας. *Dinarchus* in Philocl. δῶρα τολμήσας λαβεῖν κατὰ πάντων ἡμῶν, καὶ τῆς χώρας, καὶ παίδων καὶ γυναικῶν. *Plut.* Luc. p. 512. A. μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν. B. καὶ παῖδες αὐτοῦ καὶ γυνὴ συναπώλοντο.
22 εὐθέως] — C. a prima manu.
ὁ Ἰησοῦς] — C a prima manu DLM. 1. 3. 14. 33. 34. 39. 49. 61. 78. 84. 93. 106. Versio *Copt. Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* Codd. *Lat.* MSS. *Origenes*, probantibus *J. Millio* prol. 813. & *J. A. Bengelio.*
αὐτοῦ] — C a prima manu DL. 1. 3. 27. 28. 29. 32. 33. 34. 36. 39. 44. 49. 51. 53. 61. 65. 71. 73. 74. 84. 87. 89. Evang. 2. 5. 20. 21. 24. Versio *Vulg. Origenes*, *Chrysostomus Euthym.* probante *Millio* prol. 1380. & *Bengelio.*
τὸ prius] — 1. Evang. 2. *Origenes*, ἴδωμεν τὰ τῆς ὀλίγης παραλλαγῆς τοῦ Μάρκου, ὡρισμένον πλοῖον ἐμφαίνοντος διὰ τῆς τοῦ ἄρθρου προσθήκης. *Eusebius* D. III. 2. In *illam* naviculam, quae sola praesto erat *Jo.* VI. 22.
προάγειν] προσάγειν Codices *Stephani.* αὐτὸν] — D. 37. 49. οὗ] ἂν 89. 90.
τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον F. a prima manu. 23. μόνος] — F.

super duos panes pentecostales, & super XII. panes propositionis, ut singuli sacerdotes, qui pro rata parte acciperent quantitatem olivae, ad satietatem comederent, imo ut adhuc reliquiae superarent. *Solinus* XXX. Locus apud eos [Æthiopes] est Ἡλίου τράπεζα, opiparis epulis semper refertus, quibus indiscretim omnes vescuntur: nam & divinitus eas augeri ferunt. *Pompon. Mela* III. 9. Est locus apparatis epulis semper refertus, & quibuslibet vesci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant, & quae passim apposita sunt, affirmant innasci subinde divinitus. *Schekalim Hier.* VI. *Cherithuth* f. 5. 2. *Vajikra R.* X. Dixit R. Juda f. Elai: Oleum unctionis, quod fecit Moses in deserto, fuit opus miraculorum, quae in illo facta sunt ab initio ad finem usque. Ab initio non erant nisi XII. logi, S. D. Exod. XXX. 31. יב i. e. 12. Si lignis eo humectandis non sufficiebat, quantum combussit ignis? quantum ligna absorpserunt, quantum pelvis absorpsit? ex eo uncti sunt Aaron cum filiis toto septiduo impletionis, eo unctum est altare aureum, omniaque vasa ejus, eo unctum est altare aeneum & omnia vasa ejus, & mensa cum vasis suis, & candelabrum cum omnibus vasis suis, & labrum cum pede. Eo uncti sunt Pontifices maximi & reges. *Bereschith* XI. R. Eliezer dixit — Aliquando accendi lumen nocte Sabbati, & veni & reperi illud in exitu Sabbati accensum, & nihil quicquam erat imminutum. *Schabbath* f. 21, 2. Cum Graeci intrarent in templum, polluerunt omne oleum, quod erat in templo, cum vero Regnum Asmonaeorum praevaluisset, eosque vicisset, quaesiverunt & non invenerunt nisi lenticulam unicam olei, quae erat relicta sub sigillo pontificis maximi, & non erat in ea nisi quod accenderetur in unum diem; factum autem est in eo miraculum, & accenderunt ex illo octiduum integrum. *Horajoth* f. 11. 2. *Hier. Schekalim* f. 10. Annon miracula plurima contigerunt oleo unctionis a principio ad finem ejus? initio non plus erat quam XII. logi, & tamen unctum fuit tabernaculum & vasa ejus, Aaron cum filiis, totis VII. diebus impletionis suae, item Pontifices successores & reges — R. Juda dicit: quantum defluens absumtum est? quantum radices absorpserunt? quantum Calor dissipavit? *Ovidius* Metam. VIII. 679. Interea quoties haustum cratera repleri Sponte sua per seque vident succrescere vina, Attoniti novitate pavent. 2. *Reg.* IV. 41—44.

δώδεκα] pro numero Apostolorum supra X. 1-5. *Schol.* Cod. 41. ἵνα ἕκαστος τῶν μαθητῶν βαστάζων ἐκ τοῦ ὄγκου πλείονα λάβῃ τοῦ θαύματος αἴσθησιν.

πλήρεις] *Thomas.* πλέω καὶ κατάπλεων δοκιμώτερον ἢ πλήρες.

21. Christus Herodi fuit dissimillimus. Herodes tribunos & τοὺς ἐν τέλει ad convivium vocatos laute excipit, & mox, juramento temerario & caede innocentis, & Deum offendit, & hominibus se invisum reddit: Christus epulum frugale apponit pueris, mulieribus & pauperibus, aegrotos sanat, Deum & coram populo & solus adorat, eique agit gratias.

23. ὄρος] *Tacitus* A. XIII. 57. religione insita, eos maxime locos propinquare coelo, precesque mortalium a Diis nusquam propius audiri.

ὀψίας] Comm. 15. intellige de sero diei: hic vero de nocte provecta ex comm. 25.

25. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς] *Theodor. Mopsuest.* Λέγει τὴν τριωρίαν, τὴν μετὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς νυκτὸς. Solebant veteres dies singulos & noctes singulas in XII. partes aequales dividere; ita ut aestate hora diurna multo esset longior nocturna, hieme contra brevior. Ad has horas indicandas inventa sunt horologia, quorum primum Romae conspectum fuit Anno V. C. CCCCLXI. Consule Papyrio. Galeni aetate tam artificiosa conficiebantur, ut eadem clepsydra per totum annum horas quantumcunque mutabiles accurate satis ostenderet. *Manil.* III. 244. Quum spatium non sit tantum brumalibus horis, si modo bissenae serventur luce sub omni, Quem numerum debet ratio, sed respuit usus. Communior autem erat divisio tum dierum tum noctium in quatuor partes, quarum singulae trium horarum erant. *Hephaestion Thebaeus* 1. κατὰ τοὺς διδύμους ἡλίου ἐκλείποντος ἐν τῇ πρώτῃ τριώρῳ —— περὶ δὲ τὸ τελευταῖον τρίωρον γενομένης. Quarta pars noctis verbo militari vocabatur vigilia. *Vegetius* III. 8. Et quia impossibile videbatur, per totam noctem vigilantes singulos permanere, ideo in IV. partes ad Clepsydram sunt divisae vigiliae, ut non amplius quam tribus horis necesse sit vigilare. *Censorinus* de die natali 10. Alii diem quadripertito, sed & noctem similiter dividebant, id similitudo testatur militaris, ubi dicitur vigilia prima, item secunda, & tertia, & quarta. *Euripid.* Rhes. 5. οἳ τετράμοιρον νυκτὸς φρουρὰν πάσης στρατιᾶς πόλεως τροίας προκάθηνται. *Varro* de L. Lat. V. Hoc idem Cosconius in actionibus scribit, Praetorem accen-

sum

24 ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ
25 ἐναντίος ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,
26 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περι-
πα-

24. ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν] ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D. ἤδη σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχε 13. Versio *Syra*. ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίους ὡσεὶ εἴκοσι πέντε Versio *Copt*. ex *Joanne*.
τῆς θαλάσσης] τὴν θάλασσαν Editio *Bogardi*, *Erasmi*.
βασανιζόμενον] βαπτιζόμενον 70. ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος] — 23.
25. ἀπῆλθε] ἦλθε 1. 61. 74. Versio *Syr*. prior, at posterior in margine. *Copt*. *Origenes*, *Eusebius* D. III. 2. *Basilius* Eth. 8. *Chrysostomus*.
ὁ Ἰησοῦς] — C a prima manu D. 1. 3. 9. 11. 33. 34. 39. 46. 49. 57. 73. 74. a prima manu. 84. 106. Evang. 5. Editio *Colinaei*, Versio *Vulgata*, *Copta*, *Æthiop*. *Arab*. *Chrysostomus*, *Basilius* Eth. 8. probante *J. Millio* prol. 1425. *Bengelio*, qui ter hoc capite nomen Ἰησοῦς expunxit. vid. Prol. p. 163.
τῆς θαλάσσης] τὴν θάλασσαν 1. *Origenes*.
26. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ] οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν D. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 61.
οἱ μαθηταὶ] — 1. Versio *Vulgata*.
τὴν θάλασσαν] τῆς θαλάσσης C D. 1. 12. 33. 54. 61. 65. 84. *Eusebius* D. III. 2. & IX. 12. *Chrysostomus* *Theophylactus* ut comm. praec.

ſum ſolitum tum eſſe jubere, ubi ei videbatur horam eſſe tertiam, inclamare, horam eſſe tertiam, itemque meridiem, & horam nonam. *Agatharchides* ap. Photium 250. ἀπὸ γὰρ Μαιμακτηριῶνος —— οὐδεὶς ἀστὴρ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μέχρι φυλακῆς πρώτης, ἐν δὲ Ποσειδῶνι μέχρι δευτέρας. *Æneae* Poliorcet. 18. εἰ μὲν γὰρ πρώτην φυλάσσοιεν, ἕνα λίθον ἐτίθει πρὸς τὸν συγκείμενον τόπον, εἰ δὲ δευτέραν, δύο, εἰ δὲ τρίτην, τρεῖς, εἰ δὲ τετάρτην, τέσσαρας. *Arrian*. ὡς δὲ περιῆκεν εἰς ἀντίπατρον ἡ νυκτερινὴ φυλακή. & l. V. p. 361. ἀμφὶ δευτέραν φυλακὴν p. 362. ἀμφὶ τετάρτην φυλακήν. *Joſ*. A. V. 6. 5. καὶ κατὰ τετάρτην μάλιστα φυλακὴν προσῆγε τὴν αὐτοῦ στρατιὰν Γεδεών. B. V. 12. 2. τὴν μὲν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς περιϊὼν αὐτὸς ἀπεσκέπτετο, τὴν δευτέραν δὲ ἐπέτρεψεν ἀλεξάνδρῳ, τὴν τρίτην δὲ ἔλαχον οἱ τῶν ταγμάτων ἡγεμόνες. διεκληροῦντο δ᾽ οἱ φύλακες τοὺς ὕπνους. *Polyaen*. p. 211. ἀσέληνον νύκτα φυλάξας —— προσελθὼν τῷ τείχει περὶ δευτέραν φυλακὴν ἀνεκάλεσε τοὺς φύλακας. & 301. περὶ δευτέραν φυλακὴν παρήγγειλε, τὰ μὲν ὑποζύγια καταλιπεῖν, αὐτοὺς δὲ ἀναχωρεῖν. *Sueton*. Calig. 54. Saltabat autem nonnunquam etiam noctu: & quondam tres Conſulares ſecunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes —— *Tacit*. A. II. 13. Tertia ferme vigilia adſultatum eſt caſtris *Heliodor*. I. 8. σιγῆς δὲ τὸ ἕλος κατασχούσης, καὶ νυκτὸς εἰς πρώτην φυλακὴν προελθούσης. *Auguſtin*. Q. ſ. Numeros 8. Quas φυλακὰς Graeci dicunt, has noſtri interpretes alii cuſtodias, alii excubias interpretati ſunt: ſed mirum, niſi vigiliae melius dicantur, quae ſolent in caſtris ternarum horarum obſervationem habere *Liv*. VII. 35. Ubi ſecundae vigiliae buccina datum ſignum eſſet —— Signo ſecundae vigiliae conveniſtis, quod tempus mortales ſomno altiſſimo premit. & ſaepe. *Frontinus* I. 1. 7. Secunda deinde vigilia praeter ipſa caſtra hoſtium agmen eduxit. *Propert*. IV. 4 Et jam quarta canit venturam buccina lucem. *Achill. Tatius* II. περὶ πρώτας νυκτὸς φυλακάς. *Pomp. Mela* I. 6. Quae in altum abit adeo edita, ut ex ſummo vertice a quarta vigilia ortum ſolis oſtentet. *Pollux* I. 70 περὶ πρώτας φυλακάς, καὶ δευτέρας, καὶ τρίτας. *Silius* VII. 154. Haec ſecum, mediam ſomni cum buccina noctem Divideret, jamque excubias ſortitus iniquas Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete. *Seneca* Thyeſte 798. Nondum in noctem vergente die Tertia miſit buccina ſignum. *Florus* III. 10. Britanniam tranſit mira celeritate; quippe quum tertia vigilia Morino ſolvisſet a portu, minus quam media die inſulam ingresſus eſt. IV. 2. Cato in nocte paululum quievit: tum circa primam vigiliam. *Xenoph*. Exped. Cyri. IV. ἡνίκα δ᾽ ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακήν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς, ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον. *Targum Hieroſ*. in Deut. XXXII. 4. & Avoda Sara f. 3. 2. Dixit Moſes —— Vidi Deum quadripartientem diem: tres horas occupatur in lege, tres in judicio, tres ludere cum Leviathane vel in alimento mundi, tres in conjungendo marem & feminam. *Berachoth* f. 3. 2. Tradunt Rabbini noſtri, quatuor vigilias habere noctem. *Echa R*. II. 18. *Hieroſ. Berachoth* 1. R. dixit: Quatuor vigiliae fuerunt noctu, & totidem interdiu. *Herodot*. IX. 50. μετακινέεσθαι τε ἐδόκεε τότε, ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ἡ δευτέρα φυλακή. *Anthol*. II. 13. 24. ἐν τρισὶ γὰρ θεριναῖς ὥραις μόλις αἰσθάνετ᾽ αὐτοῦ. *Martialis* XII. 1, 4. Hora nec aeſtiva eſt. *Plautus* Pſeudol. V. 21. Credo equidem poſſe te, ſcelus, Maſſici montis uberrumos quatuor fructus ebibere in hora. Pſ. hiberna addito. *Ovid*. M. IV. 199. Spectandique mora brumales porrigis horas.

περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης] *Horapollo* Hieroglyph. I. 58. ἀδύνατον γενέσθαι σημαίνοντες, πόδας ἀνθρώπου ἐν ὕδατι περιπατοῦντος ἐζωγράφουν. *Artemid*. III. 16. ἐπὶ θαλάσσης δοκεῖν περιπατεῖν, ἀποδημῆσαι βουλομένῳ ἀγαθὸν, μάλιστα δὲ, εἰ πλεῖν μέλλοι, πολλὴν γὰρ ἀσφάλειαν προσημαίνει τὸ ὕδωρ. & IV. 37. εἴ τις δόξειε πλέειν, εἶτα τοῦ πλοίου ἐξελθὼν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατεῖν. *Achmet*. 198. εἰ δὲ ἴδῃ τις, ὅτι περιεπάτει ἐπάνω τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, θάρσος καὶ ἐξουσίαν καὶ οἰκειότητα ἕξει παρὰ τοῦ βασιλέως. *Il*. υ. 228. Equae Erichthonii ἀλλ᾽ ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα θαλάσσης ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον. *Æneid*. VII. 810. Camilla —— Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti Ferret iter, celeres nec tingeret aequore plantas. *Lucianus* V. H. II. 4. ἐθαυμάζομεν δ᾽ αὐτοὺς οὐ βαπτιζομένους, ἀλλ᾽ ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων, καὶ ἀδεῶς ὁδοιποροῦντας. Philopſeud. 13. εἶδες τὸν ὑπερβόρειον ἄνδρα πετόμενον ἢ ἐπὶ τοῦ ὕδατος βεβηκότα; τὰ μὲν γὰρ σμικρὰ ταῦτα τί χρὴ λέγειν; ὅσα ἐπεδείκνυτο —— νεκροὺς ἑώλους ἀνακαλῶν. *Dio Chryſ*. III. p. 41. B τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀνθρώπων ἐκεῖνος ἐστιν ἰσχυρότατος, καὶ μηδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν ἥττονα ἔχων δύναμιν, ᾧγε ἔνεστι καὶ τὰ ἀδύνατα δοκοῦντα ποιῆσαι δυνατά. εἰ βούλοιτο μὲν ποιῆσαι πεζεύεσθαι θάλατταν —— ἢ οὐκ ἀκήκοας, ὅτι Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς —— διὰ τῆς θαλάττης τὸν πεζὸν στρατὸν ἄγων ἤλαυνεν ἐφ᾽ ἅρματος, ὥσπερ οἶμαι τὸν Ποσειδῶνα φησὶν Ὅμηρος. *Joſ*. A. XIX. 1. 1. Cajus ἐξεθείαζέ τε ἑαυτὸν, καὶ τὰς τιμὰς οὐκέτι ἀνθρωπίνας ἠξίου γενέσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῷ, εἴς τε τοῦ Διὸς φοιτῶν τὸ ἱερὸν —— ἀδελφὸν ἐτόλμησε προσαγορεύειν τὸν Δία, καὶ τ᾽ ἄλλα ἔ-

πρατ-

πατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, Ὅτι φάντασμά ἐστι· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκρα-
ξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Θαρσεῖτε· ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. 27
Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐ- 28
πὶ τὰ ὕδατα· Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιε- 29
πάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφο- 30
βήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ 31
ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὀλιγόπιστε, εἰς τί
ἐδί-

27. εὐθέως] εὐθὺς D. δὲ] — 59.
ὁ Ἰησοῦς] — D. Colb. unus 56. 58. 68. Versio *Copta*.
θαρσεῖτε] θαῤῥεῖτε D.
28. αὐτῷ] — 35. 46. 56. 57. 58. 62. 64. 83. 106. Evang. 20. 24. *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1077.
ὁ] — D. & comm. sequenti, & 31.
αὐτῷ ὁ πέτρος εἶπε] ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Editio *Colinaei*. + αὐτῷ. 74. ex emendatione.
πρός σε ἐλθεῖν] ἐλθεῖν πρός σε CD. 1. 72. in margine. 106. Versio *Copt. Syr.* quidam Codd. MSS. *Lat. Origenes*, *Eusebius*. μοι] μοι C.
29. δὲ] + Ἰησοῦς 61. Versio *Syra*.
30. ἔκραξε] ἐκραύγασεν 63. με] — 1.
31. εὐθέως δὲ] καὶ εὐθέως 10. 35. 37. 40. 56. 58. 84. 86. Editio *Complut*. Versio *Syr*.
ὁ Ἰησοῦς] — E ὁ κύριος ἡμῶν Versio *Syr*. λέγει] εἶπεν Edit. *Erasmi*.
ἐδίστασας] ἐδειλίασας *Theophylactus*.
32. ἐμβάντων] ἀναβάντων D. 13. 33. *Origenes*, *Cyrill*. Hieros. 42. ex *Marco*.
33. ἐλθόντες] — C. 22. 36. 37. 40. 61. 68. Versio *Copta*. *Origenes*. probante *Millio* prol. 1466.
προσεκύνησαν αὐτῷ] προσεκύνουν αὐτὸν 59. θεοῦ υἱὸς εἶ] υἱὸς θεοῦ εἶ σὺ D.

πρασσε μανίας οὐδὲν ἀπολελειμμένος, ἐπεὶ καὶ ἀπὸ Δικαιαρχίας τῆς πόλεως ἐν καμπανίᾳ κειμένης εἰς Μισηνοὺς, ἑτέραν πόλιν ἐπιθαλάσσιον, καὶ τὴν διάβασιν δεινὸν ἡγούμενος τριήρει περατοῦν, καὶ ἄλλως ἐπιβάλλειν ἡγούμενος αὐτῷ δεσπότῃ ὄντι τῆς θαλάσσης ταυτὰ καὶ ὁποῖα καὶ παρὰ γῆς ἀπαιτεῖν, ἀπ' ἄκρων ἐπ' ἄκρα σταδίους λ. μέτρον τῆς θαλάσσης ζεύξας, καὶ εἴσω τὸν κόλπον ἀπολαβὼν πάντα, ἤλαυνεν ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ τὸ ἅρμα. Θεῷ γὰρ ἔντι τοιαύτας ποιεῖσθαι καλῶς ἔχειν τὰς ὁδούς. *Apollon*. Rhod. I. 4. κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ. *Apollodor*. Bibl. I. 4. de Orione, ἐδωρήσατο δὲ αὐτῷ Ποσειδῶν διαβαίνειν τὴν θάλασσαν. & *Nicandr. Schol*. Ἡσίοδος φησιν —— δοθῆναι αὐτῷ δωρεὰν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κυμάτων πορεύεσθαι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. *Higin*. F. 14. Euphemus Neptuni & Europes Tityi filius Taenarius. Hic super aquas sicco pede cucurrisse dicitur. ex Apollon. Rhod. I. 182. & Poët. Astron. 34. Orion. Hunc Hesiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. Concessum autem ei, ut supra fluctus curreret ut in terra. *Jamblich*. Vit. Pythag. 19. narrat, Abarin mirum telum Pythagorae tradidisse, ἐποχούμενος γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ ἄβατα διέβαινεν, οἷον ποταμοὺς καὶ λίμνας. & 28. ὅτι ἄρα οἰστῷ τοῦ ἐν ὑπερβορείοις Ἀπόλλωνος δωρηθέντι αὐτῷ ἐποχούμενος ποταμούς τε καὶ πελάγη καὶ τὰ ἄβατα διέβαινεν. *Senec*. Herc. Fur. 324. Et puppe fixa maria superavit pedes. 2. *Reg*. VI. 6. *Heb*. XI. 29.

26. φάντασμα] *Polyaen*. p. 582. νυκτὶ πανσελήνῳ ἐπικαταβάντες τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο· οἱ δὲ ὥσπερ φάσμα ξένον καὶ ἀλλόκοτον φοβηθέντες. *Sext. Empir*. a. Log. I. 256. ὅτε Μενέλαος συνεώρα, ὅτι ἀπολέλοιπεν ἐν τῇ νηῒ φυλαττομένην τὴν Ἑλένην, καὶ οὐκ ἀπίθανον μὲν ἐστιν μὴ εἶναι τὴν ἐπὶ τῆς Φάρου εὑρεθεῖσαν. φάντασμα δέ τι καὶ δαιμόνιον. *Dioscorid*. 695. περὶ ἀστέρος ἀττικῆς —— γίνεται δὲ μέσον πετρῶν καὶ τόπων τραχέων, ταύτης οἱ ἀστέρες ἐν νυκτὶ λάμπουσιν, οἱ γὰρ μὴ εἰδότες, ὅταν αὐτὴν ἴδωσι, νομίζουσι φάντασμα εἶναι. *Thomas*. φάσματα λέγεται τὰ ἐν ὕπνῳ φαινόμενα, καὶ ὅσα φαντάζουσι τὰ δαιμόνια νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἐρημίαις, ἀπὸ τοῦ ἀέρος λαμβάνοντα μορφὰς, οἵας ἂν ἐθέλωσι. λέγε οὖν φάσματα, ὡς ἀττικοὶ, καὶ μὴ φαντάσματα. *Aristot*. de Mundo. τῶν ἐν ἀέρι φαντασμάτων τὰ μὲν ἐστι κατ' ἔμφασιν, τὰ δὲ καθ' ὑπόστασιν. *Athen*. νύκτερον φάντασμα. *Plin*. Ep. VII. 27. Igitur perquam velim scire, esse aliquid phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquid putes: an inanem & variam ex metu nostra imaginem accipere? *Eurip*. Hecub. 54. φάντασμα δειμαίνουσ' ἐμόν. Schol. τοῦτ' ἐστι τὸ ὄναρ, ὃ εἶδε περὶ ἐμοῦ. *Diog. L*. Zeno. VII. 50. φάντασμα μὲν γάρ ἐστι δόκησις διανοίας, οἷα γίνεται κατὰ τοὺς ὕπνους. & *Suidas*. *Niceph. Gregoras* in Synesium de Insomniis p. 405. φάντασμα ἐστιν, ὅταν μήτε τελέως καθεύδοντος τοῦ ἀνθρώπου, μήτε τελείως ἐγρηγορότος, ἀλλ' ὡς ἐν μεταιχμίῳ τούτων διακειμένου, ἀλλοκότους τῇ τε φύσει καὶ τῇ ποικιλίᾳ καὶ τῷ μεγέθει μορφὰς νομίζῃ βλέπειν, ἢ ἀθρόας ἢ κατ' ὀλίγας ἄλλας ἄλλως περιφερομένας, καὶ ἢ θορύβους ἢ χαρὰν προσαγούσας —— Ὅραμα δὲ, ὅταν μέλλει τις παρὰ προσδοκίαν τῇ ὑστεραίᾳ ὁρᾷν, φθάσας ἤδη καθεύδων τοῦτ' αὐτὸ κατὰ τὸν ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον τρόπον. Ὄνειρος δὲ, ὅταν αἰνιγματωδῶς καὶ σκιωδῶς ἄλλα ἀντ' ἄλλων ὁρῶμεν. *Megilla* f. 3. 1. & *Sanhedr*. Nequaquam amicus, qui noctu obviam venit, salutandus est, ob metum, ne forte daemon hanc personam induerit. *Luc*. XXIV. 37.

27. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε] *Il*. ω. 171. Θάρσει, Δαρδανίδη Πρίαμε, φρεσὶ, μηδέ τι τάρβει· *Aristoph*. Plut. 1092. θάῤῥει, μὴ φοβοῦ. *Herodot*. I. 9. θάρσει, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ.

30. ἄνεμον ἰσχυρὸν] *Galen*. de Differ. Puls. III. οὕτω γὰρ καὶ ἄνεμος ἰσχυρὸς οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀνατρέπειν τι καὶ καταβάλλειν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ δένδρα μέγιστα καὶ πλοῖα.

σῶσον] *Æneid*. VI. 370. Da dextram misero, & tecum me tolle per undas.

31. εἰς τί] inf. XXVI. 8.

32. ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος] *Aristot*. probl. 23. διατί, ὅταν ἡ λίμνη ἢ κοπάσῃ ἢ ξηρὰ γένηται, ἀποκάεται ὁ σῖτος ἐν τῷ πεδίῳ μᾶλλον. *Ælian*. ap. *Suidam* in σκληροί. οἱ ἄνεμοι οἱ σκληροί τε καὶ ἐχθροὶ παραχρῆμα ἐκόπασαν. τὸ δὲ κῦμα ἐστορέσθη. *Longin*. S. 43. ἡ μικρότης τῶν ὀνομάτων, παρὰ γοῦν τῷ Ἡροδότῳ —— ὁ ἄνεμος ἐκοπίασε, ἄσεμνον γὰρ τὸ κοπιάσαι καὶ ἰδιωτικόν: at apud *Herodot*. VII. 191. legitur ἐκόπασε, ἢ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. *Longi* pastoral. I. πῶς δεῖ νέμειν κοπάσαντος τοῦ κύματος. *Ovid*. Metam. VII. 202. Medea:
Ven-

32 ἐδίστασας; Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Οἱ δὲ ἐν τῷ
33 πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ. Καὶ διαπερά-
34 σαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκεί-
35 νου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς
36 κακῶς ἔχοντας. Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

1 ΤΟ'τε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγον-

34. διαπεράσαντες] ἀπάραντες 2. εἰς] ἐπὶ C a prima manu. D.
τὴν γῆν] — 12. + εἰς D.
Γεννησαρέτ] Γεννήσαρ D. a prima manu. (γεννηράρατ ex emendatione: at Lat. Gennasar.) Versio *Vulg. Syr. Arab.* Γεννησαρεθ EF 1. 2. 4. 42. 48. 50. 91. Evang. 2. 21. 24. (K L. 70. 106. uno ν) Editio *Erasmi* 1. Versio *Copt. Goth. Sax. Lutheri*, *Tigurina*, *Polani*, *Belgica* vetus, *Castalion. Syra* posterior, & edita in margine Γεννησαρηθ 61. Γενησαρετ 51. 62. 83. Γεννηζαρέθ Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi.* Γεννηζαρέτ Editio *Colinaei.*
36. ἵνα] + κἂν 1. 13. 54. 55. 56. Evang. 4. 18. 19. Editio *Complut. Genev.* Versio *Syr. Origenes.*
ἅψωνται] ἅψονται 1. *Erasmi* Edit. 2. 3. 4. 5. ὅσοι] + ἂν C.
διεσώθησαν] ἐσώθησαν. 34. 39. 46. 52. 61. 80. *Chrysostomus.*
1. προσέρχονται] προέρχονται D a prima manu. *Lat.* accedunt.
τῷ Ἰησοῦ] πρὸς αὐτὸν D. Versio *Vulg. Æthiop. Arab.* αὐτῷ 1.
οἱ] — D 1. 36. *Origenes.* ex *Marco.*
ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι] φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων 1. Versio *Syra.*
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι] φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς D. 1. Versio *Copt. Origenes.* ex *Marco.*

Ventos abigoque vocoque *Lex. MS. Psalm* ἐκόπασεν, ἐπαύσατο, ἐπέσχετο. *Gen.* VIII. 8. *Num.* XI. 32.

33. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ] *Diodor. S.* III. 70. διὰ δὲ τὸ παράδοξον τῆς σωτηρίας προσκυνεῖν αὐτοὺς, ὡς θεόν. *Achill. Tat.* III. παντοδαπὸς ἐγενόμην, καὶ διηπόρουν, ὅτι ποιήσω πρὸς τὸν Μενέλαον ἀντάξιον· τὸ δ' οὖν κοινότατον προσπεσὼν κατησπαζόμην, καὶ προσεκύνουν ὡς θεόν. Distinguuntur nautae, qui in navi erant, a discipulis: nautae forte fuerunt Ethnici, quales Lystrenses *Act.* XIV. 11. 12. Nam ipsos Apostolos naturam Christi diviniorem tunc agnovisse nullo indicio constat. Philostratus p. 60. ὃν σὺ μόνον οὐχὶ προσκυνεῖς ὑπὸ θαύματος.

34. Γεννησαρέτ] Judaeis גניסר *Midrasch Thehillin* XCII. VII Maria creavi, ex omnibus non elegi nisi Mare Cinnereth, & possessio ejus est Tribus Naphthali S. D. Deut. XXXIII. 2. *Bereschith* IV. 4. Hic Jordanes transit per mare Tiberiadis, & eo non augetur. *Koheleth* R. f. 107. 1. & *Ruth* R. f. 80. 4. Vallis Genesar. *Biccurim Hieros.* 1. *Targum*: mare Genesar. Num. XXXIV. 11. Deut. XXXIII. 23. Jos. XI. 2. XII. 3. 1. Reg. XV. 20. Ezech. XXXIX. 11. *Megilla* f. 6. 1. Cinnereth ea est Genesar, 2. quia dulces sunt fructus ejus ut dulcis sonus citharae. *Pesachim* f. 8. 2. Quamobrem non sunt fructus Genesar in Hierusalem? Ne adscendentes ad festa dicerent, se non adscendere, nisi ad comedendos fructus terrae Genesar. *Bava Kama* f. 81. 2. & Hieros. *Bava Bathra* f. 15. 1. habet mare Tiberiadis ad austrum, tribus Naphthali 1. Macc. XI. 67. τὸ ὕδωρ Γεννήσαρ. *Bereschith R.* XCVIII. 22. Dixit R. Berachia, omnis portus maris Tiberiadis vocatur Cinnereth. & cur vocatur Genesar? Rabbini dixerunt: Horti regum.

35. περίχωρον] *Plut.* πάντα τὰ περίχωρα τῆς Γερμανίας.

36. *Luc.* VII. 3. & in *Actis*, *in vivis servabantur. Isocrat.* ad Nicocl. διὰ γὰρ τούτων καὶ κτᾶσθαι καὶ διασώζειν τὰς τυραννίδας μάλιστα ἄν τις δύναιτο. *Xenoph.* Paed. IV. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον, καὶ τὸ ἀρχὴν διαπράξαι, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι.

1. ἀπὸ Ἱεροσολύμων] praecipui, auctoritate atque eruditione eminentes *Jo.* I. 19. 24. *Echa* R. I. 1. f. 60. 4. Tanti Sapientes erant Hierosolymitani: & propter magnum delictum suum captivi erant —— pater familias cogitabat, illos magnos esse sapientes, quia Hierosolyma essent oriundi. Multa audivi de sapientibus Hierosolymitanis, nunc ipse video. Quocunque quis ex filiis Hierosolymorum peregre iret, sedes ipsi ponebatur, ut sapientia ejus audiretur. *Aboth* VI. 9. R. Jose f. Kisma dixit: aliquando cum deambularem, occurrit mihi quidam homo, quem, cum me salutaret, resalutavi. Tum ille, Ribbi, inquit, unde tu? respondi: ex urbe magna sapientum & Scribarum.

2. *Sota.* f. 4. 2. Dixit nomine R. Ase: quicunque panem edit illotis manibus, est instar concumbentis cum scorto —— R. Eliazar inquit: quicunque vilipendit lotionem manuum, eradicabitur ex hoc seculo. R. Ashu dicit: quisquis buccellam edit, antequam manus sint exsiccatae, perinde habetur, acsi panem stercoreum devoraret. *Berachoth* 19. 4. & Avoda Sara f. 11. a. & Edajoth 5. Eleazar f. Hozan insuper habuit lotionem manuum, cum igitur diem obiisset, misere Archontes qui saxum feretro ejus imponerent, volentes docere, cujuscunque diris devoti & ante anathematis solutionem mortui feretrum lapidibus obrui. *Schabbat* f. 62. b. Dixit R. Ashu —— tria sunt, quae hominem ad paupertatem redigunt —— si quis lotionem manuum vilipendat. *Keduschim* f. 105. Abluendae sunt manus ad cibum communem, tum ne Terumam quis manibus pollutis comedat, tum ob mandatum, quod sapientum verbis auscultare jubet. *Erubin* f. 21. 2. *Midrasch Mischle* IX. 2. R. Akiba in carcerem conjectus est, & R. Josua Garsites ministrabat illi: Cui afferebant quotidie aquae mensuram ad lotionem & potum. Semel autem factum est, ut custos carceris illum inveniret. Dixit illi: hodie aquae tibi multae datae sunt, num ad perfodiendum carcerem eis opus habes? & dimidiam illius partem effudit, dimidiamque illi reliquit. Enarravit R. Akibae, quid accidisset. Dixit nihilominus R. Josuae: Cedo aquam manibus. R. Josua respondit: Magister mi, ne quidem ad bibendum satis aquae adest.

γοντες· Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ 2
νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· 3
Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;
Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· Τίμα τὸν πατέρα — σου: καὶ τὴν μητέρα· καί· Ὁ 4
κα-

2. νίπτονται] νίπτουσι 61. Evang. 15. αὐτῶν] — 1. *Cyrill.* Glaph. p. 213. & in Esaj. 413.
ἄρτον] — 27. ἐσθίωσιν] ἐσθίουσιν 9. 3. αὐτοῖς] — D. 61.
4. ἐνετείλατο λέγων] εἶπεν D. 1. Versio *Syra*, *Copt. Latina. Æthiop. Arab. Ptolemaeus* Florae ap. *Epiphan.* H. XXXIII. *Origenes*, *Cyrillus* quinquies, *Irenaeus* IV. 22. *Hieronymus* Algasiae Q. 10. probante *Millio* prol. 389.
σου] — DEFG. 1. 30. Colb. 35. 36. 37. 39. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56 57. 58. 60. 62. 64. 66. 67. 70. 73. 74. 80. 83. 84. 89. 90. 106. Evang. 2. 5. 7. 12. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Stephani* prima & secunda. *Plant. Genev.* Versio *Latina*, *Syra* posterior habet praefixo obelo. *Irenaeus*, *Origenes*, *Chrysostomus*, *Hieronymus*, *Theophylactus*.
τὴν μητέρα] + σου Evang. 13. Versio *Syr. Origenes*, *Theophylactus*.

adest. Akiba vero: Quid faciam? qui illotis manibus comedit, morte luendum facinus perpetrat: praestat me mori, quam majorum meorum instituta transgredi. *Colin.* f. 106. 1. aquae priores edere faciunt porcinam, posteriores occidunt animam. Hospes quidam Judaeus fuit, qui Judaeos & Christianos indiscriminatim hospitio excipiebat. Judaeos illo divertentes hoc peculiariter signo agnoscebat, quod manus perpetuo ante cibum lavarent. Puram itaque & licitam & legitimam carnem, qualis in lege praecipitur, illis apponebat, Christianis vero suillam. Factum est autem, ut aliquando Judaeum hospitio exciperet, qui mensae illotis manibus accubuit. Hospes, Christianum esse ratus, suillam illi apposuit. Judaeus id non agnoscens latrantem stomachum avide replevit. Cum hospes symbolam paullo carius aestimaret, conquestus est Judaeus, an tam cara esset bubula? respondit hospes, praestantissimam suillam assatam comedisti, quae reliquis carnibus longe carior est. Tum Judaeus pavore exterritus pene concidit, quod tam horrendum admisisset peccatum. Quapropter severam illum agere poenitentiam, magnamque subire ac sustinere poenam oportuit. eadem historia narratur *Bammidbar R* S. XX. praemittitur: Traditio est, quicunque comedit, & manus non lavat, num reus est? Respondent Rabbini: lotionem manuum ante cibum in cujusvis arbitrio positam esse: post cibum vero sumtum necessario observari debere. ex *Hieros. Berachoth* 8. & *Hier. Challa* 2. *Chagiga* II. 5. נוטלין Lavant manus ad communem cibum, ad decimas & ad Trumam: at ad sanctum מטבלין tingunt & ad sacrificium pro peccato. *Cholin* f. 106. 1. Lotio manuum ad communem cibum est propter cohaesionem Trumae: imo etiam propter praeceptum sapientum. Quale praeceptum? Avai dixit, illud, quo jubemur obtemperare verbis sapientum. Rabba dixit: Imo propter id quod R. Elieser f. Erech dixit, qui docuit, ex eo quod scriptum est Levit. XV. 11. collegisse ac decrevisse sapientes, lotionem manuum esse ex lege. *Aruch.* Pharisaeus est, qui se separat ab omni immunditie, a cibo polluto, & a populo terrae, qui non adeo accuratam in cibo sumendo adhibet diligentiam.

Senec. Ep. 86. Nam, ut ajunt, qui priscos Mores urbis tradiderunt, brachia & crura quotidie abluebant, quae scilicet sordes opere collegerant, caeterum toti nundinis lavabantur.

παραβαίνουσι] *Demosth.* c. Leptinem νόμον παραβαίνειν. in Mid. καὶ εἰ μὲν παραβὰς τοὺς νόμους ἔλαβε τε υ. δραχμὰς. *Anthol.* III. 5. 31. τὸν παραβάντα νόμους Δαμάτριον ἔκτανε μάτηρ. *Arrian. Epict.* III. 5. παραβαίνειν θεοῦ τὰς ἐντολὰς. Herod. 1. 65. παραβαίνειν τὸν νόμον. *Demosth.* Olynth. III. *Thucyd.* III. *Lysias* I.

τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων] *Josepho* vocantur παραδόσεις τῶν πατέρων, ἐκ πατέρων διαδοχῆς. vid. supra in III. 7. *Gal.* I. 14.

3. *Sevachim* f. 101. 1. Et sapientes fecerunt robur verbis suis, plus quam verbis Legis. *Bava Mezia* C. VII. Quare vastatum est forum Bithine tribus ante Hierusalem annis? quia verba sua verbis Legis praeponebant.

4. ἐνετείλατο] *Thomas.* ἐνετειλάμην παρ' οὐδενί. ἐπετειλάμην δὲ καὶ ἐπέστειλα. *Herodot.* III. 36. ἐνετείλατο τοῖς θεράπουσι. *Moeris.* ἐνετειλάμην παρ' οὐδενὶ εὗρον, πλὴν ἀντὶ τοῦ ν. τὸ π. ὁ γραφεὺς ἔγραψεν· ἐπετείλατο γὰρ ἀέθλους Ὅμηρος λέγει.

κακολογῶν] *Thomas.* εὖ λέγει, καὶ κακῶς λέγει, κρεῖττον ἢ εὐλογεῖ καὶ κακολογεῖ —— καὶ πάλιν εὐλογία καὶ κακολογία, οὐχ ἑλληνικά. *Plut.* Apophth. 176. A. ἐκεῖνον μὲν ἀπέλυσεν, ὡς φύσει παροινήσαντα, καὶ διὰ μέθην κακολογήσαντα. Isocrates εὐλογεῖν saepius.

Cum ex miraculo panum debuissent agnoscere, ipsum esse Messiam, ad futilem objectionem convertuntur, & vitio ipsi vertunt, quod discipuli ejus, antequam panes comedendos acciperent, manus non lavissent. Merito ergo Christus illos cum indignatione repellit, monuitque, ut sua prius vitia emendarent, neque praeceptum primum atque maximum de honorandis parentibus tollerent. *Eph.* VI. 1. 2. 3. In τιμῇ comprehenditur etiam praestatio alimentorum 1. *Tim.* V. 3. 17. 18. *Act.* XXVIII. 10. *Sir.* XXXVIII. 1.

5. δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς] Id omne, quo tibi commodare possem, donum, i. e. ut res Deo devota & sacra, esto. *Levit.* V. 15. *Nedarim.* I. 2. si quis dixerit Konam, haec sunt cognomina τοῦ Corban. quicunque dixerit: Corban, holocaustum —— esto, quodcunque comedero tecum, obligatus est. Si dixerit: Corban, vel, ut Corban, quodcunque comedero tecum, tenetur. II. 5. & III. 2. id omne, quo uxori meae commodare possim, sit Conam. III. 11. Si quis dixerit, Conam, quocunque mihi commodare possint filii Noachi: tunc liciti ipsi sunt Israelitae, prohibitae vero gentes. Conam, quocunque commodare mihi possent filii Abrahae: prohibiti sunt Israelitae, liciti gentiles. Quocunque mihi commodare possunt filii Israel, emat caro & vendat vili: quocumque commodare possem filiis Israelis, emat vili & vendat caro: quocunque vel mihi illi vel illis ego commodare possem, potest commodare gentibus. Conam, quo mihi commodare possent praeputiati, liberi sunt praeputiati Israelis, prohibiti circumcisi gentilium. V. 6. Si quis voto exclusus est a commodo percipiendo, nec habuerit quid comedat: det ille, qui exclu-

5 κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ὃς ἂν εἴπῃ
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέ-
6 ρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πα-
ρά-

5. ὃς] + δ' D. ἢ] καὶ 9. 72. Evang. 14. ὃ ἐὰν] ὃ δ' ἂν D. a prima manu. ὃ ἂν 1.
καὶ] — C D 1. 36. 41. & Schol. utriusque, 61. Verſio *Copt. Origenes*, *Cyrill.* de Ador. p. 573. in Eſaj. 26. 413. μὴ] — 59.
τιμήσῃ] τιμήσει CD. 1. 3. 9. 73. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ] — D. αὐτοῦ prius] 1. Colb. unus. 61. *Origenes*, *Chryſoſtomus*.
αὐτοῦ poſterius] — 33. 35. 37. 40. 49. 53. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 83. Evang. 14. Editio *Colin. Chryſoſtomus*, *Cyrillus*. *Hieronymus*. probante *J. Millio* prol. 1377.
6. τὴν ἐντολὴν] τὸν νόμον C. 13. *Ptolemaeus*. τὸν λόγον D. Verſio *Syr.* prior, at poſterior in margine, *Æthiop. Arab. Copt. Irenaeus*, *Origenes*, *Euſeb.* in Eſaj. XXII. 9. ex *Marco*.

cluſit, alicui tertio nomine doni, & voto ſuo ſolutus erit. Hiſtoria de filio in Bethhoron, qui patrem ſuum voto excluſerat a commodo ab ipſo percipiendo, poſtea deſponſavit filium ſuum, dixitque ſocio ſuo; atrium & prandium tibi a me donantur, ea conditione, ut veniat pater meus, & comedat nobiſcum in prandio. VIII. 7. Si quis dixerit ſocio ſuo: Conam ſit, id quo tu mihi commodare poſſes, niſi veneris, & acceperis Corum unum tritici & duos cados vini pro filiis tuis: tunc poteſt, qui excluſus eſt, votum excludentis ſolvere, ne quidem interrogato ore ſapientis. Conam שאתה נהנה לי quo tibi commodare poſſem, unde tu utilitatem ex me percipere poſſes, niſi, &c. *Nedarim* f. 47. 1. dixit Rabba: Veni, audi, qui dicit filio ſuo, id omne, quo tibi commodare poſſum, ſit Conas; moritur; haeres ejus eſt. Si dixerit & in vita & in morte mea, ſi moritur filius non eſt haeres ejus —— Si quis expulerit uxorem ſuam, dixeritque: Conam, quocunque uxori meae commodare poſſem in aeternum, licet mulieri commodare, quia aliud non in animo habuit quam matrimonium. IX. 1. R. Elieſer dicit: aperiunt illi januam (ut poſſit a voto reſilire) ab honore patris & matris ejus, ſed ſapientes prohibent —— Interim confeſſi ſunt R. Elieſeri, quod in re, quae verſatur inter ipſum & parentes ejus, aperiant illi januam propter honorem patris ſui & matris ſuae. 2. Ulterius R. Elieſer dicit: aperiunt ei januam, propter id quod poſtea accidit: ſapientes vero prohibent. Quomodo? ſi quis dixerit: Conam, quocumque mihi commodare poſſet vir N., ille autem fiat Scriba —— & dicat ille: ſi ſciviſſem, futurum Scribam, non voviſſem. 1. Si quis dixerit: Conam, quo mihi ullus veſtrum commodare poſſet. XI. 3. Si quae mulier voverit; Konam quod nullum commodum perceptura ſim ex creatura, tum irritum reddi nequit: poteſt autem commodum percipere ex ſpicilegio, manipulo oblivione relicto, atque ex angulo agri. Conam ſit, quod Sacerdotibus & Levitis commodare poſſem; ſumunt ab invita. Conam, quo his vel illis Sacerdotibus vel Levitis commodare poſſem: accipient alii. 11. Si qua mulier dixerit: Conam ſit, quo pater meus aut tuus mihi commodare poſſet: ſi quicquam fecero ad mandatum tuum. Conam, quo tu mihi commodare poſſes, ſi quicquam fecero ad mandatum patris mei aut tui: poterit maritus irritum reddere. Naſir. II. 1. הרי הן עלי כקרבן ecce haec ſunt ſuper me ſicut donum i. e. prohibita. *Bava Kama* IX. 10. Qui filio ſuo dixerit: Conas, ſi tu ex me utilitatem perceperis. אי אתה נהנה משלי *Schevuoth* III. 4. Si quis dixerit: Conas, quo uxori commodare poſſem, ſi hodie comedero. *Vajikra R.* XVII. Sobna, quia utilitatem accepit ex ſanctis, percuſſus eſt lepra. *Schemoth R.* XXIV. Ez. XXXVI. 37. ut pecus ſanctitatum. Quid ſancta? omnis qui tangit ea, reus eſt, ita Iſrael S. D. Jerem. II. 3. *Nedarim* f. 10. 1. Levit. I. 2. Lex dicit Korban Domino. Sapientes finxerunt vocem Konam. Cur ita ſtatuerunt Rabbini noſtri? ne quis proferat nomen Domini otioſe. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 273, 7. εἰσὶν δ' οἱ τὴν φύσιν ἄμικτοι καὶ ἀκοινώνητοι δι' ὑπερβολὴν μισανθρωπίας γεγονότες, ἢ καὶ ὑπ' ὀργῆς οἷα χαλεπῆς δεσποίνης ἐκβιασθέντες ὅρκῳ τὴν ἀγριότητα πιστοῦνται τῶν ἠθῶν, οἵτινες οὐ φασὶν ὁμοτράπεζον ἢ ὁμορόφιον ἕξειν τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, ἢ πάλιν τῷ δεῖνι οὐ παρέξειν ὠφέλειαν τινα, ἢ παρ' ἐκείνου τι λήψεσθαι, μέχρι τελευτῆς. & ap. *Euſeb.* P. VIII. 7. τῶν ἑαυτοῦ κτήματων ἕνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεὸν γε ἐπιφημίσαντα αὐτοῖς, μήτ' ὡς θεῷ ταῦτα ἀνιῆσιν. Ει δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχέσθαι προσπέσοι, ψαῦσαι, καὶ θίγειν αὐτῶν οὐκ ἐστι, ἀλλ' εὐθὺς ἁπάντων ἀποκεκλεῖσθαι —— Μεταγινώσκοντι δὲ ἢ ἐπανορθουμένῳ τὰ λελεγμένα, καὶ τὴν ψυχὴν προσαφαιρεῖσθαι —— Ἐὰν ἐπιφημίσῃ τροφὴν γυναικὸς ἀνὴρ ἱερὰν εἶναι, τροφῆς ἀπέχειν. ἐὰν πατὴρ υἱῷ, ἐὰν ἄρχων τῷ ὑπηκόῳ, ταυτὸν. Καὶ ἔκλυσις δὲ ἐπιφημισθέντων ἡ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη τοῦ ἱερέως ἀποφήσαντος. *Dionyſ. Hal.* I. 65. τοῦ δὲ βασιλέως τῶν Τυῤῥηνῶν τάτε ἄλλα, ὡς δεδουλωμένοις, ἀφόρητα ἐπιτάσσοντος καὶ τὸ οἶνον, ὅσον ἂν ἡ Λατινῶν γῆ φέροι, τυῤῥηνοῖς ἀπάγειν ἀνὰ πᾶν ἔτος, οὐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενοι τὸ πρᾶγμα, τῆς μὲν ἀμπέλου τὸν καρπὸν ἱερὸν ἐψηφίσαντο τοῦ Διὸς εἶναι, γνώμην ἀγορεύσαντος τοῦ ἀσκανίου. *Joſ.* c. Apion. I. 22. δηλοῖ δὲ ὁ Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ νόμων. λέγει γὰρ ὅτι κωλύουσιν οἱ τυρίων νόμοι ξενικοὺς ὅρκους ὀμνύειν, ἐν οἷς μετὰ τινων ἄλλων καὶ τὸν καλούμενον ὅρκον κορβᾶν καταριθμεῖ. παρ' οὐδενὶ δ' ἂν οὗτος εὑρεθείη πλὴν μόνοις Ἰουδαίοις, δηλοῖ δ', ὡς ἂν εἴποι τις ἐκ τῆς ἑβραίων μεθερμηνευόμενος διαλέκτου, δῶρον θεοῦ. A. IV. 4 4. καὶ οἱ κορβᾶν αὐτοὺς ὀνομάσαντας τῷ θεῷ, δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει καθ' ἑλλήνων γλῶτταν, βουλομένους ἀφιέσθαι τῆς λειτουργίας, τοῖς ἱερεῦσι καταβάλλειν ἀργύριον, γυναῖκα μὲν λ. σίκλους, ἄνδρα δὲ ν. ὅσοι δ' ἂν ἐνδεέστερα τῶν ὡρισμένων ἔχωσι χρημάτων, τοῖς ἱερεῦσιν ἐξεῖναι περὶ τούτων, ὡς βούλονται, δοκιμάσαι.

ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς] *Artemid.* IV. 35. ὧν τις ἔχει χρείαν, τούτους χρὴ δοκεῖν εὐεργετεῖν, ἢ μηδαμῶς γε βλάπτειν, ἐπεὶ οὐ χρήσεται τῇ ἐξ αὐτῶν ὠφελείᾳ. *Thucyd.* VIII. 96. ἐξ ἧς πλείω —— ὠφελοῦντο. *Arrian. Epict.* II. 21. οὐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς σχολῆς. *Dio Xiphil.* p. 335. οὐ μὴν ὠφελήθη τι ἐκ τούτου. *Arrian.* Exped. Alex. I. 19. τὴν ἐκ τῶν Περσῶν ὠφέλειαν. II. 22. ὡς δὲ οὐδεμία ἔτι τοῖς τυρίοις ἐκ τῶν νεῶν ὠφέλεια ἦν. VII. 17. αἱ ἐκ τῶν χρημάτων ὠφέλειαι. *Æſchyl.* Prometh. Vinct. 221. τοιάδ' ἐξ ἐμοῦ ὁ τῶν θεῶν τύραννος ὠφελούμενος.

6. ἠκυρώσατε] *Marc.* II. 13. 2. *Cor.* II. 8. *Gal.* III. 15. *Æſchin.* c. Timarch. ἐὰν μὲν γὰρ κολάζητε τοὺς ἀδικοῦντας, ἔσονται ὑμῶν οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι. *Appian.* de B. C. 1. p. 648. ἐκύρου τὸν νόμον. *Thucyd.*

ῥάδοσιν ὑμῶν. Ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων· Ἐγγί- 7
ζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐ- 8
τῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- 9
τάλματα ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀκούετε καὶ 10
συνίετε. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον 11
ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 12
εἶπον αὐτῷ· Οἶδας, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν;
Ὁ

7. προεφήτευσε] ἐπροφήτευσε CDL.
περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας] Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν 72. περὶ ὑμῶν Versio *Syra* posterior.
8. ἐγγίζει μοι] — DL 33. Versio *Syr. Copt. Vulg. Æthiop. Armen. Ptolemaeus*, *Clemens* Strom. II. p. 461. O*igenes*, in Jo. I. 23. *Basilius* de Bapt. II. 8. *Juvencus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, *Cyrillus* in Esaj. p. 413.
ὁ λαὸς οὗτος ἐγγίζει μοι. 1.
τῷ στόματι αὐτῶν καὶ] — modo citati omnes. probantibus *Erasmo*, *Drusio*, *Millio* prol. 302. *Bengelio.*
ἀπέχει] ἐστιν D. *Origenes.*
9. διδασκαλίας] διδασκαλίαν 2. + καὶ 48. Versio *Vulg.* ex *Esaja.*
10. ἀκούετε] ἀκούσατε Bodl. unus *Chrys.* + μου Bodl. unus.
11. οὐ] + πᾶν D.
κοινοῖ] κοινωνεῖ D. a prima manu. bis. & comm. 18. 20.
ab ἄνθρωπον ad ἄνθρωπον] — 73.
ἐκπορευόμενον] ἐξερχόμενον 56. 58.
στόματος] + αὐτοῦ 74. 90.
τοῦτο] ἐκεῖνο D. — Colb. unus.
τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον] — 1. *Origenes.*
12. αὐτοῦ] D 13. 61.
προσελθόντες] + αὐτῷ 64.
εἶπον] λέγουσιν D. 1. 13. 33. 61.
Φαρισαῖοι] + οἱ Edit. *Complut.*
τὸν λόγον] — K. 61. probante *J. Millio* prol. 1499.
13. ἀποκριθεὶς] — 54. + αὐτοῖς 37.
εἶπεν] + αὐτοῖς 11. 60. Colb. unus. Versio *Syra.*
ὁ prius] — Edit. *Erasmi.*
ὁ οὐράνιος] — 21. ὁ ἐπουράνιος 45. ὁ ἐν οὐρανοῖς Evang. 7. 15. 17.
14. αὐτοὺς] τοὺς τυφλοὺς D.
ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν] τυφλοὶ εἰσιν ὁδαγοὶ D. τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν L. 1. 61. Versio *Syr. Vulg.*

cyd. VIII. 69. ἡ ἐκκλησία κυρώσασα ταῦτα διελύθη. & VI. 103. τούς τε λόγους —— ἐποιοῦντο συμβατικοὺς, καὶ κύρωσις μὲν οὐδεμία ἐγίγνετο. Schol. βεβαίωσις τῆς φιλιώσεως. *Thomas.* κυρόω, κυρῶ, τὸ βεβαιῶ. *Appian.* κυρωθείσης δὲ τῆς γνώμης. & de B. Mithridat. p. 307. μηδὲ τὴν σφετέραν περὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρίσιν ὑπεριδεῖν ἀκυρουμένην. *Dionys. Hal.* A. 11. εἰρήνην γεγενημένην —— ἀκυροῦν & VI. τί πάλιν κωλύσει ἑτέροις ἀκυρωθῆναι ταῦτα ψηφίσματα;

7. περὶ ὑμῶν] Quae Esajas de Judaeis sui temporis dixit, ea ipsorum posteris, qui temporibus Christi vixerunt, mire conveniunt, illisque jure aptari possunt. *Esther R.* I. 3. Tradunt nomine R. Nathanis: X partes hypocriseos sunt in mundo, IX Hierosolymis, & una in mundo universo S. D. Jerem. XXIII. 15.

8. ἀπέχει] *Thomas.* διέχει δοκιμώτερον ἢ ἀπέχει· οἷον. I. σταδίους διέχει. καὶ Θουκυδίδης· διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. *Luc.* XXIV. 13.

Plut. Cat. maj. p. 343. C. τὰ ῥήματα τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι. *Themistius* O. XX. τῇ μὲν γλώττῃ φιλοσοφεῖν, τῇ δὲ καρδίᾳ οὐδαμῶς. *Theognid.* 87. μή μ' ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ' ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ, εἴ με φιλεῖς, καί σοι πιστὸς ἔνεστι νόος. 2. *Tim.* III. 5. *Jer.* XII. 2.

11. κοινοῖ] *Jos.* A. XI. 8. 7. εἰ δέ τις αἰτίαν ἔσχε παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις κοινοφαγίας —— ἤ τινος ἄλλου τοιούτου ἁμαρτήματος. Non autem ista appellatio ex Stylo Hellenistico, sed ex re ipsa ortum videtur habuisse. Cibi communes omnibus quidem gentibus liciti, solis autem Judaeis vetiti sunt. Jos. Macc. 7. Οὐκ ἐμίανας τοὺς ἱεροὺς ὀδόντας, οὐδὲ τὴν θεοσέβειαν χωρήσασαν γαστέρα ἐκοίνωσας μιαροφαγίᾳ.

Corn. Nepos Timoleon. 4. Nihil enim unquam neque insolens neque gloriosum ex ore ejus exiit. *Plat.* Timaeo. τὴν δὲ δὴ τοῦ στόματος ἡμῶν δύναμιν ὀδοῦσι καὶ γλώττῃ καὶ χείλεσιν, ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἀρίστων, διεκόσμησαν οἱ διακοσμοῦντες, ᾗ νῦν διατέτακται, τὴν μὲν εἴσοδον τῶν ἀναγκαίων μηχανώμενοι χάριν, τὴν δὲ ἔξοδον τῶν ἀρίστων. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ πᾶν ὅσον εἰσέρχεται, τροφὴν διδὸν τῷ σώματι· τὸ δὲ λόγων νᾶμα ἔξω ῥέον καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει, κάλλιστον καὶ ἄριστον πάντων ναμάτων. *Philo* de M. Opif. T. 1. p. 29. D. στόματι, δι' οὗ γίνεται θνητῶν μὲν, ὡς ἔφη Πλάτων, εἴσοδος, ἔξοδος δὲ ἀφθάρτων· ἐπεισέρχεται μὲν γὰρ αὐτῷ σιτία καὶ ποτὰ, φθαρτοῦ σώματος φθαρταὶ τροφαί· λόγοι δ' ἐξίασιν ἀθανάτου ψυχῆς ἀθάνατοι νόμοι, δι' ὧν ὁ λογικὸς βίος κυβερνᾶται.

12. οἶδας] *Thomas.* οἶσθα, κάλλιον ἢ οἶδας. *Moeris.* οἶσθα, ἀττικῶς· οἶδας, ἑλληνικῶς. *Deut.* IX. 2. *Hesych.* οἶσθας. οἶδας, γινώσκεις. οἶσθα, οἶδας, ἑκατέρως, ἀττικῶς.

13. *Odyss.* σ. 358. καὶ δένδρεα μακρὰ φυτεύων. *Athen.* V. p. 207. E. ἐν οἷς κῆποι παντοῖοι θαυμασίως ἦσαν περιβάλλοντες ταῖς φυτείαις διὰ κεραμίδων. *Jos.* Maccab. 3. οὐ γὰρ ἐκριζωτὴς τῶν παθῶν ὁ λογισμός ἐστιν, ἀλλ' ἀνταγωνιστής. *Salomonis Psalter.* XIV. 3. ἡ φυτεία αὐτῶν ἐῤῥιζωμένη εἰς τὸν αἰῶνα, οὐκ ἐκτιλήσονται πάσας τὰς ἡμέρας, ὅτι ἡ μερὶς καὶ ἡ κληρονομία τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ Ἰσραήλ. οὐχ οὕτως οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ παράνομοι. *Psal.* I. supra XIII. 29. 38. *Esaj.* LXI.

14. βόθυνον] *Moeris.* βόθρος, ἀττικόν· βόθυνος, κοινόν. *Horat.* Epist. I. 17. 4. Ut si coecus iter monstrare velit. *Sextus Empir.* a. Mathem. I. 31. οὔτε δὲ ὁ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον διδάσκειν δύναται, ὡς οὐδὲ ὁ τυφλὸς τὸν τυφλὸν ὁδηγεῖν. a. Ethic. 235. a. Logic. I. 55. Hypoth. Pyrrh. III. 29. οὐδὲ τυφλὸν ὁδηγεῖν δύναται τυφλός. *Plato.* de Rep. VIII. οὐ γὰρ οἶμαι παιδείᾳ ὁ τοιοῦτος προσέσχηκεν. οὐ δοκῶ, ἔφη, οὐ γὰρ ἂν τυφλὸν ἡγεμόνα τοῦ βίου ἐστήσατο. *Philo* de fortitud. T. 2. p. 376, 43. εἰ δέ τινες τὸν τῆς φύσεως πλοῦτον παρ' οὐδὲν θέμενοι, τὸν τῶν κενῶν δοξῶν διώκουσι, τυφλῷ πρὸ βλέποντος σκηριπτόμενοι, καὶ ἡγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρώμενοι πεπηρωμένῳ, πίπτειν ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν. *Phocyl.* 22. ἄστεγον εἰς οἶκον δέξαι, καὶ τυφλὸν ὁδήγει. *Liban.* de vita sua p. 4. A. ἦν κίνδυνος, ἡγεμόσι τυφλοῖς ἑπόμενον εἰς βάραθρον ἀμαθίας πεσεῖν, τοῖς μὲν χαίρειν εἶπον. *Xenoph.* Memorab. I. ἧττον ἂν ἐπείσθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιεῖν, ἢ εἴτις αὐτὸν ἔπειθεν, ὁδοῦ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν,

13 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε· Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζω-
14 θήσεται. Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι
15 εἰς βόθυνον πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν
16 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν
17 τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;
18 Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν
19 ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορ-
20 νεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρω-

πον·

Origenes in l. & in Ro. II. 19. *Cyprianus* T. E. 83. *Cyrill.* ſepties, *Baſilius* ſaepe, *Gildas.*
τυφλοὶ] — K. ἐὰν ὁδηγῇ] ὁδηγῶν σφαλήσεται καὶ 13.
ὁδηγῇ] ὁδαγῇ D.
εἰς βόθυνον πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον D. *Cyrill.* de XII. Cap. p. 145. πεσοῦνται εἰς βόθρον 1. πεσοῦνται εἰς τὸν βόθυνον 13.
πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται 10. 50. 51. 55. 56. 58. 62. 64. 66. 83. Edit. *Complut.*
15. ὁ] Σίμων Verſio *Syra.* αὐτῷ] + κύριε Verſio *Syra.*
ταύτην] — 1. Verſio *Copta. Origenes.*
16. Ἰησοῦς] — D. 33. Verſio *Vulg. Syr. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio.* prol. 1194.
εἶπεν] + αὐτοῖς 39. Verſio *Syr.* prior, at poſterior cum aſteriſco. *Arab.* + αὐτῷ 80.
ἀκμὴν] ἀκνὴν D. 17. οὔπω] οὐ D, probante *J. Millio* prol. 389.
τὴν] — 3. 18. ἐξέρχεται] ἐξέρχονται FM. Editio *Colinaei.*
ab ἐξέρχεται ad ἐξέρχονται] — 61. κἀκεῖνα] ἐκεῖνα D. 12. 27. 32. 91.
19. καρδίας] γράφεται καὶ, κοιλίας 74. in margine. διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 63. 71.
φόνοι] φθόνοι 1. 30. Edit. *Eraſmi* 1. & in margine. Ed. 3. 4. 5. probante *Pricaeo.*
φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι] πορνεῖαι, μοιχεῖαι, φόνοι L. πορνεῖαι, φόνοι E. μοιχεῖαι, φόνοι, πορνεῖαι Verſio *Syra.* φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φθόνοι 12. Edit. *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior.
πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι] — 59.
βλασφημίαι] βλασφημία D a prima manu. ſed in Verſione: blaſphemiae.
20. ab ἄνθρωπον ad ἄνθρωπον] — 61.

ὁδὸν, ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος. *Dio* O: LXII. p. 589. B. οὔτε γὰρ ἄφρων βασιλεὺς ἔσται ποτε, οὐ μᾶλλον ἢ τυφλὸς ἡγεμὼν ὁδοῦ γένοιτ᾽ ἄν.

16. ἀκμὴν] *Iſocrat.* ad Demonic. σὺ μὲν ἀκμὴν φιλοσοφεῖς. *Suidas* ex Hyperide & Sophocle. ὅσσος ἐν ἡρώεσσι πότ᾽ ἦν χολὸς, οὐ μέρος ἀκμὴν Ἐχθρὸν ἐν ἀψύχοις σώζεται ἀκρεμόσιν. *Phrynich.* p. 48. ἀκμὴν, ἀντὶ τοῦ ἔτι Ξενοφῶντα λέγουσιν ἅπαξ αὐτῷ κεχρῆσθαι. σὺ δὲ φυλάττου χρῆσθαι, λέγε δ᾽ ἔτι. *Moeris.* ἀκμὴν οὐδεὶς τῶν ἀττικῶν ἀντὶ τοῦ ἔτι, εἰ μὴ μόνον Ξενοφῶν ἐν τῇ ἀναβάσει δ. ἑλληνικῶς δὲ χρῶνται. *Thomas.* ἔτι, οὐκ ἀκμὴν, εἰ καὶ Ξενοφῶν ἅπαξ ἐχρήσατο. *Sext. Empir.* a. Grammat. I. 3. 69. τοῦ γὰρ πλείστου ὁρισθέντος ἀριθμοῦ, ὁ ἑνὶ ἐλάσσων πλεῖστος ἀκμὴν ἐστιν. a. Aſtrol. 84. τὸ τούτοις ἤδη δοκοῦν ἀνατεταλκέναι, τοῦτ᾽ ἄλλοις ἀκμὴν ὑπόγειον ὑπάρχειν. a. Logic. II. 257. εἰ — ἡ περὶ τούτου διαφωνία μέχρι τοῦ νῦν ἀνεπίκριτος ἐστιν, ἄδηλον εἶναι ῥητέον ἀκμὴν τὸ σημεῖον. a. Eth. 213. οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ φρόνησις ἀκμὴν ἐν ταραχαῖς ὄντα. *Phalaris* Epiſt. 137. τέσσαρα μόλις τάλαντα — διελύσασθε, δ. δὲ ἀκμὴν κατέχετε. *Theocrit.* Id. IV. 60. ἀκμᾶν γ᾽ ὦ δειλαῖε. *Polyb.* VI. p. 687. παρὰ τοῖς μὲν καρχηδονίοις τὴν δύναμιν ὁ δῆμος ἔτι μετειλήφει, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀκμὴν εἶχεν ἡ Σύγκλητος. & XVI. p. 1009. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου τοιαύτην εἶχε τὴν διάθεσιν. ὥστε ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ ὅλα. I. p. 17. ἀκμὴν ἀκέραια μὲν ἐθισμοῖς. p. 88. ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν. *adhuc, etiam nunc* I. 2. τὸ πολὺ μέρος ἀκμὴν ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον. *Æſchines* Ep. 2. ὅσγε τὴν σύμπασαν ἐλπίδα ἐφ᾽ ὑμῖν αὐτοῖς ἀκμὴν ἔχει.

17. χωρεῖ] *Galen.* de Dogm. Hippoc. & Plat. II. περὶ διαχωρήματος — καὶ γὰρ καὶ τοῦτο διὰ μὲν τῆς ἕδρας ἐκπέμπεται — πρός τινα τῶν Στωϊκῶν ἐγεγόνει μοί ποτε ἀμφισβήτησις ὑπὲρ τοῦ χωρεῖ ῥήματος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Ζήνων ἐν τῷ λόγῳ γράψας ὧδε· φωνὴ διὰ φάρυγγος χωρεῖ. τὸ γὰρ χωρεῖ τοῦτο ἐγὼ μὲν ἠξίουν ἀκούειν ἐν ἴσῳ τῷ ἐξέρχεται ἢ ἐκπέμπεται. ὁ δὲ τούτων μὲν μηδέτερον, ἔφη, σημαίνεται πρὸς αὐτοῦ, καὶ τρίτον ἄλλο παρὰ ταῦτα λέγειν οὐκ εἶχεν — ἡ γαστὴρ αὐτοῖς ἄκρα τὰ χολώδη διαχωρεῖ. *Lucian.* Lexiph. 21. ἄμεινον δὲ, εἰ καὶ κάτω διαχωρήσειεν ἂν ἔνια. *Xenoph.* de Exped. Cyri IV. τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν — καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς.

ἀφεδρῶνα] *Suidas:* ἀπόπατον, καὶ κοπρῶνα λέγουσιν. ὁ δ᾽ ἀφεδρὼν καὶ λουτρὼν, βάρβαρα. *Achmet* 83. ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἐξῆλθον διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος, καὶ ἐκρεμάσθησαν — ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι ἐξῆλθεν ἧπαρ ἐκ τοῦ ἀφεδρῶνος αὐτοῦ. *Gloſſar.* forica, ἀφεδρών. *Cyrill.* lex. culina. *Gloſſar Steph.* conclavis & culina, ἀφεδρὼν, ἀπόπατος. *Philoxeni* Gloſſ: cloacae ἀφεδρῶνες. *Cyrill.* ἀφεδρὼν, latrina.

19. διαλογισμοὶ] *Arrian Epict.* I, 9. ὅπως μὴ ταπεινούς μηδ᾽ ἀγεννεῖς τινας διαλογισμοὺς διαλογίζεσθε αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν. *Demoſth.* in Oenot. 1. εἰ διαλογίζοιτο ὀρθῶς ἕκαστα. *Dionyſ. Hal.* III. ἐὰν ὁρῶ, κατὰ γνώμην, ἃ διαλογίζομαι, χωροῦντά μοι.

διαλογισμοὶ πονηροὶ] *Plut.* Pompej. p. 657. F ἀπῆει καθ᾽ ἡσυχίαν, ἐν διαλογισμοῖς ὢν, οἵους εἰκὸς λαμβάνειν ἄνθρωπον. *Sirac.* XXVII. 6 *Pſal.* LVI. 6 *Luc.* XXII. 38. *Eſther R.* III. 9. ivit, ut conſilium a Bileamo peteret. Dixit, ſcio te eſſe conſiliarium, & dominum cogitationum malarum. Dixit Bileamus: ito & fac bellum cum ipſis.

20. Objecerunt Phariſaei, cibum, qui illotis manibus tangeretur, pollui, quo facto etiam os edentis & ipſe edens pollueretur. Reſpondit Chriſtus: non hominem ſive animum hominis cibo aut ore pollui, ſed os pollui animo impuro: Phariſaeos igitur, qui animum impurum haberent, vere pollutos & inquinatos eſſe, illisque exprobari poſſe immunditiem animi, quae ſola vera ſit immundities. Appoſite hic citatur locus Eſajae, ut vera immundities animi Phariſaeorum & falſa immundities diſcipulorum opponantur. infra XXIII, 25—28.

πον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰη- 21
σοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν 22
ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν, αὐτῷ λέγουσα· Ἐλέησόν με, Κύριε, υἱὲ Δα-
βὶδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσ- 23
ελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
ὄπισθεν ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ 24
ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα ~προσεκύνει αὐτῷ, λέγουσα· Κύριε, βο- 25
ήθει μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ 26
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Ἡ δὲ εἶπε· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψι- 27
χίων

~προσεκύνησεν

21. ἐκεῖθεν] — 34. 39. 46. 61. ἀνεχώρησεν] + ἐκεῖθεν 46.
22. γυνή] + τις Edit. *Complut. Genev.* ὁρίων] ὀρέων Versio *Æthiop.* & IV. 13. XIX. 1.
ἐκραύγασεν] ἔκραζεν D. 1. Edit *Erasmi. Bogardi. Origenes.* ἔκραξεν 13.
αὐτῷ] ὀπίσω αὐτοῦ D. — C. 1. 9. Versio *Syra. Copta. Origenes.*
κύριε] — 73. υἱὲ] υἱὸς D. 56. 58. Edit. *Erasmi* 1. *Basil.* Eth. 70.
ἡ] — Edit. *Colinaei.* κακῶς] δεινῶς 1. *Origenes.*
23. λόγον] λόγῳ 13. προσελθόντες] + αὐτῷ Edit. *Complut.* Versio *Syra.*
αὐτοῦ] — Bodlej. unus. ἠρώτων] ἠρώτουν CD. ἠρώτησαν Colb. unus.
αὐτὴν] ταύτην τὴν γυναῖκα Versio *Copt.* ἡμῶν] σου 73.
24. ἀπεστάλην] ἀπέσταλκα 56. 58. πρόβατα] + ταῦτα D.
25. ἐλθοῦσα] ἀπελθοῦσα 3. 9. 42. 44. προσελθοῦσα 11. 56. 58. 60. 71. Colb. unus.
προσεκύνει] προσεκύνησεν CFLK. 2. 3. 34. 35. 36. 39. 40. 41. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 62. 63. 66. 67. 71. 72. 73. 74. a prima manu. 80. 83. 84. 86. 91. Colb. unus. 106. Evang. 5. 14. Edit. *Erasmi*, *Bogardi*, Versio *Syra. Theophylactus*, *Chrys. in Genes.* 38.
26. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν] εἶπεν αὐτῇ Ἰησοῦς Versio *Syra.* + αὐτῇ 61.
ἔστι καλὸν] ἔξεστιν D. *Origenes*, *Laurentius* Episc. Mediolan. Homil. ap. Mabillon. *Basilius Seleuc.* in l. *Hilar.* ἔστι *Tertull.* probantibus *J. Millio* prol. 395. & *J. A. Bengelio.*
βαλεῖν] δοῦναι 50. 57. *Chrysostomus.* 27. γὰρ] + καὶ 4. Versio *Vulg.*
ἐσθίει] ἐσθίουσιν D. ψιχίων] ψειχῶν D.

25—28. *Tit.* I. 15. 1. *Cor.* VIII. 8. *Rom.* XIV. *Col.* II. 16. 17. 21. 22. *Heb.* IX. 9. 10. XIII. 9.

Peccata autem omnia in tres classes distribuuntur, prout vel cogitatione, vel factis, vel verbis committuntur.

Haec historia, cum praecedenti comparata, indicat fide purificari corda non aqua *Act.* XV. 9. & Judaeis cum ceremoniis rejectis vocandas esse Gentes.

21. *Strabo* XVI. p. 1098. D. διέχει δὲ τῆς Σιδῶνος ἡ τύρος οὐ πλείους τῶν σ. σταδίων.

22. χαναναία] *Num.* XIII. 30. *Judic.* I. 31. 32.

23. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον] inf. XXII. 46. 1. *Reg.* XVIII. 21. 2. *Reg.* XVIII. 36. *Esaj.* XLI. 28. 1. *Macc.* XV. 25.

ἠρώτων] *Thomas* ἐρωτῶ, τὸ ἀπόκρισιν ζητῶ τινα. *Hermog.* de Method. III. ἐὰν εἴπῃ τις, ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ, ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἴρηται. item capite περὶ τῶν κατὰ λέξιν ἁμαρτημάτων. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἢ καλεῖν ἐστιν ἢ προτρέπεσθαι· τὸ δὲ ἐρωτᾷν πυνθάνεσθαι. *Xenoph.* H. Graec. II. οὐ γὰρ εἶναι κύριος, ὧν ἐρωτῷτο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἐφόρους. *Demosth.* c. Calipp. οἶσθα τοι, ἔφη, ὅτι ἐστιν, ὦ Πασίων, ὃ σε ἐρωτῶ —— ἔξεστι σοι, ἔφη, ἐμέ τε εὖ ποιῆσαι, καὶ σεαυτὸν μηδὲν βλαβῆναι.

24. *Gal.* IV. 5. *Rom.* XV. 8.

26. *Il.* ρ. 19. οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι. *Od.* υ. 294. οὐ γὰρ καλὸν ἀτεμβεῖν, οὐδὲ δίκαιον ξείνους Τηλεμάχου. *Eustath.* ἐπαίνου ἄξιον. *Thucyd.* III. 94. καλὸν αὐτῷ, στρατιᾶς τοιαύτης ξυνειλεγμένης Αἰτωλοῖς ἐπιθέσθαι. *Eurip.* Iphig. in Aulid. 666. εἶτ' ἦν καλόν μοι σοί τ' ἄγειν σύμπλουν ἐμέ. 735. οὐ καλὸν ἐν ὄχλῳ σ' ἐξομιλεῖσθαι στρατοῦ. καλὸν τεκοῦσαν τἀμά γ' ἐκδοῦναι τέκνα.

τοῖς κυναρίοις] *Thomas.* κυνίδιον, οὐ κυνάριον. εἰ καὶ Θεόπομπος ὁ κωμῳδὸς ἅπαξ τοῦτο φησιν. Λουκιανὸς ἐν τῇ θεῶν ἐκκλησίᾳ τὸ ξύνηθες ἐκεῖνο καὶ, ὅπερ ἠγάπα, κυνίδιον. *Phrynich.* p. 76. κυνίδιον λέγε· Θεόπομπος δὲ ὁ κωμῳδὸς ἅπαξ που κυνάριον φησι. *Plato* in Euthydemo p. 207. E. ἔστι σοι κύων; —— ἔστιν οὖν οὕτω κυνίδια; —— οὐκοῦν σοὶ πατὴρ γίγνεται ὁ κύων, καὶ σὺ κυναρίων ἀδελφός. *Athen.* XII. 518. F. p. 519. B. οἱ Συβαρῖται ἔχαιρον τοῖς Μελιταίοις κυνιδίοις. *Xenoph.* Paed. VIII. ἤν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι προσάλλεσθαι σε δεήσει, ὡς τὰ κυνάρια. *Arrian.* Epictet. II. 22. κυνάρια οὐδέποτ' εἶδες σαίνοντα, καὶ προσπαίζοντα ἀλλήλοις. *Aristot.* de Gen. Animal. 6. ἐν δὲ ταῖς οἰκονομίαις τῆς γενομένης τροφῆς ἡ μὲν βελτίστη τέτακται τοῖς ἐλευθέροις, ἡ δὲ χείρων, καὶ τὸ περίττωμα ταύτης ἔοικεν οἰκέταις, τὰ δὲ χείριστα καὶ τοῖς συντρεφομένοις δίδοασι ζώοις. *Galen.* de Semine II. & Aristot. & *Plut.* Sympos. V. 1. p. 673. E. κυνίδιον. *Ter.* Eunuch. IV. 7. 33. Ain' vero Canis. Donatus: hoc verbo impudentibus inimicis convicium fieri solet, nam militare dictum est in hostem, Canis. Et apud Homerum pro gravi contumelia in adversarium dicitur, velut in illo loco, Τιμὴν ἀρνύμενοι Μενελάῳ, σοί τε, κυνῶπα. *Job.* XXX. 1. 2. *Reg.* VIII. 13. Solebant autem Judaei gentes per contumeliam appellare canes. *Jos.* A. VI. 9. 4. locum 1. *Sam.* XVII. 43. ita παραφράζει· καὶ προσέσκωψεν, ὡς οὐχ ὅσα πρὸς ἄνθρωπον ὅπλα νενόμισται, ταῦτ' ἔχων μέλλοι μάχεσθαι, οἷς δὲ κύνας ἀπελαύνομεν καὶ φυλασσόμεθα. μὴ καὶ αὐτὸν ἀντὶ ἀνθρώπου κύνα εἶναι δοκεῖ; ὁ δ' οὐχὶ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ χείρω κυνὸς αὐτὸν νομίζειν ἀπεκρίνατο. —— καρατομήσω μὲν γάρ σε σήμερον, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα τοῖς ὁμοφύλοις κυσὶ παραβαλῶ. *Megilla Exod.* XII. 16. convocatio sancta est vobis: vobis, non Canibus; vobis, non extraneis. *Jalkut Simoni* in Ps. IV. 8. f. 91, 1. Epicuraei canibus comparantur S. D. *Esaj.* LVI. 11. *Medrasch. Tillim* IV. 8. Gentes mundi comparantur canibus S. D. *Esaj.* LVI. 11. *Schemoth R.* IX. impii comparantur canibus. *Pirke Eliezer* 29. qui comedit cum idololatra, similis est comedenti cum cane, nam ut canis est incircumcisus, ita & idololatra.

Christus autem, ut sequentia docent, loquitur

28 χίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτῇ· Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυ-
29 γάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θά-
30 λασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ
ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέ-
ρους πολλούς· καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς·
31 Ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χω-
32 λοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ
Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄ-
χλον,

αὐτῶν] + καὶ ζῇ Versio *Syra*.
ὦ] — D.
ὄρος] + ὁ Ἰησοῦς 13.
χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς] κωφοὺς, τυφλοὺς, χωλοὺς 1. *Origenes*. Versio *Vulg*. χωλοὺς, κωφοὺς, τυφλοὺς C. 72. Versio *Sax*. at haec pro mutos habet multos. κωφοὺς, χωλοὺς, τυφλοὺς L. 61. Versio *Syra* posterior.
κωφοὺς] — D. Evang. 7. 13. 17. probante *J. Millio* prol. 1278.
κωφοὺς, κυλλοὺς] κυλλοὺς, κωφοὺς Evang. 12. *Chrysost*. καὶ ἑτέρους πολλοὺς] — L. 71. *Chrysostomus*.
παρὰ τοὺς] — C a prima manu. ὑπὸ τοὺς D.
τοῦ Ἰησοῦ] αὐτοῦ DL. 13. 33. 56. 58. Versio *Vulg. Copt. Arab. Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1381.
αὐτοὺς] + πάντας D.
31. τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον CD. 1. 13. 33. 53. Codices *Latini*. 67. *Origenes*.
κωφοὺς] + ἀκούοντας, ἀλάλους *Steph*. unus teste *Beza*. 91. Evang. 12. 15. 17. 18. 19.
λαλοῦντας] ἀκούοντας 59. Versio *Syra* posterior in marg. + καὶ CD. 1. Versio *Syra*, *Copta*.
κυλλοὺς ὑγιεῖς] — 1. Versio *Copt. Vulg. Æthiop. Arab. Sax. Origenes. Hieron*. probante *J. Millio* prol. 389. + καὶ CD. 1. 106. Versio *Syra*. καὶ ante τυφλοὺς] — Editt. *Erasmi*. + τοὺς D.
βλέποντας posterius] + καὶ κωφοὺς ἀκούοντας Versio *Copt. Arab*. ἀναβλέποντας 106.
ἐδόξασαν] ἐδόξαζον L. 1. 5. 33. 35. a prima manu 36. 39. 40. 51. 83. 84. 91. Evang. 14. Edit. *Complut*. *Origenes. Theophylactus* a prima manu. Versio *Vulg*. Θεὸν] + τὸν Editio *Complut*.
Ἰσραήλ] + τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις Versio *Æthiop*. ex IX. 8.
32. εἶπεν] + αὐτοῖς CK. 73. 91. Versio *Syr. Copt*. λέγει C.
ὄχλον] + τοῦτον DE. ex emendatione 34. 39. Versio *Syra*.

tut ex sententia Judaeorum, & vocem κυνὸς in molliorem κυναρίου mutat. *Catena* in Marci VII. 26. κυνάρια δὲ τοὺς ἐθνικοὺς ὀνομάζει ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἰουδαίοις τοῦτο λέγων. *Plut*. Arato p. 1029. B. κυναρίων μικρῶν μὲν, ἐκτόπως δὲ μαχίμων. *Vajikra R*. XXXIII. nomen tuum est Nebucadnezar. Tu & canis aequiparantur a nobis. *Bemidbar* XV. *Schir* II. 14. *Midrasch Thebillim* XXVIII. 1. & IX. 12. *Massechet Bava Mezia* IX. f. 114, 2. Sepulcra gentilium non reddunt Judaeum immundum S. D. *Ez*. XXXIV. 31. i. e. vos Judaei dicti estis homines, reliquae gentes hujus mundi non veniunt nomine hominis, sed bestiae.

27. *Eurip*. Cretens. fragm. ap. *Athen*. III. 97. A. νόμος δὲ λείψαν' ἐκβάλλειν κυσί. *Philostrat* Vit. Apollon I. 19. πλησίον τοῖς κυσὶ πράττειν, τοῖς σιτουμένοις τὰ ἐκπίπτοντα τῆς δαιτός.

ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων] Haec verba respiciunt ad c. XIV. 20. 1. *Cor*. IX. 7. 13. XI. 28. *Jo*. VI. 50. 51. *Heb*. XIII. 10. *Apoc*. II. 17. *H. Steph*. Thes. 1909. A. Legitur & cum praepositione ἐκ praefixa genitivo: sed dubito, an apud veteres Scriptores hujus constructionis exempla extent. *Moeris*. ἔπιον οἴνου, οὐκ οἶνον, ἀττικῶς —— ἔφαγον κρέατος οὐ κρέας, ἀττικῶς. *Thomas*. ἔπιον οἴνου, καὶ ἔφαγον σίτου, ἀττικῶς. οὐκ οἶνον, οὐδὲ σῖτον. 1. *Cor*. XI. 28.

Bava Bathra f. II. 2. Cum aliquando magna esset annonae caritas, R. Juda S. aperuit cellas penuarias, dixitque: Periti S. Literarum, Mischnae, Talmudis, Constitutionum ingrediamini, vulgus vero indoctum procul abesto. Cum vi ingressus esset Jonathan Amramides, dixissetque: da mihi cibum; Rabbi quaerit: num scripturam didicisset, num mischnam? negante Jonathane, respondit: quomodo te cibare possum? excipit: ciba me ut canem, ut corvum. Victus igitur precibus cibavit eum.

30. κυλλοὺς] D. Sideratos. *Festus*. Cyllenius Mercurius dictus, quod omnem rem sermo sine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent κυλλοὶ vocantur. *Servius* in Æn. VIII. 138. Mercurium insequerentur, quem cum illi in monte dormientem invenissent, manus ei amputaverunt, unde & ipse Cyllenius & mons dicuntur. Namque Graece κυλλοὺς aliqua mutilatos parte corporis dicunt, unde etiam Hermas vocamus quosdam stimulos in modum signorum sine manibus. *Aristoph*. Equit. 1081. τὴν τούτου χεῖρ' ἐποίησε κυλλήνην --- ἔμβαλε κυλλῇ. *Schol*. τοῦτ' ἔστιν πεπηρωμένος. κυλλοὺς δὲ ἀττικοὶ καλοῦσιν ἐπὶ ποδῶν καὶ χειρῶν ὁμοίως. *Pollux* IV. 188. Εὔπολις δὲ καὶ τὸν τὴν χεῖρα πεπηρωμένον χωλὸν εἴρηκεν. ὅτε χωλὸς ἐστι τὴν ἑτέραν χεῖρα εὖ σφόδρα. Οὐ τὸ ἐναντίον ἀριστοφάνης ἐπὶ ποδὸς κυλλόν. Τί δεῦρο πόδα σὺ κυλλὸν ἀνὰ κύκλον κυκλεῖς; *Eustath*. in *Il*. β. p. 156, 35. ἐπὶ πλέον γάρ πως τὸ χωλὸν τοῦ κυλλοῦ· κυλλὸς μὲν γὰρ ὁ τὰ καίρια βλαβεὶς ἐκ γενετῆς· χωλὸς δὲ κοινῶς καὶ ὁ ὕστερον ἐκ πληγῆς ἢ ἄλλως πως ἐξ ἀρτιώσεως παθὼν κύλλωμα. *Galen*. in Hippocr. de Articulis III. τὸ κυλλὸν ὀνομά τινες μὲν ἅπασαν διαστροφὴν φασὶν δηλοῦν, γενικόν τι σημαινόμενον ὑποθέντες αὐτῷ· τίνες δὲ τὴν τοιαύτην μόνην διαστροφὴν δηλοῦσθαι φασὶν, ἐν ᾗ πρὸς τὴν ἔσω χώραν ἡ ῥοπὴ γίνεται τοῦ κώλου. *Hippocr*. de Artic. κυλλόν ἐστι τὸ οὖς καὶ μεῖον τοῦ ἑτέρου. *Galen*. κατὰ Ἰατρει. γ. τὰ μὲν ἔξω ῥέποντα βλαῖσα, τὰ δὲ ἔσω βεβὰ καὶ κυλλά. *Il*. σ. 371. Vulcanus κυλλοποδίων. *Ælian*. frag. ap. *Suidam*. voce βουλυτὸς de gallo. ἑστὼς ἐπὶ θατέρου τῶν ποδῶν προὔτεινε τὸν λελωβημένον καὶ κυλλόν.

32. οὐκ ἔχουσι τι φάγωσι] *Pareus*: non quod toto triduo jejunaverint, sed quod tertio die viatico deficiente fame premi coeperint. *Beza*: nihil illos ci-

χλον, ὅτι ἤδη ~ ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, ϗ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· ϗ ἀπολῦ-
σαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μα- 33
θηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;
Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτὰ, ϗ ὀλίγα ἰχ- 34
θύδια. Καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρ- 35
τους ϗ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε, ϗ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ μα- 36
θηταὶ

~ ἡμέραι

ἤδη] ἰδοὺ Versio *Syra*. — 106.
ἡμέρας] ἡμέραι CDFGHL. 1. 2. 11. 16. Colb. duo. 34. ex emendatione 36. 37. 38. 39. 40. 44. 48. 51. 52. 53. 60. 65. 66. 72. 80. 84. 87. 91. Evang. 3. 4. 5. 16. 18. 19. 24. Editio *Colinaei*. *Basil*. Eth. 70. Marci VIII. 2. probante *J. Millio* prol. 1468.
τρεῖς] + εἰσιν καὶ D.
33. πόθεν] + οὖν BD. 1.
ἐρημίᾳ] ἐρήμῳ τόπῳ C. ἐρήμῳ 60.
ἄρτοι τοσοῦτοι] ἄρτος τοσοῦτος Bodlej. unus.
τοσοῦτοι ἄρτοι 44.
ὄχλον τοσοῦτον] τοσούτους 14.
34. ὁ Ἰησοῦς] — 61. Versio *Saxon*.
οἱ δὲ] ϗ 106.
εἶπον] + αὐτῷ D. 106. Edit. *Complut*. Versio *Syra* utraque, in posterior edita est in ora.
35. ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις] παραγγείλας τῷ ὄχλῳ D. 1. 13. 33. *Origenes* ex *Marco*.
τοῖς ὄχλοις] τοὺς ὄχλους C. 15.
τὴν γῆν] τῆς γῆς Colb. unus.
36. ϗ λαβὼν] ἔλαβεν D. 1. 13. Colb. unus.
ἑπτὰ] — 24. 36.
ϗ τοὺς ἰχθύας] — L. + ϗ D. 1. 33. 72. Versio *Copta*, *Syr*. Edit. *Erasmi* 1.
εὐχαριστήσας ἔκλασε] εὐχαρίστησεν C a prima manu, ut videtur.
ἔδωκε] ἐδίδου D. 1. 13. 33. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 873.
αὐτοῦ] — D. 1. 33. 65, Evang. 5. Codd. MS. *Latini*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 873. 1426.
τῷ ὄχλῳ] τοῖς ὄχλοις KLM. 1. 12. 13. 59. 80. 91. Evang. 18. 19.
37. ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων] τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἦραν D. 1. Versio *Vulg*.
περισσεῦον] περισσεύσαν 76.
σπυρίδας] σφυρίδας D.

cibi tot diebus sumsisse, ne verisimile quidem est.

νήστεις] *Moeris*. νῆστις, ἀττικῶς· νήστεις [lege νήστιας] ἑλληνικῶς. *Hesych*. νῆστις, ἄσιτος, νηστεύων. *Anthol*. II. 40. 10. Ποιητὴς πανάριστος ἀληθῶς ἐστιν ἐκεῖνος, Ὅστις δειπνίζει τοὺς ἀκροασαμένους. Ἢν δ᾽ ἀναγινώσκῃ, καὶ νήστιας οἴκαδε πέμπῃ.

ἐκλυθῶσιν] 1. *Macc*. III. 18. ἐκλελύμεθα ἀσιτοῦντες σήμερον. & IX. 7. συνετρίβη τῇ καρδίᾳ καὶ ἐξελύθη. *Polyaen*. p. 573. πλῆθος ἐλλεβόρου κατέμιξαν τῷ ὕδατι. κιρραῖοι πιόντες διαφθείρονται τὰς γαστέρας, καὶ πάντες ἐκλυθέντες ἔκειντο. *Theocrit*. Id. X. 7. τῷ ἐκλελύσθαι opponit θερίζοντα καὶ μὴ ἀποκάμνοντα. *Eustath*. Hysmen. 4. εἴποις ἰδὼν ἀσθμαίνειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ οἷον ἐκλελύσθαι τῷ κκύματι. *Plut*. Conviv. VII. sapient. p. 161. B. διὰ τάχος καὶ ῥοῖζον ἐφαίνετο τῆς φορᾶς ἐκλελυμένος καὶ κεκμηκώς. *Aristot*. in problem. IV. 6. διατί ἐκλύεται μάλιστα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ἄνθρωπος; *Galen*. ad Glauc. ἐκλύεσθαι. λειποθυμεῖν. in Hipp. de Praedict. III. τίνες δὲ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ σώματος [ἤκουσαν φάναι ἐκλύεσθαι] ἵνα φήσωμεν αὐτὸ κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ναρκῶδες, κατὰ δὲ τὴν προαιρετικὴν κίνησιν ἔκλυτον γεγονέναι. *Gal*. VI. 9. *Heb*. XII. 3. 5. 1. *Reg*. XIX. 7.

33. *Exod*. XVI. 3. *Ps*. LXXVIII. 19. 20.

34. ἰχθύδια] *Plut*. κωφῶδες ἰχθύδιον. *Athen*. VIII. p. 359. D. ἐπεξαπατᾷ με, τοὺς μὲν ἰχθῦς μοι καλεῖ ἰχθύδιον. . . . τὰ ἐπεισιόντα ἰχθύδια. *Cic*. N. D. II. 98. parvi pisciculi.

35. ἀναπεσεῖν] *Phrynich* p. 92. Ἀναπεσεῖν, οὐ καλῶς ἐπὶ τοῦ ἀνακλιθῆναι τάττεται. ἐὰν δ᾽ ἐπὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἀθυμῆσαι, καλῶς· οἷον, ἀνέπεσεν ἄνθρωπος, ἀντὶ τοῦ, τὴν ψυχὴν ἠθύμησεν. *Thomas*. ἀναπεσεῖν, βέλτιον ἐπὶ τοῦ ἀδημονῆσαι καὶ ἀθυμῆσαι, ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνακλιθῆναι. *Athen* I. p. 23. B. τὸ ἀναπίπτειν κυρίως ἐπὶ ψυχήν ἐστιν, οἷον, ἀθυμεῖν, ὀλιγωρεῖν --- κρατῖνος δὲ ἐπὶ ἐρετῶν χρᾶται τῇ λέξει ῥοθίαζε κ᾽ ἀνάπιπτε —— εὐριπίδης Κύκλωπι, ἀνέπεσε φάρυγγος αἰθέρ᾽ ἐξιεὶς βαρύν. ex Alexi. μετὰ ταῦτ᾽ ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ᾽ ἐμέ. *Synes*. Ep. 114. τί δὲ καὶ καλὸν, ἐπὶ τὴν ψάμμον τὴν αἰγιαλῖτιν ἀναπεσεῖν; *Xenoph*. in Oecon. οἱ ἐμπλέοντες ἐν τάξει μὲν κάθηνται, ἐν τάξει δὲ προνεύουσιν, ἐν τάξει δ᾽ ἀναπίπτουσιν. de re equestri. χρὴ γὰρ ὁρμῶντος μὲν ἐξαίφνης ἵππου προνεύειν, ἐν μικρῷ δὲ ἀναλαμβανομένου ἀναπίπτειν. resupinari. *Lucian*. de Asino 23. αὐτοὶ δὲ ἀναπεσόντες ἐδείπνουν. *Tob*. II. 1. *Judith*. XII. 16. & alibi in N. T. decies.

36. εὐχαριστήσας] *Phrynich*. p. 8. εὐχαριστεῖν οὐδεὶς τῶν δοκίμων εἶπεν, ἀλλὰ χάριν εἰδέναι. *Polybius* leg. 95. εὐχαριστήσοντα περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων εὐεργετημάτων. *Diodorus S*. XX. 34. δακρύων καὶ τοῖς ὄχλοις εὐχαριστῶν. *Thomas*. χάριν οἶδα σοὶ, καὶ χάριν ἔχω σοὶ, καὶ χάριν ὁμολογῶ· εὐχαριστῶ δὲ οὐδεὶς τῶν δοκίμων εἴρηκεν. *Pollux*. V. 141. εὐχαριστεῖν ἐπὶ τῷ διδόναι χάριν, οὐκ ἐπὶ τῷ εἰδέναι. Monum. Ptolemaei Everg. ap. *Cosmam* Indicopleusten. δι᾽ ἣν ἔχω τὸν μέγιστον θεὸν μου Ἄρην εὐχαριστίαν. *Glossar St*. 1. εὐχαριστεῖ, gratias agit. *Phalarid*. Ep. 119. εὐχαριστῆσαι δὲ τοῦ παρόντος ἡνίκα αἰτεῖσθε —— δέδεγμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. *Demosth*. pro Corona εὐχαριστία pro grato animo. *Jos*. A. XIV. 10. 7. εὐχαριστήσαντος τε τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου αὐτοῖς. XX. 1. 2. πρέσβεις εὐχαριστοῦντας ἐφ᾽ ᾗ πεποίημαι τοῦ ἔθνους ὑμῶν κηδεμονίᾳ. *Diodorus S*. XVI. 11. περὶ μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν εὐχαριστοῦντων τοῖς θεοῖς· περὶ δὲ τῶν μελλόντων εὐχὰς ἀγαθὰς ποιουμένων. *Arrianus Epictet*. I. 4. οὐκ εὐχαριστήσομεν τῷ θεῷ; *Athenaeus* V. p. 213. E. εὐχάριστησέ τε τοῖς ἀθηναίοις. *Polyb*. in Legg. III. p. 1092. ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. p. 1104. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν φίλιππον τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ. p. 1109. διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς μικροῦ διέφθειραν τὸν τίτον εὐχαριστοῦντες. p. 1215. τοὺς εὐχαριστήσοντας τῷ βασιλεῖ περὶ —— τοῦ νομίσματος. *Luciani* κατάπλους 28. *Schol*. χάριν εἴσομαι ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσω· τὸ γὰρ εὐχαριστῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ λέγεται.

37. σπυρίδας] *Herodot*. V. 16. κατιεῖ σχοίνῳ σπυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλόν τινα χρόνον ἐπισχὼν ἀνασπᾷ πλήρεα ἰχθύων. *Anthol*. VI. 3. 1. χώρμιὴν καὶ τὰς ἰχθυδόκους σπυρίδας. 2. ἀναθήματα ἀπὸ ἁλιέων. —— καὶ δισσὰς σχοινοτενεῖς σπυρίδας. & 8. ζεῦγος δ᾽ ἐμπλεκέων

37 θηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
38 κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες,
39 χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ~ἐνέβη· εἰς τὸ πλοῖον καὶ
ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.

1 ΚΑὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν ση-
2 μεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὀψίας γενομέ-
νης

~ἀνέβη

38. ἦσαν] + ὡς 1. 13. Versio *Syra* posterior, *Æthiop.* + ὡσεὶ 106.
γυναικῶν καὶ παιδίων] παιδίων καὶ γυναικῶν D. Versio *Vulg. Copt. Æthiop.* παίδων καὶ γυναικῶν 1. vid. supra XIV. 21. παιδίων] παίδων 56. 58.
39. ἐνέβη] ἐνβαίνει D. ἀνέβη CEFGHKL. 9. 11. 12. 30. 36. 41. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 59. 61. 65. 71. 87. 91. Evang. 5. 16. 18. Edit. *Complut. Erasmi, Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*. Versio *Syra* utraque, *Copt. Vulg. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 1373.
εἰς] ἐπὶ 2. τὸ] —— 1.
ὅρια] ὄρη 50. 71. *Theophylactus* MS.
Μαγδαλά] Μαγδαλάν CM. 69. 106. Versio *Copta.* τὸ Μαγδαλὰν Evang. 2. μαγδαλᾶ 72. τὸ Μαγαδάν D. probante *Grotio.* Μαγδαλὰμ Evang. 21. Μαγεδὰν Versio *Vulg. Hieron.* Μαγόδου Versio *Syra.*
1. οἱ] —— 1. 72. *Origenes.*
φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι] Σαδδουκαῖοι καὶ φαρισαῖοι *Origenes.* φαρισαῖοι καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι Editio *Colinaei.*
ἐπηρώτησαν αὐτὸν] αὐτὸν ἐπηρώτησαν D. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων 1. *Origenes.*
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς] ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 59.
ἐπιδεῖξαι] ὑποδεῖξαι Edit. *Complut. Plant. Genev.* δεῖξαι 51. Edit. *Erasmi. Bogardi. Chrysostomus.*
2. αὐτοῖς] —— D.
ab ὀψίας ad finem comm. sequentis] —— 2. a prima manu. 13. 34. 39. at in Scholiis additis explicantur; 44. a prima manu. 84. 87. *Hieron.* Hoc in plerisque Codicibus non habetur. Versio *Copta.* in Codice E asteriscis notantur omnia.

κέων σπυρίδων. *Athen.* VIII. p. 365. A. εἴδασι δὲ οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰ νῦν καλούμενα ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνα. ἐμφανίζει δὲ Φερεκράτης περὶ τούτων ἐν ἐπιλήσμονι ἢ θαλάσσῃ οὕτως· Συσκευασάμενος δεῖπνον ἐν τῇ σπυρίδι ἐβάδιζεν ὡς πρὸς ὠφέλην. τοῦτο δὲ σαφῶς δηλοῖ τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον, ὅταν τις αὐτὸς αὑτῷ σκευάσας δεῖπνον, καὶ συνθεὶς εἰς σπυρίδα πρός τινα δειπνήσων ἴῃ. X. p. 422. C. Δίφιλος ἐν Παρασίτῳ —— εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακῆν. *Horat.* S. II. 6. 104. Multaque de magna superessent fercula coena, Quae procul exstructis inerant hesterna canistris. *Arrian. Epictet.* IV. 10. κιρκήσια δοῦναι, καὶ σπυρίσι δειπνῆσαι. *Ammonius* φερνίον, τὸ ἁλιευτικὸν σπυρίδιον. *Arcadius* Grammaticus. φερνίον, ἡ σπυρὶς τῶν ἰχθύων. *Alciphr.* III. 56. καὶ ἀποφέρει μερίδας τῶν ἀρίστων· οὐκοῦν τὰς σπυρίδας καθ' ἡμέραν ἐξογκῶν σὺ μεγέθει λειψάνων —— πέπαυσο. *Pollux* VI. 94. περὶ τῶν καθαιρόντων τὸ συμπόσιον. Συναθροιζέτω δὲ —— εἰς κόφινον ἢ σπυρίδα ἢ σπυρίχνιον, ἢ φερνίον, ἐκαλεῖτο δὲ οὕτω ἡ ἰχθυηρὰ σπυρίς. X. 92. σπυρίδα δὲ ὀψωνιοδόκον πλεκτὴν σχοίνου ἐν ἀμφιαράῳ ἀριστοφάνης ἔφη, ἐν δὲ ἀχαρνεῦσι σπυρίδιον. 29. περὶ τῶν τοῦ γεωργοῦ σκευῶν —— τὰ ἀγγεῖα τὰ ὑποδεχόμενα τὴν σπορὰν —— κόφινος. & 30. περὶ τῶν τοῦ ἁλιέως σκευῶν, σπυρίς, σπυρίδιον, σπυρίχνιον. *Aristoph.* Pace. 1005. καὶ κωπαΐδων ἐλθεῖν σπυρίδας. *Schol.* κωπαῒς λίμνη βοιωτίας ἐν ᾗ μεγάλαι ἐγχέλεις γίνονται. Theophrast. H. *Pl.* II. 8. palmae humiles διὸ καὶ πλέκουσιν ἐξ αὐτοῦ τάς τε σπυρίδας καὶ τοὺς φορμούς. πολλοὶ δὲ καὶ ἐν τῇ κρήτῃ γίνονται, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν Σικελίᾳ. *Liban.* O. XXIII. p. 565. A. ὧν οἱ οἰκέται ταλάρους καὶ σπυρίδας πλέκοντες ἐκεῖσε βαδίζουσιν ἰχθῦς ἔχοντες —— καὶ τὰ ἀπὸ τῶν δένδρων. *Eustath.* Il. p. 1604. ἑώρακας πώποτε κοκκυμήλων σπυρίδα πεπόνων. *Act.* IX. 25.

39. *Hieros. Erubhin* f. 23. 4. Licuit Gadarensibus, permittente R. Juda Nasi, descendere in Chammatham Sabbato, atque eam perambulare usque ad vicum extimum, usque ad pontem. Magdalenses, permittente R. Juda Nasi, ascenderunt in Chammatham, & perrexerunt per totam Chammatham, processeruntque usque ad vicum extimum, usque ad pontem. *Hieros. Maasaroth* f. 30. 3. Si homini sint duae areae, una in Magdala, altera Tiberiade, fructus amovere licet ab ista, comedendos in illa. 3. R. Jochanan n. R. Simeonis f. Jochai: erant illi duo atria, unum Magdalae, alterum Tiberiade. Hieros. *Sheviith.* 9. f. 38. 4. Ob macella quaedam in plateis Tiberiensibus coactus est R. Simeon f. Jochai locum istum purificare. Et quicunque juxta Magdalam iter faceret, audire poterat vocem scribae, dicentis, ecce f. Jochai purificat Tiberiada. *Taanith* f. 20. 1. vocatur Magdala Gadarae. R. Judan Magdalenus, R. Isaac Magdalenus.

1. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] *Jo.* VI. 30. 31. 1. *Cor.* I. 22. *Bavia Mezia* f. 59. 1. Eradicata fuit ceratiorum arbor —— rivus retrorsum fluxit, —— collapsi sunt parietes —— At illi hoc nullum praebebat argumentum. Pergit R. Elieser: Si traditio penes me est, e coelo testimonium edatur. Tum personuit Eccho coelestis: Quid vobis cum R. Eliesere, nam ubivis secundum illum obtinet traditio? *Schabbath* f. 139. 1. Quaerentibus discipulis a praeceptore suo R. Jose f. Kisma, quandonam venit filius Davidis? Respondit eis: vehementer metuo, ne forte a me petatis signum. Eis negantibus se petituros ab eo signum, Respondit —— Quibus auditis postulabant discipuli illi ab isto magistro suo, ut ederet ipsis signum. Quibus cum ille respondisset: nonne promiseratis mihi, vos nullum a me signum petituros esse? illis autem instantibus, ut nihilominus aliquod signum ederet, respondit eis: si ita se res habet, & omnino signum a me edi urgetis, en habete hoc signum, & convertentur aquae speluncae Paneas in sanguinem. Quo dicto statim conversa est aqua illa in sanguinem.

νης λέγετε, Ἐυδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός· Καὶ πρωῒ, Σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰρ 3
συγνάζων ὁ οὐρανός. Ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ
σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται 4
αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε. Καὶ 5
ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 6
εἶπεν αὐτοῖς· Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.
Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες· Ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰη- 7
σοῦς,

πυῤῥάζει] πυράζει CEF. 86. Evang. 24. Editio *Colinaei*.
γὰρ] — M.
ab οὐρανὸς ad οὐρανὸς] — F. 57.
πρωῒ] πρωΐας E. 74. 89. 90. Bodlej. quatuor. Evang. 2. 12. 13.
a πυῤῥάζει ad πυῤῥάζει] 80.
οὐρανὸς] ἀὴρ D. + καὶ C.
ὑποκριταὶ] — CDL. 1. 11. 22. 23. 33. 76. Versio *Vulg. Sax. Armen. Syra* posterior, *Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1194.
τῶν καιρῶν] τοῦ καιροῦ Versio *Syr.*
δύνασθε] συνίετε 4. 5. 8. 15. 16. 29. 32. 36. 37. 38. 45. 48. 54. 57. 61. 64. 65. 68. 74. ex emendatione 78. Evang. 13. ex emend. in nonnullis teste *Erasmo*. Versio *Æthiop. Arab. Theophylact.* MS. δοκιμάζετε L. + δοκιμάζειν GM. 33. 49. 91. Versio *Syra*. + γνῶναι 51. 60. 74. 80. 89. 90. Evang. 2. 12. 18. 19. Versio *Vulg.* + καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς 25. 32. Versio *Æthiop.*
4. καὶ μοιχαλὶς] — D.
τοῦ προφήτου] — DL. Codices *Latini*.
αὐτοῦ] — CD.
6. Ἰησοῦς] — Versio *Syra. Vulg. Sax.*
καὶ Σαδδουκαίων] — 61. 68.
λέγοντες] — C.
8. αὐτοῖς] — DKLM. 1. 36. Colb. duo 33. 38. 42. 57. 68. 91. Versio *Vulg. Æthiop. Origenes, Theophylactus.*
οὐρανὸς] + καὶ γίνεται οὕτως K.
3. καὶ] — Colb. unus. + πάλιν K.
συγνάζων ὁ οὐρανὸς] ὁ οὐρανὸς συγνάζων Edit. *Erasmi.*
μὲν] — F.
σημεῖον ἐπιζητεῖ] ζητεῖ σημεῖον D.
5. οἱ μαθηταὶ] — D.
ἐπελάθοντο] + οἱ μαθηταὶ D.
ὁρᾶτε καὶ] — 80.
7. οἱ δὲ] τότε D. 4. *Lucifer.*

2. εὐδία] *Plut.* de Lib. Educ. p. 8. G. ἐν εὐδίᾳ τὰ πρὸς χειμῶνα προσήκει παρασκευάζειν. *Xenoph.* Hellen. II. θεοὶ — νῦν φανερῶς ἡμῖν ξυμμαχοῦσι, καὶ γὰρ ἐν εὐδίᾳ χειμῶνα ποιοῦσιν, ὅταν ἡμῖν ξυμφέρῃ. Alex. Myndius ap. *Athen.* IX. p. 394. E. τὴν φάσσαν — τοῦ χειμῶνος μὴ φθέγγεσθαι, εἰ μὴ εὐδίας γινομένης. *Sext. Empir.* a. Log. II. 203. χειμώνων ἢ εὐδίας. *Theophr.* de sign. pluviar. θαλαττία γλαὺξ ᾄδουσα χειμῶνος μὲν εὐδίαν σημαίνει, εὐδίας δὲ χειμῶνα. — ἐὰν ἀκτῖνες ἀθρόαι ἀνίσχωσιν, ἀνιόντος ἡλίου, σημεῖον ὕδατος· καὶ ὅταν ἀνίσχοντος τοῦ ἡλίου αἱ αὖραι οἷον ἐκλείποντος χρῶμα ἴσχωσιν, ὕδατος σημεῖον. *Plin* H. N. XVIII, 78. Si circa occidentem rubescunt nubes, serenitatem futurae diei spondent. — concavus oriens pluvias praedicit: idem ventos, cum ante exorientem eum nubes rubescunt, quod si & nigrae rubentibus intervenerint, & pluvias — cum oriente radii non illustres eminebunt — pluviam portendent — Si nubes solem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempestas erit — Quod si in exortu fiet, ita ut rubescant nubes, maxima ostendetur tempestas. *Artemid.* I. 75. μόνοις δὲ τοῖς ὑπαιθρίοις ἐργαζομένοις τὰ μὲν λευκὰ [σῦκα] εὐδίαν, τὰ δὲ μέλανα χειμῶνα καὶ ὄμβρον σημαίνει. & II. 8. μετὰ γὰρ τοὺς μεγάλους χειμῶνας ταχέως εὐδία γίνεται. & 65. ὁ ἀὴρ ἀεὶ τρέπεται ἐπὶ τὸ ἐναντίον, ἀπὸ χειμῶνος εἰς εὐδίαν καὶ ἀπὸ εὐδίας εἰς χειμῶνα. Et occidui rubuere cubilia Phoebi *Stat. Theb.* V. 477. *Lactantius.* Physici serenitatem futuram dicunt, si sole occidente nubes rubescant. *Antipho* Apologia. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ δυστυχοῦντες, ὁπόταν μὲν ὑπὸ χειμῶνος πονῶσιν, εὐδίας γενομένης παύονται πόνων. *Eustath* in Il. γ. p. 314, 30. ζεὺς καὶ ὁ ἀὴρ δεδήλωται, ἐξ οὗ καὶ ἡ εὐδία, ὅ ἐστιν ἡ εὐαερία. *Aratus* 837. εἰ τι που ἢ καὶ ἐρευθὸς ἐπιτρέχει, οἷα τε πολλὰ Ἑλκομένων νεφέων ἐρυθαίνεται ἄλλοθεν ἄλλα, Ἠ εἴπου μέλανες καὶ σοὶ τὰ μὲν ὕδατος ἔστω Σήματα μέλλοντος, τὰ δ' ἐρευθέα πάντ' ἀνέμοιο. εἰ γε μὲν ἀμφοτέρως ἄμυδις κεχρωσμένος εἴη, καὶ κεν ὕδωρ φορέοι, καὶ ὑπηνέμιος τανύοιτο. 858. εἰ δ' ὁ μὲν ἀνέφελος βάπτοι ῥόου ἑσπερίοιο ταῖδε κατερχομένου νεφέλαι καὶ οἰχομένοιο Πλησίον ἑστήκωσιν ἐρεύθεες, οὔ σε μάλα χρὴ αὔριον οὐδ' ἐπὶ νυκτὶ περιτρομέειν ὑετοῖο. *Georg.* I. 441. Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum conditus in nubem, medioque refugerit orbe, suspecti tibi sint imbres. *Aristot.* probl. 26. 8. διατί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις εὔδιειναὶ σημεῖον, αἱ δὲ τεταραγμέναι χειμερινόν;

3. πρωῒ] *Hesychius* ἀτλικώτερον τὸ ὀψέ· σημαίνει δὲ τὸ ἐν ὥρᾳ καὶ πρὸ τοῦ δέοντος καιροῦ, ἢ πρὸ τῆς καθηκούσης ὥρας, ὡς ὀψὲ ἐπὶ τοῦ καθυστεροῦντος τῆς προσηκούσης ὥρας.

συγνάζων] *Aristoph.* Nub. 582. τὰς ὀφρῦς συνήγομεν. *Schol.* συννέφειαν ἐποιήσαμεν, καὶ ἐχαλεπήνομεν, ἢ ἐστυγνάσαμεν. *Marc.* X. 22.

ὑποκριταὶ] quia animo subdolo & fallaci πειράζοντες signum petierant.

πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ] *Æneid.* V. 848. Mene salis placidi vultum, fluctusque quietos ignorare jubes? 768. Quibus aspera quondam visa maris facies. *Ovid.* Metam. I. 6. Unus erat toto naturae vultus in orbe. *Manilius* I. 206. Haec est naturae facies. IV. 915. atque ideo faciem coeli non invidet orbi ipse Deus. *Plinius* H. N. VI. 21. alia illius coeli facies. *Gellius* XIII. 28. Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cujusquemodi aliarum facies dicitur, nam montis & Coeli & maris facies, si tempestive dicatur, probe dicitur. *Luc.* XII. 56. *Jerem.* X. 2. Cum utile esset scire tempestatem venturam, ad multa signa attenderunt, ad cantum avium, ad motus quadrupedum *Ælian.* H. N. VII. 7. & 8.

τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε] *Anthol. MS.* I. 181. καιρὸν γνῶθι, σοφῶν τῶν ἑπτὰ τις εἶπε, φίλιππε, πάντα γὰρ ἀκμάζοντ' ἐστὶν ἐρασμιώτερα. καὶ σικυὸς πρῶτος που ἐπ ἀνδήροισιν ὁραθεὶς τίμιος, εἶτα συῶν βρῶμα πεπαινόμενος. Schol. ad *Theocrit.* VII, 1. καιρός δέ ἐστιν χρό-
νος

8 σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλά-
9 βετε; Οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πενταχισχιλίων, καὶ
10 πόσους κοφίνους ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετραχισχιλίων, καὶ πόσας
11 σπυρίδας ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύ-
12 μης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων; Τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύ-
13 μης τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· Τίνα
14 με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν, Ἰωάννην
τὸν

probante *J. Millio* prol. 1194. 1386.
ἐλάβετε] ἔχετε BD. 13. Versio *Vulg. Lucifer.* ex *Marco.*
9 μνημονεύετε] + ὅτι D.
ab χιλίων ad χιλίων] — 11.
11 ἄρτου] ἄρτων CKLM. 1. 5. 13. 15. 36. 37. 40. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 72. 80. Versio *Æthiop.*
εἶπον ὑμῖν] ὑμῖν εἶπον C.
προσέχειν] προσέχετε D. Versio *Vulg. Æthiop. Erasmi.* Edit. 1. 2. 3. *Bogardi.* probante *J. Millio* prol. 390.
προσέχετε δὲ CL. 1. Versio *Syra*, *Copta*, *Origenes*, *Lucifer.* + προσέχετε δὲ 4. 5. 6. 15. 24. 30. 36. 37. 40. 53. 68. + ἀλλὰ 3. *Theophylactus.*
τῶν] — D.
εἶπεν] + αὐτοῖς Bodlej. unus 74.
τῆς ζύμης] — 1. *Origenes.*
τοῦ ἄρτου] — DL. τῶν ἄρτων 1. Versio *Copt. Vulg. Æthiop. Origenes.*
comma 12] — 59.
καὶ Σαδδουκαίων] — 13.
13 ἐλθὼν] ἐξελθὼν G. 61. 68. 106. Versio *Syra* posterior, & Edita in margine. *Chrysostomus.* ex *Marco.*
δὲ] — E. 2.
με] — Versio *Vulg. Copt. Sax.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1194.
με λέγουσιν] λέγουσίν με C. *Origenes.*
λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι] οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν εἶναι D.
τὸν] — D.

αὐτοῖς] — 106.
τῶν πενταχισχιλίων] τοῖς πενταχισχιλίοις D.
10. τῶν τετραχισχιλίων] τοῖς τετραχισχιλίοις D.
ὑμῖν] — D. *Lucifer.*
12. οὐκ] οὐ περὶ ἄρτου 74.
ἀπὸ ad finem commatis] — 74. a prima manu.
τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ] τῶν Φαρισαίων 33.
αὐτοῦ] — D.
λέγουσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι 1.
14. οἱ μὲν] — D.

νος δέων. *Thomas.* ὁ μὲν καιρὸς δηλοῖ ποιότητα χρόνου, εἰ πόλεμος ἦν ἢ εἰρήνη· χρόνος δὲ ποσότητα, ὡς τὸ πρὸ ι. χρόνων. *Caesarius* Q. 97. ἕτερον μὲν χρόνος, ἕτερον δὲ καιρός. τὸ μὲν γὰρ μήκους ὑπάρχει σημαντικὸν, τὸ δὲ εὐκαιρίας. Οὐ γὰρ φαμὲν, χρόνος ἐπέστη ἀμητοῦ ἢ τρυγητοῦ, ἀλλὰ καιρός· οὐδὲ χρόνος γῆμαι τὴν νέαν, ἀλλὰ καιρός. *Olympiodor.* in Ecclesiast. III. 1. χρόνος μέν ἐστι τὸ διάστημα, καθ' ὃ πράττεταί τι· καιρὸς δὲ ὁ ἐπιτήδειος τῆς ἐργασίας χρόνος. *Ammonius.* ὁ μὲν καιρὸς δηλοῖ ποιότητα χρόνου· χρόνος δὲ ποσότητα· οἷον πρὸ ι. χρόνων, ἢ μετὰ ι. ἔτη.

Plut. de tuenda Sanit. p. 129. A. ἄτοπον γάρ ἐστι κοράκων μὲν λαρυγγισμοῖς, καὶ κλωσμοῖς ἀλεκτορίδων, καὶ συσὶν ἐπὶ φορυτῷ μαργαινούσαις, ὡς ἔφη Δημόκριτος, ἐπιμελῶς προσέχειν, σημεῖα ποιουμένους πνευμάτων καὶ ὄμβρων· τὰ δὲ τοῦ σώματος κινήματα καὶ προπαθείας μὴ προλαμβάνειν μηδὲ προφυλάττειν, μηδὲ ἔχειν σημεῖα χειμῶνος ἐν ἑαυτῷ γενησομένου καὶ μέλλοντος. *Diogenes L.* Thalet. I. 74. σὺ γὰρ, ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν, τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴει γνώσεσθαι; *Dio* XLI. p. 104. μηθ' ἱκανοὶ διακρῖναι, πότερος αὐτῶν ἀδικεῖ, εἶναι ἔφασαν. *Caesar* B. C. 135. neque sui Judicii, neque suarum esse virium, discernere, utra pars justiorem habeat caussam.

13. καισαρείας τῆς φιλίππου] *Hieron.* in l. Caesarea Philippi, quae nunc Paneas dicitur —— & est in provincia Phoenices, & in *Jerem.* IV. 15. Dan enim urbs est juxta montem Libanum, & urbem, quae nunc dicitur Paneas. *Jos.* A. XVIII. 3. 1. φίλιππος δὲ Πανεάδα τὴν πρὸς ταῖς πηγαῖς τοῦ Ἰορδάνου κατασκευάσας, ὀνομάζει καισάρειαν. XX. 9. 4. κατὰ τοῦτον δὲ τὸν καιρὸν ὁ βασιλεὺς ἀγρίππας μείζονα τὴν φιλίππου καλουμένην καισάρειαν κατασκευάσας, εἰς τὴν τοῦ Νέρωνος τιμὴν Νερωνιάδα προσηγόρευσε. B. III. 9. 7. Οὐεσπασιανὸς δὲ —— ἄρας ἀπὸ τῆς παράλου καισαρείας, εἰς τὴν φιλίππου καλουμένην καταβαίνει καισάρειαν. VII. 2. 1. Τίτος δ' ἀπὸ τῆς ἐπὶ θαλάττῃ καισαρείας ἀναζεύξας εἰς τὴν φιλίππου καλουμένην καισάρειαν ἧκει. I. 21. 3. παρὰ τὰς Ἰορδάνου πηγὰς, καλεῖται δὲ Πάνιον ὁ τόπος· ἔνθα κορυφὴ μὲν τις ὄρους εἰς ἄπειρον ὕψος ἀνατείνεται. παρὰ δὲ τὴν ὑπώρειον λαγόνα συνηρεφὲς ἄντρον ὑπανοίγει. *Abulfeda*: sita est Paneas ad radicem montis nivis. *Hieron.* in Onomast. scribit, Hebraeum, quo praelegente scripturas didicerit, affirmare, montem Aermon Paneadi imminere —— de quo nunc aestivae nives Tyrum ob delicias feruntur. *Gen.* XIV. 14. pro Dane in versione Samaritica legitur Paneas. *Targum* 1. Chron. XXI. 2, Numerate Israelem a Bersabe usque ad Pamias. *Aboth Eliezer* 27. & persecutus est eos Abraham Danem usque, quae Paneas est. *Jos.* B. IV. 1. 1. Lacus Semechonitis διατείνει αὐτῆς τὰ ἕλη μέχρι Δάφνης [lege Δάνης cum Relando] χωρίου τά τε ἄλλα τροφεροῦ, καὶ πηγὰς ἔχοντος, αἳ τρέφουσαι τὸν μικρὸν καλούμενον Ἰορδάνην ὑπὸ τὸν τῆς χρυσῆς βοὸς νεὼν προσπέμπουσι τῷ μεγάλῳ. A. VIII. 8. 4. ἐν Δάνῃ, ἥδε ἐστὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς τοῦ μικροῦ Ἰορδάνου, τίθησι [δάμαλιν.] B. III. 10. 7. δοκεῖ μὲν Ἰορδάνου πηγὴ τὸ πάνειον, φέρεται δὲ ὑπὸ γῆς εἰς τοῦτο κρυπτῶς ἐκ τῆς καλουμένης φιάλης, ἡ δὲ ἐστιν ἀνιόντων εἰς τὴν τραχωνῖτιν ἀπὸ σταδίων ρκ. καισαρείας, τῆς ὁδοῦ κατὰ δεξιὸν μέρος οὐκ ἄποθεν. *Targ.* Cant. V. 4. Et duxit secum vitulum fusilem, quem posuit Jeroboamus impius in Leschem Dan, quae vocata fuit Pameas. *Bava Bathra* f. 74. 2. Jordanes egreditur ex antro Pamias. *Bechoroth* f. 55. 1. Principium Jordanis est ex spelunca Pamias. M. Aurelii nummus. καισαρείας σεβαστῆς καὶ ἱερᾶς καὶ ἀσύλου ὑπὸ Πανείῳ. *Succa* f. 27. 2. R. Eliefer qui fuit in Galilaea superiori in tabernaculo Jochananis f. Elai Caesareae.

τίνα με λέγουσιν εἶναι] *Herodot.* III. 34. λέγεται γὰρ εἰπεῖν αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα —— Πρήξασπες, κοῖόν μέ τινα νομίζουσι πέρσαι εἶναι ἄνδρα; τίνας τε λόγους περὶ ἐμεῦ ποιεῦνται; *Aristoph.* Plut. 426. οἴεσθε δ' εἶναι τίνα με;

οἱ ἄνθρωποι] i. e. plebs, non doctores Pharisaei & Sadducaei.

τὸν Βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ, Ἠλίαν· ἕτεροι δὲ, Ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. Λέγει 15
αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος, εἶπε· Σὺ εἶ 16
ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· Μα- 17
κάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ
μου,

Ἱερεμίαν] Ἰηρεμίαν DE. 72. 15. λέγει] + δὲ K 1.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. 6. 33. 61. Versio *Vulg.* 16. εἶπεν] + αὐτῷ D.
τοῦ ζῶντος] τοῦ σώζοντος D. & Lat. Salvatoris, a prima manu.
17. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. 1. 13. 33. Versio *Copta*, *Vulg.* *Euſ.* D. III. 5.
αὐτῷ] —— D.
Ἰωνᾶ] *Hieron.* in l. Alii —— volunt Scriptorum vitio depravatum, ut pro Bar Johanna h. e. filius Johannis Bar Jona ſcriptum ſit, una detracta ſyllaba. *Bereſchith* R. LXXV. R. Simeon bar Jona.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐρανὸς 13. 45. *Dionyſ.* Alex. ap. Euſ. H. E. p. 274. ἐπουράνιος *Euſeb.* Eccl. Theol. I. 18.
18. δὲ] —— L. Colb. tres. Verſio *Syra*, *Copt.* *Vulg.* *Euſebius*, *Cyprianus*.
ὅτι] —— Colb. unus. *Photius* c. Manich. II. 6.
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ] ταύτην τὴν πέτραν D. *Cyprianus.* τῇ πέτρᾳ ταύτῃ E.
μου τὴν ἐκκλησίαν] τὴν ἐκκλησίαν μου D.
αὐτῆς] σε *Thomas. Patriarch.* Hieroſ. ap. Abucaram. in te *Caſſian.* de Incarnat. III. 14. *Epiphan.* H. XXX. πύλαι ᾅδου, μὴ κατισχύουσαι τῆς πέτρας. & LXXIV. *Origenes* in l. τίνος δὲ αὐτῆς; ἆρα γὰρ τῆς πέτρας —— ἢ τῆς ἐκκλη-

14. ἕτεροι] *Ariſtoph.* Pace. 11. σχ. οἱ ἀττικοὶ καὶ ἐπὶ πολλοῦ λέγουσιν ἑτέρας, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ δευτέρας μόνης. ἐπὶ τρίτης οὖν ἑτέρας εἶπεν. *Etymol.* ἕκαστος —— εἷς ἐκ δύο ὡς ἕτερος —— εἷς ἐκ πολλῶν, ὡς ἄλλος. *Demoſth.* c. Ariſtocrat. τρίτον δ᾽ ἕτερον δικαστήριον πρὸς τούτοις. *Ulpian.* Σημειωτέον ἕτερον ἐπὶ τοῦ τρίτου λεχθέν· οὐ καλῶς δὲ εἶπεν, ἐπὶ γὰρ δύο μόνα λεκτέον ἕτερον, ἐπὶ δὲ τριῶν ἄλλο. οὐκοῦν σπανίως εἴρηκε τοῦτο, καὶ οὐ χρὴ κακόζηλον ὂν μιμεῖσθαι. *Il.* γ. 103. οἴσετε δ᾽ ἄρν᾽ ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν· Διῒ δ᾽ ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον. *Euſtath.* ὅρα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν δύο ἀρνῶν λόγῳ οὐκ ἤλλαξε τὸ ἕτερος, οἷα ἐπὶ δύο τινων εἰώθει λέγεσθαι, διὸ εἰπὼν ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, ἐπὶ τοῦ τρίτου τὸ ἄλλος ἔθηκε, εἰς ὃ γράφει ὁ παλαιὸς οὕτω· τὸ ἄλλον ἐπὶ τρίτου εἶπεν· ἐπὶ δὲ δυοῖν τὸ ἕτερον τὸ ἑτέρῳ ἀντιδιεσταλμένον ἑλληνικῶς. *Thucyd.* VII. 41. duae naves interierunt, καὶ ἡ ἑτέρα ἑάλω. *Ammonius.* ἄλλος καὶ ἕτερος διαφέρει, ἕτερος μὲν γὰρ ἐπὶ δυοῖν, ἄλλος δὲ ἐπὶ πλειόνων. &c. ἕτερος καὶ ἄλλος διαφέρει. ἕτερος μὲν ἐπὶ δυοῖν τάσσεται, ὡς Ὅμηρος [*Il.* β. 217] φολκὸς ἔην, χωλὸς δ᾽ ἕτερον πόδα· τὸ δὲ ἄλλος ἐπὶ πολλῶν, ὡς ὁ αὐτὸς ὅμηρος [*Il.* γ. 104] Διῒ δ᾽ ἡμεῖς οἴσομεν. *Thomas.* ἕτερος ἐπὶ δυοῖν, ἄλλος ἐπὶ πολλῶν. *Plaut.* Captiv. argument. Captus fuit in pugna Hegionis filius, alium quadrimum fugiens ſervus vendidit. *Servius* ad Æn. XI. 76. Harum unam juveni —— indicit. Artigraphi hoc tantum vetant dicere, ne de duobus alium dicamus, quod de multis proprie dicitur. *Luc.* XIV. 19. 20. *Euſtath.* ad Odyſſ. η. 123. τῆς δ᾽ ἕτερον μὲν θειλόπεδον, ἑτέρας δ᾽ ἄρα τε τρυγόωσι, ἄλλας δὲ τραπέουσι —— ἑτέραι δ᾽ ὑποπερκάζουσι. ἐν τρισὶ τόποις κεῖται τὸ ἕτερον, εἰωθὸς ἐπὶ δύο λέγεσθαι, καὶ δηλοῦν τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν. γράφοντες οἱ παλαιοὶ περὶ τοῦ ἕτερος καὶ ἄλλος, λέγεσθαι φασὶ τὸ ἕτερος καὶ ἐπὶ πολλῶν. Δημοσθένης γοῦν —— οὕτω δὲ καὶ τὸ ἄλλος οὐ μόνον ἐπὶ πολλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δύο, καὶ ὅλως ἀδιαφόρως ἀττικοὶ χρῶνται ἀμφοῖν, ὥστε καὶ ἐκ παραλλήλου λέγουσιν ἀμφότερα. Καὶ οὕτω μέν τινες, ἕτεροι δὲ καὶ οὕτω φήσιν. ἕτερον καὶ ἄλλο ἀδιαφόρως. Πλάτων οὖν ἐν πολιτείαις φησιν, ἄλλη μὲν ἡ ἀπωθεῖσα χεὶρ, ἑτέρη δὲ ἡ προσαγομένη. καὶ οὕτω μὲν αὐτοὶ, ἀφανίζοντες τὴν περὶ τοῦ ἕτερος παλαιὰν παρατήρησιν, ἥτις ἐπὶ δύο τίθεσθαι τὸ ἕτερον παραδιδοῦσα τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο λέγει δηλοῦν.

Ἱερεμίαν] *Jo.* I. 21. 2. *Macc.* XV. 13——16. II. 1——12. 1. *Macc.* IV. 46. XIV. 41. *Echa* R. f. 289. 4. Dixit Deus *Jeremiae:* abi & voca Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, & Moſen ex ſepulcris, ut plorent vaſtationem templi. *Marc.* VI. 15. *Jo.* I. 25. VI. 14. VII. 40. 41. *Mechilta* f. 20. 1. in Exod. XVI. 33. repones eam pro generationibus veſtris. R. Joſua dixit, hos intelligi de Patribus tantum. R. Eleaſar Hammodai, de generationibus & ſeculis futuris. R. Elieſer, de diebus Meſſiae & Jeremiae prophetae. Nam ea hora, qua Jeremias ad Iſraelitas dixit: Quare non datis operam legi? reſponderunt ei: unde tunc vivemus & alemur? Produxit itaque eis urnulam Mannae & dixit Jerem. II. 31. i. e. videte id, quo patres veſtri, qui operam dederunt legi, cibati fuerint: pariter vos quoque eodem pane cibabit Deus, ſi legi dederitis operam. *Abarbanel* in Hagg. I. 8. Arcam abſcondidit Joſias aut Jeremias. *Joſephus Gorionides* I. 17. Arca autem non aderat, quia abſtulerat eam Jeremias propheta, una cum omnibus Cortinis, quas fecerat Moſes Servus Domini in deſerto, & poſuit eas in monte Nebo, ubi invenit ſpeluncam, in cujus concavitate poſuit eas. Cumque ſequerentur ſacerdotes, qui fuerunt in diebus illis, prophetam, ut adverterent locum, reſpiciens Jeremias poſt ſe & videns eos, iratus juravit dicens: Nemo hominum ſciet locum, donec venero ego & Elias propheta famulus domini, tunc reſtituemus Arcam in locum ſuum, intra ſanctum ſanctorum ſubter alas Cherubim.

17. μακάριος] ut ſupra XIII. 16. *Luc.* X. 23. *Apoc.* I. 3.

σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] *Sir.* XIV. 18. XVII. 31. *Gal.* I. 6. 1. *Cor.* XV. 50. 2. *Paral.* XXXII. 8. *Eph.* VI. 12. In Scriptis Judaeorum frequentiſſime Rex carnis & ſanguinis & Deus S. B. opponuntur, qua phraſi indicant, hominem etiam potentiſſimum, & prudentiſſimos habentem conſiliarios, ſi Deo comparetur, nihil eſſe. Si Doctores Judaicos & Sacerdotes, ſi nobiles & principes, eosque qui maximam autoritatem habent, audires, aliter longe de me judicares.

18. πέτρος] *Plato* in Cratylo. τοῖς οἰκέταις ἡμεῖς μετατιθέμεθα [τὰ ὀνόματα] *Gen.* XLI. 45. *Dan.* I. 7.

πύλαι ᾅδου] *Æneid.* VI. 126. facilis deſcenſus Averni Noctes atque dies patet atri janua Ditis: Sed revocare gradum ſuperasque evadere ad auras, hoc opus hic labor eſt. *Theognis* 707. κυανέας τε πύλας παραμείψεται, αἵτε θανόντων ψυχὰς εἴργουσιν, καίπερ ἀναινομένας. *Eurip.* Hecuba 1. Ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας Λιπὼν, ἵν᾽ ᾅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν. *Il.* ε. 646. ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ δμηθέντα πύλας Ἀΐδαο

18 μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέ-
19 τρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω
σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

πίας; ἀμφίβολος γὰρ ἡ φράσις. de Petro autem intelligit in Esaj. H. 7. in Ezech. H. 12. in Matth. H. I. & 3 & 35. c. Celsum l. VI. περὶ ἀρχῶν γ. ϛ. & *Hieronymus* in l. Cumque hic de Petro proprie sermo sit, simplicius est, ut intelligatur de Petro potius quam de Ecclesia dici, portas inferorum ei non praevalituras. *Hieronymus:* Secundum metaphoram petrae recte dicitur ei: Ædificabo ecclesiam meam super te. ut *Ephes.* II. 20. *Apoc.* XXI. 14. 1. *Pet.* II. 5.

19. καὶ primum] — D. 1. Versio *Syr. Copt. Origenes.*

δώσω σοι] σοι δώσω D. Versio *Vulg. Syr.* + δὲ Versio *Syr.* posterior in ora.

κλεῖς] κλεῖδας L. *Origenes* in l. & XVIII. 18. *Moeris.* κλεῖν, ἀττικῶς· κλεῖδα ἑλληνικῶς. Thomas: κλεῖν, οὐ κλεῖδα. Λιβάνιος ἐν τῇ δυσκόλῳ ὥλισθε μελέτῃ. κατέαγε τὴν κλεῖν. *Athen.* XIII. ἀνελόμην τὰς κλεῖς. *Plut.* de aud. p. 43. C. ὁ τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρώμενος. & π. φιλοπλουτ. p. 526. E. ὅταν δὲ ἀποθανόντων τὰς κλεῖς παραλάβωσι καὶ τὰς σφραγίδας.

ὃ ἐὰν] ὃ ἂν bis D. ὅσα ἂν 1. Edit. *Erasmi.* 1. *Origenes, Eusebius, Chrysostomus.*

δεδεμένον] δεδεμένα 1. *Erasmi* Edit. 1. *Origenes, Eusebius, Chrysostomus.* + καὶ 61. Versio *Vulg.*

λελυμένον] λελυμένα 1. ab οὐρανοῖς ad οὐρανοῖς] — 59.

ᾄδαο περήσειν. θ. 13. ἤ μιν ἑλὼν ῥίψω εἰς τάρταρον ἠερόεντα τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον, ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος οὐδὸς, τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. *Ovid.* Metam. I. 661. Nec finire licet tantos mihi morte dolores, sed nocet esse Deum, praeclusaque janua lati Praemia sed manes reclusaque janua leto. *Propert.* IV. 11. 1. Desine, Paulle, meum lacrymis urgere sepulcrum, Panditur ad nullas janua nigra preces, Te licet orantem furvae Deus audiat aulae, Nempe tuas lacrimas littora surda bibent. Quum semel infernas intrarunt funera leges, Non exorato stant adamante viae. *Achilles Tat.* V. p. 297. οἱ δὲ ἐφείλκυσάν με ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν. VI. p. 389. ὃν οὕτω φιλοῦσιν οἱ θεοὶ, ὥστε αὐτὸν καὶ ἐκ μέσων τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ἀναγαγεῖν. 3. *Macc.* V. 51. ἤδη πρὸς πύλαις ᾅδου καθεστῶτας. VI. 6. οἱ πρὶν ἐπονείδιστοι καὶ πλησίον τοῦ ᾅδου, μᾶλλον δὲ ἐπ' αὐτῷ βεβηκότες. *Psal.* IX. 14. CVII. 18. *Esaj.* XXXVIII. 10. *Sap.* XVI. 13. *Comicus* χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, κ' ᾅδου πύλας. Theog. 427. φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι. *Plut.* de Superstit. p. 167. A. ᾅδου τινὲς ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι. *Lucian.* Menippo 6. magos ἀνοίγειν τοῦ ᾅδου τὰς πύλας. *Themistius* O. XIX. — ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸν ἥλιον ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ ἀχέροντος — εἴδομεν ἀνθρώπους ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου προθύρων εἰς τὸ ζῆν ἐπανιόντας. *Theocrit.* Idyll. II. 159. Sch. τὴν τοῦ ᾅδου κρούσει πύλην, τοῦτ' ἔστιν ἀποθανεῖται. *Eurip.* Hippol. 56. οὐ γὰρ οἶδ' ἀνεωγμένας πύλας ᾅδου. Schol. οὐκ ἐπίσταται, ὅτι ἕτοιμος αὐτῷ ὁ θάνατος. 1447. Ὄλωλα, καὶ δὴ νερτέρων ὁρῶν πύλας. *Petron.* Sat. 62. ecce autem miles fortis, tanquam Orcus. *Apulej.* VII. Ipsaque morte, quam formidant alii, fortiorem. *Od.* λ. 276. ἡ δ' ἔβη εἰς ἀΐδαο πυλάρταο κρατεροῖο. *Eustath.* πυλάρτης δὲ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐῤῥέθη ᾅδης, ὁ τὰς πύλας ἀραρυίας ἔχων, διὰ τὸ ἐκεῖθεν δυσεξίτητον. *Il.* θ. 367. εὖτέ μιν εἰς ἀΐδαο πυλάρταο προὔπεμψεν. *Od.* ξ. 156. ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος, ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὡς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει. & Il. I. 312. *Aristides* S. Sacr. III. p. 310. πολλοὺς δ' ἐκ θανάτοιο ἐρύσατο δερκομένοιο ἀστραφέεσσι πύλῃσι ἐπ' αὐτῇσιν βεβαῶτας ἀΐδεω. *Aboth* 24 & *Chagiga* XV. 1. Etiam janitor gehennae resistere tibi non potuit, cum eo venires ad educendum Acharem.

οὐ κατισχύσουσιν] *Luc.* XXIII. 23. κατισχύειν significat praevalere adversus aliquem, ex vi praepositionis κατά. *Dionys. H.* VI. 87. τοῖς δὲ ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν δημοτῶν βοηθήσουσιν. 65. φυλάττειν αὐτοὺς ἴσους, καὶ μὴ κατισχύειν μηδετέραν τῶν στάσεων. VII. 30. καὶ βοηθείας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων πενήτων ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν κτήσασθε ἀποδεικνῦναι. 41. νόμον ἐκυρώσατε — ἐξεῖναι τοῖς κατισχυομένοις ὑπὸ τῶν πατρικίων δημόταις προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον — τοῦτον δὴ προσφερόμενος τὸν νόμον, ὑπὲρ ὧν ἅπαντες ἀδικεῖσθαι καὶ κατισχύεσθαι λέγομεν ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου. 49. πρόφασιν μὲν ποιούμενος, τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν, ἵνα δὴ τοῖς ἀδικουμένοις καὶ κατισχυομένοις τῶν πενήτων ἐπικουρία τις ὑπάρχῃ καὶ καταφυγή. 52. νόμος — ἐγράφη ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν κατισχυομένων δημοτικῶν — ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων. IX. 46. ἀρχὰς ἀποδεικνῦναι, τιμωροὺς μὲν ἐσομένας σφίσιν αὐτοῖς, τοῖς δὲ κατισχύειν βουλομένοις ἀντιπάλους. X. 4. τοῖς δὲ ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν πενήτων βοηθεῖν. 19. τοὺς διὰ τὴν πενίαν ἢ δυσγένειαν ἢ ἄλλην τινὰ ταπεινότητα ὑπὸ τῶν κρειττόνων κατισχυομένους. XI. 4.

Dio Chrys. LXXVII. p. 651. D. ὅταν χειμὼν ἰσχυρὸς ᾖ, καὶ μὴ κατισχύῃ τῶν πηδαλίων ἑκατέρου διὰ γῆρας ἢ διὰ βίαν τῆς θαλάσσης. XIII. p. 220 A. πάντων τούτων κατίσχυεν ὁ τῆς πατρίδος πόθος τε καὶ ἔρως. XLVIII. p. 135. A. καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῶν χαλεπῶν ἵππων γιγνόμενόν ἐστι, ὅταν ὁ χαλινὸς μὴ κατισχύῃ, ψέλλιον αὐτοῖς ἔξωθεν ἐπιβάλλεται. μὴ γὰρ δὴ καὶ τῆς γνώμης ἡμῶν ὁ δαίμων κατισχύσειε. *Jos.* A. XVI. 3. 1. κατίσχυε δ' ἡ τῆς Σαλώμης ἐπιμέλεια.

Praedicit Petro, eum in discrimen vitae venturum, nec tamen eo absterritum iri, quo minus constanter in doctrina magistri perseveraret, mortemque adeo ipsam hostium terribilissimum vinceret atque triumpharet, *Ro.* VIII. 35—39. *Act.* XII. 3—19. *Cant.* VIII. 6.

19. τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας] *Esaj.* XXII. 22. *Apoc.* V. 5. inf. XVIII. 18. *Artemid.* III. 54. κλεὶς ὄναρ ὁρωμένη — τοῖς πιστεύειν θέλουσι καὶ διέπειν τὰ ἀλλότρια πίστεως ἐστι σημαντική.

ὃ ἐὰν δήσῃς — καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς] *Jos.* B. I. 5. 2. ἤδη καὶ διοικηταὶ τῶν ὅλων ἐγίνοντο, διώκειν τε καὶ κατάγειν, οὓς ἐθέλοιεν, λύειν τε καὶ δεῖν. καθόλου δ' αἱ μὲν ἀπολαύσεις τῆς βασιλείας ἐκείνων ἦσαν. *Hieros. Jom. Tob* f. 60. 1. R. Jochanan dixit Tiberiensibus: quare hunc seniorem ad me adduxistis? quodcunque ego solvo, ille ligat: quodcunque ego ligo, ille solvit. ib. nec liges, nec solvas. & 63. 3. *Megilla* f. 26. 2. Hic ligat, at ille solvit. *Hieros. Orla* f. 61. 2. R. Chaja dixit: quodcunque alibi tibi ligavi, solvo tibi hic. *Schabb.* 16. 4. & *Avoda Sara* f. 7. 1. Quaesivit a Sapiente uno, & ille ligavit. Ne quaerat ab alio, ne forte solvat. *Demai* VI. 11. os quod ligat, est os quod solvit. *Tosaphta in Jebamoth* 1. Quamvis e Shammaeanis & Hillelianis hi ligarent

ὀυρανοῖς. Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰη- 20
σοῦς ὁ Χριστός, Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐ- 21
τὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα; καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος 22
αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐτῷ, λέγων· Ἵλεώς σοι Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦ-
το.

20. διεστείλατο] ἐπετίμησεν. D. *Origenes*. ὁ μὲν Ματθαῖος πεποίηκε κατά τινα τῶν ἀντιγράφων τὸ τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς, ἰστέον μέντοι, ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων —— ἔχει ἐπετίμησεν. διετείλατο 36. 56. 58. 61. ex emendatione Versio *Syra*.
αὐτοῦ] —— CD. αὐτὸς] οὗτος D.
Ἰησοῦς] —— L. 1. 6. 8. 10. 14. 35. 37. 40. 42. 50. 53. 56. 58. 60. 61. 62. 64. 66. 71. 72. 74. ex emendatione 80. 83. 85. a prima manu. 86. Evang. 15. Edit. *Bengel*. Versio *Armen*. *Syr*. *Arab*. Codd. *Latt*. MSS. *Origenes*, *Chrysost*. *Theophylact*. ed. *Euthymius*. probantibus *Erasmo*, *Beza*, *H. Grotio J. Millio*. prol. 674. Praefero tamen consensum antiquorum Codicum & versionis Latinae, nec non Basilii Epist. 141. vel ob hoc ipsum, quod sensus prima fronte videatur esse impeditus; si scripsisset, ut nemini dicerent, se esse illum Jesum, de quo fama exierat, ipsum esse Messiam, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστὸς, omnia, puto, plana forent: atqui perinde est, utro modo scribatur. vid. supra I. 16. XII. 23. XIV. 33. Licet enim Jesus in Galilaea notus esset, poterat tamen & circa Caesaream Philippi, & postea in locis, per quae Hierosolyma proficiscentes transituri erant, de facie ignotus esse.

rent, & illi solverent. ib. IV. Sapiens qui judicat judicium, pronunciat mundum aut immundum, ligat ac solvit. *Berac*. f. 23. 1. Rabbena solvit: Rav Ada ligat. *Pesachim* IV. 5. Schola Schammaeana ligat, Hilleliana solvit. VI. 2. Dies festus hoc docere potest, in quo solverunt nomine operis: & ligarunt nomine Sabbati. *Hieros. Schabb*. f. 4. 1. Schola Schammaeana illud ligat, Hilleliana solvit. Et ib. & f. 16. 12. *Jom Tob* f. 61. 1. *Truma* V. 4. *Sanhedr*. f. 100. 1. nunquam solverunt nobis corvum, nec ligarunt columbam. *Hieros. Avoda Sara* f. 39. 2. Dixit R. Ashu, quaesivit a me R. Gamaliel f. Rabbi: quid si eatur in forum? & ego illud ei ligavi. *Tanchum* f. I. 3. Dicit R. Jochanan: necessario solverunt salutationem Sabbato f. 74. 3. Sapientes solverunt omnia olea. *Schabb*. I. 5. Schola Schammaeana dicit: non macerant atramentum vespere Sabbati: At Hilleliana solvit. *Hieros. Schabb*. f. 3. 1. R. Meir solvit mixtionem vini & olei, ad ungendum aegrotum Sabbato. *Targum Esther* 2. III. 8. Quo die Judaei volunt emere a nobis, dies solutus est: quo die autem nos Persae volumus emere ab illis, dies prohibitus est. *Bereschith R*. LV. 3. Tibine permissum & mihi vetitum est? לך שרי ולי אסיר. *Bemidbar R*. XIV. 4. & XV. in Eccles. XII. 11. Viri collectionum, per hos intelliguntur discipuli sapientum, alii res mundas, alii immundas pronunciant, alii ligant, alii solvunt: alii rem pollutam, alii licitam pronunciant.

ἐν τοῖς ὀυρανοῖς] *Bereschith R*. LXXV. 8. Beati justi, qui benedicuntur in coelis, & benedicuntur in terra Es. LXV. 16. ut scias, omnes benedictiones, quibus benedixit Isaac Jacobo, Deum pariter ipsi benedixisse superne. *Berachoth* I. 4. R. Chanina senior nomine R. qui fecit peccatum, cujus illum pudet, ei peccata omnia remittuntur —— Unde autem habemus, illi in coelo remissum esse? *Sanhedrin* f. 105. 1. & decernas sermonem Hiob XII. 18. i. e. decrevisti inferius, Deus O. M. autem ratum habuit sermonem tuum superius. *Targ. Cant*. VIII. 17. Quo tempore sedebis, ut absolvas aut condemnes, ego consentiam omnibus, quae facis. *Ruth*. III. 17. donec sciamus, quomodo decretum sit e coelo. *Sanhedrin* f. 103. 2. Job. XXXVIII. 15. quare litera ע vocis רשעים suspensa est? quum homo fit רש pauper infra, fit etiam pauper supra. h. e. quando improbus exosus fit in hoc mundo inferiori probis, exosus fit quoque in mundo superiori Deo. *Jo*. XX. 23.

Hieron. *in* l. Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Pharisaeorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur.

20. διεστείλατο] *Polyb*. III. p. 247. ὑπέρ τε Σικελίας τἀναντία διαστέλλονται ῥητῶς. & ex *Suida*. φιλοτιμώτερον ἐξηγούμεθα τὰ κατὰ τὸν Σκιπίωνα, καὶ πᾶν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ διαστολῆς ἐξαγγέλλομεν. distincte, accurate. *Athen*. VI. p. 263. D. Μαριανδυνοὶ Ἡρακλεώταις ὑπετάγησαν —— προσδιαστειλάμενοι μηδενὸς αὐτῶν ἔσεσθαι πρᾶσιν. & XII. p. 521. A. προσδιαστειλάμην τῷ πορθμεῖ, ἵνα παρὰ τὴν γῆν πλέῃ. Lex. MS Psalm. διέστειλεν, παρήγγειλεν.

21. πολλὰ παθεῖν] *Od*. κ. 465. ἐπεὶ μάλα πολλὰ πέποσθε ε. 223. ἤδη γὰρ μάλα πολλ' ἔπαθον, καὶ πολλ' ἐμόγησα. *Marc*. V. 26. *Horat*. A. P. 412. Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit fecitque puer.

22. ἵλεως σοι] Misereatur tibi D. absit a te Versio Vulg. *Jo. Grammat*. quaecunque in ος desinentia habent α in penultima, ea per ω & ε efferunt, ut ἵλεως pro ἵλαος. 1. *Macc*. II. 21. ἵλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον Vulg. propitius sit nobis Deus. 1. *Sam*. XX. 20. μηδαμῶς σοι. *Symmachus* ἵλεως σοι & XXII. 15. μηδαμῶς. *Symmachus* ἵλεως. *Ælian*. N. A. XIV. 28. ἐμοὶ δὲ ἐκ θεῶν ἵλεω ἔστω, καὶ τάχι παρ' ἐμοῦ ἔστω πρὸς αὐτοὺς εὔστομα. & XV. II. ἡ μὲν οὖν θεὸς ἵλεως ἔστω, μύθους δὲ ἐῶ καὶ μυθολογίαν ἄλλοις. Aristaenet. II. 13. οὕτως ἵλεως εἴη μοι ἡ ἀφροδίτη. *Plato* de Legg. θεὸν δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπικαλεσώμεθα, ὁ δ' ἀκούσειέ τε, καὶ ὑπακούσας ἵλεως εὐμενής τε ἡμῖν ἔλθοι. *Augustin*. locut. de Genes. XLIII. 23. In hisce verbis, quibus dictum est, propitius vobis, duo verba sunt, quae subaudiuntur, & *sit* & *Deus*. Plenum est enim: propitius sit vobis Deus, quod omnino in Graecis usitatissimum est. *Gen*. XLIII. 23. 2. *Reg*. XXIII. 17. 1. *Paral*. XI. 19. *Philostr*. Vit. Apollon. I. 7. Ζεὺς ἵλεως. *Sallust*. de Deo & Mundo 4. τοσαῦτα περὶ μύθων εἰποῦσιν ἡμῖν, αὐτοί τε οἱ θεοὶ καὶ τῶν γραψάντων τοὺς μύθους αἱ ψυχαὶ ἵλεω γένοιτο. 17. αὐτὸν ἡμῖν εὐχόμεθα ἵλεων τὸν κόσμον γενέσθαι. *Lucian*. Amor. 30. σὺ δὲ ἵλεως ἀφροδίτη γενοῦ. Alciphron. II. 3. Δήμητερ ἵλεως γενοῦ. *Ælian*. N. A. XI. 4. Δάματερ —— ἵλαος εἴης. *Esth*. VI. 1. *Jos*. XXII. 29. XXIV. 16. *Gen*. XLIV. 7. 17.
1. *Sam*.

23 το. Ὁ δὲ στραφεὶς, εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ·
24 ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐ-
25 τοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
26 ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρω-
πος;

Ἰησοῦς ὁ χριστὸς] ὁ χριστὸς Ἰησοῦς D.
21. ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα] εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν D. 1. *Origenes*, *Irenaeus* III. 20.
εἰς] + τὰ 64. ἀπὸ] ὑπὸ D.
γραμματέων] + τοῦ λαοῦ 1. 13. *Origenes*.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας D. Versio *Copt*. *Arab*. ex *Marco*.
ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι D. 54. 56. 58. 61. in ora. 106. Versio *Copta*. ex *Marco*.
22. ἐπιτιμᾷν αὐτῷ] αὐτῷ ἐπιτιμᾷν D. 1. αὐτῷ] αὐτὸν 64.
λέγων] καὶ λέγειν DF. σοι τοῦτο] τοῦτο σοι D.
23. στραφεὶς] ἐπιστραφεὶς DKL. 13. 15. 40. 42. 46. 53. 63. 67. 68. 72. 91. Colb. unus. ex *Marco*.
μου εἶ] εἶ ἐμοὶ D. Marcellus ap. *Euseb*. I. 2. εἶ μου C. Versio *Vulg*.
τὰ τῶν ἀνθρώπων] τοῦ ἀνθρώπου D. 24. ὁ Ἰησοῦς] —— Colb. unus.
ἐλθεῖν] ἀκολουθεῖν 48. 60. supra X. 38. ἀράτω .... καὶ] ἄρας 1. 25. ἂν] ἐὰν C.
ψυχὴν αὐτοῦ loco posteriore] ἑαυτοῦ ψυχήν. 76. εὑρήσει] οὗτος σώσει 1. 33. *Origenes*. exh. ad Mart. & Dial. c. Marc.
26. ὠφελεῖται] ὠφεληθήσεται L. 1. 13. 61. *Origenes* Exh. ad Martyr. & in l. & Jo. VIII. 21. *Cyrillus* saepius. Editio *Erasmi*. ὠφελήσει Evang. 2.

1. *Sam*. XIV. 47. *Job*. XXXIV. 17. *Targ*. *Hieros*. *Gen*. XLIX. 22. *Num*. XXXI. 50. חס לך. *Lucian*. pro Imag. 12. καὶ παρῃτεῖτο τὰς θεὰς ἵλεως εἶναι αὐτῇ. *Philo* apud *Euseb*. praep. VIII. 3. ἵλεως ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ αὐτῆς τῆς περὶ τούτων ἐννοίας γίνοιτο.

23. Σατανᾶ] Deut. XIII. 6. 8. 2. Sam. XIX. 22. 1. Reg. XI. 14. 1. 1. Tim. V. 15.

φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ] *Plut*. Alcib. p. 206. B. τῶν ἀλκιβιάδου φίλων προθύμως συλλαμβανομένων τοῖς τὰ δήμου φρονοῦσι. Cim. p. 468. A. Περικλέους —— τὰ τῶν πολλῶν φρονοῦντος. Pompej. p. 621. E. ὅσοι τὰ κάρβωνος ἐφρόνουν. *Herodian*. II. 12. 4. δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σευήρου, τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο. XIV. 14. πᾶσαν τὴν ἤπειρον —— τὰ Νίγρου φρονοῦσαν. VIII. 6. 14. ὅτι ὁ στράτος τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ. *Diodorus* S. XX. 90. καί τισι τῶν δοξάντων τὰ Ῥωμαίων πεφρονηκέναι. *Dio* Xiphil. LVIII. ὁ γὰρ συνάρχων αὐτοῦ τὰ τοῦ Σηϊανοῦ ἐφρόνει. *Herodot*. VII. 102. ἢν οἱ ἄλλοι ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. *Demosth*. ὑπὲρ τῶν συμμοριῶν. ὅτι θηβαίων τὰ ἐκείνου φρονούντων, ἀνάγκη τοὺς τούτων ἐχθροὺς τὰ τῶν ἑλλήνων φρονεῖν. Eurip. Fragment. 251. Πλούτῳ χλιδῶσα θνητά δὴ, γύναι, φρονεῖς. *Vellej*. *Pat*. II. 60. Sprevit itaque coelestis animus humana consilia, & cum periculo potius summa, quam tuto humilia proposuit sequi. *Rom*. VIII. 5. 1. *Macc*. X. 20. *Jos*. A. XIV. 5. 4. τῆς ἀλεξάνδρας δὲ μητρὸς πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης, ἣ ἐφρόνει τὰ Ῥωμαίων. XV. 6. 2. Ὑρκανὸν δέχεσθαι, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας, ἢ καὶ Ἰουδαίων ὅσοι τὰ ἐκείνου φρονοῦσι. *Polyb*. p. 1447. φρονοῦντες τὰ Πέρσεως. p. 1481. τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ. Non sectaris partes Dei. Suidas. τῶν τἀναντία τοῖς Ῥωμαίοις φρονούντων. *Plut*. Brut. p. 995. F. τοὺς ἀπολλωνιάτας ᾔσθετο τὰ Βρούτου φρονοῦντας. *Diodorus* XIV. 88. τοὺς τὰ Διονυσίου φρονοῦντας. *Athenaeus* V. p. 214. 2. B. τὰ Ῥωμαίων φρονεῖν προσεποιεῖτο.

24. ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν] Id Lucae XIV. 26. est μισεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. *Act*. XX. 24. *Anthol*. *MS*. Δαμὼ καὶ Μάθυμνα, τὸν ἐν τριετηρίσιν Ἥρας Εὔφρονα Λυσσάταν ὡς ἐπύθοντο νέκυν· Ζωὰν ἀρνήσαντο, τανυπλέκτων δ' ἀπὸ μίτρων χερσὶν δειράγχεις ἐκρημάσαντο βρόχους. Talis opponitur τῷ φιλοψύχῳ, τῷ φιλοῦντι τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. *Tanchuma* p. 234. 1. Caro & sanguis acquirit amicos: Reperit alios meliores, abnegat priores כפר בראשונים.

25. τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι] *Lysias* pro Callia. Ἀνδοκίδης δὲ ἔχει τὰ μήνυτρα παρ' ὑμῶν, σώσας τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, ἑτέρων διὰ ταῦτα ἀποθανόντων. *Achill*. Tat. V. δός μοι τι ἐπὶ τοῦτον τὸν ὑπερήφανον, σώσεις γάρ μου τὴν ψυχὴν, διαῤῥεύσασαν ἤδη.

Confer supra X. 38. *Plut*. Publicola p. 109 A. φεύγοντας εὐθὺς ἔκτεινον οἱ Ῥωμαῖοι, τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ὀλεθριωτάτης γινομένης. σώζεσθαι γὰρ οἰόμενοι τοὺς ἑτέρους οἱ ἕτεροι, τῷ μάχεσθαι καὶ μένειν οὐ προσεῖχον. & Themistocle p. 126. F. ut & ap. *Stobae*. S. 38. ἀπολώμεθα ἂν, εἰ μὴ ἀπολώμεθα. *Polybius* III. 63. τοὺς —— διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιθυμίαν οἰομένους φεύγειν, ἢ κατ' ἄλλον τινα τρόπον ἑλομένους τὸ ζῆν, παντὸς κακοῦ καὶ πάσης ἀτυχίας μετασχεῖν. *Cic*. ad Famil. XIV. 4. Utinam minus vitae cupidi fuissemus! certe nihil aut non multum in vita mali vidissemus. ad *Herennium* I. 11. Sit Lex, quae jubeat eos, qui propter tempestatem navim reliquerint, omnia perdere: eorum navim ceteraque esse, si navis conservata sit, qui manserint in navi. III. 6. Eum tute vivere, qui honeste vivat, non qui in praesentia incolumis sit; etenim qui turpiter vivat, incolumem in perpetuum esse non posse. *Quintilian*. Decl. 377. Tum vero in aestimatione periculorum & vulnerum, Quid hic, inquam, nemo vincere potest, nisi mori voluerit? *Xenoph*. Exped. Cyri. III. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολέμοις, οὗτοι κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ πολὺ ἀποθνήσκουσιν· Ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πω εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. *Synes*. Epist. 112. & ap. Suid. οἶδα τὴν πρὸς Λεωνίδαν ἐπιστολὴν τῶν τελῶν· Μαχέσθων, ὡς τεθναξόμενοι, καὶ οὐ τεθνάξονται. *Lycurgus* in Leocratem. Οἶμαι θεῶν τινα αὐτὸν ἐπ' αὐτὴν ἀγαγεῖν τὴν τιμωρίαν, ἵν' ἐπειδὰν τὸν εὐκλεᾶ κίνδυνον ἔφυγε, τοῦ ἀκλεοῦς καὶ ἀδόξου θανάτου τύχῃ. p. exemplum affert filii qui, ut patrem eriperet, semet ipsum periculo vitae exposuit, & servatus est: iis, qui fugerant, igne absumtis & perditis —— νόμον γὰρ ἔθεντο περὶ ἁπάντων, τῶν μὴ θελόντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν, διαῤῥήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν καταταξάντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν —— τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει, εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ τιμωρίαν; οὐδεμίαν γὰρ ἄλλην ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον. Lesbonactis protrepticus. Εἰ μέν τις ὑμῶν φιλοψυχῶν παρασκευάσαι ἀναχωρεῖν ἢ φεύγειν, ἵνα σωθῇ,

πος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρω-
πος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ 27
δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶ-
ξιν αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ~ τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θα- 28
νά-

~ ὧδε ἑστῶτες

τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ] καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Colb. unus.
27. τῶν] + ἁγίων D. Versio *Syra*. ex *Marco* & *Luca*. ἀγγέλων αὐτοῦ] ἀγγέλων τῶν ἁγίων C.
τὴν πρᾶξιν] τὰ ἔργα 1. 3. 9. 12. 59. 73. Colb. tres. Editio *Colinaei*. ex *Rom*. II. 6.
28. ἀμὴν] + γὰρ K. 12. 50. 70. Evang. 2. + δὲ L ex emendatione 1. 51. 59. 89. 90.
τῶν] — EFGH. 2. 3. 74. 76. 83. 85. 89. Editio *Erasmi*. Versio *Syra* utraque, & edita in ora posterioris. *Theophylactus*.
ἑστηκότων] ἑστώτων CDL. 1. 12. 13. 16. 38. 39. 45. 57. 61. 65. 70. Evang. 14. 19. Edit. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* in Jo. VIII. 52. *Ephrem*, *Epiphanius* H. 69. *Chrysost*. T. VII. 339. ἑστῶτες EFGH 2. 3. 9. 11. 14. 27. 34. 35. 44. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 62. 63. 64. 66. 71. 73. 74. 78. 83.

οὐκ ὀρθῶς γινώσκει τὸ φιλοψυχεῖν, ὅτι ἐστι. ἐν γὰρ τῷ μένειν καὶ ὁμόσε χωρεῖν, οὐ μόνον τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν οἴκοι μενόντων ψυχὰς σώσει.

26. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ] *Demosth*. de Legat. fals. τῶν τοιούτων ὁ νόμος θάνατον τὴν ζημίαν εἶναι κελεύει. *Polyaen*. p. 459. θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. *Herodot*. VII. 39. Τοῦ δὲ ἑνὸς, τοῦ περιέχεαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεαι. *Agathias* III. τί δὲ κερδανοῦμεν ἅπασαν τὴν Περσίδα προσλαμβάνοντες, τὰς δὲ ψυχὰς ἐζημιωμένοι;

Κέρδος & ζημία opponuntur. *Isocrat*. Nicocle. Μὴ τὸ μὲν λαβεῖν κέρδος εἶναι νομίζετε, τὸ δὲ ἀναλῶσαι ζημίαν. *Xenophon*. Paed. 11. μήτ' ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων. *Polyaen*. p. 565. τὸ ἥμισυ κερδάνας, οὐδένα τῶν πολιτῶν ἐζημίωσε. *Philipp*. III. 7. 8. *Jos*. A. IV. 8. 29. τὴν ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ὠφέλειαν.

Sententia est proverbialis, quam Christus a vita temporali ad alteram & aeternam transfert. *Il*. I. 401. Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον —— Οὐδ' ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει Φοίβου Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἔνι πετρηέσσῃ. Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, κτητοὶ τε τρίποδές τε καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα· Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃϊστὴ Οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. *Dionys*. Περιήγησις. Οὐδὲ μοὶ ἐμπορίη πατρώϊος —— οἷά τε πολλοὶ ψυχῆς οὐκ ἀλέγοντες, ἵν' ἄσπετον ὄλβον ἕλωνται. *Priscianus*. Ista petat, majora cupit qui prendere Gaza Mercator, lucrique vagus cadit inscius aevi, Venales animae. *Euripid*. Supplices 775. Τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς οὐκ ἔστι τ' ἀνάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν ψυχὴν βροτείαν· χρημάτων δ' εἰσὶ πόροι. *Plato* Alcibiad. 2. p. 453. D. ἀλλὰ μέντοιγε ἀντὶ τῆς σῆς ψυχῆς οὐδ' ἂν τὴν πάντων ἑλλήνων χώραν τε καὶ τυραννίδα βουληθείης σοι γενέσθαι. Οὐκ οἴομαι ἔγωγε. πῶς γὰρ ἄν; μηθὲν γε τι μέλλων αὐτοῖς χρῆσθαι. *Æschylus* in Persis. 844. ὡς τοῖς θανοῦσι πλοῦτος οὐδὲν ὠφελεῖ. *Anacreon* Od. XXIII. ὁ πλοῦτος εἴγε χρυσοῦ τὸ ζῆν παρῆγε θνητοῖς, Ἐκαρτέρουν φυλάττων, ἵν' ἂν θανεῖν ἐπέλθῃ, Λάβῃ τι καὶ παρέλθῃ. Εἰ δ' οὐδὲ τὸ πρίασθαι Τὸ ζῆν ἔνεστι θνητοῖς —— Θανεῖν γὰρ εἰ πέπρωται, τί χρυσὸς ὠφελεῖ με; *Valerius Fl*. VI. 562. Dat Calais Brisanta neci, semperque propinquas Ripea venali comitantem sanguine pugnas. Centum lecta boum bellator corpora, centum Pactus equos, his ille animam lucemque rependit Crudelis: tandem dulces jam cassus in auras Respicit ac coelum nulla reparabile gaza. *Maimonid*. Halacha Rozach 6. Monere solebant Synedria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamsi daret, quicquid suum esset in mundo. *Job*. II. 4. *Pollux* III. 113. Περὶ φιλαργύρου. Τὴν ψυχὴν ἂν ἀνταλλάξας τοῦ χρυσίου.

28. οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου] Hebraei θάνατον θεωρεῖν. *Luc*. II. 26. & θανάτου γεύεσθαι dicunt pro mori. Interpres Syrus *Heb*. XI. 5. mortem non gustavit. *Jo*. VIII. 51. 52. 53. *Heb*. II. 9. *Psalm*. LXXXIX. 48. *Targum Hieros*. *Deut*. XXXII. 1. Dixit: ego testor in mundo hoc verbum, quod non gustabit mortem. Testor coelum & terram, quae non gustabunt mortem in hoc mundo, sed finis eorum consummatur in mundo futuro. *Bereschith R*. IX. 6. & 7. ter. & XXI. 5. bis. Conveniens fuisset, ut Adam primus non gustaret mortem. *Jalkut Chadash* f. 69. 2. XIII. fuerunt, qui non gustarunt gustum mortis: Enoch, Eliefer servus Abrahami, Mathusala, Hiram rex Tyri, Ebedmelech Æthiops, filia Pharaonis, Serah filia Aser, tres filii Korach, Elias, Messias. & R Josua f. Levi. *Sohar* in Genesin Parascha vajischlach f. 387. Nemo est, qui nocte in cubili suo dormit, qui non gustet gustum mortis, anima ex eo exeunte. & in שכחת לקט f. 1. Nisi Adamus peccasset, non gustasset gustum mortis. *Vajikra R*. S. XVIII. quamvis omnes gustent mortem, singuli tamen justi habebunt mundum proprium. *Koheleth* R. XII. 5. omnes gustant gustum mortis.

Intelligo adventum Christi ad excidium Hierosolymorum, qui imaginem quandam judicii ultimi, de quo commate praecedenti sermo est, gerebat. Conf. Jo. XXI. 23.

1. μεθ' ἡμέρας ἓξ] *Luc*. IX. 28. habet ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ; ita solent numerare a sabbato ad sabbatum, comprehenso die primo & ultimo *Jo*. XX. 26. *Neganim* III. 8. 111. hebdomadibus, quae sunt XIX. dies. vide supra p. 229.

ὄρος] *Strabo* VII. 456. D. de Zamolxi: καταρχὰς μὲν ἱερέα καταθεῖναι τοῦ μάλιστα τιμωμένου παρ' αὐτοῖς θεοῦ, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ θεὸν προσαγορευθῆναι, καὶ καταλαβόντα ἀντρῶδές τι χωρίον ἄβατον τοῖς ἄλλοις ἐνταῦθα διαιτᾶσθαι, σπάνιον ἐντυγχάνοντα τοῖς ἐκτὸς, πλὴν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν θεραπόντων· Συμπράττειν δὲ τὸν βασιλέα, ὁρῶντα τοὺς ἀνθρώπους προσέχοντας ἑαυτῷ πολὺ πλέον ἢ πρότερον, ὡς ἐκφέροντι τὰ προστάγματα συμβουλῇ θεῶν. τοῦτο δὲ τὸ ἔθος διέτεινεν, ἄχρι καὶ εἰς ἡμᾶς —— καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερὸν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως. Ὄνομα δ' αὐτῷ Κωγαίωνον & X. 726. C. τὰς ὀρειβασίας τῶν περὶ τὸ θεῖον σπουδαζόντων καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν —— εἰκότως μυθεύουσι κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καθ' ἣν καὶ οὐρανίους νομίζειν τοὺς θεούς. *Od*. τ. 179. *Schol*. φασὶ δὲ ἕτεροι, ὡς ταῖς τῶν βασιλέων γνώμαις οὐ ῥᾳδίως πείθονται οἱ ὑποτεταγμένοι· ἀνιόντα οὖν αὐτὸν [τὸν Μίνωα] εἰς τὴν ἴδην διὰ ἐνναετίας συνθεῖναι νόμους, καὶ φέροντα διαβεβαιοῦσθαι, ὡς ὑπὸ τοῦ Διὸς εἶεν δεδόμενοι. vid. supra XIV. 23.

κατ' ἰδίαν] *Gal*. II. 2. *Dionys*. *Hal*. X. 65. οὐ

γὰρ

νάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

1 ΚΑὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάν-
2 νην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώ-
θη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
ἐγέ-

84. 85. 87. 89. 106. Evang. 2. 4. 12. 15. 17. *Theophyl.* probante *Bengelio.* ἑστηκότες 76. Evang. 13.
γεύσωνται] γεύσονται H. 1. 3. 9. 48. 52. 53. 58. 59. 61. 73. Evang. 18. 19. Editio *Complut.* *Erasmi* 1. *E. Schmidii. Theodoretus.*
βασιλείᾳ] δόξῃ 38. Versio *Copta*, *Syra* posterior, *Æthiop. Origenes* H. 3. *Theodoretus*, Epiphan. H. 69. 77. *Damascenus. Antipater* Bostr. c. Origenem 15. *Ephrem.* ex comm. 27.
αὐτοῦ] τῶν οὐρανῶν 59. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Versio *Copt. Saxon. Syra* posterior in ora, *Æthiop.*
1. καὶ] + ἐγένετο D.
ἀναφέρει] ἀνάγει D.
2. μετεμορφώθη —— καὶ] μεταμορφωθεὶς ὁ Ἰησοῦς D.
Ἰάκωβον καὶ] τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν D. a prima manu.
κατ' ἰδίαν] λίαν D.
ὁ] —— 73.

γὰρ μόνον, ἃ μετὰ τῶν ἄλλων ἔπραττεν, χρηστότητος ἔφερεν αὐτῷ δόκησιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἃ κατ' ἰδίαν ἐπιτηδεύων διετέλει.

2. Supra XIII. 43. *Habac.* III. 4. *Act.* II. 3. *Il. K.* 547. ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο. *Od.* π. 181. ἀλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν, ἄλλα δὲ εἵματ' ἔχεις, καί τοι χρὼς οὐκέτ' ὁμοῖος, Ἦ μάλα τις θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. *Eustath.* in Il. ι. p. 388. 13. ὡς πολλάκις καὶ τοιούτων τινῶν γινομένων, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἀλεξάνδρου συνέπεσε. Κινδυνεύων γὰρ ἐκεῖνος που ἐν Ἰνδίᾳ, ἐτινάξατο τοῖς ὅπλοις κατὰ τὴν ἱστορίαν· οἱ δὲ βάρβαροι σέλας τι καὶ φάσμα πρὸ τοῦ σώματος ἔδοξαν φέρεσθαι —— Ἡ δέ γε ἱστορία πολλὰ σώματα προβολῆσαι διδάσκει —— καὶ Βάλιμερ ὁ Θεοδωρίχου πατὴρ, ὁ κατακρατήσας Ἰταλίας, φασὶν, ἁπάσης, τοῦ οἰκείου σώματος σπινθῆρας ἀπέπαλλε. καί τις δὲ σοφὸς παλαιὸς φησὶ παρ' ἑαυτοῦ, ὅτι ἐνδυομένου ποτὲ καὶ ἐκδυομένου αὐτοῦ σπινθῆρες ἀπεπήδων ἐξαίσιοι, ἔστιν ὅτε καὶ κτυποῦντες, ἐνίοτε δὲ καὶ φλόγες ὅλαι κατέλαμπον, φασὶν, τὸ ἱμάτιον μὴ καίουσαι, καὶ τὸ τέρας ἐκεῖνος ἀγνοεῖν λέγει εἰς ὃ τελευτήσειαν. *Bereschith R.* XX. 29. & fecit eis Deus vestes pelliceas & vestivit eos. In libro Legis R. Meir invenerunt scriptum: vestes lucis, hae vestes Adami primi. *Jalkut Simeoni* P. II. f. 10 3. Facies justorum futuro tempore similes erunt Soli & Lunae Cant. VI. 10. Jud. V. 31. coelo & stellis Dan. XII. 3. fulguri Nachum II. 5. Liliis Psal. XLV. 1. & candelabro templi Zachar. IV. 3. *Pocok.* p. 213. ex Nachmanide: Fulgida facta fuit facies Mosis instar Solis, Iosuae instar Lunae; quod idem affirmarunt veteres de Adamo, Phineasi instar lampadis, ut & de R. Eliezere magno. *Pirke Eliezer* 2. inter docendum radios ex facie ipsius, ut olim e Mosis facie, prodiisse, adeo ut non dignosceret quis, utrum dies esset ac nox. Talem expectabant Judaei Messiae apparitionem. *Nizzachon* vetus p. 40. ad Exod. XXXIV. 33. Ecce Moses magister noster felicis memoriae, qui homo merus erat, quia Deus de facie ad faciem cum eo locutus est, vultum tam lucentem retulit, ut Judaei vererentur accedere: Quanto igitur magis de ipsa divinitate hoc tenere oportet, atque Jesu faciem ab uno orbis cardine ad alterum fulgorem diffundere conveniebat? At non praeditus fuit ullo splendore, sed reliquis mortalibus fuit simillimus. Quapropter constat, non esse in eum credendum & p. 200. adde quod Mosis beatae memoriae faciem Israelitae intueri non poterant, nisi operimentis velaretur, quia ad Creatorem suum accesserat. Quanto igitur magis istius, qui se ipsum Deum vocat, similis debebat esse conditio? *Dionys. Halic.* A. IV. 2. Μιχθέντος δέ τινος αὐτῇ θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν μῖξιν ἀφανισθέντος, εἴτε Ἡφαίστου, καθάπερ οἴονται, εἴτε τοῦ κατ' οἰκίαν Ἥρωος, ἐγκύμονα γενέσθαι καὶ τεκεῖν τὸν Τύλλιον ἐν καθήκουσι καιροῖς. Τοῦτο τὸ μύθευμα, οὐ πάνυ πιστὸν εἶναι δοκοῦν, ἑτέρα τις ἐπιφάνεια γενομένη περὶ τὸν ἄνδρα, θαυμαστὴ καὶ παράδοξος, ἧττον ἀπιστεῖσθαι ποιεῖ. καθημένου γάρ ποτε αὐτοῦ καὶ κατενεχθέντος ἐφ' ὕπνῳ, πῦρ ἀνέλαμψεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ —— διέμενεν ἡ φλὸξ ὅλην αὐτοῦ καταλάμπουσα τὴν κεφαλὴν, ἕως ἡ μήτηρ προσδραμοῦσα διανίστησιν αὐτὸν, καὶ ἡ φλὸξ ἅμα τῷ ὕπνῳ διασκεδασθεῖσα ἠφανίσθη. *Philo* de Legat ad Caj. T. 2. 559, 16. Καὶ τοὺς ἡμιθέους ὑπερβὰς ἐπανῄει καὶ ἐπαπεδύετο τοῖς τῶν μειζόνων καὶ ἀμφιθαλῶν εἶναι δοκούντων σεβασμίοις, ἑρμοῦ καὶ ἀπόλλωνος, καὶ Ἄρεως —— εἰς ἀπόλλωνα μετεμορφοῦτο καὶ μετεσκευάζετο, στεφάνοις μὲν ἀκτινοειδέσι τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενος &c. *Ovid.* Metam. II. 40 de Sole. Genitor circum caput omne micantes Deposuit radios. *Plut.* de fortun. Rom p. 323. C. Τίκτεται δ' οὖν Σέρουιος, καὶ βρέφους ὄντος ἡ κεφαλὴ σέλας ἀστραπῇ παραπλήσιον ἀπήστραψεν —— σημεῖον δὲ χρηστὸν ἐπὶ τὴν ἀπροσδόκητον ἡγεμονίαν, ἧς ἔτυχε μετὰ τὴν Ταρκυνίου τελευτήν. Et in Marcello. p. 301. C. πανοπλίᾳ ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ, καὶ βαφαῖς πᾶσι καὶ ποικίλμασιν ὥσπερ ἀστραπὴ διαφέρων στίλβουσα. *Dio Xiph.* in Nerone p. 147. C. Σημεῖα δ' αὐτῷ τῆς αὐταρχίας τάδε ἐγένοντο. ἀκτῖνες γὰρ τικτόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἕω οὐδεμιᾶς τοῦ ἡλίου φανερᾶς προσβολῆς περιέσχον, καί τις ἀστρόλογος ἐκ τούτων —— περὶ αὐτοῦ ἐμαντεύσατο, ὅτι βασιλεύσει. *Florus* I 1. Julius Proculus fidem fecit, visum a se Romulum affirmans augustiore forma, quam fuisset; mandare praeterea, ut se pro numine acciperent, Quirinum in coelo vocari. *Anthol* I. 38. II. 12. IV. 12. 126. μυριόμορφον vocat Bacchum, Apollinem, Isidemque. *Solinus* IX. Alexander —— forma supra hominem augustiore. *Appianus* p. 547. de Hannibale: Ὁ δὲ, ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτὸν, καὶ δι' ἄμφω δυναμένοις ἀπατᾶσθαι, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε, συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις, καὶ αὐτὸν οἱ κέλται περιϊόντα τὰ ἔθνη πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, θαυμάζοντες ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. Caput radiatum & corona radiata in *nummis* sunt insignia imperii & Majestatis. Conf. *Philipp* II. 6. *Marc.* XVI. 12. inf. XXVIII. 3. 2 *Macc* XI. 8. *Virgil.* Ecl. V. 56. Candidus insuetum miratur limen Olympi. *Servius* i. e. Deus. Unde etiam contra, nigros mortuos dicimus. Significat benignos & bonos, sicut contra malos nigros dicimus.

3. Μωσῆς καὶ Ἠλίας] *Debarim R.* III. Dixit Deus S. B. Mosi, per vitam tuam, quemadmodum vitam tuam posuisti pro Israelitis in hoc mundo: ita tem-

 pore

ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς ϗ Ἠλίας, μετ᾽ αὐτοῦ 3
συλλαλοῦντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ- 4
δε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, ϗ Μωσῇ μίαν, ϗ μίαν
Ἠλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· ϗ ἰδοὺ, φωνὴ 5
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀ-
κούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, ϗ ἐφοβήθησαν σφό- 6
δρα. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, ϗ εἶπεν· Ἐγέρθητε, ϗ μὴ φοβεῖσθε. 7
Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. Καὶ κατα- 8
βαινόντων αὐτῶν ~ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἴπητε 9
τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μα- 10
θηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
Ὁ

~ ἐκ

ἐγένετο] ἐγένοντο. L. 3. 9. 11. 13. 44. 46. 47. 48. 52. 53. 54. 59. 61. 67. 68. 70. 85. Evang. 19. 20. 24. Editio *Colinaei*.
τὸ φῶς] χιὼν D. Versio *Vulg. Æthiop. Dionys. Alex.* Suspicatur autem Cl. Medicus J. S. *Bernardus* requiri vocem σελήνης, quae per characterem C. scripta facile propter ultimam literam praecedentis vocis φῶς excidere potuit.
3. ὤφθησαν] ὤφθη D. Codices *Latini*. αὐτοῖς] αὐτῷ Versio *Copta*.
Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 12. 13. 15. 72. 78. Editio *Colinaei*.
μετ᾽ αὐτοῦ συλλαλοῦντες] συλλαλοῦντες μετ᾽ αὐτοῦ 1. *Cyrillus* in Esaj. p. 133. *Chrysostomus*, *Ephrem*.
4. ἀποκριθεὶς] ἀπεκρίθη 64.
ὁ] — G. εἰ] — 1.
ποιήσωμεν] ποιήσομεν 1. 34. Versio *Syra*. ποιήσω C.
Μωσῇ] μωϋσεῖ D. 72. μωϋσῇ 13. μωσεῖ 1. 74. 80. 89. 90. *Theophylactus*.
μίαν Ἠλίᾳ] Ἠλίᾳ μίαν D 1. 2. 61. 84. 85. 86. Editio *Erasmi*. *Colinaei*, Versio *Vulg*. *Ephrem*.
5. φωτεινὴ] φωτὸς 5. 13. 36. *Ephrem*. ἐπεσκίασεν] ἐπεσκίαζεν D. a prima manu.
εὐδόκησα] ηὐδόκησα CDG Evang. 1. *Origenes*, *Damascenus*.
αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D. 1. *Origenes*.
6. καὶ ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ D. μαθηταὶ] + αὐτοῦ 106. Versio *Syra* posterior.
ἔπεσον] ἔπεσαν CD. 7. καὶ primum] — Bodl. unus. in Edit. *Oxon*.
προσελθὼν] προσῆλθεν D. Ἰησοῦς] + καὶ D.
ἥψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν] καὶ ἁψάμενος αὐτῶν εἶπεν 13.
ἐγέρθητε] ἐγείρεσθε D. 8. αὐτῶν] + οὐκέτι C.
μόνον] + μεθ᾽ ἑαυτῶν C. μεθ᾽ ἑαυτῶν 33. ex *Marco*.
9. καταβαινόντων αὐτῶν] καταβαίνοντες D.
ἀπὸ] ἐκ CDEFHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 15. 27. 29. 30. 34. Colb. duo 35. ex Emendatione. 38. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 84. ex emendat. 85. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 15. 19. 20. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Stephani* 1. 2. *Bengelii*. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1424.
ὁ Ἰησοῦς] — Editio *Erasmi* 1. ἀναστῇ] ἐγερθῇ D.
10. αὐτοῦ] — L 1. Versio *Copta*, *Vulg*. *Origenes*. οἱ γραμματεῖς λέγουσιν] ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς 33.
11. Ἰησοῦς] — DL. 1. 33. Evang. 13. 15. Versio *Copt. Vulg. Arab.* Editio *Colinaei*.

pore futuro, quando Eliam prophetam ad ipsos mittam, vos duo eodem tempore venietis. S. D. Nahum I. 3. Turbo est Moses Ex. II. 3. procella Elias 2. Reg. II. 11. Malach. IV. 5. 6. Solent jungi promulgator Legis & restitutor, *Pesach*. f. 154. 1. Et Mosi & Eliae Deus apparuit in eadem caverna petrae 1. Reg. XIX. 9. quae fuit una ex decem rebus creatis statim post fundationem mundi. *Midras Tillim* XXI. Traditio est magistrorum nostrorum: nemo equitat in equo, Regis carnis & sanguinis, & nullus porro sedet super thronum ejus, nec quisquam utitur sceptro ejus: Moses autem magister noster usus est sceptro Dei S. B. Sicut scriptum est: & accepit Moses virgam Dei. Elias quoque equo ejus vectus est. Et quis est equus Dei S. B? Ventus nimirum & turbo S. D. —— Corona regis carnis & sanguinis nullus utitur: Deus S. B. autem dedit eam Regi Messiae S. D. Pones capiti ejus coronam auri & gemmarum. regis carnis & sanguinis purpuram nemo induit, de Messia autem scriptum est: gloriam & decorem imposuisti ei Ps. XXI. 6. non vocant vicarium suum nomine suo —— at rex Messias vocatur: Dominus justitia nostra.

5. νεφέλη φωτεινὴ] *Dio Chrys.* O. IV. p. 80. D. ἐκεῖνον [Ἰξίονα] φασὶν ἐπιθυμήσαντα τῶν Ἥρας μακαρίων γάμων νεφέλῃ τινὶ συγγενόμενον σκοτεινῇ καὶ ἀχλυώδει. *Æneid.* II. 590. & pura per noctem in luce refulsit. *Servius*, in luce, in nimbo, qui cum numinibus semper est. & V. 839. aëra dimovit tenebrosum, & dispulit umbras. Servius: Nam semper Deos ambit nimbus. *Ez.* I. 4. 28. Nox erat.

αὐτοῦ ἀκούετε] *Diodorus* S. XVIII. 56. προστετάχαμεν δὲ καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι. ὑμεῖς οὖν, καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν, ἀκούετε τούτου. 1. *Macc.* II. 65. supra II. 9.

6. *Euripid.* Bacchae 604. Βάρβαροι γυναῖκες οὕτως ἐκπεπληγμέναι φόβῳ Πρὸς πέδῳ πεπτώκαθ᾽ ᾔσθεσθ᾽ ὡς ἔοικε Βακχίου Διατινάξαντος δῶμα Πένθεως, ἀλλ᾽ ἐξανίστατε Σῶμα, καὶ θαρσεῖτε σάρκας, ἐξαμείψασαι τρόμον. *Dan.* VIII. 17.

9. ὅραμα] *Eustath.* in Od. T. p. 712. ὅραμα δὲ ὁ ῥηθεὶς ὄνειρος, οἷα οὕτως ἀπεκβὰς, ὡς ἐθεάθη —— ἰστέον δὲ, ὅτι τε τοὺς τοιούτους ὀνείρους ἀληθεῖς ὄντας, καὶ αὐτόχρημα οὕτως ἐκβάντας, καθὰ ὡραθήσαν ἐν ὕπνοις, ὁράματα καλοῦμεν, θεωρηματικοὺς ἐκάλουν οἱ παλαιοί. *Luc.* IX. 37. *Act.* IX. 10. 12. *Ovidius* M. VII. 649. Qualesque in imagine somni Visus eam vidisse viros, ex ordine tales aspicio agnoscoque. *Apulejus* XI. de pastopho-

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστή-
12 σει πάντα. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθε· καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν· ἀλλ᾽ ἐποίη-
σαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ᾽ αὐτῶν.
13 Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. Καὶ ἐλθόντων
14 αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος, γονυπετῶν ~ αὐτῷ, Καὶ λέ-
15 γων· Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται, καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ
16 πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς
17 σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ὦ γενεὰ ἄπι-
στος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ᾽ ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν
18 ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἐθεραπεύθη ὁ
19 παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ᾽ ἰδίαν, εἶπον·
20 Διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν·
ἀμὴν

~ αὐτὸν

εἶπεν αὐτοῖς] αὐτοῖς εἶπεν 1. Editio *Colinaei*, *Theophylact*. αὐτοῖς] — D. 33. Versio *Copta*.
πρῶτον καὶ] DL. 1. 33. Versio *Copt. Vulg. Arab.* probante *Millio* prol. 395.
ἀποκαταστήσει] ἀποκαταστῆσαι D. Versio *Syra*. ἀποκαθίστησι. L.
πάντα] + ὡς γέγραπται Versio *Syra* posterior cum asterisco.
12. ὅτι] + καὶ Colb. unus. 54. Ἠλίας] — 57.
οὐκ] — 59. ἐπέγνωσαν αὐτὸν] ἐπίστευσαν αὐτῷ 38. Colb. unus.
ἐν] — DF. 2. a prima manu 12. 38. 59. 60. 61. 62. 78. 86. 91. 106. Evang. 13. 15. Edit. *Colinaei*. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. *Justinus* c. Tryphon.
αὐτῷ] + πάντα Editio *Colinaei*.
οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ᾽ αὐτῶν] D. haec habet in fine commatis 13.
13. μαθηταὶ] + αὐτοῦ Colb. unus.
14. ἐλθόντων] ἐλθὼν D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 390.
αὐτῶν] — D. 1. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ FH. 27. 78. 86. Evang. 24. Edit. *Erasmi* 1.
ἄνθρωπος] + τις FH. 2. 6. 7. 27. 54. 61. 71. Edit. *Erasmi*. *Bogardi*.
αὐτῷ] αὐτὸν CFGHKL. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 15. Colb. unus 29. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 5. 12. 13. 14. 15. 18. 21. 22. 24. Edit. *Complut. Bengelii*, *Genev. Suidas* γονυπετῆσαι, αἰτιατικῇ προσκυνῆσαι. *Theophylactus*, *Origenes* vid. *Marc.* I. 40. X. 17. ἔμπροσθεν αὐτοῦ D.
15. πάσχει] ἔχει L. *Origenes* semel. πολλάκις posterius] ἐνίοτε D. 1. Versio *Itala*. *Origenes*.
16. προσήνεγκα] προσήνεγκαν 12. 13. 38. 59. Editio *Colinaei*. αὐτὸν θεραπεῦσαι] θεραπεῦσαι αὐτὸν D.
17. εἶπεν] + αὐτῷ Bodlej. ἄπιστος] ἄπιστε *Theophylactus*.
ἔσομαι μεθ᾽ ὑμῶν] μεθ᾽ ὑμῶν ἔσομαι CD. 1. Evang. 12. *Orig.*
φέρετε] φέρε Versio *Syra*.
18. ἐθεραπεύθη] ἰάθη 10. 35. 40. 54. 55. 56. 58. 62. 19. ἐκβαλεῖν] θεραπεῦσαι Versio *Syra*.
αὐτὸ] αὐτὸν 76. 20. Ἰησοῦς] — D. 33. Versio *Sax.* Cod. *Lat. Æthiop. Arab.*
εἶπεν] λέγει D. 1. 13. 33. 61. Codices *Latini*.
ἀπιστίαν] ὀλιγοπιστίαν K. 1. 13. 22. 32. Versio *Copt. Æthiop. Arab. Origenes* in Matth. XIII. 58.

phoris unum conspexi statim, praeter indicium pedis caetero etiam habitu atque statu nocturnae imagini congruentem. *Macrobius* somn. Scip. I. 3. aut enim est ὄνειρος — aut est ὅραμα, quod visio recte appellatur — Visio est autem, cum quis id videt, quod eodem modo, quo apparuerat, eveniet. *Suetonius* Aug. 94. sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem cum — radiata corona. 91. ex nocturno visu.

15. κακῶς πάσχει] *Od.* π. 274. σὸν δὲ φίλον κῆρ τετλάτω ἐν στήθεσσι, κακῶς πάσχοντος ἐμεῖο *Thucyd.* κακῶς πεπονθὼς ὑπ᾽ αὐτῶν. *Aristoph.* Plut. 901. οἴμ᾽ ὡς ἄχθομαι ὅτι χρηστὸς ὢν καὶ φιλόπολις πάσχω κακῶς. *Polyb.* III. 90. διετήρουν τὴν πίστιν, καίπερ ἔνιαι πάσχουσαι κακῶς. X. 36. καὶ κακῶς πάσχοντες.

πίπτει εἰς τὸ ὕδωρ] *Aretaeus* Cappadox de morbo Epilepsiae c. 5. κατέπεσον γοῦν τινες — ῥεύματι ποταμοῦ ἀτενέες ἐνιδόντες. vid. *Marc.* IX. 18. *Coelius* Aurelian. de morb. Chron. I. 4. de epilepsia. Alii — publicis in locis cadendo foedantur adjunctis etiam externis periculis, loci causa praecipites dati, aut in flumina vel mare cadentes.

16. ἠδυνήθησαν] *Thomas* ἐβουλόμην, καὶ ἐβουλήθην· πλειστάκις οἱ δοκιμώτατοι λέγουσιν· ἠβουλόμην δὲ καὶ ἠβουλήθην ἅπαξ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠδυνάμην καὶ ἠδυνήθην νόει. Conf. 2. Jo. 12.

17. διεστραμμένη] *Theophrastus* de arboribus. *Aristot.* Polit. VIII. εἰσὶ δ᾽ ὥσπερ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ διεστραμμέναι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. & διατί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνος ἢ μάλιστα διαστρέφεται; — ὅσοι δὲ μήθ᾽ ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, οὐκ ἐπὶ ταὐτῷ δὲ σημείῳ, οὗτοι διεστραμμένοι εἰσίν. & VII. πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη χρῶνται καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀστραβές. *Demosth.* Pro Corona τοὺς πολλοὺς ἀναλωσε λόγους — ὡς διαστρέψων τ᾽ ἀληθές. *Deut.* XXXII. 20.

ἕως πότε] *Xenoph.* paed. 5. ἕως ὅτε ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψε. ita dicunt Graeci ἕως ἄρτι, ἕως σήμερον, ἕως πότε, ἕως ἔσω, ἕως ἄνω, ἕως νῦν. *Apoc.* VI. 10.

20. *Plut.* περὶ ἀοργησίας. p. 455. D. ὁ δὲ Ξέρξης καὶ τῇ θαλάττῃ στίγματα καὶ πληγὰς ἐνέβαλε, καὶ πρὸς τὸ ὄρος ἐξέπεμπε ἐπιστολάς. Ἄθω, δαιμόνιε οὐρανομήκη, μὴ ποιεῖν ἐμοῖς ἔργοις λίθους μεγάλους καὶ δυσκατεργάστους, εἰ δὲ μὴ, τεμὼν ῥίψω σεαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. *Justin.* II. 10. 23. Xerxes — fiducia virium veluti naturae ipsius dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium aequabat, & quaedam maria pontibus sternebat, quaedam ad navigationis commodum

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Μετά-
βηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος 21
οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γα- 22
λιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων· Καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν 23
σφόδρα. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνον- 24
τες

γὰρ] — 2. 53. 54. 55. 59. Evang. 21. 22. *Erasmi* Edit. 1. Codd. *Latini* MSS. probante *J. Millio* prol. 1446.
ὑμῖν] + ὅτι C. *Origenes* in Jerem. XIII 16.
μετάβηθι] μετάβα 1. 13. *Orig.* in l. & in Jerem. l. c. *Cyrill.* Catech. 44.
ἐντεῦθεν] ἔνθεν D. 1. *Origenes.*
21.] — 33. Versio *Copt.* & *Itala* a Martianaeo edita. probante *J. Millio.*
δὲ] — 61.
ἐκπορεύεται] ἐξέρχεται 12. 15. 36. 40. 53. 68. 91. Colb. unus. Editio *Colinaei.*
προσευχῇ καὶ νηστείᾳ] νηστείᾳ καὶ προσευχῇ Versio *Syra. Arab.* προσεχεῖ νηστείᾳ apud *A. A. Sykes.*
22. ἀναστρεφομένων] συστρεφομένων 1. στρεφομένων *Origenes.*
ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἀναστρεφομένων D. ἀνθρώπων] + ἁμαρτωλῶν 38. 47. 53. 59. 61.
23. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας D.
ἐγερθήσεται] ἀναστήσεται 13. 30. 38. 40. 53. 59. 91. 106. Evang. 2. *Origenes* semel.
καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα] — K. 46. 61. probante *J. Millio* prol. 1499.
24. ἐλθόντων δὲ] καὶ ἐλθόντων D. 33. 80.

modum per compendium ducebat. *Lucian.* Vota 45. ἄνδρα —— ὄρη ὅλα κινεῖν ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ δυνάμενον. *Livius* IX. 3. num montes moliri sede sua paramus? *Horat.* Epodon 16. 29. In mare seu celsus procurrerit Apenninus. *Bava Bathra* f. 3. 2. R. Samuel dixit: regnum eradicat montes. *Erachin* f. 6. 1. Huic monti excelso, unde modo descendi, comm. 1. 9. *Catullus* coma Berenices ex Callimacho 43. Ille quoque eversus mons est, quem maximum in oris Progenies Thiae clara supervehitur. Quum Medi peperere novum mare, quumque juventus Per medium classi barbara navit Athon. 1. *Cor.* XIII. 2 *Job.* IX. 5. XXVIII. 9. *Apoc.* VIII. 8.

ἔχητε πίστιν] *Anthol.* IV. 5. 2. εἰ δ' ὑπάτης κορυφῆς ὑπάτην χάριν εἰκόνι κεύθοις, οὐδ' ἐπὶ τῷ λοιπῷ κάλλει πίστιν ἔχεις.

τοῦτο τὸ γένος] *Aristot.* H. A. VIII. ἐκδύουσι δὲ οἱ ἔχεις τὸ γῆρας, οὐχ ὥσπερ τινες φασὶ μὴ ἐκδύεσθαι μόνον τοῦτο τὸ γένος. *Plat.* Epist. 3. τὸ τῶν φιλοσοφούντων γένος. *Diodorus S.* XIX. 84. de elephantis. τὸ γὰρ γένος τοῦτο κατὰ μὲν τοὺς ὁμαλοὺς καὶ μαλακοὺς τόπους ἀνυπόστατον παρέχεται κατὰ στόμα τὴν ῥώμην.

22. ἀναστρεφομένων] *Polyb.* III. 33. καθ' οὓς καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνεστρέφετο. *Xenoph.* Hell. VI. ἀναστρεφομένους ἐν τῷ φανερῷ. *Plut.* Fab. p. 179. F. ὥσπερ ἰδιώτης ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεστρέφετο. *Jos.* V. 5. ἀνέστραπται Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Alia Versio. ἐνδιέτριψεν.

24. *Rhemnius Fannius.* Sexaginta minas, seu vis sex millia drachmas, quod summum doctis perhibetur pondus Athenis, nam nihil his obolare minus, majusve talento. Talentum argenti Atticum continebat LX. minas, mina C. drachmas, drachma VI. obolos, obolus VIII. chalcos, duo autem chalci faciunt quadrantem. *Livius* XXXIV. 50. Polybius scribit, centum talentis eam rem Achaeis stetisse: quum quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, statuissent. Mille enim ducentos ea ratione Achaja habuit. *Pollux* IX. 53. ἠδύνατο δὲ τὸ τοῦ ἀργυρίου τάλαντον ξ μνᾶς ἀττικάς. 59. ἡ ἀττικὴ μνᾶ ἔχει δραχμὰς ρ. ὡς ἀκριβέστατα ἐστιν ἐν τοῖς Εὐπόλιδος κόλαξι. Δεῖπνον θεὶς ρ. δραχμὰς ἰδού· εἶτα ἐπιφέρει, οἷον θὲς ἑτέραν μνᾶν· δῆλον· ὅτι καὶ τὰς ἑτέρας ρ. δραχμὰς μνᾶν εἴρηκε. ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ἕξ. 65. ὁ μέντοι ὀβολὸς η. χαλκοῦς εἶχε, καὶ οἱ μὲν β. χαλκοὶ τεταρτημόριον. 86. τὸ μὲν ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς ἀττικὰς —— ξ. μνᾶς, ἡ μνᾶ δὲ, ὡς παρ' Ἀθηναίοις ρ. εἶχε δραχμὰς ἀττικάς. *Schol. ad Il.* I. 122. τάλαντον, τοὺς ς. χιλίους νῦν παρ' ἀττικοῖς στατῆρας sive δραχμὰς ut habet Lysias ap. *Dionys.* Hal. 27. *Eustath.* παρ' ἄλλοις δὲ τάλαντον αἱ ρκδ. δραχμαὶ —— ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἀθηναίου φαίνεται, ὅτι τὸ τάλαντον ἦν, ὅτε χιλιάδες ἦν κερμάτων ς. Ἱστορῶν γὰρ ὡς ρ. μνᾶς ὁ μέγας ἀλέξανδρος εἰς δεῖπνον ἀνήλισκε, λέγει, καὶ ὅτι τὰ υ. τάλαντα γίνεται Ἰταλικοῦ νομίσματος μυριάδες σμ. καὶ ἦν ταῦτα βασιλικὸν ἀνάλωμα εἰς δεῖπνον. *Galen.* de Compos. Medic. per. gen. V. διαπεφώνηται δὲ τοῖς περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων γράψασιν, ὁπόσος ἐστι ὁ τῆς μνᾶς σταθμός. ἐνίων μὲν ις. λεγόντων οὐγκιῶν εἶναι τὴν μνᾶν, ἐνίων δὲ κ. —— ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν, εἰσιν οἱ φασὶ ρ. εἶναι δραχμῶν, ἔνιοι δὲ πλειόνων. *Lucian.* Jupit. Tragoed. in Schol. ἡ μνᾶ ἐξ δραχμὰς ἔχει, ἡ δὲ ἀττικὴ μνᾶ εἶχε δραχμὰς ρ. —— ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ς. *Andocides* de mysteriis ait, XM drachmas efficere C. minas. Lysias drachmas centum efficere minam, drachmas autem sex mille talentum. Isaeus de Agniae hereditate, usuram menstruam de C. drachmis esse IX. obolos, & 4000. drachmas per annum efficere 720. drachmas, unde patet sex obolis drachmam constare. *Esther* III. 9. X. M. talenta auri faciunt 60000000 Susas sive denarios, siclos 30000000. Ergo talentum facit siclos III. M. *Cetuboth* X. 4. CL. denarii faciunt VI. denarios aureos. Ergo denarius aureus facit XXV. argenteos. *Demosth.* pro Phormione. η. μὲν ἐτῶν, ἃ Φορμίων εἶχε τὴν τράπεζαν, π. μνᾶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου —— καὶ ταῦτα ἐστι ι. τάλαντα καὶ μ. μναῖ. *Philip.* I. Singulis equitibus drachma per diem tributa, in ducentos milites erogantur per mensem VI. M. drachmarum, & per annum XII. talenta. Item XX. minis in navem per mensem, & in X. naves CC. minis erogatis, sumtus annuus ex ipsius calculo erit 2400. minarum, quas dicit efficere XL. talenta. item singulis militibus X. drachmas per mensem, CXX. per annum, ergo II. M. militibus 240000. drachmas i. e. XL. talenta. *Mechilta* in *Ex.* XXIII. 1. dicit illi: vir N. debet mihi CC. denarios, & habeo unicum testem; veni & adjunge te illi, & accipe tu minam & ego minam.

Siclus sacer Hebraeorum erat quatuor drachmarum seu denariorum. Praeceptum autem erat, ut singuli Israelitae penderent dimidium siclum in usus

25 τες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει· Ναί.
Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Τί σοι δοκεῖ,
Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐ-
26 τῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων· Ἔφη
27 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πο-
ρευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον·
καὶ

καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Versio *Copta*, *Vulg. Syr. Arab. Origenes*, *Juvencus*.
δίδραχμα] δίδραγμα DEGHL. 1. 2. 3. 9. 11. 59. 61. *Basil.* Ethic. 33. *Athanas.* Synops.
τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον] καὶ εἶπαν τῷ Πέτρῳ D. + αὐτῷ 56. 58. Versio *Vulg. Syr.*
ὁ] — 90. τὰ] — D. 25. λέγει] καὶ λεγει 61. 68.
ὅτε εἰσῆλθεν] εἰσελθόντι D. εἰσελθόντος *Cyrill.* Act. V. ἐλθόντα 1. ὅτε εἰσῆλθον Colb. unus. 56. 74. Evang. 21.
αὐτὸν] — 12. 70. αὐτῷ 56. 58. λαμβάνουσι] + τὰ 1. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
ἢ] καὶ Bodl. unus.
26. λέγει αὐτῷ] εἶπε δὲ Colb. unus *Cyrill.* A. 5. εἰπόντος δὲ 1. Versio *Copta*.
ὁ Πέτρος] — D. 1. Versio *Copta*, *Latina*, *Saxon. Armena. Æthiop. Cyrill.* in Jo. p. 189. & in Esaj. 661. *Chrysost.* probante *J. Millio* prol. 1403.
ἀλλοτρίων] + εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων C. Versio *Æthiop. Origenes*. + εἰπόντος δε ἀπὸ ἀλλοτρίων L. 73. ex emendatione. ὁ λέγει ad Ἰησοῦς] — 59.
οἱ] — 106. 27. δὲ] — 59. γὰρ Versio *Syr.* posterior.
σκανδαλίσωμεν] σκανδαλίζωμεν L. βάλε] βάλλε Edit. *Erasmi*. καὶ post ἆρον] — L.
ἀναβάντα] ἀναβαίνοντα E. ex emendatione G. 9. 12. 29. 44. 45. 49. 53. 57. 61. 64. 65. 68. 70. 71. 80. 84. 86. 89. 90. Evang. 3. 5. 24. Editio *Compl. Colinaei*.

usus Tabernaculi *Ex.* XXX. 13—16. *Jos.* A. III. 8. 2. προσέταξεν εἰσφέρειν σίκλου τὸ ἥμισυ καθ' ἕκαστον. ὁ δὲ Σίκλος νόμισμα ἑβραῖον ὢν, ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας. Idem tributum in usus templi exegit Joasus. 2. *Chron.* XXIV. 6. Insecutis temporibus solebant omnes per orbem terrarum dispersi Judaei istud didrachmum conferre. *Jos.* A. XVIII. 9. 1. Νίσιβις — ὅθεν Ἰουδαῖοι τῇ φύσει τῶν χωρίων πεπιστευκότες τό τε δίδραχμον τῷ θεῷ καταβάλλειν, ὃ ἑκάστοις πάτριον. ταύτῃ παρέθεντο — ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ ἱεροσολύμων ἀνεπέμπετο, ᾗ καιρός. Quam pecuniam postea Vespasianus fisco addixit templo destructo. *Jos.* B. VII. 6. 6. φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτ' οὖσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε δύο δραχμὰς ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ καπετώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν ἱεροσολύμοις νεὼν συνετέλουν. *Dion.* l. LXVI. Xiphilini καὶ ἀπ' ἐκείνου δίδραχμον ἐτάχθη τοὺς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθη περιστέλλοντας τῷ καπετωλίῳ Διῒ κατ' ἔτος ἀποφέρειν. *Sueton* Domitian. 12. Praeter caeteros Judaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur, qui velut professi Judaicam intra urbem viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. De hac re & in *numismate Nervae* sic habetur: Calumnia fisci Judaici sublata. De didrachmorum pensitatione agit Tractatus Talmud. *Schekalim.* Debebant solvi ante primum diem mensis Nisan, vel in ipso templo, cistis duabus, quae a forma sua tubae vocabantur, positis, in quas stipes injicerentur, vel in provinciis. Die decimo quinto Adar in provincia mensae collocantur; & die XXV. sedent in sanctuario. I. 3. *Philo* de Monarch. II. T. 2. p. 224, 25. προσόδους δ' ἔχει τὸ ἱερὸν, οὐ μόνον ἀποτομὰς γῆς, ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζους ἑτέρας, αἳ οὐδενὶ χρόνῳ φθαρήσονται, ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ ἀνθρώπων γένος διαμενεῖ, ἀεὶ καὶ αἱ πρόσοδοι τοῦ ἱεροῦ φυλαχθήσονται συνδιαιωνίζουσαι παντὶ τῷ κόσμῳ. Προστέτακται γὰρ ἕκαστον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀπαρχὴν εἰσφέρειν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀρξάμενον, αἳ δ' εἰσφοραὶ λύτρα προσονομάζονται — σχεδὸν γοῦν ἀνὰ πᾶσαν πόλιν ταμεῖον τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐστιν, εἰς ἃ παραγινομένοις ἔθος ἀπάρχεσθαι, καὶ χρόνοις ὡρισμένοις ἱεροπομποὶ τῶν χρημάτων εἰσιν ἀριστίνδην ἐπικριθέντες. Ex hac pecunia emebatur sacrificium quotidianum, vacca rufa, suffitus, sal, lignum, panes propositionis &c.

25. τέλη] *Rom.* XIII. 7 τέλος τό διδόμενον τοῖς βασιλεῦσιν, ἤγουν τὸ δημόσιον. *Thomas.* φόρος κυρίως τὸ ὑπὲρ ἰδίας εἰσφερόμενον γῆς· τέλος δὲ ἡ ὑπὲρ τῆς ἐμπορίας συντέλεια. *Strabo* II. p. 176. B. τὴν Βρετανίαν ἔχειν δυνάμενοι Ῥωμαῖοι κατεφρόνησαν — πλέον γὰρ ἐκ τῶν τελῶν δοκεῖ προσφέρεσθαι νῦν, ἢ ὁ φόρος δύναται συντελεῖν, ἀφαιρουμένης τῆς εἰς τὸ στρατιωτικὸν δαπάνης τὸ φρουρῆσον καὶ φορολογῆσον τὴν νῆσον. & IV. 307. A. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φορῶν ἐπιβαλλομένων. *Schol. Il.* κ. 66. τὴν ἐκ τῶν ἐπεισαγομένων ὠνίων φοιτῶσαν ταῖς πόλεσι πρόσοδον. 1. *Macc.* X. 31. XI. 55. vectigalia. Ulpian. in Demosth. c. Timocr. κυρίως τέλη ἐπὶ τῶν λιμένων λέγεται· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προσόδων τῆς χώρας.

κῆνσον] *Suidas.* φορολόγος ἀπαιτητὴς δημοσίων, φόρος γὰρ ἡ εἰσφορὰ τῶν χρημάτων. φορολόγος ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων, οὓς πράκτορας ἔθος καλεῖν τοῖς πολλοῖς. φόρος παρ' ἀθηναίοις ἡ τῶν χρημάτων φορά. *Dio Chrys.* LXXIX. p. 664. D. ἂν μὲν τοῖς ὅπλοις κρατήσαντες τινὲς ἀναγκάσωσιν αὐτοῖς ἀργύριον ὑποτελεῖν τοὺς ἡττημένους, τοῦτο ὀνομάζεται φόρος. *Polyaenus* p. 623. Δαρεῖος πρῶτος φόρους ἔταξε τοῖς ἔθνεσιν. p. 757. φόρους τελεῖν. *Jos.* A. VII. 5. 3. φόρους αὐτοῖς τελεῖν ὁρίσας. 4. φόρους ὑπέρ τε τῆς χώρας καὶ τῆς ἑκάστου κεφαλῆς παρ' αὐτῶν ἐδέχετο. B. II. 16. 4. ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην κεφαλὴν εἰσφορᾶς — καίσαρι δεδώκατε τὸν φόρον — τελέσετε τὴν εἰσφοράν. Census nomine vocantur onera quaevis aut personarum aut capitum, ut ex titulo Digestorum de censibus apparet. Versio *Syra* כסף רישא quomodo etiam φόρον reddit *Rom.* XIII. 7.

ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι] 2. *Chron* XII. 8.

ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων] *Justinus* I. 10. 14. Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus, ut non tam in extraneum collatum, quam in familiam Cyri reversum videretur. *Succa* f. 30. 1. Dixit R. Joannes nomine R. Simeoni f. Jochai quid est quod scribitur *Esaj* LXI. 8. Simile hoc est regi carnis & sanguinis, qui transiens per domum telonii servis suis dixit: Date telonium publicanis. Dicentibus autem eis: qui sic? cum totum illud telonium tuum sit? respondit eis, meo exemplo discant viatores, sibi non abstinendum esse a dando telonio. *Jos.* A. VII. 15. 9. David ἀξιῶ τοὺς ἐμαυτοῦ παῖδας μὴ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους Σολομῶνος τὴν βασιλείαν παρειληφότος — οὐ δεινὸν γὰρ θεοῦ θέλοντος οὐδ' ἀλλοτρίῳ κρατοῦντι δουλεύειν, χαίρειν δ' ἐπ' ἀδελφῷ ταύτης τυχόντι τῆς τιμῆς προσῆκεν, ὡς κοινωνοῦντας αὐτῆς.

27. ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν] *de Naziraeis* V. 1. Denarius aureus, qui ascendit in manum meam pri-

καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐ- 1
στὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστη- 2
σεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, Καὶ εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε 3
ὡς

εὑρήσεις] + ἐκεῖ D.
ἐκεῖνον λαβὼν] — Edit. *Erasmi* 1. αὐτοῖς] 106.
1. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ 1. Evang. 24. *Origenes*: κατὰ μὲν τινα τῶν ἀντιγράφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, κατὰ δὲ ἄλλα, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. *Hilarius*. Codex Corbejensis.
ἐστιν] — *Theophylactus*.
2. ὁ Ἰησοῦς] — FL. 1. 61. Versio *Æthiop. Arab. Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1381.
παιδίον] + ἐν D. 3. στραφῆτε] ἐπιστραφῆτε 49.
τὰ παιδία] τὸ παιδίον τοῦτο Versio *Copta*. 4. ὅστις] καὶ ὅστις 13.
ταπεινώσῃ] ταπεινώσει DGHK. 1. 27. 29. 60. 70. 72. 76. 83. 84. 86. 90. 91. Ev. 4. 24. Ed. *Compl. Bengelii*.
τοῦτο] — 56. 58. 5. ἐὰν] ἂν D.
παιδίον τοιοῦτον ἓν] ἓν παιδίον τοιοῦτον D. 1. Versio *Vulg. Origenes. Lucifer*.

primus. Dolium vini, quod adſcendit in manum meam primum h. e. quod veniet in poteſtatem meam. *Bereſchith R*. V. 8. Piſcis aſcendens ex Acco, aſcendenti ex Zidon, & adſcendenti ex Apamia ſapore ſimilis eſt: & XI. 5. quid retribuit ei Deus S. B.? Ivit, & fidit piſcem, & comparavit ſibi margaritam pulcram, ex qua ditatus fuit omnibus diebus ſuis. *Herodot*. III. 42. τὸν δὲ ἰχθῦν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτους σφραγίδα. *Strabo* XIV. p. 945. B. ῥίψαντος εἰς τὴν θάλασσαν ἐπίτηδες τὸν δακτύλιον λίθου καὶ γλύμματος πολυτελοῦς, ἀνήνεγκε μικρὸν ὕστερον τῶν ἁλιέων τὶς τὸν καταπίοντα ἰχθῦν αὐτὸν, ἀνατμηθέντος δ' εὑρέθη ὁ δακτύλιος. Ex ipſa indictione coll. *Num*. I. 2. 44. &c. ut & ex loco citato Chronicorum patet, Sacerdotes & Levitas didrachmum non penſitaſſe, ſed ab aliis Iſraelitis exegiſſe. Ex Thalmudicis etiam a Doctoribus quibusdam ſacerdotes liberi pronunciantur, *Schekalim* I. 4. Dixit R. Juda: aſſeruit filius Bucri in Jafne, ſacerdotem, qui ſiclum pendit, non peccare. Reſpondet ipſi Jochanan f. Saccai: imo omnis ſacerdos, qui ſiclum non pendit, peccat. Multo potiore igitur jure Chriſtus, filius Dei adeoque templi dominus, a ſolutione didrachmi liber erat.

στατῆρα] 1. *Sam*. IX. 8. τέταρτον σίκλου. Verſio Latina reddit: quarta pars ſtateris. *Heſych*. στατὴρ τετράγραμμος lege τετράδραχμον.

1. Cohaerent haec cum praecedentibus duobus capitibus: poſtquam enim Chriſtus Petro Claves regni coelorum tradidiſſet, eumque cum Jacobo & Joanne, relictis reliquis Apoſtolis, in montem ſecreto abduxiſſet, & tres iſti ſupra Collegas ſeſe extuliſſe, & novem reliqui ipſis invidiſſe videntur.

Quis noſtrum ſub rege Meſſia locum honoratiſſimum tenebit? quis erit imperator, quis conſiliarius, quis procurator? XX. 21. An is qui primus in doctrinam tuam ſe tradidit? an qui tibi ſanguine eſt conjunctior? an qui te frequenter hoſpitio excepit? an aetate provectior? Cum vero Matthaeus de hac diſcipulorum lite pluribus agat, quam reliqui Evangeliſtae, videtur indicare, ſe collegarum quaeſtione petitum, atque ob prioris vitae infamiam contemtum, reſponſione vero Domini vindicatum atque ſuſtentatum fuiſſe.

4. Solebat Chriſtus, populorum orientalium more, per imagines corporeas viſui ſubjectas doctrinam ſuam repraeſentare. Vult hic, ut ſtaturam pueruli iſtius ſtaturae virorum circumſtantium componant, diſcantque non alios prae ſe contemnere & puerorum loco habere, ſed illos tanquam viros ſibi pueris anteponere; Eum qui modeſtiſſimus fuerit, apud Chriſtum fore honoratiſſimum: qui vero animos elatos atque ſuperbos geſſerit, eum nullo plane loco futurum, nedum ut inter praecipuos ſit numerandus. Aliam ergo mentem illos debere induere, ut ambitione omni abjecta mutati & veluti renati modeſtiae unice ſtudeant. *Num*. XIII. 33. 1. *Sam*. XV. 17. 2. *Sam*. VI. 22. *Pſal*. CXXXI. 1. 2. *Sir*. III. 19. ſupra XI. 24. infra XIX. 14. 1. *Cor*. XV. 8. 9. *Eph*. IV. 14. 1. *Pet*. II. 1. 2. *Sota* f. 10. 1. alia expoſitio. Michtam *Pſal*. LVI. 1. Sicut David in humili ſtatu ſuo ſe pro parvo habuerat coram eo, qui ipſo major erat: ita etiam talem ſe gerebat in ſublimi ſtatu ſuo. *Liban*. progymn. p. 31. D. Λαβὼν τοίνυν ὀδυσσεὺς, οὗπερ ἐβούλετο, τὸν αἴαντα, τοῦτο δὲ ἐστιν ἐν ἀγῶνι λόγων, παῖδα ἀντικρὺς ἀπέφηνε. *Sota Gen*. IX. 4. 2. *Reg*. II. 23. In conſtitutione exotica traditur, pueros fuiſſe, & ſe ipſos contemtos reddidiſſe, quaſi eſſent parvuli. *Bava Mezia* f. 66. 1. cum dixit: puer parvus laceravit illas literas, quia totus mundus juxta me in judicio pueri ſunt. f. 85. 2. Quicunque ſe ipſum parvum facit propter verba Legis, ille magnus fit in mundo futuro. Et quicunque ſe ſervum facit propter ſtudium legis in hoc mundo, ille liber erit in mundo futuro. *Buxtorf*. flor. p. 118. Perpetuo aſſuefaciet ſe homo ad humilitatem: itaque ſunto verba tua omnia placida cum quibusvis; caput tuum eſto depreſſum, oculi deorſum, cor ſurſum, & quemvis hominem ducito te majorem. *Plat*. Alcibiad I. p. 441. F. εἰ δ' αὖ ἐθελήσεις εἰς σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα ἀποβλέψαι, καὶ εὐχέρειαν, καὶ εὐκολίαν καὶ μεγαλοφροσύνην καὶ εὐταξίαν, καὶ ἀνδρίαν, καὶ καρτερίαν, καὶ φιλοπονίαν, καὶ φιλονεικίαν, καὶ φιλοτιμίας τὰς Λακεδαιμονίων, παῖδα ἂν ἡγήσαιο σεαυτὸν πᾶσι τοῖς τοιούτοις. *Lucian*. Hippia 3. ἔτι δὲ καὶ ἀστρονομίαν, ἐν ᾗ παῖδας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀπέφηνεν. Demoſth. encom. 33. οἱ δ' ἀττικοὶ ῥήτορες παιδία παραβάλλειν τῷ τούτου κρότῳ καὶ τόνῳ. Hermotim. 13. ὄψει ἐν βραχεῖ, ὅσον διοίσεις τῶν ἄλλων· παῖδας εὖ ἴσθι οἰήσῃ ἅπαντας, ὡς πρὸς σὲ· τοσοῦτον ὑπερφρονήσεις αὐτός. & Pſeudomant 4. εἰ δὲ κατὰ τοῦτον ἐγεγένητο, παῖς ἂν, εὖ οἶδα, ὅτι πρὸς αὐτὸν εἶναι ἔδοξε. & de morte Peregrini 11. ἐν βραχεῖ παῖδας αὐτοὺς ἀπέφηνε. *Ariſtides* Panathenaic. p. 171. καὶ Λακεδαιμόνιοι, οἱ τῶν ἑλλήνων προέχοντες —— παῖδες τῇ πόλει παραβαλεῖν εἰσι. & in Romam p. 221. εἰς τε τακτικὸν λόγον παῖδας ἅπαντας

ἀν-

4 ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσῃ
5 ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς
6 ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. Ὃς δ' ἂν σκαν-
δαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμα-
σθῇ μύλος ὀνικὸς ~ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς
θα-

~εἰς

τοιοῦτον] τοιοῦτο GL. 1. 44. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. *Origenes*, *Thomas*: γράφεται δὲ καὶ ταὐτὸν καὶ ταὐτὸ, ἐπαγομένου τε συμφώνου καὶ ἐπαγομένου φωνήεντος: οἷον ταὐτόν τι ποιεῖς καὶ ταὐτό τι ποιεῖς. καὶ ταὐτὸν ἐποίησε καὶ ταὐτὸ ἐποίησε· ὡσαύτως καὶ τοιοῦτον τι λέγε, καὶ τοιοῦτο τι, καὶ τοιοῦτον ἐστι.

ἓν] — 2. 59. 86. 106. Edit. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*. Versio *Syra*, *Copt*. *Arab*. *Chrysost*.

ἐπὶ] ἐν 78.

6. μύλος ὀνικὸς] λίθος μυλικὸς L. Versio *Copt*. *Arab*. *Juvencus*. e *Marco*.

ἐπὶ] περὶ L. 53. 63. 66. *Cyrill*. de Adorat. p. 250. in Ose. p. 82. *Basil*. Reg brev. 64. *Basil*. *Seleuc*. H. 27. e *Marco* & *Luca*. εἰς EFK. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Colb unus. 27. 28. 30. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 70. 73. 74. 80. 83 84. 89. 90. 106. Evang. 2. 4. 8. 10. 18. Editio *Colinaei*, Versio *Ital*. *Syra* utraque. *Origenes*, *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1377. *Aristoph*. Avib. 436. ταύτην κρεμάσατον εἰς τὸν ἰπνόν. *Luc*. XV. 22.

ἀνθρώπους ἀπεφήνατε. *Philo* de Noë resipisc. I. p. 394, 1. παιδίον νεανίας ὢν ἤδη, καλεῖται ὁ σοφιστὴς ἀντεξεταζόμενος σοφῷ —— ὃν γὰρ ἔχει λόγον κομιδῇ νήπιον παιδίον πρὸς ἄνδρα τέλειον, τοῦτον καὶ σοφιστὴς πρὸς σοφόν. *Suidas* in Γρηγόριος· ὡς παῖδα παρ' αὐτοῖς κριθῆναι τὸν ἀθανάσιον. *Plut*. Dio p. 960. D. ὥστε τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῇ μὲν φρονήσει παῖδας ἀποδεῖξαι. Gracch. p. 853. B. ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους ῥήτορας παίδων μηδὲν διαφέροντας. Conf. *Rom*. XII. 10. *Philipp*. II. 3. 1. *Pet*. V. 5.

5. Si quis ei honorem habet, qui apud me honoratus est, ipse etiam a me honorabitur. Si quis vel infimum discipulorum meorum hospitio excipit, quia discipulum meum esse novit, idem praemium accipiet, acsi me ipsum excepisset.

6. μύλος ὀνικὸς] *Thomas*. μύλη, οὐ μύλος. *Moeris*. μύλη ἀττικῶς, μύλος ἑλληνικῶς. *Eustath*. in Od. ν. p. 724, 42. τῆς μύλης, ἢ καὶ μύλων, καὶ μύλος δὲ παρὰ τοῖς ὕστερον λέγεται. & in Il. λ. p. 807, 3. ὄνος γὰρ τοῦ μύλου, τὸ κινούμενον. *Moeris*. μύλος, ἡ τράπεζα τοῦ μύλου. ὄνος τὸ ἄνω μύλου. *Pollux*. ὄνος ὁ ἀλετῶν, καὶ ἡ τράπεζα μύλη. *Hesych*. ὄνος, ὁ ἀνώτερος λίθος τοῦ μύλου. & in μύλη· οὕτω λέγεται καὶ ὁ κάτω τῆς μύλης λίθος. *Plut*. de sera num. vindicta p. 549. D. Τί χρήσιμον ἔνεστι τοῖς ὀψὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν. . . . ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά. *Dioscor*. II. 122. ἄμυλον ὠνόμασται, διὰ τὸ χωρὶς μύλου κατασκευάζεσθαι. *Plut*. de non foener. p. 830. D. ἀπὸ τοῦ μύλου καὶ τῆς μάκτρας. *Apollon*. *Dysc*. MS. μύλη, μύλος. *Galen*. de rat. med. 14. τὸν μυλίτην. ὀνομάζουσι δὲ οὕτως, ἐξ οὗ τὰς μύλας, ἐφ' ὧν ἀλοῦσι, κατασκευάζουσι. & de Curat. ad Glaucon II. τῷ μυλίτῃ χρηστέον. ὀνομάζουσι δὲ οὕτως ἐκεῖνον τὸν λίθον, ἐξ οὗ τὰς μύλας κατασκευάζουσιν, ἐφ' ὧν ἀλήθουσι τὸν σῖτον. Leg. 18. §. 3. D. de Instrumento legato. catillus est lapis superior, meta inferior. Schol. *Theocrit* IV. 58. ἀπὸ τῶν ἀλούντων, καὶ τῇ κώπῃ τοὺς μύλους ὠθούντων. *Helladius* in Chrestomathia ap. Photium Bibl. 1589. *Lucian*. Asino 42. εἰσάγει με εἰς τὸν μύλωνα, καὶ ὁρῶ πολὺ πλῆθος ἔνδον ὁμοδούλων κτηνῶν, καὶ μύλαι πολλαὶ ἦσαν, καὶ πᾶσαι τούτοις ἐστρέφοντο. *Apulej*. M. VII. Uxor ejus avara nequissimaque mulier molae machinariae sub jugum me dedit, frondosoque baculo subinde castigans panem sibi suisque de meo parabat corio. Nec tantum sui cibi gratia me fatigare contenta, vicinorum etiam frumenta mercenariis discursibus meis conterebat. & IX. die sequenti molae, quae maxima videbatur, matutinus adstituor: & ilico velata facie propellor ad incurva spatia flexuosi canalis, ut in orbe termini circumfluentis reciproco gressu mea recalcans vestigia vagarer errore certo *Ovid*. Fast. VI. 318. Et quae pumiceas versat asella molas. de Medic. faciei 58. Lenta jube scabra frangat asella mola. de A. A. III. 290. ut rudit ad scabram turpis asella molam. *Lucian*. Asino 28. τῇ μύλῃ με ὑπεζεύγνυεν, ὥστε ἀλεῖν αὐτῇ καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς ὅλας. *Anthol*. I. 33. 21. de Asino. Οὐχ ἅλις, ὅττι μύλοιο περίδρομον ἄχθος ἀρύρης Σπειρηδὸν σκοτόεις κυκλοδίωκτος ἔχω. Asinaria, sive jumentaria, mola opponitur manuariae & trusatili, ut intelligatur mola major & gravior. *Kidduschin* f. 29. 2. R. Jochanan dixit, etiamsi mola alicujus collo alligata sit, tamen in lege occupetur. *Moed Katon* f. 10. 2. asinus molae.

καταποντισθῇ] *Polyb* II. 60. ἀλλ' ὅμως τοιοῦτος ὢν οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ πλὴν τοῦ καταποντισθῆναι. *Plut*. de Stoic. contrad. p. 1039. D. τοῦ Πλάτωνος —— λέγοντος, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι μηδ' ἐπισταμένῳ ζῆν λυσιτελεῖ μὴ ζῆν· E. τοῦ ἀντισθένους —— τὸ δεῖν κτᾶσθαι νοῦν ἢ βρόχον —— πότε δὲ τὸν Θέογνιν ἐπανορθούμενος οὐκ ἔδει, φησὶν, εἰπεῖν χρὴ πενίην φεύγοντα, μᾶλλον δὲ χρὴ κακίην φεύγοντα καὶ εἰς βαθυκήτεα πόντον ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. *Athen*. X. p. 443. A. ἐνδήσας σάκκους καταποντίσαι τισὶ προστάξας. *Diod*. *Sic*. XVI. 35. ὁ δὲ Φίλιππος τὸν μὲν ὀνομάρχον ἐκρέμασε, τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἱεροσύλους κατεπόντισε. *Plut*. de Orac. Pyth. p. 403. C. ἀπέκτεινε, καὶ τὸ σῶμα κατεπόντισεν ἐμβαλὼν εἰς φορμόν. *Diod*. *Sic*. XIV. 112. αὐτοῦ τὸν υἱὸν Διονύσιος κατεπόντισε *Athen*. XIV. p. 621. A. Πάτροκλος οὖν ὁ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς ἐν καύνῳ τῇ νήσῳ λαβὼν αὐτὸν, καὶ εἰς μολιβδίνην κεραμίδα ἐμβαλὼν, καὶ ἀναγαγὼν εἰς τὸ πέλαγος κατεπόντισε. *Curtius* X. 4. mergi in amnem, sicut vincti erant, jussit. *Sueton*. Aug. 68. Paedogogum ministrosque Caji filii per occasionem valetudinis mortisque ejus superbe avareque in provincia grassatos oneratis gravi pondere cervicibus praecipitavit in flumen. *Plut*. de Virtut. mulier p. 257. D. τὴν μὲν καλβίαν ζῶσαν κατέκαυσαν, τὸν δὲ Λέανδρον ἐνράψαντες εἰς βύρσαν κατεπόντισαν. *Aristophanes* Equit. 1360. ἄρας μετέωρον εἰς τὸ βάραθρον ἐμβαλῶ ἐκ τοῦ λάρυγγος ἐκκρεμάσας ὑπέρβολον. *Schol*. ὅταν γὰρ κατεπόντουν τινὰς, βάρος ἀπὸ τῶν τραχήλων ἐκρέμων· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰπεῖν λίθον, ὑπέρβολον εἶπεν. & Suidas in V. ὑπέρβολον. *Philo* ap. *Eus* P. VIII. p. 392. νόμου κειμένου τὸν ἱερόσυλον κατακρημνίζεσθαι ἢ καταποντοῦσθαι ἢ καταπίμπρασθαι. *Plut*. parall. p. 312. C. ὁ δὲ παρέδωκε τὴν κόρην καταποντίσαι. *Philo* de Legg. Spec.

T. 2.

θαλάσσης. Ὀυαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάν- 7
δαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Ἐι δὲ ἡ χείρ σου, 8
ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ
αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· κα- 9
λόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ 10
ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πα-
τρός

θαλάσσης] + ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων 61. a prima manu. Versio *Copta*.
7. ἐστιν] — L. 1. 33. 50. 53. 60. 63. 91. Editio *Erasmi*. + τοῦ 70. 72. Editio *Colinaei*, *Bogardi*.
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα] τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν 106.
ἐκείνῳ] — DFL. 1. 54. 64. Editio *Erasmi*. Versio *Syra*, *Copta*. Codices *Latini* MSS.
τὸ σκάνδαλον] τὰ σκάνδαλα 13. 66. 71.
8. σκανδαλίζει] σκανδαλίζῃ F.
βάλε] βάλλε Editio *Erasmi*, *Bogardi*.
χεῖρας ἢ δύο πόδας] πόδας ἢ δύο χεῖρας D.
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον] εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς 1.
9. καὶ εἰ] τὸ αὐτὸ εἰ καὶ D.
σοῦ] + ὁ δεξιὸς Versio *Copta*.
ἔχοντα] ἔχειν καὶ L. 13.
πλὴν] + ἀλλ᾽ 76. + δὲ D a prima manu.
ἔρχεται] ἔρχονται 66.
αὐτὰ] αὐτὸν DL. 1. 13. Edit. *Erasmi*.
καλόν] + γὰρ Versio *Syra*.
βληθῆναι] ἐμβληθῆναι Bodlej.
— Versio *Syra* posterior.
ὁ] — 1. Editio *Erasmi*, *Theophylactus*.
σκανδαλίζει] σκανδαλίζῃ 9. 11.
τοῦ πυρὸς] — D. Versio *Arab*.
10. τῶν μικρῶν τούτων] τούτων τῶν μικρῶν τῶν πιστευσάντων εἰς ἐμὲ D. Versio *Saxonica*, *Copta*. Codices *Latini* MSS. *Hilarius*.
λέγω γὰρ usque ad finem commatis] — Versio *Saxon*.
ἐν οὐρανοῖς prius] — 1. 86. Versionis *Syrae* & *Latinae* Codices quidam. *Origenes* in l. & c. Celsum ter. *Basil*. c. Eunom. 3. *Theodoret*. ἀτρεπ. 21: *Chrysostomus*.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς H.
μου] — H.
τοῦ ἐν οὐρανοῖς] — 25. 60.
11.] — L a prima manu 1. a prima manu. 13. Codices *Latini*. *Origenes*, *Hieronymus*.
ἀνθρώπου] + ζητῆσαι καὶ L. ex emendatione 14. 51. 54. 56. 58. 61. 63. 66. 73. 74. 90. 106. Evang. 5.

T. 2. p. 318, 36. E. οἱ δ᾽ εἰς ποταμὸν καὶ θαλάσσης βυθὸν ἀφιέντες, ὅταν ἀπαιωρήσωσιν ἄχθος, ἵνα θᾶττον ἡ ὁλκὴ τῷ βάρει καταφέρηται.

ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης] *Aristonymus* ap. *Stob*. S. XCV. πλῷ ἔοικε τῷ παρὰ γῆν ὁ τῶν πενήτων βίος. ὁ δὲ τῶν πλουσίων τῷ διὰ πελάγους, τοῖς μὲν γὰρ ῥᾴδιον ἐστι καὶ πεῖσμα βαλεῖν, καὶ προσχεῖν καὶ νεωλκῆσαι, τοῖς δ᾽ οὔ. *Apoc*. XVIII. 21. *Athenae*. VII. p. 315. A. χαίρει δὲ πρόσγειος μᾶλλον ὢν ἢ πελάγιος. *Strabo* I. p. 82. B. εἰπών τε τοὺς ἀρχαιοτάτους πλεῖν καὶ κατὰ λῃστείαν ἢ ἐμπορίαν, μὴ πελαγίζειν δὲ, ἀλλὰ παρὰ γῆν. & II. p. 164. A. οὐδὲ τὴν παραλίαν ἐμμετροῦντι, οὔτε τὴν διὰ μέσου τοῦ πελάγους. *Od*. γ. 179. πελάγος μέγα μετρήσαντες. *Plut*. de gen. Socrat. 593. E. πελαγίους ἤδη, καὶ πρόσω τῆς γῆς φερομένους. *Hesych*. πέλαγος. πλάτος θαλάσσης. *Arrian*. Exped. Alex. I. 20. εἴ πη ἐκκαλέσαιτο ἐς τὸ πέλαγος τοὺς Μακεδόνας. Indic. 43. ἀλλὰ γὰρ οὔτις παρέπλωσε ταύτῃ οὐδαμῶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ τινές γε πελάγῳ κομιζόμενοι. & Epictet. II. 16. ἐγὼ, ὅτε πλέω, κατακύψας ἐς τὸν βυθὸν, ἢ τὸ πέλαγος περιβλεψάμενος, καὶ μὴ ἰδὼν γῆν, ἐξίσαμαι. Exped. Alex. II. 20. ὃ δὴ ἐς τὸ πέλαγος αὐτῷ ἀνεῖχε. *Polyb*. p. 1409. ἀποχωρεῖν πρὸς τὸ πέλαγος. & VI. 42. διαφυγόντες τὰ μέγιστα πελάγη. *Aristot*. H. A. 1. 1. καὶ τῶν θαλαττίων τὰ μὲν πελάγια, τὰ δὲ αἰγιαλώδη. & VIII. 19. ὅσα μὲν εἰσι φύσει πελάγια ἢ αἰγιαλώδη. *Act*. XXVII. 5. *Luc*. XVII. 2. in maris aequor. auf dem weiten meer.

7. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων] *Bereschith R*. X. 11. אוי לעולם מדינו Vae mundo a judicio ejus! *Sohar* Genes. f. 33. col. 132. Vae mundo quod stupidi sunt corde. 37. c. 146. Vae mundo, quod oculos habent, & non vident. *Sohar* Exod. f. 15. c. 60. Si capita populorum justa sunt, bene populo: sin vero mala sint, vae mundo, vae populo.

8. αἰώνιον] *Ovidius* V. Tr. 2. 15. aeterna consumtus tabe perisset. de P. 1. 2. 126. clausit & aeterna civica bella sera. II. 2. 50. principis aeterni quam tibi praestat amor. 10, 13. tu canis, aeterno quicquid praestabat Homero. A. A. III. 414. Ilias aeternum si latuisset opus. *Panegyricus Theodos*. 22. aeternis ardoribus inaccessas, aut continua hieme separatas. *Cic*. pro Fontej. 17. perspicite, ne ille *ignis aeternus* nocturnis Fontejae laboribus vigiliisque servatus, sacerdotis vestrae lacrymis extinctus esse dicatur. *Jos*. Macc. 12. ταμιεύεται σε ἡ δίκη πυκνοτέρῳ καὶ αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ βασάνοις, αἳ εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα οὐκ ἀνήσουσί σε. 9. σὺ δὲ καρτερήσεις ὑπὸ τῆς θείας δίκης αἰώνιον βάσανον.

9. καλόν σοι ἐστὶν — ἢ] *Targ. Hier*. Gen. XXXVIII. 26. טב לי Melius est mihi. *Senar. Graec*. καλὸν τὸ νήφειν, ἢ τὸ πολλὰ κραιπαλεῖν. *Plaut*. Rudent. IV. 4. 70. tacita bona est mulier semper quam loquens. *Plato* Polit. I. τὸν τοῦ ἀδίκου βίον φάσις ὡς εἶναι κρείττω ἢ τὸν τοῦ δικαίου.

μονόφθαλμον] *Phrynich*. p. 52. μονόφθαλμον οὐ ῥητέον, ἑτερόφθαλμον δέ. κρατῖνος γὰρ μονόμματον εἶπε τὸν κύκλωπα. *Thomas*. ἑτερόφθαλμος, ὁ τὸν ἕνα πηρωθεὶς ὀφθαλμὸν, οὐ μονόφθαλμος. μονόφθαλμος γὰρ ὁ ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχων φυσικῶς, οἷον μυθεύονται τὸν κύκλωπα. Ammonius. ἑτερόφθαλμος — ὁ κατὰ περίπτωσιν πηρωθεὶς τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Μονόφθαλμος δὲ ὁ μόνον ὀφθαλμὸν ἔχων, ὡς ὁ κύκλωψ. *Pollux*. II. 62. ἑτερόφθαλμος. Τὸ δὲ μονόφθαλμος παρὰ Ἡροδότῳ ἐπὶ τῶν ἐκ φύσεως ἕνα ἐχόντων ὀφθαλμὸν, οἷον κυκλώπων καὶ ἀριμασπῶν. *Lucian*. V. H. I. 3. μονοφθάλμους ἀνθρώπους. *Hesychius*. ἑτερόφθαλμος, μονόφθαλμος. *Apollodor*. Bibl. 11. περιτυγχάνουσιν ὀξύλῳ τῷ ἀνδραίμονος, ἐφ᾽ ἵππου καθημένῳ, μονοφθάλμῳ, τὸν γὰρ ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐκέκοπτο τόξῳ. *Lucianus* D. Mar. I. 1. καὶ τὸ πάντων ἀμορφώτατον μονόφθαλμος. *Herodotus* III. 116. Arimaspos vocat ἄνδρας μονοφθάλμους.

Nemo se supra alios efferat, vel quia est doctior, vel quia plura patravit miracula, vel quia Evangelium pluribus in locis praedicavit. Omnes istae cogi-

11 τρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.
12 Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν·
13 οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς, ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν
γένηται εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννε-
14 νηκονταεννέα, τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς
15 ὑμῶν, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς
σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀ-
16 κούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ
δύο·

18. 19. Versio *Syra* posterior, *Æthiop. Arab.* e *Luca.*
12. τί] + δὲ D. ἀνθρώπῳ] — Bodl. unus. ἀφεὶς] ἀφιήσιν D.
ἐννενήκοντα] ἐνενήκοντα DE. 1. 3. 4. 5. 47. 48. 49. 50. 52. 57. 58. 60. 61. 62. 65. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Complut.* & commate sequenti.
ἐπὶ τὰ ὄρη] praecedentibus jungit Edit. *Complut. Erasmi, Colinaei, Genev. Bogardi,* Versio *Syra, Latina, Æthiop. Arab. Hieronymus.* quod videtur simplicius, probante *H. Grotio.*
ὄρη] + καὶ DL. 13. Versio *Copta.* ἐννέα] + καὶ 70.
πορευθεὶς] πορευόμενος D. ζητεῖ] ζητήσει H.
13. ἀμὴν] + γὰρ 70. αὐτῷ] αὐτὸ 53. 71. Evang. 1.
14. ὑμῶν] ἡμῶν D a prima manu. 59. μου H. 13. 61. Evang. 4. 5. Versio *Copt. Syra.* posterior, & edita in ora. *Origenes.* ἐν] + τοῖς D. 80. Editio *Colinaei.*
εἷς] ἓν DL. 2. 33. Evang. 19. Edit. *Erasmi.*
15. ἁμαρτήσῃ] ἁμάρτῃ 11. 33. 35. 37. a prima manu. 40. 47. 55. 56. 57. 58. 60. 62. 64. 65. 74. ex emendatione. 76. ex emendatione 78. 83. Ev. 3. Edit. *Complut. Colinaei, Origenes, Chrysost. Damascenus.* VI. 6.
εἰς σὲ] — 1. *Origenes.*
καὶ prius] — D. 1. 10. 13. 33. 35. 36. 37. 40. 50. 53. 56. 60. 62. 66. 91. Evang. 4. 15. 19. Versio *Syr. Chrysost. Origenes, Cyrillus* de Ador. p. 104. *Basilius* Reg. br. 347. 177. 232. 293. *Damascenus.* probante *J. Millio* prol. 873. & *J. A. Bengelio.* ὕπαγε] — 36.
16. σοῦ] σεαυτοῦ K. 13. 42. 68. 69. 106. Evang. 4. ἔτι] — 56. 58.

cogitationes ex animo ejiciendae sunt, ut modestia locum habeat, sine qua nec pax haberi nec doctrina mea propagari potest.

10. Nolite eos contemnere, quibus angeli, & quidem insigniores inter Angelos, inserviunt. 1. *Reg* X. 8. 2. *Reg.* XIV. 11. XXV. 19. *Esther.* I. 4. *Luc.* I. 19. *Apoc.* I. 4. IV. 5. VIII. 2. *Heb.* I. 14. Michael missus est ad custodiendum cadaver Mosis, Gabriel ad Mariam virginem pauperem, alius ad Manoam agricolam, ad Gideonem triturantem, ad Mosen exulem, plures ad Lazarum pauperem & contemtum in sinum Abrahae deportandum. Isti angeli eorum, quos a vobis despici vident, querelas ad Deum deferent, & vindictam exposcent.

11. Ipse ego omnium angelorum hominumque Dominus de coelo descendi, & gravissimas molestias subii, non ut bene de me meritos & honore dignos juvarem, sed peccatores & perditos. *Ro.* XIV. 15.

12. *Peah* IV. 2. Si dixerint XCIX. Sparge, & unus: divide, huic auscultant. *Hieros. Schabb.* f. 14. 3. Si moriantur XCIX. ab oculo malo, unus autem manu coeli —— Si moriantur XCIX frigore, unus autem a manu Dei. *Maximus Tyr.* XXV. 2. ποιμὴν ἀνὴρ καὶ μάγειρος ἐβάδιζον ἄμφω κοινὴν ὁδὸν, ἰδόντες δὲ ἐκ ποίμνης ἄρνα ἐντραφῆ πλανώμενον, ἀπολειφθέντα τῶν συννόμων, ὥρμηντο ἐπ' αὐτὸν ἄμφω. *Exod.* III. 1. *Genes.* VIII. 3. 1. *Sam.* XVII. 28. XXXI. 8. 1. *Reg.* XXII. 17. *Pausanias* p. 170. 171. de Endymione. *Bereschith R.* LXXXVI. 5. *Gen.* XXXIX. & erat Deus cum Joseph. Ecce cum reliquis tribubus non fuit. Dixit R. Juda, ut jumenta. Fuerunt enim XII. jumenta onusta vino. Divertit unum ex illis in diversorium gentilis; reliquit XI. & ivit post illud. Dixerunt illi: cur relinquis XI. & abis post unicum? Respondit eis: illa sunt in via publica, & non sum sollicitus de eis, ne fiat vinum libaminis: Sic isti majores natu sint, & sub potestate patris sui; hic vero minor est & in potestate sui ipsius. Virgil. Eccl. II. 21. Mille meae Siculis errant in montibus agnae. *Theocrit.* Id. III. 46. ἐν οὔρεσι μᾶλα νομεύει. & VIII. 2. Μᾶλα νέμων ὡς φαντὶ, κατ' ὤρεα μακρὰ Μενάλκας. *Il.* ω. *Od.* 614. λ. 573. ἐν οὔρεσιν οἰοπόλοισι & ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσιν. *Eustath.* in Il. ν. Οἰοπόλος χῶρος κανταῦθα ὁ ἔρημος, ἐν ᾧ οἶος τις, ὃ ἐστι μόνος, πολεῖ, καὶ ἔνθα οἴων πῶυα πωλοῦσι βοσκόμενα. *Arrianus* Exp. Al. VII. 9. νέμοντες ἀνὰ τὰ ὄρη πρόβατα ὀλίγα.

14. Ipse Deus O. M. vult omnes, etiam minimos, salvos fieri, eumque in finem & angelos & filium angelis majorem misit in mundum.

15. ἁμαρτήσῃ] *Thomas.* ἥμαρτον δόκιμον καὶ ἁμαρτὼν, ἡμάρτησα δὲ ἀδόκιμον, καὶ ἁμαρτήσας. εἰ καὶ Ἀριστείδης ἅπαξ εἶπεν ἐν τῇ ὑπὲρ ῥητορικῆς α. ἁμαρτήσασθαι.

ἁμαρτήσῃ εἰς σε] Andocides de myster. εἰς τὴν πόλιν οὐδὲν ἥμαρτον. *Isocrat.* π. ἀντιδόσ. εἰς ἡμᾶς ἐξήμαρτεν. *Thucyd.* . . . ἁμαρτάνει πολλὰ εἰς ἡμᾶς. *Isocr.* ad Demonic. δικαίως δ' ἂν τοὺς τοιούτους ὑπολάβοιμεν μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς ἁμαρτάνειν. *Cic.* ad Attic. III. 15. in me enim ipsum peccavi vehementius. *Aristid.* Panathen. p. 179. τοῖς ἁμαρτοῦσι καὶ εἰς αὐτὴν, καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐλυσιτέλησεν ἀεὶ δήποθ' ἡ πόλις. *Artemid.* II. 34. ἡμαρτηκέναι τι εἰς αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς θεοὺς —— ἡμαρτηκότα εἰς τοῦτον τὸν θεόν. *Gen.* XLII. 22. 1. *Sam.* XIX. 4. 1. *Reg.* VIII. 31. *M. Antoninus* VII. 26. ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σέ. *Lysias* saepe.

ἐκέρδησας] 1. *Cor.* IX. 19——22. 1. *Pet.* III. 1.

16. 1. *Tim.* V. 19. *Heb.* X. 28. *Xenophon* H. Graec. VI. καὶ γὰρ δὴ οὐκ ἐπ' ὀλίγων μοι δοκοῦσι μαρτύρων νῦν ἂν εὖ παθεῖν ἀφ' ὑμῶν. *Lucianus* de Gymnas. 11. εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγων ταῦτα πάσχουσιν, ἀλλ' ἐν τοσούτοις θεαταῖς καὶ μάρτυσι —— κἂν ἐπ' ὀλίγων τῶν μαρτύρων τοῦτο πάθῃ τις. Revivisc. 27. τὰ σεμνότατα διασύρων ἐπὶ τοσούτων μαρτύρων. pro lapsu 1. ἐπὶ τοσούτων μαρτύρων.

17. Ety-

δύο· ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐ- 17
τῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς
καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐ- 18
ρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν + λέγω ὑ- 19
μῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν
αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ γάρ εἰσι 20
δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τότε προσελθὼν 21
αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε· Κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω
αὐ-

+ ἀμὴν

μαρτύρων] — D.
μαρτύρων ἢ τριῶν] ἢ τριῶν μαρτύρων 1. Versio *Syr.* *Origenes*, *Cyrillus*, *Lucifer*.
σταθῇ] σταθήσεται M. 33. 48. 66. 67. *Origenes*. 17. αὐτῶν] — 57. αὐτοῦ 61.
εἰπὲ] εἰπὸν L. *Origenes*. παρακούσῃ] + καὶ Versio *Syr*.
σοὶ] + λοιπὸν 1. 59. *Origenes*, *Basil*. Ep. 246. ὥσπερ] ὡς *Origenes*.
καὶ postremo] + ὡς D. Versio *Syr*.
18. ἀμὴν] + ἀμὴν M. Evang. 2. 10. 16. + δὲ 89. 106. + γὰρ 61. 74. ex emendatione. Versio *Syr.* posterior in margine.
ὅσα] ὃ 106.
δεδεμένα] δεδεμένον 106. ἐὰν] ἂν D. bis.
λελυμένα] λελυμένον 106. τῷ οὐρανῷ] τοῖς οὐρανοῖς bis DI.M.
19. πάλιν] + ἀμὴν EGHK. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. duo. 27. 29. 32. 33. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 59. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 10. 15. 16. 17. 18. 19. Editio *Complut*. *Plant*. *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Wechelii*. Codices quidam Versionis *Latinae*. Versio *Arab*. *Basilius* Eth. 1. + δὲ ἀμὴν 61. 69. ἀμὴν 59. 62. + δὲ Versio *Syra* posterior.
ὅτι] — 56. 58. 61.
ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν] δύο ἐὰν συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν DL. 72. in ora. *Origenes* c. Cels.
παντὸς] + τοῦ D a prima manu. οὗ] ὃ 59. in ora. 61.

17. *Etymol M.* κυνικοὶ φιλόσοφοι, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κυνῶν, ὅτι ἀναιδέστατοι ὑπῆρχον, ὥσπερ καὶ οἱ κύνες, οὗτοι γὰρ ἤλεγχόν τινα δημοσίᾳ, οὐ κατ' ἰδίαν. *Jos.* Vita 49. εἰ πρὸς Ἰωάννην κρινόμενος, ὑπὲρ τοῦ παραστῆσαι τὸν ἐμαυτοῦ βίον, δύο τινας ἢ τρεῖς μάρτυρας καλοὺς κἀγαθοὺς ἠγάγον, δῆλον ὡς ἀνάγκην εἴχετε, προσεξετάσαντες καὶ τοὺς τούτων βίους, ἀπαλλάξαι με τῶν ἐγκλημάτων. *Sota* I. 2: qua ratione fit interdictum? coram duobus testibus. Schol. non decet maritum, ut statim coram testibus prosiliat, & Zelotypiae interdictum edat; verum prius remotis arbitris amanter modesteque mulierem corripiat. *Mischar Happeninim:* Dicit sapiens: si injuriam tibi fecerit proximus tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: quod si audiverit te, jam lucratus es: Si vero non audiverit te, dicas ei coram uno aut duobus, qui id audiant: si ne sic quidem audiverit, vilis esto in oculis tuis.

Usque ad comma decimum quartum Christus eos monuerat, qui alios contemnebant; a commate vero 15. incipit eos docere, qui contemnebantur. *Sir.* XIX. 13. 17. 18. 2. *Thess.* III. 6. 14. *Ro.* XVI. 17. *Jac.* V. 20. *Deut.* XIX. 15.

18. Si quis vero sententiam de se vestram, quam ex regulis traditis tuleritis, spreverit, maximo suo damno id faciet. Cum enim in gratiam vobiscum redire recusat, reus erit apud Deum: contra si vos placaverit & sibi reconciliaverit, etiam a Deo peccati sui in vos commissi veniam impetrabit.

19. γενήσεται αὐτοῖς] *Jo.* XV. 7. *Æschines* in Timarch. τὰ μέτρια παρὰ ἐπιτρόπων ἐγίνετο τῷ ἀριγνώτῳ. *Æschin.* Socrat. Dial. II. 20. οἴεται ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν, ἃ εὐχόμεθα, γενέσθαι ἂν καὶ ἅμα. *Aristid.* in Æsculap. p. 39. ἐμοὶ γὰρ πολλὰ καὶ παντοῖα παρὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας γεγένηται. *Menand.* εὖξαι, τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται. *Philemon Ala.* λέγε πρὸς τοῦθ' ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται. *Euripid.* Herc. fur. 603. μένοντι δ' αὐτοῦ πάντα σοι γενήσεται. *Jamblich* V. Pythag. 28. καί τις ἤδη ἐπιβάντι τοῦ πλοίου εἰπεῖν, ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτο σοι, ὦ θυμαρίδα. *Arrian.* Epict. II. 21. ἐκεῖνο γοῦν βλέπετε μᾶλλον, εἰ ἐφ' ὃ ἔρχεσθε, τοῦτο ὑμῖν γίνεται. *Ammonius.* ἔσται τοῦ γενήσεται διαφέρει. ἔσται μὲν γὰρ τὰ καὶ νῦν ὄντα, γενήσεσθαι δὲ τὰ γενέσεως τευξόμενα· οἷον, νεός πρεσβύτης ἔσται. τῷ δ' ἀτέκνῳ παῖδες γενήσονται. *Lucianus.* Tyrannic. 3. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ περισσότερόν τι ἐπὶ τούτοις ᾤμην γενήσεσθαί μοι παρ' ὑμῶν.

20. *Act.* XV. 25. 28. *Berachoth* f. 6. 1. Rabbin f. Raf Adae ex ore R. Isaaci docuit. Unde constat Deum S. B. esse in Synagoga? Responsio. Ex eo, quod dicitur *Ps.* LXXXII. 1. Unde constat decem precantibus Divinam majestatem adesse? Ex eodem loco —— Porro unde constat divinam Majestatem adesse duobus sedentibus atque studio legis vacantibus? Ex Malach. III. 16. *Pirke Aboth* III. 2. duo qui assident mensae & colloquia habent de lege, divinitas quiescit super eos S. D. *Mal.* III. 16. & 6. Decem qui sedent & discunt in lege, divinitas quiescit inter eos S. D. *Psal.* LXXXII. 1. Quid si autem tantum quinque fuerint? S. D. & fasciculum suum super terram fundavit? *Amos* IX. 6. Si tantum tres *Ps.* LXXXII. 1. Si tantum duo? *Malach.* III. 16. & Avoth. *Nathan* 8. *Sanhedrin* c. IV. *Gem.* Vos diciris, in omni loco, ubi sunt decem, habitat divina majestas. *Midras Tillim* in *Psal.* XC. Cur Deus vocatur locus? quia, ubicunque stant justi, invenitur cum illis. S. D. *Exod.* XX. 21. *Mechilta* in *Ex.* XXIV. 1. R. Eleasar f. Jacobi —— Unde est quod dixerunt, ubi X. filii hominis conveniunt in Synagogam, divina majestas cum illis est? S. D. *Ps.* LXXXII. 1. Unde ubi vel tres adsunt vel duo Mal. III. vel unus. *Ex.* XX. 24.

Ea erit efficacia precum, ejus qui injuriam accepit & placatus est, pro eo qui injuriam fecerat. *Jac.* V. 16. 1. *Cor.* XIV. 29. *Jos.* c. Appion. II. 32. ἆρ' οὖν καὶ παρ' ἡμῖν οὐ λέγω τοσούτους, ἀλλὰ δύο ἢ τρεῖς ἔγνω τις προδότας γενομένους τῶν νόμων.

21. *Joma* f. 86. 2. R. Jose f. Judae dixit: Homini

22 αὐτῷ; ἕως ἑπλάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπλάκις, ἀλλ' ἕως
23 ἑβδομηκοντάκις ἑπλά. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
24 ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσ-
25 ηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων· Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέ-
λευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, ϗ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ϗ τὰ τέκνα, ϗ πάν-
26 τα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Κύριε,
27 μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, ϗ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δού-
28 λου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, ϗ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖ-
νος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· ϗ κρατήσας αὐ-
τὸν

αἰτήσωνται] αἰτήσονται 59.
αὐτοῖς] ὑμῖν 56. 58.
οὗ γάρ εἰσι] οὐκ εἰσιν γὰρ D a prima manu.
21. αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε] πέτρος εἶπεν αὐτῷ D. Versio *Copta*, *Latina*. *Origenes*, *Lucifer*.
ἁμαρτήσει] ἁμάρτη 41.
αὐτῷ posterius] —— 59.
24. προσηνέχθη] προσήχθη D. *Origenes*.
αὐτὸν] —— 3.
αὐτοῦ secundo] —— D. Codices *Latini*.
26. οὖν] δὲ D. 106. Versio *Vulg*. *Syr*. posterior, & edita in ora.
δοῦλος] + ἐκεῖνος DL. 5. 33. 106. Versio *Vulg*. *Syra*, *Æthiop*. *Arab*.
προσεκύνει] προσεκύνησεν 59.
ἐπ'] ἐν G.
σοι] —— D.
τὸ δάνειον] πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν 1. Versio *Copta*, Codices *Latini*. *Arab*. *Origenes*.
28. ἑκατὸν δηνάρια] δηνάρια ρ. D.
γενήσεται] δοθήσεται 33.
20. οὗ] ὅπου 59. in ora 69. 90.
ἐκεῖ εἰμι] παρ' οἷς οὐκ εἰμι D.
μου] —— L.
22. ἑπτὰ] ἑπτάκις D a prima manu.
25. αὐτοῦ] αὐτῷ Edit. *Complut*.
ὁ κύριος αὐτοῦ] —— 1. *Origenes* H. 7. *Chrysostomus*.
αὐτοῦ tertium] —— 1.
εἶχε] ἔχει 1. 56. 58.
σύνδουλος 13.
κύριε] —— D 15. Versio *Vulg*. *Lucifer*.
ἐμοὶ] ἐμὲ D. & comm. 29.
27. ἐκείνου] —— 1.

mini in alterum peccanti, semel remittunt, secundo remittunt: tertio remittunt, quarto non remittunt S. D. *Amos* II. 1. *Job* XXXIII. 29.

ποσάκις] *Plato* Epist. VII.

23. λόγον] Lat. rationes conferre. *Galen*. de praenot. καί τινος ἄλλου τῶν πλουσίων παῖς οἰκόνομος ὁμοίως κάμνων ἐγνώσθη μοι. λυπούμενος γὰρ ἐν τῷ μέλλειν ἀποδιδόναι λογισμοὺς, ὧν διῴκησεν, ἐν οἷς ἠπίστατο λεῖπον οὐκ ὀλίγον ἀργύριον, ὑπὸ τῆς φροντίδος ἠγρύπνει τε καὶ λυπούμενος ἐτήκετο. Προειπὼν δὲ αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ, μηδὲν εἶναι σωματικὸν πάθημα τῷ πρεσβύτῃ, σκέψασθαι συνεβουλευσάμην, ὅτι φοβοῖτο μέλλοντος αὐτοῦ τοὺς λόγους, ὧν ἐνεχείρισεν, ἀπαιτεῖν, καὶ διὰ τοῦτο λυποῖτο, γινώσκων οὐκ ὀλίγον ἐν αὐτοῖς εὑρήσεσθαι λεῖπον. Ἐπειδὴ καλῶς ἐφῆκε στοχάζεσθαι, τοῦτο συνεβούλευσα, βεβαίας ἕνεκεν διαγνώσεως εἰπεῖν αὐτῷ, ὅσον ἔχει παρακείμενον ἀργύριον αἰτῆσαι τοῦτο, μήπως ἐξ αἰφνιδίου τελευτήσαντος ἀπόληται, μεταστάσης εἰς ἄλλον οἰκέτην τῆς διοικήσεως, οὗ μήπω πεῖραν ἔχει, παρὰ γὰρ ἐκείνου μὴ χρῄζειν ἀπαιτήσεως λογισμῶν. ὡς δὲ ὁ δεσπότης αὐτῷ ταῦτα διελέχθη, πεισθεὶς οὐκ ἐξετασθήσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο γενόμενος ἄλυπος, ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν τοῦ σώματος ἀνεκτήσατο.

24. μυρίων] *Ter*. Phorm. IV. 3. 63. Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas. *Donatus*: Perspicere hinc licet consuetudinem utriusque sermonis, nam Apollodorus μυρίας dixit pro multis. Et ut apud Graecos μύρια, ita apud nos sexcenta dicere pro multis usitatum est. *Cicero*: de Divin II. 14. sexcenta possum decreta proferre. *Plato*. de Legg. II. p. 789. F. τὰ πάτρια —— σκοπῶν δ' εὑρήσεις αὐτόθι τὸ μυριοστὸν ἔτος γεγραμμένα ἢ τετυπωμένα, οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν μυριοστὸν, ἀλλ' ὄντως. & 790. F. τούτων δὴ τοιούτων καὶ ἑτέρων ἀγωνιστῶν μυρίων ἐλθόντων, ἔχομεν εἰπεῖν, τίς ἂν νικῷ δικαίως. *Eutropius* IV. 2. Antiochus M. rex Syriae senatui Romano coactus est persolvere X. M. talentorum.

25. πραθῆναι] 2. Reg. IV. 1. Exod. XXII. 3. *Diodorus S*. Ecl. XXXVI. p. 530. μὴ ἔχων ἀποδοῦναι, πάλιν ἔταξε λ. ἡμερῶν προθεσμίαν.

26. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ] *Artemid*. IV. 12. ὅσα μακρά ἐστιν, οἷον κυπάρισσοι καὶ πίτυες, καὶ κάμακες, καὶ ἄνδρες ἐπιμήκεις, καὶ ὅσα ὅμοια, πάντα μακροθυμεῖν κελεύει, καὶ μὴ κενοσπουδεῖν· τὰ δὲ κολοβὰ καὶ βραχέα, σπεύδειν ἐγκελεύεται. *Anthol*. II. 17. 3. ἀντίσπαστον ἐμοί τις ὄνον μακρόθυμον ἔδωκε τῶν βασταζομένων ὅρμον ὁδοιπορίης. Υἱὸν τῆς βραδυτῆτος, ὄνον, πόνον, ὄκνον, ὄνειρον, τῶν ἀνακαμπτόντων ὑστατίων πρότερον. *Plut*. de Genio Socr. p. 593. F. αὐτοὺς ἐξαμιλλᾶσθαι καὶ μακροθυμεῖν, δι' οἰκείας πειρωμένους ἀρετῆς σώζεσθαι καὶ τυγχάνειν λιμένος. *Luc*. XVIII. 7.

28. συνδούλων] *Thomas*. ὁμόδουλος ἀττικὸν, οὐ σύνδουλος. *Moeris* ὁμόδουλος, ἀττικῶς. σύνδουλος, ἑλληνικῶς. *Aristoph*. Pace 744. ὁ σύνδουλος σκώψας αὐτοῦ τὰς πληγάς. Theopompus ap. *Athen*. XI. p. 471. A. παρὰ τὸν νέον ξύνδουλον.

δηνάρια] *Seneca* de beneficiis II. 17. Ab Antigono Cynicus petiit talentum, respondit, plus esse, quam quod Cynicus petere debeat: repulsus petit denarium; respondit, minus esse, quam quod regem deceret dare.

κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν] propria est verbi ratio in creditoribus, qui debitores segnes obtorto collo corripiunt, adque solvendum aes alienum acerbe cogunt. *Lucian*. Dial. Mort. 22. καὶ μὴν ἄγξω σε, νὴ τὸν Πλούτωνα, ἂν μὴ ἀποδῷς. *Pollux* III. 116. περὶ φειδωλοῦ. ἄγχων τοὺς χρήστας, ἀποπνίγων τοὺς ὀφείλοντας. *Livius* IV. 53. Hoc decreto Consul armatus, cum paucis, appellantibus Tribunum, collum torsisset, metu caeteri sacramento dixere. *Plaut*. Poenul. III. 5. 45. Priusquam hinc obtorto collo ad praetorem trahor. *Apulej*. IX. Ecce nobis repente de tergo manipulus armati supercurrit equitis —— Philebum ceterosque ejus comites involant avide, colloque constricto & sacrilegos compellantes interdum pugnis obverberant. *Cic*. in Verr. IV. 10. quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit. pro Cluentio 21. Nec quidquam propius est factum, quam ut illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, ut reliqua posset perorare. *Thomas*: ἄγχει, κάλλιον ἢ πνίγει.

 Ari-

τὸν ἔπνιγε, λέγων· Ἀπόδος μοι, ~ ὅ,τι ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς 29
τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ — πάντα
ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν· ~ ἀλλ' ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ 30
ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα· 31
καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος 32
αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά
σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε 33
ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀ- 34
πο-

~ εἰ ~ ἀλλὰ

ὀφείλεις] + μοι Versio *Syra* utraque, posterior cum obelo.

μοι] — DL. 1. Versio *Vulgata*. *Origenes*, *Damasc*. α. 11.

ὅτι] εἴ τι CDEFGHKLM. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. unus Colb. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 78. 83. 86. 89 90. 91. Evang. 3. 4. 5. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut*. *Stephani* prima. *Genev*. *Plant*. *Bengel*. *Origenes*, *Chrysostomus* in l. & T. V. 32. & in Genes. H. 27. *Theophylactus*, *Theophanes*, *Euthymius*, *Damascenus*. 11. probante *H. Grotio* & *Millio*. prol. 1050. *Philem*. 18. *Luc*. XIX. 8. *Erasmus* ex Versione Latina & formula Latinorum εἴ τι mutavit in ὅτι. *Quintil*. VI. 3. redde quod debes. *Petron*. 57. nemo mihi in foro dixit: redde quod debes. *Senec*. Epist. 18. Primum, inquis, redde quod debes. Delegabo tibi Epicurum, ab illo fiat numeratio. Et de Benefic. II. 14. Aequissima vox est, jus gentium prae se ferens: redde quod debes. & VII. 21. Ille tibi vivit, tu illi redde, quod debes. & 22. quod debes, quaere cui reddas. *Diogenes L*. Lycon. V. 73. εἴ τι μοι ὀφείλει, ἀφίημι αὐτῷ. *L*. XV. 1. 7. *D*. Sed & si quid ei conservus debet, erit peculii.

29. εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν] — 64. a prima manu.

εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ] — C. a prima manu DL. 1. 28. 33. 65. 71. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copta*, *Latina*, *Lucifer*.

ἐμοὶ] ἐμὲ CD. καὶ] κἀγὼ D.

πάντα ἀποδώσω σοι] ἀποδώσω σοι πάντα K.

πάντα] — DEFHM 2. 3. 5. 8. 9. 11. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 62. 66. 67. 70. 71. 74. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Evang. 5. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Edit. *Complut*. *Colinaei*, *Stephani* duae priores, *Bengelii*, *Wechelii*. Versio *Syra* posterior, & edita in ora. *Arab*. Codices *Latini*. *Damascenus*, *Theophylactus*, *Lucifer*. *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1421.

ἀποδώσω σοι] σοὶ ἀποδώσω C. 32. 73. *Chrysostomus* σοι] — 68.

30. ἤθελεν] ἠθέλησεν D. 49. 59. 68. *Damascenus*.

ἀλλ'] ἀλλὰ C. Edit. *Complut*. *Genev*. *Erasmi*, *Bogardi*, *Colinaei*, *Bengelii*, duae priores *Stephani*, tertia vero errore typographi ἀλλὰ ἀπελθών; ex quo *Beza* fecit ἀλλ' ἀπελθών.

αὐτὸν] — 44. εἰς] + τὴν 80. 89. 90. οὗ] — CL. ἂν *Damascenus*.

ἀποδῷ] + πᾶν C. Codices *Latini*. *Chrysostomus* in Gen. H. 27. *Damascenus*.

31. δὲ] οὖν D. — 61.

γενόμενα prius] γινόμενα DL. 4. 7. 38. 66. Evang. 15. *Chrysost*. in Genes. l. c. *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1077.

διεσάφησαν] ἐσάφησαν 69.

αὐτῶν] ἑαυτῶν. EK. 3. 34. 35. 37. 39. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 73. 74. 80. 83. 89. 90. Evang. 12. 15. 16. 17. 24. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*.

πάντα] ἅπαντα 1.

32. τότε προσκαλεσάμενος] προσκαλεσάμενος δὲ 72.

αὐτὸν] — 56. 58. *Theophylactus*.

αὐτῷ] — D. Colb.

33. ἔδει] + οὖν D. Versio *Armena*.

καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D.

Aristophanes Equit. 772. χρήματα πλεῖστ' ἀπέδειξα ἐν τῷ κοινῷ, τοὺς μὲν στρεβλῶν, τοὺς δ' ἄγχων, τοὺς δὲ μεταιτῶν. *Schol*. δηλοῖ διὰ τούτων τῶν ὀνομάτων τὸ βίαιον τῆς ἀπαιτήσεως. *Lucianus* Sympos 32. οὐδὲ ἄγχω τοὺς μαθητὰς, ἢν μὴ κατὰ καιρὸν ἀποδῶσι τοὺς μισθούς. *Hermot*. 9. ἐπεὶ τὸν μισθὸν μὴ ἀπεδίδου κατὰ καιρὸν, ἀπήγαγε παρὰ τὸν ἄρχοντα ἔναγχος, περιθείς γε αὐτοῦ θοιμάτιον περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ἐβόα καὶ ὠργίζετο. A. Victor de Vir. Illustr. 66. Consuli legibus agrariis resistenti ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus. *Florus* III. 17. 8. Apprehensum faucibus viator non ante dimisit, quam sanguis in ora & oculos redundaret.

31. διεσάφησαν] *Theophr*. διασαφητέον. *Ælianus* N. A. I. 8. καὶ γοῦν εἷς, ὁρῶν τὰ γενόμενα. *Polyb*. III. 87. ἐξαπέστειλε —— τοὺς διασαφήσοντας εἰς τὴν καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων.

32. δοῦλε πονηρὲ] *Jos* A. II. 4. 5. πονηρὸν δοῦλον κοίτην μιᾶναι τὴν σὴν ἐθελήσαντα κόλασον —— ὡς ὅσα καὶ μέτριος ἐδόκει πρότερον, διὰ τὸν ἐκ σοῦ φόβον ἠρέμει, καὶ οὐχὶ φύσει ἦν. & XVI. 9. 4. κατηγόρει Σύλλαιον, ὄντα πονηρὸν δοῦλον, ὀβόδαν τε φαρμάκοις διαφθεῖραι, καὶ ζῶντος ἔτι κρατεῖν αὐτὸν, τάς τε τῶν ἀράβων μοιχῶντα. *Herodian*. I. 136. εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέτην. *Eurip*. Medea. 54. χρηστοῖσι δούλοις ξύμφορα τὰ δεσποτῶν κακῶς πιτνοῦντα. *Plautus* Casina. II. 3. 50. Ut enim frugi servo detur potius quam servo improbo. *Bereschith R*. 14. עבדא בישא.

ὀφειλὴν] *Etymol*. ὀφειλὴ σημαίνει τὸ χρέος —— σπανίως δὲ εὕρηται ἐν χρήσει. Εὑρίσκεται δὲ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τοῖς περὶ πόρων.

ἐπεὶ] *Etymol*. ἐπεὶ —— ἀντὶ τοῦ ἐπειδὴ —— ἡνίκα δὲ αἰτιολογικῶς παραλαμβάνεται, σύνδεσμος ἐστι, ἐπεὶ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστι. *Plut*. ἐπεὶ δὲ ὤφθη πλησίον ὁ στόλος. *Athen* XII. p. 548. D. ἐπεί τις αὐτὸν ἤρετο —— εἶπεν.

33. *Lucian*. Dial. Mar. II. 2. Οὐκ ἔδει οὖν ἐλεῆσαι γείτονας ὄντας τοὺς φρύγας; Θα. τὸν Ἥφαιστον δὲ οὐκ ἔδει ἐλεῆσαι θέτιδος υἱὸν ὄντα τὸν ἀχιλλῆα; *Sir*. XXVIII. *Ben Sira*. & non misertus est illius, sicut ille ejus misertus erat.

34. τοῖς βασανισταῖς] supra IV. 24. *Herodian*. βασανιστὴς μὲν ὁ ἐπὶ τῆς βασάνου, δημόκοινος δὲ ὁ στρεβλῶν καὶ βασανίζων. Δήμιος δὲ ὁ ἀπάγων τὴν ἐπὶ θανάτῳ. *Thomas*. δημόκοινος καὶ βασανιστὴς ὁ στρεβλῶν καὶ βασανίζων —— ἔνιοι δὲ βασανιστὴν λέγουσι τὸν ἐπὶ τῆς βασάνου, ἢ τὸν τὰ πρὸς τὴν βάσανον ἐνεργοῦντα. *Hesychius*. Δημόκοινος, δημό-

35 ποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν,
ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

1 ΚΑὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλι-
2 λαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
3 ὄχλοι πολλοί· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, πειρά-
ζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κα-
4 τὰ πᾶσαν αἰτίαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ'
5 ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; Καὶ εἶπεν· Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· καὶ ἔσονται
οἱ

34. τοῖς] — 69. πᾶν] — D 36. 64.
αὐτῷ] — D 34. a prima manu 47. 48. 49. 53. 54. 60. Evang. 5. 15. 18. 19. 21. Verſio *Vulg.*
35. οὕτω] οὕτως οὖν 59.
ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράν.ος ποιήσει ὑμῖν] ὑμῖν ποιήσει ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος D. μου] ὑμῶν 5.
ἐπουράνιος] οὐράνιος DKL 15. 37. 40. 47. 56. 57. 58. 61. 63. 68. 91. *Origenes* in l. de Orat. 17. *Damaſcenus*
αὐτοῦ] — 56. 58.
τὰ παραπτώματα αὐτῶν] — DL 1. 25. a prima manu. Verſio *Copta*, *Latina*, *Saxon. Æthiop. Arab. Lucifer*, *Origenes* de Orat. probante *J. Millio* prol. 1194. & *Bengelio.*
1. ἐτέλεσεν] ἐλάλησεν D. Codices *Latini. Hilarius.* συνετέλεσεν 36. *Theophylactus.*
2. ἐκεῖ] — 51. 54. 3. οἱ] — 1. 72.
λέγοντες] λέγουσιν D. a prima manu.
αὐτῷ poſterius.] — CKL. 1. 36. 37. 42. 60. 63. 72. Colb. unus. Evang. 24. Verſio *Copta*, *Syra*, *Latina* *Nazianzenus* in l. *Chryſoſtomus*, probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 874. τῷ Ἰησοῦ 91.
ἀνθρώπῳ] — L. αἰτίαν] ἁμαρτίαν 12. 36. Colb. unus. Verſio *Copta.*
4. αὐτοῖς] — DL. Verſio *Copta*, Codices *Lat. Origenes.* ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς] ἀπ' ἀρχῆς ὁ ποιήσας 69.
ποιήσας] κτίσας 1. Colb. unus. Verſio *Copta. Origenes* in l. & π. ἀρχῶν γ. 5. *Titus* Boſtrenſis, c. Manichaeos III. *Athanaſ.* de Incarnat. & c. Arianos III. *Methodius* ap. Epiphan. H. 64. Scil. τὰ πάντα.
ἄρσεν] ἄῤῥεν 2. 3. 73. Edit. *Eraſmi. Origenes* ſemel. *Thomas.* οὐ λέγουσιν οἱ κυρίως ἀττικοὶ ἄρσενα ἀλλ' ἄῤῥενα. *Galen.* de Compoſ. Medic. per partes Corp. IV. τὸ καλούμενον ἀῤῥενικὸν μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἑλλήνων, ἀρσενικὸν δὲ ὑπὸ τῶν νῦν. & de Compoſ. Medicam. per Gen. III. τὸ καλούμενον δὲ ὑπὸ μὲν τῶν ἰατρῶν ἀρσενικὸν, ὑπὸ δὲ τῶν ἀττικίζειν τὰ πάντα βουλομένων ἀῤῥενικόν. *Moeris* ἄῤῥενα ἀττικῶς, ἄρσενα ἑλληνικῶς. *Il.* μ. 451. πόκον ἄρσενος οἰός. *Euſtath.* p. 877. 28. ἰστέον δὲ, ὡς οἱ μεθ' Ὅμηρον οὐ θέλουσιν ἄρσενα γράφειν, διὰ τοῦ σ. ἀλλὰ διὰ τοῦ ρ. ἄῤῥενα λέγοντες, ὅτι τὸ σ. ὑποτεταγμένον τῷ ρ. οἱ ἀττικοὶ ρ. ποιοῦσιν, οἷον ἄρσεν, ἄῤῥεν. Οὕτω δὲ καὶ θαῤῥεῖν — αἴλιος δὲ Διονύσιος λέγει, καὶ ὅτι ἀῤῥενικὸν, οὐχὶ ἀρσενικὸν τὸ τῶν γραφέων παρὰ ἀττικοῖς φάρμακον. ὁ μέν τοι Στράβων ἀρσενικὸν ὀνομάζει αὐτό. & in Od. I. p. 352. 8. Ἰστέον ὡς Ὁμήρου ἄρσενα λέγοντος — οἱ ἀττικοὶ ἄλλως ὕστερον φράζουσιν, ἄῤῥενα γὰρ ἐκεῖνοι — φασιν. κατὰ καὶ — θαῤῥεῖν τὸ θαρσεῖν, τὸ γὰρ σ. ὡς καὶ ἐν Ἰλιάδι ἐῤῥήθη, ὑποτεταγμένον τῷ ρ. οἱ ἀττικοὶ ῥῶ ποιοῦσι. Joann. Grammaticus. Attici pro θαρσαλέως, ἄρσενα, θαῤῥαλέως, ἄῤῥενα dicunt. Et *Corinthus.*
5. ἕνεκεν τούτου] ἐν τούτῳ 55. τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα] τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα 69.
πατέρα] + αὐτοῦ GE. 1. 10. 11. 13. 35. 38. 40. 53. 54. 56. 58. 62. 66. 83. 86. 91. 106. Evang. 5. Editio *Complut.* Verſio *Copta*, *Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Conſtitut.* VI. 14. *Titus* Boſtrenſis *Damaſcenus* π. 10.
μητέρα] + αὐτοῦ E 66. Colb. unus. Evang 5. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Athanaſius*, *Chryſoſtomus*, *Theophilus* ad Autolyc.
προσκολληθήσεται] κολληθήσεται DFGH. 11. 13. 46. 48. 49. 60. 69. 87. 89. Evang. 4. 18. 19. 24. *Eraſmi* Edit. 1. *Chryſoſtomus*, *Epiphanius.*
τῇ γυναικὶ] πρὸς τὴν γυναῖκα. 10. 35. 40. 55. 56. 58. 62. 66. *Chryſoſtomus*, *Damaſcenus.*

μόσιος, βασανιστής. Βασανιστὴς, ὁ δημόκοινος. πολλάκις δὲ ὁ διαιτητὴς, καὶ παρὰ τῶν ἀνδραπόδων τὴν ἀλήθειαν πυνθανόμενος.

35. ὁ ἐπουράνιος] *Ariſtoph.* Argum. in Pacem. ἡ δὲ σκηνὴ τοῦ δράματος ἐκ μέρους μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους δὲ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ. *Plato* Apolog. Socrat. περιεργάζεται ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ ἐπουράνια. *Apollonii* Lex. Homer. MS. in Od. ρ. ἐπὶ ἀντὶ τῆς ἐν. Οὐκ ἂν ἔγωγε θεοῖσιν ἐπουρανίοισι μαχοίμην. *Euſtath.* in Il. γ. p 281. 20. φασὶν οὖν οἱ παλαιοὶ οὐρανὸν ἐνταῦθα λέγεσθαι τὸν ὑπὸ τὰ νέφη τόπον, ὥστε τῷ λόγῳ τούτῳ τὰς τοῦ ὄρους Ὀλύμπου κορυφὰς, καὶ ἄλλων τινων, μὴ νεφελουμένας οὐ μόνον ἐπουρανίους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὑπερουρανίους, ὡς πρὸς τὸν τοιοῦτον οὐρανόν. & in Od. ρ. p. 279. 19. ἡ γὰρ ἐπὶ πρόθεσις κατὰ τοὺς παλαιοὺς πότε μὲν δηλοῖ τὴν παρὰ πρόθεσιν, λαμβάνεται δὲ ποτε καὶ ἀντὶ τῆς πρὸς — καὶ ἀντὶ τῆς ἐν, ὡς ἐν τῷ ἐπουράνιος, ὁ ἐν οὐρανῷ.

1. μετῆρεν] *Theophraſt.* de cauſſis Plant. 1. τὸ γεννήσασαν ἐν τῷ ξηρῷ τὴν φύσιν μεταίρειν εἰς τὸ ὑγρόν. *Demoſth.* τὸ ψήφισμα ἐπεχείρησαν κινεῖν καὶ μεταίρειν. *Pſal.* LXXIX. 9. D. & *Hilarius*: tranſtulit ſe. Vulg. migravit.

πέραν τοῦ Ἰορδάνου] Cum Chriſtus nollet via breviore per Samariam Hieroſolyma petere, trajecto Jordane per Peraeam iter fecit. *Marc.* X. 1.

4. *Pollux* VIII. 83. Δημοσθένης δὲ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ κατ' ἀρχάς. inf. 8. 2. *Pet.* III. 4. 1. *Jo.* I. 1.

5. προσκολληθήσεται] *Plaut.* Menaechm. II. 3. 63. Morem hunc meretrices habent, Ad portum mittunt ſervulos, ancillulas, ſi qua peregrina navis in portum advenit, Rogant, cujatis ſit, quod ei nomen ſiet, Poſt illae ex templo ſe applicant, agglutinant. *Plato* de Legg. V. p. 839. E. Τὸ ὁμοιοῦσθαι τοῖς κακοῖς ἀνδράσι, ὁμοιούμενον δὲ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς φεύγειν ἄνδρας καὶ λόγους, καὶ ἀποσχίζεσθαι, τοῖς δὲ προσκολλᾶσθαι, διώκοντα κατὰ τὰς ξυνουσίας.

εἰς σάρκα μίαν] *Æneid.* I. 73. Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo. *Juſtin.* II. 6. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem; quem, ut omnis antiquitas fabuloſa eſt, biformem tradidere, quia primus marem feminae matrimonio junxit. *Euſtath* in Il σ. p. 1213. 8. Γάμους γὰρ καὶ ὑμεναίους ἐν ἀθήναις πρῶτον ἀχθῆναι ὑπὸ κέκροπος; ὅθεν καὶ διφυῆ τὸν κέκροπα λέγεσθαι ὁ χάραξ φησὶ, διότι
τὸ

οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευ- 6
ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέγουσιν αὐτῷ· Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον 7
ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρ- 8
δίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕ-
τω. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, —— εἰ: μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, 9
καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. Λέγουσιν αὐ- 10
τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμ-
φέρει γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ᾽ οἷς 11
δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦ- 12
χοι,

6. οὐκ ἔτι] οὐκ 59.
ὃ] ὃς 61.
συνεζευξεν] ἔζευξεν 73. Editio *Colinaei*.
χωριζέτω] ἀποχωριζέτω D.
Μωσης] ὁ Μωϋσῆς D. Μωϋσῆς M. 11. 15. 72. & commate sequenti.
ἐνετείλατο] ἔγραψε 28.
8. λέγει] καὶ λεγει D. a prima manu: Versio *Latina* non habet: &.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς M.
οὐ γέγονεν] οὐκ ἐγένετο D. 64. *Chrysostomus*.
ἂν] ἐὰν C.
σὰρξ μία] μία σὰρξ D.
ὃ] —— 73.
+ εἰς ἓν D. Codices *Latini*, *Augustinus*.
7. λέγουσιν] ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον 57.
αὐτην] —— DL 1. Colb. unus. Versio *Vulg. Æth. Arab. Orig*.
Μωσῆς] Μωϋσῆς post ὑμῶν D.
9. ὅτι] —— D. Codices *Latini*, *Augustinus*.

εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ] παρεκτὸς λόγου πορνείας D. 1. 13. 25. a prima manu 33. 69. Versio *Copta*, Codices *Latini*, *Augustinus* de Adult. Conjug. 11. nisi ob fornicationem, vel hoc, quod magis in Graecis legitur, praeter causam fornicationis. *Chrysostomus*.

εἰ] —— CEFHK 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 27. 29. 32. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 1. 3. 4. 5. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Genev.* duae priores *Stephani*, *Wechelii*, *Bengelii*. Versio *Syra* posterior. *Damascenus*, *Theophylactus* probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1230. 1373.

πορνείᾳ] πορνείαν 76. Evang. 16.
καὶ γαμήσῃ ἄλλην] —— 1. *Origenes*.
a μοιχᾶται ad μοιχᾶται] —— DL 2. a prima manu 46. 51. 52. 84. 89. Evang. 21. 22. Codices *Latini*.
μοιχᾶται] ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι C. 1. Codices *Latini*, *Origenes*. *Clem. Alex.* Strom. 11. extrem. μοιχᾶται, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἀναγκάζει μοιχευθῆναι. ex V. 32.
γαμήσας] γαμῶν C. 1. 15. 29. 61. 72.
10. ἀνθρώπου] ἀνδρὸς D.
γυναικὸς] + αὐτοῦ 12. 42. 63. 72. Editio *Colinaei*.
11. δὲ] + Ἰησοῦς K. 15. 40. 42. 53. 56. 58. 63. 72. at Edita in margine.
χωροῦσι] χωρήσουσι 59.
τοῦτον] —— 1. Colb. unus. *Origenes*.
δέδοται] δίδοται 61.
12. μητρὸς] + αὐτῶν Editio *Colinaei*. Versio *Syr*.
ἐγεννήθησαν] ἐγενήθησαν Editio *Complut. Erasmi*.
εὐνουχίσθησαν] ἠυνουχίσθησαν D. ὑπὸ] παρὰ Bodlej. unus.
12. *Origenes*. ὁ Μαρκίων —— τοὺς τόπους τούτους ἠθέτησεν, ὡς οὐχ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένους..
13. προσηνέχθη] προσηνέχθησαν DL. 33. 67. 73. Edit. *Complut. Genev*.
τὰς χεῖρας ἐπιθῇ] ἐπιθῇ τὰς χεῖρας D.
+ ἐπ᾽ 70. Editio *Colinaei*. μαθηταὶ] + αὐτοῦ 59.
14. εἶπεν] + αὐτοῖς CDL Versio *Copt. Syra* utraque, posterior cum asterisco. *Vulg. Chrysostomus*.

τὸ νομίμως ἐκ δύο φύεσθαι δι᾽ αὐτὸν ἐπέγνων οἱ ἄνθρωποι τῇ τοῦ γάμου εὑρέσει. *Antipater*. de Nupt. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι φιλίαι καὶ φιλοστοργίαι ἐοίκασι ταῖς τῶν ὀσπρίων κατὰ τὰς παραθέσεις μίξεσιν· Αἱ δ᾽ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ταῖς δι᾽ ὅλων κράσεσιν, ὡς οἶνος ὕδατι. Οὐ γὰρ μόνον τῆς οὐσίας καὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν σωμάτων οὗτοι μόνοι κοινωνοῦσι. *Muson*. de Conjug. Philosoph. ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν ἄλλην οὐκ ἂν εὕροι τις οὔτ᾽ ἀναγκαιοτέραν οὔτε προσφιλεστέραν —— τίσι δὲ νενόμισται κοινὰ εἶναι πάντα, καὶ σώματα καὶ ψυχὰς, καὶ χρήματα, πλὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικός. *Menander* οἰκεῖον οὕτως οὐδέν ἐστιν, ὦ Λάχης, ἐὰν σκοπῇ τις, ὡς ἀνήρ τε καὶ γυνή. *Hierocles* de Nuptiis. πρώτη καὶ στοιχειωδεστάτη τῶν κοινωνιῶν ἡ κατὰ τὸν γάμον.

Ipsa matrimonii natura includit perpetuum vitae consortium & amicitiam arctissimam. Si enim, qui uxorem ducit, patrem matremque, cum quibus a nativitate usque ad illud tempus convixerat, relinquit, non levitate animi & impetu libidinis id facere debet, sed re mature considerata, ut prius bonum pro majore & durabiliore permutet. Si matrimonii vinculum omnibus aliis est arctius, non sane debet esse temporarium. Adde quod educatio prolis societatem individuam requirat.

6. *Liban*. D. p. 206. D. ἀλέξανδρος διέσπασεν, ἃ συνῆπτο θεσμῷ καλλίονι. & 208. D. οὐδὲ διεσπᾶτο γάμος, οὐδὲ, ἐφ᾽ ἃ θεοὶ γαμήλιοι παρεκλήθησαν, ταῦτα κατὰ πολλὴν ὕβριν ἀνῃρεῖτο. *Apollod*. Bibl. I. ἀρήτη ἡ ἀλκινόου γυνὴ φθάσασα Μήδειαν Ἰάσονι συνέζευξε. & III. κάπρῳ καὶ λέοντι συζεῦξαι τὰς θυγατέρας. *Herodian*. III. 10. οὐ πάνυ τι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνεζευγμένος. *Jos*. A. I. 19. 10. τὰς θυγατέρας τὰς ἐμὰς συνέζευξα.

7. Si matrimonii vinculum est perpetuum, cur Moses repudium permisit, & cur repudiatam reduci vetuit? 1. *Macc*. I. 46. *Polyaenus* p. 642. ἄλλην ἐπιστολὴν —— ὑπαλλάξας τὰ βιβλία —— δίδωσιν.

8. σκληροκαρδίαν] *Aristot*. de Part. Animal. III. 4. αἱ δὲ διαφοραὶ τῆς καρδίας κατὰ μέγεθός τε καὶ μικρότητα, καὶ σκληρότητα καὶ μαλακότητα τείνουσι πη καὶ πρὸς τὰ ἤθη. Τὰ μὲν γὰρ ἀναισθητὰ σκληρὰν ἔχει τὴν καρδίαν καὶ πυκνὴν, τὰ δὲ αἰσθητικὰ μαλακωτέραν. *Eustath*. in Od. ψ. 103. Σοὶ δ᾽ αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ σιδήρου. τοῦτο δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπὶ τῶν σκληροκαρδίων —— ὅτι δὲ καὶ θρασύτητος λάλημα ἐστιν ὁ σίδηρος, δηλοῖ ἀριστοτέλης ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν Ῥητορικῇ, φάμενος γυναῖκα θράσσαν τὴν σιδήρῳ τὸ οἰκεῖον φορεῖν ὄνομα. Σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι αἰσχύλος ἐκ τῶν Ὁμηρικῶς εἰρημένων μίξας ἔφη ἐπὶ σκληροῦ καὶ ἀτέγκτου ἤθους τὸ σιδηρόφρων τε κἀκ πέτρας εἰργασμένος, ὃς δηλαδὴ οὐ συνασχάλλειν ἤθελεν ἀνεσκολοπισμένῳ τῷ Προμηθεῖ. δηλοῖ γὰρ, ὡς τὸ μὲν σιδηρόφρων πρὸς τὸ σιδήρειον ἦτορ ἀφορᾷ· τὸ δὲ κἀκ πέτρας πρὸς τὴν στερεωτέραν λίθου καρδίαν.

9. ἄλλην] i. e. ἀλλοτρίαν ab alio itidem viro repudiatam. *Sir*. XXIII. 22. 23. vel ab illo divertentem, ut Herodias & Salome.

11. χω-

χοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυ-
13 τοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. Τότε προση-
νέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπ-
14 ετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλ-
15 θεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας,
16 ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν
17 ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς,
18 εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός· εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ·
Ποίας;

καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ] — 61. *Chrysostomus.* καὶ] — 1. Editio *Erasmi.* 1. Versio *Copta.*
κωλύετε] κωλύσητε D. 13. ἐλθεῖν] ἔρχεσθαι 28.
15. αὐτοῖς τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ 74. 90. τὰς χεῖρας αὐτοῖς 69.
16. εἷς προσελθὼν εἶπεν] νεανίσκος τις προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων. 51. Evang. 8. 9. 15. 19. 20. 21. 22.
εἷς] τις 37. 53. 54. + τις 35. 40. 47. 55. 56. 58. 62. 63. 66. νεανίσκος τις 74. 89. 90.
εἶπεν αὐτῷ] αὐτῷ εἶπεν 69. εἶπεν] λέγει D.
ἀγαθὲ] — D 1. Evang. 5. *Origenes*, *Hilarius*, Codices *Latini.*
ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον] ποιήσω ἀγαθὸν, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχω 74. 89. 90. ἀγαθὸν ποιήσας ζωὴν αἰώνιον ἔχω L. ἔχω] σχῶ D. κληρονομήσω Versio *Syra* posterior in margine.
17. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς E 53. 76.
λέγεις ἀγαθὸν, οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς] ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ, εἷς ἐστιν ἀγαθὸς BDL 1. 22. Versio *Copta*, *Armena*, *Vulg.* *Syra* posterior in ora, *Æthiop.* *Origenes*, *Eusebius* praep. XI. 21. *Antiochus* H. 1. *Dionysius* Areop. π. θείων ὀνομάτων 6. *Juvencus*, *Novatian.* de Trin. 30. *Augustinus* c. Adimant. 13, de Trinit. 1. 13. & consensu Evang. 11. 63. probantibus *Erasmo*, *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 391, *J. A. Bengelio.* Nihil autem nos cogit Codicem Origenis, quem Latini secuti sunt, praeferre omnibus Graecis, cum horum lectio multo videatur esse simplicior. Juvenis iste animo fluctuans ad Christum accessit, eumque titulo boni Doctoris honoravit. Excipit Christus, si vere fateris me, qui certe ab hominibus missus non sum, verum esse Doctorem, adeoque a Deo missum verum Prophetam, qui fit, ut non obfirmatiore animo paratus sis verbis meis auscultare ut Dei verbis? Fatetur autem H. Grotius, utriusque Lectionis sensum eodem recidere. Mutavit forte aliquis lectionem editam, quod putabat, convenientius esse ad ipsam quaestionem quam ad titulum respondere
ὁ θεὸς] *Justin.* c. Tryph. εἷς ἐστὶν ἀγαθὸς ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς *Clem.* Strom. V. εἷς ἀγαθὸς ὁ πατήρ. paed. I. 8. οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. + ὁ πατὴρ *Orig.* in Jo. I. 1. & 3. π. ἀρχῶν α. 2. & 6. 5. Marcionitae ib. ad Martyr. de Orat. 51. *Clement.* H. XVIII. 1. 3. *Hieron.* Algasiae Q. 7. Ptolemaeus ap. *Epiphan.* H. 33. ἕνα μόνον εἶναι ἀγαθὸν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεφήνατο. & H. 34. ex *Irenaeo* I. 20. 2. Marcosiani εἷς ἐστιν ἀγαθὸς ὁ πατὴρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Non quod ita in Matthaeo legerent, sed quod ita interpretarentur. *Ambros.* de fide. II. circumspectione coelesti non dixit, nemo bonus nisi unus pater, sed nemo bonus nisi unus Deus. *Chrysostomus.* & *Dial. de Trin.* οὐκ εἴρηται οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ πατὴρ, ἀλλ' εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν] εἰς τὴν ζωὴν ἐλθεῖν D. Evang. 19. εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν C. *Origenes.*
τήρησον] τήρει D. ἐντολὰς] + μου 30.
18. λέγει αὐτῷ· ποίας;] ποιας φησὶν L ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, ποίας; 1. 3. 73.

11. χωροῦσιν] *Ælianus* V. H. III. 9. τοσοῦτον ἀνδρεῖος, ὅσον αὐτῷ ἡ ψυχὴ χωρεῖ. *Phocylides.* 84. Οὐ χωρεῖ μεγάλην διδαχὴν ἀδίδακτος ἀκούειν, οὐ γὰρ δὴ νοέουσ' οἱ μηδέποτ' ἐσθλὰ μαθόντες. *Plut.* Cato. Utic. p. 751. A. εἰ κάτωνες οὐκ εἰσὶν, οὐδὲ τὸ κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἰκτείρειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν. *Amos.* VII. 10.

12. εὐνοῦχοι] *Thomas.* σπάδων οὐκ ἐρεῖς, ἀλλ' εὐνοῦχος. *Moeris.* σπάδων, κοινὸν· εὐνοῦχος, ἑλληνικόν. *Hesychius.* σπάδων, ὁ εὐνοῦχος. *Jos.* B. I. 24. 7. τρεῖς ἦσαν εὐνοῦχοι τῷ βασιλεῖ τιμιώτατοι, καὶ δῆλον ἐξ ὧν ἐλειτούργουν· τῷ μὲν γὰρ οἰνοχοεῖν προσετέτακτο, τῷ δὲ δεῖπνον προσφέρειν, ὁ δὲ αὐτὸν κατεκοίμιζε καὶ συγκατεκλίνετο. *Juvenalis* XII. 35. Qui se Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno testiculi, citatus *Servio* in Georg. I. 58. de Gonorrhoea II. 1. Eunuchus hominis & Eunuchus solis. *Maimon.* i. e. ab utero matris suae. item de Leviratu VIII. 4. *Eusebius* H. E. VII. 31. Dorotheo τὴν φύσιν δὲ ἄλλως εὐνοῦχος, οὕτω πεφυκὼς ἐξ αὐτῆς γενέσεως. *Augustinus* c. Adversarium Legis & Prophetarum I. 24. Legunt apud Ciceronem tale aliquid, unde sibi videntur docte Christi verba culpare homines perditi potius quam periti. Ille namque, cum doceret in translatione verborum obscoenitatem esse vitandam: nolo, inquit, dici, morte Africani castratam esse rempublicam. *Esaj.* XXXIX. 7. & *Jos.* A. X. 2. 2. καὶ τοὺς ἐκγόνους εὐνουχισθησομένους, καὶ ἀπολέσαντας τὸ ἄνδρας εἶναι, τῷ Βαβυλωνίῳ δουλεύσοντας βασιλεῖ.

13. ἐπετίμησαν] Confabulatio de matrimonio & jucunda erat & seria, quaestiones curiosas Magistro proponere in animo habebant: ideo aegre ferunt, se intempestive, ut putabant, interpellari.

14. τοιούτων] qui animi affectione tales sunt, quales sunt pueruli ratione staturae. Iterum inculcat modestiam, quam si habuissent, puerulos istos non contemsissent prae se. *Marc.* X. 15. *Luc.* XVIII. 17.

16. *Berachoth* R. Eliezer aegrotans a discipulis interrogatus, Rabbi, doce nos viam ad vitam aeternam; respondit: Quotiescunque preces fundere vultis, animo diligenter perpendite, coram quo stetis, & vobis ad vitam aeternam patebit aditus.

Augustin. adscr. de Incarnat Verbi. I. 15 Non debet velut blasphemiae aliquod genus putari, quod dictum est: quia nemo bonus nisi unus Deus, ut propterea putetur vel Christus vel Spiritus Sanctus negari, quod bonus sit. Sed ut superius diximus, principalis bonitas in Deo patre sentienda est, ex quo vel filius natus vel Spiritus Sanctus procedens sine dubio bonitatis naturam in se fert, quae in eo fonte, de quo vel natus est filius vel procedens est Spiritus Sanctus.

τήρησον τὰς ἐντολὰς] *Diod.* S. XI. 11. τηρεῖν τοὺς τῆς πόλεως νόμους τὸν τῆς ταφῆς νόμον ἐτήρησε. *Achilles* Tat. VIII. p. 517. τὸν νόμον τετηρήκαμεν. *Polyb.* I. 8. τηρεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια.

Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· Τό· Οὐ φονεύσεις· Οὐ μοιχεύσεις· Οὐ κλέψεις· Οὐ ψευ-
δομαρτυρήσεις· Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα· καὶ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου 19
ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου· τί 20
ἔτι ὑστερῶ; Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ 21
ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.
Ἀ-

εἶπε] + αὐτῷ H. Verſio *Copta*, *Syra*.
οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις] οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις *Origenes*. *Irenaeus*. IV. 26.
οὐ μοιχεύσεις] — 61. οὐ κλέψεις] — Verſio *Armena*.
19. σου prius] — DEFKL. 1. 3. 11. 27. 29. 36. 39. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 52. 54. 55. 57. 59. 62. 63. 65. 71. 73. 74. 83. 84. 90. Evang. 18. 19. 21. 24. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*. *Origenes*, *Irenaeus*. *Ambroſius* de Offic. 11. probante *J. Millio* prol. 1377. vid. ſupra XV. 4.
μητέρα] + σου 63. Evang. 20. 22. Editio *Complut*. Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulgata*, *Æthiop*. *Arab*.
καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν] Suſpicatur *Origenes*, haec a librario fuiſſe adjecta, tum quia apud reliquos Evangeliſtas non reperiuntur, tum quia ſi Chriſtus dilectionis mentionem feciſſet, quae omnia officia erga alios complectitur, nec diſtincte homicidium, adulterium, furtum, falſum teſtimonium vetuiſſet; nec ei aliquid deeſſe dixiſſet. Neutra ratio mihi firma videtur, prioris levitas manifeſta eſt, poſteriori reſpondetur diſtinctione, nimirum hic per dilectionem non omnia erga alios officia intelligi, ſed ea tantum, quae ad jam diſtincte enumerata addenda ſunt, quaeque praecepto Decalogi decimo jubentur. Hinc Marcus pro iſtis verbis habet μὴ ἀποστερήσῃς X. 19. *Vajikra R.* XXIV. R. Levi dixit: Decalogus in hoc continetur, — praecepto non concupiſces, hic reſpondet: & diliges proximum tuum ut te ipſum Levit. XIX. 18. *Bemidbar* IX. adulter peccat contra praeceptum X. deſiderat enim omnia bona mariti uxoris adulterae, qua mortua maritus cogitat, hunc eſſe filium ſuum, ſcribitque eum teſtamento haeredem omnium bonorum ſuorum, nec novit, eum non eſſe filium ſuum. Ita invenis adulterum concupiſcere omnia quae ſunt ſocii ſui. *Mechilta* in Ex. XV. qui concupiſcit, tandem generabit filium, qui maledicet patri & matri ſuae, & honorabit eum, qui non eſt pater ejus.
σεαυτὸν] ἑαυτὸν 3. 9. 36. 46. 50. 51. 53. 57. 59. 66. 69. 73. 74. 86. 90. Evang. 5. 8. 15. 18. 19. 22.
20. πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα 1. 61. 69. Verſio *Syra*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*.
ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα DL 1. Colb. unus. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ἐκ νεότητός μου] — 1. 22. Verſio *Saxonica*, Codices *Latini*, *Cyprianus* Tr. p. 59. *Origenes* H. 8. *Hieronymus*, *Rabanus*, *Juvencus*, *Auguſtinus*. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 395. μου] — D.
21. ἔφη] λέγει 69. δὸς] + τοῖς D. Editio *Colinaei*.
οὐρανῷ] οὐρανοῖς D. 38. 51. 74. 84. 86. 89. 90. *Chryſoſtomus*. *Catechet*. 73. *Iſidorus* I. 420.
22. δὲ] — D. a prima manu. λόγον] + τοῦτον Evang. 51. Verſio *Syr*.
23. δυσκόλως πλούσιος] πλούσιος δυσκόλως D. 1. 65. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*. Verſio *Vulg*. *Origenes*.

18. ψευδομαρτυρήσεις] *Pollux* VII. 153. ἃ δ᾽ οὐκ ἔστιν ὀνόμασιν εἰπεῖν ἀλλὰ μετοχαῖς — τὰ ψευδῆ μαρτυρῶν· οἱ μὲν γὰρ ψευδομάρτυρες εἴρηται παρὰ κριτίᾳ, καὶ ὁ ψευδομάρτυς, οὐκ οἶδα δὲ, εἴ που καὶ τὸ ψευδομαρτυρεῖν αὐτὸς λέγει. Καὶ Δημοσθένης [c. Midiam] καταψευδομαρτυροῦμαι.

20. ὁ νεανίσκος] Omnem aetatem & ſtatum Chriſtus docet: Locutus erat de divortiis, de matrimonio, de pueris, jam de adoleſcente.

πάντα] *Schabbath* f. 55. 1. ad Ezech. IX. 6. Noli legere ſanctuario meo, ſed Sanctificatis meis, qui ſunt filii hominis, qui ſervarunt totam legem ab Aleph usque ad Tau. ib. 2. nonne Moſes & Aaron, qui totam legem ſervarunt, mortui ſunt? *Joma* f. 28. 2. Abraham integram legem ſervavit S. D. Gen. XXVI. 5. *Chagiga* f. 4. 2. Samuel excitatus Moſi dicit: nullum verbum eſt in Lege a te ſcripta, quod non ſervaverim. *Chetuboth* Rabbi Chanina Angelo mortis: affer, inquit, librum legis, & vide, num aliquid in eo ſcriptum ſit, quod non ſervaverim. *Luc*. I. 6. 1. *Reg*. XVIII. 12.

ἐφυλαξάμην] Argum. in *Ariſtoph*. Eccleſiaz. τὸν τῆς πραξαγόρας νόμον φυλάττειν καὶ πληροῦν ἀναγκάζεται. *Plat*. Politic. ἐάν τε τοὺς νόμους ἀκριβῆ φύλασσειν ἐάν τε μή. & de Legg. 1. p. 565. φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους. *Plut*. Solon p. 96. C. ἐφύλαττε τοὺς πλείστους νόμους τοῦ Σόλωνος. *Ælian*. A. N. XI. 14. καὶ μνήμης ἀγαθόν ἐστι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ ἐντολὰς φυλάξαι οἶδε. & V. H. I. 31. νόμος ὑπ᾽ αὐτῶν φυλαττόμενος. II. 31. ὀργιῶν φυλάττειν νόμον. VIII. 10. Σόλων τοὺς νόμους τοὺς ἔτι νῦν φυλαττομένους ἔγραψεν ἀθηναίοις. *Iſocrat*. Nicocl. νόμους βασιλικοὺς διαφυλάττειν. *Antoninus* I. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. *Concil. Nic.* 13. νόμος φυλαχθήσεται. *Ariſtot*. Polit. III. Regi opus eſſe potentia, ᾗ φυλάξει τοὺς νόμους. *Demoſth*. in Midiam. χρὴ δὲ, ὅταν μὲν τίθεσθε τοὺς νόμους, ὁποῖοί τινες εἰσὶ σκοπεῖν, ἐπειδὰν δὲ θῆσθε, φυλάττειν καὶ χρῆσθαι. *Columella* de Re Ruſt. XII. 3. Quod etiam in bene moratis Civitatibus ſemper eſt obſervatum, quarum primoribus atque optimatibus non ſatis juſtum eſt, bonas leges habere, niſi Cuſtodes earum diligentiſſimos cives creaſſent, quos Graece νομοφύλακας appellant. Horum erat officium, qui legibus parerent, laudibus proſequi: eos autem, qui non parerent, poena multare. *Horat*. Epiſt. I. 16. 41. Vir bonus eſt quis? Qui conſulta patrum, qui leges, juraque ſervat. *Ovid*. de Ponto I. 1. 22. Nihil impedit, ortos Exule ſervatis legibus urbe frui. *Cic*. ad famil. Ep. II. 17. Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere poſſe, quam Bibulus certa quadam ratione non ſervat, tibi magnopere ſervandam cenſeo. *Livius* XXXVII. 54. 22. mores & leges — ſervarunt.

τί ἔτι ὑστερῶ] *Thuc*. III. 31. τῆς Μιτυλήνης ὑστερήκει. *Iſocrat*. ὑστερεῖν τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων. *Athen*. XIV. p. 613. B. νῦν γε πρότερον γε τοῦ πόνου τὴν ἡδονὴν προλαμβάνοντες ὑστεροῦμεν τ᾽ ἀγαθοῦ. *Demoſth*. ὑστερῶ πολλῶν. *Alciphr*. οἶδας γὰρ, οἷον ἐστὶν, ἐραστοῦ τοιούτου καὶ βραχὺν ὑστερῆσαι χρόνον. *Sota* f. 22. 2. Septem ſunt genera Phariſaeorum — Phariſaeus dicens: quid debeo facere, & faciam? Hoc bonum eſt. Sed qui dicit: quid praeterea debeo, & faciam? Commate ſequenti ὑστεροῦντι opponitur τέλειος. Τί intelligitur adverbialiter.

21. δεῦρο] age, addito aliquo verbo Imperativi modi. *Il*. γ. 18. δεῦρ᾽ ἴθι, huc ades. *Ariſtoph*. Equit. 1386. δεῦρ᾽ ἴθ᾽ αἱ σπονδαὶ ταχύ. *Lucian*. in Vit. Auct.

22 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολ-
23 λά. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλού-
24 σιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι
κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος ~ διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
25 Θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες·
26 Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Παρὰ ἀνθρώποις
τοῦ-

~ εἰσελθεῖν

24. πάλιν δὲ] καὶ πάλιν 30. 32. Editio *Erasmi*. Versio *Vulg.*
δὲ] — L 1. 36. 38. 60. Versio *Copta*. ὑμῖν] + ὅτι M. εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 61.
κάμηλον] κάμιλον 59. 61. *Aristoph.* Vesp. χολ. 1130. κάμιλος δὲ τὸ παχὺ χοινίον διὰ τοῦ ι. Hinc χόλιον Codicis 41. κάμηλον δὲ ὧδε οὐ τὸ ζῶον λέγει, ἀλλὰ τὸ παχὺ χοινίον, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται. ὠριγένους. Κάμηλον οἱ μὲν τὸ χοινίον τῆς μηχανῆς, οἱ δὲ τὸ ζῶον. τὸ πρῶτον δὲ τοῦ δευτέρου βεβαιότερον κατ' αἴσθησιν. Cameli tamen significationem retinendam esse suadet & hyperbolicus Orientalium stylus, & proverbia similia, *Lucian.* adv. indoctum 23. θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας. *Alcoranus* in Surata Alharab. 7. Non ingredientur paradisum, donec transeat Camelus foramen acus. *Maimonides* Porta Mosis p. 89. Semet defectus arguerunt, eorum qui ipsos antecesserant respectu; quo spectat illud ipsorum dictum: Cor priorum instar ostii porticus, at posteriorum ne quidem quantum foramen acus sartoriae. *Beracboth* f. 55. 2. & *Bava Mezia* f. 38. 2. Forte ex urbe Pumbedita est, qui traducunt elephantem per foramen acus. *Ennius* ap. Varr L. L. Citius locusta pepererit Lucam bovem. *Bava Bathra* II 14. Si arbor inclinet in locum publicum, succidet mensuram, ubi Camelus transire potest, cum eo qui ipsi insidet. R. Juda dicit: ubi camelus lino aut sarmentorum fasciculo oneratus incedere potest. *Schir R* V. 2. Dixit R. Joses, Deum S. B. Israëli dixisse: Filii mei, aperite mihi aperturam unam poenitentiae, ut foramen acus: & ego vobis aperiam aperturas misericordiae, per quas intrabunt quadrigae & currus. Adde, quod εἰσελθεῖν de incessu vel ingressu animalis facillime intelligitur, de fune aut rudente non item. vid. VII. 13. *Jebamoth* f 45. 1. R. Simi n. Raf dixit: Hoc est quod communi proverbio dicunt: Camelus in Media saltat in cabo. *Jerem.* XVII. 25. *Esaj.* LX. 6. 1. *Paral.* XXVIII. 30.
τρυπήματος] τρυμαλιᾶς CKM. 42. 46. 52. 54. 72. 80. *Origenes* c. Celsum.
διελθεῖν] εἰσελθεῖν CEFHKLM. 1. 2. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 27. 32. 33. 34. 35. a prima manu. 39. 40. 42. 46 48. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 66. 69. 71. 72. 74. 78. 80. 84. 86. 90. 91. 106. Evang. 8. 15. 16. 17. 21. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei*. Versio *Syra* utraque, *Copta*, *Æthiop.* *Arab.* *Origenes* in l. & c. Cels. *Chrysostom.*
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ D.
εἰσελθεῖν] — L 1. 61. Codices *Latini*. *Origenes* c. Celsum, *Chrysostomus*.
τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 1. Versio *Vulg.* *Arab.* *Chrysost.* *Hieronymus*. probante *J. Millio* prol. 874.
25. αὐτοῦ] — C. a prima manu. DKL Colb. 33. 42. 66. 69. 72. Versio *Copta*, *Latina*, *Syra* utraque.
ἐξεπλήσσοντο] + καὶ ἐφοβήθησαν D. σφόδρα] - Bodl. unus. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
λέγοντες] + καὶ 33. 26. εἶπεν] λέγει 72. K.

Auct. 15. δεῦρ' ἐλθὲ σύ. Nonnunquam absolute ponitur omisso imperativo *Aristoph.* Pace 1329. δεῦρ' ὦ γύναι εἰς ἀγρὸν Musaeus. 248. δεῦρο μοι εἰς φιλότητα. *Plat.* Apol. καί μοι δεῦρο εἰπέ. *Jo.* XI. 43.

1. *Cor.* XIII. 3. *Bemidbar* R. 11. Si congregarentur omnes populi mundi dicerentque: Vendemus omnia bona nostra, & faciemus legem & praecepta. *Avoda Sara* f. 64. 1. Venerunt ad Rabba f. Abu, dixit illis: ite, vendite omnia quae habetis, & porro oportet, ut fiatis proselyti.

Jos. A. XIII. 10. 5. λέγειν ἤρξατο πρὸς αὐτοὺς, ὡς ἴσασι μὲν αὐτὸν βουλόμενον εἶναι δίκαιον, καὶ πάντα ποιοῦντα, ἐξ ὧν ἀρέσκειεν ἂν τῷ θεῷ —— ἠξίου γε μὴν, εἰ βλέπουσιν αὐτὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς δικαίας ἐκτρεπόμενον, εἰς αὐτὴν ἐπανορθοῦν. Τῶν δὲ μαρτυρησάντων αὐτῷ πᾶσαν ἀρετὴν ὁ μὲν ἥσθη τοῖς ἐπαινοῦσιν· Εἷς δέ τις τῶν κατακειμένων Ἐλεάζαρος ὄνομα —— ἐπεί, φησιν, ἠξίωσας γνῶναι τὴν ἀλήθειαν, εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπόθου.

Origenis Philosophum. ἔθος δὲ τοῦτο ἦν παρ' αὐτῷ, ἐπειδὰν προσίῃ τις μαθητευσόμενος, πιπράσκειν τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τὸ ἀργύριον κατατιθέναι ἐσφραγισμένον παρὰ τῷ Πυθαγόρῃ. *Vajikra R.* XXXVII. Vir quidam duos habebat filios, quorum alter eleemosynas erogabat, alter vero non. Omnis intentio prioris erat, ut daret eleemosynas; quare domum, & omnia quaecunque possidebat, vendidit, ut eleemosynas erogaret. Quodam tempore uxor ejus decem ipsi siclos dedit, ut filiis suis aliquid in foro emeret. Obviam ipsi venerunt collectores eleemosynarum, dixeruntque: Ecce is venit qui libenter eleemosynas erogat; ipsumque sic allocuti sunt: Da portionem tuam ad eleemosynas: nos enim iis vestem virgini cuidam orphanae comparabimus. Sumsit decem siclos, illisque dedit —— tandem bonorum fratris haeres factus est.

22. κτήματα] *Herodianus* II. 6. 5. εἰς τὰ πορρωτάτω τῆς πόλεως κτήματα ἀπεδίδρασκον. (*Act.* V. 1. 8.) & I. 11. 12. ὁ δὲ κόμμοδος —— τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων. praecipue fundi, bona immobilia.

23. δυσκόλως] *Aristot.* Polit. III. 7. ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται τινα δυσκολίαν. opponitur εὐκολία.

24. τρυπήματος] *Moeris*. ὀπὴν, ἀττικῶς. τρύπημα, ἑλληνικῶς.

ῥαφίδος] *Thomas*. βελόνη καὶ βελονοπώλης, ἀρχαῖα· ἡ δὲ ῥαφὶς ἀδόκιμον. *Phrynichus* p. 32. βελόνη καὶ βελονοπώλης ἀρχαῖα· ἡ δὲ ῥαφὶς τί ἐστιν οὐκ ἄν τις γνοίη. *Pollux* VII. 42. ῥάψαι, συῤῥάψαι, βελόνη, βελονίδες· ῥαφὶς, ῥαφίδες. & X. 136. προσδεῖ καὶ ῥαφίδος, ἣν Ἄρχιππος ἐν Πλούτῳ ὠνόμασε· ῥαφίδα ἢ λίνον λαβὼν τόδε ῥῆγμα σύῤῥαψον· καὶ βελόνης δὲ τοὔνομα ἐν Εὐπόλιδος ταξιάρχοις· ἐγὼ δέ γε στίζω σε βελόναισι τρισί. *Epiphanius* .. παῖδα γὰρ κομιδῇ νήπιον κατὰ ἑορτήν τινα δι' ὅλου τοῦ σώματος κατακεντοῦντες ῥαφίσι χαλκαῖς, τὸ αἷμα αὐτοῦ προσπορίζονται ἑαυτοῖς. *Bereschith R.* I. 4. Dixit R. Tanchuma: Psal. XXXVI. 10. Uter iste, si erit in ipso foramen sicut cuspis acus, omnis spiritus exibit ex eo: homo vero factus est plenus concavitatum & foraminum, nec tamen spiritus ejus exit ex eo.

26. *Lini* fragm. ap. Jamblich. Vit. Pythag. c. 28. ῥάδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 106, 35. ἐν ἀπόροις πόρων εὐπο-

τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά ἐστι. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, 27
εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;
Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ 28
παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ
ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆ- 29
κεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,

ἢ

ἐστι ultimum] — HL. 1. 3. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 68. 69. 72. 73. 83. 84. 106. Colb: quinque. Evang. 11. Editio *Complut.* Versio *Syra*, *Origenes*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1377.

αὐτῷ] + κύριε M. 7. 51. 54. Evang. 2. 5. 24.

ἄρα] γὰρ 56. 58.

αὐτοῖς] αὐτῷ D. 53. Evang. 2. 4.

27. τότε] — C.

ἠκολουθήσαμεν] ἠκολουθήκαμεν D. a prima manu.

28. Ἰησοῦς] — 37. Colb.

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ] Haec verba praecedenti ἀκολουθήσαντες sublato commate intermedio jungit Editio *Erasmi*, *Genev. Complut. Stephani* prima & tertia. Ad sequens vero καθίσεσθε refert Edit. *Colinaei*, *Stephani* secunda, & Codices 4. 5. 6. 8. 9. 51. 72. 83. 86. Versio *Syra*. Idque rectius; quia vox παλιγγενεσίας cum articulo ἐμφατικῶς summam felicitatem, ad quam nondum se pervenisse existimabant Apostoli, & felicitatem in totum genus humanum, aut magnam ejus partem, redundantem significat.

καὶ ὑμεῖς] καὶ αὐτοὶ D. *Origenes.*

τὰς] — D a prima manu.

θρόνους] θρόνων 64. Editio *Complut. Plant. Genev.*

δώδεκα] δέκα δύο. D.

29. ὃς] + τις CDEL Colb. 1. 42. 61. 68. 69. 73. 106. *Origenes* in l. & ad Martyr. exhort. *Cyrillus* de Adorat. 21. *Basilius* ad Letoium, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. + ἂν 56. 58.

οἰκίας ἢ] οἰκίαν ἢ B 8. Colb. 28. 29. 35. 37. 42. 56. 58. 60. 64. 66. 69. 71. 72. 86. Editio *Complut.* Versio *Vulg.* ἢ οἰκίας & ponit post ἀγροὺς CL a prima manu. 1. Versio *Copt. Origenes*, *Chrysostomus*, *Cyrillus*

πορεῖν ἴδιον θεοῦ· τὰ ἀδύνατα παντὶ γενητῷ μόνῳ δυνατὰ καὶ κατὰ χειρός. de Opif. Mundi T. 1. p. 11, 23. πάντα γὰρ θεῷ δυνατά. *Epicharmus*. ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεῷ. *Callimachus* εἰ θεὸν οἶσθα, Ἴσθ' ὅτι καὶ ῥέξαι δαίμονι πᾶν δυνατόν. *Sophocles* Ajac. Flag. 86. γένοιτο μέντ' ἂν πᾶν θεοῦ τεχνωμένου. *Chalcidius* ad Timaeum. Solius Dei hanc esse virtutem ac potentiam asserere, ut quod natura efficere nequeat, Deus facile possit, ut qui sit omni virtute potentior atque praestantior, & a quo natura ipsa vires mutuetur. *Ovid.* A. A. 1. 562: facile est omnia posse Deo. *Genes.* XVIII. 14. *Job:* XLII. 1. *Jerem.* XXXII. 17. *Phil.* IV. 13.

27. ἀφήκαμεν πάντα] *Lucianus* Scytha 7. Σκύθης δὲ ἐστι τῶν παρ' ἡμῶν εὐπατριδῶν, καὶ ὅμως τἀκεῖ πάντα ἀφεὶς, ἥκει συνεσόμενος ὑμῖν.

τί ἄρα ἔσται ἡμῖν] sup. XVI. 22. *Xenoph.* Exped. Cyr. II. λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται I. εἰσήεσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵτε στρατηγοὶ, καὶ τῶν ἄλλων ἑλλήνων τινες, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν; *Plato* Gorgia. p. 311. D. τί ἡμῖν, ὦ Γοργία, ἔσται, ἐὰν σοὶ συνῶμεν; περί τινων τῇ πόλει συμβουλεύειν οἷοιτε ἐσόμεθα; & Conviv. p. 1195: τί ἔσται ἐκείνῳ, ᾧ ἂν γένηται τὰ καλὰ — τ' ἀγαθὰ; εὐδαίμων ἔσται; *Aristoph.* Nub. 430. ἀλλ' ἔσται σοι τοῦτο παρ' ἡμῶν. Hermogenes Meth. II. 2. οὕτω γὰρ λέγων οὐχ ὑποπλευθήσῃ, καὶ ὃ βούλει, σοι ἔσται. *Alcidamas* c. Palamedem. ὅσα συνέθου τηλέφου πάντα σοι ἔσται. *Marc.* XI. 26. *Demosth.* de fals. Legg. πάνθ' ὅσα ἐβούλεσθε, ὑμῖν ἔσεσθαι. *Athenaeus* 1. p. 14. F. πάντα σοι ἔσται παρ' ἡμῶν. *Æneas* Tact. 10. ἃ ἑκάστῳ τούτων ἔσται.

28. Ingens illa orbis in melius conversio, quae accessione gentium ad fidem Christi contigit, παλιγγενεσία vocatur *Tit.* III. 5. Et accessio sperata Judaeorum ζωὴ ἐκ νεκρῶν *Rom.* XI. 15. *Philo* de vita Mosis l. II. T. 2. p. 144, 31. Noachus cum familia οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ καὶ γένη σωτηρίας ἔτυχον, τοὺς μεγίστους ἐκφυγόντες κινδύνους — ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίας ἐγένοντο ἡγεμόνες, καὶ δευτέρας ἀρχηγέται περιόδου. & de Cherubim T. 1. p. 139, 40: ἡ ψυχὴ, ποῖ δὲ χωρήσει — μετὰ τὸν θάνατον; ἀλλ' οὐκ ἐσόμεθα, οἱ [μετὰ] σωμάτων σύγκριτοι ποιοὶ, ἀλλ' εἰς παλιγγενεσίαν ὁρμήσομεν οἱ μετὰ ἀσωμάτων σύγκριτοι. *Jos.* A. XI. 3. 9. Judaei in Babylonia ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ διήγαγον εὐωχούμενοι, καὶ τὴν ἀνάκτησιν καὶ παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος ἑορτάζοντες. & c. Apion. II. 30. τοῖς τοὺς νόμους διαφυλάξασι, κἂν εἰ δέοι θνήσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, προθύμως ἀποθανοῦσιν, ἔδωκεν ὁ θεὸς γενέσθαι τε πάλιν καὶ βίον ἀμείνω λαβεῖν ἐκ περιτροπῆς. *Galenus* de Theriaca ad Pamphylian. ἤδη γοῦν — καὶ ἐπὶ καρδιακῶν ἐν ἐσχάτοις ὄντων ἐπιδοθεῖσα παλιγγενεσίαν ὥσπερ τοῖς λαβοῦσιν ἐπεδωρήσατο. *Longus* pastoral. III. τὴν εἰρήνης [l. ἐαρινῆς] ὥρας ἀνιμενὸν ἐκ θανάτου παλιγγενεσίαν. *Inscriptio* Vetus. Taurobolio Criobolioque in aeternum renatus. *Plautus* Captivi IV. 2. 111. Dii immortales! iterum natus videor, si vera autumas. *Manilius* V. 304. Pariter juvenem somnoque & morte levavit Tunc iterum natum & fato per somnia raptum. *Apulejus* Metam. XI. Transactis vitae temporibus jam in ipso finitae lucis limine constitutos, quis tamen tuto possint magna Religionis committi silentia, numen Deae solet eligere, & sua providentia quodammodo renatos ad novae reponere rursus salutis curricula. *Cic.* ad Attic. VI. 6. Amicorum literae me ad triumphum vocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram non negligendam. *Firmicus* Matth. V. 3. Sic ante oculos mortis pericula habebunt, ut tunc se putent iterum renatos, cum ad conspectum magnorum virorum venientes eorum fuerint protectione liberati. *M. Antoninus* XI. 1. τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων. *Euseb.* P. XV. 19. ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας τῶν ὅλων, *Augustinus* C. D. XXII. 28. M. Varro — in libris quos conscripsit de gente populi Romani, cujus putavi verba ipsa ponenda: Genethliaci quidam scripserunt, inquit, esse in renascendis hominibus, quam appellant παλιγγενεσίαν Graeci, hanc scripserunt confici in annis numero CCCCXL, ut idem corpus & eadem anima, quae fuerunt conjuncta in homine aliquando, eadem rursus redeant in conjunctione. *Lucian.* Muscae Encom. 7. ἀποθανοῦσα γὰρ μυῖα

τι-

ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κλη-
30 ρονομήσει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

1 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα
2 πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. ~ Συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργα-
3 τῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· Καὶ ἐξελθὼν
4 περὶ — τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· Κἀκείνοις εἶπεν·
Ὑπ-

~ καὶ συμφωνήσας

ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα] ἢ γονεῖς 1. *Origenes* in l. & Exhort. ad Martyr. qui ſtudio vitetur lectionem, quam invenerat, immutaſſe. ἢ μητέρα D. ἕνεκεν] ἕνεκα D.
ἑκατονταπλασίονα] ἑκατονταπλάσιον D. a prima manu. πολλαπλασίονα L. *Origenes*, *Cyrillus*.
30. δὲ] — 56. 58. πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι] ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ πρῶτοι ἔσχατοι L. *Æthiop.*
καὶ] + οἱ C. 13. 44. 69. Evang. 20. Edit. *Complut.*
Hoc comma male in editis ſeparatur a ſequente parabola, cum qua jungitur per γὰρ XX. 1. vide etiam comm. 16.
1. ἐξῆλθεν] ἦλθεν 3. 59. αὐτοῦ] — Colb. unus.
2. συμφωνήσας δὲ] καὶ συμφωνήσας EFGHKM. 2. 3. 9. 11. 12. 14 15. Colb. unus. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 54 58. 59. 60. 61. 62 63. 64. 65. 66. 68. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. Evang. 1. 2. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei, Plant.* Verſio *Æthiop. Arab. Antiochus* 28. *Chryſoſtom.*
3. ἐξελθὼν] διεξελθὼν D.
τὴν] — DEFGHKLM. 1. 3. 9. 10. 11. 13. 27. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 41. 44. 45. 51. 59. 61. 62. 63. 69. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91 Evang. 1. 2. 4. 5. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Cyrillus* Glaphyr. p. 268. *Theophylactus*, *Origenes*: ut comm. 5:
τρίτην ὥραν] ὥραν τρίτην D. εἶδεν] εὗρεν D. Codices *Latini*.
ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ] ἐν τῇ ἀγορᾷ ἑστῶτας 69.
4. κἀκείνοις] καὶ ἐκείνοις FGH. 1. 3. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 106. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Theophyl.*

τέφρας ἐπιχυθείσης ἀνίσταται; καὶ παλιγγενεσία τις αὐτῇ καὶ βίος ἄλλος ἐξ ὑπαρχῆς γίγνεται.

29. *Plut.* Pericle p. 162. B. τὴν οἰκίαν ἐξέλιπε, καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν καὶ μηλόβοτον ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοφροσύνης Anaxagoras. *Lucian.* Peregrin. 15. ἀφεῖναι ἔφη τὴν οὐσίαν, ἣν ὁ μακαρίτης πατὴρ αὐτῷ κατέλιπε. *Philoſtrat.* Vit. Apollon. VI. 16. Τὰ μὲν πατρῷα τοῖς βουλομένοις ἀφῆκα, γυμνὸς δὲ γυμνοῖς ἐπιφοιτῶ τούτοις. *Philo* de Abele & Caino. T. 1. p. 188, 37. φυγάδας οἱ Λευῖται προσδέχονται, καὶ αὐτοὶ δυνάμει φυγάδες ὄντες· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τῶν πατρίδων ἐλαύνονται, οὕτω καὶ οὗτοι καταλελοίπασι τέκνα, γονεῖς, ἀδελφοὺς, τὰ οἰκειότατα καὶ φίλτατα, ἵνα ἀντὶ θνητοῦ τὸν ἀθάνατον κλῆρον εὕρωνται. & de Profugis 559, 14. καὶ γὰρ Λευῖται τρόπον τινὰ φυγάδες εἰσὶν, ἕνεκα ἀρεσκείας θεοῦ γονεῖς καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοὺς, καὶ πᾶσαν τὴν θνητὴν συγγένειαν ἀπολελοιπότες: de Therapeutis T. 2. p. 473. 17. εἶτα διὰ τὸν τῆς ἀθανάτου καὶ μακαρίας ζωῆς ἵμερον τετελευτηκέναι νομίζοντες ἤδη τὸν θνητὸν βίον, ἀπολείπουσι τὰς οὐσίας υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, εἴτε καὶ ἄλλοις συγγενέσιν, ἑκουσίῳ γνώμῃ προσκληρονομοῦμενοι, οἷς δὲ μὴ συγγενεῖς εἰσὶν, ἑταίροις καὶ φίλοις. & 474, 16. B. ὅταν οὖν ἐκστῶσι τῶν οὐσιῶν, ὑπ' οὐδενὸς ἔτι δελεαζόμενοι, φεύγουσιν ἀμεταστρεπτὶ καταλιπόντες ἀδελφοὺς, τέκνα, γυναῖκας, γονεῖς, πολυανθρώπους συγγενείας, φιλικὰς ἑταιρείας, τὰς πατρίδας, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν, καὶ ἐτράφησαν. *Demoſth.* c. Epiſt. Philippi. οἱ δ' οὐδὲν δέονται, καταλιπόντες οἴκοι τέκνα, γονεῖς, γυναῖκας, φθείρεσθαι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ.

ἑκατονταπλασίονα] *Galen.* de Dogmat. Hippocr. & Plat. IX. καθάπερ ἐπὶ τῆς ἁμάξης ὁ Ἡσίοδος εἶπεν —— ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης· εἴτε γὰρ ὄντως ἑκατὸν, εἴτε ἀντὶ τοῦ πολλὰ τοσαῦτα εἶπεν, ὥσπερ Ὅμηρος τοὺς ἑκατὸν θυσάνους παγχρυσίους ἠερέθοντο, καὶ διὰ τοῦτο οἱ γραμματικοὶ φασὶν ἀντὶ τοῦ πολλὰ ἑκατὸν εἰρηκέναι.

Eventus praedictionem confirmavit, pro una domo multa repererunt per totum orbem terrarum hoſpitia; pro fratribus & ſororibus paucis innumerabilem diſcipulorum Chriſti multitudinem; pro filiis omnes, quotquot ipſi ad fidem Chriſti converterant, pro agris omnia Chriſtianorum bona, quae erant communia. *Act.* II. 45. IV. 34. 35. *Gal.* IV. 15. pro hac denique vita vitam aeternam.

30. *Bava Bathra* f. 10. 3. *Peſachin* f. 50. 1: Joſeph f. R. Joſuae aegrotans in extaſin raptus eſt. Quaerenti ex eo patri, quid vidiſſet, reſpondit: Mundum inverſum: ſuperiores inferius, & inferiores ſuperius. Quo audito dicebat ei pater, ſeculum electum vidiſti. *Ter.* Eunuch. II. 2. 17. *Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt, nec ſunt:* Quod ſaepiſſime in vita obſervatur, etiam inter Apoſtolos locum habebit, non illi apud me primi erunt, qui ſe primos eſſe exiſtimant, vel quia primi vocati ſunt, vel quia mihi conjunctiores ſanguine, vel aetate collegis ſeniores ſunt: ſed illi primi erunt, qui, licet hac in parte aliis inferiores, doctrinam praedicando plures labores & moleſtias ſuſtinuerint, & majori alacritate & ſtudio rem geſſerint.

1. XXI. 28. una voce dicitur ἀμπελουργεῖν. *Heſych.* οἰναρίζειν, φυλλολογεῖν, τὴν ἄμπελον ἐργάζεσθαι.
Demoſth. c. Polyclem. μισθώσασθαι ναύτας.

2. *Bereſchith* R. LXI. 6. Ægyptii coram Alexandro M. dixerunt contra Judaeos: ſexcenta millia exiverunt a nobis onuſta vaſis auri & argenti, reddant nobis aurum argentumque noſtrum. Dixit illis Gebia f. Coſus: Domine, ſexcenta hominum millia opus fecerunt apud vos CCX. annis, pro iſto argento atque auro, quod abſtulerunt pro mercede ſua דינר ליום denarium in diem. *Tacitus* Annal. I. 17. Enim vero militiam ipſam gravem, infructuoſam; denis in diem aſſibus animam & corpus aeſtimari —— ut ſingulos denarios mererent. *Tob.* V. 14. εἰπόν μοι, τίνα σοι ἔσομαι μισθὸν διδόναι; δραχμὴν τῆς ἡμέρας. *Bava Bathra* f. 86. 2. Qui conducit operarium, ut faciat cum ipſo in area denario in diem. *Avoda Sara* f. 62. 1. Traditio: qui dicit operario: en tibi denarium, collige mihi olus hodie. bis.

3. Diem dividit in IV. quadrantes; ut ſupra no-

Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα· καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5
Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην 6
ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην
τὴν ἡμέραν ἀργοί; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. Λέγει αὐτοῖς· Ὑπά- 7
γετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. Ὀψίας δὲ γενομένης, 8
λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· Κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ
ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων, ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες 9
οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν 10
ὅτι

ἀμπελῶνα] + μου 13. 15. 33. 42. 68. 69. 70. 71. Evang. 4. Editio *Colinaei*. Codices *Latini*.
5. πάλιν] + δὲ CDL. 51. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Syra* posterior cum asterisco *Cyrillus* l. c.
περὶ] + τὴν 106. ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν] ὥραν ἕκτην καὶ ἐννάτην. D.
ἐννάτην] ἐνάτην CE 1. 3. 69. 73. 83. 84. 86. *Erasmi*. Edit. 1 *Complut*. *Bengelii*. *Eustath*. Il. β. 295. p. 169 & θ. 598. 13. ἔνατος —— οἱ μὲν λόγιοι δι' ἑνὸς ν. γράφουσιν, ὡς ἀπὸ τοῦ νέατος —— οἱ δὲ χύδην βάζοντες διπλασιάζουσι, καὶ ἐν τῷ ἔννατος. *Etymol*. M. ἐκ τοῦ ἐννέα διὰ δύο νν. ἔνατος δι' ἑνὸς ν.
ἐποίησεν ad ἐξελθὼν] —— 57. 6 ὥραν] —— DL. Versio *Vulg*. *Æthiop*. *Cyrillus*. l. c.
ἐξελθὼν] ἐξῆλθεν καὶ D. εὗρεν] εἶδεν 90. ἑστῶτας] —— 59.
ἀργοὺς] —— C. a prima manu DL. Versio *Vulg*. *Copt*. *Origenes*, *Cyrillus* l. c. probante *J. Millio* prol. 1194.
τί] διατί 59. 7. ὅτι] —— Bodlej. unus. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
ἀμπελῶνα] + μου CD. 4. 12. 15. 27. 29. 42. 59. 70. 71. Colb. unus. Editio *Colinaei*. Versio *Æthiop*. Codices *Latini*.
καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε] —— DL. 1. Versio *Vulg*. *Saxon*. *Origenes*, *Cyrillus*. probantibus *Erasmo*, *H. Grotio*, *J. A. Bengelio*. λήψεσθε] δώσω ὑμῖν Versio *Copta*.
8. μισθὸν] + αὐτῶν. Versio *Copta*, *Syra*, *Sax*. Cod. *Lat*. 9. καὶ ἐλθόντες] ἐλθόντες οὖν D Versio *Vulg*.
ἔλαβον] + καὶ αὐτοὶ 13. 10. ἐλθόντες δὲ] καὶ ἐλθόντες CD. 69. Versio *Syra*. *Chrysostom*.
πλείονα] πλείω D. πλεῖον C. a prima manu L. 1. 69. Evang. 4. Editio *Erasmi*. *Origenes*.
καὶ ἔλαβον] ἔλαβον δὲ καὶ D. Versio *Vulg*. καὶ ἐλάβοντο L.

Item XIV. 25. *Liban*. Epist. 1084. καὶ ταῦτα ἐν τετάρτῳ μέρει τετέλεσαι σοι τῆς ἡμέρας ἀπὸ πληθούσης ἀγορᾶς εἰς μεσημβρίαν σταθερὰν. *Plinius* Ep. I. 3 ubi hora balinei nunciata est, est autem hieme nona, aestate octava.

ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς] *Ælian*. V. H. IX. 25. Πεισίστρατος, ὅτε τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο, μετεπέμπετο τοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀποσχολάζοντας, καὶ ἐπυνθάνετο, τί δήποτε εἴη τὸ αἴτιον τοῦ ἀλύειν αὐτόν· καὶ ἐπέλεγεν, εἰ μέν σοι τέθνηκεν ζεῦγος, παρ' ἐμοῦ λαβὼν ἄπιθι, καὶ ἐργάζου. *Catullus* X. Varus me meus ad suos amores Visum duxerat e foro otiosum. *Pollux* VII. 133. δύο γὰρ ὄντων τῶν κολωνῶν —— ὁ δ' ἦν ἐν ἀγορᾷ παρὰ τὸ εὐρυσάκειον, οὗ συνῄεσαν οἱ μισθαρνοῦντες, ὅθεν καὶ τοῦτ' ἐστὶν εἰρημένον· Ὀψ' ἦλθες, ἀλλ' εἰς τὸν κολωνὸν ἴεσο. *Berachoth* 2. f. 17. 2. Ecce quot otiosi stant in foro!

5. ὡσαύτως] σχ. in *Sophocl*. Ajac. 1198. τὸ ὡσαύτως λέγεται παρὰ τοῖς κοινοῖς, ἀντὶ τοῦ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. *Hesych*. ὡσαύτως, ὁμοίως, τοιούτως. *Moeris* ὡσαύτως, ἀντὶ τοῦ παραπλησίως, καὶ κατὰ ταυτά. Πλάτων Ἱππίᾳ β. *Thomas* ὡσαύτως, καὶ παραπλησίως, καὶ κατὰ ταυτά.

8. *Xenophon*. ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐπίτροπος. *Cic*. pro Caecin. 20. procurator dicitur omnium rerum ejus -- quasi quidam pene dominus, hoc est alieni juris vicarius.

9. ἀνὰ] *Luc*. IX. 3. X. 1. *Jo*. II. 6. *Apoc*. IV. 8. XXI. 21. Verbum in compositionibus medicamentorum usitatum. *Dioscor*. II. 91. ἀσπαλάθου τε καὶ ξυλοβαλσάμου ἀνὰ ὁλκὴν μίαν, μίξον δὲ καὶ κινναμώμου καὶ καρδαμώμου καὶ νάρδου ἀνὰ οὐγκίαν μίαν. *Dio* LV. καὶ τισι τῶν ἐστρατηγηκότων τοῖς λαχοῦσιν ἐπὶ τρία ἔτη διοικεῖν προσέταξε, ῥαβδούχοις τε ἀνὰ δύο. *Aristot*. H. A. VII. 4. μία δέ τις ἐν τέτταρσι τόκοις ἔτεκεν εἴκοσιν, ἀνὰ πέντε γὰρ ἔτεκε. *Xiphilin*. in August. ὥστε καὶ δωρεὰν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνὰ ε. καὶ κ. δραχμὰς τελευτῶν καταλιπεῖν.

11. *Phrynichus* p. 158. Γογγυσμὸς καὶ γογγύζειν· ταῦτα ἀδόκιμα μὲν οὐκ ἔστι, Ἰακὰ δέ· Φωκυλίδην γὰρ οἶδα κεχρημένον αὐτῷ τὸν Μιλήσιον, ἄνδρα παλαιὸν σφόδρα· Καὶ τόδε Φωκυλίδεω· χρή τοι τὸν ἑταῖρον ἑταίρῳ φροντίζειν ἅσσ' ἂν περιγογγύζωσι πολῖται· ἀλλὰ τοῦτο μὲν Ἴωσι ἀφείσθω· ἡμεῖς δὲ τονθρυσμὸν καὶ τονθρύζειν λέγωμεν, ἢ νὴ Δία σὺν τῷ ο. τονθορυσμὸν καὶ τονθορύζειν. *Suidas*. γογγύζειν, τονθορύζειν, λάθρα λαλεῖν καὶ ὑπόπτως. *Pollux*. V. 89. περιστερὰς γογγύζειν. *Hesychius*. γογγύζειν, φθέγγεσθαι, τονθορύζειν· Τονθορύζει, ἀτάκτως λαλεῖ, γογγύζει, ψιθυρίζει. *Thomas*. τονθρίζω καὶ τονθρυσμὸς ἀττικοί, οὐ σὺν τῷ ο. τονθορύζω, καὶ τονθορυσμὸς. Ἔστι δὲ τονθρίζω, τὸ κρύφα καὶ κατ' ἐμαυτὸν μετὰ γογγυσμοῦ τι λέγω.

12. μίαν ὥραν ἐποίησαν] *Tanchuma* f. 34. 3. poterat rex dixisse, non fecisti cum illo nisi per duas horas, tolle juxta id quod fecisti. Ex libro Musar: sub qua arbore fecisti? *Senec*. Epist. 67. Quamvis autem paucissimos una fecerimus dies, tamen multi nobis sermones fuerunt. Inscriptio vetus: Vixit annos XIII. Cum marito fecit menses V. Schol. *Euripid*. Hippolyt. 37. ἐνιαυτὸν ποιεῖν ἔξω τῆς πατρίδος. *Basilius* ad Ascetas. Εὐστάθιος τρεῖς ἡμέρας ποιήσας ἐπὶ τῆς πόλεως. *Suidas*. in Βραχμᾶνες· καὶ ποιήσαντες μετὰ γυναικῶν αὐτῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα, πάλιν ἀντιπερῶσι. Concil. Nic. Can. 2. τρία ἔτη ποιήσουσιν ἐν ἀκροωμένοις. *Tob*. X. 7. *Jac*. IV. 13. *Act*. XV. 33. XX. 3. Non dicunt εἰργάσαντο sed ἐποίησαν, contemtim de ipsorum opera praestita loquentes.

ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας] *Dionys. Hal*. Exc. p. 713. τί παθὼν ἂν κατηγόρηκα τῆς τύχης, ὅτι οὐχὶ ἴσους ὑμῖν πεποίηκε τοῖς βασιλεῦσι, οἷς ὁ πολὺς θησαυρίζεται χρυσὸς;

καύσωνα] *Athen*. III. p. 73. B. μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυκτικώτατοι.

13. ἑταῖρε] *Hippocrat*. Epist ad Damogetum. τί δέ σε χρέος δεῦρ' ἤγαγεν, ἑταῖρε; *Galen*. de rat. medendi III. disputans contra eos, quos stultos appellaverat, καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν εἰδῶν οὐ φυλάττονται τῶν οἰκείων οὐσιῶν αἱ ἐνέργειαι. *Plut*. de Def. Orac. ὦ ἑταῖρε. *Ammonius*. ἑταῖρος καὶ φίλος διαφέρουσιν. Ὁ μέν γαρ φίλος, καὶ ἑταῖρος· ὁ δ' ἑταῖρος οὐ πάντως φίλος, οἷα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνέμου φησὶν Ὅμηρος —— πλησίστιον ἐσθλὸν ἑταῖρον. καὶ ἄλλως φίλοι μὲν κοινῶς λέγονται πάντες, οἱ τὰ τῆς φιλίας δίκαια πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντες· ἑταῖροι δὲ ἰδίως οἱ καὶ τῇ ἡλικίᾳ παραπλησίως ἔχοντες,
καὶ

11 ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ
12 τοῦ οἰκοδεσπότου, Λέγοντες· Ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν
13 αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. Ὁ δὲ ἀπο-
14 κριθεὶς, εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν· Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; Ἆρον
15 τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καί σοι. Ἢ οὐκ ἔξεστί μοι
ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ~ ἤ: ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
16 Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι, πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ,
17 ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα
μα-

~ εἰ

δὲ] + καὶ 67. Versio *Vulg.*
11. ἐγόγγυζον] ἐγόγγυσαν D. διεγόγγυσαν 61.
12. ὅτι] — D. 1. Versio *Vulg. Syra Chrysostomus.*
ἐποίησαν] ἐπόνησαν *P. Junius*, & ex eo *Hammondus.*
καύσωνα] interrogandi notam apponit 8. 9. 44. 53. 54. 55. 58. 71. 83. 84.
13. εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν] ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν D.
συνεφώνησάς μοι] συνεφώνησά σοι L. Versio *Copta. Origenes, Antiochus.*
14. δὲ] + καὶ 51. Versio *Vulg.*
15. ἢ prius] — DL.
ποιῆσαι ὃ θέλω] ὃ θέλω ποιῆσαι D. 69.
ἐν τοῖς ἐμοῖς] — Versio *Vulg. Sax. Armen.* probante *J. Millio* prol. 397.
ἢ posterius] εἰ H. 1. 4. 5. 6. 7. 56. 58. 59. 60. 61. a prima manu. 69. 78. 80. 82. 83. 84. 90. Evang. 4. 24. Bodlejani omnes in Edit. Oxon. Editio *Complut. Plant. Genev. Erasmi, Colinaei, Stephani, Bengelii, Bogardi.* Versio *Vulg.*
πολλοὶ ad ἐκλεκτοὶ] — L. 36. Versio *Copta.*
17. καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς] μέλλων δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀναβαίνειν 1. Versio *Syra. Origenes* in l. & comm. 25.
ὁ Ἰησοῦς] — Bodl. unus in Edit. Oxon.
αὐτοὶ] + τὸ C. ut videtur.
διεγόγγυζον 12. 106. Editio *Colinaei.*
οἱ] — C.
ἡμῖν αὐτοὺς] αὐτοὺς ἡμῖν 69.
εἶπεν αὐτοῖς 61. a prima manu. Evang. 15.
τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ] τῷ ἐσχάτῳ τούτῳ D.
ἔξεστι] ἐστι D a prima manu: at in Versione, licet.
16. οἱ] — bis L. *Origenes.*

καὶ ἐν συνηθείᾳ καὶ ἐν συνεργίᾳ πολὺν χρόνον γεγονότες. inf XXII. 12. XXVI. 50.

δηναρίου] *Act.* V. 8. VII. 16. *Apoc.* VI. 6. 1. *Cor.* VI. 20.

14. τῷ ἐσχάτῳ] Cum & judicium Dei, quod parabola ista repraesentat, ad leges justitiae exactum iri scriptura ubique testetur, & paterfamilias non semel hic promittat, pro ratione operae praestitae se mercedem praebiturum, consentaneum est ut intelligamus, postremos tantum unius horae spatio, quantum priores toto die laborasse. Ita intelligit *Hieronymus* c. Jovinian. l. II. Undecima, gentium populus: cui primo redditur merces, quia in crucifixum credentes dominum difficultate fidei magnitudinem meruit praemiorum. *Berachoth* 2 *Schir R.* VI. 2. & *Koheleth* V. 11. R. Sira dixit de R. Bun f. R. Chaja. Erat rex quidam, qui operarios conduxit; unus vero illorum prae caeteris in opere faciendo erat diligens: Vespera facta operarii veniebant, ut mercedem suam acciperent: & una cum illis hic, qui diligentiam suam praecipue probaverat, & tantum quidem accepit, quantum caeteri. Tum vero hi coeperunt murmurare ac dicere: Nos tota die laboravimus, hic vero ne duabus quidem integris horis laboravit, & nihilominus plenam mercedem accepit. Quibus respondit Dominus: hic duabus horis plus praestitit, quam vos tota die praestitistis. *Plinius* Panegyr. Trajan. 25. congiarium — qua benignitate divisum est? — aequatique sunt caeteris illi etiam, quibus non erat promissum. *Jos.* A. XX. 8. 7. ὁ δῆμος — διὰ τὸν ἐκ Ῥωμαίων φόβον — ἀναλοῦν τοὺς θησαυροὺς βουλόμενος, καὶ γὰρ, εἰ μίαν τις ὥραν τῆς ἡμέρας εἰργάσατο, τὸν μισθὸν ὑπὲρ ταύτης εὐθέως ἐλάμβανεν. Isti nimirum accipiebant pro labore unius horae nonnisi duodecimam partem mercedis diurnae: at hic paterfamilias liberalius agit cum mercenariis, promittitque mercedem non tempori, sed labori congruam.

15. ἢ οὐκ] annon? *Il.* O. 506. Ἢ οὐκ ὀτρύνοντος ἀκούετε λαὸν ἅπαντα Ἕκτορος; ε. 349. Ἢ οὐχ ἅλις, ὅττι γυναῖκας ἀνάλκιδας ἠπεροπεύεις; ψ. 670. ἢ οὐχ ἅλις ὅττι μάχης ἐπιδεύομαι. *Plut.* Parall. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅσον ἔργον προστάττεις. *Plat.* de Rep. II. ἢ οὐ καπήλους καλοῦμεν τοὺς, κλ. ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

Ter. Eunuch. III. 2. 13. Quaeso hercle, ut liceat, pace quod fiat tua, Dare huic, quae volumus. *Plato* de Legg. II. 969. E. δεινόν γε, ὦ θεοὶ, φησὶν, εἰ τὰ ἐμὰ ἐμοὶ μηδαμῶς ἐξέσται τε δοῦναι τε ὅτῳ θέλω καὶ μή. *Luc.* XV. 31.

16. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ] *M. Apostol.* XVI. 46. πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. In parabola vocabantur omnes ad accipiendam mercedem comm. 8. at inter eos pauci, atque ii qui postremo venerant, singularem diligentiam patri familias probaverant. *Suidas.* κλητὸς, ὁ κεκλημένος καὶ μὴ αὐθαίρετος ἥκων. χρωμένοις Λακεδαιμονίοις περὶ πολέμου, καὶ κλητὸς, φησὶν ὁ θεὸς, καὶ ἄκλητος ἥξειν. κλητοὶ & ἐκλεκτοὶ junguntur 2. *Pet.* I. 16. *Apoc.* XVII. 14. ἐκλεκτοὶ sunt qui aliis praestant, in militia praecipue. 2. *Sam.* VI. 1. XXI. 6. *Psal.* LXXXIX. 3. CVI. 13. *Eccles.* XLVII. 25. XLIX. 15. 1. *Macc.* IX. 15. XVI. 26. *Sixti* sentent. Fidelis homo electus homo est, electus homo homo Dei est, Homo Dei est qui Deo dignus est, Deo dignus est qui nihil indigne agit. *Augustin.* Retract. II. 10. Secundinus quidam non ex eis, quos Manichaei Electos, sed ex eis, quos Auditores vocant. *Ignat.* Epist. ad Philadelph. 11. ἀγαθόποδι ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ. *Carm. Sibyll.* ἐκλεκτὸν παρὰ πατρὶ θεῷ καὶ τίμιον εἶναι. *Basil.* Constitut. 23. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· εἰ δὲ τὰ τῶν ἐλαχίστων οἰκειοῦται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῶν ἐκλεκτῶν οἰκειώσεται; *Hilar.* in *Psal.* LXIV. 4. Itaque non res indiscreti judicii electio est, sed ex meriti delectu facta discretio est: beatus ergo, quem elegit Deus; beatus ob id, quia electione sit dignus. *Clemens Alex.* quis dives salve-

μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ 18
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν
θανάτῳ· Καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυ- 19
ρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου 20
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα, καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; 21
Λέγει αὐτῷ· Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐω-
νύμων +, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖ- 22
σθε·

+ σου

μαθητὰς] — DL. 1. Verſio *Copta*, *Armena*. *Æthiop*. *Origenes* in l. & Jo. VIII. 22. + αὐτοῦ 34. 39. 73. 74. a prima manu. Verſio *Syr*.

ἐν τῇ ὁδῷ καὶ] καὶ ἐν τῇ ὁδῷ L. 1. 61. 69. Verſio *Copta*, *Armena*. *Origenes* ll. cc.

ἐν τῇ ὁδῷ] — Verſio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 397.

18. ab αὐτὸν ad αὐτὸν 19.] — 59.

19. ἐμπαῖξαι] ἐνπαῖξαι DE.

σταυρῶσαι] + αὐτὸν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo.

τῇ] — Bodl. unus in Edit. Oxon.

ἀναστήσεται] ἐγερθήσεται 50. *Origenes*.

20. παρ'] ἀπ' D.

21. θέλεις] + ἡ δὲ M. 12. 61. 67. Editio *Colinaei*, *Bogardi*. + καὶ Verſio *Syra* poſterior.

οὗτοι] — C. 56. 58. Verſio *Copta*. *Baſilius Seleuc*. *Iſidor*. I. 137.

δύο] — H.

εὐωνύμων] + σου CEFGHKL. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 23. 27. 29. 32. 33. 34. 35. 36 37. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 6. 13. 14. 15. 17. 19. Editio *Compl*. *Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Copta*, *Arab*. Codices *Latini*, *Opus imperfectum*, *Baſil*. *Seleuc*. *Iſidor*. *Theophylactus*.

σου ultimum] — 57.

22. εἶπεν] + αὐτοῖς Bodlej. unus in Ed. Ex.

αἰτεῖσθε] αἰτεῖτε D.

πιεῖν τὸ ποτήριον] τὸ ποτήριον πιεῖν D.

μέλλω πίνειν] πίνω 5. 6. 12. 24. 32. 36. 37. 40. 51. 91. Verſio *Copta*.

καὶ] ἢ CFGHKM. 3. 5. 6. 9. 11. 12. 13. 23. 24. 32. 34. ex emendatione 35. 36. 37. 39. 40. 44. 60. 61. 69. 72. 73. 74. 80. 82. 83. 84. 90. Evang. 2. 4. 15. 17. 20. Editio *Complut*. *Bengelii*. Verſio *Syra* utraque. Codices *Latini*, *Theophylactus*, *Opus Imperfectum*.

καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι] — DL. 1. 22. Verſio *Vulg*. *Saxon*. *Copt*. *Æthiop*. *Origenes*;

vetur. Ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ ἐκλεκτὸς, ὁ ἐξαίρετος, ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ οὗ μόνου καὶ ἑαυτοῦ τὸν φόρον ὁ σωτὴρ ἐντελεῖ —— τινες, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἐκλεκτότεροι. *Cic*. pro Quintio 2. Non eo dico —— quo non in his, quos tibi advocaſti, viris electiſſimis civitatis, ſpem ſummam habere P. Quintius debeat.

In hac parabola pater ſamilias eſt Deus, diſpenſator Chriſtus, vinea natio Judaica *Eſ*. V. 1. *Pſ*. LXXIX. 9. 15. operarii Apoſtoli, murmurantes, illi ex Apoſtolis qui tum ſupra alios ſeſe efferebant quod primi vocati eſſent; poſtremi, qui poſt alios vocati erant, praecipue Paulus, qui ſolus plus quam omnes laboravit. 1. *Cor*. XV. 10. Evangelium gratis praedicavit. 1. *Cor*. IX. 1. 6. 18. 20. plurimasque regiones adivit *Ro*. XV. 19. 2. *Cor*. XI. 23. 24. XII. 11. 12. Intellexerunt autem Apoſtoli, de ſe dictam eſſe parabolam, hinc eſt quod *Marc*. X. 22. addit, illos hoc audito paviſſe ac formidaſſe; ac ne ſic quidem ſuperbia & ambitio animis eorum evelli potuit, quod petitio filiorum Zebedaei docet.

17. ἀναβαίνω] *Etymol*. M. ἀνὰ πρόθεσις ἐν τῇ συνθέσει σημαίνει τὴν ἄνω σχέσιν, ὡς ἄνοδος, ἀναδρομή· καὶ τὴν εἰς τοὐπίσω ἀνάκαμψιν, ὡς τὸ ἀνάβασις, ἀνατρέχω. *Peſachim* VIII. 3. qui primus ex vobis adſcenderit Hieroſolyma. *Joſ*. A. XII. 7. 6. ἀναβῆναι δεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα. B. II. 3. 1. ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα. A. XIII. 6. 4. διὰ τῆς Ἰδουμαίας ἀναβαίνειν διεγνώκει τὸ λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. B. II. 12. 6. ἀπὸ Λυδδῶν ἀνέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα. *Luc*. X. 30. 31. *Pſ*. CXXII. 4.

18. Ita & Paulus. *Act*. XX. 22——24.

21. *Seneca* ad Helv. 14. Viderint illae matres, quae potentiam liberorum muliebri impotentia exercent, quae, quia feminis honores non licet gerere, per illos ambitioſae ſunt. 1. *Reg*. I. 15. 16. 17. *Joſ*. A. VI. 11. 9. τῇ δ' ἐρχομένῃ, νεομηνία δ' ἦν --- ὁ βασιλεὺς ἧκεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον καὶ παρακαθεσθέντων αὐτῷ, τοῦ μὲν παιδὸς Ἰωνάθου ἐκ δεξιῶν, ἀβεννήρου δὲ τοῦ ἀρχιστρατηγοῦ ἐκ τῶν ἑτέρων. *Lucian*. Dial. Mort. XVIII. 1. ἀπόβλεψον ὡς ἐπὶ τὰ δεξιά. ſcilicet μέρη. *Dio* Coc. exc. 630. ὅτι τῷ Μετέλλῳ ἤχθετο ὁ Μάριος --- ὅτι ἐγγὺς αὐτοῦ οὐ καθέζετο, ὅπερ ὡς πλήθει τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ τοῖς δυνάσταις παρὰ τῶν ὑπάτων ἐδίδοτο. *Diod*. Sic. I. 47. τὸν μὲν ἐκ δεξιῶν τὸν δὲ ἐξ εὐωνύμων θυγατρὸς καὶ μητρὸς [ἀνδριάντα.] *Salluſtius* Jugurth. 65. 2. Cui Metellus petenti, more regum uti ſellam juxta poneret --- negaverat. *Sueton*. Nero 13. Perductum inde in theatrum Tiridatem, ac rurſus ſupplicantem juxta ſe latere dextro collocavit. B. *Erubhin* f. 59. 2. dixit R. Juda, Aaronem ad dextram Moſis ſediſſe. *Thoſiphta ad Sanhedr*. 8. & 1. quando ſedebat Rabban Gamaliel in Synedrio in Jafne, patrem ſediſſe ad dextram ejus, & presbyteros reliquos ab ejus ſiniſtra. —— princeps ſedebat in medio, presbyteri ad dextram & ſiniſtram. *Joma* f. 37. 1. Traditio. Tres ambulant in via, princeps in medio, major ad dextram ejus, minor ad ſiniſtram. *Jalkut* p. 102. b. Et fuit anno tertio a nativitate Moſis, Pharao ſedebat in throno ſuo, & regina a dextris ejus, & filia a ſiniſtra, & puerum Moſen geſtabat in ſinu ſuo, & omnes optimates regni ſedebant apud eum; & ſedebant ad menſam . . . . Dixit R. Acha f. Chaninae [al. Joden f. Chiae] *Midraſch Thehillim* XVIII. 36. futurum eſt ut Deus S. B. faciat regem Meſſiam ſedere ad dexteram ſuam S. D. *Pſ*. CX. & Abrahamum ad ſiniſtram ſuam. *Pſ*. XVI. *Callimach*. in Apoll. 29. τὸν χορὸν, ὡπόλλων, ὅτι οἱ κατὰ θυμὸν ἀείδει, τιμήσει, δύναται γὰρ, ἐπεὶ Διῒ δεξιὸς ἧσται. *Ariſtides* in Minervam. p. 10.

Πύε-

σθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ
23 βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ· Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτή-
ριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι
ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πα-
24 τρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰη-
25 σοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· Οἴδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυ-
26 ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως — δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν
ἀλλ'

Epiphanius, *Juvencus*. probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 674. *J. A. Bengelio*.
αὐτῷ] — D.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς D. 13. 69. Codices *Latini*.
βάπτισμα] + μου 44.
καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε] — iidem qui supra. & 33. 42. 46. 52. 54. 59. a prima manu 71.
μου tertio] — CDKL. 1. 37. 42. 57. 59. 69. 73. Evang. 15. Editio *Erasmi* 2. Versio *Vulg*. *Sax*. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 1493.
καὶ ἐξ] ἢ ἐξ L. 1. *Basilius Seleuc*.
ἐμὸν] + τοῦτο CD. 5. 12. 33. 61. 70. 72. 106. Editio *Colinaei*. ante οὐκ ἔστιν Evang. 15. 17.
ἀλλ' οἷς] ἄλλοις D. *Juvencus*, *Augustinus*, *Hilarius*. ut Gen. XV. 4.
μου] + τοῦ ἐν οὐρανοῖς Versio *Copta*.
24. καὶ ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ L. 69. Versio *Syra*, *Copta*, *Origenes*.
25. Ἰησοῦς] — 27.
οἴδατε] οἶδα 42. 59.
23. καὶ] — D. 71. Evang. 19. Versio *Syra*, *Vulg*.
μου primum] — 47. 54. 56. 58. ὃ ἐγὼ πίνω 106.
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι] μου. 69.
εἶπεν] + αὐτοῖς D. Versio *Syr*.
μεγάλοι] + αὐτῶν 90. Versio *Syra*, *Copta*.
26. δὲ] — DEGHKL. 1. 2. 3. 15. 40. 42. 44. 45. 48. 53. 59. 63. 65. 69. 71. 72. 73. 84. Evang. 2. Editio *Erasmi*, *Bengelii*. Versio *Syra*, *Vulg*. *Theophylactus*.
ἔσται] ἐστιν D.
ἐν ὑμῖν primo] ὑμῖν 10. 13. 83. Evang. 15.

Πίνδαρος δ' αὖ φησὶ, δεξιὰν κατὰ χεῖρα τοῦ πατρὸς αὐτὴν καθεζομένην τὰς ἐντολὰς τοῖς θεοῖς ἀποδέχεσθαι. ἀγγέλου μὲν γάρ ἐστι μείζων ἥδε, τῶν ἀγγέλων ἄλλοις ἄλλα ἐπιτάττει, πρώτη παρὰ τοῦ πατρὸς παραλαμβάνουσα, ἀντ' ἐξηγητοῦ τίνος οὖσα τοῖς θεοῖς καὶ εἰσαγωγέως, ὅταν καὶ τούτου δέῃ —— σχεδὸν γὰρ δύναμιν τοῦ θεοῦ εἶναι λέγων τις αὐτὴν ἐκ τούτων, οὐκ ἂν ἁμάρτῃ. *Horat*. Od. I. 12. Proximos illi tamen occupavit Pallas honores. *Act*. VII. 55. inf. XXII. 44. 1. *Reg*. II. 19. *Psalm*. XLV. 10. 1. *Macc*. X. 62—65. *Jos*. A. XIII. 4. 2. καὶ συγκαθεσθῆναι ποιήσας αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος. *Pausanias* Arcad. 30. καθεζομένῳ δὲ τῷ Διῒ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι τῇ μὲν ἡ Μεγάλη πόλις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτέμιδος σωτείρας ἄγαλμα. Phoc. 5. Διὸς δὲ ἄγαλμα καὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας, τὸ μὲν ἐν θρόνῳ τοῦ Διὸς, ἑκατέρωθεν δὲ ἡ μὲν κατὰ δεξιὰ, ἡ δὲ ἀριστερᾷ παρεστῶσα Ἀθηνᾶ πεποίηται.

23. *Lucian*. Saturn. 2. οὐ κατ' ἐμὲ τοῦτο ᾔτησας, οὐ γὰρ ἐμὸν διανέμειν τὰ τοιαῦτα. 4. ἅ μοι δυνατὰ δοῦναι. *Libanius* Ep. 1154. διττὴν αἰτῶ χάριν —— ἑτέραν δὲ, μάλα σὸν δοῦναι. *Virgil*. Ecl. III. 108. Non nostrum inter vos tantas componere lites. *Horatius* c. III. 29. 57. non est meum, si mugiat Africis malus procellis, ad miseras preces decurrere.

πίεσθε] *Thomas*. πίομαι οὐ πιοῦμαι. *Phrynichus* p. 12. πιοῦμαι σὺν τῷ υ. λέγων οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖς. πίομαι γὰρ ἐστι τὸ ἀρχαῖον, καὶ πιόμενος ἄνευ τοῦ υ. Δίων δὲ ὁ φιλόσοφος σὺν τῷ υ. λέγων ἁμαρτάνει. *Moeris*. πίομαι, πίθι, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Anthol*. II. 47. 4. πίομαι, ὦ Ληναῖε. *Eustath*. Il. ν. p. 918. 47. τὸ δὲ πιόμενα, ὤφειλε μὲν εἶναι πιούμενα, ἤγουν πιεῖν μέλλοντα, μετὰ καὶ συστολῆς τῆς ἀρχούσης· ἔπαθε δὲ καὶ αὐτοῦ χρόνου ἐναλλαγὴν, ἀναχθὲν εἰς ἐνεστῶτα καθὰ καὶ τὸ Ἴομεν.

Plato Convivio. πάνυ χαλεπῶς ἔχω ὑπὸ τοῦ χθὲς πότου. —— τοῦτο μέντοι εὖ λέγεις, ὦ Παυσανία, τὸ παντὶ τρόπῳ παρασκευάσασθαι ῥαστώνην τινὰ τῆς πόσεως. καὶ γὰρ καὶ αὐτός εἰμι τῶν χθὲς βεβαπτισμένων. ὑμεῖς οἱ δυνατώτατοι πίνειν νῦν ἀπειρήκατε. Cono narrat. 50. οἴνῳ δὲ πολλῷ Ἀλέξανδρον βαπτίσασα. *Jos*. A. X. 9. 4. θεασάμενος δὲ οὕτως αὐτὸν ἔχοντα, καὶ βεβαπτισμένον εἰς ἀναισθησίαν καὶ ὕπνον ὑπὸ τῆς μέθης. Bibere poculum significat res adversas, bibendo autem mergi gravissimas perpessiones indicat: infra XXVI. 39. 42. *Apoc*. XIV. 10. XVI. 19. XVIII. 6. *Psal*. LXXV. 9. *Esaj*. LI. 17. *Jerem*. XXV. 15. *Tibull*. I. 6. 14. Tristia cum multo pocula felle bibit. *Plautus* Aulul. II. 3. 12. Nam ecastor malum moerorem metuo ne mistum bibam. Casina V. 2. 52. ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet? Rudent III. 6. 46. Sic ago, semel bibo. *Lucianus* Bacch. 7. ὁ Σειληνὸς —— καρηβαροῦντι καὶ βεβαπτισμένῳ ἔοικεν. *Philo*. de V. Contempl. T. 2. p. 478, 25. ἐπειδὰν ἀκροθώρακες γένωνται, πλὴν τελέως βαπτισθῆναι. *Achilles Tat*. II. p. 131. ἣν τῷ αὐτῷ φαρμάκῳ καταβαπτίσας ὁ Σάτυρος. *Senec*. Epist. LXXXIII. Cossum fecit urbis praefectum, virum gravem, moderatum, sed mersum vino & madentem. *Plut*. de vitios. pud. p. 535. D. οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνειν ἀναγκαζόμενοι, μόλις, καὶ στένοντες, καὶ τὰ πρόσωπα διαστρέφοντες ἐκτελοῦσι τὸ προσταττόμενον. *Esther*. I. 8. *Lucianus* Cronosol. 18. μηδὲ ἐπάναγκες ἐστι πιεῖν, ἢν τις μὴ δύνηται.

24. ἠγανάκτησαν] *Plato* Epist. 7. πολλὰ περὶ τῶν τότε πεπραγμένων ἠγανάκτει. *Apollod*. B. I. περὶ Τιτάνων ἀγανακτοῦσα. Polyaenus p. 559. μὴ οὖν ἀγανακτεῖτε, εἰ πρὸς τοὺς Λάκωνας ἐχρησάμην Λακωνικῷ στρατηγήματι. *Plato*, Euthyphr. ἀγανακτεῖ ὅ τε πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι.

25. Et reges gentium, & quos illi provinciis praeficiunt, solent superbe & impotenter in subditos dominari, eosque ad suam libidinem vexare atque premere, acsi populus propter imperantem, non vero imperans propter populum esset: ipsi tamen reges & praefecti, qui videntur imperare, subjecti sunt iis, qui apud ipsos sunt gratiosi, libertis aut praeceptoribus aut ducibus. ita interpretatur *Marcus*. Maluit autem Christus de Regibus gentium quam de Regibus Judaeis loqui, ne calumniandi ansam praeberet.

ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ~ἔϛω. ὑμῶν διάκονος· Καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν 27
εἶναι πρῶτος, ἔϛω ὑμῶν δοῦλος. Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλ- 28
λὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ ἐκπορευομένων αὐ- 29
τῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ 30
τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε,
υἱὸς Δαβίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, 31
λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, υἱὸς Δαβίδ. Καὶ ϛὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ 32
εἶπε· Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλ- 33
~ἔϛαι μοί.

ἐὰν] ἂν D. & comm. 27.
ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι] μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν C. ἐν ὑμῖν γενέσθαι μέγας 106. ὑμῶν μέγας γενέσθαι L.
ἔϛω] ἔϛαι CDK. 3. 4. 8. 9. 11. 12. 15. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 56. 58. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 74. 78. 83. 84. 86. 91. 106. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei*, Verſio *Copta*, *Syra*, Codices *Latini*, *Æthiop. Origenes* H. 12. *Theophyl.* probante *H. Grotio.*
27. ἐὰν θέλῃ] θέλει 72. εἶναι] — L. γενέσθαι 56. 58.
ἔϛω] ἔϛαι DKLM. 1. 10. 15. 29. 35. 40. 42. 46. 47. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 62. 66. 69. 71. 78. 83. 86. 106. Ev. 4. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Edit. *Complut.* Verſ. *Syra*, *Vulg. Copt. Æthiop. Origenes* H. 12. *Theophylactus.*
ὑμῶν] πάντων M. 28. ὥσπερ] + γὰρ 30. καὶ ὥσπερ 70.
πολλῶν] + ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε ἐκ μικροῦ αὐξῆσαι, καὶ ἐκ μείζονος ἔλαττον εἶναι. εἰσερχόμενοι δὲ, καὶ παρακληθέντες δειπνῆσαι, μὴ ἀνακλείνεσθαι εἰς τοὺς ἐξέχοντας τόπους, μήποτε ἐνδοξότερος σου ἐπέλθῃ, καὶ προσελθὼν ὁ δειπνοκλήτωρ εἴπῃ σοι, ἔτι κάτω χώρει· καὶ καταισχυνθήσῃ. ἐὰν δὲ ἀναπέσῃς εἰς τὸν ἥττονα τόπον, καὶ ἐπέλθῃ σου ἥττον, ἐρεῖ σοι ὁ δειπνοκλήτωρ· σύναγε ἔτι ἄνω, καὶ ἔϛω σοι τοῦτο χρήσιμον. D. & Lat. Vos autem quaeritis de minimo creſcere, & de magno minui. Introeuntes, autem & rogati cenare ne diſcubueritis in eminentibus locis, ne forte dignior te ſuperveniat. & accedens cenae invitator dicat tibi, adhuc deorſum accede. & confondaris. Si autem diſcubueris in minimum locum & ſuperveniat minor te, dicit tibi invitator cene: collige adhuc ſuperius, & erit tibi hoc utile. Alii autem Codices Latini ita habent: Vos autem quaeritis de puſillo creſcere, & de majore minores eſſe. Intrantes autem & rogati ad coenam nolite diſcumbere in locis eminentioribus, ne forte clarior te ſuperveniat, & accedens qui ad cenam vocavit te dicat tibi: adhuc deorſum accede & confundaris. Si autem in loco inferiori diſcubueris, & ſupervenerit humilior te dicet tibi, qui te ad coenam vocavit, accede adhuc ſuſum, & erit tibi hoc utilius. Verſio *Saxon. Hilarius*, *Juvencus*, *Leo Papa* Ep. 18. & 79. *Codex* Regius 3935. Colbert. 4051. & 1895. Jeſuitarum in Collegio Ludovici Magni, duo Bodlejani.
29. καὶ] — 90.
ἐκπορευομένων αὐτῶν] ἐκπορευομένου αὐτοῦ FH. 2. 7. 53. 54. 74. 89. 90. Evang. 6. 20. 21. Verſio *Copta*, *Arab. Baſilius Seleuc.* H. 35. ἐκπορευομένου τοῦ Ἰησοῦ G. Verſio *Syra*. eſt initium lectionis Eccleſiaſticae.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθησαν D. 106. Evang. 6. *Baſil. Seleuc.*
ὄχλος πολὺς] ὄχλοι πολλοὶ D. 106. *Baſil. Seleuc.*
ἀκούσαντες] ἤκουσαν D.
ἔκραξαν] ἔκραζον 36.
κύριε] — D. Ἰησοῦ L. 69. Verſio *Copta*, *Armen.*
30. παρὰ] κατὰ 36.
παράγει] + καὶ D.
λέγοντες] + κύριε L. Verſio *Copta.*

26. *Kidduſchin* f. 32. 2. R. Elieſer R. Joſua & R. Zadock diſcumbebant in coenaculo R. Gamalielis, qui ſtabat, illisque potum praebebat. Porrigebat autem poculum R. Elieſeri, quod ille recuſabat accipere dicens: quid, Joſua, nobisne ſedentibus filius Rabban Gamalielis ſtabit, potumque nobis infundet? Cui ille reſpondit: invenimus majorem, qui miniſtri officio functus eſt. Abraham maximae ſuae aetatis virorum exiſtimationis erat, & tamen de eo ſcribitur *Gen.* XVIII. 8. Et ipſe ſtabat apud eos. Dices forte: id factum eſſe, quia videbantur ei angeli miniſterii eſſe. Verum nego, tales ei viſos eſſe, ſed ajo eum habuiſſe illos pro mercatoribus Arabibus.

27. *Gen.* IX. 25. 3. *Jo.* 9. *Plut.* Lucull. p. 515. A. π. Κλώδιος ἀνὴρ ὑβριϛὴς, καὶ μεϛὸς ὀλιγωρίας πάσης καὶ θρασύτητος —— οὐχ ὅσης αὐτὸν ἠξίου τιμῆς ἐτύγχανεν, ἠξίου δὲ πρῶτος εἶναι. *Thucydides* II. 65. ἴσοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους ὄντες, καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ πρῶτος ἕκαϛος γίγνεσθαι.

28. *Eurip.* Heraclid. 552. τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ δίδωμ' ἑκοῦσα τοῖσδ', ἀναγκασθεῖσα δ' οὔ. *Phoeniſſ.* 1004. εἶμι καὶ σώσω πόλιν, ψυχὴν δὲ δώσω τῆσδ' ὑπερθανεῖν χθονός. *Act.* XV. 26.

Λύτρον] proprie eſt pecunia quae datur pro captivo ab hoſtibus redimendo. *Demoſth.* c. Nicoſtratum οἶσθα δ', ἔφη, ὅτι καὶ οἱ νόμοι κελεύουσι τοῦ λυσαμένου ἐκ τῶν πολεμίων εἶναι τὸν λυθέντα, ἐὰν μὴ ἀποδιδῷ λύτρα. *Joſ.* A. XII. 2. 3. ὅσοι τῶν συϛρατευσαμένων τῷ ἐμῷ πατρὶ —— σώματα λαβόντες αἰχμάλωτα διεκόμισαν εἴς τε τὰς πόλεις ἡμῶν καὶ τὴν χώραν, καὶ ταῦτα ἀπημπόλησαν —— τούτους ἀπολυέτωσαν οἱ παρ' αὐτοῖς ἔχοντες, ὑπὲρ ἑκάϛου σώματος λαμβάνοντες δραχμὰς ρκ. οἱ μὲν ϛρατιῶται μετὰ καὶ τῶν ὀψωνίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. Latius vero accipitur, ubi neque de pecunia, neque de captivis, neque de hoſtibus, quibus ſolvatur, ſermo eſt. *Ovid.* de A. A. II. 171. Nec puto, nec ſenſi, tunicam laniaſſe; ſed ipſa Dixerat, & pretio eſt illa redemta meo. *Senec.* Epiſt. 76. Si res exegerit, ut pro patria moriaris, & ſalutem omnium civium tua redimas. *Caeſar* de B. G. 1. 44. quorum omnium gratiam atque amicitiam ejus morte redimere poſſet. *Plaut.* Aſinar. I. 1. 57. Neque puduit eum —— beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi. *Cic.* Verrina V. 9. Haec vero, quae vel vita redimi recte poſſunt, pecunia aſtimare non queo. 2. *Cor.* XII. 14. *Joſ.* de Maccabaeis 6. σὺ οἶσθα, θεὲ, ὅτι, παρόν μοι σώζεσθαι, βασάνοις καυϛικαῖς ἀποθνήσκω διὰ τὸν νόμον. τοιγαροῦν ἵλεως γενοῦ τῷ ἔθνει σου, ἀρκεσθεὶς τῇ ἡμετέρᾳ ὑπὲρ αὐτῶν δίκῃ, καθάρσιον αὐτῶν ποίησαι τὸ ἐμὸν αἷμα, καὶ ἀντὶ ψυχῶν αὐτῶν λάβε τὴν ἐμὴν ψυχήν. *Lex. Ms. Pſalm.* λυτρουμένου, ἐξ αἰχμαλωσίας ῥυομένου. *Lucianus* D. D. IV. 2. ὑπισχνοῦμαι σοὶ καὶ ἄλλον παρ' αὐτοῦ κριὸν τυθήσεσθαι λύτρα ὑπὲρ ἐμοῦ.

29. Chriſtus per Peraeam iter fecerat, XIX. 1. jam trajecto Jordane per Jerichuntem pergit Hieroſolyma.

34 μοί. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλε-
ψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

1 ΚΑὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐ-
2 λαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς· Πορεύθητε εἰς τὴν κώ-
μην,

υἱὸς] υἱὲ CDF. 1. 2. 33. 69. 80. 91. Ed. *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi*. *Origenes* semel, *Damascenus* I. 1. *Theophyl.*
31. ἔκραζον] ἔκραξαν D. 3. 9. 33. 66. Edit. *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*. ἐκραύγαζον 69.
ἐλέησον ἡμᾶς κύριε] κύριε ἐλέησον ἡμᾶς DL. 69. Versio *Copta*, *Vulg.*
υἱὸς] υἱὲ CDL. 37. 80. Edit. *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi*, *Theophylactus*.
Δαυεὶδ ad Δαβίδ] — 2. 11. *Origenes*.
32. καὶ εἶπε] λέγων 61. a prima manu. θέλετε] + ἵνα 106.
33. ἀνοιχθῶσιν] ἀνοιγῶσιν DL. 13. 50. 51. 69. *Chrysostomus*.
ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν D. ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ Editio *Colinaei*.
34. ὁ Ἰησοῦς] ὁ κύριος 74. a prima manu. — Versio *Syr.*
ὀφθαλμῶν] ὀμμάτων D. 13. 69.
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] — DL. 1. 60. 71. 73. Versio *Vulg. Copt. Æthiop. Arab. Origenes*, *Basilius Seleuc.* probante *J. Millio* prol. 1407.
1. ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον] ἤγγισεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθεν E. Evang. 6. 21. Editio *Erasmi*. 1. Versio *Syr. Saxon*, *Æthiop. Origenes*.
Βηθφαγῆ] Βηθφαγὲ D. a prima manu: Βηθφαγὴν 34. *Origenes* in Matth. XX. 29. Βηθσφαγὴν 2. 39. 61. *Theophylactus*. Βηθσφαγῆ FK. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 35. 37. 41. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 59. 62. 66. 69. 70. 71. 73. 74. 83. 84. 86. 90. Colb. unus. Evang. 3. 4. 7. 9. 11. 12. 13. 14. 19. 20. 21. 24. a prima manu. Editio *Complut. Plant. Wechelii*, *Justinus* c. Tryphon. *Euthymius*. *Origenes* tamen, cui Βηθφαγῆ est οἶκος σιαγόνων ἤτοι στόματος φάραγγος, σ. abfuisse docet. + καὶ Βηθανίαν 13. 69. 73.
ὁ] — DE. 3. 44. *Origenes* in Jo. II. 14. Editio *Erasmi*.
μαθητὰς] + αὐτοῦ 37. 54. 59. Versio *Syra*. Codices *Latini*. τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 33. 69. *Chrysostomus*. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 61.
2. πορεύθητε] πορεύεσθε D. 33. 61. 69. *Origenes*, *Chrysostomus*. πορευθέντες Evang. 6.
τὴν κώμην] — 59.

lyma. *Jos.* A. IV. 6. Ἱεριχοῦντος ἀντικρὺς πόλις δ' ἐστὶν εὐδαίμων αὕτη, φοίνικάς τε φέρειν ἀγαθὴ, καὶ βάλσαμον νεμομένη. V. 1. 4. οἱ δὲ ν. προελθόντες στάδια βάλλονται στρατόπεδον ἀπὸ ι. σταδίων τῆς Ἱεριχοῦντος. & de B. IV. 8. 3. φέρει δὲ καὶ ὀποβάλσαμον, ὃ δὴ τιμιώτατον τῶν τῇδε καρπῶν, κύπρον τε καὶ μυροβάλσαμον, ὡς οὐκ ἂν ἁμαρτεῖν τινα εἰπόντα, θεῖον εἶναι τὸ χωρίον, ἐν ᾧ δαψιλῆ τὰ σπανιώτατα καὶ κάλλιστα γεννᾶται. — ἔστι δὲ καὶ τὸ περιέχον οὕτως εὔκρατον, ὡς λινοῦν ἀμφιέννυσθαι τοὺς ἐπιχωρίους, νιφομένης τῆς ἄλλης Ἰουδαίας, ἀπέχει δὲ Ἱεροσολύμων μὲν σταδίους ρν. τοῦ δὲ Ἰορδάνου ξ. Habuit Hippodromum, Amphitheatrum & Regiam, in qua Herodes M. mortuus est B. I. 33 6. 8. *Hier. Taanith* f. 67. 4. Traditio est, XXIV. mille viros stationis fuisse Hierosolymis, & dimidiam stationem Hierichunte.

34. *Plato* Charmide. ἀνέβλεψέ τε μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμήχανον τι οἷον, καὶ ἀνήγετο ὡς ἐρωτήσων.

1. *Menachoth* f. 78. 2. *Pesachim* f. 63. 2. Qui sacrificium Eucharisticum intra mactat, & panis ejus est extra murum, panis sanctus non est. Quid est extra murum? R. Jochanan dixit: extra murum *Bethphage*. & *Sanhedrin* f. 14. 2. Si invenerit Synedrium consìdens in Bethphage. *Pesachim* f. 91. 1. Si sit intra moenia Bethphage, mactent pro eo. Quia fieri potest, ut ad eum perveniat, & comedat. *Menachoth* XI. 2. & f. 58. 1. 63. 1. R. Simeon dicit: semper solebant dicere, duo panes facierum in atrio templi legitimi sunt, & in Bethphage. *Sota* f. 45, 1. Invenit Synedrium considens in Bethphage. *Bava Mezia* f. 90. 1. Triturat intra muros Bethphage. Judaeis Bethphage est locus extimus Hierosolymorum, ejusdem cum ipsis juris. *Gem. Sota* 9. invenerunt senem rebellem in Bethphage ter. *Glossa*: quicquid est in ambitu exteriore Hierosolymorum, vocatur Bethphage. Et mihi videtur significare cingulum urbis h. e. murum. Duo postrema verba *Bochartus* perperam vertit *pulli asinini*. pro עיר חומה legens עיר חמור.

Schevuoth f. 16. 1. Dixit Aba Saul: duae fossae fuerunt in monte oliveti, inferior & superior, inferior sancta erat in omnibus illis, non vero superior. in inferiori populus terrae congregabatur & edebat ibi sancta levia, sed non decimas secundas; sapientes vero ibi edebant utrumque. Superior, cujus sanctitas non erat perfecta, populus terrae ibi congregabatur & edebat sancta levia, non vero decimas secundas, sapientes autem neutrum.

Thomas. ἐλάα. καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ καὶ ἐπὶ τοῦ δένδρου κεῖται ἡ ἐλαία, ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις· ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαῶν. Θουκυδίδης ἐν ζ. κύκλῳ μὲν τειχίον περιῆν, ἐλάας δὲ οὐκ εἶχε ὀλίγας· καὶ ἀριστείδης. τῶν ἐλαῶν εἵνεκα τῆς συλλογῆς. *Targum* Ezech. XI. 23. Et elevata est gloria Dei de medio civitatis, & resedit super montem Oliveti, qui est ad orientem Civitatis טור זיתי. *Echa R.* praef. profecta est majestas Divina — ab urbe in montem Oliveti S. D. *Ez.* XI. 23. Dixit R. Jonathan, eam sedisse tres annos cum dimidio super montem oliveti, & cogitasse, Israelem poenitentiam facturum, sed non fecisse. *Jos.* A. XX. 8. 6. πρὸς ὄρος τὸ προσαγορευόμενον ἐλαιῶν — ὃ καὶ τῆς πόλεως ἀντικρὺς κείμενον ἀπέχει στάδια πέντε. B. V. 2. 3. προσετέτακτο δὲ αὐτοῖς, ἓξ ἀπέχοντας τῶν Ἱεροσολύμων σταδίοις στρατοπεδεύσασθαι κατὰ τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος, ὃ τῇ πόλει πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται, μέσῃ φάραγγι βαθείᾳ διειργόμενον, ἣ κεδρὼν ὠνόμασται. & 12. 2. ἔνθεν διὰ τοῦ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος, εἶτα ἀνακάμπτων κατὰ μεσημβρίαν περιλαμβάνει τὸ ὄρος.

2. ἀπέναντι] *Æneid.* I. 12. Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, Carthago Italiam contra Tyrrhenaque longe ostia. *Suet.* Aug. 44. Solis virginibus vestalibus locum in Theatro separatim, & contra praetoris tribunal dedit.

μην, τὴν ἀπέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ᾽ αὐτῆς·
λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι; ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρείαν 3
ἔχει· εὐθέως δὲ ~ἀποστελεῖ αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 4
διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· Ἰδού, ὁ βασιλεύς σου ἔρ- 5
χεταί σοι πραῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. Πορευθέντες δὲ 6
οἱ μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ 7
τὸν

~ἀποστέλλει

ἀπέναντι] κατέναντι CDL. 13. 33. 69. Editio *Complut*. *Origenes* in Jo. semel. *Euseb*. D. 81.
εὐθέως] εὐθὺς L. — 64. Versio *Copta*, *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1407.
καὶ primo loco] — Evang. 6.
δεδεμένην καὶ πῶλον] καὶ πῶλον δεδεμένην 76.
3. τι] + ποιεῖτε D. *Origenes* in Jo. II. 14.
χρείαν ἔχει] ἔχει χρείαν D. a prima manu.
δεδεμένην] δεδεμένον Edit. *Complut*. errore typographi.
ἀγάγετε] ἄγετε C. 56. 58.
αὐτῶν] αὐτοῦ 73.
εὐθέως δὲ] καὶ εὐθέως D. 33. 55. Evang. 22.
ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει CEFKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 56. 58. 60. 61. a prima manu. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 6. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 24. ex emendatione. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Codices *Latini*. Versio *Syra*. *Theophylactus*, *Chrysostomus*. D. in Versione Latina: dimittit. probante *J. Millio* prol. 1180. 1378. ἀπέστειλεν Evang. 7.
4. ὅλον] C D L. a prima manu. Versio *Copta*, *Æthiop*. *Arab*. Codices *Latini*. *Origenes* in Jo. II. 14. *Hieron*. probante *Millio* prol. 391. & *Bengelio*.
διὰ] ὑπὸ 13, 69. + ζαχαρίου 42. *Chrysostomus*. + ἡσαΐου Versio *Copta*.
5. πραῢς] πρᾶος Edit. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
καὶ prius] D. 61. 69. Versio *Vulg*. probante *Millio* prol. 1380.
καὶ] + ἐπὶ L. 1. Versio *Syra* utraque.
υἱὸν] — L. Versio *Armena*. *Origenes* in l. & Jo. II. 14.
6. καὶ ποιήσαντες] ἐποίησαν D. 61. Versio *Vulg*.
υἱὸν ὑποζυγίου] νέον 1. ex *Zacharia*.
ὑποζυγίου] ὑποζύγιον D. a prima manu. Subjugalem *Latin*.

5. τῇ θυγατρὶ Σιὼν] *Thren*. I. 6.
πραῢς] *Pindarus* Pyth. III. 124. Ὃς Συρακόσσαισι νέμει Βασιλεὺς· Πραῢς ἀστοῖς, οὐ φθονέων ἀγαθοῖς, ξείνοις δὲ θαυμαστὸς πατήρ.
ἐπιβεβηκὼς] *Thomas*. ἀναβαίνω ἵππον, οὐκ ἐπιβαίνω. ἀχιλλεὺς ὁ ῥήτωρ ἐν Λευκίππῃ· τούτοις ἐσκευασμένος ἀναβαίνω τὸν ἵππον. ἐπιβαίνω δὲ νεώς. vid. *Act*. XXI. 2. 6.

Magno consensu Judaei dictum Zachariae de Messia interpretantur. *R. Salomo*: Non potest hoc exponi nisi de rege Messia. Quia dictum est hic: & dominium ejus a mari usque ad mare. Et non invenimus talem dominatorem in domo secunda fuisse. *R. Saadias Gaon* in *Dan*. VII. 13. Annon scriptum est de Messia, humilis & equitans super asinum? *Berachoth* f. 56. Bar Hadia interpres somniorum erat — Dixerunt illi: vidimus pullum asini stantem ad cervical nostrum, & rudentem. Dixit: eris rex, & stabit Amora juxta te. *Shabbath* f. 139. *Sanhedrin* f. 98. 1. Dixit R. Alexander: R. Josua f. Levi duobus inter se collatis locis tanquam contrariis visis objecit: scribitur *Dan*. VII. 13. & ecce cum nubibus coeli velut filius hominis venit. Et scribitur *Zach*. IX. 9. pauper & insidens asino. Verum haec duo loca ita inter se conciliari possunt: nempe, si justitia sua mereantur Israelitae, Messias veniet cum nubibus coeli: si autem non mereantur, veniet pauper, & vehetur asino. Dixit Sapor rex Persiae ad Samuelem: vos dicitis, Messiam asino vectum adventurum esse, mittam ei equum variegatum, quem habeo. *Sanhedrin* f. 98. 1. & f. 99. 1. R. Hillel dixit, Israelitas nullum habere, quem exspectent, Messiam, quia jam penitus absumserint eum vivente Hiskia. Quo audito dixit R. Joseph: Condona ipsi, Domine, Hiskias quando vixit? in domo prima. At ecce Zacharias vaticinabatur de templo secundo & dixit. &c. *Pirke R. Eliezer* c 31. de asino Abrahami. Hic quoque asinus erit, cui insidebit filius Davidis S. D. Zach. *Coheleth R*. I. 9. R. Barachias dixit nomine R. Isaaci: qualis fuit primus redemtor, talis erit ultimus. Qualis fuit primus? S. D. *Exod*. IV. 20. talis erit redemtor ultimus S. D. Zach. & *Samuel R*. XIV. Dixit R. Levi: qualis &c. secundus. *Bereschith R*. LVI. 2. donec veniat is, de quo scriptum est: pauper & equitans super asinum. & LXXV. 7. in *Gen*. XXXII. 5. habeo asinos. Rabbini dixerunt: hic est rex Messias noster S. D. Zach. & XCVIII. 14. XCIX. 10. *Jalkut* Ruben. f. 79. 3. in *Exod*. IV. 20. Mansuetus & insidens asino. Hic est filius asinae quae intra sextiduum crepusculo creata est, quem Abrahamus ligavit, cum Isaacum ligaret, quo vectus est Moses, cum Ægyptum peteret; in quo filius Davidis equitabit. *Debarim* R. IV. ext. locus Zach. IX. 9. additur dictis Mal. III. 1. IV. 5. 6. *Schir R*. I. 4. tempore futuro dicent Zach. IX. 9. *D. Kimchi* & *Abarbanel*. f. 1. 6. asinus est Messiae f. Davidis S. D. *Zach*. IX. & f. 38. 1. Conf. 1 *Sam*. VIII. 16. IX. 20. *Jud*. V. 10. X. 4. XII. 14. Christus, qui pedibus iter fecerat, potuisset adhuc spatium, minus itinere sabbatico, emetiri, sed propter significationem mysticam asina vehi voluit.

8. *Claudian*. de Nupt. Honor. & Mariae. Sidoniasque solo praesternite vestes. 2. *Reg*. IX. 13. *Plut*. Cato. Utic. p. 764. C. προεπέμφθη οὐκ εὐχαῖς, ὃ κοινόν ἐστι, οὐδὲ ἐπαίνοις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν, ᾗ βαδίζοι, καὶ καταφιλούντων τὰς χεῖρας, ἃ τῶν αὐτοκρατόρων ὀλίγοις μόλις ἐποίουν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. *Ovid*. Trist. IV. 2. 50. Undique jactato flore tegente vias. de Ponto II. 1, 36. Saxaque roratis erubuisse rosis. *Claudian*. Panegyr. 2. de Stilicone. Spectabunt cupidae matres, spargentur & omni flore viae. *Tacit*. H. II. 70. Pars viae, quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, extructis altaribus, caesisque victimis regium in morem, quae laeta in praesens. *Herodian*. I. 7. 4. Δαφνηφόροι τε καὶ πάντα ἐπιφερόμενοι ἄνθη τότε ἀκμάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόῤῥω τῆς πόλεως ὑπήντων — 11. τοιοῦτοι δὴ τὸν βασι-
λέα

τὸν πῶλον, ϗ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ϗ ~ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐ-
8 τῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπ-
9 τον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, ϗ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες ϗ οἱ
ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
10 νος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυ-
μα,

~ ἐπεκάθισεν

καθὼς] ὡς 72. *Phrynichus* p. 188. καθώς. Γάϊός τις ἀριθύσιος γραμματικὸς ἔφασκε, δόκιμον εἶναι τοὔνομα· κεχρῆσθαι γὰρ αὐτῷ φύλαρχον ὦ τοῦ μαρτύρος, ὃς ἔοικε τοῦ ἐπαγομένου ὃς οὐδὲ Θουκυδίδου ἤκουσε λέγοντος, καθὸ δεῖ εἰς Σικελίαν πλεῖν, ἀλλ' οὐ καθὼς. ϗ τὸ καθὰ δόκιμον. *Thomas*. καθότι, ϗ καθὰ· Τὸ δὲ καθὼς παρὰ τοῖς δοκίμοις οὐκ ἔστι. *Moeris*. καθότι, ἀττικῶς· καθὼς δὲ, ἕλληνες. *Hesychius*. καθὼς, ὥσπερ, καθάπερ. *Moschopulus*. τῷ καθὰ οἱ ἀττικοὶ χρῶνται, τῷ δὲ καθὼς οὐδέποτε, ἀλλ' ἡ τῶν ἀλεξανδρέων διάλεκτος, καθ' ἣν ἡ θεία γραφὴ γέγραπται.
προσέταξεν] συνέταξεν CD. 7. ἤγαγον] ϗ ἤγαγον D. Versio *Vulg*.
καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν] — 57.
ἐπάνω αὐτῶν] ἐπ' αὐτὸν D. Codices *Latini*. ἐπ' αὐτῶν L. 69. *Orig*. in Jo. II. 14. ἐπὶ τὸν πῶλον Versio *Syra*. αὐτῶν secundo] — D.
ἐπεκάθισαν] ἐκάθητο D. ἐκάθησεν Evang. 6. ἐκάθισεν K. 4. 12. 15. 42. 50. 56. 58. 67. 70. 71. 72. Evang. 6. 11. ex emendatione. 20. Editio *Colinaei*, *Theophylactus*, *Euthymius*. ἐτάθισει Edit. *Erasmi* 1. ἐκάθισαν 16. 57. 61. ἐπεκάθισεν C. 34. 35. 36. 37. 40. 41. 80. 88. 90. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Edit. *Complut*. *Erasmi* 2. *Stephani*, *Bengelii*. Versio *Syra Æthiop*. *Arab*. Origenes in l. & in Jo. II. 14. *Justin*. c. Tryphon. ἐπεκάθησαν Edit *Erasmi* 4. 5.
αὐτῶν] αὐτοῦ D. Versio *Vulg*. *Syr*. *Armen*. αὐτῆς Edit. *Erasmi* 1. 3. 4. 5.
καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν] — E 1. 2. 39. 106.
8. ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ] ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν D. τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ 106.
ἐστρώννυον] ἔστρωσαν D. ἐν posterius] — E. 2. 9. οἱ secundo] — 1.
προάγοντες] + αὐτὸν CD. 1. 69. *Origenes* in l. & Jo. II. 14. *Euseb*. D. IX. 18.
ἔκραζον] ἔκραξαν DL. *Origenes* in Jo. II. 14. ab ὡσαννὰ ad ὡσαννὰ] — 10.
ὡσαννὰ] ὁσαννὰ D. bis a prima manu. & comm. 15. ὡς ἀννὰ L. 2. ὡς ἀννὰ E 1. 74. 90. Editio *Erasmi*, *Bogardi*.

λέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς, καὶ στεφάνων καὶ ἄνθεων βολαῖς ὑπεδέχοντο· ὡς δ' εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασε, εἰς τε τοῦ Διὸς τὸ τέμενος, καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀνελθών. & IV. 1. 5. ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Ῥώμην, ὅ τε δῆμος αὐτοὺς δαφνηφορῶν ὑπεδέξατο —— ἐπιτελέσαντος δὲ τὰς νενομισμένας ἱερουργίας ἐπὶ ταῖς βασιλικαῖς εἰσόδοις. & 8. 19. ἄνθεων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα, ὡς δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ πρῶτον εἰς τὸν ναὸν ἀνελθὼν πολλὰς ἑκατόμβας κατέθυσε. *Herodot*. VII. 54. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον, ἐθέλοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμιήματα τε παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυρσίνῃσι στορνῦντες τὴν ὁδόν. *Aeschyl*. Agamemn. 904. Δμωαὶ, τί μέλλεθ', αἷς ἐπέσταλται τέλος, πέδον κελεύθου στρωννύναι πετάσμασιν; *Eustath*. de Hysmenia 1. ἥκω κῆρυξ, καὶ δέχομαι —— οὐχ ὡς κῆρυξ, ἀλλ' ὡς θεός· σύντρέχει τὸ πλῆθος, κοσμοῦσι τὰς ἀγυιάς, μυῤῥίναις τὴν ὁδόν μοι καταπάττουσιν. *Targum Esther* X. 15. Et cum exiret Mardochaeus porta regis, plateae erant myrtis stratae, & atria purpura, extensa erat umbra funibus byssinis. *Sueton*. Nero. 25. sparso per vias identidem croco. *Ælian*. V. H. IX. 9. de Demetrio Poliorcete. Μύροις τε ἐῤῥαίνετο καὶ αὐτὸ τὸ δάπεδον, καὶ καθ' ἑκάστην ἔτους ὥραν τὰ ἐνακμάζοντα τῶν ἀνθῶν ταῦτα ὑπεσπείρετο αὐτῷ, ἵνα κατ' αὐτῶν βαδίζῃ. *Lampridius* Heliogab. Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus; & sic per ea deambulavit, idque omni florum genere, liliis, violis, hyacinthis, & narcissis. Eratosthenes ex Schol. *Euripid*. Hecub. 574. πάλαι χωρὶς ἄθλων ἀγωνιζομένων ἀνθρώπων τῷ νικήσαντι καθάπερ ἔρανον εἰσφέροντες ἐῤῥίπτον, τῶν θεατῶν ὅπως ἕκαστος ηὐπόρει. —— οἱ μὲν ἐγγὺς καθήμενοι στεφάνους ἐπετίθεσαν, οἱ δὲ ἀνωτέρω, τοῦτο ὅπερ ἦν λοιπὸν ἔβαλλον ἄνθεσι καὶ φύλλοις. *Jos*. A. XI. 8. 5. de Alexandri M. adventu. πυθόμενος δὲ αὐτὸν οὐ πόῤῥω τῆς πόλεως ὄντα πρόεισι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους —— ποιούμενοι τὴν ὑπάντησιν εἰς τόπον τινα —— τάτε γὰρ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ναὸν ἐντεῦθεν συνέβαινεν ἀφορᾶσθαι --- τῶν δὲ Ἰουδαίων πάντων ὁμοῦ καὶ μιᾷ φωνῇ τὸν ἀλέξανδρον ἀσπασαμένων, καὶ κυκλωσαμένων αὐτὸν —— καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ἱερὸν θύει μὲν τῷ θεῷ. *Eccha R*. I. 16. Historia Mariae f. Boëthi, desponsatae Josuae f. Gamlae, quem constituit rex ut esset Pontifex Maximus, & intravit aliquando ut videret, dixitque: ibo & videbo illum legentem die Expiationis in sanctuario; & eduxerunt illi *tapetes* ab ostio domus ejus ad portam sanctuarii, ne nuda super terram incederet. *Cetuboth* f. 66. 2. De Nicodemo f. Gorionis narratur, quoties in scholam iret, vestes laneas ipsi substravisse. *Plut*. Pompej. p. 649. E. τοὺς δὲ ἀπαντῶντας πανταχόθεν οὐδεὶς ἐχώρει τόπος --- πολλοὶ δὲ στεφανηφοροῦντες ὑπὸ λαμπάδων ἐδέχοντο καὶ παρέπεμπον ἀνθοβολούμενον, ὥστε τὴν κομιδὴν αὐτοῦ καὶ πορείαν θέαμα κάλλιστον εἶναι καὶ λαμπρότατον. p. 650. E. λαμπρὸς ὑπὸ χαρᾶς εἰς τὸν δῆμον ἐξήλατο, κρότῳ καὶ βολαῖς στεφάνων καὶ ἀνθῶν δεξάμενον αὐτόν. *Caes*. p. 722. E. οἱ δὲ καὶ στεφάνους ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ ἀθλητὴν ἀνθοβολοῦντες ἠφίεσαν.

9. Festum tabernaculorum celebrabatur mense Septembri paullo post initia anni civilis, tunc gestabant manibus & motitabant fasciculum ex ramis palmarum, myrtorum, salicum & citri. *Jos*. A. XIII. 13. 6. νόμου ὄντος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ ἔχειν ἕκαστον θύρσους, ἐκ φοινίκων. & III. 10. 4. φέροντες ἐν ταῖς χερσὶν εἰρεσιώνην μυρσίνης καὶ ἰτέας σὺν κράδῃ φοίνικος πεποιημένην. Tunc etiam recitabant *Psal*. CXVIII. 24. 25. & in singulis precibus, quibus hodienum utunrur, salutis mentionem faciunt; unde & fasciculo, & precibus illis, & ipsi festo nomen Hosanna à salute imposuerunt. Iisdem ritibus celebrarunt etiam Encaenia 2. *Macc*. X. 6. 7. 1. *Macc*. XIII. 51. *Apoc*. VII. 9. & Pascha. Cumque festum summa laetitia peragerent, eodem modo laetitiam ob adventum Messiae, cujus tempora omnibus festis repraesentari credebant, jam exprimunt. *Vajikra R*. XXX. Dixit R. Abin: in Hallel est aliquid, quod respicit tempus praeteritum, est quod respicit futurum: est quod respicit generationes has, est quod respicit dies Messiae S. D. Ps. CXVIII.

9. ἐν τοῖς ὑψίστοις] *Luc*. II. 14. *Psal*. XLIII. 4. CXLVIII. 1. *Targum*. omnes virtutes angelorum in coelis excelsis.

μα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗ- 11
τός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς 12
εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱε-
ρῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς
περιστεράς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Γέγραπται· Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσε- 13
ται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χω- 14
λοὶ

11. οἱ δὲ ὄχλοι] πολλοὶ δὲ 1. Colb. unus. Codices *Latini*. *Origenes*.
ὄχλοι ἔλεγον] πολλοὶ εἶπον D. Ἰησοῦς] — 73.
Ἰησοῦς ὁ Προφήτης] ὁ Προφήτης Ἰησοῦς D. *Origenes* in Io. II. 14.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ CDEK. 1. 36. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 67. 72. 73. 91. Evang. 1. 3. 20. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Syra*, *Copta*, *Vulg*. *Eusebius*.
12. ὁ] — E 3. Colb. unus. 44. 106. Evang. 6. *Orig*. in Jo. II. 14. τὸ] Bodlej. unus.
τοῦ Θεοῦ] — L. 33. 73. Versio *Copta*, *Saxon*. *Æthiop*. *Origenes* in Jo. II. 14. *Chrysostomus*, *Hilarius*. probante *Millio* prol. 391. & *Bengelio* quia, ut ait, in tota Historia Evangelica templum Hierosolymitanum nusquam dicatur τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ; at ipsa vox ἱερὸν jam habet respectum ad Deum, & *Luc*. XXI. 4. dona in templo oblata vocantur δῶρα τοῦ Θεοῦ, & II. 49. Christus, dum in templo esset, dicebat se esse ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ, conf. infra XXIII. 21. & comm. 13. sequens. πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας] ἀγοράζοντας καὶ πωλοῦντας Versio *Syra*.
κολλυβιστῶν] κολυβιστῶν Editio *Erasmi* & *Colinaei*. 13. ὁ] — D.
κληθήσεται] ἐστιν Versio *Saxonica*. αὐτὸν ἐποιήσατε] ἐποιήσατε αὐτὸν 106. Evang. 6.

10. *Horat*. Carm. IV. 2. 49. Tuque dum procedis, io triumphe, Non semel dicemus, io triumphe, Civitas omnis.

12. τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν] *Jos*. A. XII. 2. 3. ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. *Demosth*. c. Aphobum. τετρακοσίας δὲ καὶ δισχιλίας ἐπὶ τῇ τραπέζῃ τῇ Πασίωνος, ἑξακοσίας δὲ ἐπὶ τῇ Πυλάδου. & c. Apaturium. ἐμοὶ μὲν οὐκ ἔτυχε παρὸν ἀργύριον, χρώμενος δὲ Ἡρακλείδῃ τῷ τραπεζίτῃ ἔπεισα αὐτὸν δανείσαι τὰ χρήματα, λαβόντα με ἐγγυητήν. de falsa Legat. τὸ χρυσίον καταλλαττόμενος φανερῶς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις. *Schol*. c. Timocratem πολλῶν χρημάτων ἀνεχθέντων ἐκεῖσε, ἔδοξε τοῖς ταμίαις, ὥστε λάθρα τῆς πόλεως δανείσαι ταῦτα τοῖς τραπεζίταις, ἵν᾽ αὐτοὶ κερδανῶσιν ἐκ τούτων, ὡς δὲ τοῦτο ἐποίησαν, ἔτυχεν ὕστερον ἀνατραπῆναι τὰς τραπέζας. & ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔθηκεν ζ. μνᾶς. *Menander*. ἀλλ᾽ ἐπὶ τράπεζαν μὲν φέρειν τὴν προῖχ᾽, ἵνα, εἰ τ᾽ ἀργύριον καλὸν ἐστι, δοκιμαστὴς ἴδῃ. *Plat*. in Apol. Socrat. ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν. *Plut*. δι᾽ ἀγορᾶς καὶ τραπέζης ἐποιεῖτο τὸ συμβόλαιον. *Isocrates* τὰ μὲν γὰρ συμβόλαια πρὸς τοὺς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις ἄνευ μαρτύρων γίνεται. *Pollux*. τράπεζα, λογιστήρια. *Athen*. VI. 226. E. ἰχθυοπώλας — μετάγε τοὺς τραπεζίτας ἔθνος τούτου γὰρ οὐδὲν ἐστιν ἐξωλέστερον. *Plut*. de non foen. p. 832. A. ἀπὸ τῆς ἰδίας δάνεισαι τραπέζης.

Glossarium. Nummularius κολλυβιστὴς, τραπεζίτης. *Cic*. in Pison. 36. Stipendium militibus — mensis palam propositis, esse numeratum. *Polyaen*. p. 555. κλέψαντες βασιλικὸν χρυσίον ἧκον εἰς Συκιῶνα πρὸς Αἰσίαν τραπεζίτην, ᾧ καὶ Ἄρατος διὰ τὴν τοῦ νομίσματος ἐργασίαν ἐχρῆτο. Παρὰ γοῦν τούτῳ τὸ χρυσίον κατήλλαττον. *Suidas* ἀργυραμοιβὸς, ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργυρίου ἀλλασσόμενος, ὁ τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης. *Aristoph*. Pace 1199. Οὐδὲ κολλύβου. σχολ. εἶδος εὐτελοῦς νομίσματος, ἀντὶ τοῦ οὐδὲ ὀβολοῦ. *Philostrat*. p. 549. ἐπεὶ προσῄεσαν μὲν ταῖς τραπέζαις ὑπὲρ τῶν ὡμολογημένων, ἐπανεγινώσκετο δὲ αὐτοῖς ξυμβόλαια πατέρων τε καὶ πάππων, ὡς ὀφειλόντων τοῖς Ἡρώδου γονεῦσι, ἀντιλογισμοῖς τε ὑπήγοντο. *Suet*. Galb. 9. numulario, non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensaeque ejus affixit. *Livius* VII. 21. Quinque viris creatis, quos mensarios ab dispensatione pecuniae appellarant — aerarium mensis cum aere in foro positis *Apulejus* l. X. ne forte aliquis istorum, quos offers, numorum nequam vel adulter reperiatur, in hoc ipso sacculo conditos eos annulo tuo praenota, donec altera die numulario praesente comprobentur. *Sueton*. Aug. 4. Cassius quidem Parmensis quadam epistola non tantum ut pistoris sed etiam ut nummularii nepotem sic taxat Augustum: Materna tibi farina, siquidem ex crudissimo Ariciae pistrino hanc fingit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius. *Ulpian*. ad Edict. praetoris. *l*. II. 13. 4. *ff*. Argentariae mensae exercitores, rationum, quae ad se pertinent, edant adjecto die & consule. *l*. XIV. 3. 19. *ff*. *de institoria*. Dominus, qui servum institorem apud mensam pecuniis accipiendis habuit. *l*. II. 14. 47. *ff*. *de pactis*. Ex ratione mensae, quam mecum habuisti in hunc diem, ex contractibus pluribus remanserunt apud me ad mensam meam CCCLXXXVI. & usurae, quae competierint. *l*. XIV. 3. 20. *de Institoria*. Habes penes mensam patroni mei denarios mille. *Aurelius Victor* in Juliano. Cujus procuratores cum provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletissimum quemque ita convenire: quae habes ad mensam? alter, unde habes? tertius, pone quod habes. *Glossar*. Aspraturas, κόλλυβοι. *Hesychius*. κόλλυβος, ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένος βοῦς. *Pollux*. λεπτόν τι νομισμάτιον. *Callimachus* βοῦν κολλύβου πιπράσκοντες. ἀργυρίου ἀλλαγή. *Cic*. in Verr. III. 78. Deductiones fieri solebant — pro spectatione & Collybo — Collybus esse qui potest, quum utuntur omnes uno genere numorum? *Phrynichus* p. 192. κολλυβιστὴς ἐπὶ τοῦ ἀργυραμοιβοῦ, πάλιν ἡμᾶς μολύνων οὐδὲν ἀναπαύεται ὁ Μένανδρος· Ὁ μὲν γὰρ κόλλυβος δόκιμον, τὸ δὲ κολλυβιστὴς ἀδόκιμον. *Pollux*. τραπεζίτης, ἀργυρογνώμων, ἀργυραμοιβὸς, δοκιμαστής. *Hesychius*. κολλυβιστὴς, κερματιστὴς, δανειστής. *Suidas*. καταλλάκτης. *Thomas*. κολλυβιστὴς, ἐπὶ τοῦ ἀργυραμοιβοῦ φησὶν ὁ Μένανδρος, ἀδοκίμως· τὸ μὲν γὰρ κόλλυβος, ὅπερ ἐστιν εἶδος νομίσματος, δόκιμον· τὸ δὲ κολλυβιστὴς παρασεσημασμένον. & ἀργυραμοιβὸς, οὐ κολλυβιστής· δηλοῖ δὲ τὸν ἰδιωτικῶς λεγόμενον καταλλάκτην, ὃν καὶ ἀργυρογνώμονα λέγουσιν, ἤγουν τὸν τὸ ἀργύριον συνιέντα, καὶ δοκιμάζοντα· Λιβάνιος ἐν τῇ μελέτῃ περὶ τῆς λάλου γυναικός· τοὺς ἀργυρογνώμονας συκοφαντεῖσθαι λέγουσιν. *Moeris*. ἀργυραμοιβοὶ, ἀττικῶς· κολλυβισταὶ, ἑλληνικῶς. *Hesychius*. ἀργυραμοιβοὶ, κολλυβισταὶ, τραπεζῖται. *Schekalim* I. 6. Hi autem sunt, qui tenentur dare Collybum, Levitae, Israelitae, proselyti, servi manumissi: at Sacerdotes, mulieres, servi, & minorennes exemti sunt.

Si

15 λοὶ ἐν τῷ ἱερῷ· ϗ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ϗ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυ-
μάσια ἃ ἐποίησε, ϗ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, ϗ λέγοντας, Ὡσαννὰ τῷ
16 υἱῷ Δαβὶδ, ἠγανάκτησαν. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
λέγει αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, Ὅτι ἐκ στόματος νηπίων ϗ θηλαζόντων κατ-
ηρτί-

ἐποιήσατε] πεποιήκατε 1. *Origenes.* ποιεῖτε *Origenes* in Jo. II. 14. *Euſebius* D. VIII. 2.
λῃστῶν] λησῶν Edit. *Eraſmi* 1.
14. τυφλοὶ ϗ χωλοὶ] χωλοὶ ϗ τυφλοὶ CF. 3. 45. 57. 59. 61. 62. 64. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Colb. tres. 106. Evang. 6. Editio *Complut.* Verſio *Syra* poſterior. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus.* probante *Bengelio.*
ἐν τῷ ἱερῷ] — 13. 69.
οἱ ἀρχιερεῖς ϗ οἱ γραμματεῖς] οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ ἀρχιερεῖς 69.
ἐποίησεν] + ὁ Ἰησοῦς 73.
ἐν τῷ ἱερῷ] — 15.
αὐτῷ] + οὐκ F 12. 15. 27. 32. 37. 53. 78. 86. 91. Colb. unus. Evang. 24.
ὁ δὲ Ἰησοῦς] ϗ 60.
ἀνέγνωτε] + ἐν ταῖς γραφαῖς Evang. 13. Verſio *Copta.*
15. δὲ] — Editio *Eraſmi.*
θαυμάσια] θαύματα 56. 58.
παῖδας] + τοὺς DL.
16. εἶπον] εἶπαν DL.
λέγει] εἶπεν K. 60. Verſio *Vulg.*
ὅτι] — D 44. 45. 47. *Chryſoſtomus.* prob. *J. Millio* prol. 874.

Si quis per ſacerdotem, mulierem, ſervum, minorennem permutaverit, liber eſt: ſi vero ipſe permutaverit, aut per ſocium ſuum, tenetur dare collybum unum. R. Meir dixerat, duos collybos. Qui affert ſiclum, & accipit duos dimidios, tenetur dare duos Collybos. 7. quantus autem eſt Collybus? Secundum R. Meir eſt obolus argenteus, ſecundum ſapientes vero eſt dimidia pars ejus, i. e. quadrageſima octava ſicli. & *Gemara.* Habebant nummularii coram ſe XIII. arcas, quarum quaelibet tubae inſtar erat, in tertiam conjiciebatur pretium pro oblatione duorum turturum ſive duorum pullorum columbae, in decimam tertiam pecunia ſponte offerentium, ut inde compararentur pecora in holocauſta. Evenit cum quis ad numularium veniebat, ut ſiclum integrum binis dimidiis commutaret, ei inſuper in augmentum daret Collybum i. e. dimidium obolum. *Maimonides* de Vaſis Sanctuarii VII. 9. Inter praefectos templi erat praefectus ſuper nidos, cum quo paciſcebantur, ut ad oblationes compararent aves has vel illas pro ſiclo. Et iſte praefectus dabat aves iis, quorum erat offerre, & cum quaeſtoribus eas aeſtimabat, &, poſtquam de pretio convenerat, eas intra triduum dabat. Et ſi quae avis profana erat, aut profana fiebat, antequam offerretur, aliam pro illa dabat. *Cherituth* I. 7. venibant aliquando columbae Hieroſolymis denariis aureis.

κατέστρεψεν] *Anthol.* II. 6. 6. Πάντες, ἔφη, νικᾶτε, μόνον, μή τις σε παρέλθῃ, καὶ σε καταστρέψῃ, καὶ σε παρατροχάσῃ.

13. σπήλαιον λῃστῶν] *Joſ.* A. XIV. 15. 5. narrat, quomodo Herodes M. Speluncas latronum expugnaverit. ἐπὶ τοὺς ἐν τοῖς σπηλαίοις λῃστὰς ἐπειγόμενος —— ἦν δὲ ἐν ὄρεσι σπήλαια τελέως ἐξεῤῥωγόσι, καὶ κατὰ τὸ μεσαίτατον ἀποκρήμνους ἔχοντα τὰς παρόδους, καὶ πέτραις ὀξείαις ἐμπεριεχόμενα, ἐν δὴ τούτοις μετὰ πάντων τῶν οἰκείων ἐφώλευον.

Eadem hiſtoria narratur *Jo.* II. 14. &c. unde diſcimus, primo Chriſti Paſchate rem fuiſſe geſtam, a reliquis autem Evangeliſtis, qui omnia, quae Hieroſolymis contigerunt, junctim narrarunt, in finem conjectam eſſe. Chriſtus hic ſe geſſit pro domino templi & filio Dei, egitque pro auctoritate, omnibus circumſpectis *Marc.* XI. 11, ut qui in ſua domo verſaretur. Zelus autem iſte non potuit non probari piis in populo omnibus, cum non ignorarent, menſarios turpi lucro deditos, ob eamque cauſſam infames fuiſſe; uſuram vero a Judaeis ſumere fuiſſe vetitum *Exod.* XXII. 25. *Levit.* XXV. 26. 27. *Deut.* XXIX. 19. nedum a pauperibus, quales erant qui columbas offerebant, *Levit.* XII. 8. conf. *Nehem.* XIII. 25. *Deut.* XXXII. 30. *Hieronymus* in l. Accidebat plerumque, ut, qui de longe venerant, non haberent victimas. Excogitaverunt igitur ſacerdotes, quomodo praedam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant. —— Latro enim eſt, & templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de religione ſectatur, cultusque ejus non tam cultus Dei quam negociationis occaſio eſt. *Joſ.* B. V. 9. 4. οὐ τὰ κρυπτὰ μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἠδοξήκατε, κλοπὰς λέγω καὶ ἐνέδρας καὶ μοιχείας, ἁρπαγαῖς δ' ἐρίζετε καὶ φόνοις, καὶ ξένας καινοποιεῖτε κακίας ὁδοὺς· ἐκδοχεῖον δὲ πάντων τὸ ἱερὸν γέγονε; *Jerem.* VII. 11.

15. *Moeris* θαυμάσιον. ἀττικῶς· θαυμαστὸν, ἑλληνικῶς. *Heſychius* θαυμάσιος, θαυμαστὸς, & comm. 42.

16. θηλαζόντων] θηλάζων hic pro eo cui lac praebetur, alibi pro ea quae lac praebet. inf. XXIV. 19. *Thomas:* θηλάζει τὸ θῆλυ μεταβατικῶς, ἃ ἔτεκε· καὶ θηλάζουσι τὰ τεχθέντα ἀμεταβάτως. *Ælian.* H. A. X. 8. ὁ δελφὶς ὁ θῆλυς μαζοὺς ἔχει κατὰ τὰς γυναῖκας, καὶ θηλάζει τὰ βρέφη πάνυ ἀφθόνῳ καὶ πολλῷ τῷ γάλακτι. XIV. 18. οὐ γὰρ ἔτι θηλάζει ἡ μήτηρ αὐτόν. V. H. XIII. ἠσθεῖσα τῷ βρέφει ἐθήλασεν αὐτό. *Theocrit.* Id. III. 15. λεαίνας μασδὸν ἐθήλαζε. *Lucian.* Zeux. 4. τὸ δὲ ἕτερον ἐκ τῆς ἵππου θηλάζει ἐς τὸν πωλικὸν τρόπον. Soloeciſt. 4. ὅταν τὶ τῶν παιδίων γένῃ τῶν τὰς τίτθας θηλαζόντων. *Lyſias* ἐπειδὴ δὲ παιδίον ἐγένετο ἡμῖν, ἡ μήτηρ αὐτὸ ἐθήλαζεν. *Galen.* οἱ παλαιοὶ δὲ τὴν γυναῖκα θηλάζουσαν ἐφίστων τοῖς ἐν τῇ φθόῃ κάμνουσιν. *Lucretius* V. 883. Ubera mammarum in ſomnis lactantia quaerit. *Pollux.* II. 163. τίτθαι, αἱ θηλάζουσαι, θηλάζειν δὲ καλεῖται, τὸ μαστὸν ἐπισχεῖν, θηλάζεσθαι δὲ τὸ ἕλκειν. III. 50. θηλάζειν, θηλάζεσθαι. *Ariſtot.* H. A. VI. 23. ἐὰν μὴ τύχῃ τεθηλακὼς ὁ ὄνος τὴν ἵππον. & de Delphin. Γάλα ῥεῖ, καὶ θηλάζεται ὑπὸ τῶν τέκνων. *Plut.* Romulo p. 20. D. pro ſugere accepit, κληθῆναι δὲ καὶ τούτους ἀπὸ τῆς θηλῆς ἱστοροῦσι Ῥώμυλον καὶ Ῥῶμον, ὅτι θηλάζοντες ὤφθησαν τὸ θηρίον. *Philo* de migrat. Abr. T. 2. p. 57. 50. ὅτι θηλάζει παιδίον Σάῤῥα, οὐχὶ πρὸς Σάῤῥας θηλάζεται· τὸ γὰρ αὐτοδίδακτον τρέφεται μὲν ὑπ' οὐδενὸς, τροφὴ δὲ ἐστὶν ἄλλων. Nutricem Latini lactantem, infantem lactentem appellant, licet ſint, qui confundant.

Plut. de Iſide & Oſiride p. 356. E. τὰ παιδάρια μαντικὴν δύναμιν ἔχειν οἴεσθαι τοὺς αἰγυπτίους, καὶ μάλιστα ταῖς τούτων ὀττεύεσθαι κληδόσι παιζόντων ἐν ἱεροῖς, καὶ φθεγγομένων ὅ, τι ἂν τύχωσιν. *Ælian.* H. A. 11. 19. μάντις τε ἦν ἄρα ἀγαθὸς ὁ ἆπις, οὐ καθίζων μὰ δία κόρας ἢ πρεσβυτέρας γυναῖκας ἐπὶ τινων τριπόδων, οὐδὲ μὴν πόματος ἱεροῦ ἐμπιπλὰς —— παῖδες δὲ ἀθύροντες ἔξω, καὶ πρὸς

ηρτίσω αἶνον; Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν· καὶ ηὐλί- 17
σθη ἐκεῖ. Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε. Καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς 18
ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ· Μη- 19
κέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. Καὶ ἰδόν- 20
τες οἱ μαθηταὶ, ἐθαύμασαν, λέγοντες· Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; Ἀποκρι- 21
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,
οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε· Ἄρθητι, καὶ βλήθητι
εἰς .

17. καταλιπὼν] καταλείπων DK. ἔξω τῆς πόλεως] — 28. + ἕως D.
εἰς Βηθανίαν] — 71.
ἐκεῖ] + & docebat eos de regno Dei. Verſio *Saxonica*. Correctorium Bibliorum: Eccleſia addit, quod Graeci, Hieronymus, Rabanus, Antiqui & Gloſſati non habent.
18. πρωΐας] πρωῒ D. *Photius* Lex MS. πρωΐαν οὐ λέγουσι καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἐν συντάξει, δείλην πρωΐαν — καὶ δείλην ὀψίαν. *Thomas*. πρωῒ καὶ ὀψὲ, οὐ πρωΐας καὶ ὀψίας· Πλάτων ἐν Φαίδωνι· ἀνεῴγετο γὰρ οὐ πρωΐ. *Moeris*. πρωΐ, οὐ πρωΐας, καὶ ὀψὲ, οὐκ ὀψίας. vid. VIII. 16.
ἐπανάγων] παράγων D & Lat: tranſiens. Codices *Latini*. *Hilarius*. + ὁ Ἰησοῦς M.
19. μίαν] — 12. 61. Editio *Colinaei*. Verſio *Copta*. *Chryſoſtomus*.
αὐτὴν] αὐτῆς L. ἐν αὐτῇ] ἐπ' αὐτὴν 66. Evang. 22.
μόνον] μόνα 59. 61. γένηται] γένοιτο *Origenes*, quater.

πρὸς ἀλλήλους σκιρτῶντες, ἐπίπνοοι γενόμενοι σὺν τῷ ῥυθμῷ αὐτὰ ἕκαστα προλέγουσιν, ὡς εἶναι κατὰ Σάγραν τὰ λεχθέντα. *Succa* III. Parvulus, quamprimum agitare faſciculum novit, tenetur ad geſtandum faſciculum.

αἶνον] *Cyrill*. Lex. αἶνος, ὁ ἔπαινος, conlaudatio, laus. *Il*. ψ. 795. Ἀντίλοχ', οὐ μέντοι μέλεος εἰρήσεται αἶνος. *Euſtath*. σημείωσαι, ὅτι αἶνον οἱ παλαιοὶ τὸν ἀπόκρυφον λόγον καὶ ἐσχηματισμένον λέγοντες, καὶ ὡς οἷον εἰπεῖν αἰανὸν διὰ τὸ βάθος, ὡς τὸ· νῦν αἶνον βασιλεῦσιν ἐρέω, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὅθεν καὶ τὸ αἰνίζομαι ἐπὶ αἰνίγματος, οὐκ ἂν ἔχοιεν τὸν τοιοῦτον νοῦν συμβιβάζειν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα κειμένου αἴνου· νῦν γὰρ φανερῶς αἶνος ὁ ἔπαινος. *Od*. φ. 110. τί με χρὴ μητέρος αἴνου; *Athen*. XV. p. 669. A. εἰρεσίῃ γλώσσης ἀποπέμψομεν εἰς μέγαν αἶνον. Ulyſſes πολύαινος. *Nazianzen*. Verſ. 143. ἔπαινος ἐστι, εὖ τι τῶν ἐμῶν φράσαι, αἶνος δ' ἔπαινος εἰς θεὸν σεβάσμιος. *Lex MS. Pſalm*. αἶνον, ἔπαινον, ὕμνον, δόξαν.

17. *Bethania*] *Jo*. II. 8. *Hieronymus* de loc. Heb. Villula in ſecundo ab Ælia milliario in latere montis oliveti. *Origenes* in Joann. ἧς πόῤῥω Ἰορδάνης ποταμὸς ἀπὸ σταδίων πλατεῖ λόγῳ ρπ. In Talmudicis occurrit בית הנן & בית חינו *Mez'a* f. 88. 1. Quare vaſtatae ſunt Tabernae Beth Heno triennio ante excidium Hieroſolymae? & *Hieroſ*. *Pea* 1. *Berachoth* f. 16. 1. Quas J. Lightfoot in Oliveto collocat ex Hieroſ *Taanith*. f. 69. 2. Duae cedri erant in monte oliveto: ſub una earum erant quatuor tabernae, ubi vendebantur omnia ad purificationes neceſſaria. Ex altera earum produxerunt XL Seas columbarum unoquoque menſe, unde ſuppetebat feminis purificandis. *Cholin* f. 53. 1. Dilaceravit vulpes ovem ad lavatorium Beth Hene. *Peſachim* f. 53. 1. Groſſi Beth Hene non memorantur niſi quoad decimas. Sicut eſt traditio: Ficus Bethhene & Dactyli Tubni tenentur ad decimationem.

Cum ad feſtum maximus eſſet hominum concurſus, Chriſtus, qui Hieroſolymis ipſis hoſpitium non videtur reperiſſe, noctem in monte oliveti ſub dio egit.

17. ηὐλίσθη] 2. *Reg*. XII. 16. *Luc*. II. 8. XXI. 37. *Thucyd*. ſaepe τὴν νύκτα ηὐλίζετο. & ἐναυλιζόμενοι *Schol*. στρατοπεδεύοντες. *Xenoph*. Cyr. Paed. IV. ἣν αὔριον ἴῃς πρωῒ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν. *Appian*. in Mithridat. p. 397. ἑσπέρας ἐν ὕλαις ηὐλίσατο πυκναῖς. *Dio* p. 79. νυκτοπορῶν γὰρ, ἔπειτα τὰς ἡμέρας ἐν ἀφανεστάτοις χωρίοις ηὐλίζετο. *Xenoph*. Hell. 1. τρόπαιον δὲ στήσαντες αὐτοῦ ηὐλίζοντο. *Polyaen*. p. 348. π. στάδια προελθὼν ηὐλίσατο πυκαζόμενος ὕλῃ δασυτάτῃ. *Ariſtot*. H. A. IX. 32. ἐπέχει γὰρ ἓν ζεῦγος ἀετῶν πολὺν τόπον, διόπερ οὐκ ἐᾷ τοὺς ἄλλους πλησίον αὐτοῦ αὐλισθῆναι. *Athenaeus* IV. p. 189. E. αὐλὴ — διὰ τὸ μεγάλους ἔχειν τοὺς πρὸ τῶν οἴκων ὑπαιθρίους τόπους· ἢ τῷ παραυλίζεσθαι καὶ παρακοιμᾶσθαι τοὺς δορυφόρους τοῖς βασιλείοις. *Joſ*. B. I. 8. 6. ἔνθα δὲ τὴν πρώτην ἑσπέραν ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐρειπίοις ἐναυλισάμενος. 15. 2. Βεντίδιος — ἔγγιστα Ἱεροσολύμων αὐλισάμενος. 19. 3. τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἔμεινεν ἀβλαβὲς, ὕπαιθρον γὰρ ηὐλίζετο. *Dionyſius Hal*. A. 1. 57. αὐλισάμενος δὲ διὰ νυκτὸς αὐτόθι [ἐπὶ λόφου τινος] γνώμην ἐποιεῖτο ἀρχομένης ἕω συμφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις. II. 6. ἐπαυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιοῦνται τὰς εὐχὰς ὑπαίθριοι. 37. τοὺς δὲ λόφους — ἀποταφρεύων, καὶ χαρακώμασι καρτεροῖς περιλαμβάνων, ἐν οἷς τὰ ποίμνια καὶ τοὺς γεωργοὺς αὐλίζεσθαι τὰς νύκτας ἐπέταξεν. IV. 41. φυλακὴν κατεστήσατο περὶ ἑαυτὸν ἀνθρώπων θρασυτάτων — οἱ νυκτὸς περὶ τὴν βασίλειαν αὐλιζόμενοι αὐλήν. VII. 10. ἄξειν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλον αὐλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. VIII. 19. αὐλίζεσθαί τε οὐκ εἴα τὴν δύναμιν ἐν ταῖς πόλεσιν — ἀλλὰ παρὰ τοῖς τείχεσι κατεστρατοπέδευον. IX. 20. ἀνέδραμον ἐπὶ λόφον — ἐν ᾧ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἄποροι τῶν ἀναγκαίων ηὐλίσαντο. 26. οἱ μὲν ὕπατοι πρὸ τῶν νεκρῶν καταστρατοπεδευσάμενοι τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ηὐλίσαντο.

18. ἐπανάγων] *Plotin*. VII. 9. 3. πόῤῥω δεῖ γενέσθαι τὸν περὶ τὰ πρῶτα εἰς τὰ ἔσχατα τῶν πάντων πεσόντα, ἀλλ' ἱέμενον εἰς τὰ πρῶτα ἐπαναγαγεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐσχάτων ὄντων. *Galen*. in Hippoc. de Artic. 1. τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἔχοντα πρόκειται μὲν εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἐπανάγειν· ἀναγκαῖον δὲ ἐστι τῷ μέλλοντι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανέρχεσθαι κατάστασιν, ὅθεν ἐξετράπετο, τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀνάπαλιν ἐλθεῖν. de diebus Criticis. 3. ἀλλ' ἐπανάγειν χρὴ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ προκείμενον αἰεί. *Demoſth*. pro Coron. ἐπανήγαγεν. *Ulpian*. κυρίως εἶπε τὸ ἐπανήγαγεν, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον αὖθις κατέστησεν αὐτὸν τῇ βουλῇ, ὑφ' ἧς σέσωσται πρότερον. *Polyb*. I. p. 29. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τῶν καρχηδονίων κατὰ τὸν πορθμὸν ἐπαναχθέντων αὐτοῖς. *Herodot*. 2. *Macc*. XII. 4. *Ælianus* N. H. I. 5. ἀλοὺς ἀγκίστρῳ μόνος τῶν ἰχθύων εἰς τὸ ἔμπαλιν ἑαυτὸν οὐκ ἐπανάγει. *Luc*. V. 4.

20. Solebat Chriſtus per ſigna & ſymbola doctrinam ſuam adumbrare. Hic ficum arborem in Judaea viliſſimam, & quidem nulli propriam ſed in via publica ſtantem, arborem quae neque fructus ferebat neque promittebat, elegit, in qua demonſtraret, tantam ſuam eſſe potentiam ad puniendos nocentes, quantam demonſtraverat in beneficiis

22 εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύ-
23 οντες, λήψεσθε. Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιε-
ρεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
24 σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἐρωτήσω ὑ-
μᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
25 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογί-
ζοντο

20. ἡ συκῆ] — Versio *Latina*. probante *Erasmo*.
21. ποιήσετε] ποιήσητε 73. Evang. 13. 17.
κἂν] καὶ ἐὰν Evang. 17. Editio *Erasmi*, *Bogardi*.
αἰτήσητε] αἰτῆτε D. a prima manu. *Lat*. petieritis.
23. ἐλθόντι αὐτῷ] ἐλθόντος αὐτοῦ CDL. 1. 13. 69. *Origenes* in l. & in XXII. 23. εἰσελθόντι αὐτῷ R. ἐλθόντες 14. ἐλθόντι 39. ἐλθόντι τῷ Ἰησοῦ Versio *Syr*.
προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι] καὶ διδάσκοντι προσῆλθον αὐτῷ. Evang. 2.
τοῦ λαοῦ] — Evang. 20.
24. ἀποκριθεὶς δὲ] καὶ ἀποκριθεὶς 39.
ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω D. 49. 51. 59. 74. 89. 90. Evang. 6.
ὃν] — D. a prima manu.
πόθεν] ὅθεν D.

20. 21. 22.] — 57.
κἂν τῷ ὄρει τούτῳ] καὶ τῷ ὄρει τούτῳ ἐὰν D. 59. 69. Evang. 5.
22. ἂν] — D. ἐὰν CK. 3. 73. 89. Editio *Complut*.
αἰτήσησθε L.
λέγοντες] + εἰπὲ ἡμῖν 67. καὶ τίς] ἢ τίς C.
a ποιῶ ad ποιῶ comm. 27] — 106.
λόγον ἕνα] ἕνα λόγον DF 62. 74. 106.
25. βάπτισμα] + τὸ C. *Origenes* in Jo. I. 25. + τοῦ 1.
οὐρανοῦ] οὐρανοῦ ἦν 59.

ciis conferendis; & ſimul praefiguraret imminens Judaorum contumacium exitium, quod tempore fructuum nullos tuliſſent, uti clarius indicatur a comm. 33 ad 41. conf. *Ez*. XXII. 30 *Erubin* f. 51. Dixit R. Chaja f. Abbae, dixiſſe R. Joannem: quid eſt, quod ſcribitur *Prov*. XXVII. 18. Servans ficum comedet fructum ejus, quare comparantur verba legis cum ficu? Scilicet quod ſicut homo in ficu arbore, omni tempore, quo eam attingit, invenit ficus: ita etiam in verbis legis omni tempore, quo homo meditatur, invenit in eis ſaporem ſapientiae. conf. *Ez*. XXVIII. 4. & *Marci* XI. 13. Ipſi Judaei allegorice interpretantur ritus feſti tabernaculorum: Mala citrea ſignificare juſtos & pios, qui legem habent & obſervant; Myrtum, eos qui legem non habent, & tamen bona opera praeſtant; palmam, qui legem habent, ſed non obſervant; ſalicem qui nec legem habent, nec bona opera faciunt. *Buxt*. Synag. p. 457.

23. Ita Judas Eſſenus ſub Ariſtobulo Hyrcani filio in templo docebat & vaticinabatur. *Joſ*. A. XIII. 11. 2. Μάλιστα δ' ἄν τις θαυμάσειε καὶ Ἰούδαν τινα, Ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος, οὐδέποτε δὲ ἐν οἷς προεῖπε διαψευσάμενον τ' ἀληθές. Οὗτος γὰρ, ἰδὼν τὸν Ἀντίγονον παριόντα τὸ ἱερὸν, ἀνεβόησεν ἐν τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ καὶ γνωρίμοις, οἳ διδασκαλίας ἕνεκα τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα παρέμενον κ. λ. Et Jeſus Anani ſeptennio ante templi excidium B. VI. 5. 3. τὸ δὲ τούτων φοβερώτερον· Ἰησοῦς γάρ τις υἱὸς Ἀνάνου τῶν ἰδιωτῶν ἀγροῖκος, πρὸ γ. ἐτῶν τοῦ πολέμου, τὰ μάλιστα τῆς πόλεως εἰρηνευομένης καὶ εὐθηνούσης, ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐν ᾗ σκηνοποιεῖσθαι πάντας ἔθος τῷ θεῷ, κατὰ τὸ ἱερὸν ἐξαπίνης ἀναβοᾶν ἤρξατο· φωνὴ ἀπ' ἀνατολῆς, φωνὴ ἀπὸ δύσεως, φωνὴ ἀπὸ τῶν δ. ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ ναὸν, φωνὴ ἐπὶ νυμφίους καὶ νύμφας, φωνὴ ἐπὶ τὸν λαὸν πάντα — τῶν δὲ ἐπισήμων τινες δημοτῶν, ἀγανακτήσαντες πρὸς τὸ κακόφημον, συλλαμβάνουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πολλαῖς αἰκίζονται πληγαῖς. conf. *Act*. IV. 7.

24. *Galen*. a. Julian. λόγους γὰρ εἴωθεν ὁ ἀνὴρ οὗτος πιθανωτάτους ἐρωτᾶν, οὐκ ἀκόμψως πεπανουργημένους, ὅπερ ἦν ἔργον οἶμαι σοφιστοῦ. de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ἰσχυρῶν λόγων ὑπὸ Πλάτωνος ἠρωτημένων εἰς ἀπόδειξιν τοῦ νῦν ἡμῖν ζητουμένου δόγματος. de Arteriis. εἶτα ἐπερωτῶμεν λόγον, οὗ τὰ λήμματα καὶ πρὸς αὐτῶν ἐκείνων ὁμολόγηται — ἐρωτάσθω τοίνυν ὁ λόγος· εἰ κ. λ. ἀλλὰ μὴν κ. λ. οὐκ ἄρα — τί κωλύει τοιούτους ἐρωτᾶσθαι λόγους; & de Semine II. ἐρωτήσομεν αὐτοὺς λόγον, ἐξ ὧν αὐτοὶ τίθενται, περαινόμενον. de Dogm. Hippoc. & Plat. II. τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον λόγον Διογένης οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρωτᾷ λέξιν, ἀλλ' ὧδε. *Diog*. *L*. Stilpo. II. 116. τοιοῦτον τινα λόγον ἐρωτῆσαι. *Sextus Empir*. a. Logic. II. 215. ὁ δὲ Αἰνησίδημος ἐν τῷ δ. τῶν Πυῤῥωνείων λόγων εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σχεδὸν δυνάμεως, λόγον ἐρωτᾷ πρὸς τὸν --- λόγον δὲ ἐρωτᾷ. *Simplicius* in Epictet. p. 238. ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων κοινότερον καὶ καθολικώτερον, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτῶντα τὸν λόγον. *Sext*. *Empir*. a. Logic. II. 227. οἱ μὲν οὖν λόγοι τοιοῦτοι τινες εἰσιν· Τρόπος δὲ αὐτῶν καὶ ὡσπερεὶ σχήματα, ἐν οἷς ἠρώτηνται οἱ οὕτως ἔχοντες. & 292. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει συνερωτηθεὶς αὐτοῖς λόγος. 295. ἵνα μὴ νῦν εἰς τὰ κατὰ λεπτὸν συμβαίνωμεν τοῖς ἐναντίοις, πάρεστιν ἕτερον συνερωτᾶν λόγον, ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον. a. Phyſic. I. 133. Ζήνων δὲ καὶ τοιοῦτον ἠρώτα λόγον. & II. 110. ἠρώτηκε δὲ ὁ Διόδωρος τὸν ἐπικείμενον λόγον κατὰ τῆς κινήσεως. & ſaepe. Pyrrhon. Hypoth. III. 13. καὶ τοιοῦτον συνερωτῶσι λόγον — τοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον. *Galen*. de Dogm. Hippoc. & Plat. II. οὕτω μὲν ἐχρῆν ἐρωτῆσθαι τοὺς λόγους ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος, εἰ μηδὲν τῶν λημμάτων ἤμελλε μήτε παραλειφθήσεσθαι μήτε ἐκ περιττοῦ παραληφθήσεσθαι. a. Lycum. αἰσχρὸν γὰρ Ἱπποκράτην διελέγχειν ἐπιχειροῦντα, καὶ λόγους ἐρωτῶντα περαντικοὺς, ὡς νομίζει, μηδὲ τὰ πρῶτα φαίνεσθαι μεμαθηκότα τῶν ἐν ταῖς φιλοσόφοις διατριβαῖς. *Cic*. de Fato: Sic enim interrogant: ſi fatum tibi eſt ex hoc morbo convaleſcere, ſive Medicum adhibueris ſive non, convaleſces.

25. Joannes, an verus Propheta fuit a Deo miſſus, an ipſe finxit & mentitus eſt, ſe a Deo miſſum eſſe? *Act*. V. 38. 39. 1 *Sam*. XXVI. 19. *Rom*. II. 29. Coelum apud Thalmudicos frequenter ſignificat Deum, & ſolent opponere coelum hominibus. *Joma*. f. 7. 4. 2. afflictio per coelum & afflictio per hominem. f. 22. 2. illud per manus hominis, hoc per manus coelorum. *Schabbath* f. 15. 1. 2. quicunque miſericordiam exhibet hominibus, illi miſericordia exhibebitur e coelo. *Succoth* f. 9. 1. qui moritur per manus hominis, & per manus Dei. *Bava Kama* f. 22. 2. immunis eſt a judiciis hominis, ſed reus judicio coelorum. *Debarim R*. III. extr. Tabulae primae fuerunt opus coelorum, ſecundae opus hominis. *Claudianus* B. Getic. quis jam poſt talia ſegnis ambigat, aut coelo nolit parere vocanti? *Nedarim* f. 8. 2. Malach IV. 2. hi ſunt homines metuentes proferre nomen coelorum otioſe. *Negaim* XI. 3. Colorata per manus coe-

li

ζοντο παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες· Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν· Διατί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων· Φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες 26
γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην, ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ, εἶπον· Οὐκ οἴδα- 27
μεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί 28
δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε· Τέκνον,
ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐ θέλω· 29
ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν τῷ ~ δευτέρῳ:, εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ 30
δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἐγὼ κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθε. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα 31
τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἦλθε γὰρ 32
πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ
πόρ-

~ ἑτέρῳ

παρ' ἑαυτοῖς] ἐν ἑαυτοῖς L. 12. 33. 61. Editio *Colinaei*, *Cyrill. Glaphyr.* p. 232. πρὸς ἑαυτοὺς 67.
οὖν] — DL. 9. 36. 37. 51. 52. 66. 70. 91. Evang. 13. 17. 19. 20. Editio *Aldi*. Versio *Copta*, *Syra*, *Origenes* l. c. probante *J. Millio* prol. 1246. 1438. 26. δὲ] — 2. 37. Evang. 2. *Cyrillus*.
ὄχλον] λαὸν Colb. unus. γὰρ] — Evang. 6.
ἔχουσι] εἶχον 1. 67. Colb. unus. Codices *Latini*. Editio *Erasmi* 1. 2. 3. *Ald*. Versio *Syr*. *Cyrillus*.
ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην] ὡς προφήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην C. *Cyrillus*. ὡς] — 69.
27. τῷ Ἰησοῦ] — Versio *Saxon*. *Syr*. εἶπον] εἶπαν D. λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω. 69. *Orig*. ter.
28. τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ] — Bodlej. unus. δὲ] — 38. 69. *Chrysostomus*.
ἄνθρωπος] + τις CM. 1. 6. 7. 10. 11. 12. 33. 35. 37. 46. 51. 55. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 66. 69. 70. 73. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 13. 15. 17. 18. 19. 21. 24. Editio *Complut*. *Colinaei*. Versio *Vulg*. *Syra*. *Origenes* in comm. 45. *Cyrillus Glaph*.. p. 103.
τέκνα δύο] δύο τέκνα 44. καὶ] — L. Versio *Copta*. *Origenes*.
ἐν τῷ ἀμπελῶνι] εἰς τὸν ἀμπελῶνα D. *Chrysostomus*, *Athanas*. adsc. c. Arium.
μου] — DKL. 1. 13. 33. 37. 42. 67. 71. 73. 106. Evang. 6. 17. 18. 19. 24. Versio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Chrysostomus*. prob. *J. Millio* prol. 1194.
29. οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε] ἐγὼ κύριε καὶ οὐκ ἀπῆλθεν (ex comm. sequenti) 13. 69. Responsiones istas permutant Versio *Copta*, *Arab*. Codices *Latini*. *Isidor*. IV. 85. *Damascen*. H. in ficum, *Pseudo-Athanas*. & *Schol*. apud Corderium.
μεταμεληθεὶς] — 27. ἀπῆλθεν] + εἰς τὸν ἀμπελῶνα D. Codices *Latini*.
30. καὶ προσελθὼν] προσελθὼν δὲ D. 33. 69. *Cyrillus*. probante *J. Millio* prol. 920. καὶ Evang. 15.
δευτέρῳ] ἑτέρῳ DEFHK. in tribus Stephani, teste Beza in notis Editionis primae, 9. 13. 34. 35. 39. 40. 41. 42. 49. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 90. Evang. 6. 12. 17. 21. 24. Versio *Syra*, *Latina*, *Æthiop*. *Origenes*, *Cyrillus*, *Damascenus*. *Pseudo-Athanas*. de parabolis Serm. 3. probante *H. Hammondo*, *J. Millio*. prol. 920. *J. A. Bengelio*.
κύριε] + ὑπάγω D. ὑπάγω 13. Versio *Vulg*. ὑπάγω, κύριε 61. 69. nonnemo conjicit pro ἐγὼ legendum esse ἄγω ap. *Wolfium*. 31. ἐκ τῶν δύο ἐποίησε] ἐποίησεν ἐκ τῶν δύο 59.
ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς] τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς ἐποίησεν D. + αὐτοῦ Colb. 12. Editio *Colinaei*. Versio *Syr*.
αὐτῷ] — L. 13. Versio *Copta*, *Saxonica*. Codices *Latini*.
πρῶτος] ἔσχατος D. 13. 69. Versio *Copta*, *Armena*, *Saxonica*, *Arab*. Codices *Latini*, *Hilarius*, *Augustinus*,

li & per manus hominum. *Sanhedrin* XI. 1. Hi ex Israëlitis vitae aeternae exsortes erunt: qui negat, in vitam revocandos esse mortuos, legem esse e coelo. *Maimonides* Porta Mosis p. 175. Manasse dixit, legem non esse e coelo. *Targum* Ruth. I. 1. Decem fames graves decretae sunt e coelo, ut essent in mundo. *Nedarim* X. 6. mulier quam acquisivit sibi ipse: & mulier quam acquisivere illi e coelo. *Eccles*. VIII. 15. quod Deus ipsi dat. *Targum*, quod ipsi datum est e coelo. 1. *Macc*. III. 18.

27. οὐκ οἴδαμεν] *Donatus* ad Ter. Eunuch. V. 5. 11. Nescio. Perturbatur; nec negare potuit, nec consentire volebat, & ideo quasi defensionis loco dixit: nescio.

Metu populi non audebant negare Joannem Prophetam esse: nec volebant id fateri, quia tum etiam Christo credere debuissent, cui Joannes testimonium dederat *Act*. XIX. 4. *Jo*. I. 27. 36. V. 33. Cum ergo undique se constrictos sentirent, fatentur ignorantiam suam. Ex quo Christus recte conficit, eos non idoneos esse in hac caussa judices, adeoque se non teneri illorum autoritatem revereri, & ad quaestionem ipsorum respondere.

30. *Ex*. XXIV. 3. 7. *Sir*. III. 7. *Jos*. XXIV. 21. 24.

31. *Bava Kama* f. 94. 1. publicanorum & exactorum poenitentia est difficilis. ut Rachab *Jos*. VI. 22.

33. ληνὸν] *Philostratus* p. 267. ἀμφορέας αἰγυπτίους δ. οἰνοχοήσας εἰς ληνὸν, ἀφ' ἧς ἔπινε τὰ ἐν τῇ κώμῃ πρόβατα. *Anthol*. II. 47. 28. αὐτὰρ ἐμοὶ κρητὴρ μὲν ἔοι δέπας, ἀγχὶ δὲ ληνός. Bacchus Lenaeus. *Pollux* VII. 151. ᾧ ἐμπατοῦνται ληνὸς. *Aristophanes* Eccl. 154. ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ἑλλήνων ὀρύγματα ὑπὸ τὴν γῆν ποιοῦντες εὐρύχωρα καὶ στρογγύλα τετράγωνα, καὶ ταῦτα κονιῶντες οἶνον ὑπεδέχοντο καὶ ἔλαιον εἰς αὐτὰ, καὶ ταῦτα λάκκους ἐκάλουν. L. IX. 2. 27. D. Si tectori locaveris laccum vino plenum curandum, & ille eum pertudit, ut vinum sit effusum.

ᾠκοδόμησε πύργον] *Aristoph*. Pace 748. ἐποίησε τέχνην μεγάλην, κἀπύργωσ' οἰκοδομήσας ἔπεσι μεγάλοις. *Livius* XXXIII. 48. de Hannibale: ad suam turrim pervenit. quod *Justinus* XXXI. 2. 3. rus suburbanum vocat. *Tibullus* I. 8. 19. Utque maris vastum prospectet turribus aequor. *Æn*. II. 460. Turrim in praecipiti stantem, summisque sub astra eductam tectis, unde omnis Troya videri & Danaum solitae naves & Achaïca Castra. *Cic*. Tusc. V. 20. concionari ex turri alta solebat. *Festus Avien*. 1085. caput altis turribus effert Laodice. 1093. ac subit auras Turribus in coelum nitentibus. *Gen*. XI. 4.

ἐξί-

πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐ-
33 τῷ. Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμ-
πελῶνα, ϗ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, ϗ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, ϗ ᾠκοδόμησε πύργον·
34 ϗ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, ϗ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέ-
35 στειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λα-
βόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθο-
36 βόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· ϗ ἐποίησαν αὐτοῖς
37 ὡσαύτως. Ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων· Ἐντραπήσονται
38 τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονό-
39 μος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ϗ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ λα-
40 βόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ϗ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος
τοῦ

Damascenus, *Pseudo-Athanasius* c. *Arium*, *Juvencus* in MSS. Olli collaudant responsum posterioris. *Victorinus*, *Hippolytus* in Genes. XLIX. 22. τίς ἄλλος ἦτος, καθὼς δείκνυται ἡμῖν διὰ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ, ϗ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δὲ τὸν ποιήσαντα τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς εἶπεν, ὁ ἔσχατος; *Hieronymus*. Sciendum est, inquit, in veris exemplaribus non haberi novissimum sed primum —— Si autem novissimum voluerimus legere &c. Nimirum recordatus aliquis, ultimos fore primos, quod dicitur supra com. 16, putavit publicanos rectius ultimos vocari; quam emendationem quidam eo usque extenderunt, ut etiam responsiones migrarent. *Irenaeus* IV. 36. ὁ Ἰησοῦς] —— Colb.

εἰς τὴν βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ 56. 58. τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 13.

32. πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης] Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς C. *Origenes*, *Chrysostomus*. + ὁ βαπτιστὴς 21.

ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης] —— 28. *Rom*. XI. 11. 2. *Pet*. II. 21.

οὐ] —— D. 13. οὐδὲ 1. 60. 61. 69. Versio *Vulg*. *Copta*, *Syra* utraque.

μετεμελήθητε] μετεβλήθητε 3. τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ] —— 32.

αὐτῷ] ἐν αὐτῷ *Origenes* bis. εἰς αὐτὸν 73. ab αὐτῷ ad αὐτῷ] —— 106.

33. τίς] —— C. a prima manu DKL. 1. Colb. duo 3. 9. 32. 33. 34. 36. 38. 39. 42. 44. 49. 57. 63. 71. 72. 84. 87. 91. Versio *Vulg*. *Copta*, *Syra* posterior. *Origenes* in l. & c. 45. *Theophylactus*, *Lucif*. probante *J. Millio* pr. 674.

ὅστις] ὃς 67. Editio *Colinaei*. περιέθηκε] περιέθηκαν Colb.

ἐν αὐτῷ ληνὸν] ὑπολήνιον 36. ἐν αὐτῷ] ἑαυτῷ. 37. 59. αὐτῷ 69.

34. καρπῶν] + αὐτῶν 59. καρποὺς αὐτοῦ] καρποὺς τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ Versio *Syra*.

35. ϗ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ] —— 69. αὐτοῦ] —— 61.

ἔδειραν] ἔδηραν 10. 47. 49. 51. 54. 55. 57. 61. 74. 82. 83. 88. 90. 91. Evang. 6. 21. 22. probante *J. Millio*.

ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν] ἐλιθοβόλησαν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν Versio *Syra*, *Æthiop*. *Irenaeus*. IV. 70. *Lucif*.

36. πάλιν] + οὖν D. + δὲ 36. Colb. unus. καὶ πάλιν 34. 39.

αὐτοῖς] —— 69. 37. δὲ] —— 40. 59. *Irenaeus*. + πάντων 28.

πρὸς αὐτοὺς] —— 28. 57. εἰς αὐτοὺς 56. 58. αὐτοῖς D. Evang. 20. *Irenaeus*.

λέγων] + ἴσως 61. Versio *Syra*, Codices *Latini*. *Irenaeus*, *Chrysostomus*. ex *Luca*. 38. ἐστιν] —— 63.

κατάσχωμεν] σχῶμεν DL 1. *Origenes*, *Cyrillus* in Esaj. p. 660. 693. κατασχῶμεν Edit. *Erasmi*, *Ald*. *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. & 2. τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ] αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν 1. Gen. XXXVII. 20.

39. αὐτὸν ἐξέβαλον] ἐξέβαλον αὐτὸν. Edit. *Complut*. *Genev*. αὐτὸν 99.

ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ϗ ἀπέκτειναν] ἀπέκτειναν, ϗ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος D. Versio *Sax*. *Lucifer*. Thomas. ἀπέκτονα, κάλλιον ἢ ἀπέκτεινα. ἀπέκτανον δὲ ἀδόκιμον πάντη.

ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς] *Plato* de Legg. VIII. γεωργίαι δὲ ἐκδεδομέναι δούλοις, ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελοῦσιν ἱκανὴν ἀνθρώποις ζῶσι κοσμίως. *Cant*. VIII. 11. *Psal*. LXXX. 9——12. *Esaj*. V. 1. *Herodian*. I. 6. 8. ἐμισθοῦντο παρ' οὐκ ἐκδόντος.

Hilarius. In colonis principum sacerdotum & Pharisaeorum est species: quibus in plebem potestas est permissa doctrinae. Agricola est nomen generale, continet aratores, vinitores, arboratores. *Cic*. Tusc. I. 14. arbores seret diligens agricola.

Vineae sepem circumdedit, ne bestiae vastarent: & turrim extruxit, unde tanquam e specula fures viderentur a custodibus. *Il*. σ. 564. περὶ δ' ἕρκος ἔλασσε — μία δ' οἴη ἀταρπιτὸς ἦεν ἐπ' αὐτήν. *Psal*. XXII. 4. *Mich*. VII. 4. *Eustathius* in Il. υ. p. 892. 4. οἱ τῶν γηδίων φραγμοὶ 11. φραγμὸς ὁ πύκνωσιν ξύλων ἔχων, τῶν μὲν ὀρθῶν, τῶν δὲ ἐγκαρσίων ἐρειδόντων πρὸς ἄλληλα. *Plut*. Pericl. p. 156. F. τῶν τε χωρίων τοὺς φραγμοὺς ἀφαιρῶν, ὅπως ὀπωρίζωσιν οἱ βουλόμενοι. *Paulus Ægineta* σύμπας οὖν ὁ τῶν ὀδόντων στίχος φραγμός. *Lucian*. Pseudolog. 27. κληθεὶς —— φραγμὸς, ἐς τὰς ἀκάνθας τοῦ πώγωνος οἶμαι. *Kilaim*. IV. 3. quid est Maceria? X. pedes alta. *Appianus* B. C. 1. p. 639. ἐδίωξαν μέχρι θριγγοῖς ἀμπέλων ἐμπεσεῖν αὐτούς.

35. ἐλιθοβόλησαν] *Petron*. 93. Saltem nobis parce, qui te nunquam lapidavimus. *Pindar*. Pyth. III. 86. χαλκῷ μέλη τετρώμενοι Ἢ χέρμαδι τηλεβόλῳ. Quos manibus pulsare & cominus vulnerare non poterant, eos lapidibus petierunt fugientes. 1. *Reg*. XII. 18. *Luc*. XXII. 41. *Lucianus* Timon. 58. αὐτὸς δὴ ὅτι πλείστους λίθους ξυμφορήσας, ἐπιχαλαζῶ πόρρωθεν αὐτούς.

36. *Diodor*. S. exc. LXXXIV. p. 605. ἡ δὲ σύγκλητος ἔπεμψε πρέσβεις, λύσειν τὴν πολιορκίαν· Οὐ προσέχοντος δὲ Ἰογόρθα πάλιν ἑτέρους ἔπεμψεν ἀξίωμα μεῖζον ἔχοντας, ὁμοίως δὲ καὶ τούτων ἀπράκτως ἐπανελθόντων.

37. ἐντραπήσονται] *Plut*. Instit. Lacon. p. 23. 7. C. καὶ τοὺς νέους δὲ ἔδει οὐ μόνον τοὺς ἰδίους αἰδεῖσθαι πατέρας, καὶ ὑπηκόους αὐτοῖς εἶναι, ἀλλὰ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους ἐντρέπεσθαι, καὶ ὁδῶν ὑποχωροῦντας, καὶ καθέδρας ὑπεξισταμένους . . . ἐντρεπομένων πολλῶν τὸ ἀξίωμα γυναικὸς παρρησιαζομένης. in Homero. πείθει τὸ πλῆθος, καὶ τὴν αἰτίαν —— εἰς ὀλίγους τοῦ μηδενὸς ἀξίους ἀναφέρων, τοὺς πολλοὺς ἐντρέπει. *Pausan*. Achaic. 21. ὡς δὲ τοῦ κορέσου δεήσεις τε ποιουμένου πάσας, καὶ δώρων ὑποσχέσεις παντοίας, οὐκ ἐνετρέπετο ἡ γνώμη τῆς παρθένου. *Diog*. *L*. Socrat. 11. 29. ἐνέτρεψε δὲ καὶ Λαμπροκλέα τὸν υἱὸν τῇ μητρὶ ἀγριούμενον. *Diodorus S*. XIX. 11. οἱ Μακεδόνες ἐντρα-

τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ· Κακοὺς κακῶς 41
ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν
αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε 42
ἐν ταῖς γραφαῖς· Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν
γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο 43
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι
τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' 44
ἂν

41. λέγουσιν αὐτῷ] — 69.
ἐκδώσεται] ἐκδώσει Evang. 5. ἐκδόσεται Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae* 2.
γεωργοῖς] — Verſio *Syra*. αὐτῷ] — 69. τοῖς] Bodl. unus.
42. ὁ Ἰησοῦς] — 37. ὃν] — L.
ἡμῶν] ὑμῶν D a prima manu. 45. 51. 58. 66. 69. Colb. unus. 43. ὅτι] — 56. 58. 64. Evang. 18.
44.] — 33. *Origenes*. καὶ] — Colb. unus.
45. Φαρισαῖοι] γραμματεῖς 5. 23. 54. 46. ἐφοβήθησαν] ἐφοβοῦντο 57.
τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον C. Verſio *Syr*.
ἐπειδὴ] ἐπεὶ DL. 1. *Origenes*. ὅτι Colb. unus. Evang. 2. *Chryſoſtomus*. ὡς] εἰς L 1. *Origenes*.

τρεπόντες τὸ τῆς ὀλυμπιάδος ἀξίωμα.

41. *Ariſtoph*. Plut. 65. εἰ μὴ φράσεις γὰρ, ἀπό σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς. 418. ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἐξολῶ κακοὺς κακῶς. 880. τοὺς συκοφάντας ἐξολεῖ κακοὺς κακῶς. *Plut*. Amator. p. 760. D. ἀπόλοιο τοινὺν κακὸς κακῶς. *Liban*. O. XIX p. 487. C. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. & D. XXXVI. p. 795. C. ἀλλὰ κακὸς κακῶς ἀπόλοιο μετὰ τῶν καλῶν διδασκάλων. *Demoſth*. pro Cor. κακὸν κακῶς σε μάλιστα οἱ θεοὶ, ἔπειτα δὲ οὗτοι πάντες ἀπολέσειαν, πονηρὸν ὄντα πολίτην, καὶ προδότην καὶ τριταγωνιστήν. c. Zenothemin. κακὸς κακῶς ἀπώλετο. & c. Midiam. εἶτα θαυμάζεις, εἰ κακὸς κακῶς ἀπολῇς. *Cebet*. Tab. ἀπόλλυται κακὸς κακῶς. *Od*. I. 534. ὀψὲ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους. *Polyb* Legat. 1. ἔφη συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι κακοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώλασιν ὑπὸ καρχηδονίων. *Sophocles* Philoct. 1364. ἔα κακῶς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι κακούς. *Lucian*. Icaromenipp. 33. κακοὶ κακῶς ἀπολοῦνται. *Athenaeus* IV. p. 150. C. ὁ ὦχος, κακὸν κακῶς σε, ἔφη, ὦ αἰγύπτιε, ἀπωλέσειαν οἱ θεοὶ. *Euripid*. Medea 805. κακῶς κακὴν θανεῖν σφ' ἀνάγκη. 1386. κατθανῇ κακὸς κακῶς. Troad. 1055. ἐλθοῦσα δ' ἄργος, ὥσπερ ἀξία, κακῶς κακὴ θανεῖται. Cyclop. 267. κακῶς οὗτοι κακοὶ οἱ παῖδες ἀπόλοινθ', οὓς μάλιστ' ἐγὼ φιλῶ. *Joſ*. A. VII. 11. 8. βούλεσθ', εἰποῦσα, κακοὶ κακῶς μετὰ τέκνων ἀπολέσθαι καὶ γυναικῶν; & XI. 5. 4. καὶ οὗτοι κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. *Diogenes L*. Ariſtipp. II. 76. κακοὶ κακῶς δ' ἀπόλοιντο. *Apulej*. IX. At te, inquit, nequiſſimum & perjurum caput, dominus iſte tuus, & cuncta coeli numina, quae dejerando temere devotaſti, peſſimum peſſime perdant. *Artemid*. II. 16. διὸ τοὺς ἐχθροὺς πρὸς τὸ μηδὲν ἰσχῦσαι, καὶ κακοὺς κακῶς ἀπολέσθαι. *Il*. φ. 459. ὥσκεν τρῶες ὑπερφίαλοι ἀπόλωνται Πρόχνυ κακῶς σὺν παισὶ καὶ αἰδοίαις ἀλόχοισι. *Alciphr*. III. 10. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. & 28. κακὸς κακῶς ἀπόλοιο τοιοῦτος ὤν. & 48. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. *Liban*. Epiſt. 568. ἀπολεῖται κακὸς κακῶς. *Iſocrat*. panegyr. κακῶς ἀπώλοντο. *Lucian*. Dial. Mort. Plut. & Merc. V. 2. κακοὶ κακῶς ἀποθανόντες. & D. D. 1. 1. τὸν κάκιστα ὀρνίων ἀπολούμενον. *Demoſth*. ὑπὸ τούτων τῶν κάκιστα ἀπολουμένων ἀνθρώπων. *Ariſtoph*. ὦ κάκιστ' ἀπολουμένη, τί λοιδορεῖς *Dio*. LIII. p. 339. οἱ ἀποσφάξαντες αὐτὸν κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. *Demoſth*. de Haloneſo. προσήκει αὐτοὺς ὑφ' ὑμῶν κακοὺς κακῶς ἀπολωλέναι. *Sophocl*. Ajac. 1409. κακοὺς κακῶς φθείρειαν. *Plut*. Cicero p. 873. E. κακὸς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευσάμενος. & Brut. p. 999. D. ἀπώλλυντο κακοὶ κακῶς. & *Anton*. p. 949. A. *Anthol*. III. 7. 8. κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε.

Dionyſ. Hal. VIII. 6. τί κωλύσει, ταύτην κακὴν κακῶς ἀπολέσθαι τὴν πόλιν;

Herodot. VI. 9. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι — ὡς ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ ἀνδραποδιεῦνται — καὶ ὡς τὴν χώρην ἄλλοις παραδώσομεν.

42. λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν] *Petronius* 134. Hunc adoleſcentem, quem vides, malo aſtro natus eſt. *Æneid*. I. 573. Urbem, quam ſtatuo, veſtra eſt. *Salluſt*. B. Jugurth. 40. M. Scaurum, quem legatum Beſtiae ſupra commemoravimus — effecerat, uti ipſe in eo numero crearetur. *Ter*. Eunuch. IV. 3. 11. Eunuchum, quem dediſti nobis, quas turbas dedit? *Plaut*. Amphitruo. IV. 1: 1. Naucratem, quem convenire volui, in navi non erat. 1. *Cor*. X. 16. *Act*. X. 36. *Negaim* XIII. 2. האבן שבזוגת *Eſaj*. VIII. 14. XXVIII. 16. *Zach*. III. 9.

αὕτη] Scil. ἡ γωνία *Jerem*. LI. 26. angulus enim tum Hebraeis tum Graecis eſt generis feminini; praeterea eſt *in oculis* omnium: caput vero anguli, ſive lapis fundamenti, in terra abſconditus non conſpicitur.

Eſther R. III. 6. Iſraël comparatur lapidibus S. D. Pſ. CXVIII. & gentes mundi teſtae. Eſ. XXX. 14. Petra cadit ſuper ollam, vae ollae, olla ſuper petram, vae ollae! Utroque modo, vae ollae! *R. Salomo* ad Michae V. 1. Meſſias filius David, de quo ſcriptum eſt: Lapis quem reprobarunt &c. *Abarbanel* ad Zachar. IV. 10. Lapis ſtanni innuit regem Meſſiam, in quo complebitur illud: Lapis &c. *Sanhedrin* 4. Juda & Hiskia — ſedebant in convivio coram R. Juda ſancto, & nihil dicebant. Dixit ipſis: facite ut praevaleat vinum pueris; ſic enim fiet ut proloquantur aliquid. Poſtquam eos exhilaravit, coeperunt dicere; Filius Davidis non veniet donec S. D. Eſ. VIII. 4. ingreſſum eſt vinum, egreſſum eſt ſecretum. 1. *Pet*. II. 7. *Schemoth* R. XXIII. ne dicas filiae Hieroſolymorum ſed aedificatrices Hieroſolymorum, hoc eſt ſynedrium magnum Iſraëlis. *Cant*. I. 5.

43. *Schir R*. II. 7. Auferetur regnum a te, & dabitur genti alii. *Eſther R*. 1. 2. fuit regnum in Iſraële, poſtquam vero peccarunt, ablatum eſt regnum ab illis, & datum eſt gentibus Mundi.

44. *Heſiod*. Aſpid. 140. οὔτ' ἔρρηξε βαλὼν, οὔτ' ἔθλασε. *Paulus Ægineta*. τῆς ῥινὸς τὸ μὲν κάτω μέρος, χονδρῶδες ὂν, οὐ κατάγνυται, ἀλλὰ θλᾶται. — σαρκὸς θλασθείσης ὑπό τινος βαρέος ἐμπεσόντος.

Il. ε. 500. ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωὰς

ἀν-

45 ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς
46 αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν
τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

1 ΚΑὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων· Ὡμοιώθη ἡ
2 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ· Καὶ ἀπέ-
3 στειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλ-
4 θεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἰδοὺ, τὸ
ἄριστον

1. εἶπεν αὐτοῖς] — E. εἶπεν Versio *Syr.* αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς] ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς D. 1. 69. *Orig.*
ἐν παραβολαῖς] — 12. ἐν παραβολῇ 50. ἐν ταῖς παραβολαῖς 44.
λέγων] — 68. Evang. 20. Versio *Syr. Chryſoſtom.* 2. ἐποίησε] ποιῶν 1. *Origenes.*
3. καὶ prius] — 1. *Origenes* in l. & comm. 30.
τοὺς δούλους] *Hieronymus* in l. Servum ſuum. Haud dubium quin Moſen, per quem legem invitatis dedit. Si autem ſervos legerimus, ut pleraque habent exemplaria, ad Prophetas referendum eſt. & ad comm. 4. Servi, qui ſecundo miſſi ſunt, melius eſt ut Prophetae intelligantur quam Apoſtoli; ita tamen, ſi ſupra ſervum ſcriptum fuerit. Sin autem ſervos ibidem legas, hic ſecundi ſervi Apoſtoli intelligendi ſunt.
τοὺς ſecundo loco] — Editio *Bogardi.* 4. ἀπέστειλεν] ἀποστέλλει L.

ἀνδρῶν λικμώντων σχ. τὰ ἄχυρα ἀπὸ τοῦ σίτου διαχωριζόντων. *Heſychius* λικμητὰς, διασκορπιστάς.

Qui ſuper lapidem magnum cadit, contunditur quidem, ſed ſanari poteſt: at ſuper quem lapis magnus cadit, ille conteritur quaſi in pulverem, inſtar paleae in ventos ſpargendum: cadebant ſuper lapidem, ſenſu myſtico, qui humilitate Chriſti offendebantur, per glorioſam reſuſcitationem ſanandi: lapis cadit ſuper eos, qui omnibus illis miraculis ſanari ſe non patiuntur, adeoque communi Judaicae gentis excidio involventur. *Auguſtinus* de Verbis Domini 40. Cum autem venerit de alto judicare vivos & mortuos, vae Judaeis, quia, cum jaceret humiliter Chriſtus, offenderunt in eum. *Eſaj.* XLI. 15. 16.

1. In prandio haec parabola dicta eſt die ſabbati Luc. XV. 1. 15.

1. *Sam.* XXV. 26. *Bereſchith* R. LXII. 3. Dixit R. Eleaſar Simile de convivio, quod fecit rex, & vocavit viatores, & oſtendit illis quid edere & bibere debeant — ita S. B. oſtendit juſtis, dum adhuc ſunt in hoc mundo, donum mercedis, quid illis daturus ſit in futuro. 1. *Macc.* X. 58. *Il.* σ. 491. Γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε, Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὑπολαμπομενάων Ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει, κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄρα τοῖσιν αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον. *Pollux* III. 38. τὸ μὲν ἔργον ὁμοῦ καὶ ἡ ἑορτὴ γάμος. & 44. Ὅμηρος μέντοι οὐ τὸ ἔργον μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἑστίασιν γάμον καλεῖ· εἰλαπίν' ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν; *Od.* α. 226. *Thomas.* γάμους ποιεῖν, ἀττικοὶ, οὐ γάμον. *Cic.* Ep. ad Q. Fratrem II. 3. eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram caenaturus. 1. *Macc.* IX. 37. 39. *Arrian.* Exp. Alex. VII. 4. 6. ὁ δὲ καὶ γάμους ἐποίησεν ἐν Σούσοις ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἑταίρων. — οἱ γάμοι δὲ ἐποιήθησαν νόμῳ τῷ Περσικῷ. *Menander.* *Athenaeus* I. p. 9. B. Μενέλαος τοὺς τῶν παίδων γάμους ποιῶν. *Longus*, *Achilles Tatius.* I. p. 13. παρεσκεύαζεν ὁ πατὴρ ποιῆσαι τοὺς γάμους. *Prov.* IX. 1—6.

3. καλέσαι] proprie dicitur vocare ad coenam vel prandium. *Anthol.* I. 79. 1. ἐκλήθην παρὰ σοῦ τοῦ ῥήτορος, εἰ δ' ἀπελείφθην, τὴν τιμὴν ἀπέχω, καὶ πλέον εἰμὶ φίλος. Οὐδὲ γὰρ ἡ ψυχὴ τὸ φαγεῖν κρίνουσα γέγηθεν, ἀλλὰ μόνον τιμῆς αἰσθομένη τρέφεται. *Plaut.* Menaechm. III. 1. 11. qui eſum neque vocantur neque vocant. & Aſinar. IV. 1. 23. vocet convivam neminem illa, tu voces. & Curcul. II. 3. 71. Vocat ad coenam *Cic.* pro Muraena. 34. de tenuioribus amicis: non dicere pro nobis, non ſpondere, non vocare domum ſuam poſſunt. Epiſt. IX. 20. tantum habemus, ut Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines, qua elegantia! vocare ſaepius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hirtio coenam dedi ſine pavone. *Suet.* Calig. 39. Compererat provincialem locupletem ducenta H. S. numeraſſe vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur, nec tulerat moleſte, tam magno aeſtimari honorem coenae ſuae. *Theophraſt.* Charact. XII. κεκλημένος εἰς γάμους.

καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν] 2. *Paral.* XXX. 10. *Joſ.* A. IX. 13. 2. Διαπέμψας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν χώραν, ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν ἄξοντα — ἐξαπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας — οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, παραγενομένων τῶν πρέσβεων — οὐ μόνον οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις ὡς ἀνοήτους διεχλεύασαν, καὶ τοὺς προφήτας ὁμοίως ταῦτα παραινοῦντας, καὶ προλέγοντας, ἃ πείσονται μὴ μεταθέμενοι πρὸς τὴν εὐσέβειαν τοῦ θεοῦ, διέπτυον· Καὶ τελευταῖον συλλαβόντες αὐτοὺς ἀπέκτειναν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἤρκεσε παρανομοῦσιν, ἀλλὰ καὶ χείρω τῶν προειρημένων ἀπενοοῦντο, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτοὺς ἀμυνόμενος τῆς ἀσεβείας ὁ θεὸς ἐποίησεν ὑποχειρίους.

4. πάλιν] Ceſſantibus convivis ſervos mittebant, qui monerent, eſſe tempus veniendi. *Echa R.* IV. 2. quaenam fuit gloria Hieroſolymitanorum? Nemo eorum venit ad convivium niſi bis vocatus. *Ter.* Heaut. I. 1. 117. Monere oportet me hunc vicinum Phaniam ad coenam ut veniat: ibo, viſam ſi domi eſt. Nihil fuit opus monitore. *Sueton.* Claud. 39. Multos ex iis, quos capite damnaverat, poſtero ſtatim die ad convivium admoneri juſſit, & quaſi morarentur, ut ſomniculoſos per nuncium increpuit.

ἄριστον] *Libanius* O. XVII. p. 459. A. τὸ φεύγειν σε πολλάκις τὰς βαρείας τραπέζας ἐπαινῶ — ὅταν τὸ μὲν ἄριστον ᾖ παρελθόν. & XVIII. p. 461. C. μικρόν τι — ὅσον αὐτοῖς εἰς ἄριστον ἀρκέσαι. *Vajikra R.* XIII. Dixit R. Berechias nomine R. Iſaac: ἄριστον praeparaturus eſt Deus S. B. ſervis juſtis, in futuro tempore. *Medraſch Pſal.* XVIII. quoniam magnum ἄριστον paratum eſt vobis in ſeculo futuro. *Eccha R.* I. 1. Veſpere fecit ipſis ἄριστον.

ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου ϗ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, ϗ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε
εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον· ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν 5
ἐμπορίαν αὐτοῦ· Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν ϗ ἀπέ- 6
κτειναν. ~ Ἀκούσας δὲ· ὁ βασιλεὺς + ὠργίσθη· ϗ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπ- 7
ώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, ϗ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐ- 8
τοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ 9
τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, ϗ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελθόντες 10
οἱ

~ ϗ ἀκούσας + ἐκεῖνος

μου prius] — 1. *Origenes.*
ἡτοίμασα] ἡτοίμακα C. a prima manu DL. 1. 33. ἡτοίμασται 57. 61. 80. *Euthymius.*
σιτιστὰ] σιτευτὰ 54. 58. 61. + μου 60.
5. ὁ] οἱ D. bis. Codices *Latin. Irenaeus* IV. 36. *Lucifer.* ὃς CL 1. 69. Evang. 15. Colb. unus. Editio *Erasmi* 1. 2. *Ald. Origenes.* εἰς τὴν] ἐπὶ τὴν CD. 13. 33. 69. *Origenes.*
αὐτοῦ] αὐτῶν D. 6. δὲ] — Evang. 15.
7. ἀκούσας δὲ] ϗ ἀκούσας. CFGM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 49. 50. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 67. 68. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 106. Colb. quatuor. Evang. 2. 5. 6. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei.* Versio *Syra* posterior. *Damascenus* β. 1. ἀκούσας] — L. 1. Versio *Copta.* δὲ ὁ] ὁ δὲ L. 1. Versio *Copta.*
ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς] ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς ἀκούσας D. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας 69. ὁ] — Edit. *Erasmi.* 1. 2.
βασιλεὺς] + ἐκεῖνος CEFMK. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 27. 44. Colbert. duo. 49. 50. 51. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. 6. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut.* (at *Colinaei* ὁ ἐκεῖνος βασιλεύς.) *Damascenus, Theophylactus, Lucifer.*
τὰ] — G. τὰ στρατεύματα] τὸ στράτευμα D. 1. *Origenes.* τὰ στρατόπεδα 50.
ἀπώλεσε] ἀνεῖλε 1. Colb. unus. *Origenes.* 8. ἕτοιμος] — 59. 9. πορεύεσθε] πορευθέντες 44. 56. 58. 91.
ἂν] ἐὰν C. 1. 46. 50. 51. 54. 57. 63. 64. 67. 73. Evang. 5. 13. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Erasmi, Ald. Origen.*
εἰς] ἐπὶ 57. Evang. 5. 10. ἐκεῖνοι] αὐτοῦ D. 49. Versio *Vulg. Irenaeus.*
ὅσους] οὓς D. 36. 91. Versio *Vulg. Origenes.* + ἂν Evang. 13. εὗρον] εὗραν D.
γάμος] νυμφὼν L. + τῶν D. 13. 61. 69. 11. οὐκ] μὴ C ex emendatione, D. 49.
12. ἑταῖρε] σχολ. Cod. 41. ἐπεὶ δὲ ϗ ἐν τισιν κεῖται ἑταῖρε, ῥητέον ὅτι ἐν τῇ κοινῇ οἱ φαῦλοι ἑταῖροι ἀκούουσιν, ὡς φονεύσασθαι.

σιτιστὰ] *Thomas:* Σιτευτὸς μέντοι, οὐ σιτιστὸς, οἷον, σιτευτὸς ὄρνις. *Luc.* XV. 23. *Jerem.* XLVI. 21. 1. *Reg.* IV. 23. *Jos.* A. VIII. 2. 4. σιτιστοὺς δὲ βόας δέκα, καὶ νομάδας βόας εἴκοσι, καὶ σιτιστοὺς ἄρνας ἑκατόν. *Glossarium.* pascales σιτιστοί. *Polyaen.* p. 356. χῆνες σιτευτοὶ υ. *Od.* β. 300. σχ. σιτευτοὺς χοίρους. *Athen.* IX. p. 384. ἔφη τις οἱ χῆνες σιτευτοί· καὶ ὁ Οὐλπιανὸς, ὁ δὲ σιτευτὸς χὴν παρὰ τίνι; —— Θεόπομπος —— χῆνας καὶ μόσχους σιτευτοὺς —— καὶ Ἐπιγένης χῆνα —— σιτευτὸν —— καὶ Ἀρχέστρατος σιτευτοῦ χηνός. & XIV. p. 657. B. χηνῶν δὲ σιτευτῶν καὶ μόσχων Θεόπομπος. p. 656. E. Σιτιστῶν δὲ ὀρνίθων μνημονεύει Μάτρων ἐν ταῖς παρῳδίαις οὕτως —— σιτευτὰς δ᾽ ὄρνιθας ἐπ᾽ ἀργυρέοισι τραπέζαις· Δελφάκων τε σιτευτῶν ὁ φλυακογράφος Σώπατρος ἐν Βακχίδος γάμῳ. *Galen.* de facult. aliment. ἡ τῶν σιτευτῶν ἀλεκτορίδων γαστήρ. *Plut.* Amator. p. 750. C. οὐδὲ σιτευταὶ καὶ μάγειροι φιλοφρονοῦσι πιαίνοντες ὑπὸ σκότῳ μόσχους καὶ ὄρνιθας. *Apulej.* X. 1. Offerebant mihi carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico jure perfusos. & Apol. 1. pro se ipso. Qui pisces quaerit, magus est? Equidem non magis arbitror, quam si lepores quaererem, vel apros, vel altilia. *Macrob.* Saturn. III. 13. *Martial.* Xenior. 59. Gallina altilis. *Varro* de R. R. II. 1. 20. Boves altiles, ad sacrificia publica saginati, dicunrur opimi. *Petron.* 40. non ille Carpus accessit, qui altilia laceraverat. *Senec.* Epist. 46. Alius pretiosas aves scindit, pectus & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum in frusta excutit. Infelix, qui huic uni rei vivit, ut altilia decenter secet. *Plinius* H. N. X. 71. Gallinas saginare Deliaci coepere: —— Lege C. Fannii Consulis —— ne quid volucre poneretur praeter unam Gallinam, quae non esset altilis.

τεθυμένα] *Thomas.* θύειν ἐπὶ τῶν σφαττομένων ἱερείων· σφάττειν δὲ ἐπὶ τοῦ τυχόντος ζώου. *Ammonius.* θύεσθαι ἐστὶν ἐπὶ τιμῆς θεοῦ· σφάττεσθαι δὲ, δι᾽ ἥντινα οὖν αἰτίαν

πάντα ἕτοιμα] *Philo* de O. M. T. 1. p. 18. 19. οἱ ἑστιάτορες οὐ πρότερον ἐπὶ δεῖπνον καλοῦσι, ἢ τὰ πρὸς εὐωχίαν πάντα εὐτρεπίσαι. *Act.* X. 13. *Luc.* XV. 23. 27. *Jo.* X. 10.

5. Ne iterum ingratum nuncium audirent.

7. *Bereschith R.* LI. 2. Simile duarum urbium, quae rebellarunt a Rege, jussit ut una combureretur igne proprio, & altera igne ex thesauro Regis. *Tanchuma* f. 86. 3. Scitote Regem vobis iratum esse, & missurum legiones suas contra urbem, ut illam vastet. *Herodian.* VI. 5. 1. ὅτι ἀντίπαλα καὶ ἰσόρροπα ᾤήθη εἶναι τὰ αὐτοῦ στρατεύματα τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων.

φονεῖς] *Thomas:* φονεὺς, ἀττικοί· ἀνδροφόνος, ἕλληνες· ἄλλως φονεὺς, ἕλληνες· ἀνδροφόνος, ἀττικοί.

9. διεξόδους] *Glossar.* compitus, ἀγυιά, διέξοδος, τριοδία. *Ezech.* XLVIII. 30. *Dionys. Hal.* V. 47. διὰ ἀπείρων τῶν διεξόδων.

11. εἰσελθὼν] *Luc.* XIV. 10. *Aristaen.* Ep. I. 5. πάντων εἰς ταυτὸν ἀθροιζομένων —— ὁ χρυσοῦς ἑστιάτωρ εἰσῄει. *Petron.* 33. Amici, nondum mihi suave erat in triclinium venire. *Sueton.* Aug. 74. Convivia nonnunquam & serius inibat, & maturius relinquebat, cum convivae & coenare inciperent, priusquam ille adesset, & permanerent digresso eo.

ἔνδυμα γάμου] *Eustath.* in Od. ζ. 28. p. 244. 35. ἔθος γὰρ, φασιν, ἦν τὰς νύμφας τοῖς τοῦ νυμφίου ἐσθῆτας ἐν τῷ τοῦ γάμου καιρῷ χαρίζεσθαι. *Petron.* 21. coenatoria repetimus, & in proximam cellam ducti sumus, in qua tres lecti strati erant, & reliquus lautitiarum apparatus splendidissime expositus. Jussi ergo discubuimus. & 56. coenatoria & forensia. *Glossar.* toga triclinaris. *Martial.* X. 87. Coenatoria mittit advocato. *Petron.* 30. Vestimenta mea accubitoria perdidit, quae mihi natali meo cliens quidam donaverat. & 31, nam jam omnes discubue-

οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε ϗ ἀγαθούς· ϗ
11 ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους,
12 εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἑταῖρε, πῶς εἰσ-
13 ῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφιμώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακό-
νοις· Δήσαντες αὐτοῦ πόδας ϗ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν, ϗ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ
14 ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς ϗ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλί-
15 γοι δὲ ἐκλεκτοί. Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι, συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγι-
16 δεύσωσιν ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέ-
γον-

ὁ Ἰούδας ϗ ὁ ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ τοῦ δηναρίου δόσει.

εἰσῆλθες] ἦλθες D. Codices *Latini*. *Irenaeus*, *Lucifer*.

13. εἶπεν ὁ βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς εἶπε 69.

διακόνοις] + αὐτοῦ Versio *Syra* posterior in marg.

δήσαντες αὐτοῦ πόδας ϗ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν, ϗ ἐκβάλετε] ἄρατε αὐτὸν ποδῶν ϗ χειρῶν ϗ βάλετε αὐτὸν D. *Irenaeus*.

πόδας ϗ χεῖρας] χεῖρας ϗ πόδας M. 10. 14. 15. 72. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Colb. unus. Edit. *Complut*. Versio *Vulg*. *Æthiop*. *Arab*. *Syr*. utraque, *Copt*. *Belgica*. *Od*. χ. 173. Σφῶϊ δ' ἀποστρέψαντε πόδας ϗ χεῖρας ὕπερθεν ἐς θάλαμον βαλέειν. Plato Euthyphron. p. 3. C. ὁ οὖν πατὴρ συνδήσας τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καταβαλὼν εἰς τάφρον τινα. de Republ. X. Erus Armenius narrat, quae apud inferos vidisset. ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι καὶ διάπυροι ἰδεῖν παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν ἰδίᾳ λαβόντες ἦγον, τὸν δὲ Ἀρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες εἷλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες. *Ter*. Andr. V. 2. 24. tamen cura adservandum vinctum, atque audin? quadrupedem constringito. *Donatus*: an quadrupedem deest cum pedibus & manibus? *Act*. XXI. 11.

ἄρατε αὐτὸν, ϗ] — L 1. 69. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Syra*, *Copta*, *Vulg*. *Augustinus*. probante *J. Millio* prol. 1195.

ἐκβάλετε] ἐμβάλετε 45. 63. Evang. 6. ἐμβάλλετε 39. βάλετε H. 10. 36. 38. 54. 57. 59. 61. 68. 71. 86. Editio *Colinaei*. ἐκβάλλετε 90. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. + αὐτὸν 1. Versio *Copta*.

14] — 33.

εἰσὶν] + οἱ Editio *Colinaei* L. 1. *Origenes*. + ὁ Editio *Erasmi* 1. vitio Typothetae.

δὲ] + οἱ L. 1.

15. ἔλαβον] ἐποίησαν 106. Evang. 4. 5.

+ κατ' αὐτοῦ 1. Versio *Copta*, *Origenes* in l. & comm. 33. + κατὰ τοῦ Ἰησοῦ C. in ora M. 61. Evang. 9. 12. 13. 15. 17. est initium Lectionis Ecclesiasticae.

ἐν λόγῳ] — Evang. 4. 19. Versio *Copta*.

16. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν D.

μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν] — 14.

buerant praeter unum Trimalchionem. Pomponius *Digest*. L. 34. 2. 33. Scire se ait quendam senatorem muliebribus coenatoriis uti solitum, i. e. Stolis tricliniaribus. *Aristoph*. Avib. 1692. γαμικὴν χλανίδα. Apoc. XIX. 7. 8. Eph. IV. 1. Judic. XIV. 12. vestis sunt virtutes sive ambulatio digna vocatione. *Optat*. Milevit. V. Amice: hoc est dicere, cognosce te, cum aliquando renunciaveras diabolo, & ad me conversus fueras, & dederam tibi vestem nuptialem, ut quid sic venisti non habens vestem nuptialem? hoc est dicere: quare non habes quod tibi dedi? nemo enim potest irasci non habenti rem, quae data non sit.

Koheleth R. IX. 8. R. Judae principis comparatio. Cui haec res similis est? Regi qui fecit epulum, & vocavit hospites, dixitque eis: ite, lavamini, & albate & ungite, & lavate vestimenta vestra, & praeparate vos ad epulum. Et non fixit eis tempus, quando futurum esset epulum. Et fuerunt prudentes [ab hora nona] ambulantes ad ostium palatii regis, dicebantque: num deest quicquam palatio Regis? Stulti ex illis non curarunt neque solliciti fuerunt de verbo regis. Dixerunt, Finis noster est, ut conveniamus ad epulum regis, estne epulum in quo non sit labor, & societas illius cum illo? Et ivit caementarius ad calcem, figulus ad lutum suum, faber ad carbonem suum, balnearius ad balneum suum. Statim dixit rex: venite finguli cito ad epulum. Illi venerunt in gloria sua, hi *in turpitudine* sua. Laetatus est rex de prudentibus, qui stabilierunt verbum regis, & honorarunt palatium regis. Et indignatus est stultis qui non stabilierunt verbum regis, sed dedecore affecerunt palatium ejus. Dixit rex iis qui se paraverunt ad epulum, venite & edite epulum regis: illi autem qui se non praepararunt ad epulum, non edent epulum regis, sed ite & dimittite eos. Rursus dixit rex: sed illi accumbant & edant bibantque, isti vero stent super pedes suos verberati, & videant, & discrucientur: ita tempore futuro erit. S. D. Esaj. LXV. *Midrasch Mischle* XVI. 11. Parabola de rege qui fecit convivium, & vocavit omnes, & non fixit illis tempus. Qui animadverterunt regis verbum, abierunt, curarunt & unxerunt se, poliverunt vestimenta sua, & praepararunt se ad convivium: qui autem non animadverterunt verbum regis, abierunt, & operam dederunt negotiis suis; cum igitur adpropinquasset tempus convivii, dixit rex: introëant omnes simul. Illi intrant in ornatu suo, & illi in turpitudine sua. Dixit rex illis, qui venerunt & praepararunt se ad convivium: edent de convivio meo: at qui se ad convivium non praepararunt, non edent de convivio meo. Num abierunt & excusati sunt? Dixit rex: Non. Sed illi edent, bibent & laetabuntur: illi vero stabunt super pedes suos, vapulabunt, videbunt, & cruciabuntur.

12. ἐφιμώθη] *Etymol*. φιμοῖ, ἄγχει, ἐπιστομίζει. *Lucian*. Vit. Auct. 22. καὶ σιωπᾷν ποιεῖ, φιμὸν αὐτοῖς περιτιθείς. & de morte Peregrini. 15. οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐπεφίμωντο. *Ter*. Andr. I. 5. 21. Obstupui. Censen ullum me verbum potuisse proloqui? aut ullam causam ineptam saltem, falsam, iniquam. Obmutui. *Sextus Empir*. a. Log. II. 275. οἱ δὲ Δογματικοὶ πρὸς ἕκαστον μὲν τῶν οὕτως ἐπικεχειρημένων πεφίμωνται.

15. παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ] *Cic*. Acad. IV. 29. nec diutius captiose interroganti respondeo —— quid enim ad illum, qui te captare vult, utrum tacentem irretiat te, an loquentem? & 15. fallacibus & captiosis interrogationibus circumscripti atque decepti quidam, cum eas dissolvere non possunt, desciscunt a veritate.

16. ἐν

γόντες· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ

λέγοντες] λέγοντας L. 27.
οὐ prius] —— 1.

ἐν ἀληθείᾳ] —— 64. ἐπ' ἀληθείας D.
εἰς] — Editio *Erasmi* 1.

16. ἐν ἀληθείᾳ] *Philo* de O. M. p. 32. 44. ἐν ἀληθείᾳ —— καλὸς ἦν. 2. *Cor.* VII. 14. *Jo.* I. 2. & 3. *Jo.* 1.

Thomas. μέλει μοι τοῦδε, καὶ μέλει μοι τόδε φαμέν. *Lucian.* de parasito 3. οὐδὲν ἢ μικρόν μοι μέλει. *Jos.* A. XII. 4. 2. μέλειν γὰρ οὐδὲν αὐτῷ περὶ τούτων. *Act.* XVIII. 17. *Lucian.* Dial. Charont. Menipp. & *Mercur.* XXII. 3. ἀγνοεῖς ὁποῖον ἄνδρα διεπόρθμευσας. ἐλεύθερον ἀκριβῶς, καὶ οὐδενὸς αὐτῷ μέλει. οὗτος ἐστιν ὁ Μένιππος. Crates ap. *Stobaeum* p. 524. Οὐκ οἶσθα, πήρα δύναμιν ἡλίκην ἔχει, θέρμων τε χοῖνιξ, καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν —— μηδενὸς φροντίζειν, ἀλλ' εἶναι ἀθώπευτον καὶ ἀκολάκευτον. *Dio Chrys.* XXXII. p. 370. D. οἷς μόνον δεῖ παραβάλλειν τὸν πολὺν ἄρτον —— καὶ θέαν ἵππων, ὡς τῶνγε ἄλλων οὐδενὸς αὐτοῖς μέλει. *Lucian.* Vit. Auct. 14. οὐδὲν γάρ μοι μέλει ὑμέων. neminem curas.

Demosth. περὶ τῶν ἐν χερσονήσῳ. Ἔδει μὲν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, τοὺς λέγοντας ἅπαντας ἐν ὑμῖν μήτε πρὸς ἔχθραν ποιεῖσθαι λόγον μηδένα, μήτε πρὸς χάριν· ἀλλ' ὃ βέλτιστον ἕκαστος ἡγεῖτο, τοῦτο ἀποφαίνεσθαι. *Liban.* O. XVIII. p. 463. A. ἔλεγον εἰσκαλεῖν ἀντίοχον εἰς τὴν αὐλὴν, ἄνδρα, ἃ φρονοίη, λέγοντα, κολακεύοντα οὐδένα, λέγειν ἐπιστάμενον. *Phocylides.* 8. ἀδίκως μὴ κρίνε πρόσωπον. *Symmachus* I. 19. personarum spectare gratiam. *Eustath.* in *Il.* κ. p. 84. 19. πολλὰ τῶν προσώπων σιωπῶντα εἰσαγεῖν. *Lucian.* de Calum. 6. τριῶν δ' ὄντων προσώπων, καθάπερ ἐν ταῖς κωμῳδίαις, τοῦ διαβάλλοντος, καὶ τοῦ διαβαλλομένου, καὶ τοῦ πρὸς ὃν ἡ διαβολὴ γίνεται. Hebraismus, nullius hominis, qualicunque sit dignitate aut vitae sorte, respectum habes.

17. *Cic.* pro Marcell. 10. *erat certamen inter clarissimos duces, multi dubitabant quid optimum esset: multi, quid sibi expediret: multi, quid deceret: nonnulli etiam, quid liceret.* Non quaerunt de Jure Caesaris in Judaeam: satis enim inter Judaeos constabat id nullum esse. Centesimus vicesimus tunc agebatur annus, ex quo Pompejus M. per speciem amicitiae, se inter Aristobulum & Hircanum de regno contendentes gerens medium, Judaeam Romanis subjecerat. *Jos.* A. XIV. 4. 4. τὰ μὲν ἱεροσόλυμα ὑποτελῆ φόρου Ῥωμαίοις ἐποίησεν. & 5. τήν τε γάρ ἐλευθερίαν ἀπεβάλομεν· Καὶ ὑπήκοοι Ῥωμαίων κατέστημεν —— καὶ βασιλεία ἡ πρότερον τοῖς κατὰ γένος ἀρχιερεῦσι διδομένη τιμὴ δημοτικῶν ἀνδρῶν ἐγένετο. Postea Romani Judaeis invitis praefecerunt Herodem & filios, censum denique egerunt, Judaeaque in formam provinciae redacta Praesides constituerunt homines avaros & injustos. Dolebat Judaeis videre theatra ab Herode extructa, aquilas erectas, thesaurum Dei a Pilato direptum, Antoniam templo imminentem praesidio Romanorum militum munitam, Pontifices pro arbitrio praesidis creatos & remotos; & pejora indies non sine ratione metuebant. Unde tandem injuriarum impatientes quaerere coeperunt: an cum officio, quod sibi ipsis, quod civibus, patriae & posteris, imo quod Deo ipsi debeant, consistere possit obedientia Romanis praestita? annon imitandi sint majores, qui imperium Pharaonis & postea Regum Syriae detrectarunt, Deo felicem largiente successum? ideone Deus & amorem libertatis illorum animis indidisset, & Judaeos imperata circumcisione & lege lata & promissionibus sancita populum suum fecisset, ut turpiter & misere extraneis, incircumcisis, idololatris & tyrannis servirent? vid. 1. *Macc.* II. 24—68. III. 59. *Deut.* XVII. 24. Ita docebat Judas Galilaeus. *Jos.* XVIII. 1. 1. Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ —— Σάδδουκον φαρισαῖον προσλαμβανόμενος ἠπείγετο ἐπὶ ἀποστάσει, τήν τε ἀποτίμησιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπ' ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος. 6. τῇ δὲ τετάρτῃ τῶν φιλοσοφιῶν ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἡγεμὼν κατέστη, τὰ μὲν λοιπὰ πάντα γνώμῃ τῶν φαρισαίων ὁμολογοῦσι, δυσκίνητος δὲ τοῦ ἐλευθέρου ἔρως ἐστὶν αὐτοῖς, μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν θεὸν ὑπειληφόσι. θανάτων τε ἰδέας ὑπομένειν παρηλλαγμένας ἐν ὀλίγῳ τίθενται, καὶ συγγενῶν τιμωρίας καὶ φίλων, ὑπὲρ τοῦ μηδένα ἄνθρωπον προσαγορεύειν δεσπότην. B. II. 17. 8. Μανάϊμος τις, υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλουμένου Γαλιλαίου, ὃς ἦν σοφιστὴς δεινότατος, καὶ ἐπὶ κυρηνίου πότε Ἰουδαίους ὀνειδίσας, ὅτι Ῥωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν θεόν.

Aliis contra, qui pacem suadebant, Rebellio non tam injusta quam inutilis & intempestiva videbatur. *Jos.* B. II. 16. 4. τό γε νῦν ἐλευθερίας ἐπιθυμεῖν ἄωρον, δέον ὑπὲρ τοῦ μηδὲ ἀποβαλεῖν αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι πρότερον. ἡ γὰρ πεῖρα τῆς δουλείας χαλεπὴ, καὶ περὶ τοῦ μηδὲ ἄρξασθαι ταύτης ὁ ἀγὼν δίκαιος· ὁ δ' ἅπαξ χειρωθεὶς, ἔπειτα ἀφιστάμενος, αὐθάδης δοῦλος ἐστιν, οὐ φιλελεύθερος. τότε γὰρ ἔδει ἐχρῆν πάντα ὑπὲρ τοῦ μὴ δέξασθαι Ῥωμαίους ποιεῖν, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐπέβαινε τῆς χώρας ὁ Πομπήϊος. ita Agrippa rex, & Josephus B. V. 9. 3. εἰ γὰρ δὴ καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ ἐλευθερίας καλὸν, χρῆναι τὸ πρῶτον· τὸ δ' ἅπαξ ὑποπεσόντας, καὶ μακροῖς εἴξαντας χρόνοις, ἔπειτα ἀποσείεσθαι τὸν ζυγὸν, δυσθανατώντων, οὐ φιλελευθέρων εἶναι. δεῖ μέντοι καὶ δεσπότας ἀδοξεῖν ταπεινοτέρους, οὐχ' οἷς ὑπὸ χεῖρα τὰ πάντα.

Vicit tandem sententia eorum, qui defectionem agitabant, tanta animorum conspiratione, ut tota natio ad arma concurreret, omnesque communi exitio involverentur. Haec sententia jam illo tempore altas egerat radices, cum fiducia instantis Messiae adventus in spem novarum rerum erigerentur non mali tantum per speciem pietatis erga Deum & patriam, sed etiam boni atque simplices, & inter eos discipuli Christi, ipsum regem creare cupientes *Jo.* VI. 15. *Act.* I. 6. *Luc.* XXIV. 21. quod nonnisi excusso Romanorum jugo effici posse putabant. Denique ea fuit superbia gentis, ut nomen servitutis ferre non possent *Jo.* VIII. 33. *Jos.* B. III. 8. 4. φιλοζωεῖς, Ἰώσηπε, καὶ φῶς ὑπομένεις ὁρᾷν δοῦλος;

Existimabant autem Pharisaei, se ita callide laqueos Christo tetendisse, ut, quocunque se verteret, illos effugere non posset. Si pro Romanis diserte pronunciasset, civium suorum & discipulorum animos a se alienasset: adhuc putatis, hunc esse Messiam regem & liberatorem Judaeorum, qui vos servituti Romanorum addicit? hunc veracem esse & personam hominum non spectare, qui in solitudine, in campis & vicis & apud plebem, in publicanorum exactiones, & principum vitia invehitur, in urbe vero, ubi libertas & veritas ipsi periculum crearet, dominis adulatur? Si vero contra Romanos pronunciasset, imo si vel verbum dixisset, quod eo spectare poterat videri, ipsum tanquam seditionis auctorem potestati praesidis tradi-

17 καὶ ὀ μέλει σοι περὶ ὀδενός· ὀ γδ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί
18 σοι δοκεῖ, ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ; Γνὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶ-
πε·

ἀνθρώπων] ἀνθρώπου 1. 27. *Chrysostomus.*
17. εἰπὲ οὖν ἡμῖν] — D. Codices *Latini.*
εἰπὲ] εἰπὸν L.
εἰς] — Editio *Erasmi* 1. *Ald.*
οὖν] — 106.
ἔξεστιν] + ἡμῖν 1.

didissent. *Luc.* XX. 20. XXIII. 2. Nunquam enim severius judicia majestatis exercita sunt quam sub Tiberio. *Tacit.* A. III. 38. addito majestatis crimine quod tum omnium acusationum complementum erat. 66. de Sejano. Ne quis necessariorum juvaret periclitantem, majestatis crimina subdebantur, vinclum & necessitas silendi. IV. 21. Pisonem Q. Granius secreti sermonis incusavit adversum majestatem habiti. *Sueton.* Tib. 58. sub idem tempus, consulente praetore, an judicia majestatis cogi juberet, exercendas esse leges respondit, & atrocissime exercuit. Statuae quidam Augusti caput demserat, ut alterius imponeret. Acta res in senatu. Et, quia ambigebatur, per tormenta quaesita est. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniae eo processit, ut haec quoque capitalia essent: circa Augusti simulacrum servum cecidisse, vestimenta mutasse, nummo vel annulo effigiem impressam latrinae aut lupanari intulisse: dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua laesisse. *Seneca* de Benefic. III. 26. Sub Tiberio Caesare fuit accusandi frequens & paene publica rabies, quae omni civili bello gravius togatam civitatem confecit. Excipiebatur ebriorum sermo, simplicitas jocantium. nihil erat tutum: omnis saeviendi placebat occasio. Nec jam reorum exspectabatur eventus, cum esset unus. Coenabat Paulus praetorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Caesaris habens, Ectypa & eminente gemma. Rem ineptissimam fecero, si nunc verba quaesiero, quemadmodum dicam illum matellam sumsisse. Quod factum simul & Maro, ex notis illius temporis vestigatoribus, notavit. At servus ejus, cui nectebantur insidiae, ei ebrio annulum detraxit, & cum Maro convivas testaretur, admotam esse imaginem obscoenis, & jam subscriptionem componeret, ostendit in manu sua servus annulum. *Philostratus* p. 18. de Statuis, Τιβερίου γε ὄντες, ἐφ' οὗ λέγεται τις ἀσεβῆσαι δόξαι, τυπτήσας τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον φέροντα δραχμὴν ἀργυρᾶν, νενομισμένην εἰς Τιβέριον. *Joannes Sarisberiensis* de Nugis Curialium III. 10. Si enim censum dandum esse censuerit, peculiarem populum Dei, semen liberum, praeclaram haereditatem Domini, decimis & primitiis & legalibus cerimoniis tantum obnoxiam, subjiciet servituti: si vero tributa neganda responderet his, qui pro salute & quiete omnium militabant, quasi seditionis autor & reus imperatoriae majestatis a publicanis juste poterit comprehendi.

Mentio etiam fit *Herodianorum*, comm. 16. cujus vocis terminatio *Latina* est. *Stephanus* in ἀτρία. συνήθης γὰρ Ἰταλῶν ὁ τύπος διὰ τοῦ ανος. & in ὠσία. τὸ ἐθνικὸν Ὠσιανὸς, συνήθης γὰρ ὁ τύπος τοῖς Ἰταλοῖς. *S. A. Victor* Epit. 54. Diocletianus, donec imperium sumeret, Diocles appellatus, ubi orbis Romani potentiam cepit, Grajum nomen in Romanum morem convertit. *Arrian* Epict. I. 19. εἶτα ἐκεῖνος κατά τινα δαίμονα ἀγορασθεὶς ὑπό τινος τῶν καισαριανῶν, τοῦ καίσαρος σκυτεὺς ἐγένετο. III. 26. τοῦ καίσαρος ἄν τις σε ἀναγκάσῃ. IV. 13. καισαριανοῦ φιλοφροσύνη. *Seneca* Controv. 17. Vocetur, inquit, ille Ciceronianus, ille cliens, amicus. *Vellej. Paterc.* II. 51. 52. Pompejani. *Corn. Nep.* Attic. 7. 1. Incidit Caesarianum civile bellum. *Cicero* in Verr. V. 59. pro lege Manilia 9. agraria II. 30. Sertorianus. *Corn.* Nepot. Attic. 2. Cinnanus. *Frontinus* IV. 21. in summa belli praestarent Cassiani Brutianos. apud C. *Tacitum* Galbianorum, Othonianorum, Vitellianorum, Flavianorum frequens mentio. *Lactant.* de Mort. Persecutor. 44. Maxentianus proteretur. *Tertullian.* ad Scapul. XI. Circa majestatem Imperatoris infamamur; tamen nunquam Albiniani, nec Nigriani, vel Cassiani inveniri potuerunt Christiani. *Augustin.* de C. D. III. 28. partium Marianarum —— Syllanus quisque. c. Donatistas passim. Optatus Gildonianus. c. Petilian. II. 83. Bello Firmiano —— tempora Gildoniana. Herodiani ergo ex vi vocis erant, qui stabant a partibus Herodis. Herodes autem neque Caesaris dominationi neque Judaeorum libertati favebat; sive ergo cum illo sive cum his fecisset Christus, aeque Herodianos offendisset. Nam Herodes ipse sibi quaerebat imperium summum & ἀνυπεύθυνον: nonnisi partem regni & quidem precario & beneficio Romanorum tenere, quod jure naturali & haereditario totum ipsius esset, durum & iniquum ipsi videbatur; in omnem bellorum eventum tantum armorum in armamentariis repositorum sibi comparaverat, quantum satis esset LXX. virorum millibus instruendis. Ob eam rem cum postea in suspicionem venisset conspirationis cum Sejano contra Tiberium, & foederis cum Artabano Parthorum Rege contra Cajum initi, a Cajo, instigante Agrippa Herodis nepote, Tetrarchia exutus atque exilio perpetuo, in quo Lugduni Galliarum diem tandem obiit, damnatus fuisse apud *Josephum* A. XVIII. 7. 12. legitur.

Quid autem Christus respondit? an pro libertate, an pro subjectione? an justos libertatis & subjectionis limites distinxit? Neutrum fecisse puto. Cum enim, ut Lucas testatur XX. 27. ipsi Pharisaei, responsionem ejus mirati, tacuerint, nullumque ejus verbum apud populum carpere potuerint; manifesto indicio est, nihil eum de re, quae in quaestione versabatur, dixisse. Porro cum sciamus ex *Luc.* XII. 13. 14. ipsum munus arbitri & divisoris haereditatis oblatum suscipere recusasse, non credibile est, illum jam litem similem, imo multo difficiliorem, suam facere voluisse. Inprimis si consideremus, Christum, cujus regnum de hoc mundo non est, venisse ut homines ad felicitatem coelestem perduceret, non ut per Evangelium Politias aboleret, aut pacta inter populos & reges interpretaretur, quod ne quidem necessarium erat, siquidem jura regum & populorum, & termini imperii & obsequii, ex natura hominis, societatis, & pactorum mutuorum, satis intelligi possunt, & ab illis etiam intelliguntur, qui de Christo nihil audiverunt, ut nulla nova revelatione hic opus sit. Uti Apostoli hominum libertatem aut servitutem, eorumque conditionem. in hac vita eo loco reliquerunt, quo invenerant, ita & Christum similiter fecisse existimamus. 1. *Cor.* VII. 20. 21.

18. πονηρίαν] *Aristid.* Leuctr. I. p. 46. ὑπερβε-

πε· Τί με πειράζετε ὑποκριταί; Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου· Οἱ δὲ προσήνεγκαν 19
αὐτῷ δηνάριον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη ϗ ἡ ἐπιγραφή; Λέγουσιν αὐτῷ· 20
Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι, ϗ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ 21
Θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· ϗ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσ- 22
ῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, ϗ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 23
Λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν· Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμ- 24
βρεύ-

19. ἐπιδείξατε] ὑποδείξατε 71.
αὕτη] —— 2.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς DL. 13. 69. Versio *Syra*, *Vulg*. *Copta*, *Armena*.
21. τότε] —— Versio *Syra* utraque.
καίσαρος] + τῷ D. Colb. unus.
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 27.
23. αὐτῷ] + οἱ 69.
οἱ] — D. 1. 2. 3. 9. 12. 36. 44. 71. 73. 86. 106. Evang. 18. Versio *Syra*. *Origenes*, *Theophylactus*.
24. Μωσῆς] Μωϋσῆς DM. 15. 69. 72.
τέκνα] + ἵνα D. Versio *Vulg*. + ϗ 69.
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ] — D. 33.
ἀναστήσει] ἐξαναστήσει FG. 56. 58. 90.

20. ϗ] — 69. ὁ δὲ C.
οὖν] — D. 44. *Theophylactus*.
22.] —— 2. a prima manu.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D. 59. 61. 70. 91.
εἶπεν] + ἵνα 61.
αὐτοῦ prius] —— Bodl. unus. *Chrysostomus*.
τὴν γυναῖκα] τῇ γυναικὶ 72.
25. δὲ] —— D. οὖν 73.

βλήκατε πάντας ἀνθρώπους πονηρίᾳ καὶ κακίᾳ. *Lucian*. Dial. Mort. Alex. & Hannib. XII. 6. ἐκράτησε --- οὐκ ἰσχύϊ ἀλλὰ πονηρίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ. *Cic*. de N. D. II. 30. eſt enim malitia verſuta & fallax nocendi ratio. de offic. II. 3. Qui parum perſpiciunt, hi ſaepe, verſutos homines & callidos admirantes, malitiam ſapientiam judicant. III. 13. Non aperti, non ſimplicis, non ingenui, non juſti, non viri boni: verſuti potius, obſcuri, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vafri. & Tuſc. Diſp. IV. 15. Virtutis contraria eſt vitioſitas, ſic enim malo quam malitiam appellare, quam Graeci κακίαν appellant. Nam malitia certi cujusdam vitii nomen eſt, vitioſitas omnium. de Finib. III. 12. Quas Graeci κακίας appellant, vitia malo quam malitias nominare. *Plaut*. Verſute malus. *Ter*. Andr. IV. 3. 8. Nunc opus eſt tua mihi ad hanc rem exprompta malitia atque aſtutia.

21. καίσαρος] *Avoda Sara* f. 6. Haereticus quidam miſit denarium Caeſareanum R. Judae principi, die feſti gentilium; ſedebat Reſch Lakiſch coram eo, dixit quid faciam? accipiam eam? abiit & faſſus eſt, non accipiam, —— dixit ei Reſch Lakiſch: accipe & projice coram eo in puteum.

ἀπόδοτε] *Rom*. XIII. 7. 1. *Pet*. II. 17. *Philo* de O. M. T. 3. p. 21, 1. τὸν ἐτήσιον ἀποδιδόναι δασμὸν τῷ βασιλεῖ. *Dio* LII. p. 328. Conſilium Maecenatis. Μήτε νομίσματα ἢ καὶ στάθμα ἢ μέτρα ἴδια τις αὐτῶν ἐχέτω, ἀλλὰ τοῖς ἡμετέροις καὶ ἐκεῖνοι πάντες χρήσθωσαν. 1. *Macc*. XV. 6. *Maimon*. in Gezelah c. 5. Ubicunque numiſma alicujus regis obtinet, illic incolae regem iſtum pro Domino agnoſcunt. *Hieroſ. Sanhedr*. f. 20. 2. Dixit Abigael Davidi: Quid ego mali feci, aut filii mei, aut pecora mea? Reſpondit ille: Maritus tuus Regnum Davidis vilipendit. Ergo, inquit illa, tu rex es? Cui ille: Nonne Samuel me unxit in regem? Illa: Atqui moneta domini noſtri Saulis adhuc obtinet.

Videtur ergo reſpondiſſe Chriſtus, pecuniam Caeſari reddendam eſſe, quoquo modo ſe res haberet, ſive dominus Judaeorum eſſet, ſive non eſſet.

24. 1. *Macc*. X. 54. 56. *Joſ*. A. XIV. 12 1. ἐγεγάμβρευτο δὲ ἤδη τῷ ὑρκανοῦ γένει —— μέλλων ἄγεσθαι τὴν —— ὑρκανοῦ θυγατριδῆν. *Deut*. XXV. 5. *Thucyd*. V. 16. Διὸς υἱοῦ —— τὸ σπέρμα. *Schol*. σπέρμα λέγει τὸν ἀπόγονον.

25. *Tob*. VI. 15.

28. *Artemid*. II. 67. Νεκροὶ ἀναβιοῦντες ταραχὰς σημαίνει καὶ βλάβας, καθ' ὑπόθεσιν γὰρ ἐπινοῆσαι χρὴ, οἵα ἔσται ταραχὴ τῶν νεκρῶν ἀναβιωσάντων, ὡς εἰκὸς γὰρ καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτήσουσιν, ὅθεν καὶ βλάβαι καὶ φιλονεικίαι γίγνονται. Similiter potuiſſent quaerere: ſi omnes ſimul in vitam redeunt, uter erit rex, uter dominus aedium, agrorum, vinearum, unde cibum, potum, veſtem accipient omnes?

29. Cum Phariſaei quaererent de libertate & imperio Romano, h. e. de re ad hanc vitam ſpectante, Chriſtus ſe rei tanquam ad ſe non pertinenti, immiſcere noluit: nunc vero cum Sadducaei de vita aeterna & de immortalitate quaeſtionem movent, Chriſtus, qui e ſinu patris venerat, ut vitam & immortalitatem per evangelium in lucem produceret, ſibi non tacendum eſſe exiſtimavit.

30. Quidam Judaei hanc quaeſtionem ſolvere non potuerunt. *Sohar* Geneſ. f. 24. c. 96. Mulier illa, quae duobus nupſit in hoc mundo, priori reſtituitur in mundo futuro. *Maimonides* ſtatuit: homines poſt reſurrectionem cibo & potu uſuros, & liberorum generationi operam daturos eſſe; quia ſapiens architectus nihil fruſtra faciat, neceſſe eſſe ut membra corporis non ſint otioſa, ſed miniſteriis ſuis defungantur. S. D. *Eſaj*. LXVI. 11. *Saadia*: Quaeritur, an poſt reſurrectionem homines cibo & potu ſint uſuri, & uxores ducturi? Ita ſtatuo: ſicut filius viduae Sareptanae, quem Creator per Eliam reſuſcitavit, & filius Sunamitidis, quem Deus per Eliſam excitavit a mortuis, ederunt & biberunt, & ſine dubio uxores duxerunt ap. *Eiſenmenger*. T. II. p. 943. Veteres vero rectius: *Berachoth* f. 17. 1. Raf illa verba frequenter in ore habuit: In mundo futuro non edent, neque bibent, neque generabunt liberos, non exercebunt commercia: non eſt ibi invidia, neque odium, neque rixa; ſed juſti ſedebunt coronis cincti, & delectabunt ſe ſplendore majeſtatis divinae S. D. *Ex*. XXIV. 11. *Pirke R.Klieſer* in Jalkut Simeoni P. I. f. 34. 4. Dixit Jacobus ad Eſavum. Duo ſunt mundi ante nos, hic & futurus. In hoc mundo homines edunt & bibunt, commercium exercent, uxores ducunt, ac liberos gignunt: ſed in mundo futuro omnia iſta non occurrunt. Sume ergo tibi mundum hunc, & ego ſumam mihi mundum futurum S. D. Vende mihi hodie primogenituram tuam,

βρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
25 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων
26 σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ
27 ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀνα-
28 στάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
29 σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.
30 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ
ἐν

γαμήσας] γήμας L. 1. 60. 91. Colb. *Origenes.* αὐτοῦ] — L. 15. 54. 58.
26. ὁμοίως] + δὲ 54. 73. Evang. 6. 15. Editio *Bogardi.*
27. δὲ] — 14. καὶ] —— L. 1. 2. 72. Editio *Erasmi* 1. *Ald.*
28. οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν D. 1. 69. *Theophylactus.*
τῶν ἑπτὰ ἔσται] ἔσται τῶν ἑπτὰ D. ἔσται] + ἡ 1. Edit. *Erasmi* 1.
αὐτὴν] + γυναῖκα G. 28. 32. Versio *Syra* posterior, *Æthiop.*
29. αὐτοῖς] — 11. 32. 50. 53. 57. 73. 87. 91. Colb. probante *J. Millio* prol. 1445.
30. γὰρ τῇ] τῇ οὖν 44.
ἐκγαμίζονται] γαμίζονται DL. 1. 36. Colb. Editio *Erasmi* 1. (sed in fine Annotationum correxit.) *Ald.* *Origenes*, *Athanas.* c. Arium. 3. *Isidorus* IV. 146. *Theodoretus* Dial. II. ἐγγαμίσκονται 69. γαμοῦνται 13.
τοῦ Θεοῦ] — D. Θεοῦ 69.
ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι] εἰσιν ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ 1. *Origenes* in l. & c. Cels.

am, quo adhuc erant in utero matris. Statim ergo Esavus negavit resurrectionem mortuorum S. D. ecce ego vado & morior. Illa ipsa hora Esavus loco portionis suae sumsit hunc mundum, Jacobus vero futurum. *ib.* P. 11. f. 13. 1. ex Pesikta Rabbathi. Dixit R. Juda f. R. Simon, Hannan dixisse ad Deum: Domine totius mundi, datur exercitus inferius & exercitus superius. Superius non comedunt neque bibunt, non gignunt nec pariunt liberos, neque moriuntur, sed vivunt in aeternum: In inferiori autem exercitu edunt & bibunt, gignunt & pariunt, moriuntur & non vivunt. Jalkut Rubeni f. 134. 1. ex *Massecheth Derech Erez.* Supra non sedent, neque edunt, neque bibunt, neque liberos generant. *Aboth R. Nathan* c. 36. Sex sunt in homine, ex quibus tria cum bestiis, tria cum Angelis ministerii communia habet. Priora tria sunt, edere & bibere, genus propagare, & excrementa ejicere: Posteriora, quod ratione praeditus est, statura erecta incedit, & sermone Hebraico loquitur. *Bemidbar R.* XXI. R. Isaac dixit: scriptum est *Num.* XXVIII. 2. Oblatio mea panis meus. Num vero Deus edit & bibit? Considera angelos, unde illi aluntur? Respondet R. Juda, dixisse R. Isaacum: ex splendore majestatis divinae S. D. *Prov.* XVI. 14. —— Quod si vero quis dicat, in coelo nos edere & bibere, discat exemplo Mosis *Exod.* XXIV. 16. Si apud Deum nos ederemus & biberemus, certe Moses idem fecisset. *Bereschith R.* XIV. 3. V. 11. & formavit. Duae sunt formae, ex inferioribus & ex superioribus. R. Josua f. Nehemiae nomine R. Chaninae f. Isaaci & Rabbini nostri nomine R. Eliesér, creavit in eo quatuor creaturas ex supernis & quatuor ex infernis, edit & bibit ut bestiae, fructificat & multiplicat ut bestiae, ejicit stercus ut bestiae, & moritur ut bestiae. De supernis: stat, ut angeli ministerii, loquitur, intelligit & videt ut Angeli ministerii —— R. Taphri dixit nomine R. Acha: superiora creata sunt ad imaginem & similitudinem, & non fructificant neque multiplicant: inferiora fructificant & multiplicant. *Plotin.* Enn. III. 5. 2. λέγομεν δὴ τὴν ἀφροδίτην —— οὐρανίαν —— ἀμήτορα καὶ ἐπέκεινα γάμων, ὅτι μηδὲ ἐν οὐρανῷ γάμοι.

Neque fore neque fieri posse, ut mortui in vitam redeant, multi ex gentibus cum Sadducaeis statuerunt. *Palaephat.* 41. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, μηδένα ἀποθανόντα δύνασθαι ἀναβιῶναι. *Dionys.* Areop. περὶ θείων ὀνομάτων ς. πρᾶγμα τῇ παλαιότητι μὲν ἴσως παρὰ φύσιν δοκοῦν. *Lucret.* III. 942. Nec quisquam expergitus exstat, Frigida quem semel est vitai pausa secuta. *Catullus* I. 3. Qui nunc it per iter tenebricosum Illuc unde negant redire quenquam. *Æschyl.* Eumenid. 650. ἀνδρὸς δ' ἐπειδὰν αἷμ' ἀνασπάσῃ κόνις, ἅπαξ θανόντος οὔτις ἐστ' ἀνάστασις. *Plin.* XXIX. 1. II. 5. nec Deum quidem posse omnia. Nam nec sibi potest mortem consciscere —— nec mortales aeternitate donare, aut revocare defunctos. VII. 56. *Euripid.* Herc. fur, 296. ἥξειν νομίζεις παῖδα σὸν γαίας ὕπο; καὶ τίς θανόντων ἦλθεν ἐξ ᾅδου πάλιν; *Seneca* Hippolyt. 219. non unquam amplius convexa tetigit supera, qui mersus semel Adiit silentem nocte perpetua domum.

Alii tamen ab istis dissentiebant, vid. supra IX. 25. *Plato* de Rep. X. ἀλλ' οὐ μέντοι σοι ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς Ἠρὸς τοῦ ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου, ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας —— κομισθεὶς δὲ οἴκαδε, μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. ἀναβιοὺς δ' ἔλεγεν, ἃ ἐκεῖ ἴδοι. & Convivio. Ἡ Πελίου θυγάτηρ ἄλκηστις —— ἐθελήσασα μόνη ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ἀποθανεῖν —— καὶ τοῦτ' ἐργασαμένη τὸ ἔργον, οὕτω καλὸν ἔδοξεν ἐργάσασθαι οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ θεοῖς, ὥστε πολλῶν πολλὰ καὶ καλὰ εἰργασμένων, εὐαριθμήτοις δή τισιν ἔδοσαν τοῦτο γέρας οἱ θεοὶ, ἐξ ᾅδου ἀνιέναι πάλιν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνης ἀνεῖσαν. *Apollod.* Biblioth. III. 3. de Æsculapio. εὗρον δέ τινας λεγομένους ἀναστῆναι ὑπ' αὐτοῦ καπανέα, καὶ Λυκοῦργον, ὡς Στησίχορος φησιν ἐν ἐριφύλῃ. *Sextus Empir.* a Grammat. l. 261. Στησίχορος μὲν ἐν ἐριφύλῃ εἰπὼν, ὅτι τινας τῶν ἐπὶ θήβαις πεσόντων ἀνίστα. *Lucian.* Gall. de Pythagora 18. θεὸν ἤδον με. M. Ἤκουσα ταῦτα, καὶ ὡς δόξειας ἀναβεβιωκέναι ἀποθανών. *Lactant.* VII. 23. Non igitur renascentur, quod fieri non potest, sed resurgent, & a Deo corporibus induentur, & prioris vitae factorumque omnium memores erunt, & in bonis coelestibus collocatae ac fruentes jucunditate innumerabilium copiarum praesenti Deo gratias agent, quod malum omne deleverit, quod eos ad regnum vitamque perpetuam suscitarit. Qua de Anastasi philosophi quoque dicere aliquid conati sunt —— quod si non modo prophetae

ἐν οὐρανῷ εἰσι. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ 31
Θεοῦ, λέγοντος· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; 32
οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἐξεπλήσσον- 33
το

ἐν] + τῷ 36. ἐν οὐρανῷ εἰσι] εἰσιν ἐν οὐρανῷ 44. εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ 69.
31. ὑμῖν] — 71. 106. Versio *Syra* posterior. *Irenaeus*. ἡμῖν 11. 64.
ὑπὸ] ἀπὸ Editio *Erasmi*, *Aldi*. 32. καὶ ὁ Θεὸς] — 69.
ἐστιν] + δὲ 69.
ὁ Θεὸς quarto loco] — D. 33. 67. Evang. 17. 22. Versio *Vulg*. *Syra*, *Copta*, *Origenes* de O. 53. *Euseb.* in Psal. LIV. 15. *Clemens* III. H. 55. *Damascenus* de F. O. 100. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 874.
Θεὸς] — L. 1. 33. διδαχῇ] διδασκαλίᾳ M.
34. ἐπὶ τὸ αὐτὸ] ἐπ᾽ αὐτὸν D. Codices *Latini*. probante *Beza* annot. Ed. 5.

phetae sed etiam vates & poëtae Anastasin mortuorum futuram esse consentiunt.

Judaei variis argumentis ex V. T. petitis solent adstruere mortuorum resurrectionem & immortalitatem animae. *Menasse f. Israel* de Resurr. Mort. I. 10. 6. Cum Mosi primum appareret Dominus, dixisse legitur: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Jacobi. Atqui Deus non est Deus mortuorum, qui non sunt, sed vivorum, qui existunt. Itaque Patriarchas etiamnum respectu animae vivere ex eo recte infertur. *Abenesra* in *Levit.* II. 2. 4. 5. Doctores: ero Deus vester —— sensus est: Custodite mandata mea, quia illa vita sunt facientibus in duobus mundis. *Thanchuma* extr. *Midras* in *Jalkut Simeoni* P. 1. f. 27. 2. ad 1. *Reg.* II. 1. & appropinquarunt dies Davidis ad moriendum. Num quaeso dies moriuntur? Dixit R. Samuel f. Nachmani: quando justi moriuntur, dies quidem ipsorum desinunt, sed ipsi manent superstites. S. D. *Psal.* CXLIX. 5. 6. Unde discis, justos etiam in morte sua laudare Dominum? ex *Eccles.* IX. 5. Sed justi etiam in morte sua dicuntur viventes S. D. 2. *Sam.* XXIII, 20. Benaja f. Jojada f. viri viventis. Num vero Benaja solus filius viri viventis, omnes autem alii homines filii mortuorum fuerunt? Fuit filius talis viri, qui etiam in morte sua dictus est vivus. *Bereschith R.* LXXIV. 1. *Gen.* XXXI. 3. Revertere in terram patrum tuorum. Scriptum est *Psal.* CXLII. 6. Tu es portio mea in terra viventium. —— terra cujus mortui vivent initio dierum Messiae. *Schemoth R.* XLIV. ad *Ex.* XXXII. 13. Memento Abrahami, Isaaci & Jacobi. Dixit Moses: Domine mundi, num mortui illi vivunt? Respondit Deus: num tu factus es haereticus? —— Quaesivit Moses: num mortui vivunt? respondit Deus: utique. Moses regessit: Si ergo vivunt, memento Abrahami, Isaaci & Jacobi. *Debarim R.* III. Moses dixit: Domine mundi, num quaeso mortui vivunt? Respondit Deus: Mose, num & tu erras? Nonne ego sic tibi dixi: Ego mortificabo & vivificabo. *Coheleth R.* V. 10. Samaritanus quidam interrogavit R. Meir: num mortui vivunt? respondit, eos vivere IX. 5. Viventes sciunt, se morituros esse. Intelliguntur justi, qui etiam in morte viventes dicuntur —— probatur ex *Num.* XXXII. 11. in terram, quam juravi Abrahamo, Isaaco & Jacobo. Non dicitur patribus, sed Abrahamo, Isaaco & Jacobo. Quasi Deus ad Mosen diceret: abi, & dic ipsis, mejusjurandum, quod ipsis promisi, servasse. *Tanchuma* f. 36. 3. Mortui nostri non sunt mortui S. D. *Psal.* CXLIX. 5. *Taanith* f. 5. 2 Dixit R. Jochanan: Jacobus pater noster non est mortuus —— probabo ex *Jerem.* XXX. 10. Unde sic colligas, Jacobus hoc loco jungitur posteris suis: jam vero posteri vivunt; ergo & Jacobus vivit. *Hieros. Berach.* f. 8. 4. Justi etiam in morte dicuntur vivi --- probatur ex *Num.* XXXII. ut supra. *Babyl. Berachoth* f. 18. 1. 2. *Sam.* XXIII. 20. ut supra. *Jos.* Macc. 16. οἱ διὰ τὸν Θεὸν ἀποθνήσκοντες ζῶσι τῷ Θεῷ, ὥσπερ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντες οἱ πατριάρχαι. *Sanhedrin* f. 92. 1. Dixit Raboa; unde probatur resurrectio mortuorum ex lege? *Deut.* XXXIII. 6. Vivat Ruben, in hoc seculo: nec moriatur, in futuro. Rabina dixit, etiam ex *Dan.* XII. 2. R. Asche ex 13. & *Berachoth* f. 15. 2. Rabbi Tobai n. R. Josuae dicit *Prov.* XXX. 15. quam similitudinem habet sepulcrum ad matricem? Hanc, sicut matrix recipit & reddit: ita & sepulcrum; illa clam accipit & multis vocibus reddit; ergo multo magis consentaneum est, ut sepulcrum, quod multis vocibus mortuum accipit, illum multis vocibus reddat. & hoc respondetur dicentibus, non extare in scriptura, mortuos iterum victuros. *Avoda Sara* f. 18. 1. Tradunt, non esse partem in seculo futuro dicenti, legem non esse de coelo, & resurrectionem mortuorum non probari ex lege. *Mechilta* in *Ex.* XV. 1. f. 26. a. tunc cecinit Moses, non ita scriptum est, sed tunc canet Moses. Discimus resurrectionem mortuorum. *Sanhedr.* f. 90. 2. Dicuntur interrogasse Sadducaei Rabban Gamalielem, unde probaret Deum resuscitare mortuos: Respondit, ex Lege, prophetis, & Hagiographis & non receperunt ab illo. Ex lege *Deut.* XXXI. 6. Regesserunt: forte & surgens, ad sequentia referri debet. Ex Prophetis *Esaj.* XXVI. 19. Reponebant Sadducaei: forte id pertinet ad mortuos, quos Ezechiel vidit vivificatos: non vero ad resurrectionem seculi futuri. Ex Hagiographis *Cant.* VII. 10. Reponebant Sadducaei: forte labia motitabantur in mundo. —— Et non receperunt, usque dum citaret illis *Deut.* XI. 21. Non dicitur vobis, sed illis. Hinc constat de resurrectione mortuorum ex lege. Aliqui autem dixerunt, citasse *Deut.* IV. 4. Clarum erat, tunc omnes in vivis fuisse. Non ergo haec erat mens verborum, sed etiam eo die, quo omnes mortui essent, illos victuros. Scilicet sicut hodie vos omnes superstites vivitis: ita in seculo futuro omnes resurrecturi & victuri estis. —— Dixit R. Joannes, unde probatur resurrectio mortuorum ex Lege? Ex *Num.* XVIII. 28. Quid? num Aaron in perpetuum superstes manet? annon ipse non est ingressus in terram Israel? Non hoc ita accipiendum est; sed docere voluit, fore aliquando, ut ipse resurgat. Hinc ergo probatur resurrectio mortuorum. —— Traditio est: R. Simai dixit: unde probatur resurrectio mortuorum ex Lege? *Exod.* VI. 4. Non dicitur vobis, sed illis. Quare hinc consequitur, illos resurrectu-

34 το ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτȣ͂. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκȣ́σαντες ὅτι ἐφίμωσε τȣ̀ς Σαδδȣκαίȣς,
35 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς, πειράζων αὐτὸν, καὶ
36 λέγων· Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ~ εἶπεν αὐτῷ·
Ἀ-

~ ἔφη

35. νομικὸς] + τις FG. Editio *Eraſmi*, *Aldi*. — 1. & Verſio *Armena*.
καὶ λέγων] — L. 33. Verſio *Vulg. Syra*, *Copta*.
36. μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ] ἐν τῷ νόμῳ μεγάλη D.
37. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ] ἔφη αὐτῷ Ἰησοῦς D. Ἰησοῦς] — Verſ. *Copta*. κύριος 36.
εἶπεν] ἔφη DEFGKLM. 1. 9. 10. 11. 12. Colb. duo 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. 6. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. Editio *Complut. Bengelii*, *Baſilius* Eth. 3. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1426.

cturos eſſe. Quaeſiverunt Romani ex R. Joſua f. Chaninae: unde probatur, Deum in vitam revocaturum mortuos? *Deut*. XXXI. 16. — Fertur quoque, dixiſſe R. Joannes nomine R. Simeonis f. Jochai: unde probatur Deum, reſuſcitaturum mortuos? — quia dicitur: occumbens cum patribus tuis & ſurgens. Traditio. R. Elieſer f. R. Joſe dixit: in hac re corruptionis accuſavi libros Sadducaeorum, quod dicerent, non eſſe reſurrectionem mortuorum ex Lege. Dixi illis: corrupiſtis legem veſtram — quia dicitis, non eſſe reſurrectionem ex Lege. Ecce dicit *Num*. XV. 31. excidendo excidetur, in hoc ſeculo: iniquitas ejus in ipſa, in ſeculo futuro. Dixit R. Pappa ad Abai: dici etiam illis potuiſſet: ambo iſta poſſe confici ex geminatione verbi excidendo excidetur — Secundum Tannaeos enim excidendo intelligitur in hoc ſeculo; excidetur, in futuro, ut ſentit R. Akiba. Cui dixit R. Iſmael: annon iterum dictum eſt comm. 30. excidetur? an ergo tria ſecula ſunt? ſed locuta eſt lex more humano. Quaeſivit Cleopatra Regina ex R. Meir: ſcio, mortuos eſſe revicturos S. D. *Pſ*. LXXII. 16. Dixit Apoſtata ad R. Gamalielem: Vos dicitis, mortuos revicturos eſſe, atqui in pulverem redacti ſunt, pulvis autem num reviviſcet? f. 91. 1. Petiit filia Caeſaris a Rabban Gamaliele, ut ſibi concederet poteſtatem reſpondendi. Quae proinde reſpondebat: duo ſunt figuli in urbe noſtra, unus fingit vaſa ex aqua, alter ex luto, uter eorum praeſtantior? Reſpondit Caeſar: is, qui fingit ex aqua. Regerebat ei filia: ſi ita res ſe habeat, Deus qui ex aqua (ex ſemine) format hominem, nonne multo magis ex luto efformet? — Dixit quidam Sadducaeus R. Immi, Dicitis mortuos eſſe reſurrecturos, atqui in pulverem redacti ſunt, pulvis autem num reviviſcet? Reſpondit, rem tibi per parabolam explicabo. Similis eſt Regi mortali, qui dixit ſervis ſuis: ite, & aedificate mihi palatia magna in loco, ubi nec aqua nec pulvis eſt. Qui profecti palatia exſtruxerunt, quae interjecto tempore collapſa ſunt. Quare ad eos dixit: aedificate illud iterum, in loco ubi eſt pulvis & aqua. Reſpondentibus, ſe id efficere non poſſe, ſuccenſuit dicens: in loco, ubi nec pulvis nec aqua erat, potuiſtis aedificare: nunc in loco, ubi eſt pulvis & aqua, nonne multo magis aedificare poſſitis? — Dixit aliquis Sadducaeus ad Gabiha f. Peſiſae: Vae vobis ſcelerati, quia dicitis, mortuos reſurrecturos eſſe; ecce viventes moriuntur, quomodo ergo, qui jam mortui ſunt, reviviſcerent? Cui ille reſpondit: Vae vobis ſcelerati, quia dicitis, mortuos non revicturos eſſe. Nam qui nunquam in rerum natura extiterunt, vivunt; quomodo ergo de his, qui jam ſemel in rerum natura extiterunt, non multo magis veroſimile ſit, eos iterum exiſtere poſſe poſt mortem ſuam? f. 91. 2. Traditio, dixit R. Meir: unde probatur reſurrectio mortuorum ex lege? Exod. XV. 1. Non dicit cecinit, ſed canet, ut inde conſtet ex Lege, futuram aliquando mortuorum reſurrectionem. Cui affine eſt quod legimus *Joſ*. VIII. 30. Non dicitur aedificavit, ſed aedificabit — Dixit R. Joſua f. Levi; unde probatur reſurrectio mortuorum ex Lege? Pſal. LXXXIV. 5. Non dicitur laudaverunt te, ſed laudabunt. Quare hinc probatur Reſurrectio mortuorum ex Lege — Dixit R. Chaja f. Abbae, dixiſſe R. Joannem: Unde probatur reſurrectio mortuorum ex Lege? Eſaj. LII. 8. Non dicitur cecinerunt, ſed canent. *Peſachim* f. 68. 1. Tradiderunt Rabbini: Ego occidam & vivificabo Deut. XXXII. 39. ne quis putet, forte mortem eſſe in uno & vitam in altero, uti in mundo, uno moriente, naſcitur alter, additum eſt: percuſſi, & ego ſanabo. Sicut vulnus & ſanatio ſunt in uno eodemque, ita etiam mors & vita. Hinc habemus refutationem eorum, qui dicunt, reſurrectionem mortuorum ex lege probari non poſſe. & *Sanhedrin* f. 91. 2.

31. *Schemoth R*. XLIV. Quare dicit Moſes: recordare Abrahami, Iſaaci & Jacobi. *Ex*. XXXII. 13. Dicit R. Abin, dixiſſe Deum Moſi: ego requiro a te decem homines, ſicut requiſivi a Sodoma. Da mihi decem juſtos in populo, & eum non perdam. Tum Moſes: ecce ego, Aaron, Eleazar, Ithamar, Pinechas, Caleb, Joſua. At Deus: ſunt tantum VII. ubi tres alii? Cum haereret Moſes, dixit: Domine mundi, num mortui vivunt? reſpondit Deus: imo. Tum Moſes: ſi mortui vivunt, tum recordare Abrahami, Iſaaci & Jacobi.

νομικὸς], *Gloſſar*. νομικὸς, jure conſultus. Juriſperitus νομικώτατος, νομομαθής. *Strabo* XII. p. 813. C. χρῶνται δὲ οἱ Μαζακηνοὶ τοῖς χαρώνδα νόμοις, αἱρȣ́μενοι καὶ νομῳδὸν, ὃς ἐϛιν αὐτοῖς ἐξηγητὴς τῶν νόμων, καθάπερ οἱ παρὰ Ῥωμαίοις νομικοί. *Arrian. Epict*. II. 13. ἀλλ' οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε, τὸν ἐρȣ͂ντα αὐτῷ καὶ ἐξηγησάμενον τὰ νόμιμα· Ἀλλὰ διαθήκην μὲν οὐ γράφει, μὴ εἰδὼς, πῶς δεῖ γράφειν, ἢ παραλαβὼν τὸν εἰδότα· ȣ̓δ' ἐγγύην ἄλλος σφραγίζεται, ἢ ἀσφάλειαν γράφει· ὀρέξει δὲ χρῆται δίχα νομικȣ͂. *Anthol*. II. 22. 9. θάρσει, τὸν νομικὸν δὲ κάλει, καὶ χρήματα σαυτȣ͂ Εὖ διαθεὶς βιότȣ λῆγε μεριμνοτόκȣ. *Joſ*. B. II. 21. 7. Τέσσαρας τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἔϛειλαν, τόν τε τȣ͂ νομικȣ͂ Ἰωάζαρον, καὶ ἀνανίαν Σαδδȣκὶ καὶ Σίμωνα καὶ Ἰȣ́δην Ἰωνάθȣ, πάντας εἰπεῖν δυνατωτάτȣς. & Vit. 39. ἔδοξεν αὐτοῖς πέμπειν ἄνδρας κατὰ γένος μὲν διαφέροντας, τῇ παιδείᾳ δ' ὁμοίȣς· ἦσαν δ' αὐτῶν οἱ μὲν δημοτικοὶ δύο, Ἰωνάθης καὶ ἀνανίας, Φαρισαῖοι τὴν αἵρεσιν· ὁ δὲ τρίτος Ἰωάζαρος ἱερατικȣ͂ γένȣς, Φαρισαῖος καὶ αὐτός. *Galen*. de Curat. γεωμέτρας, ἀϛρονόμȣς, ἀρχιτέκτονας, νομικȣ̀ς, ῥήτορας, γραμματικȣ̀ς. & de libris ſuis. κἂν ἰατροὶ τυγχάνωσιν ὄντες, ἢ φιλόσοφοι, ἢ γεωμετρικοὶ, καὶ μȣσικοὶ, καὶ νομικοί. *Plut*.

 Quaeſt.

Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν 37
ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή· Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· Ἀ- 38
γαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος 39
καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰη- 40
σοῦς, Λέγων· Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ 41.42
Δα-

τῇ primum] EFG. 2. 3. 12. 44. 69. 73. 80. 84. Evang. 24. Edit. *Erasmi*, *Bogardi*. — Secundo EFG. 2. 3. 12. 36. 39. 44. Bodlejani omnes in Edit. *Oxon.* 73. 80. 90. Edit. *Erasmi. Bogardi*, *Theoph.* probante *Bengelio*. — tertio 2 a prima manu 12. Edit. *Erasmi*, *Bogardi*.

ἐν secundo] — 2. *Theophylactus*. ψυχῇ σου] + καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ 68. 69. Versio *Syr. Æthiop.*

διανοίᾳ] ἰσχύϊ 13.

38. πρώτη καὶ μεγάλη] ἡ μεγάλη καὶ ἡ πρώτη. L. ἡ μεγάλη καὶ πρώτη 1. 13. 69. Versio *Syra*, *Copta*, *Vulg. Æthiop. Origenes* H. 23. πρώτη 27. μεγάλη καὶ πρώτη D. *Theophrastus* de C. P. III. 25. ὡς δὲ κοινῇ καὶ καθ' ὅλου φασιν, μέγιστον μὲν καὶ πρῶτον, εἰ τὴν σπορευτὴν χώραν εἰργάσαι καλῶς.

39. αὐτῇ] ταύτῃ D. 16. Evang. 12. 13. 14. 15. 17. Versio *Vulg. Copt.* ταύτης *Chrysostomus*. αὕτη G. 2. 35. 40. at in ora habet: γράφεται καὶ αὐτῇ. 48. 53. 55. 56. 58. 60. 65. 66. 72. 90. 106. Evang. 6. 4. 21. 22. 24. Editio *Complut. Basilius* Eth. 3.

σεαυτὸν] ἑαυτὸν 1. 3. 9. 10. 45. 49. 51. 53. 59. 62. 73. 74. 83. 86. 87. 91. Evang. 5. 19. 21. 22. Editio *Erasmi* 1. *Ald. Basilius* ut Rom. XIII. 9. quod est elegantius, *Casaubono* judice.

40. ταύταις] + δὲ 54. 57. 58. ὅλος] — 54. Versio *Syra*, *Copta*. prob. *J. Millio* prol. 1251.

Quaest. Rom. p. 271. E. ὥσπερ οἱ Νομικοὶ Γάϊον, Σήϊον, καὶ Λούκιον τίτιον, καὶ οἱ φιλόσοφοι Δίωνα καὶ Θέωνα προσλαμβάνουσι.

37. *Jos.* Maccab. 13. ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ἀφιερώσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας. *Philo* de Decal. T. 2. p. 191, 18. ἀλλὰ καὶ διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ τοῦ ἀγεννήτου καὶ ἀϊδίου καὶ τῶν ὅλων αἰτίου θεραπείᾳ σφόδρ' εὐτόνως καὶ ἐῤῥωμένως ἐναποδυώμεθα. *Galenus* de locis affect. III. πᾶσι τοῖς ἰατροῖς, ὅσοι γε μὴ διὰ φιλίαν αἱρέσεως, ἄλλο μὲν ἐν τῇ ψυχῇ φρονοῦσιν, ἄλλο δὲ λέγουσιν, ὡμολόγηται. *Theophrastus* Char. 17. καὶ ὑπὸ τῆς ἑταίρας καταφιλούμενος εἰπεῖν, θαυμάζω, εἰ σὺ καὶ ἀπὸ ψυχῆς με φιλεῖς. *Aristoph.* Nub. 56. ἀλλ' εἴπερ ἐκ τῆς καρδίας μ' ὄντως φιλεῖς. *Theocritus* Id. VIII. 35. βόσκοιτ' ἐκ ψυχᾶς τὰς ἀμνίδας. *Schol.* ἤγουν ἐξ ὅλης τῆς προθυμίας· ἐκ ψυχῆς ποιεῖ τις τόδε, ἤγουν ἑκὼν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος· οὐκ ἐκ ψυχῆς δὲ ποιεῖ, ἤγουν ἄκων καὶ σὺν βίᾳ τινι, καὶ οὐχ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος. *Senec.* Epist. XCVI. Non pareo Deo, sed assentior: ex animo illum, non quia necesse est, sequor. *M. Antoninus* III. 4. & saepe ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. IV. 20. θεοῖς ἐπιτετροφὼς τὰ πάντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. *Xenoph.* Expedit. Cyri VII. ὅτι σοὶ ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν. Oeconom. ἀσπάσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς. *Dio Xiphil.* p. 65. οἱ μὲν ἐκ παρασκευῆς, οἱ δὲ ἐκ φόβου, οἱ δὲ ἐκ ψυχῆς. *Anthol.* II. 47, 2. οὐδεὶς τὴν ἰδίην συνεχῶς, Χαρίδημε, γυναῖκα αἰνεῖν ἐκ ψυχῆς τερπόμενος δύναται. *Catullus* LXI. 69. toto ex te pectore, Theseu, Toto animo, tota pendebat perdita mente. *Plautus* Captiv. II. 3. 27. Ut adhuc locorum feci, faciam sedulo. Ut potissimum, quod in rem recte conducat tuam, Id petam, id persequarque, corde & animo, atque viribus. *Herodot.* VIII. 97. ὁρέοντες δέ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἠπιστέατο, ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκεύασται μένων πολεμήσειν. *Epictetus* c. XXXV. Νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονόμαχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν. *Cicero* Ep. Famil. XVI. 8. Te videre tota cogitatione cupio. & Philippic. X. 11. Omnis voluntas M. Bruti, omnis cogitatio, tota mens auctoritatem Senatus, libertatem P. R. intuetur. 1. *Reg.* XIV. 8. 2. *Reg.* XXIII. 3 2. *Paral.* XV. 12. *Ecclesiast.* XLVII. 10. *Ter.* Andria IV. 4. 55. Paululum interesse censes, ex animo omnia, ut fert natura, facias, an de industria? *Arrian.* II. 23. & III. 26. δυνάμενον εἰπεῖν τούτους τοὺς στίχους ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη. *Cic.* pro Cluentio 67. Ab illo tempore nullum locum praetermisit, in quo non instrueret insidias aliquas, ac dies omnes ac noctes tota mente mater de pernicie filii cogitaret. *Philo* de Abrahamo p. 377. οὐ τὸ μέντοι μέρος ἀπέκλινε πρὸς τὸν παῖδα, ἀλλ' ὅλῃ τῇ ψυχῇ δι' ὅλων ὁσιότητι προσεκλήρωσεν, ὀλίγα φροντίσας συγγενικοῦ αἵματος. *Theocrit.* Id. XVII. 130. ἐκ θυμοῦ στέργοισα κασίγνητόν τε πόσιν τε. *Plut.* de Virtut. p. 446. A. ὥσπερ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς συνεπινεύων ταῖς ἡδοναῖς. His opponuntur δίψυχοι *Jac.* I. 8. IV. 8. 1. *Chron.* XII. 33.

40. *Plut.* ad Apollon. p. 116. C. Γνῶθι σεαυτὸν, καὶ τὸ· Μηδὲν ἄγαν· ἐκ τούτων γὰρ ἤρτηται τὰ λοιπὰ πάντα. *Sextus* Empir. 2. Logic. I. 158. οὐ χωρὶς κριτηρίου —— ἀφ' οὗ καὶ ἡ εὐδαιμονία, τοῦτ' ἐστι τὸ τοῦ βίου τέλος, ἠρτημένην ἔχει τὴν πίστιν. *Genes.* XLIV. 30. *Judith.* VIII. 24. *Arachin* V. 2. 3. Caput, Stomachus, res a qua vita hominis pendet. *Bereschith R.* XXIV. in Levit. XIX. 18. Diliges proximum ut te ipsum. Dixit R. Akiba: Haec est summa magna in Lege. חזה כלל גדול. & *Schabbath* f. 31. 1. *Bereschith R.* XXVI. 8. *Eunapius* in Maxim. ἐξεκρέματο τοῦ ἀνδρός. Horat. Ep. I. 1. 105. de te pendentis, te suspicientis amici. *Jamblich.* protrept. ad Symb. 24. Τὸ γὰρ κυριώτατον ῥίζωμα τῶν Πυθαγορικῶν δογμάτων τοῦτό ἐστιν, ἐξ οὗ τὰ πάντα σχεδὸν ἤρτηται, καὶ ὑφ' οὗ μέχρι τέλους κρατύνεται. & de V. Pythag. 29. πάντα —— ἐκεῖθεν ἐξηρτῆσθαι δοκεῖ. *Plato* de Legg. X. ἐκ γὰρ δὴ τοῦ τοιούτου πάντα ἠρτημένα τάτε εἰρημένα κακὰ γίγονε, καὶ ἐστι καὶ ἔσται. *Maccoth* f. 23. 2. explicat R. Simlai, DCXIII. praecepta data fuerunt Mosi --- Dixit R. Camaenuna: quinam est locus scripturae, qui huic dicto suffragatur? Deut. XXXIII. 4. תורה sunt DCXI. ego sum Dominus Deus tuus: & non erit tibi coram me; duo ista praecepta, quae ex ore Dei audivimus, constituunt numerum DCXIII. praeceptorum. David ad undecim reduxit, Psal. XV. Esajas XXXIII. 15. ad sex; Micha VI. 8. ad tria; Esajas LVI. 1. ad duo; Amos V. 4. & Habacuc II. 4. ad unum. *Thanchuma* p. 264. 1. & *Medrasch Thehillim* XVII. *Berachoth* f. 61. 1. Interpretatus est f. Caparae: haec est sectio, a qua totum corpus legis pendet. *Philo* de Septenar. p. 282, 22. Ἔστι δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κατὰ μέρος ἀμυθήτων λόγων καὶ δογμάτων δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια, τό τε πρὸς θεὸν δι' εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος, καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους διὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· ὧν ἑκάτερον

τερον

43 Δαβίδ. Λέγει αὐτοῖς· Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων· Εἶ-
44 πεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
45 πόδιον τῶν ποδῶν σου. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; Καὶ
46 οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπε-
ρωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε

καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται] κρέμαται κ̀ οἱ Προφῆται DL. Versio *Vulg. Syra.*
42. λέγων] — Versio *Copt.*
43. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς L. 1. 33. Colb. Versio *Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Origenes* H. 23. Dialog. c. Marcion. p. 127. πνεύματι] + ἁγίῳ 61. Evang. 13. 20.
κύριον αὐτὸν καλεῖ] καλεῖ αὐτὸν κύριον D. κύριον καλεῖ αὐτὸν 69.
καλεῖ] λαλεῖ 12. 44. ὁ] — D.
ὑποπόδιον] ὑποκάτω DGL. 2. 3. 9. 34. 39. 63. 67. 69. 84. Evang. 5. Versio *Syra.*
45. Δαβὶδ] + ἐν πνεύματι DM. 4. 6. 12. 13. Colb. 32. 40. 42. 45. 53. 68. 69. 71. 91. Evang. 17. Editio *Colinaei.* Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Arab. Copta, Saxon. Dial.* c. *Marc.*
καλεῖ αὐτὸν κύριον] κύριον αὐτὸν καλεῖ Editio *Erasmi, Colinaei.*
46 ἐδύνατο] ἠδύνατο 1. 90. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Bogardi. Moeris.* ἠδύνω, ἠπίςω, ἀττικῶς· ἐδύνασο, ἐπίςασο, ἑλληνικῶς &c. ἤμελλον, ἠβουλόμην, ἠδυνάμην, ηὐξάμην, διὰ τὸν η. διὰ δὲ τοῦ ε. ἑλληνικῶς.
αὐτῷ ἀποκριθῆναι] ἀποκριθῆναι αὐτῷ D. 45. 62. 69. 73. 83. 86. Codices *Latini.* αὐτῷ] — Colb.
ἡμέρας] ὥρας D. 1. a prima manu. 70. 76. Versio *Æthiop. Origenes* H.
ἐπερωτῆσαι] ἐπερωτᾶν Editio *Complut.*

τερον εἰς πολυσχιδεῖς ἰδέας καὶ πάσας ἐπαινετὰς τέμνεται.

41. Hiob. XI. 23.

43. Δαβὶδ ἐν πνεύματι] *Vajikra R.* V. Vidit David in Spiritu ſancto. *Erachin* f. 15. 2. R. Acha f. Chanina dixit: maledicus non poteſt curari, jam enim ſuccidit eum David in Spiritu S. D. Pſal. XII 4. *Sota* IX. 6. *Spiritus ſanctus* pronunciat. *Bereſchith R* XLV. 8. Sic dixit Eliſa propheta in Spiritu ſancto. LXXV. 8. hoc eſt quod dictum eſt in ſpiritu ſancto per manus Salomonis regis Israëlis, Prov. X. 6. de quo dixit Salomo ſententiam iſtam? non dixit niſi de Jacobo & Eſavo. LXXX. 7. & ſpiritus ſanctus dixit: polluerunt Dinam ſororem ipſorum Gen. XXXIV. 13. LXXXIV. 11. & ſpiritus ſanctus dixit: cuſtodi haec verba, Gen. XXXVII. 11. LXXXV. 3. R. Chona dixit: ne dicerent, verba poëtarum fuiſſe, ſed ut ſcivent omnes, dixiſſe eos in Spiritu ſancto. Rabbini dixerunt: ad connectendum librum totum, quem dixerunt in ſpiritu ſancto. XCII. 9. Spiritus ſanctus clamat: pax multa diligentibus legem tuam. Pſ. CXIX. 165. XCIII. 7. hoc eſt quod dictum eſt in ſpiritu ſancto per manum Salomonis Eccleſ. VII. 19. *Schir R.* 1. Canticum novum dixit Salomo rex Iſraëlis in ſpiritu ſancto Eccleſ. VIII. 14. & vidi in ſpiritu ſancto. *Sota* IX. 6. Seniores dicebant, ſacerdotes ajebant — ſpiritus ſanctus pronunciabat, quotiescunque haec obſervabitis, auferetur a vobis reatus ſanguinis. *Gemar. Hieroſ.* tria dicta de re eadem ſaepe afferuntur diſſimilis argumenti & diſſimilium auctorum. Gen. XXXVIII. 35. Thamar dixit — Judas dixit — Spiritus ſanctus ſubjecit: neque amplius deinde cognovit eam. Judic. V. 28. mater Siſarae — nurus ejus — Spiritus ſanctus dixit: Sic pereant omnes inimici tui, Domine. *Joma* f. 28. 2. ſciſcitatur Jeremias: comedentne mulieres fructum ſuum? Reſpondit ei ſpiritus ſanctus, idque eventurum dixit, ſi interficiatur in templo Dei ſacerdos & propheta.

44. *Saadias Gaon* in Dan VII 13. Hic eſt Meſſias, juſtitia noſtra, S. D. Dixit Dominus Domino meo. infra XXVI. 64. *Iſaac Benarama* ad Geneſ. XLVII. *Bereſchith R.* LXXXV. 10. Baculus, Rex Meſſias S. D. Pſal. CX. 3. *Midraſch Tillin* in Pſal. II. res Meſſiae filii Davidis narratur in Hagiographis Pſ. CX. 1. in Pſal. XVIII. 35. R. Joden nomine R. Chema dicit, tempore futuro Deus S. B. collocabit Regem Meſſiam ad dextram ſuam S. D. Pſal. CX. &c. (ut infra *Sanhedr.*) & in Pſ. CX. 1. & ita dicet Meſſiae S. D. Eſ. XVI. 5. Dixit S. B. ille ſedet, & ego faciam bellum. Ideo & ſedet ſuper eo in veritate. *Berachoth* V. Pſal. XC. 3 explicatur per Mich. V. 7. *Bemidbar R.* XVIII. f. baculus Aaronis fuit in manu omnium & ſingulorum regum, donec vaſtaretur domus ſanctuarii, tunc occultatus eſt; & eadem virga erit in manu regis Meſſiae, cito in diebus noſtris. S. D. Pſ. CX. 2. *Sanhedrin* f. 108. 2. Deus S. B. collocabit Regem Meſſiam ad dextram ſuam S. D. Pſ. CX. 2. & Abrahamum ad ſiniſtram ſuam. Et facies ejus palleſcebat, & dicebat: Filius filii mei ſedet ad dextram, & ego ad ſiniſtram. Et Deus S B. placavit ipſum dicens: Filius filii tui ad dextram tuam, at ego ad dextram tuam.

κάθου] *Thomas*: κάθησο κάλλιον ἢ κάθου. *Moeris*: κάθησο, ἀττικῶς, κάθου, κοινῶς.

ὑποπόδιον] *Petron.* 115. Agnovique terribilem paullo ante & implacabilem Lycam pedibus meis pene ſubjectum. *Ariſtaenet.* I. 22. ἐγώ σοι μόνη τὸν ὑπερήφανον ὑπέταξα τοῖς ποσὶν. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 246. τὸ ὑφ' ἡμῶν καλούμενον ὑποπόδιον, ἀθηναῖοι καὶ κῷοι χελιδῶνα καλοῦσιν. *Æneid.* X. 731. Tum ſuper abjectum poſito pede, nixus & haſta. *Il.* ξ. 240. Δῶρα τέ σοι δώσω, καλὸν θρόνον, ἄφθιτον αἰεὶ χρύσεον, Ἥφαιστος δέ κ' ἐμὸς πάϊς ἀμφιγυήεις Τεύξει ἀσκήσας, ὑπὸ δὲ θρῆνυν ποσὶν ἥσει. Schol. ὑποπόδιον. *Athenaeus* V. 4. p. 192. E. πολλαχοῦ γοῦν ὁ ὅμηρος φησὶν· ἑξείης ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε. Ὁ γὰρ θρόνος αὐτὸ μόνον ἐλευθέριος ἐστι καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ, ὅπερ θρῆνυν καλοῦντες ἐντεῦθεν αὐτὸν ὠνόμασαν θρόνον τοῦ θρήσασθαι χάριν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ καθέζεσθαι τάττουσιν. *Lucian.* de Conſcrib. Hiſt. 27. de Iove τοῦ ὑποποδίου δὲ τό τε εὐθυεργὲς καὶ τὸ εὔξεστον θαυμάζοι. *Targum Jonath.* Ex. XXIV. 10. & aptavit illum pro ὑποποδίῳ domini mundi. *Bereſchith* R. I. 21. Domus Samaei dixit, primo creatum eſſe coelum, deinde terram. Simile regi, qui fecit ſibi thronum, quo facto fecit ὑποπόδιον ſibi. & XVII. 10. ὑποπόδιον ſubjecit ei, ne doleret ſedens.

45. *Quintil.* III. 7. Eſt varia laus hominum — Illa quoque interim ex eo, quod ante ipſum fuit, tem-

ΤΟ'τε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Λέγων· Ἐπὶ τῆς 1
Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· Πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν 2
ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ, καὶ 3
οὐ ποιοῦσι. Δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤ- 4
μους

1. ὁ Ἰησοῦς] —— 11. ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε] ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς D. 69.
2. Μωσέως καθέδρας] καθέδρας Μωϋσέως D. 69. Μωϋσέως θρόνυ Versio *Syra* posterior in margine.
Μωσέως] Μωϋσέως 72. Versio *Copt. Vulg. Chrysost.* γραμματεῖς] ἀρχιερεῖς 68.
3. ἂν] —— Evang. 5. 21. 22. probante *J. Millio* prol. 1426.
ἂν] ἐὰν E. 1. 3. 72. 73. 74. 89. Evang. 5. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16, 17. Editio *Complut. Ephren.* p. 185.
ὑμῖν] —— D. Versio *Vulg. Copt. Saxon. Arab. Æthiop. Irenaeus* IV. 26.
τηρεῖν] —— DL 1. Versio *Vulg. Copt. Armen. Origenes* H. 24. *Euseb.* in Psal. LXVIII. probante *J. Millio* prol. 1403.
τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε] ποιήσατε καὶ τηρεῖτε L. ποιεῖτε καὶ τηρεῖτε D. 1. Versio *Copta. Eusebius.*
καὶ ποιεῖτε] —— 57. a prima manu. a ποιεῖτε ad ποιεῖτε] —— 56. 58.
4. γὰρ] δὲ LM. 1. 3. 9. 14. 42. 61. 70. 71. 72. 91. 106. Versio *Copta*, Codices *Latini. Theophylactus.*
—— D. ex emendatione. 86. Versio *Sax.* probante *Bengelio.*

tempore trahentur, quae responsis vel auguriis futuram claritatem promiserint: ut eum, qui ex Thetide natus esset, majorem patre suo futurum cecinisse dicuntur oracula.

3. *Livius* VII. 32. Facta mea, non dicta vos milites, inquit, sequi volo, nec disciplinam modo, sed exemplum etiam a me petere. *Targum Hieros.* Num. XXIII. 19. Verbum Dei viventis non est sicut verbum filiorum hominis, neque facta Dei sicut ipsorum facta. Homines dicunt, sed non faciunt; decernunt, sed non exequuntur; & mutantur & negant verba sua: sed Deus dicit & facit, decernit & exequitur, & decreta ejus sunt stabilia in aeternum. *Chagiga* f. 15. 2. Memineris doctrinae ejus, & non memineris operum ejus. *Bereschith* XXXIV. 20. R. Eleasar f. Asaria: pulcra sunt verba, quae exeunt ex ore facientis ea: filius Usai pulcre concionatur, sed non pulcre observat. *Sota.* f. 21. 2. R. Sereka auctore R. Huma illum improbum astutum esse ajebat, qui sibi ipsi praecepta allevaret, aliis vero aggravaret.

4. δεσμεύουσι] *Moeris.* δοῦσιν, ἀττικῶς· δεσμεύουσιν, ἑλληνικῶς. *Hesych.* δῶν, δεσμεύων.

ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους] *Statius* Silv. V. 1. 84. ille subactis Molem immensam humeris, & vix tractabile pondus imposuit. *Moeris.* ἀναθεῖναι τὸ φορτίον ἀττικῶς· ἐπιθεῖναι ἑλληνικῶς. *Herodian.* IV. 7. 12. ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. *Thomas.* ἀναθεῖναι τὸν φόρτον, οὐκ ἐπιθεῖναι. *Theophrast.* Char. II. βδελυροῦ τῷ ἀκολούθῳ ἐπιθεῖναι μεῖζον φορτίον, ἢ δύναται φέρειν. *Berachoth* f. 22. 1. Accidit ut R. Juda —— cum suis discipulis ambularet in littore fluminis, descendit & lavit —— dixit illis: etsi aliis levia imponam, mihi tamen gravia impono. *Plut.* Anton. p. 922. E. φορτίον ἀβάστακτον. *Xenoph.* Paed. III. μὴ αὐτοῖς ἐπιθῇς ζύγα. *Act.* XV. 10. 28.

δακτύλῳ] *Aristides* Serm. Sacr. III. p. 317. ἦν οὖν, οἷα εἰκὸς, ἀκρίβεια πολλὴ καὶ πρόνοια, μηδ' ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ προσαψάμενον λαβεῖν. *Ter.* Eunuch. IV. 8. 2. Si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur. *Cic.* pro Coelio 12. Qui primoribus labris gustassent genus hoc vitae, & extremis, ut dicitur, digitis attigissent. *Ælian.* V. H. XII. 1. ἄκρᾳ τῇ χειρὶ μόνον τοῦ κόρου προσαψαμένου ἐξεβόησε. *Lucian.* de Conscrib. Histor. 4. ἄκρῳ γε τῷ δακτύλῳ τοῦ πηλοῦ προσαψάμενος. & Demonax 4. τὰς ἐν φιλοσοφίᾳ προαιρέσεις οὐκ ἐπ' ὀλίγον, οὐδὲ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. *Cic.* Tusc. Disp. V. 19. Laelius, si digito quem attigisset, poenas dedisset, ut Cinna Collegae sui Cos. Cn. Octavii praecidi caput jussit. Cato ap. Agell. X 23. In adulterio uxorem tuam si prendisses, impune necares: illa te, si adulterares, digito non auderet attingere. *Cic.* de Finib. III. 17. Chrysippus ne digitum quidem ejus caussa porrigendum dicebat. pro Caecina 25. Quid agat, quomodo aggrediatur judicem, qua denique digitum proferat, non habet. *Ter.* Eunuch. II. 2. 53. Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus, Nae tu istas faxo calcibus saepe insultabis frustra. *Pollux* VI. 95. οἱ δὲ οἰνοχόοι τὰς φιάλας ἐπὶ τῶν δακτύλων ἄκρων ἐχέτωσαν, προσφέροντες τοῖς συμπόταις εὐλαβῶς. *Philo* quod Deus sit immutabilis T. 1. p. 297, 33 Οὐδενὸς αὐτῶν προσαψόμεθα· εἰ γὰρ ἄκρῳ δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου δὴ τοῦτο, μόνον ψαύσομεν, γέρας καὶ τιμὴν σοι παρέξομεν. *Apulej.* IX. Carcerem, & perpetua vincla, mortem denique violentam & famem comminatus, si quisquam hominum vel in transitu digitotenus eam contigisset. *Jos.* A. XI. 6. 9. σὺν δυσὶ θεραπαίναις, ὧν ἡ μὲν ἐπερειδομένη αὐτὴν κούφως ἔφερεν, ἡ δὲ ἑπομένη τὸ βαθὺ τοῦ ἐνδύματος, καὶ μέχρι τῆς γῆς κεχυμένον ἀπῃώρει τοῖς δακτύλοις. *Aristoph.* Lysistrat. 365. ἅπτου μόνον Στρατύλλιδος τῷ δακτύλῳ προσελθὼν Αν. τί δ' ἢν σποδῶ τοῖς κονδύλοις; τί μ' ἐργάσῃ τὸ δεινόν; *Simplic.* in Epictet. p. 122. διδομένων δὲ μὴ ὅλον σεαυτὸν περιχαρῶς καὶ λαιμάργως ἐκτείνῃς πρὸς αὐτὰ, ἀλλὰ κοσμίως καὶ τεταγμένως, ἄκρῳ δακτύλῳ, τὸ λεγόμενον, αὐτῶν μεταλάμβανε. *Luc.* XVI. 24. *Plaut.* Pers. V. 2. 15. Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram scelus affligam. Rud. III. 4. 15. Agedum ergo, tange utramvis digitulo minimo modo. *Agellius* XIX. 9. Si digito attigero, incendam silvam simul omnem. *Aboth Nathan* 2. non tetigit me ne quidem digito suo minimo.

5. τὰ φυλακτήρια] *Glossar.* amuleta, φυλακτήρια. *Dioscor.* V. de lapide selenite. Καὶ ἀντὶ φυλακτηρίου περιάμματι αὐτῷ αἱ γυναῖκες χρῶνται. ib. de jaspide. πάντες εἶναι λέγονται φυλακτήρια περιαπτά. *Deut.* XXII. 13. *Horapoll.* I. 24. φυλακτήρια δὲ γράφειν βουλόμενοι δύο κεφαλὰς ἀνθρώπων ζωγραφοῦσι, τὴν μὲν τοῦ ἄρσενος ἔσω βλέπουσαν, τὴν δὲ θηλυκὴν ἔξω· οὕτω γάρ φασιν οὐδὲν τῶν δαιμονίων ἐφάψεται· ἐπειδὴ καὶ χωρὶς γραμμάτων ταῖς δυσὶ κεφαλαῖς ἑαυτοὺς φυλακτηριάζουσι. *Schol. Hoeschel.* ἀλεξητήριον ἀντιφάρμακον, περιαπτόν. *Plut.* Demosth. p. 860. A. πολὺν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροίη τὸν ἀπόδεσμον ἐκεῖνον ὁ Δημοσθένης ὡς φυλακτήριον. *Gittin* f. 58. 1. XL. modii nodorum Phylacteriorum inventi sunt in capitibus interfectorum Bittheris. *Eccha R.* II. 2. CCC. capsae nodorum Phylacteriorum repertae sunt in Bith-

5 μους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔρ-
γα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια
6 αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. Φιλοῦσί τε τὴν πρωτοκλισίαν
7 ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, Καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
8 ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββὶ, ῥαββί. Ὑμεῖς δὲ μὴ κλη-
θῆτε

καὶ δυσβάστακτα] —— L. 1. Versio *Syra*, *Copta*, *Arab.* Codices *Latini*, *Irenaeus*. probante *J. Millio* prol. 391.
τῷ δὲ] αὐτοὶ δὲ τῷ DL. Versio *Syra*, *Copta*, *Irenaeus*. κινῆσαι] προσψαύειν Versio *Syra*, *Æthiop.* ex *Luca*.
5. δὲ primo] γὰρ 56. 58. πλατύνουσι δὲ] πλατύνοντες 72.
δὲ secundo] γὰρ DL. 1. 11. 13. 14. 33. 59. 69. 80. Evang. 5. 9. 12. 15. 17. 19. 24. Versio *Syra*, *Latina*, *Copta*. *Chrysostomus*, *Damascenus* l. ε. 18. probante *Bengelio*.
αὐτῶν] ἑαυτῶν 1. Editio *Erasmi*.
τῶν ἱματίων αὐτῶν] —— D. 1. Colb. Versio *Vulg.* probante *Millio* prol. 391.
6. τε] δὲ DL. 1. 36. 69. 73. Evang. 15. Versio *Copta*, *Vulg. Theophylactus*.
τὴν πρωτοκλισίαν] τὰς πρωτοκλισίας L. 1. Editio *Erasmi*, *Ald. Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Syr. Copt. Basil.* Eth. 70. τὴν πρωτοκλησίαν G. 37. 38. 39. τὰς πρωτοκαθεδρίας] πρωτοκαθεδρίαν 64.
7. ῥαββί] —— L. 1. 86. Colb. Versio *Vulg. Syr. Copt.* Editio *Erasmi*, *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1195.

Bitthere, & singulae continebant tria sata. *Hieronymus* in Ezech. XXIV. 17. Ajunt Hebraei, huc usque Babylonios magistros, legis praecepta servantes, Decalogum scriptum in membranulis circumdare capiti suo, & haec esse, quae jubeantur ante oculos & in fronte pendere, ut semper videant, quae praecepta sunt. *Jos.* A. IV. 8. 13. ὅσα τε τὴν ἰσχὺν ἀποσημαίνειν δύναται τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν, φέρειν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ βραχίονος, ὡς περίβλεπτον πανταχόθεν τὸ περὶ αὐτοὺς πρόθυμον τοῦ θεοῦ. Sunt autem phylacteria vel manuum vel capitis. Illa brachio sinistro in superiori ejus parte alligantur, & non conspiciuntur: Haec vero, de quibus etiam Christus loquitur, ita palam geri debent, ut ab omnibus conspiciantur. membranae inscribunt quatuor Scripturae loca *Ex.* XIII. 1——11. 11——17. *Deut.* VI. 4——10. XI. 13——22. Per haec Phylacteria etiam artificiose complicata exprimunt tres literas שדי quibus Dei potentia indicatur. Haec quomodo conficiantur prolixe describunt *Buxtorf.* Synagog. Jud. IX. p. 170——185. & *Wagenseil* Sota p. 397——416. Mulieres, servi & ancillae a gestatione phylacteriorum sunt immunes. Karaei illa ignorant: Pharisaeis vero in summo sunt pretio. *Targum Onkelos* & Jonathanis vocant תפלין Exod. XIII. 9 Deut. VI. 8. *Menachoth* f. 35. 2. Alligatio phylacteriorum est traditio Mosis e monte Sinai & ap. Buxt. p. 181. unicum praeceptum de Thephillin aequivalere omnibus; eum qui gestat Thephillin haberi, acsi tota lex esset in ore ejus; qui diligenter hoc praeceptum observet, longaeva vita esse fruiturum. *Hieronymus* in L. Haec Pharisaei male interpretantes, scribebant in membranis Decalogum Mosi, complicantes ea & ligantes in fronte —— quod usque hodie Indi & Persae & Babylonii faciunt, & qui hoc habuerit, quasi religiosus in populis judicatur —— Pittaciola illa decalogi phylacteria vocabant: quod quicunque habuisset ea, quasi ob custodiam & monimentum [l. munimentum] sui haberet; non intelligentibus Pharisaeis, quod haec in corde portanda sint, non in corpore.

6. *Cic.* Cato Maj. 14. is sermo, qui more majorum *a summo* adhibetur in poculis. *Plaut.* Persa. V. 1. 18. age puere, *a summo* septenis cyathis committe hos ludos. Asinaria V. 2. 40. Da, puere, *ab summo*, age tu interibi ab infimo da suavium. *Aristoph.* Equit. 572. Νῦν δ' ἐὰν μὴ προεδρίαν φέρωσι, καὶ τὰ σιτία, Οὐ μαχεῖσθαι φασιν. *Schol.* τιμῆς καὶ οὗτος τρόπος. Ἐξῆν δὲ τοῖς τιμῆς ταύτης τυχοῦσιν, καὶ ἐν βουλευτηρίῳ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν θεάτροις, καὶ ἐν ἄλλῳ παντὶ συλλόγῳ, τοὺς προλαμβάνοντας, εἴτινες ἦσαν, ἐξεγειράντας αὐτοὺς εἰς τὸν ἐκείνων τόπον καθίσαι. *Porphyr.* de Abstin. II. 61. ἐοικέναι γὰρ δὴ τὰς τιμὰς ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν προεδρίαις, ἐπαναστάσεσιν τε καὶ κακλήσεσιν [κατακλίσεσιν.] *Eustath.* in Il. η. p. 557. 22. φησὶ γοῦν καὶ Ἡρόδοτος, γέρα εἶναι τοῖς βασιλεῦσιν ἐν Σπάρτῃ —— πρώτους ἵζειν ἐπὶ τῷ δείπνῳ, καὶ διπλάσια νέμειν αὐτοῖς τὰ πάντα. *Cethuboth* f. 69. 1. quis sedet in epulis loco praecipuo בְרישא? *Festus*: itaque in conviviis solus rex supra omnes accubat. Epictet. 31. προετιμήθη σου τὶς ἐν ἑστιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; *Lucian.* Catapl. 13. καὶ μὴν ἐν τῇ προεδρίᾳ καθέζεσθαι με δεῖ. *Plut.* Sympos. I. 2. p. 615. D. ξένος τις ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, ἐσθῆτι τε περιττῇ καὶ ἀκολουθίᾳ παίδων ὑποσολοικότερος ἧκεν ἄχρι τῶν θυρῶν τοῦ ἀνδρῶνος, καὶ κύκλῳ ταῖς ὄψεσιν ἐπελθὼν τοὺς κατακειμένους, οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ᾤχετο ἀπιὼν, καὶ πολλῶν μεταθεόντων οὐκ, ἔφη, τὸν ἄξιον ἑαυτῷ ὁρᾷν τόπον λειπόμενον. p. 616. D. τὴν κενὴν δόξαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν θεάτρων εἰς τὰ συμπόσια μετάγοντα. p. 617. F. τίς δ' ἂν φείσαιτο φιλοσόφου γένεσιν, καὶ πλούτῳ καὶ ἀρχαῖς, ὥσπερ θέαν ἐν συμποσίῳ κατανέμοντος, ἢ προεδρίας ψηφισμάτων ἀμφικτυονικῶν διδόντος, ὅπως μηδὲ ἐν οἴνῳ τὸν τῦφον ἀποφύγωμεν; p. 619. B. περὶ τῶν τόπων ἐνέπεσε ζήτησις, ἄλλος γὰρ ἄλλοις ἔντιμος, Πέρσαις μὲν ὁ μεσαίτατος, ἐφ' οὗ κατακλίνεται ὁ βασιλεὺς, Ἕλλησι δὲ ὁ πρῶτος. *Luc.* XIV. 7. *Jac.* II. 2. 3. *Jos.* A. XV. 2. 4. Herodes Hyrcanum ἁπάσῃ τιμῇ διαδεξάμενος αὐτὸν, ἔν τε τοῖς συλλόγοις τὸν πρῶτον ἔνειμε τόπον, καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις προκατακλίνων ἐξηπάτα, πατέρα καλῶν.

7. τοὺς ἀσπασμοὺς] *Berachoth* f 27. 1. perhibent de R. Joanne f. Zachai, quod nunquam eum anteverterit ullus homo salutatione, ne quidem alienigena in foro. *Jos.* A. XII. 4. 3. ὁ δὲ πτολεμαῖος πρῶτός τε αὐτὸν ἠσπάσατο. *Plut.* praec. Polit. p. 817. B. πρότερος ἀσπασάμενος, καὶ λαβὼν ἐν περιπάτῳ μέσον. *Martialis* III. 95. Nunquam dicis ave, sed reddis, Naevole, semper: quod prior & corvus dicere saepe solet. Cur hoc exspectes a me, rogo, Naevole dicas: Nam puto nec melior, Naevole, nec prior es. V. 66. Saepe salutatus nunquam prior ipse salutas.

ῥαββὶ ῥαββί] Solebat in salutationibus vox Rabbi bis exprimi *Marc.* XIV. 45. supra VII. 22. *Maccoth* f. 24. 1. Cum Josaphatus videret discipulum sapientum, surrexit e solio, eumque amplexus atque osculatus est, vocavitque: O Pater,

pater;

θῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐςιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριςός· πάντες δὲ ὑμεῖς, ἀδελφοί
ἐςε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τ γῆς· εἷς γάρ ἐςιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν 9
τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐςιν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριςός. 10
Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔςαι ὑμῶν διάκονος. Ὅςις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· 11
καὶ ὅςις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. Οὐαὶ δὲ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο- 12
κρι-

8. ἐςιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς] ὑμῶν ἐςι διδάσκαλος Evang. 9. 12. 13. 15.
καθηγητης] διδάσκαλος Stephani unus, 6. 10. 11. 29. 35. 37. 40. 41. 48. 49. 53. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 68. 73. 83. Colb. Evang. 8. 12. 13. 17. 24. Verſio *Syra*, *Copta*. *Origenes*, in Jerem. II. 18. *Chryſoſtomus*. probantibus T. *Beza*, *J. Druſio*, *H. Grotio*, *J. Seldeno*, *L. de Dieu*, *J. Millio* prol. 874. *J. A. Bengelio*.
δὲ] οὖν 51. ὁ prius] — Editio *Colinaei*.
ὁ χριςὸς] — DE ex emendatione L. 1. unus Stephani, teſte Beza. 38. 42. 63. 71. Verſio *Copta*, *Syra* prior, ſed poſterior habet cum Aſteriſco. *Vulg*. *Æthiop*. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Baſilius* Eth. 70. probante *J. Millio* l. c. & *J. A. Bengelio*.
πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοὶ ἐςε] Haec transferunt in finem commatis ſequentis 6. 11. 15. 37. 40. Colb. 48. 53. 55. 58. 60. 62. 67. 73. 78. Evang. 8. 11. 13. 15. 17. (ὑμεῖς δὲ πάντες) 24. probante *T. Beza*.
9. μὴ καλέσητε ὑμῶν] ὑμῶν μὴ καλέσητε 106. καλέσητε] ἐπικαλέσητε 48.
ὑμῶν prius] ὑμῖν D. Verſio *Vulg*. *Syr*. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. probante *J. Druſio*, *J. A. Bengelio* — in uno Stephani, teſte Beza. 32.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐράνιος L. 13. 69. *Baſilius* c. Eunom. II. *Cyrillus* de Ador. p. 324.
τοῖς] — D. 1. πατὴρ ὑμῶν] πατὴρ ὑμῶν 12. 10. μηδὲ] καὶ μὴ 36. Colb.
εἷς γὰρ ὑμῶν ἐςιν ὁ καθηγητὴς] ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν εἷς ἐςιν DG. Verſio *Vulg*. ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐςιν εἷς L. ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν 1. εἷς γὰρ ἐςι ὁ καθηγητὴς ὑμῶν *Baſilius* Eth. 70. *Theophylactus*. εἷς γὰρ ἐςιν καθηγητὴς ὑμῶν. Editio *Colinaei*. εἷς γάρ ἐςιν ὁ καθηγητὴς ὑμῶν 69.
ὑμῶν ἐςιν] ἐςιν ὑμῶν 44. ὑμῶν] — 72. K. ὁ prius] — 73.
ὁ χριςὸς] — 64. 11. δὲ] — D. Verſio *Vulg*. ὑμῶν] ἐν ὑμῖν. 61.
ἔςαι] ἔςω G. 34. 35. 39. 41. unus Stephani. 51. 55. 62. 63. 66. 68. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. 14.

pater; Rabbi, Rabbi; Domine, Domine. *Hieroſ. Moed Katon* f. 81. 1. R. Akiba dixit R. Eleazaro: Rabbi Rabbi. *Taanith* f. 20. 2. Cum accederet ad urbem ſuam, prodierunt ei in occurſum cives & dixerunt: Rabbi, Rabbi; domine, domine. Dicit iis R. Eliezer: cuinam vos dicitis Rabbi, Rabbi? Reſpondent: Ei qui te ſequitur.

R. Nathan in Aruch obſervat, ante Hillelem neminem Rabbinum fuiſſe vocatum: *Maimonides* nec Hillelem ipſum ſed Simeonem ejus filium.

8. καθηγητὴς] *Gloſſar*. Doctor, διδάσκαλος καὶ καθηγητής. *Etymol*. διδάσκαλος, οὐ καθηγητὴς, λεκτέον. *Plut*. Alex. p. 667. B. φεύγων τὸ παιδαγωγίας ὄνομα, καλὸν ἔργον ἐχούσης καὶ λαμπρόν. ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων διά τε τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν οἰκειότητα τροφεὺς ἀλεξάνδρου καὶ καθηγητὴς καλούμενος. & de Daemon. Socrat. p. 589. E. μυρίων διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν ἡγεμόνα. *Strabo* XIV. p. 991. C. de Athenodoro καίσαρος καθηγήσατο. p. 992. C. Νέςωρ ὁ Μαρκέλλου καθηγησάμενος. *Euſtath*. in Od. ψ. 805. 52. εἶτα ἐκείνῳ μᾶλλον αὐτὸς καθηγητῇ χρῆσθαι θέλων, τῷ ἐπὶ πείρᾳ καὶ γυμνασίᾳ ἐρωτήσαντι, φησι, ἡμεῖς δὲ ἅμα ἑψόμεθα. *Sextus Empir*. a Phyſ. I. 360. ἀρχέλαος ὁ ἀθηναῖος Σωκράτους δὲ καθηγητής. *Pollux*. III. 95. ὁδοῦ δὲ ἡγεμὼν, ἀγωγὸς —— ὑφηγητὴς, ἐξηγητὴς, προηγητικὸς, προηγεμὼν, καὶ καθηγητὴς παρὰ κέβητι καὶ τοῖς Τραγῳδοῖς. λέγοις δ' ἂν ὁδὸν δεῖξαι, ὁδοῦ ἡγήσασθαι, προηγήσασθαι, ὑφηγήσασθαι, καθηγήσασθαι. *Plut*. de fort. Alex. p. 327. E. πλείονας παρὰ ἀριςοτέλους τοῦ καθηγητοῦ ἢ παρὰ φιλίππου τοῦ πατρὸς ἀφορμὰς ἔχων.

9. *Aboth*. IV. 8. Ne ſis judex unicus; non eſt enim judex unicus, niſi unus. Jac. IV. 12.

12. *Pollux* I. 213. de equo. ἐγκαθίζειν τε καὶ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ὥςε εὐπετῶς ἀναβαίνειν τὸν ἱππέα. *Diogenes* L. Chilo I. 69. φασὶ δ' αὐτὸν καὶ αἰσώπου πυθέσθαι, ὁ Ζεὺς τί εἴη ποιῶν; τὸν δὲ φάναι, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῦν, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῦν. *Erubim* f. 13. 2. & *Derech arez* Sutra 9. Qui ſe ipſum humiliat, Deus S. B. exaltat eum: & qui ſe ipſum exaltat coram ſociis, eum Deus S. B. humiliat. *Aboth Nathan* c. 11. Quicunque ſe ipſum exaltat propter verba legis, tandem ſunt, qui humilient eum, & quicunque ſe ipſum humiliat propter verba legis, tandem ſunt qui exaltent eum. Ezech. XXI. 26. Phariſaei & Scribae, qui ſe ſupra alios extulerant, bello Judaico ut viliſſima mancipia venditi aut trucidati ſunt. *Sota* omnis homo, in quo eſt tumor ſpiritus, in fine diminuitur. *Luc*. I. 52.

13. 3. *Jo*. 10. *Ezech*. XXXIV. 18. 19.

14. *Berachoth* f. 32. 2. religioſi antiqui morati ſunt per ſpacium horae ante preces, totidem poſt preces, & precati ſunt per ſpatium horae. Ergo IX horas quotidie precibus immorando inſumſerunt.

Ammonius οἶκος μὲν λέγεται ἡ πᾶσα οὐσία, οἰκία δὲ ἡ ὑπὸ ἑνὸς ἢ ὑπὸ β. κατοικουμένη. *Ælianus* V. H. IV. 2. οἰκίαν αὐξῆσαι καὶ πλοῦτον. XIV. 32. τὸν υἱὸν ἀπέλιπε μελεδανὸν τῆς οἰκίας.

κατεσθίετε τὰς οἰκίας] *Od*. μ. 15. 30. α. 250. & π. 127. Τοὶ δὲ φθινύθουσιν ἔδοντες οἶκον ἐμόν. β. 237. κατέδουσι βιαίως οἶκον ὀδυσσῆος. δ. 318. Ἐσθίεταί μοι οἶκος, ὄλωλε δὲ πίονα ἔργα. π. 431. τοῦ νῦν οἶκον ἄτιμον ἔδεις. *Liban*. D. X. p. 362. A. ὁ πάντα ἐγὼ ζημιώμενος —— οὗ τὸν οἶκον ἐσθίετε. *Juvenal*. Sat. I. 137. Nam de tot pulcris & latis orbibus & tam Antiquis una comedunt patrimonia menſa. *Plut*. de Aud. Poët. p. 22. D. οἶκον ποτε μὲν τὴν οἰκίαν καλοῦσι —— ποτε δὲ τὴν οὐσίαν, ἐσθίεταί μοι οἶκος. *Xenophon* Oecon. III. τοὺς οἴκους κατατρίβειν. *Horat*. Epiſt. I. 15. 40. Non hercule miror, Ajebat, ſi qui comedunt bona. *Athenaeus* VI. p. 254. C. καλῶς ὁ Διογένης ἔλεγε· πολὺ κρεῖττον εἶναι εἰς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας, οἳ ζῶντας ἔτι τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν κατεσθίουσι. & X. p. 418. 10. *Mneſimachus* ὀπτὴν κατεσθίουσι πόλιν ἀχαϊκήν. *Menander* γῆν καταφαγεῖς. *Catullus*. devorant patrimonia. *Ariſtoph*. Equit. 350. τί δαί σὺ πίνων τὴν πόλιν πεποίηκας. *Heraclit*. Incredib. Narrat. 8. ἑταίρας καταφαγούσας τὴν τοῦ φίνεως οἰκίαν.

χηρῶν] *Sota Hieroſ*. f. 20. 1. Inter plagas, quae a Phariſaeis proveniunt, haec quoque eſt: Eſt qui conſultat cum orphanis, ut alimenta viduae eripiat. Vi-

13 κριταὶ, ὅτι ~ κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ
14 εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρι-
σαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ~ κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχό-
15 μενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι
ὑποκριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ
ὅταν

~ κατεσθίετε &c. & κλείετε &c. permutantur

15. Editio *E. Schmidii*. Versio *Æthiop. Arab. Chrysostomus.* — 59.
12. δὲ] οὖν 1. γὰρ Versio *Syr.* ὑψώσει] ὑψώσῃ Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
ταπεινώσει] ταπεινώσῃ Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Genev. Bogardi.* 13. δὲ] — 4. Versio *Syra* utraque.
κλείετε usque ad finem commatis] κατεσθίετε &c. ad finem comm. 14. &
14. κατεσθίετε usque ad finem commatis] κλείετε &c. ad finem comm. 13. EFGH. 2. Colb. quinque, teste Simonio. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 76. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. Evang. 2. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Stephani.* Versio *Syra* utraque, *Copta*, *Æthiop. Arab. Origenes* H. 25. *Chrysostomus*, *Maximus* Ascet. p. 385. *Damascenus*, *Theophylactus. Opus Imperfectum. J. Millius* autem videtur Codices modo cum editione Stephani, modo cum Bezae contulisse, unde quae hic habet pleraque perperam citantur. *Erasmus* ordinem invertit, non Codices Graecos sed Versionem Vulgatam secutus
τῶν οὐρανῶν] τοῦ θεοῦ 5. 6. 36. 37. 53. 59. 61. ὑμεῖς] αὐτοὶ 58. οὐδὲ] καὶ 12.
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε] καὶ τοὺς εἰσερχομένους κωλύετε 28. εἰσελθεῖν] — 87. 106.
14] — DL. 1. 28. Versio *Saxon.* Codices *Latini. Correctorium Sorbonae:* Secundum correctionem Parisiensem vacat iste versus usque: in judicium. *Correctorium Basiliense:* Graeci, *Hieronymus*, & *Antiqui* non habent istum versum, sed est *Marci* XII. & *Lucae* XX. tantummodo. *Albertus Magnus* non esse de veritate literae, sed de Marco & Luca interpositum docet. *Hieronymus* & *Druthmarus* non exponunt. *Origenes* in Jo. VIII. 47. commate sequens 15. vocat δεύτερον ταλανισμὸν, probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 392.
καὶ secundo.] — 27. 59. Versio *Syra* prior: Sed posterior habet cum asterisco.
μακρὰ] μακρᾷ 86. Evang. 24. prob. *J. A. Bengelio* in Gnom.
προσευχόμενοι] + καὶ 61. 15. ποιῆσαι] ἵνα ποιήσητε D. τοῦ ποιῆσαι 69.

Viduae cujusdam opes R. Sabbatai depraedatus est — R. Eleasar dixit ad eam, plaga Pharisaeorum tetigit te. *Jamblich.* V. Pythag. 11. συνιδόντα, ὅτι τῆς εὐσεβείας οἰκειότατον ἐστι τὸ γένος τῶν γυναικῶν.

προφάσει] *Thucyd.* VI. 8. προφάσει εὐπρεπεῖ. *Plut.* Apophth. Lacon. ἀλήθεια & πρόφασις opponuntur. *Philip.* I. 18. *Il.* τ. 302. ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες Πάτροκλον πρόφασιν, σφῶν δ' ἑαυτῶν κήδε' ἑκάστη. 1. *Thess.* II. 5. sub obtentu. *Aristot.* Polit. V. ὅσα προφάσεως χάριν ἐν ταῖς πολιτείαις σοφίζονται πρὸς τὸν δῆμον. *Thuc.* III. 85. ἔπεμψαν τῆς οἰκειότητος προφάσει. *Galen.* in *Hippocr.* de Fracturis 2. πρόφασις — ψευδὴς αἰτία. *Demosth.* σκήψεις καὶ προφάσεις.

μακρὰ προσευχόμενοι] *Jos.* A. VI. 11. 10. καὶ περιπλακέντες ἀλλήλοις μακρά τε ἠσπάζοντο καὶ δεδακρυμένα. *Il.* γ. 22. μακρὰ βιβῶντα. *Schol.* μεγάλως. & 81. μακρὸν ἄϋσεν. *Il.* σ. 580. μακρὰ μεμυκώς. Aristophanes. *Plut.* 612. μακρὰ κλαίειν.

λήψεσθε — κρίμα] *Ro.* XIII. 2. *Jac.* III. 1. etiam in hac vita, cum ipsorum aulae incenderentur, eorumque supplicationes & apud Deum & apud Romanos essent irritae.

15. περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν] *Aristides* Eleusin. p. 257. Δήμητρα δ' ἐπέρχεσθαι γῆν πᾶσαν καὶ θάλατταν ζητοῦσαν τὴν θυγατέρα. *Athen.* VII p. 278. D. Ἀρχέστρατος ὑπὸ φιληδονίας γῆν πᾶσαν καὶ θάλασσαν περιῆλθεν ἀκριβῶς, ἐμοὶ δοκεῖ τὰ πρὸς γαστέρα ἐπιμελῶς ἐξετάσαι βουληθεὶς, καὶ ὥσπερ οἱ τὰς περιηγήσεις καὶ τοὺς περίπλους ποιησάμενοι μετ' ἀκριβείας. *Horat.* Epist. I. 1. 45. Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare, pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. *Sallust.* Catilin. 13. 3. Vescendi caussa terra marique omnia exquirere. *Senec.* Epist. 89. Quorum profunda & insatiabilis gula hinc maria scrutatur, hinc terras. *Lucan.* IV. 373. Et quaesitorum terra pelagoque ciborum Ambitiosa fames. *Plaut.* Poenul. prol. 104. Sed pater illarum Poenus postquam eas perdidit, marique terraque usquequaque quaeritat. *Arrian.* Epict. III. 26. διὰ γῆς καὶ θαλάττης φέρονται, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀφορμὴν πρὸς τὸ διατρέφεσθαι φιλοτεχνοῦντες. *Philo* de Decal. T. 2. p. 200, 22. οἱ τῶν πελαργῶν παῖδες γῆν καὶ θάλατταν ἐπιπετόμενοι, πανταχόθεν ἐκπορίζουσι τοῖς γονεῦσι τὰ ἐπιτήδεια. 1. *Maccab.* VIII. 32.

τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν] *Heb.* XI. 29. *Gen.* I. 9. 10. *Jon.* I. 9. *Sir.* XXXVII. 3. *Thucyd.* VIII. 61. παρεπέμφθη πεζῇ ἐφ' Ἑλλήσποντον. *Schol.* ἤγουν διὰ ξηρᾶς. *Galen.* de Complex. 2. γῆ μὲν γὰρ, ὡς γῆ, ξηρὰ λέγεται. Æsop. de cerva τὸν μὲν ὑγιᾶ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὴν ξηρὰν διὰ τοὺς κυνηγετοῦντας ἔχουσα, τὸν δὲ λοιπὸν πρὸς θάλατταν. *Moschopul.* ad Hesiod. ἔργα. ὁδεύειν ἐπὶ ξηρᾶς, πλεῖν καὶ στέλλεσθαι ἐπὶ θαλάσσης· πορεύεσθαι ἐπ' ἀμφοτέρων. ἀφ' ὧν ὀνόματα, ὁδὸς ἐπὶ ξηρᾶς, πλοῦς καὶ στόλος ἐπὶ θαλάττης. *Aristot.* de Mundo 3. καὶ τὸ μὲν ἄνω θεῶν ἀπέδειξεν οἰκητήριον, τὸ κάτω δὲ ἐφημέρων ζώων· αὐτοῦ γε μὴν τούτου τὸ μὲν ὑγρόν ἐστιν, ὃ καλεῖν ποταμοὺς καὶ νάματα καὶ θαλάσσας εἰθίσμεθα· τὸ δὲ ξηρὸν, ὃ γῆν τε καὶ ἠπείρους καὶ νήσους ὀνομάζομεν. & Hist. Anim. IX. 37. εἰς δὲ τὸ ξηρὸν ἐξέρχεται. & de Mirabil. p. 878. ἐν Ἰνδοῖς — ἰχθύδια φασὶ γίνεσθαι, ἃ ἐν τῷ ξηρῷ πλανᾶται, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ποταμόν. *Arrian.* p. 580. καταλαμβάνει αὐτοὺς ἀνάπωτις οὕτω δὴ καρτερὴ, ὥστε τρεῖς τῶν νεῶν ἐποκειλάσαι ἐν τῷ ξηρῷ ἐσχέθησαν. Ξηρὰ vel ξηρὸν subintelligitur γῆ vel πέδον. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 174, 10. τοῦ ἔθνους ἀκινδύνως πεζεύοντος διὰ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ καὶ λιθώδους ἐδάφους. *Athen.* XIII. p. 598. B. Δαρδάνην δὲ θανοῦσαν ὑπὸ ξηρὴν θέτο γαῖαν. III. p. 106. A. κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ. *Ælian.* H. A. V. 27. Θεόφραστος δὲ ὁ δαιμονιώτατος λέγει, ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ γῇ τοὺς ἰχθύας ἀνιόντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ, εἶτα μέντοι ἐν τῷ ξηρῷ νομὰς ποιεῖσθαι πολλάκις.

ἕνα] i. e. *vel unum.*

προσήλυτον] Omni studio in id incumbebant Judaei, ut quocunque modo multos e gentibus ad Judaismum pertraherent: quod multis imperatorum constitutionibus vetitum est. *Esther* VIII. 17. πολλοὶ τῶν ἐθνῶν περιετέμνοντο καὶ Ἰουδάϊζον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. *Jos.* A. XIII. 9. 1. Ὑρκανὸς — ἅπαντας τοὺς Ἰδουμαίους ὑποχειρίους ποιησάμενος, ἐπέτρεψε κυ-

ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, 16
οἱ λέγοντες· Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐςιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τȣ͂ ναȣ͂,
ὀφείλει. Μωροὶ ϗ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐςὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν 17
χρυσόν; Καί· Ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαςηρίῳ, οὐδέν ἐςιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώ- 18
ρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ ϗ τυφλοὶ, τί γὰρ μεῖζον; τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυ- 19
σια-

16. οἱ] — D a prima manu. Editio *Bogardi*.
17. ἁγιάζων] ἁγιάσας D. 18. ἐὰν] ἂν CD. 72. Evang. 2. 9. 10. 12.
19. μωροὶ ϗ] — DL. 1. Verſio *Vulgata*, *Saxon*. probante *J. Millio* prol. 395.
τί] τίς FH 2. *Theophylactus*. μεῖζον] μείζω D. μείζων FH. 2. ἐςὶ μεῖζον 69. + ἐςὶ 33. Verſio *Vulg.*
20. ὀμόσας] ὀμνύων 6. 11. 36. 40. 53. 57. 59. 73. 91. Colb. duo 106. Evang. 9. 12. 13. 19. *Origenes* H. 25. *Theophylactus*. & comm. 21.
ἐν τῷ θυσιαςηρίῳ] εἰς τὸ θυσιαςήριον Colb. ἐν τῷ δώρῳ Verſio *Syra* poſterior.

αὐτοῖς μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, εἰ περιτέμνειν τε τὰ αἰδοῖα, καὶ τοῖς Ἰȣδαίων νομίμοις χρῆσθαι θέλοιεν· οἱ δὲ πόθῳ τῆς πατρίȣ γῆς καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίȣ δίαιταν ὑπέμειναν τὴν αὐτὴν Ἰȣδαίοις ποιήσασθαι· κἀκεῖνος αὐτοῖς χρόνος ὑπῆρχεν, ὥςε εἶναι τὸ λοιπὸν Ἰȣδαίȣς. & de Ariſtobulo filio ejus 11. 3. πολλὰ εὐεργετήσας τὴν πατρίδα, πολεμήσας Ἰτȣραίαν, καὶ πολλὴν αὐτῶν τῆς χώρας τῇ Ἰȣδαίᾳ προσκτησάμενος, ἀναγκάσας τε τȣ̀ς ἐνοικȣ͂ντας, εἰ βούλονται μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, περιτέμνεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς Ἰȣδαίων νόμȣς ζῆν — ὡς μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ Στράβων ἐκ τοῦ τιμαγένȣς ὀνόματος λέγων ȣ̓́τως· ἐπιεικής τε ἐγένετο ȣ̂τος ὁ ἀνὴρ, καὶ πολλὰ τοῖς Ἰȣδαίοις χρήσιμος, χώραν τε γὰρ αὐτοῖς προσεκτήσατο, καὶ τὸ μέρος τοῦ τῶν Ἰτȣραίων ἔθνους οἰκειώσατο δεσμῷ συνάψας τῶν αἰδοίων περιτομῇ. Vit. 23. κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀφικνοῦνται πρός με δύο μεγιςᾶνες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξȣσίαν τοῦ βασιλέως, ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας — τούτȣς περιτέμνεσθαι τῶν Ἰȣδαίων ἀναγκαζόντων, εἰ θέλȣσιν εἶναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ εἴασα βιασθῆναι, φάσκων, δεῖν ἕκαςον ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν τὸν θεὸν εὐσεβεῖν, ἀλλὰ μὴ μετὰ βίας. *Livius* IV. 30. Publicus jam pudor ad primores Civitatis pervenit, cernentes in omnibus vicis ſacellisque peregrina atque inſolita piacula pacis Deum expoſcendae. Datum inde negotium aedilibus, ne qui niſi Romani Dii, neu quo alio more quam patrio colerentur. *Cic.* de Leg. Agrar. c. Rullum 4. In illa lege, qua peregrini Roma ejiciuntur, Glaucippus excipitur, non enim hac exceptione unus afficitur beneficio, ſed unus privatur injuria. *Dio.* l. XXXVII. p. 19. πάντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντες, πλὴν τῶν τὴν νῦν Ἰταλίαν οἰκούντων, ἐξέπεσον, γαίȣ τινος Παπίȣ τιμάρχȣ γνώμῃ, ἐπειδὰν ἐπεπόλαζον, καὶ οὐκ ἐδόκȣν ἐπιτήδειοι σφισὶν εἶναι συνοικεῖν. *Horatius* S. 1. 9. 67. Certe neſcio quod ſecreto velle loqui te Ajebas mecum. Memini bene, ſed meliore Tempore dicam, hodie triceſima ſabbata. Vin' tu curtis Judaeis oppedere? nulla mihi unquam relligio eſt. At mi, ſum paullo infirmior, unus multorum; ignoſces, alias loquar. & 4. 142. Ac veluti te Judaei cogemus in hanc concedere turbam. *Dio.* XXXVII. p. 21. φέρει δὲ [ἡ ἐπίκλησις τῶν Ἰȣδαίων] καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλȣς ἀνθρώπȣς, ὅσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν, καίπερ ἀλλοεθνεῖς ὄντες, ζηλοῦσι, καὶ ἐςι καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γένος τοῦτο, κολȣσθὲν μὲν πολλάκις, αὐξηθὲν δὲ ἐπὶ πλεῖςον, ὥςε καὶ ἐς παῤῥησίαν τῆς νομίσεως ἐκνικῆσαι. & LII. p. 332. Conſilium Maecenatis, τὸ μὲν θεῖον πάντῃ πάντως αὐτός τε σέβȣ κατὰ τὰ πάτρια, καὶ τοὺς ἄλλȣς τιμᾶν ἀνάγκαζε· τοὺς δὲ δὴ ξενίζοντας τι περὶ αὐτὸ καὶ μίσει καὶ κόλαζε, μὴ μόνον τῶν θεῶν ἕνεκα, ὧν καταφρονήσας ȣ̓κ ἄλλȣ ἂν τινος προτιμήσειεν, ἀλλ' ὅτι καινά τινα δαιμόνια οἱ τοιȣ͂τοι ἀντεισφέροντες πολλȣ̀ς ἀναπείθȣσι ἀλλοτριονομεῖν, κἀκ τούτȣ καὶ συνωμοσίαι καὶ συςάσεις ἑταιρεῖαί τε γίγνονται, ἅπερ ἥκιςα Μοναρχίᾳ συμφέρει. *Seneca* Epiſt. 108. In Tiberii Caeſaris principatum juventae tempus inciderat, alienigenarum ſacra movebantur, ſed inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur quorundam animalium abſtinentia. *Joſ.* A. XV. 10. 13. Λεύκιος δὲ Λέντλος ὕπατος εἶπεν· Πολίτας Ῥωμαίων Ἰȣδαίȣς, ἱερὰ Ἰȣδαϊκὰ ἔχοντας καὶ ποιȣ͂ντας ἐν Ἐφέσῳ, πρὸ τοῦ βήματος δεισιδαιμονίας ἕνεκα ςρατείας ἀπέλυσα. & XVIII. 3. 4. καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνȣς ἕτερόν τι δεινὸν ἐθορύβει τοὺς Ἰȣδαίȣς — ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἰȣδαίοις κατὰ τȣ͂τον τὸν χρόνον συντυχόντων — ἦν ἀνὴρ Ἰȣδαῖος, φυγὰς μὲν τῆς αὐτȣ͂ — πονηρὸς δὲ εἰς τὰ πάντα, καὶ δὴ τότε ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτώμενος προσεποιεῖτο μὲν ἐξηγεῖσθαι σοφίαν νόμων τῶν Μωϋσέως, προσποιησάμενος τε τρεῖς ἄνδρας εἰς τὰ πάντα ὁμοιοτρόπȣς, τȣ́τοις ἐπιφοιτήσασαν Φȣλβίαν, τῶν ἐν ἀξιώματι γυναικῶν καὶ νομίμοις προσεληλυθυῖαν τοῖς Ἰȣδαϊκοῖς, πείθȣσι πορφύραν καὶ χρυσίον εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερὸν διαπέμψασθαι, καὶ λαβόντες ἐπὶ χρείας τοῖς οἰκείοις ἀναλώμασιν αὐτὰ ποιȣ͂νται — καὶ ὁ Τιβέριος — κελεύει πᾶν τὸ Ἰȣδαϊκὸν τῆς Ῥώμης ἀπελαθῆναι· οἱ δὲ ὕπατοι τετρακισχιλίȣς ἀνθρώπων ἐξ αὐτῶν ςρατολογήσαντες ἔπεμψαν εἰς Σαρδὼ τὴν νῆσον, πλείςȣς δὲ ἐκόλασαν μὴ θέλοντας ςρατεύεσθαι, διὰ φυλακὴν τῶν πατρίων νόμων, καὶ οἱ μὲν διὰ κακίαν τεσσάρων ἀνδρῶν ἠλαύνοντο τῆς πόλεως. *Sueton.* Tib. 36. Externas cerimonias, Ægyptios Judaicosque ritus compeſcuit: coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur, religioſas veſtes cum omni inſtrumento comburere. Judaeorum juventutem per ſpeciem ſacramenti in provincias gravioris coeli diſtribuit: reliquos gentis ejusdem vel ſimilia ſectantes urbe ſubmovit, ſub poena perpetuae ſervitutis, niſi obtemperaſſent. *Tacit.* A. II. 85. Actum & de ſacris Ægyptiis Judaicisque pellendis; factumque patrum conſultum ut IV. M. libertini generis ea ſuperſtitione infecta, quis idonea aetas, in inſulam Sardiniam veherentur coërcendis illic latrociniis: & ſi ob gravitatem coeli interiſſent, vile damnum: ceteri cederent Italia, niſi certam ante diem profanos ritus exuiſſent. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 27. τῶν ἐν Ἰταλίᾳ παρακινηθέντων ἡνίκα Σηϊανὸς ἐσκευώρει τὴν ἐπίθεσιν, ἔγνω γὰρ εὐθέως μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὅτι τὰ κατηγορηθέντα τῶν ᾠκηκότων τὴν Ῥώμην Ἰȣδαίων ψευδεῖς ἦσαν διαβολαὶ, πλάσματα Σηϊανȣ͂ τὸ ἔθνος ἀναρπάσαι θέλοντος. & 565, 12. τὴν ἐκ Γαΐȣ τίσιν οὐ δεδοικότες, ὃν εὖ ἠπίςαντο μῖσος ἄλεκτον ἔχοντα πρὸς Ἰȣδαίȣς. *Tacit.* A. XI. 15. Retulit deinde ad Senatum [Claudius] quia externae ſuperſtitiones valeſcant. *Dio* p. 459. Τȣ́ς τε Ἰȣδαίȣς πλεονάσαντας αὖθις, ὥςε χαλεπῶς ἂν ἄνευ ταραχῆς ὑπὸ τοῦ ὄχλȣ σφῶν τῆς πόλεως εἰρχθῆναι, ȣ̓κ ἐξήλασε μὲν, τῷ δὲ δὴ πατρίῳ νόμῳ βίῳ χρωμένους ἐκέλευσε μὴ συναθροίζεσθαι. *Sueton.* Claud. 25. Judaeos, impulſore Chreſto aſſidue tumultuantes, Roma expulit. & Domitian. 12. Praeter caete-

20 σιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; Ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ
21 ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ~ κατοι-
22 κοῦντι αὐτόν. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ κα-
23 θημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἀποδεκα-
τοῦ-

~ κατοικήσαντι

ἐν secundo] ἐπ' Evang. 6. ἐν tertio] ἐπὶ Evang. 6.
21. κατοικοῦντι] κατοικήσαντι CDEFGKLM. 2. 3. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 15. Colb. duo 35. 36. a prima manu 38. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 58. 59. 62. 63. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 89. 106. Evang. 2. 3. 4. 6. 12. 13. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii.* Versio *Syr. Damascenus* pro Imag. II. 21. & O. 11. probante *J. Millio* prol. 1180. 1373.
αὐτὸν] ἐν αὐτῷ G. 39. 49. 68. 80. Evang. 15. 22. Editio *Colinaei.*
22. τοῦ θεοῦ] αὐτοῦ 56. 58.

teros Judaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur, qui velut professi Judaicam intra urbem viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum a procuratore frequentissimoque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset. *Dio Xiph.* p. 68. de Nerva τοὺς τε κρινομένους ἐπ' ἀσεβείᾳ ἀφῆκε, καὶ τοὺς φεύγοντας κατήγαγε —— οὔτ' ἀσεβείας, οὔτε Ἰουδαϊκοῦ βίου καταιτιᾶσθαι τινα συνεχώρησε. *Spartianus.* Severus Imperator —— Judaeos fieri sub gravi poena vetuit, idem etiam de Christianis sanxit. *Lampridius.* Judaeis privilegia reservavit, Christianos esse passus est Alex Sever. *Rutilius* Itiner. I. 395. Atque utinam nunquam Judaea subacta fuisset Pompeji bellis, imperioque Titi, Latius excisae pestis contagia serpunt, victoresque suos natio victa premit. *Plut.* Cic. p. 864. C. ὡς οὖν ἀπελευθερικὸς ἄνθρωπος ἔνοχος τῷ Ἰουδαΐζειν, ὄνομα καικίλιος ἐβούλετο παρωσάμενος τοὺς Σικελιώτας κατηγορεῖν τοῦ Βέρρου, τί Ἰουδαίῳ πρὸς χοῖρον, ἔφη ὁ Κικέρων. *Spartianus* Hadriano. Moverunt ea tempestate & Judaei bellum, quod vetabantur mutilare genitalia. & Antonio Caracalla: Cum collusorem suum puerum ob Judaicam religionem gravius verberatum audisset —— *Julius Paul.* V. 22. Cives Romani, qui se Judaico ritu vel servos suos circumcidi patiuntur, bonis ademtis in insulam perpetuo relegantur. Medici capite puniuntur. Judaei si alienae nationis comparatos servos circumciderint, aut deportantur, aut capite puniuntur. *Tacit. H.* V. 5. Pessimus quisque, spretis religionibus patriis, tributa & stipes illuc congerebant. Unde auctae Judaeorum res. Transgressi in morem eorum idem usurpant, nec quidquam prius imbuuntur, quam contemnere deos, exuere patriam: parentes, liberos, fratres vilia habere. *Jos.* B. II. 20. 2. κἀν τούτῳ Δαμασκηνοὶ —— τοὺς παρ' ἑαυτοῖς Ἰουδαίους ἀνελεῖν ἐσπούδασαν —— ἐδεδοίκεσαν δὲ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ἁπάσας πλὴν ὀλίγων ὑπηγμένας τῇ Ἰουδαϊκῇ θρησκείᾳ. Cum enim mares ritu circumcisionis molesto a Judaica religione absterrerentur, mulieres meticulosae insita superstitione ad eam facilius pelliciebantur. *Ter.* Heaut. IV. 1. 37. Ut stultae & misere omnes sumus religiosae. *Plut.* Nuptial. p. 140. C. Ἰδίους οὐ δεῖ κτᾶσθαι φίλους τὴν γυναῖκα, κοινοῖς δὲ χρῆσθαι τοῖς τοῦ ἀνδρός. Οἱ δὲ θεοὶ φίλοι πρῶτοι καὶ μέγιστοι· διὸ καὶ θεοὺς, οὓς ὁ ἀνὴρ νομίζει, σέβεσθαι τῇ γαμετῇ καὶ γινώσκειν μόνους προσήκει, περιέργοις δὲ θρησκείαις, καὶ ξένοις δεισιδαιμονίαις ἀποκεκλεῖσθαι τὴν αὔλειον. *Augustin.* de C. D. VI. 10. Varro —— de illis sane Judaeis cum loqueretur, ait: Cum interim usque eo sceleratissimae gentis consuetudo convaluit, ut per omnes jam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt. *Jos.* A. XX. 2. quomodo Izates, Monobazus & Helena, ad sacra Judaica transierint, & inter seditiosos fortissime depugnaverint B. II. 19. 2. VI. 6. 4. L. XLVIII. 8. 11. D. Circumcidere Judaeis filios suos tantum Rescripto Divi Pii permittitur: in non ejusdem religionis qui hoc fecerit, castrantis poena irrogatur.

υἱὸν γεέννης διπλότερον] *Joma* f. 72. 2. Dixit Rabba ad Rabbinos: quaeso vos, ne haeredes fiatis duarum gehennarum. Schol. dum summo labore & molestia studetis in lege, nec tamen eam impletis; haeredes fietis gehennae in morte vestra, & voluptate non fuistis usi in hac vita. *Berachoth. Pesachim* f. 10. 1. Canta sterilis quae non parit. Haec est Ecclesia Judaica, comparata mulieri sterili, quia non parit gehennae filios vestri similes. 1. *Sam* XX. 31. 2. *Sam.* XII. 5. *Deut.* XXV. 2. *Justinus* c. Tryph. οἱ δὲ προσήλυτοι οὐ μόνον οὐ πιστεύουσιν, ἀλλὰ διπλότερον ὑμῶν βλασφημοῦσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. *Horatius* de A. P. 300. Tribus Anticyris caput insanabile. *Act.* XIII. 50.

16. *Chetuboth* II. 9. in Misna saepissime occurrit formula: per habitaculum hoc המעון הזה. *Kerithuth* f. 81. & 25. 1. *Ketuboth* f. 27. 2. *Bava Bathra* f. 166. 1.

Jos. A. V. 11. 2. Δείσαντες δὲ περὶ τῶν ὅλων οἱ Ἑβραῖοι πέμπουσιν ὡς τὴν γερουσίαν καὶ τὸν ἀρχιερέα, τὴν κιβωτὸν τοῦ θεοῦ κελεύοντες κομίζειν, ἵνα παρούσης αὐτῆς παρατασσόμενοι κρατῶσι τῶν πολεμίων· ἀγνοοῦντες ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ καταψηφισάμενος αὐτῶν τὴν συμφορὰν τῆς κιβωτοῦ, δι' ὃν καὶ ταύτην ἐν τιμῇ συνέβαινεν εἶναι. *Ovid.* de Rem. Amor. 783. Nam sibi quod nunquam tactam Briseida jurat Per sceptrum, sceptrum non putat esse Deos. *Zosimus* V. p. 369. Jovius: εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν θεὸν τετυχήκει δεδομένος ὅρκος, ἦν ἂν ὡς εἰκὸς παριδεῖν, ἐνδιδόντας τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ συγγνώμην· ἐπεὶ δὲ κατὰ τῆς τοῦ βασιλέως ὀμωμόκεσαν κεφαλῆς, οὐκ εἶναι θεμιτὸν αὐτοῖς εἰς τὸν τοσοῦτον ὅρκον ἐξαμαρτεῖν. Τοσοῦτον ἐφύλαττεν [l. ἐφλύαττεν] ὁ νοῦς τῶν τότε τὴν πολιτείαν οἰκονομούντων, θεοῦ προνοίας ἐστερημένων.

17. τυφλοὶ] *Lucian.* Vit. Auct. 18. τυφλὸς γὰρ εἶ τῆς ψυχῆς τὸν ὀφθαλμόν. *Suidas* τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.

ὁ ναὸς] *Hesychius.* νεὼς, ναὸς, ἀττικῶς. *Moeris.* νεὼς, τὴν εὐθεῖαν ἐνικῶς καὶ ὀξυτόνως, ἀττικῶς. ναὸς, ἑλληνικῶς.

18. *Koheleth R.* IX. 2. R. dixit, adjurarunt eum per altare. *Esther R.* I. 9. R. Josephus f. Chania: adjurarunt eum per cornua altaris interioris. *Eccha* II. 10. qua re ipsum adjurarunt? Respondit R. Jose f. Chaninae, per altare interius.

19. *Sebachim* IX. 1. & 7. altare sanctificat, quicquid est conveniens sibi.

23. *Dioscor.* III. 461. περὶ ἀνήθου. 462. περὶ κυμίνου.

τοῦτε τὸ ἡδύοσμον ϗ τὸ ἄνηθον ϗ τὸ κύμινον, ϗ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,
τὴν κρίσιν ϗ τὸν ἔλεον ϗ τὴν πίστιν. Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.
Ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ διϋλίζοντες. τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. 24
Οὐαὶ

23. ἄνηθον] ἄνθον L. ἄνιθον Evang. 2.
βαρύτερα] βαρέα 1. *Chryſoſtomus.* νόμου] + ϗ 69.
τὸν ἔλεον] τὸ ἔλεος DL 33. *Cyrill.* in Eſaj. p. 26. 62. 324. 750. in Zach. 758. *Epiphan.* H. 42. *Chryſoſtomus* MS.
ταῦτα] + δὲ CKM. 33. 42. 63. 71. 72. 86. 91. Evang. 21. 22. 24. Verſio *Syra* utraque, Codices *Latini*, *Origenes* H. 25. *Antonius* 59. 24. οἱ] — D. a prima manu.
διϋλίζοντες] διϋλίζονται C. τὴν δὲ] ϗ τὴν Colb. unus. τὴν] τὸν Editio *Curcellaei.*
25. ἔξωθεν] ἔξω D. *Clemens* Paed. III. p. 282.
παροψίδος] + ϗ πίνακος M. 4. 12. 42. 61. 70. 72. Editio *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
ἐξ] — CD. 16. 37. 56. 68. 91. Evang. 3. 15. 21. 24.
ἐξ ἁρπαγῆς] ἐξαρπαγῆς 3. 6. 7. 8. 12. 34. ex emend. 53. 59. 66. 73. 82. Evang. 17. 18. probante *T. Beza*

νου. *Pollux.* VII. 66. ἄλεξις ἐν Λέβητι — ἄνηθον, νάπυ, — κορίαννον αὖον, ῥοῦν, κύμινον, κάππαριν, ὀρίγανον. *Apulejus* de virtutibus Herbarum c. 120. de Mentha. ἡδύοσμος Graecis — naſcitur in hortis — c. 121. de Anetho. Thomas μίνθη οὐχ ἡδύοσμος. *Demai* II. 1. Res iſtae decimantur dubiae omni loco — cuminum. *Dioſcor.* III. 41. ἡδύοσμος, οἱ δὲ μίνθην, γνώριμον βοτάνιον. *Plinius* H. N. XIX. 47. Menthae nomen apud Graecos ſuavitas odoris mutavit. *Avoda Sara* f. 7, 2. Nahum Medus dixit: anethum decimatur, quando eſt olus, ſemen & culmus. Reſponderunt Rabbini: ſupprimendum eſſe dictum hoc, & non divulgandum. Atqui R. Elieſer ſententiam ejus ſequitur, qui dixit: anethum decimari, ſive fuerit ſemen, ſive olus, ſive culmi? Reſpondetur, ibi ſermonem eſſe de hortis. *Maaſeroth* IV. 5. R. Eliezer dicit, anethi ſemen, flores, olus decimari: ſapientes dicunt, ſemen & olus non decimari.

τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου] *Jalkut Rubeni*, f. 154. 3. Cur ſub initium Deuteronomii haec leguntur: Haec ſunt verba Moſis, quae dixit ad totum Iſraëlem? Reſp. Statim ſub initium docuit eos praecepta levia & gravia. *Jevamoth* f. 47, 1. Et docent ipſum partem praeceptorum levium & partem praeceptorum gravium. *Sanhedrin* f. 106. 2. ad Eſaj. XXIII. 18. ubi ſcriba, ubi expendens? qui expendit omnia gravia & levia, quae in lege ſunt. *Aboth* II. 1. Rabbi dixit — aeque cautus eſto in ſervando levi aliquo praecepto, atque in gravi. & IV. 2. F. Uſai dixit: Curre ad praeceptum leve tanquam ad grave. *Tanchuma* f. 78. 4. Benedictum ſit nomen Dei S. B. qui legem dedit Iſraëlitis DCXIII. praecepta continentem, in quibus quaedam ſunt levia, quaedam vero gravia. Cur vero quaedam praecepta dicuntur levia? Quia homines de illis non magnopere ſunt ſolliciti, ſed illa ſub calcaneum projiciunt, dicentes eſſe facilia. Propterea David timuit diem judicii dixitque: Domine mundi, non timeo a praeceptis gravibus quae in lege ſunt, nam illa ſunt gravia: ſed timeo a praeceptis levioribus, an forte putaverim perinde eſſe, ſive ea fecerim ſive minus, quia levia ſunt. Tu vero dixiſti: obſerva praecepta levia, ut gravia S. D. Pſal. XLIX. 6. *Schevuoth* f. 39. 1. Dixit Mar: ſcito, totum mundum contremuiſſe quo tempore Deus S. B. praeceptum illud promulgavit: non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Quaenam eſt ratio? quia praeceptum grave eſt. Quid vero intelligis per praeceptum grave? Reliqua omnia levia ſunt tum affirmativa tum negativa, excepto illo de non profanando nomine Dei. Praecepta enim gravia ſunt, quibus poena excisionis & mors a Synedrio decreta imponitur, inter quae etiam hoc praeceptum eſt. *Taanith* f. 11. 1. Quemadmodum membra hominis vindicantur ab impiis in mundo futuro etiam propter peccatum leve: eodem modo vindicantur a juſtis propter peccatum leve, quod committunt. Porro quemadmodum merces retribuitur juſtis etiam peccati levis ab illis commiſſi: ita merces retribuitur impiis in mundo futuro etiam praecepti levis ab illis ſervati. *Tanchuma* f. 73. 2. Deus Iſraëlitas monet, ne vel contra leviſſima praecepta peccent Deut. XXXII. 46. Non enim verbum vanum eſt prae vobis. Quin etiam praeceptum, quod tibi vile & leve videtur, vitam & prolongationem dierum ſecum affert S. D. ib. comm. 47. Cum videret Bileamus, Iſraëlitas etiam praecepta levia obſervare; dixit: Quis poterit illis male dicere, qui praecepta Dei S. B. obſervant? ib. f. 78. 2. Domine, Adam dignus erat morte, nam praeceptum leve erat, quod praecepiſti ipſi, & tamen illud fuit transgreſſus, propterea morte dignus fuit. *Nedarim* f. 31. 2. Magna res eſt circumciſio, quippe quae pellit ſabbatum, quod tamen ad praecepta gravia pertinet. *Avoda Sara* f. 3. 1. Quare praeceptum de extruendo tabernaculo vocatur leve? Quia in eo non eſt penuria loculi. *Cholin* XII. 5. Deut. XXII. 16. Praeceptum hoc leve eſt, quod vix aſſario aeſtimes, & tamen Lex addit: ut bene tibi ſit, & vitam tuam prolonges. Hinc conclude, quanto majores promiſſiones habeant praecepta gravia legis. *Tanchuma* f. 83. 2. Non datur praeceptum levius illo, quod eſt de miſſione avis. *Jalkut Simoni* P. I. f. 61. 2. Si feſto die, qui levior eſt, cavere tibi debes ab opere — quanto magis ſabbato, quod gravius eſt. *Edajoth* IV. 1. & V. 1. 2. 3. 4. Hae res ad praecepta leviora pertinent ex ſententia Sammaeanorum, ad gravia vero ex ſententia Hillelianorum. *Erubin* f. 6. 2. & *Ros Haſchana* f. 14. 2. Qui vult facere levia praecepta Sammaeanorum & Hillelianorum, impius eſt: Qui vero gravia utrorumque praecepta obſervat, de eo ſcriptura dicit: ſtultus in tenebris ambulat *Eccleſ.* II. 14. Sed ita inſtituendum eſt: Si Sammaeanos ſequeris, obſervanda tibi ſunt & levia & gravia eorum praecepta: & ſic quoque de Hillelianis. *Debarim* R. VI. Deus mercedem praeceptorum ſuorum non aperuit, exceptis duobus, quorum alterum eſt gravium graviſſimum, alterum vero levium leviſſimum *Ex.* XX. 12. *Deut.* XXII. 6. *Hieroſ. Pea* 1. *Eruvin* f. 21. 2. vetera & nova Cant. VII. 13. haec ſunt praecepta gravia, illa vero praecepta levia.

τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον] *Eccleſ.* VI. 6. Judicium & eleemoſynam non fecit. Targum, Mich. VI. 7.

Ec-

25 Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ πο-
26 τηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ~ ἀκρασίας:. Φαρισαῖε τυ-
φλὲ,

~ ἀδικίας

& *J. Millio* prol. 1445.

ἀκρασίας] ἀδικίας CEFGHK. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 16. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 73. 74. 80. 82. 83. 84. 86. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut.* Versio *Syra*, *Æthiop. Arab. Opus Imperf. Chrysostomus* MS. *Basilius* Eth. MS. *Theophylactus.* probante *Erasmo* in annott. πλεονεξίας M. ἀκαθαρσίας 66. 71. Versio *Vulg. Clemens.* Causa non erat, cur a plerisque omnibus Codicibus Graecis hic recederetur, praeterquam enim quod φράσις γέμουσιν ἐξ ἀκρασίας nonnihil offendat, non videtur intemperantiae cum avaritia & austeritate crebrisque jejuniis Pharisaeorum convenire. Praeterea ἀδικία atrocius est crimen, quam ἀκρασία, adeoque magis ad rem facit. vid *Plut.* de Virt. p. 445. DE. 446. + ἐξ ἀδικίας Versio *Syra* posterior cum obelo.

Eccles. VII. 19.

24. τὸν κώνωπα] *Schol. Aristoph.* Plut. 537. κώνωπας δὲ λέγει τὰς ἐμπίδας. *Anthol.* MS. ἀμφί σε βαίη κώνωψ ὀξηρῷ τερπόμενος κεράμῳ. *Plut.* Sympos. IV. p. 663. D. τί οὖν οὐχὶ —— τὸν ἀνθοσμίαν ἀπωσάμενοι τουτονὶ καὶ ἡμερίδην, ἀγριώτερον πίνομεν ἐκ πίθου, κωνώπων χορῷ περιαδόμενον; *Aristot.* H. A. V. 19. οἱ δὲ κώνωπες ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξον ἰλύος. & IV. 8. ὁ δὲ κώνωψ πρὸς οὐδὲν γλυκὺ προστρέχει, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὀξέα. *Plut.* c. Stoic. p. 1073. A. χαίρουσιν λάμπῃ καὶ ὄξει, τὸν δὲ πότιμον καὶ χρηστὸν οἶνον ἀποπιτόμενοι φεύγουσι. *Galen.* de Dignot. puls. 11. ἀλλὰ καὶ μύρμηξ καὶ κώνωψ καὶ κέγχρος, καὶ εἴ τι τούτων μικρότερον εἴη ζῶον ἢ σπέρμα. *Anatolius* Geopon. VI. torcular abstergendum jubet, quia alias τὸν κώνωπα ποιῇ. *Anthol.* VII. 8. ὀξυβόαι κώνωπες, ἀναιδέες αἵματος ἀνδρῶν Σίφωνες. Horat. Epod. IX. 16. Conopeum. *Eustath.* in Od. φ. p. 766. 12. ἰστέον δὲ, ὅτι θηρίδια οἱ ἶπες κέρασιν ἐμφυόμενα, καὶ κατεσθίοντα παραπλήσια φασὶ κώνωψι. *Herodot.* II. 95. οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐχ οἷοί τε εἰσὶ ὑψοῦ πέτεσθαι —— οἱ δὲ κώνωπες, ἢν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιξάμενος ἐνδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι.

διϋλίζοντες] *Amos* VI. 6. *Galen.* de Compos. Med. per gen. II. εἶτα ἄρας ἀπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ διϋλίσας εἰς ἕτερον ἀγγεῖον ἐᾷ ψυγῆναι. *Dioscor.* III. 9. V. 82. ὑλίζεσθαι δι' ὀθονίου. *Schabbat* f. 139. 2. qui vinum in sudariis percolant. *Colin* f. 67. 1. culices pusillos, quos percolant. —— Dixit R. Chasda: sunt accessio vini Levit XI. 41. *Gittin.* f. 90. 1. *Bemidbar* R. IX. Tradiderunt nomine R. Meir: Quemadmodum varii sunt hominum mores, circa ea quae deglutiunt, ita etiam circa Uxores. Est qui, ubi musca in poculum suum inciderit, eam effundit, nec bibit; Ad hunc modum fecit R. Papus f. Judae, qui obseratis in uxorem ostiis semper exibat. Est qui, ubi musca in poculum suum inciderit, eam effundit & bibit: ad hunc modum is facit, cujus uxor cum fratribus ac propinquis suis pro lubitu sermocinari solet, id eo libenter permittente. Est demum, qui, ubi musca in patinam suam inciderit, eam diligenter emungit, ac deglutit: Ad hunc modum facit improbus, cui non displicet uxor sua foras capite aperto prodiens, aut nens in publico, aut vestes habens ab utroque latere discissas, aut se cum viris balneo lavans, imo vel lavans in loco, ubi viri lavare solent: Conf. *Buxtorf.* Synagog. p. 607.

καταπίνοντες] *Glossar.* devorat, καταπίνει. devorator, καταπότης. *Philo* quis haeres T. 1. p. 478. 41. A. οὐδ' ἐν τῷ καταπίνειν τὸ πίνειν [ἐστι]. *Galen.* de potent. III. ἐξαίσιον τινα πεισθήσῃ τὴν ἀλλοίωσιν γίγνεσθαι τῶν εἰς τὴν γαστέρα καταποθέντων σιτίων. —— καταπίνειν τὰ σιτία. de usu Part. VII. frequenter, & de loc. affect. VI. τὰ γὰρ φύλλα καὶ τοὺς μαλακοὺς ἀκρεμόνας ἀποφαγὼν κατέπιε τὸ ἐρίφειον. *Aristot.* Rhetor. III. 4. ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι. *Plut.* in Praec. San. p. 131. A. ἄκανθαν ἐτύγχανεν ἰχθύος καταπεπωκώς.

Phalar. Ep. 86. κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. *Hieros. Schabbat* f. 107. C. Qui pediculum Sabbato necat, tam reus est, quam qui camelum Sabbato necaret. *Liban.* Epist. 1597, τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος. *Berachoth* f. 63. 1. Omittit annos, sed exacte numerat menses.

25. τῆς παροψίδος] *Phrynichus* p. 72. πάροψις, τὸ ὄψον, οὐχὶ δὲ τὸ ἀγγεῖον, τοῦτο δὲ τρυβλίον ἢ λεκάριον καλοῦσι. *Xenoph.* Paed. 1. προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. *Pollux.* VI. 56. παροψίδα, ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ζωμοῦ εἶδός τι, ἢ ὥς τινες μάζης, ἤ τις παρενθήκη ὄψου, ὃ οἱ νῦν ἂν εἴποιεν παροψημάτιον. & X. 87. τὰς δὲ παροψίδας ἡ μὲν πλείστη χρῆσις ἐλέγχει τοὔνομα ἐπὶ μάζης ἢ ζωμοῦ τινος, ἢ ἐδέσματος εὐτελοῦς, ὃ ἔστι παροψήσασθαι τεθέν· οὐ μὴν ἀλλὰ κἀπὶ τὸ ἀγγεῖον ἑλκτέον τὴν κλῆσιν, οὐ γὰρ ἄχθομαι τὰ συνήθη τῶν ὀνομάτων, κἂν παρά τινι τῶν ἧττον κεκριμένων εὕρω, παράγων εἰς χρῆσιν; ἐπειδ' ἂν ἔχω τὴν πρὸς τὸν εἰπόντα ἀποστροφήν· τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ Μεταγένους Φιλοθύτῃ, ὡς ἂν πολλαῖσι παρόψισι καὶ καιναῖς εὐωχήσω τὸ θέατρον, οἶδ' ὅτι ἔστιν ἀμφίβολον. ἐν δὲ τῇ Ἀντιφάνους Βοιωτίᾳ σαφέστατα ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐστὶν εἰρημένον· καλέσας τε παρατίθησιν ἐν παρόψισι βολβούς. *Athenaeus* IX. p. 367. B. σὺ δ' ἡμῖν ἀποκρίνεσθαι δίκαιος εἶ, παρὰ τίνι ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἡ παρόψις κεῖται; --- ἐπὶ τοῦ σκεύους οὖν εἴρηκεν Ἀντιφάνης --- καὶ Ἄλεξις ἐν Ἡσιόνῃ, ὡς δὲ τὴν τράπεζαν ἀνθρώπους δύο φέροντας εἴσω ποικίλων παροψίδων κόσμου βρύουσαν --- καὶ ὁ τὰ εἰς Μάγνητα ἀναφερόμενα ποιήσας καὶ ταῦτα μέν μοι τῶν κακῶν παροψίδες. ἀχαιὸς δ' αἴθωνι Σατυρικῷ κεκερματίσθω δ' ἄλλα μοι παροψίδων κάτεφθα καὶ κνισηρὰ παραφλογίσματα —— ὁ Δίδυμος ἐπὶ τοῦ ἀγγείου. *Plut.* de occult. viv. p. 1229. B. τοὺς μὲν γὰρ περὶ Φιλόξενον τὸν Ἐρύξιδος καὶ Γνάθωνα τὸν Σικελιώτην ἐπτοημένους περὶ τὰ ὄψα, λέγουσιν ἐναπομύττεσθαι ταῖς παροψίσιν, ὅπως τοὺς συνεσθίοντας διαστρέψαντες αὐτοὶ μόνοι τῶν παρακειμένων ἐμφορηθῶσιν. *Arrian.* Epict. II. 20. ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. *Hesych.* & *Suidas.* παροψίς, ὀξυβάφιον, ἐμβάφιον, ὀψοβάφιον. *Suet.* Galb. 12. Ordinario dispensatori paropsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse. *Juvenal* III. 142. quam magna multaque paropside coenant. *Martial.* II. 16. Cui portat gaudens ancilla paropside rubra. *Petron.* 34. caeterum inter tumultum, quum forte parapsis excidisset, & puer jacentem sustulisset. & 50. fecerunt catilla & parapsides. *Artemid.* I. 76. ποτήρια μὲν —— σημαίνει τὸν βίον, πίνακες δὲ καὶ παραψίδες αὐτὴν τοῦ βίου διαγωγήν. *Glossae.* parapsis acetabulum majus, aliqui & cati-

φλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ
ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι παρο- 27
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀ-
στέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις 28
δί-

26. ἐντὸς] ἔσωθεν K. 42. 71. 72.
καὶ τῆς παροψίδος] — D. 1. Evang. 21. *Clem.* Paed. *Irenaeus.* probante *J. Millio* prol. 628. & *J. A. Bengelio.* + ἢ τοῦ πίνακος Verſio *Syra* poſterior.
ἐκτὸς] ἔξωθεν D. *Clemens Clem.* H. II. 29. Paed. III. p. 282.
αὐτῶν] —— 53. Evang. 2. Verſio *Vulg. Clemens* Al. *Irenaeus*, *Chryſoſtomus.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1195. αὐτοῦ DE a prima manu 1. 9. 38. 69. 106. Evang. 9. 12. 18. 19. 22.
27. παρομοιάζετε] ὁμοιάζετε 1. Editio *Eraſmi* 1.
κεκονιαμένοις] κεκονιασμένοις 69. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* vid. *Act.* XXIII. 3.
οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι] ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος D. *Irenaeus* IV. 34. *Clemens* Al. Paed. III. 9. *Julianus.*
ἔξωθεν μὲν] μὲν ἔξωθεν 69.

catinum appellant. *Moeris.* παροψίδα, τὴν ποίαν μάζαν, ἀττικῶς· Παροψίδα, τὸ σκεῦος, ἑλληνικῶς. *Thomas.* παροψίδα, τὴν ποίαν μάζαν καὶ τὸ ὄψον, ἀττικοί· ἐπὶ δὲ κύλικος ἢ τρυβλίου μὴ λέγε, ὥς τινες. *Etymol.* παρόψις, τὰ μέγα τρυβλίον. *Euſtath.* in Il. λ. p. 814, 16. Δῆλον δὲ, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὄψου καὶ παροψὶς τὸ τρυβλίον λέγεται. Παρὰ μέντοι Πλάτωνι ποικίλον ὄψον ἡ παροψίς. ὥστε καὶ σκεῦος ἡ παροψὶς καὶ ποῖον ὄψον. *Heſychius* παραψίδες. καὶ παροψίδες, τὰ μέγαλα τρυβλία.

26. ἐκτὸς] *Thomas.* τὸ δὲ ἐκτὸς ἐπὶ κινήσεως ἀεί. ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις· ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν. Σοφοκλῆς· σὺ δ' ἐκτὸς ἦξας πρός με. εἴρηται δὲ καὶ ἅπαξ περὶ στάσεως παρὰ Πλάτωνι· οἷον, καὶ ὅσα ἐκτός ἐστι.

Plut. περὶ εὐθυμίας p. 467. A. Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς οὖσαν ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα, καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χρωμένοις συμφέρηται. ad princip. indoct. p. 780. A. οὐδ' ὁτιοῦν τῶν κολοσσικῶν διαφέροντες ἀνδριάντων, οἳ τὴν ἔξωθεν ἡρωϊκὴν καὶ θεοπρεπῆ μορφὴν ἔχοντες, ἐντὸς εἰσὶ γῆς μεστοὶ καὶ λίθου καὶ μολίβδου. *Ter.* Eunuch. V. 4. 12. Quae dum *foris* ſunt, nihil videtur mundius, Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans: Quae, cum amatore ſuo cum coenant, ligurriunt; Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam, Quam inhoneſtae *ſolae* ſint *domi*, atque avidae cibi, Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent, Noſſe omnia haec ſalus eſt adoleſcentulis. *Plut.* Sympoſ. VI. p. 693. D. Τί δὲ τῶν ἐκπωμάτων ἕκαστον ἐκτέτριπται καὶ διέσμηκται πανταχόθεν, ὥστε λάμπειν καὶ περιστίλβειν; ἢ τὸ ἔκπωμα ἔδει μὴ ῥύπου μηδὲ μοχθηρίας ὀδωδὸς εἶναι, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ πινόμενον εὐρῶτος ἢ κηλίδων ἀναπλῆσθαι; *Philo* de Cherubin. T. 1. p. 156, 21. τὰ μὲν σώματα λουτροῖς καὶ καθαρσίοις ἀπορρύπτονται, τὰ δὲ ψυχῆς πάθη ἐκνίψασθαι, οἷς καταρρυπαίνεται ὁ βίος, οὔτε βούλονται οὔτε ἐπιτηδεύουσι. καὶ λευχειμονοῦντες μὲν εἰς τὰ ἱερὰ βαδίζειν σπουδάζουσιν, ἀκηλιδώτους ἐσθῆτας ἀμπεχόμενοι, διάνοιαν δὲ κεκηλιδωμένην ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσάγοντες οὐκ αἰδοῦνται. —— ἱερουργεῖν τολμῶσιν νομίζοντες τὸν τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν τὰ ἐκτὸς μόνα ὁρᾶν, ἡλίου συνεργοῦντος, ἀλλ' οὐχὶ πρὸ τῶν ἐμφανῶν τὰ ἀφανῆ καταθεᾶσθαι. de Profug. p. 568, 41. καθαρσίοις καὶ λουτροῖς τὰ ἐκτὸς φαιδρυνομένη, τὰ δὲ ἐντὸς ῥυπῶσα. *Chagiga* f. 22. 2. Tradunt. Vaſis, quorum exterius pollutum eſt, in liquoribus, exteriora polluta ſunt: interius vero, labrum, anſa, & manubria pura ſunt. Si autem pollutum eſt interius ejus, totum pollutum eſt. *Maimonides* More Nevoch. III. 33. Mundities veſtimentorum, lotio corporis, Abſterſio item ſudoris & ſordium eſt quidem etiam de legis intentione; verum poſterior eſt purificatione operum & cordis ab opinionibus pravis, & moribus inhoneſtis. Exiſtimate enim, munditiem externam ablutionis corporis & veſtimentorum ſufficere homini, licet per reliqua omnis generis voluptatibus indulgeat, ſumma eſt inſania. Hinc ait *Eſajas* XXVI. 2. Qui ſanctificant ſe, & qui mundant ſe in hortis, poſt unum in medio, comedentes carnem ſuillam, abominationem &c. quibus verbis ſignificat, quod ſe in locis publicis mundant & ſanctificant, poſtea vero intra privatos parietes & in aedibus ſuis omnis generis peccatis ſe contaminant, cibos prohibitos, ut carnem ſuillam, abominationes atque mures comedunt. Quod ait: poſt unum in medio; forte denotat coitum prohibitum. Colligimus autem inde, externa ipſorum fuiſſe munda, interiora vero cupiditatibus & concupiſcentiis referta: id quod nequaquam cum lege convenit. Principalis enim ſcopus legis eſt, concupiſcentias primo minuere, deinde mundare exteriora, poſtquam interna & abſcondita mundata ſunt. De iſtiusmodi hominibus. qui corporis & veſtimentorum munditiei nimium ſunt dediti, interea autem intus pravis moribus praediti, impuriſque actionibus addicti, inquit Salomon *Prov.* XXX. 12. eſt generatio, quae munda eſt in oculis ſuis, & a ſorde ſua non eſt abluta.

27. τάφοις] Sepulcra ſolebant ſignare calce, tum ut ornamento eſſet, tum ne quis imprudens locum calcaret atque pollueretur. vid. infra comm. 29. *Caſalius* de prof. Ritibus Ægypt. & Rom. c. 26. Hic Romae in mea vinea ad viam Appiam reperitur ſubterraneum conditorium ſive hypogaeum dealbatum & cruſtatum ſatis eleganter, & in hoc plurimae cavitates —— et in unaquaque praedictarum extant duae vel tres ollae fictiles, muro affixae, repletae cineribus & oſſibus ſemiuſtis. *Num.* XIX. 16. *Schekalim* I. 1. primo Februarii quot annis ſignant ſepulcra. Schol. addit: calce. *Maaſer Scheni* V. 1. Loca ſepulcrorum ſignant calce, quam aqua maceratam affundunt. *Moed Katon* f. 5. 2. Non ſignabant ſepulcra manifeſta, cum illa omnibus nota ſint: ſed dubia, veluti in quo deperditum fuerat ſepulcrum. *Bava Bathra* f. 58. 1. R. Bana ſolebat ſignare calce monumenta veterum Doctorum. *Bava Mezia* f. 84. 2. Riſch Lakiſch ſignabat ſpeluncam Rabbinorum noſtrorum. *Schol. R. Salomonis:* ne Sacerdotes impingerent, ſuper ipſis incedentes. *Schekal. & Maaſar Scheni* l. c. Nonne ſepulcra ſignant ante menſem Adar? Imo. At ſupponitur, periiſſe colorem. Quam ob cauſam ſignant? Ut par ſit haec res cauſae leproſi. Clamat ille: immundus; atque hic pariter riter

29 δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεςοί ἐςε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ
30 μνημεῖα τῶν δικαίων· Καὶ λέγετε· Ἐι ~ἦμεν· ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ
31 ἂν ~ἦμεν. κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὥςε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι
~ἤμεθα ~ἤμεθα υἱοί

φαίνονται] + τοῖς ἀνθρώποις F.
28. δὲ] — 69.
ὑποκρίσεως & ἀνομίας] ἀνομίας & ὑποκρίσεως Versio *Syra*, *Æthiop* *Arab*. *Irenaeus*.
29. τὰ μνημεῖα] τοὺς τάφους 80. haec transponit.
30. λέγετε] + ὅτι 26. 37. 53. 91. Colb. unus. Editio *Complut*. Codices *Latini*.
ἦμεν utroque loco] ἤμεθα CDEFGHL. 2. 3. 9. 13. 16. Colb. unus. 27. 33. 34. 38. priori loco. 39. 41 44. 46. 50. 52. 54. 59. 61. 63. 69. 76. 80. posteriori loco. 82. 84. 87. Evang. 6. 7. 13. 15. 16. 20. 21. 22. Editio *Complut*. (priori loco, probante *J. A. Bengelio*,) *Erasmi*, *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi*. *Origenes* l. c. *Cyrill*. in Malach. p. 857. *Etymol*. ἤμην, ἀπαγορεύε). *Phrynich*. p. 60. ἤμην, εἰ & εὑρίσκε) παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλ' ἦν ἐγώ. *Cornu Amaltheae*. *Moeris*. ἦν ἀντὶ ἤμην, Ἀττικῶς· ἤμην, Ἑλληνικῶς. *Jo*. XI. 15. XVI. 4. 1. *Cor*. XIII. 11. *Gal*. I. 10. *Act*. X. 30. XI. 5. 17.
ἐν τῷ αἵματι τῶν Προφητῶν] — 2.
γέμουσιν] γέμει *Irenaeus*, *Clemens* Al. *Julianus*.
μεςοί ἐςε] ἐςὶ μεςοὶ CD. 69.
μνημεῖα] μνήματα 60. *Origenes*. ad African.
κοινωνοὶ αὐτῶν] αὐτῶν κοινωνοὶ D. 1. 69.
31. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 1. — 69.

riter immunditia ad te clamat, ne appropinques. R. Illa nomine R. Samuelis f. Nachman adducit *Ezech*. XXXIX. 15. *Moed Katon* f. 5. 1. R. Simon f. Paffi: unde fignatura fepulcrorum probatur ex Lege? ex *Ez*. XXXIX. 15.

κεκονιαμένοις] *Suidas*. κονιῶντες, λευκαίνοντες. κονιᾶται, οἱ τοὺς τοίχους καταχρίοντες. *Demofth*. Olynth. III. τὰς ἐπάλξεις, ἃς κονιᾶσι. c. Ariftocr. ἃ κονιῶσι καὶ κατασκευάζουσι. *Euftath*. in Il. γ. p. 289, 40. κονίην — ἐξ ἧς — καὶ ῥῆμα γίνεται συζυγίας β. κονιῶ, κονιάσω, ἐξ οὗ καὶ τοῖχος κεκονιαμένος. *Ariftot*. H. A. VIII. 2. ἐπὶ πλαταμώνων, ἢ κονιῶνται τοὺς ἐγχελεῶνας. *Ariftid*. in Romam. p. 219. τάδε [τὰ τείχη] οὐκ ἀσφάλτῳ, οὐδὲ πλίνθῳ ὀπτῇ δέδμηται, οὐδὲ κόνει σιλπνὰ ἕςηκεν. *Galen*. de Ufu Part. X οἶμαι δὲ σε μηδ', ὅτι Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος οἶκον ὑπὲρ τοῦ δεσμωτηρίου κατεσκευάσατο, τά τε ἄλλα φανότατον καὶ πάνυ λαμπρότατον τιτάνῳ κεχρισμένον, ἀκηκοέναι. *Plin*. H. N. XXXVI. 55. Tectorium — ter arenato & bis marmorato inductum. *Juvenal*. VI. 470. Sed quae mutatis inducitur atque fovetur Tot medicaminibus. 466. Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit. *Ariftol*. de Gen. Anim. I. 19. ὅταν ἀποπέσῃ τὸ ἐναλειφθὲν τοῦ κονιάματος εὐθύς. & de Coloribus 1. μέλανα δὲ καὶ ταῦτα γίνεται, δι' ὅσων ῥεῖ ὕδωρ, ὅταν βρυαθέντων πρῶτον ἀναξηρανθῇ τὸ ὑγρὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς τοίχοις κονιάματα. *Theocrit*. Id. I. 30. σχ. κονία, ἡ ἄσβεςος, ἀφ' οὗ κονιαω, τὸ ἀσβέςῳ χρίω, καὶ κεκονιαμένος τοῖχος, ὁ ἀσβέςῳ κεχρισμένος. *Dio Chryf*. XLVIII. p. 535. A. εἰ λαβὼν οἰκίαν οἰκοδόμους, ὁρῶν πίπτουσαν, ὁ δὲ τούτων ἀμελῶν, κονιῶν δὲ καὶ χρίων οἴοιτο τι ποιεῖν.

ὡραῖοι] *Suidas* ὡραῖος, εὔμορφος. *Hefychius*. ὡραῖος, ἀκμάζων τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ὄψει. *Herodian*. V. 3. 14. τὴν ὄψιν — ὡραιότατος. & V. 6. 25. τὸ φύσει πρόσωπον ὡραῖον. *Hermog*. F. O. II. 5. ὡραῖος λόγος.

γέμουσιν] *Plut*. Pompej. p. 657. F. γέμοντες ἀνοήτου θράσους. *Ifocr*. . . πολλῶν ἁμαρτημάτων γέμοντες. *Ariftoph*. *Plut*. 812. αἱ δὲ λήκυθοι μύρου γέμουσιν. *Sophocl*. *Philoctet*. 872. δυσοσμίας γέμων. *Plut*. P. Æmilius p. 271. F. ὅσης ἀπειθείας γέμοντι καὶ κακίας ςρατεύματι. *Ifocrat*. Areopag. πλείςων γέμοντες ἐπιθυμιῶν.

28. μεςοὶ ὑποκρίσεως] *Ifocrat*. ad Philipp. πολλῆς ἀνοίας μεςοί. & Panathen. τοσαύτης ἀμαθίας εἶναι καὶ φθόνου μεςόν. ib. ὀργῆς καὶ θυμοῦ καὶ φθόνου καὶ φιλοτιμίας μεςοὺς & πλείςης ὠμότητος μεςῶν. *Demofth*. μεςὸς ἁμαρτημάτων. *Philoftratus*. 72. σαλπάτης σωφροσύνης μεςός. apud *Stobaeum* XXII. Diogenes, & *Demophili* Similitudines: τῆς ἀλαζονείας, καθάπερ τῶν κεχρυσωμένων ὅπλων, οὐχ ὅμοια ἐςὶν τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός. *Sota* f 22. 2. Alexander Rex moriens uxorem monet ut caveat fibi ab hominibus pictis, Pharifaeos fimulantibus, quorum opera funt ficut opera Zimri, & tamen expectant mercedem Pineafi. *Joma*. f. 72. 2. Difcipulus fapientis, qui non idem intra & extra, non eft difcipulus fapientis. *Seneca* de prov. Div. 6. Ifti, quos pro felicibus afpicitis, fi non, qua occurrunt, fed qua latent, videritis, miferi funt, fordidi, turpes, ad fimilitudinem parietum fuorum extrinfecus culti. Non eft ifta folida ac fincera felicitas, crufta eft & quidem tenuis — Cum aliquid inciderit, quod difturbet ac detegat, tunc apparet, quantum altae ac verae foeditatis alienus fplendor abfconderit.

29. οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους] *Euftath*. in *Il*. α. p. 12. 5. ᾠκοδόμησε πόλιν, ἤγουν πόλιν καὶ οἴκους ἔδειμε. τὸ μέντοι ᾠκοδόμησε θυσιαςήριον πάνυ καινῶς εἴρηται. *Æn*. II. 15. equum divina Palladis arte aedificant.

κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα] *Xenoph*. Hell. VI. ἐκόσμησαν δὲ τοῦτο τὸ μνῆμα οἱ Θηβαῖοι πρὸ τῆς μάχης. & de Socrat. 2. ἐάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμῇ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις. *Ælian*. V. H. XII 7. ὅτι Ἀλέξανδρος τὸν Ἀχιλλέως τάφον ἐςεφάνωσε, καὶ Ἡφαιςίων τὸν τοῦ Πατρόκλου. *Ariftid*. Alexandr. p. 85. ἀνθ' ἂν δικαίως τόν τε τάφον κοσμεῖτε, καὶ ὡς ἀρχηγέτην καὶ οἰκιςὴν τιμᾶτε τοῖς πᾶσι τὸν ἄνδρα. *Diodor*. XI. 33. καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐκόσμησε τοὺς τάφους τῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τελευτησάντων. *Eurip*. Troad. 1147. ὅταν σὺ κοσμήσῃς νεκρόν. & Helena 1430. ὃς κοσμεῖ τάφον. *Liban*. progymn. p. 186. A. θάπτοντες, ἔπειτα κοσμοῦντες τοὺς τάφους, ἐνιαυτῶν πληρουμένων. 1. *Macc*. XIII. 27—30. *Demofth*. O. Funebr. κοσμῆσαι τὸν τάφον. *Athenaeus* XIII. p. 595. B. τῶν μὲν ἐν κιλικίᾳ τελευτησάντων — οὐδεὶς — κεκόσμηκε τὸν τάφον.

31. μαρτυρεῖτε] *Hermogenes* Method. 37. οὐ γὰρ δὴ οἶδεν αὐτὸν, ἵνα αὐτῷ ταῦτα μαρτυρῇ. *Ariftid* T. II. p. 18. αὐτός τε μαρτυρῶν ἡμῖν, ὥσπερ ὑπὸ κήρυκος ἀνὴρ φαίνεται. *Ifaeus* ap. *Dion*. H. 17. ὥςε τούτῳ μαρτυρεῖν τὰ ψευδῆ — οὐκ ἄν ποτε ἐμαρτύρουν περὶ τούτου τὰ ψευδῆ, οὐκ ἂν τούτῳ οὐδὲν προσήκων τῇ τούτου μητρὶ ἠθέλησεν ἂν — μαρτυρῆσαι ψευδῆ μαρτυρίαν. *Jof*. A. XIV. 10. 2. αὐτῷ πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν. *Dionyf* *Hal*. A. III. 67. ἐπιλέξας ἄνδρας ρ, ἐκ πάντων τῶν δημοτικῶν, οἷς ἀρετήν τινα πολεμικὴν ἢ πολιτικὴν φρόνησιν ἅπαντες ἐμαρτύρουν. *Galen*. de Compof. Med. per partes Corp. V. σαφῶς οἶδα καὶ μαρτυρῶ τοῖς λέγουσιν ἀλγεῖν αὐτοὺς τοὺς ἰδόντας ποτέ.

υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πα- 32
τέρων ὑμῶν. Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν ; πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; 33
Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμματεῖς· 34
καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑ-

32. πληρώσατε] ἐπληρώσατε D H. 61. 80. 88. Evang. 9. 22. ἀναπληρώσατε 59. πληρώσετε 60.
33. πῶς] ποῦ unus Stephani, teste *Beza*. φύγητε] δυνήσετε φυγεῖν Versio *Syra* posterior.
ἀπὸ] —— F.
γεέννης] + μελλούσης Evang. 22. μελλούσης Versio *Syra* posterior.
34. ἰδοὺ] —— E a prima manu. 56. 57. 58. Vers. *Saxonica*. ἐγὼ] —— D. *Origenes*.
ἀποστέλλω] ἀποστελῶ D. 41. 46. 47. 49. 52. 54. 71. 84. Evang. 21. 22. *Chrysostomus*.

Lesbonactis προτρεπτικός. καὶ ἀναμνήσετε πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὑμεῖς ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἐστὲ παῖδες, οἵ ποτε ἀποβάντας τοὺς βαρβάρους τῆς ἡμετέρας εἰς Μαραθῶνα νικήσαντες. Vox filiorum alio ſignificatu ſumitur a Phariſaeis, alio a Chriſto. Illi intelligebant, ſe ab illis naturali generatione eſſe ortos, Chriſtus illis exprobrat ſimilitudinem morum, & jure, ut eventus comprobavit. 2. *Reg.* VI. 32.

32. *Origenes*, *Chryſoſtomus* & *Theophylactus*. οὐ προστάττων τοῦ ποιῆσαι λέγει τὸ πληρώσατε, ἀλλὰ σύμβολόν τι αἰνίττεται. 1. *Reg.* XXII. 22. *Jo.* XIII. 27. *Apoc.* XXII. 11. Dido *Æn.* IV. 381. I, ſequere Italiam ventis. Servius: ſatis artificioſa prohibitio, quae fit per conceſſionem. *Ælian.* V. H. VI. 14. τί οὖν οὐ δρᾶτε τοῦτο, εἶπεν, ἐφ' ᾧ καὶ ὡρμήσατε; *Silius* II. 256. Perge, ac primordia tanta Accumula paribus factis. *Tacit.* H. I. 41. Extremam ejus [Galbae] vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere —— Plures, obtuliſſe ultro percuſſoribus jugulum, agerent, ferirent, ſi ita e Republica videretur. *Ter.* Adelph. V. 3. 27. conſerva, quaere, parce, fac plurimum illis relinquas: gloriam tu iſtam obtine. Donatus: hoc ſic pronunciandum, ut appareat, hanc ipſam voluptatem Micioni diſplicere. *Targ. Gen.* XV. 16. *Erachin* f. 15. 1. *Sota* I. 6. Dixit R. Hammenuna. Deus non ſumit ultionem de homine, donec impleta fuerit menſura ejus. S. D. *Job.* XX. 22. *Herodot.* V. 168. ἐνταῦθα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολίτας, ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρος σφέα ἀπετέλεσε. 1. *Theſſ.* II. 16.

33. κρίσεως τῆς γεέννης] *Schir R.* III. 8. R. Joſua dixit: timentes a judicio gehennae. *Bemidbar* R. X. ut liberentur a judicio gehennae —— time a judicio gehennae. *Schemoth* R. XXX. dixit Deus S. B. cuſtodite judicium in hoc mundo, & ego eripiam vos e judicio gehennae. XXXI. Deus S. B. eripit eum e judicio gehennae. *Bereſchith* R. X. 11. Ea hora gehenna adſcendit improbis. Vae mundo a judiciis ejus. *Koheleth* R. IX. 15. ut libereris a judicio gehennae: *Targum. Pſ.* XLIII. 16. Deus redimet animam meam a judicio gehennae. & *Eccleſ.* IX. 15. & liberavit corpus a judicio gehennae. *Sota* 1. ter: non liberabitur a judicio gehennae. *Schabbath* f. 118. 1. Quisquis tria convivia Sabbato quoque inſtituenda ſedulo celebrat, liberatur a tribus calamitatibus, ſcilicet ab anguſtiis Meſſiae, a judicio gehennae, & a bello Gogi & Magogi. *Ruth* R. II 9. effugies judicium gehennae, & erit pars tua cum Sara, Rebecca, Rahele & Lea. *Schir R* VIII. 10. ut eripiat filios ſuos a judicio gehennae. *Berachoth* f. 61. 1. non immunis erit a judicio gehennae. Gittin f. 71. Traditio domus R. Iſmaelis. quicunque detondet a facultatibus ſuis, & ex illis facit eleemoſynam, liberatur a judicio gehennae. *Nedarim* f. 40. 1. dixit Rab: quicunque viſitat aegrotum, evadit e judicio gehennae S. D. *Pſ.* XLI. 1. *Bava Bathra* f. 10. 1. quaeſivit Turnus Rufus impius R. Akibam, ſi deus veſter amat pauperes, cur non ipſe eos alit? Reſpondit ei: ut nos eriperemur per illos a judicio gehennae. *Pirke Elieſer* 19. propter Sabbatum liberatus eſt Adamus a Judicio gehennae --- quicunque confitetur transgreſſiones ſuas, easque relinquit, liberatur a judicio gehennae —— veritatem & bonitatem fecit Deus S. B. mecum, & liberavit me a judicio gehennae. 34. & omnes angeli & Seraphini non liberabunt malos a judicio gehennae. in *Medraſch Miſchle* ſaepiſſime.

35. ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς] *Plato* de Rep. I. ὥσπερ θηρίον ἧκεν ἐφ' ἡμᾶς. *Xenoph.* ἥξειν μέλλοντα τὰ ἐγκλήματα ἐφ' ἡμᾶς.

ἐκχυνόμενον] *Lucianus* Pſeudolog. 29. ἐῶ τὰ ἀρχαῖα —— τὸ ἐκχύνειν, καὶ ὅσα ἄλλα καλὰ τοῖς σοῖς λόγοις ἐπανθεῖ. *Schol.* τὸ δέ τοι ἐκχύνειν καὶ ἀδιόρθωτον. ἐπεὶ χέειν μὲν ἐπίσταται ἡ ἑλληνικὴ χρῆσις, χύναι δὲ οὐδέπω ἐγκέκριται τῇ ἑλλάδι γλώσσῃ.

Ζαχαρίου] Hiſtoria narratur 2. *Paral.* XXIV. 19——25. Abelis hiſtoria extat initio Geneſeos, qui liber primus eſt Bibliorum Hebraicorum: Zachariae vero hiſtoria occurrit in poſteriori Paralipomenorum, qui Hagiographorum h. e. tertiae Bibliorum partis eſt ultimus. Fatentur Judaei ſe Zachariae occiſi graviſſimas dediſſe poenas. *Hieroſ. Taanith.* f. 69. 1. 2. *Sanhedrin* f. 90. 2. *Gittin* f. 57. 2. *Koheleth R.* III. 16. X. 4. *Echa R.* praef. bis & II. 2. IV. 13. R. Jochanan dixit, LXXX. M. ſacerdotes occiſi ſunt ob ſanguinem Zachariae. R. Judan interrogavit R. Acham: ubinam interfecerunt Zachariam? an in atrio mulierum, an in atrio Iſraëlis? reſpondit ille: nec in atrio mulierum nec in atrio Iſraëlis, ſed in atrio ſacerdotum. Et ſanguini ejus non factum eſt, quod fieri ſolet ſanguini arietis aut hirci, hic enim tegitur pulvere: at ille non fuit tectus. *Levit.* XVII. 13. *Ez.* XXIV. 7. cur? comm. 8. Septem facinora patrarunt uno die, interfecerunt ſacerdotem, Prophetam, & judicem, ſanguinem inſontis fuderunt; polluerunt atrium, diem Sabbati, & diem expiationis. Cum ergo illuc aſcenderet Nebuſaradan, vidit ſanguinem ebullientem, quaeſivitque, quid hoc ſibi vellet? Reſponderunt, ſanguinem eſſe ex victimis mandatis effuſum. Juſſit afferri vitulos & agnos, ut experiretur, utrum talis eſſet ipſorum ſanguis. Cum autem deprehenderet, horum animalium ſanguinem terra abſorberi, hunc vero non abſorberi, comminatus eſt, ſe carnes eorum ſtrigilibus ferreis laceraturum, niſi verum ipſi dixiſſent. Dicebant ergo, fuiſſe ſacerdotem & Prophetam, qui Iſraëli omnia, quae nunc paterentur, mala praedixerit, ab illis vero occiſus ſit. Dixit Nebuſaradan: ego placabo ipſum adductosque ſuper iſto loco, ubi ſanguis

35 ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· Ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον,
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
36 χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀμὴν λέ-
γω

πρὸς ὑμᾶς] — D.
ἐξ] — 106.
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν] — D. *Lucifer.*
καὶ tertio loco] 1. 69. 72. Verſio *Syra* utraque ſed poſterior habet in marg. cum obelo. *Origenes.*
35. ὅπως] + ἂν C a prima manu 33. 61. 69. 73. Editio *Colinaei. Theophylactus.*
ἔλθῃ] ἐπέλθῃ L. 56. 58. ἔλθοι 80.
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον CD. 1. Editio *Eraſmi, Genev.*
ἐφονεύσατε] ἐφόνευσαν 6. 37.
καὶ ſecundo loco] 33. 65. Evang. 21. Verſio *Copta.*
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε] — DE. a prima manu *Lucifer.*
πᾶν] — 69.
υἱοῦ Βαραχίου] — Evang. 6. 13.
36. ἀμὴν] + γὰρ 106.

guis ebulliebat, Rabbinos interfecit; cum nondum ſiſteretur ſanguis, diſcipulos Scholae ſuper eo interfecit, poſtea etiam juvenes ſacerdotales, ſed ille non ſiſtebatur, donec interfeciſſet ſuper eo XCIV. myriadas. Eo ſanguine nondum ſiſtente, propius accedens dicebat: Zacharia, Zacharia, optimos eorum interfeci; vin' ut omnes interficiam? eo dicto ſtatim ſanguis ſtitit.

υἱοῦ Βαραχίου] Cur vero Zachariae huic, qui Jojadae filius dicitur in libris Chronicorum, hic tribuitur nomen Zachariae filii Barachiae filii Iddo prophetae, qui tribus poſt ea ſeculis ſub Dario vixit? Hanc Quaeſtionem etiam movet *Hieronymus*: Quaerimus, inquit, quare Barachiae dicatur filius, & non Jojadae? — In Evangelio, quo utuntur *Nazaraei*, pro filio Barachiae filium Jojadae reperimus ſcriptum. Eodem etiam nomine venit in *Targum* Thren. II. 20. Interfeciſtis Zachariam filium Iddo, ſummum ſacerdotem & prophetam fidelem, in domo ſanctuarii, die expiationis. Cauſſa forte fuit, quod conſulto abſtinerent a pronunciatione vocis, quae eſſet compoſita ex nomine Dei τετραγραμμάτῳ; quae videtur ratio fuiſſe, cur & Matthaeus in Genealogia nomen Jojakimi omitteret. Sic etiam pro Juda Apoſtolo maluerunt Thaddaeum dicere; & pro Jojakimo Eliakimum, 2. *Reg.* XXIII. 34. 2. *Paral.* XXXVI. 4. *Judith.* IV. 5. 11. XV. 9.

ὃν ἐφονεύσατε] *Dio Chryſ.* XXXVII. p. 455. A. ἀρίωνος μέν τε τύπον οὐκ ἐποιήσασθε, ὅταν δὲ ὑμᾶς λέγω, τοὺς προγόνους λέγω τοὺς ὑμετέρους. *Dio* XLV. p. 200. ὑμεῖς, οἱ τοὺς ταρκυνίους ἐξελάσαντες, οἱ τὸν Βροῦτον ἀγαπήσαντες κλ.

μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου] Altare etiam nocentibus, niſi atrociſſime deliquiſſent, aſylum & tutela erat. *Exod.* XXI. 14. 1. *Reg.* I. 51. II. 28. 29. 30. *Seneca* Troad. 45 ipſas ad aras majus admiſſum Scelus. *Juſtin.* XVII. 3. Pyrrhus, cum in templum Dodonaei Jovis ad conſulendum veniſſet, ibi Lanaſſam neptem Herculis rapuit — brevique poſt tempore Delphis, inſidiis Oreſtis filii Agamemnonis, inter altaria Dei interiit. XX. 2. 4. Cum primum Urbem Sirim cepiſſent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes Minervae ſimulacrum ſacerdotemque Deae velatum ornamentis, inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob haec cum peſte & ſeditionibus vexarentur. *Æn.* III. 331. Scelerum furiis agitatus Oreſtes Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras. *Eurip.* Troad. 562. σφαγαὶ δ' ἀμφὶ βωμοῖσι φρυγῶν. *Senec.* Herc. Fur. 503. Complectere aras, nullus eripiet Deus te mihi. *Polyaen.* p. 475. οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἱκέται καταφυγόντες ἠξίουν μὴ διώκεσθαι. & p. 500. βωμῷ προσέφυγεν ἱκετηρίας λαβών. *Thucyd.* I. 126. καθεζομένους τινας καὶ ἐπὶ τῶν σεμνῶν θεῶν ἐν τοῖς βωμοῖς — διεχρήσαντο. *Ant. Lib.* 18. θύοντος αὐτοῦ, παρὼν ὁ παῖς Βοτρυς ἐδαίσατο τὸ ἐγκέφαλον τοῦ κριοῦ, πρὶν ἐπὶ τὸν βωμὸν καταθῦσαι. μαθὼν δὲ τὸ γεγονὸς εὔμηλος προσέκρουσε κατ' ὀργὴν πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὸν δαλὸν ἀφελὼν ἐκ τοῦ βωμοῦ. *Corn.* N. IV. 4. 4. Argilius eo confugit: in ara conſedit. *Tibull.* IV. 12. 23. Sed Veneris ſanctae conſidam vinctus ad aras: Haec notat injuſtos, ſupplicibusque favet. *Thucyd.* IV. 98. τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς. *Joſ.* A. XI. 7. 1. Ἰησοῦς ἐν τῷ ναῷ διενεχθεὶς τῷ Ἰωάννῃ παρώξυνε τὸν ἀδελφὸν, ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν διὰ τὴν ὀργήν. τηλικοῦτον δὲ ἀσέβημα δρᾶσαι κατ' ἀδελφοῦ τὸν Ἰωάννην ἱερώμενον δεινὸν ἦν, καὶ τὸ δεινότερον, ὡς μήτε παρ' ἕλλησι μήτε παρὰ βαρβάροις ὠμὸν οὕτω καὶ ἀσεβὲς πρᾶγμα γεγονέναι. τὸ μέντοι θεῖον οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐδουλώθη, καὶ ὁ ναὸς ἐμιάνθη ὑπὸ Περσῶν. *Ovid.* Met. VII. 603. ante ipſam, quo mors foret invidioſior, aram.

τοῦ θυσιαστηρίου] Ara erat ſub dio in atrio ſacerdotum, ad occidentem habebat aedem templi. *Joſ.* B. V. 5. 6. πρὸ αὐτοῦ [τοῦ ναοῦ] δ' ὁ βωμὸς ιε. μὲν ὕψος ἦν πηχῶν, εὖρος δὲ καὶ μῆκος ἐκτεῖνον ἴσον ἀνὰ ν. πήχεις — περιέστεφε δὲ τόν τε ναὸν καὶ τὸν βωμὸν εὔλιθόν τι καὶ χαρίεν γείσιον, ὅσον πηχυαῖον ὕψος, ὃ διεῖργεν ἔξωθεν τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν ἱερέων. A. VIII. 4. 1. τὸ δὲ θυσιαστήριον τὸ χάλκεον ἔστησε πρὸ τοῦ ναοῦ ἀντικρὺ τῆς θύρας, ὡς ἀνοιχθείσης αὐτὸ κατὰ πρόσωπον εἶναι, καὶ βλέπεσθαι τὰς ἱερουργίας καὶ τὴν τῶν θυσιῶν πολυτέλειαν. A. XV. 11. 5. ὅπου τοῖς ἱερεῦσιν εἰσελθεῖν ἐξὸν ἦν μόνοις, ὁ ναὸς ἐν τούτῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ βωμὸς ἦν, ἐφ' οὗ τὰς θυσίας ὁλοκαυτῶμεν τῷ θεῷ. *Luc.* XIII. 1. *Polybius* IV. 35. ἀπέσφαξαν αὐτούς· καίτοι πᾶσι τοῖς καταφυγοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τὸ ἱερὸν, κἂν θανάτου τις ἦν κατακεκριμένος. τότε δὲ — εἰς τοῦτ' ἦλθε καταφρονήσεως, ὥστε περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὴν τράπεζαν τῆς θεοῦ κατασφαγῆναι — ἅπαντας. *Philo* de Temulent T. 1. p. 378, 12. τὴν οὖν σκηνὴν καὶ τὸν βωμὸν ἐννοήσωμεν ἰδέας, τὴν μὲν ἀρετῆς ἀσωμάτου, τὸν δὲ αἰσθητῆς εἰκόνος εἶναι σύμβολον. τὸν μέντοι γε βωμὸν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ ῥάδιον ἰδεῖν. ἔξω τε γὰρ ἔχει τὴν κατασκευὴν, καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ ἀναλίσκεται, ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ νύκτωρ περιλάμπεσθαι· ἡ δὲ σκηνὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα ἀθέατα, οὐχὶ τῷ μόνον ἐσωτάτω καὶ ἐν ἀδύτοις ἱδρῦσθαι — & de V. Moſis III. T. 2. p. 149, 42. ὁ μὲν οὖν βωμὸς ἵδρυτο ἐν ὑπαίθρῳ τῶν εἰσόδων τῆς σκηνῆς ἀντικρὺ, ἀφεστὼς τοσοῦτον ὅσον ἱκανὸν ἦν λειτουργοῖς εἶναι διάστημα πρὸς τὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτελουμένας θυσίας. p. 151, 13. τὸν δ' ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸν εἴωθε καλεῖν θυσιαστήριον, ὡσανεὶ τηρητικὸν καὶ φυλακτικὸν ὄντα θυσιῶν. & 157, 19. τὰ ἐν ὑπαίθρῳ πρῶτα, τόν τε βωμὸν καὶ τὸν λουτῆρα κατέχριε, ἐπιῤῥαίνων ἑπτάκις, ἔπειτα τὴν σκηνήν. *Middoth* V. 1. inter aedem & altare fuerunt XI. cubiti, pro ambulacro ſacerdotum. 1. *Macc.* VII. 38.

36. Haec

γω ὑμῖν, + ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ 37
ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία
ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρη- 38
+ ὅτι μος.

ὑμῖν] + ὅτι CEFGM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. Colb. quatuor. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 64. 63. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Genev*. Verſio *Syra* utraque. *Origenes* l. c. *Chryſoſtomus*, & in XXIV. 6. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1188.

ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα EFG. 1. 3. 44. 74. 83. 90. Evang. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*, *Irenaeus* V. 14.

37. ἀποκτείνουσα] ἀποκτέννουσα C. *Theodoret*. in Michae praef. MS. ἀποκτένουσα GK 12. 47. 52. 54 55. 56. 57. 58. 60. 66. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 18. 19. 21. 22. Editio *Complut*. *Bengel*. *Theophylactus*.

πρὸς] παρ' Evang. 22. ἐπ' 72. αὐτὴν] σε D. 27. 86. ἐπισυναγαγεῖν] συναγαγεῖν *Chryſoſt*.

ἐπισυνάγει ὄρνις] ὄρνις ἐπισυνάγει D 1. 69. Verſio *Latina*, *Copta*. *Origenes*, *Theodoretus*, *Cyrillus*, *Baſilius*.

38. ὑμῖν] —— 5. 6. 10. 14. 32. 36. 37. 38. 46. 56. 58. Colb. unus. 80. 86. Evang. 6. 13. 22. Verſio

36. Haec verba continent praedictionem eorum, quae Judaei in templo commiſſuri atque paſſuri eſſent. *Luc*. XIII. 1. *Jo*. VIII. 59. X. 23. 31. *Joſ*. B. IV. 3. 12. Ὁ δὲ βληθεὶς τῶν Ζηλωτῶν εἰς τὸ ἱερὸν ἀνῄει, καθαιμάσσων τὸ θεῖον ἔδαφος, καὶ μόνον ἄν τις εἴποι τὸ ἐκείνων αἷμα μιᾶναι τὰ ἅγια. & 5. 1. ἐπεκλύσθη δὲ τὸ ἔξωθεν ἱερὸν πᾶν αἵματι, καὶ νεκροὺς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἡ ἡμέρα κατελάμβανεν. & 4. καὶ δὴ τινα τῶν ἐπιφανεστάτων ἀποκτεῖναι προθέμενοι Ζαχαρίαν υἱὸν Βαρούχου —— δύο δὲ τῶν τολμηροτάτων προσπεσόντες ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ διαφθείρουσι τὸν Ζαχαρίαν. 6. 3. ἦν γὰρ δή τις παλαιὸς λόγος ἀνδρῶν, ἔνθα τότε τὴν πόλιν ἁλώσεσθαι καὶ καταφλεγήσεσθαι τὰ ἅγια νόμῳ πολέμου, στάσις ἐὰν κατασκήψῃ, καὶ χεῖρες οἰκεῖαι προμιάνωσι τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος. & V. 1. 3. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργάνων βέλη, μέχρι τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ νεὼ διὰ τὴν βίαν ὑπερφερόμενα, τοῖς τε ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἱερουργοῦσιν ἐνέπιπτε, καὶ πολλοὶ σπεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώνυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον, πρὸ τῶν θυμάτων ἔπεσον αὐτοὶ, καὶ τὸν Ἕλλησι πᾶσι καὶ βαρβάροις σεβάσμιον βωμὸν κατέσπεισαν ἰδίῳ φόνῳ, νεκροῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀλλόφυλοι, καὶ ἱερεῦσι βέβηλοι συνεφύροντο, καὶ παντοδαπῶν αἷμα πτωμάτων ἐν τοῖς θείοις περιβόλοις ἐλιμνάζετο. Τί τηλικοῦτον, ὦ τλημονεστάτη πόλις πέπονθας ὑπὸ Ῥωμαίων, οἵ σου τὰ ἐμφύλια μύση περικαθαροῦντες εἰσῆλθον; Θεοῦ μὲν γὰρ οὔτε ἦς ἔτι χῶρος, οὔτε μένειν ἐδύνασο, τάφος οἰκείων γενομένη σωμάτων, καὶ πολέμου τὸν ναὸν ἐμφυλίου ποιήσασα πολυάνδριον. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου πρὸς τῷ βωμῷ καταπτήσσοντες καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλούμενοι κατεπατοῦντο ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρῳ. 9. 4. χερσὶν ἐμφυλίοις ὁ θεῖος μεμίανται χῶρος. VI. 2. 1. τῶν ὑμετέρων δὲ πτωμάτων οὐχ' ἡ πόλις καὶ τὸ ἱερὸν δὲ πᾶν πεπλήρωται; 4. τί οὖν νῦν ἀλιτήριοι καὶ νεκροὺς ἐν αὐτῷ [τῷ γεισίῳ] καταπατεῖτε; τί δὲ τὸν ναὸν αἵματι ξένῳ καὶ ἐγχωρίῳ φύρετε; 4. 6. καὶ περὶ μὲν τὸν βωμὸν πλῆθος ἐσωρεύετο νεκρῶν, κατὰ δὲ τῶν τοῦ βωμοῦ βάθρων αἷμα ἔρρει πολὺ, καὶ τὰ τῶν ἄνω φονευομένων σώματα κατωλίσθανε. 5. 1. τὸν μὲν γε τοῦ ἱεροῦ λόφον ἐκ ῥιζῶν ἄν τις ἔδοξε βράττεσθαι, πάντοθεν τοῦ πυρὸς καταγέμοντα· δαψιλέστερον δὲ τὸ αἷμα τοῦ πυρὸς εἶναι, καὶ τῶν φονευόντων πλείους τοὺς φονευομένους· οὐδαμοῦ γὰρ ἡ γῆ διεφαίνετο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ σωροῖς ἐπεμβαίνοντες οἱ στρατιῶται σωμάτων ἐπὶ τοὺς διαφεύγοντας ἔθεον.

Quaeritur autem, quo ſenſu poſteri poſſint dici poenas dare delictorum a majoribus ſuis commiſſorum? reſpondetur, jure hoc aggravare reum, ſi, longam ſeriem nocentium punitorum videns, ne ſic quidem paſſus eſt ſe a ſimili delicto abſterreri; quod animum inemendabilem prodit, atque ſeveriori ſupplicio dignum eſt.

37. ἐπισυναγαγεῖν] *Polyb*. V. p. 608. χρυσίγονον μὲν ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδὴν, ἐπισυνάξοντα τοὺς ἄνω Μακεδόνας. p. 606. ἐπισυνάγοντες τοὺς Δυμαίους καὶ τοὺς Πατραίους, σὺν δὲ τούτοις ἔχοντες τοὺς μισθοφόρους. & I. p. 105 δόντες ὁ. μὲν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἐπισυνηγμένους τῶν μισθοφόρων. *Galen*. in Hippocr. de Ptiſana. ἐπιδιασκευάσθαι λέγεται βιβλίον, ἐπὶ τῷ προτέρῳ γεγραμμένῳ τὸ δεύτερον γραφὲν, ὅταν τὴν ὑπόθεσιν ἔχον τὴν αὐτὴν, καὶ τὰς πλείστας τῶν ῥήσεων τὰς αὐτὰς, τινα μὲν ἀφῃρημένα τῶν ἐκ τοῦ προτέρου συγγράμματος ἔχει, τίνα δὲ προσκείμενα, τινα δὲ ὑπαλλαγμένα. Volebat Chriſtus, ad diſcipulos, quos jam habebat, etiam Hieroſolymitanos cives omnes aggregare.

ὃν τρόπον] Pro καθ' ὃν τρόπον *Luc*. XIII. 34. *Act*. I. 11. VII. 28. XV. 11. XXVII. 25. 2. *Tim*. III. 8.

ὄρνις] *Athen*. IX. p. 373. A. ὄρνιθας καὶ ὀρνίθια νῦν μόνον ἡ συνήθεια καλεῖ τὰς θηλείας —— ἀλεκτρυόνας δὲ καὶ ἀλεκτορίδας τοὺς ἄρρενας· τῶν ἀρχαίων δὲ τὸ ὄρνις καὶ ἀρσενικῶς καὶ θηλικῶς λεγόντων ἐπ' ἄλλων ὀρνέων, οὐ περὶ τούτου τοῦ ἰδικοῦ, περὶ οὗ φησιν ἡ συνήθεια ὄρνιθας ὠνήσασθαι —— Μένανδρος δ' ἐν ἐπικλήρῳ πρώτῃ σαφῶς τὸ ἐπὶ τῆς συνηθείας φησιν, ἐμφανίζων οὕτως· ἀλεκτρυὼν τις ἐκεκράγει μέγα· οὐ σοβήσετ' ἔξω, φησὶ, τὰς ὄρνιθας ἀφ' ἡμῶν; καὶ πάλιν· αὕτη ποτ' ἐξεσόβησε τὰς ὄρνεις μόλις. *Galen*. de facult. Aliment. III. ὄρνιθας ὀνομαζόντων τῶν παλαιῶν ἅπαντα τὰ πτηνὰ ζῶα καὶ δίποδα, τοῖς νῦν Ἕλλησιν ἔθος ἤδη γέγονε τὰς ὑπ' ἐκείνων ἀλεκτορίδας καλουμένας μόνας οὕτω προσαγορεύειν.

τὰ νοσσία] *Phrynichus* p. 88. Νοσσὸς, νοσσίον, ἀμφοῖν λείπει τὸ ε, διὰ τοῦτο ἀδόκιμα. Λέγε οὖν νεοττὸς, νεοττίον, ἵνα ἀρχαῖος φαίνῃ. *Thomas* Νεοττὸς, νεοττίον, καὶ νεοττία ἀττικῶς. οὐ νεοσσὸς, οὐδὲ νεοσσίον καὶ νεοσσία. *Euſtath*. in Il. α. p. 228. νοσσάδας ὄρνις παρὰ τοὺς νεοσσοὺς, κατὰ συγκοπὴν ἐν τοῦ νεοσσάδας. *Euſtath*. *Iſmen*. 94. θρηνήσει —— οἷον τρυγὼν ἐπὶ νεοττίοις ὀλλυμένοις. *Plato* de Legg. VI. νεοττῶν γέννησιν καὶ τροφήν. *Dio Chryſ*. XXXI. p. 338, A. ὁ δέ τοι Ἀπόλλων οὐκ εἴα δήπουθεν ἐκ τοῦ περιβόλου τοὺς νεοττοὺς ἀναιρεῖσθαι τὸν κυμαῖον. XL. p. 497. D. ὄρνιθες ἐγγὺς ἀλλήλων ποιησάμενοι νεοττιάς. *Ælian*. A. N. VII. 47. τὰ δὲ πρόσφορα ὀρνίθια νεοττοὺς καὶ ὀρταλίχους καλοῦσιν. *Ariſtot*. H. A. IX. 29. κατεσθίειν τὰ τῆς ὄρνιθος νεόττια. *Euripid*. Herc. fur. 71. οἱ δ' Ἡράκλειοι παῖδες, οὓς ὑπὸ πτέρυξ σώζω, νεοσσοὺς ὄρνις ὡς ὑφειμένη. *Sext*. *Empir*. a. Phyſ. II. 340. τὸ ᾠὸν κατὰ δύναμιν μὲν ἐστι νεοσσὸς —— ἀλλὰ λέγεται —— νεοσσόν.

ὑπὸ τὰς πτέρυγας] *Eurip*. Heraclid. 10. τ' ἀκείνου τέκν' ἔχων ὑπὸ πτεροῖς σώζω τάδ'. *Plut*. de Philoſtorg. p. 494. E. τὰς δὲ ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ὄμμασι καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ὃν τρόπον τὰ νεοττία περιέπουσι, τοῖς μὲν ἐνδῦναι χαλῶσαι τὰς πτέρυγας, τὰ δ' ἐπιβαίνοντα τῶν νώτων καὶ προσέρχονται πανταχόθεν ἀποδεχόμεναι, μετὰ τοῦ γεγηθὸς

39 μος. Λέγω γὰρ ὑμῖν· Οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρ-
χόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

1 ΚΑὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
2 ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ βλέπετε
πάν-

Copta. Clemens Alex. *Chrysostomus.*

ἔρημος] —— L. *Cyrillus* saepius, *Basilius Seleuc.* a. Judaeos bis. ex *Luca.* 39. γὰρ] δὲ 51.

ὑμῖν] + ὅτι D. 1. 12. Colb. unus. 36. 40. 51. 53. 59. 60. 69. 74. 90. 106. Evang. 22. Editio *Colinaei.* Versio *Copta.* κυρίȣ] Θεοῦ D.

1. ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ] ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο. DL. 1. 12. 13. 69. 70. 106. Editio *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante T. *Beza* in Versione & annotationibus, & *J. A. Bengelio* in Gnom.

προσῆλθον] + αὐτῷ. 3. 10 35. 38. 40. 56. 58. 62. 66. 74. ex emendatione. *Chrysostomus, Theophylactus.*

2. Ἰησοῦς] ἀποκριθεὶς DL. 1. 13. 33. 69. Versio *Vulg. Copt.* Editio 1. *Erasmi, Aldi, Chrysost.* probante *J. Millio* prol. 874. —— H. 2. Versio *Syra.*

οὐ prius] —— DL. 5. 6. 7. 14. 24. 32. 36. 37. 40. 53. 78. ex emendatione. Evang. 17. 18. 19. Editio *E. Schmidii.* Versio *Copta, Vulg. Æthiop. Arab. Theophylactus.* probante *J. Casaubono, J. Millio* prol. 1068.

θος ἢ καὶ προσφιλὲς ἐπιφθέγγεσθαι. Κύνας δὲ καὶ δράκοντας, ἂν περὶ αὐτῶν φοβηθῶσι, φεύγουσιν, ἂν δὲ περὶ τῶν τέκνων, ἀμύνονται καὶ διαμάχονται παρὰ δύναμιν. *Anthol.* I. 87. 1. Χειμερίαις νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις τέκνοις εὐναίας ἀμφέχεε πτέρυγας. Μέσφα μιν οὐράνιος κρύος ὤλεσε. ἢ γὰρ ἔμεινεν αἰθέρος οὐρανίων ἀντίπαλος νεφέων· Πρόκνη καὶ Μήδεια κατ' ἄϊδος αἰδέσθητε Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι. *Vajikra R.* XXV. f. 168. 4. Gallina, quando pulli ipsius teneri sunt, congregat illas, & ponit sub alis suis, ipsos calefacit, & pro ipsis humum pedibus effodit —— Sic cum Israëlitae XL annis essent in deserto, Man descendit, fons adscendit, coturnices ad ipsos venerunt, nubes gloriae divinae circumdedit eos, & columna nubis profecta est ante ipsos. *Psal.* XVII. 8. *Deut.* XXXII. 11.

38. ἔρημος] *Lysias* Areop. ἄπαις μὲν ὢν καὶ μόνος, ἐρήμου δὲ τοῦ οἴκου γενομένου ὁ ἄρχων ἐπιμελείσθω τῶν ὀρφανῶν, καὶ τῶν ἐπικλήρων· καὶ τῶν οἴκων —— τῶν ἐξερημουμένων. Isaeus de haered. Philoct. ἔδοξεν αὐτῷ διαθέσθαι τὰ αὐτοῦ, μὴ ἔρημον καταλίπῃ τὸν οἶκον εἴτι πάθοι. *Isocrates* Æginet. ὃς οὔτ' ἔρημον τὸν οἶκον κατέλιπε.

39. ἀπ' ἄρτι] *Galen.* Glossar. Hippocr. ἀπαρτίως, ἀπηρτισμένως καὶ ἀκριβῶς· Διοσκουρίδης δὲ ἔφη, ὅτι καὶ πᾶν τὸ ἐναντίον δηλοῖ, ὡς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, ἐν οἷς φησι, καὶ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπ' ἄρτι ἐν τοῖς τουτοισι καιροῖς μεταβάλλουσι εἰς τὰ ῥοφήματα. Ἐμοὶ δὲ καὶ ταύτῃ δοκεῖ τὸ ἀπηρτισμένον τε καὶ ἀκριβῶς δηλοῦν, ὅτι δὲ καὶ οἱ ἀττικοὶ τὸν αὐτὸν τρόπον χρῶνται τῷ ὀνόματι, μύρια παραδείγματα διὰ τῶν σμικρῶν ὑπομνημάτων ἔχεις. & in Hippocr. Aphoris. I. ὅπερ γὰρ ἀρτίως ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔφη, τοῦτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ μεταβαλὼν ἀπαρτὶ ὠνόμασεν· ἐστι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τοὔνομα τὸ ἀπαρτὶ κατὰ τοῦτο τοῦ σημαινομένου τοῦ ἀπηρτισμένως, καὶ ὁλοκλήρως, καὶ ἀνελλιπῶς. *Aristoph. Plut.* 388. ἀλλὰ τοὺς χρηστοὺς μόνος ἔγωγε, καὶ τοὺς δεξιοὺς, καὶ σώφρονας ἀπαρτὶ πλουτῆσαι ποιήσω. *Schol.* ἀπαρτὶ, ἀπηρτισμένως. ἐπίρρημα δὲ ἐστι ὡς ἀμογητί, παρὰ τὸ ἀπηρτισμένον καὶ πλῆρες· κέχρηται αὐτῷ Ἡρόδοτος λέγων· ἀπὸ τούτου εἰσι στάδια δύο ἀπαρτί· καὶ Φερεκράτης ἐν κραπατάλοις· Φράσον μοι ἀπαρτὶ ὅπως προλαβεῖν. Συνωνυμεῖ δὲ ἡ λέξις ἐσθ' ὅτε γὰρ καὶ χρονικὸν ἐπίρρημα δηλεῖ, ὡς καὶ Καλλίμαχος.

ὁ ἐρχόμενος] Loquitur Christus de adventu ad supplicium de contumacibus Judaeis excidio Hierosolymorum sumendum, etiam intra XXIV. 3. 30. 34. 44. 46. 50. Solebant autem Judaei festo Tabernaculorum, ut & Paschatis die primo haec verba ex *Psal.* CXVIII. canere, ut vidimus supra XXI. 9 Illo tempore Cestius expeditionem Hierosolymitanam suscepit. *Jos.* B. II. 19. 1. Κέστιος εἰς Λύδδα προελθὼν κενὴν ἀνδρῶν τὴν πόλιν καταλαμβάνει· διὰ γὰρ τὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτὴν ἀναβεβήκει πᾶν τὸ πλῆθος εἰς Ἱεροσόλυμα —— & 2. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι κατιδόντες ἤδη πλησιάζοντα τῇ μητροπόλει τὸν πόλεμον, ἀφέμενοι τῆς ἑορτῆς, ἐχώρουν ἐπὶ τὰ ὅπλα —— μηδὲ τῆς ἀργῆς ἑβδομάδος ἔννοιαν λαβόντες —— ἦν γὰρ δὴ τὸ μάλιστα παρ' αὐτοῖς θρησκευόμενον σάββατον. *Jo.* XIX. 37. Obsidio vero Titi incidit in festum Paschatis. *Jos.* B. VI. 9. 3. ἀπὸ γὰρ τῆς χώρας ὅλης ἐπὶ τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν συνεληλυθότες ἐξαπίνης τῷ πολέμῳ περιεσχέθησαν.

1. τὰς οἰκοδομὰς] *Phrynichus* p. 186. οἰκοδομὴ οὐ λέγεται· ἀντ' αὐτοῦ δὲ οἰκοδόμημα. *Thomas.* οἰκοδομὴ οὐ λέγουσιν ἀττικοὶ, ἀλλ' οἰκοδόμημα καὶ οἰκοδομία. *in Geopon.* πρὸς οἰκοδομὴν ξύλα τέμνειν. *Philo* de Monarch. T. II. p. 223, 29. D. τούτου τοῦ ἱεροῦ ὁ μὲν ἐξωτάτω περίβολος καὶ μήκει καὶ πλάτει μέγιστος ὢν τετράσι στοαῖς εἰς πολυτέλειαν ἠσκημέναις ὠχύρωτο —— τελειότατον ἔργον —— κατὰ δὲ τὸ μεσαίτατον αὐτὸς ὁ νεὼς, παντὸς λόγου κρείττων, ὡς ἐκ τῶν περιφαινομένων ἐστὶ τεκμήρασθαι —— τὰ μὲν οὖν ἐν οἰκοδομαῖς ὑπερβολὰς ἔχοντα περίβλεπτα ἐστι καὶ θαυμάζεται πρὸς τῶν ὁρώντων, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιφοιτώντων ξένων· οἳ συγκρίνοντες τὰς οἴκων δημοσίων κατασκευὰς ἐκπλήττονται τό τε κάλλος ὁμοῦ καὶ τὴν πολυτέλειαν. *Jos.* B. V. 9. 4. λάβετε ἤδη κατερειπομένης αἰδῶς πατρίδος, καὶ θεάσασθε τὸ κάλλος, ἧς προδίδοτε, οἷον ἄστυ, οἷον ἱερὸν; ὅσων ἐθνῶν δῶρα. *Succa* f. 51. 2. Tradiderunt Rabbini: Qui non vidit domum sanctam, nullam unquam vidit structuram ornatam: hoc est aedificium Herodis. *Bava Bathra* f. 4. 1. & Succa ib. Qui non vidit structuram Herodis, non vidit structuram pulcram. Quonam extruxit Sanctuarium illud? Respondit Raba, lapidibus marmoris viridis & albi. Sunt qui dicunt, lapidibus marmoris, speciem stibii referentis, & marmoris viridis & albi; series lapidum ingrediebatur, & series exibat, ut polirentur & coaptarentur. Cogitabat aedificium illud obducere auro, at Rabbini dicebant: omitte illud, quia ita satis pulcrum est, nam apparet, ut fluctus maris. *Jos.* A. XV. 11. 3. ὑψηλότατον δὲ τὸ μεσαίτατον, ὡς περίοπτον ἐκ πολλῶν σταδίων εἶναι τοῖς τὴν χώραν νεμομένοις, μᾶλλον δ' εἴ τινες κατ' ἐναντίον οἰκοῦντες ἢ προσιόντες τύχοιεν. *B.* V. 5. 6. Τὸ δ' ἔξωθεν αὐτοῦ πρόσωπον οὐδὲν οὔτε εἰς ψυχῆς οὔτε εἰς ὀμμάτων ἔκπληξιν ἀπέλιπε, πλαξὶ γὰρ χρυσοῦ στιβαραῖς κεκαλυμμένος πάντοθεν, ὑπὸ τὰς πρώτας ἀνατολὰς πυρωδεστάτην ἀπέπαλλεν αὐγὴν, καὶ τῶν βιαζομένων ἰδεῖν τὰς ὄψεις ὥσπερ ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ἀπέστρεφεν· Τοῖς γε μὴν ἀφικνουμένοις ξένοις πόρρωθεν ὅμοιος ὄρει χιόνος πλήρει κατεφαίνετο, καὶ γὰρ, καθ' ἃ μὴ κεχρύσωτο, λευκότατος ἦν· κατὰ

πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ — μὴ κατα-
λυθήσεται. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' 3
ἰδίαν, λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Βλέπετε μή τις 4
ὑμᾶς

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα CH 1. 44. 69. 84. 86. 90. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Plant Genev.* Verſio *Vulg. Syra, Copt. Chryſoſtomus, Theophylactus.* ὑμῖν] + ὅτι D.
μὴ ſecundo] — CDEGHL. 12. 14. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 50. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 64. 69. 70. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 90. 91. 106. Evang. 3. 5. 6. 9. 10. 15. 18. 19 20. 22. 24. Editio *Complut. Colin. Bengelii, Plant. Genev. Chryſoſtomus, Macarius, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1378.
λίθον] λίθου 12. καταλυθήσεται] καταλυθῇ Evang. 21.
3. ἐλαιῶν] + κατέναντι τοῦ ἱεροῦ C. ex *Marco.* αὐτῷ] — 56. 58. Evang. 5. Verſio *Syra.*
μαθηταὶ] + αὐτοῦ C. 73. 80. Evang. 5. 20. Verſio *Copta, Syr. Origenes* H. 27.
εἰπὲ] εἰπὸν L. 1. τὸ] — Bodlej. unus. σῆς παρουσίας] παρουσίας σου D.
τῆς poſterius] — CL. 1. Editio *Eraſmi* 1. *Cyrill.* Catech. 106. αἰῶνος] + τούτου 59. Verſio *Copta.*

κορυφὴν δὲ χρυσέους ὀβελοὺς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων· τῶν δ' ἐν αὐτῷ λίθων ἔνιοι μῆκος με. πηχῶν ἦσαν, ὕψος ε. εὖρος δὲ ς. *Lucas* XXI. 5. refert, eos non tantum ſtructuram, quae oculis patebat, monſtraſſe, verum etiam theſauri & donariorum templi mentionem feciſſe, jactantes ea, quae conſpicerentur, minimam eſſe partem eorum, quae non conſpicerentur.

2. λίθος ἐπὶ λίθον] *Eurip.* Helen. 106. ἤδη γὰρ ἧπται, καὶ κατείργασται πυρί; Τ. ὡς οὐδ' ἴχνος γε τειχέων εἶναι σαφές. *Taanith* IV. 7. Nono die menſis Ab arata eſt Urbs. Schol. *Maimon.* Turnus Rufus impius aratro templum fodit, ut impleretur, quod dictum eſt Jerem. XXVI. 18. *Joſ.* B. VII. 1. 1. κελεύει καῖσαρ ἤδη τὴν πόλιν ἅπασαν καὶ τὸν νεὼν κατασκάπτειν — τὸν δ' ἄλλον ἅπαντα τῆς πόλεως περίβολον οὕτως ἐξωμάλισαν οἱ κατασκάπτοντες, ὡς μηδὲ πώποτ' οἰκηθῆναι πίστιν ἂν ἔτι παρασχεῖν τοῖς προσελθοῦσι, τοῦτο μὲν οὖν τέλος, ἐκ τῆς τῶν νεωτερισάντων ἀνοίας, Ἱεροσολύμοις ἐγένετο, λαμπρᾷ τε πόλει καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις διαβοηθείσῃ. 5. 5. in triumpho θαῦμα ἐν τοῖς μάλιστα παρεῖχεν ἡ τῶν φερομένων πηγμάτων κατασκευή. — ἦν γὰρ ὁρᾷν χώραν μὲν εὐδαίμονα δῃουμένην — τείχη δ' ὑπερβάλλοντα μεγέθει μηχαναῖς ἐρειπόμενα — πῦρ τε ἐνιέμενον ἱεροῖς, καὶ κατασκαφὰς οἴκων ἐπὶ τοῖς δεσπόταις. &c. 2. Τερέντιος Ροῦφος, οὗτος γὰρ ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο. 2. *Sam.* XVII. 13. 2 *Reg.* III. 25. *Thren.* IV. 11. 12.

καταλυθήσεται] *Catull.* LXV. 367. Urbis Dardaniae Neptunia ſolvere vincla.

3. *Jul. Capitolin.* in M. Anton. Philoſopho. Vano cuidam, qui diripiendae urbis occaſionem cum quibusdam conſciis requirens, de caprifici arbore in Campo Martio concionabundus, ignem de coelo lapſurum, finemque Mundi affore dicebat.

Putabant diſcipuli cum Judaeis, παλιγγενεσίαν Mundi glorioſo Meſſiae adventui ſucceſſuram eſſe. *Sanhedrin* f. 97. 2. Elias dixit R. Judae fratri Raf Salla pii, mundum non minus quam LXXXV. Jubilaeos duraturum, & tempore ultimi Jubilaei venturum filium Davidis. R. Chenan f. Tachalifa dixit R. Joſepho: inveni librum, in quo ſcriptum erat: Poſt annos 4291. a creatione, bella draconis & Gogi atque Magogi ceſſabunt, & poſtea erunt dies Meſſiae, & S. B. non renovabit mundum ſuum niſi poſt VII. M. annos. & f. 92. Traditio Scholae Eliae: Juſti quos Deus S. B. e mortuis ſuſcitabit, non redibunt iterum ad pulverem ſuum. — Si quaeras: quid facient annis iſtis, quibus S. B. renovaturus eſt mundum ſuum? Reſp. Deum alas illis daturum. *Roſch Haſchana* f. 31. 1. dixit R. Catina: Sex mille annos mundus: & mille vaſtatur. *Midras Tillin* f. 42. 1. Meſſias reſuſcitabit dormientes in pulvere. Mundus autem vaſtabitur per millennium.

4. *Moſchus* Idyl. I. 25. φυλάσσεο, μή σε πλανήσῃ.

5. *Lucian.* Reviviſc. 15. γόητας ἄνδρας ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ ὀνόματι πολλὰ καὶ μιαρὰ πράττοντας Act. V. 36. 37. VIII. 9. 10. XXI. 38. *Joſ.* B. II. 13. 4 Συνέστη δὲ — στίφος ἕτερον πονηρῶν, χειρὶ μὲν καθαρώτερον, ταῖς γνώμαις δὲ ἀσεβέστερον, ὅπερ οὐδὲν ἧττον τῶν σφαγέων τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ἐλυμήνατο. Πλάνοι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ἀπατεῶνες, προσχήματι θειασμοῦ νεωτερισμοὺς καὶ μεταβολὰς πραγματευόμενοι, δαιμονᾷν τὸ πλῆθος ἀνέπειθον, καὶ προῆγον εἰς τὴν ἐρημίαν, ὡς ἐκεῖ τοῦ θεοῦ δείξοντος αὐτοῖς σημεῖα ἐλευθερίας. ἐπὶ τούτοις ὁ Φῆλιξ, ἐδόκει γὰρ ἀποστάσεως εἶναι καταβολὴ, πέμψας ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ὁπλίτας, πολὺ πλῆθος διέφθειρε. 5. Μείζονι δὲ ταύτης πληγῇ Ἰουδαίους ἐκάκωσεν αἰγύπτιος ψευδοπροφήτης· παραγενόμενος γὰρ εἰς τὴν χώραν ἄνθρωπος γόης καὶ προφήτου πίστιν ἐπιθεὶς ἑαυτῷ, περὶ τρισμυρίους μὲν ἀθροίζει τῶν ἠπατημένων· περιαγαγὼν δὲ αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐρημίας εἰς τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος, ἐκεῖθεν οἷός τε ἦν εἰς Ἱεροσόλυμα παρελθεῖν βιάζεσθαι, καὶ κρατήσας τῆς τε Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ δήμου τυραννεῖν, χρώμενος τοῖς συνεισπεσοῦσι δορυφόροις. Φθάνει δὲ αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ὁ Φῆλιξ — ὥστε — τὸν μὲν αἰγύπτιον φυγεῖν μετ' ὀλίγων, διαφθαρῆναι δὲ καὶ ζωγρηθῆναι πλείστους τῶν σὺν αὐτῷ· Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος σκεδασθὲν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἕκαστον διαλαθεῖν. A. XX. 5. 1. Φάδου δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος γόης τις ἀνὴρ, Θευδᾶς ὀνόματι, πείθει τὸν πλεῖστον ὄχλον ἀναλαβόντα τὰς κτήσεις ἕπεσθαι πρὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν αὐτῷ· προφήτης γὰρ ἔλεγεν εἶναι καὶ προστάγματι τὸν ποταμὸν σχίσας δίοδον, ἔφη, παρέξειν αὐτοῖς ῥᾳδίαν· καὶ ταῦτα λέγων πολλοὺς ἠπάτησεν· οὐ μὴν εἴασεν αὐτοὺς τῆς ἀφροσύνης ὄνασθαι Φάδος, ἀλλ' ἐξέπεμψεν ἴλην ἱππέων ἐπ' αὐτοὺς, ἥτις ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσοῦσα πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβεν· αὐτόν τε τὸν Θευδᾶν ζωγρήσαντες ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν, καὶ κομίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. 8. 10. πέμπει δὲ Φῆστος δύναμιν ἱππικήν τε καὶ πεζικὴν ἐπὶ τοὺς ἀπατηθέντας ὑπό τινος ἀνθρώπου γόητος, σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλομένου καὶ παῦλαν κακῶν, εἰ βουληθεῖεν ἕπεσθαι μέχρι τῆς ἐρημίας αὐτῷ· καὶ αὐτόν τε ἐκεῖνον τὸν ἀπατήσαντα καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας διέφθειραν οἱ πεμφθέντες. & 1. λῃστηρίων ἡ χώρα πάλιν ἐνεπλήσθη καὶ γοήτων ἀνθρώπων, οἳ τὸν ὄχλον ἠπάτων. & 6. οἱ δὲ γόητες καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι τὸν ὄχλον ἔπειθον, αὐτοῖς εἰς τὴν ἐρημίαν ἕπεσθαι, δείξειν γὰρ ἔφασαν ἐναργῆ τέρατα καὶ σημεῖα, κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν γινόμενα, καὶ πολλοὶ πεισθέντες τῆς ἀφροσύνης τιμωρίας ὑπέσχον· ἀναχθέντας γὰρ αὐτοὺς Φῆλιξ ἐκόλασεν.

6. ἀκούειν πολέμους] Intelligo bellum Aſinaei & Alinaei

5 ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· Ἐγώ εἰμι ὁ Χρι-
6 στός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων·
7 ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· ἀλλ᾽ οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται
γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ
κατὰ

4. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεις δὲ 33.
5. λέγοντες] + ὅτι C a prima manu. 56. 58. 106. Versio *Copta*.
6. μελλήσετε] μέλλετε D.
ὁρᾶτε] comma apponunt 52. 65. Evang. 3. probante *H. Stephano*, qui, alioqui, inquit, scribendum esse dicerem θροεῖσθαι. vid. supra XVIII. 10.
θροεῖσθε] θροῆσθε *Beza* in Annot. Ed. 4. & 5.
γὰρ] + τὰ Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + εὐθέως 67. + ταῦτα 57.
πάντα] — DL 1. 33. *Pseudo-Athan.* c. Arium. ταῦτα Versio *Vulg. Copt. Æthiop. Cyprian. Orig.* H. 28. + ταῦτα 38. probante *H. Grotio*.
οὔπω] οὐκ εὐθέως 48. 78. Colb. unus.
ἐστι] — 33. 68. Colb. unus. ἔσται. 47. 54. Evang. 15. 20. Cod. quos citat *Erasmus*. probante *T. Beza*.
7. ἐγερθήσεται] ἐγερθήσονται L.
ἐπὶ] ἐπ᾽ prius. C. 1. 72.
λιμοὶ καὶ λοιμοὶ] λοιμοὶ καὶ λιμοὶ L. Versio *Vulg*.
καὶ λοιμοὶ] — DE. a prima manu. 102. Evang. 13.

naei fratrum Judaeorum cum Parthis in Mesopotamia & Babylonia gestum, quo ter praelio dimicatum est, narrante *Josepho A.* XVIII. 9. 1. Γίνεται δὲ καὶ περὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ μάλιστα τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους συμφορὰ δεινὴ, καὶ οὐδεμιᾶς ἧς τινος ἐλάσσων, φόνος τε αὐτῶν πολὺς, καὶ ὁπόσος οὐχ ἱστορημένος πρότερον. & *Apoc.* VI. 1. 2.

ἀκοὰς πολέμων] Bardanes & post eum Vologeses Izati Adiabenorum regi Judaeo bellum indicunt, irrito conatu *Jos.* A. XX. 3. 3. ὁ Πάρθος πόλεμον εὐθὺς πρὸς Ιζάτην κατήγγειλεν· οὐ μὴν ἔλαβεν οὐδὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ στρατείας ὄνησιν, τοῦ θεοῦ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ πάσας ὑποτεμόντος· μαθόντες γὰρ οἱ Πάρθοι τὴν διάνοιαν Οὐαρδάνου —— αὐτὸν μὲν ἀναιροῦσι. & 4. 2. οἱ τῶν ἀδιαβηνῶν μεγιστᾶνες —— γράφουσιν Οὐολογέσῃ ἀποκτεῖναι τὸν Ιζάτην —— μισεῖν γὰρ ἔλεγον τὸν ἑαυτῶν βασιλέα, καταλύσαντα μὲν τὰ πάτρια, ξένων δὲ ἐραστὴν ἐθῶν γενόμενον —— ταράσσεται δὲ τὴν ψυχὴν οὐχὶ μετρίως ὁ Ιζάτης, ὡς ἤκουσε ταῦτα —— ἔκρινεν ἐπιτρέψαι τῷ κηδεμόνι θεῷ τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς κίνδυνον, καὶ τοῦτον μέγιστον ἡγησάμενος ἔχειν σύμμαχον —— καὶ ὁ Ιζάτης οὕτως κατὰ θεοῦ πρόνοιαν τὰς ἀπειλὰς τοῦ Πάρθου διαφεύγει. Isti rumores suspendebant animos Judaeorum in Palaestina *B.* II. 16. εἰ μή τις ὑπὲρ εὐφράτην ἐκτείνει τὰς ἐλπίδας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἀδιαβηνῆς ὁμοφύλους οἴεται προσαμύνειν. & I. 1. 2. Ἰουδαῖοι μὲν ἅπαν τὸ ὑπὲρ εὐφράτην ὁμόφυλον ἡμῖν συνεπαρθήσεσθαι σφισιν ἤλπισαν. *Apoc.* VI. 2.

θροεῖσθε] *Eustath.* in Il. δ. p. 377. 7. τοῦ δὲ θρόος προϋπόκειται ῥῆμα τὸ θρέω, ἤγουν σὺν θορύβῳ βοῶ ἢ λαλῶ· οἷον· πάθεα θρεομένης καὶ θρεομένη σαυτῇ κακά.

οὔπω ἐστι τὸ τέλος] *Manilius* I. 912. Nec dum finis erat: restabant Actia bella. *Il.* β. 121. τέλος δ᾽ οὔπω τι πέφανται. *Od.* ψ. 248. Ὦ γύναι, οὐ γὰρ πω πάντων ἐπὶ πείρατ᾽ ἀέθλων Ἤλθομεν, ἀλλ᾽ ἔτ᾽ ὄπισθεν ἀμέτρητος πόνος ἔσται, Πολλὸς καὶ χαλεπὸς, τὸν ἐμὲ χρὴ πάντα τελέσσαι. *Eustath.* ἐπὶ τῶν πρὸς τοῖς φθάσασι κακοῖς καὶ ἄλλα καραδοκούντων ῥηθήσεται τὸ οὔπω κ. τ. λ. *Herodot.* VII. 52. καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι. *Anthol.* IV. 9. 5. καὶ μόχθων οὔπω τόδε τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ κ. τ. λ.

7. ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν] Bella Romanorum & Parthorum, quorum illi Regnum occidentis, hi regnum orientis tenebant. *Tacitus* A. XII. 13. 14. 44. XIII. 6. 7. 8. 34. XIV. 23. XV. 1. 2. 25. *Suet.* Ner. 39. Metus tunc erat, Parthos iterum Syriam Palaestinamque invasuros. 17. & 25. Scribitur tetrarchis ac Regibus, praefectisque & procuratoribus, & qui praetorum finitimas provincias regebant, jussis Corbulonis obsequi. *Apoc.* VI. 3. 4. 2. *Paral.* XV. 5. 6.

καὶ λιμοὶ] Claudio imperante. *Act.* XI. 28. *Dio* LVIII. p. 461. λιμοῦ ἰσχυροῦ γενομένου. Ao. Juliano 87. Romae, & Ao. 93. Hierosolymis *Jos.* A. XX. 2. 6. de Helenae adventu. γίνεται δὲ αὐτῆς ἡ ἄφιξις πάνυ συμφέρουσα τοῖς Ἱεροσολυμίταις· Λιμοῦ γὰρ αὐτῶν τὴν πόλιν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πιεζοῦντος, καὶ πολλῶν ὑπ᾽ ἐνδείας ἀναλωμάτων φθειρομένων, ἡ βασίλισσα ἑλένη πέμπει τινὰς τῶν ἑαυτῆς, τοὺς μὲν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν πολὺν σῖτον ὠνησομένους χρημάτων, τοὺς δὲ εἰς κύπρον ἰσχάδων φόρτον οἴσοντας· ὡς δὲ πάλιν ἦλθον ταχέως κομίζοντες, τοῖς ἀπορουμένοις διένειμε τροφὴν, καὶ μεγίστην αὐτῆς μνήμην τῆς εὐποιΐας ταύτης εἰς τὸ πᾶν ἡμῶν ἔθνος καταλέλοιπε. πυθόμενος δὲ καὶ ὁ παῖς αὐτῆς Ἰζάτης τὰ περὶ τὸν λιμὸν, ἔπεμψε πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. & 5. 2. ἦλθε δὲ Φάδῳ Τιβέριος ἀλέξανδρος διάδοχος —— ἐπὶ τούτοις δὴ καὶ τὸν μέγαν λιμὸν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν συνέβη γενέσθαι, καθ᾽ ὃν καὶ ἡ βασίλισσα ἑλένη πολλῶν χρημάτων ὠνησαμένη σῖτον ἀπὸ τῆς αἰγύπτου διένειμε τοῖς ἀπορουμένοις. *Dio* Coccej. exc. p. 674. Τὸν γ᾽ οὖν κλαύδιον ἐλάνθανεν, ὡς δ᾽ οὗτος τε ἐς τὰ ὤστια πρὸς ἐπίσκεψιν σίτου ἀπέβη. *Bereschith* R. LXIV. 2. X. fames fuerunt in mundo. —— Nona quae circulatur & it per mundum. nummi Claudii: Ceres Augusta ann. 1. & εὐθηνία Λ. ια. & εὐθηνία λ. ιβ. spicae & papaver. εὐτοκία. Agrippina, & spicae arae impositae L. ΙΒ. *Tacitus* A. XII. 43. Multa eo anno [Juliano 96.] prodigia evenere. —— Frugum quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium excipiebatur. Nec occulti tantum quaestus; sed jura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem vi urgebant, donec militum globo infensos perrupit. Quindecim dierum alimenta urbi, non amplius, superfuisse constitit, magnaque Deum benignitate, & modestia hiemis rebus extremis subventum. & X. 14. Nocturnae quietis species alteri objectas, tanquam vidisset Claudium spicea corona evinctum, spicis retro conversis: eaque imagine gravitatem annonae dixisse (Anno Juliano 91.) *Sueton.* Claud. 18. Arctiore autem annona, ob assiduas sterilitates, detentus quondam medio foro a turba, convitiisque ac simul fragminibus panis ita infestatus, ut aegre nec nisi postico evadere in palatium valuerit, nihil non excogitavit ad invehendos etiam tempore hiberno commeatus. *Jos.* A. III. 15. 3. τοῦδε τοῦ πολέμου μικρὸν ἔμπροσθεν, κλαυδίου Ῥωμαίων ἄρχοντος, Ἰσμαήλου δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἀρχιερέως ὄντος, καὶ λιμοῦ τὴν χώραν ἡμῶν καταλαβόντος, ὡς τεσσάρων δραχμῶν πωλεῖσθαι τὸν ἀσσαρῶνα, κομισθέντος ἀλεύρου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων εἰς κόρους Ο. μέδιμνοι δὲ οὗτοι Σικελοὶ μὲν εἰσιν λα. ἀττικοὶ δὲ μα. οὐδεὶς ἐτόλμησε τῶν ἱερέων κρίμνου ἓν φαγεῖν, τοσαύτης ἀπορίας τὴν γῆν κατεχούσης, δεδιὼς τὸν νόμον. *Apoc.* VI. 5. 6. Assaron idem quod
Omer,

κατὰ τόπȣς. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. Τότε παραδώσȣσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, 8
καὶ ἀποκτενȣ̃σιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισȣ́μενοι ὑπὸ πάντων + ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. 9
Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί· καὶ ἀλλήλȣς παραδώσȣσι, καὶ μισήσȣσιν ἀλλήλȣς. 10
Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσȣσι πολλȣ́ς. Καὶ διὰ τὸ πλη- 11
θυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τ̃ πολλῶν. Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, 12
+ τῶν οὗ-

8. πάντα δὲ ταῦτα] ταῦτα δὲ πάντα 1. 6. 9. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Theodoretus* in Daniel II. 40. *Pſeudo-Athanaſius*, *Origenes* H. 28.
9. θλίψιν] θλίψεις CL. 1. 11. 27. 68. Evang. 4. 5. 12. 14. 18. 19. 20. Codices *Latini*. Verſio *Copta*, *Syra* poſterior in marg. ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτείνουσιν D.
πάντων] + τ̃ L. 34. 35. 36. 37. 39. 89. 90. Evang. 6. 12. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae*, *Plant. Genev. Bengelii*, *Bogardi*. In Editione *Elzevirii* articulus typothetarum errore eſt omiſſus.
ἐθνῶν] —— C. 1. *Steph.* unus teſte Beza. 16. 24. 27. 29. 32 40. 76. 84. 106. Evang. 16. 17. 24. Verſio *Syra* poſterior cum obelo. *Chryſoſtomus*, *Pſeudo-Athanaſius*. probante *T. Beza*.
10. καὶ ἀλλήλους παραδώσȣσιν] —— 29.
παραδώσουσι καὶ μισήσουσι] μισήσουσι καὶ παραδώσουσι. Verſio *Syra*, *Æthiop.*
μισήσουσιν] μισοῦσιν 3.
11. ἐγερθήσονται] ἐξεγερθήσονται D.

Omer, pars decima Ephae, Cori centeſima.

καὶ λοιμοὶ] Proverbio dicitur: μετὰ λιμὸν λοιμός. *Curtius* IX. 10. Famem deinde peſtilentia ſecuta eſt: quippe inſalubrium ciborum novi ſucci, ad hoc itineris labor, & aegritudo animi vulgaverant morbos. *Heſiod.* Opera 240. Τοῖσιν δ' ȣ̓ρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων, Λιμὸν ὁμȣ̃ καὶ λοιμόν, ἀποφθινύθȣσι δὲ λαοί. *Sirac.* XXXIX. 29. *Apoc.* VI. 7. 8. *Tacit.* A. XVI. 13. Tot facinoribus foedum annum etiam dii tempeſtatibus & morbis inſignivere. [Julian. 110.] Vaſtata Campania turbine ventorum, qui villas, arbuſta, fruges paſſim disjecit, pertulitque violentiam ad vicina urbi In qua omne mortalium genus vis peſtilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur: non ſexus, non aetas periculo vacua. Servitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui, inter conjugum & liberorum lamenta, qui dum aſſident, dum deflent, ſaepe eodem rogo cremabantur. Equitum Senatorumque interitus, quamvis promiſcui, minus flebiles erant, tamquam communi mortalitate ſaevitiam principis praevenirent. *Suet.* Ner. 39. Acceſſerunt tantis ex principe malis probrisque quaedam & fortuita: peſtilentia unius autumni, qua XXX. funerum M. in rationes Libitinae venerunt. *Philoſtorg.* XI. 7. Βαρβαρικὴ γὰρ τὸ τῆς φθορᾶς πλῆθος εἰργάζετο μάχαιρα, λιμὸς δὲ καὶ λοιμός, καὶ θηρίων ἀγρίων ἀγέλαι συνεπετίθεντο. *Philo* de V. Moſis T. 2. p. 137, 3. Λιμὸς ἢ λοιμὸς —— ἤ τι ἄλλο θεήλατον κακόν.

καὶ σεισμοὶ] *Tacit.* Ann. XIV. 27. Eodem anno [Juliano 105.] ex illuſtribus Aſiae urbibus Laodicea tremore terrae prol pſa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. *Oroſius*: in Aſia tres urbes h. e. Laodicea, Hierapolis, Coloſſae terrae motu conciderunt. Et Syncellus. *Seneca* Nat. Quaeſt. VI. 1. & 30. Pompejos celebrem Campaniae urbem —— deſediſſe terrae motu, vexatis, quaecunque adjacebant, regionibus audivimus, & quidem diebus hibernis —— Nonis Febr. [A. Jul. 108.] Nam & Herculanenſis oppidi pars ruit, dubieque ſtant, quae relicta ſunt. *Tacit.* H. 1. 2. Hauſtae aut obrutae urbes foecundiſſima Campaniae ora. *Herodot.* VI. 98. Δῆλος ἐκινήθη —— μέχρι ἐμοῦ οὐ σεισθεῖσα, καὶ τȣ̃το μὲν κȣ τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. *Plinius* H. N. II. 86. Nec vero ſimplex malum: aut in ipſo tantum motu periculum eſt, ſed par aut majus oſtento. Nunquam urbs Romana tremuit, ut non futuri eventus alicujus id praenuncium eſſet. *Marc.* XIII. 8.

κατὰ τόπȣς] Non ubique terrarum, & ſingulis locis: ſed variis, diverſis locis. *Athenaeus* XV. p. 688. D γίνεται δὲ μύρα κάλλιστα κατὰ τόπȣς. *Thucyd.* III. 30. κατ' οἰκίας. IV. 55. κατὰ χώρας. *Philo* de Opif. M. T. 1. p. 14, 11. παντοῖα ȣ̓̃ν ἰχθύων γένη καὶ κητῶν κελεύει συναχθῆναι κατὰ τόπȣς. de *Joſeph.* T. 2. p. 46, 11. ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ —— αἱ δὲ κατὰ τόπȣς αὗται πόλεις —— πολιτείαις χρῶνται διαφερȣ́σαις. *Theophr.* H. Plant. IV. 11. διαιρεῖν δὲ χρὴ καὶ κατὰ τόπȣς, οἱονεὶ τὰ μὲν ἕλεια, τὰ δὲ λιμναῖα, τὰ δὲ ποτάμια μᾶλλον, καὶ κοινὰ πάντων τῶν τόπων. *Sext Empir.* a. Grammat. I. 4. 92. περὶ τόπων διηγȣ̃νται, καθάπερ ὀρῶν ἢ ποταμῶν. Simplic. in Epictet. p. 281. ποτὲ δὲ περὶ πόλεως λέγοντες, ἢ τόπȣς παραφράζοντες. *Apollon.* mirabil. ἀποδημεῖν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ κατὰ τόπȣς γενομένην προλέγειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, οἷον ὄμβρȣς μεγάλȣς, καὶ ἀνομβρίας, ἔτι δὲ σεισμȣ̀ς καὶ λοιμόν. *Polyb.* III. 53. κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπȣς παρενοχλȣ́μενος ὑπ' αὐτῶν. *Plato* Critia. θεοὶ γὰρ ἅπασαν γῆν ποτε κατὰ τοὺς τόπȣς διελάγχανον —— δίκης δὲ κλήροις τὰ φίλων λαγχάνοντες κατῴκιζον τὰς χώρας. *Politic.* αὐτῆς πρῶτον τῆς κυκλήσεως ἦρχεν ἐπιμελούμενος ὅλης ὁ θεός, ὡς νῦν κατὰ τόπȣς ταυτὸν τȣ̃το ὑπὸ θεῶν ἀρχόντων πάντα τὰ τȣ̃ κόσμου μέρη διειλημμένα. *Dionyſ. H de* Thucyd. 7. ἐν ἅπασι γὰρ ἀνθρώποις, καὶ κοινῇ κατὰ τόπȣς καὶ κατὰ πόλεις ἰδίᾳ μνῆμαι τινες ἐσῴζοντο καὶ τῶν τοιȣ́των ἀκουσμάτων. β. 9. τῶν πρὸ αὐτοῦ γινομένων συγγραφέων ἢ κατὰ τόπȣς μεριζόντων τὰς ἀναγραφὰς ἢ κατὰ χρόνους. *Athenaeus* XIV. p. 621. F. τȣ̃ δὲ εἴδȣς τῶν δικηλιστῶν πολλαὶ κατὰ τόπȣς εἰσι προσηγορίαι. *Philemon* Delphis. Solonem, inquit, στῆσαι πριάμενον τὰς γυναῖκας κατὰ τόπȣς κοινὰς ἅπασι, καὶ κατασκευασμένας. Hinc inde. Iſtud vero κατὰ τόπȣς non ad bella ſolum civilia, ſed etiam ad famem & peſtem referendum arbitror.

8. *Plut.* Themiſt. p. 113. C. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πέρας ᾤοντο τȣ̃ πολέμȣ τὴν ἐν Μαραθῶνι τῶν βαρβάρων ἧτταν εἶναι, Θεμιστοκλῆς δὲ ἀρχὴν μειζόνων ἀγώνων. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 102, 35. E. ὅπερ δ' ἐν τοῖς τοιȣ́τοις φιλεῖ, τὰ παρόντα νομίσαντες ἀρχὴν εἶναι μειζόνων. Hae calamitates, ut ut graviſſimae, nihil ſunt, ſi comparentur cum ſequentibus: levis proluſio pugnae atrocioris *Euripides* Med. 60. ἐν ἀρχῇ πῆμα, καὶ ȣ̓δέπω μεσοῖ. σχ. ἄρτι γὰρ ἀρχὴν εἴληφε τὸ κακὸν καὶ οὐδὲ εἰς μεσότητα προῆλθε, τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ πεπαῦσθαι τὸ κακόν. —— τὸ γὰρ κακὸν ȣ̓ μόνον ȣ̓ λήγει, ἀλλ' ȣ̓δὲ μεσά-

13 οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκου-
14 μένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέ-
15 λυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ (ὁ
16 ἀναγινώσκων νοείτω) Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· Ὁ ἐπὶ τοῦ
δώ-

12 πληθυνθῆναι] πληθῦναι D. ἀνομίαν] ἁμαρτίαν 106.
14. τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον] τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο D. 56. 58. *Chrysostomus.*
τοῦτο] — 37. 40. 53. 73. Colb. unus. Evang. 5. *Pseudo-Athanasius.* probante *J. Millio* prol. 1445.
ἐν] — 1. ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ] ὅλῳ τῷ κόσμῳ 28. 46. *Chrysostomus. Pseudo-Athanasius.*
15. οὖν] δὲ Evang. 5. Versio *Syra. Chrysostomus.* διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου] ὑπὸ Δανιὴλ 106.
Δανιὴλ] Δανιήλου D. a prima manu. Lat. per Danielum.
ἑστὼς] ἑστὸς D. ex emendatione FL. 2. 36. 84. 87. Bodl. unus in Edit. *Oxon.* Evang. 13. 14. 15. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Stephani* 2. 3. probante *J. Millio* prol. 1445. — 69.
16. ἐπὶ] εἰς D 1. 35. a prima manu. 41. Evang. 5. 6. 7. 10. 13. 14. 15. 17. *Chrysostomus, Irenaeus. Hippolytus* de Antichr. 61. *Athanas.* Apol. *Socrat.* H. E. III. 8. *Cyrill* Catechef. 163. *Isidorus* I. 210. ex *Marco.*
17. ὁ] καὶ ὁ 59. 61. 74. 90. Colb. unus. Evang. 14. Versio *Vulg. Syra.* + δὲ D. 33. Versio *Copta.*

σκάζει, οἷον ἀκμάζει. *Livius* XXXIX. 6. vix tamen illa, quae tum conspiciebantur, semina erant futurae luxuriae.

9. *Act.* XXVIII. 22. XII. 1. 2.

11. Promittebant auxilium Dei, ejusque fiducia bellum adversus Romanos suscipiebant. *Jos.* B. II. 16. 4. λοιπὸν οὖν ἐπὶ τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ συμμαχίαν καταφευκτέον, — ἐπαναιροῦνται δὲ ἕκαστοι πόλεμον ἢ θείᾳ πεποιθότες ἢ ἀνθρωπείᾳ βοηθείᾳ. — 17. 8. Μανάϊμος τις υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλουμένου Γαλιλαίου· ὃς ἦν σοφιστὴς δεινότατος, καὶ ἐπὶ Κυρηνίου πότε Ἰουδαίους ὀνειδίσας, ὅτι Ῥωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν θεὸν, ἀνεχώρησεν εἰς Μασάδαν. 20. 3. γοητεύων ἐλεάζαρος ἐκπεριῆλθε τὸν δῆμον, ὥστε αὐτῷ πειθαρχεῖν περὶ τῶν ὅλων.

12. ψυγήσεται] *Moeris.* ψυχῆναι ἀντὶ τοῦ ψυγῆναι ἑλληνικῶς. *Thomas.* ψυχθῆναι καὶ ψυχῆναι, οὐχὶ ψυγῆναι. *Galen.* de Complex. II. ὁμοίως ψυγήσῃ τε καὶ ῥιγήσεις. Anat. IV. ψυχθῆναι. de Semine 1. ψυγέντες. de Usu Part. VIII. τοῦ μὴ ψυγῆναι τὸν ἐγκέφαλον ἕνεκεν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, καὶ ὡς εἰ ψυγέῃ, κακὸν ἔσχατον ἐστι τῷ κατεαγότι — ἐπὶ ταῖς μήνιγξι ψυγείσαις. & XI. τοῦ τε μὴ ψυχθῆναι ποτε τὰ περὶ τὸν πνεύμονα. de Vir. Medic. Simplic. II. ψυγῆναι.

Cum videbunt, se ab illis, quos sanctissimos & conjunctissimos habebant, prodi, nemini amplius fident, & sibi solis consulere studebunt; ne beneficia in ingratos collocantes, aut sibi hostem statim emant, aut ipsi tandem egeant.

14. τῇ οἰκουμένῃ] *Inscr.* de Augusto. Quo die primum imperium orbis terrarum auspicatus est. *Pollux* initio. ἐκεῖνον ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης ἀσχολεῖ. *Aristides* in Romam p. 213. πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, τοῦτο δ' εἰπὼν ἅπασαν εἴρηκα τὴν οἰκουμένην. *Jos.* A. VIII. 13. 4. περιπέμψας κατὰ πᾶσαν την οἰκουμένην τοὺς ζητησοντας τὸν προφήτην Ἠλίαν. *Greg.* πόθεν ἥλιος πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ φρυκτωρεῖ; *Herodian.* V. 2. 4. πᾶσα τε ἡ Ῥωμαίων πόλις, καὶ σχεδὸν ἡ ὑπὸ Ῥωμαίους οἰκουμένη. *Dio Xiphil.* in J. Caes. ἄρχουσα τοῦ τε καλλίστου τοῦ τε πλείστου τῆς ἐμφανοῦς οἰκουμένης. in Hadr. ἐν πάσῃ, ὡς εἰπεῖν, τῇ οἰκουμένῃ. *Ovid.* Fast. II. 683. Gentibus est aliis tellus data limite certo: Romanae spatium est urbis & orbis idem. *Æn.* I. 236. qui mare, qui terras omni ditione tenerent. *Catalect.* de Augusto. Quantum ingens orbis, quantum Jovis alta potestas, tantus in orbe fui, mare trans pontumque subegi. Pompejus statuae victoriae inscripsit: ῥώμη παμβασίλεια. in *Cenotaph.* Caji: Augusti P. P. P. M. Custodis imperii Romani, totiusque orbis terrarum praesidis. *Dionys. Hal.* 1. ἁπάσης ἄρχειν τῆς γῆς καὶ κρατεῖν πάσης θαλάσσης, ἀνατολὰς, καὶ δύσεις ὅρους ποιησαμένους τῆς δυναστείας. *Cic.* pro Leg. Manil. 19. effecit ut aliquando vere videremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique imperare, 17. orbis terrae imperium. in Catilin. I. 4. qui de hujus urbis atque adeo orbis terrarum exitio cogitent. *Petron.* 119. Orbem jam totum victor Romanus habebat. *Florus* IV. 3. Romanae dominationis i. e. generis humani conversione. *Prooem.* 1. qui res Romanas legunt, generis humani fata discunt. *Polybius* III. p. 218. πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο. Hadriani *numus:* Restitutor orbis terrarum. *Antonin.* L. Rhod. de jactu: ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος. *Tacit.* H. V. 25. Totius orbis servitium. Agric. 31. orbis terrarum famulatus. *Jos.* B. III. 14. δεσπότης οὐ μόνον ἐμοῦ σὺ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους. A. XV. 11. 1. οἱ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κρατοῦντες Ῥωμαῖοι. *Luc.* II. 1. *Ro.* X. 18. *Col.* I. 6. 23.

τότε ἥξει τὸ τέλος] *Ezech.* VII. 2.

15. βδέλυγμα] *Hesych.* βδελύσσεσθαι. Κενοῦσθαι τὴν κοιλίαν. *Suidas. Aristoph.* Nub. 1131. εἰθ' ἣν ἐγὼ μάλιστα πασῶν ἡμερῶν δέδοικα, καὶ πέφρικα, καὶ βδελύττομαι. *Strabo* XVI. p. 1105. A. ἦν δ' ὅμως εὐπρέπειά τις περὶ τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν, οὐχ ὡς τυραννεῖον βδελυττομένων, ἀλλ' ὡς ἱερὸν σεμνυνόντων τε και σεβομένων. *Rom.* II. 22. *Suidas* ἄγαλμα, καὶ ἐστιν ἄγαλμα, βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐν ἀντιοχείᾳ. Lex. MS. Psalm. βδελύσσεται, ἀποστρέφεται. ἐβδελύχθησαν, ἐξουθενώθησαν, ἀπερρίφησαν.

Dan. XII. 11. IX. 27. XI. 31. 1. *Macc.* I. 57. conf. *Luc.* XXI. 20. Abominatio vastatrix erat exercitus Romanus cum signis & imaginibus, duce Cestio, in solo circa urbem castrametatus. *Jos.* B. II. 19. 4. στρατοπεδευσάμενος δὲ ἐπὶ τοῦ καλουμένου Σκοποῦ, διέχει δὲ οὗτος ζ. τῆς πόλεως σταδίους — κέστιος δὲ παρελθὼν ἐμπίμπρησι τήν τε βεζεθὰν προσαγορευομένην, καὶ τὴν καινόπολιν, καὶ τὸ καλούμενον Δοκῶν ἀγορὰν· ἔπειτα πρὸς τὴν ἄνω πόλιν ἐλθὼν, ἀντικρὺ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐστρατοπεδεύετο. 5 πέντε μὲν οὖν ἡμέραις πάντοθεν ἐπιχειροῦσι τοῖς Ῥωμαίοις ἀμήχανος ἦν ἡ προσβολὴ, τῇ δὲ ἑκτῃ ἀναλαβὼν ὁ κέστιος τῶν τε ἐπιλέκτων συχνοὺς καὶ τοὺς τοξότας κατὰ τὸ προσάρκτιον ἐπιχειρεῖ κλίμα τῷ ἱερῷ.

ὁ ἀναγινώσκων νοείτω] *Galen.* de tuenda Valetud. 11. εἴτε γράφει τις αὐτῶν ῥητῶς, εἴτε τοῖς αναγινώσκουσιν ἐπινοεῖν ἀπολείποι.

16. *Gen.* XIX. 17. *Jer.* IV. 29. 1. *Macc.* II. 28. IV. 5. IX. 15. *Florus* IV. 10. irent retro, peterentque montes. *Æn.* II. ult. sublato montem genitore petivi. *Jos.* B. II. 19. 6. Δεινὴ δὲ τοὺς στασιαστὰς ἔκπληξις κατέλαβεν, ἤδη δὲ πολλοὶ διεδίδρασκον ἀπὸ τῆς πόλεως, ὡς ἁλωσομένης αὐτίκα. & 20. 1. μετὰ δὲ τὴν κεστίου συμφορὰν πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν Ἰουδαίων, ὥσπερ βαπτιζομένης νεὼς ἀπενήχοντο τῆς πόλεως. Κοστόβαρος οὖν

καὶ

δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραι ~ τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· Καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ 17
ἐπιϛρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαϛρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς 18
θη-

~ τὰ

καταβαινέτω] καταβάτω D 57. Evang. 5. e *Marco.*
τί] τὰ E ex emendatione F H K L. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 16. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 82. 83. 84. 86. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Editio *Complut. Stephani* 1. *Plant. Genev.* Verſio *Copta*, *Syra* utraque. *Athanaſ.* Apol. de fuga. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus.* probante T. *Beza.* in notis Ed. 1. & *J. Millio* prol. 1246.
αὐτοῦ] — D. Irenaeus, Cyprianus.
ἐπιϛρεψάτω] + πρὸς τὸ 80. + εἰς τὰ 76. *Chryſoſtomus.*
ὀπίσω] — 63. Verſio *Vulg. Iſidorus.*
τὰ ἱμάτια] τὸ ἱμάτιον DKL. 1. 4. 42. 62. 63. 69. 71. 72. Evang. 14. Editio *Compl. Plant. Genev.* Verſio *Vulg. Syr. Copt. Hippolytus*, *Iſidorus*, *Cyprianus*, T. 177. *Hilarius*, *Auguſtinus.* probantibus T. *Beza* in Annott.
18. καὶ] Verſio *Syra* poſterior habet cum obelo.
ab ἆραι comm. 17. ad ἆραι comm. 18] — 2.

καὶ Σαῦλος ἀδελφοὶ, σὺν φιλίππῳ τῷ Ἰακίμου, ϛρατοπεδάρχης δὲ ἦν οὗτος ἀγρίππα τοῦ βασιλέως, διαδράντες ἐκ τῆς πόλεως, ᾤχοντο πρὸς κίϛιον. *Euſeb.* H. E. III. 5. τοῦ λαοῦ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας, κατά τινα χρησμὸν τοῖς αὐτόθι δοκίμοις δι' ἀποκαλύψεως δοθέντα πρὸ τοῦ πολέμου, μεταναϛῆναι τῆς πόλεως, καί τινα τῆς Περαίας πόλιν οἰκεῖν κεκελευσμένου, πέλλαν αὐτὴν ὀνομάζουσιν· ἐν ᾗ τῶν εἰς χριϛὸν πεπιϛευκότων ἀπὸ τῆς ἱερουσαλὴμ μετῳκισμένων, ὡσεὶ παντελῶς ἐπιλελοιπότων ἁγίων ἀνδρῶν αὐτήν τε τὴν Ἰουδαίων βασιλικὴν μητρόπολιν καὶ σύμπασαν τὴν Ἰουδαίαν γῆν, ἡ ἐκ θεοῦ δίκη λοιπὸν αὐτοὺς — μετῄει. *Pauſan.* Achaic. 15. Τότε δὲ αὐτοί τε καὶ γυναῖκες ἐκλελοιπότες πάσα ἡλικία τὴν πόλιν, ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Βοιωτίαν, καὶ ἐς τῶν ὀρῶν τὰ ἄκρα ἀνέφευγον. & Phocic. 19. Οἵ τε τρῶες ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ ἀναφεύγουσι, καταλαβόντες δὲ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκοπελῶν τε καὶ κρημνῶν κ.τ.λ. *Thucyd.* VIII. 41. τήν τε πόλιν ἐκπορθεῖ, τῶν ἀνθρώπων ἐς τὰ ὄρη πεφευγότων. *Ammian. Marcell.* XXVII. 12. Cujus adventu territus Para -- celſorum montium petivere receſſus. *Lucianus* Zeux. II. οἱ δὲ ζῶντες ἐλαμβάνοντο πλὴν πάνυ ὀλίγων, ὁπόσοι ἔφθασαν εἰς τὰ ὄρη ἀναφυγόντες.

17. Vide ſupra X. 27. Duplici autem modo hoc intelligi poteſt, vel dum milites domum tuam invadunt & ſpoliant, tu interim fuge ſupra tectum *Joſ.* A. XIV. 15. 12. συμβαλὼν κρατεῖ τῇ μάχῃ καὶ — φεύγουσιν εἰς τὴν κώμην ἐπέκειτο κτείνων, πεπληρωμένων δὲ τῶν οἰκιῶν ὁπλιτῶν, καὶ πολλῶν ἀναφευγόντων ἐπὶ τὰς ϛέγας κ.τ.λ. *Peſach.* f. 112. 2. *Berach.* f. 33. 1. R. Meir dicere ſolebat: dum caput bovis in caniſtro eſt, aſcende in tectum, & dejice ſcalas poſt te. *Juvenal.* X. 18. Rarus venit ad coenacula miles: *Eſ.* XX. 1. *Joſ.* II. 6. Vel potius, ſi ſuper tecto ſpeculatus vides exercitum hoſtilem urbi appropinquantem, noli tempus terere convaſando omnia, quae domi habes, aut ſarcinulam colligendo, ſed omni mora abjecta conjice te in pedes, & fuge; deſcende de tecto per viam breviſſimam, non per domum, ſed ex coenaculo per ſcalas in publicum projectas. *Ariſtot.* Oecon. II. Ἱππίας ὁ ἀθηναῖος τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὑπερώων εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς ἐπώλησεν, ὠνοῦντο οὖν, ὧν ἦν τὰ κτήματα. *Livius* XXXIX. 14. Coenaculum ſuper aedes datum eſt, ſcalis ferentibus in publicum obſeratis. *Nedarim* VII. 4. Si quis voverit, ſe non ingresſurum eſſe domum, conceditur ipſi introire coenaculum, dicit R. Meir: ſed ſapientes dicunt, coenaculum comprehendi ſub domo. Si quis voverit ſe abſtenturum a coenaculo, conceſſa ipſi eſt domus. *Bava Mezia* X. 1. 2. 3. Domus & coenaculum duorum. Schol. ita ut domus ad unum, coenaculum vero ad alterum pertinent. Et ita interpretatur *Marcus* XIII. 15.

18. ἐν τῷ ἀγρῷ] *Heſiod.* Oper. II. 9. Γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βοωτεῖν, Γυμνὸν δ' ἀμᾶσθαι. *Georg.* I. 299. Nudus ara, ſere nudus. Auctor *de Viris Illuſtr.* Cincinnat. ad quem miſſi legati nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt — *Livius* III. 27. i. e. tunica veſtitus, ſine toga & pallio.

Geneſ. XIX. 17. *Æn.* VI. 720. Iterumque in tarda reverti corpora.

19. *Jamblich.* V. Pythag. 31. εἶτα αὐτοῖς ἀπήντησε Μυλλίας κροτωνιάτης, καὶ Τιμύχα Λακεδαιμονία γυνὴ αὐτοῦ, ἀπολελειμμένος τοῦ πλήθους, ὅτι ἔγκυος οὖσα ἡ τιμύχα τὸν δέκατον ἤδη μῆνα εἶχε, καὶ σχολαίως διὰ τοῦτο ἐβάδιζε, τούτους δὲ ζωγρήσαντες ἄσμενοι πρὸς τὸν τύραννον ἤγαγον. *Luc.* XXIII. 19. *Joſ.* A. XIV. 13. 7. οὐδεὶς ἂν οὕτω ϛεῤῥὸς τὴν φύσιν εὑρέθη, ὃς τότε παρὼν τοῖς πραττομένοις οὐκ ἂν ᾤκτειρεν αὐτοὺς τῆς τύχης· γυναικῶν ἐπαγομένων νήπια τέκνα, καὶ μετὰ δακρύων καὶ οἰμωγῆς ἀπολειπουσῶν τὴν πατρίδα καὶ φίλους ἐν δεσμοῖς, καὶ περὶ αὐτῶν οὐδὲν ἔτι χρηϛὸν προσδεχομένων.

20. χειμῶνος] *Tanchuma* f. 52. 2. Clementiam magnam exhibuit Deus Iſraëli, nam decima menſis Tebet oportuerat eos migrare S. D. Ezech. XXIV. 2. Quid fecit Deus S. B. Si transmigrent jam, inquit, hyeme, morientur omnes: tempus ergo iis elongavit, atque eos abduxit aeſtate. *Eccha* R. I. 14. Vigilavit Deus S. B. quomodo immitteret mihi malum illud, dixitque: ſi illos captivos duco in ſolſtitio Tebet, ecce percutientur frigore & morientur: ſed ecce abducam illos in aequinoctio Thamus, ut, etiamſi dormiant in viis & plateis, nemo ex illis laedatur. *Bamidbar* R. III. Dixit R. Akiba: non eduxit eum ex Ægypto niſi menſe commodo ad exeundum, non menſe Thamus propter ardorem, nec in Tebet propter frigus; ſed in Niſan, qui juſtus eſt ad exeundum ad iter, nec frigore nec ardore gravi.

σαββάτῳ] *Ovid.* Remed. Amor. 219. invitos currere coge pedes. Nec pluvias opta, nec te peregrina morentur Sabbata. *Act.* I. 12. Judaei ſtatuerunt, non licere die Sabbati ultra bis mille cubitorum ſpatium ambulando emetiri. *Targum* Jonathan Exod. XVI. 29. ne exeat homo ad ambulandum e loco ſuo ultra duo millia cubitorum die ſeptimo. Ruth I. 16. Dixit Naëmi: praeceptum nobis eſt, cuſtodire Sabbatum, ne eamus niſi bis mille cubitos. *Sota* V. 3. bis mille cubiti, terminus Sabbaticus. *Erubin* IV. 3. erunt ei permiſſae die ſabbati bis mille ulnae verſus quamcunque plagam. & 5. Si quis obdormiverit in via — ei ſunt permiſſae bis mille ulnae & 7. *Ros Haſſana* II. 5. Statuit R. Gamaliel, ut ambularent in omne ſpatium 2000. cubitos, & non illi tantum, verum etiam obſtetrix,

19 θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
20 χειμῶνος, μηδὲ — ἐν. σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ᾽
ἀρχῆς

Edit. 1. & *J. Millio* prol. 1099. Recte *Grotius*: penulam intelligi non dubito. Neque tamen mutem Graecam lectionem. Est enim haec vox earum in numero, quae plurali sono significationem habent interdum singularem ut *Jo.* XIII. 4. XIX. 23.

19. θηλαζούσαις] θηλαζομέναις D. ἐνθηλαζούσαις L. vid. XXI. 16. *Origenes* H. 29. nutrientibus. Si autem, sicut in multis exemplaribus scriptum est: vae sugentibus. 20. δὲ] — 64. ἐν] — DL. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. Colb. unus. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 75. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 102. 106 Evang. 6. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Codices *Latini. Eusebius* H. E. III. 7. *Theodoretus* in Dan. XI. 36. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1099. σαββάτῳ] σαββάτου DL. 5. 6. 12. 47. 53. 54. 70. 91.

21. τότε] — 61. Evang. 5. 17. Versio *Copta. Theodoretus* in Daniel. l. c.

οὐ γέγονεν] οὐκ ἐγένετο D. *Eusebius*, *Chrysostomus* ἀρχῆς] + τοῦ 1.

trix, & qui ad liberandum ab incendio venit, & ab exercitu & a ruina, illi enim ut incolae aestimantur, & concessum illis est ambulare cubitos bis mille per omne spatium. *Maimonides* de Sabbato XXVII. 1. Quicunque extra terminum urbis egreditur Sabbato, vapulat S. D. Exod. XVI. 29. Lex mensuram isti termino non posuit —— Scribarum autem decreto constitutus est extra urbem egredientium terminus in totum 2000 cubitorum, ulterius progredi interdictum est. Argumentum petunt ex Jos. III. 4. & Num. XXXV. 5. *Thanchuma* p. 187. Versio *Syra* iter Sabbati dicto Actorum loco interpretatur esse septem stadiorum. *Origenes* de Principiis IV. 1. οἱ ἐκ περιτομῆς —— παραδόσεις φέροντες, ὥσπερ καὶ περὶ τοῦ σαββάτου, φάσκοντες τόπον ἑκάστῳ εἶναι δισχιλίους πήχεις. *Oecum.* & *Suidas* in Acta: τάχα ἑπτὰ σταδίους λέγει —— ἀπέχει οὖν ὡς μίλιον ἕν, ὃ ποιεῖ σταδίους ἑπτὰ —— ἡ τοῦ Σαββάτου ὁδὸς, ὡς φησὶν ὠριγένης ἐν τῷ ε. στρωματεῖ, δισχιλίων πηχῶν ὑπῆρχεν, καὶ μᾶλλον ἡ ἁγία σκηνὴ, καὶ κιβωτὸς —— τοσοῦτο διάστημα προελάμβανεν τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἀπὸ τοσούτου διαστήματος ἐσκήνου, ὃ διάστημα ἐξῆν τοῖς προσκυνοῦσι τὴν ἁγίαν σκηνὴν βαδίζειν ἐν σαββάτῳ. *Hieronymus* Algasiae Q. 10. Quantae traditiones Pharisaeorum sint, quas hodie vocant δευτερώσεις, & quam aniles fabulae, evolvere nequeo —— Praeterea, quia jussum est, ut diebus sabbatorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco, in quo habitat; si quando eos juxta literam coeperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent, sed tantum sedeant, si velint praecepta servare: solent respondere & dicere: Rab Akiba & Simeon & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes [l. passus ex emendatione *Erasmi* & *Drusii*] ambulemus in Sabbato. Licet autem quidam necessitate urgente die sabbati longius iter permitterent, alii tamen religione ducti illa concessione uti noluerunt. *Bammidbar* R. S. XXIII. f. 231. 4. Si quem gentiles aut etiam latrones persequuntur, num illi licet profanare sabbatum? Rabbini nostri dixerunt, id licitum esse ad vitam suam servandam: & sic de Davide legimus, qui quum eum Saulus interficere vellet, aufugit & se subduxit. Rabbini nostri hanc quoque historiam narrant: magnates Zipporenses a Romanis mandata valde dura accepisse, ivisse ergo ad R. Elieserem, f. Partae, ipsumque interrogasse, an fugiendum ipsis esset? Illum vero veritum ipsis dicere: fugite; respondisse ita significando, ut facile mentem ejus perciperent: Quid me interrogatis? Abite interrogate Jacobum *Hos.* XII. 3. Mosen *Exod.* II. 15. & Davidem 1. *Sam.* XIX. 12. Conf. 1. *Macc.* II. 34—41.

Jos. A. XIV. 4. 2. εἰ δὲ μὴ πάτριον ἦν ἀργεῖν τὰς ἑβδομάδας ἡμέρας, οὐκ ἂν ἠνύσθη τὸ χῶμα, κωλυόντων ἐκείνων· ἄρχοντας γὰρ μάχης καὶ τύπτοντας ἀμύνασθαι δίδωσιν ὁ νόμος, ἄλλο δέ τι δρῶντας τοὺς πολεμίους οὐκ ἐᾷ. Ὃ δὴ καὶ Ῥωμαίοι συνιδόντες, κατ᾽ ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἃ δὴ σάββατα καλοῦμεν, οὐκ ἔβαλλον τοὺς Ἰουδαίους, οὔτ᾽ εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπήντων, χοῦν δὲ καὶ πύργους ἀνίστασαν, καὶ τὰ μηχανήματα προσῆγον, ὥστε αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἐνεργὰ ταῦτα εἶναι. & *Dio* l. XXXVII. p. 21. εἴγε ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ὁμοίως ἠμύνοντο, οὐκ ἂν αὐτὸ ἐχειρώσαντο, νῦν δὲ τὰς τοῦ κρόνου δὴ ὠνομασμένας ἡμέρας διαλείποντες, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἐν αὐταῖς δρῶντες, παρέδωκαν τοῖς Ῥωμαίοις καιρὸν ἐν τῷ διακένῳ τούτῳ τὸ τεῖχος διασεῖσαι· μαθόντες γὰρ τὴν ἐμποίησιν αὐτῶν ταύτην, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὐδὲν σπουδῇ ἔπραττον· ταῖς δ᾽ ἡμέραις ἐκείναις, ὁπότε ἐκ τῆς περιτροπῆς ἐπέλθοιεν, ἐντονώτατα οἱ προσέβαλον· καὶ οὕτως ἑάλωσαν τε ἐν τῇ τοῦ κρόνου ἡμέρᾳ μηδ᾽ ἀμυνόμενοι —— τὴν ἡμέραν τὴν τοῦ κρόνου καλουμένην ἀνέθεσαν, καὶ ἄλλα τε ἐν αὐτῇ ἰδιαίτατα οὐ ποιοῦσι, καὶ ἔργου οὐδενὸς σπουδαίου προσάπτονται. *Frontinus* Strat. II. 1. 17. D. Augustus Vespasianus Judaeos Saturni die, quo eis nefas est quicquam seriae rei agere, adortus superavit. *Jos.* c. Apion. I. 22. ὁ ἀγαθαρχίδης —— γέγραφεν οὕτως· οἱ καλούμενοι Ἰουδαῖοι πόλιν οἰκοῦντες ὀχυρωτάτην πασῶν, ἣν καλεῖν Ἱεροσόλυμα συμβαίνει τοὺς ἐγχωρίους, ἀργεῖν εἰθισμένοι δι᾽ ἑβδόμης ἡμέρας, καὶ μηδὲ τὰ ὅπλα βαστάζειν, μήτε γεωργίας ἅπτεσθαι, μήτε ἄλλης ἐπιμελεῖσθαι λειτουργίας μηδεμιᾶς, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκτετακότες τὰς χεῖρας εὔχεσθαι μέχρι τῆς ἑσπέρας, εἰσιόντος εἰς τὴν πόλιν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τοῦ φυλάττειν τὴν πόλιν διατηρούντων τὴν ἄνοιαν, ἡ μὲν πατρὶς εἰλήφει δεσπότην πικρὸν, ὁ δὲ νόμος ἐξηλέγχθη φαῦλον ἔχων ἐθισμόν. & A. XII. 1. XIII. 8. 4. ex Nic. Dam. δεηθέντος ὑρκανοῦ τοῦ Ἰουδαίου διά τινα ἑορτὴν πάτριον, ἐν ᾗ τοῖς Ἰουδαίοις οὐκ ἦν νόμιμον ἐξοδεύειν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ ψεύδεται λέγων· ἐνέστη γὰρ ἡ ν. ἡμέρα μετὰ τὰ σάββατον, οὐκ ἔστι δὲ ἡμῖν, οὔτε ἐν τοῖς —— σάββασιν οὐδὲ ἐν τῇ ἑορτῇ ὁδεύειν. Esaj. LVIII. 13. *Bemidbar* R. II. ex Num. XXXV. 5. 2000. ulnae faciunt milliare. *Ruth.* R. III. 13. Hucusque est terminus sabbati. Dixerunt ei: unde nosti? Respondit: ex ungulis equi mei, qui jam ivit bis mille cubitos. *Koheleth* R. VII. 8. *Mechilta* in Ex. XVI. 29. R. Josua: hi sunt bis mille cubiti.

21. ἕως τοῦ νῦν] *Plat.* Timaeo. ξυνωμολογήσατ᾽ οὖν -- εἰς νῦν ἀποδώσειν μοι τὰ τῶν λόγων ξένια. *Plut.* de fac. in Orb. Lun. p. 928 F. οὐκ ἄν τις γε ἐν τῷ νῦν διαμάχοιτο.

Jos. de B. Prooem. τὸν Ἰουδαίων πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον συστάντα μέγιστον, οὐ μόνον τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, σχεδὸν δὲ καὶ ὧν ἀκοῇ παρειλήφαμεν ἢ πόλεων πρὸς πόλεις, ἢ ἐθνῶν ἔθνεσι συῤῥαγέντων —— & I. 1. 4. πόλιν γὰρ δὴ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πασῶν τὴν ἡμετέραν ἐπὶ πλεῖστον τε εὐδαμονίας συνέβη προελθεῖν, καὶ πρὸς ἐσχάτην συμφορῶν αὖθις κατα-

ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖ- 21
ναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖ- 22
ναι.

ἕως τοῦ νῦν] — 59.
οὐδ' οὐ] οὐδὲ D. 44. 72. Evang. 5. 16. 20. Verſio *Copta*. *Euſebius*, *Theodoretus*.
γένηται] γένοιτο D. a prima manu. Latin. fiet.
τοῦ] — D.

πεσεῖν· τὰ γοῦν πάντων ἀπ' αἰῶνος ἀτυχήματα πρὸς τὰ Ἰουδαίων ἡττᾶσθαι μοι δοκεῖ κατὰ σύγκρισιν. & V. 10. 5. συνελόντι δ' εἰπεῖν, μήτε πόλιν ἄλλην τοιαῦτα πεπονθέναι, μήτε γενεὰν ἐξ αἰῶνος γεγονέναι κακίας γονιμωτέραν. 1. *Macc.* IX. 27. *Ex.* X. 14. XI. 6. *Apoc.* XVI. 18. *Dan.* XII. 1.

22. ἐκολοβώθησαν] *Ariſtot.* de generat. animal. IV. γίνονται δὲ μεταβολαὶ, καὶ πηρώσεις, καὶ περὶ τὰ ἐντὸς μόρια, τῷ μὴ ἔχειν ἔνια, ἢ κεκολοβωμένα ἔχειν, καὶ πλείω, καὶ μεθεστότα τοὺς τόπους. *Malela* p. 237. ἐν δὲ τῷ λεγομένῳ ἐξτιλλίῳ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὰς ἡμέρας ἐκολόβωσαν, ὡς δυσοιωνίστου γενομένου τῇ πόλει Ῥώμῃ. *Lexicon MS* κολοβοῖ, ἐπικόπτει, ἀκρωτηριάζει.

Hilluk Caraeus ap. Trigland. Quare tam longum protenditur captivitas noſtra? —— annon regni aurei & argentei dies imminuti ſunt נתמעטו propter juſtitiam juſtorum —— at vero, ferrum cum luto, quod eſt regnum Edom, cur tam diu prolongatur? *Polybius* Exc. l. 31. p. 1481. τοιαύτης δὲ τῆς ἀνοίας καὶ τῆς ἀκρισίας συμβαινούσης περὶ πάντας, οἵαν οὐδ' ἂν ἐν βαρβάροις εὕροι τις ῥαδίως, δῆλον ὡς εἰκότως ἄν τις ἐπιζητήσειε, πῶς οὐκ ἄρδην ἀπώλοντο πάντες; ἐγὼ γὰρ ἂν εἴποιμι, διὸ δοκεῖ μοι καθάπερ ἂν εἰ τύχη τις ἀντερείσαι πανουργὸς καὶ τεχνικὴ πρὸς τὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν τῶν ἡγουμένων, ἥτις ἐξωθουμένη πάντη καὶ πάντως ὑπὸ τῆς ἀνοίας τῶν προεστώτων, βουλομένη δὲ κατὰ πάντα τρόπον σώζειν τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ἦλθεν, ὥσπερ ἀγαθὸς παλαιστής. Τοῦτο δ' ἦν τὸ ταχέως σφῆλαι καὶ ῥαδίως ἡττῆσαι τοὺς Ἕλληνας, ὅπερ ἐποίησε. Διὰ γὰρ τοῦτο συνέβη, μήτε τὴν Ῥωμαίων ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐκκαυθῆναι πορρωτέρω, μηδ' ἐλθεῖν τὰς ἐκ Λιβύης δυνάμεις, μήτε τοὺς προεστῶτας ὄντας μὲν οἵους εἶπον, ἐπιλαβομένους δὲ προτερήματος, ἀποδείξασθαι τὴν αὐτῶν ἀσέβειαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους. Τί γὰρ εἰκὸς ἦν πράξαι τούτους κατὰ τῶν ἰδίων, ἐπιλαβομένους ἀφορμῆς τινὸς ἢ προτερήματος, δῆλον ἐστιν ἐκ τῶν προειρημένων διὰ τὸ κατὰ λόγον. ἅπαντες δὲ τότε τὴν παροιμίαν ταύτην διὰ στόματος εἶχον ὡς, εἰ μὴ ταχέως ἀπωλόμεθα, οὐκ ἂν ἐσώθημεν.

Multa erant, quae Judaeorum expugnationi moram allatura videbantur, hinc rebellio trium Principum, & Veſpaſiani ex Judaea diſceſſus ad capeſſendum imperium, inde Judaicae gentis obſtinatio, odio Romanorum, proſpera cum Ceſtio pugna & ſpe auxilii tum divini tum Judaeorum tranſeuphratenſium aucta, Hieroſolyma urbs munitiſſima, omnibus ad tolerandam longam obſidionem neceſſariis inſtructa. Acceſſerunt conſilia ducum in exercitu Titi, ſuadentium, ut famem hoſtium operiretur. B. V. 12. 1. quae juncta non Judaeae ſolum internecionem, verum etiam toti terrarum Orbi ruinam minabantur. Aliter tamen, divina regente providentia, res cecidit. *Tacit.* H. V. 11. Ipſi Tito Roma & opes voluptatesque ante oculos: ac, ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari videbantur. Obſidio autem omnium exſpectatione celerius finem habuit, dum tyranni Judaici mutuis vulneribus conciderent, frumenta amburerent, & loca munitiſſima amentes ſponte deſererent.

23. *Joſ.* B. VI. 5. 4. τὸ δὲ ἐπᾶραν αὐτοὺς μάλιστα πρὸς τὸν πόλεμον, ἦν χρησμὸς ἀμφίβολος ὁμοίως ἐν τοῖς ἱεροῖς εὑρόμενος γράμμασιν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς χώρας τις αὐτῶν ἄρξει τῆς οἰκουμένης· τοῦτο οἱ μὲν ὡς οἰκεῖον ἐξέλαβον, καὶ πολλοὶ τῶν σοφῶν ἐπλανήθησαν περὶ τὴν κρίσιν· ἐδήλου δ' ἄρα περὶ τὴν Οὐεσπασιανοῦ τὸ λόγιον ἡγεμονίαν, ἀποδειχθέντος ἐπὶ Ἰουδαίας αὐτοκράτορος. *Tacitus* H. V. 13. Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur, quae ambages Veſpaſianum ac Titum praedixerant. Sed vulgus, more humanae cupiditatis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur. *Sueton.* Veſpaſ. 4. Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum eventu poſtea praedictum patuit, Judaei ad ſe trahentes rebellarunt. Caeſoque praepoſito, legatum inſuper Syriae conſularem, ſuppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. *Joſ.* B. VI. 5. 2. τούτοις [VI. M.] αἴτιος τῆς ἀπωλείας ψευδοπροφήτης τις κατέστη, κατ' ἐκείνην κηρύξας τὴν ἡμέραν τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως, ὡς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δεξομένους τὰ σημεῖα τῆς σωτηρίας. Πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι παρὰ τῶν τυράννων τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται, προσμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καταγγέλλοντες, ὡς ἧττον αὐτομολοῖεν, καὶ τοὺς ἐπάνω δέους καὶ φυλακῆς γενομένους ἐλπὶς παρακρατοίη· πείθεται δὲ ταχέως ἄνθρωπος ἐν συμφοραῖς, ὅταν δὲ δὴ καὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν ἀπαλλαγὴν ὁ ἐξαπατῶν ὑπογράφη, τόθ' ὁ πάσχων ὅλος γίνεται τῆς ἐλπίδος. Τὸν γοῦν ἄθλιον δῆμον οἱ μὲν ἀπατεῶνες καὶ καταψευδόμενοι τοῦ Θεοῦ τηνικαῦτα παρέπειθον.

24. σημεῖα μεγάλα] *Il.* β. 307. ἔνθ' ἐφάνη μέγα σῆμα. *Plut.* Pericl. p. 171. C. ἐκπλαγῆναι πάντας, ὡς πρὸς μέγα σημεῖον. *Æſchines* c. Cteſiph. ἡλίκον δ' ἐστὶ τὸ ἀλαζόνευμα τοῦτο, ἐγὼ πειράσομαι μεγάλῳ σημείῳ διδάξαι. ib. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, μέγα σημεῖον ὑμῖν τούτου ἐκ τῶν νόμων διδάξω. *Ariſtoph.* Nub. 368. Μεγάλοις δὲ σ' ἐγὼ σημείοις αὐτὸ διδάξω. *Herodot.* VI. 27. καὶ γὰρ Χίοισι, πρὸ τούτων, σημήϊα μεγάλα ἐγένετο.

τέρατα] *Heſychius.* τέρα, τέρεα, σημεῖα. *Thomas*, τέρα καὶ τερῶν, ἀττικοὶ ὡς κρέα κρεῶν· τέρατα δὲ καὶ τεράτων, ἁπλῶς ἕλληνες. *Moeris.* τέρα καὶ τερῶν ἀττικόν· τέρατα καὶ τεράτων, ἕλληνες. id. Τέρα ἀττικῶς. τέρατα ἑλληνικῶς. *Etymol.* τέρας, τὸ σημεῖον —— διὰ γὰρ σημείων καὶ τεράτων ἔλεγον οἱ μάντεις τὰ μέλλοντα. Διαφέρει δὲ σημείου τέρας. τέρας λέγεται τὸ παρὰ φύσιν γινόμενον· σημεῖον δὲ τὸ παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν γινόμενον. *Orpheus* Argonaut. 37. Σημείων τεράτων τε λύσεις, ἄστρων τε πορείας. *Polyb.* III. 10. σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μὲν ἱερὸν, πᾶσα δ' οἰκία ἦν πλήρης.

Joſ. A. VIII. 2. 5. Ἱστόρησά τινα Ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανοῦ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ χιλιάρχων, καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμόνων λαμβανομένους ἀπολύοντα τούτων. *Tacitus* H. I. 10. Occulta lege fati & oſtentis ac reſponſis deſtinatum Veſpaſiano liberisque ejus imperium poſt fortunam credidimus, II. 78. caeteri ardentius circumſiſtere, hortari, reſponſa vatum & ſiderum motus referre. Nec erat intactus tali ſuperſtitione, ut qui mox rerum dominus Seleucum quendam mathematicum rectorem & praeſcium palam habuerit. Recurſabant animo vetera omina. cupreſſus

23 ναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριςὸς, ἢ ὧδε· Μὴ πιςεύσητε. Ἐγερθή-
24 σονται γὰρ ψευδόχριςοι ϗ ψευδοπροφῆται, ϗ δώσουσι σημεῖα μεγάλα ϗ τέρατα, ὥ-
ςε

23. ὧδε posterius] ἐκεῖ D. Ev. 16. Versio *Vulg. Copt. Theodoret. Origenes* H. 29. probante *Beza*. ἰδοὺ ἐκεῖ 61. *Athanasius*.
24. ψευδόχριςοι ϗ] — 12. 72. Codices *Latini*.

ſus arbor in agris ejus conſpicua altitudine repente prociderat; ac poſtera die eodem veſtigio reſurgens procera & latior virebat, grande id proſperumque conſenſu haruſpicum: & ſumma claritudo juveni adhuc Veſpaſiano promiſſa —— Sed primo triumphalia, & conſulatus & Judaicae victoriae decus impleſſe fidem ominis videbantur: ut haec adeptus eſt, portendi ſibi imperium credebat. Eſt Judaeam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem Deumque, nec ſimulacrum Deo aut templum, ſic tradidere majores, aram tantum & reverentiam. Illic ſacrificanti Veſpaſiano, cum ſpes occultas verſaret animo, Baſilides ſacerdos inſpectis identidem extis, Quicquid eſt, inquit Veſpaſiane, quod paras, ſeu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſive ampliare ſervitia, datur tibi magna ſedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages & ſtatim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quicquam magis in ore vulgi; crebriores apud ipſum ſermones, quanto ſperantibus plura dicuntur. IV. 81. (vid. *ſupra* XII. 13.) & 82. Altior inde Veſpaſiano cupido adeundi ſacram ſedem, ut ſuper rebus imperii conſuleret. Arceri templo cunctos jubet, atque ingreſſus, intentusque numini, reſpexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine Baſilidem; quem procul Alexandria plurium dierum itinere, & aegro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur ſacerdotes, num illo die Baſilides templum intraſſet? percunctatur obvios, num in urbe viſus ſit? denique miſſis equitibus explorat, illo temporis momento octoginta millibus paſſuum abfuiſſe. Tunc divinam ſpeciem & vim reſponſi ex nomine Baſilidis interpretatus eſt. *Sueton.* Veſpaſ. 5. Poſt Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certantibus, in ſpem imperii venit, jam pridem ſibi per haec oſtenta conceptam. In ſuburbano Flaviorum quercus antiqua erat, Marti ſacra. Per tres Veſpaſiae partus ſingulos repente ramos a frutice dedit, haud dubia ſigna futuri cujusque fati. Primum exilem, & cito arefactum; ideoque puella nata non perennavit: ſecundum praevalidum ac prolixum, & qui magnam felicitatem portenderet: tertium vero inſtar arboris; quare patrem Sabinum ferunt, haruſpicio inſuper confirmatum, renunciaſſe matri, nepotem ei Caeſarem genitum: nec illam quidquam aliud quam cachinnaſſe, mirantem, quod adhuc ſe mentis compote deliraret jam filius ſuus. Mox cum aedilem eum C. Caeſar, ſuccenſens propter curam verrendis viis non adhibitam, luto juſſiſſet oppleri, congeſto per milites in praetextae ſinum, non defuerunt, qui interpretarentur, Quandoque proculcatam deſertamque Rempublicam civili aliqua perturbatione in tutelam ejus ac velut in gremium deventuram. Prandente eo quondam, canis extrarius ex trivio manum humanam intulit, menſaeque ſubjecit. Coenante rurſus, bos arator decuſſo jugo triclinium irrupit; ac fugatis miniſtris quaſi repente defeſſus procidit ad ipſos accumbentis pedes, cervicemque ſubmiſit. Arbor quoque cupreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis evulſa radicitus atque proſtrata, ſequente die viridior ac firmior reſurrexit. At in Achaia ſomniavit, initium ſibi ſuisque felicitatis futurum, ſimul ac dens Neroni exemtus eſſet, evenitque, ut ſequenti die progreſſus in atrium medicus dentem ei oſtenderet tantum quod exemtum. Apud Judaeam Carmeli Dei oraculum conſulentem ita confirmavere ſortes, ut quicquid cogitaret, volveretque animo, quamlibet magnum, id eſſe proventurum pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis Joſephus, cum conjiceretur in vincula, conſtantiſſime aſſeveravit fore, ut ab eodem brevi ſolveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur & ex urbe praeſagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut thenſam Jovis O. M. e ſacrario in domum Veſpaſiani, & inde in circum deduceret. Ac non multo poſt, comitia ſecundi conſulatus ineunte Galba, ſtatua D. Julii ad orientem ſponte converſa: acieque Betriacenſi, priusquam committeretur, duas aquilas in conſpectu omnium conflixiſſe, victaque altera ſuperveniſſe tertiam a ſolis ortu, ac victricem abegiſſe —— 7. Cum de firmitate imperii capturus auſpicium, aedem Serapidis ſubmotis omnibus ſolus intraſſet, ac propitiato multum Deo tandem ſe convertiſſet, verbenas, coronasque & panificia, ut illic aſſolet, Baſilides libertus obtuliſſe illi viſus eſt: quem neque admiſſum a quoquam, & jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abeſſe conſtabat. Ac ſtatim advenere literae, fuſas apud Cremonam Vitellii copias, ipſum in Urbe interemtum nunciantes. Auctoritas & quaſi majeſtas quaedam, ut ſcilicet inopinato & adhuc novo Principi, deerat: haec quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis demonſtratam a Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cum vix fides eſſet, rem ullo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit; nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeae in Arcadia, inſtinctu vaticinantium, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis aſſimilis Veſpaſiani imago. Talis tantaque cum fama in urbem reverſus. 25. Convenit inter omnes, tam certum eum de ſua ſuorumque genitura ſemper fuiſſe, ut poſt aſſiduas in ſe conjurationes auſus ſit affirmare ſenatui, aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminem. Dicitur etiam vidiſſe quondam per quietem ſtateram in media parte veſtibuli Palatinae domus poſitam examine aequo: cum in altera lance Claudius & Nero ſtarent, in altera ipſe ac filii. Nec res fefellit, quando totidem annis parique temporis ſpatio utrique imperaverunt. *Joſ.* B. III. 8. 9. Σὺ καῖσαρ, Οὐεσπασιανὲ, καὶ αὐτοκράτωρ, σὺ καὶ παῖς ὁ σὸς οὗτος —— δεσπότης μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐμοῦ σὺ, καῖσαρ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους — ταῦτα εἰπόντος παραχρῆμα μὲν Οὐεσπασιανὸς ἀπιςεῖν ἐδόκει, καὶ τὸν Ἰώσηπον ὑπελάμβανε ταῦ-

στε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπω- 25
σιν ὑμῖν· Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί· μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις· μὴ πιστεύσητε. 26
Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται 27
καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται 28
οἱ ἀετοί. Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ 29
σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυ-
νάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν- 30
θρώ-

πλανῆσαι] πλανηθῆναι D. Versio *Vulg.* πλανᾷν 56. 58. πλανᾶσθαι L. 1. Colb. unus. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* c. Cels. *Cyprianus* T. 178.

25. ὑμῖν] + πάντα 72. *Cyprianus*. ex *Marco*. 26. ταμείοις] ταμιείοις 59.

comma 27. & 28. post 36. transponit *W. Whiston*. 27. ἡ prius] — 72.

ἐξέρχεται] ἐκβαίνει *Dial. c. Marcionitas*.

φαίνεται] φαίνει DG. 1.

ἕως δυσμῶν] εἰς δυσμὰς 54. *Theodoretus*. ἕως δυσμὰς 56. 58.

καὶ posterius] — DFGHKL. 1. 3. 9. 34. 36. 37. 39. 45. 53. 57. 59. 61. 65. 67. 71. 72. 74. 84. 87. 102. Evang. 5. 21. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi*. Versio *Copta*, *Syra*. Codices *Latini*. *Origenes* c. Cels. & Dial. c. Marcion. *Theodoretus* in Psal. XCVI. *Pseudo-Athanasius*. probante *J. Millio* prol. 1386.

παρουσία] ἔλευσις *Dial. c. Marcionitas*.

28. γὰρ] — DL. 1. 67. 102. Versio *Vulg*. *Copta*. *Cyprianus* T. 178. δὲ Versio *Syr*.

πτῶμα] σῶμα 76. a prima manu.

συναχθήσονται] + καὶ 56. 58. 72. 86. Evang. 14. 15. Versio *Vulg*. *Chrysostomus*, *Ammonius* ap. Corderium *Theophylactus*.

29. φέγγος] φῶς 47. a prima manu. 56. 58. 61. ex emendatione.

ἀπὸ] ἐκ D. 54. — Versio *Syra* posterior, sed habet in margine.

πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ] τοῦ οὐρανοῦ πεσοῦνται 106. αἱ] — Editio *Erasmi* 1. 2.

ταῦτα περὶ σωτηρίας πανουργεῖν· κατὰ μικρὸν δὲ εἰς πίστιν ὑπήγετο, τοῦ θεοῦ διεγείροντος αὐτὸν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἤδη, καὶ τὰ σκῆπτρα δι' ἑτέρων σημείων προδεικνῦντος. IV. 10. 7. Προχωροῦσης δὲ πανταχοῦ κατὰ νοῦν τῆς τύχης, καὶ τῶν πραγμάτων συννενευκότων ἐκ πλείστου μέρους, ἤδη παρίστατο τῷ Οὐεσπασιανῷ νοεῖν, ὡς οὐ δίχα δαιμονίου προνοίας ἅψαιτο τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ δικαία τὶς εἱμαρμένη περιάγει τὸ κρατεῖν τῶν ὅλων ἐπ' αὐτόν· ἀναμιμνήσκεται γάρ τά τε ἄλλα σημεῖα, πολλὰ δὲ αὐτῷ ἐγεγόνει πανταχοῦ, προφαίνοντα τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὰς τοῦ Ἰωσήπου φωνὰς, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησεν. *Apoc.* XIII. 13. 2. *Thess.* II. 9. 10. *Tacitus* Agric. 33. monstratus fatis Vespasianus.

εἰ δυνατὸν] *Act.* XX. 16. XXVII. 39. *Ro.* XII. 18. Si omnino fieri non potuisset, ut electus a Christo abduceretur, nullus admonitionibus, quae sequuntur, locus fuisset.

27. *Æneid.* XI. 16. Fulminis in morem. *Silius* VIII. 651. Axe super medio Libyes a parte coruscae in Latium venere faces, ruptusque fragore Horrisono polus & vultus patuere Tonantis. *Sextus Empir.* a. Ethic. 154. ὁ δὲ ἀκρότατος, καὶ ἐς τὰ μάλιστα ταρακτικώτατος, ἀλλ' ὅ τοιγε πρὸς ἀκαρὲς ἀστραπῆς τρόπον δειματώσας ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. *Himerius*. τάχει —— πρὶν ἀγγελθῆναι παρῆν, πρὶν ἀκουσθῆναι φαινόμενος, κατὰ τοὺς σκηπτοὺς ἢ τὰς βροντὰς, αἳ πολλάκις φθάνουσι τῆς προσδοκίας, ἡγήσασθαι. *Appian.* praef. ἐπὶ δὲ Ἀλεξάνδρου μεγέθει δὲ καὶ πλήθει καὶ εὐτυχίᾳ καὶ ταχυεργίᾳ διαλάμψασα ἡ ἀρχὴ, ὀλίγου δεῖν εἰς ἄπειρον καὶ ἀμίμητον διελθοῦσα, διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ χρόνου προσέοικεν ἀστραπῇ λαμπρᾷ. *Lucanus* X. 34. Fulmenque, quod omnes percuteret pariter populos. *Plut.* de Alex. fort. p. 343. E. τίνι ἄν τις εἰκάσειεν ἢ πυρὶ κεραυνίῳ ῥαγέντι, καὶ φερομένῳ μετὰ πνεύματος; Uti astra feruntur ab oriente in occidentem: ita incendium illud quo totus terrarum orbis arsit, in oriente seditione Judaeorum ortum, statim Italiam in occidente per rebellionem trium principum vastavit, singulari & justo Dei judicio.

28. πτῶμα] *Phrynichus* p. 164. Πτῶμα ἐπὶ νεκροῦ τιθέασιν οἱ νῦν· οἱ δ' ἀρχαῖοι οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πτώματα νεκρῶν ἢ οἴκων. *Thomas*. πτώματα νεκρῶν, καὶ πτώματα οἴκων, ἀρχαῖοι· οἱ δὲ ὕστερον πτῶμα ἤτοι νεκρὸν ἄνευ τινος προσθήκης. *Hesych.* πτώματα, αἱ συῤῥήσεις ἐν τοῖς μετάλλοις. *Suidas*. πτῶμα, σῶμα ἄνευ τῆς κεφαλῆς.

Lucian. Navig. 1. θᾶττον τοὺς γύπας ἕωλος νεκρὸς διαλάθοι. *Seneca* ep. 46. Si vultur es, cadaver exspecta. *Martial.* VI. 62. Cujus vulturis hoc erit cadaver? *Lucan.* VI. 550. Et quodcunque jacet nuda tellure cadaver, Ante feras volucresque sedet Erichtho. *Ælian.* H. A. II. 46. Γὺψ νεκρῷ πολέμιος. ἐσθίει γοῦν ἐμπεσὼν, ὡς ἐχθρὸν, καὶ φυλάσσει τὸ τεθνηξόμενον, καὶ μέντοι καὶ ταῖς ἐκδήμοις στρατιαῖς ἕπονται γύπες. *Job* XXXIX. 30. *Luc.* XVII. 37. *Ezech.* XXXIX. 16. 17. *Hab.* I. 8. Per cadaver intelligitur Hierosolyma a Deo destinata excidio. 2. *Macc.* IX. 4. 14. Per aquilas, aquilae sive signa militaria Romanorum intelliguntur.

29. Visio prophetica malorum ingruentium. *Od.* υ. 356. ἠέλιος δὲ οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε. *Liban.* Legat. ad Julian. p. 169. ὥστε ἡμῖν τῶν κιμμερίων ἐκείνου τοῦ χρόνου γεγονέναι βίον, ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ συνεχεῖ, τὸν δ' ἥλιον ἡμῖν ἐνομίζομεν οὐκ ἀνισχεῖν. *Il.* ρ. 366. Οὐδέ κε φαίης Οὔτε ποτ' ἠέλιον σόον ἔμμεναι, οὔτε σελήνην, Ἠέρι γὰρ κατέχοντο μάχης ἐπί. *Schol.* εἴποι δ' ἄν τις, ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ἥλιον καὶ σελήνην ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀχλύος. *Succa* 29. 1. Si sol fit ut sanguis, bellum ingruit in mundum. Si vero sacco similis est, tela famis in mundum veniunt. Ut lumen est symbolum felicitatis & laetitiae: ita tenebrae & obscuratio luminis calamitates & tristitiam significant. *Esaj.* XIII. 10. XXIV. 23. LX. 20. *Ezech.* XXXII. 7. *Joel.* II. 10. 13. III. 15. *Job.* XXX. 28. *Jer.* IV. 23. XV. 9. *Amos.* VIII. 9. *Apoc.* VI. 12. 13. *Eccles.* XII. 2. Conf. *Jos.* B. VI. 5. 3. *Artemidorus* II. 38. οὔτε δὲ καταπίπτοντες ἐπὶ γῆν οἱ ἀστέρες εἰσὶν ἀγαθοὶ, οὔτε ἀφανιζόμενοι· πολλῶν γὰρ ὄλεθρον μαντεύονται καὶ ἀξιολόγων μὲν ἀνθρώπων οἱ μεγάλοι, λιτῶν δὲ καὶ ἀσήμων οἱ λεπτοὶ καὶ ἀμαυροί. V. 23. ἔδοξέ τις τοῦ οὐρανοῦ ἐκπεσεῖν —— οὗτος ἦν οἰκέτης τινὸς, ἔπειτα ὁ δεσπότης αὐ-

θρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
31 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης· καὶ ἐπισυνάξουσι
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν.
32 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπα-
33 λὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδη-
τε

30. ἐν τῷ οὐρανῷ] τοῦ ἐν οὐρανοῖς D.
τῷ] — L. 102.
τότε posterius] — Evang. 6.
τότε κόψονται] κόψονται τότε D. 1. 69.
πᾶσαι] — 1. 47. 54. Evang. 18. probante *J. Millio* prol. 1421.
καὶ δόξης πολλῆς] πολλῆς καὶ δόξης D. Versio *Vulg. Cyprianus* T. 178.
31. ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει Evang. 13.
σάλπιγγος] + καὶ D. 5. 6. 36. 40. 57. 59. 61. Editio *Complut.* duae priores *Stephani.*
φωνῆς] — L. 1. 56. 57. 58. 106. Versio *Syra* prior, posterior vero habet cum asterisco, *Copta. Origenes* H. 30. *Cyprianus* T. 178. *Theodoretus* in Daniel VII. 25. *Cyrillus* Catech p. 162. *Chrysostomus.*
ἐπισυνάξουσι] συνάξουσι 50. *Chrysostomus.*
ἕως] + τῶν 1. 69.
αὐτῶν] + ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀναβλέψατε, καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν D. Codices *Latini.*
32. τῆς] — Editio *Genevensis.*
μάθετε] μανθάνετε Colb. unus.
γένηται ἁπαλὸς] — 72.
ἐκφύῃ] ἐκφυῇ FGH. 16. 34. 35. a prima manu. 36. 37. 38. 39. 72. 84. 85. 90. Evang. 6. 24. Editio *Erasmi, Aldi, Bogardi, Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Plantini*. *Theophylactus*. *Hesychius*. ἐκφῦναι, ἐκβλαστῆσαι, γεννηθῆναι. *Lucian.* Timon 29. μυρία τὰ ἄγκιστρα ἐκπεφυκότα ἐξ ἅπαντος τοῦ σώματος ἔχουσα. Passivo significatu vertit *Syrus* & *Latinus*. ἐκφύῃ cum praecedenti γένηται aptius jungitur quam ἐκφυῇ.
à γινώσκετε ad γινώσκετε] — 64.
ἐγγὺς] + ἐστι D. 33. 74. 90.
33. οὕτω] οὕτως D. Editio *Complut.*

αὐτοῦ ἀπέθανεν.

αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν] *Targum Psal.* XCVI. 11. חילי רשמיא. ubi in Hebraeo est. שמים. Lucret. III. 287. Nec calor ac ventus seorsum, seorsumque potestas aëris. *Claudian.* de Probin. & Olybr. Cons. 23. Haud secus ac tacitam Luna regente per Arcton Sidereae cedunt acies. *Plato.* Phaedro. p. 1222. B. ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος, τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων. *Themistius* XIII. 185. ἀμφότερον θεράπων ἐνυαλίοιο θεοῖο καὶ Μουσάων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος· παρεισήκασι δὲ συνθιασῶται κυδρώμενοι ἅπαντες μᾶλλον ταῖς Μούσαις ἢ ταῖς δυνάμεσι. exercitibus. *Jalkut Simeon* P. II. f. 105. 1. Cum David nondum egisset poenitentiam, nondum adscriptus est τῇ στρατιᾷ supernae. 1. *Reg.* XXII 19. *Philo* de Sacrif. Caini & Abel. T. 1. p. 164, 27. ἄγγελοι γὰρ στρατός εἰσι θεοῦ. *Psal.* XXXIII. 6. *Esaj.* XXXIV. 4. 2. *Reg.* XXI. 5. *Dan.* VIII. 10. *Luc.* II. 12. *Act.* VII. 42. 2. *Chron.* XXXIII. 3. 5. *Psal.* CXLVIII. 2.

30. Pro signo in coelis, quod petierunt Judaei supra XVI. 1. datur jam fumus Hierosolymorum incensorum, qui interdiu solem, nocte vero lunam & stellas obscurabat.

ἐπὶ τῶν νεφελῶν] *Saadias Gaon* in *Dan.* VII. 13. Ipse est Messias justitia nostra. Cum nubibus coeli. Hi sunt Angeli exercituum coelorum, haec est summa magnificentia, quam dabit creator Messiae. Hoc autem judicium praefigurabat diem novissimum. *Targum Hieros. Exod.* XII. 30. Nox quarta, cum adimplebitur finis mundi, ut dissolvatur, Funes impietatis & juga ferrea rumpentur, Moses exibit ex medio deserti, rex autem Messias Roma. Hic praeibit in nube, & sermo Domini dux erit inter utrumque, & ipsi incedent simul. Illa est nox Paschatis a Domino praeparata.

31. ἐπισυνάξουσι] *Num.* X. 2. &c. 2 *Thess.* II. 1. Non minus curae est Christo tueri discipulos, quam punire contumaces Judaeos. Christi discipuli, per totum orbem dispersi, in tantis motibus servabuntur illaesi, tanquam sub alis providentiae absconditi atque congregati.

ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων] *Plinius* H. N. 11. 46. Veteres quatuor omnino servavere per totidem mundi partes. Ideo nec Homerus plures nominat, *A. Gellius* II. 2. Favorinus a quatuor coeli partibus, quos quasi primos nominabimus. Dionysius Uticensis. ἀπὸ τῶν τεσσάρων κλιμάτων τέσσαρες αὐθεντικοὶ πνέουσιν ἄνεμοι. *Schebath* IX. 2. quatuor semina in quatuor ventos areolae, & unum in medio. *Celim* XV. 2. Si eam taenia cinxerit a quatuor ventis ejus. *Pea.* Ficus, quae sunt in omni vento. *Schol.* ad quemcunque cardinem, ad omnem plagam & latera urbis. *Exod.* XXVII. 9. εἰς τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα. *Targum:* ad ventum qui est ad latus austri. 11. ad ventum septentrionalem, ad ventum occidentalem, ad ventum Orientalem XXXVI. 23. 25. XXXVIII. 9. 11. 12. 13. *Ez.* XXXVII. 9. *Dan.* VII. 2. *Jerem.* XLIV. 35. XLIX. 36. *Zach.* II. 6. *Apoc.* VII. 1.

1. *Thess.* III. 13. 2. *Thess.* I. 7. *Judae* 14.

ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν] *Themistius* XIII. p. 179. τὼ αὐτοκράτορε —— λαμπρὰν εἰρήνην παρασχόντε ἐξ ἄκρας εἰς ἄκραν διὰ πάντων τῶν μεταξὺ τεταγμένων. *Etymol.* ἄκρον —— ἡ εἰς ἔσχατον πέρας ἄφιξις, οὗτινος οὐκ ἔστιν ἐπέκεινα. *Xenophon* de Vectigal. ὁπόσοι δ' ἂν οὖν βουληθῶσιν ἀπ' ἐσχάτων τῆς ἑλλάδος ἐπ' ἔσχατα ἀφίκεσθαι. *Deut.* IV. 32. XIII. 7. XXVIII. 64. XXX. 4. *Jerem.* XII. 12. *Psal.* XIX. 7. 1. *Macc.* I. 3. VIII. 4. *Her.* VII. 100. ἐξ ἐσχάτων ἐς ἔσχατα ἀπίκετο.

32. *Benoth Seba.* ab exortis foliis ad ficus CXXX. dies. *Gittin* f. 61. 2. Traditio. Qui vovit se abstenturum a fructibus aestatis, non prohibetur nisi a ficubus. *Philo* de M. O. T. 1. p. 9. 9. βλαστοὶ καὶ πετάλων ἐκφύσεις.

33. *Jac.* V. 9. *Apoc.* III. 20. *Genes.* IV. 7. *Xenoph.* Exped. Cyr. VI. ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς ἑλλάδος ἐσμέν. III. ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν. *Aristoph.* Plut. 767. ὡς ἄνδρες ἐγγὺς εἰσιν ἤδη τῶν θυρῶν. *Demosth.* Phil.
IV.

τε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ 34
παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύ- 35
σονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ — τῆς ὥρας οὐ- 36
δεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὥσπερ δὲ αἱ ἡ- 37
μέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς 38
ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· Καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσ- 39
μὸς,

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα DG. 1. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 102. Evang. 24. Versio *Syra*, *Latina*. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Origenes* H. 30. *Chrysostomus*. θύραις] θύρας Editio *Erasmi* 1. *Aldi*.

34. ἀμὴν] + δὲ L. 5. 36. 37. 57. 59. 65. Colb. unus. *Theophylactus*. + ἀμὴν Evang. 17.

ὑμῖν] + ὅτι DL. 1. 13. 69. Versio *Vulg*. *Origenes* H.

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα D. 69. 86. Evang. 13. 14. 15. Codices *Latini*. Versio *Syra*. *Chrysostomus*.

ταῦτα] — 32. 36. 53. 59. 72. Evang. 17. 24. *Basilius* de Bapt. 1. *Chrysostomus* in Matth. H. LIV. *Pseudo-Athanasius*.

35. παρελεύσονται] παρελεύσεται DL Colb. unus. 33. 36. 38. 40. 56 58. 66. 73. Evang. 13. 16. 17. 24. *Cyrillus* saepe, *Hesychius*, *Chrysostomus*, *Irenaeus*. *Origenes* c. Cels. MS. *Nyssenus* in Cant. 12. de Virginit. 4. *Macarius* de Orat. 10. probante *J. Millio* prol. 874. *J. A. Bengelio*.

36. καὶ] ἢ 6. 32. Colb.

τῆς posterius] — DFGKM. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 69. 70. 72. 73. 74 80. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 91. 102. 106. Evang. 4. 6. 12. 13. 14 15. 16. 17. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*. Versio *Syra* posterior habet in ora. *Eusebius* in Titulo. *Cyrillus* in Zachar. p. 800. καὶ τῆς ὥρας] — L. 29. *Basilius* Epist. MS. οἱ] — 90.

τῶν οὐρανῶν] ἐν τῷ οὐρανῷ 44. + οὐδὲ ὁ υἱὸς D. 13. 86. Versio *Æthiop*. Codices *Latini*. *Origenes* H. 30. *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Augustinus*, *Hilarius*, *Opus imperfectum*. *Ambrosius* de Fide V. 8. primum veteres non habent Codices Graeci, quod nec filius scit. Sed non mirum, si & hoc falsarunt, qui scripturas interpolavere divinas —— pone tamen, ab Evangelistis scriptum. *Hieronymus*: in quibusdam Latinis Codicibus additum est, Neque filius. Cum in Graecis & maxime Adamantii & Pierii exemplaribus hoc non habeatur adscriptum, sed, quia in nonnullis legitur, differendum videtur. *Erasmus*: Atqui ex homiliis Origenis, quas scripsit in Matthaeum, apparet illum addidisse filium —— Ad eundem modum legit Augustinus in homiliis, quas edidit in Matthaeum, cumque hoc Hilarius —— legit & interpretatur eodem modo Chrysostomus. Denique & Hieronymus ipse in progressu enarrationis sequitur hanc lectionem. Et cum Marcus ἐπίτομὴν scripserit Matthaei, consentaneum est, illum non hoc addidisse de suo. Proinde suspicor, hoc a nonnullis subtractum, ne Arrianis esset ansa confirmandi, filium esse patre minorem, qui nobiscum aliquid ignoraret. Verum erat igitur ex Marco item eradendum, ubi plane legitur. Neque convenit hac via tollere occasiones haereticorum, alioqui bona pars Evangeliorum foret eradenda, & in primis illud: pater major me est. Interpretatione medendum erat huic malo, non rasura, calamo non scalpello. Cui recte se opponens *H. Grotius*: Non multum, inquit, referat, an hic legatur id quod addunt quidam οὐδὲ ὁ υἱὸς, nec ne; cum apud Marcum nemo deleat. Mihi vero probabilius est, quibusdam Codicibus additum ex Marco, quam deletum in Matthaeo. Nulla enim delendi erat causa, cum in Marco relinqueretur; addita autem saepe videmus aliqua ex scriptorum inter se collatione. Neque me movet, quod Marcus Matthaei historiam contraxit: non enim ita se Matthaeo adstrinxit, ut non alicubi mutaret verba, adderet etiam aliquid, Petro, ut credi par est, si quid supra caeteros meminerat, suggerente. Interpretes, qui filii hic faciunt mentionem, ad Marcum respexere: quod ex Origene apparet, qui de filio hic agit, cum tamen edita ab Origene

IV. ὑπέριδε τοῦ ἐπὶ ταῖς θύραις ἐγγὺς ὄντωσι. *Act*. V. 9.

35. *Dan*. VI. 12. 15.

36. *Joseph Albo* Ikkarim IV. 42. apud Pocok. port. Mos. p. 114. inquit, vel ipsos etiam Angelos terminum redemtioni praestitutum ignorare, cum illum ipsis haud revelaverit Deus. *Deut*. XXXII. 34. 2.*Cor*. XII. 2.

38. τοῦ κατακλυσμοῦ] *Hygin*. Poët. Astronom. Hegesianax autem Deucaliona dicit esse, quod eo regnante tanta vis aquae se de coelo profuderit, ut cataclysmus factus esse diceretur. & Fab. 153. Cataclysmus apud nos diluvium vel irrigationem dicimus; cum factum est, omne genus humanum periit praeter Deucalionem & Pyrrham. *Euripides* Iphig. in Taur. 1193. θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά. *Thucydides* III. 89. ἡ θάλασσα ἐπελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὔσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος τι· καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε, τὸ δ' ὑπενόστησε, καὶ θάλασσα νῦν ἐστι πρότερον οὖσα γῆ.

τρώγοντες] *Etymol*. τρώγω —— σημαίνει τὸ κατεργάσθαι τὰ βαλλόμενα, καὶ μὴ ἐὰν ὑγιῆ, ἅτινα ἂν τρώγῃ τις. *Eustath*. in Od. ζ. p. 249, 45. ὠνοματοπεποιῆσθαι ἐπὶ ἀλόγων, τραχύτητα ἔχον καὶ ἑτερότητα πολλὴν πρὸς τὸ ἐσθίειν, ὅπερ ἐπὶ λογικῶν μάλιστα λέγεται.

τὴν κιβωτόν] *Plut*. Alex. p. 679. C. κιβωτίου δέ τινος αὐτῷ προσενεχθέντος, οὗ πολυτελέστερον οὐδὲν ἐφάνη τοῖς τὰ Δαρείου χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς παραλαμβάνουσι -- ἐν κιβωτίῳ φρουρῶν τὴν Ἰλιάδα. *Athen*. III. p. 84 A. ὥς τι μέγα κειμήλιον ἀπετίθεντο ἐν ταῖς κιβωτοῖς μετὰ τῶν ἱματίων. *Dioscorid*. III. 26. δοκεῖ δὲ καὶ περιπαττόμενον εἰς τὰς κιβωτοὺς ἄβρωτα τηρεῖν τὰ ἱμάτια.

Plut. Lysand. p. 439. A. εὐθὺς, ἅτε μηδὲν προσδοκῶντες, ἠγόραζον, ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἠριστοποιοῦντο.

40. *Matth*. IV. 5. 11. XXVII. 27. *Jo*. XVIII. 8. XIX. 16. 1.*Sam*. XI. 1. Unus capietur atque abducetur a militibus Romanis, alter vero praeter omnem exspectationem evadet. *Polyb*. III. 24. ἐὰν δὲ καταχθέντος ἐπιλάβηται ὁ Ῥωμαῖος, ἀφείσθω. *Jos*. B. III. 4. 2. παρώξυνε δὲ μᾶλλον τὸν πόλεμον ἐπὶ τὴν χώραν. καὶ οὔτε νύκτωρ οὔτε μεθ' ἡμέραν ὀργῇ τῆς ἐπιβουλῆς οἱ Ῥωμαῖοι διέλιπον δηοῦντες αὐτῶν τὰ πεδία, καὶ διαρπάζοντες τὰ ἐπὶ τῆς χώρας κτήματα, καὶ κτείνοντες μὲν ἀεὶ τὸ μάχιμον, ἀνδραποδιζόμενοι δὲ τοὺς ἀσθενεστέρους. πυρὶ δὲ ἡ Γαλιλαία καὶ αἵματι πεπλήρωτο πᾶσα, πάθους δὲ οὐδενὸς καὶ συμφορᾶς ἀπείρατος ἦν. μία γὰρ καταφυγὴ διωκομένοις αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου τειχισθεῖσαι πόλεις ἦσαν. *Onosander* 42. εἰ δὲ τὴν κατὰ κράτος ἀπεγνωκὼς ἐκπόρθησιν εἰς χρόνιον καταβαίνοι πολιορκίαν, οἰόμενος λιμῷ τὴν πόλιν αἱρήσειν, ἅτινα ἂν ἐπὶ τῆς χώρας καταλάβῃ σώματα, τούτων

40 μὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔ-
41 σονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι·
42 μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ
43 κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ
44 ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς
45 ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θερα-
πείας

exemplaria iſtas voces hoc loco non haberent, ut teſtatur Hieronymus. Ab hac lectione ſtant Syrus & Latinus, & codicum pars multo major.

μου] — DL. 1. 4. 5. 6. 27. 32. 36. 37. 38. 40. 42. 69. 71. 72. 102. Evang. 20. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armena. Chryſoſtomus*, *Baſilius* ap. Corderium & Epiſt. 391. *Ambroſius* de fide V. 8. *Pſeudo-Athanaſius*, *Damaſcenus. Origenes* H. 30. probante *J. Millio* prol. 874.

37. δὲ] γὰρ D. Codices *Latini*. Verſio *Syra* poſterior in ora.

καὶ] — 69.

καὶ] — L. 60. 102. Verſio *Syra*, *Copta*. Codices *Latini*. *Origenes* in Matth. XVII. 13.

38. ὥσπερ] ὡς 102.

ἡμέραις] + τοῦ Νῶε 47. 54.

ταῖς πρὸ] — L. Evang. 13. *Origenes* in Matth. XVII. 12.

πίνοντες] + καὶ D.

ἧς] τῆς D. — 69.

39. ἕως] + οὗ 39. 61. ex emendatione. *Chryſoſtomus*.

ἅπαντας] πάντας D. 32. 53.

40. δύο ἔσονται] ἔσονται δύο 102.

καὶ ὁ εἷς] καὶ ἕτερος 41.

ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς] — Verſio *Syra*.

ταῖς ſecundo] ἐκείναις D. — 44.

ἐκγαμίζοντες] γαμίζοντες D. *Chryſoſtomus*.

ἡμέρας] + ἧς D. ex emendatione.

ἦλθεν] εἰσῆλθεν 44. Evang. 7.

καὶ ultimo] D. 102. Verſio *Syra*.

ὁ bis] — DL. 1. 36. 37. 102. Editio *Eraſmi* 1.

41.] — 59. τῷ] ἐνὶ *Origenes*.

μύλωνι] μύλῳ EFK. 2. a prima manu. 4. 5. 7. 27. 32. 36. 63. 67. 102. 106. Evang. 6. probante *J. Millio* prol. 1474.

ἀφίεται] + δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται D. 69. Codices *Latini*. Verſio *Æthiop. Sax. Origenes* H. 30. *Juvencus Hilarius*, *Rabanus*. *Correctorium Bibliorum*: Quod quidam addunt, Graeci, *Hieronymus*, & Antiqui non habent, ſed eſt in Luca. *Hieronymus*: in duobus —— & in duabus —— Synagogam intellige & Eccleſiam. in l. & in XXV. 1. *Victorinus* dicit, eſſe apud Lucam.

42. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ D. 13. 69. Verſio *Syra* poſterior, *Æthiop*.

ὑμῶν] — Bodlej. unus.

43. φυλακῇ] ὥρᾳ M. 13. 33. 69. Evang. 6. Verſio *Vulg*.

ἂν poſterius] — D. 76.

διορυγῆναι] διορυχθῆναι DL. 1. 67. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.

τὴν οἰκίαν] τὸν οἶκον L.

44. ὥρᾳ] + ἡ L.

ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε] οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ D. 102.

δοκεῖτε] γινώσκετε 1. Verſio *Copta*. οἴδατε 56. 58. 61. in ora. Verſio *Vulg*.

45. ἄρα] γὰρ D.

κατέστησεν] καταστήσει M. Bodlej. unus.

αὐτοῦ] — DL. 1. 33. 102. *Irenaeus*.

θεραπείας] οἰκετείας L. 33. 42. 63. οἰκίας 61. 69. 71. Evang. 12. Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop. Chryſoſtomus*, *Baſilius* Eth. 70. *Ephrem*. p. 202.

των τὰ μὲν ἐῤῥωμένα καὶ ἀκμάζοντα ταῖς ἡλικίαις εἰς ἄμυναν πολέμου λαβὼν, ὅτι περ ἂν αὐτῷ δόξῃ, διαθέσθω· Γύναια δὲ καὶ παιδάρια, καὶ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους, καὶ γεγηρακότας ἐκὼν εἰς τὴν πόλιν ἀποπεμπέτω. Ταῦτα γὰρ ἄχρηστα μὲν εἰς τὰς πράξεις τὰς παρεσκευασμένας, τοῖς δὲ ἔνδον τὰς τροφὰς συναναλώσει θᾶττον, καὶ πολεμίων μᾶλλον ἢ φίλων ἕξει τρόπον. *Jo.* X. 48. *Judith.* X. 19.

41. *Judith.* XVI. 21. *Exod.* XI. 5. *Job* XXXI. 10. *Eſaj.* XLVII. 2. *Od.* η. 403. πεντήκοντα δέ οἱ κατὰ δῶμα γυναῖκες, αἱ μὲν ἀλετρεύουσι μύλης ἔπι μήλοπα καρπόν. & υ. 105. γυνὴ —— ἀλετρὶς —— ἔνθ᾽ ἄρα οἱ μύλαι εἵατο —— τῇσι δὲ δώδεκα πᾶσαι ἐπεῤῥώοντο γυναῖκες ἄλφιτα τεύχουσαι καὶ ἀλείατα. *Anthol.* . . . ἀντιπάτρου εἰς μύλην, ὅτι τὸ παλαιὸν γυναῖκες ἠλέτρευον πρὶν ἢ τὴν ἐξ ὕδατος τέχνην φανῆναι· ἴσχετε χεῖρα μυλαῖον ἀλετρίδες εὕδετε μακρὰ, κἢν ὄρθρον προλέγει γῆρυς ἀλεκτρυόνων. *Phrynichus* p. 58. ἀλεῖν ἐρεῖς, οὐκ ἀλήθειν· καὶ ἤλει, οὐκ ἤληθεν. ἀλοῦσα, οὐχὶ δὲ ἀλήθουσα. *Thomas.* ἀλεῖν οὐκ ἀλήθειν. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· ὥσπερεὶ κάχρυς γυναῖκ᾽ ἀλοῦσαν. ἀλεῖς οὐκ ἀλήθεις. *Heſychius.* ἀλεῖ, ἀλήθει. *Diodor.* S. III. 13. πρὸς τὴν κώπην ἀλήθουσιν, ἐς σεμιδάλεως τρόπον τὸ δοθὲν μέτρον κατεργαζόμενοι. *Thucyd.* VI. 22. καὶ σιτοποιοὺς ἐκ τῶν μυλώνων πρὸς μέρος ἠναγκασμένους ἐμμίσθους. *Pollux* I. 80. σιτοποιηκὸς οἶκος, ἵνα μὴ μύλωνα, ὡς οὐκ εὔφημον, ὀνομάζωμεν. *Plut*, in Epicur. p. 1101. F. παχυσκελὴς ἀλετρὶς πρὸς μύλην κινουμένη. *Nidda* f. 60. 2. duae mulieres molentes molis manuariis.

42. *Euſtath.* in Od. ν. p. 714, 40. καὶ ὅμηρος μὲν τετρασυλλάβως οἶδεν ἐγρηγορᾶν, οἱ δὲ ὕστερον καὶ γρηγορᾶν τρισυλλάβως, ὅπερ οὐ φιλεῖται τοῖς ῥήτορσιν. Vigilate, nempe mente, intento animo eſtote, & corpore *Luc.* XXI. 36. 37. *Suet.* Tiber. 21. Unus homo nobis vigilando reſtituit rem. *Salluſt.* Catilin. 52. 29. Vigilando, agendo, bene conſulendo proſpera omnia cedunt.

Euſtath. . . . διὸ τὸ ποίᾳ ὥρᾳ ἤτοι πόσῃ ἀκυρολογεῖται.

43. ᾔδει] *Moeris.* ᾔδεε, ἀττικῶς· ᾔδει, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* ᾔδεα, ᾔδειν, ἠπιστάμην· ᾔδεε, ᾔδει, ἠπίστατο. Ἤδεε μαντοσύνας. Ἤδεες, ᾔδεις.

45. θεραπείας] *Dionyſ. Hal.* A. I. 83. παρῆν ἄγων ὡπλισμένους, τῶν τε ἄλλων πελατῶν καὶ ἑταίρων, καὶ θεραπείας πιστῆς χεῖρα οὐκ ὀλίγην. *Pollux.* III. 75. τὸ δὲ πλῆθος τῶν οἰκετῶν θεραπεία. *Cic.* pro Cael. 33. ſervitia ad caedem & inflammandam urbem incitavit. *Tacit.* A. XII. 17. poſtero miſere legatos, veniam liberis corporibus orantes; ſervitii X. M. offerebant. H. III. 64. nec defuturas vigilum cohortes, ſervitia ipſorum. *Quintil.* D. 18. non in nutrices, non in miniſteria ſepoſuit: ſuis aluit uberibus, ſuo fovit amplexu:

πείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, 46
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς 47
ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρ- 48
δίᾳ αὐτοῦ· Χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· Καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ~ ἐσθίειν 49
δὲ καὶ πίνειν· μετὰ τῶν μεθυόντων· Ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδο- 50
κᾷ,

~ ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ·

αὐτοῦ] ἑαυτοῦ C. τοῦ] — D. 67. 68.
διδόναι] δοῦναι CDL. 1. 36. 40. 45. 46. 49. 51. 53. 59. 67. 68. 69. *Basilius*, *Chrysostomus*.
καιρῷ] + αὐτῶν Versio *Syra* utraque.
46. ποιοῦντα οὕτως] οὕτως ποιοῦντα CD. 1. 69. 102. Versio *Latina*.
47. τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν 72. 48. ἐκεῖνος] — 56. 58.
ὁ κύριός μου] μου ὁ κύριος CD. 102. *Origenes* ad African.
ἐλθεῖν] —— 33. Versio *Copta*, *Arab.* ἔρχεσθαι 1.
49. συνδούλους] + αὐτοῦ CD. 1. 7. 11. 12. 33. 38. 50. 53. 61. 69. 78. 80. 90. Evang. 6. 12. 18. Versio *Vulg.* *Syr.* *Copt.* *Æthiop.* *Arab.* *Clemens* Hom. 3. 60. *Chrysostomus*, *Euthymius.* δούλους 32.
ἐσθίειν — πίνειν] ἐσθίῃ — πίνῃ CDEFGHLM. 1. 3. 7. 9. 11. 12. 13. 16. 27. 32. 33. 36. 37. 40. 44. 48. 50. 51. 57. 59. 67. 69. 73. 76. 78. 86. 87. 89. 90. 103. 104. Evang. 3. 6. 8. 9. 10. 12. 13. 18. 19. 20. 24. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg.* *Copt.* *Syra* utraque, *Æthiop.* *Basilius* Eth. 70. *Clemens*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1374. 1438. & *H. Grotio*.

—— hoc proxima ministeria narrant, hoc exteri putant. *Thomas.* θεραπεία, καὶ ἡ δουλεία, καὶ τῶν θεραπόντων ἄθροισμα. ἀριστείδης ἐν θ. τῶν ἱερῶν· θεραπεία δὲ οὐ παρῆν, διὰ τὸ προεκπέμψαι. *Herodot.* I. 199. θεραπηΐη δέ σφι ἕπεται πολλὴ ὄπισθεν. & V. 10. διεφθάρησαν καὶ αὐτοὶ, καὶ ἡ θεραπηΐη αὐτῶν, εἵπετο γάρ δή σφι καὶ ὀχήματα καὶ θεράποντες. & VII. 55. τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπηΐη. 84. πολλάκις τε καὶ θεραπηΐην πολλὴν καὶ εὖ ἐσκευασμένην. 184 ἄνευ τε τῆς θεραπηΐης τῆς ἑπομένης. 186. τὴν θεραπηΐην τὴν ἑπομένην. *Nicolaus Damascen.* Exc. p. 466. τῶν τε ἄλλων πελατῶν καὶ ἑταίρων καὶ θεραπείας πιστῆς χεῖρα οὐκ ὀλίγην. *Thucyd.* V. 23. ἢν δὲ ἡ δουλεία ἐπανίσταται. *Schol.* οἱ εἵλωτες —— ἤτοι τὸ πλῆθος τῶν δούλων. *Herodian.* VII. 1. 10. τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἣ συγγεγόνει τῷ ἀλεξάνδρῳ. *Plut.* Pompej. p. 658. D. ὄχλον —— θεραπείας πολύν. *Xenoph.* Paed. IV. Γωβρίας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ. *Hirtius* de B. African. 85. qui a servitiis puerisque, qui in castris erant, lapidibus pilisque prohibiti terram attingere. 88. hortatur ut servitia manumitterent. *Sallustius* de B. Catilin. 24. 4. Credebat, posse servitia urbana sollicitare. 50. 1. opifices atque servitia —— sollicitabant. 56. 5. Servitia repudiabat. *Florus* III. 21. 11. Servitia, pro nefas! & ergastula armantur. *Livius* II. Servitia regum superborum, suae libertatis immemores alienam oppugnatum venire. *Plut.* Gracch. p. 826. C. δυσμυρίους ἔσωσε Ῥωμαίων πολίτας ἄνευ θεραπείας. *Lucianus* de Domo 23. καὶ θεραπεία πᾶσα οἱ μὲν βοῶσι.

κατέστησεν —— ἐπὶ] *Cic.* Paradox. V. 2. In magna familia —— sunt alii lautiores, —— servi atrienses: —— qui tergunt, qui ungunt, qui verrunt, non honestissimum locum servitutis tenent, (sunt inferiore loco, ut mediastini.) *Appian.* de B. C. IV. p. 992. Μάρκος δὲ —— ὑπεκρίνατο εἶναι θεράπων, καὶ αὐτὸν ὠνήσατο Βαρβούλας, δεξιὸν δὲ ὁρῶν ἐπέστησε τοῖς ὁμοδούλοις, καὶ χρήματα διοικεῖν ἔδωκε. *Thomas.* καθίσαμαι, ἄρχω, ἤτοι γίνομαι —— θουκυδίδης ἐν τῇ δ' —— τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστάναι. *Genes.* XXXIX. 4. 6. *Judith.* VIII. 10. *Arrian.* Exp. III. p. 167. ἅρπαλον δὲ κατέστησεν ἐπὶ τῶν χρημάτων.

48. χρονίζει] Epicurus *Diogenes* L. X. 140. οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον ἐλάχιστον χρόνον πάρεστι. *Hippocr.* Demageto. ἡ δὲ ναῦς καὶ τὸν χρόνον τοῦτον, ὃν ἐπιστέλλω σοι, χρονίζει. *Galen.* Anat. V. καὶ τῇ α. δὲ ἡμέρᾳ ταῦτ' οἶδα πολλάκις ἀνατέμνων τοῖς ἑταίροις μόνα, χάριν τοῦ μὴ σαπῆναι χρονίζοντα. *Columella* I. 1. Servi —— dominorum distantia corrumpuntur.

49. *Lucian.* Timon. 23. τοὺς ὁμοδούλους μαστιγοῖ. *Plaut.* Mostel. I. 1. 19. Nunc dum tibi lubet, licetque, pota, perde rem —— Dies noctesque bibite, pergraecamini —— Haeccine mandavit tibi, cum peregre hinc iit senex? Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?

50. *Claudianus* de B. Get. Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis nuntius in luxum falso rumore resolvit, Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque Persultat variis effraena licentia tectis: Si reducem dominum sors improvisa revexit, Haerent attoniti, libertatemque perosus Conscia servilis praecordia concutit horror.

51. *Od.* σ. 337. Ἦ τάχα τηλεμάχῳ ἐρέω, κύον, οἷ' ἀγορεύεις, κεῖσ' ἐλθὼν, ἵνα σ' αὖθι διαμελεϊστὶ τάμῃσιν. ὣς εἰπὼν ἐπέεσσι διεπτοίησε γυναῖκα. *Arrian.* Epictet. III. 22. Οὐδὲ γὰρ ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκουμένῃ παρελθών τις αὐτὸς ἑαυτῷ λέγει, ἐμὲ δεῖ οἰκόνομον εἶναι, εἰ δὲ μὴ ἐπιστραφεὶς ὁ κύριος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἑλκύσας ἔτεμεν. *Diodor.* Exc. XXXIV. p. 602. τοὺς μὲν διεμέλιζε, τοὺς δὲ ἀνεσταύρου, τοὺς δὲ καὶ ζῶντας ἐνέπριζε. *Dio* Xiphil. sub Trajano. πολλοὺς δὲ καὶ μέσους ἀπὸ κορυφῆς διέπριον. *Sueton* Calig. 17. multos honesti ordinis —— aut ad bestias condemnavit —— aut medios serra dissecuit. *Livius* I. 28. 9. ut igitur paulo ante animum inter Fidenatem Romanamque rem ancipitem gessisti, ita jam corpus passim distrahendum dabis. *Jos.* B. V. 13. 4. τὸ δὲ τῶν ἀράβων πλῆθος καὶ οἱ Σύροι τοὺς ἱκέτας ἀνατεμόντες, ἠρεύνων τὰς γαστέρας, καὶ τούτου τοῦ πάθους οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ συμβῆναι Ἰουδαίοις χαλεπώτερον· μιᾷ γοῦν ἀνεσχίσθησαν νυκτὶ πρὸς δισχιλίους. ap. *Clem.* *Alex.* Strom. IV. p. 585. κρατὸς ἐξ ἄκρου Δεινοὺς καθεὶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας. Poena hypocritis, quorum cor duplex erat, digna. *Nachmanides* ap. Pocok. Port. Mos. p. 169. In partes contrarias sursum vi naturae, deorsum vi consuetudinis animam raptatam ineffabili cruciatu torqueri, ac si revera in partes scinderetur, & majus hoc illi tormentum esse ullo, qui in hoc mundo est, cruciatu, omnibusque modis, quibus, quae unita sunt, separantur; gravius vel ignis adustione, vel glaciei gravissimo tormento, vel

quam

51 κᾷ, ϗ ἐν ὥρᾳ ᾗ ἐ γινώσκει· Καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, ϗ τὸ μέρος αὐτȣ͂ μετὰ τῶν
ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς ϗ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

1 ΤΟ'τε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν ȣ̓ρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβȣ͂σαι τὰς
2 λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τȣ͂ νυμφίȣ. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,

δὲ] τε C. 1. 35. 83. Evang. 14. 15. 16. Verſio *Syra*, *Copta*, *Baſilius.*
51. μετὰ τ͂ ὑποκριτῶν θήσει] θήσει μετὰ τῶν ὑποκριτῶν D.
1. ὁμοιωθήσεται] ὡμοιώθη 41. 59. Evang. 5. 14. 18. 19. Verſio *Syra* poſterior in ora. Codices *Latini.*
αὐτῶν] ἑαυτῶν D.
ab λαμπάδας αὐτῶν ad λαμπάδας ἑαυτῶν comm. 3.] — F. 3. 73. 74. 90.
ἀπάντησιν] ὑπάντησιν C. 1. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*, *Methodius* de Caſtit. ap. Photium.
νυμφίȣ] + ϗ τ͂ νύμφης D. 1. 36. a prima manu. Verſio *Vulg. Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco, & addit: Et ſponſae, iu omnibus exemplaribus Alexandriae non invenitur neque agnoſcitur. *Armen. Saxon. Hilarius*, *Opus Imperf. Origenes* H. 32. in titulo. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1278. male. Erant enim ſponſae comites, vel duces potius, cui ocurrebat ſponſus, ut eam domum ſuam deduceret.
2. ἦσαν ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἦσαν CDL. 1. 102. Verſio *Syra*, *Copt. Armen. Vulg. Origenes* H. 32. *Baſil.* Eth. 16.

quam ſi cultris gladiisque confodiatur, a ſerpentibus mordeatur, ſcorpiisve pungatur. 1. *Chron.* XX. 3. *Jerem.* XXXIV. 18. *Jud.* XIX. 29. 1. *Sam.* XV. 35. *Dan.* II. 5. III. 29. 2. *Sam.* XII. 31. *Valerius* Max. IX. 2. 4. Ext. Numulizinthis Diogiridis filiae Thraciae regis —— cui neque vivos homines medios ſecare —— nefas fuit. שים הלקנו עמהם in precibus Judaeorum. *Apoc.* XX. 6. XXI. 8 *Herodotus* II. 139. Sabacus Æthiops viſo nocturno monetur, ſacerdotes μέσους διαταμέειν. & VII. 39. τῶν Πυθίȣ παίδων —— τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἀριστερά. *Plut.* Pyrrho. p. 399, B. πληγὴν ῥώμῃ τε τῆς χειρὸς, καὶ βαφῆς ἀρετῇ τȣ͂ σιδήρȣ μέχρι τῶν κάτω διαδραμοῦσαν, ὥστε ἐνὶ χρόνῳ περιπεσεῖν ἑκατέρωσε τὰ μέρη τοῦ σώματος διχοτομηθέντος. *Lucian.* Dial. Meretric. 12. τῷ ξίφει δὲ κατενεγκὼν διέτεμον τῶν λοχαγῶν τινος τὴν κεφαλὴν αὐτῷ κράνει, τοῦ ἀθλίου λοχαγοῦ ἐς δύο τὴν κεφαλὴν διῃρημένȣ. *Plaut.* Truculent. I. 7. 55. Modo jam ego te hic agnum faciam, & medium diſtruncabo. *Horat.* S. I. 1. 100. at hunc liberta ſecuri diviſit medium, fortiſſima Tyndaridarum. *Diodorus* S. Exc. p. 595. καί τινας μὲν χειροκοπήσας διεμέλιζε τὰ σώματα κατὰ ῥάχιν.

1. 1. *Macc.* IX. 37. 39. *Ammonius.* ὑπαντῆσαι μὲν γὰρ ἐπὶ ὁδȣ͂ λέγεται· ἀπαντῆσαι δὲ τὸ περιτυχεῖν δίκῃ. οἷον· ἀπήντησε κατὰ τὴν δίκην, ἀντὶ τοῦ περιέτυχε.

Colim II. 8. Λαμπάς immunda eſt, & receptaculum lucernae. Schol. eſt vas teſtaceum ſimile calamo, cui imponunt fragmentum veſtis, & infundunt oleum. *Diodor. S.* XII. 84. πολλοὶ κληθέντες ἐπὶ τὸν γάμον συμπροέπεμψαν τὴν νύμφην. Περιττότατον δὲ φασὶ γενέσθαι τὸ περὶ τȣ͂ φωτὸς κατασκευὴν —— καθ' ὃν καιρὸν ἤγετο ἡ νύμφη, προηγȣμένων πολλῶν τῶν τὰς δᾶδας φερόντων, ἡ μὲν πόλις ἔγεμε φωτὸς. *Artemid.* III. 62. παννυχίδες δὲ, καὶ ἑορταὶ, καὶ μετ' ἀγρυπνίας εὐφροσύναι, πρὸς γάμȣς καὶ κοινωνίας εἰσὶν ἀγαθαί. *Apoc.* XVIII. 23 *Plut.* probl. Rom. p. 263. F. διατί ȣ̓ πλείονας οὐδὲ ἐλάττονας, ἀλλὰ πέντε λαμπάδας ἅπτουσιν ἐν τοῖς γάμοις, ἃς κηρίωνας ὀνομάζȣσιν; *Il.* σ. 491. γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὑπολαμπομενάων Ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει, κȣ͂ροι τ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄμα τοῖσι αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον. *Heliodor.* II. 29. δᾶδες, αἳ τὸ γαμήλιον ἐκλάμψασαι φῶς. *Virg.* Ecl. 8. 29. Mopſe, novas incide faces, tibi ducitur uxor. *Cic.* pro Cluentio. 6. Non timuiſſe, ſi minus vim Deorum hominumque famam, at illam ipſam noctem, faceſque illas nuptiales. *Seneca* Octavia 570. Hic mihi jugales praeferat taedas Deus, Jugetque noſtris igne Poppaeam toris. 594. praeferens dextra facem Thalamis ſceleſtis: nubat his flammis meo Poppaea nato. 260. quae nupta demens nupſit inceſta face. *Claudian.* de Nupt. Honor. & Mariae. Alii funalibus ordine ductis Plurima venturae ſuſpendunt lumina nocti. *Ambroſius* de viduis: vel cum accenſis funalibus mox ducitur, nonne pompae funebris exequias magis putat, quam thalamum praeparari? *Statius* Sylv. I. 231. fronde virent poſtes, & fervent compita flammis; apud eundem taedas jugales, faces jugales, taedas geniales, legitimas faces. *Juſtinus* XI. 1. facem nuptiis filiae accenſam. *Silius* VI. 447. Sanctae foedera taedae. *Ovid.* Her. VI. 45. At mihi nec Juno, nec Hymen, ſed triſtis Erinnys Praetulit infauſtas ſanguinolenta Faces. & XII. 137. Ut ſubito noſtras Hymen cantatus ad aures venit, & accenſo lampades igne micant. & XIV. 25. undique collucent praecinctae lampades auro. *Valerius* Flacc. II. 344. faces timuiſſe jugales credita. *Catull.* de Nupt. Pelei & Thetidis, & *Cato* de re Ruſtica taedas jugales appellant. *Lucanus* II. 356. legitimaeque faces. *Livius* XXX. 13. illis nuptialibus facibus regiam conflagraſſe ſuam. *Plinius* H. N. XVI. 30. Spina nuptiarum facibus auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint paſtores, qui rapuerunt Sabinas, ut auctor eſt Maſſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſſimae. *Liban.* D. VIII. *Valer* Flacc. VIII. 277. Nec tibi digna, ſoror, deſum ad connubia frater, Primus & ecce fero quatioque hanc lampada veſtro conjugio. 243. ignem Pollux undamque jugalem praetulit. *Plaut.* Caſina I. 1. 30. primum omnium huic lucebis novae nuptae facem.

δέκα] Non conſtitit Synagoga niſi e decem minimum. Series lugentium mortuum minimum e decem conſtitit, ad *Berach.* f. 16. 2. *R. Salomo* ad *Chelin* II. 8. Mos eſt in terra Iſmaëlitica, ut ſponſam ducant e domo patris ſui in domum ſponſi —— ferantque ante eam circiter decem baculos ligneos, in uniuſcujuſque ſummitate vaſculum inſtar ſcutellae habentes, in quo eſt ſegmentum panni cum oleo & pice. His accenſis facem ei praeferunt. *Plato* de Legg. VI. περὶ δὲ τῶν ἑστιάσεων φίλȣς μὲν χρὴ καὶ φίλας μὴ πλείȣς πέντε ἑκατέρων συγκαλεῖν. Συγγενῶν δὲ καὶ οἰκείων ὡσαύτως τοσȣ́τȣς ἄλλȣς ἑκατέρων.

2. φρόνιμοι] *Ariſtoph.* Lyſiſtrat. 548. ἀρετὴ φρόνιμος. *Schol.* ἀντὶ τȣ͂ φρονίμη.

μοι, καὶ πέντε μωραί. Αἵτινες μωραὶ, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον 3
μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν 4
λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον. 5
Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντη- 6
σιν αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας 7
αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν· ὅτι αἱ λαμ- 8
πάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ 9
ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπ- 10
ερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς
τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγου- 11
σαι·

φρόνιμοι, καὶ πέντε μωραὶ] *μωραὶ, καὶ πέντε φρόνιμοι* CDL. 1. 12. 102. Editio *Erasmi*, *Ald. Colinaei*. Versio *Syra*, *Copta*, *Vulg. Armen. Æthiop. Arab. Origenes* H. 32.
καὶ] + *αἱ* E. 2. 12. 35. 37. 40. 74. a prima manu 90. Evang. 6. 13. 14. 15. Editio *Complut. Erasmi. Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Bezae* 2. 3. 4. *Wechelii*, *Oxoniensis*, *Curcellaei*, *Bengelii*, *E. Schmidii*, *Basilius* de Bapt. II. 8. *Theophylactus*. Versio *Belgica*. *πέντε* prius] *αἱ πέντε* 16. Evang. 12. 15. 17.
3. *αἵτινες*] *αἱ οὖν* D. *αἱ γαρ* CL. 33. Versio *Copta*. *αἱ δὲ* Versio *Syra*, *Vulg*.
αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι] *λαβοῦσαι δὲ αἱ μωραὶ* 1.
ἑαυτῶν prius] *αὐτῶν* DFHKM. 9. 10. 11. 12. 27. 29. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 78. 83. 86. 89. 91. 102. Evang. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Bengelii*. *Basilius* Eth. 1. —— L. 44.
ἔλαιον] + *ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν* D. 4. *αὐτῶν* prius] — DL. 1. 102. Versio *Syra*.
αὐτῶν posterius] — C. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Saxon*.
ab *αὐτῶν* ad *αὐτῶν*] — E a prima manu. 5. *χρονίζοντος*] *χρονίσαντος* 44.
6. *δὲ*] + *τῆς* Evang. 6.
ἔρχεται] — C a prima manu. DL. 102. Versio *Copta*, *Arab. Cyrill.* in Jo. p. 293. *Methodius*, *Ephrem*. p. 116. probante *J. Millio* prol. 1278. *ἐξέρχεται* 73. *ἐξέρχεσθε*] *ἐγείρεσθε* 1.
ἀπάντησιν αὐτοῦ] *συνάντησιν αὐτῷ* C. *ἀπάντησιν* 102.
7. *ἐκεῖναι*] — D. Versio *Syr*. *αὐτῶν*] *ἑαυτῶν* A. 67.
8. *εἶπον*] *εἶπαν* CL. *ἡμῖν*] + *ἔλαιον* A.
σβέννυνται] *ζβέννυνται* A. 9. *δὲ*] — 106. *λέγουσαι*] + *οὐ* 61.
οὐκ] *οὐ μὴ* CDEFGH. 1. 4. 7. 8. 9. 33. 45. 48. 49. 50. 51. 52 53. 63. 64. 72. 73. 87. 89. Evang. 6. 15. 24. *Basilius* de Bapt. II. 8. *Ephrem* p. 23.
ἀρκέσῃ] *ἀρκέσει* L. 5. 6. 12. 38. 57. 68. Evang. 3. 18. 19. 21. 22. Editio *Complut*.
πορεύεσθε] *πορεύθητε* 73.
δὲ posterius] — ADGHK. 2. 27. 57. 61. a prima manu. 76. 87. 91. Evang. 22. *Origenes* H. 32. probante *Th. Beza*, *J. Millio* prol. 1195. *Bengelio*. 10. *ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν*] *ἕως ὑπάγουσιν* D.
αἱ] — 44. 69. *ἕτοιμοι*] *ἕτοιμαι* A.

Schabbath. f. 153. 1. R. Eliezer dixit: Age poenitentiam pridie antequam moriaris. Interrogarunt ipsum discipuli: num homo horam mortis sciret? Respondit: ideo hodie poenitentia ipsi agenda est, ne forte moriatur cras. S. D. *Eccles*. IX. 8. R. Jochanan f. Saccai proposuit parabolam. Rex quidam parabat convivium, ad quod servos suos vocabat, certo tempore non constituto. Qui inter eos prudentes erant, ornarunt se, & ante portam palatii regis consederunt, cogitantes: quicquamne deest domui regis? Qui vero inter ipsos stulti erant, abierunt ad opus suum dicentes: Estne omnino convivium sine labore? Repente Rex ministros ad coenam vocat, prudentes apparent ornati, fatui vero sordidi. De prudentibus rex gavisus est, fatuis vero valde succensuit, dixitque: illi qui se ornarunt, sedebunt, comedent, bibent & gaudebunt: qui non ornarunt se, stabunt, & videbunt S. D. *Esaj*. LXV. & in *Kohelet R*. IX. 8. supra C. XXII. 11. *Schabbat* f. 152. 2. Res similis est regi mortali, qui servis suis distribuit vestes regias. Si qui eorum erant prudentiores, complicatas eas recondebant in arca vestiaria: stolidiores illis induti opus suum peragebant. Post aliquot dies, rege vestes suas repetente, prudentiores restituebant, quales fuerant, nimirum adhuc candidas: Stolidiores autem, quales erant, inquinatas. Lactatus est rex conspectis prudentibus, stolidis autem succensuit, dixitque prudentibus: ponantur vestes in thesaurum, ipsi autem eant domum in pace: Stolidis autem dentur vestes ad lotionem, ipsi autem conjiciantur in carcerem S. D. de corpore justorum *Esaj*. LVII. 2. 1. *Sam* XXV. 29. de corpore impiorum autem *Es*. XLVIII. 22. LVII. 21. 1. *Sam*. XXV. 29.

5. *ἐνύσταξαν*] *Etymol.* *νυστάζω* —— *παρὰ τὸ ἐπινεύειν κάτω, διὰ τὴν ἐπιγενομένην ἐκ τοῦ ὕπνου καταφορὰν, ἐπειδὴ ἐπινεύουσιν οἱ κοιμώμενοι τὴν κάραν.* *Basilius* in Prov. VI. 4. *ὁ μὲν γὰρ ὕπνος βαρεῖά τις ἐστιν ἀναισθησία· ὁ δὲ νυσταγμὸς μίγμα ἐστιν ἐγρηγέρσεως καὶ ὕπνου.* *M. Antonin.* VI. 2. *πότερον ῥιγῶν ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς, καὶ πότερον νυστάζων ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων;* *Aristoph.* Av. 639. *οὐ μὴν, μὰ τὸν Δί', οὐχὶ νυστάζειν ἔτι ὥρα ἐστὶν ἡμῖν, οὐδὲ μελλονικιᾶν, ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν.*

6. *μέσης νυκτὸς*] *Il.* φ. 111. Od. η. 288. *μέσον ἦμαρ.* *Herodian.* VIII. 5. 23. *ἡμέραν μέσην.* *Act.* XXVI. 13. *Marc.* XIII. 35. *Valer. Max.* I. 5. At Caecilia Metelli, dum sororis adultae aetatis virginis, more prisco, nocte concubia nuptialia petit. *Catullus* Epithalam. Vesper adest, juvenes, consurgite, Vesper Olympo, Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas. Jam veniet virgo, jam ducitur Hymenaeus. *Servius* in Virgil. Eccl. VIII. Varro in Ætiis dicit, sponsas faces praeire, quod antea nonnisi nocte ducebantur a sponsis. *Sext. Pompejus* Festus l. XIV. patrimi & matrimi pueri tres adhibebantur in nuptiis, unus qui facem praeferret & spinas albas, quia noctu nubebant, duo

12 σαι· Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα
13 ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
14 ἔρχεται. Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
15 τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν· ἑκάστῳ κατὰ τὴν
16 ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰρ-
17 γάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. Ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρ-
18 δησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυ-
19 ψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δού-
20 λων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λα-
βὼν,

11. δὲ] — Evang. 2. 13. 14. 15. Codices *Latini*. ἔρχονται] ἦλθον D.
καὶ] — DH. Codices *Latini*, *Augustinus*. 12. εἶπεν] + αὐταῖς Versio *Syra*, *Copta*.
ἀμὴν] + ἀμὴν Colb. unus. 44. ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 1.
13. ὅτι] — Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. οὐδὲ] ἢ Versio *Syra* posterior in ora.
ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται] — AC. a prima manu. DL. 1. a prima manu. 4. 22. 42. 60. 71. 84. 102. Evang. 6. a prima manu. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque, *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. *Origenes* H. 32. *Athanasius* c. Arian. 4. *Basilius* de Bapt. *Chrysostomus*. probantibus *H. Grotio*, *H. Hammondo*, *J. Millio* prol. 875. & 1055. *J. A. Bengelio*.
14. γὰρ] — D. ἄνθρωπος] + τις M. 2. 27. 76. Editio *Erasmi*, *Aldi*.
ἀποδημῶν] — 76. αὐτοῖς] — 59.
αὐτοῦ] αὐτῶν A. αὐτῷ 49. 15. ἓν] ἕνα D. ἰδίαν] — D. 61.
δύναμιν] + αὐτοῦ D. Codices *Latini*. εὐθέως] — Versio *Copt*. Evang. 16.
εὐθέως πορευθεὶς δὲ] εὐθέως πορευθεὶς 1. Versio *Armena*. Codices *Latini*.
16. ἐποίησεν] ἐκέρδησεν A. ex emendatione CDL. 1. 15. 29. 33. 69. Evang. 16. Versio *Vulg*. *Syra* utraque *Æthiop*. *Copt*. *Arab*. *Origenes* H. 33. probante *H. Hammondo*.
τάλαντα posterius] — L. 1. 33. 50. 102. Versio *Syra*, *Copta*, *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 1407.
17. ὡσαύτως] ὁμοίως D. + δὲ A. 61. 106. Codices *Latini*.
καὶ prius] — C a prima manu. L. Versio *Syr*. τὰ δύο] + τάλαντα λαβὼν D. Versio *Vulg*. *Æthiop*.
ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς] καὶ αὐτὸς ἐκέρδησεν D.
καὶ αὐτὸς] — C a prima manu L. 33. 59. 102. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. *Basilius* Eth. 55.
18. ἓν] + τάλαντον A. Versio *Æthiop*. *Arab*. Codices *Latini*,
ἀπελθὼν] — D. 5. 36. 59. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1374.
ἐν τῇ γῇ] τὴν γῆν C. Codices *Latini*.
ἀπέκρυψε] ἔκρυψε ACDL. 12. 37. 56. 61. Evang. 16. Editio *Colinaei*.
19. χρόνον πολὺν] πολὺν χρόνον CDG. 1. 69. 102. Versio *Vulg*. *Origenes* in Matth. XVIII. 23. & H. 33.
πολὺν] πάλιν 3. 9.
μετ' αὐτῶν λόγον] λόγον μετ' αὐτῶν CD. 1. 89. 90. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. Versio *Vulg*.
20. καὶ προσελθὼν] προσελθὼν δὲ A. καὶ ἐλθὼν Evang. 16.

duo qui nubentem tenebant. *Chrysostomus* in 1. Corinth. H. XII. διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκπομπεύουσι, μετὰ λαμπάδων αὐτὴν προπέμποντες ἐν ἑσπέρᾳ βαθείᾳ —— καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ παρθένοι παραγίνονται τούτοις, πᾶσαν ἀποδυσάμεναι τὴν αἰδῶ, εἰς τὴν τῆς νυμφευομένης τιμὴν, μᾶλλον δὲ ὕβριν.

Thomas. κεκραγμὸς, οὐδὲ κραυγασμὸς· οὐδὲ κραυγὴ, ἀλλὰ βοή.

7. *Exod*. XXX. 8. *Plaut*. Capt. IV. 4. 12. dicam ut sibi pecum aliud ornet.

8. *Petronius* 22. Jam & tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infuderat, & pueri detersis paulisper oculis redierant ad ministerium.

9. *Thomas*. ἀπαρκεῖ κάλλιον, ἢ ἀρκεῖ. Σοφοκλῆς· ἀπαρκούντως ἐμοί. *Herodian* IV. 7. 10. σῖτον γὰρ ἀλήσας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὃ ἤρκει μόνῳ. *Demosth* in Timocr. πότερον εἰσοιστέος ἐστὶ νόμος καινὸς, ἢ δοκοῦσιν ἀρκεῖν οἱ κείμενοι;

14. ἀποδημῶν] *Thucyd*. I. 70. ἀποδημηταὶ πρὸς ἐνδημοτάτους. *Schol*. ὑπερόριοι τῆς οἰκείας πατρίδος, ἤγουν ἀποδημοῦσι τῆς οἰκείας πατρίδος, καὶ ἐπιδημοῦσι δήμοις ἀλλοτρίοις, πρὸς τὸ κτήσασθαι αὐτούς.

ἰδίους] quos maxime ad hoc idoneos judicabat. c. 15. & quos accuratius & majore fide quam mensarios negotium gesturos esse sperabat; *Seine eigenen Knechte*.

15. *Jamblich*. V. Pythag. 19. πολλὰς ὁδοὺς Πυθαγόρας παιδείας ἀνεῦρε, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἑκάστου καὶ δύναμιν παρεδίδου τῆς σοφίας τὴν ἐπιβάλλουσαν μοῖραν. *Diodor*. XIV. 81. κατέβαινεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἅπαντα διῳκηκὼς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

16. εἰργάσατο] *Herodot*. I. 24. ἐργασάμενος δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω εἰς Κόρινθον ἀπίκεσθαι. *Liban*. de Vita sua p. 16. A. κρότῳ δὲ ἐπηρμένος, καὶ οἷς εἰργάσατο χρήμασι. & progymn. p. 185. ὁ μὲν εἰργάσατο χρήματα διατρίβων ἐπ' ἀγορᾶς. *Demosth*. c. Dionysodorum. καὶ δὶς ἢ τρὶς ὑπῆρχεν αὐτοῖς εἰργάσασθαι τῷ αὐτῷ ἀργυρίῳ. *Artemid*. I. 33. τοῖς χρεώσταις —— ἀπόδοσιν τῶν χρεῶν —— ἀποδώσει —— ἐργασάμενος καὶ πορίσας. *Plato* Hippia major. p. 1246. πλέον ἀργυρίου ἀπὸ σοφίας εἴργασται, ἢ ἄλλος δημιουργὸς ἀφ' ἧστινος τέχνης. B. ὅσον ἀργύριον εἴργασμαι ἐγὼ —— ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάνυ πλέον ἢ ρν. μνᾶς εἰργασάμην C. οἶμαι ἐμὲ πλείω χρήματα εἰργάσθαι. D. ὃς ἂν πλεῖστον εἰργάσηται —— πλεῖον ἀργύριον εἰργάσω. p. 1245. F. χρήματα πολλὰ εἰργάσατο καὶ ἔλαβεν. *Aristoph*. Equit 835. πολλὰ χρήματα ἐργάζεσθαι. *Ælianus* N. A. X. 50. συλήσαντα αὐτὰ, καὶ ἐργασάμενον χρυσίον καὶ ἀργύριον, εἶτα μέντοι διανεῖμαι τῇ στρατιᾷ.

ἐποίησεν] *Plato* de Rep. IX. p. 734. F. ὅτι χρηματιστικὸς πρὸς τὸ κερδαίνειν τὴν τοῦ τιμᾶσθαι ἡδονὴν —— οὐδενὸς ἀξίαν φησιν εἶναι, εἰ μὴ τις αὐτῶν ἀργύριον ποιῇ. *Corn. Nep*. Cimon. I. 3. magnas pecunias ex metallis fecerat. *Cic*. de Divinat. I. 49. Milesium Thalem, qui ut —— ostenderet, etiam philosophum, si ei commodum esset, pecuniam facere posse, Verr. II. 6. quibusnam rebus maximam pecuniam facere posset. III. 90. cum ista ratione innumerabilem pecuniam facere posset. *Aristot*. Oecom. II. ἀντιμένης Ῥόδιος —— ἐποίησε χρήματα ὧδε.

18. *Sophocl*. Ajac. 667. κρύψω τόδ' ἔγχος τοὐμὸν ἔχθιστον βελῶν Γαίας ὀρύξας, ἔνθα μήτις ὄψεται.

20. *Quintilianus* D. 311. Servos cur manumiserit, manifestum est; delectatus est officiis, referre voluit gra-

βὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων· Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρ-
έδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος 21
αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἰ- 22
πε· Κύριε, δύο τάλαντα μοι παρέδωκας· ἴδε, ἀλλὰ δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς.
Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν 23
σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰ- 24
ληφὼς, εἶπε· Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας,
καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· Καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν 25
τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· Πονηρὲ δοῦλε 26
καὶ

προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων] — 14.
παρέδωκας] δέδωκας 1. Codices *Latini*. Versio *Syr*. prior, & posterior in ora. tertio —— L.
τάλαντα secundo loco] — Versio *Syra*, *Æthiop*.
ἐκέρδησα] ἐπεκέρδησα D. Colb. Versio *Vulg*.
ἐπ'] ἐν EG. 2. 12. 27. Colb. unus. 36. 37. 45. 59. 70. 76. 84. 102. Ev. 16. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
ἐπ' αὐτοῖς] — DL. 71. 102. Versio *Vulg*. *Saxon*. *Copt*. *Origenes* H. 33.
21. δὲ] — CDEKL. 27. 33. 40. 51. 53. 61. 68. 86. 102. Evang. 9. 10. 12. 13. 16. 17. 18. 20. 24. Versio *Vulg*. *Syr*. probante *J. Millio* prol. 1442.
εὖ] εὖγε A a prima manu. Versio *Vulg*. *Irenaeus* IV. 24.
ἐπι] ἐπεὶ ἐπ' D. Codices *Lat*. *Irenaeus*. *Origenes* H.
δὲ] —— 102.
λαβὼν] — ACL. 1. 42. 63. 68. 69. 102. Versio *Syr*. utraque, probante *J. Millio* prol. 1341.
ἴδε] ἰδοὺ D.
ἐκέρδησα] ἐπεκέρδησα D. Codices *Latini*.
ἐπ' αὐτοῖς] — D. 33. 102. Versio *Vulg*. *Copt*.
εὖ] εὖγε A prima manu, ut supra comm. 21.
24. καὶ prius] — D.
εἰληφὼς] λαβὼν 2. 59. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
σε] — D. 46. Versio *Vulg*. *Origenes* H. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1425.
σκληρὸς] αὐστηρὸς Editio *Erasmi*. 1.
ὅπου] ὅθεν 1.
25. ἀπελθὼν] ἀπῆλθον καὶ D.
26. πονηρὲ δοῦλε] δοῦλε πονηρὲ A. Versio *Vulg*. *Syr*. *Origenes* H. 33. *Clem*. III. 60. *Chrysostomus*, *Damascenus* μ. σ. probante *J. A. Bengelio*.
27. οὖν] — 36.

αὐτῷ] — 38.
22. προσελθὼν] παρελθὼν 1.
ὁ] —— 106.
τάλαντα posterius] — Versio *Syr*.
ἐπ'] ἐν L. 76.
23. ἔφη] + δὲ 56. 58. 64.
ἧς πιστὸς] πιστὸς ἧς 102.
ἐν] ἕνα D a prima manu, ut supra comm. 15.
εἶ ἄνθρωπος] ἄνθρωπος εἶ G.
ὅθεν] ὅπου D. 56.
ἴδε] ἰδοὺ D. ut supra comm. 22.
ὀκνηρὲ] + εἰ 57. 64. 86. Evang. 16.
οὖν σε] σε οὖν 102.

gratiam obsequio; alius aegrum curaverat, alius peregrinantem secutus erat —— alius hoc ipsum foenus exercuerat.

ἴδε] *Thomas*. ἰδοὺ ἀττικοὶ λέγουσιν, οὐκ ἴδε. εὐριπίδης ἐν ἑκάβῃ· ἰδοὺ μοι κ' ἀνάθρησον οἷ' ἔχω κακά.

21. εὖ] *Horat*. de A. P. 328. Eu! rem poteris servare tuam. Et 428. pulchre, bene, recte. *Ammonius*. εὖ τὸ ὀρθῶς σημαίνει, καλῶς δὲ τὸ χρήσιμον. *Plato* Euthydem. ἅμα ἀνεθορύβησαν τε καὶ ἐγέλασαν —— καὶ πρὶν ἀναπνεῦσαι καλῶς τε καὶ εὖ.

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου] *Horat*. Carm. IV. 11. 13. Ut tamen noris, quibus advoceris Gaudiis, Idus tibi sunt agendae. & 12. 21. ad quae si properas gaudia tua velox merce veni. *Schemoth R*. XVIII. quicunque gavisus fuerit mecum, veniet in gaudium filii mei —— quicunque diligit filium meum, veniat & gaudeat cum filio meo.

Schemoth R. S. II. Deus nunquam res magnas largitur hominibus, nisi eos prius per res parvas exploraverit, postea vero eos rebus magnis adhibet. Ecce duos habemus viros magnos in hoc mundo, quos per res parvas prius exploravit, postquam autem eos fideles invenit, rebus quoque magnis adhibuit. Davidem exploravit per gregem, quem ille nonnisi in deserto pavit, ut eum hoc modo a rapina immunem praestaret. Sic etiam Eliab ait ad Davidem 1. *Sam*. XVII. 28. Dixit ipsi Deus S. B. Tu fidelis inventus es circa gregem, veni & pasce gregem meum S. D. *Psal*. LXXVIII. 71. Sic quoque de Mose dicitur *Ex*. III. 1. Deus vero sumsit illum, ut pasceret Israëlem S. D. *Psal*. LXXVII. 21. *Xenoph*. Exped. Cyr. 1. εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκόνομον ἐκ τοῦ δικαίου, καὶ κατασκευάζοντα τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλατο, ἀλλὰ καὶ πλείω προσεδίδου. Oeconom. 7. de Rege Persarum, καὶ οὓς μὲν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην γε τὴν χώραν παρεχομένους, καὶ ἐνεργὸν οὖσαν τὴν γῆν καὶ πλήρη δένδρων τε, ὧν ἑκάστη φέρει, καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τὴν ἄλλην προστίθησι.

24. σκληρὸς *Philo* de V. Mosis T. 2. p. 163, 12. τὸν αὐστηρὸν καὶ σκληροδίαιτον βίον. *Plut*. Symp. VII. 8. p. 712. B. τὰ σκληρότατα τῶν ἠθῶν, ὥσπερ ἐν πυρὶ τῷ οἴνῳ μαλάττουσι, καὶ κάμπτουσι πρὸς τὸ ἐπιεικέστατον. & ἀνὴρ σκληρὸς καὶ ἀπηνής. *Aristot*. Eth. IV. 8. ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι. & de A. Poët. τοιούτους ὄντας ἐπιεικεῖς ποιεῖν παράδειγμα σκληρότητος. *Athenaeus* II. p. 55. F. Ζήνων ὁ κιτιεὺς σκληρὸς ὢν καὶ πάνυ θυμωτικὸς πρὸς τοὺς γνωρίμους, ἐπὶ πλεῖον τοῦ οἴνου σπάσας, ἡδὺς ἐγίνετο καὶ μείλιχος. *Galen*. de Different. puls. III. f. αὐτίκα γε τοι Πλάτων αὐτὸς φησιν ἐν Σοφιστῇ σκληροὺς λέγεις καὶ ἀντιτύπους ἀνθρώπους, οὐ κατὰ τοῦ σώματος δήπου φέρων ἑκάτερον τῶν ὀνομάτων, οὔτ' οὖν τὸ σκληρὸν, οὔτε τὸ ἀντίτυπον, ἀλλὰ κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ταύτης μάλιστα, τοῦ ἤθους καὶ τοῦ τρόπου. —— ἄνθρωποι μὲν σκληροὶ λέγουσι τὸν μονότροπον, καὶ δυσπειθῆ, καὶ πρὸς ἅπαν ἀντιτείνοντα.

διεσκόρπισας] *Eustath*. Hysmen. 4. ἡ δ' αὖ ἑτέρα τὸν ἐν τούτῳ σῖτον ἐξῆγε, καὶ περὶ τὴν γῆν διεσκόρπιζεν —— ὁ σκορπίζων τὸν σῖτον σπορεὺς ἐστι. *Ex*. V. 7. 8. *Jo*. IV. 33.

27. *Thucyd*. I. 27. οἱ τὸ ἀργύριον καταβάλλοντες.

ἐκομισάμην] *Demosth*. δεῖξαι οὖν ἂν δέῃ κομίσαι

27 καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα· Ἔδει οὖν σε
28 βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις· καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. Ἄ-
29 ρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. (Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐ-
30 τοῦ.) Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ~ἐκβάλλετε· εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ
31 κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ
αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ.
32 Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,
33 ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. Καὶ στήσει, τὰ μὲν πρόβατα
ἐκ

~ ἐκβάλετε

βαλεῖν] καταβαλεῖν 57. Evang. 13. *Chrysostomus.*
ἐλθὼν ἐγὼ] ἐγὼ ἐλθὼν A. Codices *Latini*. *Cyrill.* in Esaj. 25. *Chrysost.* in Gen. 41. ἐγὼ ἂν ἐλθὼν *Clem.* ἐλθὼν κἀγὼ 44.
ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν] ἂν ἐγὼ ἐκομισάμην L.
28. δέκα] πέντε D.
σὺν] — 106. Vers. *Syra* posterior habet cum asterisco.
29. παντὶ] — D. Evang. 18. 24. Versio *Syra.*
περισσευθήσεται] περισσευσεται D. προστεθήσεται Versio *Syr.*
ἀπὸ δὲ τοῦ] τοῦ δὲ DL. 1. 33. 102. Editio *Erasmi* 1. *Ald.* Versio *Syr.* ἀπὸ τοῦ δὲ *Erasmi* Edit. 2.
ἔχει] δοκεῖ ἔχειν E ex emendatione H L. 2. 5. 10. 12. 33. 35. 36. 38. 44. 51. 52. 57. 59. 61. 62. 66. 69. 70. 73. 76. 83. 84. Evang. 14. 16. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei.* Versio *Vulg. Syra* posterior. *Origenes* in Matth. XXI. 10. *Theophylactus.* ex *Luca.*
30. ἐκβάλλετε] βάλετε ἔξω D. 51. ἐμβάλετε Evang. 14. ἐκβάλετε ACL. 1. 3. 34. 35. 36. 37. 40. 44. 45. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 66. 73. 74. 83. 86. 89. 91. Evang. 2. 13. 15. 16. 21. Editio *Complut. Colinaei*, *Bengelii*, *Theophylactus*, *Chrysostomus.* βάλλετε 69.
κλαυθμὸς] κλαθμὸς E.
ὁ posterius] — 69.
ὀδόντων] + ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω F ex emendatione G. 35. 44. 46. 49. 54. 64. 69. 89. 90. 106. Evang. 5. 14. 18. 19.
31. ἅγιοι] — DL. 1. 42. 61. 72. 102. Versio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Eusebius* Eccl. Theol. III. 17. *Cyprianus* T. 51. 59. *Origenes* H. *Maximus* Dial. III. *Cyrillus* Act. Ephes. V. *Theophanes*, *Hilarius*, *Augustinus.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1050.
ἄγγελοι] + αὐτοῦ Editio *Colinaei*. Versio *Syr.*
τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ] — 56. 102.
32. συναχθήσεται] συναχθήσονται. DKL Colb. unus 10. 13. 15. 33. 36. 38. 39. 40. 42. 45. 48. 49. 51. 54. 59. 61. 64. 69. 72. 83. 84. 86. 90. 106. Evang. 1. 2. 6. 9. 15. 16. 18. 21. 22. 24. Editio *Complut. Genev.* *Theodoret.* de Cur. Gent. morb. II.
ἀφοριεῖ] ἀφορίσει L. 1. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi. Theodoret.* l. c. *Cyrill.* Catech. 171.
ἀφορίζει] ἀφοριεῖ 2. — 87.
33. μὲν] — D. probante *J. Millio* prol. 392.

σασθαι τὸ ἀργύριον. &c. Dionysidor. ἀφειμένοις τῶν τόκων, καὶ κομισαμένοις τὸ δάνειον ἐν τῇ Ῥόδῳ: *Aristot.* Eth. IX. 2. ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν.

30. τὸν ἀχρεῖον] *Glossar.* nequam, ἀχρεῖος. *Aristoph.* Nub. 655. ἀγρεῖος εἶ, καὶ σκαιός. *Plato* Alcibiad. σοὶ δ', ὦ Ἀλκιβιάδη, Περικλῆς ἐπέστησε παιδαγωγὸν, τῶν οἰκετῶν τὸν ἀχρειότατον ὑπὸ γήρως Ζώπυρον τὸν Θρᾷκα. *Arrian.* Epictet. I. 19. εἶχε τινα Ἐπαφρόδιτος σκυτέα, ὃν, διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι, ἐπώλησεν. *Achilles Tatius* V. p. 321. τοιαῦτα ποτε κἂν τῶν ἀχρειοτάτων οἰκετῶν τεθέασαι παρ' ἡμῖν οὕτως ἥκιστ μένων; *Epictet.* Arrian. III. 24. τίς ἀνέξεταί σου κυβερνήτης, οὐχὶ δ' ὡς σκεῦος ἄχρηστον ἐκβαλεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐμπόδιον καὶ κακὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων ναυτῶν; *Cic.* de Offic. II. 14. Seditiosum & inutilem civem. *Horat.* Carm. III. 24. vel nos in mare proximum gemmas, aurum & inutile summi materiem mali, mittamus. *Livius* III. 33. qui consensus privatis interdum inutilis esset. *Thomas.* χρεία καὶ χρήσιμος Ἀττικοὶ, ὁ χρεῖος δὲ ἤγουν ὁ χρήσιμος καὶ τὸ χρεῖον, φιλοσόφων καὶ ποιητῶν. *Eunapius* Ædes. p. 34. τῆς οἰκίας ὡς ἀχρεῖον ἀπήλαυνε. & p. 216. τὰ σώματα αὐτῶν, πρός τε μῆκος ἀχρεῖον ἐλαυνόμενα.

31. καθίσει] *Thomas.* καθέζεται, καὶ καθιεῖται, κάλλιον λέγε, ἢ καθίσει.

Hic jam Christus ad alteram quaestionis c. XXIV. 3. propositae partem respondet, de consummatione seculorum.

32. ἐρίφων] *Hesych.* ἐκμηλάδας αἶγας, τὰς μετὰ τῶν προβάτων γενομένας. *Eustath.* in Il. δ. p. 376. 52. τὰς αἶγας —— καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐρίφους. *Galen.* de fac. medicam. Simpl. II. τὸ τῶν ἐρίφων, [στέαρ ἀπολείπεται] τοῦ τῶν αἰγῶν, ἀπολείπεται καὶ τὸ τῶν αἰγῶν τοῦ τῶν τράγων. *Virgil.* Ecl. VII. 2. Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum, Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas. *Pollux* I. 250. καλεῖται δὲ τῶν μὲν βοῶν τὰ νέα μόσχοι, τῶν δὲ προβάτων ἄρνες, τῶν δὲ αἰγῶν ἔριφοι· ὁ δὲ τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν τράγος, τῶν δὲ οἰῶν κριὸς —— τῶν δὲ βοῶν ταῦρος. *Galen.* de Compos. Medic. per gen. VII. τὸ μὲν τῶν τράγων καὶ ταύρων ἰσχυρότερα, τὸ δὲ τῶν βοῶν καὶ τῶν αἰγῶν ἀσθενέστερα —— τὸ δὲ τῶν ἐρίφων καὶ μόσχων ἔτι καὶ τούτων ἀσθενέστερα. *Eustath.* in Od. 1. p. 349. 50. ἰστέον δὲ, ὅτι ἐν τῷ περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν γράφει ὁ γραμματικὸς Ἀριστοφάνης τοιαῦτα —— τῶν αἰγῶν οἱ μὲν τέλειοι τράγοι καὶ ἔξαλοι· ἡ δὲ ἐχομένη ἡλικία χίμαροι, τὰ δὲ νεώτατα ἔριφοι —— τῶν δὲ προβάτων τὰ μὲν τέλεια οἶες καὶ κριοὶ, καὶ ἀρνειοὶ, τὰ δὲ νέα ἄρνες καὶ ἀμνοί. & p. 352. 13. φασι γοῦν οἱ παλαιοὶ ὅτι —— γ. ἡλικίαι ἀρνὸς, ἀμνὸς, ἀμνάς —— καὶ ὅτι ἄμνη ἐνιαύσιον ἄρνα δηλοῖ. *Anthol.* I. 90. 6. ἐν θέρος ἐξ ἐρίφου τρηχὺν ἔθηκε τράγον. *Lucianus* Bacch. I. τοῖς ἄρτι γεννηθεῖσιν ἐρίφοις *Philo* de sacerd. hon. T. 2. p. 233, 24. βοῶν μὲν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν —— τὰ ἔκγονα μόσχους καὶ κριοὺς καὶ χιμάρους. *Etymol.* ἔριφος, ὁ μικρὸς αἴξ, ἢ ἡ μικρὰ αἴξ. παρὰ τὸ φῶ φαίνω. Ὁ ἐν τῷ ἔαρι φαινόμενος ἐάριφος, καὶ ἔριφος κατὰ συγκοπὴν, ἤγουν ὁ πρώϊμος· Ὁ γ' οὖν ἐν τῷ χειμῶνι τεχθεὶς χίμαρρος. *Artemidor.* IV. 57. παρὰ δὲ τὸ μέγεθος, ὡς ἐπὶ αἰγῶν καὶ ἐρίφων· αἶγας μὲν οὔτε λευκὰς οὔτε μέλανας ἰδεῖν ἀγαθὸν, πλὴν αἰπόλον· ἔριφοι δὲ πάντες ἀγαθοί.

33. *Plato* de Rep. X. p. 761. C. citatus Eusebio

P.

ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· 34
Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐπο- 35
τίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· Γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ 36
ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
δίκαιοι, λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ
ἐποτίσαμεν; Πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; 38
Πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα- 39
σιλεύς, ἐρεῖ αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου 40
τῶν

αὐτοῦ] — A. Evang. 21. *Basilius Seleuc.* H. 25. probante *J. Millio* prol. 1447.
36. ἤλθετε] ἤλθατε ADFL. 2. Evang. 6. 37. αὐτῷ] — 44. κύριε] — 61.
38.] — 45. 49. 59. 61. δὲ] — 64. 72. σε εἴδομεν] εἴδομεν σε D.
ἢ] καὶ D. 39. πότε δὲ] ἢ πότε D. δὲ] — 72.
ἀσθενῆ] ἀσθενοῦντα D. ἤλθομεν] ἤλθαμεν D. 40. ἐρεῖ] — Versio *Copta.*
τούτων τῶν ἀδελφῶν μου] τῶν ἀδελφῶν μου τούτων Evang. 6.
τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων] τῶν ἐλαχίστων τῶν ἀδελφῶν μου 59. 41. οἱ] — L 102.
41. αἰώνιον] ἐξώτερον 40. a prima manu. τὸ secundo] ὃ Editio *Erasmi* 1.
τὸ ἡτοιμασμένον] ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου D. 1. Colb. Codices *Latini. Origenes* π. ἀρχῶν β. 5. in Ex. H. 8. in Num. H. 11. in Matth. H. 33. *Irenaeus* saepius, citato etiam Clemente R. III. 3. *Clemens* protr. 69. *Justinus* c. Tryphon. *Clemens* Hom. XIX. 2. *Cyprianus*, *Juvencus*, *Gaudentius*, *Paulinus*, *Tertullianus*, *Augustinus*,

P. XI. 35. Erus Armenius apud inferos se vidisse narravit Δικαστὰς — καθῆσθαι, οὓς, ἐπειδὰν διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα περιάψαντας τὰ τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν· Τοὺς δ' ἀδίκους τὴν ἐς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας καὶ τούτους ἐν τῷ ὄπισθεν σημεῖα πάντων, ὧν ἔπραξαν. *Æneid.* VI. 541. Dextera, quae Ditis magni sub moenia tendit, Hac iter Elysium nobis: at laeva malorum Exercet poenas, & ad impia tartara mittit. *Ros Hasschana* I. 2. Quatuor temporibus mundus judicatur; paschate de proventu; festo Septimanarum de arborum fructibus; principio anni omnes homines transeunt coram eo, ut oves S. D. Psal. XXXIII. 5. festo Tabernaculorum judicatur de aquis. *Schir R.* I. 6. Dextri & sinistri, in illis praeponderat justitia, in his culpa. *Bemidbar* R. XXII. Eccles. X. 2. dextra, hi sunt justi, qui operam dant legi, quae est ad dextram S. D. Deut. XXXIII. 2. ad sinistram, hi sunt impii, qui operam dant divitiis S. D. Prov. III. 16. *Thanchuma* p. 63. 2. & 97. 1. ad 1. *Reg.* XXII. 19. dextri perveniunt ad manum innocentiae: sinistri ad manum culpae. *Plut.* Apophth. p. 192. F. ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ βήματος θεῖναι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ. — τοὺς βελτίονας — τοὺς χείρονας.

34. *Statius* Theb. III. 242. Sic fata mihi nigraeque sororum juravere colus: manet haec ab origine mundi Fixa dies bello. *Bereschith* R. 1. 5. Sex res praecesserunt creationem mundi, Lex, solium gloriae, Patres, Israël, domus sanctitatis, nomen Messiae: etiam poenitentia. & XV. 4. Gen. II. 8. Ad orientem. Dixit R. Samuel f. Nachman: putas, ante creationem mundi; non ita, sed ante hominem primum; homo creatus est die sexto, paradisus tertio, S. D. Psal. LXXIV. 12. videte bonum opificem: praeparavit S. B. mercedem meam, antequam steti ad operandum. Pirke R. *Eliefer.* Septem res creatae sunt, antequam mundus crearetur, & hae sunt Lex, gehenna, paradisus, thronus gloriae, templum, poenitentia, & nomen Messiae. Lex S. D. Prov. VIII. 22. Gehenna Esaj. XXX. 33. Paradisus Gen. II. 8. & *Pesachim* f. 54. 1. *Nedarim* f. 39. 2. *Tanchuma* f. 61. 2. Templum superius, quod praeparatum est ante -- quam mundus crearetur. *Schabbat* f. 88. 2. Lex, quae apud te servata fuit ante creationem mundi, DCCCCLXXIV. generationibus, ante quam mundus crearetur. *Jalkut Ruben* f. 41. 2. Paradisus inferior creatus est MCCCLXV. annis ante mundum inferiorem, in quo nos sumus. *Jalkut Simoni* f. 5. 4. Primo die creavit coelum ac terram, & lucem. Secundo infernum, & expansum cum angelis. Tertio Paradisum. Supra V. 22. *Targum* Ecclesiast. IX. 7.

35. *Jalkut Ruben* f. 42. 2. quicunque hospitalitatem libenter exercet, illius est paradisus. *Schevuoth* f. 35. 2. Excipere viatorem majus est, quam apparitionem divinae majestatis habere. *Bereschith* R. LVIII. 17. Dixit R. Jodan, quinquies scriptum est: filii Barsillai, pro ratione V. librorum legis, ut discas, quicunque edendum dat frustum justo, haberi acsi observasset V. libros Legis.

συνηγάγετε] *Justinus* XXXIII. 4. expositus fuerat, pater — parvulum recolligit.

36. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με] *Senec.* de Benef. V. 3. Qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit. *Liban.* O. XV. p. 434. D. τὸ γυμνοὺς ἐν τοῖς χιτωνίσκοις — εἰσῆχθαι. de Cimone Theopompus Philippicor. X. ap. *Athen.* XII. p. 533. B. ποιεῖν δὲ καὶ τοῦτο πολλάκις, ὁπότε τῶν πολιτῶν τινὰ ἴδοι κακῶς ἠμφιεσμένον, κελεύειν αὐτὸν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ. *Corn. Nep.* Cim. 9. saepe, cum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum ei amiculum dedit.

ἐπεσκέψασθε] *Herodian.* IV. 2. 7. ἰατρὸς — ἐπισκεψάμενος τὸν νοσοῦντα. *Dio Xiphil.* Tiberio p. 102. & 112. νοσοῦντας τε ἐπεσκέπτετο. *Artemid.* III. 22. νοσοῦντα δὲ ἐπισκέψασθαι, εἰ μὲν γνώριμον, τὰ αὐτὰ τῷ νοσοῦντι σημαίνει, εἰ δὲ ἄγνωτα, αὐτῷ τῷ ἰδόντι. *Galenus* de Praenotione, ὀλίγον δ' ὕστερον ἐπισκεψάμενοι τὸν εὔδημον ἧκοντο Σέργιός τε καὶ ὁ Παῦλος καὶ Φλάβιος. Et l. IV. in Hippocr. Epidem. VI. πολλάκις γοῦν ἐπισκεπτομένου τοῦ κάμνοντος, καὶ θεραπεύοντος τοῦ ἰατροῦ, δοῦλός τις ἐπεισελθὼν ἤγγειλεν ἀφῖχθαι τόνδε τινὰ ἄνθρωπον ἐπισκέψασθαι βουλόμενον αὐτὸν, ὥς τε παραχρῆμα ποτὲ μὲν ἡσθεὶς ἐφάνη πρὸς τὴν ἀκοὴν ὁ νοσῶν, ἔστι δ' ὅτι μεγάλως ἀνιαθείς, ὡς ἐνοχλεῖσθαι μέλλων ὑπ' αὐτοῦ, μὴ φιλοῦντος αὐτὸν ἀληθῶς, ἀλλὰ προσποιουμένου. *Isocrates* Æginet. ἡ μηδ' ἐπισκέ-

41 τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ
οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
42 αὐτοῦ· Ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με·
43 Ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυ-
44 λακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται —— αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, λέγοντες·
Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν
45 φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑ-
46 μῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίςων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπε-
λεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

1 Καὶ

Hippolytus, *Rufinus*, *Leo*, *Salvianus*. probante *J. Millio* prol. 343. 369. & 392.

44. αὐτῷ καὶ αὐτοὶ] καὶ αὐτοὶ αὐτῷ 1.

αὐτῷ] —— ADEFGKL 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 29. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 75. 80. 83. 84. 86. 90. 91. 102. 106. Evang. 1. 2. 5. 6. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 21. 24. Editio *Complut Bengelii*. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Copta*. Codices *Latini*. *Clem*. Conſtit. V. 1. *Theophylactus*, *Cyprianus*. probante *J. Millio* prol. 1099. 1180.

καὶ prius] —— Verſio *Copta*.

45. ἀποκριθήσεται] + ὁ βασιλεὺς 69.

ἀμὴν] + γὰρ 51.

τῶν] + ἀδελφῶν E a prima manu.

ξένον ἢ γυμνὸν] γυμνὸν ἢ ξένον 44. ἢ γυμνὸν] —— 61.

ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 34 39. 40. 73. Colb.

τούτων] + τῶν ἀδελφῶν μου 54. 60. 63. 72. in ora. Evang. 21.

πισκέψασθαι πώποτ' αὐτὸν ἀξιώσασα, τοσοῦτον μὲν χρόνον ἀσθενήσαντα. *Ariſtides* S. S. I. p. 290. πυθόμενος γὰρ τῶν οἰκετῶν τινα τῶν ἐμῶν, καὶ μάλα τῶν χρησίμων, κάμνειν, ᾤχετο ἀπιὼν, χειμῶνος ὥρᾳ, ςαδίους μ. ὡς ἐπισκεψόμενός τε καὶ βοηθήσων, ὅτι οἷός τε εἴη. *Schabbat* f. 127. 1. Sex ſunt res, quarum fructus homo comedit in hoc mundo, & ſors ipſum manet in mundo futuro. Sunt autem haec, hoſpitalitas erga peregrinos, viſitatio aegrotorum. *Jalkut Ruben* f. 37. 3. Ipſe Deus S. B. viſit ad aegrotos S. D. Gen. XVIII. 1. & p. 38. 2. Dixit Deus S. B. ad angelos miniſterii: age, viſamus ad aegrotum. *Nedarim* f. 33. 2. Quisquis ad aegrotum viſit, ſexageſimam doloris ejus aufert. 40. 1. quisquis ad aegrotum viſit, vitae illius cauſa eſt: & qui viſere negligit, mortis ejus cauſa eſt —— quicunque viſit ad aegrotum, immunis erit a judicio gehennae: S. D. Pſal. XLI. 2. non autem eſt tenuis, niſi aeger S. D. Eſaj. XXXVIII. 12. & *Nedarim* 2. 4 *Sota* f. 14. 1. Dixit R. Chamma f. Chanina: Scriptura dicit Deut. XIII. 5. Dominum Deum veſtrum ſequimini. Nonne ſuperius IV. 24. dicitur: Dominus Deus veſter ignis comburens eſt? Verum imitari decet mores Dei. Ille veſtit nudos Gen. III. 21. ſic tu quoque nudos veſtire debes. Inviſit aegrotos S. D. Gen. XVIII. 1. Sic tu quoque ad aegrotos viſe: ſolatur lugentes, Gen. XXV. 11. ſic tu quoque lugentes ſolare. *Lucian*. Philoſopſeud. 6. νοσοῦντα ἐπισκεψόμενος. *Petron*. 101. forſitan Lycas officii cauſa viſere languentem deſiderabit. *Plut*. de Sanit. p. 129. C. τοὺς φίλους ἐπισκεπτόμενοι ἀσθενοῦντας. *Sueton*. Tiber. 11. Forte quodam in diſponendo die mane praedixerat, quicquid aegrorum in civitate eſſet, viſitare ſe velle. *Jac*. I. 27. 1, *Tim*. V. 21.

38. *Thomas*. ἀποκρίνεται δὲ λέγουσι μᾶλλον, ἢ ἀποκριθήσεται. Μένανδρος κανηφόρῳ· Ὁ δ' ἀποκρίνεται.

40. *Rom*. XI. 13. *Theophraſt*. L. IV. περὶ ὧν λεκτέον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἱςορίας.

44. διηκονήσαμεν] *Euſtath*. in Od. α. p. 8. 9. οἱ δὲ γε ὕςερον ἀττικίζοντες οὐχ ἁπλῶς αὔξειν τοὺς παρῳχημένους οἴδασιν, ἀλλὰ καὶ ἀναδιπλοῦσι τὴν αὔξην ἐν πολλοῖς· ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ἠνέῳξε, καὶ ἠνώχλησεν —— καὶ ἄλλων μυρίων, ὧν μνεία ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα γέγονεν. Τινες δὲ καὶ ἄλλως καινοπραγοῦσιν αὔξοντες ἐφ' οἷς οὐκ ἐχρῆν, οἷον ἐν τῷ ἤμελλε, καὶ ἠδύνατο, καὶ ἐν τῷ διηκόνησε· Τροπη γὰρ ἐν τούτοις τοῦ ε. εἰς η. ἐκ τοῦ ἔμελλεν, ἐδύνατο, διεκόνησε, ὤγκωσεν ἐς πλεῖον τὴν συνήθη αὔξησιν. 2. *Tim*. I. 18.

46. *Coheleth* R. I. 15. Quod perverſum eſt, nemo poteſt rectum facere. In hoc mundo, quae perverſa ſunt, poſſunt reparari, &, quae deficiunt, poſſunt numerari: ſed futuro tempore quod perverſum eſt, non poteſt reparari, & quod tunc deficit, non poteſt numerari. Ex. c. in hoc mundo duo impii ſcelerum ſocii fuerunt, alter eorum in tempore, & dum viveret, reverſus eſt & poenitentiam egit, antequam moreretur: alter vero ante mortem poenitentiam non egit. Prior igitur dignus habitus eſt, ut ſtaret in parte catervae juſtorum: & alter ſtetit in parte catervae impiorum. Cum autem videret ſocium ſuum, dixit: Hei mihi! fortaſſe hic eſt acceptio perſonarum. Ego & hic, dum viveremus, ſocii eramus, ſimul furabamur, ſimul rapinam exercebamus, & omnia ſcelera ſimul patrabamus: cur ergo hic eſt in ſocietate juſtorum, ego contra in ſocietate injuſtorum? Reſponſum autem ipſi eſt: Stulte, tribus diebus poſt mortem tuam inquinatus jacuiſti, ita ut nemo te in loculum includeret S. D. Eſ. XIV. 11. Vidit autem ſocius tuus inquinationem tuam, & juravit, ſe a via malitiae ſuae reverſurum, & poenitentiam egit, ſicut juſtus, & haec poenitentia fecit, ut vitam, gloriam, & portionem cum juſtis conſequeretur. Sic quoque tu, ſi eo tempore, quo res integra erat, de poenitentia cogitaſſes, bene tibi eſſet. Ille vero dixit: ſinite me abire, ut poenitentiam agam. Sed reſponſum ipſi eſt: Stulte, annon ſcis, mundum hunc ſimilem eſſe ſabbato, illum vero, unde veniſti, veſperae ſabbati? Si quis nihil praeparet veſpera ſabbati, quid ſabbato comedet? Annon noſti, mundum, ex quo veniſti, terrae continenti ſimilem eſſe, hunc autem mari? Si homo in terra continente nihil praeparavit, quid in mari comedet? Annon noſti, mundum hunc deſerto, illum autem, unde veniſti, terrae habitatae eſſe ſimilem? Qui in terra culta nihil praeparavit, quid in deſerto comedet? Statim dentibus ſuis fremuit, carnemque propriam comedit S. D. & dixit: Concedite mihi, ut gloriam ſocii mei videam. Reſponſum autem ipſi eſt: Stultiſſime omnium, mandatum nobis a Deo eſt, ne impii inter juſtos, aut ju-

 ſti

ΚΑὶ ἐγένετο ὅτι ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς 1
αὐτοῦ· Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί- 2
δοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Πρεσ- 3
βύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα. Καὶ συνεβουλεύ- 4
σαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν ~ κρατήσωσι δόλῳ:, καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορ- 5
τῇ,

~ δόλῳ κρατήσωσι

1. 2.] — 40. a prima manu. ἐτέλεσεν] ἔλεγεν 59. συνετέλεσεν M.
πάντας] — E 10. 30. 35. 38. 44. 46. 56. 58. 62. 66. 83. 84. 86. Evang. 12. 14. 16. 24. *Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 1477. αὐτοῦ οἴδατε] — D.
3. καὶ οἱ γραμματεῖς] — ADL. 1. 4. 9. a prima manu. 36. 40. 53. 54. 59. 69. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. *Origenes* H. 35. probante *J. Millio* prol. 1195.
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ] — 9. a prima manu. αὐλὴν] ἀρχὴν 24.
καϊάφα] καΐφα D. 64. Verſio *Vulg*. 4. συνεβουλεύσαντο] συνεβουλεύοντο D.
κρατήσωσι δόλῳ] δόλῳ κρατήσωσι, ADEFGH. 1. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 53. 54. 55. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Evang. 6. 18. 20. 24. Editio *Complut*. *Colinaei*, *Plant*. *Bengelii*, *Genev*. Verſio *Vulg*. *Syr*. *Origenes* H. 35. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*.
δόλῳ] — Colb. καὶ ἀποκτείνωσι] — 36. 40. 61. καὶ ἀπολέσωσιν 37. 53. 59.
6. Βηθανίᾳ] Βεθανίᾳ Colb. λεπροῦ] λεπρῶσου D. a prima manu.

ſti inter impios, neque mundi inter immundos, aut immundi inter mundos conſiſtant S. D. Pſal. CXVIII. 20. ſtatim ſcidit veſtimenta ſua, & evulſit capillos S. D. Pſ. CXII. 10. idem *Ruth* R. I. 17. *Eccl*. IX. 4. in hoc ſeculo, qui canis eſt, poteſt fieri leo, & qui leo eſt, poteſt fieri canis: ſed futuro tempore qui leo eſt, non poteſt fieri canis, & qui canis eſt, non poteſt fieri leo. *Tanchuma* f. 54. 2. ad Pſal. XXXVI. 7. Quomodo comparati ſunt illi montes? Reſp. non habent finem: ſic quoque retributio mercedis juſtorum tempore futuro non habebit finem. Judicia tua ſunt abyſſus magna. Quomodo comparata eſt illa abyſſus? Nemo poteſt illam perſcrutari: ſic quoque poenas impiorum tempore futuro nemo perſcrutari poteſt. *Clemens* R. Epiſt. II. 9. ὡς οὖν ἐσμὲν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν· πηλὸς γάρ ἐσμεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου· ὃν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῇ σκεῦος, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διαστραφῇ, ἢ συντριβῇ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· ἐὰν δὲ προφθάσῃ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· οὕτως καὶ ἡμεῖς, ἕως ἐσμὲν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ, ἃ ἐπράξαμεν πονηρὰ, μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ κυρίου, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας, μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι. *Avoda Sara* f. 3. 1. Dixerunt gentes coram Deo: Domine mundi, da nobis denuo Legem, & faciemus eam. Dixit illis Deus S. B. ſtultiſſimi mortalium, qui non laboravit veſpere ſabbati, unde ſabbato edet? & *Midraſch Miſchle* V. 5. qui aeſtate non congregavit, quid edet hieme? qui non in terra, quid habebit in mari?

3. τὴν αὐλὴν] *Etymol*. αὐλὴ, ὁ περιτετειχισμένος καὶ ὕπαιθρος τόπος. *Polyb*. V. 29. μέγα τι καὶ δυσχερὲς κίνημα περὶ τὴν αὐλὴν εἶναι. *Athenaeus* IV. p. 189. A. ἀρίσταρχος δὲ οὐ δεόντως γράφει· Ζηνὸς που τοιήδε γ' ὀλυμπίου ἔνδοθεν αὐλὴ —— B. ὁ γὰρ διαπνεόμενος τόπος αὐλὴ λέγεται, καὶ διαυλωνίζειν φαμὲν τὸ δεχόμενον ἐξ ἑκατέρου πνεῦμα χωρίον —— E. Νῦν δὲ τὰ βασίλεια λέγουσιν αὐλάς· ὥσπερ Μένανδρος, αὐλὰς θεραπεύειν καὶ Σατράπας· καὶ Δίφιλος, αὐλὰς θεραπεύειν ἐστὶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Ἢ φυγάδος, ἢ πεινῶντος, ἢ μαστιγίου. *Od*. δ. 74. *Euſtath*. p. 150. Τὸ δὲ Ζηνὸς αὐλὴ ὡς ἐπὶ βασιλέως ἐῤῥέθη, ὅθεν καὶ Αἴσχυλος λαβὼν ἔφη· ὅσοι τὴν Διὸς αὐλὴν οἰχνεῦσι· Σημείωσαι δὲ, ὅτι τῷ τῆς αὐλῆς ὀνόματι τὰ δώματα δηλοῦσι. —— *Gloſſar*. aula, οἶκος βασιλικός. *Seneca* Hippol. 981. Fraus ſublimi regnat in aula. *Curtius* VIII. 8. 21. Haud quaquam aulae & aſſentantium accommodatus ingenio.

Καϊάφα] *Joſ*. A. XVIII. 2. 2. καὶ Ἰώσηπος, ὁ καὶ Καϊάφας, διάδοχος ἦν αὐτῷ· καὶ Γράτος μὲν ταῦτα πράξας εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ, ἕνδεκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰουδαίᾳ, Πόντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῷ ἧκεν. & 4. 3. Οὐιτέλλιος —— καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἰώσηπον τὸν καὶ Καϊάφαν ἐπικαλούμενον ἀπαλλάξας τῆς ἱερωσύνης Ἰωνάθην καθίστησι ἀνάνου τοῦ ἀρχιερέως υἱόν.

5. *Sanhedrin* X. 4. Non occiditur neque a judicibus civitatis ſuae, neque a Synedrio, quod eſt Jafne; ſed ad ſummum Synedrium, quod Hieroſolymis eſt, deducitur, atque iſtic in cuſtodia aſſervatur usque ad feſtum, & in feſto interficitur S. D. Deut. XVII. 13. Verba R. Akibae. *Act*. XII. 4.

Cum natio Judaica eſſet in fermento, frequenter & quacunque de cauſa ſolebat tumultus fieri in feſto. *Joſ*. A. XVII. 9. 3. ἐνστάσης δὲ κατὰ τόνδε καιρὸν ἑορτῆς —— πάσχα δὲ ἡ ἑορτὴ καλεῖται —— κάτεισι δὲ πλῆθος ἀναρίθμητος ἐκ τῆς χώρας, ἤδη δὲ καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας —— καὶ οἱ νεωτερισταὶ —— δείσας ἀρχέλαος μή τι δεινὸν βλαστήσειεν αὐτῶν ἡ ἀπόνοια, πέμπει σπεῖράν τε ὁπλιτῶν χιλίαρχόν τε, τὴν ὁρμὴν στασιαζόντων καταστεῖλαι, πρὸ τοῦ τὸν πάντα ὅμιλον τοῦ μανιώδους αὐτῶν πλέω καταστῆναι. & 10. 2. ἐπιστάσης δὲ τῆς Πεντηκοστῆς —— οὐ τι κατὰ τὴν θρησκείαν μόνον παρῆσαν, ἀλλ' ὀργῇ φέροντες τὴν παροινίαν τῆς Σαβίνου ὕβρεως, μυριάδες συνηθροίσθησαν ἀνθρώπων καὶ πάνυ πολλαὶ Γαλιλαίων τε καὶ Ἰουδαίων, Ἱεριχουντίνων τε ἡ πληθὺς, καὶ ὁπόσοι περάσαντες Ἰορδάνην ποταμὸν οἰκοῦσιν, αὐτῶν τε Ἰουδαίων πλῆθος ἦν, ὃ πρὸς πάντας συνειλέχετο, καὶ πολὺ προθυμότεροι τῶν ἄλλων ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ Σαβίνου ὡρμήκεσαν. XX. 5. 3. Τῆς Πάσχα προσαγορευομένης ἑορτῆς —— πολλοῦ καὶ πανταχόθεν πλήθους συναχθέντος ἐπὶ τὴν ἑορτὴν, δείσας ὁ κούμανος, μὴ νεώτερόν τι παρὰ τούτων προσπέσῃ, κελεύει τῶν στρατιωτῶν μίαν τάξιν ἀναλαβοῦσαν τὰ ὅπλα ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ἑστάναι καταστελοῦντας τὸν νεωτερισμὸν, εἴ ἄρα τις γένοιτο, τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύσαντες ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔπραττον· —— παρήνει μέντοι παύσασθαι νεωτέρων ἐπιθυμοῦντας πραγμάτων, μηδὲ στάσεις ἐξάπτειν ἐν ἑορτῇ. B. V. 5. 8. Antonia εἶχε καταβάσεις, δι' ὧν κατιόντες οἱ φρουροὶ, καθῆστο γὰρ ἀεὶ ἐπ' αὐτῆς τάγμα Ῥωμαίων, καὶ διϊστάμενοι περὶ τὰς στοὰς μετὰ τῶν ὅπλων ἐν ταῖς ἑορταῖς, τὸν δῆμον, ὡς μή τι νεωτερισθείη, παρεφύλαττον. I. 4. 3. ἐπανίσταται τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐν τῇ ἑορτῇ· μάλιστα γὰρ ἐν ταῖς εὐωχίαις αὐτῶν στάσις ἅπτεται. *Aeneas* poliorcet.

6 τῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ
7 Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, Προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου,
8 καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγα-
9 νάκτησαν, λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆ-
10 ναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί κόπους παρέ-
χετε

7. ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα] ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου D. 13. 69. 102. Versio *Vulg.* βαρυτίμου] πολυτίμου ADLM. 5. 7. 37. 42. 46. 47. 50. 52. 53. 54. 71. 72 Evang 7. 16. 17. Versio *Vulg.* τὴν κεφαλὴν] τῆς κεφαλῆς DM. 1. 69. 106. Ev. 2. 18. 20. ἀνακειμένου] + αὐτοῦ D. Codices *Latini. opus Imperfectum.* 8. αὐτοῦ] —— D. 69. 102. Versio *Vulg. Copt.* αὕτη] + τοῦ μύρου 61. 63. 71. Versio *Armena.*

9. ἠδύνατο] ἐδύνατο 72. *Eustath.* in Od. ε. p. 207. 26. Δῆλον δὲ, ὅτι οὐ μόνον ταπεινοῦνται μυριαχοῦ χρονικαὶ αὐξήσεις Ἰωνικῶς, ἀλλα καὶ ἐκ βραχέων μηκύνονται ἀττικῶς, ὡς ἐν τῷ ἠβουλόμην, ἠδυνάμην, ἤμελλον, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ διηκόνουν. *Joannes Grammat.* Dial. Attica η pro ε. usurpat. Vertit enim ε. in η, ut quum dicitur ἠδυνάμην & ἠβουλόμην, & in ejusmodi verbis ἐδυνάμην, ἐβουλόμην, & ἔμελλον ε. in η mutant dicendo ἠδυνάμην & ἠβουλόμην & ἤμελλον, etiam *Corinthus.* τὸ μύρον] — ADL 1. 42. a prima manu. 61. 72. 102. Versio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armena, Æthiop. Arab. Origenes* H. 35. *Basilius* Eth. 37. *Basilius Seleuc.* H. 30. probante *J. Millio* prol. 1195. & *J. A. Bengelio.* δοθῆναι] + τοῖς ADEGK. 10. 44. 45. 46. 48. 50. 57. 62. 63. 74. 83. 84. 89. 90. 91. 106. Evang. 6. 7. a prima manu 12. 19. 24. Editio *Complut. Bengelii, Genev. Plant. Chrysostomus.* 10. ὁ] —— D. εἶπεν] λέγει 40. 53. 59. Versio *Latina. Tertullian.* a. Hermog. αὐτοῖς] —— 61. *Chrysostomus.*

cet. 22. περὶ γὰρ τὰς ἑορτὰς καὶ τούτους καιροὺς μάλιστα οἱ βουλόμενοι τι νεωτερίζειν ἐγχειροῦσιν.

7. ἀλάβαστρον] *Thomas.* ἀλάβαστον δίχα τοῦ ρ. ἀττικοὶ, μετὰ τοῦ ρ. ἁπλῶς ἕλληνες, *Aristoph.* Acharn. 1052. ἐγχέται —— εἰς τὸν ἀλάβαστον κύαθον εἰρήνης ἕνα. Schol. ἐν βηκίῳ, εἰς τὴν μυροθήκην, ἐστι δὲ λήκυθος, ἡ ὦτα μὴ ἔχουσα, ἧς οὐκ ἐστι λαβέσθαι. & Lysistr. 945. κάκιστ' ἀπόλοιθ' ὁ πρῶτον ἑψήσας μύρον. M. λάβε τόνδε τὸν ἀλάβαστρον. Schol. τὴν μυροθήκην. *Eustath.* in Il. ν. p. 923. 10. τὸν τοῦ μύρου ἀλάβαστρον, ὃ κοινότερον οὐδετέρως τὸ ἀλάβαστρον. *Suidas.* ἀλάβαστρον, ἄγγος μύρου, μὴ ἔχον λαβὰς, λίθινος, ἢ λίθινος μυροθήκη. *Pollux* VI. 104. τὰ δὲ ἀγγεῖα τῶν μύρων, λήκυθον, μυρηρὰ, καὶ ἀλάβαστρον. & VII. 177. μύρου ἀλάβαστρον, μυρίδα, μυρηρὰ, λήκυθος, ἀλαβαστροθῆκαι, καὶ τὸν τὰς ἀλαβάστρους φέροντα αἴσχυλος εἴρηκεν ἀλαβαστροφόρον. *Harpocratio.* ἀλαβαστροθῆκαι, αἱ θῆκαι τῶν ἀλαβάστρων, ἃς ἐν τῇ συνηθείᾳ μυροθήκας καλοῦσι. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας· ἀλάβαστοι δὲ εἰσι λήκυθοι, ὧν οὐκ ἐστι λαβέσθαι διὰ τὴν λειότητα. *Demosth.* l. c. ἴσμεν σὲ μὲν τὰς ἀλαβαστροθήκας γράφοντα, καὶ τὰ τύμπανα, τούτους δὲ γραμματέας καὶ τοὺς τυχόντας. *Ælian.* V. H. XII. 18. ἡ θεὸς ἔδωκεν ἀλάβαστρον αὐτῷ, καὶ εἶχεν αὕτη μύρον. *Theocrit.* XV. 114. Συρίῳ δὲ μύρῳ χρύσει' ἀλάβαστρα. Schol. σκεύη μύρων δεκτικά. *Lucian.* Asin. 51. μύρον ἐκ τινὸς ἀλαβάστρου προχεαμένη. Dial. Meretric. XIV. ἀλάβαστρον μύρου ἐκ φοινίκης. *Dionys. Hal.* VII. 9. καὶ ἔλουον αὐτοὺς αὗται, κτένας εἰς τὰ βαλανεῖα φέρουσαι, καὶ μύρων ἀλαβάστρους, καὶ κάτοπτρα. *Anthol. MS.* III. 97. Νάρδον ἀπὸ γλαύκης κλαιομένην ὑάλου. *Plut.* Alex. p. 676. A. ὡς δὲ εἶδε μὲν ὁλκεῖα, καὶ κρωσσοὺς, καὶ πυέλους, καὶ ἀλαβάστρους, πάντα χρυσοῦ ἠσκημένα περιττῶς, ὠδώδει δὲ θεσπέσιον, οἷον ὑπὸ ἀρωμάτων καὶ μύρων ὁ οἶκος. *Cic.* Acad. II. Quibus etiam alabaster plenus unguenti putere videatur, citante Nonnio p. 4011. *Petron.* 60. Circulus —— cujus per totum orbem coronae aureae cum alabastris unguenti pendebant. *Servius* in Æneid. III. 274. Donatus ab eo unguenti alabastro. *Martialis* II. 9. quod Cosmi redolent alabastra. *Theophrastus* de odoribus. τοὺς ἀλαβάστρους ζητοῦσι τοιούτου λίθου, ψυχρὸν γὰρ καὶ πυκνὸν —— ὁ λίθος ὁ τοιοῦτος, καὶ ἄριστος τοῖς μύροις ὁ μάλιστα τοιοῦτος, ὥστε δι' ἄμφω τηρῶσι καὶ τῷ ψυχρῷ καὶ τῷ πυκνῷ, μήτε διιέντες ἔξω τὴν ὀσμὴν, μήτ' ὅλως ἐπιδεχόμενοι μηδέν. *Athen.* VI. p. 268. A. ἔπειτ' ἀλάβαστρος εὐθέως ἥξει μύρου αὐτόματος. & XV. p. 686. C. περιενεγκόντων δὲ τῶν παίδων ἐν ἀλαβάστροις καὶ ἄλλοις χρυσοῖς σκεύεσι μύρα. p. 691. F. ἄλεξις· οὐ γὰρ ἐμυρίζετ' ἐξ ἀλαβάστρου. *Plinius* H. N. XXXVI. 12. de Marmore Onychite: Hunc aliqui lapidem alabastritem vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur. XIII. 3. unguenta optime servantur in alabastris. *Etymol.* ἀλάβαστρον καὶ ἀλάβαστρος, λήκυθος λιθίνη πρὸς μύρων ἀπόθεσιν. Λαμβάνει δὲ τὸ ρ. ἀλάβαστος οὖσα, οὕτως εἰς τὸ Διογένους ἐγκώμιον, σκεῦος τι ἐξ ὑέλου ἡ μυροθήκη. *Herodot.* III. 20. Cambyses ἔπεμψεν ἐς τοὺς αἰθίοπας —— δῶρα φέροντας πορφύρεον τε εἷμα, καὶ χρύσεον στρεπτὸν περιαυχένιον καὶ μύρου ἀλάβαστρον. *Capitolinus* in Vero. Data & vasa aurea cum unguentis ad speciem alabastrorum. *Plaut.* Mercator. V. 2. 86. Tollo ampullam, atque hinc eo. *Plin.* H. N. IX. 56. fastigiata longitudine, alabastrorum figura, in pleniorem orbem desinentes.

βαρυτίμου] *Sallust.* Hist. III. ap. Nonnium, cum grave pretium fructibus esset. *Sueton.* Aug. 41. frumentum saepe levissimo, interdum nullo pretio viritim admensus est.

κατέχεεν] *Aristoph.* Acharn. 1127. κατάχει σὺ τοὔλαιον ἐν τῷ χαλκίῳ. *Plato* de Rep. III. μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέαντες.

Ungebantur & convivae & mortui; & ditiores quidem unguento seu nardo, reliqui oleo. *Plut.* μύρῳ δὲ χρωμένους ἰέναι πρὸς ἄλειμμα καὶ λοῦτρον, ὅσους οὐδὲ ἐλαίῳ. *Anacreon* IV. Τί σε δεῖ λίθον μυρίζειν, τί δὲ γῇ χέειν μάταια; ἐμὲ μᾶλλον, ὡς ἔτι ζῶ, Μύρισον. *Pollux* VI. 104. περὶ μύρων. ἔτι δὲ καὶ μύρων ἐν τοῖς συμποσίοις ἐπιμνηστέον —— νάρδον Βαβυλωνιακὸν, ὡς ἄλεξις. *Anthol.* II. 47. 2. μὴ μύρα, μὴ στεφάνους λιθίναις στήλαισι χαρίζου, Μηδὲ τὸ πῦρ' φλέξῃς, εἰς κενὸν ἡ δαπάνη. Ζῶντι μοι, εἴτι θέλεις, χάρισαι· τέφρην δὲ μεθύσκων Πηλὸν ποιήσεις, κ' οὐχ ὁ θανὼν πίεται & 7. καὶ μυρίσωμεν αὐτοὺς, πρὶν τύμβοις ταῦτα φέρειν ἑτέρους. *Pedo* Albinov. I. 136. Tene meae poterunt ungere, nate, manus? *Ennius.* Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit. *Nonni* Dionys. XVIII. extr. Οὐ πλόκαμοι προχυθέντες ἐπ' ἀργυφέων σέθεν ὤμων ἀπλανέες Τυρίοιο μύρου πέμπουσιν ἀϋτμήν. *Plut.* Nuptial. p. 142. A. οὐδὲν διαφέρει τῆς, ἵνα μὴ δοκῇ μυρίζεσθαι, μηδὲ ἀλειφούσης. *Cic.* in Verr. III. 25. In Apronii Convivio cum interea Apronius caput atque os suum unguento perfricaret. *Martial.* III. 12. 4. qui non coenat, & ungitur, Fabulle, Hic vere mihi mortuus videtur. *Artemidor.* III. 24. πονηρὰ τὰ μύρα, διὰ τὸ συνεισφέρεσθαι νεκρῷ.

9. πραθῆναι πολλοῦ] *Isocrates* de Pace. πολλοὶ σύμπασαν ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν ὀλίγου πωλοῦσι. *Libanius* pro Templis. τῆς ψυχῆς ἐπρίατο τὸ κλέος. *Horat.* S. II. 2. 102. Ergo quod superat, non est melius, quo insumere possis? Cur eget indignus quisquam re divite?

10. τί] *Sextus Empir.* Hypoth. I. 19. τὸ δὲ τί ἀν-

χετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς 11
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ 12
τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κη- 13
ρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς
μνημόσυνον αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, 14
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, Εἶπε· Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ 15
δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. 16
Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ· Ποῦ θέ- 17
λεις

γὰρ] — 1. 30. Codices *Latini*. Versio *Syr.* εἰς ἐμὲ] ἐν ἐμοὶ M. 11.] — 24. 26. 57.
πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς] τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε EFG. 3. 12. 22. 25. 69. 73. 80. 90. Evang. 6. Versio *Copta*. *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Amphiloch.* πάντοτε τοὺς πτωχοὺς γὰρ Editio *Colinaei*.
12. με] — Editio *Erasmi* 1.
ὑμῖν] + ὅτι 12. 61. Editio *Colinaei*.
αὐτῆς] — 28.
Ἰούδας] + ὁ Editio *Erasmi*, *Bogardi*.
13. ἀμὴν] + γὰρ 49. 59. Evang. 14.
τοῦτο] — 69. μνημόσυνον] μαρτύριον 5.
14. πορευθεὶς] ἐπορεύθη D.
Ἰσκαριώτης] Σκαριώτης D. Versio *Sax. Syr.* Codices *Latini.*
15. εἶπεν] καὶ εἶπεν αὐτοῖς D. Versio *Vulg. Syr. Copt. Euseb.* D. X. 1. 3. 4.
κἀγὼ] καὶ ἐγὼ DEFH. 1. 74. 83. 86. 89. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Chrysostomus.*
ἀργύρια] στατῆρας D. Codices *Latini*. *Orig.* H. 35. *Euseb.* D. X. 3. 4. στατῆρας ἀργυρίου 1. ἀργυρᾶ A.
16. παραδῷ] + αὐτοῖς D. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini*, *Origenes*, *Cyprianus*. *Euseb.* D. X. 1.
17. πρώτῃ] + ἡμέρᾳ 74. Versio *Vulg. Syr.* τῷ Ἰησοῦ λέγοντες] λέγοντες τῷ Ἰησοῦ 1.
αὐτῷ] — DKL 1. 33. 36. 40. 42. 53. 56. 58. 59. 69. 72. 102. 106. Versio *Vulg. Copta. Armen. Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 875. 1381. + κύριε 73.
τοῦ] — 13.
θέλεις] + ἀπελθόντες 13.

τί τοῦ διὰ τί παραλαμβάνεται παρὰ Μενάνδρῳ· Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;

κόπους παρέχετε] Graeci usitatius, πράγματα παρέχετε.

11. *Schabbath* f. 151. 2. Dixit Samuel: non differt hoc seculum a diebus Messiae, nisi servitute regnorum solum S. D. *Deut.* XV. 11. 24. 26. 57.

πάντοτε] *Thomas*. πάντοτε, οὐδεὶς τῶν ἀττικῶν· ἑκάστοτε δέ. *Moeris*. πάντοτε, οὐδεὶς τῶν ἀττικῶν. *Phrynichus* p. 38. πάντοτε, μὴ λέγε· ἀλλ' ἑκάστοτε, καὶ διαπαντός. *Ulpianus* l. 5. S. 3. ff. de Offic. Proconf. Vetus proverbium: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. *Galenus* semper habet ἑκάστοτε. *Gal.* IV. 13.

12. ἐνταφιάσαι] *Glossar.* libitinarius, pollinctor, ἐνταφιαστής. *Anthol.* II. 22. 14. Ἰητρὸς κρατέας, καὶ Δάμων ἐνταφιαστής. *Plut.* de Esu Carn. p. 995. C. ἡδύσμασι Συριακοῖς ἀραβικοῖς ὥσπερ ὄντως νεκρὸν ἐνταφιάζοντες. *Augustinus* in Genes. L. Non invenit lingua Latina, quemadmodum appellaret ἐνταφιαστὰς, non enim ipsi sepeliunt, i. e. terrae mandant corpora mortuorum, quod non est Graece ἐνεταφίασαν, sed ἔθαψαν. Illi ergo ἐνταφιασταὶ id agunt, quod exhibetur corporibus humandis, ut condiendo, vel siccando, vel involvendo & alligando, in quo opere maxime Ægyptiorum cura praecellit. *Eurip.* Helena 1419. ἔα δέ με αὐτὴν μολοῦσαν ἐντάφια δοῦναι νεκρῷ. *Polyb.* de virt. & Vit. p. 1475. καλὸν ἐντάφιον εἶναι τοῖς εὖ φρονοῦσι τὴν πατρίδα καὶ τὸ ταύτης πῦρ. *Heliodor.* I. καλὸν ἐντάφιον τὴν σωφροσύνην ἀπενεγκαμένη. ἐνταφιάσαι est corpus ad funus componere, & ornamentis sepulcralibus ornare.

13. *Cic.* pro Sylla. 15. Itaque dico locum in orbe terrarum esse nullum, quo in loco populi Romani nomen sit, quin eodem perscriptum hoc judicium pervenit.

Maimonides Hal. Efel. c. 14. Docendi autem sunt homines, ne sint dissipatores, neve perdant vasa & projiciant in perditionem לחבלה praestat enim ea dare pauperibus, quam sic inutiliter vermibus objicere: quicunque multiplicat vasa feralia, peccat contra legem de non perdendo, & C. ult. Si quis rex aut princeps moritur, licet concremare lectum ejus una cum utensilibus cunctis. Neque hoc fit aemulatione gentium aut perdendi tantum animo S. D. Jerem. XXXIV. 5. *Massechet Elilim.* p. 11. 1. Busta regia non sunt ex consuetudine Amoraeorum, de quibus praecipitur Levit. XVIII. 3. Sed totus mundus novit, hanc combustionem esse honorificam ei, ob cujus mortem instituitur.

15. *Ex.* XXI. 32. *Erach.* f. 14. 2. Si quis optimum vel pessimum servum interficit, dat XXX. siclos.

ἔστησαν] *Ammonius*. μετρεῖσθαι καὶ ἵστασθαι διαφέρει. Μετρεῖσθαι μὲν γὰρ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, μέτρῳ λαμβάνειν πυρὸν, ἤ τι τοιοῦτον ἐν δάνει, ἵνα ἀποδῷ. Ἡσίοδος· εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ δ' ἀποδοῦναι· οὐχὶ ἀργύριον ἢ χρυσίον. ἵστασθαι δὲ Ὅμηρος· Δείδω, μὴ τὸ χθιζὸν ὑποστήσονται ἀχαιοὶ χρεῖος, οἷον τὸ γενόμενον αὐτοῖς ἐλάττωμα ἐν τῷ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ χρεωλυτήσωσι, καὶ ἀντιστήσονται, ὥσπερ ὀφειλόμενον δάνος. *Xenoph.* Paed. VIII. τὰ δὲ ἀριθμοῦντες, καὶ μετροῦντες, καὶ ἱστάντες, πράγματα ἔχουσι. & Apomn. 1. ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας, ἢ μετρήσαντας, ἢ στήσαντας εἰδέναι.

16. εὐκαιρίαν] *Cic.* de Offic. I. 40. Tempus actionis opportunum Graece εὐκαιρία, Latine appellatur occasio. de finib. b. & m. III. 14. opportunitas, sic enim appellamus εὐκαιρίαν.

17. *Exod.* XII.

18. πρὸς τὸν δεῖνα] *Demosth.* π. Παραπρεσβ. ἔχουσιν ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα. in Leptin. Τὸ δεῖνι μεμφόμενος, ἢ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων. *Philipp.* I. τὸν δεῖνα αἰτιάσασθαι καὶ τὸν δεῖνα. pro Coron. ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος τὸν δεῖνα εἰσήγγελλε. *Dio* XXXVIII. p. 45. τὸν δεῖνα νοσεῖν ἢ τὸν δεῖνα αἰσχρὸν εἶναι. *Lucian.* ad Indoct. 3. ἤ ὡς διδάσκαλος σοι ὁ δεῖνα, ἢ σὺ τῷ δεῖνι ξυνεφοίτας. *Aquila* 1. Sam. XXI. 3. & 2. Reg. VI. 8. εἰς τὸν δεῖνα τόπον. *Origenes* in tit. Psalm. ἢ πρὸς τόνδε τινὰ τόπον ἀδέσποτον. Sch. *Lucian.* Vit. Auct. 19. τὸ δεῖνα εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ λέγειν, οὕτως ἀφελῶς τὸν λόγον προάγοντες ἐπὶ τῶν συγκρύπτειν τὶ βουλομένων τῇ ἀοριστίᾳ τοῦ ὀνόματος.

Joma f. 12. 1. & *Megilla* f. 26. 1. Traditio est, non mercede conduci domos Hierosolymis, quia propriae non erant, R. Eleazar f. Zeda dixit; nec lectos, recepit ergo pater familias ab hospitibus coria sacrificiorum. Abai dixit: Hoc etiam

in-

18 λεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς
τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· Ὁ διδάσκαλος λέγει· Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς
19 σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς
20 ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα.
21 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
22 Καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύ-
23 ριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗ-
24 τός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ·
οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ,
εἰ

ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν D. 1. 10. 33. 34. 35. 45. 47. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 66. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 3. 14. 19. 24. 18. δὲ] + Ἰησοῦς M. 13. 33. 69. Verfio *Vulg.*
εἶπεν] + αὐτοῖς KM. 13. Colb. 69. Evang. 7. 14. 15. Verfio *Copt. Armen. Syr.* D. in Verfione *Latina.*
τὴν πόλιν πρὸς] — 106. ὁ διδάσκαλος λέγει] — A. ποιῶ] ποιήσω D.
19. συνέταξεν] προσέταξεν M. a prima manu. 2. 7. 38. 40. 53. 61.
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα] — G. 20. ὀψίας] ὀψὲ Bodlej. unus in Edit. *Oxon.*
δώδεκα] + μαθητῶν ALM 63. 71. Evang. 6. Verfio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Chryf.* + μαθητῶν αὐτοῦ 106.
21. ἀμὴν λεγω ὑμῖν] — 29. ἀμὴν] + ἀμὴν 7.
22. αὐτῷ] — D. 33. 44. 69. 102. Verfio *Vulg. Copt. Origenes* H. *Eufebius* D. X. 3. + εἷς CDLM. 13. 61. 68. 69. Editio *Colinaei.* Verfio *Copta*, *Syra* pofterior in ora.
αὐτῶν] — CL. 102. *Origenes* in Jo. XIII. 22. & H. 33. *Chryfoftomus.*
23. δὲ] + Ἰησοῦς 13. 69. ἐμβάψας] ἐμβαπτόμενος D.
μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα] τὴν χεῖρα μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβάλιον D. μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ A. 102. Verfio *Vulg. Syr. Copt. Origenes* c. Celf. & H. 35. ἐν τῷ τρυβλίῳ] — 106. χεῖρα] + ἀπέναντι 76.
οὗτος] αὐτὸς 76. Verfio *Syra* utraque, fed pofterior habet editam in ora. 24. μὲν] + οὖν D.
οὐ] + σκάνδαλα γινονται καὶ 59. παραδίδοται] + διὰ τοῦτο D.

Inde difcas, moris fuiffe, ut quis relinqueret vas fictile atque etiam corium facrificiorum fuorum hofpiti fuo.

ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι] Hic Chriftus non diftinguit tempus fuum, quo agnum Pafchalem effet comefturus, a tempore Judaeorum. Non enim poterat ille agnus mactari, nifi in atrio templi, minifterio Sacerdotum & Levitarum, atque unius diei XIV. Nifan vefpera.. *Jof.* B. VI. 9. δῆλον ἐκ τῆς ἐπὶ κεστίου συναριθμήσεως, ὃς τὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως διαδηλῶσαι Νέρωνι βουλόμενος —— παρεκάλεσε τοὺς ἀρχιερεῖς, εἴπως δυνατὸν εἴη τὴν πλῆθυν ἐξαριθμήσασθαι. Οἱ δ' ἐνστάσης ἑορτῆς, Πάσχα καλεῖται, καθ' ἣν θύουσι μὲν ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης, ὥσπερ δὲ φρατρία περὶ ἑκάστην γίνεται θυσίαν, οὐκ ἔλασσον ἀνδρῶν δέκα, μόνον γὰρ οὐκ ἔξεστι δαίνυσθαι, πολλοὶ δὲ καὶ σὺν εἴκοσιν ἀθροίζονται. Τῶν μὲν οὖν θυμάτων κε. μυριάδας ἠρίθμησαν, πρὸς δὲ ἑξακισχίλια καὶ πεντήκοντα. *Pefachim* f. 64. 2. *Echa* R. I. 1. rex Agrippa quaefivit fcire, quanta turba numeraretur Hierofolymis. Dixit pontifici maximo: fepara mihi renem unum ex quovis agno pafchali, & feparaverunt ei DC. M. paria; & non eft Pafcha, in quo non numerentur ultra X. R. Chila dixit: etiam XL. etiam L. f. Caparae: imo C. Sed Chriftus allegorice per tempus fuum hic intelligit tempus mortis fuae, vid. *Jo.* VII. 6. XIII. 1. & inprimis *Lucae* XXII. 15.

ποιῶ τὸ πάσχα] *Xenoph.* Hift. Graec. VII. ἐπιόντος ὀλυμπιακοῦ ἔτους παρεσκευάζοντο ποιεῖν τὰ ὀλύμπια. *Heb.* XI. 28. *Ex.* XII. 48. *Num.* IX. 14. 16. *Deut.* XVI. 1. 2. 2. *Chron.* XXX. 1.

20. ἀνέκειτο] *Pefachim* X. 1. etiam pauper in Ifraële non comedat nifi inclinatus. f. 37. 2. R. Levi dicit: Mos fervorum eft, ut edant ftantes: at nunc edant recumbentes, ut dignofcatur exiiffe eos e fervitute in libertatem.

23. ἐν τῷ τρυβλίῳ] *Ariftoph.* Equit. 647. τὰ τρυβλία. *Sch.* τὰ ὀξύβαφα. & 901. μισθοῦ τρυβλίον ῥοφῆσαι. Sch. ὀξύβαφον. ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ὀσπρίου ἢ ἄλλου τινος προσφαγίου μισθοῦ εἶπε. Avib. 360. ὀξύβαφον ἐντεῦθεν πρόσθου λαβὼν ἢ τρυβλίον. Sch. ὅτι τὸ τρυβλίον μεῖζον τοῦ ὀξυβάφου. Ecclefiaz. 252. τὰ τρυβλία κακῶς κεραμεύει. Sch. εἶδος ὀξυβάφου. *Porphyr.* de Abftin. IV. 17. καὶ οἱ ὑπηρέται ἑκάστῳ τρυβλίον δόντες, δύο γὰρ ἐκ ταὐτοῦ οὐκ ἐσθίουσιν, τρέφοντες αὐτοὺς τῇ ὀρύζῃ. *Hefychius* & *Lexicon MS.* τρυβλίον, ὀξυβάφιον. & ἐμβάφιον ὀξυβάφιον. *Pollux* X. 92. τὰ δὲ τῶν ἐδυσμάτων ἀγγεῖα, ὀξίδας μὲν, εἰς ἃς καὶ τὸ ὄξος, ἐμβάφια δὲ καὶ τὰ λεκάρια καὶ λεκάνια καὶ τρυβλία καὶ ὀξυβαφαὶ, ἐν οἷς τὰ ἡδύσματα ἢ βρώματα. *Xen.* Paed. ὄψον, ὃ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι. *Athen.* IX. p. 367. B. φάγοιμ' ἂν ῥῆμά τι εἰς ὄξος ἐμβαπτόμενον. III. p. 125. F. ἄλεξις —— ἐν ἀργυρῷ ποτηρίῳ —— ἀστειοτάτῳ τὴν ὄψιν, οὔτε τρυβλίῳ, οὔτε φιάλῃ, μετεῖχ' ἀμφοῖν τοῖν ῥυθμοῖν. *Lucian.* Timon. 54. ἀκριβῶς τὰ τρυβλία τῷ λιχανῷ ἀποσμήχων. *Ælian.* V. H. IX. 37. εἶτα προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ῥόφημα σκευασθῆναι, γελάσας ὁ ἀναξαγόρας, τοῦ μέντοι θεοῦ ἡμῶν, εἶπεν, ἐν τρυβλίου ῥοφήματι αἱ ἐλπίδες κεῖνται. *Plaut:* Stich. V. 4. 9. olea in tryblio. *Lucian.* Gallo 14. ὁ τὸ τρυβλίον περιλείχων. *Pfal.* XLI. 10. *Plut.* Dem. p. 856. E. τοὺς ἐμπόρους ὁρῶμεν, ὅταν ἐν τρυβλίῳ δεῖγμα περιφέρωσιν, δι' ὀλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας.

24. ὑπάγει] *Jo.* XIII. 1. 3. 33. VIII. 21. *Gen.* XV. 2. *Pfal.* XXXIX. 14. *Jof.* XXIII. 14.

Sophocles ap. Stob. S. 119. τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον ἢ τὸ ζῆν κακῶς. ib. *Æfchyl.* Ixion. τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστὶν μᾶλλον ἢ πεφυκέναι. *Anthol.* I. 13. 3. Ἦν ἄρα τοῖνδε δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον· Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον, Μήδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου. *Chagiga* II. 1. Quicunque confiderat quatuor illas res, ei melius fuisfet, fi nunquam intraffet in mundum —— Et quicunque non attendit ad honorem Creatoris fui, ei melius fuiffet, fi nunquam veniffet in mundum. *Berachoth* f. 17. 1. Pfal. III. 10. & omnis, qui non fecit propter hoc ipfum, illi effet melius, ut nunquam creatus effet. *Schemoth* R. XL. Quicunque fcit legem, eamque non fervat, melius ipfi effet, fi non veniffet in mundum. *Vajikra* R. XXXVI. Melius ipfi effet, fi non creatus effet —— me-

εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε· 25
Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη- 26
σοῦς τὸν ἄρτον, καὶ ~ εὐλογήσας:, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· Λάβετε,
φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν 27
αὐτοῖς, λέγων· Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ 29
μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν
αὐ-

~ εὐχαριστήσας

25. δὲ] ὁ D. 90. εἶπεν] + αὐτῷ 61. ῥαββί, λέγει αὐτῷ] — Versio *Syra* posterior.
26. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἐσθιόντων D. 69. Codices *Latini*.
λαβὼν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς λαβὼν D. Codices *Latini*. τὸν] — CD. 1. 89. 90. 102. *Theophylactus*.
εὐλογήσας] εὐχαριστήσας AEFHKLM. 1. 2. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 22. 24. 25. 26. 27. 34. ex emendatione. 38. 39. 42. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 57. 60. 61. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 21. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Wechelii*, *Bogardi*. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* H. 35. *Chrysostomus*, *Titus* Bostrensis, *Petrus Antiochenus*, *Euthymius*, *Theophylactus*, *Basilius*. probante *J. Millio* — 44.
ἐδίδου] ἔδωκε 59. *Chrysostomus*. δοὺς DL. 1. 13. 69. Versio *Copta*. — 61.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ 37. 51. 59. 67. Versio *Vulg. Syr. Copt. Origenes* H.
καὶ ultimo] — D. 1. 13. 61. 69. 102. *Origenes* H. τοῦτο] — L.
27. τὸ] — 1. 102. Evang. 2. 17. καὶ secundo] — C. 1. 33. 59.
εὐχαριστήσας] εὐλογήσας 51. λέγων] + λάβετε Versio *Syra*.
28. γὰρ] — C ex emendatione 1. 56. 57. 58. 84. Evang. 9. 10. 12. 13. 16. 19. 21. 24. Versio *Syra*. Codices *Latini*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1195. καινῆς] — 102.
περὶ] ὑπὲρ D. *Chrysostomus*. *Apollonii* Lex MS. περὶ — ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ, περὶ μὲν βουλῆς Δαναῶν.

— melius ipsi fuisset — si in lucem hujus mundi non prodiisset. *Eccles.* VI. 3. *Ex.* X. 29.

25. σὺ εἶπας] est affirmantis & concedentis. *Euripid. Hippolyt.* 352. σοῦ τάδ', οὐκ ἐμοῦ κλύεις. fr. 379. σὺ δὲ λέγεις ταῦτα, οὐκ ἐγώ. *Hier. Bava Mezia* f. 85. 1. *Koheleth* R. VII. 12. IX. 10. Zipporenses quaerebant, numquid R. Judas mortuus esset? Filius Caphrae respondit: Vos dixistis. *Cetuboth* f. 104. 1. addit: & ego non credam? *Hier. Kilaim* f. 32. Dixerunt ipsi: num mortuus est Rabbi? Respondit ille: Vos dixistis. inf. comm. 64. XXVII. 11. Jo. XVIII. 37. *Marc.* XIV. 62. *Sophocles* Trachin. 886. οὐ δήποτ' ὡς θανοῦσα, Τ. πάντ' ἀκήκοας. Χ. τέθνηκεν ἡ τάλαινα. Τ. δεύτερον κλύεις. *Plaut.* Merc. I. 2. 52. Scio, jam miserum dices. Tu dixti, ego taceo. *Xenoph.* Memorab. III. αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες.

26. *Berachoth* f. 39. b. Rabbat dixit: benedicit prius & postea scindit — Rabbini fecerunt ut Rabba — traditio est ut Rabba.

Post coenam paschalem peractam, Christus iterum panem poculumque acceptum distribuit, non sane ut famem sitimque discipulorum pelleret, sed ut ritum aliquem mysticum institueret: cum discipuli assequi non possent, quo id faceret consilio, non potuit non in animis ipsorum oriri cogitatio: quid hoc sibi vult? quid hoc significat? Non quaerebant, utrum panis, quem videbant, panis esset, vel utrum aliud corpus inconspicuum in interstitiis panis delitesceret: sed quid haec actio significaret? cujus rei esset repraesentatio, aut memoriale? *Act.* II. 12. 16. *Exod.* XII. 26. XIII. 8. 14. *Esther* IV. 5. *Jos.* IV. 21. *Marc.* I. 27. *Ter.* Phorm. I. 2. 43. Intervenit adolescens quidam lacrymans; nos mirarier: rogamus quid sit? *Donatus.* Quid lacrymet? *non, quid sit ipse, ut stulti putant.*

Schemoth R. XVIII. f. ea nocte fecit res magnas justis, sicut fecit Israëlitis in Aegypto. Ea liberavit Hiskiam, Hananiam & socios, Danielem ex fovea leonum, ea Messias & Elias celebrabuntur S. D. Es. XXI. 12. *Thanchuma* p. 75. 1. XV. die Nisan natus est Isaacus, eo liberati sunt ex Aegypto, & eodem liberabuntur ex servitute regnorum, *Rosch Haschana* f. 11. 1. mense Nisan liberati sunt, & mense Nisan liberabuntur. *Mechilta* 14.

27. *Ovidius* A. 4. 32. Quae tu reddideris, ego primus pocula sumam; Et, qua tu biberis, hac ego parte bibam. de A. A. I. 575. Fac primus rapias illius tacta labellis Pocula; quaque bibet parte puella, bibes. *Lucian.* D. Jovis & Junonis V. 2. πίνεις ἔνθα καὶ αὐτὸς ἔπιε. *Cic.* Verr. III. 9. cum alii ne conviviis quidem iisdem, quibus Apronius, hic iisdem etiam poculis uteretur. *Aristophanes* Equit. 1286. οὐ πότ' ἐκ ταὐτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου. *Juvenalis* S. V. 127. quando propinat Varro tibi, sumitque tuis contacta labellis Pocula.

ποτήριον] *Pesach* X. 7. *Berachoth* VII. 5. super vinum cui non immiscetur aqua, non benedicunt: ita R. Eliezer Berach. *Pesach* f. 117. 2. Poculum tertium est poculum benedictionis, cum benedicitur post cibum. Vinum purum infunditur, & fit commistio aquae in poculo. Quartum est, super quo perficit Hallel, additque benedictionem Cantici: laudent te, Domine, omnia opera tua; & benedictus sit qui creavit fructum vitis. Et postea quicquam non gustat illa nocte. f. 108. 2. in quatuor istis poculis (nempe in unoquoque) debet esse quartale vini, sive meri sive diluti, sive veteris sive novi. Dilutionem scribunt ita debere fieri, ut non plus aquae addatur quam quarta pars, ne gustus vini corrumpatur. f. 106. 1. poculum benedictionis. *Bava Bathra* f. 97. 2. Dixit R. Eliezer R. Chaninae Sapientes concedunt R. Eleazaro de poculo benedictionis, non benedici super illo, donec aquam infuderint. vid. *Cyprian.* Epist. 63. ad Caecil.

Jos. A. XIX. 1. 13. αἷμα τε ἦν — πολὺ — τὸ περὶ τὸν σταυρωθέντα ἐκκεχυμένον..

28. διαθήκης] *Hieronymus* in Gal. III. 15. Si quis diligenter Hebraea volumina, & caeteras editiones cum LXX. Interpretum translatione contulerit, inveniet, ubi *testamentum* scriptum est, non testamentum sonare sed *pactum*, quod Hebraeo sermone

30 αὐτὸ πίνω μεθ᾽ ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλ-
31 θον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσε-
σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ· Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορ-
32 πισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν
33 Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Εἰ — καὶ πάντες σκανδαλισθήσον-
34 ται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι,
35 ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Λέγει αὐτῷ ὁ

ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ACD. 1. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. Editio *Erasmi*, *Stephani*, *Genev.*
29. ὅτι] — D. 1. 33. 69. 102. Editio *Erasmi*. Versio *Vulg*. *Syra*. *Cyrillus* in Jo. p. 1466.
τούτου] — 42. 61. *Chrysostomus*. τοῦ] — CL. Evang. 13. 14.
γεννήματος] γενήματος AD. 1. 3. 73. 90. ἀμπέλου] + ταύτης 12. Editio *Colinaei*. *Clemens Alex*. *Iren.*
πίνω] πίω D. *Clem. Alex*. *Irenae*. *Chrysostomus*. πινῶ Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
μεθ᾽ ὑμῶν καινὸν] καινὸν μεθ᾽ ὑμῶν C. 1. *Cyrillus* l. c. *Chrysostomus*, *Epiphanius* H. 45.
31. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58. *Chrysostomus*. ἐν ἐμοὶ] — 69.
διασκορπισθήσεται] διασκορπισθήσονται ACM. 13. 33. 47. 51. 52. 54. 58. 69. 74. 90. Evang. 3. 21. 24. Edit. *Erasmi*, *Aldi*
33. καὶ] — ACDEGHL. Colb. 1. 2. 3. 4. 11. 12. 14. 16. 29. 34. 37. 38. 39. 44. 48. 52. 53. 54. 57. 59. 63. 64. 69. 73. 74. 78. 80. 84. 86. 89. 90. 102. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 16. 17. 19. 24. Versio *Copt*. *Origenes* H. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 1341.
ἐγὼ] + δὲ C ex emendatione. GHK. 3. 9. 12. 36. 39. 44. 51. 54. 59. 60. 63. 69. 74. 80. 84. 86. 89. 90. Evang. 2. 6. 15. 16. 17. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copta*, Codices *Latini*.
σκανδαλισθήσομαι] + ἐν σοὶ F. 34. ἀμὴν] + ἀμὴν 59. ἐν] — D.
ταύτῃ] αὐτῇ Evang. 2. a prima manu. ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλεκτοροφωνίας L. 1.
τρὶς ἀπαρνήσῃ με] ἀπαρνήσῃ με τρὶς A. Versio *Copta*. 35. ὁ] — D.

ne dicitur ברית. *Cic*. pro Sextio 10. Id autem foedus meo sanguine ictum sanciri posse dicebant. in Pisonem 12. Foedus, quod meo sanguine in pactione provinciarum iceras. *Hesychius* διαθήκη, συνωμοσία. *Aristophanes* Avib. 434. ἢν μή διαθῶνταί γ᾽ οἵδε διαθήκην ἐμοὶ —— Διατίθεμ᾽ ἔγωγε· κατόμνυσον νῦν ταῦτά μοι. *Schol*. ὑπισχνοῦμαι, συντίθεμαι.

Facile quidem intelligimus, quomodo vinum rubrum possit significare sanguinem. *Eustath*. in Il. β. p. 234. 21. αἷμα δὲ σταφυλῆς τὸν οἶνον λέγειν ἐντεῦθεν ἤρτηται. *Achilles* Tatius II. p. 67. τὸ δὲ ποτὸν οἶνος ἦν. ὁ δὲ πιὼν ὑφ᾽ ἡδονῆς βακχεύεται, καὶ λέγει πρὸς τὸν θεόν· πόθεν, ὦ ξένε, σοι τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ πορφυροῦν; πόθεν οὕτως εὗρες αἷμα γλυκύ; —— καὶ ὁ Διόνυσος ἔφη· τοῦτο ἐστιν ὀπώρας ὕδωρ, τοῦτο ἐστιν αἷμα βοτρύων. *Plut*. de Iside. p. 313. B. οὐκ ἔπιον οἶνον, οὐδὲ ἔσπενδον, ὡς φίλιον θεοῖς, ἀλλ᾽ ὡς αἷμα τῶν πολεμησάντων ποτὲ τοῖς θεοῖς. *Plinius* H. N. XIV. 7. Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum M. scripsit —— Vinum poturus rex memento te bibere sanguinem terrae. *Hieros. Schabb*. III. 3. praeceptum est, ut vino rubro praestet hoc officium. *Statius* Theb. I. 329. Deserit & pingues Baccheo sanguine colles. *Genes*. XLIX. 14. *Deut*. XXXIV. 14. *Sirac*. XXXIX. 26. L. 15. 1. *Macc*. III. 31. VI. 34. At non tam facile est intelligere, quaenam similitudo intercedat inter corpus humanum & panem? responderi tamen potest, cadaver exangue, quale est hominis in cruce mortui, tam siccum esse quam est panis: deinde corpus Christi, si mystice consideretur ut Caro sacrificii, alere mentem, ut panis corpus alit. *Jo*. VI. 51. ubi Christus etiam a panis consideratione ad corpus suum transit.

29. οὐ μὴ] *Thomas*. γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ τῶν ἑνικῶν πρώτων προσώπων τοῦ ὑποτακτικοῦ ἀορίστου καὶ παρακειμένου, καὶ τῶν καθεξῆς χρόνων, οὐ χρώμεθα μόνῳ τῷ μή· οἷον, μὴ τύψω, καὶ μὴ τυπῶ, καὶ μὴ τετύφω· ἀλλὰ μετὰ τῆς προσθέσεως τοῦ οὐ. οἷα οὐ μὴ τυπῶ.

τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου] *Phrynichus* p. 124. γεννήματα, πολλαχοῦ ἀκούω τὴν λέξιν τιθεμένην ἐπὶ τῶν καρπῶν· ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα ἀρχαῖον καὶ δόκιμον οὖσαν, χρὴ οὖν ἀντὶ τοῦ γεννήματα καρποὺς λέγειν ξηροὺς ἢ ὑγρούς. *Thomas*. γεννήματα ἐπὶ καρπῶν τινες τιθέασιν, ἀδοκίμως· σὺ δὲ καρποὺς λέγε. *Schol. Aristoph*. Pace 566. τὸν πυρὸν, ἢ τὰς κριθὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων γεννημάτων. *Anacreon*. L. γόνον ἀμπέλου τὸν οἶνον. *Diodor*. S. V. 17. τῶν δὲ πρὸς τὴν τροφὴν γεννημάτων οἶνον μὲν ὁλοσχερῶς οὐκ ἔχουσιν. *Polyb*. I. 72. ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων. *Pind*. Nem. IX. 1031. ἀργυρέαισι δὲ νῶμα —— τῷ φιάλαισι βιόταν ἀμπέλου παῖδ᾽. *Plaut*. Amphitr. I. 1. 274. eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.

καινὸν] *Horat*. Carm. I. 31. Quid dedicatum poscit Apollinem Vates? quid orat de patera *novum* Fundens liquorem? *Virgil*. Ecl. V. 71. Vina *novum* fundam calathis Ariusia nectar. *Servius*. quale nunquam habuerit. *Psal*. CXVI. 13. Calicem salutis accipiam & nomen domini invocabo. *Chald*. in mundo futuro.

31. *Simplic*. in Epictet. p. 211. στρατηγοῦ πεσόντος —— οἱ στρατιῶται τοῖς φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσι, καὶ ὡς πρόβατα ποιμένος στερηθέντα λύκων ἐπερχομένων ἄλλος ἀλλαχοῦ πρὸς φυγὴν διασπείρονται.

34. ἀλέκτορα] *Thomas*. τὸ δὲ ἀλέκτωρ οὐχ ἑλληνικὸν ὅλως. *Theocrit*. Id. VII. 123. ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων. *Anthol*. VII. 162. ὄρθρος ἔβη, Χρύσιλλα, πάλαι δ᾽ ἠῷος ἀλέκτωρ κηρύσσων φθονερὴν ἠριγένειαν ἄγει. *Aristoph*. Nub. 849. ἀλεκτρύαιναν, τὸν δ᾽ ἕτερον ἀλέκτορα. *Athen*. IX. 4. λέγεται δὲ καὶ ἀλεκτορὶς καὶ ἀλέκτωρ. Σιμωνίδης, ἡμερόφων᾽ ἀλέκτωρ, ἔφη. Κρατῖνος ὥραις· ὥσπερ ὁ Περσικὸς ὥραν πᾶσαν καναχῶν ὀλόφωνος ἀλέκτωρ. εἴρηται δ᾽ οὕτως, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ λέκτρου ἡμᾶς διεγείρει. *Etymol*. ἀλέκτωρ, τὸ ζῶον τὸ κατοικίδιον.

φωνῆσαι] De gallis Graeci etiam dicunt ᾄδειν, κεκραγέναι, φθέγγεσθαι. *Schol. Theocrit*. Id. II. 109. φωνοῦντα κυρίως ἐπὶ τῶν ὀρνέων λέγεται· καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῆς ἡσύχου καὶ ἀσήμου ὑλακτῆς τῶν κυνῶν. *Aristot*. H. A. IX. 49. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ὀρνίθων μεταβάλλουσι κατὰ τὰς χώρας καὶ τὴν φωνὴν, οἷον ὁ κόττυφος ἀντὶ μέλανος ξανθὸς καὶ τὴν φωνὴν ἴσχει, ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει ᾄδει, τοῦ δὲ χειμῶνος παταγεῖ. IV. 9. τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων γένος ἀφίησι φωνήν. *Artemidorus* II. 20. de Corvo: πολλάκις ἀλλάττει τὴν φωνήν. *Pollux* V. 89. ὀρνέων φωναί. *Lucianus* Somn. 1. ἀλλά σε, ὦ κάκιστε ἀλεκτρυὼν, ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἐπιτρίψειε —— οὕτως ὀξύφωνον ὄντα. *Æneas*

ὁ Πέτρος· Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. Ὁμοίως + καὶ πάντες
οἱ μαθηταὶ εἶπον. Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον ~ Γεθσημανῆ· 36
καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· Καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ πα- 37
ραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. Τότε 38
λέγει αὐτοῖς +· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε
μετ'

+ δὲ ~ Γεθσημανεί + ὁ Ἰησοῦς

ἀπαρνήσομαι] ἀπαρνήσωμαι AG. 7. 9. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 42. 48. 49. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 66. 69. 73. 78. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 9. 12. 13. 24. Editio *Complut. Chrysostomus*, *Theophylactus*.
ὁμοίως] + δὲ AEFGHK. 1. 6. 7. 12. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Genev.* Versio *Copta*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*.
36. ἔρχεται] εἰσέρχεται 59. μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς μετ' αὐτῶν D.
Γεθσημανῆ] Γεθσαμανεί D. 106. Γεθσημανεί ACEFGHKL. Colb. 1. 42. 48. 72. 87. Evang. 6. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg. Copta. Syra* posterior *Æthiop. Arab. Eusebius*, *Hieronymus*. Nomen habuit praedium a *pecore pingui*. Solent autem Graeci interpretes Hebraicum Tzere per η vel ε, Chireck vero per ι vel ει exprimere.
τοῖς μαθηταῖς] αὐτοῖς 69. + αὐτοῦ ACD. 1. 12. 36, 37. 40. 59. 61. 64. Editio *Colinaei*. Vers. *Vulg. Syr. Copta*.
αὐτοῦ] — C a prima manu. 61. ὧδε 33.
οὗ] — CK. 33. 44. 72. 73. Versio *Syra*. *Theophylactus*. ἂν DL. 1. 42. 49. 69. 71. + ἂν A.
προσεύξωμαι] προσεύξομαι DH. 73. 74. 90. 106. Editio *Genevensis*, *Colinaei*, *Bogardi*.
προσεύξωμαι ἐκεῖ] ἐκεῖ προσεύξομαι D. 69. 102. Versio *Vulg*.
37. δύο] — 12.
38. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C ex emendatione EFGHK. 2. 3. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44 46. 49. 50. 51. 54. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 73. 74. 76. 80. 83. 84. 85. 86. 90. 91. Colb. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bengelii*, Codices *Latini*. Versio *Syra* posterior. *Theophylactus*.

Tact. 23. τῶν ἀλεκτρυόνων τὰς φωνὰς —— αἱ τούτων φωναὶ ὄρθρου φθεγγόμεναι.

Pollux I. 70. περὶ πρώτας φυλακὰς καὶ δευτέρας καὶ τρίτας —— μεσούσης νυκτὸς —— περὶ ἀλεκτρυόνων ᾠδὰς, ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων, περὶ τὸν ᾠδὸν ὄρνιθα. *Plat.* Sympos. extr. ἐξέγρεσθαι δὲ πρὸ ἡμέρας ἤδη ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων. *Macrob.* Saturn. I. 3. Primum tempus diei dicitur mediae noctis inclinatio, deinde gallicinium, inde conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt, deinde diluculum, id est, cum incipit dignosci dies. Inde mane, dum dies clarus. *Censorinus* c. 19. Sunt etiam plura nocti & diei tempora subnotata, propriisque discreta nominibus, quae apud veteres Poëtas passim scripta reperiuntur. Ea —— omnia ordine suo exponam. Incipio a nocte media, quod tempus principium & postremum est diei Romani. Tempus, quod huic proximum est, vocatur de media nocte. Sequitur gallicinium, cum galli incipiunt canere, deinde conticinium, cum conticuere, tunc ante lucem & sic diluculum vocatur. Mane cum lux videtur solis. *Plin.* H. N. X. 24. Galli cum sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia ad curas laboremque revocant. *Horat.* S. I. 1. 10. sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 3. *Macc.* V. 16. *Tobiae* VIII. 11. in versione Latina: & factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos. *Joma* f. 20. 1. Quotidie cineres ex altari auferunt ad galli cantum, aut proximo tempore. f. 21. 1. Traditio est secundum R. Schilam: si quis ante gallicinium domo solitarius exeat, sanguis ejus est super caput ejus. R. Joaschia dixit: usque dum secunda vice canit. De quonam autem gallo dixerunt? De medio. *Tamid.* f. 26. 1. Quanam hora venit praefectus templi? Non semper tempus definitum exspectat: nonnunquam venit tempore gallicinii, vel circa. *Schemoth* R. 1. Exibant exactores ad domos praefectorum summo mane, ut eos ad operas suas educerent ad galli cantum —— adstabant ad horam galli cantus. *Tanchuma* Noach p. 7. 3. Est bestia quae edit media nocte, est quae tempore gallicinii. *Theognid.* 862. καὶ ὀρθρίη αὖθις ἔσειμι Ἦμος ἀλεκτρυόνων φθόγγος ἐγειρομένων. *Apulejus* VIII. Noctis gallicinio venit quidam juvenis.

35. Κἂν] *Od.* ζ. 300. καὶ ἂν πάϊς ἡγήσαιτο. *Eustath.* ἀττικὸς ἀνὴρ συναλείψας κἂν παῖς ἐρεῖ, καθὰ καὶ Σοφοκλῆς, καὶ ἐὰν ἐξέπραξεν —— κἂν ἐξέπραξεν ἔφη.

Aristoph. Plut. 216. ἐγὼ γὰρ, εὖ ἴσθι, κἂν δέῃ με ἀποθανεῖν, αὐτὸς διαπράξω ταῦτα. & *Lysistr.* 123. Ποιήσομεν, κἂν ἀποθανεῖν ἡμᾶς δέῃ. *Aristaenet.* II. 17. οὐδὲ δειλὸς, κἂν δέοι τεθνάναι. *Dio* XLV. p. 301. ποῦ ὁ μέγας οὗτος καὶ φιλόπολις ῥήτωρ, ὁ πανταχοῦ καὶ ἀεὶ θρυλλῶν καὶ λέγων· ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνίζομαι —— ἐγὼ, κἂν ἀποθανεῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λόγοις δέῃ, καὶ μάλα ἡδέως τελευτήσω, οὐδ' ὁτιοῦν τούτων τότε εἰπεῖν ἐτόλμησε. *Jos.* A. VI. 6. 2. τοῦ δὲ ὁπλοφόρου προθύμως ἐφέπεσθαι φήσαντος, ὅποι ποτ' ἂν ἡγῆται, κἂν ἀποθανεῖν δέοι.

36. *Thomas.* ἄλλο κάθισον, καὶ ἄλλο κάθησο. Τὸ μὲν γὰρ κάθισον πρός τινα ἱστάμενον λέγεται, ἵνα καθίσῃ· τὸ δὲ κάθησο πρὸς καθήμενον, ἵνα κάθηται, καὶ μὴ ἐξαναστῇ, ὡς τὸ παρ' Ὁμήρῳ· Ἧσο, ξεῖνε, ὑμεῖς δὲ καὶ ἄλλοθι δήομεν ἕδρην. *Ammonius* κάθησον τοῦ κάθισον διαφέρει· κάθησον μὲν γὰρ ἐροῦμεν αὐτῷ τινι, περὶ ἑαυτοῦ κελεύοντος· κάθισον δὲ περὶ ἑτέρου, κάθισον αὐτόν. *Lucianus Sol.* II. τὸ κάθισον τοῦ κάθησο διαφέρειν φημὶ, *Gen.* XXII. 5.

χωρίον] *Demosth.* de Nicostrat. ἔλεγεν, ὅτι τὸ χωρίον, τὸ ἐκ γειτόνων μοι τοῦτο οὐδεὶς ἐθέλοι οὔτε πρίασθαι, οὔτε τίθεσθαι & κ. ὀνήτορ. ἀποδείξω γὰρ αὐτὸν τὴν προῖκα οὐ δεδωκέναι, ἧς φησι μοι ἀποτιμήσασθαι τὸ χωρίον. *Diogenes* L. IV. 48. Bion. πρὸς τὸν τὰ χωρία κατεδηδόκοτα, τὸν μὲν ἀμφιάραον, ἔφη, ἡ γῆ κατέπιε, σὺ δὲ τὴν γῆν. *Glossar.* fundus, χωρίον, ἀγρὸς. *Æschines* c. Timarch. οἰκίαν μὲν γὰρ ὄπισθεν τῆς πόλεως, ἐσχατιὰν δὲ Σφηττοῖ, ἀλωπεκῆσι δὲ ἕτερον χωρίον. *Lysias.* π. Σηκοῦ. ἦν μὲν καὶ τοῦτο Πεισάνδρου τὸ χωρίον —— ἀπολλόδωρος ἐγεώργει, Ἀντικλῆς πριάμενος ἐξεμίσθωσεν, ἐγὼ δ' ὠνούμην.

αὐτοῦ] *Etymol.* αὐτὸς ὁ τόπος ὡς τὸ· στῆτ' αὐτοῦ, καὶ λαὸν ἐρυκάκετε. *Thuc.* VI. 41. ηὐλίσαντο αὐτοῦ. VII. 40. αὐτοῦ ἄριστον ἐποιοῦντο. 78. αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο.

IV.

39 μετ' ἐμοῦ. Καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, προσευχόμενος, καὶ
λέγων· Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν
40 οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐ-
τοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ'
41 ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρό-
θυ-

39. προελθὼν] προσελθὼν ACDEFGHL. 1. 2. 3. 11. 12. 16. 34. 36. 37. a prima manu. 39. 44. 54. 56. 58. 59. 61. 65. 66. 69. 73. 74. 76. 80. 84. 85. 86. 87. 90. 106. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. *Theophylactus* MS.

μου] — 1. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Irenaeus*. *Basilius* apud Nicetam. probante *J. Millio* prol. 674.

ἐστι] — 73.

παρελθέτω] παρελθάτω ACDFL. *Chrysostomus* in Matth. XXI. 3. ap. Coteler.

σύ] + ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ &c. 69. ex Luc. XXII. 43. 44.

40. καὶ primum] + ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς 12. 59. 61. 69. 78. ex *Luca*. Solent enim in lectione Ecclesiastica post comma 39. Matthaei inserere ex Luca XXII. 43. 44. & partem 45. quae etiam Chrystomus ad Matthaeum interpretatur. —— 74. a prima manu 90.

τοὺς μαθητὰς] αὐτοὺς D a prima manu. + αὐτοῦ D ex emendatione. Versio *Vulg*. *Syr*.

τῷ Πέτρῳ] αὐτοῖς FKM. 15. 27. 40. 60. 61. 68. 69. 73. Versio *Syra* posterior in margine. + Σιμων καθεύδεις 74. ex emendatione.

οὕτως] — 1. οὕτως; 3. 4. 7. 8. 9. 12. 35. 37. 48. 51. 55. 57. 73. 76. 82. 83. 84. 86. Evang. 3. *Euthymius*. *Marc*. VII. 18.

ἰσχύσατε] ἴσχυσας A. Codices *Latini*. Versio *Syra* posterior in margine.

μίαν ὥραν] — 37. γρηγορῆσαι] ἀγρυπνῆσαι 34. 49. 66. 74. Evang. 19.

41. μὲν] — 102.

IV. 30. Sch. τοπικὸν ἐπίῤῥημα. *Gen*. XXII. 5.

37. ἀδημονεῖν] *Etymol*. ἀδημονεῖν, ἀλύειν, καὶ ἀπορεῖν, ἀμηχανεῖν. *Hesych*. ἀκηδιῶ, ἀγωνιῶ. *Suid*. λίαν λυποῦμαι, ἀπορῶ. *Glossar*. pertaedeo, ἀδημονῶ. *Demosth*. de fals. Legat. ἀδημονούσης δὲ τῆς ἀνθρώπου i. e. Harpocrat. ἀπορούσης. *Ælian*. V. H. XIII. 3. ἀπηλλάγη ἀδημονῶν. H. A. III. 21. ὁ δὲ λέων, οἷα ἀδημονῶν καὶ ἀλύων ὑπὸ τοῦ ἄχους, ὡς ἄνθρωπος. *Plut*. Anton. p. 939. E. Κλεοπάτραν περιέμενε, καὶ βραδυνούσης ἀδημονῶν ἤλυε. & de educat. pueror. p. 5. τοῖς ἐκείνων ἀδικήμασιν ἀδημονοῦντες. & de Sanitate p. 129. C. καὶ δακρυῤῥοοῦσι καὶ ἀδημονοῦσιν, ὅταν ἀτμοὶ πονηροὶ καὶ ἀναθυμιάσεις πικραὶ συνιστάμεναι ταῖς τῆς ψυχῆς, ὡς φησι Πλάτων, ἀνακραθεῖσι περιόδοις. *Xenoph*. Hist. Graec. IV. ἀδημονῆσαι τὰς ψυχάς. *Hippocr*. de Virginit. ἀλύων καὶ ἀδημονέων ὁ θυμός.

38. περίλυπος] *Aristot*. Eth. IV. 3. καὶ οὔτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσται, οὔτ' ἀτυχῶν περίλυπος. *Apollodor*. III. 11. περίλυπος ἐπ' αὐτῇ γενομένη. *Plut*. non posse suaviter vivi sec. Epic. p. 1101. E. ἡ ψυχὴ περίλυπος ἐστι καὶ ταπεινὴ καὶ δύσθυμος. *Plut*. de Lib. educ. & *Isocrat*. ad Demonic. οὔτ' εὐτυχῶν ἔσῃ περιχαρὴς, οὔτε δυστυχῶν περίλυπος. *Ps*. XLI. 6. 15. XLII. 5. *Plut*. Thes. p. 9. 8. Θησέα περίλυπον γενόμενον. *Timol*. p. 230. B. παντάπασι περίλυπος γενόμενος συνταραχθεὶς τὴν διάνοιαν ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἑαυτὸν, ἀπέχεσθαι τροφῆς. *Pollux* III. 97. ἡ δὲ περιχαρία τὸ ἀμέτρως χαίρειν δηλοῖ. & 98. ἡ γὰρ περιωδυνία ὑπερβολὴν ὀδύνης ἀμέτρου ἐμφανίζει.

ἕως θανάτου] *Anthol* II. 13. 1. καὶ σὺ γὰρ, ὡς Νάρκισσος, ἰδὼν τὸ πρόσωπον ἐναργὲς τεθνήξῃ, μισῶν σαυτὸν ἕως θανάτου. *Jonae* IV. 9. *Jud*. XVI. 16. *Sir*. XXXVII. 2.

39. προελθὼν --- πρόσωπον --- προσευχόμενος] *Servius* in Æn. II. 199. majus miseris multoque. Frequentavit *m*. ut V. 866. Sale saxa sonabant & III. 183. Casus Cassandra canebat : nam apud veteres a similibus incipere vitiosum non erat. Aliter *Lucas* XXII. 41. V. 12. *Æn*. III. 183. *Servius*: Haec compositio jam vitiosa est, quae majoribus placuit ut supra 82. Anchisen agnovit amicum.

Epictet. XXI. μέμνησο, ὅτι ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι, περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σε; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. Παρέρχεται; μὴ κάτεχε. οὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλλε πόῤῥω τὴν ὄρεξιν. *Athen*. X. p. 434. D. ἐν τῷ συμποσίῳ τοῦ ἀλεξάνδρου τῆς τοῦ ἀκράτου κύλικος εἰς αὐτὸν ἐλθούσης. *Plaut*. Persa V. 2. 42. Circumfer mulsum. Bibere da —— Do. di faciant, ut id bibatis, quod vos nunquam *transeat*. *Plut*. Symp. I. p. 623. F. δοκεῖ δὲ καὶ καλλισθένης ἐν διαβολῇ γενέσθαι πρὸς αὐτὸν —— ἐπεὶ καὶ κύλικα λεγομένην ἀλεξάνδρου μεγάλην ἐλθοῦσαν ἐπ' αὐτὸν ἀπεώσατο φήσας, οὐκ ἐθέλειν ἀλεξάνδρου πιὼν ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι.

40. *Bereschith* R. XXI. Adam non potuit stare in mandato tuo vel unam horam. *Æn*. IV. 560. potes hoc sub casu ducere somnum? *Il*. β. 23. εὕδεις ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο; οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

41. πρόθυμον] *Euripid*. Med. 178. μήτοι τὸ γ' ἐμὸν πρόθυμον φίλοισιν ἀπέστω. *Phoeniss*. 908. θέλεις ἀκοῦσαι δῆτα. καὶ σπουδὴν ἔχεις. κ. εἰς γὰρ τί μ' ἄλλο δεῖ προθυμίαν ἔχειν; *Polyaenus* p. 477. παντὶ θυμῷ —— προθύμως. *Polyb*. p. 136. τοὺς Λακεδαιμονίους διαβαίνειν τὸν εὐρώταν προθυμουμένους. *Jos*. A. XIII. 5. 8. περὶ ὧν ἂν δέησθε ἐπιστέλλοντες ὡς εἰς ἅπαντα προθυμησομένοις ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας προαιρέσεως. XV. 5. 3. βούλομαι δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ὡς δικαίως αὐτὸν ποιοῦμεν, ἐπιδεῖξαι —— μέγιστον γὰρ, εἰ μάθοιτε, τοῦτο προθυμίας αἴτιον ὑμῖν ἔσται. 6. 2. ταῦτα δὲ Δοσιθέου προθύμως ὑπουργήσαντος. IV. 6. 2. προθυμίαν μὲν καὶ σπουδὴν τὴν ἰδίαν ἐμφανίζειν αὐτοῖς, εἰς ἃ δέονται τυχεῖν, τὸν δὲ θεὸν ἀντιλέγειν αὐτοῦ τῇ προαιρέσει δηλῶν. *Isocr*. panegyr. περὶ οὗ τις, οὐχ' ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν. *Xenoph*. Cyr. Exped. II. εἴπερ προθυμεῖται ὑμᾶς ἀπολέσαι. *Demosth*. pro Cor. διαπαντὸς εὔνους εἰμὶ καὶ πρόθυμος εὖ ποιεῖν ὑμᾶς. *Heliodor*. IV. 21. εἶδες ἂν καὶ πρεσβύτου πρὸς τὸ γῆρας μάχην, καὶ ὥσπερ ἑλκουσαν τὸ σῶμα τὴν διάνοιαν, καὶ ὀνειδιζομένην τὴν ἀσθένειαν ὑπὸ τῆς προθυμίας. *Statius* VIII. 739. Odi artus fragilemque hunc corporis usum desertorem animi. *Lucian*. Tragopodagra 66. ψυχὴ μὲν οὖν μοι καὶ προθυμία παρὰ —— Δέμας δὲ νωθρὸν οὐχ' ὑπηρετεῖ πόθοις. *Æn*. VIII. 20. atque animum nunc huc celerem nunc dividit illuc. Servius: celerem autem ad corporis

 com-

θυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων· 42
Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ. ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐ- 43
τῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ 44
τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐ- 45
τοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παρα- 46
διδούς με. Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐ- 47
τοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ
λα-

42. προσηύξατο] + ὁ Ἰησοῦς 1. 69. λέγων] — 102.
οὐ] — 34. a prima manu. 56. 58. 69. Versio *Armen.*
τοῦτο τὸ ποτήριον] τὸ ποτήριον τοῦτο D.
τὸ ποτήριον] — ACL. 1. 33. 42. 71. 72. 102. 106. *Origenes* H. 75. & c. Celſ. *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 875.
ἀπ' ἐμοῦ] — DL. 1. 53. 102. Verſio *Syra* utraque, *Armena*, *Vulg. Æthiop. Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1403. ἐὰν] ἵνα 56. 58.
43. εὑρίσκει] εὗρεν AK. 10. 15. 35. 37. Colb. duo. 40. 42. 53. 60. 63. 66. 69. 71. 83. 106. Ev. 13. 14. 24.
εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν] πάλιν εὗρεν αὐτοὺς CDL. 1. 6. 33. 56. 58. 62. 72. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, ſed poſterior in marg. *Copt.* πάλιν] — 30. *Chryſoſtomus.*
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 89. 90. βεβαρημένοι] + ἀπὸ ὕπνου 14. + ὕπνῳ Colb.
44. ἀπελθὼν πάλιν] πάλιν ἀπελθὼν CDL. 102. Verſio *Saxon. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1342.
44. πάλιν] — 1. 57. 69.
πάλιν προσηύξατο] προσηύξατο πάλιν A. 12. 14. 72. Editio *Colinaei.*
ἐκ τρίτου] — ADK. 1. εἰπὼν] + πάλιν L. 42. 71. Verſio *Copta.*
45. αὐτοῦ] — AKL. 1. 42. 63. 69. 71. 102. Verſio *Arab.*
τὸ] — CL. 2. 102. *Athanaſius* de fuga ap. Socrat. H. E. III. 8. & de peccato in Spiritum S. in MS. Baſilienſi.
ἀναπαύεσθε] ἀναπαύεσθε; 44. 65. probante *H. Stephano* hic & *Marci* XIV. *Ariſtoph.* Veſp. 136. ὦ Ξανθία καὶ Σωσία καθεύδετε; Ξα. οἴμοι. Σω. τί ἐστι; Ξα. βδελυκλέων ἀνίσταται. Βδε. οὐ περιδραμεῖται σφῶν ταχέως δεῦρ' ἅτερος; *Schol.* ἀπειλητικῇ φωνῇ τοῦτο φησι.
ἰδοὺ] + γὰρ E. Editio *Eraſmi* 1. — 1. ἤγγικε] + γὰρ 1.
ὥρα] + μου 1. καὶ ὁ υἱὸς] τοῦ υἱοῦ L.
παραδίδοται] + εἰς τὸ σταυρωθῆναι 2. χεῖρας] + ἀνθρώπων 38. 46. 50. 52. 68.
46. ἄγωμεν] + ἐντεῦθεν G. 34. a prima manu. 59. 61. ex *Joanne.*

comparationem quod tardum eſt, ut Iterumque ad tarda reverti corpora VI. 720. *Rom.* VIII. 1. 2. 3.

42. πάλιν ἐκ δευτέρου] *Jo.* IV. 54. XXI. 16. *Act.* X. 15.

43. βεβαρημένοι] *Thomas.* βαρύνειν, χρήσιμον· βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τοῦ παρακειμένου οὐ βεβάρυγκα λέγουσιν, ἀλλὰ βεβάρηκα εἰς παθητικὴν σημασίαν. ἀριστείδης ἐν δ. τῶν νόμων· οἱ δ' ἱκανοὶ οἴνῳ βεβαρηκότες οἱ ναῦται. *Thucyd.* II. 16. ἐβαρύνοντο δέ. *Schol.* καλῶς εἶπεν ἐβαρύνοντο, οὐ δεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι ἐβαροῦντο, ἢ βαροῦμαι, ἢ βαρούμενος, οὐδὲ ἄλλην τινα κλίσιν ποιεῖσθαι τοῦ βαροῦμαι ῥήματος, ἀλλὰ βαρύνομαι, καὶ βαρυνόμενος, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως κλινόμενα. & *Suidas.* *Philo* de Temulent T. 1. p. 377, 37. τὸν τῶν ἀσώτων ζηλώσει βίον, καὶ βεβαρημένος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπ' οἴνου, καὶ τὴν κεφαλὴν παραβάλλων. *Porphyr.* de Abſtin. II. 45. Σώματος προσιόντος τῷ θεῷ, οὐκ ἐξ ἀλλοτρίων καὶ ὀθνείων χυμῶν καὶ παθῶν ψυχικῶν βεβαρημένου. *Lucian.* D. Mort. X. 4. βαρήσει γὰρ τὸ πορθμεῖον συνεμπεσόντα. Soloec. 7. βαρεῖν δέ τινος εἰπόντος, οὐκ ἔστιν, ἔφη, τὸ βαρύνειν, ἢ νενόμικας. *Anthol.* IV. 8. 12. Οὗτος ὁ νῦν ὕπνῳ βεβαρημένος, ἠδὲ κυπέλλῳ κενταύρους νήφων οἰνοβαρεῖς ὄλεσεν. III. 22. 17. βεβαρημένος ὕπνῳ.

Theocrit. Id. XXII. 204. καδδ' ἄρα οἱ βλεφάρων βαρὺς ἔδραμεν ὕπνος. *Ovid.* Metam. V. 658. Hoſpitio recipit ſomnoque gravatum aggreditur ferro. *Plat.* Sympos. βεβαρημένος εὗδεν. *Valerius* Fl. II. 569. Tacitusque dolor dirumque volutat corde nefas clauſum ut thalamis ſomnoque gravatum Immolet. *Serenus* Sammonicus 1004. Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur, ut conjungatur leto ſopor altus acerbo. *Curtius* III. 8. 9. alto & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit. *Od.* β. 398. ἐπεί σφισιν ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν. *Schol.* Βάρος ὕπνου δηλοῖ ταχὺ τὰ βλέφαρα κλείοντος. *Æn.* VI. 5. Tum me confectum curis ſomnoque gravatum Infelix habuit thalamus. *Livius* XXV. 24. gravatis omnibus vino ſomnoque.

44. ἐκ τρίτου] Comm. 39. 42. *Artemidorus* IV. 29. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ, ὅταν τι σπουδαῖον λέγωμεν, συνεχῶς λέγομεν. *Ariſtides* S. S. 1. p. 289. φανέντος δὲ τοῦ θεοῦ λαμβάνομαι τῆς κεφαλῆς ἀπαλλὰξ ταῖν χεροῖν, καὶ λαβόμενος ἐδεόμην, σῶσαι μου τὸν Ζώσιμον, ἀνένευσεν ὁ θεός. Πάλιν οὖν τὴν αὐτὴν λαβὴν λαβόμενος ἐδεόμην ἐπινεῦσαι· αὖθις ἀνένευσε. τὸ τρίτον παραλαβὼν ἐπειρώμην πεῖσαι ἐπινεῦσαι· ὁ δὲ οὔτε ἀνένευσεν οὔτε ἀπένευσεν. 2. *Cor.* XII. 8. *Num.* XXII. 28. XXIV. 10. 1. *Sam.* III. 8. XX. 41. 1. *Reg.* XVIII. 35. *Prov.* XXII. 20. *Jerem.* VII. 4. XXII. 29. *Ezech.* XXI. 14. *Ovid.* Faſt. IV. 55. & 315. Ter caput irrorat, ter tendit ad aethera palmas. Terque manu permulſit eum, tria carmina dixit.

45. τὸ λοιπὸν] *Ariſtoph.* Plut. 780. Δείξω τὸ λοιπὸν πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι κ. τ. λ.

46. *Ælian.* H. A. III. 14. ἀναπαύονται νύκτωρ αἱ λοιπαὶ, καὶ καθεύδουσιν, αἱ τρεῖς δὲ ἢ τέσσαρες προφυλάττουσαι τῶν λοιπῶν. *Thomas.* διέπαυσε τίς τινα, καὶ διεπαύσατο αὐτὸς, καὶ ἔπαυσε, καὶ ἐπαύσατο, καὶ ἀνέπαυσε, καὶ ἀνεπαύσατο. Λιβάνιος ἐν μελέτῃ τῇ Διέσωσέ τις —— μόλις —— τῶν ἐπὶ τῷ πατρὶ θρηνῶν ἀναπαυσάμενος.

47. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος] *Il.* κ. 535. 540. Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί. *Euſtath.* ὅπερ χρήσιμον παρῳδηθῆναι μὲν, ὅτε τις εὐθὺς ἀληθεύσει, ἐφ' οἷς εἶπε στοχασάμενος· ἀπαραποιήτως δὲ ῥηθῆναι ἐπὶ τῶν ἀναφανέντων ἅμα τῇ περὶ αὐτῶν μνήμῃ.

ξύ-

48 λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω, αὐ-
49 τός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Χαῖρε ῥαββί· Καὶ
50 κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; Τότε προσελ-
51 θόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν
μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ πατάξας τὸν
52 δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπό-
στρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν
53 μαχαίρᾳ ~ ἀπολοῦνται. Ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα
μου,

~ ἀποθανοῦνται

ἤγγικεν] — 35. 47. 56. 58. 62. 66. 83. probante *J. Millio* prol. 1469.
47. καὶ ἔτι] ἔτι δὲ D.
Ἰούδας] + ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν Versio *Syra*.
αὐτοῦ] τουτου 69.
ἂν] ἐὰν AEGH. 34. 35. 72. 73. 83. 84. 85. 86. 89. Evang. 6 probante *J. A. Bengelio*.
49. εἶπεν] + αὐτῷ C. Versio *Copta*.
50. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ] εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Vulg*.
ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει] ἐφ' ὃ πάρει ἑταῖρε D.
ᾧ] ὃ ACDEFGHL. 3. 9. 10. 16. 34. 39. 42. 69. 71. 72. 84. 85. Evang. 2. 6. 15. 16. 17. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Chrysost*. T. VII. p. 459. *Epiphani*. H. 38. probante *J. Casaubono*.
προσελθοντες] — Versio *Copta*.
51. πατάξας] ἐπάταξεν D. κρατήσας 56. 58.
ὠτίον] + τὸ δεξιὸν 44. Vers. *Copta*, *Arab*. ex *Joanne*.
σου] — 33. 42. 53. 61. 68. 72. Colb. duo. Versio *Syra*. *Chrysostomus*.
σου τὴν μάχαιραν] τὴν μάχαιράν σου D. 1. 69. 102. Versio *Vulg*. *Origenes* c. Celsum. *Cyrillus*. Glaphyr. p. 175. *Basilius* Eth. 49. Reg. brev. 251.
λαβόντες] λαμβάνοντες 1. Editio *Erasmi*. Versio *Vulg*.
ἀπολοῦνται] ἀποθανοῦνται FHKLM. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 16. Colb. tres. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 69. 73. 74. 78. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 21. 24. Editio *Complut*. *Colin*. duae priores *Stephani*, *Genev*. Versio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Cyrillus* in Jo. p. 1019. *Origenes* MS. l. c. *Basilius* Can. 155. *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Mosis Apophth*. 10. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
53. δοκεῖς] δοκεῖ σοι C a prima manu. 1. *Origenes* c. Cels.
ἄρτι] — Versio *Vulg*. *Syra*, *Copt*. *Cyrill*. *Chrysost*.

ἰδοὺ] — 59.
ἦλθε] — 72. a prima manu.
48. παραδιδοὺς] παραδοὺς 61. Editio *Complut*.
49.] — 61.
ἐπὶ] πρὸς 44.
ἀρχιερέως] + καὶ D.
52. ἀπόστρεψον] ἐπίστρεψον 56. 58.
μαχαίρᾳ] μαχαίρῃ AC. ex emendatione.

ξύλων] Designantur arma tumultuaria, fustes, sudes. *Glossar*. fustes, ξύλα. *Lucian*. Demonact. 50. ξύλοις συντρίψειν. *Appian*. B. C. 1. p. 613. ῥάβδους καὶ ξύλα τὰ ἐν χερσὶ τῶν ὑπηρετῶν. & 626. in seditione τὰ προστυχόντα ξύλα ἁρπάσαντες. *Plut*. Lyc. p. 58. C. δέρμα καὶ ξύλον ἔχων Herculis clava. *Jos*. B. V. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου πρὸς τῷ βωμῷ καταπλήσσοντες, καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλούμενοι κατεπατοῦντο, ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρῳ

48. φιλήσω] *Herodot*. 1. 134. τῷδε ἄν τις διαγνοίη εἰ ὁμοῖοί εἰσι οἱ ἐντυγχάνοντες, ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι τοῖσι στόμασι. ἢν δὲ ᾖ οὕτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται, ἢν δὲ πολλῷ ᾖ οὕτερος ἀγεννέστερος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἕτερον. *Xenoph*. Paed. I. τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τὸν Κῦρον τῷ στόματι. *Anthol*. II. 14. 1. πρὸς Διὸς εἴ με φιλεῖς, Πάμφιλε, μή με φίλει. *Dio* Chrys. VII. p. 110. D. ἐγὼ δὲ —— χαῖρε, ἔφην, Σωτάδη, καὶ προσελθὼν ἐφίλουν αὐτὸν καὶ τὸν ἑταῖρον. ὁ δὲ δῆμος ἐγέλα σφόδρα, ὅτι ἐφίλουν αὐτούς. Τότε ἔγνων, ὅτι ἐν ταῖς πόλεσιν οὐ —— φιλοῦσιν ἀλλήλους. *Schol*. τὸ τῷ στόματι ἐπιτηδείους ἀσπάζεσθαι Περσικὸν, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἀγροίκων, οἱ γὰρ ἀστικοὶ χεῖρας ἀνέβαλλεν τὰς δεξιὰς, ἀφ' οὗ καὶ τὸ δεξιοῦσθαι εἴρηται. ἀλλὰ καὶ παρὰ Πέρσαις οὐχ ὁ τυχὼν τῷ στόματι προέχοντα ἠσπάζετο, ἀλλ' ὁ κατ' ἀξίαν ἴσος, ὁ δὲ ἐλάττων προσεκύνει, ὁ δὲ πολὺ ἡττων ὑπεξίστατο τῆς ὁδοῦ. *Philo* quis haeres T. 1. p. 478, 40. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀνακύπτειν οὐκ ἔστι τὸ κύπτειν, οὐδ' ἐν τῷ καταπίνειν τὸ πίνειν, οὐδ' ἐν μαρσίππῳ ὁ ἵππος, οὕτως οὐδ' ἐν τῷ καταφιλεῖν τὸ φιλεῖν· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν μυρίους εἴκοντες τινες ταῖς τοῦ βίου χαλεπαῖς ἀνάγκαις δεξιοῦνται.

49. χαῖρε Ῥαββι] infra XXVII. 29. *Lucilius* ap. Cicer. de Finib. I. 13. Graecum te Albuci, quam Romanum atque Sabinum —— Maluisti dici —— Id quod maluisti, te cum ad me accedi saluto χαῖρε, inquam, Τίτε, lictores turma omni cohorsque, χαῖρε Τίτε.

κατεφίλησεν] vehementer & arcte deosculatus est. *Xen*. f. & d. Socratis II. ὡς τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντος μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς καταφιλήσοντος.

50. ἐφ ᾧ πάρει] *Hesychius*. ἐπὶ ποίῳ σκοπῷ πάρει, καὶ παραγέγονας ἐνταῦθα; *Sophocl*. Ajac. 1334. εἰ μὴ ξυνάψων, ἀλλὰ συλλύσων πάρει σχ. παρεγένου. *Euripid*. Bacchant. 454. ἐφ' ὅπερ εἰς Θήβας πάρει. *Aristoph*. Lysistr. 1103. ἐπὶ τί πάρεσθε δεῦρο. *Lucian*. Pseudomant. 53. ἐφ' ὅτι ἥκε. *Achilles* Tat. VIII. ἐφ' ὃ παρῆν. *Demosth*. de fals. Legat. ἐφ' ᾧ —— ἥκομεν. *Herodot*. VII. 146. πυθόμενος, ἐπ' οἷσι ἦλθον. *Xenoph*. Paed. VII. ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι.

Anthol. I. 42. 2. Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις φύσις χαλεπώτερον εὗρεν ἀνθρώπου καθαρὰν ψευδομένου φιλίαν, Οὐ γὰρ ἔθ' ὡς ἐχθρὸν προφυλάσσομεθ', ἀλλ' ἀγαπῶντες ὡς φίλον, ἐν τούτῳ πλεῖονα βλαπτόμεθα.

ἐπέβαλον τὰς χεῖρας] *Eustath*. Od. I. p. 357. 1. ἑτάροις ἐπὶ χεῖρας ἴαλλε. δέδωκε δὲ ἀφορμὴν τοῖς ὕστερον λέγειν ἐπὶ βίας, τὸ χεῖρας ἐπέβαλε.

51. ὠτίον] *Thomas*. οὖς ἀττικὸν, οὐκ ὠτίον. *Phrynichus* p. 90. ὤτοις, μὴ λέγε, ὡς τινες τῶν γραμματικῶν· ἀλλ' ὠσί. *Moeris*. οὖς, ἀττικῶς· ὠτίον, ἑλληνικῶς. *Hesychius*. οὖς, ὠτίον. *Anthol*. II. 1. 14. ἔσχον δ' ἐν Πίσσῃ μὲν ἓν ὠτίον, ἐν δὲ Πλαταιαῖς ἓν βλέφαρον.

52. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς] 1. *Chron*. XXI. 27.

ἐν μαχαίρᾳ] *Eurip*. ἐν βέλει πληγείς. supra VII. 6. XII. 24. *Luc*. X. 20. XXII. 20. *Apoc*. VI. 8.

μου, ϗ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ 54
γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· Ὡς 55
ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν ϗ ξύλων συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐ-
καθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, ϗ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν,
ἔφυγον. Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅ- 57
που οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ 58
μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως· ϗ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,
ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ϗ οἱ πρεσβύτεροι ϗ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδο- 59
μαρ-

μοί] + ἄρτι L. Versio *Vulg. Syra*, *Copt. Cyrill.* in Jo. p. 1017. *Chrysostomus.* + ὧδε 1. *Origenes* MS. l. c. *Basilius* c. Eunom. III. πλείους ἢ] πλείω D.
λεγεῶνας] λεγειῶνες D a prima manu. λεγεώνων ACK. 42. 72. λεγιώνων L.
ἀγγέλων] ἀγγέλους K. 42. 72. 54. πληρωθῶσιν] πληρωθήσονται D.
οὕτω δεῖ] οὕτως ἔδει C. 1. 82. 90. a prima manu. *Origenes* c. Celf.
55. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D. ἐξήλθετε] ἤλθατε D. ἐξήλθατε ACEFL. Evang. 6.
με]; cum interrogatione 4. 5. 6. 7. 8. 6. 12. 44. 51. 56. 59. 61. 62. 71. 83. 84. Versio *Copta.*
πρὸς ὑμᾶς] — L. 102. Versio *Copta. Cyrill.* iu Jo. p. 1016. & c. Nestor. 133.
πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην] ἐκαθεζόμην πρὸς ὑμᾶς A.
ἐκαθεζόμην] ἐκαθήμην D. ἐκαθιζόμην Editio *Erasmi*, *Bogardi.*
ἐκαθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην 1. *Origenes* H. 35. *Chrysostomus*, *Cyrill.* ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην διδάσκων 102. Versio *Syra.*
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων CD. 62. 63. Codices *Latini.* Versio *Copta. Eusebius* D. X. 3. *Cyrillus* c. Nestor. *Theophylactus.* 56. ὅλον] — Versio *Syra.*
τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν, ἔφυγον] — 73. μαθηταὶ] + αὐτοῦ 80.
πάντες] — Versio *Copta.* 57. τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 40.
ἀπήγαγον] ἤγαγον D.
καϊάφαν] καίφαν D. Versio *Vulg. Cyril.* Catech. 139. *Juvencus.*
ὅπου] + πάντες Bodl. unus. γραμματεῖς] + ϗ οἱ Φαρισαῖοι 33.
58. αὐτῷ] — 33. 61. Evang. 18.
ἀπὸ] — CFL. 1. 5. 6. 36. 37. 53. 57. 59. 65. Colb. 44.
ἔσω] — 57. ἔσω ἐκάθητο] ἐκάθητο ἔσω Versio *Syr.*
59. ϗ οἱ πρεσβύτεροι] — DL. 69. 102. Versio *Vulg. Copt. Armen. Origenes* in Jo. XI. 40. *Cyrillus* in Jo. p. 855. probante *J. Millio* prol. 392. ψευδομαρτυρίαν] μαρτυρίαν Versio *Syr.*
αὐτὸν θανατώσωσι] θανατώσωσιν (vel θανατώσουσιν) αὐτὸν AEFGHM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 72. 73. 74. 78. 80. 83 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii.* D in Versione *Latina. Origenes* l. c. & c. Celf. *Theophylactus.*

Sir. III. 26. *Apoc.* XIII. 10.

53. πλείους ἢ] *Thomas.* πλεῖν ἢ μύριοι, ἀττικώτερον ἢ πλείους ἢ μύριοι. Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ· ἀποπατησόμενοι πλεῖν ἢ μύριοι.

λεγεῶνας ἀγγέλων] *Marc.* V. 9. 2. *Reg.* VI. 17. *Dan.* VII. 10. *Esaj.* XXXVII. 36. *Ps.* XXXIII. 18. *Targum* 1. *Chron.* XIV. 15. Cum audieris sonitum Angelorum, venientium tibi in auxilium, egredieris ad praelium: egressus est enim Angelus, missus a conspectu Domini, ut prospere agat occidendo castra Philistaeorum. Fecit ergo David, sicut ei praeceperat Dominus. *Targum* 2. Esther. Spiritus & diaboli & lemures, hi sunt legiones.

Bereshith R. XX. 15. Dixit R. Eleasar f. Simeonis, facilius est homini educare legionem olivarum in Galilaea, quam puerulum unum in terra Israëlis. *Hirtius* B. H. 42. An me deleto non animum advertebatis decem legiones habere populum Romanum, quae non solum vobis obsistere, sed etiam coelum diruere possent? *Targ. Hieros.* Num. XIII. 1. Fuerunt filii Israëlis LX. myriades, quae sunt summa VI. legionum. XXV. 24. & ascendent turbae multae in liburnicis ex provincia, & jungent sibi legiones multas a Romanis.

Thomas. παρίσταται, ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ πλησίον ἵσταται. καὶ παρίσταται, ἀντὶ τοῦ ὡς δοῦλος ἵσταται. 1. *Macc.* VI. 34. *Lucianus* D. *Mar.* VI. 2. σὺ δὲ δελφῖνα τινὰ τῶν ὠκέων παράστησον, ἐφιππάσομαι γὰρ ἐπ' αὐτοῦ τάχιστα.

55. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε] *Herodot.* I. 36. πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. *Luc.* XIV. 31.

συλλαβεῖν] *Lysias* c. Agorat. συλλαβόντες ἄγουσιν ὡς ἀποκτενοῦντες — εἴ τινα λῃστὴν ἢ κακοῦργον συλλάβοιεν. *Lucian.* D. Mort. XII. 32. εἴπατέ μοι, οἵτινες ὄντες συνειλήφατέ με ἐπὶ θανάτῳ. *Luc.* V. 9. *Arrian.* Exped. Alex. III. 21. αὐτὸν μὲν συνειλημμένον ἄγεσθαι ἐφ' ἁρμαμάξαις. VI. 29. συλλαβὼν ἀπέκτεινε. *Indic.* VII. 2. ὅστις μὲν ἐκεῖνον κατ' ἐπιτυχίην συλλάβοι de margarita capta.

Jo. VII. 26. 28. 32. XVIII. 20.

καθ' ἡμέραν] *Moeris.* ὁσημέραι, ἀττικῶς· καθ' ἡμέραν, ἑλληνικῶς. *Hesychius.* ὁσημέραι, πάντοτε, καθ' ἡμέραν.

57. ἀπήγαγον] *Harpocratio* ex Demosth. c. Androtion. ἀπάγεσθαι ἐπὶ τῶν κακούργων· ἀπήγοντο δὲ πρὸς τοὺς ια. *Apocryph. Ester* XII. 3.

58. *Joma* VI. 5. Stans procul, & videns facta ejus. *Luc.* XVIII. 13. *Psal.* XXXVIII. 12.

ἀπὸ μακρόθεν] inf. XXVII. 51. *Luc.* XVI. 23. *Mar.* V. 6. *Act.* XIV. 17. *Hesiod.* Asp. 7. ἀπὸ κρῆθεν. *Il.* ρ. 548. πορφυρέην ἶριν θνητοῖσι τανύει Ζεὺς ἐξ οὐρανόθεν. υ. 199. Δεινὴν τε βροντὴν, ὅτ' ἀπ' οὐρανόθεν σμαραγήσῃ. & 335. εἴσομαι ἐξ ἁλόθεν, χαλεπὴν ὄρσουσα θύελλαν. ω. 492. ὄψεσθαι φίλον υἱὸν ἀπὸ Τροίηθεν ἰόντα. *Od.* I. 39. ὅν μοι Ζεὺς ἐφέηκεν ἀπὸ Τροίηθεν ἰόντι. *Apollon.* Rhod. II. 995. εἰ μὴ ἄπ' ἐκ Διόθεν πνοαὶ πάλιν ἀργέσταο Ἤλυθον. *Aratus* 863. ἀλλ' ὅποι ἠελίοιο μαραινομένησιν ὅμοιαι ἐξαπίνης ἀκτῖνες ἀπ' οὐρανόθεν τανύονται. *Orpheus.* ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑδογενὴς διέταξεν ἐκ θεόθεν γνώμαισι λαβὼν κατὰ δίπλακα θεσμόν. & de Lapide Achat. II. καί κεν ἀπ' οὐρανόθεν σταχυοπλόκαμος Δημήτηρ

60 μαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ~αὐτὸν θανατώσωσι. Καὶ οὐχ εὗρον· καὶ πολλῶν
ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. Ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυ-
61 ρες, Εἶπον· Οὗτος ἔφη· Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκο-
62 δομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου
63 καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Ἐξ-
ορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ
64 Θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Σὺ εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
65 οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων· Ὅτι ἐβλασφήμησε· τί
ἔτι

~θανατώσουσιν αὐτὸν

θανατώσωσι] θανατώσουσι ACDFGH. 9. 12. 14. 15. 73. 90. ἀπολέσωσι 53. 59. ἀνέλωσι 40.

60. καὶ οὐχ εὗρον] — 9. probante *L. Kustero* in praefat. εὗρον prius] εὕρισκον 6. ηὗρον bis E.

καὶ secundum] — C a prima manu L. 1. 51. 102. Evang. 23. a prima manu. Versio *Copta*. *Origenes* c. Cels. *Cyrillus*. οὐχ] οὐκ AD.

οὐχ εὗρον secundum] — C a prima manu. L a prima manu. 1. 51. 102. Evang. 23. a prima manu. Versio *Copta*, *Syra*, *Vulg*. *Arab*. *Origenes*, *Cyrillus*.

καὶ πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων οὐχ εὗρον] τὸ ἑξῆς, καὶ πολλοὶ προσῆλθον ψευδομάρτυρες, καὶ οὐχ εὗρον τὸ ἑξῆς. D. & *Lat*. rei sequentia.

πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων] πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων AL. 102. *Origenes*. προσελθόντων πολλῶν ψευδομαρτύρων 1. Versio *Syra*.

ψευδομαρτύρων] μαρτύρων K. ab εὗρον ad εὗρον] — 36. 39. Bodlej. unus.

προσελθόντες] ἦλθον D. ἐλθόντων K. 38. 69. δύο] + τινες 61. Evang. 23.

ψευδομάρτυρες] — L. 1. 102. Versio *Copt*. *Syra*. *Origenes* in Jo. XI. 49. & c. Cels.

ψευδομάρτυρες εἶπον] μάρτυρες εἶπον A a prima manu.

61. εἶπον· οὗτος ἔφη] καὶ εἶπον· τοῦτον ἠκούσαμεν λέγοντα D a prima manu. & καὶ εἶπον τοῦτου ἠκούσαμεν λέγοντος ex emendatione. Codices *Latini*. οἰκοδομῆσαι αὐτὸν] αὐτὸν οἰκοδομῆσαι C. *Origenes* H.

αὐτὸν] — 1. 69. 102. *Origenes* in Jo. XI. & c. Celsum bis.

62. σου] σοι A a prima manu. 40. 63. Ἰησοῦς] — EF. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς οὖν D.

ἀποκριθεὶς] — L. 1. 69. 102. Versio *Vulg*. *Copt*. *Origenes* in Jo. XI.

ἐξορκίζω] ὁρκίζω DL. 68. 69. 71. 72. 73. Evang. 7. *Cyrillus* Act. 5. Ephes.

τοῦ posterius] — Editio *Complut*. εἰ] — 56. 61. 64.

Θεοῦ] + τοῦ ζῶντος C a prima manu. 5. 47. 54. 59. 61. Evang. 6. 23. Versio *Copta*, *Syra* posterior. *Æthiop*. *Arab*. *Chrysostomus*. 64. ὑμῖν] + ὅτι D. 46.

65. ὅτι] — C ex emendatione DL. 102. Versio *Vulg*. *Origenes* in Jo. XI. & H. *Cyrillus* in Esaj. p. 482.

τηρ μεσσὸν ἴοι φερέκαρπον εἰς αὔλακα κόλπον ἔχουσα. *Vegetius* III. 17. Imperitorum vel ignavorum est vociferari de longe. *Od*. λ. 18. μ. 381. *Hesiod*. Scut. Herc. 384. *Il*. θ. 365. *Od*. μ. 381. ἀπ᾽ οὐρανόθεν. *Il*. θ. 19. & 21. ἐξ οὐρανόθεν. *Eustath*. περιττὴν ἔχει τὴν πρόθεσιν. & 304. ἐξ αἰσύμηθεν. *Eustath*. περισσῶς δὲ κεῖται ἡ ἐξ πρόθεσις. *Liban*. D. IX. p. 351. B. θεῖον δέ τι φάντασμα ἐξ οὐρανόθεν ἧκον ἐν ἡμῖν πλανᾶται. *Theocrit*. XXII. 91. ἐκ δ᾽ ἑτέρωθεν. 11. ἐκ πρώραθεν. XXV. 180. ἐξ ἑλίκηθεν. *Jon*. IV. 5.

61. *Dio* Xiphil. in Tiberio p. 120. Μάρκος Σέξτος ἦν —— τοσοῦτον καὶ πλουτήσας καὶ δυνηθεὶς, ὡς ἐπειδὰν γείτονι ὠργίσθη, δειπνῆσαί τε αὐτὸν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ τῇ μὲν προτεραίᾳ τὴν ἔπαυλιν αὐτοῦ πᾶσαν κατακόψαι, τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἐπί τε τὸ μεῖζον, καὶ ἐπὶ τὸ λαμπρότερον αὐτὴν οἰκοδομῆσαι. *Act*. VII. 11. 13. *Jer*. XXVI. 11.

διὰ τριῶν ἡμερῶν] *Act*. XXIV. 17. *Deut*. IX. 1. XV. 1. *Gal*. II. 1. *Plut*. Cim. p. 483. E. δι᾽ ἐτῶν —— υ. *Ælian*. V. H. XIII. 42. δι᾽ ἐτῶν σλ. XIV. 7. διὰ ι. ἡμερῶν. *Philo* T. 2. p. 476, 43 48. διὰ γ. ἡμερῶν —— δι ς. ἡμερῶν. de O. M. T. 1. p. 30, 25. δι᾽ ἓξ ἡμερῶν κελεύσας ἄγειν τὴν ἱερὰν ἑβδόμην. *Isocrat*. Archidam. ταύτην δὲ διὰ τ. ἐτῶν κατοικίζουσι.

Non magis conficitur ex his verbis, Jesum semet ipsum excitasse, quam semet ipsum occidisse. *Bemidbar* XIV. & *Cant*. IV. 16. Cum evigilabit rex Messias, datus in Septentrione, veniet & aedificabit domum sanctuarii, quae data est in meridie S. D. *Es*. XLI. 25. XIV. Ter aedificata est domus sanctuarii in portione Benjaminis. Semel tempore Salomonis. Semel tempore ascensionis captivitatis: & tertium tempore Messiae. *Massechet Sopherim* XXI. 2. tempore futuro aedificabitur sanctuarium mense Nisan.

62. ἀναστὰς] *Appian*. Pun. p. 74. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοσαῦτα εἶπον. Κηνσωρῖνος δ᾽ ὑπαναστὰς ἀντέλεγεν ὧδε. & p. 75. καὶ ὁ κηνσωρῖνος, ἦν γὰρ εἰπεῖν ἱκανώτερος τοῦ συνάρχου, ἀναστὰς καὶ τότε —— ἔλεξεν ὧδε.

63. ἐσιώπα] *Origenes* c. Cels. L. VII. p. 369. ἡ παρὰ ταῖς μάστιξι καὶ ταῖς πολλαῖς αἰκίαις αὐτοῦ σιωπὴ παντὸς τοῦ ἐν Ἕλλησιν ἐν περιστάσεσι τυγχάνοντος φθεγξαμένου μᾶλλον ἐνέδειξε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν.

Appian. de B. C. 1. p. 656. οἱ ἄρχοντες —— ὤμνυνον Κίννᾳ τὸν ὅρκον τὸν στρατιωτικὸν, καὶ τοὺς ὑφ᾽ αὐτοῦ ἕκαστος ἐξώρκου. *Plut*. Apophth. p. 174. C. οἱ Αἰγυπτίων βασιλεῖς κατὰ νόμον ἑαυτῶν τοὺς δικαστὰς ἐξώρκιζον, ὅτι κἂν βασιλεύς τι προστάξῃ τῶν μὴ δικαίων, οὐ κρινοῦσι. *Demosth*. pro Coron. καὶ οὐκ ἂν ὡρκίζομεν αὐτόν. alibi οὐκ ἂν ὅρκους παρ᾽ αὐτοῦ ἐλάβομεν. *Athenaeus* VIII. p. 362. C. ὁρκίζοντος δὲ ὤμοσεν μήτ᾽ αὐτὸς ἔχειν τὸν ἰχθῦν, μήτε ἄλλῳ συνειδέναι λαβόντι. *Thucyd*. V. 47. ὀμνύντων δὲ Ἀθήνησι μὲν ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἔνδημοι ἀρχαὶ, ἐξορκούντων δὲ οἱ Πρυτάνεις. *Prov*. XXIX. 24. *Cant*. II. 7. 1. *Reg*. VIII. 31. XXII. 16.

Midrasch Thehillim II. Tu es filius meus. Hinc respondetur Haereticis dicentibus, illum habere filium. Responde illis: non dixit, tu es filius mihi, sed tu es filius meus. Sicut servus, cui Dominus facit recreationem, eique dicit: ego diligo te ut filium meum.

65. διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ] *Ovidius* Hero. XV. 122.

ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δο- 66
κεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· Ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσω- 67
πον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, Λέγοντες· Προφήτευσον ἡμῖν Χρι- 68
στὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ προσῆλθεν αὐ- 69
τῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. Ὁ δὲ ἠρνήσατο 70
ἔμ-

ἴδε] ἰδοὺ Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἠκούσατε] ἠκούσαμεν 12.
αὐτοῦ posterius] — DL. 102. Versio *Vulg*. *Copt*.
66. ἀποκριθέντες] ἀπεκρίθησαν πάντες καὶ D. Cod. *Latini*. 67. οἱ] ἄλλοι D. Versio *Syra* posterior.
ἐῤῥάπισαν] ἐράπισαν ACD 102. + αὐτὸν D. 50. Evang. 20.
69. ἔξω ἐκάθητο] ἐκάθητο ἔξω D. 1. 102. Versio *Vulg*. ἐκαθητο ἔξωθεν 13. Γαλιλαίου] Ναζωραίου C. Versio *Syra*.
70. ἔμπροσθεν] ἐνώπιον 59. + αὐτῶν AC. a prima manu FHKM. 1. 2. 3. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 16. 27. 34. 35. 38. 39. 44. 49. 50. 51. 54. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 73. 78. 83. 84. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Edit. *Erasmi* 1. *Aldi*. *Theophylactus*.
πάντων] — K. 71. 73. *Theophylactus*. ἁπάντων Edit. *Complut*. λέγων] + ὅτι 44.
τί] ὅ 1. Editio *Erasmi*. 1. λέγεις] + οὐδὲ ἐπίσταμαι D.
71. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν] ἐξελθόντος δὲ αὐτοῦ D. Evang. 17.

122. eram lacero pectus aperta ſinu. VI. 27. protinus exilui, tunicisque a pectore ruptis. & XII. 153. abſciſſa planxi mea pectora veſte. Metam. VI. 398. ſumma veſtem laniaverat ora. Faſt. IV. 448. ipſa ſuos abſciderat que ſinus. *Moëd Katon* f. 26. 1. Unde probamus, veſtes lacerandas eſſe, cum nomen Dei profanatur? Ex 2. *Reg*. XVIII. 37. XIX. 1. Tradunt Rabbini, & eum qui blaſphemiam ipſe audivit, & eum qui ab alio relatam audivit, veſtes ſcindere oportere. 2. Pontifex Maximus lacerat ab imo. *Sanhedrin* VII. 5. Blaſphemus non tenetur, niſi expreſſo nomine. —— interrogant natu maximum teſtium, dicendo: ediſſere quodcunque audiviſti expreſſe. Tum ille hoc refert. Judices autem ſtant erecti, veſtesque diſcerpunt, non reſarciendas. Dein ſecundus tertiusque dicit: ego idem quod ille audivi. *Gem*. f. 60. 1. Dixit R. Juda, dixiſſe R. Samuelem: ſi quis nomen Dei pronunciari audiat a gentili, non tenetur veſtes ſcindere. 1. *Macc*. XI. 71. *Joſ*. B. II. 15. 2. δείσαντες οἱ δυνατοὶ σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι τὰς ἐσθῆτας περιεῤῥήξαντο. & 4. τοὺς δὲ ἀρχιερεῖς αὐτοὺς ἦν ἰδεῖν καταμωμένους μὲν τῆς κεφαλῆς κόνιν, γυμνοὺς δὲ τὰ στέρνα τῶν ἐσθήτων περιεῤῥηγμένων. *Act*. XIV. 14.

τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;] *Plat*. Polit. τί δεῖται μάρτυρος; αὐτὸς γὰρ ὁ Θρασύμαχος ὁμολογεῖ.

νῦν ἠκούσατε] *Etymol*. τὸ μὲν γὰρ νῦν συντάσσεται ἐπὶ τῶν τριῶν χρόνων, νῦν γράφω, νῦν γράψω, νῦν ἔγραψα.

67. ἐνέπτυσαν] *Petron*. 75. Si quid perperam feci, in faciem meam inſpue. *Thomas*. καταπτύω σου· ἐμπτύω σοι δὲ οὐδεὶς τῶν δοκίμων. *Phrynichus* p. 6. ἐμπτύει μοι μηδαμοῦ λέγε· ἀλλὰ καταπτύει μου, καὶ κατέπτυσα αὐτοῦ λέγε. *Ælian*. V. H. 1. 15. ὁ ἄῤῥην [τῶν περιστερῶν] ἐμπτύει αὐτοῖς. *Plut*. Apophth. p. 189. A. κατεγνώσθη θάνατος τοῦ Φωκίωνος ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ τῶν φίλων· Οἱ μὲν οὖν κλαίοντες ἤγοντο, τῷ δὲ Φωκίωνι σιωπῇ βαδίζοντι τῶν ἐχθρῶν τις ἐνέπτυσεν ἀπαντήσας εἰς τὸ πρόσωπον. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποβλέψας, οὐ παύσει τις, εἶπε, τοῦτον ἀσχημονοῦντα; *Seneca* de Conſolat. ad Helviam. 13. Ducebatur Athenis ad ſupplicium Ariſtides, cui quisquis occurrerat, dejiciebat oculos, & ingemiſcebat, non tanquam in hominem juſtum, ſed tanquam in ipſam juſtitiam animadverteretur. Inventus eſt tamen, qui in faciem ejus inſpueret —— At ille abſterſit faciem, & ſubridens ait comitanti ſe magiſtratui: Admone iſtum, ne poſtea tam improbe oſcitet. Hoc fuit contumeliae ipſi contumeliam facere. *Athen*. VIII. p. 345. C. ἐνέπτυσεν εἰς αὐτήν. *Lucian*. D. M. 20. 2. τὸν Σαρδανάπαλον δὲ, ὦ Αἰακὲ, πατάξαι μοι κατὰ κόρης ἐπίτρεψον. A. μηδαμῶς. —— M. οὐκοῦν προσπτύσομαι γε πάντως ἀνδρογύνῳ ὄντι. *Senec*. de Ira. III. 38. Diogeni Philoſopho Stoico de ira cum maxime differenti adoleſcens protervus inſpuit. —— Catoni cum cauſam agenti in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui ſaliva, inſpuiſſet Lentulus. Et de Conſtantia I. 2. Catonis ſacrum os purgamentis aſperſum per contumelias. *Sophocl*. Antig. 1246. πτύσας προσώπῳ. *Claudian*. in IV. Coſ. Honorii 404. Torquati deſpue mores. *Berachoth* f. 24. 3. Qui in precatione ſua exſpuit, eſt ac ſi exſpuiſſet in faciem regis. *Num*. XII. 14. *Eſaj*. L. 6. *Athen*. VI. p. 249. F. πλείστους δ' εἶχεν καὶ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος τοὺς κόλακας, οὓς καὶ προσηγόρευον οἱ πολλοὶ Διονυσιοκόλακας -- ἀποπτύοντος δὲ τοῦ Διονυσίου πολλάκις παρεῖχον τὰ πρόσωπα καταπτύεσθαι, καὶ ἀπολείχοντες τὸν σιαλὸν αὐτοῦ, μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερον. *Bava Kama* VIII. 6. qui excreans ſocium conſpuit, CCCC. Drachmas rependit.

ἐκολάφισαν] *Senec*. Epiſt. 13. Quod ego leve dixero, tu graviſſimum eſſe contendes, ſcio alios inter flagella ridere, alios gemere ſub colapho. *Thomas*. κονδυλίζω, καὶ κονδυλισμὸς, καὶ κόνδυλος —— τὸ δὲ κολαφίζω, καὶ κολαφισμὸς, καὶ κόλαφος, ἀναττικά. *Gloſſar*. depalmare, κολαφίζειν. *Euſtathius* Od. p. *Ter*. Adelph. II. 2. 36. Omnes dentes labefecit mihi, praeterea colaphis tuber eſt totum caput. 1. *Reg*. XXII. 24. *Bava Kama* f. 91. 1. colaphum impegit auri ejus, eumque ſurdum reddidit.

68. προφήτευσον] *Ariſtot*. Rhet. XVII. de Epimenide περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ.

παιδίσκη] *Phrynichus* p. 102. Παιδίσκη τοῦτο ἐπὶ τῆς θεραπαίνης οἱ νῦν τιθέασιν· οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τῆς νεανίδος, οἷς ἀκολουθητέον. *Thomas*. παιδίσκη καὶ τὴν ἐλευθέραν, καὶ τὴν δούλην, ἀττικοί· ὡσαύτως καὶ παιδισκάριον. Λιβάνιος ἐν τῇ πρὸς τοῦ λάλου μελέτῃ. τις ἄνευ παιδισκαρίων. ἐπὶ μόνης δὲ τῆς δούλης οἱ ἁπλῶς ἕλληνες χρῶνται τῇ παιδίσκῃ· ὡσαύτως παιδάριον, καὶ τὸ θυγάτριον ἀττικοὶ, μόνον δὲ τὸ ἄῤῥεν ἕλληνες. *Moeris*. παιδίσκην καὶ τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν δούλην ἀττικῶς· τὴν δούλην μόνην, ἑλληνικῶς. *Ammonius*. παιδίσκη καὶ θεράπαινα διαφέρει. Παιδίσκη μὲν γάρ ἐστι πᾶσα ἡ τὴν παιδικὴν ἔχουσα ἡλικίαν, ὡς καὶ παιδίσκος· θε-

71 ἔμπροσθεν + πάντων, λέγων· Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυ-
λῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη· καὶ λέγει ~ τοῖς ἐκεῖ· Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.
72 Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου· Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελ-
73 θόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν

+ αὐτῶν αὐτοῖς· ἐκεῖ καὶ

αὐτὸν prius] — L. 13. 37. 102. Evang. 7. — poſterius 1. ἄλλη] + παιδίσκη D. Verſio *Vulg.*
τοῖς ἐκεῖ καὶ] αὐτοῖς· ἐκεῖ καὶ ACE a prima manu FL. 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 62. 64. 66. 69. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 88. 89. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Ald.* Verſio *Goth. Syr. Origenes* H. *Chryſoſtomus.* probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1099.
τοῖς] — *Theophylactus*, καὶ poſterius] — D. 102. Ναζωραίου] Ναζαρηνοῦ 1. 72. καὶ] ὁ δὲ 73.
μεθ'] μετὰ AC. 72.
ὅρκου] + λέγων D. Codices *Latini* probante *T. Beza.*
ὅτι] — D. 36. 40. Colb.
73. δὲ] + πάλιν 1.
ἑστῶτες] ἑστηκότες Evang. 6. καὶ σὺ] — D. 1.
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ] — L.
γὰρ] + Γαλιλαῖος εἶ, καὶ C. Verſio *Syr.* poſter. cum aſteriſco.
δῆλόν σε ποιεῖ] ὁμοιάζει D. probante *J. Millio* prol. 396.

θεράπαινα δὲ ἡ δούλη —— Παιδίσκη καὶ παῖς διαφέρει. Παιδίσκη μὲν γὰρ ἡ ἐλευθέρα παρ' ἀττικοῖς, παῖς δὲ ἡ δούλη. Μένανδρος ἐν Δακτυλίῳ, ἐπὶ τοῦδε δ' αὖθ' οὕτως κακοδαίμων ἔφη, ὡς οὐκ ἂν ἐκδοίη θυγατέρας ἄσμενος καὶ ταῦτα ν. παιδίσκας ἔχων. Clem. Alex. Οὐ μοι δοκεῖς ἀττικῆς ἐπαΐειν φωνῆς, παρ' ἧς ἐστιν ἐκμαθεῖν τὰς καλὰς καὶ ὡραίας, ἔτι δὲ καὶ ἐλευθέρας νεανίδας, παιδίσκας καλουμένας. *Pollux* III. 76. παιδίσκην δὲ τὴν θεραπαινίδα Λυσίας ὠνόμασεν. εἰ καὶ ἀμφίβολόν ἐστι τοὔνομα, πότερον ἡλικίας ἢ τύχης, λέγει γὰρ ἐν τῷ κατὰ καλλίου ὕβρεως, καὶ ἐξελθοῦσα ἡ παιδίσκη τὴν θύραν ἀνοίγνυσι.

ἦσθα] *Moeris* ἦσθα, ἀττικῶς· ἦς, ἑλληνικῶς. *Ammonius.* ἦσθα παρῳχημένον δηλοῖ χρόνον —— τὸ δὲ ἦς τὸν μέλλοντα. Ὅμηρος. Δηΐφοβ', ἦ μέν μοι τὸ πάρος πολὺ φίλτατος ἦσθα —— ὁ γοῦν λέγων πρός τινα, ἦς ποτε πλούσιος, ἀγνοήσει τὴν διαφορὰν, δέον φάναι ἦσθα. *Galen.* de Uſu Part. VI. ἀνατομῆς μὲν γὰρ ἔμπειρος εἴπερ ἦσθα. *Ariſtoph.* Plut. 834. οὐκοῦν μετὰ ταῦτ' ἦσθ' ἄθλιος. *Plut.* Themiſt. p. 121. B. ἐμοῦ μὴ γενομένης σὺ οὐκ ἂν ἦσθα. *Plat.* Euthyphr. ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῷ ἦσθα. Crito. οὐχὶ ἡμέτερος ἦσθα καὶ ἔκγονος καὶ δοῦλος. Alcibiad. 1. καί τοι σφόδρα γε ἦσθα. *Demoſth.* pro Phorm. εἰ δ' ἦσθα ἐπιεικὴς —— τοῦτον ἀπράγμων ἦσθα τὸν χρόνον. adv. Stephan. σὺ δοῦλος ἦσθα. *Iſocrat.* ad Demonic. οὐδὲν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος. *Xenoph.* Cyropaed. 1. ὅτι βασιλεὺς ἦσθα. *Thomas.* ἦσθα, οὐκ ἀντὶ τοῦ ὑπάρχεις, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὑπῆρχες. Σοφοκλῆς· οὐκ ἂν ἦσθα λυπηρὰ κλύειν. Καὶ ἁπλῶς ἅπαντες οἱ δοκιμώτατοι ἐπὶ παρῳχημένῳ τοῦτο λέγουσι, ὥστε οἱ ἀντὶ ἐνεστῶτος χρώμενοι ἁμαρτάνουσιν. *Ariſtoph.* Plut. 970. καὶ σὺ συκοφάντρια ἐν ταῖς γυναιξὶν ἦσθα. *Heſychius.* ἦσθα, ἦς, ὑπῆρχες.

Tu es partium ipſius. 2. *Reg.* VI. 16. IX. 32.

70. οὐκ οἶδα, τί λέγεις] Jo. XVI. 18. *Sophocl.* Ajac. 270. πῶς τοῦτ' ἔλεξας; οὐ κάτοιδ', ὅπως λέγεις.

71. τὸν πυλῶνα] *Oppian.* de Venat. III 419. πυλεῶνα διαπτάμενος θανατοῖο. *Athen.* V. 205 B. τετράθυρος ἔφερεν εἰς αὐτὴν πυλών. *Lucian.* Hermot. 11. πινάκιον γάρ τι ἐκρέματο ὑπὲρ τοῦ πυλῶνος μεγάλοις γράμμασι λέγον, τήμερον οὐ συμφιλοσοφεῖν —— ὅταν οἱ κόλακες τοὺς πυλῶνας ἕωθεν ἐμπλήσωσι. *Anthol.* II. 13. 4. τοῖς δὲ πυλῶσι κόραξ. Hic veſtibulum, ut *Act.* X. 17. *Marco* XIV. 16. προαύλιον.

73. λαλιὰ] *Pollux* V. 90. βοὴ, φώνημα, λαλιὰ, φθογγὴ, καὶ φθέγμα, καὶ κραυγή. *Sextus Empir.* a. Logic. I. 178. τῶν μὲν περὶ αὐτὸν χρόας, μεγέθους, σχήματος, κινήσεως, λαλιᾶς, ἐσθῆτος, ὑποδέσεως.

Hieronymus. Non quod alterius ſermonis eſſet Petrus aut gentis exterae. Omnes quippe Hebraei erant & qui arguebant, & qui arguebatur. Sed quod unaquaeque provincia & regio habeat proprietates ſuas, & vernaculum loquendi ſonum vitare non poſſit. Sic & Ephratae in Judicum libro [c. XII.] non poſſunt σύνθημα dicere. *Erubhin* f. 53. 1. Dixit R. Juda, dixiſſe Rabum: Filiis Judaeae, qui accurati fuerunt in lingua ſua, confirmata eſt lex in manibus eorum, at filiis Galilaeae, qui non accurati fuerunt in lingua ſua, non eſt confirmata Lex in manibus eorum. & 2. ſi quis interroget filios Judaeae, qui ſubtiliter accurati ſunt circa linguam ſuam, vocem quae habet ע, num docebit pronunciandam eſſe ut א. v. gr. מאברין pro מעברין, אכוזו pro עכוזו? Sciunt illud. At filii Galilaeae, qui non ſubtiliter accurati ſunt circa linguam ſuam, quid de illis traditum eſt? Galilaeum quendam dixiſſe Judaeo אמר cujus eſt? אמר cujus eſt? Judaeumque reſpondiſſe: Galilaee ſtulte, num loqueris de חמר aſino ad equitandum, an de vino חמר ad bibendum, an de lana עמר ad veſtiendum, an de agno אימר ad mactationem? Galilaea quaedam, cum vellet vicinae ſuae dicere: Veni, praebebo tibi lac comedendum; pro שלוכתי cum ב dixit שלוכתי & pro תאי דאוכליך הלבא dixit תוכליך לבא devoret te leo. Mulier quaedam coram Judice volebat dicere: Domine κύριε, tabula mihi fuit, quam furati ſunt: eaque tanta fuit, ut ſi te in eam collocarent, non attingerent pedes tui terram, Dixit autem: Domine χοῖρε, tignum mihi fuit, & te furati ſunt: fuitque illud tam magnum, ut ſi te ex illo ſuſpenderent, non attingerent pedes tui terram. Pro קירי dixit כירי, pro שבלא dixit תפלא & pro גנבוה dixit גנבוך. —— Judaeo interrogante de Hoſpitio, Galilaeus dividebat, pronunciabatque איש פי זה יחי, quod ſignificat: Vir, os hoc vivit. *Hieroſ. Schabbat.* 9. 2. Non diſtinguunt doctores myſtici inter ח & ע. & *Berachoth* f. 32. 1. Scholae R. Eleazar f. Jacobi א pronunciarunt ע, & ע א, e. gr. ביצים pro בצעים. *Hier. Avoda Sara* f. 39. 3. Rab dixit: עדיהן Samuel אידיהן, Rab מאברים Samuel מעברים, Rab יאותו Samuel יעותו. *Bereſchith R.* XXVI. 16. R. Eleaſar f. Simeonis dixit: in Galilaea ſerpentes חויא vocant איויא. *Megilla* f. 24. 2. Non deducunt ante arcam neque viros Scythopoleos neque viros Beth Haipha, neque viros Tabaunim, quia legunt א ע & ע א.

74. Si

δῆλόν σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο ~ καταναθεματίζειν, καὶ ὀμνύειν· Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω- 74
πον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος — τοῦ Ἰη- 75
σοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Καὶ ἐξελθὼν
ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ 1
λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. Καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ 2
παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, 3
ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ
τοῖς πρεσβυτέροις, Λέγων· Ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. Οἱ δὲ εἶπον· Τί πρὸς 4
ἡμᾶς; σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν, ἀπήγ- 5
ξα-

~ καταθεματίζειν

74. καταναθεματίζειν] καταθεματίζειν ACDEFGHKLM. Colb. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 4. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Bengelii. Chryſ.* in Pſal. LXXVII. *Juſtinus* Q. 121. *Theophylactus. Irenaeus* c. H. 1. 13. 4. & 16. 3. probante *J. Millio* prol. 1100. & 1180. *Huetio* in *Orig.* T. 1. p. 111. fruſtra ergo hanc vocem repudiat *H. Stephanus* Theſ. T. III. p. 1483. *Apoc.* XXII. 3.

75. τοῦ poſterius] — ACDF 3. 10. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 74. 106. Evang. 6. 9. 10. Editio *Complut. Plant. Eraſmi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Bogardi. Theophylactus*, *Baſilius* Eth. 1.

αὐτῷ] — DL 33. 57. 61. 102. Verſio *Vulg.* ὅτι] — D 61. πρὶν] + ἢ A *Baſilius.*

ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλεκτοροφωνίας 1. τρὶς ἀπαρνήσῃ με] ἀπαρνήσῃ με τρὶς 69. με] — 69.

1. ἔλαβον] ἐποίησαν D. τοῦ λαοῦ] — 10. 35. 62. 66. 83.

ὥστε θανατῶσαι αὐτὸν] ἵνα θανατώσουσιν αὐτὸν D. ὥστε αὐτὸν θανατῶσαι & in m. θανατάσουσιν 69. ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν. Edit. *Complut. Plant. Genev.*

2. αὐτὸν ἀπήγαγον] ἀπήγαγον αὐτὸν 13. Verſio *Vulg.* + αὐτὸν Verſio *Syra* utraque, ſed poſterior cum obelo.

αὐτὸν poſterius] — CL. Verſio *Vulg. Syra* poſterior cum obelo. *Origenes* in Jo. XIII. 22.

Ποντίῳ] — L 102. Verſio *Syra*, *Copta*, *Arab. Orig.* l. c. 3. ἰδὼν] + ὁ 1. *Origenes* c. Celſ. II.

παραδιδοὺς] παραδοὺς L 33. μεταμεληθεὶς] — 64.

ἀπέστρεψε] ἔστρεψε L. 102. *Origenes* c. Celſ. ἀπέῤῥιψε 56. 58.

τοῖς poſterius] C. 60. 102. *Orig.* ll. cc. *Euſebius* D. X. 4. ἀρχιερεῦσι] + καὶ γραμματεῦσι 60.

4. ἀθῷον] δίκαιον DL. Verſio *Syr. Vulg. Origenes* c. Celſ. & H. 35. *Cyprianus*, *Lucifer* V.

ὄψει] ὄψῃ ADFGHLM 69. Colb. Evang. 6. 9. 13. 20. Editio *Eraſmi.* 1. *Aldi.* Verſio *Syra* Graece in margine. *Origenes* l. c. *Cyrill.* Catech. 127. *Joannes* Grammat. Dial. Attic. in verbis ſecundam perſonam paſſivam habentibus deſinentem in η, eam per ει diphthongum efferunt, βούλει enim dicunt pro βούλῃ. *Euſtath.* in Il. ζ. p. 500. 30. τῶν ἐχόντων τὰ δεύτερα ἐν αὐτοῖς πρόσωπα εἰς ει δίφθογγον λήγοντα ἀττικῶς, εἰ καὶ ὕστερον ἀναλογώτερον διὰ τοῦ η, καὶ προσγεγραμμένου ι. γράφεται ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, ὅμως ἐναπέμειναν τὸ ὄψομαι, βούλομαι· καὶ τὰ λοιπὰ δύο εἰς ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἔχοντα ἐν τοῖς δευτέροις αὐτῶν προσώποις τὴν ει. δίφθογγον· ὄψει, βούλει, οἴει, εἶ. *Schol. Ariſtoph.* Plut. 40. πεύσει) οἱ ἀττικοὶ τὰ τῶν παθητικῶν χρόνων δεύτερα πρόσωπα ἀεὶ διὰ διφθόγγου γράφουσιν, ὡς καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς εὑρήσεις. οὕτως γὰρ, εἴπερ τις τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ χρῆται. Ἡ δὲ κοινὴ διάλεκτος μόνου τοῦ βούλει, καὶ ὄψει, καὶ οἴει τὰ ἐνεργητικὰ μὴ ἐν χρήσει εὑροῦσα, τῇ ἀττικῇ ἑπομένη συνηθείᾳ ἀεὶ διὰ διφθόγγου τὰ τρία ταῦτα ἐκφέρει. *Luc.* XXII. 42. VII. 4. *Jo.* XI. 40. *Plat.* Hipp. M. εἰ δὲ βούλει. *Arrian.* Epict. I. 29. ἄγαγέ μοι τὸν καίσαρα, καὶ ὄψει, πῶς εὐσταθῶ. II. 5. τοῦτο ὄψει ποιοῦντας καὶ τοὺς σφαιρίζοντας ἐμπείρως.

5. τὰ] + τριάκοντα Bodlej. unus. ἐν τῷ ναῷ] εἰς τὸν ναὸν 33. 99. *Orig.* c. Celſ. 1. MS. *Euſebius.*

6. κορβανᾶν] Corbam Codices *Latini*, *Hilarius.* κορβονᾶν EM 38. 44. 45. 46. 50. 51. 53. 84. 86. Evang. 12. 13. 14. 19. 20. 21. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi. Origenes* H. *Chryſoſtomus*, *Cyrill.* Catech. p.

74. Sibi male precatus eſt, diris ſe obligavit. ὀμνύειν] *Moeris.* ὀμνῦναι, ἀττικῶς· ὀμνύειν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* ὄμνυμι. οὐκ ὀμνύω. — ὀμοῦμαι, οὐκ ὀμώσω.

Bava Kama VII. 7. Non alunt gallos gallinaceos Hieroſolymis propter conſecrata. f. 82. 2. decem res dicuntur de Jeruſalem — Nono: gallinaceos in ea non alunt מגדלים *Aboth Nathan* 35. non alunt Hieroſolymis anſeres, nec gallos, nedum porcos. *Erubhin* f. 26. 1. *Nidda* f. 8. 1. Gallus ob interfectum puerum ex ſententia Synedrii Hieroſolymis lapidatus eſt. *Berachoth* f. 27. 1. *Joma* I 8. nec inſtabat Galli cantus, quin atrium Iſraëlitis repletum eſſet. *Gem.* f. 20. 2. quid eſt cantus galli — R. Abia: clamavit vir. R. Sila dixit: clamavit gallus — Traditio eſt juxta R. Silam.

75. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε] *Ælian.* V. H. XII. 1. καὶ ἠνιᾶτο, ὥσπερ εἰκὸς, ἐπὶ τούτοις ἡ ἀσπασία, καὶ ἀπελθοῦσα ἔξω ἔκλαιε. *Sophocl.* Electr. 804. ἀλλ' εἴσιθ' εἴσω. Schol. περισσὸν τὸ εἴσω· Τὸ γὰρ εἴσιθι τὸ εἴσω ἐλθὲ δηλοῖ. *Plin.* Epiſt. III. 16. Cum diu cohibitae lacrymae vincerent, erumperentque, *egrediebatur*, tum ſe dolori dabat. *Gen.* XLIII. 30. XLIV. 13.

ἔκλαυσε πικρῶς] *Od.* δ. 153. πικρὸν ὑπ' ὀφρύσι δάκρυον εἶβε. *Ariſtaenet.* I. 22. δεδακρυμένη πικρῶς. *Eſaj.* XXII. 4. *Anthol.* III. 23. Σοὶ γενέτης, σοὶ πικρὰ πόσις κατὰ δάκρυα λείβει.

2. *Plin.* Ep. VII. 4. Pontius.

4. *Heſychius.* ἀθῶος, ἀναίτιος. *Suid.* 1. *Macc.* I. 37.

5. ἀπήγξατο] *Euripid.* Helen. 306. ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι, κἂν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται· Σφαγαὶ δ' ἔχουσιν εὐγενές τι καὶ καλόν. *Æn.* XII. 603. Et nodum informis leti trabe nectit ab alta. *Servius.* Sane ſciendum, quia cautum fuerat in pontificalibus libris, ut qui laqueo vitam finiſſet, inſepultus abjiceretur. Unde bene ait, informis leti, quaſi mortis infamiſſimae. Ergo cum nihil ſit hac morte deformius, poëtam pro reginae dignitate dixiſſe accipiamus. Caſſius autem Hemina ait, Tarquinium ſuperbum, cum cloacas populum facere coëgiſſet, & ob hanc injuriam multi ſe ſuſpendio ne-

6 ξατο. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον· Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
7 κορβανᾶν· ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. Συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν
8 ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵμα-
9 τος, ἕως τῆς σήμερον. (Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος.
Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν
10 Ἰσραήλ· Καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος.)
11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών, λέγων· Σὺ
12 εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι
13 αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλά-
14 τος· Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆ-
15 μα· ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα
τῷ

127. κορβωνᾶν L 49. Evang. 6. 9. 22. κορβονᾶ 33. κορβανᾶ Editio *Erasmi* 1. κολβονᾶν Evang. 7.
7. ἐξ αὐτῶν] — Codices *Latini*. δὲ] τε G. 8] — 58.
ἐκεῖνος] + Acheldemach, hoc est. Codices *Latini*. + Haceldama hoc est. Versio *Vulg.* ex *Actis*.
9. Ἱερεμίου] Ἰηρεμίου AC. a prima manu 72. — 33. Versio *Syra*. probante *J. A. Bengelio*. Ζαχαρίου 22. Versio *Syra* posterior in margine. probante T. *Beza* in annott. Ed. 2. 3. 4. 5. *Origenes* H. 35. Suspicor aut errorem esse scripturae, & pro Zacharia positum Hieremiam, aut esse aliquam Hieremiae secretam scripturam. *Euseb.* D. X. 4. ἐπιστήσεις, ἐπεὶ μὴ ταῦτα φέρεται ἐν τῇ τοῦ Ἱερεμίου προφητείᾳ, εἴτε χρὴ ὑπονοεῖν περιῃρῆσθαι αὐτὰ ἐξ αὐτῆς κατά τινα ῥᾳδιουργίαν, ἢ καὶ σφάλμα γραφικὸν γεγονέναι τῶν ἀμελέστερον τὰ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀντίγραφα πεποιημένων, σφαλέντος τινός, καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ Ζαχαρίου Ἱερεμίαν τεθέντος. *Augustinus* de Conf. Ev. III. 7. Primo noverit, non omnes Codices Evangeliorum habere, quod per Hieremiam dictum sit, sed tantummodo per Prophetam. Possemus ergo dicere, his potius codicibus esse credendum, qui Hieremiae nomen non habent. Dictum est enim hoc per Prophetam, sed Zachariam, unde putatur, Codices esse mendosos, qui habent nomen Hieremiae, quia vel Zachariae habere debuerunt vel nullius, sicut quidam, sed tantum per Prophetam dicentem, qui utique intelligitur Zacharias. Sed utatur ista defensione, cui placet, mihi autem cur non placeat, haec causa est, quia & plures codices habent Hieremiae nomen, &, qui diligentius in Graecis exemplaribus evangelium consideraverunt, in antiquioribus Graecis ita se perhibent invenisse; & nulla fuit causa, cur adderetur hoc nomen, ut mendositas fieret: cur autem de nonnullis codicibus tolleretur, fuit utique causa, ut hoc audax imperitia faceret, cum turbaretur quaestione, quod hoc testimonium apud Hieremiam non inveniretur. *Hieronymus* in l. Hoc testimonium in Hieremia non invenitur —— Legi nuper in quodam Hebraico volumine, quod Nazarenae sectae mihi Hebraeus obtulit, Hieremiae apocryphum, in quo haec ad verbum scripta reperi: Sed tamen mihi videtur magis de Zacharia sumtum testimonium. in Psal. LXXVII. Dicamus aliquid simile & de alio loco secundum Matthaeum, quando Judas retulit XXX. argenteos — in Jeremia propheta. Requisivimus in Jeremia propheta, & hoc penitus invenire non potuimus: sed invenimus illud in Zacharia. Videtis ergo, quia & hic error fuit, sicut ibi. *Erasmus*. Caeterum etiamsi fuisset in nomine duntaxat memoriae lapsus, non opinor, quenquam adeo morosum esse oportere, ut ob eam causam totius scripturae S. labasceret autoritas. vid. supra in XIII. 35.
10. ἔδωκαν] ἔδωκα Evang. 24. Versio *Syra*. probante T. *Beza* in annotat. Edit. 4. & 5. ἔβαλον 69.
καθὰ] καθὼς Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. μοι] + ὁ 1. 106.
11. ἔστη] ἐστάθη C. 1. *Origenes* c. Cels. 1. ὁ secundo loco] — Editio *Erasmi* 1. 2.
ὁ δὲ secundo loco] τότε L 36. 61. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ] ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Evang. 9.
Ἰησοῦς posteriori loco] — 59. αὐτῷ] — Evang. 14. *Chrysostomus*.
12. τῶν posterius] — 10. 69. 74. 83. 86. 89. 90. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίνετο D.
13. ἀκούεις] + ; Evang. 24. probante *Bengelio*. σου καταμαρτυροῦσι] καταμαρτυροῦσιν σου D. σου κατηγοροῦσιν 1.
14. πρὸς οὐδὲ] — D. Codices *Latini*. οὐδὲ ἓν] οὐδὲν Evang. 21.
τὸν ἡγεμόνα] — Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1251. 15. δὲ] + τὴν D.

necarent, jussisse corpora eorum cruci affigi: Tunc primum turpe habitum est, mortem sibi consciscere. Et Varro ait: Suspendiosis, quibus justa fieri jus non sit, suspensis oscillis veluti per imitationem mortis parentari. Docet ergo Virgilius secundum Varronem & Cassium, quia se laqueo induerat, leto periisse informi. 2. *Sam.* XVII. 23. *Tob.* III. 10. *Dio Chrys.* LXIV. p. 592. D. τὸν αὐτὸν ἀποκτείναντα ἄταφον ῥίπτεσθαι· δεύτερος οὗτος Δημονάσσης νόμος in Cypro. *Philo* de nom. mut. T. 1. p. 587, 44. ἐπ' ἀγχόνην ἥξει, ἵν' ὁ μιαρὸς καὶ δυσκάθαρτος μηδὲ καθαρῷ θανάτῳ τελευτήσῃ. & de Mundo T. 2. p. 610, 38. σφαττομένοις ἢ ἐμπιπραμένοις, ἢ θάνατον οὐ καθαρὸν τὸν δι' ἀγχόνης ὑπομένουσιν.

6. οὐκ ἔξεστι] argumento ducto ex *Deut.* XXIII. 18. *Sanhedrin* f. 112.

κορβανᾶν] *Jos.* B. II. 9. 4. τὸν ἱερὸν θησαυρὸν, καλεῖται δὲ κορβανᾶς, εἰς καταγωγὴν ὑδάτων ἐξαναλίσκων.

τιμὴ] *Etymol.* τιμὴ —— ἐπὶ τῆς ὠνῆς. *Od.* χ. 57. Τιμὴν ἀμφὶς ἄγοντες ἐεικοσάβοιον ἕκαστος. *Demosth.* in Tim. τιμὴν ἀπέδωκεν φιαλῶν. *Lucian.* Auct. Vitar. 19. τίς ἡ τιμή; δύο μναῖ. *Plato* Rep. II. τὴν τιμὴν ταύτην μισθὸν καλοῦντες. *Juvenal.* XIV. 161. Mox etiam fractis aetate ac Punica passis Praelia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molossos, Tandem pro multis vix jugera bina dabantur vulneribus, merces ea sanguinis atque laboris, Nullis visa unquam meritis minor.

8. *Antoninus Liber.* Metam. 23. λέγεται δὲ ὁ τόπος παρ' ὁδευόντων ἄχρι νῦν σκοπιὰ Βάττου.

9. τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου] *Tacit.* H. IV. 32. Egregium pretium laboris cepti. *Thucyd.* I. 33. ἣν ὑμεῖς ἂν πρὸ πολλῶν χρημάτων καὶ χάριτος ἐτιμήσασθε δύναμιν ὑμῖν προσγενέσθαι. Sch. ἠγοράσατε.

10. συνέταξε] *Glossar.* condictio, συνταγή. condicit, συντάσσεται. *Plut.* an seni ger. Resp. p. 786. A. ἐπεὶ δὲ νοσοῦντι συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρός. *Theophrast.* Char. 24. τῶν ὑφ' αὐτὸν τινι συντάξαι.

15. *Julianus* l. 3. 32. *ff.* de Legibus. Ipsae leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod judicio populi

τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν. 16
Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βα- 17
ραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. 18
Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· 19
Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ 20
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν
δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο 21
ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τί οὖν ποιήσω 22
Ἰη-

ἵνα τῷ ὄχλῳ] τῷ ὄχλῳ ἵνα M. 69. 76. Evang. 6. Verſio *Vulg.*
τῷ ὄχλῳ δέσμιον] δέσμιον τῷ ὄχλῳ D. Editio *Genevenſis*, *Complut.*
16. εἶχον] εἶχε Verſio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio.* ἐπίσημον] + τὸν D.
λεγόμενον] + Ἰησοῦν 1. a prima manu. Verſio *Armena.*
Βαραββᾶν] + ὅστις διὰ φθόνον ἦν βεβλημένος εἰς φυλακὴν 13. ex *Luca.*
17. οὖν] δὲ D. 69. Verſio *Syra.* αὐτῶν] — Evang. 14.
τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν] — E a prima manu. θέλετε] + τῶν δύο *Origenes* c. Celſ. 2. + ἀπὸ τῶν δύο 73.
ἀπολύσω ὑμῖν] ὑμῖν ἀπολύσω D.
ὑμῖν] + τῶν δύο; Ἰησοῦν τὸν 1. a prima manu. Verſio *Armena.* *Origenes* H. 27. & 35. In multis exemplaribus non continetur, quod Barabbas etiam Jeſus dicebatur. & *Schol.* 41. παλαιοῖς δὲ πάνυ ἀντιγράφοις ἐντυχὼν, εὗρον καὶ αὐτὸν τὸν Βαραββᾶν Ἰησοῦν λεγόμενον, οὕτως γοῦν εἶχεν ἡ τοῦ πιλάτου πεῦσις ἐκεῖ· Τίνα θέλετε τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν, Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Βαραββᾶν] βαραβᾶν 86. Editio *Complut.*
19. σήμερον] — 44. 20. πρεσβύτεροι] + τοῦ F. ἔπεισαν] ἐποίησαν 2.

puli receptae ſunt.

ἀπολύειν] *Pollux* VIII. 9. καταδικάσαι —— κολάσαι —— ἀφεῖναι, ἀπαλλάξαι, τὸ δὲ ἀπολῦσαι ἰδιωτικόν. & VII. 68. ἀπελύθη, ὡς ἀντιφῶν, ἀπέφυγεν. *Artemid.* IV. 35. ἔδοξε τὴν ἐπὶ θανάτῳ καταχεκρίσθαι, καὶ παραιτησάμενος μόλις ἀπολελῦσθαι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ.

Nomen apud *Thalmudicos* uſitatiſſimum. R. Samuel *bar Abba.* R. Nathan *bar Abba.* Abba *bar Abba.*

16. ἐπίσημον] *Lucian.* Nigrin. 24. ἐπισημότερον δὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ σχήματος ὄντα. *Plut.* Fab. p. 182. A. ὑπὸ γένους ἀσήμου, βίου δὲ διὰ δημοκοπίαν καὶ προπέτειαν ἐπισήμου. *Modeſtinus* L. 16. D. de Appellat. & relat. Conſtitutiones, quae de recipiendis appellationibus loquuntur, ut nihil novi fiat, locum non habent in eorum perſona, quos damnatos ſtatim puniri publice intereſt, ut ſunt inſignes latrones vel ſeditionum concitatores, vel duces factionum. *Cic.* in Verr. III. quibus ipſe inſignes injurias fecerit. pro Rabirio 9. Hominem, omnibus inſignem notis turpitudinis, P. Furium. & de Petit. Conſul. 3. Qui nequaquam ſunt tam genere inſignes, quam vitiis nobiles. *Joſ.* A. V. 7. 1. οἱ διὰ πλῆθος ἀδικημάτων ἦσαν ἐπίσημοι. & B. II. 21. 1. παρανίσταταί τις ἐπίβουλος ἀνὴρ, ἀπὸ Γισχάλων, υἱὸς Λευίου, Ἰωάννης ὄνομα, πανουργότατος μὲν καὶ δολιώτατος τῶν ἐπισήμων, ἐν δὲ τοῖς πονηρεύμασιν ἁπάντων. *Apulej.* IX. latro inclytus. VII famoſus praedo.

18. *Xenoph.* de Socrat. III. φθόνον δὲ σκοπῶν ὅτι εἴη; λύπην μέν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γινομένην, ἀλλὰ μόνους, ἔφη, φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. *Ariſtides* de Concord. Rhod. p. 565. φθόνον μὲν λέγω τῶν ἐλαττόνων τοῖς μείζοσι· πλεονεξίαν δὲ εἰς τοὺς ἥττους τῶν μειζόνων. *Onoſander* 42. φθόνος μὲν οὖν ἐστιν ὀδύνη τῶν πρὸς τοὺς πέλας ἀγαθῶν· ζῆλος δὲ μίμησις τῶν παρ' ἄλλοις καλῶν. Τοσοῦτον δέ τι διενήνοχεν ἀλλήλων, ὥστε τὸ μὲν φθονεῖν ἐχρῆν εἶναι τοῦ καὶ παρ' ἄλλῳ καλόν τι μὴ εἶναι, τὸ δὲ ζηλοῦν ἐπιθυμίαν τῆς τῶν ἴσων κτήσεως.

19. *Appianus* B. C. 11. p. 814. ἡ γυνὴ καλπουρνία ἐνύπνιον αἵματι πολλῷ καταῤῥεόμενον ἰδοῦσα, κατεκώλυε μὴ προελθεῖν. *Valer. Max.* I. 7. Audierat enim, D. Julii patris ſui uxorem Calpurniam nocte, quam is in terris ultimam egit, in quiete vidiſſe multis eum confectum vulneribus in ſuo ſinu jacentem, ſomniique atrocitate vehementer exterritam rogare non deſtitiſſe, ut proxima die a Curia ſe abſtineret. At illum, ne muliebri ſomnio motus id feciſſe exiſtimaretur, ſenatum, in quo ei parricidarum manus illatae ſunt, adire contendiſſe. *Tacit.* A. III. 33. Severus Caecina cenſuit, ne quem magiſtratum, cui provincia obveniſſet, uxor comitaretur. 34. paucorum haec adſenſu audita, plures obturbabant —— Sic Caecinae ſententia eluſa. *Ulpian.* de Offic. Procoſſ. & Legat. L. 1. 16. 4. D. proficiſci autem proconſulem melius quidem eſt ſine uxore, ſed & cum uxore poteſt.

Herodian. VI. 3. 4. ὁ δὲ ἀλέξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας, συνελθεῖν τε πάντας κελεύσας εἰς τὸ σύνηθες πεδίον, ἐπὶ βήματος ἀνελθὼν ἔλεξε τοιάδε. *Tanchuma* p. 49. 2. Gen. XLIV. 14. & ivit Juda & fratres ejus domum Joſephi. Cur domum Joſephi? annon quotidie exivit ad judicandum ſuper tribunali? verum illo die non exiverat.

20. ἔπεισαν τοὺς ὄχλους] *Pauſan.* Boeot. III. Ἥραν —— πρὸς τὸν Δία ὠργισμένην εἰς Εὔβοιαν φασὶν ἀναχωρῆσαι. Δία δὲ, ὡς οὐκ ἔπειθεν αὐτήν. *Diodor.* S. XIII. 95. πολλὰ πρὸς τὴν τῆς ἐπιβουλῆς ὑπόθεσιν πιθανολογήσας, ἔπεισε τοὺς ὄχλους δοῦναι φύλακας αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν X. *Plut.* Caeſ. p. 707. F. τὸν ἡγεμόνα κορνήλιον πείσας δυσὶ ταλάντοις ἀφείθη. *Polybius* II. p. 197. τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον· ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας· ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. *Heliodor.* X. 14. οὐ γὰρ πρὸς τὴν ἑτέρων ἀρέσκειαν βιοῦμεν, τὸ δὲ αὐτὸ καλὸν κ' ἀγαθὸν ζηλοῦντες ἑαυτοὺς πείθειν ἀγαπῶμεν. *Simplicius* in Epictet. 276. ἐὰν ἐκείνους πείσῃ, ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀναπέπαυται, ὡς μηδὲν ἁμαρτάνων, ἀρκούμενος τῷ πεῖσαι τοὺς κριτὰς, οὓς ἑαυτῷ προυβάλλετο· ἐὰν δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν, ἑαυτοῦ κριτὴς ἀδέκαστος γίνηται, ἐξελέγχεται τὸ ἁμάρτημα διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας. τὸ δὲ καὶ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ. inf. XXVIII. 14. *Act.* XII. 20. XIII. 43. XIV. 19. XVIII. 4. XIX. 26. XXVIII. 23. 2. *Cor.* V. 11. *Gal.* I. 10. 1. *Jo.* III. 19.

23. Τί γὰρ] *Dionyſ. Hal.* A. 1. 86. τί γὰρ ἀξιοῖς τὰ

23 Ἰησοῦν, τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες· Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν
24 ἔφη· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· Σταυρωθήτω. Ἰδὼν
δὲ ὁ Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπ-
ενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων· Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
25 δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'
26 ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν· τὸν δὲ Ἰησοῦν
27 φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλα-
βόν-

21. εἶπον] εἶπαν D. + τὸν 1.
22. λεγει] + οὖν Editio *Complut.*
αὐτῷ] — A D K. 1. 33. 42. 69. 72. 102. Versio *Copta*, *Syra*, *Vulg.*
23. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη] λέγει αὐτοῖς ὁ ἡγεμὼν DL. 1. 61. Versio *Vulg. Copta.*
ἡγεμὼν] — 69. 102.
οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· σταυρωθήτω] — 59.
ἔκραζον] ἔκραξαν D.
24. ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται] — 2.
χεῖρας] + αὐτοῦ 61. Versio *Syr.*
ἀπὸ] ἐκ 29.
τοῦ δικαίου τούτου] τούτου τοῦ δικαίου A. Codices *Latini.*
τὰ τέκνα] τοὺς υἱοὺς Evang. 6.
παρέδωκεν] + αὐτοῖς DF. 1. Evang. 23. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg.* + αὐτὸν 57.
σταυρωθῇ] σταυρώσωσιν αὐτὸν D. Codices *Latini.*

ἀπὸ τῶν δύο] Versio *Syra* posterior cum asterisco.
ποιήσω] ποιήσωμεν D. 59.
σταυρωθήτω] + σταυρωθήτω 72. Colb.
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Versio *Syr.*
ἔφη] + αὐτοῖς 40.
περισσῶς] περισσότερον 1. Versio *Vulg.*
λεγοντες] — K. 1. 42. 71. Evang. 7. 17. *Chrysostomus.*
+ ἐν τῷ λαῷ Evang. 14.
ἀπέναντι] κατέναντι D. εἰμι] + ἐγὼ D. Versio *Vulg.*
τοῦ δικαίου] — D. 102. *Chrysost.* prob. *J. Millio* prol. 1278.
25. πᾶς] — 64.
26. φραγελλώσας] φλαγελλώσας D. a prima manu.

τὰ παλαιὰ γενόμενα μαθεῖν; τούσδε γὰρ δήπου τοὺς οἰωνοὺς αὐτὸς ὁρᾷς. *Aristoph.* Plut. 1028. τί γὰρ ποιήσει; *Euripid.* Supplic. 123. τί γὰρ λέγουσι;

Tertull. Apol. Christianos ad leones, Christianos ad bestias. *Lamprid.* Commodo Anton. Delatores ad leones. *Act.* XXI. 36. XXII. 22. L. IX. 47. 12. C. *de poenis:* Cumque a populo exclamatum est, iterum dixerunt: vanae voces populi non sunt audiendae; nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine absolvi, aut innocentem condemnari desiderat. *Paullus* Sentent. V. tit. 22. autores seditionis & tumultus concitato populo, pro qualitate dignitatis aut in crucem tolluntur, aut bestiis subjiciuntur.

24. *Sota* VIII. 6. Seniores urbis illius lavabant aqua manus suas, in loco ubi vitula decollata fuit, profitentes: manus nostrae non effuderunt hunc sanguinem. Schol. quemadmodum manus nostrae mundae sunt, ita & nos mundi sumus ab illius caede. *Schol. Sophocl.* in Ajac. Mastigoph. 663. ἔθος ἦν παλαιοῖς, ὅτε ἢ φόνον ἀνθρώπου ἢ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας εἰς κάθαρσιν τοῦ μιάσματος. *Dion. Halic.* VII. *Deut.* XXI. 6. *Psal.* XXVI. 6. *Act.* XX. 26. *Susann.* 46.

θόρυβος] *Julian.* paneg. 1. τοῦ δήμου θορυβήσαντος ὠχροὶ καὶ τρέμοντες. *Plut.* Caes. p. 711. B. θορύβοις πονηροῖς. & *Cicer.* p. 868. F. ἀρξάμενος λέγειν ἐθορυβεῖτο.

25. Solennis apud Athenienses jurandi ritus. *Demosth.* a. Aristocr. πρῶτον μὲν διεξωμεῖται κατ' ἐξωλείας αὐτοῦ, καὶ γένους, καὶ οἰκίας — ἀλλ' ἐὰν ἐξελεγχθῇ τὴν ἐπιορκίαν ἐπενεγκάμενος τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ, καὶ τῷ γένει. a. Conon. φασι γὰρ παραστησάμενον τοὺς παῖδας αὐτὸν κατὰ τούτων ὀμεῖσθαι καὶ ἀρὰς τινας δεινὰς καὶ χαλεπὰς ἐπαράσασθαι. *Andocides* O. 1. καὶ ἐπεύχεσθαι εὐορκοῦντι εἶναι μοι πολλὰ κ' ἀγαθὰ, ἐπιορκοῦντι δὲ ἐξώλη αὐτὸν εἶναι καὶ γενος. in *foedere Smyrnaeor.* & Magnetum. εὐορκοῦντι μέν μοι εὖ εἴη, ἐπιορκοῦντι δὲ ἐξώλειαν καὶ αὐτῷ καὶ γένει τῷ ἐξ ἐμοῦ. *Il.* δ. 161. *Ælian.* V. H. III. 43. Τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος οὐχὶ χρονιστὸν, ἀλλ' αὐτῶν κεφαλῆσι, καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσιν Εἱλεῖται, καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήματα βαίνει. *Gen.* XXVI. 13. *Levit.* XX. 9. 11. 12. 13. 16. XVII. 4. *Jos.* II. 19. 2. *Sam.* I. 16. XIV. 9.

Quod sibi Judaei imprecati sunt, etiam in caput eorum vertit, cum paullo post non fame solum & gladio vel civili vel Romano perirent, verum plurimi etiam cruci suffigerentur. *Jos.* B. II. 14. 9. βαρυτέραν δὲ ἐποίει τὴν συμφορὰν τὸ καινὸν τῆς Ῥωμαίων ὠμότητος· ὁ γὰρ μηδεὶς πρότερον, τότε Φλῶρος ἐτόλμησεν, ἄνδρας ἱππικοῦ τάγματος μαστιγῶσαι πρὸ τοῦ βήματος, καὶ σταυρῷ προσηλῶσαι· ὧν εἰ καὶ τὸ γένος Ἰουδαῖον, ἀλλὰ τὸ γοῦν ἀξίωμα Ῥωμαϊκὸν ἦν. & V. 11. 1. μαστιγούμενοι δὴ καὶ προβασανιζόμενοι τοῦ θανάτου πᾶσαν αἰκίαν ἀνεσταυροῦντο τοῦ τείχους ἀντικρύ. Τίτῳ μὲν οὖν οἰκτρὸν τὸ πάθος κατεφαίνετο, πεντακοσίων ἑκάστης ἡμέρας, ἐστι δ' ὅτε καὶ πλειόνων, ἁλισκομένων — προσήλουν δ' οἱ στρατιῶται δι' ὀργὴν καὶ μῖσος ἄλλον ἄλλῳ σχήματι πρὸς χλεύην, καὶ διὰ τὸ πλῆθος χώρα τε ἐνελείπετο τοῖς σταυροῖς, καὶ σταυροὶ τοῖς σώμασιν.

26. φραγελλώσας] *Etymol.* φραγγελῶ, ἐκ τοῦ φραγγέλιον, ὃ σημαίνει σειρὰν ἐκ σχοίνου πεπλεγμένην, ἣ κέκληται μάστιξ. *Aristoph.* Acharn. 724. Schol. ἱμάντας δὲ, λώρους, φραγγέλια, τὸ γὰρ παλαιὸν φραγγέλαις ἔτυπτον οἱ λογισταὶ τοὺς τῆς ἀγορᾶς. *Hesychius* σκυτάλαι, τῶν ὄχεων φραγέλλια λῶροι. Caedebantur autem servi flagris vel quaestionis habendae vel supplicii causa. *Act.* XXII. 24. *Tacit.* H. IV. 27. de Herennio Gallo. Protractum e tentorio, scissa veste, verberato corpore, quo pretio, quibus consciis prodidisset exercitum, dicere jubent. *Macer* in L. XLVIII. 19. 10. in servorum D. de poenis. Ex quibus caussis liber fustibus caeditur, ex his servus flagellis caedi — jubetur. D. XLVII. 10. 9. sed est: de injur. si atrocem injuriam servus fecerit — praesidi offerendus est, qui eum flagris rumpat. *ad Senatus Cons. Silanian.* impuberes — terreri tantum solent, & habena vel ferulis caedi D. XXIX. 5. 133. impuberi. *Ulpianus* in D. XLVIII. 2. 6. 9. levia de accusat. & inscription. Levia crimina audire & discutere de plano Proconsulem oportet, & vel liberare eos, quibus objiciuntur, vel fustibus castigare, vel flagellis servos verberare. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 275, 15. δημοσίᾳ μάστιγι τυπτόντων ἀναφανδὸν ἐν κοινῷ· εἰσὶ δὲ καὶ πληγαὶ τοῖς μὴ δουλοπρεπέσιν οὐκ ἔλαττον δίκης θανάτου. *Ter.* Adelph. II. 1. 28. Usque ad necem operiere loris. S. Loris liber? *Æ.* sic erit. S. O hominem impurum! hiccine libertatem ajunt esse aequam omnibus? *Plaut.*

Bac-

βόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐκδύ- 28
σαν-

28. ἐκδύσαντες] ἐνδύσαντες D. Codices *Latini*.
αὐτὸν] + ἱμάτιον πορφυροῦν κ D. Codices *Lat*. + τὰ ἱμάτια αὐτοῦ 33. Verſio *Syra* poſterior.

Bacchid. IV. 7. 1. Conſtringe tu illi, Artamo, actutum manus. 24. abducite hunc intro, atque adſtringite ad columnam fortiter. *Martyrium Tarachi* περιελόντες αὐτοῦ τὸ πάλλιον, καὶ περιζώσαντες τείνατε, καὶ νεύροις ὠμοῖς τύψατε —— δήσαντες αὐτὸν τείνατε, καὶ νεύροις ὠμοῖς σχίσατε τὸ νῶτον αὐτοῦ —— τείνατε αὐτὸν ἐν τοῖς πάλοις, καὶ νεύροις ὠμοῖς μαστίζετε. *Martyrium S. Simeon*. Magi loris crudis eum verberaverunt. *Artemidor*. II. 53. ἀεὶ δὲ ἀγαθὸν ξύλοις ἢ χειρὶ τύπτεσθαι, πονηρὸν δὲ ἱμάντι διὰ τοὺς μώλωπας, καὶ καλάμῳ διὰ τὸν ψόφον· *Dio* LIV. p. 357. Auguſtus τοὺς Κυζικηνοὺς, ὅτι Ῥωμαίους τινας ἐν στάσει μαστιγώσαντες ἀπέκτειναν, ἐδουλώσατο. *Athen*. IV. p. 153. A. διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν ῥάβδοις καὶ ἱμᾶσιν ἀστραγαλώτοις μαστιγοῦνται, καὶ γενόμενος αἱμόφυρτος —— *Cic*. in Verr. V. 62. Repente hominem proripi, atque in foro medio nudari ac deligari, & virgas expediri jubet. Clamabat ille miſer, ſe civem eſſe Romanum —— denique jubet undique hominem proripi, vehementiſſimeque verberari. Caedebatur virgis in medio foro Meſſanae civis Romanus, judices; cum interea nullus gemitus, nulla vox alia iſtius miſeri, inter dolorem crepitumque plagarum, audiebatur, niſi haec: Civis Romanus ſum. Hac ſe commemoratione civitatis omnia verbera depulſurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modo hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur: ſed cum imploraret ſaepius, uſurparetque nomen civitatis: crux, crux, inquam, infelici & aerumnoſo, qui nunquam iſtam poteſtatem viderat, comparabatur: O nomen dulce libertatis! o jus eximium noſtrae civitatis! O lex Porcia, legesque Semproniae! o graviter deſiderata & aliquando reddita plebi Romanae poteſtas! Huccine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani —— ab eo qui beneficio populi Romani faſces & ſecures haberet, deligatus in foro virgis caederetur? —— In crucem tu agere auſus es quemquam, qui ſe civem Romanum eſſe diceret? —— 66. Facinus eſt, vinciri civem Romanum: ſcelus verberari: prope parricidium, necari; quid dicam in crucem tollere? verbo ſatis digno tam nefaria res appellari nullo modo poteſt. 53. Virgis quam multis ciderit, quid ego commemorem? 54. Num potes hoc negare, Verres, a foro Lilybaei maximo conventu C. Servilium civem Romanum —— ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram virgis & verberibus abjectum —— plagis confectum dico a lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidiſſe —— Sex lictores eum circumſiſtunt valentiſſimi, & ad pulſandos verberandosque homines exercitatiſſimi: caedunt acerrime Virgis: denique proximus lictor Seſtius, converſo bacillo oculos miſero tundere vehementiſſime coepit. Itaque illi cum ſanguis os oculosque complеſſet, concidit: cum illi nihilominus jacenti latera tunderentur —— Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo ſublatus brevi poſtea eſt mortuus. & pro Rabirio 4. Porcia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore ſubmovit: hic miſericors flagella retulit. *Horat*. S. I. 3. 119. Ne ſcutica dignum, horribili ſectere flagello. Carm. V. 4. Sectus flagellis hic triumviralibus Praetoris ad faſtidium.

Solebant autem ſervi prius flagellari, quam cruci ſuffigerentur. *Arnobius* l. VII. Servum peſſime meritum per circi aream mediam transduxiſſe caeſum virgis, & ex more multaſſe poſt patibuli poena —— crucis ad poenas per circi actus eſt medium virgis dilaceratus & flagris. *Lucian*. Reviviſcent. 2. ἐμοὶ μὲν ἀνεσκολοπίσθαι δοκεῖ αὐτὸν, νὴ Δία, μαστιγωθέντα δὲ πρότερον. *Achmet*. 90. ἐὰν τις ἴδῃ, ὅτι ἐδάρη βουνεύροις, καὶ οὕτως ἐσταυρώθη, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δαρμοῦ λαοῦ ἐξουσιάσει, ὑψούμενος ἐπ' αὐτοῖς. *Petron*. I. 26. Ego adhuc ſervo nunquam ſuccubui; nec hoc Dii ſinant, ut amplexus meos in crucem mittam: viderint matronae, quae flagellorum veſtigia oſculantur. *Livius* XXXIII. 36. Conjuratio ſervorum —— multi occiſi, multi capti, alios verberatos crucibus affixit, qui principes conjurationis erant. *Valerius M*. I. 7. Servum verberibus multatum ſub furca ad ſupplicium egit. *Curtius* VII. 11. extr. verberibus affectos ſub ipſis radicibus petrae crucibus juſſit affigi. *Joſ*. B. V. 11. 1. μαστιγούμενοι δὲ καὶ προβασανιζόμενοι τοῦ θανάτου πᾶσαν αἰκίαν ἀνεσταυροῦντο. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 527, 36. C. ἐμαστιγοῦντο, καὶ μετὰ πάσας τὰς αἰκίας, ὅσας ἐδύναντο χωρῆσαι τὰ σώματα, αὐτοῖς ἡ τελευταῖα καὶ ἔφεδρος τιμωρία σταυρὸς ἦν.

Apulej. X. Servus patibulo ſuffigitur. *Horat*. S. I. 3. 82. Servum —— qui —— ligurierit jus, In cruce ſuffigas. Epiſt. I. 16. 46 Nec furtum feci, nec fugi, ſi mihi dicit ſervus, Habes pretium, loris non ureris: ajo. non hominem occidi. Non paſces in cruce corvos. *Cic*. in Verr. I. 5. Credet iis equitibus populus Romanus, qui ad vos antea producti teſtes, ipſis inſpectantibus ab iſto civem Romanum —— ſublatum eſſe in crucem dixerunt: & 3. agunt eum praecipitem poenae civium Romanorum, quos partim ſecuri percuſſit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis & civitatis in crucem ſuſtulit. & pro Rabirio 5 nomen ipſum crucis abſit non modo a corpore Civis Romani, ſed etiam a cogitatione, oculis, auribus. Harum enim omnium rerum non ſolum eventus, ſed etiam conditio, exſpectatio, mentio ipſa denique indigna civi Romano atque homine libero eſt. in Verr. V. 64. crudeliſſimi teterrimique ſupplicii. ad Attic. VII. 11. ego hoc ipſum velle miſerius eſſe duco, quam in crucem tolli. de finib. bon. & mal. V. 28. Dolere malum: in crucem, qui agitur, beatus eſſe non poteſt. *Senec*. Epiſt. CI. Inde illud Maecenatis turpiſſimum votum: quo & debilitatem non recuſat, & deformitatem, & noviſſime acutam crucem, dummodo inter haec mala ſpiritus prorogetur. Debilem facito manu, Debilem pede, coxa: Tuber adſtrue gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum ſupereſt, bene eſt. Hanc mihi vel acuta Si ſedeam cruce, ſuſtine. Quod miſerrimum erat, ſi incidiſſet, optatur, & tanquam vita petitur ſupplicii mora. Contemtiſſimum putarem, ſi vivere vellet uſque ad crucem. Tu vero, inquit, me debilites licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneat: depraves licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliquid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſ-

29 σαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,

περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην] καὶ χλαμύδα [χλαμύδαν D] κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ D L. 102. & *Euſ.* D. X. 8. χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ 69. αὐτῷ[— 59.

ſeſſuro crucem ſubdas, eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, quod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Eſt tanti habere animam, ut agam. Quid huic optes, niſi deos faciles? quid ſibi vult iſta carminis effeminati turpitudo? quid timoris dementiſſimi pactio? quid tam foeda vitae mendicatio? Huic putas unquam recitaſſe Virgilium: Usque adeone mori miſerum eſt? Optat ultima malorum, & quae pati graviſſimum eſt, extendi ac ſuſtineri cupit, qua mercede? ſcilicet vitae longioris. Quid autem hujus vivere eſt? Diu mori. Invenit aliquis, qui malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & toties per ſtillicidia amittere animam, quam ſemel exhalare? Invenitur, qui velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in foedum ſcapularum ac pectoris tuber eliſus, cui multae moriendi cauſae etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? *Suet.* Galba 9. Tutorem quod pupillum, cui ſubſtitutus heres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio & honore aliquo poenam levaturus, mutari, multoque praeter caeteras altiorem & dealbatam ſtatui crucem juſſit.

Prov. XVII. 15. Nec impune tulit Pilatus, *Joſ.* A. XVIII. 4. 2. Σαμαρέων ἡ βουλὴ —— Πιλάτου κατηγόρουν ἐπὶ τῇ σφαγῇ τῶν ἀπωλολότων —— καὶ Οὐιτέλλιος —— Πιλάτον ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης ἀπιέναι, πρὸς ἃ κατηγοροῖεν Ἰουδαῖοι, διδάξαντα τὸν αὐτοκράτορα. καὶ Πιλάτος δέκα ἔτεσι διατρίψας ἐπὶ Ἰουδαίας εἰς Ῥώμην ἠπείγετο, ταῖς Οὐιτελλίου πειθόμενος ἐντολαῖς, οὐκ ὂν ἀντειπεῖν. *Euſeb.* H. E. II. 7. οὐκ ἀγνοεῖν δὲ ἄξιον, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Πιλάτον, κατὰ Γαΐον —— τοσαύταις περιπεσεῖν κατέχει λόγος συμφοραῖς, ὡς ἐξ ἀνάγκης φονευτὴν ἑαυτοῦ καὶ τιμωρὸν αὐτόχειρα γενέσθαι, τῆς θείας ὡς ἔοικε δίκης οὐκ εἰς μακρὰν αὐτὸν ἐπελθούσης, ἱστοροῦσιν Ἑλλήνων οἱ τὰς ὀλυμπιάδας, ἅμα τοῖς κατὰ χρόνους πεπραγμένοις, ἀναγράψαντες.

27. πραιτώριον] Tribunal erat extra praetorium *Jo.* XIX. 13. uti & Caeſareae *Joſ.* A. XVIII. 3. 1. παρῆσαν εἰς καισάρειαν —— αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἧκε, τὸ δὲ ἐν τῷ σταδίῳ κατεσκεύαστο, ὅπερ ἀπέκρυπτε τὸν ἐφεδρεύοντα στρατόν. L. I. 40. 14 Cod. *de officio rectoris provinciarum:* Nulli judicum, qui provincias regunt, in civitatibus, in quibus ſacra palatia aut praetoria ſunt, liceat his relictis privatorum ſibi domos ad habitandum, velut praetoria, vindicare.

σπεῖραν] *Theophylactus* κουστωδία ξ ἐστι στρατιωτῶν, ἡ δὲ σπεῖρα σ. *Cic.* in Verr. IV. 43. ex domo atque cohorte praetoria. *Oecumenius* σπεῖρα δέ ἐστι, ὃ καλοῦμεν νῦν νούμερον. *Act.* X. 1. *Polyb.* XI. 21. τρεῖς σπείρας, τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ Ῥωμαίοις κοόρτις. *Plut.* Cim. p. 478. F. ἡγεμὼν σπείρας τινὸς ἐν χαιρωνείᾳ διαχειμαζούσης. *Appian.* Pun. p. 103. σπεῖραι δ. —— ἀποσχισθεῖσαι τοῦ ῥεύματος ὑπὸ τῶν πολεμίων. B. C. 1. p. 697. τὴν σπεῖραν ὅλην κατέκανεν. II. p. 807. σπεῖραι ὅσαι στρατηγίδες. *Dionyſ. Hal.* A. X. σπείρας ἐπαγόμενος ω. ἀνδρῶν.

28. κοκκίνην] *Marcus* & *Joannes* πορφύραν & πορφυροῦν ἱμάτιον. Coccinae & purpurae vicinus eſt color, unde ſaepe confunduntur. L. XXXII. 70. 13. D. Purpurae autem appellatione omnis generis purpuram contineri puto: ſed coccum non continebitur, fucinum & ianthinum continebitur. *Plin.* H. N. IX. 64. Coccum rubens granum. *Theophr.* H. Pl. III. 16. κόκκον τινὰ φοινικοῦν. *Philoſtrat.* Ep. 27. ὑπὲρ τὸν Βαβυλώνιον κόκκον, καὶ τὴν τυρίαν πορφύραν. *Heſychius* φοινικοῦν, πυῤῥὸν, κόκκινον. *Donatus* in Ter. init. Laeto veſtitus candidus: aerumnoſo obſoletus: purpureus diviti: pauperi phoeniceus datur, militi chlamys purpurea induitur. *Ariſtoph.* Pac. 11. 73. φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ, Ἣν ἐκεῖνος φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν. *Schol.* οἱ δὲ κόκκινα περιβλήματα. *Herodian.* I. 16. 7. ἀρχαίτε ἐπώνυμοι τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιτίθενται. V. 3. 25. τήν τε πορφύραν χλαμύδι περιβαλόντες, εἶχον ἔνδον. VII. 5. 7. χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσι. *Pollux* VII. 46. χλαμὺς ἡ μὲν ὁλόλευκος —— ἡ δὲ —— παραπόρφυρος. *Appian.* B. C. V. p. 1176. Auguſtus ἔφη —— προστιθέναι —— λοχαγοῖς καὶ χιλιάρχοις περιπορφύρους ἐσθῆτας, καὶ βουλευτικὴν ἐν ταῖς πατρίσιν ἀξίωσιν —— ὑπεφώνησε χιλίαρχος ὀφίλλιος, στεφάνους μὲν καὶ πορφύραν εἶναι παισὶν ἀθύρματα, στρατοῦ δὲ γέρας χωρία καὶ χρήματα. *Valer. Max.* 1. 6. M. Craſſus —— ducturus erat a Carris adverſus Parthos exercitum, ei pullum traditum eſt paludamentum, cum in praelium exeuntibus album aut purpureum dari ſoleret. *Appian.* Parth. p. 282. ἐν τῇ στρατηγίδι φοινικίδι προελθὼν ἐδημηγόρησεν. *Senec.* Ep. 77. Nemo ex iſtis, quos purpuratos vides, felix eſt, non magis quam ex illis, quibus ſceptrum & chlamydem in ſcena fabulae aſſignant. *Lamprid.* Alex. Sever. Hoc ſolum imperatorium habens, quod lacernam coccineam accipiebat. *Plin.* H. N. XXII. 10. Coccum imperatoriis dicatum paludamentis. *Achilles Tat.* II. p. 87. ἦν γὰρ χρόνος, ὅτε τῆς πορφύρας ὁ κόκκος ἀνθρώποις ἀπόῤῥητον ἦν. *Vopiſcus* in Aureliano. Paragaudas veſtes ipſe primus militibus dedit: cum ante nonniſi rectas purpureas accepiſſent. *Artemid.* II. 3. χρὴ γὰρ τὸν ἔχοντα πορφύραν, πάντως διάδημα ἢ στέφανον ἔχειν, καὶ πολλοὺς ἀκολούθους ἢ φύλακας. *Herodian.* III. 7. 13. τὸν δὲ Σευῆρον τοῦ ἵππου ἐπεβίβασαν, καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν. *Etymol.* χλαμὺς δὲ τὸ περιφερὲς καὶ κυκλοειδὲς τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον σαγομάντιον· ὅπερ φοροῦσιν οἱ κηροφόροι. *Gloſſar.* paludamentum. χλαμύδα τὸ μάντιον. *Apoc.* XVII. 4. 3. *Artemid.* IV. 38. δόξας χαλκοῦ ἱμάτια περικεῖσθαι, ὀρθῶς ἀπέθανεν. ἦν γὰρ αὐτὸν τὰ περιέχοντα ἀκίνητα, οἷα τοῖς ἀγάλμασι περιτίθεται. Chlamys erat coccinea: toga purpurea.

29. *Dio* Chryſ. IV. p. 69. D. οὐκ ἐνενόηκας τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν, ἣν Πέρσαι ἄγουσιν —— λαβόντες τῶν δεσμωτῶν ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ, καθίζουσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ἐσθῆτα διδόασιν αὐτῷ —— μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδύσαντες καὶ μαστιγώσαντες ἐκρέμασαν. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 522, 26. ἦν τις μεμηνὼς, ὄνομα καραβᾶς —— ἄθυρμα νηπίων καὶ μειρακίων σχολαζόντων. Συνελάσαντες τὸν ἄθλιον ἄχρι τοῦ γυμνασίου, καὶ στήσαντες μετέωρον, ἵνα καθορᾶτο πρὸς πάντων, βύβλον μὲν εὐρύναντες ἀντὶ διαδήματος ἐπιτιθέασιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ· Χαμαιστρώτῳ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα περιβάλλουσιν ἀντὶ χλαμύδος, ἀντὶ δὲ σκήπτρου βραχύ τι παπύρου τμῆμα τῆς ἐγχωρίου καθ' ὁδὸν ἐῤῥιμμένον ἰδόντες ἀναδιδόασιν. Ἐπεὶ δὲ ὡς ἐν θεατρικοῖς μίμοις τὰ παράσημα τῆς βασιλείας ἀνειλήφει καὶ διεκεκόσμητο εἰς βασιλέα, νεανίαι ῥάβδους ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντες ἀντὶ λογχοφόρων ἑκατέρωθεν εἱστήκεισαν, μιμούμενοι δορυφόρους. εἶθ' ἑτε-

θῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.
Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. 30
Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμά- 31
τια

29. ἐπέθηκαν] ἔθηκαν K. 1. 42. 68. 69. 71. Evang. 23. τὴν κεφαλὴν] τ. κεφαλῆς L. 69. ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] -- 33. 69.
ἐπὶ την δεξιὰν] ἐν τῇ δεξιᾷ ADL. 1. 69. Verſio *Vulg. Syr*. prior & poſterior in margine. prob. *J. A. Bengelio*.
γονυπετησαντες] γονυπετοῦντες 69. ἐνέπαιζον] ἐνέπαιξαν DL. 56. 58.
αὐτῷ] αὐτὸν 38. Evang. 9. 15. — 7. λέγοντες] δέροντες A.
ὁ βασιλεὺς] βασιλεῦ D. 1. 9. 15. 44. 72. 102. 30. εἰς αὐτὸν] αὐτὸν 74. 106. αὐτῷ 33.
εἰς poſterius] — 61. Evang. 7. 31. καὶ poſtremum] — D. a prima manu.
αὐτῷ] αὐτὸν 9. ab ἐξέδυσαν ad ἐνέδυσαν] — 59.
αὐτὸν prius] αὐτοῦ 69. αὐτῷ 9. 11. 61. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*.
αὐτὸν poſterius] — 69. 32. εὗρον] ηὗρον FG.
κυρηναῖον] + εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ D. Verſio *Saxon*. Codices *Latini*. ὀνόματι Σίμωνα] — 2.
ἠγγάρευσαν] ἠγάρευσαν D. *Heinſius*. 33. καὶ ἐλθόντες] διεξελθόντες M.
Γολγοθᾶ] Γολγοθᾶν 15. 34. 40. 49. 52. 53. 80. Evang. 19. 23.
ὃς] ὃ DGHL. 1. 2. 3. 4. 9. 10. 11. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 47. 50. 51. 55. 56. 58. 59. 61. 64. 73. 74. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 23. 24. Colb. Editio *Complut*. *Eraſmi* 1.

ἕτεροι προσῄεσαν, οἱ μεν ὡς ἀσπασόμενοι, οἱ δὲ ὡς δικασόμενοι, οἱ δ᾽ ὡς ἐντευξόμενοι περὶ κοινῶν πραγμάτων. Εἶτ᾽ ἐκ περιεστῶτος ἐν κύκλῳ πλήθους ἐξήχει βοή τις ἄτοπος, Μάριν ἀποκαλούντων, οὕτως δὲ φασὶν τὸν κύριον ὀνομάζεσθαι παρὰ Σύροις. Ita Alexandrini, ut Agrippam regem Judaeorum irriderent.

Cic. de Divinat. I. 34. Multis ſignis Lacedaemoniis Leuctricae pugnae calamitas denunciabatur, namque & Lyſandri, qui Lacedaemoniorum clariſſimus fuit, ſtatuae, quae Delphis ſtabat, in capite corona ſubito extitit ex aſperis herbis & agreſtibus. *Plut*. Nuptial. p. 138. D. ἐν Βοιωτίᾳ τὴν νύμφην κατακαλύψαντες ἀσφαραγωνιᾷ στεφανοῦσιν· ἐκείνη τε γαρ ἥδιστον ἐκ τραχυτάτης ἀκάνθης καρπὸν αναδίδωσιν. & Symp. VIII. 4. p. 723. B. στέφανον τινα τῶν πλεκτῶν κομίζων. *Athen*. XV. p. 677. D. ἐκ τούτου δ᾽ ὁ πλεκόμενος στέφανος κυρίως ἀντινόειος καλεῖται. p. 678. ἐκ μυῤῥίνης πλεκόμενον στεφανον. p. 780. bis. XI. p. 462. D. πλεκτοὺς δ᾽ ἀμφιτεθεὶς στεφάνους. & X. p. 438. E. πλεκτὸν στέφανον ῥόδων ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. *Pollux* VI. 106. τὰ δὲ ἐν τοῖς στεφάνοις ἄνθη, ῥόδα, ἴα, κρῖνα, — ἀνεμῶναι, κρόκος, ὑάκινθος, νάρκισσος, καὶ τ᾽ ἄλλα ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τέρψιν, καὶ ῥισὶν ἡδεῖαν ὄσφρησιν εἶχεν. *Plin*. H. N. XXI. 10. viliſſimam [coronam] ſpineolam. *Heſychius*. ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, Νόμος ἦν ἀθήνησιν, ἀμφιθαλῆ παῖδα ἀκάνθαις μετὰ δρυινῶν στεφάνων στεφέσθαι.

Omnia per ludibrium: pro paludamento coccineo imperatoris induitur vile ſagum militis; pro corona ex floribus pulcris & fragrantibus, flectunt coronam ſpineam; pro ſceptro illi dant fragilem calamum: eoque ipſum percutiunt, veſtes denique exuunt, ut oſtendant, talem eum Regem eſſe, quem ipſi pro lubitu poteſtate exuere poſſint.

χαῖρε ὁ βασιλεὺς] *Martialis* XIV. 73. 2. Hoc didici per me dicere: Caeſar ave. Corvus ap. *Macrobium* Sat. II. 4. Ave, Caeſar, victor, imperator. *Lampridius* in Alex. Severo. Salutabatur nomine, hoc eſt, ave Alexander.

31. ἀπήγαγον] *Galen*. de purgant. Medic. vi. ὁ δὲ τοῦ ἔθνους ἡγούμενος — ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαχθῆναι τεθνηξόμενον. *Auguſtin*. de C. D. III. 28. Velut unus reus duci juberetur, ſic tota juſſa eſt civitas trucidari. *Origenes* c. Celſ. V. ἐς την ἐπὶ θάνατον ἀπάγοιντο. *Cic*. Catilin. I. 1. ad mortem te duci jampridem oportebat. *Plin*. Trajano, X. 97. Interrogavi ipſos, an eſſent Chriſtiani? confitentes iterum ac tertio interrogavi, ſupplicium minatus, perſeverantes duci juſſi. *Achillus Tatius* VIII. p. 487. ποῦ τοίνυν ὁ δήμιος; ἀπαγέτω τοῦτον λαβών. *Demoſth*. οἱ θεσμοθέται τοὺς ἐπὶ φόνῳ φεύγοντας κύριοι θανάτῳ ζημιῶσαι εἰσιν, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐκκλησίας πέρυσι πάντες ἑωρᾶτε ὑπ᾽ ἐκείνων ἀπαχθέντα. π. Παραπρεσβ. ἐπειδὰν δὲ ὁμολογοῦσιν, ἀπάγειν δήπου προσῆκε. *Eſther*. XII. 3. proprium verbum de his qui ad ſupplicium ducuntur *Suſann*. 45.

32. ἄνθρωπον κυρηναῖον] ſupra IX. 32. *Tacit*. H. 1. 69. homines Germanos. *Liv*. I. 32. homines priſci Latini. *Gellius* XVI. 4. hominibusque Hermundulis. *Caeſar* de B. G. hominibus Gallis. *Aſconius* in Divinat. homo Siculus. *Act*. XVI. 37. XXI. 39. XXII. 15. 16.

κυρηναῖον] *Joſ*. c. Apion. II. 4. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου — κυρήνης ἐγκρατῶς ἄρχειν βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ πόλεων, εἰς αὐτὰς μέρος Ἰουδαίων ἔπεμψε κατοικῆσον. A. XIV. 7. 2. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ αὐτὸς ὁ Στράβων, ὅτι καθ᾽ ὃν καιρὸν διέβη Σύλλας πολεμήσων Μιθραδάτην, καὶ Λούκουλλον πέμψαι ἐπὶ τὴν ἐν Κυρήνῃ στάσιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὧν ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται· λέγων οὕτως· τέσσαρες δ᾽ ἦσαν ἐν τῇ πόλει τῶν κυρηναίων — καὶ ἡ τετάρτη τῶν Ἰουδαίων· αὕτη δ᾽ εἰς πᾶσαν πόλιν ἤδη παρεληλύθει, καὶ τόπος οὐκ ἔστι ῥαδίως εὑρεῖν τῆς οἰκουμένης, ὃς οὐ παραδέδεκται τοῦτο τὸ φῦλον, μηδ᾽ ἐπικρατεῖται ὑπ᾽ αὐτοῦ. τήν τε ἄιγυπτον καὶ τὴν Κυρηναίαν, ἅτε τῶν αὐτῶν ἡγεμόνων τυχοῦσαν, τῶν τε ἄλλων συχνὰ ζηλῶσαι συνέβη, καὶ δὴ τὰ συντάγματα τῶν Ἰουδαίων θρέψαι διαφερόντως, καὶ συναυξῆσαι χρώμενα τοῖς πατρίοις τῶν Ἰουδαίων νόμοις. — εἰς δὲ τὴν κυρηναίαν μετέβη, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὅμορον εἶναι τῇ τῶν αἰγυπτίων ἀρχῇ, καθάπερ τὴν Ἰουδαίαν· μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρότερον. Στράβων δὴ οὖν ταῦτα λέγει. & XVI. 6. 1. τοὺς δὲ κατὰ τὴν ἀσίαν Ἰουδαίους καὶ ὅσους ἡ πρὸς κυρήνην Λιβύη κατέσχεν, ἐκάκουν αἱ πόλεις, τῶν μὲν πρότερον βασιλέων ἰσονομίαν αὐτοῖς παρεσχημένων, ἐν δὲ τῷ τότε δι᾽ ἐπηρείας ἐχόντων τῶν ἑλλήνων αὐτοὺς, ὡς καὶ χρημάτων ἱερῶν ἀφαίρεσιν ποιεῖσθαι καὶ καταβλάπτειν ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους. πάσχοντες δὲ κακῶς — ἐπρεσβεύσαντο πρὸς καίσαρα καὶ περὶ τούτων· ὁ δ᾽ αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἰσοτέλειαν ἔδωκε, γράψας τοῖς κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ὧν ὑποτάξαμεν τὰ ἀντίγραφα. 2. καῖσαρ Σεβαστὸς — 5. Μάρκος ἀγρίππας κυρηναίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. Οἱ ἐν κυρήνῃ Ἰουδαῖοι, ὑπὲρ ὧν ἤδη ὁ Σεβαστὸς ἔπεμψεν πρὸς τὸν ἐν Λιβύῃ στρατηγὸν τότε ὄντα φλάβιον, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους
τοὺς

32 τια αὐτῶ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. Ἐξερχόμενοι δὲ, εὗρον ἄνθρωπον Κυ-
33 ρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες
34 εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος, Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν
35 ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν,

διε-

2. *Colinaei, Bengelii, Bogardi.*

λεγόμενος κρανίου τόπος] κρανίου τόπος λεγόμενος L. 1. 102. *Athanasius* in L.

λεγόμενος] —— D. 59. 65. a prima manu. 76. Evang. 7. 14. Versio *Vulg. Copt.* λεγόμενον 10. 34. 35. 36. 47. 55. 56. 58. 62. 64. 80. Evang. 23. a prima manu. μεθερμηνευόμενον 4. 12. 50. 51. 61. 91. Colb. Evang. 2. 9. 10. 13. 14. 17. 20. 23. ex emendatione. Editio *Colinaei.* Versio *Syra.* Γολγοθᾶ, judice *Beza*, perperam scriptum est in omnibus Codicibus pro γολγολθᾶ altero λ. detracto. Qua tamen emendatione non opus est, cum sciamus, elisionem literae exemplo non carere, ita Babel pro Balbel, & קקלתא pro קלקלתא.

τόπος] + καὶ D.

34. πιεῖν prius] —— L.

ὄξος] οἶνον DKL 1. 33. 69. 73. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* posterior in margine. *Æthiop. Athanasius, Hilarius.* Et hanc lectionem, inquit *Beza* in annotatt. Editionis 3. 4. 5. verissimam arbitror, *auctore ipso spiritu sancto Marc.* XV. 23. Contra in annotationibus Edit. 1. & 2. ὄξος legendum esse contendit: Illa lectio, inquit, *melius quadrat* vaticinio Davidis. Vid. *Jo.* XIX. 29. Quid, putas, dixisset Beza, si talia in scriptis *Castalionis* deprehendisset?

ἤθελε] ἠθέλησε DL. 1. 33. 69. *Chrysostomus.*

τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπιμελουμένους, ἵνα ἀνεπικωλύτως ἀναπέμπηται τὰ ἱερὰ χρήματα εἰς ἱεροσόλυμα, ὡς ἐστιν αὐτοῖς πάτριον, ἐνέτυχόν μοι νῦν, ὡς ὑπό τινων συκοφαντῶν ἐπηρεάζοιντο. *Inscriptio Berenicensis:* ἐπεὶ Μ. Τίτιος —— καὶ τοῖς ἐκ τοῦ πολιτεύματος ἡμῶν Ἰουδαίοις καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν εὔχρηστον προστασίαν ποιούμενος οὐ διαλείπει τῆς ἰδίας καλοκἀγαθίας ἄξια πράσσειν· ὧν χάριν ἔδοξε τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ πολιτεύματι τῶν ἐν Βερενίκῃ Ἰουδαίων ἐπαινέσαι τε αὐτὸν, καὶ στεφανοῦν ὀνομαστὶ καθ' ἑκάστην σύνοδον καὶ νουμηνίαν στεφάνῳ ἐλαΐνῳ. *Act.* II. 10. VI. 9. XI. 20. XIII. 1. *Jos.* B. VII. 11. 1. Ἥψατο δὲ καὶ τῶν περὶ κυρήνην πόλεων ἡ τῶν Σικαρίων ἀπόνοια, καθάπερ νόσος. διαπεσὼν γὰρ εἰς αὐτὴν Ἰωνάθης πονηρότατος ἄνθρωπος, καὶ τὴν τέχνην ὑφάντης, οὐκ ὀλίγους τῶν ἀπόρων ἀνέπεισε προσέχειν αὐτῷ, καὶ προήγαγεν εἰς τὴν ἔρημον, σημεῖα καὶ φάσματα δείξειν ὑπισχνούμενος —— οἱ δὲ τοῖς ἀξιώμασι προὔχοντες τῶν Ἰουδαίων, τὴν ἔξοδον αὐτοῦ καὶ τὴν παρασκευὴν τῷ τῆς πενταπόλεως Λιβύης ἡγεμόνι κατύλλῳ προσαγγέλλουσιν —— ὁ μὲν γὰρ τοὺς πλουσιωτάτους Ἰουδαίων ἔλεγε καταψευδόμενος διδασκάλους αὐτῷ τοῦ βουλεύματος γεγονέναι —— ἅπαντας τοὺς εὐπορίᾳ χρημάτων διαφέροντας ὁμοῦ τρισχιλίους ἐφόνευσεν ἄνδρας. *Xiphilin.* in Trajan. ἐν τούτῳ οἱ κατὰ κυρήνην Ἰουδαῖοι Ἀνδρέαν τινὰ προστησάμενοι σφῶν τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφθειρον —— ὥστε τὰς πάσας κβ. μυριάδας ἀπολέσθαι. *Synesius* epist. 4. κυρήνην —— ἀπελίπομεν —— ναυτῶν δὲ ὄντων ιβ. τῶν πάντων —— ὑπὲρ ἥμισυ μὲν καὶ ὁ κυβερνήτης ἦσαν Ἰουδαῖοι, γένος ἔκσπονδον καὶ εὐσεβεῖν ἀναπεπεισμένον, ἢν ὅτι πλείστους ἄνδρας Ἕλληνας ἀποθανεῖν αἴτιοι γένωνται. *Procop.* l. VI. 2. de Ædific. Justiniani. *Artemidor.* IV. 26. ἐγένετο πόλεμος Ἰουδαϊκὸς ἐν κυρήνῃ, καὶ ἠρίστευσεν ἐν τῷ πολέμῳ ὁ ἰδὼν τὸν ὄνειρον. Autor secundi Maccabaeorum libri in unum volumen contraxit, quae Jason *Cyrenaeus* quinque libris ediderat II. 23. *Augustinus* de pastoribus 17. Ubi sit Cyrene, forte nescis; Libya est, Pentapolis est, contigua est Africae, ad orientem magis pertinet, vel in distributione provinciarum Imperatorum cognosce; Imperator Orientalis mittit judicem ad Cyrenen. *Stephanus.* κυρήνη πόλις Λιβύης. *Appianus* Mithrid. p. 420. C. ἔχουσι δ' αὐτοῖς καὶ Λιβύην, ὅση μέχρι κυρήνης· κυρήνην γὰρ αὐτὴν Ἀπίων βασιλεὺς τοῦ Λαγιδῶν γένους, νόθος ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν. *Pausanias* Eliac. II. 19. Λιβύων ἐστι τῶν ἐν κυρήνῃ θησαυρὸς, κεῖνται δὲ βασιλεῖς ἐν αὐτῷ Ῥωμαῖοι. *Diodorus* III. 44. οἰκεῖον ἂν ἔφη διελθεῖν περὶ Λιβύων τῶν πλησίον αἰγύπτου κατοικούντων, καὶ τῆς ὁμόρου χώρας· τὰ γὰρ περὶ κυρήνην καὶ τὰς Σύρτεις κ. τ. λ. *Diogenes L.* prooem. 18. κυρηναϊκῆς [κίρέσεως] ἀρίστιππος ὁ κυρηναῖος. & II. 65. *Act.* VI. 9.

34. ὄξος] *Vulcat. Gall.* Avidius Cassius —— praeter laridum ac bucellatum atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit. *Æl. Spartianus:* Pescennius Niger —— jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto universos esse contentos. *Plut.* Cato Maj. p. 336. F. ὕδωρ δ' ἔπινεν ἐπὶ τῆς στρατείας, πλὴν εἴποτε διψήσας περιφλεγῶς ὄξος ᾔτησεν, ἢ ἰσχύος ἐνδιδούσης ἐπιλάβοι μικρὸν οἰνάριον. *Theocrit* X. 13. ἐν πιθῷ ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐδ' ἅλις ὄξου. *Ulpian.* L. 33. t. 6. leg. 1. D. Vino legato acetum quoque continetur, quod paterfamilias vini numero habuit. l. XII. 38. 1. C. *de erogat. milit. annon.* Repetita consuetudo monstravit —— vinum atque acetum milites nostros solere percipere: uno die vinum, alio die acetum. *Macrob.* VII. 6. Acetum, vinum culpatum. *Plut.* Sympos. III. 5. p. 652. E. τὸ ὄξος οἴνου τινὸς ἐστι φύσις καὶ δύναμις. *Tosephoth* ad Avoda sara f. 29. 2. Acetum non est aptum ad libationem. Hinc nonnulli concesserunt, ut acetum nostrum tangatur ab ethnico, etiam R. Mesullam id licitum pronunciavit. At R. Tam indignatur ipsi, asseritque nos non esse satis peritos in determinanda natura aceti, quia quotidie talia circa illud fiunt, de quibus varie sentitur, suntque qui acetum appellant, id quod alii vocant vinum.

μετὰ χολῆς μεμιγμένον] *Midras Ruth* II. 14. Loquitur de Rege Messia. Accede huc: appropinqua ad regnum. & comedes de pane: iste est panis regni. Et tinges frustum tuum in aceto: hae sunt passiones Messiae S. D. *Esaj.* LIII. *Plaut.* Truculent. I. 2. 77. Corda in felle sunt lita, atque acerbo aceto.

35. σταυρώσαντες] *Jos.* A. XIX. 1. 6. διακονούμεθα δορυφόροι καὶ δήμιοι καθεστηκότες ἀντὶ στρατιωτῶν —— μιαινόμενοι τὸ καθ' ἡμέραν αἵματι σφαγῆς καὶ βασάνου τῆς ἐκείνων. *Sueton.* Calig. 32. Miles decollandi artifex quibuscumque e custodia caput amputabat. *Tacit.* A. III. 14. Tribunus exactor mortis. *Tertullianus* ubi Christiano militiam dissuadet: Et vincula & crucem & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum. *Seneca* de Ira I. 17. Centurio supplicio praepositus, condere gladium speculatorem jubet. *Julius Firmicus* VIII. 26. Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputent cervices.

διε-

διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον· — ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ
— προφήτου· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβα-
— λον κλῆρον. Καὶ καθήμενοι, ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς 36
αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην· ΟΥ῀ΤΟ΄Σ ἘΣΤΙΝ ἸΗΣΟΥ῀Σ Ὁ 37
ΒΑΣΙΛΕῪΣ ΤΩ῀Ν ἸΟΥΔΑΙ΄ΩΝ. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί· 38
εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες 39
τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, Καὶ λέγοντες· Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδο- 40
μῶν,

35. βάλλοντες] βαλόντες AD. 1. 3. 37. 41. 51. 55. 59. 60. 62. 83. Ev. 4. 12. 24. Editio *Complut.* prob. *J. A. Bengelio*
a κλῆρον ad κλῆρον] — ADEFGHKLM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 24. 26. 27. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 81. *Hieronymus*, *Rabanus*, Graeci, & multi alii non habent: solus Joannes hoc habet. 83. 84. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 102. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plant.* cum obelo. Versio *Copt.* Codices *Latini* plurimi. *Æthiop. Arab.* Versio *Syra* posterior in margine: Haec χρῆσις prophetae non reperitur in duobus exemplaribus Graecis, neque in priori Syra. *Chrysost. Origenes*, H. *Titus Bostrensis*, *Euthymius*, *Theophylactus*. *Augustinus* de Cons. Ev. III. 12. & in Jo. Tr. 118. *Hilarius*, *Druthmarus*. probantibus *Erasmo*, *T. Beza* in annotatt. Edit. 3. 4. 5. *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1195. *D. Whitbyo*. vid. supra *Prolegom.* p. 85. ὑπὸ] διὰ 61. 69.

37. Ἰησοῦς] — 9. 30. 34. 40. a prima manu. 46. 49. 52. 58. 59. 61. 67. 68. 72. Evang. 6. 7. 14. 16. 17. 20. Versio *Copt. Arab. Eusebius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1477.

38. εὐωνύμων] + αὐτοῦ Evang. 6. 18. Versio *Syra* 39. τὰς κεφαλὰς] τὴν κεφαλὴν D.

40. λέγοντες] + οὐὰ DM Evang. 7. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior. *Origenes* H. *Eusebius* D. X. 8. & in Psal. XXI. ἐν] — L. οἰκοδομῶν] + αὐτὸν Versio *Syra* utraque. τοῦ prius] — 102. θεοῦ] + καὶ AD. Evang. 7. 18. Codices *Latini*. Versio *Syr. Cyrillus*. c. Nestor. 119. κατάβηθι] κατάβα Ev. 20.

41. δὲ] — AKL. 1. 69. 71. 72. 102. Evang. 7. Editio *Erasmi*, *Aldi*. Versio *Copta*, *Syr. Vulg. Origenes* H. καὶ] — AL 71. ἐμπαίζοντες] — 106. τῶν] — 106.

πρεσβυτέρων] Φαρισαίων D 63. 64. Evang. 2. 7. 9. 12. Codices *Latini*.

πρεσβυτέρων] + καὶ Φαρισαίων EFKM 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 15. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 80. 82. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Colb. tres. 106. Evang. 2. 6. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21.

διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ] *Artemid.* II. 58. ἐκ ξύλων καὶ ἥλων γέγονεν ὁ σταυρὸς — ὑψηλὸς ὁ σταυρὸς — γυμνοὶ γὰρ σταυροῦνται — ἀνδρὶ δὲ ἀγάμῳ γάμον προαγορεύει διὰ τὴν δέσιν. L. XLVIII. 20. 6. ff. *de bonis damnatorum* L. VI. Pannicularia sunt ea, quae in custodiam receptus secum attulit: Spolia, quibus indutus est, cum quis ad supplicium ducitur, ut & ipsa appellatio ostendit: ista neque speculatores ultra sibi vindicent, neque optiones ea desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis punitus est. *Caten.* in Marc. πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦτο ἐποίουν τοῦ βασιλέως, ὄντα πενιχρά. *Plut.* Alex. p. 688. B. τὸν βαγώου ἔδωκεν οἶκον, ἐν ᾧ λέγεται τῶν περὶ Σοῦσων χιλίων ταλάντων εὑρεθῆναι ἱματισμόν. *Athen.* XII. πωλεῖ τὸν τούτων ἱματισμόν.

βάλλοντες κλῆρον] *Æneid.* V. 49. dejectamque aerea sortem accepit galea. *Statius* VI. 389. Sortitus Proteus versarat ahena Casside. *Vopiscus* in Probo: In urnam militares jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum [equum] sorte ductus acciperet. *Cic.* in Verr. II. 51. ut, quot essent renunciati, tot in hydriam sortes conjicerentur, cujus nomen exisset, ut is haberet id sacerdotium.

36. ἐτήρουν] *Petronius*, miles qui cruces asservabat. *Ovidius* M. 1. 627. Caetera servabant, atque in statione manebant. inf. comm. 54.

37. αἰτία] Caussa supplicii solebat indicari aut voce praeconis aut scripto. *Isocrat.* de Permut. ὁρῶ ὑμᾶς λίαν ταχέως ἀποδεχομένους τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολὰς, criminationes, accusationes. αἰτία crimen, culpa. *Ælian* V. H. III 14. ὡς ἐν τούτῳ τοὺς Βυζαντίους διπλῆν αἰτίαν φέρεσθαι καὶ οἰνοφλυγίας καὶ προαγωγείας. IX. 32. ὡς ἂν μὴ δοκοίην δι' αἰτίας ἄγειν πάντας. *Demosth.* a. Pantaenet. αὐτὸς αὐτὸν οὗτος ἀφῆκεν τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἁπασῶν. *Isocr.* ad Demon. σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύων. Nicocl. ἔφυγον τὰς αἰτίας ταύτας. 1. *Macc.* IX. 10. *Herodot.* V. 163. αἰτίας μεγάλας ἔχον. *Arrian.* p. 227. ὑπομείνας τὴν δίκην καὶ ἀπολογησάμενος καρτερῶς, ἀφίεται τῆς αἰτίας. *Eusebius* H. E. V. 1. περιαχθεὶς κύκλῳ τοῦ ἀμφιθεάτρου, πίνακος αὐτὸν προάγοντος, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο ῥωμαϊστί· οὗτός ἐστιν Ἄτταλος ὁ χριστιανός. *Dio* LIV. τὸν δὲ ἕτερον [δοῦλον] διά τε τῆς ἀγορᾶς μέσης μετὰ γραμμάτων τὴν αἰτίαν τῆς θανατώσεως αὐτοῦ δηλούντων διαγαγόντος, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνασταυρώσαντος. *Philostrat.* V. ιβ. λῃσταὶ τὴν αἰτίαν. *Sueton.* Domitian. 10. Patrem familias, quod Thracem mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum spectaculis in arenam canibus objecit, cum hoc titulo: impie locutus parmularius. & Calig. 32. Romae publico epulo servum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante pectus e collo pendentibus, praecedente titulo, qui causam poenae indicaret, per coetus epulantium circumduceretur.

38. λῃσταί] Crux erat poena latronum. *Petronius* 111. Cum interim Imperator provinciae latrones jussit crucibus affigi. *Seneca.* Latrocinium fecit aliquis. Quid ergo meruit? ut suspendatur. *Firmicus* VI. 31. homicidam & latronem efficiet: istis facinoribus comprehensus patibulo suffixus in crucem crudeliter erigitur. Solent autem latronibus accenseri, & qui bello civili vincuntur, & integer exercitus, qui fines alterius sine justa caussa invasisse a laeso judicatur. *Jos.* A. IX. 8. 7. λῃστῶν τινων ῥιψάντων εἰς τὸν Ἐλισσαίου τάφον — τὸν νεκρόν. qui 2. *Reg.* XIII. 20. vocantur μονόζωνοι Μωάβ. 2. *Sam.* III. 22. caesis latronibus IV. 2. *Demosth.* Olynth. 2. de Philippi militibus. λοιποὺς δὴ περὶ αὐτὸν εἶναι λῃστὰς καὶ κόλακας. *Schol.* λῃστὰς οἱονεὶ ἅρπαγας τινὰς, στρατιώτας. *Tacit.* A. II. 64. immittere latronum globos, exscindere castella, causas bello.

Cic.

41 μῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ ςαυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ
42 οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων +, ἔλεγον· Ἄλλους ἔ-
σωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐςι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ ςαυ-
43 ροῦ, καὶ πιςεύσομεν + αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐ-
44 τόν. εἶπε γάρ· Ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃςαὶ, οἱ συςαυρωθέντες αὐτῷ,
45 ὠνείδιζον ~ αὐτῷ. Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννά-
της.

+ καὶ Φαρισαίων + ἐπ' ~ αὐτόν

24. Ed. *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Genev. Plant.* Verſ. *Syra* utraque, *Arab. Belgica. Origenes* H. *Theophyl.*
ἔλεγον] λέγοντες D. Codices *Latini.*
42. σῶσαι·] σῶσαι; 4. 5. 8. 9. 12. 38. 51. 59. 61. 62. 71. 83. 84. 86. probante *J. A. Bengelio.*
εἰ] — DL 102. νῦν] — 40. ςαυρῦ] + ἵνα ἴδωμεν Verſio *Goth. Syr.*
πιςεύσομεν] πιςεύομεν A. Verſio *Vulg.* πιςεύσωμεν 11. 45. 53. 56. 58. 60. 69. 70. Evang. 18 20
αὐτῷ] ἐπ' αὐτὸν L 38. 42. 46. *Cyrillus* c. Neſtor. εἰς αὐτὸν 52. 86. Evang. 15. ἐπ' αὐτῷ EFGHMK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. 16. 34 ex emendatione 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42 44. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 82. 83. 84. 87. 90. 91. Colb. Evang. 2 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Plant. Genev. Complut. Bengelii.* Verſio *Syra. Theophylactus.* ut *Rom.* IX 33.
43. πέποιθεν] εἰ πέποιθεν D. 1. Codices *Latini*, *Euſebius* D. X.
νῦν] — AEH. 2. 3. 9. 14. a prima manu 16. 34. a prima manu 40. 42. 49. 53. 57. 59. 64. 65. 69. 72. 73. 74. 80. 82. 86. Evang 2. 6. 9. 13 15. 17. 18. 24. probante *J. Millio* prol. 1342.
ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτὸν] ῥυσάσθω, εἰ θέλει, αὐτὸν *Beza* in Annot. Edit. 4. 5.
44.] — Evang. 2. 13 17. 18 & in uno Stephani teſte Beza i c. 12. δ'] — 61. Verſio *Syr.*
συςαυρωθέντες] ςαυρωθέντες σὺν DL. συνςαυρωθέντες E. Editio *Eraſmi.*
αὐτῷ poſterius] αὐτὸν ADEHKLM. 1. 2. 3. 9. 11. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 59 60. 61. 62. 63. 64. 66 67. 69. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 6 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 22. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Eraſmi*, *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi*: *Theophylactus*, *Antiochus* 51.
45. ἐπὶ πᾶσαν] ἐφ' ὅλην 12. *Chryſoſtomus.* ὥρας ἐννάτης] ἐνάτης ὥρας D.
ἐννάτης] ἐνάτης ADEFKL 1. 2. 3. 36. 48. 51. 55. 57. 60. 65. 72. Evang. 2. 14. 18. 21. 22. Editio *Complut. Eraſmi*, *Aldi. Bengelii. Euſeb.* in Pſal. LXVIII. & comm. 46. iidem excepto D.

Cic. ad Brut. 5. Ne ſit, quo ſe latronum duces ex Mutinenſi fuga conferant. *Suidas.* λῃςικὸν σύςημα — κοςόβων τὸ λῃςικὸν τὴν ἑλλάδα ἐπέδραμεν. ὁ δὲ πάντων τῶν μέσων ἀνδρῶν ἀσθενέςατος ὢν λῃςικὸν ἐν τῇ ἀπελίᾳ χ. ἀνδρῶν συνέςησε. *Bereſchith R.* XLVIII. 5. ἀρχιλῃςής, qui rebellavit a rege. *Joſ.* B. II. 4. 1. Ἰούδας υἱὸς ἐζεκίου τοῦ κατατρέχοντος ποτὲ τὴν χώραν ἀρχιλῃςοῦ. 2. Σίμων τις τῶν βασιλικῶν δούλων — περιϊὼν — μεθ' ὧν ἤθροισε λῃςῶν. Et 12. 4. τοῦ λῃςρικοῦ δὲ αὐτῶν καὶ ςασιώδους, Δειναίου τις υἱὸς ἐλεάζαρος καὶ ἀλέξανδρος ἐξῆρχεν. 13. 2. τῶν δὲ ἀνας αυρωθέντων ὑπ' αὐτοῦ λῃςῶν — ἄπειρόν τι πλῆθος ἦν. 3. καθαρθείσης δὲ τῆς χώρας ἕτερον εἶδος λῃςῶν ἐν ἱεροσολύμοις ὑπεφύετο οἱ καλούμενοι σικάριοι. Cum autem iſti, praetextu ſpecioſo libertatis, & cultus Divini uterentur, fieri facile potuit, ut etiam homines non mali, & caetera honeſti, tanquam pro Deo & patria arma ſuſciperent. *Dio* O. XXXII. p. 376. C. ἑλοίμην γὰρ ἂν ἔγωγε λῃςεύων ἀποθανεῖν, ἢ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. — κἀκεῖνος μὲν ἀδικηθεὶς ἴσως ἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ὑπὲρ τοὺς νόμους ἀμύνασθαι προϊέμενος, καὶ τάχα τὶ καὶ γενναῖον ἐδύνατο πρᾶξαι, μὴ τοιούτου τυχὼν δαίμονος. *Luc.* XXIII. 19. *Sanhedrin* f. 35. 1. non judicant duos uno die, dixit R. Cheſed i. e. duobus mortis generibus, ſed uno genere mortis judicant. *Cetuboth* f. 51. 2. filius Nezer hic vocabat ſe Regem, illic vocabat ſe latronem.

39. Signum inſultationis. *Pſal.* XXII. 8. 2. *Reg.* XIX. 21. *Eſaj.* XXXVII. 22. *Thren.* II. 15. *Pſal.* CIX. 25. *Sirac.* XIII. 8. *Il.* ρ. 200. 442. κινεῖν κάρη. *Æn.* XII. 894. Ille caput quaſſans, non me tua fervida terrent dicta ferox. & VII. 292. Tunc quaſſans caput. *Ovidius* Met. 1. 179. Terrificam capitis concuſſit terque quaterque Caeſariem, cum qua terram, mare, ſidera movit. Talibus inde modis ora indignantia ſolvit.

παραπορευόμενοι] *Polyb.* VI. p. 674. παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παραπορεύονται — τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. *Arrian.* Ind. III. 14. ἐς τὸ ἐπὶ θάτερα Ἡφαιςίων αὐτῷ παρεπορεύετο σὺν ἄλλῃ ςρατιᾷ. *Deut.* II. 4. *Marc.* II. 23.

40. *Sap.* II. 13. 16. V. 5. *Ovid.* Faſt. II. 390. At ſi quis veſtrae Deus eſſet originis autor, in tam praecipiti tempore ferret opem.

42. καταβάτω] *Thomas.* κατάβα. οὐ κατάβηθι. ἀριςοφάνης ἐν Βατράχοις· κατάβα, πανοῦργε. 35. Schol. ὅτι κατάβα φησι, πρὸς τοὺς ἀξιοῦντας, ὅτι κατάβηθι λέγεται μόνως. & Veſp. 973. κατάβα, κατάβα, κατάβα. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1424. 17. τὸ ἔμβηθι ἔμβα λέγει ὁ κωμικὸς, κατὰ καὶ τὸ κατάβηθι κατάβα. & *Od.* ξ. 546. 15. εἴρηται δέ φησι καὶ τὸ ἀπόςηθι ἀπόςα· καθὰ δηλαδὴ καὶ τὸ κατάβηθι κατάβα παρὰ ἀριςοφάνει, ex Ariſtophane Grammatico.

43. *Pſal.* XXII. 9. XVIII. 20. XLI. 12. *Tob.* XIII. 6. Si amat eum, ſi ei favet.

44. ὠνείδιζον] *Ariſtot.* Rhet. III. 6. εἰς ὄγκον τῆς λέξεως συμβάλλεται καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν. *Longinus* περὶ ὕψους. S. 23. ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παρατηρήσεως ἄξια, ὅτι ἔσθ' ὅπου προσπίπτει τὰ πληθυντικὰ μεγαλοῤῥημονέςερα, καὶ αὐτῷ δοξοκομποῦντα τῷ ὄχλῳ τοῦ ἀριθμοῦ. *Joſuae* VII. 11. 2. *Paral.* XXIV. 25.

45 *Ovid.* Metam. II. 330. Nam pater obductos luctu miſerabilis aegro condiderat vultus: &, ſi modo credimus, unum iſſe Diem ſine ſole ferunt. & XV. 785. Phoebi quoque triſtis imago Lurida ſollicitis praebebat lumina terris — Faſt. II. 487. Unus erat, quem tu tolles in caerula coeli — Jupiter annuerat, nutu tremefactus uterque eſt polus — Sol fugit, & removent ſubeuntia numina coelum — rex patriis aſtra petebat equis. *Virgil.* Georg. I. 163. Sol tibi ſigna dabit. Solem quis dicere

της. Περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· Ἠλὶ, Ἠλὶ, 46
~ λαμὰ· σαβαχθανί; τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου, Θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; Τινὲς 47
δὲ τ̃ ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον· Ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμὼν 48
εἷς

~ λιμὰ

46. ἀνεβόησεν] ἐβόησεν 69. ὁ Ἰησοῦς] —— 2. ὁ] —— D.
ἠλὶ] ἠλεὶ Edit. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ἀηλὶ L. eloi Verſio *Copta.*
λαμὰ] λιμὰ vel λειμὰ vel λειμᾶ vel λημᾶ AEFHK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 84. 87. 89. 90. 91. 106. Colb. duo. Evang. 2. 3. 4. 6. 9. 10. 12. 16. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. Verſio *Gothica*, *Syra* poſterior. *Euſeb.* in Eſaj. XLIX. 8. *Theophylactus. Suidas*, *Epiphan.* H. 69. λειμὰ L. 33. Evang. 21. 22. Verſio *Saxon. Euſeb.* in Pſal. LXVIII. *Theodoretus* in Pſal. XXII. *Baſilius* Eth. 65. MSS. *Malela. Chryſoſt.* MS. *Procopius* in Eſaj. XLIX. 8. ut in *Targum.*
σαβαχθανί] σαβαχθανεί 1. 9. 11. 78. Evang. 19. Edit. *Eraſmi.* σαβαχθανῆ A. 76. 106. Zapdani Verſio *Saxon*, Zabtani *Auguſtin.* de Civ. D. III. 17. Zapthani Codices *Latini.* ζαφθανεί D. a prima manu. σαβακτανεί Colb. θεέ μου] —— 106.
47. ἑστώτων] ἑστηκότων CL. ὅτι] —— DL 61. a prima manu. Verſio *Vulg. Syra.* οὗτος] οὕτως 2.
48. δραμὼν] προσδραμὼν 59. τε] —— D. 49.] —— 59.
ἔλεγον] εἶπον D 69. ἄφες] ἄφετε 33. ex *Marco.*
σώσων] καὶ σώσει D. 1. Codices *Latini.* σῶσαι 47. 56. 58. 69. 70. Eraſmus in annott. Evang. 7. Verſio *Gothica*, *Syra* αὐτὸν] + ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην, ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα CL. 5. 48. 67. Verſio *Æthiop. Chryſoſtomus.* Scholion Codicis 72. ὅτι εἰς τὸ καθ' ἱστορίαν εὐαγγέλιον Διοδώρου, καὶ Τατιανοῦ, καὶ ἄλλων διαφόρων ἁγίων πατέρων τοῦτο πρόσκειται —— τοῦτο λέγει καὶ ὁ χρυσόστομος. ὅταν οὖν ὁ Ματθαῖος πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ σφαζόμε-

cere falſum audeat? —— Ille etiam extincto miſeratus Caeſare Romam, Cum caput obſcura nitidum caligine texit, Impiaque aeternam timuerunt ſecula noctem. Tempore quanquam illo Tellus quoque & aequora ponti —— ſigna dabant —— inſolitis tremuerunt motibus Alpes —— *Servius*, conſtat, occiſo Caeſare in ſenatu pridie Idus Martiarum, ſolis fuiſſe defectum ab hora ſexta usque ad noctem, quod quia multis protractum eſt horis, dicit in ſequentibus: aeternam &c. *Plinius* H. N. II. 30. Fiunt prodigioſi & longiores ſolis defectus, qualis occiſo Dictatore Caeſare, & Antoniano bello, totius pene anni pallore continuo. *Plut.* Romulo p. 34. E. ἄφνω δὲ θαυμαστὰ καὶ κρείττονα λόγου περὶ τὸν ἀέρα πάθη γενέσθαι, καὶ μεταβολὰς ἀπίστους, τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν. & Caeſ. p. 741. A. θαυμασιώτατον δὲ —— τῶν θείων —— τὸ περὶ τὸν ἥλιον ἀμαύρωμα τῆς αὐγῆς. Ὅλον γὰρ ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτὸν ὠχρὸς μὲν ὁ κύκλος καὶ μαρμαρυγὰς οὐκ ἔχων ἀνέτελλεν, ἀδρανὲς δὲ καὶ λεπτὸν ἀπ' αὐτοῦ κατῄει τὸ θερμόν. & Pelopid. p. 295. A. ὁ μὲν ἥλιος ἐξέλιπεν, καὶ σκότος ἐν ἡμέρᾳ τὴν πόλιν ἔσχεν· μέγα γὰρ ἐδόκει, καὶ πρὸς ἄνδρα λαμπρὸν ἐξ οὐρανοῦ γεγονέναι σημεῖον. *Polyb.* ap. Suidam, τῆς σελήνης ἐκλιπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακεδόνος, ἐκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι βασιλέως ἔκλειψιν σημαίνει. *Auguſtinus* de C. D. III. 15. Acciderat enim & ſolis defectio, quam certa ratione ſui curſus effectam imperita neſciens multitudo meritis Romuli tribuebat. Quaſi vero, ſi luctus ille ſolis fuiſſet, non magis ideo credi deberet occiſus, ipſumque ſcelus averſione etiam divini luminis vindicatum —— & Cicero in libris de Rep. Scipionisque ſermone, Tantum eſt, inquit, conſecutus, ut, cum ſubito ſole obſcurato non comparuiſſet, Deorum in numero collocatus putaretur, quam opinionem nemo unquam mortalis aſſequi potuit ſine eximia virtutis gloria. *Cic.* de Nat. Deor. II. 15. Sole geminato quod, ut e patre audivi, Tuditano & Aquilio Coſſ. accidit, quo equidem anno P. Africanus ſol alter extinctus eſt: quibus exterriti homines, vim quandam eſſe coeleſtem & divinam ſuſpicati ſunt. & ſomn. Scipion. 7. Olim deficere ſol hominibus extinguique viſus eſt, cum Romuli animus haec ipſa in templa penetravit: citatus Macrobio de ſomn. Scip. II. 10. *Florus* I. 1. de Romulo. Oborta tempeſtas, ſolisque defectio, conſecrationis ſpeciem praebuere. *Joſ.* A. XIV. 12. 3. Μάρκος ἀντώνιος αὐτοκράτωρ ὑρκανῷ —— τοὺς αἰτίους τῶν εἰς ἀνθρώπους παρονομιῶν, καὶ τῶν εἰς θεοὺς ἀνομημάτων, ἠμυνάμεθα, δι' ἃ καὶ τὸν ἥλιον ἀποστράφθαι δοκοῦμεν, ὃς καὶ αὐτὸς ἀηδῶς ἐπεῖδε τὸ ἐπὶ καίσαρι μύσος. *Claudianus* de B. Gildoniano. Hoc facinus refugo damnavit ſole Mycenas, Avertitque diem ſceleri, ſed reddidit Atreus Crimen, & infandas excuſat conjuge menſas. *Valerius Max.* VIII. 11. Cum obſcurato repente ſole inuſitatis perfuſae tenebris Athenae ſollicitudine agerentur, interitum ſibi coeleſti denunciatione portendi credentes. *Philo* ap Euſeb. P. VIII. 14. θείαις γὰρ φύσεσιν ἡλίου καὶ σελήνης ἐπακολουθοῦσιν ἐκλείψεις, αἱ δὲ μηνύματα εἰσὶν ἢ βασιλέων τελευτῆς ἢ πόλεων φθορᾶς, ὃ καὶ Πίνδαρος ἠνίξατο γενομένης ἐκλείψεως. *Diog. L.* Carnead. IV. 64. τελευτῶντος δ' αὐτοῦ φασὶν ἔκλειψιν γενέσθαι σελήνης, συμπάθειαν, ὡς ἂν εἴποι τις, αἰνιττομένου τοῦ μεθ' ἥλιον καλλίστου τῶν ἄστρων. *Ariſtides* in Alexandr. p. 87. Ὃ δὲ φησιν ἀριστοφάνης, περὶ αἰσχύλου, σκότον εἶναι τεθνηκότος, τοῦτ' ἄξιον περὶ τούτου νῦν εἰπεῖν. *Diodor.* S. XV. 80. τοῦ δὲ Πελοπίδου μετὰ τῆς δυνάμεως ἐξιόντος, συνέβη τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν. πολλῶν δὲ τὸ γεγονὸς ὑποπτευσαμένων, τῶν μάντεων τινες ἀπεφήναντο, διὰ τὴν γενομένην ἔξοδον τῶν στρατιωτῶν ἐκλιπεῖν τὸν τῆς πόλεως ἥλιον, καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προλεγόντων τὸν τοῦ Πελοπίδου θάνατον. *Dionyſ. Hal.* A. II. 56. de Romulo. ἔοικε δὲ οὐ μικρὰν ἀφορμὴν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητὰ καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐπιφανῶν, τὰ συμβάντα ἐκ τοῦ θεοῦ περὶ σύγκρισιν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ διάκρισιν. ἔν τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἴθ' ὑπ' ἀνθρώπων τινος εἴθ' ὑπὸ θεοῦ γενομένῳ, τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν φασὶν ὅλον, καὶ σκότος παντελῶς, ὥσπερ ἐν νυκτὶ, τὴν γῆν κατασχεῖν, ἔν τε τῇ τελευτῇ αὐτὸ τοῦτο συμβῆναι λέγουσι πάθος. *Valerius Fl.* VI. 21. At genitus Jove complerat ſua fata Colaxes. Jamque pater moeſto contriſtat ſidera vultu, Talibus aegra movens nequicquam pectora curis: Hei mihi, ſi durae natum ſubducere ſorti moliar! *Petronius* 122. Titan vultus caligine texit —— Et lucem ſceleri ſubduxit. *Lucanus* I. 520. Ipſe caput medio Titan cum ferret Olympo, condidit ardentes atra caligine currus, Involvitque orbem tenebris, gentesque

εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν
49 αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον· Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰη-
50 σοῦς, πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα
τοῦ

νον ὑπὸ τοῦ στρατιώτου τῇ λόγχῃ εἰς τὴν πλευρὰν ἐδήλωσεν, εἶθ' οὕτως νυχθέντα τελευτῆσαι, ὁ δέ γε Ἰωάννης τοῦτον ἔφη λόγχῃ νυχθῆναι μετὰ τὸ τελειωθῆναι, οὐ μάχης τὸ εἰρημένον, ἀμφότεροι γὰρ τὸ ἀληθὲς ἐμήνυσαν, ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος ὡς πλειστάκις τὸν λόγον ποιούμενος ταχέως τῆς ἀναγραφῆς, ἐπιμνησθεὶς καὶ τῆς σφαγῆς τῆς μετὰ τὸν θάνατον ἀναμὶξ τὴν γραφὴν πεποίηται, ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν τούτου ἀκριβῆ γνῶσιν ἐμήνυσεν, μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σφαγὴν ὑποδέξασθαι τὸ σῶμα. *Severus* IX. 26 ad Thomam Epitc. Germaniciae ap. Assemann. T. II. p. 81. Nonnulli vero Evangelio Matthaei vim plane inferentes, id ibi obtrusere, quod contra Evangelistae mentem est, ut scilicet ostenderent, Christi adhuc viventis latus a milite lancea prius percussum esse, quam spiritum redderet. Haec res summo studio discussa est, quum mea tenuitas in Urbe regia esset, Macedonii ejusdem urbis quondam Archiepiscopi causa. Producto igitur in medium Matthaei evangelio, quod egregie descriptum erat; & in regio palatio summa cum veneratione asservabatur, quodque imperante clarae memoriae Zenone in urbe Cypri insulae una cum S. Barnaba repertum fuisse ferebant; eoque aperto deprehensum est, hujusmodi historiae militis & lanceae additamentum in ipso haudquaquam extare. *Lucas Brugensis* V. L. Graec. caeterum videtur istud & in Latinis quibusdam exemplaribus Evangelii secundum Matthaeum lectum fuisse circa tempora Clementis V. Papae & Concilii Viennensis. Hinc enim nata fuit opinio quorundam, Jesu adhuc vivi latus lancea apertum fuisse: quam damnavit in concilio illo pontifex docens, Joannem tenuisse rectum rei gestae ordinem, narrando Christo jam mortuo, quod unus militum lancea latus ejus aperuit. Lege Clementinam 1. & ejus glossam. Similia habet *Salmero*.

50. πάλιν] — FL 40. 56. 58. 59. Evang. 9. *Chrysostomus Cyrillus* Act. Eph. V.

πνεῦμα] + αὐτοῦ Versio *Syra* utraque, posterior cum obelo.

que coëgit desperare diem, qualem fugiente per ortus sole Thyesteae noctem duxere Mycenae. *Euripid.* Iphigenia in Taur. 193. ἀλλάξας δ' ἐξ ἕδρας ἱερὸν ὄμμ' αὐγᾶς ἅλιος. *Senec.* Thyest. 879. O nos dura sorte creatos, seu perdidimus solem miseri, seu expulimus. Medea. 28. Spectat hoc nostri sator sol generis & spectatur, & curru insidens per solita puri spatia decurrit poli? & Hippolyt. 677. Tuque, sidereum caput radiate, tantum ne nefas stirpis tuae speculare? Julius Obsequens 128. *Servius* in Æn. I. 568. Thyestes cum fratris uxore concubuit, ob quam causam Atreus ei filios epulandos apposuit, quae Sol abominatus, ne videndo pollueretur, radios suos ab ea civitate detorsit. *Dio Cassius.* XV. p. 316. S. A. *Victor* de Vir. Illustr. 78. Caesar --- cujus corpore pro rostris posito, sol orbem suum celasse dicitur. *Echa R.* III. 28. Dixit R. Samuel f. Nachman: vocavit Deus S. B. angelos ministerii, dixitque eis: Rex carnis & sanguinis quando luget, quid facit? Dixerunt: suspendit saccum super ostium suum. Ille dixit: ego quoque faciam sic. S. D. Ef. L. Induam coelos obscuritate, & saccum ponam operimentum eorum. Iterum ait eis: Rex carnis & sanguinis lugens quid agit? Dixerunt ei: extinguit luminaria, Dixitque eis: etiam ego sic faciam S. D. Joël. III. *R. Bechai* Cod. Hakkema. Cum insignis Rabbinus fato concederet, dixit quidam: dies iste gravis est Israëli, ut cum sol occidit ipso meridie. *Succa* f. 29. 1. Dixerunt Doctores, quatuor de causis sol deficit, prima, ob patrem domus judicii mortuum, cui exequiae non fiunt ut decet, quarta ob duos fratres, qui se mutuo interficiunt. Tradiderunt Rabbini, quo tempore Sol eclipsin patitur, signum malum est toti mundo —— si deficit meridie, signum malum est toti mundo. *Amos* VIII. 9. 10.

ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν] supra IX. 26. 31. *Luc.* IV. 25: Meminit hujus defectionis etiam *Phlegon Trallianus* l. XIII. olympiadum: Τῷ δ. ἔτει τῆς σβ. ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωσμένων πρότερον, καὶ νὺξ ὥρᾳ ς. τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆναι. & *Thallus* ap. Africanum τοῦτο τὸ σκότος ἔκλειψιν ἡλίου Θάλλος ἀποκαλεῖ ἐν Γ. τῶν ἱστοριῶν· Cum vero nomen loci non addiderint, & ex rationibus Astronomicis constet, non eodem tempore Romae & Hierosolymis fuisse horam sextam sive meridiem, probabilius videtur, Phlegontem hoc ex relatu Christianorum vel ex libris sacris accepisse.

46. Syriace citat Christus locum Psalmi, *Targum* enim Jonathae pro Hebraeo עזבתני hic habet שבקתני. Putabant Judaei, qui adstabant, Jesum a Deo derelictum, adeoque Messiam & Dei filium non esse *Psal.* XXXVII. 32. 33. LXXI. 11. 12. Rogat ergo Jesus Patrem suum, ne diutius ipsum patiatur contumelia affici, sed potius e manibus eorum eripiat, demonstretque suspicionem illorum iniquam fuisse. Ut Christum ex sua ipsius sententia haec dixisse existimemus, non permittit tum res ipsa, tum locus *Jo.* X. 17. *Megilla* f. 15. 2. Stetit Esther in atrio palatii interiori. Dicit R. Levi, cum ad idoleum appropinquaret, recessisse ab ea gloriam divinam, illam vero dixisse: Eli Eli &c. numquid tu judicas errorem ut protervium, & coactionem ut voluntatem? *Midrasch Thehillim* XXII. 1. Dixit Esther -- cur non facis mihi miracula? Deus mi, Deus mi, quare me dereliquisti?

47. Per ludibrium Judaei haec dixerunt, apud quos multa narrabantur de apparitionibus Eliae, ad homines ex periculo mortis liberandos.

49. *Arrianus Epict.* III. 12. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδεξαι ἄφες ἴδω τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ:

50. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα] *Eurip.* Hecuba 571. ἐπεὶ δ' ἀφῆκε πνεῦμα. *Ælian.* H. A. II. 1. πεσὼν ἀφίησι τὴν ψυχὴν, ἐντεῦθεν οὖν οἱ λοιποὶ θάπτουσι μὲν τὸν νεκρὸν. VII. 29. τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν. *Herodot.* IV. 190. οὕτω δὲ κατημένους θάπτουσι, φυλάσσοντες ἐπεὰν ἀπίῃ τὴν ψυχήν.

Cetuboth f. 103. 2. mortuus quis est vespera sabbathi, signum bonum est ei. Glossa. quia statim intrat in requiem. & *Aboth Nathan* 25.

51. τὸ καταπέτασμα] *Eustath.* in Il. ε. p. 408. 3. καταπέτασμα καὶ παραπέτασμα Μηδικὸν, *Aristoph.* Ran. 969. ἂν τοῖς παραπετάσμασι Μηδικοῖς γράφουσιν: *Schol.* τοῖς περσικοῖς βήλοις ἢ βηλοθύροις. Duo autem erant in templo vela quorum interius sancto sanctorum, exterius sancti foribus obtensum erat. *Joma* f. 57. 1. *Schemoth. R.* L. Dixit R. Eleazar filius R. Jesu: ego vidi velum illud Romae, & in eo erant aliquot guttae sanguinis. Roganti responderunt: ex sanguine juvenci & hirci diei expiationis. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 140. 30. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν

τό

τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη· καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθη- 51
σαν· Καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν· καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη· 52
Καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ 53
ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, 54
ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς
ἦν

51. εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω] ἀπ᾽ ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο. C. 102. Versio *Copta.*
δύο] + μερη D. Versio *Vulg.*
ἀπὸ] — L. *Origenes* in Jo. VIII. 21.
ἀπὸ ἄνωθεν] ἐπάνωθεν 69. c.
κάτω] κάτωθεν 46. 52. absurde.
52. μνημεῖα] μνήματα A.
ἀνεῴχθησαν] ἠνεῴχθη C. a prima manu. *Orig.* c. Celf. ἀνεώχθη A. 42. 71. 72. Evang. 22. ἠνεῴχθησαν 1. 76. Editio *Erafmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Cyrillus* Act. V. *Theophylactus.* ἠνοίχθησαν 40. Evang. 7. 13. 17.
καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν] — 2. 36.
ἠγέρθη] ἠγέρθησαν DGL. 1. 33. 69. *Origenes* l. c. & in Pfal. III. *Eufeb.* in Pfal. LXVIII. *Erafmi* Editio 1. & 2. *Bogardi.*
53. ἐκ τῶν μνημείων] — Versio *Syr.*
ἐκ] ἀπὸ 44.
αὐτοῦ] αὐτῶν 30. *Glycas* p. 220. ἐγὼ δέδοικα, μήποτε τὸ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκεσθαι.
εἰσῆλθον] ἦλθον D.
ἐνεφανίσθησαν] ἐφάνησαν D. a prima manu. ἐνεφάνισαν ex emendatione.
54. ἑκατόνταρχος] ἑκατοντάρχης D. *Origenes* in Celf.
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν] — 106.
γενόμενα] γεινόμενα D.
Θεοῦ υἱὸς] υἱὸς Θεοῦ D. 102. Verf. *Vulg.* Supra comm. 43.

τό τε καταπέτασμα καὶ τὸ λεγόμενον κάλυμμα κατεσκευάζετο, τὸ μὲν εἴσω κατὰ τοὺς δ. κίονας, ἵν᾽ ἐπικρύπτηται τὸ ἄδυτον, τὸ δ᾽ ἔξω κατὰ τοὺς ε. ὡς μηδεὶς ἐξ ὑπόπτου δύναιτο τῶν μὴ ἱερωμένων καταθεᾶσθαι τὰ ἅγια. Τὰς δὲ τῶν ὑφασμάτων ὕλας ἀριστίνδην ἐπέκρινεν —— τοῖς στοιχείοις ἰσαρίθμους, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, καὶ πρὸς αὐτὰ λόγον ἐχούσας, γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ πῦρ. Ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἐκ γῆς, ἐξ ὕδατος δ᾽ ἡ πορφύρα, ὁ δ᾽ ὑάκινθος ἀέρι ὁμοιοῦται —— τὸ δὲ κόκκινον πυρί. & p. 150, 29. ἐν δὲ τῷ μεθορίῳ τῶν δ. καὶ ε. κιόνων, ὅπερ ἐστὶ κυρίως εἰπεῖν πρόναον εἰργόμενον δυσὶν ὑφάσμασι, τὸ μὲν ἔνδον ὃν καλεῖται καταπέτασμα, τὸ δ᾽ ἐκτὸς προσαγορεύεται κάλυμμα. *Jof.* A. VIII. 3. 3. de januis fancti fanctorum in templo Salomonis. κατεπέτασε δὲ ταύτας ὑφεσιν εὐανθεστάτοις ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου πεποιημένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βύσσου λαμπροτάτης καὶ μαλακωτάτης. & de foribus fancti κατεπέτασε δὲ καὶ ταύτας τὰς θύρας ὁμοίως τοῖς ἐνδοτέρω καταπετάσμασι. & B. V. 5. 4. πρὸ δὲ τούτων [τῶν θυρῶν] ἰσόμηκες καταπέτασμα, πέπλος ἦν Βαβυλώνιος, ποικιλτὸς ἐξ ὑακίνθου, καὶ βύσσου, κόκκου τε καὶ πορφύρας, θαυμαστῶς μὲν εἰργασμένος, οὐκ ἀθεώρητον δὲ τῆς ὕλης τὴν κρᾶσιν ἔχων, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἰκόνα τῶν ὅλων, ἐδόκει γὰρ αἰνίττεσθαι τῷ κόκκῳ μὲν τὸ πῦρ, τῇ βύσσῳ δὲ τὴν γῆν, τῇ δ᾽ ὑακίνθῳ τὸν ἀέρα, καὶ τῇ πορφύρᾳ τὴν θάλασσαν, τῶν μὲν ἐκ τῆς χρόας ὁμοιουμένων, τῆς δὲ βύσσου καὶ τῆς πορφύρας διὰ τὴν γένεσιν, ἐπειδὴ τὴν μὲν ἀναδίδωσιν ἡ γῆ, τὴν δὲ ἡ θάλασσα· κατεγέγραπτο δὲ ὁ πέπλος πᾶσαν τὴν οὐράνιον θεωρίαν, πλὴν τῶν ζῳδίων. 5. τὸ δ᾽ ἐνδοτάτω μέρος εἴκοσι μὲν ἦν πηχῶν, διείργετο δ᾽ ὁμοίως καταπετάσματι πρὸς τὸ ἔξωθεν. A. XIV. 7. 1. Ἐλεάζαρος —— πεπιστευμένος τὴν τῶν καταπετασμάτων τοῦ ναοῦ φυλακὴν, ὄντων θαυμασίων τὸ κάλλος καὶ πολυτελῶν τὴν κατασκευὴν, ἐκ δὲ τῆς δοκοῦ ταύτης ἐκκρεμαμένων —— ἡ δὲ δοκὸς αὕτη [χρυσῆ ἐκ μνῶν τ. πεποιημένη] ἦν ἐν ξυλίνῃ δοκῷ κενῇ, καὶ τοῦτο μὲν τοὺς ἄλλους ἐλάνθανεν ἅπαντας, ὁ δὲ Ἐλεάζαρος μόνος ἠπίστατο. B. VII. 5. 7. τὸν δὲ νόμον αὐτῶν καὶ τὰ πορφυρᾶ τοῦ σηκοῦ καταπετάσματα προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποθεμένους φυλάττειν. VI. 8. 3. Ἰησοῦς —— παραδίδωσι καὶ τὰ καταπετάσματα, καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν ἀρχιερέων —— καὶ ὁ γαζοφύλαξ τοῦ ἱεροῦ Φινέας ὄνομα, πορφύραν τε πολλὴν καὶ κόκκον, ἃ πρὸς χρείας ἀπέκειτο τοῦ καταπετάσματος. *Aristeas* τοῦ τε καταπετάσματος ἡ διατύπωσις θυρῶσι κατὰ πᾶν ὁμοιοτάτη ὑπῆρχε, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τοῦ πνεύματος ὑποδρομὴν ἀδιάλειπτον κίνησιν λαμβανούσης τῆς ὑφῆς, διὰ τὸ ἀπ᾽ ἐδάφους γινομένης τῆς ὑποδρομῆς, κατὰ τὴν κόλπωσιν μέχρι τῆς ἄνω διατάσεως. *Cholin* f. 90. 2. De tribus rebus fapientes loquuntur hyperbolice —— de velo templi dividente inter fanctum & fanctum fanctorum. *Schekalim* VIII. 5. *Tamid.* f. 29. 2. R. Simeon f. Gamalielis dixit nomine R. Simeonis f. Vicarii facerdotis. Veli craffitudo eft palmus, & contextus eft ex LXXII. filis, quorum unumquodque habet XXIV. filamenta. In longitudine habet XL. cubitos, in latitudine vero XX & ex LXXXII. myriadibus confectum eft. Duo quotannis conficiuntur. CCC. Sacerdotes ipfum lavant. *Joma* V. 1. In fanctuario ibat, donec inter duo vela pervenerat, quae inter fanctum & fanctum fanctorum dividebant, & cubito inter fe diftabant. R. Jofe dixit, unum duntaxat fuiffe velum. Gem. Recte dicit R. Jofe & Rabbini, ille de tabernaculo, hi de templo fecundo: in quo cum non effet θρίγκος, ut in primo, haefitatum eft de ejus loci fanctitate, an ad interius templum referenda effet, an ad exterius: ideo duo vela confecerunt. *Plut.* Demetr. p. 894. C. citat verfum Philippidis: δι᾽ ὃν ἀσεβοῦνθ᾽ ὁ πέπλος ἐῤῥάγη μέσος additque ἦν δέ τις ὑφαινομένη χλαμὺς αὐτῷ πολὺν χρόνον, ἔργον ὑπερήφανον, εἴκασμα τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ᾽ οὐρανὸν φαινομένων. *Tacit.* H. V. 13. Evenerant prodigia —— Expaffae repente delubri fores: & audita major humana vox, Excedere deos: fimul ingens motus excedentium. *Jof.* B. VI. 5. 3. ἡ δὲ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐνδοτέρου [ἱεροῦ] χαλκῆ μὲν οὖσα καὶ στιβαρωτάτη, κλειομένη δὲ ὑπὸ δείλην μόλις ὑπ᾽ ἀνδρῶν κ. καὶ μοχλοῖς μὲν ἐπερειδομένη σιδηροδέτοις, καταπῆγας δ᾽ ἔχουσα βαθυτάτους, εἰς τὸν οὐδὸν ὄντα διηνεκοῦς λίθου καθιεμένους, ὤφθη κατὰ νυκτὸς ὥραν ἕκτην αὐτομάτως ἠνεῳγμένη —— τοῦτο τοῖς ἰδιώταις κάλλιστον ἐδόκει τέρας, ἀνοῖξαι γὰρ τὸν θεὸν αὐτοῖς τὴν τῶν ἀγαθῶν πύλην· Οἱ λόγιοι δὲ λυομένην αὐτομάτως τοῦ ναοῦ τὴν ἀσφάλειαν ἐνενόουν, καὶ πολεμίοις δῶρον ἀνοίγεσθαι τὴν πύλην, δηλωτικὸν τ᾽ ἐρημίας ἀπέφαινον ἐν ἑαυτοῖς τὸ σημεῖον —— κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν, ἡ πεντηκοστὴ καλεῖται, νύκτωρ οἱ ἱερεῖς παρελθόντες εἰς τὸ ἔνδον ἱερὸν —— πρῶτον μὲν κινήσεως ἀντιλαβέσθαι ἔφασκον καὶ κτύπου, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ φωνῆς ἀθρόας, μεταβαίνωμεν ἐντεῦθεν. *Hieronymus* in l. In Evangelio, cujus faepe facimus mentionem, fuperliminare templi infinitae magnitudinis fractum effe atque divifum legimus. *Lex. V. T.* MS. καταπέτασμα, βῆλον, κατακάλυμμα.

εἰς δύο] *Lucian.* Lapith. 44. διεῖλε δὲ τοῦ νυμφίου τὸ κρανίον εἰς δύο. Toxar. 54. εἰς δύο διεκόπη τὸ Σκυθικὸν ἅπαν. Dial. Meretric. XIII. εἰς δύο τὴν κεφαλὴν διῃρημένος D. Deor. VIII. δίελε μου τὴν κεφαλὴν εἰς δύο. *Demofth.* Philipp. IV. εἰς δύο ταῦτα διῄρητο τὰ τῶν ἑλλήνων,

55 ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι· αἵτινες ἠκολού-
56 θησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ. Ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδα-
57 ληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. Ὀψίας
δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσὴφ, ὃς καὶ
58 αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
Ἰη-

ἦν] ἐστιν C.
ἐκεῖ] — D. 56. 74. a prima manu. Evang. 13. 19.
55. δὲ] καὶ Editio *Colinaei*.
+ καὶ DFKL 7. 10. 15. 35. 40. 42. 54. 56. 58. 62. 83. Evang 13. 14. 15. 17. 18. 19. quidam Graeci codices teste *Erasmo*. Versio *Syra* posterior in margine. *Hieronymus* c. Helvid
θεωροῦσαι] — *Millius* prol. 397.
ἀπὸ] — AK. 15. 68. Versio *Goth*. *Chrysostomus*.
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ 80.
56. ἦν] καὶ C. + ἡ 90.
Μαρία] Μαριὰμ bis C. Versio *Syra*. 1. priori loco. Editio *Erasmi* 1.
ἡ prius] D. a prima manu.
ἡ τοῦ] — E. 29. 53. 71.
Ἰωσῆ] Ἰωσὴφ DL 59. in ora. 69. ex emendatione. Edit. *Ald*. *Colinaei*. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syra* posterior in margine, *Æthiop*. *Origenes* H. 35. *Hieronymus* c. Helvid.
57. δὲ] — A.
ἀριμαθαίας] ἀριμαθείας D. Codices *Latini*. ἀριματθαίας 71. ἀριμαθίας Colb.
τοὔνομα] τὸ ὄνομα D. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
ἐμαθήτευσε] ἐμαθητεύθη CD 1. Evang. 17.
58. προσελθὼν] προσῆλθεν D. Versio *Vulg*.
Πιλάτῳ] + καὶ D. Versio *Vulg*.

των, Λακεδαιμονίους καὶ ἡμᾶς. *Polybius* II. 16. σχίζεται εἰς δύο μέρη.

ἡ γῆ ἐσείσθη κ. τ. λ.] *Liban*. parentat. in Julian. 150. Ἡ μέν γε γῆ καλῶς ᾔσθετο τοῦ πάθους, καὶ προσηκούσῃ κουρᾷ τὸν ἄνδρα ἐτίμησεν, ἀποσεισαμένη, καθάπερ ἵππος ἀναβάτην, πόλεις τόσας καὶ τόσας, ἐν Παλαιστίνῃ πολλάς. *Plin*. H. N. II. 82. Fiunt [terrae motus] solis lunaeque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. *Xiphilinus* Nerva p. 185. σεισμὸς ἐξαίσιος ἐγένετο, ὥστε καὶ δόκησιν παρασχεῖν, ὅτι ἥτε γῆ πᾶσα διαῤῥήγνυται, καὶ αἱ τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ ψυχαὶ πᾶσαι ἅμα ἐπ' αὐτὸν ἀναθοῤῥοῦσι. *Aristides* in Rhodum p. 544. ἀνεῤῥιπτοῦντο δὲ οἰκίαι, καὶ μνήματα ἀνεῤῥήγνυντο, πύργοι δὲ πύργοις ἐνέπιπτον. *Ovid*. Metam. VII. 204. Vivaque saxa sua convulsaque robora terra & Silvas moveo: jubeoque tremiscere montes. Et mugire solum, manesque exire sepulcris. *Tibullus* I. 2. 45. Haec cantu finditque solum, manesque sepulcris elicit. *Ovid*. de Amor. I. 8. 17. Evocat antiquis proavos atavosque sepulcris. Remed. Amor. 253. Me duce non tumulo prodire jubebitur umbra, Non anus infami sanguine rumpet humum. Metam. VI. 699. Sollicito manes, totumque tremoribus orbem. *Seneca* Troadib. 171. Cum subito caeco terra mugitu fremens Concussa, totos traxit ex imo sinus, Movere silvae capita, & excelsum nemus Fragore vasto tonuit, & lucus sacer Idaea ruptis saxa ceciderunt jugis. *Psal*. CXIV. 7. 8.

Jos. A. XIV. 15. 5. μήτε κάτωθεν ἀνιέναι διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ ὄρους δυναμένων, μήτε ἄνωθεν καθέρπειν ἐπ' αὐτοὺς. 16. 12. τούτους μὲν οὖν πέτραις ἄνωθεν βάλλοντες. XV. 11. 5. εἴτις ἄνωθεν εἰς τὸν βυθὸν εἰσκύπτοι. *Thucyd*. VII. 44. ἐπειδὴ ἐς τὸ ὁμαλὸν οἱ σωζόμενοι ἄνωθεν κατέβαινον.

52. *Frontin*. III. 12. 23. Vigilem, quem dormientem viderat, cuspide transfixit: quod factum quibusdam tanquam saevum increpantibus: qualem inveni, inquit, talem reliqui. *Bereschith R*. VI. 3. כד דמך cum obdormivisset R. Abhu. 4. cum dormivisset unus ex illis. & XVII. 2. XCI. 11. cum dormivisset R. Simon, *Moed Katon*. obdormivit soror ejus. *Il*. λ. 241. ὡς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον. *Orpheus*: mors τὸν μακρὸν ζωοῖσι φέρει αἰώνιον ὕπνον. *Bava Mez*. non dormit homo ante tempus suum. *Catull*. V. 6. Nox est perpetuo una dormienda. *Æn*. VII. 277. & consanguineus leti sopor. *Stob*. *S*. 115. *Ælianus* V. H. II. 35. ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ. *Anthol*. III. 1. 6. τὸν γλυκὺν ὕπνον κοιμᾶσθαι χώρην πέμψαν ἐπ' εὐσεβέων. & 10. Τῇδε Σάων ὁ Δίωνος ἀκάνθιος ἱερὸν ὕπνον κοιμᾶται. θνήσκειν μὴ λέγε τοὺς ἀγαθούς. *Xenoph*. Cyrop. VIII. ὕπνου οὐδὲν ἐστιν ἐγγύτερον τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ. *Senec*. Herc. Fur. 1065. frater durae languide mortis 2. *Reg*. XIII. 21. *Jo*. XI. 13. 1. *Cor*. XV. 18. 1. *Thess*. IV. 13. *Inscriptio*. καὶ λέγε Ποπιλίην εὕδειν, ἄνερ, οὐ θεμιτὸν γὰρ θνήσκειν τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλ' ὕπνον ἡδὺν ἔχειν.

53. *Petronius* 111. Miles qui cruces servabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret. *Plut*. Cleomen. p. 823. E. οἱ τὸ σῶμα τοῦ κλεομένους ἀνεσταυρωμένον παραφυλάττοντες, εἶδον εὐμεγέθη δράκοντα τῇ κεφαλῇ περιπεπλεγμένον, καὶ ἀποκρύπτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν ὀρνέον ἐπίπτασθαι σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισιδαιμονία προσέπεσε τῷ βασιλεῖ καὶ φόβος —— ὡς ἀνδρὸς ἀνῃρημένου θεοφιλοῦς καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ δὲ ἀλεξανδρεῖς καὶ προέπρεπον —— ἥρωα τὸν κλεομένην καὶ θεῶν παῖδα προσαγορεύοντες.

55. Ultimum hoc morituro officium praestabant mulieres, quod praeter Joannem discipulorum ausus erat nemo. Ita Socrati cicutam bibenti aderant in carcere amici. Et Agidi uxor materque. *Plut*. p. 804. B. τὴν ἀγησιστράτην —— ἐκέλευε δὲ κἀκείνην, εἰ βούλοιτο, πρὸς τὸν υἱὸν εἰσελθεῖν· ἐκείνης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς παρεῖναι δεομένης, οὐδὲν ἔφη κωλύειν ὁ ἀμφάρης, καὶ δεξάμενος ἀμφοτέρας, καὶ πάλιν κλεῖσαι τὰς θύρας τοῦ δεσμωτηρίου κελεύσας.

56. *Echa R*. III. 9. Scriba Magdalae ordinavit candelas unoquoque vespere sabbati, ascendit Hierosolyma, oravit, & rediit, & accendit eas, cum jam ingrederetur sabbatum. II. 2. & *Taanith* f. 69. 1. Tres civitates erant, quarum vectigal plaustris vectum est Hierosolyma, Nomina autem erant Cabul, Sichin, & Magdala —— Quare destructa est Magdala? propter adulteria. Magdala Zebaja.

57. *Eustath*. in Il. α. p. 34. 33. διὰ τοῦ ἰατρικὸς εἶναι, οἷα κατὰ τὴν ποίησιν μαθητευθεὶς ἰατρῷ τῷ χείρωνι. *Plut*. X. Orator. p. 832. B. ἀντιφῶν μαθητεύσας τῷ πατρί. p. 837. de Isocrate C. ἐμαθήτευσε δ' αὐτῷ καὶ θεόπομπος ὁ χῖος, καὶ ἔφορος ὁ κυμαῖος. p. 840. F. μηδὲ μαθητεῦσαι τινὶ τὸν Αἰσχίνην. *Dio Chrysost*. O. VIII. p. 132. A. πολλῶν σοφιστῶν —— βοώντων καὶ λοιδορούντων ἀλλήλοις, καὶ τῶν λεγομένων μαθητῶν ἄλλου ἄλλῳ μαχομένων.

Hieron. Et Lyddam versus in Diospolin —— Haud procul ab ea Arimathiam, viculum Joseph, qui Dominum sepelivit. Hodie Ramola vocatur, caput Palestinae. 1. *Macc*. X. 30. XI. 34. junguntur

Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰω- 59
σὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ. Καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ 60
ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλ-
θεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τά- 61
φου. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φα- 62
ρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, Λέγοντες· Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι 63
ζῶν·

τότε] + οὖν 1.
τὸ σῶμα posterius] — L 1. 36. 37. 40.
59. λαβὼν] παραλαβὼν D.
αὐτὸ] — 57. + ἐν D 51. 54. 55. Versio *Vulg.*
καινῷ] κενῷ 1. 69. *Chryſ.* T. VII. 275. ὁ Ἰωσὴφ εἰς κενὸν λάκκον ἐμβληθεὶς ἀπῆλθεν ἀτραυμάτιστος· ὁ κύριος εἰς κενὸν μνημεῖον ταφεὶς ἀνέστη τριήμερος..
ἐλατόμησεν] ἦν λελατομημένον Versio *Syra* utraque, posterior in margine.
προσκυλίσας] προσεκύλισεν Evang. 6.
μέγαν] + ἐπὶ A. 59. ex emendatione.
61. Μαρία prius] Μαριὰμ C. 1. Versio *Syra*.
ἡ posterius] — AD. a prima manu. Codices *Latini*.
62. δὲ] — L.
63. κύριε] — 64.
ζῶν] + ὅτι D.
αὐτοῦ] — 102.
ἐκέλευσεν] ἐπέτρεψεν Versio *Gothica*.
+ τοῦ Ἰησοῦ Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ σῶμα] — 59. ἐνετύλιξεν] ἐνείλησεν 69.
60. ἔθηκεν] ἔθετο 59. αὐτὸ] — L 69.
αὐτοῦ] — 106.
ἐν τῇ] ἐπὶ τῇ A.
μέγαν] μέγα 1. 69.
τῇ θύρᾳ] τὴν θύραν 59.
ἡ prius] — D.
ἀπέναντι] κατέναντι D.
Φαρισαῖοι] πρεσβύτεροι 59.
ἐκεῖνος ὁ πλάνος] ὁ πλάνος ἐκεῖνος 44. 69. 80.
64. τῆς] — D. 73. 106. τρίτης ἡμέρας] ἡμέρας τρίτης D.
νυκτὸς] — AC a prima manu. DEHKL a prima manu. 1. 2. 12. 16. 22. 25. 33. 34. 38. a prima manu 39. 42. 71. 80. 82. 87. 102. 106. Evang. 1. 6. 15. 20. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi*. Verſio *Vulg.* *Goth.* *Copt.* *Syra* poſterior. *Arab.* *Origenes* H. 35. *Chryſoſtomus*, *Damaſcenus* H. in Sabbat. M. 31. probante *J.*

tur Lydda & Ramatha, duae praefecturae e Samaria Judaeae adjectae, per Demetrium patrem & filium.

58. *Plaut.* Mil. glorioſ. II. 4. 19. Scio crucem mihi futurum ſepulcrum. *Quintilian.* Declam. VI. cruces ſucciduntur, percuſſos ſepeliri carnifex non vetat. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 529, 17. ἤδη τινας οἶδα τῶν ἀνεσκολοπισμένων, μελλούσης ἐνίστασθαι τοιαύτης ἐκεχειρίας, καθαιρεθέντας, καὶ τοῖς συγγενέσιν, ἐπὶ τοῦ ταφῆς ἀξιωθῆναι, καὶ τυχεῖν τῶν νενομισμένων, ἀποδοθέντας, ἔδει γὰρ καὶ νεκροὺς ἀπολαῦσαι τινὸς χρηστοῦ γενεθλιακαῖς αὐτοκράτορος, καὶ ἅμα τὸ ἱεροπρεπὲς τῆς πανηγύρεως φυλαχθῆναι. *Tacit.* A. VI. 29. promtas ejusmodi mortes metus carnificis faciebat: & quia damnati publicatis bonis ſepultura prohibebantur, eorum, qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora. *Ulpianus* XLVIII 24. 1. ff. de Cadav. punit. Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipſorum neganda non ſunt. Et id ſe obſervaſſe etiam D. Auguſtus lib. X. de vita ſua ſcribit. Hodie autem eorum, in quos animadvertitur, corpora non aliter ſepeliuntur, quam ſi fuerit petitum, & permiſſum: & nonnunquam non permittitur, maxime majeſtatis cauſa damnatorum. corpora animadverſorum quibuslibet petentibus ad ſepulturam danda ſunt. Diocletianus & *Maximianus*. Obnoxios criminum, digno ſupplicio affectos, ſepulturae tradi non vetamus. *Joſ.* B. IV. 5. 2. προῆλθον δὲ ἐς τοσοῦτον ἀσεβείας, ὥστε καὶ ἀτάφους ῥίψαι, καίτοι τοσαύτην Ἰουδαίων περὶ τὰς ταφὰς πρόνοιαν ποιουμένων, ὥστε καὶ τοὺς ἐκ καταδίκης ἀνασταυρουμένους πρὸ δύντος ἡλίου καθελεῖν καὶ θάπτειν. & 6. 3. οἱ δὲ ἐς τοσοῦτον ὠμότητος ἐξώκειλαν, ὡς μηδὲ τοῖς ἔνδον ἀναιρουμένοις, μήτε τοῖς ἀνὰ τὰς ὁδοὺς μεταδοῦναι γῆς· ἀλλὰ, καθάπερ συνθήκας πεποιημένοι τοῖς τῆς πατρίδος συγκαταλῦσαι καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, ἅμα τε τοῖς εἰς ἀνθρώπους ἀδικήμασι συμμιᾶναι καὶ τὸ θεῖον, ὑφ᾽ ἡλίῳ τοὺς νεκροὺς μυδῶντας ἀπέλειπον· τοῖς δὲ θάπτουσι τινα τῶν προσηκόντων — ἐπιτίμιον θάνατος ἦν, καὶ δεῖσθαι παραχρῆμα ταφῆς ἔδει τὸν ἑτέρῳ χαριζόμενον. *Tobias* I 20 — II. 10. *Deut.* XXI. 23 *Joſ.* X. 27.

59. *Ariſtoph.* Nub. 983. σὺ δὲ τοὺς νῦν εὐθὺς ἐν ἱματίοισι διδάσκεις ἐντετυλίχθαι. *Pollux* VII. 72. σινδὼν, ἔστιν αἰγυπτία μὲν, περιβόλαιον δ᾽ ἂν εἴη, τὸ νῦν δίκροσσον καλούμενον. *Martial.* IV. 19. Tyria Sindone. *Herodot.* II. 86. λούσαντες τὸν νεκρὸν κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι. VII. 181. οἱ μὲν Πέρσαι περὶ πλείστου ἐποιήσαντο σμύρνῃσί τε ἰώμενοι τὰ ἕλκεα καὶ σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατειλίσσοντες. *Il.* σ. 352. ἑανῷ λιτὶ καλύψας ἐκ ποδὸς ἐς κεφαλὴν, καθύπερθε δὲ φάρει λευκῷ. *Lucian.* Timo 21. ὁ μὲν νεκρὸς — πρόκειται ὑπὲρ τὰ γόνατα παλαιᾷ τῇ ὀθόνῃ σκεπόμενος. *Hieroſ.* *Teruma* C. 8. in fine. Cum R. Iſai captus eſſet, & alii ipſum liberare vellent, dixit R. Jonathan: Involutus maneat mortuus in ſindone ſuo.

60. ἐλατόμησεν] *Thomas.* λατόμος καὶ λιθουργός. καὶ λατομία καὶ λιθουργία. καὶ λατομῶ καὶ λίθον ξέω. καὶ λαξεύω. καὶ λίθων ἐργάτης, καὶ λιθολόγος. *Chetuboth* f. 112. 1. Haud uſpiam in univerſa Judaea plures fuerunt petrae, quam circa Hebronem, quamobrem ſepulcra ibi fiebant mortuorum. *Joſ.* A. XII. 7. 6. καθελὼν δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καινὸν ἐκ λίθων συμμίκτων ᾠκοδόμησεν, οὐ λελατομημένων ἐκ σιδήρου. *Agatharchides* p. 23. τὰ δ᾽ ἀνειμένα τῇ πέτρᾳ σιδήρῳ λατομικῷ κερματίζονται — τεχνίτης ὁ τὸν λίθον διαιρῶν — τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμους πλείονας. *Origenes* c. Celſ. II. p. 103. ἐν μνημείῳ καινῷ ὑφεστῶτι, οὐκ ἐκ λογάδων λίθων οἰκοδομηθέντι, καὶ τὴν ἕνωσιν οὐ φυσικὴν ἔχοντι, ἀλλ᾽ ἐν μιᾷ καὶ δι᾽ ὅλων ἡνωμένῃ πέτρᾳ λατομικῇ καὶ λαξευτῇ. *Eſaj.* XXII. 16. LI. 1. articulus ἐν τῇ πέτρᾳ oſtendit ex una rupe ſive petra exciſum & excavatum fuiſſe monumentum. *Deut.* VI. 11. *Nehem.* IX. 25. *Exod.* XXI. 33.

ἐν τῇ πέτρᾳ] *Flaccus Siculus*: Inſpiciendum & illud, ne, quoniam ſepulcra in extremis finibus facere ſoliti ſunt & apponere, aliquando cippus pro termino errorem faciat: nam in locis ſaxuoſis & in ſterilibus etiam in mediis poſſeſſionibus faciunt. *Cic.* de Legg. II. 27. videamus Platonem — De ſepulcris autem dicit haec: vetat ex agro culto, eove qui coli poſſit, ullam partem ſumi ſepulcro, ſed quae natura agri tantummodo efficere poſſit, ut mortuorum corpora ſine detrimento vivorum recipiat, ea potiſſimum ut compleatur, quae autem terra fruges ferre, & ut mater in cibos ſuppeditare poſſit, eam ne quis nobis minuat, neve vivus neve

64 ζῶν· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρί-
τῆς ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι
65 τῷ λαῷ· Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ἔφη
66 δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ
πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

1 ὈΨὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγ-
δα-

Millio prol. 1342.
εἴπωσι] ἐροῦσιν D.
νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν] κλέψωσιν αὐτὸν νυκτὸς 3.
λαῷ] + ὅτι 33. 35. 40. 56. 58. 62. 73. Evang. 14.
65. δὲ] — FHKL. Colb. duo. 33. 36. 37. 40. 46. 53. 54. 61. 67. 69. 71. 73. 102. 106. Evang. 1. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg*. *Syr*. prior, ſed poſterior habet cum aſteriſco. *Copt*. *Goth*. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1425.
κουστωδίαν] φύλακας D a prima manu.
ἀσφαλίσασθε] ἀσφαλίσατε 38.
66. ἠσφαλίσαντο] ἠσφάλισαν D a prima manu.
λίθον] τάφον 59. αὐτὸν Verſio *Copt*.
τῆς κουστωδίας] τῶν φυλάκων D. a prima manu.
Caſtalio: & lapidem, praeter adhibitam cuſtodiam, ſigillarunt. Editio etiam *Eraſmi* & duae priores *Stephani*, *Colinaei*, & *Bezae* poſt λίθον comma ponunt. Poſſunt etiam verba μετὰ τῆς κουστωδίας referri ad verbum πορευθέντες confer ſupra XXVI. 55. *Judic*. I. 3. Vel potius una cum cuſtodibus ſigillarunt, cuſtodibus praeſentibus & adjuvantibus.
1. δὲ] — HL. 33. 64.
σαββάτων] σαββάτῳ I. 2. Verſio *Syra*. σαββατῶν *A. Maſius* & *Joſ. Scaliger*.
ἦλθε] ἦλθον 12. 70. Editio *Colinaei*.
Μαρία prius] Μαριὰμ C. Verſio *Syra*.
ἡ prius] — D a prima manu.
ἡ poſterius] — 90.

neve mortuus.

Ariſtoph. Veſp. 201. καὶ τῇ δοκῷ προσθεὶς τὸν ὅλμον τὸν μέγαν ἀνύσας τι προσκύλιε.

αὐτοῦ] 1. *Reg*. XIII. 30. 31.

62. μετὰ τὴν παρασκευὴν] *Joſ*. A. XVI. 62. ἐγγύας τε μὴ ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἐν σάββασιν, καὶ τῇ πρὸ ταύτης παρασκευῇ, ἀπὸ ὥρας ἐννάτης. D. vertit: poſt coenam puram. *Auguſtin*. in Jo. 120. Paraſceven, quam coenam puram Judaei Latine uſitatius apud nos vocant. & de Diverſis S. 79 paraſceve, quae dicitur coena pura, id eſt, ſexta feria. *Irenaeus* V. 24. *Dioſcorides* II. 328. οἱ δὲ Σύροι τὸν τούτου ζωμὸν καὶ τῆς καλαμίνθης σὺν μέλιτι φασὶ τοὺς πυρετοὺς θεραπεύειν, διδόμενον δευτέρᾳ, καὶ τετάρτῃ, καὶ παρασκευῇ· τοῦτο ὡς μυστήριόν τι δέχου, ἔστι γὰρ ἀληθέστατον καὶ διὰ πεῖραν. *Bereſchith R*. XI. 9. prima hebdomadis, ſecunda, tertia, quarta, quinta, paraſceve ערובתא, Sabbatum. *Taanith* II. 10. Dixit R. Meir: ſi jejunium noni menſis Ab incidit in veſperam Sabbati בערב שבת non perficiunt. Gloſſ. circa ſolis occaſum edunt propter honorem Sabbati, ne ſabbatum inchoent famelici.

63. πλάνος] *Athenaeus* XIV. p. 615. E. ἐγένοντο τινὲς λόγοι καὶ περὶ τῶν καλουμένων πλάνων, καὶ ἐζητεῖτο, εἰ μνήμη τὶς καὶ περὶ τούτων ἐγένετο παρὰ τοῖς παλαιοτέροις, περὶ γὰρ θαυματοποιῶν ἤδη προειρήκαμεν. F. Dionyſius Sinopenſis κηφισόδωρον φησὶ πλάνον τινὰ ἐν ἀθήναις γενέσθαι, τὴν σχολὴν εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ βίου καταχρώμενον, τοῦτον ἐντυχόντα πρὸς τὸ σίμον ἀνατρέχειν, ἢ συγκαθεῖναι τῇ ἐπὶ τῇ βακτηρίᾳ. p. 616. A. *Theognetus*. ὁ Πανταλέων μὲν αὐτὸς αὐτοὺς τοὺς ξένους τοὺς δ' ἀγνοοῦντας αὐτὸν ἐπλάνα καὶ —— τὰ πλεῖστα τοῦ γελάσαι χάριν ἰδίαν τιν' αὐτῷ θέμενος ἀδολεσχίαν. & Chryſippus. ὁ δὲ πλάνος Πανταλέων τελευτᾶν μέλλων, ἑκάτερον τῶν υἱῶν κατ' ἰδίαν ἐξηπάτησε, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν, ὅπου κατορωρύχοι τὸ χρυσίον, ὥστε μάτην ὕστερον σκάπτοντας αἰσθέσθαι ἐξηπατημένους. *Iſocrat*. Æginet. πλάνος δὲ γενόμενος, καὶ διαιτηθεὶς ἐν πολλαῖς πόλεσι. *Euſtath*. πλάνον τέχνην ἔχειν τὸ ἀποπλανᾶν τοὺς θεωμένους. *Auguſtin*. c. Academic. III. Ecce ex alio viae cornu lautus quidam & urbanus equo inſidens eminet, & propinquare occipit. Gratulatur iſte advenienti, & ſalutato indicat propoſitum, quaerit viam —— Ille autem caſu planus erat de iis, quos Sarmadacos vulgus vocat. Tenuit ſuum morem homo peſſimus etiam gratis. Hac perge, ait, nam ego inde venio. Decipit, atque abiit. *Horat*. Epiſt. I. 17. Nec ſemel irriſus triviis attollere curat Fracto crure planum, licet illi plurima manet lacryma, per ſanctum juratus dicat Oſirin, Credite, non ludo. *Petron*. 141. Unde plani viverent, niſi aut locellos aut ſonantes aere ſaccellos pro hamis in turbam mitterent? *Cic*. pro Cluent. 26. Hic ille planus improbiſſimus, quaeſtu judiciario paſtus, & qui eſſet totus ex fraude & mendacio factus. *Diodorus* XXXIV. p. 527. πικρῶς πρὸς αὐτὸν διαθέμενοι, πλάνον τε ἀπεκάλουν.

Joſ. A. I. 12. 2. ὃν εὐθὺς μετ' ὀγδόην ἡμέραν περιτέμνουσιν. *Ariſtoph*. Plut. 911. ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν. *Sch*. ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ. ἀττικὸν τὸ σχῆμα, μεθ' ἡμέραν γάρ φασιν, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ. *Theophraſtus* H. P. IV. 3. de ſpina Ægypt. μετὰ τρίτου ἔτους διαβεβλάστηκεν. *Plinius* N. XIII. 9. caeſa anno tertio reagit. *Lucianus* Catap. 27. τὰ μεθ' ἡμέραν. *Schol*. τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ. Icaromenip. 21. οἱ μεθ' ἡμέραν σκυθρωποί.

64. πλάνη] *Thomas*. πλάνος κάλλιον ἢ πλάνη, ὡς ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ἰσοκράτης· τοὺς φυγαδικοὺς πλάνους.

66. κουστωδίαν] *Caeſar* de B. G. VII. 78. Hos Caeſar diſpoſitis in vallo cuſtodiis recipi prohibebat. Lex MS. κουστωδία, τὸ στράτευμα, βάνδον.

σφραγίσαντες] *Dan*. VI. 17. *Drac*. 11. 14. *Polyaen* p. 763. τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι σφραγὶς βασιλικὴ εἰκὼν ἐστι, ἀνακελυμένη τὰς τρίχας ὄχουσα Ροδογύνην. *Thucyd*. I. 129. Schol. ἡ σφραγὶς τοῦ Περσῶν βασιλέως εἶχε κατὰ μέν τινας τὴν βασιλέως εἰκόνα, κατὰ δέ τινας τὴν κύρου τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν, κατὰ δέ τινας τὸν Δαρείου ἵππον, δι' ὃν χρεμετίσαντα ἐβασίλευσε. *Heſych* θριπόβρωτος. οἱ Λάκωνες σφραγισι καὶ ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ σητῶν βεβρωμένοις κατασημαινόμενοι ὅτι βούλοιντο. *Ariſtoph*. Theſmophoriaz. 434. νῦν δ' οὗτος αὐτοὺς οἰκότριψ εὐριπίδης ἐδίδαξε θριπήδεστ' ἔχειν σφραγίδια. *Diog*. *L*. Lacyde. IV. 59. τοῦτον φασὶ καὶ περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι. ἐπειδὰν γὰρ προέλοι τοῦ ταμιείου σφραγισάμενος πάλιν εἴσω τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἔρριπτεν —— Μαθόντα δὴ τοῦτο τὰ θεραπόντια ἀπεσφράγιζε, καὶ ὅσα ἐβούλετο ἐβάσταζε.

1. ὀψὲ δὲ σαββάτων] Σευήρου ἀντιοχείας. —— οὐ γὰρ ἑνικῶς εἶπεν σαββάτου, ἀλλὰ πληθυντικῶς ὀψὲ σαββάτων· οὐκ εἶπεν

δαληνὴ, ϗ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον· Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας· 2
ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύ-
ρας, ϗ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, ϗ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ 3
λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, ϗ ἐγένοντο ὡσεὶ 4
νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπε ταῖς γυναιξί· Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι 5
Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπε· δεῦτε, ἴδε- 6
τε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς 7
αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· ϗ ἰδοὺ, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ
αὐτὸν ὄψεσθε· Ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου 8
ϗ

2. μέγας] + ϗ L.
ἐξ] ἀπ' D.
οὐρανοῦ] + ϗ C. 33. Versio *Vulg*. *Chrysostomus*. *Origenes* c. Cels.
ἀπὸ τῆς θύρας] — D. 60. 84. Versio *Vulg*. *Sax*. *Dionysius Alexandr*. + τοῦ μνημείου EL. 1. 6. 7. 12. 22. 26. 28. 33. 34. a prima manu. 42. in ora. 51. 54. 56. 58. 73. 86. 89. 106. Evang. 6. 17. 24. Versio *Copt*. *Syra* posterior. *Æthiop*. *Chrysostomus*. *Eusebius* D. X. 8.
αὐτοῦ] τοῦ μνημείου 65. a prima manu.
λευκὸν] — Versio *Vulg*. *Chrysostomus*.
ὡσεὶ] ὡς DK. 1. 34. 39. 42. 59. a prima manu. Evang. 2. in ora. γέγραπται ϗ ὡς. Editio *Erasmi* 1.
4. αὐτοῦ] — A. αὐτῶν Evang. 21.
ἐγένοντο] ἐγενήθησαν DL. 33.
ὡσεὶ] ὡς AD. 1. Editio *Erasmi* 1. *Eusebius* apud Corderium in Jo. XX. 22. ὡς οἱ 69.
5. δὲ] — 59.
Ἰησοῦν] + τὸν Ναζαρηνὸν Versio *Syra* posterior cum asterisco, & in margine notat: in tribus exemplaribus Graecis, & in Syriaca priore non invenitur nomen Nazarenum.
6. γὰρ] — 33. 46.
ὁ κύριος] — 33. 102. Versio *Copta*, *Æthiop*. *Arab*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1493.
7. ἀπὸ τῶν νεκρῶν] — D. Versio *Vulg*. *Armen*. probante *J. Millio* prol. 1403.
ἰδοὺ prius] — D. Codices *Latini*.
8. ϗ prius] — 59.
ταχὺ] — 40.
ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ] — 59.
3. ἰδέα] εἰδέα ACDE. 36. 38. Evang. 2. 6. 16. 17.
τηροῦντες] + αὐτὸν 29.
εἶπεν] + ὑμῖν 12.
εἶπον] εἶπεν ex conjectura D. *Trillerus*.
ἐξελθοῦσαι] ἀπελθοῦσαι L. 69.

εἶπεν οὖν ὀψὲ σαββάτου, ἵνα τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης δηλώσῃ, ἀλλ' ὀψὲ σαββάτων, ἵνα τὸ βράδιον τῆς ἑβδομάδος ἐμφήνῃ. Similia habent *Eusebius* ap. Corderium & *G. Nyssenus* de Resurrect. Christi II *Hieronymus* Hedibiae Quaest IV. Mihique videtur, Evangelistam Matthaeum, qui Evangelium Hebraico sermone conscripsit, non tam vespere dixisse quam sero, & eum, qui interpretatus est, verbi ambiguitate deceptum, non sero interpretatum esse, sed vespere. Codex D. vertit: Sero autem sabbatorum. *Ammonius*. ἑσπέρα καὶ ὀψὲ διαφέρει. ἑσπέρα μὲν γὰρ ἐστι δυομένου τοῦ ἡλίου, ὀψὲ δὲ βραδέως, καὶ μεθ' ὅν τινα οὖν χρόνον. διὰ τοῦτο καὶ προστιθέασιν, ὀψὲ τῆς ἡμέρας. & ὀψὲ καὶ ἑσπέρα διαφέρει. Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἐστιν ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα· ὀψὲ δὲ ἡ μετὰ πολὺ τῆς δύσεως, καὶ καθόλου μετὰ πολὺν χρόνον, ὡς Ὅμηρος, ὀψὲ δὲ δὴ μετέειπε. *Himerius*.. ὀψὲ δὲ καὶ λίαν βραδέως ἄρτι τὸν τρόπον τὸν αἰσχύνου φυλάττεσθε. *Xenophon* Hell. II. τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν. *Plut*. Num. p. 6. A. Πυθαγόραν ὀψὲ γενέσθαι, καὶ τῶν Νουμᾶ χρόνων ὁμοῦ τι πέντε γενεαῖς ἀπολειπόμενον. *Philostratus* de Ludis Pythiis. εἶτα τὴν ἀγωνίαν παρέχειν τὴν γυμνὴν, ὀψὲ τούτων. & ὀψὲ τῶν Τρωϊκῶν, ὀψὲ τῶν βασιλέως χρόνων. *Demosth*. τῆς δ' ὥρας ἐγένετο ὀψέ. *Marc*. XI. 11. *Thucyd*. IV. 93. ἤδη καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν.

τῆς ἐπιφωσκούσης] *Luc*. XXIII. 54. *Herodot*. III. 86. ἅμ' ἡμέρᾳ διαφωσκούσῃ. *Polyb*. XI. p. 878. ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης. *Bereschith R*. VIII. 13. filius Caparae dixit: quartus dies illucescit quinto, & quintus dies illucescit sexto.

μίαν σαββάτων] *Bereschith R*. XI. 9. חד בשבתא תרי בשבתא, unus Sabbati i. e. prima hebdomadis dies. LXIII. 12. בצפרא דחד בשבתא mane primi in Sabbato. *Targum* Esther II. 9. בחד בשבתא Babyl. *Maccoth*. f. 5. 1. *Schemoth R*. XV. יום אחד בשבת *Bava Kama* f. 37. 2.

2. ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ] *Tzetzes* in Lycophron. 51. τοῦ δὲ [Ἡρακλέους] εἰπόντος, ποῦ τέθαπται, καὶ μαθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ μνήματος.

Philo de V. Mosis T. 2. p. 170, 29. ἐτάφη μηδενὸς παρόντος, δηλονότι χερσὶν οὐ θνηταῖς, ἀλλ' ἀθανάτοις δυνάμεσιν.

3. *Il*. κ. 437. ἵππους — λευκότεροι χιόνος. & 547. ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο. *Æn*. XII. 84. Qui candore nives anteirent. *Ælian*. H. A. IV. 36. λευκὴν δὲ κεφαλὴν — λευκὴν δὲ, οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ χιόνος ἐπέκεινα, καὶ γάλακτος πλέον λευκήν. *Eustath*. Ismenias 25. λῖνον κατὰ χιόνα λευκόν. *Act*. I. 10. *Num*. XII. 10. *Psal*. LI. 9. *Thren*. IV. 7. *Esaj*. I. 18. *Martialis* II. 29. Et toga non tactas vincere jussa nives. *Marc*. IX. 3. *Æschines* c. Ctesiph. *Plut*. Cons. a. Apoll. p. 119. B. ἑβδόμην δὲ ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτῷ τετελευτηκυίας, πρὶν πενθῆσαι, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι, στεφανωσάμενος καὶ λευκὴν ἐσθῆτα ἀναλαβών. de X. Rhetor. p. 847. B. ἡνίκα δὲ Φίλιππος ἐτεθνήκει, λαμπρὰν ἐσθῆτα προῆλθεν ἔχων, καίτοι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ νεωστὶ τετελευτηκυίας. *Valerius* M. Depositis doloris insignibus candidam induere vestem. *Livius* XLV. 20. Quum primo in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat: & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum speciem praebere poterant.

ἰδέα] *Thomas*. ἰδέα, ἡ μορφή. σημείωσαι δὲ, ὡς οὐδεὶς τῶν δοκιμωτάτων ἰδέαν ἐπὶ ἀνθρώπου λέγει, ἀλλὰ εἶδος καὶ ὄψιν. Οἷον· ἀγαθὸς τὸ εἶδος· καὶ ἀγαθὸς τὴν ὄψιν. *Hesychius*. ἰδέα, μορφή, εἶδος. *Aristoph*. Plut. 509. παρέχω βελτίους ἄνδρας, καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἰδέαν. & Nub. 288. ἀθανάταις ἰδέαις. Arrian. Indic. 6. τῶν τε ἀνθρώπων αἱ ἰδέαι οὐ πάντη ἀπᾴδουσιν αἱ Ἰνδῶν τε καὶ Αἰθιόπων. *Demosth*. Leg. fals. *Diodor*. S. I. 12. ἰδέας
ἀν-

9 ϗ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπ-
αγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ϗ ἰδοὺ, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων· Χαίρε-
10 τε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, ϗ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε
λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου,
11 ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ,
τινὲς τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ
12 γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια
13 ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις. Λέγοντες· Εἴπατε, Ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς
14 ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,
ἡ-

ἀπαγγεῖλαι] ἐπαγγεῖλαι Editio *Erasmi* 3. 4. ἀναγγεῖλαι Evang. 16.
αὐτοῦ] — Versio *Armen.*
à μαθηταῖς αὐτοῦ ad μαθηταῖς αὐτοῦ comm. 9.] — D. 12. 33. 49. 59. 60. 69. Evang. 1. a prima manu 13. 15. 17. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab. Hieronymus*, *Augustinus.* probante *J. Millio* prol. 875. *J. A. Bengelio*, *E. Schmidio.* *Auctor ad Herennium* I. 9. Ne bis aut saepius idem dicamus, cavendum est: etiam, ne id quod semel supra diximus, deinceps dicamus, hoc modo: Athenis Megaram Vesperi advenit Simon; Ubi advenit Megaram, insidias fecit Virgini; Insidias postquam fecit, vim in loco attulit. Vide ad init. Evang Joannis.
9. ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ϗ] — 14. ϗ prius] — 61. ἰδοὺ] — 53. 68. Editio *Colinaei.*
ὁ] — AEF. 2. 3. 34. 35. 36. 37. 39. 41. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 102. 106. Evang. 6. 7. 13. 14. 16 17. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Theophylactus.*
ἀπήντησεν] ὑπήντησεν C. 1. 10. 42. 72. 73. 74. ex emendatione. *Origenes* c. Cels. *Cyrillus* in Esaj. p. 380.
αὐτοῦ τοὺς πόδας] τοὺς πόδας αὐτοῦ D.
ἀδελφοῖς] μαθηταῖς Codex unus *Stephani.*
κἀκεῖ] ϗ ἐκεῖ AEFH. 2. 34. 35. 39. 69. 72. 73. 74. 83. 89. Evang. 6. 14. Editio *Bengelii.*
ὄψονται] ὄψεσθε D. ὄψωνται 36. 65.
ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν D. *Origenes.*
γενόμενα] γεγενημένα 44.
ἀργύρια ἱκανὰ] ἀργύριον ἱκανὸν D. Versio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1278. *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2.
13. αὐτοῦ] αὐτὸν Editio *Erasmi* 1.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων] ἡμῶν κοιμωμένων οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν F.
ἐὰν] ἂν D a prima manu.
10. ἀπαγγείλατε] εἴπατε Evang. 6.
τὴν] — D.
11. τῆς] ἀπὸ Codex Bodlejanus.
ἅπαντα] πάντα A. *Origenes* in Jo. XI. 49.
12. τε] — D.
ἡμῶν] ὑμῶν Editio *Colinaei.*
14. ϗ ἐὰν] κἂν 1.
ἐπὶ] ὑπὸ D. 59. *Act.* XXV. 9.

ἀνθρώπων. *Isocrat.* Laud. Helen.

4. *Lucian.* Necyomanria 10. τὸν μὲν Ῥαδαμάνθυν εὕρομεν τεθνεῶτα, μικροῦ δεῖν, ὑπὸ τοῦ δέους. & Dial. Deor. 2. 1. ἐμὲ ἢν ἴδωσι, τεθνᾶναι ὑπὸ τοῦ δέους. *Demosth.* Philipp. 1. οἱ μὲν ἐχθροὶ καταγελῶσιν, οἱ δὲ σύμμαχοι τεθνᾶσι τῷ δέει.

6. ἔκειτο] *Thucyd.* II. 43. τὸν τάφον —— ἐν ᾧ κεῖνται. *Herodot.* II. 127. νῆσον —— ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι κεῖσθαι χέοπα.

ὁ κύριος] Emphatice dicitur *Act.* X. 36. 1. *Pet.* III. 22. *Eph.* I. 21.

8. *Jos.* XIX. 3. 1. ἀνεβάσταζε δὲ αὐτὸν, οὐ πάνυ βαίνειν τοῖς ποσὶ δυνάμενον, ὑπό τε φόβου καὶ χάρματος τῶν εἰρημένων. *Apulej.* pavore & gaudio permixtus *Æn.* I. 514. Simul percussus Achates laetitiaque metuque & XI. 07. exterritus Arruns laetitia mixtoque metu. *Ter* Andr. V. 4. 34. Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, Spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono. *Claudian.* de Raptu Proserp. II. Mistoque metu perterrita gaudia fletu. *Achilles Tat.* II p. 117. τρέμων τρόμον διπλοῦν χαρᾶς ἅμα καὶ φόβου. *Psal.* II. 11. *Calpurn.* & mixtus subit inter gaudia terror.

9. αὐταῖς] Quod unus Collegarum dixit, Collegio adscribitur, *Matth.* XXVI. 8 XXVII 44. coll. cum *Jo.* XII. 4. 5. 6. & *Luc.* XXIII. 39. 40. ita & hic Matthaeus, quae mulieribus visa & audita sunt, in unam narrationem contraxit, reliqui vero Evangelistae distinctius explicuerunt; unde colligimus, Angelum mulieribus, sed absente Maria Magdalena, Christum vero ipsum non nisi Mariae Magdalenae apparuisse, quorum illud hic a comm. 4. ad 8. hoc com. 9. 10. narratur.

10. *Dio* Xiphilin in Cajo. p. 132. τοῖς γὰρ πλείστοις καὶ τῶν βουλευτῶν, ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγεν. *Plinius* paneg. Trajan. 24. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior, humanitas. *Mamert.* paneg. Juliano 21. Nullas ostiatim potentium aedes obito, nullius pedes, nullius genua complectitor. *Jos.* A. VI. 13. 8 πέμψας δ' αὐτοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα, συνοικήσουσαν καὶ γαμηθησομένην καλεῖ πρὸς αὐτόν· ἡ δὲ ἀναξίαν μὲν εἶναι, καὶ ποδῶν ἅψασθαι τῶν ἐκείνου πρὸς τοὺς παρόντας ἔλεγεν. *Hier. Chetuboth* f. 62. 2. Cum veniret ad ipsum [R. Akibam uxor ejus] procidit ad pedes ejus, eosque deosculata est. vid. *Luc.* VII. 38. 2 *Reg.* IV. 27.

12. *Sextus Empir.* a Ethic. 19. 1. ἱκανοὶ πως εἰσιν ἡμῖν ἀγῶνες πρὸς τοὺς Δογματικούς. *Aristoph.* Nub. 754. ἀργυρίων δανείζεται. *Schol.* οὕτως ἡ γραφὴ ἀργυρίων παρὰ Φρυνίχῳ κεῖται· ὅτι οἱ κωμικοὶ πληθυντικῶς φασὶν, οἱ ῥήτορες ἑνικῶς. καὶ Σώφρων πληθυντικῶς· ἀργυρίων δεήσῃ. *Avib.* 601. *Lucian.* Parasit 12. ἀργύρια. *Thomas* in Aristoph. Nub. ἀργύριον ἱκανὸν Ἀριστοφάνει δεδώκεισαν. *Exc.* ex Diodoro p. 554. ἐξεδήμησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κυρήνην μετὰ χρημάτων ἱκανῶν. *Plato.* Hippia major. Σωκρ. ἆρ' οὖν χρημάτων ἐνδείᾳ ἔφυγον τὴν σὴν ὁμιλίαν. Ἱππ. οὐ δῆτα, ἐπεὶ ἱκανὰ αὐτοῖς ἐστι. & Crito. p. 33. E. τὰ ἐμὰ χρήματα, ὡς ἐγ' ᾦμαι ἱκανὰ —— καὶ κεκόμικεν ἀργύριον ἱκανόν. *Menander* apud *Stob.* S. XXII. ἂν συναγάγῃς τὰ Ταντάλου τάλαντα ἱκανὰ λεγόμενα. *Antiphon.* p 115. ἱκανὸν μέρος τῶν ὄντων ἀποβέβληκε & ἱκανὰς λύπας καὶ φροντίδας ἐμβέβληκε. *Pollux.* III. 86 ἀργύρια δὲ κατὰ πλῆθος ἥκιστα λέγουσιν ἀττικοὶ, εἴρηται δὲ που. VII. 104. εἴρηται δὲ καὶ ἀργύρια ἐν Ἀριστοφάνους νήσοις. IV. 89. οἱ ἀρχαῖοι ἀττικοὶ ἥκιστα ἐπὶ τῷ ἀργυρίῳ τῷ πληθυντικῷ ἐχρῶντο· ἐγὼ δ' εὗρον ἐν ταῖς νήσοις Ἀριστοφάνους, εἰ μὴ ὑποπτεύεται τὸ δρᾶμα, ὡς Ἀριστοφάνους ὂν γνήσιον, ἀλλ' οὖν γε καὶ οἱ κόλακες Εὐπόλιδος, ἐν οἷς εἶπε· φοροῦσιν, ἁρπάζουσιν ἐκ τῆς οἰκίας τὸ χρυσίον, τ' ἀργύρια δὲ πορθεῖται. VII. 104. εἴρηται δὲ καὶ ἀργύρια ἐν Ἀριστοφάνους νήσοις. *Diogenes* Arce-

ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. Οἱ δὲ, λαβόντες τὰ ἀργύρια, 15
ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς
σήμερον. Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτά- 16
ξατο

πεισομεν] πείσωμεν FGH. 2. 12. 46. 52. 69. 73. 90. Evang. 1. 2. 6. 7. 17. 20.
αὐτὸν] — 102.
15. ἐδιδάχθησαν] προσετάχθησαν H.
μέχρι] ἕως D.
σήμερον] + ἡμέρας DL. Versio *Vulg.* *Syra.*
17. αὐτῷ] — D. 102. Versio *Vulg.*
ποιησομεν] ποιήσωμεν iidem Codices, qui habent πείσωμεν.
διεφημίσθη] ἐφημίσθη 33. 60.
τ̃ σημερον] την σήμερον ἡμέραν Evang. 7.
16. ὁ] — D.
αὐτὸν 27. 34. 38. 39. 40. ex emendatione. 54. 64. 68.

οἱ δὲ ἐδίστασαν] Mihi verosimile est, inquit *T. Beza* in annotatt. Editionis 5. potius scripsisse Evangelistam, οὐδὲ ἐδίστασαν id est, neque dubitarunt. Primum enim rarum est istud οἱ δὲ isto significatu. Deinde —— quinam verisimile fuerit, eos post XL. dierum tot apparitionibus & reprehensionibus, & familiari consuetudine confirmatam sui praesentiam veram, adhuc dubitare potuisse, quin is ipse esset, qui hoc tempus & hunc locum ipsis condixisset? —— Quod si adhuc eos comperisset Christus pristinam illam incredulitatem non penitus abjecisse, quis merito putarit Christum non fuisse gravius multo quam antea eos reprehensurum, nedum ut eo ipso momento eos designaret Apostolos? Neque tamen istae rationes Bezae nos movent, ut ab omnium Codicum Versionumque lectione recedamus. Primo enim illud οἱ δὲ, etiam non praecedente οἱ μὲν, scriptoribus Graecis est usitatum. *Lucian.* Timon. 4. οἱ δὲ καὶ αὐτῷ σοι τὰς χεῖρας ὀλυμπιάσιν ἐπιβεβλήκασι. *Schol.* ὁμοία ἡ σύνταξις αὕτη τῇ ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ εὐαγγελίου Ματθαίου συγγραφῇ τῇ οἱ δὲ ἐδίστασαν. ἀντὶ γὰρ τοῦ τινὲς τὸ οἱ δὲ κεῖται. *Xenoph.* Exped. Cyri. 1. ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι, καὶ αὐτὸν τὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες. p. ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν

cesil. IV. 41. ἱκανὰ ἀργύρια ἀπέστειλεν ὁ ἀντίγονος. *Athenaeus* I. p. 7. A. ἱκανὰς μυριάδας καταναλώσας εἰς τὴν γαστέρα.

14. *Demosth.* c. Midiam Schol. ὁ δὲ πείσας εἰπὼν δωροδοκίαν ἠνίξατο. p. ἔπειθεν ἡμᾶς διδοὺς κέρματα. *Act.* XII. 20. *Lysias* in δωροδοκίᾳ. εἶχον γὰρ χρήμασι πεῖσαι κυβερνήτην Φαντίαν —— ὃς ἐδόκει τῶν ἑλλήνων ἄριστος εἶναι. *Thucyd.* II. 63. οἱ τοιοῦτοι ἑτέρους πεπείσαντες. 67. πορευόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, εἴπως πείσειαν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν. *Plut.* Sympos. 1. p. 613. E. τὸ τοῦ Πεισιστράτου χρήσιμον. ἐκεῖνος γὰρ ἐν διαφορᾷ τινι πρὸς τοὺς υἱοὺς γενόμενος, ὡς ᾔσθετο τοὺς ἐχθροὺς χαίροντας, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔφη, βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν, αὐτὸν ἐκείνοις πείσεσθαι καὶ ἀκολουθήσειν.

Sophocl. Ajac. 1225. κεῖμαι δ' ἀμέριμνος οὕτως ἀεὶ πυκιναῖς δρόσοις τεγγόμενος κάρας λυγρᾶς.

15. *Appian.* de B C. III. p. 442. ἔλεγον οἱ λοχαγοὶ, ἃ ἐδιδάχθησαν. & V. p. 1084. ἀρνούμενον τε καὶ τὰ γεγενότα διηγούμενον, ψεύδεσθαι διδαχθέντα ἔλεγον. *Herodot.* III. 134. διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκήδεος ἡ ἄτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε.

17. προσεκύνησαν] Conf. comm. 9. & comm. 18. *Luc.* XXIV. 52. *Jo.* XX. 28. Nusquam legimus, Christum ante resurrectionem suam ab Apostolis adoratum fuisse: unde colligimus, majus quiddam & divinius eos de Christo nunc sensisse, quam antea.

18. *Philo* de Legat. ad Caj. T. 2. p. 550, 5. ἡ γὰρ υἱοῦ παντελὴς ἐξουσία κατὰ τοὺς τῶν Ῥωμαίων νόμους ἀνάκειται πατρί. & p. 572, 16. ἦν δὲ σχεδὸν τοῦτο ἐπιτομή τις ἱκετείας μικροτέρας, ἣν ἐπεπόμφειμεν πρὸ ὀλίγου διὰ ἀγρίππα τοῦ βασιλέως, ἐκ τύχης γὰρ ἐπεδήμησε τῇ πόλει, μέλλων εἰς Συρίαν κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ βασιλείαν ἀπαίρειν. *Dionys. Hal.* A. II. 26. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων νομοθέτης ἅπασαν, ὡς εἰπεῖν, ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' υἱοῦ, καὶ παρὰ πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον. *Oppianus* de Venat. I. 3. αὐσονίου Ζηνὸς γλυκερὸν θάλος, ἀντωνῖνε, τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτήσατο δόμνα Σεβήρῳ -- τὸν ῥα πατὴρ μεγάλησι πονησάμενος παλάμησι Δῶκεν ἔχειν πᾶσαν τραφερὴν, πᾶσαν δὲ καὶ ὑγρήν. *Porphyr.* V. Pythag. 8. οὕτω θαυμασθῆναι, ὡς ἐξουσίαν λαβεῖν θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ προσίεναι ταῖς τούτων ἐπιμελείαις, ὅπερ ἐπ' ἄλλου ξένου γεγονὸς οὐχ εὑρίσκεται. *Liban.* D. XX. p. 513. C. Πολλὰ τούτου πράττοντος, ἐφ' οἷς ὑπὸ τῶν φίλων ἐνεκαλούμην ἐγὼ, παρ' ἐμοῦ γὰρ ἡγοῦντο δεδόσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἔλεγον ἂν πρὸς τοῦτον, ὦ παῖ.

Herodot. III. 142. Maeandrius. ἐμοὶ, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καί μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἄρχειν. *Plin.* Panegyr. Traj. Magnus, qui tantum praemium cepit: sed major, qui capienti dedit. *Xenoph.* ἐξουσίαν δίδωμι λέγειν. *Chronicon Pasch.* p. 46. Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. 1. *Cor.* XV. 27. *Phil.* II. 9. 2. *Pet.* I. 17. 2. *Paral.* XXXVI. 23. *Diodorus* S. XVII. 54. αὐτὸς μὲν Ἀλεξάνδρῳ ποιείτω τὸ προσαττόμενον, ἄλλων δὲ ἄρχων βασιλευέτω, συγχωρουμένης αὐτῷ τῆς ἐξουσίας διὰ τῆς ἀλεξάνδρου χρηστότητος. exc. p. 546. ἔλαβεν ἐξουσίαν πάλιν ὃ βούλοιτο τῶν οἴκοθεν ἐκλέξασθαι. *Jos.* A. II 9. 5. δόξασαν δὲ λέγειν εὖ, κελεύει τοῦτ' αὐτὴν ἐκπορίσαι —— ἡ δὲ τοιαύτης ἐξουσίας λαβομένη. *Schemoth R.* XII. grando, locusta & tenebrae per manum Mosis, haec in aëre, ut ita dominaretur Moses in terra & in coelo.

19. μαθητεύσατε —— βαπτίζοντες —— διδάσκοντες] Μαθητεύειν hic non significat docere, sed discipulum facere; quis enim unquam dixit, *docete docentes*, si versionem Vulgatam excipias? Convenit autem inter omnes, nisi quod dissentiunt *Socinus* & *Quakeri*: quotquot in numerum discipulorum Christi referri, eorumque catalogo adscribi possunt & debent, iis etiam Baptismum, quod publicum & solenne discipuli signum est, conferri & posse & debere. At non aeque convenit, quinam discipulorum nomine sint appellandi? an illi tantum qui jam didicerunt atque instituti sunt, an praeter eos & qui discunt atque instituuntur, & qui adhuc sunt instituendi? Quaeritur ergo: utrum una an duae an tres discipulorum classes recte constituantur, τῶν μαθόντων, τῶν μανθανόντων & τῶν μαθησομένων? prior sententia est tum *Michaelis Serveti*, qui libro de Christanismi restitutione mordicus & magna confidentia, sed solus, contendit, ante annum aetatis tricesimum neminem in numero discipulorum Christi haberi, aut legitime baptizari posse: tum multorum hodie, qui statuunt, nonnisi eos qui annos pubertatis excesserint, Christi discipulis adscribendos atque baptizandos esse; illos τελειοβαπτιστὰς, hos ἐφηβοβαπτιστὰς recte appellaveris. Media sententia fuit olim *Gregorii Nazianzeni*, & est hodie *Georgianorum* & *G. Whistoni*, qui pueros trium, vel octo, vel decem annorum, discipulos esse & baptizari posse judica-

17 ξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ. οἱ δὲ ἐδίστασαν. Καὶ
18 προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων. Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ
19 καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες — οὖν· μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
20 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Διδάσκοντες αὐτούς.

διαρπαζόντων ἀπέκτεινον, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον. *Ælian.* V. H. V. 17. ἐλέγετο γὰρ ἀκουσίως, οἱ δὲ μεμηνὼς τοῦτο δρᾶσαι. Quod addit verosimile non esse, Apostolorum aliquem post tot demonstrationes adhuc dubitare potuisse, refellitur ipsa narratione scriptorum sacrorum, qui se dubitasse & a Christo propterea non semel increpitos fuisse fatentur, *Marc.* XVI. 11. 14. *Luc.* XXIV. 11. 25. 37. 38. 41. *Jo.* XX. 8. 9. 25. 27. XXI. 4. Quod denique urget, ex recepta lectione consequi, eo ipso momento designatos fuisse Apostolos, quo dubitationem nondum penitus abjecerant, praeter rationem dicitur; licet enim Matthaeus, qui haec narrat, brevitati studeat, & dubitationi statim subjungat missionem, facile tamen ex *Act.* I. 4. & ex re ipsa intelligitur, omnes ipsis scrupulos prius exemtos, plenamque fidem factam fuisse.

18. οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς] οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς D. ἐπὶ] + τῆς 90. ex emendatione.
γῆς] + καὶ καθὼς ἀπέσταλκεν με ὁ πατήρ μου, κἀγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς. Versio *Syra.* ex *Jo.* XX. 21.
19. πορευθέντες οὖν] πορεύεσθε νῦν D. Codices *Latini*, *Hilarius*, *Victorinus*, *Leo*, *Faustinus*.
οὖν] — AEFHKM. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 16. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 83. 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Edit. *Complut. Bengelii. Origenes* c. Cels. *Basilius* de Baptism. 1. *Chrysostomus*, *Athanasius*, *Theophylactus. Cyrillus* in Esaj. p. 753. & 859. probante *J. Millio* prol. 1100.
βαπτίζοντες] βαπτίσαντες D. τοῦ secundum] — D.

caverunt, exclusis minoribus; Hi sunt παιδοβαπτισταί. Tertia est eorum qui nullam aetatem numero discipulorum Christi Baptismo idoneorum excludunt, quos νηπιοβαπτιστὰς nominare licet: & haec est, fuitque communis plerarumque Ecclesiarum sententia, quae & mihi probatur. Nimirum discipulus alterius duplici modo aliquis fieri potest, vel cum se ipse sciens & volens suo judicio & sua sponte illi in disciplinam tradit, quod nonnisi de Classe prima dici potest, vel quando a parentibus vel tutoribus, quorum in potestate est, traditur; hi sunt discipuli secundae ac tertiae classis: qui vero primam lectionem audit, tam est discipulus, quam qui omnes ad ultimam usque audivit; imo qui magistro alicui commendatus est a patre, jam est discipulus, antequam primam lectionem audivit; & si pater idem est qui magister, uti patres sunt magistri filiorum suorum, quam primum pater consilium capit formandi mores filii sui, quod non nimis mature capere potest, filius statim discipulus patris jure censeri potest Cumque experientia doceat, numerum discipulorum, qui non sua sed parentum voluntate vel in ludum literarium deducuntur, vel opificio cuicunque, vel mercaturae faciendae, vel artibus discendis admoventur, incomparabiliter majorem esse, usus loquendi postulat, ut illis nomen discipulorum etiam convenire credamus. Nec exempla desunt: Timotheus fuit *discipulus* Christi non tum demum, postquam ephebus factus est, sed ἀπὸ βρέφους, 2. *Tim.* I. 5. 6. III. 14. 15. (vid. in l.) Puer apud *Esaj.* VII. 15. 16. noverat reprobare malum & eligere bonum a prima pueritia. *Justinus* M. Apol. 1. καὶ πολλοί τινες καὶ πολλαὶ ἑξηκοντοῦται καὶ ἑβδομηκοντοῦται, οἱ ἐκ παίδων ἐμαθητεύθησαν τῷ χριστῷ, ἄφθοροι διαμένουσι. *Origenes* in Judic. H. 6 Si eat quis puer ad Scholas, a magistro quidem suscipitur, & fit illius doctoris discipulus, sed non statim discendi ad ipso praeceptore sumit exordium, sed cum ab eo prima tantum elementa susceperit, traditur aliis erudiendus — ut cum ab illis, quantum in eis est, fuerit edoctus, & cum prima apud eos deposuerit rudimenta, tum demum ipsius doctoris perfectiora praecepta suscipiat. *Lucianus* Hermot. 82. καὶ αἱ τίτθαι τοιάδε λέγουσι περὶ τῶν παιδίων, ὡς ἀπιτέον αὐτοῖς εἰς διδασκάλου, καὶ γὰρ ἂν μηδέπω μαθεῖν ἀγαθόν τι δύνωνται, ἀλλ' οὖν φαῦλον οὐδὲν ποιήσουσιν ἐκεῖ μένοντες. *Cic.* de N. D. III. 3. Sic aggredior ad hanc disputationem, *quasi nihil unquam audierim* de diis immortalibus, *nihil cogitaverim*, *rudem me discipulum* & integrum *accipe*, & ea, quae requiro, doce. *Schabb.* f. 31, 1. Dixit Ethnicus ad Hillelem: proselytum me fac, ut me doceas. *Horatius* S. I. 1. 25. ut *pueris* olim dant crustula blandi *Doctores*, *elementa velint ut discere prima.*

Fateor cum nomen μαθητοῦ in N. T. plusquam ducenties & quinquagies reperiatur, nunquam tamen vel pueris vel infantibus tribui, nisi forte 1. *Tim.* III. 14. 15. & *Act.* XV. 10 1. Inde tamen non consequitur, infantes & pueros non esse discipulos: non magis quam Apostolos solos esse discipulos, qui ut plurimum hoc nomine designantur, aut nec ephebos esse discipulos, quos hoc nomine in N. T. usquam appellari nulla certa ratione demonstrari potest. Quoquo vero modo se res habeat in aliis locis, in institutione saltem Baptismi interpretationem favorabilem & laxiorem verbi μαθητεύσατε odiosae & strictiori praeferendam esse & ab Apostolis praelatam fuisse existimo. Cum enim Apostoli non ignorarent, Judaeorum pueros & infantes, etiam Judaeos & foederatos & circumcidendos fuisse *Deut.* XXIX. 10. 11. 12., & Proselytorum ex gentibus pueros quoque & infantes, non solum proselytos appellari, & circumcidi, quod *Mischna* docet, verum etiam baptizari, quod ex *Gemara* ad *Matth.* III. 6. prolixe probavi, non video, quomodo ipsis in mentem venire potuerit, ut pueros & infantes e catalogo discipulorum expungerent, aut a Baptismo arcerent, nisi disertis verbis a Christo excepti & exclusi fuissent, quod non legimus. Cumque ipsis Apostolorum temporibus in tanta orbis conversione non potuerit non accidere, ut pater familias Judaeus, qui liberos & adultos & pueros & infantes recens natos haberet, ad Ecclesiam sese adjungeret, quaeritur, quid factum sit aut fieri debuerit pueris ejus & infantibus? an infans recens natus, ut salutis aeternae fieret particeps, erat circumcidendus, & in pueritia tanquam discipulus Mosis non vero Christi educandus? Non putem. vid. *Eph.* VI. 4.

An

τοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

20 ἐγὼ] — 30. μεθ' ὑμῶν εἰμι] εἰμι μεθ' ὑμῶν D.

ἀμὴν] — D. 1. 33. 102. Verſio *Vulg. Copt. Armen.* Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Cyprianus*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus* editus. Verſio *Lutheri*, *Belgica Vetus*, *Anglica.* probante *J. Millio.*

Sequitur *Joannes* in Codice D. Vindobonenſi, Veronenſi & in Codice Brixiano, qui Evangelia Latine exhibet, *Blanchinio* citatus, & Corbejenſi, quem vidit *A. Calmetus.* tertio loco Lucas & ultimo Marcus. Stichometria codicis Claromontani. Conſtitut. Ap. II. 57. apud *Gregor. Nazianz.* & *Cyrillum* Act. V. *Druthmarus* in Matth. I. 1.

Τέλος εἴληφε τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐν κεφαλαίοις τξ. στίχοις βφιδ. ἐγράφη ἐν Ἱερουσαλὴμ ἑβραΐδι διαλέκτῳ μετὰ χρόνων η. τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἀναγινώσκεται δὲ ἀπὸ τοῦ Ν μέχρι Σεπτεμβρίου. 72. Cod. *Steph.* στίχοις βχ. 35. 41. 105. 107. Stichometria apud Cotelerium. Praef. Epiſt. Barnabae. βψ. K. Verſio *Copt.* στίχοι ϛφ. *Nicephorus.* ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου ἐγράφη ἑβραΐστὶ ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ ἔτη η. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, ἔχει δὲ ῥήματα βφκϛ. στίχους δὲ βφζ. 22. 25. 48. Verſio *Syr.* in Cod. Florentino & apud *Salmaſium* prol. in Solin. τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ χρόνους ὀκτὼ τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως 105. Voces 2006. Verſio *Arab.*

An ille infans vel puer jam nec Moſis nec Chriſti diſcipulus erat, ſed inſtar tabulae raſae? Hoc modo factus fuiſſet deterioris conditionis, quam fuisſet patre extra Eccleſiam manente, dum juribus & immunitatibus Judaicis, & omni auxilio, quod Judaeus a Judaeo ſperare poterat, privatus, nihil accepiſſet, quod hanc jacturam reſarciret. Omnia autem plana ſunt & expedita, ſi ſtatuamus, uti, qui parentibus civibus natus eſt, civis eſt, & uti vidua & orphanus hominis, alicui ſocietati aut corpori adſcripti, ad eandem ſocietatem ejusque curam pertinent, ita diſcipulorum Chriſti pueros & infantes etiam diſcipulos ejusdemque corporis ſive ſocietatis eſſe membra. Adde, qui pueros in diſcipulorum Chriſti numero habere nolunt, & a proprietate ſermonis manifeſto recedere, & non habere, ubi pedem figant, quin etiam iisdem argumentis urgeri poſſe, ut & ephebos, quorum nondum firmata aetas eſt, excludere cogantur. Si vero pueros admittunt, quaero quo anno? cum conſtet, & in prima pueritia pueros in ludo literario magiſtrorum vitia acutiſſime cernere, & juſtitiae atque aequalitatis hominum habere ſenſum clariſſimum, imo etiam antequam fari incipiant, & ab incunabilis, ſigna humanitatis & gratae mentis, & virtutum quaſi ſcintillulas in illis videri. Quemcunque autem pueritiae annum nobis conceſſerint, propius aberunt, puto, ab infantibus quam ab ephebis: & concedant etiam neceſſe eſt, quod alicui jure debetur, citra cujusquam injuriam anticipari quidem, ſed non procraſtinari poſſe. Imo ſi pueri debent baptizari, prudentia Antiſtitum eccleſiae, in qua omnia decenter & ordine fieri debent, requirebat, ut infantes potius & perſonae mutae baptizarentur, quam pueri, a quibus metuendum erat, ne inſita levitate animi res gravis ſeria & ſolennis aliquando in ludum converteretur. Nec opus erat, rem totidem verbis in libris ſacris ſcripto conſignari, uti nec aetas nec ſexus eorum, qui ad ſacram coenam admittendi ſunt, praeſcribitur: contra cauſa erat, cur id non fieret, ne nimirum homines ſuperſtitioſi in cortice haererent, & de minutis cerimoniarum atque rituum circumſtantiis, eo quod eſt principale neglecto, altercarentur.

Hilarius. In confeſſione & Autoris, & Unigeniti, & Doni. *Conſtitut. Clem.* III. 17. τοῦ πατρὸς ἡ μνήμη ὡς αἰτίου, καὶ υἱοῦ ὡς ἀποστολέως, τοῦ πνεύματος συμπαράληψις, ὡς μάρτυρος. VI. 14. δηλοῦμεν ὑμῖν θεὸν παντοκράτορα ἕνα μόνον ὑπάρχειν, παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸν μόνον σέβειν καὶ προσκυνεῖν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι. VII. 13. Baptiſmus datur in nomen τοῦ ἀποστείλαντος Πατρὸς, τοῦ ἐλθόντος χριστοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος παρακλήτου. *Canon. Apoſt.* XXXIII. δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Pleniorem interpretationem habemus in Symbolo, quod Apoſtolorum vocatur.

20 ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι] *Eſaj.* XLI. 10. *Act.* VII. 55. XVIII. 10. XXIII. 11. 1. *Cor.* V. 2. 2. *Reg.* V. 26. *Gen.* XXVIII. 15.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

TO' *κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον*] *τὸ κατὰ Μάρκον ἅγιον εὐαγγέλιον* 80. 89. Edit *Complut.* *Ἐυαγγέλιον κατὰ Μάρκον* L. 1. 3. 73. Editio *Erasmi* & *Bengelii.* *ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον* 69.

NIhil vetat, quominus ſimpliciter cum *Victore* & *Theophylacto* hunc eundem Marcum intelligamus, quoties illius nomen in Actis & Epiſtolis reperimus. Nomen Judaicum ei erat Joanni, ad quod ſibi alterum Romanum adſcivit: uti inſcriptio etiam Berenicenſis inter *ἄρχοντας* Judaeorum mentionem facit *Μάρκȣ λαιλίȣ.* Matrem habuit Mariam *Act.* XII. 12. Conſobrinum Barnabam. *Col.* IV. 10. A Petro videtur fuiſſe converſus 1. *Pet.* V. 13. Comes poſtea Pauli & Barnabae *Act.* XII. 25. XIII. 5. cum quibus in Cyprum navigavit, poſtea vero ituros in Piſidiam & Lycaoniam periculo territus deſtituit, Hieroſolyma reverſus. 13. Dein iterum cum Barnaba navigavit in Cyprum XV. 37—39. Poſtea videtur Petro adhaeſiſſe, & cum eo Babylone fuiſſe 1. *Pet.* V. 13. Inde Romam venit, Paulumque captivum inviſit *Col.* IV. 10. *Philem.* 23. inde ad Coloſſenſes abiit, a quibus rogatu Pauli Romam rediit 2. *Tim.* IV. 11. ubi Evangelium conſcripſiſſe, & Matthaeum quidem in compendium redegiſſe, nonnulla vero, quae a Petro audiverat, adjeciſſe dicitur. Tandem vero in Ægyptum conceſſiſſe, atque Alexandriae ſanguine ſuo doctrinam Chriſti confirmaſſe, Hiſtoria Eccleſiaſtica teſtatur. *Papias* vel potius *Joannes* presbyter, apud *Euſebium* H. E. III. 39. *Μάρκος μὲν ἑρμηνευτὴς πέτρȣ γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν, ȣ̓ μέντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ χριςȣ̃ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. ȣ̓́τε γὰρ ἤκȣσε τȣ̃ κυρίου, ȣ̓́τε παρηκολȣ́θησεν αὐτῷ, ὕςερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' ȣ̓χ ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιȣ́μενος λόγων. ὥςε ȣ̓δὲν ἥμαρτε Μάρκος, ȣ̓́τως ἔνια γράψας, ὡς ἀπεμνημόνευσεν. ἑνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν, τȣ̃ μηδὲν, ὧν ἤκȣσε, παραλιπεῖν, ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς.* & V. 8. *Irenaeus.* *Μάρκος ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρȣ καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρȣ κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε.* II. 14. ex *Clementis* Alex. *ὑποτύπ.* VI. Auditores Petri *Μάρκον, ȣ̃ τὸ Ἐυαγγέλιον φέρεται, ἀκόλȣθον ὄντα Πέτρȣ, λιπαρῆσαι, ὡς ἂν καὶ διὰ γραφῆς ὑπόμνημα τῆς διὰ λόγȣ παραδοθείσης αὐτοῖς καλαλείψοι διδασκαλίας* —— *Γνόντα δὲ τὸ πραχθὲν φησὶν τὸν ἀπόςολον* —— *ἡσθῆναι τῇ τῶν ἀνδρῶν προθυμίᾳ, κυρῶσαι τε τὴν γραφὴν εἰς ἔντευξιν ταῖς ἐκκλησίαις.* *Tertullianus.* Licet &, Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. *Hieronymus* Hedibiae Q. XI. Paulus —— divinorum ſenſuum majeſtatem digno non poterat Graeci eloquii explicare Sermone. Habebat ergo Titum interpretem, & B. Petrus Marcum, cujus Evangelium, Petro narrante, & illo ſcribente compoſitum eſt. Denique & duae epiſtolae, quae feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant, ſtructuraque verborum. Ex quo intelligimus, pro diverſitate rerum diverſis eum uſum interpretibus.

Obſervavit *J. Lightfoot*, Marcum ex idiotiſmo ſtyli frequentiſſime adhibere voces *εὐθὺς* & *εὐθέως.* In primo Capite ſepties comm. 10. 12. 18. 20. 28. 31. 42. II. 2. 8. 12. &c. qua *Symmachus* 2 *Reg.* III. 22. expreſſit Hebraeorum הנה. Alii annotarunt, plerorumque verſuum initium fieri a conjunctione *καὶ.* item *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς.* IV. 2. 9. 11. 13. 21. 24. 26. obſervante T. *Beza.* Habet vero plures voces Latinas aut rem militarem ſpectantes, ut *λεγεὼν, σπεκȣλάτωρ, κεντυρίων, σύσσημον.* In doctrina etiam de divortio manifeſte ad jus Romanum reſpicit. Ratio eſt, quia Romae ſcripſit, *Philipp.* I. 13. IV. 22. ob eandem cauſam, voces Jordanis & Gehennae, Palaeſtinae habitatoribus, quibus Matthaeus ſcripſerat, notiſſimas interpretatus eſt, addita illi voce *ποταμῷ* I. 5. huic *τὸ πῦρ τὸ ἄσβεςον* IX. 43. quod & *H. Grotio* obſervatum ad *Matth.* I. 30. & VII. 2. *κοιναῖς χερσὶν* addit *τȣ̃τ' ἐςιν ἀνίπτοις.* vide etiam I. 16. Genealogiam etiam Chriſti totam ſilentio praetermiſit, quia diſcipulis Romae ex gentibus ad Chriſtum converſis ad autoritatem Chriſto conciliandam ſatis erat, ut ſcirent, ipſum eſſe filium Dei unigenitum, qui titulus omnibus eſt auguſtior atque divinior: neque multum attinebat ipſis praeterea narrare, ipſum ex proſapia inter Judaeos honorata atque nobili prognatum fuiſſe.

Fa-

ΑΡΧΗ' τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφή- 1
ταις· Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει 2
τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, 3
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων 4
βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία 5
χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται· καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ,
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ 6
ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυσ- 7
σε,

1. τοῦ posterius] — 102. 2. ὡς] καθὼς K. γέγραπται] προγέγραπται Versio *Syra* posterior. τοῖς προφήταις] Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ BD. 1. 33. 61. 63. Versio *Syra* utraque, sed posterior in margine. *Vulg. Goth. Copt. Armen.* τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ L. 72. in ora. Colb. *Origenes* in Jo. I 25. Prooem. in Jo. & To. VI. in Joann. C. Celsum. in Rom. I. 1. *Irenaeus* l. III. 11. c. Haereses, citatus *Victori*, (aliquoties tamen ut ed. est) *Serapion* c. Manich. c. II. *Titus* Bostrensis c. Manich. 3. *Athanasii Synopsis*, *Hieronymus* in Ezech. I. & in locum Jeremiae, & de optimo Gen. Interp. *Basilius* c. Eunom. II. 15. *Epiphanius* H. 51. *Hesychius* Dub. I. *Hieronymus* in Matth. III. 3. Cum enim testimonium de Malachia Esajaque contextum sit, quaerit Porphyrius, quomodo velut ab uno Esaja exemplum putemus assumtum? Cui Ecclesiastici viri plenissime responderunt. Nos autem nomen Esajae putamus additum scriptorum vitio, quod & in aliis locis probare possumus —— lege XIII. Psalmum, & hoc idem reperies. Hypothesis Marci in Codd. 80. 86. 89. λαβὼν τὸ μαρτύριον παρὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου. Incertus autor Homiliae de principio Evangelii secundum Marcum inter opera Chrysostomi: Locum istum, inquit, impius ille Porphyrius in quartodecimo volumine disputat, & dicit: Evangelistae tam imperiti fuerunt homines non solum in secularibus sed etiam in scripturis divinis, ut testimonium, quod alibi scriptum est, de alio ponerent Propheta. Hoc ille objicit; nos ergo quid ei respondebimus? &c. *Augustinus* Supplem. Q. ex N. T. 57. *Victor:* τὸ μὲν γὰρ φωνὴ βοῶντος κ. τ. λ. μετὰ τὴν παρὰ τοῦ Ἐζεκίου ἱστορίαν ἀναγέγραπται, τὸ δὲ ἰδοὺ κ. τ. λ. ὑπὸ Μαλαχίου εἴρηται. Ἐπιτεμὼν οὖν ὁ εὐαγγελιστὴς ὡς ὑπὸ Ἠσαΐου εἰρημένας τὰς δύο χρήσεις παρέθηκεν, τὴν δὲ ὁμοίαν ἐπιτομὴν πεποίηται καὶ ἐπὶ τὸ ἰδοὺ καὶ τ. λ. παρασιωπήσας τὸ προσκείμενον ἔμπροσθέν σου, ὡς ὠριγένης ἐν ἕκτῳ τόμῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξηγητικῶν φησι, δύο προφητείας εἰς ἓν συναγαγὼν πεποίηκε καθὼς γέγραπται ἐν Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ. *Scholion* Cod. 41. τοῦτο δὲ τὸ προφητικὸν Μαλαχίου ἐστὶν οὐχ Ἠσαΐου, σφάλμα δὲ ἐστι γραφέως. ἄλλως δὲ κ. τ. λ. *Schol.* Cod. 92. τοῦτο τὸ προφητικὸν ῥητὸν Μαλαχίου ἐστὶν οὐχ Ἠσαΐου, γραφέως τοίνυν ἐστὶ σφάλμα, ὡς φησὶν εὐσέβιος ὁ καισαρεὺς ἐν τῷ πρὸς Μαρῖνον περὶ τῆς δοκούσης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ τῆς ἀναστάσεως διαφωνίας. Codex Regius 1882. citante Simonio de Commentar. c. VI. p. 89. (cum Epistola ad Marinum Eusebii non sit sed *Severi*; vide Proleg p. 4.) Ita legendum judicant *Erasmus*, *Beza* in notis Ed. 3. 4. 5. (qui ab ἰδοὺ ad finem commatis, omnia delenda censet) *H. Grotius*, & *J. A. Bengelius*. *J. Millius* vero ἐν τῷ προφήτῃ. prol. 412. ex Matth. III. 3.
ἐγὼ] —— D. 28. Codices *Latini*. *Irenaeus*.
ἔμπροσθέν σου] —— DL. 36. 102. Colb. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini*. *Irenaeus* III. 10. *Origenes* prooem. in Jo. & l. 25. & T. VI. citante *Victore*. probante *Millio* prol. 400.
3. αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ ὑμῶν D. at in Versione: dei nostri. 34. in ora. Versio *Goth. Irenaeus.* ex *Esaja*.
4. Ἰωάννης] + ὁ L. βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ] ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων D. Versio *Vulg. Syr.*
καὶ] — 33. 73. 102.
5. ἐξεπορεύετο] ἐξεπορεύοντο EFH 2. 3. 9. 42. 44. 49. 51. 59. 64. 71. 73. 74. 80. 84. 87. 89. 91. Evang. 24. Editio *Erasmi*, *Bogardi*, Codices *Latini*, & *Correctorium Bibliorum*. *Theophylactus*. οἱ] — D.
καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες] πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο DL 28. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab. Origenes* in Jo. I. 24. *Eusebius* D. IX. 6. probante *J. Millio*, & *T. Beza*.
καὶ tertio loco] —— 69. πάντες] —— 69.
ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ] ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ 102. Versio *Vulg.*
τῷ] —— D. ποταμῷ] — D. 6. ἦν δὲ] καὶ ἦν L 33. 69. Versio *Copt. Vulg.*

Facilius quidem ratio reddi potest, cur Marcus & quaedam Matthaeo dicta praeterierit, & quaedam Matthaeo indicta addiderit, quam cur ordinem Matthaei immutaverit. Hujus facti frigidam rationem vel excusationem ex Papia supra attulimus. At cum Marcus Matthaei evangelium ante oculos haberet, quod ex Harmonia manifestum est, cumque sciret a Matthaeo ordinem rerum gestarum non servatum fuisse, (vid. in *Matth.* XXI. 13.) potuit utique eadem libertate uti, qua Matthaeus usus est, eoque magis, quod varietatem lectori jucundam esse, servilem vero imitationem taedium parere non ignoraret.

1. ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου] *Hos.* I. 1.

5. *Ennius.* II. Et Tiberis flumen vomit in mare salsum. *Liv.* I. 7. 4. Tiberim fluvium. IV. 32. 8. Tiberi amne septus —— ad Rhodanum fluvium —— ad Eurotam amnem. *Curtius* III. 8. Pyramum amnem transire 12. —— in ripa Pyrami amnis.

7. κύψας] *Themist.* VI. 80. ποιεῖ κυπτόντων ὑψηλότερον, οὐκ ἀνεστώτων.

λῦσαι] *Tibull.* I. 6. 30. Vinclaque de niveo detrahit ipse pede. *Lucianus* Herodot. 5. ὁ δέ τις μάλα δουλικῶς ἀφαιρεῖ τὸ σανδάλιον ἐκ τοῦ ποδὸς, ὡς κατακλίνοιτο ἤδη.

ἱμάντα] *Suidas* ἱμάς. σφαιρωτὴρ σανδαλίου. ζανίχιον. οἷον τὸ λώριον τοῦ ὑποδήματος. *Hesychius* ἱμὰς, λῶρος. *Plut.* Συμποσ. IV. 2. p. 665. B. στρατιώτου φυλάττοντος ἱερὸν ἐν Ῥώμῃ κεραυνὸν ἐγγὺς πεσόντα διακαῦσαι τῶν ὑποδημάτων τοὺς ἱμάντας.

9. *Lucianus* Asin. 1. ἄνδρα οἰκοῦντα ἐς τὰ Ὕπατα. *Aelianus* V. H. VII. 8. Ἡφαιστίων εἰς Ἐκβάτανα ἀπέθανε. *Sophocles* Ajac. 80. εἰς δόμους μένειν. *Alciphron* III. 43. λουσάμενοι εἰς τὸ —— βαλανεῖον.

10. σχιζομένους] *Aristides* S. S. IV. p. 335. τὸν τοῦ Διὸς ἀστέρα —— σχίζειν γὰρ αὐτὸν μέσου τοῦ οὐρανοῦ μέσην τὴν μοῖραν, ἡνίκα ἐγιγνόμην. *Phlegon* p. 37. ἐσχίσθη ὁ οὐρανός. *Plinius* H. N. II. 43. fulgetra, his findi nubem. *Statius* Theb. X. 373. Sic ubi nocturnum *tonitru* malus aethera frangit Jupiter, *absiliunt nubes*, & *fulgure claro* astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis. Lactant. nam dissilientibus nu-

σε, λέγων· Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν
8 ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει
9 ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Να-
10 ζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εὐθέως ἀναβαί-
νων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ Πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν, κα-
11 ταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς,
12 ἐν ᾧ εὐδόκησα. Καὶ εὐθὺς τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ
13 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων·
14 καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
τὴν

δὲ] + ὁ K. 1. 9. 11. Colb. 33. 44. 60. 61. 62. 64. 69. 78. 82. 83. 84. 86. 89. 91. 106. Evang. 1. 2. 16. 17. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*. *Theophylactus*.
τρίχας καμήλου] δέῤῥην καμέλου D. καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ] — D.
7. ἐκήρυσσε λέγων] ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι D.
ὁ ἰσχυρότερος μου ὀπίσω μου] δὲ ὀπίσω μου ὁ ἰσχυρότερος μου D. μου posterius] — 102.
κύψας] — D. 28. τῶν ὑποδημάτων] τοῦ ὑποδήματος L. 12. Versio *Copt.*
8. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι] — D.
μὲν] — L 33. 102. Versio *Vulg. Syr. Origenes* in Jo. I. 26. probante *Millio* prol. 400.
ἐβάπτισα ὑμᾶς] ὑμᾶς ἐβάπτισα 69. ἐν prius] — 56. 58. αὐτὸς δὲ] καὶ αὐτὸς D.
βαπτίσει ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίσει 69. βαπτίσει] βαπτίζει. D. in Vers. baptizavit i. e. baptizabit.
ὑμᾶς] — 106.
ἁγίῳ] + καὶ πυρὶ 47. 54. 56. 58. Codex quidam teste Erasmo. Versio *Syra* posterior cum asterisco. — Vers. *Syr.* post.
9. ἐκείναις ταῖς ἡμέραις] ταῖς ἡμέραις ἐκείναις D. Versio *Vulg.* ἐκείναις] — 11.
ἦλθεν] + ὁ D 11. 13. 62. 69. 74. 80. Evang. 24. Editio *Complut. Plant.* καὶ prius] — 102.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ DEK. 1. 2. 44. 48. 69. 72. 78. Ev. 20. Editio *Erasmi Ald.* Versio *Vulg. Goth. Syr.* Ναζαρὰτ A.
ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην] ἰς τὴν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου D. a prima manu. 69. 102. ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου 1. Versio *Syra. Sax.* Codices *Latini*.
εἰς τὸν Ἰορδάνην] ἐν τῷ Ἰορδάνῃ Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ut Matthaeus.
10. εὐθέως] εὐθὺς L. — D. ἀπὸ] ἐκ DL. 13. 33. 69. Evang. 20.
σχιζομένους] ἠνοιγμένους D. Versio *Vulg. Goth.* ex *Matthaeo*. πνεῦμα] + τοῦ θεοῦ 61.
ὡσεὶ] ὡς DEFHKL 3. 9. 14. 31. 34. 38. 39. 44. 60. 72. 76. 78. 82. 91. 92. 102. Evang. 8. 12. 24.
καταβαῖνον] + καὶ μένον 33. 71. 86. 106. Versio *Vulg.* ex *Joanne*. ἐπ'] εἰς D. 69.
11. ἐγένετο] — D. οὐρανῶν] + λέγουσα 64. Versio *Armen.*
ᾧ] σοὶ DL. 1. 4. 5. Colb. 28. 31. 36. 38. 67. 69. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. posterior habet editam in margine. *Copt. Armen.* probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1196. *T. Beza*.
εὐδόκησα] ηὐδόκησα D. ex emendatione EFG 2. 82.
12. εὐθὺς] εὐθέως AD 10. 12. 35. 56. 58. 59. 62. 63. 66. 83. Evang. 1. 9. 10. 11. 14. 18. 19. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Genevensis*. *Bogardi*.
πνεῦμα] + τὸ ἅγιον D. αὐτὸν ἐκβάλλει] ἐκβάλλει αὐτὸν D 69.
13. ἐκεῖ] — ADL 33. 102. Versio *Vulg. Goth. Copt Arab. Origenes* in Jo. II. 12.
ἐν τῇ ἐρήμῳ] — K. 1. 4. 11. 28 42. 50. 69. 72. probante *J. Millio* prol. 1500. + ἐπὶ 1. 69.
ἡμέρας τεσσαράκοντα] + καὶ νύκτας τεσσαράκοντα M. 13. 33. Versio *Vulg. Copta. Syra* posterior in margine *Æthiop. Arab. Origenes* l. c. τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας L. τεσσαράκοντα ἡμέρας 102.
+ καὶ D Versio *Vulg.* ὁ] — A. 14. μετὰ δὲ] καὶ μετὰ D. Versio *Armen.*
τὸν] — A F Colb. tres. 9. 11. 11. 44. 73. 87. 92. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*. *Euseb.* H. E. ὁ Ἰησοῦς] — Colb. tres.
ὁ] — AF 3. 44. 72. 73. 74. 84. 89. 92. 106. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. *Eusebius* l. c.

nubibus coelum patet. *Silius* I. 535. Hic subitus *scisso* densa inter nubila coelo Erupit quatiens terram fragor: & super ipsas Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas. & 135. ruptoque polo micat igneus aether. VII. 653. ruptusque fragore Horrisono polus & vultus patuere Tonantis. VI. 608. abrupto fregit coelo super agmina nubem. XVII. 252. hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare fulmina *Cic.* de Divinat. I. 43. cum duo visi soles essent, & cum tres lunae, & cum faces — & cum coelo fremitus auditus, & cum coelum discessisse visum esset, atque in eo animadversi globi. II. 28. ita te nec terrae fremitus, nec coeli discessus — nec faces visae terrebunt. I. 44. discessisse coelum. 48. ex Ennio: Exin candida se radiis dedit icta foras lux, Et simul ex alto longe pulcherrima praepes Laeva volavit avis: simul aureus exoritur sol. — Conspicit inde sibi data Romulus esse priora Auspicio regni stabilita scamna solumque. *Æneid.* IX. 20. Unde haec tam clara repente Tempestas? video medium discedere coelum. *Servius.* chasma dicit factum, i. e. subitam aëris disruptionem & quendam recessum — In Auguralibus libris inter ostenta etiam coelum discisse dicitur. *Livius* XXII. 1. Faleriis coelum findi velut magno hiatu visum, quaque patuerit, ingens lumen effulsisse. *Seneca* Q. N. I. 14. Sunt chasmata, cum aliquando coeli spatium discedit, & flammam dehiscens velut in abdito ostentat. & VII. 20. aliquando lacuna retro cedentis aëris patuit, & vastum in concavo lumen. Exclamare posses, quid est hoc? *Æn.* I. 587. Vix ea fatus erat, quum circumfusa repente scindit se nubes, & in aethera purgat apertum. *Horat.* I. Od. 34. 5. Diespiter igni corusco nubila dividens plerumque per purum tonantes egit equos, volucremque currum. *Æneid.* III. 198. ingeminant abruptis nubibus ignes. *Lucret.* II. 214. Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes concursant.

13. *Æn.* III. 646. Quum vitam in silvis inter deserta ferarum lustra domosque traho. Servius: propter feras deserta.

τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγων· Ὅτι πε- 15
πλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ. Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀν- 16
δρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ +, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· (ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς·)
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώ- 17
πων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν 18
ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ 19
πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα. Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα 20
αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. Καὶ εἰσπορεύον- 21
ται εἰς Καπερναούμ· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.
Καὶ

+ τοῦ Σίμωνος

Γαλιλαίαν] + διδάσκων καὶ L.
τῆς βασιλείας] — L. 1. 28. 33. 69. Versio *Copt. Armen. Syra* posterior. *Origenes* l. c.
15. καὶ prius] — ADEFH 2. 9. 31. 38. 44. 45. 50. 63. 65. a prima manu 70. 91. 92. Versio *Gothica*, Codices *Latini*. probante *J. A. Bengelio J. Millio* prol. 1342.
ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ] — 2. 3. 73. ὅτι] — 1.
πεπλήρωται ὁ καιρὸς] πεπλήρωνται οἱ καιροὶ D. πιστεύετε] πιστεύσατε 74. 89. 90. a prima manu.
16. περιπατῶν δὲ] καὶ παράγων DL 4. 28. 33. 69. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. probante *J. Millio* prol. 1196. παρὰ] περὶ 2. Editio *Erasmi* 1. εἶδε] + τὸν D. 69.
αὐτοῦ] τοῦ Σίμωνος ALM. 1. 2. Colb. duo 13. 31. 38. 40. 47. 53. 55. 68. 69. Versio *Copt. Armen.* Σίμωνος 102. + τοῦ Σίμωνος E F H K 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 68. 70. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 7. 8. 9. 10. 10. Editio *Complut.* duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Plant. Genev* Versio *Goth. Ruff. Syra* posterior. Haec verba Matthaeum interpretantur, ne Andreas Christi frater fuisse videretur. vid. infra III. 17 & *Matth.* X. 3.
βάλλοντας] ἀμφιβάλλοντας ADFGHL 2. a prima manu. 5. 13. 29. 33. 36. 42. 44. a prima manu. 50. 65. 69. 71. 72. a prima manu. 87. 91. 92. Colb. duo. βάλλοντας ἀμφίβληστρον] ἀμφίβληστρα βάλλοντας L 1.
ἀμφίβληστρον] ἀμφίβληστρα 5. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg. Syr. Theophylactus* editus. τὰ δίκτυα D. 13. 28. 69. ἐν τῇ θαλάσσῃ] εἰς τὴν θάλασσαν 13. 50. 57. 69. 106. Versio *Vulg.*
ἁλιεῖς] ἀλεεῖς ACL. & comm. 17. 17. ὁ Ἰησοῦς] — 59. 73. *Theophylactus.*
γενέσθαι] — 1. 28. 48. 69. Versio *Syra*. ut Matthaeus.
18. εὐθέως] εὐθὺς L. & comm. 20. 21. 29. 30. 42. 43. II. 8. IV. 5. τὰ δίκτυα αὐτῶν] πάντα D,
αὐτῶν] — CL. 28. 33. 69. 102. Versio *Vulg.* 19. προβὰς] προσβὰς D. a prima manu.
ἐκεῖθεν] — DL. 1. 102. Versio *Syra*. ὀλίγον] — 56. 57. 58. *Theophyl.* καταρτίζοντας] κατασκευάζοντας 28.
δίκτυα] + αὐτῶν C K M 4. 11. 12. 15. 27. 31. 38. 42. 50. 61. 91. Evang. 14. Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco *Copt.* 20. ἀφέντες] εὐθὺς ἀφέντες 69.
ἐν τῷ πλοίῳ] — Versio *Syra*. μισθωτῶν] μισθίων 1.
ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ] ἠκολούθησαν αὐτῷ. D. Versio *Vulg.*
21. εἰσπορεύονται] εἰσεπορεύοντο D. probante T. *Beza* in Annot. Ed. 3 4. 5. διεπορεύοντο 61. εἰσπορεύεται L 1. 37. 71. καπερναούμ] καφαρναούμ D. 69. Versio *Vulg. Syr.*
εὐθέως] εὐθὺς 1. *Origenes* in Jo. II. 12.
τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε] ἐδίδασκεν ἐν τοῖς σάββασιν εἰς τὴν συναγωγὴν CL. Versio *Syra*, *Copt.* τοῖς σάββασιν ἐδίδασκεν εἰς τὴν συναγωγὴν 69.
εἰσελθὼν] — CL. 69. Evang. 18. 19. Versio *Syra*, *Copt. Origenes* in Jo. ἐλθὼν 49.

15. πεπλήρωται ὁ καιρὸς] *Luc.* XXI. 24. *Jo.* VII. 8. *Act.* VII. 23. 30. IX. 23. XXIV. 28. *Gal.* IV. 4. *Luc.* I. 23. 57. II. 6. 21. 22. *Eph.* I. 10. *Jos.* A. VI. 4. 1. τοῦτον ἐμήνυσεν, πέμψειν γὰρ αὐτὸς τινα νεανίσκον ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς κατὰ τήνδε τὴν ὥραν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ δώματος καθεζόμενος ἐξεδέχετο τὸν καιρὸν γενέσθαι, πληρωθέντος δὲ αὐτοῦ, καταβὰς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐπορεύετο. Συναντᾷ δὲ τῷ Σαούλῳ.

17. *Demosthenes.* οἱ πεποιηκότες ταῦτα γενέσθαι.

20. *Cic.* pro Caecin. 20. Si tuus servus nullus fuerit, sed omnes alieni & mercenarii. *Jo.* X. 5. *Plato* de Rep. II. μισθωτοὶ, οἱ δὴ πωλοῦντες τὴν τῆς ἰσχύος χρείαν. *Cic.* Offic. I. 42. illiberales autem & sordidi quaestus mercenariorum, omniumque quorum operae, non quorum artes emuntur.

23. *Plut.* Aristid. p. 324. B. ἀριστείδης ἀνακραγὼν τοῦτον ἐκέλευσε τὸν λόγον καταβαλεῖν. & Phoci. p. 757. F. οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τοὺς ὀλιγαρχικούς. reclamavit. *Demosth.* c. Midiam. ἐάν τις ὑμῶν ἀδικούμενος ἀνακραγῇ, προσδραμοῦνται καὶ παρέσονται βοηθοῦντες.

ἐν ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ] Hebraismus. inf. V. 2. 2. *Cor.* XII. 3. *Apoc.* I. 10. XVII. 3. XXI. 10.

24. ἔα] *Plato* Protag. ἐπειδὴ οὖν ἐκρουσάμην τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, ἔα, ἔφη, σοφισταί τινες. Οὐ σχολὴ αὐτῷ. καὶ ἅμα ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως, ὡς οἷόντ' ἦν, ἐπήραξε. Euthyd. ἔα, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Διονυσόδωρε, εὐφήμει τε καὶ μὴ χαλεπῶς με προδίδασκε. Charmid. σοὶ δὲ, ὦ βέλτιστε, οὐχ οὕτω δοκεῖ; ἔα, ἦν δ' ἐγώ. μὴ γὰρ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν σκοπῶ, ἀλλ' ὃ σὺ λέγεις νῦν —— θαρρῶν τοίνυν, ὦ μακάριε, ἀποκρινόμενος τὸ ἐρωτώμενον, ὅπῃ σοι φαίνεται, ἔα χαίρειν, εἴτε κριτίας ἐστὶν εἴτε Σωκράτης ὁ ἐλεγχόμενος, ἀλλ' αὐτῷ προσέχων τὸν νοῦν τῷ λόγῳ σκόπει, ὅπῃ ποτε ἐκβήσεται ἐλεγχόμενος. Lachet. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐάσαντες χαίρειν, εἴτις τί ἐρεῖ. Cratylo θαρρῶν τοίνυν ἔα καὶ ὄνομα τὸ μὲν εὖ κεῖσθαι, τὸ δὲ μὴ —— ἔα καὶ τὸ μὴ προσῆκον γράμμα ἐπιφέρειν. Gorgias. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἔα, ἐμοὶ δ' εἰπὲ —— ἔα με χρῆσθαι. Crit. ἔα τοίνυν, ὦ κρίτων. Phaedo. ἔα, ἔφη, χαίρειν αὐτόν. *Aeschyl.* ἔα. Schol. ἐκπλήξεως. *Aristoph.* Nub. 1262. ἰώ μοι μοι. ἔα, τίς οὑτοσὶ ποτ' ἔσθ' ὁ θρηνῶν; *Lucian.* Timon. 37. ἔα τὰ ὀργίλα ταῦτα καὶ μειρακιώδη. *Hesychius.* ἔα, ἄφες. *Arrian.* Epictet. II. 24. ἔα, ἄνθρωπε, εἰς τί ἐλήλυθας; *Lucian.* Dial. Deor. XI. 1.

Ve-

22 Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ
23 οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρ-
24 τῳ, καὶ ἀνέκραξε, Λέγων· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς,
25 οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Φιμώθητι,
26 καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ
27 μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέ-
γοντας· Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
28 τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς
29 ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς
30 τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατ-
έκειτο

ἐδίδασκεν] + αὐτοὺς D. Versio *Goth*. *Syra* posterior cum asterisco. ἐδίδαξε 69.
22. ἐξεπλήσσοντο] + οἱ ὄχλοι 51. + πάντες 6. 36. 40. 53. *Theophylactus*.
αὐτοὺς] — 57. 73. καὶ posterius] — D. a prima manu.
γραμματεῖς] + αὐτῶν CM. 12. 33. 61. 67. 76. 80. 106. Versio *Syra* utraque.
23. καὶ prius] + εὐθὺς 1. Versio *Copta*. *Origenes*. αὐτῶν] — DL 72. Vers. *Copta*. τῶν Ἰουδαίων Ev. 8. 9. 10. 12.
ἀνέκραξε] ἐνέκραξεν D. ἀνέκραζε Edit. *Erasmi* 1. 2. 3. *Aldi*, *Colinaei*. ἐκέκραξεν 2.
24. ἔα] — D. 102. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. Ναζαρηνέ] Ναζωρηνέ 69. Versio *Goth*.
ἀπολέσαι ἡμᾶς] ἡμᾶς ἀπολέσαι C. *Victor*.
οἶδα] οἴδαμεν L Versio *Copt*. *Armen*. *Origenes* l. c. *Cyrillus* de Ador. p. 185. *Basilius* c. Eunom. 2. *Cyr. Hieros*.
25. ὁ Ἰησοῦς] — D. ἐξ] ἀπ᾽ L. 9. 72. *Damascenus* I. 1.
αὐτοῦ] + τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον Versio *Gothica*.
ἐξ αὐτοῦ καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν] ἐκ τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα ἀκάθαρτον, καὶ ἐξῆλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον σπαράξας αὐτὸν καὶ κράξας. D. 26. τὸ πνεῦμα] — 102.
κράξαν] κράξας 56. 58. 89. φωνῆσαν L. 33. *Origenes*. ἐξ] ἀπ᾽ CDGM. 37. 49. Versio *Vulg*. *Damascenus* l. c.
27. ἐθαμβήθησαν] ἐθάμβησαν D. πρὸς] — 102.
αὐτοὺς] ἑαυτοὺς ACDFM 1. 3. 7. 9. 11. 29. 31. 34. 35. 39. 42. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64 65. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 92. Evang. 18. 19. Editio *Complut*. *Colin*. *Ald*. *Bengelii*, *Theophylactus*. αὐτοὺς Editio *Plant*.
λέγοντας] λέγοντες A C. 2. 31. 33. 56. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
τί ἐστι τοῦτο] — D. Evang. 19. τίς ἡ] — L. 1. 102. Versio *Copt*.
ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη] ἡ καινὴ αὕτη διδαχὴ A. ἡ διδαχὴ ἐκείνη ἡ καινὴ αὕτη D. ἡ καινὴ διδαχὴ αὕτη 69.
ἡ secundo] — 1. 102. αὕτη] — L 102.
ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν] ἡ ἐξουσία ὅτι D. ὅτι] — L 1. 102.
κατ᾽ ἐξουσίαν] — 57. ἐπιτάσσει] ἐπιτάττει 2.
28. ἐξῆλθε δὲ] καὶ ἐξῆλθε CDLM. 33. Evang. 9. 10. 19. Versio *Vulg*.
εὐθὺς] — 1. 28. 31. 33. 59. a prima manu. Versio *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. εὐθέως 56. 58.
+ πανταχοῦ C. 69. + πανταχῇ L Versio *Copt*.
29. καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον] ἐξελθὼν δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἦλθεν D.
εὐθέως] — Versio *Syra*. εὐθὺς 1. 69.
ἐξελθόντες] ἐξελθὼν 1. 6. 37. 69. 80. Colb. Lectionaria. Codd *Latini*. Versio *Arab*. *Euthymius*, *Theoph*. ἐλθόντες 73.
ἦλθον] ἦλθεν. iidem. Colb. ἦλθαν L. εἰσῆλθον F 74. 89. 90.
30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο] κατέκειτο δὲ ἡ πενθερὰ Σίμωνος. D. Versio *Vulg*.
πενθερὰ] + τοῦ M. 1. 10. 12. 61. 62. 69. Editio *Complut*. Σίμωνος] Πέτρου 31.

Venus Lunae. ἔα, ἐκεῖνος ὑβριστής ἐστιν. *Achill. Tac.* VI. p. 389. ἔα με, ἄνθρωπε, μετὰ τῆς ἐμαυτῆς συντρίβεσθαι τύχης. *Plut* ἔα μ᾽, ἄνθρωπε διδόναι δίκην. & ἔα μ᾽ ἀπολέσθαι, τοῦτο γὰρ μοι συμφέρει. *Suidas* ἔα, συγχώρει. *Schol. ad Callimach.* Hymn. 1. ἔα πάτερ. Τὸ ἔα ψιλούμενον τὸ συγχώρει δηλοῖ.

ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ] *Psal.* CVI. 16.

26. *Aristoph.* Ran. 426. ἐν ταῖς ταφαῖσι —— σπαράττειν τὰς γνάθους. *Galen.* ad Glauc. 1. ἐμεῖν ἢ σπαράττειν τὸν στόμαχον ἤτοι δακτύλων ἢ πτερῶν καθέσεσιν. *Lucian.* Jud Vocal. 11. δεσμοῖς τισιν στρεβλοῦν καὶ σπαράττειν αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπιχειρεῖ. *Plut.* praecept. sanit. p. 130. C. κραυγὰς μέντοι περιπαθεῖς καὶ σπαραγματώδεις εὐλαβητέον inf. IX. 20. distorquere, convellere. *Meila* f. 52. 2. Illis euntibus egressus est illis obviam Benthamalion dixitque eis: placetne ut vobiscum veniam? Flevit R. Simeon, &, ancillae, inquit, domus patris nostri ter angelus apparuit, nobis autem ne semel quidem. Veniat ergo miraculum undecunque. Praecessit ergo Benthamalion, & invasit filiam Caesaris. Cumque illi venissent, dixerunt: Benthamalion, exi ab ea. Qui vocatus statim exiit. *Aretaeus* Capp. de Epilepsia de Cur. 5. ἦν δὲ καὶ σπᾶται καὶ διαστρέφεται τὴν κάτω γνάθον, ἢ τῷ χεῖρε, καὶ τὰ σκέλη ῥίπτηται. 5. de morbo. δάκτυλοι γοῦν μεγάλοι χειρῶν ἢ ποδῶν συνέλκονται —— χεῖρες δὲ οἱ σπασμῷ συνέρχονται —— ἐσφαγμένοισι ταύροισι ἴκελος ἡ συμφορίη —— στόμα ξηρὸν —— ἐν αὔξῃ δὲ τοῦ κακοῦ —— ἀφωνίη, ἀναισθησίη καὶ εἰ μέγα ἐμβοῆς —— στεναγμὸς δὲ ἡ φωνή. σπαράσσειν τὰς κόμας & τὰς παρειὰς *Euripidi* dicitur, qui genas capillosque laniat. Christus, qui vetuit ipsum loqui, permisit tamen edere clamorem, doloris magnitudinem testaturum.

27. *Targ.* Esaj. XII. 3. & recipitis doctrinam novam cum gaudio ab electis justorum.

Aristot. Polit. IV. ἀρχὰς δὲ λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαι περί τινων, καὶ ἐπιτάξαι· καὶ μάλιστα τοῦτο, τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστι. & metaphys. 1. οὐ γὰρ δεῖ ἐπιτάττεσθαι τὸν σοφὸν ἀλλ᾽ ἐπιτάττειν. *Glossar.* indicit, ἐπιτάσσει.

κατ᾽ ἐξουσίαν] pro potestate, pro imperio. i. e. tanquam potestatem & imperium habens.

κατέκειτο] *Aristoph.* Vesp. 284. διὰ τοῦτ᾽ ὀδυνηθεὶς εἶτ᾽ ἴσως κεῖται πυρέττων. *Galenus* de rat. medendi II. τοῦτον δ᾽ εἰ τύχῃ τὸν κατακείμενον ἄνθρωπον νοσεῖν. *Lucian.* Icarom. 31. εἴ τις τῶν ἑταίρων κατάκειται νοσῶν. *Hippocr.*

έκειτο πυρέσσουσα· καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐ- 31
τὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως· καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχον- 32
τας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθε- 33
ράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις· καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ 34
ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. Καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς, ἐξῆλθε· 35
καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ 36
μετ' αὐτοῦ. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. Καὶ λέγει 37
αὐτοῖς· Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελή- 38
λυθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ 39
δαι-

εὐθέως] — Versio *Syra*. εὐθὺς D. 33. 59. 69. 31. προσελθὼν] εἰσελθὼν 76.
ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς] ἐκτείνας τὴν χεῖρα κρατήσας ἤγειρεν αὐτὴν D.
κρατήσας] + αὐτὴν 12. αὐτῆς] — L.
ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως] εὐθέως ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς D. Versio *Vulg*. *Syr*.
εὐθέως, καὶ] καὶ εὐθέως 39. εὐθέως] — CL. 1. 102. Versio *Copt*. *Armen*.
εὐθέως] + καὶ ἠγέρθη 61. + καὶ ὁ καύσων Versio *Syra* posterior cum asterisco.
32. ἔδυ] ἔδυσεν D. ἔφερον] ἐφέροσαν D. φέρουσι 56. + πάντες 69.
ἔχοντας] + νόσοις ποικίλαις D.
33. ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν] ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη D 102. Versio *Vulg*. ἡ πόλις ἦν ὅλη ἐπισυνηγμένη C. ἡ πόλις ὅλη ἦν συνηγμένη 69. ἐπισυνηγμένη] συνηγμένη 64. Editio *Complut*.
τὴν θύραν] τῇ θύρᾳ *Theophylactus*. + αὐτοῦ D.
34. πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε] αὐτοὺς, καὶ τοὺς δαιμόνια ἔχοντας ἐξέβαλεν αὐτὰ ἀπ' αὐτῶν D. ποικίλαις νόσοις] — L.
δαιμόνια πολλὰ] δαίμονας πολλοὺς 61.
λαλεῖν τὰ δαιμόνια] αὐτὰ λαλεῖν D. Versio *Vulg*. τὰ δαιμόνια λαλεῖν 102.
αὐτὸν] + καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε. D. + χριστὸν εἶναι LM. 1. 6. 7. 28. 35. 37. 38. 47. 56. 58. 60. 62. 66. 70. 76. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Edit. *Colinaei*. + τὸν χριστὸν εἶναι G. 69. 74. 83. 89. 90. Evang. 8. Versio *Syra* posterior cum asterisco, *Æthiop*. + τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι C. *Cyrill*. de Adorat p. 185. ex *Luca*. 35. πρωῒ] πρωΐας *Theophylactus*.
ἔννυχον] ἔννυχα CDL. 1. 7. 9. 33. Evang. 9. 10. 19. ἐννύχιον 59. scil. ὥραν.
λίαν] — 34. 39. Versio *Goth*. ἀναστὰς] — D. καὶ ἀπῆλθεν] — 56. 102.
+ ὁ Ἰησοῦς CFG. Colb. 2. 4. 29. 41. 44. 60. 64. 73. 91. 92. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. εἰς] + τὸν D. τόπον] — 56.
κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ AD. προσηύχετο] προσηύξετο D.
36. κατεδίωξαν] κατεδίωξεν duo *Stephani* teste Beza. 15. 40. 53. Versio *Vulg*. οἱ] — 102.
ὁ] + τε K. 1. 11. 27. 50. 68. 69. 72. probante *J. Millio* prol. 1474. τότε D ex emendatione.
— L. 102. Editio *Erasmi* 1. 37. εὑρόντες] ὅτε εὗρον D. Versio *Vulg*. εὗρον L.
αὐτὸν] + καὶ L.
ζητοῦσι σε] σε ζητοῦσι AEFG 2. 3. 31. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 84. 86. 89. 90. 92. 106. Editio *Complut*. Versio *Goth*. *Theophylactus*. 38. ἄγωμεν] + ἀλλαχοῦ CL 33. Versio *Copt*.
ἐχομένας κωμοπόλεις] ἐγγὺς κώμας καὶ εἰς τὰς πόλεις D. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. *Arab*. Erpenii.
κωμοπόλεις] πόλεις 69.
κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ ACFG. 1. 2. 3. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 92. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Bengelii*, *Theophylactus*. ἐκεῖ Edit. *Complut*.
ἐξελήλυθα] καὶ ἐξῆλθον C. ἐξῆλθον L 33. ἐξήλυθα 4. 14. 35. 40. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56.

pocr. Epidem. III. 7. χαιριώνας, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημαινέτου, ἐκ πότου πῦρ ἔλαβε. — παρθένον, ἡ κατέκειτο ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ, πυρετὸς καυσώδης ἔλαβε. *Demosth*. in Conon. ἡνίκα ἀσθενῶν ἐγὼ κατεκείμην.

31. *Berachoth* f. 62. R. Chaja f. Abba aegrotabat, venit ad eum R. Jochanan dixitque: diligis castigationes? respondit, neque ipsas neque mercedem earum. Dixit illi: porrige mihi manum tuam, porrexit illi manum suam, & suscitavit eum. R. Jochanan aegrotavit, venit R. Chanina dixitque, diligis &c. Cur autem R. Jochanan non excitavit se ipsum? dicunt: vinctus non permittitur exire ex carcere sponte sua.

32. ἔδυ] *Eustath*. in Il. α. p. 88. 30. δύεσθαι μὲν καὶ καταδύεσθαι λέγεται, τὸ εἰς βάθος ὑγρὸν κατιέναι, ὡς καὶ ὁ ἥλιος δύνεται εἰς τὸν μυθικὸν ὠκεανὸν, καὶ ζῶα δυτικὰ παρ' ἀριστοτέλει τὰ καθ' ὕδατος δυόμενα. & in Od. ζ. p. 385. 32. πρὸς ὃ παίζων ἀπορητικῶς, φασὶ, Ματρέας ὁ ἀλεξανδρεὺς ἔλεγεν· διατί ὁ ἥλιος δύνει μὲν, οὐ κολυμβᾷ δέ; & *Athen*. I. p. 19. E. & XII. p. 526. B. τινες αὐτῶν οὔτε ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον, οὔτε δυόμενον ἑωράκασι. *Æschines* c. Timarch. ἀφ' ἡλίου ἀνιόντος μέχρι δύνοντος. *Joel*. II. 10. *Tob*. II. 4. 7. *Lysius*. ἡλίου δεδυκότος. *Beza*: dicuntur autem δύεσθαι quae aquam subeunt; ut appareat hoc dicendi genus profectum ex vulgi opinione, qui solem mergi putabat oceano.

Judaeos religio tenebat, quo minus ante exitum sabbati aegrotos suos afferrent, conf. comm. 21. 29.

33. *Arrian*. Epict. III. 24. θέλεις με τὸν δεῖνα θεραπεύειν; ἐπὶ θύραις — αὐτοῦ πορεύεσθαι — τοῦ ἐπὶ θύραις ἐλθεῖν ἄξιον τὸ πρᾶγμα ἔστω. *Horat*. Epist. I. 5. 31. Atria servantem postica falle clientem. *Aristoph*. Nub. 468. ὥστε σοῦ πολλοὺς ἐπὶ ταῖσι θύραις ἀεὶ καθῆσθαι βουλομένους ἀνακοινοῦσθαι τε, καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν. inf. II. 2. *Plut*. Galb. p. 1056. C. ἃ δὲ ἡ σύγκλητος εἰς τιμὴν ἔπραττεν αὐτοῦ καὶ δύναμιν, ἀνακαλοῦσα εὐεργέτην, καὶ συντρέχουσα καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας. *Simplic*. in Epictet. p. 157. θεραπεία δὲ τούτων ἐστὶ τὸ φοιτᾶν ἐπὶ θύρας. *Lucian*. Necyom. 12. ἡνίκα πολλοὶ μὲν ἕωθεν ἐπὶ τῶν πυλώνων παρειστήκεισαν, τὴν πρόοδον αὐτοῦ περιμένοντες. *Dio Chrys*. O. XLVII p. 529. B. δεομένων λέγειν καὶ συμβουλεύειν καὶ περὶ τὰς ἐμὰς θύρας ἰόντων ἐξ ἑωθινοῦ. *Lucianus* D. Mort. IX. 2. ἕωθεν μὲν εὐθὺς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων μάλα πολλοί.

34. ἤφιε

40 δαιμόνια ἐκβάλλων. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπε-
41 τῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ· Ὅτι, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς
41 σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Θέλω, καθαρί-
42 σθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.
43 Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν· Καὶ λέγει αὐτῷ· Ὅρα μηδενὶ
44 μηδὲν εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρι-
45 σμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν
πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσ-
ελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

1 ΚΑὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν. καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι. Καὶ
εὐ-

58. 62. 69. 71. 74. 78. 83. 89. 90. Evang. 5. Versio *Vulg. Goth. Syr.* prior & posterior in margine, *Arab. Theophylactus.* probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1068. 1438.

39. ἦν] ἦλθεν L. Versio *Copta.*

κηρύσσων] διδάσκων 56. 58.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς ADKL 1. 42. 50. 69. 72. 86. 106.

Γαλιλαίαν] γῆν ἐκείνην Evang. 5.

τα] — 90.

40. παρακαλῶν] ἐρωτῶν D.

καὶ γονυπετῶν αὐτὸν] — D. 102.

αὐτὸν secundo loco] — 69.

αὐτὸν tertio loco] — 1. 47. 54. 61. 71. Versio *Vulg. Goth. Armen.* αὐτῷ 34. 39. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.*

αὐτῷ] — D. Vers. *Armen.* Codices *Latini. Augustinus.*

ὅτι] — D. 28. 69. 71. Versio *Vulg. Syr.*

κύριε CL. Versio *Sax. Copt.*

41 ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς] καὶ ὀργισθεὶς D. καὶ σπλαγχνισθεὶς 102. + ἐπ' αὐτῷ Versio *Syra* utraque.

χεῖρα] + αὐτοῦ DL. Versio *Goth. Vulg. Syr. Copt.*

αὐτοῦ] — 102.

καὶ λέγει] λέγων 69.

αὐτῷ] — 1. Versio *Syr.* Codices *Latini.*

42.] — 61.

εἰπόντος αὐτοῦ] — DL 69. 102. Versio *Syr. Copt. Arab.* probante *J. Millio* prol. 401.

αὐτοῦ] τοῦ Ἰησοῦ Versio *Goth.*

ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα] ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ C. Versio *Goth. Copt.* ἀπῆλθεν ἡ λέπρα ἀπ' αὐτοῦ A.

ἐκαθαρίσθη] ἐκαθερίσθη CL. 1 2.

43. εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν] ἐξέβαλεν αὐτὸν εὐθέως A.

εὐθέως] εὐθὺς D — Versio *Syra.*

44. μηδὲν] — ADL 33. 36. 47. 54. 61. 69. Evang. 19. Editio *Complut.* Versio *Syra Vulg. Victor.* probante *J. Millio* prol. 1100. & 404. *Theophylactus.*

σεαυτὸν δεῖξον] δεῖξον σεαυτὸν D. Versio *Vulg.*

ἱερεῖ] ἀρχιερεῖ 12. 69. Versio *Vulg. Goth.* T. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. *Syrus* optime legit numero plurali sacerdotibus.

περὶ] ὑπὲρ 33.

ἃ] καθὼς C. ut videtur. Versio *Syra.*

δῶρον ὃ Versio *Copt. Armen.*

Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 11. 15. 72. 74. 92.

αὐτοῖς] αὐτῷ A. a prima manu, ut videtur.

45 ὁ δὲ] + Ἰησοῦς Versio *Goth.*

πολλὰ] — D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410.

τὸν λόγον] — 61.

αὐτὸν] D. 90.

φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν] εἰς πόλιν φανερῶς εἰσελθεῖν C. Versio *Copt.* φανερῶς εἰσελθεῖν εἰς πόλιν D Versio *Vulg.*

εἰσελθεῖν] εἰσιέναι 12. 70.

ἔξω] ἔξωθεν Edit. *Complut. Plant. Genev.*

ἦν] — 102.

ἐν] ἐπ' L 28.

πανταχόθεν] πάντοθεν ACDKM 1. 10 11. 15. 33. 50. 57. 68. 72.

1. πάλιν εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν πάλιν DL. 13. 28. 33. Versio *Copta.* εἰσῆλθε πάλιν ACE 1. 3. 14. 15. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 41. 44. 69. 72. 74. 76. 78. 80. 81. 82. 89. 90. Colb Editio *Complut.* Versio *Gothica, Syra* utraque, *Theophylactus.* εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πάλιν FG 2. 12. 37. 73. 92 Versio *Syra.*

καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D.

ἡμερῶν] + ὀκτὼ Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 413.

καὶ posterius] — L Versio *Copt.*

ὅτι] + ἐκεῖ 12. 61.

εἰς οἶκον] ἐν οἴκῳ L 33. 67. Versio *Vulg.* εἰς οἶκους 12.

34. ἤφιε] inf. II. 16. alibi non reperitur. *Lucianus* Tim. 13. ἠφίει. *H. Grotius* conjicit legendum ἠφίει.

36. κατεδίωξαν] Proprie significat hostili animo aliquem persequi.

38. τὰς ἐχομένας] *Arrian.* Exped. Al. II. 8. ἐχομένην δὲ τούτων τὴν κοίνου τάξιν —— πρώτη μὲν ἀμύντου τάξις ἦν, ἐχομένη δὲ ταύτης ἡ Μελεάγρου. *Hippocrat.* Aphorism. III. 18. οἱ παῖδες καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν. *Diodor. Sic.* II. 49. ἡ ἐχομένη τῆς ἀνύδρου καὶ ἐρήμου χώρας ἀραβία. *Herodot.* IV. 176. τούτων ἐχόμενοι Γινδάνες εἰσι. 178. Λωτοφάγων τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες. *Jos.* A. VI. 1. 1. πρὸς τὰς ἐχομένας ἀπολύουσι πόλεις. *Galen.* in Hippocr. de Praenot. II. κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἢ καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῇ νύκτα. *Herodot.* I. 93. λίμνη δὲ ἔχει τοῦ σήματος μεγάλη. *Luc.* XIII. 33. *Thucyd.* I. 11. Schol. τριχῇ διεῖλε —— εἰς τὰ πρὸ τῶν τρωϊκῶν, εἰς αὐτὰ τὰ τρωϊκὰ, εἰς τὰ ἐχόμενα αὐτῶν. *Act.* XX. 15. XXI. 26. & LXX. *Lexic.* in Jobum. ἐχόμεναι, πλησίον, ἐγγυτάτω. in Psalm. ἐχόμενα, ἐγγίζοντα.

κωμοπόλεις] *Thucyd.* I. 5. προσπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις, καὶ κατὰ κώμας οἰκουμέναις. *Strabo* XIII. p. 887. B. καὶ τὸ Ἴλιον, ὃ νῦν ἐστι, κωμόπολίς τις ἦν, ὅτε πρῶτον οἱ Ῥωμαῖοι τῆς ἀσίας ἐπέβησαν, καὶ ἐξέβαλον ἀντίοχον τὸν μέγαν —— φησὶ γοῦν Δημήτριος —— οὕτως ὀλιγωρουμένην ἰδεῖν τὴν κατοικίαν, ὥστε μηδὲ κεραμωτὰς ἔχειν τὰς στέγας. *Ptolemaeus* Δηγια, κωμόπολις. *Isidorus* Characenus in mansionib. Parthicis p. 3. εἶτα βασίλεια, ἀρτέμιδος ἱερὸν, Δαρείου κτίσμα. κωμόπολις —— εἶτα ἄλλαν κωμόπολις p. 4 παράκειται δὲ τῇ ἐφάλιγα κωμόπολις Ναβαγὰθ. Μέῤῥαν ὀχύρωμα, κωμόπολις. *J. Malela* p 42. ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ ἔλαβε τεῖχος καὶ Γίνδηρος καὶ τὸ Λύταργον, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κωμοπόλεις τῆς Συρίας. Vicus magnus, muris carens. *Vlekken.*

45. πανταχόθεν] *Herodian.* I. 15. 8. τότε πανταχόθεν ζῶα ἠθροίζετο αὐτῷ. & 12. 1. ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ, καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ. II. 7. 1. καλέσας τούς τε πανταχόθεν στρατιώτας, εἰς ῥητὴν ἡμέραν, τοῦ τε λοιποῦ πλήθους συνελθόντος. *Plat.* Theaet. τὸ δ' εἶναι πανταχόθεν ἐξαιρετέον. *Thuc.* I. 17. οὕτω πανταχόθεν ἡ ἑλλὰς ἐπὶ πολὺν χρόνον κατείχετο.

1. δι' ἡμερῶν] *Demaratus* ap. *Galen.* de Antidot.

εὐθέως συνήχθησαν πολλοί· ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐ- 2
τοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσ- 3
σάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην 4
ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.
Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ 5
ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν 6
ταῖς

2. εὐθέως] — L. 33. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1403. & *J. A. Bengelio.*
συνήχθησαν] + ὄχλοι 1.
μηκέτι χωρεῖν] μη συγχωρεῖν 64. + αὐτοὺς Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
τὰ] — 28. καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον] — 64.
αὐτοῖς τὸν] πρὸς αὐτὸυς D. 3. καὶ] + ἰδοὺ ἄνδρες 28.
ἔρχονται πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν ἔρχονται L. ἔρχονται] ἐξέρχονται. 11.
παραλυτικὸν φέροντες] φέροντες παραλυτικὸν CDGL 1. 69 Versio *Vulg.*
τεσσάρων] + ἐπὶ κλίνης. 63. 72. in ora. Versio *Copt. Æthiop.*
4. προσεγγίσαι αὐτῷ] αὐτῷ προσεγγίσαι 72. & in ora. γρ. αὐτὸν προσενέγκαι.
προσεγγίσαι] προσενεγκαι L. 33. 63. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1196. ἐγγίσαι 36. 40.
αὐτῷ] — D. αὐτὸν 106.
διὰ τὸν ὄχλον] ἀπὸ τοῦ ὄχλου D. Versio *Lat.* prae turba. + ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα Versio *Syra.*
στέγην] + αὐτοῦ 28. ἦν] + ὁ Ἰησοῦς D. 38. Versio *Goth. Syr. Armen. Æthiop.*
ἐξορύξαντες] — D. Versio *Syra.*
κράββατον] κραβάττον ACDEFL 1. 65. 72. 73. Evang. 3. Editio *Erasmi* 1. etiam comm. 9. 11. 12.
ἐφ' ᾧ] ὅπου ἦν D. ὅπου L. ἐφ' ὁ 17. ἐφ' οὗ 69. κατέκειτο] κατακείμενος D.
5. ἰδὼν δὲ] καὶ ἰδὼν CL 13. 18. 33. 69. Versio *Copta.* τέκνον] — 31.
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου] σου αἱ ἁμαρτίαι DGL 1. 33. 69. 102. probante *J. Millio.*
6. γραμματέων] + καὶ φαρισαίων Versio *Syra.* αὐτῶν] + λέγοντες D. + ἔλεγον Versio *Copt.*
7. τί] τίς Bodlej. unus in Edit. *Oxon.* οὗτος] — 12. 59. οὕτως] — 14. 61. Ver. *Syr.* & comm. 8.
βλασφημίας] βλασφημεῖ D. Versio *Vulg.* βλασφημίαν 70. 86. Versio *Syra.*

II. ἐπίπαλλε τὴν ἔμπλαστρον ἐπὶ χρόνον πολὺν, δι' ἡμερῶν τὸ τραῦμα πλατύτερον ποιῶν, ἑλκοῦν δυναμένῳ φαρμάκῳ ἐσχαρωτικῷ. p. τήρει τὸ τραῦμα πλείονας χρόνους πλατὺ, ὥσπερ ὑπέδειξα ἐν συγγράμματι. & de Curat. ad Glaucon II. κἄπειτα δι' ἡμερῶν αὖθις. *Justin.* XLIV. 4. Cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset. & V. 10. Cum pax statuta esset, interjectis diebus, repente tyranni —— bellum inferunt. *Theophrast.* H. Plant. IV. 4. ἄλλως τε καὶ δι' ἡμερῶν τινων πίνουσι, καὶ καθάπερ καὶ τὰ ἥμερα παρὰ τρίτην ἢ τετάρτην ποτίζεται τινα. *Bava Bathra* f. 1. *Thanchuma* p. 117. 1. לימים post dies aegrotavit ad mortem. Dicunt etiam Graeci διὰ χρόνου ex intervallo temporis. *Xenoph.* Cyropaed. 1. ὅταν ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου. & V. καλέσας ὁ κυαξάρης ἠξίου τὸν κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. *Plato* de Rep. 1. καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν εἶναι. διὰ χρόνου γὰρ καὶ ἑωράκειν αὐτὸν. *Lysias* de Caed. Eratosth. ἡ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπιέναι οὐκ ἤθελεν, ὡς ἂν ἀσμένη με ἑωρακυῖα ἥκοντα δὴ διὰ χρόνου. *Thucyd.* II. 94. νῆες —— διὰ χρόνου καθελκυσθεῖσαι. *Aristophanes* Pace 569. ὥστ' ἔγωγ' ἤδη 'πιθυμῶ κ' αὐτὸς ἐλθεῖν εἰς ἀγρὸν, καὶ τριαινοῦν τῇ δικέλλῃ διὰ χρόνου τὸ γήδιον. & Lysistrat. 903. σὺ δ' ἀλλὰ κατακλίθητι μετ' ἐμοῦ διὰ χρόνου. *Aristides* S. S. 1. p. 275. τινα τῶν ἐπιτηδείων ἐντυχόντα μοι περιβάλλειν καὶ φιλοφρονεῖσθαι, οἷα δὴ διὰ χρόνου ἑωρακότα. *Galen.* l. III. in III. Epidem. Hippocr. διὰ χρόνου, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἰρήκει διὰ πάνυ πολλοῦ χρόνου, καὶ γὰρ σύνηθες ἐστιν, ἐνίοτε παραλιπεῖν τὸ πολλοῦ, καὶ μόνῳ χρήσασθαι τῷ διὰ χρόνου. *Aristoph.* Plut. 1046. ἔοικε διὰ πολλοῦ χρόνου σ' ἑωρακέναι. *Luc.* XVIII. 4. ἐπὶ χρόνον versio *Vulg.* per multum tempus. Genes. XL. 4. ἦσαν δὲ ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ. *Justin.* XX. 5. qui ante menses Romam incenderant. *Quintilian.* Decl. CCCLXXXVIII. Quare deinde tam sero, post annos consilium initum est ejusmodi? *Libanius* Ep. 937. αὐτὸς μὲν διὰ χρόνου σοὶ γράφω, σὺ δ' ἡμῖν οὐδέποτε· ὁ καὶ ἐμοὶ τὸ διὰ χρόνου πεποίηκε. ᾧ γὰρ βαρὺ τὸ ἐπιστέλλειν, τούτῳ δήπου καὶ τὸ λαμβάνειν ἐπιστολάς. *Plut.* de ira cohib. p. 452. E. διὰ χρόνου. & 453. A. bis. D. XL. 3. L. XVII. §. 3. *de manum. Testamento.* ut si quis post annos, indistincte, liber esse jussus, post biennium liber erit.

2. τὸν λόγον] cum articulo, ut intelligatur Verbum Dei κατ' ἐξοχὴν. ut ἡ γραφή.

3. *Lucian.* Dial. Mort. VI. 2. τὸν ὑπεργήρων, ὀδόντας τρεῖς ἔτι λοιποὺς ἔχοντα, μόγις ὁρῶντα, οἰκέταις τετράσιν ἐπικεκυφότα, κορύζης μὲν τὴν ῥῖνα, λήμης δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μεστὸν ὄντα, οὐδὲν ἔτι ἡδὺ εἰδότα, ἔμψυχόν τινα τάφον. *Porphyr.* de Abstin. I. 53. καὶ ἀρθρῖτιν νόσον περί τε πόδας καὶ χεῖρας τοσαύτην οὖσαν, ὡς ὅλων ὀκτὼ ἐτῶν φέρεσθαι βασταζομένους, ἀποκροῦσαι τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἐπιβλέψει. *Plut.* Anton. p. 948. B. τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμετρημένοις φορὰν μέλλουσιν αἴρεσθαι —— ἀγγελῆναι. *Galen.* de rat. med. X. παρασκευασμένου σινδόνος θερμῆς ἐπ' εἰκείνῃ —— μεταφέρεσθαι γυμνωθέντα· δ. δὲ ἔστωσαν οἱ κρατοῦντες αὐτὸν, εἷς καθ' ἑκάστον πέρας.

4. Quomodo tectum conscenderint, a Romanis, quibus Marcus scribebat, facile intelligebatur, utpote apud quos scalae coenaculorum in publicum erant projectae. *Maximus* D. 64. κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν πάντως ἀπεστεγάσθη ὁ οἶκος· ἐπειδὰν οἱ τῶν τόπων ἐκείνων αὐτόπται γενόμενοι φασὶ, τὰς στέγας τῶν οἴκων ἀπὸ λίθου κισηροῦ εἶναι ἐλαφροτάτου, ὥστε τὸν ἀποστεγάσαι βουλόμενον εὐκόλως καὶ συντόμως δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν. *Plut.* Cap. Rom. 5. p. 264. D. διατί τοὺς τεθνάναι φημισθέντας ἐπὶ ξένης ψευδῶς, κἂν ἐπανέλθωσιν, οὐ δέχονται κατὰ θύραν, ἀλλὰ τῷ κεράμῳ προσβαίνοντες ἔσω καθίασιν αὐτοὺς; —— τὴν ὑπὲρ τὸ τέγος εἰς τὴν οἰκίαν καθίωνσιν. *Thucyd.* IV. 48. κατὰ μὲν τὰς θύρας οὐδ' αὐτοὶ διενοοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τοῦ οἰκήματος, καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν, ἔβαλλον τῷ κεράμῳ, καὶ ἐτόξευον κάτω. *Cic.* Philipp. II. 18. Quoties custodes posuit, ne limen intrares, cum tamen tu, nocte socia, cogente mercede, per tegulas demitterere. *Festus* III. coenacula dicuntur, ad quae scalis adscenditur. *Ju-*

7 ταῖς καρδίαις αὐτῶν· Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρ-
8 τίας, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕ-
τως + διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρ-
9 δίαις ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· Ἀφέωνταί ~ σοι αἱ ἁμαρ-
10 τίαι, ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε
ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας· (λέγει τῷ παρα-λυ-

+ αὐτοὶ ~ σου

ἀφιέναι] + τὰς D. a prima manu. εἷς] —— D. probante *J. Millio* prol. 410.
8. εὐθέως] — D 28. 33. 64. Versio *Syr. Armen. Arab.* probante *J. Millio* prol. 1403. 1461.
τῷ πνεύματι αὐτοῦ] — 40. αὐτοῦ] — D. Versio *Copta.*
οὕτως] + αὐτοὶ ACEFHK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 27. 28. 31. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 3. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Plant.* Versio *Syra* utraque. *Theophylact* — 102. αὐτοῖς] —— 102.
διαλογίζονται] διαλογίζεται ὁ λαὸς Evang. 22. ἐν ἑαυτοῖς] ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν 73.
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν] ἐν ἑαυτοῖς 73. 9. τῷ παραλυτικῷ] —— 33.
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει] ἔγειρε, ἆρον τὸν κραβάττιόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, ἢ εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι D.
σοι] σου EFGL 1. 2. 4. 7. 8. 10. 11. 13. 27. 31. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 90. 92. Evang. 14. 16. 18. 20. 22. 24. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1469. ἁμαρτίαι] + σου 60. Versio *Syra* utraque *Theophylactus.*
ἔγειραι] ἔγειρε ACDEF 1. 2. 11. 15. Editio *Erasmi, Colinaei.* hic & alibi; comm. 11. *Matth.* IX. 5. ἔγειρου KL 28. 33. καὶ prius] — ACD 1. 33. 71. 72. Ev. 20. 21. Vers. *Syr. Copt. Vulg.*
ab ἆρον ad ἆρον 11.] —— 106. σου τὸν κράββατον] τὸν κράββατόν σου AC. 69. Versio *Vulg.*
περιπάτει] ὕπαγε L. + καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου Versio *Armen.*
10. ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς] ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι CDGL 42. 53. 54. 56. 58. 61. 62. 68. 83. Evang. 5. 13. 14. 18. 20. Versio *Syr.* ἀφιέναι Colb.

Juvenal. III. 119. Tabulata tibi jam tertia fumant. Tu nescis. Nam, si gradibus trepidatur ab imis, Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur A pluvia. *Sueton.* de Illustr. Grammatic. Namque jam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur. *Martial.* I. 118. Et scalis habito tribus, sed altis. *Clem.* Strom. 1. ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος ἀναβαθμὸς τῷ εἰς ὑπερῷον ἀνιόντι. *Strabo* IV. p. 303. B. ἔθος δὲ εἶναι κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἅπαξ τὸ ἱερὸν ἀποστεγάζεσθαι, καὶ στεγάζεσθαι πάλιν αὐθημερὸν πρὸ δύσεως. VIII. 542. C. Simulacrum Jovis καθήμενον ποιήσαντα, ἁπτόμενον δὲ σχεδὸν τῇ κορυφῇ τῆς ὀροφῆς, ὥστ᾽ ἔμφασιν ποιεῖν, ἐὰν ὀρθὸς γένηται διαναστὰς, ἀποστεγάσειν τὸν νεών. *Moed. Katon.* f. 25. 1. Cum mortuus esset R. Huna, feretrum ejus per ostium efferri non potuit; visum est ergo illis per tectum illud demittere. *Bava Mezia* f. 88. 1. Deut XXVI. 12. comedent intra portas tuas. h. e. cum introitus est per portam, ad excipiendam viam tecti. f. 117. 1. num in domum intrat per portam an per tectum? *Erubhin* f. 84. 2. tectum vicinum viae publicae debet habere scalam fixam. L. LXIII. 17. 3. D. Si supra aedes, quas possideo, coenaculum sit; in quo alius quasi dominus moretur —— plane si coenaculum ex publico aditum habeat. vid in *Matth.* XXIV. 17.

4. τὸν κράββατον] *Moeris.* ἀσκάντης ἀττικῶς· κράββατος ἑλληνικῶς, Σκίμπους, ἀττικῶς. κράββατος, ἑλληνικῶς. *Thomas.* σκίμπους ῥητορικὸν, κράββατος, κοινόν. *Hesychius* σκίμπους, κράββατον, ἀσκάντης, κράββατος, κλινίδιον εὐτελές. Etymol. M. Ἀσκάντης ἡ εὐτελὴς κλίνη. ὁ δὲ κράβατος οὐ παρ᾽ [εὐδοκίμοις] *Phrynichus* p. 20. σκίμπους λέγε, ἀλλὰ μὴ κράββατος. *Sozomen.* H. E. I. 11. ἄξιον δὲ τούτου τοῦ ἀνδρὸς θαυμάσαι τὸ ἐμβριθὲς, καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Λέγεται γοῦν χρόνῳ ὕστερον κατά τινα χρείαν εἰς ταυτὸ συνελθεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Κύπρου, εἶναι δὲ σὺν αὐτοῖς Σπυρίδωνα τοῦτον, καὶ Τριφύλλιον τῶν Λεδρῶν ἐπίσκοπον, ἄνδρα ἄλλως τε ἐλλόγιμον, καὶ διὰ νόμων ἄσκησιν πολὺν χρόνον ἐν τῇ Βηρυτίων πόλει διατρίψαντα. Συνάξεως δὲ ἐπιτελουμένης, ἐπιτραπεὶς Τριφύλλιος διδάξαι τὸ πλῆθος, ἐπεὶ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο παράγειν εἰς μέσον ἐδέησε τὸ· ἆρον τὸν κράββατον σου καὶ περιπάτει, σκίμποδα ἀντὶ τοῦ κραββάτου, μεταβαλὼν τὸ ὄνομα, εἶπε. Καὶ ὁ Σπυρίδων ἀγανακτήσας, οὐ σύ γε, ἔφη, ἀμείνων τοῦ κράββατον εἰρηκότος, ὅτι ταῖς αὐτοῦ λέξεσιν ἐπαισχύνῃ κεχρῆσθαι. *Eustath.* in Odyss. ψ. 810. 20. δηλοῖ ὁ γράψας οὕτως· ἀσκάντης ἀττικῶς, συνηθέστερον δὲ ὁ σκίμπους, ὁ δὲ κράββατος, φησι, παρ᾽ οὐδενί. *Pollux* X. 35. ἐν δὲ τῇ Κρίτωνος Μεσσηνίᾳ καὶ τῷ Ῥίνθωνος Τηλέφῳ καὶ κράββατον εἰρῆσθαι λέγουσιν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐντετύχηκα τοῖς δράμασι. *Seneca* Epist. XVIII. Grabatus ille verus sit & sagum, & panis durus & sordidus. & XX. magnificentior, mihi crede, sermo tuus in grabato videbitur, & in panno —— grabatus aut pannus. *Cic.* de Divinat. II. 63. Utrum sit probabilius, deosne immortales rerum omnium praestantia excellentes concursare omnium mortalium, qui ubique sunt, non modo lectos, verum etiam grabatos? *Catullus* X. 22. fractum qui veteris pedem grabatti in collo sibi collocare posset. *Martial.* XII. 32 Ibat tripes grabatus, & bipes mensa. Auctor Moreti Simulo rustico pauperi grabatum: Membra locat sensim vili demissa grabatto. *Aristoph.* in Nub. Schol. 253. τὸν κράβατον σκίμποδα λέγουσιν ἀττικοὶ, ἰδίως δὲ λέγουσιν τὸ χωλὸν κραβάτιον. *Arrian.* *Epict.* I. 24. πῶς οὖν ἐμὰ αὐτὰ λέγομεν; ὡς τὸν κράββατον ἐν τῷ πανδοκείῳ, ἂν οὖν ὁ πανδοκεὺς ἀποθάνῃ, ἀπολίπῃ σοι τοὺς κραββάτους; *Polybius* MS. de barbarismo & soloecismo. βαρβαρίζουσι δὲ καὶ οἱ ὅλως ἐκφύλως ταῖς λέξεσι καὶ καθόλου ὑπαλλαγμένοις χρώμενοι, καὶ λέγοντες —— κράββατον τὸν σκίμποδα, ἔνι δὲ τὸ ἐστίν.

8. τῷ πνεύματι] tanquam filius Dei I. 1. & divinae originis; cujus erat tam peccata remittere, comm. 5. quam cogitationes hominum scire. 1. *Cor.* II. 10.

διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς] Hebraismus, ut *Matth.* III. 4. XXIV. 48.

12. ἠ-

λυτικῷ·) Σοὶ λέγω, ἔγειραι, ϗ ἆρον τὸν κράββατόν σου, ϗ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. 11
Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, ϗ ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι 12
πάντας, ϗ δοξάζειν τὸν Θεὸν, λέγοντας· Ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. Καὶ ἐξῆλθε πά- 13
λιν παρὰ τὴν θάλασσαν· ϗ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, ϗ ἐδίδασκεν αὐτούς.
Καὶ παράγων εἶδε Λευῒν τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον· ϗ λέγει αὐτῷ· 14
Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν 15
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ϗ πολλοὶ τελῶναι ϗ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ ϗ τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, ϗ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ 16
Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν ϗ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν ϗ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ϗ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, 17
λέγει αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλ-
θον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάν- 18
νου ϗ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες· ϗ ἔρχονται, ϗ λέγουσιν αὐτῷ· Διατί οἱ μαθηταὶ
Ἰωάννου ϗ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν 19
αὐ-

11. σοὶ λέγω] — 40. 46. 61.
ϗ prius] ACDL 13. 28. 48. 61. 71. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt.* Editio *Bengelii*.
ϗ posterius] — 28.
εὐθέως ϗ] ϗ εὐθέως L. ϗ εὐθὺς C. a prima manu.
κράββατον] + αὐτοῦ HL 31. 61. Versio *Copt.*
οὐδέποτε οὕτως] οὕτως οὐδέποτε D.
πάλιν] — D Versio *Copt.* Codices *Latini*.
12. ἠγέρθη εὐθέως] εὐθέως ἠγέρθη D. Edit. *Compl.* Versio *Vulg.*
εὐθέως] + ὁ παραλυτικὸς 28.
πάντας] πάντες A. λέγοντας] ϗ λέγειν D.
εἴδομεν] εἴδαμεν CD. 13. ἐξῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς 69.
παρὰ] ἐπὶ 69. ex emendatione. ὁ] — D.
14. ϗ παράγων] παράγων δὲ 13. 28. 29. 69. + ὁ Ἰησοῦς FGH 2. 12. 29. 33. 40. 49. 53. 57. 59. 69. 73. 76. 92. Editio *Erasmi, Aldi, Bogardi*.
Λευῒν] Λευῒ AK 42. 47. 54. 56. 58. 63. 64. 67. 72. 80. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. Editio *Erasmi, Genevensis, Colinaei, Bogardi*. Versio *Syr. Vulg. Goth. Theophylactus*. probante *J. Piscatore* & *Beza* in Annott. Edit. 4. Ἰάκωβον D 13. 69. *Victor* Antioch. in Cod. 36. 40. 41. & Regio 1048. ἐκ τοῦ οὖν διαφωνίαν ἔχειν τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν τισὶ μὲν κεῖται, ϗ παράγων εἶδε Ἰάκωβον — ἐν τισὶ δὲ Ματθαῖον τὸν τελώνην, ἐρεῖ τις, ὅτι δύο ἦσαν ἐκ τῶν δώδεκα τελῶναι Ματθαῖος ϗ Ἰάκωβος τοῦ Ἀλφαίου, ὅπερ οὐκ ἔστιν, εἷς γὰρ ϗ αὐτός ἐστι. *Origenes* c. Cels. I. ἔστω δὲ ϗ Λεβὴς ὁ τελώνης ἀκολουθήσας τῷ Ἰησοῦ, ἀλλ' οὔτι γε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἦν, εἰ μὴ κατά τινα τῶν ἀντίγραφων τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου. *Scholium* cod. Reg. 1007. notante Cotelerio ad constitut, Apost. II. 63.
καθήμενον] — 59. 73.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθει 1.
ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν] κατακειμένων αὐτῶν D.
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν Versio *Goth.*
ϗ ἁμαρτωλοὶ] — Versio *Armen. Sax. Syra* posterior. probante *J. Millio*. + ἐλθόντες AC.
γὰρ πολλοὶ] + οἱ D. Versio *Vulg.*
ϗ ultimo] + εὐθέως 60.
15. ἐγένετο] γίνεται L. 33.
ἐν τῷ] — L. 69. 102.
ϗ secundo] — D 1. 28. Versio *Copt. Vulg. Syra*.
ἠκολούθησαν] ἠκολούθουν L Versio *Copt. Vulg.*
16. καὶ] Versio *Copta*.
οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα] γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων, ϗ ἰδόντες, ὅτι ἐσθίει. L. γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, καὶ ἰδόντες ὅτι ἐσθίει Versio *Æthiop.* καὶ οἱ Φαρισαίων 28. 33.
ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα] καὶ εἶδαν, ὅτι ἤσθιεν D.
ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν] μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίοντα A.
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν τελωνῶν D. bis. Codices *Lat.* Versio *Æthiop.* + καὶ D. priori loco 68.
καὶ ἁμαρτωλῶν prius] — 69. τί ὅτι] — 31. διατί D. ὅτι 102.
καὶ ἁμαρτωλῶν] καὶ μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν Versio *Syra* posterior in margine. + ὁ διδάσκαλος ὑμῶν C. — Colb.
καὶ πίνει] — D. 102. probante *J. Millio* prol. 1279. + ὁ διδάσκαλος ὑμῶν L. 47. 54. 56. 58. 69. Evang. 16. Versio *Vulg. Copt. Æthiop. Arab.*
17. καὶ ἀκούσας] ἀκούσας δὲ Versio *Syr. Theophylactus*.
αὐτοῖς] D 1. 28. οὐκ] οὐ γὰρ CL 12. 45. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg. Copt.* καὶ οὐκ 57.
ἦλθον] ἐλήλυθα Evang. 13.
εἰς μετάνοιαν] — ADKL. Colb. duo 1. a prima manu. 28. 31. 34. 39. 42. 63. 72. 84. 92. 102. 103. 104. 106. a prima manu Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop.* in Catena. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἕτερος προσανεπλήρωσεν εὐαγγελιστὴς εἰπὼν — εἰς μετάνοιαν. *Euthymius*. probantibus *H. Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio*.
18. καὶ οἱ posterius] + μαθηταὶ L. Versio *Syra* posterior in margine.
τῶν Φαρισαίων] Φαρισαῖοι ACDKM 13. 42. 61. 63. 67. 69. 72. 86. 106. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior, & edita in margine. probante *J. Millio* prol. 1342. & *J. A. Bengelio*.
καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων posterius] — A. probante *J. Millio* prol. 1342. οἱ secundo] — 3.

12. ἄρας] *Etymol.* δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ι. ἔχει προσγεγραμμένον κατὰ παράδοσιν, γυμνάσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς, καὶ δείξομεν, ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἔχειν τὸ ι. Ἔστι γὰρ αἴρω, ἀρῶ, τούτῳ τῷ λόγῳ τῆς παραληγούσης γίνεται κατὰ τὸν πρῶτον ἀόριστον ἦρα, ὡς μιαίνω, μιανῶ, ἐμίανα, καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται ἡ μετοχὴ ἄρας, χωρὶς τοῦ ι. Λόγου δὲ ἀρχούσης ἐστὶν ἦρα ὁ πρῶτος ἀόριστος σὺν τῷ ι. ὥσπερ αἰτῶ, ᾔτησα, καὶ αἰσχύνω, ᾔσχυνα, καὶ ὀφείλει ἡ μετοχὴ ἐκφωνεῖν τὸ ι. τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐν ταῖς μετοχαῖς ἐκφωνοῦσι τὸ ι, οἷον ᾔτησα, αἰτήσας καὶ αἰσχύνας. Οὕτως οὖν καὶ ἦρα, αἴρας ὤφειλεν εἶναι, οὐκ ἄρας, ἄρα οὖν οὐκ ἐκφωνούμενον τὸ ι. οὐκ ἔχει αὐτὸ, ἀλλ' ἐπειδὴ φησὶν ὁ τεχνικὸς, ὅτι ἡ παράδοσις ἔχει τὸ ι. σχηματιστέον αὐτὸ οὕτως.

ἐναντίον πάντων] *Thucyd.* VI. 25. ἀλλ' ἐναντίον ἁπάντων ἤδη λέγειν.

14. τὸ τελώνιον] ubi portorium seu vectigal portus solvebatur, erat enim ad lacum, comm. 13.

15. κατακεῖσθαι] *Athenaeus* I. p. 23. C. κατακεῖσθαι δὲ λέγεται καὶ κατακεκλίσθαι, ὡς ἐν Συμποσίοις Ξενοφῶν καὶ Πλάτων· ἄλεξις· ὡς ἔστι κατακεῖσθαι πρὸ δεί-
πνου

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι,
20 νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν· Ἐλεύσον-
ται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
21 ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μὴ,
22 αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. Καὶ οὐδεὶς
βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μὴ, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ
ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο
24 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ·
25 Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐδέποτε
26 ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέ-
σεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;
Καὶ

σοὶ μαθηταὶ] μαθηταί σου E a prima manu 28. 61. σοὶ 102. 9. ὁ Ἰησοῦς] — D.
a νηστεύειν ad νηστεύειν] — D 1. 33. Versio *Syra*. μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον] ἔχουσι τὸν νυμφίον μεθ' ἑαυτῶν C. 102.
20. ἀπαρθῇ] ἀρθῇ C. 13. 28. 64. 69. νηστεύσουσιν] νηστεύουσιν D a prima manu 1. 12.
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ACDL. Colb. 1. 27. 28. 31. 33. 42. 50. 61. 68. 69. 72. Versio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1196. *J. A. Bengelio* in Gnom. τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 10. 13, 15. Luc. V. 35.
21. καὶ prius] ACDGKLM 1. 5 6. 7. 28. 33. 36. 37. 38. 40. 50. 53. 57. 61. 68. 69. 72. 86. 91. 102. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1069. & *J. A. Bengelio.*
οὐδεὶς] + δὲ DG. 28. 86. 106. Versio *Syra* posterior in margine. ῥάκους] ῥάκκους AD. 42. 53. 64. 69.
ἀγνάφου] ἀκνάφου 37. & Codex Stephani citatus in Append. Thes. p. 255. B. 106.
ἐπιῤῥάπτει] ἐπισυῤῥάπτει D. ἐπὶ] — 69.
ἱματίῳ παλαιῷ] ἱμάτιον παλαιὸν CDL 33. μή] + γε 11. 15. 28. 33. 42. 68. Evang. 19.
τὸ πλήρωμα αὐτοῦ] ἀπ' αὐτοῦ τὸ πλήρωμα AK. 11. 15. 31. 33. 38. 42. 50. 61. 69. 106.
αὐτοῦ] — DL. 1. 69. 72. Versio *Goth. Vulg.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
καινὸν] + ἀπὸ D 68. 69. Versio *Vulg. Syr.* Editio *Bezae* 3. 4. 5.
καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται] — L. 22. καὶ prius] — Versio *Goth.*
μή] + γε C. ῥήσσει] ῥήξει CDL 33. Versio *Vulg.*
ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται] οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται Versio *Syra.*
ὁ νέος] — DL 69. Versio *Vulg. Syr. Armen. Copt.* probante *J. Millio* prol. 401.
ἐκχεῖται] — D. ἀπολοῦνται] — L. 102. ἀπόλλυνται 61.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον] — D. + καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται Versio *Sax.*
καινοὺς] — 72. a prima manu. βλητέον] — 102.
23. παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι] πάλιν αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διαπορεύεσθαι D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410. τοῖς σάββασιν διαπορεύεσθαι αὐτὸν C. αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διαπορεύεσθαι 102.
παραπορεύεσθαι αὐτὸν] αὐτὸν πορεύεσθαι 69. παραπορεύεσθαι] πορεύεσθαι 13.
ἐν] — L 11. 29. 31. 61. 80. Evang. 24. Editio *Erasmi, Colinaei.* καὶ] + πάλιν 13 69.
ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο C. 69. Versio *Vulg.* οἱ μαθηταὶ ἤρξαντο D.
ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες] τίλλειν D. ὁδοποιοῦντες τίλλειν Versio *Goth.*
ὁδὸν ποιεῖν] ὁδοποιεῖν G. 1. *Theophylactus.* ὁδοιποροῦντες 69.
24. καὶ οἱ] οἱ δὲ D. αὐτῷ] — D.
ποιοῦσιν] + οἱ μαθηταί σου. DM. 1. 13. 28. 61. 69. Versio *Goth. Armen. Lutheri, Æthiop.* Codices *Latini.*
ἐν] — ACDK 1. 11. 15. 31. 42. 56. 58. 61. 68. 69. 72. 102. Versio *Vulg. Syr. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1380
τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι] ὃ οὐκ ἔξεστι τοῖς σάββασιν A. + αὐτοῖς D. + ποιεῖν 61.
25. αὐτὸς ἔλεγεν] ἀποκριθεὶς εἶπεν D. λέγει CL. 13. 28. 33. 69. Versio *Vulg.*
αὐτὸς prius] ὁ Ἰησοῦς Versio *Goth. Syr. Armen.* — 102. αὐτοῦ] + ὄντες D.
ἀνέγνωτε] + ἐν ταῖς γραφαῖς 28. ἐπείνασε] + καὶ 44. 26. πῶς] — D. 102.
ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως] — D. non improbante *Beza* in annott. Edit. 3 4. 5. & in *Act.* VII. 16. Edd. 1. 2.
τοῦ prius] — C.
τοῦ posterius] — M 3. 9. 10. 11. 12. 14. 44. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 90. 102. Evang. 24. Editio *Colinaei.* probante *Bengelio.* τοῦ ἀρχιερέως] — M. προθέσεως] προσθέσεως D.
οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι] καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ οὖσιν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν D. Versio *Armen.* μὴ] + μόνοις 69.
ἱερεῦσι] + μόνοις 13. 33. 106. Evang. 21. 22. Versio *Goth.* Codices *Latini.* + μόνον 14.
σὺν αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D. 46. Evang. 17. 19.

πνου συμφορά, ὅτι γὰρ ὕπνος δήπουθεν οὐδὲν ἂν λάβοι. Οὐδ' ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν, ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον. Cur Marcus Matthaei ἀνακειμένου mutaverit, vide ad *Matth.* IX. 10. *Theophrast.* Char. 21. ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνῆσαι. *Lucian.* Toxari 44 δειπνεῖν ἐν τοῖς ἄλλοις κατακείμενον. *Athen.* IV. p. 145. D. ἐπὶ κλίνης χρυσόποδος κατακείμενος. *Liban.* O. XVIII. καλόν ἐστι καὶ σκυτοτόμου σοι καὶ χαλκέως ἐπὶ δεῖπνον καλοῦντος ὑπακούειν, καὶ ἐλθόντα κατακείμενον δειπνεῖν. *Lucianus* Gallo 11. εἶτα μηδενὸς ἀνεχομένου πλησίον κατακεῖσθαι αὐτοῦ, ἐμὲ κατακλίνουσι. de Merced. Cond. 26. κατάκεισαι — μόνον τῶν παραφερομένων τὰ ὀστᾶ — περιεσθίων.

αὐτῷ] i. e. Christo.

21. αἴρει] intellige τι.

22. ῥήσσει] *Thomas* in ῥύπτεσθαι, οἱ μὲν [ἀττικοὶ] ῥήγνυμι, ἕλληνες δὲ ῥηγνύω, καὶ ῥήσσω.

23. *Herodot.* VII. 42. ἐποιέετο τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας ὁ στρατὸς ἐπὶ ποταμὸν Καΐκον.

26. ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως] Praesente & factum pro-

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ 27
τὸ σάββατον. Ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 28

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν 1
χεῖρα· Καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν 2
αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. 3
Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶ- 4
σαι, ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων. Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλ- 5
λυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν
χεῖρά σου· καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη· Καὶ ἐξελθόν- 6
τες

27.] — D. αὐτοῖς] + ὅτι 28.
ἐγένετο] + καὶ C. Versio *Vulg. Syra* prior, & posterior cum obelo. 28. ὥστε] λέγω δὲ ὑμῖν D.
1. τὴν prius] — 102. συναγωγὴν] + αὐτῶν Versio *Copt.*
ἦν ἐκεῖ] ἐκεῖ ἦν A. ἐξηραμμένην] ξηρὰν D.
2. παρετήρουν] παρετηροῦντο AC. 1. 67. ἐτήρουν 63.
εἰ] + ἐν CD. θεραπεύσει αὐτὸν] αὐτὸν θεραπεύσει 72.
αὐτὸν posterius] — D. Colb. Versio *Vulg. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1400.
κατηγορήσωσιν] κατηγορήσουσιν CD. αὐτοῦ] αὐτὸν D a prima manu.
3. τῷ ἀνθρώπῳ] — 61. + ὁ Ἰησοῦς 1.
ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα] ἔχοντι τὴν χεῖρα ἐξηραμμένην D. Versio *Vulg.* τὴν ξηρὰν ἔχοντι χεῖρα C. τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηρὰν L. 102.
ἔγειραι] ἔγειρε ADEFHKLM. 1. 2. 15. 59. 63. 65. 66. 71. 72. 91. Evang. 2. 13. 21. 22. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* ἐγέρθητι 36. 40. 53. εἰς τὸ μέσον] καὶ στῆθι ἐν μέσῳ D.
4. λέγει αὐτοῖς] εἶπεν πρὸς αὐτοὺς D. + τί 1. 6. 53. 61. Colb. *Theophylactus.*
ἔξεστιν] + ἐν ADE. 69. 106. σάββασιν] + τι D.
ἀγαθοποιῆσαι] ἀγαθὸν ποιῆσαι D. σῶσαι] + μᾶλλον D.
ἀποκτεῖναι] ἀπολέσαι L. 1. duo Codices *Stephani* teste Beza. Colb. 36. 40. 50. 53. Versio *Vulg. Goth. Syr. Theophylactus.* probante *H. Grotio.*
ἐσιώπων] ἐσιώπουν 2. Editio *Erasmi, Colinaei.* ἐσιώπησαν L.
5. πωρώσει] νεκρώσει D. πηρώσει 70. καρδίας] διανοίας Versio *Syra* posterior in margine.
λέγει] ἔλεγεν L.
σου] — E. 1. 3. 12. 36. 45. 46. 50. 52. 67. 73. 87. 92. 102. Evang. 2. 13. 19. 20. probante *J. Millio* prol. 1442.
ἀποκατεστάθη] ἀπεκατεστάθη AEFKL. 1. 3. 9. 44. 60. 71. 102. Evang. 13. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. ἀπεκατέστη C.
αὐτοῦ] + εὐθέως D. Versio *Sax.*
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] — AC a prima manu. DK. 1. 63. 72. 102. 103. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque *Æthiop. Arab. Copt. Armen.* probantibus *H. Grotio, J. Millio* prol. 1196. *J. A. Bengelio.*
ἡ posterius] — Editio *Erasmi* 1. 6. καὶ ἐξελθόντες] ἐξελθόντες δὲ D. Versio *Vulg.*
εὐθέως] — DL. 12. εὐθὺς C. εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν] μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν εὐθέως 106.

probante Abjathare, qui paulo post Patri suo, per Doegum occiso, in dignitate Pontificis maximi successit. vid. *Matth.* I. 6. Non dicit, ἐπ' ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ, quod significaret: sub pontificatu Abjatharis. ut *Luc.* III. 2. Achimelechum non commemorat, sed Abjatharem multo clariorem. *Sanhedr.* f. 16. 2. Achitophel, hoc est consiliarius. Benaja filius Jojadae, hoc est Synedrium. Abjathar, hoc est Urim & Thummim. *Ælianus* N. A. II. 42. καὶ σιτούμενος δὲ ἐπὶ μαρτύρων. *Galenus* Meth. Therap. XIII. ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων ἐπιδείξας. *Antiphon.* O. IV. 8. οὐ γὰρ ἐπὶ μαρτύρων ἀλλὰ κρυπτόμενα πράσσεται ταῦτα. *Diodorus* S. XVI. 93. κατηγόρησεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως. rege praesente. *Lucian.* Tyrann. 27. τοιαῦτα ἦν, ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Origenes* c. Cels. II. p. 95. Ἰησοῦ δὲ σταυρωθέντος ἐπὶ πάντων Ἰουδαίων, καὶ καθαιρεθέντος αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐν ὄψει τοῦ δήμου αὐτῶν. 1. *Sam.* XXII. 20. 21. vid. in *Matth.* XVIII. 16.

27. *Joma* f. 85. 2. R. Jose f. Judae dixit Ex. XXXI. 14. Sabbata mea servate, forte per omnia. dissentit R. Jonatha f. Josephi, quia illud vobis sanctum est; illud traditum est in manum vestram non autem vos traditi estis in manum ejus. *Mechilta* in Ex. XXXI. 13. R. Simeon f. Manasiae dixit, ecce dixit: servate Sabbathum, quia sanctum vobis; vobis Sabbatum traditum est, & non vos traditis estis Sabbato.

28. *Eruvin* f. 43. 1. quo die filius David venit, licet Naziraeo bibere vinum Sabbatis, & diebus festis.

2. παρετήρουν] *Glossarium.* Consectatur, ἐξέρχεται πρὸς τὸ παρατηρεῖσθαι. *Dionys. Hal.* Exc. p. 709. Ποστούμιος πρέσβυς ἐστάλη πρὸς τοὺς Ταραντίνους — οὐχ ὅπως προσεῖχον αὐτῷ τὴν διάνοιαν — ἀλλ' εἴ τι μὴ κατὰ τὸν ἀκριβέστατον τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου χαρακτῆρα ὑπ' αὐτοῦ λέγοιτο, παρατηροῦντες ἐγέλων· *Od.* κ. 494. Schol. ἐθεάσατο δύο δράκοντας ἐν τῷ κιθαιρῶνι μιγνυμένους, καὶ παρατηρήσας τὴν δράκαιναν ἀνεῖλε. *Dio* Cass. XXXVIII. p. 41. μηδένα τῶν ἀρχόντων — τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γινόμενα παρατηρεῖν. & XLII. p. 125. κατάσκοποι καὶ κατήκοοι πάνθ', ὅσα ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐλέγετο καὶ ἐγίγνετο, παρατηροῦντες πολλοὶ περιενόστουν. *Jos.* A. III. 5. 5. ὁ δὲ τέταρτος, παρατηρεῖν τὰς ἑβδομάδας ἀναπαυομένους ἀπὸ παντὸς ἔργου. B. I. 29. 1. συνουσίαι δὲ ἦσαν αὐτῶν λάθρα — τήν τε ὁμόνοιαν ἡ παρατήρησις ἐπέτεινεν. 2. δεδοικὼς ἐπιτηροῦσαν τὴν Σαλώμην. *Polyb.* XVII. 3. ἐν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τοῦ πολεμοῦντος ἔργα. *Cic.* Orator. 62. Id agit, ut insidietur & observet. *Polybius* p. 1239. μάλιστα δὲ παρατηρεῖν τὰς τῶν περὶ τὸν Μελέαγρον ἐντεύξεις. p. 1443. κατὰ δὲ τὸ παρὸν πάντα παρατηροῦν, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενον, καὶ τὰ μὲν ἀφαιροῦν, τὰ δὲ προστιθὲν, ἐλάμβανε πιθανότητας κατὰ τῶν ἀνθρώπων. p. 1418. ὁ Τληπόλεμος,

προσ-

τες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐ-
7 τὸν ἀπολέσωσι. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασ-
σαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας,
8 Καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ οἱ περὶ Τύ-
9 ρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπε
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ
10 θλίβωσιν αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν· ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται,
11 ὅσοι εἶχον μάστιγας. Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέ-
12 πιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε, λέγοντα· Ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετί-
μα

ἐποίουν] ποιοῦντες D. ἐποίησαν C. *Theophylactus*. ἐδίδουν L. 13. 69.
7 καὶ ὁ] ὁ δὲ D. Versio *Vulg*. καὶ γνοὺς ὁ 51.
ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν CD. 1. 69. Versio *Vulg. Syr.*
πρὸς] εἰς D. 36. 40. 53. 61 92. *Theophylactus*. παρὰ 69.
πολὺ πλῆθος] πολὺς ὄχλος D. Versio *Vulg.*
ἠκολούθησαν] — D. ἠκολούθει 39. ἠκολούθησεν AKM. 1. 5. 10. 12. 34. 35. 36. 37. 42. 67. 83. 84. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii* Versio *Vulg. Theophylactus*.
αὐτῷ] — CDL. 59. 61. 62. 102. Versio *Copt.* ἀπὸ posterius] — D.
ἠκολούθησαν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας] καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησαν C.
καὶ ultimum] — 69. τῆς posterius] — Editio *Complut.*
Ἰουδαίας] Ἰδουμαίας G.
τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων] Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας 1.
8. ἀπὸ posterius] — D. καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας] — G. 1.
καὶ tertio] + οἱ D. καὶ quinto] + οἱ περὶ D.
οἱ] — C. Σιδῶνα] + καὶ 1. 59.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες 1. 69. Versio *Vulg.* ὅσα] ἃ CD. Versio *Copt.*
ἐποίει] ποιεῖ L. + ὁ Ἰησοῦς 28. ἦλθον] ἦλθαν D.
9. αὐτόν] + πολλοὶ D. + οἱ ὄχλοι 28. 69. 10. ἐθεράπευσεν] ἐθεράπευεν K. Versio *Vulg.*
ἐπιπίπτειν] + ἐν D. αὐτῷ] αὐτὸν 31. αὐτοῦ Edit. *Elzevir*. 1633.
ἅψωνται] ἅπτωνται K. + καὶ A. 28. Versio *Syr. Copt. Goth. Sax. Arab.*
11. τὰ bis] — D. 13. 69. ὅταν] + οὖν D.
αὐτὸν ἐθεώρει] ἐθεώρουν αὐτὸν 69. ἐθεώρει] ἐθεώρουν ACDGL. 28. 73.
προσέπιπτεν] προσέπιπτον ACDFGKL. 2. 15. 28. 36. 38. 40. 42. 49. 61. 63. 67. 69. 71. 72. 73. 86. 91. Evang. 18. 19. *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*.
ἔκραζεν] ἔκραζον ACDFKL. 1. 2. 11. 13. 15. 28. 31. 33. 36. 38. 40. 42. 45. 49. 59. 61. 68. 69. 72. 73. Evang. 19. *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*. ἀνεκραύγαζε 58.
λέγοντα] λέγοντες DK. 61. 69. ὅτι] — D. Versio *Vulg. Syr.*
εἶ] + ὁ χριστὸς C. Versio *Syra* posterior cum asterisco. ὁ] + ἅγιος 5. + θεὸς 69.

προσπιπτόντων αὐτῷ λόγων δυσμενικῶν ἐκ τῆς τῶν αὐλικῶν παρατηρήσεως καὶ κακοπραγμοσύνης, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουσε καὶ κατεφρόνει τῶν λεγομένων.

4. *Jos.* A. XI. 6. 10. σώσαντι μου τὴν ψυχήν. Demosthenes de Corona. οὐκ ἐσώσαν ψυχὰς, ἀλλ' ἀΐδην κοινὸν ἔθεντο βράβην. *Herodot.* VIII. 118. ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχήν. *Æn.* X. 525. Te, precor, hanc animam serves. *Juvenal.* VI. 653. Morte viri cupiant animam servare catellae. vid. in *Matth.* XVI. 25.

5. μετ' ὀργῆς] *Plat.* Apolog. ὀργισθεὶς αὐτοῖς τούτοις, θεῖτο μετ' ὀργῆς τὴν ψῆφον.

συλλυπούμενος] *Pollux* V. 129. συνάχθεσθαι, συναλγεῖν. τό γαρ συλλυπεῖσθαι, εὐτελές.

8. ἀπὸ Ἱεροσολύμων] I. 5. praecipue. *Jerem.* IV. 3. *Joel.* I. 1.

9. *Glossar.* praestulari, προσπαραμένειν. προσκαρτερεῖν. praesto sum, προσκαρτερέω, προσεδρεύω. *Polyb.* Leg. 47. διὸ καὶ παρεὶς τ' ἄλλα προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρείσατο τὰς ἐλπίδας. *Athenaeus.* προσκαρτερῶν τοῖς λόγοις. *Themistius.* ἑνὸς αὐταῖς ἀναφανέντος θηρίου, προσκαρτεροῦσιν ἐκείνῳ, καὶ προσλιπαροῦσιν, ἄχρις ἂν ἕλοιεν. *Demosth.* θεραπαίνας τὰς Νεαίρᾳ προσκαρτερούσας.

10. ἐπιπίπτειν] *Plut.* Crass. p. 547. A. τῷ καίσαρι —— χρήματα οὐκ ἔχοντι, τῶν δανειστῶν ἐπιπεσόντων. *Cic.* pro Plancio 7. equidem si quando, ut fit, jactor in turba, non illum accuso, qui est in summa sacra via, quum ego ad Fabium fornicem impellor, sed eum qui in me ipsum incurrit atque in —— cidit. —— & ab eo, qui hos dimovit potius, quam ab iis, qui in te ipsum incubuerunt, te depulsum putas. *Lucian.* Toxar. 39. οἷα δὲ μὴ προειδομένοις τὴν ἔφοδον αὐτῶν, ἐπιπεσόντες. *Longus* III ἐπιπεσούμενος ἀφρουρήτοις ταῖς πύλαις. *Appianus* Pun. p. 91. περὶ δὲ τὰς πύλας ὀλίγου μὲν αὐτοὺς καὶ συνεπάτουν ἐπιπίπτοντες ἀθρόοι. *Herodian.* I. 8. 11. ἐπιπεσεῖν τε τῷ κομμόδῳ καὶ φονεῦσαι. Germ. überfallen.

μάστιγας] *Il.* ν. 812. ἀλλὰ Διὸς μάστιγι κακῇ ἐδάμημεν ἀχαιοί.

11. *Appian.* Mithridat p. 353. παρεκάλει παραμένειν. οὐ φαμένων δὲ πολεμῆσαι πολίταις, καταῤῥήξας τὸν χιτώνισκον, ἑκάστοις προσέπιπτε. *Lucianus* Lexiph. 12. ταύτῃ προσπεσόντες —— ἱκέτευον. *Polyb.* X. 18. προσπεσούσης αὐτῷ καὶ δεομένης μετὰ δακρύων. *Hesychius.* προσκυνεῖ, προσπίπτει. *Plut.* Agesil. p. 597. B. νοσοῦντι δὲ προσπεσὼν καὶ δακρύων, ἔπεισεν υἱὸν ἀποφῆναι πολλῶν ἐναντίον. *Herodian.* I. 16. προσπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο. *Heliodor.* V. 25. προσπεσόντες ἀπέχεσθαι σφῶν ἱκέτευον. & VII. 7. προσέπιπτον ἄμφω τῷ πατρὶ, καὶ τοῖς γόνασι περιφῦντες —— διηκριβοῦντο τὸν ἀναγνωρισμόν. inf. VII. 25. *Luc.* V. 8.

12. πολλὰ] *Xenoph.* Cyropaed. III. πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν κῦρον. *Demosth.* πολλὰ χρήσιμος. *Ælian.* V. H. XII. 54. χαλεπαίνοντα πολλά. *Arrian.* Exped. Alex. I. 5. πολλὰ βλαπτόμενοι.

 He-

μα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκα- 13
λεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' 14
αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, Καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκ- 15
βάλλειν τὰ δαιμόνια. Καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· Καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, 16
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βρον- 17
τῆς·) Καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκω- 18
βον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην, Καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώ- 19
την, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν· καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. Καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε 20
μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρα- 21
τῆ-

12. αὐτὸν φανερὸν] φανερὸν αὐτὸν AEFGH. 44. 46. 71. 83. 84. 106. Editio *Complut.* *Theophylact.* *Victor.*
ποιήσωσι] ποιῶσιν DKL. 13. 42. 69. 72. + ὅτι ᾔδεισαν, τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι C. + ὅσοι ᾔδεισαν αὐτὸν Codd. *Latt.*
13. ἀναβαίνει] ἀνέβη 1. Evang 18. 19.
ὄρος] + ὁ Ἰησοῦς 13. 28. 69.
ἤθελεν] ἠθέλησεν 69.
ἀπῆλθον] ἦλθον D. Versio *Vulg.* *Syr.*
14 καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ] — 59.
ἐποίησε] ἐξελέξατο Versio *Syra.* ex *Luca.*
δώδεκα, ἵνα ὦσι] ἵνα ὦσι ιβ. D. Versio *Vulg.*
δώδεκα] + οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε 13. 28. 69. Versio *Copta*, *Syra* posterior in margine.
ἵνα posterius] — 102.
κηρύσσειν] + τὸ εὐαγγέλιον D. Versio *Sax.*
15 ἔχειν] ἔδωκεν αὐτοῖς D. Versio *Vulg.*
ἐξουσίαν] + καὶ 80.
θεραπεύειν] + πάσας Versio *Syra* posterior.
θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ] — L. 102. Versio *Copt.*
δαίμονια] + πρῶτον Σίμωνα 13. 69. Editio *E. Schmidii.* probante *Beza*, & in Versione exprimente.
16. ἐπέθηκεν] + αὐτοῖς ὀνόματα τῷ 33.
τῷ Σίμωνι ὄνομα] ὄνομα τῷ Σίμωνι C. 102. Vers. *Copt.*
17. Ἰάκωβον τὸν] τὸν Ἰάκωβον D.
καὶ secundo] + τὸν D.
τοῦ Ἰακώβου] αὐτοῦ D a prima manu. 28. 59. 61. 67. 69. αὐτοῦ Ἰακώβου AFG. 73. Ἰακώβου C. 1.
ἀδελφὸν] + τὸν 2.
ὀνόματα] ὄνομα D.
Βοανεργὲς] Βοανεργὴς CDL. Βοανηργὲς A. 42. 50. *Hieronymus* in Dan. I. non ut plerique putant Boanerges, sed emendatius legitur *Benereem.* Quod in Versione secutus est Lutherus. *Beza* putavit expungendum esse O. Cui recte *H. Broughtonus* respondit, Judaeos in hunc usque diem scheva per oa enuntiare, ut Noabhyim pro Nebhyim. Sic Boanerges.
18. καὶ primum] — Versio *Copt.* & tertium.
Ματθαῖον] + τὸν τελώνην 13. 50. 61. 69. Versio *Armena*, *Syra* posterior in margine.
Θαδδαῖον] Λεββαῖον D. ex *Matthaeo.*
κανανίτην] κανανaῖον DL. 33. Versio *Vulg.* *Copt.* Editio *Erasmi* 1.
19. Ἰούδαν] Ἰούδας D.
Ἰσκαριώτην] σκαριὼθ D. 33. Versio *Sax.* Codices *Latini.* ἰσκαριὼθ C. ἰσκαϊὼθ L. σκαριώτης Vers. *Syr.*
παρέδωκεν αὐτὸν] ἐγένετο προδότης 76.
ἔρχονται] εἰσέρχονται D.
εἰς] + τὸν 11. Colb.
20. συνέρχεται] ἔρχεται M. ἔρχονται 46. 48. 54. 59. ἦλθε Lectionaria. συνέρχονται 106. Versio *Syra* prior & posterior, sed editam in margine.
ὄχλος] ὁ ὄχλος AD. 67. ὄχλοι 46. 54. 106. Versio *Syra* utraque. + πολὺς 1. 61.
ὥστε] ὡς E a prima manu. 2. Editio *Erasmi* 1.
μὴ] μηκέτι 7. Evang. 2. 12. 18. 19.
αὐτοὺς] — D.
μήτε] μηδὲ AKL. 33. 61. 62. 83.
ἄρτον] ἄρτους D. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi.* ἄρτου 44.
φαγεῖν] φάγειν 1.

Herodian. I. 16. 11. ἱκετεύουσα πολλά. *Æneid.* X. 41. multaque se incusat. V. 869. multa gemens. *Cic.* Ep. ad Famil. VI. 7. cum ignoverit omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra ejus salutem. inf. V. 10. 23. 38. IX. 36. *Matth.* IX. 14. 1. *Cor.* XVI. 12. 19. *Apoc.* V. 4. *Polyb.* p. 340. πολλὰ ἐνετείλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδήν. p. 361. πολλὰ διαμαρτυρομένου καὶ κωλύοντος τοῦ Λευκίου. *Herodot.* I. 90. αἰνέσας δὲ πολλά. & III. 124. πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων. *Demosth.* de fals. Legat. πολλὰ παρεκελεύσατο. *Heliodor.* VII. p. 334. πολλὰ προτρέπεσθαι. p. 737. πολλὰ κωλύειν. *Georg.* IV. 301. & spiritus oris Multa reluctanti obruitur. *Polyb.* p. 340. πολλὰ χωριζόμενος ἐνετείλατο μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδήν. *Pindar.* Olymp. II. 15. καμόντες οἱ πολλὰ θυμῷ ἱερὸν ἔσχον οἴκημα.

14. ἐποίησεν ιβ. ἵνα ὦσιν] *Apoc.* III. 9. XIII. 15.

16. *Livius* XXXV. 142. Filiis Philippum atque Alexandrum nomina imposuerat. *Pausanias* Att. 17. καλουμένῳ Πτολεμαῖον. *Aboth Nathan* 14. quinque discipulos habuit Johannan f. Saccai, & singulis imposuit nomina. 18. R. Juda princeps impertivit honorem sapientibus, R. Tarphoni, R. Akibae, R. Eleasari f. Asariae, R. Jochanni f. Nuri & R. Jose Galilaeo; Tarphonem vocavit cumulum lapidum. — Asi f. Judae vocavit sapientes nominibus.

17. *Aristoph.* Acharn. 530. ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης οὐλύμπιος Ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις. *Cic.* Orator. 29. qui si tenui genere uteretur, nunquam ab Aristophane poëta fulgere, tonare, permiscere Graeciam dictus esset.

21. οἱ παρ' αὐτοῦ] Dicebant Judaei, ipsum insanire: audiebant cognati. *Thucyd.* VII. 10. ἥκοντες ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ παρὰ τοῦ Νικίου. *Xenoph.* Paed. III. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει, τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς ἐπιστέλλετε, ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. *Arrian.* Exped. Alex. II. 1. τοὺς παρ' Ἀλεξάνδρου ἥκοντας. *Lucian.* Dial. Deor. X. 1. πόθεν ἐξεπέμφθης ἀγγέλων ταῦτά μοι; ἐκ Βοιωτίας — παρὰ τοῦ Ἀμφιτρύωνος γυναικός. Atque ita Apostoli, quos Christus miserat comm. 14. hic essent intelligendi: quod non placet, cum ab illis distinguantur. Versio *Vulgata* habet: Sui. *Syra*: cognati ejus. *Prov.* XXXI. 21. *Polyb.* XV. 4. τοὺς μὲν οὖν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξέπεμψε, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων παρακατεῖχε.

8.

22 τῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γάρ· Ὅτι ἐξέστη. Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων κατα-
βάντες, ἔλεγον· Ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ, ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλ-
23 λει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· Πῶς
24 δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται
25 σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰ-
26 κία ἐκείνη· Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλ-
27 λὰ τέλος ἔχει. ~Οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρ-
28 πάσει. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
καὶ

~οὐδεὶς δύναται

21. ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ] ὅτε ἤκουσαν περὶ αὐτοῦ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποὶ D. Versio *Goth. Copt.* ex interpretamento. *Victor.* τίνες δὲ οἱ ἀκούσαντες, ἢ πόθεν ἐξῆλθον, οὐ σαφῶς διηγήσατο ὁ εὐαγγελιστής, νομίζω οὖν περὶ τῶν Φαρισαίων καὶ γραμματέων λέγειν. Codex Colbert. Et cum audissent de eo Scribae & Pharisaei.
οἱ] — 31. παρ'] περὶ 61.
κρατῆσαι] καὶ ἐκράτησαν 106.
ἐξέστη] ἐξίσταται αὐτοὺς D. & in Versione: quoniam exsentiat eos. ἐξίσταται 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. Codex Lovaniensis apud Cloppenburgium.
22. γραμματεῖς] + καὶ H. 12.
καταβάντες] καταβαίνοντες 61.
ὅτι prius] — 61. Versio *Syr.*
ὅτι posterius] — 39. Versio *Syr.*
23. καὶ] + αὐτὸς 60.
αὐτοὺς] + ὁ Ἰησοῦς 31. Versio *Syr.*
αὐτοῖς] ὁ κύριος Ἰησοῦς D.
ἐκβάλλειν] ἐκβαλεῖν D. 61. 69.
24. δύναται σταθῆναι] σταθήσεται 2.
a σταθῆναι ad σταθῆναι c. 25.] — Colb.
25. ἑαυτὴν] ἑαυτῇ 61.
δύναται] δυνήσεται L. Codices *Latini*.
σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη] ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι C. Versio *Vulg. Syr.* ἡ οἰκία ἐκείνη ἑστάναι D. ἡ οἰκία ἐκείνη στῆναι KL. 11. 42. 60.
ab ἐκείνη ad ἐκείνη] — 46. 59. 69.
26. εἰ] ἐὰν D.
ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ] Σατανᾶν ἐκβάλλει D.
καὶ posterius] — Edit. *Genevensis*.
μεμέρισται] + ἐφ' ἑαυτὸν D. ἐμερίσθη L.
σταθῆναι] + ἡ βασιλεία αὐτοῦ D. στῆναι L.
27. οὐ δύναται οὐδεὶς] οὐδεὶς δὲ δύναται 90. ἀλλ' οὐδεὶς δύναται L. 1. 69. Versio *Syra* posterior in margine. οὐδεὶς δύναται ADEFHK. 34. 35. 36 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53, 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. Colb. duo. Evang. 2. 8. 12. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* utraque. *Theophylactus.* καὶ οὐδεὶς δύναται G.
τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν] εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν τὰ σκεύη C. εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, τὰ σκεύη L. τὴν οἰκίαν εἰσελθὼν τοῦ ἰσχυροῦ τὰ σκεύη 102.
εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ] — Colb.
αὐτοῦ prius] — L. Versio *Vulg.*
πρῶτον] πρότερον 9. 42. Versio *Vulg. Theophylactus.*
τὴν οἰκίαν posterius] τὰ σκεύη 12. 42. 61.
διαρπάσαι] ἁρπάσαι 69. Colb.
διαρπάσει] διαρπάζει D sed in Versione: diripiet. διαρπάσῃ AEFGK. 3. 4. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 33. 35. 36. 37. 38. ex emendatione. 40. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 66. 72. 73. 76. 83. 84. 86. 87. 106. Evang. 2. Editio *Complut.* probante *Beza.*
28. ἀμὴν] + ἀμὴν 106.
τὰ ἁμαρτήματα] — F. Colb. unus. Versio *Copta.*
τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων] τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα ACD. 1. 84. 86. Versio *Vulg.*

8. δεηθέντων τῶν παρὰ σοῦ πολιτῶν. VIII. 25. τῶν παρ' αὐτοῦ τινας ἡγεμόνων συναπέστειλε. 1. *Macc.* XI. 39 Τρύφων δὲ ἦν τῶν παρὰ Ἀλεξάνδρου τὸ πρότερον. *Jos.* A. XIII. 5. 1. Ἀλεξάνδρου τις, στρατηγός. *Polyb.* IV. 11. οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς ἀπεχώρουν —— σπεύδοντες —— συνάψαι τοῖς παρ' αὐτῶν πεζοῖς. *Lucianus* Scytha 4. ἐκεῖθεν εἰμι παρ' ὑμῶν. Toxar. 51. παρ' ἡμῶν γὰρ οὖσαν τὴν Μάστειραν ἠγάγετο ὁ Λευκάνωρ. nostri generis.

ἐξέστη] *Phavorinus*: ἐξέστηκε, μαίνεται. *Plut.* de fluviis p. 1155. B. ὁ δὲ τῶν φρονίμων λογισμῶν ἐκστάς. *Demosth.* c. Midiam. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἑαυτῶν, ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. *Eurip.* γνώμης ἐξέστην. *Isocrates* ad Philipp. μὴ διὰ τὸ γῆρας ἐξέστηκα τοῦ φρονεῖν. *Aristot.* de Hippomane. ἡ ἵππος ἐξίσταται καὶ μαίνεται πρὸς τὴν ὀσμήν. *Dioscorid.* V. ἡ διάνοια ἐξίσταται. *Sophocles* Antig. 569. οὐδ' ὃς ἂν βλαστῇ, μένει νοῦς τοῖς κακῶς πράττουσιν ἀλλ' ἐξίσταται. *Lucian.* de Domo. 19. τὸ δὲ Γοργόνων κάλλος, ἅτε βιαιότατόν τε ὂν, καὶ τοῖς καιριωτάτοις τῆς ψυχῆς ὁμιλοῦν, εὐθὺς ἐξέστη τοὺς ἰδόντας, καὶ ἀφώνους ἐποίει. *Athenaeus* I. p. 19. F. ἐθαυμάζετο δὲ Ξενοφῶν ὁ θαυματοποιὸς, ὃς μαθητὴν κατέλιπε Κρατισθένη τὸν Φλιάσιον, ὃς πῦρ τε αὐτόματον ἐποίει ἀναφύεσθαι, καὶ ἄλλα πολλὰ φάσματα ἐτεχνᾶτο, ἀφ' ὧν ἐξίστα τῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν. *Longin.* I. οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ. *Dio Chrys.* XVII. p. 253. A. εἴ τις ἐφ' ἑστίασιν κεκληκὼς δέκα ἀνθρώπους ἢ ιε. τούτους αὐτὸν ἐμπλῆσαι δέον, ὁ δὲ φ. ἢ χιλίοις ἑτοιμάζῃ τροφὴν, οὐ παντελῶς ἐξιστάναι δόξει; *Cic.* pro Caecina. 15. vis, quae formidine animum perterritum loco saepe & certo de statu dimovet. Tusc. III. 5. Qui igitur exisse ex potestate dicuntur, idcirco dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi a natura tributum est. *Polyb.* I. 81. τέλος δ' ἀποθηριωθέντες ἐξέστησαν ἀνθρωπίνης φύσεως. XV. 27. οὕτως ἐξέστη τῶν φρενῶν. & p. 1468. πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις εἶναι θυμοῦ ἔργα, καὶ ψυχῆς ἐξεστηκυίας τῶν λογισμῶν; *Xiphilin.* p. 234. ἀφ' οὗ καὶ ἐξεστηκέναι τινες αὐτὸν τῶν φρενῶν ὑπώπτευσαν, οὐ μέντοι καὶ ὄντως παραφρονεῖν ἐκ τούτου ἐπιστεύετο. Opponitur τῷ σωφρονεῖν. 2. *Cor.* V. 13. *Jo.* VII. 5. X. 20. *Aristaenetus* I. 5. ἐξέστην, ὁμολογῶ. *Sophocles* Ajac. 82. οὐκ ἂν ἐξέστην ἰδεῖν. Alciphron. III. 2. μέμηνας, καὶ ἀληθῶς ἐξέστης.

26. *Luc.* XXII. 37. *Libanius* D. XVI. p. 455. D. βοώντων μὲν ὑμῖν τῶν ἄλλων ῥητόρων τοῦτο ἐκεῖνο· ἄνθρωπος οἴχεται. τέλος ἔχει τὰ Δημοσθένους.

καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· Ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅ- 29
γιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον· 30
Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἔξω ἑστῶτες ἀπ- 31
έστειλαν πρὸς αὐτὸν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ 32
αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, 33
λέγων· Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς 34
περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει· Ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ 35
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστί.

ΚΑὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος 1
πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄ-
χλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολ- 2
λὰ,

καὶ] + αἱ ACEGH. 1. 28. 31. 61. 67. 69. 86. Evang. 19. probante *J. A. Bengelio.*
ὅσας] ὅσα D. 69. ἂν] ἐὰν C.
29. δ' ἂν] ἂν δέ τις D. εἰς prius] — D.
εἰς τὸν αἰῶνα] — D. 1. Colb. *Athanas.* de pecc. in Spir. S.
ἐστιν] ἔσται D a prima manu. L. 33. 69. Versio *Vulg.*
κρίσεως] ἁμαρτίας D. 69. *Athanas.* de pecc. in Sp. S. *Pseudo-Athanas.* Disp. c. Arium. probantibus *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 401. *J. A. Bengelio.* ἁμαρτήματος L 28. 33. Versio *Vulg. Goth. Copt Cyprianus* aliquoties. κολάσεως 61. Versio *Arab.* κρίματος αἰωνίου etiam fit mentio *Heb.* VI. 2. ἁμαρτήματος αἰωνίου nusquam.
30. ἔλεγον] + ὅτι 28. Editio *Erasmi* 1. *Ald.* ἔχει] ἔχειν D. ἔχειν αὐτὸν C.
31. ἔρχονται οὖν] καὶ ἔρχεται D. 1. καὶ ἔρχονται C. 13. 28. 69, Versio *Vulg. Syr. Copt.* Editio *Erasmi*, *Colin*,
οὖν] — 102.
οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ] ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ CDL. 13. Evang 2. Versio *Vulg. Syr. Copt. Goth.* ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 1. ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ Editio *Erasmi*, *Ald. Colinaei. Beza:* Neque vero hujus rei mentionem fecissem, nisi suspicarer, veterem lectionem superstitione quorundam inversam, qui magnam putarunt injuriam matri Domini fieri, nisi nomen ipsius caeteris praeponatur.
ἀδελφοὶ] + αὐτοῦ AGKM. 11. 15. 27. 42. 63. Evang. 18. 19.
καὶ posterius] — L.
ἔξω ἑστῶτες] στήκοντες ἔξω C a prima manu, ut videtur. ἑστηκότες ἔξω L.
ἑστῶτες] ἑστηκότες G. 1. Editio *Erasmi*, *Ald. Bogardi.* στήκοντες 28.
ἀπέστειλαν] ἀπήγγειλαν 56. 58.
φωνοῦντες] ζητοῦντες A. καλοῦντες CL. 1. 13. 28. 69.
ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 57. 32. ὄχλος] + πολὺς Bodlej. unus in Edit. Ox.
ὄχλος περὶ αὐτὸν] περὶ αὐτὸν ὄχλος AC. 1. 69. 72. 106. Versio *Vulg. Syr. Goth.* πρὸς τὸν ὄχλον D.
εἶπον δὲ] καὶ λέγουσιν CD. 13. 69. Versio *Vulg. Syr. Copt.* εἶπον δὲ αὐτῷ] εἰπόντων δὲ αὐτῶν 28.
ἀδελφοί σου] + καὶ αἱ ἀδελφαί σου ADEFGM. Colb. 6. 7. 8 9. 10. 34. 35. 39. 44. 46. 47. 48. 51. 52. 55. 56. 58. 60. 61. 64. 65. 71. 74. 83. 84. 90. 91. Editio *Complut.* duae priores *Stephani.* Versio *Syra* posterior in margine, *Gothica.* probante *J. Millio* prol. 1343. 33. καὶ] — 1. 13. 28.
ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων] ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει L. 61. Versio *Vulg.*
λέγων] καὶ λέγει 1. 13. 28. 69. μου prius] — 61.
ἢ] καὶ CL. 1. 3. 5. 9. 36. 40. 53. 56. 57. 58. 61. 67. 71. 74. 90. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Syr.* οἱ ἀδελφοί μου] ἀδελφοὶ D. οἱ ἀδελφοὶ 102.
34. καὶ prius] — 102. κύκλῳ] — 61. Versio *Syr.*
κύκλῳ τοὺς] τοὺς κύκλῳ D. 1. 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg.*
κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν] τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ CL. Versio *Copt.*
περὶ αὐτὸν] — D. + μαθητὰς 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi.*
λέγει] εἶπεν D. 13. 28. 69.
ἴδε] ἰδοὺ ADGK. 1. 13. 28. 31. 33. 36. 37. 38. 40. 42. 53. 56. 58. 61. 67. 72. 83. 91. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* probante *J. A. Bengelio.* 35. γὰρ] — Versio *Copt.*
ποιήσῃ] ποιῇ 40. Θεοῦ] + τοῦ πατρός μου Versio *Copt.*
ἀδελφός μου] μου ἀδελφὸς D. Editio *Compl.*
μου posterius] — ADL. 1. 36. 40. 53. 69. Edit. *Complut.* Versio *Goth.*
μήτηρ] + μου L. 10. 35. 44. 47. 48. 49. 50. 52. 55. 56. 57. 58. 59 61. 62. 64. 66. 73. 83. 86. Versio *Syr.*
1. καὶ πάλιν] πάλιν δὲ 13. 69. Versio *Syr.* πάλιν 28. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Goth.*
πάλιν ἤρξατο] ἤρξατο πάλιν D. παρὰ] πρὸς D. ἐπὶ 38.
συνήχθη] συνήχθησαν A. 36. ex emendatione. 51. 74. 89. Evang. 8. 10. συνέρχεται 1. συνάγεται CL. 13. 69.
ὄχλος] ὁ λαὸς D. πολὺς] πλεῖστος CL.
ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον] εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα C. *Theophylactus.* εἰς πλοῖον ἐμβάντα D. Versio *Vulg.*
εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι] καθῆσθαι εἰς τὸ πλοῖον 69. τὸ] — M. 1. 72. 76. 106. Editio *Erasmi* 1.

29. *Plat.* de Rep. II. εἰς θεοὺς βλασφημεῖν. *Herodian.* VII. 8. 21. βλάσφημα πολλὰ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ σύγκλητον ἀποῤῥίψας. *Liban.* Epist. 445. τὴν βουλὴν δὲ λέγων κακῶς. εἰς τοὺς φίλους ἡμῶν βλασφημεῖς.

2. Infra XII. 38.

10. καταμόνας] *Luc.* IX. 18. 9. 1. *Macc.* XII. 36. Scil. χώρας. *Athen.* VIII. p. 365. C. καὶ νῦν ὅπερ τούτου συνάγουσι κατὰ μόνας. *Etymol.* καταμόνας, ἐπίῤῥημα τοπικὸν, οἱ δὲ λέγουσι μοναδικόν. γίνεται δὲ ἐκ τῆς κατὰ προθέσεως, καὶ τοῦ μόνος, τοῦτο τὸ μὴ εἶναι μετὰ ἑτέρου. *Thucyd.* I. 32. αὐτοὶ καταμόνας ἀπεωσάμεθα κορινθίους. 37. ὅπως καταμόνας ἀδικῶσι. *Lucianus* Jov. Trag. 1. ὦ Ζεῦ, τί σύννους καὶ καταμόνας αὐτῷ λαλεῖς; *Galen.* de Curat. χωρισθέντας δὲ δια-

3 λα, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Ἀκούετε· Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
4 σπεῖραι· Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ
5 — τοῦ οὐρανοῦ:, καὶ κατέφαγεν αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε
6 γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος
7 ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας·
8 καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς
τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα· καὶ ἔφερεν, ἐν τριάκοντα, καὶ
9 ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν. Καὶ ἔλεγεν — αὐτοῖς:· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
10 Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν πα-
11 ραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.
12 ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· Ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ
μὴ

ἐν τῇ θαλάσσῃ] πέραν τῆς θαλάσσης D. *T. Faber* Ep. II. p. 54. contendit has voces aut delendas aut pro iis ἐν τῇ πρύμνῃ legendum esse. perperam. *Prov.* XXIII. 35. *Propertius* I. 14. Tu licet abjectus Tiberina molliter unda Lesbia Mentoreo vina bibas opere i. e. in navi.
πρὸς τὴν θάλασσαν] πέραν τῆς θαλάσσης D. παρὰ τὴν θάλασσαν 1. ἐν τῇ θαλάσσῃ 59.
ἐπὶ τῆς γῆς] — D. Codices *Latini*. ἐπὶ τὴν γῆν 64. ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν Versio *Goth. Copt.*
ἦν] ἦσαν C. Evang. 12. εἱστήκει Versio *Syra* 2. πολλὰ] πολλαῖς D. λέγων 28.
3. ἀκούετε] ἀκούσατε C. 36. 40. 53. ——— 11. 27. ex emendatione.
ἰδοὺ] — Bodlej. unus in Edit. Oxon.
τοῦ σπεῖραι] — D. Versio *Copt.* + τὸν σπόρον αὐτοῦ F. 29. 71. Versio *Goth.* σπεῖραι 102.
4. ἐγένετο] — D. Versio *Vulg. Syr.* σπείρειν] σπεῖραι D.
ἦλθε] ἦλθαν D. ἦλθον HK. 33. Evang. 19.
τοῦ οὐρανοῦ] — ACEFHKL. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 27. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38 39. 40 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 81. 83. 84. 88. 90. 91. 102. 106. Evang. 2. 8. 9. 10. 12. 14. 17. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Sax. Goth. Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Armen. Copt.* Codices *Latini*, *Beda.* probante *J. Millio* prol. 1100.
κατέφαγεν] κατέφαγαν D.
αὐτὸ] αὐτὰ 28, 33. 34. 39. αὐτὸν 38.
5. ἄλλο δὲ] καὶ ἄλλα D. 33. Evang. 18. 19. καὶ ἄλλο CL. Evang. 12. ἄλλα δὲ 69.
ἔπεσεν] ἔπεσαν D.
τὸ πετρῶδες] τὰ πετρώδη D 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg.* ὅπου] καὶ ὅτι D. Cod. *Lat.*
εὐθέως] εὐθὺς CD. ἐξανέτειλε] ἐξεβλάστησε 1. 13. 28. 69. Versio *Copt.*
βάθος] βάρος τῆς 47. 56. 58. γῆς] τὴν γῆν D.
6. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος] καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος CDL. Versio *Vulg. Copt.*
ἐκαυματίσθη] ἐκαυματίσθησαν D. ἐξηράνθη] ἐξηράνθησαν D.
7. εἰς] ἐπὶ CD. Codices *Latini.* παρὰ 106.
συνέπνιξαν] ἀπέπνιξαν 3. 33. 36. 40. 53. 61. 68. Evang. 12. 19.
ἔδωκεν] ἔδωκαν 33. 8. ἄλλο] ἄλλα CL. 33. Versio *Copt.*
εἰς] ἐπὶ 1. 36 40. 106. Versio *Syra.* ἐδίδου] ἐδίδοσαν C.
αὐξάνοντα] αὐξανόμενον ACDL. ἔφερεν] φέρει D. ἔφερον C.
ἓν] εἰς L. *Nazianes.* 46. ἐν E. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 48. 51. 52. 53. Variae lectiones Bogardi. 54. 55. 57. 60. 65. 69. 71. 76. 82. 83. 84. 86. 88. 89. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 8. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Versio *Syra* utraque, *Æthiop. Hieronymus* in Ezech. XL. 19. *Andreas* in Apoc. XI. 18. & XXII. 2. *Liturgia Marci* p. 263. *Theophylactus. Basilius* in Psalm XXIX. Ephrem. T. 1. p. 294. ter., & comm. 20.
9. αὐτοῖς] — ACDEFGKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Colbertini duo. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 106. Editio *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Plant. Genev.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Theophylactus.*
ὁ ἔχων] ὃς ἔχει D.
ἀκουέτω] + καὶ ὁ συνιὼν συνιέτω D. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini.*
10. ὅτε δὲ] καὶ ὅτε CDL. Versio *Vulg. Copt.*
ἠρώτησαν] ἠρώτων AL. ἠρώτουν C. ἐπηρώτων D. Codices *Latini.* ἐπηρώτησαν 13. 69.
οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ D. 13. 28. 69. Codices *Latini.*
τὴν παραβολὴν] τίς ἡ παραβολὴ αὕτη D 13. 28. 69. Codices *Lat.* τὰς παραβολὰς CL. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
11. ἔλεγεν] λέγει D. Codices *Latini.* δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον] τὸ μυστήριον δέδοται 102.
γνῶναι] — AKL. 11. 15. 27. 42. 63. 68. 72. Versio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1466.
τὸ μυστήριον] τὰ μυστήρια G. 1. 67. 106. τὰ] — D. 106.
τὰ πάντα] ταῦτα 52. γίνεται] λέγεται D. 64, Codices *Latini.*
12. βλέποντες] + μὴ EFGH. 2. 12.

διασκέπτεσθαι κατὰ μόνας ἑαυτοῖς ἐπιτιμῶντας. & de ratione medend. XIII. ἔδοξε δέ μοι κατὰ μόνας εἰπεῖν τῷ ἀττάλῳ.

11. ὑμῖν δέδοται] Vobis obtigit.

τοῖς ἔξω] *Cic.* ad Attic. IV. 16. Aristoteles in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat. de finib. V. 5. duo genera librorum sunt, unum populariter scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellabant: alterum limatius; quod in commentariis reliquerunt. *A. Gell.* XX. 5. Huic disciplinae, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendae dabat in Lyceo matutinum, nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum ante ingenium, & eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque explorasset: Illas vero

ἐξω-

μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ
ἁμαρτήματα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς 13
παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, ὅπου 14
σπείρεται ὁ λόγος· καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν 15
ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκού- 16
σωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν· Καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ 17
πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθέως σκανδαλίζονται. Καὶ 18
οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, —— οὗτοί εἰσιν· οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες· Καὶ αἱ 19
μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι
εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 20
καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται· καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ

ἓν

€ μὴ ἴδωσι] — 3. ἀκούωσι €] —— 28.
συνιῶσι] συνῶσι D a prima manu. 1. ἀκούσι 106.
ἀφεθῇ] ἀφεθήσομαι D a prima manu. ἀφήσω ex emendatione; in Versione: demittam. Codices *Latini*. ἀφεθήσεται AK. Colb. 11. 15. 42. 53. 68. 72. 86. probante *J. A. Bengelio*.
ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα] ἰάσωμαι αὐτοὺς 13.
τὰ ἁμαρτήματα] — CL. 1. Versio *Copt. Armen.* τὰ παραπτώματα 36. 40. 53. 106. *Theophylactus*. + αὐτῶν Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. 13. πάσας] — 59.
15. ὁδὸν] + οἷς σπείρεται ὁ λόγος, € D. ἀκούσωσιν] ἀκούωσιν D a prima manu.
εὐθέως] εὐθὺς CDL. 69. — Versio *Armena*.
αἴρει] ἀφαίρει D. ἄρει Editio *Erasmi* 1. 3. 4. 5. ἄρει Edit. *Erasmi* 2. ἁρπάζει C.
ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν] εἰς αὐτοὺς 1. 13. 28. 69. Versio *Armen. Syra* posterior in margine, *Copt.* ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν A. ἐν αὐτοῖς CL. Versio *Copt.* 16. εἰσιν ὁμοίως] ὁμοίως εἰσιν C.
ὁμοίως] — D. 1. 28. 69. Versio *Syra*. *Origenes* Exh. ad Martyr. Codices *Latini*.
σπειρόμενοι] + λόγοι M.
εὐθέως] — D. 1. 36. 40. 60. Versio *Copt.* εὐθὺς CL. 13. Evang. 2. 13.
αὐτὸν] — 13. 28. 69. 17. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 60. 64.
a θλίψεως ad εὐθέως] — 1. ἢ] καὶ D. Versio *Vulg.*
εὐθέως | εὐθὺς CL. Evang. 2. 12. 19. Editio *Complut. Genev.*
σκανδαλίζονται] σκανδαλισθήσονται D. 18. οὗτοι] ἄλλοι DL. Versio *Vulg. Copt.*
οὗτοί εἰσιν prius] — GH. 1. 59. 61. 62. 64. Versio *Syra* utraque.
οὗτοί εἰσιν posterius] — AC ex emendatione. EKM. 3. 5. 6. 8. 10. 11. 12. 29. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 67. 68. 69. 72. 73. 74. 76. 78. 80 83. 84. 86. 88. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii*. Versio *Copt. Goth. Arab. Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1343.
λόγον] + μου 1. ἀκούοντες] ἀκούσαντες CDL. 13. 69.
19. μέριμναι] + τοῦ βίου € 60. αἰῶνος] βίου D. Codices *Latini*.
τούτου] — CDL. 1. 38. 102. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410.
ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου] — M a prima manu. € ἀπάται τοῦ κόσμου D. Codices *Latini*.
€ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι] — D. 1. 28. Versio *Armena*. € αἱ ἐπιθυμίαι 106.
εἰσπορευόμεναι] — Bodlej. unus in Edit. Ox. ἄκαρπος γίνεται] ἄκαρποι γίνονται D. Codices *Latini*.
20. οὗτοί] ἐκεῖνοι CL. Versio *Copt.* σπαρέντες] — 1.
γῆν τὴν καλὴν] καλὴν γῆν C. καρποφοροῦσι] καρπὸν φέρουσι 67.
καὶ penult.] — 90. Versio *Vulg.* ἓν secundum & tertium] — 102.

ἐξωτερικὰς auditiones eodem loco vesperi faciebat, easque vulgo juvenibus sine delectu praebebat —— librosque suos, earum rerum omnium commentarios, seorsim divisit, ut alii ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos quum in vulgus ab eo edi rex Alexander cognovisset, literas ad eum misit —— non eum recte fecisse, quod disciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis invulgasset. *Aristot.* Eudemior. I. 8. καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν. & II. 1. & de Rep. III. 6. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις. & I. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως. *Jamblich.* V. Pythag. c. XVII. μετὰ τὴν πενταετῆ σιωπὴν ἐσωτερικοὶ λοιπὸν ἐγίνοντο, καὶ ἐντὸς σινδόνος ἐπήκοοι τοῦ Πυθαγόρου, μετὰ τοῦ καὶ βλέπειν αὐτὸν, πρὸ τούτου δὲ ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ μηδέποτε αὐτῷ ἐνορῶντες, μετεῖχον τῶν λόγων διὰ ψιλῆς ἀκοῆς. & XVIII. extr. τοὺς γὰρ εἴσω σινδόνος καὶ ἔξω, ἀκροωμένους τοῦ Πυθαγόρου, καὶ τοὺς μετὰ τὸ [l. τοῦ] ὁρᾷν ἀκούοντας, ἢ ἄνευ τοῦ ὁρᾷν, καὶ τοὺς εἴσω καὶ ἔξω διωρισμένους, οὐκ ἄλλους ἢ τοὺς εἰρημένους ὑπολαμβάνειν προσήκει. 1. *Thess.* IV. 11. 1. *Cor.* V. 12. 13. *Coloss.* IV. 5. 1. *Tim.* III. 7. *Bemidbar R.* XIV. quicunque legit versum, qui non est ex XXIV. libris, est acsi legeret in libris extraneis —— nec habet partem in mundo futuro.

20. παραδέχονται] *Act.* XVI. 21. XXII. 18. *Polybius* initio. ἴσως ἂν ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων.

21. ὑπὸ τὴν κλίνην] *Liban.* Epist. 608. τοὺς μὲν ἐκ τῶν ὀρῶν κατήγαγες, τοὺς δὲ ὑπὸ κλίνας κρυπτομένους ἔπεισας, ὡς ἐπὶ κέρδος τὸ λειτουργεῖν ἐκπηδᾷν. *Basilius* H. Lazicis habita: ἐὰν τὴν θύραν πατάξῃ τις, ὁ χρεώστης ὑπὸ τὴν κλίνην. *Sueton.* Calig. 51. Ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere: ad vero majora proripere se e strato, sub lectumque condere solebat. *Plaut.* Casina III. 5. 31. Insectatur omnes domi per aedes, nec quenquam prope ad se sinit adire: ita omnes sub arcis, sub lectis latentes metu mussitant. *Demosth.* c. Androtion. ὁπόταν ἄνθρωπος —— ὑποδύοιτο ὑπὸ κλίνην, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸ σῶμα ἁλοὺς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἕλκεσθαι. *Lucianus* Toxari 28. ἧκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀντιφίλου, καὶ τὰ φώρια ἐξίφειον ὑπὸ κλίνῃ τινὶ ἐν σκοτεινῷ κείμενα.

22. Steph. Thes. T. IV. p. 16. A. φανερόω, sed hu-

21 ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ
22 τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; Ου γάρ ἐστί
23 τι κρυπτὸν ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ᾽ ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. Εἴ
24 τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέ-
25 τρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν
26 ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ἔλεγεν·
Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς,
27 Καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται, ὡς
28 οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶ-
29 τα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ
30 δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. Καὶ ἔλεγε· Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ
Θεοῦ;

21. ἔλεγεν] λέγει 1. αὐτοῖς] + ὅτι L. + ἴδετε 13. 69.
ὁ] — 13. 69.
ὁ λύχνος ἔρχεται] ἔρχεται ὁ λύχνος C. 1. Versio *Vulg*. *Syr*. ἅπτεται ὁ λύχνος D.
ἔρχεται] καίεται 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi*. τεθῇ] ὑποτεθῇ G.
ἢ] + ἵνα 1. 69. κλίνην] + καὶ D. Versio *Copt*. + τεθῇ 69.
ἐπιτεθῇ] τεθῇ CDK. 14. 15. 27. 48. 49. 51. 53. 59. 68. 69. 71. 73. 74. 80. 84. 86. 89.
22. τι] — D 1. 10. 11. 12. 13. 36. 37. 40. 42. 49. 53. 59. 61. 62. 65. 66. 68. 69. 72. 80. 83. 86. 91. 102. Colb. Evang. 12. 19. Versio *Copta*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1445.
ὃ ἐὰν μὴ] ἀλλ᾽ ἵνα D. Versio *Goth*. ἐὰν μὴ ACL. 33. 36. 40. ex emendatione. 42. 72. 102. ὃ οὐ μὴ 11. 63. 68. εἰ μὴ ἵνα 1. 13. 69. ἀλλ᾽] εἰ μὴ 1. Versio *Copt*.
εἰς φανερὸν ἔλθῃ] ἔλθῃ εἰς φανερὸν CD. Versio *Copt*. 23. εἴ τις ἔχει] ὁ ἔχων 57.
24. ἔλεγεν] λέγει 1. τί] τὰ D.
ἀκούετε] + ὃς ἔχει γὰρ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ 13. 69. Versio *Armena* & — comm. 25.
μετρηθήσεται] ἀντιμετρηθήσεται 6. 10. 35. 40. 46. 47. 52. 53. 55. 56. 58. 66. 67. 73. 83. 86. Versio *Vulg*.
καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσι] — DG. ponitur ante ἐν ᾧ 69. ut & comma 25.
τοῖς ἀκούουσι] — CL 102. Versio *Vulg*. *Copt*. *Arab*. probante *J. Millio* prol. 401. & *J. A. Bengelio*.
25. γὰρ ἂν ἔχῃ] ἔχει γὰρ 69. ἂν ἔχῃ] ἔχει CL. δοθήσεται] προστεθήσεται D.
26. ἔλεγεν] + αὐτοῖς 11. ἐὰν ἄνθρωπος] ἄνθρωπος ὅταν 1.
ἐὰν] — D. 28 Codices *Latini*. ὅταν 40. 53. + περ 69. ἂν C.
ἄνθρωπος] — 47. 63. 64. βάλῃ τὸν σπόρον] σπόρον βάλῃ D.
βάλῃ] βάλλῃ 60. βάλλει 69. τὸν] τὸ C. — 69. τῆς γῆς] τὴν γῆν 1.
27. καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται] καθεύδει καὶ ἐγείρεται EFG 33. 47. 50. 53. 54. 68. 69. 73. 92.
ἐγείρηται] ἐγερθῇ D. βλαστάνῃ] βλαστᾷ D. βλαστάνει 33. 47. 53. 54. 65. 68.
μηκύνηται] μηκύνεται D. 47. 53. 54. 65. 28. αὐτομάτη γὰρ] ὅτι αὐτομάτη D.
γὰρ] — ACL. 102. Versio *Copta*, *Syra* posterior. χόρτον] + καὶ 69. Versio *Syr*.
στάχυν] στάχυας D. εἶτα posterius] ἔπειτα 73.
πλήρη σῖτον] πλήρης ὁ σῖτος D. πλήρην σῖτον C. 29. ὅταν δὲ] καὶ ὅταν D. ὅταν γὰρ 71.
παραδῷ] παραδοῖ D. εὐθέως] τότε 1. εὐθὺς CL.
ἀποστέλλει] ἐξαποστέλλει 13. 69. τὸ] τὸν L. 30. τίνι] πῶς CL 7. 13. 28. 69. Ev. 12. 18. 19.
ὁμοιώσωμεν] ὁμοιώσω K. 28. 56. 69. *Theophylactus*. ὁμοιώσομεν 1. 3. 5. 34. 35. 48. 51. 53. 55. 65. 66. 74. 106. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg*. *Syr*. probante *T. Beza*.

hujus verbi rarus est apud veteres scriptores usus, si bene memini: At in N. T. scriptis frequenter occurrit.

ἐγένετο] subintellige τι ex praecedentibus.

27. καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται] *Psal*. III. 6.

νύκτα καὶ ἡμέραν] inf. V. 5. *Thomas*. νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀττικοὶ λέγουσιν, ἤγουν ἐπὶ τῆς νυκτὸς καὶ ἐπὶ ἡμέρας ἐλλειπτικῶς ἔξωθεν, ἢ νύκτα καὶ ἡμέραν, ἤγουν κατὰ τὴν νύκτα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν.

28. *Apollonius Rhod*. Arg. I. 1143. αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης. *Hesiod*. Εργ. I. 117. καρπὸν δ᾽ ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. & 103. morbi αὐτόματοι φοιτῶσιν. *Athen*. XII. p. 524. B. ἐλαίαν ἱερὰν αὐτομάτην ἀναφθῆναι. *Plato* Polit. p. 537. E. καρποὺς —— οὐχ ὑπὸ γεωργίας φυομένους, ἀλλ᾽ αὐτομάτης ἀναδιδούσης τῆς γῆς. *Galen*. in Hipp. Aphorism. VI. κενώσεων, αὐτομάτων δὲ δηλονότι λεγομένων, οὐ τῶν χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ τῶν χωρὶς τῆς ἐξ ἡμῶν αἰτίας. ὅταν γὰρ δόντων ὑδραγωγὸν φάρμακον ἡ τοιαύτη κένωσις γίνεται, οὐκέτ᾽ αὐτὴν ὀνομάζομεν αὐτόματον. *Arrian*. Exped. Alex. I. 8. 25. ἐν ᾗ ἅλες πήγνυνται αὐτόματοι. VII. 4. 8. οἱ λειμῶνες, οἱ νάρδον αὐτόματοι ἐκφέρουσι. *Diod*. S. 1. 8. τοὺς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρποὺς. *Herodot*. III. 100. ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γενόμενον IV. 74. ἡ κάνναβις καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται.

Simplic. in Epict. p. 224. τὸ γὰρ σπέρμα φυτῶν καταβαλλόμενον ἐπὶ γῆν, τεγγόμενον ὕδατι ῥίζας ἀφίησι καὶ βλαστοὺς, εἶτα καλάμην ἢ κλάδους τρέφει, καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ καρποῦ καὶ πεπάνσεως. & p. 231. καὶ ἀπὸ πυροῦ καλάμη, καὶ ἄσταχυς, καὶ πάλιν πυρός. *Cic*. Cat. Maj. 15. Me quidem non fructus modo, sed etiam ipsius terrae vis ac natura delectat: quae cum gremio mollito ac subacto semen sparsum excepit, primum id occaecatum cohibet, ex quo occatio, quae hoc efficit, nominata est. deinde tepefactum vapore & compressu suo diffundit, & elicit hebescentem ex eo viriditatem: quae nixa fibris stirpium sensim adolescit, culmoque erecta geniculato vaginis jam quasi pubescens includitur, e quibus cum emerserit, fundit frugem spici ordine structam, & contra avium minorum morsus munitur vallo aristarum.

29. *Thomas*. δρεπάνη, οὐ δρέπανον. *Moeris*. δρεπάνη, ἀττικῶς· δρέπανον, ἑλληνικῶς.

παραδῷ] sub. ἑαυτὸν, fructus maturus tradit se metenti. *Georg*. I. 287. Multa adeo gelida melius se nocte dederunt. *Act*. XXVII. 15. Germ. sich ergeben.

30. *Hermog*. de Form. Orat. I. 11. εἰ μή τις τὰς

Θεοῦ; ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν; Ὡς ~ κόκκῳ σινάπεως, ὅς, ὅταν 31
σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅταν 32
σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγά-
λους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. Καὶ 33
τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν.
Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάν- 34
τα. Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. 35
Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοι- 36
άρια ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλ- 37
λεν

~ κόκκος

ποίᾳ] τίνι L 1.7.13.28.63.69. Ev. 12.18.19. Editio *Erasmi*. 2.3.4.5. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine.
παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτὴν] αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν L. 13. 28. 63. 72. in margine. *Origenes* in Matth. XIII. 34. Versio *Syra* posterior in margine. παραβολῇ αὐτὴν θῶμεν, παραβάλομεν αὐτὴν 69.
παραβολῇ] ὁμοιώματι 1.
παραβάλωμεν] παραβαλοῦμεν Edit. *Complut*. prob. *T. Beza*. παραβαλῶμεν Edit. *Erasmi*. 31. ὡς] ὁμοία ἐστὶν D.
κόκκῳ] κόκκον ACEFGHKLM 1. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 11. 28. 33. 34. 35. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 68. 69. 71. 78. 80. 83. 84. 86. 88. 90. 91. 92. 106. Evang. 19. Edit. *Complut*. *Plant*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque. *Hesychius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1246. 1040.
ὃς ὅταν] ὃς ὅτι ἂν D. a prima manu. ὃς καὶ ὅταν 69. τῆς γῆς] τὴν γῆν, DL.
μικρότερος] μικρότερον D a prima manu. LM. 44. 69. καὶ μικρότερον 28. 31. 33. 68.
πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ] ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων D. τῶν] ἃ εἰσιν D.
ἐστὶ] — AL. τῶν ἐπὶ τῆς γῆς] — C. + ἐστιν A. τῶν ἐπὶ] — 90.
à γῆς ad γῆς] — 69. 32. καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει] — D.
σπαρῇ] αὐξηθῇ 12. 51. 74. 89. 90. Versio *Syra* posterior in margine. φυῇ 63. 64. 106.
πάντων τῶν λαχάνων μείζων] μείζων πάντων τῶν λαχάνων D. 1. 34. 39. Versio *Syr*.
μείζων] μεῖζον ACL. 92. αὐτοῦ] + πάντα 40.
τοῦ οὐρανοῦ] — Versio *Syr*. 33. παραβολαῖς πολλαῖς] πολλαῖς παραβολαῖς D. Vers. *Vulg*.
πολλαῖς] — 1. 28. 33. 40. 53. 59. Versio *Syr*. *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. probante *J. Millio* prol. 1404.
αὐτοῖς] — L. ἠδύναντο] ἐδύναντο ADE 2. 9. 44. 72. 90. Edit. *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
34. αὐτοῖς] + τὸν λόγον 7. 33. Evang. 18. 19. μαθηταῖς αὐτοῦ] ἰδίοις μαθηταῖς CL. αὐτοῦ] — Colb.
ἐπέλυε] ἔλυε 28. ἀπέλυε 59. Editio *Colinaei*, *Bogardi*. ἐπέλυσε 69.
πάντα] αὐτὰς D. 35. λέγει] ἔλεγεν 69. ὀψίας γενομένης] — 56. 58.
ὀψίας] + δὲ 59. 36. ἀφέντες] ἀφίουσιν D 28. 69.
τὸν ὄχλον] αὐτὸν A. + καὶ D 69.
ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ] τὰ ἄλλα τὰ ὄντα μετ' αὐτοῦ πλοῖα 1.

ἰσοδυναμούσας ἑτέραις λέξεσι, διὰ τὸ ἐκ παραλλήλου δύνασθαι τίθεσθαι, περιβολῆς ἰδίας λέγοι. οἷον ἐστι καὶ τὸ· Τί ἐροῦμεν, ἢ τί φήσομεν; ex Demosth. de Corona. ἀλλ' οὐκ οἶμαι τοῦτο εἶναι περιβολῆς ἴδιον, δεινότητος δὲ μᾶλλον. τῆς κατὰ μέθοδον. ταῖς γὰρ ἐπιμοναῖς, ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων χρώμεθα. *Isocr*. Evag. εἰ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς εὐαγόρου πράξεις παραβάλλοιμι. *Lucian* quom. Hist. conscr. 20. ὡς οὖν ἓν, φασιν, ἑνὶ παραβαλεῖν *Es*. XL. 18.

ἀναβαίνει] *Theophrast*. H. Plant. VIII. 3. Ὁ δὲ δόλιχος, ἐὰν παρακαταπήξῃ τις ξύλῳ, μακρὰ ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. *Matth*. XIII. 7. *Virgil*. Ecl. V. 39. & spinis surgit paliurus acutis.

32. ὑπὸ τὴν σκιὰν] *Liv*. XXXII. 21. Metu enim videlicet compulsi in aliena terra, quia sub umbra auxilii vestri latere volunt, in societatem vestram confugiunt. XXXIV. 9. erant etiam eo tutiores, quod sub umbra Romanae amicitiae latebant.

33. *Jo*. XVI. 11. 1. *Cor*. III. 2. *Heb*. V. 12. XII. 20. *Arrian*. Epict. I. 29. extr. καὶ γὰρ Σωκράτης συνεγίνωσκε τῷ ἐπὶ τῆς φυλακῆς κλαίοντι, ὅτε ἔμελλε πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ λέγει, ὡς γενναίως ἡμᾶς ἀποδεδάκρυκε, μήτι οὖν ἐκείνῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας ἀπελύσαμεν; ἀλλὰ τοῖς γνωρίμοις, τοῖς δυναμένοις αὐτὰ ἀκοῦσαι· ἐκείνῳ δὲ συμπεριφέρεται ὡς παιδίῳ. III. 1. σὺ γὰρ τοιοῦτος, οἷος ἀκούειν τ' ἀληθῆ; *Jamblich*. V. Pythag. 37. διττὸν γὰρ ἦν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ σχῆμα. καὶ τῶν προσιόντων οἱ μὲν ἐκαλοῦντο μαθηματικοί, οἱ δ' ἀκουσματικοί. καὶ μαθηματικοὶ μὲν οἱ τὸν περιττότερον, καὶ πρὸς ἀκρίβειαν διαπεπονημένον τῆς ἐπιστήμης λόγον ἐκμεμαθηκότες, ἀκουσματικοὶ δ' οἱ μόνας τὰς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας τῶν γραμμάτων ἄνευ ἀκριβεστέρας διηγήσεως ἀκηκοότες. 1. *Cor*. XII. 11. 1. *Pet*. IV. 10.

34. ἐπέλυε] *Apoc*. V. 2. 2. *Petr*. I. 20. 3. *Esdr*. IX. 46. *Dan*. V. 12. *Herodian*. IV. 12. 14. ἐπιλύεται ἐπιστολάς. *Theon*. Progymn. 6. καὶ παλαιφάτῳ τῷ Περιπατητικῷ ἐστι ὅλον βιβλίον περὶ τῶν ἀπίστων ἐπιγραφόμενον, ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα ἐπιλύεται. *Athen*. X. p. 449. F. εὔβουλος δ' ἐν σφιγγοκαρίωνι τοιούτους γρίφους προβάλλει αὐτὸς, καὶ ἐπιλύων αὐτούς. *Eustath*. in Od. χ. p. 785. 9. γρῖφος, δύσκολον ζήτημα, ὃ ἐν συμποσίοις ἔλεγέ τις, προκειμένης φιάλης οἴνῳ γεμούσης, καὶ ὁ ἐπιλυσάμενος τὸ ἀπορηθὲν ἐξέπινεν, εἰ δὲ μή, ὁ ἀπορήσας ἐνεφορεῖτο τῆς φιάλης. *Ephrem*. p. 161. τὴν ἐπίλυσιν τούτων μαθεῖν θέλω, ἐπεὶ οὐ νοῶ τί ἐστι ταῦτα. Oenomaus ap. *Euseb*. P. V. 24. ἐπιλυσάμενος ἐκεῖνος τὸ αἴνιγμα. Heliodor. I. 18. ἀπό τινων ὀνειράτων πεπλανημένων τεταραγμένος —— καὶ τὴν ἐπίλυσιν διαπορῶν ἐπηγρύπνει τοῖς φροντίσμασι —— ἕλκει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν τὴν ἐπίλυσιν —— καὶ τὸ μὲν ὄναρ τοῦτον ἔφραζε τὸν τρόπον, οὕτως αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας ἐξηγουμένης. & IV. 9. πρὸς τὴν τῶν ἀγνοουμένων εὕρεσιν, καὶ τῶν χρησθέντων ἤδη τὴν ἐπίλυσιν. *Dial. c. Marcionitas* p. 38. εἰ δὲ λόγον θηρεύεις μὴ ἐπιλυόμενον, οὐχ ὁσίως φρονεῖς. *Philo* de Therapeut T. 2. p. 483, 21. ζητεῖ τις τι τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν, ἢ ὑπ' ἄλλου προταθὲν ἐπιλύεται. *Jos*. A. VIII. 6. 5. τῆς σοφίας αὐτοῦ βουλομένη λαβεῖν πεῖραν, αὕτη προτείνασα καὶ λῦσαι τὸ ἄπορον τῆς διανοίας δεηθεῖσα —— καὶ τὰ προβαλλόμενα σοφίσματα ῥᾳδίως τῇ συνέσει καταλαμβανόμενος, θᾶττον ἢ προσεδόκα τις ἐπ-
ελύ-

38 λεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι. Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ
προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οὐ
39 μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ·
40 Σιώπα, πεφίμωσο· Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Καὶ εἶ-
41 πεν αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέ-
γαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα
ὑπακούουσιν αὐτῷ;

1 ΚΑὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. Καὶ ἐξελθόντι
αὐτῷ

ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν] ἄλλαι δὲ πλοῖαι πολλαὶ ἦσαν D. a prima manu. δὲ] δέκα 71. — L. Versio *Copt*. 102.
πλοιάρια] πλοῖα ACD. ex emendatione. M 1. 7. 13. 31. 33. 38. 67. 69. 72. 106. Versio *Vulg*. *Syra* utraque.
ἦν] — L. αὐτοῦ] αὐτῶν 12. 61. Versio *Syra* prior, & posterior in margine. *Copt*.
37. γίνεται] ἐγένετο D. Versio *Vulg*. ἀνέμου μεγάλη] μεγάλη ἀνέμου D. 1. 69. 102. Versio *Vulg*.
μεγάλη] μεγάλου C. 44. Versio *Copt*. τὰ δὲ] καὶ τὰ CD. 13. 69. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*.
ἐπέβαλλεν] ἐπέβαλλον 52. Evang. 2. 18. 19. ἔβαλεν D. ἐπέβαλεν 9. 10. 47. 53. 54. 55. 66. 71. 83.
86. 91. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Bogardi*.
αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι] ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον CDL. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syra* posterior in margine.
αὐτὸ] — 102.
γεμίζεσθαι] βυθίζεσθαι 1. 7. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. καταποντίζεσθαι 11. 27. 68. ex *Matthaeo*.
38. ἦν αὐτὸς] αὐτὸς ἦν C. ἐπὶ τῇ] ἐν τῇ ACDL. 1. 53. 61. 69. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque *Copt*.
πρύμνῃ] θαλάσσῃ *T. Faber*. τὸ προσκεφάλαιον] προσκεφαλαίου D. 1.
διεγείρουσιν] διεγείραντες D. 28. 69. ἐγείρουσιν 44. a prima manu. 50. ἐγείραντες 13. 69.
καὶ ultimum] — D 69. 39. διεγερθεὶς] ἐγερθεὶς D. 13. 51. 69.
εἶπε τῇ θαλάσσῃ] τῇ θαλάσσῃ, καὶ εἶπε D. 1. σιώπα πεφίμωσο] σιωπᾶτε φίμωσο L.
πεφίμωσο] καὶ φιμώθητι D. Codices *Latini*. 40. δειλοί ἐστε οὕτω] οὕτως δειλοί ἐστε 1. 69. δειλοί ἐστε; οὕτω 82.
οὕτω] — DL. 13. Versio *Vulg*. *Copt*. πῶς οὐκ] οὔπω DL. 1. 13. 69. Versio *Vulg*. *Copt*.
41. οὗτός ἐστιν] ἐστιν οὗτος D. 72. ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα] ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι D.
ὁ ἄνεμος] οἱ ἄνεμοι E 1. 31. 38. Evang. 9. Versio *Syra*. ὑπακούουσιν αὐτῷ] αὐτῷ ὑπακούουσιν C. 1. 69.
ὑπακούουσιν] ὑπακούει L. 1. 13. 28. 69. αὐτῷ] — D.
1. ἦλθον εἰς τὸ] ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς Evang. 2. 8. 10. 13. 14. 17.
ἦλθον] ἦλθεν CEL 13. 28. 31. 60. 69. Versio *Copt*. *Arab*. *Syr*. utraque, sed posterior habet editam in margine.
τῆς θαλάσσης] καὶ D. — 13. 69. Evang. 4. probante *J. Millio* prol. 411.
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg*. *Nyssen*. in Cantic. H. 6. Γεργεσηνῶν L. 1. 28. 31. 33. 38. Evang.
9. 10. 12. 18. 19. Versio *Copt*. *Armen*. *Syra* posterior in margine *Æthiop*. *Arab*. *Origenes*, *Victor*, *Euthymius*,
H. 66. *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 996.
2. ἐξελθόντι αὐτῷ] ἐξελθόντων αὐτῶν D. ἐξελθόντος αὐτοῦ CL. 1. 7. 13. 33. 69. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

ἐλύετο. *Diogenes* Aristipp. II. 70. αἴνιγμα τινὸς αὐτῷ προτείναντος καὶ εἰπόντος· λῦσον, τί, ὦ μάταιε, ἔφη, λῦσαι θέλεις, ὃ καὶ δεδεμένον ἡμῖν πράγματα παρέχει; *Ovid*. Trist. IV. 7. 7. alicui sua chartae vincula dempsi. *Jos*. A. XVII. 5. 7. ἐπιστολὴ —— λυθεῖσα —— τάδε ἐδήλου. *Athenaeus* XV. p. 670. F. Πλάτων ἐν ζ. νόμων πρόβλημά τι προβάλλει στεφανωτικὸν, ὅπερ ἄξιον ἐστιν ἐπιλύσασθαι.

35. *Achilles Tatius* VIII. p. 535. διεγνώκαμεν ἐν τῇ Τύρῳ παραχειμάσαντες διελθεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον. Act. XVIII. 27.

36. *Ut erat*, sine ullo ad iter apparatu. conf. c. 38.

37. λαίλαψ] *Thomas*. ἡ λαῖλαψ, οὐχ ὁ λαῖλαψ. Ἀριστείδης ἐν δ. τῶν ἱερῶν· λαίλαπι ἀγρίᾳ. Hesychius. λαῖλαψ, ἀνέμου συστροφὴ μετὰ ὑετοῦ. *Etymol*. λαῖλαψ, δηλοῖ δὲ τὴν σφοδρὰν καὶ ἐπιτεταμένην λαβρότητα τοῦ πνεύματος. *Aristot*. de Mundo. λαῖλαψ, πνεῦμα βίαιον, καὶ εἰλούμενον κάτωθεν ἄνω. *Lucian*. in Alcyone. 4. αἰθρίαν ἐξ ἐκείνης τῆς ἀνυποστάτου λαίλαπος καὶ ταραχῆς μεταθεῖναι. *Il*. ρ. 57. ἐλθὼν δ' ἐξαπίνης ἄνεμος σὺν λαίλαπι πολλῇ Βόθρου τ' ἐξέστρεψε, καὶ ἐξετάνυσσ' ἐπὶ γαίῃ. *Galen*. in Hippocr. Epidem. II. οὐρανὸς λαιλαπώδης καὶ ἐπινέφελος —— λαίλαπας δὲ τοὺς αἰφνιδίους καὶ σφοδροὺς ἀνέμους οἱ ἕλληνες ὀνομάζουσι, καὶ μάλισθ' ὅταν ὑετὸς ἅμα ἐν αὐτοῖς γίγνηται λαβρός. *Lexic*. *Jobi* MS. λαῖλαψ, ἄνεμος κυκλούμενος. Schol. in Il. δ. 228. λαίλαπας συστροφὴν ἀνέμου, καταφορὰν μετὰ ὄμβρου. 2. *Pet*. II. 17. *Lex*. *MS*. λαῖλαψ, σκότος μετὰ συστροφῆς ἀνέμου.

μεγάλη] μέγας ζέφυρος. μέγας χειμών. *Jo*. VI. 18. *Apoc*. VI. 13. *Thucydides* II. 21. ἀνέμου κατιόντος μεγάλου.

38. ἐπὶ τῇ πρύμνῃ] *Od*. ν. 73. Κὰδ δ' ἄρ' Ὀδυσσῆϊ στόρεσαν ῥῆγός τε λίνον τε Νηὸς ἐπ' ἰκριόφιν γλαφυρῆς, ἵνα νήγρετον εὕδοι πρύμνης. *Eustath*. διάτε τὸ ἐντιμότερον, ἐπεὶ καὶ ἀρχικὸν ἡ πρύμνα διὰ τὸν κυβερνήτην, καὶ διότι οὐδὲ ἔδει ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων κείμενον ἐμποδὼν γενέσθαι τοῖς ἐρέσσουσιν.

τὸ προσκεφάλαιον] *Galen*. l. 1. in Hippocr. Epidem. III. ἐπὶ προσκεφαλαίου καταθέμενός τις τὸν αὐχένα, παύεται τρέμων τὴν κεφαλήν. *Plato* Polit. 1. καθῆστο δὲ ἐστεφανωμένος ἐπί τινος προσκεφαλαίου καὶ δίφρου. *Dio* LVIII. p. 422. Caligula senatoribus pulvillos subjici curavit προσκεφάλαια, μὴ ἐπὶ γυμνῶν σανίδων καθίζωνται. *Schol. ad Aristoph*. Equit. 781. δείκνυσι αὐτῷ προσκεφάλαιον, ὃ φησι τῷ δήμῳ παρασκευάσαι, ἵνα μὴ ἐπὶ ψιλοῖς τοῖς βάθροις ἐπικαθέζηται —— ἐπανίστασο καὶ ἐπεγείρου, ἵνα ἐπιθῶ τῷ καθίσματι σου τὸ προσκεφάλαιον. *Hesychius*. ὑπηρέσια, τῶν καπηλατούντων, δέρματα τινα, ὡς προσκεφάλαια, ἐφ' ὧν καθίζονται. & ποτίκρανον, πρόσκρανον, τὸ προσκεφάλαιον, καὶ τὸ δερμάτινον ὑπηρέσιον, ἐφ' ᾧ καθίζονται οἱ ἐρέσσοντες. *Aristoph*. Plut. 542. ἀντὶ δὲ προσκεφαλαίου λίθον εὐμεγέθη πρὸς τῇ κεφαλῇ. *Pollux* VI. 9. προσκεφάλαια, ὡς Δημοσθένης καὶ λοιποὶ —— ποτίκρανον δὲ οἱ κωμικοὶ, τὸ προσκεφάλαιον. ἢ τὸ ὑπηρέσιον. & X. 40. ἐν δὲ ἀμφιαράῳ ἀριστοφάνους· κνέφαλον ἅμα καὶ προσκεφάλαιον τῶν λινῶν, δηλονότι ὡς καὶ σκυτίνων καὶ ἐρέων γιγνομένων, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀλκιβιάδου πέπρακται προσκεφάλαιον σκύτινον, καὶ ἐρεοῦν καὶ λινοῦν. —— οὐ μὴν φαῦλον τετηρηκέναι, ὅτι τὸ ναυτικὸν ὑπηρέσιον ἰδίως ἐν ταῖς ὥραις κρατῖνος προσκεφάλαιον· τοῦτο μὴ καλεῖσθαι νομιζόντων, ἀλλὰ ὑπηρέσιον μόνον. *Schol*. *Thucyd*. II.

αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀ- 2
καθάρτῳ· Ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς ~ μνημείοις· καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο 3
αὐτὸν δῆσαι· Διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' 4
αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι· Καὶ 5
διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατα-
κόπτων ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐ- 6
τῷ. Καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; 7
ὁρκίζω σε τὸν Θεόν, μή με βασανίσῃς. (Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· Ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκά- 8
θαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.) Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν· Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων· 9
Λεγεὼν ὄνομά μοι· ὅτι πολλοί ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς 10
ἀπο-

~ -μνήμασι

εὐθέως] — Versio *Syra*. εὐθὺς CL. ἀπήντησεν] ὑπήντησεν DL. 1. 28. 40. 46. 54. 66. *Damascenus* 1. 1.
ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος] ἄνθρωπος ἐκ τῶν μνημείων D. Versio *Vulg*.
3. τὴν κατοίκησιν εἶχεν] εἶχεν τὴν κατοίκησιν D.
κατοίκησιν] οἴκησιν 34. 35. 39. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 68. 83. 84. 106.
μνημείοις] μνήμασι ACEFGKL. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 27. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 41. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. ex emendatione 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 106. Evang 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut. Bengelii*. probante *J. Millio* prol. 1100. οὔτε] οὐδὲ CDL 33.
ἁλύσεσιν] ἁλύσει C 33. + οὐκέτι CDL 28. 69. Versio *Vulg*. οὐδεὶς] + ἔτι 1.
ἠδύνατο] ἐδύνατο ACDE 2. 3. 52. 53. 65. 72. 73. 74. 90. 92 Ev. 2. ἐτόλμα M. δῆσαι] δαμάσαι 28. 54.
4.] ὅτι πολλάκις αὐτὸν δεδεμένον πέδαις καὶ ἁλύσεσι, ἐν αἷς ἔδησαν, διεσπακέναι, καὶ τὰς πέδας συντετριφέναι, καὶ μηδένα αὐτὸν ἰσχύειν δαμάσαι D. διὰ τὸ αὐτὸν πολλὰς πέδας καὶ ἁλύσεις, αἷς ἔδησαν αὐτὸν, διεσπακέναι, καὶ συντετριφέναι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυσεν αὐτὸν δαμάσαι 1. Colb unus. πολλάκις] πολλαῖς 28. δεδέσθαι] ἔδησαν αὐτὸν 28.
διεσπᾶσθαι] διεσπακέναι 28. διασπᾶσθαι 40. ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας] — 28.
ὑπ'] ἀπ' 36. 40. 57. 91. in quodam Steph. teste Beza. —— 106.
αὐτὸν ἴσχυε] ἴσχυεν αὐτὸν AC. 69. ἴσχυσεν αὐτὸν 106.
ἴσχυε] ἴσχυσε 1. 3. 9. 37. 44. 56. 58. 60. 61. 62. 91. Editio *Erasmi*, *Aldi*.
δαμάσαι] δῆσαι A. 5. καὶ διαπαντὸς νυκτὸς] νυκτὸς δὲ D.
νυκτὸς καὶ ἡμέρας] —— 36. 40.
ὄρεσι, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι] μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ACLM. 1. 10. 11. 12. 13. 37. 38. 47. 50. 55. 66. 67. 68. 69. 72. 83. 86. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii*. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.*
μνήμασι] μνημείοις D. 1. 69. κράζων] κραυγάζων 69.
6. ἰδὼν δὲ] καὶ ἰδὼν CL 1. 69. Versio *Copt*. Ἰησοῦν] + ἐρχόμενον 60.
ἀπὸ] — AKM 11. 15. 38. 42 45. 50. 60. 61. 63. 72. 106. Evang. 17. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1500.
προσέπεσεν] προσεκύνησεν F. αὐτῷ] αὐτὸν ACL. 76. Evang. 2. 19.
7. εἶπε] λέγει ACKLM. 11. 27. 31. 38. 42. 46. 50. 63. 68. 86. Evang. 9. 12. 17. 18. 19. Codices *Latini*. — 44.
ἐμοὶ] ἡμῖν Versio *Syra* posterior, & editam in margine 106. Ἰησοῦ] — 1. 84. 86.
τοῦ posterius] — 90. ὑψίστου] ζῶντος A. Versio *Syra* posterior in margine.
8. αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Saxon*.
ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ] τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἔξελθε ἀπὸ A. 9. ἐπηρώτα] ἐπηρώτησε A.
σοι ὄνομα] + ἐστιν D. ὄνομα σοι AC. 1. 69. 72. 106. *Damascen*. 1. 1.
ἀπεκρίθη λέγων] ἀπεκρίθη D. Evang. 2. ex emendatione. λέγει αὐτῷ ACKLM. 1. 11. 13. 15. 27. 28. 31. 38. 42. 50. 69. 86. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Damascenus*. probante *J. A. Bengelio*.
λεγεὼν ὄνομά μοι] ἐστι μοι ὄνομα λεγιὼν D. 69. λεγεὼν] λεγιὼν CDL. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
μοι] — 1. + ἐστιν A. 69. 10. παρεκάλει] παρεκάλουν A 1. 37. *Damascenus*.
μὴ] — 13. αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας] ἔξω τῆς χώρας αὐτοὺς ἀποστείλῃ 1.
αὐτοὺς ἀποστείλῃ] ἀποστείλῃ αὐτοὺς A. 106. *Damascenus*. ἀποστείλῃ αὐτὸν K. 42. 63. Colb. Versio *Syra*. αὐτοὺς] αὐτὰ C.

93. ὑπηρέσιον ἐστι τὸ κῶας, ᾧ ἐπικάθηνται οἱ ἐρέττοντες. Suidas. ὑπαγκώνιον τῶν ἐρετῶν ἤτοι κωπηλατῶν ἐφ' οὗ καθίζουσιν ἐρέττοντες, διὰ τὸ μὴ συντρίβεσθαι αὐτῶν τὰς πύγας. *Plut.* de Discrim. Aduiat. & amici p. 63. D. οὐδὲ κατάκεισαι σὺ δεξιῶς, ἅμα δὲ διακινῶν τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ λαθὼν ὑπέβαλε τὸ κερμάτιον.

2. Marcus de uno tantum loquitur, quia duorum mentio facta parum ad potentiam addidisset, & quaestionibus dubiisque praebuisset occasionem, cum furiosi & coeci societatem inire non soleant. Conf. X. 46.

4. *Horat.* Epist. I. 16. 76. in manicis & Compedibus saevo te sub custode tenebo. *Herodot.* III. 23. ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι. *Xenoph.* Cyropaed. IV. ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι. *Hesychius.* πέδαι, δεσμὰ, περισκελίδες. *Schol. parv.* in Il. ν 36. πέδας, δεσμοὺς, ἤτοι παρὰ τὸ πλέζειν εἴρηται, ἢ παρὰ τὸ τοὺς πόδας. *Polyaenus* p. 595. ἔλυσαν αὐτοὺς φίλου ῥίνην εἰσπέμψαντος, ᾗ χρησάμενοι τὰ δεσμὰ διέσπασαν. *Celsus* III. 18. φρενίτις —— eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit, ne vel sibi vel alteri noceant.

5. νυκτὸς καὶ ἡμέρας] *Luc.* XVIII. 29. *Michael Apostol.* 19, 27. οἱ τὴν καρχηδόνα κτίσαντες φοίνικες ὅτε προσέπλευσαν τῇ Λιβύῃ, ἐδεήθησαν τῶν ἐγχωρίων δέξασθαι αὐτοὺς νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ἐπιτυχόντες δὲ τούτου, οὐκ ἐβούλοντο ἀπαλλάσσεσθαι, ὡς συντιθέμενοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας μένειν.

Pausanias Lacon. . . κλεομένην δὲ ὕστερον τούτων ἐπέλαβε τέλος μανέντα· ὡς γὰρ ἔλαβε τὸ ξίφος, ἐτίτρωσκε αὐτὸς αὐτὸν, καὶ διεξῄει τὸ σῶμα ἅπαν κόπτων τε καὶ λυμαινόμενος.

Justinus H. XIII. 6. 17. Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium manus & membra sua ipsa caesura.

Luc. VIII. 29. *Aristoph.* Lysistrat. 788. φεύγων ὄρεσι γάμον ἀφίκετ' εἰς ἐρημίαν, κἂν τοῖς ὄρεσιν ᾤκει. *Lucian.* de

11 ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς ~ τὰ ὄρη· ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.
12 Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες· Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,
13 ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ
πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· Καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ
14 κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, (ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι) καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ
δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ
15 ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός. Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονι-
ζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα· καὶ ἐφοβήθη-
16 σαν. Καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν
17 χοίρων. Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος
~ τῷ ὄρει αὐτοῦ

11. δὲ] — Versio *Syra* posterior. πρὸς τὰ ὄρη] — A 1. Colb. unus. 72. *Damascenus.*
τὰ ὄρη] τῷ ὄρει ACDEFGHKLM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. duo. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 4. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. Editio *Complut. Bengelii*, *Genev.* Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab. Theophylactus*, *Euthymius.* probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1100.
μεγάλη] — DL 34. a prima manu 71. Versio *Goth. Copt.* probante *J. Millio* prol. 401. πολλῶν 36. μεγάλων Evang. 17. μακρόθεν 60.
βοσκομένη] βοσκομένων ALD. in Lat. Vers. pascentium. + πρὸς τῷ ὄρει A. 69. 72. transponitur.
12. παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες λέγοντες] παρακαλέσαντες αὐτὸν εἶπον K 13. 69.
παρεκάλεσαν] παρεκάλουν AD 11. 12. Colb. 40. 50. 60. 61. Versio *Vulg.* *Damascenus.*
πάντες] — CDLM. 1. 4. 11. 27. 31. 38. 42. 63. 68. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1466.
οἱ δαίμονες] — CL 1. 102. Versio *Copt.* τὰ δαιμόνια D.
λέγοντες] λέγοντα L. εἰπόντα D. εἰσέλθωμεν] ἀπέλθωμεν D.
13. ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς] εὐθέως κύριος Ἰησοῦς ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τοὺς χοίρους D
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς] ἔπεμψεν αὐτοὺς H. 59. 71. 73. εὐθέως] — CL 1. 28. 63. 102. Versio *Syr. Copt. Æthiop.*
ὁ Ἰησοῦς] — CEL 1. 28. 102. Versio *Syr. Copt.* τὰ ἀκάθαρτα] — A. a prima manu F 28.
εἰσῆλθον] εἰσῆλθεν 73. 106. ὥρμησε] + πᾶσα 51. 74. 90. ex *Matthaeo.*
ἦσαν δὲ] — DL 1. Versio *Vulg. Syr. Copt.* ἦσαν γὰρ 58. a prima manu. Edit. *Complut. Genev.* probante *J. Millio.*
ὡς] ὡσεὶ 60. — Versio *Copt.* τῇ θαλάσσῃ] τοῖς ὕδασιν Versio *Syra.* ex *Matthaeo.*
14. οἱ δὲ] καὶ οἱ ACLM. 1. 13. 28. 31. 33. 69. 86. 106. Evang. 9. 10. 12. 19. Versio *Goth. Syr. Copt.*
τοὺς χοίρους] αὐτοὺς CDL 69. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop.*
ἀνήγγειλαν] ἀπήγγειλαν ACDKLM 1. 11. 15. Colb. 38. 40. ex emendat. 42. 50. 59. 61. 67. 73. 106. Ev. 9. 12. 17. 19.
ἐξῆλθον] ἦλθον AKLM 11. 15. 33. 50. 61. 68. 72. 86. 106. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Goth. Copt.*
τί ἐστι] — H. Evang. 2. a prima manu. 15. θεωροῦσιν] + αὐτὸν D. Versio *Vulg.*
καθήμενον, καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα] ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα καὶ καθήμενον Versio *Syra.*
καθήμενον] —— 60.
καὶ ἱματισμένον] — 28. ἱματισμένον DL. 1. 13. 33. 34. 39. 57. 60. 69. Evang. 13. 17. Versio *Copt.*
τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα] — D. 27. Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 411. 1361.
λεγεῶνα] λεγιῶνα L.
16. καὶ διηγήσαντο] διηγήσαντο δὲ DEG. 2. 9. 10. 12. 14. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 46. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60 62. 64. 65. 71. 78. 83. 84. 90. 91. 92. Colb. Stephani aliquot teste Beza. Evang. 2. 8. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plant. Genev.* διηγήσαντο F.
ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ] ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς 1. ἐγένετο] + αὐτῷ D. Versio *Vulg.*
17. ἤρξαντο παρακαλεῖν] παρεκάλουν D. ἤρξαντο] ἤρξατο 72.
ἀπελθεῖν] ἵνα ἀπέλθῃ D. Versio *Vulg.* καὶ ἀπελθεῖν H.
18. ἐμβάντος] ἐμβαίνοντος ADKLM. 4. 7. 11. 15. 33. 42. 50 63. 72. 86. Colb. Evang. 18. 19. Versio *Vulg.*

de Sacerdot. Cybeles D. D. XII. ὁ δὲ ἀνεὶς τὴν κόμην ἵεται μεμηνὼς διὰ τῶν ὀρῶν.

Arrian. Indic. 24. 9. τὰ δὲ ἄλλα τοῖς λίθοισι τοῖσιν ὀξέσιν ἔκοπτον, σίδηρος γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἦν.

7. *Phrynich.* p. 158. ὤρκωσε, καὶ ὁρκώτης δ᾽ ἐγὼ, οὕτω κρατῖνος φησι. μᾶλλον διὰ τοῦ ω. λέγε, ἢ διὰ τοῦ ι. ὥρκισεν. *Act.* XIX. 13. 1. *Thess.* V. 27.

τοῦ ὑψίστου] *Gen.* XIV. 18. *Heb.* VII. 1. *Act.* VII. 48. *Philo* Byblius ex Sanchuniathone ἐλιοῦ καλούμενος ὕψιστος. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 8. προστάξας ἀνάγεσθαι θυσίας —— ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ θεῷ. & 592, 27. διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν. in Decreto Augusti *Jos.* A. XVI. 6. 2. ἐπὶ ὑρκανοῦ ἀρχιερέως θεοῦ ὑψίστου. Unde seculo tertio ortum nomen Hypsistariorum. *Greg. Naz.* O. XIX. de patre suo. ἐκ δυοῖν τῶν ἐναντιωτάτοιν συγκεκραμένης, ἑλληνικῆς τε πλάνης, καὶ νομικῆς τερατείας, ὧν ἀμφοτέρων τὰ μέρη φυγὼν, ἐκ μερῶν συνετέθη. Τῆς μὲν γὰρ τὰ εἴδωλα καὶ τὰς θυσίας ἀποπεμπόμενοι, τιμῶσι τὸ πῦρ καὶ τὰ λύχνα, τῆς δὲ τὸ σάββατον αἰδούμενοι καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα εἴ τινα μικρολογίαν, τὴν περιτομὴν ἀτιμάζουσιν. ὑψιστάριοι τοῖς ταπεινοῖς ὄνομα, καὶ ὁ παντοκράτωρ δὴ μόνος αὐτοῖς σεβάσμιος.

9. *Plaut.* Captiv. III. 4. 15. Hic homo rabiosus habitus est in Aulide. 28. suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit, qui siet. *Æn.* IV. 469. Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus, & solem geminum & duplices se ostendere Thebas.

13. ὡς] circiter. ferme. *Herodot.* III. 25. ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς ε. μυριάδας. *Thucyd.* . . ὡς ν. & V. 55. τεμόντες τῆς ἐπιδαυρίας ὡς τὸ τρίτον μέρος. *Demosthenes.* . . ὡς λ.

ἐπνίγοντο] *Plut.* de Exilio p. 599. B. καθάπερ ἀκόλυμβοι πνιγομένοις ἐπιχειροῦντες βοηθεῖν, περιπλεκόμενοι καὶ συγκαταδύοντες.

14 *Palaephat.* 32. ἐθαύμαζον, τί ἂν εἴη τὸ γέγονος.

15. ἱματισμένον] Ex hoc solo loco laudatur in Lexicis.

αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18
οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀνάγ- 19
γειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ Κύριος ~ ἐποίησε, καὶ ἠλέησέ σε. Καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο 20
κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον. Καὶ 21
διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πο-
λὺς ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, 22
ὀνόματι Ἰάειρος· καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Καὶ παρεκάλει αὐ- 23
τὸν πολλὰ, λέγων· Ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς
χεῖρας, ὅπως σωθῇ· καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθε μετ᾽ αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος 24
πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. (Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, Καὶ 25
πολ-

~ πεποίηκε

παρεκάλει] ἤρξατο παρακαλεῖν D. Versio *Vulg.* δαιμονισθεὶς] ἰαθεὶς 54. Versio *Syra* posterior in margine.
ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ] μετ᾽ αὐτοῦ ᾖ AC. 1. 68. 72. Evang. 18. 19. Versio *Goth. Syr.*
19. ὁ δὲ Ἰησοῦς] καὶ Ἰησοῦς C. καὶ ὁ Ἰησοῦς 69. καὶ AKLM 1. 11. 33. 42. 50. 60. 61. 63. 68. 72. 102. 106. Evang. 9. 10. 12. 17. 18. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt.* probante *Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1343.
οὐκ] — H. ἀλλὰ λέγει] καὶ εἶπεν D. ἀλλὰ εἶπεν *Theophylactus.*
ἀνάγγειλον] διάγγειλον D. 1. 28. 69. ἀπάγγειλον 50.
σοι ὁ κύριος] ὁ κύριός σοι C. κύριος] θεὸς D. Versio *Copta.*
ἐποίησε] πεποίηκεν ACEGHLM. 2. 3. 9. Colb. duo. 10. 11. 12. 13. 15. 33. 34. 35. 37. 39. 40. 42. 44. 48. 49. 51. 56. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 69. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 17. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bengelii. Severus, Theodor. Heracleot. Theophylactus.*
καὶ ultimum] + ὅτι D. Versio *Syra.* Editio *Bezae* 3. 4. 5. 20. ἐν] + ὅλῃ D. Δεκαπόλει] + καὶ Evang. 8.
ὅσα] ἃ C. Versio *Copt.* Ἰησοῦς] κύριος 60.
21. ἐν τῷ πλοίῳ] — D. 1. 28. 47. 56. 58. Versio *Armen.* ἐν πλοίῳ 102.
πάλιν εἰς τὸ πέραν] εἰς τὸ πέραν, πάλιν D.. Versio *Syra.* πάλιν] + ἦλθεν 69.
ἐπ᾽ αὐτὸν] — 44. ἐπ᾽] πρὸς 28. 69. 90. καὶ ἦν] — D.
22. ἰδοὺ] — D 102. Versio *Syr. Vulg.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 401.
εἷς] τις D 50. Versio *Vulg.* ὀνόματι Ἰάειρος καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει] καὶ προσέπεσεν D.
πίπτει] προσπίπτει 13. 69. Versio *Vulg.* πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας 1.
πρὸς] εἰς 55. Evang. 19. αὐτοῦ] Ἰησοῦ Versio *Goth.*
23. καὶ παρεκάλει] παρακαλῶν D. καὶ παρακαλεῖ AC. 71. πολλὰ] καὶ D. — 38.
ὅτι] — D 69. ἐσχάτως] + ἐσχάτως. C.
ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας] ἐλθὲ, ἅψαι αὐτῆς ἐκ τῶν χειρῶν σου D ἐπιθῇς] ἐπιθήσῃ 71.
αὐτῇ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας αὐτῇ C. 1. Versio *Vulg.* χεῖρα αὐτῇ 69.
αὐτῇ] αὐτῷ AK. 31. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* ἐπ᾽ αὐτῇ 28. — 69.
τὰς χεῖρας] χεῖρα 69. Versio *Vulg. Copt.* ὅπως] ἵνα CL. 28. 69. Versio *Copt.*
ζήσεται] ζήσῃ CDL 13. 69. ζήσηται 54. Ev. 8. 24. καὶ ἀπῆλθε μετ᾽ αὐτοῦ] — 36.
ἀπῆλθε] ὑπῆγεν D. μετ᾽] ἐπ᾽ Evang. 20. ἠκολούθει] ἠκολούθησεν CL 13. συνέθλιβον] συνέθλιβεν *Theophylactus.*
25. τις] — ACL 1. 33. 102. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1343.

19. Inter Judacos vetuit nuntiari opera sua: Matth. VIII. 4. apud Gentes, porcos alentes, permisit.

22. *Jos.* B. II. 17. 9. Ἐλεάζαρος ὁ υἱὸς Ἰαείρου.

23. τὸ θυγάτριον] *Suidas.* ὁ δὲ ἠγάσθη τὸ μειράκιον, ὥστε καὶ θυγάτριον ἔχων ἡγμένον καὶ αὐτὸ φιλοσόφως, αὐτῷ κατεγγυῆσαι. *Athenaeus* XIII. p. 581. C. εἰς νύκτ᾽ ἀποδώσεις τῷ θυγατρίῳ μου διπλοῦν.

ἐσχάτως ἔχει] *Phrynichus* p. 172. ἐσχάτως ἔχει ἐπὶ τοῦ μοχθηρῶς ἔχει καὶ σφαλερῶς, τάττουσιν οἱ σύρφακες, ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτως χρῆσις, οἶσθα, ἐπὶ τοῦ ἄκρου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις νομίζεται, ἐσχάτως πονηρὸς, ἐσχάτως φιλόσοφος. διαγραπτέον οὖν καὶ τοῦτο. *Thomas.* ἐσχάτως ἔχει, ἐπὶ τοῦ μοχθηρῶς, οἱ σύρφακες· οἱ δὲ παλαιοὶ ἐπὶ τοῦ ἄκρως τιθέασιν, ἐσχάτως φιλόσοφος. *Zosimus* I. 70. ἐσχάτως μασιγῶσαι. Agatharchides Cnidius de mari rubro. ἐσχάτως διακείμενον. *Polyaenus* V. p. 456. Διονύσιος ἀῤῥωστεῖν προσποιησάμενος λόγον διέδωκεν, ὡς ἐσχάτως εἴη διακείμενος. *Lucian.* Abdicato 14. ὃν γὰρ, ὡς ἐν ἐσχάτοις οὖσαν τὴν γυναῖκα, καὶ παμπονήρως ἔχουσαν, οὐκ ἰώμενον μισεῖς. *Hippocrat.* Aphorism. I. 6. εἰς τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἐσχάται θεραπεῖαι κράτισαι. *Aristoph.* Acharn. 751. διαπεινᾶμες. Schol. ἐσχάτως πεινῶμεν Exc. ex *Diodoro.* p. 554. ὅτι Πυθαγόρας πυθόμενος τὸν Φερεκύδην —— ἐν Δήλῳ νοσεῖν, καὶ τελέως ἐσχάτως ἔχειν. & l. XXIV. p. 566. ἐσχάτως γὰρ αὐτοῦ διακειμένου. *Demosth.* c. Leptin. τὰ ἔσχατα πάσχειν p. θανάτῳ ζημιοῦν. *Artemidor.* III. 61. φυλάττεσθαι ὑπό τινος κατεχόμενον —— τοῖς ἐσχάτως ἔχουσι σωτηρίαν προσαγορεύει. II. 26. πρὸς ἐσχάτοις ὄντας. *Heliodorus* VIII. p. 395. ἐν ἐσχάτοις διάγειν. *Aristid.* S. S. I. p. 289. οὕτως σύμπαντος τοῦ σώματος ἔχειν, ὥστ᾽ ἐς ἔσχατον ἐλθεῖν. *Ælian.* V. H. II. 4. ἠπείλησε τὰ ἔσχατα δράσειν αὐτὸν μὴ ὑπακούσοντα. *Xenoph.* Cyropaed. 11. τὰ ἔσχατα παθεῖν. & H. G. 11. ὁμολογῶ τὰ πάντων ἐσχατώτατα παθὼν ἂν δικαίως ἀποθνήσκειν. *Petron.* 101. in ultimis esse. *Polybius* I. p. 33. ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη διακειμένων. *Diodorus* S. XVIII. 48. ὁ δ᾽ Ἀντίπατρος, ἐσχάτως ἤδη διακείμενος. Exc. XXI. 12. τὸν βασιλέα διακείμενον ἐσχάτως ἤδη. *Apulejus* Met. 1. ultime affectus.

24. συνέθλιβον] supra III. 19. 20. infra 31. *Ovid.* ex Ponto IV. 9, 21. Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem: Sed foret a populo tum mihi dulce premi. *Cic.* in Verrem Act I. 7. Hortensius Consul designatus domum reducebatur e campo, cum maxima frequentia a multitudine.

25. οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος] *Cic.* Tusc. III. 4. Qui autem in morbo sunt; sani non sunt, & omnium insipientium animi in morbo sunt.

26. *Lucianus* Phal. II. 13. καταδαπανῶντα παρ᾽ αὐτοῦ κρίνεσθαι. 2 *Macc.* II. 10.

Plinius H. N. XXIX. 5. Hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. Hinc illa in-

26 πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, ϗ δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, ϗ
27 μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα· Ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ,
28 ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γάρ· Ὅτι κἂν τῶν
29 ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς·
30 ϗ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυ-
τῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε· Τίς μου ἥψατο
31 τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε,
32 ϗ λέγεις· Τίς μου ἥψατο; Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ,
33 φοβηθεῖσα ϗ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθε ϗ προσέπεσεν αὐτῷ, ϗ εἶ-
34 πεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
ὕπαγε

ἔτη δώδεκα] δώδεκα ἔτη C. 1. 69. 26. ϗ prius] ἡ D. Versio *Syra* utraque.
ὑπὸ] παρὰ 53. ἀπὸ Editio *Erasmi*.
παρ'] — D. 1. 11. 28. 68. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Syra* utraque, *Vulgata*.
ἑαυτῆς] αὐτῆς AFGM 9. 10. 14. 28. 33. 34. 35. 40. 45. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 83. 84. 90. 91. 102. Evang. 2. 13. 18. 24. *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*.
εἰς] ἐπὶ D. ἐλθοῦσα] — D. Sed versio Lat. deterius habebat.
27. ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ] ὄπισθεν καὶ ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἐν τῷ ὄχλῳ D.
ἐν τῷ ὄχλῳ] — 1. Colb. εἰς τὸν ὄχλον 13. 28. 69. τῷ] — Editio *Erasmi* 1.
ὄπισθεν] ὀπίσω 40. + καὶ D. a prima manu. Versio *Vulg*. ἥψατο] + τοῦ κρασπέδου M. 1. 33.
28. ἔλεγε γὰρ] λέγουσα D. + ἐν ἑαυτῇ DK. 1. 11. 12. 15. 27. 33. 42. 51. 53. 54. 60. 68. 72. Evang. 2. 13. 18. 19. ex *Matthaeo*. ὅτι] — Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι] ἐὰν ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ CL. τῶν ἱματίων αὐτοῦ] τοῦ ἱματίου ἑαυτοῦ D.
29. ϗ εὐθέως] εὐθέως δὲ A. εὐθέως] εὐθὺς CL.
πηγὴ] πληγὴ 13. *Levit*. XII. 7. XX. 18. ἴαται] ἴᾶται 86. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
μάστιγος] + αὐτῆς 31. 38. Editio *Complut*. Versio *Syr*. 30. εὐθὺς CL.
ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ] ἐπιγνοὺς ϗ ὁ Ἰησοῦς D. a prima manu. ὁ Ἰησοῦς] — 57.
ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν] δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ D.
ἔλεγε] εἶπεν D. ἐπιστραφεὶς] στραφεὶς 57.
μου ἥψατο τῶν ἱματίων] ἥψατο τῶν ἱματίων μου D.
31. καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν αὐτῷ D.
ἔλεγον] ἐλέγοσαν 28. 32.] — 57.
ποιήσασαν] πεποιηκυῖαν 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
33. καὶ τρέμουσα] — 59. + διὸ πεποιήκει λάθρα, quod fecerat occultum D. 50.
ἐπ'] ἐν F. — CDL. 3. 9. 102. Versio *Syra*, *Copta*. αὐτῇ] αὐτὴν 60. 69.
προσέπεσεν αὐτῷ] προσεκύνησεν αὐτὸν C. εἶπεν αὐτῷ] + ἔμπροσθεν πάντων 69.
ἀλήθειαν] αἰτίαν 1. 13. 28. 69. + αὐτῆς ἔμπροσθεν πάντων 13. 28.
34. δὲ] + Ἰησοῦς CD. 1. 13. 69. Evang. 20. Versio *Armena*, *Syra* posterior.
αὐτῇ] — 40. αὐτῷ A. + θάρσει C. 67. 68. θύγατερ] θυγάτηρ D.

infelicis monumenti inscriptio: Turba se medicorum periisse. *Xiphilin* Hadrian. πολλοὶ ἰατροὶ βασιλέα ἀπώλεσαν. *Menander*. πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδος μ' ἀπώλεσε. Petronius 42. at plures medici illum perdiderunt. *Ovid*. Met. VIII 523. Dira lues ira populis Junonis iniquae Incidit — Dum visum mortale malum, tantaeque latebat causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi. & Pont. I. 3. 17. non est in medico semper relevetur ut aeger, Interdum docta plus valet arte malum. *Cels*. l. VII. praefat. *diu a Medicis vexatos*. Cum vel superstitiosis remediis mulierculae terrorem incuterent, amaras potiones praescriberent, non idem sentirent, & naturae vires debilitarent.

33. πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν] *Jo*. XVI. 13. *Lucianus* Icarom. 5. ᾤμην γὰρ ἐκείνους πᾶσαν γε ἔχειν ἂν εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. *Plut*. Q. Graec. p. 300. E. ἐξήγγειλε — πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Il*. ω. 407. ἄγε δή μοι πᾶσαν ἀλήθειαν καταλέξω, Od. λ. 506. πᾶσαν ἀληθείην μυθήσομαι, ὥς με κελεύεις. & ρ. 122. αὐτὰρ ἐγὼ τῷ πᾶσαν ἀλήθειαν κατέλεξα. *Herodot*. VIII. 82. ἀπιστεόντων δὲ τούτων, ἧκε τριήρης — ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀληθείην πᾶσαν. & IX. 88. γνοὺς ὅτι, εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώνων εἶπαι, αὐτὸς κινδυνεύσει ἀπολέσθαι. *Plato* Apolog Socrat. p. 16. D. πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ. p. 25. F. πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπα. & ante. ὑμεῖς δέ μου ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Isocrat*. π. ἀντιδόσ. περὶ μὲν τῆς ἐμῆς, εἴτε βούλεσθε καλεῖν δυνάμεως, εἴτε φιλοσοφίας, εἴτε διατριβῆς ἀκηκόατε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Diog. L*. Epimenid. I. 109. πᾶσαν ἔμαθε παρ' ἐκείνου τὴν ἀλήθειαν. *Xiphilin*. in M. Anton. p. 264. ἓν μόνον, ὦ συστρατιῶται, δέδοικα, εἰρήσεται γὰρ πᾶσα πρὸς ὑμᾶς ἀλήθεια. *Diodor*. *S*. XIX. 2. ἐξέθηκε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Demosth*. a. Phaenipp. ἀκούσεσθε πάσας τὰς ἀληθείας. *Plut*. de Fluv. p. 42. παρ' οὗ πᾶσαν πολυπραγμονήσασα τὴν ἀλήθειαν. *Jamblich*. V. Pythag. 28. τὸ λεγόμενον πᾶν ἀληθές. *Thucyd*. VI. 87. εἰρήκαμεν δ' ὑμῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Timocles* ap. *Athenae* X. p. 430. F. πατάξω δ' ἴσον ἴσῳ ποτηρίοις μεγάλοις ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν φράσαι. *Lycurgus* c. Leocratem βασανιζόμενοι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν περὶ πάντων τῶν ἀδικημάτων ἔμελλον φράσαι οἱ οἰκέται καὶ αἱ θεράπαιναι. *Achilles Tatius* V. πᾶσαν μαθοῦσα τὴν ἀλήθειαν. & VII. ἐγὼ δὲ πᾶσαν ὑμῖν ἐρῶ τὴν ἀλήθειαν. *Jos* B. VII, 2. πυθόμενος δὲ παρ' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Cic*. pro Cluentio 51. Causa perspecta atque omni veritate cognita. *Herodot*. Vit. Homeri 23. ἀπηγέατο περὶ Ὁμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Excerpt. *Diodor Sic*. p. 548. παραγενηθέντων δὲ αὐτῶν εἰς Μεσσήνην, καὶ τῷ κυρίῳ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν εἰπόντων. p. 557. Zeno ἀνέκραγεν, ἄνετε, ἐρῶ γὰρ πᾶσαν ἀλήθειαν. *Sophocl*. Trachin. 90. οὐδὲν ἐλλείψω τὸ μὴ πᾶσαν πυθέσθαι τὴν δ' ἀλήθειαν περί. *Demosth*. c. Aristocrat ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, πρὸς ὑμᾶς ἅπασαν ἐρῶ τὴν ἀλήθειαν. c. Steph. εἰρήσεται γὰρ ἅπασα πρὸς ὑμᾶς ἡ ἀλήθεια, ὦ ἄνδρες δικασταί. c. Boeot. πᾶσα γὰρ ἐρήσεται ἡ ἀλήθεια.

34. ὕ-

ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.) Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρ- 35
χονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες· Ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλ-
λεις τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς, εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρ- 36
χισυναγώγῳ· Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, 37
εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. Καὶ εἰσελ- 39
θὼν λέγει αὐτοῖς· Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύ-
δει. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ· Ὁ δέ, ἐκβαλὼν ~ ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα 40
τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνα-
κείμενον. Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ· Ταλιθὰ κοῦμι· ὅ ἐστι μεθερ- 41
μηνευόμενον· Τὸ κοράσιον (σοὶ λέγω) ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περιε- 42
πάτει· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολ- 43
λά, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

1 Καὶ

~ πάντας

ὕπαγε] πορεύου 42. 44. εἰς εἰρήνην] ἐν εἰρήνῃ unus Stephani teste Beza i. e. 12. 70.
35. ἔτι] — Evang. 18. 19. ἔρχονται] ἔρχεται 2. λέγοντες] + αὐτῷ D. 33.
36. εὐθέως] — DL. 1. 28. 40. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio* prol. 402. ἀκούσας] παρακούσας L. τὸν λόγον λαλούμενον] τοῦτον τὸν λόγον D.
37. οὐδένα] — M. a prima manu. οὐδὲ ἕνα D. αὐτῷ συνακολουθῆσαι] παρακολουθῆσαι αὐτῷ D. αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ CL Versio *Copt.* συνακολουθῆσαι] παρακολουθῆσαι 1. ἀκολουθῆσαι AK 11. 15. 42. 67. 72. probante *J. Millio* prol. 1465. μὴ] + τὸν C. ἀδελφὸν] + τοῦ H. 57. Ἰακώβου] αὐτοῦ DG. 1. 36. 61. 106. Versio *Syra* posterior, & addit τοῦ Ἰακώβου cum asterisco.
38. ἔρχεται] ἔρχονται ACDF 54. Evang. 17. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1246. τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν D. θεωρεῖ] ἐθεώρει D. Sed in Versione Lat. videt. θόρυβον] + καὶ ACLM. 1. 28. 31. 36. 38. 40. 42. 61. 69. 72. Colb. 106. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. prob. *Millio* prol. 1380. κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας] κλαιόντων καὶ ἀλαλαζόντων D. πολλὰ] — Versio *Syra.*
T. *Beza* conjecerat pro ἀλαλάζοντας scriptum fuisse ὀλολύζοντας. Sed vide tu Jerem. IV. 8. XXV. 34. XLVII. 2. Etymol. ἀλάλη, ὁ θόρυβος, καὶ ἡ ἄναρθρος φωνὴ — ἐξ οὗ ἀλαλάζω, καὶ ἀλάλαγμα, καὶ ἀλαλητός, ὁ θόρυβος. — καὶ ἀλαλάζειν τὸ ἐν μάχαις λέγειν. *Liban.* D. XXXIX. p. 837. B. ἐπειδὰν δέ ποτε καὶ τὸ βρέφος ἐξέθορε, τοσοῦτον οἱ παρόντες ἠλόλυξαν. — ἀπεκάλουν μακάριον. *Juvenal.* S. XIII. 134. Ploratur lacrymis amissa pecunia veris, 130. Et majore domus gemitu, majore tumultus Planguntur numi quam funera. *Caesar* de B. G. V. 37. tum vero suo more, victoriam conclamant, atque ululatum tollunt. *Eurip.* Electr. 843. ἤσπαιρεν, ἠλάλαζε Bach. 1131. ἠλάλαζον ejulabant. *Plut.* de sera Num. Vind. p. 564. B. φωνὰς ἵεσαν ἀσήμους, οἷον ἀλαλαγμούς, θρήνου καὶ φόβου μεμιγμένας.
39. καὶ secundo] + τί D. εἰσελθὼν] — 1. κλαίετε; τὸ παιδίον] κλαίετε τὸ παιδίον; E. παιδίον] κοράσιον 33. ex *Matthaeo.*
40. καὶ primum] οἱ δὲ C. αὐτοῦ] + εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν 13. 69. ὁ] αὐτὸς CDL. 33. Versio *Vulg.* δὲ] + Ἰησοῦς M. Versio *Syr.* prior, & posterior cum asterisc. ἅπαντας] πάντας ACK. 1. 3. 9. 10. 12. 14. 27. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.* τοὺς ὄχλους ἔξω D. τοῦ παιδίου, καὶ τὴν μητέρα] καὶ τὴν μητέρα τοῦ παιδίου D Versio *Vulg.* μετ' αὐτοῦ] + ὄντας D. Versio *Vulg.* εἰσπορεύεται] εἰσεπορεύετο D. 61. Versio *Sax.* εἰσπορεύονται M. Codices *Latini.* ὅπου] οὗ A. ἀνακείμενον] — DL. 102. Versio *Copt.* κατακείμενον 1. 3. 9. 28. 45. 69. *Theophylactus.* κατακεκλιμένον 69. κείμενον 31. 38. unus Stephani teste Beza. καταβεβλημένον 57.
41. τῆς χειρὸς] τὴν χεῖρα D. αὐτῇ] αὐτῷ D. probante *Beza.* Ταλιθὰ] ῥαββὶ θαβιτὰ D. Ταβιτὰ Ev. 2. ex emendatione. Codices *Latini.* κοῦμι] κουμ CL 1. 61. 62. 84. 86. *Suidas* in Ἀββακούμ. *Theophylactus. Euthymius.* σοὶ] σὺ 76. ἔγειραι] ἔγειρε DGHK 1. 15. 33. 47. 53. 56. 58. 59. 63. 65. 71. 91. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* ἐγέρθητι 54.
42. εὐθέως] εὐθὺς L. —— Versio *Copt.* γὰρ] δὲ D. Versio *Vulg.* + ὡσεὶ C. + ὡς 1. Colb. + θυγάτηρ Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. δώδεκα] δεκαδύο. ἐξέστησαν] + πάντες D. + οἱ γονεῖς αὐτῆς 12. 51. 61. 76. + εὐθὺς L. Versio *Copt.* ἐκστάσει μεγάλῃ] ἔκστασιν μεγάλην. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* 43. πολλὰ] — D.

34. ὕπαγε εἰς εἰρήνην] 1. *Sam.* I. 17. XX. 42. XXIX. 7. 2. *Sam.* XV. 9. *Jac.* II. 16. *Judic.* XVIII. 6.

41. *Bereschith* R. LXX. 13. תרתין טליתא duae puellae, Labanis filiae. *Targum Hieros.* Deut. XXII. 21. טליתא puellam istam. & *Targum.* 2. Esther. II. 9.

43. *Hieros. Berach.* f. 9. 4. Ægrotavit filius R. Gamalielis. Misit ergo is duos discipulos sapientum ad R. Chaninam f. Dusa in urbem suam. Dicit ille iis: Exspectate me, donec adscendam in coenaculum. Ascendit, descenditque iterum, & dixit: Certus ego sum, filium R. Gamalielis a morbo sanatum esse. Eadem hora ille puer petierat cibum.

2. διὰ τῶν χειρῶν] *Act.* V. 12. XIX. 11. Hebraismus.

4. *Ammonius* in ἀγχιστεύς. Συγγενεῖς οἱ ὄντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, οἰκεῖοι δὲ οἱ κατ' ἐπιγαμίαν ἐπιμιχθέντες τῷ οἴκῳ.

6. *Ælianus* V. H. XII. 6. & XIV. 36. αὐτὸν θαυμάζομεν διὰ τὰ ἔργα.

7. δύο δύο] Hebraismus.

8. Non singulis baculum permisit, sed duobus unum,

1 ΚΑὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, ϗ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· ϗ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μα-
2 θηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· ϗ πολλοὶ
ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· Πόθεν τούτῳ ταῦτα; ϗ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐ-
3 τῷ, — ὅτι ϗ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου ϗ Ἰωσῆ ϗ Ἰούδα ϗ Σίμωνος; ϗ οὐκ εἰ-
4 σὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἔλεγε δὲ αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ϗ ἐν τοῖς
5 συγγενέσι, ϗ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ
6 ὀλίγοις ἀῤῥώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε. Καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν
7 αὐτῶν. Καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, ϗ
ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο· ϗ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.
8 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον,
9 μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· Ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια· ϗ μὴ ~ ἐνδύσασθαι δύο χι-
τῶνας.

~ ἐνδύσησθε

γνῷ] γνοῖ AD. δοθῆναι] δοῦναι D. αὐτῇ] αὐτῷ 33.
1. καὶ ἦλθεν] — 13. κἀπῆλθεν D. ϗ ἔρχεται C. ἀκολουθοῦσιν] ἠκολούθησαν 106.
αὐτῷ] + ϗ 61. 2. γενομένου σαββάτου] ἡμέρᾳ σαββάτων D.
ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν] διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ CD. Versio *Syr.* πολλοὶ] οἱ πολλοὶ. 13. 69.
ἀκούοντες] ἀκούσαντες FL 5. 6. 36. 38. 40. 61. 69. Evang. 2.
ἐξεπλήσσοντο] + ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ D. 3. 9. 31. 106 Versio *Vulg. Lutheri*, *Syra* posterior.
ταῦτα] + ἅπαντα C. πάντα 29. Versio *Vulg.*
ὅτι] — AEFGHLM 1. 2. 9. 12. 13. Colb. duo 27. 28. 29. 31. 33. 34. 35. 38. 39. 44. 47. 50. 52. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 71. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Editio *Complut. Plant. Genev. Erasmi. Bengelii.* Versio *Vulg. Theophylact.* ἵνα C a prima manu DK 4. 8. 11. 49. 54. 63. 68. 76. 91. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Versio *Copt.* probante *J. Millio.* δυνάμεις] αἱ δυνάμεις 86.
τοιαῦται] + αἱ L. Versio *Vulg.* τοσαῦται 106. γίνονται] γίνωνται D. 4. 8. γινόμεναι L.
3. οὐχ] οὐκ D. a prima manu.
τέκτων ὁ υἱὸς] τοῦ τέκτονος υἱὸς καὶ 13. 33. 69. Codd. *Latini*, Versio *Æthiop. Arab. Beza:* fortasse mutavit aliquis existimans, hanc artem Christi majestati parum convenire. + τῆς C.
ἀδελφὸς δὲ] καὶ ὁ ἀδελφὸς CDL Versio *Copt. Syra.* Ἰωσῆ] Ἰώσητος DL 13. 69. Versio *Copt. Sax.* probante *H. Grotio.* Ἰωσὴφ Versio *Vulg. Æthiop. Correctorium Bibl.* Ἰωσὴχ ita debet scribi, ut patet interpretatione, & in epistola Hieronymi contra Helvidium.
καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς] — 61.
καὶ οὐκ εἰσὶν] οὐχὶ καὶ D. Versio *Vulg.* οὐκ 36. αὐτοῦ] + πᾶσαι 6. ἡμᾶς] + εἰσι D. Versio *Vulg.*
ὧδε] — M. a prima manu. 4. ἔλεγε δὲ] καὶ ἔλεγεν CDL 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
αὐτοῖς] — 1. 28. 69. ὅτι] — 13. 31. 69. Versio *Syr.*
πατρίδι αὐτοῦ] ἑαυτοῦ πατρίδι 69. πατρίδι] ἰδίᾳ πατρίδι AL.
συγγενέσιν] συγγενεῦσιν D. ex emendatione EFG. 1. 59. 61. + αὐτοῦ CKL 12. 29 45. 59. 61. 71. Versio *Vulg. Copt.* 5. ἠδύνατο] ἐδύνατο AC. 72. + οὐδὲ 59.
οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι] ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν C. 1. Versio *Syr. Copt.* οὐδεμίαν ποιῆσαι δύναμιν D. *Origenes.* οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι Editio *Erasmi*, *Colinaei. Bogardi.*
ὀλίγοις ἀῤῥώστοις] ὀλίγους ἀῤῥωστοῦντας 61. πολλοῖς ἀῤῥώστοις Versio *Copt.*
6. ἐθαύμαζε] ἐθαύμαζον 28. ἀπιστίαν] πίστιν D. sed Versio Lat. incredulitatem.
περιῆγεν] + ὁ Ἰησοῦς 13. 69. κώμας κύκλῳ] κύκλῳ κώμας 13. 69. κώμας Versio *Syra.*
7. προσκαλεῖται] προσκαλεσάμενος D. 1. δώδεκα] + μαθητὰς D. + μαθητὰς αὐτοῦ 6. 13. Ev. 3.
καὶ secundo] — D. 1. ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο] ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ D.
καὶ ἐδίδου] δοὺς D. τῶν] — bis C. 9. 13. 69.
ἀκαθάρτων] + ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ Versio *Syra.*
8. παρήγγειλεν] παρήγγελλεν E 92. Evang. 2. παρήγγελεν Editio *Complut.*
αἴρωσιν] ἄρωσιν CL. 13. 69. εἰς ὁδὸν] εἰς τὴν ὁδὸν 28. 59. 61. ἐν τῇ ὁδῷ K. Vers. *Vulg.*
μὴ] μήτε ter D. μόνον] μόνην 56. 58.
πήραν, μὴ ἄρτον] ἄρτον, μὴ πήραν CL. ζώνην] + αὐτῶν Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
9. ἐνδύσασθαι] ἐνδύσησθε ACDEF 1. 2. Colb. duo 34. 35. 36 37. 39. 40. 83. 86. 88. 89. 90. 92. Editio *Complut. Stephani*, *Bengelii.* Versio *Syra* utraque. *Goth. Copt.* prob. *J. Millio.* ἐνδεδύσθαι L. 7. Evang. 2. 18. 19. ἐνδύσασθε 59. 62. 65.

unum, *Matth.* X. 10. ita sandalia permisit, calceos vetuit.

8. χαλκὸν] *Pollux* IX. 92. ἡ τῶν πολλῶν καὶ ἰδιωτῶν χρῆσις τὸν χαλκὸν ἀργύριον λέγει, οἷον· οὐκ ἔχει χαλκὸν, καὶ ὀφείλω χαλκὸν ἐν Ἐπιχάρμου πέρσαις· χρυσὸν καὶ χαλκὸν ὀφείλων. sed. 65. ὁ μέντοι ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς εἶχε, καὶ οἱ μὲν δύο χαλκοῖ τεταρτημόριον. *Anthol.* II. 50. 4. χαλκὸν ἔχων πῶς οὐδὲν ἔχεις, μάθε, πάντα δανείζεις· οὕτως οὐδὲν ἔχεις αὐτὸς, ἵν' ἄλλος ἔχῃ. *Plautus* Aul. III. 5. 52. Cedit miles, aes petit. *Ter.* Phorm. III. 2. 26. Ancillam aere emtam suo. hinc *aerarium. Æs alienum. Obaerati. L.* L. 16. 159. D. Etiam aureos nummos aes dicimus. inf. XII. 41. Aliter *Ovidius* F. 1. 221. Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est. *Libanius* Epist. 1211. τούτους δὲ τοὺς οὐ πολὺ τῶν χαλκῶν βελτίους. & *Matth.* X. 9.

9. *Hesychius.* σανδάλια, γυναικεῖα ὑποδήματα. *Pollux* X. 49. ὑποδήματα καίτοι καὶ σανδάλια τις εἴποι καὶ διάβαθρα —— ὅτι Θεόπομπος ὁ κωμικὸς ἐν Παμφίλῃ καὶ σανδάλια εἴρηκεν, ἀλλ' ἐπὶ γυναικός. Μένανδρος δὲ ἐν Μισο-

γύνῃ

τῶνας. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅπȣ ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε 10
ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκȣ́σωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, 11
ἐκτινάξατε τ̃ χȣ̃ν τ̃ ὑποκάτω τ̃ ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον ἔςαι Σοδόμοις ἢ Γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελ- 12
θόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι· Καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον· ϗ ἤλειφον ἐλαίῳ 13
πολλȣ̀ς ἀῤῥώςȣς, ϗ ἐθεράπευον. Καὶ ἤκȣσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, (Φανερὸν γδ̀ ἐγένε- 14
το τὸ ὄνομα αὐτȣ̃) ϗ ἔλεγεν· Ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, ϗ διὰ τȣ̃-
το ἐνεργȣ̃σιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι Ἠλίας ἐςίν· Ἄλλοι δὲ ἔλε- 15
γον· Ὅτι προφήτης ἐςὶν, —— ἢ· ὡς εἷς τ̃ προφητῶν. Ἀκȣ́σας δὲ ὁ Ἡρώδης, εἶπεν· 16
Ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐςιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν· Αὐτὸς γὰρ 17
ὁ

10. ἔλεγεν] λέγει A. ἐὰν] ἂν AD.
εἰσέλθητε] εἰσέρχεσθαι Bodl. unus in Edit. Ox. εἰς οἰκίαν] — D. ἐκεῖ] — 61.
μένετε] μείνατε 50. ἐξέλθητε] ἐξέρχησθε 33.
11. ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται] ὃς ἂν τόπος μὴ δέξηται L. 13. 28. 69. Versio *Syra* posterior in margine. ὃς ἂν μὴ δέξηται 1.
ἂν] ἐὰν ACD 72. 80. Evang. 2. 13. 14. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Theophylactus*.
δέξωνται] δέξονται Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*. ὑμᾶς] — 3. 106.
ἀκούσωσιν] ἀκούσῃ τοὺς λόγȣς 1. ἀκούσει 13. 28. 69. εἰσακούσωσιν 68. + τοὺς λόγȣς 106.
Versio *Syra* posterior. ἐκπορευόμενοι] ἐξερχόμενοι 11. 27. ex emendatione.
ἐκτινάξατε τ̃ χοῦν] τ̃ κονιορτὸν ἐκτινάξατε 1. ἐκτινάξατε] + ἐκεῖ 71.
χοῦν] χνοῦν Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. τὸν ὑποκάτω] — D. Versio *Vulg.* ὑποκάτω 36.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν usque ad ἐκείνῃ] — CDL 28. Versio *Vulg*. *Copt*. *Victor* Latinus & *Zacharias Chrysopolitanus*.
Matthaeo tribuunt. probante *J. Millio* prol. 402. & *T. Beza*. 12. ἐξελθόντες] + οἱ μαθηταὶ 11. 15. 80.
ἐκήρυσσον] ἐκήρυξαν CDL. Versio *Syr*. μετανοήσωσι] μετανοῶσι DL.
13. ἐξέβαλλον] ἐξέβαλον CD. 54. 73. 85. 106. Editio *Complut*. *Erasmi*. 2. 3. 4. 5. *Stephani* prima, *Bogardi*.
ἤλειφον] ἀλείψαντες D. ϗ tertio loco] — D.
ἐθεράπευον] ἐθεραπεύοντο Evang. 14. + αὐτοὺς M. 13. 61. 69.
14. ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης] Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς DF Codices *Latini*. + περὶ Ἰησοῦ Versio *Syra*. + τὴν
ἀκοὴν Ἰησοῦ KM. 7. 13. Colb. 49. 69. 76. 78. 91. 106. Evang. 1. 2. 7. 12. 13. 14. 19. probante *Beza*.
ἔλεγεν] ἐλέγοσαν D. ἔλεγον 6. Codices *Latini*, *Augustinus* de Conf. Ev. 11. 43. *Beda*. probante *H. Grotio*
& *J. A. Bengelio* in Gnom.
βαπτίζων] βαπτιςὴς D. 5. 13. 33. 56. 57. 58. 65. 69. 70. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg.*
ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις] αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν 106.
ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη] ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν C. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν DL. 33. ἐκ νεκρῶν ἀνέ-
ςη AK. 27. ex emendatione 42. 63. 68. 72. *Theophylactus*. ἐκ] + τ̃ 44.
15. Ἄλλοι] + δὲ ACDEL 1. 3. 13. 14. 27. 28. 31. 36. 38. 44. 45. 50. 57. 67. 69. 72. 73. 106. Versio
Vulg. *Copt*. *Syra* posterior. *Theophylactus*.
Ἠλίας] + ὁ προφήτης Versio *Syra* posterior in margine. δὲ] — 33. 36. 38. 52. 53. 59. 71. Evang. 2. 19.
ἔλεγον posterius] — G 1. 28. Versio *Syra*.
ὅτι posterius] + ὁ *Euthymius*: in quodam exemplari dictio propheta habet articulum. probante *D. Heinsio*.
προφήτης ἐςιν, ἢ ὡς] — D. ἐςιν posterius] L 1.
ἢ] ACEGHKLM 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 42. 44. 45. 46.
47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 73. 74. 76. 78. 80. 83.
84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 103. 104. Evang. 1. 2. 7. 12. 13. 14. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut*. duae

γύνη καὶ σανδαλοθήκας. Lucian. de meretricis ornatu. de Domo 7. ὑπὸ χρυσῷ σανδάλῳ. *Galenus* de libris suis ἐν γὰρ τοι τῷ σανδαλαρίῳ, καθ' ὃ δὴ πλεῖςα τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοπωλείων ἐςιν. *Targum* Cant. VII. 1. quam pulcri sunt pedes Israëlitarum ascendentium ad apparendum coram Deo tribus vicibus in anno cum sandaliis taxi! *Bereschith* R. LXI. 3. R. Jochanan sandalarius. *Schabbat* f. 60. 1. & Koheleth R. XII. 11. Non egrediatur vir sabbato cum calceo ferrato. vid. *Matth*. X. 10. *Athen*. VI. p. 259. D. ex Hippia Erythraeo: ὑπεδέδεκτο δὲ καὶ πολυσχιδῆ σανδάλια τȣ̃ θέρȣς, τȣ̃ δὲ χειμῶνος ἐν γυναικείοις ὑποδήμασι διετέλȣν περιπατȣ̃ντες. calceamentum, quod calcem tantum tegebat, non inclusis nec tectis digitis pedum, etsi ad mediam usque tibiam interdum adscenderet. *Act*. XII. 8. *Herodotus* II. 91. *Joma* f. 78. 2. Vidi R. Josua f. Levi exeuntem in sandalio suberis die expiationis *Judith* X. 4. XVI. 16.

13. *Caelius Aurelianus* & *Galen*. de virib. Medicam. simplic. 11. multa super aegrotorum unctione disputant. *Hieros. Berach*. f. 3. 1. & Schabb. f. 14. 3. Dicit R. Simeon f. Eliezer: Permisit R. Meir aegrotos ungere sabbato: At cum ipse aliquando aegrotaret, & nos eum ungere vellemus, non permisit. inf. XVI. 13. *Jac*. V. 14. 15. *Theocr*. Idyll. XI. 7. φάρμακον —— ἔγχριςον. *Galen*. de rat. victus acutor. morb. 111. *Scheviith* 8. qui capite dolet, aut quem invasit scabies, ungat se oleo. Midras Cohel. f. 73. 1. Chanina f. fratris R. Josua profectus est Capernaum: haeretici vero fecerunt per incantationem —— venit ad ipsum consanguineus ejus R. Josua, & unxit illum oleo, quo facto sanatus est.

16. *Plautus* Poen. III. 3. 31. hunc chlamydatum quem vides, ei Mars iratus est. *Livius* IX. 2. quem ceperant exules montem, herbidus aquosusque est. vid. in *Matth*. XXI. 42.

18. *Thucyd*. II. 22. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα. vid. in *Matth*. XIV. 4.

19. *Hesychius*. ἐνεῖχον. ἐχόλȣν, ὠργίζοντο. ἐνέχει, μνησικακεῖ, ἔγκειται. ἐνέχεσθαι, ἐγκαλεῖσθαι. *Vulg*. insidiabatur. *Castalio*: imminebat. *Boisius*: infensa erat. *Luc*. XI. 53. *Gen*. XLIX. 23. ubi *Hieronymus* habet: irascebantur adversus eum. Versio *Vulgata*: in-

ὁ Ἡρώδης, ἀποστείλας ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, διὰ Ἡ-
18 ρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγε γὰρ
19 ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ· Ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡ-
20 ρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο· Ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφο-
βεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον· καὶ συνετήρει αὐτόν· καὶ ἀκούσας
21 αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρώ-
δης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς
22 πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησα-
μένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ·
23 Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί. Καὶ ὤμοσεν αὐτῇ· Ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώ-
σω

priores *Stephani*, *Bengelii* Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Æthiop* *Arab*. *Origenes* in Matth. XIV. 2. *Victor*, *Theophylactus*. probante *H*. *Grotio* & *J*. *Millio*. prol. 674. προφητῶν] + ἀρχαίων 61. ex emendatione. Versio *Copt*.
16. ὁ Ἡρώδης] — C. 72. 74. 78. 80. 90. ὁ] — D. Editio *Complut*.
εἶπεν] ἔλεγεν CL. ὅτι] — DL. 1. 28. 33. 67. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Syr*.
Ἰωάννην, οὗτός ἐστι] οὗτός ἐστιν Ἰωάννης 1. Ἰωάννην] — D. Versio *Copt*. prob. *J*. *Millio*. prol. 402.
οὗτός ἐστιν αὐτὸς] οὗτος D. a prima manu L. 69. 102. Versio *Vulg*. *Syra* posterior. αὐτὸς D. ex emendatione, 33. Versio *Syra* prior, & posterior in margine. *Origenes* in Jo. I. 21. probante *J*. *Millio* prol. 411.
ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν] ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη D. 69. ἠγέρθη L. 102. Versio *Copt*. ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν C. 37.
17. αὐτὸς γὰρ ὁ] ὁ γὰρ L. Versio *Copt*. probante *Beza*. αὐτὸς δὲ ὁ A. αὐτὸς γὰρ D. 69, ἀποστείλας] — Versio *Copt*.
καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ] ἐν φυλακῇ καὶ ἔδησεν αὐτὸν A. ἔδησεν αὐτὸν] ἔβαλεν 28. 69. Versio *Syr*.
ἐν τῇ φυλακῇ] καὶ ἔβαλεν εἰς φυλακὴν D. 69. ἐν τῇ φυλακῇ] εἰς τὴν φυλακήν. 28. 69. Versio *Syr* Cod. *Lat*.
τῇ] — ACFG 3. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 90. 92. 102. 106. Evang. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*.
Φιλίππου] — 47. αὐτὴν ἐγάμησεν] ἐγάμησεν αὐτὴν D. Versio *Vulg*.
18. γὰρ] + αὐτῷ 33. ὁ] — D. ὅτι] — D 28. Versio *Vulg*.
σοι] σε D. — 34. Codices *Latini*. ἔχειν τὴν γυναῖκα] τὴν γυναῖκα ἔχειν 1. + Φιλίππου 68. 76.
19. ἡ δὲ Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ] — 33. ἤθελεν] ἐζήτει C a prima manu.
αὐτὸν ἀποκτεῖναι] ἀποκτεῖναι αὐτὸν D. Versio *Vulg*. ἀποκτεῖναι] ἀπολέσαι C. ut videtur.
καὶ prius] — E. a prima manu. οὐκ] οὐχ D. a prima manu. ἠδύνατο] ἐδύνατο A. 72.
20. δίκαιον] προφήτην Versio *Syra* posterior in margine. καὶ ἅγιον] — 1. + εἶναι D.
ἀκούσας] ἀκούων 8. 28. 35. ex emendatione 37. 45. 46. 51. 56. 58. 62. 64. 66. 83. Ev. 24. Editio *Colinaei*. *D*. *Heinsius*
πολλὰ] + ἃ 69. καὶ secundum] — 102. ἐποίει] ἠπόρει L. Versio *Copta*.
ἤκουε] ἤκουσε 69. 21. καὶ γενομένης] + δὲ D. a prima manu.
ὅτε] — D. Ἡρώδης] — 61.
γενεσίοις] γενεχλίοις D. a prima manu. & γενεθλίοις ex emendatione.
ἐποίει] ἐποίησεν D. 6. 69. Editio *Ald*. Versio *Vulg*. μεγιστᾶσιν] μεγιστάσιν Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
αὐτοῦ posterius] — D. 1. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg*.
Γαλιλαίας] πόλεως Versio *Syra* posterior in margine. 22. καὶ εἰσελθούσης] εἰσελθούσης δὲ D.
αὐτῆς] αὐτοῦ D. — 1 Colb. Versio *Goth*. *Copt*.
τῆς posterius] — DL. καὶ ἀρεσάσης] ἤρεσεν C. a prima manu. L. Versio *Copt*. εἶπεν ὁ βασιλεὺς] ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν CL.
εἶπεν] + δὲ A. 33. Versio *Copt*. ὃ ἐὰν θέλῃς καὶ δώσω σοὶ] καὶ δώσω σοί, ὃ ἐὰν θέλῃς 11. 15.
ἐὰν θέλῃς] θέλεις D. 1. Versio *Vulg*. ἃ δώσω σοὶ ad δώσω σοι] — 1. 10. 59.
23. ὤμοσεν] ὡμολόγησεν F. αὐτῇ] + πολλὰ D. 28. αὐτὴν 2.
ὅτι ὃ ἐὰν] εἴ τι ἂν D. με αἰτήσῃς] αἰτήσῃς με A. Versio *Goth*.
με] — L 56. 58. 69. 106. Evang. 24. Editio *Complut*. Versio *Vulg*. αἰτήσῃς] ζητήσῃς 61.

inviderunt illi. *Samaritana* vero ἐμίσησαν αὐτόν. *Eustathius* Il. ν.

20. τοῖς μεγιστᾶσι] *Phrynichus* p. 84. Μεγιστᾶνες. ἀντίοχος ὁ σοφιστὴς βιβλίον τι ὑπέγραφεν, ἀγορὰν ἐπιγραφόμενον. ἔνθα τ' οὔνομα ἔθηκεν, ἴσως Μενάνδρῳ ἀκολουθήσας, οὐ γὰρ δή τινι τῶν ἀρχαίων· ἡμεῖς δὲ οὐ μεγιστᾶνας, ἑπόμενοι τοῖς ἀρχαίοις ἀνδράσιν, ἀλλὰ μέγα δυναμένους λέγομεν. *Thomas*. μεγιστᾶνες ἀδόκιμον. σὺ οὖν μέγα δυνάμενοι λέγε. *Etymol*. νεανίας, παρὰ τὸ νέος γίνεται νεὰν, ὡς μέγιστος μεγιστάν. *Suidas*. ὡς ἄλκιμος, ἀλκμάν. μεγιστᾶνες, οἱ τοῦ βασιλέως περίβλεπτοι ὑπεξούσιοι. *Etymol*. V. ἐγκώμιον, ἤρχοντο γὰρ τῇ νυκτὶ, οἵτινες παρά τινος μεγιστάνος ἐβλάβησαν. *Salmasius* de Hellenist. p. 110. Vox μεγιστᾶνες de proceribus & magnatibus videtur sumta a Macedonibus & in usum apud Graecos introducta. Non enim habet analogiam nec terminationem Graecam. Nec exemplum suppetit vocabuli sic Graece formati. Persico prorsus modo & sono terminatum est. *Hesychius*. μεγιστᾶνες, οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες. *Alexander Aphrodis*. in Top. ὁ τιμῆς ὀρεγόμενος παρὰ βασιλέως, ἢ παρὰ μεγιστάνων. *Sueton*. Calig. 5. Regum etiam regem & exercitatione venandi & convictu Megistanum abstinuisse, quod apud Parthos justitii instar est. *Senec*. Epist. XXI. Omnes illos megistanas & Satrapas, & regem ipsum —— oblivio alta suppressit. *Tacitus* A. XV. 27. Megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus. Frontinus II. 9. 5. Domitius Corbulo, cum Tigranocertam obsideret, & Armenii pertinaciter viderentur toleraturi obsidionem, in quemdam ex Megistanis, quos ceperat, animadvertit. *Curtius* V. 13. cognoscit ex megistane Babylonio. Codices scripti. οἱ O. passim. *Apoc*. VI. 15. *Jos*. A. XI. 3. 2. μεταπεμψάμενος τοὺς μεγιστάνας, καὶ σατράπας, καὶ τοπάρχας τῆς Περσίδος καὶ Μηδικῆς. XX. 2. 3. ἡ βασιλὶς ἑλένη μεταπέμπεται πάντας τοὺς μεγιστάνας καὶ τῆς βασιλείας σατράπας, καὶ τοὺς τὰς δυνάμεις πεπιστευμένους. Vit. 23. κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀφικνοῦνται πρός με δύο μεγιστᾶνες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας.

τοῖς πρώτοις] *Plut*. Sympos. II. οὐ τοὺς τυχόντας ἀλλὰ τοὺς πρώτους ἄνδρας.

23. *Il*. I. 612. ἶσον ἐμοὶ βασίλευε, καὶ ἥμισυ μείρεο τιμῆς. *Eustath*. καὶ Ἰοβάτης οὕτω ἥμισυ πάσης βασιλίδος τι-

σω σοὶ, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· Τί αἰτή- 24
σομαι; Ἡ δὲ εἶπε· Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς 25
πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα· Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κε-
φαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους 26
καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς 27
σπεκουλάτωρα ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν 28
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
κο-

ἕως ἡμίσους] καὶ τὸ ἥμισυ D.
ἡμίσους] ἥμισυ L. ἡμίσου Colb. ἡμίσεως 36. *Theophylactus*.. μου] + καὶ ὤμοσεν αὐτῇ 1.
Thomas. ἁμαρτάνουσιν οἱ τὰ ἡμίση λέγοντες, καὶ οὐ τὰ ἡμίσεα. τὰ γὰρ τριγενῆ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῶν οὐδετέρων διῃρημένας ἔχουσι τὰς τοιαύτας πτώσεις. οἷον, οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα, οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα, οὕτως ἄρα καὶ οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι, τὰ ἡμίσεα. καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνικοῦ ἡμίσεος λέγε, ὡς ὀξέος καὶ γλυκέος, ἀλλὰ μὴ ἡμίσους. Δίων οὖν ἡμίσους λέγων ἁμαρτάνει. Θουκυδίδης ἐν τῇ η. τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου. ἐπὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς τῶν πληθυντικῶν, καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ, καὶ συνῃρημένως καὶ ἀσυναιρέτως ἐκφέρουσιν. ὡς ὁ αὐτὸς, τῶν πρέσβεων τοὺς ἡμίσεις, καὶ πάλιν· τὰς ἡμίσειας τῶν νέων. κάλλιον δὲ τὸ ἀσυναίρετον. *Herodianus* p. 198. ἁμαρτάνουσιν οἱ τὰ ἡμίση λέγοντες, καὶ οὐ τὰ ἡμίσεα. τὰ γὰρ τριγενῆ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῶν οὐδετέρων διαιρεῖται. οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα. οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα. οὕτως ἄρα καὶ οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι καὶ τὰ ἡμίσεα. Καὶ τὸ ἑνικὸν οὖν μόνως τοῦ ἡμίσεος, ὡς καὶ τὸ ὀξέος καὶ γλυκέος, ἀλλ' οὐ τοῦ ἡμίσους. *Dionys*. Halic. A. IV. p. 722. *Athenaeus* XII. p. 534 F. ἔχων ἐξουσίαν ἅπαντα λαβεῖν, τὰ ἡμίση κατέλιπεν, *Tobi*. VIII. 14. X. 10.
24. ἡ δὲ] καὶ 33. ἐξελθοῦσα] ἐλθοῦσα Colb.
αἰτήσομαι] αἰτήσωμαι ACDG. βαπτιστοῦ] βαπτίζοντος L. 25. εὐθέως μετὰ σπουδῆς] — D.
εὐθέως] — L. Versio *Copt. Armen*. εὐθὺς C. ᾐτήσατο λέγουσα,] εἶπεν, D. 1. Versio *Syra*.
θέλω, ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς] δός μοι D. θέλω, ἵνα ἐξ αὐτῆς δῷς μοι C. Versio *Syr. Vulg*. θέλω] — 60.
ἐξ αὐτῆς] — 5. Versio *Goth*. + τῆς ὥρας Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. ἐξαυτῆς Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* secunda, *Bengelii*. ἐξαίφνης 66. ex emendat.
πίνακι] — 28. + ὧδε D. βαπτιστοῦ] βαπτίζοντος L.
26. καὶ prius] — D. sed versio Lat. &c. βασιλεὺς] + ὡς ἤκουσεν D.
διὰ] + δὲ 14. Versio *Syra*. καὶ posterius] + διὰ D.
συνανακειμένους] ἀνακειμένους L. 42. ἠθέλησεν] ἤθελεν 1.
αὐτὴν ἀθετῆσαι] ἀθετῆσαι αὐτὴν C. Versio *Copt*. ἀνταθετῆσαι 69. 27. καὶ] ἀλλ' D. Versio *Syr. Vulg*.
εὐθέως] — Versio *Vulg*. prob. *J. Millio* prol. 413. εὐθὺς CL. ἀποστείλας] ἀπολύσας. 1.
ὁ βασιλεὺς] D 1, 28. Colb. Versio *Vulg*. probante *Millio* prol. 411.
σπεκουλάτωρα] σπεκολάτορα D. a prima manu. σπεκουλάτορα AEFL 1. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 57. 73. 74. 84. 85. 90. 91. Evang. 1. 13. 19. 20. ἐπέταξεν] ἐκέλευσεν 2. Editio *Erasmi*. *Colinaei*, *Bogardi*.
ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν] ἀποκεφαλίσαι Versio *Copt*.
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ] αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν 72. αὐτοῦ] Ἰωάννου Versio *Syr*. + ἐπὶ πίνακι C. 1. 61. Versio *Vulg*.

τιμῆς τῷ Βελλεροφόντι ἐδάσατο. *Hygin*. F. 84. Myrtilo aurigae ejus persuasit, regnumque ei dimidium pollicetur, si se adjuvaret. Fide data Myrtilus currum junxit. *Esth*. V. 3. 1. *Reg*. XIII. 8.

25. μετὰ σπουδῆς] *Luc*. I. 39. *Xenoph*. Hell. V. μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο —— μετὰ σπουδῆς πολλῆς ποιησάμενος τὴν πορείαν. *Polyb*. I. 27. οὗτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ σπουδῆς. *Plut*. Marcell. p. 306. A. οὐ μετὰ σπουδῆς, ἀλλὰ ἠρέμα τῇ χειρὶ σείων.

ἐξ αὐτῆς] *H. Stephanus: rarus est hujus adverbii* ἐξ αὐτῆς *usus*. *Act*. X. 33. XI. 11. XXIII. 30. *Philip*. II. 23. *Philo* de nom. mut. T. 1. 599, 41. D. ἴσον γὰρ εἶναι τὸ ἐξαυτῆς τῷ παραχρῆμα, εὐθὺς. & ὑπερθέτως, ἄνευ μελλήσεως. *Jos*. A. XV. 6. 5. ἦν δὲ κἀκείνοις ἐντολὴ, μαθόντας τί περὶ αὐτοῦ δυσχερὲς, ἐξ αὐτῆς ἀμφοτέρας διαχειρίσασθαι. VII. 6. 2. Ἰώαβον τὸν ἀρχιστράτηγον, δοὺς αὐτῷ τῆς στρατιᾶς τὸ ἀκμαιότατον, ἐξ αὐτῆς ἔπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς. *Sentent*. *Hadriani*. πλεῦνας εἶναι δανειστὰς, οἵτινες ἀδίκους τόκους ἀπήτουν, ἐν οἷς τινας εἰς δηνάρια χίλια ἐξαυτῆς ἡμερῶν ρ. καὶ παρεκτὸς ἑκατοστὰς λαβεῖν, καὶ τὰ αὐτὰ χρήματα πάλιν δανείζειν. Cyrilli Lex. ἐξ αὐτῆς, actutum, e vestigio, cum festinatione, propere. *Caten*. τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἀντὶ τοῦ ταχέως κεῖται. *Polybius* p. 1444. ἐξαυτῆς ἠνάγκασε μετελθεῖν εἰς γείτονα. Leg. 26. πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπε. 80. ἐξαυτῆς βαδίσαντες πρὸς τὸν Γαΐον. 85. ἐξαυτῆς κἀκεῖνον πέμπειν —— ἐξαυτῆς ποιησάμενος τὴν ὁρμήν. 92. λύειν ἐξαυτῆς τὸν πόλεμον. 93. ἐξαυτῆς ὥρμησαν. 114. ἐξαυτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον. 115. ἐξαυτῆς παρετάξαντο. 117. πλεύσαντες ἐξαυτῆς εἰς τὴν Κυρήνην. 121. τούτους μὲν ἐξαυτῆς ἔτι πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπέλυσεν ἡ σύγκλητος. 131. πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπον. 133. ἐξαυτῆς ι. πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλεν. 135. πάντες ἐξαυτῆς ἀπηλλάττοντο πάλιν. 136. ἐξαυτῆς Γ. ἄλλους ἀπέστειλεν. 138. παρελθὼν ἐξαυτῆς. 142. τότε γ' ἐξαυτῆς ὥρμησαν —— ἐξαυτῆς παρεδόθησαν. Leg. 63. ἐξαυτῆς ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν. XIV. 2. πρὸς μὲν τὸν Ἀσδρούβαν ἐξ αὐτῆς ἔπεμπε διασαφῶν τὰ γιγνόμενα. 3. τινὲς μὲν ἐβοήθουν ἐξαυτῆς. XV. 12. τινὰ μὲν, διαταραχθέντα τῶν θηρίων ἐξαυτῆς ὥρμησε. 16. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος ἐξαυτῆς παρεσκευάσατο, καὶ τότε προσεβάλλετο. 20. ἐξαυτῆς ἀναίδην καὶ θηριωδῶς οὕτως. Leg. 42. ἐξαυτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἀχαριστεῖσθαι. 44. p. 1190. πέμπειν ἐπέταττον —— ἐξ αὐτῆς εἰς Ῥώμην. 46. p. 1197. ἐξαυτῆς τὸν Δημήτριον ἀποστέλλειν πάλιν. *Oppianus* Pisc. I. 782. ἐξαυτῆς. Sch. παραυτίκα. *Suidas*. ἐξ αὐτῆς; παραυτίκα, εὐθέως, ἐξαυτῆς οἱ προειρημένοι βιβλιοφόροι ἔπεμπον πρὸς τὸν Περσέα διασαφοῦντα τὸ γεγονός. καὶ αὖθις· ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς προῆγε, βάδην τῇ πορείᾳ χρώμενος.

26. ἀθετῆσαι] *Jos*. A. XV. 2. 6. πείθει γραψαμένην ἀμφοτέρων εἰκόνας Ἀντωνίῳ διαπέμψασθαι, θεασαμένου γὰρ οὐδενὸς ἀθετήσειν, ὧν ἀξιοῖ. *Luc*. X. 16. *Jo*. XI. 48. 1. *Thess*. IV. 8. *Plut*. Coriolan. p. 232. C. μηδὲν ἀθετεῖν μήτ' ἀναίνεσθαι τῶν τοιούτων δυναμένοις. *Polyb*. XV. 1. τὰς ἐξ ἀρχῆς γενομένας συνθήκας Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀθετήσαιεν αὐτοὶ —— ἀθετεῖν δὲ τολμῶσι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας —— ἠθέτησαν ταῦτα Καρχηδόνιοι παρασπονδήσαντες. III. 29. ὅτι τὰς πρὸς Ἀσδρούβαν γενομένας ὁμολογίας οὐκ ἀθετητέον. *Lucianus* de V. Histor. II. 20. περὶ τῶν ἀθετουμένων στίχων. *Dionys*. Hal. Dinarch. 9. *Diodor*. S. XXI. p. 562. ἀθετῆσαι πίστιν. XXXII. p. 590. παρασπονδούντων καὶ τὴν δοθεῖσαν πίστιν ἀθετούντων.

27. *Glossarium*. σπεκουλάτωρ, ὁ δήμιος, καὶ ὁ ἀποκεφαλίζων. *Gloss. Vatic*. ἀποκεφαλιστής. *Plut*. Galb. p. 1063. F. ἐν δὲ τούτοις Ἰτούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσερά-

29 κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ
30 αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν τῷ μνημείῳ. Καὶ συνά-
γονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν,
31 καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ᾽ ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
ἀναπαύεσθε ὀλίγον· Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί· καὶ οὐδὲ φαγεῖν
32 ηὐκαίρουν. Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ᾽ ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπ-
33 άγοντας — οἱ ὄχλοι· καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί· καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν
πό-

28. ὁ δὲ] καὶ CL. 1. 28. Versio *Vulg.*
ἀπελθὼν] — Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 413.
© ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι] — 11.
αὐτοῦ] — D.
© ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ] — Bodlej. unus in Ed. Ox.
ἔδωκεν αὐτὴν] ἐδόθη 36.
αὐτὴν prius] — L. 1. Versio *Syr. Theophylactus.*
posterius] — D. Versio *Syr.*
29. © ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ D. Versio *Copt.*
ἦλθον] ἦλθαν L.
ἐν] + τῷ D. Editio *Stephani*, *Genev. Plant.*
30. ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν 28.
αὐτῷ] — 61.
© ὅσα prius] ὅσα CDEL Colb. 1. 33. 44. 56. 58. 71. 84. 87. 102. Evang. 12. 14. 24. Versio *Vulg. Copt.*
31. εἶπεν] λέγει C. Versio *Vulg.*
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς D. 13. 61. 69.
ὑμεῖς αὐτοὶ κατ᾽ ἰδίαν] ὑπάγωμεν D.
αὐτοὶ] — 1. Versio *Vulg. Copt. Syr.*
εἰς] ἐπ᾽ L.
ἀναπαύεσθε] ἀναπαύσασθε ACM. 2. in margine. 11. 36. 40. 53. 57. 69. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
ηὐκαίρουν] εὐκαίρως εἶχον D. Versio *Vulg.* εὐκαίρουν AEF. 3. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 87. 90. Editio *Complut.* εὐκαίρου L.
32. καὶ] + ἀναβάντες εἰς τὸ πλοῖον D. Versio *Vulg.*
ἀπῆλθον] ἀπῆλθεν EFGH. 3. 13. 36. 40. 44. Colb. 59. 61. 69. 73. 76. 84. 85. 87. Ed. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ] ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13. τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 102. ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον το 69.
τῷ πλοίῳ] — D. Versio *Vulg.* τὸ πλοῖον 2. ἐν πλοίῳ 80. τῷ πλοιαρίῳ 1. ἐν τῷ πλοίῳ L.
33. εἶδον] ἰδόντες 1. εἶδαν D.
οἱ ὄχλοι] — ADEGHKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Colb. unus. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 103. 104. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Ald. Stephani* duae priores. *Wechelii*, *Bengelii*, *Plant. Genev.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1169.
© ἐπέγνωσαν] ἔγνωσαν 1. © ἔγνωσαν D.
αὐτὸν prius] — D. 1. 28. 49. 102. Versio *Vulg.* αὐτοὺς AKLM. 4. 6. 10. 11. 27. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 40. utramque lectionem habet 47. 49. 53. 56. 58. 60. 62. 63. 68. 83. 85. 102. 106. Evang. 13. 14. 18. 10. Versio *Copta*, *Syra* utraque.
πολλοὶ] — 13. 69.
πεζῇ] πεζοὶ L. Stephani unus teste *Beza.* 53.
πασῶν τῶν] πάντων D.

ράριος [τῶν σπεκουλατώρων,] οὕτω γὰρ καλοῦνται οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες. *Tacit.* H. I. 25. Barbium Proculum tesserarium speculatorum, & Veturium Optionem eorundem. *Caesar* B. G. IV. 26. Speculatoria navigia. *Lucanus* VIII. 472. Jam rapido speculator eques per litora cursu Hospitis adventu pavidam compleverat aulam. *Seneca* de Benefic. III. 25. Speculatoribus occurrit, nihil se deprecari, quo minus imperata peragerent, dixit, & deinde cervicem porrexit. & de Ira. I. 16. Centurio supplicio praepositus condere gladium speculatorem jubet. *Julius Firmicus* VIII. 26. Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputant cervices. *Livius* XXXI. 24. Ni speculator, hemerodromos vocant Graeci ingens cursu emetientes spatium, contemplatus regium agmen e specula quadam, praegressus nocte media Athenas pervenisset. & XL. 7. Ad has excipiendas voces speculator ex convivis Persei missus. *Sueton.* Calig. 44. Caligula — magnificas Romam literas misit, monitis speculatoribus, ut vehiculo ad forum usque & Curiam pertenderent. Claud. 35. Convivia nunquam inire ausus est, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur. Galba 18. descendentem speculator impulsu turbae lancea prope vulneravit. *Tacit.* H. II. 33. Cum Othone praetoriarum cohortium & speculatorum equitumque validam manum discessisse. *Hirtius* de Bello Afric. 37. VI. Kl. febr. Circiter vigilia prima imperat, speculatores apparitoresque omnes ut sibi praesto essent. de B. Hisp. 1. 3. speculator de legione secunda. *ff. de bonis damnatorum l. 6.* Neque speculatores ultro sibi vindicent, neque optiones ea desiderent, quibus spoliatur, quo momento aliquis punitus est. *Inscriptiones.* P. Ælio Muciano Spec. Leg. II. adjut. item: Schola speculatorum Leg. I. & II. adjutricum, piarum, fidelium. *Gen.* XXXVII. 36. *Targum Jonathan & Hieros.* praefectus speculatorum. *Bammidbar R.* XIX. f. 239. 2. Nemo hominum speculatorem suum laudat. & XX. f. 241. 1. Rex mundanus mittit speculatorem, ut aliquem occidat. *Varro* de Lat. Speculator, quem mittimus ante ut respiciat quae volumus. *Suidas.* σπεκουλάτωρος, τοῦ δορυφόρου. *Echa R.* praef. ut occidat speculator.

31. ηὐκαίρουν] *Etymol.* σχολὴν ἣν οἱ πολλοὶ ἀκύρως λέγουσιν εὐκαιρίαν. τὸ δὲ εὐκαιρεῖν βάρβαρον, ἀντὶ δὲ τοῦ σχολὴν ἄγειν λέγουσιν Ἀθηναῖοι σχολάζειν. Ἡ δὲ εὐκαιρία βάρβαρον μὲν οὐκ ἔστιν ὄνομα, τάττεται δὲ οὐκ ἐπὶ σχολῆς, ἀλλ᾽ ἐπὶ καιροῦ τινος εὐφυΐας καὶ ἀρετῆς. *Moeris.* εὐκαιρεῖν οὐδεὶς εἴρηκε τῶν παλαιῶν, Ἕλληνες δέ. *Thomas:* τὸ δὲ εὐκαιρεῖν πάνυ ἀδόκιμον. *Phrynichus* p. 50. εὐκαιρεῖν οὐ λεκτέον, ἀλλ᾽ εὖ σχολῆς ἔχειν. *Lucian.* Amores 33. τῆς ἀνάγκης ἀφεθέντες ηὐκαίρουν τι τῶν κρειττόνων ἐπινοεῖν. *Plut.* Apophthegm. Lacon. p. 223. D. διὰ τοῦτο πάντας σὺ κακῶς λέγεις, ἵνα ἀπολογούμενοι μὴ εὐκαιρῶμεν περὶ τῆς σῆς κακίας λέγειν. *Chion.* Epist. 17. τί γὰρ κάλλιον, ἢ ἄνθρωπον ὄντα θνητῆς φύσεως, καὶ θεοῦ κεκραμένον μοίρᾳ, μόνοις εὐκαιρεῖν τοῖς ἀθανάτοις ἑαυτοῦ; *Philo* de Princ. Creatione T. 2. p. 363, 8. τῆς διανοίας ἐνευκαιρούσης ἑκάστῳ. de Legg. Special. p. 316,

πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν 34
εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, ϗ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ
ἔχοντα ποιμένα· ϗ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν· Ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, ϗ ἤδη
ὥρα πολλή. Ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς ϗ κώμας, ἀ- 36
γοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· 37
Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων
δηναρίων ἄρτους, ϗ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; 38
ὑπά-

συνέδραμον] + ϗ ἦλθον 1.
προῆλθον] προσῆλθον 31. 71. 69. 106. προσῆλθεν 13.
ϗ συνῆλθον πρὸς αὐτὸν] —— L. 1. 13 Versio *Syra*, *Vulg*. *Copt*. probante *H. Grotio*.
συνῆλθον] ἦλθον Editio *Complut*. *Genev*. *Plant*. συνέδραμον A. συνεισῆλθον 69.
πρὸς αὐτὸν] αὐτοῦ D. 28.
34. εἶδεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶδεν A. 12. 53. 57. 61. 67. 80. 92. 106. Evang. 18. Versio *Syra*. εἶδεν L. 1. 33. 69. 102. Versio *Copt*.
εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον ϗ] ϗ ἰδὼν πολὺν ὄχλον ὁ Ἰησοῦς D.
ἐσπλαγχνίσθη] ἐπλαννίσθη D a prima manu. Versio *Lat*. condoluit super eos. ἐυσπλαγχνίσθη 3.
αὐτοῖς] αὐτοὺς DF. Versio *Vulg*.
διδάσκειν αὐτοὺς] αὐτοὺς διδάσκειν A.
αὐτῷ] —— 1 36. 40. 93. Colb. duo.
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν αὐτῷ D. 11. 15. 42. 53. 67. 72. Versio *Vulg*. *Theophylactus*. οἱ μαθηταὶ αὐτῷ λέγουσιν A. αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγουσιν 1. οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Colb. αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ 69. + αὐτῷ *Theophylactus MS*.
αὐτοῦ] —— L.
ὁ] —— D.
36. ἀπελθόντες] ἐλθόντες 44.
ἀγροὺς ϗ κώμας] κώμας ϗ ἀγροὺς 1.
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους] καταλύσωσι 1.
ἄρτους· τι γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν] τι φαγεῖν D. τί φάγωσιν L. 28. 102. Versio *Vulg*. *Copt*. probante *J. Millio* prol. 402.
ἀποκριθεὶς] — Versio *Syra*.
αὐτῷ] —— 1.
ἀγοράσωμεν] ἀγοράσομεν 1. duo Stephani teste Beza. 47. 48. 51. 74. 89. Codices *Latini*. *Euthymius*.
διακοσίων δηναρίων] δηναρίων διακοσίων AEFGH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 85. 86. 89. 90. 92. 106. Editio *Complut*. *Bengelii*. Codices *Latini*.
φαγεῖν] Stephani tertia in ora: ἐρωτηματικῶς ἔν τισιν ἀναγινώσκε), ἐν τισι δὲ ἀποφαντικῶς. + ἵνα ἕκαστος βραχύ τι λάβῃ 13. 69. ex Jo. VI. 7.

ϗ συνῆλθον αὐτοὺς] —— D. 1. 28. 50.
αὐτους] αὐτῷ 69.
ἦσαν] + ἐσκυλμένοι ϗ ἐῤῥιμμένοι 28.
35. ϗ ἤδη] ἤδη δὲ D.
ὥρας πολλῆς] πολλῆς ὥρας 106.
ὅτι] —— 36. 40. Versio *Vulg*.
ϗ posterius] —— D. + ἡ 1.
κύκλῳ] ἔγγιστα D.
ϗ] + εἰς τὰς D.
37. ὁ δὲ] ϗ D. Versio *Vulg*.
αὐτοῖς prius] —— AL. 1. 33. + ὁ Ἰησοῦς D.
ϗ prius] —— 73.
δῶμεν] δώσωμεν AD. 13. 69. δώσομεν 28. 65.
38. ὁ δὲ] ϗ D. Versio *Vulg*.

316, 40. αἱ γὰρ ὑπερθέσεις τοὺς μὲν ὑπαιτίους ἐνευκαιρεῖν τοῖς αὐτοῖς ἀδικήμασι παρορμῶσιν. in Flaccum p. 522, 3. ὄχλῳ. πλῆθος δ' ἐστιν ἐπιτετηδευκὸς γλωσσαλγίαν, καὶ ἐνευκαιροῦν διαβολαῖς καὶ βλασφημίαις. 1. *Macc*. XI. 42.

Liban. Epist. 407. ὥστε ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις πεντήκοντα νέων ἦν ὁ χορὸς, ἀριστᾶν δὲ οὐκ ἦν, ἀλλ' ἔδει πονεῖν εἰς ἑσπέραν. ἐθαυμάζετο δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ τῆς γαστρὸς κρατεῖν.

35. ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης] *Cic*. ad Attic. XIII. 9. Hodie mane Dolobella. Multus sermo ad multum diem. *Caesar* de B. G. I. 22. Prima luce Considius accurrit —— multo denique die per exploratores cognovit, montem a suis teneri. *Tacit*. H. V. 22. multa luce revecti hostes. *Georg*. IV. 180. ac fessae multa referunt se nocte minores. *Dionys. Hal*. A. II. 54. ἐμάχοντο καὶ διέμενον ἄχρι πολλῆς ὥρας εὐθύμως ἀγωνιζόμενοι, ἕως ἡ νὺξ ἐπιλαβοῦσα διέκρινεν αὐτούς. *Plaut*. Pseudol. IV. 4. 59. Nam propere vides, jam die multum esse.

36. τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς] *Xenoph*. Expedit. Cyr. V. εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον ἐκλεξάμενοι, ὅπῃ ἂν βούλησθε, κατασχεῖν. & VII. ὡς εἵλοντο με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου. Frontin. I. 5. 3. dispersique in proximos agros, ad comparanda ea quae mansuris necessaria erant. *Plut*. Numa p. 73. B. τὰς κύκλῳ πόλεις & Philopoem. p. 360. C. *Demosth*. κύκλῳ πορεύομαι. Xen. paed. VII. τεθεάμεθα κύκλῳ μὲν τὴν πόλιν. *Plut*. de Orac. Pyth. p. 404. E. οἱ δῖνοι τῶν ἅμα κύκλῳ καταφερομένων σωμάτων κύκλῳ ὑπ' ἀνάγκης φερομένων. p. 401. C. ἀπαρχαῖς καὶ δεκάταις κύκλῳ περιεχόμενον τὸν θεὸν ὁρᾶν. *Æschines* c. Ctesiph. κύκλῳ περιδινῶν ἑαυτὸν περὶ τοῦ βήματος. *Plato*. ἡ κύκλῳ περιφορά.

39. *Hesych*. συμπόσιον, τόπος εὐωχίας καὶ πόσεως. *Pollux* I. 79. τὸ δὲ συμπόσιον ἐκ τοῦ ἔργου ὠνομασμένον καὶ συσσίτιον καλεῖται. λέγεται δὲ οἶκος τρίκλινος, πεντάκλινος, καὶ δεκάκλινος, καὶ ἁπλῶς, πρὸς τὸ μέτρον τοῦ μεγέθους, ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμός. VI. 7. χρὴ λέγειν τὸ μὲν συμποτικὸν χωρίον συμπόσιον καὶ ἀνδρῶνα καὶ συσσίτιον, καὶ τρίκλινον οἶκον. *Cic*. de Senect. 13. Bene etiam majores accubitionem epularem amicorum, quia vitae conjunctionem haberet, convivium nominarunt: melius quam Graeci, qui hoc idem tum compotationem tum concoenationem vocant, ut quod in eo genere minimum est, id maxime probare videantur. *Exod*. VIII. 14. *Jo*. III. 14. 2. *Reg*. III. 16. *Jud*. V. 22. Versio *Syra Heb*. IX. 10. *Act*. II. *Matth*. XX. 10. *Gen*. VII. 2. 9. XXXII. 16.

χλωρῷ addit Marcus, quia χόρτος proprie foenum seu herbam aridam significat. *Apoc*. VIII. 7. *Es*. XV. 6. XXXVII. 23.

40. *Hesychius*. πρασιαὶ, αἱ ἐν τοῖς κήποις τετράγωνοι λαχανιαὶ, οἷον περασιαὶ, διὰ τὸ ἐπὶ πέρασι τῶν κήπων. *Dioscor*. IV. 17. lagopus herba φύεται ἐν πρασιαῖς. *Etymol*. πρασιαὶ τετράγωνα τινα σχήματα ἐν τῇ γῇ, τὸ γεωργικὸν σχῆμα. *Galenus* de Usu Part. IX. ἐκρέουσι δέ τινες μὲν [ὀχετοὶ] ἐξ αὐτῆς τῆς μέσης χώρας, ἐσχισμένοι τε καὶ κατατετρημένοι τρόπον ὁμοιότατον τοῖς κατὰ τὰς πρα-

39 ὑπάγετε ϗ ἴδετε. Καὶ γνόντες, λέγουσι· Πέντε, ϗ δύο ἰχθύας. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς
40 ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. Καὶ ἀνέπεσον πρασι-
41 αὶ πρασιαὶ, ἀνὰ ἑκατὸν ϗ ἀνὰ πεντήκοντα. Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους ϗ τοὺς
δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, ϗ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, ϗ ἐδί-
42 δου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς· ϗ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. Καὶ
43 ἔφαγον πάντες, ϗ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, ϗ
44 ἀπὸ τῶν ἰχθύων. Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, — ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες.
45 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, ϗ προάγειν εἰς τὸ
πέ-

αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς D.
ϗ prius] — DL. 1. 34. 39. 85. 102. Evang. 14. Verſio *Syr. Copt.*
λέγουσιν] + αὐτῷ AD. 12. 13. 31. 38. 51. 61. 69. Evang. 13. Verſio *Syra.* Codices *Latini.*
πέντε] + ἄρτους D. Verſio *Syr. Copt. Sax.* 39. αὐτοῖς] ὁ Ἰησοῦς D.
ἀνακλῖναι] ἀνακλιθῆναι G. 1. 2. 13. 28. 31. 65. 69. 92. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. *Origenes* in Matth.
συμπόσια] — L. 61. Editio *Ald. Argentorat. Hagenoenſis.*
συμπόσια συμπόσια] κατὰ τὴν συμποσίαν D. Verſio *Vulg*: ſecundum contubernia.
χλωρῷ] — 106.
40. ἀνέπεσον] ἀνέπεσαν E. 1. 3. 29. 73. 92. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* + πάντες Verſio *Copt.* + ἀνὰ 36.
πρασιαὶ] — L. 61. Editio *Ald. Argentorat. Hageno. Bogardi.* Verſio *Copt.* πρασίαι Editio *Eraſmi*, *Colinaei. Bogardi.*
ἀνὰ] κατὰ bis D. — 10. 12.
41. τοὺς prius] — D.
ἰχθύας prius] + ϗ 13. 44. τοὺς tertio loco] + πέντε D.
τοῖς μαθηταῖς] τοὺς μαθητὰς 1.
αὐτοῦ] — 102.
παραθῶσιν] παραθῶσιν M. 42. 63. παραθῶσιν 61.
αὐτοῖς] κατέναντι αὐτῶν D. Verſio *Vulg.*
ἐμέρισεν] ἐμέρισαν Verſio *Syra.* ϗ ἐμέρισε 45. 47.
42. πάντες, ϗ ἐχορτάσθησαν] ϗ ἐχορτάσθησαν πάντες 1. 43. ἦραν] + τὸ περισσεῦον F.
κλασμάτων] — 1.
κοφίνους] κοφίνων 1. 13. 69.
πλήρεις] πληρώματα L. 1. 13. 69.
τῶν] + δύο 13. 69.
44. τοὺς ἄρτους] — D. 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg.*
τοὺς] + πέντε M.
ὡσεὶ] — ADEFGHKLM. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Colb. unus. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 85. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Genev. Bengelii.* Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Lutheri*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1181.
45. εὐθέως] εὐθὺς L. + ἐγερθεὶς D. εἰς τὸ πλοῖον] εἰς πλοῖον 1.
εἰς] πρὸς Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
προάγειν] προσάγειν D a prima manu. + αὐτὸν D. 1. 13. 32. 38. 40. 61. 66. 68. 69. Evang. 13. 18. Verſio *Vulg. Copt. Syr. Origenes.* + αὐτοὺς 51.

πρασιάς. *Theophraſt.* H. Plant. IV. 4. σπείρεται δὲ τοῦ ἦρος εἰς πρασιὰς ἐξαιρεθὲν τὸ σπέρμα διειργασμένον ἐπιμελῶς. *Liban.* Deſcriptio Horti p. 717. τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν διῃρεῖτο πρὸς πρασιάς. Longus IV. ἦσαν καὶ ἀνθῶν πρασιαὶ, ὧν τὰ μὲν ἔφερεν ἡ γῆ, τὰ δὲ ἐποίει τέχνη ῥοδωνιὰ, καὶ ὑάκινθος, καὶ κρῖνα χειρὸς ἔργα, Ἰωνιὰς καὶ νάρκισσον καὶ ἀναγαλλίδας ἔφερεν ἡ γῆ. *Od.* ω. 244. Οὐδέ τι πάμπαν, οὐ φυτὸν, οὐ συκῆ, οὐκ ἄμπελος, οὐ μὲν ἐλαίη, οὐκ ὄγχνη, οὐ πρασιὴ, τοὶ ἄνευ κομιδῆς κατὰ κῆπον. *Euſtath.* p. 1574. πρασιὰ τόπος λαχανηφόρος. *Od.* η. 127. ἔνθάδε κοσμηταὶ πρασιαὶ παρὰ νείατον ὄρχον παντοῖαι πεφύασιν. *Sch.* αἱ λαχανεῖαι, ἢ αἱ τῶν φυτειῶν τετράγωνοι σχέσεις, ὡς τὰ πλινθία. Inde pratum *Joſ. Scaligero* dictum. areolatim. *Plut.* de fort. Alex. p. 340. D. εὑρέθη δὲ πρασιαῖς ὕδωρ ἐπαντλῶν. *Athenaeus* III. p. 83. F. σπείρεται δὲ τοῦτο τοῦ ἦρος εἰς πρασιὰς —— τὸ σπέρμα —— εἶτ᾽ ἄρδεται —— ὅταν δ᾽ ἁδρὸν ᾖ, διαφυτεύεται πάλιν. *Sir.* XXIV. 41.

41. παραθῶσι] *Od.* ο. 505. ἠῶθεν δὲ καὶ ὔμμιν ὁδοιπόριον παραθείμην Δαῖτ᾽ ἀγαθὴν κρειῶν τε καὶ οἴνου ἡδυπότοιο. *Il.* τ. 316. αὐτὸς δ᾽ ἐν κλισίῃ λαρὸν παρὰ δεῖπνον ἔθηκας. *Ariſtoph.* Equit. 1202. ἐγὼ δ᾽ ὠπτήσα γε. Δη. ἄπιθ᾽· οὐ γὰρ ἀλλὰ τοῦ παραθέντος ἡ χάρις. *Lyſias* pro Callia πολλῶν γὰρ καὶ ἀγαθῶν αὐτῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρατιθεμένων. *Lucian.* D. D. XXIV. 1. παρατιθέναι χρὴ τὴν ἀμβροσίαν. & Merc. Cond. 26. ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρατέθεικεν. *Ariſtot.* Polit I. καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι δι᾽ ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς ἀπολέσθαι λιμῷ, πάντων γενομένων τῶν παρατιθεμένων αὐτῷ χρυσῶν. *Xenoph.* δοκοῦσι ἥδιον ἂν δειπνῆσαι τὸ ἡμῖν παρατιθέμενον δεῖπνον, ἢ τὸ ἑαυτοῖς. *Athen.* X. p. 439. C. ex Polybio. καὶ τοὺς διακόνους δὲ τοὺς τὰς παραθέσεις φέροντας. *Od.* ζ. 248. παρ᾽ δ᾽ ἄρ ὀδυσσῆϊ θέσσαν βρῶσιν τε πόσιν τε. *Euſtath.* ὅτι καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ ἐπιτραπέζιος λέξις πολλαχοῦ τὸ παραθεῖναι, οἷον κ.τ.λ. & θ. 69. παρ᾽ δ᾽ ἐτίθει κανεὸν, καλήν τε τράπεζαν. *Plat.* de Rep. II. ἀλλὰ καὶ τραγήματα που παραθήσομεν. *Xen.* in Hierone. ὥστε καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐδωδῆς μειονεκτεῖ ὁ παρατιθέμενος πολλὰ τῶν μετρίως διαιτωμένων. & μᾶλλον ἥδονται οἱ ταῖς πολυτελεστέραις παρασκευαῖς τρεφόμενοι τῶν τὰ εὐτελέστερα παραθεμένων. & Paed. VIII. ἄνευ ποτοῦ σίτον παραθέσθε. *Thucyd* I. 130. τράπεζαν μηδικὴν παρετίθετο. *Plin.* H. N. XXXVI. 2. Extant cenſoriae leges, glandia in coenis gliresque apponi vetantes. *Cic.* ad Attic. VI. 1. Quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem? *Ter.* Phorm. II. 2. 28. Coena dubia apponitur. *Horat.* 2. S. VIII. 69. Ne male conditum jus apponatur. inf. VIII. 6. 7. 1. *Cor.* X. 27.

ἐμέρισε] *Thomas.* ἐνειμάμην κάλλιον ἢ ἐμέρισα, ἀριστείδης ἐν τῇ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπιστολῇ· πρὸς δὲ τοὺς στρατιώτας τοὺς χιτῶνας ἐνείματο.

44 Numerus convivarum facillime iniri potuit, dummodo ponamus ita fuiſſe ordinatos, ut frons contineret quinquaginta, altitudo vero centenos: duae autem quaevis centuriae facies ſibi obverterent; ſic XII. apoſtoli uno per ordines iſtos itu & uno reditu miniſtrarunt quater mille octingentis hominibus: & ſupererunt nonniſi duo ordines medii, quibus forte ipſe Chriſtus miniſtravit. Atque hoc modo res intra breviſſimum tempus ſine ulla confuſio-

πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, 46
ἀπῆλθεν εἰς τὸ προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσ- 47
σης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν· (ἦν 48
γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς·) καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δὲ, ἰδόντες αὐτὸν περι- 49
πατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. (Πάντες γὰρ αὐ- 50
τὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.) Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ᾽ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρ-
σεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ 51
ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ 52
τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν 53
γῆν

τὸ πέραν πρὸς] — 1. πρὸς] εἰς Origenes. € πρὸς 9.
Βηθσαϊδὰν] Βηθσαϊδὰν A. Βησαϊδὰν D. Βηθσαϊδᾶ & Βηθσαϊδὰ 7. 28. 34. 39. 46. 52. 54. 78. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copta*. Codices *Latini*. *Origenes* in Matth.
ἕως] + οὗ 40. 106.
ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ] αὐτὸς δὲ ἀπολύει D. ἕως αὐτοὺς ἀπολύσει L. ἕως αὐτὸς ἀπολύει 1.
τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 40. 69. Versio *Syr*.
46. ἀπῆλθεν] ἀνῆλθεν 1.
47. ἦν] + πάλαι D. 1.
ἐν μέσῳ] ἐμμέσῳ A.
μέσῳ τῆς θαλάσσης] μέσῃ τῇ θαλάσσῃ D. Versio *Vulg*.
μόνος] + ἦν A. 67. Versio *Copt*. *Syra* posterior.
€ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς] — 61. + ἦν 106.
48. εἶδεν] ἰδὼν DL. Evang. 18. 19. Versio *Vulg*. *Copt*.
ἐν τῷ ἐλαύνειν] € ἐλαύνοντας D.
ὁ ἄνεμος ἐναντίος] ἐναντίος ὁ ἄνεμος A. 1.
αὐτοῖς] — 1. + σφόδρα 13. 28. 69.
€ secundo loco] — L. 102. Evang. 18. 19.
πρὸς αὐτοὺς] ὁ Ἰησοῦς D. + ὁ Ἰησοῦς 61. Versio *Syr*.
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης] ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατῶν 1.
€ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοὺς] — GH.
ἤθελε] ἠθέλησεν D.
αὐτοὺς ultimo loco] αὐτοῖς L.
49. ἔδοξαν φάντασμα] φάντασμα ἔδοξαν 1.
φάντασμα] φαντασίαν 71. *Euthym*. φάσμα 86.
φάντασμα εἶναι] ὅτι φάντασμα ἐστιν L.
ἀνέκραξαν] ἔκραξαν Bodlej. unus in Ed. Ox.
50. γὰρ αὐτὸν εἶδον] — D.
εὐθέως] — D. εὐθὺς L.
μετ᾽ αὐτῶν € λέγει αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς λέγων D.
θαρσεῖτε] — G. 2. 12.
51. πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον] εἰς τὸ πλοῖον πρὸς αὐτοὺς D.
εἰς τὸ πλοῖον] ἐν τῷ πλοίῳ 12. Editio *Erasmi* 1.
λίαν] — D. 1. 28.
ἐκ περισσοῦ] — L. 102. Versio *Syra*, *Copt*. περισσῶς D. ἐκπερισσῶς 1.
ἐν ἑαυτοῖς] — 56.
ἐξίσταντο] ἐξεπλήσσοντο 1.
€ ἐθαύμαζον] — L. 1. 102. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. probante *T. Beza* & *J. Millio* prol. 403.
52. ἦν γὰρ] ἀλλ᾽ ἦν L. 7. 33. Evang. 18. 19. Versio *Copt*. *Syra* posterior in margine.
ἡ καρδία αὐτῶν] αὐτῶν ἡ καρδία AEFGH. 2. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
53. διαπεράσαντες] + ἐκεῖθεν D. 45.
ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν] ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον L. Versio *Copt*.
ἐπὶ] εἰς 13. 69.
τὴν] — 69.
Γενησαρέτ] Γεννήσαρ D. Versio *Sax*. Γενήσαρ Versio *Syra*, *Arab*. Γεννησαρέτ AGKL. 3. 4. 5. 6. 28. 35. a prima manu. 38. 73. 74. *Athanas*. Synopsis. Editio *Wechelii*. γεννησαρὲθ E. 1. 72. Editio *Erasmi* 1. Versio *Copta*. Γενηζαρὲθ Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Bogardi*. Γενησαρὲθ K. 36. 40. 42. 48. 61. 63. 65. 69. 90. Editio *Erasmi* 2. *Aldi*.

fusione peragi potuit. Conf. *Thucyd.* V. 68.

46. *Phrynichus* p. 10. ἀποτάσσομαι σοι, ἔκφυλον πάνυ. χρὴ γὰρ λέγειν, ἀσπάζομαί σε· οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἀρχαῖοι εὑρίσκονται λέγοντες, ἐπειδὰν ἀπαλλάττωνται ἀλλήλων. *Callisthenes* Metamorph. II. δὺς περιπλοκὰς τῷ γεννήσαντι, καὶ ἀποταξάμενος τῇ γυναικὶ τιμοθέᾳ. *Libanius* D. XXX. p. 699. A. ἐγὼ μὲν γὰρ ἤδη καὶ τοῖς φίλοις ἀπεταξάμην, καὶ τοῖς συγγενέσι καὶ τοῖς προσήκουσι. *Philo* τοῖς ἐφημέροις καὶ νόθοις ἀποτάττεται. & ap. *Suid.* in θεραπευταί· ἀποταξάμενοι ταῖς τοῦ βίου φροντίσι. *Luc.* IX. 61. *Act.* XVIII. 21. *Jos.* A. VIII. 13. 7. δεηθεὶς δὲ συγχωρῆσαι αὐτῷ τοὺς γονεῖς ἀσπάζεσθαι —— ἀποταξάμενος αὐτοῖς εἵπετο.

48. *Od.* ο. 502. ἄστυ δ᾽ ἐλαύνετε νῆα. *Aristophanes* Eq. 1179. ἵνα τὰς ναῦς ἐλαύνωμεν καλῶς. *Plut.* Lysandr. p. 438. A. κώπην δὲ ἐλαύνωσι. *Ælian.* V. H. II. 2. ἐλαύνειν κώπην. *Xenoph.* εἰ δὲ ἐλαύνειν δέοι, κατὰ μέρος τοὺς ναύτας ἀνέπαυεν. *Thucyd.* VIII. 108. ὡς ἐπύθετο, τὰς τῶν Πελοποννησίων ναῦς ἐκ τῆς Μιλήτου ἐς τὸν ἑλλήσποντον πεπλευκυίας, ἀναζεύξας ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Ἴωνας. III. 49. ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ τοιαύτη, ὥστε ἤσθιόν τε ἅμα ἐλαύνοντες.

52. *Cyrill.* Lex. πεπωρωμένος, profligatus. *Galenus.* ἐν ταῖς τῶν καταγμάτων πωρώσεσι. *Dioscorid.* I. 112. κάταγμα πωροῖ. *Suidas.* πωρόω καὶ λιθοποιῶ. & ex Piside. τὰς ἰκμάδας πωροῦντα καὶ σφίγγοντα λιθώδει τρόπῳ. *Athen.* XII. p. 549. B. διὸ συνέταξαν οἱ ἰατροὶ κατασκευάσαι βελόνας λεπτὰς, τῷ μήκει διαφερούσας, αἷς διὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κοιλίας διωθεῖν, ὅταν εἰς ὕπνον τύχῃ βαθύτερον ἐμπεσών· μέχρι μὲν οὖν τινὸς ὑπὸ τῆς πεπωρωμένης ἐκ τοῦ στέατος σαρκὸς οὐκ ἐνεποίει τὴν αἴσθησιν· εἰ δὲ πρὸς καθαρὸν τόπον ἡ βελόνη διελθοῦσα ἔθιγε, τότε διεγείρετο. *Oribasius* p. 130. ὅσα καταγέντα συνέφυσε πώρῳ. Lexicon MS. πώρωσις, ἀναισθησία.

53. *Liban.* O. III. p. 140. C. εἰ μὴ —— καθελκύσειε ναῦν, καὶ ἐμβὰς κυλισθείη, καὶ τῆς Βρετανίας προσορμισθείη λιμέσιν. progymn. XXXIII. λοιπὸν τοίνυν ἦν, καθελκύσαντα τὰς ναῦς ἀποπλεῦσαι, πῇ μέλλοντα προσορμιεῖσθαι πρὸς Διὸς τὰς ναῦς εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλαμῖνος. *Arrian.* Exped. VI. 1. προσορμισάμενος δὲ, ὅπη τύχοι, ταῖς ὄχθαις. 20. προσορμισθεὶς τῷ αἰγιαλῷ. *Synesius.* προσόρμισιν. *Conon* Narrat. 8. προσορμησάμενοι τῇ γῇ.

55. *Aristoph.* Ran. 195. οὐκοῦν περιθρέξει δῆτα τὴν λίμνην τρέχων. *Athenaeus* V. p. 208. B. ἀτλάντες δὲ περιέτρεχον τὴν ναῦν ἔξω ἑξαπήχεις.

56. *Herodot.* I. 197. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε· τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι, προσιόντες ὦν τὸν κάμνοντα συμβουλεύουσι περὶ τῆς νούσου. *Strabo* III. p. 234. A. de Iberis. τοὺς ἀρρώστους, ὥσπερ οἱ αἰγύπτιοι τὸ παλαιὸν, προτιθέασιν εἰς τὰς ὁδοὺς, τοῖς πεπειραμένοις τοῦ πάθους ὑποθήκης χάριν. *Act.* V. 15.

εἰς

54 γῆν Γεννησαρέτ᾽ καὶ προσωρμίσθησαν. Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπι-
55 γνόντες αὐτὸν, Περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββά-
56 τοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο
εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρε-
κάλουν αὐτὸν ἵνα κὰν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο
αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί τινες τῶν Γραμματέων, ἐλθόντες
2 ἀπὸ Ἱεροσολύμων. Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ (τοῦτ᾽ ἔστιν ἀ-
3 νίπτοις) ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. (Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσ-
βυ-

καὶ προσωρμίσθησαν] — D. 1. 28. Versio *Syr.* καὶ προσωρμήσθησαν Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
54. ἐξελθόντων αὐτῶν] ἐξελθόντος αὐτοῦ 50. ἐξελθόντος τοῦ Ἰησοῦ Evangelistaria. ἐλθόντων αὐτῶν 13.
εὐθέως] εὐθὺς L. 13. 69. 72. in margine. ἐπιγνόντες] ἐπέγνωσαν D.
αὐτὸν] + οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου G. 1. 13. 28. 32. 38. 40. 61. 69. 72. in margine. Versio *Syr.* + οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου A. 33. Versio *Armen.*
55. περιδραμόντες] περιέδραμον L. 13. 69. — Versio *Syra* posterior. + δὲ D. + εἰς 13. 69.
καὶ ἐκπεριδραμόντες 1. περίχωρον] χώραν L. Versio *Vulg. Copt.*
ἐκείνην] + καὶ L. 13. 69. τοῖς] — A. 1. 69.
κραββάτοις] γραβάττοις D. κραβάττοις A. 1. 42. 65. 67. + φέρειν πάντας Versio *Armen.*
περιφέρειν] φέρειν M. 1. 32. 38. Versio *Goth. Copt.* περιέφερον γὰρ αὐτοὺς D.
ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι] ἂν ἤκουσαν τὸν Ἰησοῦν εἶναι D. ἐκεῖ] — L. 102. Versio *Copt. Latina. Apoc.* XII. 14.
ἐκεῖ ἐστι] ἐστιν ἐκεῖ 1. ἐστι] ἦν 56. 58.
56. ὅπου] ποῦ D. ὅποι 1. εἰσεπορεύετο] εἰσεπορεύοντο ALM. 59. 73.
πόλεις ἢ ἀγροὺς] εἰς ἀγροὺς ἢ εἰς τὰς πόλεις D. εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς 33. εἰς ἀγρους ἢ πόλεις Versio *Vulg.* εἰς πόλεις ἢ ἀγροὺς F. 73. πόλεις L. a prima manu. 1. Versio *Syra*. πόλεις ἢ εἰς ἀγρους L. ex emendatione
ἀγοραῖς] πλατείαις D. Versio *Vulg. Goth.* ἐτίθουν] ἐτίθεσαν L. Evang. 18. 19.
ἀσθενοῦντας] ἀσθενεῖς 1. ὅσοι ἂν] ὅσοι D. 1.
ἥπτοντο] ἥψαντο DL. 1. 13. 28. 33. 69. αὐτοῦ] αὐτὸν D.
ἐσώζοντο] διεσώζοντο 1. 13. 69. ἐσώθησαν 33.
1. οἱ] — 1. ἰδόντες] εἰδότες D. at in Versione Lat. cum vidissent.
αὐτοῦ] + ὅτι 33. L. Versio *Copt.* τοῦτ᾽ ἔστιν ἀνίπτοις] — L. *Kusterus*.
ἐσθίοντας] ἐσθίουσι L. 33. Versio *Copt.* + τοὺς DL. 13. 31. 67. 69.
ἄρτους] ἄρτον 34. 39. 49. 56. 58. 72. Colb. Versio *Syra*.
ἐμέμψαντο] κατέγνωσαν D. — AEHL. 2. Colb. 12. 34. 39. 44. 46. 52. 73. 84. 87. 92. 102. Versio *Goth. Copt. Æthiop. Arab.* Erpenii. probante *J. Millio* p.ol. 1196. & *J. A. Bengelio.* + αὐτοὺς *Theophylactus.*
3. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι] πάντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ Φαρισαῖοι Versio *Syr.*
οἱ secundo loco] — 44. μὴ] — 64.
πυγμῇ] πυκμῇ D. & in Versione Latina: *primo.* πυγμὴν 59.
ἐσθίουσιν] + ἄρτον D. 71. Versio *Armen.* + τὸν ἄρτον 13.
τὴν παράδοσιν] — F. παράδοσιν] παραδοσίαν D. ex emendatione.

56. εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγροὺς] 1. *Chron.* XXVII 25.
3. *Hesych.* πυγμὴ, γρόνθος. *Suidas* & *Lex. MS* πυγμὴ, γρόνθος, σύγκλεισις δακτύλων. *Pollux.* II. 147. ἂν δὲ συγκλείσῃς τὴν χεῖρα, τὸ μὲν ἔξωθεν καλεῖται πυγμὴ, ὅθεν καὶ ὁ πύκτης καὶ τὸ πυκτεύειν, τὸ δὲ ἔνδοθεν δράγμα, ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ ἀσταχύων, καὶ δρὰξ καὶ δράττεσθαι. & 158. εἰ δὲ συγκλείσειας, Πυγμή. paullo ante τὸ δὲ ἀπὸ καρποῦ ἕως ἄκρου δακτύλων ἡ πᾶσα χεὶρ, ὀρθοδώρον. *Theocrit.* XIV. 34. πὺξ ἐπὶ κόῤῥας ἤλασα. *Schol.* πυγμῇ τὴν σιαγόνα αὐτῆς ἔπαισα. *Antisthenis* Ajax. ὅστις —— παρεῖχε, —— πυγμαῖς τὸ πρόσωπον. *Latinus* & *Syrus* prior cum non intelligerent, quid πυγμὴ hic significaret, verterunt crebro & diligenter. Unde, inquit *Erasmus*, probabile est, in vetustioribus Codicibus scriptum fuisse, non πυγμῇ sed πυκνῶς aut πυκνῇ, quod sonat frequenter, aut crebro, aut subinde. Alii interpretes intelligunt, non manum solum, verum etiam brachium ad cubitum usque lavare Judaeos consuevisse, quod & significationi πυγμῆς, quae nonnisi manum contractam denotat, & consuetudini Judaicae, quae vel digitos solos vel manum solam ad carpum usque lavari jubet, repugnat. Alii statuunt, manum alteram in pugnum compositam altera cava lavandam atque fricandam fuisse; at praeterquam quod hujus ritus nullum in scriptis Judaeorum reperitur vestigium, videtur potius Evangelista, ut hoc exprimeret, scripturus fuisse πυγμὴν νίψωνται. Nobis ergo fit verosimilius intelligi πυγμὴν ὕδατος sive mensuram & pondus aquae adhibendae. vid. *Ex.* XXX. 20. 21. *Lev* XV. 11. 12. Ex praeceptis enim Rabbinorum minimum debebat adhiberi quartarius, sive quarta pars logi, quae continet ovum cum dimidio, sive drachmas aquae circiter viginti septem, quod multis testimoniis probat *Pocokius* in notis ad Portam Mosis p. 361——365. *Berachoth* f. 252. *Cholin* f. 107. 1. *Jadaim* I. 1. Quartarius aquae destinatus est manibus pro uno homine. *Sabbat* f. 82. R. Chasda: Lavanti mihi, quanta caperent pugilli mei aqua, dederunt coelitus plenos pugillos felicitatis מלא חפנאי *Syra* posterior דמסרבלין במיא צביעתהון *Esaj.* XL. 12. *Æn.* VIII. 69. rite cavis undam de flumine palmis sustulit ac tales effundit ad aethera voces. *Erachin* V. 1. Si dixerit pondus manus meae sit super me. R. Juda dicit, implebit dolium aqua, manumque immittet usque ad articulum.
βαπτίζεσθαι est manus aquae immergere: νίπτεσθαι manibus affundere.

βυτέρων. Καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστιν, 4
ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν.) Ἔπ- 5
ειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς· Διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περι-
πατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον;
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν 6
ὑποκριτῶν· ὡς γέγραπται· Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐ-
τῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- 7
τάλματα ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν 8
ἀν-

4. ἀπὸ] ἀπ' A. 72. 102. *Origenes* in Matth. ἀγορᾶς] + ὅταν ἔλθωσιν D. Codices *Latini*.
βαπτίσωνται] βαπτίζονται L. βαπτίζωνται F. 90. βαπτίσονται 9. ῥαντίσωνται 40. 53. 71. 86.
ἐστιν ἃ] — 32. παρέλαβον] + αὐτοῖς D.
κρατεῖν] τηρεῖν D. Codex alius teste Erasmo. καὶ penultimum] — A.
χαλκίων] χαλκείων AL. 35. 50. 54. 55. 66. 74. 78. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 10. 12. 14.
καὶ κλινῶν] — L. 102. Versio *Copt.* 5. ἔπειτα] καὶ DL. 1. Versio *Vulg. Syr. Copt.* εἶτα 57.
ἐπερωτῶσιν] ἐρωτῶσιν 28. αὐτὸν] — 69.
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι Versio *Syra*, *Æthiop. Arab.* + λέγοντες D. 13. 28. 69.
ἀνίπτοις χερσὶν] κοιναῖς ταῖς χερσὶν D. κοιναῖς χερσὶν 1. 33. Versio *Vulg. Copt. Arab.* probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 403. *J. A. Bengelio*. κοιναῖς χερσὶν ἀνίπτοις 13. 69.
τὸν] — 15. 72.
6. ἀποκριθεὶς] — L. 33. 102. Versio *Syra*, *Copt. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 403.
ὅτι] — L. 33. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt.* προεφήτευσεν] ἐπροφήτευσεν DL. 1. 13.
Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν] περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας A. Versio *Syr. Copt* Codices *Latini*.
ὡς γέγραπται] ὡς εἶπεν 1. καὶ εἶπεν D. οὗτος ὁ λαὸς] ὁ λαὸς οὗτος D.
τιμᾷ] ἀγαπᾷ D sed in Vers. Lat. honorat. αὐτῶν] αὐτοῦ M. 71.
ἀπέχει] ἀφέστηκεν D. ἄπεστι L. ἀπ'] ἀφ' D.
7. δὲ] γὰρ Colb. διδασκαλίας] + καὶ 69. in margine.
ab ἀνθρώπων ad ἀνθρώπων] — D. 12. 28. Sed D habet in fine commatis.
8. γὰρ] — DL. 102. Versio *Goth. Copt.*
καὶ ποτηρίων] — 59. βαπτισμοὺς] βαπτισμοῦ A.

4. ἀπὸ ἀγορᾶς] *Taboroth* VI. 6. Dubium loci privati immundum est, donec dixerit: non tetigi. Dubium loci publici mundum est, donec dixerit: Tetigi. & 9. Forum est locus privatus ratione Sabbati, & publicus ratione immunditiei.

Arrian. Epictet. III. 19. ἂν μὴ εὕρωμεν φαγεῖν ἐκ βαλανείου. scilicet, ἐλθόντες. *Esaj.* LXV. 5.

Cyrill. Lex. ξέστης, τὸ μέτρον. Sextarius. ξέστης, urceolus. *Galen.* de Compos. Medic. per partes Corp. VI. τῶν Ῥωμαϊκῶν ξεστῶν, ἐν Ῥώμῃ γὰρ ἰατρεύσας τὰ πάντα τοῖς τῆς πόλεως ταύτης χρῆται μέτροις. de Andromacho. & de Compos. Medic. per genera I. θαυμάσειεν ἄν τις, ὅπως ἐν Ῥώμῃ διατρίβων ἀντὶ λιτρῶν ὠνόμασε κοτύλας. ἐπιχώρια γὰρ ταῦτα ὀνόματα τό τε τῆς λίτρας —— ξεστοῦ δὲ νομίζω μεμνῆσθαι τὸν Ἥραν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ. παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἀθηναίοις οὔτε τὸ μέτρον ἦν, οὔτε τοὔνομα τοῦτο· Νῦν δὲ, ἀφ' οὗ Ῥωμαῖοι κρατοῦσι, τὸ μὲν ὄνομα τοῦ ξεστοῦ παρὰ πᾶσιν ἐστι τοῖς ἑλληνικῇ διαλέκτῳ χρωμένοις ἔθνεσιν, αὐτὸ δὲ τὸ μέτρον οὐκ ἴσον τῷ ῥωμαϊκῷ, χρῶνται γὰρ ἄλλοι ἄλλῳ ξεστιαίῳ μέτρῳ. παρὰ γοῦν τοῖς ῥωμαϊκοῖς ὁ ξέστης ἔχει μίαν λίτραν καὶ ἡμίσειαν καὶ ἕκτον, ὡς εἶναι τὰς πάσας οὐγκίας κ. ἃς ὡς τὸ πολὺ τοῖς κέρασι μετροῦσιν, ἐπιτετρημένοις ἔξωθεν γραμμαῖς τισι κυκλοτερέσιν. —— Democratis ὕδατος ξέστην ἕνα. & III. ξέστης εἷς ῥωμαϊκὸς. & VI. καίτοι βέλτιον ἦν ἐν ῥώμῃ βεβιωκότα λιτρῶν μὲν καὶ ξεστῶν καὶ οὐγκιῶν μεμνῆσθαι, παραλείπειν δὲ τὸ τῆς κοτύλης ὄνομα ταῖς ἔξω τῆς Ἰταλίας πόλεσιν ἑλληνικαῖς ὑπάρχον ἐν χρήσει. *Etymol.* ξέστης ῥωμαϊκόν ἐστιν ὄνομα. τὸν γὰρ παρ' ὑμῖν ἓξ ἀριθμὸν αὐτοὶ λέγουσι σὲξ. καὶ μέτρου τινος παρ' αὐτοῖς τὸ ἕκτον λέγουσι σέξτον. διὰ δὲ εὐφωνίαν τὸ σέξτης λέγεται ξέστης, κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων, οὕτω Φιλόξενος ἐν τῷ περὶ ῥωμαίων διαλέκτου. ὧρος. *Galen.* . . . καὶ τὸ τοῦ ξεστοῦ καὶ τὸ τῆς οὐγκίας ἐκ πολλῶν φαρμάκων πάλαι συγγεγραμμένων, πρὶν εἰς τοσοῦτο δυνάμεως ηὐξῆσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων. *Jul. African.* ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεὺς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοὶ, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι κάδδους ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ ῥωμαῖοι οὔρνας, ὥστε τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη. *Festus* in voce quadrantal. LXXX. pendebat aquae libras quadrantal, antiqui vocabant amphoram, quod vas pedis quadrati XLVIII. capiat sextarios. *Galenus* de mensuris. ὁ δὲ χοῖνιξ ξεστὰ β. ὁ δὲ ξέστης ἡμίξεστα β. ἃς δὴ καὶ ἡμίνας προσαγορεύουσι, ἡ δὲ ἡμίνα ἔχει κύαθους η. Sextarius continet CXX. drachmas aquae pluvialis, & hoc major pars Graeciae utitur, i. e. XV. uncias. *de Mensuris* p. 324. in liquidis —— Sextarios duplices judicaverunt, nam alii voluerunt, ut Sextarius duarum esset librarum, alii vero trium: utrique tamen, ut duae heminae Sextarium facerent, diffiniverant. Est autem Sextarius sexta pars congii, qui in divinis scripturis sic appellatur in liquidis. Choenix autem V. Sextariis adimpletur, cui si sextum addideris, fit congius. *Volusius* de asse: Amphora urnas duas, modios III. congios VIII. Sextarios XLVIII. heminas XCVI. quartarios CXCII. cyathos DLXXVI. *Galenus*. ὁ ξέστης, κοχλιάρια β. ἅτινα καὶ τρυβλία λέγονται —— ἔχει λίτραν μίαν οὐγκίας ὀκτὼ. *Epiphanius*. τρυβλίον ὀξύβαφον ἐστι τὴν πλάσιν, ἤτοι παροψὶς, ἥμισυ δὲ ξεστοῦ τὸ μέτρον ἔχει. μόδιον κβ. ξεστῶν· χοῖνιξ β. ξεστῶν καὶ ποτημορίου. *Rhemnius*: Sextarius unus, qui quater assumtus fit Grajo nomine choenix. Congius χοεὺς sex continet sextarios. *Galen.* de Compos. Medic. per part. Corp. VI. *Horat.* Sat. I. 1. 74. Panis ematur, olus, vini Sextarius. *Bereschith R.* IV. 6. R. Simeon f. Passi dixit, Aquae superiores triginta sextariis superant aquas inferiores כסיסטאות. *Arrian. Epict.* I. 9. extr. τὸ πλῶμα ἡμῖν χάρισαι τοῦ δεῖνος, καὶ ξέστην αἱματίου. τῷ γὰρ ὄντι πλῶμα ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ ξέστης αἱματίου. II. 16. φανταζόμενος, ὅτι ὅλον με δεῖ τὸ πέλαγος τοῦτο ἐκπιεῖν, ἀναναγήσω, οὐκ ἐπέρχεταί μοι, ὅτι

ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων· καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖ-
9 τε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
10 τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπε· Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου· καί· Ὁ κακολογῶν
11 πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πα-
12 τρὶ ἢ τῇ μητρί· Κορβᾶν (ὅ ἐστι, δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. Καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐ-
13 τὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ
14 παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκα-
λεσάμενος

ἄλλα] — A. Versio *Syra*.
à βαπτισμοὺς ad ποιεῖτε] — L. 1. Colb. 102. Versio *Copt*.
παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε] παρόμοια ἃ ποιεῖτε τοιαῦτα πολλὰ D. παρόμοια πολλὰ ποιεῖτε 44. 72. παρόμοια πολλὰ αὐτοῖς ποιεῖτε 92. τοιαῦτα πολλὰ παρόμοια ποιεῖτε *Theophylactus*. παρόμοια τοιαῦτα ποιεῖτε πολλὰ 11. 15. παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ F. παρόμοια τοιαῦτα ποιεῖτε 28. προσόμοια τουτοις πολλὰ ποιεῖτε, ut quidam excuderunt teste *Beza*. Versio *Vulg*. *Syr*. *Beza* in notis. Edit. 3. 4. 5. Ego inquit, ex Syro interprete puto, germanam esse lectionem καὶ πολλὰ παρόμοια τούτοις: & verbum ποιεῖτε ex versu 13. in hunc irrepsisse. 9. αὐτοῖς] + ὅτι in uno Stephani teste *Beza*.
τοῦ Θεοῦ] — Versio *Syra* posterior.
τηρήσητε] στήσητε D. 1. 28. Versio *Syr*. *Hieron*. Algasiae Q. 10. τηρῆτε Evang. 15.
10. Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 11. 15. 44. 69. 80. σου posterius] — D. 69.
11. λέγετε] + ὅτι 61. + ὃς A. πατρὶ] + αὐτοῦ D. 50. 68. 90. Versio *Goth*. *Syr*.
ἢ τῇ μητρὶ] — Editio *Colinaei*. + αὐτοῦ K. 27. 53. 54. 68. 80. Versio *Goth*. *Syr*.
ἐξ ἐμοῦ] μου D a prima manu. ὃ] — 69.
ὠφεληθῇς] ὠφελήθης 1. 12. καὶ prius] — 1. 13. 28. 69. 102. Versio *Copt*. ὅτι L.
καὶ οὐκέτι ἀφίετε] οὐκ ἐναφίετε D.
αὐτοῦ bis] — DL. 102. Versio *Armen*. — prius 13. 28. 69. — posterius 1. 28. 56. 69. Versio *Vulg*.
ἔτι] — 56. 58. Colb. 13. τὸν λόγον] τὴν ἐντολὴν 1. ex commate 9.
ὑμῶν] + τῇ μωρᾷ D. Versio *Sax*. *Syra* posterior in margine. — Versio *Syr*.
τοιαῦτα πολλὰ] πολλὰ τοιαῦτα M. 1. 13. 44. 69. 73. τὰ αὐτὰ πολλὰ D.
14. προσκαλεσάμενος] + ὁ Ἰησοῦς 64. Versio *Syr*.

ὅτι μοι τρεῖς ξέσαι ἀρκοῦσιν. *Jos*. A. VIII. 2. 9. δισμυρίους —— ἐλαίου βάδους. ὁ δὲ βάδος δύναται χωρῆσαι ξέστας οβ. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον καὶ οἴνου παρεῖχεν. Vit. 13. γινώσκων γὰρ παρὰ μὲν ἐκείνοις κατὰ τὴν καισάρειαν τοὺς β. ξεστὰς δραχμῆς μιᾶς πωλουμένους, ἐν δὲ τοῖς Γισχάλοις τοὺς π. ξεστὰς δραχμῶν τεσσάρων, πᾶν τὸ ἔλαιον, ὅσον ἦν ἐκεῖ, διεπέμψατο. *Bereschith R*. XLIX. 7. Sextarius vini. *Versio Syra Heb*. IX. 4. Sextarius aureus קיסתא 1. *Chron*. XXVIII. 17. *Exod*. XXX. 24. *Targum*.

χαλκίων] *Pollux* X. 63. εὔπολις ἐν ταξιάρχοις· ὅστις πύελον ἥκεις ἔχων καὶ χαλκεῖον —— καὶ γὰρ τὸ χαλκεῖον ἕν τι τῶν λουτρῶν ὥσπερ καὶ λέβης. & 109. καὶ μὴν καὶ ἐπίχυσις χαλκίου ἓν τῶν τοῦ μαγείρου σκευῶν, ἀριστοφάνης δὲ αὐτὸ εἴρηκεν ἐν Δαιταλεῦσι· Οὐκ, ἀλλὰ ταῦτα γ' ἐπίχυσις τοῦ χαλκίου.

κλινῶν] *Celim* XVI. 1. Omne instrumentum bipartitum est mundum, excepta mensa duplicata —— Instrumenta lignea quandonam immunditiem contrahunt? lectus & sponda, ex quo fricuerit ea pelle piscis: quod si ita perfecerit, ut fricare non velit, statim pollutioni obnoxia sunt. XVIII. 5. Lectus, cui innixus est seminifluus —— immundus est.

5. περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν] *Act*. XXI. 21. *Rom*. VIII. 1. 4. XIV. 15. Hebraismus.

8. παρόμοια] *Matth*. XXIII. 27. *Pollux* IX. 130. εἴποις ἂν ἐπὶ τοῦ ὅμοιος. ὁ γὰρ παρόμοιος παρ' ὀλίγον ὅμοιός ἐστιν. & 131. καὶ τὰ ἐπιῤῥήματα, ὁμοίως, προσομοίως, τὸ γὰρ παρομοίως εὐτελές. καὶ τὰ ῥήματα ὁμοιώσθαι, προσομοιῶσθαι, παρομοιῶσθαι. *Dionys*. *Hal*. VI. 77. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις ὅμοια πολλὰ ἔχοντες λέγειν πρὸς ὑμᾶς. & IX. 44. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια προσθείς. & de Compos. Verb. 22. οὔτε πάρισα βούλεται τὰ κῶλα ἀλλήλοις εἶναι, οὔτε παρόμοια —— εἰ δὴ τῷ μεταλαμβάνειν τὸ σῶμα σχηματισμὸν ἕτερον ἐξ ἑτέρου μήτε συγγενῆ μήτε παρόμοιον. de Lysia 14. τῶν περὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παρισώσεις καὶ παρομοιώσεις, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις σχήματα διασπουδακότων. de Isocrate 2. & 13. & 20. παρόμοιά τε καὶ παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστι —— τὸ δεδωκὼς καὶ πεποιηκὼς καὶ εἰληφὼς παρόμοιον· καὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν ἀδελφήν. de iis quae Thucyd. propria 2. εὕροι δ' ἄν τις οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν θεατρικῶν σχημάτων κείμενα παρ' αὐτῷ, τὰς παρισώσεις λέγω καὶ παρομοιώσεις, καὶ παρωνομασίας καὶ ἀντιθέσεις. & 17. οἱ δὲ μειρακιώδεις σχηματισμοὶ τῶν ἀντιθέτων τε καὶ παρισώσεων. 29. & de vi dicendi Demosth. 40. *Schol*. *Pindar*. Nem. VI. 17. παρομοιοῖ αὐτὸν τῇ γῇ. *Schol*. *Aristoph*. Equit. 790. δοκεῖ γάρ πως παρόμοια τὰ ὀνόματα τοιαῦτα εἶναι γυπαρίοις καὶ πυργιδίοις. & 1147. κημὸς ὁ κάδος τῶν δικαστικῶν —— ἦν παρόμοιος χώνῃ. & Avib. 1647. παρόμοιον δὲ καὶ τὸ ὁμηρικόν. *Theophrastus* centies in Hist. Plant. *Dioscor*. III. 127. πόα θαμνοειδὴς παρόμοιος ἀψινθίῳ. *Xenoph*. Hell. III. παρόμοιοι τοῖς ἕλλησι τὸν ἀριθμόν. *Liban*. D. IV. p. 271. B. παρόμοιον τι δόξης ποιεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ. D. XXXI. p. 421. B. τοὺς δὲ λοιποὺς ἴσως παρόμοια πράττειν εἴργει τῷ φόβῳ. *Eustath*. in Il ζ. p. 478, 35. τὰ ἐντὸς ἔχειν ἥπατι παρομοίαν τὴν χρόαν. & ι. p. 638, 15. ἔχει δέ τι παρόμοιον, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, καὶ ἡ ἐν ὀδυσσείᾳ φαιακικὴ ναῦς. & p. 648, 45. ᾧ παρόμοιον καὶ τὸ ἐπιειμένος ἀλκήν. ρ. p. 1160. ἱερόν τι χρῆμα, καὶ τῷ συνθοίνῳ παρόμοιον. υ. p. 1307, 26. παρόμοιόν ἐστι τό. *Od*. β. p. 106. δέρμα παρόμοιον τῷ ἐκ φιλύρας. *Plut*. in paedagog. p. 4. D. παρόμοιον ποιοῦντες, ὥσπερ εἴ τις. *Herodot*. II. 73. ἐστι δὲ ἐν τῇ γραφῇ παρόμοιον. IV. 99. δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια. 183. γλῶσσαν δὲ μηδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίην νενομίκασι. *Aristid*. Rhet. I. 1. 5. γενέσθαι παρόμοιον τοῖς μετεωρολόγοις τῶν σοφιστῶν. *Galen*. de Complex. 1. οὐδὲν ἦρι παρόμοιον. & a Julian. μέχρι περ ἐνεργῇ τι παρόμοιον. *Artemidor*. I. 2. καὶ πολλὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα.

9. *Aristoph*. Ran. 915. σχ. ὅτι καὶ νῦν τὸ καλῶς ἐπὶ παραιτήσει, ἀποστρεφόμενος δὲ καὶ παραιτούμενος ὁ εὐριπίδης λέγει τὸ καλῶς.

λεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. Οὐ- 15
δέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ
τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὦτα 16
ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μα- 17
θηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ 18
νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; Ὅ- 19
τι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν κοιλίαν· καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπο-
ρεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα. Ἔλεγε δὲ, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ- 20
όμενον,

πάντα] πάλιν DL. Versio *Vulg*. *Copt*. *Sax*. *Syra* posterior in margine. probante *J*. *Millio* prol. 403.
ἔλεγεν] λέγει 59. ἀκούετε] ἀκούσατε DL. 48. 49.
πάντες] — L. 12. Versio *Copt*. συνίετε] σύνιτε D.
15. οὐδὲν] οὐδ᾽ D a prima manu. εἰς αὐτὸν] εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ Versio *Copt*.
ἐκπορευόμενα ἀπ᾽ αὐτοῦ] ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενα DL. 33. Versio *Vulg*. *Copt*. ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐκπορευόμενα 102.
ἀπ᾽ αὐτοῦ] — Evang. 9. 10. 12. ἐκεῖνα] — 102.
ἐστι τὰ κοινοῦντα] κοινοῖ Versio *Syra* prior & posterior in margine.
16.] — L. 28. 102. Versio *Copt*. probante *J*. *Millio* prol. 1475.
17. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον Codex Stephani teste *Beza*. Versio *Copt*. *Vulg*. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Sax*. *Syr*.
οἶκον] τὴν οἰκίαν D. ἐπηρώτων] καὶ ἐπηρώτων M. ἐπηρώτησαν 33. 56. 58. 60.
περὶ τῆς παραβολῆς] τὴν παραβολὴν DL. 38. Versio *Vulg*. 18. λέγει] ἔλεγεν 1. οὕτω] — 28.
οὐ] οὔπω L. 1. 71. Evang. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syra* posterior in margine.
19. ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν] οὐ γὰρ εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ D.
αὐτοῦ] — 36. τὴν] — 1.
ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται] ὀχετὸν ἐξέρχεται D.
καθαρίζον] καθαρίζει D. at in Vers. Lat. purgans. καθαρίζειν 61. a prima manu. ἐκκαθαρίζων Editio *Erasmi* 2. ἐκκαθαρίζον Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*. ὃ καθαρίζον 60. καθαρίζων AFGH. 1. 69. 73. 74. Editio *Erasmi* 1.
20. ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ] τὸ δὲ Versio *Syra*.
ἔλεγε] ἔλεγον DF. 33. δὲ] — 28. γὰρ 33.
ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον] ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου 74. 90.
ἐκεῖνο] ἐκεῖνα D. 21. γὰρ] — 28.
ἐκ] ἐπὶ 14. τῶν ἀνθρώπων] — 1.
οἱ secundo loco] — D a prima manu. διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 53. 68.
μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ] πορνεία, κλέμματα, μοιχεῖαι, φόνος D. at Versio Lat. adulteria, furta, fornicationes, homicidia. πορνεῖαι, κλοπαὶ, φόνοι, μοιχεῖαι L. Versio *Copt*. μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, φόνοι 1. Versio *Syra*. φόνοι] — 28. 22. πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος] πλεονεξία, δόλος, πονηρία. D.
ἀσέλγεια] ἀσέλγειαι 5. 9. 12. 14. 34. 38. 39. 42. 59. 61. 66. 69. 85. 90. 91. Evang. 14. Editio *Complut*. *Genev*. Versio *Copt*. *Vulg*. *Goth*. probante *H*. *Grotio*.

22. πλεονεξίαι] *Xenophon*. οὐκ ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξίᾳ. & Cyropaed. ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι —— ἐξαπατᾷν καὶ πλεονεκτεῖν. *Diogenes L*. I. 105. Anacharsis. τὴν ἀγορὰν ὡρισμένον ἔφη τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾷν καὶ πλεονεκτεῖν. *Jos*. A. XII. 5. 4. ὑπὸ πλεονεξίας, χρυσὸν γὰρ ἑώρα πολὺν ἐν τῷ ἱερῷ —— ἵνα συλήσῃ τοῦτον, ὑπέμεινε τὰς πρὸς ἐκείνους αὐτῷ σπονδὰς παραβῆναι. XIII. 5. 8. πολλῶν δ᾽ ἡμᾶς πολέμων περιστάντων, διὰ τὴν τῶν γειτνιώντων πλεονεξίαν. 7. 3. ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ὑπὸ πλεονεξίας καὶ φαυλότητος λήθην τῶν ἐκ Σίμωνος αὐτῷ ὑπηρετηθέντων ποίησας. XV. 5. 3. πλεῖσαι μέντοι προσέκρουσαν ἡμῖν πλεονεξίᾳ καὶ φθόνῳ. B. I. 14. 1. ἐπειγόμενος χρήματα παρὰ τοῦ βασιλέως λαβεῖν, οἷς μόνοις πείσειν —— τὴν τῶν βαρβάρων ἤλπισε πλεονεξίαν. Injusta rei faciendae artificia, studium habendi & circumventio. 2. *Cor*. XII. 16. 17. Suidas: πλεονεξία ἡ ὑπὲρ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλείονος βλάβη παρὰ τῷ ἀποστόλῳ.

ἀσέλγεια] protervia. petulantia. Germanice muthwille. *Suidas*. ἀσέλγεια, πολυτέλεια, πορνεία, ἀκαθαρσία, μυαρία. παρῆκται δὲ, ὡς φασὶν, ἐξ αἰτίας ταύτης. Σέλγη πόλις ἐστὶ Πισιδίας, ὅπου κακῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀλλήλοις ἐκοινώνουν, κατ᾽ ἐπίτασιν δὲ τὸ ἀσελγαίνειν καὶ ἀσελγεῖ. *Etymol*. ἀσέλγεια ἡ ἀκολασία, ἀπὸ τῆς Σέλγης πόλεως Κιλικίας, ἧστινος πολῖται σώφρονες. *Plut*. Alcibiad. p. 195. B. ἐνέτριψε κόνδυλον —— ἐπὶ γέλωτι —— περιβοήτου δὲ τῆς ἀσελγείας ἐν τῇ πόλει γενομένης. *Aristot*. de Republ. V. 6. ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια, ζῶντες ἀσελγῶς. *Basilius* Reg. brev. 67. τὴν δὲ ἀσέλγειαν δοκεῖ μοι ἐκφαίνειν ὁ σοφώτατος Σολομὼν ἡδὺν καὶ ἀνάλγητον ὀνομάσας, ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγειαν διάθεσιν μὴ ἔχουσαν ἢ μὴ φέρουσαν ἄλγος ἀθλητικόν. *Athenaeus* VIII. p. 343. E. Δημοσθένης δὲ ὁ ῥήτωρ Φιλοκράτην, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ προδοτικοῦ χρυσίου πόρνας καὶ ἰχθῦς ἠγόραζεν, εἰς ἀσέλγειαν καὶ ὀψιφαγίαν λοιδορεῖ. & I. p. 14. E. ἀσελγεῖ τινι νέῳ. *Strabo* XVII. p. 1146. A. Πτολεμαῖος ὁ αὐλητὴς, ὃς χωρὶς τῆς ἄλλης ἀσελγείας χοραύλην ἤσκησε. *Demosth*. in Pantaenet. ἀξιῶν αὐτὸς βασανίζειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιλαβόμενος εἷλκε, καὶ ἐνέλιπεν οὐδὲν ἀσελγείας. & Schol. c. Midiam. ἀσελγὴς λέγεται —— ὁ μὴ μετέχων μήτε δικαιοσύνης μήτε ἀρετῆς. Σέλγη γὰρ ἐστι μία πόλις τῆς Παμφυλίας, ἐν ᾗ πάντες δίκαιοι ἦσαν καὶ ἀρετῆς ἀνάμεστοι· ἀσελγὴς οὖν ὁ μὴ μετέχων τῆς Σέλγης. *Aristot*. Polit. V. αἱ μὲν οὖν δημοκρατίαι μάλιστα μεταβάλλουσι διὰ τὴν τῶν δημαγωγῶν ἀσέλγειαν, τὰ μὲν ἰδίᾳ συκοφαντοῦντες τοὺς τὰς οὐσίας ἔχοντας, τὰ δὲ κοινῇ τὸ πλῆθος ἐπάγοντες. *Isocrat*. de Pace. Τίς γὰρ ὑπέμεινε τὴν ἀσέλγειαν τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων, οἱ συνάγοντες ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀργοτάτους καὶ πασῶν τῶν πονηριῶν μετέχοντας ἀπηχθάνοντο τοῖς Ἕλλησι. & π. ζεύγους. Λοιδοροῦσι δὲ λίαν ἀσελγῶς καὶ θρασέως καὶ τὸν ἄλλον βίον τοῦ πατρὸς. *Aeschines* c. Timarch. ὁρίζομαι δ᾽ εἶναι τὸ μὲν ἐρᾷν καλῶν καὶ σωφρόνων φιλανθρώπου πάθους καὶ εὐγνώμονος ψυχῆς· τὸ δὲ ἀσελγαίνειν ἀργυρίου μισθούμενον, ὑβριστοῦ καὶ ἀπαιδεύτου ἀνδρὸς εἶναι ἡγοῦμαι. *Aristides* c. Comoed. p. 511. οὐδὲ τοσαύτη μὲν λέξεως μοχθηρία, τοσαύτη δὲ μελῶν ἀσέλγεια, ἔτι δὲ σχημάτων αἰσχύνη. *Lucian*. piscat. 34. ἀσελγέστεροι τῶν ὄνων. & Bis. accus. 31. αὕτη ἐγέλα καὶ ἥδετο τοῖς δρωμένοις, παρανοίγουσα τὰς θύρας —— ἠσέλγαινε καὶ ἐμοιχεύετο πρὸς αὐτῶν. *Polyb*. I. 6. διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων ἀσέλγειαν. V. 28.

21 όμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλο-
22 γισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, Φόνοι, Κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονη-
ρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη.
23 Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, ϗ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐκεῖθεν ἀνα-
24 στὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου ϗ Σιδῶνος. ϗ εἰσελθὼν εἰς —τὴν οἰκίαν, οὐδέ-
25 να ἤθελε γνῶναι· ϗ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ
θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.
26 (Ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, ~Συροφοίνισσα: τῷ γένει) ϗ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
ἐκ-

~Συροφοινίκισσα

βλασφημία] — Evang. 10. βλασφημίαι 2. 5. 14. 50. 52. 59. 61. 73. Evang. 13. 17. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Copt*. ὑπερηφανία] ὑπερηφανίαι D. a in Vers. Lat. superbia.
23. πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα 13. Versio *Syr*. τὰ] — 90.
τὰ πονηρὰ] — 1. ἐκπορεύεται] ἐκπορεύονται GK.
24. ϗ ἐκεῖθεν] ἐκεῖθεν δὲ L. Versio *Copt*. *Syra* posterior in margine. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr*.
ἐκεῖθεν ἀναστὰς] ἀναστὰς ἐκεῖθεν D. ἀναστὰς] — Bodl. unus in Edit. Ox.
ἀπῆλθεν] ἐξῆλθεν L. ἦλθεν M. 56. 58. Versio *Syr*.
μεθόρια] ὅρια DL. 1. 13. 61. in marg. 69. Versio *Vulg*. *Copt*. *Origenes* in Matth. *Maxim*. c. Pyrrh.
ϗ Σιδῶνος] — DL. 28. *Origenes*. εἰσελθὼν] ἐλθὼν 40. 53.
τὴν] — AEGHML. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 15. Colb. 34. 35. ex emendatione. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 90. 92. 102. 106. Evang. 14. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*. Versio *Syra*, *Goth*. *Theophylactus*. probante *T. Beza*. τὴν οἰκίαν] οἶκον 14.
ἤθελε] ἠθέλησε 13. 69. ἠδυνήθη] ἐδυνήθη 72.
25. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ] γυνὴ δὲ εὐθέως ὡς ἀκούσασα D. Versio *Vulg*. ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ L. 33. Versio *Goth*. *Copt*. *Syr*. γὰρ] + ἡ 69. ἧς] ἡ 28. 69.
αὐτῆς] — D. 1. 13. 28. 46. 50. 68 69. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*.
πνεῦμα ἀκάθαρτον] ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ 13. 38. 69. ἐλθοῦσα] προσελθοῦσα 27. + ϗ D.
προσέπεσεν] προσεκύνησεν 28. πρὸς] εἰς 61. 90. 106.
πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτῷ 1. 13. 28. 69.
26. ἦν δὲ ἡ γυνὴ] ἡ γυνὴ δὲ ἦν 1. ἡ δὲ γυνὴ ἦν 82. ἡ δὲ γυνὴ D.
Συροφοίνισσα] Φοίνισσα D. at in Vers. Latina: Syrophoenissa. Συροφοινίκισσα AK. 1. 3. 4. 11. 13. Colb. tres. 36. 40. 42. 49. 50. 53. 60. 72. 73. 86. 106. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syra*, *Copta*, *Victor*, *Basil*. Eth. III. *Athanas*. Synops. Συροφοινικίσση 59. 61. 62. 64. Συραφοινίκισσα FGH. 2. 21. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 74. 78. 83. 85. 87. 88. 89. 90. 91. 92. Evang. 4. 5. 12. 13. 14. Editio *Complut*. duae priores *Stephani*. *Theophylactus*, *Euthymius*. Συραφοινίνισσα Evang. 9. 10. Συροφοινίκησα L. Evang. 17. σύρα φοινίκησσα E. Συραφοίνισσα M. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 14. Codices *Latini*. Συροφοινήκισσα 73.

28. διὰ τὴν εἰς ἄρατον γενομένην ἐξ αὐτῶν ἀσέλγειαν. VIII. 9. εἰς δὲ τοὺς ἀναγκαιοτάτους τῶν φίλων τὴν μεγίστην ἀσέλγειαν ἐναπεδείξατο. de virtut. & vit. p. 1441. ἐπεφεύγει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν ἀσέλγειαν, τήν τε περὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους. *Pollux* VIII. 75. ἐπὶ δὲ τοῦ ὑβρίσαντος ὑβριστὴς ὑπερήφανος, ὑπερόπτης ἀσελγὴς, προπετὴς, 79. ὑβρισμένος, ἠσελγημένος, πεπαρῳνημένος, συγκεκομμένος.

24. μεθόρια] *Pausanias* Arcad. 35. ὅροι πρὸς Μεγαλοπολίτας Μεσσηνίων καὶ οὗτοι —— ἐν μεθορίῳ τῆς Μεσσηνίας καὶ ἀρκάδων. *Aristoteles* de Mirab. Auscult. ἐπὶ τὰ μεθόρια τῆς γῆς. *Plut*. Symp. IX. 5. p. 740. E. ἡ μὲν ἐλπήνορος [ψυχὴ] οὔπω καταμεμιγμένη ταῖς ᾅδου διὰ τὸ τεθάφθαι τὸν νεκρὸν, ὥσπερ ἐν μεθορίοις πλανᾶται. *Polyaenus* p. 39. Μέλαιναι χωρίον μεθόριον ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. p. 590. μεθόριον συσπασάμενος τὸ ἑρμαῖον. *Herodianus* V. 4. 11. Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις. VII. 12. 19. θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν. *Thucydides* II. 27. ἡ δὲ θυρεᾶτις γῆ μεθορία τῆς ἀργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστι. *Schol*. μέση. 89. διὰ κερκίνης ἐρήμου ὄρους, ὅ ἐστι μεθόριον Σίντων καὶ Παίονων. IV. 56. ἐπὶ θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. 128. νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. 130. προϊὼν ἅμα εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄου. V. 54. ἐξεστράτευσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι —— ἐς Λεῦκτρα τῆς ἑαυτῶν μεθορίας. VIII. 10. ἐς Πειραιὸν τῆς κορινθίας, ἔστι δὲ λιμὴν ἔρημος καὶ ἔσχατος πρὸς τὰ μεθόρια τῆς ἐπιδαυρίας.

26. Συροφοινίκισσα] *Dionys*. descr. 904. Οὐχ ἅμα ναιετάοντες ὁμώνυμοι, ἀλλὰ διάμφις οἱ μὲν ἐπ' ἠπείρῳ τοί περ Σύριοι καλέονται. Οἱ δ' ἁλὸς ἐγγὺς ἐόντες ἐπωνυμίην Φοίνικες. *Od*. ο. 416. ἔσκε δὲ πατρὸς ἐμοῖο γυνὴ Φοίνισσ' ἐνὶ οἴκῳ. *Herodot*. VIII. 118. ἐπὶ νηὸς Φοινίσσης. *Tibull*. I. 8. 18. Alba Palaestina sancta columba viro. *Mela* I. 11. Syria late littora tenet, terrasque etiam latius introrsus aliis aliisque nuncupata nominibus. Nam & Coele dicitur, & Mesopotamia, & Damascene, & Babylonia, & Judaea, & Sophena. Hinc Palaestina est, quae tangit Arabas, tum Phoenice, & ubi se Ciliciae committit Antiochia. & *Plin*. H. N. V. 13. Syria vocabatur Phoenice. *Strabo* XVI. p. 1086. C. Συρίαν· τελευταίαν δ' ἐν μὲν τῇ παραλίᾳ τὴν Φοινίκην· ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τὴν Ἰουδαίαν. p. 1097. B. ἡ μὲν ἀπὸ ὀρθωσίας μέχρι Πηλουσίου παραλία Φοινίκη καλεῖται στενή τις καὶ ἀλιτενής· ἡ δ' ὑπὲρ ταύτης μεσόγαια —— Ἰουδαία λέγεται. *Lucian*. Deor. Concil. 4. Οὐδὲ ἕλλην μητρόθεν, ἀλλὰ Συροφοίνικος τινος ἐμπόρου. *Euripid*. argum. Phoenissarum. ὁ χορὸς ἐκ τῶν Φοινισσῶν παρθένων, ὅθεν καὶ τὸ δρᾶμα ἐπεκλήθη, τῶν ἐκ τῆς Παλαιτύρου. *Od*. ο. 414. ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι —— Φοίνικες ναυσίκλυτοι ἤλυθον ἄνδρες Τρῶκται μύρι' ἄγοντες ἀθύρματα νηῒ μελαίνῃ. *Juvenal*. Sat. VIII. 159. Obvius assiduo Syrophoenix udus amomo Currit, Idumaeae Syrophoenix incola portae. *Herodian*. V. 4. 11. Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις. Vocatur Syrophoenissa, ut distinguatur à Lybophoenissis sive Poenis, qui Romae notiores erant. *Diodor*. S. XIX. 103. οἱ ζωγρηθέντες τῶν Φοινίκων.
Ἑλληνίς] nomen religionis est, non regionis, & eo nomine vocantur, quotquot idololatrae sunt --- quamvis Graeci generis non sint, sed Syri puta vel Parthi

~ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ἄφες πρῶτον χορτασθῆ- 27
ναι τὰ τέκνα· Οὐ γάρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-
ρίοις. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς 28
τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. Καὶ εἶπεν αὐτῇ· Διὰ τοῦτον τὸν λό- 29
γον ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶ- 30
κον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.
Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γα- 31
λιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον· καὶ 32
παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 33
ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἥψατο
τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐφφα- 34
θὰ,

~ἐκβάλῃ

ἐκβάλλῃ] ἐκβάλῃ ADEKL. 1. 3. 10. 12. 13. 15. 35. 36. 37. 38. 44. 45. 46. 49. 51. 54. 55. 59. 61. 62. 63. 73. 83. 85. 86. 87. 89. 92. Evang. 13. 14. 17. 19. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1100.
ἐκ] ἀπὸ DL. —— 1. 13. 71. Evang. 10.
ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς] τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ἐκβάλῃ 13. 69.
27. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν] καὶ λέγει D. καὶ ἔλεγεν L. Versio *Copt. Vulg.*
αὐτῇ] — 1. 90. a prima manu. *Basilius.*
καλόν ἐστι] ἐστι καλὸν 1. 12.
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις] τοῖς κυναρίοις βαλεῖν 1.
28. ἡ δὲ] ἀλλ' εὐθὺς Versio *Syra* posterior in margine.
ἀπεκρίθη καὶ] ἀποκριθεῖσα 59. 73.
καὶ λέγει αὐτῷ] αὐτῷ λέγουσα D. 28. 69. λέγουσα 1. 13. 69.
ναὶ] — D. 13. 69.
καὶ γὰρ] ἀλλὰ καὶ D. καὶ Evang. 9. 10. 12. Versio *Syra*.
ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει] ἐσθίει ὑποκάτω τῆς τραπέζης 73. Versio *Vulg.*
ἐσθίει] ἐσθίουσιν DL. 1. 13. 28. 69. Evang. 18. 19.
παιδίων] παίδων D. 64. 82.
29. διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε] ὕπαγε, διὰ τοῦτον λόγον D. 1. Versio *Syr.*
30. τὸν] — D.
αὐτῆς] — D. 1. 28.
τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης] τὴν θυγατέραν βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς D. 1. 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.* probante *J. A. Bengel.* in Gnom. τὸ παιδίον βεβλημένον ὑπὸ τὴν κλίνην, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς L. καὶ τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς 86.
τὴν θυγατέρα βεβλημένην] τὸ παιδίον βεβλημένον Evang. 9. 10. 12.
τῆς κλίνης] τὴν κλίνην D. 52. Evang. 9. 10. 12.
31. ἐξελθὼν] + ὁ Ἰησοῦς G. 10. 29. 37. 40. 46. 53. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 90. Colb. tres. Versio *Syra.*
καὶ Σιδῶνος ἦλθε] ἦλθε διὰ Σιδῶνος DL. 33. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 404.
πρὸς] εἰς DL. 1. 13. 69. Evang. 20. παρὰ 68.
ἀνὰ μέσον] ἀπὸ 28.
μέσον] μέσων 3. 12. 14.
τῶν ὁρίων] — 44. + τῆς D.
32. κωφὸν] + καὶ D. Versio *Vulg. Armen. Athanas.* Synops. Script. probante *J. Millio* prol. 996.
μογιλάλον] μογγιλάλον F ex emendatione L. 44. a prima manu. 80. 82. 83. 86. a prima manu. Editio *Complut. Cyrillus*, Act. Ephes. V. *Athanas.* Synopsis.
παρακαλοῦσιν] παρεκάλουν 33. Versio *Vulg.*
αὐτῷ posterius] ἐπ' αὐτὸν 68.
τὴν χεῖρα] τὴν χεῖραν D. τὰς χεῖρας 33.
33. ἀπολαβόμενος] ἐπιλαβόμενος E a prima manu. 3. 34. 39. 50. 52. 61. 67. 73. 74. 90. Colb. Evang. 12. 14. 16. 24. Editio *Complut.* Versio *Vulg.*
ἔβαλε τ. δ. α. ε. τ. ω. α. καὶ πτύσας] πτύσας ἔβαλεν τ. δ. α. ε. τ. ω. α. καὶ ἥψατο D. ἔβαλε τ. δ. α. πτύσας ε. τ. ω. α. καὶ ἥψατο 13. 69.
πτύσας] + χαμαὶ Evang. 21.
αὐτοῦ prius] —— L.
34. ἐστέναξε] ἀνεστέναξε D. 13. 69.
ἐφφαθὰ] *J. Drusius* adducor ut credam scriptum fuisse ἐθφαθὰ, & inde postea factum ἐφφαθὰ.
34. 35.] — 46.
35. καὶ primum] — Evang. 5.

thi vel Medi vel Arabes vel Indi vel Æthiopes. Quicunque enim Ἰουδαϊσμὸν non profitebantur, Judaeis ἕλληνες dicebantur, & totus mundus ab his dividebatur in ἕλληνας & Ἰουδαίους. Idem ergo in libris Sacris ἕλλην & ἐθνικὸς. *Act.* XIV. 1. 5. *Salmas.* de Hellenist. p. 218. Ita Christus se demonstravit non Judaeorum solum sed universi generis humani servatorem, & mulierem idololatram, & mox 32. surdum & mutum h. e. atheum qui, utpote disciplinae non capax, nec Judaeis nec Gentibus annumerari poterat, sanando.

τῷ γένει] *Act.* XVIII. 2. 24. *Lucianus* Pseudolog. 1. Πάριον τὸ γένος. natione, gente, patria.

32. *In Hippiatricis* de Asino. τῇ φωνῇ μὴ μόγγος. *Lex.* Cyrilli. βραδύγλωσσος. Lex. MS. βατταρίζειν, μογιλαλεῖν. *Etymol.* βατταρίζειν εἴρηται τό μόλις λαλεῖν, ἀπὸ τοῦ Βάττου ἰσχνοφώνου ὄντος. *Aëtius* VIII. 38. de ancyloglossis. οἱ τοιοῦτοι δὲ μόγις διαλέγονται, διὸ καὶ μογιλάλοι ὑπὸ τίνων προσαγορεύονται. Versio Symmachi Aquilae & Theodotionis mutum interpretantur. μογιλάλον *Exod.* IV. 11. & οἱ O. *Esaj.* XXXV. 6. *Glossar.* μογιλάλος, attubus.

33. *Plat.* in Hipp. minore. καὶ ἀπολαμβάνων, ὃ ἂν δυσχερέστατον τοῦ λόγου τούτου ἔχῃ seorsum sumens. *Philostrat.* V. Apollon. VII. 18. σὺ δ' οὕτω τι μοὶ ἐπιτηδείως ἔχεις, ὡς —— ἀπολαβών με ἰδίᾳ ποδαπός τε εἴην λέγειν, καὶ ὅτι μοι τὸ ὄνομα, καὶ ὡς ἔχω τοῦ πατρὸς. *Appian.* B. C. V. p. 1105. ταῦτα μὲν εἶπεν ἅπασιν, ἰδίᾳ δὲ ἕνα τῶν τριῶν ἀπολαβὼν Φούρνιον. *Herodot.* teste Æ. Porto. ἀπολαμβάνειν τινα μοῦνον.

34. *Plut.* Fab. p. 181. A. μηρόν τε πληξάμενος, καὶ στενάξας μέγα. quia gemitus & suspiria eduntur contracto & angustato pectore & corde. Coriol. p. 232. B. καὶ μυγμῷ καὶ στεναγμῷ ψόφον ὅμοιον ἐκβάλλειν ἀγάλματα.

35. *Rufus.* τῶν δὲ ὤτων ἀκοὴ μὲν ὁ πόρος, δι' οὗ ἀκούομεν. *Aristot.* probl. XI. 33. νυκτὸς δὲ —— ὁ τῆς ἀκοῆς πόρος μᾶλλον ἀνεωγμένος καθάπερ τῆς ἡμέρας. *Bereschith* R. V. apertus & mutus opponuntur. & *Je-*
bam.

35 θὰ, ὅ ἐστι, Διανοίχθητι. Καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί· καὶ ἐλύθη ὁ δεσ-
36 μὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν·
37 ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς
ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· Καλῶς πάντα πεποίηκε· καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ
τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

1 ΕΝ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγω-
2 σι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Σπλαγχνίζομαι
ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
3 Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐ-
4 τῶν μακρόθεν ἥκουσι. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν τούτους δυνήσεταί

τις

~ ἡμέραι

εὐθέως] — D. 102. Versio *Copt.*
αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ] αἱ ἀκοαὶ αὐτοῦ D.
καὶ ἐλάλει ὀρθῶς] — 90.
μηδενὶ] + μηδὲν D. probante *J. Millio* prol. 404.
ὅσον] ὅσῳ 44.
αὐτὸς] — A. 1. 28. 53. 102. Versio *Copt. Vulg.* Colb. probante *J. Millio* prol. 1342.
διεστέλλετο] διετέλλετο 61. in ora. 70 + αὐτοὶ L. 61. Versio *Copt.*
μᾶλλον] comma transfert post μᾶλλον Editio *Curcellaei.*
37. ὑπερπερισσῶς] ὑπερεκπερισσῶς D. 1.
1. ἐκείναις] + δὲ D. Versio *Syr.*
παμπόλλου] πάλιν πολλοῦ DGLM. 1. 13. 28. 33. 59. 61. 69. 73. Versio *Vulg. Copt. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ἐχόντων] ἔχοντος 50. + αὐτῶν D.
ὁ Ἰησοῦς] — ADLM. 1. 11. 38. 59. 61. 67. 73. 86. Colb. 102. 106. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* utraque. *Æthiop. Arab.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1400.
αὐτοῦ] — DL. 1. 38. 39. 59. 67. 73. 106. Versio *Vulg. Goth. Copt.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1343. 1465.
2. τὸν ὄχλον] τοῦ ὄχλου τούτου D. + τοῦτον 61. Versio *Syra.*
ἤδη ἡμέρας] ἡμέρας ἤδη 1.
ἡμέρας] ἡμέραι ADEFGHKL. 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 28. 33. 34. 36. 37. a prima manu. 38. 39. 44. 46. 48. 52. 53. 54. 59. 61. 63. 65. 68. 71. 72. 73. 85. 87. 90. Ev. 18. 19. probante *J. Milio* prol. 1343. & *J. A. Bengelio.*
προσμένουσι] παραμένουσι 49.
προσμένουσι μοι] εἰσίν, ἀπὸ πότε ὧδέ εἰσιν D. & Versio Lat. ex quo hic sunt.
3.] καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον οὐ θέλω, μὴ ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ· ὅτι καί τινες ἐξ αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκασιν D.
αὐτῶν] ἀπὸ DL. 1. 13. 28. 33. 49. 60. 61. 69. 92. Versio *Vulg. Syr.*
οἶκον] οἴκους 6. 37. τὸν οἶκον 13. 69.
γὰρ] — L. 1. 13. 28. Versio *Copt.* + ἐξ D. 39. 74. 80. 90. Colb.
ἥκουσι] ἥκασι AD. 1. Colb. Editio *Complut. Stephani, Erasmi* 3. 4. 5. *Bogardi, Plant. Genev.* Versio *Vulg.* probante *Grotio.* εἰσιν L. Versio *Copt.*
4. αὐτοῦ] + ὅτι L. + κύριε Bodlej. unus in Edit. Ox. + λέγοντες 106. Versio *Syra* posterior.
τούτους] αὐτοὺς 1. 50. Versio *Vulg.*

διηνοίχθησαν] ἠνύγησαν D. ἠνοίγησαν 1. ἠνοίχθησαν L.
καὶ secundo loco] + εὐθέως L.
36. διεστείλατο] διετείλατο 61. in marg. 70.
εἴπωσιν] λέγωσιν L.
ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο] οἱ δὲ αὐτοὶ D.
περισσότερον] περισσοτέρως D. 61.
τοὺς ἀλάλους] — 28.
ὄντος] ἐλθόντος 37. 60. Evang. 13. 17.
ἔχουσιν] ἔχωσιν 2.

bam. XIV. *Lucian.* Contempl. 21. ὡς μηδ' ἂν τρυπάνῳ ἔτι διανοιχθῆναι αὐτοῖς τὰ ὦτα· τοσούτῳ κηρῷ ἔβυσαν αὐτά.

Justin. XIII. 7. 1, 6. Cui nomen Pattos propter linguae obligationem fuit — Linguae nodis solutis loqui primum coepit. *Eustath.* in Od. θ. p. 312, 1. καλῶς οὖν ἔγραφέ τις τὸ οἶνος πόδας δεῖ, γλῶσσαντε νόοντε δεσμοῖσιν ἀφρασοῖσιν. *Schol. Pindar.* Pyth. IV. de Batto. ὁ δὲ ἀκέσανδρος μὴ ἐκ γενετῆς αὐτὸν φησὶν ἰσχνόφωνον γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου δεθῆναι τὴν γλῶσσαν. *Nonni Dionys.* XXVI. οὓς φύσις ἀφθέγγων στομάτων σφρηγίσσατο δεσμῷ, Γλῶσσαν ὑποσφίγξασα σοφῆς ὀχετηγὸν ἰωῆς --- Βάκχος ἄναξ ἐλέαιρε, λιποφθόγγων δ' ἀπὸ λαιμῶν Γλώσσης δεσμὸν ἔλυσε, καὶ ἤλασεν ἥλικα σιγὴν· φωνὴν δ' ὀψιτέλεστον ἐπεξύνωσεν ἑκάστῳ. *Liban.* D. XVI. p. 456. D. τί στόμα ἀνοίγετε κεκλεισμένον; τί λύετε γλῶτταν δεδεμένην; *Isocr.* Panath. ἐπειδήπερ ἐπελήλυθέ μοι τὸ παῤῥησιάσασθαι καὶ λέλυκα τὸ στόμα. *Oribasius* p. 54. ἀναγκαζόμεθα τέμνειν τὸν δεσμὸν, ἀπολύειν τε τῆς δέσεως τὴν γλῶτταν. *Georg.* II. 94. & passo Psythia utilior, tenuisque Lageos Tentatura pedes olim vincturaque linguam.

37. *Plut.* de Def. Orac. p. 438. B. ἀλάλου καὶ κωφοῦ πνεύματος πλήρης. *Alexander* Aphrodis. οἱ ἐκ γενετῆς κωφοὶ καὶ ἄλαλοι.

1. *Plat.* βοσκήματα πάμπολλα. & Meno: καὶ ἄλλαι παμπόλλαι ἀρεταί εἰσιν. *Lucian.* Zeux 8. πλήθει παμπόλλους ὁρῶν. *Theo* progymnas. 4. προσήκει καί τινων προγόνων ἦν, καί τινος πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ ἄλλα πάμπολλα λέγειν. *Pollux.* VI. 37. ἐκ τοῦ πᾶν — πάμπολυ. *Ælian.* V. H. II. 41. καὶ ἀνάχαρσις δὲ πάμπολύ φασιν ἔπιε παρὰ περιάνδρῳ· καὶ Λάκυδης δὲ καὶ τίμων οἱ φιλόσοφοι, καὶ τούτους πιεῖν πάμπολύ φασι. *Dio Chrys.* IV. p. 60. B de Alexandro αὐτός μεν χρυσίου καὶ ἀργυρίου παμπόλλου ἐδεῖτο, ὥστε ἐπιτελέσαι τι ὧν ἐβούλετο. & VI. p. 87. D. τὸ δὲ τῆς ὁδοῦ μῆκος — παμπολὺ γίγνεσθαι. X. p. 150. A. κροίσου — Σόλωνι συγγενομένου καὶ ἄλλοις παμπόλλοις σοφισταῖς. XV. p. 235. B. παρεγενόμην τισὶ διαμφισβητοῦσιν — ἐπὶ χρόνον παμπολύν. XL. p. 490. A. οἱ δὲ ἐλεγεποίουν, ὅτι τοῖς Σμυρναίοις παμπόλλας δωρεὰς δώῃ καὶ χρήματα ἀμύθητα πέμψειε. LXII. p. 588. B. δαπάνης δεῖ παμπόλλης.

3. *Aristophanes* Equit. 618. ὡς ἐγώ μοι δοκῶ κἂν μακρὰν ὁδὸν διελθεῖν, ὥστ' ἀκοῦσαι.

τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; Καὶ ἐπηρώτα αὐτοὺς· Πόσους ἔχετε ἄρτους; 5
Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτά. Καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· ϗ λαβὼν τοὺς 6
ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, ϗ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσι· καὶ
παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα. ϗ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι ϗ αὐ- 7
τά. Ἔφαγον δὲ, ϗ ἐχορτάσθησαν· ϗ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρί- 8
δας. Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι· ϗ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμ- 9. 10
βὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. Καὶ ἐξ- 11
ῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, ϗ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει· Τί ἡ γε- 12
νεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. Καὶ ἐπε- 13
λάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. 14
Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων· Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων ϗ 15
τῆς

τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι] ὧδε δυνήσεταί τις χορτάσαι τούτους 1. Versio *Copt.*
δυνήσεται] δύναται 28. ὧδε] — D. 69. Versio *Goth.* Codices *Latini.*
ἄρτων] ἄρτον H. 1. 36. 38. 40. 92. ἐρημίας] ἐρημίαις AK. 38. 42. 63. 65. 86.
5. ἐπηρώτα] ἐπηρώτησεν M. ἔχετε ἄρτους] ἄρτους ἔχετε D. Versio *Vulg.*
εἶπον] + αὐτῷ L. Versio *Syra.* 6. παρήγγειλε] παραγγέλλει DL.
τῆς γῆς] τὴν γῆν 1. 33.
ἄρτους] + ϗ CD. 3. 5. 9. 10. 35. 36. 37. 40. 44. 53. 56. 57. 58. 66. 68. 71. 83. 91. Versio *Goth. Syr.*
παραθῶσιν] παρατιθῶσιν CLM. 13. 33. 69. Evang. 18. 19. 7. εἶχον] εἶχαν D.
ὀλίγα ϗ] + ταῦτα AFK. 15. 42. 50. 54. 63. 72. 91. Versio *Vulg. Goth.* + αὐτὰ M. 1. 11. 13. 38. 61. 86. 106. Versio *Syra* utraque.
εὐλογήσας] εὐχαριστήσας D. + αὐτὰ CL. 6. 28. αὐτὰ εὐλογήσας 69.
παραθεῖναι] παράθετε 33. παρατεθῆναι A. Evang. 18. 19. παραθῆναι 13. 44. 46. 47. 53. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bogardi.*
παραθεῖναι ϗ αὐτὰ] ϗ ταῦτα παράθετε C. ϗ αὐτοὺς ἐκέλευσεν παρατιθέναι D. ϗ ταῦτα παρατιθέναι L.
ϗ posterius] — 80. 87. ϗ αὐτὰ] — 1. 28. 61. 67. Versio *Syra.*
ἔφαγον δὲ] ϗ ἔφαγον CDL. 1. 33. 40. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ϗ ἐχορτάσθησαν] — 33. + πάντες KM. 11. 15. 42. 60. 61. 63. 91. Evang. 13. 17.
περισσεύματα] τὰ περισσεύματα C. τὸ περίσσευμα τῶν D. περισσεύσαντα 33.
κλασμάτων] κλάσματα 33.
ἑπτὰ σπυρίδας] σφυρίδας ζ. D. ἑπτὰ σφυρίδας A prima manu. + πλήρεις 13. 33. 69. 90. Evang. 18. ex *Matthaeo.*
9. οἱ φαγόντες] — L. 33. 69. Evang. 18. 19. Versio *Copt.*
ὡς] ὡσεὶ M. 3. 9. 14. τετρακισχίλιοι] + ἄνδρες G.
ἀπέλυσεν] κατέλυσεν 63. 10. εὐθέως] εὐθὺς CL. 1. 13.
εὐθέως ἐμβὰς] ἐμβὰς εὐθέως AM. 1. 106. Versio *Goth. Syr.* αὐτὸς ἀνέβη D. ἐμβὰς εὐθὺς 69.
τὸ] — L. 1.
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] Versio *Copt.* + ϗ D. Versio *Goth.*
ἦλθεν] + ὁ Ἰησοῦς L. ἦλθον Versio *Syra* posterior.
μέρη Δαλμανουθά] ὅρια μελαγαδα D a prima manu; & ex emendatione Μαγαδά; in Versione Lat. Magidan. μέρη Μαγθαλά 13. μέρη Μαγδαλά 1. 69. Versio *Arab.* Μαγδαλὰν Versio *Goth. Copt.* teste Marschallo. *Augustinus* de Consens. Ev. 11. 51. Dalmanutha, quod in quibusdam Codicibus legitur, non dixit Matthaeus sed Magedan. Non autem dubitandum est, eundem esse locum sub utroque nomine. Nam plerique Codices non habent etiam secundum Marcum nisi Magedan. & *Hieronymus* de Locc. Hebr. *Lightfootus* conjicit, eundem esse locum, qui in *Cilaim* IV. 9. & alibi vocatur Zalmon.
11. ἐξῆλθον] ἐξήλθοσαν D. ἦλθον 40.
ϗ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι ϗ ἤρξαντο] ϗ ἤρξαντο οἱ Φαρισαῖοι 33.
συζητεῖν] συνζητεῖν ACDEL. + σὺν D.
συζητεῖν αὐτῷ ζητοῦντες] συζητοῦντες 69. συζητεῖν αὐτῷ ϗ ζητεῖν Codex teste *Erasmo.*
αὐτοῦ] + τὸ D. ἀπὸ] ἐκ 69.
οὐρανοῦ] + ἰδεῖν 68. 12. ἀναστενάξας] στενάξας M. 14. 36. 40. 53. 54.
αὐτοῦ] — D. 1. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 404. τί] — 71.
σημεῖον ἐπιζητεῖ] ζητεῖ σημεῖον CDL. 1. 33. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
εἰ] οὐ 5. 13. 69. Versio Syr. *Origenes.* in Ezech. XIV. 20. εἰ δοθήσεται, τοῦτ' ἔστιν, οὐ δοθήσεται.
13. ἐμβὰς πάλιν] πάλιν ἐμβὰς CD. 69. πάλιν] — Versio *Copt. Syr. Theophylactus.*
εἰς τὸ πλοῖον] — CL. Codices *Latini.* ἀπῆλθεν] ἀπῆλθον Versio *Syra.*
τὸ] — EFG. 2. 3. 9. 10. 34. 35. 37. 39. 44. 61. 62. 64. 74. 83. 85. 86. 89. 90. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Plant.* duae priores *Stephani*, *Bengelii.*
14. ἐπελάθοντο] + οἱ μαθηταὶ D. 35. 37. + οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 13. 28. 51. 56. 58. 61. 62. 67. 69. 78. 80. 90. Colb.
λαβεῖν ἄρτους] ἄρτους λαβεῖν 13. 69. Versio *Vulg.* ϗ posterius] — D. 49.
ϗ εἰ μὴ ἕνα] ἕνα μόνον 1. 13. 69. ἄρτον οὐκ εἶχον] ἔχοντες ἄρτον 69.

17. οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε] *Cic.* de N. D. III. 24. *Quae autem in his vis Deorum insit, tum intelligam cum cognoro.* Ubi cognoscere significat nunc primum discere seu mente accipere: intelligere autem

16 τῆς ζύμης Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· Ὅτι ἄρτους οὐκ
17 ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
18 οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὀφθαλμοὺς ἔ-
19 χοντες οὐ βλέπετε; καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; Ὅτε τοὺς πέν-
τε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρα-
20 τε; Λέγουσιν αὐτῷ· Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων
21 σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτά. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·
22 Πῶς οὐ συνίετε; Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν· καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν
23 αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν
ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα
24 αὐτὸν εἴ τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας, ἔλεγε· Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους + ὡς δένδρα +
25 περιπατοῦντας. Εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐ-
ποί-

+ ὅτι + ὁρῶ

οὐκ εἶχον] ἔχοντες 1. 13. 69. εἶχον D. οὐκ ἔχον Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi*.
μεθ' ἑαυτῶν] μετ' ἑαυτῶν D. μετ' αὐτῶν Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi*.
ἐν τῷ πλοίῳ] εἰς τὸ πλοῖον 46. 52. 53. 60.
15. διεστέλλετο] διετέλλετο 70. διέστελλεν 92. διεστείλατο EF. 13. 61. 69.
ὁρᾶτε] — D. 1. 2. Codices *Latini*. + καὶ C. 12. 13. 61. 69. Versio *Vulg*.
ἐκ secundo] + ἀπὸ G. 1. a τῆς ζύμης ad ζύμης] — 15.
Ἡρώδου] τῶν Ἡρωδιανῶν 1. 13. 28. 60. 69. Colb. Versio *Armena*. Codices *Latini*.
16. λέγοντες] — D. 1. ὅτι] — 57. Versio *Syr*.
ἔχομεν] εἴχαν D. ἔχουσι 1. 28. ἐλάβομεν 14. 46. 58.
17. ὁ Ἰησοῦς] — L. Versio *Copt*.
διαλογίζεσθε] + ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν D. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Æthiop*. λογίζεσθε 28.
+ ἐν ἑαυτοῖς M. 13. 61. 69. + ὀλιγόπιστοι 13. 61. 69. Versio *Syra* posterior cum asterisco; & in margine notat: non inveni in duobus exemplaribus Graecis neque in priori Syra.
οὔτε συνίετε] — 1.
ἔτι] ⌐ CDL. 1. 28. 33. Versio *Copta*. ὅτι 106.
πεπωρωμένην ἔχετε την καρδίαν ὑμῶν] πεπηρωμένη ἐστιν ἡ καρδία ὑμῶν D a prima manu: sed Versiō Lat. sic obtusa sunt corda vestra. Vulg. vero: adhuc coecatum habetis cor vestrum. *Arab*.
ἔχετε] ἔχομεν 12. 54. ὑμῶν] — 56. 58.
18. καὶ οὐ] οὐδὲ D. Versio *Syr*. οὐ 60. καὶ prius] — 64.
καὶ οὐ μνημονεύετε] nota interrogandi his verbis praeponitur, comma postponitur. 35. 36. 37. 39. 40. 92. Vers. *Copt*.
19. ὅτε] — 28. 60. ὅτι 69. ἄρτους] + καὶ τοὺς δύο ἰχθύας Versio *Saxon*.
+ οὓς 13. 99. Versio *Copt*. πεντακισχιλίους] + καὶ DM. 33. Evang. 18. 19.
πλήρεις κλασμάτων ἤρατε] κλασμάτων ἤρατε πλήρεις D. 53. κλασμάτων πλήρεις ἤρατε C. 1. Versio *Syra*. Editio *Complut*. κλασμάτων ἤρατε 13. 69. + καὶ 12. 61.
δώδεκα] δέκα 64. 20. ὅτε δὲ] + καὶ C. Versio *Copt*.
δὲ prius] — L. Versio *Copt*.
ἑπτὰ] + ἄρτους CM ex emendatione. 13. 45. 59. 64. 69. Versio *Vulg*. *Armen*.
πόσων σπυρίδων πληρώματα] πόσας σφυρίδας D. 49. Versio *Vulg*. πόσων σπυρίδων πληρωμάτων 71.
οἱ δὲ εἶπον] καὶ λέγουσιν αὐτῷ CL. Versio *Copt*. *Vulg*.
21. ἔλεγεν] λέγει DFK. 35. 36. 40. 45. 48. 50. 51. 53. 54. 62. 69. 74. 80. 83. 86. 89. 90. εἶπεν 1.
πῶς] — CL. 1. + οὖν 61. ex emendatione. 69.
οὐ] οὔπω ACDLM. 1. 4. 7. 15. 27. ex emendatione 33. 35. 38. 42. 46. 48. 61. 62. 66. 69. 72. 80. Colb. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque. *Theophylactus* editus.
συνίετε] συννοεῖτε D a prima manu. νοεῖτε ex emendatione; atque ita Editio *Erasmi* 2., *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*
22. ἔρχεται] ἔρχονται CDL. 13. 69. 92. Versio *Vulg*. *Goth*. *Copt*. *Armen*. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 405. αὐτοῦ] — 106.
Βηθσαϊδάν] Βηθσαϊδᾶ C. 1. 28. 33. 46. 48. 52. 54. 56. 58. 69. 73. 85. 90. Editio *Complut*. Versio *Copt*. Codices *Latini*. *Theophylactus*, *Athanas*. *Synops*. Βηθανίαν D. Versio *Goth*.
23. ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς] λαβόμενος τὴν χεῖρα D. ἐξήγαγεν] ἐξήνεγκεν L.
τοῦ τυφλοῦ] — 69. αὐτοῦ 1. αὐτοῦ] + καὶ 1. 13. 69. Editio *Erasmi*, *Bogardi*.
αὐτῷ] αὐτοῦ AK. 3. 28. Versio *Vulg*. *Syr*. ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ 33. — 86.
ἐπηρώτα] ἐπηρώτα D. sed in Versione: interrogabat. βλέπει] βλέπεις CD. Versio *Copt*.
24. ἔλεγε] λέγει D. 67. 69. Versio *Vulg*. εἶπεν C. ὡς] ὡσεὶ 106.
ὡς δένδρα] ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ AC a prima manu. EFL. 2. 3. 34. 35. 36. 38. 39. 72. 73. 74. 80 88. 89. 90. 92. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae* secunda, *Wechelii*, *Bengelii*, *E. Schmidii*. *Euthymius*, *Theophylactus*. Versio *Belgica*, probante *J. Millio*. περιπατοῦντας] περιπατοῦντα *J. Clericus*.
25. εἶτα] καὶ D. —— Versio *Syra*. ἐπέθηκε] ἔθηκεν L. ἐπιθεὶς D.
χεῖρας] + αὐτοῦ 54. Versio *Syr*.
ἐποίησεν αὐτὸν] ἤρξατο D. Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 404. —— CL. 1. 13. 28. Versio *Copt*. *Syr*. probante *H. Grotio*.

rem jam perspicere ac retinere, quae accepta sunt. *Jo*. XI. 49. 2. *Tim*. II. 7. Sup. VII. 18.

ποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· ϗ ἀποκατεστάθη ϗ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. Καὶ ἀπ- 26
έστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων· Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπης τινὶ
ἐν τῇ κώμῃ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ϗ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς 27
Φιλίππου· ϗ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· Τίνα με λέγου-
σιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν· ϗ ἄλλοι, Ἠλίαν· 28
ἄλλοι δὲ, ἕνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶ- 29
ναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐ- 30
τοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 31
ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, ϗ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ϗ ἀρχιερέων ϗ
γραμματέων, ϗ ἀποκτανθῆναι· ϗ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. Καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον 32
ἐλάλει· Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐτῷ· Ὁ δὲ ἐπιστρα- 33
φεὶς, ϗ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων· Ὕπαγε ὀπίσω
μου σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσά- 34
μενος

ἀναβλέψαι] ἐνέβλεψε C. διέβλεψεν L. 1. 13. 28. βλέψαι Codex unus Stephani teste Beza. Evang. 18. 19. —— Versio *Syr.* probante *H. Grotio.* + ϗ διέβλεψεν 69.
ἀποκατεστάθη] ἀπεκατέστη CL. 44. ἀπεκατεστάθη EFKM. 2. 3. 9. 13. 60. 69. 71. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
ϗ ἐνέβλεψε] ὥστε ἀναβλέψαι D. Versio *Vulg. Chrysost. Victor.* probante *J. Millio* prol. 404.
ἐνέβλεψε] ἐνέβλεπεν L. 13. 28. 69. ἀνέβλεψε F. 2. quinque Codices Stephani teste Beza. 36. 38. 40. 51. 52. 53. 56. 58. 59. 61. 64. 71. 72. 78. 85. 86. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi*, *Victor*, *Theophylactus.* διέβλεψε 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, probante *T. Beza. Act.* XXII. 11. τηλαυγῶς] δηλαυγῶς CL.
ἅπαντας] ἅπαντα CL. 1. 13. 15. 69. πάντα D. Versio *Vulg. Copt. Syra*, *Lutheri*, *Chrysost. Victor.* probante *J. Millio.* prol. 405. & *H. Grotio.* 26. τὸν] —— ACDEFL. 3. 44. 72. 73. 74. 85. 89.
λέγων] ϗ λέγει αὐτῷ D. + ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου D. 13. 61. 69. Versio *Vulg. Origenes*, *Theophylact. Victor*, *Euthymius.*
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπης τινὶ ἐν τῇ κώμῃ] ϗ μηδενὶ εἴπης εἰς τὴν κώμην D. ϗ εἰς τὴν κώμην μὴ εἰσέλθης, ϗ μηδενὶ εἴπης. *Origenes. Victor*, *Theophylactus*, *Euthymius.* ϗ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδενὶ μηδὲν [μηδὲν —— 69.] εἴπης μηδὲ ἐν τῇ κώμῃ 61. 69. ϗ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδενὶ εἴπης μηδὲν ἐν τῇ κώμῃ 13. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης L. 1. a prima manu. Versio *Copta.* εἰς τὴν κώμην μὴ εἰσέλθης, ἀλλ' ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου ϗ ἐὰν εἰσέλθης εἰς τὴν κώμην, μηδενὶ μηδὲν εἴπης 28. Versio *Armena.* ϗ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδενὶ εἴπης Versio *Vulg. Syra* posterior in margine, quae addit ἐν τῇ κώμῃ.
27. τὰς κώμας καισαρείας] καισάρειαν D. τῆς] —— 11.
αὐτοῦ posterius] —— A. αὐτοῖς] —— DL. Codices *Latini.* τίνα] τι K.
οἱ ἄνθρωποι εἶναι] εἶναι οἱ ἄνθρωποι D. Versio *Vulg.* + τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου Evang. 18.
ab εἶναι ad εἶναι comm. 29.] — 61.
28. ἀπεκρίθησαν] + αὐτῷ 33. 90. + αὐτῷ λέγοντες D. 13. 69. Versio *Vulg.* εἶπαν Versio *Syra.* εἶπαν αὐτῷ λέγοντες C a prima manu. L. Versio *Copt. Armen.* + οἱ μαθηταὶ 13. 69.
βαπτιστὴν] βαπτίζοντα 28.
ϗ ἄλλοι] ἄλλοι δὲ D. 13. 69. ἄλλοι 59. 69. 71. 106. Versio *Vulg.*
ἄλλοι δὲ] ϗ ἄλλοι 69. + ὡς D. Versio *Vulg.* ἕνα] ὅτι εἷς C a prima manu. L. Versio *Copt.*
29. ϗ αὐτὸς] αὐτὸς δὲ D. 53. αὐτὸς 28. + δὲ 72. —— 1. Evang. 17.
λέγει αὐτοῖς] ἐπηρώτα αὐτοὺς CD a prima manu. L. 53. Versio *Copt.*
ἀποκριθεὶς δὲ] ϗ ἀποκριθεὶς A. 33. 36. 40. 67. ἀποκριθεὶς L. 72. Versio *Syra*, *Copt.*
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ] οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν Evang. 18.
λέγει] ἔλεγεν 40. αὐτῷ] — 33. Versio *Copt.*
χριστὸς] + ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ L. + ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος 13. 69. Versio *Syra.*
30. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς M. λέγωσι] εἴπωσιν CDG.
αὐτοῦ] + ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστὸς Evang. 18. 31. ϗ ἤρξατο] ϗ ἀπὸ τότε ἤρξατο 13. 69.
διδάσκειν αὐτοὺς] λέγειν αὐτοῖς 68. αὐτοὺς] — 87. Versio *Vulg.*
πολλὰ] —— Bodlej. unus in Ed. Ox. ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ] + τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων 5.
ἀπὸ] ὑπὸ CDK. 11. 60. *Justinus.* πρεσβυτέρων ϗ ἀρχιερέων] ἀρχιερέων ϗ πρεσβυτέρων 69.
ἀρχιερέων ϗ] ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων ϗ τῶν D. + τῶν ἀρχιερέων ϗ τῶν CEHM. 2. 3. 9. 10. 11. 15. Colb. tres. 56. 58. 63. 73. 74. 80. 83. 85. 89. 91. 106. Evang. 24. Editio *Colinaei*, *Bengelii.* + τῶν 44. 59. 61. 62. 69. 90. τῶν ἀρχιερέων ϗ 44. 80.
μετὰ τρεῖς ἡμέρας] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 1. 69. Versio *Syr.* ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 13. 14. 28. Apparet, inquit *Erasmus.* data opera mutatam scripturam, quod prima fronte falsum esse videatur, Christum resurrexisse post tres dies, qui tertio die resurrexit. *Justin.* c. Tryphon. 32. à ϗ ad ϗ] — 2. 73.
ϗ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος] —— 59. αὐτὸν] —— D. αὐτοῦ 61.
ὁ] — Editio *Erasmi* 1.

30. Marcus Petri amanuensis, quae hac occasione in laudum Petri dicta, & a Matthaeo relata sunt, praetermittit: ea contra, quae Petro parum erant honorifica, plenissime narrat: quod utique eum decebat, qui & veritatis & modestiae studium profiteretur.

31. 1. *Macc.* IV. 18. μετὰ παῤῥησίας. Joseph. ἐπ' ἀδείας.

34. *Jo.* XXI. 18. 19.

38. ἐπαισχυνθῇ] *Ro.* I. 16. 2. *Tim.* I. 8. 12. 16. *Xenoph.* Memorab. 1. καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες παρὰ τὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τι, φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν. *Jo.* XII. 42. 42.

1. ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] *Jo.* III. 3.

τὴν

μενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
35 ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέ-
λῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
36 ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ
37 τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
38 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλ-
θῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

1 ΚΑὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ
2 μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Καὶ
μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀνα-
3 φέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ
δύ-

33. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς AEK. 27. 63. 91. 106. Versio *Syra* posterior.
αὐτοῦ] — 56. 58. τῷ] — D.
λέγων] — 60. καὶ λέγει CL. Versio *Syr. Copt.* ὅτι] — Editio *Erasmi* 1.
τὰ posterius] — D. 34. αὐτοῖς] — D.
ὅστις] εἴ τις DL. 1. 13. 28. 33. 61. 69. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Origenes* Exhort. ad Martyr. *Athanas.* Synops.
ἐλθεῖν] ἀκολουθεῖν DEFGHM. Colb. 1. 2. 9. 10. 29. 35. 37. 38. 44. 45. 46. 47. 48. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 65. 66. 67. 70. 71. 78. 83. 87. 91. 92. Evang. 3. 15. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Genev. Plantin.* prima *Stephani, Wechelii.* Versio *Vulg. Goth. Origenes, Theophylactus, Victor.* probante *J. Millio* prol. 675. ἀπαρνησάσθω] ἀρνησάσθω D.
μοι] μου 1. 35. ἂν prius] ἐὰν C. 1.
θέλῃ] θέλει 14. ab αὐτὴν ad αὐτὴν] — 64.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει CD. 14.
αὐτοῦ prius] ἑαυτοῦ D. ex emendatione K. 27. 57. 59. 69.
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ posterius] αὐτὴν D. τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν EFGHKM. 2. 3. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 27. 44. 48. 49. 53. 57. 59. 63. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 85. 86. 90. Evang. 19. 24. Editio *Bengelii.*
ἐμοῦ καὶ] — D. 28. Versio *Armena. Origenes.* probante *J. Millio.*
οὗτος] — ADKL. 1. 27. ex emendatione. 38. 40. 42. 50. 60. 72. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Origenes* & Dial. c. Marcionit. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1344.
σώσει] εὑρήσει 33. Versio *Æthiop.* 36. ὠφελήσει] ὠφελεῖ L. Versio *Copt.* ὠφεληθήσεται 33.
ἄνθρωπον] ἄνθρωπος EFGHLM 1. 2. 13. Colb. 33. 51. 52. 69. 88. 106. Evang. 20. 22. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* probante *D. Heinsio* ex Psal. LXXXVIII. 23. τὸν ἄνθρωπον ACD. 38. 72. *Origenes.* ἀνθρώπῳ Editio *Genevensis.* ἐὰν κερδήσῃ] κερδήσας L. ἐὰν κερδήσει 12.
κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον] τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ C. Versio *Syra. Theophylactus.* καὶ ζημιωθῇ] ζημιωθῆναι L.
37.] — 61. ἢ τί] τί γὰρ L. 28. probante *Th. Beza.* ἢ τί γὰρ D. a prima manu.
δώσει] δῷ L. Versio *Copta.* probante *T. Beza* 38. γὰρ] δ' D.
ἂν] — A. Editio *Complut.* ἐπαισχυνθῇ με] ἐπαισχυνθήσεται ἐμὲ D. ἐπαισχύνῃ με 9.
μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ] ἁμαρτωλῷ καὶ μοιχαλίδι Vers. *Syr.* τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων] τῶν ἁγίων ἀγγέλων 90. a prima manu.
τῶν ἁγίων] — 1. Colb. Codd. *Lat.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom. αὐτοῦ F. Codd. Lat *Clemens* Strom. IV. p. 595.
1. Hoc comma praecedenti jungit *H. Grotius* ut apud Matthaeum. & in Versione *Vulgata.*
τῶν ὧδε] ὧδε τῶν D. a prima manu. ὧδε ἑστηκότων] ἑστηκότων ὧδε 1. Versio *Copt. Origenes* in Jo. VIII. 52. + μετ' ἐμοῦ D. οἵτινες] οἳ 33.
γεύσωνται] γεύσονται 9. 48. 69. Evang. 18. 20. 21. 22. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei. Genev. Bogardi.*
ἂν] — F. 2. μεθ'] μετὰ D.
παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς παραλαμβάνει A. τὸν secundo loco] — 3. 44. 73. 90. 106. Evang. 13. 14. tertio loco — AEFGHM 2. 3. 9. 12. Colb. 34. 35. 37. 39. 44. 73. 74. 85. 87. 90. Ev. 12. 13. 14. Editio *Complut. Bengelii.*
ἀναφέρει] ἀνάγει D. κατ' ἰδίαν μόνους] μόνους κατ' ἰδίαν 3.
κατ' ἰδίαν] λίαν 52. Evang. 19. μόνους] — 44.
μετεμορφώθη] ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτοὺς μετεμορφώθη 13. 28. 69. *Origenes* in Matth. Sed αὐτόν. + ὁ Ἰησοῦς 13. 69.
μετεμορφώθη] κατεμορφώθη D. αὐτῶν] + καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος 53.
3. ἐγένετο] ἐγένοντο ADK. Colb. 28. 33. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 59. 61. 62. 69. 70. 71. 86. 92. *Theophylact.*
στίλβοντα] — 1. ὡς χιὼν] — CL 1. Versio *Armena, Æthiop. Origenes.*
ὡς] ὡσεὶ K. 36. 40. 46. 53. 60. 63. 71. 92. χιὼν] τὸ φῶς Evang. 13.
οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι] ὡς οὐ δύναταί τις λευκᾶναι ἐπὶ τῆς γῆς D. Versio *Syra.*
γναφεὺς] κναφεὺς 10. 36. 37. 50. 51. 56. 58. 66. 70. 72. 90. Editio *Aldi, Theophylactus.* Attice teste Suida.

τὴν βασιλείαν —— ἐν δυνάμει] *Æl. Lamprid.* Alex. Severo. Milites quos ostensionales vocant non pretiosis, sed speciosis clarisque vestibus ornabat: nec multum in signa, aut ad apparatum regium auri aut serici deputabat dicens: Imperium in virtute esse, non in decore. *Diodorus S.* XXXIII. p. 523. Μασανάσσης —— ἐνενήκοντα μὲν ἐβίω ἔτη ἐν δυνάμει, in vigore.

3. *Hesychius.* στίλβει, λάμπει. *Il.* ρ. 392. de Paride κάλλεΐ τε στίλβων καὶ εἵμασιν. *Apollonius* MS. στίλβων Ἡλιόδωρος εἰς τὸ περιλάμπον, ἔστι δὲ καὶ ἡμῖν συνήθης ἡ λέξις. *Aristoteles* de Coelo II. ὅπερ αἴτιόν ἐστι

 καὶ

δύναται λευκᾶναι. Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ· καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰη- 4
σοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ· Ῥαββὶ, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· 5
καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί 6
λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ 7
τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα 8
περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. Καταβαινόν- 9
των δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ
ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συ- 10
ζητοῦντες τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Ὅτι λέγουσιν 11
οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας 12
μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἵνα

δύναται] + οὕτως C. 13. 33. 69. Versio *Copt. Æthiop. Arab.*
4. ὤφθη] ἰδοὺ ὤφθη 13. 69. ὤφθησαν EM. Versio *Syra.*
Μωσεῖ] Μωσῇ 9. Editio *Colinaei, Bogardi, Erasmi.* Μωϋσεῖ D. 1. 10. 11. 12. 74. 78. 80. 83. 85. 86. Μωϋσῇ 89. 90. Evang. 2. 14.
καὶ ἦσαν] — 13.
ἦσαν συλλαλοῦντες] συνελάλουν D. 1.
5. ἀποκριθεὶς] — Evang. 2. Versio *Syra.*
λέγει] εἶπεν D. ἔλεγεν 1. 13. 28. 69.
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ Versio *Syra.*
καὶ ποιήσωμεν] θέλεις ποιήσω D. θέλεις ποιήσωμεν 13. 69. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν 28. 50. καὶ ποιήσομεν Codex Stephani teste Beza 51. 71. 74. 82. 86. a prima manu. 87. 90.
σκηνὰς τρεῖς] ὧδε τρεῖς σκηνὰς C.
Μωσεῖ] Μωϋσεῖ D. 1. 69. 72. Μωσῇ 9. 10. Μωϋσῇ 11.
6. λαλήσῃ] λαλήσει ADFGH 3. duo Stephani, teste Beza in notis primae Editionis, nam in posterioribus perperam expressum est λαλῆσαι. Colb. 9. 10. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 45. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 71. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. Editio *Complut. Plant. Euthymius, Theophylactus. Victor.* λαλήσαι K. 69. probante *J. A. Bengelio.* ἀποκριθῇ C a prima manu L 1. Versio *Copta, Origenes.*
ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι] ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο CDL 33. Evang. 2. Versio *Copta. Chrysost.* in Matth. H. LVI.
ἔκφοβοι] ἔμφοβοι K. Editio *Complut. Plant.*
7. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ Evang. 2. καὶ ἰδοὺ ἐγένετο 13. 28. 50. ἰδοὺ ἐγένετο 69.
αὐτοῖς] αὐτοὺς 13. 45. 61. 68. 69. 78. Luc. I. 35.
ἦλθε φωνὴ] φωνὴ ἦλθε.
ἦλθε] ἐγένετο CL. Versio *Copta.* Codices *Syriaci* Versionis prioris, & posterior in margine.
λέγουσα] — EGHKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 34. 35. 36. 39. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 64. 66. 70. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 92. 106. Versio *Goth. Copt. Syra* posterior habet cum asterisco. *Arab.* Erpenii. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1386.
αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D. 1. Versio *Vulg. Copt.*
8. ἐξάπινα] εὐθέως D. 28. 66. in margine. 69.
περιβλεψάμενοι] + οἱ μαθηταὶ Versio *Syra.*
οὐκέτι] — 59. οὐκ ἔτι 71. Editio *Colinaei.*
ἀλλὰ] εἰ μὴ D. 33. 51. 61. Evang. 13. Editio *Complut.* ἀλλ' ἢ 71. Editio *Colinaei.*
μόνον] — F.
μεθ' ἑαυτῶν] — 61.
9. καταβαινόντων δὲ] καὶ καταβαινόντων CDL Versio *Vulg. Copt.*
ἀπὸ] ἐκ D. 33.
διεστείλατο] διετείλατο 70. διεστέλλετο. C 1.
διηγήσωνται ἃ εἶδον] ἃ εἴδοσαν διηγήσωνται D. ἃ εἶδον διηγήσωνται CL. 1. ἃ εἶδον ἐξηγήσωνται 13. 69.
10. καὶ] οἱ δὲ 49. 69.
οἱ δὲ καὶ 50. 64.
ἐκράτησαν] + οἱ μαθηταὶ 69.
συζητοῦντες] + τὸ M.
τί ἐστιν] — 64.
τὸ] ὅταν D. 1. 13. 69. Versio *Syra, Vulg.* probante *J. A Bengelio* & *J. Millio* prol. 405.
ἀναστῆναι] ἀναστῇ D 1. 13. 69. Versio *Vulg. Syra.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 405.
11. ἐπηρώτων] ἐπηρώτησαν A. 1. 13. 28. 33. 69. 90. ἠρώτων 53.
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς] οἱ γραμματεῖς λέγουσιν D. λέγουσιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς C. ut videtur. L. Versio *Vulg.*
ὅτι prius] — 27. 60. πῶς οὖν 13. 69. Versio *Syra. Vulg.*
ὅτι secundo loco] — D. 1. 46. 52. 60. Versio *Copt.*
ἐλθεῖν πρῶτον] πρῶτον ἐλθεῖν D. Codices *Latini.*
12. ἀποκριθεὶς] — CL. Versio *Syr. Copt.*
εἶπεν] ἔφη CL.
αὐτοῖς] + εἰ D.
μὲν] — DL 1. 28. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 405.
ἐλθὼν] + ὁ Θεσβίτης 72.
πρῶτον] πρῶτος D at in Vers. Latina; primum.
ἀποκαθιστᾷ] ἀποκαταστάνει D. ἀποκαθιστάνει AL. 1. 28. 33. ἀποκαταστήσει C Versio *Vulg.*
πάντα] — 106.

καὶ τοὺς στίλβειν φαίνεσθαι τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐνδεδεμένους· τοὺς δὲ πλάνητας μὴ στίλβειν.

8. *Suidas.* ἐξάπινα, ἐξαίφνης. **Etymol.** ἐξάπινα, ἐπίρρημα, γίνεται δὲ παρὰ τὸ ἀφανὴς, ἄφινα & ἄπινα. Symmachus ἄφνω. Theodotion παραχρῆμα. *Thomas.* ἐξαπιναίως, Θουκυδίδης, Φίλων, καί τινες ἄλλοι· Οἱ δὲ ῥητορικοὶ ἐξαπίνης· Τὸ δὲ ἐξάπινα οὐχ ἑλληνικὸν ὅλως. *Il.* ο. 325. ἐλθόντ' ἐξαπίνης σημάντορος οὐ παρεόντος. *Xen.* de Art. equestri τὰ ἐξαπιναῖα. & οὐ δεῖ ἐξαπιναίως σπᾶν. *Lex. Psalm.* MS. ἐξάπινα, κύκλοθεν πάντων.

10. *Plato* in Phaedone. ὁ οὖν Σωκράτης συχνὸν χρόνον ἐπισχὼν, καὶ πρὸς ἑαυτόν τι σκεψάμενος, οὐ φαῦλον πρᾶγμα, ἔφη, ὦ Κέβης, ζητεῖς.

13. Scriptum est de eo in Historia Eliae, cujus typus erat.

17. εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου] *Luc.* IX. 38. XII. 13. XIX. 39. *Phaedrus* III. 19. Hic quidam e turba garrulus, Æsope, medio sole quid cum lumine?

18. καταλάβῃ] morbus comitialis vocatur ἐπιληψία, qui eo laborant καταληπτοι. *Hippocr.* de morbo sacro.

ῥήσσει] *Horapoll.* II. 57. ὅταν μέλλῃ τελευτᾶν ὁ φοῖνιξ, ῥήσσει ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ὀπὴν ἐκ τοῦ ῥήγματος λαμβάνει. *Glossar.* ῥήσσει allidit. *Hesychius.* ῥῆξαι, διελεῖν, καταβαλεῖν. ῥῆξε, διέρρηξε, κατέβαλεν. ῥηξίφρονα, καταβαλόντα τὴν φρένα. ῥηχθέντα, καταβληθέντα.

ἀφρίζει] **Etymol.** ἄφρεον, ἤφριζον, ἀφρὸν ἔπεμπον. *Euripid.* Iphigen. in Tauris de Oreste. 307. πίπτει δὲ μα-

13 ἵνα πολλὰ πάθῃ, ϗ ἐξουδενωθῇ. Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ϗ Ἠλίας ἐλήλυθε, ϗ ἐποίη-
14 σαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς,
15 εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, ϗ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ
16 ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, ϗ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησε
17 τοὺς γραμματεῖς· Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε·
18 Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν
καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν· ϗ ἀφρίζει, ϗ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, ϗ ξηραίνεται· ϗ
19 εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, ϗ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ,
λέγει· Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
20 Φέρετε αὐτὸν πρός με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν· ϗ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦ-
μα

ϗ ποῖς] καθὼς AKM. 4. 11. 15. 36. 40. 42. 53. 68. 80. Versio *Syra* posterior in margine. probante *Millio*. ϗ καθὼς *T. Beza*. ϗ subaudi εἶπεν quod praecedit.

ἐξουδενωθῇ] ἐξουδενηθῇ D. ἐξουθενωθῇ 69. Eustath. in Il. φ p. 1338. 40. ἰστέον δὲ, ὅτι μεταχωρούντων ἐνίοτε εἰς ἀλλήλους τοῦ δ. τε ϗ τοῦ θ ὡς ἐπὶ τοῦ οὐθενῶ ϗ ἐξουθενῶ, ϗ οὐδέτερον ϗ οὐθέτερον, ϗ ἐπὶ ἄλλων. *Hieronymus* Nisi forte ἐξουδένωσω [Psal. LXXXVIII. 38] non putatis transferendum. despexisti, sed secundum disertissimum istius temporis interpretem, nullificasti, seu annihilasti, vel annullasti, vel vilificasti, & si qua alia possunt inveniri apud imperitos portenta Verborum. 1. *Macc.* 1. 42. ἡ τιμὴ εἰς ἐξουδένωσιν.

13. ϗ prius] — M. 1. 11. 15. 57. 66. 69. 71. 74. a prima manu 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1469. Ἠλίας] + ἤδη 1. Colb. Versio *Goth*.

ἐλήλυθε] ἦλθε 1. 36. 40. Bodlej. unus in Ed. Ox.

ἐποίησαν] + ἐν L. 6. 11. 27. 28. 42. 63. 72. Versio *Syra* prior, & posterior in margine.

ἠθέλησαν] ἤθελον DL. ἐπ' αὐτὸν] περὶ αὐτοῦ 13. 59. 64. 69.

14 ἐλθὼν] ἐλθόντες L. μαθητὰς] + αὐτοῦ 13. 69. Versio *Syr*.

εἶδεν] εἶδον L. ὄχλον πολὺν] πολὺν ὄχλον M. πολὺν] — 1. 28.

περί] πρὸς D 28. καὶ secundo] + τοὺς D. 13. 69.

αὐτοῖς] αὐτοὺς Bodlej. unus in Ed. Ox. 86. πρὸς αὐτοὺς CL 1.

15. εὐθέως] εὐθὺς CL. 1. 69. ὁ] — D. Editio *Colinaei*. ὄχλος] λαὸς 12. 61.

ἰδὼν] ἰδόντες CDL 1. 13. 27. 33. 69. Evang. 18. 19. Versio *Goth*. *Syr*. prior, at posterior in margine.

αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν D. Versio *Vulg*.

ἐξεθαμβήθη] ἐθάμβησαν D. ἐξεθαμβήθησαν CL 1. 13. 27. 33. 69. 70. Evang. 19. Versio *Vulg*. *Goth*. *Copt*. *Syr*. prior, at posterior in margine. προστρέχοντες] προσχαίροντες D. προτρέχοντες AC.

16. τοὺς γραμματεῖς] αὐτοὺς DL 1. 28. Versio *Vulg*. *Copt*. *Æthiop*. probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 406. 1361.

συζητεῖτε] ζητεῖτε 56. 58. 92.

πρὸς αὐτοὺς] ἐν ὑμῖν D. Versio *Vulg*. *Copt*. πρὸς ἑαυτοὺς AGM 33. 86. Evang. 18. 19. Editio *Complut*. πρὸς αὐτοὺς 3. 73. 74. 83. 85. 90. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bezae* 3. 4. 5. *Wechelii*, *Bengelli*. probante *T. Beza* in annotatt. Editionis 1. & 2. vid. 1. 27.

17. ἀποκριθεὶς] ἀπεκρίθη αὐτῷ CDL 28. Versio *Copta*. εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου εἷς 1. 69.

εἶπε] — DL. 28. Versio *Copt*. + αὐτῷ 1. 13. + αὐτοῖς 69.

ἄλαλον] + καὶ κωφὸν 61. 91. 18. καὶ ὅπου] ὅπου δ' 59. καὶ ὅπου δ' 73.

ἂν] — 1. 90. αὐτὸν] — D.

ῥήσσει] ῥάσσει D. Lat: applontat. probante *J. Boisio*. τρίζει] τρύζει 10. 47. 54. 61. in margine *Theophyl*. editus.

αὐτοῦ] — CD 1. 33. 59. 69. 73. Versio *Vulg*. εἶπον] εἶπα CF. 1.

αὐτὸ ἐκβάλωσι] ἐκβάλωσιν αὐτὸ 44. ἐκβάλωσι] ἐκβάλλωσι 1. 72. 74. ex emendatione 90.

ἴσχυσαν] + ἐκβαλεῖν αὐτὸ D. 69.

19. ὁ δὲ] καὶ D. 1. 13. 28. 69. Versio *Copt*. + Ἰησοῦς Versio *Syr*. *Goth*.

αὐτῷ] αὐτοῖς AD 1. 11. 13. 15. Colb. 33. 42. 72. 106. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. *Vulg*. *Goth*. *Copt*. probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1493. — CL 38. 39. 40. 69. + ὁ Ἰησοῦς 13. 28. 69.

λέγει] εἶπεν 73. Edit. *Complut*. Versio *Vulg*. ἄπιστος] ἄπιστε D. + καὶ διεστραμμένη 13. 50. 69. 106.

ἕως ποτε ἀνέξομαι ὑμῶν] — 61. φέρετε] + μοι E a prima manu.

20. πρὸς αὐτὸν] — Versio *Vulg*.

ἰδὼν] ἰδὸν 10. 51. 55. 66. 78. 86. Variae Lectiones *Bogardi*. subaudi αὐτὸς, quod praecedit.

εὐθέως τὸ πνεῦμα] τὸ πνεῦμα εὐθὺς CL Versio *Syr*. εὐθέως] — D.

μανίας πίτυλον ὁ ξένος μεθεὶς, Στάζων ἀφρῷ γένειον.

τρίζει] *Hesychius* τρίζει, φωνεῖ. τρίζουσα, φωνοῦσα λεπτόν τι τρύζει, γογγύζει, ψιθυρίζει. Τρύζεται, ψιθυρίζεται, γογγύζεται. *Galen*. de Caus. Symptom. VI. ὁ δ' οἷον τρυσμὸς ἢ τρισμὸς, ἑκατέρως γὰρ αὐτὸν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ υ. τὴν ἀρχὴν, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ι. ποιησάμενοι τῆς πρώτης συλλαβῆς, ἐπὶ στενοχωρίᾳ τε ἅμα τῶν ὀργάνων καὶ φυσώδει πνεύματι μετ' ὀλίγης ὑγρότητος γίνεται. *Glossar*. barrit, τρίζει, ἐλέφας βοᾷ. *Etymol*. τρίζω — δηλοῖ δὲ ὀδυνηράν τινα φωνὴν καὶ ἐπαλγῆ ἀφιέναι. Ὅθεν καὶ τετριγότας. *Il*. β. 315. Eustath. in l. μίμησίς ἐστι φωνῆς τῶν νεοττῶν, ἥτις ἀπαλωτέρα τοῦ τρύζειν ἐστί. ἔστι δὲ τρίζειν τὸ λεπτὸν ἠχεῖν κατὰ τὰς νυκτερίδας, αἳ καὶ αὐταὶ τρίζειν λέγονται, ὡς ὁ ποιητὴς ἐν τῷ τέλει τῆς Ὀδυσσείας φησί. & in Il. τ. p. 1258. 20. ἀχιλλεὺς δὲ καναχὴν ὀδόντων ἔχει πάνυ θυμούμενος, καὶ ὥσπερ πρίων αὐτοὺς, ἄλλος δ' ἂν εἴποι τις κοινότερον τρίζων, καὶ παρέπεται ἀληθῶς καὶ τοῦτο τοῖς ἄγαν θυμουμένοις. & in ψ. p. 1449. 24. τέτριγε δὲ καὶ ὀδόντας ὁ θυμομαχῶν. & in Od. ω. p. 820. 37. τρίζειν δὲ κυρίως ἐπὶ νυκτερίδων — ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μυθικῶς ταῖς ψυχαῖς ἐπελέχθη τρισμὸς, οἷα λόγου μὲν ἐνάρθρου ἐστερημέναις, ἄλλως δὲ θορυβούσαις. *Schol. Aristoph*. ad Aves 1520. ὁ τῶν ἀποθνησκόντων τρισμὸς τοῖς ὀδοῦσι γενόμενος. *Herodot*. IV. 183. οἱ τρωγλοδύται — γλῶσσαν οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρόμοιον νενομίκασι ἀλλὰ τετρύγασι κατάπερ αἱ νυκτερίδες.

P. Ægineta III. 13. de morbo comitiali: Morbus comitialis convulsio est totius corporis cum principalium actionum laesione — Fit haec affectio maxime pueris — postea vero etiam adolescen-

μα ἐσπάραξεν αὐτόν· ϗ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων. Καὶ ἐπηρώτησε τὸν πα- 21
τέρα αὐτοῦ· Πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπε· Παιδιόθεν. Καὶ 22
πολλάκις αὐτὸν ϗ εἰς πῦρ ἔβαλε ϗ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνα-
σαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τὸ, εἰ δύνα- 23
σαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, 24
μετὰ δακρύων ἔλεγε· Πιστεύω Κύριε· Βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπι- 25
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· Τὸ πνεῦμα
τὸ ἄλαλον ϗ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω· Ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, ϗ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐ-
τόν. Καὶ κράξαν, ϗ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε· ϗ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε 26
πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν· 27
ϗ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν· 28
Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ 29
δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ ϗ νηστείᾳ. Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο 30

διὰ

ἐσπάραξεν] συνεσπάραξεν CL. 33. ἐτάραξεν D. Versio *Vulg.* αὐτὸν tertio loco] τὸ παιδίον 13. 69.
21. ἐπηρώτησεν] + ὁ Ἰησοῦς 1. 28. Versio *Æthiop.* αὐτοῦ] + λέγων 13. 28. 69.
ὡς] ἐξ οὗ C. a prima manu L. 33. 61. in margine. Versio *Vulg. Syr. Copt.* ἀφ' οὗ 13. 40.
παιδιόθεν] ἐκ παιδὸς D. *Victor, Chrysost.* in Matth. H. 57. παιδόθεν E. 2. ἐκ παιδόθεν 1. ἐκ παι-διόθεν CGL 33. 86. 91. 22. ϗ πολλάκις αὐτὸν] — K.
αὐτὸν ϗ εἰς πῦρ] ϗ εἰς πῦρ αὐτὸν C. a prima manu. ϗ secundo loco] — D. 1. 13. 57. 66. 69.
πῦρ] τὸ πῦρ AGM. 9. 12. 78. 80. 85. 86. 89. Colb. duo 90. Evang. 11. 24. Editio *Complut. Genev. Bengelii. Theophylact.*
ἔβαλεν] ἔβαλλεν 1. ἔβαλεν ϗ εἰς ὕδατα] ϗ εἰς ὕδατα βάλλει D.
ὕδατα] τὰ ὕδατα 76. τὸ ὕδωρ Edit. *Complut. Plant. Genev.* ἀπολέσῃ αὐτὸν] αὐτὸν ἀπολέσῃ D. 1.
εἴ τι] ἔτι A. δύνασαι] δύνῃ DL 1. ἡμῖν] + κύριε D.
23. τὸ] — DM. Colb. 11. 13. 15. 42. 44. 50. 57. 61. 69. 72. 85. ex emendatione. probante *J. Clerico. D. Heinsius* legit: τί. vid. supra comm. 10. *Luc.* IX. 4. 6. XIX. 48. XXII. 2. 4. 24 37. *Act.* IV. 21. *Aristoteles* Polit. IV. 13. σκεψαμένους τὸ ποῖον ἐπιβάλλει μακρότατον. *Epictet.* 5. πρόχειρον ἔστω τὸ· διότι οὐδὲν πρός σε. Sensus est: ἐκεῖνο, ὃ ἔλεγες, εἴ τι δύνασαι, κἀγώ σοι λέγω, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι. *Polyaen* p. 237. ἐρομένων, τί καταλαμβάνεις; ἰφικράτης ὑπολαβὼν ἔφη, τὸ, τίς ἂν ἤλπισε τοῦτο ἔσεσθαι. Si tibi opem non fero, non meae impotentiae sed tuae diffidentiae erit tribuendum. δύνασαι] δύνῃ DL 1.
πιστεῦσαι] — C a prima manu L. 1. Versio *Copta.* πίστευσαι *Knatchbul.*
24. ϗ] — L Versio *Copt* ϗ εὐθέως] εὐθέως δὲ 28. ϗ εὐθὺς L. ϗ C. a prima manu.
παιδίου] παιδὸς 1. μετὰ δακρύων] — A a prima manu. L. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
ἔλεγε] λέγει D. εἶπε 13. 69.
κύριε] — AC a prima manu DL. Versio *Goth. Syr.* utraque. probante *Millio* prol. 1197.
μου τῇ ἀπιστίᾳ] τῇ ἀπιστίᾳ μου D. 25. Ἰδὼν δὲ ὁ] ϗ ὅτε εἶδεν D.
ἐπισυντρέχει] συντρέχει 12. 64. + ὁ A 44. 72. 83. 85. 86. 90. Ev. 24. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*
ὄχλος] + πολὺς 1. τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ] τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον 59. τῷ πνεύματι 1.
λέγων] εἰπὼν D.
πνεῦμα τὸ ἄλαλον ϗ κωφὸν] ἄλαλον ϗ κωφὸν πνεῦμα CD. 1. τὸ ἄλαλον πνεῦμα ϗ κωφὸν 73.
πνεῦμα τὸ] + ἀκάθαρτον ϗ 61. ἐγώ σοι ἐπιτάσσω] — 73.
ἐξ] ἀπ' C a prima manu. 12. 49. 92. 26. κράξαν] κράξας CD a prima manu L.
ϗ πολλὰ] πολλὰ ϗ 1. 90. Versio *Syr.* σπαράξαν] σπαράξας C a prima manu DL.
αὐτὸν] — CDL Versio *Copt.* ἐξῆλθεν] + ἀπ' αὐτοῦ D. ὡσεὶ] ὡς D.
ὥστε] + τοὺς A. λέγειν] λέγοντας D.
27. αὐτὸν τῆς χειρὸς] τῆς χειρὸς αὐτοῦ DL. 1. 13. 28. 53. 69. Editio *Complut. Victor.* + αὐτοῦ C.
ϗ ἀνέστη] — 63. Versio *Syr.* αὐτὸν] — 44.
28. εἰσελθόντα αὐτὸν] εἰσελθόντος αὐτοῦ CDL 1. 13. 69. ἐλθόντα αὐτὸν 92.
εἰς] + τὸν A. 14. 49. οἶκον] οἰκίαν 38. + προσῆλθον αὐτῷ 13. 69.
ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν] κατ' ἰδίαν ἐπερώτουν αὐτὸν C. κατ' ἰδίαν ἠρώτων αὐτὸν D. 1. 28. κατ' ἰδίαν ϗ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες 13. 69. κατ' ἰδίαν] — 13. + λέγοντες 13. 28. 69. 91.
ὅτι] διατί ACDK. 4. 11. 12. 42. 61. 67. 72. 80. 86. 88. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque *Copt. Theophylactus*

lescentibus & in vigore consistentibus, minime autem adultis & senibus. — Instante vero jam symptomate, collapsio ipsis derepente contingit, & convulsio, & quandoque nihil significans exclamatio. Praecipuum vero ipsorum signum est oris spuma, quum reliqua etiam aliis morbis quodammodo sint communia. 1. *Sam.* XXI. 13.

21. *Aristaenet.* I. 19. καὶ εἴποις ἂν, ὡς ἀεὶ τοιαύτη γέγονεν ἐκ παιδὸς.

22. εἴ τι δύνασαι] *Il.* α. 393. ἀλλὰ σὺ, εἰ δύνασαί γε, περίσχεο παιδὸς ἑῆος Ἐλθοῦσ' Οὔλυμπόνδε Δία λίσαι, εἴ ποτε δή τι Ἢ ἔπει ὤνησας κραδίην Διὸς ἠὲ καὶ ἔργῳ. Schol. ὁ ἀξιῶν τινα βοηθῆσαι πρὸς δύναμιν, εἴποι ἂν τὸ. ἀλλὰ κ. τ. λ. v. 192. καὶ γάρ σοι ποταμός γε πάρα μέγας, εἰ δύναταί τι χραισμεῖν. *Eustath.* ἐλλείψεως ἔχει πάθος, ἵνα λέγῃ ὅτι δειξάτω εἰ δύναταί τι, ἢ δεῖξον σὺ εἰ δύναται ἤτοι τοιοῦτον. *Sophocl.* Ajac. 329. ἀλλ' ὦ φίλοι — ἀρήξατ' εἰσελθόντες, εἰ δύνασθέ τι. *Thucyd.* VI. 25. ὁπλίταις δὲ τοῖς ξύμπασιν ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων πεντακισχιλίων μὲν οὐκ ἐλάσσοσιν, ἢν δέ τι δύνωνται, καὶ πλείοσι. *Dio Chrys.* LXI. p. 581. D. οἰόμεθα τὸν χρύσην ἀκούσης τῆς θυγατρὸς εἰς τὸ στρατόπεδον ἐλθεῖν μετὰ λύτρων ἅμα τὰ στέμματα κομίζων τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πλῆθος ἱκετεύειν καὶ τοὺς βασιλέας, ἀφιέναι αὐτήν. καὶ τοὐναντίον ἐκείνης δεομένης τοῦ πατρὸς εἴ τι δύναιτο βοηθεῖν. *Xenoph.* H. Graec. VII. ἐδέοντο οἱ Μαντινεῖς τῶν ἀθηναίων ἱππέων βοηθῆσαι, εἴ τι δύναιντο. *Herodot.* VIII. 57. ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ μηχανὴ, ἴθι καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἤν κως

δύνῃ

31 διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς γνῷ. Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτε-
32 νοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ
33 ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπ-
34 ηρώτα αὐτούς· Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; Οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλ-
35 λήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα,
καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διά-
36 κονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ,
37 εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται·
38 καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. Ἀπεκρίθη δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ἰωάννης, λέγων· Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα — ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
39 δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς

MS. τι ὅτι 38. 51. 90. *Theophylactus* Ed. ὅτι διατί 48. 60. 63. 64. Evang. 15.
29. ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν] οὐκ ἐκπορεύεται 33. ἐν οὐδενὶ δύναται] δύναται ἐν οὐδενὶ C. a prima manu.
30. καὶ ἐκεῖθεν] κἀκεῖθεν D. ἐκεῖθεν] εὐθέως 74. παρεπορεύοντο] ἐπορεύοντο D.
ἵνα τις] τὶς ἵνα Editio *Elzevir.* 1633. τὶς] τις Editio *Erasmi* 1. τίς Edit. *Erasmi* 2. 3. 4. 5.
γνῷ] γνοῖ D. 31. ὅτι] — Editio *Colinaei.*
ὁ] D a prima manu. παραδίδοται] παραδοθήσεται 13. 69. παραδίδωται Edit. *Colinaei.*
ἀνθρώπων] ἀνθρώπου D. at in Vers. Latina: hominum. + ἁμαρτωλῶν 5. ἁμαρτωλῶν Versio *Saxon.*
ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτείνουσιν D. ἀποκτανθεὶς] — D. Versio *Copt.*
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας CDL. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. ἀναστήσεται] ἐγερθήσεται 1. 69.
32.] — 2. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* probante *J. Millio.* ἐπερωτῆσαι] ἐρωτῆσαι 1. 13. 69. 33. καὶ ἦλθεν] ἦλθεν δὲ 61.
ἦλθεν] ἦλθοσαν D. ἦλθον 1. 91. 106. Versio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 407. εἰσῆλθεν 13. 69.
Versio *Copt.* + ὁ Ἰησοῦς 12. καπερναούμ] καφαρναούμ D. Versio *Vulg. Copt. Syr.*
πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε] διελέχθητε πρὸς ἑαυτοὺς 1. διελογίσθη πρὸς ἑαυτοὺς 69.
πρὸς ἑαυτοὺς] — CDL Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio.* prol. 407. 34. γὰρ] δὲ 61.
διελέχθησαν] διελογίζοντο M. 40. 53. Versio *Syra* posterior in margine.
ἐν τῇ ὁδῷ] — AD. probante *J. Millio* prol. 1344.
τίς] + εἴη 38. 50. + αὐτῶν εἴη 13. Versio *Vulg. Goth. Copt.* + αὐτῶν 69.
μείζων] + γένηται αὐτῶν D. + εἴη 69. 35. καὶ καθίσας] τότε καθίσας D. καὶ λέγει ad διάκονος] — D.
ἔσται] ἔστιν 3. 5. 28. 38. 40. 48. 53. 57. *Euthymius.* ἔστω 106. ἔσχατος καὶ πάντων] — 63.
διάκονος] δοῦλος M. 29. 71. 36. λαβὼν] + τὸ D.
αὐτὸ prius] αὐτὸν D. — 1. Editio *Erasmi Origenes* in Matth. ἐν μέσῳ] ἐμμέσῳ C.
ἐναγκαλισάμενος] ἀνακλισάμενος D. a prima manu. ἀναγκαλισάμενος C. ἀναγκαλισάμενος L. etiam X. 16.
37. ἐὰν] ἂν ACD. 1. 13. ἓν] — D. ἐκ 13. 69.
τοιούτων παιδίων] παιδίων τοιούτων Editio *Comp.* παιδίων τούτων C. 85. 86.
τοιούτων] τούτων 64. παιδίων] παιδίον 3. ἐπὶ] ἐν D 69. 73.
δέξηται posterius] δέχηται L. δέχεται posterius] + μόνον 13. 28. 69.
ἀλλὰ] + καὶ 13. 28. 69. με] — D.
38. ἀπεκρίθη δὲ] καὶ ἀποκριθεὶς 13. 69. ἀποκριθεὶς δὲ ἔφη C. ἔφη L. Versio *Copt. Syr.*
δὲ] — DL 51. 86. Evang. 19. Versio *Vulg. Syr.* utraque *Copt.* αὐτῷ] — 2. Editio *Erasmi* 1.
ὁ] — ADEGH 1. 2. 3. 9. 11. 12. 15. 44. 69. 72. 73. 80. 85. *Erasmi*, *Stephani* priores duo, *Colinaei.*
λέγων] — C Versio *Copt. Syr. Arab.* καὶ εἶπεν D. εἶπεν 13. 69. καὶ λέγει. 1. 28.
διδάσκαλε] — 1. εἴδομεν] εἴδαμεν D. *Beza* legit οἴδαμεν.
ἐν] — AEF. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 69. 72. 73. 74. 80. 89. 90 92. Evang. 1. Editio *Com-
plut. Genev. Stephani* tertia, *Bezae* 2. 3. 4. *Bengelii*, *E. Schmidii. Theophylactus.* ἐπὶ 10. 48. 60. Colb.
ἐκβάλλοντα] + τὰ 86. probante *J. A. Bengelio.*
ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν] — CL Versio *Syra* prior, at posterior habet cum asterisco. *Copt.* probante *T. Beza* in
annot. Ed. 3. 4. 5. ἡμῖν prius] μεθ' ἡμῶν DL. 90.
ab ἡμῖν ad ἡμῖν] — Colb. ἐκωλύσαμεν] ἐκωλύομεν D 1.
ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν] — D 1. 14. 28. 69. 106. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 407.
39. Ἰησοῦς] — 1. 13. 28. 69. ἀποκριθεὶς D.

δύνῃ ἀναγῶσαι εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι ὥστε αὐτοῦ μενέειν. *Heliodor.* I. 19. ἱκέτευον, εἴ τι δύναιτο, συμπράττειν. X. 29. εἰ ἄρα σοι δυνατὸν, ὦ μῆτερ, περίσωζε τὸν ἄνδρα — καὶ ἡ Περσίνα —, οὐ δυνατὸν μὲν ἔφη τὸ περισώζειν.

25. *Plut.* de Orac. def. p. 438. B. τί οὖν συνέβη περὶ τὴν Πυθιάδα· κατέβη μὲν εἰς τὸ μαντεῖον — ἀλάλου καὶ κακοῦ πνεύματος οὖσα πλήρης. τέλος δὲ παντάπασιν ἐκταραχθεῖσα καὶ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς φερομένη πρὸς τὴν ἔξοδον ἔρριψεν ἑαυτήν.

ἐγὼ] Emphatice. Ego, qui sum Dominus longe majori autoritate praeditus, quam discipuli mei.

καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτὸν] Nisi hoc adjecisset, suspicioni locus fuisset relictus, acsi paroxysmus nunc quidem sponte cessasset, sed expleto mense rediturus.

26. Historia hujus paroxysmi ideo narratur, ne diceretur jam ante sanatus fuisse quam ad Christum accessisset.

36. *Alciphron.* II. epist. 4. ἀναψύχω, καὶ περιβάλλουσα σε τὴν ἱερὰν τῶν δραμάτων ἐκείνην κεφαλὴν ἐναγκαλίζομαι. *Plut.* Camill. p. 131. C. τὰ τῶν ἀδελφῶν τέκνα πρὸ τῶν ἰδίων ἐναγκαλίζονται. *Heliodor.* VII. p. 312. περιέβαλλέ τε καὶ ἐνηγκαλίζετο. *Diodor. Sic.* III. 58. τῶν βρεφῶν — ὑπ' αὐτῆς ἐναγκαλιζομένων, διὰ τὴν εἰς ταῦτα σπουδὴν καὶ φιλοστοργίαν ὑπὸ πάντων αὐτὴν Ὀρείαν μητέρα προσαγορευθῆναι. *Plut.* de frat. am. p. 492. D. οὐ τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, ἀλλὰ τοὺς τῶν ἀδελφῶν ἐναγκαλίζονται καὶ τιμῶσιν.

39. *Bava Bathra* f. 12. 2. omnes qui illi malefaciunt, non statim ei benefacient: & qui ei benefa-

σοῦς εἶπε· Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. Ὃς 40
γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέ- 41
γω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πι- 42
στευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τρά-
χηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀ- 43
πόκοψον αὐτήν· καλόν σοι ἐστὶ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχον-
τα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τε- 44
λευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε ἀπόκοψον αὐτόν. 45
καλόν ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ 46
σβέννυται. Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοι ἐστὶ μο- 47
νόφ-

αὐτὸν] — D. ἐπὶ] ἐν 1. 13. 69.
ταχὺ] — 1. 28. Versio *Armen.* κακολογῆσαί με] με κακολογῆσαι. 1. 40. γὰρ] — 59. 61.
ἡμῶν] ὑμῶν bis. AD 34. 35. 37. 38 39. 50. 51. 57. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 92. 103. 104. Evang. 1. 20. Editio *Complut. Genev. Colinaei. Bengelii, Stephani, Bezae* 2. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, Sed posterior habet editam in margine. *Copt. Victor, Optatus* l. 5. probante *H Grotio, J. Millio.*
41. ἂν] — 72. ὕδατος] + μόνον Versio *Syra.* ἐν] ἐπὶ 69.
τῷ] — ACFGL 1. 3. 9. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 73. 74. 83. 85. 86. 89. 90. Colb. Evang. 1. 24. Editio *Erasmi. Colinaei*, duae priores *Stephani, Bengelii, Bogardi.*
μου] — AC a prima manu L. 1. 42. 50. Colb. duo Versio *Syr.* utraque, sed posterior habet in margine.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 59. + ὅτι CDL 56. 57.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει D. 11. 15. Evang. 19. 20. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.*
42. ἂν] ἐὰν AC 3. 44. 72. 73. 74. 80. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Bengelii. Theophylact.*
σκανδαλίσῃ] σκανδαλίζῃ D. Sed in Vers. Latina: scandalizaverit.
μικρῶν] + τούτων DL. 1. 34. 39. Editio *Complut.* τούτων τῶν μικρῶν A. 47. 50. 61. 68. 91. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.* πιστευόντων εἰς ἐμέ] πίστιν ἐχόντων D.
ἐστιν αὐτῷ] αὐτῷ ἐστιν A. αὐτῷ] — 66.
αὐτῷ μᾶλλον] μᾶλλον αὐτῷ 44. περίκειται] περιέκειτο D.
λίθος μυλικὸς] μύλος ὀνικὸς CDL 1. 12. Versio *Vulg. Goth. Syr. Armen. Æthiop.* λίθος μυλωνικὸς 13. *Victor, Theophylactus.* μυλωνικὸς λίθος 69. περὶ] ἐπὶ D 38. 106.
βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν] εἰς τὴν θάλασσαν ἐβλήθη D. Versio *Vulg* 43. σκανδαλίζῃ] σκανδαλίσῃ L.
σοι ἐστὶ] ἐστιν σε C. 13. 69. εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν AD. Versio *Vulg. Syr.*
τὰς] — D. ἀπελθεῖν] βληθῆναι D 12. 61.
εἰς τὴν γέενναν] — 1. εἰς] ὅπου ἐστιν D.
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον] — L. Versio *Syr.* probante *Beza* in Annot. edit. 3. 4. 5. τοῦ πυρὸς F.
44.] — CL 1. 28. Versio *Copta.* contra *Augustinus* de Civit. D. XXI. 9. non eum piguit, uno loco eadem verba ter dicere. 45. 46.] — 92.
σκανδαλίζῃ] σκανδαλίσῃ L. 90. a prima manu. καὶ ἐὰν] κἂν D. καλὸν] + γάρ AK 72.
ἐστὶ σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν] σοί ἐστιν χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν αἰώνιον D. Versio *Armen. Vulg.*
ἐστί σοι] σοί ἐστι 106.
σοι] — AC 3. 36. 40. σε EFGHKL. 1. 2. 4. 38. 44. 69. 72. 73. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.*
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν] εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν F. εἰσελθεῖν] ἀπελθεῖν 71.
βληθῆναι] ἀπελθεῖν 1. τὴν posterius] 69. 106.
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον] — CL 1. Colb. Versio *Syra, Copt.* τοῦ πυρὸς F. Versio *Æthiop.*
46.] — CL 1. 28. Versio *Copta.* πῦρ] + αὐτῶν 106. Versio *Syra* utraque.
47. ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ] ὁ ὀφθαλμός σου εἰ σκανδαλίζει D. σοι] 13. 69. σε L.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. A. εἰσελθεῖν] + σε 69.

faciunt, non statim malefacient.

44. 46. 48. Verba translata sunt ex *Esaj.* LXVI. 24. ubi de supplicio, quo contumaces in hac vita afficiendi essent, sermo est: ad describendum more Judaeorum judicium vitae alterius. *Sirac.* VII. 17. *Judith.* XVI. 17. *Schabbath* f. 13. 2. *Berachoth* f. 18. 2. f. 152. 1. R. Isaac dixit: Vermis mortuo tam est molestus, quam acus carni vivae. S. D. *Job* XIV. 22. *Rosch. Haschana* f. 17. 1. Praevaricatores, tam Israëlitae quam gentiles, corpore suo descendunt in gehennam, ubi per XII. menses cruciantur, corpus consumitur, & anima igne in cineres redigitur, quos ventus flatu suo pedibus justorum in Paradiso subjicit, S. D. Malach. III. 21. Haeretici autem, apostatae &, Epicuraei, qui negarunt Legem & resurrectionem mortuorum, & qui se separarunt a viis Ecclesiae, & qui peccarunt, multosque peccare fecerunt, ut Jeroboam filius Nebat sociique ejus fecerunt, descendent in gehennam, & judicabuntur ibi in generationes generationum S. D. Esaj. LXVI. 24. Pesachim f. 54. 1. Traditio est. R. Jose dicit, ignis quem Deus S. B. creavit, non extinguitur in aeternum S. D. Esaj. LXVI. 24. *Thanchuma* p. 136. 1. de seculo futuro dicitur *Job* XII. 23. praecipitat eos in Abaddon, & justi illos vident S. D. Esaj. LXVI. 24.

49. Qui jacturam membri facit, illud abscindendo & in ignem projiciendo h. e. qui ea, quibus se super alios efferre posset, pro stercore habet Phil. III. 8. potius, quam ut alios offendat & ipse a doctrina Christi recedat; ille salutem suam redimit, evadit damno manus, pedis, vel oculi; haec constans modestia ipsi vicem praestat ignis metalla purgantis, vel salis carnes a putredine & ver-

νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
48 τὴν γέενναν τοῦ πυρός· Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
49 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται· καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν
50 δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρη-
νεύετε ἐν ἀλλήλοις.

1 Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμ-
2 πορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καὶ, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσ-
ελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι· πει-
3 ράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; Οἱ δὲ
4 εἶπον· Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
5 Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.
6 Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἕνεκεν τούτου κατα-
λεί-

βληθῆναι] ἀπέλθεις D. ἀπελθεῖν Evang. 18. 19. τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς] τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον F.
τοῦ πυρὸς] — DL 1. 28. Versio *Copt. Armen.*
48. αὐτῶν] — G 2.12.48.55.60.65. a prima manu. 66. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. probante *J. Millio* prol. 1481.
τελευτᾷ] τελευτήσει 1. Codices *Latini*. πῦρ] + αὐτῶν Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
49 πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται] — D 64. 65. a prima manu Cod. *Latini*.
πᾶς γὰρ πυρὶ] *Scaliger* legit πᾶσα πυρία, & interpretatur sacrificium. γὰρ] + ἐν C. 46. 52. Vers. *Syr.* + ἄρτος 11. 80. 88.
ἁλισθήσεται] δοκιμασθήσεται 46. 52. ἀλωθήσεται vel ἀναλωθήσεται *P. Junius*.
καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται] — L. 1. 61. 73. Versio *Copt.*
καὶ πᾶσα] πᾶσα γὰρ D. Codices *Latini*. ἁλὶ] — 47. 59. 61. Codices *Latini*.
50. καλὸν] + γὰρ 13. 69. δὲ] γὰρ 13. 69. γένηται] γενήσεται D.
αὐτὸ ἀρτύσετε] ἀρτυθήσεται K. 1. Versio *Syr.* αὐτὸ ἀρτυθήσεται 14. 91. αὐτὸ ἀρτύσεται D. 3. 9. 52. 53. 55. 56. 58. 64. Editio *Erasmi* 1. 3. 4. 5. + ὑμεῖς οὖν 13. 69. αὐτὸ] αὐτὸν Editio *Colinaei*.
ἔχετε] + οὖν ὑμεῖς 28. ἐν ἑαυτοῖς ἅλας] ἅλας ἐν ἑαυτοῖς 73.
ἅλας posterius] ἅλα A. a prima manu D. 1. εἰρηνεύετε] εὐρηνεύσατε 29.
1. κἀκεῖθεν] καὶ ἐκεῖθεν D. 1. 13. 28. 69. 86. Evang. 18. Editio *Complut. Bengelii*.
διὰ τοῦ] — C. ex emendatione D 1. 12. 13. 28. 37. 38. 61. 66. ex emendatione 69. 91. Evang. 12. 18, 19. Versio *Vulg. Goth. Syr.* διὰ τὸ 47. Editio *Bogardi*, *Erasmi* 5. καὶ L Versio *Copt. Æthiop.*
συμπορεύονται] συνέρχεται D. συμπορεύεται 1. 13. 28. 69. 91. πάλιν] — 69.
ὄχλοι] ὁ ὄχλος D 28. 29. 44. 71. ὄχλος 69. + πολλοὶ 38. 56. 58. Versio *Syr.* ὄχλος πολὺς 1. 91. Edit. *Erasmi* 1. *Ald.*
καὶ ὡς εἰώθει] ὡς εἰώθει, καὶ D. Codices *Latini*. 2. προσελθόντες] — D probante *J. Millio* prol. 1279.
+ αὐτῷ 38. οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτὸν] ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι 1. οἱ Φαρισαῖοι] — D.
οἱ] — AFGHLM 9. 10. 11. 15. 36. 39. 44. 69. 72. 83. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*.
ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων DLM Evang. 9. 10. 18. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Origenes* in Matth. ἐπηρου C.
3. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς] — Versio *Syr.* αὐτοῖς] — Versio *Goth.* ὑμῖν] ἡμῖν 89.
Μωσῆς] μωϋσῆς D. 69. 80. Versio *Vulg. Copt.* 4. οἱ δὲ εἶπον] — 53. 57. 61. 65. 67.
εἶπον] εἶπαν CD. Μωσῆς ἐπέτρεψεν] ἐπέτρεψεν Μωσῆς CD.
Μωσῆς] Μωϋσῆς DM. 11. 13. 15. ἐπέτρεψεν] ἐνετείλατο 1. Versio *Copt.*
ἀποστασίου] + δοῦναι D. γράψαι] δοῦναι D.
5. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ὁ δὲ CL. Versio *Copt.* αὐτοῖς] — D. + Μωσῆς 74. 89. 90.
ὑμῖν] — 13. 28. 57. 69. Versio *Copt.* + Μωϋσῆς D.
6. κτίσεως] — D. Versio *Syra*. probante *J. Clerico* Art. Crit. P. 111. p. 85. θῆλυ] θῆλυν D. a prima manu.
αὐτοὺς] — D. 86. a prima manu. Versio *Goth. Copt* probante *J. Millio* prol. 407.
ὁ θεὸς] CL. Versio *Copta*, Codices *Latini*. + καὶ εἶπεν D. 13. 28. 38. ex emendatione 61. 69. Versio *Armen. Sax.* Editio *Complut. Plantini*, duae priores *Stephani*, *Wechelii*, *Genev.*

vermibus servantis, & ad sacrificium sanctificantis *Levit.* II. 13. *Avoda Sara* V. 12. Si quis utensilia emat ab Idololatra, ea quae ablutione mundari possunt, abluenda sunt — quae igne purgantur, candentia facienda sunt, veru & craticulum omnino igne mundari necesse est. לבן באור.

50. *Thomas.* ἀρτύομαι, οὐκ ἀρτύω. *Athenaeus* II. p. 67. F. τὸ δὲ ῥῆμα κεῖται παρὰ Σοφοκλεῖ· ἐγὼ μάγειρος ἀρτύσω σοφῶς. κρατῖνος — οὐ παντὸς ἀνδρός ἐστιν ἀρτῦσαι καλῶς. Εὔπολις· ὄψῳ πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένῳ.

Aristot. probl. XXI. 5. διατί ἄναλοι ἄρτοι πλείονα σταθμὸν ἔχουσι τῶν ἡλισμένων; *Plut.* Symp. V. p. 684. E. τὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἱερέας ἁγνοὺς ὄντας ἀπέχεσθαι τὸ πάμπαν ἁλῶν, ὥστε καὶ τὸν ἄρτον ἄναλον προσφέρεσθαι. IV. p. 669. A. ἡ δὲ τῶν ἁλῶν δύναμις ὥσπερ ψυχὴ παραγενομένη, χάριν αὐτῷ καὶ ἡδονὴν προστίθησι.

Matth. V. 13. *Ttetzes* in Lycophron. 135. ἅλα δὲ ἐτίθουν οἱ παλαιοὶ ἐπὶ ταῖς τῶν ξένων καταρχαῖς, συμβολικῶς ἐπευχόμενοι — παγῆναι καὶ τούτους εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν. *Plut.* Sympos. V. 10. p. 685. C. ὥσπερ ἡ ψυχὴ τὰ ζῶα συνέχει — οὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ τὴν φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἵστησιν, ἁρμονίαν παρέχουσα καὶ φιλίαν πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι — διὰ τοῦτο δὲ ἴσως καὶ κάλλος γυναικὸς, τὸ μήτε ἀργὸν μήτε ἀπίθανον ἀλλὰ μεμιγμένον χάριτι καὶ κινητικὸν, ἁλμυρὸν καὶ δριμὺ καλοῦσιν. Et VII. p. 697. D. τὸν ἅλα θεῖον Ὅμηρος, οἱ δὲ πολλοὶ χάριτας καλοῦσιν, ὅτι ἐπὶ τὰ πλεῖστα μιγνύμενος εὐάρμοστα τῇ γεύσει καὶ προσφιλῆ ποιεῖ καὶ κεχαρισμένα. *Eustath.* in Il. α. p. 100, 22. ὡς γὰρ ἅλς ἐξ ὑδάτων πολλῶν ῥυτῶν παγεὶς ἔν τι στερεὸν γέγονε σῶμα, οὕτω καὶ οἱ συνελθόντες εἰς φιλίαν ἐκ διεστώτων, εἰς ἓν τῷ τε τόπῳ καὶ τῇ φιλικῇ διαθέσει συνήχθησαν. & in *Il.* ι. p. 648, 5. ἄλλως μέντοι κοινότερον θεῖον τὸν ἅλα φησὶν — διότι συναγωγός ἐστιν εἰς φιλίαν, καὶ εὐνοίας σύμβολον τοῖς ξένοις ἐν τῇ τραπέζῃ παρετίθετο — καὶ Πλούταρχος δὲ εἰς τοῦτο γράφει.

1. ἀναστὰς] Hebraismus 1. Reg. XXIV. 1.

λείψει ἄνθρωπος τ̀ πατέρα αὐτȣ̃ ϗ τὴν μητέρα, ϗ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυ- 7
ναῖκα αὐτȣ̃· Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε ȣ̓κέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. 8
Ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθη- 9
ταὶ αὐτȣ̃ περὶ τȣ̃ αὐτȣ̃ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν 10
γυναῖκα αὐτȣ̃, ϗ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ᾽ αὐτήν. Καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τ̀ 11
ἄνδρα αὐτῆς, ϗ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψη- 12
ται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρȣσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησȣ̃ς ἠγανάκτησε, 13
ϗ εἶπεν αὐτοῖς· Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, ϗ μὴ κωλύετε αὐτά· τ̃ γὰρ 14
τοιȣ-

7. αὐτοῦ ϗ τὴν μητέρα] ϗ τὴν μητέρα ἑαυτοῦ D. ϗ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ] — Versio *Goth.*
πρὸς τὴν γυναῖκα] τῇ γυναικὶ ACL 1. 67. 91. Versio *Syra*. Codices *Latini*. 7. ἔτι] —— 71.
μία σάρξ] σάρξ μία ACF. 1. 44. 69. 72. 9. ὃ] ὃν 61. οὖν] — D. Sed in Vers. Latina: ergo.
ὁ] — AG 57. 10. ἐν τῇ οἰκίᾳ] εἰς τὴν οἰκίαν DL. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.
αὐτοῦ prius] —— C. 28. Evang. 18. 19. Versio *Copt.*
περὶ τοῦ αὐτοῦ] — K 67. περὶ τουτȣ ACL 1. 40. 53. 71. 74. ex emendatione. Evang 9. 10. 18. 19.
Versio *Syra*. + λόγȣ D. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτȣν C. ἐπηρῶτων L. Ev. 9. 10. 12. 18. 19.
11. αὐτοῖς] + ἐὰν ἀπολύσῃ γυνὴ τ̀ ἄνδρα αὐτῆς ϗ γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται & comma 12. — 1.
ὃς ἐὰν] ϗ ἐὰν ἀνὴρ 1. ἐὰν ἀνὴρ 13. 28. 69. ὃς ἂν CD. 91. Evang. 18. 19.
ἀπολύσῃ] ἀπολυσει 13. 28. 69. Evang. 18, 19.
ἐπ᾽ αὐτήν] — 1. 2. 28. Versio *Syra*. J.C. Latini dicunt: adulterium committit *in illam*.
12. γυνὴ ἀπολύσῃ τ̀ ἄνδρα αὐτῆς ϗ γαμηθῇ ἄλλῳ] γυνὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ϗ ἄλλον γαμήσῃ D. 13. 28. 69. (Sed γυνὴ ante ἐὰν & γαμήσῃ ante ἄλλον) Versio *Armen.* αὐτὴ ἀπολύσασα τ̀ ἄνδρα αὐτῆς γαμηστῃ ἄλλον CL. Versio *Copt.*
ἀπολύσῃ] ἀπολύσασα Evang. 18. 19. ϗ posterius] — Evang. 18. 19. γαμηθῇ] γαμήσῃ 36. 92.
13. ἅψηται αὐτῶν] αὐτῶν ἅψηται C. μαθηταί] + αὐτȣ̃ D. Versio *Goth. Syr.*
ἐπετίμων] ἐπετίμησαν CL. τοῖς προσφέρȣσιν] αὐτοῖς CL Versio *Copt.* τοῖς φέρȣσιν 1.
14. ϗ prius] + ἐπιτιμήσας 1. 13. 28. 69. Versio *Syra* posterior in margine.
εἶπεν αὐτοῖς] αὐτοῖς εἶπεν 13. 69. παιδία] παιδάρια D.
ϗ posterius] —— EGHK 2. 3. Colb. 42. 44. 46. 49. 51. 52. 56. 58. 59. 60. 64. 67. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 92. Editio *Bogardi*, *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1461.
τοῦ Θεοῦ] τ̃ οὐρανῶν 2. 5. 61. 106 15. ἀμὴν] + ἀμὴν 52. 59. 73. ἐὰν] ἂν ACD. 1.
εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν] εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται D. εἰσέλθῃ] ἔλθῃ 9. 16. 16. ἐναγκαλισάμενος] προσκαλεσάμενος D.

11. ἐπ᾽ αὐτήν] Sunt qui hoc interpretantur de uxore posteriore, in quam adulterium proprie dictum committat maritus; quod non dici potest committere, si vel virginem vel viduam, sed unice si ab alio itidem repudiatam ducat. Huic interpretationi obstat, quod hoc modo idem bis diceretur, commate hoc 11. & sequenti 12. Alii intelligunt de uxore priore, cui maritus injusto repudio causam adulterii committendi, sive ad secundas & adulterinas nuptias convolandi, praebeat. Sed hi non expediunt, quid ad rem faciant verba: *& duxerit aliam?* Cum repudiata aeque in periculo adulterii versetur, sive maritus, qui eam repudiavit, aliam ducat sive non. Haec difficultas mihi obversabatur ad locum *Matth.* XIX. 9. Nunc vero δευτέραις φροντίσι existimo, verba illa non esse superflua, sed ita cum reliquis cohaerere, ut adulterio uxoris repudiatae injustum repudium, repudio vero nuptias secundas causam praebere significetur. Nam si quis v. c. inventa alia muliere, quae ipsi magis placebat, ut illa potiretur, priori uxori libellum repudii scripsisset, eoque potestatem cuicunque vellet nubendi concessisset; quid hoc aliud erat, quam moechis illam objicere adulterandam, & lenocinii crimen committere? L. XXIII. 2. 43. D. Lenocinium facere *non minus est*, quam corpore quaestum exercere. L. XLVIII. 5. 8. D. qui quaestum ex adulterio uxoris suae fecerit, cujuscunque sit conditionis, *quasi adulter* punitur. 14. Si vir infamandae uxoris suae causa adulterum subjecerit —— *& vir & mulier adulterii crimine teneantur* ex senatus consulto de ea re facto.

12. *Plut* Romul. p. 18. B. filia Telephi Αἰνείᾳ γαμηθεῖσα. C. Roma Λατίνῳ τῷ τηλεμάχȣ γαμηθεῖσα. *Pollux* III. 45. καὶ γῆμαι μὲν ἐπὶ τȣ̃ ἀνδρὸς λεγέται, γήμασθαι δὲ ἐπὶ τῆς γυναικὸς, οὐ γαμηθῆναι. *Hesych.* γαμεῖται μὲν ἡ γυνὴ, γαμεῖ δὲ ὁ ἀνήρ. *Apollodor.* B. 1. Μήδεια γαμηθεῖσα Αἰγεῖ. *Antonin. Lib.* fab. 20. Coronis γαμηθεῖσα Ἀλκυονεῖ.

Non eadem divortiorum licentia data fuit Judaicis uxoribus, quae maritis. Matthaeus novies loquitur de marito repudiante uxorem: de uxore maritum repudiante ne semel quidem. *Jos.* A. XV. 7. 10. ἐπεὶ συνέβη τὴν Σαλώμην στασιάσαι πρὸς Κοστόβαρον, πέμπει μὲν εὐθὺς αὐτῷ γραμμάτιον ἀπολυομένη τὸν γάμον, οὐ κατὰ τȣ̀ς Ἰȣδαίων νόμȣς. ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἔξεστι παρ᾽ ἡμῖν τȣ̃το ποιεῖν, γυναικὶ δὲ οὐδὲ διαχωρισθείσῃ καθ᾽ ἑαυτὴν γαμηθῆναι, μὴ τȣ̃ πρότερον ἀνδρὸς ἀφιέντος. οὐ μὲν ἡ Σαλώμη τὸν ἐν γένει νόμον, ἀλλὰ τὸν ἐπ᾽ ἐξȣσίᾳ ἑλομένη τὴν συμβίωσιν ἀπηγόρευσε. & XVIII. 5. 4. Ἡρωδίας δὲ γήμεται Ἡρώδῃ, καὶ αὐτοῖς Σαλώμη γίνεται, μεθ᾽ ἧς τὰς γονὰς Ἡρωδίας ἐπὶ συγχύσει φρονήσασα τῶν πατρίων, Ἡρώδῃ γαμεῖται τȣ̃ ἀνδρὸς τῷ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ, διαστὰσ᾽ ζῶντος. *Jebamoth* XIV. 1. Dixit R. Jochanan f. Nuri, quamobrem uxor, quae facta fuerit surda, exit, & vir qui factus fuerit, non educet? Responderunt illi: Vir qui repudiat non est similis uxori repudiatae, quia uxor exit nolens volens, vir autem non nisi volens educit. Poterat tamen aliquando uxor lege agere, & maritum ad repudium cogere *Cetuboth* VII. 9. Si in viro natae fuerint maculae, non cogunt eum, ut dimittat uxorem. Dixit Rabban Simeon f. Gamalielis: de quo dicta sunt haec verba? de maculis parvis; sed si maculae magnae sunt, cogunt eum, ut dimittat. 10. Hi sunt, quos cogunt ad dimittendum uxores: qui percussus est ulcere, cui fuerit polypus, stercus colligentem, conflantem aes, coriarium, sive ejusmodi fuerint antequam duxerint, sive postquam duxerint; & de his omnibus dixit R. Meir, etsi pa-

15 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν
16 τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς
17 χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, ηὐλόγει αὐτά. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμὼν εἷς
καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώ-
18 νιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ
19 μὴ εἷς, ὁ Θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας· Μὴ μοιχεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς· Μὴ
20 ψευδομαρτυρήσῃς· Μὴ ἀποστερήσῃς· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν

τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ ηὐλόγει αὐτὰ] κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά. C Evang. 12. Versio *Copt. Victor.*
τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ] Versio *Syra* posterior cum asterisco habet. — 106.
ἐπ' αὐτὰ] + καὶ AD 48. 52. 53. 61. 63 67. 71. ἐπ' αὐτοῖς 11. 15. 80. Colb. unus.
ηὐλόγει] κατηυλόγει L. Evang. 9. εὐλόγησεν FG Colb. duo. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Theophylactus*, *Victor.*
εὐλογεῖ ACDE 2. 3. 48. 52. 53. 61. 63. 67. 73. 74. 90.
17. προσδραμὼν εἷς] ἰδού τις πλούσιος προσδραμὼν AK 4. 11. 13. 15. 28. 42. 50. 66. 69. 91. Versio *Armen.*
ἰδού τις προσδραμὼν Evang. 15. προσελθὼν εἷς πλούσιος 61. 63. προσελθών τις 56. 58.
εἷς] τις 35. 56. 58. 59 60. 62. 83. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Clem. Alex.*
γονυπετήσας] γονυπετῶν D 28. 69.
αὐτὸν prius] αὐτῷ Codex Stephani testante & probante Beza. 37. 40. 44. 53. 74. 89. 90. ἔμπροσθεν αὐτοῦ 7. teste Beza. ἐπηρώτα] ἠρώτα D.
αὐτὸν posterius] + λέγων D 13. 69. Versio *Syra*, *Armen Goth.* Codices *Latini.*
ποιήσω ἵνα] ποιήσας 5. αἰώνιον] — 28. 64. 18. εἷς ὁ] μόνος εἷς D.
19. μὴ μοιχεύσῃς· μὴ φονεύσῃς] μὴ φονεύσῃς, μὴ μοιχεύσῃς C. Versio *Copt. Arab.* μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς eodem ordine reperiuntur *Ex.* XX. in versione Graeca. & apud *Philonem* quis haeres T. 1. p. 497, 22. & de Decalogo T. 2. p. 189, 7. & 201, 13. ἀπὸ μοιχείας ἄρχεται. & 202, 21. μοιχεία πρῶτον ἀδικημάτων ἀνεγράφη· δεύτερον δὲ πρόσταγμα μὴ ἀνδροφονεῖν & 207, 35. 300, 41. & apud *Clem.*
μὴ φονεύσῃς] — 1. μὴ πορνεύσῃς D. Sed in Vers. Latina: ne occidas.
μὴ φονεύσῃς· μὴ κλέψῃς] μὴ κλέψῃς, μὴ φονεύσῃς Versio *Syr.*
μὴ ἀποστερήσῃς] — K 1. Codex Stephani, testante & probante *Beza*. 28. 59. 64. 69. a prima manu. 72. a prima manu. Evang. 9. 10. 15. Versio *Armena*. *Theophylact.*
σου] — D. Clemens. μητέρα] + σου CF 28 63. Versio *Goth. Syr. Copt.*
20. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν] καὶ ἀποκριθεὶς ἔφη C. Codices *Latini.* ὁ δὲ εἶπεν Versio *Copt.*

pactus fuerit cum ea, illa tamen poterit dicere, putabam me eum ferre posse, sed jam non possum. Verum sapientes dixerunt: illa feret nolens, excepto percusso ulcere; quia tabescit caro illius. Aliquando etiam conditio uxoris melior erat quam mariti: qui virginem stupaverat, tenebatur eam ducere, neque unquam ipsi licebat eam repudiare *Deut.* XXII. 29. & qui uxorem virginitatis praereptae falso accusaverat, non poterat illam dimittere ib. comm. 19. Quod jus uxoris a *Josepho* restringitur A. IV. 8. 23. κριθεῖσα μὲν ἡ κόρη μὴ ἀδικεῖν, συνοικείτω τῷ κατηγορήσαντι, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐκείνου ἀποπέμπεσθαι αὐτὴν, πλὴν εἰ μὴ μεγάλας αἰτίας αὐτῷ παράσχοι, καὶ πρὸς ἃς οὐδ' ἀντειπεῖν δυνηθείη: a Philone vero uxori falso accusatae etiam libertas dimittendi maritum datur de Legg. Spec. T. 2. p. 313, 17. Τιμάτωσαν οἱ δικασταὶ — τὸ πάντων ἐκείνοις ἀηδέστατον, τὴν τῶν γάμων βεβαίωσιν, ἐὰν ὑπομένωσιν αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἔτι συνοικεῖν. Ταῖς μὲν γὰρ ἐφίησιν ὁ νόμος θελούσαις καὶ μένειν καὶ ἀπαλλάττεσθαι, τοὺς δ' οὐδετέρου κυρίους ἀπέφηνεν, ἀνθ' ὧν ἐσυκοφάντησαν. Caeterum potiora fuisse jura mariti quam uxoris inde etiam manifestum est, quia uxor jure & consuetudine Judaeorum erat in manu ac potestate mariti. Porrò uxor cum juvene rem habens, adulterii erat rea & morte punienda: non item vir rem habens cum innupta; quod etiam apud veteres Christianos obtinuit. *Basilii* Canon. XXI. ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ συνοικῶν, ἔπειτα μὴ ἀρεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον — οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἐλευθέραν γάμου ἡ ἁμαρτία γένηται — ὁ μέντοι πορνεύσας οὐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως, ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιόντα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται, ὁ δὲ ἀνὴρ τὴν μιανθεῖσαν τῶν οἴκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. Καὶ τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥᾴδιος, ἡ δὲ συνήθεια οὕτω κεκράτηκε.

Ex eo autem quod Christus de viris uxores repudiantibus dixerat, Marcus infert, multo scelestius esse, si mulier virum deserat. Quod & Romanis, quibus Marcus scripsit, licitum, & tum temporis, licentia supra modum grassante, familiare erat, postquam Messallina Claudii Imperatoris uxor, Claudio vivente, Silio publice nupserat, & ipse Claudius Octaviam Caesaris filiam L. Silano a patre desponsatam Neroni collocaverat. *Tacit.* A. XI. 27. XII. 3. 9. *Seneca* de Benefic. III. 16. nunquid jam ulla repudio erubescit, postquam illustres quaedam ac nobiles feminae non consulum numero, sed maritorum, annos suos computant, & exeunt matrimonii causa, nubunt repudii? Tamdiu istuc timebatur, quamdiu rarum erat. *Juvenal.* VI. 223. Sed mox haec regna reliquit, Permutatque domos, & flammea conterit. 226. Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit Vela domus, & adhuc virides in limine ramos: Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti Quinque per autumnos. *Martialis* VI. 7. aut minus, aut certe non plus tricesima lux est, Et nubit decimo jam Thelesina viro. *Bereschith* R. XVIII. Filiis Noachi non sunt repudia. R. Juda f. Simonis & R. Chanin nomine R. Jochananis dixit: non est illis repudium, sed repudiant se communi consensu. Dixit R. Jochanan: imo uxor expellit illum & dat illi repudium.

19. ἀποστερήσῃς] ἀποστερεῖν est sponsam alterius rapere *Herodoto* VI. 65. ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστερεῖ Λευτυχίδεα τοῦ γάμου. *Aristoph.* Nub. 1308. ἀποστερῆσαι βούλεται τὰ χρήματα ἃ 'δανείσατο. & Plut. 372. οὐ κέκλοφας ἀλλ' ἥρπακας — οὐδὲ μὴν ἀπεστέρηκας οὐδένα. *Schol.* ἀποστερῶ ἐστιν ὅταν παρακαταθήκην τινὸς λαβὼν εἰς διαβολὴν χωρήσω, καὶ οὐκ ἐθέλω διδόναι αὐτῷ, ὃ ἔλαβον. *Aristot.* Rhet. II. ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην. *Isocrat.* Archidam. ὅταν ὑμᾶς τῶν ὄντων ἀποστερῶσιν. & Trape-

εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ὁ δὲ 21
Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἕν σοι ὑστερεῖ· ὕπαγε, ὅσα
ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει
μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ, στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ 22
ἔχων κτήματα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· 23
Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται; Οἱ δὲ 24
μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ· Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς·
Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰ-
σελθεῖν; Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος ~ διελθεῖν: , ἢ πλούσιον εἰς 25
~ εἰσελθεῖν τὴν

αὐτῷ] K. 11. διδάσκαλε] — K. 1. 11. 68. ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα D. Codices *Latini*.
ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα AD. 28. *Clemens Alex. Origenes* in Marth. ἐποίησα 1.
μου] + τί ἔτι ὑστερῶ KM 4. 11. 13. 15. 28. 42. 63. 69. 72. 76. 80. Versio *Armena*, *Syra* posterior cum asterisco.
21. Ἰησοῦς] — AK 11. 15. 36. a prima manu. 68. 72. ab αὐτῷ ad αὐτῷ] — 11. 15.
αὐτῷ prius] — 28. + ἔτι 3. 9. 37. εἶπεν] λέγει 13. 69.
αὐτῷ posterius] + εἰ θέλεις τέλειος εἶναι KM. 11. 13. 15. 28. 29. 69. 72. Versio *Copt*. *Syra*. posterior cum asterisco, *Æthiop*. σοι] σε C.
ὑστερεῖ] + εἰ θέλεις τέλειος εἶναι 4. 7. 42. 50. 54. 63. 68. Colb. Evang. 12. 18. 19. *Clemens*.
δὸς] διάδος 13. 69. *Clem. Alex*.
τοῖς] — AEFGH. 2. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 87. 90. 92. 106. Colb. duo. Editio *Complut*. *Clemens*, *Theophylactus*. δεῦρο] — 28.
δεῦρο ἀκολούθει μοι ἄρας τὸν σταυρὸν] ἄρας τὸν σταυρὸν [+ σου 69.] δεῦρο ἀκολούθει μοι G 1. 69. Vers. *Syr*. *Æthiop*. *Irenaeus* c. Haer. 1. 3. 5.
ἄρας τὸν σταυρὸν] — CD. Versio *Vulg*. *Copt*. *Clemens Alex*. *Augustinus*. probante *Erasmo* & *J. Millio* prol. 407. + σου 7. Evang. 19. 22. στυγνάσας] ἐστύγνασεν D.
ἐπὶ] + τούτῳ D 28. 69. Versio *Goth*. λόγῳ] + ὁ D.
κτήματα πολλὰ] πολλὰ χρήματα D. 23. λέγει] ἔλεγεν C. εἶπε 29. 71. τὰ] — C.
εἰσελεύσονται] + τάχιον κάμηλος διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελεύσεται, ἢ πλούσιος εἰς την βασιλείαν τοῦ Θεοῦ D. & — comma 25. 24. μαθηταὶ] + αὐτοῦ D 1. 91. Ἰησοῦς] — A.
πάλιν] — A 46. 59. 106. πάλιν ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς πάλιν 80. λέγει] εἶπεν 71.
τέκνα] — EGK. 2. 11. 27. ex emendatione 36. 40. 42. 57. 63. 68. 72. τεκνία A 1. 50. 91. *Clemens*.
τοῖς posterius] — ACFGH 3. Colb. 34. 35. 36. 39. 40. 41. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 89 90. 92. Evang. 15. 17. *Clemens Alex*. Editio *Complut*. *Bengelii*
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς την βασιλείαν τοῦ Θεοῦ 69.
25. εὐκοπώτερον] + δὲ A. + γὰρ 25. 55. 56. 58. 59. Evang. 10. Editio *Complut*.
τῆς] — bis. ACF. 1. 13. 72. Colb. duo. 106. — posterius 80. τῆς τρυμαλιᾶς] τρυπήματος 69. τοῦ τρυπήματος 13.
ῥαφίδος] βελόνης 13. 69. *Clem. Alex*.
διελθεῖν] εἰσελθεῖν AEF 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 90. 90. 92. Colb. duo. Evang. 9. 12. 15. 17. Editio *Complut*. *Genev*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, *Plantin*. *Wechel*. Versio *Goth*. *Syr*. prior, posterior in margine. *Theophylactus*. *Clemens*. πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ πλούσιον 1.
a διελθεῖν ad εἰσελθεῖν] — duo Stephani teste Beza. 26. περισσῶς — F. τίς] + ἄρα 106. Versio *Syra* posterior.
πρὸς ἑαυτοὺς] πρὸς αὐτὸν C. Versio *Copt*. *Arab*. πρὸς ἀλλήλους M. a prima manu.
27. δὲ] — 1. αὐτοῖς] αὐτοὺς 90. a prima manu. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei*.
λέγει] ἔφη 71. παρὰ] + μὲν 69.
ἀνθρώποις] + τοῦτο CD. a prima manu 13. 29. 69. + τοῦτο ἐστιν 28. Versio *Syra*, *Armen*.

pezit. ἀποστεροῦμαι τοσούτων χρημάτων ὑπὸ Πασίωνος. & ἀποστερεῖ με Πασίων τὰ χρήματα. Panegyr. πεντεκαιδεκάμηνον τοὺς στρατιώτας τὸν μισθὸν ἀπεστέρησεν. *Plato* de Rep. I. ἀγανακτοῦσιν ὡς μεγάλων τινων ἀπεστερημένοι. *Thucyd*. I 69. ἀποστεροῦντες μὴ μόνον τοὺς ὑπ᾽ ἐκείνων δεδουλωμένους ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑμετέρους ἤδη ξυμμάχους. *Demosth*. a Midiam. οὐδὲν τῶν πατρῴων ἀποστερηθεὶς ὑπ᾽ οὐδενός. 2. Nicostr. ἀποστερεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ τὴν οὐσίαν. a. Timocrat. initio. χρημάτων οὐκ ὀλίγων ἀποστερῆσαι βουλόμενος τὴν πόλιν. *Plut*. Demosth. p. 847. D. ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἠδικήθη, τὰ μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ᾽ ἀμελησάντων, ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερῆσαι. *Theophrast*. Charact. 9. ὁ δ᾽ ἀναίσχυντος τοιοῦτος, οἷος πρῶτον μὲν, ὃν ἀποστερεῖ, πρὸς τοῦτον ἀπελθὼν δανείζεσθαι. *Xenoph*. Cyr. Paed. ἣν δὲ δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ. *Polyaen*. p. 661. τὸν μισθὸν ἀποστερεῖν. Dio p. 44. πολλῶν ἀπεστέρημαι p. 199. καίσαρα τῶν δεδομένων ἀποστερῆσαι. *Jos*. A. IV. 8. 38. παρακαταθήκην δὲ, ὥσπερ ἱερόν τι καὶ θεῖον χρῆμα, ὁ παραλαβὼν φυλακῆς ἀξιούτω, καὶ μηδεὶς ἀποστερῆσαι συνθείη τὸν πεπιστευκότα —— κἂν μισθόν τις ἀποστερήσῃ, τῶν ἐπὶ σώμασι τοῖς αὐτῶν ἐργαζομένων, μεμνήσθω, ὅτι οὐκ ἀποστερητέον ἀνδρὸς πένητος μισθόν. *Vulg*. ne fraudem feceris.

Non solebant Judaei in vulgari sermone, aut in libris vulgo editis Decalogi praecepta ipsis, quibus concepta erant, verbis recitare, sed vel aliis verbis vel ordine mutato. *Jos*. A. III. 5. 4. λόγων, οὓς Μωϋσῆς ἐν ταῖς δύο πλαξὶν γεγραμμένους κατέλιπε· οὓς οὐ θεμιτὸν ἐστιν ἡμῖν λέγειν φανερῶς πρὸς λέξιν, τὰς δὲ δυνάμεις αὐτῶν δηλώσομεν. *Rom*. XIII. 9.

Praeceptum decimum ita effert Matthaeus: Diliges proximum ut te ipsum. Marcus: Ne fraudato. *Jos*. Maccab. 3. λέγει γοῦν ὁ νόμος, οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ ὅσα τοῦ πλησίον σου ἐστί. καίτοι ὅτε μηδ᾽ ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς εἴρηκεν ὁ νόμος, πολλῷ πλέον πείσειεν ἡμᾶς, ὅτι τῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν δύναιτ᾽ ἂν ὁ λογισμὸς —— οἷον ἐπιθυμίαν τις οὐ δύναται ἐκκόψαι ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ δουλωθῆναι τῇ ἐπιθυμίᾳ δύναται ὁ λογισμὸς παρασχέσθαι —— οὐ γὰρ ἐκριζωτὴς τῶν παθῶν ὁ λογισμός ἐστιν ἀλλ᾽ ἀνταγωνιστής. *Thanchuma* p. 167. 2. praecepto non concupisces respoudet *Levit*. XIX. 13. p. 194. 1. adulter peccat contra praeceptum decimum, quia, concupiscens uxorem proximi, concupiscit omnia quae ejus sunt. Cum enim vir ejus exit e mundo, putans hunc esse filium suum, scribit ipsi testamento omnia bona sua, & haeredem fa-

26 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· Καὶ
27 τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει· Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνα-
28 τον, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τῷ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἤρξατο ὁ
29 Πέτρος λέγειν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς ἢ
ἀδελφὰς, ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ + τοῦ
30 εὐαγγελίου, Ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀ-
δελφοὺς καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς, μετὰ ~ διωγμῶν· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
τῷ

+ ἕνεκεν ~ διωγμὸν

ἀδύνατόν] + ἐστιν D 2. Editio *Erasmi* 1. ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τῷ θεῷ] παρὰ δὲ τῷ θεῷ δυνατόν. D.
τῷ prius] — CF. 1. 3. 10. 12. 73. 74. ex emendat. 69. 83. 86. 87. 92. 106. Edit. *Complut. Erasmi* 1. *Beng. Victor. Theoph.*
πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ] — D. 1. 9. a prima manu. 44. 56. 69. 74. a prima manu. 89. Editio *Erasmi* 1.
ἐστι] — 9. 10. 12. Versio *Syr.* + τῷ πιστεύοντι 90. παρὰ posterius] — 10.
28. καὶ ἤρξατο] τότε ἤρξατο Bodl. unus in Edit. Ox. ἤρξατο ACEFGHM 1. 2. 3. 9. 14. 34. 36. 39. 44. 59. 69. 73. 76. Codices *Latini. Clemens Alex.* probante *Bengelio.* ἤρξατο δὲ K. 10. 11. 42. 51. 56. 58. 60. 61. 62. 66. 71. 72 74. 80. 89. 90. Evang. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* Versio *Copt.*
ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ] λέγειν ὁ Πέτρος αὐτῷ C. αὐτῷ λέγειν ὁ Πέτρος 1. Versio *Copt.*
ὁ] — D. αὐτῷ] — Versio *Syr.* ἰδοὺ] κύριε Evang. 5.
ἠκολουθήσαμεν] ἠκολουθήκαμεν D. σοὶ] + τί ἄρα ἔσται ἡμῖν 51. Evang. 20.
29. ἀποκριθεὶς δὲ] καὶ ἀποκριθεὶς CEGH 1. 11. 13. 15. 50. 54. 61. 67. 69. 70. 80. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Codd. *Latini.* ἀποκριθεὶς AFM 3. 14. 27. 34. 39. 49. 50. 51. 57. 59. 65. 73. 92. Versio *Vulg. Goth. Syr.* probante *Bengelio. J. Millio* prol. 1481. — Versio *Copt.* εἶπεν] — D.
ὑμῖν] + ὅτι A. οἰκίαν] — D. οἰκίας M. 92. Versio *Syr. Copt.*
ἢ ἀδελφὰς] — Versio *Goth.* πατέρα ἢ μητέρα] μητέρα ἢ πατέρα 106. Codices *Latini.*
ἢ πατέρα] — D. ἢ γυναῖκα] D 1. 66. Versio *Vulg. Copt Armen.* probante *Erasmo.*
καὶ] ἢ D 1. + ἕνεκα D. + ἕνεκεν CEGHKM 1. 9. 10. 12. 13. 14. 28. 29. 42. 44. 45. 47. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 72. 76. 83. 86. 87. 92. 106. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Clemens Alex. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1100.
30. ἐὰν] ὃς ἂν D. ὃς 28. μὴ] οὐ 28. λάβῃ] ἀπολάβῃ 1. 91. νῦν] — D.
νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ] Haec verba *T. Beza* sequentibus jungit. & *Clemens* 25.
τούτῳ] + ὃς δὲ ἀφῆκεν D. οἰκίας] οἰκίαν D.
ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς] ἀδελφὰς καὶ ἀδελφοὺς D. + καὶ πατέρα K. 1. 4. 6. 7. 9. 10. 11. Colb. 35. 37. 38. 40. 45. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 63. 66. 68. 72. 80. 83. Evang. 9. 10. 12. 15. 18. Versio *Sax. Goth.* + καὶ πατέρας 51. 61. 69. Versio *Copt. Theophylactus* editus. probante *Beza*, & *J. A. Bengelio* in Gnom.
μητέρας] μητέρα ACDK 1. 4. 6. 7. 10. 11. Colb. 35. 37. 38. 40. 42. 45. 53. 55. 58. 60. 62. 63. 66. 68. 72. 80. 83. 91. Evang. 9. 10. 12. 15. 17. 18. Versio *Sax. Goth.* + καὶ πατέρας 73. Versio *Copt.*
διωγμῶν] διωγμοῦ D 92. Versio *Syr.* διωγμὸν 60. 72. 86. Qui promittit bona plurima μετὰ διωγμῶν cum imminentibus undiquaque periculis & adversis, quid aliud facit, quam quod fecit Dionysius, qui Damoclem in aureo quidem lecto collocavit, mensamque exquisitissimis epulis instruxit, in medio autem hoc apparatu gladium ancipitem e seta equina aptum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus? Qui ita dat, quo dat plura, eo majorem metum atque sollicitudinem incutit, qui hominem tranquillum & felicem esse non patitur. Omnia vero plana erunt, si, quae etiam ingeniosa D. Heinsii conjectura fuit, sequamur Codices, qui habent μετὰ διωγμὸν, atque ita promittuntur halcyonia & pacata tempora duris successura. *Act.* VIII. 1. IX. 31.
καὶ ultimum] — D. τῷ αἰῶνι] — 9. a prima manu.

facit eum, & possessorem omnium quae habet, ignorans non esse filium. Ita invenitur adulter concupiscens omnia quae sunt proximi sui. vid. in *Matth.* XIX. 19.

21. *Od.* ψ. 214. οὕνεκα σ᾽ οὐ τὸ πρῶτον ἐπεὶ ἴδον ὧδ᾽ ἀγάπησα. *Eustath.* ἐφιλοφρονησάμην. in Od. γ. p. 111. 10. καὶ τὸ χερσὶν ἠσπάζοντο ἀντὶ τοῦ ἐπεσπῶντο καὶ εἷλκον διὰ δεξιώσεως εἰς ἑαυτοὺς —— εἴρηται τὸ χερσὶν ἀσπάζεσθαι πρὸς διαστολὴν τῶν λόγοις ἀσπαζομένων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χείλεσι φιλεῖν οὔπω τότε ἡ λέξις ἐλέγετο. in Od. T. p. 705. 8. τὸ δὲ χερσὶν ἠσπάζοντο ἤτοι ἐδεξιοῦντο, καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπῶντο, προγέγραπται καὶ ἑτέρωθι. Signum aliquod approbationis dedit.

21. ὑστερεῖ] *Jo.* II. 3. aliter solet construi vulgo.

22. *Eustathius* de Ismenia IV. p. 98. συνέχει τὴν ὀφρῦν, συγνάζει τὸ πρόσωπον.

27. *Moeris.* χρήματα καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἀργύρια λέγουσιν Ἕλληνες· μόνως δὲ τὰ χρήματα πράγματα Ἀττικῶς. *Aristot.* Ethic. IV. 1. χρήματα δὲ λέγομεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσμασι μετρεῖται. *Demosth.* Olynth. 1. δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστι γίνεσθαι τῶν δεόντων. . . . . τὰ χρήματα τῶν πραγμάτων νεῦρα. *Thucyd.* VI. 6. περί τε τῶν χρημάτων σκεψομένους, εἰ ὑπάρχει, ὥσπερ φασὶν ἐν τῷ κοινῷ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς.

23. πῶς δυσκόλως] *Demosth.*. πῶς δυσχερῶς, quam graviter. *Ephes.* V. 15.

Marcus distinctius interpretatur, quinam divites intelligantur, ii nimirum qui animos divitum gerunt, & pecuniis freti se super alios efferunt. Haec adjectio necessaria erat, ut constaret viam salutis omnibus esse apertam, etiam feminis honestioribus, etiam iis qui erant e domo Caesaris, etiam divitibus, quales plurimi erant in urbe rerum domina.

26. καὶ τίς] *Jo.* IX. 36. *Luc.* XVIII. 26. *Æschin.* in Timarch. καὶ τίς ὑμῶν οὐκ οἶδεν; *Arrian.* Expedit. Alex. VII. 10. καὶ τίς ὑμῶν οἶδε; & *Epict.* IV. 4. καὶ τίς ἡμῶν οὐ χαίρει τῇ πανηγύρει ταύτῃ; *Aristoph.* Pac. 123. καὶ τίς πόρος σοι τῆς ὁδοῦ γενήσεται; 2. *Cor.* II. 16. *Ælian.* V. H. II. 31. καὶ τίς οὐκ ἂν ἐπῄνεσε τῶν βαρβάρων σοφίαν; *Herodot.* III. 140. θωυμάσας ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τίς ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης, ὃν ἐγὼ προαιδεῦμαι; quis igitur?

30. Consulto videtur Marcus nullam uxorum

 men-

τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· ϗ οἱ ἔσχατοι, πρῶ- 31
τοι. Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· ϗ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 32
ϗ ἐθαμβοῦντο, ϗ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο
αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν· Ὅτι ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
ϗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι ϗ τοῖς γραμματεῦσι, ϗ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, ϗ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι· Καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, ϗ μα- 34
στιγώσουσιν αὐτὸν, ϗ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, ϗ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
στήσεται. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος ϗ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· 35
Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν ποιήσῃς ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Τί θέ- 36
λετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου ϗ εἷς ἐξ εὐωνύ- 37
μων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· 38
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ϗ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆ-
ναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δυνάμεθα· Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ 39
πίνω, πίεσθε· ϗ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· Τὸ δὲ καθίσαι 40
ἐκ

αἰώνιον] + λήμψε) D.
31. οἱ] — ADLM 1. 11. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 41. 44. 72. 73. 83. 86. 106. Colb. Evang. 9. 10. 12 15. Editio *Complut*. *Bengelii*.
32. ἐν τῇ ὁδῷ] — K.
προάγων] προσάγων D. at in Verſ. Latina: praecedens.
αὐτοὺς] αὐτῶν Edit. *Complut*. *Plant*.
ℰ ἐθαμβοῦντο — Colb.
ϗ ἀκολουθοῦντες] οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες L. 1. Verſio *Copt*.
ϗ οἱ ἀκολουθοῦντες C.
+ αὐτὸν 69.
ϗ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο] — DK 11. 28. 37. 38. 57. 61. 66.
ἀκολουθοῦντες *T. Beza* in annot. Edit. 5.
πάλιν] — 40. 91. Verſio *Syr*.
+ ὁ Ἰησοῦς H. 61.
ὁ Ἰησοῦς πάλιν 2. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
αὐτῷ συμβαίνειν] συμβαίνειν αὐτῷ 90. a prima manu.
33. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν] — 63.
παραδοθήσεται] παραδίδοται K.
τοῖς γραμματεῦσι] γραμματεῦσιν CDFG. 44. 80. 90.
+ ϗ τοῖς πρεσβυτέροις Verſio *Vulg*.
θανάτῳ] θανάτου D a prima manu.
ϗ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι] — Verſio *Goth*.
34. αὐτῷ prius] αὐτὸν 28.
ϗ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, ϗ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ] ϗ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, ϗ μαστιγώσουσιν αὐτὸν CL. Verſio *Copt*. *Vulg*.
ϗ μαστιγώσουσιν αὐτὸν] — D. 47.
ϗ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ] — 2. 12. 28. 40. 61. Evang. 18.
ἐμπτύσουσιν] ἐνπτύξουσιν D.
αὐτῷ poſterius] αὐτὸν 69.
ℰ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν] — A. ex emendatione. D.
αὐτὸν poſterius] — L 1. Evang. 13. Verſio *Copt*.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας CDL Verſio *Copt*. *Syra* poſterior in margine.
35. προσπορευον)] προπορεύον) 50.
οἱ] — A. 37. 74. 86. 89. 90.
+ δύο C. Verſio *Copt*.
λέγοντες] ℰ λέγουσιν αὐτῷ D. *Origenes* in Matth.
+ αὐτῷ CL. Verſio *Syra*, *Copt*.
ἵνα] — D. 15. Colb. Evang. 15.
ὃ ἐὰν] ὅτι ἂν C. a prima manu.
ὃ ἂν D. 63. 69.
αἰτήσωμεν] αἰτήσομέν σε AC. Verſio *Copt*.
σε ἐρωτήσωμεν D. 1.
σε αἰτήσωμεν 69.
ποιήσῃς] ποιῇς D.
36. εἶπεν] λέγει D.
αὐτοῖς] — 28.
τί θέλετε] — D.
ποιῆσαί με] ποιήσω CD 1. 69. 91. Verſio *Vulg*. *Syra*. *Copta*.
ποιῆσαι 13.
ἵνα ποιήσω 106.
37. οἱ δὲ] ℰ D.
εἶπον] εἶπαν C a prima manu DL.
ἐκ δεξιῶν σου] σου ἐκ δεξιῶν C a prima manu.
ἐξ εὐωνύμων σου] σου ἐξ ἀριστερῶν L.
σου ſecundo loco] — D 1. 72.
δόξῃ] βασιλείᾳ τῆς δόξης 13. 69.
38. Ἰησοῦς] — 11. 59. 74. Verſio *Syr*.
+ ἀποκριθεὶς D. 1. 13. 28. 69. 91.
ℰ] ἢ C a prima manu. DL. 1. 28. 69. Verſio *Vulg*. *Copt* *Syra* poſterior in margine *Origenes* in Matth. & Exhort. ad Martyr.
39. εἶπον] εἶπαν DL.
λέγουσιν Colb.
αὐτῷ] — D 1. 28. 49. Evang. 11. 18.
μὲν] — C. a prima manu. L.
40. ℰ] ἢ DL 3. 73. 92. Evang. 17. Verſio *Vulg*. *Copt*.
μου poſterius] — ACDEKL 1. 27. 34. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 53. 54. 57. 61. 64. 65. 69. 70 71. 80. 86. 106. Evang. 13. 15. 18. 24. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Goth*. *Syra* poſterior. *Theophylactus*, *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1078.
ἀλλ' οἷς] ἄλλοις D. Verſio *Æthiop*.
ἡτοίμασται] + ὑπὸ τοῦ πατρός μου 1. 91. Verſio *Syra* poſterior in margine
+ παρὰ τοῦ πατρός μου Colb.
41. καὶ prius] — D. at in Verſ. Latina: &. 64.
οἱ] + λοιποὶ D.
ἤρξαντο ἀγανακτεῖν] ἠγανάκτησαν 1.

mentionem feciſſe, ne calumniae occaſio praeberetur. Theophylactus in l. ἄρα οὖν καὶ γυναῖκας ἑκατονταπλασίονας λήψεται; ναί. κἂν ὁ κατάρατος Ἰουλιανὸς ἐκωμῴδει τοῦτο.

ἐρχομένῳ] *Luc*. XVIII. 30. *Eph*. II. 7. *Apoc*. I. 3.

32. *Demoſth*. συμβαίνει παρὰ θεῶν τι χρηστὸν. & οὐ γὰρ ἔφθη μοι συμβᾶσα ἡ ἀτυχία. *Thucyd*. II. 15. ξυνεβεβήκει ἀθηναίοις τοῦτο. *Plut*. Fab. p. 178. C. τότε κακῶς ἀκοῦσαι καὶ καταφρονεῖσθαι συνέβη τὸν Φάβιον. *Philo* in Vit. Moſ. T. 3. p. 121, 11. ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος.

33. *Polyb*. IV. 35. κἂν θανάτου τις ᾖ κατακεκριμένος.

35. *Polyb*. X. p. 804. τούτου προσπορευομένου πρὸς τὴν ἀγορανομίαν —— πλειόνων προσπορευομένων. *Suid*. προσπορευομένων αὐτῷ τῶν ἠδικημένων. prenſabant ambientes, ſupplices adibant, dicitur de Candidatis magiſtratum petentibus.

42. Qui impotenti dominatione ſibi regnare videntur, revera autem affectuum ſuorum ſervi ſunt. *Herodot*. I. 32. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. . . . . . de Senectute. οἷα δὴ ἐν ἀγέλῃ βοῶν καὶ ἵππων οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῆς ἀγέλης. *Liban*. Progym. p. 105. D. οἱ πρόγονοι δὲ αὐτοῦ δοκοῦντες ἄρχειν ἐδούλευον, δεχόμενοι μὲν ἐπιτάγματα παρὰ τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας, φόρους δὲ φέροντες τῇ τῶν ἀθηναίων πόλει. *Epictet*. 51. ὅταν τινι μέλλῃς συμβάλλειν μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων. & Simplicius p. 283. πάντως δὲ οἶμαι τοιοῦτον ἐπέδειξαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, πόσα μὲν ἀναίρετα ἔχουσιν αἱ δυναστεῖαι καὶ ὑπεροχαὶ δοκοῦσαι τῶν ἀνθρώπων. Vid. *Gal*. II. 9. *Suſann*. 16. ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἳ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν. *Antigonus*. οὐκ οἶσθα τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν. *Plut*. Arat. p. 1047. C. ὁρῶν

—— τὸν

41 ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκου-
42 σαντες οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-
σάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς· Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν
43 αὐτῶν· καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ' οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν·
44 ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν· Καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑ-
45 μῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε δια-
46 κονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ
ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου
47 ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. Καὶ ἀ-
κούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν, καὶ λέγειν· Ὁ υἱὸς Δαβὶδ Ἰησοῦ,
48 ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·
49 υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσι τὸν τυ-
50 φλὸν, λέγοντες αὐτῷ· Θάρσει, ἔγειραι· φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ,
ἀνα-

ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου] ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν A. περὶ] + τοῦ D.
42. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς] καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς CDL. Versio *Syr. Copt.*
Ἰησοῦς] κύριος 69. αὐτοὺς] — 1. αὐτοῖς] + οὐκ 13. 69. ἐθνῶν] + και D.
κατακυριεύουσιν] κατακυριεύσουσιν D. at in Verſ. Latina: dominantur. 59.
μεγάλοι αὐτῶν] μεγάλοι 1. 67. 71. 73. 43. δὲ] — D. Codices *Latini.*
ἔσται] ἐστιν C. a prima manu DL. Verſio *Vulg.* ἐν prius] 3. 9. 71.
ἐὰν] ἂν D 13. + ὑμῶν Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* a θέλῃ ad θέλῃ] — 2.
γενέσθαι μέγας] μέγας γενέσθαι A 1. 69. γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν] μέγας ἐν ὑμῖν εἶναι D.
ἐν ὑμῖν] — *J. Millius* prol. 413. ἔσται poſterius] ἔστω C. 6 44. 57. 69. 91. 92. Verſio *Syra.*
διάκονος ὑμῶν] ὑμῶν διάκονος ACDFGH 1. 44. 69. 72 76. 80. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Genev. Plant.* Verſio *Vulg. Syr.* 44. ἂν] ἐὰν C 1. 80. Editio *Complut. Bengelii.*
ὑμῶν] ἐν ὑμῖν CL. 12. 28. 61. Verſio *Vulg.* ὑμῶν γενέσθαι] γενέσθαι ὑμῶν 90
γενέσθαι] εἶναι CDL. 1. 12. 28. 61. Verſio *Vulg.* ἔσται] ἔστω 64. πάντων] ὑμῶν D. 40.
46. καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχὼ] — 63. a Ἱεριχώ ad Ἱεριχώ] — 16.
ἔρχονται] ἔρχεται D. 61. Editio *Eraſmi* 1. probante *J Millio* prol. 1279.
ἀπὸ Ἱεριχὼ &c.] ἐκεῖθεν μετὰ D. Verſio *Goth. Origenes* in Matth. ἱκανοῦ] + ὁ CDL. 1. 89. 90. 91. + ἰδοὺ ὁ 13. 69.
Βαρτίμαιος] Βαριτειμίας D. Βαρτιμαῖος 47. 48. 53. 54. 55. Evang. 18. Editio *Colinaei, Eraſmi.*
ὁ] — DL. *Origenes.* τυφλὸς] + προσαίτης L. Verſio *Copt.*
προσαιτῶν] — L. Verſio *Copt.* ἐπαιτῶν D.
47. Ναζωραῖος] Ναζορηνὸς D. a prima manu. & Ναζωρηνὸς ex emendatione. Ναζαρηνὸς L. 1. *Origenes* in Matth. Ναζαραῖος 4. 38. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* ἐστιν] παρέρχεται 12. 61.
ὁ poſterius] — D. χριστὲ 28. ὁ υἱὸς] υἱὲ CL. duo Stephani teſte Beza. Evang. 9. 10. 12.
ὁ υἱὸς Δαβὶδ Ἰησοῦ] Ἰησοῦ υἱὸς Δαβὶδ 69. Δαβὶδ] Δαυεὶδ D.
Ἰησοῦ] — L. 47. unus Stephani teſte Beza. Evang. 9. 10. 12. 19. 20. Verſio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1430.
48] — 14. Colb. αὐτῷ] αὐτὸν 52. πολλοὶ] οἱ ὄχλοι 52.
ὁ δὲ ad finem commatis] — unus Stephani teſte Beza.
ἔκραζεν] ἔκραξεν D. ἀνέκραζεν 9. + λέγων Verſio *Syra.* + Ἰησοῦ 69.
υἱὲ] υἱὸς D. χριστὲ υἱὸς 28. Ἰησοῦ υἱὲ 13. 69. ὁ υἱὸς 1.
υἱὲ Δαβὶδ] — in duobus Codicibus Graecis, ut notatur in margine Verſionis *Syrae* poſterioris.
49. στὰς] σταθεὶς 67. ἀναστὰς 14. εἶπεν] ἐκέλευσε Verſio *Vulg. Syr. Armen.*
αὐτὸν φωνηθῆναι] φωνήσατε αὐτὸν CL. 7. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.
αὐτὸν] αὐτῷ 14. 69. 106. φωνηθῆναι] φωνῆσαι 38.
καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ] οἱ δὲ λέγουσι τῷ τυφλῷ D. Verſio *Sax.*
τὸν τυφλὸν] αὐτὸν 28. θάρσει] θαρσῶν 1. 13. 69. θαρρῶν 28.
ἔγειραι] ἔγειρε ACK 10. 12. 15. 53. 56. 58. 63. 65. 68. 71 91. Evang. 20. ἐγείρου 1. 13. 28. 69.
50. δὲ] + τυφλὸς Verſio *Syra.* ἀποβαλὼν] ἀπολαβὼν Verſio *Æthiop. Samuel Battierius.*

— τὸν καιρὸν, ᾧ δουλεύουσιν οἱ δοκοῦντες ἄρχειν. Talis Romae fuerat Claudius *Sueton.* 25. Sed & haec & caetera, totumque adeoque ex parte magna principatum, non tam ſuo quam uxorum libertorumque arbitrio adminiſtravit, talis plerumque, qualem eſſe eum aut expediret illis aut liberet 28. Libertorum praecipue ſuſpexit Poſiden ſpadonem -- Felicem, — Harpocram — Polybium — Sed ante omnes Narciſſum & Pallantem. — His, ut dixi, uxoribusque addictus, non principem ſe ſed miniſtrum egit. Compendio cujusque, vel etiam ſtudio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, ſupplicia largitus eſt: & quidem inſcius plerumque & ignarus.

μεγάλοι αὐτῶν] i. e. τῶν ἀρχόντων ut *Marc.* VI. 21.

46. Nomen Timaei Graecum eſt ex *Platone* notum: Bartimaeus Judaeis vocabatur: uti Bariona, Barnabas, Bartholomaeus, Barieſus, Barabbas, Barſabas. *Thucydides* I. 23. Ἰσαρχίδας ὁ Ἰσάρχου. 108. Τολμίδου τοῦ Τολμαίου. 112.

Martial. IV. 30. Raptis luminibus repente coecus Bajanos ſedet ad lacus rogator. *Quintilian.* Declam. 1. Quid aliud coecitas diſcit, quam rogare, blandiri? *Diogenes L.* Diogen. VI. 56. ἐρωτηθεὶς, διατί προσαίταις μὲν ἐπιδιδόασι, φιλοσόφοις δ' οὔ; ἔφη, ὅτι χωλοὶ μὲν καὶ τυφλοὶ γενέσθαι ἐλπίζουσι, φιλοσοφήσειν δὲ οὐδέποτε. *Iſocrat.* Areop. τότε μὲν οὐδεὶς ἦν τῶν πολλῶν ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων, οὐδὲ προσαιτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. *Plut.* probl. Hell. p. 294. A. ἀναλαβὼν ῥάκια, καὶ πήραν καὶ προσαίτης ὤν.

50. *Il.* β. 183. βῆ δὲ θέειν, ἀπὸ δὲ χλαῖναν βάλε. *Euſtath.* ἀπέβαλεν Ὀδυσσεὺς τὴν χλαῖναν, ὡς οἱ παλαιοὶ φασὶν, ἢ αὐτομάτως πεσοῦσαν κατὰ σπουδὴν, ἔοικε γὰρ
μαν-

ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τί θέλεις ποιήσω 51
σοι; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· Ραββονὶ, ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· 52
Ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

ΚΑὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν 1
ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν κώ- 2
μην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον,
ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Τί 3
ποιεῖ-

ἀναστὰς] ἀναπηδήσας DL Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* posterior in margine. *Origenes.*
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν D. 66. Versio *Vulg.* 51. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D. Codices *Latini.* ὁ Ἰησοῦς] — 36. θέλεις ποιήσω σοι] σοι θέλεις ποιήσω C. 11. 72. θέλεις ἵνα ποιήσω σοι 106.
ῥαββονὶ] κύριε ῥαββεὶ D. ῥαββουνὶ ACFGHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 11. 12. Colb duo. 34. 35. 39. 40. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 53. 56. 58. 59..61. 62. 65. 71. 73. 74. 80. 87. 89. 90 106. Evang. 18. 19. 20. Editio *Plantin. Bengelii, Genev.* Versio *Copt.* ῥαβουνὶ E. 3. 9. 37. 41. 48. 52. 55. Colb. 66. 69. 70. 72. 83. 86. 92. Evang. 9. 10. 12. 15. Editio *Complut.* duae priores *Stephani. Theophylactus.* ῥαββὶ 38. Versio *Syr.*
52. εἶπεν] λέγει K 42. 63. αὐτῷ] —— 28.
ὕπαγε] ἀνάβλεψον 61. Codices *Syr.* εὐθέως] — 61. εὐθὺς L.
ἠκολούθει] ἀκολουθεῖ 13. ἠκολούθησεν 8. 10. 35. 39. 49. 62. 64. 66. 71. Colb. Editio *Complut.*
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ ACDL 1. 13. 28. 38. 66. 69. 61. Evang. 20. Versio *Syra* posterior in margine, *Æthiop. Arab. Copt. Armen. Vulg.* prol. *Millio* pr. 1251. — Versio *Syr.*
1. ἐγγίζουσιν] ἤγγιζεν D. Evang. 7. 12. 13. 14. Versio *Syra, Copta.* Codices *Latini.* ἤγγισεν 13. ἤγγισαν M. 69.
Ἱερουσαλὴμ] Ἱεροσόλυμα D 13. 50. 61. 69. 91. *Origenes.* + καὶ A. 74. ex emendatione. *Origenes.*
εἰς Βηθφαγὴ] — D. Versio *Vulg. Origenes.* in Matthaeum. probante *J. Millio* prol. 407.
βηθφαγὴ] βηθφαγεῖν L. Βηθσφαγὴ F 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 38. 39. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 61. 64. 66. 70. 71. 73. 74. 90. 92. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. 20. Editio *Complut. Wechelii.* Versio *Gothica.* καὶ] + εἰς AD. ἀποστέλλει] ἀπέστειλεν CF 1. 20. 46. 91.
δύο] + ἐκ 71. καὶ λέγει αὐτοῖς] λέγων 1. 13. 28. 69. 91. λέγει] εἶπεν D.
κώμην] πόλιν 4. 11. 15. 27. ex emendatione. 39. 49. 68. Evang. 13. 15. κατέναντι] ἀπέναντι M. 61. 62.
εὐθέως] εὐθὺς L.. *Origenes* in Joannem. εἰσπορευόμενοι] ἐκπορευόμενοι 50. πορευόμενοι *Origenes.*
εἰς αὐτὴν] — D. εὑρήσετε] εὑρήσητε 1.
ὃν] + οὔπω 4. 15. 46. 52. 56. 58. 69. Colb. 106. Evang. 6. Versio *Vulg. Goth. Syra* posterior. + οὐδέπω 68.
οὐδεὶς] + οὔπω L. *Origenes* in Joann. + πώποτε A. ἀνθρώπων] + οὔπω C. 13. 69.
κεκάθικε] κεκάθηκε D. a prima manu. 61. 80. ἐκάθισε C. *Origenes* in Matth. & Joann. ἐκάθησεν L. + καὶ 69.

μανδυόδες ἡ χλαῖνα εἶναι περίβλημα, —— ἢ διὰ τὸ εὐπερίσταλτον, ἵνα ἐν τῷ θέειν ῥᾷον τρέχῃ. *Longus* Pastoral. IV. p. 170. ὁ ἄσυλος συνεὶς, ὅτι ἀδελφός ἐστιν, ῥίψας θοιμάτιον ἔθει κατὰ τοῦ παραδείσου, πρῶτος τὸν Δάφνιν φιλῆσαι θέλων. *Matth.* IV. 20. 22. XIX. 27. *Jo.* IV. 28.

52. ὕπαγε] scil. εἰς εἰρήνην, quod est voto annuentis.

1. *Aristophanes* Avibus 253. κάθιζε ἐπὶ τὸν σκίμποδα. Ranis 199. κάθιζ' ἐπὶ κώπην. *Thucyd.* III. 28. ἐπὶ τοὺς βωμοὺς καθίζουσι.

2. *Num.* XVI. 15. חמור ὄνον interpretes Graeci verterunt ἐπιθύμημα, acsi legissent חמוד, quod habet Codex *Samaritanus.* Mutatam esse lectionem de industria observant Judaei *Megilla* f. 9. 2. *Sopherim* I. 8. *Mechilta* I. 14. *ne videlicet Gentes ex hac phrasi causam cavillandi arriperent*, ut testatur *Buxtorfius* Anticrit. p. 540. Et *Exod.* IV. 20. pro asinis Interpretes Graeci habent τὰ ὑποζύγια, ubi Judaei notant *Schemoth* R. V. Hoc est unum ex octodecim verbis, quae mutarunt Sapientes Ptolemaei regis. *Jos.* XV. 18. ἐβόησεν ἐκ τοῦ ὄνου. *Theodotio* ἀνεβόησεν ἀπὸ τοῦ ὑποζυγίου. & *Jud.* XIX. quater. *Septuaginta* vero *Interpretes Jud.* X. 4. pro asellis verterunt πώλους. & XII. 14. Flavius vero *Josephus*, asinae Bileami & Pseudo-prophetae Bethelis mentionem quidem facit, nullam autem asinorum, quibus vecti sunt Mosis filii, Ex. IV. 20, Mephiboseth 2 *Sam.* XIX. 26. Abigael, Simei 2. Reg. II. 40. Sunamitis 2. *Reg.* IV. 22. 24. Asinum quo vectus est Achitophel, & asinum, cui Levita imposuit uxorem mortuam, vocat κτῆνος. Asinos vero quibus vecti sunt judices convertit in equos *Jud.* X. 4. & XII. 14. *Joseph.* A. V. 7. 6. ἱππεύειν δὲ ἀρίστους. & 15. πᾶσιν ἱππάζειν ἀρίστοις γενομένοις. XVIII. 9. 6. Μιθραδάτην δὲ ζωγρίᾳ λαβὼν, ἦγεν ὡς αὐτὸν ἐπὶ ὄνον γυμνὸν ἀναθέμενος ἥπερ ἀτιμιῶν μεγίστη νομίζεται παρὰ Παρθυαίοις. vid. in *Matth.* XXI. 5. *Luc.* XIV. 5. *Plut.* Sympos. IV. p. 670. D. de Judaeis τὸν ὄνον δὲ ἀναφήναντα πηγὴν αὐτοῖς ὕδατος, τιμῶσιν. *Tacitus* H. V. 3. 4. *Jos.* c. Ap. II. 7. Marcus nulla asinae mentione facta πῶλον vocat, quae vox tam asellum quam equulum significare potest, ne Romanorum aures offenderentur.

Cui nemo insederat: quia animalia, usibus humanis nondum mancipata, sacra habebantur. *Deut.* XXI. 3. 1. *Sam.* VI. 7. *Euripid.* Phoeniss. 644. de victima: τετρασκελὴς μόσχος, ἀδάμαστον πέσημα. Chaeremon de victimis in Ægypto prohibitis: τὰ δεδαμασμένα ὡς ἤδη καθωσιωμένα τοῖς πόνοις. *Seneca* Oedipo 721. Jussus erranti comes ire vaccae, quam non flexerat Vomer, aut tardi juga curva plaustri. *Ovidius* Met. III. 12. Bos tibi, Phoebus ait, solis occurret in agris Nullum passa jugum, curvique immunis aratri. *Il.* ζ. 94. καὶ οἱ ὑποσχέσθαι δυοκαίδεκα βοῦς ἐνὶ νηῷ Ἤνις ἠκέστας ἱερευσέμεν. 275. 309. *Festus. Macrobius. Georg.* IV. 540. 551. & intacta totidem cervice juvencas. *Horat.* Epod. IX. 22. Jo triumphe, tu moraris aureos currus & intactas boves.

3. τί ποιεῖτε] infra com. 5. *Luc.* VI. 2. *Act.* XXI. 13. *Aristophanes* Vesp. 1434. B. ἀλλ' ἀράμενος οἴσω σε. Φ. τί ποιεῖς. B. ὅ, τι ποιῶ; εἴσω φέρω σε ἐντεῦθεν.

4. *Glossar.* compitum, multae aedes, quas via publica ambit vicus & via. *Epiphan* de Ar. ἀμφόδων ἤτοι λαυρῶν ἐπιχωρίως καλουμένων ὑπὸ τῶν τὴν Ἀλεξανδρέων οἰκούντων πόλιν. *Glossar.* compitum ἄμφοδον. *Hesychius.* ἄμφοδα, αἱ ῥύμαι, ἀγυιαὶ, δίοδοι. *Suidas.* ἄμφοδον, ῥύμην, δίοδον.

Xe-

ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε· Ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ~ ἀποστέλει
4 ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύου-
5 σιν αὐτόν. Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; Οἱ
6 δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον
7 πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ
8 δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων,

καὶ

~ ἀποστέλλει

λύσαντες] λύσατε CL. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in Jo. 11. 14. αὐτὸν] — 2. + καὶ D a prima manu.
ἀγάγετε] καὶ φέρετε CL Versio *Copt. Vulg. Origenes*. 3. ἐὰν] ἂν D.
ποιεῖτε τοῦτο;] ποιεῖτε; τοῦτο L. 53. 72. *Origenes* in Matth XX. 25. ποιεῖτε; τούτῳ 1. 11. 91. + καὶ C. ut videtur a prima manū. λύετε τὸν πῶλον D. 69. *Origenes*.
εὐθέως] εὐθὺς DL. *Origenes* in Matth. + πάλιν C. a prima, ut videtur, manu.
ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει ACD. Sed in Verſ. Latina: dimittet. EFKL. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58 59. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 73. 74. 77. 83. 87. 89. 90. 92. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. Editio *Complut*. Codices *Latini*. *Origenes*, *Theophylactus*. + πάλιν DL. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. *Origenes* in Matth. XXI. 5.
4. ἀπῆλθον δὲ καὶ] καὶ ἀπελθόντες D. Versio *Copt. Origenes*. καὶ ἀπῆλθον καὶ L. Versio *Syr*.. ἀπῆλθον καὶ 38. ἀπῆλθον οὖν καὶ 1. 28. 69. 91.
τὸν] — ADEFGLM. 1. 2. 9. 10. 11. 15. Colb. 38. 39. 44. 61. 64. 69. 90. 92. 106 Evang. 6. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Origenes*. 5. καί τινες] τινὲς δὲ 1. 13. 69. 91.
ἑστηκότων] ἑστώτων M. 48. 50. 55. 59. 61. 63. 106. Editio *Complut* *Origenes*. 6. εἶπον] εἶπαν AL 72. αὐτοῖς] — D.
ἐνετείλατο] εἰρήκει D. εἶπεν CL Evang. 20. Versio *Copt. Æthiop. Arab. Origenes* in Joann. + αὐτοῖς D 1. 6. 59. 60. 61. 69. 73. Versio *Vulg. Syr. Copt. Goth. Æthiop. Lutheri. Theophylactus*.
7. ἤγαγον] ἄγουσι C. 1. 28. 69. 91. φέρουσι 13. *Origenes*.
ἐπέβαλον] ἐπιβάλλουσιν CDL 1. 28. 91. *Origenes*. ἐπέβαλλον 59. 61. ἐπήγαγον 37. + ἐπ' 61.
τὰ] — 1. αὐτῶν] — 1. ἐκάθισεν] καθίζει D. 1. 28. 91. ἐπεκάθισεν Evang. 7. 9.
ἐπ' αὐτῷ] ἐπ' αὐτὴν Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. ἐπ' αὐτὸν DL 2. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*. ἐπ' αὐτῶν 1 6. Versio *Copta*. *Theophylactus*. 8. πολλοὶ δὲ] καὶ πολλοὶ CL Versio *Copt*.
τὰ ἱμάτια] τοὺς χιτῶνας 5. 36. 40. 53. ἔστρωσαν] ἐστρώννυον D. 1. 63. 91.
εἰς τὴν ὁδὸν prius] ἐν τῇ ὁδῷ AKM 11. 15. 42. 49. 63. 66. 68. 69 a prima manu 72. 91. posterius M. 15. 72. 92. Colb.
ab ὁδὸν ad ὁδὸν] — 2. ἄλλοι δὲ] καὶ ἄλλοι Colb. δὲ posterius] — 1. 38. 72. 106.
στοιβάδας] στειβάδας E. συβάδας 80. Evang. 15. στιβάδας DKL 39. ex emendatione 50. 52. 61. 69. 71. 72. 91. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. ἔκοπτον] ἔκοψαν L.
δένδρων] ἀγρῶν L Versio *Copt*. *Syra* posterior in margine.

Xenoph. Expedit. Cyri IV. ἀλλὰ καταλιπόντες ἄμφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. & ἄμφοδος χαλεπή. *Pollux* IX. 36. ἀγυιαί, ταῦτα δὲ καὶ ἄμφοδα ἐστιν εὑρεῖν κεκλημένα οὐ παρ' Ἀριστοφάνει μόνον εἰπόντι ἐν Θεσμοφοριαζούσαις· Ἄμφοδον ἐχρῆν αὐτῷ τεθεῖσθαι τοὔνομα· ἀλλὰ καὶ παρ' Ὑπερίδῃ ἐν τῷ περὶ ἀντιδόσεως πρὸς Πασικλέα, τὴν οἰκίαν τὴν μεγάλην τὴν Χαβρίου καλουμένην, καὶ τὸ ἄμφοδον. *Galenus* de Usu Part. XVI. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἴσον ὄγκῳ καὶ σταθμῷ τοῖς χωρίοις ἅπασι νενέμηται, βαλανείῳ μέντοι δημοσίῳ καί τινι θεῶν ἄλσει πλείων ἡ μοῖρα· ταῖς δ' ἐν τοῖς ἀμφόδοις κρήναις, καὶ τοῖς τῶν ἰδιωτῶν βαλανείοις ἐλάττων. & in Hippocr. de Articulis l. 1. αἱ δὲ πόλεις, ὧν Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν, ὡς ἐν αὐταῖς πλεῖστον διατρίψας, ἑνὸς ἀμφόδου τῶν ἐν Ῥώμῃ πλείονας οὐκ εἶχον οἰκήτορας. Versio Codicis D. in transitu. Vulgata: in bivio. *Aristophanes* Nub. 962. Schol. κωμήτας τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀμφόδου καὶ τόπου λέγει. *Procopius* de aedific. διελὼν τοῖς στενωποῖς τὰς ἀμφόδους ἁπάσας. p. τὰς ἀμφόδους ἐν κλίμακος τρόπῳ —— κατατείνοντα.

7. *Aristot*. πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι.

8. *Polyb*. II. 7. στιβαδοκοιτεῖν. *Polyaen*. p. 128. περιπέμπων ἐν ταῖς νυξὶ ἀνὰ τὰς στιβάδας καὶ τὰ συσσίτια, τὰς ἐῤῥιμμένας ἀσπίδας ἐκέλευσε συλλέγειν. & 240. μίαν στιβάδα τοὺς δύο στρατιώτας ἐκέλευσεν ποιεῖσθαι, ἐπὶ ταύτης ἀνὰ μέρος ἀναπαύεσθαι, καὶ τὰ ὅπλα ἐπάλληλα τιθέναι. 722. τοὺς δὲ στρατηγοὺς ἐπὶ στιβάδος ἀνακειμένους ἑωρᾶτο φάσκων, πενθεῖν τὴν τοῦ στρατεύματος ἀσωτίαν καὶ μαλακίαν. *Xenoph*. Cyrop. IV. ἐπὶ στιβάδος κατακλιθεὶς —— post vocat φρύγανα, quibus opponuntur στρώματα καὶ κλίναι καὶ οἰκίαι. *Aristot*. H. A. X. 7. στιβάδα ποιεῖται, καθάπερ οἱ ἄνθρωποι, τὰ σκληρὰ πρῶτα ὑποτιθεῖσα, καὶ τῷ μεγέθει σύμμετρα ποιοῦσα πρὸς αὐτήν. *Theocrit*. VII. 67. Schol. στιβὰς δέ ἐστι στρωμνὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ φύλλων. χ' ἁ στιβὰς ἐσσεῖται πεπυκασμένα ἔστ' ἐπὶ πᾶχυν κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε, πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. κνύζα Schol. ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις ὑποστρωννύουσι τὸ φυτόν. XIII. 34. λειμὼν γάρ σφιν ἔκειτο μέγα στιβάδεσσιν ὄνειαρ. Schol. ἤγουν ταῖς κοίταις ὠφέλεια, παρ' ὅσον ἐποίουν τὰς στιβάδας ἐκ τῆς ἐν τῷ λειμῶνι φυομένης ὕλης. στιβάδας δὲ καλοῦσι τὴν ἐξ ὕλης χορτώδη κατάστρωσιν. Pythagoras apud *Stob*. V. 5. & Evagrius apud *Damascen*. f. parallel. 375. Ζῆν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαῤῥεῖν, ἢ ταράττεσθαι χρυσῆν ἔχοντα κλίνην. *Diodorus* S. II. 49. τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις μικρῷ δείγματι ὑπάρχοντα, παρ' ἐκείνοις στιβάδας οἰκετικὰς ἐπὶ τῶν οἰκιῶν παρέχεσθαι. & XVI. 58. πολλῆς γὰρ οὔσης στιβάδος περὶ τὸν νεὼν, καὶ πυρὸς ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν πεφευγότων ἀπολελειμμένου, συνέβη τῆς στιβάδος ἐκκαυθείσης τοσαύτην ἐξαφθῆναι φλόγα. p. 80. ὑποζυγίων σέλινα κομιζόντων εἰς τὰς στιβάδας. XVII. 85. ἧκέ τις πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης μετὰ δυοῖν υἱῶν. οὗτος δ' ὢν πένης παντελῶς —— κατῴκει μὲν ἔν τινι σπηλαίῳ τρεῖς στιβάδας ἔχοντι κατὰ τὴν πέτραν ἐκτετμημένας, ἐν αἷς ὁ γέρων μετὰ τῶν υἱῶν ἐναυλιζόμενος —— *Glossarium*. torulus, στιβάδιον. torus, στιβάς. *Philo* de somniis T. 1. p. 666, 23. πρός τε ὕπνον —— ἔδαφος αὔταρκες ἦν —— εἰ δὲ μή, στιβὰς γοῦν ἐκ λίθων λογάδων, ἢ ξύλων εὐτελῶν πεποιημένη κλίνη. *Longi* pastoral. II. ἐκ φυλλάδος στιβάδας ἀναστορέσας. & IV. ὁ δὲ Διονυσοφάνης —— αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἄντρου στιβάδας ὑπεστόρεσεν ἐκ χλωρᾶς φυλλάδος, καὶ πάντας τοὺς κωμήτας κατακλίνας εἱστία πολυτελῶς. *Aristoph* Plut. 541. ἀντὶ δὲ κλίνης στιβάδα σχοίνων. Pace 347. *Schol*. ἰδίως στιβάδας τὰς χαμευνίδας ἐκάλουν, ὅπερ ἦν πάσχειν ἐπάναγκες τοῖς πολεμοῦσιν, ὑπαιθρίους ταλαιπωρεῖν καὶ χαμαικοιτεῖν. στιβάδας οὖν, ἐπεὶ οἱ στρατιῶται χαμαικοιτοῦσι. *Plut*. Institut. Lacon. p. 237. B. ἐκάθευδον οἱ νέοι ὁ-

μοῦ

ϗ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες ϗ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· 9
Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασι- 10
λεία ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσ- 11
ῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, ϗ εἰς τὸ ἱερόν· ϗ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας
ἤδη οὔσης τ ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τ δώδεκα. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐ- 12
τῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασε. Καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα 13
εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· ϗ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύ-
κων. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τ αἰῶνα ~ οὐδεὶς. καρπὸν 14
φά-

μηδεὶς

ϗ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδὸν] — L.
9. προάγοντες] προσάγοντες D. + δὲ 39.
λέγοντες] — CL Evang. 20. Versio *Copt. Origenes.* in Jo. probante *J. Millio* prol. 1442.
ὡσαννὰ] — D. ὡσανὰ L. + ἐν ὑψίστῳ 28. 50. Versio *Armen.* + τῷ ὑψίστῳ 13. 69.
κυρίου] + ϗ D a prima manu. AK 4. 11. 27. 42. 72. 76. Colb. Versio *Syr.*
10. ἐρχομένη] — 1. 53. 71. Evang. 20. Versio *Armen* probante *J. Millio* prol. 1442.
ἐν ὀνόματι κυρίου] — CDL 1. 13. 69. Evang. 20. Versio *Vulg. Sax. Syr. Copt. Armen. Arab. Origenes* in Matth. & Joann. probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 1246. *J. A. Bengelio*. Fortassis, inquit *Beza*, ab aliquo sunt expuncta, qui hos titulos Davidi tribui existimavit.
Δαβὶδ] + εἰρήνη ἐν οὐρανοῖς ϗ δόξα ἐν ὑψίστοις Versio *Syra* posterior cum asterisco, & in margine notatur: in omnibus Codicibus Graecis non inveni, sed neque in exemplari D. Xenajae, in uno autem accurato, ut putabamus, inveni.
ὑψίστοις] + εἰρήνη ἐν οὐρανῷ ϗ δόξα ἐν ὑψίστοις 1. 91. Versio *Armen. Origenes* probante *J. Millio.* prol. 1039.
11. εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν D.
ὁ Ἰησοῦς] — DL 1. Versio *Vulg. Copt. Origenes* in Joann. probante *J. Millio* 408. & *J. A. Bengelio.*
ὁ κύριος Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei. Theophylactus.*
ϗ secundo loco] — LM 13. 60. 69. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Versio *Vulg. Syr.*
ϗ tertio loco] — D.
ἤδη] ἔτι 71.
ὥρας] ἡμέρας 13. 28. 69. + ϗ H.
δώδεκα] + μαθητῶν D 53. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. + μαθητῶν αὐτοῦ Evang. 18. 19.
12. ἐξελθόντων] ἐξελθόντα D. ἐξελθόντος Versio *Syr.* Codices *Latini.*
αὐτῶν] — D. 69. αὐτοῦ Versio *Syr.*
13. συκῆν μακρόθεν] ἀπὸ μακρόθεν συκῆν D. *Origenes* in Matth. συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ACLM. 1. 13. 68. 69. 91. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. *Theophylactus.*
φύλλα] + μόνον. 33.
εἰς posterius] — D.
ϗ οἱ ἀκολουθοῦντες] — Versio *Goth.*
κυρίου] + ἡ βασιλεία 106.
ὡσαννὰ] ὀσαννὰ D. a prima manu.
πάντα] πάντας 91. ὀψίας] ὀψὲ CL *Origenes* in Jo.
ἤδη οὔσης] οὔσης ἤδη 1. τ] — D.
+ ἀναξίων ὄντων τ Ἰουδαίων. ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις 40. 72. in ora.
ἀπὸ Βηθανίας] — 1.
συκῆν] + μίαν 11. 15. 27. 40. 42. 53. 68. ex *Matthaeo.*
ἦλθεν] + εἰς αὐτὴν 69. Versio *Syra.* + ἰδεῖν D.

μου ἐπὶ στιβάδων, ἃς αὐτοὶ συνεφόρουν τοῦ παρὰ τῷ Εὐρώτᾳ πεφυκότος καλάμου. τὰ ἄκρα ταῖς χερσὶν ἄνευ σιδήρου κατακλάσαντες. *Il.* γ. 445. τὸ μὲν ἄρ' ἐν τρητοῖσι κατεύναθον λεχέεσσι. *Eustath.* ἃ διαστέλλει πάντως ὁ ποιητὴς τῶν χαμαιστρωτῶν φυλλάδων, ἃς οἶδεν ὁ Σοφοκλῆς, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ τοιούτων στιβάδων, αἷς ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ ἔστιβον δευτέρου ἀορίστου. in *Od.* α. p. 26. 12. στιβὰς, ἥτις ἐστὶ κυρίως εὐτελὴς καὶ καταπεπατημένη στρωμνή. & ζ. p. 249, 53. στιβὰς ἡ καταπεπιλημένη στρωμνὴ & λ. 425. 50. ἔστι γὰρ στιβὰς βολὴ, ὅ ἐστι ῥίψις καὶ θέσις φύλλων κεκλιμένων χαμαὶ, ταῦτα δὲ πτωχικοῦ βιοτοῦ εἰσι φραστικά. *Appian.* Hisp. p. 517. Scipio κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπαύετο. *Glossar.* στιβὰς, Stramentum. *Lex. MS.* στιβὰς, ἀπὸ ῥάβδων στρῶσις. στιβάδες, ἀκούβιτα. *Xenoph.* H. G. VII. ἡνίκα αἱ μὲν νυκτεριναὶ φυλακαὶ ἤδη ἔληγον, ἐκ δὲ τῶν στιβάδων ἀνίσταντο.

10. *Massecheth Semachoth* I. 14. non appellant patres pater noster, nisi tres patriarchas, neque matres mater nostra, nisi quatuor matres *Act.* II. 10.

13. τι] non quidem ficus multas & maturas, nondum enim erat tempus ficuum: sed aliquot saltem praecoces vel immaturas sive Grossos, quibus famem utcunque depellere posset.

γὰρ] His verbis non redditur ratio eorum quae proxime praecedunt. Cum enim *fico serius folium nascatur quam pomum*, ut cum *Plinio* loquar H. N. XVI. 49. manifestum est, arborem fici nonnisi folia habentem ante tempus ficuum maturarum, etiam ipso maturarum ficuum tempore non nisi folia habere posse. Sed hanc notationem temporis Marcus interjecit, ut totam historiam illustraret. Res ita se habet. Si Christus tempore ficuum maturarum ad arborem accedens nil nisi folia reperisset, non tamen id praebuisset certum indicium arboris infoecundae & maledictione dignae; potuissent enim fructus omnes ex arbore fertili paulo ante decerptae fuisse: at cum ante tempus maturarum ficuum folia exhiberet, & justa spes erat etiam ficus in ea inveniendi, & justa indignatio, cum nil nisi folia reperirentur.

καιρὸς σύκων] Tempus ficuum maturarum certum, & proverbio etiam celebratum est. *Athen.* de ficedula II. p. 65. B. Ἀλέξανδρος ὁ Μύνδιος ἱστορεῖ ὅτι — καλεῖται συκαλὶς, ὅταν ἀκμάζῃ τὰ σύκα — συκαλλίδος. ἁλίσκονται δ' αὗται τῷ τῶν σύκων καιρῷ. *Aristot.* H. A. V. 7. ap. Athenae. III. p. 105. C. de squillis ὀχεύονται δὲ τοῦ ἔαρος ἀρχομένου πρὸς τῇ γῇ. ἐνιαχοῦ δὲ, ὅταν τὰ σῦκα ἄρξηται πεπαίνεσθαι. *Cato* de re rustica 56. Ubi vineam fodere coeperint, panis P. V. usque adeo dum ficus esse coeperint. Deinde ad P. IIII. redito. *Theocrit.* Id. V. 94. ὀρησμαλίδες Schol. τὰ ὄρεια μῆλα, ἢ τὰ ἐν ὄρει μῆλα — ἔστι δὲ τὰ συνακμάζοντα τοῖς σύκοις μῆλα. *Artemidor.* I. 75. Σῦκα κατὰ μὲν τὴν ὥραν τὴν ἰδίαν ἀγαθὰ — παρὰ δὲ τὸν καιρὸν φαινόμενα, συκοφαντίας καὶ ἐπηρείας προαγορεύει. Himerius. ἀλλ' οὐδ' ὀπωρίζειν ἔξεστιν, ὅταν ἐθέλωσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ κἂν συκάζειν ἐθέλῃς, ἀναμένεις τὴν ὥραν τὴν τῆς ὀπώρας ἐπώνυμον. *Philostratus* Nestori p. 918. ἔπεμψά σοι σῦκα ἤρινα· θαυμάζοις δ' ἂν αὐτῶν ἢ τὸ ἤδη ἢ τὸ ἔτι. *Bereschith* R. XII. 3. Sicut colligentes ficus, ita sin-

15 φάγοι· ϗ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· ϗ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς
εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ϗ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· ϗ τὰς τρα-
16 πέζας τ͂ κολλυβιστῶν, ϗ τὰς καθέδρας τ͂ πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. Καὶ
17 οὐκ ἤφιεν ἵνα τὶς διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς· Οὐ
γέγραπται· Ὅτι ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ
18 ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ ἀρχιερεῖς, ϗ ἐζή-
τουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο
ἐπὶ

εἰ ἄρα εὑρήσει τι] ἐάν τι ἐστιν D. εὑρήσει τι] τι εὑρήσει AC 1. *Theophylactus.*
εὑρήσει] εὕρῃ 61. ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν] — D.
οὐδὲν] μηδὲν D. + οὐχ L. εὗρεν] εὑρὼν D.
φύλλα] + μόνα C. a prima manu 13. 28. + μόνον 61. 69. *Origenes* in Matth.
οὐ γὰρ ἦν καιρὸς] ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν L. Versio *Syr.* οὐ γὰρ ἦν ὁ καιρὸς *Origenes.*
οὐ] οὗ Daniel Heinsius. οὔπω 1. 91. σύκων] σύκων; *H. Majus.* 14. ϗ prius] — AD *Origenes*
ὁ Ἰησοῦς] — ACDKLM 1. 11. 13. 28. 33. 38. 49. 63. 68. 69. 72. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab. Origenes.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1344.
ἐκ σοῦ εἰς τ͂ αἰῶνα] εἰς τ͂ αἰῶνα ἐκ σοῦ CD. 1. Versio *Vulg. Syr.*
οὐδεὶς] μηδεὶς ACDEL 1. 2. 72. 90! 92. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Stephani, Plantini, Bezae, Bengelii, Genev. Theophylactus. Origenes.* οὐδεὶς καρπὸν] καρπὸν μηδεὶς 1. Versio *Vulg.*
φάγοι] φάγῃ D 1. 10. 13. 55. 60. 61. 66. 69. 83. 91. Editio *Complut.* ἤκουον] ἤκουσαν 12. 63.
15. ἔρχονται] εἰσελθὼν, sed in Versione Latina: intraverunt. + πάλιν L Evang 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Sax.*
εἰσελθὼν] ὅτε ἦν D. ὁ Ἰησοῦς] — CDL 1. 91. Versio *Vulg. Sax. Copt. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 14.
εἰς τὸ ἱερὸν] ἐν τῷ ἱερῷ D. + τοῦ θεοῦ Versio *Syr.* ἐκβάλλειν] + ἐκεῖθεν D. + ϗ A.
ἀγοράζοντας] τοὺς ἀγοράζοντας ACKM 42. 46. Evang. 9. 10. 12. 19. τῷ ἱερῷ] αὐτῷ A.
κολλυβιστῶν] κολυβιστῶν Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* + ἐξέχεεν 13. 69.
κατέστρεψε] — D. at in Vers. Latina: evertit. *Origenes* in Jo. II. 14.
17. λέγων] ϗ ἔλεγεν L. 6. 69. Versio *Copt. Origenes* in Jo. II. 14.
οὐ] — D 1. 28. Versio *Copt.* ὅτι 69. comm. 17. 18 19. 20.] 19. 20. 17. 18. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
οὐ γέγραπται· ὅτι] — 38. ὅτι] — CD. Colb. 38. 69. Evang. 16.
ἐποιήσατε αὐτὸν] αὐτὸν ἐποιήσατε ACL 1. 72. 90. Versio *Copt.* ἐποιήσατε] πεποιήκατε *Origenes.*
αὐτὸν] αὐτὴν D. a prima manu.
18. οἱ γραμματεῖς ϗ οἱ ἀρχιερεῖς] οἱ ἀρχιερεῖς ϗ οἱ γραμματεῖς ACD. 1. 3. 72. 92. Versio *Syr. Æthiop. Arab. Origenes.*
καὶ posterius] — D.
ἀπολέσουσι] ἀπολέσωσι ADH 3. 9. 11. 42. 53. 59. 61. 65. 73. 91. Edit. *Complut. Bengelii.*
αὐτὸν] — AK Stephani unus, teste Beza. 11. 27. ex emendatione. 42. 53. 59 63. 68. probante *J. Millio* prol 1459.
ὅτι πᾶς] πᾶς γὰρ C. 1. 13. 69. Versio *Copt.* ἐξεπλήσσετο] ἐξεπλήσσοντο M. 61. 91. Codices *Latini.*

singula occurrunt tempore suo. *Hieros. Scheviith* 5. f. 35. 4. Rabban Simeon f. Gamaliel dixit: a productione foliorum usque ad grossos L. dies, a grossis usque ad gemmas decidentes L. atque inde ad ficus maturas L. R. dixit: colligit quis ficus totis XL. postremis diebus & non novit quonam tempore fuerint protrusae, R. Jona dicit, numeret C. dies retro, sique intra istum numerum incidat dies XV. mensis Schebat tunc dignoscat quando fuerint protrusae. *Bereschith R.* LXII. R. Ashu dixit: Ficus ista, quando decerpitur tempore suo bene illi & bene ficui: quando dercerpitur non tempore suo, male illi & male ficui. Schir VI. 2. *Jos.* B. III. 10. 8. in descriptione Genesaritidis: οὐ μόνον τρέφει παρὰ δόξαν τὰς διαφόρους ὀπώρας, ἀλλὰ καὶ διαφυλάττει. τὰ μένγε βασιλικώτατα, σταφυλήν τε καὶ σῦκον, δέκα μησὶν ἀδιαλείπτως χορηγεῖ, τοὺς δὲ λοιποὺς δι' ἔτους ὅλου παραγηράσκοντας αὐτοῖς. *Athenaeus* III. p. 77. E. ὁ Θεόπομπος —— ἔαρος μέσου ὄντος τὰς μὲν σῦκας σῦκα —— ἐνεγκεῖν. *Bamidbar* XII. multae arbores, olea, vitis, palma colliguntur simul, ficus vero paulatim. XVI. Et XXI. Dicunt non est solstitium Thamus, sine ficubus & uvis. *Echa R.* I. 14. Solstitio Decembris nec uvae sunt in vite nec ficus in ficu: Æquinoctio vero Junii & uvae sunt & ficus. *Paralip. Jeremiae MS.* ἀνάβλεψον εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ ἴδε, ὅτι οὐκ ἐφάνη ἡ αὔξησις τῶν γεννημάτων, ἴδε καὶ τὰ σῦκα, ὅτι ὁ καιρὸς αὐτῶν οὐκ ἐστι. Τότε λέγει τῷ γηραιῷ· ποῖος ἐστιν ὁ μὴν οὗτος; ὁ δὲ εἶπεν Νησσᾶν, ὅ ἐστι δωδέκατος. *Plut.* Pompej. p. 620. B. Νοσοῦντι δὲ αὐτῷ κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε, οἱ δὲ ζητοῦντες οὐχ εὗρον· ἦν γὰρ παρ' ὥραν. ἔφη δέ τις, εὑρεθήσεσθαι παρὰ Λευκόλλῳ δι' ἔτους τρεφομένας. & εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον p. 776. A. ἦν δὲ δυσπόριστον καὶ παρ' ὥραν. ficus repraesentat nationem Judaicam, quae debuisset suo tempore fructus bonos vitae emendatae proferre. infr. XII. 2. *Matth.* XXI. 34. 41. & cui ficus arefacta imminens exitium praefigurabat.

14. *M. Antonin.* VII. μηκέτι σου μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου τὸν ἐν αὐλῇ βίον.

Marcus quidem primo refert quid ficui contigerit, quam quid in templo gestum sit, Matthaeus vero hanc historiam ante illam narrat: at ex Joanne, qui accuratius tempora notavit, intelligimus, longe citius, nimirum primo praedicationis Christi anno, numularios ex templo ejectos fuisse.

16. *Thomas.* ἠφίη, οὐκ ἀφίη. vid. supra 1. 34.

Appian. B. C. IV. p. 985. ἄντικου δὲ ἡ γυνὴ στρωματοδέσμοις κατείλησε, καὶ ἐπέθηκε τοῖς μισθοῦ φέρουσιν, καὶ διήνεγκεν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐπὶ θάλασσαν. id. p. 992. Ρεβοῦλον δὲ ναύκληρος εἰς τὴν ναῦν ὑποδεξάμενος, ὡς διοίσων εἰς Σικελίαν ᾔτει χρήματα.

Jevamoth f. 6. 2. Quaenam est reverentia templi? Ne quis eat in montem domus cum baculo suo, cum calceis suis, crumena sua, & pulvere in pedibus suis: ne faciat per illud viam compendiariam. *Megilla* f. 28. 1. Synagogam jam devastatam ne faciat quis viam compendiariam. & 27. 2. & *Bemidbar R.* XI. Interrogarunt Eliazarum f. Sammaei discipuli ejus: Unde adeo dies tuos produxisti? Respondit; nunquam feci synagogam viam compendiariam. *Jos.* c. Apion. II. 8. Denique ne vas quidem aliquod portari licet in templo.

17. πᾶσι τοῖς ἔθνεσι] haec addit Marcus, ut con-

ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. Καὶ πρωῒ 19
παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, 20
λέγει αὐτῷ· Ῥαββὶ, ἴδε, ἡ συκῆ ἣν κατηράσω, ἐξήρανται. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, 21
λέγει αὐτοῖς· Ἔχετε πίστιν Θεοῦ· Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τού- 22
τῳ· Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 23
ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, 24
πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε· καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ 25
ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ 26
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς 27
Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; 28
καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, 29
εἶπεν αὐτοῖς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον· καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀ- 30
πο-

ἐπὶ] ἐν 33. 19. ὅτε] ὅταν CK. 28. 33. 42. 72.
ὀψὲ] ὀψία 72. in margine. ἐγένετο] ἐγίνετο AE ex emendatione. GH 3. 50.
ἐξεπορεύετο] ἐξεπορεύοντο AL 11. 27. 28. 42. 50. 63. 68. 72. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine.
ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως] ἔξω τῆς πόλεως ἐξεπορεύετο 1. ἔξω] ἐκ D.
20. πρωῒ παραπορευόμενοι] παραπορευόμενοι πρωῒ C. 1. Versio *Copt.* παραπορευόμενοι τὸ πρωῒ D.
παραπορευόμενοι] πορευόμενοι 46. 52. 72. Evang. 19. 21. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 91. ἴδε] ἰδοὺ Colb.
ἐξήρανται] ἐξηράνθη DL 1. 37. Ev. 16. *Orig.* in Matth. ἐξήραται 36. 39. 40. 69. 72. 90. Edit. *Erasmi, Colinaei. Theoph.*
22. ἀποκριθεὶς] + ὁ ACDGL 1. 35. 37. 38. 39. 44. 72. 74. 90. 106. Evang. 12. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Plantini, Bengelii, Theophylactus.* probante *J. Millio.*
λέγει] εἶπεν 38. *Theophylactus.* αὐτοῖς] + εἰ D 13. 61. 69.
πίστιν] + τοῦ D. θεοῦ] θεοῦ; 9.
23. γὰρ] — D 1. 51. 106. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Vulg. Syr.* prior, (at posterior habet cum asterisco.) probante *J. Millio.* ὅτι prius] — D 61. 62. Codices *Latini.*
ὅτι ὃς] ὅστις Bodlejanus unus in Ed. Ox. *Theophylact.* ἂν prius] — 37.
ἄρθητι ϗ βλήθητι] ἀρθῆναι ϗ βληθῆναι 1. 28. πιστεύσῃ] πιστεύῃ L.
ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται] τὸ μέλλον, ὃ ἂν εἴπῃ, γενήσεται D. ἃ λέγει] ὅλα L.
ὃ ἐὰν εἴπῃ] — CDL 1. 28. Versio *Vulg. Copt.* 24. ὑμῖν prius] + ὅτι 90.
πάντα] — 71. ἂν] — CDL 61. προσευχόμενοι] προσεύχεσθε ϗ DL.
αἰτεῖσθε] αἰτῆσθε 1. 9. 11. 72. 90. 92. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
λαμβάνετε] λήμψεσθε D. 1. Versio *Vulg. Origenes* in Matth. XIX. 11. *Cyprian.* T. 77. ἐλάβετε CL. Versio *Copt.*
25. στήκητε] στήκετε ADH 1. 53. 66. 69. ἀφίετε] ἄφετε C. ut videtur.
ἔχετε] ἔχητε Evang. 20. *Origenes.* ὁ posterius] + ὢν D.
ὑμῶν prius] ἡμῶν 9. 106. ὑμῖν Evang. 9. τοῖς] — 1.
ἀφῇ] ἀφήσει D. 66. ἀνῇ 1. ὑμῶν posterius] — D. 76. Evang. 18.
26.] — L. 2. 27. ex emendatione 63. 64. Editio *Erasmi, Aldi.* Versio *Copt. Lutheri. Theophylact.* prob. *Erasmo.*
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] — 33. Evang. 9. 10. 18. 19. τοῖς] — CD. 72.
ἀφήσει] + ὑμῖν D. 53. 69. 74. 89. 90. Versio *Vulg. Goth. Syra* utraque. probante *J. A. Bengelio.*
ὑμῶν posterius] + λέγω δὲ ὑμῖν αἰτεῖτε, ϗ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε ϗ εὑρήσετε· κρούετε, ϗ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, ϗ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, ϗ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. M. 46. 52. 54. 76. 80. 88. Evang. 24.
27. ἔρχονται prius] ἔρχεται D. Versio *Sax.* οἱ ἀρχιερεῖς ϗ] — 106. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
ϗ οἱ πρεσβύτεροι] — 1. 91. + τοῦ λαοῦ D. 28. λέγουσιν] ἔλεγον C. 1.
à ποιεῖς ad ποιῇς] — D. Colb. Codex Stephani teste Beza. 51. 57. Evang. 18. 19.
ϗ posterius] ἢ Codex Stephani teste Beza. Evang. 12. Versio *Syra* posterior.
σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν] ἔδωκεν σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην C. Versio *Vulg. Syr.* σοι ἔδωκεν ταύτην τὴν ἐξουσίαν 1. σοὶ ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην 80. ἔδωκεν] δέδωκεν 14. 60. 61. 69.
ταῦτα posterius] αὐτὰ Evang. 17. 29. Ἰησοῦς] — 36. 40. 53. 61.
ἀποκριθεὶς] — CL 33. Versio *Syr. Copt.* ἐπερωτήσω] ἐρωτήσω 61.
ὑμᾶς κἀγὼ] κἀγὼ ὑμᾶς A. 72. ὑμᾶς ϗ ἐγὼ 69. Editio *Complut.*
ἕνα λόγον] λόγον ἕνα 1. ϗ prius] — D.
ϗ ἐρῶ] ϗ ἐγὼ λέγω D. κἀγὼ ἐρῶ L. ab ἀποκρίθητε μοι ad ἀποκρίθητε μοι comm. 30.] — 69.
30. βάπτισμα] + τὸ ACD. Ἰωάννου] + πόθεν ἦν C. Versio *Syr. Æthiop.*
ἐξ οὐρανοῦ] ἀπ' οὐρανοῦ 1. Versio *Vulg.* ἐξ οὐρανῶν D.
ἀποκρίθητε μοι] — 35. 56. 58. 62. 66. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1469.
31. ἐλογίζοντο] διελογίζοντο CDKLM 1. 4. 10. 11. 12. 13. 27. 28. 42. 46. 51. 54. 56. 58. 61. 68. 69. 72. 76. 80. 88. 91. 106. λέγοντες] + τί εἴπωμεν D 13. 28. τι εἴπωμεν 69.
εἴπωμεν] + ὅτι D. ἐρεῖ] λέγει D. + ἡμῖν DM 1. 13. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
οὖν] — ALM 3. 9. 37. 47. 51. 57. 61. 91. 92. Evang. 19. Versio *Copt. Sax. Syr.* Cod. *Latini.* prob. *J. Millio* prol. 1197.
32. ἀλλ'] — D 9. 11. 42. 59. 64. 64. 65. 71. 86. 91. Versio *Vulg.*

versis ex gentibus indicet, Deum non Judaeorum solum sed & Gentium Deum esse, quod per Christum longe plenius manifestatum est.

21. *Thomas.* ἀναμιμνήσκομαι ἐπ' ἐμαυτοῦ. Λιβάνιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ κράτιστόν μου ἀναμιμνησκόμενος οὖν, ὅπως ἤλγει προτέρουσιν· ἀναμιμνήσκω δὲ ἕτερον. ἀριστείδης ἐν β. τῶν ἱερῶν. ἀνεμίμνησκέ με τῆς ὀδυσσείας: καὶ ἀναμιμνήσκομαι ὑπ' ἄλλου.

23. *Jac.*

31 ποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες· Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ,
32 ἐρεῖ· Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' — ἐάν· εἴπωμεν· Ἐξ ἀνθρώπων· ἐφο-
33 βοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκρι-
θέντες, λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· Οὐκ οἴδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς· Οὐ-
δὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

ΚΑὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν· Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ
1 περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
2 γοῖς· καὶ ἀπεδήμησε. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ
3 τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. Οἱ δὲ, λαβόντες αὐτὸν, ἔδει-
4 ραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. Καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον
5 λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε·
κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες.
6 Ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον,
7 λέγων· Ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Ὅτι
οὗ-

ἐὰν] — ACEFGHL 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 34. 35. 36. 37. a prima manu. 38. 39. 40. 44. 45. 51. 53. 55. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 66. 67. 68. 70. 72. 80. 83. 87. 88. 89. 90. 92. Ev. 9. 10. 12. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* duae priores *Stephani*. *Plantini*, *Wechelii*, *Bengelii*. Versio *Goth. Copt. Syra* posterior a prima manu. *Euthymius*. prob. *J. Millio* 1344. ἂν 86.

ἐφοβοῦντο] φοβοῦμεν D a prima manu. φοβούμεθα ex emendatione. 13. 28. 61. 69. 106. Versio *Vulg. Syr.* utraque *Copt. Arab. Æthiop. Belgica.* λαὸν] ὄχλον 106. Versio *Syra* posterior in margine.

ἅπαντες] πάντες CD 1. 28. 33. 63. 91. εἶχον] ᾔδεισαν D. εἴχοσαν 28.

ὅτι ὄντως] ὄντως ὅτι CL 69. ὄντως] — 1. 7. 28. 38. 60. 91. Colb. Evang. 9. 10. 12. 15. 17. 18. 19. ἀληθῶς D.

33. λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ] τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν C. 69. Versio *Copt.* λέγουσιν αὐτῷ 59. 73. Versio *Goth.*

καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς Ἰησοῦς D. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς A. 1. 69. 72. 92. Versio *Vulg. Goth.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 61. ὁ Ἰησοῦς] — 80. Versio *Syr.*

ἀποκριθεὶς] — CL. Versio *Syra*, *Copt.* αὐτοῖς] αὐτῷ D. Sed in Vers. Latina: illis.

ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ] εἰς ποίαν ἐξουσίαν D. a prima manu.

1. αὐτοῖς] — 3.

λέγειν] λαλεῖν GL. 1. 13. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Copt. Syra* prior, at posterior habet in margine.

ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος] ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα 13. 69. Versio *Syr*. *Origenes* in Matth. ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐφύτευσε C. ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐποίησεν L.

περιέθηκεν] + αὐτῷ 28. Versio *Syr. Origenes.* φραγμὸν] ὑποφραγμὸν C. ex emendatione.

αὐτὸν] + τοῖς D. 2. τῷ καιρῷ δοῦλον] δοῦλον. τῷ καιρῷ 15. 72. Versio *Syr.*

παρὰ τῶν γεωργῶν] — Versio *Syr.* παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ] — D.

τοῦ καρποῦ] τῶν καρπῶν CL. Versio *Syra.* ἀμπελῶνος] + δώσουσιν αὐτῷ D.

3. οἱ δὲ] καὶ 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. λαβόντες] — Versio *Syra.*

ἔδειραν] ἔδηραν 10. 47. 54. 55. 56. 58. 63. 67. 106. probante *J. Millio.*

κενὸν] + πρὸς αὐτὸν D. 4. πρὸς αὐτοὺς ἄλλον] — 1.

δοῦλον] — 59. κἀκεῖνον] καὶ ἐκεῖνον D. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei.*

λιθοβολήσαντες] — DL. 1. 28. 33. 91. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 408. & *J. A. Bengelio.*

ἐκεφαλαίωσαν] κεφαλαιώσαντες 1. 28. 91. ἐκεφαλίωσαν L. ἐκκεφαλαίωσαν *Erasmus* in emendatis Editionis 1.

καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον] καὶ ἠτίμησαν DL. Versio *Vulg. Copt.* ἀπέστειλαν ἠτιμασμένον 1. 28. 91.

ἀπέστειλαν] ἀπέλυσαν 92. 5. πάλιν] — CDL. 33. Versio *Copt.*

ἀπέστειλε] + δοῦλον D. ἀπέκτειναν] ἐφόνευσαν 14.

τοὺς μὲν] οὓς μὲν DL. 1. 33. 51. 91. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

δέροντες] δαίροντες 10. 46. 47. 49. 52. 54. 55. 56. 58. 67. 69. Edit. *Complut.* δακόντες 76. λιθοβολήσαντες Versio *Copt.*

τοὺς δὲ] ἄλλους δὲ D. οὓς δὲ L. 1. 33. 51. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

ἀποκτείνοντες] ἀποκτέννοντες ACDE. 3. 9. 34. 35. a prima manu. 36. 37. 39. 40. 44. 72. 73. 106. Evang. 15. 17. ἀποκτένοντες GHK. 1. 2. 10. 12. 35. ex emendatione. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 67. 69. 70. 90. Editio *Complut. Bengelii*, *Theophyl.* ἀποκτιννοῦντες L. Evang. 9. 10.

6. ἔτι οὖν] ὕστερον δὲ ἔτι 13. 28. 69. Versio *Syr.* οὖν] — L. 1. Versio *Copt.*

υἱὸν ἔχων] ἔχων υἱὸν ACD. Versio *Vulg.* ἔχων] εἶχεν L. 33.

αὐτοῦ] — CDL. Versio *Syr. Vulg.* ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς] κἀκεῖνον ἀπέστειλεν D.

καὶ] — L. Versio *Syr.* καὶ αὐτὸν] — 28. 91.

πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον] ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς C. 69. Versio *Copt.* ἔσχατον] — 63. 72.

ὅτι] — L. 27. 33. 46. 51. 52. 53. 74. 90. ἴσως 56. 58. Codex *Erasmi*. Versio *Syra.*

ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου] τὸν υἱόν μου ἐντραπήσονται D. 7. ἐκεῖνοι δὲ οἱ] οἱ δὲ D. Versio *Vulg.*

γεωργοὶ] + θεασάμενοι αὐτὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτοὺς 7. 11. 13. 15. 28. 68. 69. 80. Evang. 9. 10. 12. 15. 18. 19. Versio *Armen. Syra* posterior cum asterisco. + θεασάμενοι αὐτὸν Evang. 24. + ἰδόντες αὐτὸν 12. 61.

εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς] πρὸς ἑαυτοὺς εἶπον C. 1. 69. 80. ὅτι] — 1. 28. Versio *Vulg. Syr.*

23. *Jac.* II. 4.
3. *Luc.* I. 53. *Judith* I. 11. *Ruth.* 1. 21.
4. ἐκεφαλαίωσαν] *Vulg.* in capite vulneraverunt.

Alibi hac significatione non reperitur Sed Γαστρίζειν *Aristoph.* Vesp. 1519. Equit. 273. γαστρίζομαι. *Schol.* interpretatur: εἰς τὴν γαστέρα τύπτομαι. & 452. & *Diog.*

οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.
Καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. Τί οὖν ποι- 8
ήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν 9
ἀμπελῶνα ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο- 10
δομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη· καὶ ἔστι θαυ- 11
μαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνω- 12
σαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. Καὶ ἀπο- 13
στέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι
λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέ- 14
λει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν
τοῦ Θεοῦ διδάσκεις· Ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ, 15
εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς· Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα
ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Οἱ δὲ 16
εἶπον αὐτῷ· Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τὰ Καίσα- 17
ρος,

8. αὐτὸν ἀπέκτειναν] ἀπέκτειναν αὐτὸν C Versio *Syr. Copt.*
ἀπέκτειναν καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος] ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν 69. καὶ ἐξέβαλον] — Evang. 12
+ αὐτὸν ACDM. 11. 42. 50. 63. 72. 106. Evang. 9. 10. 12. 18. Versio *Syr. Copt.*
ἔξω] — Bodlej. unus in Ed. Ox. 9. οὖν] — L.
γεωργοὺς] + ἐκείνους 1. 10. 11. 15. 68. 80. 91. Evang. 15. + τούτους 7. 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.
Versio *Syr.* 10. ταύτην ἀνέγνωτε] ἀνέγνωτε ταύτην 80.
11. ἐστι] ἔστη 9. ἡμῶν] ὑμῶν 10. 56. 58. 61. 74. ex emendatione.
12. πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν] τὴν παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς A. + ταύτην Evang. 15. 17.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D.
13. πρὸς αὐτὸν] — D. + οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματαῖοι Evang. 2.
τινας] τινες Versio *Goth.* + ἐκ 13. 69. 71. τῶν posterius] — 90. Editio *Complut.*
αὐτὸν posterius] — 39. ἀγρεύσωσι] παγιδεύσωσιν D. + ἐν 33.
14. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ] καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι D. οἱ δὲ ἐλθόντες ἤρξαντο ἐρωτᾶν αὐτὸν ἐν …
λέγοντες 1. 28. 69. 91. Versio *Armen.* λέγουσιν αὐτῷ] ἐπηρώτων αὐτὸν Versio *Syr.*
οἱ δὲ] καὶ CL. 33. Versio *Copt.* ἀνθρώπων] ἀνθρώπου GK. 1. 91.
διδάσκεις] + εἰπὲ οὖν ἡμῖν, εἰ D. + εἰπὲ οὖν ἡμῖν C 7. 53. 61. Evang. 2. in margine 9. 12. 18. 19.
+ εἰπὸν οὖν ἡμῖν M 28. Evang. 17. Codices *Latini.* Versio *Syra* posterior cum asterisco, & in margine notat, non inveniri in Graecis.
κῆνσον καίσαρι δοῦναι] δοῦναι κῆνσον καίσαρι 80. ἡμᾶς δοῦναι ἐπικεφάλαιον καισαρι D.
δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν] — D. - δῶμεν Versio *Vulg. Goth.*
15. δὲ] + Ἰησοῦς DG. 1. 13. 28. 69. Versio *Armen.*
εἶπεν] λέγει Colb. εἰδὼς] ἰδὼν D. 13. 28. 69. Versio *Goth.*
πειράζετε] + ὑποκριταὶ G. 1. 13. 28. 61. 69. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
16. καὶ λέγει αὐτοῖς] — 1. Versio *Armen.*
οἱ δὲ εἶπον] λέγουσιν A. Versio *Vulg.* εἶπαν D. οἱ δὲ εἶπαν CD. Evang. 12.
αὐτῷ] — 1. 28. 69. Evang. 9. 12. Versio *Syr. Theophylact.*
17. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ D. Versio *Vulg.* ὁ δὲ CL 33. Versio *Copt.*
εἶπεν] λέγει 28. αὐτοῖς] — D.
ἀπόδοτε] + οὖν 9. 12. 51. 61. 69. 90. 106. Evang. 13. 15. 16. 18. Versio *Vulg. Syra* posterior.
ἀπόδοτε τὰ καίσαρος] τὰ καίσαρος ἀπόδοτε CL. Versio *Syr. Copt.*
καίσαρος] τοῦ καίσαρος τῷ D.
ἐθαύμασαν] ἐθαυμάζοντο D a prima manu. ἐθαύμαζον ex emendatione L. Versio *Vulg. Syr.*
αὐτῷ] αὐτὸν D 28. 18. Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν Σαδδουκαῖοι D 106.
ἀνάστασιν μὴ εἶναι] ἀνάστασις οὐκ ἔστι 1. 13. 28. 69. Versio *Copt.*
ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτουν C. ἐπηρώτων D 33. Evang. 18. Versio *Vulg. Syr.*
19. Μωσῆς] Μωϋσῆς DM. 11. 69. ἡμῖν] ὑμῖν 69.
ὅτι] — D. 69. καὶ καταλίπῃ γυναῖκα] — 56. 58.
καταλίπῃ] καταλείψει C. καταλείπῃ 69. Editio *Erasmi, Colinaei.* ἔχῃ D. 28.
τέκνα] τέκνον 1. Codices *Latini.*
τέκνα μὴ ἀφῇ] μὴ ἀφῇ τέκνα C. Versio *Copt.* μὴ ἀφῇ τέκνον L.
ἀδελφὸς prius] — 1. αὐτοῦ secundo loco] — CL 1. 61. Versio *Copt.*
ἐξαναστήσῃ] ἐξαναστήσει A. 12. 53. a prima manu. 61. 63. 69.
20. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν οὖν παρ' ἡμῖν ζ. ἀδελφοὶ D.
οὖν] — ACEFL. Colb. 1. 2. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 61. 72. 80. 91. 92. Evang. 12. 15. 16. 17. Editio *Complut. Erasmi, Stephani, Plantini, Wechelii, Bogardi, Genev. Bengelii, Bezae* Editio 2. 3. at in An-

Diog. L. Cleanth. VII. 172. *Hesychius.* γναθοῦν, τὸ εἰς γνάθους τύπτειν. γυιάσω, χωλώσω, ἐκλύσω, χωλοὺς ποιήσω, πηρώσω.

Demosth. in Mid. ἐκβάλλει καὶ ἀτιμοῖ τὸν διαιτητήν. & ἀποκτενεῖτε καὶ ἀτιμώσετε. *Eustath.* in Od. π. p. 607, 1. δῆλον δὲ, ὅτι πρωτότυπον τοῦ ἀτιμάζω τὸ ἀτιμᾶν, ἐξ οὗ ἐτίμησε καὶ τὸ ἀτίμητος ἐν Ἰλιάδι. *Demosth.* κ. ἀφοβ. ὥστ' οὐ μόνον ἔσομαι τῶν πατρῴων ἐστερημένος, ἀλλὰ καὶ προσητιμωμένος. *Isocrat.* de Jugo. πολὺ γὰρ ἀθλιώτερον, παρὰ τοῖς αὐτοῦ πολίταις ἠτιμωμένον οἰκεῖν, ἢ παρ' ἑτέροις μετοικεῖν. *Sophocles* Ajac. 1148. Schol. ἀτιμάζω τὸ καταφρονῶ· ἀτιμῶ, τὸ ἄτιμον ποιῶ· καὶ ἠτιμωμένος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸν παθητικὸν παρακείμενον ἐν τῇ τρίτῃ συζυγίᾳ. *Ammonius.* ἀτιμοῦται καὶ ἀτιμάζεται δια-

18 ρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. Καὶ ἔρχονται
Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν,
19 λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ κα-
ταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
20 καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ —οὖν· ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος
21 ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ
22 ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ
23 ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀνα-
στάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
24 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
25 γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,
26 οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι
ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωσέως, ἐπὶ ~ τῆς βάτου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ
Θεὸς,

~ τοῦ

notationibus: particulam οὖν, inquit, addidimus, quia in uno vetusto Codice scriptam invenimus. Versio *Syr.* *Theophylactus* probante *H. Grotio*. δὲ 106. Evang. 14. Versio *Copt.*
ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν οὖν παρ' ἡμῖν ζ. ἀδελφοὶ D.
ἦσαν] + παρ' ἡμῖν 28. 61. 69. Versio *Copt.* *Syra* posterior in margine.
ἀποθνήσκων] ἀπέθανεν καὶ D. 1. 28. 91. 92. —— Versio *Syra* posterior. sed habet in margine.
21. καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε] μὴ καταλιπὼν CL. 33. Versio *Vulg.* *Copt.*
αὐτὸς] + οὐ D. ὁ τρίτος] — D.
ὡσαύτως] ἔλαβεν αὐτὴν καὶ οὐκ ἀφῆκε σπέρμα 91.
ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν] ὡσαύτως ἔλαβον αὐτὴν D. ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως 1. Versio *Armen.*
22. καὶ primum] — 28. ἔλαβον αὐτὴν] — CLM. 13. 28. 69. Versio *Copt.*
αὐτὴν] + ὡσαύτως καὶ A. 46. 52. Versio *Vulg.* *Goth.* *Syra* posterior.
καὶ secundo] — CL. Versio *Copt.*
ἐσχάτη] ἔσχατον CGHKL. 1. 4. 6. 11. 13. 15. 33. 36. 40. 53. 60. 63. 67. 68. 69. 72. 91. Evang. 13. 15. 16.
+ δὲ HM. 1. 28. 69. Evang. 14. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Aldi*. Versio *Copt.* + οὖν 59.
ἐσχάτη πάντων] — D. ἀπέθανε καὶ ἡ γυνὴ] καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν CD. 1. 69.
23. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει ὅταν ἀναστῶσι] ὅταν οὖν ἀναστῶσι ἐν τῇ ἀναστάσει 69.
οὖν] — EFH. 2. 9. 10. 44. 45. 48. 55. 57. 64. 65. 66. 67. 78. 83. 86. 87. 89. 92. 106. Editio *Complut.* Versio *Copt.* *Syra* posterior habet cum asterisco. probante *J. Millio* prol. 1101.
οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν DG. 1. 73.
ὅταν ἀναστῶσι] — CDL. 28. 33. Evang. 13. 18. Versio *Syr.* *Copt.* *Sax.* *Arab.* probante *T. Beza.*
αὐτῶν] τῶν ἑπτὰ 1. 91. ἔσται] + ἡ AD a prima manu.
à γυνὴ ad γυνὴ] — 36. οἱ γὰρ ἑπτὰ] πάντες γὰρ 1. 91.
γυναῖκα] — 106. 24. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. 1. 69.
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς] ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς CD. 33. Versio *Syr.* *Copt.*
οὐ] — Colb. *Theophylactus.* εἰδότες] γινώσκοντες D. θεοῦ] + οἴδατε D.
25. ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν] ἀναστῶσιν ἐκ νεκρῶν 1. ἀναστῶσιν 63.
ἀναστῶσιν] ἀναστήσουσιν D a prima manu. οὔτε prius] οὐ D.
οὔτε posterius] οὐδὲ D.
γαμίσκονται] γαμίζουσιν D. γαμίζονται CGL. 1. 52. 53. 91. Evang. 9. 12. 18. 19. *Damascen.* ι. α. 15.
ἐκγαμίσκονται AFH. 2. 51. 61. 90. Editio *Complut.* *Plantin.*
οἱ] — CDKLM. 1. 10. 11. 15. Colb. duo. 34 35. 36. 39. 44. 59. 62. 64. 72. 74. 80. 83. 90. 106. Evang. 13. 14. 16. Versio *Copt.* *Damascenus.* θεοῦ οἱ 33. 61. 69. Evang. 2. 15. Codices *Latini.* Versio *Sax.*
τοῖς οὐρανοῖς] οὐρανῷ 12. 61. 63. 64. 26. δὲ] + τῆς ἀναστάσεως 13. 69.
Μωσεως] Μωϋσέως D. 1. 15. 44. 80.
τῆς] τοῦ ACEFGHLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. Colb. duo. 34. 35. 36. 39. 40. 44. 59. 62. 67. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86 90. 92. 106. Evang. 17. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Bogardi*. *Thomas.* οἱ κυρίως ἀττικοὶ ἐπὶ ἀρσενικοῦ ὁ βάτος λέγουσιν, οὐχ ἡ βάτος. *Moeris.* ὁ βάτος, τὸ τῆς ἀκάνθης εἶδος ἀττικῶς. ἡ βάτος θηλυκῶς ἑλληνικῶς. *Eustath.* ἡ βάτος ἢ ὁ βάτος. in *Od.* ω. p. 833, 39. ἀντιπέφρασται δὲ ἡ βάτος τῇ βάσει αὐτὴ ἄβατος οὖσα, κατὰ τὸ γένοιτ' ἂν τόπος ἄβατος βάτου περικειμένης, ὃ κεῖται ψεκτικῶς παρὰ ἀγαθαρχίδῃ σκώπτοντι. *Galen.* de facult. medicam. simpl. V. τοῦ βάτου. & de Compos. Medic. per part. Corp. VI. ter ab initio. post. ἀκρεμόνας τοῦ μαλακοῦ βάτου. & de facult. Alim. II. at postea: καὶ θάμνοι τινες οἷον οἵτε τῆς βάτου καὶ τῆς κυνοσβάτου. *Dioscor.* IV. 31. βάτος Ἰδαία. *Plut.* περὶ Πολυφιλ. p. 94. E. βάτον ἐπιλαμβανομένην ὑπερβάντες. *Philo* de vit. Mosis T. 2. p. 91, 13. βάτος — οὗτος ἀνακαίεται καὶ περισχεθεὶς ὅλος — πολλῇ φλογὶ διέμεινε σῶος οὐ κατακαιόμενος — σύμβολον γὰρ ὁ καιόμενος βάτος — ὁ βάτος, ὡς ἐλέχθη — διαμένων ὁποῖος ἦν — μηδὲν ἀποβαλών.
ὡς] πῶς CL. 7. 78. Evang. 9. 12. αὐτῷ] — 1.

διαφέρει· ἀτιμοῦται μὲν γάρ τις ὑπὸ τῶν νόμων ὁλοσχερεῖ ἀτιμίᾳ· ἀτιμάζεται δὲ ὁ ὑβριζόμενος ἔν τινι πράγματι.

14. ἐπ' ἀληθείας] infra 32. *Luc.* XXII. 59. *Act.* IV. 27. X. 34. *Demosth.* de Corona. ap. Dionys. Hal. de Thucyd. 54. εἴγε ἐπ' ἀληθείας δέοι σκοπεῖσθαι, τὸ καταψεύδεσθαι καὶ δι' ἔχθρας τι λέγειν ἀνελόντας ἐκ μέσου. *Aristid.* Lectri. II. p. 428. κἂν ἐπ' ἀληθείας ἐθέλουσι σκοπεῖν, εἴσονται. *Dan.* II. 47. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 469, 41. γέγονε δ' οὐδὲν ἧττον, ἐπ' ἀληθείας. *Lucianus.* in Herodot. 6. πλὴν ἀλλ' ἤγε εἰκὼν αὕτη καὶ ἄλλως γαμήλιον τι ἐπὶ τῆς ἀληθείας διεφάνη ἔχουσα.

17. ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ] *Luc.* IV. 22. XX. 26.

18. *Xen.* Hell. 11. λαμβάνειν τὴν θυγατέρα. Oecon.

Θεὸς, λέγων· Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ 27
ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς ζώντων· ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. Καὶ προσελθὼν 28
εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρί-
θη, ἐπηρώτησεν αὐτόν· Ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ· 29
Ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν· Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος, ὁ Θεὸς ἡμῶν, Κύριος εἷς ἐστι.
Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ 30
ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία, 31
αὕτη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. Καὶ 32
εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς· Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι
— Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἀγαπᾷν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρ- 33
δίας,

ὁ θεὸς primo loco] — Verſio *Copt.* —— 106. tertio loco.
λέγων] — 28. Verſio *Syr.*
ἐγὼ] + εἰμι M 11. 28.
ὁ] — D 10.
ὁ θεὸς ultimo loco] — Verſio *Goth.*
27. ὁ] — D. 36. 40. 72. Colb.
ὁ θεὸς] + θεὸς M. 11. 12. 13. 33. 41. 49. 59. ex emendatione. 60. 61. 69. 73. 76. 90. Evang. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Genev.* —— Verſio *Syra* poſterior.
νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς] θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ 69.
θεὸς poſterius] — ACDKL. 1. 3. 33. 34. 36. 39. 40. 42. 48. 49. 60. 63. 67. 68. 69. 70. 72. 76. 86. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut.* Verſio *Vulg. Syr* prior, & poſterior a prima manu. *Arab. Copt. Origenes* in Jo. I. 4. 19. VIII. 44. probante *J. Millio* prol. 1246. *J. A. Bengelio* in Gnom.
ὑμεῖς οὖν] — D. Verſio *Copt.*
οὖν] δὲ G 1.
28. προσελθὼν] + τῷ Ἰησοῦ 76. Evang. 18. 19.
εἷς] τις Evang. 18. 19.
τῶν γραμματέων] γραμματεὺς F 59. 91.
ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων] — 61. Evang. 19.
ἀκούσας] ἀκούων 1.
αὐτῶν] αὐτῷ D. τῶν Σαδδουκαίων μετ' αὐτοῦ Evang. 9. 10. 12. 19.
εἰδὼς] ἰδὼν CL. 1. 7. 69. 91. Evang. 2. 9. 10. 12. 18. 19. καὶ ἰδὼν D. 28. Evang. 14. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Æthiop.* —— 67.
αὐτοῖς] — 61. 63. 72. Editio *Complut.*
αὐτοῖς ἀπεκρίθη] ἀπεκρίθη αὐτοῖς C 1. 69. Verſio *Copt. Theophylactus.*
αὐτὸν] + λέγων· Διδάσκαλε D.
τῶν ἐντολῶν] ἐντολὴ 89.
πασῶν] — D. 1. 28. 69. πάντων ACEFGHKL. 2. 3. 11. 13. 14. 15. 29. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 51. 52. 59. 60. 61. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 18. 19. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. *Colinaei, Bogardi, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1344. ſub τῶν νόμων. + καὶ μεγάλη 44.
πρώτη πασῶν ἐντολὴ] ἐντολὴ πρώτη πάντων CL. ἐντολὴ πρώτη D.
29. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ] ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς L. Verſio *Copt.* ὁ δὲ (Ἰησοῦς *Syr.*) εἶπεν αὐτῷ 1. 19. Verſio *Syr.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 28. 69.
ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν] πάντων πρώτη D. ὅτι πρώτη ἐστιν L. Verſ. *Copt.* ὅτι πρώτη πάντων ἐντολὴ A. 15. 27. ex emendatione. 29. 33. 42. 51. 57. 60. 63. 67. 69. 72. 74. 78. Evang. 13. 15. 17. 21. ὅτι πρώτη πάντων ἐντολη ἐστιν αὕτη C. πρώτη πάντων ἐντολή ἐστι 61. ὅτι πρώτη πασῶν ἐντολὴ *J. A. Bengelius* in Gnom. πρῶτον πάντων 1. Marcell. ap. Euſeb. Eccl. Th. II. 19.
ἄκουε] ἄκουσαι Colb.
πασῶν] πάντων EFGH. 2. 3. 15. 34. 37. 39. 40. Colb. tres. 44. 56. 69. 73. 80. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. probante *J. Millio* prol. 1344.
ἡμῶν] ὑμῶν 10. 35. 66. Evang. 14. Editio *Colin.* σου 27. ex emendatione. 45. Evang. 13. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1197.
κύριος poſterius] — 59.
ἰσραὴλ] ἰσραὴλ D.
τῷ] — 73. 74. 80.
30. κύριον] — 61.
τῆς primum] — D a prima manu.
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου] — K. 63. 72.
ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας] διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς A.
καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου] —— D. Verſio *Armen.*
αὕτη πρώτη ἐντολὴ] — EL. Verſio *Copt.*
πρώτη] + πάντων K 14. 33. 42. 60. 72. 76. Evang. 13. 15. 17. 21.
ἐντολὴ] — 28.
31 καὶ δευτέρα] δευτέρα L. Verſio *Copt.* δευτέρα δὲ D 33. Evang. 15. 17. Verſio *Vulg.*
ὁμοία] — L. Verſio *Copt.*

con. γυναῖκα ἔλαβες γυναῖκα, Cyrop. VIII. ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης. Hiſt. Gr. IV. ἐκείνος ἂν λάβοι τὴν θυγατέρα φυγάδος ἀνδρός. *Thomas* in ἄγεται. οὐκ ἄγει ἤγουν λαμβάνει. *Stobaeus* S. 67. 68. 70. *Philemon* ap. Suid. πτέρυγα. *Euripides. Menander.*

26. *Cic.* N. D. 23. De divis neque ut ſint neque ut non ſint habeo dicere.

29. Deum unum eſſe non poterat ſatis inculcari gentibus.

30. *Æn.* X. 357. Proelia ſeu tollunt animis & viribus aequis. *Plaut.* Capt. II. 3. 27. id perſequar corde & animo atque viribus. *Metam.* XIII. 363. tu vires ſine mente geris. *Livius* XXXIV. 25. adoleſcens majoris animi quam conſilii.

32. πλὴν αὐτοῦ] *Act.* VIII. 1. XXVII. 22. *Gregor.* ἄλλα τε, ὅσα θαυμάζουσιν ἄνθρωποι, ὧν οὐδὲν τοὺς ἐγείραντας πλὴν δόξης ὀλίγης ὤνησε. *Ælian.* V. H. XIII. 7. ἀπέδοτο τοὺς ἐλευθέρους πάντας, πλὴν ἱερέων. *Arrian.* Exped. Alex. V. 2. 40. οἱ ἱππεῖς τῶν ἰνδῶν πλὴν ὀλίγων κατεκόπησαν.

33. *Succa* f. 49. 2. Dixit R. Eleazar: Longe major eſt, qui erogat eleemoſynam, quam ſi offerret omnes oblationes. S. D. *Prov.* XXI. 3. *Pſal.* L. . LI. . 1. *Sam.* XV. . *Hoſ.* VI. . *Eſaj.* I. .

34. *Plato* de Legg. III. p. 810. C. εὖ καὶ ἐχόντως νῦν σύ τε πάντα εἶπες, καὶ ἐπῃνέσαμεν ἡμεῖς. *Polyb.* νουνεχῶς ἐδόκει πραγματεύεσθαι πρὸς τοὺς τότε καιρούς. *Plut.* de

δίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀ-
γαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν θυσιῶν.
34 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς
35 βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱός
36 ἐστι Δαβίδ; Αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ
Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
37 σου. Αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; Καὶ ὁ πολὺς ὄ-
38 χλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως· Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Βλέπετε ἀπὸ τῶν
γραμ-

αὕτη] ταύτῃ D. 69. αὐτῆς A a prima manu, ut videtur. 2. Verſio *Goth. Victor.* αὐτῇ 1. 6. 8. 34. 37. 39. 40. 48. 59. 76. 78. 90. Evang. 11. Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Euthymius.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1078.

σεαυτὸν] ἑαυτὸν H 9. 10. 51. 53. 59. 61. 66. 69. 71. 73. 74. 89. 90. 106. Evang. 18. 19. 21.

ἄλλη ἐντολὴ] ἐντολὴ ἄλλη D. μείζων] + δὲ L.

ἄλλη] — 14. ἐντολὴ] — 13.

32. διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας] εἶπες διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας D.

εἶπας] εἶπες DFL 34. 36. 92. *Theophylactus.* ἐστιν] + ὁ D 61. 69. —— 44.

Θεὸς] — AKLM. 1. 3. 9. 10. 11. 27. Colb. 34. 35. 36. 39. 40. 42. 45. 46. 48. 89. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 68. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 86. 89. 90. a prima manu. 91. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19, 21. Editio *Complut. Bengelii.* Codices *Latini.* Verſio *Goth. Syra* utraque, *Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101. ἄλλος] — D.

33. καρδίας] + σου L. 59. Verſio *Copt.* συνέσεως] δυνάμεως D. ἰσχύος 1. Verſio *Copt. Armen.*

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] — L 1. Verſio *Copt. Marcellus* l. c. + σου 59. + αὐτοῦ D.

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος] —— D. ἰσχύος] συνέσεως 1. Verſio *Copt.*

τὸ ἀγαπᾷν poſterius] —— 106. ἑαυτὸν] σεαυτὸν AD 45. 46. 56. 58.

πλεῖον] περισσότερον L 33.

τῶν poſterius] — ADFG 3. 10. 11. 15. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 92. Editio *Complut. Bengelii.*

34. ἰδὼν] εἰδὼς 36. 90.

αὐτὸν prius] —— DL 7. 28. 33. 91. Evang. 9. 10. 11. 12. 18. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* Verſio *Vulg.*

οὐκέτι] —— D 9. 53. a prima manu. 92. Evang. 2. a prima manu. οὐκ 61.

οὐκέτι ἐτόλμα] ἐτόλμα οὐκέτι 69. ἐπερωτῆσαι] ἐπερωτᾷν 28. 69.

35. ἔλεγε] λέγει Colb.

ἔλεγε διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ] διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ εἶπεν D. ἔλεγεν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων 72.

χριστὸς] + ὁ 69. ἐστι] + τοῦ 61.

ἐστι Δαβίδ] Δαυὶδ ἐστι D 1. 69. 106. 36. αὐτὸς γὰρ] καὶ αὐτὸς D.

γὰρ] —— L 13. 59. 69. Verſio *Copt.*

εἶπεν prius] λέγει 37. ex emendatione. 40. ex emendatione. Verſio *Vulg.*

τῷ bis] — AEFGHM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 69 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Plantin. Bengelii.*

εἶπεν poſterius] λέγει ADEGHK. 2. 9. 10. 11. 12. 15. 29. 37. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 66. 71. 72. 83. 86. 87. 89 90. 92. 106. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Bengelii*, duae priores *Stephani* λαλεῖ 27. ex emendatione.

ἂν θῶ] θώσω D a prima manu. θήσω ex emendatione.

ὑποπόδιον] ὑποκάτω D 28. Verſio *Copt.*

37. οὖν] —— DL 28. 106 Verſio *Syra* prior, poſterior vero habet cum Aſteriſco. δὲ Verſio *Copt.* γὰρ οὖν 90.

λέγει] καλεῖ 33. 61. Verſio *Syr.* πόθεν] πῶς M 1. 27. 33. 69. 91. Evang. 13.

υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν υἱὸς αὐτοῦ D. ὁ] —— D.

ὄχλος] + καὶ D a prima manu. ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως] ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν D.

ἤκουεν] ἤκουον 106. Evang. 2. αὐτοῦ poſterius] — 71. + λέγων 69.

38. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ] ὁ δὲ διδάσκων ἅμα ἔλεγεν αὐτοῖς D.

αὐτοῖς] —— L. 1. Verſio *Copt.*

de animal. terreſtr. & aquat. p. 979. E. εὐφρόνως πάνυ καὶ νουνεχῶς. *Iſocrat.* Epiſt. 5. οὐκ ἀφρόνως ποιῶν, ἀλλὰ νουνεχόντως. *Polyb.* I. 54. πεισθεὶς νουνεχῶς. 62. πάνυ νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς εἶξας τοῖς παροῦσιν. III. 14. νῦν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποστροφῆς ἀναχωρήσαντος ἀνῄει. VII. 7. νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς ἐφεδρεύοντες τοῖς ὅλοις. I. 83. πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζόμενος. V. 54. ἡμέρως χρώμενος πᾶσι καὶ νουνεχῶς.

Philo de Agricult. T. 1. p. 327, 10. A. εἶτ' οἱ πάντα καλῶς εὐσεβείας ἀνασείσαντες ἐνορμίζεσθαι τοῖς λιμέσιν αὐτῆς ταχυναυτοῦντες ἐσπούδασαν, κᾆπειτ' οὐ μακρὰν ἀφεστηκότων, ἀλλ' ἤδη μελλόντων προσίσχειν, αἰφνίδιον ἐξεναντίας καταῤῥαγὲν πνεῦμα πλησίον εὐθυδρομοῦν τὸ σκάφος ἀνέωσεν, ὡς ὑποκεῖσθαι πολλὰ τῶν πρὸς εὔπλοιαν συνεργούντων.

37. *Diodor.* S. XIV. 57. ὁ δὲ πολὺς ὄχλος —— διεσπάρη. *Plut.* Romul. p. 34. F. τὸν μὲν πολὺν ὄχλον σκεδασθέντα φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνατοὺς συστραφῆναι μετ' ἀλλήλων. *Heliodor.* III. p. 140. καί σὺ γὰρ, ὡς ὁ πολὺς ὄχλος, εἶναί τινα βασκανίαν ἐπίστευσας. Vulgus, quod imperitius erat ſcribis.

38. Stola etiam virilem veſtem ſignificat, inprimis Orientalium. *Athen.* IV. p. 148. D. τὴν Διονυσιακὴν πᾶσαν ἐνδύνων στολήν. p. 154. D. τήν τε στολὴν τὴν πολεμικήν. *Plut.* Alex. p. 690. E. πρῶτον ἐνεδύσατο βαρβαρικὴν στολήν. *Athen.* XII. p. 550. E. ὁρῶν τοὺς ἀσιαγενεῖς στολαῖς πολυτελῶς ἠσκημένους p. 535. E. Περσικὴν ἐνεδύσατο στολήν. *Dionyſ. Hal.* A. III. 73. νεανίσκους β. —— ποιμενικαῖς ἐνδύσαντες στολαῖς. *Ælian.* V. H. 1. 22. δῶρα τὰ ἐκ βασιλέως διδόμενα τοῖς πρὸς αὐ-

γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς,
Καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. Οἱ κατ- 39
εσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται 40
περισσότερον κρίμα. Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει πῶς 41
ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά.
Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. Καὶ προσκαλεσά- 42
μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτω- 43
χὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44
περισ-

τῶν θελόντων] καὶ τῶν τελωνῶν D. at in Verf. Latina: & qui volunt.
περιπατεῖν καὶ] + φιλούντων 11. 15. 49. 51. 53. 60. 68. 76. 90. Evang. 13. 15. 17. 19. Verfio *Syr.*
ἀγοραῖς] + ποιεῖσθαι D.
39. πρωτοκλισίας] πρωτοκλησίας AL 73. Editio *Complut.*
40. κατεσθίοντες τὰς] κατεσθίουσι D 1. 91. *Beza:* in Graecis manifeftum eft foloecum, quum potius dicendum fuerit τῶν κατεσθιόντων καὶ προσευχομένων, vel οἱ κατεσθίουσι καὶ προσεύχονται ut loquitur Lucas —— Similia vero dicendi genera etiam apud difertiores fcriptores reperiuntur.
τῶν] — D.
καὶ] — D.
μακρὰ] μακρὰν L.
χηρῶν] + καὶ ὀρφανῶν D 13. 28. 69.
καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι] — 13.
οὗτοι] οἵτινες 13. 69.
41. καθίσας] ἑστὼς 1. 13. 28. 69. 91. Verfio *Syra* pofterior in margine. *Origenes* in Jo. VIII. 20.
καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου] κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου καθεζόμενος ὁ Ἰησοῦς D.
ὁ Ἰησοῦς] — L. Verfio *Copt.*
κατέναντι] ἀπέναντι 33. 50. 59. 60. 61. 71. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 15. 17. 18. 19. κατενώπιον 13.
βάλλει] + τὸ 1. 69. *Origenes.* ἔβαλλε 69.
βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον καὶ πολλοὶ πλούσιοι] — D.
ἔβαλλον] ἔβαλον F 10. 34. 35. 36. 39. 83. 87. Evang. 17. Edit. *Complut. Stephani* prima, *Theophylactus.*
42. καὶ] — Verfio *Syra* pofterior, cum obelo.
καὶ ἐλθοῦσα] ἐλθοῦσα δὲ D. Verfio *Vulg. Copt. Origenes.*
μία] — 61.
πτωχὴ] — D. Verfio *Armen.*
ἔβαλεν] ἔβαλλεν K 61. 69.
ὅ ἐστι κοδράντης] — *T. Beza* annot. in Act. VII. 16. Editionis 1. 2.
43. προσκαλεσάμενος] + ὁ Ἰησοῦς 59. Verfio *Syr.*
λέγει] εἶπεν ADKL 27. 33. 42. 60. 63. 67. 68. 72. Evang. 2. ex emendatione. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. Edit. *Complut. Origenes. Damafcenus* ι. π. 9. ἔλεγεν 44.
αὕτη ἡ πτωχὴ] ἡ πτωχὴ αὕτη D.
πλεῖον] πλείω 2. 73.
βέβληκε] ἔβαλεν AD 33. 92. Evang. 2. 13. 14. 18. 19. *Origenes.*
τῶν βαλόντων] — 1. 13. τῶν βαλλόντων ADEL 9. 44. 53. 65. 72. 83. 87. 90. Evang. 2. 13. 14. 18. 19. Editio *Erafmi* 1. 2. *Complut. Colinaei.* Verfio *Syr. Origenes* in Jo. VIII. 20.
44. γὰρ] + οὗτοι D 1. 33. 67. 91.
περισσεύοντος] περισσεύματος 7. 61. 66. 67. Evang. 2. 9. 10. 12. *Damafcenus. Clem. Str.* IV. probante *Beza.*

τὸν ἥκουσι πρεσβευταῖς ταῦτ' ἦν —— καὶ στολὴν ἐπ' αὐτοῖς Μηδικὴν, ὄνομα δὲ τῇ στολῇ δωροφορική. *Xenoph.* Exped. I. Cyrus Sifennefi dat στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ στολὴν περσικήν. *Ælian.* V. H. IX. 3. πέρσαι φ. —— πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἠσθημένοι στολάς. *Xenoph.* de Inftitut. Laced. στολὴν μὲν ἔχειν φοινικίδα καὶ χαλκῆν ἀσπίδα. ταύτην νομίζων ἥκιστα μὲν γυναικείᾳ κοινωνεῖν. *Paed.* VIII. 1. στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν. *Hell.* IV. ἧκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίαν. inf. XVI. 5.

ἐν στολαῖς] *Luc.* XX. 46. XXIV. 4. *Act.* I. 10. X. 30. *Jac.* II. 2. *Arrian. Epict.* III. 22. ἐν κοκκίνοις περιπατοῦντα. *Lucian.* in Meretriciis D. 1. τὸν στρατιώτην τὸν ἐν τῇ χλαμύδι. *M. Antoninus* de R. S. I. 7. μὴ ἐν στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν. *Florus* I. 13. in trabeis. *Matth.* XI. 8.

41. γαζοφύλαξ & γαζοφυλάκιον nonnifi e LXX. & Jofepho laudantur. *Lex. V. T.* MS. παστοφόριον, γαζοφυλάκιον.

42. *Bava Mezia* f. 44. 2. *Kiddufchin* I. 1. quantum valet Peruta? octavam partem affarii Italici. *Bava Bathra* f. 10. 2. non ponat homo Prutam in ciftam eleemofynae.

43. *Xenoph.* Exped. Cyri VII. οὐ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὁρίζων ἐστὶ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος, καὶ τοῦ λαμβάνοντος. *Ariftot.* Ethic. IV. 2. κατὰ τὴν οὐσίαν ἡ ἐλευθεριότης λέγεται. οὐ γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν διδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος ἕξει, αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. Οὐθὲν δὲ κωλύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπὸ ἐλαττόνων διδῷ. *Seneca* de Benefic. I. 8. Socrati cum multi multa pro fuis quisque facultatibus offerrent, Æfchines pauper auditor nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi poffim, invenio, & hoc uno modo pauperem me effe fentio. Itaque dono tibi, quod unum habeo, me ipfum. Hoc munus, rogo, qualecunque eft, boni confulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus fibi reliquiffe. Cui Socrates: Quidni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nifi forte parvo te aeftimas. —— Vicit Æfchines hoc munere Alcibiadis parem divitiis animum, & omnium juvenum opulentorum munificentiam. 9. vides, quomodo animus inveniat liberalitatis materiam etiam inter anguftias paupertatis. *Quintilian.* Decl. V. Fingite quam libet divitem, quam libet pauperem patrem, nemo unquam plus pro liberis dedit, quam qui fibi nihil reliquit. *Jof.* A. VI. 7. 4. τοῖς δ' ἓν καὶ μόνον τοῦθ' ὅτιπερ ἂν φθέγξηται καὶ κελεύσῃ ὁ θεὸς διὰ μνήμην ἔχουσι, καὶ τεθνάναι μᾶλλον ἢ παραβῆναι τί τούτων αἱρουμένοις, ἐπιτέρπεται· καὶ οὔτε θυσίαν ἐπιζητεῖ παρ' αὐτῶν, καὶ παρὰ θυόντων δὲ, κἂν ᾖ λιτὰ, πενίας ἥδιον τὴν τιμὴν, ἢ παρὰ τῶν πλουσιωτάτων δέξεται. *Vajikra* R. III. f. 147. 3. Mulier quaedam pugillum farinae fimilagineae obtulit, quam Pontifex fprevit dicens: En

quam

περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

1 ΚΑὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· Δι-
2 δάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν
αὐτῷ· Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς
3 οὐ μὴ καταλυθῇ. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ,
4 ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· Εἰπὲ ἡμῖν
5 πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; Ὁ δὲ Ἰη-

αὐτοῖς] αὐτῶν 7. 61. 67. ὑστερήσεως] στερήσεως 61.
αὐτῆς] — 56. 58. ἔβαλεν] ἔβαλλεν 59. 61.
βίον] πλοῦτον 36. 40. a prima manu. Bodl. unus in Ed. Ox.
Additur in Evang. 17. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
1. εἷς] + ἐκ ADF 1. 28. 56. 58. 59. 61. 69. 91. 106. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
ποταποὶ] ποδαποὶ D a prima manu. de qualitate perſonae tantum dicunt alii.
ποταπαὶ] ποδαπαὶ D a prima manu.
οἰκοδομαὶ] + τοῦ ἱεροῦ D. Codices *Latini.* Verſio *Vulg.* 2. καὶ] — 59. Colb.
καὶ ὁ] ὁ δὲ Verſio *Syr.*
ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς A 1. 69. Colb. 83. 106. Editio *Complut.* Verſio *Vulg.*
ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ] ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς D.
ἀποκριθεὶς] — L 33. Verſio *Syr. Copt.* αὐτῷ] — 1.
βλέπεις] βλέπετε D. Codex teſte Eraſmo. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Sax.*
ταύτας] — 92. ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς] τὰς οἰκοδομὰς ταύτας τὰς μεγάλας 69. + ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι D 90. + ἀμὴν λέγω σοι ὅτι 28. 61. 91. + ἀμὴν λέγω σοι 13. 69. Verſio *Armen.* + λέγω ὑμῖν 1.
ἀφεθῇ] + ὧδε DG 1. 7. 10. 28. 33. 35. 48. 49. 56. 58. 62. 67. 83. Evang. 2. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
λίθῳ] λίθον G 1. 13. 28. 42. 63. 67. 69. 72. Evang. 18. 19. λίθου Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
μὴ poſterius] — 106.
καταλυθῇ] καταλυθήσεται 13. 69 106. + καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλος ἀναστήσεται ἄνευ χειρῶν D. *Cyprianus.*
3. καὶ prius] — L. καὶ καθημένου] καθημένου ἐν 40.
αὐτοῦ] — 61. τοῦ Ἰησοῦ Verſio *Syr.*
ἐπηρώτων] ἐπερώτων AEFGH. ἐπηρώτα L 13. 28. 33. 49. 69. Verſio *Syra* poſterior in margine. ἐπηρώτησαν Colb. ἰδίαν] + ὁ D.
Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης] Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος 69. 4. εἰπὲ] εἰπὸν DL 1. 28. 33. 69.
μέλλῃ] μέλλει DEM 2. 47. 54. 69. Evang. 19. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι] ταῦτα μέλλῃ συντελεῖσθαι πάντα L.
πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα AGH. 1. 44. 69. 72. 80. 86. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syr.*
5. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς D. 28. 69. 91.
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς] καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς G 1.

quam vile hoc eſt ad edendum, quam vile ad offerendum! Verum per ſomnium ei revelatum eſt: noli illam ſpernere, idem enim eſt acſi animam ſuam obtuliſſet. *Xenoph.* Memorab. Socrat. I. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων --- ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου· καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

In tractatu *de Siclis* docetur, XIII. fuiſſe in atrio mulierum numorum receptacula, quae a forma tubae dicebantur, unde ter in anno ante tria feſta ſolennia in theſaurum Corbonan dictum deferebatur pecunia; illa autem impendebatur in uſus templi, pro ſacrificiis, oleo, vino, ture, pro vaſis templi, pro laminis aureis ad ſanctum ſanctorum obducendum & lignis coëmendis. & *Joma* f. 55. 3. & *Themura* f. 23. 2.

44. *Thucyd.* II. 65. τῷ Περικλεῖ ἐπερίσσευσεν.

Herodot. V. Homer. 2. κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. & 9. ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου. *Thucyd.* I. 5. τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο. *Antonin.* Liberal. 17. τοῦ βίου ἐνδεής. *Ælian.* V. H. III. 29. ἐφήμερον βίον ἔχων. *Iſocrat.* de pace. τοὺς ἐκ τῆς ἀσίας τὸν βίον πορίζομένους. *Thomas.* βίον ἐκ χειρῶν ποιεῖται, ἐρεῖς, οὐ τὰ πρὸς τροφὴν, Λιβάνιος. *Tzetzes* Gloſſ. ap. Heſiod. βίος ἓξ σημαίνει, τὴν τέχνην, τὸν τρόπον, τὸν παρόντα κόσμον, τὸν ἑνὸς ἑκάστου χρόνον τῆς ζωῆς, περιουσίαν, καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν συντεινούσας τροφάς. *Xenoph.* Hell. VII. ὁ γὰρ βίος τοῖς πλείστοις ὑμῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης. *Heſiod.* Εργ. II. 307. μηδ' ἐνὶ νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τιθέσθαι. *Artemidor.* IV. 33. ὁ βίος διχῇ σοὶ νοείσθω, ποτὲ μὲν ὡς οὐσία καὶ κτήματα, ποτὲ δὲ ὡς αὐτὸ τὸ ζῆν. *Heſiod.* Oper. 31. ᾧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται. & 223. τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον. *Euripid.* Phoeniſſ. 403. πόθεν σ' ἔβοσκον, πρὶν γάμοις εὑρεῖν βίον. *Hecuba* 12. ἵν', εἴ ποτ' Ἰλίου τείχη πέσοι, τοῖς ζῶσιν εἴη παισὶν μὴ σπάνις βίου. *Juſtin.* XXVII. 2. in alienis eripiendis vitam ſectaretur. *Ennius:* nautisque mari quaerentibus vitam. *Plaut.* Trin. II. 4. 75. Neque illi concedam quicquam de vita mea. *Ter.* Phorm. II. 3. 16. Pauper, cui opera vita erat. *Donatus.* vita autem ex more ſignificat & animam & alimentum. Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστι βίος. *Herodot.* II. 121. ὡς ἐκείνων προορέων, ὅπως βίον ἄφθονον ἔχωσι. *Ariſtoph.* Nub. 836. ὥσπερ τεθνεῶτος καταλόει μου τὸν βίον. *Athen.* III. 12. ἐμπιστευσάμενος βίον ἐκτήσατο. *Ariſtophanes* Plut. 534. ζητεῖν ὁπόθεν βίον ἕξει. *Anthol.* VI. 3. 5. εἰ δ' ὀλίγου δώρου τελίθει δόσις, οὐ τόδε, νύμφαι, μέμψις, ἐπεὶ κινύρου τοῦθ' ὅλος ἔσκε βίος.

3. *Plato.* Phaed. ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθεζόμενος εἰς τὴν κλίνην. *Thuc.* I, 24. ταῦτα δὲ ἱκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἡραῖον ἐδέοντο.

Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν· Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ 6
γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσου-
σιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· 7
ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· 8
καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. Ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα· Βλέ- 9
πετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγάς· δαρήσεσθε, καὶ
ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ 10
πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμε- 11
ριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε· ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦ-
το λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει 12
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς,
καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ 13
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως 14
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ, (ὁ ἀναγινώσκων νοείτω·) τό-

τε

Ἰησοῦς] — L. ἀποκριθεὶς] — 33. Versio *Copt. Syr.*
αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν] εἶπεν αὐτοῖς D 68. Evang. 18. 19. Versio *Vulg.* ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν 60. 69. ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς 11. Evang. 2. 13. πλανήσῃ] πλανήσει D. 12. Evang. 19.
6. ἐπὶ] ἐν G. γὰρ] — L.
ὅτι] — D 33. Evang. 13. 15. 17. Versio *Syr.*
εἰμι] + ὁ χριστὸς 13. 28. 61. 69. 91. Versio *Sax. Copt. Armen.*
7. δὲ] — 59. γὰρ 53. θροεῖσθε] θορυβεῖσθε D. 12. 57.
γὰρ] — Versio *Copt.* + ταῦτα 38. Versio *Vulg.* probante *Beza.*
8. ἐγερθήσεται] ἐγερθήσονται 46. 52. ἐπὶ prius] ἐπ' L 69.
καὶ bis ante ἔσονται] — L. Versio *Copt.* prius — D 28. τόπους] τόπον 29. 71. Epiphan.
ἔσονται posterius] — D. Versio *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1404.
καὶ ταραχαὶ] — DL. Versio *Vulg. Copt. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 408.
9. ἀρχαὶ] ἀρχὴ DKL 7. 28. 38. 42. 50. 56. 57. 58. 63. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 14. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Victor.* probante *J. A. Bengelio.* ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα] ταῦτα δὲ πάντα ἀρχαὶ ὠδίνων 69. + πάντα 28 61. 91. Versio *Armen.*
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς] εἶτα ὑμᾶς αὐτοὺς παραδώσουσιν D.
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς] — 91. καὶ 1. δὲ] τε 69. γὰρ] — L 1. Versio *Copt.*
εἰς συναγωγὰς] ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν unus Stephani teste Beza. Evang. 2. 9. 10. 12. 18. 19. Vers. *Syr.* utraque.
εἰς συναγωγάς· δαρήσεσθε] εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, 9. 11. 44. 83. 103. 104. Editio *Bengelii, Complut. Stephani,* Versio *Vulg. Syr.* probante *H. Grotio.* recte. καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε] — 73.
ἡγεμόνων] + δὲ AK 11. 15. 28. 36. 40. 42. 53. 72. duo Stephani teste Beza.
σταθήσεσθε] ἀχθήσεσθε G 1. 2. 10. 33. 35. 40. 45. 47. 48. 49. 51. 56. 58. 66. 67. 83. Evang. 14. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Theophylactus.* 10.] — Evang. 9. 10. 12. 18. 19.
τὰ] — D a prima manu. δεῖ πρῶτον] πρῶτον δεῖ D.
εὐαγγέλιον] + ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν D. Codices *Latini.* 11. ὅταν δὲ] καὶ ὅταν DL 33. Versio *Vulg.*
ἀγάγωσιν] ἄγωσιν ADGKLM 1. 10. 11. 12. 13. 27. ex emendatione 35. 38. 42. 47. 48. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 69. 72. 74. 78. 83. 89. 91. 106. Evang. 14. *Origenes* exhort. ad Martyr. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio,* & *J. Millio* prol 1069.
προμεριμνᾶτε] μεριμνᾶτε M 9. 11. 14. 15. 33. 46. 47. 59. 68. 74. 78. 82. 86. 90. 106. Evang. 2. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1425. + πῶς ἢ 69. λαλήσητε] λαλήσετε 53. 54. 55. 70. 71. 90.
μηδὲ μελετᾶτε] — DL 1. 33. 69. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1197. 1407.
μελετᾶτε] προμελετᾶτε 38. *Origenes.* probante *T. Beza.*
ἀλλ' ὃ ἐὰν] ἀλλὰ ὃ ἂν D. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ 106.
τοῦτο] αὐτὸ D. ἐκεῖνο *Origenes.* 28. 69. 91. Versio *Vulg.*
λαλεῖτε] λαλήσετε 1. 90. Versio *Copt.* ἐστε ὑμεῖς] ὑμεῖς ἐστε 90.
12. παραδώσει δὲ] καὶ παραδώσει DL. Versio *Copt.* 14. τῆς ἐρημώσεως] — 69.
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου] — ABDL. Versio *Vulg. Sax. Copt. Armen. Augustinus* Ep. 8. & de C. E. 11. 77. probante *Erasmo, H. Grotio, J. Millio* prol. 408. ὑπὸ] διὰ 1. 28. 91. 106.
ἑστὼς] ἑστὸς AEF 2. 36, 38. 45. 46 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 70. 73. Evang. 14. 15. Editio *Complut. Erasmi, Plantini, Colinaei, Stephani* 2. 3. ἑστηκότα L. στῆκον 1. 69. 91. ἑστηκὸς D28.
ὅπου οὐ δεῖ] ἐν τόπῳ ἁγίῳ unus Stephani, teste Beza. 72. in ora. 63. + τότε 47. 54.

6. *Jo.* XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8.

8. *Herodian.* VII. 11. 7. διὰ τὴν οὖσαν στάσιν τε καὶ ταραχήν. IV. 4. 11. ταραχὴ κατεῖχε τὸν δῆμον.

11. Μελετᾶν saepe dicitur de oratione cum cura & studio elaborata, quae opponitur orationi extemporaneae. *Glossar.* declamatio, μελέτη ῥήτορος. declamat, μελετᾷ ῥήτωρ. *Plut.* Galb. p. 1059. A. λόγον τινὰ κομίζων ἐν βιβλίῳ γεγραμμένον ὑπὸ κινγωνίου Βάρρωνος, ὃν ἐκμεμελετήκει πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν Nymphidius. *Isocrat.* de Pace. καὶ γὰρ αὐτοὶ πεποιήκατε τοὺς ῥήτορας μελετᾶν καὶ φιλοσοφεῖν —— ὅπως ἀρέσκοντας ὑμῖν λόγους ἐροῦσι. *Lucian.* de Merced. Conduct. 35. ῥήτορα μελετήσαντα. Pseudologist. 5. ἐκ πολλοῦ ἐσκεμμένα καὶ μεμελετημένα —— ἐπὶ ταῖς καλουμέναις μελέταις σοφιστῶν. *Dionys. Hal.* ars Rhetor. 10. περὶ τῶν ἐν μελέταις πλημμελουμένων. πῶς refertur ad ἦθος, τί vero ad γνώμην. *Liban.* D. XXVIII. p. 632. A. οἱ μὲν γὰρ ἅμα τοῖς ἀδικήμασιν ὅτι ἐροῦσι μελετῶσι· τοὺς δὲ τὸ πιστεύειν τοῖς βεβιωμένοις ἀπαρασκεύους παραδίδωσι τοῖς μελετῶσι λέγειν. *Aristaenet.* II. 3. οὗτος γὰρ [ὁ ῥήτωρ] ἑκάστοτε παρὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐνῆς πόρρω τῶν νυκτῶν πλάττεται περὶ πραγμάτων σκοπεῖσθαι, καὶ ὡς ἐδιδάχθη δί-

κας

15 τε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβά-
16 τω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὤν,
17 μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
18 σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ
19 φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ'
20 ἀρχῆς κτίσεως ἧς ἔκτισεν ὁ Θεός, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ Κύριος
ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, οὓς
21 ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδού, ὧδε ὁ Χριστός·
22 ἤ· Ἰδού ἐκεῖ· μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται· καὶ δώσουσι
23 σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾷν, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ὑμεῖς δὲ βλέ-
24 πετε· Ἰδού, προείρηκα ὑμῖν πάντα. Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν
25 ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. Καὶ οἱ ἀστέρες
26 τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. Καὶ τότε
27 ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ
τότε

νοείτω] + τί ἀναγινώσκει D. — 15. ὁ δὲ] καὶ ὁ D. ὁ FH.
καταβάτω] παραβαινέτω M. — εἰς τὴν οἰκίαν] — L 61. Versio *Syr. Copt.*
τὴν] — Editio *Complut.* — εἰσελθέτω] εἰσελθάτω ADL.
ἆραι τι] τι ἆραι 72. — τι] τὰ Evang. 17.
τοῦ] — Colb. — 16.] — 106.
ὢν] — D 1. 28. — εἰς τὰ ὀπίσω] — Evang. 15.
εἰς] ἐπὶ M. — εἰς τὰ] — D 11. Colb.
τὸ ἱμάτιον] τὰ ἱμάτια 61. — 17. δὲ] — D. *Theophylactus.*
θηλαζούσαις] θηλαζομέναις D. — 18. προσεύχεσθε δὲ] καὶ προσεύχεσθε D.
γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος] χειμῶνος γένωνται D. Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 412. χειμῶνος ταῦτα γίνεται ἢ σαββάτου L. + μηδὲ σαββάτῳ 12. γένηται ταῦτα χειμῶνος 13. 69. + μηδὲ σαββάτων 59. 61. 67. + ἢ ἐν σαββάτῳ 11. 15. 68. χειμῶνος ταῦτα γένηται 28. 50.
χειμῶνος] ἐν χειμῶνι D 1.
19. θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη] θλίψεις, οἷαι οὐκ ἐγένοντο τοιαῦται D. Versio *Vulg.*
τοιαύτη] — Codices aliquot Stephani. 11. 68. *Theophylactus.* — κλίσεως] — 28.
ἧς] ἣν L. — ἧς ἔκλισεν ὁ Θεὸς] — D 27. Versio *Armen.*
καὶ οὐ] οὐδὲ D. οὐδ' οὐ FG 1. 13. 69. — γένηται] γένωνται D.
20. κύριος] — 12. ὁ κύριος Evang. 2. ὁ Θεὸς 28. 64. 69. 91. Versio *Armen.*
ἡμέρας] + ἐκείνας EGM. 1. 12. 13. 27. 46. 54. 61. 69. 74. ex emendatione. 80. Versio *Syr.* prior, & posterior cum obelo. *Copt. Armen.* Codices *Latini*. + διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ D.
ἀλλὰ διὰ] διὰ δὲ 1. 9. 13. 69. 91. — 21. καὶ] — 1. 56. 58. 60. Versio *Syr.*
τότε] — Versio *Copt.*
ἢ] — 2. 10. 12. 35. 40. 47. 49. 50. 53. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 69. 83. 86. Evang. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii, Theophylactus.* Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1069.
ἰδοὺ posterius] ἴδε D. bis L. posterius — C 63.
πιστεύσητε] πιστεύετε ACDEFH 3. 14. 15. 34. 39. 44. 45. 46. 64. 69. 71. 73. Evang. 2. 18. 19. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Theophylactus.* — 22. ψευδόχριστοι καὶ] — D.
δώσουσι] ποιήσουσι D 13. 28. 69. 91. Versio *Sax.*
ἀποπλανᾷν] πλανῆσαι 28. ἀποπλανῆσαι Bodl. unus. πλανᾷν 34. 39. 74. 89.
καὶ τοὺς] τοὺς D. sed in Vers. Latina: etiam. — 23. ἰδοὺ] — 28.
πάντα] ἅπαντα AKM 11. 15. 38. 42. 46. 49. 50. 60. 61. 63. 68. 72. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19.
24. ἐκείνην] τῶν ἡμερῶν ἐκείνων 11. 15. 27. ex emendatione 68. 69. 72. in ora.
φέγγος] φέγος L. φῶς 56. 58.
25. τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες] ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκπίπτοντες AC 4. 7. 15. 68. 69. 72. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες L 3. 11. 13. 42. 63. 78. Evang. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Versio *Goth. Syr.* prior, & posterior in margine. *Copt.* οἱ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται πίπτοντες D.
αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] τῶν οὐρανῶν DK. *Theophylactus.* αἱ ἐν τῷ οὐρανῷ 38. ἀστέρες] + ἐκ 69.
26. ἐν νεφέλαις] ἐπὶ τῶν νεφελῶν D. ἐν νεφέλῃ 13. 69.
πολλῆς καὶ δόξης] καὶ δόξης πολλῆς AM 4. 6. 9. 11. 12. 14. 15. Colb. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. a prima manu. 47. 50. 51. 53. 54. 60. 61. 63. 68. 69. 70. 72. 106. Evang. 2. 13. 15. 17. Vers. *Syr* posterior, *Æthiop. Arab.*

κας τηνικαῦτα προφασίζεται μελετᾷν, σχηματιζόμενος δὲ ὑπόκρισιν ἠρέμα τὼ χεῖλε κινεῖ, καὶ ἄττα δήπου πρὸς ἑαυτὸν ψιθυρίζει. *Aristides* frequenter. μελετᾷν λέγειν. Platonic. I. 42. οὐ τὰ δοκοῦντα τοῖς καθημένοις ἴσασι λέγειν μελετῶντας τοὺς ῥήτορας (οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐνῆν λέγειν μελετᾷν αὐτοῖς, εἰ τοῦτο ἔμελλον) ἀλλ' ἴσασιν αὐτοὺς πόῤῥωθεν προσέχοντας τοῖς πράγμασιν καὶ μελετῶντας λέγειν. *Sueton.* Aug. 84. Neque in senatu neque apud milites locutus est unquam nisi meditata & composita oratione, quamvis non deficeretur ad subita extemporali facultate. *Livius* XL. 15. Si pro alio dicendum esset, tempus ad meditandum & componendam orationem sumsissem —— ille diu ante praeparata meditata in me oratione est usus. 1. *Tim.* IV. 15.

16. *Luc.* XVII. 31. *Ælian.* V. H. I. 6. ἐπιστρέψασαι ὀπίσω εἰς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτῶν. *Lucian.* Hercules 3. ἐπίστραπται γε εἰς τοὺς ἀγομένους μειδιῶν. Cataplus 14. ἐπιστρέφονται γοῦν εἰς τ' οὐπίσω, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες. Respectare, se convertere.

19. Tempori adscribitur res, quae in tempore fit. Una & continua erit calamitas.

 32. Qui-

τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσ-
σάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν πα- 28
ραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε 29
ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέ- 30
χρις

27. ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει L.
αὐτοῦ prius] — DL. Verſio *Copt.* + μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης 12.
ἐπισυνάξει] ἐπισυνάξουσι FLM. Evang. 9. 12. 19. ἐπισυντρέψουσι 28. συνάξει Evang. 14.
αὐτοῦ poſterius] — DL 1. 91.
ἄκρου prius] ἄκρων D 73. poſterius Colb. + τοῦ 1. 11. 69. 106.
ἕως ἄκρου] + τοῦ 69. 78. ἄκρου οὐρανοῦ] ἄκρων οὐρανῶν 1.
28. μάθετε] μάθε 59.
αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος] ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ACD 69. 72. Editio *Complut.* αὐτῆς ὁ κλάδος ἤδη 44. ἤδη αὐτῆς ὁ κλάδος 106. ἤδη] δὴ Editio *Complut.*
ἐκφύῃ τὰ φύλλα] τὰ φύλλα ἐκφυῇ 1. 78. *Theophylactus.*
ἐκφύῃ] ἐκφύει 56. ἐκφυῇ E 1. 2. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 72. 74. 90. Evang. 2. 17. Editio *Eraſmi* 4. *Colinaei*, *Stephani* 1. 3. *Bengelii*, *Bogardi.*
φύλλα] + ἐν αὐτῇ D 28. 91. Verſio *Armen.* + τότε Colb. ὅτι] + ἤδη D.
ἐγγὺς] ἐγγὺ C. θέρος] τέλος K.
29. ταῦτα ἴδητε] ἴδητε ταῦτα AC 1. 69. 72. Verſio *Syr. Vulg.* ἴδητε πάντα ταῦτα D. πάντα ἴδητε 61.
γινόμενα] — 38. 30. ἀμὴν] + ἀμὴν 47. 56. 58. + δὲ L.
ὅτι] — 56. 58. 74.
μέχρις] ἕως D 1. 28. 39. 40. 53. 56. 57. 58. 69. *Phrynich.* p. 6. μέχρις καὶ ἄχρις σὺν τῷ σ. ἀδόκιμα· μέχρι δὲ καὶ ἄχρι λέγε. *Thomas.* ἄχρι καὶ μέχρι Θουκυδίδης ἀεὶ λέγει, οὐ μόνον ἐπαγομένου συμφώνου, ἀλλὰ καὶ φωνήεντος· οἱ δ' ἄλλοι ἐπαγομένου μόνου φωνήεντος, καὶ μετὰ τοῦ σ. καὶ χωρὶς τοῦ σ. γράφουσι· οἷον ἄχρις οὗ καὶ ἄχρι οὗ. *Moeris.* ἄχρι, ἄνευ τοῦ σ. ἀττικῶς, ἄχρις ἑλληνικῶς. *Ammonius.* ἄχρι χωρὶς τοῦ σ. χρονικὸν ἐπίῤῥημα· ἄχρις δὲ μετὰ τοῦ σ. ἀντὶ τοῦ ἀκριβῶς Ὅμηρος· [*Il.* δ. 522.] ἄχρις ἀπηλοίησεν, οἷον ἀκριβῶς ἀπέκοψεν. *Il.* π. 324. ἀπὸ δ' ὀστέον ἄχρις ἄραξε. *Euſtath.* τὸ ἄχρις ἀντὶ τοῦ

32. Quidam interpretes ſimpliciter intelligunt, Chriſto diem & horam illam latuiſſe, quia Patri non placuerit eam ipſi revelare. Quae interpretatio nobis vera non videtur. Cum enim ex Matthaeo & Luca & ex commate 30. & 4. hujus capitis manifeſtum ſit, agi de excidio Hieroſolymorum, quis facile credet accuratum illius cladis tempus Chriſtum ignoraſſe? qui omnia ſcivit, quae illam cladem praeceſſerunt, & eo, quo ſingula evenerunt, ordine, turbas, famem, peſtem, bellum civile, exercitus Romani adventum &c. illene ignoraret id, quo iſta omnia tendebant? Si quis tibi quaerenti, quot milliaribus Ultrajectum ab Amſtelodamo diſtet, primo Ultrajectum accurate deſcriberet, deinde omnes vicos interjacentes eorumque a ſe invicem diſtantias enumeraret, anne credibile eſt, ubi ad ultimum venit, eum tibi reſponſurum, ſe ignorare quanto intervallo ab urbe diſtet? Porro cum ſcriptura tam magnifice de Chriſto loquatur, tanquam de eo, qui omnium arcanorum Patris ſit conſcius, quique plura ſciat quam ullus unquam prophetarum *Matth.* XI. 27. *Jo.* I. 18. *Col.* II. 3. 9. par eſt ut credamus, eum diem excidii Hieroſolymorum accuratius ſciviſſe Daniele, qui a veri temporis cognitione non multum abfuit IX. 26. 27. accuratius etiam Joanne, cui poſtea revelatum eſt, bellum Judaicum tres annos cum dimidio duraturum, uti ad Apocalypſin videbimus.

Alii ergo ſtatuunt, Chriſtum hic conſiderari ut filium Dei miſſum in mundum: homines vero & Angelos intelligi non quosvis, ſed Prophetas & Angelos qui legati miſſi ſunt ad homines; Legati porro officium poſtulare, ut non niſi ea dicat, quae in mandatis habet, reliqua autem arcana ipſius fidei commiſſa taceat tegatque, non aliter ac ſi illa omnino ignoraret. Ita Paulus 1. *Cor.* II. 2. ſtatuit ſe nihil ſcire apud Corinthios praeter Jeſum; non quod non plura ſciret, quae ex ore Gamalielis & ex itineribus variis didicerat, ſed quod illud ſolum ad officium apoſtoli pertineret. Eodem ſenſu Chriſtus, cum interrogaretur, an hoc tempore regnum Iſraëlis eſſet inſtauraturus? Non eſt veſtrum, inquit, tempeſtates aut tempora noviſſe, quae pater in ſua poteſtate poſuit. *Act.* I. 7. *Jo.* XV. 15. Ita etiam alii ſcriptores loquntur. *Plaut.* Milit. Glorios. II. 6. 88. Linguam comprimes poſt hac: etiam illud, quod ſcies, neſciveris. *Ter.* Heaut. IV. 4. 26. Tu neſcis, id quod ſcis, Dromo, ſi ſapis. Eunuch. IV. 4. 54. utrum taceamne an praedicem? Do. tu pol, ſi ſapis, Quod ſcis, neſcis. *Apulej.* II. de Myſter. Iſiacis. Ecce tibi retuli, quae, quamvis audita, ignores tamen neceſſe eſt. 4. *Esrae* IV. 52. Reſpondit ad me, & dixit: de ſignis de quibus me interrogas, ex parte poſſum tibi dicere: de vita autem tua *non ſum miſſus dicere tibi*, *ſed neſcio.* *Hom.* H. in Mercur. 92. καί τε ἰδὼν μὴ ἰδὼν εἶναι, καὶ κωφὸς ἀκούσας, καὶ σιγᾷν. *Plut.* Lycurg. p. 52. C. ἀρχιδάμας μεμφομένων τινῶν ἑκαταῖον τὸν σοφιστὴν, ὅτι παραληφθεὶς εἰς τὸ συσσίτιον οὐδὲν ἔλεγε, ὁ εἰδὼς, ἔφη, λόγον, καὶ καιρὸν οἶδεν. Eodem modo interpretantur hoc Chriſti dictum ſcriptores Eccleſiaſtici. *Auguſtin.* de Geneſi c. Manichaeos 22. Secundum ipſam locutionem dicit & Dominus noſter, neſcire ſe diem & horam de fine ſeculi. Quid enim poteſt eſſe, quod ipſe neſciat? Sed quia hoc utiliter occultabat diſcipulis, neſcientem ſe eſſe dixit, quia illos neſcientes occultando faciebat. Secundum hanc figuram etiam patrem ſolum dixit ſcire diem ipſum, quia eundem filium ſcire faceret. & de Trin. I. 11. Hoc enim neſcit, quod neſcientes facit, i. e. quod non ita ſciebat, ut tunc diſcipulis indicaret —— nam & Apoſtolus, Neque enim judicavi me, inquit, ſcire. —— Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant: Et hoc ſolum ſe ſcire dicebat, quod per illum ſcire oportebat. Epiſt. 261. ſuppl. Beatus Hilarius cum obſcuram locutionem obſcuro hoc tropicae locutio-
nis

31 χρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ
32 παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ~καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν
33 οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴ-
34 δατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς

~ἢ

διόλου· ἢ ἕως. *Arrian. Epictet.* I. 11. μέχρις οὗ προσήγγειλέ τις μοι. *Xenoph.* H. Graec. 1. μέχρις οὗ Κῦρος εἰς Σάρδεις ἀφίκετο.
οὗ] ἂν 1. 13. 28. 49. 69. 91.

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα C 69. 106. Versio *Syr. Theophylactus.*

31. παρελεύσονται] παρελεύσεται AEFGHLM Colb. 2. 3. 9. 44. 47. 48. 49. 52. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 71. 73. 80. 82. 86. 87. 92. Evang. 19. *Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1443.

παρέλθωσι] παρελεύσονται L.

32. καὶ] ἢ ACEHKLM 4. 6. 7. 9. 11. 12. 35. 36. 37. 38. 46. 47. 48. 49. 50. 52. 55. 59. 60. 61 62. 64. 65. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90 92. 106. Evang. 2. 9. 12. 15. Versio *Vulg. Syra* posterior, *Basilius* ap Corderium in Matth. *Cyrillus* c. Anthrop. p. 381. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol 1078 *Bengelio.*

τῆς posterius] — AEM 2. 3. 4. 6. 7. 10. 11. 12. Colb. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 69. 73. 74. 80. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. Editio *Complut. Theophylactus. Eusebius* in Titulo, *Basilius* Ep. 391. *Pseudo-Athanasius* c. Arium.

οἱ ἐν] ἐν τῷ D 74. 80. 90. Editio *Genev.* ἐν 11. 44.

οἱ ἐν οὐρανῷ] τῶν οὐρανῶν 78. Colb. Evang. 15. Versio *Syr.* οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ 89. 90. 106.

πατήρ] + μόνος 13. 61. Codices *Latini*, Versio *Sax. Armen. Æthiop. Irenaeus.*

33. βλέπετε] — 56. 58. Bodlej. unus. + οὖν D. + δὲ 69. 91. + καὶ 69. καὶ] — 35. 62. Evang. 14.

καὶ προσεύχεσθε] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1279.

πότε] + τότε 64. ἐστιν] — D. at in Vers. Latina: Sit.

34. ὡς] ὥσπερ 1. 13. 69. 91. + γὰρ 13. 69. 91.

ἀπόδημος] ἀποδημῶν D 1. probante *T. Beza.* καὶ secundo loco] — D.

nis aperuit, ut intelligeremus in eo se minus dixisse scientem, in quo alios fecit occultando nescientes. *Caesarius* Q. 20. οὐκ ἀγνοεῖ τοίνυν ὁ υἱὸς τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ὥραν ἐκείνην, πάντα αὐτῆς τὰ σημεῖα καὶ φόβητρα προφαίνων, καὶ οἱονεὶ παροῦσαν αὐτὴν τοῖς γνωρίσμασι διαγράφων, ἀλλ' οὐκ ἐβούλετο σαφηνίζειν τὴν εἰκαίαν ἐρώτησιν. *Photius* Amphiloch. MS. Q. 136. δεύτερον δὲ κἂν εἰς ἀναβολὴν τὸν νοῦν τῶν εἰρημένων ἐρεῖ τις ἀφορᾷν, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν, ἅπερ αὐτοῖς οὐκ ἦν τέως συμφέρον μαθεῖν, οὐδὲ τοῦτο τῆς φιλανθρώπου προνοίας ἡ μέθοδος παραιτεῖται, μεθοδεύοιτο δ' ἂν ἐξ οἰκονομίας σχηματιζομένη τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸ μᾶλλον δόξαι μὴ εἰδέναι, ὑπὲρ τοῦ μὴ λυπεῖν τοὺς μαθητὰς τὸ ἐγνωσμένον μαθεῖν ζητοῦντας οὐκ ἐκδιδάσκοντα. ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔχοι λόγον, τὰ μὲν πρὸ τῆς ὥρας εἰδέναι τε καὶ σὺν πολλῇ διδάσκειν τῇ ἀκριβείᾳ, αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν ἐκείνων ἐχομένην καὶ τὸ βραχύτατον μέρος οὖσαν οὐκ ἐπιγινώσκειν; —— τίνα λόγον ἔχοι τῶν μὲν προηγουμένων αὐτὸν καὶ τῆς συνοχῆς τὴν αἰτίαν ἔχειν καὶ τὴν γνῶσιν, τὸν δὲ καιρὸν μόνον κρείττω τῆς ἐκείνου καταλήψεως ὑπάρχειν; καὶ τῆς μὲν κρίσεως αὐτῷ ἀνηρτῆσθαι τὸ κράτος, ὁ πατὴρ γὰρ οὐδένα κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ, τῆς ὥρας δὲ τὴν διάγνωσιν καὶ κρίσιν τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κυριότητα διαφεύγειν; *Hilarius* de Trin. IX. id quod nescit non nesciendi infirmitas est, sed aut tempus est non loquendi, aut dispensatio est non agendi. —— ea nescit, quae aut in tempore non sunt confitenda, aut non agnoscuntur ad meritum.

Hujus interpretationis consequens est, ut ὑπεροχὴ Dei patris etiam hic indicari agnoscatur, ea nimirum ratione, qua pater filio & mittens mittente major est. *Irenaeus* II. 48. 49. Dominus ipse filius Dei ipsum judicii Diem concessit scire solum Patrem: De die autem illa & hora nemo scit, neque filius, nisi pater solus. Si igitur scientiam diei illius filius non erubuit referre ad Patrem, sed dixit quod verum est, neque nos erubescimus, quae sunt in quaestionibus majora secundum nos reservare Deo —— Etenim si quis exquirat caussam, propter quam in omnibus Pater communicans filio solus scire & horam & diem Domino manifestatus est, neque aptabilem magis, neque decentem, nec sine periculo alteram quam hanc inveniat in praesenti, quoniam cum solus verax magister est Dominus, ut discamus per ipsum, super omnia esse patrem: Etenim pater, ait, major me est. Et secundum agnitionem itaque praepositus esse pater annunciatus est, ad hoc ut & nos, in quantum in figura hujus mundi sumus, perfectam scientiam & quaestiones concedamus Deo. *Basilius* ad Amphiloch. Ep. 391. Τὸ ἐζητημένον ἤδη παρὰ πολλοῖς εὐαγγελικὸν ῥητὸν, περὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν τὴν ἡμέραν τοῦ τέλους καὶ τὴν ὥραν ---- ἃ τοίνυν ἐκ παιδὸς παρὰ τῶν πατέρων ἠκούσαμεν —— ταῦτα εἰπεῖν ἔχομεν —— ὡς τετηρήκαμεν ἐπὶ τοῦ, οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ ἑαυτὸν ἔξω τιθεὶς τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως ὁ υἱὸς ταῦτα λέγει, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ὁ πατὴρ, τῷ οὐδεὶς συνυπακουομένου τοῦ πρώτου, τὸ δεύτερον εἰρῆσθαι πιστεύομεν) —— οὕτω καὶ τὸ οὐδεὶς οἶδε, τὴν πρώτην εἴδησιν τῶν τε ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων ἐπὶ τὸν πατέρα ἀνάγοντος, καὶ διὰ πάντων τὴν πρώτην αἰτίαν τοῖς ἀνθρώποις ὑποδεικνύντος, εἰρῆσθαι νομίζομεν —— οὐδὲ ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατὴρ —— τοῦτ' ἐστιν, ἡ αἰτία τοῦ εἰδέναι τὸν υἱὸν παρὰ τοῦ πατρὸς —— ἐκ γὰρ τοῦ πατρὸς αὐτῷ ὑπῆρχε δεδομένη ἡ γνῶσις. Τοῦτο δὲ εὐφημότατόν ἐστι καὶ θεοπρεπὲς περὶ τοῦ υἱοῦ λέγειν, ὅτι, ὥσπερ ἐστὶν ὁμοούσιος, ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ γινώσκειν ἔχει. *Photius* l. c. ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων πλὴν τῆς ἀγεννησίας: τρίτον δ' ἂν ἴδοι τις κἀκεῖνο, πῶς τῷ πατρὶ διδοὺς ὁ υἱὸς ὡς αἰτίῳ τὰ πρεσβεῖα (πρέπει γὰρ υἱῷ φιλοπάτορι, πάσης τε φύσεως καὶ εὐταξίας δημιουργῷ καὶ νομοθέτῃ, καὶ τοῖς τῆς αἰτίας προνομίοις τιμᾶν τὸν πατέρα) καὶ τὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας γνῶσιν, ὥσπερ δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐκείνῳ προσανατίθησιν, οὐχ ἑαυτὸν, ἄπαγε, ταύτης ἀποστερῶν, ὅτι μηδ' ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων τε καὶ καλῶν, ἀλλ' ἐκεῖνον καὶ ταύτῃ προτιμῶν —— πηγὴν τὸν πατέρα, τοῦ τὸν αἴτιον εἶναι τῷ υἱῷ καὶ τῆς γνώσεως, θεολογῶν. τί γὰρ φησίν; οὐδ' ὁ υἱὸς ἂν ᾔδει, εἰ μὴ ὁ πατήρ. τουτέστιν, ἐκεῖθεν πηγάζεται τῷ υἱῷ ἡ γνῶσις, ὅθεν αὐτῷ καὶ τῆς γεννήσεως ἡ αἰτία, οὐδὲ γὰρ ἄναρχος καὶ ἀναίτιος ὥσπερ ὁ πατὴρ, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ἀναφέρεται καὶ συμφυὲς αἴτιον τὸν γεγεννηκότα. *Gregorius* Naz. O. XXXVI. ὥσπερ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὕτω δὴ καὶ ἡ γνῶσις τῶν μεγίστων ἐπὶ τὴν αἰτίαν ἀναφερέσθω τιμῇ τοῦ γεννήτορος.

34. *Thomas.* ἔκδημος, οὐκ ἀπόδημος. ἐκδημῶ δὲ καὶ

ἀπο-

τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορῇ. Γρηγορεῖτε οὖν, (οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται), ὀψὲ, 35
ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ·) Μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύ- 36
δοντας. Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Γρηγορεῖτε. 37

ΗΝ δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- 1
ματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, 2
μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος 3
τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου, νάρδου πιστι-
κῆς

ἐξουσίαν] οὐσίαν Codex teste Erasmi. καὶ postremum] expungit *Beza* in Versione & Notis.
θυρωρῷ] θυρουρῷ D a prima manu.
35. οὐκ οἴδατε γὰρ] ὅτι οὐκ οἴδατε 3. γὰρ] — 59. Codices *Latini*.
ἀλεκτοροφωνίας] ἀλεκτοροφωνίου D. ἔρχεται] + ἢ Versio *Syra* posterior in margine.
36. ἐλθὼν] ἐξελθὼν D 38. 64. ex emendatione. ἐξαίφνης] ἄφνω Evang. 15.
37. ἃ] ὃ CKL 11. 42. 64. 68. 72. Evang. 2. 10. 12. 17. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω] ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν D. ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν 1.
ἃ λέγω ad λέγω] — E.
1. καὶ τὰ ἄζυμα] — D. Versio *Sax.* probante *J. Millio* prol. 1279.
πῶς] ὅπως M. ἐν] — 1. 5. 13. 28. 40. 53. 61. 69. 91 Evang 2. 19.
ἐν δόλῳ] — D. Codices *Latini*.
κρατήσαντες] + καὶ D a prima manu. Versio *Vulg.* κρατήσωσι καὶ 28. κρατήσωσι 12.
ἀποκτείνωσι] — 12.
2. δὲ] γὰρ DL. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine.
μὴ] μήποτε D. μήποτε] — D. ἵνα μὴ Evang. 17.
θόρυβος ἔσται] ἔσται θόρυβος CD. Versio *Syr.* ἔσται] γένηται M 36. 40. Evang. 20.
τοῦ λαοῦ] ἐν τῷ λαῷ Versio *Vulg. Syr.*
3. αὐτοῦ primo loco] τοῦ Ἰησοῦ D. Codices *Latini*. Versio *Sax.*
ἐν Βηθανίᾳ] — 61. ἐν τῇ Βηθανίᾳ 44. τῇ] — 74. 80. 90. 106. *Theophylact.*
Σίμωνος] — Versio *Syra* posterior. λεπροῦ] + καὶ 14.
κατακειμένου] ἀνακειμένου 61. ἦλθε] προσῆλθεν αὐτῷ 13. 69.
νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς] — D. at in Verf. Latina: nardi pistici pretiosi.
πιστικῆς] ὀπιστικῆς *J. Hartungius*, probante *A. Sculteto*. ψιττακικῆς *Possinus*, πιλικῆς alii. Versio *Vulg.* spicati.
πολυτελοῦς] πολυτίμου AG 1. 13. 38. 69. 91. Evang. 17. 19.
καὶ posterius] — L. Versio *Copt.* συντρίψασα] θραύσασα D.
τὸ] τὸν ACDEF 3. 39. 64. 78. Evang. 2. τὴν L. τὸ ἀλάβαστρον] — Versio *Syr.*
αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς] ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ D. Evang. 20. κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ 40:
κατὰ] — L 1. 28.

ἀποδημῶ. *Moeris.* ἔκδημος. ἀττικῶς· ἀπόδημος, ἑλληνικῶς.

δοὺς ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ] *Xenoph.* Oecon. 12. ἔργα ταλάσια θεραπαίναις διδόναι.

Lucian. de Calumn. 30. τῆς μὲν οἰκίας θυρωροὺς καθιστάναι. *Suidas.* θυρωρὸς, ὁ φύλαξ τῆς θύρας. *Glossar.* θυρωρὸς ad limina.

35. *Diog. L.* Diogen. VI. 39. ὁ οὖν κύριος τῆς οἰκίας πῶς εἰσέλθοι;

Phrynichus p. 16. Μεσονύκτιον ποιητικὸν, οὐ πολιτικόν. *Thomas.* μεσονύκτια — ποιητικόν. εὐριπίδης ἐνέκαβη· μεσονύκτιος ὠλλύμαν. Σὺ δὲ μεσούσης νυκτὸς λέγε, καὶ μέσης νυκτὸς, καὶ μέσων νυκτῶν. *Theocrit.* Id. XIII. 69. ἱστία δ᾽ ἠΐθεοι μεσονύκτια ἐξεκάθαιρον. XXIV. 11. ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος. *Anacreon* μεσονυκτίοις πόθ᾽ ὥραις. *Plut.* Q. *Rom.* 284. D. τὸ μεσονύκτιον. E. ἐκ δὲ μεσονυκτίου. Caes. p. 728. E. περὶ τὸ μεσονύκτιον. *Diodor.* S. XX. 48. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον. *Lucian.* Ver. Hist. II. 28. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἀνεγρόμενος. 40. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον. de Merc. cond. 26. περὶ αὐτό που σχεδὸν τὸ μεσονύκτιον ἥκεις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. *Aristot.* probl. XXVI. 16. καὶ ἀκρόνυχον μὲν γίνεται πνεῦμα πρὸ τῶν μεσονυκτίων ἐκλείψεων, μεσονύκτιον πρὸ τῶν ἑῴων. *Schol.* Pindar. Isthm. IV. 59. κατὰ τὸ ὀψὲ τῆς νυκτός, οἷον τὸ μεσονύκτιον.

36. *Kidduschin* f. 49. 2. X. Cabi somni descenderunt in mundum, IX. abstulit totus mundus, & I. reliquum servi acceperunt.

3. *Aristid.* S. S. III. p. 314. κομίζει τι χρῆμα τῆς εὐωδίας θαυμαστὸν — ἐρωτήσας δ᾽ ὕστερον τὸν νεωκόρον, ἔγνων ὅτι εἴη κάθαρσις [l. κρᾶσις] τριῶν, ὅπου τε ᾧ χριόμεθα, καὶ μύρου ναρδίνου, καὶ ἑτέρου μύρου τῶν πολυτελῶν, ἐστὶ δ᾽ οἶμαι τοῦ φύλλου ἐπώνυμον. *Martial.* XI. 28. At mea me libram foliati poscit amica, Aut virides gemmas, Sardonychasque pares. & XIV. 110. Haec licet in gemma, quae servat nomina Cosmi, Luxuriose, bibas, si foliata sitis. *Galenus.* de Compos. Medicam. per partes Corp. I. μίξαις δ᾽ ἄν ποτε καὶ τὸ νάρδινον μύρον — ἀγαθὸν δὲ φάρμακον εἰς πάντα καὶ τὸ τῶν πλουσίων γυναικῶν μύρον, ὃ καλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ φουλιάτον, οὐχ ἧττον δὲ τούτου χρηστὸν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὃ προσαγορεύουσι σπικάτον, ὥστε τούτοις μὲν καταμόνας χρίεσθαι κέλευε τὰς πλουσίας, καὶ μετὰ νάρδου τῆς ἀρίστης — τῶν εἰρημένων πολυτελῶν μύρων. & VIII. ἐπὶ δὲ τῶν πλουσίων γυναικῶν καὶ τὸ καλούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν φουλιάτον καὶ σπικάτον προσφέρουσι. & de tuend. Valetud. VI. ναρδίνου μύρου — ταῖς δὲ πλουσίαις γυναιξὶν ὑπάρχει νάρδου κρεῖττον χρίσμα φουλιάτον τε καὶ τὰ καλούμενα σπικάτα. — καὶ τὸ νάρδινον, καὶ δι᾽ οἴνου, καὶ τῶν μύρων τὰ ἐν Ῥώμῃ σκευαζόμενα ταῖς πλουσίαις γυναιξὶν, ἃ φουλιάτα τε καὶ σπικάτα προσαγορεύουσιν. & de Compos. Med. per part. Corp. III. ἡ ἀρίστη νάρδος, καὶ τὸ καλούμενον ῥωμαϊστὶ φουλιάτον τε καὶ σπικάτον — τὰ πολυτελῆ μύρα τῶν πλουσίων γυναικῶν, ἃ καλοῦσιν αὐταὶ σπικάτα καὶ φουλιάτα, ἐστὶ δὲ παχύτερα, ὥστε ἐγχεῖσθαι. & de Compos. Med. per gen. III. ἐκ — μύρων τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ὀνομαζομένων σπι-

κά-

κῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
4 Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη
5 τοῦ μύρου γέγονεν; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆ-
6 ναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ
7 κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο ~εἰς ἐμέ:. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔ-
χετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε, δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
8 ἔχετε. Ὃ ~εἶχεν: αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασ-
μόν.

~ἐν. ἐμοί ~ἔσχεν

4. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ διεπονοῦντο, καὶ ἔλεγον D.
τινες] + τῶν μαθητῶν 13. 69. Versio Syr. πρὸς] καθ' 67.
πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες] καὶ λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς 1. καὶ] — 40. 91.
καὶ λέγοντες] — L. Versio Copt. τοῦ μύρου] — 1. 64.
γέγονεν] — D. 64. 5. ἠδύνατο] ἐδύνατο 72. γὰρ] — D.
τοῦτο] + τὸ μύρον ACDKL 1. 11. 13. 15. 27. 42. 59. 60. 67. 72. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 15. 19. Versio Vulg. Goth. Armen. Syra posterior, Æthiop. probante J. A. Bengelio
τοῦτο πραθῆναι] πραθῆναι τὸ μύρον τοῦτο D 69. πραθῆναι ἐπάνω τ. δηναρίων] ἐπάνω τ. δηναρίων πραθῆναι 72.
τριακοσίων δηναρίων] δηναρίων διακοσίων C. δηναρίων] ※ D.
ἐνεβριμῶντο] ἐνεβριμῶντο ἐν D. ἐνεβριμοῦντο Editio Genev.
αὐτῇ] αὐτὴν 51. + πολλὰ 1. 59. Versio Armen.
6. εἶπεν] + αὐτοῖς D. Versio Copt. Armen.
τί αὐτῇ κόπους παρέχετε] — 4. αὐτῇ] — 50. 64. Versio Armen.
καλὸν] + γὰρ G 28. 69. 91. Versio Goth. Syra posterior cum asterisco.
εἰς ἐμὲ] ἐν ἐμοὶ ACDEFKLM 1. 4. 5. 6. 7. 8. 5. 10. 11. 13. 27. 28. 34. 35. 36 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 13 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. Editio Complut. Plantin. Genev. Bengelii. Theophylactus. probante J. Millio prol. 1101. 7. ἑαυτῶν] ὑμῶν D 91.
αὐτοὺς] αὐτοῖς CD 1. 12. 13. 38. 50. 69. ποιῆσαι] ποιεῖν D a prima manu. 9. 38.
δὲ] —— E.
8. εἶχεν] ἔσχεν ACDEFGHKL 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70 71. 72. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. Editio Complut. Plant. Bengelii, Genev. Victor, Theophylactus. probante J. Millio prol. 1101. αὕτη] —— L 1. 28. 69.
προέλαβε] προσέλαβεν L.
μου τὸ σῶμα] τὸ σῶμα μου D. illud venustius & ornatius. + ὡς Versio Syra utraque.
εἰς] πρὸς 1. 59. Colb. ἐνταφιασμόν] + μου 28.

κάτου καὶ φουλιάτου. Περὶ τῶν πολυτελῶν σκευάσεων τῶν φαρμάκων. & de locis affectis IV. τῶν ἐν Ῥώμῃ σκευαζομένων μύρων πολυτελῶν, ἃ δὴ καλοῦσι φουλιάτα τε καὶ σπικάτα, ὑπαλείφειν τινὶ τοὺς κατὰ τὰς ῥῖνας πόρους. de rat. medendi VIII. τὰ τῆς τρυφῆς ἕνεκα τῶν διατεθρυμμένων γυναικῶν σκευαζόμενα μύρα ταυτί τινα τὰ πολυτελῆ —— ἅπερ ἔοικεν ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς εὑρεθέντα, καὶ τὰς προσηγορίας ἔχειν Ῥωμαϊκάς. ὀνομάζεταί γε τοί σπικάτα τε καὶ φουλιάτα. *Plin.* H. N. XII. 26. de folio nardi plura dici par est ut principali in unguentis. Frutex est gravi & crassa radice, sed brevi ac nigra fragilique quamvis pingui, situm redolente, ut cyperi, aspero sapore, folio parvo densoque. Cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. —— pretium spicae in libras X. denarii C. XIII. 2. ergo regale unguentum appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat —— nardi spica. *Auctor Hippiatr.* 453. σμύρνης ὀγκ. β. κρόκου ὀγκ. β. νάρδου σπικάτου ὀγκ. α. *Marcus* Romae scribens usus est verbis apud Romanos usitatissimis: spicatum autem deflexit in πιστικὸν, ut Sextarium in ξέστην. VII. 4. *Anthol. MS.* Meleagri. καὶ μὴν καὶ Συρίαν σταχυότριχα θήκατο νάρδον. *Athen.* XV. p. 691. B. ναρδίνου δὲ μύρου μέμνηται Μένανδρος ἐν κεκρυφάλῳ οὕτως. ἡδὺ τὸ μύρον, Παιδίον. B. ἡδύ· πῶς γὰρ οὐ; νάρδινον. *Tibull.* II. 2. 7. Illius puro distillent tempora nardo. & III. 6. 9. Jamdudum Syrio madefactus tempora nardo. *Horat.* Od. IV. 12. Nardo vina merebere, Nardi parvus onix eliciet cadum. Epod. 5. 59. Nardo perunctum quale non perfectius meae elaborarint manus. *Juvenal.* VI. 302. Cum perfusa mero spirant unguenta Falerno. *Senec.* Herc. Fur. 469. Cujus horrentes comae maduere nardo. *Horat.* Od. II. 11. Cur non --- assyria nardo potamus uncti? *Ovidius* de A. A. III. 443. Coma —— liquida nitidissima nardo. *Aëtius.* φουλιάτον εἶδος μύρου ἐστὶν παρὰ ῥωμαίοις καλούμενον· χρῶνται δὲ τούτῳ παρ' αὐτοῖς αἱ πλούσιαι τῶν γυναικῶν. ἔστι καὶ ἕτερον μύρον παρ' αὐτοῖς, ὃ καλοῦσι σπικάτον. *Nic. Myrepsi* de oleis XVI. 31. Olei nardini Cyziceni confectio. Conficitur autem in Alexandria saepius —— in fine spicam nardi, folium & styracem in partes tenues concisa & liquefacta injice. 33. —— folii, spicae nardi sing. libr. unam semis.

Arrian. Epict. II. 20. Βάλε ἐλάδιον παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατέχεον.

7. *Plat.* de Rep. I. κάμνοντας φίλους εὐποιεῖν.

8. προέλαβε] *Theophrastus* H. P. VIII. ὅπως προλάβωσι ταῖς εὐδίαις τὴν αὔξησιν. XIII. προλαβεῖν τῇ ῥιζώσει τοῦ χειμῶνος. *Aristoteles* de generat. Animal. IV. 1. οὐκ ἀληθῆ λέγοντες, ἀλλὰ μαντευόμενοι τὸ συμβησόμενον ἐκ τῶν εἰκότων, καὶ προλαμβάνοντες, ὡς οὕτως ἔχον, πρὶν γινόμενον οὕτως ἰδεῖν. *Plut.* de garrulit. p. 511. A. μάλιστα δὲ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς, ὅπως μὴ ἑτέρου τινὸς ἐρωτηθέντος αὐτοὶ προλαμβάνομεν ὑποφθάσαντες τὴν ἀπόκρισιν. *Polyaenus* p. 175. ψῆφον προλαβόντες. p. 665. ὅπως ἂν προλάβοι ὡς πλείστην ὁδὸν τοὺς διώκοντας. *Thucydides* IV. 33. προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς. *Schol.* φθάνοντες, ὥστε μὴ καταλαμβάνεσθαι. *Dio* XLII. p. 120. οὐ προελάμβανε τῇ γνώμῃ τὴν νίκην. *Horatius* S. II. 2. 87. Ac-

μόν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ 9
ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν 10
δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐ- 11
χάρησαν· καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παρα-
δῷ. Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη- 12
ταὶ αὐτοῦ· Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; Καὶ ἀποστέλλει 13
δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν
ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, 14
εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ· Ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ
πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον, 15
ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, 16
καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ 17
τῶν

9. ἀμὴν] + δὲ DKL 3. 9. 12. 15. 40. 57. 63. 70. 71. 80. + γὰρ 91.
ἂν] ἐὰν AC 1. 3. 72. 73. 74. 80. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei*, *Bengelii*, *Complut.*
τοῦτο] — DL 69. 10. καὶ] + ἰδοὺ 13. 63. 64. 69.
ὁ prius] — ACDL 1. 35. 69. 72. 80. 83. 86. Colb. Evang. 2. *Origenes* in Jo. XI. 49. *Euseb.* D. X. 1. *Theophylactus.* ὁ Ἰσκαριώτης] Ἰσκαριὼθ ὁ L. Σκαριώτης D.
εἷς τῶν δώδεκα] — A. εἷς] + ἐκ D.
παραδῷ] προδοῖ D. παραδῷ αὐτὸν] αὐτὸν παραδῷ C 69. *Euseb.* l. c.
αὐτοῖς] — D 28. 91. *Origenes* l. c. 11. οἱ δὲ] καὶ A.
ἀκούσαντες] — D. ἐπηγγείλαντο] συνέθεντο 1. ἀπηγγείλαντο 59.
αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι] ἀργύρια δοῦναι αὐτῷ 106. αὐτῷ ἀργύριον] ἀργύριον αὐτῷ 1.
ἀργύριον] ἀργύρια AK 2. 12. 14. 35. 42. 44. 47. 48. 49. 54. 59. 61. 64. 71. 72. 74. 78. 83. 89. 90. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. *Eusebius* D. X. 4. ἐζήτει] + τὸ L.
εὐκαίρως αὐτὸν] αὐτὸν εὐκαίρως AC. *Eusebius.* παραδῷ] παραδοῖ D.
12. πρώτῃ] τρίτῃ 46. ἡμέρᾳ] — 11.
ἔθυον] + οἱ Ἰουδαῖοι Versio *Syr.* αὐτοῦ] — Versio *Vulg.*
ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν 1. 3. 10. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 65. 66. 69. 73. 74. a prima manu 92. 106. Evang. 18. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Stephani* 1. + σοι D. Versio *Vulg.* ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα] τὸ πάσχα ἵνα φάγῃς 106.
13. δύο] + ἐκ D. Versio *Vulg. Syr.* δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο 69.
καὶ λέγει αὐτοῖς] λέγων D. πόλιν καὶ] + εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν 13. 28. 69. 91. Versio *Armen.*
ἀπαντήσει] ὑπαντήσει 28. 91. βαστάζων] + καὶ 69. 14. ἐὰν] ἂν AD.
ὅτι] — 11. 36. 40. 53. 56. 58. 61. 106. Versio *Syr.* prior, at posterior habet cum asterisco. *Theophylactus* editus.
κατάλυμα] + μου CDL. 1. 7. 13. 28. 59. 69. Evang. 7. 12. 19 Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω] μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγομαι τὸ πάσχα. D.
φάγω] φάγομαι D. 13. 69. φάγωμαι 28. 15. καὶ αὐτὸς] κἀκεῖνος 1. δείξει] ὑποδείξει 68.
ἀνώγεον] ἀνάγαιον οἶκον D. ἀνόγαιον 34. 36. ἀνώγαιον 53. 63. 65. 67. 71. 72. 74. 88. 106. Evang. 12. 15. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* post. in margine Graece. ἀνώγεων 10. 51. 52. 56. 58. 60. 70. 83. 86. *Theophylactus.* ἀνόγεον 73. ἀνώγαιων 45. ἀνάγαιον ACDEGHKL 1. 13. 39. 42. 50. 69. 87. *Hesychius Origenes* in Jerem. XX. 2. probante *J. A. Bengelio.*
μέγα ἐστρωμένον] ἐστρωμένον μέγαν D. ἐστρωμένον ἕτοιμον] ἕτοιμον ἐστρώμενον Versio *Syra* posterior.
ἕτοιμον] — A 8. 37. 39. 51. 74. 89. 103. 106. Versio *Vulg. Syra* posterior habet cum asterisco. *Theophylact. Euthymius.* probantibus *Erasmo*, *H. Grotio*, *T. Beza*, *J. Millio* prol. 1078. *J. A. Bengelio.*
ἐκεῖ] κἀκεῖ D. καὶ ἐκεῖ CL. Versio *Vulg. Goth. Sax. Copt.* ἡμῖν] ὑμῖν 106.
16. ἐξῆλθον] + ἑτοιμάσαι αὐτῷ 91. αὐτοῦ] — 1. Versio *Copt.* ἦλθον] εἰσῆλθον 49.
εὗρον] ἐποίησαν D. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 91.
17. καὶ ὀψίας] ὀψίας δὲ D. Versio *Vulg.* 18. καὶ prius] — 60. καὶ ἐσθιόντων] — 53.
εἶπεν] λέγει D. + αὐτοῖς 59. Colb. 106. Ev. 14. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν C.

Accedent anni, & recreari mollius aetas Imbecilla volet, tibi quidnam accedet ad istam, Quam puer & validus praesumis mollitiem, Seu Dura valetudo incideret, seu tarda senectus? *Jos.* A. XV. 6. 2. μὴ μέχρι παντὸς ἀναμεῖναι τὴν Ἡρώδου παρανομίαν εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον, ἀλλὰ προλαβεῖν ἀσφαλείᾳ τὰς αὖθις ἐλπίδας. XVI. 8. 2. καὶ τὸ δικαίως αὐτοὶ παθεῖν, ἐφ' οἷς ἀλλήλους ἠδίκησαν, προλαμβάνοντες μόνον. XVII. 5. 5. τὴν ἡδονὴν τῆς ἐξουσίας ἤδη προλαμβάνειν. B. IV. 11. 2. αὐτοὺς δὲ ἄμεινον προλαβόντας τὴν ἀνάγκην ποιῆσαι χάριν, καὶ μέλλοντας ἡττᾶσθαι τοῖς ὅπλοις, ταῖς γνώμαις τὸν κίνδυνον φθάσαι.

μυρίσαι] *Aristoph.* Plut. 529. οὔτε μύροισι μυρίσαι στακτοῖς. Lysistr. 937. βούλει μυρίσω σε. *Athen.* XV. p. 691. A. τὸ δὲ χρίσασθαι τῷ τοιούτῳ ἀλείμματι μυρίσασθαι εἴρηκεν Ἀλκαῖος. *Eustath.* in *Il.* ξ. p. 962, 25. λέγουσι δὲ, ὅτι μυρίζω μὲν οὐκ ἔλεγον οἱ πάλαι, μύρου δὲ μυρώσω.

13. κεράμιον scil. ἀγγεῖον vel σκεῦος. *Dioscorides.* κεραμία χύτρα. & V. 59. κεράμιον γλεύκους. & V. 42. εἰς ἀμφορέα ὅ ἐστι κεράμιον. *Pollux.* VII. 61. κεραμεία ἡ τέχνη, κεράμειον οἰνηρὸν Ἡρόδοτος καὶ Κρατῖνος. Ἀριστοφάνης δὲ καὶ ὀξηρὸν —— ἡ τῶν κεραμέων ἀγγείων ὕλη. —— 162. ἀγγεῖα κεράμεια καὶ γήϊνα, καὶ τὰ εἴδη κεράμεια. —— πίνακες κεράμειοι. X. 30. τὸ δὲ ἀγγεῖον -- ὑδρείαν, ἀμφορέα, κεράμιον, τεῦχος κεραμεοῦν. *Il.* η. 471. χίλια μέτρα. *Schol.* parv. χίλια κεράμια ἢ χιλίους χοίας. *Plut.* Sympos. IV. 4. p. 668. B. κεράμιόν τε γὰρ πωλοῦσι τιμῆς ὅσον οὐκ ἂν ἑκατόμβη βοῦς τέσσαρες ἄλφοι κατακοπεῖσα. *Polyb.* IV. 56. ἡτοίμασαν οἴνου κεράμια μύρια. *Suidas.* κεράμειον ἀγγεῖον, τὸ δὲ κύριον κεράμιον διὰ τοῦ I. εἰ μὴ πρόσκειται τοῦ ἀγγείου, καὶ κεράμεια τεύχη. *Arrian. Epict.* III. 9. τοῖς εἰς στενόβρογχον κεράμιον καθιεῖσι τὴν χεῖρα. I. 2. καθέζεται ὡς κεράμιον. *Jos.* A. VIII. 13. 2. προλέγω γάρ σοι μηδέποτε ἐπιλείψειν ἀλεύρων ἐκεῖνο τὸ ἄγ-

γος,

18 τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν, καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
19 ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ᾽ ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν
20 αὐτῷ εἷς καθ᾽ εἷς· Μή τι ἐγώ; καὶ ἄλλος· Μή τι ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐ-
21 τοῖς· Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ᾽ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ ὁ υἱὸς
22 τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Καὶ
ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε· καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶ-
23 πε· Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστή-
24 σας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου
25 τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ
μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω και-
νὸν

ὁ Ἰησοῦς] — 12. 59. Colb. Evang. 14. ὅτι] — 68. 19. οἱ δὲ] — L. Versio *Copt*. καὶ C.
λέγειν] λέγει 59. Editio *Erasmi* 1. αὐτῷ] — K 42. 63. 72. Versio *Sax*. Codices *Latini*.
εἷς prius] ὁ *Theophylactus*.
καθ᾽ εἷς] ἕκαστος C. καθεὶς 49. 83. 86. Codex Stephani. καθεῖς Editio *Stephani* 1. 2. *Beza*: ego vero existimo scribendum esse καθεῖς sicut legitur *Jo*. VIII. 9. vel, si distinguere libet vocabula, καθ᾽ εἷς. Est enim κατὰ ex καὶ εἶτα contractum, ut εἷς καθ᾽ εἷς ad verbum declaret unum & deinde unum: quod vernaculo sermone dicimus *un a un* vel: *l'un après l'autre*. *Thomas*. οὐ καθ᾽ εἷς ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστος [l. ἕκαστον] δεῖ λέγειν. *Euseb*. P. X. 1. ὁ καθ᾽ εἷς αὐτῶν. & H. E. X. 4. μὴ μόνον ὁ καθ᾽ εἷς, ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες. *Bessarion* Epist. ὁ καθ᾽ εἷς ἕκαστος. *Glossae* graeco — barb. καθὰ εἷς unus quisque, ciascuno. *Lucian*. Soloecist. 9. εἰ ἄρα καθ᾽ εἷς λανθάνει σε περιών. Schol. οὐ γὰρ καθ᾽ εἷς, ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστον δεῖ λέγειν. *Anthol* II. 1. 10. ἓν καθ᾽ ἓν ἀθροίσας ὀστέον, ἀντίθεται. *Rom*. XII. 5. 3. *Macc*. V. 34. *Jo*. VIII 9. *Theophanes* p. 105. καθ᾽ εἷς τὰ στενὰ διαβάντες. *Constantin*. *Porphyrog*. *Leo Armen*. 25. ἀλλ᾽ οὗτοι πολλοὶ, καὶ οὐ καθ᾽ εἷς ἐπιδραμόντες. & in Theophilo III. 11. τινὲς μὲν καθ᾽ εἷς, τινὲς δὲ συστάδην. *Concil*. *Florent*. καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα γράψῃ ὁ καθ᾽ εἷς τὴν δόξαν αὐτοῦ. vid. *Act*. XXI. 19. *S*. *A*. *Victor* Epit. 41. Duo Gordiani pater & filius principatum arripientes unus post unum interiere. *Schol*. *MS*. in Il. α. 37. ἕκαστος) ὁ καθεὶς. Niceph. Tact. MS. οἱ μὲν ἡμίσεις τούτων ἀναλαβέτωσαν καθεὶς ἀνὰ σίτου μοδίους δ. *Leonis Tact*. VII. 83. εἷς παρ᾽ εἷς.
ἐγὼ prius] + εἰμι Ῥαββί; A. + εἰμι 13. 69.
καὶ ἄλλος μή τι ἐγώ] — CL Codex Stephani. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 17. *Theophylactus*. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque, sed posterior habet in margine, *Æthiop*. *Arab*. *Copt*. probantibus *Erasmo*, *T*. *Beza H*. *Grotio J*. *Millio*. prol. 409. 20. ἀποκριθεὶς] — CDL Versio *Syr*. *Copt*. *Vulg*. probante *J*. *Millio* prol. 1246.
εἶπεν] λέγει D. Versio *Vulg*. ἐκ] — C 38. 60. 78.
ἐμβαπτόμενος] ἐνβαπτιζόμενος D. ἐμοῦ] + τὴν χεῖρα A. Versio *Vulg*. *Copt*.
εἰς τὸ τρυβλίον] ἐν τῷ τρυβλίῳ 34. a prima manu. 63. εἰς τὸ τρυβάλιον D. a prima manu.
21. ὁ μὲν] ὅτι ὁ μὲν L Versio *Copt*. + οὖν 5. Evang. 18. ὑπάγει] παραδίδοται D.
γέγραπται] ἐστιν γεγραμμένον D. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] — D.
22. ὁ Ἰησοῦς] — D. probante *J*. *Millio* prol. 1279. + τὸν Colb. 69. ὁ Ἰησοῦς ἄρτον] τὸν ἄρτον ὁ Ἰησοῦς 106.
ἄρτον] + καὶ 10. 35. 56. 58. 60. 61. 69. 83. 91. Evang. 13. 14. 15. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Vulg*. *Syr*. *Euthymius*. εὐλογήσας] εὐλόγησεν καὶ D. 50.
ἔδωκεν] ἐδίδου 1. 13. 69. αὐτοῖς] τοῖς μαθηταῖς 69. καὶ εἶπε] — 64.
φάγετε] — ACDKL 1. 38. a prima manu. 42. 67. Evang 9. 18. 19. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Copt*. probante *H*. *Grotio*, *J*. *Millio* prol. 1197. τοῦτο] τοῦτ᾽ D.
23. τὸ] — CL. 3. 9. 11. 12. 44 80. ποτήριον] + καὶ 13. 24. τοῦτο] τοῦτ᾽ D.
τὸ secundo loco] — CD ex emendatione EL. 73. 87. Colb. καινῆς] — CDL Versio *Copt*.
περὶ] ὑπὲρ CDL. 13. 69. Evang. 18 περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν. CL. Vers. *Copt*.
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ACDL Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. + εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν 9. 18. 69. Evang. 13. Versio *Copt*.
25. ἀμὴν] + δὲ 3. 4. 5. 6. 9. 11. 29. 34. 35. 36. 39. 44. 53. 57. 63. 64 65. 71. 80. 91. *Theophylact*. + γὰρ 12.
οὐκέτι] ὅτι D. πίω] προσθῶ πιεῖν D.
γεννήματος] γενήματος ACE 1. 3. 72. 73. 90.

γος, μηδ᾽ ἐλαίου τὸ κεράμιον.

ἄνθρωπος opponitur τῷ οἰκοδεσπότῃ commate sequenti. Intelligitur ergo servus ut *Luc*. XII. 36. *Phil*. II. 8. ministerium autem portandi aquam erat servilium vilissimum *Deut*. XXIX. 11. *Jos*. IX. 21. nec minus abjectum apud Romanos, apud quos servi militum vocantur lixae, quod eorum munus erat, militibus aquam ad castra vel tentoria ferre, a lixa aqua, ut docet *Nonnius*.

14. *Moeris*. καταγώγιον, καὶ κατάγεσθαι, ἀττικῶς· κατάλυμα ἢ καταλύειν, ἑλληνικῶς. *Hesychius*. καταγωγὴ, κατάλυσις, κατάλυμα, πανδοκεῖον, οἴκημα. *Etymol*. κατάλυμα, τὸ καταγώγιον, ξενοδοχεῖον. *Thomas*. καταγώγιον καὶ κατάγεσθαι, ὡσαύτως καὶ καταλύειν· κατάλυμα δὲ οὐδεὶς εἶπε τῶν δοκίμων. *Eustath*. in Od. δ. 146. 33. καταλύειν ἀντὶ τοῦ ξενοδοχεῖσθαι, καὶ ὁ τῆς ξενίας δὲ τόπος ἐντεῦθεν λέγεται κατάλυμα, ἐν ᾧ δηλαδὴ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ φορτία λύονται. *Thucyd*. I. 136. παρὰ ἄδμητον — καταλῦσαι. *Diodor*. S. II. 5. καταλύσας παρὰ τῷ Σίμμᾳ. & IV. 62. παρὰ τῷ πιτθεῖ μετὰ Θησέως καταλύσασα 33. καταλύσας παρὰ ἁλέῳ τῷ βασιλεῖ. *Appian*. Mithrid. p. 315. ἐς τὸ Ἀλεξάνδρου πανδοκεῖον κατέλυσα. *Luc*. IX. 12. XIX. 7.

15. *Act*. IX. 34. *Macrob*. Saturn. II. 9. Triclinia lectis eburneis strata fuerunt. Autor ad Herennium IV. 51. visit triclinium stratum. *Lucian*. Dial. Mercur. & Majae XXIV. 1. σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ, καὶ διαστρώσαντα τὴν ἐκκλησίαν. *Athenaeus* IV. p. 138. C. ἰδόντα κλίνας χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς ἐστρωμένας, καὶ τράπεζας ἀργυρᾶς καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπῆ δείπνου. & VI. p. 239. C. οὐδ᾽ ἂν καλῶς ἐστρωμένην κλίνην ἴδῃ παρακειμένην τε τράπεζαν. *Artemidor*. II. 62. Γυναῖκα — θεασάμενον ἐν ὕπνοις, ὅτι δῆθεν καθιστᾶ τὸν οἶκον, στρωννύουσα κλίνας. *Aristoph*. Vesp. 1208. ὑγρὸν χύτλασον σαυτὸν ἐν τοῖς στρώμασι ἔπειτ᾽ — τὰς τραπέζας εἰσφέρειν· δειπνοῦμεν. *Xenoph*. Paed. V. στρώματα δὲ νομίζετε, οὐχ ὁπό-

σα

γὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Καὶ λέ- 26
γει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὅτι 27
γέγραπται· Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 28
ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· Καὶ εἰ 29
πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι, 30
ὅτι + σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. :
Ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον· Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. 31
Ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ· καὶ λέγει 32
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον 33
καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, Καὶ λέγει 34
αὐτοῖς· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε. Καὶ 35
προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ
ἀπ'

+ σὺ

27. καὶ prius] τότε D. πάντες] + ὑμεῖς D. 13. 38. 69. Versio *Syr.* ἐν ἐμοὶ] — CDGHL. 2. 3. 9. 12. 29. 36. 44. 45. 53. 54. 57. 65. 70. 73. 74. 87. Colb. Ev. 6. *Millius* prol. 1407. 1476. ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ] — C a prima manu DGHL. 2. 3. 9. 12. 28. 29. 36. 44. 70. 73. 74. 87. Evang. 6. *Millius* prol. 1475. 1476. διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα] τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται D. διασκορπισθήσεται] διασκορπισθήσονται ADF 29. Evang. 18. 19. 28. ἀλλὰ] καὶ C. ὑμᾶς] ὑμῶν Editio *Complut. Plantin.* καὶ εἰ] καὶ ἐὰν D. εἰ καὶ GL 1. 69. Versio *Syr.* σκανδαλισθήσονται] σκανδαλισθῶσιν D. + ἐν σοί. 60. Editio *Complut.* Versio *Vulg.* ἐγὼ] + οὐ σκανδαλισθήσομαι D. Versio *Æthiop.*

ὁ Ἰησοῦς] — Evang. 17. σκανδαλισθήσεσθε] σκανδαλισθήσασθε D. ἐν posterius] — 69. + τῆς ποίμνης EFKM 38. 40. 42. 63. 76. 91. Colb. duo. διασκορπισθήσεσθε 59. διασκορπισθήσων 1. ἀλλὰ μετὰ] μετὰ δὲ 10. 12. 34. 59. 66. Evang. 14. 29. ἔφη] λέγει D. ἀποκριθεὶς λέγει 1. 13. 69.

30. ὅτι] + σὺ AEGHKLM 1. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86. 89. 92. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Genev.* Versio *Vulg. Sax. Syr.* utraque *Æthiop. Arab. Copt. Theophylactus.* probante *T. Beza.* σήμερον] — D. ἐν] — CDL 1. 69. τῇ νυκτὶ ταύτῃ] ταύτῃ τῇ νυκτὶ CD. ἢ δὶς] — D. δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς C ut videtur. Versio *Syr. Copt.* ἀλέκτορα δὶς φωνῆσαι 69. ἀπαρνήσῃ με] με ἀπαρνήσῃ D. 69.

31. ὁ δὲ] + Πέτρος ACGM 1. 13. 28. 38. 45. 57. 59. 60. 65. 69. 70. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 18. Versio *Syra* posterior *Æthiop. Arab.* ἐκ περισσοῦ] ἐκπερισσῶς CD 56. 58. 61. περισσῶς L. 13. 69. ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον] μᾶλλον ἐκ περισσοῦ ἔλεγε 1. μᾶλλον περισσῶς ἔλεγε 69. μᾶλλον sequentibus jungunt 34. 38. 39. 72. 86. Evang. 12. 14. Editio *Erasmi.* ἔλεγε] ἐλάλει DL. λέγει 61. μᾶλλον] — CDL. Versio *Vulg. Syr. Copt.* + ὅτι 69. με] — 90. με δέῃ] δέῃ με AD. ex emend. L. 1. 69. 92. 106. *Theophylactus.* συναποθανεῖν σοι] συν σοὶ ἀποθανεῖν L 1. ἀπαρνήσομαι] ἀπαρνήσωμαι GF 49. 51. 52. 55. 57. 65. 72. 73. 74. 75. 78. 83. 86. 89. 106. Editio *Complut. Stephani* 2. *Bengelii.* ἀρνήσομαι H. + κύριε Versio *Syr.* ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον] — 67. 68. δὲ posterius] — 1. καὶ] — D. 53. + οἱ 61.

32. ἔρχονται] ἔρχεται 1. χωρίον] τόπον Versio *Syra* posterior in margine. οὗ τὸ ὄνομα] ᾧ ὄνομα C. Γεθσημανῆ] Γεθσημανεὶ ACFLM 44. 67. 72. 87. 92. Editio *Erasmi. Aldi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Copt. Vulg.* γηθσεμανεί 1. γεσσημανεί EGH. Γησαμανεί D. γηθσημανί K. 50. 53. 65. 71. 91. Colb. duo. τοῖς μαθηταῖς] αὐτοῖς D. αὐτοῦ] — AD. ὧδε] αὐτοῦ 1. ἕως] + ἂν 59. 71. 106. ἂν ἀπελθὼν M. 6. 12. 13. 28. 49. 60. 67. 69. 76. 91. Evang. 15. + ἀπελθὼν. 3. 61. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* Versio *Luther.* προσεύξωμαι] προσεύξομαι D 3. 15. 45. 46. 50. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 66. 73. 74. 80. 83. 89. 90. Ev. 6. Editio *Complut. Erasmi, Stephani* 1. + ἐκεῖ 28.

33. παραλαμβάνει] παραλαβὼν 11. τὸν posterius] — CDEFGH 44. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Genev. Theophylactus.* καὶ tertio loco] + τὸν A 11. Colb. duo 69. μεθ' ἑαυτοῦ] μετ' αὐτοῦ D 57. 69.

σα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. & VIII. ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ. *Athen.* XIII. p. 581. C. στρῶσον ἡμῖν ἔνδον. *Plut.* Artaxerx. p. 1022. E. κλίνην καὶ στρώματα καὶ τοὺς στρωννῦντας ἔπεμψεν, ὡς οὐ μεμαθηκότων ἑλλήνων ὑποστρῶσαι. & Alcibiad. p. 198. E. ὅπως μαλακώτερον ἐγκαθεύδοι κειρίαις, ἀλλὰ μὴ σανίσι τῶν στρωμάτων ἐπιβαλλομένων. *Ter.* Heaut. II. 73. accurrunt servi, soccos detrahunt: video alios festinare, lectos sternere, coenam apparare. *Cic.* pro Cluent. & in Verrem saepe: sternere triclinia. pro Mur. 36. Tubero Stoicus stravit pelliculis hoedinis lectulos. *Herodot.* VI. 139. ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηΐῳ κλίνην στρώσαντες, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες. & IX. 81. τὸν παυσανίαν ἰδόντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δείπνου.

26. *Thosaphoth* in Pesach. per. 8. In Paschate Ægyptiaco dicitur: Nemo vestrum limina aedium suorum exibit usque ad matutinum tempus Exod. XII. 22. Sed sic non fuit in sequentibus generationibus. — Ubi comederunt Pascha in Ægypto, ibi etiam pernoctare debuerunt: sed posterioribus temporibus comedebatur id in uno loco, & pernoctabant in alio. *Pesachim* f. 95. 2. Paschate tenetur quisque ad pernoctationem לינה *Glossa.* Paschatizans tenetur ad pernoctationem Hierosolymis

36 ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν· Ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ
37 ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται, καὶ εὑρίσκει
αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρη-
38 γορῆσαι; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα
39 πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰ-
40 πών. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, (ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
41 ~ βεβαρημένοι·) καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει
αὐτοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ, παραδίδοται
42 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ, ὁ παρα-
43 διδούς με ἤγγικε. Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὢν τῶν
δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν

~ καταβαρυνόμενοι

ἐκθαμβεῖσθαι] λυπεῖσθαι 1. ἀδημονεῖν] ἀκηδεμονεῖν D. a prima manu.
34. καὶ prius] τότε D. 69. Versio *Armen.* + τότε 13.
λέγει] λέγειν GH. quatuor Stephani. Colb. duo 34. 36. 37. 44. 61. 76. 92. Evang. 6. 9. 10. Editio *Erasmi* 1. *Theoph.*
αὐτοῖς] — 44. γρηγορεῖτε] + μετ' ἐμοῦ G. 1. 28. 61. Editio *Complut. Genev. Plant.*
35. προελθὼν] προσελθὼν ACDEGHL 1. 2. 3. 9. 13. 28. 29 34. 36. 39. 42. 44. 47. 56. 58. 59. 60. 61.
63. 69. 72. 73. 86. 87. 90. 92. Evang. 6. 15. 17. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syr.* utraque. μικρὸν] — 13.
ἔπεσεν] ἔπιπτεν L. + ἐπὶ πρόσωπον DG. 1. 7. 13. 59. 69. Evang. 7. 9. 10. 12. 17. 19. + ἐπὶ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ 28. Versio *Armen.* τῆς γῆς] τὴν γῆν 13. 69. Evang. 15.
προσηύχετο] προσηύξατο 1. ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι] εἰ δυνατόν ἐστι, ἵνα G 1. 38. 69.
αὐτοῦ] ἐμοῦ Bodl. unus. ὥρα] + αὕτη D. Versio *Sax. Syr.*
36. πατὴρ] + μου 69. πάντα δυνατὰ] δυνατὰ πάντα D.
δυνατά σοι] σοὶ δυνατά ἐστιν 69. σοι] + εἰσιν D.
τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο] τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ D. 1. τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ ACG. 69. *Origenes*
exhort. ad Martyr. ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. 72. οὐ τί] οὐχ ὃ D 13. 69. οὔπω ὃ 70.
τί ἐγὼ] ἐγὼ τί 69. ἀλλὰ] + εἰ C. 40. ex emendatione.
ἀλλὰ τί σύ] ἀλλ' ὡς σὺ θέλεις D. τι bis] ὡς 13. 69. *Theophylactus.* ὃ bis 70.
τι posterius] ὡς 50. ὅτι G. 1. Colb. 71. Evang. 7. ex emendatione. 37. τῷ — A.
ἴσχυσας] ἰσχύσατε D. 1. 7. 59. 69. Evang. 9. 10. 12. 13. 17. 19.
γρηγορῆσαι] ἀγρυπνῆσαι 61. + μετ' ἐμοῦ F. 44. a prima manu. 64. 38. γρηγορεῖτε] + οὖν Versio *Copt.*
ἵνα] — D. πνεῦμα] — E a prima manu.
39. πάλιν ἀπελθὼν] ἀπελθὼν πάλιν 98. ἀπελθὼν] προσελθὼν 61. προσηύξατο] ηὔξατο 13. 69.
τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν] — D. αὐτὸν λόγον] λόγον αὐτὸν Edit. *Genev.*
40. ὑποστρέψας] ἐλθὼν D. πάλιν ἐλθὼν L. Versio *Copt.* πάλιν] — DL 90. a prima manu. Evang. 6. Versio *Copt.*
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν] αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ C. αὐτῶν Versio *Syra* posterior.
βεβαρημένοι] καταβαρούμενοι D. καταβαρυνόμενοι AKL 1. 4. 7. 10. 11. 13. 15. 27. ex emendatione. 35. 42. 47. 49.
54. 55. 58. 59. 62. 69. 72. 78. 83. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 14. 18. 19. βαρυνόμενοι M. 56. + ὕπνῳ 61.
αὐτῷ ἀποκριθῶσιν] ἀποκριθῶσιν αὐτῷ ACD. 44. Versio *Copt.* ἀποκριθῶσι] ἀνταποκριθῶσι. 11. 15.
41. τὸ posterius] — ACDEL Colb. 9. 10. 11. 13. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 56. 58. 61. 62. 66. 83. 86. 92.
Ev. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. *Theophylactus* Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* ἀναπαύεσθε]; 65. *H. Stephanus* ut Matth. XXVI.
ἀπέχει] + τὸ τέλος D. 13. 47. 54. 56. 61. 69. Versio *Syr.* ἐπέχει 106. — 50. ἀπέχω Corn. *de Pauw.*
ἦλθεν] καὶ D. ἰδοὺ ad ἰδοὺ.] — 64. τὰς] — A. 1. 69. 72.
τῶν] — 69. 42. ὁ παραδιδούς με ἤγγικε] ἤγγικεν ὁ παραδιδών με D.
43. εὐθέως] — D. 1. 13. 69. Versio *Vulg. Syr.* εὐθὺς CL. ἔτι] — 72. αὐτοῦ prius] — 76.
Ἰούδας] + σκαριώτης D. Versio *Syra* utraque. + Ἰσκαριώτης KM. 11. 15. 27. 39. 42. 54. 60. 61. 76.
106. *Origenes* in Jo. XI. 49. + ὁ Ἰσκαριώτης A. 4. 80. Ev. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19. εἷς ὢν τῶν δώδεκα] — 106.
ὢν] — ACDKL. Colb. 38. 56. 58. 61. 63. 64. 66. 72. 78. 80. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19.
Versio *Syr. Vulg. Copt. Origenes. Theophylactus.* πολὺς] — L. 69. Versio *Copt. Armen.*
ξύλων] + ἀπεσταλμένοι 1. 7. 56. Colb. Evang. 15. παρὰ] ἀπὸ Colb.
τῶν ἀρχιερέων καὶ] — *Orig.* in Jo. XI. 49. καὶ quarto loco] + ἀπὸ D.

lymis nocte prima. vid. in Matth. XXI. 1.

30. *Heliodor.* VII. & *Aristenaet.* I. 24. εἰς ἀλεκτρυόνων ᾠδὰς *Longus* III. περὶ ᾠδὰς ἀλεκτρυόνων. *Theocrit.* XXIV. 63. Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον. *Aristoph.* Eccles. 390. οὐδ' εἰ μὰ Δί τότ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγξατο. Schol. ὁ γὰρ ἀλεκτρυὼν τρίτον φθέγγεται. *Heliodor.* V. 3. καὶ ἀλεκτρυόνες ἤδη τὸ δεύτερον ᾖδον. *Juvenal.* IX. 106. Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi, Proximus ante diem caupo sciet. *Ammian.* XXII. 14. Casium montem adscendit, unde secundis gallicinìis videtur primo solis exortus. i. e. quarta vigilia *Plinio*, *Melae*, & *Solino*. *Lucianus* D. Mer. II. ἀλλ' ἄπειμι, καὶ γὰρ ἤδη τρίτον τοῦτο ᾖσεν ἀλεκτρυών. *Joma* f. 21. 1. Traditio est juxta R. Silam: qui exit in viam ante galli cantum, sanguis ejus est super caput ejus, R. Josia dixit, donec cecinerit cantum secundum, & sunt qui dicunt, donec tertium cecinerit. De quonam cantu dixerunt? [in Mischna] de medio.

31. 2. *Cor.* VII. 3. 2. *Tim.* II. 11. *Ælian.* H. A. I. 18. συναποθνήσκει τῷ ἑαλωκότι. *Polyaen.* VIII. ὁ νυμφίος αὐτῇ συναπέθνησκε. vid. in *Jo.* XI. 16.

36. Ἀββᾶ ὁ πατὴρ] *Rom.* VIII. 15. *Gal.* IV. 6. ubi agitur de vocatione gentium.

παρένεγκε] *Xenoph.* Cyropaed. III. καὶ ὁ μάγειρος, οὐδὲν αὐτὸν ἔτι δεῖσθαι ὄψου οἰόμενος, ᾤχετο παραφέρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον.

41. τὸ τρίτον] *Herodot.* I. 64. Πεισίστρατος ἴσχων τὸ τρίτον Ἀθήνας III. 53. τὸ τρίτον κήρυκα πέμπει VI. 32. οὕτω δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν.

 He-

τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, 44
λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.
Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει· Ῥαββὶ, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 45
Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν 46
παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν 47
αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ 48
μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, 49
καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες 50
ἔφυγον. Καὶ εἷς τις νεανίσκος ~ ἠκολούθει αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· 51
καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐ- 52
τῶν. Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιε- 53
~ ἠκολούθησεν ρεῖς

τῶν γραμματέων] + καὶ τῶν φαρισαίων Origenes l. c. γραμματέων ACM. 1. 11. 72. 80. 106.
γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων] πρεσβυτέρων καὶ τῶν γραμματέων 72. Origenes.
τῶν postremum] — A. 1. 69. & penult. — 69. 44. δεδώκει] ἔδωκεν D. ἐδεδώκει 51. Theophylactus.
δὲ] γὰρ 61. παραδιδοὺς] παραδοὺς C.
αὐτὸν prius] — 86. Evang. 7. 9. Versio Goth. Codices Latini.
σύσσημον] σημεῖον D 61. αὐτοῖς] — D. Evang. 13: 17.
ἀπαγάγετε DL 40. 69. ἀγάγετε F. 34. 38. 39. + αὐτὸν D 13. 17. Versio Syra prior, sed posterior habet cum obelo. 45. ἐλθὼν] — D. 1. 50. 59. 80. 91. 106. Colb. Versio Syr.
εὐθέως] — D. εὐθὺς CL. + καὶ 60. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 28. 56. 58. — DF.
λέγει] + αὐτῷ DEFGH. 1. 3. Colb. duo 28. 34. 35. 37. 39. 44. 56. 58. 61. 64. 73. 74. 83. 90. Evang. 6. Editio Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.
ῥαββὶ prius] — DLM 38. Versio Sax. Copt. Codices Latini. χαῖρε C. ex emendatione 1. 13. 59. 61. 69. Colb. Evang. 7. 10. 12. 17. 18. 19. Editio Complut. Genev. Codices Latini. Versio Syra posterior in margine.
46. ἐπ' αὐτὸν] — CDL 1. 11. 13. 69. 46] — 64.
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν] τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπ' αὐτὸν A. 72. Versio Copt.
αὐτῶν] L. αὐτῷ 1. 11. 13. 69. — 28. 40. 57. Versio Vulg. Goth. Syr. utraque. Theophylactus.
47. εἷς δὲ] καὶ D. καὶ εἷς 1. τις] — ALM. 38. 40. 53. 91. Editio Erasmi 1. 2. Aldi.
τῶν παρεστηκότων] — D. τὴν] — D. 1.
ὠτίον] ὠτάριον D 1. + τὸ δεξιὸν Versio Goth. 48. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ὁ δὲ D. αὐτοῖς] — 63.
με] + καὶ Editio Ald. ὡς] — D. ἐξήλθετε] ἐξήλθατε ACDEL. 69. Evang. 6.
49. γραφαὶ] + τῶν Προφητῶν 3. 13. 69. 106. Versio Armen. Syra posterior cum Asterisco. + τοῦτο γέγονεν Vers. Syr.
50. καὶ] τότε οἱ μαθηταὶ 3. 69. 106. Versio Armen. Syra utraque. αὐτὸν] + οἱ μαθηταὶ 61. 70. Versio Vulg. Syr.
πάντες] ἅπαντες 13. 69. — 52. Evang. 7. 9. 10. 12. 18. Versio Syr. probante J. Millio prol. 1443.
πάντες ἔφυγον] ἔφυγον πάντες C. 61. Versio Goth.
51. καὶ εἷς τις νεανίσκος] νεανίσκος δέ τις D. καὶ νεανίσκος τις CL Versio Copt. καὶ εἷς νεανίσκος 72.
ἠκολούθει] συνηκολούθει CL. Versio Copt. ἠκολούθησεν AEFGHKM. 3. 9. 10. 11. 12. 15. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63 65. 66. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 90. 92. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio Complut. duae priores Stephani, Plantin. Wechel. Bengelii. Theophylactus.
αὐτῷ] αὐτοὺς D. 42. ἐπὶ γυμνοῦ] — 1. γυμνὸς 13. 69. Versio Syr.
καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι] οἱ δὲ νεανίσκοι κρατοῦσιν αὐτὸν 1. οἱ δὲ νεανίσκοι ἐκράτησαν αὐτὸν 13. 69.

Hesych. ἀπέχει, ἀπόχρη, ἐξαρκεῖ. *Anacreon.* 28. ἀπέχει, βλέπω γὰρ αὐτήν. *Cyrillus* in Hagg. II. 9. ἐμόν φησι τὸ ἀργύριον καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον. τοῦτ' ἔστιν, ἀπέχει, καὶ πεπλήρωμαι, καὶ δεδέημαι τῶν τοιούτων οὐδενός. sufficit.

44. σύσσημον] *Phrynich.* p. 185. οὐχ ὁρῶ, μὰ τὸν Ἡρακλέα, τί πάσχουσιν οἱ τὸν Μένανδρον μέγαν ἄγοντες, καὶ αἴροντες ὑπὲρ τὸ ἑλληνικὸν ἅπαν· διατί δὲ θαυμάσας ἔχω; ὅτι τὰ ἄκρα τῶν ἑλλήνων ὁρῶ μανικῶς περὶ τὸν κωμωδοποιὸν τοῦτον σπουδάζοντα —— τὸν λέγοντα —— σύσσημον —— καὶ ὀψώνιον —— καὶ ἄλλα κίβδηλα ἀναρίθμητα ἀμαθῆ. *Eustath.* in Il. ψ. p. 1426. ὅρα ὅτι καθηγητὴς γέγονε τοῖς μετ' αὐτὸν ὁ ποιητὴς καὶ τοῦ τοιαῦτα ἐν ἵπποις παρασημαίνεσθαι, ἃ φασὶν οἱ χυδαΐζοντες σύσσημα. *Etymol.* σύνθημα, συνθήκη, σύσσημον, λόγος ἐν πολέμῳ ἐπὶ γνωρισμῷ τῶν οἰκείων διδόμενος. *Hesych.* σύσσημον, σημεῖον. *Suidas* σύνθημα, σύσσημον. *Diod. Sic.* I. 70. τοῖς τῆς ἀρχῆς συσσήμοις. & III. XI. 22. τῶν σκοπῶν ἀράντων τὸ σύσσημον 61. ἦρε πρὸς ταῖς ναυσὶ σύσσημον. XIII. 45. οἱ μὲν ἡγεμόνες αὐτῶν ἦραν τὸ σύσσημον τῆς μάχης· XX. 51. ἦρε τὸ συγκείμενον πρὸς μάχην σύσσημον. Æneas poliorcet. IV. ter. *Strabo* VI. p. 428. C. συνέθεντο ἆραι σύσσημον ἐν τῇ ἀγορᾷ πῖλον Λακωνικὸν —— τοὺς μέλλοντας δ' αἴρειν τὸ σύσσημον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπιέναι προσέταξαν. *Sil.* XV. 478. Tacitum dat tessera signum. *Diod.* XIII. 46. τοῖς μὲν λακεδαιμονίοις οὐδὲν ἐφαίνετο σύσσημον τοῖς δ' ἀθηναίοις Ἀλκιβιάδης μετέωρον ἐποίησεν ἐπίσημον φοινικοῦν, ὅπερ ἦν σύσσημον αὐτοῖς διατεταγμένον. 50. τὸ σύσσημον ἦρεν. 77. ἦρεν ἀπὸ τῆς ἰδίας νεὼς φοινικίδα, τοῦτο γὰρ ἦν τὸ σύσσημον τοῖς τριηράρχαις. *Medras Samuel* IX. R. Pinehas nomine R. Ruben dixit, vidistine unquam a diebus tuis, ut, uno egrediente ab aquilone, altero vero ab austro, sibi occurrerent, nisi fecerint inter se σύσσημον;

Polyb. I. 19. ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν. III. 110. οὔτε μάχεσθαι κρίνων, οὔτε μὴν ἀπάγειν ἀσφαλῶς τὴν στρατιὰν ἔτι δυνάμενος. *Polyaen.* II. 22. ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν ἤγαγε. bene & accurate servatum. *Act.* XVI. 23. 24. V. 23. 1. *Macc.* VI. 40. *Diod. S.* XVIII. 52. τὰς πόλεις ἀσφαλισάμενος —— τὰς δὲ πόλεις φρουραῖς διαλαμβάνων. *Epiphan.* p. 312. ἀσφάλειαν ἐπιτιθέναι τῷ δεσμωτηρίῳ.

47. *Luc.* VII. 19. XXII. 50. inf. c. 51. *Thucyd.* VI. 61. καί τινα μίαν νύκτα. *Aristoph.* Equit. 1297. μίαν τινα. *Lucian.* Herodot. 5. ἵνα τινα. *Arrian.* Exped. Al. IV. 29. μία τις τῶν νεῶν. *Plut.* de Adulat.

&

54 ρεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινό-
55 μενος πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρ-
56 τυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτὸν, καὶ οὐχ εὕρισκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ'
57 αὐτοῦ· καὶ ἶσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καί τινες ἀναστάντες, ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐ-
58 τοῦ, λέγοντες· Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος· Ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦ-
59 τον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕ-
60 τως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν
61 Ἰησοῦν, λέγων· Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ
οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς
ὁ

οἱ νεανίσκοι] — C. a prima manu DL. Versio *Vulg. Syr. Copt. Arab. Millius* prol. 409.
52. ἀπ' αὐτῶν] — CL Versio *Copt. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1252.
53. ἀρχιερέα] + καϊάφαν AKM 4. 11. 27. 42. 61. 69. 72. 76. 91. 106. Evang. 20. Versio *Syr.* utraque. *Arab. Armen Origenes.* + καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς deletis omnibus ad finem commatis Versio *Copt.*
αὐτῷ] — DL 64. 69. Versio *Vulg. Origenes* αὐτοῦ 1. *Millius* prol. 409. πρὸς αὐτὸν C.
πάντες] — C. ἅπαντες 59.
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ πρεσβύτεροι D. 72. Versio *Syr. Æthiop. Arab. Origenes.* οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι A.
54. καὶ ὁ] ὁ δὲ 106.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθει G 1. 13. 69. Evang. 13. 17.
ἔσω] — D 1. Versio *Syr.*
εἰς τὴν αὐλὴν] τῆς αὐλῆς 1. Versio *Syr.*
συγκαθήμενος] καθήμενος D.
ὑπηρετῶν] + αὐτοῦ 13. 69.
καὶ postremum] — D. 69.
πρὸς τὸ φῶς] — 1. 59. Colb.
τὸ] — Editio *Elzev.* 1624. 1633. 1641.
55. μαρτυρίαν] ψευδομαρτυρίαν A. 36. 37. 53. Versio *Copt.*
εἰς τὸ θανατῶσαι] ἵνα θανατώσωσιν D.
καὶ οὐχ εὕρισκον] — Evang. 13. 17.
εὕρισκον] ηὕρισκον DF 1.
56. ἐψευδομαρτύρουν] + ἔλεγον D.
κατ'] — 61. κατ' αὐτοῦ] — Evang. 6.
μαρτυρίαι] + αὐτῶν 69.
57. καί τινες] καὶ ἄλλοι D. ἄλλοι δὲ 13. 69.
ἐψευδομαρτύρουν] + καὶ ἔλεγον D.
λέγοντες] — D. à λέγοντες ad λέγοντες] — 2. So.
58. ab ὅτι ad ὅτι] — 61.
καταλύσω] καταλύω A. 2. τοῦτον] — D.
τοῦτον τὸν χειροποίητον] τοῦ σώματος 38.
διὰ τριῶν ἡμερῶν] δι' ἡμερῶν τριῶν 1.
διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον] ἄλλον ἀχειροποίητον διὰ τριῶν ἡμερῶν 106.
ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω] ἀναστήσω ἀχειροποίητον. D.
59. οὐδὲ] οὐδ' A. 72. ἴση ἦν] ἦν ἴση D. 1.
ἴση ἦν ἡ μαρτυρία] ἶσαι ἦν ἡ μαρτυρίαι Edit. *Erasmi* 1. 2. ἶσαι ἦν αἱ μαρτυρίαι Edit. *Erasmi* 3. 4. *Bogardi.* ἶσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι *Erasmi* Edit. 5.
60. τὸ] — AEFH 3. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 92. Evang. 6. 14. 15. Editio *Complut. Bengelii. Origenes* in Jo. II. 19. *Theophylactus.*
ἐπηρώτησε] ἐπηρώτα 38. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 61.
61. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς A. 12. 59. 61. 67. 106. Versio *Syr. Æthiop.*
ὁ δὲ ἐσιώπα] ἐκεῖνος δὲ ἐσίγα D.
ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D. 69. + καὶ 1.
οὐδὲν ἀπεκρίνατο] οὐκ ἀπεκρίνατο οὐδὲν L. Vers. *Copt. Origenes.*
πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν] — D.
ἐπηρώτα] ἐπερωτᾷ A. ἐπηρώτησεν F 13. 56. 58. 61. 69. 106.
αὐτὸν] + ἐκ δευτέρου. 13. 69. *Origenes* in Jo. XI. 49.
καὶ λέγει] λέγων 1. *Origenes.*
αὐτῷ] + ὁ ἀρχιερεὺς D. — 61. Versio *Syr.*

& Amic p. 63. E. εἷς τις — ἑωρακὼς τὸ γενόμενον. *Act.* XVI. 27. *Aristoph.* Ran. 572. καὶ τὸ ξίφος γ' ἐσπᾶτο. *Strabo* IV. p. 301. B. προσιὼν ὁ ὑπηρέτης ἐσπασμένος τὸ ξίφος. *Il.* τ. 387. ἐκ δ' ἄρα σύριγγος πατρώϊον ἐσπάσατ' ἔγχος. *Od.* κ. 439. σπασάμενος τανύηκες ἄορ παχέος παρὰ μηροῦ. & χ. 74. φάσγανά τε σπάσσασθε. *Herodot.* III. 29. σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον.

51. *Jos.* II. 1. VI. 21. *Thucyd.* II. 49. τάτε ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι. *Liban.* O. XI. p. 377. D. Ζέφυρος — βαδιζόντων τε τοὺς χιτῶνας αἰώρει — κατευδόντων τε αἱ σινδόνες ὑποπνεύοντος περὶ τοῖς σώμασι κυρτοῦνται. *Galen.* μὴ γυμνὸς κομιζέσθω, ἀλλὰ περιβεβλημένος σινδόνα. *Herodot.* II. 95. ἢν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιξάμενος εὕδῃ ἢ σινδόνι. Veste dormitoria. *Amos.* II. 16.

54. *Xenoph.* Cyropaed. VII. ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ. *Onosand.* 10. καιόντων δὲ οἱ φύλακες πυρὰ ποῤῥωτέρω τῆς στρατοπεδείας. Οὕτω γὰρ τοὺς μὲν ὄντας διὰ τοῦ φωτὸς ἐκ πολλοῦ συνόψονται, τοῖς δ' ἐκ τοῦ φωτὸς ἐν σκότῳ τυγχάνοντες οὐκ ἀθρήσονται. *Jo.* III. 20. 21.

57. *Apulej.* X. Cum jam sententiae pares, cunctorum stylis ad unum sermonem congruentibus, ex more perpetuo in urnam aeream deberent conjici. *Rosch Haschana* II, 6. Si verba ipsorum inveniuntur מכוונים convenientia, testimonium eorum est firmum.

58. *Apulejus* Met. V. Prope fontis allapsum domus regia est, aedificata non humanis manibus, sed divinis artibus. *Curtius* V. 1. 34. Vetustas non opera solum manufacta, sed etiam ipsam naturam paullatim exedendo perimit. *Polyb.* IV. 64. νομίζοντες οὐχ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησιν. *Thucyd.* I. 93. χωρίον — λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς. Schol. ἤγουν οὐ χειροποιήτους. & II. 77. καὶ ἐγένετο φλὸξ τοιαύτη, ὅσον οὐδείς πω ἔςγε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν. Schol. ἔστι γὰρ καὶ αὐτόματον. *Pausan.* Eliac. II. 19. ὁ δὲ ὅρμος ταῖς ναυσὶ χειροποίητος καὶ ἀδριανοῦ βασιλέως ἐστὶν ἔργον. *Demosth.* Phil. II. vallum, murus, fossa. καὶ ταῦτα μὲν ἐστιν ἅπαντα χειροποίητα, καὶ δαπάνης πολλῆς προσδεῖται. ἓν δὲ — κοινὸν ἡ φύσις τῶν εὖ φρονούντων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται φυλακτήριον. Cit. *Polluci* II. 151. *Jos.* A. XV. 9. 4. φρούριον — ἔστι γὰρ ἐγγὺς ἐπιεικὴς κολωνὸς, εἰς ὕψος ἀνιὼν χειροποίητον. & B. 1. 21. 10. & VII. 8. 3. de Masada οὕτω μὲν οὖν πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους φύσει τε καὶ χειροποιήτως τὸ φρούριον ὠχύρωτο. c. Apion. II. 22. ταῦτα ὁ θεὸς ἐποίησεν οὐ χερσὶν, οὐ πόνοις, οὔ τινων συνεργασαμένων ἐπιδεηθεὶς, ἀλλ' αὐτοῦ καλὰ θελήσαντος καλῶς ἦν εὐθὺς γεγονότα.

60. 2. *Reg.* XVIII. 36.

64. *A-*

ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἐγώ εἰμι. ϗ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθ- 62
ήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, ϗ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς, 63
διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει· Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς 64
βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, ϗ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ϗ κολαφίζειν 65
αὐτὸν, ϗ λέγειν αὐτῷ· Προφήτευσον. ϗ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. Καὶ ὄν- 66
τος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως· Καὶ ἰδοῦ- 67
σα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει· Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ Ἰη-
σοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων· Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις· Καὶ ἐξῆλ- 68
θεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· ϗ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, 69
ἤρ-

εὐλογητοῦ] θεοῦ τοῦ ζῶντος 38. εὐλογημένου 28. 58. θεοῦ τοῦ εὐλογητοῦ AK. 72. Ev. 9. Verſ. *Vulg*. Hebraiſmus.
62. Ἰησοῦς] + ἀποκριθεὶς D. 1. 13. 69. *Origenes* in Jo. X. 49. —— 13.
εἶπεν] λέγει D. *Origenes*. + αὐτῷ D. 1. 58. 69. Verſio *Copt. Vulg. Syr*. + αὐτῷ σὺ εἶπας ὅτι 13. 69. Verſ. *Arm. Orig*.
καθήμενον ἐκ δεξιῶν] ἐκ δεξιῶν καθήμενον DEFGHM 3 9. 10. 11. 14. 15. 44. 56. 58. 69. 73. 74. 83. 86. 90. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii*. Verſio *Goth*. Codices *Latini*. *Origenes* in Matth. XX. 21. *Theophylactus*.
τῆς] — D a prima manu. ϗ ἐρχόμενον] — D.
μετὰ] ἐπὶ G 1. 7. 11. 33. 50. Colb. Evang. 7. 9. 10. 11. 12. 17. 18. 19. Verſio *Syra*.
63. διαῤῥήξας] + εὐθέως Verſio *Armen*. *Origenes*. διέῤῥηξε 60.
αὐτοῦ] — 59. + ϗ D 60. λέγει] εἶπε 60.
64. ἠκούσατε] + πάντες G. 1. 59. 61. Evang. 10. 13. 17. Verſio *Armen*. + πάντως 7. Ev. 7. 9. 12. 19.
τῆς βλασφημίας] τὴν βλασφημίαν AG 1. 13. 38. 69. 70. Evang. 13. 17. + αὐτοῦ DG. 38. 44. Verſio *Goth*. + τοῦ ςόματος αὐτοῦ 13. 61. 69. Verſio *Armen. Syr*. τὰς βλασφημίας Evang. 15.
φαίνεται] δοκεῖ D 28. Evang. 13. 14. 17. οἱ δὲ πάντες] πάντες δὲ D. ϗ πάντες 1. 69. οἱ δὲ 60.
αὐτὸν] αὐτῷ D. a prima manu. εἶναι] — D. εἶναι ἔνοχον] ἔνοχον εἶναι Edit. *Complut*.
65. αὐτῷ prius] αὐτὸν Evang. 7. τῷ προσώπῳ αὐτοῦ D Verſio *Goth. Syr. Armen*.
ϗ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ] — D. κολαφίζειν] ἐκολάφιζον D.
λέγειν] ἔλεγον D. αὐτῷ poſterius] — 1. 69. Verſio *Armen*.
προφήτευσον] + νῦν 1. 69. Verſio *Copt*. + ἡμῖν F. 106. Evang. 14. + ἡμῖν χριςὲ τίς ἐςιν ὁ παίσας σε; 7. 13. 69 (ſine ἡμῖν) 78. Colb. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Æthiop. Arab*. + ἡμῖν τίς ἐςιν ὁ παίσας σε Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. + ἡμῖν χριςὲ Codices *Latini*.
οἱ ὑπηρέται] — D. αὐτὸν ἔβαλλον] ἐλάμβανον αὐτὸν D.
ἔβαλλον] ἔβαλον 12. 14. 15. 72. κατέβαλον 9. ἔλαβον AL 11. 36. 63. 65. 73. 87. ἐλάμβανον 1. 12. 13. Colb. 33. 50. 53. 61. 64. 69. 71. Verſio *Copt*. 66. ϗ] — L.
κάτω] — DL 69. 78. *Euſebius* D. III. 5. ἔρχεται] + πρὸς αὐτὸν D. *Euſebius*.
67. τὸν Πέτρον] — 27. αὐτὸν 1. 69. Verſio *Syra*. *Euſebius*. ἐμβλέψασα] ἐμβλέψας D.
αὐτῷ] εἰς αὐτὸν Bodlej. unus. 74. 89. 90. αὐτῷ, λέγει] λέγει αὐτῷ D. αὐτῷ λέγει jungunt Ev. 7. 12.
ϗ poſterius] — D. Ναζαρηνοῦ] Ναζωραίου Verſio *Copt*. *Euſebius*. Ναζοραίου 64. Ναζωρηνοῦ 92.
Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ] Ἰησοῦ τοῦ Ναζορηνοῦ D. Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου Evang. 14. 17. Verſio *Goth. Syr. Euſebius*. Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ 44. a prima manu. Ἰησοῦ] —— 54. 57. 61. 86. Evang. 19.
Ἰησοῦ ἦσθα] ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ L. ἦσθα] ἦς 1. 13. *Euſebius*.
68. ἠρνήσατο] + αὐτὸν M. 15. 72. οὐκ] οὔτε DL 1. 64. Verſio *Copt*. οἶδα] + αὐτὸν 42.
οὐδὲ] οὔτε DEFL 1. 4. 5. 51. 53. 69. 70. 73. 83. 90. 91. 106. Editio *Complut. Colinaei*.
οὔτε ἐπίςαμαι] —— Verſio *Syr*. τί σὺ] σὺ τί L. 1. Verſio *Copt*.
σὺ] — D. 2. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg*.
ἔξω εἰς τὸ προαύλιον] εἰς τὴν ἔξω αὐλὴν 1. Verſio *Copt*. εἰς τὸ προαύλιον ἔξω *Euſebius*. εἰς τὴν ἔξω προαύλιον

64. *Ariſtoph*. Plut. 198. εὖ τοι λέγειν ἐμοί γε φαίνεσθον πάνυ. *Plat*. Epiſt. ἐφαίνου οὐ πάνυ ἐμοὶ πιςεύειν σύ. & de Rep. II. Θρασύμαχος γάρ μοι φαίνεται ὥσπερ ὄφις κηληθῆναι. Od. I. 318. ἥδε δέ μοι κατὰ θυμὸν ἀρίςη φαίνετο βουλή. *Ariſtoph*. Eccleſ. 870. ὀρθῶς ἐμοίγε φαίνεται.

65. *Pollux* IX. 129. τὸ δὲ κολλαβίζειν ἐςὶ, ὅταν ὁ μὲν πλατείαις ταῖς χερσὶ τὰς ὄψεις ἐπιλάβῃ τὰς ἑαυτοῦ, ὁ δὲ παίσας ἐπερωτᾷ, ποτέρᾳ τετύπτηκε. τοσαῦτα μὲν περὶ παιδιῶν.

68. αὐλὴ eſt atrium: προαύλιον, veſtibulum. *Suidas*. προαύλιον, τὸ ἔμπροσθεν τῆς αὐλῆς.

De *Jurament*. VIII. 3. 6. Si quis interrogaverit: ubi eſt bos meus? Et alter reſponderit: ignoro quid tu fabularis. אני יורע מה אתה סח. *Eurip*. Iphigen in Tauris. 491. τὰς γὰρ ἐνθάδε θυσίας ἐπιςάμεσθα καὶ γινώσκομεν. *Dionyſ. Hal*. de Demoſth. 58. ἤδη δέ που κἀκεῖνο τινες —— ὡς ἁμάρτημα τοῦ ῥήτορος ἐσημειώσαντο, λέγω δὲ τὸ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦν ἐνίοτε, οἷα ἐςὶ ταυτὶ —— τὸν Μηδίαν τοῦτον οὐκ εἰδὼς ὅςις ποτ' ἐςὶν, οὐδὲ γινώσκω. —— οὐ δεόντως αὐτοῦ κατηγοροῦσιν —— ὅτι καὶ τῆς σαφηνείας δεῖ ςοχάζεσθαι τὸν ῥήτορα, καὶ τῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τῆς περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων εὐρυθμίας. *Plaut*. Mil. Glorioſ. II. 5. 42. a. Neque, vos qui homines ſitis, novi neque ſcio. *Cic*. pro S. Roſcio 43. non enim novi, nec ſcio.

72. 2. *Cor*. VII. 15. *Heb*. X. 32. *Plato* Rep. IX. τὴν ὁμοιότητα ἀναμιμνησκόμενος τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ἀνδρός. *Herodot*. I. 173. τῆς μητρὸς ἀναμνέεται τὰς μητέρας. *Iſocrat*. ad Demonic. ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀῤῥωςίας ἀναμνησθῶμεν.

ἐπιβαλὼν] Verſio *Anglica*. when he thought thereon. Cum animadvertiſſet, rem altius reputaſſet. Integre dicitur ἐπιβάλλειν τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν. *Aſterius* H. 3. ἐπίβαλλε δὲ καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ τὸν νοῦν. *Galen*. de Pulſ. Cauſis III. καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐν ἑαυτῷ περιέχει ζήτημα μέγιςον, ᾧ μηδ' ἐπιβάλλειν τις δύναται τὴν διάνοιαν τῶν εἰσαγομένων. & de Optima Corp. Conſtitut. καὶ τούτῳ τὴν διάνοιαν ἐπιβαλόντες. Et ſimpliciter ἐπι-

70 ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν· Ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. Καὶ
μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλι-
71 λαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν· Ὅτι οὐκ
72 οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε· καὶ ἀνεμνήσθη
ὁ Πέτρος ~ τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς,
ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ ἐπιβαλὼν, ἔκλαιε.
1 ΚΑὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν
2 τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
ἀπο-

~ τὸ ῥῆμα ὃ

13. 69. ἔξω εἰς τὴν προσαυλὴν D. ἔξω εἰς τὸ πρόπυλον 73.
ϛ ἀλέκτωρ ἐφώνησε] — L. Evang. 17 Verſio *Copt*.
69. ϛ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν] πάλιν δὲ ἰδοῦσα αὐτὸν ἡ παιδίσκη D.
πάλιν] — M. 50. Verſio *Copt*. ſequentibus jungunt 34. 36. 39. 40. Editio *Eraſmi*. *H. Grotius*.
πάλιν ἤρξατο] ἤρξατο πάλιν L. ὁ δὲ πάλιν ἠρνήσατο ϛ ἤρξατο D. ἤρξατο λέγειν] ἔλεγεν Verſio *Copt*.
τοῖς] αὐτοῖς 1. παρεστηκόσιν] παρεστῶσιν KL. 11. 15. 72. *Euſebius*.
ὅτι] + καὶ DL 59. 69. 106. Verſio *Syr*. οὗτος] αὐτὸς D. 70. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο] — D.
ἠρνεῖτο] ἠρνήσατο FGM 1. 13. 37. 39. 69. Evang. 7. 13. 17. *Euſebius*.
παρεστῶτες] παρεστηκότες D. περιεστῶτες G. 1. ἔλεγον] εἶπον L. 13. 17.
τῷ Πέτρῳ] D. αὐτῷ Ev. 13. 17. αὐτῷ τῷ Πέτρῳ 106. εἶ] εἷς Colb. ϛ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ] — 73. Verſ *Goth*.
καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει] — CDL 1. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Euſebius* *Auguſtin*. de C. E. III. 6. *Millius* prol. 409.
71. ἀναθεματίζειν] καταθεματίζειν 11. 45. *Theophylactus*.
ὀμνύειν] λέγειν D. ὀμνύναι EL. 2. 9. 12. 13. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 49. 51. 52. 53. 55. 62. 64. 71. 73. 74. 78. 83. 86. 87 90. 92. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1471.
τοῦτον] — DK. 27. 57. 64. Verſio *Goth*. 72. καὶ primum] + εὐθέως DG. 69. *Euſebius*. + εὐθὺς L.
ἐκ δευτέρου] — L. δεύτερον 61. ἀνεμνήσθη] ἀναμνησθεὶς G. 1. 69. ἐμνήσθη 74. 89. 90.
τοῦ ῥήματος οὗ] τὸ ῥῆμα ὁ DEFGHK 2. 3. 9. 10. 11. 12. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52 53. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63 66. 70. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 92. Ev. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut*. *Bengelii*. probante *J. Millio* prol. 1101. τὸ ῥῆμα ὡς AL 42. 72. 106. ῥήματος] + Ἰησοῦ 28.
οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] τοῦ Ἰησοῦ εἰπόντος 1. Verſio *Sax*. *Syra* poſterior, & edita in margine.
εἶπεν] ἐλάλησεν Evang. 15. αὐτῷ ὁ] — D.
ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς] — D. καὶ poſtremum] — 1.
ϛ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε] — 37. ἐπιβαλὼν ἔκλαιε] ἤρξατο κλαίειν D. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Syr*.
1. εὐθέως] εὐθὺς L.
ἐπὶ τὸ] — DL. 46. *Orig*. in Jo. XI. 49. Verſio *Copt*. ἐπὶ τῷ 70. Variae Lectiones *Bogardi*.
ποιήσαντες] ἐποίησαν D Evang. 7. 9. 10. 14. *Origenes*. ἑτοιμάσαντες L. λαβόντες Evang. 13.
πρεσβυτέρων ϛ] + τῶν D 1. *Origenes*. πρεσβυτέρων ϛ γραμματέων] γραμματέων ϛ πρεσβυτέρων C.
ὅλον τὸ συνέδριον] ὅλου τοῦ συνεδρίου Editio *E. Schmidii*. + καὶ D. Verſio *Syr*.
δήσαντες τὸν Ἰησοῦν] κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δήσαντες αὐτὸν Evang. 7. 9. 12. 14.
ἀπήνεγκαν] ἀπήγαγον DG 1. Evang. 13. 17. *Origenes*. + αὐτὸν *Syra* prior, & poſterior cum obelo.
+ εἰς τὴν αὐλὴν D. *Origenes*. ϛ παρέδωκαν] — Evang. 7. Verſio *Goth*. + αὐτὸν 13. 56. 58. 69.
τῷ] — D. 1. *Origenes*. Πιλάτῳ] + τῷ ἡγεμόνι Codices *Syr*.
2. ἐπηρώτησεν] ἠρώτησεν 60. αὐτὸν] — 59.
Πιλάτος] Πιλᾶτος E. 72. Editio *Eraſmi* ſemper. + λέγων 69. ὁ δὲ] καὶ D. — 58. + Ἰησοῦς 67.

ἐπιβάλλειν. *Polyb*. I. 80. ἐφ' οἷς αὐτέριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν μίαν ἔφη σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι. Leg. 37. Γενομένης δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν μνήμης τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ πρεσβευτὴς πολλοὺς τινας διετίθετο λόγους, ἐγκωμιάζων τὸν πτολεμαῖον. *Theophraſtus* Char. VIII. ὁ δὲ λογοποιὸς —— ἐρωτῆσαι πόθεν σὺ; καὶ τί λέγεις; καὶ ἔχεις περὶ τοῦδε εἰπεῖν καινόν; καὶ ἐπιβαλὼν ἐρωτᾶν μὴ λέγεται τι καινότερον, καὶ μὴν ἀγαθά γε ἐστὶ τὰ λεγόμενα; *Olympiodor*. in Eccleſiaſt. III. 14. οἱ δὲ τῇ τῶν γεγονότων θεωρίᾳ ἐπιβάλλοντες. *Euſtath*. in Il. λ. p. 783. 33. εἰ δὲ χρὴ καὶ ἄλλως ἀκριβέστερον ἐπιβαλεῖν. & μ. p. 866. 23. πλὴν εἴ τις ἀνεπιβούλως ἐπιβαλεῖ, ἔχοι ἂν νοῆσαι. & ω. p. 1465. 18. ὡς δὲ ἀντιλέγεται ἡ τοιαύτη αἰτίησις, δῆλον τοῖς εὐφυῶς ἐπιβάλλουσιν. in Od. α. 41. 6. τὸ δὲ ἐπιβάλλειν πρόθεσιν τινα δηλοῖ καὶ περιττότητα ἐπιτευκτικὴν, ἐπιβάλλει γοῦν τις νοήματι, ἢ ἔργῳ, ἤγουν ἠκριβωμένως ἐγχειρεῖ, καὶ ἐπιτυχῶς νοεῖ. θ. p. 310. 37. ἕτεροι δὲ μαθηματικώτεροι ἐπέβαλλον τοῖς ῥηθεῖσιν —— ἄλλοι δὲ ἁπλούστερον ἐπιβάλλοντες. *Plut*. πῶς ἂν ἑκάστῳ τῶν Ὅμηρος ἐπιβέβληκε; *Diodor*. *S*. II. 7. Ἡ δὲ Σεμίραμις οὖσα φύσει μεγαλεπίβολος —— πόλιν μὲν ἐπεβάλετο κτίζειν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. *Cic*. de N. D. I. 20. Si immenſam & interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis, in quam ſe injiciens animus & intendens ita late longeque peregrinatur, ut nullam omnino oram ultimam videat, in qua poſſit inſiſtere. *Diog*. *L*. Epicurus X. 31. τὰς φανταστικὰς ἐπιβολὰς τῆς διανοίας. & 35. τῆς γὰρ ἀθρόας ἐπιβολῆς πυκνὸν δεόμεθα 36. ταῖς ἐπιβολαῖς ὀξέως δύνασθαι χρῆσθαι 38. κατὰ τὰς παρούσας ἐπιβολὰς —— διανοίας. *Plotin*. Ennead. V. 9. 7. οὐκ ἐπιβάλλων, ὡς οὐκ ἔχων ἢ ἐπικτώμενος —— ἢ πῶς ἂν ἔλθοι ἐπὶ τὸ νοεῖν αὐτό; οὐ γὰρ δὴ κατὰ συντυχίαν, οὐδ' ἐπέβαλεν εἰκῆ. 5. 12. ποῦ ἐπιβαλὼν, καὶ πρὸς τί ἀτενίσας, οὐχ εὑρήσεις ἐκεῖ. *M. Antoninus* X. 30. τούτῳ γὰρ ἐπιβαλὼν, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς.

1. *Act*. III. 1. *Thucydides* II. *Polybius* III. 83. ἐπὶ τὴν ἑωθινήν. *Achilles Tatius* II. p. 131. ἐπὶ τὴν Γ. θύραν al. ὥραν. *Arrianus* Exp. Al. III. 18. ἐπὶ τὴν ἕω.

 7. *Phry-*

ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ· Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. 3
Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα 4
σου καταμαρτυροῦσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλά- 5
τον. Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ᾐτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος 7
Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. Καὶ 8
ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 9
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· Θέλετε, ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; (Ἐγίνωσκε 10
γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.) Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν 11
ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς, πάλιν 12
εἶπεν αὐτοῖς· Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; 14
Οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄ- 15
χλῳ

ἀποκριθεὶς] — 56. εἶπεν αὐτῷ] αὐτῷ λέγει D. 1. αὐτῷ εἶπεν C.
3. κατηγόρουν] κατηγοροῦσιν D. at in Vers. Latina: accusabant.
πολλὰ] + αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 7. 13. 51. 53. 60. 61. 67. 69. 74. 76. 89. 90. Colb. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut*. *Plantin*. *Wechel*. *Stephani* 1. 2. *Genev*. Versio *Armen*. *Syra* posterior *Æthiop*. *Origenes*, *Beza*. 4. πάλιν] — 60. Colb.
πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν] ἐπηρώτησεν αὐτὸν πάλιν. D.
ἐπηρώτησεν] ἐπηρώτα 13. 60. 69. 76. Colb. Versio *Syra* posterior in margine.
λέγων] καὶ ἔλεγεν C. — 1. σοῦ] σοι 13.
καταμαρτυροῦσιν] κατηγοροῦσιν D. Versio *Vulg*. *Copt*. *Lutheri*. μαρτυροῦσιν 40. 5. οὐκέτι] — 106.
ἀπεκρίθη] ἀπεκρίνατο G. 1. 69. 6. δὲ] + τὴν D.
ἀπέλυεν] εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν 13. 69. εἰώθει ἀπολύειν Versio *Vulg*. *Syr*.
ὅνπερ ᾐτοῦντο] ὃν παρῃτοῦντο A. ὃν ἂν ᾐτοῦντο DG 69. ὃν ᾐτοῦντο 1. 7. δὲ] + τότε 13. 69.
συστασιαστῶν] στασιαστῶν CDK Colb. 1. 34. 39 56. 58. 69. Ev. 13. φόνον πεποιήκεισαν] πεποιήκεισαν φόνον D.
πεποιήκεισαν] ἐπεποιήκεισαν F 61. Editio *Erasmi* 4. 5. *Bogardi*. ἐπεποίηκειαν Editio *Erasmi* 3. πεποιήκασι. 71. Evang. 13. Editio *Erasmi* 2. *Colinaei*. πεποίηκαν 28. πεποιήκεσαν 74. Evang. 17.
8. ἀναβοήσας] ἀναβὰς ὁ ὄχλος D Versio *Goth*. ἀναβὰς B. Versio *Vulg*. *Copt*. *Lutheri*. *Æthiop*. αἰτεῖσθαι] + αὐτὸν D.
9. ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων] ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς D Codices *Latini*. ἀπεκρίνατο 33. + τίνα Colb.
ὑμῖν] — D. 10. ἐγίνωσκε] ἐπεγίνωσκεν AK. 47. 54. ᾔδει D. 1. 69. γὰρ] + Πιλάτος Versio *Syr*.
παραδεδώκεισαν] παρεδεδώκεισαν 3. 72. 78. παρεδώκεισαν A. 9. παρέδωκαν DH. 1. 69.
οἱ ἀρχιερεῖς] — 1. Evang. 13. Versio *Copt*. 11. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς] — Evang. 17. Versio *Armen*.
ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον] ἔπεισαν τῷ ὄχλῳ D. a prima manu.
ἀνέσεισαν] ἀνέπεισαν 3. 9. 12. 57. 70. 73. Evang. 18. Versio *Armen*. ἀνέστησαν 63. 64. Evang. 19.
τὸν ὄχλον] — 61. τὸν posterius] — D.
12. ἀποκριθεὶς] — Versio *Syr*. πάλιν] — D 13. 27. 34. 39. 40. 53. 57. Versio *Goth*. *Syr*. *Copt*.
θέλετε] — 1. 13. 33. 40. 69. Versio *Copt*. + ἵνα Evang. 15. *Theophylactus*.
ὃν λέγετε] — AD 13. 69. Evang. 13. Versio *Vulg*. *Armen*. probante *J. Millio* prol. 1344.
βασιλέα] βασιλεῖ D. prob. *J. Millio*. τὸν βασιλέα AC. 13. 69. Ev. 13. 13. πάλιν ἔκραξαν] ἔκραξαν πάλιν D.
ἔκραξαν] ἔκραζον G 13. 69. 73. Evang. 15. ἀνέκραξαν 40. + λέγοντες ADMK. 15. Colb. 42. 72. 76. Ev. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 18. 19. Codd. *Latini*. + ἀνασειόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἔλεγον G. 13. 69. Versio *Syra* post. in margine.
ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτὸν] σταύρωσον αὐτὸν ἔκραξαν 90. a prima manu. σταύρωσον] + σταύρωσον 47. 64.
14. περισσοτέρως] περισσῶς ACDGHKM 1. 3. 9. 11. 12. 13. 15. 33. 36. 37. 40. 42. 45. 49. 53. 60. 63. 69. 70. 72. 106. Evang. 15. ἔκραξαν] ἔκραζον ADGK 1. 42. 68. 69. 72. Versio *Vulg*. + λέγοντες A.
15. Πιλάτος] + ἔλεγεν αὐτοῖς 69. βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι] — D. βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ ὄχλῳ C.
ὄχλῳ] λαῷ 106. Versio *Syra* posterior.
καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας] τὸν δὲ Ἰησοῦν φλαγελλώσας παρέδωκεν D. a prima manu. Versio *Copt*.

7. *Phrynichus* p. 58. ἠκηκόεισαν, ἐγεγράφεισαν, ἐπεποιήκεισαν, ἐνενοήκεισαν ἐρεῖς· ἀλλ' οὐ σὺν τῷ ι. ἠκηκόεσαν. *Moeris*. στασιώτης, ἀττικῶς· στασιαστὴς, ἑλληνικῶς.

8. *Isocrat*. Panathen. οὐκ ἐθορύβησαν, ὃ ποιεῖν εἰώθασι πᾶσι τοῖς χαριέντως διειλεγμένοις, ἀλλ' ἀνεβόησαν, ὡς ὑπερβαλλόντως εἰρηκότος. *Dinarch*. in Aristogiton. ἐὰν μὲν ἡμεῖς οἱ κατήγοροι δέκα ὄντες τὸ ὕδωρ ἀναλώσωμεν ἅπαν, καὶ ἀναβοήσωμεν, ὡς δεινόν ἐστιν ἀφεῖσθαι τοὺς εἰλημμένους ἔχοντας ἐπ' αὐτοφώρῳ δῶρα κατὰ τῆς πατρίδος.

11. *Diodorus S*. Exc. Leg. 35. ἀνέσειον τὰ πλήθη.

15. *Polyb*. Exc. Leg. p. 1325. ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιῇ τῇ συγκλήτῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν. *Diogenes* L. Bio IV. 50. τὸ ἱκανόν σοι ποιήσω, ἐὰν παρακλήτους πέμψῃς. *Appianus* Punic. p. 68. εἰ τὸ ἱκανὸν ποιήσετε Ῥωμαίοις.

17. *Polyb*. II. 2. ᾧ ποτ' ἂν ἡ τύχη βουληθῇ, περιθεῖναι τοῦτον τὸν στέφανον. *Herodian*. VI. 2. 19. περιθέμενος τὸ διάδημα. *Aristot*. de Mundo. ὁ δὲ κνημῖδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται· *Plut*. de Audit. p. 46. A. ὥσπερ ἀθλητῇ κρίνων ἢ ῥόδων στέφανον, οὐ δάφνης οὐδὲ κοτίνου περιτιθέντες. *Philostrat*. . . Μελεάγρῳ στέφανον περιέθηκε. Aristoph. ap *Suidam*. περίθου τόνδε πρότερον πρὶν λέγειν. *Plut*. de Herodot. p. 870. F. ὃν διὰ πᾶσα Ἑλλὰς ἐλευθερίας ἀμφέθετο στέφανον. *Arrianus* Epictet. I. 19. εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου.

21. *Galen*. de Facult. Medic. Simpl. VI. καὶ μὲν δὴ καὶ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ πολλὰ μὲν κἀν τοῖς θεραπευτικοῖς βιβλίοις γέγραπται φάρμακα, καὶ περὶ βοτανῶν δὲ δι' ἑξαμέτρων ἐπῶν σύγκειται δ. Ejus libri extant de morbis vesicae, de purgantibus, & de partibus Corporis Humani. *Jos*. A. XVII. 10. 3. Ῥοῦφος δὲ καὶ Γράτος Γ. χιλίους τῶν μαχιμωτάτων τοῦ Ἡρώδου στρατεύματος ἔχοντες —— καί τι καὶ ἱππικὸν ἦν ὑπὸ τῷ Ῥούφῳ τεταγμένον. B. VII. 2. Τερέντιος Ῥοῦφος, οὗτος γὰρ ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο. *Q. Curtius* Rufus historicus. *Martial*. I. 69. Quicquid agit Rufus, nihil est nisi Naevia Rufo. *Cic*. Epist. IX. 24. Rufum istum, amicum tuum,

χλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελ-
16 λώσας, ἵνα σταυρωθῇ. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώ-
17 ριον· καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν
18 αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. Καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν· Χαῖρε ~ βασιλεῦ
19 τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέντες
20 τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύ-
ραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.
21 Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέ-
22 ρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ
23 τόπον· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον
24 οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, ~ διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
βάλ-

~ ὁ βασιλεὺς ~ διαμερίζονται

παρέδωκεν] + αὐτοῖς F. 54. Versio *Syr.*
16. ἔσω τῆς αὐλῆς] ἔσω εἰς την αὐλην D. 1. 59. 69. ἕως τῆς αὐλῆς 91. Evang. 15. εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ καϊάφα M. 1. Evang. 12. 13. 14. 15. 17. εἰς την αὐλην C. ex emendatione. Versio *Vulg. Goth. Syra, Copt.*
ὅ ἐστι πραιτώριον] τοῦ πραιτωρίου Versio *Vulg. Copt. J. Millius* prol. 410.
συγκαλοῦσιν] καλοῦσιν D. at in Vers. Latina: convocaverunt. συνάγουσιν Evang. 13. 19.
ὅλην] — 106. 17. καὶ prius] — C.
ἐνδύουσιν] ἐνδιδύσκουσιν CDF 1. 13. 69. αὐτὸν] αὐτῷ 11. 15. Evang. 16.
πορφύραν] χλαμύδα κοκκίνην καὶ πορφύραν 69. Versio *Armen.* χλαμύδαν κοκκίνην 12. 13. 61.
περιτιθέασιν] ἐπιτιθέασιν D. Versio *Vulg.* πλέξαντες] — D. ἀκάνθινον στέφανον] στέφανον ἐξ ἀκανθῶν 1.
18. αὐτὸν] + καὶ λέγειν C. ut videtur. 10. 11. 27. 33. 47. 49. 51. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 67. 78. 80. 83. 106. Ev. 14. Editio *Complut Wechelii Plant. Genev.* Versio *Armena. Theophylactus.* + λέγοντες 74. ex emendatione 91.
βασιλεῦ] βασιλευς D 2. ὁ βασιλεὺς ACEFGHK 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. ex emendatione 45. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 70. 71. 74. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 2. 6. 12. 13. 14. 15. 17. 19 24. Editio *Complut. Wechelii, Stephani* 1. 2. *Genev.*
19. αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν] τὴν κεφαλην αὐτοῦ 74. 89. 90.
αὐτοῦ την κεφαλην καλάμῳ] αὐτὸν καλάμῳ εἰς την κεφαλὴν D. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ] — D.
20. καὶ prius] — 69. ἐνέπαιξαν αὐτῷ] — D.
ἐξέδυσαν] ἐξέδυσαν 73. αὐτὸν primo loco] αὐτῷ 59. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.*
πορφύραν] χλαμύδα 1. 61. Colb. χλαμύδα καὶ την πορφύραν 12. 13. 69. Versio *Armen.*
τὰ ἴδια] — D. αὐτοῦ C. αὐτοῦ τὰ ἴδια 59. ἐξάγουσιν] ἄγουσιν A. αὐτὸν tertio loco] — 1.
ἵνα σταυρώσωσιν] ὥστε σταυρῶσαι 1. 72. ἵνα σταυρώσουσιν AC. αὐτὸν postremum] — D.
21. παράγοντά τινα Σίμωνα] τὸν Σίμωνα παράγοντα τὸν D. τινα Σίμωνα] Σίμωνά τινα 1.
ἀπ'] ἀπο D. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* καὶ Ῥούφου] τοῦ Ῥούφου 47. alius teste *Erasmo.*
22. φέρουσιν] ἄγουσιν D. 13. 69. ἐπι] + τὸν FL 12. 34. 36. 37. 39. 40. 69 + τὸ 7. 13. 14. 15. 17. εἰς 69.
Γολγοθᾶ] Γοθᾶν L. Γολγοθᾶν FK. 4. 5. 8. 45. 46. 52. 54. 57. 61. 63. 65. 68. 72. 87. Evang. 2. 6. 16. 19. 20. 24. Colb. tres. Editio *Complut. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1424.
Γολγοθᾶ τόπον] τόπον Γολγοθᾶ D. μεθερμηνευόμενον] μεθερμηνευόμενος A. 106.
23. πιεῖν — L. Versio *Copt. Armen.* ὁ δὲ] καὶ D Versio *Vulg.* καὶ γευσάμενος 1. + γευσάμενος G.
24. σταυρώσαντες] ἐσταύρωσαν Versio *Syra* posterior & edita in margine.
διεμέριζον] διαμερίζονται A C D E F G H K L M 2. 4. 6. 7. 10. 12. Colb. 27. 28. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 50. 51. 54 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 87. 89. 90. 91. 92 Evang. 2. 3. 6. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 22. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Aldi, Bengelii. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101. διαμερίζουσι 86. διεμερίζοντο 13. 36. 40. 53. 69. 72. Ev. 20. διαμεριζόμενοι 52. Versio *Goth.* διαμερίζοντες 11. Versio *Syra* posterior & Edita in marg. διεμερίσαντο Evang. 13.

de quo iterum jam ad me scribis. & V. 19. 20. Cicero Rufo. XIV. 14. Quintus pater & filius & Rufus vobis salutem dicunt. *Tacit.* A. III. 38. Trebellienus Rufus. Helvius Rufus H. 1. 8. Cluvius Rufus. A. XVI. 17. Rufus Crispinus. *Rom.* XVI. 13. quem locum de hoc ipso Rufo intelligendum esse puto.

23. *Galen.* de facult. Medic. Simplic. V. ὁ τοῦ μήκωνος ὀπὸς, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ὁ στύραξ, καὶ ὁ κρόκος, ταῦτα γὰρ εἰ μὲν πλείω ποθείη, τὰ μὲν ἐκμαίνει, τὰ δὲ θάνατον ἐπιφέρει· μετὰ συμμετρίας δέ τινος ἐπιμιγνύμενα τοῖς ἄλλοις ἀρήγει. *Theophrast.* de Odor. διὸ καὶ τῶν οἴνων τισὶ τὰ τοιαῦτα μιγνύντες ὥσπερ κέντρον ἐμποιοῦσιν· ἔστι δὲ μὲν σμύρνα θερμὴ καὶ δηκτικὴ μετὰ στύψεως, ἔχει δὲ καὶ πικρίαν. *Athenaeus* XI. p. 464. C. σμύρνης γὰρ καὶ σχίνου καὶ τῶν τοιούτων εἰς τὸ ὕδωρ ἐμβληθέντων ἕψονται καὶ παραχεόντων εἰς τὸν οἶνον ἧττον μεθύσκουσιν. *Plinius* H. N. XIV. 15. lautissima apud priscos vina erant, myrrhae odore condita. *Galenus* de Medic. Compos. per partes Corp. II. ἔνιοι σμύρναν ὄξει τρίψαντες ἢ ἀλόην μετὰ μοτῶν ἐπιτιθέασιν. *Tanchuma* p. 126. Si quis reus erat lapidationis, attulerunt ei vinum bonum & generosum, & bibendum dederunt, ne affligeretur lapidatione — ita faciunt omnibus qui per Synedrium ad mortem damnantur. *Massecheth Semachoth* II. 9. iis qui sententia judicum occiduntur, dant bibendum vinum & tus, ne affligantur. *Avoda Sara* II. 3. interdictum est vinum & acetum idololatrarum. *Sanhedrin* f. 43. 1. Dixit R. Chaja f. R. Ascher dixisse R. Chasdam: Exeunti, ut capite plectatur, dant bibendum granum turis in poculo vini, ut alienetur mens ejus S. D. Prov. XXXI. 6. Date siceram pereunti, & vinum amaris anima. Traditio autem est: mulieres Hierosolymitanas honestiores spontaneo motu tale vinum attulisse, eique obtulisse. Si autem illae non dedissent, unde praebebatur? opinio est, sumtus esse faciendos ex bonis coetus S. D. date, scil. ex eo

βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν 25
ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥ'Σ ΤΩ͂Ν ἸΟΥ- 26
ΔΑΙ'ΩΝ. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς· ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων 27
αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παρα- 28
πορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· Οὐὰ, 29
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν· Σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ 30
τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως ~~ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ- 31
ματέων, ἔλεγον· Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ 32
Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν· Καὶ οἱ συνεσταυρω-
μένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 33
γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ τῇ ὥρα τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· 34
Ἐλωΐ Ἐλωΐ, ~ λαμμᾶ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· Ὁ Θεός μου, ὁ Θεός
μου,

~ λιμᾶ

βάλλοντες] βαλόντες LM 34. a prima manu. 87. Evang. 24. Verſio *Syr.* τις τι ἄρῃ] — D.
τι] — 50. 63. Evang. 21. 25. δὲ] — F. καὶ] ὅτε 69.
ὥρα τρίτη] τρίτη ὥρα AC. a prima manu. *Hieronymus* in Pſal. LXXVII. Error ſcriptorum fuit, & in Marco hora VI. ſcriptum fuit, ſed multi epiſemum Graecum ϛ putaverunt eſſe Γ. ὥρα ἕκτη Verſio *Syra* poſterior in margine, *Æthiop.* vid. Proleg. p. 5.
ἐσταύρωσαν] ἐφύλασσον D.
26. καὶ ἦν ἡ] ἦν δὲ D.
ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας] αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς 50.
ἐπιγεγραμμένη] — 40. γεγραμμένη 50. 63. + οὗτός ἐστιν D 33. + χαῖρε 76.
27. σὺν αὐτῷ σταυροῦσι] συσταυροῦσιν αὐτῷ 61. σταυροῦσι] σταυροῦνται D. at in Verſio Latina: crucifixerunt.
λῃστὰς] λῃσταὶ D. αὐτοῦ] — D 1. 29. 67. 71. 80
28.] — ACD. 27. 29. 34. 39. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. ἡ λέγουσα] — Verſio *Copt.* + τὸ 76.
29. παραπορευόμενοι] παράγοντες D. *Euſebius* D. X. 8. αὐτῶν] — D 59. Verſio *Copt.*
καὶ λέγοντες] λέγοντες 40. οὐὰ] οὐαὶ 56. 58. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* — L. a prima manu.
ἐν] — ACD 27. 44. 57. τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν] οἰκοδομῶν Γ. ἡμέραις D.
30. καὶ κατάβα] καταβὰς D. Verſio *Vulg.* κατάβα L. καὶ κατάβηθι 1. 90. 91. Evang. 13. 15. *Euſebius.*
ab ἀπὸ ad ἀπὸ comm. 32.] — L. 31. ὁμοίως] — D.
δὲ] — AC a prima manu DEGK 1. 2. 9. 10. 11. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 50. 53. 56. 57. 58. 60. 64. 66. 69. 71. 72. 83. 86. 92. 106. Evang. 6. 13. 14. 15. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantin. Bengelii*, *Eraſmi*, *Aldi*, *Genev. Bogardi.* Verſio *Vulg. Copt. Euſebius*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1344.
πρὸς] εἰς D. *Euſebius.*
πρὸς ἀλλήλους] — 28. 69. ἔλεγον] λέγοντες Evang. 6. Verſio *Copt.*
σῶσαι] Interrogandi notam apponunt Codices Stephani omnes, 44. 51. 65. 70. 71. 72. 83. 86. Evang. 6. Editio *Wechelii.* probante *J. A. Bengelio* & *Beza.* 32. ὁ χριστὸς ὁ] εἰ ὁ χριστὸς ἐστι 61. τοῦ prius] — D 1. 69. 72.
πιστεύσωμεν] + αὐτῷ DFGH 1. 7. 10. 13. Colb. tres. 35. 47. 49. 50. 51. 53. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 74. 83. 86. 106. Evang. 3. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 22. 24. Verſio *Syra. Euſebius.* + ἐν αὐτῷ C. ex emendatione. M. 14. + ἐπ' αὐτῷ 90. + εἰς αὐτὸν 52. 67. 68.
συνεσταυρωμένοι] + σὺν L. αὐτῷ] — D. αὐτὸν] αὐτῷ 44.
33. γενομένης δὲ] καὶ γενομένης DGLM. 1. 28. 29. 44. 57. 69. Verſio *Copt. Syr.*
ἕκτης] Γ. D. a prima manu, at in Verſ. Latina: ſexta. ὅλην τὴν γῆν] ὅλης τῆς γῆς D 29.
ἐννάτης] ἐνάτης ACDF 1. 3. 72. 73. 92. Editio *Complut. Eraſmi* 1. & commate ſequente. probante *J. Millio* prol. 1101.
34. ὥρα τῇ ἐννάτῃ] ἐνάτῃ ὥρα DF. 1. 69. *Euſebius* D. X. 8. ὥρα ἐνάτῃ Editio *Complut.*
ἐβόησεν] ἐφώνησεν D. ἀνεβόησεν M 64. ὁ Ἰησοῦς] ἐν D. λέγων] — DL 56. 58. Verſio *Copt.*
ἐλωῒ ἐλωῒ] ἠλεὶ ἠλεὶ D. Verſio *Armena. Euſebius.* probante *H. Grotio.* ἐλωῒ ἐλωῒ 36.
λαμμᾶ] λαμᾶ D. 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei. Stephani* 2. *Bogardi.* λεμὰ CL 72. Verſio *Sax. Syr. Copt. Heſychius* in Jon. II. 5. λιμὰ AEFGHKM 2. 3. 9. 10. 11. 15. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 4. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. Editio

eo quod veſtrum eſt. *Bammidbar* R. X. f. 198. 4. Omnes a Synedrio ad mortem damnati potarunt vino vivo, ut abriperetur intellectus ejus S. D. Prov. XXXI. De perituro dicitur id fieri, ut oblivilcatur mortis, quae eſt ipſius miſeria.

At hic non mulieres ex ſenſu miſericordiae praebent vinum aromaticum generoſum & pretioſum; ſed milites per ludibrium porrigunt poſcam aceſcentem & amaram.

25. *Martial.* IV. 8. Exercet raucos *tertia* cauſidicos. *Horat.* Sat. I. 9. 25. Ventum erat ad Veſtae, quarta jam parte diei praeterita, & caſu tunc reſpondere vadatus Debebat. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 529, 29. καὶ ἡ θέα διενενέμητο. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα τῶν θεαμάτων ἄχρι Γ. ὥρας καὶ δ. ἐξ ἑωθινοῦ ταῦτα ἦν, Ἰουδαῖοι μαστιγούμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, καταδικαζόμενοι διὰ μέσης τῆς ὀρχήστρας ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ.

29. οὐὰ] *Echa* R. I. 5. *Koheleth* R. VII. 13. F. Betia nepos Jochananis f. Succai dixit: cur dixiſti vae? Reſpondit Jochanan, non dixi vae, ſed va. Inter vae & va evaſit. Sch. particula gaudentis. *Eſther* R. I. 1. quando juſti acipiunt magnitudinem, gaudium & laetitia eſt in mundo Vah, vah: quando vero impii accipiunt magnitudinem, vae & gemitus & aeſtus irae eſt in mundo. *Dio* Nerva πάντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν ὅτι μάλιστα συμβοώντων ὀλυμπιονίκα οὐὰ, πυθιονίκα οὐὰ. . . . . Vah qualem me putas eſſe. *Ter.* Adelph. III. 2. 17. Tum autem Syrum impulſorem vah, quibus illum lacerarem modis? admirantis vocula & acclamantis, *Arrian.* Epictet. III. 23. ἐπαί-

35 μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; Καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον· Ἰδοὺ,
36 Ἠλίαν φωνεῖ. Δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ, ἐπό-
37 τιζεν αὐτὸν, λέγων· Ἄφετε· ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν· Ὁ δὲ Ἰησοῦς
38 ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο,
39 ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω
40 κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν· Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυ-
ναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι· ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰα-
41 κώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ Σαλώμη Αἳ καὶ, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠ-
κολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱερο-
42 σόλυμα. Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, (ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον,) Ἠλ-
43 θεν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰη-

Complut. Stephani 1. Versio Goth. Syra poster. *Victor*, *Athanas.* c. Arian. IV. *Pseudo-Athanas.* de Pass. D. *Theophylactus.*
σαβαχθανί] ζαφθανεί D. *Latini.* Versio Codices *Saxon.* σιβακθανεί A 9. Versio *Goth.*
μου prius] — AEFK 1. 34. 40. 42. 44. 46. 47. 53. 55. 57. 59 62. 63. 69. 72. 73. 80. 83. 106. Evang. 2. 13. 14. 15. 17. Editio *Erasmi* 1. *Eusebius*, *Theophylactus.*
με ἐγκατέλιπες] ὠνείδισας με D. sed in Vers. Latina: me dereliquisti. με ἐγκατέλιπας Edit. *Erasmi* 1.
35. παρεστηκότων] παρεστώτων D 33. 68. Evang. 7. 9. 10. 12. 18. 19. ἐκεῖ ἑστηκότων A. ἀκούσαντες] — C.
ἰδοὺ] — D. Codices *Latini.* ἴδε F. 1. 13. 33. 69. 78. Evang. 7. 9. 12. 18. ὅτι C. 72. Evang. 13. 17. ὅτι ἰδοὺ K 11.
Ἠλίαν] Ἠλίᾳ 36. φωνεῖ] + οὗτος D.
36. Δραμὼν δὲ] καὶ δραμὼν D. 1. 72. καὶ δραμόντες 13. 69. εἷς] + ἐξ αὐτῶν 74. ex emendatione.
εἷς καὶ] — 12. 61. τις L. γεμίσας] πλήσας D. ἐγέμισαν 13. 69. γεμήσας Editio *Erasmi*, *Aldi.*
σπόγγον] σφόγγον D.
περιθείς τε] καὶ περιθεὶς 1. 27. 38. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* περιθεὶς L. 67. Versio *Goth.* ἐπιθεὶς D. περιθεὶς τῷ Evang. 13. 17. καὶ περιθέντες 13. 69.
ἐπότιζεν αὐτὸν λέγων] — D at in Vers. Latina: & potum, dabat ei dicens. ἐπότισαν αὐτὸν λέγοντες 13. ἐπότιζον αὐτὸν λέγοντες 69. λέγων] οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον 28. ἠλίας] + σῶσαι καὶ 69.
ἄφετε] ἄφες D 1. 5. 36. 40. 47. 53. 56. 58. 59. 61. 69. 87. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. 19. 24. Versio *Goth. Copt.*
38. εἰς δύο] — 40. Bodlej. unus. + μέρη D. κάτω] κάτωθεν 69.
39. ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ] ἐκεῖ D. αὐτῷ 1. 59. Colb. Versio *Syr.* — 72.
ὅτι οὕτως κράξας] οὕτως αὐτὸν κράξαντα καὶ D. οὕτως κράξας] — Versio *Copt. Arab.*
ἦν] + τοῦ 69. εἶπεν] — D.
ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ] οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεοῦ υἱὸς ἦν. D. 40. δὲ] + ἐκεῖ D.
καὶ primum] — Codices *Syr. Theophylactus.* + αἱ A. ἦν] — L. Codices *Latini.*
καὶ secundum] — D 1. 9. 10. 11. 28. Colb. 56. 58. 59. 60. 62. 69. 83. 90. Ev. 24. Editio *Complut. Plantin. Erasmi Aldi*, *Stephani* 1. 2. *Colinaei*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Copt.* Μαρία] Μαριὰμ C. 1. Versio *Syra.* bis.
ἡ prius] — D. 28. Editio *Erasmi* 1.
ἡ τοῦ] — DF a prima manu L. 78. Colb. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi.* ἡ C. 1. 72. Colb. duo. τοῦ 90.
Ἰωσῆ] Ἰάσητος DL 69. Versio *Copt. Hieron.* c. Helvid. ἰάσηπος 1. Versio *Sax.* Ἰωσὴφ Versio *Vulg. Æthiop.*
41. αἳ prius] — ACDL 67. 92. Versio *Vulg. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1345.
ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ] ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἦν Evang. 6. ἠκολούθουν] ἠκολούθησαν D. 59.
καὶ διηκόνουν αὐτῷ] — CD. 2. 38. 51. Evang. 13. Editio *Erasmi* 1. *Aldi. Theophylactus.* διακονῆσαι αὐτῷ 28.
ἄλλαι] ἕτεραι A. αἱ posterius] — A. 42. ἐπεὶ] ἐπειδὴ A.
προσάββατον] πρὶν σάββατον D. προσσάββατον AEL 3. 9. 37. 38. 45. 46. 48. 50. 53. 61. 63. 64. 73. 74. 89. 90. 92. Evang. 6.
43. ἦλθεν] ἐλθὼν ACKL. 1. 27. 33. 35. 42. 49. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 72. 74. 83. 89. 90. 106. Evang. 1. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 24. Versio *Copt. Goth. Theodoret.* Dial. III. probante *T. Beza.*
καὶ αὐτὸς ἦν] ἦν καὶ αὐτὸς D. θεοῦ] + καὶ 38. ex emendatione. 51. 63. 64. Editio *Complut.*
εἰσῆλθε] ἦλθεν D. σῶμα] πτῶμα D.

αἴνεσον με —— εἰπὲ μοι· Οὐὰ καὶ θαυμαστῶς —— τούτου ἕνεκα ἀποδημήσουσιν ἄνθρωποι νεώτεροι, καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῶν ἀπολείψουσι, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὸ κτησείδιον, ἵνα σοὶ οὐὰ φασὶν ἐπιφωνημάτια λέγοντι. οὐὰ Laudantium acclamatio. *Ter.* Andr. III. 4. 10. vah, consilium callidum. *Plaut.* Curc. III. 179. Vah. C. quid mirare? . . . Vah homo impudens.

34. ἐλωΐ] *Judic.* V. 5. in Versione Graeca.

36. *Polyb.* I. 86. ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦτον δ' ἀνέθεσαν ζῶντα. *Antonin* Lib. 13. ἀδελφὸς ὁ τῆς ἀσπαλίδος ὤμοσεν, ὅτι πρότερον τίσεται τὸν τύραννον, ἢ τὸ σῶμα καθαιρήσει τὸ τῆς ἀδελφῆς. inf. com. 46.

37. *Plut.* de Deo Socrat. p. 597. F. τοὺς ἄλλους ἀσπασάμενος αὖθις ἵλεως ἐξέπνευσε. *Sophocl.* Ajac. 1045. ὦ τάλας, ὑφ' οὗ φονέως ἄρ' ἐξέπνευσας; *Anthol.* II. 32. 4. Γαῖος ἐκπνεύσας τὸ πανύστατον ἐχθὲς ὁ λεπτὸς, εἰς τὴν ἐκκομιδὴν οὐδὲν ἀφῆκεν ὅλως.

39. *Aristot.* de Mundo. ἡ μὲν ἶρις ἐξ ἐναντίας φαίνεται ἡλίου τε καὶ σελήνης. *Thucyd.* IV. 33. ἐξ ἐναντίας γὰρ οὗτοι καθεστήκεσαν· ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ κατὰ νώτου.

42. *Glossarium.* Coena pura, προσάββατον.

43. εὐσχήμων] Cod. D. dives. Versio Vulg: nobilis. *Etymol.* εὐσχήμων ὁ κόσμιος καὶ πειθόμενος τοῖς νόμοις, παρὰ τοῦτο ῥητέον. οὐχ ὁ πλούσιος καὶ πολλὰ κεκτημένος. *Phrynichus* p. 146. εὐσχήμων, τοῦτο μὲν οἱ ἀμαθεῖς ἐπὶ τοῦ πλουσίου καὶ ἐν ἀξιώματι ὄντος τάττουσι· οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ καλοῦ καὶ συμμέτρου. *Plut.* parall. Gr. & Ro. 15. Ταρπηΐα τῶν εὐσχημόνων παρθένων τοῦ καπετωλίου φύλαξ. *Horat.* Carm. II. 8. Nec Laconias mihi trahant honestae purpuras clientae. *Petron.* 140. Matrona inter primas honesta, Philumene nomine, quae multas saepe haereditates officio aetatis extorserat. tum anus & floris extincti

 filium

Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, 44
ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ 45
σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι· καὶ κατ- 46
έθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται. 47

ΚΑὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου 1
καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν πρωῒ τῆς 2
μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς 3
ἑαυ-

44. ἐθαύμασεν] ἐθαύμαζεν D. Versio *Vulg.*
τέθνηκε] εἰ τεθνήκει D a prima manu. τεθνήκει ex emendatione. ἐτεθνήκει 49.
αὐτὸν] — 1. πάλαι] ἤδη D. Codex teste *Erasmo*. Editio *Complut.*
ἀπέθανε] τεθνήκει D. 45. ἀπὸ] παρὰ D. 1. 72. ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος] — Vers. *Syr.*
κεντυρίωνος] κεντουρίωνος D. σῶμα] πτῶμα DL. + αὐτῷ D.
46. καὶ primum] ὁ δὲ Ἰωσὴφ D. 38. 106. Versio *Vulg. Syr.* utraque. καὶ καθελὼν] λαβὼν D. καθελὼν L. Vers. *Copt.*
αὐτὸν prius] αὐτὸ 10. Evang. 14. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* ἐνείλησεν] + ἐν 1. 34. 39. 72. + αὐτὸν 28.
τῇ σινδόνι] εἰς τὴν σινδόνα D 53. καὶ tertium] — D.
κατέθηκεν] καθῆκεν A. ἔθηκεν DL. 1. 29. 33. 69. 71. 86. κατέθηκαν K.
αὐτὸν posterius] αὐτὸ A. ἐκ] + τῆς D. 1. Editio *Erasmi* 1.
ἐν] + τῷ D. ἐκ τῆς πέτρας] ἐν τῇ πέτρᾳ 69.
προσεκύλισε] προσκυλίσας D. 1. Colb. μνημείου] + καὶ ἀπῆλθε D. + ἀπῆλθεν G. 1. 59.
47. Μαρία] Μαριὰμ bis 1. Versio *Syr.* + ἡ 44. ἡ posterius] — D.
Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ] ἰακώβου ἐθεάσαντο τὸν τόπον ὅπου D.
Ἰωσῆ] ἡ Ἰωσὴφ A. Versio *Vulg. Origenes* in Matth. XXVII. ἰώσητος L 1. Versio *Copt. Hieronym.* c. Helvid. Ἰακώβου καὶ ἰώσητος μήτηρ 13. 69. Versio *Armen.* τίθεται] τέθειται ACDL.
1. διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ Σαλώμη] πορευθεῖσαι D.
σαββάτου] + ἡ L. Μαρία] Μαριὰμ 1. bis. Versio *Syr.* ἡ prius] — 90.
τοῦ posterius] — CGM. 39. 69. 72. 73. 74. 87. 92. Evang. 24. probante *J. A. Bengelio.*
ἡ τοῦ] — E 1. 10. 11. 12. 14. 28. 35. 44. Colb. duo. 51. 56. 58. 61. 62. 64. 74. 78. 80. 83. 86. 90. Evang. 6. 15. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Plantin. Colinaei, Bogardi, Genev. Stephani* 1. 2.
ἐλθοῦσαι] — D. ἀλείψωσιν αὐτὸν] αὐτὸν ἀλείψωσιν D.
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν M. 12. 13. 34. 35. 39. 50. 51. 56. 58. 60. 62. 66. 69. 70. Evang. 1. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 19. Editio *Complut. Genev.* Versio *Vulg.* τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ 61.
2. λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται] ἔρχονται πρωῒ μιᾶς σαββάτου. D.
τῆς μιᾶς] μιᾷ 1. Versio *Vulg. Syr.* τῇ μιᾷ τῶν L. 74. 93. *Euseb.* D. X. 8. *Severus* in Scholio Cod. 34. 39. οὕτως γὰρ ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφων ἐμφέρεται. *Hesychius*, εἰς μίαν. *Dionysius.* + τῶν 69. Evang. 6. ex emend.
σαββάτων] σαββάτου 36. Colb.
μνημεῖον] μνῆμα C. a prima manu. *Hesychius.* + ἔτι K. 1. 4. 41. 54. 72. *Eusebius Hesychius*, Q. 50. in Cod. Reg. 1882 & 41. λίαν πρωῒ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ἔρχεται ἐπὶ τὸ μνῆμα ἔτι, τὸ γὰρ ἔτι τοῖς ἀκριβεστέροις τῶν ἀντιγράφων ἐμφέρεται δηλοῦν ὡς πρὸς ταῖς ἤδη γεγενημέναις καὶ αὐτὴ τῶν γυναικῶν ἡ ἄφιξις ἐπὶ τὸ μνῆμα γέγονεν — Sermo *Nysseno* adscriptus de Resurr. 11. Versio *Vulg.* ubi tamen ἔτι sequentibus jungitur. probante *T. Beza.* + οὐκέτι *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2. ἀνατείλαντος] ἀνατέλλοντος D. 3. ἑαυτὰς] ἑαυτοὺς D.
ἀποκυλίσει ἡμῖν] ἡμῖν ἀποκαλύψει D. a prima manu. at in Vers. Latina: revolvet.
ἐκ] ἀπὸ CD. 14. 69. *Eusebius*, *Nyssen.* de Resurr. 11. *Severus* Antioch.
4.] ἦν γὰρ μέγας σφόδρα, καὶ ἔρχονται καὶ εὑρίσκουσιν ἀποκεκυλισμένον τὸν λίθον D. *Eusebius.*

filium filiamque ingerebat orbis senibus, & per hanc successionem artem suam perseverabat extendere. *Plinius* Epist. X. 83. quin sit aliquando melius honestorum hominum liberos, quam e plebe in curiam admitti. *Irenaeus* I. 9. Circa mulieres, & hoc circa eas, quae sunt honestae & circumpurpuratae & ditissimae. *Julii Paulli* Sentent. V. til. 19. Humiliores in metallum, honestiores in insulam amissa parte bonorum relegantur. tit. 20. 21. 22. 23. 25. 28. 29. 30. & lib. I. 21. *Suidas.* εὐσχήμων, οὐχ ὁ πολλὰ κεκτημένος καὶ — πλούσιος, ἀλλ' ὁ κόσμιος, καὶ πειθόμενος τοῖς νόμοις. *Jos.* Vit. 9. στάσεις τρεῖς ἦσαν κατὰ τὴν πόλιν, Μία μὲν ἀνδρῶν εὐσχημόνων — ἡ δευτέρα δὲ στάσις ἐξ ἀσημοτάτων συνεστηκυῖα πολεμεῖν ἔκρινε.

προσδεχόμενος] *Xenoph.* Cyrop. III. ἔπεμψέ με ὁ Κῦρος — ὦ Ἰνδὲ, φησὶ γὰρ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν.

44. *Ammonius.* ἀπέθανε, νῦν τέθνηκε, πάλαι.

45. Notantur hic obiter Pilati mores, avaritia insignes. *Philo* legat. ad Caj. T. 2. p. 590, 23. καταδείσαντα μὴ τῷ ὄντι πρεσβευσάμενοι τῆς ἄλλης αὐτοῦ ἐπιτροπῆς ἐξελέγξωσι τὰς δωροδοκίας, τὰς ὕβρεις, τὰς ἁρπαγὰς, τὰς αἰκίας, τὰς ἐπηρείας, τοὺς ἀκρίτους καὶ ἐπαλλήλους φόνους, τὴν ἀνήνυτον καὶ ἀργαλεωτάτην ὠμότητα διεξελθόντες. *Justinus* IX. 4. 4. Atheniensibus — & captivos gratis remisit, & bello consumtorum corpora sepulturae reddidit. 6. Thebanorum porro non solum captivos, verum etiam interfectorum sepulturam vendidit. Philippus Macedo. Cic in *Verr.* V. 45. redimat pretio sepeliendi potestatem. I. 3. iste inventus est qui — parentes pretium pro sepultura liberum posceret. *Macrob.* Sat. IV. 4. Hic enim non tam rogari, aut pecuniam exigere, quam ob hanc causam, indignum erat. *Æneid.* I. 488. Exanimumque auro corpus vendebat Achilles. *Aristot.* Rhet. II. 6. κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. *Liban.* Progymn. 101. A. ὁ δὲ καὶ τὸν νεκρὸν πεποίηται πρόσοδον, καὶ τὸ σῶμα πρίαμος μὲν ὁ πατὴρ ὠνεῖτο πολλῶν χρημάτων, ἐπώλει δὲ ὁ λαμπρὸς ἀχιλλεὺς, καὶ οὓς ᾐκίζετο τεθνεῶτας, ἀπὸ τούτων ἐπλούτει, καὶ οὐκ ἐν τούτοις μόνον ἔξω τῶν ἑλληνικῶν καθίστατο νόμων. *Plato* de Rep. III. p. 612. C. οὕτω φιλοχρήματον, ὥστε παρὰ τοῦ ἀγαμέμνονος δῶρα λαβεῖν καὶ τιμὴν αὖ λαβόντα νεκροῦ ἀπολύειν. *Cic.* in Verr. V. 51. dico etiam in illo supplicio — mercedem funeris

ac

4 ἑαυτάς· Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι θεω-
5 ροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον,
εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν· καὶ ἐξεθαμβήθησαν.
6 Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον·
7 ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν· Ἀλλ᾽ ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψε-
8 σθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι — ταχὺ:, ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ
9 αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώ-
τη

5. εἶδον νεανίσκον] νεανίσκον εἶδον D.
6. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς] καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἄγγελος D.
τὸν Ναζαρηνὸν] — D. τὸν Ναζωρηνὸν 69. Ναζαραίων L.
ἴδε ὁ τόπος] ἴδετε ἐκεῖ τόπον αὐτοῦ D.
ὅτι] + ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἰδοὺ 59. Colb.
εἶπεν] εἴρηκα D. εἶπον 40. 72.
ἐξεθαμβήθησαν] ἐθάμβησαν D.
ἐκθαμβεῖσθε] φοβεῖσθε τὸν D.
ἐσταυρωμένον] signum interrogandi apponunt 7. 8. 44. 83.
7. ὑπάγετε] + καὶ D.
προάγει] ἰδοὺ προάγω D. αὐτὸν] με D.
καὶ ἐξελθοῦσαι] αἱ ἀκούσασαι ἐξῆλθον καὶ Vers. *Syr.* posterior in marg.
8 ταχὺ] — ACDFLM 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 53. 57. 63. 64. 65. 69. 71. 72. 76. 80. 83. 86. 90. 92. 106. Evang. 1. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 19. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii*, *Bengelii. Genev.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Syr.* utraque, *Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1345.
δὲ] γὰρ D. Versio *Syr. Vulg. Copt.*
τρόμος] φόβος D.
ἔκστασις] ἔκτασις Evang. 1.
εἶπον] εἶπαν. D.
γὰρ] + 333333 φέρεται που καὶ ταῦτα· πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλε δι᾽ αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας — — — ἔστιν δὲ καὶ ταῦτα φερόμενα μετὰ τὸ ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ κ. τ. λ. L. Versio *Syra* posterior in margine. + ἐν τίσι μὲν τῶν ἀντιγράφων ἕως ὧδε πληροῦται ὁ εὐαγγελιστής, ἕως οὗ καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφύλου ἐκανόνισεν· ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ταῦτα φέρεται· Ἀναστὰς κ. τ. λ. 1. cinnabari scripta. + ἐν τισι τῶν ἀντιγράφων ἕως ὧδε πληροῦται ὁ Εὐαγγελιστής· ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ταῦτα φέρεται Cod. 22. & Regius 2868. Citante R. Simonio. *Severus Antioch.* in Cod. 34. 39. 41. ἐν μὲν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον, μέχρι τοῦ ἐφοβοῦντο γὰρ, ἔχει τέλος, ἐν δὲ τισι πρόσκειται καὶ ταῦτα — τοῦτο δὲ ἐναντίωσίν τινα δοκεῖ ἔχειν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα — ἀλλ᾽ — καὶ γὰρ ὑποστίξαι δεῖ συνετῶς· Ἀναστὰς δὲ, πρωῒ πρώτῃ σαββάτων. quae etiam reperiuntur in Oratione II. de Resurrect. *Nysseno* adscripta. *Victor.* ed. & in Cod. 34. 36. 37. 40. 41. & Regiis 1880. 2282. teste R. Simonio. ἐπειδὰν δὲ ἐν τισιν ἀντιγράφοις πρόσκειται τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· Ἀναστὰς δὲ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου πρωῒ ἐφάνη Μαρίᾳ, δοκεῖ δὲ τοῦτο διαφωνεῖν τῷ ὑπὸ Ματθαίου εἰρημένῳ, ἐροῦμεν, ὡς δυνατὸν ἦν εἰπεῖν, ὅτι νενόθευται τὸ παρὰ Μάρκῳ τελευταῖον ἔν τισι φερόμενον, πλὴν ἵνα μὴ δόξωμεν ἐπὶ τὸ ἕτοιμον πεφευγέναι, οὕτως ἀναγνωσόμεθα, ἀναστὰς δὲ, καὶ ὑποστίξαντες ἐπάγωμεν, πρωῒ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου ἐφάνη. Cod. 24. 36. 38. 40. 41. παρὰ πλείστοις ἀντιγράφοις οὐ κεῖνται ταῦτα τὰ ἐπιφερόμενα ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, ὡς νόθα γὰρ ἐνόμισαν αὐτά τινες εἶναι· ἡμεῖς δὲ ἐξ ἀκριβῶν ἀντιγράφων, ὡς ἐν πλείστοις εὑρόντες αὐτὰ κατὰ τὸ Παλαιστιναῖον Εὐαγγέλιον Μάρκου, ὡς ἔχει ἡ ἀλήθεια τεθείκαμεν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπιφερομένην δεσποτικὴν ἀνάστασιν, μετὰ τὸ ἐφοβοῦντο γάρ. *Hieronymus* Hedibiae Q. IV. Duplex solutio est, aut enim non recipimus Marci testimonium, quod in raris fertur Evangeliis, omnibus Graeciae libris pene hoc Capitulum in fine non habentibus, praesertim cum diversa atque contraria Evangelistis caeteris narrare videatur: aut hoc respondendum, quod uterque verum dixerit. — ita enim distinguendum est, & parumper spiritu coartato inferendum: prima sabbati — nonnulli, ut se liberent quaestione, in Marco volunt unam esse de Mariis, sed non additum cognomen Magdalenae, sed ex superfluo scriptorum inolevisse vitio, quod primum Evangelista non scripserit. *Euthymius.* φασὶ δέ τινες τῶν ἐξηγητῶν, ἐνταῦθα συμπληροῦσθαι τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον, τὰ δὲ ἐφεξῆς προσθήκην εἶναι μεταγενεστέραν. *Theophylactus.* ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐνταῦθα στίζον, εἶτα εἰπέ· πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη Μαρίᾳ, οὐ γὰρ ἀνέστη πρωῒ, τίς γὰρ οἶδε, πότε ἀνέστη; & *Suidas* in voce πρωΐ. Versio *Armena*, quae sequuntur a commate nono seorsim exhibet.

ac sepulturae constitui nefas fuisse. Qua propter si mihi respondere voles haec dicito — nummum ob sepulturam datum nemini. *Lampridius* Commodo 14. Vendidit etiam suppliciorum diversitates & sepulturas.

46. *Artemid.* I. 14. ἀργὰ γὰρ τὰ βρέφη καὶ ἐνειλούμενα τὰς χεῖρας τυγχάνει.

Sanhedrin f. 47. 2. A quonam tempore incipit luctus? ex quo clauditur sepulcrum imposito operculo, quod גולל dicitur. *Pedo Albinov.* I. 66. Vix posito Agrippa tumuli bene janua clausa est.

1. *Demosth.* C. Mid. ἤδη τῇ κρίσει ἐκείνῃ διαγεγονότα ἔτη ὀκτώ. *Dionys. Hal.* A. V. 77. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἡλικίας, ἐμοῦ υ. διαγενομένων ἐτῶν ἀπὸ τῆς Τίτου Λαρκίου Δικτατωρίας. *Plato* Apol. ἆρ᾽ οἴεσθέ με τόσαδε ἔτη διαγενέσθαι, εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια; *Plut.* Rom. p. 32. A. σχεδὸν ἐτῶν χ. διαγενομένων. πλεῖον ἢ χίλια ἔτη διαγέγονεν. & . . . ἐτῶν σ. διαγεγονότων. Numa 74. E. υ. δὲ που διαγενομένων ἐτῶν. Agesil. p. 612. A. ἡμερῶν κ. διαγενομένων. *Lysias* pro caede Eratosth. μετὰ ταῦτα διεγένοντο ἡμέραι δ. ἢ ε. *Polyaen.* VII. 31. χρόνου διαγενομένου. *Aristides* S. S. IV. p. 322. γ. ἢ δ. ἡμερῶν διαγενομένων. *Polybius* II. 19. διαγενομένων πάλιν ἐτῶν ι. *Herodian.* I. 10. 1. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγενομένου. *Xenoph.* Cyropaed. V. οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ διαγενομένου. *Euseb.* H. E. I. 10. ἐνιαυτοῦ δὲ διαγενομένου. *Act.* XXV. 13. XXVII. 9. Versio *Vulg.* cum transisset sabbatum. *Castalio*: exacto Sabbato. *Alii*: cum intercessisset Sabbatum. *Ælian.* V. H. III. 19. διαγενομένων Γ. μηνῶν.

Il. ω. 582. Δμῳὰς ἐκκαλέσας λοῦσαι κέλετ᾽ ἀμφί τ᾽ ἀλεῖψαι. 588. Τὸν δ᾽ ἐπεὶ οὖν δμῳαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ. *Od.* γ. 466. αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε καὶ ἔχρισεν λίπ᾽ ἐλαίῳ. *Plut.* de Consol. ad Apoll. p. 119. B. τὸ μὲν σωμάτιον κελεῦσαι τοῦ μεταλλάξαντος ταῖς γυναιξὶ παραδοῦναι πρὸς τὴν νόμιμον ταφήν.

5. *Dionys. Hal.* A. VI. 13. ἐν ταύτῃ λέγονται τῇ μάχῃ — ἱππεῖς δύο φανῆναι κάλλει τε καὶ μεγέθει μακρῷ κρείττους, ὧν ἡ καθ᾽ ἡμᾶς φύσις ἐκφέρει, ἐναρχόμενοι γενειᾶν — καὶ μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων — ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφθῆναι δύο νεανίσκοι λέγονται — μήκιστοι καὶ κάλλιστοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντες — οὓς μεταχωρήσαντας ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὑπ᾽ οὐδενὸς ἔτι λέγουσιν ὀφθῆναι. 2. *Maccab.* III. 26. *Act.* I. 10.

7. *Act.* I. 14. *Æn.* I. 30. Troas, reliquias Danaum atque immitis Achilli.

8. *Il.* σ. 247. ὀρθῶν δ᾽ ἑσταότων ἀγορὴ γένετ᾽, οὐδέ τις ἔτλη Ἕζεσθαι, πάντας γὰρ ἔχε τρόμος. & ζ. 137. κρατε-

τῇ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμό-
νια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. 10
Κἀκεῖνοι, ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν 11
ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι 12
ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὕστερον, ἀνακειμένοις 13
αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν· ὅτι 14
τοῖς

Cardinalis Cajetanus: Quicquid autem ſit de veritate, ſuſpicionum tamen iſtarum effectus eſt, quod haec ſcripta non ſunt ſolidae authoritatis ad firmandam fidem, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. *Heſychius* Q. 52. Μάρκος μὲν ἐν ἐπιτόμῳ τὰ μέχρι τοῦ ἑνὸς ἀγγέλου διελθὼν, τὸν λόγον κατέπαυσε. Λουκᾶς δὲ —— ἐν τῇ κατὰ Κλεωπᾶν ἱστορίᾳ τὴν εὐαγγελικὴν πραγματείαν συνεπέρανεν. In Cod. 80. ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Μάρκον ἁγίου εὐαγγελίου ita deſinit: ἠγέρθη. καὶ τοῦτο ταῖς γυναιξὶν ὁ καταβὰς ἄγγελος ἀπήγγειλεν, ἵνα καὶ αὐταὶ ἀπαγγείλωσι τοῖς μαθηταῖς. Hinc etiam ipſe κεφαλαίων Marci numerus in Codicibus variat, aliis nonniſi CCXXXIII. numerantibus, in Cod. Reg. 2856. 2867. aliis CCXXXIV, cum 2859, aliis CCXLI. ut Cod. 1879. *Caeſarius* D. 1. 39. δ. ἡμῖν ὑπάρχει εὐαγγέλια, κεφαλαίων ἀρξβ. *Ephiphanius* Ancorat. 50.

9. ἀναστὰς δὲ] τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστὰς 59. + ὁ Ἰησοῦς F. 10. 12. 13. 35. 48. 49. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 66. 67. 69. 83. Evang. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. Codices *Latini*. Verſio *Armen*. *Lutheri*. *Theophylactus*, probante *T. Beza* in annot. Editionis 5. + Ἰησοῦς 90. πρώτῃ] πρώτου 34. 38. πρώτης 28. 47. 56. 58. 64. σαββάτου] σαββάτων K. 1. 4. 7. 11. 28. 29. 37. 40. 42. 44. 47. 63. 65. 67. 68. 74. 80. 89. 90. Variae Lectiones *Bogardi*. Evang. 12. 18. 24. Verſio *Copt*. Μαρίᾳ] μαριὰμ C. Verſio *Syr*. ἧς] + καὶ Editio *Complut*. ἐφάνη πρῶτον] ἐφανέρωσε πρώτοις D. ἐφάνη πρώτῃ 91. τῇ] —— D. ἀφ'] παρ' C. a prima manu D. 10. ἐκείνη] + δὲ C. a prima manu. 64.

τερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ. *Herodot*. IV. 15. ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος.

10. *Thomas*. πενθεῖν ἐπὶ τοῦ λυπεῖσθαι καὶ μελανειμονεῖν· θρηνεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ κλαίειν. *Ælian*. N. A. XI. 18. ex Sophoclis Tyro. πενθοῦσα καὶ κλαίουσα τὴν πάρος φόβην.

12. *Moſchus* Europ. extr. Theocrito adſcr. 19. ζεὺς δὲ πάλιν ἑτέρην ἀνελάζετο μορφήν. *Appian*. in Hannib. p. 548. ὁ δὲ ἀννίβας —— τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις. καὶ αὐτὸν οἱ κέλται περιϊόντα τὰ ἔθνη πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου θαυμάζοντες ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν.

15. *Col*. I. 23. *Rom*. VIII. 19, 22. *Heb*. IV. 13. 1. *Pet*. II. 13. *Sota* f. 36. 1. Trajecerunt Jordanem & venerunt ad Garizim & Ebal, montes ultra LX. milliaria diſtantes, neque ulla creatura כל בריה coram iis conſiſtere potuit: quisque autem conſiſtere volens, illico diarrhoea laborare coepit. *Berachoth* f. 6. 1. Si oculo data eſſet facultas videndi, non poſſet ulla creatura כל בריה conſiſtere prae metu daemonum noxiorum. *Bereſchith R*. XIII. 2. Omnes arbores quaſi colloquuntur cum creaturis: omnes arbores ſunt ad utilitatem creaturarum creatae. —— Et omnis ſermo creaturarum non eſt niſi de terra; terra fecit, non fecit. Et omnis oratio creaturarum non eſt niſi de terra: Domine, terra faciat, Domine proſperetur terra: at oratio Iſraëlis non eſt niſi de domo ſanctuarii: domine aedificetur domus ſanctuarii; quandonam aedificabitur domus ſanctuarii? *Chetub*. f. 17. 1. Dicunt ſapientes: ſemper ſit animus hominis complacens creaturis. *Midras Till*. Pſal. CXXXV. Habitare fecit ſpiritum ſanctum ſuper creaturas. *Chagig*. f. 122. R. Joſe dicit: Vae creaturis illis, quae vident, nec ſciunt, quid videant: quae ſtant, nec ſciunt, cui rei inſiſtant. *Debarim R*. IX. f. 244. 1. Deus dixit ad Moſen: Omnium creaturarum deſcendentium ad ſepulcrum oculi hebeſcunt, ſed oculi tui hebetes facti non ſunt. Omnibus creaturis, ea quae ad componendum mortuum pertinent, loculus, lectus, indumenta, humana manu conficiuntur: Sed tibi ea Deus ipſe confecit. Omnes creaturae quando moriuntur, cognatis & vicinis multum negotii exhibent: ſed ego & familia mea te ſepeliemus. *R. Salomo* verba Pſalmi LVIII. ult. & dixit homo, interpretatur: dicent creaturae. *Schemoth R*. I. Iſmaël ſedebat in biviis & latrocinabatur creaturas. II. mors quae obtenebrabit facies creaturarum. IX. Deus vult juſtificare creaturas ſuas —— & non vult ream facere creaturam. *Echa* praef. fui riſus gentibus & ſubſannatio creaturis. *Berachoth* f. 88. 1. qui videt ſapientes Iſraëlis, dicat: Benedictus qui diſtribuit ſapientiam ſuam timentibus ipſum: Sapientes gentium, dicat benedictus qui dedit de ſapientia ſua creaturis. Videns reges Iſraëlis dicat: benedictus qui diſtribuit de gloria ſua timentibus eum: Reges gentium mundi, dicat: benedictus qui dedit creaturis de gloria ſua.

18. *Eſaj*. XI. 8. *Exod*. IV. 3. 4 5. *Pſal*. LVIII. 5. 6. *Act*. XXVIII. 3. 6. *Deut*. VIII. 15. *Luc*. X. 19. *Virgil*. *Ecl*. IV. 24. Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni occidet. Ecl. VIII. 71. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. *Ovid*. Metam. VII. 203. Vipereas rumpo verbis & carmine fauces. Amor. II. 1. 25. Carmine diſſiliunt abruptis faucibus angues. & de Medicam. faciei, 39. Nec mediae Marſis ſinduntur cantibus angues. *Horat*. Epod. XVII. 29. Caputque Marſa diſſilire naenia. *Nemeſianus* Ecl. IV. Cantavit, quod Luna timet, quo rumpitur anguis. *Lucan*. VI. 488. Gelidos hic explicat orbes, Inque pruinoſo coluber diſtenditur arvo, Viperei coëunt abrupto corpore nodi. *Lucilius*. Marſu coluber Diſtentit cantu, venas cum extenderit omnes. *Plato* Euthydem. p. 201. E. ἡ μὲν τῶν ἐπωδῶν τέχνη ἐχεων τε καὶ φαλαγγίων καὶ σκορπίων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησις ἐστι. *Athenaeus* III. p. 84. E. παρὰ πολίτου ἐμοῦ πιστευθέντος τὴν τῆς αἰγύπτου ἀρχήν. οὗτος καταδίκασεν τινας γενέσθαι θηρίων βορὰν κακούργους εὑρεθέντας, καὶ ἔδει αὐτοὺς ἅπασι τοῖς ζώοις παραβληθῆναι, καὶ μετ' οὐ πολὺ παραβληθέντες πελωρίοις καὶ ἀγριωτάτοις ζώοις ταῖς ἀσπίσι δηχθέντες οὐδὲν ἔπαθον. *Galen*. de loc. affect. II. καὶ τὰς ἐχίδνας δ' ἐστιν ἰδεῖν τηνικαῦτα, μηδ' εἰ ταῖς χερσὶν ἀνελόμενος βαστάζοις δακνούσας. de Theriaca ad Piſonem. ὀξεα γὰρ ἐστιν ἀληθῶς πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ταῦτα τὰ θηρία· καὶ πολλάκις γὰρ ἐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀλεξανδρείᾳ τὸ τάχος τοῦ ὑπ' αὐτῶν γενομένου θανάτου. Ὅταν γάρ τινα τούτῳ τῷ νόμῳ τῆς κολάσεως κατακριθέντα φιλανθρώπως καὶ ταχέως ἀποκτεῖναι θέλωσιν, προσβάλλοντες αὐτῶν τοῖς στέρνοις τὸ θηρίον, καὶ ποιήσαντες ὀλίγον περιπατῆσαι, οὕτω ταχέως ἀναιροῦσι τὸν ἄνθρωπον. de Antidot. I. ἀνδρόμαχος ὁ Νέρωνος ἀρχιατρός. Κλῦθι πολυθρονίς βριαρὸν σθένος

ἀν-

15 τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον ἐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἰς τὸν
16 κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς,
17 σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται. Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακο-
18 λουθήσει· Ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· Ὄφεις
ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθή-
σου-

πορευθεῖσα] ἀπελθοῦσα K. 42. ἀπήγγειλεν] + αὐτοῖς D γενομένοις] — 36. 40.
11. κἀκεῖνοι] ἐκεῖνοι C. a prima manu L. Versio *Copt.* αὐτῆς] αὐτῶν Codex teste Beza. Versio *Syr.*
ἠπίστησαν] ϵ οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ D. a prima manu. + αὐτῇ D. ex emendat. Versio *Sax.*
12. μετὰ] ϵ μετὰ D. περιπατοῦσιν] — 1.
14. ὕστερον] + δὲ AD 1. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Versio *Copt. Syr.* prior, & posterior cum asterisco.
ἐγηγερμένον] + ἐκ νεκρῶν AC 1. 11. 13. 28. 33. 61. 69. 74. 89.
οὐκ ἐπίστευσαν] *Hieronymus* a. Pelagianos II. 6. In quibusdam exemplaribus, & maxime in Graecis codicibus, juxta Marcum in fine ejus Evangelii scribitur: + & illi satisfaciebant dicentes: Seculum istud iniquitatis & incredulitatis substantia est, quae non sinit per immundos spiritus veram Dei apprehendi virtutem. Idcirco jam nunc revela justitiam tuam. Cui si contradicitis &c. 15. αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς D. ἅπαντα] ϵ D.
16. ὁ prius] ὅτι ὁ D. ϵ] + ὁ Edit. *Complut. Stephani* 1. 2.
17. παρακολουθήσει] ἀκολουθήσει L. ταῦτα παρακολουθήσει] παρακολουθήσει ταῦτα AC. a prima manu.
ἐν] ἐπὶ L. ἐκβαλοῦσι] ἐκβάλλουσιν D.
καιναῖς] + ϵ ἐν ταῖς χερσὶν C a prima manu. DL. 1. 33. Evang. 6. Versio *Copt. Armen.* — L. Versio *Copt.*
18. βλάψει] βλάψῃ ACEFGHKL 1. 10. 11. 12. 13. 14. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 69. 72. 73. 74 70. 83. 86. 90. 106. Evang. 1. 2. 8. 11. 13. 14. 24. Editio *Complut. Bengelii. Bogardi.*

ἀντιδότοιο καῖσαρ ἀδειμάντου δῶτορ ἐλευθερίης, κλῦθι Νέρων, ἱλαρήν μιν ἐπικλείουσι γαλήνην. Εὔδιον, ἡ κυάνων οὐκ ὄθεται λιμένων. Οὐδ' εἴ τις μήκωνος ἀπεχθέα δράγματα θλίψας χανὸν ὑπὲρ στυγίης χεῖλος ἔχῃ κύλικος. Οὐδ' εἰ κωνείου πλήσει γένυν, οὐκ ἀκονίτου Μέμψετο δ' οὐ ψυχροῦ χυλὸν ὑοσκυάμου. Οὐ θερμὴν θάψον τε καὶ ὠκύμορον πόμα μείδης. Οὐδὲ μὲν αἱμηρῶν ἕλκεα κανθαρίδων, Οὐ ζοφερῆς ἔχιός τε, καὶ ἀλγεινοῖο κεραστοῦ Τύμματα, καὶ ξηρῆς διψάδος οὐκ ἀλέγοι. Σκόρπιος οὐκ ἐπὶ τήνδε κορύσσεται, οὐδέ μιν αὐτὴ ἄσπις ἀδηρήτων ἰὸν ἔχουσα γοῶν. Οὐ μιν ἀπεχθόμενος καὶ δρύας ἀντιάσειε. Καὶ κατὰ φώλεον θερμὸς ἔνερθε μένοι. Οὐκ ἀλέγοι δρύινα, ἀναίμακτον δ' ἔχει ἰὸν αἱμόῤῥους τοίῳ δαμναμένη πόματι. Οὐ μὲν ἀπεχθέντα φαλάγγια σίνεται οὕτως ἀνέρα, φρικαλέων δ' ἄχθος ἔθηκε πόνων. Οὐδ' ὕδρος, οὐδ' ἐπίχερσος, ὅθ' ὕδατα καρκῖνος αἴθει βοσκόμενος θέρμης ἤρξατο πρῶτον ἅλυς. Χερσύδρος θανάτῳ πεπαλαγμένα χείλεα σύρων ἁπτόμενος γλυκεροῦ τέρμα φέροι βιοτοῦ. Τῇ πίσυνος λειμῶσι θέρους ἐπιτέρπεο, Καῖσαρ, καὶ Λυβικὴν στείχων οὐκ ἀλέγοις ψάμμαθον. Οὐδέ μιν ἀμφισβαῖνα φέρει μορὸν, οὐδέ τις ἤδη φρῦνος ἐνὶ ξηροῖς βοσκόμενος πεδίοις. *Aristot.* Mirabil. auscult. extr. de serpente, sacro dicto, sagae Thessalae carminibus exanimato. *Targum Jonathan* Deut. XVIII. 11. qui consociant & ligant serpentes & scorpiones. *Jebamoth* f. 121. 1. Si quis inciderit in foveam plenam serpentibus & scorpionibus, testantur eum esse mortuum: R. Juda f. Bethine dixit: etiam de fossa plena serpentibus & scorpionibus non testantur; solliciti enim sunt ne forte sit חובר i. e. peritus incantationum. *Manilius* V. 389. Anguitenens magno circumdatus orbe draconis —— Non inimica facit serpentum membra creatis. Accipient sinibusque suis, peploque fluenti, Osculaque horrendis jungent impune venenis. *Hierosol. Avoda Zara* f. 27. 2. Dixit R. Jochanan: filium filii R. Josuae f. Levi quoddam mortiferum deglutivisse, & incantatum in nomine Jesu f. Pantheris sanatum fuisse. Cum autem evasisset, pater pueri ex incantatore quaesivit, quid dixisset? Nomen Jesu Nazareni se invocasse respondit. Dixit pater pueri: praestitisset, si fuisset mortuus, & non audivisset verbum hoc. Et statim factum est sic. (vid. supra in X. 8.) f. 27. 2. Opus, quod accidit R. Eleazaro f. Dama, f. Sororis R. Ismaelis, quem momorderat Serpens. Venit Jacobus Vir Cepharsama, [al. Sacania] in nomine Jesu f. Pandira, ut illum sanaret. Dixitque ei: placetne tibi in nomine Jesu f. Pandira? Sed non permisit R. Ismael dicens: Non licet tibi, f. Dama, ejusmodi rem facere. Dixit ei filius Dama: probabo ex Lege, licere. Sed non permisit ipsi probare, donec moreretur. & in *Midras Kobeleth* c. 1. 8 & gavisus est R. Ismael dixitque: Beatus es, fili Dama, quod exivit anima tua in puritate, & non perfregisti sepem sapientum; quicunque enim rumpit sepem, mordebit eum serpens, & non morsus est, nisi ut non morderet eum serpens in seculo futuro. Et quid erat illi? Levit. XVIII. 5. non moriatur in ea. *Avoda Sara* f. 27. 2. *Berachoth* f. 33. 1. Tradunt Rabbini nostri historiam de loco quodam, in quo fuit hydra, homines mordere solita. Venerunt ergo & indicarunt R. Chaninae f. Dusae, qui dixit illis: Ostendite mihi speluncam ejus; quam cum ostendissent, calcaneum ad orificium illius posuit, quo facto hydra illum momordit, & mortua est. R. Chanina ipsam humero imposuit, & in Scholam portavit, dicens: Filii mei, videtis non hydram, sed peccatum vos necare. Ex illo tempore proverbium natum est: Vae homini cui hydra occurrit: sed vae hydrae, cui R. Chanina f. Dusa occurrit! *Julius Paul.* I. 15 In circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro modo admissi actio dabitur.

Plut. Caes. p. 724. E. ἤτησε φάρμακον —— θανάσιμον πεπωκότα. *Dioscorid.* I. τοῖς θανάσιμον πεπωκόσι. & 95. ποιεῖ δὲ πρὸς θανάσιμα φάρμακα. *Augustin.* de Moribus Manichaeor. II. 8 Quaedam facinorosa mulier Atheniensis, ut prodit historia, venenum, quod certo modulo damnati, ut morerentur, hauriebant, paulatim bibendo sine ullo vel levi incommodo effecit, ut biberet. Itaque cum esset aliquando damnata, legitimam illam quantitatem veneni, quam consuetudine vicerat, accepit ut caeteri, nec ut caeteri extincta est. Quod cum esset magno miraculo, missa est in exilium. *Sueton.* Neron. 33. Britannicum —— veneno aggressus est. Quod acceptum a quadam Locusta —— Locustae pro navata opera impunitatem praediaque ampla, sed & discipulos dedit —— Parricidia & caedes a Claudio exorsus est: cujus necis, etsi non autor, at conscius fuit: neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi Deorum cibum posthac proverbio Graeco collaudare sit solitus. 34. Cum matrem veneno ter tentasset, sen-

σουσι, ϗ καλῶς ἕξουσιν. Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐ- 19
ρανὸν, ϗ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ 20
Κυρίου συνεργοῦντος, ϗ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

TO

19. οὖν] —— C. a prima manu L. 90. a prima manu.
κύριος] + Ἰησοῦς CKL. 1. 4. 33. 42. 61. 63. Versio *Vulg. Syr.* utraque. *Copt. Armen. Sax. Irenaeus* III. 10.
αὐτοῖς] αὐτὸν F. ἀνελήφθη] ἀνεφέρετο 36. 40. + ὁ ἀνεφέρετο 68. τὸν οὐρανὸν] τοὺς οὐρανοὺς 13. 69.
ἐκ δεξιῶν] ἐν δεξιᾷ C. θεοῦ] πατρὸς 1. a prima, ut videtur, manu. Versio *Copt. Armen.*
20. ἐξελθόντες] ἀκούσαντες 6. διὰ] —— Versio *Copt.*
σημείων] + ἀμὴν C a prima manu EF 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 72. 76. 92. Evang. 1. 2. 6. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei, Stephani, Plantin. Wechelii. Genev.* Versio *Copt. Belg. Æthiop. Theophylactus.*
στιχ. αχ. 35. 39. 41. 105. 107. Versus MDCC. in Codice Latino Cottoniano. & Versione *Æthiop.* στίχοι β. Nicephorus. 1675. Versio *Syra.* εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἐγράφη Ρωμαϊστὶ ἐν Ρώμῃ, μετὰ ἔτη ιβ. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, ἔχει δὲ ῥήματα ἀχοε. στίχους δὲ ἀχις. Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἐτελέσθη, ἄρχεται πράξις ἀποστόλων D. τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους δέκα τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως 105. 107. κεφαλ. σμ. στιχ. αφ G. 72.

sentiretque antidotis praemunitam. 35. libertos divites & senes —— veneno partim cibis partim potionibus indito intercepit. 47. Sumto a Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. *Plut.* Artax. p. 1027. A. ὥστε φάρμακον κατασκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πιόντα τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. p. 1052. B. οὐ θανασίμοις ἀλλὰ μανικοῖς ἐξιστῆσι τοῦ λογισμοῦ φαρμάκοις. *Athenaeus* II. p. 61. B. γυναικός τινος φαγούσης θανασίμους μύκητας. III. 83. E. ἐπειδὰν καὶ τύχῃ τις πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον.

19. 2. *Reg.* II. 1. 3. 5. 9. 10. 11. *Sir.* XLVIII. 9. XLIX. 16. 1. *Macc.* II. 58. *Hieronymus* Ezech. XII. 6. ἀναληφθήσῃ vertit: portaberis. *Artemidor.* IV. 74. Πλούταρχος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν ὑπὸ τοῦ ἑρμοῦ ἀγόμενος ἐδόκει, καὶ τῇ ἐπιούσῃ ὄναρ ὑπεκρίνατο τις αὐτῷ τὸν ὄνειρον, καὶ ἔφη, μακάριον ἔσεσθαι αὐτὸν, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀναβαίνειν τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐδαιμονίαν. *Pausanias* Lacon. 18. Διόνυσον —— ἐς οὐρανὸν ἐστιν ἑρμῆς φέρων. ἀθηνᾶ δὲ ἄγουσα Ἡρακλέα συνοικήσοντα ἀπὸ τούτου θεοῖς. & 19. κομίζουσι δ' ἐς οὐρανὸν Ὑάκινθον. Ἡρακλῆς —— ἀγόμενος ἐς οὐρανὸν —— in ara sculptum. *Plut.* Pelopid. p. 297. B. κάτθανε, εἶπεν, Διαγόρα. Οὐκ εἰς τὸν ὄλυμπον ἀναβήσῃ. *Cicero* Tusc. I. 46. Secundis vero suis rebus volet etiam mori. non enim tam cumulus bonorum jucundus esse potest, quam molesta decessio. Hanc sententiam significare videtur Laconis illa vox, qui, cum Rhodius Diagoras Olympionices nobilis uno die duo suos filios victores Olympiae vidisset, accessit ad senem & gratulatus, Morere, Diagora, inquit, non enim in coelum adscensurus es. & de N. D. II. 24. Suscepit autem vita hominum, consuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in coelum fama ac voluntate tollerent. Hinc Hercules, hinc Castor & Pollux, hinc Æsculapius, hinc Liber etiam —— hinc etiam Romulus —— quorum quum remanerent animi atque aeternitate fruerentur, rite Dii sunt habiti, cum & optimi essent & aeterni. *Sueton.* Aug. 100. Senatorum humeris delatus in campum crematusque. Nec defuit vir praetorius, qui se effigiem cremati euntem in coelum vidisse jurasset. *Dio Xiphilin.* Aug. LVI. Νουμερίῳ τινι ἀττικῷ ἐστρατηγηκότι ε. καὶ κ. μυριάδας ἐχαρίσατο, ὅτι τὸν αὔγουστον εἰς τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὰ περὶ τὸν Πρόκλον καὶ περὶ τὸν Ρώμυλον λεγόμενα, ἀνιέντα ἑωρακέναι ὤμοσεν. *Senec.* de morte Claudii. Quaerite ab eo, qui Drusillam euntem in coelum vidit, —— in senatu juravit, se Drusillam vidisse coelum adscendentem. *Tertullian.* Apolog. Circumfusa nube in coelum est ereptus, multo melius, quam apud vos asseverare de Romulis Proculi solent. *Herodian.* IV. 2. ἔθος γάρ ἐστι Ρωμαίοις ἐκθειάζειν βασιλέων τοὺς ἐπὶ διαδόχοις παισὶν τελευτήσαντας, τήν τε τοιαύτην τιλετὴν ἀποθέωσιν καλοῦσι. 22 —— ἀετὸς ἀφίεται σὺν τῷ πυρὶ ἀνελευσόμενος εἰς τὸν αἰθέρα. ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ρωμαίων· καὶ ἐξ ἐκείνου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται. *Maimonides* More Nevoch. I. 10. Metaphorice transferuntur voces istae ad magnificentiam & potentiam. Hinc quando deprimitur vel diminuitur dignitas alicujus, dicitur ירד descendit: quando vero extollitur & exaltatur, dicitur עלה ascendit Deut. XXVIII. 43. *Philo* de Vita Mosis T. 2. p. 179, 5. ἐπειδὴ τὴν ἔνθενδε ἀποικίαν ἔμελλεν εἰς οὐρανὸν στέλλεσθαι, καὶ τὸν θνητὸν ἀπολιπὼν βίον ἀποθανατίζεσθαι μετακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς —— ἤδη γὰρ ἀναλαμβανόμενος, καὶ ἐπ' αὐτῆς βαλβίδος ἑστὼς, ἵνα τὸν εἰς οὐρανὸν δρόμον διανύῃ διϊπτάμενος. *Devarim R.* XI. extr. Dixit S. B. animae Mosis: Anima exi, ne morare, & ego assumam te in coelos coelorum superiorum, & collocabo te sub solio gloriae meae juxta Cherubinos, & seraphinos & turmas. *Jos.* A. IV. 8, 48. νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ στάντος ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος. γέγραφε δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, δείσας μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς πρὸς τὸ θεῖον αὐτὸν ἀναχωρῆσαι τολμήσωσιν εἰπεῖν. *Joannes* Zonaras. νέφους ἀθρόου περιλαβόντος αὐτὸν ἐγένετο ἀφανής. Γεγράφασι δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, ἵνα μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τολμήσωσι τινες εἰπεῖν, ὡς ἀποτεθέωται. *Od.* α. 319. Ἡ μὲν ἄρ' ὡς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις ἀθήνη, ὄρνις δ' ὡς ἀνοπαῖα διέπτατο —— Ὁ δὲ φρεσὶν ᾗσι νοήσας θάμβησεν κατὰ θυμὸν, ὀΐσατο γὰρ θεὸν εἶναι. *Cic.* de N. D. III. 16. Quos ab hominibus pervenisse dicis ad deos, tu reddes rationem, quemadmodum idem fieri potuerit, aut cur fieri desierit, & ego discam libenter. quomodo nunc quidem est, non video, quo pacto ille, cui in monte Oetaeo illatae lampades fuerint, ut ait Accius, in domum aeternam patris ex illo ardore pervenerit; quem tamen Homerus conveniri apud inferos facit ab Ulysse, sicut caeteros, qui excesserunt vita. *Manilius* IV. 57. de Julio Caesare. Ille etiam coelo genitus, coeloque receptus. *Lactant.* VI. 19. ex Ennio: si fas endo plagas coelestum ascendere cuiquam, Mi soli coeli maxima porta patet. *Plut. Num.* p. 60. D. καὶ πρόκλος ἀνὴρ ἐπιφανὴς, διομόσατο Ρώμυλον ἰδεῖν εἰς οὐρανὸν σὺν τοῖς ὅπλοις ἀναφερόμενον, καὶ φωνῆς ἀκοῦσαι κελεύοντος αὐτὸν ὀνομάζεσθαι κυρῖνον.

20. *Thomas.* ἑκασταχῆ καὶ ἑκασταχοῦ, ἔτι δὲ καὶ ἑκασταχόσε, καὶ ἑκασταχόθεν, κάλλιον λέγειν ἢ πανταχῆ, πανταχοῦ, πανταχόσε, καὶ πανταχόθεν· Τίθεται δὲ τὸ μὲν ἑκασταχόσε ἐπὶ κινήσεως, ἀριστείδης ἐν τῷ Πανηγυρικῷ ἐν κυζικῷ περὶ τοῦ ναοῦ· οὓς ἀπέστειλεν ἑκασταχόσε· τὸ δὲ ἑκασταχῆ καὶ ἑκασταχοῦ ἐπὶ στάσεως.

Plut. a. Colot. p. 1108. D. φωνάς τινας ἐρήμους πραγμάτων ἀποσπῶν, καὶ μέρη λόγων, καὶ σπαράγματα κωφὰ τοῦ βεβαιοῦντος καὶ συνεργοῦντος πρὸς νόησιν καὶ πίστιν ἕλκων. *Heb.* II. 4.

DE

ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

DE Luca Evangelii & Actorum ſcriptores pauca in libris ſacris atque Eccleſiaſticis reperiuntur. Paulus quidem ejus mentionem facit 2. *Tim.* IV. 11. *Coloſſ.* IV. 14. *Philem.* 24. & ut veteres tradunt 2. *Cor.* VIII. 18. ipſe vero Lucas *Act.* XVI. 10. XX. XXVII. XXVIII. indicat, ſe Pauli a Troade per Macedoniam, & inde iterum Hieroſolyma Romam usque individuum comitem fuiſſe.

Exercuiſſe medicinam Paulus ad Coloſſenſes teſtatur: *Euſebius* autem & *Hieronymus* addunt fuisſe natione Syrum Antiochenſem; utriusque non obſcura prodit indicia in ſcriptis ſuis. Interpretes porro conjectura probabili tum ex nomine, tum ex arte quam profitebatur colligunt, fuiſſe ſervum manumiſſum. Obſervant enim primo: nomen ejus in compendium fuiſſe redactum, ut pro Lucillio vel Lucano vocaretur Lucas: ita autem moris fuiſſe, ut ſervorum nomina paulo longiora praeciderentur, & in *as* deſinerent. Ita Alexas, Antipas Apellas, Artemas, Harpocras, Cleopas, Demas, Epaphras, Theudas, Menas, Zenas, Heras, Heraclas, Hermas, Silas, Rufas, Olympas, Nymphas, Parmenas, appellati ſunt, qui integre Alexander, Antipater, Apollodorus, Artemidorus, Harpocrates, Cleopater, Demetrius, Epaphroditus, Theodorus, Menodorus, Zenodorus, Herodorus, Heracleodorus, Hermodorus. Silvanus, Rufinus, Olympiodorus, Nymphodorus, Parmenio, dicebantur. Obſervant ſecundo: Servos & praecipue Syros medicinam factitaſſe. *Sueton.* Calig. 8. Mitto praeterea cum eo ex ſervis meis medicum. *Seneca* de Benefic. III. 24. Domitius imperavit medico, eidemque ſervo ſuo, ut ſibi venenum daret. *Cic.* pro Cluentio 63. Saſſia — emit de A. Rupilio, quo uſus erat Oppianicus medico, Stratonem quendam. *Quintilianus* VII. 2. Serviſſe eum Piſauri dominis duobus, medicinam factitaſſe manumiſſum.

Quod vero quidam exiſtimant, eum Romae ſerviiſſe, & a Domini, qui ipſum manumiſerit, nomine Lucam appellatum fuiſſe, non ſatis certum videtur. Nam praeter familiam Lucilliam, quae Romana fuit, etiam Graecis illud nomen fuit impoſitum, ut ex Anthologia conſtat.

Si Scriptoribus quibusdam Eccleſiaſticis credimus, mortuus eſt Lucas in Bithynia, poſtquam LXXXIV. aut ſecundum alios LXXIV. annos in coelibatu expleſſet, Evangelium autem edidit XV. aut ſecundum alios XXII. poſt Chriſti adſcenſionem annis. Alexandriae, ut eſt in Cod. 13. & Verſione Syra, vel ſecundum *Hieronymum* in praefatione ſuper Matthaeum: in Achajae Boeotiaeque finibus, qui tamen Thebas Ægyptias, ubi teſte Oecumenio Lucas praedicavit, pro Boeotiis accepiſſe videtur. Lucam multa ex Matthaeo, ex Marco plura deſcripſiſſe ex collatione patet: unde jure Eccleſia tertio loco ejus Evangelium collocavit, & cum reliquis tribus recepit: haereticis aliis Lucam ſolum recipientibus, aliis eum repudiantibus. *Philaſtrius* Brixienſis. Cerinthus — Apoſtolum Paulum non accipit — Evangelium ſecundum Matthaeum ſolum accipit, tria Evangelia ſpernit, Actus Apoſtolorum abjicit. *Irenaeus* I. 26. Ebionaei ſolo eo, quod eſt ſecundum Matthaeum, Evangelio utuntur, & Apoſtolum Paulum recuſant, Apoſtatam eum legis dicentes. *Epiphanius* H. XXX. de Ebionaeis. *Δέχονται μὲν αὐτοὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, τέτῳ γὰρ αὐτοὶ, ὡς καὶ οἱ κατὰ κήρινθον χρῶνται μόνῳ.* *Tertullian.* de Haereſ. Cerdon — ſolum Evangelium Lucae, nec tamen totum recipit. Apoſtoli Pauli neque omnes neque totas Epiſtolas ſumit. Acta Apoſtolorum & Apocalypſin tanquam falſa rejicit. Apelles — ſolo utitur Apoſtolo, ſed Marcionis, id eſt, non toto. *Irenaeus* I. 29. de Marcione. Id quod eſt ſecundum Lucam Evangelium circumcidens, & omnia, quae ſunt de generatione Domini conſcripta, auferens, & de doctrina ſermonum Domini multa auferens — ſimiliter autem Apoſtoli Pauli epiſtolas abſcidit, — ſolus manifeſte auſus eſt circumcidere ſcripturas. *Tertullian.* a. Marc. IV. Marcion Evangelio, ſcilicet ſuo, nullum adſcribit autorem — ex his commentatoribus, quos habemus, Lucam videtur Marcion ele-

ΕΠΕΙΔΗ'ΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορη- 1
μένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται 2
γενόμενοι τοῦ λόγου. Ἔδοξε κἀμοὶ, παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθε- 3
ξῆς

1. ἐπειδήπερ] ἐπειδὴ 12. teste Budaeo. ἀνατάξασθαι] ἀναντάξασθαι L.
ἐν] — F 54. 71. 74. 89. 2. καθὼς] καθὰ D.
παρέδοσαν] παρέδωσαν Editio *Complut. Erasmi. Colinaei.* παρέδωκαν K 29. 72. 73.
3. κἀμοὶ] + & τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ Versio *Goth.* Codices *Latini.* πᾶσιν] πᾶσαν Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*

elegisse, quem caederet — cottidie reformant illud, prout a nobis cottidie revincuntur. *Isidor.* I. 371. εἰ προΐσχεται ὁ τῆς Μαρκίωνος συνήγορος βλασφημίας, τὸ παρ' ἐκείνοις ὀνομαζόμενον εὐαγγέλιον λαβὼν ἀνάγνωθι, καὶ εὑρήσεις εὐθὺς ἐν προοιμίοις τὴν ἀτοπίαν. αὐτὴν γὰρ τὴν κατάγουσαν ἐπὶ χριστὸν ἀπὸ Δαυὶδ καὶ ἀβραὰμ γενεαλογίαν ἀπέτεμον. Καὶ μικρὸν ὕστερον ἄλλην ὄψει κακόνοιαν. ἀμείψαντες γὰρ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν Matth. V. 17. ἐποίησαν, τί δοκεῖτε ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας; ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλ' οὐ πληρῶσαι. *Epiphan.* H. XLII. Μαρκίων ἔχει εὐαγγέλιον μόνον τὸ κατὰ Λουκᾶν περικεκομμένον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, — ἀλλὰ καὶ τοῦ τέλους καὶ τῶν μέσων πολλὰ περιέκοψε — ἄλλα δὲ παρὰ τὰ γεγραμμένα προσέθεικε — *Philastrius.* Marcion — secundum Lucam Evangelium solum accipit, non Evangelia, nec Epistolas — quae enim de Christo dicunt scripturae, ut de Deo vero, praeterit, quae autem quasi de homine dicunt, accipit Capitula. *Chrysostomus* in Gal. 1. 6. de Marcione. ἐπελάβετο τῶν εἰρημένων εἰπών· ὅτι ἰδοὺ καὶ Παῦλος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἕτερον εὐαγγέλιον, οὐδὲ γὰρ παραδέχονται τοὺς εὐαγγελιστὰς ἅπαντας, ἀλλ' ἕνα μόνον, καὶ αὐτὸν περικόψαντες καὶ συγχέαντες, ὡς ἐβούλοντο.

1. ἐπειδήπερ] *Thucyd.* VIII. 68. πολὺ δὲ πρὸς τὰ δεινὰ, ἐπειδήπερ ὑπέστη, φερεγγυώτατος ἐφάνη.

ἐπεχείρησαν] D. temptaverunt. Versio Vulg. Conati sunt. *Demosth.* . . τούτων τινὲς ἐπὶ τὸ οἰκίδιον ἐλθόντες ἐν ἀγρῷ νύκτωρ ἐπεχείρησαν διαφορῆσαι τὰ ἔνδοθεν. *Xenoph.* . . . ἐπεχείρει διαλέγεσθαι. *Plut.* de Virtut. Mulier p. 255. C. πρῶτον ἐπεχείρει τοὺς φίλους καὶ οἰκείους ἀποτρέπειν ὡς ἔργον δεινὸν καὶ ἀσεβὲς ἐγχειροῦσι πράττειν. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν. *Isocrat.* ad Demonic. καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειροῦσιν, οὐ μὴν περὶ τὸ κράτιστον τῆς φιλοσοφίας διατρίβουσιν. *Galen.* de foet. format. περὶ τῆς τῶν κυουμένων διαπλάσεως ἐπεχείρησαν μέντοι καὶ φιλόσοφοι γράφειν — καὶ θαυμαστόν γε οὐδέν ἐστιν, ἁμαρτεῖν τῆς ἀληθείας αὐτοὺς, διαφωνῆσαι τε πρὸς ἀλλήλους.

Cum per doctrinam Evangelii ingens rerum conversio in toto terrarum orbe fieret, mirum non est, omnium animos erectos & in eam rem intentos fuisse. Unde par est credi, & plurimos quaesivisse, quo auctore & quo pacto haec doctrina primum orta fuerit, & plures, ut ei quaestioni responderent, se accinxisse. Omnes quidem prae se tulerunt, se ea referre, quae a testibus fide dignis audiverint; quidam vere, quatuor nimirum Evangelistae: alii autem falso, vel credulitate nimia decepti, vel fictis alios narrationibus decipientes. *Origenes* & ex eo *Titus Bostrensis.* τὸ μέντοι ἐπιγεγραμμένον καθ' αἰγυπτίους εὐαγγέλιον, καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τῶν Δώδεκα εὐαγγέλιον, οἱ συγγράψαντες ἐπεχείρησαν· πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα φέρονται. *Cyrill.* Catech. 38. ἔγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὥσπερ εὐωδίᾳ τῆς εὐαγγελικῆς προσωνυμίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων. 64. μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γάρ ἐστιν ἑνὸς τῶν ιβ. ἀποστόλων, ἀλλ' ἑνὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν.

πληροφορηθέντων] *Hesychius.* πληροφορία, βεβαιότης. *Isocrat.* Trapezit. ἐμὲ πολλῶν ἀκουόντων ἔξαρνον πληροφορηθεὶς γεγενῆσθαι μηδὲν κεκτῆσθαι, cum comperisset, & certo sciret. ἀλλὰ πρὸς τελείαν πληροφορίαν σου ἰδιοχείρως καθυπέγραψα. *Eustath.* πληροφορεῖ περὶ τῆς γυναικὸς, certiorem reddit. πλήρης φορὰ, est plena mensura, plenum pondus. Unde πληροφορέω, plenum pondus affero, plene solvo. & πληροφορεῖσθαι de eo dicitur, cui plenum pondus rationum adfertur, ut de rei veritate ipsi satisfactum sit, & probe persuasus plenam adhibeat fidem. *Ctesias* Exc. 38. πολλοῖς οὖν λόγοις καὶ ὅρκοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον. *Demosth.* c. Aristogit 1. ὡς φέροντα τὴν τῆς σωτηρίας φορὰν πλήρη τῇ πατρίδι.

2. αὐτόπται] *Plaut.* Truc. II. 6. 8. pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem. *Plut.* de Educ. Lib. p. 9. C. αὐτοὶ τῆς τούτων μαθήσεως οὔτε αὐτόπται γίνονται τὸ παράπαν, οὔτε αὐτήκοοι. *Xenophon.* Cyropaed. V. ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας. & Hell. VI. τὰ περὶ τοῦ Μνασίππου αὐτόπτου μὲν μηδενὸς ἠκηκόει, ὑπώπτευε δὲ μὴ ἀπάτης ἕνεκεν λέγοιτο. *Polyb.* III. 4. τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ τῶν πλείστων μὴ μόνον αὐτόπτης, ἀλλ' ὧν μὲν συνεργὸς, ὧν δὲ καὶ χειριστὴς γεγονέναι. *Act.* XXVI. 16.

3. ἔδοξε κἀμοὶ] Si Lucas vel Pauli hortatu vel peculiari spiritus sancti afflatu ad scribendum impulsus fuisset, rem memoratu tam dignam & ad auctoritatem scripto conciliandam tam idoneam silentio neutiquam transiisset. Quod ergo quidam existimant, ex locis 2. *Tim.* II. 8. 1. *Tim.* V. 18. & 1. *Cor.* XV. 4. collatis cum *Luc.* X. 7. & XXIV. 34. probari, Lucae, quod dicitur, Evangelium ad Paulum potius auctorem esse referendum, nobis parum fit verosimile.

παρηκολουθηκότι] *Demosth.* de Corona. cit. Hermogen. Meth. 17. ἡ ἡμέρα ἐκείνη οὐ μόνον εὔνουν καὶ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς, καὶ συλλελογισμένον ὀρθῶς, τίνος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ φίλιππος. de fals. Legat. ὁ τὰ τούτου πονηρεύματα ἀκριβέστατα εἰδὼς ἐγὼ, καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι. c. Aristocratem. ταῦτ' εἰδὼς οὕτως ἀκριβῶς ἐγὼ, καὶ παρηκολουθηκὼς ἐνίοις τῶν ἀδικημάτων. c. Olympiodor. τοῖς εἰδόσιν ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ πράγματα, ὡς ἔχει, καὶ παρηκολουθηκόσιν ἐξ ἀρχῆς. & Epist. ad Athen. ὅσα τυγχάνω δι' ἐμπειρίαν καὶ τὸ παρηκολουθηκέναι τοῖς πράγμασιν εἰδώς. *Aeschines.* ὑμᾶς δὲ βουλοίμην ἂν ἀκοῦσαι, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ παρακολουθεῖν εὐμαθῶς. *Theophrast.* charact. proem. τρέψομαι δὲ ἤδη ἐπὶ τὸν λόγον, σὸν δὲ παρακολουθῆσαι τε καὶ εἰδῆσαι, εἰ ὀρθῶς λέγω. *Polybius* I. 67. τοὺς μὲν εἰδότας — οὐκ ἐξαποστέλλεσθαι· — τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηκολουθηκότα, τοῦτον ἐκπεπομφέναι. & III. 32. κτήσασθαι καὶ διαγνῶναι βίβλους μ. — καὶ παρακολουθῆσαι σαφῶς τοῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην πράξεσιν, ἀπὸ τῆς τῶν κατὰ Πύῤῥον — καιρῶν ἐξηγήσεως εἰς κ. τ. λ. *Plut.* Aemil. Paul. p. 272. C. ἐγὼ δὲ καταβὰς παρακολουθήσω πᾶσι, καὶ γνώ-

4 ξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε· Ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν
ἀσφάλειαν.
5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζα-
χαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν, καὶ τὸ
ὄνο-

5. τῆς Ἰουδαίας] — 28.
ἀβία] ἀβίου 67.
αὐτοῦ] αὐτῷ C a prima manu. D. 1. 33. 73. Codices *Latini*. *Epiphan*. H. 51. *Hieronymus* c. Pelagian. I. *Victor*.

ὀνόματι] ὄνομα E.
ἡ] — CD. 1. 33. 73.
τὸ] — AE.

γνώσομαι τοὺς κακοὺς καὶ ἀχαρίστους. *Artemidor* I. 2. ὅσα μὴ ἐστι καταφανῆ, τούτοις ἡγοῦμαι μηδὲ ἐξηγουμένῳ τινι παρακολουθεῖν δύνασθαι. & praef. 2. αἰτοῦμαι δὲ παρὰ σοῦ, τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν, καὶ τῷ ἀκριβεῖ τῶν κρίσεων παρακολουθεῖν. *Simplic*. in Epict. p. 88. ὅστις πειρᾶται ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρακολουθεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς γινομένας ψυχῆς διαθέσεις ἐπισκοπῶν. *Galen*. III. in Hippocr. de Articulis. ἱκανὸν ἦν αὐτοῖς ἑρμηνεύειν ἑνὸς μόνου στοχαζομένοις, τοῦ παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις τοὺς ἀκούοντας. & παρακολουθῆσαι τινι θεωρίᾳ. *Thucyd*. V. 26. καθ᾽ ἡσυχίαν τι αὐτῶν μᾶλλον αἰσθέσθαι. *Schol*. διὰ τὸ ἡσυχάζειν καὶ μὴ πολεμεῖν αὐτοῦ μᾶλλον παρηκολούθησα τοῖς γενομένοις. *Jos*. c. Apion. I. 23. οἷς συγγινώσκειν ἄξιον, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν. & B. I. 1. 1. ἐπειδὴ τὸν Ἰουδαίων πρὸς ῥωμαίους πόλεμον —— οἱ μὲν οὐ παρατυχόντες τοῖς πράγμασιν, ἀλλ᾽ ἀκοῇ συλλέγοντες, εἰκαῖα καὶ ἀσύμφωνα διηγήματα σοφιστικῶς ἀναγράφουσιν· οἱ παραγενόμενοι δὲ ἢ κολακείᾳ τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ἢ μίσει τῷ πρὸς Ἰουδαίους καταψεύδονται τῶν πραγμάτων —— προυθέμην ἐγὼ —— ἃ τοῖς ἄνω βαρβάροις τῇ πατρίῳ γλώσσῃ συντάξας ἀνέπεμψα πρότερον, ἀφηγήσασθαι. & c. Apion. I. 9. δεῖ τὸν ἄλλοις παράδοσιν πράξεων ἀληθινῶν ὑπισχνούμενον, αὐτὸν ἐπίστασθαι ταύτας πρότερον ἀκριβῶς, ἢ παρηκολουθηκότα τοῖς γεγονόσιν, ἢ παρὰ τῶν εἰδότων πυνθανόμενον· ὅπερ ἐγὼ μάλιστα περὶ ἀμφοτέρας νομίζω πεποιηκέναι τὰς πραγματείας. τὴν μὲν γὰρ ἀρχαιολογίαν —— ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μεθερμήνευκα —— τοῦ δὲ πολέμου τὴν ἱστορίαν ἔγραψα πολλῶν μὲν αὐτουργὸς πράξεων, πλείστων δ᾽ αὐτόπτης γενόμενος. *Plinius* Epist. VII. 16. Unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quaeque statim, quum maxime vera memorantur, audieram, vere persecutum.

ἄνωθεν] *Demosth*. c. Midiam. ἐγὼ καὶ τοῦτο διδάξω, ἄνωθεν δέ. Βραχὺς γὰρ ἐσθ᾽ ὁ λόγος, ὃν λέξω, κἂν ἄνωθεν ἄρχεσθαι δοκῇ. Ἐγένοντο εἰς εὔβοιαν ἐπιδόσεις παρ᾽ ὑμῖν. *Thomas*. ἄνωθεν σου φίλος εἰμι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀνέκαθεν ἐρεῖς· τὸ γὰρ ἀνέκαθεν ἐπὶ τόπου λαμβάνουσιν ἀττικοί. *Phrynichus*. p. 116. & 196. ἀνέκαθε, φυλακτέον ἐπὶ χρόνου λέγειν —— λέγειν οὖν χρὴ ἄνωθεν σοι φίλος εἰμί. *Suidas*. ἄνωθεν, ἐκ τόπου ἢ χρόνου. *Jos*. A. XV. 7. 8. φίλοι γὰρ ἄνωθεν ἦσαν. XVI. 6. 1. ὧν ὑπετάξαμεν τὰ ἀντίγραφα, μαρτύρια τῆς διαθέσεως, ἣν ἔσχον ὑπὲρ ἡμῶν ἄνωθεν οἱ κρατοῦντες. c. Apion. I. 6. ἐκ μακροτάτων ἄνωθεν χρόνων. A. I. 18. 3. δείσας μὴ τῆς πρότερον αὐτῷ φιλίας μηδὲν ὄφελος γένηται, φιλίαν ἄνωθεν ποιεῖται πρὸς αὐτόν. rursus, denuo. *Artemidor*. I: 14. οὕτω γὰρ ἄνωθεν αὐτὸς δόξειε γεννᾶσθαι. *Jo*. III. 3. *Gal*. IV. 9. *Georg*. IV. 285. Altius omnem expediam prima repetens ab origine famam. *Jos*. c. Apion. I. 7. μόνων τῶν προφητῶν τὰ μὲν ἀνωτάτω καὶ τὰ παλαιότατα κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ μαθόντων, τὰ δὲ καθ᾽ αὐτοὺς, ὡς ἐγένετο, συγγραφόντων. *Philo* V. Mos. T. 2. p. 141, 37. ἠρχαιολόγησεν ἄνωθεν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως.

καθεξῆς] *Thucyd*. II. 1. γέγραπται δὲ ἑξῆς, ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο, κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα. *Aristides* in Rhodum p. 543. τίς οὗτος ἢ λόγος ἐστιν ἰσχυρὸς ἢ σοφιστὴς ἄκρος ἢ διαρκὴς, ὡς ἂν ἀξίως καταθρηνήσειεν τὰ παρόντα, μὴ πολλοστὸν μέρος, ὧν οἴεται λέγειν, παραλιπὼν, ἀλλ᾽ ἐξῆς ἅπαντα; *Tacit*. A. II. 27. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatius differam.

κράτιστε] *Plut*. π. εὐθυμίας p. 464. E. τοῦ πλεῖν εὐθὺς εἰς Ῥώμην παρὰ φουνδανοῦ τοῦ κρατίστου γράμματα δεδεγμένον. *Theophrast*. Char. V. de blanditia. οἷος πόρρωθεν προσαγορεῦσαι, καὶ κράτιστον εἰπὼν καὶ θαυμάσας ἱκανῶς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ μὴ ἀφιέναι. *Longinus* 39. ἡ πέμπτη μοῖρα τῶν συντελουσῶν εἰς τὸ ὕψος —— ἔθ᾽ ἡμῖν λείπεται, ὦ κράτιστε. *Galenus* de suis libris. κράτιστε Βάσε bis. & Mathematica. κράτιστε ἀφροδίσιε. *Horat*. S. I. 10. 82. Octavius optimus. Epist. I. 16. Optime Quincti. *Artemidor*. IV. praef. τοῦ κρατίστου κασσίου Μαξίμου. *Jos*. Vit. 76. κράτιστε ἀνδρῶν ἐπαφρόδιτε.

Nomen *Theophili* legitur in Historia *Aristeae*. *Cic*. ep. Fam. IV. 9. 10 Theophilus Marcelli libertus. *Jos*. A. XX. 9. 7. Ματθία τοῦ θεοφίλου. S S. *Tacit*. A. II. 55. Theophilum quendam Areo judicio falsi damnatum.

4. *Jos*. Vit. 65. ὅταν μέντοι συντύχῃς μοι, καὶ αὐτός σε πολλὰ κατηχήσω τῶν ἀγνοουμένων. *Lucian*. Asin. 48. ἐμὲ δὲ παρέδωκεν ἀπελευθέρῳ τινι τῶν ἑαυτοῦ νεανίσκων, καὶ εἶπε κατηχεῖν, ὅσα ποιῶν μάλιστα ψυχαγωγεῖν αὐτὸν δυναίμην —— κατηχούμενος πείθου παρ᾽ ἐμοί. *Porphyr*. in fine Q. Homeric. ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς παιδικῆς κατηχήσεως περινοοῦμεν μᾶλλον ἐν τοῖς πλείστοις ἢ νοοῦμεν. *Plut*. de flumin. p. 1158. A. κατηχηθεὶς δὲ περὶ τῶν συμβεβηκότων. *Sext*. *Empir*. a. Math. I. 7. τὸ μὲν διδάσκειν ἀπό τινος ἐγκύκλια προσηγόρευται μαθήματα —— περιττὸν ἡγοῦμαι, ἱκανὴν ἔτι τὴν περὶ τούτων ἔχοντα κατήχησιν. & 310. ὥστε διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τὴν διδασκαλίαν καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν δωμάτων κόρακας ἐκ πολλῆς τῆς κατηχήσεως κράζειν. a. Astrolog. 5. τὸν μὲν οὖν Ζωδιακὸν κύκλον ὥσπερ κατηχήμεθα, διαιροῦσιν εἰς ιβ. ζώδια. *Salmasius* de Hellenist. p. 103. inter voces idioticas refert, κατηχηθῆναι pro instrui, & imbui rei alicujus auditione. *Diog*. *L*. Zeno. VII. 89. διαστρέφεσθαι δὲ τὸ λογικὸν ζῶον ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν ἔξωθεν πραγματειῶν πιθανότητας, ποτὲ δὲ διὰ τὴν κατήχησιν τῶν συνόντων. *Cic*. ad Attic. XV. 12. quid aetati credendum sit, quid nomini, quid haereditati, quid κατηχήσει, magni consilii est. *P. Ægineta* I. 14. viva voce aliquem docere.

ἀσφάλειαν] *Herodian*. III. 9. 5. τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν εἰς ἀσφάλειαν πίστεως ἐξέδωκε.

5. Vox ἐφημερίας occurrit in libris Chronicorum & Nehemiae. 1. *Chron*. XXIV. 4. narratur, quomodo David familiam Aaronis in XXIV. Classes distribuerit, inter quas domus Abiae locum octavum occupavit. Eundem ordinem restituit Hiskias 2. *Chron*. XXXI. 2. & *Nehemias* XII. 9. XIII. 30. *Jos*. A. VII. 15. 7. χωρίσας ἐκ τῆς φυλῆς τοὺς ἱερεῖς εὗρε τούτων κδ. πατριάς· καὶ ἐκ μὲν τῆς ἐλεαζάρου οἰκίας ιϛ. ἐκ δὲ τῆς ἰθαμάρου η. διέταξέ τε μίαν πατριὰν διακονεῖσθαι τῷ θεῷ ἐπὶ ἡμέρας ὀκτὼ, ἀπὸ σαββάτου ἐπὶ σάββατον· καὶ οὕτως αἱ πατριαὶ πᾶσαι διεκληρώσαντο —— καὶ ἡ πρώτη μὲν ἀναβᾶσα πατριὰ ἐγράφη πρώτη, ἡ δὲ δευτέ-

ρα

ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμε- 6
νοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι. Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς 7
τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐ-
τῶν ἦσαν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι 8
τοῦ

ἐλισάβετ] ἐλισαβὲθ D. Edit. *Ald.* Verſio *Vulg. Syra* poſterior. *Æthiop. Arab.* ἐλιζάβετ Editio *Bogardi. Eraſmi* 5. & comm. 7. 24. 36. 40. 41.
6. ἐνώπιον] ἐναντίον AC. 73. *Cyrillus* in Eſaj. p. 166. *Irenaeus* III. 11. Auctor *Reſpo. ad Orthodox.*
7. ἡ] — 69. ἡ ἐλισάβετ ἦν] ἦν ἡ ἐλισάβεθ D.
προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν] ἦσαν προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν D.
ταῖς] — 1. 8. ταξει] συνάξει 53.
ἔναντι] ἐναντίον AC. Colb. 11. 15. 27. 36. 42. 46. 48. 53. 54. 55. 57. 61. 62. 68. 69. 72. 73. 80. 91. E-

ρα ἀκολούθως ἄχρι τῶν κδ. καὶ διέμεινεν οὗτος ὁ μερισμὸς ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. XII. 6. 1. Ματταθίας υἱὸς Ἰωάννου, τοῦ Συμεῶνος, τοῦ ἀσαμωναίου, ἱερεὺς ἐξ ἐφημερίας Ἰωάριβος, ἱεροσολυμίτης. & 1. *Macc.* II. 1. c. Apion. II. licet enim ſint tribus [XX] IV. Sacerdotum, & harum tribuum ſingulae hominum plus quam V. M., fit tamen obſervatio particulariter per dies certos; & his tranſactis alii ſuccedentes ad ſacrificia veniunt. de Vit. 1. ἐμοὶ δὲ οὐ μόνον ἐξ ἱερέων ἐστὶ τὸ γένος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῶν κδ. πολλὴ δὲ κἀν τούτῳ διαφορά. *Etymol.* ἐφημερία, ἡ τῆς ἡμέρας λειτουργία.

Nobilitatem generis indicabat, ſi quis ex ſacerdote natus eſſet, & multo magis ſi & matrem haberet ſacerdotis filiam. *Joſ.* Vit. 1. ἐμοὶ δὲ γένος ἐστὶν οὐκ ἄσημον, ἀλλ᾽ ἐξ ἱερέων ἄνωθεν καταβεβηκός. ὥσπερ δὴ παρ᾽ ἑκάστοις ἄλλη τίς ἐστιν εὐγενείας ὑπόθεσις, οὕτως παρ᾽ ἡμῖν ἡ τῆς ἱερωσύνης μετουσία τεκμήριόν ἐστι γένους λαμπρότητος. *Philo* de Gigant. T. 1. p. 271, 14. θεοῦ δὲ ἄνθρωποι ἱερεῖς καὶ προφῆται, οἵτινες οὐκ ἠξίωσαν πολιτείας τῆς παρὰ τῷ κόσμῳ τυχεῖν, καὶ κοσμοπολῖται γενέσθαι· τὸ δὲ αἰσθητὸν πᾶν ὑπερκύψαντες εἰς τὸν νοητὸν κόσμον μετανέστησαν, κἀκεῖθι ᾤκησαν, ἐγγραφέντες ἀφθάρτῳ ἀσωμάτων ἰδεῶν πολιτείᾳ. de Monarch. T. 2. p. 226, 42. γέρας εὐσεβοῦς ἀνδρὸς οἰκειότατον ἱερωσύνη, θεραπείαν ἐπαγγελλομένη τοῦ πατρὸς, ᾧ τὸ δουλεύειν οὐκ ἐλευθερίας μόνον ἀλλὰ καὶ βασιλείας ἄμεινον. & p. 228, 8. γάμον αὐτῷ [τῷ ἱερεῖ] παρθένου καθαρᾶς μνᾶται, καὶ ἐκ καθαρῶν γονέων καὶ πάππων καὶ προγόνων εἴς τε καλοκαγαθίαν καὶ εὐγένειαν ἀριστίνδην ἐπικριθέντων. —— & 229, 31. προστάξας τῷ μὲν ἀρχιερεῖ μνᾶσθαι μὴ μόνον γυναῖκα παρθένον, ἀλλὰ καὶ ἱέρειαν ἐξ ἱερέων —— ἐπετράπη δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ μὴ ἱερέων γαμεῖν θυγατέρας. τῇ μὲν ὅτι μικρὰ τούτων καθάρσια. *Joſ.* c. Apion. I. 7. ὅπως τὸ γένος τῶν ἱερέων ἄμικτον καὶ καθαρὸν διαμένῃ, προυνόησαν. δεῖ γὰρ τὸν μετέχοντα τῆς ἱερωσύνης ἐξ ὁμοεθνοῦς γυναικὸς παιδοποιεῖσθαι —— καὶ ταῦτα πράττομεν οὐ μόνον ἐπ᾽ αὐτῆς Ἰουδαίας, ἀλλ᾽ ὅπου ποτὲ σύστημα τοῦ γένους ἐστὶν ἡμῶν, κἀκεῖ τὸ ἀκριβὲς ἀποσώζεται τοῖς ἱερεῦσι πρὸς τοὺς γάμους —— πέμπουσι γὰρ εἰς Ἱεροσόλυμα συγγράψαντες πατρόθεν τοὔνομα τῶν γειναμένων καὶ τῶν ἐπάνω προγόνων, καί τινες οἱ μαρτυροῦντες. πόλεμος δ᾽ εἰ κατάσχοι —— οἱ περιλειπόμενοι τῶν ἱερέων καινὰ πάλιν ἐκ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων συνίστανται, καὶ δοκιμάζουσι τὰς ὑπολειφθείσας γυναῖκας.

Eliſabet, quo nomine etiam appellabatur uxor Aaronis *Exod.* VI. 25. Graeco interpreti.

6. *Thomas.* ἄμεμπτος καὶ ὁ μὴ μέμψιν δεχόμενος, καὶ ὁ μὴ μεμφόμενός τινι. τῷ δευτέρῳ δὲ χρῶνται κυρίως οἱ ἀττικοί. *Moeris.* ἀμέμπτους οὐκ ἐκείνους τοὺς μὴ ἀξίους μέμψεως, ἀλλὰ τοὺς μὴ μεμφομένους.

Ovid. Metam. I. 328. de Deucalione & Pyrrha. Innocuos, ambos, cultores numinis ambos.

Juvenal. Sat. VIII. 19. Tota licet veteres exornent undique cerae Atria, nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

ἐνώπιον τοῦ θεοῦ] *Plut.* Probl. Rom. p. 274. A. καὶ τὸ ἐν ὑπαίθρῳ μάλιστα πῶς εἶναι δοκεῖ τοῦ Διὸς ἐνώπιον. *Act.* VIII. 21. X. 33. 2. *Cor.* VIII. 21. 2. *Tim.* IV. 1. *Gen.* VII. 1. 2. *Sam.* V. 3. VI. 3. 1. *Sam.* X. 19. *Judic.* XI. 11. *Deut.* XXIX. 9.

Lex. MS. Pſalm. δικαιώματα, προστάγματα. Diſcrimen inter ἐντολὴν & δικαίωμα, Hebraice חק dictum, hoc obſervatur, quod illud notet praeceptum aliquod Decalogi: iſtud praeceptum vel ceremoniale vel forenſe. *Joma* f. 67. 2. Statuta mea obſervabitis, hoc eſt etiam ea, de quibus Satanas & nationes mundi altercabuntur, qualia ſunt circa non comeſtionem porci, circa amictum heterogeneum, diſcalceationem Leviri, purificationem leproſi, hircum emiſſarium. Si forſan dicatur: Vana ſunt iſta. Scriptura dicit: Ego ſum Dominus. Ego Dominus ea inſtitui, nec tuum eſt de iis diſputare.

7. *Cholin.* f. 24. 1. Sacerdotes naevi illegitimos reddunt non anni: contra Levitas —— donec conſenuerint. Quousque? dixit R. Elai, dixiſſe Chaninam: donec tremant.

καθότι] χρὴ περὶ παντὸς πρόνοιαν πεποιῆσθαι, καθότι καὶ ἱπποκράτης παραινεῖ.

Inf. comm. 18. II. 36. *Lyſias* πρὸς τὴν εἰσαγγελίαν. οὐδὲ τοὺς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι νέους. *Dionyſ.* Hal. A. IV. 27. Ἡλικίας τι προβεβηκὼς ἐπὶ πολύ. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1461, 24. κυρίως δὲ προβεβηκέναι ἐπὶ τῶν ἐν ὁδῷ ἢ δρόμῳ προβαινόντων· ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἁπλῶς χρόνῳ προβεβηκέναι τις λέγεται. & Od. ο. p. 585, 37. εἶτα νεανίσκος, εἶτα ἀνὴρ μέσος. εἶτα προβεβηκὼς, ὁ καὶ ὠμογέρων, εἶτα ἐσχατογήρως. Ταῦτα ὁ ἀλεξίων. *Schol.* *Od.* δ. 11. προβεβηκόσι τοῖς γονεῦσι γενόμενος παῖς. *Plato* Epiſt. ἡλικίας εἰς τὸ πρόσθεν προβαίνων. *Polyb.* XV. 29. προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν. *Lucian.* Nigrin. 24 ὅταν ἴδω τούτων τινὰ μάλιστα προβεβηκότων. *Plut.* Camill. p. 146. E. καὶ τοὺς οὐκ ἐν ὥρᾳ τῶν πολιτῶν, ἀλλ᾽ ἤδη προβεβηκότας.

8. *Syneſius* Epiſt. 57. σχολῆς δεῖ τῷ μετὰ φιλοσοφίας ἱερατεύοντι. 67. ἠρώτησα περὶ ἀλεξάνδρου —— ἱερατευσαμένου ἔν τινι πόλει τῶν Βιθυνῶν. *Pauſanias.* νομίζοντες οὖν τὴν γυναῖκα ἀληθῆ λέγειν, τῇ θεῷ εἵλοντο ἱερατευσαμένην ἀντ᾽ ἐκείνης. *Ariſtoteles* Polit. VII. 8. πρῶτον τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσιν ἱερατείαν. *Inſcriptio ap. Spon.* Μένανδρος ἱερατεύσας πενταετηρίδα.

9. *Euſtath.* in Il. ο. p. 1023, 17. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ μὲν αὐτόν τινα λαχεῖν αἰτιατικῇ συντάσσεται, ἔλαχεν οὐρανὸν, ἔλαχε ζόφον· Τὸ δὲ ἄλλῳ δοῦναι λάχος γενικῇ, ὁποῖον καὶ τὸ πυρὸς λελόχειν. *Thucyd.* III. 50. κληρούχους τοὺς λαχόντας ἔπεμψαν. *Levit.* XVI. 9. *Joſ.* XIX. 40. 1. *Chron.* XXV. 9.

Cum varia eſſent ſacerdotum in templo munera, convenit inter eos, ut ſors jaceretur, & quisque

9 τοῦ Θεοῦ, Κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ
10 Κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάμα-
11 τος. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιά-
ματος.

vang. 2. 3. 16. 24. *Chrysostomus* T. V. 72. probante *J. A. Bengelio.* ἐνώπιον K.
τοῦ] — 1.
ἔλαχε] + δὲ 59.
εἰσελθὼν] εἰσελθεῖν L. καὶ εἰσελθὼν 12.
10. τοῦ λαοῦ ἦν] ἦν τοῦ λαοῦ EFG 44. 73. 74. 86. 90. Evang. 24. Codices *Latini. Victor.* probante *J. A. Bengelio.*
τῇ ὥρᾳ] τῆς ὥρας 69
θυσιαστηρίου] θυμιατηρίου 64.
9. κατὰ] καθὰ D.
τοῦ prius] τὸ C.
κυρίου] θεοῦ C a prima manu. D. 59. Versio *Æthiop.*
11. αὐτῷ] τῷ Ζαχαρίᾳ Versio *Syr.*
τοῦ θυμιάματος] — 59.

que eo fungeretur, quod ipsi obtigisset: prima ergo sortitione designabatur, qui altare exterius purgaret, secunda, tredecim legebantur, qui agnum mactarent, sanguinem spargerent, lampadas aptarent, & partes victimae ad altare deportarent. Tertia, qui suffitum adoleret. Quarta qui per clivum ascenderet, & membra victimae altari imponeret. Honoratissimus is fuit, qui suffitum adolebat, quo officio nonnisi semel defungi poterat. *Thaamid.* V. 2. Dicebat eis: novi accedant, & sortiantur ad suffiendum. Sortiti sunt. *Joma* f. 26. 1. traditur, neminem unquam bis suffitum adolevisse. Quaenam est ratio? Dixit R. Chanina: propter divitias. Dixit R. Papa, quanam ratione? fortasse quia scriptum est *Deut.* XXXIII. 10. ponent suffitum in naribus tuis; & postea: benedic domine substantiae ejus. Novi igitur huic ministerio designabantur, ut omnes divites fierent, & benedicerentur. *Thamid* V. 4. Qui dignus habebatur ad suffitum, sumebat vas, simile modio aureo continenti tres cabos, in cujus medio erat patera plena & accumulata suffitu; habebat superne operculum, linteumque superimpositum erat. VI. 3. Qui designatus erat ad suffitum, sumebat pateram e medio vasis, dabatque vas amico aut proximo suo; si sparsus esset suffitus in medium vasis, pugillo ipsius imponebat. Docebant eum: cautus esto. qui adolebat, non adolebat, ante quam praefectus ipsi diceret: adole. Si autem esset sacerdos magnus, praefectus dicebat: Domine sacerdos magne, adole, discedebat populus, adolevit, & incurvans se abiit. VII. 2. Venerunt & steterunt super gradibus vestibuli, stabant priores ad austrum fratrum suorum sacerdotum, V. instrumenta in manibus habentes, unus corbem, alter poculum, tertius thuribulum, quartus pateram, quintus vas & operculum, benedicentes populo benedictione una —— in sanctuario pronunciabant nomen, prout scribitur —— elevabant manus supra caput.

10. *Thomas.* θύωμα, οἱ δοκιμώτατοι, οὐ θυμίαμα, ἀριστείδης ἐν Δ. τῶν ἱερῶν· ἀπολαύειν εὐωδίας θαυμαστῆς θυωμάτων. Λιβάνιος· λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων.

Levit. XVI. 17. *Joma* f. 44. 1. Hora thymiamatis recesserunt a spatio quod erat inter אולם Πρόναον & altare: *Bemidbar R.* VII. Dixit R. Jose: In quinque circumstantiis spatium inter pronaon & altare est aequale ipsi templo --- Sicut se subtrahunt a templo hora thymiamatis, sic etiam se subtrahunt a spatio quod est inter pronaon & altare, thymiamatis hora. *Chelin* I. 9. Dixit R. Jose: in V. rebus locus inter Ulam & altare similis est templo —— arcebantur a loco inter Ulam & altare, dum suffitus incendebatur.

Berachoth f. 26. 1. Patres instituerunt orationes tempore sacrificii jugis. Hinc suffitus significabat preces, quia, dum adoleret sacerdos in sancto, populus extra templum orabat. *Philo* de Temulent. T. 1. p. 369, 42. βωμοὺς δύο, τὸν μὲν ἔξω πρὸς τὰ ἱερεῖα, τὸν δὲ πρὸς τὸ ἐπιθυμιᾷν —— κατὰ δὲ τὸν ἔνδον πᾶσιν ἀναίμοις, ἀσάρκοις, ἀσωμάτοις, τοῖς ἐκ λογισμοῦ μόνον χρήσεται, ἃ λιβανωτῷ καὶ τοῖς ἐπιθυμιωμένοις ἀπεικάζεται. ὡς γὰρ ταῦτα ῥῖνας, ἐκεῖνα τὸν ψυχῆς ἅπαντα χῶρον εὐωδίας ἀναπίμπλησι. & de offerentibus victimas T. 2. p. 254, 8. ἡ διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων εὐχαριστία —— τετίμηται ὁ τῶν θυμιαμάτων βωμὸς —— τῷ πρότερον καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ὑπηρετεῖν ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαριστίαις. *Apoc.* V. 8. VIII. 3. 4. *Psal.* CXLI. 2. *Dan.* IX. 21. *Exod.* XXX. 7. *Philo* quis haeres T. 1. p. 501, 9. τὸν κόσμον —— διὰ συμβόλου τοῦ θυμιάματος οἴεται δεῖν εὐχαριστεῖν τῷ πεποιηκότι. de Vit. Mos. T. 2. p. 150, 34. τὸ θυμιατήριον γῆς καὶ ὕδατος σύμβολον εὐχαριστίας. *Sir.* L. 15. 21.

11. De altari τῶν θυμιαμάτων. *Philo* de Offer. Vict. p. 253, 46. ὁ δὲ χρυσοῦ μὲν κατεσκεύασται, ἵδρυται δ᾽ ἐν ἀδύτῳ, εἴσω τοῦ προτέρου καταπετάσματος, ὃς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ὁρατὸς, ὅτι μὴ τοῖς ἁγνεύουσι τῶν ἱερέων, καὶ γέγονε πρὸς χρείαν τῶν θυμιαμάτων. & de vita Mosis. T. 2. p. 150, 33. τὰ δὲ λοιπὰ τρία σκεύη τῶν προειρημένων ἵδρυτο μέσον μὲν τὸ θυμιατήριον —— τὴν δὲ λυχνίαν ἐν τοῖς νοτίοις —— ἡ δὲ τράπεζα τίθεται πρὸς τοῖς βορείοις. *Targum* Cantic. IV. 16. ad latus septentrionale erat mensa & super eam XII. panes facierum: & ad latus meridionale erat candelabrum lucis, & super altare offerebant sacerdotes oblationes, & adolebant super eo suffitum. *Thanchuma* p. 105, 1. More seculi rex carnis & sanguinis faciens sibi lectum & mensam, ponit candelabrum a sinistra sua, sed S. benedictus ponit candelabrum ad dextram mensae S. D. *Ex.* XL. 22. 24. *Joma* f. 33. 2. Traditio: Mensa erat ab Aquilone, a pariete remota cubitis duobus & dimidio: Candelabrum erat ab austro, remotum etiam a pariete cubitis duobus & dimidio. Altare positum erat in medio, protractumque aliquantum versus orientem. Observandum autem, non dici ad dextram Zachariae, qui templum ingrediens ad dextram habebat septentrionem, & meridiem ad sinistram; sed ad dextram altaris, ad cujus dextram erat meridies, septentrio ad sinistram. Adde quod etiam alio tempore Joannes *Apoc.* I. 13. filium hominis non in septentrione juxta mensam, sed in meridie in medio candelabrorum vidisse legitur. *Jos. A.* XIII. 10. 3. παράδοξον δέ τι περὶ ἀρχιερέως Ὑρκανοῦ λέγεται, τίνα τρόπον αὐτῷ τὸ θεῖον εἰς λόγους ἦλθε. φασὶ γὰρ, ὅτι κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν οἱ παῖδες αὐτοῦ τῷ κυζικηνῷ συνέβαλον, αὐτὸς ἐν τῷ ναῷ θυμιῶν μόνος ὢν ὁ ἀρχιερεὺς ἀκούσειε φωνῆς, ὡς οἱ παῖδες αὐτοῦ νενικήκασιν ἀρτίως τὸν ἀντίοχον. καὶ τοῦτο προελθὼν ἐκ τοῦ ναοῦ παντὶ τῷ πλήθει φανερὸν ἐποίησε, καὶ συνέβη οὕτως γενέσθαι. *Hieros.* *Jo-*

ματος. Καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. Εἶπε δὲ 12
πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ Ζαχαρία· διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή 13
σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χα- 14
ρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας 15
ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ· καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι
ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν 16
Θεὸν

12. ἐταράχθη] ἐφοβήθη 47. 56. 58. 61.
ἐπ' αὐτὸν] αὐτῷ 73.
καὶ prius] — 72.
υἱόν σοι] σοι υἱὸν Versio *Vulg.* *Theophylactus. Opus Imperf.* in Matth. I. 21.
14. χαρά σοι] σοὶ χαρὰ D.
γεννήσει] γενέσει ACDE 44. 72. 86. 87. 91. Versio *Syra. Cyrill.* c. Julian. p. 330. probante *J. A. Bengelio.*
15. ἔσται γὰρ] καὶ γὰρ ἔσται F.
τοῦ] — ACL 1. 74. 86. 90. 106. Evang. 12. 13. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii. Cyrillus* Act. V. *Titus*, *Chrysost.* adscr. T. V. 129.
ἐπέπεσεν] ἐνέπεσεν E 47. ἔπεσεν Editio *Erasmi* 1. *Bogardi.*
13. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Versio *Syr.*
ἐλισάβετ] ἐλισάβεδ D.
σοι] — D. 1.
ἐπὶ] ἐν 69.

Joma f. 43. 3 de Simeone justo. per XL. annos, quibus ministravit in Pontificatu, vidit angelum albis amictum secum ingredientem in sanctum die expiationis, atque egredientem. At ultimo anno ingredientem quidem, sed non egredientem. Unde cognovit, sibi eo anno moriendum esse. *Sota* f. 33. 1. est traditio, Jochananem Pontificem audivisse vocem ex sancto sanctorum dicentem —— & amplius tale quid etiam Simeoni justo accidit —— Dicam Gabrielem fuisse., qui Josephum docuit LXX. linguas. *Berachoth* f. 7. 1. Ismael Elisae Filius dixit: cum aliquando ad suffitum faciendum ingressus essem, vidi Deum exercituum sedentem super solio alto. *Sevachim* f. 64. 2. ascendunt via dextra descendunt eadem: via dextra est via sinistra —— Dixit Rabba: quaenam dextra? dextra altaris. & quaenam sinistra? Sinistra viri. *Æn.* II. 693. Intonuit laevum. *Servius.* Sinistrum, prosperum, quia caeleste est: quae enim nobis laeva sunt, coelestibus dextra sunt, ut supra v. 54. diximus —— quia sinistra numinum intuentibus dextra sunt. *Act.* XXII. 17.

12. *Judic.* XIII. 22. *Dan.* X. 8. *Act.* X. 10. XIII. 11. XIX. 17. *Judith.* XV. 1.

13. Non solum exauditae sunt preces, quas pro salute populi fudisti: Verum etiam, quod ne quidem petere ausus es, accipies.

14. *Arrian.* Alex. V. 30. ἵνα οὐ χαρήσῃ ἰδών.

15. *Levit.* X. 9. *Deut.* XIV. 26. *Num.* VI. 3. a vino & sicera. *Targum:* a vino novo & vetere. *Schol.* 34. σίκερα δὲ ἐστι πᾶν τὸ μέθην μὲν ποιεῖν δυνάμενον, οὐκ ὂν δὲ ἐξ ἀμπέλου. *Pesachim* f. 42. 2. Sicera Medica, in quam projecerunt aquas hordei. i. e. cerevisia.

ἔτι] *Etymol.* ἔτι ἐπίῤῥημα ἐπιτάσεως δηλωτικὸν καὶ παρατάσεως. εἰ γὰρ εἴπομεν, τρέχοντος τινος, ἔτι δραμεῖν, τοῦτο ἐπίτασις· εἰ δὲ νυκτὸς οὔσης, ἔτι νὺξ, παράτασις. Germanice. *Schon* & *noch.* Il. ι. 106. ἐξ ἔτι τοῦ ὅτε. ex eo tempore, quando. *Philo* T. 2. p. 65, 16. σχεδὸν ἐξ ἔτι νηπίων παίδων. de V. Mos. p. 44, 37. ἐξ ἔτι σπαργάνων.

Bereschith R. XXXVII. 10. ad *Gen.* X. 25. R. Jose & R. Simeon f. Gamalielis. R. Jose dixit: priores qui noverant genus suum, nomen sumserunt ex eventu: nos vero, qui genus nostrum non novimus, sumimus juxta nomen patrum nostrorum. R. Simeon f. Gamalielis dixit: priores quia procreationi liberorum operam dederunt in Spiritu S. sumserunt nomina ab eventu: nos vero qui non operam damus procreationi liberorum in spiritu S., sumimus a nomine patrum nostrorum. Dixit R. Jose f. R. Halaphtha: Heber fuit magnus propheta, qui sumsit nomen ex eventu. *Bammidbar R.* XIII. de Mose & LXX. senioribus. Ipse & illi omnes impleti sunt spiritu S. illi autem impleti sunt spiritu S. ex spiritu Mosis, nec tamen Moses defectum ullum sensit: quemadmodum si quis candelam ab altera accendit, alteri propterea nil decedit. *Jud.* XIII. 5. *Jerem.* I. 4. *Gal.* I. 15. *Sirac.* XLIX. 7. inf. 41. 44. *Targum. Psal.* LXVIII. Deum exaltent pueri de semine Israel in ventre matrum suarum. *Justin.* XXIV. 6. Ex quo frigidus spiritus vi quadam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit, impletasque Deo responsa consulentibus dare coegit. XLIII. 1. Fauno fuit uxor nomine fatua, quae assidue divino spiritu impleta velut per furorem futura praemonebat. *Anthol.* V. 25. Στησίχορον δ' ἐνόησα —— λύρης δ' ἐδίδαξεν Ἀπόλλων ἁρμονίην, ἔτι μητρὸς ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἔοντα. *Quintilianus* Decl. IV. Homo qui, quod certum habeo, plurimis merebat experimentis, ut ad illum velut oracula Deorum, plenumque sacro spiritu, hominum solicitudines metusque confugerent. *Julius Paullus* V. 21. Vaticinatores, qui se Deo plenos adsimulant, idcirco civitate expelli placuit, ne humana credulitate, publici more, ad spem alicujus rei corrumperentur.

16. *Sirac.* XLVIII. 10. *Esr.* VI. 22.

17. 1. *Reg.* XIX. 15. 2. *Chron.* XXI. 12. *Malach.* IV. 6. *Adajoth* V. 9. Dixit R. Josua: accepi ego a R. Jochanne, qui audivit a Magistro suo, & is a magistro suo traditionem Mosis a Sinai, Eliam non venturum ad mundam vel immundam aliquam rem pronunciandam, neque ad elongandum vel propius admittendum —— R. Simeon dicit: ad componendas controversias. Sapientes dicunt: ad pacem faciendum in mundo S. D. *Malach.* III. 21.

Aristides in Eteoneum p. 76. τὸ μὲν γὰρ ἀποίητον παιδὸς, ἡ δὲ ἀκμὴ νεανίου, φρόνησις δὲ πρεσβύτου. *Aristot.* Nicomach. VI. 5. περὶ δὲ φρονήσεως —— δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι τὸ καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ ἑαυτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷος ποῖα πρὸς ὑγίειαν καὶ ἰσχὺν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. *Isidor.* III. 187. οὐ ταυτὸν φρόνημα καὶ φρόνησις· τὸ μὲν γὰρ ἔπαρμα δηλοῖ, ἡ δὲ σύνεσιν· τὸ μὲν ὑπερηφανίαν, ἡ δὲ σωφροσύνην. *Plaut.* Truculent. I. 1. 58. Phronesium suum nomen omne ex pectore emovit meo: Phronesium,

nam

17 Θεὸν αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐ-
πιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυ-
18 ρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· Κατὰ τί γνώσομαι
τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
19 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ· Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον
τοῦ

κυρίου] θεοῦ F 66. 69. 72. 73. Evang. 2. 16. *Antiochus* 121. *Theophylactus.*
ἐκ κοιλίας] ἐν τῇ κοιλίᾳ Colb. Verſio *Goth. Cyprianus.*
16. ἐπὶ] πρὸς 1. 72. Colb. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Titus*, *Theophylactus.*
17. προελεύσεται] προσελεύσεται CL 66. 73. προπορεύσεται 53. 57. πορεύσεται F.
Ἠλίου] Ἠλιοῦ 44. Editio *Stephani* 1. + τοῦ Προφήτου Verſio *Syra.*
πατέρων] ἀνθρώπων 69. δικαίων,], δικαῖων *J. S. Bernardus.*
ἑτοιμάσαι] + τῷ A 42. 63. 72. *Titus.* κυρίῳ λαὸν] λαὸν κυρίῳ 73.
18. καὶ poſterius] — 1. 19. παρεστηκὼς] παρεστὼς D.

nam φρόνησις eſt ſapientia. Δίκαιοι autem & ἀπειθεῖς opponuntur, ut illorum ſapientia horum ſtultitiae.

18. *Gen.* XV. 8.

Cholin f. 24. 1. Aliquid, licitum ſacerdotibus, illicitum eſt Levitis: & aliud, licitum Levitis, illicitum eſt ſacerdotibus. Tradunt Rabbini. Sacerdotes ob labem non ſunt idonei, ob annos ſunt idonei: Levitae ob labem ſunt idonei, ob annos non ſunt idonei —— ex illo quod dicitur, cum L. annos expleverint, miniſtrare deſinent, diſcimus, annos reddere Levitam inidoneum —— Forſan & ſacerdotes redduntur non idonei per annos; & nonne hoc aequum eſt? ſi enim Levitae, quos labes non reddit inidoneos, redduntur inidonei per annos, nonne multo magis ſacerdotes, qui non idonei redduntur per labem, reddentur non idonei per annos? At ſcriptura dicit: Haec eſt lex Levitarum *Num.* IV. 3. VIII. 24. non dixit: haec eſt lex ſacerdotum.

19. 1. *Reg.* X. 1. 2. XXII. 19. 2. *Reg.* XII. 6. *Job.* II. 1. *Eſaj.* VI. 2. *Dan.* VII. 19. *Aboth R. Nathan.* II. Si Gabriel, unus ex multis millibus, qui ſtant coram Deo, voce ſua ab uno extremo terrae ad alterum penetrare poteſt, quanto magis Deus? *Job* I. 6. *Jerem.* LII. 25.

Ros Haſſana f. 56. 4. R. Simeon f. Lakis dixit: Nomina angelorum aſcenderunt in manum Iſraëlis ex Babylone. Nam ante dictum eſt: advolavit ad me unus ſeraphinorum, Seraphim ſteterunt ante eum Es. VI. 2. 6. At poſt: vir Gabriel *Dan.* IX. 21. Michael princeps veſter X. 21. *Berachoth* I. 1. R. Elieſer f. Abena dixit: praeſtantius eſt, quod dicitur de Michaële, eo quod dicitur de Gabriele, de Michaële *Eſaj.* VI. 6. de Gabriele *Dan.* IX. 21. quomodo ſcimus, unum illum eſſe Michaëlem? ex *Dan.* X. 13. Michaël uno volatu: Gabriel duobus. *Megillath Eſther* IV. 13. Michaël & Gabriel angeli indicarunt Mardochaeo —— & dixit Mardochaeus Michaëli & Gabrieli. *Targum Pſal.* CXXXVII. 5. Dixit Michaël princeps Hieroſolymorum. 6. Dixit Gabriel princeps Sionis. 2. *Chron.* XXXII. 2. Miſit Dominus Michaëlem & Gabrielem Angelum, & perdidit eos [Senaheribi milites] nocte paſchatis. *Gen.* XXXVII. 13. Invenit Joſephum Gabriel in ſimilitudine viri. *Ex.* XXIV. 1. *Jonathan.* porro ad Moſen dixit Michaël princeps ſapientiae. 10. deſcendit Gabriel, & fecit laterem ex luto. *Deut.* XXXII. 9. Poſtquam autem cecidit populus ſanctus in ſortem Domini totius mundi, aperuit Michaël os ſuum, & dixit: portionem bonam nominis ſermonis Dei cum ipſo eſſe. Aperuit Gabriel os ſuum cum laudibus, & dixit; domum Jacobi eſſe ſortem haereditatis ejus. *Deut.* XXXIV. 6. Michaël & Gabriel ſternebant lectum aureum, diſtinctum margaritis, corallio & beryllo, tapetibus melotae, ſabanis purpureis & ſtolis albis. *Job* XXV. 2. Michaël a dextra ejus, cujus eſt ignis: & Gabriel a ſiniſtra ejus, qui aquae praeeſt. Apocryph. Enoch. apud G. Syncellum. οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἀρχάγγελοι, Μιχαὴλ, καὶ Οὐριὴλ, καὶ Ραφαὴλ, καὶ Γαβριὴλ. *Bereſchith R.* I. 4. & III. 11. Ne dicatur: Michaël fuit extendens in auſtro expanſi, & Gabriel in ſeptentrione, & Deus S. B. metiens in medio: Sed ego faciens omnia, extendens coelos ſolus. VIII. 15. R. Joda f. Simon: Michaël & Gabriel fuerunt pronubi Adami. XII. 7. Dixit R. Simon f. Lakis: Annon potentia & timor cum eo? *Job* XXV. 2. Potentia eſt Gabriël, & timor eſt Michaël. XLVIII. 9. Dixit R. Chanina: nomina menſium aſcenderunt e Babele. Res Lakis dixit: etiam nomina angelorum, Michaël, Raphaël & Gabriel —— & dixit, Domine, maximo illorum Michaëli. L. 21. Michaël annunciavit bonum nuncium Abrahamo, Gabriel evertit Sodoma, Raphaël eripuit Lotum. LI. 3. Et pluit Dominus ſuper Sodoma. Hic eſt Gabriël. XLVIII. 16. & ſtabat ante eos i. e. Tremor ejus illis fuit impoſitus. Michaël tremebat: Gabriel tremebat. XXI. 5. Sicut unus noſtrum. Rabbini noſtri dixerunt: ſicut Gabriel S. D. Ezech. IX. 2. & vir unus in medio ipſorum. LXIII. 19. Surgite principes. Eſaj. XXI. 5. Hi ſunt Michaël & Gabriel. LXXVIII. 1. in Gen. XXXII. 26. Hi ſunt Michaël & Gabriel principes ſuperiorum, quia omnes mutantur, ipſi autem non mutantur. *Sanhedrin* f. 21. 2. R. Iſaac dixit: qua hora Salomo duxit filiam Pharaonis, deſcendit Gabriel, & infixit calamum mari, & aſcendit limus, cui inaedificata eſt urbs magna Roma. & *Sabbat* f. 56. 2. in *Sir Haſſirim* R. 16. R. Levi tribuit Michaëli. *Bava Bathra* f. 74. 2. 75. 1. Gabriel venaturus eſt Leviathanem, qui eſt Samaël S. D. Job XL. 20. *Debarim* R. XI. f. 245. 4. Dixit Deus Gabrieli: Abi & affer mihi animam Moſis. Qui reſpondit: Domine mundi, egone videre poſſem mortem ejus, qui aequalis eſt ſexcentis millibus? Poſtea dixit Michaëli: abi, affer mihi animam Moſis. reſpondit: Domine mundi, ego ſum magiſter ejus, ille vero eſt diſcipulus meus, non poſſum videre mortem ejus —— deſcendit Deus, ut acciperet animam Moſis & cum eo tres angeli miniſterii, Michaël, Gabriel & Sasgagel. Michaël Moſi ſternebat lectum, Gabriel parabat ſindonem capiti

τοῦ Θεοῦ· ϰ ἀπεϛάλην λαλῆσαι πρός σε, ϰ εὐαγγελίσαϑαί σοι ταῦτα. Καὶ ἰδὲ, 20
ἔσῃ σιωπῶν, ϰ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ
ἐπίϛευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τ̃ καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς 21
προσδοκῶν τ̃ Ζαχαρίαν· ϰ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ 22
οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· ϰ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· ϰ αὐτὸς
ἦν διανεύων αὐτοῖς· ϰ διέμενε κωφός. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τ̃ λει- 23
τυργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τ̃ οἶκον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν 24
Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· ϰ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα· Ὅτι οὕτω 25
μοι

20. ἄχρι ἧς ἡμέρας] ἄχρις ἡμέρας ἧς D.
πληρωθήσονται] πλησθήσονται D. *Origenes* in Jo. I. 23.
ἐν prius] ἐπὶ D. Versio *Syr.*
22. ἠδύνατο] ἐδύνατο 72.
διέμενε] διέμεινεν D. 5. 7. 42. 60. 86. Editio *Erasmi*, *Ald. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi*, *Plantin. Wechel.*
Versio *Vulg. Titus.* ἐπέμεινε 71. ἔμενε Evang. 2.
αὐτῦ prius] — 91. + τότε D.
μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας] ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις 63. 64. Evang. 1. 2. 19.
ταύτας τὰς ἡμέρας] τὰς ἡμέρας ταύτας DE 69.
αὐτῦ] Ζαχαρίυ 64. 68. Evang. 1. 2. 19.
25. ὁ] — CD.
τὸ] — D. 1.
26. μηνὶ τῷ ἕκτῳ] ἕκτῳ μηνὶ D.
ὑπὸ τῦ] ἀπὸ 69.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ C 1. 28. 69. 72. Evang. 20. 22. Editio *Erasmi. Bogardi.* Versio *Syr. Copt. Vulg. Eusebius*

λόγοις μυ] ἐμοῖς λόγοις 49.
21. προσδοκῶν] προσδεχόμενος D. ἐκδεχόμενος 59.
ἐν τῷ ναῷ] — 34. 39. Bodl. unus. Colb. *Theophyl.*
αὐτοῖς] 69.
23. ἐπλήσθησαν] ἐπληρώθησαν F 1. 91.
24. μετὰ δὲ] καὶ μετὰ D.
συνέλαβεν] + ἡ 74. ἐλισάβετ] ἐλισάβεδ D.
ἑαυτην] αὐτὴν D.
ἐπεῖδεν] ἐφεῖδεν D 69. 73.
τὸ ὄνειδος] τ̃ ὀνειδισμὸν 73.
ὁ ἄγγελος] ἀρχάγγελος 86. ἄγγελος 69. 106.
τ̃ Γαλιλαίας, ἡ ὄνομα Ναζαρὲτ] Γαλιλαῖαν D.

piti ejus, Sasgagel pedibus. Hinc ſtabat Michaël, inde Gabriel. *Peſachim* f. 118. 1. 2. Midraſch *Thehillim* CXVII. R. Simon Silonita pro concione dixit: qua hora Nebucadnezar impius Hananiam Miſaëlem & Aſariam in ignis fornacem conjecit —— dixit Gabriel —— ego, qui ſum princeps ignis, deſcendam, & intus frigefaciam, extra vero calefaciam, & ſignum edam in ſigno. Et dixit Dominus ad eum: deſcende. Eadem hora Gabriel incipiens dixit: *Pſal.* CXVII. 2. Veritas domini manet in aeternum. *Jalkut Simoni* f. 366. 3. Thren. I. 2. Omnes amici ejus ab ea defecerunt, & inimici facti ſunt. Hi ſunt Gabriel & Michaël. Dixit eis Deus S. B. quem diligitis? Reſponderunt: Iſraëlem. Poſt Iſraëlem quem diligitis? Reſponderant: templum. Dixit Deus: juro per nomen meum magnum, Vos ipſos ignem illius eſſe accenſuros. ſtatim acceperunt Gabriel & Michaël duas faces ignis, & ignem in templo accenderunt: templum vero ſibi ipſi threnum fecit S. D. *Thren.* I. 13. *Schemoth R.* 1. venit Gabriel & percuſſit Moſen, cum dormiret, & plena fuit miſericordia erga illum, & pepercit ei. —— miſit manum ut ſumeret aurum, & venit Gabriel, depulitque manum ejus, & adprehendit carbones. II. R. Jochanan dixit: hic eſt Michaël. R. Chanina: Hic eſt Gabriel. IX. dixerunt Anania, Miſaël & Aſaria *Pſal.* CXV. 1. reſpondit Gabriel v. 2. XVIII. *Eſaj.* LXII. 6. Hi ſunt Michaël & Gabriel. cum veniret Senaherib, exiit Michaël, & percuſſit eos, & Gabriel liberavit ex praecepto Dei S. B. Hananiam & ſocios ejus. *Schemoth* XIV. S. B. dixit Michaëli: benedic. & ipſe dixit Gabrieli; Gabriel autem patribus mundi. *Bemidbar* R. II. Thronum circumſtant IV. Angeli, Michaël, Gabriel, Uriel, Raphaël. Michaël a dextris, Uriel a ſiniſtra, Gabriel ante, Raphaël poſt. XII. Dixit R. I. Scriptum eſt: Dominator, timor cum eo *Job* XXV. 2. Dominator hic eſt Michaël, angelus nivis; timor, hic eſt Gabriel angelus ignis. *Debarim R.* V. Dixit Reſch Lakiſh: Michaël totus nix: Gabriel totus ignis. *Schir R.* III. 8. Reges angelorum, Michaël & Gabriel. 11. Michaël princeps nivis, Gabriel ignis. *Echa R.* I. 2. proximi. Dixit R. Jacob de Capharhanan: Michaël & Gabriel. *Joma* f. 77. 1. Gabriel indutus talari veſte *Ez.* IX. 2. *Maſſecheth Derech arez rabba* 4. Michaël erat in medio, Gabriel ad dextram, Raphaël ad ſiniſtram. *Maaſe Thora.* 6. Sex ſunt Angeli mortis, Gabriel regibus.

20. Qui auribus & lingua non recte uſus fuerat, ſurdus & mutus redditur. 2. *Reg.* VII. 2.

ἀνθ' ὧν] XIX. 44. *Act.* XII. 23. *Lev.* XXVI. 43. *Ez.* V. 11. 2. *Reg.* XII. 6. 10. *Eratoſthenes* 13. ἀνθ' ὧν σωθεῖσα ὐχ εἵλετο τῷ πατρὶ συμμένειν. Quoniam, eo quod. *Æl.* V. H. IV. 8. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος τὸν Απιν πρὸς βίαν κατέθυσεν ὄνῳ. XII. 18. ἀνθ' ὧν ἡ θεὸς ἔδωκεν ἀλάβαϛρον αὐτῷ. XIII. 28. δίκας ἐκτίσας, ἀνθ' ὧν ἀπέδρασεν. fragm. ἀναβολὴ. ἀναβολὴν θανάτυ ἐψήφισαν φαλάριδι ἔτη β. ἀνθ' ὧν ἡμέρως χαρίτωνι καὶ Μελεάγρῳ προσηνέχθη.

21. *Hieroſ. Joma* f. 43. 2. & Babyl. 53. 2. Summus Pontifex fudit orationem brevem in Sancto —— Prolixus in oratione non fuit, ne formidinem aliquam incuteret populo. Hiſtoria eſt de quodam, qui prolixus fuit, & parati erant poſt ipſum intrare. Ferunt, eum fuiſſe Simeonem Juſtum. Dicunt ei: quare tam diu moraris? Reſpondit: ego ſupplicavi pro templo Dei veſtri, ne exſcinderetur. Regerunt: Non convenit tamen, ut tam diu moreris. *Thamid.* VI. 3. docebant eum: cautus eſto; ne incipias coram te, ne aduraris, incipiens expandebat & abibat. *Schol. Bartenorae.* Effundebat ſuffitum ad latus occidentale ab ipſo remotius, & cum eas ad latus ſpargeret, accumulabat —— hoc enim honoris erat, ut miniſterium in longius traheretur.

22. *Anthol.* II. 46. καὶ τῇ χειρὶ τὰ λοιπὰ σολοικίζει διανεύων, κἀγὼ δ' αὐτὸν ἰδὼν, τὸ ϛόμα μυ δέδεται.

23. *Moeris.* λητυργεῖν διὰ τῦ η. ἀττικῶς· διὰ δὲ τῆς ει. διφθόγγυ ἑλληνικῶς. λήϊτον γὰρ τὸ δημόσιον. *Thomas.* οἱ μὲν λητυργὸς διὰ τῦ η. ἤτοι ὁ τὰ λήϊτα ἔργον ἔχων· λήϊτα γὰρ λέγεται τὰ δημόσια. Οἱ δὲ διὰ διφθόγγυ. *Heſychius.* λειτυργεῖν, δυλεύειν. λειτυργικὰς, ἱερατικὰς. λειτυργὸς, ὑπηρέτης. ληϊτυργεῖν, λήϊτον γὰρ δημόσιον, λειτυργεῖν·
ληϊ-

μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.
26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν
27 τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ, Πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ,
28 ἐξ οἴκου Δαβίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου, Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
29 αὐτὴν, εἶπε· Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ
ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗ-
30 τος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ.
Καὶ

D. VII. 1. *Cyrillus* Hierof. Catech. 119. Ναζαρὰθ A.
27. μεμνηστευμένην] ἐμνηστευμένην A. μεμνησμένην D. ἐξ] ἀπὸ L 1. *Cyrillus* l. c.
οἴκου] + καὶ πατριᾶς CFL. 1. Colb. 28. 34. a prima manu 37. 44. 49. 71. 106. *Eusebius*, *Chrysostomus* in Matth. I. 1. *Chronicon Alexandrinum*, *Gregor*. Thaum. S. 2. de Annunc. Μαριάμ] Μαρία Editio *Ald*.
28. εἰσελθὼν] εἰσῆλθεν L. ὁ ἄγγελος] —— Versio *Copt*. L 1.
ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν] πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος F 69. + εὐηγγελίσατο καὶ Versio *Syra* posterior.
εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν] —— L. 1. Versio *Copt*. *Armen*. + καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου 47. *Andreas Cret*. ex com. 42. 29. ἰδοῦσα] — DL 1. Versio *Copt*. *Armen*. διεταράχθη] ἐταράχθη 44.
διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ] ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐταράχθη D. ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη 1. ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ διεταράχθη. 76. ἐπὶ τὸ λόγῳ αὐτοῦ] —— C. a prima manu.
αὐτοῦ] —— DL 1. Versio *Copt*. *Armen*. *Damascen*. de fide 46.
διελογίζετο] + ἐν ἑαυτῇ D. 28. 73. Verf. *Armen*. + ἐν ἑαυτῇ λέγουσα. F. 33. Versio *Syra* posterior in margine.
ποταπὸς] ποδαπὸς ἂν D. a prima manu. εἴη] —— 1. εἰ L. 69.
οὗτος] + ὅτι οὕτως εὐλόγησεν αὐτὴν Codex teste *J. Harduino*. 30. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ 1.
ὁ ἄγγελος αὐτῇ] αὐτῇ ὁ ἄγγελος D. 69 74 89. 90. αὐτῇ] πρὸς αὐτὴν C. 28. 46. 62. *Chronicon Alex*.
Μαριάμ] Μαρία D. τῷ Θεῷ] Θεοῦ 1.

ληΐτουργοὶ, ὑπουργοί. *Ammonius*. Λητουργεῖν διὰ τοῦ η. καὶ λιτουργεῖν διὰ τοῦ ι. διαφέρει. Δίδυμος ἐν ὑπομνήματι Ἰλιάδος B. τὸ μὲν γὰρ λητουργεῖν, τὸ τῷ δήμῳ ὑπηρετεῖν, λῆτον γὰρ φασὶ τὸ δημόσιον· τὸ δὲ λιτουργεῖν κακὰ λέγειν. *Ulpian*. ad Leptineam *Demosth*. λεῖτον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ δημόσιον. ὅθεν λειτουργεῖν τὸ εἰς δημόσιον ἐργάζεσθαι ἔλεγον· ὅθεν καὶ λεῖα λέγεται, ἡ παρὰ τῶν πολεμίων εἰς τὸ κοινὸν τῶν διαρπαζόντων ὠφέλεια. qui fuis fumtibus vel navem parat, vel aliud quid pro Republica facit, λειτουργεῖν dicitur. *Arrian*. p. 460. ἔντιμοι εἰσιν, λειτουργίας τε πάσης καὶ εἰσφορᾶς ἀπηλλαγμένοι. *Plut* εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. p. 791. C. Λειτουργία γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ πολιτεία, τὴν χρείαν ἔχουσα πέρας, ἀλλὰ βίος ἡμέρου ζώου. *Jof*. A. XIX. 2. 4. ἐκπέμπει Λοῦπον, ἕνα τῶν χιλιαρχῶν κτενοῦντα τὴν Γυναῖκα Γαΐου —— τῷ Λούπῳ τὴν ἐπὶ τοιοῖς δὲ προὔθεσαν λειτουργίαν. Transfertur deinde ad minifterium templi, & opera religionis cauffa fufcepta. IV. 4. 4. οἱ κορβᾶν αὐτοὺς ὀνομάσαντες τῷ Θεῷ, δῶρον δὲ Θεοῦ σημαίνει κατὰ ἑλλήνων γλῶτταν, βουλομένους ἀφίεσθαι τῆς λειτουργίας, καταβάλλειν ἀργύριον. XII. 2. 7. de menfa φοβεῖσθαι δὲ, μὴ πρὸς τὰς λειτουργίας ἄχρηστος διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους γένηται. βούλεσθαι γὰρ οὐκ ἀνακεῖσθαι μόνον εἰς θέαν τὰ ἀναθήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα. B. I. 1. 10. τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ ναοῦ τὴν διάθεσιν —— ἔθη τε ἑορτῶν ἔνια, καὶ τὰς ζ. ἁγνείας, καὶ τὰς τῶν ἱερέων λειτουργίας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας τῶν ἱερέων. II. 17. 2. ἐλεάζαρος —— τοὺς κατὰ τὴν λατρείαν λειτουργοῦντας ἀναπείθει, μηδενὸς ἀλλοφύλου δῶρον ἢ θυσίαν προσδέχεσθαι.

24. *Gloffar*. Concepit. Συνέλαβεν ἐπὶ γυναικὸς. Concepit *Hefychius*. Συνέλαβε. κατὰ γαστρὸς ἔχει. *Galen*. de Semine I. καὶ μοὶ καὶ αὐτὸ τοῦτο συλλαμβάνειν τὸ σπέρμα, ἔτι τε πρὸς αὐτὸ τοὔνομα τοῦτο ἡ σύλληψις ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐδόκει τεθεῖσθαι.

Quintil. Decl. 272. Ultra commune flagitium eft praegnans adultera: aliqua hoc tempore, quo falvo pudore a marito fecubaret, cum adultero volutata eft. *Trebell. Pollio*. De Zenobia. cujus ea caftitas fuiffe dicitur, ut ne virum fuum quidem fciret, nifi tentatis conceptionibus; nam cum femel concubuiffet, exfpectatis menftruis continebat fe, fi praegnans effet: fin minus, iterum poteftatem quaerendis liberis dabat. *Philo* de Abrahamo T. 2. p. 36, 49. ἄγεται τὴν ὑπ᾽ αὐτῆς δοκιμασθεῖσαν, ἄχρι τοῦ παιδοποιήσασθαι· ὡς δ᾽ οἱ τὰ σαφέστατα διηγούμενοι φασὶν, μέχρι τοῦ μόνον ἐγκύμονα γενέσθαι, γενομένης δ᾽ οὐκ εἰς μακρὰν ἀποσχέσθαι διάτε φυσικὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν τιμὴν ἣν ἀπένειμε τῇ γαμετῇ. *Jof*. B. II. 8. 13. ταῖς δὲ ἐγκύμοσιν οὐχ ὁμιλοῦσιν, ἐνδεικνύμενοι, τὸ μὴ δι᾽ ἡδονὴν ἀλλὰ τέκνων χρείαν γαμεῖν.

25 *Gen*. XXX. 23. *Deut*. VII. 13. 14.

Thomas. τὸ ἐπεῖδεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ συμφορᾶς τίθεται. Λιβάνιος ἐν τῇ· ἔχων τις γυναῖκα, καὶ ὢν ὑπὸ πατρὶ, μελέτῃ· ἐπεῖδε χειμαζομένην τὴν ναῦν. ἅπαξ δὲ καὶ ἐπὶ ἐπιθυμίας Θουκυδίδης· καὶ τὴν ὑπάρχουσάν σφισι πατρίδα νικήσαντες πάλιν ἐπιδεῖν.

27. *Tacit*. A. 1. 4. 7. regnatrix domus. *Sueton*. Aug. 25. domus majeftas.

28. Λεξικὸν τῆς ὀκτατεύχου MS. ἀστεῖον, καλὸν, ἐπιχαρῆ, κεχαριτωμένον. *Hyfychius*. ἀστεῖον, καλὸν ἢ πολιτικὸν, ἢ ἐπίχαριν ἢ κεχαριτωμένον. χαρίεντα καλὰ, κεχαριτωμένα. *Suidas*. χαριεργὸς, ὁ κεχαριτωμένα ἐργαζόμενος. *Il*. X. 511. εἵματα χαρίεντα. Metaphr. *MS*. ἱμάτια κεχαριτωμένα. *Pfal*. XVIII. 26. *Sirac*. XVIII. 17. *Clem*. Paed. III. 11. ἀπόστρεψον τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναικὸς κεχαριτωμένης ex Sirac. IX. 8. ubi legitur εὐμόρφου. *Jud*. V. 24. *Judith*. XV. 12. *Il*. X. 403. κάρη χαρίεν. *Metaph*. *MS*. ἡ κεφαλὴ ἡ κεχαριτωμένη.

Ruth R. 11. 4. R. Tanchuma nomine Rabbinorum dixit: tria decrevit Domus Judicii inferius, & confenfit cum illis domus judicii fuperius. Salutationem nomine Dei S. D. Jerem. XXIII. 27. tempore Otholiae, & Rabbini dixerunt: tempore Hananiae Mifaëlis & Afariae: R. Channania. R. Juda & R. Simonis: in diebus Mordechai & Eftheris. & ftetit Boas & domus Judicii ejus, & ftatuerunt falutationem nominis Dei *Hierof*. *Berachoth* R. Jofua Auftralis. *Ifocrat*. Archid. εἰκὸς γὰρ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔσεσθαι μετὰ τούτων. *Berachoth* IX. 5. Statuerunt etiam, ut alter alterum falutaret Dei nomine S. D. Ruth. II. 4. Jud. VI. 12. *Maccoth* f. 32. 2. Dixit R. Jofua f. Levi tria fecit domus judicii inferius, & confenfit domus judicii fuperioris -- falutationem.

29. *Dionyf*. *Hal*. VII. 35. ἐφ᾽ οἷς ὁ Σικίννιος ἀδημονῶν καὶ διαταραττόμενος, εὐλαβείας τε μεστὸς ἦν.

30. *Gen*. XVI. 11. XVIII. 10. *Bava Mezia* f.

Καὶ ἰδοὺ, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν· καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος 31
ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ 32
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας 33
αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ 34
ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται 35
ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται
υἱὸς Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν ~ γήρᾳ: 36
αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει πα- 37
ρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπε δὲ Μαριάμ· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά 38
σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύ- 39
ταις,

~ γήρει

31. καὶ ἰδοὺ] ἰδοὺ Editio *Erasmi*, *Bogardi* Versio *Vulg*. 33. Ἰακὼβ] Ἰούδα 2.
τοὺς αἰῶνας] τὸν αἰῶνα 56. 58. 61. 34. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Μαριάμ] Μαρια D.
ἔσται] + μοι FM. 1. 3. 5. 7. 9. 28. 38. 42. 51. 52. 54. 59. 60. 64. 69. 90. 91. 106. Ev. 19. 24. Versio *Syra* posterior, *Copt*. *Æthiop*. *Chrysostomus*. in Gen. H. 49. *Procopius* in Esaj. VII. 14. *Basilius Seleuc*. H. 39. *Andreas* Cret. in annunciat. *Greg. Thaumaturgus*. *Damascenus* a. Nestor. & de Fide 46. & 1. δ. 27. *Nyssen*. in natal. C. *Theophylactus*, *Pseudo-Athanas*. de Deipara & de Incarnatione.
35. σὲ] σοὶ 9. διὸ] διότι A a prima manu.
γεννώμενον] γενόμενον 73. + ἐκ σοῦ C 1. 33. 72. adscripto γρ. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. *Ald*. *Genev*. *Plantin*. *E. Schmidii*. *Bezae* 3. 4. 5. *Graeca Vulg*. Versio *Syr*. prior, *Vulg*. *Armen*. *Arab*. *Æthiop*. *Lutheri*, *Bezae*, *Polani*, *Piscatoris*, *Belg*. *vetus* & *Anglic*. *Ephrem*. de margarita pretiosa T. 2. p. 268. ἔνια τῶν ἀντιγράφων οὐ περιέχει τὸ ἐκ σοῦ, ταῖς αἱρέσεσι χαριζόμενα. *Athanasius* ad Epictetum. οὐχ ἁπλῶς δὲ τὸ γεννώμενόν φησιν πρὸς τὴν παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἔξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῇ. ἀλλὰ ἐπήγαγεν τὸ ἐκ σοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῇ. *Pseudo-Athanasius* c. omnes Haereses: εἰ οὖν εἶπεν διὰ σοῦ, πιθανὴν εἶχον τὴν ἀναισχυντίαν· ἐν δὲ τῷ λέγειν ἐκ σοῦ, δείκνυσιν, ὅτι ἐξ αὐτῆς ἔλαβεν ὁ θεὸς λόγος τὸν ναὸν ἄνθρωπον. *Auctor Dialogi c. Marcionitas* p. 121. τί γὰρ τούτου ἔσται ἀληθέστερον τοῦ εὐαγγελίου, οὐ φήσαντος, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον διὰ σοῦ, ἀλλ' ἐκ σοῦ. Protevangelium Jacobi, Justinus c. Tryphon. & Q. 66. *Gregorius Thaumaturg*. Anathem. 4. & S. in Annunciat. Gregor. Nazianz. Orat. 59. *Chrysostomus T. V. Amphilochius* 72. *Epiphanius* H. 30. 54. 69. 75. 77. 78. Damascenus de fide 4. Theodoretus in Psal. LXXXIV. 16. *Titus Bostrensis*. *Irenaeus* III. 21. Origenes in Ro. VI. 6. Tertullianus a. Praxeam & c. Marcion. IV. *Cyprianus* T. 38. Ambrosius de Incarnat. c. 6. Hilarius in Psal. LIX. 6. LXVII. 17. *Fulgentius* ad Petrum 3. ad Monim. 2. ad Thrasym. I. 3. *Aponius* in Cant. *Idacius* 1. *Gaudentius* S. 13. *Novatianus* de Trin. *Gelasius* Reg. a. Eutychen. Leo Papa ad Flavianum & c. Eutych. Hesychius de laud. S. Virginis. Nestorius apud Marium Mercatorem, *Maximus Taur*. *Proclus*. *T. Beza*, in Annot. Edit. 1. 2. 3. 4. Minime igitur, inquit, dubitavi haec verba restituere, ex Graecis & Latinis plerisque codicibus aut temere aut malitiose expuncta. *H. Grotius*: Illud, inquit, ἐκ σοῦ, omnino retinendum censeo. Credibile est inductum ab Eutychetis secta, postea diu praepotente, cujus sententiae valide hic locus adversabatur. Probante etiam D. Whitbyo. Nobis tamen consensus codicum potior est, quem etiam plurimi Patres sequuntur: altera autem lectio ex *Gal*. IV. 4. huc translata videtur.
36. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Erasmi*, *Bogardi*. ἐλεισαβὲθ D. 69. συγγενὴς] συγγενὶς AE 57. 69. 76.

86. 2. tres viri fuerunt Michaël, Gabriel & Raphaël; Michaël venit ad nuncium offerendum Sarae.

31. *Aristaenet*. I. 19. ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρὶ —— ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι.

35. Spiritus S. est δύναμις θεοῦ 1. *Cor*. VI. 14. Coll. *Ro*. VIII. 11. 1. *Tim*. III. 16. 1. *Pet*. III. 18. *Act*. I. 8. inf. XXIV. 49. supra comm. 17.

36. *Pollux* III. 30. ἐκ δὲ τῆς συγγενείας κοινὸν μὲν οἰκεῖος, ὁμογενὴς, συγγενὴς, κἂν θήλεια ᾖ. Ἡ γὰρ συγγενὶς ἐσχάτως βάρβαρον. *Herodianus* p. 198. συγγενίδα οὐ ῥητέον, οὔτε μὴν εὐγενίδα· ἀλλὰ συγγενῆ καὶ εὐγενῆ τὸ θηλυκὸν, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι τὸ ὄνομα. ὥσπερ γὰρ ὁ εὐτυχὴς, καὶ τὸ εὐτυχὲς, οὕτω καὶ ταῦτα. Καὶ ὥσπερ οὐκ εὐτυχίδα λέγομεν, οὕτως οὐδὲ συγγενίδα, ἀλλὰ συγγενῆ. ὥς που καὶ Μένανδρος κρωβύλῃ τῇ μητρὶ πείθου καὶ γάμει τὴν συγγενῆ.

Si Maria agnata fuit Elisabetae, hoc est, si patrem habuit sacerdotem, uti Elisabet, quod *Ammonius* per συγγενῆ intelligit (vid. ad *Marc*. VI. 4.) sequeretur Mariam non ex tribu Juda sed ex tribu Levi fuisse oriundam. Ita sensit *auctor Testamenti XII. Patriarcharum*. Simeon. 7. ubi de Juda & Levi loquens ἐξ αὐτῶν, inquit, ἀνατελεῖ ὑμῖν τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. ἀναστήσει γὰρ ὁ κύριος ἐκ τοῦ Λευῒ, ὡς ἀρχιερέα, καὶ ἐξ Ἰούδα ὡς βασιλέα θεὸν καὶ ἄνθρωπον. & Lev. 2. διά σου καὶ Ἰούδα ὀφθήσεται κύριος ἐν ἀνθρώποις. *Faustus* Manichaeus ap. Augustin. XXIII. 4. palam est, quia eadem patrem habuerit sacerdotem quendam, nomine Joachim. cui Augustinus c. 9. respondet: Si Joachim pater Mariae de stirpe Levi fuit, ut Faustus haereticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat. —— quia Canonicum non est, me non constringit —— Si illius Apocryphae Scripturae, ubi Joachim pater Mariae legitur, autoritate detinerer. *Maimonides* Sanhedrin 2. Non constituunt in Synedrio nisi sacerdotes, Levitas, & Israëlitas nobilis prosapiae, & dignos, qui affinitatem contrahant cum sacerdotibus. Judaei etiam tradunt uxorem Calebi, ex quo natus est David, fuisse Miriam sororem Mosis & Aaronis. Ita *Josephus* gloriatur de duplici generis sui nobilitate: Vit. 1. ἐμοὶ δ' οὐ μόνον ἐξ ἱερέων ἐστὶ τὸ γένος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῶν κδ. —— ὑπάρχω δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ γένους ἀπὸ τῆς μητρός. οἱ γὰρ Ἀσαμωναῖοι παῖδες, ὧν ἔκγονος ἐκείνη, τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπὶ μήκιστον χρόνον ἠρχιεράτευσαν καὶ ἐβασίλευσαν.

41. *Dioscorides* V. 74. ἐν μήτρᾳ δεκαμηνιαῖον βρέφος βραδὺ διαμένει. *Il*. ψ. 266. ἵππον —— ἑξέτε' ἀδμήτην, βρέφος ἡμίονον κυέουσαν.

ἐσκίρτησε] *Plut*. Sympos. VII. Sapient. p. 161. A. de delphin. ἐξήλοντο παίζοντες ὑφ' ἡδονῆς καὶ σκιρ-

τῶν-

40 ταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
41 Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπα-
σμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος
42 ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ. Καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ,
43 καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ
44 Κυρίου μου πρός με; Ἰδοὺ γὰρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου,
45 ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα· ὅτι
46 ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου. Καὶ εἶπε Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ
47 ψυχή μου τὸν Κύριον· Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου· Ὅτι
48 ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ· Ἰδοὺ γὰρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με
49 πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ
τὸ

γήρᾳ] γήρει ACDEFGKLM. 1. 4. 9. 11. 13. 14. 15. 28. 33. 42. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 65. 66. 68. 69. 70. 72. 74. a prima manu. 83. 86. 90. Evang. 1. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. *Bengelii, Plant. Bogardi, Genev. Chrysostomus* in Gen. H. 49. & T. V. 72. *Theophylactus. Gregor. Thaumaturg.* S. 3. γήρᾳ Atticum est.

οὗτος] + ὁ A. ἐστιν] — 1. 37. παρὰ] — 8. 63. 71.

παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα] πᾶν ῥῆμα παρὰ τοῦ Θεοῦ D. τῷ Θεῷ] Θεῷ 1. τοῦ Θεοῦ L.

38. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Μαριάμ] Μαρία CD. + πρὸς τὸν ἄγγελον Versio *Copt.*

ἀπῆλθεν] ἀπέστη D. 39. ἀναστᾶσα δὲ] καὶ ἀναστᾶσα AK. 11. 27. ex emendatione. 38. 42. 68. 72.

Μαριάμ] Μαρία D. ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις] — 9. 38. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 64. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 42.

Ἰούδα] Δαυὶδ Codex Stephani. *Robertus Valesius* inter Epist. Casauboni 46. Quid si ἰοῦτλα aut ἰοῦτα legendum? ea certe civitas in montanis Judaeae, Jos. XV. 55. etiam sacerdotibus tributa. *H. Relandus* non sollicitata, quae apud Lucam est, lectione eandem tamen urbem intelligit, teste Eusebio octodecim mill. ab Eleutheropoli ad austrum distantem, Palaestin. p. 870. addito loco Josuae XXI. 16. 11. 12. XX. 7.

40. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Erasmi. Bogardi.* ἐλισαβέθ D.

41. ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας] τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ ἐλισάβετ D. 1. 69. 73. *Origenes* in Jo. I. 29. H. 7. *Cyprianus* T. 37. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Erasmi. Bogardi.* ἐλισάβεδ D. bis.

τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς] ἐν τῇ κοιλίᾳ ἡ ἐλισάβεδ τὸ βρέφος αὐτῆς D.

βρέφος] + ἐν ἀγαλλιάσει K. 50. 76. 106. *Gregorius Thaumaturg.*

42. ἀνεφώνησε] ἀνεβόησε CF. 13. 33. 46. 59. 61. in marg. 64. 69. 71. 86. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*

φωνῇ] κραυγῇ L. *Origenes* in Jo. I. 29. εἶπεν] + τῇ Μαριάμ Versio *Syr.* 43. ἔλθῃ] — 61. a prima manu.

44. ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος] τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει. AEGHM. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Theophylactus, Chronicon Paschale.* 45. πιστεύσασα·] πιστεύσασα, 74.

46. Μαριάμ] τῇ Μαριάμ *Origenes* H. 7. Non enim ignoramus, quod secundum alios Codices & haec verba Elisabet ratiocinetur. 47. ἐπὶ] ἐν D. σωτῆρι] σωτηρίῳ L. teste Beza.

μου posterius] ἡμῶν 64. 48. ἐπέβλεψεν] + κύριος D.

49. μεγαλεῖα] + μεγάλα L. + μεγάλα ὁ Θεός. D.

τῶντες. *Aristid.* in Bacch. p. 30. ὁ δὲ σκιρτᾷ καὶ μελῳδεῖν ἐθέλει. *Dionys.* Hal. II. τὸ χορεύμα καὶ σκίρτημα. *Ælian.* H. A. XI. 10. παῖδες —— σκιρτῶντες. *Hesych.* σκιρτᾷ, ἅλλεται, ὀρχεῖται. *Gen.* XXV. 22. *Juvenal.* VI. 599. Vexare uterum pueris salientibus. *Aristoph.* Plut. ω. 761. σκιρτᾶν καὶ χορεύειν. Vesp. p. 1295. εὐθὺς γὰρ ὡς ἐνέπλητο πολλῶν κἀγαθῶν ἐνήλλετ᾽, ἐσκίρτα.

42. *Deut.* XXVIII. 4.

Thomas. ἀνακραγεῖν κάλλιον καὶ ἐγκραγεῖν, ἢ ἀναφωνῆσαι. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· Δάπιδα μεγάλην τῶν αἰγυπτίων. Καὶ τούτων πόῤῥωθεν ἐγκραγών. *Moeris.* ἀνακεκραγέναι, ἀττικῶς· ἀναφωνῆσαι, ἑλληνικῶς. *Plut.* Themistocl. p. 124. F. ἀνεφώνησε μέτρῳ ταυτί. *Galen.* de Valetud. tuenda. καὶ τὰς καλουμένας ὑπὸ τῶν φωνασκῶν ἀναφωνήσεις.

43. *Aristaenet.* I. 43. ταύτην ὁ χαρίσιος ἰδὼν, χαίροις, εἶπε, φιλτάτη· Ἡ δὲ καὶ πόθεν ἂν ἐμοὶ, φησὶ, γένοιτο χαίρειν; *Virgil.* Ecl. IX. 27. & quae tanta fuit Romam tibi causa videndi? *Matth.* III. 14. 2. *Sam.* XXIV. 21. Hoc a Spiritu S. ipsi revelatum erat.

45. μακαρία] Ego infelix, cujus maritus non credidit, & ideo mutus est.

46. *Philo* de Vit. Mos. p. 178, 15. πίστις τῶν μελλόντων ἡ τῶν προγεγονότων τελείωσις. *Act.* XXVII. 25.

Ut *Ex.* XV. 20. 21. *Diodor.* S. I. 20. μεγαλύναντας τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν. *Plut.* Pompej. p. 635. C. μεγαλύνειν ἀλλήλων τὰ ἔργα. *Cic.* p. 872. D. ἐπαινεῖν ἀεὶ καὶ μεγαλύνειν ἑαυτὸν, *Thucyd.* VIII. 81. ὑπερβάλλων ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. *Act.* V. 13.

48. *Herodot.* VII. 45. ἐνθαῦτα Ξέρξης ἑωϋτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τοῦτο ἐδάκρυσε. 46. ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαι νῦν καὶ ὀλίγῳ πρότερον, μακαρίσας γὰρ σεαυτὸν δακρύεις. *Liban.* O. 29. p. 635. C. πότερον ἄμεινον ἄγειν ἢ ἄγεσθαι; καὶ ἰσχύειν, ἢ μὴ δύνασθαι —— καὶ καλεῖσθαι μακάριον, ἢ μακαρίζειν ἕτερον; *Plut.* π. εὐθυμίας p. 471. C. ὦ μάκαρ ἀτρείδη, μοιρηγενὲς, ὀλβιοδαίμων. ἔξωθεν οὗτος ὁ μακαρισμὸς ὅπλων καὶ ἵππων καὶ στρατειᾶς περικεχυμένης. *Aristot.* Rhet. I. μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμὸν appellat, ubi περὶ ἐπαίνου sermo est. Vers. *Vulg.* beatam me dicent. *Gen.* XXX. 12. 1. *Sam.* I. 11. *Petron.* 126. coepi —— inter monstra numerare, quod ancilla haberet matronae superbiam, & matrona ancillae humilitatem. *Gen.* XVI. 11. *Judith.* VI. 19.

49. *Menander* Perinth. ap. Suidam in ἀβέλτεροι. οὐκ οἶδ᾽ ὅτι αὐτὸς μεγαλεῖον ἐστι διαπεπραγμένος. *Xenoph.* ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα. *Polyb.* ap. Suid. πράξαι μὲν ὁλοσχερές τι καὶ μεγαλεῖον οὐχ οἷοί τ᾽ ἦσαν. *Eustath.* in Il. α. p. 61. 25. ὑποδείξασα, ὡς οὐ μόνον τυχὸν οὐδὲν ἀνύσει, ἀλλὰ καὶ δεινόν τι πείσεται διὰ τὸ τοῦ βασιλέως μεγαλεῖον. Β. p. 215. 40. τὸ δὲ μεγαλεῖον τοῦ ἥρωος δηλοῖ καὶ τὸ ᾄδειν τελαμῶνος παροιμιακῶς λεχθέν. ι. p. 448. 30. σμικρύνει δὲ ἄλλως καὶ ἐξευτελίζει τὸ μεγαλεῖον ἐκείνης τῆς πράξεως. p. 449. 27. οἱ ἕλληνες —— οἷα τι μεγαλεῖον τοῖς ἐπιγόνοις τὴν τροίαν ἀφῆκαν περιᾴδεσθαι. η. p. 529. 20. ἔνθα ὑ-

πτία

τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι 50
αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρό- 51
νων, ϗ ὕψωσε ταπεινούς. Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, ϗ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κε- 52
νούς· Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, (Καθὼς ἐλάλησε πρὸς 53. 54
τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ, ϗ τῷ σπέρματι αὐτοῦ) εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ 55
Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· ϗ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Τῇ δὲ Ἐλισά- 56
βετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν· ϗ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι ϗ 57
οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς· ϗ συνέχαιρον 58
αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον· ϗ ἐκάλουν αὐτὸ, 59
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν· 60
Οὐ-

50. εἰς γενεὰς γενεῶν] ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν A. in fine psalmorum. Versio *Armen.* ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰς Versio *Vulg.* εἰς γενεὰν ϗ γενεὰς C a prima manu. bis. εἰς γενεὰς ϗ γενεὰς C ex emendatione L Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini.* εἰς γενεὰν ϗ γενεὰν FM Veron. Psalter. 1. 3. 11. 13. 15. 27. 29. 34. 39 45 46. 47. 49. 52. 53. 54. 56. 58 60. 64. 67. 68. 69. 70. 71. 72. in ora. 73. 78. 86. 92. 98. 104. 106. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Editio *Psalmorum* A. 1559. & 14. . . . . *Isidorus, Theophylactus, Euthymius, Horologium. Esther.* IX. 27. 51. διανοίᾳ] διανοίας EF. 3. 34. a prima manu. Ver. διανοίαις 47

55. τῷ ἀβραὰμ ϗ τῷ σπέρματι] τὸν ἀβραὰμ ϗ τὸ σπέρμα 58. 61.

εἰς τὸν αἰῶνα] ἕως αἰῶνος A post Psalmos. CF Ver. 1. 3. 6. 10. 12. 13. 34. 35. 38. 44. 47. 54. 55. 59. 62. 64. 69. 76 78. in marg. 82. 83. 106. Editio *Psalmorum* A. 1559. Thaumat. *Greg.* S. 2. *Horologium.* probante *Bengelio.*

56 Μαριὰμ] Μαρία D. ὡσεὶ] — D. 28. 69. ὡς L 1.

57. τῇ] ἡ 11. τ 69. ἐπλήσθη] ἐπληρώθη 67. 58. αὐτῆς prius] — L.

59. ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ] τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ D. 28. ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ CL. 69. Versio *Syr.* + ϗ Colb. ἦλθον] ἦλθαν D a prima manu. + τοῦ 59. ἐκάλουν] ἐλάλουν 1. αὐτὸ] αὐτὸν 13.

60. κληθήσεται] + τὸ ὄνομα αὐτοῦ CD. Versio *Copt.* 61. εἶπον] εἶπαν DL. 1. Editio *Erasmi* 1.

κτια τὰ τοῦ πολέμου καὶ ἀνειμένα, καὶ οὐδέν τι γενναῖον ἔχοντα —— ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἐπεισοδιάζονται οἱ ποιητικοὶ θεοὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς ἔργοις μεγαλεῖον καὶ καινόν. p. 532. 8. ἔοικέ τι μεγαλεῖον ἔχειν, ἡ πολλαχοῦ ῥηθεῖσα τοῦ Διὸς ἐν Τροίᾳ φηγὸς, ἣν καὶ ὑψηλὴν λέγει —— ὡς τά τε ἄλλα τίμιον φυτόν. ι. p. 684. 31. τὸ μεγαλεῖον τῶν βασιλικῶν δώρων. κ. 746. 19. τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐνταῦθα πράξεως. *Psal.* LXXI. 19.

52. καθεῖλε] *Euripid.* Ino. 50. ap. Stobaeum ὁρᾷς τυράννους διὰ μακρῶν ἠσκημένους, ὡς μικρὰ τὰ σφάλλοντα, καὶ μί' ἡμέρα τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δ' ἦρ' ἄνω. *Philostrat.* V. Apollon. V. 35. καθῃρηκέναι τὸν τύραννον. *Thucyd.* VI. 83. τὸν βάρβαρον μόνοι καθελόντες εἰκότως ἄρχομεν. *Herodot.* II. 152. καταιρέει τοὺς βασιλέας. *Lucian.* Navig. 40. ὑψηλοὺς καταπίπτεις ἀνάσπαστος ἐκ τοῦ βασιλείου θρόνου. *Seneca* praefat. l. III. Q. Natural. Nunc cum maxime Deus alia exaltat, alia submittit: nec molliter ponit, sed ex fastigio suo nullas habitura reliquias jactat. *Sir.* XLVIII. 8. *Ælian.* V. H. II. 25. ὅτε καὶ Δαρεῖον καθεῖλεν ἀλέξανδρος. *Thucyd.* III. 13. καὶ ἀθηναίους ῥᾷον καθαιρήσετε. III. καὶ τείχη καθελεῖν. *Lucianus* Nigrin. 23. ἐχρῆν οὖν ταύτῃ τοι καθαιρεῖν αὐτῶν καὶ ἀπευνωνίζειν τὴν δυναστείαν. *Galen.* καθαιρεῖν τὰ ὑπεραυξανόμενα. *Antiph.* καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐξ ἀκροπόλεως καθελόντες καὶ συγχωνεύσαντες. *Aristoph.* Nub. 748. καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην. *Plut.* Themist. p. 123. B. καθαιροῦντες τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ὑπεροχήν. καθαίρειν τὸ φρόνημα τοῦ υἱοῦ.

δυνάστας] *Xenoph.* Paed. C. VIII. τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασι. *Demetr. Phaler.* ἐπειδὴ οὐ πράως ἀκούουσιν οἱ δυνάσται, καὶ αἱ δυναστίδες, τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα.

Xenoph. Hell. V. ὁ θεὸς πολλάκις χαίρει, τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιεῖν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς. *Hesiod.* Εργ. I. 5. ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει, Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει, Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγήνορα κάρφει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

53. *Herodot.* III. 135. ὁλκάδα οἱ ἔφη συμβαλλέεσθαι, πλήσας ἀγαθῶν παντοίων. IX. 81. ἰδόντα παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθά. *Cic.* Paradox. I. In quo equidem continentissimorum hominum majorum nostrorum saepe requiro prudentiam, qui haec imbecilla & commutabilia pecuniae membra verbo bona putaverunt appellanda. *Schol.* bonorum nomen pro facultatibus ita usitatum est, ut in Jure civili vix quicquam invenias tritius, id comprobant tituli de bonorum possessione. *Diog. L.* Plato. III. 101. τὸ ἀγαθὸν εἰς τέτταρα γένη διαιροῦνται, ὧν μὲν ἓν λέγομεν εἶναι τὸν τὴν ἀρετὴν ἔχοντα ἰδίᾳ ἀγαθόν· ἄλλο δέ αὐτὸ τὴν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην λέγομεν ἀγαθὸν εἶναι. τρίτον δὲ οἷον σιτία, καὶ γυμνάσια, τὰ προσφορὰ, καὶ φάρμακα. *Aristot.* M. Moral. I. 2. πειραθῶμεν λέγειν, τ' ἀγαθὸν ποσαχῶς λέγεται· ἐστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὸ μὲν —— δυνάμεις, οἷον ἀρχὴ, πλοῦτος, ἰσχὺς, κάλλος. & 3. ἐστι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἱ ἀρεταί· τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον, ὑγιεία· τὰ δ' ἐκτὸς, πλοῦτος, ἀρχὴ, τιμή. *Herodot.* VI. 139. πιεζόμενοι λιμῷ —— κλίνην στρώσαντο, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες. *Symmach.* Ep. III. 73. Subsidia vitae, quae bona dici solent, ubi census uberior est. *Targum* Ezech. XVI. 19. & bona mea, quae dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus cibavi te. inf. XII. 19; 1. *Sam.* II. 5. inf. VI. 25.

54. ἀντελάβετο] Vers. *Vulg.* Suscepit. D. adjuvavit. *Plut.* Pyrrho p. 399. C. τοὺς μὲν εἰς τὴν Λευκανίαν ἔπεμψεν ἀντιληψομένους τοῦ ἑτέρου τῶν ὑπάτων, ὡς μὴ βοηθοίη· τοὺς δὲ ἦγεν αὐτὸς ἐπὶ Μάνιον Κούριον. *Diod.* S. XI. 13. ὥστε δοκεῖν τὸ θεῖον ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἑλλήνων. Curam suscipit. *Act.* XX. 35. *Esaj.* XLI. 9. *Psal.* XVII. 38.

55. *Pollux* III. 8. οἱ πατέρες, τοῦτο γὰρ οὐ κατὰ τοῦ γεννήσαντος μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἄνω προγόνων ὀνομάζεται.

56. *Maimonides* in Geruschin 11: Femina vel vidua vel repudiata non nubit nec desponsatur nisi post moram XC. dierum. Ut nempe dignoscatur, utrum sit gravida nec ne: utque inter sobolem primi & secundi mariti dignoscatur. Pari modo vir & uxor proselyti facti per XC. dies segregantur, ut dijudicari possit inter prolem genitam in san-

61 Οὐχί· ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης· Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν· Ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγε-
62 νείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέ-
63 λοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων· Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα
64 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα
65 αὐτοῦ· καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας
66 αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεν-
το πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες· Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο
67 ἔσται; Καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύ-
68 ματος ἁγίου· καὶ προεφήτευσε, λέγων· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· ὅτι ἐπ-
εσκέ-

ὅτι] — 1. 64. 67. Colb. ἐν τῇ συγγενείᾳ] ἐκ τῆς συγγενείας ACL 11. 15. 65. 72. Verſ. *Copt.* Chronicon Alex.
καλεῖται] + ἐπὶ 39. 59. τῷ ὀνόματι τούτῳ] τὸ ὄνομα τοῦτο D.
62. τὸ τί] ὅτι ὁ D. αὐτὸν] αὐτὸ DFG 64. 69.
63. πινακίδιον] πινακίδα D. λέγων] — D.
ἐστὶ] ἔσται C 1. 10. 12. 83. Colb. Verſ. *Syr.* poſt. in marg. αὐτοῦ] + καὶ παραχρῆμα ἐλύθη ἡ γλῶσσα αὐτοῦ D.
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 51. 71. 64. δὲ] + καὶ F.
παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ] — D. ἡ γλῶσσα] ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης 1. ex *Marc.* VII. 35.
αὐτοῦ poſterius] C. a prima manu. + διηρθρώθη Editio *Complut.* 65. ἐγένετο] ἐγένετο δὲ AK. 72.
ἐπὶ πάντας φόβος] φόβος ἐπὶ πάντας 73. φόβος μέγας ἐπὶ πάντας D 50. αὐτοὺς] αὐτὸν D. Verſio *Goth.*
διελαλεῖτο] διελαλήθη 60. πάντα] — 60. 71. ταῦτα] αὐτοῦ 73.
66. ἀκούσαντες] ἀκούοντες CD. 61. 74. τῇ καρδίᾳ] ταῖς καρδίαις DL 49. Verſio *Armen.*
τί] τίς Variae Lectiones *Bogardi. Pricaeus.* καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ᾽ αὐτοῦ] — 36. Verſio *Armen.*
χεὶρ κυρίου ἦν] γὰρ χεὶρ κυρίου D. ἦν χεὶρ κυρίου 1. γὰρ χεὶρ κυρίου ἦν CL. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior
in margine. ἦν] — 59. αὐτοῦ] αὐτῶν 13. 69.
67. προεφήτευσε] ἐπροφήτευσε ACL 1. προεφήτευσε λέγων] εἶπεν D.

ſanctitate & prolem genitam extra ſanctitatem. Ex *Cetuboth* V. & *Jebamoth* f. 33. 2. 34. 2. 35. 1. &c.

57. *Cic.* de Or. III. 58. ego tum gravida expletis jam fere ad pariendum menſibus.

58. οἱ περίοικοι] *Thucyd.* I. 101. τῶν περιοίκων Θουριάται τε καὶ Αἰθεεῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν. 8. οἱ ἐγγύτατα τῶν περίοικων. accolae vicini. VIII. 6. ἄνδρα περίοικον. 22. Δεινιάδας περίοικος. *Ariſtot.* Polit. II. 8. γεωργοῦσί τε γὰρ τοῖς μὲν [Λάκωσιν] εἵλωτες, τοῖς δὲ Κρησὶν οἱ περίοικοι. *Strabo* VI. p. 396. A. ἴσχυσε δὲ μέγιστον ἡ τῶν Ῥηγινῶν πόλις, καὶ περιοικίδας ἔσχε συχνάς. *Herodian.* VI. 2. 3. πάντα τὰ περίοικα βάρβαρα χειρώσασθαι.

συνέχαιρον] *Ariſtides* in Cyzic. p. 245. ἄξιον οὖν τοῖς μὲν θεοῖς χάριν εἰδέναι, τοῖς δὲ βασιλεῦσι συγχαίρειν τε καὶ συνεύχεσθαι· μακαρίζειν δ᾽ αὐτοὺς τοῦ χρόνου. Serm. S. 4. p. 334. προσρηθῆναι μὲν ἔδοξα —— ὑπό τινος καὶ μάλα συγχαίροντος· Θεόδωρε, χαῖρε. *Plaut.* Truculent. II. 6. 35. Tu cum recte proveniſti, cumque es aucta liberis, Gratulor. *Varro* de V. Pop. Ro. quae veniebant ad foetam amicae gratulatum. *Ruth.* IV. 17. *Gen.* XXI. 6.

59. *Od.* τ. 552. οὐ μὲν γάρ τις πάμπαν ἀνώνυμός ἐστ᾽ ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐπὶ πᾶσι τίθενται, ἐπεί κε τέκωσι τοκῆες. *Iſaeus* pro Pyrrhi Haered. οἱ αὐτοὶ θεῖοι οὗτοι, ἐν τῇ δεκάτῃ τῆς θυγατρὸς ἀποφανθείσης εἶναι, ὑπὸ τοῦ ἀδελφιδοῦ κληθέντες μεμαρτυρήκασι παραγενέσθαι· —— οἱ δὲ τοῦ Πύρρου θεῖοι ἐν τῇ δεκάτῃ φάσκοντες παραγενέσθαι, τὸ τῆς τήθης ὄνομα Κλειταρέτην τὸν πατέρα ἐμαρτύρησαν θέσθαι αὐτῇ —— ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ ταύτης κληθέντες συνεστιᾶσθαι. *Euripid.* Electr. 933. κἀκείνους στυγῶ τοὺς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς οὐκ ὠνόμασται, τῆς δὲ μητρὸς ἐν πόλει. *Dionyſ. Halic.* IV. de Servio Tullio, ᾧ τίθεται τραφέντι ἡ μήτηρ τὸ μὲν ἴδιόν τε καὶ συγγενικὸν ὄνομα Τύλλιον ἐπὶ τοῦ πατρός. *Ariſtot.* H. A. VIII. extr. τὰ πλεῖστα δὲ ἀναιρεῖται πρὸ τῆς ἑβδόμης. διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πιστεύοντες ἤδη μᾶλλον τῇ σωτηρίᾳ. *Polyaen.* p. 546. Ἰάσων, παιδίου γεννηθέντος αὐτῷ, μέλλων ὄνομα τίθεσθαι, τοὺς ἀρίστους Θετταλῶν καλέσας παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν προστῆναι τῆς ὑποδοχῆς —— καὶ κύριον αὐτὸν εἶναι τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδίου. *Macrob.* Saturn. I. 16. Eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur, & nomen accipiunt: ſed is maribus nonus, octavus eſt feminis. *Ariſtoph.* Nub. 65. ἐγὼ δὲ πάππου τιθέμην Φειδωνίδην. *Lucian.* Contempl. 17. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ χαίρων, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνή, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἑστιῶν, καὶ τοὔνομα τοῦ πατρὸς τιθέμενος. *Demoſth.* in Boeot. 1. τοὺς γονέας ἐποίει κυρίους θέσθαι τοὔνομα. Eurip. Jon. 800. ὄνομα δὲ ποῖον αὐτὸν ὀνομάζει πατήρ; *Lucian.* Macrob. 1. ὅτε ἐτίθεσο τῷ δευτέρῳ σου παιδὶ τοὔνομα. 1. *Paral.* XXIII. 20. 22.

62. Vid. in *Marc.* IX. 23. *Act.* XXII. 30. *Ro.* VIII. 26. *Ariſtoph.* Pac. 695. πάσχει δὲ θαυμαστόν. Ε. τὸ τί; 826. κάτειπέ μοι. Τρ. τὸ τί; Nub. 746. εἰπὲ δὴ νῦν μοι. Σω. τὸ τί; 773. ἄγε ταχέως τουτὶ ξυνάρπασον. Στρ. τὸ τί Ran. 1259. τὸ τί ἐγὼ πρίωμαι τοῦδ᾽. *Plut.* 903. καὶ μὴν ἐπερωτηθεὶς ἀπόκριναί μοι. τὸ τί; 1077. περὶ ταύτης οὐ μαχοῦμαι. χρ. τὸ τί. *Demoſth.* c. Ariſtocrat. γράψας, καὶ παραβὰς τὸ τί πράττοντα εἰπεῖν —— γέγραφεν.

65. *Gloſſar.* denunciatio, διαλαλιά, ἀπόφασις. denunciat, ἀπαγγέλλει, παραγγέλλει, ἀποφαίνεται. διαλαλεῖ.

66. *Jerem.* XII. 11. *Dan.* I. 8. *Malach.* I. 1. II. 2. *Catull.* 65. facito, ut memori tibi condita mente Haec vigeant mandata. inf. XXI. 14. *Act.* V. 4. *Agg.* II. 15. *Malach.* II. 2. *Judith.* XI. 10. *Virgil.* Ecl. III. 54. Senſibus haec imis, res eſt non parva, reponas. *Eſaj.* XLII. 25. XLVII. 7. LVII. 1. 11.

67. *Num.* XI. 25. *Act.* X. 45. 47. *Targum* 1. *Sam.* X. 5. Prophetantes vertit משבחין. 1 Chron. XXVI. 1. 2. 3. 1. Cor. XI. 4. 5. XII. 10. 29. XIV. toto Propheta etiam dicitur, qui peculiari divino afflatu erumpit in laudes Dei. Hic tamen propriam ſignificationem retinere poteſt, Zacharias enim ea praedicit, quae ſibi divinitus patefacta erant. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 173, 1. Canticum maris rubri τοῦτ᾽ ἐστι τῆς κατ᾽ ἐνθουσιασμὸν προφητείας Μωϋσέως ἀρχὴ καὶ προοίμιον.

68. Zacharias Meſſiam deſcribit, ut regem Judaeorum: nondum enim ipſi revelatum erat, beneficium Meſſiae ad omnes nationes ſeſe diffundere. Hinc Deum vocat Deum Iſraëlis: nulla gentium

εσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ· Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν, ἐν 69
τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· Καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰ- 70
ῶνος προφητῶν αὐτοῦ, Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων 71
ἡμᾶς· Ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ· Ὅρ- 72
κον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, Ἀφόβως, ἐκ χειρὸς τῶν 73
ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ, πά- 74
σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν· Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπο- 75
ρεύ-

69. τῷ] — CD 1. 69. *Euſebius* D. VII. 3. *Cyrillus* in Eſaj. p. 352. τοῦ] — D.
70. τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ] ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ, τῶν ἀπ' αἰῶνος D.
τῶν poſterius] — L. 69. *Euſeb.* D. & in Pſal. LXXXVIII. 27. 71. ἐξ] ἐκ χειρὸς D.
καὶ] — 73. ἐκ χειρὸς] — D. 72. καὶ] — D.
73. ὅρκον] ὅρκου *C. Vitringa* obſ. S. 1. p. 207. 74. ἀφόβως] + καὶ 49.
χειρὸς] + πάντων K. τῶν ἐχθρῶν] ἐκθρῶν D. 69.
ἡμῶν] — 69. 75. πάσας τὰς ἡμέρας] πάσαις ταῖς ἡμέραις L.
τῆς ζωῆς] — A & in Pſalmis. CDFLK. 33. 34. 39. 40. 47. 65. 72. 73. 87. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque.

tium facta mentione, conf. *Ro.* III. 29. 30. Dicit Deum redemiſſe populum ſuum, & c. 54. 55. Iſraëlem, ſemen Abrahami: aliter Slmeon infra II. 31. 32. & *Act.* XIII. 47. *Calvinus*: Cur Deum Iſraël nominet, cujus imperio ſubeſt totus mundus, ex contextu melius patebit. nempe quia ſemini Abrahae ſpecialiter promiſſus fuerat redemtor. Quia ergo Deus tantum in una gente foedus ſuum depoſuerat, de quo verba facturus eſt Zacharias, merito nomen gentis illius exprimit, cui proprie vel ſaltem primo loco deſtinata erat ſalutis gratia. *J. Barrovius* in Luc. II. 10. Hic ſermo videtur accommodatus eſſe opinioni, quam natio Judaeorum tunc fovebat, nihil minus exſpectantium, quam ut per Meſſiam favor Dei erga totum genus humanum manifeſtaretur. Conf. c. 73.

69. παιδὸς] *Pſal.* XVIII. 1.

Cornu eſt Symbolum potentiae, & principatus. *Horat.* Carm. III. 21. Addis cornua pauperi Poſt te nec iratos trementi regum apices neque militum arma. Epod. 6. Cave cave, namque in malos aſperrimus parata tollo cornua. Sanchuniathon ap. *Euſeb.* P. I. 10. Ἡ δὲ ἀστάρτη ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου. *Gittin.* f. 57. 1. Cornua belli vocantur duces belli. *Targum* 1. Sam. II. 10. & Jerem. XLVIII. 2. 25. Zach. I. 18. Pſ. CXXXII. 18. Cornu vertit regnum & dominationem. *Achmet.* 83. τὰ γὰρ κέρατα τοῖς ἀξιώμασιν ἀναλογίζονται. *Ovid.* Metam. VIII. 882. Armenti modo dux vires in cornua ſumo. *Valerius* M. V. 6. de Genucio Cippo. namque in capite ejus ſubito velut cornua emerſerunt, reſponſumque eſt, regem eum fore, ſi in urbem revertiſſet. *Dan.* VII. 6. VIII. 8. *Ovid.* Metam. XV. 566. ſua fluminea cum vidit Cippus in unda Cornua —— Quid ſibi ſignificent, trepidantia conſulit exta —— Rex, ait, o ſalve: tibi enim tibi, Cippe, tuisque Hic locus & Latiae parebunt cornibus arces. XV. *precum* Judaicarum *octodecim*: Germen Davidis ſervi tui germinare fac cito, & cornu ejus exalta in ſalute tua, quoniam ſalutem tuam exſpectamus quotidie. Benedictus tu, o Deus, qui germinare facis cornu ſalutis. *Eccha R.* II. 3. X. ſunt cornua —— quidam addunt etiam cornu Meſſiae 1. *Sam.* II. 10. & *Midras Tillin* LXXV. 6. ex Pſ. CXXXII. 17. Dixit R. Hanin: propter accenſum lumen perpetuum vos digni eſtis ut accipiatis lucem Regis Meſſiae S. D. Pſ. CXXXII. 17.

70. διὰ στόματος] *Act.* I. 16. III. 18. 21. IV. 25. *Galenus* de praenotione κεκραγότος δὲ πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς τοὺς εἰσιόντας φίλους, ὡς ὁ πύθιος ἀπόλλων διὰ τοῦ Γαληνοῦ στόματος ἐβουλήθη θεσπίζειν τοῖς νοσοῦσι.

ἀπ' αἰῶνος] *Act.* III. 21. 24. *Jo.* IX. 32. *Diog. L.* Lacydes IV. 60. μόνος τῶν ἀπ' αἰῶνος ζῶν παρέδωκε τὴν σχολὴν τηλεκλεῖ. *Heſiod.* Theogon. 609. ἀπ' αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιφερίζει. *Longinus* 34. τοὺς ἀπ' αἰῶνος ῥήτορας. *Gen.* VI. 4. *Pſal.* XXV. 6. *Sir.* XXXVI. 15. 16. *Xiphilinus* Neron. πρῶτος πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος Ῥωμαίων —— εἷς ἀπ' αἰῶνος. *Diodorus* S. XI. 12. μόνος γὰρ τῶν ἐξ αἰῶνος μνημονευομένων. Inſcriptio. μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος πυκτῶν. & μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος νικήσας.

73. *Od.* τ. 386. ὤμνυε δὲ πρὸς ἐμαυτόν. *Euſtath.* τοιοῦτον τι, ὡς εἴ τις εἴπῃ, νὴ τὴν σὴν ἱερὰν κεφαλήν· καὶ οἷος ὁ τῆς Ἥρας πρὸς τὸν Δία ὅρκος ἐν Ἰλιάδι ἐπομνυμένης τὸ αὐτοῦ κουρίδιον λέχος. *Maaſe Scheni* V. 14. Iſraëlitae & Mamzeres profeſſione illa utuntur, neutiquam vero proſelyti aut libertini, quoniam eis ſors non eſt in terra ſancta, nam dicitur: ſicut juraſti patribus noſtris Deut. XXVI. 13. *Bichurin* I. 4. Hi adducunt, & non legunt; peregrinus, quia dicere nequit: ut juravit patribus noſtris. At ſi mater ejus ex Iſraële fuerit, adducit & legit. Quando autem oraverit ſecum ſolus, dicet: Deus patrum Iſraëlis. At quando in coetu fuerit, dicet: Deus patrum veſtrorum. Si vero mater ejus fuerit ex Iſraële, dicet: Deus patrum noſtrorum. ex precib. Jud. Recordare nobis Domine Deus noſter, dilectionis majorum, Abrahami, Iſaaci, & Jacobi, Servorum tuorum, foederis, & benignitatis & juramenti, quod juraſti Abrahamo patri noſtro in monte Moria. & *Mechilta* in Ex. XXIII. 19. *Jalkut Rubenis* f. 37. 1. non permiſit proſelytis benedicere benedictionem cibi, quia non poteſt dicere: poſſidendam dediſti patribus noſtris terram bonam; ſi orat apud ſe ipſum, dicat: Deus patrum Iſraëlis; ſi orat in ſynogaga, dicat: Deus patrum veſtrorum. R. vero. I. . . bene poteſt dicere proſelytus: patribus noſtris, Deus patrum noſtrorum &c. quia dicitur: patrem multitudinis gentium feci te; prius erat pater hominis, nunc & deinceps gentium. *Sir.* XLIV. 21. *Mich.* VII. 20.

Nomina hic trahuntur ad ſenſum myſticum; *Joannis* ad ἔλεος, *Zachariae* ad μνησθῆναι, *Eliſabetae* ad ὅρκον. Sic conveniunt rebus nomina ſaepe ſuis.

75. ὁσιότητι] *Schol. Eurip.* Hecub. 788. τὸ πρὸς θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων γινόμενον δίκαιον ὅσιον καλοῦμεν. *Philo* de Vit. Moſ. 1. T. 2. p. 129, 34. ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος. *Eph.* IV. 24.

78. Per

76 ρεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, Τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ
77 λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, Διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς
78 ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, Ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθη-
79 μένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα-
80 ταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπο-

Æthiop. Copt. Origenes H. 10. *Irenaeus* III. 11. IV. 37. *Hieronymus* in Jerem. XXX. 9. probante *Bengelio*.
76. σὺ] + δὲ ACDL 33. 72. in ora. Versio *Copt.* προφήτης] προβήτης ap. *E. Schmidium*.
77. αὐτῶν] — Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Codices *Lat.* ἡμῶν A in Psalmis. C 1. 2. 28. 36. a prima manu. 64. 67. 73. probante *J. Millio* prol. 1461. 78. διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν] — F.
ἀνατολὴ] ἀνατολῇ Editio *Bogardi*. ἄνωθεν ex Conjectura f. Bentleji ap. D. *Casley*.
79. ἐπιφᾶναι] + φῶς D. ἐπέφανε commate praecedenti sublato 38.
80. ηὔξανε] ηὐξάνετο D a prima manu. ταῖς] τοῖς 72. πρὸς τὸν Ἰσραὴλ] — 71.
1. δὲ] — A. 28.
αὐγούστου] ἀγούστου C Versio *Goth. Syr.* Epist. Valentinian. & Valent. ap. *Theodoret*. H. E. IV. 8. + τοῦ L. *Euseb.*

78. Per ἀνατολὴν hic non potest sol oriens intelligi, ille enim est in horizonte, & inde ascendit, non vero vertici nostro ἐξ ὕψους imminet; ergo significat germen; quo nomine Messias venit in precibus Judaeorum, ut ad comma 69. vidimus; ex *Zachar.* III. 18. *Chald.* servum meum Messiam VI. 12. Esaj. IV. 2. vir Messias *Jerem.* XXIII. 5. *Heb.* VII. 14. *Bemidbar R.* XVIII. Vir cui nomen germen. Hic est Messias S. D. Zach. VI. 12. & Jerem XXIII. 5. & *Echa R.* I. 16. R. Josa f. Levi *Pirke Eliefer* 38. *Tanchuma* f. 64. 3. *Berachoth* Hier. f. 5. 1. *Odyss.* ζ. 157. Τρισμάκαρες μὲν σοίγε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ —— Λευσσόντων τοιόνδε θάλος. *Schol.* βλάστημα. —— οὐ γάρ πω τοιοῦτον ἴδον βροτὸν ὀφθαλμοῖσιν, οὔτ' ἄνδρ' οὔτε γυναῖκα, σέβας δὲ με εἰσορόωντα. Δήλῳ δή ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ φοίνικος νέον ἔρνον ἀνερχόμενον ἐνόησα. *Od* ξ. 175. Τηλεμάχου τὸν ἐπεὶ θρέψαν θεοὶ ἔρνεϊ ἶσον, καί μιν ἔφην ἔσσεσθαι ἐν ἀνδράσιν οὔτι χερείω πατρὸς ἑοῖο φίλοιο φρένας καὶ εἶδος ἀγητόν. *Theocrit.* VII. 44. Πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. Schol. φυτὸν ἐπ' ἀληθείᾳ ἐκ Διὸς εἰργασμένον. & XXIV. 101. Ἡρακλέης δ' ὑπὸ ματρὶ νέον φυτὸν, ὡς ἐν ἀλωᾷ ἔτρεφετ'. *Plut.* Lacaen. Apophth. p. 241. A. ἑτέρα Λάκαινα τὸν υἱὸν λειποτακτήσαντα, ὡς ἀνάξιον τῆς πατρίδος, ἀνεῖλεν, εἰποῦσα, οὐκ ἐμὸν τὸ φύτευμα. & π. φυγῆς. p. 600. E. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, ᾗ φησιν ὁ Πλάτων, φυτὸν οὐκ ἔγγειον οὐδὲ ἀκίνητον, ἀλλ' οὐράνιον ἐστιν. *Themistius* XIII. 169. βλάστην —— τὸ κάλλος —— ὃ ἐγὼ οὔ φημι φῦναι ἀπὸ γῆς, οὐδ' ἀπὸ τοῦ νομίμου τοκέως, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τῆς σπορᾶς τῆς ἐκεῖθεν καὶ φυτουργίας. Οὐ γὰρ ἔοικεν ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι ἀλλὰ θεοῖο. *Virgil.* Ecl. VI. 7. Jam nova progenies coelo demittitur alto. *Servius.* Ut videantur homines non ex mortalibus nati, sed ex numinibus, & quasi coelo lapsi. *Eustathius* in Il. ε. p. 462. 11. ἀμβροσίην οὐ φύεσθαί φησιν, τοῦτο γὰρ ταπεινὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ἀνατέλλειν ἐκ γῆς, σεμνοτέρα γὰρ καὶ θειοτέρα ἡ τοιαύτη λέξις. *Midrasch Mischle* XIX. 21. Plantavit regnum in tribu Judae, donec efflorescat rex Messias S. D. Gen. XLIX Dixit R. Chona: Septem nomina dicta sunt Messiae, Zemach S. D. Zachar. VI. 12. Schilo S. D. Gen. XLIX. Elias S. D. Malach. IV 5.

79. ἐπιφᾶναι] Graecis dicuntur Dii, Deorumque filii sive germina. *Appian.* Syr. p. 127. Ἀντίοχος —— οὕτω παρὰ τῶν Σύρων ἐπώνυμον ἦν ἐπιφανὴς, ὅτι τῆς ἀρχῆς ἁρπαζομένης ὑπὸ ἀλλοτρίων βασιλεὺς οἰκεῖος ὤφθη. *Herodian.* I. 7. 3. de Commodo. ὑποδεχθείς τε πανταχοῦ βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανεὶς, ἀσπαστός τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ὤφθη. *Lucian.* Demonax 63. ἄκλητος εἰς ἣν τύχοι παριὼν οἰκίαν ἐδείπνει καὶ ἐκάθευδε, τῶν ἐνοικούντων θεοῦ τινα ἐπιφάνειαν ἡγουμένων τὸ πρᾶγμα, καί τινα ἀγαθὸν δαίμονα εἰσεληλυθέναι αὐτοῖς εἰς τὴν οἰκίαν. *Polyb.* III. p. 280. ποιεῖν Ἥρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους. Nummi Antiochi θεοῦ ἐπιφανοῦς. *Curtius* III. 6. Philippo Medico ob sanatum Alexandrum grates habebant velut praesenti Deo. Unde ἐπιφάνεια etiam θεοφάνεια dicta est. *Philo* de Legat. ad Caj. T. 2. p. 596, 30. τὸν ἐν τῇ ἱεροπόλει νεὼν —— μετεσχημάτιζεν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, quod Lucam non latuit. Quae eum in finem observo, ut pateat, quando scriptores sacri Christum passim κύριον, Σωτῆρα, θεὸν, ἐπιφανῆ appellant, non aliter ab attento lectore tunc intelligi potuisse, quam de Deo praesente, de filio Dei, qui non esset ψιλὸς ἄνθρωπος, verum originem humana multo augustiorem, naturamque diviniorem haberet.

80. ἐν ταῖς ἐρήμοις] *Justin.* XXIII. 1. Ab initio pubertatis in sylvis inter pastores habebantur sine ministerio servili, sine veste, quam induerent, vel cui incubarent, ut a primis annis duritiae parcimoniaeque assuescerent. Cibus his praeda venatica, potus aut lactis aut fontium liquor erat.

ἀναδείξεως] *Plut.* Mario p. 409. F. ἔτι ιβ. λειπομένων ἡμερῶν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπάτων ἀνάδειξιν. *Strabo* VIII. p. 585. A. ὡς κοσμήσων τὸ ἱερὸν μέχρι ἀναδείξεως, dum illud templum dedicasset. *Diodor.* I. 66. ἀνέδειξαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. *Polyb.* XV. 24. καὶ τὰ θύματα παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τοῦ διαδήματος ἀνάδειξιν. *Zosimus* I. Macrinum ἀναδεικνῦσι βασιλέα —— Ἀλέξανδρον ἀνέδειξαν βασιλέα. & de Gordiano, Volusiano & Severo. II. ἀναδείκνυσι καίσαρα. *Polyb.* XIII. 4. ὧν προστάτην καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀναδείξας. *Plut.* Caes. p. 725. E. ὕπατον ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ ἰσαυρικόν. *Gregor.* de Julian. αὐτοκράτωρ ἀναδείκνυται. & εἰς τὴν καινὴν κυριακήν. τελευταῖος ὁ ἄνθρωπος ἀνεδείχθη. 3. *Esr.* I. 34. 38. 44. II. 3. 2. *Macc.* IX. 23. 25. X. 11. XIV. 12. 26. inf. X. 1. *Act.* I. 24. Eodem sensu dicitur ἀπόδειξις. tanquam in sublime elatum demonstrare publice.

1. δόγμα] *Act.* XVII. 7. *Dio* LII. p. 320. καὶ δόγμασι καὶ νόμοις, ἃ προσήκει, κατακλεῖσαι. & p. 328. ἔπειτα δὲ ἅπαντα τὰ νομοθετούμενα δι' αὐτῶν ποιῇ, καὶ μηδὲν τοπαράπαν ἄλλο ἐπὶ πάντας ὁμοίως φέρῃ, πλὴν τῶν ἐκείνης δογμάτων. *Jos.* A. XII. 9. 6. δόγμα συγκλήτου —— ἐγράφη τὸ δόγμα ὑπὸ Εὐπολέμου. *Polyb.* κυρωθέντος τοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ δήμου. p. 410. προθέμενοι τὰς προειρημένας αἰτίας ἐν τῷ δόγματι. *Herodian.* VII. 10. 8. πάσαις ταῖς βασιλικαῖς τιμαῖς ἡ σύγκλητος διὰ δόγ-

ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. (Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος 2
τῆς Συρίας Κυρηνίου.) Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πό- 3
λιν.

ἀπογράφεσθαι] ἀπογράψασθαι 1. 69. πᾶσαν] ἅπασαν 67.
2. ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο] ἐγένετο ἀπογραφὴ πρώτη D. + Σατουρνίνου, δευτέρα δὲ *W. Whiſton.* + πρὸ τοῦ Cl. *Boullier.*
κυρηνίου] κυρείνου Verſio *Vulg. Sax. Syr. Theophylactus* Romae editus, probante *T. Beza.* κηρυνίου A. Ev. 19.
κυρινίου 52. 57. 69. Evang. 3. 21. 22. *Chronicon Alexandr.* κυρηναίου Verſio *Goth. Syra* poſterior.
3. ἰδίαν πόλιν] ἑαυτοῦ πατρίδα D. ἑαυτοῦ πόλιν L. *Euſebius.* ἰδίαν χώραν C. ut videtur, a prima manu.

δόγματος αὐτοὺς ἐκόσμησε. *Plut.* Cic. p. 868. C. γίνεται δόγμα τῆς βουλῆς. *Antonin.* p. 930. A. τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι. *Theodotio* in Danielis verſione ſaepius; inpr. II. 13. τὸ δόγμα ἐξῆλθε.

ἀπογράφεσθαι] eſt nomen profiteri, ut in tabulas publicas referatur. *Ariſtot.* Oecon. II. κύψελος ὁ κορίνθιος εὐξάμενος τὰ ὄντα κορινθίοις πάντα τῷ Διῒ ἀναθήσειν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀπογράψασθαι· ἀπογραψαμένων δὲ πάντων τὸ δέκατον μέρος παρ' ἑκάστου ἔλαβεν. *Xenoph.* Hell. VI. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔφασαν ἀπογράψασθαι πλέον ἢ ϛ. χιλίους εἵλωτας —— ἀπογραψάμενοι δ' ἐν ταῖς ὁμωμομυίαις καὶ οἱ Θηβαῖοι, προσελθόντες πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῶν ἐκέλευον μεταγράφειν ἀντὶ Θηβαίων Βοιωτοὺς ὀμωμοκότας —— ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀπεκρίνατο, ὅτι μεταγράψει μὲν οὐδὲν, ὧν τὸ πρῶτον ὤμοσάν τε καὶ ἀπεγράψαντο· εἰ μέντοι μὴ βούλοιντο ἐν ταῖς σπονδαῖς εἶναι, ἐξαλείφειν ἂν ἔφη, εἰ κελεύοιεν. VII. ἐκήρυξαν οἱ κορίνθιοι, εἴ τις ἀδικοῖτο Ἀθηναίων, ἀπογράφεσθαι. *Dionyſ. Hal.* X. συνέρρεον ἐπὶ τοὺς ἀποδειχθέντας ἕκαστος τόπους, ἀπογραφόμενοί τε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τὰ ὀνόματα, καὶ τὸν στρατιωτικὸν ὀμνύντες ὅρκον. & IV. Servius Tullius juſſit τοὺς οὐδένα κλῆρον ἔχοντας τῶν πολιτῶν πρὸς ἑαυτὸν ἀπογράφεσθαι. *Plut.* Ageſil. p. 601. B. ἐκήρυξαν τῶν νέων ἀπογράφεσθαι τὸν βουλόμενον τῷ βασιλεῖ βοηθεῖν. ἀπογραψαμένων δὲ πάντων προθύμως. & Q. Rom. p. 275. B. διὰ τί δὲ οἱ πρεσβευταὶ εἰς Ῥώμην ὁποθενοῦν ἐπὶ τὸν τοῦ κρόνου ναὸν βαδίζοντες ἀπογράφονται πρὸς τοὺς ἐπάρχους τοῦ ταμιείου; —— μένει δὲ ἔτι τὸ τοῖς ἐπάρχοις τοῦ ταμιείου προεντυγχάνειν διὰ τῆς ἀπογραφῆς. *Arrian.* VI. κελεύειν ἀπογράφεσθαι, ὅσα ὀφείλει ἕκαστος —— καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοι ἀπέγραψαν σφῶν τὰ ὀνόματα —— ὡς δὲ ἐξηγγέλθη, ὅτι οὐκ ἀπογράφουσι σφᾶς οἱ πολλοὶ, ἀλλ' ἐπικρύπτουσι. *Ariſtides* T. I. p. 2. in Jovem. δεῖ δὴ, ὥσπερ τῶν ἀθλητῶν τοὺς ἀπογράψαντας ἑαυτοὺς μὴ ἀναχωρεῖν, ἀλλ' ὁμόσε ἰέναι, καὶ πειρᾶσθαι τοῦ ἀγωνίσματος. *Apulejus* Apolog. 1. Pater ejus natam ſibi filiam more caeterorum profeſſus eſt, tabulae ejus partim tabulario publico partim domo aſſervantur, quae tibi ob os objiciuntur. Porrige Æmiliano tabulas iſtas, lignum conſideret, ſigna quae impreſſa ſunt recognoſcat, Conſules legat, annos computet. Hic autem ſignificat, aetatem, artem, patrimonium &c. profiteri, ut in tabulas cenſuales referatur. *Florus* I. 6. 3. de Servio Tullio. Ab hoc populus R. relatus in cenſum —— ſummaque regis ſolertia ita eſt ordinata reſpublica, ut omnia patrimonii, dignitatis, aetatis, artium officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur; ac ſi maxima civitas minimae domus diligentia contineretur. *Epit. Livii* 134. 136. 137. Ab Auguſto cenſus actus in Galliis, poſt a Druſo, inde tumultus. *Dio* LVIII. p. 451. Caligula κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν, ὅτι οὐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ᾔτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας. XXXVIII. p. 35. τὴν χώραν τοσούτου, ὅσου ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἐτετίμητο, ἀγορασθῆναι ἐκέλευε. Inſcript. ap. *Gruter.* Claudii —— Illi patri meo Druſo Germaniam ſubigenti tutam quiete ſua ſecuramque a tergo pacem praeſtiterunt; & quidem cum a cenſu, novo tum opere & inadſueto Galliis, ad bellum avocatus eſſet; quod opus quam arduum ſit, nobis nunc cum maxime, quamvis nihil ultra, quam ut publice notae ſint facultates noſtrae, exquiratur, nimis magno experimento cognoſcimus.

οἰκουμένη] Vid. *Matth.* XXIV. 14. Romani ſeſe orbis terrarum dominos eſſe jactabant: eos cum Graeci adulatoria levitate ſequerentur, factum tandem eſt, ut in vulgi etiam ſermone haec formula reciperetur. *Polybius* VI. 48. Ῥωμαῖοι δὲ —— ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην. VIII. 4. τὰ πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀγαγεῖν. p. 2. Ῥωμαῖοί γε μὴν οὐ τινὰ μέρη, σχεδὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὐτοῖς. *Plut.* Pompej. p. 631. F. πολλὰ χωρία τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων οἰκουμένης.

2. *Tacitus* A. III. 48. Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirinii publicis exequiis frequentaretur, petivit a Senatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: ſed impiger militiae & acribus miniſteriis conſulatum ſub Divo Auguſto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadenſium caſtellis inſignia triumphi adeptus, datusque rector C. Caeſari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat —— ſed caeteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula, ſordidamque & praepotentem ſenectam. *Joſ.* A. XVII. 2. 4. poſt mortem Ariſtobuli & Alexandri: παντὸς γοῦν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαιώσαντος δι' ὅρκων, ἦ μὴν εὐνοῆσαι καίσαρι, καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, οἱ δὲ οἱ ἄνδρες οὐκ ὤμοσαν, ὄντες ὑπὲρ ἑξακισχίλιοι, καὶ αὐτοὺς βασιλέως ζημιώσαντος χρήμασιν, ἡ Φερώρου γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰσφέρει. & 12. 5. τῆς δὲ ἀρχελάου χώρας ὑποτελοῦς προσνεμηθείσης τῇ Σύρων, πέμπεται κυρήνιος ὑπὸ καίσαρος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ἀποτιμησόμενος τὰ ἐν Συρίᾳ καὶ τὸν ἀρχελάου ἀποδωσόμενος οἶκον. XVIII. 1. 1. κυρήνιος δὲ, τῶν εἰς τὴν βουλὴν συναγομένων ἀνὴρ, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς ἐπιτετελεκὼς, καὶ διὰ πασῶν ὁδεύσας, ὡς καὶ ὕπατος γενέσθαι, τά τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας, σὺν ὀλίγοις ἐπὶ Συρίαν παρῆν, ὑπὸ καίσαρος δικαιοδότης τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος. Κωπώνιός τε αὐτῷ συγκαταπέμπεται, τάγματος ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ. παρῆν δὲ κυρήνιος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, προσθήκην τῆς Συρίας γενομένην, ἀποτιμησόμενός τε αὐτῶν τὰς οὐσίας, καὶ ἀποδωσόμενος τὰ ἀρχελάου χρήματα. οἱ δὲ, καίπερ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν δεινῷ φέροντες τὴν ἐπὶ ταῖς ἀπογραφαῖς ἀκρόασιν, ὑποκατέβησαν τοῦ εἰς πλέον ἐναντιοῦσθαι, πείσαντος αὐτοὺς τοῦ ἀρχιερέως Ἰωαζάρου, Βοηθοῦ δὲ οὗτος υἱὸς ἦν· καὶ οἱ μὲν ἡττηθέντες τοῦ Ἰωαζάρου τῶν λόγων ἀπετίμων χρήματα μηδὲν ἐνδοιάσαντες· Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ, ἐκ πόλεως ὄνομα Γαμάλας, Σάδδουκον Φαρισαῖον προσλαβόμενος, ἠπείγετο ἐπὶ ἀποστάσει, τήν τε ἀποτίμησιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες. καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος —— τῶν αὖθις κακῶν κατειληφότων ῥίζας ἐφυτεύσαντο. 2. 1. κυρήνιος δὴ τὰ ἀρχελάου χρήματα ἀποδόμενος ἤδη, καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πέρας ἐχουσῶν, αἳ ἐγένοντο λζ.

4 λιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν,
εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεὲμ, (διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ
πα-

4. ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ] —— Verſio *Goth.*
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ D. 1. 50. 73. 78. Evang. 23. Editio *Eraſmi.* Verſio *Copt. Vulg. Syr. Euſebius.* Ναζαρὰθ AC Verſio *Syr.* τὴν Ἰουδαίαν] γῆν Ἰούδα D.
διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ] D. ponit poſt comm. 5.

ἔτει μετὰ τὴν Ἀντωνίου ἐν Ἀκτίῳ ἧτταν ὑπὸ καίσαρος. XX. 5. 2. πρὸς τούτοις δὲ καὶ οἱ παῖδες Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου ἀνηρέθησαν, τοῦ τὸν λαὸν ἀπὸ κυρηνίου ἀποστήσαντος, κυρηνίου τῆς Ἰουδαίας τιμητοῦ ὄντος. B. II. 17. 8. κἀν τούτῳ Μανάϊμός τις, υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλουμένου Γαλιλαίου, ὃς ἦν σοφιστὴς δεινότατος, καὶ ἐπὶ κυρηνίου ποτὲ Ἰουδαίους ὀνειδίσας, ὅτι Ῥωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν θεὸν, ἀναλαβὼν τοὺς γνωρίμους, ἀνεχώρησεν εἰς Μασάδαν. 9. καὶ διεσώθησαν ὀλίγοι λάθρα διαδράντες εἰς Μασάδαν, σὺν οἷς Ἐλεάζαρος ὁ υἱὸς Ἰαείρου, προσήκων τῷ Μαναΐμῳ κατὰ γένος. VII. 8. 6. Πάλαι διεγνωκότας ἡμᾶς, ἄνδρες ἀγαθοὶ, μήτε Ῥωμαίοις, μήτ' ἄλλῳ τινὶ δουλεύειν ἢ θεῷ, μόνος γὰρ οὗτος ἀληθής ἐστι καὶ δίκαιος ἀνθρώπων δεσπότης. *Act.* V. 37.

Poſtquam Anno Juliano XL. Tiberius Rhodum conceſſiſſet, ſtatim Parthus deſciſcens a ſocietate Romana, adjecit Armeniae regnum, ut *Vellejus* teſtatur: quo bello etiam Cilicia vicina arſit, in quam Proconſul miſſus Quirinius qui Ao. XXXIV. Conſulatum geſſerat, Tiberio in itinere Rhodi ſalutato, hoſtem vicit. Anno XLVII. Cajo Caeſari Armeniam obtinenti rector datus eſt. Anno demum LI. vel LII. Archelao in exilium miſſo cenſum in Judaea egit; cujus celeberrima erat memoria, neque ante illud tempus unquam Judaeam intraſſe legitur.

Quid ergo dicemus? an Lucam errore duodecim annorum vel nativitatem Chriſti poſt tempora Archelai, vel adventum Quirinii ad agendum cenſum ante mortem Herodis magni poſuiſſe? illud dici non poteſt; propter ea quae legimus Cap. III. 1. 23 quomodo enim Chriſtus XV. Tiberii anno potuiſſet habere annos XXX? nec hoc, quia Epocha tam celebris non potuit ipſum latere. Hinc Interpretum alii contendunt non κυρηνίου ſed κυιντιλίου legendum eſſe, ut Varus Syriae praeſes indicetur, quae fuit ſententia *L. Cappelli* & P. D. *Huetii*: Alii totum comma ſecundum delent; quam conjecturam *T. Beza* in Annotatt. Edit. 1. 2. 3 & protulit & recte repudiavit his verbis: Quid ſi vero potius totum hoc αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας κυρηνίου, quum ab aliquo in albo libri annotatum, qui Cyrenii deſcriptionem cum iſta confuderit, poſtea in contextum irrepſit? Nam certe deeſt particula quaepiam, qua verſiculus iſte cum ſuperiore connectatur, & ſimile quiddam factum videtur *Marc.* XII. 42. ut ſuo loco annotavimus, & fortaſſis etiam infra *Act.* VIII. 26. Sed hoc quidem eſt nodum ſecare potius quam ſolvere. Abſit autem, ut vel apicem unum immutem, nedum quicquam detraham.

Plerique vero ſtatuunt, duplicis profeſſionis a Luca hic mentionem fieri, quarum prior facta ſit vivente Herode, poſterior Archelao in exilium pulſo: in eo autem diſſentiunt, quod cum vulgo Quirinius utrumque cenſum egiſſe exiſtimetur, ſecundum recentiores interpretes prior cenſus non a Quirinio, ſed vel ab Herode Magno vel a Sentio Saturnino actus ſit; verba enim Lucae ita vertunt: Haec deſcriptio facta eſt *priusquam* Quirinius Praeſes Syriae eſſet; jungentes πρώτη κυρηνίου, ac ſi ſcriptum fuiſſet προτέρα κυρηνίου, ut *Jo.* XV. 8. I. 30 *Geneſ.* XXVI. 1. At Quirinium bis in Judaea cenſum egiſſe, nullus Hiſtoricorum ſcripſit, quin ea de ipſo refert *Tacitus*, quae non videntur cum illa priori in Judaeam profectione conſiſtere poſſe; ut jam non dicam, alios apud *Joſephum* in Hiſtoria iſtius temporis recenſeri Syriae praeſides. Neque etiam Cenſus bis acti fit mentio; contra & verba Lucae in Actis V. 37. & verba Joſephi indicant, unum fuiſſe celebrem cenſum, &, cum Quirinius veniſſet, Judaeos rei novitate perculſos tumultuari coepiſſe. imo ex more Romanorum cenſus ibi ne quidem prius agi potuit, cum nonniſi regiones in formam provinciae redactae, non vero quae ſub Rege vel a Romanis dato vel Romanorum ſocio erant, cenſere ſolerent. id nos docet *Tacitus* Ann. l. VI. c. XLI. ubi narrat, Clitarum nationem Archelao Cappadoci ſubjectam, poſt mortem ejus rebellaſſe, quod noſtrum in modum, inquit, deferre cenſus, pati tributa adigebatur: ex quo manifeſto colligitur, Rege Cappadoce vivente illos cenſitos non fuiſſe. Cur ergo, inquis, Lucas ſcribit Joſephum & Mariam Bethlehemi, quo tempore Chriſtus natus eſt, fuiſſe cenſitos, ſi nullus tunc cenſus fuit actus? Reſpondeo, licet cenſus tunc nondum ageretur, Auguſtum tamen diu antea cenſum per totum orbem Romanum agere decreviſſe, & eo ipſo tempore in Judaea aliquid contigiſſe, quod ſi proprie cenſus non erat, cenſitionis tamen futurae quaſi quaedam proluſio & non obſcurum indicium initiumque haberi poterat. Nimirum, uti ex Joſepho vidimus, extremis Herodis temporibus poſt mortem Ariſtobuli & Alexandri filiorum, Judaei ab Herode per jusjurandum Caeſari fuerunt devincti, qua ratione non minus nomen ſuum & ſubjectionem profiteri debebant quam in Cenſitione, idque Lucam voce ἀπογραφῆς & commode potuiſſe & voluiſſe etiam ſignificare exiſtimo. *Sota* f. 13. 2. R. Chama f. R. Chanina: quando quis rem aliquam orditur, neque eam ad finem perducit, ſupervenitque alius, eam abſolvens, tum ſcriptura de eo qui eam abſolvit ita loquitur, quaſi ſolus effeciſſet. *Joma* f. 10. 1. Dixit R. Juda, dixiſſe Rabum: Filius Davidis non veniet, donec Imperium Romanum ſe extendat in toto mundo. Confer *Gen.* XLIX. 10.

3. *Livius* XLII. 10. Conſul edixerat pro concione, qui ſociûm Latini nominis —— redire in civitates ſuas debuiſſent, ne quis eorum Romae, ſed omnes in ſuis civitatibus cenſerentur. XXXVIII. 28. Campani, ubi cenſerentur, ſenatum conſuluerunt: decretum, uti Romae cenſerentur. 36. Campani quum eos ex S. C. quod factum erat priore anno, cenſores Romae cenſeri coegiſſent, nam antea incertum fuerat, ubi cenſerentur. *Cic.* de Leg. II. 2. Numquid duas habetis patrias? —— ego —— omnibus municipibus duas eſſe cenſeo patrias, unam naturae, alteram civitatis ——

πατριᾶς Δαβὶδ,) Ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. 5
Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. Καὶ ἔτε- 6
κε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτ- 7
νῃ·

5. ἀπογράψασθαι] ἀπογράφεσθαι AD 33. 59. 73. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Chrysost*. T. V. 72. 11. *Theophylact*. Μαριὰμ] μαρίᾳ D. μεμνηστευμένῃ] ἐμνηστευμένῃ AD. a prima manu. γυναικὶ] — DL 1. Versio *Syr*. *Copt*. *Armen*. *Arab*. *Cyrill*. Catech. p. 119. ut videtur. *Nazianz*. ad censorem Julian. *Chrysippus* presbyter, Hieros. de Laud. Mariae. ἐγκύῳ] ἐνκύῳ D, ἐγγύῳ 89. Edit. *Complut*.
6.] ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν ὡς δὲ παρεγένοντο, ἐτελέσθησαν. D. αὐτοὺς] αὐτὸν L.
7. τῇ] — ADL 42. 72. 106. Evang. 20. διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι] — 64.

cum ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris —— & eam patriam ducimus, ubi nati, & illam, qua excepti sumus.

4. πατριᾶς] *Act*. III. 21. *Eph*. III. 15. αἴλιος δὲ Διονύσιος ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ῥητορικῷ λεξικῷ φησι φατρία, ἣν Ἴωνες πατρίαν. Servi etiam poterant esse οἰκογενεῖς, ideo addit πατρίαν, ut distinguatur tum a servis tum ab illis, qui maternum genus a Davide deducebant. *Exod*. VI. 14. *Num*. I. 11. *Herodot*. III. 75. ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τοῦ κύρου. *Etymol*. φατρία, σύνταγμα, οἷον πατριά. ὅταν ἀφ' ἑνὸς καὶ εὐγενοῦς ἀνδρὸς ὡς πατέρος κατὰ διαδοχὴν ἐπέκτασιν λάβῃ τὰ γένη, τότε ἐπί τινα ἀναφέρεσθαι, ὡς Ἡρακλεῖδαι, καὶ ἀχαιμενίδαι ἀπὸ ἀχαιμένους παρὰ Πέρσαις. *Jos*. A. VI. 4. 1. ἧττον εἶπεν, ἐγὼ, δέσποτα, ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ φυλῆς μικροτέρας ἢ βασιλέας ποιεῖν, καὶ πατριᾶς ταπεινοτέρας τῶν ἄλλων πατριῶν. VII. 14. 7. διεμέρισε δ' αὐτοὺς κατὰ πατριὰς, vid. in *Luc*. I. 5.

5. *Eustath*. in Od. λ. p. 430. 33. τὸ κύω —— ἀντὶ τοῦ συλλαμβάνειν, ὅθεν καὶ τὸ ἐγκυμονεῖν, καὶ ἡ ἔγκυος, οὗ χρῆσις καὶ παρὰ τῷ ἀθηναίῳ ἐν τῷ [IX. p. 387.] αἱ θήλειαι πέρδικες ἐπὶ θήραν ἀγόμεναι, ὁπόταν ἴδωσιν ἢ ὀσφρῶνται τῶν ἀῤῥένων κατ' ἄνεμον στάντων ἢ περιπετομένων ἔγκυοι γίνονται.

7. *Etymol*. σπάργανοι —— λέγονται δὲ αἱ πρῶται φασκίαι σπαργανώματα, ἔνθα δεσμοῦνται οἱ παῖδες ῥυθμιζόμενοι ἐπὶ τὸ ὀρθότερον. *Aristot*. H. A. VII. 4. σπαργανῶσιν ἐρίοις αὐτά. *Plut*. in probl. Rom. p. 265. A. παρασχεῖν ἑαυτὸν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς τικτόμενον ταῖς γυναιξὶν ἀπολοῦσαι, καὶ σπαργανῶσαι, καὶ θήλην ἐπισχεῖν. & Sympos. II. p. 637. F. σπάργανα παρασκευάζουσιν αἱ γυναῖκες. *Herodian*. I. 5. 14. Commodus. μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων. *Galen*. III. in Hippocr. de fracturis. καὶ ἄλλως κατιγνύειν ταινίην χαλαρῶς περιβάλλειν ξὺν τῷ σωλῆνι, ὥσπερ τὰ παιδία ἔν τισι κοίτῃσι σπαργανοῦνται. *Philo* de V. Mos. 1. T. 2. p. 44, 37. E. ἐξ ἔτι σπαργάνων. *Themistius* I. 12. κυβερνήτην τε ἐκ σπαργάνων τοῖς πηδαλίοις ἐντεθραμμένον. & II. 47. ἄρτι γὰρ αὐτὴν ἐκ τῶν ὠδίνων ἐς φῶς προελθοῦσαν —— καὶ δεομένην σπαργάνων, οἷον ἀδελφὴν ἁπαλὴν καὶ νεαράν. *Hesych*. ἐσπαργάνωσε, περιετύλιξεν, ἔδησεν. *Senec*. VII. 24. de benefic. Ne membra libertas immatura detorqueat, in rectum exitura constringunt. *Onomasticum* vetus. fasciari σπαργανοῦσθαι. *Suidas*. κειρία, ἡ σπαργάνωσις. Ezech. XVI. 4. Sap. VII. 4. *Lexic*. *Jobi*, ἐσπαργάνωσα, περιείλησα.

φάτνη non tantum significat locum pabuli vel foeni, sed stabulum totum. *Pollux* 1. 184. ἱππὼν καὶ στάσις ἵππων καὶ ἱππόστασις, καὶ σταθμὸς, φάτνη. *Æn*. I. 435. Ignavum fucos pecus a praesepibus arcent. VII. 275. Stabant tercentum nitidi in praesepibus altis. & 18. atque in praesepibus ursi saevire. *Servius*. *Caveis, ubi aluntur; non enim revera praesepia habent*. Si praesepe pars stabuli, & stabulum pars diversorii fuisset; sequitur ei, cui locus erat in stabulo, fuisse locum in diversorio. Cum igitur Lucas dicit, non fuisse eis locum in diversorio, indicat stabulum diversorio junctum non fuisse. Quod etiam Patres magno consensu testantur dicentes, Christum extra Bethlehemum in stabulo quodam non arte sed natura facto natum fuisse. *Justin*. M. Dial. cum Tryphone ἐπειδὰν Ἰωσὴφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἐκείνῃ, ποῦ καταλῦσαι, ἐν σπηλαίῳ τινι συνέγγυς τῆς κώμης κατέλυσε, καὶ τότε αὐτῶν ὄντων ἐκεῖ ἐτετόκει ἡ Μαρία τὸν χριστὸν, καὶ ἐν φάτνῃ αὐτὸν ἐτεθείκει. *Origenes* c. Cels. 1. δείκνυται τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, ἔνθα ἐγεννήθη, καὶ ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ φάτνη, ἐν ᾗ ἐσπαργανώθη· Καὶ τὸ δεικνύμενον τοῦτο διαβόητον ἐστιν ἐν τοῖς τόποις καὶ παρὰ τοῖς τῆς πίστεως ἀλλοτρίοις, ὡς ἄρα ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ὁ ὑπὸ χριστιανῶν προσκυνούμενος καὶ θαυμαζόμενος γεγέννηται Ἰησοῦς. *Eusebius* D. VII. 2. καὶ εἰς δεῦρο δὲ οἱ τὸν τόπον οἰκοῦντες, ὡς ἐκ πατέρων εἰς αὐτοὺς κατελθούσης παραδόσεως τοῖς τῶν τόπων ἱστορίας χάριν εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἀφικνουμένοις μαρτυροῦσι τῶν λόγων πιστούμενοι τὴν ἀλήθειαν, διὰ τῆς τοῦ ἄντρου δείξεως, ἐν ᾧ τεκοῦσα ἡ παρθένος κατάθειται τὸ βρέφος. & de V. Constantin. III. 41. τῷ μὲν τῆς πρώτης τοῦ Σωτῆρος θεοφανείας ἄντρῳ, ἔνθα δὴ καὶ τὰ τῆς ἐνσάρκου γενέσεως ὑπέστη, τὰς καταλλήλους νέμων τιμάς. *Epiphan*. H. 20. περιτμηθέντα ἐν τῷ σπηλαίῳ. *Hieron*. Marcell. 18. quo sermone, qua voce tibi speluncam Salvatoris exponam? —— ecce in hoc parvo terrae foramine coelorum conditor natus est, hic involutus pannis —— & puto sanctior locus est rupe Tarpeja. Similia habent *Athanasius*, *Greg*. *Nyssenus*, *Theodoretus*, *Beda*, *Socrates* H. E. I. 17. ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς Βηθλεὲμ, ἔνθα ἡ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ χριστοῦ. Quod testimonium cur temere sit rejiciendum, causam non video. Inprimis cum antrum nobis aliquid venerandum & divinum: stabulum vero humile & rusticum repraesentet. *Euripid*. Bacch. 509. καθείρξατ' αὐτὸν ἱππικαῖς πέλας φάτναισιν, ὡς ἂν σκότιον εἰσορᾷ κνέφας. Ion. 105. Γαστρὸς διήνεγκ' ὄχθας, ὡς δ' ἦλθεν χρόνος, τεκοῦσ' ἐν οἴκοις παῖδ' ἀπήνεγκε βρέφος εἰς ταὐτὸν ἄντρον, οὗπερ ηὐνάσθη θεῷ. *Porphyr*. de Antro Nymph. p. 262. σπήλαια τοίνυν καὶ ἄντρα τῶν παλαιοτάτων, πρὶν καὶ ναοὺς ἐπινοῆσαι, θεοῖς ἀφοσιούντων καὶ ἐν κρήτῃ μὲν κουρήτων Διΐ, ἐν ἀρκαδίᾳ δὲ Σελήνῃ καὶ Πανὶ Λυκείῳ, ἐν Νάξῳ Διονύσῳ, πανταχοῦ δ' ὅπου τὸν Μίθραν ἔγνωσαν, διὰ σπηλαίου τὸν θεὸν ἱλεουμένων. *Senec*. Epist. 41. Si quis specus saxis penitus exesis montem suspenderit, non manu factus, sed naturalibus causis in tantam laxitatem excavatus; animum tuum quadam religionis suspicione percutiet. *Ovid*. Metam. I. 12. Tum primum subiere domos, domus antra fuerunt. *Apollodor*. Bibl. IV. Ῥέα παραγίνεται μὲν εἰς κρήτην, ὁπηνίκα τὸν Δία ἐγκυμονοῦσα ἐτύγχανε· γεννᾷ δ' ἐν ἄντρῳ τῆς Δίκτης. *Hesiod*. Theogon 483. κρύψε δέ χερσὶ λαβοῦσα ἄντρῳ ἐν ἠλιβάτῳ, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης αἰγαίῳ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὑλήεντι. *Diodor*. S. I. 8. ἐκ τῆς πείρας διδασκομένους εἴς τε τὰ σπήλαια καταφεύγειν ἐν τῷ χειμῶνι. *Antonin*. *Lib*. 19. ἐν κρήτῃ λέγεται εἶναι ἱερὸν ἄντρον μελισσῶν, ἐν ᾧ μυθολογοῦσι τεκεῖν Ῥέαν τὸν Δία·

Schol.

8 νῃ· διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ
αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν.
9 Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφο-
βή-

8. καὶ ποιμένες] ποιμένες δὲ D. Versio *Syr.*
τῇ αὐτῇ] ταύτῃ D a prima manu.
τὴν ποίμνην] τῆς ποίμνης 1. τῇ ποίμνῃ Codex Bodlej.
καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτοὺς] — 64.
δόξα κυρίου] ἡ δόξα D. 67. δόξα θεοῦ Versio *Vulg. Sax. Syra* posterior in margine. probante *Bengelio.*
περιέλαμψεν] ἐπέλαμψεν 70.
τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ] τῇ αὐτῇ χώρᾳ 69.
φυλάσσοντες] + τὰς D. Editio *Complut. Plant. Genev.*
9. ἰδοὺ] — L. Versio *Goth. Armen. Æthiop. Eusebius.*

Schol. parv. in *Il.* χ. 126. οἱ γὰρ παλαιοὶ νομαδικῷ ἐχρῶντο βίῳ, οἰκίας μηδέπω κεκτημένοι· αἳ οὖν γυναῖκες τίκτουσαι ἐν τοῖς ὄρεσι ὑπὸ τὰ κοιλώματα τῶν πετρῶν καὶ δρυῶν τὰ βρέφη ἀνέστρεφον, εὑρίσκοντες δὲ τινες ἐνόμιζον ἐκεῖθεν γεγεννῆσθαι, ἡ ἱστορία παρὰ Διδύμῳ. *Schemoth* R. V. 2. Observa Deum praestantissimos populi sui duces & gubernatores ex pastoribus elegisse. Psal. LXXVIII. 70. 71. de Mose & Davide.

8. *Gen.* XXXV. 21. *Mich.* IV. 8. 1. *Sam.* XVI. 11. XVII. 20. 28. 34.

ποιμένες] *Kidduschin* IV. 14. Abba Gorion vir Sadianensis dixit nomine Abba Goria: ne doceat quisquam filium suum agasonem, camelarium, tonsorem, nautam, pastorem, tabernarium, eo quod opificium ipsorum est opificium latronum. —— R. Jehuda dixit nomine ejus —— medicorum optimus dignus est gehenna. Gem. Sanhedrin c. III. Pastores ad testimonium dicendum non admittuntur. *Maimon.* in רוצח. c. 4. Gentilibus —— ut & pastoribus inter Israëlitas pecudum minutiorum, non machinantur quidem mortem: at si de morte periclitantur, non liberant eos. e. gr. si quis horum ceciderit in mare, ne eripiat eum, nam dicitur: Non insurges in sanguinem proximi tui: at talis non est proximus tuus. Ubi intelliguntur pastores non Judaei; si tales fuerunt Bethlehemitici, indicare voluit Lucas, Messiam esse Servatorem non Judaeorum solum, sed & gentium, quod apertius significatur comm. 14. & 31. 32.

ἀγραυλοῦντες] *Aristot.* de mirab. auscult. πολλοὺς δ' ἀποπειράζοντες τῶν ἀγραυλούντων, εἰ τοῦτ' ἀληθές ἐστιν. *Plut.* Num. p. 61. F. ὁ δὲ Νούμας ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ καὶ πλανᾶσθαι μόνος ἤθελε. *Nicand.* Theriac. 403. ὅτ' ἀμφ' ἐλάταισι μακεδναῖς ἄγραυλοι ψύχωσι. *Strabo* IV. p. 301. A. αἳ δὲ ὗες ἀγραυλοῦσι. XV. p. 1040 B. φιλοσόφους λιτοὺς μὲν, οὐκ ἀγραύλους δέ. Homero Il. 6. 162. Hesiod. Theogon. 36. *Apollon. Rhod.* IV. 317. ποιμένες ἄγραυλοι. *Parthenius* Eroticon 29. βουκολῶν κατὰ τὴν Αἴτνην χείματός τε καὶ θέρους ἠγραύλει. *Hymn.* in Mercur. ἄγραυλοι μηλοβοτῆρες. *Hesych.* ἄγραυλοι οἱ ἐν ἀγροῖς διανυκτερεύοντες. *Etymol.* ἄγραυλοι, οἱ ἐν ἀγρῷ αὐλιζόμενοι ὕπαιθροι ἔρημοι ἄξενοι ποιμένες.

φυλάσσοντες φυλακὰς] *Livius* XXXIV. 9. Sed quanta, si hostis ad portas esset, & servabant vigilias & circumibant cura. *Curtius* VIII. 6. Excubabunt servatis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua rex acquiescebat. *Anthol.* MS. III. 104. εὐαλκὴς ὁ κρὴς ἐπινύκτια μῆλα νομεύων. *Dio Chrysost.* XX. p. 262. B. εἴ τις ἄλλος —— δέον —— φυλακάς τινας φυλάττειν ἀγρυπνῶν, μὴ βούλοιτο. *Xenoph.* Exped. Cyr. II. φυλακὰς φυλάσσειν. & V. φυλακὰς φυλάσσων. *Num.* XVIII. 3. *Il.* I. 1. Sch. MS. οἱ μὲν τρῶες τὰς φυλακὰς ἐφύλαττον.

9. ἐπέστη] *Æn.* IV. 702. Devolat, & supra caput adstitit. *Herodot.* V. 56. Ἡ μέν νυν ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἦν ἥδε. ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἵππαρχος ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσσεσθαι τάδε τὰ ἔπεα. *Plut.* Lucull. p. 499. A. Venerem ἐφεστῶσαν αὐτῷ. & de amator. Narr. p. 774. C. φασὶ δὲ Πελοπίδῃ —— Σκέδασον ἐπιστῆναι κατὰ τοὺς ὕπνους θαῤῥεῖν κελεύοντα. *Achilles* Tat. VII. p. 449. τῷ Σωστράτῳ νύκτωρ ἡ θεὸς ἐπιστᾶσα. *Lucian.* Philopseud. 25. ἐφίσταταί μοι νεανίας ἐγρηγορότι πάγκαλος, λευκὸν περιβεβλημένος. 31. ἐφίσταται δὲ ὁ δαίμων —— αὐχμηρὸς καὶ κομήτης καὶ μελάντερος τοῦ ζόφου —— καὶ ὁ μὲν ἐπιστὰς ἐπειρᾶτο μου —— ἄρτι μὲν κύων, ἄρτι δὲ ταῦρος γιγνόμενος ἢ λέων. *Q. Calaber.* . . τῇ δ' ἄρα λυγρὸς ὄνειρος ἐφίστατο πατρὶ ἐοικώς. *Hippocr.* Philopoemeni. ὥσπερ γὰρ δμῶες καὶ δμωΐδες ἐν τοῖς οἴκοισι θορυβοῦντες καὶ στασιάζοντες, ὁπόταν ἐξαπιναίως αὐτοῖς ἡ δέσποινα ἐπιστῇ, πτοηθέντες ἐφησυχάζουσι. *Artemidor.* II. 74. θεῷ —— με προτρεψαμένῳ, μάλιστα δὲ νῦν ἐναργῶς ἐπιστάντι μοι —— καὶ μόνον οὐχὶ κελεύσαντι ταῦτα συγγράψαι. *Dionys. Hal.* VII. 67. οὗτος εἰς τὴν βουλὴν ἐνεχθεὶς ἔφη δόξας καθ' ὕπνον ἐπιστάντα τὸν καπιτώλιον Δία λέγειν αὐτῷ —— ἔπειτα αὐτῷ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους ἐπιφανὲν τὸ αὐτὸ εἴδωλον τοῦ θεοῦ. III. αἰφνιδίως ἐπιστῆναι τοῖς πολεμίοις. *Herodian.* III. 14. 7. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν, παντὸς λόγου καὶ ἐλπίδος θᾶττον τοῖς Βρετανοῖς ἐπέστη. inf. XXIV. 4. *Act.* XXIII. 11. *Demosth.* de Coron. ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπὶ ταῦτα ἐπέστην ἐγώ. *Ulpian.* ὥσπερ τινος δαίμονος ἐπιστασίαν λέγει τοῦ αὐτοῦ κηδεμόνος τὴν παρουσίαν. *Anthol.* I. 22. 9. ὑπνόωντι Νυκτὸς ἐπιστῆναι φασὶ Σάραπιν ὄναρ. ἀλλ' ὁ Σάραπις ἔχρησε πάλιν διὰ νυκτὸς ἐπιστάς. *Pausanias* Boeot. 21. ταύτῃ Πίνδαρος ἐνύπνιον τῇ πρεσβύτιδι ἐπιστὰς, ὕμνον ᾖσεν εἰς Περσεφόνην· ἡ δὲ αὐτίκα, ὡς ἀπέλιπεν αὐτὴν ὁ ὕπνος, ἔγραψε ταῦτα, ὁπόσα τοῦ ὀνείρατος ἤκουσεν ᾄδοντος.

περιέλαμψεν] *Eurip.* Ion. 1549. τίς οἴκων θεοδότων ὑπερτελὴς ἀνθήλιον πρόσωπον ἐκφαίνει θεῶν; *Plin.* H. N. II. 33. Lumen de coelo noctu visum est C. Caecilio & Cn. Papyrio Coss. & saepe alias, ut diei species —— noctu luceret. *Xenoph.* Cyr. Exped. III. εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν —— καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθὸν, ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε. *Theocrit.* Id. XXIV. 22. φάος δ' ἀνὰ οἶκον ἐτύχθη. 38. Οὐ νοέεις, ὅτι νυκτὸς ἀωρί που οἵδε τε τοῖχοι πάντες ἀριφραδέες, καθαρᾶς ἅτερ ἠριγενείας, ἔστι τί μοι κατὰ δῶμα νεώτερον. *Od.* τ. 35. Μέγα θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶμαι, ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων, καλαί τε μεσόδμαι, εἰλατίναι τε δοκοί, καὶ κίονες ὕψος ἔχοντες φαίνοντ' ὀφθαλμοῖς, ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο. Ἦ μάλα τις θεὸς ἔνδον, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. *Diog. L.* Empedocl. VIII. 68. ὡς δὲ ἡμέρας γενηθείσης ἐξανέστησαν, οὐχ εὑρέθη μόνος. Ζητουμένου δὲ, καὶ τῶν οἰκετῶν ἀνακρινομένων, καὶ φασκόντων μὴ εἰδέναι, εἷς τις ἔφη, μέσων νυκτῶν φωνῆς ὑπερμεγέθους ἀκοῦσαι, προσκαλουμένης Ἐμπεδοκλέα. Εἶτα ἐξαναστὰς ἑωρακέναι φῶς οὐράνιον, καὶ λαμπάδων φέγγος, ἄλλο δὲ μηδέν. Τῶν δὲ ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἐκπλαγέντων καταβὰς ὁ Παυσανίας ἔπεμψέ τινας ζητήσοντας, ὕστερον δὲ ἐκωλύθη πολυπραγμονεῖν φάσκων, εὐχῆς

 ἄξια

βήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ, εὐαγ- 10
γελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμε- 11
ρον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· Εὑ- 12
ρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ 13
ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν Θεὸν, καὶ λεγόντων· Δόξα ἐν ὑψίστοις 14
Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν 15
εἰς

10. ἔσται] + καὶ D. 11. — 59. a prima manu. 62. a prima manu.
σήμερον] — 50. 55. 62. 12. σημεῖον] + ἔσω D.
ἐσπαργανωμένον] + καὶ 1. Colb. Verſio *Copt. Syr. Vulg. Goth. Armen.* κείμενον] — D. 68.
τῇ] — A D E G H L 1. 2. 3. 9. 10. 11. 44. 59. 62. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 90. Evang. 1. 12. 16. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Bogardi. Euſebius.*
13. οὐρανίου] οὐρανοῦ D. a prima manu. αἰνούντων] αἰτούντων D a prima manu; at in Verſ. Latina: laudantes.
14. ἐν poſterius] — Codex teſte *Eraſmo* Epiſt. 802. & annot. Edit. 2. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. Verſio *Vulg.* probante *Andrea Oſiandro.* εἰρήνη] + καὶ Verſio *Syra* prior; poſterior cum obelo.
εὐδοκία] εὐδοκίας A. (Sed in Pſalmis legit εὐδοκία) D. Verſio *Vulg. Goth. Sax.* Interpres *Origenes* H. 13. *Irenaeus* Editus III. 11. ſed ſequentia indicant, eum εὐδοκία legiſſe: *qui ſuo plaſmati h. e. hominibus ſuam benignitatem ſalutis de coelo miſit. Cyrill.* editus Catech. XII. Sed MS. εὐδοκία. probante *Millio* prol. 675. T. *Beza A. Moro.* Conſenſus ergo Graecorum omnium, etiam antiquiſſimorum *Conſtitut.* Apoſt. VI. 47. VIII. 13. *Origenis* c. Celſ. I. in Pſ. XLV. 9. & prooem. in Jo. *Euſebii* D. IV. 10. VII. 2. & Verſionum reliquarum potior nobis eſt teſtimonio Latinorum. Praeterquam enim quod in ſubito & magno gaudio oratio ſoleat eſſe abrupta, non video, quomodo ἄνθρωποι εὐδοκίας intelligi poſſint: ſi enim accipias de bona voluntate Dei, cogeris ἄξια συμβεβηκέναι καὶ θύειν αὐτῷ δεῖν καθαπερεὶ γεγονότι θεῷ. *Joſ.* B. VI. 5. 3. ἀθροιζομένου τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν, ὀγδόη δ' ἦν Ξανθικοῦ μηνὸς, κατὰ νυκτὸς ἐνάτην ὥραν, τοσοῦτον φῶς περιέλαμψε τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπρὰν, καὶ τοῦτο παρέτεινεν ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν, ὃ τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει. *Sota* I. 48. Sapientes noſtri perhibent, circa horam nativitatis Moſis totam domum repletam fuiſſe luce S. D. Exod. II. 2. & Gen. I. 4. vid. in *Matth.* I. 21. *Act.* XXVI. 13. XII. 7.

Liban. progymn. p. 138. B. ἔστι μὲν οὖν εὐδαιμονέστατον θεὸν ἰδεῖν, καὶ θεῷ συγγενέσθαι, τοῦτο δὲ ἐν ἀγρῷ μᾶλλον ἂν ἢ ἐν πόλει τις τύχοι. Ἐπεὶ καὶ Ἡσίοδος ποιμαίνων ταῖς Μούσαις ἐνέτυχε, καὶ Φιλιππίδης ὕστερον πολλοῖς χρόνοις παρὰ τῷ Πανὶ παρὰ τὸ Παρθένιον ἔτυχε —— καὶ Διόνυσος ἐν ἀγρῷ φαίνεται τῷ Ἰκαρίῳ. *Servius* ad Ecl. X. 26. Virg. Ruſticis plerumque numina offerre ſe ſolebant.

11. σωτὴρ] *Cic.* in Verrem II. 63. Eum non ſolum patronum iſtius Inſulae, ſed etiam Sotera inſcriptum vidi Syracuſis. Hoc quantum eſt? ita magnum, ut Latino uno verbo exprimi non poſſit. Is eſt nimirum Soter, qui ſalutem dedit. *Tacit.* A. XV. 71. Milichus praemiis ditatus, Conſervatoris ſibi nomen Graeco ejus rei vocabulo adſumſit *Livius* XLV. 44. de Pruſia: Deos ſervatores ſuos ſenatum appellaſſe. *Diogenes L.* Ariſtot. V. 16. Διῒ Σωτῆρι, καὶ Ἀθηνᾷ σωτείρῃ. *Plut.* Demetrio p. 893. D. Athenienſes Demetrium & Antigonum σωτῆρας ἀνέγραψαν θεούς. & *Dio* p. 978. B. τὸν μὲν Δίωνα σωτῆρα καὶ θεὸν ἀποκαλούντων. *Lucian.* de Scrib. Hiſtor. 62. θεοῖς σωτῆρσιν. *Plato* Symp. σωτῆρας τῆς Λακεδαίμονος. *Plut.* de Herodot. p. 864. A. σωτῆρας ἀνηγόρευκε τῆς Ἑλλάδος. & de fort. Alex. p. 338. C. οἱ δὲ εὐεργέτας, οἱ δὲ καλλινίκους οἱ δὲ σωτῆρας, οἱ δὲ μεγάλους ἀνηγόρευσαν ἑαυτούς. *Hom.* Epigr. 32. εἰς Διοσκούρους. Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, ὠκυπόρων τε νεῶν. *Herodian.* VIII. 3. 10. σωτῆρας καὶ προμάχους Ἰταλίας πάσης ἀναγραφῆναι. *Ælian.* A. N. X. 49. ἅτε καὶ σώζειν θεὸν εἰδότα, καὶ μέντοι καὶ τὸν σωτῆρα καὶ νόσων ἀντίπαλον τὸν Ἀσκληπιὸν φύσαντα. *Demoſth.* pro Coron. φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα τὸν Φίλιππον ἡγοῦντο. *Athenaeus* VI. p. 255. A. οἱ Λημνόθεν Ἀθηναῖοι οὐ μόνον ναοὺς κατεσκεύασαν τοῦ Σελεύκου, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν Ἀντίοχον. καὶ τὸν ἐπιχεόμενον κύαθον ἐν ταῖς συνουσίαις Σελεύκου σωτῆρος καλοῦσι. *Propertius* IV. 6. Mox ait, o longa mundi Servator ab Alba, Auguſte, Hectoreis cognite major avis Vince mari, jam terra tua eſt. *Dionyſ. Halic.* X. 46. πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ θεὸν, καὶ πάντα τὰ τιμιώτατα ὀνομάζοντες. *Pauſanias* I. 8. teſtatur Rhodios Ptolemaeum σωτῆρα nuncupaſſe, quod ita effert *Diodor.* S. XX. 100. ἀπέστειλαν —— ἐπερωτήσαντας τὸ παρ' Ἄμμωνι μαντεῖον, εἰ συμβουλεύει Ῥοδίους Πτολεμαῖον ὡς θεὸν τιμῆσαι. XXXVII. Exc. p. 613. καὶ θεὸν καὶ σωτῆρα προσαγορευόντων. de Mithridate. *Monument. Adulit.* ap. Coſmam Indicopl. τῶν βασιλέων Πτολεμαίου καὶ Βερενίκης θεῶν σωτήρων ἀπόγονος. *Polyb.* Exc. 97. Pruſias ſenatum ita ſalutat: χαίρετε θεοὶ σωτῆρες. & V. 500. de Antigono Tutore: τοιγαροῦν οὐ μόνον ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ μεταλλάξας, σωτήρ. *Schol. Eurip.* Hippolyt. 88. ἄναξ κυρίως σωτὴρ, τοὺς οὖν θεοὺς ἄνακτας καὶ Σωτῆρας καλοῦμεν· καταχρηστικῶς δὲ καὶ τοὺς δεσπότας ἄνακτας καλοῦμεν, ὡς δευτέρους σωτῆρας. *Herodot.* VII. 192. Ποσειδέωνι σωτῆρι εὐξάμενοι —— templum Ποσειδέωνος σωτῆρος ἐπωνυμίην. *Strabo* IV. p. 83. A. τοὺς δὲ Διοσκούρους ἐπιμελητὰς τῆς θαλάσσης λεχθῆναι, καὶ σωτῆρας τῶν πλεόντων. & V. p. 354. C. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀγορᾷ Διοσκούρων ἱερὸν ἱδρυσαμένους τιμᾶν, οὓς πάντες σωτῆρας ὀνομάζουσιν. *Ariſtaenet.* I. 12. de Panacio Medico σωτῆρα τὸν ἄνδρα προσεῖπον. *Demoſth.* Orat. funebr. καὶ μὲν καὶ τῶν Ἡρακλέους παίδων ὃς τοὺς ἄλλους ἔσωσε, σωτῆρες ὠνομάσθησαν. *Dio* O. III. p. 37. C. πάντων οὗτος ἀνθρώπων γίνεται σωτὴρ καὶ φύλαξ. *Demoſth.* de Cor. 525, 32. οἱ πρὸ μικροῦ μὲν τάξιν εἶχον ὑπηκόων, δεσπότην καὶ εὐεργέτην καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῦντα. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 525, 45. ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης σεβαστός. de Cajo. p. 549, 9. ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης εἶναι νομισθείς. *Joſ.* A. XII. 1. 1. ὡς καὶ τὴν Συρίαν ἅπασαν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, Σωτῆρος τότε χρηματίζοντος, τ' ἐναντία παθεῖν τῇ αὐτοῦ ἐπικλήσει. & 5. 5. Samaritani Antiocho, ἀξιοῦμεν οὖν σε τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα. In *Inſcription.* Æſculapius & Salus σωτῆρες. & ἱερέως θεᾶς Ῥώμης καὶ Σεβαστοῦ σωτῆρος. in *nummis* Ἀπόλλων σωτὴρ, Σωτὴρ Ἀσκληπιὸς, Διονύσου Σωτῆρος, Ἡρακλέους σωτῆρος. Hadriani. Ὀλύμπιον σωτῆρα εὐεργέτην. Cleopatrae θεὰν σωτῆρα. κόρη Σώτειρα Proſerpina. *Inſcript.* Ἀφροδίτῃ θεᾷ παναγάθῳ καὶ σωτῆρι. & Proſerpinae ſanctae Servatrici. in numm. Apollinis Salutaris. Unde iterum conficitur, ψιλῷ ἀνθρώπῳ titulum

εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, ϗ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Διέλθωμεν
16 δὴ ἕως Βηθλεὲμ, ϗ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ
ἦλθον σπεύσαντες, ϗ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ ϗ τὸν Ἰωσὴφ, ϗ τὸ βρέφος κείμενον ἐν
17 τῇ Φάτνῃ. Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ
18 παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμέ-
19 νων πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα
ἐν

duplex hominum genus statuere, alterum, cui favet, alterum, cui non favet; quod contradiceret iis quae praecedunt, ubi dicitur pax esse in terra, adeoque Deum toti humano generi favere: sin accipias de bona voluntate hominum, quod etiam Latinus interpres sensisse videtur, illi jam pacem habebant. Et sane, sunt verba *Vallae*, quid attinebat precari pacem quasi non habentibus? Ergo precabantur angeli pacem super terram, & in omnibus hominibus bonam voluntatem, & iis praecipue, qui eam non haberent — ergo sit bona voluntas in iis, in quibus non est.

15. ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι] οἱ ἄγγελοι ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν D. ἀπ' αὐτῶν οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐ. 69.
εἰς τὸν οὐρανὸν] — 71. ϗ οἱ ἄνθρωποι] — L 1. Colb. Versio *Vulg. Syr. Copt. Orig.* H. 13. *Eusebius*.
εἶπον] εἶπαν L. ἀλλήλους] ἑαυτοὺς 69.
ἕως] + εἰς Editio *Complut. Plantin. Genev.* 16. σπεύσαντες] σπεύδοντες D. 61.
ἀνεῦρον] εὗρον D 1. 53. 61. in ora. 69. 71. Colb. 106. *Eusebius* εὗραν L. τε Μαριὰμ] Μαρίαν D.
τῇ] — H. 17. διεγνώρισαν] ἐγνώρισαν D.
τούτου] — D 1. Versio *Copt. Goth. Armen.* probante *J. Millio* prol 1197. 18. οἱ] — 1.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες D. ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον D. 19. Μαριὰμ] Μαρία D.
πάντα συνετήρει] συνετήρει πάντα D. συμβάλλουσα] συμβαλοῦσα Colb.

lum σωτῆρος, & σωτῆρος τοῦ κόσμου, σωτῆρος πάντων ἀνθρώπων vere tribui non posse.

ἐτέχθη ὑμῖν] *Lucan.* II. 383. Non sibi, sed toti genitum se credere mundo. *Plato* Epist. ad Archytam. ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὐτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μὲν ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δὲ καὶ οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Cic.* Offic. I. 7. Non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vindicat, partem amici. *Plut.* Lycurg. p. 41. A. παρῆσαν οἱ ὑπηρέται τὸ παιδάριον αὐτῷ κομίζοντες. Ὁ δὲ δεξάμενος λέγεται καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, βασιλεὺς ὑμῖν γέγονεν, ὦ Σπαρτιάται —— καὶ χαρίλαον ὠνόμασε, διὰ τὸ τοὺς πάντας εἶναι περιχαρεῖς. *Debarim* R. 1. etiam nunc stabiliam regem Messiam S. D. de eo Es. IX. 6. quia puer natus est nobis.

13. στρατιᾶς] *Aristid.* in Romam I. p. 198. εἴ τις στρατιᾶς πλῆθος ἐξαγγεῖλαι βουλόμενος, οἷον τῆς Ξέρξου, καὶ πάνυ δὴ θαυμάζων, εἶτα λέγῃ μυρίους ἢ δυσμυρίους στρατιώτας ἰδεῖν. *Schemoth* R. XV. & XXXV. extr. στρατιὰ superna —— seraphini —— Stellae. 1. Similes sunt Israëlitae exercitui coelorum. De illis dicitur *nomina* Ex. I. 1. & de stellis etiam Ps. CXLVII. 4. *Dio* O. V. p. 85. B. συναγαγόντα δὴ πλῆθος στρατοῦ πολλοῦ. *Midrasch Thehillin* XVIII. 1. Quamdiu David nondum poenitentiam egerat, non inscriptus erat τῇ στρατιᾷ supernae. vid. in *Matth.* XXIV. 29.

14. inf. XIX. 38. XV. 10. *Ps.* CXLIX. 3. i. e. Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία] Sc. ἐστι. Deus favet hominibus, ὅτι εὐδοκεῖ ὁ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις.

16. inf. 20. *Tob.* XII. 22.

19. συνετήρει] *Polybius* Leg. 104. p. 1293. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν κατηγορούντων, οὔτ' ἀπέῤῥιπτε τὰς διαβολὰς, οὔτ' ἐξέφαινε τὴν ἑαυτῆς γνώμην, ἀλλὰ συνετήρει παρ' ἑαυτῇ, διαπιστοῦσα καθόλου τοῖς περὶ τὸν εὐμένη καὶ τὸν ἀντίοχον. *Dan.* VII. 28. inf. 51.

συμβάλλουσα] *Herodot.* VII. 209. οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐόν. 239. οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι. *Aristoph.* Vesp. 50. οὐκοῦν ἐναργὲς τοῦτο συμβαλεῖν. 72. νόσον, ἣν οὐδ' ἂν εἷς γνοίη ποτ' οὔτε ξυμβάλοι. Ran. 961. ἃ ξυμβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον ἦν. Equit. 245. εὖγε ξυνέβαλεν αὔτ' ἀτὰρ δῆλον γ' ἀφ' οὗ ξυνέγνω. *Dionys. Hal.* A. I. 24. ὡς δὲ ἀπενεχθέντα τὸν χρησμὸν ἔλαβον, οὐκ εἶχον τὰ λεγόμενα συμβαλεῖν, ἀμηχανοῦσι δὲ αὐτοῖς τῶν γεραιτέρων τις συμβαλὼν τὸ λόγιον λέγει. 34. ὡς δὲ ἐγὼ συμβαλλόμενος εὑρίσκω. 73. ἀσαφὲς ἐκείνου καταλιπόντος οὐδ' ἐγὼ δύναμαι συμβαλεῖν. II. 71. ὡς ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων ἐγὼ συμβάλλομαι, μάλιστα δ' ἐκ τῶν. III. 69. ἐκ τούτου συνέβαλον οἱ μάντεις. 72. οὔτε τὸν μόρον αὐτοῦ τις ἠδύνατο —— συμβαλεῖν. V. 46. καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις συμβάλλειν οὐ χαλεπὸν ἦν, ὅτι νίκην αὐτοῖς ταχεῖαν καὶ λαμπρὰν σημαίνει τὸ δαιμόνιον. VI. 14. τέως μὲν ἐθαύμαζον, καὶ τίς ἡ κατειληφυῖα τύχη ἀπόρως εἶχον συμβάλλειν. VIII. 21. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀπόῤῥητον αὐτῆς γενόμενον τὸ βούλευμα συμβαλεῖν. X. 2. τοῦτο τὸ τέρας οἱ μὲν ἐπιχώριοι μάντεις οὐχ οἷοι τε ἦσαν συμβαλεῖν. XI. 57. καὶ οὐ δύνασθαι συμβάλλειν ἐπί τινι λόγῳ δικαίῳ, εἰκάζειν δὲ μίαν αἰτίαν. de Thucyd. οὐκ ἔχω συμβαλεῖν, κατὰ τί τὴν Λακωνικὴν προέκρινε τῆς ἀττικῆς μᾶλλον. 51. εὐαρίθμητοι γάρ τινές εἰσιν, οἱ πάντα τὰ Θουκυδίδου συμβαλεῖν δυνάμενοι, καὶ οὐδ' ὅτι χωρὶς ἐξηγήσεως γραμματικῆς ἔνια. *Plato.* Cratyl. εἰ μέν πῃ ἔχεις συμβαλεῖν τὴν κρατύλου μαντείαν, ἡδέως ἂν ἀκούσομαι. *Dio Chrys.* XIII. p. 221. C. χρωμένῳ μοι ἀνεῖλεν ἄτοπόν τινα χρησμὸν, καὶ οὐ ῥᾴδιον συμβαλεῖν. XLII. p. 503. A. ὅπως μὲν ὑμεῖς διάκεισθε περὶ ἐμοῦ, καὶ τῆς ἐμῆς σοφίας εἴτε ἀμαθείας, οὐ δύναμαι ξυμβαλεῖν. LXI. p. 581. D. τί γὰρ ἐκ τῶν γινομένων περὶ αὐτὴν, οὐκ ἄν τις συμβάλοι τὴν διάνοιαν μὴ πάνυ ἁπλῶς μηδὲ εὐήθως σκοπῶν; *Arrian.* Alex. VII. 28. ἐκ τῶν φαινομένων τὸ εἰκὸς ξυμβαλεῖν εὐτυχέστατος. *Punic.* 71. ἡ στρατιὰ δὲ τὰ σημεῖα ἔφερεν ὀρθὰ, ἵνα οἱ πρέσβεις τὸ πλῆθος ἐκ τούτων συμβάλοιεν. B. C. I. p. 693. τὸ δ' ἀκριβὲς ἄδηλον ἦν, καὶ οὐκ ἔχω τὴν αἰτίαν ἐγὼ συμβαλεῖν, δι' ἣν ἂν οὕτως ἐγένετο. *Pausan.* Messen. τότε μὲν δὴ ἀριστόδημος καὶ οἱ μάντεις ἀπείρως εἶχον συμβάλλεσθαι τὸ εἰρημένον. Attic. 31. πυνθανόμενος δὲ, σαφὲς οὐδὲν ἐς αὐτὰ ἐπισταμένους τοὺς ἐξηγητὰς εὗρον, αὐτὸς δὲ συμβάλλομαι τῇδε. *Lucianus* Longaev. 1. ὄναρ —— τοῦτο κελευσθεὶς, προσφέρω σοι δῶρον τοὺς μακροβίους —— συμβαλεῖν δὲ οὐκ ἔχων τίνας, ὁ Θεὸς κελεύει μοι προσφέρειν σοὶ τοὺς μακροβίους. *Schol.* διακρῖναι, νοῆσαι. *Plut.* de sera num. vind. p. 549. F. οὐ γὰρ ἰατροῦ μὲν ἰδιώτην ὄντα συμβαλεῖν λογισμόν. de Genio Socr. p. 578. F. εἴτι συμβάλλοι τῶν γεγραμμένων, ἑρμηνεύσαντα εὐθέως ἀποστεῖλαι. *Aret.* Cappad. Cur. I. 10. ψυχρὸν δὲ ὕδωρ, ὁκόσοι τῶν ἰητρῶν τοῖς πλευριτικοῖσι ἔδοσαν, οὔτε ὁκοίῳ λόγῳ ξυμβαλέειν ἔχω, οὐδὲ τῇ πείρᾳ πιστώσασθαι. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ἐπειδὴ τοίνυν σὺ παρέδραμες, εἴθ' ἑκὼν εἴτ' ἄκων τὸν λόγον, οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν. de loc. affect. VI. λεγόντων μὲν οὖν ἑωρακέναι ταῦτα πολλῶν ἤκουσα, μὴ θεα-

σά-

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ~ἐπέστρεψαν· οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν 20
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡ- 21
μέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν
ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ 22
ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυ-
μα, παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, (Καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου· Ὅτι πᾶν ἄρσεν δια- 23
νοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται·) Καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον 24
ἐν νόμῳ Κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος 25
ἐν

~ὑπέστρεψαν

20. ἐπίστρεψον] ὑπέστρεψαν ADEFGHKLM 1. 3. 9. 10. 11. 13. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 106. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. & 2. *Wechelii*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Theophylactus*. ἤκουσαν καὶ εἶδον] εἶδον καὶ ἤκουσαν Versio *Syr*.
εἶδον] ἰδοὺ Colb. καθὼς] + καὶ G.
21. ἐπλήσθησαν] συνετελέσθησαν D. ἐπληρώθησαν 33. + αἱ D 12 69. 72. 76. Vers. *Syra* posterior in margine.
ἡμέραι] + αἱ D. Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ παιδίον] αὐτὸν AFKL 1. 4. 5. 8. 9. 10. 12. Colb. duo. 15. 27. ex emendatione. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 49. 51. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66 67 68. 72. 78. 83. 89 90. 91. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Goth. Copt. Armen. Syra* posterior, *Arab. Origenes* H. 14. *Andreas* Cret. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1378. καὶ posterius] — D 13. 69.
καὶ ἐκλήθη] ὠνομάσθη D. τῇ κοιλίᾳ] κοιλίᾳ μητρὸς D.
22. αὐτῶν] αὐτῆς Editio *Complut. Plantin. Bezae. Elzevirii*, *Genev.* αὐτοῦ D 47. 56. 61. Versio *Vulg.* — Versio *Copt. Arab. Amphilochius. Irenaeus* III. 10. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
Μωσέως] Μωυσέως D 11. 12. 14. 69.
αὐτὸν] οἱ γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν 50. 64. *Gregor.* Nyss. de Occursu Domini. αἱ] — 106.
τῷ] — D. 23. ἐν] + τῷ DF. τῷ] — D.
24. εἰρημένον] γεγραμμένον 6. Codices *Latini*. ἐν] + τῷ D.

σάμενος δ' αὐτὰ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν οὔτε περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν οὔτε περὶ τῆς οὐσίας ἀκριβῶς οὐδέν. de rat. Med. I. οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν, εἴτ' ἐν τῇ τῶν ὀργάνων εὐσταθείᾳ μόνον τὴν ὑγείαν, εἴτε ἐν τῇ τοῦ σώματος διαθέσει, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν ὑποτίθεται. *Herodot.* I. 68. ὁ δὲ ἐννώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι· τῇδε συμβαλλόμενος —— συμβαλόμενος δὲ ταῦτα. II. 33. τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραῤῥέοντα καὶ ἰστέαρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον ---- ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι τοῖς ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος. VI. 63. ἐπὶ δακτύλων συμβαλλεόμενος τοὺς μῆνας. 80. συμβάλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. 107. συνεβάλλετο ὧν ἐκ τοῦ ὀνείρου —— ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλλετο ταῦτα. 108. ταύτῃ τὴν ὄψιν συνεβάλλετο ἐξεληλυθέναι. VII. 142. οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλινον τεῦχος. 143. οὐκ ἔφη πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι. *Apollod.* Bibl. II. 8. τοὺς γὰρ χρησμοὺς οὐ συμβάλλειν —— συμβαλόντες οὖν τὸν χρησμόν. *Athenaeus* XIV. p. 614. C. τὸν τοῦ θεοῦ χρησμὸν συμβάλλων. *Sextus Empir.* a. Physic. II. 229. πάρεστι μὲν ἤδη συμβαλεῖν ἐκ τῶν προηπορημένων, ὅτι οὐδ' ἐκ ταύτης οἷόν τ' ἐστι βεβαίως τι μαθεῖν. *Long.* Pastoral. II. p. 73. συνετὰ μὲν οὖν πᾶσιν ἦν τὰ γινόμενα τοῖς φρονοῦσιν ὀρθῶς, ὅτι ἐκ Πανὸς ἦν τὰ φαντάσματα καὶ ἀκούσματα, μηνύοντος τι τοῖς ναύταις, οὐκ εἶχον δὲ τὴν αἰτίαν συμβαλεῖν. III. p. 109. τὸν χλόης ἔρωτα καταμαντευόμενος· πρότερον μὲν οὖν ἐκ νευμάτων καὶ γέλωτος συνεβάλετο τοῦτο. *Libanius* O. XI. p. 349. A. ἐδόκει δὲ δὴ πᾶσι, καὶ τοῖς οὐ δεινοῖς συμβάλλειν. D. XI. p. 384. A. τί πέπονθεν ὁ ἄνθρωπος, ἐσκόπουν, καὶ συμβαλεῖν οὐκ εἶχον τὸ δεινόν. *Aristid.* Plat. II. p. 187. ταῦτ' εἰκότως οἱ μὲν ἄλλοι χαλεπῶς εἶχον συμβαλεῖν, Θεμιστοκλῆς δὲ ῥᾳδίως ἐξεῦρεν. *Eustath.* Il. α. p. 26. 30. κἀντεῦθεν τὸν χρησμὸν ὀψέ ποτε συνέβαλον. & 34. 25. θεομηνίαν εἶναι τὸ πάθος συμβάλλεται. M. p. 872, 22. ὡς δὲ τὸ συνεβάλοντο νόησίν τινα σημαίνει παρὰ τοῖς μεθ' ὅμηρον δηλοῖ τὸ συνεβάλετο τὸν χρησμὸν ἤγουν ἐνόησεν. ξ. p. 948. 49. παρά γε τοῖς ὕστερον ξυμβάλεσθαι ἐστὶ τὸ νοῆσαι, οἷον συνεβάλετο τὸν χρησμὸν ἤγουν ἔγνω. *Heliodor.* I. p. 2. καὶ τοῦτο παρῆν συμβάλλειν καὶ τοῖς πόῤῥωθεν. p. 9. ἡ δὲ τῶν μὲν λεγομένων οὐδὲν συνεῖσα, τὸ δὲ προσαπτόμενον συμβαλοῦσα. p. 48. ταῦτα συμβάλλειν οὔτε ἐδυνάμην οὔτε ἐβουλόμην. IV. p. 186. ἐγὼ μὲν ὅπῃ τείνει τὸ ὄναρ συνέβαλλον. *Ceb.* Tab. οὓς [μύθους] οὐκ ἠδυνάμεθα συμβαλεῖν, τίνες καὶ πόθεν ἦσαν. *Moschopulus*. συμβάλλεται δέ τις τὸ δέ τι στοχαζόμενος καὶ νοῶν. *Arrian.* Exp. Alex. V. 1. οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν. & 7. οὐδὲ τοῦτο ἔχω ξυμβαλεῖν. VI. οὔτε ἔχω ἀτρεκῶς ξυμβαλεῖν, οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν, ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸν ἄν μοι δοκῶ ἰσχυρίσασθαι. I. 26. καὶ τὸν αὐτὸν ταύτῃ συνέβαλλεν. II. 3. ξυμβαλόντας τὸ μαντεῖον. *Jos.* A. II. 5. 3. ὁ δὲ Ἰώσηπος συμβαλὼν τῷ λογισμῷ τὸ ὄναρ. de conjectoribus & interpretibus somniorum oraculorumque dicitur.

22. *Exod.* XIII. 1.

24. Observa varietatem κατὰ τὸν νόμον. 22. καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ. 23. κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ.

Herod. III. 76. ἐφάνη ἰρήκων ζ. ζεύγεα, δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντα. Oblatio pauperis *Lev.* XII. 8. *Pesickta* f. 3. 4. Agrippa rex voluit offerre mille holocausta die uno: ast eum praevenit pauper quidam duobus turturibus. & *Vajikra R.* f. 168. 2. *Biccurim* VIII. 1. 2. distinguitur inter primogenitos haereditatis & primogenitos sacerdotii, isti tantum redimendi erant, in quorum scilicet corpore nullum erat vitium.

25. εὐλαβὴς] *Plato* de Legg. VI. εὐλαβεῖσθαι θεόν. *Demosth.* c. Mid. οὕτως εὐλαβῶς, οὕτως εὐσεβῶς, οὕτω μετρίως διακεῖσθαι. *Plut.* Camill. p. 139. D. τὴν τοῦ ἀλβίνου πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν καὶ τιμήν. *Liban.* D. XIV. p. 420. D. τὴν τοῦ δήμου πρὸς τὸ δαιμόνιον εὐλάβειαν. *Juvenal.* XIV. 141. Quidam sortiti metuentem sabbata patrem, Nil praeter nubes & coeli numen adorant, Nec distare putant humana carne suillam, Qua pater abstinuit; mox & praeputia ponunt. Romanas autem soliti contemnere leges, Judaicum ediscunt, & servant, ac metuunt
jus,

ἐν Ἱερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα Συμεών· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσ-
26 δεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ
κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν
27 Χριστὸν Κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς
28 τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, Καὶ
29 αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν, καὶ εἶπε· Νῦν
30 ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ. Ὅτι εἶδον οἱ
31 ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, Ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν·
32 Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ
αὐ-

νοσσοὺς] νοσοὺς EGH 2. a prima manu. 44. 87. 25. ἰδοὺ] — D. Versio *Goth. Syr.*
ἦν prius] — FM 1. δίκαιος καὶ εὐλαβὴς] εὐλαβὴς καὶ δίκαιος Versio *Syr.*
εὐλαβὴς] εὐσεβὴς K 11. 15. 63. 68. duo Stephani Codices. 72. Versio *Syra* posterior in margine.
τοῦ] τῷ L 1.
ἅγιον ἦν] ἦν ἅγιον AEGH 3. 44. 72. 73. 74. 76. 83. 89. 90. Evang. 24. Edit. *Complut. Bengelii.*
26. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον] κεχρηματισμένος δὲ ἦν D.
πρὶν ἢ] ἕως ἂν 33. 40. 53. 57. πρὶν ἂν 36. F. *Nyssen.* in ὑπαπάντ. πρινηνὰ L. πρὶν 69. Edit. *Erasmi.*
ἴδῃ] ἰδεῖν K 46. 52. 69. 72. Evang. 20. Editio *Erasmi* 2. κυρίου] — 27. ex emendatione.
27. εἰσαγαγεῖν] εἰσάγειν A 15. 53. εἰθισμένον] ἔθος D.
28. αὐτὸ] αὐτὸν M 9. 13. 29. 51. 59. 60. 67. 69. 106. Evang. 19. 24.
αὐτοῦ] — L 72. εὐλόγησε] ηὐλόγησεν D.
31. πάντων τῶν λαῶν] παντὸς τοῦ λαοῦ 98. τὸν] — 1.
32. ἀποκάλυψιν] בוסמא f. ἀγαλλίασιν Versio *Syra* posterior in margine. ἐθνῶν] — D.
δόξαν] δόξα 72. in ora. Ἰσραήλ] Ἰστραηλ D.
33. Ἰωσὴφ] ὁ Ἰωσὴφ A 88. ὁ πατὴρ αὐτοῦ DL 1. 33. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* posterior in margine. Versio *Lutheri*, *Tigurina*, *Belgica* vetus, *Polani*, *Castalionis*. *Origenes* H. 16. 17. *Hieronymus* a. Helvid. *Cyrillus* Catech. 68. *Augustinus* de C. E. II. 1. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 414. ὁ πατὴρ Editio *Erasmi*.

jus, tradidit arcano quodcunque volumine Moses: Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti, Quaesitum ad fontem solos deducere verpos. Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux ignava, & partem vitae non attigit ullam. *Act.* II. 5. VIII. 2. *Inscriptio.* Soteriae matri pientissimae, Religionis Judaicae metuenti. *Ovid.* M. V. 100. Emathion aequi cultor, timidusque deorum.

παράκλησιν] *Chetuboth* f. 67. 1. Dixit R. Eleazar f. Zadoci: ita videam consolationem! vidi eam colligentem hordea. *Chagiga* f. 16. 2. & *Maccoth* f. 5. 2. Dixit R. Juda f. Tobiae: ita videam consolationem! si non morte multavi testem falsum. Dixit ei Simeon f. Scheta: ita ego videam consolationem! fudisti sanguinem innocentem. *Schevuoth* f. 34. 1. *Sanhedrin* 4. R. Simeon f. Scheta dixit: ita videam consolationem! vidi quendam stricto gladio alium persequentem. *Targum* Jerem. XXXI. 6. Qui desiderant annos consolationis venturos. Esaj. XXXIII. 20. XL. 1. *Targum* Esaj. IV. 3. omnis qui scriptus est ad vitam aeternam, *videbit consolationem Israëlis. Eccha R.* I. 16. ita videam consolationem! si non. bis. & IV. 8.

Cum hic mentio fiat *Simeonis*, cujus pietas eo tempore celebrata fuit, vix alius intelligi potest quam Simeon pater Gamalielis, de quo *Act.* V. 34., filius vero Hillelis, quem Josephus Pollionem appellat. Tempora convenire ipsi Judaei fatentur, *Gansius* in Zemach: Jesu Nazareni nativitas contigit diebus R. Simeonis f. Hillelis. vid. *J. Alting* Schilo p. 299.

26. ἰδεῖν θάνατον] *Ps.* LXXXIX. 49. *Heb.* XI. 5. *Jo.* VIII. 51. *Anthol.* MS. III. 83. κοίτε. εὐχόμενος, νόσων ἐκτὸς, ἰδεῖν αἴδαν.

29. ἀπολύεις] *Themistius* ap. Stob. S. CXIX. ἀπολύεσθαι τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τὴν τελευτὴν ἀπόλυσιν καλοῦσι. *Ælian.* V. H. XIII. 20. ἀπολυέσθαι τοῦ ζῆν. *Arrian.* Epictet I. 9. ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεὸν, ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ, καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς θεραπείας, τότ' ἀπολύεσθε πρὸς αὐτὸν. *Hierocl.* in aur. Carm. περιμένειν ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. *Plut.* Consolat. ad Apollon. p. 108. C. ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. *Statius* Theb. VII. 366. Donec te thalamis habilem integramque resignem; Hoc satis; & fessum vita dimittite Parcae. *Num.* XX. 29. *Tob.* III. 13. XI. 8. *Gen.* XV. 2. 15. XLVI. 30. *Schir Hashirim* I. 1. Cum venisset tempus ejus, ut dimitteretur e mundo. & comm. 7. *Bereschith R.* LXIII. 16. Melius fuisse illi, ut dimitteretur in pace. LXXIX. 1. Non dimissus est Jacob pater noster e mundo, priusquam vidisset DCM ex filiis filiorum pugnam Num. XX. 29. *Plinius* Panegyr. Trajan. 22. Alii, se satis vixisse, te viso, te recepto: alii, nunc magis esse vivendum, praedicabant. *Ter.* Eunuch. III. 5. 3. Nunc est profecto, interfici quum perpeti me possum, ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua. *Æschylus* Agam. 548. χαίρω τεθνάναι κ' οὐκέτ' ἀντερῶ θεοῖς. *Od.* η. 224. ἰδόντα με καὶ λίποι αἰὼν κτῆσιν ἐμὴν, δμῶας τε καὶ ὑψερεφὲς μέγα δῶμα.

30. *Oculi mei* cum emphasi dicitur. *Job* XIX. 27. XLII. 5. 1. *Jo.* I. 1.

31. κατὰ πρόσωπον] *Gal.* II. 11. *Act.* III. 13. XXV. 16. *Polybius* p. 1418. ἐκείνους μὲν ἔφη λάθρα καὶ κατ' ἰδίαν ποιεῖσθαι κατ' αὐτοῦ τὰς διαβολάς· αὐτὸς δ' ἔκρινε κοινῇ καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν κατηγορίαν. p. 1103. διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἠλείους μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς. p. 1179. τοῖς βουλομένοις κατὰ πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως. p. 1318. πολλῶν λόγων γινομένων καὶ φιλαπεχθῶν κατὰ πρόσωπον εἰς ἀλλήλους. p. 1418. ἐλεγχόμενοι γὰρ κατὰ πρόσωπον ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρογράφων. p. 1452. ἐθάρρει δὲ καὶ τὰ παιδάρια —— κατὰ πρόσωπον αὐτοὺς προδότας ἀποκαλεῖν. p. 1109. οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον, καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βουλόμενοι. Coram. in faciem. in os. *Deut.* VII. 24. IX. 2. *Jos.* I. 5.

αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ· Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, 33
καὶ εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολ- 34
λῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. (Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύ- 35
σεται ῥομφαία·) ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Καὶ ἦν 36
Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις
πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. Καὶ αὕτη χήρα ὡς 37
ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λα-
τρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυ- 38
ρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς 39
ἐτέ-

αὐτοῦ] — iidem. ἐπὶ] + πᾶσι 1. Versio *Syra* posterior.
34. αὐτοὺς] αὐτὸν 38. Versio *Goth. Armen. Theophylactus.* Μαριὰμ] Μαριὰν D.
αὐτοῦ] τοῦ παιδίου Versio *Copt.* πτῶσιν καὶ] + εἰς D. Versio *Vulg.*
πολλῶν] + ἐθνῶν 46. 52. 35. ἂν] — D 15.
ἀποκαλυφθῶσιν] ἀνακαλυφθῶσιν D. ἐκ] — D. Versio *Syr.*
διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 70. 36. ἦν] — Versio *Syra.*
Ἄννα] Ἄνα L. φυλῆς] — Versio *Syra* posterior.
Ἀσὴρ] + καὶ D. Versio *Syr.* αὕτη] + ἦν 106.
ἔτη μετὰ ἀνδρὸς] μετὰ ἀνδρὸς ἔτη G. μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ] ἑπτὰ μετὰ ἀνδρὸς AD 72.
37. ὡς] — D. Versio *Goth.* ἕως AL 12. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1345.
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ] τοῦ ναοῦ D. τοῦ ἱεροῦ F.
38. αὕτη] — ADL 27. ex emendatione. 59. a prima manu. 61. Versio *Copt. Theophylact.*
κυρίῳ] θεῷ DL. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. *Nyssen.* in Ὑπαπαντ.
προσδεχομένοις] δεχομένοις F.
ἐν Ἱερουσαλὴμ] τοῦ Ἰσραὴλ B. Versio *Vulg.* ἐν τῷ Ἰσραὴλ 5. 42. 57. *Constitut. Apost.* III. 1. Ἱερουσαλὴμ A. 1. 72. Codices *Latini.* Versio *Goth. Sax. Syr. Copt.* 39. ἅπαντα] πάντα F 63. 67.
τὰ] — D 42. 63. Colb. 69. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi.* κυρίου] — 1. *Theophylactus.*
αὐτῶν] ἑαυτῶν DGK 3. 9. 10. 11. 15. 29. 33. 46. 48. 49. 51. 55. 59. 61. 62. 69. 73. 74. 83. 90. 91. Evang. 19. Editio *Complut.*

5. *Diod.* S. XIX. 46. κατὰ πρόσωπον περὶ τῶν ἀναγκαίων κοινολογησάμενος. *Polyb.* I. p. 41. τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσμαχομένων· τῶν δὲ κατὰ νώτου προσπιπτόντων. V. p. 592. ἐπεὶ παρῆσαν οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι κατὰ πρόσωπον τὰς ἑαυτῶν τάξεις παρακαλοῦντες.

34. *Philo* de maledictión. T. 2. p. 431, 30. προκείσονται γὰρ σκοπὸς τοῖς ἐθέλουσιν ἄγειν, φέρειν, ἁρπάζειν, ὑβρίζειν, τιτρώσκειν, εἰς βλάβας, εἰς αἰκίας, εἰς πανωλεθρίαν· ὡς μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν βλημάτων κωφὸν, ἀλλ' εὔσκοπα καὶ εὔστοχα πάντα. *Heb.* XII. 3. *Lament.* III. 12.

35. *Il.* λ. 268. ὀξεῖαι δ' ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο. *Il.* ι. 3. πένθει δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο πάντες ἄριστοι. & 9. Ἀτρείδης δ' ἄχεϊ μεγάλῳ βεβλημένος ἦτορ. *Eustath.* βέλει τὸ πένθος ἔοικεν, ὡς πλῆττον εἰς ψυχήν. *Liban.* D. XXXV. p. 780. A. νῦν δ' ὡς οἷον τε πρὸς τὴν τοῦ πάθους ἀπομάχεσθαι μνήμην, αὐτῆς μου τῆς ψυχῆς μέσης καθικνουμένην, καὶ ὅλας δακρύων πηγὰς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ὀχετηγοῦσαν. *Diodor. S.* XIII. 58. αἱ γυναῖκες ἀναλογιζόμεναι μὲν τὴν ἐν τῇ Λιβύῃ μέλλουσαν αὐταῖς ἔσεσθαι δουλείαν, θεωροῦσαι δ' αὐτὰς, ἅμα τοῖς τέκνοις, ἐν ἀτιμίᾳ καὶ προπηλακισμῷ δεσποτῶν ἀναγκαζομένας ὑπακούειν, τούτους δ' ὁρῶσαι ἀσύνετον μὲν τὴν φωνὴν, θηριώδη δὲ τὸν τρόπον ἔχοντας, τὰ μὲν ζῶντα τῶν τέκνων ἐπένθουν, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν εἰς ταῦτα παρανομημάτων οἱονεὶ νυγμοὺς εἰς τὴν ψυχὴν λαμβάνουσαι περιπαθεῖς ἐγένοντο, καὶ πολλὰ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν κατωδύροντο. *Rutilius* I. 451. Nam juveni offenso saevi post tela doloris Dicitur humanum displicuisse genus. . . . . ξίφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις. *Æn.* XII. 168. Sic exhortata reliquit Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis. *Julian.* Panegyr. 3. in Constantium. ποταπὸν δὲ χρῆμα λοιδορία, ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύττον ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα. *Jos.* A. VIII. 8. 3. πληγέντες δὲ ὑπὸ τῶν λόγων, ὡς ὑπὸ σιδήρου, καὶ ἀλγήσαντες. *Jo.* XIX. 25. *Psal.* CV. 18. *Statius* X. 619. Non secus ac torta trajectus cuspide pectus accipit exanimis. Teipsa superstite & spectante cruci affigetur. *Horat.* S. II. 8. 73. Ducis ingenium res Adversae nudare solent, celare secundae.

36. *Ovid.* H. VII. Anna soror, soror Anna F. III. 523. *Æn.*

Ἀσήρ] *Bereschith* R. LXXI. 13. R. Levi dixit: Filiae eorum [Aseritarum] fuerant pulchrae, & ducebantur a sacerdotibus unctis oleo unctionis i. e. olivarum. R. Simon dixit: ducebantur a Regibus unctis oleo olivarum. XCIX. 13. Aser panis ejus pinguis, quia filiae ejus pulchrae S. D. quoniam beatam me praedicabunt filiae, & Deut. XXXIII. 24. Sit ex acceptis fratribus suis, propter filias suas. & ipse dedit delicias regibus, quia filiae ejus aptae regibus S. D. 2. *Sam.* I. 24. *Genes.* XLIX. 20.

παρθενίας] *Apollon.* Rhod. II. 504. Παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. *Herodian.* IV. 6. 9. τὰς τε ἑστίας ἱερείας ζῶντας κατορύττειν, ὡς μὴ φυλάττουσας τὴν παρθενίαν.

37. καὶ αὕτη χήρα] inf. VII. 12.

Quintilian. Decl. CCCVI. Mulier quae post amissum maritum per tot annos, qui facere poterant ab infantia virum fortem, sic complexa est viduitatem, tanquam genus pudicitiae. 1. *Tim.* V. 5. 9. *Jos.* A. XVIII. 6. 6. τιμία δ' ἦν Ἀντωνία Τιβερίῳ εἰς τὰ πάντα, συγγενείας τε ἀξιώματι, Δρούσου γὰρ ἦν ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοῦ γυνὴ, καὶ ἀρετῇ τοῦ σώφρονος. Νέα γὰρ χηρεύειν παρέμεινε, γάμῳ τε ἀπεῖπε τῷ πρὸς ἕτερον, καίπερ τοῦ Σεβαστοῦ κελεύσαντός τινι γαμεῖσθαι, καὶ λοιδοριῶν ἀπηλλαγμένον διεσώσατο αὐτῆς τὸν βίον.

38. ἀνθωμολογεῖτο] Deo ἀντ' εὐεργεσίης pro acceptis beneficiis agebat gratias. *Sir.* XVII. 27. 28. 3. *Esr.* VIII. 93. *Esrae* III. 11. *Ps.* LXXVIII. 14. *Plut.* Timol. p. 260. B. εἰωθότων δὲ τῶν ὑπατείαν λαβόντων οἷον ἀνθομολογεῖσθαι τινὰ χάριν.

λύ-

ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πό-
40 λιν αὐτῶν Ναζαρέτ. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον
41 σοφίας· καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἰε-
42 ρουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς
43 Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς· Καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέ-
φειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ
44 αὐτοῦ. Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν· καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν
45 ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς. Καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσα-
λὴμ,

Ναζαρέτ] Ναζαράτ A 1. a prima manu. Ναζαρέθ D 69. 73. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. + καθὼς ἐῤῥέθη διὰ τοῦ προφήτου, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται D. 40. παιδίον] + Ἰησοῦς D.
ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο] ἐκραταιοῦτο καὶ ηὐξάνετο D. a prima manu.
πνεύματι] — DL. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Titus*. probante *J. Millio* prol. 415.
ἐπ' αὐτὸ] ἐν αὐτῷ D 64. 66. Versio *Vulg*. ἐπ' αὐτὸν M. Editio *Complut*. ἐπ' αὐτῷ 3. 47. 71. 86. 88. Evang. 2. 13. 14. 16. 22. *Syncellus*.
41. καὶ ἐπορεύοντο] ἐπορεύοντο δὲ καὶ D.
Ἱερουσαλὴμ] + ἐν D.
42. ὅτε] ὡς 59.
ἐτῶν] αὐτῷ ἔτη DL.
δώδεκα] δεκαδύο 1.
ἀναβάντων] ἀναβαινόντων AKL 33. 72. Evang. 20.
ἀναβάντων αὐτῶν] ἀνέβησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἔχοντες αὐτὸν D.
εἰς Ἱεροσόλυμα] — DL. Versio *Syr*. *Copt*.
ἑορτῆς] + τῶν ἀζύμων D.
43. τελειωσάντων] τελεσάντων D.
ὑπέμεινεν] ἀπέμεινεν D 1. 46. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*, *Theophylactus*. Ἰησοῦς] — 87.
Ἰησοῦς ὁ παῖς] ὁ παῖς Ἰησοῦς D.
ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ] ἔγνωσαν οἱ γονεῖς DL 1. 33. Editio *Erasmi*, *Bogardi*, Versio *Syra* posterior in margine *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Tigurina*, *Castal*. *Lutheri*, *Polani*. *Hieron*. a. *Helvidium*.
44. νομίσαντες δὲ] καὶ νομίσαντες D.
ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι] εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ D 1.
ἡμέρας ὁδὸν] ὁδὸν ἡμέρας D.
ἀνεζήτουν] ἐζήτουν M 14. 45. 49. 83.
συγγενέσι] συγγενεῦσι 1. 69. Evang. 16.
καὶ τοῖς γνωστοῖς] — L a prima manu.
ἐν posterius] — ACKL 42. 51. 69. 72. 74. 90. Versio *Vulg*.
45. εὑρόντες] εὑρίσκοντες D.
αὐτὸν prius] — CDL 1. 33. Versio *Vulg*. *Armen*. prob. *J. Millio* prol. 1404.
εἰς] ἐν 72.

λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ] *Derech Arez Rabba* extr. placeat Deo S. B. ostendere nobis laetitiam Jerosolymorum & consolationem. Amen.

40. *Act*. IV. 33. *Plut*. de Solert. Animal. p. 970. A. τούτων δὲ καὶ τοῖς αὐτοφυέσι καὶ τοῖς ἀδιδάκτοις γηρύμασιν ὅση μοῦσα καὶ χάρις ἔπεστιν. *Polyb*. IV. 77. καὶ γὰρ ἀγχίνοια, καὶ μνήμη, καὶ χάρις ἐπῆν αὐτῷ διαφέρουσα· πρὸς δὲ τούτοις ἐπίφασις βασιλικὴ καὶ δύναμις. *Epictet*. Arrian. III. 22. δεῖ δὲ καὶ χάριν προσεῖναι πολλὴν φυσικὴν τῷ κυνικῷ. *Act*. VII. 20. ea erat venustas, & dignitas formae in puero, ut omnes intelligerent a Deo ita ornatum esse.

41. *Exod*. XXIII. 14. 15. 17. XXXIV. 23. 1. *Sam*. I. 3. II. 19. *Tanchuma* f. 33. 4. Legis peritus quidam singulis annis Hierosolyma adscendebat. *Elias Karaeus* in addereth Elijahu: Domus Hillelis obligat mulieres ad Pascha —— Sapientes autem nostri, super quos pax, aliter deciderunt dicentes, ad hoc non teneri nisi mares jam pubertatem adeptos. *Mechilta* f. 17. 2. in *Exod*. XIII. 9. Uxor Jonae adscendit ad celebranda festa solennia.

42. ἐγένετο ἐτῶν] *Thomas*. γέγονα ἔτη τοσαῦτα, κάλλιον ἢ γέγονα ἐτῶν. Πλάτων ἐν τῇ τοῦ Σωκράτους ἀπολογίᾳ· ἔτη δὲ γεγονὼς πλείω ο. καὶ Ἡρόδοτος ἐν τῷ γ. ταῦτα εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δώδεκα γεγονότα.

ἐτῶν δώδεκα] *Chetuboth* f. 50. Leniter agat homo cum filio suo ad annum ejus duodecimum: ast exinde descendat cum eo in vitam suam. *Chagiga* . . . . . A XII. anno filius censetur maturus. *Joma* f. 82. 1. Ab anno XII. initiabant pueros ad jejunandum. *Schemoth R*. V. f. 94. 4. Dixit R. Chama: Moses duodenarius avulsus est a domo patris sui; si enim adolevisset in domo patris sui, & dixisset Israëlitis opera, non credidissent ei, sed dixissent: pater ejus tradidit ipsi. *Ignatius* Epist. ad Magnes. Σολομὼν δωδεκαέτης κρίσιν ἐπὶ ταῖς γυναιξὶν ἐποιήσατο. *Jos*. A. V. 10. 4. Σαμουῆλος δὲ πεπληρωκὼς ἔτος ἤδη δωδέκατον προεφήτευε. *Berachoth* f. 24. 1. quamdiu filii ejus fuerint parvuli —— donec puer sit XII. annorum & diei unius. *Bereschith R*. LXIII. totos XIII. annos ibant ambo in domum scribae, & ambo redibant e domo scribae: post annum XIII. hic ibat in oratorium, ille in idoleum. R. Eleazar dixit: oportet ut homo laboret in filio suo usque ad XIII. annum. Inde & ultra oportet ut dicat: benedictus qui me liberavit ab hac poena.

44. *Nehem*. VII. 64. *Suidas*. συνοδία, τὸ μετά τινος περιπατεῖν. *Strabo* IV. p. 314. A. οὐτ' ἐν ταῦτα ἰάσιμα, οὔθ' αἱ κατολισθαίνουσαι πλάκες τῶν κρυστάλλων ἄνωθεν ἐξαίσιοι συνοδίαν ὅλην ἀπολαμβάνειν δυνάμεναι, καὶ συνεξωθεῖν εἰς τὰς ὑποπιπτούσας φάραγγας. *Arrian*. Epict. III. 26. p. 362. οὕτω ποιοῦσι καὶ τῶν ὁδοιπόρων οἱ ἀσφαλέστατοι, ἀκήκοεν ὅτι λῃστεύεται ἡ ὁδὸς, μόνος οὐ τολμᾷ καθεῖναι, ἀλλὰ περιέμεινε συνοδίαν ἢ πρεσβευτοῦ, ἢ ταμίου, ἢ ἀνθυπάτου, καὶ προσκατατάξας ἑαυτὸν παρέρχεται ἀσφαλῶς. —— ποίαν συνοδίαν περιμείνας ἀσφαλῶς διέλθῃ. *Simplicius* in Epict. p. 122. συμποσίῳ δὲ ἀπείκασε τὴν εἰς ταυτὸ συνοδίαν τῶν ὑπὸ θεοῦ συναγομένων. *Plut*. Galb. p. 1062. A. ἐν δὲ τῇ συνοδίᾳ καὶ ἡ συνήθεια τὸν ὀβίννιον ἐξεθεράπευσεν ὁμιλίᾳ καὶ δώροις. *Jos*. B. II. 21. 1. λῃστὴς γὰρ ἦν μονότροπος, ἔπειτα καὶ συνοδίαν εὗρε τῆς τόλμης. A. VI. 12. 1. ὃς ἐπὶ τὸ μόνον ἥκοντα ἰδεῖν, καὶ μήτε φίλον σὺν αὐτῷ μήτ' οἰκέτην παρόντα ἐθαύμασε —— ὁ δὲ πρᾶξιν ἀπόῤῥητον ἐπιταγῆναι πρὸς τοῦ βασιλέως ἔφη, εἰς ἣν συνοδίας αὐτῷ βουλομένῳ λαθεῖν οὐκ ἔδει. *Act*. IX. 7. ἀνδρὸς πονηροῦ φεῦγε συνοδίαν ἀεί. *Anthol*. I. 57. 14. Ναῦν Ἱεροκλείδης εἶχεν σύγγηρον ὁμόπλουν, τὴν αὐτὴν ζωῆς καὶ θανάτου σύνοδον.

ἀνεζήτουν] *Thucyd*. II. 8. εἴτε τι ἄλλο ξυνέβη γενέσθαι πάντα ἀνεζητεῖτο. *Isocr*. οἱ μὲν τὰ γένη τῶν ἡμιθέων ἀναζητοῦντες τὸν βίον κατέτριψαν. *Nonnius* Marcell. Quaerere & requirere hoc differunt, quoniam requirere est diu quaerere. Afranius Fratriis, proin tu,

λὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζό- 46
μενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο 47
δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ· Καὶ ἰδόντες αὐ- 48
τὸν ἐξεπλάγησαν. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε· Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕ-
τως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί ὅτι 49
ἐζη-

ζητοῦντες] ἀναζητοῦντες CDL 1. 69. Verſio *Vulg.*
μεθ'] μετὰ 1.
ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον] καθήμενον ἐν τῷ ἱερῷ D.
καθεζόμενον] καθήμενον 1. καθιζόμενον Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* — G.
καὶ ſecundo] — D 29. 71. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1471.
47. πάντες &c.] ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ 69.
48. αὐτὸν prius] — 59. Verſio *Vulg.*
πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν] εἶπε πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ CD 1. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Cyrill.* Act. V.
σου] + καὶ οἱ συγγενεῖς Verſio *Syra* poſterior.
ὀδυνώμενοι] + καὶ λυπούμενοι D.
ᾔδειτε] οἴδατε D.
50. καὶ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D. Verſio *Copt. Syra.* αὐτοὶ *Orig.* H. 19.
51. καὶ ἦλθεν] — C a prima manu. DF. Verſio *Copt.*
Ναζαρέτ] Ναζαράτ A. Ναζαρέθ D. ex emendatione. 1. 69. 73. Evang. 3. 21. Editio *Eraſmi, Aldi,*

46. ἐγένετο] — F.
ἐν τῷ ἱερῷ] — 56. 58.
ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 61. a prima manu.
κἀγὼ] καὶ ἐγὼ 1. 69.
49. καὶ εἶπε] εἶπε δὲ 69. ὅτι prius] ἔτι 59.
εἶναί με] με εἶναι D 1. *Cyrillus* Act. Epheſ. V.
ἐλάλησεν] ἐλάλει 11. εἶπεν 1.

tu, dum quaeram, ne requiram te, vide.

46. *Thomas.* κάθησο κάλλιον, ἢ κάθου· καὶ καθήμενος, ἢ καθεζόμενος.

Aliud eſt ναὸς ſive aedes, cujus partes erant ſanctum, in quod nonniſi ſacerdotibus ingredi licebat, & ſanctum ſanctorum ſoli Pontifici ſemel quotannis patens: Aliud ἱερὸν, complectens atria, porticus, & varia conclavia, in quibus & judices & Doctores ſederent. Solebant autem auditores Doctori quaeſtiones proponere. *Bereſchith R.* LXXXI. 2. R. Juda ordinavit R. Levi f. Suſi Doctorem Simonienſem, & fecerunt ipſi βῆμα magnum, eumque in eo collocarunt, & roborata ſunt verba legis ex ore ejus. Interrogarunt eum tres quaeſtiones. *Hieroſ. Taanith* f. 67. 4. R. Gamaliel dixit: diſcipulo cuidam: Craſtino cum ingredior Conſeſſum, proſta tu & de hac re interroga. *Aboth R. Nathan* 39. quatuor ſunt genera eorum, qui Synagogas frequentant. Eſt qui prope accedit & aſſidet: ille habet partem. Eſt qui prope accedit, & non aſſidet: is nullam habet utilitatem. Eſt qui a longinquo ſtat & ſedet: ei prodeſt. Eſt qui a longinquo ſtat, & non ſedet: ei non prodeſt. Eſt qui interrogat, & alios ad ſedendum invitat: huic prodeſt. Eſt qui ſedet, & tacet: ei nil prodeſt. —— Eſt qui ſedet & interrogat, ut audiat & diſcat: huic prodeſt. Intelligitur ergo בית רבון בית מדרש Schola ſive Academia ישיבה vel מתיבה dicta *Targum* Cant. II. 4. *Hilarius Diaconus* in 1. *Cor.* XIV. Haec traditio Synagogae eſt, ut ſedentes diſputent, ſeniores dignitate in Cathedris, ſequentes in ſubſelliis, noviſſimi in pavimento ſuper mattas.

47. *Callimachus* in Jovem. 57. ἀλλ' ἔτι παιδνὸς ἐὼν ἐφράσσατο πάντα τέλεια. *Joſ.* A. II. 9. 6. de Moſe. σύνεσις δὲ οὐ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφύετο αὐτῷ, τοῦ δὲ ταύτης μέτρου πολὺ κρείττω καὶ πρεσβυτέραν διεδείκνυε ταύτης τὴν περιουσίαν ἐν ταῖς παιδείαις, καὶ μειζόνων τῶν ὑπ' ἀνδρὸς γενησομένων ἐπαγγελίαν εἶχε τὰ τότε πραττόμενα. *Philo* de V. Moſis T. 2. p. 83, 22. ἐπεὶ δ' ἀθρόας ἐκδόσεις καὶ παραυξήσεις λαμβάνων, οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον θᾶττον ἀπότιτθος γίνεται —— τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα. & p. 85, 8. κατὰ τὸ εἰκὸς οὖν οἵ τε συνδιατρίβοντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐτεθήπεισαν, ὡς ἐπὶ καινῷ θεάματι καταπληττόμενοι καὶ τίς ἄρα ὁ ἐνοικῶν αὐτοῦ τῷ σώματι καὶ ἀγαλματοφορούμενος νοῦς ἐστί, πότερον ἀνθρώπειος, ἢ θεῖος, ἢ μικτὸς ἐξ ἀμφοῖν διερευνώμενοι. *Conon* Narr. 44. ηὔξανε δ' ὁ παῖς οὐ κατὰ λόγον, ἀλλὰ θείᾳ τινι τύχῃ, καὶ πλέον ἢ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἀπήντα τὸ εὐσύνετον. *Joſ.* Vit. 2. εἰς μεγάλην παιδείας προὔκοπτον ἐπίδοσιν, μνήμῃ τε καὶ συνέσει δοκῶν διαφέρειν. ἔτι δ' ἄρα παῖς ὢν περὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος, διὰ τὸ φιλογράμματον ὑπὸ πάντων ἐπῃνούμην, συνιόντων ἀεὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν τῆς πόλεως πρώτων, ὑπὲρ τοῦ παρ' ἐμοῦ περὶ τῶν νομίμων ἀκριβέστερόν τι γνῶναι.

49. Verſio *Syr. Armen:* in domo patris mei. *Il.* ω. 309. δός μ' ἐς ἀχιλλῆος —— ἐλθεῖν. *Metaphr. MS.* παράσχου μοι εἰς τὰ τοῦ ἀχιλλέως ἐλθεῖν. *Theocrit.* II. 76. ἤδη δ' εὖσα μέσον κατ' ἀμαξιτὸν, οὗ τὰ Λύκωνος. *Schol.* ὅπου εἰσὶ τὰ οἰκήματα τοῦ Λύκωνος. *Lyſias* c. Eratoſth. 14. καὶ ἐρωτῶσιν, ὅπη βαδίζοιμεν; ὁ δ' ἔφασκεν, εἰς τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἐμοῦ. *Libanius* O. XV. p. 404. A. κομισάσθω τὸ δωμάτιον, φιλησάτω τὰς πρώτας θύρας, τὴν δευτέραν, τὴν ἐπ' ἐκείναις· ἀπολαυσάτω τῆς νυκτὸς εἰς ὕπνον, ἐν τοῖς αὐτοῦ κατακείμενος. *Antholog.* I. 64. 1. ὡς οὐδὲν γλυκίον γ' ἧς πατρίδος, εἶπεν ὅμηρος, ἐν γὰρ τοῖς κίρκης ἔκχυτον οὐκ ἔφαγεν. *Joſ.* c. Apion. I. 18. ex Menandro Epheſio: τόν τε χρυσοῦν κίονα τὸν ἐν τοῖς τοῦ Διὸς ἀνέθηκεν. *Photius* Amphiloch. MS. Q. 187. δηλοῦντος τὸν περιώνυμον ναὸν, ὃς τοῦ πατρὸς νεώς τε καὶ οἶκος ἐπωνομάζετο. *Theophylactus.* τὸν Ἰωσὴφ πατέρα εἰπούσης αὐτοῦ, ἐκεῖνος φήσιν· οὐκ αὐτός ἐστιν ὁ ἀληθής μου πατὴρ, ἢ γὰρ ἂν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἤμην, ἀλλ' ὁ θεὸς ἐστί μου πατήρ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εἰμί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. *Ter.* Adelph. IV. 2. 43. ubi ad Dianae veneris, ito ad dextram. *Horat.* I. S. 9. 35. Ventum erat ad Veſtae. *Cic.* pro Cluent. 36. in ſtatuis inauratis, quas poſuit ad Junturnae. ad famil. Ep. XIV. 18. Haec autem regio, in qua ego ſum, noſtrorum eſt cum oppidorum tum praediorum, ut & multum eſſe mecum, & cum abieris, commode & in noſtris eſſe poſſitis. *Eſth.* VII. 9. *Sir.* XLII. 10. *Artemidor.* V. 82. εἰς τὰ τῶν ἀποθανόντων εἰσιέναι. *Plinius* Ep. I. 4. Si quando in noſtra diverteris. *Joſ.* A. XVI. 10. 1. ἦν δ' αὐτῷ καταγωγὴ ἐν τοῖς ἀντιπάτρου.

51. IV. 31. *Thomas.* κατέρχομαι, ὅταν εἰς τὴν πόλιν, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, ἐπανέλθω. καὶ αἴσχυλος Ἥκω γὰρ εἰς γῆν τήνδε, καὶ κατέρχομαι. *Sextus Empir.* a. Phyſ. II. 138. δεήσει τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἐλθεῖν τε καὶ ἀπελθεῖν —— ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἀπελεύσεται τὸ κινούμενον, καὶ προσκρούσαν τῷ διορίζοντι κατελεύσεται.

Ὑποτάσσεσθαι non tantum ſervi, ſubditi, & ii in primis qui vi ſub imperium ditionemque redacti ſunt,

50 ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν
51 τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ· καὶ ἦν
ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ
52 αὐτῆς. Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

1 ἘΝ ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου

Bogardi. Versio *Vulg*. *Goth*. *Copt*. *Syr*. Ναρέθ D a prima mann.
καὶ ἡ] ἡ δὲ C. ex emendatione. DEGHM 12. 13. 37. 51. 69. 86. 90. 91. Colb. Evang. 1. 13. 18. 19. 20. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Copt*. *Syr*. διετήρει] συνετήρει Evang. 1.
πάντα] ἅπαντα K 72. πάντα τὰ ῥήματα] τὰ ῥήματα τὰ ἅπαντα A 72. τὰ ῥήματα πάντα D.
ταῦτα] —— D. + συμβάλλουσα 29. 71. Evang. 1. 14. Versio *Sax*.
52. Ἰησοῦς] τὸ παιδίον Versio *Syra* posterior in margine.
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ] ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ D. Versio *Syr*. *Copt*. *Arab*. *Nyssen*. ad Eustathiam *Epiphan*. H. 77. 26. 30. Ancorat 31. *Fulgent*. ad Thrasym. 1. ἐν τῇ ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ L. σοφίᾳ Codex *Stephani*.
ἀνθρώποις] παρὰ ἀνθρώποις D.
1. Initium Evangelii *Marcionis*: Anno XV. principatus Tiberiani descendit Deus in civitatem Galilaeae Capharnaum in Synagogam. ex IV. 31. *Epiphan*. H. 42. *Dial*. *c*. *Marcionit*. p. 45. 46.
δὲ prius] —— H 29. 46. 71. 73. 86. Evang. 24. Codices *Latini*. Τιβερίου] —— 47.
ἡγεμονεύοντος] ἡγεμονίας A. ἐπιτροπεύοντος D. Versio *Vulg*. *Goth*. *Euseb*. D. VIII. init. IX. 5. *Chronicon Alex*.

sunt, verum etiam qui sponte se dediderunt, & uxores liberique dicuntur. *Diodor*. *Sic*. XVI. 46. ὁ δὲ Πρωταγόρας ἑκουσίως ὑποταγεὶς τοῖς Πέρσαις. 73. Urbes Graecae ἅπασαι προθύμως ὑπετάγησαν τῷ Τιμολέοντι. *Eph*. V. 22. *Col*. III. 18. 1. *Cor*. XV. 28. *Hebr*. XII. 9. 1. *Tim*. III. 4.

Philo de Joseph. T. 2. p. 42, 38. ὡς τὸν πατέρα θαυμάσαντα τὸ γεγονὸς ἐναποθέσθαι τῇ διανοίᾳ ταμιεύοντα καὶ σκοπούμενον τὸ ἐσόμενον. *Aristot*. H. A. IX. 7. de hirundine. περὶ τὴν τροφὴν τῶν τέκνων ἐκπονεῖται· δίδωσι δὲ ἑκατέρῳ, διατηροῦσα τινὶ συνηθείᾳ τὸ προειληφὸς, ἵνα μὴ δὶς λάβῃ. *Gen*. XXXVII. 10. *Sir*. XXVIII. 5.

52. *Diodorus* S. XVII. 69. τῶν δ' ἐπισήμως ἢ τέχνας εἰδότων, καὶ ἐν παιδείᾳ προκεκοφότων. *Lucian*. Soloecist. 9. προκόπτει τινὸς εἰπόντος, ἐν τοῖς μαθήμασιν· Ὁ δὲ Πλάτων, ἔφη, τοῦτο ἐπιδιδόναι καλεῖ. Vita Æschinis. προκόπτων δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἀπέκλινε. *Lucian*. Hermot. 63. ἐγὼ μὲν προὔκοπτον ἐν τοῖς μαθήμασι. *Plut*. p. 75. πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐν ἀρετῇ; *Epictet*. 16. εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους λογισμούς. 18. εἰ προκόψαι θέλεις. 72. σημεῖα προκόπτοντος, οὐδένα ψέγει, οὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖται. *Isocrat*. *Gal*. I. 14. *Ro*. XIII. 12. 2. *Tim*. II. 16. *Phil*. I. 12. 25. 1. *Tim*. IV. 15. *M*. *Antonin*. I. τὸ μὴ ἐπὶ πλέον με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι. *Diodor*. *exc*. p. 554. Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐγνωρίζετο προκεκοφὼς ἤδη ἐν παιδείᾳ. *Lucret*. III. 448. Nam velut infirmo pueri teneroque vagantur Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis. Inde, ubi robustis adolevit viribus aetas, Consilium quoque majus & auctior est animi vis: 747. Vis animi pariter crescit cum corpore toto. *Servius* ad *Virgil*. Ecl. IV. Paulatim fecit laudem cum aetate procedere. —— Accessu aetatis, quanta sit virtus, cognoscitur. *A*. *Gellius* XII. 5. Postea per incrementa aetatis exorta e seminibus suis ratio est. *Hesychius*. Μελλόπαις, ὁ ἀπὸ δέκα ἐτῶν προκόπτων παῖς τῇ ἡλικίᾳ. *Didymus* ad Odyss. α. ex Herodoto & Galeno. αὐξανομένῳ τῷ σώματι συναυξάνονται καὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις. Mirum quidem non erat, eum qui vivere pergit aetate crescere; nec omnino mirum erat, cum aetate & staturam & sapientiam incrementa sumere: at Christus supra aetatem sapiens & procerus & venustus erat. *Jos*. A. II. 9. 6. de Mose. καὶ τριετεῖ μὲν αὐτῷ γεγενημένῳ θαυμαστὸς ὁ θεὸς τὸ τῆς ἡλικίας ἐξῆρεν ἀνάστημα· πρὸς δὲ κάλλος οὐδεὶς ἀφιλότιμος ἦν οὕτως, ὡς Μωϋσῆν θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορφίας. πολλοῖς δὲ συνέβαινε, καθ' ὁδὸν φερομένῳ συντυγχάνουσιν, ἐπιστρέφεσθαι μὲν ἀπὸ τῆς ὄψεως τοῦ παιδὸς, ἀφιέναι δὲ τὰ σπουδαζόμενα, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσευσχολεῖν αὐτοῦ. καὶ γὰρ ἡ χάρις ἡ παιδικὴ, πολλὴ καὶ ἄκρατος περὶ αὐτὸν οὖσα, κατεῖχε τοὺς ὁρῶντας. & 7. παῖδα μορφῇ τε θεῖον καὶ φρονήματι γενναῖον. 1. *Sam*. II. 26. *Prov*. III. 4. *Rom*. XIV. 18. supra comm. 40. *Schemoth R*. I. ad *Ex*. II. 10. 11. crevit non more omnis terrae. bis. *Philo* de V. Mos. I. T. 2. p. 83, 22. ἀθρόας ἐπιδόσεις καὶ αὐξήσεις λαμβάνων οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον —— εὐγενῆ καὶ ἀστεῖον ὀφθῆναι, τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα. οὐχ οἷα κομιδῇ νήπιος ἥδετο τωθασμοῖς καὶ γέλωσι καὶ παιδιαῖς —— ἀλλ' αἰδῶ καὶ σεμνότητα παραφαίνων ἀκούσμασι καὶ θεάμασιν, ἃ τὴν ψυχὴν ἔμελλεν ὠφελήσειν, προσεῖχε. διδάσκαλοι δ' εὐθὺς ἀλλαχόθεν ἄλλος παρῆσαν. *Diodorus* S. XIX. 2. ὁ παῖς ἐξέβη τήν τε ὄψιν εὐπρεπὴς, καὶ τὸ σῶμα εὔρωστος πολὺ μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν. *Alcoran*. S. II. Dixit Samuel: Deus elegit eum (Saulem) fecitque ut proficeret scientia & statura.

1. πεντεκαιδεκάτῳ] *Act*. XXVII. 33. *Matth*. XX. 6. *Etymol*. τρισάται —— εἰ δέ τις ἀπορεῖ, διατί πάντων τῶν ἀριθμῶν, συντιθεμένων μετὰ τοῦ δέκα, πάντες τὸν καὶ σύνδεσμον λαμβάνοντες, οὐ γέγονεν εἷς καὶ δέκατος, ὡς τρισκαιδέκατος λέγομεν —— εἰ οὖν ἀπὸ τοῦ τρὶς ἐπιρρήματος συνετέθη, ἔμελλε δηλοῦν τὸ τρὶς δέκα, ὅπερ ἐστὶ τριάκοντα, ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐ σημαίνει, τρισκαίδεκα γάρ ἐστι δέκα καὶ τρία.

Lysanias Epigr. 30. Callimachi. *Herodot*. VI. 127. *Plat*. de Rep. I. p. 573. D. discipulus Socratis. *Diogenes L*. II. 60. & *Aristides* Platonic. I. p. 18. αἰσχύνης ὁ Λυσανίου. *Plut*. X. Rhet. p. 835. B. κεφάλου τοῦ Λυσανίου. de Herodot. p. 861. C. Λυσανίας ὁ Μαλλώτης. *Athenaeus* VII. p. 304. B. Λυσανίας ἐν τοῖς περὶ ἰαμβοποιῶν. *Diodor*. S. XI. 67. ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσανίου.

Augustus diem suum obiit d. XIX. Augusti Anni Juliani 59. Ergo decimus quintus Tiberii annus incipit anno Jul. 73.

Aliae provinciae Senatus erant, aliae Caesaris. Illarum praesides Proconsules, harum Legati vocabantur. Judaea, tanquam Syriae accessio, erat provincia Caesaris. *Dio* LIII. p. 341. ἡ Συρία ἡ κοίλη καλουμένη, ἥτε φοινίκη καὶ κιλικία —— καὶ αἰγύπτιοι ἐν τῇ

τίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς
Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, Ἐπ' ~Ἀρχιερέων Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ 2
ἐπὶ Ἰωάννην τὸν τοῦ Ζαχαρίου υἱὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον 3
τοῦ

~Ἀρχιερέως

καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας] — D. at in Verſ. Latina: quaterducatus Galilaeae.
τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου] Ἡρώδου τῆς Γαλιλαίας A.
Ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδος] Ἰδουμαίας καὶ τετραγωνίτιδος. Verſio *Copt.* abſurde
ἀβιληνῆς] ἀβιλλιανῆς D a prima manu. ἀβιλλινῆς D. ex emendatione. ἀβηλινῆς 50. Evang. 8.
ἀβιλινῆς C 46. 47. 52. 53. 66. 87. Evang. 18. 19. 20. Editio *Complut*. Verſio *Copt.* ἀβελινῆς 45.
ἀβηληνῆς 71. τετραρχοῦντος poſtremum] — L a prima manu.
2. ἐπ'] ἐπὶ DE 1. 2. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Theophylactus*.
ἀρχιερέων] ἀρχιερέως ACDEFHKLM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 90. 106. Evang. 1. 2. 4. 5. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut*.

τῇ τοῦ καίσαρος μερίδι —— ἐγένοντο. ταῦτα δὲ οὕτω κατέλεξα, ὅτι νῦν χωρὶς ἕκαστον αὐτῶν ἡγεμονεύεται· ἐπεὶ τόγε ἀρχαῖον καὶ ἐπὶ πολὺ καὶ σύνδυο καὶ σύντρια τὰ ἔθνη ἅμα ἤρχετο. —— p. 342. Proconſules forte, Legati a Caeſare legebantur: τούς τε ἑτέρους ὑπό τε ἑαυτοῦ αἱρεῖσθαι, καὶ πρεσβευτὰς αὐτοῦ ἀντιστρατήγους τε ὀνομάζεσθαι, κἂν ἐκ τῶν ὑπατευκότων ὦσι, διέταξε —— καὶ ἐπὶ πλείω καὶ ἐνιαυτοῦ χρόνον, ἐφ' ὅσον ἂν ἑαυτῷ δόξοι, ἄρχειν ἐποίησε, τήν τε στρατιωτικὴν στολὴν φοροῦντας, καὶ ξίφος —— ἔχοντας. —— p. 343. καὶ τοὺς ἐπιτρόπους, οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας, καὶ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη τά τε ἑαυτοῦ δὴ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. Anno Jul. 42. Sabinus poſt mortem Herodis magni erat Procurator ἐπίτροπος τῶν τοῦ καίσαρος πραγμάτων in Syria & Judaea. *Joſ.* A. XVII. 9, 3. 10, 1. Anno 51. Coponius, Archelao relegato, τάγματος τῶν ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ XVIII. 1, 1. 2, 2. κωπόνιου τὴν Ἰουδαίαν διέποντος —— διαδέχεται δὲ καὶ τοῦτον Ἄννιος Ροῦφος, ἐφ' οὗ δὴ καὶ τελευτᾷ καίσαρ —— καὶ πεμπτὸς ὑπ' αὐτοῦ [Tiberio] παρῆν Ἰουδαίοις ἔπαρχος διάδοχος Ἀννίου Ῥούφου Οὐαλέριος Γρᾶτος. Ann. Jul. 60. καὶ Γρᾶτος μὲν εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ, ἕνδεκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰουδαίᾳ, Πόντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῷ ἥκει. Anno 72. & 4. 2. καὶ Οὐιτέλλιος Μάρκελλον τὸν αὐτοῦ φίλον ἐκπέμψας ἐπιμελητὴν τοῖς Ἰουδαίοις γενησόμενον, Πιλάτον ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης ἀπιέναι, πρὸς ἃ κατηγοροῖεν Ἰουδαῖοι διδάξοντα τὸν αὐτοκράτορα. καὶ Πιλάτος δέκα ἔτεσιν διατρίψας ἐπὶ Ἰουδαίας, εἰς Ῥώμην ἠπείγετο, ταῖς Οὐιτελλίου πειθόμενος ἐντολαῖς, οὐκ ὂν ἀντειπεῖν· πρὶν δὲ ἢ τῇ Ῥώμῃ προσχεῖν αὐτὸν, φθάνει Τιβέριος μεταστάς. Tiberius autem obiit die XXII. Martii An. Jul. 82.

Joſ. A. XVII. 11. 4. τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν νείμας διχῆ, δυσὶν Ἡρώδου παισὶν ἑτέροις παρεδίδου, φιλίππῳ καὶ ἀντίπᾳ, καὶ τούτῳ μὲν ἥτε Περαία, καὶ τὸ Γαλιλαῖον ὑπετέλουν, φορά τε ἦν τάλαντα διακόσια· Βαταναία δὲ σὺν τραχωνίτιδι καὶ Αὐρανίτις σύν τινι μέρει οἴκου τοῦ Ζηνοδώρου λεγομένου φιλίππῳ τάλαντα ἑκατὸν προσέφερε. at B. II. 6. 5. μέρη τινὰ τοῦ Ζήνωνος οἴκου, τὰ περὶ Ἰάμνιαν. [l. Πανιάδα] *Strabo* XVI. p. 1095. C. Μετὰ δὲ τὸν Μάκραν ἐστὶν ὁ Μαρσύας ἔχων τινὰ καὶ ὀρεινὰ, ἐν οἷς ἡ χαλκὶς ὥσπερ ἀκρόπολις τοῦ Μαρσύου. ἀρχὴ δ' αὐτοῦ Λαοδίκεια ἡ πρὸς Λιβάνῳ· τὰ μὲν οὖν ὀρεινὰ ἔχουσι πάντα Ἰτουραῖοί τε καὶ ἄραβες κακοῦργοι πάντες —— ἔστι δὲ ἡ Δαμασκὸς πόλις ἀξιόλογος —— ὑπέρκεινται δ' αὐτῆς δύο λεγόμενοι τράχωνες, ἔπειτα πρὸς τὰ ἀράβων μέρη καὶ τῶν Ἰτουραίων ἀναμὶξ ὄρη δύσβατα —— καταλυθέντων νυνὶ τῶν περὶ Ζηνόδωρον λῃστῶν. *Hieron.* in Thren. IV. 21. Edom —— huic fuit filius Chore Trachonitidis & Damaſci conditor, inter Palaeſtinam & Coeleſyriam tenens principatum. *Joſ.* A. XIV. 7. 4. Πτολεμαῖος ὁ Μενναίου —— δυναστεύων χαλκίδος τῆς ὑπὸ τῷ Λιβάνῳ ὄρει· 13. 3. τελευτᾷ δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Μενναίου, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ὁ παῖς Λυσανίας παραλαβών. XV. 4. 1. Cleopatra Λυσανίαν μὲν οὖν τὸν Πτολεμαίου, Πάρθους αἰτιασαμένη τοῖς πράγμασιν ἐπάγειν, ἀποκτίννυσιν. XV. 10. 1. Auguſtus *Herodi* M. δίδωσι χώραν ἔτι τόντε τράχωνα καὶ Βαταναίαν καὶ αὐρανῖτιν, ἔδωκε δὲ διὰ τοιαύτην τὴν αἰτίαν· Ζηνόδωρός τις ἐμεμίσθωτο τὸν οἶκον τοῦ Λυσανίου —— λῃστήρια δὲ ἔχων ἐν τῷ Τράχωνι —— οἱ τὰ Δαμασκηνῶν ἐλῄζοντο. 2. ὁ γὰρ Ζηνόδωρος —— ἔφθη τῆς ἐπαρχίας μέρος τι τὴν αὐρανῖτιν αὐτοῖς [Arabibus] ἀποδιδόσθαι ταλάντων. v. 3. ὁ γὰρ Ζηνόδωρος —— ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐκλείπει τὸν βίον. Καῖσαρ δὲ καὶ τὴν τούτου μοῖραν οὐκ ὀλίγην οὖσαν Ἡρώδῃ δίδωσιν, ἡ μεταξὺ τοῦ Τράχωνος καὶ τῆς Γαλιλαίας ἦν, Οὐλάθαν καὶ Πανιάδα καὶ τὴν πέριξ χώραν. XVIII. 6. 10. Caligula βασιλέα καθίστησιν αὐτὸν τῆς φιλίππου τετραρχίας, δωρησάμενος αὐτῷ καὶ τὴν Λυσανίου τετραρχίαν. XX. 7. 1. κλαύδιος —— δωρεῖται τὸν ἀγρίππαν τῇ φιλίππου τετραρχίᾳ καὶ Βαταναίᾳ, προσθεὶς αὐτῷ τὴν τραχωνῖτιν σὺν ἀβίλᾳ, Λυσανίου δὲ αὕτη ἐγεγόνει τετραρχία. XIX. 5. 1. ἄβιλαν δὲ τὴν Λυσανίου, καὶ ὁπόσα ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει, ἐκ τῶν αὐτοῦ προσετίθει. In *Itinerar. Antonin.* Abila diſtat Damaſco XVIII. M. P. & in Tabula Peutingeri. *Suidas* ex Stephano. ἄβιλα, πόλις Φοινίκης, ἐξ ἧς ἦν Διογένης, ὁ διασημότατος σοφιστής. *Targum Jonath.* Deut. III. 14. LX. Civitates, univerſum limitem provinciae Trachonitidis regni Og. 13. Regnum Og dedi dimidiae tribui Manaſſis, omnem limitem regionis Trachon, omnemque Matnam. & 14. ubi in Hebraeo eſt Argob. *Joſ.* A. I. 6. 4. τῶν δὲ ἀράμου παίδων τεσσάρων ὄντων Οὖσος μὲν κτίζει τὴν τραχωνῖτιν καὶ Δαμασκόν, μέση δὲ ἐστι τῆς Παλαιστίνης καὶ κοίλης Συρίας. B. III. 3. 5. ἥτε Γαμαλιτικὴ καὶ Γαυλανῖτις, Βαταναία τε καὶ τραχωνῖτις, αἳ καὶ τῆς ἀγρίππα βασιλείας εἰσὶ μοῖραι. ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Λιβάνου ὄρους καὶ τῶν Ἰορδάνου πηγῶν ἡ χώρα μέχρι τῆς Τιβεριάδος λίμνης εὐρύνεται. ἀπὸ δὲ κώμης καλουμένης ἀρφᾶς μέχρις Ἰουλιάδος ἐκτείνεται τὸ μῆκος. οἰκοῦσι δὲ αὐτὴν μιγάδες Ἰουδαῖοί τε καὶ Σύροι. Vit. 23. ἀφικνοῦνται πρός με δύο μεγιστᾶνες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας —— τούτους περιτέμνεσθαι τῶν Ἰουδαίων ἀναγκαζόντων. B. III. 10. 7. ἐκ τῆς καλουμένης φιάλης, ἡ δέ ἐστιν ἀνιόντων εἰς τὴν Τραχωνῖτιν ἀπὸ σταδίων ρκ. καισαρείας τῆς ὁδοῦ κατὰ δεξιὸν μέρος οὐκ ἀπωθεν. *Euſebius* de L. H. κανὰθ —— γέγονε φυλῆς Μανασσῆς, κεῖται δὲ καὶ εἰσέτι νῦν ἐν τῇ τραχωνίτιδι πλησίον Βοσρῶν. ad vocem Ἰτουραῖα, τραχωνῖτις δὲ καλεῖται ἡ παρακειμένη χώρα τῇ ἐρήμῳ τῇ κατὰ Βόστραν τῆς ἀραβίας. *Au-*

4 τῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὡς γέγραπται ἐν βί-
βλῳ λόγων Ἡσαΐȣ τῦ προφήτȣ, λέγοντος· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσα-
5 τε τὴν ὁδὸν Κυρίȣ, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβȣς αὐτῦ. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται,
καὶ πᾶν ὄρος καὶ βȣνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς
6 ὁδοὺς λείας· Καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευο-
μέ-

Stephani 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*. Verſio *Copt*. *Evangel*. *Nazaren*. *Euſebius* H. E. 1. 10. Dem. VIII. init. & 2. *Epiphanius*, *Syncellus*.
ἐγένετο] + τὸ D.
τοῦ] — ACDFM 3. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 72. 73. 74. 2 prima manu. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 1. 11. 12. 16. 17. 24. *Origenes* in Jo. I. 25. *Clemens Alex*. probante *J. A. Bengelio*.
3. τὴν] — A. *Origenes* in Jo. I. 25.
4. λέγοντος] — DL 1. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Origenes* l. c. *Euſebius* D. IX. 5.
ὁδὸν] + τοῦ AC 76. *Theophylactus*.
αὐτοῦ] ὑμῶν D. ſed in Verſ. Latina: ejus. τῷ Θεῷ ἡμῶν Verſio *Syra*, ex Eſaja.
5. εὐθεῖαν] εὐθείας D ſed in Verſ. Latina: directum. 73. Verſio *Vulg*. *Origenes* l. c. *Irenaeus* III. 9.
εἰς poſterius] — 73.
καϊάφα] καΐφα CD. Verſio *Vulg*.
ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ] λόγος Θεοῦ πρὸς 28.
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν] — 2.
6. τοῦ Θεοῦ] κυρίου D.

Aurelius Victor. M. Julius Philippus Arabs Trachonites. Ptolemaeus. ἄραβες τραχωνῖται. *Joſ*. B. I. 2. 4. φεύγει πρὸς Ζήνωνα τὸν ἐπικληθέντα κοτύλαν, φιλαδελφείας δὲ ἦν τύραννος. & 4. 2. ἀμαθῦντος, ὃ δὴ μέγιστον μὲν ἦν ἔρυμα τῶν πρὸς Ἰορδάνην, τὰ τιμιώτατα δὲ τῶν Θεοδώρȣ τῦ Ζήνωνος κτημάτων ἦν ἐν αὐτῷ. tempore Alexandri Regis Judaeorum. *Hieroſ. Scheviith* f. 46. 3. Trachona quae extenditur ad Bozram: *Vajikra R*. XVII. f. 159. 1. Job I. 15. Irruerunt in eos Sabaei, & rapuerunt eos. R. Aben filius Cahana dixit: Prodierunt ex Caphar Karinus, & profecti ſunt per totam Abilenen, & venerunt ad Migdal Zabaaia, atque ibi mortui ſunt. *Plinius* H. N. V. 18. Paneas, in qua Caeſarea, cum ſupradicto fonte, Abila, Arca. *Ptolemaeus*: ἄβιλα ἐπικληθεῖσα Λυσανίȣ. 1. *Chron*. V. 19. Ἰτȣραῖοι. *Epiphan*. H. Σαμψαῖοι —— ἐπέκεινα ἐν τῇ Ἰτȣραίᾳ καὶ Ναβατίτιδι. *Vibius Sequeſter* p. 155. Ithyraei, Syri, uſu ſagittae periti. Joſepho Ituraea Auranitis vocatur. B. I. 20. 4. προςίθησιν αὐτῦ τῇ βασιλείᾳ τόντε τράχωνα καλȣμενον καὶ τὴν προσεχῆ βαταναίαν τε καὶ αὐρανῖτιν χώραν. II. 17. 4. ἔπεμψε ἱππεῖς αὐρανίτας τε καὶ Βαταναίȣς καὶ τραχωνίτας. *Georg*. II. 448. Ityraeos taxi torquentur in arcus. *Apulejus* Flor. 6. Judaeos ſuperſtitioſos —— & frugum pauperes Ituraeos.

2. ἐπὶ] *Luc*. IV. 27. *Act*. XI. 28. *Thucyd*. II. 15. ἐπὶ κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων. & II. 12. ἐπὶ χρύσιδος ἐν ἄργει τότε ἱερωμένης καὶ Πυθοδώρȣ ἄρχοντος. *Demoſth*. pro Coron. ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσικλέους. *Thucyd*. I. 13. ἐπὶ κύρȣ. Apollodor. Biblioth. III. ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸς. *Herodot*. I. 15. ἐπὶ τȣ́του τυραννεύοντος. 56. ἐπὶ Δευκαλίωνος βασιλῆος --- ἐπὶ Δώρου. 6 5. ἐπὶ Λέοντος βασιλεύοντος. 130. ἐπὶ ἀςύαγεος. *Xenophon*. Cyropaed. VIII. ἐπὶ κύρȣ. *Lucianus* Hermotim. 40. ἐπὶ Ἡρακλέȣς.

Matthaeus in Judaea ſcribens ſolius Cajaphae mentionem fecit, quem etiam Marcus, ut ſolet, ſecutus eſt: Lucas vero, ut denotaret principatum & autoritatem Pontificis penes Annam fuiſſe, illum Cajaphae genero praeponit, hic & *Act*. IV. 6. quod & Joannes indicat XVIII. 13. Annas iſte ad Pontificatum adſcendit anno Jul. 51. *Joſ*. A. XVIII. 2. 1. κυρήνιος —— ἄνανον τὸν Σὲθ ἱςᾶ ἀρχιερέα. Et licet a Valerio Grato remotus fuiſſet, cum tamen quinque filios & generum ſucceſſorem haberet, facile intelligitur honorem & autoritatem apud populum & in Synedrio retinuiſſe. 2. παρῆν Ἰȣδαίοις ἔπαρχος διάδοχος Ἀνίȣ Ῥȣ́φȣ Οὐαλέριος Γράτος, ὃς παύσας ἱερᾶσθαι ἄνανον, Ἰσμάηλον ἀρχιερέα ἀποφαίνει τὸν τῦ φαβί, καὶ τῦτον μετ' ȣ̓ πολὺ μεταςήσας, ἐλεάζαρον τὸν ἀνάνȣ τῦ ἀρχιερέως υἱὸν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα. ἐνιαυτῦ δὲ διαγενομένȣ, καὶ τόν δε παύσας, Σίμωνι τῷ καμιθου τὴν ἀρχιερωσύνην παραδίδωσιν. ȣ̓ πλέον καὶ τῷδε ἐνιαυτῦ τὴν τιμὴν ἔχοντι διεγένετο χρόνος, καὶ Ἰώσηπος ὁ καὶ καϊάφας διάδοχος ἦν αὐτῷ. Huic Cajaphae Vitellius Anno Jul 81. Succeſſorem dedit affinem Jonathanem: cui Anno ſequenti ſub initia Imperii Caji ſucceſſit frater Theophilus, tertius filiorum Annae. Anno 87. Matthias quartus filiorum Annae a Petronio Pontifex creatus eſt. Anno denique 107. Agrippa rex Ananum quintum filiorum Annae ad Pontificatum evexit. Tam perturbata autem fuerunt ea tempora, ut ex viginti ſex, qui per annos continuos LXX. ab Everſione Hieroſolymorum retro numeratos Pontificatum geſſerunt, nonniſi unicus dignitatem cum vita depoſuerit, ceteris omnibus ante obitum remotis vid. *Matth*. II. 4.

5. βουνὸς] XXIII. 30. *Polybius* II. p. 114 ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν προειρημένον βȣνὸν. &c. *Phrynichus* p. 156. Βȣνὸς, ὀθνεία ἡ φωνὴ τῆς ἀττικῆς. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ χρησάμενος τῷ ὀνόματι, συνεὶς ξένως κεχρημένος, σημαίνεται ὡς ἀσαφῶς διαλεγόμενος. εἰπόντος γάρ τινος βȣνὸν ἐπὶ ταύτῃ καταλαβὼν ἄνω τινα, ὁ προσδιαλεγόμενος, οὐ συνεὶς τὸ ξένον τῦ ὀνόματος, φησί· τίς ἐσθ' ὁ βȣνὸς; ἵνα σαφῶς σȣ μανθάνω; Ἐν δὲ τῇ Συρακȣσίᾳ ποιήσει καθωμίληται· ἀλλ' οὐ προσιεται ὁ ἀθηναῖος τὴν ἀλλοδαπὴν διάλεξιν. ὅπȣ γὰρ ἀνεπίμικτος καὶ ἄχραντος βȣ́λεται μένειν τῆς ἄλλης ἑλλάδος, Αἰολέων λέγω καὶ Δωριέων καὶ Ἰώνων, τούτων μὲν καὶ συγγενῶν ὄντων σχολῇ γ' ἂν ἀδόκιμον μιξοβάρβαρον πρόσειτο φωνὴν. ὁ δ' ȣ̓̃ν κεχρημένος τῷ βȣνὸς ὀνόματι φιλήμων ἐςιν εἷς τῶν τῆς νέας κωμῳδίας. *Euſtath*. Odyſſ. τ. p. 680, 37. κεῖται δὲ καὶ ἐν Ἡροδότῳ βάρβαρος λέξις ὁ βουνὸς· λιβυκὴ γαρ. *Heſych*. Βȣνὸς, ςιβὰς, κύπριοι. βȣνοὶ, βωμοὶ. οἱ O. varie accipiunt.

σκολιὰ] *Heliodor*. I. 6. σκολιὰς γάρ τινας ἀτραπȣ̀ς τεμόμενοι καὶ πολλοῖς ἑλιγμοῖς πεπλανημένας.

λείας] *Od*. κ. 103. λείην ὁδὸν. *Debarim R*. IV. extr. quando complanabit eam Deus S B. S. D. Eſaj. XL. 8. tunc ſcies, quanta ſit. ex Mal. IV. 5 6. *Heſychius*. λεῖα, προσηνὴς καὶ καλὴ. *Suid*. ex Demetr. Phaler. τραχεῖα ὁδὸς. *Ariſtot*. H. N. IX. 37. de Polypo. πορεύεται δὲ ἐπὶ τῦ τραχέος, τὸ δὲ λεῖον φεύγει.

6. Per πᾶσαν σάρκα videtur Lucas indicare, Deum benevolentia & favore totum humanum genus complecti, & ſervatorem orbis terrarum mittere decreviſſe; qui etiam *Trachonitas* (conf. comm. 1. & 5. τραχείας) qui peſſimi mortalium & vel idolo-

μένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν 7
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας· καὶ μὴ ἄρξησθε λέ- 8
γειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν
λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δέν- 9
δρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες· Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐ- 10
τοῖς·

7. οὖν] δὲ D 1. 27. 69. — ὄχλοις] — Colb. — ὑπ'] ἐνώπιον D.
ὑπέδειξεν] ὑποδείξει *J. Maldonatus.* — ὑπέδειξεν ὑμῖν] ὑμῖν ὑπέδειξεν D.
8. καρποὺς ἀξίους] καρπὸν ἄξιον D 106. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. ex *Matthaeo.*
ἄρξησθε] δόξητε L. *Theodoret.* in Cant. ex *Matthaeo.*
ἐν ἑαυτοῖς] αὐτοῖς D a prima manu. sed in Vers. Lat. in semet ipsis. + ὅτι L. Versio *Syra* utraque, posterior cum asterisco. —— Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 415.
9. ἤδη δὲ] ἰδοὺ δὲ C. ut videtur, Versio *Armen. Syr. Arab. Origenes* H. 23. ἤδε L.
καὶ prius] — D. — καρπὸν καλὸν] καρποὺς καλοὺς D Versio *Syr.* καρπὸν *Orig.*
εἰς] + τὸ 69. 106. — 10. καὶ ἐπηρώτων] ἐπηρώτων δὲ 27.
καὶ] ἐπηρώτησαν D. — οὖν] —— D.
ποιήσομεν] ποιήσωμεν ADFHL. 3. 16. 17. 36. 38. 50. 65. 69. 71. 73. 87. 90. Evang. 7. 13. 15. 16. 17.

lolatrae vel athei erant, ad meliorem frugem oblata spe veniae vocaturus esset.

10. *Act.* II. 37. IX. 6. XVI. 30. *Petron.* 14. Quid igitur facimus? aut quo jure rem nostram vindicamus? —— ego —— negavi circuitu agendum, sed plane jure civili dimicandum.

11. μεταδότω] *Rom.* I. 11. XII. 8. *Ephes.* IV. 28. 1. *Thess.* II. 8. 1. *Tim.* VI. 19. *Plut.* proverb. ἑστίᾳ θύεις, ἐπὶ τῶν μηδενὸς ῥαδίως μεταδιδόντων. δι' ἔθους γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὁπότε ἔθυον Ἑστίᾳ, μηδενὶ μεταδιδόναι τῆς οὐσίας. [l. θυσίας] *Philo* de Judice T. 2. p. 347, 43. μήτ' οὖν ὁ πλούσιος ἄργυρον ἢ χρυσὸν οἴκοι συναγαγὼν ἄφθονον θησαυροφυλακείτω, προφερέτω δ' εἰς μέσον, ἵνα τὸ σκληροδίαιτον τῶν ἀπόρων ἱλαραῖς μεταδόσεσι λιπάνῃ. & de Septenario p. 289, 25. οἱ μὲν πλούσιοι διδάσκονται μεταδιδόναι καὶ κοινωνεῖν ὧν ἔχουσι. *Basilius* in Prov. VI. 4. μύρμηξ —— ἀμετάδοτον τὸ ζῶον, ἑαυτῷ μὲν συνάγει, ἑτέρῳ δὲ οὐ θησαυρίζει.

13. *Demosth.* c Androtion. ὁ μὲν γὰρ τὸ προστεταγμένον οἶμαι διέπραττε. *Thomas.* πράττω οὐ μόνον τὸ ποιῶ καὶ πάσχω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπαιτῶ, ὃ καὶ εἰσπράττω λέγομεν. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· ἀριθμεῖ καὶ Πέτρον· πρῶτον ἁρπάσας, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ποιησάμενος, ἔπειτα πράττει τὴν δίκην —— Πλάτων ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ —— καὶ χρήματα πράττομαι. *Lysias* de caede adulteri Eratosthenis. ἀδικεῖν μὲν ὡμολόγει, ἠντιβόλει δὲ καὶ ἱκέτευε, μὴ αὐτὸν κτεῖναι, ἀλλ' ἀργύριον πράξασθαι. *Herodot.* II. 126. ὥστε τὴν θυγατέρα τὴν ἑωϋτοῦ χρημάτων δεόμενον, κατίσαντα ἐπὶ οἰκήματος προστάξαι πρήσσεσθαι ὁκόσον δή τι, οὐ γὰρ δὴ τοῦτο γε ἔλεγον. III. 117. χρήματα μεγάλα πρησσόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ φόρου. *Thucyd.* VIII. 107. χρήματα ἀνέπραξαν. *Aristoph.* Ran. 569. κᾄπειτ' ἐπειδὴ τ' ἀργύριον ἐπραττόμην, ἔβλεψεν εἰς ἐμὲ δριμύ. *Phalarid.* Epist. postr. ὁ μὴ ἀναπρασσόμενος τὰ αὐτοῦ παρὰ τῶν ὀφειλόντων. *Lucian.* Vitar. Auct. 18. φέρ' ἴδω, τί καὶ πράξεις με ὑπὲρ αὐτοῦ σύ. *Demosthenes* passivo utitur inf. XIX. 23. *Heraclides* de Politiis: μέτριος δὲ ἦν ἐν ἄλλοις, τῷ τε μηδένα τέλος πράσσεσθαι, ἀρκεῖσθαι τε τοῖς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων. *Andocides* in Alcibiad. ὃς τὴν Καλλίου γήμας ἀδελφὴν ἐπὶ ι. ταλάντοις —— ἕτερα τοσαῦτα προσεπράξατο —— τοὺς δὲ τύπτων, τοὺς δὲ εἱργνύων, τοὺς δὲ χρήματα πραττόμενος. *Plut.* Aristid. p. 335. B. ὅτε τοὺς φόρους ἔπραττε. *Lucull.* p. 494. B. προσαχθὲν αὐτῷ τὰ χρήματα ταῦτα πρᾶξαι. *Appian.* B. C. p. 645. οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις. *Plut.* Q. Graec. p. 295. D. τοὺς τόκους ἀνεπράττοντο παρὰ τῶν δανειστῶν, ὡς δεδωκότες ἐτύγχανον. *Xenoph.* Exp. Cyr. VII. ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. H. Graec. I. ᾤχετο εἰς Ἑλλήσποντον καὶ Χερσόνησον χρήματα πράξων. *Polyb.* IV. 47. ἐκ τοῦ τέλους πράττειν τοὺς Βυζαντίους τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ Πόντου. 52. Βυζαντίους μὲν μηδένα πράττειν τὸ διαγώγιον τῶν εἰς τὸν πόντον πλεόντων. *Aristophanes* Lysistr. 880. καὶ τόκον πράττοιτε. *Theophrastus* Char. VI. τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι. *Bava Kama* X. non permutant siclos ex arca publicanorum. f. 113. 1. Dixit Samuel, de publicano qui plura exigit quam praescriptum est.

14. οἱ στρατευόμενοι] *Aristoph.* Rhet. II. 22. νεώτατος, καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε. Oecon. II. τῶν στρατευομένων παρῃτεῖτο τὰς σιταρκίας. *Thucyd.* VIII. 65. ὡς οὔτε μισθοφορητέον εἴη ἄλλους, ἢ τοὺς στρατευομένους. *Xenoph.* μισθοῦ στρατεύοντας. *Plut.* probl. Ro. p. 273. E. τοῖς μὴ στρατευομένοις μὲν, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἄλλως ἀναστρεφομένοις. Camill. p. 129. D. ὑπὸ Δικτάτωρι Ποστουμίῳ Τουβέρτῳ στρατευόμενος. *Herodian.* VIII. 7. 20. σὺν τοῖς ὑπὸ Βαλβίνῳ στρατευομένοις. 2. *Tim.* II. 4. *Marc.* VI. 21.

διασείσητε] *Suidas.* σεῖσαι, τὸ συκοφαντῆσαι. Ἀριστοφάνης Δαιταλεῦσιν· ἔσειον, ᾔτουν χρήματ', ἠπείλουν, ἐσυκοφάντουν πάλιν. *Antiphon* O. XVI. περὶ τοῦ χορευτοῦ. Φιλοκράτης γὰρ οὑτοσὶ ἑτέρους τῶν ὑπευθύνων ἔσειε καὶ ἐσυκοφάντει. *Polybius* Exc. de Virtut. & Vit. p. 1390. καὶ τῶν μὲν τοὺς υἱεῖς, τῶν δὲ τοὺς ἄνδρας ἀνακαλούμενος ἐπὶ προφάσεσιν ἀλόγοις διέσειεν, καὶ πολλὴν ἀσέλγειαν ἐναπεδείκνυτο καὶ παρανομίαν. Leg. 89. ἐξέβαλον τὸ διαβούλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας, ὡς οὐκ οὔσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ βουλεύεσθαι. *Hesychius* σείεις, ἐξαπατᾷς, ἀττικοὶ —— σεῖσαι, συκοφαντῆσαι, ἀπὸ τῶν τὰ ἀκρόδρυα σειόντων. *Job.* IV. 14. Versio. *Vulg.* neminem concutite. Concussio autem Jureconsultis crimen est, si aliquid terrore potestatis illicite extorquetur & aufertur. D. XLVII. 13. l. 1. & 2. *de concuss.* & *Cod.* IV. 7. l. 3. & 4. de condict. ob turp. causs. 3. *Macc.* VII. 21. *Aristoph.* Pac. 638. τῶν δὲ συμμάχων ἔσειον τοὺς παχεῖς καὶ πλουσίους, αἰτίας ἂν προστιθέντες, ὡς φρονεῖ τὰ Βρασίδου. Eq. 836. πολλὰ χρήματ' ἐργάσει σείων τε καὶ ταράττων. *Schol.* διασείων καὶ ἀπαιτῶν. *Alciphron.* III. 70. σείειν κατὰ ἀγορὰν, καὶ ἀδίκους ἐπινοεῖν πόρους. *Dicaearchus* de statu Graeciae. διατρέχουσι δέ τινες ἐν τῇ πόλει λογογράφοι σείοντες τοὺς παρεπιδημοῦντας καὶ εὐπόρους τῶν ξένων. *Basilic.* l. LX. tit. 24. περὶ διασείσεως. Ἐὰν πλασάμενος τις κέλευσιν ἄρχοντος διασείσῃ τινα, καὶ ἀναδίδωσιν, ὅπερ ἔλαβε, καὶ σωφρονίζεται.

συκοφαντήσητε] Inf. XIX. 8. *Athenaeus* III. p. 74. E. Ἴστρος δ' ἐν τοῖς ἀττικοῖς, οὐδ' ἐξάγεσθαι φησι τῆς ἀττικῆς τὰς ἀπ' αὐτῶν γινομένας ἰσχάδας, ἵνα μόνοι ἀπολαύ-

11 τοῖς· Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως
12 ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, τί ποιή-
13 σομεν; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσε-
14 τε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶ-
πε πρὸς αὐτούς· Μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις
ὑμῶν.

18. 19. + ἵνα σωθῶμεν D. 11. ἀποκριθεὶς δὲ] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 60.
λέγει] ἔλεγεν L. 1. 13. 69. Versio *Vulg.* 12. τελῶναι] + ὁμοίως D.
βαπτισθῆναι] + ὑπ' αὐτοῦ CDK. 4. 6. 10. 11. 12. 42. 46. 47. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 72. 83. Evang. 18. Versio *Syra* posterior cum obelo. εἶπον] εἶπαν CD. τί] + οὖν Evang. 8.
ποιήσομεν] ποιήσωμεν ACDFHL. 16. 17. 36. 38. 69. 73. 90. + ἵνα σωθῶμεν D.
13. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς Colb. — 64. μηδὲν] μηθὲν A. πλέον] — 36. 40. 57. 87. *Theophylact.*
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε] πράσσετε παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσειν D.
14. ἐπηρώτων] ἐπηρώτησαν D. αὐτὸν] — D. αὐτὸν καὶ] + οἱ 74. ex emendatione.
καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν] τί ποιήσωμεν, ἵνα σωθῶμεν. D. τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς C. 69. τί ποιήσομεν καὶ ἡμεῖς 1. Versio *Syr. Arab.* τί ποιήσομεν Evang. 7.
καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς D. καὶ εἶπεν αὐτοῖς C. a prima manu L. 1. + μηδένα ἀδικήσητε 12.
μηδὲ] μηδένα H.

λαύοιεν οἱ κατοικοῦντες. καὶ ἐπεὶ πολλοὶ ἐνεφανίζοντο διακλέπτοντες, οἱ τούτους μηνύοντες τοῖς δικασταῖς ἐκλήθησαν τότε πρῶτον συκοφάνται. *Plut.* de Curiosit. p. 523. A. καὶ γὰρ τὸ τῶν συκοφαντῶν γένος ἐκ τῆς τῶν πολυπραγμόνων φρατρίας καὶ ἑστίας ἐστίν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφάνται ζητοῦσιν, εἴ τις ἢ βεβούλευται κακὸν, ἢ πεποίηκεν —— καὶ τῷ συκοφάντῃ ὄνομα γεγονέναι· κεκωλυμένου γὰρ ἐκφέρειν τὰ σῦκα, μηνύοντες καὶ ἐμφαίνοντες τοὺς ἐξάγοντας ἐκλήθησαν συκοφάνται. *Pollux* VIII. 30. τῶν δὲ ἐκ δικαστηρίου ὀνομάτων καὶ τὸ συκοφαντεῖν —— ἐπηρεάζειν, καταψεύδεσθαι. 47. φάσις δὲ ἦν, τὸ φαίνειν τοὺς περὶ τὰ μέταλλα ἀδικοῦντας, ἢ περὶ τὸ ἐμπόριον κακουργοῦντας, ἢ περὶ τὰ τέλη ἢ τῶν δημοσίων τι νενοσφισμένους, ἢ συκοφαντοῦντας, ἢ περὶ τοὺς ὀρφανοὺς ἐξαμαρτήσαντας. *Hesychius.* συκοφάντης, ψευδοκατήγορος. Συκοφαντία, καταλαλιά. *Diog. L.* Diogenes VI. 51. ἐρωτηθεὶς, τί τῶν θηρίων κάκιστα δάκνει; ἔφη, τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δὲ ἡμέρων κόλαξ. *Glossae.* vitilitigatores, συκοφάνται. vitilitigo, συκοφαντέω. *Athen.* VI. p. 228. A. ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν ψευδῆ. *Xenoph.* Hell. II. ἀδικώτερα τῶν συκοφαντῶν ποιεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, παρ' ὧν χρήματα λαμβάνοιεν, ζῆν εἴων. *Demosth.* Mid. ὁ συκοφάντης ἐκεῖνος. Pro Cor. πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον, καὶ φιλαίτιον. —— τί οὖν συκοφαντεῖς; τί λόγους πλάττεις; & συκοφαντοῦντες καὶ διαβάλλοντες. *Dionys. Hal.* de Thucyd. 2. εἴ τι τῶν ὑπὸ Θουκυδίδου γραφέντων συκοφαντεῖν ἐπιβαλοίμεθα. *Plut.* Alex. p. 664. F. παραιτησόμεθα τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐὰν μὴ πάντα μηδὲ καθ' ἕκαστον ἐξειργασμένως τι τῶν περιβοήτων ἀπαγγέλλωμεν, ἀλλ' ἐπιτέμνοντες τὰ πλεῖστα, μὴ συκοφαντεῖν. *Heraclid.* πολλὴ δὲ καθ' ὅμηρον τραγῳδία σκηνοβατεῖται παρὰ τοῖς ἀγνωμόνως αὐτὸν ἐθέλουσι συκοφαντεῖν. & τὴν διηνεκῆ καὶ χαλεπῶς θρυλλουμένην ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν κατηγορίαν. *Plautus* Asin. I. 1. 54. Nauclerico ipſe ornatu, per fallaciam, Quam amabam abduxit ab lenone mulierem, Neque puduit eum id aetatis Sycophantias ſtruere. III. 2. 2. noſtris ſycophantiis, dolis, aſtutiisque. Bacch. IV. 4. 88. Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat. 7. 8. & te dixiſti id aurum ablaturum tamen per Sycophantias. *Dio* LVIII. τῶν γάρ τοι συκοφαντεῖν ἐθελόντων ἔργον ἐστὶ λοιδορίας τε τινὸς προκατάρχεσθαι, καὶ ἀπόρρητόν τι ἐκφαίνειν, ἵνα ἀκούσας ἕτερος αὐτὸς καὶ ὅμοιόν τι εἰπὼν αἰτιαθῇ. *Etymol.* συκοφαντία ἡ ψευδὴς κατηγορία, καὶ συκοφαντεῖν τὸ ψευδῶς κατηγορεῖν —— συνέβη δὲ τοὺς ὁπωσοῦν κατηγοροῦντάς τινος φιλαπεχθημόνως, οὕτω προσαγορεύεσθαι —— συκοφάνται οἱ ἐπηρεάζοντες.

ἀρκεῖσθε] *Arrian. Epict.* III. 12. οὐκ ἔστι τούτοις ἀρκεῖσθαι τὸν ταῖς ἀληθείαις κυνικὸν l. 1. ἀρκοῦ οὖν αὐτοῖς. *Plut.* ἀρκεσθεὶς τούτοις. *Hebr.* XIII. 5.

ὀψωνίοις] *Phrynich.* p. 184. ὃς εἰς τοῦτο προθυμίας καὶ θαύματος ἥκει Μενάνδρου, ὥστε καὶ Δημοσθένους ἀμείνονα ἐγχειρῶν ἀποφαίνειν τὸν λέγοντα —— ὀψωνιασμὸς καὶ ὀψώνιον —— καὶ ἄλλα κίβδηλα ἀναρίθμητα ἀμαθῆ. *Polybius* VI. 17. ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολοὺς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμήν· σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν, ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη μάλιστά πως· οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. Τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ, τοῖς δὲ ῥωμαίοις τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἄν τινος ὅπλου προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται. & οἱ δὲ στρατιῶται τῶν ὀψωνίων παρελκομένων καὶ καθυστερούντων, παραπλήσιον ἐποίουν ἐπὶ τὰς βοηθείας. *Dositheus* III. ἐὰν καλὸς στρατιώτης ἔσῃ, τρίτῳ ὀψωνίῳ δυνήσῃ εἰς τὸ πραιτώριον μεταβῆναι. *Dionyſ. Hal.* VIII. 68. ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀργύριόν τε ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν μηνῶν δεδόσθαι, καὶ διὰ μηνὸς τροφὰς ἀποφέρειν. 73. τὸ δὲ προϊὸν ἐκ τῶν μισθώσεων ἀργύριον εἰς τοὺς ὀψωνιασμοὺς τῶν στρατευομένων ἀναλοῦσθαι. IX. 17. σῖτόν τε ὡμολόγησαν τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ δίμηνον παρέξειν, καὶ χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἓξ μηνῶν. 36. τοῦ δὲ Μαλίου κελεύσαντος αὐτοῖς ἀργύριόν τε εἰς ὀψωνιασμὸν ἐνιαυτοῦ τῇ στρατιᾷ καὶ διμήνου τροφὰς ἀποφέρειν —— διὰ ταχέων τότε ὀψώνιον τῇ στρατιᾷ, καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ σίτου συγχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Μαλίου κατενεγκόντες ἀργύριον. IV. 19. ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ὀψωνιαζομένους χρημάτων. V. 28. ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως. ἐκάθητο δ' ἐπὶ τοῦ βήματος διαριθμῶν τοὺς στρατιώτας, καὶ διαγράφων αὐτοῖς τοὺς ὀψωνιασμούς. *Pollux* VI. 38. εἰς ὀψώνιον ᾔτησε τριώβολον. παμπόνηρος γὰρ Μενάνδρου ὁ ὀψωνιασμός. *Mechilta* f. 27. 2. Rex mundanus ſtat in bello, ſed non poteſt alere totum exercitum, neque ſufficienter porrigere poteſt opſonia. *Gloſſ.* ὀψώνιον auctoramentum. *Joſ.* A. XII. 2. 3. ὑπὲρ ἑκάστου σώματος λαμβάνοντες δραχμὰς ρκ, οἱ μὲν στρατιῶται μετὰ καὶ τῶν ὀψωνίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. 1. *Macc.* III. 28. XIV. 32. 3. *Esdr.* IV. 56. *Ro.* VI. 23. 1. *Cor.* IX. 7. 2. *Cor.* XI. 8. *Sanhedrin* II. 4. Rex aurum argentumque ne congerat ſibi, ultra quam ut ſolvat ὀψώνια. & f. 18. 4. propter ὀψώνια. Scholiaſtes vertit mercedem exercitus. *Schir* f. 5. 3. rex diſtribuit ὀψώνια legionibus. *Vopiſcus* Aurelian. 7. Si vis tribunus eſſe, imo ſi vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo con-

ὑμῶν. Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐ- 15
τῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, Ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι 16
λέγων· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκα-
νὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ,
καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ· καὶ συνά- 17
ξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Πολλὰ 18
μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης, ἐλεγ- 19
χό-

15. τοῦ posterius] — D 1. 69. 74. 90. μήποτε] μήτι Colb. εἴη] εἴ L a prima manu 69.
16. ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων] ἐπιγνοὺς τὰ διανοήματα αὐτῶν εἶπεν D. ὁ prius] — 69.
ὁ Ἰωάννης ἅπασι] πᾶσιν ὁ Ἰωάννης E Verf. *Copt.* ἅπασι] πᾶσι 57. αὐτοῖς Verfio *Syr.* μὲν] — D. + ἐν 69.
ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι D 1. 69. Verfio *Copt.* + εἰς μετάνοιαν CD.
ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου] ὁ δὲ ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστιν D.
μου] + ὀπίσω μου L 90. 106. Evang. 7. Codices Verfionis *Syr.* *Eufebius* D. IX. 5.
ἱκανὸς] + κύψας M. 13. 69.
τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ]. τοῦ ὑποδήματος D.
ἁγίῳ] — 63. 64.
17. τῇ] — Editio *Erafmi* 2. 3. 4. 5.
διακαθαριεῖ] καθαριεῖ 89.
συνάξει τὸν σῖτον] τὸν μὲν σῖτον συνάξει D.
τὸν] + μὲν DEG. 2. 13. 69. Colb.
τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ] ἀποθήκην D. 13. 69. Verfio *Copt.*
18.] — Colb.
μὲν οὖν] δὲ 63. Verfio *Syr.*
ἕτερα] ἄλλα 46. 69. 71. Evang. 7.
παρακαλῶν] παραινῶν D. λέγων 40.
τὸν λαὸν] τῷ λαῷ 2. 35. 54. 56. 58. 61. 86. Evang. 2. 13. Editio *Erafmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*.
19. ὑπ' αὐτοῦ] ὑπὸ Ἰωάννου F. Verfio *Syr.* *Copt.*
φιλίππου] — DEFGHLM 2. 3. 5. 7. 8. 9. 13. 17. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 51. 56. 57. 58. 62. 64. 66. 69. 71. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 14. 18. 19. Editio *Erafmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*. Verfio *Vulg.* *Goth.* *Armen.* *Lucifer* V. *Theophylactus*, *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1378. Recte; alias putaret lector, de eodem Philippo fermonem effe, cujus comm. 1. facta fuerat mentio.
φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ] τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ φιλίππου Editio *Complut.* *Plant.*
ἐποίησε] ἐποίει Editio *Erafmi*. *Aldi*, *Colinaei*.
ὁ Ἡρώδης] — Verfio *Syr.*
20. καὶ κατέκλεισε] ἐνέκλεισε D.
ἐν τῇ] ἐν D. 72. *Eufeb.* H. E. εἰς τὴν Colb.
21. δὲ] — 69.
ἐν τῷ] μετὰ τὸ Evang. 18.

contingat, uvam nullus auferat, fegetem nemo deterat, oleum, fal, lignum nemo exigat: annona fua contentus fit. De praeda hoftis, non de lacrymis provincialium habeat. *Jof.* Vit. 47. συνεβούλευον πρὸς μηδένα μήτε πολεμεῖν, μήτε ἁρπαγῇ λαμβάνειν τὰς χώρας, ἀλλὰ σκηνοῦν κατὰ τὸ πεδίον, ἀρκουμένους τοῖς ἑαυτῶν ἐφοδίοις. *Plut.* δεόμενος χρημάτων εἰς ὀψώνια τοῖς ναύταις. *Horatius* V. Carm. XVIII. 36. quae finis? aut quod me manet ftipendium?

Caeterum neque Joannes hoc loco difcipulis fuis militia interdixit, neque Chriftus usquam pro patria pugnare vetuit. Hinc legimus primi etiam & fecundi feculi Chriftianos Imperatori militaffe. *Tertullian.* Apologet. Navigamus & nos vobifcum, militamus, & rufticamur, & mercamur. *Dionyf.* Alex. de temporibus Valeriani ap. *Eufeb.* H. E. VII. 11. πλὴν ἴστε ὅτι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ κόραι καὶ πρεσβύτιδες, καὶ στρατιῶται καὶ ἰδιῶται, καὶ πᾶν γένος καὶ πᾶσα ἡλικία —— τοὺς στεφάνους ἀπειλήφασι. & 15. ἐν καισαρείᾳ τῆς παλαιστίνης Μαρῖνος τῶν ἐκ στρατείας ἀξιώματι τετιμημένων —— διὰ τὴν χριστοῦ μαρτυρίαν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται τοιᾶσδε ἕνεκεν αἰτίας. τιμή τίς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι τόπου σχολάζοντος. ἐπὶ τοῦτο προκοπῆς τὸν Μαρῖνον ἡ τοῦ βαθμοῦ τάξις ἐκάλει.

18. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα] *Juftin.* I. 2. 8. Multa & alia praeclara hujus reginae fuere. *Herodot.* I. 184. τῆς μὲν Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες. 192. τὴν δὲ δύναμιν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω, ὅση τις ἐστιν, ἐν δὲ δὴ καὶ τόδε. II. 45. λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀπερισκέπτως οἱ ἕλληνες. 79. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωϋμάζειν. III. 38. πόλλοισι τὸ καὶ ἄλλοις τεκμηρίοισι πάρεστι σταθμώσασθαι. VII. 142. γνῶμαι πολλαὶ καὶ ἄλλαι ἐγίνοντο. *Dionyf. Hal.* A. I. 33. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τεμένη καὶ βωμοὺς —— καθωσιώσαν. II. 44. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δ' ὅτι κ. τ. λ. VI. 73. ἡμᾶς —— πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ κωλύοντα ἐστὶν —— τρία δὲ τὰ μέγιστα. XI: 2. πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἕνεκα, μάλιστα δὲ ὅτι κ. τ. λ. 27. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ ὅτι. 63. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πράγματα —— πάντων δὲ ἀναγκαιότατον. de Ifocrate 9. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις διεξελθών. de *Thucyd.* 16. πολλὰ καὶ ἄλλα τις ἂν εὕροι. *Appian.* de B. C. V. p. 1082. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῖς ἀπορουμένοις αὐτῶν ἐδωρεῖτο δανειζόμενος ἐκ τῶν ἱερῶν ὁ καῖσαρ. *Ælian.* V. H. XIV. 37. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δύναται τις καταγνῶναι, ἔχοντα ταύτῃ, ἐν δὲ τοῖς καὶ ἐκεῖνο. III. 18. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα ἀλλήλοις διελέχθησαν. *Plato* Parmenid. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μέγιστον δὲ τόδε. Euthydem. p. 210. F. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα οἱ λόγοι ὑμῶν καλὰ ἔχουσιν —— ἐν δὲ τοῖς καὶ τοῦτο μεγαλοπρεπέστερον. Gorgia ταύτης μοι δοκεῖ τῆς ἐπιτηδεύσεως πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μόρια εἶναι, ἓν δὲ καὶ ἡ ὀψοποιητικὴ. de Rep. IX. πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας, μάλιστα δὲ τὰς περὶ τὰς ὀδμὰς ἡδονάς. & X. p. 748. A. καὶ μὴν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα περὶ αὐτῆς ἐννοῶ, οὐχ ἥκιστα δὲ. *Hermogenes* de form. Orat. II. 11. de Thucydide. καὶ τόνγε διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν ἀντιφῶντα πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, τούτοις δὲ οἶμαι καὶ μᾶλλον παρελήλυθε. *Diodor.* S. . . . . πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα παράνομα ἐποίησεν. *Plotin.* Ennead. II. 9. 10. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα, μᾶλλον δὲ πάντα ἂν τις ἐξετάζων. *Theophraft.* H. Plant. IX. 16. χρήσιμον δὲ πρὸς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ. *Æfchines* in Timarch. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα καταγέλαστα πέπρακται Τιμάρχῳ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ἓν δὲ —— πολλάκις ἐνεθυμήθην τὴν εὐτυχίαν τῆς ὑμετέρας πόλεως κατὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ ταῦτα. *Dio Chryf.* II. p. 32. D. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν παρ' ὁμήρῳ παιδεύματα —— μάλιστα δὲ. & XXII. p. 274. B. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εὕροι τις ἂν —— κοινὰ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ῥήτορσιν. *Jamblich.* H. Pyth. 30. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ὁσίας ἐχόμενα ἔργα διεπράξατο —— οὐ χεῖρον δὲ ἑνὸς μνημονεῦσαι. *Sextus Empir.* Hypoth. I. 14. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐνῆν
καθ'

χόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς — Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ
20 περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, Προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατ-
21 έκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν,
22 καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, Καὶ καταβῆναι τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει, ὡσεὶ περιστερὰν, ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γε-
23 νέσθαι, λέγουσαν· Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰη-
σοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος, ὢν (ὡς ἐνομίζετο) υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἡλὶ,
Τοῦ

βαπτισθῆναι] + ὑπ' αὐτοῦ 27. ἀνεῳχθῆναι] ἀνοιχθῆναι D.
22. σωματικῷ εἴδει] σωματικῶς ἐν εἴδει 36. 40. ὡσεὶ] ὡς DL. 33. *Origenes* in Jo. I. 29.
ἐπ'] εἰς D. ἐξ] ἐκ τοῦ D.
οὐρανοῦ] οὐρανῶν 12. 69. γενέσθαι] + πρὸς αὐτὸν 12. 13. 69.
λέγουσαν] — DL Versio *Vulg. Copt.* σὺ εἶ ὁ υἱός μου] υἱός μου εἶ σὺ D.
ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα] ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε D. *Lactantius* IV. 15. quidam Codices teste *Augustino* de C. E. 11. 14. ηὐδόκησα] εὐδόκησα F 1. 3. 72. 74. Ev. 2. Editio *Complut.*
23. καὶ αὐτὸς ἦν] ἦν δὲ D. ἦν] ὢν 69. ὁ] — DL.
ὁ Ἰησοῦς] — 10. 40. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1101. ὡσεὶ] — D. Codex teste *Erasmo.*
ὡσεὶ ἐτῶν λ. ἀρχόμενος] ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν λ. L. 1. Versio *Copt.* *Origenes* in Ezech. I. 1. ἦν ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν λ. 13. 69. ἀρχόμενος ὢν] — Versio *Syr.* ὢν] — 69.
ὢν ὡς ἐνομίζετο] ὡς ἐνομίζετο εἶναι D. Versio *Syra* posterior in margine.
ὢν ὡς ἐνομίζετο υἱὸς] ὢν υἱὸς ὡς ἐνομίζετο L. 1. + τοῦ. H. 1.
ὡς] — 38. a prima manu. 73. ὃς *Pricaeus.* Ἰωσὴφ] + τοῦ Ἰακὼβ 71. 86. Versio *Armen.*
Ἡλὶ] Ἡλεὶ AEM 1. 9. 10. 28. 45. 47. 49. 54. 55. 57. 61. 62. 66. 68. 69. 70. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.* + τοῦ Ἰακὼβ E. ναεί 2.

Caeterum magna hic est perturbatio in Codicibus; quidam uno versu unum nomen exhibent ut D. & Latini multi; alii duo nomina ut AEL 36. alii tria, ut 40. neque vero pater & filius, aut pater filius & nepos in eodem versu exhibentur, sed saepe in tribus versibus distinctis, quibus ad dextram quartus quintus & sextus adjunguntur. Quod *Bezam* in errorem induxit, in Annot. Edit. 1. 2. sequente perperam Editione *Wechelii, Curcellaei, Oxoniensi,* & *Mastrichti,* licet Beza ipse errorem dudum agnovisset atque deposuisset. Codex vero D. pro serie, quam Lucas edidit a Jesu ad Davidem, huc transtulit eam, quae apud Matthaeum reperitur, insertis tamen quibusdam Regibus.

καθ' ἑκάστην τῶν προειρημένων ἀντιθέσεων λαμβάνειν παραδείγματα, ὡς ἐν συντόμῳ δὲ λόγῳ ταῦτα ἀρκέσει. a. Grammat. I. 5. 97. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δίκαιον ἐστι μετὰ σπουδῆς ἐξετάζειν τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν, μάλιστα δὲ ἁπάντων. a. Phys. II. 238. πολλῶν καὶ ἄλλων λέγεσθαι δυναμένων, ἐκεῖνο πρὸς τὸ παρὸν ἀπαρκέσει. *Jos.* A. III. 15. 13. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως ἦν. *Jo.* XX. 30. *Arrian.* Exped. Alex. VI. 11. 5. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἀναγέγραπται τοῖς συγγραφεῦσι ὑπὲρ τοῦ παθήματος. *Xenophon* H. G. V. πολλὰ μὲν οὖν ἄν τις ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικὰ —— νῦν γε μὴν λέξω τὰ προκείμενα. p. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα γενναῖα ἐποίησεν.

εὐηγγελίζετο] *Thomas.* εὐαγγελίζομαι οἱ πάντες δοτικῇ, ἅπαξ δὲ που καὶ αἰτιατικῇ συντασσόμενον εὕρηται, ὡς παρὰ χαρικλείᾳ, καὶ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ· σὺ δὲ δοτικῇ ἀεὶ σύντασσε. *Phrynichus* p. 112. εὐαγγελίζομαι σε. καὶ περὶ ταύτης τῆς συντάξεως διασκεπτόμενος ἐπὶ συχνὸν δή τινα χρόνον, εἴτε αἰτιατικῇ συντακτέον αὐτὸ πτώσει, εἴτε δοτικῇ, εὑρίσκω κατὰ δοτικὴν ἡρμοσμένον, ἀριστοφάνους μεν οὕτω λέγοντος ἐν τοῖς ἱππεῦσιν· εὐαγγελίσασθαι πρῶτος ὑμῖν βούλομαι. Φρυνίχου δὲ τοῦ κωμῳδοῦ ἐν τοῖς Σατύροις οὕτως· ὅτι πρὶν ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς βουλὴν, ἔδει καὶ ταῦτ' ἀπαγγείλαντα πάλιν πρὸς τὸν θεὸν ἥκειν. ἐγὼ δὲ ἀπέδραν ἐκεῖνον δευριανὸν δεῖ, καὶ οὕτω λέγουσιν, εὐαγγελίζομαι, ἢ εὐαγγελῶ· οὐ ὁ πλάτων τὸ δεύτερον πρόσωπον λέγει εὐαγγελεῖς.

20. *Lucian.* de Calumn. 17. ἐβουλήθη προσθεῖναι καὶ τοῦτο τῇ λοιπῇ μεγαλουργίᾳ. 1. *Sam.* XII. 19.

κατέκλεισε] *Plut.* Public. p. 99. C. κατακλείσας εἰς τὸ οἴκημα. *Herodian.* V. 8. 12. κατακλείσαντες τε αὐτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ.

23. ὡσεὶ] *Schir R.* IV. 4. R. Juda nomine Hiskiae dixit: omnis locus, in quo dicitur quasi X, quasi XX, quasi XXX, quasi LX. aut deficit aut abundat. S. D. Jos. IV. 13. & 1. Chron. V. 18. & Ruth R. I. 4.

ἐτῶν λ.] Ætas legitima Levitarum *Num.* IV. 3. 47. 1. *Chron.* XXIII. 2. 3. Josephi *Gen.* XLI. 46. Davidis 2. *Sam.* V. 4. *Xenoph.* Memorab. I. ὅσου περ εἶπε χρόνου βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὔπω φρονίμοις οὖσι, μηδὲ σὺ διαλέγου νεώτερον τριάκοντα ἐτῶν. *Hippocr.* de morb. Edipem. V. 9. ἀπελλαῖος Λαρισσαῖος εἶχε μὲν ἡλικίην, ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα. Ad hanc aetatem referri possunt etiam qui sunt inter XXX. & XXXV. *Jo.* VI. 19. quod etiam Chronologia mortis Herodis requirit. *Horat.* Epist. I. 20. 26. Forte meum si quis te percontabitur aevum, me quater undenos sciat implevisse decembres, Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno. *Dionys.* Hal. H. IV. 6. Ἕτερος μὲν οὖν τις ὑπέθετο καὶ τριακοστὸν ἔχοντα τοὔλαττον ἔτος —— ἀπὸ ταύτης γὰρ οἱ νόμοι καλοῦσι τῆς ἡλικίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοὺς ἄρχειν τε καὶ πράττειν βουλομένους τὰ κοινά.

ἐνομίζετο] *Plut.* Demetr. p. 889. D. ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντάπασι πατρὸς τελευτήσαντος, εἶτα τῆς μητρὸς εὐθὺς τῷ ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱὸν ἐκείνου νομισθῆναι. *Appian.* Mithridat. p. 359. καὶ τὸ ἱερὸν ἐσυλήθη τὸ Σαμοθρακικὸν χιλίων ταλάντων κόσμον, ὡς ἐνομίζετο. *Pausanias* Arcad. 20. Ἔτρεφεν ὁ Λεύκιππος κόμην τῷ Ἀλφειῷ —— καὶ ἐσθῆτα ἐνδὺς γυναικείαν ἀφῖκτο ὡς τὴν Δάφνην, ἐλθὼν δὲ οἰνομάου τε ἔλεγεν εἶναι θυγατὴρ, καὶ ὡς συνθηρᾶν ἐθέλοι τῇ Δάφνῃ, ἅτε εἶναι παρθένος νομιζόμενος. *Dionys.* Hal. A. I. 80. νομισθεὶς γὰρ πατὴρ Faustulus Romuli. 84. ἐπεὶ δὴ ἀφίκοντο πρὸς τοὺς νομιζομένους γονεῖς. *Appian.* B. Punic. p. 112. ἔστελλον δὲ καὶ εἰς Μακεδονίαν ἄλλους πρὸς τὸν νομιζόμενον υἱὸν εἶναι περσέως. *Heliodor.* III. 8. οὐδὲ γὰρ ᾤκει σὺν τῷ νομιζομένῳ πατρί. IV. 11. ὁ δὲ νομιζόμενος σοι πατὴρ —— ὅτι μὴ ἐστι μοι πατὴρ, ἀλλὰ νομίζεται χαρικλῆς. *Herodot.* IV. 180. τῷ ἂν οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

Multi interpretes, ut Lucam & Matthaeum concilient, existimant hic recenseri genus Mariae, cujus Eli pater fuerit, & articulum τοῦ interpretantur vel generum, si ad Josephum referatur, vel nepotem, si ad Jesum. At non erat ratio, ut in eadem serie genealogica, ubi septuagies quinquies

filium

Τῦ Ματθὰτ, τῦ Λευὶ, τῦ Μελχὶ, τῦ Ἰαννὰ, τῦ Ἰωσὴφ, 24
Τῦ Ματταθίυ, τῦ Ἀμὼς, τῦ Ναὺμ, τῦ Ἐσλὶ, τῦ Ναγγαὶ, 25
Τῦ Μαὰθ, τῦ Ματταθίυ, τῦ Σεμεῒ, τῦ Ἰωσὴφ, τῦ Ἰῦδα, 26
Τῦ Ἰωαννᾶ, τῦ Ῥησὰ, τῦ Ζοροβάβελ, τῦ Σαλαθιὴλ, τῦ Νηρὶ, 27
Τῦ Μελχὶ, τῦ Ἀδδὶ, τῦ Κωσὰμ, τῦ Ἐλμωδὰμ, τῦ Ἤρ, 28
Τῦ Ἰωσῆ, τῦ Ἐλιέζερ, τῦ Ἰωρεὶμ, τῦ Ματθὰτ, τῦ Λευὶ, 29
Τῦ Συμεὼν, τῦ Ἰῦδα, τῦ Ἰωσὴφ, τῦ Ἰωνὰν, τῦ Ἐλιακεὶμ, 30
Τῦ Μελεᾶ, τῦ Μαϊνὰν, τῦ Ματταθὰ, τῦ Ναθὰν, τῦ Δαβὶδ, 31

Τῦ

24. τοῦ Ματθὰτ] — Damascenus l. c.
τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευὶ] — Africanus, Eusebius H. E. I. 7. citante Barsalibi ap. Assemann. Bibl. Orient. T. II. p. 162. Nazianz. de Geneal. Irenaeus III. 22. Lucas genealogiam, quae est a generatione Domini nostri usque ad Adam LXXII. generationes habere ostendit. probante H. Grotio, J. Millio prol. 817. contra Jacobus Sarugensis ap. Assemann. ibid. in Codicibus Syr. a Christo ad Nathanem sunt XLII.
Ματθὰτ] Ματθὰν KLM. 1. 10. 11. 13. 15. 27. Colb. 35. 48. 50. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 67. 69. 71. 73. 78. 80. 83. 86. 92. 93. Evang. 4. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 18. 19. Versio Syra posterior. Basilius c. Eunom. 1. Nazianz. Epiphanius H. 51. 69. Theophylactus. μαθὰν Edit. Erasmi 1. Aldi. Μαθὰτ Edit. Erasmi 2 3. 4. 5. Colinaei. Ματθὰ 14. 45. Evang. 7. 13. 16. Ματκαθατ. 16.
Ματθὰτ, τῦ Λευὶ, τῦ Μελχὶ, τῦ Ἰαννὰ] Μελχὶ, τῦ Ματθὰτ, τῦ Ἰαννὰ, τῦ Λευὶ 40. Bodlej. unus.
Λευὶ τῦ Μελχὶ] Μελχὶ τῦ Λευὶ Damascenus de F. O. IV. 14.
Ἰαννὰ] Ἰανναὶ L Nazianzenus. Ἰωνᾶ 86. Evang. 12. Ἰωανναί 1. ἰννὰ 2. Ἰαννί 69. Ἰωαννὰ 12. 16. Evang. 4. 9. 10. Ἰωσὴφ] Ἰωσῆ 29. + τῦ Ἰακὼβ Evang. 14.
25. Ματταθίυ] Ματθαίυ G. 2. Ματθίυ 34. a prima manu. 54. 71. 86. Evang. 7. 10. 13. 14. 15. 17. Theophylactus. & comm. 26. Ματατθίυ Editio Erasmi, Colinaei. Ματαθίυ 87. Edit. Bogardi.
a Ματταθίυ ad Ματταθίυ] — 57. ἀμὼς] ἀμὺς Editio Erasmi 1. Aldi.
ἐσλὶ] ἐσλὶμ L. 68. 71. 86. Evang. 4. 12. 18. 19. Versio Copt. Goth. Nazianzenus. ἐσαὶ 69. ἐλσὶ 34. 39. Evang. 10. Theophylactus. ναγγαὶ] ἀγγαὶ F. 16. 17. 45. 59. 64. 66. 70. 71. 86. Ev. 4. Ναγαὶ A. 91.
26. Μαὰθ] Μαὰτ 69.
Ματταθίου] Ματθίυ H. 69. Ματθία 63. 67. Ματθαδίυ Evang. 4. Ματθαθίυ 64. Ματαθίυ 87. Edit. Erasmi, Aldi, Bogardi. Σεμεῒ] Σεμεεὶν L. Versio Copt. Goth.
Ἰωσὴφ] ἰωσὴχ L. 1. 5. 38. 57. 69. 86. 106. Evang. 2. 4. 9. 14. 18. 19. Editio Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Versio Copt. Armen. Nazianzenus. Ἰωσῆ 27. Ἰούδα] Ἰῶδα L. 69. 106. Evang. 9. 14. Ἰωαδά 1.
27. Ἰωαννὰ] Ἰωανᾶν AEG. 2. 27. 34. 36. 37. 47. 52. 65. 66. 76. Evang. 2. 13. 18. Editio Complut. ἰωαννὰν L 1. 16. 28. 29. 35. 42. 44. 51. 54. 59. 62. 68. 69. 74. 76. 83. 87. 89. 90. 93. 106. Evang. 4. 12. 17. 19. Versio Copt. ἰωνὰν 3. 9. 14. 27. 38. 39. 60. 73. 80. 86. Evang. 17. ἰωννᾶ 17. ιεννά 40. Ἰωανὰ 91. Edit. Ald. Ἰανὰν H.
ῥησὰ] Ρησία Edit. Erasmi, Aldi, Bogardi, Colinaei. ῥησσά 69. ῥησαὶ 93.
Ζοροβάβελ] Ζορομβάβελ A. 42. Νηρὶ] Νειρί Editio Erasmi, Colinaei. 28. ἀδδὶ] ἀνδὶ L.
κωσὰμ] κοσὰμ 74. 76. Edit. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. κοσσᾶν 90.
ἐλμωδὰμ] ἐμωδὰμ 72. ἐλμάδαδ Stephani Codex ἐλμωδὰ 69. Evang. 8. ἐσμωδὰμ 38. ἐλμωδαδ 93. Evang. 2. Versio Syr. Armen. ἐλμαδὰμ 33. Versio Copt. Edit. Erasmi, Colinaei. ἐλμωδὰν 39. 60. 74. 90. ἐλμαδὰν Editio Bogardi. Versio Vulg. ἐρμωδὰμ Versio Goth. ἐλλάδαμ 71.
Ἤρ] ἴρ Evang. 15. 17. εἴρ 76.
29. Ἰωσῆ] Ἰησῦ L 13. 33. 69. Versio Vulg. Copt. Armen. ἰησῶ 1. Edit. Erasmi, Aldi, Colinaei. Bogardi. Ἰωσὴφ Editio Stephani 1. 2. ἐλιέζερ] Ἐλιέσερ Editio Erasmi 1. 2. 3. Colinaei. Ἐλιάζερ 69.
Ἰωρεὶμ] ἰωρκὶμ 1. Ἰωρὲμ 69. Ἰωρὴμ 27. 29. 52. Evang. 18. Edit. Erasmi. Aldi, Colinaei, Bogardi. Ἰωρὰμ Colb. Versio Syr. Armen.
Ματθὰτ] Ματθὰθ A Evang. 4. 19. Μαθὰτ E. Ματθὰ 4. 5. 16. 69. 72. Editio Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Theophylactus. Ματτθ L. Ματθὰν 1. 38. 59. 63. 93. Versio Copt. Nazianzenus. Ματὰθ 71. Ματθαθὰν Versio Goth. a ματθὰτ ad Ματταθὰ] — 69.
30. Συμεὼν] Σιμεὼν Editio Erasmi, Colinaei, Bogardi. Ἰούδα] Ἰωδδαὶ Evang. 10.
Ἰωνὰν] Ἰωνὰ Evang. 4. 10. 12. 18. 19. Versio Vulg. Ἰωνὰμ 1. 10. 35. 47. 55. 56. 58. 61. 62. 66. Editio Erasmi, Aldi, Bogardi, Colinaei. Versio Armen. Syr. prior, & posterior in margine. Ἰωανὰν A. 76. 91. Ἰωαννὰν K. 29. 57. 59. 63. 71. 90. Ev. 8. Nazianzenus. Ἰωαννὰ Versio Goth. Ἰωαννὰν 37. Ἰαννὰν 40. 72. Ἰωρὰμ Ev. 14.
ἐλιακεὶμ] Ἠλιακὴμ Editio Erasmi. Colinaei, Bogardi. ἰωακεὶμ 56. 58.
31. Μελεᾶ] Μαλεᾶ 39. Μελεᾶν Versio Copt. Μελσὰ 17.
τῦ Μαϊνὰν] — A 49. 51. τῦ Μεννὰ L 33. 45. Versio Vulg. Armen. Μαϊνὰν 46. μενὰν 1. 86. Editio Bogardi. Μεννὰν Versio Copt. Μανινὰν 47. Μενὰμ Editio Erasmi, Aldi, Colinaei. Versio Goth.
Ματταθὰ] Μαλαθὰν 1. Μαθαθὰν Edit. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Ματταθία 61. Ματταθὰ 46. 52. 57. 64. Ματτὰθ 17. Μαλθὰ Evang. 15. 17. Μαλθαὶ Evang. 13. Ματταλθὰν 59.

filium denotat, semel ab ista significatione vocis recederent, & vel generum vel nepotem intelligerent. Id si voluisset Lucas, scripsisset apertius ὢν, υἱὸς Μαρίας τῆς Ἡλὶ, τοῦ Ματθὰτ. uti Stephanus: ἀργύννος υἱὸς πισιδίκης, τῆς Λεύκωνος τῦ ἀθάμαντος, τῦ Σισύφυ, τῦ αἰόλυ. Praeterea, ne jam repetam, quod ad Matthaeum observatum est, non solere Judaeos in recensenda genealogia matris rationem habere, cum Josephus, qui Jesum adoptaverat, certissime ex familia Davidis fuisset prognatus, non conveniebat, ut Lucas paterno genere, quod honorificentius erat, praeterito maternum recenseret, Bereschith R. XXX. Ego assurrexi ei, quia ipse de Juda, ego vero de Benjamin: & ipse ex masculis Juda, ego vero ex feminis.

38. Herodot. IV. 157. Θήρας ὁ αὐτεσίωνος, τῦ Τισαμένυ, τῦ Θερσάνδρυ, τῦ Πολυνείκεος. VII. 204. Λεωνίδης ὁ ἀναξανδρίδεω, τῦ Λέοντος, τῦ Ἐρυκρατίδεω, τῦ Ἀναξάν-

32 Τȣ̃ Ἰεσσαὶ, τȣ̃ Ὠβὴδ, τȣ̃ Βοὸζ, τȣ̃ Σαλμὼν, τȣ̃ Ναασσὼν,
33 Τȣ̃ Ἀμιναδὰβ, τȣ̃ Ἀρὰμ, τȣ̃ Ἐσρὼμ, τȣ̃ Φαρὲς, τȣ̃ Ἰȣ́δα,
34 Τȣ̃ Ἰακὼβ, τȣ̃ Ἰσαὰκ, τȣ̃ Ἀβραὰμ, τȣ̃ Θάρα, τȣ̃ Ναχὼρ,
35 Τȣ̃ ~ Σαρȣ̀χ, τȣ̃ Ῥαγαῦ, τȣ̃ Φαλὲκ, τȣ̃ Ἐβὲρ, τȣ̃ Σαλὰ,
36 Τȣ̃ Καϊνὰν, τȣ̃ Ἀρφαξὰδ, τȣ̃ Σὴμ, τȣ̃ Νῶε, τȣ̃ Λάμεχ,
37 Τȣ̃ Μαθȣσάλα, τȣ̃ Ἐνὼχ, τȣ̃ Ἰαρὲδ, τȣ̃ Μαλελεὴλ, τȣ̃ Καϊνὰν,
38 Τȣ̃ Ἐνὼς, τȣ̃ Σὴθ, τȣ̃ Ἀδὰμ, τȣ̃ Θεȣ̃.

Ἰη-

~ Σερȣ̀χ

Ματταθὰθ 71. Δαβὶδ] Δαυεὶδ ADHL 1. Versio *Copt.* 32. Ἰεσσαὶ] ἰεσαί 1.
ὠβὴδ] Ὀβὴδ Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* Ἰωβὴδ AFM 38. a prima manu 40. 46. 52. 67. 69. 71. Evang 15. 17. Versio *Copt. Æthiop.* Ἰωβὴθ M 78.
Βοὸζ] Βοὼς Edit. *Erasmi* 1. 2. *Aldi.* Βοὼζ Edit. *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei.* Βοὸς ADM. 40. 69. 72. a prima manu. Βοες Versio *Copt.*
Σαλμὼν] Σαλμὸν Editio *Erasmi* 1. Σαλὼμ 47. Σαλμὰν 1. Σαλαμὼν 17.
Ναασσὼν] Νααςὼν 72. Ναὰζ 93. 33. τȣ̃ Ἀμιναδὰβ, τȣ̃ Ἀρὰμ, τȣ̃ Ἐσρὼμ, τȣ̃ Φαρὲς] — Ev. 7. 13.
Ἀμιναδὰβ] + τȣ̃ Ἀδεὶμ 16. Ἀμιναδὰμ M. 17. 28. 40. 45. 48. 69. 70. 76. 89. 90. Evang. 4. 15. Variae Lect. *Bogardi.* Versio *Syra* posterior. Ἀμαιναδὰβ 71.
Ἀρὰμ] Ἰωρὰμ 76. Evang. 12. 19. ἀδμὶν 69. + τȣ̃ Ἀλμεὶ, τȣ̃ Ἀρνεί 1. + τȣ̃ Ἀλμεὶ, τȣ̃ Δονεὶ 78. Evang. 12. + τȣ̃ Ἀλβεί, τȣ̃ Δονεί, τȣ̃ Ἰωράμ Evang. 8. Ἀδμεὶν, τȣ̃ Ἀρνὶ L. Ἀδμὴν, τȣ̃ Ἀρηὶ 13. τȣ̃ Ἀδμί, τȣ̃ Ἀρνί Versio *Copt. Armen.* + τȣ̃ Ἀδμί, τȣ̃ Δονί Evang. 19. + τȣ̃ Ἰωρὰμ FK. 3. 9. 10. 16. 17. 27. 28. 29. 34. 35. 37. 38. ex emend. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 61. a prima manu. 62. 66. 67. 70. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. ex emendatione 4. 10. 18. Editio *Colinaei,* Versio *Syra* posterior. *Æthiop. Chronicon. Alex. Theophylactus.* τȣ̃ Ἰωαρὰμ 36. Evang. 1. 5. 9. 15. + τȣ̃ Ἀρὴν 69. *Nazianzenus* in Pentecosteni. κύριον Ἰησȣ̃ν χριςὸν ἀπὸ τȣ̃ Ἀδὰμ ἑβδομηκοςὸν ἕβδομον ἀριθμȣ́μενον κατὰ τὴν τοῦ Λȣκᾶ γενεαλογίαν. *Basilius* in Hexaëm. II. & Nyssenus. O. II. in Gen. I. 26. O. καὶ ζ. γενεᾶ ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ χριςὸς ἐφάνη. *Scholion* Cod. 34. & 37. ἰςέον, ὅτι τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων οζ. ὀνομάτων ἀριθμὸν περιέχȣσιν ἀπὸ τοῦ κυρίȣ καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ. Ταύτης γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ γενεαλογίας τύπος ἐςὶν ἡ ἐν αἰγύπτῳ κάθοδος τοῦ Ἰακὼβ μετὰ οε. ψυχῶν, οἱ γὰρ δύο ἐξαίρετοι ἄνευ σπέρματος, ὁ μὲν κύριος ἐκ τῆς θεοτόκȣ καὶ παρθένȣ, ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐκ τῆς παρθένου γῆς. & *Schol.* 36. 38. 40. observat, ubi Matthaeus XIV. generationes habet, Lucam recensere XV. ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως τοῦ Δαυὶδ γενέαι ιδ, ἐνταῦθα δὲ ιε. ἐπεὶ παρελέλειπται Ἰωρὰμ, γέγραπται δὲ ὅτι Ἐσρὰμ ἐγέννησε τὸν Ἀρὰμ. Cum vero Joram iste nec in libro Ruth. IV. 18. nec in 1. Chron. II. 10. reperiatur, male hic a quibusdam insertus est: ex perperam intellecta Patrum observatione, qui ipsum Deum in serie Genealogica etiam numerarunt; quod ex *Augustino* patet Q. in Genes. 121. Ab Abraham usque ad Joseph LV. in Exod. 108. LXXVII. quot generationes reperiuntur. cum Lucas a baptismo Domini enumerans sursum versus ascendit, & pervenit per Adam usque ad Deum. Q. Evangel. II. 6. de Consens. Evang. II. 4. c. Faustum III. 4. de Diversis 63. de verbis Domini 15. Q. 5. Lucas a Domino usque ad David XLIII. generationes enumerat. Auctor *Oper, Imperf* in Matth. H. I. qua ratione apud Lucam LXXVII. generationes ponuntur, in proprio exponemus loco. *Assemann.* T. II. 162. Barsalibi: in Codicibus Syriacis Lucae ad Abrahamo ad Josephum; sunt LVI. personae. Jacobus Sarugensis LVII. addito Christo insuper illud sciendum, tantum LV. enumerari — suspicio est, amanuensis errore unum nomen praetermissum.
ἐσρὼμ] ἐζρὼμ E. ἐζρὼν Versio *Goth.* ἐσρὼν Versio *Vulg. Syr.* Ἀσρὼμ D.
τοῦ Φαρὲς] — D. 34. Ἰσαὰκ] Ἰασαὰκ A. Ἰσὰκ D. a prima manu.
θάρα] θάῤῥα 1. 10. 34. 35. 37. 38. 39. 46. 47. 49. 51. 52 55. 57. 59. 62. 64. 68. 69. 74. 83. 90. Ev. 7. 8. 9. 10 12. 13. 14. 15 17. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei, Erasmi, Bogardi, Nazianzenus, Epiphanius. Theophyl.*
35. Σαροὺχ] Σεροὺκ D. Σεροὺχ AEFGHKLM. 1. 2. 9. 10. 12. 13 16. 17. 27. 28. 29 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 72. 74. 80. 83. 86. 90. 91. Evang. 4. 7. 8. 9 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Stephani. J. A. Bengelii, Genev.* Versio *Copt. Armen. Syr.* utraque. *Epiphanius* c. Haer. & Ancorat. *Theophyl. Suidas* in Ἀβραὰμ *Nazianzenus.* Cod *Latini.*
Ῥαγαῦ] Ῥαγὰβ 10. 47. 48. 49. 54. 57. 61. 62. 66. 83. Evang. 14. *Nazianzenus. Chronicon Alex.* βαρὰκ 60.
Φαλὲκ] Φαλὲγ AEHK 1. 2. 3. 16. 17. 29. 36. 40. 42. 44. 45. 69. 70. 72. 73. 78. 91. 93. Evang. 7. 15. 17. Variae Lectiones *Bogardi.* Versio *Goth. Vulg. Syr.* Φάλεκ 89. 90. Σαλὰ] Σαλὰμ Versio *Goth.* Σάλα 89. 90.
36. τοῦ καϊνὰν] τȣ̃ καινὰμ L. — D. probante *T. Beza.* in Versione & Annot. & *H. Grotio, E. Schmidio.* At cum Cainan in Editione τῶν O. reperiatur, & jam ab Origene, quod Procopius Gazaeus testatur, in hexaplis obelo notatus fuerit, par est ut credamus, Lucam eos Interpretes etiam hic, ut alibi solet, ubi ab Hebraico abeunt, secutum fuisse. Conf. *Act.* VII. 14. Ἀρφαξὰδ] Ἀρφαξὰτ Editio *Erasmi. Bogardi.*
Λάμεχ] Λάμεκ D. 37. Μαθουσάλα] Ματυσάλα Edit. *Erasmi* 1.
Ἰαρὲδ] Ἰαρὲθ AK. 27. 90. Editio *Erasmi, Aldi, Bogardi.* Ἰαρὴδ 63.
Μαλελεὴλ] Μελελεὴλ A. Μελεὴλ 76. Μαλαλεὴλ Versio *Vulg. Armen.*
Καϊνὰν] Καινὰμ L. τȣ̃ Καϊνὰν, τȣ̃ Ἐνὼς] τȣ̃ Ἐνὼς, τȣ̃ Καινὰν Evang. 7.
38. Σὴθ] Σὴμ A. Ἀδὰμ] + τȣ̃ υἱȣ̃ 61.

ξάνδρȣ, τȣ̃ Εὐρυκράτεος, τȣ̃ Πολυδώρȣ, τȣ̃ Ἀλκαμένεος, τȣ̃ Τηλέκλȣ, τȣ̃ Ἀρχέλεω, τȣ̃ Ἡγησίλεω, τȣ̃ Δορυάρȣ, τȣ̃ Λεωβότεω, τȣ̃ Ἐρχεςράτȣ, τȣ̃ Ἥγιος, τȣ̃ Εὐρυσθένεος, τȣ̃ Ἀριςοδήμȣ, τȣ̃ Ἀριςομάχȣ, τȣ̃ Κλευδαίȣ, τȣ̃ Ὕλλȣ, τȣ̃ Ἡρακλέος. VIII. 131. Λευτυχίδης ὁ Μενάρεως, τȣ̃ Ἡρησίλεω, τȣ̃ Ἱπποκρατίδεω, τȣ̃ Λευτυχίδεω, τȣ̃ Ἀναξίλεω, τȣ̃ Ἀρχιδήμȣ, τȣ̃ Ἀναξανδρίδεω, τȣ̃ Θεοπόμπȣ, τȣ̃ Νικάνδρȣ, τȣ̃ χαρίλȣ, τȣ̃ Εὐνόμȣ, τȣ̃ Πολυδέκτεος, τȣ̃ Πρυτάνιος, τȣ̃ Εὐρυφῶντος, τȣ̃ Πρόκλεος, τȣ̃ Ἀριςοδήμȣ, τȣ̃ Ἀριςομάχȣ, τȣ̃ Κλεοδαίȣ, τȣ̃ Ὕλλȣ, τȣ̃ Ἡρακλέος. *Phlegon* Trallian de Olympiis Λυκȣ̃ργος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, υἱὸς ὢν τȣ̃ Πρυτανέως, τȣ̃ Εὐρώπȣ, τȣ̃ Σόȣ, τȣ̃ Πρόκλεως, τȣ̃ Ἀριςοδήμȣ, τȣ̃ Ἀριςομάχȣ, τȣ̃ Κλευδαίȣ, τȣ̃ Ὕλλȣ, τȣ̃ Ἡρακλέȣς καὶ Δηϊανείρας. *Schol. ad Pindar.* Olymp. XIII. 83. ὁ γὰρ Γλαῦκος γίνεται τȣ̃ ἱππολόχȣ, τȣ̃ Βελλεροφόντȣ, τȣ̃ Γλαύκȣ, τȣ̃ Σισύφȣ, τȣ̃ Αἰόλȣ, τȣ̃ Ἕλληνος, τȣ̃ Διός. *Ælianus* N. A. XII. 31. ἀκȣ́ω γȣ̃ν Εὐρυσθένην καὶ Προκλέαν τȣ̀ς Ἀριςομάχȣ, τȣ̃ Κλεάδα,

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ 1
πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, Ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου· καὶ 2
οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε.
Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται 3
ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων· Γέγραπται, ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μό- 4
νῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβο- 5
λος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ 6
τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν 7
προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου ~ πάντα:, Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· 8
Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται —γάρ: Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ αὐ-
~ πᾶσα τῷ

1. πνεύματος ἁγίου πλήρης] πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου F. πλήρης πνεύματος ἁγίου DE. 1. 83. Editio Complut. Versio *Vulg*. τῷ] — 11. εἰς τὴν ἔρημον] ἐν τῇ ἐρήμῳ DL.
τὴν] τὸ Editio *Erasmi* 1. 2. τεσσαράκοντα] τεσσεράκοντα A. τοῦ] — 73.
διαβόλου] σατανᾶ D. οὐδὲν] + οὐδὲ ἔπιε 13. 69. Versio *Armen*.
ὕστερον] — DL Versio *Vulg*. *Armen* *Copt*. *Cyrillus*. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 415.
3. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ DL 1. 33. 67. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Copt*.
τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος] ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται D. Codices *Latini*, *Cyprian*. ex Matthaeo.
4. ἀπεκρίθη] ἀποκριθεὶς D. 59. Codices *Latini*. *Theophylactus*. + ὁ D. 1. 106.
καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων] Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰησοῦς 13. 69. sed ὁ Ἰησοῦς & λέγων
πρὸς αὐτὸν] — D vid. inf. VI. 3. XIV. 5. Act. XXV. 16.
λέγων] εἶπεν D. λέγει *Theophylactus*. — L. 33. Versio *Vulg*. *Copt*. ὅτι] — D 27. 69. Evang. 5.
ὁ posterius] — FM 1. 3 9 10. 11. 44. 69. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 89. 90. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. *Bengelii*. ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ] — L. ἐπὶ] ἐν D.
ῥήματι] + ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος 64. 71. Evang. 12. 19. Versio *Copt*. *Theophylactus*.
5. ἀναγαγὼν] ἀγαγὼν 59. αὐτὸν ὁ διάβολος] ὁ διάβολος αὐτὸν 44.
ὁ διάβολος] — DL 36. 40. Versio *Copt*. probante *J. Millio* prol. 1279.
εἰς ὄρος ὑψηλὸν] — L Versio *Copt*. Codices *Latini*. + λίαν D 13. 69. τῆς οἰκουμένης] τοῦ κόσμου D. 5.
στιγμῇ] στίγματι 1. Colb. στίγμα E. 6. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν D. ὁ διάβολος] — Vers. *Vulg*.
ἅπασαν] — 63. πᾶσαν 76. *Corinthus* de dial. Ionic. pro πᾶς, ἅπας; estque hoc Atticum etiam.
αὐτῶν] τούτων D at in Vers. Latina: eorum. παραδέδοται] παραδίδονται M. ἐὰν] ἂν D.
7. ἐὰν] + πεσὼν 1. 5. 11. 16. 34. a prima manu 44. 47. 54. 86. Evang. 13. 15. 17.
μου] ἐμοῦ FH. 1. 72. in ora. 73. 74. 83. 85. ex emendatione. 86. 90. Editio *Complut*. σου] σοι 62. 35.
πάντα] πᾶσα AD. sed in Vers. Latina: omnia. EFGHKL 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 16. Colb. 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 7. 12. 13. 14. 19. Editio *Complut*. *Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*. Versio *Syr*. utraque *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. *Theophylactus* editus. probante *Beza*. ταῦτα *Theophylactus MS*. 8. αὐτῷ εἶπεν] εἶπεν αὐτῷ A. 72.
αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 1. 69. Versio *Vulg*. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D 106.
ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ] — BDL 1. 8. 33. Versio *Vulg*. *Goth*. *Sax*. *Syr*. *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Origenes*, cujus haec est emendatio. probante *H. Grotio* *J. Millio* prol. 1197. *Bengelio*.
γὰρ] — ADEFGHKLM 1. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11, 12. 27. 28. 29 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 88. 90. 91. 106. Evang. 7. 8. 15, 17. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. *Bengelii*. Versio *Vulg*. *Goth*.

δα, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέους παῖδας. *Libanius* O. X. p. 329. B. Μηδὲ τὸ ἐν πολέμῳ καὶ διὰ σιδήρου δεινὸν ὑμῖν ἡγείσθω. Οὕτως ἀπῆλθε Λεωνίδας, οὕτως Σαρπηδὼν, οὕτως Ἐπαμινώνδας, οὕτω Μέμνων, οἱ τῶν θεῶν. *Sueton*. Jul. 6. In amitae quidem laudatione de ejus ac patris sui utraque origine sic refert: Amitae meae Juliae maternum genus ab Regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Marcio sunt Marcii reges, quo nomine fuit mater: a Venere Julii, cujus gentis familia est nostra. vid. in *Matth*. I. 11. *Æneid*. VI. 123. Quid Thesea, magnum quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove summo. *Ovid*. Metam. IV. 638. Seu gloria tangit te generis magni, generis mihi Jupiter autor. *Valerius* Flaccus II. 560. Si vera parentem Fama Jovem, summique tibi genus esse Tonantis, Noster ades, junctosque veni, sator unus & idem stirpis honos, quanquam longis disjungimur oris.

Observandum porro, cum Matthaeus Judaeis scribens originem Christi ad Abrahamum retulisset, Lucam ad *Adamum* totius humani generis autorem adscendere, ut significaret, Jesum esse servatorem mundi, natum communi generis humani bono. Cumque Adamum *Dei filium* vocat, significasse Christum, ex virgine natum, secundum esse Adamum, ejusque ortum per spiritum sanctum non minus esse opus potentiae divinae singulare, quam Adami fuerat. *Philo* de Mund. Opific. T. 1. p. 33, 39. τοιοῦτος μὲν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν γεγενῆσθαι μοι δοκεῖ, τοὺς τε νῦν ὄντας καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν διενεγκὼν ἅπαντας. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα γένεσις ἐξ ἀνθρώπων, τὸν δὲ Θεὸς ἐδημιούργησεν. ἐφ' ὅσον δὲ κρείττων ὁ ποιῶν, ἐπὶ τοσοῦτο καὶ τὸ γενόμενον ἄμεινον. & de Nobilitate T. 2. p. 440, 16. τοῦ πρώτου καὶ γηγενοῦς, ὃς ἕνεκα εὐγενείας οὐδενὶ θνητῷ σύγκριτος, χερσὶ μὲν θείαις εἰς ἀνδριάντα τὸν σωματοειδῆ τυπωθεὶς, ἀκρότητι τέχνης πλαστικῆς, ψυχῆς δὲ ἀξιωθεὶς ἀεὶ οὐδενὸς ἔτι τῶν εἰς γέννησιν ἡκόντων, ἐμπνεύσαντος Θεοῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὅσον ἠδύνατο δέξασθαι θνητὴ φύσις. ἦν ἄρ' οὐχ ὑπερβολὴ τῆς εὐγενείας μηδεμιᾶς τῶν ἄλλων, αἳ δὴ ὠνομάσθησαν, εἰς σύγκρισιν ἐλθεῖν δυναμένης; τῶν μὲν γὰρ τὸ κλέος ἐκ προγόνων εὐγενείας, ἄνθρωποι δὲ οἱ πρόγονοι, ζῷα ἐπίκηρα καὶ φθαρτὰ,

καὶ

9 τῷ μόνῳ λατρεύσεις. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύ-
10 γιον τοῦ ἱεροῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ — ὁ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω.
Γέγραπται γάρ· Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σου, τοῦ διαφυλάξαι σε·
11 Καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ ἀπο-
12 κριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι εἴρηται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· Καὶ
13 συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. Καὶ ὑπέ-
14 στρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ'
15 ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξα-
16 ζόμενος ὑπὸ πάντων. Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρὲτ, οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθε κατὰ
τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ
17 ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ
ἦν

Sax. Syr. utraque *Copt. Armen. Arab. Æthiop. Theophylactus.* probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 1101. + ὅτι Versio *Syr.* prior, & posterior cum obelo. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου] κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις DF 1. 69.
9. καὶ ἤγαγεν] ἤγαγεν δὲ L. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. *Origenes* H. 31.
Ἱερουσαλὴμ] ἱεροσόλυμα 57. Evang. 19. αὐτὸν posterius] — L. αὐτῷ] — L.
ὁ] — ADEGHLM 1. 2. 3. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 53. 54. 64. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 85. 86. 90. Colb duo. Evang. 7. 8. 12. 13. 14 15. 17. Editio *Complut. Bogardi, Erasmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Eusebius* D. IX. 7. *Theophylactus.* probante *H. Grotio,* & *T. Beza.* βάλε] βάλλε Editio *Erasmi, Bogardi, Aldi.*
ἐντεῦθεν] — EGH. 1. 2. 34. a prima manu. 37. 40. 53. 91. Evang. 13. *Origenes* H.
ἐντεῦθεν κάτω] κάτω ἐντεῦθεν 69. 10. αὐτοῦ] — 69.
σε] + ἐν ταῖς ὁδοῖς σου 60. ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου 1. Colb. 106. 11. καὶ] — 16.
ὅτι] — DEFGH 2. 3. 16. 23. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 68. 71. 73. 74. 83. 85. 86. 87. 90. 91. Evang. 7. 8. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.* Versio *Syr. Origenes, Eusebius. Theophylactus.*
χειρῶν] βραχιόνων Versio *Syra* posterior in margine. 12. εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D.
Ἰησοῦς] κύριος 69. ὅτι] — D. 36. εἴρηται] γέγραπται D.
13. πάντα] ἅπαντα 68. καιροῦ] χρόνου.
14. ὁ Ἰησοῦς] — F 3. 74. a prima manu. ὁ κύριος 69. ὁ] — H. 44. 72. 80. 90.
καθ'] ἐξ 69. καθ' ὅλης τῆς περιχώρου] εἰς ὅλην τὴν περίχωρον 44.
15. αὐτὸς] — A. αὐτῶν] — D. δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων] — 28.
ὑπὸ] παρὰ K. 11. 15. 42. 63. 68. πάντων] αὐτῶν 61. a prima manu.
16. καὶ ἦλθεν] ἐλθὼν δὲ D. διῆλθε δὲ 28. + ὁ Ἰησοῦς G. 64. τὴν prius] A. *Origenes* in Jo. II. 12.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὰτ A 33. Ναζαρέδ D. Ναζαρὲθ 1. 69. 72. in marg. 73. Editio *Erasmi. Bogardi. Budi* Versio *Copt. Goth. Vulg. Syr. Eusebius.* D. IX. 9. οὗ] ὅπου D. 69.
τεθραμμένος] ἀνατεθραμμένος F 1. 69. *Eusebius.* καὶ εἰσῆλθε] εἰσῆλθε D. εἰσῆλθε δὲ 28.
αὐτῷ] — D. Codices *Latini.* αὐτοῦ Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* αὐτῶν 56. 58. 61.
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ προφήτου] καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ προφήτου, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι 1.
17. βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ προφήτου] ὁ προφήτης Ἠσαΐας D. βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου 69. Codices *Latini.*
ἀναπτύξας] πτύξας 71. ἀνοίξας AL. 33. Versio *Syr. Hieron.* in Esaj. LXI. 3.
τὸ βιβλίον] — D. Evang. 12. 18. probante *J. Millio* prol. 1427. a βιβλίον ad βιβλίον comm. 20.] — 73.
τὸν] — L 40. τόπον] — 40. οὗ] ὅπου 69.

καὶ αἱ τούτων ἀβέβαιοι καὶ ἐφήμεροι τὰ πολλὰ εὐπραγίαι, τοῦ δὲ πατὴρ μὲν θνητὸς οὐδεὶς, οὐδὲ αἴτιος, ἀλλ' ἢ θεός. *Liber Cosri* I. 95. Unde vocatur a nobis filius Dei. *Nachmanides* ad Gen. VI. 2. Mihi videtur, Adamum & uxorem ejus vocari Filios Dei, quia immediate fuerunt opus manuum ejus, & Deum solum, non alium Patrem agnoverunt.

5. Matthaeus eo ordine tentationes recenset, quo in vita humana sese excipiunt, juvenes sollicitat voluptas, viros gloria, senes pecunia: at Lucas eum ordinem tenuit, ut gravior tentatio sequeretur leviorem; multi enim qui famem tolerant, paupertatem ferre non possunt, & qui paupertatem tolerant, contemtum ferre non possunt.

στιγμῇ] *Diog. L.* Zeno VII. 135. στιγμὴ δ' ἐστι γραμμῆς πέρας, ἥτις ἐστὶ σημεῖον ἐλάχιστον. *Plut.* π. ἀγωγῆς p. 13. B. στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστιν ὁ βίος. ad Apollon. p. 111. G. τό τε πολὺ δήπουθεν ἢ μικρὸν οὐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. τὰ γὰρ χίλια καὶ τὰ μύρια κατὰ Σιμωνίδην ἔτη στιγμή τίς ἐστιν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μόριόν τι βραχύτατον στιγμῆς. & Consol. ad Apollon. p. 104. B. βελτίον δὲ εἶχεν ἂν εἰ μὴ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου. *Terent.* Phorm. I. 4. 7. Temporis punctum mihi ad hanc rem est. *Donatus:* punctum pro momentum, ut Lucilius in XIV. Puncto, una hora — punctum, angustissimum spatium. *Caesar* de B. C. II. 14. ita multorum mensium labor hostium perfidia & vi tempestatis puncto temporis interiit. & 25. Temporis puncto sublatis ancoris omnes Uticam relinquunt. *Horat.* Epist. II. 2. 172. puncto mobilis horae. *Lucret.* IV. 201. Haec puncto cernuntur lapsa diei per totum coeli spatium diffundere sese. *Cic.* Acad. IV. 36. punctum esse, quod magnitudinem nullam habeat. pro Flacco 25. Universorum Civium Romanorum per tot urbes uno puncto temporis miseram crudelemque caedem. pro Cluent. 14. neque postea Larini punctum est temporis commoratus. pro domo 44. eodem puncto temporis quo meus discessus isti causam caedis eripuit. pro Sestio 24. illo, inquam, ipso die, die dico? imo hora atque etiam puncto temporis eodem.

6. *Dan.* IV. 14.

16. *Act.* XVII. 2. κατὰ τὸ εἰωθὸς Attice pro εἰθισμένον, ut notatur in collectionibus Atticis *Horti Adonidis. Aristoph.* Ran. 1. εἴπω τι τῶν εἰωθότων. *Thucyd.*

ἦν γεγραμμένον· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· ~ εὐαγγελίζεσθαι 18
πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώ-
τοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει· Κηρύξαι ἐνιαυ- 19
τὸν Κυρίου δεκτόν. Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων 20
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. Ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς. 21
Ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐ- 22
τῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόμα-

~εὐαγγελίσασθαι τος

18. ἕνεκεν] εἵνεκεν ADEF 3. 44. 73. 74. 80. 89. 90. Editio *Complut. Bengelii. Euseb.* D. III. 1. IV. 15. IX. 9. *Cyrillus* Act. V. *Epiphan.* in Ancorat. 5. 6. 7. *Basilius* de Sp. S. 1. 2. *Theophylactus.* & οἱ O. Esaj. LXI. 1.
εὐαγγελίζεσθαι] εὐαγγελίσασθαι ADEFGHKL 1. 2. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 56. 58. 64. 66. 70. 71. 72. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 1. 2. 3. 7. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi, Colinaei, Bogardi, Plantini, Bengelii, Genev.* Versio LXX. *Origenes. Eusebius* P. IV. 2. D. III. 1. IV. 15. IX. 9. *Athanasius, Petrus Alex.* Can. 3. *Cyrillus* Act. V. *Theodoretus* in Psal. LXXXIV. & in Esaj. LXI. 1. *Suidas.* ut ἰάσασθαι, κηρύξαι, ἀποστεῖλαι.
ἀπέσταλκέ με] ἀπέσταλμαι D. a prima manu. Sed in Vers. Latina: misit me.
ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν] — DL 13. 33. 69. Versio *Sax. Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Augustinus* de C. E. II. 42. *Origenes* prooem. in Joann. & H. 33. *Euseb.* l. c. & in Psal. XCV. *Petrus Alex. Cyrillus* A. V. *Hieronymus* in Esaj. LXI. 1. probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 415.
τὴν καρδίαν] τῇ καρδίᾳ 56. 58. 61. Evang. 17.
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει] — *Origenes* probante *T. Beza.* + καὶ 61. 64.
τεθραυσμένους] τεθραυματισμένους D. a prima manu. Sed in Vers. Lat. confractos.

cyd. II. 51. οὐδὲν τῶν εἰωθότων. III. 38. ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων. *Euripid.* Hecub. 358. οὐκ εἰωθὸς ἦν. *Plato* de Legg. XI. τῶν περὶ ταῦτα ἐγκλημάτων εἰωθότων γίνεσθαι χάριν.

17. *Sota* VII. 7. Benedictiones Pontificis quomodo peractae fuerunt? Æditiuus accepto libro Legis tradidit eum primario coetus, iste antistiti, Antistes Pontifici. Caeterum Pontifex stans eum excipiebat, & ex eo stans praelegebat. —— tum Lege convoluta, & in sinum suum reposita mox memoriter recitat addens benedictiones. VIII. 8. Sectio a Rege praelegenda —— Agrippa rex stans librum excepit, stansque ex eo praelegit: idque Sapientes collaudarunt. *Joma* VII. 1. Stabat & legebat —— & volvebat librum legis. *Pirke Harosch* & Rabbenu Ascher in Megill. 3. Non legunt in lege nisi stantes. Imo non licet legenti alicui rei inniti. Unde autem tenetur legens stare? Dicit R. Abhu: quia dicitur: Tu autem mecum sta Deut. V. 31. Et non est innitendum alicui rei. R. Samuel f. Isaac ingressus Synagogam comperit quendam interpretantem, atque innitentem columnae, dixitque ei: Hoc tibi non licet; nam sicut data est lex cum reverentia, ita a nobis tractanda est cum reverentia. *Megill.* f. 21. 1. Legat quis librum Estheris vel stans vel sedens: At non sic de Lege. *Pirke Harosch* in Megill. 22. Legens in Propheta ne legat minus XXI. versiculis. *Massecheth Sopherim* XII. Si fuerit sabbato interpres vel sermo, legunt in Propheta versiculos III. aut VI aut VII. & non sunt solliciti de XXI.

Joma f. 68. 2. Venit Pontifex ad legendum: minister accipit librum legis & dat Archisynagogo.

Bava Bathra f. 13. 2. Tradunt Rabbini: compingat quis Legem, Prophetas, & Hagiographa in unum volumen: verba sunt R. Meir. R. Juda autem dicit, Legem seorsim, Prophetas seorsim, & Hagiographa seorsim. Idem sapientes dixerunt. *Megilla* f. 27. 1. Involvunt Pentateuchum in linteo uni libro Mosis destinato: & unum librum Mosis linteo Prophetarum & Hagiographorum, at non Prophetas vel Hagiographa linteo unius libri Mosis: neque unum Mosis librum linteo Pentateuchi. *Joma* f. 70. 1. Non evolvunt librum Legis in synagoga. *Massechet Sopherim* C. XI. 2. Evolvunt prophetam in congregatione, non vero legem. *Euripides* Iphig. in Taur. 760. ἐν δέλτου πτυχαῖς. *Herodot.* I. 48. ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύξας ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. 125. ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλεγόμενος ἔφη. *Schol. Arati.* τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα εἰς ἓν συναγαγόντες ἔν τινι πτυχίῳ ἤτοι σχεδαρίῳ. *Eustathius* in Il. ι. πτύσσεσθαι, ὅ ἐστι διπλοῦσθαι. *Herodian.* I. 17. 1. λαβὼν γραμματεῖον, τούτων δήπου τῶν ἐκ φιλύρας ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ δὲ ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων. *Berachoth* f. 23. 1. Convolvit phylacteria sua sicut librum, & tenet in manu dextra. bis. *Apoc.* VI. 14. 2. *Reg.* XIX. 14. Idem circa volumen Legis hodienum in synagoga obtinet.

18. *Thomas.* ἕνεκα καὶ εἵνεκα, Πλάτων, Δημοσθένης, καὶ οἱ ἄλλοι, Θουκυδίδης δὲ ἀεὶ ἕνεκα. *Liban.* Epist. 590. ἄλλων τε εἵνεκα πολλῶν. *Ammonius.* οὕνεκα καὶ εἵνεκα διαφέρει· Οὕνεκα μὲν σημαίνει τὸ ὅτι, εἵνεκα δὲ χάριν· Ὅμηρος διαστέλλει· Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα, ἀντὶ τοῦ ὅτι. εἵνεκα ῥιγεδανῆς Ἑλένης. Ἥμαρτεν οὖν ὁ Καλλίμαχος εἰπὼν· εἵνεκεν οὐχ ἓν ἄεισμα, ὅπερ ἄτοπον. ἔδει γὰρ εἰπεῖν· οὕνεκα, ἵνα γένηται, ὅτι οὐχ ἓν ἄεισμα. & τοὔνεκα καὶ οὕνεκα διαφέρει. Τὸ μὲν γὰρ τοὔνεκα ἐστι τούτου ἕνεκα· τὸ δὲ οὕνεκα, ἀντὶ τοῦ ὅτι. ἁμαρτάνει οὖν ὁ Καλλίμαχος ἐν Ἑκάτῃ κατὰ δύο τρόπους, λέγων· Τοὔνεκεν αἰγεὺς ἔσχεν. ὅτι τε δέον εἰπεῖν Οὕνεκα, τοὔνεκεν εἶπε, καὶ ὅτι, ἀντὶ τοῦ κα, κεν εἶπεν.

συντετριμμένους] *Polybius* p. 1130. συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ καὶ δυσελπίσας. p. 1298. τὰ μὲν πλήθη συνετρίβη ταῖς διανοίαις· καί τις οἷον ἀπελπισμὸς ὑπέδραμε τοὺς ἀνθρώπους. *Plut.* Timol. p. 238. E. τὸ δὲ Τιμολέοντος πάθος οὕτω κατέκλασε καὶ συνέτριψεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν.

αἰχμαλώτοις] *Kriegsgefangen.*

τεθραυσμένους] *Etymol.* θραῦσις ἐκ τοῦ θραύω. ἐστὶ δὲ φθορὰ, θάνατος, ἀῤῥωστία, συντριβὴ, πληγή. θραύματα, νευροσπάσματα. *Herodian.* III. 2. 4. ὡς τῶν μὲν ἀνατολικῶν εὐθέως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπιῤῥῶσαι. *Plut.* Alcibiad. p. 203. A. θραῦσαι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν. & θραυόμενοι τὸν λογισμόν. Caesar. p. 675. B. ἦν μὲν οὖν, ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτὴν ἐτέθραυστο τῆς τόλμης τοῦ ἀριοβύστου. Ps. CVII. 10. CXLVII. 3. Esaj. XLII. 7. XLIX. 9. LVIII. 6. *Lex. MS.* ἔθραυσεν, συνέτριψεν *Kimchi* in l. Radic. verba prophetae agunt de Messia: nam Messias sic loquitur Es. LXI. 1. *Vajikra R.* XXVII. R. Echa di-

23 τ⁂ αὐτοῦ, ϗ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πάν-
τως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γε-
24 νόμενα ἐν τῇ Καπερναοὺμ, ποίησον ϗ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. Εἶπε δέ· Ἀμὴν λέγω ὑ-
25 μῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑ-
μῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρα-
26 νὸς ἐπὶ ἔτη τρία ϗ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· Καὶ πρὸς
οὐ-

19. δεκτὸν] + ϗ ἡμέραν ἀνταποδόσεως Verſio *Sax. Vulg. Armen. Arab. Syra*, poſterior, (quae addit τῷ θεῷ ἡμῶν & 106.) *Petrus Alex. Beda.* prob. *J. A. Beng.* in Gnom.
20. ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ F.
οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν] ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ A. 72.
ἀτενίζοντες] ἐνατενίζοντες 65. a prima manu.
αὐτῷ] εἰς αὐτὸν 13. 69.
ab αὐτῷ ad αὐτῷ comm. 22.] — 64.
21. ὅτι] — D.
ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν] infra VII. 1.
22. ἐθαύμαζον] + οἱ ὄχλοι 7. 50. 64.
ἐπὶ] ἐν 69. Verſio *Syra* poſterior in margine.
οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ;] οὐχὶ υἱὸς Ἰωσὴφ ἐστιν οὗτος; D.
οὐχ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος L. 69.
23. τὴν παραβολὴν ταύτην] — 73.
ἐν τῇ καπερναοὺμ] εἰς καφαρναοὺμ D 69.
εἰς καπερναοὺμ L 13. probante *J. A. Bengelio.*
τῇ prius] — A. 42. 69. 72. *Epiphan.* H. 51.
24. εἶπε] ϗ εἶπε Edit. *Ald.*
ἀμὴν] + ἀμὴν D 44.
λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω AE 2. 3. 74. 90.
λέγω 59.
25. δὲ] — DK 91. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1101.
γὰρ Verſio *Syr.*
ὑμῖν] + ὅτι L 1. 9. 12. 13. 16. 33. 44. 45. 51. 65. 67. 69. *Origenes* H. *Baſilius* Eth. II.
Ἠλίου] + τοῦ Προφήτου Verſio *Syr. Arab.*
ἐν τῷ Ἰσραὴλ] — 36. Codices *Latini.*
Ἰσραὴλ] Ἰσραὴλ D.
ἐπὶ] — D 37. Verſio *Syr.* *Act.* XIX. 10.
μέγας] μεγάλη 13. 69.

dixit nomine R. Chalaphtha: quicquid Deus S. B. facturus & renovaturus eſt in mundo tempore futuro, fecit per prophetas juſtos in hoc ſeculo. Ego aperiam oculos coecorum tempore futuro, & nunc feci S D. 2. Reg. VI.

19. δεκτὸν] Scriptoribus Graecis ignota vox.

20. *Juſtinus* V. 4. 10. In hunc oculos civitas univerſa, in hunc ſuſpenſa ora convertit: hunc quaſi de coelo miſſum, & ut ipſam victoriam contuentur. *Heſiodus* Theogon. 84. cit. Themiſt. IX. 122. τοῦ δ' ἔπε' ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα, οἱ δέ τε λαοὶ πάντες ἐς αὐτὸν ὁρῶσι. *Æn.* IV. 331. immota tenebat lumina. *Etymol.* ἀτενίζω, τὸ πάνυ βλέπω, καὶ ἐκτείνω, καὶ λίαν ἐπισταμένως ὁρῶ. *Plato* Euthydem. p. 197. C. ὁ οὖν πρεσβύτερος αὐτῶν ὁ Διονυσίδωρος πρότερος ἤρχετο, καὶ ἡμεῖς πάντες ἐβλέπομεν πρὸς αὐτὸν, ὡς αὐτίκα μάλα ἀκουσόμενοι θαυμαστούς τινας λόγους, ὅπερ οὖν καὶ συνέβη ἡμῖν.

22. *Macrob.* Saturn. I. Cum feciſſet loquendi finem, omnes in eum affixis vultibus admirationem ſtuporemque prodebant. *Cic.* ad Brutum cit. Quintilian. VIII. 3. Nam eloquentiam, quae admirationem non habet, nullam judico. de Orator. III. 4. Ruſtica vox & agreſtis quosdam delectat —— ut —— L. Cotta gaudere mihi videtur gravitate linguae, ſonoque vocis agreſti —— Me autem tuus ſonus & ſuavitas iſta delectat —— Sed hanc dico ſuavitatem, quae exit ex ore, quae quidem ut apud Graecos Atticorum, ſic in Latino ſermone hujus eſt urbis maxime propria —— Eruditiſſimos homines Aſiaticos quivis Athenienſis indoctus, non verbis ſed ſono vocis, non tam bene quam ſuaviter loquendo facile ſuperabit. *Photius* de Æſchine. τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ τινες χάριτας ὠνόμασαν, διὰ τὸ χαρίεν τοῦ λόγου. *Plut.* de Tranquill. p. 477. A. οὔτε οἰκία πολυτελὴς, οὔτε χρυσίου πλῆθος, οὔτε μέγεθος ἀρχῆς, οὐ λόγου χάρις, οὐ δεινότης, εὐδίαν παρέχει βίῳ καὶ γαλήνην τοσαύτην, ὅσην ψυχὴ καθαρεύουσα πραγμάτων καὶ βουλευμάτων πονηρῶν. Cic. p. 862. C. τῇ μὲν εὐροίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ χάριτι κηλούμενοι. p. 867. A. δεῖγμα δὲ αὐτοῦ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος. p. 872. D. τὸν λόγον ἥδιστον ὄντα, καὶ χάριν ἔχοντα πλείστην. *Suidas.* χάρις τε ἦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ καὶ λεγομένοις. *Sir.* XXI. 19.

23. *Bereſchith* R. XXIII. 5. *Tanchuma* in Geneſ. p. 61. Medice, ſana claudicationem tuam. *Vajikra* R. V. Afflicta eſt civitas, cujus Medicus eſt podagricus & διοικητὴς ſive oeconomus uno oculo. *Æſchylus* Prometh. 463. Κακὸς δ' ἰατρὸς, ὅστις ἐς νόσον πεσὼν ἀθυμεῖς καὶ σεαυτὸν οὐκ ἔχεις εὑρεῖν, ὁποίοις φαρμάκοις ἰάσιμος. *Plut.* de diſcrim. Adulat. & Amici p. 71. E. & *Euſtath.* in Il. λ. p. 840. 30. ex Eurip. fr. 267. ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. *Dio Chryſ.* O. XLIX. p. 540. A. ὅστις δὲ ὀκνεῖ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἐκοῦσαν καὶ ἐπικαλουμένην διοικεῖν, ὅμοιος ἐστιν, ὥσπερ εἴ τις τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα θεραπεύειν μὴ θέλοι, ἀξιῶν ἰατρὸς εἶναι, ἄλλους δὲ ἀνθρώπους ἰατρεύοι, προθύμως δὲ ἀργύριον ἢ τιμὰς λαμβάνων, ὥσπερ ἐλάττω μισθὸν ὄντα ἑτέρου μισθοῦ τὴν ὑγείαν —— οὔτε γὰρ δικαιότερον, οὔτε μᾶλλον ἥδιον τῶν ἀναγκαίων ὑπεριδόντα τοῖς μηδὲν προσήκουσιν ὠφέλιμον γίγνεσθαι. *Galenus* l. IV. in Hippocr. Epidem. VI. Ἕτερον δ' ἰατρὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀσίας οἶδα δυσώδεις ἔχοντα τὰς μύλας, ὡς διὰ τοῦτο μὴ φέρειν αὐτοῦ τὴν εἴσοδον ἄνθρωπον νοσοῦντα μηδένα καθάριον. Ἐχρῆν οὖν αὐτὸν ἑαυτοῦ πρῶτον ἰᾶσθαι τὸ σύμπτωμα, καὶ οὕτως ἐπιχειρεῖν ἑτέρους θεραπεύειν. *Cic.* Epiſt. IV. 5. Neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinae ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt. *Ovidius* Metam. VII. 561. —— inque ipſos ſaeva medentes Erumpit clades, obſuntque auctoribus artes, Quo proprior quisque eſt, ſervitque fidelius aegro, in partem leti citius venit. de Remed. Amor. 316. Et fateor, Medicus turpiter aeger eram. *Simplicius* c. 73. αἰσχύνοιτο γὰρ ἄν τις δικαίως, εἰ νοσῶν, καὶ βοηθήματα τῆς νόσου εὑρίσκων γεγραμμένα, ἀναγινώσκοι μὲν αὐτὰ σαφῶς τε καὶ διηρθρωμένως, καὶ ἄλλοις ἐξηγοῖτο, μὴ χρῷτο δὲ τῆς ἑαυτοῦ νόσου τοῖς βοηθήμασιν. *Lucian.* de Merced. conduct. 7. ἐκείνῳ τῷ φαρμακοπώλῃ ἔοικας, ὃς ἀποκηρύττειν βηχὸς φάρμακον, καὶ αὐτίκα παύσειν τοὺς πάσχοντας ὑπισχνούμενος, αὐτὸς μεταξὺ σπώμενος ὑπὸ βηχὸς ἐφαίνετο.

25. λιμὸς μέγας] *Etymol.* λιμὸς —— ἰστέον, ὅτι παρὰ μὲν τοῖς ἀθηναίοις ἀρσενικῶς λέγεται ὁ λιμὸς· παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσι θηλυκῶς ἡ λιμός. *Thomas.* ἡ λιμὸς οἱ Δωρικοί· σὺ δὲ ὁ λιμὸς λέγε. *Etymol.* ἰστέον ὅτι παρὰ μὲν τοῖς ἀθηναίοις ἀρσενικῶς λέγεται ὁ λιμὸς, παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσι θηλυκῶς ἡ λιμός. *Sextus* Empir. a. Grammat. I. 7. 149. καὶ οἱ αὐτοὶ δὲ διαφόρως τὰ αὐτὰ ὅτε μὲν ἀῤῥενικῶς ἐκφέρουσιν, ὅτε δὲ θηλυκῶς, λέγοντες τὴν λιμὸν καὶ τὸν λιμόν. *Euſtath.* in Od. δ. p. 179. 43. καὶ ἡ πῆλος κατὰ τὸν

γραμ-

οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος, πρὸς γυναῖκα χή-
ραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ οὐδεὶς 27
αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συν- 28
αγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. Καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως· καὶ ἤγαγον 29
αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνί-
σαι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο. Καὶ κατῆλθεν εἰς 30
Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. Καὶ ἐξε- 31
πλήσ-

26. εἰς] πρὸς 40. 53.
Σάρεπτα] ἄρεπτα 38. 40. a prima manu. 60. 106. ἀραπτά Evang. 12. ἀραφθά 3. ἀρεφθὰ L 3. 51. 53. 71. Evang. 7. 13. 15. 17. ἀρεπφὰ 64. Σάρεφθα KM 1. 15. 54. 69. 70. 74. 90. Colb. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* c. Celf. *Theophylactus*. Σάραπτα 7. 37. Evang. 9. 18. 19. probante *C. Salmasio*. τῆς] τὴν Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
Σιδῶνος] Σιδονίας D. Σιδωνίας AC 1. 69. Evang. 4. 12. 19. Verfio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Origenes* c. Celfum & H. 27. ἦσαν] — 71.
ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ] ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου CD 1. 69. Verfio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Origenes* H. Ἐλισσαίου] Ἐλισαίου AD 74.
ἐν τῷ Ἰσραὴλ] — 56. 58. a prima manu. Verfio *Armena*. *Marcion* ad Luc. XVII. 18. ap. Tertullianum.
οὐδεὶς] + ἐξ Editio *Complut*. ἐκαθαρίσθη] ἐκαθερίσθη AC 2.
Νεεμὰν] Ναιμὰς D a prima manu. Ναιμὰν AD ex emendatione KL 1. 42. 69. 72. Evang. 17. Νεμὰν 73. 92. Codices *Latini*. Verfio *Copt*. Νεεμμὰν 72. in ora. 28. καὶ] οἱ δὲ D.
πάντες] ἅπαντες 11. 15. 28. ἐν τῇ συναγωγῇ] — Verfio *Copt*.
ἀκούοντες] ἀκούσαντες D 1. Evang. 18. Verfio *Syra*. *Theophylactus*.
29. τῆς fecundo] τοῦ D a prima manu. —— ACGH 1. 3. 12. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 89. 90. 106. Edit. *Complut. Colinaei, Erasmi, Stephani* 1. 2. *Plantin*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Origenes* in Jo. II. 12.
ἡ] — E. αὐτῶν ᾠκοδόμητο] οἰκοδόμητο αὐτῶν D 69.
εἰς τὸ] ὥστε DL 1. 13. 33. 61. in ora. 69. Verfio *Copt*. *Origenes* l. c.

γραμματικὸν Διόδωρον, καὶ τὸ ἡ λιμός. & I. p. 357. 48. ὥσπερ δὲ ἡ ῥοιζὸς, οὕτω παρά τισι καὶ ἡ λιμός. & α. 53. ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς μακράς. δῆλον δὲ ὅτι ἀτλικῶς ταῦτα πάντα, ἐπεὶ καὶ ἀτλικαῖς λέξεσιν ὁ ῥηθεὶς Διονύσιος ἐπεξέρχεται. ἄλλως γὰρ καὶ ἡ θὶς λέγεται, καὶ ἡ λιμὸς καὶ τὸ σκότος. *Aristoph.* Acham. 743. καὶ πρῶτα πειρασεῖσθε τᾶς λιμοῦ κακῶς. *Callimachus* Epigr. 49. τοῦ δοκέω χ' ἁ λιμὸς ἔχει μόνον εἰς τὰ πονηρὰ τὤγαθον, ἐκκόπτει τὰν φιλόπαιδα νόσον. Ἔσθ' ἡμῖν ἀκαστὰς ἀφειδέα πρὸς τὸν ἔρωτα, τουτὶ παῖ κείρει τὰ πτερὰ παιδάριον. *J. Malela* p. 72. τῆς λιμοῦ γενομένης εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. *Phrynich.* p. 80. τὴν λιμὸν Δωριεῖς· σὺ δὲ ἀρσενικῶς τὸν λιμὸν φάθι.

Numerus eſt myſticus, deſignat tempus Belli Judaici, deſolationis Antiochi, & praedicationis Chriſti. *Jac.* V. 17. Non niſi bis quotannis ſolebat pluvia cadere in Judaea, prior menſe Octobri, poſterior Aprili: ſi ergo Deus inſtante pluviae tempore illam cohibuit per triennium, ſex menſes praecedentes, quibus non pluerat, triennio ſunt addendi. 2. *Chron.* VI. 26. VII. 13.

26. Σάρεπτα] *Achilles Tatius* II. p. 103. ἵνα μὴ, πλησίον τῆς τύρου τοῦ σκάφους ὄντος, κατάφωρος γένοιτο μετὰ τὴν ἁρπαγὴν, ἐπειδὴ ἐγένετο κατὰ Σαρέπτα κώμην τυρίων ἐπὶ θαλάτλῃ κειμένην, ἐνταῦθα προσπορίζεται λέμβον —— ὁ δὲ —— ταχὺ μὲν ἐξεῦρε λῃστὰς ἁλιεῖς ἀπὸ τῆς κώμης ἐκείνης, καὶ δῆτα ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὴν τύρον —— & p. 105. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσην ἐπέραινε τὴν θάλασσαν. ὡς δὲ τῇ Σαρέπτᾳ προσέσχον. *Alex. Trallianus* I. 13. καὶ ὀλίγον οἶνον —— καὶ μάλιστα τὸν ὑδατώδη, οἷος ἐστιν κνίδιος καὶ ὁ Σαρεφθῖνος. *Corippus* l. 111. Et dulcia Bacchi Munera, quae Sarepta ferax, quae Gaza crearat. *Fortunatus* de vita S. Martini. Falerna, Gazaque, Creta, Samos, Cypros, Colophona, Sarepta, Lucida perſpicuis certantia vina lapillis, *Martinus Dumienſis*: Vina mihi non ſunt Gazetica, Chia, Falerna, Quaeque Sareptano palmite miſſa bibas. *Hieronymus* in Epitaph. Paulae: Sidone derelicta in Sareptae litore Eliae eſt ingreſſa turriculam, in qua adorato Domino. Salvatore per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, pervenit Acco. *Stephanus*: Σάρεπτα, πόλις φοινίκης. *Itinerar. Antonini* Martyris: Deinde venimus Sareptam, quae civitas modica eſt —— exeuntes de Sarepta venimus in civitatem Tyrum a Sarepta milliario ſexto. *Phocas* in deſcript. Locor. S. Μετὰ τὴν Σιδόνα τὸ Σαραφθὰ κάστρον περὶ τὸ κλύσμα τῆς θαλάσσης τεθεμελίωται. *Geographus Arabs*: A Tyro usque ad Zarphad ſunt XX. Milliaria; & ab illa usque ad Sidonem X. *Joſ.* A. VIII. 13. 2. Σαρεφθὰ πόλιν οὐκ ἄπωθεν τῆς Σιδῶνος καὶ τύρου, μεταξὺ γὰρ κεῖται. *Plinius* H. N. V. 19. Inde a Tyro Ide ac Sarepta, & Ornithon oppida, & Sidon artifex vitri.

γυναῖκα χήραν] *Corn. Nepos.* praefat. 4. femina vidua —— *Pauſanias* Phocic. c. ul. αἱ γυναῖκες αἱ χῆραι. 2. *Sam.* XIV. 5. 1. *Reg.* VII. 14. *Terent.* Heautont. V. 1. 80. non, ita me Dii ament! auderet haec facere viduae mulieri. Quod Elias praeſtitit viduae Samaritanae, & Eliſa Naemano, praeſignificabat vocationem gentium.

27. Dido Eliſſa. *Ovid.* Her. VII. F. III.

28. ὀφρύος] *Etymol.* ὀφρὺς —— δηλοῖ δὲ ἡ λέξις καὶ τὴν προβολὴν ὅπου δήποτε τόπου κατὰ τῶν ὀρέων, καὶ τῶν ὄψεων ἡμῶν. *Il.* χ. 411. ἴλιος ὀφρυόεσσα. *Euſtath.* ἡ ἐπὶ ὀφρυώδους τόπου κειμένη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἠνεμόεσσα. ὄφρυες γὰρ αἱ ὀρειναὶ ἐξοχαὶ, ὡς καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἴρηται. & α. p. 29. 21. τὸ δὲ κάρηνα —— ἐκ μεταφορᾶς εἴληπται τῆς τῶν ζώων κεφαλῆς. οὕτω δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος ἄλλα κατὰ μεταφορὰν μέρη τοῦ ὄρους λέγεται, ὡς προϊοῦσι φανήσεται, οἷον ὀφρὺς ὄρους διὰ τὰς τῶν ζώων ὀφρῦς, καὶ πόδες διὰ τοὺς πόδας, καὶ ἄλλα δι' ἄλλα, ὡς ἀκριβέστερον ἐν τῇ Βοιωτίᾳ φανεῖται. & 109. 40. ὅτι δὲ ὀφρύες λέγονται τροπικῶς καὶ ποῖαι τινες ἐξοχαὶ ὀρειναὶ, ἡ Βοιωτία καλῶς δηλώσει. & 233. 30. ὀφρῦς δὲ που λέγονται ὀρειναί τινες ἐξοχαὶ, ὅθεν καὶ ἡ Τένεδος λευκόφρυς ἐκλήθη ποτὲ, ὡς καὶ αὐτὴ λευκὰς ὀφρύας ἔχουσα, ἤτοι ἐπαναστάσεις τινας τραχείας περὶ τὸν αἰγιαλόν. & υ. 151. οἳ δ' ἑτέρωσε κάθιζον ἐπ' ὀφρῦσι καλλικολώνης. *Euſtath.* ὅρα δὲ καὶ ὅτι ὀφρῦν λέγει ἐνταῦθα τὴν τοπικὴν ἐξοχήν. μ. 54.
χρυ-

32 πλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συνα-
33 γωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, Λέ-
34 γων· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοι Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ· ὁ ἅ-
35 γιος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐ-
τοῦ· Καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ διαμόνιον εἰς — τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά-
36 ψαν αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας· καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγον-
τες· Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύ-
μα-

31. κατῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς GH 2. 12. 60. 73. Colb. duo. ἦλθεν Evang. 19. Versio *Syra* posterior in marg. *Origenes*.
καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Versio *Copt. Syr. Origenes* in Jo. *Epiphanius* H. 5.
Γαλιλαίας] + τὴν παραθαλάσσιον ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ D.
αὐτοὺς] — 56. 58. 61. Evang. 20. probante *J. Millio* prol. 1442. αὐτοῖς 1. 64.
32. ἐξεπλήσσοντο] + πάντες *Marcio* apud Tertullian. IV. 7. ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] — 64.
33. καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν] ἦν δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ D.
πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου] πνεῦμα δαιμόνιον ἀκάθαρτον D. at in Verſ. Latina: daemonium immundum. probante *L. Bos.* δαιμόνιον ἀκάθαρτον 29. Verſ. *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 422. *Apoc.* XVI. 14.
φωνῇ μεγάλῃ] — 33. Verſio *Goth. Origenes*. probante *J. Millio* prol. 415.
34. λέγων] — L. Verſio *Copt.* ἔα] — D 33. 56. 58. 61. Codices *Latini*. *Tertullianus*.
Ναζαρηνὲ] — *Marcion*. Ναζορηνὲ D a prima manu. & Ναζωρηνὲ ex emendatione.
ἀπολέσαι ἡμᾶς] ἡμᾶς ὧδε ἀπολέσαι D 68. τοῦ θεοῦ] — Deus. *Acta Archelai* p. 88.
35. ἐπετίμησεν] ἐπετίμα *Theophylactus*.
ἐξ] ἀπὸ DL 1. 45. 49. 50. 67. 71. Colb. tres. *Origenes* in Jo. II. 12. ῥίψαν] ῥίψας D a prima manu.
εἰς τὸ] εἰς DEFGH 2. 3. 10. 14. 15. 16. Colb. 35. 36. 37. 38. 40. 61. 62. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 89. 90. 91. Evang. 8. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Plantini*. *Bengelii*, *Bogardi*, *Origenes* l. c.
μέσον] + ἀνακραυγάσαν τε D. ἐξῆλθεν] ἐξῆλθον D. ſed in Verſ. Latina: exivit.
ἀπ'] ἐξ 69. βλάψαν] βλάψας D.
36. θάμβος] + μέγας D. πνεύμασι] δαίμοσι 7. 61.

κρημνοὶ γὰρ ἐπηρεφέες περὶ πᾶσαν ἔσασιν. Euſtath. τοῦτ' ἔστιν ὄφρυες τινες ἐπὶ τὰ ἔσω κοιλαινόμεναι. *Od.* ι. 400. δι' ἄκριας. *Euſtath.* ἄκρα ὀρῶν, λόφοι, ἐσχατιαὶ, γωνίαι —— οἱ δὲ παλαιοὶ φασὶ καὶ οὕτως, ἄκριες λόφοι ὀρῶν, οἱ καὶ ἄμβωνες, ὧν πολλὴ ἡ χρῆσις. φησι γοῦν Αἴλιος Διονύσιος ἄμβωνες, λόφοι ὀρῶν, καὶ ἴτυς πᾶσα, καὶ οἷον ὀφρὺς καὶ ὑπεροχὴ —— φέρεται δὲ καὶ ὅτι ἄμβων λοπὰς, καὶ ἡ τῆς λοπάδος ἐνδοτάτω ὀφρὺς, καὶ τὰ χείλη, καὶ ὀρῶν λόφοι, προσαναβάσεις, ὑπεροχαὶ, καὶ αἱ τοῖς κοιλώμασι περικείμεναι ὀφρῦς. *Plut.* Num. p. 67. A. παρὰ τὴν κολλίνην λεγομένην πύλην, ἐν ᾗ ἐστι τὶς ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης παρατείνουσα πόῤῥω, καλεῖται δὲ χῶμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων. *Heſychius.* ὀφρὺς, τὰ κρημνώδη καὶ τραχεῖα τῶν ὀρῶν. *Polybius* VII. 6. ἐπέστειλαν ἑαυτοὺς ὑπό τινα προσπεπτωκυῖαν ὀφρῦν. I. τὰ δ' ἐπίπεδα τῶν λόφων τούτων ὑπὲρ τὰς ὀφρῦς οἰκιῶν ἐστι πλήρη καὶ ναῶν. *Strabo* XVII. p. 1172. D. πετρώδης τις ὀφρύς. *Ariſtot.* de part. animal. II. αἱ δὲ ὄφρυες βοηθείας χάριν —— τῶν καταβαινόντων ὑγρῶν, ὅπως ἀποστεγῶσιν, οἷον γείσσωμα τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὑγρῶν. *Galen.* III. in Hippocr. de Articulis. διὰ τὸ τὰς κεφαλὰς τῶν ἄρθρων σφαιροειδεῖς οὔσας ἐμβαίνειν κοιλότησιν ὀφρῦς ἐχούσαις κυκλοτερεῖς. & li. I. κατὰ τὸ πέρας ἐπικειμένης ὀφρύος ἄμβωνι παραπλησίας —— τοιαύτη δ' ἐστιν ἡ ὀφρὺς οἵη κατὰ τῶν λοπάδων πέρας τὸ ἄνω γίνεται πρὸς τὴν ἐντὸς ἐστραμμένην κοιλότητα. καί τις τῶν κωμικῶν ἐπεῖπεν ἐπισκώπτων τινα δὲ τῶν λοπάδων τοὺς ἄμβωνας περιλείχειν. *Herodot.* IV. 181. ὀφρύη ψάμμης κατήκει παρατείνουσα ἀπὸ Θήβεων τῶν αἰγυπτίων ἐπὶ Ἡρακληΐας στήλας. ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ —— ἁλὸς ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖς, καὶ ἐν κορυφῇσι ἑκάστου τοῦ κολωνοῦ. *Nonni* Dionyſ. XIII. οἳ λάχον ὀφρυόεσσαν Ἐρετρίαν. —— καὶ ὀφρυόεσσαν Ἰδώνην. XXXIV. εἰς πόλιν ὀφρυόεσσαν. XXXVIII. παρ' ὀφρύσιν Ἠριδανοῖο Ἡλιάδες —— στενάχουσι. XLI. ἄρτι μὲν ὀφρυόεντος ὑπὲρ Λιβάνοιο καρήνου. *Ariſtides* de Nilo p. 352. ἐστι μὲν γὰρ ὀφρῦς ἀμμώδης ἀπείργουσα τὸν ποταμὸν πρὸς τὴν κάτω πᾶσαν χώραν. *Apollon.* Argonaut. I. 178. Πελλήνης ἀφίκανον ἀχνίδες, ἥν ποτε πέλλης Πατροπάτωρ ἐπόλισσεν ἐπ' ὀφρύσιν αἰγιάλοιο. *Georg.* I. 108. Et cum exuſtus ager morientibus aeſtuat herbis. Ecce ſupercilio clivoſi tramitis undam Elicit, illa cadens. *Servius.* Supercilio, altitudine, ſummitate terrarum. Alii ſupercilia loca in obliquum declinata, quae ſuperne habeant alia faſtigia ex accidenti dicunt hic accipere debemus —— pro ſupercilio, ſimpliciter edito loco, ut Ἴλιος ὀφρυόεσσα, nam ideo ait clivoſi. *Herodot.* V. 92. 2. ὀφρυόεντα κόρινθον. *Strabo* V. p. 366. B. κύκλῳ δ' ὀρεινὴ ὀφρὺς περίκειται καὶ μία ὑψηλὴ καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ὕδωρ ἀπολαμβάνουσα ἐν κοίλῳ τόπῳ καὶ βαθεῖ. p. 367. A. τὸ ἀλβανὸν ὄρος, πολὺ ὑπερκύπτων τοῦ ἀρτεμισίου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὀφρύων καίπερ ὑψηλῶν οὐσῶν καὶ ὀρθίων ἱκανῶς. & VIII. p. 586. B. χώραν δ' ἔσχον οὐκ εὔγεων σφόδρα ἀλλὰ σκολιάν τε καὶ τραχεῖαν, ἀφ' οὗ πάντες ὀφρυόεντα κόρινθον εἰρήκασι, καὶ παροιμιάζονται· κόρινθος ὀφρυᾷ τε καὶ κοιλαίνεται. *Livius* XXVII. 20. ſupercilium arduum promontorii. *Hirtius* B. A. 58. Supercilium quoddam excelſum nacti non longe a Caeſaris caſtris aciem conſtituunt atque ibi conſiſtunt. *Ammian. Marcell.* XIV. 32. Ventum eſt ad ſupercilia fluminis Rheni. XVII. 18. Munimenta ſuperciliis impoſita fluminis Moſae. *Mela* III. 3. Mare anguſtum & par freto, curvansque ſubinde ſe longo ſupercilio inflexum eſt. *Boeth.* de Geometria V. ſupercilia id eſt colles tumentes, quae ad agrum declinantes deficiunt. *Julius Frontinus* 122. jugis montium, ſuperciliis. *Sic. Flaccus* de conditionibus agrorum. Supercilia, de quibus mentionem habui, ſi finem faciant, intuendum erit in quantum ſpatium devexitas ſupercilii extendatur, ne mons ſupercilium ſit. Intra paucos enim pedes ſupercilia vocabula accipiunt. Quae tamen usque in planiciem e ſuperiori vergunt, ad ſuperiores poſſeſſores pertinent. *Hyginus:* Supercilia ſunt loca ex plano in locis clivo devexo intra pedes latitudinis XXX. alioqui jam collis eſt. *Frontinus* de limit. Agror. p. 40. extrema promontoria aut ſumma montium, aut fluminum curſus, aut locorum natura, quam ſupercilium appellant. *Simplicius* p. 7. 8. 87. Su-

per-

μασι, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. 37
Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ 38
Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπι- 39
στὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. παραχρῆμα δὲ ἀνα-
στᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποι- 40
κίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθερά-
πευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα· Ὅτι σὺ 41
εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χρι-
στὸν αὐτὸν εἶναι. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42
~ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ· καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν.
Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βα- 43
σι-

~ἐπεζήτουν

37. ἐξεπορεύοντο] ἐπορεύετο τὸ 59. ἐξεπορεύετο ἦχος] ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ D.
38. ἐκ] ἀπὸ CDL 1. 33. 69. *Origenes.*
συναγωγῆς] + ὁ Ἰησοῦς A. 42. 54. 64. 68. Versio *Syra*, *Vulg.*
εἰσῆλθεν] ἦλθεν D 42. 56. 58. 61. 63. 64. Evang. 2. 14. 19. + ὁ Ἰησοῦς Evang. 2. 14.
Σίμωνος prius] + τοῦ ἀνδρέου D. Πέτρου Versio *Syra* posterior in marg.
ἡ] — ADGHLM 3. 10. 11. 13. 44. 69. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 86. 90. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Bengelii.*
πενθερὰ δὲ] δὲ πενθερὰ C 106. συνεχομένη] κατεχομένη D. 39. ἐπιστὰς] ἐπισταθεὶς D.
παραχρῆμα δὲ] καὶ παραχρῆμα CL. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Copt.*
δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει] ὥστε ἀναστᾶσαν αὐτὴν διακονεῖν D.
40. δύνοντος] δύσαντος D. δύντος *Origenes.* δύναντος 3. 9. 60. 69. 74. 86. 90. Evang. 2.
πάντες] ἅπαντες C 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
ὅσοι] οἱ D a prima manu. εἶχον] εἶχαν D.
ποικίλαις] + καὶ A. ἤγαγον] ἔφερον D.
αὐτῶν] — D 72. Versio *Vulg.* τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς] ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας C.
ἐπιθεὶς] ἐπιτιθεὶς D 64. 69. 91. Evang. 18. 19. ἐθεράπευσεν] ἐθεράπευεν D. Versio *Vulg.*
41. ἐξήρχετο] ἐξήρχοντο C 1. 3. 9. *Origenes* l. c. δαιμόνια] + πολλὰ 5. ἀπὸ] — 1.
κράζοντα] κραυγάζοντα ADE 2. 3. 9. 12. 13. 16. 39. 48. 50. 59. 65. 69 71. 73. 78. 85. 87. 91. Evang. 12. 18. *Origenes. Marcion.* καὶ λέγοντα] — L a prima manu.
ὁ χριστὸς] — CDFL 33. Versio *Vulg. Copt. Armen. Arab. Origenes*, *Tertullianus.* probante *J. Millio* prol. 416.
τὸν χριστὸν αὐτὸν] αὐτὸν χριστὸν D.
42. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο K 42. 51. 64. 66. 69. 72. 74. 90. Versio *Vulg. Victor.*
ἔρημον] ἕτερον 61. 91.
ἐζήτουν] ἐπεζήτουν ACDFLM 1. 3. 9. 11. 16. Colb. 33. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 53. 54. 57. 60. 64. 65. 68. 69. 73. 74. 78. 80. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 12. 13. 14. 18. 19. *Victor*, *Euthymius*, *Theophylactus.*
ἐζήτουν αὐτὸν καὶ] — 63. κατεῖχον] ἐπεῖχον D. τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν] — 12.
43. καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ] δεῖ με καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις εὐαγγελίσασθαι D.
ταῖς] ἐν 46. 49. 53. 60. 72. Evang. 7. ὅτι εἰς τοῦτο] εἰς τοῦτο γὰρ D.

perciliis, clivis. *Tobiae* XI. 5. Latin. *Anthol.* I. 13. 20. Εἰς βαθὺν ἥλατο Νεῖλον ἀπ᾽ ὀφρύος.

37. ἦχος] *Thomas.* ἠχὴ καὶ ἠχὼ, οὐκ ἦχος. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ. ἡ θαυμαστὴ τῶν ἱερῶν σου λόγων ἠχώ. *Moeris.* ἠχὴ, ἀττικῶς· ἦχος ἑλληνικῶς. *Hesychius.* ἠχὴ, φωνὴ, ἦχος, βοή. Ἦχος, φωνὴ, κτύπος, ἐκφώνησις.

38. πυρετῷ μεγάλῳ] *Galen.* de Compos. Med. per gen. III. λέγεται μὲν γὰρ οὐ πάνυ τι κυρίως τὸ ποσὸν ἐν τῇ ποιότητι, λέγεται δ᾽ οὖν ὅμως, ὅπως καὶ πυρετὸς μέγας. de different. febr. I. σύνηθες ἤδη τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν —— τὸν μέγαν τε καὶ μικρὸν πυρετόν. in Hippocrat. de praenot. II. ἢν ὅτε πυρετὸς ἔχῃ, τοῦτ᾽ ἐστι κατειλήφῃ, τὸν ἄνθρωπον —— πυρετὸς ξυνεχής. in Hippocr. Aphorism. I. ἐνίοτε δὲ οὐ πρὸς τὸ πλῆθος ἀναφέροντες τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς ποιότητα μόνην, τῷ μέν τινι πλέον εἶναι φαμὲν —— ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐνταῦθα μόνον αἱ τοιαῦται καταχρήσεις εἰσὶν τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ κατὰ ἄλλα πάμπολλα τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἰατρικὴν αὐτήν. ἁπάσας οὖν τὰς νόσους ὀνομάζουσι μεγάλας τε καὶ μικρὰς, καίτοιγε οὐκ οὔσας οὐσίας, πυρετὸν μέγαν, ἀποπληξίαν μεγάλην. *Celsus* II. 7. magnae febres.

39. ἐπιστὰς] *Libanius* O. X. p. 266. A. Στῆναι μὲν τὴν φθορὰν τῆς οἰκουμένης, ἐπιστῆναι δὲ νοσοῦσι τὸν ἐπιστάμενον τὰ τοιαῦτα ἰᾶσθαι.

40. ἑνὶ ἑκάστῳ] *Herodot.* VIII. 138. ἐν τοῖσι [κήποις] φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἓν ἕκαστον ἔχον ξ. φύλλα. *Aristides* de Concord. Rhodior p. 566. ταῦτα εἷς ἕκαστος, εἰ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν ἐθελήσειεν, οὐ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *Galen.* de Theriac. τὴν θηριακὴν κατασκευάζοντες ἐπιμελῶς, καὶ ἓν ἕκαστον, ὧν μιγνύουσιν, ἀκριβῶς δοκιμάζοντες αὐτοί.

1. ἐπικεῖσθαι αὐτῷ] *Thomas.* ἐπίκειμαί τινι, ἀντὶ τοῦ βαρέως πρός τινα διάκειμαι· καὶ ἐπίκειμαι ἀντὶ τοῦ πλησίον τινος κεῖμαι. ἀριστείδης ἐν τῷ Σμυρναϊκῷ πολιτικῷ· ἐπικείμενα τοῖς λιμέσι τὰ νεώρια.

λίμνην] Matthaeus & Marcus θάλασσαν vocant.

2. ἑστῶτα] *Æneid.* VI. 902. Anchora de prora jacitur, ſtant litore puppes. *Odyſſ.* ρ. 427. Στῆσα δ᾽ ἐν αἰγύπτῳ ποταμῷ νέας ἀμφιελίκτους. *Caeſar* B. C. III. 28. noſtrae naves in ancoris conſtiterunt. *Florus* II. 2. 7. CLX. navium claſſis in anchoris ſtetit. *Livius* XXV. 25. Qua, propter vim tempeſtatis, ſtare ad anchoram in ſalo Romana claſſis non poſſit. XXXII. 32. in proram navis in ancoris ſtantis. XXXVII. 29. alterum jam diem claſſem ſtare ad inſulam Macrin, & paulo ante viſas quasdam moveri, tanquam ad profectionem naves. *Lucretius* IV. 598. Qua vehimur navi, fertur, cum ſtare videtur: Quae manet in ſtatione, ea

prae-

44 σιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
τῆς Γαλιλαίας.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς
2 ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ· Καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ
3 ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ
ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καὶ καθίσας ἐδίδα-
4 σκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα· Ἐπ-
5 ανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Σίμων, εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ
6 δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν ~ἰχθύων
πλῆ-

~πλῆθος ἰχθύων

εἰς] ἐπὶ L. 67. ἀπέσταλμαι] ἀπεστάλην DL 1. 12. 33. 69.
44. ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς D 69. 91. Evang. 12. 18. 19.
τῆς Γαλιλαίας] τῆς Ἰουδαίας CL 1. 71. Colb. 106. Evang. 12. Verſio *Copt*. *Syra* poſterior in margine. τοῖς Ἰουδαίοις Evang. 7. 13.
1. αὐτῷ] — 67. τοῦ] καὶ A 1. Colb.
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς] ἑστῶτος αὐτοῦ D. + ὁ Ἰησοῦς FGH. ἦν] + ὁ Ἰησοῦς 73.
παρὰ] περὶ 27. 35. 58. 61. 62. 66.
Γεννησαρέτ] Γενησαρέτ L 73. *Theophylactus*. Γενισαρέτ Editio *Eraſmi* 1. Γενηζαρέθ Editio *Bogardi*. Γενησαρέθ Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. Verſio *Vulg*. Γενηζαρετ Editio *Colinaei*. Γεννησαρέθ K. Γεννησαρέδ D.
2. πλοῖα] πλοιάρια ACL 40. 53. παρὰ] περὶ 66.
ἁλιεῖς] ἁλεεῖς ACL. ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ACDL.
ἀπέπλυναν] ἔπλυναν C a prima manu. L. ἔπλυνον D 91. ἀπέπλυνον Evang. 13. 17. ἐπέπλυνον Evang. 7.
δίκτυα] + αὐτῶν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo.
3. τῶν πλοίων] πλοῖον D. τοῦ] — D. ἠρώτησεν] ἐπηρώτησεν 73.
ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν] ἐπαναγαγεῖν ἀπὸ τῆς γῆς D. ἐπαναγαγεῖν] ἐπανάγειν A 1. ἀγαγεῖν 12.
ὀλίγον] ὅσον D. καὶ καθίσας] καθίσας δὲ L. Verſio *Copt*.
ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου] ἐν τῷ πλοίῳ ἐδίδασκεν D. ἐκ] ἀπὸ 1. 13. 69.
4. ὡς] ὅτε D. ἐπανάγαγε] ἐπαναγάγετε 106.
χαλάσατε] χαλάσωμεν 64. εἰς ἄγραν] — 1. Colb. πρὸς ἄγραν 47. *Theophylact*.
5. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων] ὁ δὲ Σίμων ἀποκριθεὶς D. αὐτῷ] — Verſio *Copt*.
ἐπιστάτα] διδάσκαλε D. τῆς] — A. κοπιάσαντες] κοπιάζοντες Editio *Colinaei*.
χαλάσω] χαλάσωμεν 1. 45. 64. Verſio *Goth*. *Copt*. *Armen*. χαλάσομεν K 15. 91.
τὸ δίκτυον] τὰ δίκτυα L 1. 5. Verſio *Armen*. *Copt*. & comm. 6.
χαλάσω τὸ δίκτυον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντες] οὐ μὴ παρακούσομαι. Καὶ εὐθὺς χαλάσαντες τὰ δίκτυα D.
6. ποιήσαντες] χαλάσαντες 38.
ἰχθύων πλῆθος] πλῆθος ἰχθύων ACEF 1. 44. 69. 72. 83. 85. 86. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut*. *Plant*. *Eraſmi*, *Colinaei*. *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Genev*. Verſio *Goth*. *Theophylactus*.

praeter creditur ire. *Æn*. II. 23. Statio maleſida carinis. Servius: Statio, ubi ad tempus ſtant naves, portus, ubi hiemant. *Apollon*. Syntax. I. 30. ναῦς σου ἕστηκεν ἐν τῷ λιμένι. *Od*. ω. 298. ποῦ δὲ νηῦς ἕστηκε θοή;

ἀποβάντες] Verſio Codicis D. exientes. *Terent*. Heautont. I. 2. 9. advenientem, e navi egredientem ilico abduxi ad coenam. *Jo*. XXI. 9. Verſio *Vulg*: deſcenderant. *Plut*. Alcibiad. p. 202. D. ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποβὰς τῆς τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτόν. 207. B. ὁ δ' Ἀλκιβιάδης κ. ταῖς ἀρίσταις διεκπλεύσας καὶ προσβαλὼν τῇ γῇ, καὶ ἀποβάς. p. 208. E. ἀπέπλει ταῖς ναυσὶ πάσαις, νυκτὸς δ' ὑποστρέψας αὐτὸς μὲν ἀπέβη μετὰ τῶν ὁπλιτῶν. p. 209. D. καὶ καταχθεὶς οὐ πρότερον ἀπέβη τῆς τριήρους πρὶν στὰς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἰδεῖν Εὐρυπτόλεμον. *Xenoph*. Hell. I. Ἀλκιβιάδης δὲ ταῖς κ. τῶν νεῶν περιπλεύσας ἀπέβη εἰς τὴν γῆν. ἰδὼν δὲ ὁ Μίνδαρος καὶ αὐτὸς ἀποβὰς ἐν τῇ γῇ μαχόμενος ἀπέθανε. *Thucyd*. IV. 9. ἐχώρει ἔξω τοῦ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν ᾗ μάλιστα ἐκείνους προσεδέχετο πειράσειν ἀποβαίνειν —— ἐκείνοις δὲ βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν. 11. ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀποβάντας. 12. ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν. *Schol*. ἡ ἀπὸ τῶν νεῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἔξοδος ἀποβάθρα καλεῖται. *Herodot*. IX. 98. ἀπέβησαν εἰς τὸν αἰγιαλόν. *Gloſſ*. ἀποβάθρα, ſcala navis. exſcendere, ausſteigen.

4. ἄγραν] *Odyſſ*. μ. 330. καὶ δὴ ἄγρην ἐφέπεσκον ἀλιτεύοντες ἀνάγκῃ ἰχθῦς, ὄρνιθάς τε φίλους. *Plut*. Symp. VIII. 8. p. 730. A. παντὸς ἰχθύος ἄγρα καὶ σαγηνεία. *Lucian*. Piſcator. 47. Σιώπησον, ὦ φιλοσοφία, καὶ τὴν ἄγραν περίμεινε. *Pollux* V. 1. ἄγραν οὐ μόνον τὸ ἔργον ἀλλὰ καὶ τὸ θηρώμενον καλοῦσι.

5. ἐπιστάτα] *Thomas*. διδάσκαλος λόγου καὶ ἀρετῆς. ἐπιστάτης δὲ ἔργων. *Etymol*. ἐπιστάται —— πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ διδασκάλου λαμβάνεται ἡ λέξις. & Μαγίστερ, διδάσκαλε, ἐπιστάτα. *Euſtath* in Od. ρ. p. 641, 40. οἱ δὲ παλαιοὶ τὴν λέξιν καὶ ἐπὶ παιδαγωγοῦ καὶ παιδοτρίβου οἴδασι τεθεῖσθαι· ὁ δὲ τοιοῦτος καὶ ἐπιτιμητὴς ἂν λεχθείη ποτε —— καὶ γυμνασίου δὲ φασὶν ἐπιστάτης ὁ ἐπιμελητὴς —— τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καθηγητῶν τάττειν οὔ φημι πάντως τὴν χρῆσιν δεικνῦναι ex Ariſtophane Grammatico.

6. τοῦτο ποιήσαντες] *Jo*. V. 16. VII. 4. *Xenoph*. Cyr. Παιδ. I. τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα, ἃ ἔλαβε, κρέα. & III. καὶ ταῦτα ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. *Cic*. de Divinat. I. 24. Tum ei ducem illum praecepiſſe, ne reſpiceret: illum autem id diutius facere non potuiſſe. *Corn*. *Nepos*. Epanimond. 4. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exiret, ſuaque, quae attuliſſet, liceret efferre: iſtud, inquit, faciam.

συνέκλεισαν] Concluduntur, quibus exitus nullus patet. Venatorum verbum. *Plaut*. Curcul. III. 1. 79.

πλῆθος πολύ· διεῤῥήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν 7
τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι 8
τοῦ Ἰησοῦ, λέγων· Ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε· Θάμβος γὰρ 9
περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ᾗ συνέλαβον.
Ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ 10
εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. Καὶ 11
καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ ἐ- 12
γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας· καὶ ἰδὼν τὸν
Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με
καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ 13
εὐ-

διεῤῥήγνυτο] διεῤῥήσσετο L.
διεῤῥήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν] ὥστε τὰ δίκτυα ῥήσσεσθαι D. Versio *Goth. Armen.* + ὥστε μὴ δύνασθαι ἀναγαγεῖν αὐτὸ 3. 9. 16. 45. + ὥστε μὴ δύνασθαι ἀγαγεῖν αὐτὸ 28. 56. 58. 65. 7. κατένευσαν] κατένευον D.
τοῖς posterius] — D. συλλαβέσθαι] βοηθεῖν D.
καὶ ἦλθον ε] ἐλθόντες οὖν D. Versio *Syr.* ἦλθον] ἦλθαν L.
ὥστε] + παρά τι C. ut videtur. D. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Versio *Vulg. Belg. Syra* posterior in margine.
αὐτὰ] — D. Versio *Vulg. Goth.* αὐτοὺς 16. 17. 8. ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος] ὁ δὲ Σίμων D.
δὲ] + ὁ 69.
Σίμων] — Versio *Sax. Syra* posterior, sed exhibet in margine. ὁ 106. Πέτρος] — 69.
τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ] αὐτοῦ τοῖς ποσὶν D. γόνασι] ποσὶ 1. Versio *Copt. Syr.*
τοῦ] — H 3. 44. 72. 73. 74. 83. 85. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.*
λέγων] + παρακαλῶ D. Versio *Goth. Syr.* ἁμαρτωλὸς] + ἐγὼ 1. Colb.
κύριε] — 2. Evang. 13. 9. καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ] — D.
ἐπὶ] ἐν K 63. 72. ᾗ] ὧν D. *Theophylactus.*
10] ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης υἱοὶ Ζεβεδαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, δεῦτε, καὶ μὴ γίνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων, ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων D. υἱοὺς Ζεβεδαίου] — C a prima manu. Versio *Armen.*
τῷ Σίμωνι] τοῦ Σίμωνος 12.
11. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα] οἱ δὲ ἀκούσαντες πάντα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς ε D.
τὴν γῆν] τῆς γῆς 40. a prima manu. τὸν αἰγιαλὸν 54. Versio *Copt.* 12. ἐν τῷ] — 69.
καὶ secundo] — 63. 72. Versio *Syr.* πλήρης λέπρας] λεπρὸς D.
πεσὼν] ἔπεσεν D. ἐδεήθη αὐτοῦ] — D.
13. ε ἐκτείνας] ἐκτείνας δὲ D. χεῖρα] + αὐτοῦ 74. ex emendatione. Versio *Syr.*
εἰπὼν] λέγων CDL 33. 69. *Cyrill.* Act. Ephes. V.
ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ] ἐκαθαρίσθη D. ἐκαθαρίσθη λέπρα αὐτοῦ 46. 14. ἀλλὰ] ἀλλ᾽ 1.
ἀλλὰ ἀπελθὼν] ἄπελθε δὲ ε D. Versio *Vulg. Goth. Sax.* ἱερεῖ] ἀρχιερεῖ Colb.
προσένεγκε] + τὸ δῶρον Codices *Syr. Epiphan.* H. 42. ex *Matthaeo.* σου] + δῶρα 46. 52.

79. In cavea si forent conclusi, itidem uti pulli gallinacei. *Ter.* Hec. IV. 4. 80. Tot me nunc rebus miserum concludit pater. *Cic.* Verr. V. 37. urbe portus cingitur & concluditur. & de N. D. II. 7. Conclusa aqua facile corrumpitur. *Caes.* de B. C. II. 22. Massilienses —— gravi etiam pestilentia conflictati ex diutina conclusione. *Thucyd.* IV. 67. πλὴν ξυγκλεισθῆναι πάλιν τὰς πύλας.

ἰχθύων πλῆθος] *Herodot.* I. 141. λαβεῖν ἀμφιβλήστρον, καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων, καὶ ἐξειρύσαι. *Jo.* XXI. 11. Significabat hoc multitudinem credentium comm. 10.

7. κατένευσαν] *Il.* α. 514. Νημερτὲς μὲν δή μοι ὑπόσχεο καὶ κατάνευσον Ἢ ἀπόειπ᾽. 524. εἰ δ᾽ ἄγε τοι κεφαλῇ κατανεύσομαι, ὄφρα πεποίθῃς. *Liban.* O. XLII. p. 897. A. σὺ δὲ ἀνάνευε καὶ κατάνευε, καὶ πολιτεύου τοῖς νεύμασι. *Lucian.* Asin. 48. καὶ κατανεύειν καὶ ἀνανεύειν πρὸς τὰς φωνὰς —— πρὸς τὰς φωνὰς ἀνένευον ἐν καιρῷ, καὶ κατένευον. Codex D. vertit: innuebant. *Vulg.* annuerunt. quia nimirum longius aberant.

συλλαβέσθαι] *Philipp.* IV. 3. *Etymol.* συλλαμβάνειν τὸ βοηθεῖν. κυρίως δὲ λέγεται ἐπὶ τῶν βασταζόντων βαρύ τι, καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων βοηθουμένων, καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλην τινὰ βοήθειαν βοηθούντων, ἀφ᾽ οὗ καὶ συλλήπτωρ, βοηθός. *Aristoph.* Vesp. 733. ξυλλαμβάνει τοῦ πράγματος. *Philostr.* in Heroic. συλλαμβάνω σοι τοῦ ἄθλου. *Thomas.* συλλαμβάνει ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι ἤγουν βοηθεῖ, ὃ καὶ συνεπιλαμβάνει λέγεται. Θουκυδίδης ἐν τῇ β. [8] καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ξυνεπιλαμβάνειν αὐτοῖς. *Thucyd.* I. 118. καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλούμενος καὶ ἄκλητος. & II. 54. *Isocrat.* c. Demonic. ὁρᾷ δὲ καὶ τὴν τύχην συλλαμβάνουσαν ἡμῖν, καὶ τὸν παρόντα καιρὸν συναγωνιζομένην. *Aristoph.* Acharn. 205. Schol. διττὴ ἐστιν ἡ χρῆσις τοῦ συλλαβεῖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις —— ἐὰν δὲ πρὸς δοτικὴν, σημαίνει φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ὡς Ἰσοκράτης —— ἴσον τῷ συναγωνιζομένην. καὶ Δημοσθένης ἐν α. φιλιππικῶν. *Alciphron* I. 17. Σκιερὰν κατὰ μέρος τὴν θάλασσαν ἀνεβόησεν, ὡς πλήθους ὅλου προσιόντος θύννων καὶ πηλαμίδων, καὶ ἡμεῖς πεισθέντες τῇ σαγήνῃ μονονουχὶ τὸν κόλπον ὅλον περιελάβομεν. εἶτα ἠνιώμεθα, καὶ τὸ βάρος μεῖζον ἦν ἢ κατὰ φορτίον ἰχθύων. ἐλπίδι οὖν καὶ τῶν πλησίον τινὰς ἐκαλοῦμεν μεριστὰς ἀποφαίνειν ἐπαγγελλόμενοι, εἰ συλλάβοιντο ἡμῖν καὶ συμπονέσαιεν. *Demosth.* pro Cor. οἱ οὔτε χρήμασιν, οὔτε σώμασιν, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενὶ τῶν πάντων συνελάμβανον ἡμῖν.

8. Viderat morbos a Christo sanari, at nunc agnoscit etiam dominium eum habere in aquas & pisces *Psal.* VIII. non ut illos occideret, quod Moses fecit, sed ut, quod majus est, eorum captura hominibus beneficium praestaret. *Exod.* VII.

Achilles Tat. V. p. 319. ἐξαίφνης προσπίπτει τοῖς γόνασιν ἡμῶν γυνὴ —— ἐλέησόν με, ἔφη δέσποινα —— λέγει οὖν ἡ Μελίτη, ἀνάστηθι νῦν, ὦ γύναι. *Plut.* Q. Rom. p. 290. C. ὁ δὲ προσπεσὼν τοῖς γόνασι.

ἁμαρτωλός] *Jud.* VI. 23. XIII. 22. 1. *Reg.* XVII. 18.

9. *Il.*

14 εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ
ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσ-
15 έταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ
συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐ-
16 τῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος. Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
17 τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων. καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ Νομοδιδάσκαλοι, οἳ
ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ δύναμις
18 Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν πα-
19 ραλελυμένος· καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ μὴ εὑρόντες
— διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτόν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ
20 τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν
τὴν

καθὼς] ἃ 2. Μωσῆς] Μωϋσῆς DF 1. 69. Versio *Copt.*
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς] ἵνα εἰς μαρτύριον ἦν [& ex emendatione ᾖ] ὑμῖν τοῦτο D. *Marcion. Epiphan.* H. *Tertull.* IV. probante *J. Millio* prol. 290. 416. + ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις, καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτόν, καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς καφαρναοὺμ D. ex *Marco*. 15. δὲ] — 69.
μᾶλλον ὁ λόγος] ὁ λόγος μᾶλλον D. ἀκούειν] + αὐτοῦ M.
ὑπ' αὐτοῦ] — DL 1. 61. 69. 71. Colb. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1198. ἀπ' αὐτοῦ A. 2.
16. αὐτὸς δὲ] καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς 71. ὑποχωρῶν] — 2. 71.
ἐν ταῖς ἐρήμοις] — 52. καὶ] — 37.
17. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ 59. Codices *Latini.* ἡμερῶν] συναγωγῶν 13.
καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι] αὐτοῦ διδάσκοντος συνελθεῖν τοὺς φαρισαίους καὶ νομοδιδασκάλους D. καὶ αὐτὸς] — 61. + ὁ Ἰησοῦς 16.
διδάσκων] + ὁ Ἰησοῦς 2. 12. 44. 73. + ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν 69. οἳ ἦσαν] ἦσαν δὲ D.
ἐληλυθότες] συνεληλυθότες A a prima manu. D 1. 69. Versio *Armen. Cyrillus* in Jo. p. 254. συνελθόντες 56. 58. 61.
κώμης] — Versio *Copt. Armen.*. καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ] τοῦ D.
αὐτοὺς] αὐτὸν L. probante *T. Beza*. τοὺς ἀσθενοῦντας Evang. 11. πάντας K.
18. ἐπὶ] + τῆς 72. αὐτὸν εἰσενεγκεῖν] εἰσενεγκεῖν αὐτὸν D. αὐτοῦ] αὐτῶν 69.
19. διὰ ποίας] ποίας ACDEKLM 1. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 16. 28. 29. 34. 36. 38. 39. 44. 45. 46. 48. a prima manu. 52. 60. 64. 65. 68. 71. 72. 76. 80. 85. 86. 87. 91. 106. Evang. 5. 12. 18. 19. 20. Editio *Complut. Stephani* 1. *Genev. Plantini*, *Wechelii*, *Bengelii*, *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1078. πῶς 2. 11. 12. 14. 37. 40. 47. 49. 50. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 70. 83. Evang. 13. 17. Editio *Colinaei.* πόθεν 13. Evang. 3. 11. διὰ πόσας 42. + ὁδοῦ 27. 48. 51. 59. 68. 74. 80. 88. 89. 90. *Theophylact.*
ἀναβάντες] ἀνέβησαν D. ἀναβιβάσαντες 11. δῶμα] + καὶ 56. 58. 61.
διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ] καὶ ἀποστεγάσαντες τοὺς κεράμους, ὅπου ἦν, καθῆκαν τὸν κραβάττον, σὺν τῷ παραλυτικῷ D. εἰς τὸ μέσον] διὰ τοῦ τείχους 68.
20. καὶ ἰδὼν] ἰδὼν δὲ Ἰησοῦς D. + ὁ Ἰησοῦς C 69. Versio *Syr.*

9. *Il.* δ. 79. θάμβος δ' ἔχεν εἰσορόωντας. & ψ. 815. θάμβος δ' ἔχε πάντας ἀχαιούς.

10. *Polyaen.* 659. πολλοὶ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ ζωγρηθέντες ἑάλωσαν. *Jos.* A. XIII. 6. 2. τὸν μὲν Ἰωνάθην ἐζώγρησε, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ πάντας ἀπέκτεινεν.

11. *Menander* Sicyon. ὁ πλέων κατήχθη. *Sextus Empir.* A. Phys. II. 68. πῶς δὲ καὶ νῆες ἀναχθεῖσαι ἐκ λιμένων εἰς ἑτέρους κατάγονται λιμένας. *Od.* α. 182. ξὺν νηῒ κατήλυθον. *Eustathius.* ὅτι κατελθεῖν οὐ μόνον τὸ ἁπλῶς κάτω που ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς λιμένα ἐλθεῖν, ὥσπερ καὶ καταβῆναι, καὶ καταπλεῦσαι, καὶ καταχθῆναι τὸ ἐλλιμενίσαι λέγεται. Τὸ μέντοι ἀπᾶραι τοῦ λιμένος, ἀνελθεῖν, καὶ ἀναβῆναι, καὶ ἀναπλεῦσαι, καὶ ἀναχθῆναι λέγεται. κατάπλους μὲν γὰρ ἡ εἰς τὸν λιμένα ἔλευσις, ἀνάπλους δὲ τὸ ἀνάπαλιν, ὡς τοῦ θαλαττίου ὕδατος ὑπερκειμένου γῆς. διὸ καὶ ὁ ποιητὴς μετ' ὀλίγα φησί· πρὶν ἐς Τροίαν ἀναβήμεναι, ἤγουν διὰ θαλάσσης ἐκεῖ ἀνελθεῖν. Ὅτι δὲ καὶ τὸ τὸν φυγάδα εἰς τὴν πατρίδα ἐλθεῖν κατελθεῖν λέγεται, δῆλον παρὰ τοῖς μεθ' ὅμηρον ἀττικίζουσι. λέγεται δὲ καὶ αὐτὸ κατά τινα κυριολεξίαν, ἐπείπερ οἷα λιμὴν ἐκείνοις ἡ πατρὶς ὑπόκειται κινδυνεῦσαι φθάσασιν. Et supra IV. 31. *Act.* VIII. 5.

15. *Thucyd.* VI. 46. ἐπειδὴ διῆλθεν ὁ λόγος. rumor dimanavit. *Plato*. *Xenoph.* Exped. Cyri I. διῆλθεν ὁ λόγος.

16. IX. 10. ὑποχωρέω sensim, clam recedo. me subduco. Versio *Vulg.* secedebat. D. erat subtrahens se. *Il.* χ. 96. ὡς ἕκτωρ ἄσβεστον ἔχων μένος οὐχ ὑπεχώρει. *Thucyd.* οἱ δὲ νικώμενοι ὑπεχώρουν. *Demosth.* pro Coron. ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι — οὐκ εἶξα, οὐδ' ὑπεχώρησα. *Xenoph.* Paed. III. οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει & VI. ἡ Πάνθεια ὑποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας. *Lucian.* V. Hist. II. 32. ὑπεχώρει γὰρ προσιοῦσιν ἡμῖν καὶ ὑπέφευγε.

19. κεράμων] *Thucyd.* II. 4. λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων. 48. ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τοῦ οἰκήματος, καὶ διελόντες τὴν ὀροφήν, ἔβαλλον τῷ κεράμῳ, καὶ ἐτόξευον κάτω. *Herodian.* I. 12. 16. εἴς τε τὰ δωμάτια ἀναβάντες λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππεῖς. VII. 12. 12. ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βολαῖς, τῶν τε ἄλλων ὀστράκων.

καθῆκαν] *Act.* IX. 25. X. 11. XI. 5. *Alexandr.* probl. 1. διατί μᾶλλον κλίμακα κατίεμεν ἢ ἀνίεμεν; *Herodian.* II. 6. 14. καθέντες δὲ κλίμακα τὸν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. *Xenoph.* Hipparch. extr. οἱ δεδιδαγμένοι καὶ ἐπ' ὄχθους ἀνάλλεσθαι, καὶ ἀφ' ὑψηλῶν ἀσφαλῶς κατιέναι.

κλινιδίῳ] *Dionysius Hal.* VII. 76. ἧκέ τις ἄρρωστος ἐπὶ κλινιδίου κομιζόμενος — οὐσίας ἱκανῆς κύριος. & 68. καὶ ἐπειδὴ πάντα διεξῆλθεν, ἀναστὰς ἐκ τοῦ κλινιδίου, καὶ τὸν θεὸν ἀναβοήσας, ἀπῄει τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶν διὰ τῆς πόλεως οἴκαδε ὑγιής. *Plut.* de animi tranq. p. 466. C. δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον. p. 501. C. ὁ τῷ σώματι νοσῶν εὐθὺς καθεὶς ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον... ἰατρὸς εἰσελθὼν πρὸς ἄνθρωπον ἐρριμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ. τοὺς καταχρυσοῦντας τὰ κλινίδια. Coriolan p. 225. B. καὶ τοῦ σώματος ἄφνω παρε-

τ͂ πίςιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλο- 21
γίζεσθαι οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες· Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφη-
μίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός; Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς 22
διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου· ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι 23
καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι 24
ἁμαρτίας, (εἶπε τῷ παραλελυμένῳ·) Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου,
πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα ἀναςὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ᾽ ᾧ κατέκει- 25
το, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ ἔκςασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ 26
ἐδόξαζον τὸν Θεόν· καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες· Ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.
Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευΐν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώ- 27
νιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναςὰς ἠκολούθησεν αὐ- 28
τῷ. Καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην —— ὁ Λευῒς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος 29
τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων, οἳ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν κατακείμενοι. Καὶ ἐγόγγυζον οἱ Γραμ- 30
μα-

εἶπεν] λέγει D.
αὐτῷ] τῷ παραλυτικῷ CDL 16. Versio *Copt. Syr. Goth. Æthiop. Arab. Cyrillus* l. c. ——1. 33. Vers. *Vulg.*
ἄνθρωπε] τῷ ἀνθρώπῳ 1. σοὶ] σοῦ DF 40
σοῦ] —— DF 40. 21. διαλογίζεσθαι] διαλέγεσθαι 49.
Φαρισαῖοι] + ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν D. τίς ἐςιν οὗτος ὃς] τί οὗτος D. Versio *Copt.*
ἀφιέναι ἁμαρτίας] ἁμαρτίας ἀφεῖναι D. ἁμαρτιας ἀφιέναι 1. *Cyrillus.*
μόνος] εἷς D 40. 67. Versio *Syra* posterior in margine. *Cyrillus.* ὁ] — D.
22. ἐπιγνοὺς] ἐπιγνὼν Edit. *Erasmi* 2. 3. γνοὺς Evang. 11. ἀποκριθεὶς] — CD. Versio *Syr. Æthiop.*
εἶπε πρὸς αὐτους] λέγει αὐτοῖς D. εἶπεν αὐτοῖς Colb. ὑμῶν] + πονηρὰ D. *Cyprianus.*
23 σοι] σου CDF. σου] — D. Evang. 20. Vers. *Goth. Vulg.*
ἔγειραι] ἔγειρε ACDFK 1. 15. 53. 59. 65. 69. 71. 72. Evang. 5. 20. 21. καὶ] — Versio *Syr.*
24 ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει 72.
ἐπὶ τ͂ γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας] ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τ͂ γῆς *Marcion, Epiphanius.*
ἀφιέναι] ἀφεῖναι D. εἶπε] λέγει D 49. 52. Versio *Vulg. Syr.*
παραλελυμένῳ] παραλυτικῷ CDFL 2. 33. 47. 56. 58. 61. 69. 91. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi,* *Cyrillus* A. V. *Theophylactus.* ἔγειραι] ἔγειρε CDEF 1. 69. 72. 80.
ἄρας τὸ κλινίδιόν σου] ἆρον τ͂ κραβάτιον σου καὶ D. 25. αὐτῶν] πάντων 13. 69. Versio *Armen.*
ἐφ᾽ ᾧ κατέκειτο] τὴν κλίνην D. Versio *Vulg. Syr.* utraque.
ᾧ] ὃ ACEL 3. 9. 12. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 51. 53. 60. 72. 73. 74. 85. 90. Evang. 3. 12. 20. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* ut 2. *Cor.* III. 15. τ͂ Θεὸν ad τ͂ Θεὸν] — DM 12. 13. 45. 69. 70. 86. 90.
26. ἅπαντας] πάντας E 2. Editio *Erasmi* 1.
ἐδόξαζον τ͂ Θεὸν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου] ἐπλήσθησαν φόβου, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν A.
φόβου] θάμβου D a prima manu. θάμβους ex emendatione. ὅτι] — D.
παράδοξα] παράδοξον 61.
27. μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι] καὶ ἐλθὼν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, τὸν ἐπακολουθοῦντα αὐτῷ ὄχλον ἐδίδασκεν· καὶ παράγων εἶδεν D. ἐξῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦ 69. Colb. Versio *Syr.*
καὶ ἐθεάσατο] θεάσασθαι, καὶ εἶδε 68. καὶ εἶδε AK 42. 63. 65. 72. καὶ θεασάμενος 64. + ὁ Ἰησοῦς 44.
Λευΐν] Λευεὶ DK 48. 54 91. + τ͂ τοῦ Ἀλφαίου D. + καλούμενον C.
τελώνιον] τελωνεῖον 54. εἶπεν] λέγει D 69. Versio *Vulg.*
28. ἅπαντα] πάντα D 33. 91. ἅπαν M. ἠκολούθησεν] ἠκολούθει D 69.
29. δοχὴν μεγάλην ὁ Λευῒς αὐτῷ] Λευεὶ δοχὴν αὐτῷ μεγάλην D.
ὁ] — ACDF 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii, Bogardi, Theophylactus.*
Λευῒς] Λευεὶς AC Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Goth.* Λευῒ D 54. 91. Vers. *Copt. Vulg. Copt.*
αὐτῷ] —— 71. τῇ οἰκίᾳ] τῷ οἴκῳ K 42. 63. 72.
ἦν] + ὁ Editio *Complut.* —— F. τελωνῶν πολὺς] πολὺς τελωνῶν CD 1. 69. Versio *Syr.*
ἄλλων] ἁμαρτωλῶν 91. οἱ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν κατακείμενοι] ἀνακειμένων D.

ριθέντος ἀκρατὴς γενέσθαι. ταῦτα δ᾽ ἐν κλινιδίῳ φοράδην κομισθεὶς εἰς τὴν σύγκλητον ἀπήγγειλεν. ἀπαγγείλας δ᾽, ὥς φασιν, εὐθὺς ᾔσθετο ῥωννύμενον αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἀναςὰς ἀπῄει δι᾽ αὐτοῦ βαδίζων. θαυμάσαντες οὖν οἱ βουλευταὶ de Tito Latino. ad princ. indoct. p. 781. D. Ἀριςόδημος ὁ ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιῤῥακτὴν, ἧς ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε. *Aristoph.* Lysistr. 915. φέρε νῦν, ἐνέγκω κλινίδιον νῷν. κι. μηδαμῶς ἀρκεῖ χαμαὶ νῷν. *Pollux* X. 32. ἐν δὲ τῷ κοιτῶνι δεῖ μὲν εἶναι καὶ κλίνην τινα, ἢ κλινίδιον, ὡς ἐν Λυσιςράτῃ Ἀριςοφάνης, ἢ κλινάριον, ὡς ἐν Δαιταλεῦσι.

26. ἔκςασις ἔλαβεν] *Il.* λ. 402. φόβος ἔλλαβε πάντας. *Plato.* . . . . λαμβάνει με δέος. Epist. ἄλλαι σε ἀπορίαι λήψονται. *Xenoph.* Paed. V. ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. inf. VII. 16. 1. *Cor.* X. 13.

παράδοξα] *Lucian.* de Calumn. 21. τὰ παράδοξα τῶν ἀκουσμάτων. *Augustin.* Princip. Rhetor. Vulgo etiam Olympionicas & caeteros victores certaminum paradoxos vocant, magis consuetudine, quam ratione ducti: nam ut opinor, παράδοξον est, quod est παρὰ τὴν δόξαν i. e. contra opinionem bonam. *Suidas.* παράδοξον, θαυμαςὸν, ἀπροσδόκητον. *Plin.* Epist. IX. 26. Sunt maxime mirabilia, quae maxime inexspectata, utque Graeci magis exprimunt παράδοξα. *Sapient.* V. 2. XIX. 5. *Sir.* XLIII. 25. *Exod.* XI. 7. *Jos.* A. IV. 2. 3. ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς θέας. V. 2. 3. παράδοξον ἦσαν θέαμα.

29. δοχὴν] *Hesychius.* δοχὴν, ἄριςον. *Gen.* XXI. 8. *Esth.*

ματεῖς αὐτῶν ϗ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες· Διατί μετὰ τελωνῶν
31 ϗ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε ϗ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· Οὐ χρεί-
32 αν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
33 καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διὰ τί οἱ μαθη-
ταὶ Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, ϗ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως ϗ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ
34 ἐσθίουσι ϗ πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
35 ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ϗ ὅταν ἀπαρθῇ
36 ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγε δὲ ϗ παραβο-
λὴν πρὸς αὐτούς· Ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαι-
όν· εἰ δὲ μήγε, ϗ τὸ καινὸν σχίζει, ϗ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ —— ἐπίβλημα· τὸ
37 ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ
38 νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, ϗ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, ϗ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· Ἀλλὰ οἶνον νέ-
39 ον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον· ϗ ἀμφότεροι συντηροῦνται. Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν, εὐθέ-
ως θέλει νέον· λέγει γάρ· Ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

Ἐγέ-

μετ' αὐτῶν] κατ' αὐτὸν 69. μετ' αὐτοῦ 1. Versio *Syra* posterior in margine. κατακειμενοι] ἀνακείμενοι 16.
30. ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν ϗ οἱ Φαρισαῖοι] οἱ Φαρισαῖοι ϗ οἱ γραμματεῖς ἐγόνγυζον D. ἐγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι ϗ οἱ Γραμματεῖς αὐτῶν CL 1. Versio *Copt. Vulg. Arab.*
ἐγόγγυζον] διεγόγγυζον 36. 40. 57.
αὐτῶν] — F 46. 52. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Sax. Syr. Copt.* vid. *Jo.* V. 1. VII. 2. *Matth.* XI. 1. XII. 9. αὐτοῦ] αὐτῶν Evang. 18.
μετὰ] + τῶν AD 1. 10. 11. 12. 44. 69. 72. 73. 83. 90. Colb. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Colinaei, Bengelii.* Versio *Goth.* 31. ϗ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D.
ὁ Ἰησοῦς] — 44. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς L 33. 50. Versio *Syr.* — 72.
ὑγιαίνοντες] ἰσχύοντες 13. 29. 51. 69. 71. 86. Versio *Copt.*
32. ἐλήλυθα] ἦλθον D 1. 28. 68. 106. *Theophylactus.* + γὰρ Versio *Copt.*
33. εἶπον] εἶπαν CD. πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ 69.
Ἰωάννου] + ϗ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων D 91. ὁμοίως] + δὲ 37. Colb.
ὁμοίως ϗ οἱ τῶν Φαρισαίων] — D. σοὶ ἐσθίουσι ϗ πίνουσι] μαθηταί σου οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν D.
34. δὲ] + Ἰησοῦς CDL 1. 11. 33. 64. 69. 80. Ev. 12. Vers. *Goth. Copt. Syra* posterior in marg. *Æthiop. Arab.*
δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι ποιῆσαι] δυνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μεθ' ἑαυτῶν D. ἐν ᾧ] ἕως 29. 71.
35. ϗ] — CF 48. 49 59. 62. 69. 83. Codex *Stephani.* Versio *Vulg. Syr.*
ἀπαρθῇ] ἀρθῇ 1. νυμφίος] + ϗ M 1. 49. 59. 69.
36. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 69.
ἐπίβλημα prius] + ἀπὸ DL 1. 33. 69. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
καινοῦ] + σχίσας DL 1. 33. Versio *Copt.* ἐπιβάλλει] βάλλει 64. 91.
ἱμάτιον παλαιὸν] ἱματίῳ παλαιῷ M. *Dial. c. Marcionit. Theophylactus.*
σχίζει] σχίσει CDL 5. 36. 40. 60. Evang. 19. Codices *Latini.*
ϗ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα τὸ] τὸ ἐπίβλημα, ϗ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ Editio *Erasmi.*
συμφωνεῖ] συμφωνήσει ACDL 5. 33. 36. 40. 53. 57. 60. 91. *Marcion* ap. Epiphan. H. 42.
ἐπίβλημα τὸ] τὸ ἐπίβλημα Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi.* τὸ ἐπίβλημα τὸ CL 1. 69. 106. τὸ AEFKM 2. 3. 9. 10. 28. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Stephani* 1. 2. Versio *Goth. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1378.
ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ] τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ ἐπίβλημα D. 37. βάλλει] ἐπιβάλλει C.
ῥήξει] ῥήσσει C 106. Codices *Latini.* ὁ νέος] — 71.
νέος οἶνος] οἶνος ὁ νέος DM 106. οἶνος 44. ἀσκοὺς posterius] + τοὺς παλαιοὺς D. Vers. *Copt. Armen.*
38. βλητέον] βάλλουσι D. Codices *Latini. Dial. c. Marcion.* ϗ ἀμφότεροι συντηροῦνται] — L 1. 33. Versio *Copt.*
συντηροῦνται] τηροῦνται D. 39.] —— D. Codices *Latini.*
εὐθέως] — 1. Versio *Copt. Armen.* θέλει] ἤθελει A.
γὰρ] + ὅτι K. χρηστότερος] χρηστὸς L. Versio *Copt.*

Esth. I. 3. *Athenaeus* VIII. p. 348. F. ex Machone. ψάλτης κακὸς Στρατόνικον ἑστιῶν ποτε —— οὔσης δὲ λαμπρᾶς καὶ φιλοτίμου τῆς δοχῆς.

32. *Thomas.* ἦλθε κοινόν· ἐλήλυθε δὲ ἀττικόν.

33. πυκνὰ] *Il.* σ. 318. πυκνὰ μάλα στενάχων. *Od.* ρ. 198. πήρην πυκνὰ ῥωγαλέην. *Aristoph.* Vesp. 1105. πυκνὸν νεύοντες εἰς τὴν γῆν. *Theophrast.* de folio abiet. πυκνὸν οὕτως, ὥστε μηδ' ὑετὸν διιέναι. *Aristot.* Rhet. I. 2. πυκνὸν ἀναπνεῖ. *Alex. Aphrodis.* problem. οἱ πυκνὰ λυόμενοι. frequenter.

39. Vini veteris bonitas atque suavitas proverbio celebrari solet. *Plut.* Mario. p, 431. C. οἰκέτην ἔπεμψε πρός τινα τῶν ἐγγὺς καπήλων ληψόμενον οἶνον. διαγευομένου δὲ ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίονα μετρῆσαι κελεύοντος ἠρώτησεν ὁ κάπηλος, ὅ τι παθὼν οὐχὶ τὸν νέον, ὥσπερ εἰώθει, ὠνεῖται, καὶ δημοτικὸν, ἀλλὰ τοῦ σπουδαίου καὶ πολυτελοῦς. *Lucian.* de Mercede Cond. 26. τῶν ἄλλων ἥδιστόν τε καὶ παλαιότατον οἶνον πινόντων, μόνος σὺ πονηρόν τινα καὶ παχὺν πίνεις. *Pindar.* Olymp. IX. 73. αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. *Herodian.* V. 5. 18. τοῖς τε βωμοῖς ἐπετίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων, οἴνου τε τοῦ παλαιοτάτου καὶ καλλίστου πολλὰς ἀμφορέας τῶν βωμῶν καταχέων. *Athenaeus* I. p. 25. F. Εὔβουλος δὲ φησιν, ἄτοπον τὸ τὸν μὲν οἶνον εὐδοκιμεῖν ἀεὶ παρὰ ταῖς ἑταίραις τὸν παλαιὸν, ἄνδρα δὲ μὴ τὸν παλαιὸν, ἀλλὰ τὸν νεώτερον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Ἄλεξις σχεδὸν ἀπαραλλάκτως, τοῦ σφόδρα μόνον κειμένου ἀντὶ τοῦ ἀεὶ. οὕτως δὲ παλαιὸς οἶνος οὐ πρὸς ἡδονὴν μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγείαν

προσφε-

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορί- 1
μων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί.
Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; 2
Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαβίδ, ὁπό- 3
τε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρ- 4
τους τῆς προθέσεως ἔλαβε, καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ· οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν,
εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ 5
σαββάτου. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ δι- 6
δά-

1. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο αὐτὸν D. ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ] τοῖς σάββασιν Evang. 2. 16.
δευτεροπρώτῳ] — L. 1. 33. 69. a prima manu. Codices *Latini*. Verſio *Syr*. prior, poſterior vero in margine notat: Non eſt in omnibus exemplaribus. *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. δευτέρῳ πρώτῳ Editio *Aldi*.
διαπορεύεσθαι] πορεύεσθαι 91. αὐτὸν] — D 28.
τῶν] — A 1. 72. σπορίμων] σπορημάτων 69.
καὶ ἔτιλλον] ἔτιλλον δὲ 1. καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο τίλλειν D.
τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον] καὶ ἤσθιον τοὺς στάχυας CL.
καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς χερσί] τοὺς ψώχοντες ταῖς χερσὶν ἤσθιον D. + αὐτῶν C. Verſ. *Syr*. *Copt*.
2. εἶπον αὐτοῖς] ἔλεγεν αὐτῷ D. εἶπεν C. a prima manu L. 1. Verſio *Copt*. Codices *Latini*.
τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι] ἴδε, τί ποιοῦσιν οἱ μαθηταί σου τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστιν D.
ποιεῖν] — 69. Verſio *Vulg*. ἐν] — L Colb.
τοῖς σάββασι] ἐν σαββάτῳ 1. 3. 3. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D.
πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς A. 72. Colb. Verſio *Syr*. ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν πρὸς αὐτοὺς D. ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοὺς 1. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς 63. 68. Evang. 3. οὐδὲ] + ποτε DHL.
ὁπότε] ὅτε CDL 1. 69. 91. μετ' αὐτοῦ ὄντες] σὺν αὐτῷ D. μετ' αὐτοῦ L 1. 69. Colb. Verſio *Syr*.
4. ὡς] — D Marcio ap. Epiph. πῶς CL 1. 3. 33. 69. Evang. 5. Verſio *Goth*. *Copt*. εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν D.
τοὺς ἄρτους] τὸν ἄρτον 69. προθέσεως] προσθέσεως D.
ἔλαβε καὶ] — DK 1. 13. 15. 16. 34. 36. 39. 42. 63. 68. 69. 72. Evang. 24. *Theophylactus MS*. λαβὼν C. a prima manu L Verſio *Syr*. *Copt*. *Æthiop*. *Theophylactus* editus.
καὶ τοῖς] τοῖς L. 1. Verſio *Syr*. *Vulg*. *Goth* *Theophylactus* ed.
οὓς οὐκ ἔξεστι] οἷς οὐκ ἐξὸν ἦν D. οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ M. οὓς οὐκ ἔστι 69.
μόνους] μόνον 3. 9. 47. 50. 53. 61. 72. μόνοις D. 78. Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. Codd. *Latini*.
τοὺς ἱερεῖς] τοῖς ἱερεῦσιν D. 47. 54. 78. Codices *Latini*.
5.] τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου. D. & in Verſ. Latina: Eodem die videns quendam operantem ſabbato, & dixit illi: Homo, ſiquidem ſcis, quod facis, beatus es: Si autem neſcis, maledictus & travaricator legis. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 64. ὅτι] — 1. *Marcion* ap. Epiphan.
6.] καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν σαββάτῳ, ἐν ᾗ ἦν ἄνθρωπος ξηρὰν ἔχων τὴν χεῖρα D.
καὶ ἐν] ἐν L. 1. 33. 47. 51. 64. 69. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. Verſio *Copt*. Codices *Latini*. *Cyrillus* in Jo. p. 258. probante *J. Millio*. prol. 1101. ἦν poſterius] — 3. 36. ἐκεῖ ἄνθρωπος] ἄνθρωπος ἐκεῖ 1. *Cyrillus*.
7. παρετήρουν] παρετηροῦντο ADLM 1. 3. 9. 14. 33. 42. 63. 64. 72. 91. *Cyrillus*.
παρετηροῦντο δὲ] καὶ παρετηροῦντο 69. δὲ] — D. Verſio *Copt*. τε Evang. 17.
αὐτὸν] — AEFK 1. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 16. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 72. 83. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 15. 16. 16. 18. 19. 24. Editio *Complut*. *Genev*. *Plantin*. *Weckel*. *Stephani* 1. 2. *Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1345. γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς 3.
ἐν] — DK 47. 61. 62. 63. 66. 83.

προσφορώτερος. p. 36. F. Alexis. οἶνον δὲ τὸν παλαιότατον σπουδάζομεν. & XIII. p. 585. E. πέμψαντος δέ τινος αὐτῇ τῶν γνωρίμων οἶνον χρηστὸν μὲν, ὀλίγον δὲ, καὶ λέγοντος ὅτι δεκαετής ἐστι· μικρὸν, ὡς πολλῶν ἐτῶν, ἔφη. *Euſtath*. in Od. β. p. 340. ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο παλαιοῦ ἡδυπότοιο. οἶνον δὲ παλαιὸν ὁμήρου εἰπόντος, οἱ ὕστερον ἀστείως μεταλαβόντες γέροντα τὸν τοιοῦτον εἶπον, οἷον γέρων θάσιος οἶνος, ὅπερ ἡδύτερον ὁ κωμικὸς ἄλεξις φράζων φησίν· οἶνος καὶ μάλα πολύς γε ὀδόντας οὐκ ἔχει, ἤδη σαπρὸς γέρων δαιμονίως. *Lucian*. Aſin. 3. οἶνος ἡδὺς καὶ παλαιὸς ἦν. *Galen*. de Antidot. 1. ἀκηκόοτες γὰρ αἰεὶ τὸν περιφερόμενον λόγον τοῦτον, ὡς τ' ἄλλα πάντα γηρᾷ τῷ χρόνῳ πλὴν οἴνου. L. XII. 1. 3. D. Cum quid mutuum dederimus, etſi non cavimus, ut aeque bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quae ex eodem genere ſit, reddere, veluti vinum novum pro vetere. *Columella* III. 4. fere omne vinum eam qualitatem ſortitur, ut vetuſtate acquirat bonitatem. *Plaut*. Caſina prol. 5. Qui utuntur vino vetere, ſapientes puto. Sticho. V. 6. 8. Redde cautionem veteri pro vino novam. *Cic*. Laelio 19. Veterrima quaeque, ut ea vina, quae vetuſtatem ferunt, eſſe debent ſuaviſſima. *Horat*. Epiſt. II. 1. 34. Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit. *Ovidius* de A. A. II. 695. Qui properant, nova muſta bibant: mihi fundat avitum conſulibus priſcis condita teſta merum. *Lactantius* VI. 2. Religioſos ſe putant, ſi templa ac aras hoſtiarum ſanguine cruentaverint, ſi focos odorari ac veteris vini profuſione madefecerint. *Lucan*. IV. 381. Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus. *Tibullus* III. 2. Et primum annoſo ſpargant collecta Lyaeo. *Statius* Sylv. IV. 6. 5. Neque enim ludibria ventis hauſimus, aut epulas diverſo e ſole petitas, vinaque perpetuis aevo certantia faſtis. *Martial*. III. 61. Centenis quod emis pueros, & ſaepe ducentis, Quod ſub rege Numa condita vina bibis. & VII. 68. Potavi modo conſulare vinum. Quaeris, quam vetus atque liberale. *Alcimus Avitus* I. 3. Fervebat priſcum cryſtallo algente Falernum. *Catull*. Epigr. XXIV. Miniſter vetuli puer Falerni, Ingere mi calices amariores. *Seneca* Epiſt. 67. In vino

7 δάσκειν· κ̀ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, κ̀ ἡ χεὶρ αὐτῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. Παρετήρυν δὲ — αὐτὸν
οἱ γραμματεῖς κ̀ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐ-
8 τῦ. Αὐτὸς δὲ ᾔδει τὺς διαλογισμὺς αὐτῶν, κ̀ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
9 χεῖρα· Ἔγειραι, κ̀ στῆθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν ὖν ὁ Ἰησῦς πρὸς αὐ-
τὺς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τι· Ἔξεστι τοῖς σάββασιν: ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυ-
10 χὴν σῶσαι, ἢ ἀπολέσαι; Καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτὺς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ:
Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σῦ. Ὁ δὲ ἐποίησεν ὕτω· κ̀ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτῦ ὑγιὴς ὡς ἡ
11 ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας· κ̀ διελάλυν πρὸς ἀλλήλυς, τί ἂν ποιήσειαν τῷ
Ἰη-

~ ὑμᾶς· Τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν; ~ αὐτῷ

θεραπεύσει] θεραπεύει ADL 72. θεραπεύσῃ Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + αὐτὸν M. 33. 69. Evang. 21. Editio *Complut*. εὕρωσι κατηγορίαν] κατηγορίαν εὕρωσι 72.
κατηγορίαν] κατηγορῆσαι D. κατηγορεῖν 1. 65. Versio *Syr*. utraque, sed posterior habet editam in margine. *Vulg*. *Goth*. + κατ' FKL 4. 6. 12. 15. 33. 40. 46. 48. 49. 50. 52. 56. 57. 58. 59. 61. 63. 64. 68. 72. 80. 86. 90. 91. Evang. 12. 13. 14. 17. 18. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Bogardi*. Versio *Copt*. *Cyrillus*. *Theophylactus*.
8. ᾔδει] γινώσκων D Versio *Syra* secunda in margine. ✝ εἶπε] εἶπεν δὲ L. 1. 33. 69. 91. Codd. *Latini*. λέγει D. τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα] τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηρὰν D. ἀνθρώπῳ] ἀνδρὶ L 1. 33. 91. *Cyrillus*.
ξηρὰν] ἐξηραμμένην KM 40. 42. 53. 63. 68. 72. τὴν ξηρὰν A.
ἔγειραι] ἐγείρυ D. ἔγειρε AEFK 1. 15. 53. 63. 65. 69. 71. Evang. 20.
εἰς τὸ μέσον] ἐν τῷ μέσῳ D. Codices *Latini*. ὁ δὲ] ✝ DL 1. Codices *Latini*. *Cyrillus*.
ἔστη] ἐστάθη D. 9. οὖν] δὲ D. 33. 69. Versio *Vulg*.
ὁ Ἰησῦς πρὸς αὐτὺς] πρὸς αὐτὺς ὁ Ἰησῦς 72. 74. 89. 90. ἐπερωτήσω] ἐπερωτῶ L Versio *Vulg*. *Copt*. ἐρωτήσω 1.
τι] εἰ DL. Versio *Vulg*. *Copt*. *Cyrillus*. Τί sequentibus jungunt E 1. 2. 16. 34. 35. 38. 39. 40. 44. 72. 78. 90. Colb. tres Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 16. 17. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Plantin*. *Bengelii*, *E. Schmidii*. *Genev*. Versio *Goth*. *Syr*. utraque, *Belg*. τοῖς σάββασιν] τῷ σαββάτῳ DL Codices *Latini*, *Cyrillus*.
ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι AEFKM. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. Colb. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. *Æthiop*. *Theophylactus*. prob. *J. Millio* prol. 1101. + οἱ δὲ ἐσιώπων D. 27. 54. 64. 80. 86. 88. Colb.
10. πάντας αὐτὺς] αὐτὺς πάντας D Vers. *Syr*. + ἐν ὀργῇ D. 1. 11. Codd. *Lat*. μετ' ὀργῆς 13. 69. Vers. *Sax*. εἶπε] λέγει D. τῷ ἀνθρώπῳ] αὐτῷ AEFKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 47. 48. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 85. 86. 89. 90. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. 20. 24. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque, sed posterior habet editam in margine. *Copt*. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Theophylactus*.
ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτω] ✝ ἐξέτεινεν D. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque, sed posterior habet editam in margine. *Æthiop*. *Arab*. *Copt*. *Armen*. ὁ δὲ ἐξέτεινε 1. 13. 69.
οὕτω] — AEFLM 2. 9. 11. 12. 28. 29. 33. 34. 36. 38. a prima manu 39. 44. 47 48. 51. 56. 58. 60. 61. 67. 76. 85. 86. 87. 106. Evang. 2. 11. 12. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Erasmi*. *Aldi*, *Bengelii*. Versio *Goth*. *Syra* posterior cum obelo. *Theophylact*.
ἀποκατεστάθη] ἀπεκατεστάθη ADEKL. 2. 3. 9. 10. 33. 44. 60. 64. 69. 71. 73. Evang. 13. 14. 17. ἀπεκατέστη 1.
ὑγιὴς] — AD. 1. 33. 39. 42. 46. 52. 67. 69. 72. 85. Versio *Syr*. utraque. *Theoph*. probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1345.
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] — L 34. a prima manu 63. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. probante *H. Grotio*.
ὡς ἡ] ὡς κ̀ ἡ D. 1. ὡσεὶ 60.
ἄλλη] + κ̀ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπυ κ̀ τοῦ σαββάτυ. D. ex comm. 5.
11. ἀνοίας] ἀνίας *J. Boisius*. διελάλυν] διελογίζοντο D. συνελάλυν 33. ἐλάλυν K 60. 63. 67. 68. 72.
ἀλλήλυς] + λέγοντες AM. Versio *Syra* posterior cum obelo. τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ] πῶς ἀπολέσωσιν αὐτόν. D.
ποιήσειαν] ποιήσειεν A. 33. 69. 91. ποιήσαιεν L 1. 69.

vino nimis veteri ipsa nos amaritudo delectat. de vita Beat. 17. quare cultius tibi rus est, quam naturalis usus desiderat ? cur non ad praescriptum tuum coenas? cur tibi nitidior suppellex est? cur apud te vinum aetate tua vetustius bibitur? Q. Nat. IV. extr. Non contenti vina fundere veterana, & per sapores aetatesque disponere, invenimus, quomodo stiparemus nivem. *Apulej*. Miles II. Commodum meridies accesserat, & mittit mihi Byrrhena Xeniola, porcum opimum, & quinque gallinulas, & vini cadum in aetate pretiosi. *Juvenal*. XIII. 214. Albani veteris pretiosa senectus displicet, ostendas melius. *Aboth* IV. 20. R. Jose dicit: Qui discit a junioribus cui similis est? Comedenti uvas acerbas, & bibenti vinum e torculari. Qui autem discit a senioribus, cui similis? Comedenti uvas maturas, & bibenti vinum vetus. Ribbi dicit: ne inspicias cantharum, sed potius quod in eo est. Aliquando enim cantharus novus plenus est vino veteri, interdum vero in cantharo veteri est vinum novum. *Sirac*. IX. 13.

Pharisaeorum austeritas comparatur vino novo: Christi lenitas vino veteri.

1. *Clemens*. Strom. VI p. 458. ex libro, cui titulus erat: κήρυγμα Πέτρυ. de Judaeis. λατρεύοντες ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις, μηνὶ καὶ σελήνῃ καὶ ἐὰν μὴ σελήνη φανῇ, σάββατον οὐκ ἄγυσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, ὐδὲ νεομηνίαν ἄγυσιν, ὔτε ἄζυμα, ὔτε ἑορτὴν, ὔτε μεγάλην ἡμέραν. Ex. IX. 32. XII. 2. 18. *Zach*. VIII. 19. Intelligo הראישון שבשני. primum sabbatum mensis secundi, quo legebatur Parascha XXXI. *Emor*, ex *Levit*. XXI. 1. ad XXV. 1. in qua reperitur lex de panibus sacris (cap. XXIV. 9.) de qua Christus hic loquitur: Vidi autem ex Calendario Judaico, intra annos CXXVII lectionem hujus ipsius Paraschae sive Sectionis vicies septies in terra Israëlis incidere in primum sabbatum mensis secundi Jiar. *Ezech*. XLIV. 16.

Hesychius ψώχοντες, λεπτύνοντες.

3. ὁπότε] *Il*. α. 339. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι. *Xenoph*. Hell. VI. init. ὁπότε μεν ἐνδεὴς εἴη.

11. *Isocrat*. Panathen. καὶ τίς ὐκ ἂν καταγνοίη

 μυ

Ἰησοῦ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι· καὶ ἦν 12
διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μα- 13
θητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε· (Σίμω- 14
να, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φί-
λιππον καὶ Βαρθολομαῖον· Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Σίμωνα 15
τὸν καλούμενον Ζηλωτήν· Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδό- 16
της·) Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, 17
καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου
καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· Καὶ οἱ ὀχλούμενοι 18
ὑπὸ

12. ταύταις] ἐκείναις D. ἐξῆλθεν] ἐξελθεῖν αὐτὸν ADL. 12. 33. προσεύξασθαι] καὶ προσεύχεσθαι D.
τοῦ Θεοῦ] — *Marcion*. & *Tertullian*. c. Marc. IV. 13. προσεφώνησε] ἐφώνησεν D. 1. Colb.
ἀπ'] ἐξ 28. 51. 53. 74. 89. 90. 91. ὠνόμασε] ἐκάλεσε D 36. 40. 53. 57. + πρῶτον D.
14. Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασε] — 12. 69. ὠνόμασε Πέτρον] Πέτρον ἐπωνόμασε D.
αὐτοῦ] + καὶ DK. 33. 42. 49. 61. 91. 106. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
Ἰωάννην] + τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὓς ἐπωνόμασεν βοανηργὲς, ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς, καὶ D. + καὶ L. 33. Versio *Syr*.
Βαρθολομαῖον] + καὶ D. 15. Ματθαῖον] Μαθθαῖον. D. Θωμᾶν] + τὸν ἐπικαλούμενον Δίδυμον καὶ D a prima manu. + καὶ 33
τὸν τοῦ] — L 1. 69. Ζηλωτὴν] + καὶ DFL. 69. Versio *Copt*. *Syr*. *Vulg*.
16. Ἰσκαριώτην] Σκαριὼθ D Versio *Syr*. Ἰσκαριὼθ L. 33. *Marcion*. *Epiphanius*.
καὶ posterius] — L. 53. Versio *Copt*. *Syr*. Codices *Latini*. *Marcion* t. Epiphan.
17. καὶ καταβὰς] καταβὰς δὲ 106. + ἐκεῖθεν 61. ex emendatione. μεταβὰς ἐκεῖθεν 69.
μετ' αὐτῶν] ἐν αὐτοῖς *Marcion* t. Epiphanio. τόπου] τοῦ E. 3. 33. 44. 45. a prima manu 50. 73. 87.
ὄχλος] + πολὺς 1. αὐτοῦ prius] — 15.
τοῦ λαοῦ] — 1. 67. Colb. τῆς prius] — DF.
Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον] ἄλλων πόλεων ἐληλυθότων D.
παραλίου] + καὶ Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Σιδῶνος] + καὶ ἄλλων πόλεων Versio *Goth*.
ἦλθον] ἦλθαν L. 18. ὀχλούμενοι] ἐνοχλούμενοι AL. 1.
ὑπὸ] ἀπὸ ADF 29. 51. 57. 71. 74. 83. 86. Evang. 19. 24.
καὶ posterius] — ADL. 33. 85. Versio *Copt*. *Vulg*. *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1078. + ἅπαντες 69.

μου πολλὴν ἄνοιαν; & ad Philip. πολλῆς οὖν ἀνοίας ἂν εἴη μεστός. & in Panath. εἰς τοῦτ' ἦλθον οὐκ ἀνοίας, ἀλλὰ μανίας.

12. διανυκτερεύων] *Hesychius*. νυκτερεύειν, ἀγρυπνεῖν, ἀττικοί. Glossar. *Philoxeni* pernoctat & pervigilat διανυκτερεύει, παννυχίζει. *Pollux* I. 64. τὸ δι' ὅλης τι πρᾶξαι ἡμέρας ἡμερεῦσαι καὶ διημερεῦσαι. 71. τὸ δὲ δι' ὅλης νυκτὸς διανυκτερεῦσαι. *Plato* Phaedon. init. ᾔειμεν παρὰ τὸν Σωκράτη, καὶ τὰ ἄλλα διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. *Herodian*. I. 16. 12. τὸν τοῦ θαλάμου προεστῶτα ἐκέλευεν αὐτῷ παρασκευασθῆναι, ὡς διανυκτερεύσων ἐν τῷ τῶν μονομάχων καταγωγίῳ. V. 5. 15. διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου. VIII. 1. 11. διανυκτερεύσαντες οὖν οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἀθύροις καὶ κοιναῖς [l. κεναῖς] πάντων οἰκίαις, οἱ δ' ἐν τῷ πεδίῳ. *Jos*. B. II. 14. 7. ἀναχωρήσαντες δὲ εἰς τὰς οἰκίας μετὰ δέους καὶ ταπεινότητος διενυκτέρευσαν. I. 29. 2. λάθρα δὲ διενυκτέρευε σὺν ἐκείνοις. *Hesychius*. διανυκτερεύοντες, ἀγρυπνοῦντες πᾶσαν τὴν νύκτα.

τῇ προσευχῇ] *Juvenal*. III. 296. Ede, ubi consistas, in qua te quaero proseucha. *Schol*. προσεύχεσθαι Graece orare dicitur. Et proseucha, locus Judaeorum, ubi orabant. *Act*. XVI. 13. 16. *Cleomedes* in II. circularis inspectionis libro adversus Epicurum: τὰ δὲ ἀπὸ μέσης προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων Ἰουδαϊκά τινα καὶ παρακεχαραγμένα. *Artemidorus* III. 53. προσευχὴ, καὶ μεταῖται, καὶ πάντες ἄνθρωποι —— πτωχοὶ λύπην προαγορεύουσι· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄπεισιν εἰς προσευχὴν, μὴ οὐχὶ φροντίζων σφόδρα· τοῦτο δὲ κ. τ. λ. *Jos*. A. XIV. 10. 23. Decretum Halicarnassensium δέδοκται ἡμῖν, Ἰουδαίων τοὺς βουλομένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας τά τε σάββατα ἄγειν, καὶ τὰ ἱερὰ συντελεῖν κατὰ τοὺς Ἰουδαϊκοὺς νόμους, καὶ τὰς προσευχὰς ποιεῖσθαι πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸ πάτριον ἔθος. & Vit. 53. διὰ τὸ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν εἶναι σαββάτον. 54. κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν οὖν ἡμέραν συνάγονται πάντες εἰς τὴν προσευχὴν, μέγιστον οἴκημα πολὺν ὄχλον ἐπιδέξασθαι δυνάμενον —— καὶ πάντως ἂν εἰς στάσιν ἐχώρησαν, εἰ μὴ τὴν σύνοδον διέλυσεν ἐπελθοῦσα ἕκτη ὥρα, καθ' ἣν τοῖς σάββασιν ἀριστοποιεῖσθαι νόμιμόν ἐστιν ἡμῖν, καὶ τῇ ἐπιούσῃ περὶ πρώτην ὥραν ἧκον ἀπὸ τῶν ταριχέων, καταλαμβάνω δὲ συναγόμενον ἤδη τὸ πλῆθος εἰς τὴν προσευχήν. 56. Ἀνανίας —— εἰσηγεῖτο τοῖς πλήθεσι πανδημεὶ νηστείαν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τῷ θεῷ προθέσθαι, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐκέλευσεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀνόπλους παρεῖναι. 57. ἤδη δὲ ἡμῶν τὰ νόμιμα ποιούντων, καὶ εἰς εὐχὰς τραπομένων. I. *Macc*. III. 46. 47. *Philo* legat. ad Caj. T. 2. p. 565, 2. τῶν προσευχῶν, πολλαὶ δέ εἰσι καθ' ἕκαστον τμῆμα τῆς πόλεως, τὰς μὲν ἐδενδροτόμησαν, τὰς δὲ αὐτοῖς θεμελίοις κατέσκαψαν, εἰς ἃς δὲ καὶ πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπρησαν προσευχὰς, ὅσας μὴ ἠδυνήθησαν ἐμπρήσεσι καὶ κατασκαφαῖς ἀφανίσαι, —— εἰκόνας γὰρ ἐν ἁπάσαις ἵδρυτο Γαΐου, ἐν δὲ τῇ μεγίστῃ καὶ περισημοτάτῃ. & p. 574. 3. D. ἐξέσται δὲ προσελθεῖν ἢ διᾶραι τὸ στόμα περὶ προσευχῶν τῷ λυμεῶνι τοῦ πανιέρου; δῆλον γὰρ ὡς οὐ φροντιεῖ τῶν ἀφανεστέρων καὶ τιμῆς ἐλάττονος ἠξιωμένων, ὁ τὸν περισημότατον καὶ ἐπιφανέστατον νεὼν καθυβρίζων. p. 567, 27. τοσοῦτον εὐεργέτην ἐν μγ. ἐνιαυτοῖς, οὓς ἐπεκράτησεν αἰγύπτου, παρεκαλύψαντο, μηδὲν ἐν προσευχαῖς ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ ἄγαλμα, μὴ ξόανον, μὴ γραφὴν ἱδρυσάμενοι. & p. 568, 26. πῶς οὖν ἀπεδέχετο τὴν πέραν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ μεγάλην τῆς Ῥώμης ἀποτομὴν, ἣν οὐκ ἠγνόει κατεχομένην καὶ οἰκουμένην πρὸς Ἰουδαίων. ῥωμαῖοι δὲ ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες, αἰχμάλωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς Ἰταλίαν, ὑπὸ τῶν κτησαμένων ἠλευθερώθησαν, οὐδὲν τῶν πατρίων παραχαράξαι βιασθέντες. ἠπίστατο οὖν καὶ προσευχὰς ἔχοντας, καὶ συνιόντας εἰς αὐτὰς, καὶ μάλιστα ταῖς ἱεραῖς ἑβδομάσιν, ὅτε δημοσίᾳ τὴν πάτριον παιδεύονται φιλοσοφίαν. ἠπίστατο καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων· ἀλλ' ὅμως οὔτε ἐξῴκισε τῆς Ῥώμης ἐκείνους, οὔτε τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτῶν ἀφείλετο πολιτείαν, ὅτι καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐφρόντιζεν, οὔτε ἐνεωτέρισεν εἰς τὰς προσευχὰς, οὔτε ἐκώλυσε συνάγεσθαι πρὸς τὰς τῶν νόμων ὑφηγήσεις, οὔτε ἠναντιώθη τοῖς ἀπαρχομένοις. *Epiphanius* H. 80. τινας δὲ οἴκους ἑαυτοῖς κατασκευάσαντες ἢ τόπους πλατεῖς φόρων δίκην, προσευχὰς ταύτας ἐκάλουν, καὶ ἦσαν μὲν τὸ παλαιὸν

προσ-

19 ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων· καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐ-
20 τοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε· Μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν
21 ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ
22 κλαίοντες νῦν· ὅτι γελάσετε. Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν
ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ
23 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ~Χαίρετε: ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν
24 πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν· Πλὴν
οὐαὶ

~χάρητε

19. ἐζήτει] ἐζήτουν L. ἅπτεσθαι] ἅψασθαι D.
20. αὐτὸς ἐπάρας] ἔτι ἄρας D at in Vers. Latina: elevans. εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ] — 106.
αὐτοῦ posterius] — D 67. 91. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi. Theophylactus.*
πτωχοὶ] + τῷ πνεύματι 1. 13. 16. 29. 38. 64. 67. 69. 71. Ev. 19. Versio *Sax. Armen. Arab.* Codices *Lat.* + νῦν Versio *Goth.*
τοῦ Θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 69. Evang. 11. 13. 17. 18. 19. Versio *Goth.* 21. νῦν prius] — 61. 64. *Tertullianus.*
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε] — D. χορτασθήσεσθε] χορτασθήσονται 69.
22. ὑμᾶς ad ὑμᾶς] — F. ὅταν posterius] — 68. 106. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi* Versio *Goth.*
ἀφορίσωσιν] ἀφορίζωσιν Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi.* ὑμᾶς posterius] — D.
ὀνειδίσωσι καὶ ἐκβάλωσι] ἐκβάλωσιν καὶ ὀνειδίσωσιν D. Codices *Latini.*
πονηρὸν] πονηρῶν 50. ἕνεκα] ἕνεκεν DF 91. Editio *Complut. Genev.*
23. χαίρετε] χάρητε ADEFKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. Colb. duo. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 4. 11. 13. 14. 17. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plantin. Steph.* 1. 2. *Bengelii. Theophylactus.* probante *J. Millio.* prol. 1374. χαίρητε Editio *Erasmi* 1.
ἰδοὺ γὰρ] ὅτι D. γὰρ prius] — K. 64. 72. Codices *Latini.* ὁ] — 69.
τῷ οὐρανῷ] τοῖς οὐρανοῖς 2. 13. 69. Ev. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Ald. Colinaei*, *Bogardi. Theophylact.* ed. κατὰ] καὶ 69. 106.
ταῦτα] τὰ αὐτὰ *Marcion. Epiphanius.* probante *J. Casaubono*, hic & comm. 26. & XVII. 10. 1. *Thess.* II. 14: τ' αὐτὰ Editio *E. Schmidii.*
γὰρ posterius] D. 64. *Epiphanius.* αὐτῶν] ὑμῶν 49. *Marcion*, *Epiphanius.*

προσευχῶν τόποι ἔν τε τοῖς Ἰουδαίοις ἔξω πόλεως, καὶ ἐν τοῖς Σαμαρείταις —— ἀλλὰ καὶ προσευχῆς τόπος ἐν Σικίμοις, ἐν τῇ νυνὶ καλουμένῃ Νεαπόλει, ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῇ πεδιάδι, ὡς ἀπὸ σημείων β. θεατροειδής, οὕτος ἐν ἀέρι καὶ αἰθρίῳ τόπῳ ἐστὶ κατασκευασθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν, πάντα τὰ τῶν Ἰουδαίων μιμουμένων. *Philo* de V. Mos. p. 168, 3. καὶ εἰσέτι νῦν φιλοσοφοῦσι ταῖς ἑβδόμαις Ἰουδαῖοι τὴν πάτριον φιλοσοφίαν, τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀναθέντες ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ τῶν περὶ φύσιν. τὰ γὰρ κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερον ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐσεβείας τε καὶ ὁσιότητος;

16. προδότης] *Aristoph.* Pac. 362. κιλλικῶν Schol. τὴν νῆσον Μίλητον τοῦτον φασὶ προδεδωκέναι τοῖς Πριηνεῦσι —— Θεαγένη δὲ —— μετοικίσαντα εἰς τὴν Σάμον κρεωπωλεῖν. ἐπιστάντος οὖν τοῦ κιλλικῶνος ὠνήσασθαι παρ' αὐτοῦ κρέας, δοῦναι κρατεῖν αὐτῷ, ἵνα ἀποκόψῃ τὸ περιττὸν, καὶ ἀποτεινάμενον τὴν κοπίδα κόψαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ κιλλικῶντος καὶ εἰπεῖν, ὡς ταύτῃ τῇ χειρὶ ἑτέραν οὐ προδόσεις πόλιν.

17. τόπου πεδινοῦ] *Diodor. Sic.* II. 38. τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὀρεινήν. 1. *Macc.* IV. 21. X. 71. *Es.* XIII. 2. *Eusebius* Onom. Nazareth prope montem Tabor. & Θαβὼρ, ἐστὶ δὲ ὄρος ἐν τῇ πεδιάδι κείμενον. & Ἰταβύριον κεῖται ἐν τῷ μεγάλῳ πεδίῳ. *Hieronymus* ad Hos. V. Est autem Thabor mons in Galilaea, situs in campestribus, rotundus atque sublimis ex omni parte finitur aequaliter. *Adamannus* l. 11. de locis sanctis. Mons Thabor in Galilaea 111. M. a lacu Cinnereth distat, mira rotunditate ex omni parte collectus, a parte boreali respiciens supradictum stagnum, herbosus valde & floridus, in cujus amoena summitate ampla *planities* silva praegrandi circumcincta habetur, cujus in medio campo Monachorum inest grande monasterium, & plurimae eorundem cellulae, nam illius montis campestris vertex non in angustum coartatur cacumen, sed in latitudinem dilatatur stadiorum XXIV. altitudo autem ejus XXXVI. stadiis sublimatur. *Jos.* B. IV. 1. 8. τὸ Ἰταβύριον —— ὄρος ὅ ἐστι τοῦ μεγάλου πεδίου καὶ Σκυθοπόλεως μέσον· οὗ τὸ μὲν ὕψος ἐπὶ λ. σταδίους ἀνίσχει, —— πεδίον δὲ ἐστιν ἡ κορυφὴ σταδίων κϛ. —— κατῄεσαν δὲ —— ὅ τε γὰρ Πλάκιδος ὡμίλει πρότερον σπουδάζων αὐτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ λαβεῖν. Alii montes habebant colles vicinos, interjacentibus vallibus.

τῆς παραλίου] *Suidas.* πάραλο, οἱ τὴν παράλιον τῆς ἀττικῆς κατοικοῦντες. *Hesychius.* παραλία, ἡ ἀττική· ἔνθεν καὶ ἡ ναῦς πάραλος. Παραλία, καὶ πάραλος, καὶ παράλιος, παραθαλάσσιος. *Thucyd.* II. 56. ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ. *Dioscor.* IV. 165. παράλιος τιθύμαλλος φύεται ἐν παραθαλασσίοις. *Aristot.* Rhet. III. σπεισαμένων δὲ πρὸς τὴν παραλίαν. *Plut.* de prud. Animal. p. 965. C. τοὺς νησιώτας καὶ παραλίους. Pericl. p. 163. D. τῆς παραλίου πόλεις. *Philo* de Mundo T. 2. p. 622, 17. οὐ παράλιοι μόνον ἀλλὰ καὶ μεσόγειοι μοῖραι κατεπόθησαν. *Jos.* c. Apion. 1. 12. ἡμεῖς τοίνυν οὔτε χώραν οἰκοῦμεν παράλιον, οὔτ' ἐμπορίαις χαίρομεν.

18. ὀχλούμενοι] *Suidas* οὔτε ἐξετάσαι τὸν ἄνθρωπον οἷόν τε ἦν ἀκριβῶς, ἀσθενείᾳ σώματος ὀχλούμενον. *Galen.* I. ad Glauc. εἰ ἄλγημα σύντονον ἐνοχλοίη τὸν νοσοῦντα. *Herodian.* III. 11. 1. Ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη, καὶ συνεχῶς ὑπὸ νόσου ἐνοχλούμενον. II. 15. 6. αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπὸ νόσου ἀρθρίτιδος ἐνοχλούμενον. *Heliodor.* IV. οὐ διήμαρτες εἰπὼν δαιμονᾶν τὴν κόρην, ὀχλεῖται γὰρ ὑπὸ δυνάμεων, ἃς αὐτὸς κατέπεμψα, καὶ τούτων οὐκ ἐλαχίστων. *Diodor. Sic.* V. 10. ὑπὸ νόσων ἰδιοτρόπων ἐνοχλούμενοι.

22. *Num.* XXII. 19. *Deut.* XXII. 19. *Nehem.* VI. 13. *Judith.* VIII. 8. *Schemoth* R. III. in Ex. IV. 1. educis nomen malum contra filios meos. Eduxit nomen malum contra creatorem suum. *Targum* Thren. I. 2. reversi sunt nuntii, & eduxerunt nomen pessimum de terra Israël. *Sota* IV. 5. מוציא שם רע על הטהרות infamare castas. *Erachim* III. 1. 5.

23. Cic.

οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλη- 25
σμένοι· ὅτι πεινάσετε· Οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. Οὐαὶ 26
ὑμῖν ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδο-
προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 27
ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν· καὶ προσεύ- 28
χεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν 29
ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. Παντὶ δὲ τῷ αἰ- 30
τοῦντί σε, δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶ- 31
σιν

24.] — 11. 25. οὐαὶ] — 14. ὑμῖν prius 69.
οἱ ἐμπεπλησμένοι] οἱ πεπλησμένοι 70. + νῦν L 33. 37. 69. Versio *Goth. Copt. Armen. Syra* posterior cum asterisco. *Theophylactus* ed. τοῖς ἐμπεπλησμένοις F. ὑμῖν posterius] — K. 1. 13. 14. 67. 69. καὶ κλαύσετε] — 49.
26. ὑμῖν] — AEFHKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. Colb. duo. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 71. 72. 78. 80. 83. 85. 86. 90. 91. 106. Evang. 2. 11. 17. 18. 19. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Genev. Plantin. Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Marcion*, *Tertullian.* c. Marc. 1. V. *Basilius* Eth. 69. *Theophylact.* probante *J. Millio* prol. 1345. ὑμᾶς] — 69.
ὑμᾶς εἴπωσι] ὑμῖν εἴπωσι D. εἴπωσιν ὑμᾶς A H. 3. 73. Editio *Complut. Plant. Genev. Basilius.*
πάντες] — DFL. 2. a prima manu. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. 28. 34. 35. a prima manu 36. 37. 38. 39 40. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 61. 72. in ora. 80. 82. 85. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 17. Editio *Complut. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechel. Genev.* Versio *Syr. Vulg. Æthiop. Arab. Antonius* & Maximus, Macarius, *Euthymius*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 820.
ταῦτα] τὰ αὐτὰ DK 42. Ev. 18. 19. Editio *Colinaei.* γὰρ] — D 29. Cod. *Latini. Tertullianus. Marcion* t. Epiph.
ψευδοπροφήταις] προφήταις Editio *Erasmi* 1. *Ald.* quae Erasmum sequitur, licet ipse errorem in calce primae Edit. emaculaverit. Codices *Latini. Marcion* t. Epiphanio. probante *J. Millio.*
28. ὑμῖν] ὑμᾶς ADKM 1. 2. 10. 12. 13. 16. 28. 33. 34. a prima manu 35. 37. 38. ex emendatione 61. 62. 63. 66. 69. 72. 83. 106. Evang. 17. 18. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Aldi*, *Bogardi*, *Theophylact. Euseb.* P. XIII. 7.
καὶ] — ADEM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 27. 29. 34. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 2. 17. 19. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Janson. Bengelii.* Versio *Goth. Sax. Copt.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1374.
ὑμῖν ad ὑμᾶς] — 2. 13. ὑμᾶς] + καὶ διωκόντων ὑμᾶς 69. 29. ἐπὶ] εἰς D.
σιαγόνα] + τὴν δεξιὰν 106. πάρεχε] στρέψον 69. + αὐτῷ D. 69. Versio *Syr.* Cod. *Latini.*
χιτῶνα] + σου A. Versio *Syr. Copt.* 30. δὲ] — KL 64. Versio *Syr.* prior, sed posterior habet cum asterisco.

23. *Cic.* Tusc. III. 11. Duae sunt [perturbationes] ex opinione boni, quarum altera voluptas gestiens i. e. praeter modum elata laetitia opinione praesentis alicujus boni.

25. πεινάσετε] *Etymol.* βοήσω —— τὰ δὲ ἔχοντα ἐν τῷ ἐνεστῶτι σύμφωνον, χωρὶς τοῦ λ. καὶ τοῦ ρ. διὰ τοῦ η. ἔχει τὸν μέλλοντα, οἷον ζῶ, ζήσω, νικῶ, νικήσω, πεινῶ, πεινήσω, διψῶ, διψήσω. Τὸ δὲ πεινάσω καὶ διψάσω κατὰ τροπὴν Δωρικὴν γέγονε τοῦ η. εἰς α.

Dionys. Hal. Excerpt. p. 710. ὡς ἔμαθεν ἔτι πλείονα γινόμενον ἐξ αὐτῶν γέλωτα, καὶ φωνὰς ἤκουεν ἐνίων ἐπιχαιρόντων καὶ τὴν ὕβριν ἐπαινούντων· γελᾶτε, ἔφησεν, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν, ἄνδρες ταραντῖνοι, γελᾶτε, πολὺν γὰρ μετὰ ταῦτα χρόνον κλαύσετε.

26. *Plut.* Apophth. p. 177. E. Σμικύθου δὲ Νικάνορα διαβάλλοντος, ὡς ἀεὶ κακῶς λέγοντα τὸν φίλιππον —— ὡς οὖν ἔγνω τὸν Νικάνορα θλιβόμενον ἰσχυρῶς ὑπὸ πενίας —— προσέταξε δωρεάν τινα αὐτῷ δοθῆναι. Πάλιν οὖν τοῦ Σμικύθου λέγοντος, ὅτι θαυμαστὰ περὶ αὐτοῦ πρὸς ἅπαντας ἐγκώμια λέγων ὁ Νικάνωρ διατελεῖ, Ὁρᾶτε οὖν, εἶπεν, ὅτι πρὸς ἡμᾶς αὐτούς ἐστι καὶ τὸ καλῶς καὶ τὸ κακῶς ἀκούειν.

Ælian. V. H. II. 6. παράδειγμα, ὅτι οὐ δεῖ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. Ἱππόμαχος, φασιν, ὁ γυμναστὴς, ἐπεὶ πάλαισμά τι ὁ ἀθλητὴς, ὁ ὑπ' αὐτῷ γυμναζόμενος, ἐπάλαισεν, εἶτα ὁ πᾶς ὄχλος ὁ περιεστὼς ἐξεβόησε, καθίκετο αὐτοῦ τῇ ῥάβδῳ ὁ ἱππόμαχος, καὶ εἶπεν, ἀλλὰ σύγε κακῶς, καὶ οὐχ, ὡς ἐχρῆν, ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι· οὐ γὰρ ἂν ἐπήνεσαν οὗτοι τεχνικόν σε δράσαντά τι. αἰνιττόμενος, ὅτι τοὺς εὖ καὶ καλῶς ἕκαστα δρῶντας οὐ τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τοῖς ἔχουσι νοῦν θεωρητικὸν τῶν δρωμένων ἀρέσκειν δεῖ. Ἔοικε δὲ καὶ Σωκράτης τὴν τῶν πολλῶν ἐκφαυλίζειν κρίσιν. *Plut.* Apophth. p. 187. F. φωκίωνος τοῦ ἀθηναίου. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποτὲ γνώμην πρὸς τὸν δῆμον εὐδοκίμει, καὶ πάντας ὁμαλῶς ἑώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεὶς πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν, Οὐ δήπου κακόν τι λέγων ἐμαυτὸν λέληθα; *Philostrat.* Nicetes Sophista. φοβοῦμαι δῆμον ἐπαίροντα μᾶλλον ἢ λοιδορούμενον. *Athenaeus* XIV. p. 631. F. καὶ πάλαι μὲν τὸ παρὰ τοῖς ὄχλοις εὐδοκιμεῖν σημεῖον ἦν κακοτεχνίας, ὅθεν καὶ ἀσωπόδωρος ὁ φλιάσιος, κροταλιζομένου ποτέ τινος τῶν αὐλητῶν, διατρίβων αὐτὸς ἔτι ἐν τῷ ὑποσκηνίῳ, τί τοῦτ; εἶπεν· δῆλον ὅτι μέγα κακὸν γέγονεν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος. οἶδα δέ τινας τοῦθ' ἱστορήσαντας, ὡς ἀντιγενίδου εἰπόντος. *Diogenes* L. VI. 8. πρὸς τὸν εἰπόντα πολλοί σε ἐπαινοῦσι, τί γὰρ, ἔφη, κακὸν ἐποίησα; *Seneca* Epist. 29. Quis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor quaeritur. similem te illis facias oportet; non probabunt, nisi agnoverint. —— Conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest —— Caeterum si te video celebrem secundis vocibus vulgi, si intrante te clamor, plausus, & pantomimica ornamenta obstrepuerint, si tota civitate feminae te puerique laudaverint, quidni ego tui miserear, cum sciam, quae via ad istum favorem ferat? *Mich.* II. 11.

30. ἀπαίτει] *Lucian.* Hermotim. 18. δανείζοντας καὶ ἀπαιτοῦντας πικρῶς.

32. ποία χάρις] *Dionys. Hal.* A. VI. 86. τίς ἐστιν ἡ σὴ χάρις ἡμῖν καὶ ὠφέλεια; *Lycimnius* ap. *Sext. Empir.* a. Eth. 49. τίς γὰρ πλούτου χάρις ἢ τοκήων ἢ τᾶς ἰσοδαίμονος ἀνθρώπου βασιληΐδος ἀρχῆς; σέθεν δὲ χωρὶς οὐδεὶς εὐδαίμων ἔφυ. 1. Pet. II. 19. 20.

34. δανείζητε] *Plut.* de Vit. aer. al. p. 827. F. τοῖς γὰρ ἀπόροις οὐ δανείζουσιν. *Aristid.* de Societ. p. 479. ἄτοπον γὰρ, τοῖς μὲν δανείζουσιν ἐπὶ τόκῳ μὴ ὅπως χάριν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ προσελθεῖν ἐθέλειν πρῶτον, ἂν ἐπὶ πολλῷ τοῦτο ποιῶσι.

ἐλπίζετε] *Æschines.* ἐλπίζει τὸν δῆμον ἀμνημονεῖν.

&

32 σιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ϗ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τὲς ἀγαπῶν-
τας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐςί; ϗ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὲς ἀγαπῶντας αὐτὲς ἀγαπῶ-
33 σι. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τὲς ἀγαθοποιῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐςί; ϗ γὰρ οἱ
34 ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιῶσι. Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑ-
μῖν χάρις ἐςί; ϗ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζεσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα.
35 Πλὴν ἀγαπᾶτε τὲς ἐχθρὲς ὑμῶν, ϗ ἀγαθοποιεῖτε, ϗ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· ϗ
ἔςαι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, ϗ ἔσεσθε υἱοὶ τῦ ὑψίςε· ὅτι αὐτὸς χρηςός ἐςιν ἐπὶ τὲς
36 ἀχαρίςες ϗ πονηρές. Γίνεσθε ἐν οἰκτίρμονες, καθὼς ϗ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐςί.
37 Καὶ μὴ κρίνετε, ϗ ἐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, ϗ ἐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύε-
τε,

δίδε] δὸς 33.
ϗ] — 72. a prima manu.
32. a ϗ γὰρ ad ϗ γὰρ 33.] — 1. 74. a prima manu.
33. ἐὰν] εἰ D. Colb.
γὰρ] + ϗ 74.
34. ϗ ἐὰν] κἂν D.
ἀπολαβεῖν] λαβεῖν L *Justinus* Apol. 2.

31. ποιῶσιν] ποιῶσιν A. ὑμῖν] ὑμᾶς A.
ὁμοίως] — D.
ἁμαρτωλοὶ] + τῦτο ποιῶσιν D.
ὑμῖν χάρις] χάρις ὑμῖν D & comm. 34.
τὸ αὐτὸ] τῦτο D. τῷ αὐτῷ 38.
δανείζητε] δανείζετε ADEFH. 2. 69.
γὰρ] — L. Versio *Copt.*

οἱ] — ADL 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 87. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Erasmi, Bogardi, Stephani* 1. 2. *Bengelii.*
τὰ ἴσα] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1280.
35. ἐχθρὲς] ἐχχθροὺς A.
ὑμῶν prius] — 49.
ἀγαθοποιεῖτε] + αὐτοῖς Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. pro obelo.
μηδὲν] μηδέν' pro μηδένα *Knatchbull. Junius, L. de Dieu.*
ἀπελπίζοντες] ἀφελπίζοντες D. ἐλπίζοντες 2. 15. ἐπελπίζοντες *Jac. Elsnerus.*
πολὺς] + ἐν τοῖς ἐρανοῖς A. Versio *Sax.* Codices *Lat.* ἔσεσθε] + οἱ Edit. *Complut. Stephani* 1. 2. *Plant. Genev.*
τῦ] — AM. 9. 10. 11. 15. 44. 72. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 24 Editio *Complut. Plant. Theophylactus.*
ἀχαρίςες ϗ πονηρὲς] πονηροὺς ϗ ἀχαρίςες 1. 3. 73. 74. Versio *Syr.*
36. οὖν] — D 1. 33. Versio *Goth. Copt.* Codices *Latini.* ϗ] — 1. Versio *Copt.*
ὑμῖν] + ὁ οὐράνιος. 13. 69. 91. ἡμῶν 68. 69. 70.
37. ϗ μὴ] μὴ D 1. 6. 8. 106. Editio *Erasmi. Colin. Bogardi.* Versio *Copt. Vulg. Syr. Marcion, Tertullian.* IV. *Theophylactus.*
κριθῆτε] + ϗ L. 74. a prima manu 90.
ϗ οὐ] ἵνα AD. Versio *Goth.*
καταδικασθῆτε] + ϗ 3.

& περὶ μὲν ἐν τῆς ὅλης κατηγορίας μετρίως μοι ἐλπίζω προειρῆσθαι. *Theognis* 105. Δειλὲς δ' εὖ ἔρδοντι ματαιοτάτη χάρις ἐςιν, ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς. ὔτε γὰρ ἂν πόντον σπείρων βαθὺ λήϊον ἀμῷς, ὔτε κακὲς εὖ δρῶν, εὖ πάλιν ἀντιλάβοις.

35. ἀπελπίζοντες] D. & Codices *Latini:* nihil desperantes. *Seneca* Medea 163. Qui nil potest sperare, desperet nihil. *Plinius* Epist. VIII. 4. Pulsum regia, pulsum etiam vita regem, nihil desperantem. IV. 24. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere, cum videamus, tot varietates tam volubili orbe circumagi? *Horat.* Carm. I. 7. 27. Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro. Γνώμη. μηδέποτε σαυτὸν δυςυχῶν ἀπελπίσῃς. *Polybius* I. 19. ἀπελπίσας ἀννίβας τὰ γράμματα. *M. Antoninus* VII. 67. καὶ μὴ, ὅτι ἀπελπίσας διαλεκτικὸς ἢ φυσικὸς γενέσθαι, διὰ τῦτο ἀπογνῷς καὶ ἐλεύθερος καὶ αἰδήμων καὶ κοινωνικὸς καὶ εὐπειθὴς Θεῷ. *Galenus* de Compos. Medic. per Gen. VI. δεῖ αὐτῇ ἐπιμένειν μὴ ἀφελπίζοντας. ad Glaucon. ἀπελπίζειν τῆς κολλήσεως. *Artemidorus* II. 42. τὰ ἀπηλπισμένα τῶν γραμμάτων τελειοῖ. *Heliodor.* I. 15. τὸ γὰρ ἀπελπισθὲν ἅπαξ ἐξῄρηται τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ μηδαμόθεν ἔτι προσδοκώμενον ἀπαλγεῖν παρασκευάζει τὲς κάμνοντας. VIII. 4. ἀπελπισθεὶς γὰρ ὁ ἔρως ἐδεμίαν ἔχει φειδὼ τῦ ἐρωμένε. *Schol. ad Il.* υ. 307. Παρηγορεῖ τὴν ἧτλαν αὐτῶν, ἵνα μὴ παντελῶς ἀπελπίσαντες ἀποδῶσι τὴν ἑλένην. *Chrysostomus* T. VIII. 79. μὴ ἀποκάμῃς δὲ, φησὶν, μηδὲ ἀπελπήσῃς. *Liturgia Marci.* ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ λύων πεπεδημένες, — ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπελπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἀνάςασις τῶν πεπτωκότων. *Diogenes L.* Solon. I. 59. ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνε νόμον ἐκ ἔθηκε; διὰ τὸ ἀπελπίσαι ἔφη. *Anthol.* II. 22. 3. ἄλλον ἀπελπίζων.

ἀχαρίςες] *Eustath.* in Od. θ. p. 304. 40. ἀσύνηθες δὲ τοῖς μεθ' ὅμηρον ἀχάριςον, ἐπὶ τῦ μὴ χαριέντος. αὐτὸν γὰρ ἀχάριςον φασὶ, ἐ ἀποῤῥεῖ μνῆςις εὖ πεπονθότος. *Xenophon* de F & D. Socratis 11. τὲς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίςες καλῦσιν. *Herodian.* VI. 9. 1. τῦτε Μαξιμίνε ὡς ἀπίςε καὶ ἀχαρίςε κατηγόρει. *Demosth.* pro Coron. ὕτως ἀχάριςος εἶ καὶ πονηρὸς φύσει. c. Timarch. πονηρῶν καὶ ἀχαρίςων οἰκετῶν τὲς τρόπες ἔχειν. c. Leptin. τί κωλύει μεγίςην εἶναι τὴν πόλιν, καὶ πάντας χρηςὲς, καὶ μηδένα εἶναι τὸν πονηρόν; *Lucian.* Timon. 48. πάντες ἀχάριςοι καὶ πονηροί. *Jos.* A. XIV. 1. 3. φύσει χρηςὸς ὢν, καὶ διαβολὴν δι' ἐπιείκειαν οὐ προσιέμενος ῥᾳδίως.

36. *Targum Jonathanis* in Levit. XXII. 28. & *Hieros. Berachoth* 5. Popule mi, filii Israëlis, quemadmodum pater noster misericors in coelis, sic eritis misericordes in terra. *Shabbat.* f. 133. 2. & *Mechilta.* in l. Abba Saul dixit ad Exod. XV. 2. Esto similis Deo. Gratiosus est & misericors: sic tu quoque gratiosus esto & misericors.

37. *Schabbath* f. 127. 1. Sex sunt res, quarum fructus homo comedit in hoc mundo, & cornu erigitur ipsi in futuro. — Si quis de unoquoque ex caritate judicat. 2. Tradiderunt Rabbini nostri: qui socium suum via aequitatis judicat, de illo etiam alii eodem modo judicant. Rem sequenti historia illustramus. Vir quidam e Galilaea superiore versus meridiem profectus est, ibique a patrefamilias mercede conductus servivit per triennium. Tandem die Expiationis dixit: Da mihi mercedem meam, ut uxorem liberosque meos alere possim. Respondit paterfamilias: non habeo pecuniam. Dixit servus: da mihi fructus? R. non habeo. S. da mihi fundum. R. non habeo. S. da mihi arietes aut vestimenta. R. non habeo. Sumsit ergo vestes in dorsum, & tristis domum abiit. Sequenti autem festo dominus mercedem in manus sumsit, simulque asi-

τε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον καὶ σεσαλευ- 38
μένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ, ᾧ μετρεῖτε,
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς· Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν, 39
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται; Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατ- 40
ηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ 41
ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; Ἢ πῶς 42
δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου· Ἀδελφὲ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
μῷ σου· αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; Ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφ-
θαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν· οὐδὲ δένδρον 43
σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ 44
ἐξ

38. καλὸν] + καὶ 59. Versio Vulg. Goth. πεπιεσμένον καὶ σεσαλευμένον καὶ] σεσαλευμένον, πεπιεσμένον D. 1., Codices Lat.
καὶ secundo & tertio] — 69. Versio Copt.
ὑπερεκχυνόμενον] ὑπερεκχυννόμενον ACD Editio Erasmi.
τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ] ᾧ γὰρ μέτρῳ D.
γὰρ] — 69. Codices Latini. αὐτῷ] — 36. 40.
39. εἶπε] ἔλεγεν D. 13. 69. 91.
δὲ] + καὶ CDF L 13. 33. 69. Versio Vulg. Theophylactus ed.
μήτι] μὴ 60.
ὁδηγεῖν] ὁδαγεῖν D.
εἰς βόθυνον πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται εἰς βόθυνον 69.
πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται DL 1. 69. Colb.
40. αὐτοῦ prius] — DL 1. 16. 33. 69. Editio Erasmi 1. Origenes in Jo. I. 16. Tertullianus. Marcion. + οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ 71. Evang. 13.
κατηρτισμένος] καταρτισμένος H. δὲ] — 3.
πᾶς ἔσται] ἐστι πᾶς 106.
ἔσται] ἔστω F 64. 91. Origenes l. c. Theophylactus ed.
41. τὸ posterius] — D. 49. 69.
ἰδίῳ] σῷ D.
δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ] ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν 69. τὴν posterius] — 69. 73.
42. ἀδελφὲ] D. Codices Latini.
ἐκβάλω] ἐκβαλῶ Editio Erasmi, Colinaei. Bogardi.
τὸ secundo loco] — 69. τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ] ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ D. bis. Versio Syr. Codices Latini.
αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων] καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ ὑπόκειται D. Codices Latini.
βλέπων] κατανοεῖς Evang. 17.
ἔκβαλε] ἔκβαλλε Editio Erasmi. Aldi, Colinaei, Bogardi.
διαβλέψεις] βλέψεις 60. ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος] τὸ κάρφος ἐκβαλεῖν 1. ἐκβαλεῖν in finem comm. 69.
43. οὐ γὰρ] οὐκ D Versio Syr. Codices Latini. οὐδὲ Colb. καρπὸν σαπρὸν] καρποὺς σαπροὺς D. Codices Latini.
οὐδὲ] + πάλιν L. 1. 69. Versio Copt.
καρπὸν καλὸν] καρποὺς καλοὺς D. Codices Latini.
44. γὰρ prius] — D 16. 59. 71. Evang. 2. Codices Latini. ἰδίου] — D. 53. 87.
καρποῦ] + αὐτοῦ D.
οὐ γὰρ] μήτι Versio Syr.

asinos tres, unum cibo, alterum potu, tertium vestimentis onustum, & ad domum ejus venit. Postquam comederunt & biberunt, dedit ei mercedem dicens: Quo tempore tu mercedem postulabas, ego vero me pecuniam habere negabam, quid cogitabas? S. te forte pecuniam illam, quam mihi dare voluisti, ad merces quasdam vili pretio emendas adhibuisse. D. quid vero cogitabas, cum dicerem, jumenta mihi non esse? S. te forte aliis ea elocasse. D. quid, cum dicerem, me fundum non habere? S. te aliis illum locasse. D. quid cum dicerem, me fruges non habere? R. eas tum forte nondum esse decimatas. D. quid, cum dicerem me oves & vestes non habere? S. Te forte omnes facultates tuas Deo vovisse. Respondit Dominus: ita se res habuit. Omnes enim opes meas devoveram pro filio meo Hyrcano, qui Legi operam dare nolebat. Quum autem viros doctos, qui versus meridiem habitant, convenissem, illi me a voto meo absolverunt. Nunc ergo, quia tu ex caritate de me judicasti, Deus quoque ex aequitate te judicabit. *Aboth* I. 6. Josua f. Perachiae dixit: Omnes homines judica ad lancem aequitatis. *Sirac.* VI. 2—5. XXVIII. 2. *Seneca* de Benefic. VII. 28. ut absolvaris, ignosce.

38. εἰς τὸν κόλπον] *Horatius* S. II. 3. 171. Talos, Aule, nucesque ferre sinu laxo. *Corippus* IV. 1. Et donis aptare sinus, quae plurima Consul in plebes missurus erat. *Apulejus* M. VIII. Stipes aereas imo & argenteas multis certatim offerentibus sinu recipere postulo. *Aristides* in Romam p. 214. ὥσπερ δὲ οἱ ἐν τοῖς κόλποις δεχόμενοι, πάντα οὕτω κρύψασα. *Livius* XXI. 18. Tunc Romanus, sinu ex toga facto, hic, inquit, vobis pacem & bellum portamus. *Polybius* III. p. 259. ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν, δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον, ἐντεῦθεν καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν. *Herodot.* VI. 125. ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν καὶ κόλπον πολὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος —— μετὰ δὲ, τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ. *Psalm.* LXXIX. 12.

Hesiod. Ἔργ. 348. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴκε δύνηαι. *Cic.* Brutus. 4. Illud Hesiodium laudatur a doctis, quod eadem mensura reddere jubet, quam acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. ad Attic. VI. 1. habent pleno modio verborum honorem. I. 16. pro mercedis cumulo. *Casaubonus:* cumulus in mensura aridorum est id quod excedit legitimam mensuram, & hostoriolo solet abradi. *Seneca* vocat accessionem. Non vacat de pretio quaeri, plus in accessionibus fuit. Id vocant Latini auctarium, Graeci ἐπίμετρον. Sic in emtione carnium in macello dari solet superpondium aliquod, quod veteribus Latinis mantissa dicitur. de Divinat II. plene cumulateque perfecta. Livius plena cumulataque habere. *Mechilta* p. 20. 2. Apud Deum mensura poenarum est מעוטה minus plena: mensura vero praemiorum מרובה plena cumulataque. *Debarim R.* 11. In omnibus actionibus tuis est mensura pro mensura: sed hic mensura mala datur pro bona: deficiens pro שלימה cumulata, angusta pro ampla רחבה *Esther* R. I. 4. f. 87. 4. Venerunt Rabbini quidam ad Carbuchin dicentes: da nobis eleemosynam. Respondit, adite uxorem meam, illa vobis dabit modium denariorum. Iverunt ad mulierem dixeruntque: Maritus tuus jubet, ut nobis eleemosynae loco des modium denario-

45 ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύμα-
46 τος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε· καὶ οὐ ποιεῖτε
47 ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑπο-
48 δείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος. Ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐ-
βάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ
ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέ-
49 τραν. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν
γῆν χωρὶς θεμελίου· ᾗ προσέρρηξεν ὁ ποταμός· καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα
τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ

ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι] ἐκλέγον) ἐξ ἀκανθῶν D. σῦκα] ῥόδα 28. βάτου] βάτων Evang. 18. 19.
τρυγῶσι σταφυλήν] σταφυλὴν τρυγῶσι D. σταφυλὰς τρυγῶσι 13. 69. σταφυλήν] σταφυλὰς L Verſio *Copt.*
45. τῆς καρδίας αὐτοῦ] αὐτοῦ τῆς καρδίας D. — 69. προφέρει prius] προσφέρει DL. 44. a prima manu. 73.
τὸ prius] — D. ἄνθρωπος poſterius] — DL 1. Codices *Latini*.
θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ poſterius] — DL. 1. 69. Verſio *Armen. Copt. Vulg.* τὸ πονηρὸν] πονηρὰ 80.
ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ] — Colb.
τοῦ περισσεύματος τῆς] περισσεύματος ADK. 9. 10. 44. 72. Evang. 19. λαλεῖ] καλεῖ D.
λαλεῖ τὸ στόμα] τὸ στόμα λαλεῖ C. 106. *Clemens Alex.* §. 17. *Damaſcen.* 1. α 12. *Dialog. c. Marcionit.* p. 42.
αὐτοῦ tertio loco] — CF 11. 12. 16. 40. 106. Colb. Ev. 2. 11. 19. Verſio *Syr. Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1407.
46. καλεῖτε] λέγετε D. κύριε] — 50. 60. 67. Editio *Colinaei.*
λέγω] ἐγὼ λέγω ὑμῖν 59. Verſio *Sax.* + ἐγὼ *Theophylactus.*
47. τῶν λόγων] τοὺς λόγους CFM. 64. Colb. Evang. 2. 17. τὸν λόγον 106. Evang. 18.
ποιῶν] ποιεῖ Colb. αὐτοὺς] αὐτὸν 106. ὑμῖν] αὐτῷ 54. Verſio *Sax.*
ἐστὶν ὅμοιος] ὅμοιός ἐστιν 69. 48. ἀνθρώπῳ] ἀνδρὶ φρονίμῳ 28. ὃς] + ὃ Ev. 18. 19.
πλημμύρας] πλημύρας 87. τεθεμελίωτο] ἐθεμελίωτο F.
τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν] διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομεῖσθαι αὐτὴν L 33. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.
49. οἰκοδομήσαντι] οἰκοδομοῦντι C. 13. 53. 69. τὴν γῆν] τῆς γῆς 27. 29. 71.
ᾗ προσέρρηξεν] συνέρρηξεν D. εὐθέως] — D Cod. *Lat.* εὐθὺς L. 33. 47. 60. 61. Ev. 11. 19.
ἔπεσε] συνέπεσεν DL 1. 13. 33. 60. 69. Ev. 11. 19. ῥῆγμα] ῥῆμα 1. ἐκείνης] — 59.

riorum. Reſpondit illa: quomodo dixit? cumulatum an abraſum? Illi dixerunt: ſimpliciter nobis dixit modium. Mulier ergo, Modium, inquit, cumulatum dabo vobis; & ſi maritus meus cauſſam quaeret, dicam: dedi illis paullo plus quam praeſcriptum erat. Quaeſivit ille: uxor mea num dedit vobis modium cumulatum an abraſum? Cum reſponderent, cumulatum; certe, inquit, ex animi mei ſententia fecit. *Joma* f. 75. 2. Utra harum menſurarum plenior eſt? praemiorum an poenarum? reſpondit alter: menſura bona plenior eſt. *Sanhedrin* f. 104. 2. Dixit Rabba f. R. Johannis: Deus Hieroſolymis menſura cumulatiore menſus eſt, quam Sodomis. De his dicitur Ezech. XVI. 49. de illis Thren. IV. 10. *Jebamoth* f. 107. 2. menſura compreſſa & conferta menſus eſt, ideo menſura conferta כפושה metiuntur illi. *Seneca* de V. beata 16. Quid ergo virtus ad vivendum beate ſufficit perfecta illa & divina? Quidni ſufficiat? imo ſuperfluit.

40. *Polyb.* V. p. 490. τῶν Μακεδόνων ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων.

44. *Plut.* Symp. VI. 7. τρυγᾶν λέγομεν τοὺς δρεπομένους τὴν ἀμπελινὴν χώραν. *Heſiod.* Clyp. Hercul. 292. οἱ δ' ἐτρύγων οἴνας, δρεπάνας ἐν χερσὶν ἔχοντες. *Dioſcor.* V. 29. τρυγηθῆναι τὴν σταφυλήν.

45. προφέρει] *Iſocrat.* ὥσπερ ἐκ ταμιείου προφέρειν. *Anthol.* I. 90. 2. εἰς φανερὸν προφέρει.

48. οἰκοδομοῦντι οἰκίαν] *Sextus Empir.* a. Log. II. 129. Τῷ μὲν γὰρ βίῳ συγχωρητέον καταχρηστικοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι, μὴ πάντως τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἀληθὲς ζητοῦντι, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν δόξαν. Φρέαρ γοῦν ὀρύσσειν φαμέν, καὶ χλαμύδα ὑφαίνειν, καὶ οἰκίαν οἰκοδομεῖν, οὐ κυρίως· εἰ γὰρ φρέαρ ἐστιν, οὐκ ὀρύσσεται, ἀλλ' ὀρώρυκται· καὶ εἰ χλαμύς ἐστιν, οὐχ ὑφαίνεται, ἀλλ' ὕφανται. ὥστε ἐν μὲν τῷ βίῳ καὶ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ τόπον εἶχεν ἡ κατάχρησις.

πλημμύρας] *Ammonius.* πλῆμαι, αἱ πλημμυρίδες τῶν ποταμῶν. *Thomas.* πλήμας, τὰς πλημμυρίδας τῶν ποταμῶν. Σὺ δὲ λέγε πλημύρας, καὶ πλημυρίδας, ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ πλημυρῶ πλημυρίς· ἀπὸ δὲ τοῦ πλημύρω πλημύρα, οὗ τὸ ἐναντίον ἄμπωτις. *Heſychius.* Πλημμύρα, ῥεῦσις ὕδατος πλῆθος. Πλημμυρίς, τὸ ὅρμημα τῆς θαλάσσης, ἡ ἐπίρρυσις. ἡ δὲ πλήμμη πλημμυρὶς ἐκ πόντου. *Suidas* πλύμη, πλημμύρα τῆς θαλάσσης. *Sextus Empir.* a. Eth. 157. ἑαυτῷ γὰρ ἐγείρει κακῶν πλημμύραν. *Od.* I. 486. πλημυρὶς ἐκ πόντοιο. *Euſtathius* τινες τῶν παλαιῶν —— δι' ἑνὸς μ γράφουσιν, ὡς ἀπὸ τῆς πλήμης, πλῆμαι δ' εἰσὶ πάθη θαλάσσης κυρίως ἐναντία ταῖς ἀμπώτεσι, γινόμενα μάλιστα περὶ τὸν ὠκεανόν, ἀφ' ὧν ἡ πλημύρα παρωνόμασται. —— ταυτὸν πλημυρίδα εἰπεῖν καὶ ῥόθιον, καὶ κῦμα παλιρρόθιον. *Plut.* de plac. Philoſ. III. 17. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πνευμάτων κινοῦντος καὶ συμπεριφέροντος [τοῦ ἡλίου] ὑφ' ὧν ἐμβαλλόντων μὲν προωθουμένην ἀνοιδεῖν τὴν ἀτλαντικὴν θάλασσαν, καὶ παρασκευάζειν τὴν πλημμύραν· καταληγόντων δ' ἀντιπερισπωμένης ὑποβαίνειν, ὅπερ εἶναι τὴν ἄμπωτιν: *Lex MS. Job.* πλημμύρα, πλῆθος ὑδάτων. *Plut.* Rom. p. 19. C. τοῦ δὲ ποταμοῦ κατακλύζοντος, ἡ πλημμύρα τὴν σκάφην ὑπολαβοῦσα καὶ μετεωρίσασα πρᾴως κατήνεγκεν εἰς χωρίον. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 122, 43. πλημμύρας ποταμῶν καὶ κενώσεις.

προσέρρηξεν] *Diodor. S.* I. 19. τὸν Νεῖλον —— ῥαγέντα κατακλῦσαι πολλὴν τῆς αἰγύπτου. XX. 75. τοῦ μὲν κλύδωνος ῥηγνυμένου. *Philo* de Somniis T. 2. p. 665, 17. τοῦ ποταμοῦ ταῖς πλημμύραις παραρρήξαντος τὸ χῶμα. *Euripides* Oreſt. 993. Sch. τοῖς λευκοῖς κύμασιν. ἐπεὶ δὲ προσρηγνύμενα τῷ ἀκρωτηρίῳ ἀφρώδη γίνεται.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς 1
Καπερναούμ. Ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾷν, ὃς 2
ἦν αὐτῷ ἔντιμος. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους 3
τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ παραγενόμε- 4
νοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει
τοῦτο· Ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 5
Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε 6
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι
ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς· Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· 7
ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν 8

τασσό-

1.] καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ταῦτα τὰ ῥήματα λαλῶν ἦλθεν εἰς καφαρναοὺμ D.
ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ A. ἐπειδὴ δὲ K 91. ἐγένετο δὲ ὅτε Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini*.
ἐπλήρωσε] + ὁ Ἰησοῦς 69. αὐτοῦ] ταῦτα 27. 29. 59. 69. 71. 106. Versio *Syr*.
εἰσῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς H 2. 38. 73. Versio *Syr*. καπερναούμ] καφαρναοὺμ C ut vid. D. 33. Vers. *Vulg. Syr. Copt*.
2. δοῦλος] τις D a prima manu, παῖς ex emendatione. δοῦλος ὑπάρχων 59.
ἤμελλε] ἔμελλε F 3 44. 72. 74. 90. Evang. 2. Editio *Complut*. ἔντιμος] τίμιος D.
3. ἀκούσας δὲ] καὶ ἀκούσας D Versio *Syr*. Codices *Latini*. ab Ἰησοῦ ad Ἰησοῦν] — Versio *Syra* posterior.
πρὸς αὐτὸν] — D. 13. 69. Codices *Latini*. ἐλθὼν] — 64.
4. πρὸς τὸν Ἰησοῦν] — D. Codices *Latini*. παρεκάλουν] παρεκάλεσαν A. ἠρώτων DL 1. 13. 69.
λέγοντες] + αὐτῷ AC ut videtur K. 15. 42. 50. 63. 67. 68. 72. Evang. 5. Versio *Vulg. Copt*.
παρέξει] παρέξῃ D. 39. 45. 70. 72. in ora. 87. Ev. 5. 20. Versio *Vulg. Copt*. probante *J. A. Bengelio*. παρέξεις 60. 71.
6. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς] ἐπορεύετο δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς D. Codices *Latini*.
αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος] οὐ μακρὰν ἀπέχοντος αὐτοῦ D. ἀπὸ]. — 1. 69. Evang. 5.
ἔπεμψε] πέμψας 1. ἀπέστειλε 13. 69. πρὸς] ἐπ' A.
ὁ ἑκατόνταρχος φίλους] φίλους ὁ ἑκατόνταρχος C. ἑκατόνταρχος] ἑκατοντάρχης L 1.
λέγων] ἔλεγεν 1. αὐτῷ] — Versio *Vulg. Goth*. πρὸς αὐτὸν 69.
ὑπὸ τὴν στέγην μου] μου ὑπὸ τὴν στέγην CD 1. 69. 72. Editio *Complut*. *Chrysostomus* in Matth. H. 26. & T. VIII.
p. 408. *Theophylactus*. 7. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν] — D. 63. Codices *Latini*.
ἀλλὰ] ἀλλ' D 1. 72. + μόνον 13. 69. 90. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
λόγῳ] λόγον 54. 69. Evang. 17. 21. ἰαθήσεται] ἰαθήτω L. 8. τασσόμενος] — 69.
ἐμαυτὸν] ἐμαυτοῦ F 69. + τοὺς G. πορεύθητι] πορεύου D.
καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται] — 46. 59. a prima manu. 61. ἄλλῳ] ἄλλου D.
9. ταῦτα ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς ταῦτα C. Versio *Syr*. αὐτὸν] — D 49. 61. Colb. Versio *Vulg*.
αὐτῷ] — 56. 58. 61. αὐτὸν 7. τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν] εἶπεν τῷ ἀκολουθοῦντι ὄχλῳ D.
λέγω ὑμῖν] — 59. ἀμὴν λέγω ὑμῖν D. 64. 69. Evang. 11. Versio *Vulg. Goth. Copt*. + ὅτι A. 12.
15. 16. 34. 39. 40. 49. Evang. 17. *Theophylactus*. λέγω δὲ *Marcion* t. Epiphanio.
οὐδὲ] οὔτε EGH. 3. 12. 28. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 50. 51. 52. 59. 60. 70. 72. in ora. 73. 74. 90. 91. Ev. 11. 16. 21. 24.
Editio *Complut*. οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον] οὐδέποτε τοσαύτην πίστιν εὗρον ἐν τῷ Ἰσραὴλ D.

2. ἔντιμος] *Artemidor*. II. 8. δούλων μὲν τοὺς μὴ ἐν πίστει ὄντας ἐλευθεροῖ, τοὺς δὲ ἐν τιμῇ παρὰ τοῖς δεσπόταις, ἢ πολλὰ κτήματα ἔχοντας, ἀφαιρεῖται τῆς πίστεως, καὶ τῆς τιμῆς, καὶ τῶν κτημάτων. V. 20. ἔδοξέ τις τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὃν μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐτίμα. *Simplic*. in Epict. 150. καὶ τῶν οἰκετῶν οἱ πιστοὶ καὶ αἰδήμονες χρησιμώτεροι τῶν τεχνικῶν καὶ ἐργατικῶν εἰσι, καὶ τιμιώτεροι τοῖς δεσπόταις.

4. σπουδαίως] Versio *Vulg*. sollicite. D. festinanter.

ᾧ παρέξει] *Jos*. A. I. 4. 2. Νεβρώδης — ἔπειθεν αὐτοὺς, μὴ τῷ θεῷ διδόναι τὸ δι' ἐκεῖνον εὐδαιμονεῖν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ταῦτα παρέχειν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. 1. *Tim*. VI. 17.

5. *Jos*. c. Apion. II. 4. de Alexandro M. ἐτίμα γὰρ ἡμῶν τὸ ἔθνος.

6. οὐ μακρὰν ἀπέχοντος] inf. XV. 20. *Dionys*. Hal. A. IV. 20. τοῦτο δ' ἦν σπάνιον, καὶ οὐ μακρὰν ἀπέχων τοῦ ἀδυνάτου. 27. ἡλικίας τε προβεβηκὼς ἐπὶ πολὺ, καὶ τῆς κατὰ φύσιν τελευτῆς οὐ μακρὰν ἀπέχων. IX. 15. γενόμενος δὲ ποταμοῦ κρέμερα πλησίον, ὃς οὐ μακρὰν ἀπέχει τῆς Οὐιεντανῶν πόλεως. de Isaeo 7. οὐ μακρὸν ἀπέχει τῆς Δημοσθένους κατασκευῆς.

11. *Eusebius*. Endor est juxta oppidum Naim, in quo Christus filium viduae suscitavit, estque circa Scythopolim. — Naim in secundo miliario a Thabor versus meridiem juxta Endor. *Borchardus*. A Nazareth duabus leucis, a monte Thabor plus una leuca contra Austrum est mons Hermon minor, in cujus latere aquilonari est urbs Nain. *Bereschith* R. XCVIII. 17. Issachar est asinus osseus Gen. XLIX. 14. Loquitur de ejus terra. Nam sicut asinus est declivis hinc & illinc, & altus in medio: sic in Issacharite est convallis hinc & illinc, & montanum isthinc cubans inter duos terminos. Hi sunt duo convalles, vallis Pislan & vallis Jezreel. Et vidit requiem esse bonam, haec est Thinnam: & terram pulchram, haec est נעים Naim. *Origenes* in Psal. LXXXVIII ἑρμωνιεὶμ ἐστι τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις Ναῒμ, ἐν ᾗ ἤγειρε τὸν τῆς χήρας υἱὸν ὁ χριστὸς.

12. *Lucian*. Contemplant. 22. τὰ πρὸ τῶν πόλεων ἐκεῖνα τὰ χώματα ὁρᾷς, καὶ τὰς στήλας καὶ πυραμίδας; ἐκεῖνα πάντα νεκροδοχεῖα ἢ σωματοφυλάκια ἐστι. *Polyaenus* p. 229. γυναικὸς δὲ ἐκφορὰν οἰκείου νεκροῦ ποιουμένης ἐν γυναικείᾳ στολῇ, ταῖς πενθούσαις ἀναμεμιγμένος καλύπτραν ἔχων μέλαιναν ἐξῆλθεν ἔξω τοῦ τείχους. *Senec*. Oedipod. 129. Turbae tumulos petenti Non satis septem patuere portae. *Propertius* IV. 7. si piguit portas ultra procedere, at illud Jussisses, lectum lentius ire meum. *Paullus* l. 1. Sentent. rec. T XXI. 3. Intra muros civitatis corpus sepulturae dari non potest. *Lex* XII. *Tab*. hominem mortuum in urbe ne sepelito, *Cic*, de Legg. II. 23.

ἐξι-

τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ· Πορεύθητι, καὶ πορεύεται·
9 καὶ ἄλλῳ· Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου· Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ
ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε·
10 Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες
11 εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς, ἐπορεύετο εἰς
πόλιν καλουμένην Ναΐν· καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πο-
12 λύς. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς
13 τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς — ἦν σὺν αὐτῇ. Καὶ
14 ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ κλαῖε· Καὶ προσ-
ελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ, (οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν) καὶ εἶπε· Νεανίσκε, σοὶ λέγω,
ἐγέρ-

Ambrosius: & quidem, si sic legas: in nullo (sic Codices *Latini*) tantam fidem inveni, simplex intellectus & facilis est; sin autem juxta Graecos: nec in Israël tantam fidem inveni. Vid. ad *Matth.* VIII. 10. τοσαύτην πίστιν οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον *Marcion* ap. Epiphan. ἐν] + παντὶ Versio *Syra* posterior. *Arab.*

10 οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον] εἰς οἶκον οἱ πεμφθέντες D. a prima manu. εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες D. ex emendatione F. 15. 72. πεμφθέντες] ὑποπεμφθέντες 59. εἰς τὸν οἶκον] — 2.
εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον] δοῦλοι εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα D. ἀσθενοῦντα] — L 1. Versio *Copt.* 11. ἐγένετο ἐν] — D.
τῇ] τῷ AEGHL. 1. 2. 3. 9. 12. 16. 33. 34. 36. 38. 39. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 60. 65. 69. 72. in ora 73. 74. a prima manu. 78. 87. Evang. 6. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi*. *Theophylactus*. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1346. vid. IX. 37. ἐπορεύετο] ἐπορεύθη 69. πορεύεσθαι αὐτὸν 28. + ὁ Ἰησοῦς 69. 73. Colb.
Ναΐν] Ναείμ 1. Versio *Sax. Vulg.* Ναΰμ Editio *Erasmi* 1. Ναυί 69.
αὐτῷ] — A 38. 40. 56. 58. 60. 61. 69. 72. Evang. 5. οἱ] — 1. αὐτοῦ] — 1.
ἱκανοὶ] — DFL Versio *Vulg. Sax. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 416. & *J. A. Bengelio.*
ὄχλος πολὺς] πλῆθος πολὺ 38. + τῆς πόλεως C. ut videtur K. 42. 54. 59. 63. 72. Versio *Copt.*
12. ὡς δὲ] ἐγένετο δὲ ὡς D. Codices *Latini.* ἤγγισε] ἤγγιζε D 69.
καὶ ἰδοὺ] — D. ἰδοὺ 1. Versio *Syr. Copt. Vulg.* τεθνηκὼς] — A 54. probante *J. Millio* prol. 1446.
καὶ αὕτη χήρα] χήρα οὖσα D 59. καὶ αὐτῇ χήρα 86. Edit. *Stephani* 1. 2. *Bezae.*
αὕτη] + ἦν CL. 1. 3. 36. 38. 57. 73. 90. Editio *Colinaei*, *Erasmi*, *Bogardi*, *Stephani* 3. *E. Schmidii*, Versio *Syr.* utraque. Codices *Latini.* αὐτὴ 83. Evang. 24. ex emendatione Edit. *Complut. Bengelii.*
ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν] πολὺς ὄχλος τῆς πόλεως συνεληλύθει D.
τῆς πόλεως ἱκανὸς] ἱκανὸς τῆς πόλεως 1. Versio *Syr.* ἱκανὸς 80.
ἦν] — AEGHKM. 1. 2. 9. 15. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 61. 62. 64. 72. 80. 89. 90. 91. Evang. 2. 6. 11. 12. 16. Editio *Complut. Erasmi*, *Plantin. Wechelii*, *Bengelii*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Bezae. Genev. E. Schmidii.* Versio *Goth. Vulg. Belg. Syr.* utraque. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1475.
13. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος] ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς D. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.* αὐτὴν] — 73.
κύριος] Ἰησοῦς D. 1. Versio *Copt. Syr. Saxon. Æthiop. Arab. Chrysost.* T. VIII. p. 440. + Ἰησοῦς Versio *Goth.*
ἐσπλαγχνίσθη] εὐσπλαγχνίσθη 3.
ἐπ' αὐτῇ] ἐπ' αὐτὴν 13. 42. 44. 61. 69. 72. Evang. 18. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
14. σοροῦ] ὀροῦ L. νεανίσκε] + νεανίσκε D. Codices *Latini.* λέγω] + ἀναστὰς 69.

ἐξεκομίζετο] *Plut.* de utilit. ex inimic. p. 89. A. οὐ σὺ Γ. γυναῖκας ἐκκομίσας [οὐκ] ἐδάκρυσας; Timoleon. p. 254. A. καὶ τῶν μὲν αὐτόθι κακῶν, ἃ τὴν ἀρχαίαν ἑλλάδα κατέσχεν, ὑπὸ τῆς τύχης προεκκομισθεὶς ἀναίμακτος καὶ καθαρὸς. Q. Rom. p 271. πύλαι — δι' ὧν — τοὺς νεκροὺς ἐκκομίζουσιν. Pompej. p. 619. B. ἐκκομιζόμενον τὸ σῶμα. *Georg.* IV. 255. Et corpora luce carentum Exportant tectis, & tristia funera ducunt. *Glossar.* exequiae, ἐκφοραὶ, ἐκκομιδαί. *Æschyl.* Schol. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις 1032. ἐκφορᾶς ἐκκομιδῆς, κηδεύματος. συγκομιδὴ, ἡ πρὸ τοῦ τάφου πᾶσα ἐπιμέλεια· ἐκκομιδὴ, ἡ πρὸς τὸν τάφον ἀπαγωγή. *Plut.* Romul. p. 32. C. ὁ δὲ τὸ μὲν σῶμα τοῦ τατίου κομίσας ἐντίμως ἔθαψε. 35. E. λέγεται δὲ καὶ τὸν ἀλκμήνης ἐκκομιζομένης νεκρὸν ἄδηλον γενέσθαι. Alcibiad. p. 200. C. εἴδωλα πολλαχοῦ νεκροῖς ἐκκομιζομένοις ὅμοια προὔκειντο ταῖς γυναιξὶ, καὶ ταφὰς ἐμιμοῦντο κοπτόμεναι, καὶ θρήνους ᾖδον. Solon. p. 90. C. οὐκ εἴασεν — ἐπ' ἀλλότρια μνήματα βαδίζειν, χωρὶς ἐκκομιδῆς. *Anthol.* II. 32. 4. Γαῖος ἐκπνεύσας τὸ πανύστατον ἐχθὲς ὁ λεπτὸς, εἰς τὴν ἐκκομιδὴν οὐδὲν ἀφῆκεν ὅλως — τὴν δὲ κενὴν κλίνην οἱ φράτορες ἦραν ἐπ' ὤμων, ἐγγράψαντες ἄνω· Γαῖος ἐκφέρεται. *Lucian.* Contemplant. 17. τὸν γείτονα δὲ τὸν ἐκκομίζοντα τὸ παιδίον οὐχ ὁρᾷ. *Artemidor.* II. 54. ἀποθανεῖν δοκεῖν καὶ ἐκκομισθῆναι. *Antonin. Lib.* F. 33. Ἀλκμήνη κατὰ γῆρας ἀποθνήσκει, καὶ αὐτὴν ἐξεκόμισαν Ἡρακλεῖδαι. *Ælian.* V. H. VIII. 4. Πολύαρχόν φασι τὸν ἀθηναῖον εἰς τοσοῦτον προελθεῖν τρυφῆς, ὥστε καὶ κύνας καὶ ἀλεκτρυόνας ἐκείνους, οἷς ἔχαιρεν, ἐκκομίζειν ἀποθανόντας δημοσίᾳ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτῶν παρεκάλει τοὺς φίλους. vid. *Act.* VIII. 2. V. 6. 9. *Heraclit.* p. 492. τὰ σώματα τῶν καμνόντων, ἐπειδὰν ἀναπαύσηται τοῦ βίου — ἐκκομίζειν.

μονογενὴς] *Cic.* Epist. Fam. IX. 20. Patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla mater unigenitum filium. Philippic. IX. 5. Est autem ita affectus, ut nemo unquam unici filii mortem magis doluerit, quam ille moeret patris. *Ovid.* Fast. II. 814. Ut solet ad nati mater itura rogum, & Sappho Phaoni 115.. Non aliter quam si nati pia mater ademti Portet ad exstructos corpus inane rogos. de Remed. Amor. I. 29. Quis matrem nisi mentis inops in funere nati flere vetet? *Catullus* 40. Seu pii ad rogum filii Lugetur, orba quem flet unicum mater. Renidet ille Jerem. VI. 26. *Amos* VIII 10. *Zach.* XII 10. *Prov.* IV. 3. *Koheleth* R. IV. 8. אח אין לו שהיה יחיד לאמו. *Gen.* L. 7--10. 1 *Sam.* XXV. 1. *Moed Katon* f. 24. 1. Si defunctus notus fuerit multis, multi eum comitantur. *Cetuboth* f. 8. 2. olim elatio mortui gravior fuit propinquis morte ejus.

13. Ducebat funus. *Bereschith* R. XVII. 13. Quare mulieres funus primae sequuntur? מהלכין אצל המת תחילה Quia mundo fuerunt causa mortis, propterea ducunt pompam. S. D. Job. XXI. 33. Et post se omnem hominem trahet.

14. σοροῦ] *Tacitus* H. III. 67. ferebatur lecticu-

 la

ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. 15
Ἔλαβε δὲ φόβος ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, λέγοντες· Ὅτι προφήτης μέγας 16
ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗ- 17
τος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. Καὶ ἀπήγγειλαν 18
Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν 19
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
ἄλλον προσδοκῶμεν; Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον· Ἰωάννης ὁ βαπτι- 20
στὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;
Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν· 21
καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· 22
Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε, καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι,
χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ
εὐαγγελίζονται, Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν 23
ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξεληλύθατε εἰς 24
τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε 25
ἰδεῖν,

ἐγέρθητι] ἔγειρε 28. 15. ἔδωκεν] ἀπέδωκεν A. 33. 16. ἔλαβε δὲ] καὶ ἔλαβε 54. 68. Versio *Syr.*
ἅπαντας] πάντας DGKM 1. 9. 10. 27. 45. 46. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69 72. 83. 87. 91. Evang. 6. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Genev. Bogardi.*
ἐγήγερται] ἠγέρθη AL 1. 33. ἐξηγέρθη D. ἐγείρεται. Evang. 5. ὁ Θεὸς] κύριος 1. — 69.
αὐτοῦ] + εἰς ἀγαθὸν M. 4. 6. 13. 15. 16. 27. 42. 50. 69. 71. Colb. 106. Versio *Armen. Syra* posterior in margine, *Arab.* Codices *Latini.* 17. ὁ λόγος οὗτος] οὗτος ὁ λόγος D.
περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ] καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ περὶ αὐτοῦ F. καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ] — 56.
ἐν posterius] — 1. 18.] ἐν οἷς καὶ μέχρι Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ, ὃς D.
τούτων] τῶν ἔργων αὐτοῦ 7. 60. Evang. 2. ex emendatione 11. 13. 14. 15. 17. 18. 19.
Ἰωάννῃ] + περὶ αὐτοῦ 1. 69. Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰωάννῃ 2. + καὶ 69.
19. τινὰς] — D. ὁ Ἰωάννης ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγων] λέγει, πορευθέντες εἴπατε αὐτῷ D.
Ἰησοῦν] κύριον L 69. Codices *Latini.* Versio *Æthiop.* κύριον αὐτοῦ 69.
ἄλλον] ἕτερον L 27. 33. 64. 86. Evang 2. 15. 17. 18. 19. 20. παραγενόμενοι δὲ] καὶ παραγενόμενοι D.
πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες] οἱ ἄνδρες πρὸς αὐτὸν D. πρὸς τὸν Ἰησοῦν Versio *Syr.*
εἶπον] εἶπαν DL. ἀπέσταλκεν] ἀπέστειλεν 16. 37. Ev. 2. 13. 15. 17.
πρός σε] — K 28. Codices *Latini.* ἄλλον] ἕτερον DL. 1. 34. a prima manu 60. 64.
21. αὐτῇ δὲ] ἐκείνῃ L 1. 69. Versio *Copt. Cyrillus* Act. Eph. V. *Basilius* Seleuc. H. 33. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ L 69. *Cyrillus.*
ἐθεράπευσε] ἐθεράπευεν D. Cod. *Lat.* καὶ πνευμάτων πονηρῶν] καὶ πονηρῶν πνευμάτων D. — 28. 71. probante *J. Millio.*
τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ] τυφλοὺς ἐποίει D. a prima manu. & correctum ἐποίει.
τὸ] — AEGHK. 14. 39. 42. 51. 69. 70. 71. 72. 73. 86. 87. 91. Colb. 106: Evang. 2. 13. 15. 17.
22. ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Vulg. Copt. Theophylact.* ed. *Cyrillus.* probante *J. A. Beng. J. Millio* prol. 417. Ἰησοῦς 80.
αὐτοῖς] — 37. ἀπαγγείλατε] εἴπατε D Versio *Syr.* Codices *Latini.* εἴδετε] εἴδατε A. ἴδετε 34. 39.
εἴδετε καὶ ἠκούσατε] εἶδον ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἃ ἤκουσαν ὑμῶν τὰ ὦτα D. ἀκούετε καὶ βλέπετε 69.
ὅτι] — 1. 60. 69. Evang. 12. Codices *Latini.* ἀναβλέπουσι] + καὶ 69. 106. Versio *Syr.*
καθαρίζονται] + καὶ D 46. 54. 69. 71. Evang. 18. Versio *Syr.* ἐγείρονται] + καὶ F 1. 9. 13. 69. Colb. 106. Versio *Syr.*
23. ἐστιν] — 46. 52. 64. probante *J. Millio* prol. 1425. ἐὰν] ἂν D.
ἐμοί] αὐτῷ *Marcion* teste Epiphanio. παρηλλαγμένον — εἶχε γὰρ ὡς πρὸς Ἰωάννην.
24. ἀγγέλων] μαθητῶν K. 1. 4. 6. 7. 27. 40. 42. 53. 60. 65. 68. 106. Evang. 12. 18. 19. Versio *Syr.* utraque, sed posterior habet editam in margine, *Arab.* Ἰωάννου] Ἰωάνου bis D. Ἰάννου 1.
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου] περὶ Ἰωάνου τοῖς ὄχλοις D.
πρὸς τοὺς ὄχλους] τοῖς ὄχλοις EFGH 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 47. 48. 51. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 68. 71. in ora. 83. 87. 91. Colb. Evang. 2. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* Versio *Syr. Theophylact.*
ἐξεληλύθατε] ἐξήλθατε ADL. Evang. 2.
ἐξήλθετε KM 1. 15. 42. 45. 46. 49. 50. 52. 63. 69. 71. 72. & comm. 25. 26. a τί ad τί 25.] — G.

la parvulus filius velut in funebrem pompam. *Il.* ψ. 91. ὡς δὲ καὶ ὀστέα νῶιν ὁμὴ σορὸς ἀμφικαλύπτοι. *Plut.* Num. p. 74. C. δύο δὲ ποιησάμενοι λιθίνας σοροὺς —— τὴν μὲν ἑτέραν ἔχουσαν τὸ σῶμα, τὴν δὲ ἑτέραν τὰς ἱερὰς βίβλους. Anthol. . . . ἔγχαλκος σορὸς. *Moed Katon.* f. 24. 7. Triginta dierum infans effertur in γλωσσοκόμῳ. R. Juda dicit, non portatur humeris sed brachiis. Puer XII. mensium effertur in lecto מטה. *Ovid.* Metam. XIV. 741. Frustraque levatum, Nam pater occiderat, referunt ad limina matris: accipit illa sinu complexaque frigida nati Membra sui, postquam miserarum verba parentum edidit, & matrum miserarum facta peregit, Funere ducebat mediam lacrimosa per urbem, Luridaque arsuro portabat membra feretro. Forte viae vicina domus, qua flebilis ibat Pompa, fuit, duraeque sonus plangoris ad aures Venit Anaxaretes —— Mota tamen, videamus, ait, miserabile funus, Et patulis iniit tectum sublime fenestris, Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin.

15. ἀνεκάθισεν] *Xenophon* de Lepore. διατρέχων γὰρ καὶ ἀνακαθίζων. *Plat.* Phaedon. ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθιζόμενος εἰς τὴν κλίνην, συνέκαμψε τὸ σκέλος. *Plut.* Philopoem. p. 368. A. συναγαγὼν μόλις ἑαυτὸν ὑπ' ἀσθενείας ἀνεκάθιζεν.

Artemidor. IV. 84. Λεωνᾶς ὁ Σύρος —— ἔδοξε τεθνᾶναι καὶ ἐκφέρεσθαι. Συναντήσαντα δὲ αὐτῷ τινα ἀλείπτην χαλεπαίνειν πρὸς τοὺς ἐκφέροντας, ὅτι ταχέως καὶ κενοσπουδῶς αὐτὸν ἐκφέροιεν, δύνασθαι γὰρ αὐτὸν ἀναβιῶναι· ἔπειτα ἐλαίῳ θερμῷ καὶ ἐρίοις χρισάμενον κατὰ τοῦ στήθους, ποιῆσαι αὐτὸν ἀναβιῶναι.

1. *Reg.* XVII. 23.

16. *Exod.*

ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυ-
26 φῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναί
27 λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδού, ἐγὼ
ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπρο-
28 σθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτι-
29 στοῦ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. Καὶ
πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι, ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα
30 Ἰωάννου. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπ-
31 τισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. — Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς
32 ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσ-
φωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν,
33 καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον
34 πίνων· καὶ λέγετε· Δαιμόνιον ἔχει. Ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων·
καὶ λέγετε· Ἰδού, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρ-
35 τωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων· Ἠρώτα δέ τις αὐ-
τὸν

25. ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ ϗ τρυφῇ ὑπάρχοντες] ἱμάτια μαλακὰ ἠμφιεσμένοι Versio *Syra* posterior in margine.
τρυφῇ] τροφῇ Versio *Goth.*
ὑπάρχοντες] διάγοντες DK. 4. 27. 42. 63. 68. 72. *Clemens* Paed. II. 10. 26. ναὶ] ϗ G. Versio *Goth.*
προφήτου] + ὅτι οὐδεὶς μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ D. Codices *Latini.*
27. οὗτος] + γὰρ 1. 7. 12. 13. 16. 33. 37. 57. 60. 67. 69. 106. Evang. 12. 18. 19. Versio *Copt.*
ἐγὼ] — D 1. Versio *Vulg. Marcion* ap. Epiphan. σου prius] — D. Sed Vers. Latina: tuam. 57. μου 80.
κατασκευάσει] κατασκευάσῃ Ev. 17. ἔμπροσθέν σου] — D. Cod. *Lat. Tertullianus.* prob. *Millio* prol. 423. + ἀμὴν L.
28. γὰρ] δὲ DL 69. Versio *Copt.* Codices *Latini.* — 60. Evang. 18. 19. Versio *Syr.*
μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν] — D.
προφήτης] — L 1. 4. 6. 33. 37. 42. 56. 63. 68. 72. Versio *Copt. Syra* posterior a prima manu. Cod. *Lat. Theophylact. Ed. Euthymius.* probante *Beza* & *J. Millio* prol. 1070. τοῦ βαπτιστοῦ] — L 1. 72. Colb. Versio *Copt.*
ὁ δὲ] ὅτι ὁ D. μικρότερος] + αὐτοῦ D. Θεοῦ] + μου 69.
29. πᾶς] — 59. λαὸς] ὄχλος M 71. ἀκούσας ϗ οἱ τελῶναι] ϗ οἱ τελῶναι ἀκούσαντες M 71.
ἐδικαίωσαν] ἐδικαίωσε D a prima manu. Versio *Latina:* justificavit.
τὸν Θεὸν βαπτισθέντες] — 57. + εἰς 1. τὸ βάπτισμα] τῷ βαπτίσματι 91.
30. οἱ posterius] — D. εἰς ἑαυτοὺς] — D. 60.
31. εἶπε δὲ ὁ κύριος] — ADEFGHKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 16. 27. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 76. 80. 83. 86. 88. 89. 90. 91. 106. Editio *Complut. Plant.* cum obelo, *Stephani* 1. 2. *Bengelii, Wechelii.* Versio *Sax. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini, Theophylactus. Armen. Euthymius.* probante *H. Grotio,* & *J. Millio* prol. 1198. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς 74.
οὖν] — F. ϗ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι] — 44.
32. εἰσι] + τοῖς D a prima manu. ἀγορᾷ] τῇ ἀγορᾷ D. ἀγοραῖς F.
ἀλλήλοις] ἀλλήλους 38. ϗ λέγουσιν] λέγοντες DL 69. Cod. *Lat.* ἃ λέγει 1. Colb.
ὑμῖν posterius] — DL. Versio *Copt. Vulg.* ἐκλαύσατε] ἐκόψασθε 69.
33. γὰρ] — F 60. Codices *Latini.* ἄρτον] — D 1. 13. 69. Evang. 18. Codices *Latini.*
ἐσθίων] ἔσθων D. & comm. 34. οἶνον] — D 1. 13. 69 Colb. Evang. 18. Cod. *Lat.*
34. λέγετε] λέγουσι 71. ἐλέγετε 70. + δαιμόνιον ἔχει, ϗ 69. ἰδοὺ ἄνθρωπος] ἄνθρωπός ἐστι 69.
τελωνῶν φίλος] φίλος τελωνῶν ADEG 1. 44. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii, Genev.* Versio *Goth. Vulg. Syr. Theophylactus.* 35. τῶν] — 72.
τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων] πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς 69.
πάντων] — DFL 1. 2. 13. 28. 36. 40. 57. 64. 71. 86. Evang. 13. 14. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Armen.*
36. Ἠρώτα] ἠρώτησεν D. Codices Latini. *Amphilochius.* τις αὐτὸν] αὐτόν τις D 1. τὶς GH.

16. *Exod.* IV. 31. Propheta Elisaeo major.

21. πνευμάτων πονηρῶν] *Erubin* IV. 1. quem eduxerint gentes aut Spiritus malus i. e. dum amota est mens ejus. f. 41. 2. Tradiderunt Rabbini: tria traducunt hominem supra scientiam suam —— Cuthaei & spiritus malus —— si vero redit scientia.

ἐχαρίσατο] *Strabo* XII. p. 836. A. Πομπήϊος πάντας τοὺς ἐκείνῳ τι χαρισαμένους ἐχθροὺς ὑπέλαβε.

25. ἱματισμῷ] *Polybius* οὔτε σῖτον οὔτε ἱματισμόν, οὔτε ὀψώνια δύνανται χορηγεῖν τοῖς στρατοπέδοις. *Euripid.* Phoeniss. 1498. στολίδα κροκόεσσαν ἀνεῖσα τρυφᾶς. *Suetonius* Aug. 65. Relegatae usum vini omnemque delicatiorem vestem ademit.

ὑπάρχοντες] *Etymol.* ὑπάρχων, προκατάρχων, καὶ τὸ ὑπάρχειν οὐχ ἁπλῶς τὸ εἶναι σημαίνει, ἀλλὰ τὸ πάλαι εἶναι καὶ προϋπεῖναι. *Artemidor.* III. 60. τοῖς δὲ ἐν τρυφῇ διάγουσι. *Thomas.* ἀντὶ τοῦ εἰμι. ἀριστείδης ἐν τῷ παναθηναϊκῷ· ὑπῆρχον δὲ εἰς ἅπαντα νικῶντες.

βασιλείοις] *Thomas.* καὶ βασιλέως πόλις, οἰκία, καὶ ναῦς. οὐ μὴν καὶ βασίλεια. —— Βασίλεια κρεῖττον ἢ ἀνάκτορα, τὰ δὲ παλάτια ἀδόκιμον. *Polyaenus* p. 355. ἐν τοῖς Περσῶν βασιλείοις. *Xenophon.* Paed. τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα. *Plato* Agioch. ἐν ᾗ βασίλεια πλούτωνος, οὐχ ἧττω τῆς τοῦ Διὸς αὐλῆς. *Athen.* V. p. 189. F. νῦν δὲ τὰ βασίλεια λέγουσιν αὐλάς. *Jos.* A. XIII. 5. 3. περιστάντες τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ —— ἐπὶ τὰς στέγας τῶν βασιλείων ἀναβάντες. 2. 1. ἀποκλείσας δ' ἑαυτὸν εἰς τετραπύργιόν τι βασίλειον, ὃ κατεσκεύασεν οὐκ ἄποθεν ἀντιοχείας, οὐδένα προσίετο.

30. *Prov.* I. 25. *Bemidbar R.* XVI. omne bonum, quod destinaveram vobis, vilipendistis & rejecistis.

33. *Thomas.* ἔπιον οἴνου, καὶ ἔφαγον σίτου, ἀττικοὶ οὐκ οἶνον, οὐδὲ σῖτον, & πίνει τις τοῦ οἴνου, πίνει δὲ τὴν κύλικα.

τὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου, ἀνε- 36
κλίθη. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ 37
οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, Καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐ- 38
τοῦ ὀπίσω, κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι· καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ.
Ἰδὼν

φαρισαίων] + τοῦ Ἰησοῦ GH. *Amphilochius.*
τὴν οἰκίαν] τὸν οἶκον DL 33. 69. *Marcion.* & *Epiphan. Amphiloch.* τὴν οἶκον 1.
ἀνεκλίθη] κατεκλίθη DL 1. *Marcion* & *Epiphan.*
37. ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς] ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς ἐν τῇ πόλει 1. Versio *Syr. Copt. Æthiop. Titus.* + καὶ AM. Colb. 9. 10. 27. 35. 36. 38. 40. 42. 43. 44. 54. 57. 61. 62. 69. 71. 72. 73. 83. 86. 87. 106. Evang. 14. 24. *Antioch.* 107. probante *J. A. Bengelio.* τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλὸς 69.
ἥτις ἦν] — D. τις ἦν 3. ἐπιγνοῦσα] γνοῦσα D.
ἀνάκειται] κατάκειται AL. *Titus, Antiochus.*
ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου] ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου κατάκειται D. κομίσασα] + τὸ F.
ἀλάβαστρον μύρου] μύρου ἀλάβαστρον D. + βαρυτίμου 47. 56. 58. 61. Versio *Armen.*
38. παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω] ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ DL 1. 7. Evang. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Copt. Syr. Æthiop. Arab.* Codices Latini. *Marcion, Epiphanius. Antiochus.*
αὐτοῦ primo] — 47. Evang. 17. τοῦ Ἰησοῦ AK 12. 15. 27. 37. 42. 52. 59. 72. Versio *Syra* posterior. Ἰησοῦ 106.
κλαίουσα] — F. Versio *Vulg.*

37. ἁμαρτωλὸς] *Ælian.* V. H. IV. 1. τὴν δ' ἁμαρτάνουσαν εἰς ἕτερον, συγγνώμης τυχεῖν ἀδύνατον. *Euripid.* Hippol. 507. εἴτοι δοκεῖ σοι, χρῆν μὲν οὔ σ' ἁμαρτάνειν. *Horat.* Sat. II. 7. 64. illa tamen se non habitu mutatve loco, peccatve superne. I. 2. 63. quid inter est in matrona, ancilla, peccesve togata? 1. Carm. 33. 9. quam turpi Pholoë peccat adultero! *Plut.* Cim. p. 480. F. τὴν Ἐλπινίκην οὐ πρὸς Πολύγνωτον ἐξαμαρτεῖν. 2. *Pet.* II. 15. *Marc.* VIII. 38. *Jo.* VIII. 8. *Achilles Tatius* VIII. p. 505. εἰκὸς γὰρ αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλους τινὰς ἡμαρτηκέναι. *Tibullus* I. 4. 1. rumor ait crebro nostram peccare puellam. *Propert.* II. 24. 107. facere, ut nostrae nolint peccare puellae. *Ovidius* A. A. 558. quo magis, o juvenes, deprendere parcite vestras: Peccent, peccantes verba dedisse putes. H. XVII. 41. at peccant aliae, matronaque rara pudica est.

38. δάκρυσι] *Moeris.* δακρύοις, ἀττικῶς· δάκρυσιν, ἑλληνικῶς.

Eustath. Od. γ. p. 140. 42. ὅτι καθάπερ ἐν Ἰλιάδι ἡ Ἥβη λούει τινὰ, οὕτω κανταῦθα ἡ καλὴ Πολυκάστη Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ λοῦσεν τὸν Τηλέμαχον, καὶ ἔχρισεν λιπ' ἐλαίῳ —— Πεισίστρατον δ' ἐν τοῖς ἑξῆς καὶ αὐτὸν δὲ Τηλέμαχον αἱ δμῶαι τοῦ Μενελάου ὁμοίως λούουσι, καὶ ἦν ἔργον γυναικῶν τὸ τοιοῦτον, ἀνεπιφθόνως τότε γινόμενον. Ὅμηρος γὰρ ἤδη καταλέγει, οὐ μόνον ὅσα πολιτείας ἐστὶν ἀστείας καὶ ἀπηκριβωμένης καὶ ἐμβριθοῦς, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐπεχωρίαζε τοῖς τότε. 1. *Tim.* V. 10. 1. *Sam.* XXV. 41. *Dionys. Hal.* VIII. 54. ταῦτα εἰποῦσα ἔρριψεν ἑαυτὴν χαμαὶ, καὶ περιπλέξασα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τοὺς πόδας τοῦ Μαρκίου κατεφίλησεν. *Ennius*: Neque terram injicere, neque cruento Convestire mihi corpora licuit, Neque miserae lavere lacrymae salsum sanguinem. *Aristophanes* Vesp. 605. καὶ πρῶτα μὲν ἡ θυγάτηρ με ἀπονίζῃ, καὶ τὼ πόδ' ἀλείφῃ, καὶ προκύψασα φιλήσῃ. *Schol.* ὅτι παλαιὰ ἡ διὰ τῶν γυναικῶν τιμελία, καὶ οὕτως ἐτιμέλουν τοὺς πατέρας καὶ γέροντας, ὥστε μετὰ τὸ νίψαι ἀλείφειν τοὺς πόδας. εὔφρόνιος δὲ καὶ τοὺς παρ' ὁμήρῳ λιπαροὺς πόδας οὕτως ἀποδιδόναι φασίν. *Pausanias* Boeot. 10. καὶ αὐτὸν ἡ γυνὴ —— τότε ἄλλα ἐφιλοφρονεῖτο —— καί πως ὑπὸ εὐνοίας δακρῦσαι παρίσταται τῇ γυναικὶ, ὁρώσῃ τοῦ ἀνδρὸς ἐς οὐδὲν προχωροῦντα τὰ πράγματα, προσέχει δὲ ἀφειδέστερον τῶν δακρύων, καὶ ἔβρεχε τοῦ Φαλάνθου τὴν κεφαλήν. *Liban.* Vit. p. 63. B. τοῖς γόνασι δὲ τὼ χεῖρε περιθεὶς καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν κεφαλὴν βρέξασαν θοιμάτιον τοῖς δακρύοις ἀπῄει. *Nonnus Dionys.* IV. Harmonia Ἠλέκτρης κύσε χεῖρα, καὶ ὄμματα, καὶ πόδας ἄκρους.

Cic. Epist. Fam. X. 32. Cum quidem pransus nudis pedibus —— inambularet. *Ter.* Heaut. I. 1. 72. Accurrunt servi, soccos detrahunt, video alios festinare, lectos sternere, coenam apparare. *Martialis* III. 50. Deposui soleas; affertur protinus ingens inter lactucas oxygarumque liber. *Senec.* contr. IX. 2. praetor ad occidendum hominem soleas poposcit. *Aristophanes* Vesp. 103. εὐθὺς δ' ἀπὸ δορπηστοῦ κέκραγεν ἐμβάδας. *Schol.* εἶδος ὑποδήματος, οὐ καθεύδει, φησὶν, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ τὸ δειπνῆσαι, ἀλλὰ εὐθὺς ἀναστὰς ἀπὸ τῆς τραπέζης, καὶ ζητήσας τὰς ἐμβάδας καὶ ὑποδησάμενος ἀπέρχεται. Equit. 884. ὅπερ πίνων ἀνὴρ πέπονθ', ὅταν χεσείῃ· τοῖσι τρόποις τοῖς σοῖσιν ὥσπερ βλαυτίοις χρῶμαι. *Schol.* οἱ ἀνιστάμενοι ἐκ τῶν συμποσίων πρὸς τὸ ἀποπατῆσαι, πολλάκις τοῖς ἀλλοτρίοις ὑποδήμασι, ἤτοι σπεύδοντες, ἢ καὶ ἀγνοοῦντες ὑπὸ μέθης ἐξέρχονται. *Horatius* S. II. 8. 77. Nasidienus ad haec —— & soleas poscit. Tum in lecto quoque videres Stridere secreta divisos aure susurros —— Nasidiene redis. *Seneca* de Benefic. III. 27. Ut primum diluxit, servus, qui coenanti ad pedes steterat, narrat, quae inter coenam ebrius dixisset. *Martial.* III. 23. Omnia cum retro pueris obsonia tradas, cur non mensa tibi ponitur a pedibus? 82. at ille retro flexus ad pedum turbam. *Seneca* ep. 37. coepit convivas suos inquietare. Habebat ad pedes hos.

Curtius VIII. 9. Demtis soleis odoribus inlinuntur pedes. *Plinius* H. N. XIII. 4. Vidimus etiam vestigia pedum tingi [unguentis] quod Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. *Athenaeus* XII. p. 553. A. ἔθος δ' ἦν ἀθήνησιν καὶ τοὺς πόδας τῶν τρυφώντων ἐναλείφειν μύροις, ὡς κηφισόδωρος μὲν τροφωνίῳ φησίν· ἔπειτ' ἀλείφεσθαι τὸ σῶμα μοι πρίω μύρον —— καὶ τοῖς ποσὶν χωρὶς ποιῶ μοι βάκκαρον —— εὔβουλος δ' —— τὸν πόδ' ἀμαρακίνοισι μύροισι τρίψουσι τὸν ἐμόν —— ἐν δὲ Πρόκριδι —— καὶ τοὺς πόδας ἀλείψατ' αὐτοῦ τῷ μεγαλλίῳ μύρῳ· ἀντιφάνης δὲ ἐλαίῳ τινὰ ποιεῖ χριόμενον τοὺς πόδας. ἐν δὲ Μητραγύρτῃ φησί· τήν τε παῖδ' ἀλείμματα παρὰ τῆς θεοῦ λαβοῦσαν, εἶτα τοὺς πόδας ἐκέλευσεν ἀλείφειν πρῶτον —— καὶ ἐν θορυκίοις· λοῦται δ' ἀληθῶς, ἀλλὰ τί; ἐν χρυσοκολλήτου γε κάλπιδος μύρῳ αἰγυπτίῳ μὲν τοὺς πόδας καὶ τὰς χέρας —— ἀναξανδρίδης —— Μύρῳ δὲ παρὰ Πάρωνος οὗπερ ἐτίθετο ἰχθῦς μελαινώπῳ πολυτελοῦς ἐν αἰγυπτίῳ συναλείφει τοὺς πόδας καλλιστράτου. & XV. 690. A. *Petron.* 27. aquam popo-

39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων· Οὗτος, εἰ ἦν προ-
φήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι.
40 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν· Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δέ φησι·
41 Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεν-
42 τακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις
ἐχα-

ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι] τοῖς δάκρυσι ἔβρεξε τοὺς πόδας αὐτοῦ D. *Marcion.* & *Epiphanius.*
τῆς κεφαλῆς] — Verſio *Vulg.*
κατεφίλει] κατεφίλησε 106.
εἶπεν] ἐταράχθη 76.
λέγων] — D 38. 69. 76. 106. Verſio *Armen. Syra* poſterior, ſed habet in margine.
ποταπὴ] ποδαπὴ D a prima manu.
40. φησι] ἔφη AD 50. 80. Editio *Colinaei.*
διδάσκαλε] ῥαββί Verſio *Syra* prior, poſterior habet in margine.
εἰπὲ] εἰπόν· ὁ δὲ εἶπεν D. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐξέμασσε] ἐξέμαξεν AD 106.
39. ὁ καλέσας αὐτὸν] παρ' ᾧ κατέκειτο D.
ἂν] — 69.
ἥτις ἅπτεται] ἡ ἁπτομένη D. *Origenes* in Jerem. XV. 10.
φησι διδάσκαλε εἰπὲ] διδάσκαλε εἰπέ φησιν L 1.
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Verſio *Copt. Syr. Armen.* vid. comm. 31. + λέγει αὐτῷ Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς Codices *Latini.*
41. χρεωφειλέται] χρεοφειλέται ADF.
ἕτερος] + δηνάρια D 69. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
42. δὲ] — D 42. 63. 72. Verſio *Vulg.*

poſcit ad manus digitosque paullulum adſperſos in capite pueri terſit. 57. contubernalem meam redemi, ne quis in capillis illius manus tergeret. & 70. inaudito enim more pueri capillati attulerunt unguentum in argentea pelle, pedesque recumbentium unxerunt. *Seneca* de Benefic. II. 12. C. Caeſar dedit vitam Pompejo Penno —— deinde abſoluto & agenti gratias, porrexit oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant & negant id inſolentiae cauſa factum: ajunt ſocculum auratum, imo aureum margaritis diſtinctum oſtendere eum voluiſſe. Ita prorſus: quid hic contumelioſum eſt, ſi vir conſularis aurum & margaritas oſculatus eſt? Homo natus in hoc, ut mores liberae civitatis ſervitute Perſica mutaret, parum judicavit, ſi ſenator ſenex ſummiſſis honoribus, in conſpectu principum ſupplex ſibi, eo more jacuiſſet, quo victi hoſtes hoſtibus jacuere: invenit aliquid infra genua, quo libertatem detruderet. Non hoc eſt rempublicam calcare? *Arrian.* Epictet. III. 26. οὐδέποτε σὺ τὸ δουλάριον ἐκολάκευσας· οὐδέποτ' αὐτοῦ τοὺς πόδας κατεφίλησας; καίτοι τοῦ καίσαρος ἄν σέ τις ἀναγκάσῃ, ὕβριν αὐτὸ ἡγῇ καὶ ὑπερβολὴν τυραννίδος. *Eunapius* in Proaereſio 146. πάντες οἱ παρόντες οἱ μὲν πόδας, οἱ δὲ χεῖρας προσεκύνουν, οἱ δὲ θεὸν ἔφασαν. *Longus* Paſtoral. IV. p. 160. Paraſitus domini πόδας καὶ χεῖρας κατεφίλει —— οὐκ ἀντέσχε κλαίοντι καὶ αὖθις τοὺς πόδας καταφιλοῦντι. *Ariſtoph.* Equit. 906. ὦ δῆμ' ἐμοῦ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀποψῶ. *Cetuboth* f. 62. 2. Cumque ad maritum Akibam perveniſſet, in terram vultu prono procidens pedes ejus deoſculari coepit. Ipſam abigere moliebantur —— nec mora, ſocer in genua procidens pedes ejus oſculatus eſt. *Hieroſ. Pea* I. Mater R. Iſmaëlis querebatur de filio ſuo, quod ipſam non honoraret. Quaeſiverunt ſapientes, qua in re? reſpondit: quando redit e Beth medraſch non vult pati, ut lavem pedes ejus. Dicebant ſapientes: quoniam ipſa ita vult, ſeque putat hoc modo honore affici, patiatur ab illa lavari. *Menachoth* f. 85. 2. Protulit ei ancilla vaſculum aquae tepidae, qua lavit manus & pedes: protulit vaſculum aureum oleo plenum, quo manus & pedes unxit. *Polybius* XV. 1. legati Carthaginienſes, πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς, τοὺς πόδας κατεφίλοιεν τῶν συνεδρίων. *Xenoph.* Cyropaed. VII. ἔπειτα δὲ κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. *Eſaj.* XLIX. 23. *Capitolinus* Maxim. Jun. 2. genua ſibi oſculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes, quod nunquam paſſus eſt ſenior Maximinus, qui dicebat, Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oſculum figet. *Hieroſ. Pea* I. Sedebant R. Jonathan & R. Jannaeus, venit quidam & oſculatus eſt pedes R. Jonathanis. *Aboth Nathan* 16. nonne ancilla tua ſum & famula ad lavandum pedes diſcipulorum tuorum? *Apulejus* M. V. Lacrymas ejus ſuis crinibus detergens Cupido.

Thomas. ὀμόρξασθαι, οὐκ ἀπομόρξασθαι, οὐκ ἐκμάξασθαι.

Indicat hic Lucas, Chriſto majorem deberi honorem, quam regi Perſarum vid. in *Matth.* II. 2. XXVIII. 10. adeoque ψιλὸν ἄνθρωπον non eſſe, qui pedes deoſculandos praebuit: non enim neſciebat, Romanorum & Graecorum judicio hunc honorem aequalem eſſe illi, qui Deo praeſtatur.

39. Annon ſcit, quod omnibus notum eſt, mulierem eſſe non integrae exiſtimationis? annon intelligit, eam quae non vocata domum alienam intrat, pedesque viri tam libere contrectat, priſtinum vitae genus veteremque impudentiam nondum depoſuiſſe? Ita temere & inconſiderate judicabat Phariſaeus.

40. *Act.* IV. 14 *Jo.* XVI. 12. *Tit.* II. 8. *Lucian.* Tim. 20. πολλοὺς εἰπεῖν ἔχοιμι σοι. Toxar. 42. τί τοιοῦτον ὑμεῖς ἔχοιτε ἂν εἰπεῖν. Hermotim. bis. Deor. Conc. 6. 13. *Ariſtaenet.* II. 1. ἃ δὲ παραινεῖν ἔχω σοι, λεκτέα λοιπὸν. *Frontin.* I. 4. 3. tenentibus anguſtias Thebanis, per quas tranſeundum habebat. & V. 1. cum a tergo inſtante hoſte flumen trajicere habebat. *Sueton.* Aug. 58. quid habeo aliud Deos immortales precari, quam ut hunc conſenſum veſtrum ad ultinum vitae finem mihi perferre liceat? *Gellius* XIV. 1. non habeo dicere. III. 1. rogatus, ecquid haberet —— dicere. *Apulej.* Apolog. Cum habeam dicere.

41. χρεωφειλέται] *Plut.* de Cupid. Divit. p. 523. F. τὸν μὲν οἰκία πολυτελὴς χρεωφειλέτην πεποίηκεν. *Dionyſ. Hal.* VII. 22. τῶν δὲ δανειστῶν ταύτας μὲν τὰς συμφορὰς ὁμοίας ἅπασι γεγονέναι λεγόντων, καὶ οὐ μόνων τοῖς χρεωφειλέταις. *Il.* λ. 658. οἷσι χρεῖος ὀφείλετ' ἐν Ἤλιδι δίῃ. 647. πόλεσιν γὰρ ἐπεὶ οἱ χρεῖος ὄφειλον. 697. καὶ γὰρ τῷ χρεῖος μεγ' ὀφείλετ' ἐν Ἤλιδι δίῃ. *Liban.* χρέος πατρῷον ὀφείλων τῷ δήμῳ. *Schol. Ariſtophanis* Nub. 293. ὅτι χρήστας ἀριστοφάνης τοὺς δανειστὰς λέγει. ἡ μὲν γὰρ συνήθεια τοὺς χρεωφειλέτας χρήστας λέγει· ἀθηναῖοι δὲ τοὺς μὲν δανειστὰς χρήστας λέγουσι, τοὺς δὲ ὀφειλέτας χρεωφειλέτας καὶ χρεώστας, φωκυλίδης ἐν μὲν τοῖς αὐτοῦ ποιήμα-

ἐχαρίσατο· Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπεν· 43
Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὀρθῶς ἔκρινας. Καὶ 44
στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη· Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου
εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου
τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕ- 45
τη δὲ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν 46
μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφ- 47
έωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλί-
γον

αὐτῶν posterius] αὐτοὶ D 64. 69. Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 417. —— 69.
εἰπὲ] — DL 1. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.* (nisi si legerunt εἶπε, & transtulerunt ad initium commatis 41.) prob. *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 417. ἐπὶ A. + μοι Versio *Syra* posterior cum asterisco.
πλεῖον] πλέον D. πλείονα 56. 58.
αὐτὸν] — D 53. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 417. & *J. A. Bengelio.* αὐτῷ 68.
αὐτὸν ἀγαπήσει] ἀγαπήσει αὐτὸν F.
43. δὲ] —— DL. ex emendatione Versio *Syr. Copt. Vulg. Armen.* ὁ prius] — D.
εἶπεν prius] + αὐτῷ 74. ex emendatione. Codices *Latini.* ὅτι] — 51. 71.
τὸ πλεῖον] πλέον D. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς M 71. Versio *Syr.*
ἔκρινας] ἀπεκρίθης 28. *Amphilochius.* 44. τῷ Σίμωνι ἔφη] εἶπεν τῷ Σίμωνι D.
ab εἰσῆλθον ad ἔδωκας] — Versio *Syra* posterior. οἰκίαν] + καὶ D. ἐπὶ] εἰς *Pricaeus.*
τοὺς πόδας μου] πόδας μοι D. Codices *Latini.* ἔβρεξε] ἔβρεχεν 2.
μου τοὺς πόδας] τοὺς πόδας μου 12.
τῆς κεφαλῆς] — ADKL 1. 16. 42. 63. 68. 72. 106. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Armen, Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1198. αὐτῆς] — 59.
45. εἰσῆλθον] ἦλθον 73. 91. εἰσῆλθεν L a prima manu. 7. 12. 13. 16. 69. 70. Editio *Bezae* 4. 5. Versio *Vulg. Copt. Syr.* utraque, sed posterior habet editam in margine. *Amphilochius* editus contra scriptum Codicem. probante *H. Grotio.*
46. μου τοὺς πόδας] — D 49. 63. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1431. τοὺς πόδας μου EFGH 2. 3. 73. Evang. 24. Versio *Syr.* 47. χάριν] + δὲ D. σοι] + ὅτι Codex *Stephani.* 49.
ἀφέωνται] ἀφίονται F. ἀφέσονται 80. & comm. 48. αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς] αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι AF 72.
αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ] αὐτῇ πολλὰ D. αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι πολλαὶ 69.
ὅτι ἠγάπησεν πολὺ, ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ] — D. ᾧ δὲ] + εἶπεν Editio *Aldi.*

μασι κατὰ τὴν συνήθειαν τοὺς χρεωφειλέτας χρήστας καλεῖ.

42. ἐχαρίσατο] *Philo* de Septenario T. 2. p. 277, 7. τὰ δάνεια ἑβδόμῳ ἔτει τοῖς ὁμοφύλοις χαριζομένων. *Thomas.* χαρίζομαι οὐ μόνον τὸ δωροῦμαι, ἀλλὰ καὶ τὸ χάριν τινὶ ποιῶ· οἷον, χαριζόμενός σου ἔπραξα τάδε. *Hesychius.* χαρίζεσθαι, τὸ δρᾶν τὰ κεχαρισμένα. *Isocrat.* Æginet. ἐκείνῳ χαριζόμενος αὐτὸς ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιέπεσον. *Xenophon.* Paed. IV. ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μακρὰν ὁδόν. . . . βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι. *Aristot.* de Partib. Animal. I. 5. ἐν τοῖς μὴ κεχαρισμένοις αὐτῶν πρὸς τὴν αἴσθησιν, κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως ἡ δημιουργήσασα φύσις ἀμηχάνους ἡδονὰς παρέχει. *Liban.* Epist. 768. ὥσπερ ἐγώ σοι κεχάρισμαι διὰ τῆς ἐπιστολῆς, οὕτω καὶ σύ μοι χάρισαι διὰ τῆς περὶ τὸν Διόγνητον προθυμίας. *Lucian.* Reviviſc. 22. ἡ καλλιφωνία δεινῶς ἀττικὴ, καὶ τὸ κεχαρισμένον καὶ πειθοῦς μεστὸν. *Herodian.* III. 17. 3. τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενοι τὰς οὐσίας. I. 17. 3. τῶν δὲ πλουσίων τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε εἰς τοὺς στρατιώτας. *Pausanias* Attic. IX. ὁ δὲ ἱερώνυμος οὗτος ἔχει μὲν καὶ ἄλλως δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράψαι τῶν βασιλέων, πλὴν ἀντιγόνου· τούτῳ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι.

43. ὑπολαμβάνω] *Themistius* III. de Anima. ὑπολαβεῖν δὲ καὶ κρῖναι —— ὑπόληψιν δὲ ὀνομάζει, πᾶσαν τὴν κριτικὴν ἕξιν τῆς λογικῆς δυνάμεως συλλαβὼν, ἧς καθάπερ γένους ὑπαρχούσης εἴδη ἂν νομίζοιτο δόξα, καὶ ἐπιστήμη καὶ φρόνησις. Censeo. Versio *Vulg.* aestimo D. suspicor. vid. infra X. 30. *Thomas.* ὑπολαμβάνω, τὸ ὑποπτεύω —— Θουκυδίδης. [V. 49.] ὑπέλαμβανον, οὐ χρεὼν εἶναι αὐτοὺς ἐπαγγεῖλαι. *Thucyd.* VI. 28. ὑπολαμβάνοντες. *Schol.* λαμβάνοντες ἐν τῷ νῷ καὶ προσδεχόμενοι αὐτὰ ὥστε πιστεύειν. *Demosth.* pro cor. καί γαρ οὕτω πως ὑπείληφα, ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι τὸν πάντα χρόνον. ib. οὐθ' ὑπολαμβάνω, τιμήσειν ἐλάττονος τούτω.

ὀρθῶς] *Xenoph.* Paed. II. νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. Hell. VI. ὡς ὀρθῶς τε καὶ δίκαια εἰρηκότος κλειτέλους.

Seneca Epist. 73. Quemadmodum Neptuno plus debere se judicat, ex his qui eadem tranquillitate usi sunt, qui plura & pretiosiora illo mari vexit; & animosius a mercatore quam a vectore solvitur votum; & ex ipsis mercatoribus effusius gratus est, qui odores ac purpuras & auro pensanda portabat, quam qui vilissima quaeque & saburrae loco futura congesserat: sic hujus pacis beneficium ad omnes pertinentis altius ad eos pervenit, qui illa bene utuntur.

44. *Il.* ι. 174. κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν.

45. *Libanius* Epist. 168. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἀφ' οὗπερ ἧκον, οὐ διέλιπε βάλλων. εἰ δὲ οὐκ ἐπήγνυτο τὰ βέλη. *Xenophon.* . . . οὐ πώποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων. *Lucian.* Prometh. 17. οὐ διαλείπετε κατιόντες. *Herodian.* VII. 1. 16. ἀσκῶν τε καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας οὐ διέλιπε.

46. *Galen.* de Virib. Medic. Simplic. 2. extr. ἔλαιον μὲν γὰρ ῥόδινον ὀνομάζουσιν τὸ χωρὶς ἀρωμάτων σκευασθέν· ὅτῳ δ' ἐπεμβέβληται καὶ τι τούτων, οὐκ ἔλαιον ἔτι τὸ τοιοῦτον ἀλλὰ μύρον ἤδη προσαγορεύουσιν.

47. *Demosth.* Philipp. IV. τοῦ χάριν δὴ ταῦτα λέγω, καὶ διεξέρχομαι. *Plut.* Alex. p. 675. C. ἀλλὰ τούτου γε χάριν, ὦ βασιλεῦ, θάῤῥει. *Herodian.* II. 3. 4. εἰ γὰρ ὁ βίος αὐτοῦ διὰ σωφροσύνην ἐπῃνεῖτο, —— ἀλλ' ὅσον εὐγενείας χάριν πολὺ τῶν εὐπατριδῶν ἀπελείπετο. *Eustathius* in *Il.* λ. p. 777, 51. τὸ χάριν ἀντὶ τοῦ ἕνεκεν ὄνομα ὂν ἐπιῤῥηματικὸν —— ὁ γὰρ εἰπὼν, ὅτι σοῦ χάριν τοῦτο ποιήσω, ἢ ὑπομενῶ, δηλοῖ πάντως τὸ διὰ σὴν χάριν, ἵνα σοὶ χαρίσωμαι. Διαφέρει δὲ τοῦτο αἰτιολογικὸν τοῦ ἕνεκεν· ὅτι αὐτὸ μὲν ἐπὶ μόνων χαρίτων τίθεται τῶν ὑπέρ τινων, τὸ δὲ ἕνεκεν ἁπλῶς αἰτιολογεῖ πλατύτερον· οἷον, ἕνεκά σου ὁπλίζομαι, ἤγουν κατά σου, ὡς πολεμήσων, οὐ μὴν χάριν σου.

48 γον ἀγαπᾷ. Εἶπε δὲ αὐτῇ· Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακεί-
49 μενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπε δὲ πρὸς τὴν
50 γυναῖκα· Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

1 ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ
2 εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ· Καὶ γυναῖκές τινες,
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν· Μαρία ἡ καλουμένη
3 Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου
Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόν-
των

ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ] ἀγαπᾷ, ὀλίγον ἀφίεται F. Versio *Æthiop.*
ἀγαπᾷ] ἀγαπήσει *Theophylactus.* ἀγαπᾶτε 69.
48. ἀφέωνταί] + σοι Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco pro obelo.
σου] σοὶ 56. 58. 61. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
καὶ posterius] — 71.
γυναῖκα] + γύναι D.
1. καθεξῆς] ἑξῆς A.
κώμην] χώραν 5.
σὺν αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D.
49. οὗτός ἐστιν] ἐστιν οὗτος D 1. 69.
50. δὲ] τε 44.
εἰς εἰρήνην] ἐν εἰρήνῃ D.
διώδευε] ἐδιώδευε K. διώδευσε 49. ἐπορεύετο Ev. 18.
δώδεκα] + ἀπόστολοι 6. 59.
2. καὶ prius] — 73. αἳ] — 1.
τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν] ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν τεθεραπευμέναι 1.
ἀπὸ] ὑπὸ 59. + νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ ἀπὸ 7. 60. Evang. 12.
πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν] ἀσθενειῶν καὶ πνευμάτων πονηρῶν Versio *Syr* *Arab.*
πονηρῶν] ἀκαθάρτων 68. Codices *Latini.*
ἀφ'] ἐξ D.
3. Ἰωάννα] Ἰωανὰ D. Ἰαννὰ 13.
Μαρία] Μαριὰμ AL 1. Versio *Syr.*
ἑπτὰ] — F. πολλὰ G 47. 56. 58. 61.
Χουζᾶ] χουρᾶ 61.
Σουσάννα] Σωσάννα M 11. 34. 35. 37. 39. 40. 46. 47. 49. 50. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 66 71. 83. 86. 91. 106. Evang. 2. 14. *Theophylactus.*
αἵτινες] + καὶ D 10. 12. 71. *Marcion.* & *Tertullian.* a. Marc. IV.
αὐτῷ] αὐταῖς DEFGHK 2. 3. 5. 8. 9. 12. 14. 28. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 60. 67. 69. 72. in ora. 73. 74. 76. 87, 90. 91. 103. 104. Colb. duo. Evang. 2. 17. Editio *Erasmi* 2. *Colinaei.* Versio *Goth. Sax. Syr.* prior, & posterior in margine. Codices *Latini*. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1247. 1424.
ἀπὸ] ἐκ ADKL 1. 27. 42. 63. 69.
ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς] — E a prima manu.

σου. & O. extrem.

48. Dilectio quidem est consequens remissionis peccatorum; hoc est, ideo diligit multum, quia multa peccata illi remissa sunt. Sed est etiam indicium & signum remissionis, h. e. quia manifestum erat, Christum ab ea valde diligi, certo colligi poterat, illam remissionem peccatorum fuisse consecutam. Quod Pharisaeo putanti, adhuc peccatricem esse, Christus dicit.

50. Magna erat mulieris fiducia, quae aedes Pharisaei intravit, non curans sinistra hominum judicia. Nec minus seria ejus fuit poenitentia, quam & lacrimis fusis & crinibus, quos prius comere atque ornare solebat, deturpatis prodidit.

1. Aliud est κατὰ τὴν πόλιν, aliud κατὰ πόλιν. Illud de una urbe dicitur, hoc de pluribus. infra c. 4. XIII. 22. *Act.* XV. 21. 36. *Esth.* IX. 17. *Tit.* I. 4. *Polybius* Leg. 46. παρῆσαν οἱ μὲν κατ' ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις ἐγκαλοῦντες. 63. πῶς τὸ κοινὸν τῆς Βοιωτίας —— κατὰ πόλεις διεσκορπίσθη —— τὸ δὲ κατὰ πόλιν διελεῖν τοὺς Βοιωτούς. *Aristides* Panath. p. 170. Λακεδαιμονίους κατὰ νῆσον καὶ πόλιν νικῶν. Leuctric. II. τριήρεις —— αἵπερ οὖν καὶ ἐκώλυσαν τὴν Πελοπόννησον κατὰ πόλιν ληφθῆναι. *Plut.* Cleom. p. 817. F. e *Polybio*: εἰδὼς γὰρ εἰς τὰ χειμάδια διεσπαρμένους κατὰ πόλιν, ὥς φησιν, τοὺς Μακεδόνας. sed *Polyb.* p. 207. ἀντιγόνου παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν ἀργείων πόλει. *Diodorus* S. XV. 38. μόνων δὲ Θηβαίων οὐ προσδεξαμένων κατὰ πόλιν γίνεσθαι τὰς σπονδάς. 50. διὰ τὸ πᾶσιν ἀρέσκειν κατὰ πόλιν γίνεσθαι τοὺς ὅρκους. XVIII. 17. ἀνεκρίθησαν οἱ περὶ τὸν ἀντίπατρον, κατὰ πόλεις πρεσβεύειν· τῶν δὲ ἑλλήνων μὴ προσδεχόντων τὰς κατὰ πόλιν διαλύσεις. XIX. 77. διέδωκε τοὺς στρατιώτας κατὰ πόλιν εἰς τὴν χειμασίαν. *Polybius* exc. p. 1421. σὺν δὲ τούτοις καὶ πλείους ἑτέρους ἐξηρίθμηται κατὰ πόλιν ὀνομάζων. *Jos.* B. II. 10. 3. πάντων γὰρ τῶν ὑποτεταγμένων ἐθνῶν κατὰ πόλιν συγκαθιδρυκότων τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τὰς καίσαρος εἰκόνας. B. IV. 10. 6. τὸ πρόθυμον τῶν δήμων, καὶ τοὺς κατὰ πόλιν ὅρκους ἀπαγγέλλων. *Appian.* Mithridat. p. 356. καὶ κήρυγμα περιήει, τοὺς ἐν ἀξιώσει κατὰ πόλιν εἰς ἡμέραν ῥητὴν πρὸς Σύλλαν ἀπαντᾶν εἰς ἔφεσον. B. C. V. p. 1077. ἐν Συρίᾳ τοὺς κατὰ πόλιν ἐξῄρει τυράννους. p. 1080. Συρία κατὰ πόλεις ὑπὸ τυράννων εἴχετο. oppidatim. *Dio Chrys.* XXXVII. p. 461. C. παρ' ἡμῖν —— καὶ κατὰ πόλιν. p. p. παρὰ πᾶσι.

2. δαιμόνια ἑπτὰ] *Plaut.* Amphitr. II. 2. 44. Quaeso quin tu istam jubes pro cerrita circumferri. Am. edepol quin facto est opus. Nam haec quidem aedepol *larvarum plena* est.

3. 2. *Macc.* XI. 1. *Plut.* Lyc. p. 40. E. τοὺς τῶν ὀρφανῶν βασιλέων ἐπιτρόπους.

XII. 15. *Bava Bathra* 1. פרנסה משילו pavit eam ex propriis facultatibus. *Tob.* IV. 7. 1. *Esr.* VI. 8. *Thucyd.* VII. 76. ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐθάρσυνέ τε καὶ παρεμυθεῖτο. *Schol.* ἐκ τῶν δυνατῶν. VIII. 1. ὁμῶς δὲ ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐδόκει χρῆναι μὴ ἐκδιδόναι. *Schol.* τῶν δυνατῶν. *Pollux* III. 67. ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων εἰσφέρων, τὰ ὄντα καταναλίσκων εἰς τὸ δημόσιον. *Lysias* ap. Dionys. Hall. 27. πρόσοδον μὲν οὐδεμίαν ἀποφαίνων, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἀναλίσκων. *Aristid.* Panathenaic. p. 133. τὸ μὲν τηρεῖν τὰ ὑπάρχοντα δουλείας ἀρχὴν νομίσαντες εἶναι, τὴν δὲ τῶν ὄντων στέρησιν ἀφορμὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ποιησάμενοι. *Lysias* in Philonem. τῷ μὲν σώματι δι' ἀσθένειάν τινα γενομένην ἀδύνατος κατέστη βοηθῆσαι —— ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἐπαγγειλάμενος αὐτὸς ἢ χρήματ' εἰσενεγκεῖν, ἢ ὁπλίσαι τινας. *Porphyr.* de Abstin. II. 16. πλούσιον σφόδρα —— δι' εὐπορίαν τῶν ὑπαρχόντων. *Libanius* D. XL.

των αὐταῖς. Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς 4
αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς· Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν 5
τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ κατέφαγεν αὐτό· Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ 6
μὴ ἔχειν ἰκμάδα· Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι 7
ἀπέπνιξαν αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ~ἐπὶ: τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑ- 8
κατονταπλασίονα. Ταῦτα λέγων ἐφώνει· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώ- 9
των δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. Ὁ δὲ εἶπεν· 10
Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβο-
~εἰς λαῖς,

αὐταῖς] αὐτῶν D 2. Editio *Erasmi* 1. αὐτῷ 46.
4. Συνιόντος] συνελθόντος D 13. 69. συναντιόντος 45. συνόντος 67.
πολλοῦ] παμπόλλου 14. Versio *Vulg.* κατὰ] + τὴν D.
διὰ παραβολῆς] παραβολὴν τοιαύτην πρὸς αὐτοὺς D 39. Codices *Latini.* + ἰδοῦ 74.
5. τοῦ σπεῖραι] — A a prima manu. σπεῖραι DK 42. 67. 72.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 3. 9. 11. 45. 50. 51. 57. 70. 73. 74. 89. 90. Editio *Complut.*
αὐτὸν] — D. παρὰ] ἐπὶ 40. 53.
τοῦ οὐρανοῦ] — D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* 6. ἕτερον] ἄλλα D. & comm. 7.
πέτραν ϛ] + εὐθέως Versio *Syr.* ἰκμάδα] ἀκμάδα Evang. 2. a prima manu.
7. ἐν μέσῳ] μέσον D. μέσῳ 69. αἱ] — G.
8. ἐπὶ] εἰς AFGHKM 1. 3. 9. 10. 11. 27. 28. 29. 33. 42. 44. 50. 51. 52. 54. 55. 60. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 74. 80. 83. 86. 90. Evang. 2. 5. 16. 19. 20. 24. probante *J. A. Bengelio.*
ἀγαθὴν] + καὶ καλὴν D. φυὲν] + καὶ D.
ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω] — 60. 69. Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. 24. translata sunt ad finem comm. 15. probante *J. Millio* prol. 1426.
9. λέγοντες] — DL 1. 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante *T. Beza*, *J. Millio* prol. 1407. + τὸ D.
εἴη] — L. Versio *Syr.* ἦν 74. 89. 90. ἡ παραβολὴ αὕτη] αὕτη ἡ παραβολὴ 1.

p. 858. A. εἰ μὲν γὰρ, ὦ πάτερ, ἅπαντες οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τῶν ὄντων αὐτοῖς συμφέροντες ἐποίουν αὐτῷ τὴν οὐσίαν. *Plato* de Legg. VI. ὡς μὲν οὖν γένοιτ᾽ ἂν ἐπιεικέστατα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ἡμῖν τανῦν εἰρήσθω. *Libanius* de Angariis. ἐκ τῶν ἐνόντων αὐτοῖς τῶν ὀλίγων ἐπανορθοῦσι τὰς οἰκίας. οἷς τε πάντα πολλὰ, καὶ γέλως τὰ τοῦ Γύγου. Menander ap. *Theon.* progymn. 4. ἀνδρὸς πένητος υἱὸς, ἐκτεθραμμένος οὐκ ἐξ ὑπαρχόντων, ὁρῶν ᾐσχύνετο τὸν πατέρα μίκρ᾽ ἔχοντα. *Porphyr.* de Abstin. II. 7. οἱ μὲν ἄθυτοι φαίνονται γενέσθαι τινες, οὐδεμίαν ἀπαρχὴν τῶν ὑπαρχόντων ποιούμενοι τοῖς θεοῖς. *Polybius* IV. 3. δυσχερῶς ἔφερον —— τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων δαπάνας.

4. συνιόντος] *Dionys.* Hal. I. 34. ποταμοῦ πλησίον ἀλφειοῦ καὶ αὐτὸν ἱερὸν τοῦ κρόνου νομίζοντες Ἠλεῖοι θυσίαις καὶ ἄλλαις τιμαῖς συνιόντες γεραίρουσιν, ἐν ὡρισμένοις χρόνοις. 63. δεχόμενοι τε τοὺς ἔτι συνιόντας ἐκ τῆς φυγῆς. II. 28. τότε δ᾽ εἰς ἄστυ συνιόντας ἀγοράζειν. 42. πολλῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς συνιόντων ἐνέκλιναν. III. 33. ὀλίγοι μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀφανῶς ἐξιόντες —— ἔπειτα δὲ πολλοὶ συνιόντες καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ. IV. 8. συνιόντες τε πολλάκις οἱ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν δυνάμενοι διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους. 25. ἔνθα συνιόντες γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις. 42. ἵνα μὴ συνιόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ πολλοὶ βουλὰς ἀποῤῥήτους μετ᾽ ἀλλήλων ποιῶνται. 63. ἀετοὶ συνιόντες εἰς τὸν παρακείμενον τοῖς βασιλείοις τόπον. V. 2. τὰς θυσίας —— ἃς ἐποιοῦντο κοινῇ συνιόντες. 3. τοὺς συνιόντας ἐκ τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν ὑποδεχόμενος. 6. συνιόντες δὲ πολλοὶ εἰς ὁμιλίαν. 35. συνιόντων εἰς τοὺς ἀγρούς. *Appollodor.* Bibl. III. 5. συνιόντες εἰς αὐτὸ πολλάκις. *Appianus* Punic. p. 50. συνιόντος δὲ τοῦ πλήθους ἐς ἐκκλησιαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. *Dionys. Hal.* VI. 45. οἱ πένητες οὐκέτι κρύφα οὔτε νύκτωρ ὡς πρότερον, ἀλλ᾽ ἀναφανδὸν ἤδη συνιόντες. VII. 14. κατά τε συστροφὰς καὶ ἑταιρίας ὀλίγοι μὲν συνιόντες τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἀθρόοι. IX. 28. συνιόντες πρὸς ἀλλήλους. *Herodot.* I. 83. τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρύμονος ποταμοῦ συνιόντων. *Porphyr.* de Abstin. IV. 4. τὴν τῶν συσσιτίων κατασκευὴν, ὥστε δειπνεῖν μετ᾽ ἀλλήλων συνιόντας. V. Pythag. διδασκαλεῖον ἐν ᾧ Σάμιοι περὶ τῶν κοινῶν συνιόντες βουλεύονται. *Jamblich* V. Pythag. 18. τοὺς δὲ ἑτέρους ἰδίας μὲν κτήσεις ἔχειν ἐκέλευσε, συνιόντας δὲ εἰς ταυτὸ σχολάζειν ἀλλήλοις. 35. μετὰ δὲ ταῦτα συνιέντων [l. συνιόντων] τῶν πολλῶν. *Sextus Empir.* a. Phys. II. 304. κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ ἑνὸς συνέλευσιν τετρὰς γενήσεται δυοῖν μὲν νοουμένων τῶν συνιόντων. D. congregato. *Castalio* confluente. al. coeunte, Versio *Vulg.* cum convenissent. *Plat.* Cratylo p. 283. A. ὅταν δὲ συνιέναι λέγῃ, ταυτὸν παντάπασι συμβαίνει τὸν ἐπίστασθαι λεγομένον, συμπορεύεσθαι γὰρ λέγει τὴν ψυχὴν τοῖς πράγμασι τὸ συνιέναι. *Longus* I. στρέφεται μὲν ἡ ναῦς καὶ τοῦ κλύδωνος συνιόντος ἀπόλλυται. fluctu concursante.

ἐπιπορευομένων] *Dionys. Hal.* X. 43. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἐκ τοῦ στρατοπέδου, δι᾽ ὅλης ἡμέρας ἐπιπορευθέντες, ἑσπέρας καταλαβούσης παρῆσαν εἰς τὴν πόλιν, οὐδενὸς ἐξαγγείλαντος αὐτῶν τὴν ἔφοδον. *Plut.* Apophth. Lac. p. 235. C. πολλοὺς δ᾽ ἐπιπορευόμενος τόπους. Lycurg. p. 56. F. τοῖς ἀγροῖς ἐπιπορευόμενοι. p. 58. C. τὸν Ἡρακλέα τὴν οἰκουμένην ἐπιπορεύεσθαι. Arat. p. 1030. B. καὶ θόρυβος ἦν τῶν ἐπιπορευομένων. *Maximus Tyr.* XXXII. 1. γῆν ἄξενον ἐπιπορευόμενος.

6. *Etymol.* & Lex. MS. ἰκμὰς, ἡ ὑγρὰ σταγὼν ἢ λιπαρότης. *Hesychius.* ἰκμάδα, σταγόνα, ὑγρασίαν. ἄνικμος, ξηρὰ, ἰκμάδα, ὅ ἐστιν ὑγρασία, μὴ ἔχουσα.

7. συμφυεῖσαι] *Plato* Sympos. εἰ γὰρ τοῦτο ἐπιθυμεῖτε, ἐθέλω ὑμᾶς συντῆξαι καὶ συμφῦσαι εἰς τὸ αὐτὸ, ὥστε δύο ὄντας ἕνα γεγονέναι. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 174, 12. ἡ ψαμμὸς καὶ ἡ σπορὰς αὐτῆς οὐσία συμφυεῖσα ἡνώθη. de Legg. Special. p. 319. 11. τὰ μὲν ἔτι κατὰ γαστρὸς παρεχόμενα τῇ μήτρᾳ, τῶν κυουσῶν εἶναι μέρη λέγεται, παρά τε φυσικοῖς ἀνδράσι —— καὶ παρ᾽ ἰατρῶν τοῖς δοκιμωτάτοις —— τὰ δ᾽ ἀποκυηθέντα τῆς τε συμφυΐας ἀπέζευκται, καὶ διϋφειμένα καθ᾽ αὐτὰ ζῶα γίγονεν. *Lucian* D. Mort. 16. 4. ἐκτὸς εἰ μὴ ὥσπερ ἱπποκένταυρος τις ἦτε, εἰς ἓν συμπεφυκότες ἄνθρωπος καὶ θεός. *Theophrast.* de Caus. Plant. V. σύμφυτον γὰρ πᾶν τὸ ζῶον τῷ ζῶντι, καὶ μάλιστα ὁμογενὲς, ὅταν ἀφελκωθῇ καὶ γένηται μία φύσις. & Hist. Plant. IX. 2. ἐπεὶ τὸ ξύ-

11 λαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή·
12 Ὁ σπόρος, ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες· εἶ-
τα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες
13 σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ
οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.
14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλού-
15 του καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ
γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσι, καὶ καρπο-
φο-

10. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς Versio *Goth.*
εἶπεν] ἔφη αὐτοῖς 1. + αὐτοῖς 69. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine. *Copt.*
γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ] τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ γνῶναι D.
παραβολαῖς] + λαλῶ 13. + λέγεται Versio *Syr.* βλέπωσι] ἴδωσι DL 1.
ἀκούοντες] ἀκούσαντες A. + ἀκούωσι καὶ 13. 69. + μὴ ἀκούσωσι F. Versio *Copt. Syra* posterior in margine
μὴ posterius] μηδὲ F. Versio *Syra* posterior in margine.
συνιῶσιν] συνίωσιν G 36. 72. συνῶσιν 1. ubique. 11. λόγος] + ὁ D.
12. ἀκούοντες] ἀκούσαντες 14. 42. probante *Pricaeo.* ἀκολουθοῦντες D. at in Vers. Latina: qui audiunt.
+ τὸν λόγον Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab.* εἶτα] ὧν D.
τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν] ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτὸν τὸν λόγον D. Codices *Latini.*
13. τῆς πέτρας] τὴν πέτραν DF. *Origenes* exh. ad Martyr.
οὗτοι] — D. Versio *Syr.* 14. οἱ] + τὸν λόγον 1. Versio *Syr. Armen.* Cod. *Lat.*
ἀκούσαντες] ἀκούοντες K 33. 64. 72. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Cod. *Lat.* καὶ πλούτου] πλούτου D 64. 69.
ἡδονῶν] ὑπὸ ἡδονῶν A. πορευόμενοι] — 51. Versio *Syr.*
15. ἐν τῇ καλῇ γῇ] εἰς τὴν καλὴν γῆν D. Versio *Vulg. Syr. Origenes* l. c. οὗτοι] — 52. 59.
εἰσιν] — 52. καλῇ καὶ] — D.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες 69. Codices *Latini.* λόγον] + τοῦ θεοῦ D.
καρποφοροῦσιν] τελεσφοροῦσιν L. καρπὸν φέρουσιν 69.

ξύλον ἀδύνατον συμφῦναι, καὶ ἓν γενέσθαι πάλιν. *Euripid.* Andromach. 4. ἄγαν γ᾽ ἔφηκας γλῶσσαν εἰς τὸ σύμφυτον. *Aristot.* de Rep. II. 3. ἴσμεν λέγοντα τὸν Ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν ἐπιθυμούντων συμφῦναι καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους ἕνα. *Aristides* p. 11. Gigantes terrigenae & Minerva coelestis: πρὸς τοὺς ἐκείνων συμφύτους ὄφεις —— τὸν αὐτῆς σύμφυτον κόσμον, καὶ τὸ παρ᾽ αὐτῆς ἀντεπήγαγε πῦρ. p. 16. τοὺς συνεχεῖς καὶ συμφύτους ἐχθροὺς. —— ἀφροσύνη, ἀσέλγεια, δειλία, ἀταξία. *Æn.* IX. 382. densi sentes.

13. *Thucyd.* IV. 16. δεξαμένων δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον, ἐγίγνοντο σπονδαὶ τοιαίδε. *Herodot.* VII. 102. οὐκ ἔστι ὅκως κοτε σοὺς δέξονται λόγους, δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι. VI. 13. οἱ Σαμίοι ὦν —— ἐδέκοντο τοὺς λόγους —— ὁ δὲ Αἰάκης, παρ᾽ οὗ τοὺς λόγους ἐδέκοντο.

14. *Demosth.* Epitaph. τῶν κατὰ βίον ἡδονῶν ἀπολαύσεις.

πορευθέντες] *Matth.* IX. 13. XI. 4. XXV. 16. 2 *Sam.* III. 1. XV. 12. sensim & paulatim processu temporis. *Jo.* XV. 16. *Prov.* IV. 18. *Esth.* IX. 4. *Jon.* I. 11.

τελεσφοροῦσι] *Eustath.* in Od. ξ. p. 548, 28. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ὁ λόγος τελέσφορος τροπικῶς ὁ εἰς ἔργον ἀποβάς. *Plut.* de lib. educat. p. 2. E. δένδρα ὀλιγωρηθέντα —— ἄκαρπα καθίσταται, τυχόντα δὲ ὀρθῆς παιδαγωγίας ἔγκαρπα γίνεται καὶ τελέσφορα. *Dioscorid.* ἀτελεσφόρητα δένδρα. *Strabo* II. p. 126. A. ὅπου μηδὲ φύεται ἄμπελος, ἢ μὴ τελεσφορεῖ· ἐν δὲ τοῖς νοτιωτέροις —— τελεσφορεῖ, ἐν μικροκαρπίᾳ δέ. *Artemid.* I. 17. γυναικὶ μὲν νέᾳ συλλαβεῖν σημαίνει καὶ τελεσφορῆσαι, καὶ ἀποτοκεῖν. *Longin.* S. 14. ὥσπερ ἀμβλοῦσθαι πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλως μὴ τελεσφορούμενα χρόνον. *Arrian.* Epictet. IV. 8. οὕτω καρπὸς γίνεται· κατορυγῆναι δεῖ, χρόνῳ τὸ σπέρμα κρυφθῆναι, κατὰ μικρὸν αὐξηθῆναι, ἵνα τελεσφορηθῇ. ἂν δὲ πρὸ τοῦ γόνυ φῦσαι τὸν στάχυν ἐξενέγκῃ, ἀτελές ἐστι. *Sophocl.* Electr. 647. εἰ μὲν πέφηνεν ἐσθλὰ, δὸς τελέσφορα. *Jos.* de Macc. 13. ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ πλασθέντες, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἵματος αὐξηθέντες, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ψυχῆς τελεσφορηθέντες, καὶ διὰ τῶν ἴσων ἀποτεχθέντες χρόνων. *Jos.* A. I. 6. 3. ἡνίκα τοῦ καρποῦ τελεσφορηθέντος καθ᾽ ὥραν ἐτρύγησε. III. 11. 6. ἐγκύμων τε γίνεται καὶ τελεσφορεῖται κατὰ τὴν γαστέρα. *Hesychius.* τελεσφόρος, ὁ τελεσφορῶν καθ᾽ ὥραν τοὺς καρποὺς, ἢ ὁ τελείους αὐτοὺς φέρων.

καλῇ καὶ ἀγαθῇ] *Plut.* de profect. Virt. p. 85. C. καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν. *Aristot.* M. Moral. II. 9. ἔστι μὲν οὖν οὐ κακῶς λεγόμενον τοὔνομα ἐπὶ τῶν τελέως σπουδαίων ἡ καλοκἀγαθία. —— καλὰ τὰς ἀρετὰς, ἀγαθὰ, ἀρχὴν, πλοῦτον, δόξαν, τιμήν. —— ᾧ τ᾽ ἀγαθὰ πάντα ὄντα ἀγαθά ἐστιν, καὶ ὑπὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος καλὸς καὶ ἀγαθός. *Diogenes L.* Solon. I. 56. ἐζήλουν καλοὶ κ᾽ ἀγαθοὶ γενέσθαι κατὰ πόλεμον. *Socrat.* II. 42. ἔπιε τὸ κώνειον πολλὰ καλὰ κ᾽ ἀγαθὰ διαλεχθείς. *Zeno* VII. 101. λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. *Cic.* Paradox. I. quod honestum sit, id solum bonum esse —— si quid recte fit, & honeste, & cum virtute, id bene fieri vere dicitur --- laudabile & praeclarum. *Plat.* Gorg. τὸν μὲν γὰρ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα εὐδαίμονα εἶναι φῇς, τὸν δὲ ἄδικον καὶ πονηρὸν ἄθλιον. *Demosth.* Epist. ἀλλ᾽ ὑπῆρχεν αὐτοῖς πρὸς ἅπασι τοῖς ἄλλοις καλοῖς κ᾽ ἀγαθοῖς καὶ δικαιοτάτοις εἶναι.

κατέχουσι] 1. *Cor.* XI. 2. XV. 2. 1. *Thess.* V. 21. *Heb.* III. 6. 14. X. 23. *Dionys. Hal.* IV. 29. καθέξεις, οὓς ἂν ἀκούσῃς, λόγους ἢ σιωπᾶν ἄμεινον ἐστί μοι. —— κελεύσαντος δὲ Ταρκυνίου λέγειν, ἃ βούλεται, καὶ περὶ τοῦ καθέξειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους πίστεις ἐπιθέντος δι᾽ ὅρκων. *Theophrast.* Char. 26. καὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν τοῦτο ἓν μόνον κατέχειν. *Athenaeus* I. p. 5. E. ἐγὼ κατέχω τινα ὀψόφαγον. & VI. οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ᾀσμάτων κατέχειν. *Lycophr.* in Menedemo. δεῖπνον οὐδὲν τοιοῦτον κατέχω δεδειπνηκώς.

καρποφοροῦσιν] *Anthol.* I. 6. 1. κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ, τράγε, θυομένῳ. *Sueton* Domitian. 14. *Diodor.* S. III. 61. ἀγρίας ἀμπέλους —— ὅταν καρποφορῇ καὶ τοὺς βότρυας πεπαίνῃ —— ἄμπελον —— λαμβάνουσαν τὴν αὔξησιν καρποφορεῖν τὸν οἶνον.

 16. *Ser-*

φοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ 16
ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέ-
πωσι τὸ φῶς. Οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται· οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνω- 17
σθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· 18
καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ 19
μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ 20
ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων· Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέ-
λοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς· Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου, οὗτοί εἰσιν 21
οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, 22
καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Διέλθωμεν εἰς τὸ
πέραν τῆς λίμνης. Καὶ ἀνήχθησαν. Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε· καὶ κατέβη λαῖλαψ 23
ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην· καὶ συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινδύνευον. Προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, 24
λέ-

ὑπομονῇ] + πολλῇ 13. 38. 69. Evang. 13. 18. 21. + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω E. in ora. FHM 1. in ora. 2. 10. 11. 12. 13. 16. 27. 35. 36. 37. 40. 44. 47. 48. 52. 53. 55. 59. 60. 62. 64. 76. 80. 83. & Evangelistaria ad c. 8. citata. Editio *Complut.* + ταῦτα λέγων ἔφη, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω 57. 69. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω 46. 50. 54. 56. 58. 61. 86. & in ora: ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τὸ ταῦτα λέγων ἐφώνει, οὐ λέγει, ἀλλ' ὑπερβαίνει.

16 δὲ] — 36. 39. 40. 51. 53. 63. 66. 71. 80. Evang. 20. Versio *Syr. Copt. Theophylactus.* αὐτὸν] + ἐν 3. 9. ὑποκάτω] + τῆς D. 3. λυχνίας] τὴν λυχνίαν DK 2. 42. 63. 68. 72. Evang. 20. Editio *Erasmi* 1. τῆς λυχνίας 80. 90. ἐπιτίθησιν] τίθησιν FKL 1. 71. 99. τίθει D. ἵνα] + πάντες Versio *Syra*. Cod. *Latini*. ἐν ᾧ Evang. 21. εἰσπορευόμενοι] πορευόμενοι 71. βλέπωσι τὸ φῶς] τὸ φῶς βλέπωσι 1.

17. φανερὸν γενήσεται] φανερωθήσεται 1. 40. 72. φανερὸν ἔσται C. ὃ οὐ] + μὴ L. ex emendatione. ὃ οὐ γνωσθήσεται] ἀλλὰ ἵνα γνωσθῇ D. Cod. *Lat.* γνωσθήσεται] γνωσθῇ L.

18. βλέπετε] βλέπεις 63. ἀκούετε] + καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσι 13. 69. γὰρ ἂν] ἂν γὰρ L. ἂν] ἐὰν AG 36. 59. 61. 62. 72. in ora. 80. 83. 89. 90. Editio *Complut. Colinaei.* posterius 59. 61. 62. 89. Editio *Stephani* 1. 2. *Bengelii.* ἂν ἔχῃ] ἔχει 44. ab ἔχῃ ad ἔχῃ — 1. καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ] ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν D.

19. παρεγένοντο] παρεγένετο D 71. παρεγίνοντο 38. ex emendatione. Evang. 2. ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ] — *Marcion* teste *Epiphanio.* μήτηρ] + αὐτοῦ D 69. 80. 106. Versio *Syr.* ἠδύναντο] ἐδύναντο E 23. 72. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Plantini.* συντυχεῖν] συλλαλῆσαι Versio *Syr.*

20. καὶ ἀπηγγέλη] ἀπηγγέλη δὲ DL 33. 69. Versio *Copt.* ἀπηγγέλη] ἀπηγγέλθη 47. 56. 58. 61. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. ἀπαγγέλλει Editio *Erasmi* 1. 2. ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων] εἶπον αὐτοῦ Versio *Syr.* αὐτῷ] αὐτῶν 4. 6. λεγόντων] ὅτι DL 1. Versio *Goth.* Codices *Latini.* —— Colb. Editio *Erasmi* 1. *Ald.* Versio *Vulg. Copt.* ἑστήκασιν ἔξω] ἔξω ἑστήκασιν D. ἰδεῖν σε θέλοντες] ζητοῦντές σε D.

21. ἀποκριθεὶς] — 1. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς CD. + ἡ D 45. 53. 69. μου prius] — 1. καὶ prius] + οἱ D. 45. 53. 69. ἀκούοντες] ἀκούσαντες H. αὐτὸν] — ADL 1. 3. 9. 33. 34. 36. 38. 39. 42. 56. 57. 58. 63. 67. 72. 87. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Armen. Syra* posterior, *Æthiop.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1465. καὶ ποιοῦντες αὐτὸν] — 61.

22. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ ADK 1. 27. 29. 33. 42. 69. 72. 73. 86. 106. Versio *Vulg. Copt. Goth. Syr. Chrysostomus* in Matth. H. 28. καὶ αὐτὸς ἐνέβη] ἀναβῆναι αὐτὸν D. αὐτὸς] + ὁ Ἰησοῦς F. —— Colb.

16. *Servius* ad Æneid VI. 724. de lucerna: sed si qua re tecta fuerit.

19. *Hesychius.* συντυχία, συνέντευξις. Versio *Vulg.* adire eum. D. contingere ei. *Castalio*: cum eo congredi. *Herodot.* IV. 14. συντυχεῖν τε οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζικοῦ, καὶ ἐς λόγους ἀπίκεσθαι.

20. ἰδεῖν] *Thucyd.* IV. 125. καὶ τὸν Περδίκκαν τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὡς ἔγνω, ἠνάγκασαν πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν, ἄπωθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο, προαπελθεῖν. *Schol.* πρὶν διαλεχθῆναι τῷ Βρασίδᾳ· οὕτω γὰρ οἱ ἀττικοὶ λέγουσι, ὡς τὸ ἰδεῖν τι σε ἐβουλόμην, ἀντὶ τοῦ διαλεχθῆναί σοι τι. *Lucian.* D. Nept. & Merc. Π. ἔστιν, ὦ Ἑρμῆ, νῦν ἐντυχεῖν τῷ Διΐ; Ε. οὐδαμῶς, ὦ Πόσειδον. Π. ὅμως προσάγγελλον αὐτῷ. Ε. μὴ ἐνόχλει, φημί, ἄκαιρον γὰρ, ὥστε οὐκ ἂν ἴδοις αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι. *Rom.* I. 11.

22. ἀνήχθησαν] *Hortus Adonidis* p. m. 18. b. ἀναβαίνειν, οὕτω καὶ ἀνάγεσθαι τὸ ἐκ τοῦ λιμένος ἀναπλέειν, οὐ τὸ ἀνάπαλιν καταπλέειν τε καὶ κατάγεσθαι· ὡς ἄνω γῆς κειμένης καὶ οὕτως ἀναβαινομένης τοῦ πλεομένου ὕδατος, διὰ τὸ ὕψου κεῖσθαι. vid supra V. 11. *Demosth.* pro Cor. οὐ τριήρης αὐτοῦ κατελείφθη μὴ δυναμένη ἀνάγεσθαι. *Xenoph.* Hell. I. πυθόμενος ὅτι αἱ νῆες ἐξ Ἀβύδου ἀνηγμέναι εἶεν εἰς Κύζικον —— οἱ δ' ἀνήγοντο ἐπ' αὐτὸν κ. ναυσίν. Vide *Matth.* IV. 1. *Eustathius* Il. ζ. p. 478, 5. ὁ γὰρ ἐκεῖθεν ἥκων εἰς τὸν ναυσταθμὸν καταβαίνειν, καὶ κατάγεσθαι, καὶ κατέρχεσθαι λέγεται κατὰ κυριολεξίαν· ἀκολούθως δὲ πάλιν ὁ ἐκεῖθεν πλέων —— ἀναβαίνει, καὶ ἀνάγεται, ὥσπερ καὶ ἀναπλεῖ. *Herodot.* III. 109. ἀναχθέντες ἐκ τῆς Κρωτώνης οἱ Πέρσαι. IV. 141. ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου ἔπλεον. *Lucianus* Amor. 10. ἐπεὶ καιρὸς ἦν ἀνάγεσθαι, σύμπλους ἐθελήσαντας αὐτοὺς ἐπειγόμην. *Schol.* ἀνάγεσθαι λέγομεν τὴν ναῦν, ὅτε ἀπὸ γῆς εἰς πέλαγος ἔρχεται. *Lysias.* τῇ δὲ προτεραίᾳ ἡ ἀνήγετο. *Plut.* Cat. p. 786. E. ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ.

23. ἐκινδύνευον] *Æschin.* ἐκινδυνεύσαμεν ἀπολέσθαι. *Plut.* Oth. p. 1069. B. ἐκινδύνευσεν μικρὸν (l. μικροῦ) ἐλθόντας ἀνελεῖν αὐτόν. *Arrian. Epictet.* III. 27. p. 372. Socrates στρατεύεσθαι μὲν ὁπότ' ἔδει, πρῶτος ἀπ-
ῄει,

λέγοντες· Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ
25 καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ποῦ
ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗ-
26 τός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Καὶ κατ-
27 έπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελ-
θόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμό-
νια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς
28 μνήμασιν. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε·
29 Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. Παρήγγει-
λε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ χρόνοις συν-
ηρπάκει αὐτόν· καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος· καὶ διαρρήσσων τὰ
δε-

ἐνέβη] ἀνέβη FL 2. 36. 37. 38. 48. 60. 69. 71. 74. 83. 86. 90. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*. + ὁ Ἰησοῦς GH 2. 12. 44. 52. 80. Versio *Syr*. εἰς] + τὸ M 69. 86. 87. 106.
καὶ ἀνήχθησαν] — Versio *Syr*. 23. ἀνέμου] + πολλή D.
καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον] € τὸ πλοῖον ἤμελλε βυθίζεσθαι Versio *Syr*.
συνεπληροῦντο] συνεπληροῦτο 28. 74. + τὸ πλοῖον 28. ἐκινδύνευον] συνεκινδύνευον 69.
24. προσελθόντες δὲ] € προσελθόντες K 42. 66. 72.
διήγειραν] διήγειρον Evang. 1. ἤγειραν 27. 46. 52. 66. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα] κύριε, κύριε D. Vers. *Saxon*.
ἐπιστάτα] — 13. 46. 52. Evang. 2. 21. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Copt*. *Vulg*. *Cyrillus* Act. Eph. V. probante *J. Millio* prol. 1102. + σῶσον 73. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς 106.
τοῦ ὕδατος] — D. *Marcion*. t. Epiphanio. καὶ ἐπαύσαντο] — 44.
ἐπαύσαντο] ἐπαύσατο FG 1. 2. 4. 6. 40. 52. 53. 63. 67. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Vulg*. *Cyrillus* l. c.
γαλήνη] + μεγάλη 1. 4. 5. 6. 15. 27. 34. 36. 38. 42. 53. 65. 68. 72. Versio *Syra* posterior cum asterisco, in margine notat: Non in omnibus exemplaribus reperitur. *Æthiop*. *Arab*. Codices *Latini*.
25. εἶπε δὲ] € εἶπεν L 33. 60. Evang. 18. Versio *Syr*. *Copt*. ἐστιν prius] — A 1. 42. 63. 72.
φοβηθέντες δὲ] οἱ δὲ φοβηθέντες L. Versio *Syr*. Codices *Latini*. ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 1.
οὗτός ἐστιν] ἐστιν οὗτος 69. ἐπιτάσσει] + € τῷ κλύδωνι Versio *Syr*.
καὶ τῷ ὕδατι] — 51.
26. € κατέπλευσαν] κατέπλευσαν δὲ D. Codd. *Latini*. € καταπλεύσαντες 13. 69.
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine. Γεργεσηνῶν L 1. 33. Versio *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. *Epiphanius*, H. 66. probante *J. Millio* prol. 1493.
ἀντιπέραν] πέραν M 44. 71. 86. ἀντίπερα ADGHK 1. 3. 42. 45. 46. 51. 52. 53. 61. 69. 70. 72. 73. 74. 89 90. Editio *Erasmi*. *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Hesychius*, *Theophylactus Ed*.
27. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ] καὶ ἐξῆλθον D. ἐξελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ G. ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν Evang. 2. 12. 13. 17. γῆν] + καὶ D Colb. ὑπήντησεν] ἀπήντησεν 9.
αὐτῷ posterius] — 1. 33. 74. 89. 90. Versio *Armen*. τις] — D Codices *Latini*.
ἐκ τῆς πόλεως] — Versio *Vulg*. ἐκ posterius] ἀπὸ D.
ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο] καὶ χρόνῳ ἱκανῷ [l. πολλῷ] ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσατο L. 1. 33. Versio *Armen*. *Syra* posterior. *Æthiop*. ἐν οἰκίᾳ] ἐν οἴκῳ D. εἰς οἰκίαν 13. 69.
ἔμενεν] ἔμεινεν A 1. ἀλλ'] + ἦν L Versio *Armen*.
μνήμασιν] μνημείοις D 56. + καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις 64.
28. καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ καὶ] ἀνέκραξεν D. καὶ prius] — 33. 61. ἀνακράξας] ἀνακηρύξας 69.
μεγάλῃ] + καὶ D ex Emendatione. Ἰησοῦ] — D 1. 59. 67. 69. 106. Versio *Copt*.
τοῦ Θεοῦ] — D. 1. 60. 83. 29. παρήγγειλε] παρήγγελλεν AGK. 1. 12. 72. Edit. *Complut*. ἔλεγεν D.
γὰρ] — E a prima manu. πνεύματι] δαιμονίῳ D. ἐξελθεῖν] ἔξελθε D.
τοῦ ἀνθρώπου] αὐτοῦ 33. καὶ ἐδεσμεῖτο] ἐδεσμεῖτο γὰρ D Codices *Latini*. καὶ ἐδεσμεύετο L.
διαρρήσσων] διέρησσε D. διαρήσσων 1. 2.

ἤει, κἀκεῖ ἐκινδύνευεν ἀφειδέστατα. *Polyaen*. p. 649. ἄλλον διεσκεύασεν τῇ ἑαυτοῦ πανοπλίᾳ, ἄλλῃ δ' αὐτὸς ἐκινδύνευεν. *Plut*. Crass. p. 559. F. τῶν δὲ πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ Πεπλίου πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐκινδύνευεν.

24. Repetititio habet ἔμφασιν. *Ovid*. A. A. II. 91. Decidit atque cadens pater, o pater, auferor, inquit.

26. κατέπλευσαν] *Theophrast*. de C. Pl. IV. καταπλέοντος Ἀθήναζε πυροῦ. *Schol*. parv. in Il. ξ. 77. τὸ ὑγρὸν γὰρ ὑψηλότερον τῆς γῆς. διὸ ἀνάπλους μὲν ἀναγωγὴ, κατάπλους δὲ ἡ προσόρμησις. *Demosth*. . . . καταπλεύσας. *Herodian*. III. 9. 14. καταπλέων γὰρ ὁ στρατὸς ναυσὶ πολλαῖς οὐκ εἰς ἃς ἐβούλετο Ῥωμαίων ὄχθας κατηνέχθη. appello in portum. e mari in terram descendo. Oppositum ἀναπλέω. *Diodor*. S. IV. 32. Ἡρακλῆς καταπλεύσας εἰς τὴν τρωάδα. *Herodot*. I. 2. καταπλώσαντες γὰρ μακρῇ νηῒ ἐς αἶαντε τὴν κολχίδα καὶ ἐπὶ φᾶσιν ποταμὸν. 165. καταπλεύσαντες ἐς τὴν φωκαίην. 166. καταπλώσαντες δ' ἐς τὴν ἀλαλίην. *Arrian*. Exped. Alex. I. 18. 7. Νικάνωρ ὑποφθάνει τοὺς πέρσας Γ. ἡμέραις πρότερος καταπλεύσας ἢ τοὺς Πέρσας Μιλήτῳ προσχεῖν. III. 2. 4. Ἡγέλοχος κατέπλευσεν εἰς αἴγυπτον.

ἀντιπέραν] *Apollod*. Bibl. III. 11. Σαμοθράκην ἀπολιπὼν εἰς τὴν ἀντίπερα ἤπειρον ἦλθε. *Conon* Narr. 14. 21. εἰς τὴν ἀντίπερα γῆν. *Diodor*. S. III. 38. ἀπὸ πανόρμου λιμένος πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον. *Philo* de Vit. Cont. p. 485, 20. ὁδὸν — δι' ἧς ὁ λεὼς ἐπέζευξεν ἄχρι τῆς ἀντιπέρας ἠπείρου. *Jos*. A. II. 16. 3. ἔφθασαν ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν ἀπαθεῖς ἐκφυγόντες.

27. ἐκ τῆς πόλεως] Ex urbe oriundus erat, licet tum temporis in ea non habitaret. *Matth* XIV. 35. 1. *Macc*. VI. 3. *Judith* XIX. 16. Matth. XXVII. 57.

χρόνων ἱκανῶν] XX. 9. XXIII. 8. *Act*. VIII. 11. XIV. 3. XXVII. 9. *Aristophanes* pac. 353. καὶ γὰρ ἱκανὸν χρόνον ἀπολλύμεθα. *Herodian*. III. 9. 1. διατρίψας ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ.

29. πολλοῖς χρόνοις] *Plut*. de lib. Educ. p. 11. A. ἐν δεσμωτηρίῳ πολλοὺς κατεσάπη χρόνους.

ἐδεσμεῖτο] *Moeris*. δέω, ἀττικῶς. δεσμῶ, ἑλληνικῶς.

δε-

δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέ- 30
γων· Τί σοί ἐστιν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπε· Λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ 31
ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς 32
εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ- 33
που, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην· καὶ ἀπε- 34
πνίγη. Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον· καὶ — ἀπελθόντες ἀπήγγει-
λαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰη- 35
σοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ
σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ 36
ἰδόντες, πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περι- 37
χώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ
ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαι- 38
μόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, 39
καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ Θεός. Καὶ ἀπῆλθε, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίη-
σεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· 40

ἦσαν

ἠλαύνετο] + γὰρ D.
δαίμονος] δαιμονίου C a prima manu D Versio *Syra* posterior in margine. τὰς ἐρήμους] τὴν ἔρημον. D. 49.
30. ἐπηρώτησε] ἐπερώτησε F. λέγων] — 1. 56. 58. Versio *Goth. Syr.* Codices *Latini.*
σοι ἐστιν ὄνομα] ὄνομα σοί ἐστιν C. σοὶ ὄνομα ἐστιν D 1.
λεγεὼν] + ὄνομά μοι D. 74. ex emendatione. λεγιὼν L. Versio *Syr. Copt.*
ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν] πολλὰ γὰρ ἦσαν δαιμόνια D. δαιμόνια πολλὰ] πολλὰ δαιμόνια 69.
εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον 44. 64. εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν] ἦσαν Codices *Latini.* 31. καὶ παρεκάλει αὐτὸν] παρεκάλουν δὲ D.
παρεκάλει] παρεκάλουν CFL 1. 33. 45. 53. 61. in ora 69. Evang. 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
ἀπελθεῖν] εἰσελθεῖν 7. 38. 32. ἱκανῶν] — D 49.
βοσκομένων] βοσκομένη D. sed in Vers. Latina: pascentium. K. 4. 6. 15. 42. 46. 64. 67. 69. 71. 72. 106. Ev. 3. Versio *Syr. Æthiop.* Codices *Latini.* καὶ παρεκάλουν] παρεκάλουν δὲ D. καὶ παρεκάλεσαν C. a prima manu. 33.
ἵνα] + μὴ A. ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν] εἰς τοὺς χοίρους εἰσέλθωσιν D. Codices *Latini.*
εἰσελθεῖν] ἀπελθεῖν G. 17. 59. 69. καὶ ἐπέτρεψεν] ὁ δ' ἐπέτρεψεν D. 33. ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου] — 28.
εἰσῆλθεν] ὥρμησαν D. εἰσῆλθον ACEGHK. 2. 12. 33. 46. 52. 66. 70. 71. 73. 74. 83. 86. 87. Evang. 5. 20. 24. probante *J. A. Bengelio.* καὶ ὥρμησεν] ὥρμησεν δὲ D. + πᾶσα 69. Versio *Syr.*
ἀγέλη] + τῶν χοίρων 69. λίμνην] θάλασσαν 28. Codices *Latini.*
καὶ ἀπεπνίγη] καὶ ἀπεπνίγοντο C. ut videtur. ἀπεπνίγη 63. καὶ ἀπεπνίγησαν 71.
34. γεγενημένον] γεγονὸς ACDKL. 1. 13. 15. 33. 42. 50. 63. 68. 69. 72. 106. γενόμενον Editio *Complut. Plantin. Genev.* ἔφυγον] ἔφυγαν D.
ἀπελθόντες] — ACDEFGHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 33. 34. 35. 36. 38. a prima manu 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 5. 9. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. *Copt. Arab. Lutheri*, *Tigurina*, *Polani*, *Theophylactus. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1247. ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν Colb.
35.] παραγενομένων δὲ ἐκ τῆς πόλεως, καὶ θεωρησάντων καθήμενον τὸν δαιμονιζόμενον σωφρονοῦντα καὶ ἱματισμένον καθήμενον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἐφοβήθησαν D. ἐξῆλθον δὲ] καὶ ἐξῆλθον C. ut videtur. 1. Versio *Syr.*
ἦλθον] ἔρχονται 1. πρὸς] εἰς 47. 56. 58. 61. καθήμενον τὸν ἄνθρωπον] τὸν ἄνθρωπον καθήμενον 1.
ἐφοβήθησαν] ἐξεθαμβήθησαν 28. 36. ἀπήγγειλαν δὲ] καὶ ἀπήγγειλαν C. Versio *Syr.*
δὲ] γὰρ D. αὐτοῖς] — 69.
καὶ] — CDL. 33. 69. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini.* ἰδόντες] εἰδότες 59.
ὁ δαιμονισθεὶς] ὁ λιὼν D. a prima manu. ληγαιὼν ex emendatione. —— *J. Millio* prol. 424.
37. καὶ ἠρώτησαν] ἠρώτησαν δὲ D. καὶ ἠρώτησεν AKM 44. 65. 69. 71.
αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου] τὸν Ἰησοῦν πάντες, καὶ ἡ χώρα D.
πλῆθος] + τῆς πόλεως καὶ 14. 28. τῆς περιχώρου] — Colb. Versio *Syr.*
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg.* Γεργεσηνῶν CL 1. 13. 33. 69. Versio *Copt. Armen.*
ὅτι φόβῳ] φόβῳ γὰρ D. συνείχοντο] ἐνείχοντο 34. 39.
αὐτὸς δὲ ἐμβὰς] ἐμβὰς δὲ D. αὐτὸς ἐμβὰς A. Ev. 19. εἰς τὸ πλοῖον] — D. εἰς πλοῖον CL 1.
38. ἐδέετο] ἐδεῖτο L. *Cyrillus* Act. V. ἐδέειτο A. *Thomas.* οὐκ ἐδέετο, οὐδ' ἐπλέετο, ἀλλ' ἐδεῖτο, καὶ ἐπλεῖτο. Ἰωνικὰ γάρ. *Phrynichus* p. 160. ἐδέετο, ἐπλέετο, Ἰωνικὰ ταῦτα. Ἡ δὲ ἀττικὴ συνήθεια συναιρεῖ, ἐδεῖτο, ἐπλεῖτο, ἐῤῥεῖτο. ἠρώτα D. δὲ] γὰρ Editio *Erasmi.* αὐτοῦ] 5. 11. 46. 74. αὐτὸν D.
ἀπέλυσε] ἀπέστειλε L. *Cyrillus.* ὁ Ἰησοῦς] — DL 1. Versio *Copt.* Codices *Latini. Cyrillus.*
ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια] τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει C. 1. 69. Editio *Complut.*

δεσμὰ] *Andocides.* δεσμά τε καὶ κακὰ, ὅσα τε καὶ οἷα τῷ σώματι ἠνεσχόμην. *Lucian.* Prometh. 1. ὡς βεβαιότερον καταπαγείη τὰ δεσμά. vid. in *Matth.* XIII. 30.

ἠλαύνετο] *Pausanias* Lacon. τὸ γὰρ χρεὼν ἤδη τοὺς Μεσσηνίους ἤλαυνεν. *Herodian.* IV. 4. 5. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐλαυνόμενος. 7. 1. τοιαῦτα δὴ πράττων ὑπό τε τῆς τῶν ἔργων συνέσεως ἐλαυνόμενος. l. συνειδήσεως.

31. ἄβυσσον] *Aristophanes* Ran. 138. ἀλλ' ὁ πλοῦς πολύς· εὐθὺς γὰρ ἐπὶ λίμνην μεγάλην ἥξεις πάνυ ἄβυσσον. *Lex. MS Psal.* ἄβυσσος, ὑδάτων πλῆθος ἀπέραντον.

42. ἀπέθνησκεν] Jam jam moritura erat *Marc.* V. 23. ἐσχάτως ἔχει. *Maximus Tyr.* XXIV. 9. μέμφεται τῇ Ξανθίππῃ ὀδυρομένῃ, ὅτι [l. ὅτε] ἀπέθνησκεν. *Lucianus* Tox. 22. ἐπεὶ δὲ ἀπέθνησκε, διαθήκας ἀπέλιπε. *Epictetus Arriani* II. 23. τὸ γράφον ὅτε ἀπέθνησκεν, ὅτι τὴν τελευταίαν ἄγοιθ' ἅμα καὶ μακαρίαν ἡμέραν. *Lysias* de Aristoph,

41 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς
ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν
42 εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· Ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὐτη
43 ἀπέθνησκεν. (Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν· Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύ-
σει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ~εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ
44 ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι· Προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱμα-
45 τίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Τίς
ὁ ἁψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· Ἐπιστά-
46 τα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι· καὶ λέγεις· Τίς ὁ ἁψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰη-
47 σοῦς εἶπεν· Ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ
γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐ-
48 τοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. Ὁ δὲ εἶπεν
49 αὐτῇ· Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.) Ἔτι αὐτοῦ λα-
λοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ· Ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγά-
50 τηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων· Μὴ

~ἰατροῖς

Φοβοῦ·

39. ὑπόστρεφε] πορεύου D. ὑπόστρεψον Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἀπόστρεφε 71.
σου] + πρὸς τοὺς σοὺς 64. 67. καὶ διηγοῦ] διηγούμενος D. ἐποίησε σοι] σοι ἐποίησε 1. *Cyrillus*.
ἐποίησε σοι ὁ θεὸς] σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἐθεράπευσε σε C. ut videtur a prima manu. + καὶ ἠλέησε σε 1.
σοὶ ὁ θεὸς ἐποίησε D. ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων] ἀπελθὼν κατὰ τὴν πόλιν ἐκήρυσσεν D.
Ἰησοῦς] θεὸς 1. 27. 37. in margine. Evang. 9. *Cyrillus* A. V.
40. ἐγένετο δὲ ἐν] ἐν δὲ 1. Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab. Marcion*, *Epiphanius*.
ὑποστρέψαι] ὑποστρέφειν 28. 59. ἐπιστρέψαι 61. ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος] ἀποδέξασθαι αὐτὸν τὸν ὄχλον D.
ὄχλος] λαὸς 1. γὰρ] δὲ 56. 58. πάντες] ἅπαντες F. 1. 33.
41. ἰδοὺ ἦλθεν] — Versio *Syr.* ἐλθὼν D. ἰδοὺ 71. καὶ αὐτὸς] — Versio *Syr.* καὶ οὗτος D 1. 69. 71.
ὑπῆρχε καὶ] — D. Versio *Syr.* ἦν καὶ 28. ὑπάρχων καὶ K. παρὰ] ὑπὸ D. τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν D.
42. ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς] ἦν γὰρ θυγάτηρ αὐτῷ μονογενὴς D. Versio *Syr. Æthiop. Arab.*
θυγάτηρ μονογενὴς] θυγάτριον μονογενὲς 51. ὡς] ὡσεὶ KL 72.
δώδεκα] δεκαδύο 1. ιβ. D. & comm. 43. καὶ αὐτη ἀπέθνησκεν] ἀποθνήσκουσα D.
ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν] καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ πορεύεσθαι CD. a prima manu. ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν *Marcion* ap. Epiph.
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν Versio *Syr. Copt.* συνέπνιγον] συνέπνιγαν D. συνέθλιβον CL. 11. 13. 40. 53. 69. Versio *Syr.*
43 γυνὴ] + τις 56. 58. 59. 61. 76. Evang. 20. Versio *Vulg. Syr.* + ἡ Editio *Erasmi* 1.
ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι] ἣν οὐδὲ εἷς ἴσχυεν θεραπεῦσαι D.
εἰς ἰατρους] ἰατροῖς ACEFGHKLM 1. 4. 5 6. 7. 8 9. 10. 11. 12. 13. 14. Colb. tres 37. 38. 40. 44. 47.
48. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 83 86. 89. 90. 91. 106.
Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Plantin. Genev.* Versio prob.
J. Millio prol. 1101. *Syra* posterior. *Hesychius* Q. 10. προσαναλώσασα] ἀναλώσασα Ev 21. καταναλώσασα 71.
βίον] + αὐτῆς C. 54. Versio *Copt.* Codices *Latini* ὑπ'] ἀπ' A. παρ' 69.
44. προσελθοῦσα] καὶ προσελθοῦσα 53. + δὲ C ut videtur 35. 49. 59. Evang. 14. 17. Editio *Erasmi*,
Aldi, *Bogardi*. *Theophylactus*. ὄπισθεν] — D. τοῦ κρασπέδου] — D. Codices *Latini*.
45. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· τίς ὁ ἁψάμενός μου] ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς τὴν ἐξελθοῦσαν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐπηρώτα· τίς μου ἥψατο; D Cod. *Lat.*
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ] — 42. 63. 72. μετ' αὐτοῦ] σὺν αὐτῷ ACD a prima manu L 1. 33. 67. 69. 106. Ev. 18. 19.
καὶ λέγεις· τίς ὁ ἁψάμενός μου] Colb. Versio *Copt. Armen.* λέγεις] λέγει D. Sed Versio Latina: dices.
ὁ ἁψάμενός μου posterius] μου ἥψατο D.
46. Ἰησοῦς] — DL 1. Evang. 20. Versio *Syr. Sax.* Codices *Latini.* ἐγὼ γὰρ ἔγνων] ἔγνων γὰρ 80.
ἐξελθοῦσαν] ἐξεληλυθυῖαν L 33. *Origenes.* in Matth. XV. 26. 47. τρέμουσα] ἔντρομος οὖσα D.
αὐτῷ posterius] — AC a prima manu DL. 1. 42. 63. 69. 72. Versio *Vulg. Syr. Copt.* λαοῦ] πλήθους 28.
καὶ ὡς] καὶ ὅτι D. ἕως 69. 48. δὲ] + Ἰησοῦς CM. 12. 16. 64. 67. 71. 86. Versio *Goth. Syr.*
θάρσει] — DL 1. 59. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 423. σε] — Colb.
εἰς εἰρήνην] ἐν εἰρήνῃ D. 49. ἔτι] + δὲ Editio *Complut. Plantin.*
ἔρχεταί τις] ἔρχονται D. παρὰ] ἀπὸ AD. 1. 51. *Damascenus* 1. 1. 11.
λέγων] λέγοντες D. αὐτῷ] — L. 1. 33. Versio *Copt.* ἡ θυγάτηρ σου] σου ἡ θυγάτηρ D.
μὴ] μηκέτι D. Versio *Syra* posterior cum asterisco apposito post primam syllabam.
σκύλλε] σκύλλου 59. 64. Evang. 5. σκύλε 34. 36. 38. Evang. 16. *Damascenus.*
τὸν διδάσκαλον] αὐτὸν 1. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 425.
50. ἀκούσας] + τὸν λόγον D Versio *Vulg.* ἀπεκρίθη αὐτῷ] εἶπε 16. Codices *Latini.*
αὐτῷ] τῷ πατρὶ τοῦ παιδὸς Versio *Vulg. Syr.* λέγων] — L. 1. Versio *Syr. Vulg.*

stoph. bonis Νικηράτης δ' ὅτ' ἀπέθνησκεν, ἀργύριον μὲν ἢ χρυσίον οὐδ' αὐτὸς ἔφη καταλιπεῖν οὐδέν.

43. *Galenus* de praenot. Ἡ γὰρ τοῦ Βοηθοῦ γυνὴ τῷ καλουμένῳ ῥῷ γυναικείῳ περιπεσοῦσα, καταρχὰς μὲν αἰδουμένη τοὺς ἀξιολόγους ἰατροὺς, ὧν εἷς ἤδη κἀγὼ πᾶσιν ἐδόκουν εἶναι, ταῖς συνήθεσι μαίαις ἀρίσταις οὔσαις κατὰ τὴν πόλιν ἑαυτὴν ἐπέτρεπεν. ὡς δ' οὐδὲν ὠφελεῖτο, πάντας ἡμᾶς ὁ Βοηθὸς ἀθροίσας ἐπεσκοπεῖτο, τι χρὴ ποιεῖν. ὡς δε συνομολογήθη, κατὰ τὴν γεγραμμένην ὑπ' Ἱπποκράτους τε καὶ τῶν ἀρίστων μετ' αὐτὸν ἰατρῶν θεραπείαν πάντα πράττειν —— ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔπραττον ἐφαίνετο χείρων ἡ διάθεσις ἀποτελουμένη, κατὰ τὸ εἰκὸς ἀπορία πᾶσιν ἡμῖν ἐγίνετο, καὶ ζητοῦσιν ἑτέραν ἀγωγὴν θεραπείας, ἐφ' ἣν μεταβῶμεν, οὔτ' ἐκ λογισμοῦ τις ηὕρισκεν, οὔτ' ἐκ πείρας ἀνεμιμνήσκετο βελτίον τῆς ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἰατρῶν ὁμολογουμένης. —— τα γὰρ ἐκκρινόμενα τοῦ ῥοῦ τοῦ γυναικείου καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

προσαναλώσασα] *Euripid.* Electr. 427. σκοπῶ τὰ χρήμαθ', ὡς ἔχει μέγα σθένος ξένοις τε δοῦναι, σῶμα τ' ἐς

γέ-

φοβοῦ· μόνον πίστευε, ϗ σωθήσεται.~ Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν 51
οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον ϗ~ Ἰάκωβον ϗ Ἰωάννην, ϗ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς ϗ τὴν μητέρα.
Ἔκλαιον δὲ πάντες ϗ ἐκόπτοντο αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλ- 52
λὰ καθεύδει. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω 53
πάντας, ϗ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων· Ἡ παῖς, ἐγείρου. Καὶ ἐπέ- 54
στρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, ϗ ἀνέστη παραχρῆμα ϗ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. 55
Καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός. 56

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα — μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν ϗ 1
ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, ϗ νόσους θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν 2
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ϗ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν αἴρετε 3
εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον· μήτε ἀνὰ δύο
χιτῶνας ἔχειν· Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, ϗ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ 4
ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, ϗ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν 5
ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε, εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς 6
κώ-

~ἐλθὼν ~Ἰωάννην ϗ Ἰάκωβον

51. εἰσελθὼν] ἐλθὼν ACFHKLM. 1. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 16. 27. 28. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 42. 45. 49. 51. 52. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83 86. 90. 91. Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque *Goth*. *Arab*. *Theophylactus*. probante *J. Millio* p. 1378.
εἰσελθεῖν] + σὺν αὐτῷ D. 38. Versio *Vulg*. εἰσελθεῖν οὐδένα] τινα εἰσελθεῖν 69.
οὐδένα] τινα D. 38. 69. + σὺν αὐτῷ L 69. Versio *Syr*. utraque *Copt*. *Æthiop*. *Arab*.
Ἰάκωβον ϗ Ἰωάννην] Ἰωάννην ϗ Ἰάκωβον CDEFGK 1. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 52. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 72. 76. 83. 86. Colb. tres. 106. Evang. 2. 3. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. *Aldi*, *Plantini*, *Bengelii*, *Genev*. Versio *Sax*. Codices *Latini*. *Syra* posterior. *Arab*. *Chrysostomus*, *Damascenus* I. 1. *Theophylactus*. probante *H. Grotio*. infra IX. 28.
τοῦ παιδὸς] τοῦ κορασίου D. 52. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς 33. Versio *Syr*. κλαίετε] καίετε D. a prima manu.
οὐκ] οὐ γὰρ CDL 1. 13. 16. 64. 69. 71. Ev. 11. 19. Versio *Syr*. prior, & posterior cum asterisco. *Copt*. *Goth*. *Cyrillus* Act. V.
ἀπέθανεν] + τὸ κοράσιον FLM 1. 13. 33. 64. 69. 106. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Copt*. *Syr*. posterior, & in margine notat: non in omnibus exemplaribus reperitur. *Cyrillus* l. c. 53. αὐτοῦ] αὐτὸν C. ex emend.
54. ἐκβαλὼν ἔξω πάντας ϗ] — DL 1. Versio *Æthiop*. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 417. 1362.
ἔξω] — C. a prima manu. Versio *Copt*. ἔξω πάντας] πάντας ἔξω A. 72. 106. Vers. *Syr*. *Theophylactus*.
ἐφώνησεν] + αὐτὴν Versio *Syr*. prior, & posterior cum obelo. λέγων] — 1.
ἐγείρου] ἔγειρε D. 1. 33. ἔγειραι L. 55. ἐπέστρεψε] ὑπέστρεψεν D.
διέταξεν] ἐπέταξεν D. διετάξατο Evang. 21. αὐτῇ δοθῆναι] δοθῆναι αὐτῇ D 1. 69. 106. Codices *Latini*.
56. ϗ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν] οἱ δὲ γονεῖς αὐτῆς θεωροῦντες ἐξέστησαν, παρήγγειλεν δὲ D.
μηδενὶ] μηδὲ D. a prima manu. Sed Vers. Latina: nemini.
1. δὲ] ὁ Ἰησοῦς 2. + ὁ Ἰησοῦς FG Editio *Erasmi* 1. Versio *Syr*.
μαθητὰς αὐτοῦ] — ADKM. 1. 3. 9. 10. 11. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 71. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi*. Versio *Syra* prior, *Lutheri*, *Tigurina*. *Dialogus* c. Marcionit. *Theophylactus*, *Euthymius*. probante *H. Grotio*, *J. Millio*. prol. 1346. ἀποστόλους L 12. 16. 33. 67. 69. Versio *Vulg*. *Goth*. *Sax*. *Copt*. *Syra* posterior. μαθητὰς 12.
πάντα τὰ δαιμόνια] πᾶσαν δαιμόνιον D a prima manu.
2. ἀπέστειλεν αὐτοὺς] — 50. ἰᾶσθαι] + πάντας Versio *Goth*. ἰάσασθαι F.
ἀσθενοῦντας] ἀσθενεῖς ADL 1. 38. 3. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 56. 58. 61.
τὴν] — 69. μητε primo loco] εἰ μὴ *A. Osiander*.
ῥάβδους] ῥάβδον C a prima manu DE a prima manu FLM 1. 11. 13. 33. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 46. 52. 54. 61. 64. 69. 76. 86. 106. Evang. 5. 18. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 2. *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Syr*. *Æthiop*. *Arab*. μήτε ἄρτον] — 57. 63. Versio *Goth*.
μήτε ἀργύριον] — Evang. 5 21. ἀνὰ] — F.
ἔχειν] ἔχετε FL 33. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. *Etymol*. ἀπαρεμφάτῳ δ' εἰ συντάσσεται ἡ μὴ ἀπαγόρευσις, οὐ ξένον. Διότι παντὸς ῥήματος ἄρχει τὸ ἀπαρέμφατον· κρεῖττον δὲ ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι ἡνίκα μετὰ ἀπαρεμφάτου συντάσσεται, ἀντὶ προστακτικῆς ἐγκλίσεως κεῖται, ὡς ἐν τῷ. *Od*. α. 39. μήτ' αὐτὸν κτείνειν [τὸν ἀγαμέμνονα ὁ αἴγισθος] μήτε μνάασθαι ἄκοιτιν, ἀντὶ τοῦ· μὴ ἔσο μνηστὴρ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τ. 261. Μη μὲν ἐγὼ κούρῃ Βρησηΐδι χεῖρας ἐνεῖκαι· συνήθως γὰρ ὁ ποιητὴς τοῖς ἀπαρεμφάτοις ἀντὶ προστακτικῶν ἐχρήσατο. 4. ἣν] + δ' M. 1. 29.
ἂν] — 47. 53. 55. 61. 66. a prima manu. + πόλιν ἢ 106. Versio *Syra* posterior.
ϗ ἐκεῖθεν] κἀκεῖθεν D. + μὴ 38. Versio *Vulg*. ϗ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε] ἕως ἂν ἐξέλθητε Versio *Sax*. *Copt*.
5. δέξωνται] δέχωνται AC a prima manu KM. 1. 33. 63. 71. 86. Editio *Erasmi* 1. *Ald*. δέξονται 53. 106.

νόσον πεσὸν Δαπάναισι σῶσαι. Cleander apud *Plut*. de Aud. Poët. p. 33. C. σῶμα δ' εἰς νόσους πεσὸν Δαπάναις ἐπιτρίψαι. *Demosth*. pro Cor. προσαναλώσας εἰς τὰ ἔργα ἀπὸ τῆς ἰδίας οὐσίας τρία τάλαντα.

1. *Plut*. Syll. p. 478. A. Μιθριδάτῃ συμμαχίαν διδόντι καὶ δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. contra.

7. Intendit significationem διὰ *Ælianus* V. H. IV. 27. οὐχ οἷον τε δὲ ἦν διαπορῆσαι ὑπὲρ τινος αὐτῷ. *Joseph*. A. prooem. ὅπως ἂν μή τινες τῶν ἀναγνωσομένων διαπορῶσι. *Polyb*. I. 60. διηπόρει, τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι.

12. κλίνειν] XXIV. 29. *Herodot*. IV. 181. ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρας ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς οὗ δύεται τε ὁ ἥλιος. *Apollon*. . . κλίναντος ἡλίου. *Livius* IX. 32. Sol meridie se inclinavit. *Q. Curtius* IV. 7. 22 die inclinato in vesperam. *Arrian*. Exped. Alex. III. 4. 4. ἐγκλίναντος ἡλίου εἰς ἑσπέραν. *Plin*. Ep. VII.
27.

7 κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. Ἤκουσε δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης
τὰ γινόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης
8 ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. Ὑπό τινων δὲ, ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
9 ἀρχαίων ἀνέστη. Καὶ εἶπεν — ὁ Ἡρώδης· Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος
10 περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι
διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ᾽ ἰδίαν εἰς τό-
11 πον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά. Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ
δεξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας
12 θεραπείας ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ·
Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς, καταλύ-
13 σωσι, καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Δό-
τε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον· Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰ-
14 χθύες, εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. Ἦ-
σαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Κατακλίνατε
αὐ-

Evang. 18. 19. 21. Editio *Erasmi* 2. ἀπὸ prius] — 56. 58. 61. ἐκ D 64. τῶν posterius] — D.
τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε] ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν D.
ἐπ᾽ αὐτούς] ἐπ᾽ αὐτοῖς 36. Evang. 11. αὐτοῖς 28. 47. 54. 69. Evang. 5. 21.
6. ἐξερχόμενοι] ἐρχόμενοι 3. δὲ] + οἱ ἀπόστολοι Versio *Syr.*
διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας] κατὰ πόλεις καὶ ἤρχοντο D. + καὶ πόλεις Versio *Syr. Armen. Æthiop. Dial. c. Marcion.* τὰς] — 40. 7. Ἤκουσε] ἀκούσας D.
γινόμενα] γενόμενα A. 1. 15. 46. 48. 69. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
ὑπ᾽ αὐτοῦ] — C a prima manu DL. 69. Versio *Copt*. Codices *Latini*. ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Evang. 17.
πάντα καὶ διηπόρει] ἠπορεῖτο D. ἐγήγερται] ἠγέρθη L 1. 69.
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν] ἐκ νεκρῶν ἀνέστη D. ἐκ] + τῶν 47. 71. ἀπὸ τῶν 44. 69. Editio *Complut. Plantin.*
8. ὑπό τινων] ἄλλοι 69. ἄλλων] ἄλλοι D.
εἷς] — D. 69. Versio *Syr. Copt*. Codices *Latini*. τις CL 1. 13. 33. 60. Evang. 18. Versio *Goth.*
9. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ DL 1. 13. 33. 69. Versio *Copt.*
ὁ] — ACDFHKM 3. 9. 10. 12. 14. 44. 50. 51. 54. 57. 59. 61. 62. 65. 66. 68. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 106. Ev. 18. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Complut. Bengelii*. Codices *Lat*. *Theophylactus*
Ἡρώδης] + ὅτι D. περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα] οὐκ οἶδα, πολλὰ γὰρ ἀκούω περὶ αὐτοῦ 28.
ἐγὼ ἀκούω] ἀκούω ἐγὼ A. a prima manu. Versio *Syr*. Codices *Latini*. ἀκούω L. Evang. 2.
ἀκούω τοιαῦτα] ταῦτα ἀκούω DF. 59. 69. 91. ἰδεῖν αὐτὸν] αὐτὸν ἰδεῖν D.
10 ὑποστρέψαντες] ἀποστρέψαντες 48. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 69. + πάντα 60. ἐποίησαν] + καὶ ὅσα ἐδίδαξαν A.
ὑπεχώρησε] ἀνεχώρησεν D 51. 57. Colb. Versio *Vulg*. ὑπεχώρησαν 71. —— 69. Versio *Syr.*
τόπον ἔρημον] ἔρημον τόπον A. τόπον 1.
τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης] κώμην λεγομένην D. πόλιν καλουμένην 33. Versio *Copt.*
πόλεως καλουμένης] — Versio *Syr*. Codices *Lat*. prob. *Bengelio*, *J. Millio* prol. 417. πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά] — 69.
Βηθσαϊδά] Βηθσαϊδάν AFL 2. 3. 9. 10. 12. 15. 36. 38. 40. 44. 45. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 91. Evang. 17. Versio *Goth.* 11. δεξάμενος] ἀποδεξάμενος DL 1. 11. 33. 67. 69. 106.
αὐτοῖς] + τὰ M. 12. 33. 44. 67. 69. 73. probante *J. Pricaeo*. καὶ τοὺς] τοὺς δὲ 69.
θεραπείας] + αὐτοῦ, πάντας D. ἰᾶτο] ἰάσατο L 7. 13. 27. 28. 33. 60. 69. 71. Evang. 17.
12. ἡ] ἤδη 60. δώδεκα] μαθηταὶ αὐτοῦ Versio *Syr*. + τοῦ Ἰησοῦ F.
εἶπον] εἶπαν L. & comm. 13. τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 27. 34. 39. 46. 48. 49. 50. 54. 80.
ἀπελθόντες] πορευθέντες ACDL. 33. 69. Evang. 18. 19. τοὺς] — 1. 69. + κύκλῳ 28.
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν] — D. καὶ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα Versio *Goth*. τόπῳ] — 64.
13. αὐτοῖς ὑμεῖς] ὑμεῖς αὐτοῖς 74. εἶπον] εἶπαν DL.
πλεῖον] πλέον D 1. πλείους FM 71. πλείω 61. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
δύο ἰχθύες] ἰχθύες δύο ACEFGH 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*. Versio *Goth*. Codices *Latini*. εἰ μή τι] μὴ 1. πορευθέντες ἡμεῖς] ἡμεῖς πορευθέντες D.
ἀγοράσωμεν] ἀγοράσομεν 1. 10. 45. 47. 48. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 65. 66. 72. in ora 74. 83. 86. 106. Ev. 18. Edit. *Comp.*
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα] βρώματα εἰς πάντα τὸν ὄχλον τοῦτον. 1. 1. *Cor*. VII. 8. 2. *Cor*. XIII. 5.
πάντα] — Versio *Copt. Armen*. ἅπαντα 71. λαὸν] ὄχλον 1. Editio *Erasmi* 1.
τοῦτον] — 57. 64. Versio *Copt.* 14. γὰρ] δὲ L. Versio *Copt. Vulg.*
ὡσεὶ ἄνδρες] ἄνδρες ὡσεὶ 1. *Theophylactus*. ἄνδρες ὡς D Codices *Latini*.
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ] αὐτοῖς Versio *Syr*. + ὁ Ἰησοῦς F Versio *Syr.*

27. inclinato die ſpatiabatur in porticu.

ἐπισιτισμὸν] *Gloſſar*. Commeatus, ἐπισιτισμός. *Demoſth*. pro Coron. ἔχοντες ἐπισιτισμὸν ἡμερῶν μ. *Thucyd*. VIII. 95. οἱ δὲ ἔτυχον οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἄριστον ἐπισιτιζόμενοι, οὐδὲν γὰρ ἐπωλεῖτο. Schol. λαμβάνοντες. Heſychius. ἐπισιτισμὸν, ἐφοδιασμόν. *Xenophon* Hell. III. ἐγένετο αὕτη ἡ στρατεία ὥσπερ ἐπισιτισμὸς τῇ Πελοποννήσῳ. *Herodian*. VI. 7. 3. τῶν ἐπισιτισμῶν αὐτοῖς τοσούτων ὄντων. *Pollux* VI. 34. ἀπὸ δὲ σίτου —— ἐπισιτισμός. *Diodor. Sic*. IV. 48. τοὺς δὲ ἀργοναύτας ἐπισιτισαμένους ἐκπλεῖν. *Thucyd*. VI. 94. ἐπισιτισάμενοι. Schol. ἤγουν ἐφόδια λαβόντες. *Arrian*. Exped. Al. III. 20. ἐπισιτισάμενος δὲ αὐτόθι, ὅτι ἔρημον τὴν πρόσω χώραν ἤκουεν. *Lucian*. Alex. 6. ἐπισιτίσαντό τε τὰ ἀρκοῦντα. Bis accuſ. 28. ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς ἐπισιτίσατο. Gall. 16. ὤκνουν ὁ κακοδαίμων ὀλίγον τῶν ψηγμάτων ἥκειν ἐς τὸν βίον ἐξ ἐκείνου ἐπισιτισάμενος.

14. κατακλίνατε] *Plat*. κατακλινέντος τοῦ Σωκράτους καὶ δειπνήσαντος. *Athenaeus* VIII. p. 363. F. οὔτε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος, ἀλλὰ δαίνυνθ᾽ ἑζόμενοι. *Ælian*. VIII. 7. συμπαρέλαβε δὲ εἰς τὸ συμπόσιον

καὶ

αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα. Καὶ ἐποίησαν οὕτω· ϗ ἀνέκλιναν ἅπαντας. Λαβὼν 15
δὲ τοὺς πέντε ἄρτους ϗ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς· ϗ 16
κατέκλασε, ϗ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον, ϗ ἐχορτά- 17
σθησαν πάντες· ϗ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα. Καὶ ἐ- 18
γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί· ϗ ἐπη-
ρώτησεν αὐτοὺς, λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· 19
Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε· Τὸν 20
Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, Εἰπών· 21
Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, ϗ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων 22
ϗ ἀρχιερέων ϗ γραμματέων, ϗ ἀποκτανθῆναι, ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Ἔλεγε 23
δὲ πρὸς πάντας· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, ϗ ἀράτω τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, ϗ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σω- 24
σαι,

κλισίας] + ὡσεὶ DL. 33. *Origenes* in Matthaeum. ἀνὰ] — 73.
15. οὕτω] + οἱ μαθηταὶ Versio *Syr.* — 87. ϗ ἀνέκλιναν ἅπαντας] — D.
ἀνέκλιναν] κατέκλιναν L 1. 33. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. ἔκλιναν 59.
ἅπαντας] πάντας 33. πάντες Versio *Vulg.* ut quidem Erasmus putat, probante *T. Beza*. αὐτοὺς 1.
16. οὐρανὸν] + προσηύξατο ϗ D.
εὐλόγησεν] ηὐλόγησεν AF. + ἐπ' D. Codices *Latini*. *Marcion*. probante *T. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
ϗ κατέκλασε] — D. + τοὺς ἄρτους 74.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ L 33. 69. Versio *Vulg. Syr.* prior & posterior cum asterisco.
παρατιθέναι] παραθεῖναι 1. Evang. 12. 18. 19. παρατεθῆναι 69. τῷ ὄχλῳ] τοῖς ὄχλοις D.
17. ϗ ἐχορτάσθησαν πάντες] πάντες ϗ ἐχορτάσθησαν 69. Versio *Syr.* πάντες] ἅπαντες 69.
περισσεῦσαν] περισσεῦον 14. 67. 73. περίσσευμα D. 5. 13. 61. in ora. 69. αὐτοῖς] τῶν D Versio *Syr.*
δώδεκα] δεκαδύο D. 18. αὐτὸν προσευχόμενον] αὐτοὺς D. συνῆσαν] συνήχθησαν Evang. 17.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ M. 1. 11. 60. 69. 71. 106. Evang. 18. 19. Versio *Goth. Syr.* Codices *Latini*.
λέγουσιν οἱ ὄχλοι] οἱ ὄχλοι λέγουσιν 1. ὄχλοι] ἄνθρωποι A. Versio *Arab. Athanasius* Synops. *Dial. c. Marcion.*
19. εἶπον] εἶπαν D. + οἱ μὲν 106. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
Ἠλίαν] + ἄλλοι δὲ Ἱερεμίαν 1. Colb. Versio *Syra* posterior cum asterisco. + ἕτεροι δὲ Ἱερεμίαν 69.
ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη] ἢ ἕνα τῶν προφητῶν D.
ὅτι] — 69. τις] — F. ἀνέστη] — 56. 58.
20. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος] πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς C 1. Versio *Copt.*
ὁ] — GH 3. 9. 10. 11. 12. 44. 69. 72. in ora 73. 74. 83. 87. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Bogardi*. χριστὸν] + υἱὸν D Versio *Goth. Sax.* σὺ εἶ χριστὸς θεὸς Versio *Copt.*
21. αὐτοῖς] — 69. 72. in ora. αὐτοὺς 9.
παρήγγειλε] + αὐτοῖς K. 28. 42. 63. Versio *Syr.* prior, & posterior cum asterisco.
εἰπεῖν] λέγειν ACDLM 1. 15. 28. 33. 42. 60. 68. 69. 71. 72. 86. Evang. 19. *Origenes* in Matth. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1471. 22. ϗ ἀποδοκιμασθῆναι] — 28.
ἀπὸ] ὑπὸ D 1. Colb. *Theophylactus*. πρεσβυτέρων ϗ ἀρχιερέων] ἀρχιερέων ϗ πρεσβυτέρων 69.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μεθ' ἡμέρας τρεῖς D. Codices *Latini*. *Marcion*. in Dial. & *Tertull.* IV. & *Epiphan.*
ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι ADF a prima manu K 1. 27. 37. 42. 47. 56. 58. 61. 63. 68. 69. a prima manu 72.
23. ἐλθεῖν] ἔρχεσθαι AC a prima manu DKL. 1. 15. 27. 33. 42. 63. 69. 72. Evang. 18. 19. *Origenes* exh. ad Martyr. probante *Bengelio*. & *J. Millio* prol. 676. ἀκολουθεῖν Colb.
ἀπαρνησάσθω] ἀρνησάσθω ADKL. 33. 42. 72. *Origenes*. ϗ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ] — D Codices *Latini*. *Origenes*.
καθ' ἡμέραν] — CDEFGH 2. 3. 5. 8. 9. 10. 12. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 67. 68. 71. 72. in ora ἐν ἄλλῳ τὸ καθ' ἡμέραν οὐκ ἦν. 73. 74. 82. 83. 86. 87. 88. 90. 91. Colb. tres. 106. Evang. 13. 14. 17. 18. Editio *Complut.* Versio *Syra* posterior habet cum asterisco, & notat in margine: non in omnibus exemplaribus reperitur. Codices *Latini*. *Euthymius*, *Theophylactus*.

καὶ τοὺς ἰδιοξένους, καὶ κατέκλινεν ἀντιπροσώπως ἑαυτῷ. *Longus* IV. τοὺς κώμητας κατακλίνας εἱστία πολυτελῶς. *Plut.* Cato p. 787. A. ἐδείπνει δὲ καθήμενος, ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ φάρσαλον ἔγνω ἧτταν, καὶ τοῦτο τῷ λοιπῷ προσέθηκε πένθει, τὸ μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων. & 792. B. μετὰ πολλῶν ἐδείπνει καθήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· οὐ γὰρ κατεκλίθη πλὴν καθεύδων. *Appian.* Parth. p. 261. τὸν μὲν Σιλάκην κατέκλιναν οἱ ὑπηρέται, βασιλέως κελεύσαντος.

κλισίας] *Jos.* A. XII. 2. 11. διμερῆ τὴν κλισίαν ἐποίησεν, οὕτως προστάξαντος τοῦ βασιλέως. Τοὺς μὲν γὰρ ἡμίσεις ἐκέλευσεν ἀνὰ χεῖρα κατακλιθῆναι, τοὺς δὲ λοιποὺς μετὰ τὴν αὐτοῦ κλισίαν.

18. συνῆσαν] *Herodian.* VI. 7. 8. τοῖς τε συνοῦσι φίλοις.

25. *Theon* Progym. III. οἱ τῶν μειζόνων πολλάκις ὀρεγόμενοι, καὶ ἑαυτοὺς πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἀπολλύουσι. *Isaeus* de Agniae haered. ἅπαντα γὰρ καὶ τὴν τριήρη καὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἀπώλεσα.

27. *Targum* Esaj. LIII. 11. videbunt regnum Messiae sui.

29. *Libanius* O. XIX. p. 491. B. C. οὐκ ἐξίστατο τῆς ἑαυτοῦ φύσεως Ζεὺς ταῖς μεταβολαῖς, αἷς ἀκούομεν, ἀλλὰ θεραπεύων τοὺς καιροὺς πάλιν ὁ αὐτὸς ἦν. Καὶ περὶ τῆς ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ὅσοις ἐπῆλθεν ἀλλοιωθῆναι, ταυτὸ λέγοι τις ἂν —— οὐ γὰρ ἔτι αἰσχρὸν ἐδόκει τὸ πάσας δέχεσθαι μορφὰς μετὰ τοὺς θεούς.

31. ἔξοδον] *Eusebius* Chron. p. 66. ἀπαγόμενος πρὸς τὸ θανεῖν λέγεται —— προειπεῖν, ὡς ἐντεύξεται αὐτῷ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα μετὰ τὴν ἔξοδον —— φανεὶς Ἰούλιος κάνος τὰ περὶ διαμονῆς τῆς ψυχῆς, καὶ καθαρωτέρου φωτὸς μετὰ τὴν ἔξοδον διηγήσατο. Ταῦτα Πλούταρχος ὁ χαιρωνεὺς ἱστορεῖ. *Seneca* de Tranquill. 14. Observare, inquit Ca-

σαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐ-
25 τήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ
26 ζημιωθείς; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με ϗ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ϗ τοῦ πατρὸς, ϗ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἳ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως
28 ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ,
ϗ παραλαβὼν τὸν Πέτρον ϗ Ἰωάννην ϗ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
29 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, ϗ ὁ ἱμα-
30 τισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν
31 Μωσῆς ϗ Ἡλίας· Οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν
32 ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος ϗ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαν-
33 τες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, ϗ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν
τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Ἐπιστάτα,
κα-

Origenes l. c. & H. 2. probante *J. Millio* prol. 676. 1363. 24. γὰρ] — Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. ἂν] ἐὰν CGH 1. 90. Evang. 2. 17. Editio *Complut. Bengelii*, *Erasmi* 1. *Plantin. Theophylactus*. ψυχὴν αὐτοῦ posterius] αὐτοῦ ψυχὴν F. ἕνεκεν ἐμοῦ] δι' ἐμὲ 69. οὗτος] — 56. Versio *Vulg. Goth.* αὐτὸς 63. οὕτως 73. 25. ὠφελεῖται] ὠφελεῖ CD. ἄνθρωπος κερδήσας] ἄνθρωπον κερδῆσαι D a prima manu, ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ ex emendatione. ὅλον] — 59. ἀπολέσας ἢ ζημιωθεὶς] ἀπολέσαι ἢ ζημιωθῆναι D. 26. ἂν] ἐὰν C. με] ἐμὲ D. λόγους] — D. τοῦτον] τὸν τοιοῦτον 28. δόξῃ] βασιλείᾳ 60. αὐτοῦ] — 59. τοῦ πατρὸς] μετὰ τοῦ πατρὸς 64. + αὐτοῦ D 65. ἁγίων] — 59. 61. 27. ὑμῖν] + ὅτι D. Colb. & comma ante ἀληθῶς L. 34. 35. 40. inf. XII. 44. XXI. 3. ἀληθῶς] + ὅτι KM. 12. 45. 71. τινες] — H. ὧδε] αὐτοῦ L 1. ἑστηκότων] ἑστώτων AEDFGHKM. 1. 2. 9. 11. 14. 36. 40. 42. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 72. 86. 90. 91. 106. Colb. Evang. 2. 12. 14. 18. 19. 20. 21. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Genev. Origenes*. οἳ] οἵτινες Colb. 27. 42. A. γεύσονται] γεύσωνται ACDFK. 1. 10. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 45. 48. 49. 51. 53. 54. 60. 67. 70. 72. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 2. 18. 21. Editio *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*, *Theophylactus*. *Origenes* in Matth. τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ] τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ D. *Origenes* in Matth. & Jo. VIII. 52. + ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει 76. a prima manu. 28. δὲ] — 69. τοὺς λόγους] — Versio *Syra* posterior. τούτους] — Editio *Erasmi*. ὡσεὶ] ὡς HL. 44. 45. 51. 69. 70. 71. 74. 90. ϗ prius] — H. παραλαβὼν] + ὁ Ἰησοῦς 73. 80. Versio *Syr*. τὸν] — ACDGH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Theophylact.* Ἰωάννην ϗ Ἰάκωβον] Ἰάκωβον ϗ Ἰωάννην DL 38. 64. 67. 68 71. 74. 86. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Correctorium Bibliorum:* Matthaeus & Marcus praeponunt Jacobum Joanni, contra Graeci & Antiqui. *Antipater* Bostr. *Andreas Cret.* προσεύξασθαι] — L. 29. τὸ εἶδος] ἡ ἰδέα D *Origenes* in Jo. XIII. 31. ἕτερον] ἠλλοιώθη D. Versio *Copt. Armen.* ἑτέρα ϗ ἠλλοιώθη *Origenes*. + ϗ ἠλλοιώθη Versio *Syra* posterior cum aster. αὐτοῦ posterius] ἐγένετο *Origenes*. + ἕτερος 28. Versio *Armen.* + ἐγένετο Versio *Syra* posterior cum asterisco. 30. συνελάλουν] συλλαλοῦντες 36. 53. οἵτινες ἦσαν] ἦν δὲ D. Codices *Lat.* οἱ ἦσαν C. a prima manu. Μωσῆς] Μωϋσῆς D 12. 15. 46. 50. 65. 67. 68. 69. 72. 80. Evang. 6. 19. Editio *Aldi*. 31. οἳ] — D. ὀφθέντες] + αὐτῷ M. 60. 71. 86. 106. Ev. 2. 13. 19. 24. ἐν] + τῇ A. ἐν δόξῃ ἔλεγον jungit *J. Vossius* i. e. ἐδόξαζον. δόξῃ] + ϗ 54. 56. 58. 61. 71. Ev. 2. 13. ἔλεγον] + δὲ DC a prima manu 12. 16. 69. 106. Evang. 6. Versio *Syra* utraque. ἔξοδον] δόξαν 15. 27. 37. 64. 72. in ora. *Euthymius*. ἔμελλε] ἤμελλε AC. *Thomas*. ἤμελλον ἀττικοὶ, οὐκ ἔμελλον. inf. X. 1. μέλλει D. ἔμελλον 2. ἐν] εἰς D. 32. ὕπνῳ] + ϗ 1. + ϗ μόλις Versio *Syr.* εἶδον] ἴδαν L. δύο] — 60. ἄνδρας τοὺς] ἄνδρας 1. + συλλαλοῦντας ϗ 28. 33. διαχωρίζεσθαι] διαχωρισθῆναι D. ὁ] — A 3. 44. 72. 73. 74. 90. Ev. 6. 24. probante *Bengelio*. πρὸς τὸν Ἰησοῦν] τῷ Ἰησοῦ D.

Canus, proposui illo velocissimo momento, an sensurus sit animus, *exire* se. *Cic.* de Legg. I. 1. Non longe a tuis aedibus inambulans post excessum suum Romulus Proculo Julio dixerit, se Deum esse. *Valer. Max.* III. 2. 14. Tui quoque clarissimi excessus, Cato, Utica monumentum est, in qua ex fortissimis vulneribus tuis plus gloriae quam sanguinis manavit. *Plinius* Ep. VI. 16. ad Tacit. Petis, ut tibi exitum avunculi mei scribam. —— nec tu aliud quam de exitu ejus scire voluisti. & 25. Nec postea aut epistolas ejus, aut aliquem de exitu nuntium accepi. *Quintilian.* in Mathemat. Commendo vobis exitum meum. *Cic.* Bruto. 96. Fortunatus illius exitus, qui ea non vidit, cum fierent, quae praevidit futura —— Sed illum videtur felicitas ipsius, qua semper est usus, ab iis miseriis, quae consecutae sunt, morte vindicasse. *Pedo Albinov.* I. 454. Exitus hic, mater, debuit esse meus. *Justin.* XIV. 4. 10. At vos, inquit, devota capita, respiciant Dii perjuriorum vindices, talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis, *Vellejus Paterc.* II. Moriturus vera de exitu ejus magna cum libertate ominatus est. *Ammian.* XXV. 3. post fratris Constantini excessum. *Solinus* C. 53. Bithynia, in ea Hannibalis exitus & sepulcrum. 2. Pet. I. 15. *Aristid.* S. S. III. p. 313. ἔπνευσα τοῖς πλείοσιν ἔξοδον. *Jos.* A. IV. 8. 2. ἐπ' ἐξόδου τοῦ ζῆν. Sap. VII. 6. III. 2. *Vopiscus* Tacito 1. post excessum Romuli. l. 3. 2. 11. D. Si quis ergo post hujusmodi exitum mariti nuptum se collocaverit.

32. δόξαν αὐτοῦ] *Jo.* I. 14. 2. *Pet.* I. 17. *Exod.* XXXIV. 29. apud LXX. & *Chald.*

36. *Ev-*

καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοί, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ
μίαν Ἠλίᾳ· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπε- 34
σκίασεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ ἐγένετο 35
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ 36
γενέσθαι τὴν φωνήν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος· καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων 37
αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
ἀνεβόησε, λέγων· Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής
ἐστί μοι. Καὶ ἰδού, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν 39
μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν 40
σου, ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ὦ γενεὰ 41
ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; Προσάγα-
γε ὧδε τὸν υἱόν σου. Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπά- 42
ραξεν· ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα· καὶ ἀπέ-
δωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ 43
Θεοῦ·

ἡμᾶς] + πάντοτε 71.
καὶ ποιήσωμεν] θέλεις ποιήσω ὧδε D. a prima manu. ποιήσωμεν M. 60. 69. 73. Evang. 2. 13. θέλεις ποιήσωμεν D. ex emendatione. Versio *Copt.*
σκηνὰς τρεῖς] τρεῖς σκηνὰς F 69. μίαν σοί] σοί μίαν 1.
Μωσεῖ μίαν] μίαν Μωυσεῖ D. μίαν Μωσῇ EFGH 44. 72. 80. 83. 86. 89. 90. Evang. 2. 6. 24. *Theophylactus.* Editio *Complut. Bengelii.* μίαν Μωσεῖ A. 106.
μίαν Ἠλίᾳ] Ἠλίᾳ μίαν 1.
ὃ] ἃ D. τί Evang. 19. 20.
λέγει] ἐλάλει 51. 74. 89. 90.
34. λέγοντος] λαλοῦντος K. 46.
ἐπεσκίασεν] ἐπεσκίαζεν L. ἐκείνους] αὐτοὺς L.
35. φωνὴ ἐγένετο] ἐγένετο φωνὴ 1. 74. 89. 90.
ἐγένετο] ἦλθεν D. λέγουσα] — 11. 59.
ἀγαπητὸς] ἐκλελεγμένος L. ἐκλεκτὸς 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine *Æthiop*. Codices *Latini*.
+ ἐν ᾧ ηὐδόκησα C in ora DM. 7. 44. 60. 76. 106. Evang. 19. αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D.
36. ὁ] — ACD a prima manu H. 3. 9. 12. 72. 89. Colb. duo. 106. Editio *Erasmi* 1.
οὐδὲν] — D. 47.
καὶ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ.
ἑωράκασιν] ἑοράκασιν C. ἑωράκεισαν H. 36. ἐθεάσαν D. a prima manu. ἐθεάσαντο correctum.
ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ] διὰ τῆς ἡμέρας D. Codices *Latini*.
37. ἐν] — 1. 69.
κατελθόντων αὐτῶν] κατελθόντα αὐτὸν D. κατελθόντος τοῦ Ἰησοῦ Evang. 11. 12. 16. κατελθόντι τῷ Ἰησοῦ 91. κατελθόντι αὐτῷ Evang. 5. 18. 21. καταβαινόντων 69. συνήντησεν] συνελθεῖν D. συνέπεσεν 56. 58. 61.
αὐτῷ] αὐτῶν Editio *Erasmi* 1.
ὄχλος πολὺς] ὄχλον πολὺν D.
38. ἀπὸ] ἐκ 28.
ἀνεβόησε] ἐβόησε CDL 68. 69. λέγων] — 70.
ἐπίβλεψον] ἐπίβλεψαι ACGHK. 3. 9. 11. 27. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 54. 63. 65. 67. 70. 71. 72. 86. 91. Evang. 3. 20. 21. 24. *Theophylactus.* Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Bengelii.* probante *J. Millio.* prol. 1424.
ἐστί μοι] μοί ἐστι ACD. 1. 72.
39.] λαμβάνει γὰρ αὐτὸν ἐξαίφνης πνεῦμα, καὶ ῥήσσει, καὶ σπαράσσει μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ καὶ συντρίβει αὐτὸν D.
καὶ ἐξαίφνης] ἐξαίφνης καὶ 44. κράζει] + καὶ ῥήσσει 1. Versio *Vulg. Sax. Copt.* + καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Vers. *Syr.*
σπαράσσει] σπαράττει 1. συντρίβον] συντρίβων 9. 80. Editio *Erasmi* 1. *Bogardi, Aldi.* συντρίβοντος 2. prob. *H. Grotio.*
40. ἐκβάλλωσιν] ἐκβάλωσιν AC 3. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 57. 61. 66. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Ald. Bengelii.*
ἐκβάλλωσιν αὐτὸ] ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν D. ἠδυνήθησαν] ἐδυνήθησαν 72. + ἐκβαλεῖν αὐτὸ *Marcion* ap. Epiphan.
41. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν] εἶπεν ὁ Ἰησοῦς C. ut videtur. + πρὸς αὐτοὺς *Marcion.*
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς] πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι 69.
ἄπιστος] ἄπιστε D.
καὶ] ἕως πότε K. 34. a prima manu 40. 42. 60. 63. 64. 69. 72. Evang. 11. 12. 19. *Marcion* ap. Tertull. IV. & Epiph. Codices *Latini.* προσάγαγε] προσένεγκε D. 33. + μοι 33. L. ὧδε] — D.
ὧδε τὸν υἱόν σου] τὸν υἱόν σου ὧδε ACEGH 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut.*
ἔρρηξεν] ἔρριψεν Colb. 76. Versio *Vulg. Syr.*
42. δὲ prius] — 48. 73.
συνεσπάραξεν] συνετάραξεν D. + αὐτὸν K. 42. 63. 72. 106. Versio *Syr.* τῷ ἀκαθάρτῳ] — D.

36. *Eustathius* in Il. δ. p. 338. 52. ἀττικὸν δὲ —— τὸ ἑώρακε, καὶ τὸ ἐωνημένος, καὶ ἄλλα μύρια.

38. E turba eorum, qui Christum comitabantur XIII. 39.

39. μόγις] *Apollonius* Rhod. I. 674. Sch. μόλις, κακῶς, διὰ τοῦ λ. ἔδει γὰρ διὰ τοῦ γ. μόγις, παρὰ τὸν μόγον. Act. XXVII. 16. *Lucianus* Jud. Voc. 4. de γάμμα, ἐπέπαυτο δ' ἂν καὶ πρὸς τὸ λάμβδα μαχόμενον, τὸ μόγις ἀφαιρούμενον αὐτοῦ. *Helladius* ap. Phot. τὸ μόγις ἀναλογώτερον διὰ τοῦ Γ. γράφεται· οἱ δὲ Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς παραλόγως διὰ τοῦ λ. μόλις λέγοντες ἐκφέρουσι καὶ γράφουσι. *Thomas* Μόγις, ἀντὶ τοῦ μετὰ βίας. *Corinthus* de Dial. Attic. pro μόλις μόγις dicunt.

ἐξαίφνης] *Apollon. Dysc.* I. 2. συλλαβὰς [ὑπερτίθενται] ἡνίκα τὸ ἐξαπίνης, ἐξαίφνης.

συντρίβον] *Diogenes* L. Diogene VI. 38. πλήκτην, ὃς τοὺς ἐπὶ σῶμα πίπτοντας ἐπιτρέχων συνέτριβεν. *Marc.* V. 5. *Lucianus* Lexiph. 5. εἶτα συντριβέντες —— καὶ ἐμπαίξαντες τῷ γυμνασίῳ. *Apulejus* Met. V. Capilloque disciſſo & capite conquaſſato graviter affligit.

42. ἀπέδωκεν] *Hesychius.* ἀπέδοτο, ἐξέδωκεν. *Moeris.* ἀπέδομεν, ἀπέδοτε, ἀπέδοσαν, Ἀττικῶς· Ἀπεδώκαμεν, ἀπεδώκατε, ἀπέδωκαν, Ἑλληνικῶς.

44. *Exod.* XVII. 14.

45. παρακεκαλυμμένον] *Plut.* Pompej. p. 651. D. παρακαλυψάμενος πρὸς τὸ δεινόν. Sympoſ. VII. Sapp. p. 161. D. Ἰδὼν ξίφη γεγυμνωμένα, καὶ παρακαλυπτόμενος ἤδη τὸν κυβερνήτην.

αἴσθωνται] *Philip.* I. 9. *Xenophon.* Paed. V. ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονός. ὡς αἰσθάνομαι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχοντα. Αἰσθάνομαι proprie de ſenſu corporis: non minus frequen-

Θεοῦ. πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθη-
44 τὰς αὐτοῦ· Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
45 μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακε-
καλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ
46 ῥήματος τούτου. Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ
47 δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ
48 παρ' ἑαυτῷ. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶ-
49 σιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν· Ἐπιστάτα,
εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι
50 οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι
51 καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλή-
52 ψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ
ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρει-
τῶν,

ἰάσατο τὸν παῖδα] ἀφῆκεν αὐτὸν D. αὐτὸν posterius] τὸν παῖδα D.
43. ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες] πάντες δὲ ἐξεπλήσσοντο D. τοῦ Θεοῦ] αὐτοῦ 38. 69. a prima manu.
ἐποίησεν] ἐποίει A C D L 1. 33. 69. 106. Versio *Copt.*
ὁ Ἰησοῦς] — DL. 1. Editio *Colinaei*, *Erasmi*. Versio *Copt.* Codices *Latini.* + εἶπεν ὁ Πέτρος, κύριε, διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ Versio *Goth.* & *Corrector. Bibl.* Codices *Latini.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom. εἶπεν] + δὲ H.
44. ἀνθρώπων] + ἁμαρτωλῶν 76. 106. Versio *Syra* posterior. 45. παρακεκαλυμμένον] κεκαλυμμένον D.
ἀπ'] παρ' 61. in ora. 69. ἐρωτῆσαι] ἐπερωτῆσαι CDMK. 27. 29. 54. 68. 72.
ἐρωτῆσαι αὐτὸν] αὐτὸν ἐρωτῆσαι 69. τοῦ ῥήματος] — F.
46. εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς] — D. δὲ] — F. ἐν] — H 53. τὸ] — 1. 47. δὲ] — Colb.
ἰδὼν] εἰδὼς FK. 4. 6. 15. 38. ex emendatione 42. 61. in marg. 63. 72. Evang. 13. 17. Versio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* γνοὺς 1. Colb. a prima manu. τὸν διαλογισμὸν] τοὺς διαλογισμοὺς 36. 40. τοὺς συλλογισμοὺς 53.
τῆς καρδίας] — 28. τῆς καρδίας αὐτῶν] αὐτῶν τῆς καρδίας D.
ἐπιλαβόμενος] προσλαβόμενος 52. παιδίου] παιδίον D. 28. 49. 59. Editio *Complut.*
αὐτὸ] — D. ἑαυτῷ] ἑαυτὸν D. 48. αὐτοῖς] — D.
τοῦτο τὸ παιδίον] τὸ παιδίον τοῦτο D 1. *Beza*: pro τοῦτο τὸ παιδίον fortassis legendum est τοιοῦτο παιδίον. Versio *Syr.*
ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται δέχεται] — D 71. ἐν] ἐπὶ 28. πᾶσιν] — E.
ὑμῖν] ὑμῶν 35. ὑπάρχων] — D Versio *Syr.*
ἔσται μέγας] μέγας ἔσται H. ἐστι μέγας CL. 1. Evang. 2. 19. Versio *Vulg. Copt.* *Origenes* in Matth. ἐστι μέγας, ἀνέγνωμεν δὲ ἐν ἄλλοις ἔσται μέγας. & XVIII. 7. probante *Beza.* 49. ὁ] — D. 50. 69.
ἐπιστάτα] διδάσκαλε Versio *Syra* posterior in margine. εἴδομεν] ἴδαμεν L.
ἐπὶ] ἐν L 33. 61. in ora. 69. Ev. 18. 19. τὰ] — DEH. 3. 69. 72. 74. 83. 86. 90. Edit. *Complut. Bengelii. Theoph.*
ἐκωλύσαμεν] ἐκωλύομεν L. μεθ' ἡμῶν] ἡμῖν F 28. 69.
50. καὶ εἶπε] εἶπεν δὲ CDL 1. 33. Versio *Copt. Syra*, posterior in margine, Codices *Latini.*
πρὸς αὐτὸν] — D Codd. *Lat.* αὐτοὺς 61. in ora. 69. αὐτοῖς Vers. *Æthiop. Arab. Syr.* prior. αὐτῷ posterior in marg.
κωλύετε] + αὐτὸν CDLM 71. Versio *Æthiop. Arab. Copt.* Codices *Latini.* + οὐ γάρ ἐστι καθ' ἡμῶν L. 7. 33. 60. [v. 2. Versio *Syra* posterior cum asterisco; & in margine: non in omnibus exemplaribus reperitur.
καθ'] μεθ' 56. 58. 61. 69.
ἡμῶν] ὑμῶν bis CDKLM 10. 11. 33. 57. 71. 72. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Sax. Æthiop. Arab.* *Optatus*, *Synopsis Scripturae*, *Euthym.* probante *Bengelio*, *Millio.* prol. 996. prius A. 69. Edit. *Colinaei.* posterius 90.
51. συμπληροῦσθαι] πληροῦσθαι D. τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε] ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ 106.
ἐστήριξε] ἐστήρισεν L 33. Evang. 4. ἐστύριξε 54. εἰς] ἐν A.
52. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ AE 3. 10. 14. 45. 48. 54. 57. 61. 63. 65. 69. 71. Editio *Colinaei.*
εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν] εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν εἰσῆλθον 69. κώμην] πόλιν 16. 28. 37. 38. 69. *Theoph.* Vers. *Vulg.*

quenter ad animum transfertur, ut sentio Latine pro mente percipio, intelligo, animadverto, cognosco. Paed. 1. αἰσθάνομαι τὰ τῶν πολεμίων.

X. 21. XVIII. 34. XIX. 42: ita LXX.

49. *Apoc.* XIV. 13. *Thucydides* VII. 57. Δωριεῖς —— μετὰ Ἀθηναίων —— ἠκολούθουν. *Plato* Menexemo p. 526. C. ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ. *Isocrates* Plataic. τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δὲ εὐνοίαις μεθ' ἡμῶν ἦσαν. de Pace. οἷς ὁπόταν τινὲς διδῶσι πλείω μισθόν, μετ' ἐκείνων ἐφ' ἡμᾶς ἀκολουθήσουσιν. Cit. *Dionys. Hal.* de vi dicendi Demosthenis 17. *Demosthenes* in Androt. τοὺς ια. γράψας ἀκολουθεῖν μεθ' ἑαυτοῦ. c. Timocrat. γράψας τοὺς ὑπηρέτας ἀκολουθεῖν μετ' αὐτοῦ. *Aristoph.* Plut. 824. ἕπου μετ' ἐμοῦ, παιδάριον. Schol. Πλάτων ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ. Cebes. αἱ δὲ γυναῖκες αἱ μετ' αὐτῶν ἀκολουθοῦσαι, *Lysias* II. Epitaph. ὥστε καὶ τὰ ἔθνη τὰ μετ' αὐτοῦ ἀκολουθήσαντα πολὺ ἂν ἔργον εἴη καταλέξαι. *Phrynichus* p. 154. Τὸν παῖδα τὸν ἀκολουθοῦντα μετ' αὐτοῦ. Λυσίας ἐν τῷ κατ' αὐτοκράτους οὕτω τῇ συντάξει χρῆται, ἐχρῆν δὲ οὕτως εἰπεῖν· τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτῷ. τί ἂν οὖν, φαίη τις ἁμαρτεῖν τὸν Λυσίαν, ἢ νοθεύειν καινοῦ σχήματος χρῆσιν; ἀλλ' ἐπεὶ ξενικὴ σύνθεσις πάντη παραιτητέα· ῥητέον δὲ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. *Lucian.* Navig. 30. ἀκολούθει μεθ' ἡμῶν. *Isocrat.* Plataic. ὤμοσαν, ἦ μὴν ἀκολουθήσειν μετ' ἐκείνων. *Diodorus* S. XIII. 62. μεθ' ὧν καὶ Καμπανοὶ συνηκολούθησαν. *Lysias* c. Eratosth. ἐκέλευον —— ἐμὲ μεθ' αὐτῶν ἀκολουθεῖν εἰς Δαμνίππου.

51. *Gal.* IV. 4. *Act.* II. 1.

2. *Reg.* XII. 17. II. 9. 10. *Jerem.* XLII. 15. *Ezech.* XVII. 7. *Jerem.* XXI. 10. *Ezech.* XIV. 8. *Aboth.* V. 20. *Bemidbar* R. IV. Esto obfirmatus sicut pardus —— ad faciendam voluntatem patris tui coelestis —— obfirmatus vultu ad gehennam sedit. עז פנים. Antiochus ap. Bartolocc. T. 1. p. 383. שים פניו לעלות ירושלם *Bemidbar* R. XX. *Thanchuma* p. 231. 1. העיז פניו להלוך.

τῶν, ὥςε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πο- 53
ρευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος ϗ Ἰωάννης, εἶπον· 54
Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ϗ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς ϗ Ἡ-
λίας ἐποίησε; Στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ϗ εἶπεν· Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός 55
ἐςε ὑμεῖς. Ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶ- 56
σαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ 57
τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 58
Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, ϗ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον· Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59
εἶπε· Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. Εἶπε δὲ αὐτῷ 60
ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν
βα-

53. τὸ] — 106. πορευόμενον] πορευομένου Versio *Vulg*. *Th. Beza* Annot. Ed. 4. & 5.
54. αὐτοῦ] — 1. εἶπον] εἶπαν CL.
ἀπὸ] ἐκ CD 1. *Basilius* Eth. 49. ϗ secundo loco] — 44.
ὡς ϗ Ἠλίας ἐποίησεν] — L 71. Versio *Vulg*. *Sax*. prob. *J. Millio* prol. 418.
55. στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς] ϗ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς 80. & Codex Bodlej.
δὲ] + ὁ Ἰησοῦς K. 2. 40. ex emendatione 42. 57. 60. 63. 64. 68. Evang. 14. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Aldi*.
ϗ εἶπεν οὐκ οἴδατε, οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι] — ACEGHL 2. a prima manu 3. 9. 14. 28. 34. 36. 38. 39. 40. 44. a prima manu 45. 57. 65. 70. 71. 87. quatuor Stephani Codices. 103. 104. a prima manu. Evang. 18. 19. Versio *Sax*. *Æthiop*. Codices *Latini*. *Eusebius*, si ex titulis conjectura fieri potest, *Cyrillus* in Jo. p. 1017. *Basilius* Eth. 49. *Theophylactus*. *Hieronymus* Algas. Q. 5. *Gaudentius* Serm. 12. Orthodoxi haec videntur delevisse, ne Marcionitae haberent quo se tuerentur. vid. *Luc*. XXII. 43. Legerunt autem *Clemens Alex*. apud Macarium Chrysocephalum l. VIII. in Matthaeum. *Chrysostomus* in Matth. H. 29. & 56. in Jo. H. 51. in Rom. H. 21. in 1. Cor. H. 33. *Dionysius Areop*. Ep. Demophilo Cit. Theod. Studit. Ep. II. 155. *Theoph*. Relig. Hist. p. 772. *Cyprian*. Epist. ut videtur, *Augustinus* de sermone D. in monte ad Matth. V. 39. C. Adimantum 16. Q. ex utroque mixt. 102. *Ambrosius* in Luc. X. 4. & de Poenitentia 1. 16. Auctor *Operis Imperf*. in Matth. H. 52.
οἵου] ποίου D. 1. 35. in ora. 60. *Theodorus Stud*. l. c. *Clemens*, *Antiochus* 71. 110.
ὑμεῖς] — DF 49. 67. 69. 73. 106. Versio *Vulg*. *Antiochus* III. probante *Bengelio*
56. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι ἀλλὰ σῶσαι] — D. 59.
γὰρ] — 1. 11. 12. 16. 49. 53. 60. 69. 73. 74. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*, Versio *Vulg*. *Copt*. *Antiochus* 110.
ἀνθρώπων] — Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. probante *H. Grotio*. ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι 48. 49. 67. 73. 78.
σῶσαι] + ϗ στραφεὶς ἐπετίμησεν αὐτοῖς 80. ἐπορεύθησαν] ἐπορεύθη 36. 67. 71.
57. ἐγένετο δὲ] ϗ ἐγένετο D. Codices *Latini*. ϗ CL 69. Versio *Syr*. *Copt*.
πορευομένων αὐτῶν] πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ G. 12. πορευομένου αὐτοῦ E Evang. 5. 20. 21. πορευομένων 59.
ἐν τῇ ὁδῷ] — Colb. Evang. 21. Versio *Syr*. Editio *Bezae* comma praeponit. αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν 106.
ἂν] ἐὰν AC. ἀπέρχῃ] ὑπάγεις D. *Marcion* ap. Tertull. IV.
κύριε] — DL 1. 64. Versio *Vulg*. *Copt*. Editio *Erasmi*, *Aldi*.
58. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν 106. ὁ Ἰησοῦς] — 106. Ἰησοῦς] κύριος 69.
ϗ posterius] Versio *Syra* posterior cum obelo. κλίνῃ] κλίναι 12. 69. 70. 71. 80. Evang. 21. κλίνειν Evang. 5.
59. ἕτερον] αὐτὸν Evang. 20. κύριε] — D 57. ἐπίτρεψον] ἐπίστρεψον Editio *Erasmi* 1. 2. & comm. 61.
ἀπελθόντι πρῶτον] πρῶτον ἀπελθόντα D. πρῶτον ἀπελθεῖν 1. *Origenes* in Matth. XIX. 28. ἀπελθεῖν πρῶτον AK. 4. 5. 6. 34. a prima manu 42. 47. 54. 56. 58. 58. 61. 68. Evang. 19. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Copt*. *Theodoretus* in Psal. XCIII. ἀπελθεῖν 69. 60. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ D.
ὁ Ἰησοῦς] — L 33. Versio *Copt*. Codices *Latini*. prob. *J. Millio*. prol. 419.
a νεκροὺς ad νεκροὺς] — 69. ἀπελθὼν] πορευθεὶς D *Irenaeus* ap. Epiphan. H. 31.
61. πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι] ἐπίτρεψον δέ μοι πρῶτον D Versio *Vulg*. ἐπίτρεψον] ἐπίταξον 61. in ora. 64.
ἀποτάξασθαι] + πᾶσι 14. εἰς τὸν οἶκον] ἐν τῷ οἴκῳ 1. μου] — Versio *Vulg*.
62. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν ACEGH. 3. 44. 69.

53. 2. *Sam*. XXVII. 11. 2. *Chron*. XXXII. 2.

54. πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ] fulmen.

ἀναλῶσαι] *Suidas*. ἀνήλωται, πεφόνευται. *Xenoph*. Paed. 1. ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει. & II. πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν. *Demosth*. Epitaph. εἰς πρῶπτον θάνατον δόντα ἀναλῶσαι. *Hesychius*. ἀναλῶσαι, ἀφανίσαι. 2. *Thess*. II. 8.

55. 2. *Tim*. I. 7.

60. Διαγγέλλειν est circumquaque vel per diversa loca nunciare, divulgare. *Herodian*. I. 7. 1. τῆς ἐξόδου διαγγελθείσης. *Hesychius*. διαγγέλλω, ἀπαγγέλλω, δίεξειμι τῷ λόγῳ. *Lex. MS Psalm*. διαγγέλλων, ἐξαγγέλλων.

62. *Lucian*. Cataplus 14. ἐπιστρέφονται γοῦν εἰς τὰ ὀπίσω, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες. *Simplicius* in Epictet. p. 332. ἔοικε δὲ ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων συμβολικῶς εἰρημένον ἐνδείκνυσθαι. ἔλεγον δὲ ἐκεῖνοι, εἰς τὸ ἱερὸν ἀπερχόμενος μὴ ἐπιστρέφου· ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸν εἰς θεὸν ὁρμηθέντα οὐ χρὴ δίγνωμόν τι ἔχειν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀντεχόμενον. *Gen*. XIX. 17. 26. *Philipp*. III. 14. *Hesiod*. Oper. II. 61. ἰθεῖαν αὔλακ' ἐλαύνοι, Μηκέτι παπταίνων μεθ' ὁμήλικας, ἀλλ' ἐπὶ ἔργῳ θυμὸν ἔχων. *Cic*. de Divinat. I. 24. tum ei [Hannibali] ducem illum praecepisse, ne respiceret — praecepisseque ut pergeret protinus: quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret.

εὔθετος] *Diod. S*. II. 57. πηγὰς — εἰς λουτρὰ — εὐθέτους. *Hesychius*. in ταφήϊα, ἱμάτια εἰς ταφὴν εὔθετα. *Dioscor*. II. 65. εὔθετος εἰς ἀπόθεσιν. I. 106. εὐθετεῖ εἰς τὰ ὀφθαλμικά.

1. Licet aliqui detrectarent munus legati in se suscipere supra IX. 60. non tamen nullos invenit Christus. imo praeter duodecim IX. 1. septuaginta alios, LXX, numerus Judaicus *Gen*. XLVI. 27.
Exod.

61 βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος· Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν
62 μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν
τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.
1 ΜΕτὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρ-
2 χεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς· Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε
3 οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Ὑπάγετε·
4 ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ
5 πήραν, μηδὲ ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσ-
6 έρχησθε, πρῶτον λέγετε· Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν — μὲν: ᾖ ἐκεῖ — ὁ: υἱὸς
εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
Ἐν

72. 73. 74. 76. 80. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Theophylactus*.
δὲ] — Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg*. *Syr*. ἐπιβαλὼν] ἐπιβάλλων ADL. βαλὼν 27. 59.
ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω] εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων, καὶ ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον D. *Cyprianus* Tr. 174. Ep. p. 26. *Clemens* Strom. VII. p. 889.
αὐτοῦ] — 1. *Origenes* in Jerem. XVI. 6. *Cyrillus* de Adorat 27.
βλέπων] στραφεὶς 4. 7. 36. 38. 40. 60. Evang. 18. 19. *Origenes* in Jerem. IV. 3. & XVI. 6. *Cyrillus*, *Chrysostomus* in Matth. H. 27. *Athanas*. Synops. *Isidorus* I. 13. *Concil*. *Quinisext*. *Damascenus* μ. 10.
εἰς τὴν βασιλείαν] τῇ βασιλείᾳ 1. 33. Versio *Syra*, Codices *Latini*. *Origenes*, *Clemens*, *Basilius* in init. proverb. H. *Irenaeus* ap. Epiphan. H. 31.
1. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος] ἀπέδειξεν δὲ D. καὶ primum] — L. 3.
ἑβδομήκοντα] οβ. BD. 42. Versio *Vulg*. *Dial*. *c*. *Marcionit*. *Recognit*. 1. 40. *Epiphanius* a. Haeres. p. 50.
+ μαθητὰς 7. 60. Evang. 2. 4. 13. 14. 15. 18. 19.
δύο] + δύο A 13. 50. 51. 53. 54. 57. 69. 71. *Eusebius*. πρὸ] ἀπὸ F. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ H 1.
πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον] πάντα τόπον καὶ πόλιν D. Versio *Syr*.
ἔμελλεν] ἤμελλεν ACE 1. 53. 72. 73. αὐτὸς] — D. Versio *Syr*.
ἔρχεσθαι] εἰσέρχεσθαι A 1. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini*. *Theophylactus* *Eusebius* H. E.
διέρχεσθαι 47. 56. 58. 61. 69. 71. 2. ἔλεγεν] εἶπεν 1.
οὖν prius] δὲ CDL 1. 33. 69. Versio *Goth*. *Syra* posterior in margine. μὲν] — D Versio *Goth*. *Syr*.
οὖν posterius] — D. ὅπως] + ἂν KM. 27. 29. 63. 64.
ἐκβάλλῃ] ἐκβάλῃ ADEKLM 1. 3: 12. 14. 15. 35. 37. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 2. 13. 14. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut*. *Stephani* 1. 2. *Basilius* Eth. 70. ἐκβάλλῃ ἐργάτας] ἐργάτας ἐκβάλῃ D.
3. ἐγὼ] — A 87. ἄρνας] πρόβατα AM. 27. 28. 29. 54. 57. 71 106. Evang. 2. a prima manu.
ἐν μέσῳ] μέσον D. 4. βαλάντιον] βαλλάντιον ADEF. 1. 36. 42. 45. 48. 52. 59. 63. 69. Ev. 2. Edit. *Complut*.
μὴ] μήτε 69. 71. 91. μηδὲ] μὴ DL 1. 61. 62. μήτε 69. 71.
5. δ' ἂν] ἂν Editio *Erasmi* 1. + πόλιν ἢ 13. 14. 69.
δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε πρῶτον] ἂν δὲ εἰσέλθητε πρῶτον οἰκίαν D. a prima manu. Versio *Ital*.
εἰσέρχησθε] εἰσέλθητε CDFL 1. 13. 69. πρῶτον λέγετε] προλέγετε 72.
εἰρήνη] + ἐν 69. 6. καὶ ἐὰν] κἂν D.
μὲν] — ACDEFKLM. 1. 2. 3. 9. 11. 16. 28. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 57. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 18. 19. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, Versio *Vulg*. *Syr*. utraque, *Origenes* in Jo. XIII. 18. *Clementis* *Constitutt*. III. 14. prob. *Millio* prol. 1346.
ὁ] — ACDEFL 1. 2. 72. 83. 86. 90. Colb. duo. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Plantini*, *Bengelii*, *Genev*. *Origenes*. *Clement*. *Constit*. *Theophylactus*. *Beza* articulum ex conjectura praeposuit. *Videtur*, inquit, *non fuisse hoc loco praetermittendus articulus*. ἐπ'] πρὸς 67. ἐφ'] πρὸς 69.
ἀνακάμψει] ἐπιστρέψει ἡ εἰρήνη ὑμῶν D. ἀναστρέψει 36. 40. ἐπανακάμψει 50. Evang. 19.

Exod. XV. 27. *Num*. XI. 25. totidem fuere judices Synedrii Magni, & Graeci interpretes. *Jos*. Vita 11. B. II. 20. 5. IV. 6. 4.

4. *Moeris*. βαλάντιον, ἀττικῶς· μαρσίππιον, ἑλληνικῶς. *Thomas*. βαλάντιον καὶ πήρα, ῥήτορες· οὐ μαρσίπιον. *Pollux* X. 151. Βαλάντια καὶ βαλαντίδια, ὡς ἐν αἰξὶν εὔπολις —— ἀριστοφάνης γοῦν ἐν τριφάλητι τοῦτο ὑποδηλοῖ, ὅταν φῇ, ἔπειτ' ἐπὶ τοῦψον ἧκε τὴν σπυρίδα λαβὼν, καὶ θυλακίσκον, καὶ τὸ μέγα βαλάντιον. 152. ἀροβαλλοὺς δὲ ἐπὶ τοῦ συσπαστοῦ βαλαντίου, ἐν ἀντιφάνους αὐτοῦ ἐρῶντι, καὶ ἐν τῷ Στησιχόρου Κερβέρῳ. *Aristoph*. Nub. 157. ἄνευ βαλαντίου. Schol. ἄνευ ἀργυρίου. Ran. 784. βαλαντιοτόμος. Schol. οἱ τὰ βαλάντια τέμνοντες, ἃ ἐν ταῖς ζώναις ἀπεωρημένα φέρουσιν ἄνθρωποι. *Plato* de Rep. I. τὰ βαλάντια ἀποτέμνειν. *Herodian*. V. 4. 5, βαλάντια δὲ χρημάτων μέγα δέλεαρ προδοσίας. *Anthol*. VII. 12. ἔμπορε καὶ φορτηγὲ τὸ σὸν βαλλάντιον οἶδεν. *Galen*. Anat. 4. ὥσπερ τὰ συσπαστὰ βαλάντια. *Longus* III. p. 127. βαλάντιον δὲ τρισχιλίων δραχμῶν ὑπὸ τοῦ κύματος ἀπεπτύσθη, καὶ κεῖται φυκίοις κεκαλυμμένον, πλησίον δελφῖνος νεκροῦ —— εὑρίσκει τὸ βαλάντιον ἀργυρίου μεστὸν, τοῦτο ἀνελόμενος, καὶ εἰς τὴν πήραν ἐνθέμενος. *Libanius* O. XIV. p. 424. D. βαλαντίου δὲ οὐ λυομένου πολὺ τὸ πινόμενον. & D. X. p. 365. A. κρεῖττον ἐν βαλαντίῳ φρουρεῖσθαι τὸ χρυσίον, ἢ διὰ τῆς γαστρὸς ἀξιοῦν ἀπολωλέναι. *Philo* de Josepho T. 2. p. 67, 11. λύσας δέ τις ἓν ἀγγεῖον, ὁρᾷ παρὰ τῷ στομίῳ βαλάντιον ὑπόμεστον ἀργυρίου. p. 70, 33. κελεύει τὰ ἀγγεῖα τῶν ἀνδρῶν γεμίσαι σίτου, καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν στομίων τὴν τιμὴν ἐν βαλαντίοις καταθεῖναι. . . : πλούτου κάλλος οὐκ ἐν βαλαντίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν χρῃζόντων ἐπικουρίᾳ. *Plut*. π. φιλοπλουτ. p. 526. C. ἀλλὰ συστέλλειν καὶ ἀποῤῥάπτειν, ὥσπερ βαλάντιον, ἵνα στέγειν καὶ φυλάττειν τὸ εἰσβληθὲν δύνηται. Καίτοι τὸ μὲν βαλάντιον ἐμβληθέντος τοῦ ἀργυρίου γίνηται ῥυπαρὸν καὶ δυσῶδες. *Etymol*. βαλάντιον, μαρσίπιον. 2. *Reg*. IV. 29.

6. υἱὸς εἰρήνης] 2. *Sam*. XII. 5. *Eph*. II. 3. dignus qui

Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες ϗ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐρ- 7
γάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι. Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν 8
εἰσέρχησθε, ϗ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν 9
αὐτῇ ἀσθενεῖς, ϗ λέγετε αὐτοῖς· Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν 10
πόλιν εἰσέρχησθε, ϗ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπα-
τε· Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν 11
τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Σο- 12
δόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί 13
σοι Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ ϗ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πά-
λαι ἂν ἐν σάκκῳ ϗ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ ϗ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται 14
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβι- 15
βασθήσῃ. Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· ϗ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθε- 16
τῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγον- 17
τες· Κύριε, ϗ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐ- 18
θεώ-

7. ἐσθίοντες] ἔσθοντες D. τὰ] — 59. 69. αὐτῶν] αὐτὸν 69. ἐστιν] — DL.
μὴ] μηδὲ F. ἐξ] ἀπὸ D. οἰκίαν] οἶκον 44.
8. δ'] — CDEG. 3. 48. 50. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 73. 74. 80. 89. 91. 106. Colb. duo. Evang. 19. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Syr*. ἐ posterius] + μὴ L. absurde.
δέχωνται] δέξωνται 59. δέχονται Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. 9. τοὺς] οὓς D. a prima manu.
ἐν αὐτῇ] — 44. a prima manu. ἀσθενεῖς] ἀσθενοῦντας D. αὐτοῖς] + ὅτι 47. 56. 58. 61.
a 5. ad 9.] — Evang. 13. 17. 8. 9.] — 29. 10 ἂν] + οἰκίαν ἢ Evang. 13. 17.
εἰσέρχησθε] εἰσέλθητε CDL. 1. 13. 69. δέχωνται] δέξωνται D. δέχονται Editio *Erasmi* 1.
11. κονιορτὸν] + τῶν ποδῶν ἡμῶν 28. ἐκ] ἀπὸ Evang. 18. 19.
τὸν posterius] — Editio *Complut*. πόλεως] + εἰς τοὺς πόδας 90. + ἐξ 63. 64. Colb. duo.
ὑμῶν] + εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν ACKLM 1. 4. 6. 13. 27. 33. 42. 48. 63. 64. 65. 69 73. 86. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Sax. Arab.* εἰς τοὺς πόδας D. Codices *Latini*. probante *Bengelio*.
ἀπομασσόμεθα] ἀποτιναοσόμεθα 28. 57.
ἐφ' ὑμᾶς] — DL 1. 33. Versio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Marcion. Theophylact.* probante *Bengelio. Millio* prol. 419.
12. δὲ] — ACEKL 1. 2. 3. 9. 10. 15. 16. 27. 28. 33. 34. 35. 39. 44. 47. 49. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 72. 74. 83. 89. 90. Ev. 13. 20. 24. Edit. *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bengelii*. Versio *Vulg. Syr.* prob. *J. Millio* prol. 1374.
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται] ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ A. 69. Versio *Syr. Copt.* ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ D. ἡμέρᾳ ἐκείνῃ] βασιλείᾳ Codices *Latini*.
ἀνεκτότερον] ἀνεκτώτερον Evang. 2. & comm. 14. ἔσται] ἐστὶν 34. 39. ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ] — 69.
13. χοραζὶν] χωραζαὶν D. Versio *Vulg*. χωραζὴν 69. χοραζὶν Editio *Bengelii*. οὐαί σοι] — ἐ D. 87.
Βηθσαϊδὰ] Βεθσαϊδὰ D Codices *Latini*. Βηθσαϊδὰν 1. 57. 63. 67. 68. 69. 71. 73. 106. Evang. 13. 17. Versio *Goth*. Βηθσαϊδα A. εἰ] — 1. 72. ἐγένοντο] ἐγενήθησαν DL 13. 33. 69.
ϗ σποδῷ] — F. καθήμεναι] καθήμενοι AL 28. probante *Bengelio*. — 68. Versio *Syr*.
14. ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει] ἐν τῇ κρίσει ἀνεκτότερον ἔσται 1.
ἐν τῇ κρίσει] — D 63. prob. *Bengelio*. ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως 13. 69. Versio *Goth. Syr. Æthiop.*
15. σὺ] σοὶ 2. 63. 64. Καπερναοὺμ] Καφαρναοὺμ CD. Versio *Vulg. Copt. Goth. Syr.*
ἡ] μὴ DL. Versio *Copt. Æthiop.* Codices *Latini*. ἡ ἕως] ἢ ἕω 1. τοῦ] — C. ἕως] + τοῦ L.
ὑψωθεῖσα] ὑψωθήσῃ ἢ D a prima manu 1. Codices *Latini*. ὑψωθήσῃ L Versio *Æthiop*.
καταβιβασθήσῃ] καταβήσῃ D. 16. ἀκούων ὑμῶν] ὑμῶν ἀκούων A. Versio *Syr*. ἀκούων ὑμᾶς 1.
ὁ δὲ] ϗ ὁ L. Versio *Syr*. ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντα] ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντος D.
με] + ϗ ὁ ἐμὲ ἀκούων, ἀκούει τὸν ἀποστείλαντά με 13. Versio *Armen. Syra* posterior, *Æthiop*. ὁ δὲ ἐμὲ ἀκούων ἀκούει τὸν ἀποστείλαντά με Codices *Latini*. 17. δὲ] — Evang. 21.
ἑβδομήκοντα] οβ. D. Vers. *Vulg*. + οὓς ἀπέστειλεν Vers. *Syr*. + ϗ δύο Vers. *Syra* posterior in margine, Codices *Lat*.
οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς] μετὰ χαρᾶς οἱ ἑβδομήκοντα A. + μεγάλης 64. Versio *Syr*.
ὑποτάσσεται ἡμῖν] ἡμῖν ὑποτάσσεται 1.

qui illo voto potiatur.

11. *Eustathius* Od. τ. p. 684. 42. ἀπονιψάμενοι τὸ ἁπλῶς ἀποσπογγίζειν. *Athen*. IV. p. 149. C. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον σπονδὰς ἐποιοῦντο, οὐκ ἀπονιψάμενοι τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀποματτόμενοι τοῖς ψώμοις. *Livius* III. 26. 10. absterso pulvere & sudore.

13. *Odyss*. η. 145. Ὁ δ' ἐλλιτάνευεν Ὀδυσσεὺς —— ὣς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσιν —— οὐδὲ ἔοικεν Ξεῖνον μὲν χαμαὶ ἧσθαι ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι —— ἀλλ' ἄγε δὴ ξεῖνον μὲν ἐπὶ θρόνου ἀργυροήλου εἷσον ἀναστήσας. *Psal*. CXIII. 7. 8.

16. *Bemidbar* XIV. qui audit verbum ex ore parvuli in Israële, sit in oculis ejus, tanquam si audiret ex ore sapientis, imo non ex ore sapientis, sed ex ore sapientum, imo non tanquam ex ore sapientum, sed tanquam ex ore synedrii, imo non tanquam ex ore synedrii, sed tanquam audiret ex ore Mosis, & non tanquam audiret ex ore Mosis, sed tanquam audiret ex ore Dei S. B.

18. Esaj. XIV. 12.

19. Nocebit *Apoc*. II. 11. *Marc*. XVI. 18.

Hygin. Poët. Astron. II. 2. (Neptuno Castori & Polluci) dedit potestatem naufragis saluti esse.

Dio Chrysost. LXXIV. p. 642. A. τῶν περιπεσόντων ἕκαστος, ὑφ' οὗ πέπονθεν κακῶς, ἐκεῖνο μάλιστα ὑφορᾶται, ὁ μὲν ὑπὸ ἔχιος πληγεὶς ὄφιν, ὁ δὲ ὑπὸ σκορπίου σκόρπιον. infra XI. 11. *Porphyr*. de Abstin. I. 20. ὄφιν μὲν καὶ σκόρπιον, κἂν μὴ ἐπιῶσιν ἡμῖν, κτείνομεν, ἵνα μηδ' ἄλλος πρὸς αὐτῶν τι πάθῃ. *Astrampsychi* Onirocrit. ὄφεις πατεῖν τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει. *Eustath*. in Od. λ. p. 435. 6. ὅθεν καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν οὕτω σκώπτειν εὐφυῶν τὸν Ἀρχίλοχον πεπάτηκας, ὡς εἴ τις εἴπῃ σκόρπιον ἢ ὄφιν,

19 θεώρουν τὸν σατανᾶν, ὡς ἀστραπὴν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοὺ, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξου-
σίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐ-
20 δὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ~ ἀδικήσει. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο-
21 τάσσεται· χαίρετε δὲ — μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, πά-
τερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπε-
κάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. Καὶ
22 στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶπε· Πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς
γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν
23 βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ᾽ ἰδίαν εἶπε· Μα-
24 κάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ
βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκου-
25 σαν. Καὶ ἰδοὺ, νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων· Διδάσκαλε, τί ποιή-
26 σας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται;
πῶς

~ ἀδικήσῃ

19. δίδωμι] δέδωκα L 1. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior in margine. *Lutheri. Origenes* exhort. ad Martyr. *Cyrillus* in Abac. p. 537. de Ador. p. 158. & Glaphyr. p. 391. *Theodoretus* in Gen. Q. 32. in Joſ. Q. 12. in Pſ. XXVIII. *Macarius* H. 25. *Epiphanius*, *Chryſoſt.* in Gen. H. 46.
τοῦ prius] — 1. *Origenes* exh. ad Martyr. & C. Celſ. *Cyrillus*. ὄφεων καὶ] τῶν ὄφεων καὶ τῶν D.
καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει] — 60. οὐ μὴ] — D.
ἀδικήσει] ἀδικήσῃ CF. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 46. 47. 48. Ev. 1. 2. 17. 18. Edit. *Complut. Plant. Steph. Beng. Theoph.*
20. πνεύματα] δαιμόνια D. 1. Verſio *Syr. Baſilius* de fide Aſcet. *Cyrillus* de Ador. p. 381. *Theodoret.* in Pſ. LXXXVI.
μᾶλλον] ACDEFGHKL 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 15. 16. 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*, *Plantini*, *Genev.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Conſtitut. 81. *Juſtinus* Q. 70. *Origenes* in Ro. XII. 15. *Euſebius* in Pſal. LXXI. 14. *Baſilius*. *Chryſoſtomus*, *Athanaſius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 677.
ἐγράφη] ἐγγέγραπται L. 1. *Conſtitut. Baſil. Cyrillus* de Ador. p. 381. τοῖς οὐρανοῖς] τῷ οὐρανῷ D. *Conſtitut.*
21. αὐτῇ] ταύτῃ A. + δὲ D 53. 71. ἠγαλλιάσατο] + ἐν DFL Codices *Latini*.
πνεύματι] + τῷ ἁγίῳ CDK 1. 33. 63. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop.* Confer *Jo.* XIII. 21.
ὁ Ἰησοῦς] — D. πάτερ] — F *Marcion* ap. Epiphanium. Tertull. c. Marc. IV.
καὶ τῆς γῆς] — *Marcion*. σοφῶν καὶ συνετῶν] συνετῶν καὶ σοφῶν D. ἐγένετο εὐδοκία] εὐδοκία ἐγένετο C a prima manu.
καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε] — DL 1. 33. 42. 61. 63. 69. 106. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Plantini*, *Genevenſis*, *Elzevirii*, Verſio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1198.
μαθητὰς] + αὐτοῦ 16. 57. Verſio *Goth.* & comm. 23. 22. παρεδόθη] παραδέδοται 60. Colb. tres.
παρεδόθη μοι] μοι παρεδόθη ACDEFH. 1. 44. 69. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Goth. Marcion. Theophylactus* ὑπὸ] ἀπὸ D. μου] — D. Codices *Latini*. *Irenaeus*.
γινώσκει] ἐπιγινώσκει CFH 33. 44. 51. 64. 73. 91. Evang. 2. 18. 19.
πατὴρ poſterius] + οὐδεὶς γινώσκει 69. prius + μου Irenaeus 1. 17. ἐὰν] ἂν D.
βούληται] βούλεται A. 47. 69. 23. καὶ στραφεὶς] στραφεὶς δὲ D. κατ᾽ ἰδίαν] — D.
εἶπεν] + αὐτοῖς D 1. ἃ] + ὑμεῖς Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
βλέπετε] + καὶ ἀκούοντες, ἃ ἀκούετε D. Codices *Latini*. 24. γὰρ] δὲ 71.
καὶ βασιλεῖς] — D Codices *Latini*. *Tertullian*. *Method.* conviv. X. Virgg.
οὐκ poſterius] + εἶδον οὐδὲ 69. εἶδον] ἴδαν CL. ἀκοῦσαι ἃ] + ὑμεῖς D. Verſio *Syr.*
ἀκούετε] ἠκούσατε L *Theophylactus*. 25. καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη] ἀνέστη δέ τις νομικὸς D.
ἀνέστη] προσῆλθεν 33. Evang. 6. 21. + αὐτῷ Evang. 21. + τῷ Ἰησοῦ Evang. 8.
ἐκπειράζων] πειράζων 28. 37. 53. 57. 63. Evang. 5. 8. 13. 14. 15. 16. 17. 21.
διδάσκαλε] — D. *Marcion*. + ἀγαθὲ M. 26. δὲ] + Ἰησοῦς 69.

ὄφιν, ἢ κακὴν ἄκανθαν. *Palaephatus* c. 5. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς ἀνέδωκεν ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον ἀπέκτεινε. *Medraſch Exod.* XIV. 30. Erant ibi ſerpentes & ſcorpiones, Deus autem ex ſummo erga Iſraëlitas amore miſit ad ſerpentes, ut ex ſe ipſis quaſi pontem facerent: & Iſraëlitae tranſibant ſuper illo ponte. *Deut.* VIII. 15. *Gen.* III. 15. *Ro.* XVI. 20. *Schemoth* R. XXIV. f. 108. 3. ibant per deſertum, plenum ſerpentibus, ſcorpionibus, preſteribus & fame: & deduxit eos per medium ejus in pace, neque hoc tantum, ſed ſerpentes & ſcorpiones recubabant ante eos, ne Iſraëlitae ab illis terrerentur. *Medraſch Thehillim.* Totis XII. menſibus, quibus Noachus fuit in arca, ambulabat ſuper ſerpentes, & non laedebant eum S. D. Pſ. XCI. 13. *Ælianus* H. N. X. 23. ἀνυπόδετοι βαδίζουσι καὶ μόνον οὐ πατοῦσι τοὺς σκορπίους, εἶτα μέντοι ἀπαθεῖς διαμένουσι.

20. *Philipp.* I. 18. *Anthol.* ἐν γάλακτι χαίρων.

Bereſchith R. XXIV. 3. F. Cappara explicuit Pſal. LXIX. 29. deleantur e libro viventium, i. e. e libro generationum Adami inferne: & cum juſtis non ſcribantur, i. e. e libro generationum ſupernarum. *Phil.* IV. 3. *Apoc.* XIII. 8. *Heb.* XII. 23.

24. *Mechilta* f. 27. 1. ad Exod. XV. 2. R. Elieſer dixit: Cur quaeſo haec ita dicuntur? Reſp. quia ancilla in mari rubro vidit, quod Ezechiel & reliqui prophetae non viderunt. f. 41. 1. Exod. XIX. 11. in oculis totius populi. Hinc conſtat, populum ea vidiſſe, quae neque Ezechiel neque Eſajas viderunt. 1. *Pet.* I. 10. 11. 12. 2. *Pet.* I. 19. 20. *Sota* I. 28. in hanc ſententiam recitat R. Sa-

 muel

πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης 27
τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας
σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζή- 28
σῃ. Ὁ δὲ, θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; 29
Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ, 30
καὶ

27. ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου] ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου D Codices *Latini*. ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου L. ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ἰσχύϊ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου 1. Versio *Æthiop*. σου primo loco] —— H.
σεαυτὸν] ἑαυτὸν A. 46. 51. 53. 56. 58. 60. 69. 72. 74. 86. 89. 90. 106. Evang. 5. 18. 19. 21.
28. αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς FM 71. Versio *Syr. Arab. Æthiop.*
ἀπεκρίθης] ἔκρινας 40. εἶπες Versio *Syr. Æthiop. Epiphanius*, *Marcion.*
τοῦτο] οὕτως 80. ταῦτα 42. ζήσῃ] σώζῃ 2. 60. 76. σώζει 14. ζήσεις D.
29. δικαιοῦν ἑαυτὸν] ἑαυτὸν δικαιῶσαι D. Isidor. IV. 123. δικαιῶσαι ἑαυτὸν C a prima manu. L.
πρὸς τὸν Ἰησοῦν] —— 60. αὐτῷ Versio *Syr.* μου] + ὁ 89. 90.
30. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν] ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη 69. + αὐτῷ D. Versio *Syr.*

muel dictum R. Jonathanis: quaecunque nurus verecunda eſt in domo ſoceri ſui, digna eſt, ut ab ea deſcendant reges & prophetae. *Heb.* XI. 39.

28. *Dio Chryſ.* X. p. 144. B. καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶπε, ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἶπας, ὦ Διόγενες.

30. ὑπολαβὼν] *Thomas.* ὑπολαμβάνω, τὸ ὑποδέχομαι. Ἡρόδοτος ἐν τῇ α. νῦν ὦν μευ οὐ παραινεούσης ὑπέλαβε τὸν λόγον. καὶ αὖθις ἐν τῇ γ. Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον. *Herodot.* VII. 101. ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη. & 147. *Euſtathius* in Od. α. p. 41, 14. καὶ τὸ ὑποβαλὼν λόγον, ἀντὶ τοῦ λαλῆσαι πρὸ τοῦ λαβεῖν τέλος τὰ προλαλουμένα, τοῦτο δὲ καὶ ὑπολαβεῖν λέγεται, οἷον· ὑπολαβὼν δὲ ὁ δεῖνα εἶπεν. *Plato* de Rep. I. πάνυ μὲν οὖν ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Πολέμαρχος —— ταύτῃ ὑπολαμβάνεις, ᾗ ἂν κακουργήσαις μάλιστα τὸν λόγον. *Plut.* Sympoſ. VII. Sapp. p. 158. F. ὑπολαβὼν δὲ ἐγὼ, τοῦ κλεοδώρου διαλείποντος. 152. D. καὶ ὁ χίλων ὑπολαβὼν ἔφη. de defect. Orac. p. 411. C. ὑπολαβὼν δὲ αὖθις ὁ ἀμμώνιος εἶπε. *Xenoph.* de Dict. Socrat. II. ἡ κακία ὑπολαβοῦσα εἶπε. *Æneid.* VI. 723. Suſcipit Anchiſes, atque ordine ſingula pandit. *Etymol.* ὑπολαβὼν, ὑπονοήσας, ἢ ἀποκριθεὶς, ἢ ἀντειπὼν, ἀντικρούσας. *Plut.* Lacon. Apophth. p. 233. B. εἶπε πρὸς Λάκωνα, οὐκ ἂν οἴομαί σε, ὦ Λάκων, τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τοῦ ποδὸς, ὅσον ἐγὼ, στῆναι· καὶ ὃς ὑπολαβὼν, οὐ γὰρ, ἔφη. *Herodot.* VII. 215. ὁ μὲν ταῦτα ἠρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη. *Ælian.* V. H. I. 34. ὑπολαβὼν ὁ βασιλεὺς ἔφη. II. 1. φήσαντος δὲ τοῦ ἀλκιβιάδου, ὑπολαβὼν πάλιν ὁ Σωκράτης. 34. ὑπολαβὼν ὁ ἐπίχαρμος εἶπε. *Thucyd.* II. 72. τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιέων ἀρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπεν. *Galenus* de Uſu Part. X. ἴσως ἂν οὖν τις ὑπολαβὼν ἐρωτήσειε. *Dionyſ. Hal.* A. III. 17. Ἠξίου εἰπεῖν, ἣν τινα γνώμην αὐτὸς ἔχει. ὁ δὲ ὑπολαβὼν, ἀλλ' εὐσεβὲς μὲν ἔφη πρᾶγμα ποιεῖτε τῷ πατρὶ ζῶντες. *Xenoph.* Cyropaed. II. Ὑστάσπης ὑπολαβὼν εἶπεν. *Æn.* IX. 258, Excipit Aſcanius. *Lex. Job.* ὑπολαβὼν, ἀποκρινόμενος.

περιέπεσεν] *Jac.* I. 2. *Artemidor* III. 5. περιπίπτουσι τοῖς θηρᾶν αὐτοὺς βουλομένοις. 66. πλέων ἢ ὁδεύων χειμῶνι μεγάλῳ, ἢ λῃσταῖς περιπεσεῖται. *Simplicius* in Epictet. p. 258. δύο τινες εἰς Δελφοὺς ἀπιόντες λῃσταῖς περιπεπτώκασι. & 259. πάλιν ἄλλων δύο τινων λῃσταῖς περιπεσόντων. *Libanius* D. XXXVIII. p. 827. D. ἀπήγγειλέ τις, ἡμᾶς, ὡς ἀκούω, τὰ πρῶτα τεθνάναι λῃσταῖς περιπεπτωκότας. *Artemidor.* II. 22. πονηροῖς ἀνθρώποις περιπεσεῖν. Exc. *Diodor. Sic.* XXXIV. p. 602. περιπεσὼν λῃστηρίῳ δραπετῶν. *Diogenes L.* Bion. IV. 50. λῃσταῖς περιέπεσε. *Ælian.* V. H. XIII. 46.

πληγὰς ἐπιθέντες] *Cic.* de Finib. IV. 24. Quae hic Reipublicae vulnera imponebat. pro Sextio 19. plaga mihi ſanabilis, illis mortifera, qui eam impoſuiſſent. *Apoc.* XXII. 18. *Theodoretus* H. E. III. 7. τοῖς μέλεσιν ἅπασιν ἐπιθέντες τὰς μάστιγας. *Baſilius* Athanaſio. ἐκεῖναι μὲν οὖν αἱ μάστιγες μένουσι παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, τῷ ἴσῳ μέτρῳ ἀντιμετρηθησόμεναι, ἃς αὐτὸς προλαβὼν ἐπέθηκε τοῖς ἁγίοις. *Valerius M.* IX. 10. permiſit, ut —— denas plagas ſingulis imponeret. *Act.* XVI. 23. Latina locutio.

ἡμιθανῆ] *Tzetzes* in Lycophron. 511. ἡμιθνὴς λέγεται ὁ ψυχορραγῶν, καὶ ἤδη τὸ ἥμισυ θανών.

Schilte Haggibborim f. 93. 2. *Hieroſolyma* diſtabant ab *Jerichunte* Parſaoth X. quae efficiunt milliaria XL. *Elias* in Thisbi: Iter diurnum ſunt X. parſaoth. *Joſ.* B. IV. 8. 3. ἀπέχει δὲ Ἱεροσολύμων μὲν σταδίους ρν. —— καὶ τὸ μὲν μέχρι Ἱεροσολύμων αὐτῆς ἔρημον καὶ πετρῶδες. A. X. 8. 3. Σεδεκίας ὁ βασιλεὺς φεύγει —— διὰ τῆς ἐρήμου —— καταλαβόντες δὲ οὐκ ἄπωθεν Ἱεριχοῦντος ἐκύκλωσαν αὐτόν. *Itinerarium.* Ab Hieruſalem in Jericho M. XVIII. *Hieronymus* in Jerem. III. 2. Poteſt & Arabes ſignificare, quae gens latrociniis dedita usque hodie incurſat terminos Palaeſtinae, & deſcendentes de Jeruſalem in Jericho obſidet vias. *Euſebius* de L. H. Adomim —— Graece dicitur ἀνάβασις πυῤῥῶν, Latine autem appellari poteſt aſcenſus ruforum, ſive rubentium propter ſanguinem, qui illic crebro a latronibus funditur, eſt autem confinium tribus Judae & Benjamin deſcendentibus ab Ælia Jerichum, ubi & Caſtellum militum ſitum eſt ob auxilia viatorum. *Hieroſ. Taanith* f. 67. 4. Inſtituerunt prophetae priores XXIV. Ephemerias & pro unaquaeque erat claſſis ſtationaria Sacerdotum, Levitarum, & Iſraëlitarum Hieroſolymis: Traditio: XXIV. M. erant ſtationarii Hieroſolymis, & XII. M. Jerichunte. Poterat Jericho produxiſſe totam ſtationem, niſi quod vellet dignitatem concedere Hieroſolymis. & *Bab.* f. 27. vid. Jo. 1. 19. 2. *Matth.* XXI. 22. *Taanith.* f. 27. 1. Prophetae priores conſtituerunt XXIV. claſſes —— cum appropinquaret tempus claſſis ut aſcenderent, ſacerdotes & Levitae adſcendebant Hieroſolyma. Tradunt Rabbini —— XII. claſſes fuiſſe Hierichunte.

31. *Dionyſ. Hal.* A. V. 56. τὰς διανοίας τῶν πραξάντων, καὶ τὰ παρὰ τοῦ δαιμονίου συγκυρήσαντα. *Polybius* II. p. 209. στοχαζόμενος —— ὃ καὶ συνεκύρησε. *Herodot.* IX. 89. συνεκύρησε γενέσθαι. VIII. 87. συνεκύρησε κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηῦς. *Il.* ψ. 435. μήπως συγκύρσειαν ὁδῷ ἔνι μώνυχες ἵπποι. *Euſtath.* προσκροῦσαι κα-

ϰ̀ λῃσαῖς περιέπεσεν· οἳ ϰ̀ ἐκδύσαντες αὐτὸν, ϰ̀ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέν-
31 τες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ· ϰ̀
32 ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ ϰ̀ Λευΐτης, γενόμενος κατὰ τ̀ τόπον, ἐλθὼν καὶ
33 ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθεν. Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, ϰ̀ ἰδὼν αὐτὸν, ἐ-
34 σπλαγχνίσθη. Καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον ϰ̀ οἶνον·
ἐπι-

ϛ λῃσαῖς] λῃσταῖς C a prima manu.
ἐκδύσαντες] ἐκδήσαντες 53. ἐξέδυσαν EGH 1. 2. 3. 9. 14. 45. 51. 54. 74. 80. 87. 90. Colb. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. αὐτὸν] — D 54. τυγχάνοντα] — DL 1. Versio *Copt.*
31. κατὰ συγκυρίαν δὲ] κατὰ τύχα D. Versio Lat. forte. Codices *Latini*: fortuito. *Sap.* XVI. 10.
κατέβαινεν] καταβαίνων D. ἐν] — 1.
32 γενόμενος] — 1. 33. Versio *Copt.* τ̀ τόπον] τὴν ὁδὸν 28.
ἐλθὼν] — D 15. 42. 63. 68. Versio *Vulg. Theophylactus*. probante *T. Beza*, & *J. Millio* prol. 1459.
ϰ̀ posterius] — 15. ἰδὼν] + αὐτὸν AD 42. 63. Evang. 21. Versio *Syr. Theophylactus.*
ab ἀντιπαρῆλθεν ad ἀντιπαρῆλθεν] — 59. 33. αὐτὸν posterius] — L 1. 33.
34. ἔλαιον ϛ οἶνον] οἶνον ϛ ἔλαιον Versio *Syr. Æthiop.*

κατά τινα συγκυρίαν ἐμοῦ γενόμενον ἦγεν εἰς ἓν ἐλθόντα.

Diodorus S. XVII. 102. ὁ δ' οὖν ἀλέξανδρος τὴν μὲν στρατιὰν προσέταξεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀντιπαράγειν ταῖς ναυσὶν, copiis ſecundum claſſem duci juſſis.

Sacerdos, qui Hieroſolymis pro populi ſalute perces fuderat & ſacrificia obtulerat, Jerichuntem, in qua domicilium habebat, redit: caſu fit illi obviam miſer ille vulneratus; quod ſi praevidiſſet, ſine dubio deflexiſſet a via, aut oculos a loco, in quem projectus erat, avertiſſet. Nihil erat quod valde urgeret, patria erat in proximo, agebatur de vicino forte, ſaltem Judaeo, periclitante, nec tamen illi ſuccurrit, nimirum ne ſanguine ejus pollueretur, *Pſal.* XXXVIII. 12.

32. *Act.* XXVII. 7. *Xenoph.* Cyropaed. VII. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν προϊὼν ἐγίγνετο. VIII. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐγίγνοντο κατὰ τὴν Μηδικήν. *Polyaenus* III. p. 255. γενόμενος δὲ κατὰ ἄλσος βαθύ.

Paullo poſt Levita, Hieroſolyma & templum, ubi laudes Dei pro beneficiis nationi Judaicae praeſtitis caneret, petiturus eodem venit, in via conſiſtit, imo propius ad locum, in quo vulneratus jacebat, accedit, & curioſis oculis ſpectat omnia a capite ad calcem, agnoſcit Judaeum: ad exemplum tamen ſacerdotis in itinere pergit, non excuſatione ſolum ſed laude etiam ſe dignum putans, quod prae ſtudio ad templum feſtinandi omnem moram abrumperet, & alia omnia negligeret.

33. *Heſychius.* ὁδεύει, περιπατεῖ, ἀπέρχεται. *Herodian.* VII. 3. 9. ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἄγεσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν εἰς Παίωνας. *Appian.* Pun. p. 90. ἑῶς ὁδεύοντες ἄπιμεν. *Nonnus. Baſilius. Nazianzenus. Muſaeus* 95. ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει. *Joſ.* B. III. 6. 3. οὕτως ὁδεύσας ὁ Οὐεσπασιανὸς μετὰ τῆς δυνάμεως. & A. XIX. 4. 2. διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ὡδευκότι πραγμάτων. *Varinus* ὁδεύειν, οὐδὲ παρ' ἑνὶ τῶν ἐλλογίμων εὑρίσκεται.

Samarita, homo Judaeis inviſus, propter negotium urgens, vel quod a Procuratore Pilato ad cauſſam dicendam Hieroſolyma evocatus fuiſſet, vel quod longius adhuc iter ſuſcepiſſet, e patria profectus eques eadem via fertur: triſti ſpectaculo commovetur, non ut Phariſaeus in itinere pergit, ſed ab equo deſcendit, non ut Levita in vicinia conſiſtit, ſed ad ipſum vulneratum accedit, eumque curat; non metuit periculum a latronibus in loco deſerto; non ſuſpiciones Judaeorum, qui ipſum, ſi alter ex vulnere interim obiiſſet, non ſine aliqua ſpecie latrocinii accuſaturi fuiſſent.

κατ' αὐτὸν] *Epictet.* 21. περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σὲ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε· οὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. *Achilles Tatius* V. p. 297. ἔρχονται κατ' ἐμέ.

34. Genium ſuum defraudat, oleumque & vinum, quod ſibi comparaverat, curando vulneri impendit, ipſe aut pedes per viam aſperam atque moleſtam incedit, aut jumentum ſuum duplici onere premit: veſtes ſuas lacerat, ut vulnus alterius obligaret.

Sir. XXVII. 21. *Xenoph.* paed. V. τραύματα ἐπιδεδεμένας. *Tacitus* Annal. XV. 54. Vulneribus ligamenta quibusque ſiſtitur ſanguis parare eundem monet. *Apulejus.* Faſciolis plagas vincire.

Hieronymus in Hoſ. XII. 1. Licet quidam arbitrentur, quod nequaquam in Ægypto oleum gignitur, ſed pretioſiſſimum miſſum eſſe ab Ephraim, cujus terra Samaria olei feraciſſima eſt.

Galenus de Compoſ. Medic. per partes Corp. II. de Vulnere Capitis. ἐλαίας φύλλα τὰ ἁπαλώτατα τρίψας παραχεῖ ἐλαίου καὶ οἴνου μέλανος καὶ κατάμασσε. —— ἐφ' ὧν δὲ τραυμάτων, ἢ διὰ μικρότητα, ἢ ἄλλως οὐκ ἔνεστι ῥαφαῖς χρῆσθαι, τελμάτιον μετ' ὀξυελαίου ἐπιτίθει, ἢ σπόγγον κενὸν [f. καινὸν] ἐν ὀξυελαίῳ δεύσας ἐπίθες. *Marcellus* de Medicam. 1. Fracto capiti tela aranei ex olea & aceto impoſita non recedit, niſi ſanaverit. *Plinius* H. N. XXXI. 47. In vulnerum curatione & ſuccidae lanae vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem [poſca]. XXIX. 9. Succidae plurima praeſtant remedia ex oleo vinoque & aceto, prout quaeque mulceri morderive opus ſit. *Theophraſtus* H. P. IX. 12. [πανάκη] ἀγαθὴν δέ φασιν καὶ καθ' ἑλκῶν ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ. *Columella* VII. 5. 18. Fracta pecudum non aliter quam hominum crura ſanantur, involuta lanis oleo atque vino inſuccatis & mox circumdatis ferulis conligata. *Schabbat* f. 134. 1. Vetus habet traditio: non licet in hominis aegroti gratiam vinum & oleum die ſabbati inter ſe commiſcere. At R. Simeon f. Eleazaris nomine R. Meir hanc commixtionem fieri poſſe tuebatur *Od.* ο. 135. χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε. γ. 270. ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευε. *Hieroſ. Berachoth* f. 3. 1. Ungunt emplaſtrum pro aegro in Sabbato. Quando? quando illud commiſcuerunt vino & oleo veſperiis Sabbati: Verum ſi non commiſcuerunt veſperiis Sabbati, prohibetur. Traditio. Dicit R. Simon f. Eleazaris: Miſcere vinum & oleum, atque ungere aegrum Sabbato, permiſſum eſt a R. Meir; cum aegrotaret, quaeſivimus illi ita facere,

ſed

ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελή-
θη αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ 35
εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχε-
σθαί με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπε- 36
σόντος εἰς τοὺς λῃστάς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ᾽ αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐ- 37
τῷ ὁ Ἰησοῦς· Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐ- 38
τὸς

ἐπιβιβάσας δὲ] & ἐπιβιβάσας CD 59. 61. Verſio *Syr.* ἐπὶ] εἰς 51. 74. 89. αὐτὸν] — 1. 60. Editio *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Vulg.*
35. τὴν] τῇ A 106. ἐξελθὼν] — DL 1. 33. Evang. 15. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Vulg. Syr. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio* prol. 1198. + καὶ C ut videtur. 60. 91. δύο] — 13. δύο δηνάρια] δηνάρια δύο D. πανδοχεῖ] πανδοκεῖ D a prima manu. καὶ εἶπεν] εἰπὼν 34. 39. 52. 80. Evang. 16. *Theophylactus.* αὐτῷ] — DL 1. 33. 80. Evang. 16. Verſio *Vulg. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1402. ὅτι] εἴτι 3. 56. 58. 72. εἴτι δ᾽ 9. προσδαπανήσῃς] προσδαπανησεις D. ἐγὼ] — 1. ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με] ἐν τῷ ἐπανερχεσθαί με ἐγὼ D. σοι] — D.
36. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι] τινα ουν δοκεῖς D. οὖν] — L 1. τούτων] — 16. Evang. 11. τούτων τῶν τριῶν] τῶν τριῶν τούτων 80. τῶν] — Editio *Eraſmi* 1. 2. *Colinaei.* δοκεῖ σοι πλησίον] πλησίον δοκεῖ σοι ACEFL. Colb. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut*, *Theophylactus.* πλησίον σοι δοκεῖ GH. σοι δοκεῖ πλησίον 106.
37. ἔλεος] + αὐτοῦ 50. οὖν] — 36. Verſio *Syr.* δὲ C a prima manu. DFL 1. 16. 33. 69. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. Codices *Latini.* αὐτῷ] — D.
38. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ] ἐν δὲ τῷ L. Verſio *Copt. Æthiop. Arab.* καὶ] — L 69. Verſ. *Copt.* Cod. *Latini.* πορεύεσθαι] ἐκπορεύεσθαι 1. 74. ex emendatione. αὐτοὺς] αὐτὸν 1. αὐτοὺς, & αὐτὸς εἰσῆλθεν] αὐτὸν εἰσελθεῖν D. + ὁ Ἰησοῦς FH. εἰσῆλθεν] ἦλθεν E.

ſed non permiſit nobis. Diximus: Rabbi, verba tua in vita tua facis irrita? reſpondit, levia facio aliis, gravia —— mihi.

πανδοχεῖον] *Gloſſarium.* diverſorium, κατάλυμα, πανδοχεῖον. *Etymol.* v. πάλης —— ἀφ᾽ οὗ καὶ τὰ τῶν ξένων καταγώγια πανδοκεῖα λέγουσιν. —— πανδοχεὺς ὁ πάντας δεχόμενος. *Phrynichus* p. 134. Πανδοχεῖον οἱ διὰ τοῦ χ. λέγοντες, ἁμαρτάνουσιν· διὰ γὰρ τοῦ κ. χρὴ λέγειν πανδοκεῖον, καὶ πανδοκεὺς, καὶ πανδοκεύτρια. *Thomas.* πανδοκεὺς, πανδοκεύτρια, διὰ τοῦ κ. καὶ οὐ διὰ τοῦ χ. *Pollux* IX. 50. μέρη δὲ πόλεως καὶ πανδοκεῖον καὶ ξενὼν. VII. 16. οἱ μὲν δὴ πάντα πωλοῦντες καλοῖντ᾽ ἂν πανδοκεῖς· καὶ πανδοκεύτριαι, καὶ τὸ πρᾶγμα πανδοκεύειν καὶ πανδοκεία. οἱ δὲ εἰς τὰ πανδοκεῖα καταγόμενοι, κατάκται ἂν λέγοιντο. *Euſtath.* Odyſſ. θ. p. 300, 36. κοινῶς μὲν πανδοχεὺς λέγεται· ἰωνικῶς δὲ πανδοκεὺς, ὅθεν καὶ ἀττικῶς πανδοκεύτρια. *Lucian.* Philopat. 9. εἰς πανδοχεῖον. *Plut.* Craſſo p. 556. F. λουτρὰ δηλαδὴ καὶ πανδοκεῖα ποθοῦντες. πανδοχεὺς. *Ariſtides.* πανδοκεῖον. *Ariſtoph.* Plut. 426. πανδοκεύτρια. *Galen.* de different. morb. οἱ μὲν ἐν αὐταῖς ὁδοῖς ἀπέθανον, οἱ δὲ εἰς πανδοχεῖον, πρὶν ἢ οἴκαδε παραγενέσθαι, φθάσαντες ἡμιθνῆτες τε καὶ κατεψυγμένοι φαίνονται. *Midras Tillin* f. 6. 3. in Pſ. IV. Duo homines ingreſſi ſunt פונדק πανδοκεῖον, juſtus & improbus —— Dicit improbus τῷ πανδοκεῖ, appone mihi Phaſianum —— at juſtus dixit τῷ πανδοκεῖ appone mihi patinam lentium —— Dicit juſtus τῷ πανδοκεῖ, da mihi duo pocula vini, ut benedicam. Dedit, & benedixit, & ſurgens dedit τῷ Πανδοκεῖ nummum, & diſceſſit in pace. At improbo orta eſt lis cum τῷ Πανδοκεῖ circa ſolutionem, & ὁ Πανδοκεὺς eliſit ejus dentes. *Targum Joſ.* II. 1. *Judic.* XVI. 1. *Num.* XXIV. 14. XXXIII. 7. *Gen.* IV. 26. *Ex.* XIV. 2.

1. *Tim.* III. 5. *Andocides* in Alcibiad. ἐγὼ δὲ νομίζω, τὸν τοιοῦτον πονηρὸν εἶναι προστάτην, ὅστις τοῦ παρόντος χρόνου ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ μέλλοντος προνοεῖται.

35. *Heb.* XI. 30. *Joſ.* A. III. 5. ἐπὶ δύο ἡμέρας εὐωχούμενοι διῆγον.

Themiſtius XXIII. p. 289. οὐκ ἐπειδὰν λαμβάνω μισθὸν, ἀλλ᾽ ὅτι προσδαπανῶμαι.

ἐπανέρχεσθαι] *Varinus:* ἐπανελθὼν, ὑποστρέψας, δεύτερον ἐλθών. Dat duos denarios, quantum mercenarius labore ſuo intra biduum acquirebat: & ſpondet pro illo, ſi ſumtibus in chirurgum & medicamenta faciendis haec ſumma non ſuffecerit, ſe in reditu omnia depenſurum.

36. *Arrian.* Epict. III. 13. ὅταν εἰς λῃστὰς ἐμπέσωμεν.

37. *Gittin* f. 61. 8. Tradiderunt Rabbini noſtri: alunt pauperes alienigenas cum pauperibus Iſraëlis, & viſitant aegrotos alienigenas cum aegrotis Iſraëlis, & ſepeliunt mortuos alienigenas cum mortuis Iſraëlis propter vias pacis.

38. *Bereſchith R.* IX. 16. Simon f. Marthae. *Jebamoth* VI. 4. Joſua f. Gamla deſponſavit Martham filiam Baithus. f. 120. 1. Abba f. Marthae. *Hieroſ. Schabbat* f. 3. 4. Iſaac f. Samuelis f. Marthae. *Succa* f. 52. 2. Martha filia Baiſuth, cujus filius robuſtus admodum inter ſacerdotes. *Plut.* Mario p. 414. E. τινα Σύραν γυναῖκα, Μάρθαν ὀνόματι, μαντεύεσθαι λεγομένην.

Inf. XIX. 6. *Act.* XVII. 7. *Jac.* II. 25. *Plut.* Galb. p. 1056. B. ὑποδοχὰς δὲ ποιούμενος ἐδείπνιζε τοὺς ὑπατικοὺς καὶ τοὺς ἡγεμόνας. Sympoſ. VII. Sapp. p. 146. C. παρεσκευάκει δὲ οὐκ ἐν τῇ πόλει τὴν ὑποδοχὴν ὁ Περίανδρος, ἀλλ᾽ ἐν τῷ πρὸς τὸ Λεχαῖον ἑστιατορίῳ. epulum, convivatio. & 158. C. ἑστία, κρατῆρες, ὑποδοχαὶ, ξενισμοί.

39. Et diſcipuli & Maria ad pedes Chriſti ſedebant.

Sueton. Claud. 32. Cum pueris puelliſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. *Valerius M.* II. 1. Feminae cum viris cubantibus ſedentes coenitabant. *Donatus* in vita Terentii. Juſſus ante Caerio recitare, ad coenantem quum veniſſet, dictus eſt, initium quidem fabulae, quod erat contemtiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos vero verſus, invitatus ut accumberet, coenaſſe una. *Iſidorus* Orig. XX. 11. Apud veteres Romanos uſus non erat accumbendi, unde & conſidere dicuntur. Poſtea, ut Varro ait de vita populi Romani, viri diſcumbere coeperunt, mulieres ſedere, quia turpis viſus eſt in muliere accubitus. *Suet.*

Aug.

τὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον
39 αὐτῆς. Καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πό-
40 δας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ· Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακο-
νίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε· Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε δια-
41 κονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μάρ-
42 θα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· Ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀ-
γα-

τινα] — 1. τὸν οἶκον αὐτῆς] τὴν οἰκίαν L. 33. τὴν οἰκίαν αὐτῆς C.
39. Μαρία] Μαριὰμ CL 1. Versio *Syr.* & comm. 42. καὶ] — D.
παρακαθίσασα] παρακαθισθεῖσα AC a prima manu. Versio *Syra*. *Macarius* H. 25.
παρὰ] πρὸς C a prima manu. L 33. 44. Versio *Syra*. *Macarius* H. 25.
Ἰησοῦ] κυρίου DL. Versio *Vulg.* *Syra* prior & posterior in margine. *Æthiop.* *Arab.* *Copt.*
ἤκουε] ἤκουσεν L.
τὸν λόγον] τοὺς λόγους 34. a prima manu. τοῦ λόγου 63. τῶν λόγων 3. 6. 9. 10. 15. 35. 38. 40. 56. 58. 61. 66. 71. 74. 83. 86. Editio *Complut.* Versio *Syr.* *Æthiop.* *Theophylactus.* αὐτοῦ] — D.
40. ἐπιστᾶσα] ἐπισταθεὶς D. μόνην με] με μόνην D.
εἰπὲ] εἰπὸν DL 1. 33. αὐτῇ] αὐτὴν 1. μοι συναντιλάβηται] μου ἀντιλάβηται D.
41. εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ D. Editio *Complut.*
Ἰησοῦς] κύριος L. Versio *Vulg.* *Syra* posterior in margine. μεριμνᾷς καὶ] — D.
τυρβάζῃ] θορυβάζῃ CDL 1. 33. *Evagrii* Monachica l. 3. περὶ πολλὰ] — D.
42. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία] ὀλίγων δέ ἐστι χρεία ἢ ἑνὸς L 1. Versio *Copt.* *Syra* posterior in margine, *Æthiop.* *Basilius* Eth. 38. Reg. f. 20. & in catena Corderii. *Origenes* in Jo. XI. 2. ap. eundem Corderium. *Augustinus* de Tempore 43. *Olympiodorus* in Eccles. I. 13. *Jo. Geometra.* *Hieronymus* ad Eustach. ὀλίγων δέ ἐστι χρεία 38.
ἐστι] + κυριεύουσα 89.
δὲ posterius] — D. Editio *Erasmi*. Versio *Vulg.* γὰρ L 1. 69. *Basilius* prooem. Constitut. *Antiochus* 14. *Damascenus*.

Aug. 64. neque coenavit una, nisi ut in imo lecto assiderent [nepotes] neque iter fecit, nisi ut vehiculo anteirent, aut circa adequitarent. *Apulejus* 1. Miles. Cumque accubantem exiguo admodum grabatulo, & commodum coenare incipientem invenio. Assidebat pedes uxor. *Petron.* 64. Trimalchio camellam grandem jussit misceri, potiones dividi omnibus servis, qui ad pedes sedebant. 68. Servus qui ad pedes Habinnae sedebat. *Dio Chrys.* VII. p. 112. A. εὐωχούμεθα —— ἡμεῖς μὲν κατακλιθέντες ἐπὶ φύλλων τε καὶ δερμάτων ἐπὶ στιβάδος ὑψηλῆς· ἡ δὲ γυνὴ πλησίον παρὰ τὸν ἄνδρα καθημένη, θυγάτηρ δὲ ὡραία γάμου διηκονεῖτο. *Aristoph.* Vesp. 608. καὶ τὸ γύναιόν φυστὴν μάζαν προσενέγκῃ κἄπειτα καθιζομένη παρ' ἐμοὶ προσαναγκάζῃ, φάγε τουτί, ἔντραγε τουτί.

40. περιεσπᾶτο] *Phrynichus* p. 182. περιεσπάσθη λέγουσί τινες ἐπὶ τοῦ ἐν ἀσχολίᾳ τιθέντες, πάνυ κιβδήλως. τὸ γὰρ περισπᾶν καὶ περισπᾶσθαι ἐπὶ τοῦ παραιρεῖν καὶ παραιρεῖσθαι τάττουσιν οἱ ἀρχαῖοι. δέον οὖν ἄσχολος ἦν λέγειν. *Diodor.* S. I. 74. ἰδεῖν ἐστι τοὺς τεχνίτας περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ περισπωμένους. —— περισπασμοὺς πολιτικούς. XII. 38. διὰ τὴν ταραχὴν καὶ τοὺς τῆς πόλεως περισπασμοὺς καὶ φόβους. XVIII. 54. βουλόμενοι τοὺς περὶ πολυσπέρχοντα πολέμους καὶ μεγάλους περισπασμοὺς ἔχειν. *Thomas.* περιεσπάσθη τινες ἐπὶ τοῦ ἐν ἀσχολίᾳ γενομένου φασὶν ἀμαθῶς, δέον ἄσχολος γέγονε λέγειν. τὸ γὰρ περισπᾶσθαι ἐπὶ τοῦ παραιρεῖν καὶ παραιρεῖσθαι λέγουσιν ἀρχαῖοι. Λουκιανὸς ἐν τῷ Τοξάρει ἢ φιλίᾳ· ἃ εἶχε πιναρὰ καὶ ἐκτετριχωμένα ῥάκη, περισπάσας. *Aristot.* de Rep. V. 7. ὡς ἀδικούμενοι γὰρ περισπῶσιν εἰς τοὐναντίον οἱ ἀπορώτεροι. *Cebes.* εἰς ἕτερα περισπᾶσθαι. *Plut.* Camill. p. 133. E. πολίτας τρίβειν καὶ περισπᾶν βουλόμενος, ὡς μὴ σχολάζοιεν οἴκοι καθήμενοι δημηγορεῖσθαι καὶ στασιάζειν. & Sympos. VII. Sapp. p. 160. C. οὐδενὸς περισπῶντος οὐδὲ ἀπάγοντος. *Horat.* S. VIII. 6. 7. Tene ut ego excipiar laute torquerier omni sollicitudine districtum? *Jos.* B. I. 11. 7. κασσίου τῷ πρὸς ἀντώνιον πολέμῳ περισπωμένου. *Glossarium.* destrictus, περισπασθεὶς, ἀσχοληθείς. *Plut.* Philopoem. p. 357. A. πυνθανομένη γὰρ ἔρχεσθαι πρὸς αὐτοὺς τὸν στρατηγὸν τῶν ἀχαιῶν ἐθορυβεῖτο παρασκευάζουσα δεῖπνον, οὐ παρόντος κατὰ τύχην τοῦ ἀνδρός. ἐν τούτῳ δὲ τοῦ φιλοποίμενος εἰσελθόντος, χλαμύδιον εὐτελὲς ἔχοντος, οἰομένη τινὰ τῶν ὑπηρετῶν εἶναι καὶ πρόδρομον, παρεκάλει τῆς διακονίας συνεφάψασθαι· καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἀποῤῥίψας τὴν χλαμύδα τῶν ξύλων ἔσχιζεν. de non foener. p. 831. E. Crates. αὐτὰς τὰς οἰκονομίας καὶ φροντίδας, καὶ περισπασμοὺς ἐδυσχέραινεν. de exilio p. 605. C. φυγόντες αὐτοὶ πράγματα, καὶ περισπασμοὺς καὶ ἀσχολίας. de Audiend. p. 39. E. οὐδὲ προσέχειν ἐᾷ τοῖς λεγομένοις τὸν οὕτω διακείμενον, ἀλλὰ θορυβεῖ καὶ περισπᾷ τὴν διάνοιαν. *Polybius* X. 14. τῶν ἔνδον περισπωμένων μὲν περὶ τοὺς ἄλλους τόπους. III. 105. πάντων ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπασμένων περὶ τοὺς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας. *Livius* XXVI. 5. Hannibalem diversum Tarentinae arcis potiundae Capuaeque retinendae trahebant curae.

41. *Etymol.* τύρβη, ἀπόλαυσις, ἢ θόρυβος, ἢ τάραξις —— ἀπὸ δὲ τοῦ τυροῦ τυρεύειν τε τὸ ἀνακυκᾶν τὰ πράγματα, καὶ τυρβάζειν δὲ τὸ ὑπὲρ τούτων μεριμνᾶν. *Plut.* de poët. aud. p. 23. C. ex Sophocle. ἄρης συὸς προσώπῳ πάντα τυρβάζει κακά *Aristoph.* Equit. 311. τὴν πόλιν ἅπασαν ἡμῶν ἀνατετυρβακώς. *Schol.* ἀναταράξας. Τυρβάσαι δὲ κυρίως λέγεται τὸν πηλὸν ταράξαι. Vesp. 257. τὸν πηλὸν ὥσπερ ἀτταγὰς τυρβάσεις βαδίζων. *Sch.* ἀντὶ τοῦ ταράξεις. Pac. 1006. καὶ περὶ ταύτας ἡμᾶς ἀθρόους ὀψωνοῦντας τυρβάζεσθαι μορύχῳ, τελέᾳ, γλαυκέτῃ, ἄλλοις τένθαις πολλοῖς. *Polybius* I. p. 94. ἦν θορύβου καὶ τῆς λεγομένης τύρβης πλῆρες τὸ στρατόπεδον.

Μάρθα Μάρθα] *Luc.* XXII. 31. *Cetuboth* f. 69. 1. Anan, Anan, num placet ut decima assignetur in mobilibus an in immobilibus? *Sota* ipsa hora advenit imago patris & clamavit: Josephe, Josephe.

42. *Æneid.* VIII. 442. Nunc viribus usus, nunc manibus rapidis. *Eurip.* χρεία τις σοὶ ἐμοῦ. *Aristot.* Oecon. II. ἔφησεν ἑαυτῷ χρείαν εἶναι καὶ τούτων. *Matth.* VI. 8. 32. *Polybius* III. 111. διόπερ οὐκ ἔτι λόγων ἀλλ' ἔργων ἐστὶν ἡ χρεία.

Recentiores interpretes verba: *unum est necessarium* ad Mariam referunt: Graeci vero ad Martham, quorum sententia confirmatur ex sequenti δὲ, quae docet, tum demum incipere sermonem de Maria. *Basilius* reg. f. 20. ὀλίγων μὲν δηλονότι τῶν

γαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ 1
τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰω-
άννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· 2
ΠΑ´ΤΕΡ — ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς:, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
— γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς:. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον 3
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν 4
παν-

ἥτις] ἣ D.
1. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ A 90. ἐγένετο 60.
τινὶ] ἐρήμῳ Versio *Copt. Arab.* + καὶ 28.
ὡς ἐπαύσατο] — 60. ὡς ἐπαύσαντο 51. 89.
προσεύχεσθαι] προσεύξασθαι Editio *Colinaei.*
αὐτοῦ posterius] + προσεύχεσθαι 76.
αὐτοῖς] αὐτῷ 49. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.*
ἀπ'] — CDL.
αὐτὸν prius] — 89. 90. a prima manu.
προσευχόμενον] + καὶ DM 27. 29. 71.
πρὸς αὐτὸν] — 57.
καὶ posterius] — 1. 12 69.
2. εἶπε δὲ αὐτοῖς] ὁ δὲ εἶπεν D.
ὅταν προσεύχησθε, λέγετε] — 36.
προσεύχησθε] προσεύχεσθε AC 1. 69. Evang. 18. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* + μὴ βαττολογεῖτε, ὡς οἱ λοιποί. δοκοῦσι γάρ τινες, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. ἀλλὰ προσευχόμενοι D.
ἡμῶν] — 1. 57. Codex Colbertinus. Vers. *Vulg. Armen. Origenes. Marcion.* prob. *J. Millio* prol. 419. & *J. A. Bengelio.*
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] — L 1. 57. Colb. Versio *Vulg. Armen. Marcion*, *Origenes.* Schol. 36. & 38. ὁ Λουκᾶς ἐσιώπησε τὸ ἐν οὐρανοῖς. *Tertullian.* c. Marc. IV. 26. probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 419. & *J. A. Bengelio*,
ὄνομά σου] + ἐφ' ἡμᾶς D. ἐλθέτω] ἐλθάτω C. ut videtur. ἡ βασιλεία σου] σου ἡ βασιλεία D 57.
γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς] — BL 1. Colb. unus. Versio *Vulg. Armen. Marcion. Augustinus* Enchirid. 116. *Origenes* in Orat. D. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ Λουκᾶς μετὰ τὸ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου ταῦτα παρασιωπήσας, ἔταξε· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν καθ' ἡμέραν. διόπερ ὡς προτετάξαμεν λέξεις, ὡς παρὰ μόνῳ τῷ Ματθαίῳ κειμένας, ἐξετάσωμεν ἀκολούθως τοῖς πρὸ τούτων. probante *H. Grotio*, *J. Clerico*, *J. Millio* prol. 420. *J. A. Bengelio.* τῆς] — ACD 15. 69.
3. ἡμῶν] σου *Marcion* teste Origene in Catena MS. apud Huetium p. 130.
δίδου] δὸς D 2. 27. 28. 29. 40. 71. 106. τὸ] — Editio *Erasmi* 1. *Origenes.*
τὸ καθ' ἡμέραν] σήμερον D 2. 28. 29. 40. 71. 106. Versio *Vulg. Syra* posterior, & edita in margine.
4. τὰς ἁμαρτίας] τὰ ἁμαρτήματα 1. τὰ ὀφειλήματα D. Codices *Latini.* τὰ παραπτώματα 59.
καὶ γὰρ αὐτοὶ] ὡς καὶ ἡμεῖς D. Codices *Latini.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 5.
γὰρ] + καὶ 14. 53. Codex *Stephani.* Evang. 18. 19. Versio *Vulg.*

πρὸς παρασκευήν· ἑνὸς δὲ τοῦ σκοποῦ, ὥστε τὴν χρείαν ἐκπληρωθῆναι. *Olympiodorus.* ὀλίγων δέ ἐστι χρεία ἢ ἑνὸς, λέγει δὲ τῶν ἐντολῶν, ἢ τῆς πασῶν συνεκτικῆς ἀγάπης. *Jo. Geometra:* ad illud itaque unum est necessarium refertur: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum: ad illud vero, pauca necessaria sunt adjicies: non furaberis, non dices falsum testimonium, & si quod praeterea mandatum sit simile. *Hieronymus* ad Eustoch. de Virgin. pauca autem necessaria sunt, aut unum. *Cassianus* Collat. I. 8. & XXIII. 3. porro paucis opus est, aut etiam uno. *Theophylactus.* ἱνατί γάρ φησι, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, τοῦτ' ἔστι, περισπᾷ, ταράττῃ· ἑνὸς ἔχομεν χρείαν, τοῦ φαγεῖν ὅτι δήποτε, οὐχὶ ποικιλίας. Τινὲς δὲ τὸ ἑνὸς ἐστὶ χρεία, οὐ περὶ τοῦ φαγεῖν ἐνόησαν, ἀλλὰ τοῦ προσέχειν τῇ διδασκαλίᾳ. *Schol.* Cod. 92. οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο πάρεσμεν, ἵνα περιττοῖς βρώμασι τὴν κοιλίαν θρέψωμεν· καὶ δι' ὀλίγων γὰρ ἡ χρεία γίνεται. Neque erat omnino Christo, omnium virtutum & doctore & exemplari, indignum, etiam frugalitatem verbis & factis commendare, quod & comm. 7. 8. fecerat *Cic.* Tuscul. III. 20. Epicurus — tenuem victum antefert copioso — omnia philosopho digna, sed cum voluptate pugnantia. V. 9. an malumus Epicurum imitari? qui multa praeclare saepe dicit — Laudat tenuem victum. Philosophi id quidem, sed si Socrates & Antisthenes diceret. *Athen.* X. p. 419. B. τῶν δείπνων δὲ πολλοὶ τὰ μέτρια ἀσπάζονται, ὡς Ἄλεξις ἐν φιλούσῃ παραδιδόασιν· ἀλλ' ἔγωγε τοῦ τὰ δέοντ' ἔχειν τὰ περιττὰ μισῶ, τοῖς ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. ἐν δὲ ψευδομένῳ· τὰ περιττὰ μισῶ, τοῖς ὑπερβάλλουσι γὰρ Δαπάνη πάρεστιν, ἡδονὴ δ' οὐ δ' ἥτις οὖν. *MS. Baroccianus.* ἐκ τῶν στρατηγηματικῶν παλαιῶν ἀνδρῶν κεφαλ. γ. ὅτι οὐ χρὴ ἐσθίειν τὸν στρατηγὸν ποικίλα βρώματα καὶ τρυφᾶν. *Philo* de V. Mosis. T. 2. p. 163, 12. ὅσοι τὸν αὐστηρὸν καὶ σκληροδίαιτον βίον ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν ζηλοῦσι σὺν εὐτελείᾳ καὶ ὀλιγοδείᾳ. *Plut.* de ira coh. p. 641. C. ἐθιστέον οὖν τὸ σῶμα δι' εὐτελείας πρὸς εὐκολίαν αὔταρκες ἑαυτῷ γινόμενον. *Justinus* XX. 4. Pythagoras — ad usum frugalitatis revocavit, laudabat quotidie virtutem, --- velut genetricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat. *Seneca* Ep. 95. Multos morbos multa fercula fecerunt.

μερίδα] *Sueton.* Domitian. 11. Partibus etiam de coena dignatus est. *Gen.* XLIII. 34. *Polyaenus* p. 119. ex Plut. Agesilao. p. 605. C. ἔθυσεν εὐαγγέλια, καὶ διέπεμψε τοῖς φίλοις μερίδας ἀπὸ τῶν ἱερείων. *Plut.* Conviv. II. p. 642. E. Πότερον οἱ παλαιοὶ βέλτιον ἐποίουν πρὸς μερίδας, ἢ οἱ νῦν ἐκ κοινοῦ δειπνοῦντες; *Apulej.* Met. II. Abi, fatue, qui in domo funesta coenas & partes requiris, in qua tot jugis jam diebus ne fumus quidem visus est ullus. *Diodor. S.* exc. l. XXXIV. p. 526. καί τινες αὐτῶν ἀπὸ τραπέζης ἀξιολόγους μερίδας αἴροντες ἐδωροῦντο. *Plut.* Lycurgo p. 46. C. βουλομένου παρὰ γυναικὶ δειπνεῖν, καὶ μεταπεμπομένου τὰς μερίδας. Cato p. 765. A. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. Arat. p. 1033. D. θύων θεοῖς ἐν Κορίνθῳ μερίδας εἰς Σικυῶνα τῷ Ἀράτῳ διέπεμπε. *Lucian.* de Merced. Cond. 26. ἄλλου τινὸς αἰφνιδίως ἐπιπαριόντος ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρέθηκε — τεμνομένου — συὸς ἢ ἐλάφου — χρὴ — τὴν Προμηθέως μερίδα φέρειν, ὀστᾶ κεκαλυμμένα τῇ πιμελῇ. *Theocrit.* Schol. IX. 25. τὸ κρέας αὐτοῦ διέκοψα εἰς πέντε μερίδας. *Simplic.* in Epictet. p. 293. ἐν συμποσίῳ τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα χρειῶδές ἐστι καὶ ὠφέλιμον. *Synesius* de provident. μὴ περι-

παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, — ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ
5 τοῦ πονηροῦ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν
6 μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ· Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους· Ἐπειδὴ φίλος μου παρε-
7 γένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· Κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς
εἴπῃ· Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς
8 τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀ-
ναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον· διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
ὅσων·

ἀφίεμεν] ἀφίομεν ADEK 1. 2. 72. Codex Bodlej. N. E. D. 2. 19. Editio *Erasmi* 1.
παντὶ] + τῷ 90. τῷ 33. 60. παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν] τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν D.
ἡμᾶς prius] — Versio *Syra* posterior.
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] — L 1. 57. Codex Colbert. Versio *Vulg. Armen. Marcion. Origenes.* τὸ ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, παρὰ τῷ Λουκᾷ σεσιώπηται. Δοκεῖ δέ μοι ὁ Λουκᾶς διὰ τοῦ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, δυνάμει δεδιδαχέναι καὶ τὸ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *Schol.* Cod. 36. τοῦ εὐχομένου ὑπεροχῆς ἔχεται τὸ μὴ χρῄζειν λέγειν τὸ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οὗτος μὲν γὰρ [i. e. Lucas] μέχρι τούτου τὴν προσευχὴν ἵστησιν· ὁ δέ γε Ματθαῖος εὑρίσκεται προσεπενεγκὼν ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *Augustinus.* probante *H. Grotio*, & *J. A. Bengelio.*
5. πρὸς αὐτοὺς] — D. *Marcion* apud Epiphan. πορεύσεται] πορεύεται K 14. 42. 51. 53. 59. 70.
μεσονυκτίου] μεσανυκτίου D.
εἴπῃ] ἐρεῖ ADKM 4. 6. 7. 13. 15. 27. 29. 42. 60. 69. 71. 86. 106. Evang. 7. 12. 13. 15. 17. 18. 19 Versio *Vulg. Syr. Basilius* prooem. *Constit. Damascenus* π. 35. probante *J. A. Bengelio.* μοι] + κἂν 36.
6. μου] — CEK 2. 3. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 49. 51. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 67. 72. 73. 74. 83. 87. 90. Evang. 2. 7. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut.* Versio *Syr. Euthymius. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1079. μοι DM 63. 69. 71. 106.
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με] πάρεστιν ἀπ' ἀγροῦ D.
καὶ οὐκ ἔχω, ὃ παραθήσω αὐτῷ] — 80.
εἴπῃ] ἐρεῖ D. πάρεχε] παρέχετε 59.
ἡ θύρα κέκλεισται] γὰρ ἡ θύρα μου ἀπεκλείσθη 69.
μου] — 71.
8. λέγω] + δὲ 11. 36. 40. 53. 64. 73. Versio *Copt.*
ἀναστὰς] — Versio *Syr.*
αὐτοῦ φίλον] φίλον αὐτοῦ CDL. *Origenes* in Matth. XIX. 11. & de ο. 32. *Basilius* prooem. Constit. *Chrysostomus* T. VIII. 80. *Macarius* H. 4.
ἐγερθεὶς] ἐξεγερθεὶς 91. ἀναστὰς Colb.
ἐξ ὁδοῦ] — 36. 66. + μακρὰν L.
7. κἀκεῖνος] ἐκεῖνος δὲ D.
ἤδη] + γὰρ 69.
θύρα] + μου 47. 56. 58. 61. Codices *Latini.*
εἰς τὴν κοίτην εἰσίν] ἐν τῇ κοίτῃ ἐστιν D 57.
εἰ καὶ] — D.
αὐτοῦ] αὐτὸν AD 34. 36. ex emendatione. 38. 39. 52. 59.
φίλον] φίλος 69.
αὐτῷ posterius] — D.

περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γένοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀνελώμεθα· ἀλλὰ αὐτὸν εἶναι τὸν προαρπάζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. *Athenaeus* IV. p. 143. D. ἀπὸ δὲ τῆς τραπέζης τὰ βέλτιστα τῶν παρακειμένων ἡ προεστηκυῖα τῆς συσσιτίας γυνὴ φανερῶς ἀφαιροῦσα, παρατίθησι τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον ἢ κατὰ σύνεσιν δεδοξασμένοις. *Plut.* de sera Numinis Vind. p. 557. F. ἀναμνήσθησι τῶν ἔναγχος τῶν θεοξενίων, καὶ τῆς καλῆς ἐκείνης μερίδος, ἣν ἀφαιροῦντες τοὺς Πινδάρου κηρύττουσι λαμβάνειν ἀπογόνους. *Athen.* IV. p. 130. E. ἡμεῖς δ' ἐκ τοῦ κανάνου δείπνου πλοῦτον ἀντὶ μερίδων εὐωχηθέντες.

ἀφαιρεθήσεται] *Sextus Empir.* a. Physic. I. 280. εἰ γὰρ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἤτοι σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται --- οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινος. *Aristoph.* Ecclesiaz. 661. ἀπὸ τῆς μάζης ἧς σιτεῖται, ταύτην γὰρ ὅταν τις ἀφαιρῇ, οὐχ ὑβριεῖται φαύλως οὕτως τῇ γαστρὶ κολασθεὶς. *Sirac.* XI. 9. 10. XLI. 21.

Christus, uti solebat a rebus obviis illustrare doctrinam coelestem, quae de ferculis epularum dici solebant, transfert ad doctrinam suam. Maria me audiendo pavit animum, non corpus: animus sine dubio excellentior est corpore; & fercula, quibus corpus pascitur, convivae aliquando invito impudenter eripiuntur, doctrina autem eripi non potest.

2. *Heb.* III. 13. *Jac.* II. 15. Quamdiu vivo, in diem, de die in diem, per totum vitae tempus. *Eurip.* Hecub. 317. καὶ μὴν ἔμοιγε ζῶντι μὲν καθ' ἡμέραν κεἰ σμικρ' ἔχοιμι, πάντ' ἂν ἀρκούντως ἔχοι. *Isocrat.* Panath. ἐπιπόνως ἐργαζομένους μόλις ἔχειν τὸ καθ' ἡμέραν. *Thuc.* I. 2. περιουσίαν χρημάτων οὐκ ἔχοντες — τῆς τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίου τροφῆς πανταχοῦ ἂν ἡγούμενοι ἐπικρατεῖν. III. 37. διὰ γὰρ τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλητον. *Cic.* Philipp. IV. 1. cum servitute premeremur & in dies malum cresceret. *Horat.* Cam. III. 20. Ille potens sui laetusque degat, cui licet in diem dixisse vixi.

5. *Suidas.* τὸ χρῆσαι, ἐπὶ φίλων· τὸ δὲ δανείσασθαι πρὸς τοὺς τυχόντας.

6. Non exspectatus, improvisus adest. *Martial.* IV. 5. Sed tu causatus amici adventum Lances paucaque vasa rogas.

7. *Galen.* ad Thrasybul. αἱ δὲ τῆς κοίτης διαφοραὶ —— κλίνη ἐλεφαντόπους —— σκίμπους εὐτελής. Consil. epileptico datum. ἕωθεν μὲν ἐκ τῆς κοίτης ἀναστὰς. de rat. medendi VI. ἐπειδὰν ἀλλάττῃ τὴν κοίτην ὁ κάμνων. de tuend. valetud. V. ἀνάῤῥοπά τε σχηματίζειν ἐν τῇ κοίτῃ τὰ κῶλα l. 4. in Hippocr. Epidem. VI. ἐν ψυχρᾷ κοίτῃ κοιμᾶσθαι. *Ammonius.* φωλεὸς καὶ κοίτη διαφέρει· φωλεὸς μὲν γὰρ ἐπὶ ἑρπετῶν τάσσεται· κοίτη δὲ ἐπὶ ἀνθρώπων.

Midras Tillin Psal. X. R. Jochanam. Tribus annis cum dimidio stetit divinitas in monte oliveti, & clamavit dicens: Quaerite Deum, dum inveniri potest. dixit R. Chanina: Simile hoc est comitatui viatorum, qui ambulabat per viam, cum autem advesperasceret, accessit ad eos hospes dicens: recipite vos in hospitium propter feras & latrones. At illi dixerunt ei: non est nobis consuetudo, noctu in hospitio commorandi. Postquam autem recessisset, irruit super eos nox intempesta & tenebrae, & revertentes petebant aperiri sibi ab hospite ostium. Ille autem dixit: non consuevit hospes aperire ostium nocte, quoniam non admittit hominem tempore nocturno.

8. χρῄζει cum Genitivo, *eget*: cum Accusativo, *Vult.* *Aristophanes* Nub. 457. δρώντων ἀτέχνως ὅ, τι χρῄζουσι. *Sophocl.* Oedip. Tyr. 373. εἴπω δὴ κἄλλ', ἵν' ὀργίζῃ πλέον; T. ὅσον γε χρῄζεις. *Eurip.* ὅσα χρῄζω.

12. *Ety-*

~ ὅσων: χρήζει. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑ- 9
ρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει· καὶ 10
τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπι- 11
δώσει αὐτῷ ~εἰ: καὶ ἰχθὺν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ 12
ᾠὸν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ 13
δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ, δώσει πνεῦμα
ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ 14
τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐ- 15
τῶν εἶπον· Ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἕτεροι δὲ 16
πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοή- 17
ματα, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ
οἶκον πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐ- 18
τοῦ;

ὅσον ~ἢ

ὅσων] ὅσον DEHL 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. Evang. 2. 4. 7. 8. 13. 14. 16. 17. 24. ex emendatione. Editio *Complut. Colinaei*, Codices *Latini*. *Basilius* Reg. b. 261. *Macarius*. *Theophylactus*. + ἂν L 16. 27. 53. 60. Evang. 11. 12. 14. 18. 19.

9. ἀνοιγήσεται] ἀνοιχθήσεται DEGH 2. 3. 9. 11. 15. 39. 44. 46. 52. 65. 72. 73. 74. 78. 87. Evang. 2. 17.

10. ἀνοιγήσεται] ἀνοίγεται D. ἀνοιχθήσεται AEGHK 2. 11. 27. 34. 38. 39. 44. 45. 46. 50. 51. 52. 54. 67. 70. 78. Evang. 8. 9. 12. 18. 19. probante *J. A. Bengelio*. εὑρίσκει] εὑρήσει 69. a prima manu.

11. τίνα] τις DL 27. 33. 49. 64. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine. *Origenes* in Matth. XIX. 11. τί Evang. 17. τίνος 37. ex emendatione. *Beza*: sed quomodocunque legas, non vitabis ἀνακόλουθον. δὲ] + ἐξ ACDKM 13. 15. 27. 33. 42. 49. 51. 60. 63. 64. 69. 71. 74. 86. 90. 91. 106. Evang. 2. 7. 15. 18. 19. Versio *Vulg*. *Armen*. *Syra* utraque. *Origenes*. *Marcion* ap. Epiphan. & in *Dialogo c. Marc*. γὰρ Vers. *Syr*. τὸν] —— 1. αἰτήσει ὁ υἱὸς] ὁ υἱὸς αἰτήσει D. υἱὸς αἰτήσει Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes*. ὁ] — 1. ὁ υἱὸς] —— L. υἱὸς] + αὐτοῦ 1. 60. Versio *Armen*. *Syr*. Codices *Latini*. *Dial. c. Marc*. ἐπιδώσει prius] δώσει Editio *Complut*. ἐπιδῷ G. ἐπιδώσει αὐτῷ] αὐτῷ ἐπιδώσει D bis. ab αὐτῷ ad αὐτῷ] — 69.

εἰ] ἢ ACDEFGL 1. 3. 9. 10. 11. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 49. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 82. 83. 86. 90. 91. 95. 106. Evang. 2. 7. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. Editio *Complut*. *Bengelii*. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syra* posterior, & editam addit cum obelo. *Dialog. c. Marcion*. *Theophylactus*, *Euthymius*. 12. ἢ] —— C, Versio *Syr*. ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠὸν] ἐὰν δὲ καὶ ᾠὸν αἰτήσει D. καὶ] — L 36. 38. ἐὰν] —— L 1. 69. *Dial. c. Marc*. αἰτήσῃ] αἰτήσει AD 1. 52. 72. Evang. 2. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*. μὴ] —— L. ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον] σκορπίον αὐτῷ ἐπιδώσει D.

13. ὑπάρχοντες] ὄντες DKM 15. 27. 36. 42. 57. 64. 68. 71. 86. 91. *Marcion*. *Dial. c. Marc*. *Athanas*. Dial. de Trinit. ἀγαθὰ] —— 58. ἀγαθὰ δόματα] δόματα ἀγαθὰ ACDEGH 1. 3. 10. 13. 44. 59. 61. in ora. 62. 64. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 89. 90. Colb. quatuor. Evang. 24. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. Versio *Syr*. *Athanas*. *Dial. Marcion*. *Dial. c. Marc*. *Theophylactus*. δόματα] δώματα Editio *Complut*. πατὴρ] + ὑμῶν CL 7. 73. Evang. 2. 11. 12. 18. Versio *Vulg*. *Syr*. + ἡμῶν 60. ὁ ἐξ οὐρανοῦ, δώσει] ἐξ οὐρανοῦ δώσει Versio *Copt*. *Syr*. probante *T. Beza*. ἐξ οὐρανοῦ] οὐράνιος Versio *Vulg*. *Maximus* Dial. ἐπουράνιος *Marcion* ap. Epiph. πνεῦμα ἅγιον] ἀγαθὸν δόμα D. Codices *Latini*. *Ambrosius* de Sp. S. I. nonnulli codices habent, etiam secundum Lucam: bonum datum. *Origenes* de O. 32. πνεῦμα ἀγαθὸν L 7. 60. Evang. 4. 12. 18. 19. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine, *Æthiop*. *Armen*. δόματα ἀγαθὰ 106.

14.] ταῦτα δὲ εἰπόντος αὐτοῦ προσφέρεται αὐτῷ δαιμονιζόμενος κωφὸς, καὶ ἐκβαλόντος αὐτοῦ πάντες ἐθαύμαζον D. καὶ αὐτὸ ἦν] —— A a prima manu. L 1. 33. Versio *Copt*. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο L 69. Versio *Copt*. ἐξελθόντος] ἐκβληθέντος A 33. 69. 95. + καὶ 69. οἱ ὄχλοι] πάντες Evang. 2. 15. τινὲς δὲ] καί τινες D.

12. *Etymol*. δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ᾠὸν τὸ ι. ἔχει. πρῶτον μὲν ὅτι εἴρηται τὸ ι. κατὰ διάστασιν παρὰ τῇ Σαπφοῖ φασὶ δήποτε Λήδαν ὑακίνθινον πεπυκασμένον εὑρεῖν ᾤιον. δεύτερον δὲ διὰ τὸν χαρακτῆρα, τὰ γὰρ διὰ τὸ ων μονογενῆ εἰς τὸ ζῶον πρόσκειται μονογενῆ διὰ τὸ ο. σῶος ὁ ζῶος, τὸ ζῶον· τὸ δὲ ᾠὸν ὀξύνεται. *Suidas*. ἀντὶ πέρκης σκορπίον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ χείρονα αἱρούντων ἀντὶ τῶν βελτιόνων.

17. *Ammianus* Marc. XVII. 7. quoniam acclivitate collium aedes pleraeque vehebantur, aliae super alias concidebant. *Aristid*. Rhodiac. p. 544. πύργοι δὲ πύργοις ἐνέπιπτον, καὶ νεωσοίκοι τριήρεσι, καὶ νεὼ βωμοῖς, καὶ ἀναθήματα ἀγάλμασι, καὶ ἄνδρες ἀνδράσι, καὶ πύργοι λιμέσι, καὶ πάντα ἀλλήλοις.

20. *Bereschith R*. IV. 3. Estne possibile, ut aquae superiores verbo Dei suspensae sint, ne descendant? Ita. Dixit: affer mihi siphonem. Attulit. Imposuit ipsi laminam auri, & non substitit aqua. Imposuit laminam argenti, nec substitit aqua. Quam primum autem digitum orificio imposuit, aqua substitit. Dixit ipsi: Digitumne tuum imponis? Respondit: quid sum ego, caro & sanguis, & digitus meus sistit aquas, quanto magis hoc facit digitus Dei? *Exod*. VIII. 19. XXXI. 18.

21. *Demosthenes* pro Cor. καθώπλισαν τοὺς νεανίσκους ἀσπίσιν ω. *Æschines* c. Ctesiph. καθοπλίσας τῇδε τῇ πανοπλίᾳ. *Seneca* de Benefic. VI. 3. ista —— quae ferreis claustris custoditis armati, *Diodor. S*. III.

19 τοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Ἐι δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐ-
20 τοὶ ἔσονται. Ἐι δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
21 βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰ-
22 ρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· Ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν,
23 τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. Ὁ μὴ
24 ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Ὅταν τὸ ἀκάθ-
αρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυ-
25 σιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει
26 σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεί-
27 νου χείρονα τῶν πρώτων Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ
Φω-

Βεελζεβοὺλ] + τῷ CKLM 27. 33. 42. 45. 63. 71. 86. 106. Evang. 18. 19. + τῶν A.
δαιμονίων] δαιμόνων 38.
δαιμόνια] + ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν ADM 71. 73. 86. 106. Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop.* καὶ ἀποκριθεὶς &c. K 4. 6. 8. 15. 50. 63. 74. ex emendatione. 76. Colb. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς &c. 49.
16. παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ] ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ AD 13. Verſio *Syr.* ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν αὐτῷ 69.
17. εἰδὼς] ἰδὼν 59. Evang. 18. Codices *Latini.*
αὐτῶν τὰ διανοήματα] τὰ διανοήματα αὐτῶν A. Editio *Complut. Plant. Genev.*
τὰ διανοήματα] τὰς ἐνθυμήσεις Evang. 2. αὐτοῖς] — A. Verſio *Sax.*
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα] διαμερισθεῖσα ἐφ' ἑαυτὴν A. Verſio *Syr.*
διαμερισθεῖσα] μερισθεῖσα CM 44. 47. 60. 61. 67. 71. 106. Evang. 18. Editio *Complut.*
ἐρημοῦται] ἐρημωθήσεται 91. Verſio *Vulg. Syr.* πίπτει] πεσεῖται D. Verſio *Vulg. Syr.*
18. διεμερίσθη] ἐμερίσθη C 61. 80. Editio *Complut.* μερισθῇ 47. 52. 53. 95. πῶς] οὐ D.
λέγετε] + ὅτι E. à Βεελζεβοὺλ ad Βεελζεβοὺλ] — Verſio *Syra* poſterior.
Βεελζεβοὺλ] + τῷ ἄρχοντι 73. + ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 106. a δαιμόνια ad δαιμόνια] — 56. 58. 61. 69.
19. οἱ] — AD.
ἐκβάλλουσι] ἐκβάλλουσι 1. 6. 9. 49. 52. Evang. 18. 19. ἐκβαλοῦσι 16. 40. Evang. 2. 7. 12. 13. 15. 17.
κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ] αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν AC 1. 69. Editio *Eraſmi* 1. αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ D. αὐτοὶ] — L.
20. δὲ] + ἐγὼ D 12. 16. 73. Verſio *Copt. Marcion.* Θεοῦ] + ἐγὼ C 69. Verſ. *Syra* poſterior cum aſteriſco.
21. φυλάσσῃ] φυλάσσει D 9. 57. Evang. 19. Editio *Eraſmi, Colinaei.* φυλάττει Evang. 18. βλέπει 69.
τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν] την αὐλὴν αὐτοῦ D. + φυλάσσων 69. 22. ἐπὰν] ἐὰν D 90.
ὁ] — D. αὐτοῦ primum] — D. ἐπελθὼν] προελθὼν 72. νικήσῃ αὐτὸν] — D. + καὶ 69.
αἴρει] αἴρῃ 33. ἐπεποίθει] πέποιθεν D.
σκῦλα] σκεύη K 4. 15. 27. 42. 53. 63. Verſio *Syra* poſterior, & editam in margine.
διαδίδωσιν] δίδωσιν 49. 71. 86. διαδώσει 1. Colb. Verſio *Vulg. Armen.*
23. ab ἐμοῦ primo ad tertium] — 69. σκορπίζει] + με L 33.
24. ὅταν] + δὲ D 1. 106. Verſio *Copt. Syra* poſterior. Codices *Latini.* ἀπὸ] ἐκ 50.
δι' ἀνύδρων] διὰ τῶν ὑδρων D. ſed Verſ. *Latina:* per arida. ζητοῦν] ζητῶν 69.
εὑρίσκον] εὑρίσκων 42. 54. 69. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Ald.* + τότε 33. Verſio *Copt. Syra* poſterior.
25. ἐλθὸν] ἐλθὼν D 3. 61. 69. 72. 73. 74. Editio *Eraſmi* 1. *Complut. Aldi.*
εὑρίσκει] + σχολάζοντα καὶ 16. + σχολάζοντα CL 1. 13. 33. 69. 106. Verſ. *Copt. Syra* poſterior, cum aſteriſco.
καὶ poſterius] — DL 76. Verſio *Copt.* καὶ κεκοσμημένον] — Verſio *Sax.* Codices *Latini.*
26. τότε] — D. παραλαμβάνει] λαμβάνει 65. + μεθ' ἑαυτοῦ C 69.
ἑπτὰ ἕτερα] ἄλλα ἑπτὰ D. ἕτερα ζ G. ἕτερα 57.
ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ] ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτὰ 69. πνεύματα] — 61.
εἰσελθόντα] ἐλθόντα EGM 3. 11. 12. 44. 48. 49. 50. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 72. 73. 78. 83. Colb. probante *J. Millio* prol. 1431. ἐλθὼν 91. ἐκεῖ] D 33. γίνεται] γίνονται 56. 58. 61.
27. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο Editio *Complut.* ἐγένετο 106. ἐπάρασά τις γυνὴ] γυνή τις ἐπάρασα D.

III. 70. τὴν δύναμιν περιστήσαντα καθωπλισμένην τοῖς ὅ-λοισι. *Aboth Nathan* 29. R. Iſaac f. Pinehaſi dixit —— quicunque habet expoſitionem & non conſtitutionem, eſt fortis non armatus; Conſtitutionem & non expoſitionem, eſt debilis cum armis; habet utrumque, fortis eſt & armatus.

22. *Apoc.* XVII. 13. *Apollodor.* Biblioth. II. 1. ἐγχειρίδια διαδίδωσι ταῖς θυγατράσι. *Thucyd.* I 76. εἰ ἀρχὴν διαδιδομένην ἐδεξάμεθα. *Dionyſ. Hal.* A. VI. 14. τοὺς αἰχμαλώτους φυλάττεσθαι διαδοὺς. *Plato* de Rep. I. λαμπάδια ἔχοντες διαδώσουσιν ἀλλήλοις. diſtribuit. *Xenoph.* Cyrop. I. *Lex. MS.* Pſalm. σκῦλα, παῖδαν τὰ τῶν ζώντων· τῶν δὲ ἀποθανόντων λάφυρα.

26. *Apoc.* II. 19. 2. *Pet.* II. 20.

27. ἐπάρασα] *Act.* II. 14. XIV. 11. XXII. 22. *Demoſth.* pro Coron. ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς καὶ λαρυγγίζων. de falſat. legat. ἂν οὕτως φυλάττητε αὐτὸν, οὐχ ἕξει τι λέγειν, ἀλλὰ τηνάλλως ἐνταῦθα ἐπαρεῖ τὴν φωνὴν, καὶ πεφωνασκηκὼς ἔσται. inf. XVII. 13. *Jud.* IX. 7. *Horat.* A. P. 93. Interdum tamen & vocem comoedia tollit. *Philoſtratus* V. Apollon V. 33. καὶ τὴν φωνὴν ἐπάρας, παρ' ὃ εἰώθει, ἔφη. *Od.* ζ. 154. Τρὶς μάκαρες μὲν σοίγε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ, Τρὶς μάκαρες δὲ κασίγνητοι. *Petronius* 94. O felicem, inquiunt, matrem tuam, quae te talem peperit! *Terentius* Andr. I. 1. 68 Uno ore omnes omnia bona de me dicere, & laudare fortunas meas, qui gnatum habeam tali ingenio praeditum. *Donatus.* Unde ait: felix nati pietate. Et Plautus: fortunatus, qui illum eduxit ſibi. *Xenophon* H. Graec.

φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς
ἐθήλασας. Αὐτὸς δὲ εἶπε· Μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ φυ- 28
λάσσοντες αὐτόν. Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν· Ἡ γενεὰ αὕτη πονη- 29
ρά ἐστι· σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προ-
φήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευΐταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- 30
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύ- 31
της, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶν-
τος· καὶ ἰδού, πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ἄνδρες Νινευῒ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς 32
γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδού,
πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς κρυπτὴν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, 33
ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. Ὁ λύχνος τοῦ 34
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου
φω-

φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου φωνὴν 1. ab εἶπεν ad εἶπε] — 12.
μαστοὶ] μασθοὶ D 61. 68. 71. 28. αὐτὸς] ὁ D. καὶ αὐτὸς C. μενοῦνγε] μενοῦν AL 42.
φυλάσσοντες] ποιοῦντες Verſio *Syra* poſterior, & editam habet in margine. *Marcion.*
αὐτὸν] — ACDL 3. 9. 33. 42. 87. Codices *Latini*. Verſio *Armen. Syra* poſterior, *Arab. Marcion. Tertullian.* probante *J. A. Bengelio.*
29. αὕτη] + γενεὰ ADL 1. 7. 33. 60. 69. Evang. 24. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Syra* poſterior cum aſteriſco.
a σημεῖον ad σημεῖον] — 72. ab εἰ μὴ ad ὧδε com. 32.] — *Marcion* t. Epiph.
ἐπιζητεῖ] ζητεῖ AL 7. 60. 63. Colb. Evang. 2. 18. 19. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. Codices *Latini*.
Ἰωνᾶ] Ἰωάννου 1. a prima manu, & Ἰώνου ex emendatione. Ἰωανᾶ 69.
τοῦ προφήτου] DL. Verſio *Sax. Copt. Armen.* Codices *Latini*. probante *Bengelio*. & *Millio* prol. 1404.
30. σημεῖον τοῖς Νινευΐταις] τοῖς Νινευΐταις σημεῖον C. Νινευΐταις] Νινευταις D. καὶ] — Editio *Eraſmi* 1.
ταύτῃ] + σημεῖον 60. Evang. 18. 19. + καὶ καθὼς Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἐγένετο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ γῇ D. 31. ἐν τῇ κρίσει] — D.
μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτοὺς] καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην 28.
τῶν ἀνδρῶν] — C. 52. 95. ἀνδρῶν 69. αὐτοὺς] αὐτὴν 90.
Σολομῶντος] Σολομῶνος ADEGH. 1. 2. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 44. 69. 72. 73. 74. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi. Colinaei.* bis. *Genev.* a Σολομῶνος ad Σολομῶνος] — 69.
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε] — 59. πλεῖον] πλέον D. 32.] — D. ἄνδρες] οἱ ἄνδρες 38.
Νινευῒ] Νινευΐται ACLM 1. 16. 36. 37. 40. 42. 45. 47. 51. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 89. 90. 91. Colb. 106. Evang. 17. 18. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Syr.* prior, & poſterior in margine. ἀναστήσονται] στήσονται 73.
μετὰ] + τῶν ἀνδρῶν M. 67. 73. τῆς γενεᾶς ταύτης] τῶν ἀνδρῶν τούτων 28. εἰς] — 44.
33. δὲ] — D. 1. 33. 53. 57. 60. 72 73. Editio *Eraſmi*. Verſio *Syr.*
λύχνον] λύχνιον Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. ἅψας] + καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ 28.
κρυπτὴν] κρυπτὸν 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 2. 3. *Bezae*. *Theophylactus* MS. prob. *H. Grotio.*
οὐδὲ] καὶ 90. ἢ 74. Evang. 2. οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον] — L 1. 69. Colb.
ὑπὸ] ἐπὶ 2. τὸ φέγγος βλέπωσιν] βλέπωσι τὸ φέγγος 44. βλέπωσι τὸ φῶς 69.
φέγγος] φῶς CD 1. 13. 33. 40. 49. 51. 53. 57. 59. 74. 89. 90. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. *Theophylactus.*
34. σώματός] + σου D. Verſio *Vulg. Syr.* ὀφθαλμός prius] + σου ACDM Verſio *Copt. Vulg. Syr.* Cod. *Lat.*

Graec. IV. . ὥστε μακαρίζεσθαι αὐτῶν τὴν μητέρα, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὧν ἔτεκεν ὁ μὲν κατὰ γῆν τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ὁ δὲ κατὰ θάλασσαν τὰς ναῦς καὶ τὰ νεώρια ᾕρηκε. *Chagiga* f. 14 2. Beatus es Abraham pater noſter, quod R. Eleazar f. Arach e lumbis tuis egreſſus eſt — beati vos, & beata illa, quae vos peperit! *Schemoth R.* XLV. Quicunque vidit Moſen, dixit: Beata, quae peperit illum! ad *Exod.* XXXIII. 8. *Il.* ε. 38. ὅν τινα γαστέρι μήτηρ κοῦρον ἐόντα φέροι. *Schol. MS.* ὃν ἐν γαστρὶ ἡ μήτηρ νέον ὄντα βαστάζοι. *Auſonius* de matre Auguſti 7. Ante omnes alias felix tamen hoc ego dicar, ſive Deum peperi femina, ſive virum. *Ovid.* Metan. IV. 320. Puer o digniſſime credi Eſſe Deus, ſeu tu Deus es — ſive es mortalis: qui te genuere beati, Et frater felix, & fortunata profecto, ſi qua tibi ſoror eſt, & quae dedit ubera nutrix; Sed longe cunctis longeque potentior illis, ſi qua tibi ſponſa eſt, ſi quam dignabere taeda. *Muſaeus* 138. de Herone. ὄλβιος ὅς σε φύτευσε, καὶ ὄλβιος, ἣ τέκε μήτηρ, Γαστήρ τ᾽ ἥ σ᾽ ἐλόχευσε μακαρτάτη. *Æneid.* I. 606. Dido Æneae: qui tanti talem genuere parentes? *Ariſtophanes* Veſp. 1503. ὦ μακάριε τῆς εὐπαιδίας. *Eurip.* Jon. 308. Σὺ δ᾽ εἶ τίς; ὥς σου τὴν τεκοῦσαν ὤλβισα. Hecub. 424. ὦ στέρνα, μαστοί θ᾽, οἵ μ᾽ ἐθρέψαθ᾽ ἡδέως. Hercul. fur. 493. ὄλλυμαι δ᾽ ἐγώ, Ἡ πρὶν μακαρία διὰ σ᾽ ἐκληζόμην βροτοῖς. *Pirke Aboth* II. 8. R. Jochanan narrabat laudes diſcipulorum ſuorum: R. Joſua f. Hananiae, beata ejus genetrix אשרי יולדתו. *Peſikta R.* f. 63. 2. Iſraëlitae dicent: felix hora, qua creatus eſt! felix venter ex quo prodiit אשרי הבטן שממנו יצא.

28. Μενοῦνγε] Verſio *Vulg.* quinimmo. Codices *Latini:* quippini. Codex D. etiam. *Gloſſarium*; immo. μᾶλλον, μὲν οὖν, καὶ μήν. *Etymol.* μενοῦνγε ἐκ τριῶν συνδέσμων, καὶ σημαίνει τὸ ἀληθῶς. & ἤτοι ἀντὶ τοῦ μὲν ποιητικῶς. Διαφέρει δὲ τοῦ μὲν, ὅτι τὸ μὲν ἤτοι κατ᾽ ἀρχὴν τίθεται, ὁ δὲ μὲν οὐχὶ, ἀλλὰ παρέπεται. *Phrynichus* p. 150. Μὲν οὖν τοῦτο πράξω. τίς ἀνάσχοιτο οὕτω συντάττοντός τινος ἐν ἀρχῇ λόγου; οἱ γὰρ δόκιμοι τὸ μὲν οὖν ὑποτάσσονται, ἐγὼ μὲν οὖν, λέγοντες· τὰ καλὰ μὲν οὖν, καὶ τὰ μὲν οὖν πράγματα. *Theophylactus* Simocatta II. 7. Τοιγαροῦν ἀνὰ ταύτας τὰς ὑπογείους καταγωγὰς ἡ σωτηρία τέως σφισιν αὐτοῖς ἀποθησαυρίζετο. Μενοῦνγε καὶ ἄρτους καὶ μάζας ἐν τοῖς κοιλώμασιν ἐταμιεύσαντο. 16. Μενοῦνγε τῇ Βερόῃ προσπίπτει. III. 12. Μενοῦνγε Χοσρόης ἐπὶ τὴν λεγο-

35 φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ
36 ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τὶ μέρος σκοτεινὸν,
37 ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. Ἐν δὲ τῷ
λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.
39 Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. Εἶπε δὲ ὁ
Κύριος πρὸς αὐτόν· Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος κα-
40 θαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. Ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
41 ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ, πάντα καθα-
42 ρὰ ὑμῖν ἐστιν. Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ
πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. ταῦτα
43 ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρω-

το-

οὖν] — L Versio *Vulg.* ᾖ D. ᾖ] — D. 47. 64. 66.
καὶ ὅλον] πᾶν D. καὶ 34. 39. ὅλον C. 16. 35. 44. 47. 56. 58. 61. 62. 63. 64. 69. 83. 86. Evang. 14. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1459. σου φωτεινὸν] φωτεινὸν 1.
ἐστιν] ἔσται KLM. 1. 2. 4. 13. 28. 42. 59. 61. 63. 64. 71. 86. Evang. 17. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg. Syr.*
ἐπὰν] ἐπειδὰν 11. 49. 106. ὅταν D. 2. Editio *Erasmi* 1. καὶ τὸ] καὶ ὅλον τὸ 1. 28. καὶ 72.
σκοτεινὸν] ἐστιν σκοτεινὸν ἐστιν D. + ἐστιν 3. 53. 73. 76. Evang. 14. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Aldi, Colinaei, Bogardi.* ἔσται 2. ex emendatione. 4. 6. Colb. duo. 42. 47. 48. 49. 56. 58. 59. 62. 65. 66. 67. 68. 71. 78. 86. 95. 106. Evang. 17. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg. Syr.* prior, & posterior cum asterisco, *Armen.*
35.] — 57. 35. 36.] εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοι σκότος, τὸ σκότος πόσον; D.
36. μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινὸν] — 73. τι] — C.
τι μέρος] μέρος τι A 1. 69. Versio *Syr.* φωτίζῃ] φωτίζει E. 69. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.*
37. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν] ἐδεήθη δὲ αὐτοῦ D. Versio *Sax.*
ἠρώτα] αὐτὸν ἐρωτᾶ A. ἐρωτᾶ 71. αὐτὸν ταῦτα ἠρώτα 1. 16. 37. 60. 69. Evang. 18. 19.
Φαρισαῖος τις] τις Φαρισαῖος D. τις] — L. 1. 69. Versio *Copt.* ὅπως] ἵνα D.
παρ' αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D Codices *Latini.* + καὶ 69.
εἰσελθὼν δὲ] ἐλθὼν δὲ 66. + εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου 69. 74. Evang. 19.
δὲ posterius] — 69. ἀνέπεσεν] ἀνεκλίθη 69.
38. ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι] ἤρξατο διακρινόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν διατί D. Codices *Latini.* Versio *Vulg.* retractabat penes se. *Marcion.* probante *J. Millio* prol. 420. 291. πρῶτον ἐβαπτίσθη] προεβαπτίσθη 49. πρότερον ἐβαπτίσθη 69.
πρὸ] — 69. 39. κύριος] Ἰησοῦς 16. 57. Evang. 2. Versio *Syr. Æthiop.*
Φαρισαῖοι] + ὑποκριταὶ D. καὶ prius] — 71. ἔσωθεν] ἐντὸς 95. + τοῦ ποτηρίου 69.
40. ἔξωθεν] ἔσωθεν CD Versio *Sax.* Codices *Latini.* *Tit. Bostr*, c. Manich. III. ut ex disputatione ejus colligitur. ἔσωθεν] ἔξωθεν CD. Versio *Sax.* Codices *Latini*, *Titus.*
41. ἐνόντα] + πάντα 4. 5. 6. 27. 68. ὄντα L. πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν] ὑμῖν ἅπαντα καθαρὰ ἔσται 69.
ὑμῖν ἐστιν] ἔσται ὑμῖν D. ὑμῖν ἔσται 1. 7. Colb. Evang. 18. *Marcion.* 42. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
ὅτι] οἱ Versio *Vulg.* probante *T. Beza.* καὶ τὸ] + ἄνηθον καὶ τὸ 69. καὶ 3.
καὶ πᾶν λάχανον] — 68. κρίσιν] κλῆσιν *Marcion* ap. Epiphanium & *Tertull.* l. IV. c. Marc.
ταῦτα] + δὲ CKL 7. 29. 49. 57. 63. 69. 71. 86. Ev. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.* prior & posterior cum asterisco, *Copt.*
ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι] — D Codices *Latini.*
ἀφιέναι] παραφιέναι A. ἀφεῖναι 57. παρεῖναι L. 13. 43. τοῖς Φαρισαίοις] Φαρισαῖοι D. Codices *Lat.*

γομένην ἱερὰν πόλιν ἀφίκετο. V. 1. μενοῦνγε ὁ Σολχάνης προσέταττε. VIII. 13. Μενοῦν λέγεται. *Rom.* IX. 20. *Aristoteles* de Poët. 22. μενοῦν φαίνεσθαι. *Salmasius* de L. Hellenist. p. 108. In principio orationis positum σόλοικον esse constat, atque ita traditur a Criticis. Non minoris enim est vitii ita scribere: μενοῦνγε τοῦτο πράξω, quam si quis Latine diceret: Autem ego sic faciam, pro ego autem sic faciam. *Schol. Aristoph.* Plut. 287. τὸ μὲν οὖν, ἀντὶ τοῦ δέ. *Isocrates* Areopag. περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ πρότερον εἰρήκαμεν καὶ ἐροῦμεν. *Xenoph.* Paed. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἀφηγεῖτο. *Ælian.* V. H. III. 23. καλὰ μὲν οὖν ἀλεξάνδρῳ τὰ ἐπὶ Γρανίκῳ. *Thucyd.* IV. 76. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο· ὁ δὲ Ἱπποκράτης. *Arrianus Epict.* I. 22. ὁ μέν λέγει· οὐ χρὴ ἀποδιδόναι με τὴν χρυσηΐδα τῷ πατρὶ, ὁ δὲ λέγει, δεῖ μὲν οὖν. *Libanius* Epist. 989. Δέδεικται μὲν οὖν μόνος οὗτος ὁ λόγος, πεποίηνται δὲ πολλοί. *Dionys.* A. II. 32. αἱ μὲν οὖν αὐτὸ τὸ πραχθὲν δι' ὀργὴν ἐλάμβανον, αἱ δὲ —— μετρίως αὐτὸ ἔφερον. *Longus* Pastoral. IV. οὐ ταῦτα ἡμεῖς συνεθήκαμεν ἰδίῳ παιδί; —— οὐκ ἄλλα μὲν οὖν, ἀλλὰ ταῦτα. Non alia sane. *Schol.* Cod. 46. μενοῦνγε, ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς.

39. νῦν] Nunc quidem hypocrisis vobis autoritatem & turpe lucrum affert, postea vero male vobis erit, comm. 42. & supra VI. 21.

40. 1. *Cor.* VI. 20. 2. *Cor.* VII. 1.

41. *Suidas.* ἐνὸν, δυνατὸν, ἢ ἐνυπάρχον· οἱ δὲ, οἷα δήπου θυσίαν λιτὴν, ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ παρόντων προσαχθεῖσαν αὐτοῖς, ἐπαινοῦντες. *Thucyd.* IV. 57. τήν τε πόλιν κατέκαυσαν, καὶ τὰ ἐνόντα ἐξεπόρθησαν. *Dionys. Hal.* I. 46. τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν ἐξιόντων ἔταξε, ὡς ἀσφαλής τε καὶ ἀταλαιπώρητος ἐκ τῶν ἐνόντων φυγὴ αὐτοῖς γένοιτο. *Appian.* B. C. III. 944. ὁπλισαμένους δὲ ἐκ τῶν ἐνόντων, τοὺς νόμους τοῖς ἐπιοῦσι προτείνειν. V. 1154. τοὺς τραυματίας ἐθεράπευε, καὶ τοὺς ἐκνέοντας ἐνέδυε, καὶ ὥπλιζεν ἑτέροις ὅπλοις, καὶ τὸν στόλον ἅπαντα ἐκ τῶν ἐνόντων ἀνελάμβανε. *Lucian.* Phalaris 1. ἐμαυτῷ δ' ἐκ τῶν ἐνόντων τὴν ἐς τὸ ἐπιὸν ἀσφάλειαν παρασχεῖν. *Dionys. Hal.* A. I. 47. δεξάμενος δὲ ταῦτα Αἰνείας, καὶ νομίσας ἐκ τῶν ἐνόντων κράτιστα εἶναι. *Plato* Phaed. γέλωτα ὀφλήσειν —— φειδόμενος οὐδενὸς ἔτι ἐνόντος. *Lysias* c. Eratosth. 30. εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον, τὴν κιβωτὸν ἀνοίγνυμι. Πείσων δὲ αἰσθόμενος εἰσέρχεται, καὶ ἰδὼν τὰ ἐνόντα καλεῖ τῶν ὑπηρετῶν δύο, καὶ τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ λαβεῖν ἐκέλευσεν.

42. inf. XV. 29. *Dionys.* A. I. 58. παρελθὼν τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων δικαίωσιν αἰσχίον καὶ καλλίον ἠξίωσε

βίαν

τοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ϗ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμ- 44
ματεῖς ϗ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, ϗ οἱ ἄνθρωποι οἱ
περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ· Διδάσκαλε, 45
ταῦτα λέγων ϗ ἡμᾶς ὑβρίζεις. Ὁ δὲ εἶπε· Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζε- 46
τε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, ϗ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύε-
τε τοῖς φορτίοις. Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες 47
ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε ϗ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· 48
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο 49
ϗ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας, ϗ ἀποστόλους, ϗ ἐξ αὐτῶν
ἀποκτενοῦσι ϗ ἐκδιώξουσιν· Ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνό- 50
με-

ἀγοραῖς] + ϗ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις D. 64. 66. in ora. Codices *Latini*. + ϗ τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις C. ϗ την πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις 13. 69.
44. γραμματεῖς ϗ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ] — CL 1. 33. Versio *Vulg. Copt. Armen. Marcion.* probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 423. & *J. A. Bengelio.* ὑποκριταὶ] — D.
ὡς τα] — D. Codices *Latini. Lucifer* 2. τὰ posterius] — D.
οἱ posterius] — AD 1. 3. 9. 10. 11 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 90. Edit. *Complut. Erasmi. Colinaei, Bogardi. Beng. Theophyl.*
περιπατοῦντες ἐπάνω] ἐπάνω περιπατοῦντες D. περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω Editio *Colinaei*. περιπατοῦσιν ἐπάνω ϛ 106.
45. ϗ] — 59. 46. τοῖς νομικοῖς οὐαὶ] οὐαὶ τοῖς νομικοῖς D.
τοὺς ἀνθρώπους] τοῖς ἀνθρώποις 56. 58. 71. 95. Colb. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. in margine.
φορτία] + βαρέα ϗ C. 28. 40. 51. 53. 74. 76. 90. Versio *Syra* posterior in margine.
δυσβάστακτα] δυσβαστάκτατα D. a prima manu. ἑνὶ] ἐπὶ 1. τῶν δακτύλων] τῷ δακτύλῳ 71.
τοῖς φορτίοις] — D. Codices *Latini*. 47. οἱ δὲ πατέρες] ϛ οἱ πατερες C. *Marcion. Epiphanius.*
αὐτοὺς] ad sequentia, commate praeposito, refert D. 48. μαρτυρεῖτε] μάρτυρες ἐστε L *Origenes* c. Cels.
ϗ] ὅτι 57. 61. 69. Versio *Vulg.* ϛ συνευδοκεῖτε] μὴ συνευδοκεῖν D Codices *Latini*.
ὑμῶν] + οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν 69. αὐτοὶ] ἐκεῖνοι 74. ex emendatione.
οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα] τοὺς τάφους αὐτῶν οἰκοδομεῖτε 69.
αὐτῶν τὰ μνημεῖα] — DL Codices *Latini*. τοὺς τάφους αὐτῶν 1. *Lucifer*. αὐτῶν τοὺς τάφους 13.
49. ϛ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν ἀποστελῶ] ἀποστέλλω D Cod. *Latini. Lucifer* 2. 49. 50. 51.] — *Marcion* ap. Epiph.
ἀποστόλους ϛ ἐξ αὐτῶν] — 60. ἀποστόλους, ἐξ αὐτῶν AK. 1. 42. 63. 69.
ἀποκτενοῦσι ϛ ἐκδιώξουσι] ἐκδιώξουσι ϛ ἀποκτενοῦσι Versio *Syr.*
ἐκδιώξουσι] διώξουσι 1. 33. 51. 80. 90. Evang. 19. Editio *Erasmi, Colinaei. Theophylactus.*
50. ἐκζητηθῇ] ἐκδικηθῇ L 47. 54. 58. 61. ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ACD 1. Edit. *Erasmi*. ἐκκεχυμένον 33. 69.
ἀπὸ τῆς] ἕως τῆς D. ἀπὸ ad ἀπὸ] — 69. 51. ἀπὸ τοῦ] ἀπὸ CD.
Ἄβελ] + τοῦ δικαίου KM 4. 5. 6. 42. 56. in ora. 58. in ora. 61. 63 71. 106. Versio *Syra* posterior in asterisco. *Arab.*
ἕως τοῦ] ἕως D. 1. Ζαχαρίου] + υἱοῦ Βαραχίου D 73. Versio *Copt. Arab.*
τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ] ὃν ἐφόνευσαν ἀνὰ μέσον D Codices *Latini*. ἀπολομένου] ἀπωλομένου Edit. *Erasmi* 1. 2.
οἴκου] ναοῦ D. 14. 60. Versio *Vulg. Sax. Syr.* ὑμῖν] + ὅτι 69. 52. ἤρατε] ἐκρύψατε D. Cod. *Lat.*

βίαν προσφέρων τὰ αὐτὰ λαμβάνειν.

44. *Moeris*. Ἴσασιν ἀττικῶς· οἴδασιν κοινῶς. *Act.* XXVI. 4. *Thomas*. Ἴσασιν, οὐκ οἴδασιν. *Jo.* X. 5. XV. 21. XVIII. 21. *Jud.* 10. inf XXIII. 34.

Jos. A XVIII. 2. 3. de Tiberiade. εἰδὼς παράνομον τὸν οἰκισμὸν ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίοις πατρίου, διὰ τὸ ἐπὶ μνήμασιν, ἃ πολλὰ τῇδε ἦν, ἀνῃρημένοις τὴν ἵδρυσιν τιβεριάδι γενέσθαι· μιαροὺς δὲ ἐπὶ ζ. ἡμέρας εἶναι τοὺς οἰκήτορας εἰσαγορεύει ἡμῖν τὸ νόμιμον. *Theophrast.* Charact. 16. de superstitioso. οὔτε ἐπιβῆναι μνήματι, οὔτε ἐπὶ νεκρὸν ἐλθεῖν, οὔτε ἐπὶ λέχει. *Lucanus* VIII. 805. Cinerumque tuorum, Magne, metu nullas Nili calcemus arenas. *Servius* ad Æneid. III. 64. Moris Romani fuerat, ramum cupressi ante domum funestam poni: ne quisquam Pontifex per ignorantiam pollueretur ingressus. *Gellius* X. 5. locum, in quo bustum est, nunquam ingreditur: mortuum nunquam attingit. *Arnobius* VI. Quid quod multa ex his templa, quae tholis sunt aureis & sublimibus elata fastigiis, autorum conscriptionibus comprobantur contegere cineres atque ossa, & functorum esse corporum sepulturas?

46. προσψαύετε] *Varinus* ἅπτεσθαι ἀόριστόν ἐστι· τὸ δὲ προσάπτεσθαι ἔλαττον τοῦ ἅπτεσθαι. τὸ γὰρ προσάπτεσθαι ἀντὶ τοῦ ἐσκεμμένως πῶς καὶ ἀκροθιγῶς ἅπτεσθαι, καὶ οἱονεὶ ἄκροις δακτύλοις ἅπτεσθαι δηλοῖ. ὥσπερ καὶ ψαύειν καὶ προσψαύειν, καὶ ἐγγίζειν καὶ προσεγγίζειν.

49. 1. *Thess.* II. 15. *Pollux* VIII. 70. φεύγειν, φυγαδευθῆναι, διωχθῆναι· Ὑπερίδης δὲ που καὶ ἐξεδιώχθη λέγει, καὶ Δείναρχος ἐξεδίωξε. Scil. τινας, ut XXI. 16.

50. *Psal.* IX. 13. *Ezech.* XXXIII. 6.

53. δεινῶς] *Aristides* VII. 1. δεινότης δὲ γίνεται κατὰ γνώμην μοναχῶς· εἰ δέ τις κατ' ἄλλο τι οἴεται, πλεῖστον διαμαρτάνει· δεινότης δὲ ἐστιν, ὅταν τις πόῤῥωθεν χρήσιμόν τι ἑαυτῷ προδιοικῆται, ὡς ἐν τῷ κατὰ ἀριστοκράτους Δημοσθένης βουλόμενος δεῖξαι —— πόῤῥωθεν λαβὼν κατασκευάζει —— Δεινότης δὲ ἐστι καὶ τὸ, πρὶν θεῖναι, ἀνελεῖν τι πόῤῥωθεν ἀντιπῖπτον αὐτῷ —— τοῦτον τὸν τρόπον προδιοικήσαμενος τὰ περὶ τοὺς αἰχμαλώτους, νῦν προάγει καὶ αὐτὴν τὴν πρότασιν ἐπὶ προδιῳκημένῃ τῇ λύσει.

54. *Suidas*. ἀποστοματίζειν, ἀπὸ μνήμης λέγειν, καὶ ἀπὸ στόματος, ἄνευ γραμμάτων. Φιλήμων νεμομένοι, ἀπὸ στόματος ἅπαντ', ἐὰν βούλησθε, ἐρῶ. —— καὶ ἀποστοματίζειν φασὶ τὸν διδάσκαλον, ὅταν κελεύει τὸν παῖδα λέγειν ἄττα ἀπὸ στόματος. *Pollux* II. 102. ἀποστοματίζεσθαι δὲ τοὺς παῖδας Πλάτων που λέγει, ἤγουν ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐρωτᾶσθαι τὰ μαθήματα, ὡς ἀπὸ στόματος λέγειν τὸ αὐτὸ· καὶ ἀποστοματίζεσθαι. λέγεται δὲ τι καὶ ἀπὸ στόματος εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἀγράφου λόγου. *Hesychius*. ἀποστοματίζειν, ἀπὸ μνήμης ἀξιοῦν λέγειν. *Lex. Dionysii MS.* ἀπεστομάτισεν, ἀπεφθέγξατο. *Xenophon* Sympos. δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. *Cyrilli Lex.* ἀποστοματίζω, dicto. *Plato* Euthydem. ὁπότε ἀποστοματίζει ὑμῖν ὁ γραμματιστὴς, πότεροι ἐμάνθανον τῶν παίδων τὰ ἀποστοματιζόμενα, οἱ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς; & Theaetet. ἀτὰρ τίνες ἦσαν οἱ λόγοι, ἔχοις ἂν διηγήσασθαι. Οὐ, μὰ

τὸν

51 μενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, Ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ, ἕως
τοῦ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω
52 ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν
53 κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. Λέγοντος
αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ
54 ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων· Ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, —— καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί
τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.
1 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο
λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
2 Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-
ται·

κλεῖδα] κλεῖν D. γνώσεως] + καὶ D 69. Colb. Codices *Latini*.
αὐτοὶ] + γὰρ M. 29. 71. εἰσήλθετε] εἰσήλθατε ACDELM 48. Evang. 17. 19.
εἰσερχομένους] εἰσπορευομένους D. ἐκωλύσατε] κωλύετε G.
53. λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς] κἀκεῖθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ CL 33. Versio *Copt*. Codices *Lat*. *Syra* posterior in margine, & addit ἔλεγε ταῦτα πρὸς αὐτούς. καὶ 69. αὐτοῦ] —— D 64.
αὐτοὺς] + ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ D Codices *Lat*. Versio *Armen*. *Syra* posterior in margine, & addit κατησχύνθησαν καὶ.
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ D. νομικοὶ καὶ οἱ Φαρισαῖοι 1. Editio *Erasmi*. *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Syra* posterior in margine.
ἐνέχειν] ἔχειν D 14. ἀνέχειν 48. συνέχειν H. 6. 11. 15. 35. 46. 47. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 80. 83. 88. Evang. 14. Editio *Complut*. + αὐτῷ 1. 64. ἐνέχειν καὶ] —— 63.
ἀποστοματίζειν αὐτὸν] συμβάλλειν αὐτῷ D. 69. Codices *Latini*. ἀποστομίζειν αὐτὸν L. 5. 44. 46. 52. 57. 64. 80. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. ἐπιστομίζειν 67. Cod. teste *Euthymio*. Versio *Vulg*.
περὶ πλειόνων] sequentibus jungit 90. Versio *Syr*.
54.] ζητοῦντες ἀφορμήν τινα λαβεῖν αὐτοῦ, ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι αὐτοῦ D. αὐτὸν] αὐτῷ 56. 58. 106.
καὶ] —— ACEGHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 12. Colb. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 42. 44. 45. 48. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Ev. 14. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*. *Bogardi*. Versio *Syra*, *Copt*. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1346. ζητοῦντες] —— L. 1. Versio *Copt*. τι] —— 67.
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ] —— L. Versio *Copt*. κατηγορήσωσιν] κατηγορήσουσιν A. Evang. 19.
1. ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους] πολλῶν δὲ ὄχλων συνπεριεχόντων κύκλῳ, ὥστε ἀλλήλους συνπνίγειν D. πολλῶν δὲ μυριάδων συναχθεισῶν κύκλῳ Versio *Syra* posterior in margine.
ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν] περιεστηκότων δὲ 69. Versio *Vulg*. τῶν prius] + πολλῶν 74. ex emendatione.
ἤρξατο] + δὲ 69. αὐτοῦ] —— D.
πρῶτον] —— Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 425. antecedentibus jungunt ACDE 1. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 63. 71. 72. 82. 83. 86. 90. Evang. 14. Editio *Erasmi* 1. *Stephani*, *Bengelii*.
ἑαυτοῖς] —— *J. Millius* l. c. τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις] ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις τῶν Φαρισαίων L.
2. δὲ] γὰρ D. Codices *Latini*. —— 69. οὐκ ἀποκαλυφθήσεται] οὐ φανερωθήσεται D.

τὸν Δία, οὐκοῦν οὔτωγε ἀπὸ στόματος, ἀλλ' ἐγραψάμην. *Dio Chrys*. XXXVI. p. 439. D. τὴν Ἰλιάδα ὀλίγου πάντες ἴσασιν ἀπὸ στόματος. *Themistius* O. II. p. 33. ἀλλά με ἀποστοματίζοντα τὴν Πλάτωνος ῥῆσιν. VII. p. 93. εἰ μὴ τὰ Πλάτωνος ἀποστοματίζεις. XX. p. 238. ὅσοι τοὺς μὲν λόγους —— ἀποστοματίζοιεν ἱκανῶς, τοὺς ὑπὸ σοφίας παραγγελλομένους, τῶν δὲ ἔργων ἀμέλοιεν. *Eustathius* Il. ϐ. p. 199. 49. Πορφύριος —— ἱστορῶν καὶ ὅτι νόμους τινὲς ἐξέθεντο, ἀποστοματίζειν τοὺς παιδευομένους τὸν ὁμήρου κατάλογον. *Stephanus* in Gerasa. ἐξ αὐτῆς —— Πλάτων νομικὸς ῥήτωρ, πᾶσαν παίδευσιν ὡς μίαν ἀποστοματίζων. *Libanius* D. XXIX. p. 650. D. ἀλλ' οὐκ ἔγραψε μὲν, οὐδ' ἀνέγνω, εἶπε δὲ ἀπὸ στόματος. *Plut*. Theseus p. 11. B. τοῦτο δὲ καὶ Σίβυλλαν ὕστερον ἀποστοματίσαι πρὸς τὴν πόλιν ἱστοροῦσιν ἀναφθεγξαμένην· ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί. Solon. p. 82. C. ἐλέγεια δὲ κρύφα συνθεὶς καὶ μελετήσας, ὥστε λέγειν ἀπὸ στόματος. Themistocl. p. 114. C. ἑκάστου τῶν πολιτῶν τοὔνομα λέγων ἀπὸ στόματος. Sympos. VII. 8. τούτων τῶν δραματικῶν τοὺς ἐλαφροτάτους ἐκδιδάσκονται παῖδες, ὥστε ἀπὸ στόματος λέγειν. *Aristoteles* de reprehens. Sophist. I. 3. τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί. *Lucian*. Dial. Mort. *Alex*. & Annib. XII. 3. Schol. ἐφρόνει γὰρ ἀλέξανδρος μέγα, ἐπὶ τῷ ἀπὸ στόματος προφέρειν τὴν Ἰλιάδα. *Greg. Nazianzenus* in MS. Basiliensi τὸν περὶ υἱοῦ δεύτερον ἀποστοματίζει. & XXII. ἔνθα δὴ ὁ θεόλογος ἀπεστομάτισε τό· θερμὸς ὁ ζῆλος. & 24. ὁπηνίκα ἀπεστομάτισε· πάλιν ἐπ' ἐμὲ χρίσμα. *Aristides* in Cyzicum I. p. 236. ὡς οὐκ οἶδ' ὅν τινα τρόπον, αὐτοσχεδιάζω, πλὴν ὅσον οὐκ ἀπὸ στόματος παντελῶς, ἀλλὰ γράφων ἔτι. *Athenaeus* IV. p. 164. A. ἢ ὡς μαγειρικὰ σκεύη καταλέγειν μαθησόμενοι, ἢ τὸν ἀθηνογένους κεφαλίωνα ἀποστοματιοῦντες. & VIII. p. 359. E. ὁ Πλούταρχος ἔφη, ῥοδιακὴν εἶναι λεγομένην ἱστορίαν, ἣν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποστοματίζειν οὐ δύνασθαι, τῷ πάνυ πρὸ πολλοῦ ἐντετυχηκέναι τῷ ταῦτα παρέχοντι βιβλίῳ. Coeperunt, quae ab ipso de pluribus capitibus differente audiverant, memoriter recitare, inf. XXII. 71.

54. *Act*. XXIII. 21. *Plut*. Fabio p. 185. E. ἐνεδρεύων αὐτὸν ὑπὸ τὴν πόλιν.

Plato Euthydem. Κἀγὼ ἔγνων αὐτὸν, ὅτι μοι χαλεπαίνοι διαστέλλοντι τὰ λεγόμενα, βουλόμενος με θηρεῦσαι. & Gorgia. οὐκ αἰσχύνῃ τηλικοῦτος ὢν ὀνόματα θηρεύων, καὶ, ἐάν τις ῥήματι ἁμάρτῃ, ἕρμαιον τοῦτο ποιούμενος. de Rep. VII. παραβάλλοντες τὰ ὦτα, οἷον ἐκ γειτόνων φωνὴν θηρώμενοι. *Lucianus* de Vulcan. Martem & Venerem captante. D. D. XVII. 1. ἐκ πολλοῦ, οἶμαι, ταῦτα εἰδὼς ἐθήρευεν αὐτούς. *Apulejus* Met. V. ad destinatam fraudum pedicam sermones conferentes dissimulanter occipiunt sciscitari.

1. μυριάδες] *Act*. XXI. 20.

Act. XXIV. 25. Interim, dum haec geruntur.

Plut. Arat. p. 1028. D. ἐμφερέστατον λέγουσι τὴν ὄψιν —— γενέσθαι ἕκτορι τὸν Λακεδαιμόνιον νεανίσκον, ὃν ἱστορεῖ Μυρσίλος ὑπὸ πλήθους τῶν θεωμένων, ὡς τοῦτο ἔγνωσαν, καταπατεῖσθαι. *Eustathius* in Il. χ. p. 1377. 30. οὕτω δὲ ἦν περίκλυτος ὁ ἕκτωρ καὶ θέας ἄξιος, ὥστε, καθὰ

ται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἀνθ᾽ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθή- 3
σεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέ- 4
γω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ~ ἀποκτεινόντων: τὸ σῶμα, καὶ μετὰ
ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβή- 5
θητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν· ναὶ λέγω ὑμῖν,
τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν 6
ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμην- 7
ται. μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. Λέγω δὲ ὑμῖν· Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ 8
ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν

ἀγ-

~ ἀποκτενόντων

3. σκοτίᾳ] + ἀεὶ 69. οὖς] + ὑμῶν 73. 74. ταμείοις] K. Editio *Complut.*
4. ἀποκτεινόντων] ἀποκτενόντων DGH 1. 2. 10. 11. 12. 35. 38. 39. 60. 66. 69. 70. 72. 73. 74. 89. 90. Ev. 13. 14. 17. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bengelii: Origenes* Exh. ad Martyr. *Athanas.* Synop. *Theophylactus.* ἀποκτεννόντων AEKL 3. 9. 34. 37. 40. 42. 48. 51. 57. 65. 67. Evang. 16.
σῶμα] + τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι D. —— *Marcion* ap. Tertullian.
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ] μηδὲ D. μὴ ἐχόντων περισσότερον] περισσότερον μὴ ἐχόντων 1.
περισσότερον τι] περισσόν τι ADK 33. 46. 52. 67. 80. τι περισσότερον 69.
5. ὑποδείξω] ἀποδείξω Editio *Erasmi, Colinaei.* φοβηθῆτε prius] — D 66. 69. 71. Versio *Syr.*
ἐξουσίαν ἔχοντα] ἔχοντα ἐξουσίαν AD 1. 69. *Origenes, Marcion.*
ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν] εἰς γέενναν βαλεῖν D. Colb. βαλεῖν εἰς τὴν γέενναν 44.
ναὶ λέγω] καὶ λέγω 9. λέγω δὲ Evang. 19. ναὶ, λέγω *J. Casaubonus.* 6.] — *Marcion* ap. Epiphan.
πωλεῖται] + ἀντὶ 59. in ora. πωλοῦνται 13. 69. πωλεῖτε 72. καὶ] + τὸ Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ] ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν Evang. 18. 7. τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι] ὑμῶν πᾶσαι τῆς κεφαλῆς D.
ἠρίθμηνται] ἠριθμημέναι εἰσὶν D. 40. φοβεῖσθε] φοβηθῆτε D *Origenes.*
πολλῶν] πολλῷ Evang. 13. Editio *Complut.* Codices *Latini.* πολλῶς Editio *Plantin.* + τῶν D Versio *Syr. Armen Æthiop. Arab.*
διαφέρετε] + ὑμεῖς DGKM 5. 6. 11. 13 14. 27. 29. 33. 34. a prima manu 40. 42. 46. 47. 52. 53. 54. 56. 58. 59 61. 63. 69. 71. 76. 80. 86. 106. Evang 16. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Æthiop.* 8. ὑμῖν] ὅτι D.
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει] κἀγὼ ὁμολογήσω 12. 38. 59. Codices *Latini. Marcion, Theodotus* 14.
ἀνθρώπου] Θεοῦ 40. ἐν αὐτῷ] — 38. τῶν ἀγγέλων] — *Marcion* apud Tertull. & Epiphan. & comm. 9.
9.] — 2. 59. ἀρνησάμενος] ἀπαρνησάμενος 69.

Πλούταρχος ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἄριστον ἱστορεῖ, νεανίσκος τις ἐν Λακεδαίμονι, ἐμφερέστατος Ἕκτορι γενέσθαι λεγόμενος, ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν θεωμένων κατεπατήθη, ὡς τοῦτο ἔγνωσαν. Τοῦτο δὲ οὐ πρὸς ὀργὴν γέγονεν, ἀλλ᾽ ὅτι διὰ θαῦμα οἱ θεαταὶ εἰς πύκνωμα συνεστράφησαν.

2. *Æschyl.* Prometh. Vinct. 513. ἄλλου λόγου μέμνησθε· τόνδε δ᾽ οὐδαμῶς καιρὸς γεγωνεῖν, ἀλλὰ συγκαλυπτέος.

3. 2. *Reg.* VI. 12.

4. *Galen.* de Compos. Med. per partes Corp. II. ὅθεν ὡς ἴστε, πρὸς γὰρ ὑμᾶς ἐρῶ τοὺς ἑταίρους, οἷς μάλιστα γράφεται ταῦτα. *Athenaeus* XIII. p. 608. A. καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἑταῖροι, λέγω.

5. *Liban* Ep. 730. ἐγὼ δὲ ὁ παρὼν οὐδὲν πλέον εἶχον ποιεῖν. *Senec.* in Sap. non cadere injuriam 9. maximum illud, ultra quod nihil habent saevissimi Domini, quod minentur. *Dio Chrys.* O. XXXIV. p. 424. B μηδὲν ἔχειν ποιῆσαι.

Varinus ἐμβάλλει τίς τινα εἰς τὸ δεσμωτήριον.

6. *Esaj.* XLIX. 15.

11. *Tit.* III. 1. *Eurip.* Phoeniss. 980. λέξει γὰρ ἀρχαῖς καὶ στρατηλάταις τάδε. *Schol.* τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς. *Thucyd.* I. 90. προσήκει πρὸς τὰς ἀρχας. V. 28. ἀνήνεγκαν τοὺς λόγους ἔς τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν δῆμον. VI. 54. ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι. V. 47. ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἀρχαί. bis. 1. καταλῦσαι τῶν ἄλλων πόλεων τά τε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχάς. *Euripid.* Ion. 1097. ἀρχαὶ δ᾽ αἱ δ᾽ ἐπιχώριοι χθονὸς ζητοῦσιν αὐτὴν, ὡς θάνῃ πετρουμένη. *Plato* Alcibiad. I. p. 450. B. ὡσαύτως ἐν πόλει τε καὶ ἁπάσαις ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἀπολειπομέναις ἀρετῆς ἕπεται τὸ κακῶς πράττειν. *Xenophon* Cyropaed. I. τὸ παραγγελλόμενον ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς. *Lucian.* Necyom. 20. τούτου ἀναγνωσθέντος τοῦ ψηφίσματος ἐπεψήφισαν μὲν αἱ ἀρχαι, ἐπεχειροτόνησε δὲ τὸ πλῆθος. *Ælian.* V. H. II. 7. ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κομίζειν. 12. ἐπιχειρεῖ ταῖς ἀρχαῖς. 13. τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἀρχαῖς. *Plut.* praec. Polit. p. 813. C. ἃς δὲ ὀνομάζουσιν ἐξουσίας, καὶ χειροτονοῦσιν ἀρχὰς μήτε ἄγαν διώκειν, καὶ πολλάκις, —— μήτε ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ κἂν ταπεινότεραι τῆς δόξης ὦσι, δέχεσθαι. Pelopid. p. 296. D. ἐκ δὲ τῶν πόλεων, ὡς ἀπηγγέλθη ταῦτα, παρῆσαν αἵ τε ἀρχαί. *Schol. Aristoph.* Plut. 918. κοινότερον δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ψιλὰς ἐπιστασίας καὶ λειτουργίας ἀρχὰς ἔλεγον, καὶ τὸ βουλεῦσαι ἄρξαι. *Lucianus* Lexiph. 10. Δεινίαν σύρουσιν ἄγδην ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

Glossarium diciones, ἐξουσίαι. *Servius* Æneid. III. 93. Sciendum, pro qualitate hominum orantes interdum ima, interdum summa respicere. Nam potestates aliae coelestes sunt, aliae terrenae, aliae permixtae. & IX. 18. quemadmodum pro Rege vel Magistratu potestas solet dicere. *Hilarius* adv. Constant. Stemus ante judices & potestates. *Quintilian.* D. XIX. Hoc me non potestas, non magistratus, non propinquus aliquis, non amicus, non ille semper loquax populus ac malignus interrogat —— non enim potestatis alicujus more consederam, nec torquentibus aliis agebam judicem. *Paullus JC.* Potestatis verbo plura significantur, in persona Magistratuum imperium. *Constantinus* l. III. 1. 9. Cod. de Judiciis: sive definienda causa per Judicem, sive ad majorem potestatem referenda sit. *Ammian. Marcell.* XV. 5. Ea demum laus grata esse potestati debet excelsae, cum interdum & vituperationi secus gestorum pateat locus. *Salvianus* l. 1. Dives potestas pauperem facit esse rempublicam. & VII. Potestas magna & potentissima. *Sallustius* Jugurth. 63. 5. Semperque in potestatibus eo modo agitabat, ut majore, quam gerebat, dignus haberetur.

9 ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν
10 ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ
11 δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε,
12 ἢ τί εἴπητε· Τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. Εἶπε
13 δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
14 κληρονομίαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑ-
15 μᾶς; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ
16 περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐ-
τούς,

ἀπαρνηθήσεται] ἀρνηθήσεται D. ἐνώπιον prius] ἔμπροσθεν ADK. 42. 47. 56. 57. 58. 61. 63. 64. ἐνώπιον posterius] ἔμπροσθεν D. Colb. *Clemens* Strom. IV. 10. ὃς] + ἂν D. 76. εἰς] πρὸς D. τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι] εἰς δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον D. τῷ δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 69. ἀφεθήσεται posterius] + αὐτῷ 73. + αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι D Versio *Æthiop.*

11. προσφέρωσιν] προσφέρουσιν E. φέρωσιν D *Origenes* Exh. ad Martyr. *Clem.* Strom. IV. p. 595. εἰσφέρωσιν L 1. 16. 33. 64. ἐπὶ] εἰς D. 1. 69. *Clemens.* ἐπὶ τὰς ἀρχὰς] — 61. μεριμνᾶτε] προμεριμνᾶτε D. μεριμνήσητε L. 1. 13. 33. 36. 57. 64. 69. Evang. 20. *Origenes. Cyrillus* Catech. ἢ τί prius] — D Versio *Syr. Clem. Alex. Origenes, Cyrillus Hier.* ἀπολογήσησθε] ἀπολογήσεσθε 51. 57. 90. 106. Editio *Complut.* λαλήσητε 61. in ora. ἀπολογηθήσησθε Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5.

12. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ] — 33. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 106. αὐτῇ] ἐκείνῃ 67. ἃ] τί *Clemens.*

13. εἰπὲ] εἰπὸν D.

14. ἄνθρωπε] — 69. δικαστὴν] κριτὴν DL. 1. 33. 69. ἢ μεριστὴν] — D. 28. 33. probante *J. Millio* prol. 292. 423. ἢ δικαστὴν 69.

15. αὐτοὺς] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Versio *Syr.* καὶ] — 95. φυλάσσεσθε] φυλάξασθε G. τῆς] πάσης ADKLM 1. 16. 29. 37. 42. 49. 67. 69. 71. 86. 94. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Irenaeus, Clemens* Str. IV. p. 578. *Basilius* Eth. 48. *Antiochus* H. 9. *Titus.* ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν ἡ ζωὴ D. Versio *Syr.* αὐτοῦ prius] αὐτῷ EGH. 1. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 12. 34. 37. 39. 40. 51. 72. 74. 82. 87. 90. Evang. 2. 13. 17. *Antiochus.* αὐτῶν 11. 38. ἐστιν] — 29. 42. 67. 71. αὐτοῦ posterius] αὐτῷ D. 33. 37. 49. 67. 82. 89. 91. 94. *Basilius* Eth. 48. *Titus. Theophylactus.* prob. *Bengelio.* + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω 64. 73. 74. ex emendatione.

16. δὲ] + καὶ 1. 37. + ὁ κύριος 73. παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς] πρὸς αὐτοὺς παραβολὴν D.

tur. *Lex.* XII. *Tabb.* Ni major potestas prohibessit. *Symmachus* VIII. 41. Nondum ante januas eminentium potestatum vigilem noctem salutator expertus es. *Juvenalis* X. 100. Fidenarum Gabiorumque esse potestas

13. *Marc.* VI. 41. *Pollux* VIII. 135. τὸ δὲ νείμασθαι —— καὶ τὸ μερίσασθαι εὐτελέστερον· κρεῖσσον δὲ τὸ μοιρολαχεῖν, καὶ νέμησις οὐσίας, διαίρεσις, διακλήρωσις. ὁ γὰρ διαμερισμὸς ὑπόφαυλον. *Justinus* II. 10. 11. Tanto moderatius tum fratres inter se maxima regna dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. *Quinctilian.* VII. 1. Pro eo, qui parte contentus sit, contra eum, qui fratri nihil dare ex paternis velit —— qui dividere nolit cum fratre. *Seneca* Ep. 88. Quid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? Exc. Decl. VI. 3. Lex: major frater dividat patrimonium, minor eligat. *Augustinus* de C. D. XVI. 20. Hinc fortassis (ex Gen. XIII. 9.) effecta est inter homines pacifica consuetudo, ut, quando terrenorum aliquid partiendum est, major dividat, minor eligat.

14. *Exod.* II. 14.

15. Cohaerent haec cum praecedentibus, ut doceamur, veram litis inter fratres caussam fuisse utriusque desiderium plura habendi. *Servius* ad Georg. II. 496. Infidos autem fratres ait, quod avaritiae causa dissentiunt. *Heliodor.* V. p. 236. ὅρα δὴ οὖν, φυλάττου, καὶ λογίζου, τί ἂν ποιῇς. *Xenophon.* in Thes. Steph. φυλάσσομαι ἀπὸ τούτων. & ita LXX.

Manilius IV. 89. Et neque paupertas breviores excipit annos, Nec sunt immensis opibus venalia fata. *Horatius* Epist. I. 2. 47. Non domus, aut fundus, non aeris acervus & auri Ægroto domini deduxit corpore febres, non animo curas. *Juvenal.* XIV. 156. Scilicet & morbis & debilitate carebis, Et luctum & curam effugies, & tempora vitae Longa tibi posthaec fato meliore dabuntur; si tantum culti solus possederis agri, Quantum sub Tatio populus Romanus arabat. *Menander* ap. Stobaeum. Τ' ἀργύριον εἶναι, μειράκιον, σοὶ φαίνεται οὐ τῶν ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν μόνον τιμὴν παρασχεῖν δυνατὸν, ἄρτων, ἀλφίτων, ὄξους, ἐλαίου, μείζονος δ' ἄλλου τινός. Ἀθανασίας δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς τὰ ταντάλου τάλαντ' ἐκεῖνα λεγόμενα. ἀλλ', ἂν ἀποθάνῃς, ταῦτα καταλείψεις τισιν; Τί οὖν λέγω; μηδ' αὐτὸς, εἰ σφόδρ' εὐπορῇς, πίστευε τούτῳ μήτε τῶν πτωχῶν πάλιν Ἡμῶν καταφρόνει, τοῦ δὲ γ' εὐτυχεῖν ἀεὶ πάρεχε σεαυτὸν τοῖς ὁρῶσιν ἄξιον. *Anthol.* II. 50. 21. Lucillii. εἰ μὲν ζῇς ἐλάφου ταναὸν χρόνον, ἠὲ κορώνης, Συγγνώμη πλεῖστον πλοῦτον ἀγειρομένῳ· Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν, οὓς αὐτίκα γῆρας ἰάπτει, Μή σε γ' ἀπειρεσίων οἶστρος ἕλῃ κτεάνων. Μὴ σὺ μὲν ἀτλήτοισιν ἐν ἄλγεσι θυμὸν ὀλέσσῃς, χρήσωνται δ' ἄλλοι σοῖς ἀγαθοῖς ἀνέδην. & 47. 1. ἤθελον ἂν πλουτεῖν, ὡς πλούσιος ἦν πότε κροῖσος, καὶ βασιλεὺς εἶναι τῆς μεγάλη ἀσίας. ἀλλ' ὅταν ἐμβλέψω Νικάνορα τὸν σοροπηγὸν, καὶ γνῶ πρὸς τί ποιεῖ ταῦτα τὰ γλωσσόκομα, ἀκτὴν που πάσσας, καὶ ταῖς κοτύλαις ὑποβρέξας, τὴν ἀσίαν πωλῶ πρὸς μύρα καὶ στεφάνους.

16. *Herodian.* I. 6. 3. μήτε ὀπώρας εὔφορον. *Philo* de Vit. Mos. III. T. 2. p. 162, 21. καὶ ὑπ' εὐφορίας καρπῶν ἔβριθεν. *Pollux* I. 51. εὐφορία —— εὐετηρία. εὐθηνία, εὐκαρπία, πολυκαρπία —— περὶ ἀφορίας. —— εὐφόρου γῆς γενομένης. *Hesychius.* εὐφορία, εὐθηνία, καλὸς ἐνιαυτὸς. *Philo* βαθύγειος χώρα παντοίων ἀνὰ πᾶν ἔτος καρπῶν εὐφορίᾳ ἐχρῆτο. *Plut.* ἀγρὸς εὔφορος καὶ εὔκαρπος. *Jac.* V. 4. *Theophrast.* VII. λεπτόγεων εἶναι καὶ ψαφαρὰν τὴν χώραν. *Act.* XXVIII. 7. inf. XXI. 21. *Jo.* IV. 35.

17. Inf.

τοὺς, λέγων· Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, 17
λέγων· Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου. Καὶ εἶπε· Τοῦτο ποιή- 18
σω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω· καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεν-
νήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου· Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ 19
κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· 20
Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;
Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐ- 21
τοῦ· Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώ- 22
μα-

λέγων] — Versio *Syr*.
17. διελογίζετο] ἐλογίζετο 56. 58. 61.
εὐφόρησεν] ηὐφόρησεν AD. 42.
18. μείζονας οἰκοδομήσω] ποιήσω αὐτὰς μείζονας D. Versio *Vulg*.
συνάξω] συνάξαι 69.
καὶ συνάξω ἐκεῖ] κἀκεῖ συνάξω D.
τὰ γεννήματα] τὸν σῖτον L 1. 13 69. —— Versio *Copt*. *Armen*. *Syr*.
γεννήματα] γενήματα ADE 3. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 72. 73. 74. 90. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi*, *Colinaei*, *Basilius* Eth. 48. *Theophylactus*.
καὶ τὰ ἀγαθά μου] — D 56. *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1078. καὶ πάντα τὰ ἀγαθά μου 1. Versio *Armen*.
19 κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, ἀναπαύου, φάγε, πίε] — D Codices *Latini*.
ἀναπαύου] — 36.
20. θεὸς] κύριος A.
ἄφρον] ἄφρων AD. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei*, *Stephani*. *Bezae*, *Genev*.
τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν] ἀπαιτοῦσιν τὴν ψυχήν σου D.
ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ τὴν ψυχήν σου 69.
ἀπαιτοῦσιν] αἰτοῦσιν L 33.
δὲ posterius] οὖν D Codices *Latini*.
τίνι] τίνος D Codices *Latini*. *Antioch*. H. 9. *Clemens Alex*.
ἔσται] + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω 88.
21.] — D Codices *Latini*.
οὕτως] + ἐστιν Versio *Syra* posterior cum asterisco, & ἔσται in margine.
ἑαυτῷ] ἐν αὐτῷ L.
πλουτῶν] + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω E minio in ora. G 2. 4. 5. 7. 8. 13. 16. 36. 38. ex emendatione. 44. 46. 48. 49. 50. 52. 54. 57. 61. 64. 69. 80. 82. 86. 90. Evang. 3. 4. 5. 11. 12. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 24. *Valla*: sunt tamen Graeci codices, quibus hoc abest.
22. ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν D.
ὑμῶν] — ADL 42. Versio *Armen*. Codices *Latini*.
φάγητε] + ἢ τί πίητε 59. Versio *Æthiop*.

17. Inf. XVI. 3. 4. XX. 13. *Aristoph*. Vesp. 318. τί ποιήσω; τηροῦμ' ὑπὸ τῶνδ'. *Terent*. Eunuch. V. 2. 9. Sed estne haec Thais, quam video? ipsa est. Haereo, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

18. μου] *Philo* de Cherubim ad Gen. XXXI. 43. T. 1. p. 151, 37. ἐφ' ἑκάστου γὰρ ἔτος τὸ ἐμὸν προστιθεὶς περὶ αὐτοῦ λέγων ἅμα καὶ σεμνομυθῶν οὐ παύεται. de *Allegor*. p. 125. 126. 1. *Sam*. XXV. 11.

Thucyd. II. 14. τῶν οἰκιῶν καθαιροῦντες τὴν ξύλωσιν.

Non donabo, non vendam frumentum, non locabo horreum. *Terent*. Adelph. V. 2. II. Sic agam.

19. *Libanius* D. XVI. p. 463. A. θαρρύνω ἐμαυτὸν, καὶ πρὸς τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν εἰπών· Ἀθηναῖος εἰμι, Δημοσθένης εἰμὶ, ἄγε.

κείμενα] *Il*. α. 124. Οὐδέ τι πω ἴδμεν ξυνήϊα κείμενα πολλά. *Eustath*. ὡς εἶεν κειμήλια χρήσιμα εἰς βίον. *Horat*. Sat. I. 1. 30. hac mente laborem sese ferre, senes ut in otia tuta recedant, Ajunt, cum sibi sint congesta cibaria.

Moeris. πίομαι, πῖθι, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Thomas*. πίομαι, καὶ πιόμενοι, καὶ πῖθι, οὐ πιοῦμαι, πιούμενος, καὶ πίε.

Ælian. V. H. I. 32. κελεύει σε βασιλεὺς ἐκ μὲν τούτου τοῦ χρυσίου εὐφραίνειν τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, ἐπεὶ καὶ σὺ τὴν ἐκείνου εὔφρανας. *Ammonius* εὐφραίνεσθαι καὶ ἥδεσθαι διαφέρει. Πλάτων πρωταγόρᾳ· εὐφραίνεσθαι μὲν γάρ ἐστι, μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ· ἥδεσθαι δὲ ἐσθίοντα τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι —— χαρὰ καὶ εὐφροσύνη διαφέρει. χαρὰ μὲν γὰρ ἐστι πρόσφατος ψυχῆς ἔπαρσις ἢ διάχυσις· εὐφροσύνη δὲ πάθος χρόνιον μετὰ σωφροσύνης γινόμενον. *Euripides* Alcest. 788. εὔφραινε σαυτὸν, πῖνε· τὸν καθ' ἡμέραν βίον λογίζου σόν. *Eccles*. XI.

20. *Jon*. IV. 3. impersonaliter, ut inf. XIV. 35. *Philo* de Cherubim T. 1. p. 154, 5. θνητὸς οὐδεὶς οὐδενὸς ἐπιδέδεικται παγίως καὶ βιβαίως κύριος. *Cic*. Cato Maj. 19. Quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? *Maase* 199. & 201. Dixit Angelus mortis filio Saporis: sum in via, ut animam tuam auferam; venit hora, ut moriaris. *Pindar*. Olymp. X. 106. Πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον θνάσκοντι στυγερώτατος. *Anthol*. II. 50. 9. ὦ τῆς ταχίστης ἁρπαγῆς τῆς τοῦ βίου, ἀνὴρ δανειστὴς, τῶν χρόνων γλύφων τόκους, τέθνηκεν εὐθὺς ἐν ῥοπῆς καιρῷ βραχεῖ, ἐν δακτύλοισι τοὺς τόκους σφίγγων ἔτι. *Jac*. IV. 13. 14. *Eccles*. V. 13. VI. 2. *Hiob*. XXVII. 1. 8. *Ps*. XXXIX. 7. XLIX. 19. *Sir*. XI. 18. 19.

21. *Ælian*. V. H. 1. 12. δεινῶς εἰσι φιλόπονοι πρὸς τὸ θησαυρίσαι, καὶ ἑαυτοῖς ἐπιταμιεύσασθαι. Publii Syri sentent. In nullum avarus bonus est, in se pessimus. *Euripid*. Orest. 394. ὁ δαίμων δ' ἐς ἐμὲ πλούσιος κακῶν. *Philo Byz*. de VII. Mirac. ὦ καιρὲ τῆς ἑλλάδος, καὶ πλουτήσας εἰς θεῶν κόσμον, ὁπόσον οὐδεὶς ὕστερον ἐπλούτησεν, καὶ τεχνίτην ἔχων δημιουργὸν ἀθανασίας, ὁπηλίκον ὁ μεταγενέστερος βίος οὐκ ἐνήνοχεν —— Σεμίραμις ἐς βασιλικὴν ἐπλούτισεν ἐπίνοιαν *Lucian*. Epist. Saturn. 24. εἰς τὸ κοινὸν πλουτεῖν, καὶ μεταδιδόναι ἡμῖν τῶν μετρίων. *Philostrat*. V. Apollon. IV. 8. εἰς τὸ κοινὸν πλουτεῖν. *Plato* Menexem. οὔτε γὰρ πλοῦτος κάλλος φέρει τῷ κεκτημένῳ μετ' ἀνανδρίας, ἄλλῳ γὰρ ὁ τοιοῦτος πλουτεῖ, καὶ οὐχ ἑαυτῷ. *Anthol*. II. 50. 12. Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος, ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης. *Cic*. de Offic. II. 10. Contemnuntur ii, qui nec sibi nec alteri. III. 15. neque enim solum nobis divites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reipublicae. *Simplicius* in Epictet. p. 210. χρὴ γὰρ ἐννοεῖν, ὅτι καὶ τῷ θεῷ δανείζει τίς τὰς ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ πράξεις, καὶ μετὰ τόκων μεγάλων εὐγνωμονέστερον ἀνθρώπῳ αὐτὰς ἀποδίδωσι. *Rom*. X. 12. *Prov*. XIX. 17. *Juvenalis* V. 113. Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.

24. *Aristoteles* H. A. IX. 31. οἱ κόρακες —— τοὺς ἑαυτῶν νεοττοὺς, ὅταν οἷοι δ' ὦσιν ἤδη πέτεσθαι, ἐκβάλλουσιν. *Ælian*. N. A. 11. 49. ὑπὲρ ὅτου τροφὰς μαστεύουσι,

καὶ

23 μαλι, τί ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα, τοῦ ἐνδύματος.
24 Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν· οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ
25 ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; Τίς δὲ
26 ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Εἰ οὖν οὔτε ἐλά-
27 χιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ
κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο
28 ὡς ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλό-
29 μενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Καὶ ὑμεῖς μὴ ζη-
τεῖ-

σώματι] + ὑμῶν 1. 33. 51. 64. 67. 69. 91. Evang. 18. Verſio *Syr. Saxon.* Codices *Latini*. *Clement* Paed. II. 10. ἐνδύσησθε] ἐνδύσεσθε 90.

23. ἡ] οὐχὶ ἡ 6. 7. 27. 56. 58. 60. 61. Evang. 2. μὴ ἡ 37. ex emendatione. + τῆς DML 1. 12. 13. 28. 33. 44. 45. 57. 59. 64. 69. 86. 90 Evang. 14. Verſio *Copt. Syr.* prior, & poſterior cum obelo. *Clemens* Paed. 10. & Strom. IV. p. 579. πλεῖον] πλείων 3. 48. 55. 62. 65. 74. 83. 86. πλέον D.

24. τοὺς κόρακας] τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ D. οὐ] οὔτε D. οὐδὲ] οὔτε D. bis. ἐστιν] + οὔτε D.

ταμεῖον] ταμιεῖον 1. 44. 45. 54. 51. 57. 67. 69. 71. 74. a prima manu 86. 89.

καὶ ὁ Θεὸς] ὁ δὲ Θεὸς 69. αὐτοὺς] αὐτὰ D. 40. 63. 69.

πόσῳ μᾶλλον] οὐχὶ D *Clemens* paed. II. 10. πόσῳ οὖν μᾶλλον Verſio *Syr.* τῶν πετεινῶν] αὐτῶν *J. Millius* prol. 425.

25. μεριμνῶν] — D. 64. a prima manu. ἕνα] — D.

26. εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε] καὶ D. Codices *Latini*. οὔτε] οὐδὲ 1.

τί περὶ τῶν λοιπῶν] περὶ τῶν λοιπῶν τί D. 95. Codices *Latini*. 27. κρίνα] + τοῦ ἀγροῦ 38. 40. 53. 63. 64. 76.

αὐξάνει οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει] οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει D. *Clemens*. οὔτε ὑφαίνει οὔτε νήθει Codices *Latini*.

δὲ] — 10. 62. Codices *Latini*.

ὑμῖν] + ὅτι ADLM. 1. 16. 29. 33. 40. 44. 49. 53. 63. 67. 69. 71. 86. 90. 106. Evang. 13. 17. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. *Clemens*. + ὡς *Theophylactus*. περιεβάλετο] περιεβάλλετο Evang. 4. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi*.

τούτων] τοῦτον E. 28.] — *Marcion* ap. Epiph. χόρτον] + τὸν 34. 59. + τοῦ ἀγροῦ 69. 106.

ἐν τῷ ἀγρῷ] τοῦ ἀγροῦ DH 16. 28. 38. 57. 60. 64. 106. Evang. 13. 17. 18. 19.

ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον] σήμερον ἐν τῷ ἀγρῷ 1. 69. ſine τῷ Verſio. *Syr.* σήμερον ἐν ἀγρῷ A. 106. *Clemens*.

ἀμφιέννυσι] ἀμφιέζει DL.

καὶ γειναμένους σφᾶς μὴ ἐκτρέφουσι. *Servius* in Georg. I. 410. *Plinius* in naturali hiſtoria dicit, corvos oblivioſos eſſe, & plerumque minime ad nidos ſuos reverti, ſed quadam ratione naturae haec congerunt ad ſuos nidos, quae vermes poſſint creare: ex quibus relicti eorum pulli aluntur interdum. *Lucian.* Timon. 8. κόραξι καὶ λύκοις χαριζόμενοι. *Horat.* Ep. XVI. 48. non paſces in cruce corvos. *Job.* XXXVIII. 41. *Pſal.* CXLVII. 9.

Plut. de Am. frat. p. 484. A. ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν, εἰς τὸ καίσαρος ταμιεῖον ἀποληφθεῖσαν. Q. R. p 275. B. Ταμεῖον ἀπέδειξε τὸ κρόνιον Οὐαλέριος Ποπλικόλας. *Herodian.* I. 6. 15. ταμιεῖα χρημάτων βασιλικῶν. aerarium. VII. 4. 4. οἵ τε προεστῶτες τοῦ ταμιείου. *Plut.* Q. Rom. p. 275. A. διατί τῷ τοῦ κρόνου ναῷ χρῶνται ταμιείῳ τῶν δημοσίων χρημάτων; Publicola p. 103. C. ταμιεῖον μὲν ἀπέδειξε τὸν τοῦ κρόνου ναὸν καὶ χρήματα συνήχθη πολλά.

29. *Thucyd.* IV. 26. τῶν νεῶν οὐκ ἐχουσῶν ὅρμον, αἱ μὲν σῖτον ἐν τῇ γῇ ᾑροῦντο κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὥρμουν. ἀθυμίαν δὲ πλείστην ὁ χρόνος παρεῖχε. 25. Schol. μετεωρισάντων τὰς ναῦς. VII. 16. μετεωρισθεὶς ἐν τῷ πελάγει. *Demoſth.* c. Polyclen. ἀναγκαῖον ἦν ἐπ' ἀγκύρας ἀποσαλεύειν τὴν νύκτα μετεώρους, ἀσίτους καὶ ἀγρύπνους. *Philoſtrat.* VI. 12. p. 250. μετεωρίσαι τὴν ναῦν εἰς τὸ πέλαγος, ἀνέμοις ἐπιτρέψας τὰ ἑαυτοῦ. *Thucyd.* II. 7. ἡ ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν. Schol. ταῖς ἐλπίσιν. & VI. 10. μετεώρῳ πόλει ἀξιοῦμεν κινδυνεύειν. Schol. τῆς πόλεως ἡμῶν οὐκ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὁρμούσης. μετήνεκται δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν πλοίων τῶν μήπω ὡρμισμένων. *Diodor.* S. XIII. 92. μετεωρισθεὶς ταῖς ἐλπίσι. *Demoſthenes* de falſat. legat. ἔτι γὰρ τῶν πραγμάτων ὄντων μετεώρων, καὶ τοῦ μέλλοντος ἀδήλου, σύλλογοι καὶ λόγοι παντοδαποὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐγίγνοντο τότε. *Plut.* Pericl. p. 154. B. ὁ δὲ πλεῖστα Περικλεῖ συγγινόμενος, καὶ μάλιστα περιθεὶς ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέστερον, ὅλως τε μετεωρίσας καὶ συνεξάρας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἤθους. Cimon. p. 486. F. οὐδὲν εἰδότων βέβαιον οὔπω —— ἀλλὰ δυσπίστως ἔτι καὶ μετεώρως ἐχόντων. *Themiſtius* II. 56. ἅπασα ἡ ἀρχὴ ὀρθὴ ἦν καὶ μετέωρος πρὸς τὸ μέλλον. *Menander* Hiſt. Byz. 116. Ἰουστῖνος ἐπηρμένος ἦν ταῖς ἐλπίσι, καὶ μετεωρίζετο τῇ διανοίᾳ, τὰ κατὰ νοῦν ῥᾷστα ἐκβήσεσθαι οἰόμενος. *Cyrill.* *Lex.* μετεώρος, ὁ μὴ σταθερὸς τὸν νοῦν, jactans, vacuus. μετεώρος, ὁ κρεμώμενος, ſuſpenſus. *Joſ.* A. VIII. 8. 2. μετεώρου τοῦ λαοῦ παντὸς ὄντος, καὶ τι λέγοντος ἀκοῦσαι τοῦ βασιλέως ἐσπουδακότος. B. II. 21. 1. μετεώρους ὄντας ἐπὶ τῷ μέλλοντι πολέμῳ τοὺς πολλούς. *Cic.* de Orat. I. 56. Suspenſo, inquit, animo & occupato Craſſum tibi reſpondiſſe video. ad Attic. Ep. XV. 14. ita ſum μετεώρος, & magnis cogitationibus impeditus. de fin. B. & M. I. 19. Neque pendet ex futuris, ſed exſpectat illa, fruitur praeſentibus. *Tuſcul.* I. 40. Exſpectando & deſiderando pendemus animis, cruciamur, angimur. IV. 16. cui miſeriae proximus eſt is, qui appropinquans aliquod malum metuit, exanimatusque pendet animi. *Livius* IV. 32. Tum trepidam civitatem —— increpuit, quod animos ex tam levibus fortunae momentis ſuſpenſos gererent. VII. 31. Sollicitis ac pendentibus animi. VIII. 13. inter ſpem metumque ſuſpenſos animi. *Æneid.* VIII. 19. magno curarum fluctuat aeſtu. *Horat.* Epiſt. I. 18. 110. Neu fluitem dubiae ſpe pendulus horae. *Plinius* Epiſt. III. 17. Ipſe valeo; ſi valere eſt ſuſpenſum & anxium vivere, exſpectantem in horas timentemque. *Joſ.* B. IV. 9. 2. καὶ οἱ μὲν μετεώροι περὶ τῶν ὅλων ὄντες, ὡς ἂν σαλευομένης τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας. VII. 4. 2. ὁρῶντες γὰρ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν ταῖς συνεχέσι τῶν αὐτοκρατόρων ἀλλαγαῖς ἐν ἑαυτῇ τεταραγμένην, πᾶν τε μέρος τῆς ὑπ' αὐτοῖς οἰκουμένης πυνθανόμενοι μετέωρον εἶναι καὶ κραδαίνεσθαι. *Senec.* Epiſt. V. pendentem animum, futurique exſpectatione ſollicitum. CI. Quomodo effugiemus hanc volutationem? uno, ſi vita noſtra non prominebit —— ille enim ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt praeſens. —— in ſpem toti prominent, ſemper inſtabiles mobilesque, quod ne-

τεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. Ταῦτα γὰρ πάντα, τὰ ἔθνη τοῦ 30
κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν 31
τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδό- 32
κησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δό- 33
τε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς· ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑ- 34
μῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι 35
καιόμενοι· Καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει 36
ἐκ τῶν γάμων· ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι 37
ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ
ἀνα-

29. φάγητε] φάγησθε 69. ἢ] καὶ L. 33. 57. 60. 71. Evang. 18. 19. Versio *Copt. Syr. Æthiop.*
30. τοῦ κόσμου] — 12. 40. 53. 58. 59. 63. 67. ἐπιζητεῖ] ζητεῖ D Codices *Latini*. ἐπιζητοῦσι L 13. 33. 69. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν] οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν D. Codices *Latini*. τούτων] + ἁπάντων 28. 37. 51. 69. Versio *Armen.* Codices *Latini*.
31. πλὴν ζητεῖτε] ζητεῖτε δὲ D Codices *Latini*. + πρῶτον 28. 69. Versio *Vulg. Armen.* τοῦ Θεοῦ] αὐτοῦ D. a prima manu L Versio *Copt. Arab. Æthiop.* Codices *Lat.* + καὶ τὴν δικαιοσύνην Versio *Vulg. Æthiop.* πάντα] — E H L Colb. duo. 2. 7. 36. 38. 44. 45. 59. 65. Evang. 18. 19. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco. Codices *Latini*. *Tertullian* 2. Marc. III. IV. probante *Millio*.
32. φοβοῦ] φοβηθῆτε 56. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. Versio *Syra* posterior. τὸ μικρὸν ποίμνιον] τὰ μικρὰ ποίμνια Versio *Syra* posterior. ὅτι] + ἐν αὐτῷ D. ὑμῶν] — *Marcion* ap. Epiph. ὑμῖν] — 63. *Theophylactus* ed. ἡμῖν Ev. 18. 33. ὑμῶν] ὑμῖν 52. *Theoph.* ed. βαλάντια] βαλλάντια ADK. Colb. 1. 42. 45. 48. 52. 63. 69. 73. Editio *Complut.* ἀνέκλειπτον] ἀνεξάλειπτον 76. διαφθείρει] διαφθειρεῖ D. 34. καὶ] — 28. καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται] ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν D. Versio *Syr.* ἔσται] ἐστιν L.
35. ἔστωσαν] + δὲ 86. + οὖν Evang. 21. 34. 39. *Theophylactus*. ὑμῶν αἱ ὀσφύες] αἱ ὀσφύες ὑμῶν A. 106. *Constitut. Clem.* VII. 31. *Anton. Antioch.* 125. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι] ἔστω ὑμῶν ἡ ὀσφῦς περιεζωσμένη D. περιεζωσμέναι] περιζωσμέναι 1.
36. ἑαυτῶν] αὐτῶν D 1. 33. 49. 69. Evang. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Clem.* Paed. II. p. 218. ἀναλύσει] ἀναλύσῃ ADEHL 72. 73. Ev. 12. 18. Versio *Vulg. Syr. Nyssen.* in Cant. XII. probante *J. A Bengelio*. ἐκ] ἀπὸ 69. γάμων] + αὐτῶν 1. κρούσαντος] + αὐτοῦ A. ἀνοίξωσιν] ἀνοίξουσιν D.
37. κύριος] + αὐτοῦ Evang. 5. + αὐτῶν 19. Versio *Syr.* utraque. εὑρήσει] εὕρῃ D. *Clemens Alex.*
38. ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω] τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ, καὶ εὑρήσει οὕτως, ποιήσει

necesse est accidere pendentibus. *Suidas*. ἐν μετεώρῳ ἦν ἡ ναῦς, ἀντὶ τοῦ πελάγιος καὶ ἐπ' ἀγκύρας ἱσαμένη. *Polyaen.* p. 325. ταχέως εἰς τὸ πέλαγος μετεωρίζονται. Versio *Vulg.* Nolite in sublime tolli. Codex D. non abalienetis vos. *Xiphilinus* Tiber. ὥστε ὁ Σειανὸς ἐν τῷ μέρει καὶ τοῦ ὑπερόγκου καὶ τοῦ ὑπερφόβου πληρούμενος, ἀεί μετεώρος ἦν. Schol. *Euripid.* Orest. 1537. μετεωρίζεται δὲ τὴν γνώμην ὁ χορός. *Philo* ad Cajum p. 548, 37. μετεώρος πᾶσα πόλις ἦν, ἀκοῆς ἀεὶ διψῶσα βελτίονος. *Agathias* I. 2. μετέωρα καὶ δεδονημένα, ἐφ' οὓς χωρήσοιεν ἀμφιγνοοῦντα. *Cic.* Ep. Fam. V. 13. te praeclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiae statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes.

30. Gen. VII. 17. על אומות העולם 1. *Esdr.* VIII. 87. 92.

32. *Sap.* VII. 14. *Aristoph.* Plut. 147. 240. σμικρὸν ἀργυρίδιον. *Isocrat.* μικρὰ πολίχνια. *Athen.* XV. p. 666. F. τὸ μικρὸν πινακίσκιον. *Xen.* Paed. VIII. μάλα μικρὸν γήδιον. *Cic.* Acad. Q. IV. 38. minutorum opusculorum fabricator. Paradox. prooem. minutas interrogatiunculas.

33. *Polyb* II. 12. ἐν αἷς [συνθήκαις] εὐδόκησε φόρους τε τοὺς διαταχθέντας οἴσειν. *Esth.* I. 19.

Galenus οἶνος παλαιούμενος. *Athen.* I. p. 33. A. οἶνος πεπαλαιωμένος καὶ κεχρονικώς. *Plut.* Sympos. τὸ ἄπιον καὶ παλαιούμενον. VII. p. 702. C. ἐλαίῳ δὲ ἀσύμφορον ἡ παλαίωσις γίνεται —— παλαιοῦται καὶ ἀπογηράσκει. *Cic.* Tuscul. VI. 14. nihil interarescere, nihil exstingui, nihil cadere debet eorum, in quibus vita beata consistit. *Sap.* VII. 14. VIII. 18.

Demosth. in Mid. διαφθείρειν τὸν στέφανον καὶ τὸ ἱμάτιον.

35. *Philo* de Sacrif. Ab. & Ca. T. 1. p. 174, 28. προστέτακται ποιεῖσθαι τὰς ὀσφῦς περιεζωσμένους ἑτοίμως πρὸς ὑπηρεσίαν ἔχοντας, καὶ τὸν σαρκικὸν ὄγκον, τὰ ὑποδήματα, λόγῳ περιειληφότας, ἀκλινῶς καὶ παγίως ἑστῶσι τοῖς ποσίν, καὶ τὴν παιδείαν διὰ χειρὸς ἔχοντας ῥάβδον. *Æneid.* II. 235. Accingunt omnes operi. *Pausan.* Attic. ὃς περιεζωσμένος ἐν τοῖς ἀγῶσι, κατὰ δὴ παλαιὸν ἔθος τῶν ἀθλητῶν, ὀλύμπια ἐνίκα σταδιοδρομῶν γυμνός. *Athen.* IV. p. 170. C. ἔχων μάχαιραν προσέτι περιεζωσμένος VIII. p. 340. F. ἕψοντι —— αὐτῷ γόγγρων λοπάδα καὶ περιεζωσμένῳ. IV. p. 131. B. αὐτὸν δὲ κότυν περιεζῶσθαι, ζωμὸν τε φέρειν ἐν χοῒ χρυσῇ. *Horatius* S. II. 8. 10. puer alte cinctus 70. praecincti recte pueri comtique ministrent. Epod. I. Discinctus aut perdam ut nepos. 2. *Reg.* IV. 25. *Jer.* I. 17. *Jo.* XIII. 4. *Ephes.* VI. 14. *Ex.* XII. 11.

Ab ὁ λύχνος in plurali dicunt τὰ λύχνα, ut ὁ δεσμὸς, τὰ δεσμά. *Eustath.* Il. ε. p. 456. 17. μετεπλάσθη ὡς καὶ τὰ λύχνα, —— οἱ λύχνοι. α. p. 81. 36. οὕτω δὲ καὶ τοὺς λύχνους —— φασὶν οἱ παλαιοί.

36. 2. *Macc.* XII. 7. *Judith.* XIII. 1. *Sap.* II. 1. XVI. 14. *Od.* O. 547. ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι. *Quintil.* Institut. 1. Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur. & IV. Solvimus oram, profecti sumus. *Hesychius* in ἀπομαγδαλιὰ —— ἀναλύοντες ἀπὸ τῶν δείπνων. *Athen.* I. p. 16. B. ἀπὸ τῶν δείπνων ἀναλύοντες. X. p. 437. B. Τίμαιος δὲ φησίν, ὡς Διονύσιος ὁ τύραννος τῇ τῶν χοῶν ἑορτῇ τῷ πρώτῳ ἐκπιόντι χόα ἆθλον ἔθηκε στέφανον χρυσοῦν, καὶ ὅτι πρῶτος ἐξέπιε

38 ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλα-
κῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.
39 Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρη-
40 σεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ
41 ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, πρὸς ἡ-
42 μᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Τίς ἄρα
ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ,
43 τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
44 αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
κα-

καὶ ἐὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ D. τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὕρῃ οὕτως ποιοῦντας, μακάριοι εἰσιν, ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ διακονήσει αὐτοῖς, κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως 1. Codices *Latini*. *Marcion* ap. Epiphan. *Irenaeus* V. 34. *Methodius* ap. Phot 237. *Titus Bostrensis*. probante *J. Millio* prol. 293.

ἐν prius] — Colb. καὶ ἐν] καὶ ἐὰν ἐν 53. 63. 64. Colb. τῇ posterius] — 80.
ἔλθῃ καὶ] καὶ ἐλθὼν AK 15. 27. 42. καὶ 63. *Theoph.* ed. εὕρῃ] εὑρήσῃ 29. 53. 54. 71. Evang. 21. εὑρήσει Evang. 20.
εἰσιν] — 16. 61. 91. Versio *Syr.* οἱ δοῦλοι] — DL. 39. δὲ] — 60. γὰρ 59.
ὥρᾳ] φυλακῇ 68. Versio *Syra* utraque. ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ] — DK. 69.
ἂν posterius] — 49. 67. 69. 71. Editio *Complut.* ἀφῆκε] εἴασε Evang. 21.
ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ] — DK. 69. διορυγῆναι] διορυχθῆναι L. ὀρυγῆναι 2.
τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν 29. 59. 64. 71. 40. οὖν] — L. Versio *Copt.* *Vulg.* Cod. *Lat.* prob. *J. Millio* prol. 425. δὲ D.
ὥρᾳ] + ἡ D. 40.] — 1. 41. εἶπεν δὲ] καὶ εἶπεν D.
αὐτῷ] — DL 33. Versio *Sax.* κύριε] — 69.
τὴν παραβολὴν ταυτην λέγεις] λεγεις τὴν παραβολὴν ταύτην D. Versio *Syr.* ἢ καὶ πρὸς πάντας] — D.
καὶ] — 29. 47. 52. 71. probante *J. Millio* prol. 1443.
42. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. 1. 33. 69. Versio *Copt.* + αὐτῷ 48. 54. 60. Versio *Syr.*
κύριος] Ἰησοῦς 69. Versio *Syr.* ἄρα] γὰρ D. ἐστὶν] ἔσται AK. 49. Codex Stephani.
καὶ] ὁ DEGH 3. 34. 38. 39. 44. 72. 95. φρόνιμος] + ὁ ἀγαθὸς D.
κύριος posterius] + αὐτοῦ Versio *Syra* utraque.
τῆς θεραπείας] την θεραπείαν D. τῆς οἰκετιας 1. *Origenes* in Jerem. XII. 13. τῆς οἰκίας *Nyssen.* in Placill.
τοῦ] — D. διδόναι] + αὐτοῖς 69. Codices *Lat.*
τὸ] — D. 43. εὑρήσει] + αὐτὸν D. 44. ἀληθῶς] ἀμὴν D. 54.
ὅτι] — 59. αὐτοῦ] αὐτῷ 49.

πε Ξενοκράτης ὁ φιλόσοφος —— καὶ ἀναλύων τῷ ἑρμῇ ἐπέθηκε —— ἑσπέρας ἀπαλλασσόμενος ὡς αὐτὸν. 2. *Macc.* IX. 1. VIII. 26. XV. 28. 3. *Esr.* III. 3. 3 *Macc.* V. 21. 44. *Appian.* de B. C. IV. p. 967. ἀναλύοντα δὲ αὐτὸν ἐκ μέθης στρατιῶται —— ἔκτειναν. *Sententiae Demophili.* τὸν πεπαιδευμένον ὥσπερ ἐκ συμποσίου, ἐκ τοῦ βίου εὐσχημονοῦντα δεῖ ἀναλύειν. *Ælian.* V. H. IV. 23. οἱ τρεῖς [ἄσωτοι] κώνειον τελευταίαν πρόποσιν ἀλλήλοις προπιόντες ὥσπερ οὖν ἐκ συμποσίου ἀνέλυσαν. *Plut.* ad Apollon. p. 120. B. ἐκεῖνος προαπεφοίτησε τοῦ θνητοῦ βίου, καθάπερ ἐκ τοῦ συμποσίου. Gracch. p. 831. A. ὁσάκις ἀναλύοι μετὰ δεῖπνον οἴκαδε. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 534, 6. F. τελευταίαν ταύτην ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ συμποσίου ποιησάμενος.

37. παρελθὼν] *Thucyd.* II. 59. καὶ παρελθὼν ἔλεξε τοιάδε. III. 36. παρελθὼν αὖθις ἔλεγε τοιάδε. *Æschin.* in Ctes. παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. *Plut.* Solon p. 84. B. παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον. *Herodot.* VIII. 135. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεί τε παρελθεῖν τὸν καλεύμενον τοῦτον Μῦν. inf. XVII. 7. *Act.* XXIV. 7. *Sir.* XXIII. 33. *Horat.* S. II. 6. 107. veluti ſuſcinctus curſitat hoſpes Continuatque dapes, nec non verniliter ipſis fungitur officiis —— Ille cubans gaudet mutata ſorte, bonisque rebus agit laetum convivam. *Maxim. Tyr.* XXI. 3. ἀσύμβολος δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδεὶς παρέρχεται εἰς τὸν βίον. 4. οὐκ ἀχρεῖος ἡμῖν οὐδὲ κηφὴν παρέρχεται. *Hesychius.* παρελθόντων, εἰσελθόντων *Plut.* Anton. p. 950. E. παρελθεῖν εἰς τὰ βασίλεια. *Jos.* A. 11. 12. 1. παρελθεῖν εἰς χωρίον III. 15. 1. παρελθεῖν εἰς τὴν σκηνήν. *Ælian.* V. H. 1. 13. παρελθόντα εἰς τὸ θέατρον. XII. 39. εἰς σπήλαιον παρελθεῖν. XIII. 42. παρελθὼν εἰς τὸ θέατρον. XIV. 49. παρῆλθεν εἰς πανδοκέως.

39. τοῦτο δὲ γινώσκετε] 2. Tim. III. 1.

42. οἰκόνομος] *Diodorus S.* Ecl. XXXVI. p. 534. ἐνόσει πρὸς ἀπόστασιν τὰ πλήθη τῶν οἰκετῶν· γίνεται δὲ τούτων ἀρχηγὸς ἀθηνίων —— οἰκονόμος ὢν δυεῖν ἀδελφῶν μεγαλοπλούτων —— ἔπεισε —— τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτὸν τεταγμένους περὶ σ. ὄντας. *Jo.* VIII. 37. *Jos.* A. XII. 4. 7. 8. γράφει τῷ οἰκονόμῳ, ὃς ἅπαντα τὰ ἐν ἀλεξανδρείᾳ χρήματα αὐτοῦ διῴκει —— θαυμάζειν ἔλεγε, πῶς —— δήσειε τὸν οἰκονόμον —— τὸν δ᾽ ἀποκριναμένον λέγειν —— τὸν δοῦλον κολάσαι. *Phaedrus* II. 8. Frondem bubulcus affert, nec ideo videt. Eunt ſubinde & redeunt omnes ruſtici, nemo animadvertit. Tranſit etiam villicus. Varro vocat principem, qui agriculturae praeponitur. *Polyaenus* p. 547. βιασάμενος τοὺς οἰκονόμους καὶ ἀργυρίου τάλαντα λαβών. *Plut.* de Lib. Ed. p. 4. A. τῶν γὰρ δούλων τῶν σπουδαίων τοὺς μὲν γεωργοὺς ἀποδεικνύουσι, τοὺς δὲ ναυκλήρους, τοὺς δὲ ἐμπόρους, τοὺς δὲ οἰκονόμους, τοὺς δὲ δανειστὰς.

Thomas. σιτομετρεῖσθαι μὴ λέγε, ἀλλὰ διαλελυμένως σῖτον μετρεῖσθαι. *Plut.* Caeſ. p. 730. F. τοὺς στρατιώτας τὸν κάκιστον μετρουμένους καὶ παλαιότατον σῖτον. *Pollux* I. 2. ἐκ δὲ μηνῶν σιτηρέσιον ἔμμηνον, καὶ μηνιαῖον, καὶ τριακονθήμερον. VI. 36. σιτομέτρης γὰρ, καὶ σιταγωγὰ πλοῖα —— καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀπὸ σιτίων ἀλλ᾽ ἀπὸ σίτου ὠνόμασται. *Terent.* Phorm. I. 1. 9. Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo ſuum defraudans genium comparſit. *Donatu* Servi quaternos modios accipiebant frumenti in menſem, & id demenſum dicebatur. *Plaut.* Stich. I. 2. 3. Vos meminiſtis quot calendis petere dimenſum cibum. *Diodor.* S. II. 41. σιτομετρίαν —— λαμβάνουσιν. *Polyb.* IV. 63. σιτομετρήσας εἰς λ. ἡμέρας τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περικαταληφθέντος σίτου. V. 2 σιτομετρήσας καὶ μισθοδοτήσας ὁ βασιλεὺς τὴν δύναμιν ἀνήχθη. p. 599. εἰς σιτομετρίαν δ. τριήρων ἀρτάβας δυσμυρίας. *Gen.* XLVII. 12.

καταστήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Χρονίζει ὁ κύριός 45
μου ἔρχεσθαι· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας, καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ
μεθύσκεσθαι· Ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γι- 46
νώσκει· καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ 47
δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ
θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς· Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσε- 48
ται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πο-
λὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη 49
ἀνήφθη; Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; Δοκεῖτε 50
ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. Ἔσονται 51
γὰρ

45. εἴπῃ ὁ] + κακὸς M. 13. 69. 71.
ὁ κύριός μου] μου ὁ κύριος Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. ἔρχεσθαι] ἐλθεῖν KM. 27. 42. 68. 69. 71.
παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας] συνδούλους 29. + τοῦ κυρίου αὐτοῦ Versio *Syr*. *Æthiop*. *Arab*.
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι] ἐσθίων τε καὶ πίνων μεθυσκόμενος D. τε] δὲ 36. 80. *Basilius* Eth. 9.
καὶ μεθύσκεσθαι] μετὰ τῶν μεθυόντων Evang. 13. 46. τοῦ δούλου ἐκείνου] αὐτοῦ D.
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει] θήσει μετὰ τῶν ἀπίστων D.
ἀπίστων] ὑποκριτῶν 1. 9. 16. 11. 14. 36. 40. ex emendatione. 49. 72. Colb. Evang. 13. 17. λῃστῶν 52.
47. ὁ δοῦλος] — Versio *Syra* posterior.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK. 1. 10. 28. 29. 33. 49. 51. 54. 56. 58. 61. 62. 66. 67. 68. 69. 71. 74. 89. 90. 90. 91. 106.
ab ἑαυτοῦ ad αὐτοῦ] + 59. ἑτοιμάσας μηδὲ] — D 69. Versio *Sax*. *Dial. c. Marcion.*
μηδὲ ποιήσας] — L Versio *Syr*. Codices *Latini*. πρὸς] — 37.
48. ἐδόθη] ἔδωκαν D. ζητηθήσεται] ζητήσεται Editio *Erasmi*.
ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ] ζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ περισσότερον D, παρ'] ἀπ' 1. 64. Versio *Syr*.
παρέθεντο] παρακατέθεντο *Theophylactus*. probante *Beza*. πολὺ posterius] ὀλίγον Versio *Syra* posterior in margine.
περισσότερον] πλέον D. ὀλίγον Versio *Syra* posterior in margine.
αἰτήσουσιν] ἀπαιτήσουσιν D. 15. 27. 28. 40. 49. 51. 53. 63. 64. 73. 90. *Basilius*, *Macarius* H. 29. *Constitut. Ap.* 11.
49. εἰς] ἐπὶ A K L M 1. 27. 36. 38. 42. 44. 54. 57. 60. 64. 67. 69. 71. 86. 91. Evang. 18. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. τί θέλω] τί, θέλω 36. τί θέλω; *H. Grotius*.
50. δὲ] — L. 36. 50. 57. 64. 74. πῶς] τι *Origenes* in Matth.
οὗ] ὅτου ADKL 29. 33. 36. 40 42. 57. 63. 69. 71. 91. *Origenes* in Jo. I. 28. 29. & Exhort. ad Martyr. — 53.
51. δοῦναι] ποιῆσαι D. βαλεῖν Versio *Syr*. ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ D. 69. 106.
52. πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ] ἐν ἑνὶ οἴκῳ πέντε D. διαμεμερισμένοι, τρεῖς] τρεῖς διαμεμερισμένοι D.
ἐπὶ] ἐν bis D. ἐν τῇ γῇ] ἐπὶ τὴν γῆν Evang. 13. 17.
53. διαμερισθήσεται] διαμερισθήσονται L qui praecedentibus jungit. D 59. Evang. 18. + γὰρ 74. 90.

47. 2. *Cor*. XI. 24. *Demosth*. de falsat. Legat. περιρρήξας τὸν χιτωνίσκον ὁ οἰκέτης ξαίνει κατὰ τοῦ νώτου πολλάς. *Schol*. πληγὰς δηλονότι. *Xenoph*. Exped. Cyri V. τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες, ὡς ὀλίγας παίσειεν. *Athaeneus* XIII. p. 585. F. Μαστιγίου δέ τινος μειρακιευομένου πρὸς αὐτὴν [Θαΐδα] καὶ φαμένου πολλαῖς συμπεπλέχθαι, καθ' ὑπόκρισιν ἐσκυθρώπασεν. —— Ἐπερωτήσαντος δὲ τὴν αἰτίαν, ὀργίζομαί σοι, εἶπεν ὅτι πολλὰς ἔχεις. *Libanius* Chria 10. D. καὶ παίει κατὰ τοῦ νώτου πολλὰς, καὶ προστίθησι ταῖς πληγαῖς τὸν λόγον. & 12. A. Πάρεστιν ἱμὰς, ξαῖνε κατὰ τοῦ νώτου πολλάς. D. XXXV. p. 773. C. μιᾷ πλήξας τοὺς πολλὰς κατὰ καρδίας πλήξαντας. *Plut*. Institut. Lacon. p. 237. D. παῖς δὲ ὑπό τινος κολασθεὶς, εἰ τῷ πατρὶ ἐξήγγειλεν, αἰσχρὸν ἦν τῷ πατρὶ, μὴ προσενθεῖναι ἀκούσαντα πάλιν ἑτέρας. *Plato* de Rep. IX. μαστιγωθεὶς, ὁπόσον ἂν δόξῃ τοῖς δικασταῖς. & p. 914. D. ἐὰν δὲ δοῦλος ἐλεύθερον ἑκὼν —— ἀποκτείνῃ —— ὁ τῆς πόλεως κοινὸς δήμιος ἄγων πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ ἀποθανόντος, ὅθεν ἂν ὁρᾷ τὸν τύμβον, μαστιγώσας, ὁπόσας ἂν ὁ ἑλὼν προστάττῃ, ἐάνπερ βιῷ παιόμενος ὁ φονεὺς θανατωσάτω. & p. 939. D. ἐὰν ἄρα ἀδίκως δοκῇ ὁ ξένος τὸν ἐπιχώριον τύπτειν, ὅσας ἂν πατάξῃ, τοσαύτας δόντες τῆς θρασυξενίας παυόντων. p. 941. B. μαστιγώσας, ὁπόσας ἂν ἐθέλῃ. *Artemidor*. II. 53. ἐπειδὴ δὲ οἱ παιόμενοι λαμβάνουσι τὰς πληγὰς, ἐντεῦθεν τὰς ὠφελείας συμβέβηκε γενέσθαι παρὰ τὸ λαμβάνειν. *Procopius* Persic. I. 25. ξαίνοντες κατὰ τοῦ νώτου πολλάς. & Vandal. p. 198. *Thomas*. ἐπιτρίβεται πολλὰς λέγε, μὴ πολλὰς πληγὰς δέχεται. Ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις ἐπετρίβετο πολλὰς ὡς τὰς μυίας ἀφανίζων· ἐπὶ δὲ τῶν τὰς πληγὰς ἐπιφερόντων, ξαίνει τὸν δεῖνα πολλὰς, κατὰ τοῦ νώτου τυχὸν, ἢ κατ' ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος. *Aristoph*. Nub. 968. ἐπετρίβετο τυπτόμενος πολλάς. *Schol*. πληγὰς δηλονότι. *Ælian*. N. A. X. 21. μετεώρους μαστιγοῦσι τε πολλαῖς.

Pollux III. 89. μαστιγῶσαι, τυπτῆσαι, ξᾶναι κατὰ νώτου, πολλὰς τυπτῆσαι πληγὰς, παῖσαι, ἐντεῖναι, ἐμβαλεῖν. Ὑπερίδης ἔφη, κρεμάσας ἐκ τοῦ κίονος ἐξέδειρεν, ὅθεν καὶ μωλώπων ἔτι νῦν τὸ δέρμα μεστὸν ἔχει. καίτοι ἐπὶ τούτοις οὐκ ἄν τις εἴπῃ τὸ δεῖραι. *Aristoph*. Ranis 632. δήσας, κρεμάσας, ὑστριχίδι μαστιγῶν, δέρων. Equit. 64. μαστιγούμεθα ἡμεῖς. *Etymol*. M. δέρω. *Camerarius*, *Beza* & *Millius* contendunt, scribendum esse δαίρω, non δέρω.

48. *Polybius* III. p. 239. κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν καὶ σωμάτων —— τὰ μὲν χρήματα εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο —— τὰ δὲ σώματα διένειμε. recondere, in penu deponere. *Jos*. Maccab. 4. πάνδεινον εἶναι νομίσαντες, εἰ οἱ τὰς παραθήκας πιστεύσαντες τῷ ἱερῷ θησαυρῷ στερηθήσονται. *Hermogenes* Partit. 6. πρεσβεύων τις παρέθετο τῷ στρατηγῷ τὴν θυγατέρα· ἐβιάσατο αὐτὴν ἐκεῖνος. *Dio Cass*. τίς εὐβουλότερον τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου χρῆσθαι δοθεῖσιν τοῦ τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῦ λαβόντος;

49. *Diodor*. XVI. 23. ἐξέκαυσε δὲ τὸν ἱερὸν πόλεμον διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας.

51. *Aristoph*. Ran. 1161. ἀλλ' οὐδὲ πάντα ταῦτα γ' ἔστ' ἀλλ' ἢ τρία. Pac. 475. οὐδέ γ' εἷλκον οὐδὲν Ἀργεῖοι πάλαι, ἀλλ' ἢ κατεγέλων τῶν ταλαιπωρουμένων. Sed tantum.

54. *Etymol*. ὄμβρος, ὁ ὁμοῦ ῥέων καὶ κατερχόμενος, ὁ βαρέως φερόμενος.

Apol-

52 γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ, καὶ δύο ἐπὶ τρισί.
53 Διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ
54 ἐπὶ μητρί· πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. Ἔλεγε
δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε·
55 Ὄμβρος ἔρχεται· καὶ γίνεται οὕτω. Καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε· Ὅτι καύσων ἔσται·
56 καὶ γίνεται. Ὑποκριταὶ, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν· τὸν δὲ καιρὸν
57 τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις
58 μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ·
μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε
59 βάλλῃ εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.
Πα-

ἐφ'] ἐπὶ EG. 2. 73. 74. 76. 80. 89. Editio *Complut.* καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ] — 59.
πατρὶ] + αὐτοῦ διαμερισθήσονται D Codices *Latini.* αὐτοῦ Versio *Syr.*
θυγατρὶ] θυγατέρα D. τὴν θυγατέρα 1. *Euseb.* D. VI. 20. μητρὶ] τὴν μητέρα DL 1 *Eusebius* D.
τὴν prius] — 73. bis 106. αὐτῆς] — posterius DL.. — prius *Marcion.*
54. ἔλεγε] ἐλέγετο 70. καὶ prius] — 95.
τὴν] — A 1. 69. ἀπὸ] ἐπὶ L. 64. εὐθέως] — 40. 63.
λέγετε] + ὅτι AKL 12. 16. 33. 46. 50. 59. 63. 67. 68. 69. 71. 86. *Basilius.* Eth. 17.
55. πνέοντα] πλέοντα D at in Vers. Latina: flantem. ὅτι] — DL.
ἔσται] ἔσεται D. 56 τὸ] + μὲν D 51. Codices *Latini*
τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ] τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς D. 9. 11. 15. 74. 80. 83. Colb. duo. Editio *Complut.* Versio *Vulg.* *Syr.* *Copt* *Æthiop.* *Arab.* τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε διακρίνειν, καὶ τῆς γῆς 49. τῆς γῆς Evang. 18.
τὸν δὲ] πλὴν τὸν D. τὸν L. πῶς] — D.
οὐ δοκιμάζετε] οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν L 33. Versio *C pt.* *Syra* posterior in margine. *Æthiop.*
57. τί δὲ] — D. κρίνετε] διακρίνετε 6. 7. Evang. 18. 58. σου] — L.
τῇ] τῷ D. ἀπηλλάχθαι] ἀπαλλάχθαι A. ἀπαλλαγῆναι D.
κατασύρῃ] κατακρίνῃ D. Codices *Latini.* *Ambrosius.* κατασύρῃ σε] + ὁ ἀντίδικος Vers. *Syra* post. in margine.
σε παραδῷ] παραδώσει σε D. σε παραδώσει A 69. *Marcion* ap. Epiphanium.
σε βάλλῃ] βάλῃ σε D. 1. 83. Editio *Complut.* *Plant.* *Bengelii.* σε βάλῃ AEGHK. 3. 10. 11. 14. 36. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 57. 59. 61. 62. 71. 73. 74. 86. 87. 91. 106. Editio *Colinaei.* *Theophylact.*
βάλλει σε Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* 59. λέγω] ἀμὴν λέγω L. Versionis *Syr.* Codices.
σοι] + ὅτι Colb. οὗ] τοῦ A. —— L 1.
καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς] ἀποδοῖς τὸν ἔσχατον κοδράντην D. Versio *Syr.*
τὸ] τὸν AGHKL 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 36. 37. 38. 59. 67. 68. 70. 74. 86. 87. 90. 91. 95. Editio *Complut.* *Plant.*
ἀποδῷς] ἀποδώσῃς 61. in ora. 69.

Apollonius I. B. 10. σκοτίη δ' ἀνέτελλε γενέθλη. & II. 1251. ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι.

56. *Thucyd.* VI. 23. οὐ δοκιμάζοντες τοὺς μηνυτάς. *Schol.* οὐ διακρίνοντες, πότερον ψεύδονται ἢ ἀληθεύουσι. *Arrian.* *Epictet.* I. 20. διὰ τοῦτο ἔργον τοῦ φιλοσόφου τὸ μέγιστον καὶ πρῶτον, δοκιμάζειν τὰς φαντασίας καὶ διακρίνειν, καὶ μηδεμίαν ἀδοκίμαστον προσφέρεσθαι. 7. δύναμις δοκιμαστική τε καὶ διακριτικὴ τῶν δοκίμων τε καὶ ἀδοκίμων δραχμῶν —— δοκιμαστικὸς καὶ διακριτικὸς τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ ἀδήλου. *Polyaenus* p. 468. δοκιμάζει, τίνες αὐτῷ συνδιαπλεῦσαι δύναιντο. *Joseph.* A. III. 1. 4. τοῦ θεοῦ —— ὃν εἰκὸς δοκιμάζειν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, πῶς τε καρτερίας ἔχουσι, καὶ μνήμης τῶν προϋπηργμένων. I. 14. ἀλλὰ δοκιμάσαι θέλων τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, εἰ καὶ τοιαῦτα προτασσόμενος ὑπακούοι. B V. 12. 3. τάς τε αἰχμὰς τῶν ξιφῶν ἐδοκίμαζον ἐν τοῖς πτώμασι, καί τινας τῶν ἐρριμμένων ἔτι ζῶντας διήλαυνον ἐπὶ πείρᾳ τοῦ σιδήρου.
πάντας δοκιμάζων ἀρετῆς.

57. *Ælian.* V. H. I. 34. καὶ αὐτοὶ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ ἔκριναν τὴν καταδικάζουσαν ἀγαγεῖν ψῆφον.

58. inf. XXI. 30. Jo. IV. 19. XV. 4.

δὸς ἐργασίαν] *Hermogenes* de. Invent. III. 5. εἰ γὰρ —— εἰς ἕκαστον ἐπιχείρημα ἐργασίαν δῶμεν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐργασίαν αὖθις ἐνθύμημα. & 7. ἐργασίαν τῷ ἐπιχειρήματι δίδως. exornata deductio, expolita tractatio.

ἀπηλλάχθαι] *Hermog.* de form. Orat. II. 1. ἐνταῦθα γὰρ δοκεῖ μὲν πολλὰ λέγειν, καὶ νὴ Δία ταχέως ἀφ' ἑκάστου αὐτῶν ἀπαλλάττεσθαι. ab illis se expedire. *Phlegon* Mirabil. 1. κελεύει ἀπαλλάττεσθαι αὐτῆς ταχέως. Act. XIX. 12. *Aristoph.* Nub. 1194. ἵν' ὦ μέλε, παρόντες οἱ φεύγοντες ἡμέρᾳ μιᾷ πρότερον ἀπαλλάττοινθ' ἑκόντες, εἰ δὲ μὴ, ἕωθεν ὑπανιῶντο τῇ νουμηνίᾳ. *Harpocration.* ἀφίησι μέν τις αὐτῶν μόνων ὧν ἂν ἐγκαλῇ. ἀπαλλάττει δὲ ὅταν μηδὲ ἄλλον τινὰ λόγον ὑπολίπηται ἑαυτῷ πρὸς τὸν ἐγκαλούμενον. *Demosth.* c. Neaeram. διὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπηλλάχθαι ἀπὸ τοῦ Σωκράτους —— ὥστε ἐν κορινθῳ μὴ ἐργάζεσθαι.

Terent. Phorm. V. 7. 43. in jus ambula. *L.* 11. 4. 22. *ff. de in jus voc.* Qui in jus vocatus est, duobus casibus dimittendus est: si quis ejus personam defendet, & si, dum in jus venitur, de re transactum fuerit.

κατασύρῃ] *Jac.* II. 6. *Act.* VIII. 3. XVII. 6. *Cic.* pro Cluentio 64. Ut hunc Oppianicum aliud agentem, & nihil ejusmodi cogitantem, ad hanc accusationem detraheret. pro Milone 14. Cum in judicium detrahi non posset. *Gregorius* in Dominicam. εἴτε εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. —— τὸν πέτρον, ὡς τῇ τραγῳδίᾳ δοκεῖ, ἀεὶ μὲν ἀνωθούμενον, ἀεὶ δὲ κατασυρόμενον. *Alciphron* Epist. I. 1. μικρὸν καὶ τοὺς φελλοὺς ἐδέησε κατασύραι —— τὸ δίκτυον ἐξογκούμενον —— τὸ πρώην νεωλκηθὲν σκαφίδιον σπουδῇ κατεσύραμεν.

πράκτωρ] *Hesychius* πράκτορες, ἀπαιτηταί. *Demosthenes.* . . . ὧν οὐδεὶς τοῖς πράκτορσι παραδέδωκε τὰ ὀνόματα. *Æschin.* c. Timarch. ἕκαστον ἀδίκημα ἐπιγράφειν τοῖς πράκτορσι —— ψηφιζόντων τῶν βουλευτῶν ἐγγραψάτωσαν οἱ πρόεδροι τοῖς πράκτορσι τῶν παρανόμων. *Æschylus* Agamemn. Δίκης πράκτορι. Schol. τῷ δίκην εἰσπραττομένῳ. *Esaj.* III. 12.

I. πα-

ΠΑρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν 1
τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 2
Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅ-
τι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Ὀυχὶ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύ- 3
τως

1. παρῆσαν] ἦλθον Verſio *Syra* prior & poſterior in margine. ἐν] — D. Colb. 69.
αὐτῷ] ἐκείνῳ 27. 1. ad 9.] — *Marcion*. ap. Epiphan.
2. ὁ Ἰησοῦς] — Verſio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 425. οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι] οὗτοι οἱ Γαλιλαῖοι 69.
οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο] οὗτοι οἱ Γαλιλαῖοι παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο ἁμαρτωλοὶ D. Codices *Latini*. παρὰ] ὑπὲρ 14.
ὅτι] + τὰ 69. τοιαῦτα] ταῦτα DL 12. τοσαῦτα 50.
3. μετανοῆτε] μετανοήσητε AD 1. 4. 12. 16. 34. a prima manu. 59. 60. 69. 86. Evang. 24. Verſio *Vulg*. *Ant*. 181. πάντες] πάντως M 3. 59. 71.
ὡσαύτως] ὁμοίως DL 1. 13. 33. 69. Verſio *Syra* poſterior in margine.
4. 5.] — 15. 4. καὶ prius] DL. Verſio *Syr. Copt*. ἐν τῷ] τοῦ D.

1. παρῆσαν] *Thucyd*. VI. 62. παρῆν εἰς τὸ ϛράτευμα. 88. παρῆσαν εἰς Λακεδαίμονα. Venerunt. *Diodorus S*. XVII. 8. περὶ ταῦτα δ' ὄντος αὐτοῦ, παρῆσαν τινες ἀπαγγέλλοντες, πολλοὺς τῶν ἑλλήνων νεωτερίζειν.

Matth. XXIII. 35. *Schemoth R*. XIX. Circumciſi ſunt, & commixtus eſt ſanguis paſchatis cum ſanguine circumciſionis. *Midras Tillin* VII. 4. Ex mente R. Samuelis David juravit Abiſai f. Zeruja, ſi ſanguinem illius juſti [Saulis] attingeret, miſcebo ſanguinem tuum cum ſanguine illius. ad 1. Sam. XXVI. 16. *Ariſtides* ap. Phot. 246. τοὺς μὲν ἐν ἡλικίᾳ πάντας κατακόψαι, καὶ ταῦτα πρὸς τοῖς βωμοῖς. *Valerius M*. IX. 2. 3. Damaſippi —juſſu principum civitatis capita hoſtiarum capitibus permixta ſunt. *Philo* de Legg. Specc. T. 2. p. 315, 1. Legiſlator ab ara abduci homicidas jubens, προυνόησε μὴ φόνον ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι κατὰ τὰς ἐπιφοιτήσεις τῶν τοῦ σφαγέντος ἐπιτηδείων, οὓς ὀργὴ, πάθος ἀδούλωτον, ὥσπερ τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ κατεχομένους προκαλέσεται μόνον ἐκ αὐτοχειρίας κτεῖναι τὸν ἀνδροφόνον, οὗ γενομένου συμβήσεταί τι τῶν ἀνοσιωτάτων, αἵματι γὰρ ἀνδροφόνων αἷμα θυσιῶν ἀνακραθήσεται, τὸ καθοσιωμένον τῷ μὴ καθαρῷ. *Livius*. X. 39. nefando ſacro mixta hominum pecudumque caede reſperſus.

3. *Dionyſ*. Hal. A. III. 30. εἰ γὰρ ἂν παρακινήσειν τι τολμήσητε, πάντες ἀπολεῖσθε ὑπὸ τούτων, δείξας τοὺς ἔχοντας τὰ ξίφη.

4. *Nehem*. III. 15. *Jo*. IX. 7. *Hieronymus* in Eſaj. VIII. 6. Siloam autem fontem eſſe ad radices montis Sion, qui non jugibus aquis, ſed incertis horis diebusque ebulliat, & per terrarum concava & antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu veniat, dubitare non poſſumus, nos praeſertim, qui in hac habitamus provincia, ad Jerem. II. 23. Convallem filiorum Ennon quae Siloë fontibus irrigatur. VIII. 31. tophet, quae eſt in valle filiorum Ennon, illum locum ſignificat, qui Siloë fontibus rigatur, & eſt amoenus, atque nemoroſus, hodieque hortorum praebet delicias. XIII. 3. Uno quippe fonte Siloë, & hoc non perpetuo utitur civitas, & usque in praeſentem diem ſterilitas pluviarum non ſolum frugum ſed & bibendi inopiam facit. XIX. 1. ad vallem filii Ennon; de qua ſupra diximus, in qua erat delubrum Baal, & nemus ac lucus, Siloë fontibus irrigatus. XXXII. 35. Subjacet Siloë, fontibus & amoenitate ſui, quia locus irriguus eſt, populum provocans ad luxuriam. Matth. X. Idolum Baal fuiſſe juxta Jeruſalem ad radices montis Moria, in quibus Siloë fluit, non ſemel legimus. Haec vallis & parvi campi planicies irrigua erat & nemoroſa, plenaque deliciis, & lucus in ea idolo conſecratus. *Joſ*. B. V. 4. 2. primus Davidis murus πρὸς νότον ὑπὲρ τὴν Σιλωὰμ ἐπιϛρέφον πηγήν. 12. 2. murus Titi ἀνακάμπτων κατὰ μεσημβρίαν περιλαμβάνει τὸ ὄρος ἄχρι τῆς περιϛερεῶνος καλουμένης πέτρας, τόντε ἑξῆς λόφον, ὃς ἐπίκειται τῇ κατὰ τὴν Σιλωὰμ φάραγγι, κακεῖθεν ἐκκλίνας πρὸς δύσιν εἰς τὴν τῆς πηγῆς κατακλίνει φάραγγα. 4. 1. ἡ δὲ τῶν τυροποιῶν φάραγξ, ἣν ἔφαμεν τόντε τῆς ἄνω πόλεως καὶ τὸν κάτω λόφον διαϛέλλειν, καθήκει μέχρι Σιλωάμ, οὕτω γὰρ τὴν πηγὴν γλυκεῖαν τε καὶ καλὴν οὖσαν ἐκαλοῦμεν. VI. 6. 1. κατεῖχε δ' ὁ μὲν Σίμων τήντε ἄνω πόλιν καὶ τὸ μέγα τεῖχος ἄχρι τοῦ κεδρῶνος, τοῦτε ἀρχαίου τείχους, ὅσον ἀπὸ τῆς Σιλωὰμ ἀνακάμπτον εἰς ἀνατολὴν, ὁ μέχρι τῆς Μονοβάζου κατέβαινεν αὐλῆς —— κατεῖχε δὲ καὶ τὴν πηγὴν καὶ τὴν ἄκραν. II. 16. 2. πείθουσι τὸν Νεαπολιτανὸν σὺν ἑνὶ θεράποντι περιελθεῖν μέχρι τοῦ Σιλωὰμ τὴν πόλιν. VI. 7. 2. Ῥωμαῖοι τρεψάμενοι τοὺς λῃϛὰς ἐκ τῆς κάτω πόλεως τὰ μέχρι τοῦ Σιλωὰμ πάντα ἐνέπρησαν. Fons Siloam vocatur etiam Gihon *Chaldaeo* 1. *Reg*. I. 33. 45. 2. *Chron*. XXXIII. 14. *Peſachim* IV. 9. *Theodoretus* Q. 2. in III. Regum ἐπωνόμασαν δὲ καὶ τὸν Σιλωὰμ Γηὼν ἢ ὡς ἄγαν μικρὸν εἰρωνικῶς οὕτω καλέσαντες, ἢ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐξ ἀφανῶν ἔξεισιν ὑπονόμων ὥσπερ ὁ Νεῖλος. *Succa* IV. 9. Libatio aquae quonam modo fuit? Phiala aurea fuit, Loter continens, quam implevit aliquis e Siloamo. *Gemar*. f. 48. 2. unde haec conſuetudo? Quia dicitur Eſaj. XII. 3. f. 55. 1. R. Levi dixit; quare vocatur locus hauſtionis? quia inde hauriunt ſpiritum ſanctum. *Aboth Nathan* 35. Si ſacerdotes nimium carnis ſanctae comederant, bibebant aquam Siloë, ut cibus eo melius concoqueretur. *Echa* praef. R. Abin: ſi digni fuiſſetis, ſediſſetis Hieroſolymis, & bibiſſetis aquas Siloae, quae purae ſunt & dulces: nunc cum non ſitis digni, captivi eſtis in Babele, & bibitis aquas Euphratis, quae ſunt turbidae & foetidae.

5. *Joſephus* quidem Galilaeorum in templo a Pilato caeſorum non meminit: at ea habet, quae huic narrationi fidem faciunt; dum docet, Galilaeos prae caeteris homines fuiſſe ſeditioſos, & Judaeis ſolenne fuiſſe occaſione Feſtorum tumultuari, idque in ipſo templo. Ideo Herodes arcem Antoniam extruxit, & praeſidio militari munivit. A. XV. 11. 4. ταύτην τὴν βάριν ὀχυρωτέραν κατασκευάσας ἐπ' ἀσφαλείᾳ καὶ φυλακῇ τοῦ ἱεροῦ. 7. τὸν ἐκ τοῦ δήμου νεωτερισμὸν ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι φυλαττόμενος. XVII. 9. 3. ἐνϛάσης δὲ —— ἑορτῆς, πάσχα —— καλεῖται, οἱ νεωτεριϛαὶ —— συϛάντες ἐν τῷ ἱερῷ —— καὶ δείσας ἀρχέλαος —— πέμπει σπεῖραν —— ἐπὶ τούτους οἱ ϛρατιῶται —— καὶ τὸ πλῆθος ἐξηγρίωσαν

4 τως ἀπολεῖσθε. Ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ
ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας
5 ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐχὶ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. Ἔλε-
6 γε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε
καρ-

οὗτοι] — D. Editio *Erasmi* 5. αὐτοὶ AKL 4. 6. 68. 69. Versio *Vulg.*
πάντας] + τοὺς ADLM 69. *Basil.* Eth. II. ἀνθρώπους] — 1. 40. 63.
τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ] — 28. κατοικοῦντας] ἐνοικοῦντας D. ἐν] — DL 1. 106.
5. οὐχὶ] + δὲ 59. λέγω] + δὲ D. Versio *Syr.*
μετανοῆτε] μετανοήσητε ADL 1. 4. 6. 7. 12. 16. 29. 54. 60. 69. 86. 106. Evang. 4. 18. 24. *Ant.* l. c. *Epiphan.* H. 42. probante *J. A. Bengelio.* πάντες] πάντως 59. 71.
ὁμοίως] ὑμεῖς Evang. 13. 17. ὡσαύτως L 1. 29. 33. 71. *Basil.* Eth. II.
6. δὲ] — 56. παραβολὴν] + αὐτοῖς Versio *Copt.* εἶχέ τις] τις εἶχεν D.
ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην] πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ D 1. 106. Codices *Latini.* *Petrus Alex.* Can. 3. *Elias Cretensis MS* in Nazianz. O. XLV.

σαν — ὥρμησάν τε ἐπὶ τοὺς στρατιώτας καὶ παραστάντες καταλεύουσι τοὺς πλείστους αὐτῶν — καὶ τοῖς μὲν ταῦτα πράξασιν διὰ χειρῶν αὖθις ἡ θυσία ἦν. ἀρχέλαος δὲ — ἐκπέμπει πᾶν τὸ στρατόπεδον — καὶ εἰς μὲν τρισχιλίους ἄνδρας ἔκτειναν οἱ ἱππεῖς. 6. Ideo accusatur apud Augustum: μάλιστα δὲ τὴν σφαγὴν τῶν περὶ τὸ ἱερὸν ἐδείνου τῷ λόγῳ καὶ τὴν δυσσέβειαν, ὡς ἑορτῆς τε ἐνεστηκυίας, καὶ ἱερείων ἐν τρόπῳ σφαχθοῖεν, ἔνιοι μὲν ξένοι, οἱ δὲ ἐγχώριοι, πληθείη δὲ τὸ ἱερὸν νεκρῶν. 10. 2. ἐπιστάσης δὲ τῆς Πεντηκοστῆς — οὔτι κατὰ τὴν θρησκείαν μόνον παρῆσαν, ἀλλ' ὀργῇ φέροντες τὴν παροινίαν Σαβίνου μυριάδες συνηθροίσθησαν ἀνθρώπων καὶ πάνυ πολλαὶ, Γαλιλαίων, κλ. — ἀνιᾶσιν ἐπὶ τὰς στοὰς, αἵπερ ἦσαν τοῦ ἱεροῦ τὸν ἔξωθεν περίβολον περιέχουσαι — ἔπειτα ῥωμαῖοι — πῦρ ἐνιᾶσι ταῖς στοαῖς — καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς στοᾶς ὄλεθρος οὗτος ἀπροσδόκητος κατέλαβεν.

Ex eodem *Josepho* constat duplicem hanc praedictionem Christi non diu post impletam fuisse: cum enim non resipiscerent, sed spreta doctrina Christi animum seditiosum retinerent, saepius contigit, ut in ipso templo innumerabilis Judaeorum multitudo caederetur, aut passim domuum turriumque ruina extingueretur. XX. 5. 3. τῆς πάσχα προσαγορευομένης ἑορτῆς ἐνστάσης — δείσας ὁ κουμανὸς, μὴ νεώτερόν τι παρὰ τούτων προσπέσῃ, κελεύει τῶν στρατιωτῶν μίαν τάξιν ἀναλαβοῦσαν τὰ ὅπλα ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ἑστάναι καταστελοῦντας τὸν νεωτερισμὸν, εἴ ἄρα τίς γένοιτο. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύσαντες ἔπραττον. — δύο γοῦν μυριάδες ἐξηριθμήθησαν τῶν κατὰ τὴν στάσιν ἐκείνην φθαρέντων, πένθος δὲ ἦν τὸ λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἑορτῆς, καὶ πάντες ἐκλαθόμενοι τῶν εὐχῶν καὶ τῶν θυσιῶν ἐπὶ θρήνους καὶ κλαυθμοὺς ἐτράποντο. Postquam vero seditio exarsisset, Templum sedes belli fuit. B. II. 17. 5. τὸ στασιάζον ἐκράτει τοῦ ἱεροῦ — οἱ βασιλικοὶ, καὶ τούτοις μὲν ἦν ἀγὼν τοῦ ἱεροῦ κρατῆσαι μάλιστα — ἑπτὰ μὲν οὖν ἡμέραις συχνὸς ἀμφοτέρων φόνος ἐγένετο. 9. οἱ περὶ τὸν ἐλεάζαρον — κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπεχείρουν αὐτῷ [τῷ Μαναΐμῳ] καὶ φόνος μὲν ἦν τῶν καταληφθέντων. IV. 3. 12. ὁ δὲ βληθεὶς τῶν ζηλωτῶν εἰς τὸ ἱερὸν ἀνῄει καθαιμάσσων τὸ θεῖον ἔδαφος, καὶ μόνον ἄν τις εἴποι, τὸ ἐκείνων αἷμα μιᾶναι τὰ ἅγια. 4. 3. εἴγε ἐπὶ τοσοῦτον ἐξώκειλαν ἀπενοίας, ὥστε μὴ μόνον ἐκ τῆς χώρας καὶ τῶν ἔξωθεν πόλεων ἐπὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν ὅλου τοῦ ἔθνους μετενεγκεῖν τὴν λῃστρικὴν τόλμαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ ἱερόν. Ὁρμητήριον γοῦν αὐτοῖς τοῦτο καὶ καταφυγὴ, ταμιεῖον τε τῶν ἐφ' ἡμᾶς παρασκευῶν γέγονεν. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς οἰκουμένης προσκυνούμενος χῶρος, καὶ τοῖς ἀπὸ περάτων γῆς ἀεὶ τετιμημένος ὑπὸ τῶν παραγεννηθέντων ἐνθάδε θηρίων καταπατεῖται. 5. 1. ἐπεκλύσθη δὲ τὸ ἔξωθεν ἱερὸν πᾶν αἵματι, καὶ νεκροὺς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἡ ἡμέρα κατέλαβε. 4. δύο δὲ τῶν τολμηροτάτων προσπεσόντες ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ διαφθείρουσι τὸν Ζαχαρίαν, 6. 3. ἦν γάρ δή τις παλαιὸς λόγος ἀνδρῶν, ἔνθα τότε τὴν πόλιν ἁλώσεσθαι, καὶ καταφλεγήσεσθαι τὰ ἅγια νόμῳ πολέμου, στάσις ἐὰν κατασκήψῃ, καὶ χεῖρες οἰκεῖαι προμιάνωσι τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος. 10. 12. προσέβαλλε δὲ τῷ ἱερῷ Σίμων, τοῦ δήμου βοηθοῦντος, κἀκεῖνοι καταστάντες ἐπὶ τῶν στοῶν καὶ τῶν ἐπάλξεων ἠμύνοντο τὰς προσβολάς. Συχνοὶ δὲ ἔπιπτον τῶν περὶ Σίμωνα. V. 1. 3. Simon τοὺς δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κατακοντίζοντας ἀνέστελλε τοῖς ὀργάνοις, ὀξυβελεῖς τε γὰρ αὐτῷ καὶ καταπέλται παρῆσαν οὐκ ὀλίγοι καὶ λιθοβόλοι, δι' ὧν οὐ μόνον ἠμύνετο τοὺς πολεμοῦντας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἱερουργούντων ἀνῄρει — τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργάνων βέλη, μέχρι τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ νεὼ διὰ τὴν βίαν ὑπερφερόμενα, τοῖς τε ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἱερουργοῦσιν ἐνέπιπτε. καὶ πολλοὶ, σπεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώνυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον, πρὸ τῶν θυμάτων ἔπεσαν αὐτοὶ, καὶ τὸν ἕλλησι πᾶσι καὶ βαρβάροις σεβάσμιον βωμὸν κατέσπεισαν ἰδίῳ φόνῳ, νεκροῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀλλόφυλοι, καὶ ἱερεῦσι βέβηλοι συνεφύροντο, καὶ παντοδαπῶν αἷμα πτωμάτων ἐν τοῖς θείοις περιβόλοις ἐλιμνάζετο. Τί τηλικοῦτον, ὦ τλημονεστάτη πόλις, πέπονθας ὑπὸ Ῥωμαίων, οἵ σου τὰ ἐμφύλια μύση περικαθαροῦντες εἰσῆλθον; Θεοῦ μὲν γὰρ οὔτε ἦς ἔτι χῶρος, οὔτε μένειν ἐδύνασο, τάφος οἰκείων γενομένη σωμάτων, καὶ πολέμου τὸν ναὸν ἐμφυλίου ποιήσασα πολυάνδριον. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου πρὸς τῷ βωμῷ καταπτήσσοντες, καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλούμενοι κατεπατοῦντο, ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρῳ. VI. 2. 1. τῶν ὑμετέρων δὲ πτωμάτων οὐχ ἡ πόλις καὶ τὸ ἱερὸν δὲ πᾶν πεπλήρωται; 3. ὡς τὸ κύκλῳ μὲν ἱερὸν ἀπὸ πλήθους νεκρῶν προσεοικέναι πολυανδρίῳ, τὸν δὲ ναὸν αὐτὸν φρουρίῳ. τοῖς δ' ἁγίοις καὶ ἀβάτοις μετὰ τῶν ὅπλων εἰσπηδῶν, θερμὰς ἔτι τὰς χεῖρας ἐξ ὁμοφύλων ἔχοντες φόνων. 4. 6. φόνος δὲ πανταχοῦ καὶ τροπὴ, τὸ δὲ πλέον ἀπὸ τοῦ δήμου, λαὸς ἀσθενὴς καὶ ἄνοπλος, ὅπου καταληφθείη τις ἀπεσφάττετο. καὶ περὶ μὲν τὸν βωμὸν πλῆθος ἐσωρεύετο νεκρῶν, κατὰ δὲ τῶν τοῦ βωμοῦ βάθρων αἷμά τε ἔρρει πολὺ, καὶ τὰ τῶν ἄνω φονευομένων σώματα κατωλίσθανε. 5. 1. τὸν μὲν γὰρ τοῦ ἱεροῦ λόφον ἐκ ῥιζῶν ἄν τις ἔδοξε βράττεσθαι, πάντοθεν τοῦ πυρὸς καταγέμοντος· δαψιλέστερον δὲ τὸ αἷμα τοῦ πυρὸς εἶναι, καὶ τῶν φονευόντων πλείους τοὺς φονευομένους, οὐδαμοῦ γὰρ ἡ γῆ διεφαίνετο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ σωροῖς ἐπεμβαίνοντες οἱ στρατιῶται σωμάτων ἐπὶ τοὺς διαφεύγοντας ἔθεον. 8. 5. καταλιπόντες δὴ τούτους [τοὺς πύργους] μᾶλλον δ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ καταβληθέντες ἀπ' αὐτῶν, παραχρῆμα μὲν εἰς τὴν ὑπὸ Σιλωὰμ φάραγγα καταφεύγουσι — καὶ σκεδασθέντες ὑπ' ἀλλήλων κατέδυσαν εἰς τοὺς ὑπονόμους. 9. 4. οὓς δ' ἐν τοῖς ὑπονόμοις ἀνηρεύνων, καὶ τοὔδαφος ἀναρρηγνῦντες, ὅσοις μὲν ἐνετύγχανον, ἔκτεινον. — καὶ Ἰωάννης μὲν λιμώττων μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἣν πολλάκις ὑπερηφάνισε δεξιὰν, παρὰ Ῥωμαίων λαβεῖν ἱκέτευσε. VII. 5. 4. in ferculis triumphalibus ἦν ὁρᾶν — πῦρ τε ἐνιέμενον ἱεροῖς, καὶ κατασκαφὰς οἴκων ἐπὶ τοῖς δεσπόταις. *Apoc.* VI. 15. 16. 17.

6. *Jos.* B. III. 10. 8. οὐ μόνον τρέφει παρὰ δόξαν τὰς διαφόρους ὀπώρας, ἀλλὰ καὶ διαφυλάσσει. τὰ μέν γε βασιλικώτατα σταφυλήν τε καὶ σῦκον δέκα μησὶν ἀδιαλείπτως χορηγεῖ. & 3. 2. πίων τε πᾶσα καὶ εὔβοτος, καὶ δένδρεσι

καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι 7
ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί καὶ τὴν γῆν κατ-
αργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω 8
περὶ

καρπὸν ζητῶν] ζητῶν καρπὸν ADEGH 1. 44. 69. 72. 83. 86. 89. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.* Codices *Latini. Petrus Alex. Basilius* de Bapt. II. 6. *Elias Cret.*
καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ] ζητῶν ἐν αὐτῇ καρπὸν 80. 106.
ἐν αὐτῇ] — 42. ἀπ' αὐτῆς D. Sed in Verſ. Latina: in ea. οὐχ εὗρεν] μὴ εὑρὼν D.
7. εἶπε] ἔλεγε M 71. δὲ] — D.
τρία ἔτη] ἔτη τρία D. + ἀφ' οὗ DL 69. Verſio *Vulg. Copt. Petrus Alex. Victor.* in Marci XI. 14. probante *J. Gronovio.* οὐχ] οὐκ D. εὑρίσκω] + φέρε τὴν ἀξίνην D.
ἔκκοψον] + οὖν AL 69. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior.
ἵνα τί] ἵνα μὴ 5. τὴν γῆν] τὸν τόπον 80.
καταργεῖ] καταργῇ 2. 5. 15. 16. 34. 36. 39. 40. 44. 48. 63. 65. 91. Evang. 2. 14. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi. Basilius* de Bapt. II. 6. *Theophylactus.* 8. λέγει] εἶπεν 60. Evang. 2. 4. 18. 19.
καὶ τοῦτο τὸ ἔτος] ἔτι τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν D. βάλω] βάλλω 36.
κοπρίαν] κόφινον κοπρίων D. in Verſione Latina: ſqualum ſtercoris. Codices *Latini. Ambroſius.* κόπρια ALM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58.

σι παντοίοις κατάφυτος, ὡς ὑπὸ τῆς εὐπαθείας προσκαλέσασθαι καὶ τὸν ἥκιστα γῆς φιλόπονον. προσησκήθη γοῦν ὑπὸ τῶν οἰκητόρων πᾶσα, καὶ μέρος αὐτῆς οὐδὲν ἀργόν. ita deſcribit Galilaeam, in qua Chriſtus erat, cum hanc parabolam diceret, infra c. 31. 33. Solebant autem maritare arbores, inprimis vitem & ficum, quae in V. T. plus quam vicies ideo junctim reperiuntur. *M. Cato* 50. In vinea ficos ſubradito alte, ne eas vitis ſcandat. *Palladius* de putatione arbuſti tit. 13. Februario. Vitis, quae in arbore collocatur —— Providendum eſt omnibus annis vitem reſolvi ac religari, quia refrigeratur. Ita formandi ſunt rami arborum vitiferarum, ne alter ſub alterius linea dirigatur, ſed loco pingui ulmus a terra VIII. pedibus, gracili vero VII. ſine ramo relinquenda eſt —— deficientibus primis arboribus ſubſtituendae ſunt aliae. *Plinius* H. N. XVII. 35. nobilia vina nonniſi in arbuſtis gigni —— Hac ratione & arbores religantur, prima omnium ulmus. —— Non ſpernunt plerique & fraxinum, ficumque, etiam oleam, ſi non ſit umbroſa ramis. Harum ſatus cultusque abunde tractatus eſt. Ante XXXVI. menſem attingi falce vetantur. 18. Ficorum levis [umbra] quamvis ſparſa, ideoque inter vineas ſeri non vetantur. *Ariſtoph* in pace. 596. ὥστε σὲ τά τ' ἀμπέλια καὶ τὰ νέα συκίδια. *Pollux* I 232. τῶν ἐγκάρπων [δένδρων] μετὰ ἐλαίας, καὶ ἀμπέλου, καὶ συκῆς. *Theophraſtus* de C P. III. 15. χαλεπώτατα δὲ καὶ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ἄλλοις συκῆ καὶ ἐλαία. τροφὴν γὰρ ἀμφότερα λαμβάνει, καὶ σκιὰν παρέχει πλείστην. *Euſtathius* in Od. ω. p. 839, 7. ὅθεν Ἱππόναξ ἔφη τὴν συκῆν μέλαιναν ἀμπέλου κασιγνήτην. *Cilaim* VI. 4. Ubi docetur, quaenam arbores quibus arboribus conſerendae ſint. Profectus eſt R. Joſua Capharaziſum ad R. Iſmaelem, qui illi oſtendit vitem ſuper partem ficus ſuſpenſam. *Bechoroth* f. 17. 1. Dixit R. Aſi: qui appendit vitem ficui, vinum ejus prohibitum eſt libationi. *Martial.* XIII. 46. Ficedula. Cum me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis, cur potius nomen non dedit uva mihi? *Columella* III. 21. Quocunque domini praeſentis oculi frequenter acceſſere, in ea parte majorem in modum fructus exuberat. *Anthol.* I. 20. 8. Παλλάδος εἰμὶ φυτὸν, βρομίου τί με θλίβετε κλῶνες;

7. τρία ἔτη] *Columella* de arbor. 16. Arborem, quam depoſueris, ſaepius circumfodito, quo celerius adoleſcat, & citra triennium ferro ne tetigeris. Completis XXXVI. menſibus ad recipiendam vitem formabis, & ſupervacuos ramos amputabis. *Ariſtoph.* Acharn. 993. τρία δοκῶ γ' ἂν ἔτη προσβαλεῖν. Πρῶτα μὲν ἂν ἀμπελίδος ὄρχον ἐλάσας μακρὸν, εἶτα παρὰ τόνδε νέα μοσχίδια συκίδων. *Theophraſt.* de C. P. III. 17. de vitibus. τέμνειν δὲ τὰ μὲν ἐν τῇ χέρσῳ φυτευόμενα τῷ τρίτῳ ἔτει —— τὰ δ' ἐν τῇ γεωργουμένῃ ὀψιαίτερον. *Lex Numae:* diis ex imputata vite ne libanto. *Orla* I. 7. & 8. licita ſunt propter praeputium anno quarto. 5. fructus vinearum noviter plantatarum tribus primis annis nefas erat tangere, quia praeputiati reputabantur. 10. arbores fructiferae tribus primis anni poſt plantationem cenſentur praeputiatae & immundae, nec earum fructibus veſci licet. *Levit.* XIX. 23. 24. *Maimonid.* More Nevoch. III. 37. Quaedam enim arbores proferunt fructus intra anni unius ſpatium, quaedam poſt biennium, quaedam poſt triennium, prout tribus fere modis homines ſolent plantare arbores, plantatione videlicet, propagatione vitis, & inſitione. —— & ſummum tempus, per quod ea, quae plantantur, in terra Iſraëlis fructus ferre differunt, eſt triennium.

ἱνατί] *Matth.* IX. 4. *Act.* IV. 25. VII. 26. *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 714. ἔπειτα τὰς πόρνας καταπαῦσαι βούλομαι ἁπαξαπάσας. Βλ. ἱνατί; Πρ. δῆλον τοῦτό γι, ἵνα τῶν νέων ἔχωσιν αὗται τὰς ἀκμάς. Pace 408. ἱνατί δὴ τοῦτο δρᾶτον; ὅτι νὴ τὸν Δία, ἡμεῖς μὲν ὑμῖν θύομεν. *Plato* Apol. Socrat. ὦ θαυμάσιε Μέλιτε, ἱνατί ταῦτα λέγεις; Sympoſ. ἱνατί δὲ βούλεται εὐδαίμων εἶναι ὁ βουλόμενος; *Euſtathius* Hyſmen. 6. σὺ δ' ἱνατί καὶ πάλιν οὕτως ὅλη γίνῃ τοῦ πράγματος, καὶ ὅλην ἑαυτὴν καταθρύπτεις τοῖς ὀδυρμοῖς; *Cic.* Ep. ad Attic VII. 7. ut quid?

Bereſchith R. XXXVIII. 14. Vinea, quando non facit fructum, quid Domini ejus ipſi faciunt? Succidunt eam.

καταργεῖ] *Ariſtot.* Oecon. II. χώρας ἀργοῦ γενομένης. *Diodor. S.* XIX. 42. τοῦ δὲ πεδίου πολλὴν εὐρυχωρίαν ἔχοντος, καὶ παντὸς ὑπάρχοντος ἀργοῦ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ διήκουσαν ἁλμυρίδα. *Polyaen.* p. 615. χωρίον ἀργὸν καὶ ἀκανθῶδες. *Theophraſt.* de Animal. quae repente apparent. ὃ συμβαίνει διὰ τὴν ἀργίαν τῆς χώρας. ἐν γὰρ τῇ γεωργουμένῃ ἀπόλλυνται· διὸ καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἀργούσης καταφέρονται πρὸς τὴν οἰκουμένην καὶ ἐργάσιμον. *Bava Bathra* f. 19. 2. 25. 2. arbores rubiginoſum faciunt fundum מחלידין את הקרקע terram infructuoſam & inutilem reddit. *Plut.* Sol. p. 91. D. τοὺς μὲν φυτεύοντας —— συκῆν —— θ. πόδας ἀπέχειν τοῦ γείτονος κελεύσας, πορρωτέρω γὰρ ἐξικνεῖται ταῦτα ταῖς ῥίζαις,

9 περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω ~κοπρίαν:. Κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις
10 αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν πνεῦμα
11 ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ· καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές.

~κόπρια

63. 64. 65. 66. 70. 72. 78. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 94. 106. Colb. Evang. 2. 7. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Genev. Bengelii*, *Petrus Alex. Origenes* in Matth. XIII. 45. *Nazianz.* de Bapt. & O. 45. *Elias Cretensis*, *Epiphanius* H. 42. *Isidorus* Pelus. *Cyrillus* in Zachar. p. 660 *Theophylactus*. *Ephrem* p. 158. probante *J. Millio* prol. 1102. κόπρον 1. 13. Colb. 69. 9. κἂν] καὶ εἰ 106.
κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν] — 1. ποιήσῃ] ποιήσει 9. 12.
εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον] εἰς τὸ μέλλον, εἰ δὲ μήγε L 69. Versio *Copt. Arab. Cyrillus* l. c.
μηγε] μὴ ποιήσῃ 61. in ora. 69. ἐκκόψεις] ἐκκόψῃς 9. 47. 70. Evang. 19. ἔκκοψον 69.
αὐτὴν] + ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω Evang. 7. 13 17.
10. δὲ] — 63. 64. διδάσκων] + ὁ Ἰησοῦς 2. 50. 51. 60. 73. 76. Versio *Syr.*
ἐν τοῖς σάββασιν] τοῖς σάββασι 1. 69. σαββάτῳ D 69. Versio *Syr.*
τῶν συναγωγῶν] τῶν ἡμερῶν H. συναγωγῇ *J. Millius* prol. 425. 11. ἦν prius] — L.
ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας] ἐν ἀσθενείᾳ ἦν πνεύματος D.
δέκα καὶ ὀκτὼ] ιη. D. δέκα ὀκτὼ 1. 46. 52. Versio *Syr. Copt.*
συγκύπτουσα] συνκάπτουσα D a prima manu. συνκάμπτουσα ex emendatione, in Versione: incumbens.
ἀνακύψαι] ἀνακύμψαι A. κύψαι 60. ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές] εἰς τὸ παντελὲς ἀνακύψαι 69.

ζεις, καὶ οὐ πᾶσι γειτνιᾷ τοῖς φυτοῖς ἀσινῶς, ἀλλὰ καὶ τροφὴν παραιρεῖται.

8. Inf. XIV. 33. XVI. 3. *Seneca* Epist. 13. Apparet, inquam, has platanos negligi. nullas habent frondes, quam nodosi sunt & retorridi rami? quam tristes & squallidi trunci? Hoc non accideret, si quis has circumfoderet, si irrigaret. *Palladius* de ficu. Ego mense Februario ultimo vel Martio in Italia plantas grandes ficorum per pastinatum solum disposui, & eo anno poma peperere supra comprehendendi felicitatem velut tributa reddentes. —— Gaudet assidua fossione. Per autumnum proderit, si stercus admoveas, praecipue de avearìis. *Theophrast.* H. P. II. 8. περὶ δὲ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θεραπείας τὰ μὲν ἐστι κοινὰ —— ἥτε σκαπάνη καὶ ἡ ὑδρεία καὶ ἡ κόπρωσις. & de C. P. III. 2. ἵνα τε ἀπολαύσῃ τὴν προσαύξησιν καὶ τροφὴν —— δεῖ γὰρ καὶ πρὸς ταῦτα φυλακῆς. λέγω δ' οἷον τομάς τε καὶ βλαστολογίας, καὶ κοπρίσεις καὶ σκαπάνην. 14. σκαπάνη δὲ πᾶσι συμφέρει, ταῦτα γὰρ ἐμποδίζοντα καὶ τὰ παραιρούμενα τὰς τροφὰς ἐξαίρει, καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ἐνικμοτέραν ποιεῖ καὶ κουφοτέραν. ἔτι δ' ὁ ἀὴρ ἐγκαταμιγνύμενος —— ἰκμάδα τινα δίδωσι καὶ παρέχει τροφήν. Rei rusticae auctores vocant ablaqueare pro ablacuare, hoc est lacus & fossas circa radices arborum facere. *Plut.* Pompej. p. 644. D. κοπρίων κόφινον. *Sympos.* IV. 4. p. 669. A. νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι καθ' Ἡράκλειτον. *Artemidor.* III. 26. περὶ κόπρου παντοίας. κόπρος βόεια —— ἡ ἱππεία, καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα πλὴν ἀνθρωπείας. ἐν κόπρωνι χέζειν. 52. κοπρίαν ἰδεῖν ἀγαθὸν τοῖς ἐξ ὄχλου πορίζομένοις, καὶ τοῖς τὰς ῥυπώδεις ἐργασίας ἐργαζομένοις. ἐκ πολλῶν γὰρ περισσευμάτων τὰ κόπρια γίνεται, καὶ ὑπὸ πολλῶν ῥίπτεται. ἐπὶ κοπρίας καθεύδειν —— προσχεῖσθαι δὲ κοπρίαν. *Aristot.* de mirab. auscult. εἰς τοὺς κόπρους κατορύττουσι. *Arrian.* *Epict.* II. 4. σκευάριον ἂν ἧς οὕτω σαπρὸν, ὥστε σοὶ πρὸς μηδὲν δύνασθαι χρῆσθαι, ἔξω ἂν ἐπὶ τὰς κοπρίας ἐῤῥίπτου, καὶ οὐδ' ἐκεῖθεν ἄν τις σε ἀνῃρεῖτο —— οὐ θέλεις οὖν ῥιφῆναι που καὶ αὐτὸς ἐπὶ κοπρίαν, ὡς σκεῦος ἄχρηστον ὡς κόπριον; κοπρία, Sterquilinium, κόπρια, Stercus. *Hesychius.* κοπρόσυρα, τὰ συρόμενα κόπρια. *Artemidor* II. 8. ἐοίκασι γὰρ οἱ πένητες χωρίοις λεπτοῖς καὶ ἀσήμοις, εἰς ἃ ἡ κοπρία ῥίπτεται ἢ ἄλλο τι τῶν φαύλων.

9. *Il.* α. 135. ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι ἀχαιοί· εἰ δέ κε μὴ δώσουσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι. *Eustath.* σχῆμα ἐλλειπτικὸν ἐνταῦθα —— χωλεύει γὰρ ἡ σύνταξις καὶ μένουσα ἐκκρεμὴς οὐκ ἀπήρτισαι, λείπει γὰρ τὸ ἐφησυχάσω, ἢ τοιοῦτόν τι, ἵνα λέγῃ, ὅτι ἐὰν δώσουσιν ἡσυχάσω. ἐλλέλειπται δὲ ἀρχαϊκῶς, διὰ τὸ πάνυ δῆλον καὶ αὐτόθεν φανερόν. —— εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα σχήματα ἐλλείψεως παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὡς παρὰ τῷ κωμικῷ· ἐὰν μὲν ἀποφήνω πάντων αἰτίαν ἐμὲ· εἰ δὲ μὴ, ποιεῖτε, ὅπερ ἂν δοκῇ ὑμῖν. Καὶ Μένανδρος ὁ κωμικὸς· εἰ μὲν δή τινα πόρον ἔχεις· εἰ δὲ μὴ, νενόηκ' ἐγώ. καὶ Πλάτων ὁ κωμικὸς [MS. ἐν Ἑλλάδι] εἰ μὲν σὺ τὴν θάλασσαν ἀποδώσεις ἑκών· εἰ δὲ μὴ, ταῦτα πάντα σὺν τριαίνῃ ἀπολέσω. καὶ Σοφοκλῆς [MS. ἐν ἀγαθοπλήγι] εἰ μέν τις οὖν ἔξεισιν· εἰ δὲ μὴ, λέγε. κεῖται δὲ ὅμοιον σχῆμα καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς ῥαψῳδίας ταύτης ἐν τοῖς τοῦ Ἡφαίστου λόγοις. *Il.* χ. 111. *Aristoph.* Plut. 468. κἂν μὲν ἀποφήνω, μόνην ἀγαθῶν ἁπασῶν οὖσαν αἰτίαν ἐμὲ ὑμῖν, δι' ἐμέ τε ζῶντας ὑμᾶς· εἰ δὲ μὴ, Ποιεῖτον ἤδη τοῦθ' ὅτι γ' ἂν ὑμῖν δοκῇ. *Xenophon.* Cyropaed. IV. καὶ νῦν ἐὰν μὲν κῦρος βούλεται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε. VIII. ἐὰν μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι. εἰ δὲ μὴ, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε. Exped. Cyr. VII. . εἰ μέν τι σὺ ἔχεις πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. Memorab. III. . εἰ μὲν τοίνυν καὶ διαγιγνώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ὄφελος, ὧν ἔμαθες; *Thucyd.* III. 3. κἂν μὲν συμβῇ ἡ πεῖρα. Schol. ὑπονοητέον· καλῶς ἂν τοῖς ἀθηναίοις ἔσαι. *Plato* Sympos. ἐὰν μὲν σοὶ ἐθέλῃ ἀπνευστὶ ἔχοντι πολὺν χρόνον παύεσθαι ἡ λύγξ. εἰ δὲ μή. & Protag. καὶ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηται, εἰ δὲ μή. de legg. IX. ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφῇ τὸ νόσημα· εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκηψάμενος ἀπαλλάττου τοῦ βίου. *Ruth.* III. 13.

11. *Galen.* de Usu part. XIII. καὶ ἀνακυπτόντων τε καὶ ὀρθουμένων ἔμπαλιν ἐχρῆν κινεῖσθαι τοὺς σπονδύλους —— ἐπικαμπτόντων μὲν —— ἀνακυπτόντων δ' ἔμπαλιν. in Hipp. de articulis I. 3. ὀπισθοκύφωσις ὀνομάζεται ἡ εἰς τ' οὐπίσω διαστροφὴ τῆς ῥάχεως, ὥσπερ ἡ μὲν εἰς τὸ πρόσω χόρδωσις, ἡ δὲ εἰς τὰ πλάγια σκολίωσις. *Lucian.* Icaromen. 4. ἀνακύπτειν τε καὶ πρὸς τὸ πᾶν ἀναβλέπειν ἐπειρώμην. *Appian.* B. C. 1. p. 707. τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὁ Σπάρτακος δορατίῳ, καὶ συγκύψας ἐς τὸ γόνυ, καὶ προβαλὼν τὴν ἀσπίδα πρὸς τοὺς ἐπιόντας ἀπεμάχετο. *Gregor.* εἰς τὰ γενέθλια. ὅτι διὰ τὴν συγκύπτουσαν χαμαὶ ψυχὴν ταπεινοῦται, ἵνα καὶ συνανυψώσῃ τὸ κάτω νεῦον διὰ τὴν ἁμαρτίαν. id. de Medico. ὁ δὲ συγκύπτει ἐπὶ τὰ πάθη. *Synes.* ὅταν ἀνακύψω τῶν βιβλίων. *Job* IX. 27. *Lucian.* Gymnas. 1. εἶτ' ἐπικαταπεσὼν ἀνακύπτειν οὐκ ἐᾷ συνωθῶν κάτω.

Heb. VII. 25. *Ælian.* H. A. XVII. 27. εἰς τὸ παντελὲς ἀπώλοντο. *Aristid.* in Rom. p. 217. παράδειγμα εἰς τὸ παντελὲς οὐκ ἔχει. Orat. Ægyptiaca p.

τελές. Ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Γύναι, ἀπολέλυσαι 12
τῆς ἀσθενείας σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη, καὶ 13
ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ 14
ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν, ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύ-
ταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ 15
ὁ Κύριος, καὶ εἶπεν· Ὑποκριτὰ, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ
τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; Ταύτην δὲ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, 16
ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ
ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμε- 17
νοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.
Ἔλεγε δέ· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; Ὁμοία ἐστὶ 18
κόκ-

12. προσεφώνησε ⸀] — D. προσεφώνει ⸀ Editio *Ald.*
ἀπολέλυσαι] + ἀπὸ AD 34. 39. 42. 53. 72. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Theophylactus.*
13. αὐτῇ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας αὐτῇ D. ἀνωρθώθη] ἀνορθώθη AD. ἐδόξαζε] ἐδόξασεν D.
14. ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ] ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν Ἰησοῦς D. Codices *Latini.* ταύταις] αὐταῖς AL 1. 42. 69. οὖν ἐρχόμενοι] συνερχόμενοι A.
15. ἀπεκρίθη οὖν] καὶ ἀπεκρίθη 16. ἀπεκρίθη δὲ DL 1. 69. Versio *Copt. Vulg. Syr.* αὐτῷ] — 69. κύριος] Ἰησοῦς D. sed in Vers. Latina: Dominus. 1.28.46.48.52.67.68.69. Evang. 2. 20. Versio *Syr. Sax.* ὑποκριτὰ] ὑποκριταὶ AEKLM Colb. tres. 4. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 16. 34. 35. 36. 38 a prima manu. 39. 42. 44. 59. 62. 67. 69. 71. 72. 80. 83. 91. Evang. 2. 16. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. *Plantin. Wechel. Bengelii.* Versio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Arab. Irenaeus* IV. 19. *Euthymius.* prob. *J. Millio* prol. 370. 1198. ὑμῶν] + ἐν A. τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον] τὸν ὄνον αὐτοῦ ἢ τὸν βοῦν 69. ἢ] ⸀ D. τὸν ὄνον] τὴν ὄνον A 86. ἀπαγαγὼν] ἀπάγων D 1. ἀπὸ τῆς φάτνης] — 69.
16. θυγατέρα] + τοῦ D. δέκα ⸀ ὀκτὼ ἔτη] ἔτη ιη. D.
17. ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες] κατῃσχύνθησαν D. ὄχλος] λαὸς 12. Versio *Syra* prior & posterior in margine. Codices *Latini.* ἐπὶ] ἐν D 16. πᾶσι] — E 36. τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ] οἷς ἐθεώρουν ἐνδόξοις ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις D. Codices *Latini.*
18. δὲ] οὖν L 1. 13. 69. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Codices *Latini.* + αὐτοῖς 1. 40. 53. 63. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.* τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 73. Versio *Æthiop.* καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν] — 56. τίνι posterius] + ὁμοιώματι 13. 69. ὁμοιώσω] ὁμοιώσομεν 60.
19. ἐστιν] + ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν 40. + ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ 63. ὃν] ὃ Editio *Elzevir.* 1624. 1633. 1641. εἰς prius] + τὸν 51. 74. 89. 90. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 52. 68. εἰς posterius] — D 1. 11. 48. 49. 71. ὡς 36. μέγα] — D. Versio *Copt. Armen.* Codices *Latini.* κατεσκήνωσεν] κατεσκήνωσαν D. Evang. 21. κατεσκήνουν A 13. 69. ἐν τοῖς κλάδοις] ὑπὸ τοὺς κλάδους D.

p. 346. τὰ δὲ ἄνω οὐδ' αὐτὸς ἔφη ἔτι γινώσκειν, οὔτ' ἄλλον αἰθιόπων οὐδένα εἴς γε τὸ παντελές. Versio Vulg. *omnino.* Codex D. *in totum.* *Ælian.* V. H. VII. 2. οἱ μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐν τούτοις διεγένοντο.

12. *Aristides* in Bacchum. p. 29. καὶ οὐδὲν ἄρα οὕτως βεβαίως δεδέσεται, οὐ νόσῳ, οὐκ ὀργῇ, οὐ τύχῃ οὐδεμιᾷ, ὃ μὴ οἷόν ἐσαι λῦσαι τῷ Διονύσῳ. *Polybius* p. 1213. εὐμένης δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπολελυμένος τῆς ἀῤῥωστίας.

15. *Thomas.* ἡ βοῦς, οὐχ ὁ βοῦς. ἀρσενικῶς δὲ μόνον τὸν τῆς παροιμίας ἐκφέρομεν βοῦν· οἷον, τὸν βοῦν ἐπὶ γλώττης φέρει· ὡσαύτως ἐπὶ θηλυκοῦ καὶ τὸ τῶν βοῶν λέγομεν ἄθροισμα, οἷον· τὴν βοῦν ἐληΐσατο.

Schabbat V. 3. Cum quo autem non exeunt? Non exibit camelus cum panno caudae alligato neque manu ad pedem, aut manu compeditus. Sic reliquae bestiae omnes. Camelos alterum alteri non alligat, & trahit: sed funes in manum sumit, & sic trahit: dum non convolverit. *Beza* V. 7. Non dant bibendum neque mactant bestias deserti: sed aquant & mactant domesticas. Hae sunt domesticae, quae dormiunt in civitate: deserti sunt, quae dormiunt in pascuis: pulvinos adducunt atque cervicalia; & substernunt, quae si adscenderit, bene est. *Maimonid.* Schabb. XXV. 26. Si bestia in foveam incidat aut in puteum. inf. XIV. 5. *Schabb.* V. 4. Asinus cum clitellis nisi alligatae ei fuerint, non exit —— neque cum loro, quod est in pede ejus. —— Neque vitulus cum jugo exit; neque vacca —— cum loro, quod inter cornua ejus est. Vacca R. Eliezeris f. Asariae exiit cum loro inter cornua ejus: sed invitis sapientibus. *Erubhin* f. 20. 2. Non solum permittitur bestiam educere ad aquam sabbato, sed & pro ea haurire aquam, ita tamen ut accedat bestia & bibat, non vero aqua bestiae afferatur, apponaturque. *Sanhedrin* f. 90. 1. Dixit R. Jochanan, si dixerit tibi propheta, transgredere verba legis, obedi illi, excepta Idololatria.

22. *Hesychius.* αἱ πορεῖαι σου. αἱ ὁδοί σου. ex *Psal.* LXVII. 24. *Plato* Ep. 7. τὸ μῆκος τῆς πορείας, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ πόνου· πάντα κινδύνων ἐν ταῖς πορείαις ἐσὶ μεςά. *Aristides* c. Comoed. p. 508. τὸν μὲν εἰς κόρινθον πλοῦν —— τὴν δὲ τοῦ βίου παντὸς πορείαν —— πᾶς ἐπὶ τούτοις τοῖς οἴαξι καθεδεῖται. *Nonnus* Dionys. XLVIII. εἶπε, καὶ ἀσήρικτον ἑοῦ ποδὸς εἶχε πορείην, Ἤϊε δ' ἔνθα καὶ ἔνθα πολυπλανέεσσι πορείαις. *Diodor. S.* IV. 19. ὁ δ' Ἡρακλῆς τὴν ἐκ τῆς κελτικῆς πορείαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ποιούμενος —— ἐποιήσατο τὴν πορείαν διὰ τῆς Λιγυστικῆς. 23. ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἀπὸ Πελωριάδος ἐπὶ τὸν ἔρυκα. XIV. 83. διὰ Μακεδονίας τὴν πορείαν ἐποιεῖτο —— ὡς διῆλθε τὰ περὶ τὰς θερμοπύλας, στενὴν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Xenoph.* Paed. VIII. πορείας βραχείας ποιοῦντες. *Herodian.* III. 4. 1. μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Jamblich.* V. Pythag. 17. προσεθεώρει δὲ καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν πορείαν, καὶ τὴν ὅλην τοῦ σώματος κίνησιν. *Demosth.* c. Timarch. εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Jac.* I. 11.

Supra VIII. 1. *Thucyd.* I. 89. ἀπέπλευσαν ἐξ ἑλλησπόντου ὡς ἕκαστοι κατὰ πόλεις. II. 15. ἡ ἀττικὴ ἐς θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο. III. 1. ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν

19 κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ ηὔξησε, καὶ ἐγένετο
20 εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. Καὶ
21 πάλιν εἶπε· Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
22 γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό-
23 λεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπε δέ τις αὐτῷ·
24 Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς
25 στενῆς πύλης· ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ᾽ οὗ
ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν
τὴν θύραν, λέγοντες· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑ-
26 μᾶς, πόθεν ἐστέ. Τότε ἄρξεσθε λέγειν· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς
27 πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· ἀπόστη-
τε

20.] ἢ τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτὴν D. Codices *Latini*.
καὶ] — AEKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 68. 71. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 11. 12. 13. 14. 17. 20. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Plant.* cum obelo. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol 1374.
21. ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν KL 10. 12. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 64. 74. 83. 87. 89. 90. 106. Colb. duo. Evang. 18. 22. 24. ex emendatione. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Aldi*, *Plantin. Genev.* *Theophylactus.*
ἀλεύρου σάτα τρία] ἄλευρον Codices *Latini*. *Ambroſius.* probante *J. Millio* prol. 425. *J. A. Bengelio* in Gnom.
ὅλον] ὅλη 64. 22. διεπορεύετο] ἐπορεύετο H 11. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* comma ſubjicit *Pricaeus.*
πόλεις καὶ κώμας] κώμας καὶ πόλεις 69. Verſio *Syr. Theophylactus.* πόλιν καὶ κώμην 1.
κώμας] χώρας 95. πορείαν] πορείας 9. 11. εἰς] ἐν 69. Colb. Ἱερουσαλὴμ] Ἱεροσόλυμα L.
23. ὀλίγοι] + εἰσιν D. Evang. 20. Codices *Latini.* ὁ δὲ] + ἀποκριθεὶς D. + Ἰησοῦς Ev. 20. Verſ. *Syr.*
πρὸς αὐτοὺς] — D 69. πρὸς αὐτὸν 71. Verſ. *Æthiop.* 24. ἀγωνίζεσθε] ἀγωνίσασθε Colb.
πύλης] θύρας DL 1. *Origenes* in Matth. XVI. 18. ζητήσουσιν] ζητοῦσιν 71.
εἰσελθεῖν prius] διελθεῖν 1. οὐκ ἰσχύσουσιν] οὐχ εὑρήσουσιν D. οὐκ ἰσχύουσιν 53. 71.
25. οὗ] ὅτου Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine.
οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης] ὅτου ἂν ὁ οἰκοδεσπότης εἰσέλθῃ D. Codex *Vercellenſis.*
ἐγερθῇ] ἔλθῃ 13. 66. in ora. 69. εἰσέλθῃ Verſio *Vulg.* probante *Caſtalione.*
ἀποκλείσῃ] κλείσῃ 36. 46. 52. 57. τὴν θύραν poſterius] — D. Codex *Vercell.*
κύριε] — L. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 423.
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν] — 59. Evang. 21. + λέγω ὑμῖν Verſio *Syr.*
26. ἄρξεσθε] ἄρξησθε ADL 3. 10. 44. 51. 60. 69. Evang. 19. *Theophylactus.* λέγειν] + κύριε D.
27. οὐκ οἶδα ὑμᾶς] οὐδέποτε εἶδον ὑμᾶς D. ὑμᾶς] L. Codices *Latini.*
πόθεν ἐστέ] — D 56. 58. 61. *Clemens.* ἀπόστητε] ἀποχωρεῖτε M 71.

σαν κατὰ πόλεις.

23. Locutus fuerat com. 3. 5. de excidio Hieroſolymorum. *Joſ.* B. V. 13. 5. θεὸς δὲ ἦν ὁ τοῦ λαοῦ παντὸς κατακρίνας, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς σωτηρίας ὁδὸν εἰς ἀπώλειαν ἀποστρέφων. *Matth.* XXIV. 22.

24. *Ariſtot.* de Rep. VIII. 4. οὐ γὰρ λύκος, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι, ἀγωνίσαιτο ἂν οὐδένα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. 1. *Pet.* IV. 18.

25. *Ariſtoph.* Lyſiſtrat. 488. τὴν ἀκρόπολιν ἡμῶν ἀπεκλείσατε μοχλοῖς. *Xenoph.* ἀποκλείσαντες αὐτοῖς τὰς ἐφόδους τῶν ἐπιτηδείων.

1. *Sam.* XXV. 11.

κρούειν τὴν θύραν λέγοντες] *Pauſanias* Corinth. 28. κήρυκα ἀποστέλλουσι παρὰ τὴν ἀδελφήν, ἐλθεῖν δῆθεν ἐς λόγους αὐτῇ βουλόμενοι· ὡς δὲ ὑπήκουσε καλοῦσιν. *Ariſtophanes* Veſp. 274. τί πότ᾽ οὐ πρὸ θυρῶν φαίνετ᾽ ἄρ᾽ ἡμῖν ὁ γέρων, οὐδ᾽ ὑπακούει; 316. φίλοι, πάλαι γὰρ τήκομαι διὰ τῆς ὀπῆς ὑμῶν ὑπακούων. Acharn. 394. παῖ, παῖ. Κ. τίς οὗτος· Δ. ἔνδον ἐστ᾽ εὐριπίδης; Κ. οὐκ ἔνδον. *Schol.* τοῦ Δικαιοπόλιδος κρούσαντος τὴν θύραν, κηφισοφῶν ὑπακούει. *Porphyrius* de Abſtin. III. 4. ἡ δ᾽ Ἰνδικὴ κοινὰ φθέγγεται ἀνθρωπικῶς, ὡς καὶ ἐπιφοιτᾶν ταῖς οἰκίαις, καὶ καλεῖν, ὃν ἴδῃ εὐχείρωτον αὐτῇ, καὶ μιμεῖται γε τοῦ φιλτάτου, καὶ ὃν ἂν πάντως ὑπακούσειεν ὁ κληθεὶς τὸ φθέγμα, ὡς, καίπερ εἰδότας, τοὺς ἔνδους ἐξαπατᾶσθαι καὶ ἀναλίσκεσθαι ἐξίοντας, καὶ πρὸς τὸ φθέγμα ὑπακούοντας. 5. καὶ ἐγχέλεις δὲ πολλοὶ ἱστόρησαν — ὑπακούοντας τοῖς καλοῦσιν. *Lucianus* Icaromenippo 22. ἔκοπτον προσελθὼν τὴν θύραν· ὑπακούσας δὲ ὁ ἑρμῆς, καὶ τοὔνομα ἐκπυθόμενος, ἀπῄει κατὰ σπουδὴν φράσων τῷ Διΐ. *Plut.* de genio Socat. p. 597. D. ἔκοψαν οἱ περὶ Πελοπίδαν τοῦ λεοντίδου τὴν αὔλειον, ἡσυχῇ προσελθόντες, καὶ πρὸς τὸν ὑπακούσαντα τῶν οἰκετῶν ἔφασαν, ἥκειν ἀθήνηθεν γράμματα λεοντίδῃ παρὰ καλλιστράτου κομίζοντες· ὡς δὲ ἀπαγγείλας καὶ κελευσθεὶς ἀνοῖξαι, τὸν μοχλὸν ἀφεῖλε. *Plato* Phacdone p. 376. καὶ ἡμῖν ἐξελθὼν ὁ θυρωρός, ὥσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπε ἐπιμένειν, καὶ μὴ πρότερον παριέναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ. *Theophraſtus* Char. IV. κόψαντος τὴν θύραν, ὑπακοῦσαι αὐτός. *Plautus* Moſtell. II. 1. 56. Neu quisquam reſponſet, quando haſce aedes pultabit ſenex. *Demoſthenes.* . . . ἐκέλευσα δὲ τὴν ἄνθρωπον, τὴν ὑπακούσασαν μετελθεῖν αὐτόν. *Lucianus* Aſino. 2. ἐγὼ δὲ κόπτω προσελθὼν τὴν θύραν· καὶ μόλις μὲν καὶ βραδέως, ὑπήκουσε δ᾽ οὖν ἡ γυνή· εἶτα καὶ προσῆλθεν. *Arrianus* Tactic. 64. τὸν κληθέντα δὲ χρὴ ὑπακοῦσαι τῷ καλοῦντι μεγάλῃ τῇ βοῇ, ὅτι πάρειμι. *Act.* XIII. 13. Verſio Cod. D. reſpondere. E. ad audiendum. *Lucianus* bis accuſ. 29. καὶ κόπτουσιν αὐτοῖς τὴν θύραν, καὶ τοὔνομα ἐπιβοωμένοις μεγάλῃ τῇ φωνῇ, οὔτε ἀνοίγειν οὔτε ὑπακούειν βούλομαι. θύρα τοῦ πυλῶνος etiam *Judic.* XVIII. 16. 17. οἱ O. *Ariſtaenet.* II. 22. ἔκοπτε τὴν θύραν ἅμα βοῶν. *Apulej.* IX. ſuae domus januam jam pulſat, jam clamat. vid. in *Matth.* VII. 7.

26. Inf. XXIV. 43. *Dio Chryſ.* XX. p. 264. B. οἱ τῶν γραμμάτων διδάσκαλοι μετὰ τῶν παίδων ἐν ταῖς ὁδοῖς κάθηνται, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐμποδών ἐστιν ἐν τοιούτῳ πλήθει τοῦ διδάσκειν τε καὶ μανθάνειν.

 32. *Plut.*

τε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀ- 28
δόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, 29
καὶ — ἀπὸ βοῤῥᾶ καὶ νότου· καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰ- 30
σὶν ἔσχατοι, οἳ ἔσονται πρῶτοι, καί εἰσι πρῶτοι, οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 31
προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ· Ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρώδης θέ-
λει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· Ἰδοὺ, ἐκ- 32
βάλ-

πάντες] — Versio *Syr*. Codices *Latini*. οἱ] — DGHL 49. 72. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Clemen*[illegible]
τῆς] — DL. *Clemens*. ἀδικίας] ἀνομίας D. *Clemens* 2. ad Cor.
28. κλαυθμὸς] κλαθμὸς E. ut semper.
ὄψησθε] ὄψεσθε D 47. 57. 69. Editio *Complut*. ἴδητε *Marcion* ap. Epiph.
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας] πάντας τοὺς δικαίους *Marcion* ap. Tertull. & *Epiphan*. in I. & XX. 37. Ἰσαὰκ] Ἰσὰκ D. ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ] — 69. τοῦ Θεοῦ] αὐτοῦ A. — 59.
ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω] — 13. 69. ἐκβαλλομένους] + κρατουμένους detineri *Marcion* l. c.
ἔξω] + ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων *Marcion t*. Epiph.
29.] — 13. 69. *Marcion* t. Epiphan. ἥξουσιν] + πολλοὶ 1.
ἀπὸ posterius] — ADEH Colb. 1. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 72. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*. *Plantini*. Versio *Vulg*. *Syra* posterior.
30. ad 35.] — *Marcion*. 30. εἰσὶν bis] — 59. οἳ ἔσονται prius] — 68.
31. αὐτῇ] ταύτῃ DK 29 42. 49. 63. 71. + δὲ G.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ ADL 1. 40. 49. 53. 61. in ora. 63. 69. Versio *Syra* posterior in margine.
προσῆλθον] προσῆλθαν αὐτῷ D. *Theophylactus*. Φαρισαῖοι] τῶν Φαρισαίων D. Codices *Latini*.
αὐτῷ] — D. Evang. 2. 19. θέλει] ζητεῖ D 40. 53. 63. μέλλει E.
32. καὶ εἶπεν] ὁ δὲ εἶπεν M 29. 71. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν 40. 53. 63. αὐτοῖς] — K 42. 68.
ἰδοὺ] + ἐγὼ 74. 90. ἐπιτελῶ] ἀποτελοῦμαι D. ἀποτελῶ L.
ab αὔριον ad αὔριον] — 69. 80. τρίτῃ] + ἡμέρᾳ 56. Versio *Vulg*. *Armen*.
33. καὶ prius] + τῇ D. αὔριον] + ἐργάζεσθαι Versio *Syr*.

32. *Plut*. Lysandr. p. 437. A. ὅπου γὰρ ἡ λεοντῆ μὴ ἐφικνεῖται, προσραπτέον ἐκεῖ τὴν ἀλωπεκῆν. & de animal. aquat. & terrestr. p. 971. A. πανουργίας δὲ πολλῶν παραδειγμάτων ὄντων ἀφεὶς ἀλώπεκας καὶ λύκους, καὶ τὰ γεράνων σοφίσματα, καὶ κολοιῶν, ἐστι γὰρ δῆλα — E. πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. *Sylla* p. 469. E. κάρβωνα φασὶν εἰπεῖν, ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῶτο μᾶλλον. p. 476. E. οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δὲ ἀλώπεκες. *Aristoph*. Pac. 1190. οἴκοι λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες. & 1067. ἀλωπεκιδεῦσι πέπεισθε, ὧν δολιαὶ ψυχαὶ, δολιαὶ φρένες. *Pindar*. Isthm. IV. 79. Τόλμα γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ. *Ælian*. V. H. I. 5. ἡ ἀλώπηξ οὐ μόνον τὸ χερσαῖον θηρίον δολερόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ θαλαττία πανοῦργός ἐστι. XIII. 9. οἱ ἐκ τῆς ἑλλάδος λέοντες, ἐν ἐφέσῳ δὲ γεγόνασι ἀλώπεκες. *Aristot*. H. A. I. 1. τὰ μὲν πανοῦργα καὶ κακοῦργα, οἷον ἀλώπηξ. de Physiognom. 5. οἱ πυῤῥοὶ ἄγαν πανοῦργοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἀλώπεκας. *Theocrit*. I. 50. Δύ' ἀλώπεκες — ἁ δ' ἐπὶ πήρᾳ πάντα δόλον τεύχοισα. *Schol*. πανοῦργον γὰρ τὸ ζῶον. & *Schol*. V. 112. ἀλώπηξι τούτους εἴκασεν, ὡς πανούργους καὶ δολερούς. *Maximus Tyr*. III. 1. ἡ δὲ ἀλώπηξ, σοφὴ γάρ τις αὕτη τῷ Αἰσώπῳ ἐστιν. *Athenaeus* XIV. p. 658. D. εὔπολις σκώπτων — διδυμίαν τινα, ἀποτράγημα αὐτὸν εἴρηκεν ἀλώπεκος, ἤτοι ὡς μικρὸν τὸ σῶμα, ἢ ὡς κακοήθη καὶ πανοῦργον. *Artemidor* II. 12. ἀλώπηξ δὲ τὰ μὲν αὐτὰ τῷ λύκῳ σημαίνει, διαφέρει δὲ, ἐν τῷ τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἐκ τοῦ φανεροῦ ἐπιθησομένους σημαίνειν, ἀλλὰ λάθρα ἐπιβουλεύοντας. *Arrian*. Epictet. I. 3. κακοήθης ἄνθρωπος ἡ ἀλώπηξ. *Lucian*. Reviviſc. 46. de Philoſophaſtri fronte inurenda. ὁ δὲ τύπος τοῦ καυτῆρος ἔστω ἀλώπηξ. *Horatius* S. II. 3. 196. Aſtuta ingenuum vulpes imitata leonem. Epiſt. I. 1. 73. Olim quod volpes aegroto cauta leoni reſpondit. de A. P. 437. Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes. *Perſius* V. 117. Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem. *Lucretius* V. 860. principio genus acre leonum ſaevaque ſecla tutata eſt virtus, vulpes dolus, & fuga cervos. *Nemeſianus* Cyneget. 52. Vulpem captare doloſam gaudemus. *Claudianus* in Rufin. II. extr. Truculentos ingerit urſis, praedoneſque lupis, fallaces vulpibus addit: at qui deſidia ſemper vinoque gravatus Indulgens veneri voluit torpeſcere luxu, Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus. in Eutrop. I. 145. Ut primum vetulam texere palatia vulpem. *Petronius* 44. Nunc populus eſt domi leones, foras vulpes. *Cic*. de offic. I. 13. Cum autem duobus modis, id eſt, aut vi aut fraude fiat injuria, fraus quaſi vulpeculae, vis leonis videtur, utrumque homine alieniſſimum, ſed fraus odio digna majore. *Schemoth R*. XXII. Dixit R. Eliezer nomine R. Simeonis: aſtuti fuerunt Ægyptii, ideoque comparantur vulpibus. & *Schir R*. II. 11.

Si Phariſaei crediidiſſent, periculum Chriſto ab Herode imminere, non illum monuiſſent: ſimulant autem ſe Chriſto bene velle, & ſponte veniſſe, ut illi fugam ſuaderent, dum ſibi conſulere, ſeque a moleſtis ipſius increpationibus liberare ſtudent. Conf. *Amos* VII. 10. *Nehem*. VI. 10. *Sirac*. XXXVII. 7. 8. Qui Joannem ferre non potuit, virum maximae apud omnes auctoritatis, Sacerdotis filium, non Galilaeum ſed Hieroſolymitanum: illene tuam libertatem feret, hominis pauperis & Galilaei?

Herodem Chriſtus vocavit vulpem non per contumeliam, neque ut de aliqua ſibi ab eo illata injuria conqueratur, ſed ut indicet, ſe artes illius noſſe. Monarchae apud Danielem comparantur hirco, arieti, pardo, urſo: Filii Jacobi catulo leonis, aſino, colubro, cervo, lupo, etiam ubi pater eos laudare in animo habet. Cum Herodes non auderet Chriſtum vel occidere, vel in carcerem conjicere, vel in exilium mittere, ne ſibi invidiam apud populum conflaret, ad artes confugit; Phariſaeos, a quorum ſecta alienus erat, ne dolus facile

33 βάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. Πλὴν
δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι
34 ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβο-
λοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου,
35 ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ, ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε
εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Καὶ

ἐχομένῃ] ἐρχομένῃ D 69. προφήτην ἀπολέσθαι] ἀπολέσθαι προφήτην D. 34. ἡ] — 69. ἀποκτείνουσα] ἀποκτένουσα 1. 10. 12. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 57 73. 74. Evang. 18. 19. Editio *Bengelii Theophylactus.* ἀποκτέννουσα AK 60. 69. Evang. 3. 4. Edit. *Complut. Hortus Adonidis* in ἀμφιέννυται. ἀποκτείνασα 44. ἀπεσταλμένους] ἀποστελλομένους Codex *Erasmi.* ἐπισυνάξαι] ἐπισυναγαγεῖν 71. 91. 106. τρόπον] + ἐπισυνάγει 58. 61. ὄρνις] ὄρνιξ D. + ἐπισυνάγει Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syr. Æthiop. Arab.* τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν] τὰ ἑαυτῆς νοσσία AKM. unus *Stephani* 1. 15. 29. 37. 42. 68. 71. 76. 87. 91. Colb. τὰ νοσσία αὐτῆς D. 35. ἰδοὺ] — 71. 86. ὑμῖν prius] — 46. 58. 59. 106. ἔρημος] — AKL 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 15. 27. Colb. 34. 36. 39. 42. 46. 48. 52. 57. 60. 65. 69. 72. 80. 86. 87. 95. 103. Evang. 2. 4. 24. Versio *Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Euthymius*, *Epiphanius* H. 42. *Theophylactus*, probante *H. Grotio*, *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1079. ἀμὴν δὲ] — L 40. ἀμὴν δὲ λέγω] λέγω δὲ ADEGHKM 1. 2. 9. 10. 11. 13. 15. 27. Colb. 36. 37. 38. 39. 51. 52. 53. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 67. 68. 69. 71. 72. 76. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Wechel. Erasmi* 1. *Aldi*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii. Colinaei*, *Genev.* Versio *Latin. Copt. Syra*, *Æthiop. Arab. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1198. ὅτι] — DL ℵ 46. Versio *Syr. Theophylactus.* μὲ ἴδητε] ἴδητε με A 69. 106. *Epiphanius.* + ἀπάρτι 63. 76. ἂν ἥξῃ ὅτε] — KL 79. ἥξει ὅτε D. ἂν M 1. Colb. 69. Versio *Copt. Armen. Syr.* ἂν ἥξει ὅτε A. 11. 12. 45. 47. 54. 55. 57. 68. Evang. 3. ἥξῃ] + ἡ ἡμέρα Versio *Syra* cum obelo. εἴπητε] + μοι 69.

le sentiretur, subornando, qui per speciem amicitiae Christo consilium abeundi darent. Ita accurate ingenium Herodis depingitur: Hic enim, ut plerique ejus temporis principes & praesides, mores ad exemplum Tiberii Imperatoris, qui nullam ex virtutibus suis magis quam dissimulationem diligebat, composuit; Tunc autem erat annosa vulpes, cum jam XXX. annos principatum gessisset, & diversissimas personas egisset, personam servi apud Tiberium, domini apud Galilaeos, amici Sejano, Artabano, fratribus suis Archelao, Philippo, Herodi alteri, quorum studia erant diversissima & inter se & a studiis Herodis ipsius.

Hos. VI. 2. 1. *Sam.* XX. 12. *Arrian.* Epictet. IV. 10. πότε γὰρ ἡγήσατο ἀθάνατόν τινα τῶν φίλων; πότε γὰρ οὐκ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι αὔριον ἢ εἰς τὴν τρίτην δεῖ ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἢ ἐκεῖνον; *Theodorus Gaza* Grammat. εἰρήσθω δέ τοι καὶ αὔριον ἔρχομαι, εἰ προθυμοῦ τὸ μέλλον γίνεσθαι ἐπὶ πλέον πιστοῦσθαι. & *Varinus.* αὔριον ἐπίρρημα τῷ μέλλοντι μόνον συντάσσεται, οἷον αὔριον ποιήσω· πότε δὲ καὶ ἐνεστῶτι, ἡνίκα ἂν ὡς ἐν βεβαίῳ γενέσθαι δηλοῦν βουλοίμεθα, αὔριον ἔρχομαι. *Medrasch Thillim* XII. 2. Redierunt ad eum dixeruntque: eamus. Dixit illis. Hodie & cras debeo arare, sed exspectate me, donec aravero, & tertio die למחרתיים ibimus una. *Jac.* IV. 13.

Galen. a. Julian. ἀσκληπιάδης —— ὑπὸ τῆς κενώσεως αὐτῆς φησὶν ὠφελεῖσθαι τοὺς κάμνοντας, οὐκ εἰς τὸ λύειν ὧν ἐποίει ἤδη παθῶν, ἀλλ' εἰς τὸ μηκέτι αὔξεσθαι αὐτὰ, ἀπαιτεῖ τοῖς ἰατροῖς ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἴασιν.

Act. XX. 24. *Phil.* III. 12. *Heb.* V. 9. VII. 28. XI. 40. *Jos.* Macc. 7. ὦ —— βίου νομίμου, ὃν πιστὴ θανάτου σφραγὶς ἐτελείωσεν. *Aristides* in Rhod. p. 555. τὴν ἔμπροσθεν ἀκμὴν καὶ δύναμιν καὶ λαμπρότητα ἐπεσφραγίσατο τῇ τελευτῇ. *Aristot.* Polit. VIII. ἀνδράσι γενομένοις καὶ τελειωθεῖσιν. *Plato* de Rep. V. ἄξουσι τῶν παίδων εἰς πόλεμον, ὅσοι ἁδροὶ, ἵνα —— θεῶνται ταῦτα, ἃ τελειωθέντας δεήσει δημιουργεῖν. *Strabo* XIV. p. 991. A. Tarsenses. καὶ τελειοῦνται ἐκδημήσαντες, καὶ τελειωθέντες ξενιτεύουσιν ἡδέως.

33. *Aristoteles* Analyt. prior. I. 12. Τὸ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ ἀδύνατον ὑπάρχειν, καὶ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν ἤτοι τ' αὐτά ἐστιν ἢ ἀκολουθεῖ ἀλλήλοις. Diphilus apud *Athenae.* VI. p. 228. A. οὐκ ἐνδέχεταί γαρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς τοῦτον, συνίης, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει ἢ λωποδυτεῖν κ. τ. λ. *Demosthenes* I. adv. Aphobum. ὅσα δὲ ἰδίᾳ ἕκαστος εἴληφε, καὶ ὁπόσα κοινῇ πάντες ἀποστεροῦσιν, οὐκ ἐνδέχεται πρὸς τὸ αὐτὸ ὕδωρ εἰπεῖν. *Hesychius.* οὐκ ἐνδέχεται, ἀδύνατόν ἐστι. *Dionys. Hal.* VII. 41. εἴτε ἀναγκαῖα καὶ οὐκ ἐνδεχόμενα ἄλλως γίνεσθαι· εἴτε κατὰ λογισμὸν γέγονε ταῦτα ὀρθὸν, καὶ τὸ συμφέρον σκοποῦντα τῆς πόλεως. *Theophrast.* III. initio. τοῦτο δὲ οὐχ ὡς οὐκ ἐνδεχόμενον καὶ ἄλλως. *Thucyd.* I. 124. ὡς οὐκέτι ἐνδέχεται περιμένοντας τοὺς μὲν ἤδη βλάπτεσθαι, τοὺς δὲ —— μὴ πολὺ ὕστερον τὸ αὐτὸ παθεῖν. *Arrian. Epictet.* I. 19. οὐκ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ὑπ' ἄλλου τινὸς ταραχθῆναι. *Glossarium*: convenit, ἁρμόζει, ἐνδέχεται. ἐνδέχεται, licet. *Æschin.* de fals. legat. ἐνδέχεται τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας ταῦτα πρᾶξαι. *Herodian.* V. 4. 1. πάντα τὰ λεγόμενα καὶ ἐνδεχόμενα καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι.

Nihil poterat acrius dici in Hierololymitanum Synedrium. Sanctum illud tribunal thronus est omnis injustitiae, venerandi illi judices insontem damnant, non secus ac si officium facerent, atque ad id essent constituti. Hactenus prophetas occiderunt, mox ipsum dominum cruci affigent. Hoc operum ipsorum est; hoc non nisi pessimis convenit, quibus aegre esset, nisi malitia, crudelitate & contumacia omnes vincerent. 1. *Thess.* II. 15. *Sanhedrin* I. 5. Pseudo-propheta —— nonnisi a LXXI. judicum consessu judicatur. X. & f. 89. 1. Non morte multant eum in consessu urbis suae, nec in consessu Jafnensi, sed adducunt eum ad Synedrium magnum, quod est Hierosolymis, & servant eum usque ad festum aliquod, atque festo eum interficiunt, S. D. *Deut.* XVII. 13.

34. *Suidas.* νοσσιὰ, ἡ καλιὰ τῶν στρουθίων. *Jos.* Maccab. 14. μέλισσαι περὶ τῆς κηρογονίας ἀπαμύνονται τοὺς

προσ-

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαβ- 1
βάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑ- 2
δρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρι- 3
σαίους, λέγων· Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν. Καὶ ἐπιλαβό- 4
μενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς, εἶπε· Τίνος ὑμῶν 5
~ ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
σαβ-

~ υἱὸς

1. καὶ primum] — 69. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν] τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς Evang. 13. 14. 15. 17. Verſio *Vulg.* ἐν τῷ] — 13. 69.
ἐλθεῖν] εἰσελθεῖν DM 13. 37. 40. 49. 53. 57. 68. 69. 71. Verſio *Syr. Vulg. Æthiop. Arab.*
εἰς] + τὸν A. Φαρισαίων] + ἐν 73.
παρατηρούμενοι] παρατηροῦντες 11. παραπορευόμενοι 44. 2. τις] — D 1. ἦν] — 15. 57.
ἔμπροσθεν] ἔνπροσθεν D. ἐνώπιον 66. 3. ὁ Ἰησοῦς] — 1. εἶπε] — 47. 57.
λέγων] — D. Evang. 15. λέγει 57. εἰ] — DL 59. Evang. 15. Verſio *Copt. Armen.*
τῷ σαββάτῳ] ἐν τοῖς σάββασιν 1. τοῖς σάββασι 52. Evang. 18. Codices *Latini.* ἐν τῷ σαββάτῳ Editio *Eraſmi, Colinaei.* θεραπεύειν] θεραπεῦσαι ἢ οὔ DL 1. Verſio *Copt. Syra* poſterior cum aſteriſco. + ἢ οὔ 69.
4. ἰάσατο αὐτὸν καὶ] αὐτὸν καὶ ἰασάμενος D. αὐτοῦ ἰάσατο αὐτὸν καὶ 1. Colb. αὐτοῦ ἰάσατο 69.
5. ἀποκριθεὶς] — DL 1. 4. 5. 15. 27. 42. 69. Verſio *Syr. Copt. Armen.* Codices *Latini.*
πρὸς αὐτοὺς εἶπε] εἶπε πρὸς αὐτοὺς AD. τίνος] + ἐξ D. Verſio *Syr.*
ὄνος] πρόβατον D. υἱὸς AEGHM 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 27. Colb. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 66. a prima manu. 67. 70. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 90. 94. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 12. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Verſio *Syra*

προσιόντας, καὶ καθάπερ σιδήρῳ τῷ κέντρῳ πλήσσουσι τοὺς προσιόντας τῇ νεοσσιᾷ αὐτῶν καὶ ἐπαμύνονται ἕως θάνατου. εἰ ὁ.

1. *Nehem.* VIII. 9. 10. *Exod.* XXIII. 12. *Demai* IV. 2. Si quis alium voto obſtringat, ut ſecum comedat — comedit cum eo primo Sabbato — ſecundo autem non comedit. 4. Si autem ſacerdos ſoleat cum eo cibum ſumere ſabbato accedentes comedunt. VII. 1. Si quis alium vocet, ut edat cum eo, ſic fatur veſpera ſabbati. *Schabb.* f. 119. 1. Rabba f. R. Hona, ivit ad domum Rabba f. Nachmanis. Appoſuit ei tria ſata laganorum unctorum. Cui ille: unde noſtis, me venturum eſſe? Alter vero reſpondit: Numquid nobis eſt Sabbato praeſtantius? Rab Abba emit carnes XII. Stateribus a XIII. laniis. R. Abhu ſedit in ſolio eburneo, & tamen ſufflavit ignem. *Bereſchith R.* XI. 2. Rabbenu fecit convivium Antonino die ſabbati, appoſuit ei pulmenta frigida; edit ex illis & gratum ei fuit. Die profeſto fecit ei iterum convivium & appoſuit ei pulmenta fervida. Dixit, haec mihi gratiora ſunt illis. Dixit ei: Condimentum unum illis deeſt. Dixit: an cellario regis deeſt quicquam? Dixit: Sabbatum eis deeſt: non habes ſabbatum. 3. R. Iſmael interrogavit R. dixitque: filii Babel cujus merito vivunt? Reſpondit, propter legem. Filii terrae Iſraël cujus merito? propter decimas. Et viri extra terram? quia honorem habent ſabbatis & feſtis. 4. Dixit R. Chaja f. Abba: aliquando vir quidam Laodiceae mihi paravit convivium, & appoſuit nobis diſcum unum onuſtum cum XVI. vectibus, & in eo ex omni creato ſex diebus creationis. & parvulus unus ſedebat in medio ejus, & clamabat dicens: Terra eſt domini & plenitudo ejus, orbis & habitatores ejus. *Pſalm.* XXIV. 1. dixi illi: fili, unde meruiſti omnem gloriam hanc? dixit mihi: lanius fui, & omnem beſtiam pulcram, quam vidi, omnibus diebus ſabbati ſeparavi pro ſabbato. Et dixi illi: non fruſtra meruiſti. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 166, 35. τὴν ἱερὰν ἑβδόμην ἐσέμνυνεν ὁ προφήτης — ἐδικαίωσε — πανηγυρίζειν, ἐν ἱλαρίαις διάγοντας εὐθυμίαις. *Eſaj.* LVIII. 13. Solent Judaei hodienum die ſabbati lautius convivari, & amicos vocare, vide *Buxtorfium* Synagog. c. XV. *Schabbat* f. 119. 1. Dixit R. Chija f. Ada: Vice quadam diverſatus ſum apud patrem familias Laodiceae & adduxerunt coram illo menſam auream onus XVI. hominum, & XVI. catenae argenteae illi erant infixae, & pocula & ſcyphi, & patinae appoſitae, & ſuper illam omne genus ciborum, & omne genus deliciarum, & quum parabant eam, dicebant: Domini eſt terra, & plenitudo ejus. Quum vero removebant eam, dicebant: Coeli coelorum domino, terram autem dedit filiis hominum. Dixi illi: fili mi, qua re has opes meritus es? Reſpondit mihi: Lanius fui, de omni jumento, quod fuit pulcrum, dixi: hoc erit pro Sabbato. Dixi ipſi: benedictus ſit Deus, qui te dignum cenſuit his opibus. *Beza* f. 16. Quicquid R. Samai ſenior edit, edit in honorem ſabbati: ſi invenit beſtiam pulcram, dixit: haec erit pro ſabbato. Si poſtea invenit pulcriorem, dixit: nunc mactabo priorem, & hanc ſervabo pro Sabbato. — Didicimus: domum Sammai emiſſe a ſabbato ad ſabbatum, hoc eſt a die primo incepiſſe emere pro ſabbato, & ſi poſtea quid melius nacti eſſent, illud quod prius emerant ediſſe, & poſterius ſabbato ſervaſſe. — Ideo omnes qui optime honorant ſabbatum, piſcibus, carne, vino optimo, ipſis reddit D. S. B. duplum — annon doctrina eſt, qui mutuatur ſabbato, ſabbatum ipſi ſolvit? *Schabbath* f. 119. 1. Joſephus honorans ſabbatum habebat vicinum, cui multae erant divitiae. Huic dixerunt Chaldaei, omnes divitias ſuas ad Joſephum ſabbati cultorem perventuras; abiit ergo, & vendidit omnes facultates ſuas, pro quibus margaritam emit, navemque conſcendit. Sed eam ventus abſtulir, & in aquas projecit, ubi a piſce deglutita eſt. Ceperunt autem hunc piſcem, & pridie ſabbati in forum attulerunt exclamantes: Quis eſt qui piſcem hunc edere cupiat? Dixerunt: abite & afferte eum Joſepho ſabbati cultori, qui res caro ſolet emere. Hic piſcem ad ſe allatum emit, margaritam vero piſce diſciſſo invenit, eamque XIII. pondo denariorum au-

6 σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. Ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς
7 κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐ-
8 τούς· Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν· μή-
9 ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ· Καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ
10 σοι· Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. Ἀλλ'
ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ~ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε,

~ἀνάπεσε

utraque. *Theophylactus*, *Titus*, *Euthymius*. probante *J. Millio*. qui tamen prol. 423. contendit legendum οἶς.
ὄνος ἢ] — 52. Versio *Arab*. ἐμπεσεῖται] πεσεῖται A 1. 15. 48. 53. 63. 69. πέσηται L.
καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου] τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν D. Versio *Syra*. ἀνασπάσει] ἀναστήσει 50. αὐτὸν] αὐτὸ A.
ἐν] — AKL 15. 49. 51. 69. 74. 91. *Theophylactus*.
6. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ] οἱ δὲ οὐκ ἀπεκρίθησαν D 47. ἀνταποκριθῆναι] ἀποκριθῆναι 1. 16.
αὐτῷ] — L 1. ταῦτα] αὐτὸν 1. 7. δὲ] + καὶ D Versio *Vulg*.
ἐπέχων] ἐπάγων Can. VII. *Concilii Quini Sexti*. λέγων πρὸς αὐτοὺς] — Versio *Syr*. λέγων 1. Versio *Copt*.
8. ὑπό τινος] — D. Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 420. γάμους] γάμον D. Evang. 17.
ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ] ἥξει D. ὑπ'] — L Versio *Syr*. 9. καὶ αὐτὸν] κἀκεῖνον 36. 47.
ἄρξῃ] ἔσῃ D. Sed in Vers. Latina: incipies. τὸν] — D. a prima manu.
10. πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον] εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἀνάπιπτε D.
ἀνάπεσον] ἀνάπεσαι LM 72. 74. 80. 86. 88. 90. *Antioch*. H. 3. ἀνάπεσε AEHK 1. 3. 9. 10. 11. 12. 15. 42. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 64. 67. 69. 71. 83. 87. 95. 106. Evang. 3. 18. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut*. *Colinaei*, *Bengelii*. *Concil*. *Quini sexti Can*. VII. Aoristus primus activus longe frequentius inven tur, quam aoristus secundus Medii. inf. XVII. 7. *Sir*. XXXV. 2.

aureorum vendidit. *Plut*. Sympos. IV. 5. p. 672. A. αὐτοὶ δὲ τῷ λόγῳ μαρτυροῦσιν, ὅτι σάββατον τιμῶσι, μάλιστα μὲν πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους. *Thanchuma* p. 2. 1. Debent deliciari die sabbati cibo & potu S. D. *Es*. LVIII. 13. i. e ne sit cibus tuus sabbato, ut die profesto, sed delicatior. *Orechoth Chaim* R. Eliezer M. fili, monitus esto de deliciis sabbati, ut illud honores pro facultatibus tuis, ut delicatius edas & bibas, neque te pauperem fingas.

2. Hydropicus iste a Pharisaeis fuit subornatus. Lucas, qui medicus fuerat, morbos accuratius describere solet. *Horat*. Carm. II. 2. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, nec sitim pellit, nisi caussa morbi Fugerit venis, & aquosus albo corpore languor. Hydropicum comparat Christus pecudi submergendae in puteo.

3. *Esaj*. VII. 4. *Nehem*. V. 8. *Appian*. B. Syr. p. 149. Σκιπίωνα δ' ἡσυχάσαι μὲν ἐπὶ τῷ δ' ἐξανιστάμενον ἅμα ἀλεξάνδρῳ. *Euripid*. Medea 80. ἀτὰρ σύγ' οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τάδε Δέσποιναν, ἡσύχαζε καὶ σίγα λόγους. *Plato* Timaeo. χρὴ λέγειν μὲν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ ἀντὶ τῶν χθὲς λόγων νῦν ἡσυχίαν ἄγοντα ἀκούειν. *Demosth*. a. Aristocrat. ἡσυχίαν ἄγειν καὶ σιωπῆσαι.

5. *Anthol*. III. 9. 1. τὸν τριετῆ παίζοντα περὶ φρέαρ ἀστυάνακτα εἴδωλον μορφᾶς κωφὸν ἐπεσπάσατο· ἐκ δ' ὕδατος τὸν παῖδα διάβροχον ἥρπασε μάτηρ Σκεπτομένα, ζωᾶς εἴ τινα μοῖραν ἔχει. *Plat*. Gorg. p. 321. F. εἰ ἀρχέλαος τὸν αὐτοῦ δεσπότην καὶ θεῖον ἀποκτείνας, κατέσχε τὴν ἀρχὴν, ἤ, τὸν ἑπταετῆ ἐκεῖνον παῖδα εἰς τὸ φρέαρ ἐμβαλὼν, ἔφη πρὸς κλεοπάτραν, διώκοντα τὸν χῆνα ἐμπεσεῖν. *Macrobius* Sat. I. 16. Scaevola denique consultus respondit, quod praetermissum noceret, si bos in specum decidisset, eumque paterfamilias adhibitis operis liberasset, non est visus ferias polluisse. *Ex*. XXI. 33. 34. *Bava Kama* V. 6. Si in puteum incidat bos aut asinus — filius aut filia, servus aut ancilla. *Beza* III. 4. Primogenitura si ceciderit in foveam, R. Juda dicit, descendet sapiens & videbit, si in ea sit macula, attollet eam. *Joma* VIII. 6. 7. Omne dubium vitae pellit sabbatum. f. 84. 2. venans pisces [die sabbati] videt infantem cecidisse in foveam, removet arenam & educit illum. f. 88. 1. Josua f. Lakisch dixit: audivi eripere mortuum ab incendio. *Matth*. XII. 11. *Deut*. XXII. 4. Si vel *filius* qui carior est, faciliusque educi potest, vel etiam *bos*, qui vilior est & difficilius extrahitur.

ἀνασπάσει] Sursum trahet. *Act*. XI. 10. *Joseph*. A. II. 11. 2. ἐκ τοῦ φρέατος ἀνέσπασαν ὕδωρ.

6. Hi erant Christi sermones convivales, ad convivas, & convivatorem comm. 12.

7. *Act*. III. 5. 1. *Tim*. IV. 16. *Lucian*. Pseudom. 4. τοῖς μεγίστοις ἐπέχειν τὸν νοῦν. *Plut*. ἐπεῖχε τῷ πολέμῳ τὴν γνώμην. *Thomas*. ἐπέχω τὸ κωλύω, καὶ τὸ ἐπὶ τίνι ἔχω καὶ ἐφίστημι. Λουκιανὸς ἐν τῷ τοῦ ἀλεξάνδρου βίῳ· ἀλλ' ἀεὶ τοῖς μεγίστοις ἐπέχει τὸν νοῦν. Καὶ ἐπίστασις ὄνομα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ. *Pindar*. ἔπεχε σκοπῷ τόξον. ἐπέχειν τοὺς ὀφθαλμούς. *Aristoph*. Nub. 1385. πιεῖν ἐπέσχον. *Od*. π. 444. ἐπέσχε τε οἶνον ἐρυθρόν. *Eustathius* in Il. χ. p. 1355. 46. τὸ δὲ ἐπέσχον —— εἴληπται καὶ νῦν ἀντὶ τοῦ ἐπὶ σοὶ καὶ ἔμπροσθεν σου ἔσχον, ὥσπερ καὶ ὁ φοίνιξ οἶνον που ἔφη τῷ ἀχιλλεῖ ἐπισχεῖν ἤγουν δοῦναι παιδὶ ὄντι. *Hesychius*. ἐπέχοντες, κρατοῦντες.

8. *Valerius Max*. II. 1. Invitati ad coenam diligenter quaerebant, quinam ei convivio essent interfuturi: ne senioris adventum discubitu praecurrerent. *Aboth Nathan* c. XXV. Filius Ezai dicebat: Descende e loco tuo per duos aut tres gradus, & sede: Melius est ut dicant ibi: adscende, quam ut dicant tibi: descende S. D. Prov. XXV. 7. *Vajikra R*. S. 1. *Thanchuma* p. 132. 2. R. Akiba docuit nomine R. Simeon f. Assai, dicebat: Cede de loco tuo duas aut tres sedes & conside, donec dicant tibi: ascende; & non adscende, ne dicant tibi descende, praestat ut dicant tibi adscende, adscende, & non dicant tibi descende, descende. Sic dicebat Hillelis filius: humiliatio mea est exaltatio mea, & exaltatio mea est humiliatio mea. *Schemoth R*. Hillel dicebat: humilitas mea est elevatio mea, & elevatio mea est humilitas mea. Melius est ut dicant homini: adscende sursum, & non dicant ipsi: descende deorsum.

9. *Plut*. C. Gracch. p. 840. E. δότε τόπον ἀγαθοῖς,

κα-

σε, εἴπῃ σοι· Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τ͂ συνανακειμένων
σοί. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. 11
Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φί- 12
λους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλου-
σίους· μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. Ἀλλ᾽ ὅταν 13
ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς· Καὶ μακάριος ἔσῃ· ὅτι 14
οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοί· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τ͂ δικαίων.
Ἀ-

σι] — 69.
ἀνώτερον] + καὶ D Versio *Syr.*
συνανακειμένων] ἀνακειμένων K. 59. 69. 71.
σοι postremum] — D 51. 72. 74. a prima manu. 80. Versio *Vulg.*
11. ταπεινωθήσεται] ταπεινοῦται D. sed in Verſ. Latina: humiliabitur.
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται] — 12.
12. καὶ prius] — 73. 87. Versio *Syr.* utraque.
τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφοὺς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου] μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, τοὺς φίλους σου 80. σου prius] — D. μηδὲ τοὺς ἀδελφοὺς σου] — L 1. 2. 11. 42. 53. 61. 69. Ev. 18. 19.
μηδὲ secundo loco] καὶ μηδὲ 2.
γείτονας πλουσίους] τοὺς γείτονας, μηδὲ τοὺς πλουσίους D Versio *Armen.* Codices *Latini.* *Cyprian.* T. 6. τοὺς γείτονας σου τοὺς πλουσίους 13. 69. Evang. 13. 15. 17.
γένηται] γενήσεται 44. 67. 68. 83. 91. Evang. 19. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* probante *J. A. Bengelio.*
σοι ἀνταπόδομα] ἀνταπόδομα σοι D.
εἴπῃ] εἴπει D. ἐρεῖ L 53. 63. Editio *Erasmi* 1.
ἐνώπιον] + πάντων AL 1. 63. 69. Versio *Syr.* utraque *Copt.*
καὶ ὁ] ὁ δὲ 69.
ὑψωθήσεται] ὑψοῦται D. Sed in Verſ. Latina: exaltabitur.
ποιῇς] ποιεῖς Evang. 19. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου] — D Codices *Latini.*
σε ἀντικαλέσωσι] ἀντικαλέσωσι σε D. 1. 69.
13. ποιῇς] ποιήσῃς M. ἀναπήρους] — 12.

κακοὶ πολῖται. *Arrian.* Epictet. III. 26. ἔξελθε δὸς ἄλλοις τόπον. *Ovid.* de Pont. I. 1. Moneoque, locum date ſacra ferenti. *Faſt.* II. 668. Cuncta Jovi ceſſit turba, locumque dedit, & IV. 390. Cum dederit Phoebo ſtella fugata locum. *Terent.* Heautont. III. 3. 25. da illis locum, abi deambulatum. Phormio. III. 2. 37. Da locum melioribus. *Cicero* ad Famil. Ep. XI. 1. Dandus eſt locus fortunae, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum. de N. D. II. 33. dare locum, & cedere. *Senec.* Epiſt. LXXIV. Secedamus itaque ab iſtis undis, & demus raptoribus locum.

10. *Thucydides* IV. 34. καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς ἄνω. ſurſum.

12. *Demochares.* χαριστικὸς οὐχ ὁ βλέπων πρὸς τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλ᾽ ὁ εὖ δρᾶν προῃρημένος. *Cic.* pro Roſcio 18. Domum ſuam iſtum non fere quisquam vocabat. nec mirum, qui neque in urbe viveret, neque revocaturus eſſet. *Ariſtot.* Nicom. VIII. 15. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ. IX. 1. ἐπεὶ ἕτερα γονεῦσιν, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ἑταίροις, καὶ εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ ἁρμόττοντα ἀπονεμητέον. οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν φαίνονται. εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι τοὺς συγγενεῖς, τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος, καὶ αἱ περὶ τοῦτο πράξεις. *Dio Chryſ.* VII. p. 116. D. μόνους δὲ τοὺς πλουσίους ὑποδέχεσθαι φιλοφρόνως ξενίοις καὶ δώροις, παρ᾽ ὧν δηλονότι καὶ αὐτοὶ προσεδόκων τῶν ἴσων ἐντυχεῖν. ὁποῖα σχεδὸν καὶ τὰ τὸ νῦν ἐστι φιλανθρωπίας τε καὶ περὶ τῆς προαιρέσεως. αἱ γὰρ δὴ δοκοῦσαι φιλοφρονήσεις καὶ χάριτες, ἐὰν σκοπῇ τις ὀρθῶς, οὐδὲν διαφέρουσιν ἐράνων καὶ δανείων ἐπὶ τόκῳ συχνῷ. *Lampridius* Alex. Severo: Venationem — cum amicis dividebat, & his maxime, quos ſciebat, per ſe non habere: nec divitibus quicquam talium rerum miſit. *Diogenes L.* Socrate II. 34. καλέσας ἐπὶ δεῖπνον πλουσίους. *Plaut.* Captiv. III. 1. 11. Nihil morantur jam Laconas, imi ſubſellii viros, Plagipatidas, quibus ſunt verba ſine penu & pecunia; Eos requirunt, qui libenter, cum ederint, reddant domi. *Martial.* VII. 86. Ad natalicias dapes vocabar, eſſem cum tibi, Sexte, non amicus. Quid factum eſt, rogo, quid repente factum eſt, poſt tot pignora noſtra, poſt tot annos, quod ſum praeteritus vetus ſodalis? Sed cauſam ſcio, nulla venit a me Hiſpani tibi libra poſtulati, Nec tenuis toga, nec rudes lacernae. Non eſt ſportula quae negociatur. Poſcis munera, Sexte, non amicos. *Xenoph.* Conviv. ὅτι μὲν ὡς ἀντικληθησόμενος καλεῖ με τις. *Ammianus Marc.* XIV. 6. Cum autem — convivia — coeperint apparari — anxia deliberatione tractatur, an exceptis iis, quibus viciſſitudo debetur, peregrinum invitari conveniet. *Lucianus* paraſit. 22. οὐδεὶς ἐχθρὸν, ἢ ἀγνῶτα ἄνθρωπον, ἀλλ᾽ οὐδὲ συνήθη μετρίως ἐπὶ δεῖπνον καλεῖ. ἀλλὰ δεῖ πρότερον, οἶμαι, τοῦτον γενέσθαι φίλον, ἵνα κοινωνήσῃ σπονδῶν καὶ τῆς τραπέζης. *Odyſſ.* ρ. 382. Τίς γὰρ δὴ ξεῖνον καλεῖ ἄλλοθεν ἄλλος ἐπελθὼν ἄλλον γ᾽, εἰ μὴ τῶν οἳ δημιοεργοὶ ἔασιν, Μάντιν, ἢ ἰητῆρα κακῶν, ἢ τέκτονα δούρων, ἢ καὶ θέσπιν ἀοιδὸν, ὅ κεν τέρπῃσιν ἀείδων; οὗτοι γὰρ κλητοί γε βροτῶν ἐπ᾽ ἀπείρονα γαῖαν. Πτωχὸν δ᾽ οὐκ ἄν τις καλέοι τρύξοντα ἑαυτόν. *Deut.* XIV. *Act.* VI. 1. 1. *Tim.* V. 16. 1. *Cor.* XI. 22. *Hiob.* XXX. *Tob.* II. 2. *Plut.* de Vitioſ. pud. p. 530. D. σοφὸν τὸ τοῦ Ἡσιόδου· τὸν φιλέοντ᾽ ἐπὶ δαῖτα καλεῖν, τὸν δ᾽ ἐχθρὸν ἐᾶσαι — κληθήσῃ γὰρ καλέσας, καὶ δειπνήσεις, ἂν δειπνίσῃς. vid. c. 21.

Pro φώνει, quod eſt proprie advoca, inclama; ex uſu ſcriptorum Graecorum dicendum erat κάλει, invita, voca, ut comm. ſeq. de induſtria autem φώνει ſcriptum eſt, quia qui vocant ut vocentur, alta voce vocare ſolent, ut omnibus innoteſcat.

13. 2. *Macc.* VIII. 24. *Diogenes L.* Diogenes VI. 33. ἀναπήρους ἔλεγεν οὐ τοὺς κωφοὺς καὶ τυφλοὺς, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πήραν. *Pollux* II. 61. ἀνάπηρος δέ ἐστιν ὁ πᾶν τὸ σῶμα πεπηρωμένος, ὡς Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ Ἀριστάρχου· κατέλιπεν ἐν τῷ χωρίῳ γέροντας καὶ ἀναπήρους. εἴρηκε δὲ Ξενοφῶν καὶ οὐδετέρως ἀνάπηρα. Κρατῖνος δ᾽ ἐν Πλούτῳ καὶ ἀναπηρίαν. *Dio Chryſ.* X. p. 145. D. ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἀνάπηρος καλεῖται τρόπον τινα, ᾧ ἂν ἔξωθεν προσφύῃ δάκτυλος περιττὸς, καὶ μηδὲ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι δύνηται κατὰ τρόπον. *Themiſtius* XXI. p. 252. εἰ σὲ ἰατρεύοντα ὁρῶμεν, οὐκ ἂν δήπου σοι εἰκῇ τὰς οἰκίας ἐπετρέψαμεν — εἰ μὴ πρότερον ἐπέδειξας ἡμῖν, ὅτι πολλοὺς μὲν ὑγιεινοὺς ἐκ νοσερῶν ἀπειργάσω, πολλούς τε ἐξ ἀναπήρων ἀρτίους. *Galen.* de rat. Med. VI. διακοπέντος δὲ ὅλου τοῦ νεύρου κίνδυνος μὲν οὐκέτι οὐδεὶς, ἀνάπηρον δ᾽ ἔσται τὸ μόριον. *Plut.* Public. p. 107. F. πᾶσαι μὲν αἱ κύουσαι γυναῖκες ἐξέβαλον ἀνάπηρα, καὶ τέλος οὐδεμία γένεσις εἶχε. *Suidas.* ῥῖνα καὶ ὦτα ἀνάπηρος. *Plat.* Critone. οἱ χωλοί τε καὶ τυφλοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι. *Ælian.* V. H. XI. 9. δείξας χωλόν τινα

15 Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν
16 τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκά-
17 λεσε πολλούς. Καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ-
18 νοις· Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάν-
τες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν, καὶ ἰδεῖν αὐ-
19 τόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε,
καὶ

14. καὶ] — 72. ὅτι] καὶ 69. γὰρ] δὲ 1. 69.
15. τῶν συνανακειμένων ταῦτα] ταῦτα τῶν συνανακειμένων D. ταῦτα] — 71. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
ab αὐτῷ ad αὐτῷ 16.] — 61 a prima manu. αὐτῷ] — Versio *Copt.*
ὃς] + τις L 1. 69. 94. Versio *Syra* posterior in margine. φάγεται] φάγῃ Evang. 14.
ἄρτον] ἄριστον EKM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. duo. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. in ora. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89 90. 91. 94. 95. 106. Evang. 4. 14. 19. Editio *Complut. Plantin. Genev. Clem.* Paed. II. 1. *Euthymius, Theophylactus. Basililius MS.* de Bapt. 1. probante *J. Millio* prol. 1102.
τοῦ Θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 13. 69. 16. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς 71. 76. 106. Versio *Syr.*
αὐτῷ] — D. 63. Codices *Latini.* ἐποίησε] ἐποίει 1.
μέγα] μέγαν D 9. 10. 36. 45. 47. 58. 60. 67. 69. 94. 106. Evang. 3. 18. 19. 21. *Clem. Alex.*
17. ἕτοιμά ἐστι πάντα] πάντα ἕτοιμά ἐστιν D. Cod. *Lat.* 18. παραιτεῖσθαι πάντες] πάντες παραιτεῖσθαι D. 1. Cod. *Lat.*
αὐτῷ] — D 1. Versio *Goth. Copt. Armen.* Codices *Latini. Basilius* de Bapt. 1.
ἔχω ἀνάγκην] ἀνάγκην ἔχω D. ἐξελθεῖν καὶ] ἐξελθὼν DL.
a παρῃτημένον ad παρῃτημένον] — 47. a prima manu.

τινα καὶ ἀνάπηρον. *Hesychius.* ἀναπήροις, τυφλοῖς. *Herodot.* V. Homeri 23. κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαύκου ὡς ἄφρονος ἐόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέφοντος nim. Homerum coecum.

15. *Phrynichus* p. 144. φάγομαι βάρβαρον· λέγε οὖν ἔδομαι καὶ κατέδομαι, τοῦτο γὰρ ἀττικόν. *Etymol.* σεσημείωται τὸ φάγομαι, πίομαι, ἔδομαι. τὰ δὲ δεύτερα φάγῃ, πίῃ, ἔδῃ.

18. ἀπὸ μιᾶς] *Il.* β. 379. εἰ δέ ποτ' ἔς γε μίαν βουλεύσομεν. *Eustathius* βουλήν. *Philo* de Legg. Spec. T. T. 2. p. 311, 45. ἐὰν δὲ ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιθῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες. *Apoc.* XVII. 13. *Plut.* Pompej. p. 632. B. ἐκ μιᾶς γνώμης ὑπεφώνησαν πάντες. *Demosth.* Philipp. IV. ὁμοθυμαδὸν ἐκ μιᾶς γνώμης.

παραιτεῖσθαι] *Etymol.* παραιτεῖσθαι οὐχ εὕρηται ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ σημαινομένου τοῦ ἀρνεῖσθαι, καὶ ἀποβάλλεσθαι, καὶ μὴ δέχεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αἰτεῖν. ὡς παρὰ Μενάνδρῳ. παραιτοῦμαι σε συγγνώμην ἔχειν. ὥστε περιττὴν εἶναι τὴν πρόθεσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ καθεύδω, τὸ γὰρ εὕδω δηλοῖ. Σπανίως δὲ εὑρίσκεται, καὶ ἐπὶ τοῦ σημαινομένου τοῦ λεγομένου ἐν τῇ συνηθείᾳ παραιτεῖσθαι, παρακαλεῖν, συγγνώμην αἰτεῖν. *Euripid.* Medeae argument. μέλλουσα δὲ ἡ Μήδεια φυγαδεύεσθαι —— παραιτησαμένη πρὸς μίαν ἡμέραν μεῖναι, καὶ τυχοῦσα. *Plato* de Legg. V. ἰδιώτης δ' ἂν ἄρα ποτὲ ἀνάγκη τις γίγνηται ἀποδημεῖν, παραιτησάμενος μὲν τοὺς ἄρχοντας ἀποδημείτω. *Athenaeus* IV. p. 146. A. διὰ τὸ παρῃτῆσθαι, ἵνα μὴ δὶς πορεύωνται. *Aristides* T. II. p. 425. ληφθέντα τινὰ ἄγεσθαι —— τοὺς δὲ ἰδόντας ἐλεῆσαι τε καὶ παραιτεῖσθαι. *Jos.* A. XIV. 13. 1. μέλλοντος δὲ καὶ κτείνειν αὐτοὺς παρῃτήσαντο οἱ περὶ Ἡρώδην. *Artemidorus* II. 12. προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι ἡ γυνή σου πορνεύσει, καὶ τὸ λεγόμενον κέρατα αὐτῷ ποιήσει —— καὶ διὰ μὲν τὴν πρόῤῥησιν τοῦ ὀνόματος παραιτησάμενος τὸν γάμον, καὶ μόλις ποτὲ πεισθεὶς ὑπὸ φίλων, μετὰ χρόνον τινα ἔγημε. *Plut.* Caes. p. 840. C. Κίννας —— ἐδόκει ὑπὸ καίσαρος ἐπὶ δεῖπνον καλεῖσθαι, παραιτούμενος δὲ ἄγεσθαι τῆς χειρὸς ὑπ' αὐτοῦ μὴ βουλόμενος ἀλλ' ἀντιτείνων. Brut. p. 993. D. ᾤετο καλούμενος ὑπὸ καίσαρος ἐπὶ δεῖπνον ἀρνεῖσθαι, τὸν δὲ λιπαρεῖν καὶ βιάζεσθαι, τέλος δ' ἄγειν λαβόμενον τῆς χειρὸς.

Emi agrum, sed sub conditione, si talem repe-rero, qualis esse dicitur.

ἔχω ἀνάγκην] *Plut.* Praec. Pol. p. 798. D. χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν ἀνάγκην ἔχοντες. *Jos* A. XVI. 9. 3. τῶν δὲ τοῦτο μὲν αὐτὸ λέγειν ἀνάγκην ἐχόντων. *Plut.* Cat. Min. p. 770. E. ἀνάγκην ἔσχεν ἐκβαλεῖν αὐτὴν ἀσχημονοῦσαν. *Alex. Aphrod.* de fato 7. οὐχ ἕξομεν ἀνάγκην μεμνῆσθαι τῶν αὐτῶν πολλάκις. inf. XXIII. 17. 1. *Cor.* VII. 37. *Heb.* VII. 27. *Jud.* 3. *Galenus* de Theriac. ad Pisonem. τούτῳ ἀνάγκην ἔχοντι τῆς φύσεως ἀναιρεῖν τὰ ἔργα. de praenotione. ἀνάγκην εἶχον ὑπακούειν δὶς τῆς ἡμέρας καλοῦντι. de boni & mali succi cibis. ὅσοι δὲ βίον ἡσύχιον εἵλοντο, μήτε πρὸ ἡμέρας ἀνάγκην ἔχοντες ἐπὶ τὰς τῶν πολὺ δυναμένων ἐπιέναι θύρας. l. 4. in Hippoc. Epidem. VI. οὔτε γάρ με πιστεύειν αὐτοῖς, ὡς νόμοις, δίκαιον, οὔτε ἀνάγκην ἔχειν ὡς τυραννικοῖς προστάγμασι πείθεσθαι. de motu musculor. 1. ὡς εἰ ἄν τις ἡμῶν ἀνάγκην εἶχεν ἐξημμένον τοῦ τραχήλου λίθον τινα μὴ μέγαν περιφέρειν, ἐῤῥωμένος μὲν ὢν ἀλύπως ἔφερε, ἄῤῥωστος δὲ γενόμενος εὐθὺς ἂν ὡς ἄχθος ἀποθέσθαι προυθυμεῖτο. de temp. Medic. Simp. I. ἀνάγκην ἔχων ἐπὶ πλέον ἐγχρονίσαι τοῖς πρώτοις δύο βιβλίοις. *Thomas* in ὀνυχίζει. Συνέσιος ἐν τῷ Δίων ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς· ἀνάγκην ἔχων βιβλίον ἐξονυχίζειν. *Sextus Empir.* a Logic. I. 202. περὶ μὲν τούτου ποικιλώτερον καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς ἰατρικοῖς ὑπομνήμασι διεξήλθομεν, ὥστε μὴ ἔχειν ἀνάγκην παλινῳδεῖν. & 175. ὥστε ἀνάγκην ἔχειν, καὶ τῇ κοινῇ τότε τοῦ ἀληθοῦς καὶ ψεύδους φαντασίᾳ χρῆσθαι. *Libanius* Epist. 771. φιλεῖν μὲν γὰρ ἀνάγκην ἔχει τὸν ἑαυτοῦ πόνον. O. XIII. p. 412. B. τοῦ θεραπεύειν γὰρ ἀθηναίους ἀνάγκην ἔχειν τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. *Jamblichus* V. Pythag. 29. ἐπείπερ —— διὰ τὰς Νείλου προσθέσεις τε καὶ ἀφαιρέσεις ἀνάγκην ἀνέχουσι [l. ἂν ἔχουσι vel ἔχουσι] πᾶσαν ἐπιμετρεῖν, ἣν ἐνέμοντο, γῆν αἰγυπτίων οἱ λόγιοι. *Plotinus* Ennead. II. 9. 9. πολιτεύεσθαι ἀνάγκην οὐκ ἔχεις. *Dio Cass.* XXXVII. ἀνάγκην εἶχον —— συνιέναι. XLVII. πάντες οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἀνάγκην εἶχον εἰς αὐτὰς [τὰς ἐκκλησίας] εἰσιέναι. *Dio Chrys.* XXXI. p. 342. D. ἀνάγκην γὰρ ὑμεῖς ἔχετε, τοὺς ἡγεμόνας τιμᾶν ἅπαντας. p. 345. C. τὸ δὲ οὕτως ἐπισήμους ὄντας καὶ θαυμαζομένους παρὰ πᾶσιν ἀνάγκην ἔχειν, ὥσπερ τοὺς ἀγεννεῖς κύνας, σαίνειν τὸν παριόντα, δεινόν. *Eustath.* Il. η. p. 546. 22. ὡς μὴ ἀνάγκην ἔχοντες συναπονοστήσειν. & 548. 2. ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀνάγκην κρῦφα λαλεῖν. μ. p. 855. 40. ἀνάγκην ἔχων ὁ ποιητὴς καταλέγειν ἄνδρας πίπτοντας. *Od* φ. p. 757. 15. ὅπερ οὐκ εἶχεν ἀνάγκην εἰπεῖν ὁ ποιητής. *Ulpianus* in Demosth. c. Timocratem ἀνάγκην εἶχον δοῦναι ἐγγυητὰς —— ἀνάγκην εἶχον ἢ οὗτοι ἢ ἐκεῖνοι καταβαλεῖν.

Martial. II. 79. *Excusatum habeas me, rogo.*

19. *Etymol. M.* ζεῦξαι τὸ βόας, ἡμιόνους, ἑνῶσαι ὑπὸ

καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· Γυ- 20
ναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 21
ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ
αὐτοῦ· Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀ-
ναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· Κύριε, γέγονεν ὡς 22
ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· Ἔξελθε εἰς τὰς ὁ- 23
δοὺς καὶ φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, 24
ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. Συνεπορεύοντο δὲ 25
αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μι- 26
σεῖ

19. ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον] διὸ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν D Codices *Latini*. 20. ἕτερος] ἄλλος D. ἔγημα] ἔλαβον D. καὶ διὰ τοῦτο] διὸ D. καὶ Codices *Latini*.
21. ἐκεῖνος] — ADKL 1. 27. 63. 69. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg. Goth Armen. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1346. ἀπήγγειλε] ἀνήγγειλε 58. 61. κυρίῳ αὐτοῦ] + πάντα D. τότε] καὶ D. εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ] τῷ δούλῳ αὐτοῦ εἶπεν D. τὰς] — D. καὶ χωλοὺς] — A 13. 69. χωλοὺς καὶ τυφλοὺς] τυφλοὺς καὶ χωλοὺς DL 83. 86. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* posterior, *Æthiop. Arab. Basilius* de Bapt. 1. τυφλοὺς] τοὺς τυφλοὺς 69. εἰσάγαγε] ἔνεγκε D. 22. εἶπεν] + αὐτῷ A. εἶπεν ὁ δοῦλος] ὁ δοῦλος εἶπεν D. ὡς] ὃ DL 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. ἐπέταξας] προσέταξας. 1. 60. 69.
23. δοῦλον] + αὐτοῦ D 72. Versio *Syr.* Codices *Latini. Basilius.* ὁ οἶκός μου] μου ὁ οἶκος AD.
24. ἀνδρῶν ἐκείνων] ἀνθρώπων D. γεύσεται] γεύσηται 1. δείπνου] + πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ E in ora minio. H 1. in ora. 2. 4. 7. 8. 14. 16. 37. 38. 40. 44. 45. 46. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 74. ex emendatione 76. 80. 86. 90. 91. 106. Ev. 2. 3. 5. 11. 13. 14. 16. 17. 19. Editio *Colinaei*. 25. συνεπορεύοντο δὲ] καὶ συνεπορεύοντο 28. Versio *Syr.* αὐτῷ] — 16. τῷ Ἰησοῦ GH 2. 59. πολλοὶ] — D. Codices *Latini*, πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς D. 53. 54. 55. in ora. Evang. 21. 22.
26. ἑαυτοῦ prius] αὐτοῦ ADEM 1. 2. 9. 10. 35. 36. 44 69. 72. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bengelii, Genev.* μητέρα] + αὐτοῦ D Versio *Syr.* τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς] τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα

τὸν αὐτὸν ζυγὸν —— ζεῦγος βοῖκον..

Alfenus in l. IX. 52. §. 3. D. *ad L. Aquil.* quidam boves vendidit ea lege, uti daret experiendos. *Ulpianus* l. XIX. 5. 20. D. *de Praescriptis Verbis*. Si tibi equos venales experiendos dedero, ut, si in triduo displicuissent, redderes. & §. 1. ead. L. Si mulas tibi dedero, ut experiaris, &, si placuissent, emeres: si displicuissent, ut in dies singulos aliquid praestares.

20. *Ammonius*. γῆμαι τοῦ γήμασθαι διαφέρει, ὅτι γαμεῖ μὲν ὁ ἀνὴρ, γαμεῖται δὲ ἡ γυνή. καὶ ὅμηρος τὴν διαφορὰν τετήρηκεν αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ γήμασθαι εἰπὼν [*Od.* λ. 272.] γημαμένη ᾧ υἱεῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας Γῆμε. καὶ ἀνακρέων διασύρων τινα ἐπὶ θηλύτητι· Καὶ θάλαμος ἐν ᾧ κεῖνος οὐκ ἔγημεν ἀλλ' ἐγήματο. *Thomas*. γῆμαι, οὐ γαμῆσαι. Λιβάνιος ἐν τῇ μελέτῃ τῆς λάλου· ἔδει μὲν, ὦ βουλὴ, τεθνάναι με πρὶν ἢ γῆμαι. καὶ ἔγημεν ὁ ἀνὴρ, ἐγήματο δὲ ἡ γυνή.

Herodot. I. 26. παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι, οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συνπέμψαιμι· νεόγαμος γάρ ἐστι, καὶ ταῦτα οἱ νῦν μέλει. *Heliodor.* VII. 11. κνήμονος συγγνώμην αἰτοῦντος, εἰ μὴ συμπορεύοιτο, νεοπήκτους ἔτι τοὺς θαλάμους ἔχων. Non possum venire. Nam nisi officio meo deesse velim, omnibus relictis uxori adhaerere debeo. *Deut.* XXIV. 5.

21. Alii in foris & triviis obambulabant exspectantes ut ab aliquo vocarentur: alii stipis petendae causa. *Catullus* 48. Vos convivia lauta sumtuose de die facitis, mei sodales quaerunt in triviis vocationes. *Cornel.* Nep. Cimon. 4. Quotidie sic ei coena coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes vocaret. *Plut.* Pericl. p. 156. F. ἀνελάμβανε τοὺς πένητας, δεῖπνον καθ' ἡμέραν τῷ δεομένῳ παρέχων.

22. *Tacitus* A. I. 6. 5. Nuntiabat Tiberio centurio, factum esse quod imperasset. *Suetonius* Tib. 22. Tiberius renuncianti tribuno, factum esse quod imperasset, respondit. *Claud.* 29. renunciante centurione, factum esse quod imperasset. *Livius* III. 28. Facta, quae imperavit. *Ter.* Eun. II. 1. 1. facite, ut jussi.

23. *Horat.* Epist. I. 9. 3. Cum rogat, & prece cogit, scilicet ut tibi se laudare & tradere Coner. *Plut.* Brut. p. 993. D. λιπαρεῖν καὶ βιάζεσθαι ἐπὶ δεῖπνον. *Act.* XVI. 15.

28. *Terent.* Adelph. V. 4. 1. nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, aetas, usus semper aliquid adportet novi, aliquid moneat. *Demosth.* de falsat. Legat. λογίζεσθαι δαπάνας. *Anthol.* II. 50. 7. ψηφίζων δ' ἀνέκειτο, πόσον δώσει διεγερθεὶς Ἰητροῖς μισθοῦ, καὶ τί νοσῶν δαπανᾷ. *Vitruvius* X. praef. ipsique architecti poenae timore coacti diligentius modum impensarum ratiocinantes explicarent, uti patres familiarum ad id, quod comparavissent, seu paulo amplius adjicientes, aedificia expedirent — nam qui adjectione dimidia aut ampliore sumtu moderantur, amissa spe & impensa abjecta fractis rebus animis absistere coguntur.

Etymol. ἀπαρτία, ὁ κατὰ τὸν οἶκον κόσμος, τὰ λεγόμενα ἔπιπλα —— ἀπαρτίζω, τὸ ἀρτίως, ὅ ἐστιν εὐαρμόστως συμπληρῶ. *Basilius* in Hexaëm. ἀπηρτισμένον καὶ τέλειον καὶ ἠκριβωμένον τὸ φιλοτέχνημα. ἀπαρτισμὸς, omnium partium justa absolutio, nihil ut desit. Complementum, cum numeri omnes juste complentur. *Hesychius*. ἀπαρτιλογία, ἀπηρτισμένη ψῆφος.

31. πορευόμενος συμβαλεῖν] *R. Salomo* in Psal. II. 8. Omni tempore, quo tu vadis ad praeliandum cum hostibus tuis. *Hesychius*. συμβαλεῖν —— καὶ εἰς μάχην συμβαλεῖν. *Glossarium*. confligit, congreditur, συμβάλλει μάχην, συγκροτεῖ. *Euripid.* Bacchae 835. ἀλλ' αἷμα θήσεις, συμβαλὼν Βάκχαις μάχην. *Plut.* ἡμέρας δ' ἤδη τελευτώσης συνέβαλον τὰς δυνάμεις. *Æschines* c. Timocrat. διημέρευε ἐν τῷ κυβείῳ, οὗ —— τοὺς ἀλεκτρυόνας συμβάλλουσι καὶ κυβεύουσι. *Isocrat.* Panegyr. πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβάλλοντες,

ὁμοίως

σεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελ-
φοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι.
27 Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι
28 μαθητής. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει
29 τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν; Ἵνα μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον,
30 καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, Λέγον-
31 τες· Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. Ἢ τίς
βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον
βουλεύεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομέ-
νῳ

Versio *Syr.* ἑαυτοῦ posterius] αὐτοῦ D. ἑαυτοῦ ψυχὴν] ψυχὴν αὐτοῦ 69.
μου μαθητὰς εἶναι] εἶναι μου μαθητὴς 86. μαθητὴς εἶναι] εἶναι μαθητὴς 69. 83. Editio *Complut. Plantin. Genev.*
27. καὶ prius] — L Versio *Copt.* a μαθητὴς ad μαθητὴς] — M a prima manu 29. 47. 57. 60. 69. 71.
ὅστις] ὃς D. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 106. ἔρχεται] ἀκολουθεῖ 15. 40.
μου εἶναι] εἶναι μου H. 3. 44. 73. 83. 89. Editio *Complut. Bengelii.*
εἶναι μαθητὴς] μαθητὴς εἶναι D. 28. γὰρ] δὲ D. ἐξ] — 53. 63.
ὑμῶν] + ὁ E H M 10. 12. 29. 44. 47. 50. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 61. 64. 71. 73. 74. 83. 86. 87. 90. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Genev.*
τὰ πρὸς] εἰς DL. τὰ εἰς A E G H M. 3. 9. 12. 16. 29. 34. 37. 39. 44. 51. 52. 54. 59. 64. 65. 67. 69. 70. 71. 72. 74. 80. 86. 91. 95. 106. Editio *Colinaei. Ephrem* p. 265. *Theophylactus.*
9. καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι] μὴ ἰσχύη οἰκοδομῆσαι, καὶ D.
ἰσχύοντος] ἰσχύσαντος L 1. 67. Evang. 18. 19. *Petrus Alex.* 10. + αὐτοῦ 28. 65. ἄρξωνται] ἄρξεσθε 59.
ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες] μέλλουσιν λέγειν D Codices *Latini.*
ἐμπαίζειν αὐτῷ] αὐτῷ ἐμπαίζειν A 1. 106. *Basilius. Ephrem.* αὐτῷ] αὐτὸν 69. 80.
30. ὅτι] — D 36. 40. 57. 63. Versio *Syr.* οἰκοδομεῖν] οἰκοδομὴν 13.
31. πορευόμενος] ἀπέρχεται *Erasmus* in notis. συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ] ἑτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν AD.
ἑτέρῳ βασιλεῖ] — 56. 57. 58. 61. βασιλεῖ 57. ἑταίρῳ βασιλεῖ Versio *Syr.*
οὐχὶ] οὐκ εὐθέως D. καθίσας πρῶτον] πρῶτον καθίσας 1.
βουλεύεται] συμβουλεύεται 67. ἀπαντῆσαι] ὑπαντῆσαι D. (sed in fine commatis) A. 1. 53.

ὁμοίως διεφθάρησαν, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους ἐπολέμησαν. *Il.* γ. 70. συμβάλετ' ἀμφ' ἑλένη καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι. *Eustathius.* συμβαλεῖν δὲ μάχεσθαι λέγει, τὸ συνάψαι εἰς πόλεμον, ἐξ οὗ καὶ ἡ πολεμικὴ συμβολή. & μ. 377. συνδ' ἐβάλοντο μάχεσθαι. *Herodot* I. 103. ὃς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς ἀσσυρίους 104. οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖς Σκύθησι, καὶ ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ. 128. συμβαλὼν τοῖς πέρσησι ἑσσώθη. 190. συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ κατειλύθησαν ἐς τὸ ἄστυ. II 159. καὶ Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδώλῳ ἐνίκησε. 169 συνέβαλον καὶ ἐμάχοντο —— τότε συμβαλὼν ἑσσώθη. 58. συμβαλόντες αὐτοῖς ἑσσώθησαν. IV. 159. συνέβαλόν τε τοῖς αἰγυπτίοισι, καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. 160. συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν. V. 77. συμβάλλουσι δὴ τοῖς Βοιωτοῖσι οἱ ἀθηναῖοι, καὶ πολλῷ ἐκράτησαν —— συμβάλλουσι καὶ τοῖς χαλκιδεῦσι. *Polybius* III. 56. τοῖς πολεμίοις συμβαλεῖν εἰς μάχην. *Plut.* Fab. p. 175. C. τῶν στρατιωτῶν συμβαλλόντων εἰς χεῖρας. *Strabo* VIII. p. 540. C. συμβάλλουσιν εἰς μάχην. *Jos.* B. I. 7. συνέβαλλε τοῖς λοιποῖς Αἰγυπτίοις εἰς μάχην. *Polyaen.* p. 53. μάχῃ μὲν συμβαλεῖν οὐκ ἐθάρρει. p. 162. συμβαλόντες ἠγωνίσαντο λαμπρῶς. *Pausan.* Att. 10. Δημητρίῳ συμβαλὼν πρὸς ἀμφιπόλει. *Jos.* A. XII. 7. 1. συμβαλὼν τρέπει τοὺς Σύρους.

πόλεμον] Pro μάχη & apud Latinos bellum pro pugna. *Aristoph.* Equit. 349. 1. *Cor.* XIV. 8. *Apoc.* IX. 7. 9. *Arrian.* Indic. XIV. 4. ἐν πολέμῳ ἀποθανόντες. *Diodor. S.* XIII. 79. πολὺς ἐγένετο πόλεμος, ἁπάντων ἀφειδῶς τὰ σώματα τοῖς κινδύνοις παραρριπτόντων. 1. *Macc.* IX. X.

καθίσας] 2. *Sam.* IX. 5. *Æn.* X. 159. Magnus sedet Æneas, secumque volutat eventus belli. & I. 56. Celsa sedet Æolus arce. *Servius.* Non otiatur, sed curat: sedet enim apud antiquos considerat significabat. & ad *Æn.* IX. 4. Secundum Plautum sedere est consilium capere, qui inducit in Mostellaria servum dicentem: sine juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia. —— Ipsa consilia a sedendo quasi considia dicta sunt.

βουλεύεται] *Varinus.* βουλεύεσθαι ὁ ποιητὴς κατὰ ἐνεργητικὴν προάγει φωνὴν —— ὕστερον δὲ τὸ παθητικὸν ἐπεπόλασεν. *Herodot.* IV. 119. ἐβουλεύοντο οἱ βασιλῆες —— καὶ σφέων ἐσχίσθησαν αἱ γνῶμαι. *Jos.* A. I. 21. 1. ἠξίου βουλεύεσθαι τί ποιεῖν. *Sextus Empir.* a. Phys. I. 167. εἰ δὲ βουλεύεται, ἔστι τι ἄδηλον αὐτῷ. εἰ γὰρ μηδὲν ἐστιν ἄδηλον αὐτῷ, οὐ βουλεύεται. Εἰ δὲ τὴν εὐβουλίαν ἔχει, τῷ τὴν βουλὴν ἀδήλου τινὸς ἔχεσθαι ζήτησιν οὖσαν περὶ τοῦ πῶς ἐν τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς διεξάγομεν. 1. *Macc.* III. 31. IV. 44. V. 16. *Herodot.* VIII. 241. γνόντες δὲ σφέας οἱ εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους. *Plut.* Sympos. VII. 9. 10. βουλεύεσθαι παρὰ πότον —— εὖ μάλα βεβουλευμένην καὶ νήφουσαν ἔδωκε τοῖς ἀθηναίοις ἀπόκρισιν. *Aristoteles* de Nidificat. οὔτε ζητήσαντα οὔτε βουλευσάμενα ποιεῖ. c. Nicomach. III. 5. τὸ βουλεύεσθαι δὲ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδήλοις δὲ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον. VI. 2. τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν· οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. *Jos.* A. XIV. 13. 3. βουλευομένων δὲ τῶν πάρθων τί χρὴ ποιεῖν. *Dio Chrys.* XXVI. p. 283. D. διατρίβετε βουλευόμενοι περί τινων πραγμάτων. *Lucian.* Nigrin. 18. οὕτω δὴ βουλευσάμενος.

ἀπαντῆσαι] *Libanius* O. VIII. p. 242. D. οὓς τε ἦγες καὶ οἷς ἀπήντας, νόμῳ μὲν γὰρ μεθ' ἑτέρων ἦσαν, φίλτρῳ δὲ μετὰ σοῦ. *Appian.* Mithridat. p. 361. υ. τοῦ Μιθριδάτου κώμας ἐπέτρεχεν, οὐκ ἀπαντῶντος ἐς οὐδὲν αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ τὴν πρεσβείαν ἀναμένοντος. *Jos.* A. XII. 7. 1. ὁ δὲ Ἰούδας ἀπαντήσας αὐτῷ, καὶ συμβαλεῖν προαιρούμενος. *Polybius* II. 18. αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς ἑτέρας, ἔτει ιβ. μετὰ μεγάλης στρατιᾶς ἐπιπορευομένων, προαισθόμενοι καὶ συναγείροντες τοὺς συμμάχους, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύδοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. & p. 1036. ἀφέντα γὰρ τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾶν τοῖς πολεμίοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπρᾶναι καὶ διαρπάζειν. *Arrian.* Exped. Alex. I. 1. 8. & saepe.

νῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόῤῥω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας, ἐρωτᾷ 32
τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπ- 33
άρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, 34
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; Οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. 35
Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀκούειν αὐτοῦ. 1
Καὶ διεγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες. Ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς 2
προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων 3
Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ κατα- 4
λεί-

αὐτὸν] αὐτῷ 69.
32. ἔτι αὐτοῦ] — 68.
αὐτοῦ πόῤῥω] πόῤῥω αὐτοῦ AEGH 44. 80. 83. 86. 89. 90. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii. Basilius*; *Damascenus* I. μ. 10. *Erasmus* in notis. + ἀπ' αὐτοῦ Versio *Syra* prior & posterior cum obelo.
πρεσβείαν ἀποστείλας] ἀποστείλας πρεσβείαν D.
τὰ] — 44. πρὸς] εἰς K. 27. 40. 42. 63. 69.
33. πᾶς ἐξ ὑμῶν] καὶ ἐξ ὑμῶν πᾶς D.
ὃς] ὅστις Colb. duo. πᾶσι] — D 47. 57.
ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν] ἑαυτῷ ὑπάρχουσιν 3. 9. ὑπάρχουσιν αὐτοῦ DKM. 15. 29. 42. 71. ὑπάρχουσιν αὐτῷ 57. 86.
34. καλὸν] + οὖν 69.
ἅλας] ἅλα bis D.
δὲ] — 64. Versio *Sax.* + καὶ DL. 40. 63. Versio *Syr.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.*
μωρανθῇ] μαρανθῇ 56. 58. 69.
ἀρτυθήσεται] ἁλισθήσεται 1. Variae Lectiones *Bogardi.*
35. γῆν] τὴν γῆν D 69.
κοπρίαν] κόπρια 12.
ἐστιν] + ἀλλ' 45. 49. Versio *Vulg.*
βάλλουσιν] βαλοῦσιν 73. 86.
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω] — 73.
1. ἐγγίζοντες αὐτῷ] αὐτῷ ἐγγίζοντες A 1. 69. 89. Versio *Goth. Basilius* Eth. 52.
πάντες] — Versio *Vulg. Syr.*
οἱ posterius] — AD 12. 52. Evang. 18. Editio *Genev.*
ἀκούειν] ἀκούοντες 2. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
2. οἱ prius] + τε DL. posterius] — 106.
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι A 69. Versio *Syr. Æthiop. Basilius.*
λέγοντες] — 40. 63.
ὅτι] — 36. 47. Versio *Syr.*
3. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 50.
λέγων] — D 69. Versio *Syr. Armen.*
4. ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος 106.
ἔχων] ὃς ἕξει D. ἀπολέσας] ἀπολέσῃ D.
ἓν ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἓν D. 1. 69.
οὐ] οὐκ D. οὐχὶ 1. 69.
καταλείπει] ἀφίησι D. καταλείπῃ Evang. 19. καταλείψει 47. 58. 61. ἀπολείπει 56.
ἐννενήκοντα] ἐνενήκοντα ADE 1. 3. 44. 72. 73. 74. 90. Editio *Complut. Erasmi. Colinaei.* & comm. 7. *Theoph.*

Philo de Abrahamo T. 2. p. 16, 40. τῆς ἀρετῆς — ἡ ἐπιμελὲς φασὶν εἶναι, ἐπὰν εἰς χειρῶν ἅμιλλαν ἰέναι μέλλῃ, τῆς ἰδίας δυνάμεως ἀποπειρᾶσθαι πρότερον, ἵν', εἰ μὲν ἰσχύοι καταγωνίζεσθαι, συνιστῆται· εἰ δ' ἀσθενεστέρᾳ χρῷτο τῇ δυνάμει, μηδὲ συγκαταβῆναι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα θαῤῥήσῃ. *Ammian. Marcell.* XXV. 3. examinatis rationibus bella inferens & repellens. *Corippus* Africanus: Quisque suas mensuret opes, viresque suorum, cum quis bella gerit, sub qua spe sumserit arma. *Xenophon.* Paed. II. τί οὖν καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξας μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα; καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν; ὅπως, εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζώμεθα. *Vegetius* III. 26. Difficile vincitur, qui vere potest de suis & de adversarii copiis judicare. 9. Dux vigilans, sobrius, prudens, tanquam de civili causa inter partes judicaturus, adhibito consilio, de suis & adversarii copiis judicet. — praecipua res — est, ut adhibitis ex universo exercitu scientibus belli & sapientibus viris de suis & hostium copiis saepius tractet — utrum majorem numerum pugnatorum ipse an hostes habeant: utrum ipsius an adversariorum homines magis armati sint & muniti. *Hesychius.* γνωσιμαχῆσαι, τινες μὲν τὸ γνῶναι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν, τήντε τῶν ἐναντίων ἰσχύν· ἄλλοι τὸν γνόντα, ὅτι πρὸς κρείττονα ἑαυτοῦ ἔχει μάχην, ἡσυχάσαι. *Jos.* B. II. 16. 4. Ποίᾳ στρατιᾷ, ποίοις πεποιθότες ὅπλοις; — οὐ περισκέψεσθε τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν; οὐ μετρήσετε τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν; *Xenoph.* Memorab. Socr. IV. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν πόλεων, ὅτι ὅσαι ἐὰν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι.

ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτὸν] *Xenoph.* Paed. IV. εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς. V. οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἰόντων. 1. *Macc.* V. 39. 2. *Macc.* VIII. 18. 1. *Sam.* XII. 12. *Ecclesiast.* IX. 14. *Thucyd.* IV. 62. ἐξ ἴσου γὰρ δεδιότες, προμηθείᾳ μᾶλλον ἐπ' ἀλλήλους ἐρχόμεθα. VII. 57. Ἀθηναῖοι μὲν αὐτοὶ Ἴωνες ἐπὶ Δωριέας Συρακουσίους ἑκόντες ἦλθον· — ἐπὶ τοὺς ἀεὶ πολεμίους σφίσιν ἀποδεικνυμένους ἰέναι εἰωθότες. IV. 92. ὅστις — τοῦ πλείονος ὀρεγόμενος ἑκών τινι ἐπέρχεται — οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέλας — ἐπιόντες. De iis dicitur qui animo hostili veniunt. *Herodot.* I. 27. ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποις.

32. εἰ δὲ μήγε] *Demosth.* de falsat. Legat. εἰ δὲ μὴ, θανάτῳ ζημιοῦσθαι. *Gregorius* c. Eunom. πάσας οὖν ὁδευτέον, ἢ τινας τῶν ὁδῶν τούτων. εἰ μὲν οἷον τε, τὸν αὐτὸν πάσας· εἰ δὲ μὴ, ὅτι πλείστας· εἰ δὲ μὴ, τινάς. Si minus, alioqui.

πρεσβείαν] Inf. XIX. 14. *Frontinus* I. 2. 1. Scipio Africanus capta occasione mittendae ad Syphacem legationis. *Æschinus* in Ctesiph. Δημοσθένης γὰρ ἐνιαυτὸν βουλεύσας, οὐδεμίαν φανεῖται πρεσβείαν εἰς προσέδρια καλέσας. Mittere legationem frequentissima Graecis & Latinis μετάληψις pro mittere legatos: ut θεραπεία pro servis. *Herodian.* VI. 4. 6. ἔδοξεν αὐτῷ — πρεσβείαν πέμψαι, καὶ περὶ εἰρήνης — διαλέγεσθαι.

τὰ πρὸς εἰρήνην] Inf. XIX. 42. *Polybius* p. 524. παρακαλέσας τοὺς ἀπηντηκότας τῶν συμμάχων οὐ τὰ πρὸς τὰς διαλύσεις εἰσπράσσειν, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. p. 122. μὴ ἀφίστατο τοῦ σκοπεῖν τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν. p. 488. πάντα κατέπραξε τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολήν. supra com. 28.

33. *Æn.* VI. 661. Sacerdotes casti, dum vita manebat. *Servius.* Hi qui sacra maxima accipiebant, renunciabant omnibus rebus, nec ulla in his

λείπει τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς, ἕως εὕρῃ αὐτό;
5 Καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων; Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ
6 τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν
7 μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ
8 μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. Ἢ τίς
γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ
9 τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου εὕρῃ; Καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας,
καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα.
10 Οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ με-
11 τανοοῦντι. Εἶπε δέ· Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πα-
τρί·

πορεύεται ἐπὶ] ἀπελθὼν D. ἀπολωλὸς] + ζητεῖ D Codices Latini.
ἕως] + οὗ A. 1. 9. 37. 40. 53. 56. 59. 60. 63. 69. 71. 86. 91. Evang. 24. *Basilius*. 5. ἐπιτίθησιν] — 1. τίθησιν 28.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 1. 28. 42. 46. 49. 51. 56. 61. 62. 69. 83. Evang. 24.
6. καὶ ἐλθὼν] ἐλθὼν δὲ D. καὶ ἀπελθὼν 40. τὸν] — D a prima manu.
οἶκον] + αὐτοῦ 10. 11. 27. 58. 61. Versio *Syra*. *Theophylactus*.
συγκαλεῖ] συγκαλεῖται D. 1. 12. 16. 63. 69. 71. 72. 74. 86. *Basilius Seleuc*. H. 25. *Methodius*. prob. *J. Millio* prol. 729:
αὐτοῖς] — Vers. *Copt*. *Basilius Sel*. 7. λέγω] + δὲ D 12. Evang. 3.
ὅτι] + χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον 106. Versio *Syra* posterior. ἔσται] γίνεται 28.
ἐπὶ posterius] + τοῖς 3. οὐ χρείαν ἔχουσι] οὐκ ἔχουσι χρείαν D.
ἔχουσι] ἔχωσι 1. 8. τίς] + ἐστιν 68. Versio *Vulg*.
δραχμὰς] δραγμὰς A. 3. δραχμὰς ἔχουσα] ἔχουσα δραχμὰς D Codices *Latini*.
δέκα] — 1. ἐὰν ἀπολέσῃ] καὶ ἀπολέσασα D. Codices *Latini*.
δραχμὴν] δραγμὴν 16. 37. 69. δραγχὴν A. — D. Versio *Copt* Codices *Latini*.
μίαν] + αὐτῶν Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. σαροῖ] σαρεῖ 59. 61. in ora 69.
ab ἐπιμελῶς ad αὐτὸν comm. 20.] — E sed adscripsit alia manus ὅτου] — DL 69. οὗ 46.
εὕρῃ] εὕροι 69. Editi *Colinaei*, *Erasmi*, *Bogardi*. 9. συγκαλεῖται] συγκαλεῖ L 53. 57. 60. 63. 67. 69. 91. Ev. 24:
φίλας καὶ τὰς γείτονας] γείτονας καὶ φίλας D. τὰς] — Colb. τὰς posterius] τοὺς M. 1. 3. 9.
συγχάρητε] ἐπιχάρητε 70. τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα] ἣν ἀπώλεσα δραχμὴν D.
δραχμὴν] δραγμὴν A. 10. ὑμῖν] + ὅτι 63.
γίνεται] ἔσται D. 69. Versio *Vulg*. *Syr*. *Armen*. + ἐν οὐρανῷ 40. 53. 63. 69.
τῶν ἀγγέλων] — 49. 71. *Marcion*. ἐπὶ] ἐφ' 3.
11. εἶπεν δὲ] — E 69. + αὐτοῖς πάλιν ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr*. *Marcion* omnia ad finem capitis delevit Epiph. teste.

his nisi numinum cura remanebat. *Plinius* Ep. X. 20. omnibus advocationibus —— renuntiavi, ut toto animo delegato mihi officio vacarem.

35. *Athenaeus* VI. p. 248. B. Μένανδρος δὲ τὸν ἄχρηστον, καὶ μάτην τρεφόμενον σιτόκουρον εἴρηκεν ἐν Θρασυλέοντι οὕτως· ὀκνηρὸς πάντα μέλλων, σιτόκουρος, ἄθλιος, ἄχρηστος εἰς γῆν.

κοπρίαν] *Arrian*. *Epictet*. I. 19. ἐπὶ τοῦ κοπρῶνος ἀποβληθῆναι. supra XIII. 8. *Psal*. LXXXIII. 1. *Heb*. VI. 7. 8. X. 26.

1. Cum varios haberet auditores Christus, mares, feminas, juniores, iis parabolas accommodat: de pastore, de muliere frugi, de filio prodigo.

2. προσδέχεται] *Thucyd*. IV. 106. προσεδέξαντο, ἐφ' οἷς ἐκήρυξε. Schol. τὸν Βρασίδαν *Aristoph*. Equit. 735. τοὺς μὲν καλοὺς τε κἀγαθοὺς οὐ προσδέχει. Dicitur de his, qui recipiuntur ut amici. *Ro*. XVI. 2. *Demosth*. ἐρωτικὸς τῶν συμβουλευόντων, ὡς οὐ χρὴ τὰς τῶν τυχόντων ὁμιλίας προσδέχεσθαι.

3. 1. *Sam*. XVII. 28.

5. *Esaj*. XL. 11 *Calpurnii* Ecl. V. Te quoque non pudeat, cum serus ovilia vises, si qua jacebit ovis partu resoluta recenti, Hanc humeris portare tuis, natosque parenti Ferre sinu tremulos, & nondum stare paratos. *Apollon*. Arg. I. 738. ἐπωμαδὸν ἠέρταζεν. *Schol*. κατὰ τοὺς ὤμους ἐβάσταζεν, ἐπὶ τῶν ὤμων ἦρεν, ita Moses hoedum Jethronis *Schemoth* R. II. tu lassus es, sustulit eum in humerum suum, & ivit: dixit Deus S. B. est tibi misericordia ad ducendam pecudem carnis & sanguinis, ita per vitam tuam tu pasces gregem meum, Israëlem. in Ex. III. 1. *Bava Kama* f. 79. 2. *Thanchuma* p. 9. 1. R. Jochanan f. Saccai dixit, veni & vide, quomodo Deus S. B. parcat honori creaturarum, etiam circa furem. Bos qui ambulat pedibus suis quintuplo compensabitur, ovis vero, quam imponit humero, quadruplo. & *Mechilta* in Ex. XXII. 1.

7. *Mechilta* in Ex. XV. 1. non erat laetitia coram eo לא היתה שמחה לפניו super interitu impiorum: si super morte impiorum non est gaudium in excelso, quanto minus super justis, quorum unus universo mundo aequiparatur S. D. justus fundabit mundum. Prov. X. 25.

8. *Thomas*. δραχμὴ, οὐ δραγμή. *Eustathius* ad Il. γ. p. 319, 47. ἡ δραχμὴ τοῦτ' ἔστιν οἱ ἓξ ὀβολοὶ, ἐξ ἀρχαίας χρήσεως, ὡς καὶ αὐτὸ προεῖηται, ἔλαχε τοιαύτης κλήσεως, τοσούτων γὰρ ὀβολῶν εἶχε τότε ἡ χεὶρ ἐπιδράττεσθαι, ὡς ἱστορεῖ καὶ Πλούταρχος.

Theophrast. Char. X. τῆς γυναικὸς ἀποβαλούσης τρίχαλκον, οἷος μεταφέρειν τὰ σκεύη, καὶ τὰς κλίνας, καὶ τὰς κιβωτοὺς, καὶ διφᾶν τὰ καλύμματα. *Schir* R. I. 1. R. Pinehas f. Jair exponit, Prov. II. 4. si sapientiam quaesieris ut argentum i. e. si quaesiveris res legis ut thesauros absconditos. Res similis est homini, qui si perdat solidum aut ornamentum aliquod in domo sua, accendit aliquot faces, donec inveniat: quod si ita pro rebus hujus mundi, quanto magis pro rebus mundi futuri?

9. *Aristenaet*. I. 5. πανηγύρεως —— τελουμένης —— χαρίδημος ἐπ' εὐωχίαν συνεκαλεῖτο τοὺς φίλους. *Pollux* I. 8. συναγαγεῖν συμπόσιον, συγκαλέσαι. καὶ κληθῆναι ἐπὶ δεῖπνον. 12. οἱ δὲ συγκληθέντες —— σύγκλητοι, κλητοὶ, σύνδειπνοι.

Juvenal. VIII. 29. *Schol*. Populus Ægypti invento Osiride dixit: εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν.

τρί· Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. Καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. Καὶ 12
μετ᾽ οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν 13
μακράν· καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ 14
πάν-

12. πάτερ] — 106. ἐπιβάλλον] + μοι D. 64. Versio *Vulg. Syr.*
οὐσίας] + μου 60. + σου Versio *Syra* prior & posterior cum asterisco. ὁ posterius] ὁ δὲ AL Versio *Copt.*
βίον] + αὐτοῦ Versio *Goth. Syr.* 13. μετ᾽ οὐ] οὐ μετ᾽ D. ἅπαντα] πάντα D.
καὶ ἐκεῖ] κἀκεῖ D 69. καὶ 12. τὴν οὐσίαν αὐτοῦ] ἑαυτοῦ τὸν βίον D.
14. δὲ] — 71. ἰσχυρὸς] ἰσχυρὰ ADL 1. χώραν] πόλιν 40. 53. 63.

12. τὸ ἐπιβάλλον] *Glossar.* portio, τὸ ἐπιβάλλον μέρος. Competens, τὸ ἐπιβάλλον. *Deut.* XXI. 16. *Philo* de V. Mos. III. T. 2. p. 157, 35. κατὰ τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ μέρος. *M. Antonin.* V. 15. οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει. VII. 7. πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. X. 25. νόμος νέμων, ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Demosth.* de Corona τίς γὰρ ἑλλήνων, ἢ τίς βαρβάρων οὐ πολλῶν κακῶν ἐν τῷ παρόντι πεπείραται καιρῷ; — τὸ προσκροῦσαι, καὶ μὴ πάνθ᾽ ὡς ἠβουλόμεθ᾽ ἡμῖν συμβῆναι τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ᾽ ἡμᾶς μέρος μετειληφέναι νομίζω τὴν πόλιν. — μέρος ἐπιβάλλει βλασφημίας ἑκάστοις. *Herodot.* IV. 115. εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμᾶς — ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος — ἐπείθοντο, καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεανίσκοι. ἐπεί τε ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Aristot.* Republ. III. 6. καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ᾽ ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Aristides* de Concord. Rhod. p. 565. τὸ ἐπιβάλλον ἐφ᾽ ὑμᾶς μέρος. *Diodorus S.* I. 1. πρόνοια — τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις — μερίζουσα. *Dio* LIII. p. 336. καὶ τοὺς φακέλους τῶν ῥάβδων τῷ Ἀγρίππᾳ — κατὰ τὸ ἐπιβάλλον παρέδωκεν. *Lucian.* Navig. 16. διελόμενοι τετραχῇ τὴν ὁδὸν κατὰ τοὺς ἐπιβάλλοντας ἕκαστος σταδίους. 46. καὶ τοῖς ἐμοὶ ἐπιβάλλουσι ι. σταδίοις κατεχρήσασθε. *Dionys. Hal.* IV. 19. τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ λόχῳ ἐκέλευσε παρέχειν ἕκαστον λόχον. VIII. 76. τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις κατὰ τὰς ὁμολογίας ὑπάρχειν μέρος. *Dio Chrys.* XLVI. p. 519. C. οὐδέπω μὲν καὶ νῦν τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος τῶν χρεῶν διαλέλυμαι. *Jamblich.* V. Pythag. 18. μεταδοῦναι τῶν ἐπιβαλλόντων λόγων ἑκάστοις τὴν προσήκουσαν μοῖραν. *Philo* de M. Opificio T. 1. p. 5, 26. εἰ μὴ διεμετρήσατο σταθμησάμενος εὐαρμόστως τῷ ἑκάστῳ ἐπιβάλλον. *Eurip.* Phoeniss. 606. Schol. τοῦ ἐπιβάλλοντος σοι μέρους κεκτημένος τὸ περισσότερον.

οὐσίας] *Porphyr.* de Abstinent. IV. 14. ἐξίστανται πάσης τῆς ἄλλης οὐσίας. *Aristoph.* Plut. 754. ὅσοι δ᾽ ἐπλούτουν, οὐσίαν τ᾽ εἶχον συχνὴν, οὐκ ἐκ δικαίου τὸν βίον κεκτημένοι — ἐγὼ ἱκανὴν οὐσίαν παρὰ τοῦ πατρὸς λαβών. *Demosth.* a. Phaen. ὤμοσε τὴν ἀπόφασιν δοῦναι μοι τῆς οὐσίας.

διεῖλεν] *Thomas.* διενειμάμην, καὶ ἐνειμάμην· οὐ διειλάμην. Ἀριστείδης ἐν τῇ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπιστολῇ· πρὸς δὲ τοὺς στρατιώτας τοὺς χιτῶνας ἐνείματο. *Hesychius.* διελὼν, διαμερίζων, διανείμας.

13. συναγαγὼν] *Plut.* Caton. minor. p. 772. C. κληρονομίαν δὲ αὐτῷ προσγενομένην ἀνεψιοῦ κάτωνος ρ. ταλάντων, εἰς ἀργύριον συναγαγών. *Quintilian.* D. V. Cunctas facultates in pretia collegi.

μακρὰν] *Artemidor.* V. 14. ἀπεδήμησε μακρὰν ἀποδημίαν. *Plut.* Cam. p. 129. F. τὴν πολιορκίαν μακρὰν μὲν οὖσαν. Luc. p. 501. A. τοῦ δὲ Λουκούλλου τὰ μὲν πεδία — δεδιότος· τὴν δ᾽ ὀρεινὴν ὀκνοῦντος προϊέναι, μακρὰν καὶ ὑλώδη καὶ δύσβατον οὖσαν. 1. *Reg.* VIII. 46. 2 *Chron.* VI. 36.

ἀσώτως] Prodigum Jureconsulti in l. XXVII. 10. 1. ff *de curatoribus furioso dandis* definiunt eum, qui neque tempus neque finem expensarum habeat, sed bona sua dilacerando & dissipando profundit. inf. XVI. 1. *Artemid.* II. 31. ἐπιδόσεις δὲ δημοσίας ἐπιδιδόναι παρ᾽ ἑαυτοῦ τοῖς μὲν νοσοῦσι θάνατον προαγορεύει καὶ τῆς οὐσίας σκορπισμὸν καὶ διάλυσιν. *Pollux* III. 117. ἄσωτος — ῥίπτων τὰ χρήματα, κατεδηδωκὼς τὰ πατρῷα, καταναλίσκων — καταπορνοκοπῶν. *Plut.* περὶ ἀοργησίας. p. 461. A. τῶν ἀσώτων ταῖς οἰκίαις προσιόντες, αὐλητρίδος ἀκούομεν, καὶ σπαράγματα στεφάνων, καὶ κραιπαλῶντας ὁρῶμεν. *Cic.* de fin. B. & M. II. 8. Nolim enim mihi fingere asotos, ut soletis, qui in mensam vomant, & qui de conviviis auferantur, crudique postridie se rursus ingurgitent, qui solem, ut ajunt, nec occidentem unquam viderint nec orientem; qui consumtis patrimoniis egeant, nemo nostrum istius generis asotos jucunde putat vivere: mundos, elegantes, optimis cocis, pistoribus, piscatoribus, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis, vitantes cruditatem, quibus Vinum Defusum e pleno sid hir siphon ut ait Lucilius, cui nihil demsit Jus & sacculus abstulerit, adhibentes ludos & quae sequuntur illa, quibus detractis Epicurus clamet se nescire, quid sit bonum: adsint etiam formosi pueri, qui ministrent: respondeat his vestis, argentum, Corinthium, locus ipse, aedificium. Hos ego asotos bene vivere ac beate nunquam dixerim. *Athenaeus* IV. p. 165. D. ἀσώτους μὲν γὰρ οἶδα διαβοήτους, ἕνα μὲν, οὗ μνημονεύει ἄλεξις ἐν κνιδίᾳ. Διόδωρος, οὑπίτριπτος ἐν ἔτεσι δύο σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτως ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. p. 167. C. ζῆν μὴ κοσμίως, ἀλλ᾽ ἀσώτως. p. 168. E. πάντα γὰρ ἀνήλωσε τὰ πατρῷα εἰς ἀσωτίαν. XI. p. 487. A. ἀπὸ τῶν εἰς τὰς μέθας καὶ τὰς ἀσωτίας πολλὰ ἀναλισκόντων. *Herodian.* II. 5. 1. ἔντε ἀσωτίαις καὶ κραιπάλαις. *Isocrat.* de Antidosi. μήτε παντάπασιν ἀσώτως, μηδ᾽ ὀλιγώρως πρὸς χρήματα διακειμένους. *Aristot.* Nicomach. IV. 1. 2. 3. τὴν δ᾽ ἀσωτίαν ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες τοῖς ἀκολάστοις. Τοὺς γὰρ ἀκρατοῦς καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπανηροὺς ἀσώτους καλοῦμεν. διὸ καὶ φαυλότατοι δοκοῦσιν εἶναι, πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. Οὐ δὴ οἰκείως προσαγορεύονται, βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι ὁ ἕν τι κακὸν ἔχων, τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν — ἡ μὲν οὖν ἀσωτία τῷ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει — ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς διδόντας ἰδιώτας, ὅπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι, — ὅγε τοιοῦτος — εὐίατος — ἐστι καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας, καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν — ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσι πολλοὶ — διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν ζῆν πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. *Athenaeus* VIII. p. 359. C. ὁ δὲ παρὰ Μνησιμάρχῳ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι δύσκολος, φιλάργυρος ὢν σφόδρα, πρὸς τὸν ἀσωτευόμενον νεανίσκον φησίν. *Dionys. Hal.* de Orator. Antiq. ταῖς τῶν ἀσώτων καὶ κακοδαιμόνων οἰκίαις. ὥσπερ γὰρ ἐν ἐκείναις ἡ μὲν ἐλευθέρα καὶ σώφρων γαμετὴ κάθηται, μηδενὸς οὖσα τῶν αὑτῆς κυρία· ἑταίρα δέ τις ἄφρων ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τοῦ βίου παροῦσα πάσης ἀξιοῖ τῆς οὐσίας ἄρχειν σκυβαλίζουσα καὶ δεδιττομένη τὴν ἑτέραν. *Dio Chrys.* XX. p. 262. D. οἱ ἄσωτοι τῶν χρημάτων οὐκ ἂν δύναιντο ἀποδοῦναι λόγον, πρὸς ὅτι ἀνηλώκα-
σι

15 πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην· καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑςερεῖσθαι. Καὶ
πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγρὰς αὐ-
16 τῦ βόσκειν χοίρυς. Καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤ-
σθιον

ἤρξατο] + τῦ AM 3. 9. 44. 65. 70. 72. 73. Evang. 20. *Nyſſenus* in Eccleſiaſt. 1. 5. probante *Bengelio*.
15. τοὺς ἀγρὺς] τὸν ἀγρὸν 60. αὐτῦ] — D 34. Verſio *Syr*.
16. καὶ ἐπεθύμει] κἀπεθύμει D. a prima manu. ἐπεθύμει δὲ G. 16.
γεμίσαι] χορτασθῆναι DL 1. 13. 69. 94. Verſio *Copt*. Codices *Latini*. Titus Boſtr. *Chryſoſt*. T. V. 112.
τὴν κοιλίαν αὐτῦ] — 69. ἀπὸ] ἐκ DL 1. 69. 94. Verſio *Copt*. *Titus*.

σιν ἕκαςον αὐτῶν· φαίνεται δ' ὅμως ἀνηλωμένα πάνυ συχνὰ χρήματα. *Sextus Empir*. Hypoth. I. 33. ὁ ἄσωτος πείθεται τῷ δαπανηρῶς βιῦν ἀξιῦντι. a. Logic. II. 202. ἐκ πλυσίυ πένητα γενέσθαι κοινόν ἐςι καὶ τῦ ἠσωτεῦσθαι, καὶ τῦ κατὰ θάλασσαν ἐπταικέναι, καὶ τῦ φίλοις μεταδεδωκέναι. *Suidas* in εὐτελὴς ex Menandro. Ἐγὼ δ' ἀνόητος εὐτελὴς ὑπερβολῇ· ὁ δ' ἄσωτος ἐςὶ πολυτελὴς θρασὺς σφόδρα. *Euſtath*. in Od. ζ. p. 250. 30. πέπαικταί τινι πάλαι εἰς ἄσωτον βραχυήλικα τὸ· χαρίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις σφαῖραν ἐποίησε τὴν πατρῴαν οὐσίαν. *Gloſſarium*. helluo, ἄσωτος, καταφαγάς. *Diogenes L* Epicuro X. 142. τὰ ποιητικὰ τῶν περὶ τὰς ἀσώτυς ἡδονῶν. *Cic*. de Fin B. & M. II. 7. quae ſunt luxurioſis efficientia voluptatem. *A. Gell*. VII. 11. Et nequam hominem nihili neque rei, neque frugis bonae, quod genus Graeci fere ἄσωτον ἢ ἀκόλαςον ἢ ἀχρεῖον ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicent. *Lexicon Cyrilli*. ἄσωτος, ganearius, laſcivus, luxurioſus, prodigus, profuſus, ſumtuoſus, helluo, exoletus, balatro. *A. Gellius* X. 17. Sumtum ἀσωτίαν τε & popinationem adoleſcentis filii. *Heſychius*. ἀσώτως, αἰσχρῶς, ἀπλήςως. *Pollux* VI. 188. ἀκολαςαίνων, πορνοβοσκῶν — ἑταίραις συμβιῦς. ζῶν — ἐν ἀσωτίοις. *Ælian*. IV. 23. τὸ ἀσωτεύεσθαι, καὶ ὁ πρὸς ἡδονὴν βίος εἰς ἀπορίαν περιέςησεν. *Simplicius* in Epictet. 39. οἱ ἄσωτοι ἐνδεεῖς ὄντες πενέςεροι τῶν προσαιτύντων εἰσὶν. *Lucian*. in Abdicato 21. τί τῶν πάντων αἰτία; — τίνας πότυς ἀκαίρυς, τίνας κώμυς ἐγκαλεῖς; τίς ἀσωτία; τίς πορνοβόσκος ὕβρισαι; τίς ἠτιάσατο; ὐδὲ εἷς. Καὶ μὴν ταῦτά ἐςιν ἐφ' οἷς μάλιςα ὁ νόμος ἀποκηρύττειν ἐφίησιν. *Plut*. de Adul. & Amici diſcr. p. 55. C. τῦ φίλυ τὸν υἱὸν ἄσωτον ὄντα καὶ ἄτακτον ἀποκλείων καὶ μὴ προσαγορεύων ἐσωφρόνισε. *Lucian*. pro Imag. 14. ἐκ τῦ τέως φειδομένυ ἄσωτος — ἀναπέφηνα. *Diogenes L*. Epicur. X. 8. Ἀριςοτέλην ἄσωτον, καταφαγόντα τὴν πατρῴαν οὐσίαν ςρατεύεσθαι. Diogene VI. 47. θεασάμενος ἐπὶ ἀσώτυ οἰκίᾳ ἐπιγεγραμμένον· πράσιμος, ᾔδειν, εἶπεν, ὅτι ὕτω κραιπαλῶσα ῥαδίως ἐξεμέσεις τὸν κεκτημένον. *Sophocl*. Ajac. Flagellif. 190. σχ. κυρίως δὲ ἄσωτος, ὁ τὸν πατρῷον κακῶς δαπανήσας κλῆρον. *Lucianus* Vit. Auct. 12. κωμάσαι μετ' αὐλητρίδος ἐπιτήδειος ἐρῶντι καὶ ἀσώτῳ δεσπότῃ. de merc. cond. 20. ἀρκεῖν ὖν νομίζω, εἰ μὴ πάνυ ἄσωτος εἶ.

14. δαπανήσαντος] *Heſychius*. παμφάγος, πάντα δαπανῶν. *Suidas*. δαπανᾶν, οὐ τὸ ἁπλῶς ἀναλίσκειν, ἀλλὰ τὸ λαμπρῶς ζῆν, καὶ σπαθᾶν, καὶ δαπανᾶν τὴν ὐσίαν.

λιμὸς ἰσχυρὸς] *Thucyd*. III. 85. λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο ἐν τῇ πόλει. *Plut*. Lyſandr. p. 440. C. λιμὸν ἰσχυρόν. *Ælian*. A. N. III. 1. ὅταν αὐτοῖς ἀπαντήσῃ ἀθηρία, καὶ λιμὸς αὐτὺς ἰσχυρὸς περιλάβῃ. *Xiphilinus* in Claudio. λιμῦ δὲ ἰσχυρῦ γενομένυ. *Herodot*. I. 22. σιτοδείην εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ.

15. πολιτῶν] *Ariſtoteles* de Rep. III. 1. τίς μὲν ὖν ἐςιν πολίτης ἐκ τύτων φανερὸν, ᾧ γὰρ ἐξυσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βυλευτικῆς ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως. 5. λέγεται μάλιςα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν.

ἐκολλήθη] *Athen*. X. p. 452. C. Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀέρι κολλήσαντα, ὕτω συγκολλῶς, ὥςε σύναιμα ποιεῖν. *Ariſtot*. Rhet. III. 2. & *Demetrius Phalereus* p. 80. gryphus de cucurbitula. *Plut*. quomodo quis ſentiat ſe profeciſſe p. 84. E. συναρμόττειν καὶ συγκολλᾷν πρόθυμοι ὦμεν ἑαυτὺς. de *Amicor*. mult. p. 94. D. δεῖ μὴ ῥαδίως προσδέχεσθαι, μηδὲ κολλᾶσθαι τοῖς ἐντυγχάνυσιν.

βόσκειν χοίρυς] *Bereſchith* R. LXIII. 12. ex *Thrumos Hier*. 8. extr. Diocletianus rex erat ſubulcus Ptolemaide, & cum ordo Rabbini deſcenderet, exibant pueri, & percutiebant eum: poſtea factus eſt Rex. — Dixit eis: vos contemſiſtis Regem: Reſponderunt ei: Diocletianum ſubulcum contempſimus, verum Diocletiano regi ſubjecti ſumus. *Menachoth* f. 64. 2. *Martialis* X. 11. Diſpeream, ſi tu Pyladi praebere matellam Dignus es aut porcos paſcere Perithoi. *Sota* f. 49. 2. *Bava Kama* f. 82. 2. tempore Ariſtobuli & Hyrcani fratrum Asmonaeorum dixerunt: Maledictus ſit homo qui alit porcos. *Hieroſ. Schekalim* III. 3. *Berachoth* .. facies tuae ſimiles videntur nutrientibus porcos & mutuantibus ad uſuram. Dixi ei: per fidem meam ambo illa mihi per legem vetantur. *Nedarim* f. 49. 2. *Kohel. R*. VIII. 1. R. Juda f. Elai — egone ſubulcus, cum ſit vetitum Iſraëlitae alere porcos? Hinc tradiderunt, ne nutriat vir porcos in ullo loco.

16. κερατίων] *Galenus* de facult. aliment. II. τὰ κεράτια, διὰ τῦ τ. γράμματος λεγομένης τε καὶ γραφομένης τῆς τρίτης συλλαβῆς, οὐδὲν ἔοικε τοῖς διὰ τῦ σ. κερασίοις. Ἐςι δὲ ἔδεσμα κακόχυμον τι καὶ ξυλῶδες, ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ δύσπεπτον — ὥς' ἄμεινον ἦν αὐτὰ μηδὲ κομίζεσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνατολικῶν χωρίων, ἐν οἷς γεννᾶται. *Dioſcorides* κεράτια χλωρὰ μὲν λαμβανόμενα κακοςόμαχα τυγχάνει. *Plinius* H. N. XXIII. 29. Siliquae recentes ſtomacho inutiles. XV. 34 in ſiliquis vero quod manditur, quid niſi lignum eſt? *Heſychius* κερωνία, τὸ δένδρον, ἡ συκῆ αἰγυπτία. & συκῆ αἰγυπτία, ἡ λεγομένη κερατία, τὸ δένδρον. *Plinius* H. N. XV. 25. de caſtaneis. Caetera ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſa corticis infra nucleos quoque ruminatione. 26. Haud procul abeſſe videantur & praedulces ſiliquae, niſi quod in iis cortex ipſe manditur. Interpres *Syrus* vertit חרובי *carobba*. de quibus Autor *Arabs* apud *S. Bochartum*. fructus ejus ruber, mali ſaporis, nec comeditur niſi in ſumma penuria. *Maimonid*. de Jubilaeo V. 18. Siliquae inſtar catenarum demittunt fructum VII. 16. folia non decidunt. & 22. ſi quis ſiliquas condierit vino. *Berachoth* f. 17. 2. *Taanith* f. 24. 2. ſingulis diebus venit vox ex monte Horeb & dixit: Totus mundus cibatur propter filium meum Chanina; filius autem meus acquieſcit in menſura una ceratii a Die veneris usque ad diem veneris alterum. *Taanith*. f. 23. 1. R. Jochanan die quodam abiit per viam, & vidit virum, qui plantabat ſiliquam, חרוב Dixit ei: quoto anno feret fructus? reſpondit: ſeptuageſimo. *Cholin* f. 86. 1.

Than-

θιον οἱ χοῖροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθών, εἶπε· Πόσοι μίσθιοι τοῦ πα- 17
τρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι; Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν 18
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐνώπιόν σου· Καὶ οὐκέτι 19
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς 20
τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ
ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος 21
κλη-

οὐδεὶς] + τις 69. ἐδίδου] ἐπεδίδου E 35.
17. εἶπε] ἔφη L 69. πόσοι] πῶς οἱ 14. 38. 42. 69. + ἄρτι L Versio *Syr.*
περισσεύουσιν] περισσεύονται A 1. 94. Evang. 2. *Titus. Theoph.Cerameus.* ἄρτων] ἄρτον 38. *Theoph.* ἄρτου 71.
ἐγὼ δὲ] + ὧδε D 1. 13. 67. 73. Versio *Copt. Vulg. Syr.* utraque *Armen. Æthiop. Arab. Chrysost.* T. VII. 419. 541. probante *Bengelio.* λιμῷ] + ὧδε L. Colb.
18. αὐτῷ] — 71. a σου ad σου comm. 19.] — 1.
19. Καὶ] — ADEHKL 3. 4. 6. 7. 34. 39. 49. 67. 87. 91. 95. Evang. 5. 7. 17. 20. Versio *Vulg. Goth. Copt. Sax. Hieronymus* Damaso. probante *Bengelio* & *Millio* prol. 1198.
οὐκέτι] οὐκ 80. Evang. 13. 15. 16. *Theophylactus*, etiam comm. 21. υἱός σου] σου υἱὸς D.
20. ἦλθε] ἐπορεύθη Colb. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 1. 49. 51. 53. 56. 58. 59. 61. 69. 86. 90. 106. Editio *Complut. Plantin.*
πατὴρ αὐτοῦ] πατὴρ ἑαυτοῦ A. ἐσπλαγχνίσθη] εὐσπλαγχνίσθη 3.
ἐπέπεσεν] ἐνέπεσεν D. ἔπεσεν 1. 48. 51. 52. 59. 64. 67. 69. 74. 80. 86. Evang. 24. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Bogardi. Theophylactus.* καὶ postremum] — D a prima manu.
21. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱὸς] ὁ δὲ υἱὸς εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ 1. πάτερ] — K. 63. 64.
a σου ad σου] — Evang. 17. καὶ posterius] — ADL 1. 6. Versio *Vulg. Goth. Copt. Hieronymus* Damaso.
υἱός σου] σου υἱὸς D. + ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου D. 51. 54. 73. 74. 76. 89. 90. Evang. 13. 15.

Thanchuma p. 258. 1. etiamſi nihil aliud haberem quod ederem in terra Iſraëlis niſi viliſſimas ſiliquarum, malo. *Schabbath* f. 155. non comminuunt ſiliquas beſtiae. *Horat.* 2. Ep. I. 123. Vivit ſiliquis & pane ſecundo. *Strabo* XVII. p. 1177. B. πλεονάζει δὲ ἡ κερατία. Germani arborem vocant: *Buchshornbaum*, fructum vero *Bochshorn* aut *Johannes brot. Theophraſt.* H. Pl. I. 18. ἡ κερωνία, ἣν τινες καλοῦσι συκῆν αἰγυπτίαν. 23. ὥσπερ τῆς ἐν αἰγύπτῳ συκαμίνου, καὶ ταύτην γὰρ φασὶ ἐκ τοῦ στελέχους, οἱ μὲν ἐκ τῶν ἀκρεμόνων, ὥσπερ καὶ τῆς κερωνίας, αὕτη γὰρ ἐκ τούτων φέρει ἀλλ' οὐ πολύν, καλοῦσι δὲ κερωνίαν, ἀφ' ἧς τὰ σῦκα τὰ αἰγύπτια καλούμενα. IV. 1. ταύτῃ δὲ [τῇ αἰγυπτίᾳ συκαμίνῳ] παραπλησία καὶ ἣν οἱ Ἴωνες κερωνίαν καλοῦσι —— ὁ δὲ καρπὸς ἔλλοβος, ὃν καλοῦσι τίνες αἰγυπτίαν σῦκον διημαρτηκότες, οὐ γίνεται γὰρ ὅλως περὶ αἴγυπτον. ἀλλὰ περὶ Συρίαν. *Vajikra* R. XIII. f. 156. 4. Neceſſe eſt, ut Judaeus edat ſiliquas, ſic enim aget poenitentiam. *Perſius* III. 55. Siliquis & grandi paſta polenta. *Maaſeroth Hier.* 3. ſiliquae ſunt cibus beſtiarum. *Juvenal.* XI. 58. Sch. nam proprie ſiliqua eſt, qua legumina continentur. *Columella* VII. 9. Graecae ſiliquae ſunt pabulum ſuum. & V. 10. quam quidam κεράτιον vocant.

ἐπεθύμει] *Libanius* Epiſt. 43. ἐστράτευσε μὲν ἐκείνης ἐπιθυμῶν, φεύγων δὲ ἐκεῖθεν ἐπιθύμει σωθῆναι. *Dio* LIII. ὁ καίσαρ ἐπεθύμει μὲν ἰσχυρῶς Ῥώμυλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύεται ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμῶν.

οἱ χοῖροι] *Horat.* Epiſt. I. 7. 19. Haec porcis hodie comedenda relinques. Prodigus & ſtultus donat, quae ſpernit & odit. *Anthol.* II. 17. 1. εἰς τινα πέμψαντα αὐτῷ ἰσχάδας. Βρώματά μοι χοίρων συκιζομένων προέθηκας ξηρῶν, διψαλέων κυπρόθεν ἐρχομένων. ἀλλ' ἐμὲ συκωθέντα μαθὼν ἢ σφάξον ἑτοίμως, Ἢ σβέσον ἐκ δίψης νάματι τῷ κυπρίῳ.

17. εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν] *Arrian.* Epictet. III. 1. ὅταν εἰς σεαυτὸν ἔλθῃς. *Horatius* Ep. II. 2. 136. Hic, ubi cognatorum opibus curiſque refectus, Expulit elleboro morbum, bilemque meraco, & redit ad ſe ſe. *Lucretius* IV. 1016. Exterrentur, & ex ſomno quaſi mentibu capti Vix ad ſe redeunt. 994. Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe. *Donatus* in Terent. Andr. III. 5. 16. Redire ad ſe dicitur qui animam recipit, & ſedem mentis. *Seneca* de Benefic. VII. 20. qui ad ſe nunquam rediturus eſt. *Heſychius* ἐμπνύσθη, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, ἐφρόνησεν. Latini de his dicunt, qui reputantes perperam a ſe facta eorum poenitentia ducuntur. *Diodorus* S. XIII. 95. τοῖς γὰρ λογισμοῖς εἰς ἑαυτοὺς ἐρχόμενοι.

λιμῷ ἀπόλλυμαι] *Od.* μ. 342. λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν. *Lyſias* c. Andocid. οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ ἀπώλετο λιμῷ. *Dionyſ.* Hal. VII. 44. τῷ κακοδαιμονεστάτῳ διαφθαρήσεσθαι τῶν μορῶν. *Ariſtoph.* Plut. 1175. ἀπόλωλ' ὑπὸ λιμοῖο —— καὶ ταῦτα τοῦ σωτῆρος ἱερεὺς ὢν Διός. Pac. 482. ὑπὸ τοῦγε λιμοῦ νὴ Δί' ἐξολωλότες. *Ezech.* XXXIV. 29 *Dio C.* LXVIII. Thren IV. 9. *Mechilta* in Ex. XVI. 3. Dixit R. Joſua f. Kosha non eſt mors gravior morte per famem. *Salluſtius* fragm. Hiſt. III. fame, miſerrima omnium morte, confeciſtis. *Ammian.* Marcell. XVII. 9. Fame ignaviſſimo mortis genere tabeſcentes. *Thucyd.* III. 59. τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ λιμῷ τελευτῆσαι. *Livius* XXVII. 44. fame ac frigore, quae miſerrima mortis genera ſunt.

18. *Bereſchith R.* XXVIII. Cujus merito illi perſtant? merito unius gentilis, merito unius coelum timentis. Hinc coelicolae. *Vajikra R.* II. Pſ. CXXXV. 20. Timentes dominum. R. Joſua f. Levi dixit: hi ſunt timentes coelum. R. Iſrael f. Nachmai dixit: hi ſunt proſelyti juſtitiae. *Sota* IX. 8. excuſſerunt jugum coelorum, & ſibi impoſuerunt jugum carnis & ſanguinis. *Koheleth R.* IX. 12. R. Aſaria & R. Jonathan nomine R. Haggai, nomine R. Iſaaci f. Morion nomine R. Chaninae: Eſt qui peccat in terram, & non peccat in coelum: in coelum, & non in terram: qui vero loquitur lingua mala, peccat in coelum & in terram. S. D. *Pſal.* LXXIII. 9. 1. *Macc.* III. 18. IV. 24. *Exod.* X. 16. *Berachoth* f. 3. 2. Ex. XI. 4. dixit Deus, quaſi media nocte quid? num dixit S. B. *quaſi* media nocte? num eſt dubium coram Coelo? *Kidduſchin* f. 82. 2. ad extirpandum cultum idolorum, & reſtituendum cultum coeli loco ſuo. vid. in *Matth.* XXI. 25.

20. Fe-

22 κληθῆναι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν
πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα
23 εἰς τοὺς πόδας· Καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε· καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν·
24 Ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐ-
25 φραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ
26 οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν· Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί
εἴη

Versio *Syra* posterior, Codices *Latini*. 22. δούλους] παῖδας 1. Codices *Latini*.
αὐτοῦ prius] + ταχέως D 13. + ταχὺ L. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* posterior cum asterisco. *Hieron.* Damaso.
ἐξενέγκατε] ἐξενέγκαντες A.
τὴν στολὴν] στολὴν AD. καὶ prius] — A. Versio *Syr.*
πόδας] + αὐτοῦ D. 12. 15. 16. 40. 42. 60. 69. 90. Evang. 5. Versio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Syra* posterior. Colb.
23. ἐνέγκαντες] ἐνέγκατε D. ἐξενέγκαντες 52. 56. 58. 61. 67. Editio *Erasmi*. ἐξενεγκόντες 74. ἐνεγκόντες 3. 9. 72. 87. 89. 90. φέρετε L. μόσχον τὸν σιτευτὸν] σιτευτὸν μόσχον, καὶ D.
φάγοντες] φάγωμεν καὶ D. 24. οὗτος ὁ υἱός μου] ὁ υἱός μου οὗτος 69.
ὁ υἱός μου] μου ὁ υἱὸς A. μοι ὁ υἱὸς Colb.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν] ἦν ἀπολωλὼς AL Colb. Versio *Copt. Hieron.* Damaso. ἀπολωλὼς D 1. 64. 69. 106. ἀπολωλὰς ἦν 49. 71. 94. 95. *Damascenus* I. μ. 3. *Titus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1467.
εὑρέθη] ἄρτι εὑρέθη D. ηὑρέθη AE 2. & comm. 32. ἤρξαντο] ἤρξατο 1.
25. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε] ἐλθὼν δὲ καὶ ἐγγίσας D. ὡς] — 44.
ἤγγισε] ἤγγιζε A. 69. ὁ posterius] — Versio *Syr.*
26. παίδων] + αὐτοῦ Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 3. τι] + ἂν 1. 9. 50. 69. 91. τίνα L 16.

20. Festinatio patris in amplexus filii ruentis opponitur tarditati & cunctationi filii. *Heraclides.* Il. I. 498. καὶ γάρ τε λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπές τ᾽ ὀφθαλμώ. ἐν δὲ τούτοις τοῖς ἔπεσι τὸ τῶν ἱκετευόντων σχῆμα διαπέπλασται, πᾶσα γὰρ οὖν συνείδησις ἁμαρτάνοντος ἀνθρώπου βραδεῖα, καὶ μόλις οἱ δεόμενοι τοῖς ἱκετευομένοις προσέρχονται, τὴν αἰδῶ κατὰ ῥῆμα [l. βῆμα] μετροῦντες· οὔτε μὴν ἀτρεμὲς δεδόρκασιν, ἀλλ᾽ ὀπίσω τὰς τῶν ὀμμάτων βολὰς ἀποστρέφουσι. Καὶ μὴν ἔνγε τοῖς πρώτοις οὐδὲν γεγηθὸς τῶν ἱκετευόντων ἡ διάνοια περιτίθησιν ἔρευθος, ἀλλ᾽ ὠχρὰ καὶ κατηφὴς, διὰ τῆς πρώτης ὄψεως ἐγκαλυμμένη τὸν ἔλεον. Similia *Phurnutus* habet. *Eustath.* in Il. ι. p. 674. 34. διὰ τὸ σχολαίῳ ποδὶ, καὶ, ὡς οἷον, συνεμπεποδισμένους βαίνειν τοὺς λισσομένους. *Gen.* XXXVII. 18. 2. *Sam.* XIV. 33.

Od. ψ. 207. Δακρύσασα δ᾽ ἔπειτα ἰθὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῇ βάλλ᾽ Ὀδυσῆϊ, κάρη δ᾽ ἔκυσ᾽, ἠδὲ προσηύδα. *Eustath.* περιπλοκὴν φράζει φιλικὴν, ὅταν τις ἐξ ἀποδημίας ἥκοι.

22 στολὴν τὴν πρώτην] *Appian.* de B. C. IV. p. 1068. Βροῦτον Ἀντώνιος ἀνευρὼν περιέβαλε τε τῇ ἀρίστῃ φοινικίδι εὐθύς. *Jos.* A. XII. 2. 14. δοὺς ἑκάστῳ στολὰς ἀρίστας τρεῖς, καὶ χρυσοῦ τάλαντα δύο. *Athenaeus* V. p. 197. B. ταύταις δ᾽ ἀμφίταποι ἁλουργεῖς ὑπέστρωντο τῆς πρώτης ἐρέας. e lana praestantissima.

δακτύλιον] *Etymol.* δακτύλιος, ἐπὶ τῆς ἕδρας, ἢ διὰ τὸ δακτύλοις ἐφικτὸν εἶναι, ἢ ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς στρογγυλότητος τοῦ σημαντῆρος τῆς σφραγῖδος. Ὁ δὲ φορούμενος δακτύλιος ἀπὸ τοῦ περὶ τὸν δάκτυλον ἰέναι. 1. *Macc.* VI. 15. *Gen.* XLI. 43. *Esth.* III 10. IV. 4. VIII. 2.

23. *Terent.* Heaut IV. 8. 1. Multo omnium nunc me fortunatissimum factum puto esse, gnate, cum te intelligo resipiscere.

24. *Cic.* post Redit. in Senatu 9. Qui me a morte ad vitam, a desperatione ad spem, ab exitio ad salutem revocavit. *Menander* ap. Eustath. ἄνθρωπε, πέρυσι πτωχὸς ἦσθα καὶ νεκρὸς, Νυνὶ δὲ πλουτεῖς. 1. *Tim.* V. 6.

25. χορῶν] *Dan.* III. 5. 7. *Servius* in Æn. I. 499. *Chori* saltantium & cantantium dicuntur. *Donatus* in Ter. Tragoedia simplex carmen fuit, quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatus, nunc revolvens gyro cum tibicine concinebat. *Isocrat.* Panathen. ὥσπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος. *Xenophon.* Oeconom. 14. χορὸς, ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅτι ἂν τύχῃ ἕκαστος, ταραχή τις φαίνεται καὶ θεᾶσθαι ἀτερπές· ὅταν δὲ τεταγμένως ποιῶσι, καὶ φθέγγωνται ἅμα, οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἀξιάκουστοι. *Aristot.* de Rep. III. 3. καὶ χορὸν ὅτε μὲν κωμικὸν, ὅτε δὲ τραγικὸν ἕτερον εἶναι φαμέν. & 4. ἀνάγκη μὴ μίαν εἶναι τὴν πολιτῶν πάντων ἀρετὴν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν χορευτῶν κορυφαίου καὶ παραστάτου. 13. οὔτε δὴ χοροδιδάσκαλοι τὸν μεῖζον καὶ κάλλιον τοῦ παντὸς χοροῦ φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. *Aristides* de Comoed. p. 508. ἂν δ᾽ ἅπας ὁ χορὸς οὕτω ἀμούσως ᾄδῃ. *Athenaeus* XIV. p. 615. D. ὀρχησταὶ δύο εἰσήγοντο μετὰ συμφωνίας. 617. C. ἀγανακτεῖν τινας ἐπὶ τῷ τοὺς αὐλητὰς μὴ συναυλεῖν τοῖς χοροῖς —— ἀλλὰ τοὺς χοροὺς συνᾴδειν τοῖς αὐληταῖς. *Diomedes.* Chorus constabat e VII. Symphoniacis; quando autem chorus canebat, choricis tibiis choraulus artifex concinebat. *Seneca* Herc. Fur. 879. permistae maribus nurus sollemnes agitent choros. *Tibullus* I. 8. 43. Omnia ludus habet, cantusque chorosque licentes, —— & chorus & cantus. & 37. Ille liquor docuit voces inflectere cantu, Movit & ad certos nescia membra modos. *Horat.* Carm. I. 4. Jam Cytherea choros ducit Venus. *Æneid.* I. 499. Exercet Diana choros. *Lucian.* ῥητ. διδ. 21. τὸν χορὸν ἔχειν οἰκεῖον καὶ συνᾴδοντα. *Dio Chrys.* O. XLVIII. p. 532. C. καλὸν γὰρ, ὥσπερ ἐν χορῷ τεταγμένῳ συνᾴδειν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέλος. *Libanius* Epist. 294. ὁ τὴν τάξιν λιπὼν, εἰ δὲ βούλει, τὸν χορὸν, ᾄδων γὰρ μεθ᾽ ἡμῶν καὶ ἐπ᾽ ἄλλον ἥκει χορόν. O. XIX. p. 501. A. τῶν γὰρ ᾀσμάτων ἐπιλαμβάνεται καὶ τοῦ χοροῦ· τοῦ μὲν ὡς οὐκ ἀπὸ σπουδαίων οὔτ᾽ ἀνδρῶν οὔτε γυναικῶν ἠθροισμένου, τῶν δὲ ὡς μαλθακώτερον ἐχόντων, καὶ βλαπτόντων εἰς ἀνδρείαν. ὥσπερ ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν οὐκ ἂν ἡδέως καλλίω μὲν ἰδόντων χορὸν, βελτίω δὲ δεξαμένων μέλη. *Sueton.* Calig. 37. Discumbens inter choros ac symphonias. *Senec.* Epist. 12. ad symphoniam canere. *Horatius* A. P. 374. Ut gratas inter mensas symphonia discors offendit. *Cic.* pro Caelio 15. Bajis acta convivia, cantus, symphonias. *Petron.* 28. symphoniacus cum tibiis. *Cic.* pro Mil. 21. Pueri symphoniaci. *Æn.* XI. 737. Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi. *Servius:* curva tibia symphoniacorum. *Dan.* III. 5. 10.

εἴη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μό- 27
σχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. Ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. 28
Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· Ἰδοὺ, 29
τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔρι-
φον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον 30
μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, 31
σὺ πάντοτε μετ᾽ ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, 32
ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκο- 1
νόμον· καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνή- 2
σας

εἴη ταῦτα] θέλει τοῦτο εἶναι D. ταῦτα] — 74. a prima manu. 89. τοῦτο K.
27. αὐτῷ] — D. μόσχον τὸν σιτευτὸν] σιτευτὸν μόσχον αὐτῷ D.
28. ἤθελεν] ἠθέλησεν AL 50. 71. 86. *Hieronymus* Damaſo.
οὖν] δὲ ADL. 1. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Hieron.* Damaſo.
παρεκάλει] ἤρξατο D. Sed in Verſ. Latina rogabat. Verſio *Vulg.* coepit rogare. probante *J. Millio* prol. 426.
26. πατρὶ] + αὐτοῦ AD. 3. 9 49. 69. 86. Evang. 20. Verſio *Vulg. Syr.* δουλεύω] ἐδούλευσα 95.
ἐντολήν σου παρῆλθον] παρέβην σου ἐντολὴν D. παρῆλθον] παρεῖδον 53. 89. *Theophylactus.*
ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας] οὐδέποτε ἔδωκας μοι D. ἔριφον] + ἐξ αἰγῶν D. εὐφρανθῶ] ἀριστήσω D. Verſio *Goth.*
30. ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον] τῷ δὲ υἱῷ σου τῷ καταφαγόντι πάντα D.
σου τὸν βίον] τὸν βίον σου 1. σου τὴν οὐσίαν 47. 56. 58. 61. μετὰ] + τῶν ADL.
ἦλθεν] τῷ ἐλθόντι D. + ὁ ὁ 44. αὐτῷ] — D. μόσχον τὸν σιτευτὸν] σιτευτὸν μόσχον DL.
31. ὁ δὲ] + πατὴρ 69. αὐτῷ] — E. τέκνον] — D. Codices *Latini.*
32. καὶ χαρῆναι ἔδει] ἔδει ὁ χαρῆναι D. Verſio *Syr.* χαρῆναι] ἀγαλλιασθῆναι K 42.
ἔδει] δεῖ HL. Codices *Latini.* ἀνέζησε] ἔζησε L.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν] ἀπολωλὼς D 1. 95. 69. ὁ ἀπολωλὼς AL 106. Evang. 19. Verſio *Copt. Theophylactus.* Ed. *Damaſcenus* I. p. 9. *Conſtitut.* II. 41. *Ephrem* p. 310. probante *J. Millio* prol. 1467. ἀπολωλὼς ἦν Colb. 52. 53. 64. 69. *Antioch.* 118. εὑρέθη] ηὑρέθη A 72. 106.
1. καὶ prius] — 64. 69. 87. αὐτοῦ prius] — DL 69. οὗτος] + αὐτὸς 44.

30. *Ariſtoph.* Nub. 60. ὅπως νῷν τ᾽ ἐγένεθ᾽ υἱὸς οὑτοσὶ Ἐμοί τε δὴ καὶ τῇ γυναικὶ τ᾽ ἀγαθῇ. *Schol.* οὐ μὴν συναπτέον πάντα τὸν στίχον, ἀλλ᾽ ἀναπαυστέον μέχρι τοῦ υἱὸς, εἶτα διαστήσαντα χρὴ μεθ᾽ ὑποκρίσεως ἐπάγειν οὑτοσὶ, ὡς ἀχθομένου αὐτοῦ τῇ γενέσει.

ὁ καταφαγὼν] *Cicero* Ep. XI. 21. rem comedere, devorare. *Æſchin.* c. Timarch. εἰ οὗτος πεπόρνευκέ τε, καὶ τὰ πατρῷα κατεδήδοκε, καὶ οὐ μόνον κατέφαγεν, ἀλλ᾽, εἰ οἷον τ᾽ εἰπεῖν, κατέπιεν. *Pollux* VI. 20. Αἰσχίνης δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, ἔφη, κατέπιε. 39. ὑπερίδης τὰ ὄντα καταβέβρωκε. 38. κατεδηδοκὼς τὰ πατρῷα. VIII. 45. τὰ πατρῷα κατεδηδοκότες. *Libanius* O. XVIII. p. 467. B. καὶ μικροῦ τὴν τιμὴν ἅπασαν αὐτοῦ φαγών. *Athenaeus* IV. p. 166. C. εἴ τις πατρῴαν παραλαβὼν γῆν καταφάγοι. D. καταφαγὼν τὴν πατρῴαν οὐσίαν. *Od.* O. 12. μή τοι κατὰ πάντα φάγωσι κτήματα δασσάμενοι. Cic. patrimonium comedere. *Catull.* in Caeſ. Quid hic poteſt niſi uncta devorare patrimonia? *Macrobius* Sat. II. 2. Albidium quendam, qui ſua bona comediſſet. *Ariſtoph.* Plut. 1138. δοίης καταφαγεῖν καὶ κρέας. *Anthippus.* μειράκιον, ἐρωμένην ἔχων, τὴν πατρῴαν οὐσίαν κατεσθίει. *Anthol.* III. 12. 34. πάντα φαγοῦσα βίον.

31. *Philo* de Decal. T. 2. p. 200, 40. παίδων γὰρ οὐδὲν ἴδιον ὃ μὴ γονέων ἐστί. *Senec.* de benefic. VII. 6. omnia patris ſunt, quae in liberorum manu ſunt. *Caji Inſtitut.* I. Tit. 2. acquiritur autem nobis non ſolum per noſmet ipſos, ſed & per eos qui in poteſtate noſtra ſunt, ſicut filii vel ſervi. *Euripides* Andromach. 585. Menelaus de Pyrrhi generi ſui rebus, οὐκοῦν ἐκείνου τἀμὰ, τἀκείνου τ᾽ ἐμὰ, Π. δρᾶν εὖ· κακῶς δ᾽ οὔ. *Jo.* XVI. 15. XVII. 10. *Act.* II. 34. *Liban.* Epiſt. 289. μαθέτωσαν οὖν, ὡς ἡ σὴ δύναμις ἐμή τε καὶ σή. 246. ἀπὸ τῶν χωρίων τῶν ἐμῶν· δεῖ γὰρ ἐκεῖνά τε ἐμὰ καλεῖν, καὶ ταῦτα σά. Δοκεῖ γάρ μοι νομίζειν ἀδικήσειν, εἴ τινος ἀπολαύσῃ, οὗ μὴ καὶ ἐγώ.

1. Hactenus cum Phariſaeis & ſcribis collocutus erat XV. 3. jam ſermonem convertit ad diſcipulos.

διεβλήθη] *Herodot.* V. 35. Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἐδόκεε τε τὴν βασιληΐην τῆς Μιλήτου ἀναιρεθήσεσθαι. *Lucian.* de Calumn. 13. τὸν μὲν ἰατρὸν διαβάλλουσιν ὡς φαρμακέα, τὸν πλούσιον δὲ ὡς τύραννον. *Plato* Epiſt. . Δίωνα ᾔσθοντο διαβεβλημένον, ὡς ἐπιβουλεύοντα γενέσθαι τύραννον. *Thucyd.* V. διαβαλὼν αὐτοὺς, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς ἐν νῷ ἔχουσι. IV. 21. μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶσι. *Schol.* ψεχθῶσι, μισηθῶσι. VIII. 81. ἵνα τῷ Τισσαφέρνῃ διαβάλλοιντο. 109. διαβεβλῆσθαι τε νομίσας αὐτοῖς σφόδρα. inſimulatus, in invidiam adductus eſt. Non erat diſpenſator iſte conditione ſervus, ut patet ex comm. 3.

2. 1. *Sam.* II. 24. mirantis: *de te!* quem procuratorem conſtitui.

οἰκονομεῖν] Codices *Latini:* actum meum miniſtare. Verſio *Vulg.* villicare.

3. ἀφαιρεῖται] *Æſchin.* c. Timarch. ζῶντος μὲν αὐτοῦ ἀφαιρεῖται τὴν ὄνησιν τῆς παιδοποιΐας. *Herodot.* III. 65. δείσας δὲ, μὴ ἀπαιρεθέω τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ. *Demoſth* c. Leptin. ἀφαιρεῖται καὶ Λεοκῶντα —— τὴν δωρεάν. *Polyaenus* p. 653. βασιλεὺς ἀφαιρεῖται μὲν [l. με] τὴν ἀρχήν. *Eſ.* XXII. 19.

Euripid. Rheſo 176. κακαὶ γεωργεῖν χεῖρες εὖ τεθραμμέναι. *Quintilian.* D. IX. Quid vis porro faciam? agreſtia opera? delicatior, quod a fortuna non didici? *Xenophon* Oecon. 23. ἡ γῆ —— εἴ τις αὐτὴν κινοίη τῷ ζεύγει, εἰ δὲ ἄνθρωποι σκάπτοντες τὴν νεὸν ποιοῖεν. *Ariſtophanes* Avib. 1432. τί γὰρ πάθω, σκάπτειν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. *Schol.* ἀντὶ τοῦ οὐ δύναμαι, εἴρηται δὲ παρὰ τῆς

σας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ
3 γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαι-
4 ρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα
5 ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος
ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· Πόσον ὀφείλεις τῷ
6 κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμ-
7 μα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. Ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· Σὺ δὲ πόσον ὀφεί-
λεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν κόρους σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ
8 γράψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποί-
ησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν
ἑαυ-

διασκορπίζων] διασκορπίζει 50. σκορπίζων 53. 63. διασκορπίσας Evang. 19.
αὐτοῦ posterius] αὐτῷ 46. 64. *Theophylactus.* 2. αὐτὸν] — D 69. Versio *Armen.*
σοῦ posterius] — ADK 49. 71. 86. probante *J. Millio* prol. 1471. δυνήσῃ] δύνῃ D 69. Evang. 18. 19.
3. ὅτι] — 64. τὴν οἰκονομίαν] μου τῆς οἰκονομίας K 15. 27. 42. ἀπ' ἐμοῦ] μου DKL.
4. μετασταθῶ] μεταστῶ 54. 91. Evang. 14. Editio *Complut.* ἀποσταθῶ 69. + ἐκ D 1. 60. 69. 71. 106. Evang. 18. 19. Versio *Goth.* + ἀπὸ L. 5. προσκαλεσάμενος] + ἅπαντας 28.
χρεωφειλετῶν] χρεοφειλετῶν ADK 72. τοῦ κυρίου] — 57.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DGM 1. 3. 48. 51. 53. 56. 57. 58. 60. 61. 69. 71. 86. 90. 106. Evang. 19. Editio *Erasmi, Aldi, Bogardi.*
ἔλεγε] εἶπεν K 27. 42. 49. 71. ὀφείλεις] + σὺ 53. 60. Evang. 19.
6. βάτους] κάδους D a prima manu. (κάδους ex emendatione: in Vers. Latina: Siclos) 64. Evang. 4. Versio *Vulg.* βάδους L 36. 40. ex emendatione. 44. 48. 57. 59. 91. *Origenes* in Matth. XVIII. 23.
καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ D. ὁ δὲ εἶπεν AL 38. 69. Versio *Copt. Theophylactus.* σου] — 59.
τὸ γράμμα] τὰ γράμματα DL. Versio *Goth. Copt.* etiam comm. 7. καθίσας] κάθισαι A.
καθίσας ταχέως] — D. καθίσας 60. Versio *Syra* posterior ante ταχέως ponit asteriscum.
7. ἔπειτα] + τῷ D 80. εἶτα 80.
ab εἶπεν ad εἶπεν] — D. at in Vers. Latina: tu autem quantum debes? at ille dixit.
ὁ δὲ εἶπεν] — 2. καὶ prius] ὁ δὲ D. — L 69. 71. Versio *Copt. Syr.*
τὸ γράμμα] τὰ γράμματα D 1. καὶ posterius] + καθίσας 1. Versio *Syr.*
8. ὅτι posterius] διὸ λέγω ὑμῖν D. οἱ] — 73. 80. τὴν posterius] — 71. Evang. 18.

τῆς παροιμίας· πεζῇ βαδίζων, νῦν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. in Δαιταλεῦσι ap. *Athenae.* IV. p. 184. F. ὅστις δ' αὐτὴν αὐλοῖς καὶ λύραις κατατέτριμμαι χρώμενος, εἶτα με σκάπτειν κελεύεις. *Lucian.* Timon. 7. φεῦ τῆς ἀλλαγῆς· ὁ καλὸς ἐκεῖνος, ὁ πλούσιος, περὶ ὃν οἱ τοσοῦτοι φίλοι, τί παθὼν οὖν τοιοῦτός ἐστιν, αὐχμηρὸς, ἄθλιος, καὶ σκαπανεὺς καὶ μισθωτὸς, ὡς ἔοικεν, οὕτω βαρεῖαν καταφέρων τὴν δίκελλαν; — 8. διὰ ταῦτα δικελλίτης καὶ διφθερίας, ὡς ὁρᾷς, ἀπολιπὼν ὑπ' αἰσχύνης τὸ ἄστυ μισθοῦ γεωργεῖ. *Æschin.* de fals. legat. σκάπτειν ἐν ἀμπελουργείᾳ. *Pausan* Arcad. 47. Λακεδαιμονίων οἱ αἰχμάλωτοι τὸ πεδίον τεγεάταις ἔσκαπτον. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 450, 37. ὑφ' οὗ βιασθέντες ἐγχειρεῖν καὶ τοῖς δουλοπρεπεστάτοις ἀναγκάζονται σκάπτοντες, γεωπονοῦντες.

4. μετασταθῶ] *Polybius* p. 485. τὸν δ' Ἀλέξανδρον καὶ Ταυρίωνα μεταστησάμενος ἀπὸ τῆς χρείας ἔσπευδε καὶ ταῦτα καὶ τ' ἄλλα πάντα δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων χειρίζειν. p. 559. καὶ μάλιστα — ἐπισημαινομένων τὴν ἐμμείου μετάστασιν. *Thucyd.* V. 111. μεταστησάμενοι ἡμᾶς. *Schol. Pindar.* Pyth. IV. 467. στασιάσαντές τινες ἐν τῇ Κυρήνῃ κατὰ τοῦ Ἀρκεσιλάου, βουλόμενοι αὐτὸν μεταστῆσαι τῆς ἀρχῆς. *Lucian.* Ver. Hist. II. 10. οὕτω δὲ μεταστησάμενος ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσκέπτετο. *Schol. parv.* in Il. θ. 479. Διὸς μεταστήσαντος τὸν πατέρα χρόνον τῆς βασιλείας. *Dio Chrys.* II. p. 35. C. ἐκεῖνον ἐκποδὼν ἐποιήσατο καὶ μετέστησεν, ὡς οὐκ ἄξιον ὄντα βασιλεύειν. *Aristides* pro IV. viris T. 2. p. 242. ἦν δ' οὗτος ὁ νόμος. ἐκόλουον τοὺς ὑπερέχοντας μεθιστάντες ἔτη δέκα — πῶς οὐ δεινὸν, εἰ, οὓς οὐδ' αὐτοὶ οἱ μεθιστάντες εἶχον αἰτιάσασθαι, τούτους αἰτιασάμεθ' ἡμεῖς διὰ τοὺς μεταστήσαντας; *Aristoph.* Equit. 397. οὐ μεθίστησι τοῦ χρώματος τοῦ παρεστηκότος. *Lucian.* Prometh. 4. μετέστησεν αὐτά. Piscat. 38. μετάστηθι πορρωτέρω ἔτι. *Esaj.* XXII. 19. *Sir.* XL. 29. *Act.* XIII. 22. Ad artes notas revertitur.

6. βάτους] 2. *Chron.* IV. 5. μετρητὰς Γ. χιλίους *Versio Chald* III. M. bathis aridi, II. M. liquidi. *Hieronymus* in Esaj. V. Decem jugera vinearum facient batum, hoc est, tres amphoras, ut capiat decimam partem cori batus. & in Ezech. XLV. 14. *Josephus* A. VIII. 2. 9. σίτου μὲν αὐτῷ κατ' ἔτος πέμψαι δισμυρίους κόρους, καὶ τοσούτους ἐλαίου βάδους. ὁ δὲ βάδος δύναται χωρῆσαι ξέστας οβ. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον καὶ οὖν παρεῖχον. VIII. 3. 5. ἐδέχετο δὲ ἡ θάλασσα βάδους Γ. χιλίους XV. 9. 2. ὁ δὲ κόρος δύναται μεδίμνους ἀττικοὺς ι. *Epiphanius* de ponder. & Mens. βάδον γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβεῖον, ἔστι δὲ ξεστῶν ν. τὸ δὲ μέτρον ἐστι τῆς ἐλαιοτρίπτου ἐργασίας. Scriptor *de Mensuris.* in aridis batus constat modiis duobus totidemque sextariis. Duo bati metretam faciunt, qui sunt sextarii C. *Erubin* f. 14. 2. *Schabbath* f. 35. 1. *Oholoth* VIII. 1. XL. sata in liquidis sunt duo cori in aridis. *Pesachim* f. 113. 3. Cabus in terra: & non corus in recto. *Levit.* XXVII. 16. *Ezech.* XLV. 11. *Lexicon MS.* Reg. κόρος, μόδιοι λ. *Bemidbar* R. XI. dicunt: duo Cori liquidi sunt tres cori aridi.

Γράμμα] Versio *Vulg.* Cautionem. i. e. Chirographum, Syngrapham. *Donatus* ad Phorm. V. 7. Numerationem pecuniae antecedit scriptura. *Horatius* 2. Sat. III. 69. Scribe decem a Nerio. *Schol.* Scribe verbum juris est, pro mutuum sume. *Apulej.* Apologet. Non prius discedunt, quam aliquid scripserint. l. XIII. 40. ff. *de rebus creditis.* L. Titius scripsi, me accepisse a P. Maevio XV. mutua numerata mihi de domo. *Philem* 19. in l. XXII. I. 41. 5. ult. ff. *de usuris:* scripsi me accepisse. *Andocides* in Alcibiad. ἀγάθαρχον — τὴν οἰκίαν ἀπηνάγκασε γράφειν. δεομένου δὲ, καὶ προφάσεις ἀληθεῖς λέγοντος, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ταῦτα πράττειν ἤδη, διὰ τὸ συγγραφὰς ἔχειν παρ' ἑτέρων, προεῖπεν αὐτῷ δήσειν, εἰ μὴ πάνυ ταχέως γράφοι.

ὁ κύριος] i. e. *dominus* Oeconomi in parabola, ut

 comm.

ἑαυτῶν εἰσι. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδι- 9
κίας· ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ὁ πιστὸς ἐν ἐ- 10
λαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ
ἄδι-

ἑαυτῶν] αὐτῶν 29. 9. κἀγὼ] ϗ ἐγὼ 1. ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν D. Codices *Latini*.
μαμωνᾶ τ. ἀδικίας] ἀδίκου μαμωνᾶ D. Codices *Latini*.
ἐκλίπητε] ἐκλίπῃ ADL 1. 69. Versio *Copt. Syra* utraque, *Æthiop.* Codices *Latini*. ἐκλείπητε GH 10. 52. 53. 65. 66. 67. 83. 87. 91. Editio *Complut.*

comm. 3. Oeconomum suum laudavit. *Eustath.* in Od. π. p. 611. 10. οὐκ ἔσται δὲ ὄφελος τῷ ἀμφινόμῳ, εἰ μόνον φρεσὶ κέχρηται ἀγαθαῖς. καὶ κλέπται γὰρ ἄν ποτε καὶ μοιχοὶ φρεσὶ χρώμενοι ἀγαθαῖς ὡς μὲν τοιοῦτοι ἐπαινοῖντο ἄν, ὡς δὲ φαῦλοι κολάζοιντο.

Æneid. I. 347. Scelere ante alios immanior omnes.

Filii *hujus* & *futuri seculi* opponuntur: illi nonnisi hujus vitae commoda, hi vero aeternam praecipue felicitatem post hanc vitam quaerunt. inf. XX. 34. 35. *Jo.* XII. 36. *Ephes.* V. 8. 1. *Thess.* V. 5. *Matth.* XIII. 38. 2. *Tim.* V. 10. *Jalkut Rubeni* f. 89. 4. Filii mundi non intelligunt, neque student in verbis Legis. f. 111. 4. Quum nubes adscenderet in altum, omnes filii mundi viderunt & interrogaverunt: quidnam est istud, quod adscendit ex deserto? *Taanith* f. 22. 1. filii mundi futuri. *Berachoth* f. 4. 2. R. Johannes dixit: Quis est filius seculi futuri? Qui preces pro redemtione cum precibus reliquis vespertinis conjungit. *Bava Bathra* f. 10. 2. Dixit R. Ashu: Interrogarunt aliquando Salomonem, quisnam esset filius mundi futuri? respondit, omnes qui senes honorant. *Berachoth* f. 9. 2. R. Eliesar dixit: qui quotidie ter recitat Psalmum Davidis CXLV. certus est, se esse filium futuri seculi. *Midrasch Mischle* XVII. 1. Dixit R. Jochanan: Si quis quotidie ederet vel buccellam & salem, & habitaret in terra Israelis, certus est, se esse filium futuri seculi. *Cic.* paradox. VI. Sed quid ego de me loquor, qui morum ac temporum vitio aliquantum etiam ipse fortasse in hujus seculi errore versor? *Seneca* Controv. XIII. Ut seculi mos est, in deterius luxu fluente. Ep. XCVII. Erras, mi Lucili, si existimas, nostri seculi esse vitium luxuriam, & negligentiam boni moris, & alia, quae objicit suis quisque temporibus. *Tacitus* German. 19. Nemo illic vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi seculum vocatur. *Pedo Albinov.* 1. 45. Quid tibi nunc mores prosunt? —— Quid tenuisse animum contra sua secula rectum?

9. *Mich.* VI. 10. *Esaj.* LVIII. 6. *Tob.* III. 6. IV. 8. *Menander* in Dyscolo. πολλῷ δὲ κρεῖττον ἐστιν ἐμφανὴς φίλος, ἢ πλοῦτος ἀφανής, ὃν σὺ κατορύξας ἔχεις. *Eurip.* Phoeniss. 406. εὖ πράσσε· τὰ φίλων δ' οὐδέν, ἤν τις δυστυχῇ.

μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας] *Es.* LVIII. 11. *Job* XXVII. 8. *Targum:* congregat divitias mendaces. *Hos.* V. 11. 1. *Sam.* VIII. 3. *Deut.* XXV. 15. ממון דשקר *Prov.* XV. 17. *Esaj.* V. 2. 3. XXXIII. 15. *Ezech.* XXII. 27. *Philo* ap. *Euseb.* P. VIII. 7. μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυποβάλλειν, μὴ χοίνικα ἄμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον. *Euripid.* Alexandr. 35. ἄδικον δ' ὁ πλοῦτος, πολλὰ δ' οὐκ ὀρθῶς ποιεῖ. *Menander* Agricola. ἀγρὸν εὐσεβέστερον γεωργεῖν οὐδένα οἶμαι —— κριθὰς δ' ἐὰν σπείρω, πάνυ Δίκαιος ἀποδίδωσ', ὅσας ἂν καταβάλω. Divitiae injustae, quae comm. 11. veris opponuntur, sunt fallaces, & mendaces, quae possessoribus non praestant, quod pollicentur. *Silius* VII. 60. Dives ea & nunquam tellus *mentita* colono. *Manilius* IV. 401. Et quantae mercedis erunt *fallacia* rura? *Petronius* 117. Loquatur aurum & argentum, fundosque *mendaces*, & perpetuam terrarum sterilitatem. *Horatius* Od. III. 1. Non verberatae grandine vineae, fundusque *mendax*. Epist. I. 7. 87. Spem *mentita* seges. *Cic.* ad Fam. Ep. XVI. 17. Et doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest. *Quintilian.* D. XII. perfidia terrarum. Eodem sensu Judaei dicunt jusjurandum, gaudium, testis, spiritus, propheta, somnium, mensura mendacii. Divitiae ipsum avarum decipiunt laeduntque. *Schemoth R.* XXXI. Deus S. B. dat ei mamona veritatis, & fecit eum mendacem S. D. Hos. X. 13. *Georg.* II. 460. o fortunatos nimium, sua si bona norint, Agricolas! quibus ipsa procul discordibus armis Fundit humo facilem victum justissima tellus.

ἐκλίπητε] *Jos.* B. IV. 1. 9. χάρης κατακείμενος καὶ νοσηλευόμενος ἐκλείπει, πολὺ τοῦ δέους συνεργήσαντος εἰς θάνατον τῇ νόσῳ. *Justin.* XII. 15. 8. Cum deficere eum amici viderent. *Dionys.* A. I. 54. τὸν μὲν ἀνθρώπων βίον ἐκλιπὼν ἡρίοις ἐκοσμεῖτο. II. 3. καὶ ζῶντι καὶ τὸν βίον ἐκλιπόντι. IV. 34. εἰ δὲ κοινὸς ἁπάντων ἦν νόμος, τοὺς διαδεχομένους τήντε φύσιν καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐκλειπόντων βασιλέων σὺν τούτοις καὶ τὰς βασιλείας παραλαμβάνειν. —— τὴν βασιλείαν —— ὅταν ἐκλίπωσιν οἱ λαβόντες, τοὺς δεδωκότας ἔχειν. *Lucianus* Macrob. 12. δύο καὶ π. ἐτῶν ἐξέλιπε τὸν βίον. *Xenoph.* Cyropaed VIII. 7. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχή. *Lysias* pro milite. ζῶντος μὲν γὰρ —— ἐσχόλαζον, ἐκλιπόντος δὲ τὸν βίον ἔβλαψα οὐδέν. *Antipho* de veneficio contra novercam. τὸν βίον ἐκλιπών. *Plato* de Legg. ἐκλιπόντων κληρονόμος. *Tacit.* Annal. VI. 50. Quamvis manifestam defectionem tegebat. *Plut.* de orac. Defect. p. 419. τῶν κρειττόνων τινος ἔκλειψις. inf. XXII. 32.

Jos. Maccab. 13. θανόντας ἡμᾶς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ὑποδέξονται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν. & comm. 22.

2. *Cor.* V. 1. *Seneca* Hippol. 1240. Ne metue, qui manes regis, casti venimus. Recipe aeterna domo non exiturum. *Cic.* Tusc. I. 49. in aeternam & plane in nostram domum remigremus. Octavio 8. qui proximus in illam aeternam domum decesserit. *Inscriptt. Gruter.* quatuor: domum aeternam vivus sibi posuit. *Jos.* A. VIII. 4. 2. σὺ γάρ, εἶπεν, οἶκον μὲν αἰώνιον ἔχεις, δέσποτα. *Diodorus S.* I. 51. τὰς μὲν τῶν ζώντων οἰκήσεις καταλύσεις ὀνομάζουσι, ὡς ὀλίγον χρόνον ἐν ταύταις οἰκούντων ἡμῶν· τοὺς δὲ τῶν τετελευτηκότων τάφους ἀϊδίους οἴκους προσαγορεύουσιν, ὡς ἐν ᾅδου διατελούντων τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Heraclitus* Amphidamanti. δέξονται δὲ με αἰθέριοι δόμοι. *Cic.* de N. D. III 16. Non video, quo pacto ille, cui in monte Oeteo inlatae lampades fuerint, ut ait Accius, in domum aeternam patris ex illo ardore pervenerit.

10. *Philo* de plantat. T. 1. p. 344, 24. μηδὲ τὴν ἐν ὀλίγοις πίστιν φύλαττε, θήρας τῆς ἐν πλείονι πίστεως δέλεαρ δὲ μηδεὶς ὀλιγοχρημάτου παρακαταθήκης ἀπόδοσιν ἐπ' ἄγρᾳ μείζονος προσφερέτω. *Schemoth R.* II. Deus S. B. nun-

11 ἄδικός ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς
12 ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑ-
μῖν

10. ἐλαχίστῳ posterius] ὀλίγῳ D 1. 69. Versio *Syr.* bis. *Dionys. Areop.* Epist. ad Demophilum.
ἐστι posterius] γίνε[ται] D. 11. ab ἐγένεσθε ad ἐγένεσθε comm. 12.] — 56. 59. 106.
ἐγένεσθε] ἐγίνεσθε 69. & comm. 12. 12. εἰ] — 72.
ὑμέτερον] ἡμέτερον Evang. 21. *Theophylactus Ed.* ἐμὸν *Marcion* ap. Tertull. IV. 33.

nunquam res magnas largitur hominibus, nisi eos prius per res parvas exploraverit; postea vero rebus magnis eos admovet. Ecce duos habemus viros magnos in hoc mundo, quos per rem parvam prius exploravit, postquam autem eos fideles invenit, rebus quoque magnis ad.. ovit. Davidem exploravit per gregem, quem ille non nisi in deserto pavit, ut eum hoc modo a rapina immunem praestaret. Sic enim ait Eliab 1. *Sam.* XVIII. 28. — Dixit ipsi Deus: tu fidelis inventus es circa gregem, veni & pasce gregem meum S. D. *Ps.* LXXVIII. 71. Sic quoque de Mose dicitur *Exod.* III. 1. Deus vero sumsit illum ut pasceret Israëlem S. D. *Ps.* LXXVII. 21. 1 *Tim.* III. 13.

11. τὸ ἀληθινὸν] *Jo* I. 9. IV. 23. VI. 32. XV. 1. XVII. 3 1. *Thess.* I. 9. *Heb.* VIII. 2. IX. 24. 1. *Jo* II. 8. V. 20. Verum notat eleganter quod natura & revera est id quod dicitur, opponiturque fictitio, quod speciem tantum habet. *Ovid.* M. I. 250. Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi. 284 Si modo verus is est. IV. 272. Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros posse Deos memorant, sed non & Bacchus in illis. 404. Falsaque saevarum simulacra ululare ferarum. V. 11. Falsum versus in aurum Jupiter. I. 754. Es tumidus genitoris imagine falsi. 764. Traderet, oravit, veri sibi signa parentis. II. 38. Pignora da, genitor, per quae tua vera propago Credar. VI. 26. Pallas anum simulat, falsosque in tempora canos addit. 104 Maeonis elusam designat imagine tauri Europen, verum taurum, freta vera putares. 125. Liber ut Erigonem falsa deceperit uva. *Propertius* III. 110 Induit abiegnae cornua falsa bovis. *Valerius Flaccus* VIII 266. Falsi sequimur vestigia tauri *Silius* II. 183. Vero ficta pro morte loquacem Affecit leto. *Hyginus* F. XL. Daedalus — vaccam ligneam fecit, eique verae vaccae corium induxit. *Æneid.* I. 716. Et magnum falsi implevit genitoris amorem. Servius Non veri, pro eo qui fallebatur, ut sit, implevit amorem ejus quem decipiebat simulando, eum esse patrem suum — Falsi Simoentis ad undam. *Ter.* Andr. I. 1. 20. nuptiae verae *Frontinus* III. 16 2. Sibi fidelissimos subornavit ad simulandum transitionem — qua solertia — praestitit, ut Romanis veri quoque transfugae forent suspecti. *Stephanus* Byzant. Δωδώνη ex Aristid. ἱμάντας χαλκέους ὁμοίως τοῖς ἀληθινοῖς ἱμᾶσι. *Anthol.* I. 43. 1. Μήτηρ, εἰ καὶ παιδὸς ἀληθέα οἶδε τοκῆα. *Eustathius* in Il. ρ. p. 1170. φασὶ δὲ ταῦτα τὰ ὀρνέα καὶ σκιᾷ ἰδίᾳ μάχεσθαι — οἱ κολοιοὶ ἐπικαθίσαντες τῷ χείλει [τοῦ κρατῆρος] καὶ τῇ ἐνοπτρικῇ φαντασίᾳ κολοιοὺς ἀληθεῖς ἐν τῷ κρατῆρι δόξαντες εἶναι. *Libanius* D IV. p. 272. A. Γελοῖον ἂν εἴη καὶ γέμον ἀνοίας, εἰ τὴν Μυσίαν μὲν ἐλπίσω Τροίαν εἶναι δοκοῦσαν, τὴν ἀληθῆ δὲ Τροίαν ἱσταμένην περιορᾷς. D. XXXV. p. 771. D. τὸν μοιχὸν αὐτὸς σχηματισάμενος, ἀγγελίας καὶ λόγους — ἐξέπεμψεν, οἷς ἂν καὶ μοιχὸς ἀληθὴς χρήσαιτο. *Athenaeus* VIII. p. 346. E. καὶ διὰ τόδε νόμιμον ἔτι διαμένειν, ἐπὰν εὔξωνται τῇ θεῷ, ἰχθῦς ἀργυροῦς ἢ χρυσοῦς ἀνατιθέναι· τοὺς δὲ ἱερεῖς πᾶσαν ἡμέραν τῇ θεῷ ἀληθινοὺς ἰχθῦς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ὀψοποιησαμένους παρατιθέναι. *Sextus Empir.* a Log. I. 181. Menelaus καταλιπὼν ἐν τῇ νηὶ τὸ εἴδωλον τῆς ἑλένης, ὅπερ ἀπὸ τροίας ἐπήγετο, ὡς ἑλένην, καὶ ἐπιβὰς τῆς φάρου νήσου, ὁρᾷ τὴν ἀληθῆ ἑλένην. *Theocrit.* XIII. 15. ὁ παῖς — ἐς ἀλαθινὸν ἄνδρ' ἀποβαίη. *Ælian.* V. H. II. 3. εἰσαχθέντος δὲ τοῦ ἵππου καὶ χρεμετίσαντος πρὸς τὸν ἵππον τὸν ἐν τῇ εἰκόνι, ὡς πρὸς ἀληθινὸν καὶ ἐκεῖνον. *Lucianus* in Asino. 15. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ὄνος ἤμην· τὰς δὲ φρένας καὶ τὸν νοῦν ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ Λούκιος δίχα τῆς φωνῆς — ἀπῄειν. ἔνθ' ἠπιστάμην ἑστῶτα τὸν ἐμαυτοῦ ἵππον καὶ ἄλλον ἀληθινὸν ὄνον τοῦ Ἱππάρχου. 17. τὰ δὲ ῥόδα ἐκεῖνα οὐκ ἦν ῥόδα ἀληθινά. τὰ δ' ἦν ἐκ τῆς ἀγρίας δάφνης φυόμενα ῥόδα ἐκεῖνα. *Galenus* de Usu partium. III. τοῦτο δὲ λιθίνῳ μέν τινι καὶ ξυλίνῳ ζώῳ γενέσθαι δυνατὸν — ζώῳ δὲ ἀληθινῷ — παντάπασιν ἄτοπος ἡ τοιαύτη διάθεσις. *Plut.* Apophth. Lac. p. 234. λάκων ἐπὶ τῆς ἀσπίδος μυῖαν ἔχων ἐπίσημον, καὶ ταύτην οὐ μείζω τῆς ἀληθινῆς. *Diogenes L.* Diogene VI. 48. μάταιος, ἔφη, τυγχάνεις, ὦ Ἡγησία, ὃς ἰσχάδας μὲν γραπτὰς οὐχ αἱρῇ, ἀλλὰ τὰς ἀληθινάς· ἄσκησιν δὲ παριδὼν τὴν ἀληθινήν, ἐπὶ τὴν γεγραμμένην ὁρμᾷς. *Nemesius* N. H. 7. ὅταν οὖν κήρινον μῆλον νομίσωμεν ἀληθινὸν εἶναι μῆλον.

Jalkut Simeoni I. f. 31. 1. Simile de rege, qui duos ἐπιτρόπους constituit, alterum in thesauros auri & argenti, in apparatum straminis alterum. Posterior suspectum se reddidit, postea vero succensuit, quod thesauro auri & argenti non fuisset praefectus. Dixerunt autem ipsi: Stulte, si de apparatu straminis suspectum te reddidisti, quomodo tibi thesaurum auri & argenti concredent? Fidelis est oeconomus falsarum divitiarum. h. e. bene iis utitur & ad mentem Domini, si pauperum inopiam sublevat.

12. Bona aeterna vocantur propria: bona vero hujus vitae aliena. *Terent.* Andr. IV. 3. Nihilne esse proprium cuiquam? *Donatus.* Omne, quod habemus, aut mutuum est, aut proprium. Ergo proprium, perpetuum, ut Virgilius: propria haec si dona fuissent; quod eripi potest, non est nostrum. *Phaedrus* I. 4. amittit merito propria, qui aliena adpetit. *Pedo Albinov.* I. 154. Nil ego jam possum certa vocare meum *Senec.* Epist. 98. Quicquid est, cui dominus inscriberis, apud te est, tuum non est. *Ovidius* M. XIII. 140. Et genus, & proavos, & quae non fecimus ipsi, vix ea nostra puto. *Philo* de Josepho T. 2. p. 77, 38. τὸν γνήσιον, ὡς ἀληθῶς, πρὸ τοῦ νόθου πλούτου, καὶ τὸν βλέποντα πρὸ τοῦ τυφλοῦ θαυμάσας. *Publius Syrus.* Nil proprium ducas, quod mutarier potest. *Cic.* Paradox. IV. Nil neque meum est, neque cujusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest. *Epictet.* 15. ἂν διδῷ [χωρίον] ὡς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες. *Euripid.* Phoeniss. 558. Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα. ὅταν δὲ χρῄζωσ' αὔτ' ἀφαιροῦνται πάλιν, ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος. *Horat.* Serm. II. 11. 134. Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli Dictus erat, nulli proprius, sed cedit in usum Nunc mihi, nunc alii. *Anthol.* I. 80. 1. ἀγρὸς Ἀ-

 χαι-

μῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον 13
ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μα-
μωνᾷ. Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες· καὶ ἐξεμυκτή- 14
ριζον αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· 15
ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπι-
ον τοῦ Θεοῦ ἐστιν. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐ- 16
αγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. Εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρ- 17
ελ-

ὑμῖν δώσει] δώσει ὑμῖν D. ὑμῖν πιστεύσει 80. 13. οἰκέτης] — Versio *Copt.* ἢ posterius] + τοῦ 86.
14. πάντα] — D 60. 61. Evang. 5. probante *J. Millio* prol. 1426.
καὶ prius] D 60. Evang. 5. Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1426.
ὑπάρχοντες] ὄντες 64. 69. *Theophylactus.*
καὶ posterius] — L 2 53. 59. 67. 71. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Syr.*
15. ἐνώπιον prius] ἔμπροσθεν 56. 58. 61. Θεὸς] — 73. ὑμῶν] τῶν ἀνθρώπων 57.
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ] παρὰ Θεῷ *Theophylactus.* ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστιν] ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ 73.
ἐστιν] — ADKL 1. 3. 9. 10. 12. 14. 15. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 48. 51. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 66. 67. 70. 74. a prima manu. 83. 94. 95. Editio *Bengelii*. Versio *Vulg. Goth. Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1346. ἦν Editio *Complut. Plantin. Genev.* 16. ἕως] μέχρι L 13. 69. μέχρις 1.
Ἰωάννου] + ἐπροφήτευσαν D. + προεφήτευσαν Evang. 13. 17. εὐαγγελίζεται] βιάζεται 88.
καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται] — G 56. 64. 67. πᾶς] + τις 1. 12. 15. 69. 106. Ev. 13. εἰς] — 1. 69.
18. πᾶς posterius] — DL 67. 69. Versio *Vulg. Copt. Marcion.* probante *J. Millio* prol. 1465.
ἑτέραν] ἄλλην 28.
μοιχεύει prius] μοιχᾶται KM 27. 29. 49. 68. 71. 74. ex emendatione. Evang. 13. 17.
ὁ posterius] — D. Sed Versio *Lat.* habet: qui.

χαιμενίδου γενόμην ποτέ, νῦν δὲ Μενίππου, καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν με τότ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος οἴεται, εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης. II. 50. 1. ἂν δὲ φυλάττῃς κληρονόμοις, ἀπὸ νῦν γίνεται ἀλλότρια. *Clemens R.* II. 5. ἡ δὲ ἐπαγγελία τοῦ χριστοῦ μεγάλη καὶ θαυμαστή ἐστιν, καὶ ἀνάπαυσις τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ζωῆς αἰωνίου· Τί οὖν ἐστι ποιήσαντας ἐπιτυχεῖν αὐτῶν, εἰ μὴ τὸ ὁσίως καὶ δικαίως ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλότρια ἡγεῖσθαι, καὶ μὴ ἐπιθυμεῖν αὐτῶν; *Corn. Nepos* Thrasyb. 4. parva munera diutina: locupletia non propria esse consueverunt. *Lucilius* S. XXVI. Cum sciam, nihil esse in vita proprium mortali datum. Nonius. proprium, perpetuum. *Aristoteles* Rhet. II. 23. *Tabula Cebetis.* μηδὲ γίγνεσθαι ὁμοίους τοῖς κακοῖς τραπεζίταις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, ὅταν μὲν λάβωσι τὸ ἀργύριον παρὰ τῶν ἀνθρώπων, χαίρουσι, καὶ ἴδιον νομίζουσιν εἶναι. 1. *Tim.* II. 5.

13. οἰκέτης] *Ammonius.* οἰκότριψ καὶ οἰκέτης διαφέρει. Οἰκότριψ γὰρ ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ διατρεφόμενος, ὃν ἡμεῖς θρεπτὸν καλοῦμεν· οἰκέτης δὲ ὁ δοῦλος ὁ ὠνητός. *Athenaeus* VI. p. 267. B. ex Chrysippo. τοὺς ἀπελευθέρους μὲν δούλους ἔτι εἶναι· οἰκέτας δὲ τοὺς μὴ τῆς κτήσεως ἀφειμένους.

δυσὶ] *Hortus Adon.* p. 39, b. δύο φησὶ ἀκολούθως δηλαδὴ τῇ ἀτθίδι καὶ τῇ κοινῇ· ἴωνες δὲ δοτικὴν δυσὶ, ἀφ' ἧς τὴν δύεσιν Αἰολεῖς ἐπεξέτειναν —— τὸ δὲ δυσὶν βάρβαρόν φησι καὶ κατὰ χρῆσιν Ἀττικὴν καὶ κατὰ λόγον γραμματικόν. vid. in *Matth.* VI. 24.

14. φιλάργυροι] *Glossarium.* numularia cupiditas, ἀπληστία, φιλαργυρία. *Polyaenus* p. 545. ἄγαν πλουτοῦντα, φιλάργυρον, μηδὲν αὐτῷ διδόντα. *Sextus Empir.* a. Eth. 122. τὸ δέ γε πάντα ποιεῖν εἰς τὸ πλούτου τυχεῖν, οὐκ ἄλλο τι ἐστιν ἢ φιλαργυρεῖν. *Galen.* de Dogm. Plat. & Hippocr. IV. ex Chrysippo. ἀῤῥωστήματα γίνεσθαι κατὰ τὴν ψυχὴν, οὐχ ἁπλῶς τῷ ψευδῶς ὑπειληφέναι περί τινων ὡς ἀγαθῶν ἢ κακῶν, ἀλλὰ τῷ μέγιστα νομίζειν αὐτὰ, μηδέπω γὰρ ἀῤῥώστημα τὴν περὶ τῶν χρημάτων εἶναι δόξαν ὡς ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τις αὐτὰ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νομίζοι, καὶ μηδὲ ζῆν ἄξιον ὑπολαμβάνει τῷ στερηθέντι χρημάτων. ἐν τούτῳ γὰρ συνίστασθαι τὴν φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν, ἀῤῥωστήματα οὔσας. *Joseph.* de Maccab. 3. κἂν φιλάργυρός τις ᾖ, βιάζεται —— τοῖς δεομένοις δανείζων χωρὶς τόκων. distinguitur à φειδωλῷ. *Gabrias* 118. 1. *Tim.* VI. 10. *Heb.* XIII. 5. cupiditas habendi.

ἐξεμυκτήριζον] *Etymol.* μυκτηρίζειν λέγεται τὸ ἐν τῷ διαπαίζειν τινὰς τοῦτο πως τὸ μέρος ἐπισπῶντα. *Pollux* II. 78. μυκτηρίζειν δὲ Λυσίας καὶ τὸ μυσάττεσθαι, ἀπὸ τοῦ τῷ μυκτῆρι ἐνδείκνυσθαι τὸ δυσχεραίνειν —— καὶ τὸν εἴρωνα τινὲς μυκτῆρα καλοῦσι. Versio Vulg. deridebant Codex D. subsannabant. *Lex. MS. Psalm.* ἐκμυκτηριεῖ, βδελύσσεται. μυκτηρισμὸς, χλευασμός. μυκτηρίζει, ἐξουδενεῖ. *Prov.* ἐμυκτήρισαν, ἐβδελύξαντο. *Lexicon MS.* μυκτηρίζει, χλευάζει, ἐξουδενεῖ.

16. βιάζεται] *Varinus* παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπὶ ἐνεργείας τίθεται· παρὰ δὲ τοῖς κοινοῖς λαμβάνεται τὸ βιάζομαι ἐπὶ πάθους. vid *Matth.* XI. 12.

17. κεραίαν] *Apollon.* Syntax. I. 7. τοῦ Α τὴν κεραίαν ἀπήλειψε. vid. in *Matth.* V. 18.

πεσεῖν] *Jos.* XXI. 4. 5. XXIII. 14. 1. *Sam.* III. 19. *Ro.* IX. 6. 2. *Reg.* X. 10. *Ovid.* Epist. Briseidos 98. At mea pro nullo pondere verba cadunt. *Propertius* I. 16. 34. Ut mea nocturnis verba cadunt Zephyris. *Aristophanes* Vesp. 1007. νῦν μέντοι τὰ μέλλοντ' εὖ λέγεσθαι, μὴ πέσῃ φαύλως χαμάζ', εὐλαβεῖσθε. *Pindarus* Pyth. VI. 37. χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέριψεν αὐτοῦ. Schol. εὐτελὲς, μάταιον. *Aristides* Platon. II. p. 172. καὶ τοῖς τελευτήσασιν αὐτῶν χάμαζε ἔπεσε τὸ κέρδος. *Plato* Euthyphro. p. 10. E. ἐπιθυμητὴς γάρ εἰμι, ὦ φίλε, τῆς σῆς σοφίας, καὶ προσέχω τὸν νοῦν αὐτῇ, ὥστε οὐ χαμαὶ πεσεῖται, ὅ, τι ἂν εἴπῃς & Phileb. . . . καὶ φανούμεθά γε νεώτεροι τοῦ δέοντος, καὶ ὁ λόγος ἐκπεσὼν ἡμῖν οἰχήσεται· πάλιν οὖν αὐτὸν ἀνακρουώμεθα —— κἄπειθ' ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος ὥσπερ μῦθος ἀπολόμενος οἴχοιτο. *Eustathius* in *Il.* ι. p. 684. 8. ὅτι δὲ καὶ ἠνύσθησαν αἱ τῆς μητρὸς ἀραὶ, ἡ παλαιὰ ἱστορία δηλοῖ, ὡς γὰρ πρὸ ὀλίγου ἡ τοῦ Ἀμύντορος ἀρὰ ἐπὶ τῷ Φοίνικι οὐ διέπεσεν.

19. Sadducaeum describi ex divitiis, victu, amictu & petitione patet: Pharisaei enim credebant animos esse superstites, jejunabant crebro, modestius vestiebantur, & pauperiores erant.

Basilius H. 2. de jejunio. φοβήθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουσίου. ἐκεῖνον παρέδωκεν τῷ πυρὶ ἡ διὰ βίου τρυφὴ, οὐ γὰρ ἀδικίαν ἀλλὰ τὸ ἁβροδίαιτον ἐγκληθεὶς ἀπετηγανίζετο ἐν τῇ φλο-

18 ελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν
19 ἑτέραν, μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. Ἄνθρωπος δέ
τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμ-
20 πρῶς. Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλ-
21 κωμένος. Καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τρα-
22 πέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ
ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀ-
βρα-

ἀπὸ ἀνδρὸς] — D 28. 64. Versio *Goth. Sax. Syr. Copt.*
μοιχεύει posterius] μοιχᾶται 29. 42. 67. 71. + εἶπεν δὲ καὶ ἑτέραν παραβολὴν D. + εἶπεν ὁ κύριος Evang. 11. 12. 15. 16. 19. δὲ] — D. Codices *Latini.*
πλούσιος] τὸν δὲ πλούσιον ἔν τισιν ἀντιγράφοις εὕρομεν τοὔνομα Νινευὴς λεγόμενον *Schol.* Cod. 36. 37.
πορφύραν καὶ βύσσον] βύσσον καὶ πορφύραν Versio *Syr. Arab. Ephrem* p. 313. + καὶ D. Versio *Goth.*
ἡμέραν] + ἑκάστην 68. 20. ἦν] — DL. Cod. *Lat. Clemens* paed. II. 10. *Dial. c. Marcionit.*
ὃς] — DL. Codices *Latini. Clemens. Dial. c. Marc.* ἡλκωμένος] εἱλκωμένος ADL. Evang. 18.
21. ψιχίων] ψιχῶν D. ψιχίων τῶν] — L. Versio *Copt. Clemens Alex. Dial. c. Marcionit*
ψιχίων τῶν πιπτόντων] τῶν πιπτόντων ψιχίων 1. πλουσίου] + καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ 61. in ora. 69. Versio *Vulg.*
ἀπέλειχον] ἔλειχον D 1. *Dial. c. Marcionit. Ephrem* T. 2. p. 142. ἐπέλειχον AL.
τὰ ἕλκη] τὰ τραύματα Codices *Latini. Dial. c. Marc.* 22. δὲ prius] — 69.
ἀπενεχθῆναι] ἐνεχθῆναι 64. ἐπενεχθῆναι 60. αὐτὸν] — 46. 52. Versio *Goth.*
ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραὰμ] εἰς τὸν κόλπον Ἀβραὰμ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων D.
τοῦ] — ADGHKM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 44. 72. 73. 74. 80. 86. 90. Evang. 2. 17. 24. Editio *Erasmi, Stephani* 1. *Colinaei, Bengelii. Asterius, Dial. c. Marcion. Chrysost.* T.V. 29. *Ephrem* p. 313. *Epiphan.* H. 42.

φλογὶ τῆς καμίνου. Auctor *Zeror Hammor.* Divitis vita tota כל ימיו est in laetitia & hilaritate cordis & perpetuo convivio, quia inter divitias & arrogantiam suam obliviscitur pauperis, nec ad ejus inopiam attendit. Ideo instituit lex annum Jubilaeum — ut etiam dives oculos ad coelum erigeret (conf. comm. 23.) & diceret: quid comedam, & quid bibam? atque ita recordaretur pauperis.

βύσσον] *Theocrit.* II. 73. βύσσοιο καλὸν σύροισα χιτῶνα. *Pausanius* Eliac. V. 5. θαυμάσαι δ' ἄν τις ἐν τῇ γῇ Ἠλείᾳ τήν τε βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δὲ οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος φύεται — ἡ δὲ βύσσος ἐν τῇ Ἠλείᾳ λεπτότητος μὲν ἕνεκα οὐκ ἀποδεῖ τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή. & Achaic. βίος δὲ αὐτῶν ταῖς πολλαῖς ἐστιν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἤλιδι φυομένης. κεκρυφάλους τε γὰρ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην. *Pollux* VII. 57. τὰ βύσσινα καὶ ἡ βύσσος, λίνου τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. *Plinius* H. N. XIX. 4. Byssino mulierum maxime deliciis; quaternis denariis scripula ejus permutata quondam, ut auri, reperio. *Philostratus* V. Apollon. Thyan. II. 9. C. βύσσῳ δὲ τοὺς φανερωτέρους αὐτῶν φασὶν ἐστάλθαι.

20. Λάζαρος] *Jos.* B. V. 13. 7. Μανναῖος ὁ Λαζάρου. *Taanith* f. 68. 2. R. Lazar f. Jose. Chagiga 78. 4. & 80. 2. R. Lazarus f. Jacobi. Kiddushin f. 60. 2. R. Lazar discipulus R. Chajiae Rubbae. *Juchasin* f. 81. 1. In *Talmude Hierosolymitano* saepissime R. Eleazar scribitur absque Aleph R. Lazar לעזר. *Gen.* XV. 2.

ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα] *Od.* ρ. 336. ὀδυσσεὺς πτωχῷ λευγαλέῳ ἐναλίγκιος, ἠδὲ γέροντι σκηπτόμενος, τὰ δὲ λυγρὰ περὶ χροῒ εἵματα ἕστο. Ἷζε δ' ἐπὶ μελίνου οὐδοῦ ἔντοσθε θυράων. K. 62. ἐλθόντες δ' ἐς δῶμα παρὰ σταθμοῖσιν ἐπ' οὐδῷ ἑζόμεθ'. *Eustathius.* πτωχικὸν ἦν καὶ δυσωπικόν.

ἡλκωμένος] *Pea* VIII. rogabatur a mendico quodam ulceroso. *Dio Chrysost.* LVII. p. 571. D. τὸ μέλι — τὰ ἑλκωμένα καὶ πεπονθότα καθαίρειν καὶ δάκνειν πέφυκε. *Thomas.* ἕλκος, κυρίως χρόνιον πάθος ἐκ σιδήρου γενόμενον. *Psal.* XXXVIII. 6. *Varinus.* ἕλκος οὐ κατὰ τοὺς ὕστερον ἰδιωτικοὺς τὸ πύον, οὐδὲ ὁ ποιητὴς οἶδεν, ἀλλὰ τὴν κατὰ τραῦμα λύσιν τῆς συνεχείας.

21. *Apoc.* XXI. 15. *Od.* ρ. 309. — οἷοι τραπεζῆες κύνες ἀνδρῶν γίγνοντ', ἀγλαΐης δ' ἕνεκεν κομέουσιν ἄνακτες. Tanta ejus erat miseria, ut vel canes misericordiae sensu tangerentur. *Michael Apostolius* Proverbium 847. ἔχομεν κύνα τῷ πτωχῷ βοηθοῦντα. *Justin.* I. 4. 11. Motus & ipse misericordia, qua motam etiam canem viderat. *Dionys.* A. I. 79. λύκαινα δέ τις ἐπιφανεῖσα — τῇ γλώττῃ τὸν πηλὸν, οὗ κατάπλεω ἦσαν, ἀπελίχμα. *Athen.* VI. p. 250. A. ἀπολείχοντες τὸν σίαλον, ἔτι δὲ τὸν ἐμετὸν αὐτοῦ, μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερον. ex Aristoph. Vesp. 27. *Plut.* Praec. polit. p. 807. A. de Cleone, τοὺς μὲν φίλους ἀπήλασεν, ρ. δὲ κύκλῳ κεφαλαὶ κολάκων οἰμωζομένων ἐλιχμῶντο περὶ αὐτόν· Phaedr. 27. O Canis — trivio nutritus, & educatus stercore. *Ælianus* N. A. VII. 10 ὡς ἐμέ γε — ἀλγεῖν, εἴπερ οὖν ἀνθρώπων εὐνούστερος καὶ πιστότερος ἐλήλεγκται καὶ κύων ὤν. 1. *Reg.* XXI. 19.

Cic. ad Attic. III. 15. Hic mihi primum meum consilium defuit, *sed etiam* obfuit.

22. ἀγγέλων] *Targum* Cant. IV. 12. Non possunt ingredi paradisum nisi justi, quorum animae eo feruntur per angelos. *Idra* R. 1137. 1138. Antequam egrederentur socii ex hac area, mortui sunt R. Jose, R. Chiskia & R. Iesa. Et viderunt angelos sanctos eos deportare intra velum expansum. *Cetuboth* f. 104. 1. *Bemidbar* R. XI. Dixit R. Meir: maxima est pax, quia non creavit Deus S. B. mensuram pulcriorem pace, quae datur justis. Nam qua hora exeunt e mundo, tres angelorum catervae praecedunt eos in pace. Prima dicit: veniat in pace; secunda: requiescant in cubilibus suis; tertia: ambulans coram eo. *Es.* LVII. 2. & *Thanchuma* p. 145. 1. quo tempore Israelita abit in domum aeternam, angelus praefectus horto Edenis, qui accipit omnem filium Israelis circumcisum, introducit eum in hortum Edenis. *Plato* Phaedon. p. 398. ψυχὴν καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσαν ξυνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχεῖν. *Horatius* Od. I. 10. 17. de Mercurio: Tu pias laetis animas reponis sedibus. *Sophocl.* Ajax flagellif. 843. καλῶ δ' ἅμα Πομπαῖον Ἑρμῆν χθόνιον εὖ με κομίσαι σὺν ἀσφαδάστῳ καὶ ταχεῖ πηδήματι.

κόλπον] *Il.* ι. 566. δεύοντο δὲ δάκρυσι κόλποι. *Tibullus*

βραάμ· ἀπέθανε δὲ ϗ ὁ πλούσιος, ϗ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς 23
αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν, ϗ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλ-
ποις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραὰμ ἐλέησόν με, ϗ πέμψον Λάζα- 24
ρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, ϗ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου·
ὅτι

23. ϗ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας] ἐν τῷ ᾅδῃ· ἐπάρας οὖν Versio *Vulg. Sax. Dial. c. Marcionit.* τοῖς κόλποις] τῷ κόλπῳ D. *Dialog. c. Marc.* αὐτοῦ posterius] + ἀναπαυόμενον D. 24. φωνήσας] ἐνφωνήσας D. αὐτοῦ] — *Dial. c. Marcionit.* ὕδατος] ὕδατι Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* καταψύξῃ] καταψύξει 11. 12. 52. Evang. 5. 19. 25. δὲ] + αὐτῷ Versio *Syra* utraque. σὺ τὰ ἀγαθά σου] τὰ ἀγαθά σου σὺ A. σὺ prius] — DGHL 2. 13. 46. 47. 52. 61. 69. 71. 86. 106. Evang. 21. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii*, Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus. Athanasius* Q. 68. ad Antioch. *Ephrem* T. 2. p. 142. 163. 278.

lus I. 5. 54. Despuit in molles & sibi quisque sinus. *Erubin* 2. & *Chagiga* c. ult. Ignis gehennae non habet potestatem in peccatores Israëlis, descendente Abrahamo illosque ex eo reducente. *Jo.* I. 18. XIII. 23. *Esaj.* LXVI. 12. *Kidduschin* f. 72. 1. Ada f. Ahava hodie sedet *in sinu Abrahae.* hodie natus est R. Juda in Babylone. *Bereschith R.* XLVIII. 7. In futuro Abrahamus sedebit ad portam gehennae, nec sinet hominem circumcisum ex Israele eo descendere. *Pedo Albinov.* III. extr. Vive diu, mi care senex, pete sidera —— Te Venus in patrio collocet alma sinu. *Midrasch Tillin* I. f. 3. 1. erit arbor plantata juxta rivos aquarum. Hic est Abrahamus, quem accepit Deus & plantavit in terra Israëlis, vel juxta alios: quem accepit Deus, & plantavit in Paradiso. *Echa R.* I. 16. Mater Maccabaeorum dixit: ito, o fili mi, ad Abrahamum patrem vestrum, & dic ei: sic dicit mater mea, ne glorieris, dicens te exstruxisse altare & obtulisse filium tuum Isaacum. Nam mater mea septem altaria exstruxit, & septem filios uno eodemque die obtulit. *Tertullianus* adv. Marcion IV. Unde apparet sapienti cuique, qui aliqua de Elysiis audierit, esse aliquam localem determinationem, quae sinus dicta sit Abrahae —— eam itaque regionem sinum dico Abrahae, & non coelestem, sublimiorem tamen inferis, interim refrigerium praeter ea animabus justorum, donec consummatio rerum resurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat, tunc apparitura coelesti promissione —— cur non capiat sinum Abrahae dici temporale aliquod fidelium receptaculum, in quo jam delineatur futuri imago, ac candida quaedam utriusque judicii prospiciatur?

ἐτάφη] Pompa funeris erat magnifica, & illatus est monumento majorum suorum.

ᾅδῃ] Vox Graeca ᾅδης, cui respondet Hebraea שאול & Latina inferorum denotat illum locum communem, in quem recipiuntur omnes hominum vita functorum animae. Nunquam vero significat aut sepulcrum aut coelum. Nam qui coelum petunt, ascendere, qui vero ad inferos abeunt, descendere dicuntur: & illi etiam apud inferos esse leguntur, qui neque sepulturae honore neque coelesti gaudio fruuntur. Dives in parabola apud inferos fuit in tormento, quod nec sepulcro nec coelo convenit. Josephum, quem pater non sepultum sed a fera bestia dilaceratum putavit, tamen dixit esse apud inferos *Gen.* XXXVII. 35. *Anthol* I. 37. 19. πάντας ὅμως θνητοὺς εἰς ἀΐδης δέχεται. III. 6. 33. εἰς κοινὸν ᾅδην πάντες ἥξουσι βροτοί. *Plautus* Casina prol. Qui nunc abierunt hinc in communem locum. *Silius* Ital. XIII. 525. Domus omnibus una. *Menander* Perinthia. οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πολυτελῆ νεκρὸν· εἰς τὸν ἴσον οἶκον τῷ σφόδρ' ἔρχετ' εὐτελεῖ. *Lucian.* de Luctu 2. ὁ μὲν δὴ πολὺς ὅμιλος, οὓς ἰδιώτας οἱ σοφοὶ καλοῦσιν, ὁμήρῳ τε καὶ Ἡσιόδῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις μυθοποιοῖς περὶ τούτων πειθόμενοι —— τόπον τινα ὑπὸ τῇ γῇ βαθὺν ᾅδην ὑπειλήφασι, μέγαν δὲ καὶ πολύχωρον τοῦτον εἶναι καὶ ζοφερὸν, καὶ ἀνήλιον. —— τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν καὶ δικαίους —— ἐπειδὰν συναλισθῶσι πολλοὶ, καθάπερ εἰς ἀποικίαν τινα πέμπουσιν εἰς τὸ Ἠλύσιον πεδίον —— ἂν δὲ τινας τῶν πονηρῶν λάβωσι, ἐς τὸν τῶν ἀσεβῶν χῶρον ἐκπέμπουσι κολασθησομένους. *Hippolytus* c. Platonem. περὶ δὲ ᾅδου ἐν ᾧ συνέχονται ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων —— τόπος ἐστιν ἐν τῇ κτίσει ἀκατασκεύαστος, χωρίον ὑπόγειον, —— ἐν ᾧ φῶς κόσμου οὐκ ἐπιλάμπει —— τοῦτο τὸ χωρίον ὡς φρουρίον ἀπενεμήσθη ψυχαῖς, ἐφ' ᾧ κατεστάθησαν ἄγγελοι φρουροὶ —— ἐν τούτῳ δε χωρίῳ τόπος ἀφώρισταί τις λίμνη πυρὸς ἀσβέστου, ἐν ᾧ μὲν οὐδέπω τινα κατερρίφθαι ὑπειλήφαμεν, ἐσκεύασται δὲ εἰς τὴν προωρισμένην ἡμέραν —— οὗτος ὁ περὶ ᾅδου λόγος, ἐν ᾧ ψυχαὶ πάντων κατέχονται ἄχρι καιροῦ, ὃν θεὸς ὥρισεν ἀνάστασιν πάντων ποιησόμενος. *Theophanes* H. VIII. ᾅδης λέγεται ἡ ἐκ τοῦ ὁρωμένου πρὸς τὸ ἀϊδὲς καὶ ἀθέατον κατάστασις τῆς ψυχῆς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο παρά τε τῶν ἔξωθεν, καὶ τῆς θειας γραφῆς σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐν ᾧ τὴν ψυχὴν γινεσθαι λέγουσιν ἀπολυθεῖσαν τοῦ σώματος. *Lactantius* VII. 21. Nec tamen quisquam putet, animas post mortem protinus judicari. Omnes in una communique custodia detinentur, donec tempus adveniat, quo maximus judex meritorum faciat examen. *Greg. Nyssenus* de Anima & resurrect. εἰς ᾅδην πάντες οἴονται καθάπερ δοχεῖον ἐνθένδε τὰς ψυχὰς μετανίστασθαι. *Fulgentius* ad Thrasymund. III. Christus secundum solam animam ad infernum descendit. *Vigilius lib.* II. Ergo dicimus, dominum jacuisse in sepulcro, sed in sola carne: & Dominum descendisse in infernum, sed in sola anima. *Athanasius* τὸ μέντοι [σῶμα τοῦ χριστοῦ] μέχρι τάφου φθάσαν, ἡ δε (ψυχὴ) μέχρι ᾅδου διαβᾶσα. Διαιρετῶν δὲ ὄντων τῶν τόπων πολλῷ τῷ μέτρῳ, καὶ τοῦ μὲν τάφου σωματικὴν ἐπιδεχομένου τὴν ἐπίβασιν, ἐκεῖσε παρῆν τὸ σῶμα· τοῦ δὲ ᾅδου ἀσώματόν πως, ἐκεῖ παρὼν ὁ κύριος ἀσωμάτως, ὡς ἄνθρωπος ἐνομίσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Diphilus.* καὶ γὰρ καθ' ᾅδην δύο τρίβους νομίζομεν, μίαν δικαίων, χατέραν ἀσεβῶν ὁδόν. *Æneid.* VI. 540. Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas; Dextera, quae Ditis magni sub moenia tendit. Hac iter Elysium nobis: at laeva malorum Exercet poenas, & ad impia tartara mittit. *Sophocles* ap. *Plut.* de aud. Poet. p. 21. F. ὡς τρισόλβιοι κεῖνοι βροτῶν, οἳ ταῦτα δερχθέντες τέλη Μόλωσ' ἐς ᾅδου· τοῖς δὲ γὰρ μόνοις ἐκεῖ ζῆν ἐστι, τοῖς δ' ἄλλοισι πάντ' ἐκεῖ κακά. *Diodor. S.* I. 96. τὴν ἐν ᾅδου μυθοποιΐαν —— ἀσεβῶν τιμωρίας καὶ εὐσεβῶν λειμῶνας. *Plato* τοὺς τὰς τελετὰς παραδεδωκότας εἰρηκέναι φασὶν, ὅτι ὃς ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς ᾅδου ἀφίκεται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ κεκαθαρμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. *Jos.* B. II. 8. 14. de Sadducaeis τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσιν. de Pharisaeis. A. XVIII. 13. ἀθάνατον τε ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πί-

ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες 25
σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ϗ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ˜ὅδε· παρα-
καλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν ϗ ὑμῶν χάσμα μέγα 26
˜ὧδε ἐστή-

313. *Chrysostomus* V. 36. 37. VI. 65. probante *J. Millio* prol. 1380.
σου prius] — Versio *Vulg. Sax. Dial. c. Marcion.* ϗ] + ὁ Colb.
ὅδε] ὧδε ADHL 2. 3. 12. 16. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 63. 64. 65. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 89. 90. 94. Evang. 2. 3. 4. 7. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syr.* utraque, *Æthiop. Copt. Arab. Chrysostomus* V. 29. 32. VI. 65. *Marcion* ap. Epiphan. *Dial. c. Marc. Ephrem* p. 163. *Athanas.* in Catena in Lucam. *Epiphanius.* αὐτὸς *Justinianus c.* Origenem.
26. ἡμῶν ϗ ὑμῶν] ὑμῶν ϗ ἡμῶν Colb.

πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ ὑπὸ χθονὸς δικαιώσεις τε καὶ τιμὰς, οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ γέγονεν. *Tertullian.* de Anima, penes inferos —— tormentum & refrigerium —— puniri & foveri interim animam in inferis sub exspectatione utriusque judicii, in quadam usurpatione & candida ejus. *Ambrosius* de bono mortis 10. Satis fuerat dixisse illis, quod liberatae animae corporibus ᾅδην peterent, i. e. locum qui non videtur, quem locum Latine infernum dicimus. Denique & Scriptura habitacula illa animarum promptuaria nominavit. *Anthol.* III. 6. 39. εἰ δὲ Μένανδρον δίζηαι, δήεις ἐν Διὸς ἢ μακάρων. 7. 17. ἄνακτας τοίους οὐκ ἀΐδης, Ζεὺς δ' ἐς ὄλυμπον ἄγει. 22, 40. χθὼν σε τέκεν, πόντος σε διώλεσε, δέκτο δὲ θῶκος πλουτῆος, κεῖθεν δ' οὐρανὸν εἰσανέβης. *Euripid.* Heraclid. 910. ἔστιν ἐν οὐρανῷ βεβακὼς θεὸς γόνος, ὦ γεραιὰ, φεύγει λόγον, ὡς τὸν ἀΐδα δόμον κατέβα. *Il.* ζ. 284. εἰ κεῖνόν γε ἴδοιμι κατελθόντ' ἄϊδος εἴσω. η. 330. ψυχαὶ δ' ἄϊδος τε κατῆλθον. ψ. 103. ἦρά τις ἐστι καὶ εἰν ἀΐδαο δόμοισι ψυχὴ καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνι πάμπαν. α. 3. πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν Ἡρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν, οἰωνοῖσί τε πᾶσι. *Od.* λ. 383. quaerit *Scholiastes*, πῶς οἷον —— τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἐν ᾅδου καὶ ἐν οὐρανῷ. ideo versum 601. & 602. obelo transfigit. *Theocritus* Id. IV. 26. βασεῦνται —— καὶ βόες εἰς ἀΐδαν. de capella a lupis devorata ὄχει ἐς ἀΐδαν XXVI. 271. Leonis ψυχὴν δὲ πελώριον ἔλλαβεν ᾅδης. Abrahami hospitalitas opponitur divitis ἀξενίᾳ. *Gen.* XXII. 4 *Dan.* X. 5.

Apoc. XI. 12. XIV. 10. *Midras Ruth* f. 44. 2. & *Midras Ecclesiast.* I. 15. Sunt impii socii in hoc mundo; unus eorum poenitentiam agit ante mortem: alter non agit. Ille rapitur stans in coetu justorum, hic in coetu improborum. Hic vidit illum, & dicit: vae mihi, est acceptatio personarum hac in re. & VII. 14. f. 103. 2. Rabbini dicunt paradisus & gehenna ita posita sunt, ut ex uno loco in alterum prospiciant.

24. βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος] *Arat.* de Cepheo sidere: τὰ μὲν εἰς κεφαλὴν μάλα πάντα βάπτων ὠκεανοῖο.

τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου] *Matth.* XXIII. 4. *Dionysius* Sophista Milesius, ὅτι χρὴ μέλιτος ἄκρῳ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ χειρὶ γεύεσθαι. *Themistius* VIII. p. 103. κροτεῖτε νῦν, ὡς ἔοικεν, ἀπ' ἄκρων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκβοᾶτε ἀπ' ἄκρας τῆς γλώττης· ἡ δὲ ἀφανὴς ψῆφος καταχρίνει ὑμῶν. *Lucian. Dial.* M. 17. Tantalus ὑπὸ τοῦ δίψους, —— ἢν δέ ποτε καὶ ἀρύσωμαι καὶ προσενέγκω τῷ στόματι, οὐ φθάνω βρέξας ἄκρον τὸ χεῖλος, καὶ διὰ τῶν δακτύλων διαρρυὲν οὐκ οἶδ' ὅπως αὖθις ἀπολείπει ξηρὰν τὴν χεῖρα μου. Bis accus. 8. οἱ καὶ μόνον ψαύσαντες ἔκτοσθεν τοῦ λέβητος ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ.

ὀδυνῶμαι] *Lucianus* Lexiph. 13. ἴστε γὰρ, ὡς ὀδυνῶμαι. *Od.* λ. 583. Στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι, *Severi Ætna* 271. Torquentur flamma terrae, ferroque domantur. *Horatius* Carm. III. 1. 21. Quin & Ixion Tityosque vultu risit invito. *Schol.* non solum damnantur in aquae penuria, sed etiam infernali puniuntur igni. *Plut.* Sympos. III. 5. ὁ δὲ οἶνος ἠρέμα καταψύχων. *Theophrast.* ὑγρότης ἐπιγίνεται διὰ τὴν κατάψυξιν τοῦ ἀέρος. p. 652. C. *Chagiga* f. 77. 4. Bono morienti nullae celebrabantur exequiae, at malo. Postea vidit per quietem bonum in hortis ambulantem juxta fontes, malum vero linguam exerere ad ripam fluminis, & conari aquam attingere, nec tamen attigisse.

25. *Horajoth* X. 2. Argutum sermonem habuit R. Nachman f. R. Chasdae: quid est quod scribitur Eccles. VIII. 14. est vanitas, quae fit super terra? O beatos justos, si pertingat ad eos secundum opus impiorum seculi futuri, in seculo praesenti! O miseros impios, si obtingat iis secundum opus justorum seculi futuri in seculo praesenti! *Anthol.* I. 80. 15. εἴ τέ τις ἐκ πενίης πλούτου τύχοι ἠδὲ καὶ ἀρχῆς, οὐκ ἔτι γιγνώσκει, τίς πέλετο πρότερον. Τὴν πότε γὰρ φιλίην ἀπαναίνεται, ἀφρονέων δὲ τέρψιν ὀλισθηρῆς οὐ δεδάηκε τύχης. Ἧς πότε γὰρ πτωχὸς ταλαπείριος, οὐκ ἐθέλεις δὲ αἰτίζων ἀκόλους νῦν ἑτέροις παρέχειν. Πάντα, φίλος, μερόπεσσι παρέρχεται. Εἰ δ' ἀπιθήσεις, ἔμπαλιν αἰτίζων, μάρτυρα σαυτὸν ἔχοις. *Plaut.* Mostell. I. 1. 44. Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves. Sine me alliato fungi fortunas meas. Tu fortunatus, ego miser: patienda sunt: Meum bonum me; te tuum maneat malum. *Dio Chrys.* XXXIII. p. 402. A. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ τῶν Περσῶν ἔλαβον, τούτοις ἐπηκολούθησε καὶ τὰ κακά. *Targum* in Genes. XXXVIII. 26. Melius est mihi, ut confundar in hoc mundo, qui est transitorius, quam ut confundar coram facie patrum justorum in mundo futuro. *Taanith* f. II. 1. Quemadmodum in vita aeterna piis rependitur boni operis etiam levissimi, quod perpetrarunt, praemium: ita impiis in hac vita praemium cujuscunque levissimi boni operis rependitur. *Plautus* Truc. II. 1. 9. Fortunae solent mutarier, varia vita est. Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos: Vorterunt sese memoriae. *Apoc.* XVIII. 7. supra VI. 25. *Berachoth* f. 61. 2. Dixit Raba: non creatus est mundus nisi pro impiis perfectis aut pro justis perfectis. —— Non creatus est mundus nisi pro Achabo filio Omri, & pro R. Chanina f. Dusi. Pro Achabo mundus praesens: pro R. Chanina mundus futurus. *Esther R.* I. 9. ad Ps. XVI. 14. hi sunt qui non acceperunt partem sunt suam in terra: partem suam in vita, qui acceperunt partem suam, dum viverent. *Vajikra R.* XXVII. R. Akiba dixit: cum illis & illis disputat. Cum justis, ab illis exigit pauca opera mala, quae fecerunt in hac vita, ut illis det mercedem bonam in futuro: impiis profundit pacem, & retribuit illis pauca bona opera, quae fecerunt in hac vita, ut puniat eos seculo futuro.

26. ἐπὶ πᾶσι] *Polybius* p. 815. τῶν δὲ κατὰ τὴν πα-

ρά-

ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ~ἐντεῦθεν: πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐ-
κεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δέ· Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν 27
εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου· Ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, 28
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· Ἔχουσι 29
Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχὶ, πάτερ Ἀβραάμ. 30
ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μω- 31
σέως

~ἔνθεν

ὅπως] ἵνα 1. 47. 56. 58. 61. θέλοντες] ἐνταῦθα *Dial. c. Marc.* διαβῆναι ἐντεῦθεν] ἔνθεν διαβῆναι 69. ἐντεῦθεν] — D. *Dial. c. Marc.* ἔνθεν AEGHLM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 95. Evang. 2. 3. 7. 11. 12. 14. 15. 16. 17. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Chryſoſtomus, Ephrem* T. 2. p. 142. *Euſtathius.* probante *J. Millio* prol. 1467. μηδὲ] μήτε D.
δύνωνται] δύνανται Evang. 5. Editio *Eraſmi.* οἱ poſterius] — D 90.
ἐκεῖθεν] + ὧδε D. Verſio *Vulg. Armen. Dial. c. Marc.*
πρὸς ἡμᾶς] — D. Verſio *Vulg.* πρὸς ὑμᾶς E. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi, Colinaei.*
διαπερῶσιν] διαβῶσιν L. διαπεράσαι D. 27. εἶπε δὲ] — *Dial. c. Marcionit.*
οὖν σε] σε οὖν AD. *Theophylactus.* σε 60. πάτερ] + Ἀβραὰμ D.
αὐτὸν] — L 64. Verſio *Copt.* τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν *Dial. c. Marconit.*
28. γὰρ] + ἐκεῖ *Dial. c. Marcionit.* ἵνα] — D.
τὸν τόπον τοῦτον] τοῦτον τὸν τόπον D. *Dial. c. Marc.* τὸν τόπον 51.
29. λέγει] εἶπεν D. + δὲ ADKL 1. 3. 9. 11. 14. 16. 27. 38. 48. 52. 67. 80. 106. Evang. 7. 17. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior. αὐτῷ] — L. Ἀβραὰμ] — *Dial. c. Marc.* & comm. 30.
ab Ἀβραὰμ ad Ἀβραὰμ comm. 30.] — 59. Μωσέα] Μωϋσέα D. & comm. 31.
30. πάτερ] πατὴρ D. ἀπὸ] ἐκ D 1. 28. 50. 60. Verſio *Vulg. Syr. Dial. c. Marc. Theophylactus.*
νεκρῶν] + ἀναστῇ καὶ 69.
μετανοήσουσιν] μετανοήσωσιν 28. 48. 51. 53. Evang. 20. 21. *Dial.* c. *Marc.* ἀκούσουσιν 56. 58.
31. Μωσέως] Μωϋσέως DK. τῶν] — 69.
ἀκούουσι] ἀκούσουσι 47. 61. ἤκουσαν *Dial. c. Marcionit.* ἐκ] ἀπὸ τῶν 69.
ἀναστῇ] ἀπέλθῃ *Dial. c. Marcion.* + καὶ ἀπέλθῃ πρὸς αὐτοὺς D *Irenaeus.*
πεισθήσονται] πιστεύσουσιν D. ἀκούσωσιν αὐτοῦ *Dial. c. Marcionit.*
1. εἶπε] ἔλεγε 106. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς] — G.

ράκλησιν λόγων, ἅμα μὲν ἀπολογισμοῖς ἀκριβέσι μεμιγμένων, ἅμα δ' ἐπαγγελίαις χρυσῶν στεφάνων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις θεοῦ προνοίᾳ, τελέως μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρίστασθαι συνέβαινε τοῖς νεανίσκοις. Super haec omnia, praeter haec omnia, denique. VI. 21. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερινῷ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικίοις ἢ μέλασιν ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος, ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις. *Dionyſ. Hal.* A. IV. 18. τὴν δ' ἐπὶ πάσαις τεταγμένην εἰς λόχος ὁ τῶν ἀπόρων. *Clemens* Protrept. εἰσὶ δ' οἱ πέντε Ἀθηνᾶς ὑποτίθενται τὴν μὲν —— τὴν δὲ γ. —— δ —— ἐπὶ πᾶσι τὴν Πάλλαντος. *Philo* de O. M. p. 28, 43. ἑπλαχῆ σχίζεται πρὸς ε. αἰσθήσεις καὶ τὸ φωνητήριον ὄργανον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ γόνιμον. *Artemidor.* I. 65. τελευταῖον δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ἆθλον. Cleomenes ap. *Plut* Apophth Lac. p. 223. D. ὧν εἰρήκατε, ἔφη, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς οὐ μέμνημαι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ μέσα οὐ συνίημι, τὰ δ' ἐπὶ πᾶσιν οὐ δοκιμάζω. *Thucyd.* VII. 86. ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἀντιστρατηγοὺς κομίσαι Λακεδαιμονίοις. *Hermogenes* de form. Orat. I. 11. λαμπρότητά τε καὶ ἀκμὴν, καὶ τελευταῖον ἐπὶ πᾶσιν τὴν περιβολὴν. *Porphyr.* de Abſtinent. II. 20. μετὰ ταῦτα —— εἶτα —— τέλος δ' ἐπὶ πᾶσι. *Dionyſius Hal.* A. V. 3. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασι τὰς κατειληφυίας αὐτὸν κατωδύρατο τύχας. *Eph.* VI. 16. *Col.* III. 14. ſupr. III. 20.

χάσμα] *Apollodorus* II. 4. 10. χάσμα leonis, pro rictu. *Anacreon* II. 4. λέουσι χάσμ' ὀδόντων. *Lucianus* de Luctu 4. χάσμα cerberi canis. D. Syr. 13. χάσμα μέγα ἐγένετο καὶ τὸ σύμπαν ὕδωρ κατεδέξατο. Maxime dicitur de ſpatio, quod e loco ſuperiore ad inferiorem extenditur. *Gloſſarium.* χάσμα γῆς, vorago. *Philo* de Moſe T. 2. p. 178, 23. χάσματα γῆς ὁρῶ διανοιγμένης ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα. *Anthol.* II. 31. 5. Σκύλλης χάσμασιν ἀντιάσας. IV. 20. 10. χάσμα cervi I. 33. 29. λέων χάσμα φέρων χαλεπὸν πειναλέου φάρυγος. *Eurip.* Phoeniſſ. 1599. ἄβυσσα χάσματα. *Longi* Paſtoral. I. p. 13. ξύλα δὲ ξηρὰ μακρὰ τείναντες ὑπὲρ τοῦ χάσματος. L. IV. 4. 11. D. *de minoribus:* praedia quae chaſmate perierunt. L. XVIII. 6. 10. Cum —— inundatione aquarum aut chasmate aliove quo caſu pars fundi interierit. L. XXX. 1. 47. D. Si fundus chasmate perierit. *Plinius* H. N. II. 26. fit & coeli ipſius hiatus, quod vocant χάσμα. *Cic.* de N. D. II. 5. hiatum terrae vocat. *Lucian.* Dial. Mort. XXI. 1. κατέκυψεν εἴσω τοῦ χάσματος καὶ εἶδε τὸν ζόφον. hiatum profundum & tenebroſum, per quem ad inferos deſcendebatur, χάσμα vocat. *Herodot.* IV. 85. de immani ſpatio pelagi. VII. 30. λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανίζεται. *Heſiod.* Theogon. 740. χάσμα μέγα in Tartaro. *Plut.* de ſera num. Vind. p. 565. E. Theſpeſius videt apud inferos χάσμα μέγα καὶ κάτω διῆκον. & de genio Socrat. p. 590. F. χάσμα μέγα, στρογγύλον, οἷον ἐκτετμημένης σφαίρας, φοβερὸν δὲ δεινῶς καὶ βαθὺ, πολλοῦ σκότους πλῆρες. *Plato* Phaed. ἕν τι τῶν χασμάτων τῆς γῆς ἄλλως τε μέγιστον τυγχάνει ὂν καὶ διαμπερὲς τετρημένον δι' ὅλης τῆς γῆς· τοῦτο ὅπερ Ὅμηρος εἶπε λέγων αὐτὸ τῆλε μάλ' ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον. ὃ καὶ ἄλλοθι καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ Τάρταρον κεκλήκασι, εἰς γὰρ τοῦτο τὸ χάσμα συῤῥέουσι τε πάντες οἱ ποταμοὶ, καὶ ἐκ τούτου πάλιν πάντες ἐκρέουσι. & de Rep. II. γενομένου σεισμοῦ ῥαγῆναί τι τῆς γῆς, καὶ γενέσθαι χάσμα —— ἰδόντα τε καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι. X. ἔφη δὲ, ἐπειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινα δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύο εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλλήλων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρὺ, δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων κάθησθαι —— ὁρᾶν δὴ ταύτῃ

μοῖ

σέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

1 ΕΙπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἀνένδεκτόν ἐστι + μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ
2 δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ
3 ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε ἑαυ-
τοῖς· Ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες
4 αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ
+ τοῦ — ἐπὶ

δὲ] + καὶ 106. Evang. 13. 14. 17. + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.* τοὺς] — Editio *Complut. Genev.*
μαθητὰς] + αὐτοῦ ADLM 13. 29. 57. 59. 60. 67. 69. 71. 73. 86. Evang. 12. 13. 14. 17. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
ἐστι] + τοῦ ADEL 1. 2. 35. 37. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 64. 69. 90. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Eraſmi* 3. 4. 5. *Stephani, Schmidii, Bengelii, Plantini, Bezae, Genev. Origenes* in Matth. *Chryſoſtomus* in Matth. H. LIX. Damaſcenus 6. 10. Deeſt articulus in uno Stephani exemplari, teſte *Beza.* + τοῦτο 16.
ἐλθεῖν] εἰσελθεῖν 36. διελθεῖν 69.
οὐαὶ δὲ] πλὴν οὐαὶ D 1. 69. Verſio *Armen. Copt. Syra* poſterior in margine. ἔρχεται] ἔρχονται 2.
2. λυσιτελεῖ] συμφέρει δὲ D.
à λυσιτελεῖ ad θάλασσαν] συμφέρει αὐτῷ, εἰ μὴ ἐγεννήθη, ἢ γεννηθέντα μύλῳ ὀνικῷ προστεθῆναι, καὶ καταποντισθῆναι ἐν τῷ βάθει τῆς θαλάσσης Codices *Latini. Dial. c. Marcion.* expediſſe ei, ſi natus non fuiſſet, aut ſi molino ſaxo &c. *Marcion.*
μύλος ὀνικὸς] λίθος μυλικὸς DL 1. 7. 60. 66. in ora. 69. Colb. Evang. 12. 18. 19. Verſio *Copt. Vulg. Armen. Arab. Tertullian.* c. Marc. IV. 35. *Marcion.* λίθος μυλωνικὸς 13.
περίκειται] περιέκειτο DL. in ora. περιτεθῇ 71. Evang. in bibliotheca regia, teſte Cotelerio.
ἔρριπται] ἔριπτο D a prima manu. 3. προσέχετε] + δὲ 11. 53. 63.
δὲ] — DL 6. 51. Verſio *Copt. Vulg. Goth. Syr.* ἁμάρτῃ] ἁμαρτήσῃ D 61. in ora. 69. 90.
εἰς σὲ] — AL 1. 42. Verſio *Goth. Copt. Syr. Sax.* Codices *Latini. Clemens* paed. III. 12. *Baſilius* Eth. 62. *Antonius* & *Maximus* 74. *Damaſcenus* I. α 11. probante *J. Millio* prol. 1346.
καὶ ἐὰν] + μὲν A 67. Evang. 12. + μὴ 1. 4. ab ἡμέρας ad ἡμέρας] — E.
ἁμάρτῃ] ἁμαρτήσῃ ADKL 16. 61. in ora. 80. 90. Evang. 17. 21. 22.
εἰς σὲ] — 28. 47. 56. 58. Codices *Latiui.* τὸ ἀδελφός σου 38.
καὶ poſterius] + ἐὰν AK. + τὸ D. τῆς ἡμέρας poſterius] — DL. Verſio *Armen. Copt.* Codices *Latini.*

μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀπιούσας τὰς ψυχὰς, ἐπειδὴ αὐτοῦ δικασθεῖεν —— ἐκεῖνον τε κατίδομεν ἐξαίφνης καὶ ἄλλους, σχεδόν τι αὐτῶν τοὺς πλείστους τυράννους, ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶται τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων, οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι, οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυκᾶτο, ὁπότε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκὼς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. *Heſychius.* χάσμα, σχίσμα γῆς. 1. *Sam.* XVIII. 17.

ἔνθεν] *Lucian.* D. Mort. 17. οὐχ ὁρῶ γὰρ ἄλλον μετὰ τοῦτον ᾅδην, ἢ θάνατον ἐντεῦθεν εἰς ἕτερον τόπον. *Hermogenes* de form. Orat. I. 10. μηδὲν μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐκεῖσε, ἢ ἐκεῖθεν ἐνθάδε μετηνενέχθαι. *Plinius* H. N. II. 67. Maria circumfuſa undique dividuo globo partem nobis auferunt orbis, *nec inde huc, nec hinc illo* pervio tractu. *Galenus* III. in Hippocr. de fracturis. πάλιν ἐνταῦθα τὸ ἔνθεν καὶ ἔνθεν οὐ κατὰ τὸ πλάτος εἶπεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ κώλου. & ante σπανίως τοίνυν τὸ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ὀνομάζεται πρὸς τῶν παλαιῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς τὰ πολλὰ γὰρ εἰώθασιν ἐπὶ τῶν κατὰ πλάγια μερῶν τοιαύτῃ χρῆσθαι λέξει· νῦν μέντοι τῷ παλαιῷ τρόπῳ τῆς ἑρμηνείας ὁ Ἱπποκράτης ἐχρήσατο. *Matt.* IX. 1. *Apoc.* XXII. 2.

διαπερῶσιν] *Ariſtoph.* Avib. 1265. ἀεὶ κεκλήκαμεν διογενεῖς θεοὺς μηκέτι γε τὴν ἐμὴν διαπερᾶν πόλιν. *Polybius* p. 262. εἰ δυνηθείη διαπεράσας τὰς πρὸ τοῦ δυσχωρίας, εἰς τοὺς προειρημένους ἀφίκεσθαι τόπους. *Matth.* IX. 1.

27. *Plato* de Rep. X. Erus Armenius poſt mortem ad judices accedens, ἑαυτοῦ δὲ προσελθόντος εἰπεῖν ὅτι δέοι αὐτὸν ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ. καὶ διεκελεύοιντο οἱ ἀκούειν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ.

28. διαμαρτύρηται] *Demoſthenes.* . . . . βοᾶν καὶ διαμαρτύρεσθαι —— καὶ διεμαρτύρου βοῶν καὶ κεκραγώς. *Polybius* I. p. 48. τοῦ Ξανθίππου διαμαρτυρομένου, μὴ παριέναι τὸν καιρόν. obteſtante.

29. Hagiographa non legebantur publice in Synagogis.

30. *Cic.* in Verrem. I. 32. Quid exſpectas? an dum ab inferis ille Malleolus exiſtat, atque abs te officia tutelae, ſodalitatis, familiaritatiſque flagitet? Ipſum putato adeſſe. *Senec.* Epiſt. 30. Plus, ut puto, fidei haberet apud te, plus ponderis, ſi quis revixiſſet, & in morte nihil mali eſſe narraret expertus. *Lucianus* de Demonacte 43. ἐρομένου τινὸς, ὁποῖα νομίζεις τὰ ἐν ᾅδῃ; περίμενον, ἔφη, κἀκεῖθέν σοι ἀποστελῶ. *Schol. Sophoclis* Electra 62. de Pythagora. καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λογοποιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς περὶ τῶν καθ' ᾅδου τινὰ ἐτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδου συντετυχηκέναι ἔλεγεν. & *Diogenes L.* VIII. 41. *Seneca* de Tranquill. 14. de Julio Cano: obſervare propoſui illo velociſſimo momento, an ſenſurus ſit animus exire ſe. promiſitque, ſi quid exploraſſet, circumiturum amicos, & indicaturum, quis eſſet animarum ſtatus. *Artemidorus* II. 74. ἔτι τῶν ἀξιοπίστων εἰσὶ καὶ οἱ νεκροὶ, ἐπεὶ πάντως ἀληθεύουσι· διὰ γὰρ δύο ταῦτα οἱ ψευδόμενοι ἀπατῶσιν, ἢ διὰ τὸ ἐλπίζειν τί, ἢ διὰ τὸ φοβεῖσθαι· οἱ δὲ μήτε ἐλπίζοντες τι μήτε φοβούμενοι, εἰκότως ἀληθῆ λέγουσιν, μαλίστα δὲ οἱ νεκροὶ εἰσι τοιοῦτοι.

31. *Alciphron* Epiſt. II. 4. οὐδ' εἰ βοῦς μοι (τὸ λεγόμενον) φθέγξαιτο, πεισθείην ἄν. *Lactantius* V. 15. de Lucilio: apud quem diſſerens Neptunus de re difficillima, oſtendit, non poſſe id explorari, ne ſi Carneadem ipſum orcus remittat. *Exod.* VI. 9.

2. λυσιτελεῖ] *Etymol.* λυσιτελεῖ, συμφέρον ἐστι. παρα τὸ λύειν τὰ τέλη, λύειν γὰρ τὰ τέλη συμφέρει ταῖς πόλεσι.

Dionyſ. Hal. A. IV. 62. μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων ὡς πατροκτόνον, εἰς ἀσκὸν ἐῤῥάψας βόειον, ἔῤῥιψε εἰς τὸ πέλαγος.

4. ἑπτάκις] *Pſ.* CXIX. 164. שבע *Symmachus* convertit πλειστάκις. & *Jerem.* XV. 9. πλείστους pro

—— ἐπὶ σε, λέγων· Μετανοῶ· ἀφήσεις αὐτῷ. Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ· 5
Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Ἐι εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέ- 6
γετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν
ἂν

ἐπι σε] —— EHKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 7[illegible] 83. 86. 87. 90. 91. 95. 106. Evang. 2. 13. 14. 16. 17. 20. 21. 24. Editio *Complut.* Verſio *Goth.* *Orig[illegible]* Orat. 17. *Damaſcenus.* probante *J. Millio* prol. 1102. πρός σε ADL. Evang. 12. 19. Verſio *Syra*, *C[illegible]* *Alex.* εἰς σε 60. Evang. 22. μετανοῶ] μετανοήσω D a prima manu, at in Verſ. Latina: poeniteor.
ἀφήσεις] ἄφες DH. Verſio *Vulg.* *Syr.* 5. εἶπον οἱ] εἶπαν D.
6. εἶπε δὲ ὁ κύριος] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς D. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* εἰ] ἐαν M.
εἴχετε] ἔχετε AKM 1. 3. 45. 47. 51. 53. 54. 66. 69. 72. 73. 91. 106. Evang. 2. 22. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
ὡς] ὡσεὶ 64. ἂν] + τῷ ὄρει τούτῳ μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετέβαινεν, καὶ D.
ταύτῃ] —— DL. Verſio *Copt.* ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ] μεταφυτεύθητι εἰς τὴν θάλασσαν D.
ἂν poſterius] —— A. ὑμῖν] ὑμῶν 11.

ἑπτὰ teſte *Hieronymo.* *Apollinar.* & *Euthym.* in Pſalm. τὸ ἑπτάκις ἀντὶ τοῦ πολλάκις παρ' Ἑβραίοις σύνηθες λέγεσθαι.

Bava Kama VIII. 7. Quamvis quis damnum datum reſarciat, non tamen illi remittitur peccatum, donec id ab altero petat S. D. *Gen.* XX. 7. Caeterum unde conſtat, eum, qui laeſus eſt, non auſterum ſed placabilem ſe praebere debere? quia dicitur: Et oravit Abraham Deum. Gemara. Etiamſi offerat omnes arietes Nabatheae, qui in mundo reperiuntur, non remittetur ei, donec ab eo veniam petat. *Maimonides.* Quandoquidem petit ab ipſo laedens, & deprecatur ſemel atque iterum, adeo ut agnoſcat eum, a quo laeſus fuit, a peccato ſuo ſe convertiſſe, & pravitatis ſuae poenitentiam agere, ignoſcat ipſi: & quicunque ad ignoſcendum feſtinat, laudatur, & ſapientum animus ab ipſo refocillatur. *Bemidbar R.* XIX. Si peccaverit homo in ſocium ſuum, & dixerit ei: peccavi; vocabitur peccator, ſi non illi condonat, S. D. 1. *Sam.* XII. 23. 19. & *Num.* XXI. 7.

5. *Plut.* Gracch. p. 839. B. οἷς ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσετίθει πίστιν ὁ φούλβιος οὐχ ὑγιαινούσης οὐδὲ εἰρηνικῆς ὢν προαιρέσεως. Multa hactenus de caritate & benevolentia erga alios homines praeſtanda docuiſti, doce nos etiam de fide in Deum, cujus te legatum credimus. Quae nobis aperuiſti, credimus; cupimus autem plura nobis committi, de tempore & modo, quo inſtauraturus es regnum Iſraëlis. *Æſchines* de male ob. Leg. κἂν εἰ τοὺς ὑπηρέτας ἔπεμψεν ἡ πόλις περιθεῖσα πίστιν αὐτοῖς. *Polyb.* V. 60. τοὺς θησομένους τὰς πίστεις ὑπὲρ τῆς τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀσφαλείας πρὸς τὸν ἀντίοχον. *Plut.* Galb. p. 1054. C. ἐκείνῳ δὲ καὶ φύσει δοκοῦντι πρᾴῳ γεγονέναι, προσετίθει πίστιν εὐλαβείας τὸ γῆρας. *Artemidor.* II. 8. δούλων μὲν τοὺς μὴ ἐν πίστει ὄντας ἐλευθεροῖ· τοὺς δὲ ἐν τιμῇ παρὰ τοῖς δεσπόταις ἢ πολλὰ κτήματα ἔχοντας ἀφαιρεῖται τῆς πίστεως.

6. *Athenaeus* III. p. 115. F. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἰατρὸς ἄρτους τινάς φησὶν ἐν Συρίᾳ γίνεσθαι ἐκ συκαμίνων. *Diodor.* S. I. 34. τῶν δὲ συκαμίνων αἱ μὲν τὸν τῶν μόρων καρπὸν φέρουσιν· αἱ δὲ τὸν τοῖς σύκοις ἐμφερῆ, καὶ παρ' ὅλον σχεδὸν ἐνιαυτὸν αὐτοῦ φυομένου. Citat. Euſtath. in Il. λ. p. 819. 50. *Athenaeus* II. p. 51. B. συκάμινα ὅτι πάντων ἁπλῶς οὕτω καλούντων αὐτὰ, ἀλεξανδρεῖς μόνοι μόρα ὀνομάζουσι. συκάμινα δὲ οὐ τὰ ἀπὸ τῆς αἰγυπτίας συκῆς, ἅ τινες συκόμορα λέγουσιν. ἅπερ οἱ ἐπιχώριοι ἐπὶ βραχὺ κνίσαντες σιδηρίῳ ἐῶσιν ἐπὶ τοῖς φυτοῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κινούμενα ἐντὸς ἡμερῶν τριῶν οὕτω πέπονα καὶ εὐώδη γίνονται —— καὶ οὐκ ὀλίγα παρηγορεῖσθαι τοὺς νοσοῦντας —— φέρει δὲ τὸν καρπὸν τοῦτον ἡ αἰγυπτία συκάμινος ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπικαρπίων. μόρα δὲ τὰ συκάμινα καὶ παρ' αἰσχύλῳ —— Νίκανδρος —— μορέην τε καλῶν τὸ δένδρον ἀεὶ, ὡς καὶ οἱ ἀλεξανδρεῖς· καὶ μορέης, ἡ πᾶσι πέλει μείλιγμα νέοισι Πρῶτον ἀπαγγέλλουσα βροτοῖς ἡδεῖαν ὀπώρην. —— φαινίας τὸν τῆς ἀγρίας συκαμίνου καρπὸν καλεῖ, ὄντα καὶ αὐτὸν γλυκύτατον. *Solinus* 35. De arboribus, quas ſola fert Ægyptus, praecipua eſt ficus Ægyptia, foliis moro comparanda, poma non ramis tantum geſtans ſed & caudice, usque adeo foecunditatis ſuae anguſta eſt, ut uno anno ſepties fructum ſufficiat. *Plinius* H. N. XIII. 14. In Ægypto multa arborum genera, quae non alibi: ante omnia ficus ob id Ægyptia cognominata. Arbor moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert non ramis ſed caudice ipſo. Idque ipſum ficus eſt praedulcis ſine granis interioribus, perquam foecundo proventu. *Dioſcorid.* I. 182. Τοῖς δ' αἰγυπτιακοῖς καὶ ταῦτα προσθετέον ὅσα ἰδιάζοντα —— καὶ ἡ συκάμινος ἡ ἐκφέρουσα τὸν λεγόμενον καρπὸν συκόμορον, σύκῳ γὰρ ἔοικεν, ἄτιμον δ' ἐστι κατὰ τὴν γεῦσιν. 184. συκόμορον, ἔνιοι δὲ καὶ τοῦτο συκάμινον λέγουσι, καλεῖται δὲ καὶ ὁ ἀπ' αὐτῆς καρπὸς συκόμορον —— δένδρον δὲ ἐστι μέγα ὅμοιον συκῇ, τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ, φέρει δὲ καρπὸν τρὶς καὶ τετράκις τοῦ ἔτους. *Theophraſtus* de H. P. 1. 1. καὶ αὐτοῦ τοῦ δένδρου τὰ μὲν ἐξ ἄκρου [τοὺς καρποὺς ἔχειν] τὰ δὲ ἐκ τῶν πλαγίων, ἔνια δὲ καὶ ἐκ τοῦ στελέχους, οἷον ἡ αἰγυπτία συκάμινος. IV. 1. ἐπὶ —— τῆς αἰγυπτίας συκαμίνου in aliis regionibus fructum non fert. 2. ἐστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πως τῇ ἐνταῦθα συκαμίνῳ· καὶ γὰρ τὰ φύλλα ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν, τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξαρχῆς. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλήσιον, τῷ χυλῷ δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεγχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολύν. καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ, ἃ δ' ἂν ἐπικνισθῇ, τεταρταῖα πέττεται, τούτων δ' ἀφαιρεθέντων πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου μηδὲν παραλλάττοντα, καὶ τοῦθ' οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίνεσθαι —— τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. de Cauſ. Plant. I. 21. ἡ δὲ Συκάμινος [Ægyptia] οὐδὲ πέττειν δύναται μὴ ἐπικνισθέντων καὶ ἐπαλειφθέντων ἐλαίῳ τῶν καρπῶν. II. 10. ἐπικνισθέντα δὲ καὶ ἐπαλειφθέντα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐλέχθη, διὰ τὴν εὐτροφίαν, ὥσπερ τὰ ἐν αἰγύπτῳ συκάμινα πεπαίνεται.. V. 2. τῇ ἐν αἰγύπτῳ συκαμίνῳ. φέρει δὴ γὰρ κἀκείνη τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, οὐκ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων —— οὐ πεπαίνει δὲ καλῶς μὴ ἐπικνισθέντων καὶ περιαλειφθέντων ἐλαίῳ, καθάπερ ἐλέχθη. *Euſtath.* in Il. λ. p. 769. 4. τὰ δὲ συκάμινα, ἃ καὶ μόρα λέγεται, καὶ τὸ μόρον τὸ βατῶδες. *Galenus* de Compoſ. Medic. per partes Corp. V. συκαμίνου τοῦτ' ἐστι μωρέας γάλα. de facult. Aliment. II. περὶ συκαμίνων, ἃ καὶ μόρα καλοῦνται ——

τὸ

7 ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα, ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ
8 ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως· Παρελθὼν ἀνάπεσαι; Ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Ἑτοίμασον τί δειπνήσω,
καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
Μὴ

7. ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων] ἔχων ὑμῶν δοῦλον D.
ποιμαίνοντα] + πρόβατα Verſio *Syra* prior. Codices *Latini*. + ποίμνιον Verſio *Syra* poſterior cum obelo.
εἰσελθόντι] ἐλθόντι 5. 36. 37. 60. Verſio *Vulg. Syr.* + αὐτῷ 47. 56. 58. Editio *Eraſmi*. ἀγροῦ] + μὴ D.
ἐρεῖ] + αὐτῷ DL 1. 69. 76. Colb. 106. Verſio *Syr*. prior & poſterior cum aſteriſco. *Copt*. Codices *Latini*.
ab ἐρεῖ ad ἐρεῖ comm. 8.] — 13. 61. a prima manu.
εὐθέως] comma praecedit. 72. Editio *Colinaei*, *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Bengelii Antiochus*. 82.
ἀνάπεσαι] ἀνάπεσον 61. ex emendatione. ἀνάπεσε, DK 9. 10. 12. 42. 46. 47. 54. 55. 57. 62. 64. 70. 78. 80. 83. 87. 91. 106. Evang. 18. 22. Editio *Complut*. *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. vid. ſupra XIV. 10.
8. οὐχὶ] — D. οὐκ 1. *Theophylactus*. + μᾶλλον Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
αὐτῷ] — 64. ἑτοίμασον] + μοι Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
περιζωσάμενος] διαζωσάμενος Evang. 2. ἕως] + ἂν AKLM 9. 27. 29. 42. 49. 54. 71. 86. 91. Ev. 17. 21.
φάγεσαι καὶ πίεσαι] φάγῃς καὶ πίνῃς 61. in ora. + καὶ 1. Verſio *Syr*. καὶ πίεσαι σὺ] σὺ καὶ πίεσαι D.

τὸ μὲν οὖν τῶν μόρων ὄνομα γνώριμον πως ἐστι τοῖς πολλοῖς, οὐ τοῖς ἀττικίζειν ἐν τῇ φωνῇ προῃρημένοις γράφεται ταῦτα. — ἐν ἀλεξανδρείᾳ τὸ τοῦ μόρου φυτὸν εἶδον ἅμα τῷ καρπῷ παραπλησίως σύκῳ μικρῷ λευκῷ· δριμύτητα δὲ οὐδεμίαν ὁ καρπὸς οὗτος ἔχει βραχείας μετέχων γλυκύτητος, ὑγρότερος πως καὶ ψυκτικώτερος ὢν κατὰ τὴν δύναμιν, ὥσπερ τὰ μόρα· μᾶλλον δὲ ἐν τῷ μεταξὺ μόρων καὶ σύκων αὐτὸν εἰκότως ἄν τις θείη, καὶ μοι δοκεῖ τ᾽ ὄνομα ἐντεῦθεν αὐτῷ κεῖσθαι — Ἡ γένεσις δ᾽ αὐτοῦ διαφορωτέρα πως ἐστι παρὰ τοὺς ἄλλους καρποὺς τῶν δένδρων, οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων καὶ βλαστημάτων, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῶν τῶν κλάδων καὶ ἀκρεμόνων ἐκφύεται. Ulpianus L. XLVII. 11. 10. *ff. de Extraord. Criminibus*. Si quis arborem — Sycaminon exciderit, quae aggeres Niloticos radicibus ſuis colligebat, ut pertinacius cohaererent. *Pollux* I. 233. ἐστι δὲ ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ ὁ μὲν καρπὸς συκάμινον οὐδετέρως, τὸ δένδρον δὲ ἀρσενικῶς ὁ συκάμινος. *Bereſchith* R. XIII. 19. Radices ſilique & שקם Sycamini, quarum radices ſunt usque ad abyſſum. *Celſus* III. 18. Sycamini lacrimam — Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Graeci morum συκάμινον appellant, cum mori nulla lacryma ſit? Sic vero ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis, quam ibi συκόμορον appellant. *Hieronymus* in Amos VII. 14. quidam ita ediſſerunt, ut ſycamina velint appellari genus arborum, quae Palaeſtinae naſcuntur in campeſtribus, & agreſtes afferunt ficus, quae ſi non vellicentur, amariſſimas cariculas faciunt, & a culicibus corrumpuntur. Nobis autem, quia ſolitudo, in qua morabatur Amos, nullam hujusmodi gignit arborem, magis videtur rubos dicere. *Pſal*. LXXVIII. 47. *Eſaj*. IX. 10. *Amos*. VII. 14. Lucas diſtinguit κερατωνίαν, συκάμινον, & συκομορέαν. 1. *Chron*. XXVII. 28. 2. *Chron*. I. 15. IX. 27.

Bava Bathra : : regnum non ſolet poenitentia duci; quia dixit Samuel: ſi dixerit regnum, eradicabo montem, eradicabit, & non poenitebit *Mezia* f. 59. 2. Traditur die quodam R. Elieſerem reſpondiſſe ad omnes quaeſtiones, quae ſunt in mundo, & tamen eas non receptas fuiſſe. Tum dixit: ſi ſententia juris eſt ſecundum meam ſententiam, arbor iſta ſiliqua arguat. Quo dicto arbor ſiliqua הרוב eradicata eſt נעקר de loco ſuo tranſlata per C. cubitos. Dixerunt: non valere probationem a ceratina allatam. — iterum dixit: ſi juris ſententia eſt ſecundum me, parietes Scholae arguant. Quo dicto parietes ſcholae ſe inclinarunt ruinam minitantes. *Eccha R*. II. 2. Sectabantur Coſibam CC. M. truncatorum digito. Miſerunt ſapientes; regerunt: neminem in numerum militum tuorum referto, niſi qui cedrum e Libano evertere עיקר valeat; & horum reperti ſunt CC. M. *Targum Jonathan* in Exod. XX. 17. Et ſtatim eradicavit Dominus Mundi montem [Sinai] & ſuſtulit ipſum in aërem, & lucebat tanquam ſpeculum. & ſteterunt ſub monte. *Sota* I. 21. Autor eſt R. Aſa, Zoram & Eſthaolem duos montes praegrandes fuiſſe, atque hos radicitus evulſiſſe Simpſonem, & mutuo attriviſſe. *Berachoth* f. 64. 1. R. Joſeph Sina & Rabba evellens montes. f. 54. 2. Og dixit — ibo & eradicabo montem III. paraſarum, & fundam ſuper Iſraëlem. *Erubin* f. 29. 1. de f. Aſai: non fuit in diebus ejus transferens montes ſicut ipſe. 1. *Cor*. XIII. 2. *Æneid*. IV. 490. Mugire videbis ſub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos. *Servius*. Haec non ſic affirmat, quaſi ad amorem extinguendum opus ſit, ſed difficiliora aſſignat, ut facilius de opprimendo amore credat. *Lucian*. Contempl. 3. ὁμήρος ὁ ποιητὴς φησὶ τοὺς ἀλωέως υἱέας — ἐθελῆσαι ποτε τὴν ὄσσαν ἐκ βάθρων ἀνασπάσαντες ἐπιθεῖναι τῷ ὀλύμπῳ. *Strabo* XV. p. 1031. C. προβοσκίσιν ἐπάλξεις καθαίρειν, καὶ δένδρα ἀνασπᾶν πρόῤῥιζα. *Ælian*. N. A. V. 55. Ἐν τοῖς Ἰνδοῖς οἱ ἐλέφαντες, ὅταν τι τῶν δένδρων αὐτόῤῥιζον ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς οἱ Ἰνδοὶ ἐκσπάσαι. *Oppian*. de Venat. II. 533. de elephante καὶ φηγοὺς κοτίνους τε καὶ ὑψικάρηνα γένεθλα φοινίκων πρόῤῥιζα κατὰ χθονὸς ἐξετάνυσσεν. *Virgilius* Ecl. VI. 71. Cantando rigidas deducere montibus ornos. *Philoſtratus* de Orpheo νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον, δένδρα γὰρ ἀνασπάσας ἐκ ῥιζῶν, ἀκροατὰς ἄγει ταῦτα. *Petronius* 134. His ego callens artibus Idaeo frutices in gurgite ſiſtam. Michael Apoſtol. XIX. 28. τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον. ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. *Midraſch Thehillim* CXXXVI. 20. Og eradicabat montem & ſpargebat in Iſraëlitas. *Juſtinus* XII. 5. 9. Populos, qui in radice Caucaſi montis morabantur. *Sanhedrin* f. 24. 1. qui videt Res Lakiſch in auditorio, ut eradicantem montem & commolentem alterum per alterum. Dixit Rabbina: & annon quicunque videt R. Meir in auditorio, videt ut eradicantem montes montium, & commolentem alterum per alterum?

Quid petitis augmentum fidei & cognitionis, dum ea, quam vos habere jactatis, non utimini? oſtendite mihi prius fidem veſtram ex operibus. Quod ſi non facitis, fruſtra vos habere fidem dicitis, & fruſtra alia vobis committerentur.

7. *Thomas*. ἀροῦν ἀττικοί· οὐκ ἀροτριᾶν. *Moeris*. ἀροῦν ἀττικῶς· ἀροτριᾶν ἑλληνικῶς.

8. *Phrynichus* p. 12. πιοῦμαι σὺν τῷ υ. λέγων οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖς· πίομαι γὰρ ἐστι τὸ ἀρχαῖον, καὶ πιόμενος ἄνευ

Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα — αὐτῷ; οὐ δοκῶ. Οὕτω 9
καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε· Ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί 10
ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς 11
Ἱε-

9. χάριν ἔχει] ἔχει χάριν D. χάριν ἔχετε 47. χάριν ἔχεις 56. 58.
ἐκείνῳ] — ADL Versio *Copt*. Codices *Latini*. ἐποίησε] + πάντα 69. Evang. 17. Versio *Armen*.
αὐτῷ] — AGHKLM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 106. Evang. 2. 3. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*. Versio *Armen*. *Syra* posterior. Codices *Latini*. *Antiochus* 82. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1102.
οὐ δοκῶ] — L 1. 28. Versio *Copt*. *Armen*. Codices *Latini* *Cyprian*. Tr. 79.
10.] — *Marcion*, teste Epiphanio. πάντα] + ταῦτα A. 28.
πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν] ὅσα λέγω D. διαταχθέντα] διατεταγμένα 36. *Basilius* reg. brev. 121.
ὅτι prius] — A 1. 42. 67. Versio *Vulg*. *Syr*. *Basilius*. δοῦλοι ἀχρεῖοι] ἀχρεῖοι δοῦλοι 44. 69.

τοῦ υ. Δίων δὲ ὁ φιλόσοφος σὺν τῷ υ. λέγων ἁμαρτάνει. *Psal.* XLIX. 13. *Levit.* XI. *Eustath.* Il. x. in principio p. 1348. ἔτι ἰστέον καὶ ὅτι οὐ μόνον πίω καὶ πίωμαι, ἀλλὰ καὶ πιοῦμαι. ἀριστοφάνης πικρότατον οἶνον τήμερον πιοῦ. *Thomas*. πίομαι, καὶ πιόμενος καὶ πίθι· οὐ πιοῦμαι, καὶ πιούμενος, καὶ πίε. *Moeris*. πίομαι, πίθι, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Etymol*. πίω ἐξ οὗ καὶ πιῶ, ὁ δεύτερος ἀόριστος ἔπιον — ἀριστοφάνης ἐν Ἥρωσι· πῶς πίομαι, est futur. 2. Indicat. Med. ut supra XIV. 15. *Aristoph*. Equit. 1286. οὔτε πότ' ἐκ ταυτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου. 1398. κἀκ τῶν βαλανείων αὖ τὸ λοῦτρον πίεται.

9. *Moeris*. χάριν σοι ἔχω, ἀντὶ οἶδα σοί. Πλάτων ἐν Πρωταγόρᾳ. *Thomas*. χάριν οἶδα σοι, καὶ χάριν ἔχω σοι, καὶ χάριν ὁμολογῶ. εὐχαριστῶ δὲ οὐδεὶς τῶν δοκίμων εἴρηκεν. *Xenoph*. Paed. IV. καὶ χάριν οἴομαί σοι πλείω ἔχειν. V. χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν μὲν ἔχω — ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. *Isocrat*. . . . χάριν ἂν τῷ θεῷ σχοίην. & de Pace. χάριν τοσαύτην ἔχετε, ὅσην οὐδὲ τοῖς εὖ ποιοῦσιν.

Multi interpretes existimant, sermonem hic esse de omnibus omnino hominibus, ne optimis quidem exceptis: aliud autem suadent & usus scripturae, & connexio cum iis quae praecedunt & quae sequuntur, veterum denique interpretum auctoritas. Primo scriptura aperte duas facit servorum classes, utilium atque inutilium. *Matth.* XXV. 30. *Ro.* III. 12. 2. *Tim.* II. 21. *Philem.* 11. His dominus nec honorem nec gratiam habet, quin contra eos vituperat, & tandem gravissime punit: illos vero laude & honore & gratia complectitur. 1. *Pet.* II. 19. 20. *Apoc.* XIX. 9. supra XII. 37. inf. XXII. 30. *Jo.* XIII. 14. Sunt nimirum servi qui serviunt serviliter, hoc est, qui nil nisi jussi faciunt: alii serviunt liberaliter, ut filii, qui non exspectato mandato ex generosa & nobili indole sponte & injussi ea faciunt, quae utilia & domino placitura credunt. Illos Christus hic perstringit & vituperat, eo fine ut discipulos ad altiorem gradum perducat, ut nimirum fiducia in Deum toto animo ipsi serviant. Hinc in sequentibus laudat fidem Samaritani, qui non jussus sed sua sponte reversus est, ut Christo publice, alta voce, ageret gratias, quod factum omnem laudem amisisset, si fuisset imperatum. *Seneca* de Benefic. III. 21. Servus materiam beneficii habet. Quamdiu praestatur, quod a servis exigi solet, ministerium est: ubi plus, quam quod servo necesse est, beneficium. — Quicquid est, quod servilis officii formulam excedit, quod non imperio sed ex voluntate praestatur, beneficium est. 22. An aequum tibi videtur, quibus, si minus debito faciant, irascimur, non haberi gratiam, si plus debito solitoque fecerint? 28. Post tot exempla num est dubium, quin beneficium aliquando a servo dominus accipiat? *Hermae* Simil. III. 5. 2. Audi similitudinem, quam dicturus sum tibi — Quidam cum haberet fundum servosque multos, in quadam parte fundi sui posuit vineam successoribus: deinde peregre profectus elegit servum, quem habebat fidelissimum, ac sibi probatum, eique assignavit vineam, praecipiens ut vitibus jungeret palos; quod si fecisset, & mandatum suum consummasset, libertatem eidem se daturum promisit. Nec praeterea quidquam aliud praecepit illi, quod in ea faceret: atque ita peregre profectus est. Postquam autem servus ille curam apprehendit, fecit quaecumque praeceperat dominus. Cumque depalasset vineam illam, & animadvertisset eam herbis repletam, coepit secum ita cogitare: Peregi, quod mihi praeceperat dominus; fodiam nunc vineam hanc, & erit formosior, cum fuerit fossa: & extractis herbis majorem dabit fructum, & non suffocabitur ab herbis. Adgressus deinde fodit, & omnes herbas, quae in ea erant, extraxit, atque ita evasit vinea speciosissima ac laeta, non suffocata ab herbis. Post aliquantum vero temporis venit dominus ejus, & ingressus est vineam: quam cum depalatam vidisset decenter, ac circumfossam, & extractas herbas ab ea, & laetas esse vites, ex facto hoc servi sui gaudium cepit. Adhibito itaque filio, quem carum & haeredem habebat, & amicis, quos in consilio advocabat, indicat ea quae servo suo facienda mandasset, quae praeterea ille fecisset. At illi protinus gratulati sunt servo illi, quod tam plenum testimonium domini sui assecutus fuisset. Ait deinde illis: ego quidem huic servo libertatem promisi, si custodisset mandatum meum, quod dederam; & custodivit illud, & praeterea opus bonum adjecit in vineam, quod mihi quamplurimum placuit. Pro hoc igitur opere, quod fecit, volo eum filio meo facere cohaeredem; quoniam, cum sensisset, quid esset bonum, non omisit, sed fecit illud. Hoc consilium domini & filius & amici ejus comprobarunt, ut fieret scilicet hic servus cohaeres filio. Post dies deinde non multos convocatis amicis paterfamilias misit de coena sua servo illi cibos complures. Quos cum accepisset ille, sustulit ex eis, quod sufficiebat sibi, reliquum autem conservis suis distribuit. Quibus acceptis illi laetati sunt, & coeperunt illi optare, ut majorem gratiam apud dominum inveniret, ob ea quae fecerat ipsis. Haec omnia cum audisset dominus ejus, percepit iterum maximum gaudium, & convocatis rursum amicis & filio, exponit factum servi sui de cibis suis, quos ei miserat. Illi itaque tanto magis assenserunt patrifamilias, ipsum servum co-

12 Ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου
13 αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόῤῥωθεν. Καὶ
14 αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς·
Πο-

ἀχρεῖοι] — Verſ. *Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1213. ἀχρεῖοί ἐσμεν] ἐσμὲν ἀχρεῖοι D.
ὅτι poſterius] — ADL 1. 49. *Origenes* in Matth. XIX. 17. *Cyprianus* Tr. 79. *Baſilius*, *Antiochus* 82. *Theophyl.*
ὃ] ᾧ 9. ὠφείλομεν] ὀφείλομεν Editio *Complut. Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.*
11. αὐτὸν] — L. εἰς] ἐν 11. 46. 48. 50. 52. 54.
διήρχετο] ἦν διερχόμενος M. 29. 71. + τὴν Ἱεριχὼ Ϲ 28.
διὰ μέσου] μέσον D. ἀνὰ μέσον 1. 61. in ora. 69. διὰ μέσον L. 28. διὰ τὸ 38. Verſio *Syr.* 12. αὐτοῦ] — 72.
ἀπήντησαν] ὑπήντησαν L. 1. 29. 54. 64. 69. 71. 74. ex emendatione. *Baſilius* Eth. 55. *Damaſcenus* i. ε. 21.
ἀπήντησαν αὐτῷ] ὅπου ἦσαν D. αὐτῷ] — L. λεπροὶ ἄνδρες, οἳ] ἄνδρες λεπροὶ, Ϲ D.
13. αὐτοὶ ἦραν φωνὴν λέγοντες] ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ D. λέγοντες] — 60.
ἐλέησον ἡμᾶς] βοήθησον ἡμῖν 47. 56. 58. 61. 14. ἰδὼν] + αὐτοὺς D. 61. in ora. 69. Verſio *Syr.* Cod. *Lat.*
αὐτοῖς] + τεθεραπεύεσθε D. a prima manu. & τεθεράπευσθε ex emendatione. Latine: curati eſtis.

cohaeredem filio debere fieri. *Origenes* in Rom. III. 12. Donec enim quis hoc facit tantum, quod debet, i. e. ea quae praecepta ſunt, inutilis eſt ſervus: ſi autem addas aliquid praeceptis, tunc non jam inutilis ſervus eris, ſed dicetur ad te: Euge ſerve bone & fidelis. Quid autem eſt, quod addatur praeceptis, & ſupra debitum fiat? Paulus apoſtolus dicit: De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, conſilium autem do tanquam miſericordiam conſecutus a Deo. Hoc opus ſuper praeceptum eſt: qui ergo completis praeceptis addiderit etiam hoc, ut virginitatem cuſtodiat, non jam inutilis ſervus, ſed ſervus bonus & fidelis vocabitur. Et iterum praeceptum eſt, ut, qui evangelium annunciant, de evangelio vivant: Paulus tamen dicit, quod nullo horum uſus ſum; & ideo non inutilis erat ſervus, ſed fidelis & prudens. & in Pſal. CXIX. 6. ἑκούσια δὲ τὰ περὶ ὧν οὐ προστετάγμεθα ποιεῖν, ἀλλὰ ποιοῦμεν τῇ προαιρέσει· οἷον παρθενίαν ἐὰν ἀσκήσω, ἣν οὐ προσετάχθην οὐδὲ ἐκελεύθην, ἀλλ᾽ ἑκουσίως τοῦτο ποιῆσαι κρεῖσσον αἱροῦμαι, τοῦτο οὖν εὐδόκησον κύριε. Καὶ ἐπὶ ἄλλων δὲ ὁμοίως τῶν κατὰ τὸν βίον ἡμῶν ταῦτα εὑρήσομεν, ὧν τινα μὲν ποιοῦμεν ὡς προστεταγμένοι δοῦλοι, τινὰ δὲ πράσσομεν ἑκουσίως. *G. Nyſſenus* in Placillam οὐ μέχρι τούτων ἐστὶν ἐκείνης ὁ ἔπαινος, παρέρχεται γὰρ καὶ τὰ προστεταγμένα τοῖς κατορθώμασιν. *Chryſoſtomus* T. VIII. p. 36. Paulum docet majorem eſſe angelis qui verbum Dei faciunt Pſal. CII. 20. οὐ γὰρ δὴ τὸν λόγον αὐτοῦ ἐποίησε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ προστάγματα, καὶ ὑπὲρ τὰ προστάγματα, καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν 1. *Cor* IX. 18. *Ambroſius* de Viduis. Hoc virgo non dicit; hoc non dicit ille, qui bona ſua vendidit, ſed quaſi repoſita exſpectat praemia, ſicut S. Apoſtolus ait: ecce nos reliquimus omnia &c. non enim quaſi inutilis ſervus, quod debuit facere, feciſſe ſe dicit, ſed quaſi utilis domino, qui commiſſa ſibi talenta quaeſitis multiplicavit uſuris, mercedem fidei atque virtutis bene ſibi conſcius meritorumque ſecurus exſpectat. *Auguſtinus* de S. Virginitate 14. Quoniam devitatis remiſſisve peccatis adeunda eſt vita aeterna, in qua eſt quaedam egregia gloria, non omnibus in aeternum victuris, ſed quibusdam ibi tribuenda, cui conſequendae parum eſt liberatum eſſe a peccatis, niſi aliquid ipſi liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis. Conſilium, inquit, do 1 *Cor.* VII. *Plautus* Sticho I. 2. 1. Qui manet, ut moneatur ſemper ſervos homo officium ſuum, non voluntate id facere meminit, ſervos is habitu haud probu eſt. *Xenoph.* Cyropaed VIII. χρυσάντας οὗτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλῆσιν ἀνέμεινεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν, τῶν ἡμετέρων ἕνεκα. ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. *Chryſoſtomus* in Rom. VIII. οἱ δὲ πνευματικοὶ ἐπιθυμίᾳ καὶ πόθῳ καὶ τοῦτο δηλοῦσι τῷ καὶ ὑπερβαίνειν τὰ ἐπιτάγματα. & in 1. *Cor.* IX. τὸ μὲν ἐστιν ἐπίταγμα, τὸ δὲ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως κατόρθωμα· ἃ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν γίνεται, πολὺν ἔχει τὸν μισθὸν κατὰ τοῦτο. *Seneca* Controv. II. 13. Non eſt beneficium, ſed officium, facere quod debeas. *Ter.* Adelph. IV. 3. 2. Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio, meum officium facio.

11. Non via recta & breviſſima a ſeptentrione verſus meridiem per Samariticam regionem iter fecit, ſed, cum ad confinia Samariae & Galilaeae veniſſet, ab itinere deflexit verſus orientem, ita ut Samariam ad dextram, Galilaeam ad ſiniſtram haberet; & Jordanem Scythopoli, ubi pons erat, videtur tranſiiſſe, & juxta ripam Jordanis in Peraea deſcendiſſe, donec e regione Jerichuntis iterum trajiceret. Hoc factum eſt, tum ut ne occaſio praeberetur Samaritanis iterum in ipſum delinquendi, tum ut eo plures Judaeorum beneficii ſui participes redderet. *Samuel R.* I. 1. Elkana cum adduceret Iſraëlitas Siluntem, non ivit eadem via anno ſequente, qua iverat hoc anno, ſed quotannis alia; ut audiret Iſraël, & adſcenderet Siluntem. inf. XVIII. 35. Jo. X. 40.

12. *Negaim* XIII. 12. Ingreditur leproſus in ſynagogam: faciunt ei cancellos altos decem palmos, & latos IV. cubitos. Ingreditur primus, atque egreditur ultimus. *Peſachin* f. 67. 1. Leproſus qui tranſgreditur cancellos, vapulat plagis XL. *Vajikra R.* XVI. R. Jochanan & R. Simeon f. Lakiſch diſceptabant ſecum invicem. Prior dixit, non licere ad leproſum appropinquare IV. cubitos, ſi Eurus ab ipſo flet: Poſterior vero dixit, Euro ab ipſo flante non licere ne quidem ad centeſimum cubitum appropinquare —— R. Meir non comedit ova ex platea, in qua leproſus erat. R. Ame & R. Aſe nunquam iverunt in viciniam leproſi. Riſch Lakiſch quum videret leproſum in vicinia, lapidibus illum petiit dicens: abi in locum tuum, ne alios polluas. —— R. Eleazar f. Simonis quum videret leproſum, abdidit ſe, quia ſcriptum eſt Levit. XIV. 1. Haec erit lex leproſi. מצורע idem eſt ac מוציא שם רע qui famam malam conciliat.

14. Non opus erat, ut unus leproſus ſe multis ſacerdotibus oſtenderet *Matth.* VIII. 4. Sed Chriſtus jubet, ut Judaei Hieroſolyma peterent, Samaritanus vero montem Garizim. Licet enim non probaret cultum Samaritanorum *Jo* IV. 22. non potuit tamen, quin circa quaeſtionem non de cultu Dei, ſed

Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς, ἐκαθα-
ρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων 15
τὸν Θεόν. Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐ- 16
τὸς ἦν Σαμαρείτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ 17
δὲ ἐννέα ποῦ; Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς 18
οὗτος. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ 19
τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔρχεται 20
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· Οὐδὲ ἐροῦσιν· Ἰδοὺ ὧδε, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ, ἡ 21
βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε 22
ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· 23
Ἰδοὺ ὧδε, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτου- 24
σα

τοῖς ἱερεῦσι] τῷ ἱερεῖ Versio *Copt. Æthiop.* τοῖς ἀρχιερεῦσι 36. 40. 53. 57. 63.
καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ D. ἐν τῷ] — 1. ἐκαθαρίσθησαν] ἐκαθερίσθησαν AL 2.
15. ἰάθη] ἐκαθαρίσθη D 64. Versio *Vulg. Goth. Syr.* φωνῆς μεγάλης] μεγάλης φωνῆς D.
16. ἐπὶ πρόσωπον] — 44. a prima manu. 69. παρὰ] πρὸς D. εὐχαριστῶν αὐτῷ] — D.
καὶ αὐτὸς ἦν] ἦν δὲ D. 17. δὲ prius] — A. εἶπεν] + αὐτοῖς D.
οὐχὶ οἱ] οὗτοι D Codices *Latini.* δέκα] + οὗτοι A 27. 42.
ἐκαθαρίσθησαν] ἐκαθερίσθησαν A, 2. 94. δὲ posterius] — A Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat.* ἐννέα] ἐνέα 72.
18. οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι] ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς εὑρέθη ὑποστρέφων, ὃς δώσει. D. Versio *Vulg.*
19. πορεύου] + ὅτι D. 20. ἐπερωτηθεὶς] ἐρωτηθεὶς 47. ὑπὸ] ἀπὸ 106.
a θεοῦ ad θεοῦ] — 59. ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ] — 40. 53. 63.
τοῦ θεοῦ posterius] — L. 21. ἰδοὺ ὧδε ἢ ἰδοὺ] ὧδε ἢ Versio *Copt.* ἰδοὺ ὧδε ἢ L. Evang. 14.
ἢ] — 12. 38. 44. 53. 57. 59. 63. 69. 86. Editio *Erasmi* 1. *Ald. Complut. Colinaei.*
ἐκεῖ] + μὴ πιστεύσητε D. γὰρ] — 57.
ἐστιν] — 59. 22. δὲ] οὖν D. + καὶ Editio *Complut. Plantin. Genev.*
μαθητὰς] + αὐτοῦ A 29. 45. 71. 86. 91. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt.*
ὅτε] ὅταν L Evang. 13. 17. *Marcion.* ap. Epiphan. ὅτε ἐπιθυμήσετε] τοῦ ἐπιθυμῆσαι ὑμᾶς D. 13. 69.
ἐπιθυμήσετε] ἐπιθυμήσητε Versio *Vulg.* ἡμερῶν] + τούτων D. ἰδεῖν] — D *Marcion* ap. Epiphan.
23. καὶ] + ἐὰν 12. 16. Versio *Syr.* prior, & posterior cum obelo. ὧδε] ἐκεῖ L. Versio *Copt.*
ἢ] — D K L 36. 38. 40. 42. 53. 59. 67. 69. 71. 91. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei.*
Codices *Latini. Theophyl.* probante *J. Millio* prol. 1374. καὶ M. 106. ἰδοὺ posterius] — Ev. 17. Vers. *Copt. Arm.*
ἐκεῖ] ὧδε L. Versio *Copt.* + ὁ χριστὸς KM. 1. 12. 16. 29. 95. duo Stephani. Evang. 13. 17. Versio *Syra* posterior cum asterisco. + ὁ Ἰησοῦς 42.
ἀπέλθητε μηδὲ] — 1. 13. 69. Versio *Armen.* πιστεύσητε μηδὲ Versio *Syra* posterior in margine.
μηδὲ διώξητε] — Versio *Syr.* διώξητε] + μηδὲ πιστεύσητε 1.
24. ἡ ἀστραπὴ] — 11. ἡ posterius] — 1. 69. 106.
ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν] ὑπὸ τῶν ἀπ' οὐρανῶν 69. — Codices *Latini.*

sed ad medicinam & Politiam pertinentem singulos ad suos judices remitteret. *Kiddushin* f. 75. 2. R. Akiba judicavit sacerdotes Cuthaeorum —— esse legitimos.

17. *Plato* Timaeo p. 1040. A. εἷς, δύο, τρεῖς, ὁ δὲ δὴ τέταρτος ἡμῶν, ὦ φίλε τίμαιε, ποῦ;

18. εὑρέθησαν] *Cic.* Philipp. II. 9. Quod ergo, cum res agebatur, nemo in me dixit, id tot annis post tu inventus es, qui diceres. *Justinus* X. 1. 6. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit, ut ex L. liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris a tanta immanitate revocaret. XIV. 1. 10. Eumenes vocatis ad concionem militibus gratias agit, quod nemo inventus esset, qui spem cruenti praemii fidei sacramenti anteponeret. *Seneca* de Consolat. ad Helviam 13. Ducebatur Athenis ad supplicium Aristides, cui quisquis occurreret, dejiciebat oculos, & ingemiscebat —— Inventus est tamen, qui in faciem ejus exspueret. *Jos.* VII. 19. 1. *Reg.* VI. 5. inf. XXIII. 2. *Act.* XXIV. 5. *Ro.* VII. 10. *Phil.* II. 8. *Apoc.* XIX. 7.

Vid. ad *Matth.* X. 5. *Hier. Schekalim* f. 46. 4. Rabbi dixit: *Samaritanus* est sicut Ethnicus. R. Simeon Gamalielis f. dixit: Cuthaeus est sicut Israëlita ad omnia. R. Lazar, traditio est de Ethnicis, non de Cuthaeis, —— At traditio contradicit R. Lazaro. *Demai* III. 4. Si quis molitori Cuthaeo vel molitori plebejo triticum mittat, in statu suo manet respectu decimarum & frugum anni septimi: sin autem mittat molitori alienigenae נכרי, res dubia fit. Si quis fruges deponat penes Cuthaeum vel plebejum, in statu suo manent respectu decimarum & frugum anni septimi: penes alienigenam, habentur ut ejus fruges. R. Simeon vult, rem dubiam fieri. *Schol. Bartenorae & Maimonidis:* hoc intelligitur de prioribus temporibus, at ab eo tempore, quo in monte Garizim inventum est caput columbae adorari a Cuthaeis, habiti sunt gentiles. Ad mentem ergo Judaeorum severiorum hic loquitur Christus: aliter commate sequenti. *Zach.* IX. 6. *Ez.* XLIV. 7. *Es.* LVI. 3.

20. Per *regnum Dei* hic sensu Judaico intelligitur apparitio & manifestatio regis Messiae, quam illi cum magna pompa & insignibus victoriis exspectabant.

21. Supra I. 1. VII. 16. *Jo.* I. 14. 26. XI. 54.

22. *Matth.* IX. 15. inf. XXI. 6. *Il.* δ. 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν. *Dionysius* Hal. VI. 71. εἰ δὲ παρήσετε τὸν καιρὸν τοῦτον, εὔξαισθε ἂν πολλάκις ὅμοιον εὑρεῖν ἕτερον. VII. 24. εἰ δὲ ἀφήσετε καὶ τοῦτον ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρὸν, πολλάκις εὔξεσθε τοιοῦτον τυχεῖν ἕτερον. *Jamblichus* V. Pythag. 35. Τυραννίδος ὀρέγεσθαι παρακαλοῦντα κρεῖττον εἶναι φάσκειν μίαν ἡμέραν ταῦρον, ἢ πάντα τὸν αἰῶνα βοῦν. *Aristides* de Pace. II. ἣν μὲν ἐκ πολλοῦ πάν-

τη

σα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει· οὕτως ἔσαι ϗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
25 ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, ϗ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς
26 ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις —— τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσαι ϗ ἐν ταῖς ἡμέ-
27 ραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας
28 εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· ϗ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, ϗ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὁμοίως
ϗ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκο-
29 δόμουν· Ἧι δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ ϗ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, ϗ
30 ἀπώλεσεν ἅπαντας. Κατὰ ταῦτα ἔσαι ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.
31 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσαι ἐπὶ τοῦ δώματος, ϗ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ
καταβάτω ἆραι αὐτά· ϗ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπισρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
32 Μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
ϗ

ὑπ' prius] ὑπὸ τὸν DK. posterius A. 73. εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν] — D. 3. 52. 71. λάμπει] ἀσράπτει D. — 45. ϗ] — AEGHKLM. 1. 9. 10. 15. Colb. duo. 48. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 80. 83. 91. 95. 106. Ev. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Plant. Colinaei*, *Bogardi*, *Genev*. Versio *Vulg. Syr.* utraque, probante *J. Millio* prol. 1199. ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ] — D. 25. δὲ] μὲν 63.
αὐτὸν πολλὰ παθεῖν] πολλὰ παθεῖν αὐτὸν A. πολλὰ] — 69.
26. ϗ prius] — 42. posterius — 11. 69. Editio *Ald.* Versio *Syr.*
τοῦ prius] — AD 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 106. Edit. *Complut. Plantin. Bengelii Damascenus* l. α. 15. *Theophyl.*
ταῖς ἡμέραις posterius] τῇ ἡμέρᾳ 45. 49. 69. τῇ παρουσίᾳ Versio *Syra* posterior in margine.
27. ἔπινον] ἔπιον 61. ἐγάμουν] + ϗ 91. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Goth. Vulg. Theophylactus.*
ἐξεγαμίζοντο] ἐγαμίζοντο DL 2. 12. 36. 44. 46. 50. 52. 59. 69. a prima manu 106. Editio *Erasmi* 1.
ἦλθεν ὁ] ἐγένετο D. ὁ] — 69. κατακλυσμὸς] + τοῦ ὕδατος 57.
ἀπώλεσεν] ἦρεν 29. 71. ἅπαντας] πάντας D. & comm. 29.
28. ϗ ὡς] καθὼς L 69. Versio *Vulg.* ϗ 53. Evang. 17. ἤσθιον] + ϗ 45. 49. Versio *Goth. Vulg. Syr*,
ἠγόραζον] + ϗ 45. 49. Versio *Goth. Vulg. Syr.* ἐφύτευον] + ϗ 45. 49. Versio *Goth. Vulg. Syr.*
29. δὲ] — D. *Irenaeus.* πῦρ ϗ θεῖον] θεῖον ϗ πῦρ AD 15. Colb. 69. 106. Versio *Goth. Syra* posterior. ἀπ'] ἐξ 9. 69.
ἅπαντας] πάντας D. ἅπαντα Editio *Ald.* secuta errorem typographi editionis *Erasmi* 1. quae habet: ἅπαντα. σ ϗ.
30. ταῦτα] τὰ αὐτὰ DK. 72. Evang. 18. 19. probante *J. Causabono.*
ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται] ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ᾗ ἀποκαλυφθῇ D. ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου 28. 31. ἐν ἐκείνῃ] ἐκείνῃ D. at Vers. Latina: in illo.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ Versio *Vulg.* ὃς] ὁ L. ἔσαι] — 12.
ἐπὶ] ἀπὸ 69. καταβάτω] καταβαινέτω M. 71. ὁ ἐν τῷ] ἐν 69.
ὁμοίως] — 72. Versio *Syr.* comma postponunt 34. 74. comma praepositum — 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bengelii.*
ἐπισρεψάτω] ἐπισραφήτω D. ὀπίσω] + ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ 76. 32. μνημονεύετε] + δὲ Edit. *Erasmi*. 3. 4. 5.
33. ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι] ἂν θέλῃ ζωογονῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ D. Versio *Syr.*
ζητήσῃ] ζητῇ Evang. 13. 17. σῶσαι] περιποιήσασθαι L.

σις ἡμέραν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦμεν, ἤδε ἐσιν. *Cic.* Tuscul. V. 19. Responderet alius fortasse, se non modo quatuor consulatus uni anteponere, sed unum diem Cinnae multorum & clarorum virorum totis aetatibus. *Statius* Silv. II. 7. Unum quaeso diem Deos silentum exores, solet hoc patere limen ad nuptas redeuntibus maritis. *Propertius* IV. 7. 26. Unum impetrassem te revocante diem.

24. ὑπ' οὐρανὸν] *Libanius* O. XI. 370. D. τῶν γὰρ ἔργων αὐτοῖς ἐν τῷ καλλίσῳ τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἑσηκότων. *Eustath.* Il. δ. p. 337. 39, τὸ δὲ ὑπὸ ἡλίῳ, ὑφ' ἥλιον ὡς ἐπὶ πολὺ γράφουσιν οἱ μεθ' Ὅμηρον, οὕτω καὶ τὸ ὑπ' οὐρανῷ, ὑπ' οὐρανόν. ἀττικὴ δὲ ἡ ῥηθεῖσα Ὁμηρικὴ φράσις, ὁμοία τῷ ὑπὸ διδασκάλῳ εἶναι, καὶ ὑφ' ἡγεμόνι τάττεσθαι. *Lucretius* V. 1015. coeli sub tegmine I. 987. II. 661. *Plato* Ep. 7. cit. Athenaeo XII. p. 527. D. ἐκ δὲ τούτων τῶν ἐθῶν οὔτ' ἂν φρόνιμος οὐδείς ποτε γενέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων ἐκ νέου ἐπιτηδεύων δύναιτο. *Exod.* XVII. 14. *Deut.* XXV. 19. XXIX. 20. *Prov.* VIII. 28. *Eccl.* II. 3. *Job.* II. 2. IX. 6. XVIII. 4. XXXIV. 13. XXXVII. 3. XXXVIII. 18. XLII. 14. *Act.* II. 5. IV. 12. *Thren.* III. 66. *Jerem.* XXV. 33. *Baruch.* V. 3. 2. *Macc.* II. 18. *Esth.* XIII. 10. *Col.* I. 23.

ἀστραπὴ] *Dionys. Hal.* A. II. 5. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἀστραπὴ διῆλθεν ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά.

27. ἐξεγαμίζοντο] *Varinus.* γαμῆσαι διὰ τοῦ η. εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἤτοι γυναῖκα λαβεῖν· γαμέσαι δὲ διὰ τοῦ ε. τὸ γυναῖκα δοῦναι ὡς δηλοῖ τὸ Πηλεύς δή μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται. *Il.* ι. 394. τοῦτο δὲ ἐκγαμίζειν οἱ ὕστερον λέγουσι, ὡς ἄν τις εἴποι ἐμπροικίζειν.

28. Solent Judaei jungere exemplum Noë & Loti *Bereschith* R. XXVII. 3. 2 *Pet.* II. 5. 6. *R. David* in Psal. XCIV. 10. Castigat gentes. Nonne audivistis, Deum adduxisse diluvium in mundum, & ignem in Sodoma, quomodo ergo cogitatis, eum opera vestra ignorare? *Aben Esra.* tempore diluvii & Sodomorum: nonne puniet vos etiam, licet multi sitis? 2. *Macc.* II. 4. 5.

32. *Deut.* XXIV. 9.

Lycophron 826. Καὶ πέμπελον γραῦν μαρμαρουμένην δέμας. *J. Tzetzes.* Καὶ τὴν πάγγηρων γραῦν τὴν ἀπολιθωθεῖσαν, φέρεται γὰρ ἱσορία —— ὅτι ἀφροδίτη —— ὑπεχώρησε περὶ κύπρον —— οἱ δὲ θεοὶ ἐρευνῶντες αὐτὴν, ἐκεῖσε εὗρον αὐτὴν, γραὸς ὑποδειξάσης τὸν τόπον, ἔνθα ἦν κεκρυμμένη, ἐρωτηθείσης παρὰ τῶν θεῶν, εἰ οἶδε, ποῦ ἐσιν ἀφροδίτη, ἣν ἀφροδίτη ὀργισθεῖσα ἐμαρμάρωσε, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἵσαται ἡ σήλη αὐτῆς ἐκεῖσε. *Callimachus* H. in Apollin. 24. Πέτρος, Ὅσις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐσήρικται Μάρμαρον ἀντὶ γυναικός. *Propertius* III. 8. 8. Et Niobae lacrymas supprimat ipse lapis. *Philo* de Profug. T. I. p. 564, 11. Οὕτω φησὶ τὴν γυναῖκα Λὼτ σραφεῖσαν εἰς τοὐπίσω γενέσθαι σήλην, οὐ μυθοπλασῶν, ἀλλὰ πράγματος ἰδιότητα μηνύων· ὃς γὰρ ἂν ὀλιγωρήσας τοῦ διδάσκοντος ὑπὸ ῥαθυμίας ἐμφύτου τε ὁμοῦ καὶ συνήθους, τὰ μὲν πρόσω καταλίπῃ, δι' ὧν ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεσιν ἐσι χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν φύσεως πραγμάτων ἐπίκρισιν, ἐκτραχηλίσας δ' αὐτὸν εἰς τοὐπίσω περιαγάγῃ, τὰ τυφλὰ τῶν

καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ 33
κλίνης μιᾶς· ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ 34
αὐτό· ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. — Δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· 35
— ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· 36
Ποῦ, Κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. 37

Ελεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκα- 1
κεῖν.

καὶ ὃς ἐὰν] ὃς δ' ἂν L 47. 56. 58. 61. 69. ἐὰν posterius] ἂν D 2.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει A. Evang. 19. αὐτὴν secundo loco] D. 1. τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 28. 69. + ἕνεκεν ἐμοῦ Vers. *Goth.*
ζωογονήσει] σώσει 1. 69. ζωοποιήσει 36. 38. 40. 50. 63. 87.
34. λέγω] + δὲ 51. 61. ex emendatione 71. 73. 90. ὑμῖν] + ἐν 2. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
ταύτῃ] αὐτῇ 1. ἔσονται δύο] δύο ἔσονται A. 69. Versio *Syr. Goth. Basilius* Eth. 16.
δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς] ἐπὶ κλίνης μιᾶς δύο D 80.
ὁ prius] — ADEGHM 3. 9. 10. 11. 12. 44. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 89. Colb. tres. bis & 106. Editio *Complut. Bengelii*, *Basilius*, *Theophylactus.* παραληφθήσεται] παραλαμβάνεται DK 15. 42. 68. παρακληθήσεται 13.
ἀφεθήσεται] ἀφίεται DK. 35. δύο ἔσονται] ἔσονται δύο D.
ἀλήθουσαι] — 72. ἐπὶ τὸ αὐτὸ] ἐπιτοαυτό Edit. *Plantin. Wechelii.*
ἡ prius] — AL. Colb. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 17. Editio *Complut. Plantin. Stephani*, *Genev. Wechelii*, *Bengelii. Theophylactus.* posterius, si recte *a Millio* observatum est — KM 9. 10. 11. 12. 106. *Theophylact.* παραληφθήσεται] παραλαμβάνεται 12.
καὶ ἡ] ἡ δὲ L 69. ἀφεθήσεται] ἀφίεται Colb.
36.] — AEGHKL 1. 2. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 49. 50. 63. 67. 71. 72. 74. ex emendatione. 80. 83. 86. 87. 88. 89. 90. Evang. 14. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, Versio *Copta*, *Lutheri*, *Æthiop.* Codices *Latini. Basilius* Eth. 16. Autor *Operis Imperf. Theophylactus* ed. *Euthymius* in Matthaeum. *Maximus* Taurinensis, Schol. Cod. 37. ubi comm. 34. intelligit corpus, comm. 35. animam. probantibus *H. Grotio*, *J. Millio.* & *J. A. Bengelio.* *Matthaei* est: quid enim nocte, de qua Lucas loquitur comm. 34. in agro facerent? ἔσονται] — D. 16. 106.
ὁ prius] — D. 16. bis 106. 37. λέγουσιν] εἶπον 71. αὐτῷ] — D. αὐτοῖς] — 1.

ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἐζηλωκὼς, ἀψύχου καὶ κωφῆς λίθου τρόπον στηλιτεύεται.

33. ζωογονήσει] *Act.* VII. 19. *Aristot.* περὶ θαυμ. ἀκουσμ. ἰχθῦς — ζωογονούσης τῆς γῆς. **Diodorus S.** V. 56. τὸν ἥλιον ἀναξηραίνοντα τὴν πολλὴν ὑγρότητα, ζωογονῆσαι τὴν γῆν. I. 7. μηκέτι δύνασθαι μηδὲν τῶν μειζόνων ζωογονεῖν. 10. ῥᾳδίως ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα. — Τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς ζωογονίας 7. ζωογονουμένων δὲ τῶν ὑγρῶν διὰ τῆς θερμασίας. 10. ἐν μόνῃ ταύτῃ θεωρεῖσθαι τινὰ τῶν ἐμψύχων παραδόξως ζωογονούμενα. — εὐκρατότατον γενέσθαι τὸν ἀέρα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν πάντων ζωογονίαν. . . . ἐκ τῆς γῆς συνέβαινε ζωογονεῖσθαι παντοίας φύσεις ἐμψύχων. **Etymol.** in κρόνος — τῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς μίξεως γενομένης ἐζωογονεῖτο πολλά· εἶτα τοῦ κρόνου ἤτοι τοῦ χρόνου ἕκαστα διακρίναντος, καὶ τῶν γεννηθέντων ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα μίξεως ζωογονούντων. *Augustin.* super Levit. 38. Quae Graeci habent ζωογονοῦντα, nostri quidem vivificantia interpretari maluerunt, quia utique hoc verbum noster usus recipit, quam facere novum insolitum, si dici posset, vivigignentia. Non enim quae vivificant i. e. vivere faciunt, sed quae vivos foetus gignunt i. e. non ova, sed pullos, dicuntur ζωογονοῦντα. Verum apud LXX. Interpretes significat in vita servare *Exod.* I. 17. 18. 22. *Jud.* VIII. 19. 1. *Reg.* II. 6. XXVII. 9. 11. 3. *Reg.* XX. 31. IV. *Reg.* VII. 4.

1. ἐκκακεῖν] *Polyb.* IV. 19. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὸ μὲν πέμπειν τὰς βοηθείας κατὰ τὴν διάταξιν ἐνεκάκησαν. segnes fuerunt. *Glossar.* ἐκκακῶ, deficio. *Hesychius* ἠδημόνησεν, ἐξεκάκησεν. *Suidas.* ἐξεκάκησα, ἀπηγόρευσα. *Gal.* VI. 9. *Act.* X. 2. *Ro.* XII. 12. *Col.* IV. 2.

2. *Od.* X. 39. Οὔτε θεοὺς δείσαντες, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, οὔτε τιν' ἀνθρώπων νέμεσιν κατόπισθεν ἔθεσθε. *Æneid.* I. 542. Si genus humanum & mortalia temnitis arma, At sperate Deos memores fandi atque nefandi. *Euripid.* Cyclope 601. ὑπ' ἀνδρὸς, ᾧ θεῶν οὐδὲν ἢ βροτῶν μέλει: *Dionys. Hal.* X. 11. ταῦτά ἐστιν ἃ βεβούλευνται ὑπὸ σκότους, καὶ ἃ μέλλουσιν δρᾶν, ὦ βουλὴ, δεινὰ καὶ ἀνόσια ἔργα, οὔτε θεῖον φοβηθέντες χόλον, οὔτ' ἀνθρωπίνην ἐκτραπέντες νέμεσιν. **Lysias** c. Diogiton. ap. Dionys. Hal. 25. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων ᾐσχύνου, τοὺς θεοὺς ἐχρῆν σε, φησὶ, δεδιέναι — καὶ ἐπὶ τοιούτοις ἔργοις οὔτε τοὺς θεοὺς φοβῇ, οὔτε ἐμὲ τὴν σὴν θυγατέρα αἰσχύνῃ. *Plato* de Legg. XI. πᾶς γὰρ τῶν κατ' ἀγορὰν ὁ κιβδηλεύων τι ψεύδεται καὶ ἀπατᾷ, καὶ τοὺς θεοὺς παρακαλῶν, ἐπομνύσιν, ἐν τοῖς τῶν ἀγορανόμων νόμοις τε καὶ φυλακτηρίοις, οὔτε ἀνθρώπους αἰδούμενος, οὔτε θεοὺς σεβόμενος. Euthyphro. p. 11. D. ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοὺς ἂν ἔδεισας — καὶ τοὺς ἀνθρώπους ᾐσχύνθης. *Lesbonactis* Protrept. ἀλλὰ γὰρ οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους αἰδοῦνται, οὐ γὰρ ἂν τάδε ἐποίουν. *Libanius* Progymn. p. 186. D. δοκεῖ γὰρ ὁ παῖδας τρέφων καὶ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, καὶ ἀνθρώπους αἰσχύνεσθαι. idem οὐ θεοὺς δείσαντες, οὔτ' ἀνθρώπους αἰσχυνθέντες. *Theognis.* 747. ἄδικος, καὶ ἀτάσθαλος, οὔτε τι ἀνδρῶν, οὔτε τι ἀθανάτων μῆνιν ἀλυόμενος. Maecenas ap. *Dionem.* θεοῦ καταφρονήσας οὐδ' ἄλλου ἂν τινος προτιμήσειεν. de Vitellio. οὔτε τῶν ἀνθρώπων οὔτε τῶν θεῶν ἐφρόντιζεν. *Philostratus* de Centauro. Οὔτε θεῶν τρομέων ὄπιν, οὔτ' ἀνθρώπων. *Justinus* III. 7. 2. Rupto foedere cum contemtu deorum hominumque. *Macrobius* de Mezentio. Sine respectu Deorum in homines impius. *Sallust.* Hist. I. Orat. Philippi. 15. Hostis omnium bonorum, ut te neque hominum neque deorum pudet. Catilin. LII. 33. Si dis aut hominibus unquam ullis pepercit. Jugurth 24. 2. quem tanta libido exstinguendi mei invasit, ut neque vos neque deos immortales in animo habeat. *Cic.* in Verr. IV. 32. Ita se in ea provincia — gessit, ut non solum hominibus, verum diis immortalibus bellum indictum putaretur. pro Cluent. 6. O audaciam singularem! non timuisse, si minus vim deorum, hominumque famam, at . . *Livius* XXXIX. 11. Illius excetrae delinimentis imbutam, nec parentis, nec vitrici, nec deorum verecundiam habere. *Philo* de Legg. Spec. T. 2. p. 333, 51. D. ὅτῳ μήτε τῶν ἀνθρωπίνων μήτε τῶν θείων αἰδώς τις ἔρχεται. *Jos.* A. I. 3. 1. μεταβάλλονται πρὸς τὸ χεῖρον — μήτε τὰς νενομισμένας τιμὰς ἔτι τῷ θεῷ παρέχοντες, μήτε τοῦ πρὸς ἀν-

2 κεῖν. Λέγων· Κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος, ϗ ἄνθρωπον μὴ ἐντρε-
3 πόμενος· Χήρα δέ — τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ· ϗ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· Ἐκ-
4 δίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν
5 ἑαυτῷ· Εἰ ϗ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, ϗ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι· Διά γε τὸ παρέχειν
μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν· ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με.
Εἶπε

σῶμα] πτῶμα EGH 2. 16. Codex Stephani 50. 59. in ora. 60. 61. 64. 69. 71. Colb. Versio *Syr.* post. in marg. *Theoph.*
συναχθήσονται] ἐπισυναχθήσονται Evang. 19. + ϗ L. 2 12. 35. 40. 48. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 69. 73. 83. 86. 95. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Erasmi. Plantin. Colinaei*, *Genev. Bogardi.* Versio *Vulg. Copt. Basilius. Theophylactus.* συναχθήσονται οἱ ἀετοί] οἱ ἀετοί συναχθήσονται 69. οἱ ἀετοί] — 36.
1. δὲ] — 29. 71. ϗ prius] — L 29. 69. 71.
προσεύχεσθαι] + αὐτοὺς AKM 9. 12. 42. 44. 45. 49. 53. 57. 60. 63. 69. 74. ex emendatione 82. 87. 90. 91. 95. *Origenes* in Matth. XIX. 11. ἐκκακεῖν] ἐγκακεῖν A 61. in ora. ἐνκακεῖν D. 69.
2. λέγων] — D 1 61. Versio *Syr.* *Origenes* de Orat. 32. *Basilius* Eth. 46.
3. τις] — ADELM 2. 9. 10. 11. 14. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 69 72. 80. 83. 86. 87. 90. Ev. 2. 11. 13. 14. 16. 17. 20. 24. Editio *Complut. Stephani*, *Plantin. Bengelii. Genev.* Versio *Goth. Syra* posterior, *Basilius*, *Chrysostomus* T. VI. 76. *Damascenus* ι. ε. 29. π. 36. *Theophylactus.*
4. ἠθέλησεν] ἤθελεν ADL ε. 10. 35. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 83. Colb. Evang. 20. Versio *Vulg. Hippol.* de Antichristo 56. *Damascenus* ε. 29. Π. 36. *Chrysostomus* l. c.
χρόνον] + τινα D. + πολὺν Versio *Syra* utraque. δὲ] — L.
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ] ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ λέγει D. εἰ καὶ] εἰ D Versio *Syr.* Codices *Latini.*
ϗ ἄνθρωπον οὐκ] οὐδὲ ἄνθρωπον L. Codices *Latini.* 5. γε] δὲ D. τὸ] + μὴ Evang. 18. 19.
κόπον] κόπους 67. 69. 95. τὴν χήραν ταύτην] τῇ χήρᾳ ταύτῃ 60. + ἀπελθὼν D.
ὑπωπιάζῃ] ὑποπιάζῃ E 2. 3. 16. 34. 36. 37. 38. 39. 45. 51. 53. 66. 72. 73. 74. 87. 88. Evang. 2. 4. 5. 11. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*; *Bogardi*. *Basilius. Nazianz. apol.* ὑποπιέζῃ 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 65. 76. 89. 90. Evang. 16. *Theophylactus.* *Clemens* Alex. Strom. III.

ἀνθρώπους δικαίου ποιούμενοι λόγον. X. 5. 5. ἄδικος καὶ κακοῦργος καὶ μήτε πρὸς θεὸν ὅσιος, μήτε πρὸς ἀνθρώπους ἐπιεικής. *Antoninus* Liberal. F. 71. οὗτοι ἐτίμων οὔτε θεὸν οὔτε ἄνθρωπον. *Herodotus* II. 133. τῶν θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες. *Livius* III. 57. Deorum hominumque contemtor.

3. ἐκδίκησον] *Gabrias.* ὅπου γὰρ ἐκδίκησις, ἐβλάβην μόνος. *Act.* VII. 24.

Terent. Heaut. V. 1. 80. Non, ita me dii ament, auderet facere haec *viduae* mulieri, Quae in me fecit.

4. ἐπὶ χρόνον] *Il.* β. 299. τλῆτε φίλοι, καὶ μείνατ' ἐπὶ χρόνον. *Od.* ξ. 192. εἴη μὲν νῦν νῶιν ἐπὶ χρόνον ἠμὲν ἐδωδή. *Æschylus* ἐπὶ πολὺν ἤδη χρόνον.

5. *Plut.* Apophth. p. 179. C. Πρεσβύτιδος δὲ πενιχρᾶς ἀξιούσης ἐπ' αὐτοῦ κριθῆναι, καὶ πολλάκις ἐνοχλούσης, ἔφη μὴ σχολάζειν. Ἡ δὲ πρεσβύτις ἐγκραγεῖσα, καὶ μὴ βασίλευε, εἶπεν. Ὁ δὲ θαυμάσας τὸ ῥηθὲν οὐ μόνον ἐκείνης ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων εὐθὺς διήκουσεν.

εἰς τέλος] *Dionys. Hal.* VII. 16. παραχωρήσατε αὐτοῖς τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ παρόντι· οὐ γὰρ εἰς τέλος παραχωρήσετε. VIII. 19. οὐ μὴν εἰς τέλος γε ἀντεῖχον. X. 54. ἡ δὲ νόσος εἰς τέλος ἐλώφησε. *Appian.* Mithridat. p. 136. ἡμῶν ἀμυναμένων ἤδη καρτερῶς, καὶ ἀμυνουμένων εἰς τέλος. B. C. IV. p. 1012. οἱ δ' ἐν μὲν ἀρχῇ πολλοὶ συνέκρυψαν, οὐκ ἐς τέλος ἐλπίζοντες ἀφίξεσθαι τὴν ἀπειλήν. p. 1040. οὐ μὴν ἔλαθόν γε τοὺς πολεμίους εἰς τέλος. V. 1177. ἐς τέλος τῶν ἐμφυλίων ἀνῃρημένων. *Artemidor.* II. 42. πάντων τῶν δεινῶν εἰς τέλος ἀζημίους ἀπαλλάττουσιν. *Psal.* CIII. 9. 2. *Macc.* VIII. 29. *Judith.* VII. 30. סלה *Aquila* vertit ἀεί. *Symmachus* εἰς τὸν αἰῶνα. *Theodotion* εἰς τέλος.

ὑπωπιάζῃ] *Glossar.* suggillatus, ὑπωπιασθείς. *Etymol.* ὑπώπια τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς πελιώματα. *Glossar.* luridus, ὑπώπιος. *Pollux* II. 52. ὑπώπια τὰ ὑπὸ τοὺς ὦπας τῶν πληγῶν ἴχνη. *Herodianus* Gramm. p. 207. ὦπας τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ λέγομεν, ὑπώπια δέ. *Aristot.* Rhet. III. 11. εἰς ὑπωπιασμένον, ᾠήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον, ἐρυθρὸν γὰρ δὴ τὸ ὑπώπιον, ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. *Aristophanes* Pace 540. γελῶσιν ἄσμεναι καὶ ταῦτα δαιμονίως ὑπωπιασμέναι. *Schol.* σφοδρῶς πληγεῖσαι παρὰ τὰ ὑπώπια, ἃ εἰσὶν ἐκκαύματα ὄψεων, καὶ κρούσματα, ἅπερ κορδόλας φησίν. 541. καὶ κυάθοις. *Schol.* τοῖς γὰρ χαλκοῖς ὀξυβάφοις τὰ ὑπώπια ἀνατρίβοντες ἀφανῆ ποιοῦσι. τοιούτοις γὰρ τοὺς ἐκ τῶν πληγῶν ἐθεράπευον μώλωπας. Vespis 1377. εἶτα τῇ πυγμῇ θένων ὁ πρεσβύτερος κατέβαλε τὸν νεώτερον. πρὸς ταῦτα τηροῦ, μὴ λάβῃς ὑπώπια. *Schol.* τὰ εἰς ὄψιν πλήγματα. *Diogenes L.* Menedemo. II. 136. ἐν δὲ ταῖς ζητήσεσι οὕτω μάχιμος ἦν, ὥσθ' ὑπώπια φέρων ἀπῄει. Cratet. VI. 89. Νικόδρομον ἐξερεθίσας τὸν κιθαρῳδὸν ὑπωπιάσθη, προσθεὶς οὖν πιττάκιον τῷ μετώπῳ, ἐπέγραψε Νικόδρομος ἐποίει. *Plut.* de facie in luna. p. 931. E. ἔλεγεν ὑπωπιάζειν αὐτοὺς τὴν σελήνην, σπίλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας. *Athenaeus* II. p. 44. D. ἀντιφάνης δὲ, οἴνῳ τὸν οἶνον ἐξελαύνειν —— ὑπωπίοις δὲ πύκτην. III. p. 97. F. ἄλλοτέ τε —— προσέπταισε λίθῳ, καὶ τὴν κνήμην ἔλυσε. θεραπευθεὶς οὖν προῄει, καὶ πρὸς τοὺς πυνθανομένους, τί τοῦτο, οὐλπιανέ; ὑπώπιον, ἔλεγε. κἀγὼ, ξυνῆν γὰρ αὐτῷ, τότε τὸν γέλωτα φέρειν οὐ δυνάμενος, παρά τινι τῶν φίλων ἰατρῷ ὑπαλειψάμενος τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς παχεῖ φαρμάκῳ, πρὸς τοὺς πυνθανομένους, τί δὲ σύ; πρόσκομμα ἔφασκον. *Eustath.* in Il. μ. p. 878. 27. οἱ δὲ ὕστερον ὑπώπια φασὶ τὰς περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πληγὰς, ἐξ ὧν ὡς ἐκ μέρους καιριωτάτου καὶ τὸ ὑπωπιάζειν, καὶ σώματος ὑπωπιασμὸς μεταφορικῶς ὁ κατὰ σύντηξιν. Ὅτι δὲ ὑπώπια αἱ περὶ ὀφθαλμοὺς πληγαὶ μεθ' ὅμηρον, δῆλον καὶ ἀπὸ σκώμματος παλαιοῦ· παθόντος γὰρ τινὸς πρόσκομμα, καὶ ἐρωτηθέντος, τί τοῦτο; καὶ ἀμαθῶς εἰπόντος, ὡς ὑπώπιον πάθοι, ἀκούσας τῶν τις καὶ ἀστείων καὶ ἔσω λόγου, καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς νέωτα ταινίαις διαλαβὼν, ὅ ἐστι φασκίαις, καὶ ἐρωτηθεὶς, τί πάθοι; πρόσκομμα ἔφη, καὶ οὕτως τοῖς ἀκροαταῖς ἐκίνησε γέλωτα, ὡς ἐπίσης γελοῖον ὄν, ὑπώπια φάναι παθεῖν περὶ πόδας, καὶ πρόσκομμα περὶ πρόσωπον· ὧν ἐπὶ ποδῶν μὲν κυριολεκτεῖται τὸ πρόσκομμα, ἐπὶ προσώπου δὲ τὸ ὑπώπιον, ᾧ παρῆκται καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἐνώπιον, μετώπιον. *Dio Xiphilin.* in Heliogab. p. 351. πολλάκις ἐπ' αὐτοφώρῳ ἡλίσκετο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐλοιδορεῖτο πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ, ὥστε ὑπώπια σχεῖν, πληγὰς ἐλάμβανε. *Theophrastus* H. P. IX. 22. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν· ὑπώπια δὲ ποιεῖ, ἀλλὰ ἔκλευκα. *Galenus* de Compos. Medicam. per Partes Corp. V. περὶ ὑπωπίων. τὰ ὑπώπια ὅτι μὲν ὑπὸ τοὺς ὦπας γίνεται, καὶ τοὔνομα αὐτὸ δηλοῖ, καθάπερ εἴ τις ὑποφθάλμιον ὠνόμασεν αὐτὸ, τοῦ γέ-

νους

Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσει 6
τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν 7
ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει· πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- 8
θρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; Εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας 9
ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄν- 10
θρω-

6. εἶπεν δὲ] καὶ εἶπεν 1. ἀκούσατε] ἠκούσατε *J. Pricaeus.*
7. δὲ] — Evang. 17. οὐ μὴ] — Evang. 18.
ποιήσει] ποιήσῃ D. 42. 51. 54. 66. 69. 71. 73. 74. 83. 86. Evang. 3. 16. 24. Editio *Complut. Bengelii.*
τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ] — 34. a prima manu. 78.
τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς] βοώντων αὐτῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας D.
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ L. καὶ posterius] — 80. 88. ναὶ λέγω 13. 69.
μακροθυμῶν] μακροθυμεῖ AD. (sed in Vers. Latina patiens) 1. Versio *Vulg. Chrysostomus* de Orat. T. VI. 76. Antiochus 27. 85. probante *H. Grotio*, *Bengelio* in Gnom. μακροθυμων *J. Elsnerus.*
ἐπ' αὐτοῖς] — 64. ἐπ' αὐτοὺς Colb. 69. ἐν αὐτοῖς D.
8. λέγω ὑμῖν] — 13. 69. ναὶ λέγω ὑμῖν GM 9. 28. 29. 38. ex emendatione. 59. 71. 86. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Goth. Copt. Armen Macarius* de Elevat. XI.
ὅτι] — DG 13. 36. 69. Codices *Latini. Macarius.* l. c.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα] ἆρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν D. τὴν posterius] — D.
9. καὶ prius] — EGK Colb. duo. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 42. 44. 45. 49. 51.

ους δὲ ἐστι τῶν ἐγχυμάτων, ὀνομάζουσι δ' οὕτως Ἱπποκράτης τε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν τὸ κατὰ τὸ δέρμα πάθος, ὅταν, τῶν ἐν αὐτῷ λεπτῶν φλεβῶν ἐνταθεισῶν, αἷμα διὰ τῶν θλασμάτων ἐκχυθῇ, μὴ καθ' ἕνα τόπον ἀθρόως θρομβούμενον αὐτίκα τὸ οὕτως ἐκκριθὲν, ἀλλ' ἐπειδὰν, ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν, κατὰ διαπήδησιν ἡ ἔκχυσις γίνεται. *Lucian.* Gymnas. 13. αἰσχύνοντες τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη τῷ ψάμμῳ καὶ τοῖς ὑπωπίοις, ὡς μήλου καὶ κοτίνου ἐγκρατεῖς γένοιντο νικήσαντες. *Cic.* in Attic. I. 10. Auli filius vero ita se gerit, ut ejus consulatus non consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. Auctor *ad Herennium* IV. 14. Si meministis, obtundam: si obliti estis —— & 42. eandem rem dicemus non eodem modo, nam id quidem obtundere auditorem est. *Terent.* Andr. II. 2. 11. Obtundis, tametsi intelligo. Heautont. V. 1. 6. Ohe jam desine deos uxor gratulando obtundere. *Adelph.* I. 2. 33. Ausculta, ne me obtundas de hac re saepius. *Livius* II. 15. Quando id certum atque obstinatum est, inquit, neque ego obtundam, saepius eadem nequidquam agendo. XXVI. 38. Nec Blattius ante abstitit tamen tam audaci incepto, quam idem obtundendo pervicit. *Prov.* XX. XX. 30. 1. *Cor.* IX. 27.

7. καὶ] Pro καίπερ. *Sophocl.* Ajax 1046. εἶδες ὡς χρόνῳ ἔμελλε σ' Ἕκτωρ, καὶ θανὼν, ἀποφθίσειν. *Anthol.* I. 38. 9. καιρῷ δουλεύειν, καὶ θεὸς ὢν, ἔμαθον. II. 22. 2. καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς, σήμερον ἐκφέρεται. 16. οὐκέτ' ἀνηγέρθη, καὶ περίαμμα φέρων. IV. 9. 15. μαίνῃ, καὶ λίθος οὖσα. 12. 15. πῶς φλέξει καὶ θεὸς οὖσα λίθον; 95. μογέει καὶ λίθος ὤν. *Thucyd.* VI. 16. ἐξ οὗ, καὶ περιγενόμενοι τῇ μάχῃ, οὐδέπω καὶ νῦν βεβαίως θαρσοῦσι. *Aristaenetus* I. 3. τῆς Λειμώνης, ἥτις, καὶ ὑπερφυῶς εὐπρόσωπος οὖσα, ὅμως, ὅταν ἀπεκδύηται, δι' ὑπερβολὴν τῶν ἔνδον ἀπρόσωπος εἶναι δοκεῖ. 2. *Macc.* VI. 14. 15. *Sir.* XXXV. 22. XXXII. 18. *Ro.* IX. 22. etiamsi differat, & ipsis tardare videatur.

8. ἐν τάχει] *Sophocles* Electr. 16. Πυλάδη. τι χρὴ δρᾷν, ἐν τάχει βουλευτέον. 389. ἀλλ' ἐξίκοιτο τοῦδέ γ' οὕνεκ' ἐν τάχει. Ajac. 815. ἐν τάχει μολεῖν. *Schol.* ἀντὶ τοῦ ταχέως. *Æschyl.* Prometh. 746. ἐν τάχει. *Thucyd.* VI. 92. γίγνεσθαι δέ τι αὐτῶν καὶ ἐν τάχει καὶ προθυμότερον, ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὦ Λακεδαιμόνιοι. *Dionysius Hal.* V. 24. ἀποκόπτειν τὴν γέφυραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν τάχει. 59. ἀφιξομένης σφισιν ἐπικουρίας ἐν τάχει. VI. 69. κατάγειν τοὺς φεύγοντας ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐν τάχει. VII. 64. δίκην λήψεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν τάχει. IX. 15. γενομένων ἐν τάχει τῶν καταλόγων. 29. ἐν ἐλπίδι ἦσαν τοῦ καταλύειν ὑμῶν τὴν ἀρχὴν ἐν τάχει. 44. ὅπως ἂν ἐν τάχει καὶ σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τὸ παρακινοῦν καὶ τὸ στασιάζον ἐξαιρεθῇ. XI. 23. καταγράψαντες ἐν τάχει τὰς δυνάμεις. *Galenus* in Simpl. X. c. de sudore, ἐν τάχει παυόμενον ἐθεασάμην τὸν οἶνον. de Complex. II. ἐν τάχει μὲν ἱκανῶς ἔσται δαστὺς ὁ θερμὸς καὶ ξηρός. III. ἀπόλλυται γὰρ ἐν τάχει τῶν κατὰ συμβεβηκὸς θερμῶν ἡ ἐπίκτητος διάθεσις. Anat III. ἐν τάχει διαγιγνωσκόμενοι. *Athenaeus* XV. p. 685. E. ex Eubulo. εὐθὺς ἀνεκλίνετο, παρῆν δ' ὁ στέφανος ἐν τάχει, ἤρετο τράπεζα. *Lucian.* Timon. 52. δώσεις ἐν τάχει τὴν δίκην. in primo adventu Christus raros reperit, qui fidem ipsi habebant sup. XVII. 18. 19. in secundo rariores, comm. 27. 29. cum Christiani divinitus moniti Judaea excessissent.

9. *Ezech.* XXXIII. 13. Supr. XI. 22 2 *Cor.* I. 19.

Plat. οὔτε γὰρ χαίρων οὔτε λυπούμενος ἄγαν φανήσεται διὰ τὸ ἑαυτῷ πεποιθέναι. *Cic.* Tusc. V. 12. quod semper in se ipso omnem spem reponet sui. Dixerat Christus de constantia in precibus necessaria: jam de modestia.

10. *Sebachim* f. 54. 2. Deut. XVII. 8. ut doceat, domum sanctuarii fuisse altiorem terra Israëlis, terram autem Israëlis omnibus terris; non noverant locum ejus, donec librum Josuae afferrent, in quo toto scriptum est: & descendit & ascendit terminus; de tribu Benjamin scripsit: & ascendit; non scripsit: & descendit Jos. XVIII.

11. σταθεὶς] Consistens. *Ter.* Adelph. II. 1. 2. nunc illico hic consiste. *Donatus.* fiduciam denotat. *Æschyl.* in Choophoris. 18. σταθῶμεν ἐκ ποδῶν. *Pindar.* Isthm. VII. 10. Ὁ πότ' ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθείς. *R. Becchai:* a temporibus Mosis usque ad viros synagogae magnae nulla certa forma precandi fuit, sed unus quisque sibi ipsimet peculiariter conficiebat orationem pro sua scientia, sapientia & eloquentia. כל אחד ואחד עושה מליצה ומתפלל לעצמו כפי ידיעתו והכמתו וצחות לשונו.

πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο] *Aristaen.* II. 13. ἐγὼ δ' ἀφυπνισθεῖσα πρὸς ἐμαυτὴν ἐβόων τοῦτο. I. 6. διελογιζόμην δὲ πρὸς ἐμαυτήν. *Achilles Tatius* I. p. 21. ταῦτα πρὸς ἐμαυτὸν ἔλεγον. VIII. p. 517. ταῦτα μου πρὸς ἐμαυτὸν λαλοῦντος. Secum tacitus. Labra movet metuens audiri; quia reliqui, qui putabant eum pro salute populi orare, aegre tulissent, si comperissent, illum caeteris omnibus maledicere. Contra publicanus clare dicit, & pectus percutit, & oculos demittit. inf. XXIV. 12. *Berachoth Hier.* 4. Dixit R. Thanchu-

θρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώ-
11 νης· Ὁ φαρισαῖος ςαθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο· Ὁ Θεὸς, εὐχαριςῶ σοι,
ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος
12 ὁ τελώνης. Νηςεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ τελώ-
13 νης μακρόθεν ἑςὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι· ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς

τὸ

53. 54. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 69. 72. 80. 83. 87. Evang. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Genev. Wechelii.* Verſio *Goth. Syr. Copt. Baſilius* Eth. 57. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1199.

τοὺς πεποιθότας] τῶν πεποιθότων 69.
λοιποὺς] πολλοὺς 48. 73. 78. Verſio *Syr.* prior.
10. ἄνθρωποι δύο] δύο ἄνθρωποι D.
ὁ ἕτερος] εἷς D.
πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα] ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν 1. *Origenes* in Jo. I. 24. *Cyprian.* Tr. 141.
προσηύχετο] προσηύξατο A 1. 42. 49. ἔλεγεν Evang. 20.
ὡς] — Evang. 21.
12. νηςεύω] νηςεύων 59.
τελώνης] + ἀπὸ 15. 27. 42. 49. Verſio *Vulg.*
ἐπᾶραι] ἆραι 9. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
καὶ posterius] — 71.
ἄλλους Verſio *Syra* poſterior in margine. + εἶπεν δὲ ὁ κύριος 73.
τὴν παραβολὴν ταύτην] ἀνθρώπους D.
ἀνέβησαν] ἀνέβαινον 67. ὁ] — D.
11. φαρισαῖος] + δὲ Evang. 14. πρὸς] καθ' D.
ὥσπερ] ὡς DL *Origenes* c. Celſ.
οὗτος ὁ τελώνης] ὁ τελώνης οὗτος A.
13. καὶ ὁ] ὁ δὲ GL. 69. Verſio *Syr. Copt. Cyprian.* Tr. 141.
εἰς τὸν οὐρανὸν] — 40.
εἰς poſterius] — DKL 1. 4. 15. Colb. Verſio *Vulg. Antiochus* 46,

chuma f. Chaninae, neceſſe eſt ut homo ſibi ſumat locum proprium ad orandum in ſynagoga S. D. 2. Sam. XV. 32.

ἅρπαξ eſt, qui alteri per vim facit injuriam: ἄδικος vero ſpecie juris & fraude.

12. δὶς τοῦ σαββάτου] *Bava Bathra* f. 88. 1. mercator pondera ſua abſtergat bis in ſabbato פעמים בשבת. *Taanith* II. 9. Non indicunt jejunia Eccleſiae, ita ut primum illorum incidat in diem V. hebdomadis, ne pretium annonae augeatur: ſed tria prima indicunt in diem II. & V. rurſus II. Tria autem ſequentia in diem V. II. & V. f. 54. 2. Amplius decreverunt Magiſtri noſtri, ut jejunaretur diebus II. & V. propter tres res, videlicet propter deſtructionem templi, propter legem conflagratam, & propter probrum divini nominis. f. 12. 1. Homo ſingularis, qui ſuſcipit in ſe jejunium die II. V. & II. per totum annum. *Epiphanius* 2. Haereſes. 16. ἐνήςευον δὲ δὶς τοῦ σαββάτου, δευτέραν καὶ πέμπτην. *Cetuboth* I. 1. bis in ſeptimana judices ſedent in urbibus die II. & V. *Megilla* I. 1. dies II. & V. ſunt dies, quibus ad urbem commeant. In vicis Megillath Eſther nonniſi die II. & V. legitur, in urbibus vero quolibet hebdomadis die, excepto ſabbato. Hieroſ. f. 75. 1. Esra ordinavit Iſraëlitis, ut legerent in lege die II. & V. hebdomadis. & *Bava Kama* f. 82. 1. vid. *Buxtorf.* Synag. Judaic. C. XIV. *Thanchuma* p. 83. 1. *Schabbath* I. 24: dies II. & V. & II. jejuniorum.

13. ἔτυπτεν εἰς τὸ ςῆθος αὐτοῦ] *Joſ.* A. XVII. 6. 8. ἡ Σαλώμη ςερνοτυπτουμένη. *Il.* Τ. 284. λίγ' ἐκώκυε, χερσὶ δ' ἄμυσσε Στήθεά τ' ἠδ' ἁπαλὴν δειρὴν, ἰδὲ καλὰ πρόσωπα. *Æn.* XI. 37. Ingentem gemitum tunſis ad ſidera tollunt pectoribus. inf. XXIII. 48. *Prov* XXVI. 22. *Xenoph.* τύπτω σε εἰς τὸν ὦμον. *Il.* σ. 30. χερσὶ δὲ πᾶσαι ςήθεα πεπλήγοντο. & 50. αἱ δ' ἅμα πᾶσαι ςήθεα πεπλήγοντο. *Euſtathius.* ὃ δὴ γυναικῶν μόνων παρ' ὁμήρῳ ἔργον, ὅτε παθαίνονται. *Lucian.* de Luctu. 12. Οἰμωγαὶ δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ κωκυτὸς γυναικῶν, καὶ παρὰ πάντων δάκρυα, καὶ ςέρνα τυπτόμενα, καὶ σπαραττομένη κόμη, καὶ φοινισσόμεναι παρειαὶ, καί που καὶ ἐσθὴς καταῤῥήγνυται, καὶ κόνις ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πάσσεται. *Quintilian.* II. 3. Quin compreſſam etiam manum in ſignum poenitentiae vel irae pectori admovemus. *Ovid.* M. I. 178. Viſo ſua pectora Nymphae percuſſere viro, ſubitisque ululatibus omne implevere nemus. IV: 138. Percutit indignos claro plangore lacertos, & laniata comas. — II. 584. Plangere nuda meis conabar pectora palmis. *Athenaeus* VI. p. 259. E. ἠνάγκαζον θρηνεῖν τοὺς ἀποθανόντας, καὶ ςερνοτυπεῖσθαι μετὰ βίας, καὶ βοᾶν ὀξὺ καὶ μέγα. *Juvenalis* XIII. 127. Nec pugnis caedere pectus te veto, nec plana faciem contundere palma — Et majore domus gemitu majore tumultu Planguntur numi quam funera. *Petronius* 21. Ibi triduo incluſus, redeunte in animum ſolitudine atque contemtu, verberabam aegrum planctibus pectus, & inter tot altiſſimos gemitus frequenter etiam proclamabam. 111. Haec cum virum extuliſſet, non contenta vulgari more — nudatum pectus in conſpectu frequentiae plangere. 115. Non tenui diutius lacrymas, imo percuſſi ſemel iterumque pectus. *Q. Sulpitius:* Moeret, & ad cineres plangit ſua pectora palmis. *Apulej.* Mileſ. IV. Quid pectora tunditis? *Æneid.* I. 481. Triſtes, & tunſae pectora palmis. *Propert.* II. 19. Plangas pectora nuda. *Ovid.* Faſtor. IV. 454. Et feriunt moeſtae pectora nuda manus. *Firmicus.* Qui dolore perculſi caput plangant ac pectora pugnis obtundant. *Lucian.* Dial. Meretr. 9. ἐσπάραττε τὰς κόμας, καὶ τὰ ςέρνα ἐτύπτετο καὶ ἐπένθει. *Dionyſ. Hal.* A. III. 21. τόν τε χιτῶνα κατεῤῥήξατο, καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις παίουσα τὸ ςῆθος ἐθρήνει. *Pirke Aboth* II. 13. quando oras, noli in precibus bona tua enumerare, ſed fac preces miſericordiarum & pro gratia impetranda coram Deo. Judaei in ſynagogis, dum precantur, faciem operiunt. *Buxtorf.* Synag. c. XIII. p. 270.

Articulus τῷ habet ἔμφασιν. τῷ καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλῷ. *Pſal.* LI. *Esrae* IX. 6.

ἢ] *Galenus* l. III. in Hippocr. de Chirurgia. δυνατὸν καὶ ἀκοῦσαι τὴν φωνὴν ὡς διαζευκτικὴν εἰρῆσθαι σύνδεσμον, ἀλλ' ἐκεῖνον ἐνοήσαμεν ἀντὶ ἀποφάσεως αὐτὸν τετάχθαι — καθάπερ ὅμηρος [*Il.* α. 117.] βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι, ἢ ἀπολέσθαι, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀπολέσθαι. Ὁ θουκυδίδης δὲ [III. 23.] κρύςαλλος τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος ἐν αὐτῇ, ὥςτ' ἐπελθεῖν, ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου ἢ βορέου ὑδατώδης μᾶλλον. Schol. ὁ ἢ σύνδεσμος ἀντὶ τοῦ ἤπερ κεῖται, βορέας γὰρ βέβαιον ποιεῖ κρύςαλλον, ἀπηλιώτης δὲ ὑδατώδη. *Salluſt.* Catilin. IX. 5. Beneficiis quam metu imperium agitabant. XX. Niſi vos ſervire quam imperare parati eſtis. *Tacitus* de German. 6. Cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilii quam formidinis arbitrantur. A. I. 58. pacem quam bellum probabam. H. IV. 83. Ptolemaeus — voluptatum quam religionum appetens. *Cornelius Nepos* Datame 8. Statuit congredi, quam

 cum

τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων· Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη 14
οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ + ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινω-
θήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐ- 15
τῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος 16
αὐτὰ, εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιού-
των ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ 17
Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων· 18
Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 19
Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας· Μὴ μοι- 20
χεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς· Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπε· Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ἀκούσας δὲ ταῦ- 21
τα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος 22
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, 23
περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενό- 24
μενον, εἶπε· Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
Θεοῦ. Εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον 25
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες· Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ 26
δὲ εἶπε· Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· 27
\+ γὰρ Ἰδοὺ,

αὐτοῦ] — 1. 14. λέγω] + γὰρ 11. 27. Evang. 2. + δὲ Evang. 21. ὑμῖν] + ὅτι K. 27. 42. 63. 67. 68. Codices *Latini*. *Antiochus*, *Theophylactus*. εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ] — D. ἢ ἐκεῖνος] μᾶλλον παρ᾽ ἐκεῖνον τὸν Φαρισαῖον D. Codices *Latini*. *Cyprian*. Tr. 141. παρ᾽ ἐκεῖνον L. 1. 94. Colb. Versio *Copt*. *Origenes* in Jo. I. 14. & c. Cels. *Nazianzenus*. probante *H. Grotio*. ἢ γὰρ ἐκεῖνος AEGHKMO. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 28. 29. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 95. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 5. 11. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Wechelii*, *Stephani* 1. 2. *Genev*. Versio *Syra* posterior. *Basilius* Eth. 67. MS. probante *J. Millio* prol. 1346, 1363. *Beza:* Sed quod plerique Codices scriptum habent ἢ γὰρ ἐκεῖνος, sane non intelligo, nisi dicamus γὰρ redundare: & hunc locum suspicor varie fuisse depravatum, quod insignem doctrinam contineat adversus operum fiduciam. ὑπὲρ ἐκεῖνον Dorotheus 6. ἤπερ ἐκεῖνος *Basilius* Eth. 67. probante *J. A. Bengelio*.
ὁ δὲ] καὶ ὁ A 1. Versio *Syr*. *Origenes* c. Cels. *Antiochus*. 15. καὶ] — 60. 64. Colb. Versio *Syr*.
καὶ τὰ βρέφη] παιδία D. τὰ] — 69. ἰδόντες δὲ] καὶ ἰδόντες 60. Evang. 18.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ 15. 27. 29. 71. Versio *Syra*. ἐπετίμησαν] ἐπετίμων DGL. 1. 69.
16. προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν] προσεκαλεῖτο αὐτὰ λέγων DG. 1. προσεκαλέσατο αὐτὰ λέγων L Vers. *Copt*.
εἶπεν] ἔλεγεν 69. + αὐτοῖς Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. παιδία] παιδάρια 60.
κωλύετε] κωλύσητε D. τοῦ Θεοῦ] τῶν οὐρανῶν Colb. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
17. ἀμὴν] — γὰρ D. + δὲ L. ἐὰν] ἂν D. ὡς] + τὸ 12. 61. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Bogardi*.
18. τις αὐτὸν] αὐτόν τις G 1. 69. τις 57. αὐτὸν ἄρχων] ἄρχων αὐτὸν 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
λέγων] — D. Versio *Sax*. Codices *Latini*. ποιήσας] ποιῶν 1. 19. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ DG.
τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς] μή με λέγετε ἀγαθὸν, εἷς ἐστιν ἀγαθὸς, προσέθηκε τὸ πατὴρ *Marcion* ap. Epiphan. & *Dial. c. Marcionit*. + ὁ πατὴρ *Origenes* Exhort. ad Martyr & c. Cels. V. etiam Conversio Latina in Codice D. addit: Pater. *Valentiniani* ap. Irenae. c. H. I. 20. 2. εἷς] — 63.
20. τὰς ἐντολὰς οἶδας] ὁ δὲ ἔφη· τὰς ἐντολὰς οἶδα. *Dial. c. Marcionit*. *Epiphan*. + ὁ δὲ εἶπεν· ποίας; εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· τὸ D.
μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς] οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις D.
μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς] μὴ φονεύσῃς, μὴ μοιχεύσῃς. Versio *Syr*. *Æthiop*. Codices *Latini* *Dial. c. Marcionit*.
μὴ κλέψῃς] — 44.
σου posterius] — ADKL 1. 29. 42. 49. 67. 71. 86. Evang. 22. Versio *Goth*. *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Syra* posterior probante *J. Millio* prol. 1408. 21. ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα A. ταῦτα 73.
ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα AL 1. *Dial. c. Marcion*.
μου] — D *Marcion* ap. Tertullian. & Dial. c. Marcionit. 22. ταῦτα] — DL. 1. 69. Versio *Syr*. *Copt*. *Theophyl*.
ἔτι] ὅτι H. 36. Colb. λείπει] + ὕπαγε 4. 15. 27. 68. Versio *Syr*.
διάδος] δὸς ADLM 1. 29. 36. 40. 47. 53. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 71. 86. Ev. 18. *Basilius*. *Theophyl*. *Dial. c. Marcionit*.
\+ τοῖς D. οὐρανῷ] τοῖς οὐρανοῖς D. 36. a prima manu 40. οὐρανοῖς AL 53. 63. Versio *Copt*. Codices *Lat*.
23. ἐγένετο] ἐγενήθη L. 24. ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον εἶπεν] περίλυπον γενόμενον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς D.
περίλυπον γενόμενον] — 1. Versio *Copt*.
εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται D. εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσπορεύονται L. τοῦ Θεοῦ] οὐρανοῦ K. τῶν οὐρανῶν M 27. 29. 42. 49. 68. 71.
25. εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 12. Editio *Erasmi* 1. γὰρ] — 46. 52. 69. Versio *Syr*.
τρυμαλιᾶς] τρήματος DL 49. ῥαφίδος] βελόνης DL 1. 13. 69.
εἰσελθεῖν prius] διελθεῖν ADM. 1. 49. 89. 106. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syra* posterior, & edita in margine, *Æthiop*. *Theophylactus*. probante *Bengelio*. εἰσελθεῖν posterius] — Versio *Syr*. Codices *Latini*.
ab εἰσελθεῖν ad εἰσελθεῖν] — 59. εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ D.
26. ἀκούσαντες] ἀκούοντες DL 1. 27. ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ] παρὰ Θεῷ ἐστιν D. παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν 1.
28. ὁ] — AHM 3. 9. 10. 11. 61. 62. 64. 72. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 72. 106. Editio *Bengelii*. *Theophyl*.
ἀφήκαμεν πάντα καὶ] τὰ ἴδια ἀφέντες DL Versio *Copt*. *Syra* posterior in margine, Codices *Latini*. πάντα

cum tantis copiis refugere. Attic. 13. Diligentia quam pretio parare, *Livius* III. 40. Claudii oratio fuit precibus quam jurgio similis. *Aurelius Victor* 33. Optimi mortalium vitae decore, quam quae-

28 Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω
29 ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
30 ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, Ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ,
31 καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐ-
τούς· Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ
32 τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ
33 ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται· Καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ
34 τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν· καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ'
35 αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ,
36 τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. Ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυν-
37 θάνετο τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. Καὶ
38 ἐβόησε, λέγων· Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα
39 σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
40 σοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν· ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν,
41 Λέγων· Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
42 αὐτῷ· Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει
43 αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

Καὶ

τὰ ἴδια ἀφέντες 1. ἀφήκαμεν πάντα τὰ ἴδια, ε 13. 69. sed ἀφέντες. 29. δὲ] + Ἰησοῦς Colb. Versio *Syr.*
ἀμὴν] + ἀμὴν 46. Evang. 18. 19. ὅτι] — D Versio *Vulg.*
οἰκίαν] οἰκίας DH 64. 69. 86. ex emendatione. Versio *Syr.*
γονεῖς ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα] γυναῖκα, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γονεῖς L. Versio *Copt.*
ἀδελφοὺς] + ἢ ἀδελφὰς D. 14. Evang. 18. 19. τέκνα] + ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ D.
30. ὃς] ἐὰν D. ε 16. 59. Evang. 5. Versio *Vulg. Syr. Cyprianus* Tr. 69. οὐ] — D. οὐχὶ L 1.
ἀπολάβῃ] λάβῃ DM 2. 51. 56. 58. 61. Colb. 106. ἀπολαύει 69. ἀπολαύσῃ *Theophylactus.*
πολλαπλασίονα] ἑπταπλασίονα D. & in Vers. Latina; septies tantum. Cod. *Lat. Irenaeus* V. 33. *Cyprianus* T. 69. 183.
E. 121. *Tychonius* Reg. 5. Ambrosius de Virgin. I. p. 97. Quaestiones ex utroque mixtim 105. *Augustini* Exposit. ep. ad Galatas II. 9. de fide c. Manichaeos 37. *Hieronymus* p. 83. Jovinianus in alio Evangelio centies, in alio septies Dominus repromittit — p. 88. Sciat, in Matthaeo & Marco Apostolis, qui universa dimiserant, centuplum repromissum: In Evangelio autem Lucae multo plura πολλαπλασίονα; & penitus in nullo Evangelio pro centum scriptum esse septem, seque aut falsarii aut imperitiae reum teneri. *Beda* in *Apoc.* XIII. 1. ex *Sirac.* XXXII. 11. ἑκατονταπλασίονα Evang. 17. 31. δὲ] + ὁ Ἰησοῦς Versio *Vulg. Syr.*
δώδεκα] + μαθητὰς E a prima manu. Codices *Latini.* δεκαδύο *Origenes* in Matth.
πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς D. Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ D.
τελεσθήσεται] τελειωθήσεται 60. Evang. 2. 18. 19. διὰ] ὑπὸ & edita in margine 69.
τῷ υἱῷ] περὶ τοῦ υἱοῦ D. 13. 61. in ora. 69. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Versio *Syra* utraque. *Epiphanius* H. 42.
32. παραδοθήσεται γὰρ] ὅτι παραδοθήσεται D. γὰρ] — Colb.
ε ὑβρισθήσεται] — DL. 12. 16. 59. 91. Versio *Syr.* prior, sed posterior habet cum asterisco.
ε ἐμπτυσθήσεται] — 12. 59. 80. 91. 33. μαστιγώσαντες] + ε ὑβρίσαντες Versio *Syr.*
ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτείνουσιν D. at in Vers. Latina: occident.
ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ] τρίτῃ ἡμέρᾳ 1. 13. 69. 72. 74. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev.*
ἀναστήσεται] ἐγερθήσεται L 36. 40. 50. 53. 57. 63. 31. 32. 33.] — *Marcion* teste Epiphanio.
34. ε αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D. 67. Versio *Syr.* οὐδὲν τούτων] τούτων οὐδὲν D.
ε ἦν] ἀλλ' ἦν D. 1. Colb. Codices *Latini.* τοῦτο] — D 1. Codices *Latini.*
κεκρυμμένον] κεκαλυμμένον G. Evang. 2. 35. αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν 56. 58. 61.
εἰς] ἐν τῇ 69. Ἱεριχὼ] + ε Colb. τις] — 59.
ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν] ἐπαιτῶν ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν D *Dial. c. Marcionit.*
προσαιτῶν] ἐπαιτῶν DL *Origenes* in Matth. 36. διαπορευομένου] παραπορευομένου D Codices *Latini,*
τί] + ἂν DKLM. 1. 12. 42. 49. 68. 69. 86. *Origenes* in Matthaeum. *Dial. c. Marcionit.*
εἴη] ἢ L. 37. ἀπήγγειλαν] ἀπηγγέλη *Dial. c. Marcionit.*
Ναζωραῖος] Ναζαρηνὸς D. 1. Colb. Codices *Latini. Origenes* in Matth. Ναζαραῖος M Editio *Aldi.*
38. ε] — 12. ὁ δὲ D. Ἰησοῦ] — AE 42. 68. 74. Colb. Evang. 5. 22. 24.
39.] — 57. ε οἱ] οἱ δὲ D. προάγοντες] παράγοντες AK. 42. Codices *Latini.*
ἐπετίμων] ἐπετίμουν A 69. σιωπήσῃ] σιγήσῃ D. πολλῷ] — D.
ἔκραζεν] + λέγων EGHM 2. 29. 37. 45. 64. 71. Evang. 20. Editio *Colinaei.* + Ἰησοῦ 1. 34. 38. 61.
in ora. 69. 78. υἱὲ] υἱὸς D 47. 56. 58. 61.
40. δὲ prius] — 40. ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — A 63. *Dial. c. Marcionit.*
ἐκέλευσεν] ἐκάλεσεν 12. πρὸς αὐτὸν] — D. 1. 63. Colb. Codices *Lat. Dial. c. Marcionit.*
ἐγγίσαντος] προσεγγίσαντος 63. ἐγγίζοντος 69.
ἐπηρώτησεν αὐτὸν] εἶπεν αὐτῷ 57. + ὁ Ἰησοῦς 60. 69. Evang. 18. 19.
41. λέγων] — DL 57. Versio *Copt. Dial. c. Marcionit.* σοι] — 59.
εἶπεν] + αὐτῷ Versio *Syra* posterior in margine. 42. ὁ Ἰησοῦς] ὁ κύριος 1. ἀποκριθεὶς D.
43. ἀνέβλεψε] ἔβλεψε 61. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ] — 46. 71.
λαὸς] ὄχλος 7. 16. 60. 69. Evang. 19. 20. *Theophyl.* ἰδὼν] — K. 42. 44. 49. αἶνον] δόξαν D.

quaesitis nominibus coelum adeunt. *Menaechm.* V. 1. 26. Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam. *Arrian.* Epictet. III. 1. δοκεῖς δέ μοι πάντα θέλειν ἀκοῦσαι, ἢ τοῦτο. vid. in *Matth.* XVIII. 9.

34. Ter idem dicit Lucas, ut vel stupidissimi intelligerent, quantus fuerit stupor Discipulorum, qui

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος· καὶ 1
αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι· καὶ 2
οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη 3
ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι — δι: ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν 4
ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύ- 5
σας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέ- 6
ξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες· Ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ 7
ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· Ἰδοὺ, τὰ ἡμί- 8
ση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀπο-
δί-

1. εἰσελθὼν] ἐλθὼν 66. + ὁ Ἰησοῦς M. 29. 60. 71. 91. 95. Versio *Syr.*
διήρχετο] + ὁ Ἰησοῦς 73. 2. ἀνὴρ] + ἦν 56. 58.
καλούμενος] D. 53. — Evang. 17. 22. Versio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1199. 1447. & J. Pricaeo.
Ζακχαῖος] Ζαχαῖος Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei* & com. 5. 8. *Bogardi.*
καὶ αὐτὸς] οὗτος D. καὶ L 1. καὶ οὗτος 69. ἦν prius] — 1. Colb.
ἀρχιτελώνης καὶ οὗτος ἦν πλούσιος] πλούσιος καὶ οὗτος ἦν ἀρχιτελώνης Versio *Syr.*
καὶ tertio loco] — Versio *Syr.* prior, posterior habet in margine.
καὶ οὗτος ἦν] — D Versio *Syr.* καὶ αὐτὸς K 42. 69. Versio *Vulg.*
4. προδραμὼν] προλαβὼν D & in Vers. Latina: antecedens. ἀποδραμὼν 42. δραμὼν 11. 16. 34. 38. 46. 49. 54. 69. Evang. 2. 16. 17. προσδραμὼν EGHL 2. 60. 64. 106. Evang. 3. Editio *Complut. Nazianz. de Dogm. & Const. Episc.* MS. probante *T. Beza* & *J. Millio* prol. 1461.
συκομορέαν] συκομωραίαν D 1. 46. 90. 94. Evang. 3. 22. 24. Edit. *Complut.* συκομωραῖαν 34. a prima manu 40. 86. Evang. 11. 15. Editio *Stephani* 3. *Genev. Plant.* συκομοραῖαν E 2. 3. 10. 14. 15. 16. 35. 37. 38. 44. 47. 51. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 72. 83. 86. Evang. 20. 21. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi.*
δι'] — ADEGHKL Colb. 12. 34. 35. 36. 39. 44. 48. 52. 56. 58. 59. 61. 62. 72. 82. 83. 86. 87. 90. 91. 95. Evang. 2. 3. 11. 16. 20. 34. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Genev.* probante *J. Millio* prol. 1102.
ἐκείνης] ἐκείνῃ D. ἤμελλε] ἔμελλε 1. 3. 74. 90. Edit. *Complut.* ἤμελλον 69. διέρχεσθαι] παρέρχεσθαι 1.
5. ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν] ἐγένετο ἐν τῷ διέρχεσθαι, αὐτὸν εἶδεν D. Codices *Latini*; sed τὸν Ἰησοῦν. εἶδεν αὐτὸν καὶ] L. 1. Versio *Syr.*
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ D. *Theophylactus ed.* σπεύσας] σπεῦσον D. σήμερον γὰρ] ὅτι σήμερον D. Versio *Vulg.*
γὰρ] — AH Evang. 16. Versio *Goth. Irenaeus* 1. 1. probante *J. A. Bengelio.*

qui toties repetita non assecuti erant. *Jo.* I. 20. *Act.* XIV. 8. Sup. IX. 45. *Ennius* IX. qui tum vivebant homines, atque aevum agitabant. *Æneid.* I. 546. Quem si fata virum servant, si vescitur aura aetherea, neque adhuc crudelibus accubat umbris. *Servius:* unum sensum intra partes divisit; & potuit reprehendi idem dixisse, nisi ostenderet, eum libenter voto suo immorari.

41. *Anacreon.* XII. 1. τί σοι θέλεις ποιήσω, τί σοι, λάλη χελιδών;

2. ὀνόματι καλούμενος] *Matth.* I. 21. *Lucian.* Ocyp. 13. ὀνομάσας μου τοὔνομα. *Euripides* Ion. 74. Ἴωνα δ' αὐτὸν, κτίστορ' ἀσιάδος χθονὸς Ὄνομα κεκλῆσθαι θήσεται καθ' ἑλλάδα. 80. ὄνομα δ' οὗ μέλλει τυχεῖν Ἴων ἐγὼ μὲν πρῶτος ὀνομάζω θεῶν. *Sophocl.* Philoct. 605. Μάντις ἦν τις εὐγενὴς, πριάμου μὲν υἱὸς, ὄνομα δ' ὠνομάζετο Ἕλενος. *Ennius* in Med. Quae nunc nominatur nomine Argo.

Ζακχαῖος] *Jos.* Vit. 46. Σακχαίου τῶν σὺν αὐτοῖς τινος αὐτομολήσαντος πρός με, καὶ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν ἀπαγγείλαντος. *Esrae* II. 9. *Megilla* f. 27. 2. Interrogarunt R. Zaccai זכאי discipuli ejus: quomodo ad tantam senectutem pervenisset.

ἀρχιτελώνης] *Jos.* B. II. 14. 9. ὁ γὰρ μηδεὶς πρότερον, τότε Φλῶρος ἐτόλμησεν, ἄνδρας ἱππικοῦ τάγματος μαστιγῶσαι πρὸ τοῦ βήματος, καὶ σταυρῷ προσηλῶσαι, ὧν εἰ καὶ τὸ γένος Ἰουδαῖον, ἀλλὰ τὸ γοῦν ἀξίωμα Ῥωμαϊκὸν ἦν. Ἀρχιτελῶναι a societatibus publicanorum constituebantur ex suo corpore, ut curam haberent omnium rerum & rationum ad societatem pertinentium; & quasi praefecti societatis erant.

4. προδραμὼν ἔμπροσθεν] *Thucyd.* I. 23. προέγραψα πρῶτον. 29. πρότερον πόλεμον προειρῦντα. . . . προκλαύσαντες πρῶτον.

ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι] i. e. δι' ἐκείνης τῆς ὁδοῦ ἤμελλεν ἔρχεσθαι. *Hesiod.* Op. II. 131. ἀλλά νυ καὶ τῶν ψυχρὸς ἐὼν διάησι —— καί τε δι' αἶγα ἄησι. *Il.* β. 785. μάλα δ' ὦκα διέπρησσον πεδίοιο. Vid. etiam supra cap. V. 19. & *Il.* β. 801. ἔρχονται πεδίοιο. *Schol.* διὰ τοῦ πεδίου.

Augustinus de Verbis Apostoli 8. *Sycomorum* in regionibus nostris aut omnino nusquam aut raro forte alicubi nascitur: in illis autem partibus multum est hujus generis ligni, & poma Sycomora dicuntur. Poma quidem fici similia; sed tamen distant aliquid; quod possunt nosse, qui viderunt vel gustaverunt. Quantum tamen indicant interpretatione nominis, Sycomori fici fatuae Latine interpretantur. Versio Latina Codicis D. morum habet. *Celsus* III. 18. Arboris in Ægypto nascentis, quam ibi morosycon appellant.

7. καταλῦσαι] *Lucian.* Asino 4. τί οὖν οὐχὶ παρ' ἐμοὶ καταλύεις; *Diodor.* S. IV. 33. καταλύσας παρὰ Ἀλέῳ τῷ βασιλεῖ. 62. ὕστερον παρὰ τῷ πιτθεῖ καταλύσασα.

8. *Plut.* X. Orat. p. 842. C. εἴ τις γε ἐπαγγέλλοιτο, τοὺς υἱοὺς ἀμείνους αὐτῷ ποιήσειν, οὐ χιλίας, ἀλλὰ τὰ ἡμίση τῆς οὐσίας προΐεσθαι.

δίδωμι] i. e. dabo Christi consiliis & praeceptis permotus; nam lege Mosis debebat duplum aut quadruplum restituere, qui coram judice furti convictus atque damnatus fuisset: qui vero ipse ultro peccatum suum agnovisset, simplum solvebat, quod abstulerat: *Ex.* XXII. 1. 9.

τετραπλοῦν] *Senec.* Exc. Controv. V. 5. Lex: Qui sciens damnum dederit, reddat quadruplum: qui insciens simplum. L. XXXIX. 4. 1. ff. *de Publicanis.* Praetor ait: quod publicanus vi ademerit —— si id restitutum non erit, in duplum, aut, si post annum agatur, in simplum judicium dabo. 3. Quod
qui-

9 δίδωμι τετραπλοῦν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τού-
10 τῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι
11 καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολὴν, διὰ
τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία
12 τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. Εἶπεν οὖν· Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν,
13 λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
14 τοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται
αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες· Οὐ θέλομεν τοῦ-
τον

6. αὐτὸν] + εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ Evang. 5. 7. ἰδόντες] + αὐτὸν KM 42. 71.
ἅπαντες] — 72. πάντες ADGH 3. 9. 10. 11. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 73. 74. 80. 83. 89. 90. 106. Evang. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut.* *Bengelii.* *Theophylactus.* οἱ Φαρισαῖοι 13. 69. διεγόγγυζον] ἐγόγγυζον 61.
λέγοντες] — D Codices *Latini.* 8. δὲ] + ὁ D. 1.
κύριον] Ἰησοῦν K M 12. 42. 47. 49. 57. 60. 69. 86. Evang. 20. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine. Codices *Latini.* probante *Bengelio*, *J. Millio* prol. 1471.
τὰ ἡμίση] τὸ ἥμισυ A. 69. 71. Evang. 19. τὰ ἡμύσοι D a prima manu. τὰ ἡμίσεια L.
τῶν ὑπαρχόντων μου] μου τῶν ὑπαρχόντων 1.
μου] μοι D a prima manu 9. 29. 50. 54. 86. 89. 90. Evang. 2. 22. 24. — L.
κύριε] — Evang. 2. δίδωμι τοῖς πτωχοῖς] τοῖς πτωχοῖς δίδωμι D. 1. 9. δὲ] — Versio *Vulg.* *Syr.*
πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν D. ὁ κύριος πρὸς αὐτοὺς Versio *Syra* posterior in margine. Cod. *Lat.*
Ἰησοῦς] κύριος 53. 63. ὅτι] — 29. 56. 58. 61. 71.
σωτηρία] + ἐν AD. ἐστιν] — L. 11. αὐτῶν] — 69.
ταῦτα] — 71. + καὶ 53. εἶπε παραβολὴν] παραβολὴν εἶπε 69.
ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι] εἶναι αὐτὸν ἐγγὺς D. αὐτὸν ἐγγὺς εἶναι 1. + εἰς 53. 74. ex emendatione 106. + ἐν 60.
αὐτὸν] — 50. αὐτοὺς] — D. παραχρῆμα μέλλει] μέλλει παραχρῆμα D.
12. οὖν] δὲ DL. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο DH. ἑαυτῷ] — D Codices *Lat.*
13. καλέσας δὲ] καὶ καλέσας 67. Versio *Syr.* καλέσας 69. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ D 9. 56. 58. 60. 61.
αὐτοῖς] τούτοις Editio *Erasmi* 4. 5. πραγματεύσασθε] πραγματεύεσθε D. 1. 56. 58. 59. 61. 71.
ἕως] + ἂν 14. ἐν ᾧ ADL 1. Colb. *Origenes* in Matth. XVIII. 23. *Lucifer.* 14. αὐτοῦ prius] — D.
ἀπέστειλαν] ἐνέπεμψαν D a prima manu, ἔπεμψαν ex emendatione, *Procop.* in Esaj. XIII. 8.

quidem edictum in aliqua parte mitius est: quippe cum in duplum datur, cum vi bonorum raptorum in quadruplum sit, & furti manifesti aeque in quadruplum. 4. unde quaeritur, si quis velit cum publicano non ex hoc Edicto sed ex generali vi bonorum raptorum, damni, injuriae vel furti agere, an possit? & placet, posse. idque Pomponius quoque scribit: est enim absurdum meliorem esse publicanorum causam, quam caeterorum, effectam opinari.

11. προσθεὶς] inf. XX. 11. 12. *Act.* XII. 3.

Targum Esaj. XL. 9. Dicite civitatibus Juda: regnum Dei vestri revelatur & LII. 7. *Schir* R. J. 13. Appropinquat tempus, ut regnum coelorum reveletur. S. D. Zach. XIV. 9. *Massecheth Sopherim* XIV. 12. manifestetur & conspiciatur regnum ejus super nos cito, & tempore proximo.

12. εὐγενὴς] *Theopempti* γνώμη· εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγεννημένους, ἀλλὰ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ προῃρημένους.

Solebant Romani rerum domini populis reges dare; unde factum, ut, cum de regno contentio esset, competitores senatum adirent. Id fecerat Herodes M. *Jos.* A. XIV. 14. 3. 4. 5. XV. 6. 7. Antipater XVII. 3. 2. & 5. I. Archelaus 9. 3. Herodes Antipas 4. Ἀρχέλαος δὲ τὴν ἐθναρχίαν παραλαβὼν —— εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνεῖται. *Cic.* Epist. IX. 15. Nam mihi scito jam a Regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim.

13. πραγματεύσασθε] Negotia obire. Negotiis gerendis occupari. *Aristoph.* Plut. 521. ἔμπορος. Schol. ἔμπορος ὁ πραγματευτὴς ἄνθρωπος. *Eustath.* Odyss. β. p. 98. 50. ἐμπόρου —— τοῦ μεταβολέως καὶ ὡς εἰπεῖν πραγματευτοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ διὰ θαλάσσης περῶντος. *Plut.* de non foener. p. 827. F. τί θεραπεύεις τὸν τραπεζίτην, ἢ πραγματευτὴν, ἀπὸ τῆς ἰδίας δανείσας τραπέζης; de divitiar. Cupid. p. 525. A. καὶ ἀπαριθμήσας τοκισταῖς καὶ πραγματευταῖς ἄλλα συνάγω καὶ διώκω. *Suidas:* πραγματευτικὸς ἄνθρωπος λέγεται ὁ ἔμπορος. καὶ ἐμπολαῖος ὁμοίως. *Schemoth* R. XIX. Audivit negotiator πραγματευτὴς ille. *Targum Eccles.* V. 9. dominus πραγματείας non saturatur accipere argentum. Gen. XLII. 34. Ps. CXXI. 8. Deut. XXVIII. 19. Gen. XXIII. 16. XXXIII. 28. *Schabat* f. 6. 1. non prodest quicquam ad πραγματείαν ejus. f. 127. 2. forte πραγματεία vilis precii tibi obtigit. *Bereschith* R. LXXVI. 7. quodnam est opificium vestrum? Sumus πραγματευταί. Quorsum abitis? ad emendum triticum. LXXII. 5. & XCIX. 11. Zebulon occupatus fuit in πραγματείᾳ. LXXIV. 13. non transibit nisi propter πραγματείαν. LXXVII. 2. acceperunt & dederunt in πραγματείᾳ. *Berachoth* f. 34. 2. qui in usum discipulorum sapientum πραγματείαν exercent. *Ros Haschana* f. 31. 1. R. Jochanan f. Saccai XL. annis πραγματείαν exercuit. *Bammidbar* R. XIX. f. 238. 3. Homo quidam cum altero πραγματείαν exercuit. XXI. f. 245. 2. qui πραγματείαν exercet & inde divitias acquirit. XXIII. f. 247. 1. Quid est Canaan? Terra πραγματείας, in qua mercimonium floret. *Anthol.* II. 36. 1. Φαῖδρος πραγματικὸς, καὶ ζωγράφος ἤριζε Ροῦφος, τίς θᾶσσον γράψαι, καὶ τίς ὁμοιότερον, ἀλλ' ἐν ὅσῳ Ροῦφος τρίβειν τὰ χρώματ' ἔμελλε, Φαῖδρος ἔγραψε λαβὼν εἰκονικὴν ἀποχήν.

14. πολῖται] *Libanius* Epist. 572. μὴ οὖν ἄχρηστον οἰέσθων οἱ πολῖται Σευήρου Σευῆρον.

Bereschith R. XI. 5. שלח בתריה *misit post ipsum;*

τον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, 15
ϗ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον· ἵνα γνῷ τίς τί δι-
επραγματεύσατο. Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο 16
δέκα μνᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξου- 17
σίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίη- 18
σε πέντε μνᾶς. Εἶπε δὲ ϗ τούτῳ· Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος 19
ἦλθε, λέγων· Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ. Ἐφοβούμην γάρ 20
σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, ϗ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει 21
δὲ αὐτῷ· Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε· ᾔδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός 22
εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, ϗ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα. Καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀρ- 23
γύριόν μου ἐπὶ τὴν τράπεζαν, ϗ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς παρ- 24
εστῶσιν εἶπεν· ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, ϗ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. Καὶ εἶ- 25
πον

15. ἐν τῷ] — D. Versio *Vulg.* ἐπανελθεῖν] παρελθεῖν 58. 61. ἀπελθεῖν Evang. 17.
ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα] λαβεῖν M. 29. 71.
ϗ posterius] — Colb. 11. 34. 35. 39. 46. 48. 49. 51. 52. 56. 57. 58. 60. 74. 80. 81. 89. 90. 91. Ev. 2. 12. 13. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra*, Codices *Latini*. *Theophylactus.*
αὐτῷ] αὐτοῦ D. Codices Latini: Graecis & Latinis abundat. *Dic mihi.*
τούτους] — D. 1. 11. Codices *Latini*. *Origenes. Lucifer.* ἔδωκε] δεδώκει D 1. Colb. δέδωκεν 71.
γνῷ] ἐπιγνῷ 60. Evang. 18. 19.
γνῷ τίς τί διεπραγματεύσατο] γνοῖ, τί διεπραγματεύσαντο DL Versio *Copt*. *Origenes* l. c.
16. κύριε] — K. probante *J. Millio* prol. 1500.
μνᾶ] μνᾶς Evang. 2. μνᾶς 1. 73. 74. 89. 90. Editio *Erasmi* & comm. 18. 20.
προσειργάσατο] προσηργάσατο A 47. 106. ἐποίησε 29. 71.
προσειργάσατο δέκα μνᾶς] δέκα μνᾶς προσηργάσατο. D. Versio *Syr.* δέκα προσειργάσατο μνᾶς 1. *Lucifer.*
17. ϗ] ὁ δὲ D. εὖ] + γε D 56. 58. 61. Versio *Vulg. Origenes. Lucifer.*
ἀγαθὲ δοῦλε] δοῦλε ἀγαθὲ 1. 69. 72. *Lucifer.* ὅτι] — 69.
18. ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων] ὁ ἕτερος ἐλθὼν εἶπεν D. Codices *Latini*. ἐποίησε πέντε] πέντε ἐποίησεν D.
19. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ] — 70. καὶ σὺ γίνου] γίνου καὶ σὺ D. 20. καὶ] + ὁ DL. 69.
ἰδοὺ] — 44. a prima manu. Versio *Syra* cum asterisco. 21. ἐφοβούμην γὰρ] ὅτι ἐφοβήθην D.
σε] — 80. ὅτι ἄνθρωπος] ἄνθρωπος γὰρ D. ὅτι 11. αὐστηρὸς εἶ] εἶ αὐστηρὸς D.
ἔθηκας] ἔδωκας 71. καὶ θερίζεις, ὃ οὐκ ἔσπειρας] — 12.
ἔσπειρας] + καὶ συνάγεις, ὅθεν οὐ διεσκόρπισας 7. 12. 60. 61. in ora. 69. Evang. 2. 18. 19. Versio *Æthiop.*
+ καὶ φοβηθεὶς ἀπέκρυψα τὸ ἀργύριόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σὸν 90. 22. λέγει δὲ] ὁ δὲ εἶπεν D.
δὲ] — LM. 1. 16. 28. 36. 47. 48. 57. 60. 63. 67. 69. 71. 72. 86. 106. Evang. 2. 13. 17. 18. 19. Editio *Erasmi, Aldi, Bengelii, Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus.*
αὐτῷ] + ὁ κύριος αὐτοῦ 61. ex emendatione. 69. κρινῶ] κρίνω 36. 73. Versio *Vulg. Origenes* l. c. *Lucifer.*
αἴρων] αἴρω D. δοῦλε] + εἰ 67. θερίζων] θερίζω D.
ἔσπειρα] + ϗ συνάγων, ὅθεν οὐ διεσκόρπισα 7. 60. 61. in ora. 69. Evang. 2. 18. 19.
23. ϗ prius] — D. 52. 69. Editio *Colinaei*. Versio *Syr.* διατί] + οὖν D.
τὸ ἀργύριον μου] μου τὸ ἀργύριον A. ἐπὶ τὴν τράπεζαν] τοῖς τραπεζίταις Editio *Complut. Plantin. Genev.*
τὴν] — ADM. 1. 3. 10. 11. 15. 44. 69. 73. 74. 80. 86. 87. 90. Colb. 106. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Beng.*
καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D. ἐγὼ ἐλθὼν] ἐλθὼν ἐγὼ 69. Editio *Complut. Genev.*
σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτὸ] ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ G. ἔπραξα αὐτὸ] αὐτὸ ἀνέπραξα A. prob. *H. Grotio.*
24. καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν] εἶπεν δὲ τοῖς παρεστῶσι D. ἀπ' αὐτοῦ] αὐτὸν 56. 58.
τὴν μνᾶν] — D. δότε] ἀπενέγκατε D. τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι] ἔχοντι τὰς δέκα μνᾶς 1. 69.

sum, & venit. XCI. 3. mitte post ipsum.

17. ἐπάνω] Graecis est adverbium loci. *Jo.* III. 31. 20. *Jo.* XI. 44. XX. 7. *Act.* XIX. 12. *Macrobius* Sat. I. 23. Consuluit, an Romam perpetrato bello rediturus esset. Vitem centurialem Deus ex muneribus in aede dedicatis deferri jussit, divisamque in partes sudario condi, ac proinde ferri. Exitus rei obitu Trajani apparuit, ossibus Romam relatis. *Gloss.* MS. σουδάριον τὰ ἐκ κεφαλῶν σιμικίνθια τὰ ἐγχείρια. *Martialis* XI. 40. Jam mihi nigrescunt posita sudaria barba. *Valerius Max.* IX. 12. Sudario, quod forte in manu habebat, ore & faucibus coartatis incluso spiritu, poenam morte praecurrit. *Sueton.* Nero. 48. adopertoque capite, & ante faciem obtento sudario, equum inscendit. 25. ut conservandae vocis gratia neque milites unquam nisi absens, aut alio verbo pronunciante, appellaret; neque quicquam serio jocove egerit nisi adstante phonasco, qui moneret, parceret arteriis, ac sudarium ad os applicaret. 51. ligato circa collum sudario prodierit in publicum. *Xiphilin.* σουδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων. *Catullus* XII. in joco atque vino Tollis lintea negligentiorum —— mihi linteum remitte: Quod me non movet aestimatione, verum est μνημόσυνον mei sodalis. Nam sudaria Setaba ex Iberis Miserunt mihi muneri Fabullus & Veranius. *Quintilianus* II. 3. Quo magis miror hanc quoque succurrisse Plinio curam, ut ita sudario frontem siccari juberet, ne comae turbarentur. *Petronius* 67. tunc sudario manus tergens, quod in collo habebat —— faciem sudario abscondit. *Apulejus* Apolog. quaedam sudariolo involuta. *Glossar. Graec. Cangii.* σουδάριον, κεφαλοδέσμιον. *Moeris* σωδάριον Ἕρμιππος τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον. *Aristoph.* Plut. 729. Schol. Ἡμιτύβιον ἀντὶ τοῦ σουδάριον, ῥάκος ἡμιτριβὲς λινοῦν τι, οἷον ἐκμαγεῖον. *Pollux* VII. 71. τὸ δὲ ἡμιτύβιον ἐστι μὲν καὶ τοῦτο αἰγύπτιον, εἴη δὲ κατὰ τὸ ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ καψιδρώτιον καλούμενον, ὃ νῦν σουδάριον ὀνομάζεται. *Catullus* XXV. 7. Remitte pallium mihi meum, quod involasti, Sudariumque Setabum.

τὰ

26 πον αὐτῷ· Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ
27 δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς
μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν
28 μου. Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐγένετο
29 ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε
30 δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Εἰπών· Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑ-
ρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες αὐτὸν ἀγά-
31 γετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· Διὰ τί λύετε; Οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ· Ὅτι ὁ Κύριος
32 αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων
33 δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· Τί λύετε τὸν πῶλον; Οἱ δὲ εἶ-
34 πον· Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Καὶ ἐπιρρίψαν-
τες

25.] — D. 16. 60. a prima manu. 69. Evang. 18. 19. *Lucifer*. probante *J. Millio* prol. 1427. εἶπον] εἶπαν L.
26. γὰρ] δὲ Versio *Vulg*. —— L 1. 59. Versio *Syr*. *Copt*. *Theophylactus ed*. probante *J. Millio* prol. 1070.
ὅτι] — 1. Codices *Latini*. *Lucifer*.
δοθήσεται] προςίθεται D. + καὶ περισσευθήσεται 13. 38. 51. 69. 74. ex emendatione. Versio *Vulg*.
ἔχει] δοκεῖ ἔχειν 38. 64. 69. 89. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Marcion*.
ἀπ' αὐτοῦ] — L. 36. 53. 63., est pleonasmus Hebraicus ut *Matth*. XXV. 29. *Luc*. VIII. 27. *Act*. XV. 17.
27. τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους] ἐκείνους τοὺς ἐχθρούς μου D.
ἐκείνους] — 47. 56. 57. 58. 59. 61. 68. probante *J. Millio* prol. 1374. τούτους KLM. 42. 49. 71.
θελήσαντας] θέλοντας D 1. 12. 13. 48. 67. 69. βασιλεῦσαι] βασιλεύειν D.
αὐτοὺς] αὐτῶν 69. αὐτοῖς *Theophylactus ed*.
κατασφάξατε] κατασφάξετε 69. σφάξατε 59. + αὐτοὺς L 53. Evang. 18. 19. Versio *Syr*. prior, & posterior cum asterisco. *Copt*.
μου] + καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων D.
28. ἔμπροσθεν] — D 40. + πάντων Colb. ἀναβαίνων] + δὲ D. Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ D.
29. ad 46.] — *Marcion* teste Epiphanio. ἐγένετο] — 16. 59.
Βηθφαγὴ] Βηθσφαγὴ 3. 44. 47. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 90. Colb. Evang. 7. 17. 18. 19. Editio *Complut*. Versio *Goth*. Βηθφαγὴν 1. 12. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*.
Βηθανίαν] Βηθάνια D. a prima manu.
τὸ καλούμενον] — DK 29. 42. 60. 69. Evang. 19. + τῶν DK 42. 68. ἐλαιῶν] + καλούμενον D.
αὐτοῦ] — L. 74. ex emendatione. *Origenes* in Jo. II. 14. 30. εἰπὼν] λέγων DL 69. Versio *Copt*. *Origenes*.
κατέναντι] ἀπέναντι 69. κώμην] πόλιν 29. 71. ἐν ᾗ] καὶ D.
εἰσπορευόμενοι] πορευόμενοι K. δεδεμένον] — D.
οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων] ἀνθρώπων οὐδεὶς πώποτε 69. πώποτε] — DG.
ἐκάθισε] κεκάθικεν 1. + καὶ DL 74. ex emendatione. αὐτὸν] — DL.
αὐτὸν ἀγάγετε] ἀγάγετε αὐτὸν A. 15. Versio *Syr*. + μοι G. 31. ἐὰν] ἂν D.
Διὰ τί λύετε] — D. + αὐτὸν Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
αὐτῷ] — DL. 27. Versio *Copt*. *Origenes* in Matth. & Joannem. αὐτοῦ] μου 63. & comm. 34.
32. 33. 34.] καὶ ἀπελθόντες ἀπεκρίθησαν· ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει D. δὲ] — E a prima manu.
αὐτοῖς] + ἑστῶτα τὸν πῶλον 7. 60. 67. Ev. 9. 10. 12. 13 17. 18. 19. Versio *Vulg*. *Armen*. *Syra* posterior. *Origenes* in Matth.
33. εἶπον] εἶπαν L. *Origenes* in Jo. & comm. 34. αὐτοῦ] — L. αὐτῶν 71.
34. εἶπον] + ὅτι AM. 1. 12. 27. 29. 42. 49. 69. 71. 86. 106. Evang. 6. 19. Versio *Syr*. *Origenes*.
35. ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπιρρίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον] ἀγαγόντες τὸν πῶλον ἐπέρριψαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπ' αὐτὸν καὶ D. ἐπιρρίψαντες] ἐπέρριψαν 1

τὰ σουδάρια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιβάλλεται. *Targum Jonath.* in Exod. XXI. 16. interficiendo interficitur suffocatione sudarii. Ruth. III. 15. do sudarium quod est super te. Exod. XXXIV. 33. Et imposuit super vultum suum sudarium. & agitabat sudarium. *Schabbath* f. 120. 1. sudarium, quod est in collo ejus. *Taamid* VII. 3. & sudarium in manu ejus. *Joma* VII. 8. Unde sciebant, hircum ad desertum accessisse? speculas in via fecerunt, & agitabant sudaria. Nonius 14. 15. in voce rica dicit, ricam, quae erat tegmen capitis muliebre, suo tempore dictam sudarium. *Ketuboth* f. 67. 2. R. Abba pecunias in sudario ligavit. *Vajikra R.* VI. f. 150. 1. Mulier tres denarios sumsit, & in sudario reposuit. XXIII. Jael texit Sisaram. . . . Rabbini nostri interpretantur: sudario suo. *Bemidbar R.* IX. ipsa expandit sudarium pulcrum supra caput. *Lexicon MS.* κεκρύφαλος, σαμακάνθιον, σουδάριον. *Schir R.* IV. 3. Ventilavit Sagan sudario *Il.* X. 469. κεκρύφαλον. Metaphr. MS. τὸ σουδάριον. *Sabbat* f. 147. 1. Consuetudo cursorum est, ut eant cum sudario in humeris. *Gittin* f. 68. furto ablatum est nobis poculum argenteum --- invenerunt ligatum in sudario ejus: *Avoda Sara* f. 62. 2. sudarium, quo quis se strangulavit.

21. αὐστηρὸς] *Plut.* de Aud. poët. p. 19. C. καλὸν γὰρ εἰκὸς οὐθὲν εἶναι μετ' ὀργῆς καὶ αὐστηρῶς λεγόμενον Probl. Graec. p. 300. D. καλὸς δὲ ὢν καὶ δίκαιος ἐχθρὸν ἦν σώφρον καὶ αὐστηρὸς. Grammatici ab αὔω exsicco. *Etymol.* αὐστηρὸν, στρυφνὸν, σκυθρωπὸν. Acerbus, rigidus, torvus, tetricus. *Suidas* αὐστηρὸν, στρυφνὸν καὶ πρίνινον ἦθος. *Diogenes* VII. 36. Zenon. διατί αὐστηρὸς ὢν ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται; 117. καὶ ἄλλον δὲ εἶναι αὐστηρὸν παραπλησίως τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ.

Ælianus V. H. IV. 1. οὐδὲν, ὧν μὴ κατέθετο, ἀναιρεῖται. *Jos.* c. Apion. II 30. κἂν ὑφέληται τις τὸ ἀλλότριον, κἂν, ὃ μὴ κατέθηκεν, ἀνέληται. *Ælian.* V. H. III. 46. Σταγειριτῶν νόμος οὗτος καὶ πάντη ἑλληνικὸς· ὁ μὴ κατέθου, φησὶ, μὴ λάμβανε.

28. *Apoc.* XIV. 10. 1. *Sam.* XI. 12. *Jerem.* LII. 10. *Plut.* Sulla. p. 476. D. Λουκρήτιον ἐν ὀφθαλμοῖς ἀποσφάξαι προσέταξεν. 473. C. ἀπέσφαξε τὸν ἄνδρα καθεζόμενος ἐπὶ βήματος, καὶ τὸν φόνον ἐφορῶν ἄνωθεν. *Justin.* XLII. 4. 4. in conspectu suo eum trucidari jussit. *Caesar* B. C. III. 28. in ejus conspe-

ctu

τες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τ̃ πῶλον, ἐπεβίβασαν τ̃ Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, 35
ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ κατα- 36
βάσει τοῦ ὄρους τ̃ ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τ̃ μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τ̃ 37
Θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, Λέγοντες· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε- 38
νος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Καί τινες τ̃ Φα- 39
ρι-

πῶλον] + ἐπ' 1.
αὐτῶν] ἑαυτῶν AK 1. 42. Evang. 19.
ἐν τῇ ὁδῷ] — D.
36. ὑπεστρώννυον] ἐστρώννυον 80.
+ ἔμπροσθεν αὐτοῦ Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
37. ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ] ἐγγιζόντων δὲ αὐτῶν D.
ἤδη] — D. 29. 71. Evang. 19.
πρὸς] —— 80.
τῇ καταβάσει] τὴν κατάβασιν D. ita Graeci dicunt cum Accuſativo ἐγγίζειν. at *Prov.* V. 8. omnia autem plana ſunt, ſi ponatur comma poſt ἤδη, & ſuppleatur τῇ πόλει ut comm. 41.
ἤρξαντο] ἤρξατο D. 57. 61. 69. 73. Evang. 19. Verſio *Syr.* Codices *Latini*, *Origenes.*
ἅπαν] πᾶν D. 57.
φωνῇ μεγάλῃ] — D.
πασῶν] πάντων D.
εἶδον] + γινομένων 13. 69. δυνάμεων] γινομένων D.
38. ἐρχόμενος] — H. 69. Origenes.
βασιλεὺς] — D Colb. 15. 16. 59. Evang. 18.
Κυρίου] + εὐλογημένος ὁ βασιλεὺς D. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, additque τοῦ Ἰσραὴλ & in margine notat: non in omnibus exemplaribus reperitur. Verſio *Æthiop.*
οὐρανῷ] οὐρανοῖς A.
δόξα ἐν ὑψίστοις] ἐν ὑψίστοις δόξα 80.
39. Καί τινες] τινὲς δὲ D. Verſio *Syr.*

ctu —— interficiuntur. 109. quos ille, cum in conſpectum ejus veniſſent —— corripi ac interfici juſſit. *Vopiſcus* Aurelian. 49. Servos & miniſtros peccantes coram ſe caedi jubebat, ut plerique dicunt, cauſa tenendae ſeveritatis, ut alii, ſtudio crudelitatis.

37. *Jo.* XVIII. 16. XX. 12. *Thucydides* IV. 67. πρὸς ταῖς πύλαις ἦν ἤδη ἡ ἅμαξα.

40. *Ariſtophanes* Equit. 285. κεκράξομαι. 287. κατακεκράξομαι. 485. κεκράξεται. Ran. 259. κεκραξόμεσθα. 266. κεκράξομαι. *Sextus Empir.* a. Eth. 55. πάντως οἱ πανέλληνες —— κεκράξονται, δεῖν τὴν ἡδονὴν στεφανοῦν. Significatione activa. *Pſal.* LXV. 13.

Taanith f. 11. 1. Chagiga f. 16. 1. ne dicas, quis teſtabitur contra me? Lapides domus ejus & trabes domus hominis illius teſtabuntur contra eum S. D. Habac. II. 11. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 460, 23. κάλανος ἀλεξάνδρῳ —— ψυχὰς οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, μᾶλλον ἢ πλίνθους καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖναι. *Plato* Hippia Maj. p. 1253. A. ἐγὼ —— ἐρωτῶ —— καὶ οὐδὲν σοι μᾶλλον γεγωνεῖν δύναμαι, ἢ εἴ μοι παρεκάθητο λίθος, καὶ οὗτος μυλίας, μήτε ὦτα μήτ' ἐγκέφαλον ἔχων. Convivio p. 1191. B. ἐφοβούμην μή μοι τελευτῶν ὁ Ἀγάθων Γοργίου κεφαλὴν, δεινὸν λέγειν ἐν τῷ λόγῳ, ἐπὶ τὸν ἐμὸν λόγον πέμψας αὐτόν με λίθον τῇ ἀφωνίᾳ ποιήσειε. *Libanius* D. VI. p. 303. A. πρότερον γὰρ ἐγκαλέσαις τοῖς λίθοις λαλεῖν ἢ τῇ κόρῃ. & IV. p. 891. D. καὶ νῦν ἕστηκεν ἴσα τοῖς λίθοις ἄφωνος. *Longinus* ex Xenophonte de Lacedaemoniis. ἐκείνων γοῦν ἧττον μὲν ἂν φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. Proverbium λίθῳ διαλέγῃ. *Ovidius* Met. II. 696. Tutus eas; lapis iſte prius tua furta loquetur. Et lapidem oſtendit. XIII. 540. Duroque ſimillima ſaxo torpet. *Cicero* Tuſcul. III. 26. & Nioba fingitur lapidea propter aeternum, credo, in luctu ſilentium. *Plautus* in Truculento IV. 3. 15. Ego ero paries, loquere tu. *Ennius.* Sed quaſi ferrum, aut lapis dura rarenter gemitus conatur trahere. *Propertius* I. 18. Haec certe deſerta loca & taciturna querenti —— Hic licet occultos proferre impune dolores, ſi modo ſola queant ſaxa tenere fidem. *Libanii* Progymn. p. 69. D. καὶ τὸ θαῦμα ἐπὶ τῆς καρτερίας αὐτοῦ, πράγματα γὰρ ὁρῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἃ καὶ λίθον ἐξεβιάσαντο πρὸς φωνὴν —— σιγῇ πάντα φέρειν ἠξίου. *Cicero* pro Marcello 3. Parietes medius fidius, C. Caeſar, ut mihi videtur, hujus curiae tibi gratias agere geſtiunt. *Juvenal.* Sat. IX. 102. O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum Eſſe putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur, & canis, & poſtes, & marmora. *Euripides* Hippol. 417. οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην, τέρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ. *Calliſtrati* ἔκφρασις εἰς τὸ Μέμνονος ἄγαλμα. εἰκὼν ἦν αἰθιοπίᾳ ἐκ λίθου πεποιημένη. Οὐ μὴν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις ἔμενε λίθος ὢν, οὐδὲ τὸ τῆς φύσεως σιγηλὸν ἐνείχετο, ἀλλὰ καὶ λίθος ὢν εἶχεν ἐξουσίαν φωνῆς. *Hieronymus* in Habac. II. 11. Haec expreſſior & verior eſt intelligentia: etiam ſi homines taceant, & ſignorum meorum multitudinem lingua invidens non loquatur, tamen lapides ipſi & fundamenta murorum, & parietum aedificatio, meam poterunt magnitudinem perſonare. Quod ut ſignificantius fiat, ponamus litteraturae quoque ſecularis exempla. Criſpus loquitur in hiſtoria: Saguntini, fide atque aerumnis incliti, per mortalium ſtudium majores quam opibus: quippe quis etiam tum ſemiruta moenia, domus intectae, parietesque templorum ambuſti manus Punicas oſtentabant. Simile quid & Tullius ad Caeſarem pro Marcello: Parietes, mediusfidius, C. Caeſar, ut mihi videtur, hujus Curiae tibi gratias agere geſtiunt. *Suidas* voce ἀπορρῆξαι. οὓς εἰ σιωπήσαιμεν, οἱ λίθοι τάχα φωνὰς ἀπορρήξωσι τῶν πεπραγμένων. *Cicero* de Orat. I. 57. lapides mehercule omnes flere ac lamentari coëgiſſes. Ep. Fam. VI. 3. In ea es urbe, in qua haec, vel plura & ornatiora, parietes ipſi loqui poſſe videantur. *Virgil.* Ecl. V. 28. Monteſque feri ſylvaeque loquentur. *Servius:* hyperbolice dictum, cum res ejusmodi eſt, ut nulla ratione celari, aut occulta manere poſſit. *Joſ.* XXIV. 27.

41. Ut David 2. *Sam.* XV. 30. *Joſephus* A. VII. 9. 2. γινόμενος δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους [τοῦ ἐλαιῶνος] ἀπεσκόπει τὴν πόλιν, καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων, ὡς ἂν βασιλείας ἐκπεσὼν, ηὔχετο τῷ θεῷ. & Eliſa 2. *Reg.* VIII. 11. 12.

42. *Martial.* X. 58. Hic mihi, quando dies meus eſt, jactamur in alto urbis, & in ſterili vita labore perit. *Polybius* XVII. 18. βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός. *C. Severus* ap. *Senec Suaſor.* II. Fuſique per herbam, Hic meus eſt, dixere, dies. *Tacitus* de Orator 14. nec plus habeam quod poſſim, cui velim, relinquere, quandocunque fatalis & meus dies veniet. *Seneca* Medea 1017. Meus dies eſt: tempore accepto utimur. *Statius* Sylv. II. 7. 20. Veſtra eſt iſta dies, favete Muſae.

Uti-

ρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.
40 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.
41 Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, Λέγων· Ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί-
42 γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου·
43 Ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώ-
σουσί

ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτὸν] εἶπον αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 69. εἶπον] εἶπαν ADL. Origenes in Jo.
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ 28. 69. 40. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν] ἀποκριθεὶς δὲ λέγει D.
αὐτοῖς] — L Versio Copt. + ἀμὴν G. ὅτι] — 48. 57. 69. καὶ 1.
σιωπήσωσιν] σιωπήσουσι A. 90. σιγήσουσιν D.
κεκράξονται] κράξονται D. κεκράξουσιν. Evang. 13. κεκράξωνται 36. 69. 74. ex emendatione. κράξουσι L.
41. ἔκλαυσεν] ἔκλαιεν & Edita in margine 69.
αὐτῇ] αὐτὴν AHL 1. 42. 49. 56. 58. 60. 66. 67. 69. 61. 73. 106. Evang. 6. Origenes in Jo. II. 14. Basilius Eth. 52. Irenaeus. Theophylactus. 42. καὶ σὺ] καίγε σὺ A. —— Pricaeus.
καὶ σὺ καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ] καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ L. Origenes. καίγε] — DL.
σου primum] — ADL 1. 59. 61. 80. Versio Copt. Syr. Origenes l. c. & in Luc. H. 38. Euseb. H. E. Basilius.
σου secundo loco] — L. Origenes, Irenaeus. σοι D 61. in ora. 69. 106. ἀπὸ] + τῶν 44.
43. ἐπί σε καὶ περιβαλοῦσιν] καὶ βαλοῦσιν ἐπί σε D. καὶ περιβαλοῦσιν] — Versio Syr.
περιβαλοῦσιν] παρεμβαλοῦσιν CL. ἐπιβαλοῦσιν 59. χάρακα σοι] — Versio Syr. σοι] — D.

Utinam, quae diceris *Jerusalem*, re ipsa esses Jerusalem, ac videres ea, quae pacem tibi praestare possent; *Vel tu*, quae tot jam prophetas occidisti, & in me tam graviter peccasti; *Vel hodie*, quod tot annos neglexisti, emendares. Singulae voces habent peculiarem ἔμφασιν. *Bereschith R.* LVI. in Gen. XXII. 14. Sem vocavit eam pacem S. D. & Melchisedec rex pacis. Dixit Deus S. B. Si voco eam videbit, ut Abraham eam vocavit, Sem vir justus murmurabit: Si voco eam pacem, Abrahamus vir justus murmurabit, sed ecce voco eam Jerusalem, quo nomine vocarunt eam ambo, *videbit pacem.*

43. περιβαλοῦσι] *Aristoteles.* . . . περιβάλλειν τεῖχος τῇ πόλει. *Antipho.* . . . εἴτις τετριηράρχηκε λαμπρῶς, καὶ τὰ τείχη τῇ πατρίδι περιέβαλε. *Xenophon* . . . . περιβάλλεσθαι τάφρον τῇ πόλει. *Dionysius* Hal. A. I. 45. περιβάλλοντες τείχεσι τὸ Παλλάντιον. II. 2. ἀλβανὸν συνοικίζουσιν, ἄμφω τὰ χώρια ταῦτα τείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ. III. 42. τοῦτον δὴ τὸν λόφον —— τείχει καὶ τάφρῳ περιέβαλε.

χάρακα] *Glossarium.* χάραξ, Sudis, ridica. Versio *Vulg.* Vallum. *Cod.* D. saepem. *Etymol.* χάρακας καλοῦμεν τοὺς ὠξυμμένους καλάμους ἢ τὰ ξύλα. χάραξ. διαφέρει δὲ ὁ χάραξ καὶ ἡ χάραξ. τὸ μὲν γὰρ ἀρσενικῶς σημαίνει τὸ στρατόπεδον ἢ τειχισμόν τινα καὶ περιφραγμὸν, καὶ χαράκωμα· θηλυκῶς δὲ τὸ τῆς ἀμπέλου. *Ammonius.* χάραξ —— ἀρσενικῶς ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις περιπηγνυμένων, ἀφ' ὧν λέγονται χαρακώσαντες ἀντὶ τοῦ περιφράξαντες, καὶ χαρακώματα τὰ περιφράγματα. *Suidas.* οἱ Ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα ἄριστον, ὅστις ἂν ἔχοι πολλὰς ἐκφύσεις καὶ μεγάλας πέριξ τοῦ πρέμνου· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες, palus, stipes. *Appian.* Punic. p. 99. ἐπετίθεσαν τῇ κατὰ σφᾶς τάφρῳ τοῦ Μανιλίου, καὶ τὸ χαράκωμα διέσπων —— ὁ δὲ Μανίλιος τὸ μὲν στρατόπεδον ἔτι μᾶλλον ὠχύρου, τεῖχος ἀντὶ χάρακος αὐτῷ περιτιθείς. *Dionysius Hal.* H. A. V. 41. καὶ παρασκευασάμενος τάφρου τε χώσει, καὶ χάρακος ἐπιβασίᾳ, ἃ πρόσφορα εἶναι ἔμελλεν, ἀνακρινόμενος, τί παρασκευάζεται πράττειν σφῶν αὐτῶν ὁ στρατηγός; λέγουσιν ὅτι κλίμακας τεκταίνεται καὶ διαβάθρας. & 42. περιεκάθηντο δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ περισταυρωμάτων οἱ Ῥωμαῖοι. VI. 29. καὶ τὸν χάρακα πυρὶ δούς. IX. 23. ὑψηλῷ χάρακι καὶ βαθείᾳ τάφρῳ τὴν παρεμβολὴν ὀχυρώσαντο. . . . φαυλοτέρα ἦν —— στρατηγοῦ μοχθηροῦ, τεῖχος κατὰ τέλματος ἢ χάρακα πηγνυμένου. *Galenus* de usu partium 12. ext. χάρακα appellat spinam dorsi καίτοι διεστήκασιν ἀπ' ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον. 10. τὰς μὲν βλεφαρίδας οἷον χάρακά τινα τῶν μικρῶν ἕνεκα προτάξας σωμάτων [ὁ δημιουργὸς] 11. εἰ δ' αὖ μείζους ἢ πυκνοτέρας [ἐργάσαιο τὰς κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρίχας] οὐ χάραξ οὐδὲ τεῖχος ἔτι σοὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' εἱρκτῇ τινι παραπλήσιον ἔσται στέγασμα. *Caesar* de B. G. VII. 73. *Truncis arborum aut admodum firmis ramis abscisis, atque horum dolabratis atque praeacutis cacuminibus perpetuae fossae quinos pedes altae ducebantur. Huc illi stipites demissi, & ab infimo revincti, ne revelli possent, ab ramis eminebant.* Primo fodiebant fossam, tum e terra egesta & cespite aggerem struebant, χῶμα dictum, denique aggeris partibus imis prope fossam infigebantur pali lignei (χάρακες) ne diffflueret terra aggesta, nec non medio aggeri ad eum continendum. Haec tota munitio e vallis ligneis & aggere terreno vocabatur agger. *Deut.* XX. 19. 20. *Ezech.* IV. 2. *Esaj.* XXIX. 3. *Eccles.* IX. 14. *Æneid.* XI. 915. Considunt Castris ante urbem, & moenia vallant. *Pollux* I. χαρακώματα ἐποιήσαντο —— χάρακα ἔβαλον, περιεχαράκωσαν. *Arrian.* *Epictet.* III. 24. p. 333. ἄν σε πάντες μιμήσονται, οὐ τάφρον σκάψει τις, οὐ χάρακα περιβαλεῖ, οὐκ ἀγρυπνήσει, οὐ κινδυνεύσει. Exped. Alex. IV. 29. παραγγέλλει στρατιώτῃ ἑκάστῳ κόπτειν χάρακας ρ. κατ' ἄνδρα, καὶ οὗτοι κεκομμένοι ἦσαν. καὶ αὐτὸς ἐχώννυεν. *Livius* XXXIII. 5. Quinctius milites per agros dimissos vallum caedere & parare jubet —— Romanus leves & bifurcos plerosque & trium aut cum plurimum quatuor ramorum vallos caedit —— & ita densos affigunt implicantque ramos, ut neque, quae cujusque stipitis palma sit, perviderі possit; & adeo acuti, aliusque per alium immissi radii locum ad inserendam manum non relinquunt. *Polyb.* VIII. 28. προσέτι δὲ καὶ χάρακος ἐπ' αὐτῆς [τῆς τάφρου] τιθέντος. *Arrian.* Exp. I. 6. 19. οὔτε χάρακα ἢ τάφρον προβεβλημένους. *Zosimus* III. τὰ δὲ πρὸς ἕω τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χάρακι διὰ σταυρωμάτων ἐκ ξύλων ὀχυρῶν ἐναπείληπτο. *Ammian. Marcell.* XXIV. 5. ext. Vallum tamen sudibus densis & fossarum altitudine cautius deinde struebatur. *Polybius* p. 355. χάρακα περιβαλόντες. *Arrian.* Exp. Al. IV. 2. 3. στρατοπεδεῦσαι πλησίον τῆς πόλεως, καὶ τάφρον τε κύκλῳ αὐτῆς ὀρύξαι, καὶ χάρακα περιβάλλεσθαι. V. 5. ἀλέξανδρος ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιεστρατοπέδευσεν τοῖς πεζοῖς τὴν πόλιν, ὅσα γε ἠδυνήθη αὐτῷ περιβαλεῖν ἡ φάλαγξ· ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐπέχον τὸ τεῖχος τῷ στρατοπέδῳ κυκλώσασθαι οὐ δυνατὸς ἐγένετο. *Plut.* Publ. p. 107. D. κελεύσας —— ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα σίτου τε πολλοῦ καὶ χρημάτων γέμοντα παν-

σουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν· Καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί· καὶ οὐκ 44
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. Καὶ εἰσ- 45
ελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας,
λέγων αὐτοῖς· Γέγραπται· Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή- 46
σατε σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ 47
οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· Καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί 48
ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, 1
καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις.

Καὶ

συνέξουσι] συνάξουσι K. 13. 61. in ora. 69. σε posterius] — 60.
44. ἐν σοὶ prius] — D. *Origenes* in Jo. II. 14. *Eusebius*.
ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ] λίθον ἐπὶ λίθον ἐν ὅλῃ σοὶ D 1. λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοὶ Versio *Copt*. *Origenes*.
λίθῳ] λίθον 42. Editio *Erasmi* 1. τὸν καιρὸν τῆς] εἰς καιρὸν D.
45. καὶ εἰσελθὼν] ἐλθὼν δὲ D. καὶ ἐλθὼν 64. + ὁ Ἰησοῦς DE 106. Versio *Syra* posterior.
ἐν αὐτῷ] — L 1. 36. 64. 69. Versio *Goth*. *Copt*. *Armen*. *Origenes* l. c.
ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας] καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ 28.
καὶ ἀγοράζοντας] — L 1. Colb. Versio *Copt*. *Origenes* l. c. & H. 38. + καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς D. Codices *Latini*.
46. γέγραπται] + ὅτι ACDKM 27. 29. 33. 37. 42. 49. 60. 67. 71. 86. 106. Evang. 10. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Syr*.
ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστιν] καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς L 1. 69. Versio *Copt*. *Armen*. *Origenes*.
ἐστιν] κληθήσεται 12. 28. 59. *Epiphan*. H. 42. ἔσται 16. ἐποιήσατε] ποιεῖτε L. *Epiphanius* H. 42.
47. τὸ] — 69. 71. 106. οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς A 11. 48. 52. *Theophylact*.
ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ] καὶ οἱ πρῶτοι [πρεσβύτεροι Versio *Syra* utraque, posterior habet editam in margine, *Origenes* in Matth.] τοῦ λαοῦ ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι D. Versio *Vulg*. *Æthiop*.
αὐτὸν] — 46. Evang. 18. 48. εὕρισκον] ηὕρισκον D. τὸ] — D 1. 69. 72. *Origenes* in Matth.
ποιήσωσιν] ποιήσουσιν 10. 35. 74. 78. 83. 86. Editio *Complut*. *Origenes* l. c. + αὐτῷ D. Versio *Vulg*. *Syra* prior, & posterior cum asterisco. λαὸς γὰρ] γὰρ λαὸς D 69. ἐξεκρέματο] ἐκρέματο D 47.
αὐτοῦ ἀκούων] ἀκούειν αὐτοῦ D. Versio *Syr*. ἀκούων] ἀκούειν M 29. 69. 71.
1. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ D. ἐγενετο 74. a prima manu.
ἐκείνων] — DL 1. 5. 36. 56. 57. 58. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. *Marcion*. *Epiphanius*. probante *J. Millio* prol. 1199.
τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ τὸν λαὸν D. Versio *Syr*. τὸν λαὸν K 29. 38. 42. 49. 71. probante *J. Millio* prol. 1476. ἐπέστησαν] ἐπετίμησαν 15.
ἀρχιερεῖς] ἱερεῖς AEGK 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 68. 72. 73. 83. 87. 90. 91. 95. Evang. 2. 13. 14. 15. 17. 19. Editio *Stephani* 1. 2. *Wechelii*. Versio *Goth*. *Theophylactus*. ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 69.

παντοδαπῶν. castra. *Appianus* Punic. p. 122. ἐσταύρωσε πάντα ξύλοις ὀξέσι, καὶ ἐπὶ τοῖς σταυροῖς τὰς μὲν ἄλλας τάφρους ἐχαράκωσε. Manifesto autem hic praedicitur obsidium Hierosolymorum per Romanos, qui prius aggere structo, deinde muro aedificato, urbem cinxerunt. *Jos*. B. V. 6. 2. συμφέροντας ἐκέλευσε τὴν ὕλην ἐγείρειν χώματα —— κοπτομένων δὲ τῶν δένδρων τὰ προάστεια μὲν ἐν τάχει γεγύμνωτο, συμφερομένων δὲ ἐπὶ τὰ χώματα τῶν ξύλων, καὶ τῆς στρατιᾶς ἁπάσης ἐπὶ τὸ ἔργον ὡρμημένης. 3. τοῖς δ᾽ ἐργαζομένοις ἦν ἀπὸ μὲν τῶν βελῶν ἡ σκέπη γέῤῥα χαρακωμάτων ὑπερτεταμένα. 9. 2. Τίτος ἤρχετο χωμάτων κατά τε τὴν Ἀντωνίαν καὶ τὸ Ἰωάννου μνημεῖον —— πρὸς ἑκατέρῳ δὲ μέρει δύο ἠγείροντο χώματα. 11. 1. Τίτῳ δὲ τὰ μὲν χώματα προὔκοπτε. 4. τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀρξαμένοις δωδεκάτῃ μηνὸς Ἀρτεμισίου, συνετελέσθη τὰ χώματα μόλις ἐνάτῃ καὶ εἰκάδι. Ταῖς δέκα ἑπτὰ συνεχῶς πονουμένων ἡμέραις, μέγιστα γὰρ ἐχώσθη τὰ τέσσαρα. Unde urbs oppugnari poterat: Judaei autem per cuniculos ignem immittunt, & aggeres comburunt, τῆς θλιβούσης ὕλης διαβιβρωσκομένης —— τῶν χωμάτων καταβρωθέντων. 5. διέβαινε δ᾽ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ χώματα τὸ πῦρ —— διεφθαρμένων δὲ τῶν χωμάτων Ῥωμαῖοι μὲν ἦσαν ἐν ἀθυμίαις. Hoc Christus dicit: περιβαλοῦσι χάρακά σοι. Cum hac via non successisset, muro totam urbem cingere coeperunt, quod hic dicitur περικυκλώσουσί σε. 12. 1. βάλλεσθαι δὲ χώματα δύσεργον ἀπέφαινεν ὕλης ἀπορία, καὶ τὸ παραφυλάττειν τὰς ἐξόδους δυσεργότερον· κυκλώσασθαι τε γὰρ τῇ στρατιᾷ πόλιν, διὰ τὸ μέγεθος καὶ δυσχωρίαν οὐκ εὐμαρὲς εἶναι, καὶ σφαλερὸν ἄλλως πρὸς τὰς ἐπιθέσεις. —— δεῖν μένγε —— περιτειχίζειν ὅλην τὴν πόλιν, μόνως γὰρ οὕτως ἂν πάσας ἀποφράξαι τὰς ἐξόδους. —— εἰ δέ τῳ μέγα δοκεῖ καὶ δυσήνυτον ἔργον, χρῆναι σκοπεῖν, ὡς οὔτε Ῥωμαίοις τι μικρὸν ἐνεργεῖν πρέπει, καὶ δίχα πόνου κατορθοῦν τι τῶν μεγάλων, οὐδενὶ ῥᾴδιον ἀλλ᾽ ἢ θεῷ μόνῳ. 2. τούτοις πείσας τοὺς ἡγεμόνας, διανέμων ἐκέλευσε τὰς δυνάμεις ἐπὶ τὸ ἔργον. ὁρμὴ δέ τις ἐμπίπτει δαιμόνιος τοῖς στρατιώταις, καὶ μερισαμένων τὸν περίβολον, οὐ μόνον πρὸς τάγματα ἦν ἔρις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τάξεων πρὸς ἀλλήλας καὶ στρατιώτης μὲν δεκαδάρχην, δεκαδάρχης δὲ ἑκατόνταρχον, οὗτος δὲ ἐσπούδαζεν ἀρέσασθαι χιλίαρχον, τῶν δὲ χιλιάρχων ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας ἔτεινεν ἡ φιλοτιμία, καὶ τῶν ἡγεμόνων τὴν ἅμιλλαν ἐβράβευε Καῖσαρ —— τὸ μὲν οὖν τεῖχος ἑνὸς δέοντος μ. σταδίων ἦν —— τρισὶ δ᾽ ᾠκοδομήθη τὸ πᾶν ἡμέραις, ὡς τὸ μὲν ἔργον μηνῶν εἶναι ἄξιον, τὸ δὲ τάχος ἡττῆσθαι πίστεως, περικλείσας δὲ τῷ τείχει τὴν πόλιν. 4. πάλιν ἤρχετο χωμάτων, χαλεπῶς αὐτῷ τῆς ὕλης ποριζομένης. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὴν πόλιν πᾶσα τοῖς προτέροις ἔργοις ἐκέκοπτο· συνεφόρουν δ᾽ ἄλλην ἀπὸ G. σταδίων οἱ στρατιῶται. VI. 1. 1. Ῥωμαῖοι δὲ, καίτοι πολλὰ περὶ τὴν τῆς ὕλης συγκομιδὴν ταλαιπωρούμενοι, τὰ χώματα διήγειραν μιᾷ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις, κείραντες ὡς προείρηται τὴν περὶ τὸ ἄστυ χώραν ἐπ᾽ G. σταδίους ἐν κύκλῳ πᾶσαν.

44. ἐδαφιοῦσι] Codices Lat. Pavimentabunt. Cod. D. ad nihilum deducent. *Esaj*. XV. 7. *Jer*. VIII. 12. X. 15. L. 31. *Mich*. VII. 4. *Thucyd*. III. 68. ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν εἰς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμε-

με-

2 Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς
3 ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐρωτήσω ὑμᾶς
4 κἀγὼ ἕνα λόγον· καὶ εἴπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
5 Οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· Ὅτι ἐὰν εἴπωμεν· Ἐξ οὐρανοῦ· ἐρεῖ· Διὰ
6 τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν· Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλι-
7 θάσει ἡμᾶς· πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέ-
8 ναι πόθεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
9 ποιῶ. Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπός —τις ἐ-
10 φύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς· καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. Καὶ ἐν
καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν
αὐ-

οἱ posterius] — A 3. 9. 11. 72. 87. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
2. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν λέγοντες] λέγοντες πρὸς αὐτὸν 1. εἶπον] εἶπαν L 69.
λέγοντες] — CDL 63. 64. Versio *Syr. Copt. Armen.* εἰπὲ] εἰπὸν 1. 33. εἰπὲ ἡμῖν] — CL.
ἢ] Є D. Versio *Syr.* ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην] — Evang. 12.
τὴν ἐξουσίαν ταύτην] ταύτην τὴν ἐξουσίαν D. 3. ἀποκριθεὶς δὲ] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 69.
δὲ] + Ἰησοῦς Versio *Vulg. Syr.* πρὸς αὐτοὺς] — 69. ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω D.
ὑμᾶς κἀγὼ] κἀγὼ ὑμᾶς 69. κἀγὼ] Є ἐγὼ 1.
ἕνα λόγον] λόγον ἕνα A 44. λόγον L 1. 33. 69. Versio *Syra* prior, at posterior habet cum asterisco. *Copt.* Codices *Latini*. καὶ] ὃν D. εἴπατε] ἀποκρίθητε 59. Versio *Vulg.* μοι] — 40.
4. βάπτισμα] + τὸ DL. Ἰωάννου] Ἰωάνου D.
5. συνελογίσαντο] συνελογίζοντο C ut videtur. D. διελογίζοντο 56. 61. διελογίσαντο 1. 47. 57. 58.
ἐρεῖ] + ἡμῖν C. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini*.
οὖν] — EL 16. 27. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 51. 59. 62. 63. 64. 69. 70. 71. 72 83. 87. 91. Evang. 14. Editio *Complut. Genev.* Versio *Syr. Copt. Theophylactus. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1102.
6. ἐὰν δὲ] Є ἐὰν D. ἐὰν Evang. 14. ἐξ] ἀπὸ τῶν D. πᾶς ὁ λαὸς] ὁ λαὸς ἅπας 1. 33.
πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς] λιθάσει ἡμᾶς ὁ λαὸς ἅπας D. Versio *Syr.* καταλιθάσει] λιθάσει Colb.
πεπεισμένος γάρ ἐστιν] πεπεισμένοι γάρ εἰσιν D. εἶναι] γεγονέναι D 13. 69.
7. εἰδέναι] + αὐτοὺς CD. + τὸ D 69. πόθεν] — EK. 8. καὶ ὁ] ὁ δὲ 71.
ὁ Ἰησοῦς] — Colb. λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω 44. 9 ad 18.] — *Marcion* teste Epiphanio.
ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν] ἔλεγεν δὲ D.
τις] — CDEKLM 1. 2. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 29. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 83. 86. 90. 91. 95. Editio *Complut. Bengelii, Genev.* Versio *Goth. Vulg. Syra* posterior habet cum asterisco, *Origenes* in Matth. probante *J. Millio* prol. 1103.
ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα] ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος CD. Versio *Vulg. Ambrosius.*
ἐφύτευσεν] εἶχεν 80. καὶ posterius] αὐτὸς δὲ D. ἀπεδήμησεν] + εἰς 67. 72.
10. καὶ ἐν καιρῷ] καιρῷ δὲ D. Є καιρῷ L 38. Є τῷ καιρῷ 1. Є ἐν τῷ καιρῷ C.
δῶσιν] δώσουσιν ALM 33. 57. Evang. 2. 18. 19. ἐπιδῶσιν *Theophylactus Ed.*

μελίων. *Plut.* : : : ἀνδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέβαλε. *Pausanias* Arcad. 16. Ἑβραίοις δὲ Ἑλένης τάφος ἐστὶν ἐν πόλει Σολύμων, ἣν ἐς ἔδαφος κατέβαλεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεύς. *Polybius* p. 256. τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἠδάφισαν.

τὰ τέκνα] *Il.* χ. 64. καὶ νήπια τέκνα βαλλόμενα προτὶ γαίῃ ἐν αἰνῇ δηϊοτῆτι. *Dio Chrysost.* XI. p. 159. B. τὰ νήπια τέκνα πρὸς τῇ γῇ παιόμενα ὠμῶς. *Psal.* CXXXVII. *Lexicon Psalt.* MS. ἔδαφος τῇ γῇ.

Aelianus V. H. XIII. 28. ἀνθ' ὧν ἀπέδρασεν. IV. 8. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος τὸν Ἆπιν κατέθυσεν.

Diog. L. Chilon. I. 79. ἀπόφθεγμα αὐτοῦ καιρὸν γνῶθι.

48. *Eunapius* de Juliano p. 90. συντυχὼν δὲ ἐκεῖ Μαξίμῳ ἐξεκρέματό τε τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀπρὶξ τῆς ὅλης σοφίας εἴχετο. *Themistius* II. 58. ὧν γὰρ οἱ ἄλλοι ἐκκρέμανται δι' ἐνδείας, οὐδὲν ἡμῖν περισπούδαστον οὐδὲ τίμιον. *Eustathius* Il. β. p. 166, 48. ἡ φρόνησις δ' ἣν σιωπῶσιν οἱ Ἀχαιοὶ ἐκκρεμάμενοι τῆς ἐκείνου γλώσσης, καὶ τοιούτου ἀκούειν ἐπιέμενοι ῥήτορος. *Constantin. Porphyrog.* de Leone Armen. I. 15. ὡς σκιὰ τῷ ἀνδριάντι εἵπετο ἀληθῶς, καὶ ὅλως ἤρτητο, καὶ ἐκρέματο ἐξ ὤτων, ὥσπερ τι κεραμοῦν ἀγγεῖον τοῖς λόγοις τοῦ μοναχοῦ. *Aeneid.* IV. 79. Pendetque iterum narrantis ab ore. *Horat.* Epist. I. 105. De te pendentis, te suspicientis amici *Manilius* V 655. Populum suspendet ab ipso. *Euripid.* Her. fur. 520. δεῦρ' ὦ τέκν', ἐκκρήμνασθε πατρῴων πέπλων. *Plinius* Epist. I. 10. Vitae sanctitas summa, comitas par: insectatur vitia, non homines: nec castigat errantes, sed emendat. Sequaris monentem attentus & pendens: ut persuaderi tibi, etiam quum persuaserit, cupias. *Frontinus* III. 16. 2. Qua benignitate non illius tantum fidem, sed etiam popularium, qui ex illo pendebant, sibi obligavit. *Silius* VI. 565. Remeantumque ordine longo servat turba gradus: Pendent ex ore loquentum. *Eunapius* in Aedesio. ὡς δὲ εἶδε τὸν ἄνδρα, καὶ ἤκουσε λέγοντος, ἐξεκρέματο τῶν λόγων, καὶ τῆς ἀκροάσεως οὐκ ἐνεπίμπλατο —— ὥστε οἱ τῆς φωνῆς ἀκούσαντες, καὶ τῶν λόγων, παραδόντες αὐτοὺς, ὥσπερ οἱ τοῦ λωτοῦ γευσάμενοι, τῆς φωνῆς ἐξεκρέμαντο, καὶ τῶν λόγων. *Lucianus* Icaro Menippo. 4. μετέωρος ὑπὸ τῶν λόγων, καὶ —— ἐκ τῶν ὤτων ἀπηρτημένος. *Themistius* IV. καὶ τριβωνίου παραφανέντος εὐθὺς ἐξεκρέμαντο, ὥσπερ τῆς λίθου τὰ σιδήρια. *Ovidius* Epist. I. 30. Narrantis conjux pendet ob ore viri. *Seneca* Controv. IX. 1. ex vultu dicentis pendent omnium vultus. *Quintilian.* II. de vultu: hoc pendent homines, hunc intuentur: huc spectant etiam antequam dicamus. *Propertius* III. 4. 8. Incipe suspensis auribus ista bibam. *Aelian.* V. H. XII. 58. Συνέρρει τοίνυν τὰ πλήθη, καὶ ἄλλος ἀλλαχόθεν ἐκκρεμαννύμενος ἐθεῶντο αὐτόν. *Plut.* π. Πολυπραγμ. p. 522. A. ἡμεῖς δὲ τοῖς φορείοις τῶν γυναικῶν ὑποβάλλοντες τὰ ὄμματα, καὶ τῶν θυρίδων ἐκκρεμαννύντες.

1. ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων] Hebraismus.

5. *Demosth.* pro Coron. ἄνδρα — παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι καὶ συλλελογισμένον ὀρθῶς,

τίνος

αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθετο πέμψαι ἕ- 11
τερον δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθε- 12
το πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. Εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ 13
ἀμπελῶνος· Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντρα-
πήσονται. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· Οὗτός 14
ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. Καὶ 15
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ
ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλ- 16
λοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον· Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε· Τί οὖν ἐστι 17
τὸ γεγραμμένον τοῦτο· Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κε-
φαλὴν γωνίας; Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, 18
λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς 19
χεῖ-

οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες] δείραντες δὲ D. Versio *Vulg.*
δείραντες] δήραντες M 35. 49 51. 53. 56. 58. 66. 80. 88. 90. & comm. 11.
ἐξαπέστειλαν] ἀπέστειλαν K 49. + αὐτὸν Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
11. προσέθετο] + ἔτι 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + αὐτοῖς Evang. 19. Versio *Syra* posterior.
προσέθετο πέμψαι] ἔπεμψεν D. πέμψαι ἕτερον] ἕτερον πέμψαι AL. ὕστερον πέμψαι L.
δείραντες] τύψαντες 12. 16. 59. 12. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον] τρίτον ἔπεμψεν D.
πέμψαι] + καὶ 44. οἱ δὲ] — D.
καὶ τοῦτον] κἀκεῖνον AK 42. 49. 60. Versio *Syra* posterior, & edita in margine.
ἐξέβαλον] ἐξαπέστειλαν κενὸν D. ἐξέπεμψαν 69.
13. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος] ὁ δὲ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος εἶπεν D. δὲ] — K. Versio *Syr.*
ἴσως] τυχὸν D. ἰδόντες] CDL 1. 33. Versio *Copt. Armen.* Codices *Latini.*
14. οἱ γεωργοὶ] — D. διελογίζοντο] διελογίσαντο AK 42. 49.
ἑαυτοὺς] ἀλλήλους DL 1. 33. Versio *Syra* posterior in margine. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος] — 80.
δεῦτε] — AK 1. 29. 42. 80. Versio *Vulg. Goth. Armen. Syra* posterior habet cum asterisco. probante *J. Millio.* prol. 1400. ἵνα] καὶ 1. Versio *Syr.* γένηται] ἔσται C 1. Versio *Copt.*
15. ἐκβαλόντες αὐτὸν] λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον C. λαβόντες αὐτὸν L.
αὐτὸν] — 35. 36. 56. 57. 58. 61. 62. 66. Evang. 14. ἀμπελῶνος prius] + καὶ C.
αὐτοῖς] — D 2. 29. 71. Evang. 18. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Codices *Latini.*
16. τους γεωργοὺς] — 71. τούτους] — D. ἐκείνους 1. 28. 69. 91.
ἀκούσαντες δὲ] οἱ δὲ ἀκούσαντες AD. δὲ] — Versio *Syra* posterior. εἶπον] εἶπαν DL.
17. αὐτοῖς] + αὐτοῖς 1. 18. ἐπ' ἐκεῖνον] ἐπὶ τοῦτον Versio *Syra* prior, & posterior in margine.
πέσῃ] πέσοι 69.
19. ἐζήτησαν] ἐζήτουν CD 4. 5. 36. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.*
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς AL 86. Versio *Æthiop. Syra* posterior, *Goth. Copt.* probante *Bengelio.* οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι C. οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς 13. ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμματεῖς 69. γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσιν 106.
τὰς χεῖρας] τὴν χεῖρα K 42. ἐν] — D. Versio *Vulg. Syra.* ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ] — 47.
καὶ ἐφοβήθησαν] ἐφοβήθησαν δὲ D. ἐφοβήθησαν 59.

τίνος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ Φίλιππος. *Plut.* Pomp. p. 651. C. αὐτὸς ἄρα πρὸς ἑαυτὸν συλλογιζόμενος τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος.

13. ἴσως] *Aristoteles* Rhet. II. 13. περὶ παθῶν καὶ ἕξεων τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα. *Xenophon* Paed. IV. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει. *Plat.* Minoe. καὶ ἴσως καλῶς λέγεις, τάχα δὲ ἄμεινον εἰσόμεθα.

16. μὴ γένοιτο] *Rom.* III. 4. 6. 31. VI. 2. VII. 7. IX. 14. XI. 1. 11. 1. *Cor.* VI. 15. *Gal.* II. 17. III. 21. VI. 14. *Herodot.* V. 111. ἤν σε ἐκεῖνος [κατέλῃ] τὸ μὴ γένοιτο. *Arrian* Epictet. I. 1. τί οὖν; μή τι μικρά σοι φαίνεται ταῦτα; μὴ γένοιτο. 2. τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι, ἀποστῶ τῆς ἐπιμελείας τούτου ἕνεκα; μὴ γένοιτο. 8. τί οὖν; ἀναιρῶ τὰς δυνάμεις ταύτας; μὴ γένοιτο. II. 8. τίς οὖν οὐσία θεοῦ; σάρξ; μὴ γένοιτο. ἀγρός; μὴ γένοιτο. φήμη; μὴ γένοιτο. & saepissime. *Simplicius* in Epictet. p. 186. οὐχ ὡς αὐτὸς ἐνεργῶν τὴν παρατροπὴν, μὴ γένοιτο. *Achilles* Tatius V. p. 323. διὰ σὲ —— ἐμαστιγώθην, ἵνα σὺ, ὃ γέγονας, ἄλλῃ γυναικὶ, καὶ ἐγὼ τῶν ἑτέρων ἀνδρῶν γένωμαι; μὴ γένοιτο.

20. ἐγκαθέτους] *Plut.* Pyrrh. p. 389. B. ἦσαν δέ τινες, οὓς αὐτὸς ὁ Πύῤῥος ἐγκαθίει, προσποιουμένους εἶναι Μακεδόνας. *Phrynichus* p. 146. ἐγκάθετος, οὕτως Ὑπερίδης. ἀπεῤῥιμμένως, δέον δοκιμώτερον χρήσασθαι τῷ θετὸς, ἢ εἰσποιητὸς, ἢ ὑπόβλητος. *Hesychius.* ἐγκάθηται, ἐνεδρεύει. *Suidas.* ἐγκάθετος, δόλιος κατάσκοπος. *Dionys. Hal.* A. V. 42. τοὺς ἱππεῖς προαποστείλας διερευνησομένους, μή τις ἐγκάθηται πολεμίων λόχος. IX. 20. ἐγκαθίζουσι λόχους ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν χωρίων νύκτωρ. *Jos.* B. VI. 5. 2. πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι παρὰ τῶν τυράννων, τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται. A. VI. 11. 2. ἡμᾶς εὐεργεσίαν μεγάλην εὐεργετήσαντα τὴν σὴν σωτηρίαν, ὅτε σοι τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τῶν δαιμονίων ἐγκαθεζομένων, τὰ μὲν ἐξέβαλεν. *Procopius* Goth. p. 476. οἵπερ ἐπειδὰν εἰς Φλωρεντίαν ἦλθον, ἐγκαθεζόμενοι ἀμφὶ τὸ τεῖχος ἐς πολιορκίαν καθίσαντο. p. 526. ἄγχιστα τοῦ περιβόλου ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐς πολιορκίαν καθίσαντο. & 533. 550. *Glossae.* ἐγκάθετος στρατιώτης, subdolus. *Job* XIX. 12. XXXI. 9. *Psal.* IX. 30. ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρᾳ. *Sirac.* VIII. 14. *Ezech.* XXXV. 5. Latini etiam insidias & insidiatores ab insidendo dicunt. ἐγκάθετοι qui subsidunt in loco occulto, in quem se dimiserunt ad insidias aliis struendas. Homines subdoli, & clam adrepentes ad nocendum. Versio *Vulg.* Insidiatores. *Codex D.* obsiduanos.

ἐπιλάβωνται] *Galenus* de different. puls. II. προσκαλοῦμαι τοὺς γενναίους τούτους σοφιστάς. Οἱ δ' ἵν' ἐκ ταύτης [τῆς ζητήσεως] διαλύσεις πορίσωνται, λέγοντος ἂν μου μεταξὺ κατὰ τὸν λόγον ὀνόματός τινος ἐπιλάβοιντο. *Libanius*

D.

χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· ϗ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παρα-
20 βολὴν ταύτην εἶπε· Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυ-
τοὺς δικαίους εἶναι· ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ ϗ
21 τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅ-
τι ὀρθῶς λέγεις ϗ διδάσκεις, ϗ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ
22 Θεοῦ διδάσκεις· Ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν
23 πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον· τίνος
24 ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον· Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·
25 Ἀπόδοτε τοίνυν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυ-
26 σαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρί-
27 σει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, (οἱ ἀντιλέγοντες ἀνά-
στα-

τὸν λαὸν] — G 3. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 35. 36. 38. 39. 44. 46. 47. 50. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 73. 74. 80. 83. 87. 89. 90. 91. Editio *Complut. Plantin. Marcion.* probante *J. Millio* prol. 294. τὸν ὄχλον Colb. ἔγνωσαν] ἐπέγνωσαν 40. 63.

τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε] εἶπε τὴν παραβολὴν ταύτην G 69. τὰς παραβολὰς ἔλεγε Evang. 2. 14. 18. 19. εἰρήκει τὴν παραβολὴν ταύτην D.

20. παρατηρήσαντες] — Versio *Syr.* ἀποχωρήσαντες D. Codices *Latini.* + καιρὸν Versio *Syra* posterior cum asterisco. εἶναι] — D. αὐτοῦ] αὐτοὺς L.

λόγου] λόγους L. λόγον CK 2. 12. 16. 39. 63. 66. 91. Evang. 19. Editio *Erasmi* 1. *Ald. Theophylactus.* λόγῳ 49. 64. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei. Bogardi.* τῶν λόγων D 86. Versio *Goth.* λόγους Codex Stephani. εἰς τὸ] ὥστε D. τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος] τῷ ἡγεμόνι D.

21. ὀρθῶς λέγεις] λέγεις ὀρθῶς D. καὶ διδάσκεις] — K. οὐ] οὐδενὸς D 60.

22. ἡμῖν] ἡμᾶς AL 33. 69. καίσαρι φόρον δοῦναι] φόρον διδόναι καίσαρι D.

φόρον] φόρους K 64. 23. κατανοήσας] ἐπιγνοὺς D. δὲ] οὖν 42.

πανουργίαν] πονηρίαν C a prima, ut videtur, manu. D 60. Versio *Goth.*

τί με πειράζετε] — L 1. Versio *Copt. Armen.* + ὑποκριταὶ C 59.

24. ἐπιδείξατε] δείξατε ADLM 13. 29. 36. 45. 69. 86. 106. Evang. 12. 18. 19. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1476.

δηνάριον] τὸ νόμισμα D. *Origenes* H. 39. + οἱ δὲ ἔδειξαν. καὶ εἶπε CL 1. 4. 5. 6. 27. 33. 36. 37. 47. 54. 56. 57. 58. in ora. 59. 61. 68. 69. 71. 86. 106. Versio *Copt. Armen. Syra* posterior. καὶ] + τὴν D.

ἀποκριθέντες δὲ] καὶ ἀποκριθέντες G. οἱ δὲ 33. Versio *Syra* prior, & posterior in margine, *Copt.*

δὲ] — D 1. Editio *Erasmi, Aldi, Bogardi.* Codices *Latini.* εἶπον] εἶπαν CL.

25. ὁ δὲ εἶπεν] εἶπεν δὲ D Versio *Syr.* + ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.* αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς L 1. 69.

ἀπόδοτε τοίνυν] τοίνυν ἀπόδοτε 69. τοίνυν] — D. οὖν 64. 68. 106.

καίσαρος] τοῦ καίσαρος D. + τῷ DL 72. *Justinus* Apol. 11.

26. καὶ οὐκ ἴσχυσαν] οὐκ ἴσχυσαν δὲ D. ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος] αὐτοῦ ῥῆμα ἐπιλαβέσθαι D. + ἑνὸς 38.

αὐτοῦ prius] τοῦ L. τῇ ἀποκρίσει] τὴν ἀπόκρισιν 56. 58.

27. ἀντιλέγοντες] λέγοντες CDL 1. 33. 60. 67. Evang. 2. 7. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt.*

D. XXIV. p. 563. C. καὶ πάλιν ὁ κήρυξ —— ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς τοῦ κήρυκος φωνῆς, ἐβόων. *Plut.* de Garrulit. p. 509. F. ἀκούσαντες δὲ οἱ καθεζόμενοι πλησίον —— ἐπελάβοντο τῆς φωνῆς καὶ προσήγγειλαν τοῖς ἄρχουσι. *Philostratus* V. Apollon. IV. τὸν δ' ἀπολλώνιον ἀνίχνευον, ὁπότε καὶ αὐτὸς ἐπιλήψιμόν τι καὶ παραβεβλημένον εἴποι. *Xenophon* Memorab. I. ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἔχων, ὅπῃ ἐπιλάβοιτο. *Plato* Gorgia. ὦ μακάριε, ἐμοῦ δὴ λέγοντος τῶν λόγων ἐπιλαβοῦ. —— ἀλλ' οὖν ἐμοῦ γε ἀκούων ἐπιλαμβάνου, εἴ τι σοὶ δοκῶ μὴ καλῶς λέγειν. *Xenophon* H. Graec. II. μόνος ἐπελάβετο τοῦ ψηφίσματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. reprehendere, corripere.

21. ὀρθῶς λέγεις] *Polybius* p. 1117. τοῦ δὲ Μανλίου φήσαντος αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. 1034. οὐκ ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. supra VII. 43. X. 28. 2. *Tim.* II. 15. Quae in sacerdotes & scribas modo dixisti, vera & certa sunt, recte judicasti, in tuam concedimus sententiam. *Herodot.* I. 71. ἐπιγέγραπται λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες, ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο κροίσου. III. 45. λέγοντες, ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ὀρθῶς. II. 134. οὐκ ὀρθῶς λέγοντες.

23. πανουργίαν] 1. *Cor.* III. 19. 2. *Cor.* XII. 3. XII. 16. *Eph.* IV. 14. & apud LXX. *Xenoph.* Cyr. Exp. VII. ὁ δὲ γνοὺς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς. *Aristoph.* Ran. 35. κατάβα, πανοῦργε. *Schol.* τὸ δὲ πανοῦργε ἡμεῖς μετριώτερον φαμὲν· ἀττικοὶ δὲ ἐπὶ σφοδρᾶς ἀτιμίας. *Suidas.* πανοῦργος, ὁ πάντα ἐν πονηρίᾳ ἐργαζόμενος. λέγεται δὲ καὶ ὁ πάνυ φρόνιμος, καὶ ὁ πάντα ἐπιστάμενος, τὸ δὲ πανοῦργε ἡμεῖς μὲν μετριώτερον φαμὲν· ἀττικοὶ δὲ ἐπὶ σφοδρᾶς βλασφημίας. *Etymol.* πανοῦργος παρὰ τὸ εἰς πᾶν ἐνεργεῖν, Σημαίνει καὶ τὸν φρόνιμον καὶ νοήμονα ἐπὶ καλοῖς, σημαίνει καὶ τὸν κακοποιεῖν δυνάμενον διὰ τῆς ἑαυτοῦ σοφιστικῆς κακίας. *Hesychius.* πανοῦργος, πάντα μανθάνων, δόλιος, πάντα ἐν πονηρίᾳ ἐργαζόμενος. *Thomas.* πανοῦργος κυρίως μὲν ὁ πᾶσιν ἔργοις ἐπιβαλλόμενος, ἤγουν δραστήριος καὶ ἐνεργής· κατεχρήσαντο δὲ τῇ λέξει ἐπὶ τοῦ ἐν κακοῖς νοήμασιν εὐεπιβόλου. ὥσπερ καὶ πανοῦργος ὁ πάντα ἐργαζόμενος καὶ διεξάγων. Σοφοκλῆς δὲ ἐπὶ τοῦ μηχανικοῦ χρῆται λέγων ἐν αἴαντι· ἀνδρὶ πανούργῳ φρένας. Interdum in bonam partem accipitur pro solertia, plerumque autem in malam.

25. τοίνυν] *Plato* Cratylo. ἐν μὲν τοίνυν τοῦτο ἄρτι πω ἐπορισάμεθα. *Isocrates* ad Philipp. περὶ τοίνυν Ἡρακλέους. *Synesius* ἄκουε τοίνυν, ὡς ἔχει τ' ἀμά. *Hesychius.* τοίνυν. διὰ τοῦτο. 1. *Cor.* IX. 26. *Heb.* XIII. 13. *Jac.* II. 24.

27. *Thucyd.* III. 41. ἀντέλεγε μὴ ἀποκτεῖναι, negavit occidendos esse. VIII. 24. οὐδ' αὐτοὺς ἀντιλέγοντας ἔτι, ὡς οὐ πάνυ πόνηρα σφῶν βεβαίως τὰ πράγματα εἴη. *Isocrates* Panathen. ἀντέλεγον, ὡς οὐχ ἡμαρτημένων τούτων. *Xenophon* VI. καὶ ὁ ἀστυάγης δὲ, ὅτι δέοι-

 το

ςασιν μὴ εἶναι) ἐπηρώτησαν αὐτὸν, Λέγοντες· Διδάσκαλε, Μώσης ἔγραψεν ἡμῖν· Ἐ- 28
άν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ οὖν ἀ- 29
δελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος, λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. Καὶ ἔλαβεν ὁ δεύ- 30
τερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν. ὡσαύ- 31
τως δὲ καὶ οἱ ἑπτά· — καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπέ- 32
θανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐ- 33
τὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦ- 34
σι καὶ ἐκγαμίσκονται· Οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως 35
τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται· Οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγ- 36
γελοι

μὴ] — 61. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων 69.
28. Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 3. 48. 50. 51. 53. 57. 69. 71. 72. 74. 90. Evang. 18. 19. Editio *Complut.*
ἔγραψεν] εἴρηκεν 80. τίνος] τις 51. 71.
ἀποθάνῃ prius] + ἄτεκνος D. Verſio *Armen. Syra* ſed poſt γυναῖκα prius.
καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ] — D. Verſio *Syr.*
ἀποθάνῃ poſterius] ἢ L 1. 16. 33. Verſio *Vulg. Copt. Syr.* probante *T. Beza.*
ab ἀποθάνῃ ad ἀποθάνῃ] — 38.
γυναῖκα poſterius] + αὐτοῦ 64. 67. Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco.
ἐξαναστήσῃ] ἐξαναστήσει AH 52. 53. 69. 106. Evang. 18. 19. Editio *Aldi.* probante *Bengelio.* ἀναστήσῃ 71.
29. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοὶ D. + παρ' ἡμῖν 37. 71.
30.] ϛ ὁ δεύτερος DL. Verſio *Copt.* καὶ prius] — 69.
31. ἔλαβεν αὐτὴν] — D. Verſio *Copt.* ἔλαβεν 38. + ὡσαύτως AE. 2. 3. 9. 11. 12. 16. 37. a prima manu. 38. 39. 40. 44. 48. 51. 52. 53. 54. 57. 60. 93. 65. 70. 74. 87. 89. 90. 106. Evang. 5. 6. 12. 18. 19. Editio *Colinaei.* Verſio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1347. + ὁμοίως 59.
ὡσαύτως] — 45. 46. ὁμοίως 51. Verſio *Syra* poſterior in margine.
δὲ ϛ] — D 33. καὶ 3. 9. 16. 37. Evang. 6. Verſio *Vulg.*
καὶ οὐ] οὐ AEL 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. Evang. 6. Editio *Stephani, Bezae, Bengelii, Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Copt. Theophylactus.* καὶ οὐ κατέλιπον σπέρμα] οὐκ ἀφῆκαν τέκνον D.
σπέρμα] τέκνα Verſio *Syr.* καὶ ἀπέθανον] — 1. Verſio *Armen.*
32. δὲ] — DEH 2. 3. 9. 11. 34. 39. 44. 52. 53. 59. 60. 67. 69. 72. 91. 95. Evang. 1. Editio *Eraſmi, Colinaei.* Verſio *Vulg. Goth. Syra* prior, poſterior vero habet cum aſteriſco. probante *J. Millio* prol. 1378.
πάντων] — DL 1. 36. 60. Verſio *Syr. Copt.* ἀπέθανε ϛ ἡ γυνὴ] ϛ ἡ γυνὴ ἀπέθανε D 1.
a γυνὴ ad γυνὴ comm. 33.] — 59. 33. ἐν τῇ οὖν] Ἡ γυνὴ οὖν ἐν τῇ L. Verſio *Syra* poſterior in margine.
οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν 1. γίνεται] ἔσται DGL 1. 40. 71. Colb. Codices *Latini.* Sup. XV. 11. XIX. 8.
ἔσχον] ἔσχον D. 34. ἀποκριθεὶς] — DL. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. A. Bengelio.*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς] πρὸς αὐτοὺς D. οἱ] — 3.
τούτου] + γεννῶνται ϛ γεννῶσιν D. Verſio *Syra* poſterior in margine: in antiquo exemplari eſt: γεννῶσι ϛ γεννῶνται; in Graeco non eſt. Codices *Latini. Cyprianus.*
ἐκγαμίσκονται] γαμοῦνται D. γαμίσκονται L 36. 45. Evang. 13. 14. 15. 17. *Epiphanius* Panar. 32. *Origenes* in Matth. *Nyſſenus* de homine. 17. γαμίζονται 1. ἐκγαμίζονται AGHKM 11. 37. 42. 44. 49. 57. 67. 68. 69. 86. Colb. 106. Evang. 4. 7. 12. 18. 19. Editio *Complut. Baſilius* Eth. 68. ἐκγαμίσονται Editio *Plantin. Genev.*
35. τῆς ἐκ] τῆς 38. 59. Evang. 7. 13.
ἐκγαμίσκονται] γαμίζονται DL 1. 106. *Clemens* Strom. IV. p. 551. *Epiphanius* H. 26. γαμίσκονται 36. Evang. 13. 14. 15. 17. *Clem.* Strom. VI. p. 811. *Epiphan.* Panar. 32. ἐκγαμίζονται AEGHK 3. 11. 16. 35.

το αὐτοῦ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, τὸ μὴ οὐ χαρίζεσθαι. *Sympoſ.* ἀλλ' οὐδείς σοι, ἔφη, ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέξειν, ὅτι ἕκαστος ἡγεῖται πλεῖστον ἄξιον ἐπίστασθαι. Cyropaed. II. αἰσχρὸν ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. de expedit. Cyr. II. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγον τινὲς αὐτῷ, μὴ εἶναι πάντας τοὺς στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. *Sophocles* Ajac. 69. κόμπος πάρεστι, καὶ οὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή. *Lucian.* Dial. Mar. XII. τὸ βρέφος δὲ παρῃτεῖτο μὴ ἀποθανεῖν. *Heb.* XII. 19. inf. XXII. 34. Ex idiotiſmo linguae Graecae, in qua poſt verba negandi & prohibendi μὴ & οὐ ſaepe vacant.

35. καταξιωθέντες] *Gloſſae:* meruit, κατηξιώθη. *Thomas.* ἀξιῶ, τὸ ἄξιον κρίνω. οὐ καταξιῶ. *Suidas.* οἱ δ' οὐ καταξιοῦντες τὸν Τίμαρχον, διὰ τὸ συνειδέναι τίς ἦν, οὐ προσεδέξαντο. *Pindar.* Nem. X. 73. ἀξιωθείην. *Schol.* καταξιωθείην — ἐν τῷ ἄργῳ διάγειν. *Jamblich* V. Pythag. 36. οὐ μόνον τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παιδοτροφίας, καὶ τοῦ Θεανοῦς γάμου κατηξιώθη. *Porphyrius* de Abſtinent, IV. 9. τὰ τοῖς πολλοῖς οὐδενὸς ἄξια αὐτοὶ εἰς σέβας κατηξίωσαν. *Æſchylus* a. Theb. 625. δίκη προσεῖπε καὶ κατηξιώσατο. *Sch.* ἐτίμησε. *Diogenes L.* Timon. IX. 116. μηδὲ λόγου τοὺς πολίτας καταξιώσας. *Porphyr.* de Abſtin. I. 57. ἁγνείαις παντοίαις καὶ ψυχῆς καὶ σώματος μόλις καταξιοῦσθαι τῆς ἐκείνου ἐπαισθήσεως. 2. *Theſſ.* I. 5. *Euſtathius* in Il. α. p. 68, 32. ἅπαξ που τὸν οὕτως πολιορκητὴν Ἀχιλλέα τούτου καταξιώσας ὀνόματος. *Hippocrates* de Articulis. ἀτὰρ δὲ οὐδ' οὗτος ὁ τόπος κληῖδος κατάξιός ἐστι. *Dionyſ. Hal.* de Thucyd. 52. δι' ἃς πολλοὺς πλούτους ἐκτήσαντο, καὶ δόξης λαμπρᾶς κατηξιώθησαν. *Sota* VII. 13. R. Jochanan ait: Uſa venit in ſeculum futurum. Phraſis Hebraica frequenter occurrit זוכה לעולם הבא dignus eſt mundo futuro, teſte *Schoetgenio. Cetuboth* f. III. 1. Dixit R. Abhu etiam ſerva Cananaea, quae eſt in terra Iſraelis, certum illi eſt, ſe fore filiam ſeculi futuri — Dixit R. Jochanam quicunque ambulat IV. paſſus in terra Iſraëlis, certum illi eſt, ſe eſſe filium futuri ſeculi. vid. ſupra XVI. 8.

36. ἰσάγγελοι] *Hierocles* p. 40. τοὺς ἐν τοῖς θείοις γένεσι συντεταγμένους ἀνθρώπους σέβειν ὁ λόγος παραινεῖ, τοὺς ἰσο-

37 γελοι γάρ εἰσι· καὶ υἱοί εἰσι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται
οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει Κύριον, τὸν Θεὸν Ἀβραὰμ,
38 καὶ τὸν Θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
49 των· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον· Δι-
40 δάσκαλε, καλῶς εἶπας. Ουκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾷν αὐτὸν οὐδέν. Εἶπε δε πρὸς
41 αὐτούς· Πῶς λέγουσι τὸν Χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βί-
42 βλῳ ψαλμῶν· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, Ἕως ἂν θῶ τοὺς
43 ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Δαβὶδ οὖν Κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς
44.45 αὐτοῦ ἐστιν; Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Προσέχε-
46 τε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπα-
σμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν
τοῖς

36. 37. 38. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 73. 74. 83. 87. Colb. Evang. 7. 12. 18. 19. Editio *Complut.* ἐκγαμίσονται Editio *Plant Genev.*

J. Pricaeus: illud τυχεῖν expungendum videtur. Aliud suadet usus Graecorum. *Antiphon.* ἆρ' οὐ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας οὗτος ἄξιος τυγχάνειν; Hermogenes de form. Orat. 14. ex Demosthene τρίτον δὲ, ὡς ἀνάξιός ἐστι Χαρίδημος τούτου τυχεῖν. *Demosth.* de Coron. ἄξιος εἰμι τοῦ ἐπαίνου τυχεῖν. *Lysias* c. Philon. συγγνώμης τινος ἄξιοί εἰσι τυχεῖν. *Dionysius* Hal. VI. 76. πάντων μάλιστα ἀνθρώπων ἄξιον ὄντα τῆς τιμῆς ταυτης τυχεῖν. *Dio Chrysost.* I. p. 8. C. βασιλεῖς, οὐκ ἀνάξιοι τυγχάνειν ταύτης τῆς προσηγορίας. *Dio Cass.* LIX. τιμῶν παρὰ τῆς βουλῆς τυχεῖν ἀξιῶσαι. *Simplicius* in Epictet. p. 284. λεγομεν, μὴ εἶναι ἄξιον τοῦ τυχεῖν τῶν συμβεβηκότων. *Lysias* in Epicratem. οὐ χάριτος ἄξιοι τυχεῖν, ἀλλὰ τιμωρίας. *Phalarid.* Epist. 31. Στησίχορος δὲ οὐ μόνον ταύτης τῆς χάριτος ἄξιός ἐστι τυχεῖν. *Philo* de Gigant. T. 1. p. 271, 14. θεοῦ δὲ ἄνθρωποι, ἱερεῖς καὶ προφῆται, οἵτινες οὐκ ἠξίωσαν πολιτείας τῆς παρὰ τῷ κόσμῳ τυχεῖν. Polybius II. p. 200. μείζονος τυχεῖν ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. *Diodor S.* exc. XXI. 15. τοσούτῳ μείζονος τιμωριας ἄξιοι τυχεῖν ὑπάρχομεν. *Philo* de confus. ling. p. 432, 45. οἱ μὲν γὰρ ἀσεβεῖς, τοσαύτης ἐπάξιοι δίκης τυγχάνειν. de migrat. Abr. p. 445, 3. τίνες δὲ οἱ τούτων ἐπάξιοι τυγχάνειν εἰσίν.
36. οὔτε] οὐδὲ A 106. ἔτι] — 1. Versio *Copt.*
δυνανται] μέλλουσιν D. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini*. *Marcion.*
ἰσάγγελοι] ὡς ἄγγελοι 48. γὰρ] — H. Colb.
καὶ] οἱ A 2. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. καὶ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ] τῷ θεῷ D.
τοῦ] — A. *Basilius*. *Nyssenus.* εἰσι posterius] — 1. ὄντες] γεγονότες 57.
37. δὲ] — L. καὶ primum] — D.
Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 10. 12. 14. 45. 48. 53. 57. 67. 71. 73. Evang. 18. 19. Editio *Complut.*
ἐμήνυσεν] ἐδήλωσεν D. ἐμνημόνευσεν 1. καὶ τὸν] καὶ bis D. Ἰσαὰκ] Ἰσὰκ D.
37. 38.] *Marcion* teste Epiphanio. 38. θεὸς δὲ] ὁ δὲ θεὸς 60.
θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν] θεὸς νεκρῶν οὐκ ἔστιν D. 39. εἶπον] εἶπαν DL. εἶπας] λέγεις 1.
40. δὲ] γὰρ L 36. 57. Colb. ἐτόλμων] ἐτόλμουν 69. ἐπερωτᾷν] ἐπερωτῆσαι 1. 60.
οὐδέν] οὐδὲ ἓν 1. 41. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 80.
λέγουσι] λέγωσι Evang 15. + τινες AKM 14. 15. 27. 42. 50. 71. duo *Stephani* 76. 86. 91. in ora. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
τὸν χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι] οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς Δαυίδ ἐστιν 13. 69. Versio *Syr.*
υἱὸν Δαυὶδ εἶναι] εἶναι υἱὸν Δαυὶδ G. εἶναι] — D.
42. καὶ αὐτός] αὐτὸς γὰρ L 1. 33. Versio *Copt.* μὴ αὐτὸς 69. ἐν] + τῇ D.
βίβλῳ] + τῶν D 64. 106. Evang. 18. 19. εἶπεν ὁ] λέγει D. 43. ἂν θῶ] τιθῶ D.
ὑποπόδιον] ὑποκάτω D. Versio *Syr. Copt.* 44. Δαβὶδ οὖν] εἰ οὖν Δαυιδ Versio *Syr.*
οὖν] — D. κύριον αὐτὸν] αὐτὸν κύριον A. *Cyrillus* Act. Eph. V. καλεῖ] λέγει D 52.
καὶ] — D. Versio *Syr.* πῶς] + οὖν Versio *Syra* posterior. υἱὸς αὐτοῦ] αὐτοῦ υἱός A 1.
45. ἀκούοντος] ἀκούσαντος 73. λαοῦ] ὄχλου 67. αὐτοῦ] — D. αὐτῶν 61. a prima manu.
46. περιπατεῖν ἐν στολαῖς] ἐν στολαῖς περιπατεῖν AG 1. 69. πρωτοκλισίας] πρωτοκλησίας 39.

ἰσοδαίμονας καὶ ἰσαγγέλους καὶ τοῖς ἀγαυοῖς Ἥρωσιν ὁμοίους. *Jamblichus* de Myster. II. 6. animas ἐν ἀγγέλων τάξει ἱδρυμένας. & 2. ἐπὶ μείζονά τε τάξιν τὴν ἀγγελικὴν ἀνάγεται· ὅτε δὴ οὐκέτι τοῖς τῆς ψυχῆς ὅροις ἀναμένει, τὸ δ' ὅλον τοῦτο εἰς ἀγγελικὴν ψυχὴν καὶ ἄχραντον τελειοῦται ζωήν. *Philo* de Abel. & Cain. T. 1. p. 164, 27. καὶ γὰρ Ἀβραὰμ, ἐκλιπὼν τὰ θνητὰ, προστίθεται τῷ θεοῦ λαῷ καρπούμενος ἀφθαρσίαν, ἴσος ἀγγέλοις γενόμενος· ἄγγελοι γὰρ στρατός εἰσι θεοῦ, ἀσώματοι καὶ εὐδαίμονες ψυχαί.

Bechai in legem f. 14 3. בני תחית המתים *Filii resurrectionis mortuorum* quando resurgent, erit corpus eorum mundum & innocens, obediens instinctui animae, non erit adversarius, neque plaga mala.

37. ἐμήνυσεν] *Schol. Theocrit.* Id. VI. 31. μηνύειν ἐστὶ τὸ κλέπτοντα τινα δεικνύειν ἢ φεύγοντα ἢ τοιοῦτο τι ποιοῦντα, καὶ μηνυτὴς ἐπὶ τούτων· μηνύειν καὶ τὸ σημαίνειν ἁπλῶς καὶ δηλοῦν. οἷον· ὁ τῆς κορώνης κραγμὸς χειμῶνα μηνύει. *Nicandr. Theriac. Schol.* Προμηθέα τὸ πῦρ κλέψαντα καὶ τοῖς ἀνθρώποις δωρησάμενον οἱ λαβόντες ἐμήνυσαν. *Horapoll.* I. 61. τὸν βασιλέα κοσμοκράτορα νομίζοντες καὶ μηνύοντες αὐτὸν μὲν ὄφιν ζωγραφοῦσιν. *Dionys. Hal.* VII. 11. ὡς ἔμαθον ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῆς πόλεως τὴν τοῦ τυράννου στρατιὰν, συνθήμασι μηνυθεῖσαν ὑπὸ τῶν σκοπῶν. *Plut.* Symp. VII. Sapp. p. 161. B. ὡς —— καὶ παρὰ τοῦ κυβερνήτου πύθοιτο λάθρα μηνύσαντος. *Thucyd.* V. 57. Ἱππίᾳ —— ἐνόμισαν μεμηνῦσθαι. *Philo*. . . . . μηνύοντος διὰ συμβόλων τοῦ θεοῦ.

38. αὐτῷ ζῶσιν] *T. Beza*: i. e. *quod ad ipsum attinet, cui omnia futura sunt praesentia.* *Origenes* in Psal. CXIX. 50. ὁ κύριος τοὺς τεθνεῶτας θεῷ ζῆν εἶπεν, ὡς οὔπω τὸ ζῆν ἔχοντας, πλὴν ὅσον ἐν δυνάμει θεοῦ τοῦ ζωοποιήσαντος, καὶ ἀπολωλέναι φησὶν αὐτοὺς, εἰ μὴ τῆς ἀναστάσεως τύχοιεν. *Jos.* Maccab. 16. extr. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι οἱ διὰ τὸν θεὸν ἀποθνήσκοντες ζῶσι τῷ θεῷ, ὥσπερ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντες οἱ πατριάρχαι. *Cic.* Laelius 27. Mihi tamen Scipio, quanquam est subito ereptus, vivit tamen, semperque vivet, virtutem enim amavi illius viri, quae extincta non est; nec mihi soli versatur ante oculos

τοῖς δείπνοις. Οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχον- 47
ται· οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλου- 1
σίους· Εἶδε δὲ καί τινα χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά. Καὶ εἶπεν· Ἀλη- 2
θῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· Ἅπαντες γὰρ οὗ- 3
τοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστε- 4
ρή-

47. κατεσθίουσι] κατέσθοντες D. ἐ] — D. Versio *Vulg.*
μακρὰ] μακρὰν A a prima manu. L. μακρᾷ 1. 49. 72. 90. Evang. 2. 11. 13. Editio *Erasmi, Colinaei, Stephani. Theophylactus.*
προσεύχονται] προσευχόμενοι D 13. 69. Versio *Vulg.*
λήψονται] λήμψονται ACD.
1. εἶδε] εἰς Versio *Syr. Origenes* in Jo. VIII. 20. ter.
τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον] εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δῶρα αὐτῶν D 1. 69. *Origenes* bis. + τοὺς D.
γαζοφυλάκιον] γαζοφυλακεῖον E 72. 2. δὲ] — *Origenes.* + ἔτι Colb.
καί τινα] τινα ἐ AGH 1. 3. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 73. 74. 83. 86. 90. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Plantin. Bengelii.* τινα KLM 11. 33. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 57. 67. Evang. 18. 19. 24. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco. *Origenes. Basilius* Eth. 67.
βάλλουσαν] βαλοῦσαν 1. 38. Versio *Syra* utraque, & edita in margine posterioris. ἐκβάλλουσαν 66.
ἐκεῖ] — D 44. Verso *Vulg. Syr. Origenes.* probante *J. Millio* prol. 420.
λεπτὰ] + ὅ ἐστιν κοδράντης D 3. ἡ πτωχὴ αὕτη] αὕτη ἡ πτωχὴ D 69.
πλεῖον] πλείω D 51. 106. πάντων] ἁπάντων 67.
ἔβαλεν] ἔβαλλεν 72. 4. ἅπαντες] πάντες D. *Origenes.*
περισσεύοντος] περισσεύματος L 1. 33. 40. 69. 71. 73. ex emendatione, *Clem.* Constitut. III. 7. probante *T. Beza.*
αὐτοῖς] αὐτῶν L 33. 69. 71. *Constitut.* l. c. probante *T. Beza.* ἔβαλον] ἔβαλλον 72.
εἰς] — L. τοῦ Θεοῦ] — L 1. Versio *Copt.* ἅπαντα] πάντα D 33. 69. 91. *Origenes.*

— sed etiam posteris erit clara & insignis. nemo unquam animo aut spe majora suscipiet, qui sibi non illius memoriam atque imaginem proponendam putet. *Philo* de Josepho T. 2. p. 78, 25. τέθνηκε δ' οὐδεὶς παρ' ἐμοὶ κριτῇ τῶν ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ ζήσεται τὸν ἀεὶ χρόνον ἀγήρως, ἀθανάτῳ φύσει ψυχῆς μηκέτι ταῖς σώματος ἀνάγκαις ἐνδεδεμένη. *Rom.* IV. 17.

2. πενιχρὰν] *Etymol.* πένης σημαίνει τὸν ἐκ πόνου καὶ ἐνεργείας τὸ ζῆν ἔχοντα, παρὰ τὸ πένω τὸ ἐνεργῶ καὶ πράττω· ἐκ τούτου πενιχρὸς, ὡς μειλιχρὸς. *Aristophanes* Plut. 977. ἦν μοί τι μειράκιον φίλον; Πενιχρὸν μὲν, ἄλλως δ' εὐπρόσωπον, καὶ καλὸν, καὶ χρηστὸν. *Anthol.* in Thes. Steph. πενιχρὴ στιβή. II. 18. 1. ἦν δὲ παλαιστὴς ὁ τλήμων, ἴρων πέντε πενιχρότερος. *Aristid.* . . . πενιχρά. *Anthol.* I. 80. 8. ἐκ βιότοιο πενιχροῦ Δέξατο παντοίης ὄγκον ἀγηνορίης. 72. 5. & VI. 8. 9. Μίσθια νῦν σπαθίοις πενιχροῖς πηνίσματα κρούει. 46. 3. πενιχρὰν ἐργάτιν ἐκ μόχθων ῥυόμενος βιοτάν. 23. 3. ἠρίθμει πολὺν ὄλβον ἀριστείδης ὁ πενιχρὸς VI. 3. 13. πενιχρὴν θυσίην. 14. 3. ἀλκιμένης ὁ πενιχρὸς. VII. 175. νῦν πενιχρὴ ψαφαρή τε. *Lucianus* Gall. 9. πενιχρῷ τῷ τρίβωνι.

4. ὑστερήματος] Non nisi e LXX. laudatur: est tamen secundum analogiam factum.

5. ἀναθήμασι] Donaria, quae in templis suspenduntur, aut excelso & conspicuo loco ponuntur, ut templis ornamento sint, ἀναθήματα vocantur: *Hesychius.* ἀνάθημα, κόσμημα. *Pollux.* ἀναθήματα ποιήσασθαι, ἀναθεῖναι εἰς τὸν νεὼν. τὰ δὲ ἀναθήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, στέφανοι, φιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, οἰνοχόαι, ἀμφορίσκοι. *Plato* Alcibiad. II. οἱ πλείστας μὲν θυσίας καὶ καλλίστας τῶν ἑλλήνων ἄγομεν, ἀναθήμασί τε κεκοσμήκαμεν τὰ ἱερὰ αὐτῶν, ὡς οὐδένες ἄλλοι. *Strabo* V. p. 316. A. ἀναθημάτων πολλῶν καὶ καλῶν ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν. *Plato* Polit II. ἀναθήματα τοῖς θεοῖς ἀνατίθεσθαι. *Herodot.* I. 183. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά. VII. 33. ἔνθα ἦν ἱρὸν ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσί τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον. I. 92. & saepissime. *Dio Chrys.* XXXI. p. 328. A. τὰ γοῦν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναθήματα, ἃ κατασκευάσασα ἡ πόλις καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἀνατέθεικεν — κἀκεῖνα δίδοται τοῖς θεοῖς. *Pausan.* Attic. V. ὁπόσα δὲ θεῶν ἱερὰ, τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ καὶ ἐκόσμησεν ἀναθήμασι καὶ κατασκευαῖς. *Herodian.* I. 14. 4. πᾶν τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων· πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν δι' ἀσφάλειαν ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου· ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. *Thucyd.* IV. 68. κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ. *Lucian.* Timon. 42. ligonem & vestem rusticam Pani ἀναθεῖναι. *Arrian.* Exp. Al. p. 42. τὴν πανοπλίαν τὴν αὐτοῦ ἀναθεῖναι ἐς τὸν νεὼν, καὶ καθελεῖν ἀντὶ ταύτης τῶν ἱερῶν τινα ὅπλων, ἔτι ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ ἔργου σωζόμενα. & p. 48. ἀποπέμπει δὲ καὶ εἰς ἀθήνας τ. πανοπλίας Περσικὰς, ἀνάθημα εἶναι τῇ ἀθηνᾷ ἐν τῇ πόλει. *Dionys. Hal.* A. I. 51. τὸν θεὸν ἀναθήμασι δωρησάμενοι Τρωϊκοῖς ἄλλοις τε, καὶ κρατῆρσι χαλκοῖς, ὧν τινες ἔτι περίεισιν ἐπιγραφαῖς πάνυ ἀρχαίαις δηλοῦντες τοὺς ἀναθέντας. *Antholog.* I. 3. 1. ἀναθήματα — λάφυρα Νηὸν κοσμοίη. VI. 1. 2. 3. *Suidas* v. Σοβαρὸς ex Æliano. ἀναθήμασι σοβαροῖς τὸν νεὼν ἐκόσμησε.

Jos. A. VI. 9. 5. τοῦ Γολιάθου Δαυίδης — τὴν ῥομφαίαν ἀνέθηκεν τῷ θεῷ. VII. 5. 3. τάς τε χρυσᾶς φαρέτρας, καὶ τὰς πανοπλίας, ἃς οἱ τοῦ ἀδάδου σωματοφύλακες ἐφόρουν, ἀνέθηκε τῷ θεῷ εἰς Ἱεροσόλυμα. XII. 2. 7. βούλεσθαι γὰρ οὐκ ἀνακεῖσθαι μόνον εἰς θέαν τὰ ἀναθήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα. 5. 4. χρυσὸν γὰρ ἑώρα πολὺν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὸν ἄλλον τῶν ἀναθημάτων κόσμον πολυτελέστατον. XV. 11. 3. τοῦ δ' ἱεροῦ παντὸς ἦν ἐν κύκλῳ πεπηγμένα σκῦλα βαρβαρικὰ, καὶ ταῦτα πάντα βασιλεὺς Ἡρώδης ἀνέθηκε, προσθεὶς ὅσα καὶ τῶν ἀράβων ἔλαβεν. XVII. 10. 2. καὶ οἱ Ρωμαῖοι — ἐκράτουν τοῦ θησαυροῦ καθ' ὃν ἱερὰ ἦν χρήματα, καὶ διεκλάπη μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, Σαβῖνος δὲ περιεποίησεν εἰς τὸ φανερὸν υ. τάλαντα. 3. Ἰουδαίους δὲ ἐλύπει — καὶ τῶν ἀναθημάτων ἡ ἀφαίρεσις. XIX. 6. 1. τήν τε χρυσῆν ἅλυσιν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ Γαΐου ἰσόσταθμον τῇ σιδηρᾷ, ᾗ τὰς ἡγεμονίδας χεῖρας ἐδέθη, τῆς στυγνῆς εἶναι τύχης ὑπόμνημα, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ κρείττω μαρτυρίαν μεταβολῆς, τῶν ἱερῶν ἐντὸς ἀνεκρέμασε περιβόλων ὑπὲρ τὸ γαζοφυλάκιον — πᾶσι γὰρ τοῦτο ἐνεφάνιζεν ἡ τῆς ἁλύσεως ἀνάθεσις. *Philo* legat. ad Cajum T. 2. p. 591, 25. M. Agrippa ἀναθήμασι κοσμήσας, ὅσοις ἐξῆν, τὸ ἱερὸν. p. 591, 44. Pilatus ἀνα-

5 ῥήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ,
6 ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε· Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι
7 ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν,
λέγοντες· Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα
8 γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπε· Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
9 μου, λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅ-
ταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
πρῶ-

ἔβαλε] κατέβαλε 50. 63. 64. 87. + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω E ex emendatione. GH Colb. 12. 14. 38. 44. 45. 49. 69. 70. 74. ex emendatione. Evang. 2. 3. 5. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Colinaei*.
5. καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται] κεκόσμηται καὶ ἀναθέμασι D.
ἀναθήμασι] ἀναθέμασι AD 1. Versio *Syra* posterior. ἀνθήμασιν 2.
εἶπεν] + αὐτοῖς 76. Versio *Syr.*
6. ἃ] — DL. Codices *Latini*.
θεωρεῖτε] θεωρεῖσθε ap. Wechel.
ἀφεθήσεται] + ὧδε L 1. 33. Versio *Copt.*
λίθῳ] λίθον L 1. 10. 12. 33. 44. 48. 60. 62. 66. 69. 70. 74. ex emendatione. Editio *Complut. Plantin. Genev.*
+ ἐν τοίχῳ ὧδε D. Codices *Latini*. + ὧδε 69.
καταλυθήσεται] σαλευθήσεται 69.
7. αὐτὸν] + οἱ μαθηταὶ D.
οὖν] — D 1. 49. 60. 106. Versio *Copt. Vulg. Syr.*
ὅταν μέλλῃ] ὅτε μέλλει 1. ὅταν μέλλει 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι] τῆς σῆς ἐλεύσεως D.
γίνεσθαι] συντελεῖσθαι 60. γενέσθαι 69.
8. πλανηθῆτε] + προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων 11. 46. 52. 54. 80. Evang. 13. 14. quibus verbis statim subjiciunt, ἐγερθήσεται, & quae sequuntur comm. 10.
ἐπὶ] ἐν KM 15. 49.
ὅτι] — L.
εἰμι] + ὁ χριστὸς Versio *Syr. Marcion.*
οὖν] — DL. Versio *Copt.* Codices *Latini*.
πορευθῆτε] πλανηθῆτε Evang. 5. 19.
9. πολέμους] + καὶ ἀκοὰς πολέμων Versio *Syra* posterior in margine.
πτοηθῆτε] φοβηθῆτε D.
γὰρ] — *J. Millius* prol. 420. 426.
ταῦτα] πάντα 48. Evang. 5.
ταῦτα γενέσθαι] γενέσθαι ταῦτα AD.

ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας —— ἐπιγραφῆς —— ἡ δύο ταῦτα ἐμήνυε τόντε ἀναθέντα καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. p. 590, 44. μετακομισθῆναι εἰς τὴν —— καισάρειαν —— ἵνα ἀνατεθεῖεν ἐν τῷ Σεβαστείῳ, καὶ ἀνετέθησαν. p. 502, 40. καὶ ἡ προμάμμη σου Ἰουλία Σεβαστὴ κατεκόσμησε τὸν νεὼν χρυσαῖς φιάλαις, καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελεστάτων πλήθει. p. 569, 6. Augustus οὕτως ὡσιῶτο περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥστε μονονοὺ πανοίκιος ἀναθημάτων πολυτελείαις τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε. *Lucian.* D. Mort. 24. μνῆμα παμμέγεθες ἔχω ἐπικείμενον —— ἐς κάλλος ἐξησκημένον, ἵππων καὶ ἀνδρῶν εἰς τὸ ἀκριβέστατον εἰκασμένων λίθου τοῦ καλλίστου, οἷον οὐδὲ νεὼν εὕροι τις ἂν ῥᾳδίως. 2. *Maccab.* II. 13. IX. 16. *Judith.* XVI. 19.

6. In verbis Matthaei & Marci, de hac re agentium, omnia plana sunt: Lucae contra, qui post eos scripsit, oratio videtur esse ἀνακόλουθος & impedita. Id autem non casu sed consilio factum est. Marcus enim & Matthaeus, qui narrant, discipulos ex monte Oliveti templum prospectasse, ejusque lapides fuisse miratos, de iisdem lapidibus loqui pergunt; Lucas vero, qui scenam rei gestae in ipso templo ponit, non tam de lapidibus quam de donariis in templo suspensis loquitur: Haec, quae videtis, haec donaria a regibus vestris, ab Imperatore Romano, aliisque suspensa non, ut vos putatis, permanebunt, sed detrahentur, καθαιρεθήσονται, imo etiam ipsi parietes diruentur, & totum templum evertetur, καταλυθήσεται. Solent autem autores verba inominata reticere, &, ut dolorem tristitiamque inde conceptam exprimant, mediam orationem abrumpere. *Servius* ad Æneid. IX. 427. Est interrupta locutio dolore turbati. *Eugraphius* ad Andriae Ter. I. I. 122. Elleipsis solet fieri aut nimia laetitia aut nimia tristitia. *Donatus* in Ter. Eunuch. V. 9. 20. Nimius affectus in utramque partem defectus orationis amat. Solent idem & alia occasione facere. *Il.* κ. 224. Σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν ὅππως κέρδος ἔῃ. *Eustathius.* σολοικοφανῶς ἔχει —— ἐπεὶ γὰρ οἱ δύο ἐρχόμενοι οὐχ ἕν τι δρῶσιν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ὁ μὲν προνοεῖ, ὀξύτερον, ὡς εἰκὸς, διατεθεὶς, ὁ δὲ ὕστερον ἐπινοεῖ, ἤρξατο μὲν κἀνταῦθα ἀπὸ εὐθείας σχεδιαστικῶς, ὡς εἶτα μέλλων ἕν τι ἔργον εἰπεῖν ἀμφοτέρων. Γνοὺς δὲ, ὡς οὐ δύναται, ἀφίησιν ἀναγκαίως καὶ νῦν τὸ ὀρθὸν τῆς συντάξεως, καὶ πλαγιάζει καινοπρεπέστερον —— ἀλλ' ὁ μὲν Σκύθης, ὁ τοῦ ἵππου χρεμετισμὸν ἀρίστης Μουσικῆς ὑπερτιθέμενος, δίδωσι τῆς βαρβάρου γνώμης δίκας τοῖς παλαιοῖς, ὁ δὲ οὕτω συμβαρβαρίζειν ἑλόμενος τῷ ποιητῇ, μᾶλλον ἤπερ εὐθυρρημονεῖν ἀφελῶς, εἴη ἂν ῥητόρων ὁ ἄριστος. *Od.* μ. 73. οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει.

Il. δ. 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή. *Eustathius.* ἰστέον δὲ, ὅτι οὐ παρέργως ἀλλὰ λίαν περιέργως εἶπεν ὁ ποιητὴς τὸ ἔσται καιρὸς, ὅτε ὀλεῖται ἡ τροία. Κατὰ γὰρ τὸν γεόγραφον καὶ ἑτέρους οὐδὲν ἴχνος ἐστὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως —— ταύτης ἐκ βάθρων ἀνατραπείσης, οἱ λίθοι πάντες εἰς τὴν ἐκείνων ἀνάκτησιν μετηνέχθησαν.

9. *Matth.* XII. 13. *Galen.* in Hipp. de rat. med. morb. acut. III. ἀκαταστάτους πυρετοὺς εἴρηκεν, ἐφ' ὧν μηδέν ἐστι καθεστηκὼς, ὅπερ σημαίνει τὸ βέβαιον. *Aristoteles* Polit. II. 12. ἔοικε μὲν ὁ Σόλων —— ἐκεῖνα μὲν —— οὐ καταλῦσαι, τὴν δὲ δημοκρατίαν καταστῆσαι, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. —— Hinc κατάστασις πόλεως, & triumviri Reipublicae constituendae. Cui opponitur ἀκαταστασία, perturbatio, tumultus, confusio 1. *Cor.* XIV. 33. 2. *Cor.* VI. 3. XII. 20. *Jac.* I. 8. III. 16. *Demosthenes* de legat. falsat. ὁ μὲν δῆμος ἐστιν ὄχλος ἀσταθμητότατον πρᾶγμα τῶν ἁπάντων, καὶ ἀσυνετώτατον, ὥσπερ ἐν θαλάττῃ πνεῦμα ἀκατάστατον, ὡς ἂν τύχοι, κινούμενον. citatus *Aristidi* T. II. p. 444. *Polybius* Exc. p. 1465. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἤπειρον ἔτι ἐν ἀκαταστασίαις ἦν καὶ ταραχαῖς. *Dionysius* Hal. VI. 31. ἐν τοιαύταις ἀκαταστασίαις τῆς πόλεως οὔσης. *Polyb.* XIV. 9. ἐν δὲ τῇ καρχηδόνι, μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γενέσθαι τὴν ταραχὴν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρου τηλικαύτῃ πληγῇ πεπτωκότων ἤδη καὶ ἀπειπόντων τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. *Appianus* de B. C. I. p. 687. ὅτι αὐτὸν αἱροῖντο Δικτάτωρα ἐπὶ θέσει νόμων, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ δοκιμάσειε, καὶ καταστάσει τῆς πολιτείας. *Sir.* XXVI. 9.

πτοηθῆτε] *Hesychius.* πτοήσις, δειλία. *Pollux.* πτοήσις, συστολὴ, θόρυβος, ταραχή. ἐπτοημένος, τεθορυβημέ-

πρῶτον· ἀλλ᾽ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθ- 10
νος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· Σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ 11
ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ᾽ οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων 12
ἐπιβαλοῦσιν ἐφ᾽ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ
φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται 13
δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾷν ἀπολογηθῆ- 14
ναι. Ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάν- 15
τες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συγ- 16
γενῶν, καὶ φίλων· καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν· Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάν- 17
των

πρῶτον] — 68. Versio *Copt.*
10. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς] — D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* τότε (ἔλεγεν αὐτοῖς) *T. Beza* & *J. Casaubonus.*
ἐγερθήσεται] + γὰρ D 74. Evang. 7. 13. 14. 18. 19. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
11. τε prius] — AL 72. κατὰ τόπους] — 60.
κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ] καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ κατὰ τόπους L. Versio *Copt. Armen.*
καὶ λιμοὶ] — 69. καὶ σημεῖα] — 54.
καὶ σημεῖα ἀπ᾽ οὐρανοῦ] ἀπ᾽ οὐρανοῦ καὶ σημεῖα D. Versio *Vulg. Sax.*
ἀπ᾽ οὐρανοῦ μεγάλα] μεγάλα ἀπ᾽ οὐρανοῦ 69. ab ἔσονται ad ἔσται] — 15.
ἔσται] ἔσονται 13. 59. 60. 69. + καὶ χειμῶν Versio *Syra* posterior in margine.
12. πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσι] εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· προσέχετε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐπιβαλοῦσι γὰρ Evang. 12.
ἁπάντων] πάντων AGM 1. 3. 9. 11. 14. 33. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 57. 59. 60. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 86. 90. 95. 106. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii.* αὐτῶν] — 67. Versio *Syr.*
εἰς] + τὰς D. ἀγομένους] ἀπαγομένους D 1. ἕνεκεν] ἕνεκα D 71. 13. δὲ] — D.
14. θέσθε] θέτε ADL.
εἰς τὰς καρδίας] ἐν ταῖς καρδίαις ADL 1. 33. *Cyrillus* c. Nestor. 103. probante *J. A. Bengelio.*
ὑμῶν] — 56. προμελετᾷν] προμελετῶντες D. μελετᾷν *Origenes* Exhort. ad martyr.
15. δώσω ὑμῖν] ὑμῖν δώσω D. οὐ] + μὴ 64. ἀντειπεῖν οὐδὲ] — D. Versio *Syr.*
ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι] ἀντιστῆναι οὐδὲ ἀντειπεῖν 69.
οὐδὲ] ἢ AKLM Colb. 1. 10. 35. 42. 47. 58. 62. 68. 83. *Origenes* l. c. *Cyrillus* l. c. *Didymus.*
ἀντιστῆναι] στῆναι 36. 16. δὲ καὶ] δὲ 49. 69.
ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων] συγγενῶν, καὶ φίλων, καὶ ἀδελφῶν E 3. Colb. tres. 12. 44. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Origenes.*

μένος, ἐξεστηκὼς, ἐκπλαγεὶς, συνεσταλμένος, ἐκπεπληγμένος. *Geopon.* XVI. 1. de equo ἐὰν ᾖ μὴ ἐπτοημένος, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰφνιδίως φαινομένων ἐκταρασσόμενος. *Plut.* Alcibiad. p. 195. E. πτοηθέντος καὶ διαφυγόντος [τοῦ ὄρτυγος.] Publicola p. 104. A. ἵπποι πτοηθέντες ἀπ᾽ οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς προφάσεως.

11. φόβητρα] *Plat.* Axioch. καὶ νηπίων ὡς ἀληθῶς φόβητρα. *Gloss.* terriculamenta. φόβητρα. *Euripides* Phoeniss. 1266. Schol. μίσητρον τὸ ἐμποιοῦν μῖσος, καὶ φόβητρον τὸ φόβου ποιητικόν. *Anthol.* II. 24. 4. Τισιφόνης τὰ φόβητρα.

13. ἀποβήσεται] *Artemidor.* III. 67. χρησταὶ φανεῖσαι ἐλπίδες εἰς κακὸν ἀπέβησαν. *Philip.* I. 19. eveniet, continget. *Plut.* Solon. p. 81. B. ταῦτα μὲν ὡς ἀνάχαρσις εἴκαζεν, ἀπέβη μᾶλλον ἢ κατ᾽ ἐλπίδα τοῦ Σόλωνος. *Ter.* Andr. III. 5. 64. profecto evadet in aliquod magnum malum. *Galenus* in Lex. Hippocr. ex Aristoph. Δαιταλεῦσι. Εἶτα αὖθις ἐκείνου φάντος, ἀποβήσεταί σοι ταῦτα τὰ ῥήματα, πάλιν ὁ πρεσβύτης καὶ τοῦτο σκώπτει, παρ᾽ ἀλκιβιάδου τοῦτο ἀποβήσεται. *Plato.* καὶ τελευτῶν δὴ οἶμαι φαμὲν ἂν εἰς ἕν τι τέλειον καὶ νεανικὸν ἀποβαίνειν αὐτὸ ἢ ὠγαθὸν, ἢ καὶ τ᾽ οὐναντίον. *Theocrit.* in Hyla XIII. 15. ἐς ἀλαθινὸν ἄνδρ᾽ ἀποβαίη. *Isocrates* de Pace. ὧν μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν. *Plut.* in problem. Graec. p. 299. F. ἀπέβη δὲ εἰς οὐδὲν χρηστὸν αὐτοῖς. *Philo* de vit. Mosis p. 680. A. ἐκαραδόκει τὸ ἀποβησόμενον. *Arrian. Epictet.* IV. 10. ἔσται σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Hesychius.* ἀποβήσεται, γίνεται. *Thucyd.* IV. 104. ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον, ὡς προσεδέχετο, ἀπέβαινεν. III. 93. παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη. IV. 39. καὶ τοῦ κλεῶνος καίπερ μανιώδης οὖσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη.

14. προμελετᾷν] Argum. in Ecclesiaz. *Aristophanis.* Ἡ Πραξαγόρα τῶν ἄλλων γυναικῶν —— περὶ τὸ λέγειν δεινοτέρα, μακρὰν δημηγορίαν ἤδη προμεμελετημένην, καὶ ταῖς γυναιξὶ προδεδηλωμένην πρὸς τὸν δῆμον ποιεῖται. & 116. οὐκοῦν ἐπίτηδες ξυνελέγημεν ἐνθάδε, ὅπως προμελετήσωμεν, ἃ ᾿κεῖ δεῖ λέγειν.

15. *Corn. Nepos* Alcibiad. I. tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere.

19. *Pollux* III. 108. καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ νόσων διανισταμένων· ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνεζώωσεν. *Polybius* III. 60. πολλὴν οὖν ποιούμενος πρόνοιαν ἀννιβας τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων. *Dionys.* Hal. A. II. 42. ταῖς δ᾽ ἑξῆς ἡμέραις ταφὰς ποιησάμενος τῶν νεκρῶν, καὶ τοὺς κεκμηκότας ὑπὸ τραυμάτων ἀνακτησάμενος. *Aristaenet.* II. 5. τὴν ἐμὴν ἴσως ἐκ τῆς περιωδυνίας ἀνακτῶμαι ψυχήν. *Eustathius* in Il. κ. p. 751. 30. ἰστέον δὲ, ὅτι κυρίως ἀναψυχεῖν, ὡς καὶ ὑπελαλήθη, τὸ ἀνακτᾶσθαι ψυχὴν ἤδη κινδυνεύουσαν οἴχεσθαι· οὗ ἀνάπαλιν ἀποψύχειν τὸ ἀπὸ ψυχῆς γίνεσθαι λειποθυμοῦντα ἢ καὶ θνήσκοντα. *Suidas.* ἀνακτᾶσθαι —— τίθεται δὲ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ ἀπολωλὸς αὖθις κτήσασθαι καὶ ἀπολαύειν. *Polyb.* III. 87. ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν. *Galenus* Therap. X. τήν τε δύναμιν τοῦ σώματος ἀνακτώμενος. *Arrian.* Epictet. . . ἀναλαβεῖν καὶ ἀνακτήσασθαι ἑαυτόν. Colligite vos ipsos. *Plin.* Paneg. 47. sub te spiritum & sanguinem & patriam receperunt studia.

20. *Eustath.* in Il. π. p. 1059. 2. στρατὸν δὲ τὸ ἑλληνικὸν φασὶ στρατόπεδον. ὥσπερ αὖ πάλιν καὶ στρατόπεδον ἕτεροι φασὶν τὸν στρατὸν, ἐπαλλασσόντων ἀλλήλοις τῶν ὀνομάτων. *Thucyd.* IV. 94. οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο. 96. τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρα-

18 των διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ
19 ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ
20 στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν
21 τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν ταῖς
22 χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πληρω-
23 θῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τού-
24 τῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ
25 Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται ση-
μεῖα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἄστροις· καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θα-
λάσ-

καὶ συγγενῶν] — 63. Evang. 20. συγγενῶν] συγγενέων A.
17. ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου] διὰ τὸ ὄνομά μου ὑπὸ πάντων 3. ὑπὶ πάντων 11.
18.] — *Marcion* ap. Epiph. ἐκ] ἀπὸ 69.
ἀπόληται] ἀπόλυται 69. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*. ἀπόληται Editio *Erasmi* 3. 4. 5. + εἰς τὸν αἰῶνα G.
19. κτήσασθε] κτήσεσθε A 13. Evang. 3. 24. Versio *Vulg*. *Syr*. *Origenes*. *Macarius*. prob. *Bengelio* & *Millio* prol. 677.
20. ὑπὸ] + τῶν 74. 90.
ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ] Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ στρατοπέδων D. τὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ στραπέδων 106.
γνῶτε] γνώσεσθε D 106. γινώσκετε 1. ἤγγικεν] ἤγγισεν A 1. 38. αὐτῆς] αὐτοῖς 60.
21. 22.] — *Marcion* ap. Epiphanium. εἰς τὰ] ἐπὶ τὰ H. ἐν μέσῳ] ἐμμέσῳ C.
αὐτῆς] + μὴ D Versio *Sax*. εἰς αὐτὴν] ἐν αὐτῇ 49.
22. πληρωθῆναι] πλησθῆναι ADEGHKLM 2. 34. 36. 39. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 63. 64. 67. 68. 70. 72. 73. 74. 87. 89. 90. 95. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*. *Theophylactus*.
23. δὲ] — D *Theophylactus Ed*. θηλαζούσαις] θηλαζομέναις D. ἐκθηλαζούσαις L.
γὰρ] + τότε 1. Colb. δὲ Versio *Syra* posterior in margine.
ἀνάγκη] συνοχὴ nonnulli Codices, teste Erasmo. Versio *Syra* posterior in margine.
ἐν ultimo loco] — A C D K L M 1. 3. 29. 33. 47. 49. 56. 58. 68. 69. 71. 86. Evang. 4. 7. 12. 13. 15. 18. Versio *Vulg*. *Armen*. *Copt*. *Eusebius* H. E. probante *Bengelio*. ἐπὶ Evang. 48. Versio *Syr*
24. πεσοῦνται] + ἐν D. 44. 61. 62. 67. Versio *Vulg*. *Eusebius*. μαχαίρας] ῥομφαίας D.
πατουμένη] καταπατουμένη 106. ὑπὸ] + τῶν D.
ab ἐθνῶν ad ἐθνῶν] — 44. a prima manu. 59. ἐθνῶν prius] ἐχθρῶν Evang. 18.
ἄχρι] ἄχρις οὗ CDL 27. 33. 37. 47. 54. 56. 58. 61. 69. 71. Evang. 14. *Eusebius*.
καιροὶ ἐθνῶν] — D prob. *Millio*. prol. 1280. καιροὶ, καὶ ἔσονται καιροὶ ἐθνῶν L. Versio *Copt*. 25. ἔσται] ἔσονται D.
ἐν ἀπορίᾳ] καὶ ἀπορία D. Sequentibus jungit 1. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. Evang. 13. 14. *Euthymius*. probante *Bengelio*. Editio *Erasmi* 1. ἠχούσης] ἤχους ABM 1. 33. 42. 69. Ev. 13. Vers. *Vulg*. *Syr*. prob. *Bengelio*.

ῥακελευομένου, καὶ μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος. VI. 69. ἀσθενὲς στρατόπεδον. Στρατόπεδον ex Etymo castra significat; sed etiam pro exercitu accipitur. *Polyb*. I. 16. III. 24. δ. στρατόπεδα Ῥωμαϊκά. p. 357. στρατοπέδοις ὀκτώ. p. 269. τὸ δ. στρατόπεδον. p. 649. δ. στρατόπεδα —— τὸ πρῶτον στρατόπεδον. legiones.

21. *Plut*. Apophth. Lac. p. 235. C. τοῦ τόπου ἐκχωροῦντες. *Sophocles* Ajac. Flag. 681. χειμῶνες ἐκχωροῦσιν εὐκάρπῳ θέρει. Cedunt.

23. *Diodor. Sic*. Ex. p. 557. σπεύδων ἀπολυθῆναι ποτὲ τῆς ἀνάγκης. *Euripid*. . . τὰς ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν δεῖ φέρειν. *Senec*. Ep. 12. malum est, in necessitate vivere. *Suet*. Caes. 48. famem & ceteras necessitates toleraverat.

24. πεσοῦνται] *Æn*. X. 830. Æneae magni dextra cadis. *Od*. χ. 254. τῶν δ' ἄλλων οὐ κῦδος, ἐπὴν αὐτός γε πέσῃσι. *Eustathius*. καὶ ὅρα τὸ πέσῃ κοινῶς καὶ ἁπλοϊκῶς λεχθὲν ἀντὶ τοῦ ἀποθάνῃ. *Eunap*. de Leg p. 212. ἀδύνατον δὲ αὐτοῖς εἶναι, καὶ τοὺς πεσόντας ἀναστῆσαι, καὶ ὁμήρους δοῦναι τοὺς τετελευτηκότας. *Etymol*. πεσεῖν —— πεσόντας —— ἀντὶ τοῦ ἀναιρεθέντας.

στόματι] Aciem gladii Hebraei vocant פי חרב & LXX. στόμα μαχαίρας. *Heb*. IV. 12. *Apoc*. I. 16. *Eustathius* in Il. κ. p. 699. 3. στόμα δὲ εἶπεν ἐπὶ πολέμου, διὰ τὸ ἐκείνου βορὸν, ἐντεῦθεν καὶ ξίφων στόματα λέγονται, καὶ στομοῦσθαι δὲ φαμὲν σίδηρον. & ν. p. 931. 6. καὶ ξίφους στόμα λέγομεν. & ο. p. 1027. 3. στόμα γὰρ εἰπεῖν καὶ στόμωμα, εἰς ταυτὸν ποτε ἄγεται παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον ῥήτορσι. *Sophocl*. Ajac. 660. βαφῇ σίδηρος ὥς, ἐθηλύνθην στόμα. *Schol*. ἀντὶ τοῦ τὴν σφόδρα ὁρμὴν ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ στόματος τῆς μαχαίρας. *Schol. Pindar*. Nem. VI. 50. Σοφοκλῆς ἐν ἀχιλλέως ἐρασταῖς· ἢ δορὸς διχόστομον πλᾶκτρον. *Dionys. Hal*. VI. 14 & IX. 21. ὅπλα [τὰ ξίφη] τὰ μὲν ἀποστομωμένα τὰς ἀκμὰς, τὰ δὲ κατεαγότα. *Lucian*. Tim. 10. κατεαγμέναι γὰρ καὶ ἀποστομωμέναι εἰσὶ δύο ἀκτῖνες. retusi de fulmine. Tragopod. 114. ἀπὸ στόματος σιδάρου. *Plut*. στόμωμα σιδήρου ἀποκόπτειν. Graeci dicunt ξίφος δίστομον, ἀμφίστομον, ὀξύστομον. Item στομοῦν, ferrum temperare chalybe, ut acutum reddatur, στόμωμα, temperaturam ferri & chalybis, ἀποστομοῦν hebetare aciem.

Phrynichus p. 192. αἰχμαλωτισθῆναι, τοῦθ' ὅπως [f. οὕτως] ἀδόκιμον, ὡς καὶ μὴ Μένανδρον αὐτῷ χρήσασθαι· διαλύων οὖν λέγε, αἰχμάλωτον γενέσθαι. *Thomas*. αἰχμάλωτον ποιῶ, καὶ αἰχμάλωτος γίνομαι ἀττικοὶ λέγουσιν, αἰχμαλωτίζω δὲ καὶ αἰχμαλωτίζομαι, καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τούτων χρόνοι, ἀδόκιμοι παρ' αὐτοῖς. Ab αἰχμὴ Cuspis & ἁλίσκω capio i. e. bello capio. *Jos. B*. VI. 9. 2. τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους τοὺς ὑπὲρ ιζ. ἔτη δήσας ἔπεμψεν εἰς τὰ κατ' αἴγυπτον ἔργα, πλείστους δ' εἰς τὰς ἐπαρχίας διεδωρήσατο τίτος φθαρησομένους ἐν τοῖς θεάτροις σιδήρῳ καὶ θηρίοις, οἱ δὲ ἐντὸς ιζ. ἐτῶν ἐπράθησαν. 3. τῶν οὖν αἰχμαλώτων πάντων, ὅσα κατὰ ὅλον ἐλήφθη τὸν πόλεμον, ἀριθμὸς θ. μυριάδες καὶ ἑπτακισχίλιοι συνήχθη.

Cic. ad Attic. VIII. 11. Conculcari miseram Italiam videbis proxima aestate, & quati utriusque vi, mancipiis ex omni genere. *Apoc*. XI. 2. 1. *Macc*. III. 45. *Tob*. XIV. 4. 5. *Ezech*. XXX. 3.

Ulpian. in Demosth. in Androtim. ὁμοίως δὲ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀπὸ κλήρου ἦρχε τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν, ἄχρις οὗ πληρωθῶσιν αἱ ἑπτὰ ἡμέραι. *Rom*. XI. 25.

25. συνοχὴ] *Artemidor*. II. 3. τοῖς πένησι, καὶ δούλοις,

λάσσης καὶ σάλου· Ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων 26
τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ- 27
που ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, 28
ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν· διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. Καὶ 29
εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα· Ὅταν προβάλωσιν ἤδη, 30
βλέ-

26. ἀποψυχόντων] ἀποψυχόντων Ev. 5. καὶ προσδοκίας] — Versio *Syr.* ἐπερχομένων] + ἐν Edit. *Compl. Plant.* τῶν οὐρανῶν] ἡ ἐν τῷ οὐρανῷ D. a prima manu. αἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ex emendatione. Codices *Latini.* αἱ τοῦ οὐρανοῦ L.
27. νεφέλῃ] νεφέλαις C 3. 106. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine.
μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς] καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ δόξῃ D. καὶ δόξης πολλῆς] πολλῆς καὶ δόξης 74. 90. Versio *Vulg.*
28. ἀρχομένων] ἐρχομένων D. Sed in Verf. Latina: incipientium. ἀνακύψατε] ἀνακαλύψατε 1.
ὑμῶν prius] — D. *Tertullian.* c. Marc. IV. 39. ἐγγίζει] ἤγγικεν 1. Codices *Latini.*
29. ἴδετε] ἴδε 11. 42. 73. *Tertullianus.*
30. προβάλωσιν] προβάλλωσιν 35. 47. 50. 52. 53. 56. 58. 69. προλάβωσιν 11. προσβάλωσιν 39. Ev. 12.
ἤδη βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε] τὸν καρπὸν αὐτῶν, γινώσκετε ἤδη D. Versio *Syra* posterior in margine.
βλέποντες] — Versio *Vulg. Syr.*
ὅτι] διότι A.
ἐγγὺς τὸ θέρος] τὸ θέρος ἐγγὺς 69.
γινόμενα] — D.
ἀφ' ἑαυτῶν] ἀπ' αὐτῶν 69. Versio *Syr. Copt.*
ἤδη posterius] — K 49. 57. 72. Versio *Vulg. Syr.*
31. ἴδητε] + πάντα 69. *Tertullianus. Marcion.*
ὅτι] + ἤδη H.

λοις, καὶ δεδεμένοις, καὶ καταχρέοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν συνοχῇ οὖσιν. *Hesychius.* ταραχὴ, ἀδημονία, συνοχή. *Il.* ψ. 330. ἐν ξυνοχῆσιν ὁδοῦ. *Eustathius* ἡ στενότης, καὶ ἀπὸ εὐρυχωρίας εἰς στενὸν σύμπτωσίς τε καὶ σύγκλεισις· ὅθεν καὶ τὸ ἐπὶ στήθεσι συνοχωκότε ἐν τῇ β. ῥαψῳδίᾳ εἴρηται. Versio *Vulg.* pressura. *Cod. D.* conflictio.

ἀπορίᾳ] *Herodian.* IV. 14. 1. ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν —— καὶ ἀπορίᾳ τοῦ πρακτέου. II. 12. 5. πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσηται τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰδώς. *Thucyd.* VI. 68. τὴν παροῦσαν ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν. VII. 44. ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀπορίᾳ ἐγίγνοντο. *Themistius* O. IV. p. 56. συνέχεσθαι ἀπορίᾳ conjungitur cum ἀδημονεῖν. *Isocrates* Helen. encom. μεγάλου φόβου καὶ μεγάλης ἀπορίας πάντας —— ἀπήλλαξε. *Aristoph.* Ran. 1513. πόρον δὲ τὰς ναῦς, ἀπορίαν δὲ τὸν πόρον. Schol. τὸν κατὰ γῆν πόρον ἀπορίαν ἡγεῖσθαι· τὸν δὲ διὰ θαλάσσης, τοῦτον ἡγεῖσθαι πόρον. *Lucian.* Dipsad. 2. ἡ ψάμμος, δύσβατος καὶ ἄπορος γένηται. Proprie impervius. Hinc omne quod ita difficile est, ut plane non vel vix explicari possit, ἄπορον dicitur. *Hesychius* ἀπορία, ἀγνωσία. *Dio Cass.* LXVIII. ἐν ἀπόροις καὶ ἀμηχάνοις ἦσαν οἱ ἄνθρωποι. *Himerius* τοὺς ἐν ἀπορίᾳ καθεστηκότας καὶ φόβοις.

ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου] *Ps.* LXV. 8. *Plut.* Sympos. VIII. p. 722. B. νυκτὸς δὲ παύεσθαι τὸν σάλον αὐτῶν καὶ τὸν ἦχον. *Il.* α. 157. θάλασσά τε ἠχήεσσα Schol. ἠχητικὴ ἀπὸ τῆς τῶν κυμάτων κινήσεως. *Caesar* de B. G. III. 28. Tirones enim, multitudine navium perterriti, & salo nauseaque confecti. *Plut.* de Garrulit. p. 503. A. πρὸ χείματος, ὥς ἀνὰ ποντίαν ἄκραν βορέου πνέοντος ὑφορώμενοι σάλον καὶ ναυτίαν, ἐξανέστησαν. de fortun. Rom. p. 321. F. πρὸς σάλον καὶ κλύδωνα τοσοῦτον. p. 317. A. ὑποφερομένοις τοῖς πράγμασι ἀγκυρηβόλιον σάλου καὶ πλάνης, ὥς φησι Δημόκριτος. *Sophocl.* Philoctet. 270. Τότ' ἄσμενοι ὥς μ' εἶδον ἐκ πολλοῦ σάλου εὕδοντ' ἐπ' ἀκτῆς. *Schol.* κινήματος, πόνου. *Euripid.* Hecub. 28. κεῖμαι δ' ἐν ἀκταῖς, ἄλλοτ' ἐν πόντου σάλῳ πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος. *Schol.* πολλοῖς διαύλοις κυμάτων ὥσπερ ἑρμηνεία ἐστὶ, πρὸς τὸ πόντου σάλῳ· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἡ τῆς θαλάσσης ταραχὴ, ἀλλ' ἢ συνεχεῖς κυμάτων στροφαί. *Hesychius.* σάλος, ταραχὴ, κλύδων, καὶ ἡ θαλάσσης κλύδωνος κίνησις. *Lucian.* Hermotim. 28. ἀλλὰ ἀνάγκη ἐν τῷ πελάγει διαφέρεσθαι ναυτιῶντα, ὡς τὸ πολὺ, καὶ δεδιότα καὶ καρηβαροῦντα ὑπὸ τοῦ σάλου. *Plut.* Pompej. p. 647. D. εὐθὺς γὰρ ἐκύμαινεν ἡ πόλις, καὶ πάντα τὰ πράγματα σάλον εἶχε, καὶ λόγους διαστατικούς. Lex. MS. Psalm. σάλον, μετακίνησιν, ταραχὴν, Prophet. κλύδωνα.

Commate 24. praedicitur bellum Judaicum; comm. 25. vero bellum civile, quo per rebellionem trium principum totus orbis Romanus arsit.

26. ἀποψυχόντων] Versio *Vulg:* arescentibus. *Cod. D.* deficientium, *Castalio:* ut exanimentur. A ψύχος frigus; homines enim ex magno metu dirigere ac frigere solent. *Æneid.* I. 92. extemplo Æneae solvuntur frigore membra. III. 29. Mihi frigidus horror membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis. *Ter.* Phorm. V. 8. 5. Abi, tange: Si non totus friget, me eneca. Andria I. 5. 17. Oratio haec me miseram exanimavit metu. Dio Chryf. VII. p. 110. C. τέλος δὲ ὕδωρ κατέχεον θερμὸν, ἕως ἀνέλαβον ἀπεψυγμένους. *Sophocl.* Ajac. flag. 1656. ἀποψύχειν βίον. *Od.* ω. 347. τὸν δὲ προτὶ οἷ εἷλεν ἀποψύχοντα πολυτλὰς δῖος Ὀδυσσεύς. in Il. χ. p. 1348. 50. ἀποψυχθεὶς ἀντὶ τοῦ ἀναψύξας. τὸ μέντοι ἀποψύχειν ἐνεργητικῶς λειποψυχίαν ἢ θάνατον δηλοῖ παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον. *Thucyd.* I. 134. προσκαθεζόμενοι δὲ ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ, καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἀποψύχειν, ὥσπερ εἶχεν ἐν τῷ οἰκήματι αἰσθόμενοι ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. *Hesychius.* ἀποψύχειν. ἀποπνευματίζεσθαι. ἐναπέψυχε, τέθνηκε. *Dio Cass.* XLIII. p. 143. τὰς ῥαφὰς αὐτοῦ διαῤῥήξας ἀπέψυχε. *Arrian. Epict.* III. 26. ὑμεῖς οἱ τὸν κύριον τὸν μέγαν ἔχοντες —— κἄν τινα ὑμῶν ἴδῃ μόνον συνεστραμμένῳ βλέμματι, ἀποψυχόμενοι. *Appian.* B. C. IV. p. 973. κτεινόμενον τε εἶδε τὸν δεσπότην καὶ ἀποψύχοντος ἤδη. *Anthol.* I. 16. 6. χειμέριον καίουσαν ἐφ' ἑστίῃ ἄνθρακα γοργὼ τὴν γρηῦν βροντῆς ἐξεπάταξε φόβος. Πνεύμονα δὲ ψυχθεῖσα κατήμυσεν.

φόβου καὶ προσδοκίας] *Aristides* Plat. T. II. 157. ὥστε, ἕως ἔστη χίμων, τεθνάναι περιῆν τοῖς βαρβάροις φόβῳ τῶν ἑλλήνων. *Galenus* in Hippocr. de medici vulnerarii munere, εἰσὶ γάρ τινες οὕτω δειλοὶ πρὸς τὰς χειρουργίας, ὡς λειποψυχεῖν, πρὶν τμηθῆναι διὰ τῆς τῆς ὀδύνης προσδοκίας. *Demosthenes.* . . προσδοκῶ κακὸν ἄν τι γενέσθαι. *Thucyd.* II. 93. οὔτε προσδοκία οὐδεμία, μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν. *Aristot.* Eth. III. 9. τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακοῦ, opinionem imminentis mali, *Cicero. Herodian.* II: 1. 14. δεινὰ προσδοκῶμενα ἑαυτῷ ἑκάστοτε συμβήσεσθαι φάσκων. *Libanius* O. XII. p. 402. D. τὸ γοῦν χρόνον τοσοῦτον τοσούτῳ συνεζηκέναι φόβῳ, πόσην ἔχει τὴν δίκην; ἐλπὶς γὰρ θανάτου, καὶ τοῦ μὴ γενησομένου, τῆς ἄνευ προσδοκίας πληγῆς ἀλγεινότερον. *Plut.* Antonio p. 951. A. ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται μεσούσης σχεδὸν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ

κα-

31 βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
32 ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω
33 ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρ-
34 ελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε ~ βαρυνθῶσιν
ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπι-
στῇ

~ βαρηθῶσιν

32. ἀμὴν] + ἀμὴν 13. 46. 69. Versio *Armen.*
ἂν] ταῦτα D. probante *T Beza* in Vers & Annot.
πάντα] + ταῦτα 50. 69 90. Versio *Syr.*
παρελεύσονται] παρελεύσεται CK. 1. 35. 42. 47. 48. 50. 53. 56. 58. 62. 66. 82. 83. *Theophylactus.*
παρέλθωσι] παρελεύσονται DL. 33.
βαρυνθῶσιν] βαρηθῶσιν ACGKL 1. 3. 10. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 56. 58. 59. 60. 61 62. 63. 64. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 94. 106. Evang. 17. 20. 24. Editio *Complut.* *Bengelii.* Apophth. *Antonii* 22. *Euthymius.* Schol. Cod. 34. probante *J. Millio* prol. 1103. βαρυνθῶσιν 66. 72.
ὑμῶν αἱ καρδίαι] αἱ καρδίαι ὑμῶν A. 69.
αἰφνίδιος] αἰφνιδίως 1. 4. 6. 7. 14. 4-. 42. 60. 69. 73. 86. 90. 91. Colb. *Irenaeus* IV. 36. *Basilius* Eth. 56. & 69. *Antonius* 68. *Damascenus* I. α. 15. γ. 13.
αἰφνίδιος ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπιστῇ] ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐνίφνιος D.
ὅτι] — 1. 29. 47. 56. 58. 59. 68. 71.
+ ταῦτα 69.
33. ὁ] — 69.
σαλευθήσονται 40. 63.
34. δὲ] — D. 1. 36. 40. Colb. 59. 69.
ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπιστῇ] ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς A. Versio *Syr. Vulg. Iren.*

κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὔσης. *Antholog* I. 39. 8. Τοὺς καταλείψαντας γλυκερὸν φάος οὐκέτι θρηνῶ, τοὺς δ᾽ ἐπὶ προσδοκίῃ ζῶντας ἀεὶ θανάτου. *Aristides* de Concord. I. p. 527. εἶναι δὲ τὴν προσδοκίαν τῶν κακῶν ἐν κέρδους μέρει, τῷ μὴ αὐτά γε πω παρεῖναι. *Thucyd.* VI 63. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὸν πρῶτον φόβον καὶ τὴν προσδοκίαν οἱ ἀθηναῖοι οὐκ εὐθὺς ἐπέκειντο, κατά τε τὴν ἡμέραν ἑκάστην προϊοῦσαν ἀνεθάρσουν μᾶλλον. *Aristot.* M. Moral. I. 21. ἔνιοι γὰρ θαῤῥοῦσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν [τὸν κίνδυνον] ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει.

ἐπερχομένων] *Pausanius.* ἐπερχομένῃ νυκτί. *Od.* ξ. 457. 475. νὺξ δ᾽ ἄρ᾽ ἐπῆλθε infra comm. 35. *Horat.* 1. Epist. IV. 14. Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.

28. ἀνακύψατε] Erigi animis, erigi ad spem. *Xenoph.* Oecon. οὕτω δὴ ἐγὼ ἀνέκυψα ἀκούσας, ὅτι ἐστὶν ἄρα θεμιτὸν καὶ πένητι ἀγαθῷ γενέσθαι. *Appian.* B. C. V. p. 1081. τοῦ μηδ᾽ αὖθις ἀνακύψαι τὴν δημοκρατίαν. *Herodot.* V. 91. δήμῳ ἀχαρίστῳ παρεδώκαμεν τὴν πόλιν, ὃς ἐπείτε δι᾽ ἡμέας ἐλευθερωθεὶς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλῆα ἡμῶν περιυβρίσας ἐξέβαλε. *Polyb.* 1. p. 78. τὰ μὲν τῶν καρχηδονίων αὖθις ἀνέκυψε, καὶ πάλιν ἐπιῤῥεπεστέρας εἶχε τὰς ἐλπίδας. *Dio Chrys.* XIII. p. 229. A. καὶ ἡ ξύμπασα πόλις, ὥσπερ ναῦς κουφισθεῖσα ἀνακύψει τε καὶ πολὺ ἔσται ἐλαφροτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα. XX. p. 265. D. τὰς δὲ ἀμαθεῖς τε καὶ ἀπαιδεύτους κύνας —— εἰ δέ ποθεν ἀλλαχόθεν προσπέσοι θροῦς εἴτε ὑλακὴ κυνῶν εἴτε ἀνθρώπων φθεγξαμένων ὁδοιπόρων ἢ νομέων, εὐθὺς ἀνακυπτούσας ἐκ τοῦ ἴχνους, κἀκεῖ φερομένας. *Plato* Phoed. εἴ τις ἐπ᾽ ἄκρα ἔλθοι ἢ πτηνὸς γενόμενος ἀνάπτοιτο κατιδεῖν ἀνακύψαντα, ὥσπερ ἐνθάδε οἱ ἐκ τῆς θαλάττης ἰχθύες ἀνακύπτοντες ὁρῶσι τὰ ἐνθάδε. de Rep. VII. εἴ τις ἐν ὀροφῇ ποικίλματα θεώμενος ἀνακύπτων καταμανθάνοι τι. supra XIII 11.

31 προβάλωσιν] *Dioscorid.* 1. Cap. postr. ἄνθος προβάλλειν emittere florem.

34 βαρηθῶσιν] *Matth.* XXVI. 43. *Plato* Sympos. p. 1194. C. μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος βεβαρημένος εὗδεν. *Aristides* S S. 4. p. 329. οἱ δ᾽ ἧκον οἴνῳ βεβαρηότες ex *Od.* γ. 139 Il α. 225. οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων. *Od.* κ. & I. 374. οἰνοβαρείων. *Plut.* Sympos. V. p. 678. B. πρῶτον αὐτὸν οἰνοβαρῆ προσείρηκεν, ὡς μάλιστα τῶν νοσημάτων τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος. Solin. 25. denique nunquam invadunt nisi potu gravatos. *Od.* τ. 122. φῆ δὲ δακρυπλώειν βεβαρηότα με φρένας οἴνῳ. *Sallustius* Jugurth. 76. 6. ibi vino & epulis onerati. *Ovid.* Epist. XIV. 33. Jamque cibo vinoque graves somnoque jacebant: Curtius VI. 11 Vino gravatus. *Livius* IV. 37. Festo die graveis somno epulisque incolas veteres novi coloni nocturna caede adorti. I. 7. Quum eum cibo vinoque gravatum sopor oppressisset. *Curtius* V. 7. 11. Ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit. *Lycophron.* 384. ὅταν καρηβαροῦντας ἐκ μέθης ἄγων. *Ovidius* M. III. 607. Ille mero somnoque gravis titubare videtur. *Curtius* VI. 11. 28. Ut experiretur, utrum vino gravatus effudisset illa, an altiore accepta consilio. VIII. 3. 8. Vinoque & epulis gravis. *Justinus* I. 8. 6. insuetos barbaros vino se onerare patitur. *Anthol.* IV. 27. 18. ὄμμα δὲ μὲν βρομίῳ βεβαρημένον.

κραιπάλῃ] *Ammonius.* κραιπάλη καὶ μέθη διαφέρει. Κραιπάλη μὲν γάρ ἐστιν ἡ χθεσινὴ μέθη· μέθη δὲ ἡ τῆς αὐτῆς ἡμέρας γινομένη οἴνωσις. *Hesychius.* ἡ ἀπὸ τῆς χθιζῆς μέθης κεφαλαλγία. Μέθη, κραιπάλη, σκότωσις οἴνου. *Thomas.* κραιπάλη, ἡ ἐκ τῆς χθὲς γενομένης οἰνοποσίας κάρωσις· μέθη δὲ ἡ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας. *Schol. Aristoph.* Acharnens. 276. ἡ ἐξ ἑωθινοῦ μέθη κραιπάλη καλεῖται, ἢ ἀπὸ χθιζῆς οἰνοποσίας. *Etymol.* κραιπάλη —— σημαίνει τὴν μέθην. τοῦτο παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ πάλλω. *Livius* XXXIII. 48. ceteri sopiti quum postero die tandem ex somno pleni crapulae surrexissent. Crapula, proprie est noxa & affectio capitis e vino pridiano; μέθη ex hodierno. *Athen.* II. p. 40. C. διὸ καὶ θοίνας καὶ θαλίας καὶ μέθας ὠνόμαζον. X. p. 438. E. εἰς κώμους καὶ μέθας τραπέντα. 440. A. VI p. 260. D. τοὺς ἀποβάλλοντας τὰς οὐσίας εἰς μέθας καὶ κύβους καὶ τὴν τοιαύτην ἀκολασίαν. X. p. 429. E. Alexis. εἰ τοῦ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ κραιπαλᾷν παρεγένεθ᾽ ἡμῖν, οὐδ᾽ ἂν εἷς οἶνον ποτὲ προσίετο πλεῖον τοῦ μετρίου. *Galenus* in Hippocr. Aphorism. 5. κραιπάλας δ᾽ ὅτι πάντες οἱ ἕλληνες ὀνομάζουσι τὰς ἐξ οἴνου βλάβας τῆς κεφαλῆς, εὔδηλον· οὕτως γοῦν ἔνιοι καὶ τὴν ἐτυμολογίαν ἐποιήσαντο τῆς προσηγορίας, ἀπὸ τοῦ κάρηνον πάλλεσθαι γεγονέναι φάσκοντες. Τὴν δ᾽ ὥραν, ἐν ᾗ αἱ κραιπάλαι λύονται, κέκληκεν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ καιρόν. Ἐστι δ᾽ οὗτος οὐκ ἀποτετμημένος οὔτε περιγεγραμμένος ἅπασιν ἐνὶ μέτρῳ· τινὲς μὲν γὰρ κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἡμέραν ἐπαύσαντο τῆς κραιπάλης, τινὲς δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιγιγνομένην αὐτὴν νύκτα, τινὲς δὲ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ πάντως ἡμέρᾳ. *Plut.* de lib. Educat. p. 13. E. δούλων πολλάκις κραιπαλώντων μέθην οὐκ ἐξηλέγξαμεν.

μέθῃ] *Demosthenes* in Mid. ὁ τὸν θεσμοθέτην πατάξας τρεῖς εἶχεν προφάσεις, μέθην, ἔρωτα, ἄγνοιαν. *Plat.* in Minoe. ἐν κρήτῃ δ᾽ εἷς οὗτος ἐστι τῶν ἄλλων νόμων, οὓς

ταύτη ἡ ἡμέρα ἐκείνη· Ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ 35
πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε οὖν, ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε 36
ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου. Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο 37
εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀ- 38
κούειν αὐτοῦ.

Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 1
γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. Εἰσῆλθε δὲ ὁ σατανᾶς 2
εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν 3
συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. Καὶ 4
ἐχά-

35. γὰρ ἐπελεύσεται] ἐπεισελεύσεται γὰρ D & in Verſ. Latina: introibit autem.
ἐπελεύσεται] ἐλεύσεται 67. 69.
πάντας] — D.
πάσης] — 1. *Irenaeus.*
36. οὖν] δὲ D Codices *Latini.*
καταξιωθῆτε] κατισχύσητε L 1. Codex Stephani 33. 36. 57. Verſio *Copt.*
ταῦτα] — EHK. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. duo. 35. 37. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 68. 71. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 95. 106. Editio *Complut. Plantini* *Theophylactus* probante *J. Millio* prol. 1103.
πάντα] — Verſio *Syr.*
σταθῆναι] στήσεσθε D. Codices *Latini.*
37. ἦν δὲ] + ὁ Ἰησοῦς 11. 27.
διδάσκων] — G.
ηὐλίζετο] διηλίζετο A.
εἰς τὸ ὄρος] πρὸς τὸ ἱερὸν Evang. 18. 19.
ἐλαιῶν] ἐλαιὼν *Marcion.*
ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ] ἀκούειν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ D.
ἱερῷ] ὄρει Evang. 18. 19.
1. ἤγγιζε] ἤγγισεν DL.
ἡ prius] — Editio *Genev.*
2. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ,] οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐζήτουν D.
γραμματεῖς] + καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ Verſio *Syra* poſterior, per errorem ex comm. 4. ſed minio delevit.
ἀνέλωσιν] ἀπολέσωσιν D.
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν] — G.
3. ὁ] — ACDKM. 1. 3. 9. 11. 13. 15. 44. 64. Colb. 69. 86. 87. 106. Editio *Complut. Eraſmi, Plantin.* *Colinaei, Bengelii. Origenes* in Jo. II. 49.
ἐπικαλούμενον] καλούμενον DL 57. 66. 69.
Ἰσκαριώτην] Ἰσχαριὼθ *Origenes* in Jo.
τοῦ ἀριθμοῦ] — Verſio *Vulg.*
ἀρχιερεῦσι] + καὶ τοῖς γραμματεῦσι C.

ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους] — 71.
καθημένους] κατοικοῦντας 69.
πρόσωπον] προσώπου 1.
πάσης τῆς γῆς] τῆς γῆς πάσης A.
ἐν] — 61.
ἐκφυγεῖν] φυγεῖν 38.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα AC.
γίνεσθαι] γενέσθαι 69.
τοῦ posterius] — 73.
τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ τὰς ἡμέρας 80.
τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος] — D.
ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος] εἰς τὸ ὄρος ηὐλίσετο D. a prima manu.
τὸ καλούμενον] τοῦ 1. Colb.
38. λαὸς] ὄχλος 46.
+ Hiſtoria adulterae Jo. VII. 53--VIII. 12. 69.
δὲ] — K.
— poſterius Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi, Colinaei.*
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν Verſio *Vulg.*
γὰρ] δὲ D Evang. 22. Verſio *Vulg.*
εἰς] + τὸν D.
τὸν ἐπικαλούμενον] — G.
λεγόμενον 71. Verſio *Syra* poſterior a prima manu.
ἰσκαριὼθ D ſed in Verſ. Latina: Iſcarioth.
+ τῶν 46. 52.
+ ἐκ D. a prima manu.
4. συνελάλησε] ἐλάλησε 57.
+ καὶ γραμματεῦσι 48. 60. 106. Evang. 6. 12. 15. 18. 19. 24.

Μίνως ἔθηκε, μὴ συμπίνειν ἀλλήλοις εἰς μέθην. *Ariſtoteles* Polit. II. ἔτι δ᾽ ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος τὸ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν. *Athenaeus* X. p. 434. B. ἔπινε δὲ Ἀλέξανδρος πλεῖστον, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς μέθης συνεχῶς κοιμᾶσθαι δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας.

βιωτικαῖς] *Philo* de V. Moſis T. 2. p. 159, 13. ἥρμοττε γὰρ ταῖς θυσίαις ἀφθαρτικωτέραν οὐσίαν ἀπονενεμῆσθαι πυρὸς, τῆς πρὸς τὰς βιωτικὰς χρείας ὑπηρετούσης. ignis culinaris. 1. *Cor.* VI. 3. 4. ſup. VIII. 14. 2. *Tim.* II. 4. *Sextus Empir.* c. Logic. I. 30. κατὰ ἀνάγκην γὰρ ἔδει τὸν ἀπορητικῶς φιλοσοφοῦντα, μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἀνενέργητον ὄντα, καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον πράξεσιν ἄπρακτον, ἔχειν τι κριτήριον αἱρέσεως ἅμα τε καὶ φυγῆς. *Artemidor.* III. 15. ἐν ταῖς κοινωνίαις, καὶ φιλίαις, καὶ γάμοις, καὶ τοῖς βιωτικοῖς συμβολαίοις πᾶσιν. *Dionyſius Hal.* de Compoſ. Verb. 3. πράγματα λιτὰ καὶ βιωτικὰ ἡρμηνευμένα ὑπέρευ de jentaculo ſubulci. de Thucyd. 49. ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ὁμιλίαις, ἐν αἷς περὶ τῶν βιωτικῶν διαλεγόμεθα πολίταις, ἢ φίλοις, ἢ συγγενέσιν. 50. εἰς τὰς ὁμιλίας τὰς βιωτικάς. *Phrynichus* p. 154. βιωτικὸν, ἀειδὴς ἡ λέξις, λέγε οὖν χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ. *Philo* quod omnis probus liber p. 453, 4. καθάπερ οὖν ὁ μουσικὸς λόγος ἅπασι τοῖς ἐπιτετηδευκόσι μουσικὴν ἰσηγορίας τῆς ἐν τέχνῃ μεταδίδωσι, καὶ ὁ γραμματικὸς ἢ γεωμετρικὸς γραμματικοῖς ἢ γεωμέτραις· οὕτω καὶ ὁ ἐν τῷ βίῳ νόμος τοῖς ἐμπείροις τῶν βιωτικῶν. οἱ δὲ σπουδαῖοι ἅπαντες ἔμπειροι τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων εἰσὶν —— οὐδ᾽ ὁ βιωτικὸς νόμος ἰσηγορίας μεταδίδωσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀπείροις πρὸς ἐμπείρους —— τῶν βιωτικῶν ἄπειροι μὲν οἱ φαῦλοι, ἐμπειρότατοι δ᾽ οἱ σοφοί. *Galen.* de tuend. valetud. V. ξηρότης δὲ τῆς ἕξεως ἔνδειαν πόματος ἢ τροφῆς ἢ ἀγρυπνίαν, ἢ μέριμναν βιωτικὴν, ἢ πολλὴν τρίψιν ἢ γυμνάσιον ἄμετρον ἐπιδείκνυται. *Polyb.* I. p. 468. τῶν πρὸς βιωτικὰς χρείας. 1401. *Diodor.* S. II. 29. τῆς φιλοσοφίας ἅπτεται, καὶ μέχρι τινὸς φιλοπονήσας ἀπῆλθε, περισπασθεὶς ὑπὸ βιωτικῆς χρείας. *Hierocles* A. C. ἡ δὲ βιωτικὴ εὐορκία ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διασώζεται. *Diodorus* S. XXXVI. exc. p. 611. εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν βιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀδικημάτων.

αἰφνίδιος] 1. *Theſſ.* V. 3. *Heſychius* αἰφνιδίως, ἐξάπινα. *Thucyd.* II. 61. τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον. VIII. 28. προσβαλόντες τῇ Ἰάσῳ αἰφνίδιοι. *Artemidor.* V. 65. πυκνῶν πάνυ τριχῶν αἰφνίδιον φυεισῶν.

35. *Ex.* XXXIV. 15. *Lev.* XVIII. 25. *Ap.* III. 15.

παγὶς] *Etymol.* παγὶς —— λέγεται καὶ πάγη. δίκτυον, ἢ θηρατικὸν ὄργανον τετράγωνον. *Lex. Cyrilli.* παγὶς ἤτοι βρόχος laqueum. παγὶς ἐπὶ ἀγρίων ζώων indago. παγὶς ἐπὶ ζώου, pedula. παγὶς ἐπὶ μυῶν, Muſcipula. *Horapoll.* II. 26. παγὶς ἔρωτα —— σημαίνει. *Heſychius*, πάγη, παγὶς, ποδάγρα, βρόχος. *Ælian.* V. H. I. 2.

tela

5 ἐχάρησαν· καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· Καὶ ἐξωμολόγησε· καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ
6 παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι
7 τὸ πάσχα· Καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ
8.9 πάσχα, ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
10 τοῖς· Ἰδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος
11 βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται. Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ
τῆς οἰκίας· Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος· Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μα-
12 θητῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε·
13 Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο
14 ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐπιθυμίᾳ
15 ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐκ-

Verſio *Syr. Armen. Æthiop. Arab. Euſebius* D. X. 1. 4.
καὶ τοῖς στρατηγοῖς] — D. Codices *Latini*. καὶ στρατηγοῖς AGH. 3. 37. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 6. 24. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi*. + τοῦ ἱεροῦ C. 37. 106. Verſio *Syr*. utraque. *Euſebius* D. X. 1. & 4. τὸ, πῶς] πῶς D. ὅπως 13. 69.
αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς] παραδοῖ αὐτὸν D. αὐτοῖς παραδῷ αὐτὸν C. παραδῷ] παραδοῖ D.
5. ἀργύριον] ἀργύρια ACK 4. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 27. 35. 37. 42. 47. 49. 56. 58. 61. 69. 71. 83. 86. 89. 90. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 21. 24. Verſio *Syr. Euſebius* D. X. 4. *Theophylactus*.
6. καὶ ἐξωμολόγησε] — C Codices *Latini. Euſebius* D. X. 1. καὶ ὡμολόγησε D. καὶ συνεξωμολόγησε 57.
αὐτοῖς] — D. 7. 17. Verſio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 421. αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου] ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς AC.
ἄτερ ὄχλου] — 13. 29. 69. 71. 7. δὲ] + καὶ G. Colb.
τῶν ἀζύμων] τοῦ πάσχα D Codices *Latini*. ἐν] — D. 95.
ἔδει] δεῖ 69. 8. ἀπέστειλε] + τὸν D. + ὁ Ἰησοῦς 71. Verſio *Syr*.
ἵνα φάγωμεν] φαγεῖν Evang. 7. 12. 13. 15. Cod. *Lat*. τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν] ἵνα φάγωμεν τὸ πάσχα 69.
9. εἶπον] εἶπαν CD. θέλεις] + ἵνα 13. 69.
ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν 1. 3. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 65. 66. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 18. Editio *Complut*. + σοι D.
10. αὐτοῖς] — D. εἰσελθόντων] εἰσερχομένων D.
εἰς τὴν πόλιν] ἐν τῇ πόλει 80. Evang. 13. *Theophyl*. συναντήσει] ἀπαντήσει D. 29. 71. ὑπαντήσει L.
κεράμιον ὕδατος βαστάζων] βαστάζων κεράμιον ὕδατος D.
οὗ] εἰς ἣν CL. + ἐὰν AKM 15. 48. 49. 67. Evang. 13. 15. 11. οἰκοδεσπότῃ] οἰκωδεσπότῃ C.
σοι] — D 68. Evang. 15. Verſio *Syr*. κατάλυμα] + μου C.
12. κἀκεῖνος] καὶ ἰδοὺ Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine. ἐκεῖνος D. δείξει] ὑποδείξει Colb. duo. Ev. 14.
ἀνώγεον] ἀνάγαιον ADEHKL 34. 39. 58. 62. 63. 66. 67. 83. 87. *Origenes*. in Jo. II. 56. ἀνώγεων 2. 51. 52. 69. 86. Editio *Bogardi, Colinaei*. ἀνάγεον C. ἀνώγαιον 3. 12. 16. 47. 48. 56. 57. 59. 72. 74. 80. 90. 106. Evang. 19. 21. Editio *Complut. Stephani* 2. *Bengelii*. μέγα] οἶκον D.
ἐστρωμένον] + ἕτοιμον 69. ἐκεῖ] + ἡμῖν Evang. 6.
13. ἀπελθόντες] ἀπελθόντων 9. 49. 68. δὲ] — 64. εἴρηκεν] εἰρήκει DL 69. εἶπεν 71.
αὐτοῖς] αὐτὸς D. a prima manu; ſed in Verſio Latina: illis. ἡτοίμασαν] + αὐτῷ 69.
14. καὶ ὅτε] ὅτε δὲ Evang. 21. ἡ ὥρα] καιρὸς Verſio *Syra* utraque.
δώδεκα] — D. Codices *Latini*. ἀπόστολοι] — L. 15. πρὸς αὐτούς] αὐτοῖς L.

tela aranearum τόδε ἄρα πάγη καὶ οἱονεὶ κύρτος ἐστι τοῖς ἐμπίπτουσι. *Ariſtophanes* Avib. 194. μὰ γῆν, μὰ παγίδας, μὰ νεφέλας, μὰ δίκτυα. 527. πᾶς τις ἐφ' ἡμῖν ὀρνιθευτὴς ἵστησι βρόχους, παγίδας, ῥάβδους, ἕρκη, νεφέλας, δίκτυα, πηκτάς. *Thomas*. θήρατρον οὐ παγίς. *Anthol*. I. 70. 7. αἴθε δ' ἐπειδὸς κάτθανε, πρὶν τεῦξαι δυρατέαν παγίδα. 33. 3. εἶτα με πλεκταὶ ἕλξαν ἐπ' αἰγιαλοὺς δικτυβόλων παγίδες.

38. ὤρθριζε] *Moeris*. ὀρθρεύει ἀττικῶς· ὀρθρίζει, ἑλληνικῶς. *Thomas*. ὀρθρεύω, οὐκ ὀρθρίζω. *Theocritus* Id. X. 58. Μυθίσδεν τᾷ ματρὶ κατ' εὐνὴν ὀρθρευοίσᾳ. *Schol*. ἀνισταμένῃ ὄρθρου. mane ſurgebat, ut veniret.

4. στρατηγοῖς] *Joſ*. A. XVIII. 4. 3. Vitellius poſt Pilati diſceſſum τὴν στολὴν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τὸν πάντα αὐτοῦ κόσμον συνεχώρησεν ἐν τῷ ἱερῷ κείμενον ὑπὸ τοῖς ἱερεῦσιν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν —— τότε δὲ ἦν ἐν τῇ ἀντωνίᾳ —— Ρωμαῖοι παραδεξάμενοι τὴν ἀρχὴν [Archelai] ἐκράτουν τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέως —— τοῦ φρουράρχου τὸ ἐφ' ἡμέραν ἑκάστην λύχνον ἅπτοντος. ἑπτὰ δὲ ἡμέραις πρὸ τῆς ἑορτῆς ἀπεδίδοτο αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ φρουράρχου. B. II. 17. 2. καὶ κατὰ τὸ ἱερὸν ἐλέαζαρος υἱὸς ἀνανίᾳ τοῦ ἀρχιερέως, νεανίας θρασύτατος στρατηγῶν τότε. Dux vocabatur איש הר בית *Middoth* I. 1. ſub eo erant tres ordines ſacerdotum, & 21. Levitarum. *Joſ*. B. VI. 5. 3. ἡνίκα πρὸ τῆς ἀποστάσεως —— ἀθροιζομένου τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν —— ἡ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐνδοτέρου χαλκὴ οὖσα —— αὐτομάτως ἠνοιγμένη. Δραμόντες δ' οἱ τοῦ ἱεροῦ φύλακες ἤγγειλαν τῷ στρατηγῷ, κἀκεῖνος ἀναβὰς μόλις αὐτὴν ἴσχυσε κλεῖσαι. inf. comm. 52. *Act*. IV. 1. V. 24. 26.

5. συνέθεντο] *Thomas*. συντίθεμαι δὲ τὸ ὁμολογῶ. Λιβάνιος ἐν τῷ περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης· Συνθέμενος ἥξειν εἰς τὴν ὑστεραίαν. *Antiphon*. οὗτοι ἐξ ἐπιβουλῆς συνέθεσαν ταῦτα, καὶ ἐμηχανήσαντο κατ' ἐμαυτοῦ. *Thucyd*. VIII. 37. ξυνέθεντο βασιλεῖ. *Xenophon*. Hell. VI. ἐνταῦθα κατέστησε τοὺς σκοποὺς, κἀκείνοις μὲν συνέθετο προσπλεόντων καὶ ὁρμούντων τῶν πολεμίων, ὡς δέοι, σημαίνειν. *Herodot*. VI. 88. συντίθεται ἀθηναίοισι προδοσίην αἰγίνης. *Xiphilinus* p. 295. ἂν οὖν εἰς τὴν ἀσίαν ἔλθῃς, τότε συνθησόμεθα συμβαλεῖν ἀλλήλοις.

6. ἐξωμολόγησε] *Lyſias* c. Eratoſth. ἐγὼ δὲ Πείσωνα μὲν ἠρώτων, εἰ βούλοιτο με σῶσαι χρήματα λαβών; ὁ δ' ἔφασκεν —— εἰ πολλὰ εἴη. εἶπον οὖν ὅτι τάλαντον ἀργυρίου ἕτοιμος εἴην δοῦναι. Ὁ δ' ὡμολόγησε ταῦτα ποιήσειν —— ἐπειδὰν δὲ ὤμοσεν, ἐξώλειαν ἑαυτῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος, λαβὼν τὸ τάλαντον με σώσειν.

ἄτερ] *Il*. δ. 370. ἄτερ πολέμου. *Od*. η. 325. ἄτερ καμάτοιο. inf. comm. 35. *Varinus* χωρὶς, ἄνευ, καὶ δίχα, κοινά· τόδε ἄτερ, ποιητικόν. ſcil. συστροφῆς vel συν-

αχ-

οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεξάμε- 16
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε· Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· Λέγω γὰρ 17
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ 18
ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε· καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ 19
σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ 20
τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ
αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με 21
μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν 22
οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ, 23
τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, 24
τὸ,

τοῦτο] — 71. 16] — *Marcion t. Epiph.* ὅτι] — CD.
οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ] οὐ μὴ φάγω οὐκέτι ἐξ αὐτοῦ C. οὐκέτι μὴ φάγομαι ἀπ' αὐτοῦ D. οὐ μὴ φάγω αὐτοῦ L 1. Versio *Copt. Epiphan.* H. 42. οὐ μὴ φάγω A. ἐξ] ἀπ' 13. 69. ἐξ αὐτοῦ] αὐτὸ Colb.
ὅτου] οὗ C. ut videtur L. 1. 52. *Epiphan.* H. 42. πληρωθῇ] καινὸν βρωθῇ D.
comma 17. & 18. ponit *T. Beza* post 19. & 20. δεξάμενος] + τὸ ADKM. Colb. 38. 71. 73. 86. Ev. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 24.
ποτήριον] + καὶ 11. 15. Evang. 13. τοῦτο] — Evang. 13. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 426.
γὰρ posterius] — D. ἑαυτοῖς] εἰς ἑαυτοὺς CM 1. 13. 42. 69. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.*
18. ὅτι] ἀπὸ τοῦ νῦν DG 1. Versio *Copt. Armen.* — CL 1. 29. 42.
πίω] + ἀπὸ τοῦ νῦν KM. 29. 42. 50. 71. Evang. 22. Versio *Syra* posterior in margine. & addit καινὸν probante *J. A. Bengelio.* ἀπὸ] ἐκ Colb.
γεννήματος] γενήματος ACD 1. 3. 36. 72. 73. 106. Evang. 6. *Theophylactus.* Editio *Complut. Erasmi.*
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ] ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ D. τοῦ Θεοῦ] — 72. a prima manu.
19. εὐχαριστήσας] — Evang. 13. λέγων] + λάβετε A. a ὑπὲρ ὑμῶν ad comm. 21] — D. Codices *Lat.*
20. ἡ καινὴ διαθήκη] τῆς καινῆς διαθήκης Versio *Syr.* Codices *Lat.* ex *Matthaeo.* + ἐστιν 51. 64. 90. Ev. 22.
αἵματι] ὀνόματι 47. 51. 56. αἵματι μου] ἐμῷ αἵματι 13. 69.
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον A. Editio *Complut. Colinaei.* + εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν Evang. 22.
21. ἰδοὺ] — 13. 53. 69. 71. μετ' ἐμοῦ] — D 57. Versio *Syr.*
22. καὶ ὁ μὲν υἱὸς] ὅτι μὲν ὁ υἱὸς D. ὅτι ὁ υἱὸς μὲν L. Versio *Copt.*
πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον] κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται DG 69. τῷ ἀνθρώπῳ] — D.
23. καὶ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D. τὸ] — D.
εἴη] ἐστιν 1. εἴ Evang. 2. ἦν 74. 89. 90. ἐξ αὐτῶν] — D. Codices *Latini.*
τοῦτο μέλλων] μέλλων τοῦτο D. μέλλων πράσσειν] πράσσειν μέλλων 69.
24. αὐτῶν δοκεῖ εἶναι] ἂν εἴη D. Versio *Syr. Æthiop. Arab.* Codices *Latini.*

αχθέντος, convolante, tumultuante: & eo loco, ubi non poterat clamore auxilium petere.

19. 1. *Cor.* XIII. 3. *Libanius* O. XXXV. p. 705. A. ταχὺ γ' ἂν οὗτος τὸν κυναίγειρον ἢ τὸν κόδρον ἐμιμήσατο; καὶ τὸ σῶμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπέδωκεν. *Thucyd.* II. 43. καὶ κοινῇ τὰ σώματα διδόντες, ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον· καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον. *Dionys. Hal.* A. III. 16. ἐπιδοῦναι τὰ σώματα τῇ πατρίδι. —— μαθὼν δὲ αὐτοὺς ἀναδεχομένους τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀγῶνα μετὰ πολλῆς προθυμίας. *Libanius* D. XXIV. p. 566. D. ἀναμνήσθητι τῶν ἐν Πύλαις ὑπ' [l. ὑπὲρ] ἐλευθερίας Ἑλλήνων δεδωκότας τὰ σώματα.

Justinus VI. 7. Tantum animorum viriumque patriae & penatium conspectus subministrat, tantoque praesentia quam recordatione sui majores spiritus largiuntur. *Rom.* I. 9. 10. 11. 1. *Thess.* III. 6. 2. *Tim.* I. 3. 4.

20. *Aristophanis Schol.* ad Vesp. 103. & 1211. μετὰ τὸ δειπνῆσαι.

Etiam apud alios frequens est enallage casuum, inprimis participii. *Thucyd.* III. 26. ἔδοξεν αὐτοῖς πάντας ἀποκτεῖναι, ἐπικαλοῦντες. VI. 24. ἔρως ἐνέπεσε πᾶσιν, εὐέλπιδες ὄντες. VII. 42. τοῖς Συρακουσίοις κατάπληξις ἐνέπεσε, ὁρῶντες.

22. Inf. comm. 33. Graeci dicunt ἀπέρχεσθαι, οἴχεσθαι. Latini abire pro mori. *Dio Chrys.* XXX. p. 307. A. ὅταν αὐτοὺς ἀπιέναι δέῃ, πορεύεσθαι μηδενὸς μετασχόντας, ἀλλὰ πάνυ ἐνδεεῖς, καὶ καταλείπειν δὲ ταῦτα ἑτέροις.

Aristot. H. A. X. 8. ὧραι τῆς ὀχείας εἰσὶν ὡρισμέναι ἑκάστοις τῶν ζώων. *Act.* II. 23.

24. φιλονεικία] 1. *Cor.* XI. 26. *Thucyd.* VII. 28. & VIII. 76. ἐς φιλονεικίαν καθεστασαν. V. 32. ἀνεῖσαι τῆς φιλονεικίας. *Schol.* ἀπέστησαν τῆς μάχης. Theocrit. IV. inscribitur φιλονεικία. *Xenoph.* Paed. VIII. ἔριδας καὶ φιλονεικίας. *Demosth.* Philipp. III. ἐκλῦσαι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν ὑμῶν καὶ φιλονεικίαν. *Diodorus S.* III. 33. ἐν δὲ ταῖς φιλονεικίαις τὸ μὲν πρῶτον ἀλλήλους τοῖς λίθοις βάλλουσιν. *Jos.* A. XV. 6. 2. ὁ μὲν γὰρ ὑρκανὸς ἐπιεικείᾳ τρόπου —— οὐκ ἠξίου πολυπραγμονεῖν, οὐδὲ νεωτέρων ἅπτεσθαι —— φιλόνεικος δ' ἦν ἀλεξάνδρα. & 7. 6. de Mariamme τὸ δ' ἐπιεικὲς ἔλειπεν αὐτῇ, καὶ πλεῖον ἦν ἐν τῇ φύσει τὸ φιλόνεικον.

25. ἐξουσιάζοντες] 1. *Cor.* VI. 12. VII. 14. *Dionysius* H. IX. 44. οὐ γὰρ ὡς ἐλευθέροις τε καὶ πολίταις ὁ ἀνὴρ διαλεγόμενος, οἳ τοῦ θεῖναι τὸν νόμον ἢ λῦσαι κύριοι ἦσαν· ἀλλ' ὡς ἐν ἀτίμοις ἢ ξένοις, ἢ μὴ βεβαίως ἔχουσι τὴν ἐλευθερίαν, ἐξουσιάζων, πικρὰς καὶ ἀνυπομονήτους ἐποιήσατο κατηγορίας. de *Thucyd.* 8. τῆς ἀληθείας πλείστην ἐποιήσατο πρόνοιαν, οὔτε προστιθεὶς τοῖς πράγμασιν οὐδὲν, ὃ μὴ δίκαιον, οὐδὲ ἀφαιρῶν, οὐδὲ ἐνεξουσιάζων τῇ γραφῇ. 24. ἐν τοῖς διαρθροῦσι τὰς τῶν ὀνομάτων δυνάμεις ποιητοῦ τρόπον ἐνεξουσιάζων.

εὐεργέται] *Dionysius Hal.* A. IV. 32. περιῆν γάρ σοι πράξαντι —— εὐεργέτην τε, καὶ πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ πάντα, ὅσα τιμιώτατα ὀνόματα ὑπ' ἀνθρώπων ἐπὶ καλοῖς κεῖται πράγμασιν, ἀκούειν. *Plut.* Cat. min. p. 794. A. ὁ δῆμος ἤθροιστο τῶν Ἰτυκαίων, μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήττητον καλούντων. *Demetr.* p. 892. D. τὸν Δημήτριον σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγορεύοντες. de sui Laude p. 543. D. τῶν βασιλέων τοὺς μὴ θεοὺς, μηδὲ παῖδας θεῶν ἀναγορεύεσθαι θέλοντας, ἀλλὰ φιλαδέλφους, καὶ φιλομήτορας, καὶ εὐεργέτας, καὶ θεοφιλεῖς, οὐκ ἤχθοντο ταῖς καλαῖς μὲν, ἀνθρωπικαῖς δὲ

ταύ-

25 τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν
26 αὐτῶν· καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μεί-
27 ζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων,
ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ
28 διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. Κἀγὼ
29 διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν· Ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε
30 ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ ~καθίσησθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς δώ-
31 δεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ σατανᾶς ἐξῃτή-
32 σατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί-

~καθίσεσθε

στις

25. δὲ] + Ἰησοῦς 60. Evang. 19. Verſio *Syr.*
αὐτῶν poſterius] — 61.
ὁ νεώτερος] μικρότερος D. Verſio *Syr.*
27.] μᾶλλον ἢ ὁ ἀνακείμενος· ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἦλθον, οὐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ' ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς ηὐξήθητε ἐν τῇ διακονίᾳ μου, ὡς ὁ διακονῶν D.
a διακονῶν ad διακονῶν] — 11. 57.
28. ὑμεῖς δέ ἐστε] — D.
29. διατίθεμαι] διατίθημι A 1. 12. 16. 38.
ὁ] — Editio *Eraſmi* 3. 4. 5.
βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν Evang. 21.
ἐσθίετε] ἔσθητε D. a prima manu.

κυριεύουσιν] κατακυριεύουσιν 69.
26. γενέσθω] γινέσθω D. 1.
διακονῶν] διάκονος D. Verſio *Syr.*
μείζων] + ἐστι Verſio *Syra* poſterior in margine.
οὐχὶ] οὐχ' 1. *Baſilius* Eth. 70.
οἱ] — 90. μου] — 29. 71.
ὑμῖν] + διαθήκην A 12. 16. Verſio *Syra* poſterior.
πατήρ] Θεὸς 69. μου] — D. 29. 71.
30.] — *Marcion* ap. Epiphanium.
πίνητε] + μετ' ἐμοῦ 13. 69.

ἐν τῇ βασιλείᾳ μου] — EGH Colb. tres. 3. 5. 8. 9. 11. 12. 34. 36. 37. 38. 39. 44. 46. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 64. 73. 74. 87. 89. 90. Evang. 7. 9. 13. 17. *Euthymius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1070.
μου poſterius] — D. Codices *Latini*.
καθίσησθε] καθέζησθε D. καθίσεσθε AEL 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 47. 48. 49. 51. 52. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 69. 71. 83. 86. 87. 90. Evang. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 14. 15. 17. 21. 24. Editio *Complut. Stephani*, *Plant. Bengelii*, *Genev.*
ἐπὶ] + δώδεκα D. 12. 29. 50. 59. 66. in ora. 71. 73. Verſio *Armen. Syra* poſterior cum aſteriſco.
θρόνων] θρόνους D 13. 69.
31. εἶπεν δὲ ὁ Κύριος] — L Verſio *Copt.*
Σίμων prius] Σίμωνι Verſio *Syr.*
σοῦ] — 29. 45. 49. 71. 86.

τὰς] — D.
καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.*
ἐξῃτήσατο] ἐζητήσατο D ſed in Verſ. Latina: expetivit.
32. ἐγὼ δὲ] κἀγὼ 57. Verſio *Syr.*

ἐκλείπῃ] ἐκλίπῃ DK. 1. 45. 47. 49. 50. 55. 57. 64. 65. 70. 80. 83. 86. 89. 90. Ev. 19. 21. 24. Verſio *Syr.*

ταύταις προσηγορίαις τιμῶντες. *Demoſth.* a. Æſchin. pro corona. φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα, τὸν φίλιππον ἡγοῦντο. *Xenophon* Cyrop. III. ὁ δὲ ἀρμένιος συμπρούπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην. *Plut.* Oſiri p. 355. E. μέγας βασιλεὺς εὐεργέτης ὄσιρις. *Athenaeus* XII. p. 549. E. τοιοῦτος ἐγεγόνει καὶ πτολεμαῖος ὁ ἕβδομος αἰγύπτου βασιλεύσας, ὁ αὐτὸν μὲν εὐεργέτην ἀνακηρύττων, ὑπὸ δὲ ἀλεξανδρέων κακεργέτης ὀνομαζόμενος. Ptolomaeus III. Ægypti rex Evergetes vocatur. *Strab.* II. p. 155. C. XVII. p. 1146. A. *Appian.* Mithridat. p. 303. B. C. 11. p. 344. I. Caeſar. in numis vero Alexander 1. Antiochus VII. & Demetrius III. Syriae reges. Item βασιλέως βασιλέων, ἐπιφανοῦς, φιλέλληνος, δικαίου, εὐεργέτου, ἀρσάκου. *Plut.* de fort. Alex. p. 338. C. οἱ δὲ εὐεργέτας, οἱ δὲ καλλινίκους, οἱ δὲ σωτῆρας, οἱ δὲ μεγάλους ἀνηγόρευσαν ἑαυτούς. Coriol. p. 218. D. ἕλληνες ἐτίθεντο πράξεως μὲν ἐπώνυμον τὸν σωτῆρα —— ἀρετῆς δὲ τὸν εὐεργέτην. *Polybius* IX. 30. εὐεργέτην ἑαυτῶν καὶ σωτῆρα τὸν ἀντίγονον ἀνεκηρύξατε. *Herodot.* VIII. 85. φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλῆος ἀνεγράφη.

29. διατίθεμαι] *Thucyd.* I. 126. ἐπιτρέποντες —— τὸ πᾶν αὐτοκράτορσι διαθεῖναι, ᾗ ἂν ἄριστα διαγιγνώσκωσι. *Schol.* οἰκονομηθῆναι. VI. 15. κράτιστα διαθέντα τὰ τοῦ πολέμου. *Thomas.* διατιθέναι, καθιστᾶν, οἰκονομεῖν, διοικεῖν. in Antiphonte διοικεῖν.

31. ἐξῃτήσατο] *Livius* Miſit ad depoſcendos autores defectionis. *Demoſth.* ἐξαιτεῖσθαι ὑπὸ φιλίππου καὶ ὑπ' ἀλεξάνδρου. *Iſocrat.* Trapezit. ἐπιστέλλει δὲ τὰ χρήματα παρ' ἐμοῦ παραλαβεῖν —— ἐὰν δὲ μηδὲν τούτων ποιῶ, παρ' ὑμῶν ἐξαιτεῖν. *Plut.* Narrat Amat. p. 775. A. εἶτα πέμπουσι θηβαῖοι ἐξαιτοῦντας τοὺς φώκου φονεῖς. de Orac. defect. p. 417. D. οὔτως ἰσχυροὶ καὶ βίαιοι δαίμονες ἐξαιτούμενοι ψυχὴν ἀνθρωπίνην περιεχομένην σώματι. *Iſocrat.* Panathen. αὐτὸς ἱκέτης γενόμενος τούτων, ὧν ἐξαιτήσων ἦλθε. quos ſibi dedendos poſtularat. *Suidas.* ὅτι ξένους τινὰς αἰχμαλώτους —— ἐξῃτήσατο παρὰ φιλίππου. *Diodor. S.* IV. 55. ὑφ' Ἱππότου τοῦ κρέοντος ἐξαιτουμένην κρίσεως τυχεῖν καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολυθῆναι. 79. ἐξήτει τὸν Δαίδαλον εἰς τιμωρίαν. *Apulej.* VI. Venus —— te ad extremum ſupplicium expetit. *Job.* II. 6. *Plut.* Pericle p. 169. E. ἀσπασίαν μὲν οὖν ἐξῃτήσατο, πολλὰ πάνυ ἀφεὶς ὑπὲρ αὐτῆς δάκρυα, καὶ δεηθεὶς τῶν δικαστῶν. Pyrrho p. 384. C. ἐξαιτουμένων τῶν πολεμίων —— οὐκ ἐξέδωκεν. *Xenophon* Cyr. Exped. I. συλλαμβάνει κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν, ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει. *Euripid.* Med. 971. ἱκετεύετ' ἐξαιτεῖσθε. *Ariſtides* in Smyr. p. 267. τούς τε φεύγοντας δεξάμενοι, καὶ τοῖς ἐξαιτοῦσιν ἀντισχόντες. *Dionyſ. Hal.* VII. 2. τὸ μὲν πρῶτον ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ τυράννου τοὺς ἄνδρας ἐπεχείρησαν ἐπὶ θανάτῳ, ἀποτυχόντες δὲ τούτου. *Joſ.* A. XV. 3. 8. τῆς κλεοπάτρας, ἣ πόθῳ τῆς χώρας ἐξαιτουμένη τὴν βασιλείαν αὐτῇ προσγενέσθαι. *Herodot.* IX. 85. ἐξαιτέειν αὐτέων τοὺς Μηδίσαντας. *Arrian.* Exp. Al. I. 10. 7. Alexander Demoſthenem ἐξῄτει —— 9. ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν τοῖς ἐξαιτηθεῖσι. *Pauſan.* VII. 4. ἐξαιτοῦντος Μίνω μὴ πρόοιτο αὐτὸν ὁ κώκαλος.

31. σινιάσαι] *Cyrill. Lex.* σινίασμα, ἡ ῥυπαρία τοῦ σίτου, retrimentum. σινίαρον, cerna. *Heſychius* σινιάσαι, σεῖσαι, κοσκινεῦσαι. καὶ τὸ κόσκινον δὲ σινιατήριον· Σινιατήριον, κόσκινον. Σινίον, κόσκινον. Verſio Vulg. cribraret. Cod. D. cerneret. Alibi nuſquam lectum eſt. *Amos.* IX. 9. Lex. MS. σινιάσαι, σεῖσαι, κινῆσαι.

32. Satanas expetit omnes Apoſtolos, inprimis vero te. Simplicius autem eſt ἐπιστρέψας active in-

tel-

στὶς σου· ϗ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, 33
μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι ϗ εἰς φυλακὴν ϗ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπε· Λέγω σοι, 34
Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. Καὶ εἶ- 35
πεν αὐτοῖς· Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου, ϗ πήρας, ϗ ὑποδημάτων, μή
τινος ὑστερήσατε; Οἱ δὲ εἶπον· Οὐδενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς· Ἀλλὰ νῦν, ὁ ἔχων βαλάν- 36
τιον, ἀράτω, ὁμοίως ϗ πήραν· ϗ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ϗ ἀγο-
ρασάτω μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοὶ, 37

τό

ϗ σύ ποτε] σὺ δὲ D. ἐπιστρέψας] ἐπίστρεψον ϗ D. ὑποστρέψας 34.
στήριξον] στήρισον AKL. 1. 33. ὁ δὲ εἶπεν] εἶπεν δὲ. A.
αὐτῷ] — 59. κύριε] — 47. 56. 58. 61. probante *J. Millio* prol. 1421. 34. εἶπεν] + αὐτῷ 29. 71. Verſ. *Syr.*
μὴ] — bis L. — poſterius M. 1. *Herodot.* III. 66. ἔξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν. *Demoſth.* τοιούτους τιθεὶς νόμους, οὓς πάλιν αὐτὸς ἔξαρνος ἦν μὴ τιθεικέναι. *Æſchin.* Timarch. οὔτ' αὐτὸς ἐξαρνοῦμαι μὴ οὐ γεγονέναι ἐρωτικός. *Xiphilin.* ἀπηρνοῦντο μὴ λελαληκέναι *Herodot.* III. 99. ὁ δὲ ἀπαρνεόμενος ἐστὶ μὴ νοσέειν. *Demoſthenes* Philip. III. οὐκ ἂν ἀρνηθεῖεν ἔνιοι, ὡς οὐκ εἰσὶ τοιοῦτοι & ὑπὲρ ὧν ἤρνηντο μὴ λαβεῖν. *Lucianus* XIV. 1. D. Mort. οὐκ ἂν ἔξαρνος γένοιο, μὴ οὐκ ἐμὸς υἱὸς εἶναι. *Xenophon* Cyrop. II. ἔξαρνος ἦν, μὴ τεθεικέναι νόμους. *Ariſtophanes* Plut. 241. ἔξαρνός ἐστι, μηδ' ἰδεῖν με πώποτε. *Sophocl.* Ajac. 97. ϗ οὐκ ἐξαρνοῦμαι τὸ μή. *Heb.* XII. 19. 1. *Jo.* II. 22. *Athenaeus* XIV. p. 626. C. τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναι τι μὴ εἰδέναι, οὐδὲν αὐτοῖς αἰσχρόν ἐστι. *Euripides* Hippolyt. 1266. τὸν τἀμ' ἀπαρνηθέντα μὴ χρᾶναι λέχη. vid. ſupra XX. 27.
φωνήσει] φωνήσῃ 10. 34. 35. 39. 40. 45. 48. 49. 50. 51. 52. 71. 73. 74. 83. 86. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii.*
πρὶν ἢ] ἕως ὅτου D. ἕως L 69. ἕως οὗ KM 4. 5. 9. 27. 42. 80. Evang. 22. Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
τρὶς] + με D. 13. Evang. 22. ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με] με ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι 69.
35 -- 38.] — *Marcion* ap. Epiphan. βαλαντίου] βαλλαντίου AD 1. 73. Editio *Complut.* & comm. 36.
ϗ ὑποδημάτων] — 29. 68. 71. 80. 88. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1079.
ὑστερήσατε] ὑστερήθη 1. ὑστερήθητε Colb. Evang. 18. εἶπον] εἶπαν DL.
οὐδενός] οὐθενός AEK 3. 9. 73. 74. 86. 87. 89. 90. Evang. 6. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii.*
36. εἶπεν οὖν αὐτοῖς] ὁ δὲ εἶπεν D. οὖν] δὲ L 13. 69. — Verſio *Syr.* αὐτοῖς] — 1.
ἀράτω] αἰρεῖ D. *Baſilius* Reg. b. 251. ἀράτω ἤτοι αἰρεῖ, οὕτω γὰρ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει — ὡς μὴ εἶναι πρόσταγμα, ἀλλὰ προφητείαν.
πωλησάτω] πωλῆσαι D & in Verſ. Latina: vendat. πωλήσει EGH. 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 95. 106. Colb. quatuor. Evang. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Chryſoſtomus* T. V. 48. *Theophylactus. Euſtathius Sebaſtenus.*
ἀγορασάτω] ἀγοράσει Codices ad vocem praecedentem citati. prob. *Bengelio* in Gnom.
37. ὑμῖν] — D. ἔτι] — ADHL 1. 12. 59. Verſio *Syr. Copt.*
τὸ prius] — A. τελεσθῆναι] πληρωθῆναι 56. τὸ poſterius] ὅτι A. Codices *Latini.*
γὰρ τὰ] τὸ D. γὰρ τὸ L. 1. Verſio *Copt. Syra* poſterior & edita in margine.
ἔχει] ἔχουσιν Verſio *Syra* poſterior in margine. 38. εἶπον] εἶπαν D.
μάχαιραι ὧδε δύο] δύο μάχαιραι ὧδε D. αὐτοῖς] — 1. ἱκανόν ἐστι] ἀρκεῖ D.
39. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο D. Evang. 18. 19. ϗ poſterius] — 50. 64. 69.

telligere, convertens fratres tuos, non vero converſus. Praeterquam enim, quod nondum locus erat eum monendi, ut a peccato ad virtutem rediret, qui nondum peccaverat, & modo de periculo certior factus erat, non ut in illo caderet, ſed ut conſtantia evitaret, cujus denique lapſus poſtea demum praedicitur: uſus etiam loquendi & Grammaticorum praecepta idem requirunt. *Thomas.* ἐπιστρέφομαι ἐγὼ — καὶ ἐπιστρέφω ἕτερον, τὸ τὰς ἁπάντων ὄψεις εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας. 2. *Sam.* XV. 20. *Jac.* V. 20. 19. ſup. I. 16. 17. *Apoc.* III. 2.

35. *Ariſtoph.* Aves 157. ἄνευ βαλαντίου. *Schol.* ἀντὶ τοῦ ἄνευ ἀργυρίου καὶ δαπάνης.

36. Haec verba nihil aliud continent quam praedictionem inſtantium periculorum, quae opponuntur ſecuritati prioris temporis. Solent autem prophetae tempora periculoſa metaphorice ſignificare, repraeſentando ea, quae homines vulgo, ut periculum caveant, tunc faciunt.

37. τέλος ἔχει] *Æſchylus* Prom. vinct. 12. κράτος βία τε, σφῷν μὲν ἐντολὴ Διὸς ἔχει τέλος δὴ, καὶ οὐδὲν ἐμποδὼν ἔτι. *Schol.* ἡ μὲν παρὰ τοῦ Διὸς ἐντολὴ δι' ὑμῶν ἀγγελθεῖσά μοι — ἔχει ἤδη τέλος, οὐδὲν ἐμποδών ἐστι τοῦ γενέσθαι καὶ πληρωθῆναι αὐτήν. *Dionyſ. Hal.* IX. 12. Καὶ τέλος εἶχε τοῖς τυῤῥηνοῖς τὰ μαντεύματα. & l. 1. de oraculis impletis ſaepe. *Machon* ap. *Athen.* VIII. p. 341. C. εἶτ' ἰατροῦ τινος πρὸς αὐτὸν εἰσελθόντος, ὡς φαύλως πάντα ὁρῶν αὐτὸν φερόμενον, εἶπεν, εἴ τι σοὶ ἀτοικονόμητον ἐστι, διάθου ταχὺ, φηλόξεν', ἀποθανῇ γὰρ ὥρας ἑβδόμης. κἀκεῖνος εἶπε, τέλος ἔχει τὰ πάντα μοι, ἰατρὲ, φησὶ, καὶ διῳκηται πάλαι. *Pauſan.* Arcad. 7. φίλιππος μὲν οὐ πρόσω βιώσας μς. ἐτῶν τὸ μάντευμα ἐξετέλεσε, τὸ ἐν Δελφοῖς, ὃ δὴ χρωμένῳ οἱ περὶ τοῦ πέρσου γενέσθαι λέγουσιν ἔστεπται μὲν ὁ ταυρὸς, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων. *Marc.* III. 26.

38. *Simplicius* in Epict. p. 142. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν [ἀγαθὸς] θέλῃς, σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανόν ἐστι.

41. ἀπεσπάσθη] *Ælian.* N. A. X. 48. Ὁ δὲ μεταδιώκων εἶτα μέντοι τὸν ἵππον ἀνὰ κράτος ἤλαυνεν, καὶ τῶν μὲν οὖν θηρατῶν ἀποσπᾷ πολύ. *Thucyd.* VII. 80. τὸ δὲ Δημοσθένους τὸ ἥμισυ μάλιστα καὶ τὸ πλέον ἀπεσπάσθη τε καὶ ἀτακτότερον ἐχώρει. *Dionyſ. Hal* A. IV. 54. τάτε λῃστήρια, καὶ εἴ τι ἀποσπασθὲν ἴδοιεν μέρος ὀλίγον ἀπὸ πολλοῦ στρατοῦ. *Lucian.* Necyom. 21. Ὁ δὲ δὴ με ἀπαγαγὼν, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας, ἠρέμα προσκύψας πρὸς τὸ οὖς φησίν. *Ariſtides* S. S. V. p. 353. Καὶ πάμπολυ δὴ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας ἦγον εἰς τὸ ἱερόν. 2. *Macc.* XII. 10. *Act.* XX. 30. XXI. 1. *Sophocles* Ajac. 1039. πῶς σ' ἀποσπάσω πικροῦ τοῦδ' αἰόλου κνώδοντος; *Plut.* Themiſt. p. 121. E. πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης. *Xenophon* Hell I. ἀποσπάσειαν τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου. Exped. Cyr. II. πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς, ὡς ἂν δυνηθῶμεν μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος. *Polybius* p. 334. πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀποσπωμένους ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς

ἐπὶ

38 τό· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. Καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον· Κύριε,
39 ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἱκανόν ἐστι. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ
40 ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τό-
41 που, εἶπεν αὐτοῖς· Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη
42 ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολὴν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο. Λέγων· Πάτερ, εἰ βούλει
παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέ-
43 σθω. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,
ἐκ-

αὐτοῦ] — ADL 1. 13. 67. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg. Syra* posterior.

40. εἰσελθεῖν] εἰσέλθητε D. ἐμπεσεῖν 13. 69. εἰσέλθετε Evang. 17. 41. καὶ αὐτὸς] αὐτὸς δὲ D. — καὶ 16. ἀπεσπάσθη] ἀπεσπάσθη D & in Vers. Latina: recessit. ἀνεσπάσθη 64. ἀπέστη G. ἀποσπάσας Evang 15. ἀπ'] ἐξ 80. ὡσεὶ] ὡς εἰς 71. προσηύχετο] προσεύχετο D. προσηύξατο 72.

42.] λέγων, πάτερ, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω, εἰ βούλει, παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ D. Codices *Latini*. εἰ βούλει] — 1. εἰ βούλῃ Evang. 7.

παρενεγκεῖν] παρένεγκε DKLM. 1. 6. 13. 15. 47. 49. 56. 69. 80. 86. 88. Evang. 14. *Origenes* ad Martyr. *Damascenus* l. 1. c. 7. παρελθεῖν 51. 74. 90. *Constitut. Clem.* V. 14. παρενέγκῃ 14. 42.

γενέσθω] γινέσθω AGH 1. 13. 73. 87. 91. Evang. 5. 7. 9. 13. Editio *Erasmi* 1. 2. 3. *Aldi*. *Colinaei*. probante *Bengelio*. + καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο 12. 16. 51.

43. 44.] asteriscis notantur E. 36. — A 13. 69. (sed habet Matth. XXVI. 39.) Evang 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. *Epiphanius* Ancorat. 31. κεῖται τε τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ ἐν τοῖς ἀδιορθώτοις ἀντιγράφοις, καὶ κέχρηται τῇ μαρτυρίᾳ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος ἐν τῷ κατὰ αἱρέσεων, πρὸς τοὺς δοκήσει τὸν Χριστὸν πεφηνέναι λέγοντας· ὀρθόδοξοι δὲ ἀφείλαντο τὸ ῥητὸν, φοβηθέντες, καὶ μὴ νοήσαντες αὐτοῦ τὸ τέλος καὶ τὸ ἰσχυρότατον. *Schol. Codicis* 34. ἰστέον, ὅτι τὰ περὶ τῶν θρόμβων τινὰ τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχουσι. πλὴν μαρτυρεῖ τῇ χρήσει ταύτῃ ὡς κειμένῃ καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης [cap. IV.] καὶ Γεννάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου, καὶ ἕτεροι πατέρες ἅγιοι *Hieronymus* c. Pelag in quibusdam exemplaribus tam Graecis quam Latinis invenitur scribente Luca. *Hilarius* de Trin. X. Nec sane ignorandum a nobis est, & in Graecis & in Latinis libris complurimis, vel de adveniente Angelo vel de sudore sanguinis nil scriptum reperiri. Ambigentibus igitur, utrum hoc in libris variis aut desit, aut superfluum sit, incertum enim hoc nobis relinquitur de diversitate librorum. *Photius* Epist. 138. Μηκέτι οὖν σοι τοῦ εὐαγγελίου τοῦτο τὸ χωρίον περικεκόφθαι, κἂν τισι τῶν Σύρων, ὡς ἔφης, δοκεῖ, εὐπρεπὲς νόμιζε· ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἀδύνατον, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἀκόλουθον ἐν αὐτῷ περιεχόμενον καλῶς ἐπιγνοὺς τοῖς ἄλλοις συντάξασαν θείοις χαρίοις ἀναμφιβόλῳ γνώμῃ συνεπιγίνωσκε. *Anastasius Sinaita* in Hodego. ἐπεχείρησαν παραπέμψαι τοὺς θρόμβους τοῦ αἵματος τοῦ ἱδρῶτος Χριστοῦ. Collectanea A. 881. ap. Canisium: Armenii, ne coarguerentur negantes Christum ex muliere natum ejusdem naturae cum nostra, illum locum Evangelii deleverunt, ubi de sudore sanguinis Christi est mentio. *Isaac. Catholicus* c. V. οὗτοι οἱ χριστομάχοι ἀρμένιοι τοὺς ἱδρῶτας αὐτοῦ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ἀπαλείψαντες, πῶς οὐκ εἰσὶ προφανῶς θεομάχοι; *Jo. Armenus*: καὶ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς προστίθει ὁ Σαβούριλος πολλὰς αἱρέσεις, ὡς καὶ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον, ὤφθη δὲ κ. τ. λ. *Nicon* de Armeniis: περιεῖλον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων τὴν λέγουσαν φωνὴν, ὅτι καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες εἰς τὴν γῆν· ἀσθένειαν τοῦτο ὑπολαμβάνοντες τοῦ κυρίου μεγαλειότητος ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς, ὡς προσηνέχθη τῷ Ἰησοῦ γυνὴ ἡ μοιχευθεῖσα. τοῦ δὲ εἰπόντος, ὅστις οὐχ ἥμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν, ἀνεχώρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδὲ παρὰ τοῦ Χριστοῦ κατακέκριται, ἐκβάλλουσι, βλαβερὰν εἶναι λέγοντες τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν.

αὐτῷ] — 47. ἄγγελος] + κυρίου 47. 51. 58. 61. ἀπ'] ἀπὸ τοῦ D. 67. 69.

ἐπὶ τὰς προνομάς. p. 811. ἐὰν βραχύ τι ὁ βασιλεὺς τῆς οἰκείας ἀποσπασθῇ. p. 913. διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τῶν περιαγόντων. *Herodotus* III. 83. μεμφόμενος —— ὅτι μιν —— ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων ἔκδοτον ἐποίησεν ἐς Πέρσας. *Jamblichus* V. Pythag. 19. ἰδίᾳ καὶ αὐτὸς ἀποσπάσας τὸν Ἄβαριν τόντε μηρὸν τὸν ἑαυτοῦ ἐπέδειξε χρύσεον. *Libanius* D. X. p. 369. B. ἀποσπῶν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ μέλος. *Lucianus* D. Mar. XII. ἐκέλευσε δὲ ὁ πατὴρ, τοὺς ναύτας ἀναλαβόντας τὸ κιβώτιον, ἐπειδὰν πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποσπάσωσιν, ἀφεῖναι εἰς τὴν θάλασσαν. de domo 12. καὶ περιπλεῦσαι, καὶ πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποσπάσαι. Icaromen. 11. πάμπολυ τῶν νεφῶν ἀποσπάσαι. Deor. Judic. 5. ἤδη πολὺ προϊόντες ἀπεσπάσαμεν τῶν ἀστέρων.

λίθου βολὴν] *Herodian*. II. 6. 69. μήπου καὶ λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμάτων ἐπὶ τῇ πομπῇ γένοιτο. VII. 12. 12 ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βολαῖς τῶν τε ἄλλων ὀστράκων ἐλυμαίνοντο. *Il.* γ. 12. τόσσον τίς τ' ἐπιλεύσσει, ὅσον τ' ἐπὶ λᾶαν ἵησιν. *Eustathius*. λέγων, τοσοῦτον διϊκνεῖσθαι τὴν ὄψιν διὰ τοῦ πάνυ ὁμιχλώδους ἀέρος, εἰς ὅσον ἂν ἀφίκοιτο λίθου βολὴ —— ἤγουν ἐφ' ὅσον διάστημα λίθον ἀφίησι. *Thucyd.* V. 65. μέχρι λίθων καὶ ἀκοντίων βολῆς ἐχώρησαν. *Gen.* XXI: 16.

42. εἰ βούλει] *Arrian*. Exped. Al. V. 2 5. ἀλλὰ σὺ εἴ σοι μέλει τῶν Νυσσαίων, τοὺς ἱππέας μὲν ἄγεσθαι τοὺς τ. καὶ εἰ βούλει ἔτι τούτων πλείστους.

παρενεγκεῖν] *Eustath*: in *Il.* α. 582. καὶ ὅρα ὅτι τὸ καθάπτεσθαι καὶ ἀντὶ τοῦ προσακτικοῦ τοῦ καθάπτου εἶπεν, ὥσπερ ἐστὶ σχῆμα ἐλλειπτικὸν Ἰωνικὸν ἢ καὶ ἀττικὸν, ὡς προγέγραπται. & in κ. 789.

43 *A. Gellius* XII. 5.

ἐνισχύων] Saepe dicunt LXX, ex aliis non laudatur. Corpus debile curis & vigiliis confectum refecit angelus *Tob.* VI. 6-10. *Jo.* V. 4.

44. ἀγωνίᾳ] *Dionys. Hal.* de Hom. poës. 16. εὔδηλον ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ τὸ λίαν φοβεῖσθαι ὑφελὼν τὸ μέτριον κατέλιπεν —— οἱ μὲν ἄλλοι καὶ ὁρῶντες ἔτρεμον, ὁ δ' ἐν τῷ κινδύνῳ καθεστὼς ἀνδρεῖος ὢν μόνον ἠγωνία. τοῦ μὲν κινδυνεύοντος ἡ καρδία πηδᾷ μόνον, ὥσπερ παλαίειν ἢ σταδιοδρομεῖν μέλλοντος. *Etymol.* ἀγωνία, ἐπὶ τοῦ εἰς ἀγῶνα μέλλοντος κατιέναι· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁπλῶς φόβου. οὕτως ὠρίων. *Polybius* I. 44. ἠγωνία τὸ συμβησόμενον. *Plut.* Mario p. 431. A. ὥστε καὶ τῶν φίλων ἕκαστον ἀγωνίας μεστὸν εἶναι καὶ φρίκης. *Demosthenes* pro Corona. οὕτω δ' ἦν ὁ Φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ. *Dionys. Hal.* VII. 72. πρὸ τούτων δι' αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες Ἕλληνες ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν ταῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα. *Diodor. S.* XX. 86. ὅπως εἰς ἀγωνίαν καὶ φόβον ἀγάγῃ τοὺς Ῥοδίους I. 36. τῆς μὲν ἀγωνίας ἀπολύεται πᾶς ὁ λαὸς —— διὰ δὲ τὴν ἀγωνίαν τὴν ἐκ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ γινομένην. *Æneid.* XII. 737. trepidat. Servius. Dum turbatur, festinat, quod Graecis ἐν ἀγωνίᾳ ἐστιν. Scilicet, quando rupto foedere subita spe furibundus ardet. *Jos.* A. VI. 13 9. τοσοῦτον ἐν φυγῇ χρόνον καὶ ταῖς περὶ τὴν ψυχὴν ἀγωνίαις ἠνάγκασε ζῆσαι. X. 1. 5. Senaheribus, ὑπὸ ταύτης τῆς συμφο-

ρᾶς

ἐκτενέστερον προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες 44
ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐ- 45
τοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύ- 46
χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ 47
λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο ~ αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; 48
Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ· Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; 49
Καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δε- 50
ξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἐᾶτε ἕως τούτου. Καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐ- 51
τοῦ,

~ αὐτοὺς

44. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο 1. Versio *Copt.* Codices *Latini.* ὡσεὶ] ὡς D. ἐπὶ] εἰς *Theophylactus ed.* τὴν γῆν] τῆς γῆς. 45. πρὸς] — ἐπὶ D. 58. 61. αὐτοῦ] — ADEL 2. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 72. 76. 83. 86. 89. 90. 91. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plantin, Stephani, Bezae, Bengelii. Genev. Theophylactus.* αὐτοὺς κοιμωμένους] κοιμωμένους αὐτοὺς D. 69. 46. εἶπεν] λέγει 71. 106. τί] — D. εἰσέλθητε εἰς πειρασμὸν] εἰς πειρασμὸν εἰσέλθητε D. 47. δὲ] — AGKM 1. 49. 68. 69. 80. Evang. 6. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1467. ὄχλος] + πολὺς D 50. λεγόμενος] καλούμενος D 1. Codices *Latini.* Versio *Syr.* Ἰούδας] + Ἰσκαριὼθ D. εἷς] + ὢν 60. δώδεκα] + καὶ A. προήρχετο] προῆγεν D. 1. 27. 47. 54. 56. 60. 69. 80. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. αὐτῶν] αὐτοὺς ADEGHKLM 1. 9. 10. 11. 13. 27. 29. 35. 36. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 67. 69. 71. 72. 74. 76. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1424. Editio *Complut. Bengelii. Genev.* αὐτοῖς 34. 39. ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτὸν] ἐγγίσας ἐφίλησε τὸν Ἰησοῦν D. — 71. + τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδώκει [δέδωκεν 69. Evang. 6.] αὐτοῖς [hucusque 35.] ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν DEH. 2. 10. 12. 13. 45. 47. 48. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 69. 73. 74. ex emendatione. 83. Colb. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Armen. Syra* utraque. *Æthiop.* 48. Ἰησοῦς] Versio *Syra* posterior praefigit asteriscum. αὐτῷ· Ἰούδα] τῷ Ἰούδᾳ D. Codices *Latini.* φιλήματι] φιλήμασι 61. 49. τὸ ἐσόμενον] — 71. τὸ γενόμενον D. 106. εἶπον] εἶπαν D. αὐτῷ κύριε] τῷ κυρίῳ D. κύριε L. 71. Versio *Copt.* πατάξομεν] πατάξωμεν GH. 71. 90. Evang. 6. 19. μαχαίρᾳ] μαχαίρῃ DL. 49. 50. 51.] — *Marcion* ap. Epiphanium. 50. τις] — 29. 49. 54. 69. 71. 106. Versio *Vulg. Syra.* τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως] τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον 69. ἀφεῖλεν] ἀφείλατο D. + ἀπ' 29. 71. αὐτοῦ τὸ οὖς] τὸ οὖς αὐτοῦ 69. οὖς] ὠτίον D. 51. δὲ] — A. Codices *Syr.* ἐᾶτε] ; apponit *H. Stephanus.* ἐάσατε 13. 57. 69.

ρᾶς εἰς φόβον καὶ δεινὴν ἀγωνίαν κατακτὰς, καὶ δείσας περὶ τῷ στρατῷ παντὶ φεύγει. II. 2. Baltasar ὑπ' ἀγωνίας ὁ βασιλεὺς καὶ πολλῆς τῆς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ λύπης. B. IV. 2. 1. τό γε μὴν φύσει ὀχυρὸν αὐτῆς καὶ διὰ κατασκευὴν τειχῶν ἀγωνίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐνεποίει. *Menander* ap. Stob. 66. in vita humana multas esse ἀγωνίας. *Hesychius* ἐν ἀγωνίᾳ, ἐν μερίμνῃ.

ἱδρὼς] *Theophrastus* de sudoribus. οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδροῦσιν, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, —— τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ ἀγωνία ἐστὶν οὐ μετάστασις θερμότητος, ὥσπερ ἐν τοῖς φόβοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὔξησις, καθάπερ ἐν τῷ θυμῷ —— καὶ ἀγωνιῶντες οὐ διὰ φόβον τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι. *Aristoteles* Probl. II. 31. διατί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδρῶσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ —— διὸ καὶ ὠχριῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί· ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδροῦσι ταῦτα, οἷς πονοῦσι, καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαθίασι, καὶ ἐπιτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἠρεμοῦσι. *Philo* ad Caj. T. 2. p. 582, 7. ταῦτα δὲ διεξῄεσαν ὑπ' ἀγωνίας καὶ περιπαθήσεως ἄσθματι πολλῷ, κεκομμένῳ τῷ πνεύματι, ῥεόμενοι γὰρ κατὰ τῶν μελῶν ἁπάντων ἱδρῶτι μετὰ φορᾶς ἀπαύστων δακρύων. *Artemid.* I. 66. οἱ περὶ μεγάλων ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι.

θρόμβοι] Versio *Vulg.* guttae. *Codex D.* buccellae. *Hesychius* θρόμβος, αἷμα παχὺ, πεπηγὸς ὡς βουνοί. *Dioscorides* III. 463. βοηθεῖ καὶ στραγγουριῶσι, καὶ λιθιῶσι, καὶ αἵματος θρόμβους οὐροῦσιν. & 44. θρόμβους αἵματος διαλύει. & V. 21. Ea quae instar globulorum concrescunt, spissantur & coagulantur e liquidis θρόμβοι vocantur. *Herodot.* I. 179. θρόμβους ἀσφάλτου. *Æschyl.* Choëphoris 525. ὡς ἐν γάλακτι θρόμβον αἵματος σπάσας. 538. θρόμβῳ δ' ἔμιξεν αἵματος φίλον γάλα —— δεῖ τοίνυν θανεῖν βιαίως. *Plato* Critia. ὅτ' οὖν κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους καθαγίζοιεν πάντα τοῦ ταύρου τὰ μέλη, κρατῆρα κεράσαντες ὑπὲρ ἑκάστου θρόμβον ἐνέβαλον αἵματος, τὰ δ' ἄλλ' εἰς τὸ πῦρ ἔφερον. *Theophr.* de Sudoribus. καὶ λεπτότης τις καὶ παχύτης ἐστὶν ἐν τοῖς ἱδρῶσιν· ὁ μὲν γὰρ ἐπιπόλαιος καὶ πρῶτος ὑδατώδης τις καὶ λεπτός· ὁ δ' ἐκ βάθους μᾶλλον βαρύτερος, ὥσπερ συντηκομένης τῆς σαρκὸς, ἤδη δέ τινες φασὶ καὶ αἵματι εἰκάσαι, καθάπερ Μονὰς ἔλεγεν ὁ ἰατρός. *Eustathius* in Il. λ. p. 805, 13. ῥαθάμιγγες δὲ ποιητικῶς λεπταὶ σταγόνες, μικροὶ αἱματηροὶ θρόμβοι. *Galenus* de semine. I. συμβαίνει γὰρ οὕτως ἐν μὲν τοῖς ἀγγείοις χρονίζον τὸ αἷμα πέττεσθαί τε καὶ θρομβοῦσθαι. & de facult. Medic. simpl. VI. ἀμάραντον —— θρόμβους αἵματος τήκειν πεπίστευται, οὐ τοὺς ἐν γαστρὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν κύστει. de tumorib. praeter naturam. θρόμβος μὲν ἀθρόα τοῦ αἵματός ἐστι πῆξις αἰσθητή. de atra bile. θρόμβον, οὕτω γὰρ ἔθος ὀνομάζειν τοῖς Ἕλλησι τὸ πεπηγὸς αἷμα. de Semine I. οὐκέτι οὐδὲ αἷμα τοῦτο ἐστιν, ἀλλὰ θρόμβος. ὅτι γὰρ ἐκπέσοι τῶν ἀγγείων αἷμα καθ' ὁτιοῦν ὄργανον κοῖλον ἐν τῷ ζώῳ, παραχρῆμα θρόμβος γίνεται, ὥστε οὐκ ἐξ αἵματος ἀλλ' ἐκ θρόμβου τὸ ζῶον τῷ λύκῳ δημιουργήσομεν. Anatom. 9. τέμνε —— ταύτας τὰς φλέβας —— τέμνων δὲ πρῶτον μὲν ἐκκένωσον, εἴ τις θρόμβος ἐν αὐταῖς ἐστι. de utili perspir. *Caelius Aurelian.* de Morb. Chron. II. 1. sanguinis gelati corpusculis,

52 τοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ᾽ αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ
στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους· Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύ-
53 λων; Καθ᾽ ἡμέραν ὄντος μου μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ·
54 ἀλλ᾽ αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον,
55 καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. Ἁψάν-
των δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ
56 αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ,
57 εἶπε· Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων· Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν·
58 Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη· Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν·
Ἄνθρωπε,

ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἰάσατο αὐτὸν] ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, καὶ ἀπεκατεστάθη τὸ οὖς αὐτοῦ D. Versio *Arm.* αὐτοῦ] — 1. 52. ὁ] — A. ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Codices *Latini.* παραγενομένους] ἐλθόντας 59. ἐπ᾽] πρὸς GH 10. 11. 14. 28. 29. 39. 46. 47. 51. 56. 58. 61. 62. 71. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Edit. *Complut. Genev. Plant.* στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους] πρεσβυτέρους καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ Versio *Syr.* ἱεροῦ] λαοῦ D sed in Vers. Latina: templi. ἐξεληλύθατε] ἐξήλθατε DL 13. 65. 69. ἐξήλθετε KM. 1. 11. 12. 15. 29. 38. 42. 44. 46. 56. 57. 59, 71. 80. 90. 106. Evang. 15. 17. *Origenes* in Jo. II. 49. *Basilius Seleuc.* a. Judaeos, *Eusebius* D. X. 3. ξύλων] + τὸ D. + συλλαβεῖν με 38. 59. 67. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Basilius.* 53. μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ μεθ᾽ ὑμῶν D. μεθ᾽ ὑμῶν 57. ἐν τῷ ἱερῷ 59. Evang. 18. 19. τὰς] — 1. ὑμῶν ἐστιν] ἐστιν ὑμῶν DG. ἡ posterius] — D. τοῦ σκότους] τὸ σκότος D. 54. καὶ εἰσήγαγον] — D 1. 71. Evang. 13. 18. Versio *Vulg. Syr. Eusebius.* αὐτὸν posterius] — ADKL 1. 10. 47. 49. 56. 57. 58. 59. 61. 83. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Syra* posterior habet cum obelo. *Origenes* in Jo. II. 49. *Eusebius*, *Theophylactus.* prob. *J. Millio* prol. 1357. τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν KLM 1. 42. 49. *Theophylactus. Ed. Origenes* in Jo. II. 49. *Eusebius* D. VI. 18. ἠκολούθει] + αὐτῷ ἀπὸ D 13. 63. 69. 71. 106. Evang. 17. Versio *Vulg. Syr.* + ἀπὸ 40. ἠκολούθησεν 13. 63. 71. + αὐτῷ Evang. 6. 55. ἁψάντων] περιαψάντων L. *Eusebius* D. VI. & X. δὲ] + αὐτῶν 29. 71. Evang. 14. πῦρ] πυρὰν 91. Colb. Evang. 13. συγκαθισάντων] περικαθισάντων DG 1. 53. Versio *Vulg. Syr.* αὐτῶν prius] — DKL. ἐκάθητο] + καὶ D 38. Versio *Syr.* Codices *Latini.* ἐν μέσῳ] μετ᾽ D. μέσος L 1. αὐτῶν] + θερμαινόμενος D. 56. πρὸς τὸ φῶς] ἐν μέσῳ 29. 71. καὶ prius] — 74. ἦν] ἢ L. 57 αὐτὸν prius] — D ex emendatione: at in Vers. Latina eum. KL 1. 12. 27. 28. 37. 44. 45. 49. 57. 60 68. 71. 80. 86. Evang. 7. 12. 17. 18. Versio *Syr.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1199. γύναι] — D. 58. ἔφη· καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ] εἶπεν τὸ αὐτὸ D. Πέτρος] — D. εἶπεν] ἔφη KLM 13. 15. 42. 49. 68. 69. 80. Colb. duo. ἄνθρωπε] — Versio *Syr.* Codices *Latini.*

lis, quae Graeci θρόμβους appellant. IV. 3. gelatus sanguis, quod Graeci θρόμβωσιν vocant. 6. cum gelati sanguinis corpusculis, quae θρόμβους appellant. 3. [lac] globosum h. e. frustis coagulatis variatum, quod Graeci θρομβῶδες appellant. *Aristoteles* de partibus Animal. III. 5. ἤδη δέ τισιν ἱδρῶσαι συνέβη αἱματώδει περιττώματι διὰ καχεξίαν.

45. *Curtius* IV. 13 17. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. *Longus* Pastoral. II. p. 67. ταῦτα λέγοντα αὐτὸν ἐκ τῶν δακρύων καὶ τῆς λύπης ὕπνος βαθὺς καταλαμβάνει. *Heliodor* II. 15. καὶ πρὸς ἡδὺ κῶμα διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς λύπης ὠλίσθησαν. & V. p. 203. καὶ ἡ τῶν συμφορῶν ὑπόμνησις παραλύουσα τὴν διάνοιαν, εἰς ὕπνον καταφέρει. *Propert.* I. 3. 45. Dum me jucundis lapsam sopor impulit alis: Illa fuit lacrymis ultima cura meis. *Od.* μ. 310. κλαιόντεσσι δὲ τοῖσιν ἐπήλυθε νήδυμος ὕπνος. *Apulej.* II. Adstructis miseris lamentationibus marcentem animam sopor circumfusus oppressit. *Plut.* de fort. Rom. p. 323. C. αὐτὸν δ᾽ εἰς ὕπνον ἐκ δυσθυμίας καὶ λύπης ἀποκλιθῆναι.

49. *Anthol.* I. 37. 14. πληγεὶς —— ἐν βέλει. *Arrian* Alex. III. 30. ἐν κλοιῷ δῆσαι. *Lucian.* Syngr. 4. ἐν ἀκοντίῳ φονεύοντα. 1. Thess. IV. 18. *Xiphilinus.* p. 350. ἐν ξυρῷ παρέτεμνε τῶν μὲν ῥῖνα τῶν δὲ οὖς. 1. *Cor.* IV. 21.

51. Satis est vos hucusque progressos. Desilite nunc a pugna & eam omittite. Sinite temeritatem vestram hucusque, non ulterius, progredi.

53. ὥρα] *Silius* XII. 193. Perge, age; fer gressus: dexter Deus, horaque nostra est. *Cic.* in Verr. I. 19. horis tuis. Supra XIX. 42.

ἐξουσία τοῦ σκότους] *Col.* I. 13.

58. ἕτερος] Unus quisque sive sit hominum seu deorum, seu quicunque sit, sive mas, sive femina, quoties ad sententiam nihil interest, quo quis sexu sit, proprie effertur genere masculino. Scilicet non ad sexum, sed, ut recte alicubi *Dionys. Halicarnassaeus*, πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποτείνεται ὁ λόγος. Exempla apud optimos auctores occurrunt innumera. *Il.* η. 455. πληγέντε κεραυνῷ Juno & Minerva. *Pausanias* II. 21. τούτους δὲ φάσιν, de duabus feminis. *Sophocles* Electr. 980. τώδε τὼ κασιγνήτω. *Eurip.* Helen. 652. de viro & uxore δυεῖν γὰρ ὄντοιν, οὐχ ὁ μὲν τλήμων, ὁ δ᾽ οὔ. Hecuba 511. de se ipsa & filia οὐκ ἄρ᾽ ὡς θανουμένους μετῆλθεν ἡμᾶς. Ion. 955. ἡμεῖς ἐν ὀρφνῇ σπαργανώσαντες πέπλοις Creusa de se. & 1361. ᾔδει δὲ θνητῶν οὔτις ἀνθρώπων τάδε ἔχοντας ἡμᾶς Pythia de se.

σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ] 1. *Jo.* II. 19. 2. *Tim.* III. 6.

ἄνθρωπε] *Terent.* Heautont. V. 3. 1. tu homo. Schol. cum contemtu & stomacho pronunciandum est. Adelph. 1. 2. 31. Pro Jupiter, tu me homo adigis ad insaniam. 63. ita est homo. *Donatus:* Moraliter homo dixit. Sic enim de iis dicimus, quos parce reprehendimus. *Cic.* ad. fam. IV. 5. ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. *Plaut.* Amphit. II. 2. 136. quid hoc sit hominis?

Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέ- 59
γων· Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· 60
Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ὁ
ἀλέκτωρ. Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ· καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ 61
λόγου τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ 62
ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσε πικρῶς. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαι- 63
ζον αὐτῷ, δέροντες. Καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον· καὶ ἐπη- 64
ρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασ- 65
φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, 66
ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον ἑαυτῶν, Λέγοντες· Εἰ 67
σὺ εἶ ὁ Χριστὸς; εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· Ἐὰν 68
δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- 69
θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες· Σὺ οὖν εἶ ὁ 70
υἱὸς

59. διαστάσης] διαστήσας D. διϊσχυρίζετο] ἰσχυρίζετο 69. λέγων ἐπ' ἀληθείας] ἐπ' ἀληθείας λέγω D. οὗτος] αὐτὸς Evang. 6.
60. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος] ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν 106. ὃ] τί D 91. Evang 15. Versio *Syr.* ὃν 59. Evang. 14. λαλοῦντος αὐτοῦ] αὐτοῦ λαλοῦντος 1. λαλοῦντος τοῦ Πέτρου KM 15. 29. 42. 49. 71. 80. Versio *Syra* posterior cum asterisco. ἐφώνησεν] ἐλάλησεν 38.
ὁ posterius] — ADGLM 1. 3. 9. 10. 13. 15. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Plantin. Bengelii, Bogardi.*
61. καὶ στραφεὶς] στραφεὶς δὲ D. ὁ κύριος] — Colb. duo.
κύριος] Ἰησοῦς D 47. 56. 58. 61. 106. Evang. 6. Versio *Copt. Syra* utraque, posterior vero habet editam in margine.
ἐνέβλεψε] ἀνέβλεψε 61. ἐπέβλεψε 69. ὑπεμνήσθη] ἐμνήσθη 36. 40. 63.
ὁ Πέτρος] — D. λόγου] ῥήματος L. ὡς] ὃς Evang. 18. 19.
αὐτῷ] — *J. Millius* prol. 426. ὅτι] — D.
φωνῆσαι] + σήμερον KLM 5. 6. 13. 29. 42. 49. 68. 69. (ante φωνῆσαι) 71. 72. 80. 86. Versio *Sax. Copt. Syra* posterior cum asterisco. ἀπαρνήσῃ] ἀρνήσῃ 34. 39.
ἀπαρνήσῃ με τρὶς] τρὶς ἀπαρνήσῃ με D. + μὴ εἰδέναι με D in Graeco. 71. Codices *Latini.*
62. ὁ πέτρος] — DKLM 1. 9. 10. 27. 29. 35. 42. 46. 49. 50. 56. 58. 59. 61. 62. 66. 71. 83. 86. Evang. 15. Versio *Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1381. 1404. 63. καὶ οἱ] οἱ δὲ D.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν DLM 34. 39. 42. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine.
δέροντες] — D 69. Versio *Syr.* δείροντες 80. δαίροντες 10. 47. 49. 51. 54. 55. 61. 62. 66. 67. 89. 90. δήραντες *Camerarius.*
64. αὐτὸν ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ϛ] αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἔτυπτον αὐτὸν ϛ D. αὐτοῦ τὸ πρόσωπον 1. 4. 15. 80. Colb. αὐτὸν L. Versio *Copt.* ἐπηρώτων] ἠρώτων 69. ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες] ἔλεγον D. Versio *Syr.*
αὐτὸν posterius] — KL 42. 49. Evang. 18. προφήτευσον] — Colb. + ἡμῖν 106. Cod. *Latini.*
παίσας] πλαίσας L. 65. ἕτερα] ἄλλα D.
εἰς αὐτὸν] κατ' αὐτοῦ Versio *Syra* prior, & posterior in margine.
αὐτὸν] ἑαυτοὺς D. Sed in Versio Latina: eum.
66. ἐγένετο ἡμέρα] ἡμέρα ἐγένετο 1. *Origenes* in Jo. II. 49. ἐγένετο πρωῒ 69.
τοῦ λαοῦ] — Versio *Syr.* ἀρχιερεῖς τε] ϛ ἀρχιερεῖς D. —— GH 64. 87. Evang. 7.
τε] — 1. 3. 9 11. 44. 57. 59. 60. 71. 72. 73. 74. 86. 90. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.*
ἀνήγαγον] ἀπήγαγον DK 56. 58. 61. 62. 69. 83. Colb. Editio *Complut.*
ἑαυτῶν] αὐτῶν DKM 9. 11. 14. 44. 80. 89. 90. Evang. 6. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.*
67. εἰ] — DL 80. Χριστὸς;] Χριστὸς, 4. 7. 72. 83. εἰπὲ ἡμῖν] — D 61.
εἶπε δὲ] ὁ δὲ εἶπεν D. εἶπε δὲ αὐτοῖς] ϛ εἶπεν 64. Evang. 7.
πιστεύσητε] πιστεύσετε Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* 68. ἐὰν] εἰ 59. δὲ] — D. Codices *Latini.*
καὶ] — DL 11. 53. 71. Versio *Syra.* Codices *Latini. Cyrillus* Act. V.

59. διϊσχυρίζετο] *Act.* XII. 15. *Plat.* Phaedone. τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. Epist. περὶ σοῦ διϊσχυριζόμην. *Demosthenes.* ἐγὼ μὲν οὐ πάνυ διϊσχυρίζομαι. *Lysias.* ἀκούω δ' αὐτὸν διϊσχυρίζεσθαι. *Lucian.* Hermot. 31. ἔν τινι συλλόγῳ τῶν αἰθιόπων διϊσχυρίζοιτο καὶ λέγοι, μηδαμόθι τῆς γῆς ἀνθρώπους εἶναι λευκούς. *Aristid.* S. S. IV. p. 327. ἐτόλμησεν εἰπεῖν πρός με καὶ διϊσχυρίσασθαι. *Jos.* A. II. 6. 4. ἐπεὶ διϊσχυρίζεσθε.

61. *Plut.* de discrim. adulat. & Amici p. 71. E. καὶ Πολέμωνα Ξενοκράτης, ὀφθεὶς μόνον ἐν τῇ διατριβῇ καὶ ἀποβλέπων πρὸς αὐτὸν, ἐτρέψατο καὶ μετέθηκεν.

66. τὸ πρεσβυτέριον] *Susan.* 50. *Act.* XXII. 5. I. *Tim.* IV. 13.

ὡς ἐγένετο ἡμέρα] *Act.* XXVII. 29.

67. *Jerem.* XXXVIII. 15.

2. ἤρξαντο δὲ. 3. ὁ δὲ. 4. ὁ δὲ. 5. οἱ δὲ. 6. Πιλάτος δὲ. 8. ὁ δὲ. 9. ἐπηρώτα δὲ. 10. εἱστήκεισαν δὲ. 11. ἐξουθενήσας δὲ. 13. ἐγένοντο δὲ. 13. Πιλάτος δὲ. & 21. οἱ δὲ. 22. ὁ δὲ. 23. οἱ δὲ. 24. ὁ δὲ. 25. ἀπέλυσε δὲ —— τὸν δὲ. 38. ἦν δὲ. 39. εἷς δὲ. 40. ἀποκριθεὶς δὲ.] *Herodot.* II. 158. εὖρος δὲ ὠρύχθη, ὥστε τριήρεας δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρεομένας· ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν. ἦκται δὲ καθύπερθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν ἀραβίην πόλιν. ἐσέχει δὲ ἐς τὴν ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὤρυκται δὲ πρῶτον. *Dionys. Hal.* Epist. ad Pompejan. §. 5. ἡ δὲ Φιλίστου φράσις ὁμοειδὴς πᾶσα δεινῶς καὶ ἀσχημάτιστός ἐστι, καὶ πολλὰς εὕροι τις ἂν περιόδους ὁμοίως ἐφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ σχηματιζομένας, οἷον ἐν ἀρχῇ τῆς β. τῶν περὶ Σικελίας· Συρακούσιοι δὲ παραλαβόντες Μεγαρεῖς καὶ ἐνναιεῖς, καμαρηνοὶ δὲ Σικελοὺς καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, Τελῷοι δὲ Συρακουσίους οὐκ ἔφασαν πολεμήσειν· Συρακούσιοι δὲ πυνθανόμενοι καμαριναίους τὸν ὕρμινον διαβάντας. Ταῦτα δὲ ἀηδῆ πάνυ ὄντα μοι φαίνεται.

Procuratorum Caesaris id munus potissimum fuit, ut

71 υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον· Τί
ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

1 ΚΑὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ~ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον.
2 Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες· Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κω-
3 λύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος
ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ
4 ἔφη· Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους· Οὐδὲν εὑ-
5 ρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες· Ὅτι ἀνασείει τὸν λα-
6 όν, διδάσκων καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλά-
7 τος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστι. Καὶ ἐπι-
γνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν
8 ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Ὁ δὲ Ἡρώδης, ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν·
ἦν

~ἤγαγον

ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω 11. 13. 69. + ὑμᾶς 13. 69. Versio *Syr.*
ἀποκριθῆτε] πιστεύσητε Evang. 17. μοι] — L. Versio *Copt. Cyrill.* A. 5.
ἢ ἀπολύσητε] — L. Versio *Copt. Cyrillus.* + με 44.
69. νῦν] + δὲ ADL. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior cum asterisco. *Cyrillus* A. V.
τοῦ Θεοῦ] — 64. à τοῦ Θεοῦ ad τοῦ Θεοῦ comm. 70.] — 106. 70. εἶπον] εἶπαν L.
δὲ] οὖν AKM 1. 29. 42. 49. 69. 71. 86. + αὐτῷ Evang. 13. γοῦν *Theophylactus Ed.*
οὖν] — DK 49. 69. Codices *Latini.* εἶ] — 59. Codices *Latini.*
πρὸς αὐτοὺς ἔφη] εἶπεν αὐτοῖς D. Codices *Latini.* ἔφη *J. Millius* prol. 426. 71. εἶπον] εἶπαν DL.
μαρτυρίας] μαρτύρων D 28. 60. 69. 90. Evang. 7. 13. Versio *Syr. Theophylactus.*
αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν] ἠκούσαμεν γὰρ D. Codices *Latini.*
ἠκούσαμεν] ἠκούσατε K 56. ἀπὸ] ἐκ 1. *Theophylactus.*
1. ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν] ἀναστάντες D 67. 76. 91.
ἅπαν] ὅλον L. αὐτῶν] — 69.
ἤγαγεν] ἤγαγον ADEGHKLM 1. 3. 10. 11. 12. 13. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 59. 62. 64. 67.
72. 73. 74. 76. 78. 83. 86. 89. 90. 91. Evang. 13. 14. 15. 19. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Bengelii.* Versio *Vulg.*
Syra utraque, *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1347. ἀπήγαγον Evang. 17.
αὐτὸν] — 44. ἐπὶ] πρὸς L. τὸν] — D.
2. ἤρξαντο δὲ] καὶ ἤρξαντο Evang. 13. 14. 15. 17. 19. Versio *Syr.* ἤρξατο δὲ 1.
εὕρομεν] εὗρον D a prima manu. sed in Vers. Latina: invenimus. εὕραμεν L. 1.
τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα] — 1. + ἡμῶν DKLM 4. 6. 11. 13. 27. 42. 46. 49. 51. 54. 56. 59. 60. 62.
65. 66. 67. 69. 76. 80. 90. 106. Evang. 13. 15. Versio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armen. Euthymius.* + καὶ
καταλύοντα τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφήτας Codices *Latini. Marcio.*
καίσαρι φόρους διδόναι] φόρους διδόναι καίσαρι D. + καὶ L. Versio *Vulg. Syr.*
φόρους] φόρον AK 15. 106. Versio *Copt. Theodoret* in Psal. II.
διδόναι] δοῦναι 47. 71. + ἀποστρέφοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα *Marcio* teste Epiph. + καὶ 106. Vers. *Vulg.*
λέγοντα] + δὲ D.
3. ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη] ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων D. Versio *Copt.* ἀπεκρίθη αὐτῷ 1.
αὐτῷ] — 40. 60. 63. Evang. 13. Versio *Vulg.* ἔφη] εἶπε 54. 59.
5. ἐπίσχυον] ἐνίσχυον DH 69. ὅτι] — D. λαὸν] ὄχλον 66.
διδάσκων] — 64. Ἰουδαίας] γῆς D. + καὶ L. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας] — 69. 6. πιλάτος δὲ ἀκούσας] ἀκούσας δὲ ὁ Πιλάτος τὴν D.
Γαλιλαίαν] — L. Versio *Copt.* Γαλιλαίας Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.*
ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖος] ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁ ἄνθρωπος D. 7. καὶ ἐπιγνοὺς] ἐπιγνοὺς δὲ D. καὶ γνοὺς 59. 80.
πρὸς Ἡρώδην ὄντα καὶ αὐτὸν] τῷ Ἡρώδῃ, ὄντι αὐτῷ D. ταύταις] ἐκείναις D. πάσαις 71.
ταύταις ταῖς ἡμέραις] ταῖς ἡμέραις ταύταις 1. 8. Ἰησοῦν] Χριστὸν 47.

ut tributa in provinciis colligerent: fortassis in minoribus provinciis, quae non tanti erant, ut in eas mitterentur praesides, procurator fisci etiam munere praesidis functus fuit.

4. αἴτιον] *Matth.* XII. 5. inf. 14. *Il.* α. 153. οὔτι μοι αἴτιοι εἰσιν. *Eustathius.* αἴτιος παρ᾽ ὁμήρῳ λέγεται ὁ αἰτιατέος, καὶ ὑπὸ μέμψιν καὶ αἰτίασιν κείμενος, καὶ ἀπολύτως λαμβάνεται. οἷον· θεοί νυ μοι αἴτιοι εἰσιν· οἱ δὲ μεθ᾽ ὅμηρον ἄλλως χρῶνται τῇ λέξει. *Plato* de Rep. I. p. 329. οὐ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι· εἰ μὲν γὰρ ἦν τοῦτο αἴτιον. *Cic.* de Senect. III. vertit: qui mihi non videntur accusare, quod esset accusandum, nam si id culpa senectutis accideret &c.

5. ἀνασείει] *Glossarium.* concitat. συνσείει — ἀνασείει. *Hesychius.* ἀνασείει. ἀναπείθει. Versio Vulg. commovet. *Codex D.* Seducit. *Dionys. Hal.* VIII. 81. τοῖς ἀνασείουσι τὸ πλῆθος. *Diodorus Sic* XIV. 10. τοὺς τε Συρακουσίους ἀνασείων. XIII. 91. ἀνέσειε τὰ πλήθη. XVII. 62. Μέμνων — ἀνέσειε μὲν τοὺς βαρβάρους. XVIII. 10. τῶν μὲν κτηματικῶν συμβουλευόντων τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, τῶν δὲ δημοκόπων ἀνασειόντων τὰ πλήθη. καὶ παρακαλούντων ἐρρωμένως ἔχεσθαι τοῦ πολέμου. *Marc.* XV. 11.

7. *Dan* VI. 27. ἐν πάσῃ ἀρχῇ τῆς βασιλείας μου. Supra XX. 20.

Poterat remitti causa, idque fecit Pilatus, ut odiosam hanc caussam a se amoliretur. *Dionysius Hal.* A. III. 22. Tullius rex ἀπορούμενος δὲ, τί χρήσεται τοῖς πράγμασι, τελευτῶν κράτιστον εἶναι δἰέγνω, τῷ δήμῳ τὴν διάγνωσιν ἐπιτρέπειν. *Act.* XXVI. 3.

8. 2. *Par.* IX. 23. *Act.* XXV. 22.

ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζέ τι
σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν 9
ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐ- 10
τοῦ. Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, πε- 11
ριβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι 12
ὅ,

θέλων] — L.
ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν] ἰδεῖν αὐτὸν ἐξ ἱκανῶν χρόνων D. ἐξ ἱκανοῦ χρόνου θέλων ἰδεῖν αὐτὸν 69.
ἱκανοῦ] + χρόνου HLM 1. 11. 12. 13. 15. 29. 40. ex emendatione. 42. 46. 54. 56. 59. 61. 65. 66. in ora. 67. 68. 69. 71. 80. Evang. 14. Verſio *Syr. Copt. Armen. Vulg.*
πολλὰ] — DKLM 1. 12. 16. 42. 59. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1199.
πολλὰ περὶ αὐτοῦ] περὶ αὐτοῦ πολλὰ 69. τι] ἔτι Editio *Complut.*
ὑπ'] παρ' L. γινόμενον] — G 16. 59. Verſio *Syr*, γενόμενον 80.
9. ἐπηρώτα] ἐπηρώτησε G. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ] οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτῷ οὐδὲν D. 10. δὲ] — G. οἱ poſterius] — A 72.
εὐτόνως] ἐντόνως *J. Camerarius*, *E. Schmidius.*
11. αὐτὸν primum] — 89. Colb. 106. a prima manu. + καὶ L. 13. 69. Verſio *Copt.*
σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας] καὶ ἐμπαίξας σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ 64.
ἀνέπεμψεν] ἔπεμψεν L. αὐτὸν ſecundo loco] αὐτῷ 44. 69. 106.
τῷ] — A. τῷ Πιλάτῳ] πρὸς Πιλάτον 29. 71.
12.] ὄντες δὲ ἐν ἀηδίᾳ ὁ Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης, ἐγένοντο φίλοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ D.
Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης] Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος L. Evang. 7. 9. 12. 17.

γινόμενον] *Plato* de Legg. X. πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα, καὶ γενόμενα, καὶ γενησόμενα.

10. εὐτόνως] *Lucian.* Nigrin. 36. οἱ μὲν αὐτῶν σφόδρα τὰς νευρὰς ἐπιτείναντες, εὐτονώτερον τοῦ δέοντος ἀφιᾶσι. D. Mort. I. 3. ἢ νεῦρα εὔτονα, ἢ ὦμοι καρτεροί. *Plut.* Themiſt. p. 114. A. εὔτονον χρηματιστήν. *Galen.* π. τῆς μήτρας. διά τινων εὐτόνων δέσμων. de Dogm. Hippocr. & Plat. τοῖς γυμνασαμένοις εὐτονώτερον. de Compoſ. Med. per gen. VII. τῶν δ' ἐν αὐτῷ μιγμάτων ἀνάτριβε τῇ δοίδυκι χειρί τ' εὐτόνως. de Theriaca. τὸ μὲν εὔτονον τῆς δυνάμεως — τὸ δ' ἄτονον τῆς ἰσχύος. *Dionyſ. Hal.* de Vett. Script. 3. τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ Ἰσοκρατικῷ παραπλήσιον, πλὴν ὅσον πικρόν ἐστι καὶ σφόδρα εὔτονον. 5. ὁ δὲ Δημοσθενικὸς εὔτονος τῇ φράσει. de Dinarcho. 1. ἡ δὲ λέξις ἐστὶ τοῦ Δεινάρχου κυρίως ἠθικὴ πάθος κινοῦσα, σχεδὸν τῇ πικρίᾳ μόνον καὶ τῷ τόνῳ τοῦ Δημοσθενικοῦ χαρακτῆρος λειπομένη. 8. τὸ μὲν εὔτονον καὶ στερεὸν καὶ δεινὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Epiſt. ad. Pompej. ἀλλάττει δὲ τῆς Ἰσοκρατείου κατὰ τὴν πικρότητα καὶ τὸν τόνον. de Thucyd. 53. τοὺς τόνους, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὸ στρυφνὸν, καὶ τὴν ἐξεγείρουσαν τὰ πάθη δεινότητα. *Sextus Empr.* hyp. III. 32. τοῖς μὲν ἐμβριθέσι, καὶ εὐτόνως ἀνασκευάζειν δυναμένοις τὸ τῆς οἰήσεως τῶν Δογματικῶν πάθος. *Ariſtoph. Plut.* 1096. εὐτόνως προσίσχεσθαι. *Schol.* ad Acharnens. 627. ἀθλητῶν οἱ ἀποδύονται τὴν ἔξωθεν στολὴν, ἵνα εὐτόνως χορεύωσι. *Heſychius.* εὐτόνως, ἰσχυρῶς. *Themiſtius* XVIII. 217. εὐτόνως τε ἄρα καὶ ἐπισκόπως πέμπειν τοὺς οἰστούς. ὁ δὲ αἰσχίνης ἀτονώτερος μὲν τοῦ Δημοσθένους. Cod. D. *fortiter.* acriter, vehementer, pertinaciter, intente. *Act.* XVIII. 28. *Hermogenes* de Form. Orat. I. 11. μεγάλης δὲ εὐτονίας καὶ δυνάμεως ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶ τὸ σαφῶς καὶ μὴ συγκεχυμένως εἰπεῖν. *Ariſtophanes* in Acharn. 674. μέλος εὔτονον ἀγροικότονον. Schol. πρόθυμοι γὰρ οἱ ἄγροικοι εἰς πᾶσαν πρᾶξιν καὶ εὔτονοι. *Appian.* Syr. p. 167. τῆς πληγῆς εὐτόνου γινομένης. Parth. p. 239. εὐτόνους δὲ τὰς πληγὰς καὶ βιαίους διδόντες ἀπὸ τόξων κραταιῶν καὶ μεγάλων. B. C. IV. p. 1010. αἱ δὲ ἐμβολαὶ ἐς βαρυτέρας τὰς Ῥωμαίων ναῦς ἀσθενεῖς ἐγένοντο, Ῥωμαίοις δ' ἦσαν εἰς κουφοτέρας εὔτονοι.

11. ἐσθῆτα λαμπρὰν] *Phaedrus* V. 7. Princeps ligato crure nivea faſcia, niveisque tunicis, niveis etiam calceis ſuperbiens honore divinae domus Ab univerſis capite eſt protruſus foras. *Thomas.* λαμπρὰ ἐσθὴς κάλλιον λέγειν ἢ λευκή. *Plut.* Praecept. connub. p. 144. D. οἱ προσιόντες ἐλεφάσιν ἐσθῆτα λαμπρὰν οὐ λαμβάνουσιν, οὐδὲ φοινικίδας οἱ ταύροις. *Tacitus* H. II. 89. Ante aquilam praefecti caſtrorum tribunique, & primi centurionum candida veſte: caeteri juxta ſuam quisque centuriam armis donisque fulgentes. *Diodor. S.* I. 91. ἐσθῆτας λαμπρὰς περιβάλλονται.

12. *Demoſthenes* in Midiam. οὐ γὰρ ἐχθρός γε ὑπῆρχεν ὤν.

13. ἄρχοντας] *Philo* in Flacc. T. 2. p. 528, 21. αὐτῷ μεταπεμψαμένῳ τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας, ὅσα τῷ δοκεῖν ἐπὶ καταλλαγαῖς. — τῶν ἰδιωτῶν ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων ταῖς — μάστιξιν τετυπτημένων — τοὺς ἄρχοντας, τὴν γερουσίαν, οἳ καὶ γέρως καὶ τιμῆς εἰσιν ἐπώνυμοι — ἔλαττον τῶν ὑπηκόων ἐνέγκασθαι. p. 534, 17. τῶν μὲν ἀρχόντων ἔτι καθειργμένων μετὰ τὰς ἀνηκέστους καὶ ἀφορήτους αἰκίας καὶ ὕβρεις. τῶν δὲ ἰδιωτῶν τάς τε ἐκείνων συμφορὰς ἅπαντος τοῦ ἔθνους κοινὰς νομιζόντων. *Inſcriptio Berenicenſis.* ἐπὶ συλλόγου τῆς σκηνοπηγίας, ἐπὶ ἀρχόντων κλεάνδρου τοῦ Στρατονίκου, εὐφράνορος τοῦ ἀρίστωνος, Σωσιγένους τοῦ Σωσίππου, ἀνδρομάχου τοῦ ἀνδρομάχου, Μάρκου Λαιλίου, ὀνασίωνος τοῦ ἀπολλωνίου, φιλωνίδου τοῦ ἀγήμονος, Αὐτοκλέους τοῦ Ζήνωνος, Σωνίκου τοῦ Θεοδότου, Ἰωσήπου τοῦ Στράτωνος, (*decem* numerantur, ſi recte calculum ineo) — ἔδοξε τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ πολιτεύματι τῶν ἐν Βερενίκῃ Ἰουδαίων. *Joſ.* Vit. 12. πέμψας ἐντεῦθεν τοὺς πρὸς τὴν Τιβεριέων βουλὴν καὶ τοὺς πρώτους τοῦ δήμου παρεκάλουν ἀφίκεσθαι πρός με. 13. μεταπεμψάμενος οὖν τοὺς τῆς βουλῆς πρώτους δέκα. 57. τοὺς μὲν οὖν σὺν ἐμοὶ πάντας ἐκκλεῖσαι προσέταξεν Ἰησοῦς ὁ ἄρχων — κἀγὼ πάντα κάπελλον ἔχειν ἔφην καὶ τοὺς δέκα πρώτους Τιβεριέων. 53. καὶ Ἰησοῦς ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐκείνων ἄρχων. 33. εἰ πέμψειαν ι. τοῦ πλήθους προεστῶτας. B. II. 21. 3. Ἰησοῦς τις υἱὸς Σαπφία τότε ἄρχων τῆς Τιβεριάδος. 9. κατέβαινον δὲ εὐθέως δέκα τῶν Τιβεριέων οἱ δυνατώτατοι. — πεντήκοντα δ' ἑτέρους τῆς βουλῆς τοὺς μάλιστα γνωρίμους κελεύει προσελθεῖν — μέχρι πᾶσαν τὴν βουλὴν οὖσαν εἰς ἑξακοσίους — συλλαβὼν ἀνήγαγε. VII. 3. 3. εἷς ἐξ αὐτῶν τὰ μάλιστα διὰ τὸν πατέρα τιμώμενος, ἦν γὰρ ἄρχων τῶν ἐπ' ἀντιοχείας Ἰουδαίων. 10. 1. ὁρῶντες δ' αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν οἱ πρωτεύοντες τῆς γερουσίας — πάντας ἀθροίσαντες εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Ἰουδαίους. *Inſcript. Gud.* CCLXIII. Alfius Juda Arcon, Archoſynagogus. ἐνθάδε κεῖται Ἰουλιανὸς ἱερεὺς ἄρχων, καὶ καρπιείων υἱὸς Ἰουλιανοῦ ἀρχισυναγώγου. & Ἀμέλιος ἄρχων καὶ Μαρία γονεῖς τέκνῳ ἀμώμῳ καὶ ὁσίῳ ἐποίησαν. *Theodoſius* I. 23. de Judaeis & coelicolis — Judaeorum primates. 17. quosdam
re-

ὅ, τε Πιλᾶτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχ-
13 θρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. Πιλᾶτος δὲ, συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρ-
14 χοντας, καὶ τὸν λαὸν, Εἶπε πρὸς αὐτούς· Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀ-
ποστρέφοντα τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
15 τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς
πρὸς

ὁ] — AH 69. 72. 74. 86. 90. 106. Editio *Complut. Plantin.*
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων] μετ' ἀλλήλων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 1. Versio *Copt.* αὐτῇ] ταύτῃ 80.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ 76. Evang. 7. 9. 12. 13. 15. 17. Versio *Syra* posterior in margine. ἐγένοντο] ἐγένετο 1.
13. Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος] ὁ δὲ Πιλᾶτος συγκαλέσας D. ἄρχοντας καὶ] + πάντα D.
καὶ τὸν λαὸν] τοῦ λαοῦ Versio *Syr.* 14. προσηνέγκατε] κατήνεγκατε D. sed Vers. Latina: adduxistis.
ἀποστρέφοντα] ἐπιστρέφοντα Evang. 7. διαστρέφοντα 1. 12. 13. 15. 16. 27. 59. 60. 68. 69. 90. Evang. 14. 20.
ἀποστρέψαντα 61.
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας] κἀγὼ δὲ ἀνακρίνας ἐνώπιον ὑμῶν D. αὐτῷ D. ἐγὼ] — H 1. 37.
οὐδὲν] οὐθὲν 1.
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ] αἴτιον ἐν αὐτῷ D 59. ἐν αὐτῷ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ 69.
αἴτιον] — 1. Colb. κατ'] — AL 1. 28. 15. ἀνέπεμψα] ἀνέπεμψε 69.
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς HKLM 4. 6. 12. 15. 80. 86. 89. Versio *Copt.* *Syra* posterior in margine, *Arab.* probante *H. Grotio*, *T. Beza.*
ὑμᾶς πρὸς] — Evang. 12. ex emendatione.
ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς 71. αὐτὸν πρὸς αὐτὸν Versio *Syr. Armen. Sax.*

recipi in sectam suam, reclamantibus legis suae primatibus, adseverant. & 15. *Homilia* in Natalem Joannis, Chrysostomo adscripta, Mensem Septembrem ipsum novum annum nuncupant, quo & mense magistratus sibi deligunt, quos Archontas vocant. *Jos.* A. XVI. 6. 4. ἀγρίππας ἐφεσίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. 5. ἀγρίππας κυρηναίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ. χαίρειν. 6. Σαρδιανῶν ἄρχουσι. 7. ἐφεσίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ. *Hippodamus* Pythagoreus quatuor classes constituit. α. τὸ πρόεδρον, προσυνεδρεῦον, προβουλευόμενον, β. τὸ ἀρχοντικὸν. γ. τὸ κοινοβουλευτικὸν, δ. τὴν ἐκκλησίαν. *Origenes* c. Celsum III. opponit τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐν κορίνθῳ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κορινθίων. & βουλὴν ἐκκλησίας θεοῦ βουλῇ τῇ καθ' ἑκάστην πόλιν, denique ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῶν ἐν τῇ πόλει. *Aristoteles* de mundo 6. ἐξίασιν ἄρχοντες μὲν ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα, θεσμοθέται δὲ εἰς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια, βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιασταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα. *Athanasius* c. Gentes. ὁ μὲν ἐπὶ τὴν βουλὴν βαδίζει, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται, καὶ ὁ μὲν δικαστὴς ἐπὶ τὸ δικάζειν, ὁ δὲ ἄρχων ἐπὶ τὸ θεσμοθετεῖν.

14. ἀνακρίνας] ἀνακρίνειν Judicum est, pro potestate, reos vel testes interrogantium. L. XLVIII. 18. L. 18. §. 7. ff. *Servus si a domino ad tormentum offeratur.* Latini dicunt de his, qui accusati criminis non ultro se judicibus sistunt, sed ab aliis propter crimen admissum ad Judicem adducuntur. *Apulej.* IX. repertum & oblatum magistratui. *Demosth.* c. Macart. εἰ γάρ τις ἀνακρίνοι, ὦ ἄνδρες δικασταὶ, οὗτος τίς ἐστιν. *Plut.* Public. p. 106. B. ἐπὶ τούτῳ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. Romul. p. 21. B. ἀνέκρινεν ὅστις εἴη. de Aug. Apoph. p. 207. D. γράψας νόμον —— πῶς δεῖ ἀνακρίνεσθαι τοὺς ἐν αἰτίαις γενομένους. *Xiphilinus* in Commodo p. 271. πολλὰ ὑπὸ πολλῶν ἀνακριθεὶς ἐκομψεύσατο, ὡς μέντοι —— αὐτὸν ὁ Περτίναξ ἀνήρετο. *Athenaeus* III. p. 81. F. ἐπιγνωσθῆναι δὲ τοῦτο ὕστερον ἐξ ἀνακρίσεως τοῦ τὸ φάρμακον πωλήσαντος. VI. p. 227. F. τοιοῦτο νόμιμόν ἐστι βέλτιστ' ἐνθάδε Κορινθίοις, ἵν' ἐάν τιν' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν πόθεν ζῇ καὶ τί ποιῶν; *Polyaenus* p. 455. ἑκάστην δὲ τῶν ἑταιρῶν ἀνέκρινε βασανίζων, τίνα παρὰ τῶν ἐραστῶν συνόντων ἀκούσειαν περὶ τῆς τυραννίδος. *Arrian.* de Exped. Alex. I. 25. 7. ὁ δὲ ἀσισίνης ἁλοὺς πρὸς Παρμενίωνος, ταῦτ' εἶπεν ἀνακρινόμενος, ὧν ἕνεκα ἀπεστάλη. & *Epictet.* I. 1. προσελθόντι ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι· ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. *Jos.* A. II. 6. 6. εἰ οὗτος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς εἴη —— ἀνέκρινε Josephus de Benjamine. XV. 3. 9. Ἡρώδης δὲ —— ἰδίᾳ τὴν Μαριάμμην ἀνέκρινεν ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸν Ἰώσηπον. ἀπομνυμένης δ' ἐκείνης. *Plato.* . . . ἄφωνος δ' ἂν δικαστὴς ἡμῖν, καὶ μὴ πλείω τῶν ἀντιδίκων ἐν ταῖς ἀνακρίσεσι φθεγγόμενος. *Act.* XXV. 18.

κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ] *Xenoph.* Hell. I. κατηγορούντων κατὰ τῶν στρατηγῶν.

15. ἄξιον θανάτου] *Act.* XXIII. 29. XXV. 11. 25. XXVI. 31. *Rom.* I. 32. *Lysias* in Frumentarios. εἰ μὲν εἰσιν ἄξια θανάτου εἰργασμένοι —— εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν. *Dionys. Hal.* A. IV. 24. κακοῦργοι μυρίων ἄξια διαπεπραγμένοι θανάτων. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 168, 12. Μωϋσῆς δὲ ἀπορῶν, ὅ, τι χρὴ παθεῖν τὸν ἄνθρωπον, ᾔδει γὰρ ἄξια θανάτου διαπεπραγμένον. *Callimachus* Anthol. III. 33. 46. ἥλατ' ἀφ' ὑψηλοῦ τείχεος εἰς ἀΐδην ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανάτου κακόν. *Sextus Empiricus* I. 2. *Ammonius* in Porphyr. Isagog. . . . *Lysias* in Eratosth. XXX. μέχρι γὰρ τούτου νομίζω χρῆναι κατηγορεῖν, ἕως ἂν θανάτου δόξῃ τῷ φεύγοντι ἄξια εἰργάσθαι. *Xenophon* H. G. V. εἴ τις δοκεῖ ἄξια θανάτου ποιεῖν.

πεπραγμένον αὐτῷ] *Act.* XXV. 25. *Lysias* de vulnere. οὐδὲν γὰρ ἔμοιγε ἐστι τοιοῦτον πεπραγμένον. in *Eratosth* 30. μεθ' ὧν αὐτῷ ταῦτα πέπρακται. *Thucyd.* II. 101. καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράσσετο, ὧν ἕνεκα ἐσέβαλε. *Demosth.* pro Cor. καὶ μὲν —— μὴ λέγω τὰ πεπραγμένα ἐμαυτῷ —— ἂν δ' ἐφ' ἃ πεποίηκα, βαδίζω. *Aristophan.* Ecclesiaz. 73. καὶ μὴν τά γ' ἄλλ' ὑμῖν ὁρῶ πεπραγμένα. *Hermogenes* de Invent. I. 1. ἄνπερ ἃ βούλομαί τε καὶ οἶδα πεπραγμένα αὐτῷ, δυνηθῶ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. *Achilles Tatius* V. p. 339. ἡ Λευκίππη ἡσθῆναι μὲν ἐδόκει, τῷ μηδὲν πρὸς τὴν ἄνθρωπον μοι πεπρᾶχθαι. VII. 543. διὰ τί οὖν Μελίτης κατηγόρησεν, εἰ μηδὲν αὐτῇ τοιοῦτο πέπρακται; VIII. p. 531. διηγεῖται πρῶτον τὰ πεπραγμένα αὐτῷ περὶ τὴν καλλιγόνην. Lysias ap. *Dionys. Hal.* 25. οὕτω διετέθημεν οἱ παρόντες ὑπὸ τῶν τούτῳ πεπραγμένων. *Dio Chrys.* LXI. p. 583. B. τῷ δὲ ἀγαμέμνονι τοιοῦτον οὐδὲν ἐπέπρακτο περὶ τὴν χρυσηΐδα. *Lucianus* bis accus. 32. εἰ καὶ μηδὲν αὐτῇ τοιοῦτο ἐπέπρακτο. *Plato* de Legg. IX. ὅσοι —— ἀποκτείνωσί τινα βουληθέντες κτεῖναι, καὶ τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἀμεταμέλητον γίγνηται. Epist. 4. ἐπιστέλλετε δὲ, καὶ ὅτι πέπρακται ὑμῖν, ἢ πράττοντες τυγχάνετε. 7. οὐ παντάπασιν ἔσται μοι

πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδού, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας οὖν αὐ- 16
τὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. Ἀνέκραξαν δὲ 17
παμπληθεί, λέγοντες· Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· Ὅστις ἦν διὰ 18
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν. Πάλιν οὖν ὁ Πι- 19
λάτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες· Σταύ- 20
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; 21
οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο φω- 22
ναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρ- 23
χιε-

ἰδοὺ] — D.
ἐστι πεπραγμένον] πεπραγμένον ἐστιν D. + ἐν D 12. 13. 34. 39. 40. 45. 63. 67. 68. 69. 91. Evang. 6. 7. 15. 17. 19. probante *J. Millio* prol. 1428.
16. οὖν] — D. at in Verſ. Latina: ergo.
17.] — ADKL. Codices *Latini*.
δὲ] γὰρ Evang. 17. Verſio *Syr*.
ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν] κατὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς D. αὐτοῖς ἀπολύειν κατὰ ἑορτὴν 69.
αὐτοῖς] — 90. + τῷ Evang. 7.
κατὰ ἑορτὴν] — 50.
ἕνα] + δέσμιον 29. 51. 71. 106. Evang. 14. Verſio *Syra* poſterior habet cum obelo. *Arab.*
18. ἀνέκραξαν] ἀνέκραγον L. δὲ] — 69. τοῦτον] + αἶρε τοῦτον D.
τὸν] — AGH 3. 44 72. 73. 74. 83. 86. 90. Evang. 6. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*, *Bogardi*, *Theophylactus*.
Βαραββᾶν] βαραβᾶν 80. & comm. 25.
19.] + comma 17. D.
ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον] — 28.
φόνον] φόβον 1. & comm. 25.
20. οὖν] δὲ ADL. Verſio *Copt. Syr. Vulg.*
προσεφώνησεν] + αὐτοὺς DL 13. Verſio *Copt. Vulg. Syr. Lutheri.* + πρὸς αὐτοὺς 69.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 1. ——— H.
21. ἐπεφώνουν] ἔκραξαν D. ἐφώνουν 2. 29. 50. 71. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* λέγοντες] — D.
σταύρωσον] σταυροῦ bis D. *Origenes* ſaepiſſime. *Cyrillus* in Sophon p. 619.
22. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 57.
κακὸν ἐποίησε] ἐποίησε κακὸν 80.
οὐδὲν] + γὰρ 1. 13. 69.
οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον] οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρίσκω D.
αἴτιον] ἄξιον L 7. Evang. 12. 13. 19. Verſio *Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*.
αὐτὸν ἀπολύσω] ἀπολύσω αὐτὸν D. ἀπολύσω 64. Evang. 7.
23. αὐτὸν σταυρωθῆναι] σταυρωθῆναι αὐτὸν D.
κατίσχυον] κατίσχυσιον 1.
καὶ τῶν ἀρχιερέων] — L. Colb. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1408.
24. ὁ δὲ] ἐ L. Verſio *Copt.*
ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινε] ἐπέκρινεν δὲ ὁ Πιλάτος D.

καταγελάστως πεπραγμένα. . . . λήθην ἐμποιήσας τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. *Iſocrat.* ad Demon. ἐπεὶ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράττετο. & Panegyr. περὶ τῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων. & Philipp. 2. ἄξια καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων πεποιηκώς. *Dionyſ. Hal.* A. XI. 11. τάχα γάρ τε καὶ τοιοῦτον ὑμῖν πέπρακται. de Demoſth. 14. ex Orat. de Immunit. καταμεμψαμένους ἢ τὸν ἄνδρα, ἢ τὰ πεπραγμένα αὐτῷ. *Æſchin.* c. Timarch. οὕτω γὰρ αἰσχρῶς τυγχάνει βεβιωκώς, ὥστε τὸν τὰ τούτῳ πεπραγμένα διεξιόντα ἀδύνατον εἶναι εἰπεῖν ὡς αὐτὸς βούλεται. *Polybius.* p. 394. ἅμα τῷ προελθόντα τὸν ἄρατον ἀναμνῆσαι μὲν τῶν προπεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων πρότερον αὐτῷ. p. 476. καλὸν γὰρ δὴ τοῦτο Λεπρεάταις ἔργον πέπρακται. p. 498. τῶν ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ πεπραγμένων τοῖς αἰτωλοῖς. p. 501. παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπειράθη λαβεῖν δίκην ἀξίαν τῶν σφίσι πεπραγμένων. p. 508. τοῦ δ᾽ ἀράτου κατηγορήσαντος ἀνέκαθεν τὰ πεπραγμένα τοῖς περὶ τὸν λεόντιον. p. 559. μηδεμίαν ὑποσχὼν τιμωρίαν ἀξίαν τῶν αὐτῷ πεπραγμένων. p. 592. τῆς δὲ τῶν προγόνων δόξης, καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἀναμιμνήσκοντες. p. 790. τῶν δὲ φιλίππῳ πεπραγμένων εἰς ἀσέβειαν ὠνείδισαν τὴν τοῦ ναοῦ καταφθοράν. p. 950. εἰ καὶ πολλῶν καὶ καλῶν διειργασμένων Σκιπίωνι, κάλλιστον εἶναι μοι δοκεῖ τοῦτο τοὔργον, καὶ παραβολώτατον τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. *Joſ.* Vit. 76. ταῦτα μὲν τὰ πεπραγμένα μοι διὰ παντὸς τοῦ βίου ἐστιν.

16. παιδεύσας] inf. comm. 22. *Thomas* in πολλάκις. Οὐδεὶς τῶν ῥητόρων —— τὸ παιδεύειν ἀντὶ τοῦ κολάζειν εἶπεν, ἀλλὰ παρὰ μόνῃ τῇ θείᾳ γραφῇ οὕτω εὑρίσκεται. l. XLVIII. 6. & 7. ff. *de poenis.* Caſtigatio eſt coërcitio corporis per flagella. l. XXXVII. 14. 1. ff. *de jure patronatus.* tantum modo caſtigari eum ſub comminatione aliqua ſeveritatis non defuturae, ſi rurſum cauſam querelae tribuerit, & dimitti oportet. 7. fuſtibus caeditur & ita abſolvitur. XLVII. 11. 7. D. aut fuſtibus caſtigantur & dimittuntur, aut ad tempus relegantur. *Gellius* XVII. 18. Salluſtium loris bene caeſum &, cum dediſſet pecuniam, dimiſſum. *Act.* V. 40.

18. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 538, 20. ἀνεβόων οἱ μὲν ἀτιμοῦν, οἱ δὲ φυγαδεύειν, οἱ δ᾽ αἱρεῖν, πλείους δ᾽ ἦσαν οὗτοι, πρὸς οὓς οἱ ἄλλοι μετεβάλλοντο, ὡς ἅπαντας ὁμοθυμαδὸν μιᾷ φωνῇ κεκραγέναι, κτείνειν τὸν κοινὸν λυμεῶνα.

21. ἐπεφώνουν] *Act.* XII. 22. XXII. 24. *Plut.* de Herodot. malignit. p. 867. C. ὁ μὲν Πίνδαρος —— τοῦ ἀρτεμισίου μνησθεὶς ἐπιπεφώνηκεν. *Lucull.* p. 518. E. εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν. *Galenus* in 3. Hippocr. Epidem. ἐγώ ποτε ἐν ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοιαύτης ἐξηγήσεως ἤκουσα περί τινος ἐν τῷ α. τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστου γεγραμμένου κατὰ τὴν ῥῆσιν, ἧς ἡ ἀρχή· Σειληνὸς ᾤκει —— ἐν γὰρ τῷ διηγεῖσθαι τὰ συμβάντα τούτῳ ταῖ τοιαύτην τινα ῥῆσιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοί. Τούτοις οὖν ἐπεφώνησεν ὁ ἐξηγούμενος τὸ σύγγραμμα· Σειληνὸς γὰρ ἦν· οἱ μαθηταὶ δ᾽ ἀναπηδήσαντες ἐκεκράγεσαν ὑπερθαυμάζοντες. & l. IV. in VI. Epidem. Νοσοῦντος γάρ τινος, εἶτ᾽ εἰπόντος τῷ καλλιάνακτι· τεθνήσομαι, φασὶν αὐτὸν ἐπιφωνῆσαι τόδε τὸ ἔπος —— κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σεό πόλλον ἀμείνων. & VI. τοῦτο τοῖς γεγραμμένοις ἐπεφώνησεν. *Heſychius.* ἐπιφωνεῖ, βοᾷ, κράζει. proprie, poſtquam aliquis dixit, vocem tollere.

23. *Ariſtophanes* Plut. 252. ἀλλὰ παῖε, καὶ δίωκε, καὶ τάρατ[τε], καὶ κύκα, καὶ βδελύττου —— κἀπικείμενος βόα. *Thucyd.* VII. 71. καὶ ἐπικείμενοι λαμπρῶς, πολλῇ κραυγῇ καὶ διακελευσμῷ χρώμενοι, κατεδίωκον εἰς τὴν γῆν. *Herodot.* V. 104. πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε· ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν Γόργον. *Philoſtratus* V. Apollon. ἐπικειμένου, καὶ οὐκ ἀνέντος. vid. in *Luc.* V. 1.

24. ἐπέκρινε] Judicio ſuo approbavit. *Varinus.* ἐπι-

24 χιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. Ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν
25 διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾐτοῦντο· τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ
26 θελήματι αὐτῶν. Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρηναίου
27 τοῦ ἐρχομένου ἀπ᾽ ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν, φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. Ἠκο-
λούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν· αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
28 Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμὲ,
29 πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν· Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐ-
ροῦσι· Μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν.

Τό-

ἐπέκρινε] ἔκρινε 64. 67. ἀπέκρινε 11. 56. 58. 61.
25 αὐτοῖς] — ADEL 2. 3. 5. 7. 9. 10. 12. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 50. 51. 53. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 73. 74. 83. 89. 90. Evang. 6. 7. 13. 14. 20. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Aldi, Colinaei, Bengelii.* Versio *Copt. Syra* posterior, habet cum obelo. Codices *Latini.* + τὸν Βαραββᾶν 1. 13. 14. 15. 47. 54. 56. 58. 60. 61. 69. 71. 80. 86. Colb. duo. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 15. 18. 19. Versio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1347. διὰ στάσιν καὶ φόνον] ἕνεκα φόνου D.
τὴν] — DK 69. Ἰησοῦν] + φραγελλώσας 69. 26. καὶ ὡς] ὡς δὲ D.
ἀπήγαγον] ἤγαγον 80. αὐτὸν] + οἱ στρατιῶται 12. 16. 59.
Σίμωνός τινος κυρηναίου τοῦ ἐρχομένου ἀπ᾽] τινα Σίμωνα κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπὸ CD 33. Evang. 7. Σίμωνα κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ᾽ L. Σίμωνα τινα κυρηναῖον τοῦ ἐρχομένου ἀπ᾽ 69.
τοῦ] — AGH 1. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 72. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Genev. Erasmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Theophylactus.* ὄπισθεν] ὀπίσω 34. 39. 60. Evang. 18. 19. ἔμπροσθεν 72.
τοῦ Ἰησοῦ] αὐτοῦ 1. 27. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 29. 67. 71. —— 106.
αὐτῷ πολὺ πλῆθος] τὸ πλῆθος αὐτῷ D. αὐτῷ πλῆθος πολὺ 69.
πολὺ] — Versio *Syr. Theophylactus.* γυναικῶν] γυναῖκες D.
αἳ καὶ] — L. καὶ 69. αἳ ACD 33. 48. 67. Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus.* prob. *J. Millio* prol. 1070.
ἐκόπτοντο] συνεκόπτοντο 91.
28. πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπε] ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὰς εἶπεν C. ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτὰς D.
ἐπ᾽ ἐμὲ πλὴν ἐφ᾽] με, μηδὲ πενθεῖτε, ἀλλ᾽ D. ἐμὲ] ἐμοὶ 29. 71. probante *J. Pricaeo.*
ἐπὶ] —— D 69. Codices *Latini.* 29. ἰδοὺ ἔρχονται] ἐλεύσονται D 69. Codices *Latini.*
ἔρχονται ἡμέραι] ἡμέραι ἔρχονται C 72. κοιλίαι] αἱ κοιλίαι C 1. 69.
καὶ μαστοὶ, οἳ οὐκ ἐθήλασαν] — 2. μαστοὶ] μασθοὶ D a prima manu. μαζοὶ C.
ἐθήλασαν] ἐξέθρεψαν D 1. Codices *Latini.* ἔθρεψαν L.

πικρίνω, τὸ κριθὲν βεβαιῶ. *Plut.* Lycurg. p. 43. C. τοῦ δὲ πλήθους ἀθροισθέντος εἰπεῖν μὲν οὐδενὶ γνώμην τῶν ἄλλων ὑφεῖτο, τὴν δ᾽ ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ βασιλέων προτεθεῖσαν ἐπικρῖναι κύριος ἦν ὁ δῆμος. *Cic.* p. 864. B. ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας ἐκέλευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. de Conviv. VII. Sap. p. 154. E. τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη. *Æschin.* Dial. III. 22. σὺ δ᾽ ἂν ἐπικρίνειας. *Herodian.* VI. 104. οὐδέ τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κἀκεῖνοι αὐτὸ ἐπικρίναντες σύμψηφοι ἐγένοντο.

25. *Act.* III. 14.

27. *Lucian.* Peregrin. 34. οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀπαγομένοις —— πολλῷ πλείους ἕπονται. *Heliodor.* VIII. 9. τοῦ τείχους ἐκτὸς ἤγετο —— πολλοῦ καὶ ἄλλου πλήθους ἐκ τῆς πόλεως ἐπακολουθήσαντος. *Quintil.* D. 274. quoties noxios cruci figimus, celeberrimae eliguntur viae, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu possint.

28. Graeci dicunt κλαίειν ἐπί τινι & κλαίειν τινα. At LXX. etiam κλαίειν ἐπί τινα. *Num.* XI. 13. *Jud.* XI. 37. 38. XIV. 17. *Jos.* VII. 87. σφᾶς μὲν αὐτοὺς δακρύουσιν, ἐκείνους δὲ μακαρίζουσιν, ἤδη τὴν ἀθάνατον τάξιν ἀπολαμβάνοντας. *Sophocles* Philoct. 338. οἶμαι μὲν ἀρκεῖν σοί γε καὶ τὰ σ᾽, ὦ τάλας, ἀλγήμαθ᾽, ὥστε μὴ τὰ τῶν πέλας στένειν. *Ovid.* Metam. XIII. 464. Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est. *Cicero* Catilin. IV. 1. Est mihi jucunda in malis & grata in dolore vestra voluntas. Sed eam per Deos immortales quaeso deponite, atque obliti salutis meae de vobis & de liberis vestris cogitate. mihi quidem si haec conditio consulatus data est, ut omnes acerbitates, dolores, cruciatusque perferrem, feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo meis laboribus vobis populoque Romano dignitas salusque pariatur. *J. Capitolinus* in Antonin. philos. Ridens res humanas, mortem autem contemnens, ad amicos dixit: Quid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis? *Diodorus S.* XIII. 58. τὰ μὲν ζῶντα τῶν τέκνων ἐπένθουν. *Senec.* Agamemn. 659. Cohibete lacrymas, omne quas tempus petit, Troades, & ipsae vestra lamentabili Lugete gemitu funera: aerumnae meae socium recusant. *Anthol.* III. 6. 24. καὶ τόδε φαίης, ὡς οὐ τὸν δόλιον κλαιόμεν ἄμμι μόρον —— ἀλλὰ τὸ κείνου γῆρας.

29. *Silius* IV. 357. Tergemini —— quos Ledaeo Sidonia Barce Xanthippo, felix uteri, inter bella crearat. *Apulej.* Apol. O infelix uterum —— o sterilitas liberis potior! *Tacitus* A. II. 75. Infelici foecunditate fortunae toties obnoxia. *Cic.* Epist. Fam. V. 16. Neque hae neque caeterae consolationes —— tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostrae civitatis, & haec prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona aut denique aliqua republica perdidissent. *Aphthon.* τῶν οὐ τεκουσῶν αἱ στερηθεῖσαι εἰσιν ἀτυχέστεραι. *Senec.* controv. II. 5. Cestii pii: Subito infelices nuptias oppressit tyrannus. Trahebantur matronae, rapiebantur virgines, nihil turum erat. Nulli feliciores tunc videbantur, quam qui liberos non habebant —— Quod ad hanc pertinet, agit suae fortunae gratias, quod illo tempore non peperit. *Euripid.* Andromach. 395. οἴμοι κακῶν τῶν δ᾽, ὦ τάλαιν᾽ ἐμὴ πατρὶς, ὡς δεινὰ πάσχω, τί δὲ με καὶ τεκεῖν ἐχρῆν; ἄχθος δ᾽ ἐπ᾽ ἄχθει τῷδε προσθέσθαι διπλοῦν.

30.

Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς· Καλύψατε ἡμᾶς. 30
Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; Ἤγοντο δὲ καὶ 31
ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμε- 32
νον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους· ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε- 33
ρῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. Διαμεριζόμε- 34
νοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. Καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον 35
δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες· Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν
ὁ

30. πέσετε] πέσατε L.
γένηται] γενήσεται DK 45. 46. 52. 54. 60. 64. 65. a prima manu. 71. 106. Cod. *Lat.* γίνεται E 3. 9. 12. 59. Ev. 6.
31. τῷ prius] — C.
32] — 57. Evang. 18. 19.
δὲ] + σὺν τῷ Ἰησοῦ E ex emendatione. 69.
κακοῦργοι], κακοῦργοι, *H. Stephanus.* σὺν αὐτῷ] — 69. praecedentibus jungit *H. Stephanus* in Praefat.
33. ἀπῆλθον] ἦλθαν D. ἦλθον CL 33. 69. Verſio *Vulg. Syra* prior, & poſterior in margine. *Copt.*
καλούμενον] λεγόμενον CG 40. a prima manu. 47. 56. 57. 58. 63. Evang. 15. *Marcion. Epiphanius. Theophylact.*
κρανίον] κρανίου 54. 56. 58. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. in ora. Verſio *Vulg.* κρανίων *H. Grotius.*
ἐσταύρωσαν αὐτὸν] αὐτὸν ἐσταύρωσαν 69. κακούργους] + ὁμοῦ D.
ἀριστερῶν] εὐωνύμων C a prima manu. L 33. 48. 69. + ἐσταύρωσαν Verſio *Syra* poſterior.
34. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι, τί ποιοῦσι] — D a prima manu. 38. Cod. *Lat. Marcion.*
Ἰησοῦς] κύριος Verſio *Syra* poſterior in margine. ἔλεγε] εἶπεν AKM 27. 42. 67. 68. Evang. 10.
πάτερ] — A. αὐτοῖς] αὐτοὺς 9. διαμεριζόμενοι] διαμερίζοντο D.
διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλῆρον] — *Marcion* teſte Tertulliano IV. 22. *Epiphanius* tamen ex Marcione citat διεμερίσαντο δέ. ἔβαλον] βαλόντες D. ἔβαλλον 1. 11. Editio *Eraſmi.*
κλῆρον] κλήρους A 1. Colb. Evang. 14. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine.
35. θεωρῶν] ὁρῶν D. ἐξεμυκτήριζον] ἐμυκτήριζον D.
δὲ] + αὐτὸν D 1. 11. 13. 14. 15. 27. 48. 59. 68. 69. 80. 106. Evang. 14. 17. Verſio *Vulg. Syr. Armen. Euſebius* D. X. + αὐτῷ Evang. 6. καὶ poſterius] — C a prima manu. 1. *Euſebius.*
οἱ ἄρχοντες] — D. ἀρχιερεῖς Evang. 13.
σὺν αὐτοῖς] — CDL 33. 47. 69. Verſio *Copt. Syr.* σὺν τοῖς πρεσβυτέροις 80. σὺν τοῖς φαρισαίοις Cod. *Lat.*
λέγοντες] ἔλεγαν αὐτῷ D.

30. *Eſaj.* II. 19. *Oſe.* X. 8. *Apoc.* VI. 16. IX. 6. *Silius* IV. 331. Vertere terga pudor, nec leti cura decori, ſed fugere infixum eſt, terraeque optantur hiantes. *Æneid.* XI. 675. Quid ago? aut quae jam ſatis ima dehiſcat terra mihi? XII. 883. O quae ſatis alta dehiſcat terra mihi, maneſque Deam demittat ad imas! *Ovidius* Heroid. VI 144. Hiſcere nempe tibi terra roganda foret. Faſt. III. 609. Quo fugiat? quos terrae quaerat hiatus? Ante oculos miſerae fata ſororis erant. *Petronius* 81. Ergo me non ruina terrae potuit haurire? non iratum etiam innocentibus mare? *Æn.* XII. 892. Opta ardua pennis aſtra ſequi, clauſumque cava te condere terra. *Senec.* Her. Fur. 1322. Ubi me recondam? quave tellure obruam? *Il.* δ. 182. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. *Euſtathius.* ἐξ οὗ λαβών τις ἔφη τὸ ἐθέλειν δῦναι κατὰ γῆς πολλὰς ὀργυιάς· σχετλιασμός ἐστιν ἐπὶ λόγῳ φορτικῷ. *Æn.* IV. 24. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat. *Il.* ρ. 416. ἀλλ' αὐτοῦ γαῖα μέλαινα Πᾶσι χάνοι. τό κεν ἡμῖν ἄφαρ πολὺ κέρδιον εἴη. ἢ κ. τ. λ. *Valerius* Flacc. VII. 298. Nec quo ferre fugam, nec quo ſe vertere poſſet, prenſa videt: rupta condi tellure premique jam dudum cupit, ac diras evadere voces.

31. Verſio *Vulg.* in viridi. *Codex D.* in humido. *Theophraſt.* H. P. V. 10. λέγω δὲ ὑγρὰ τὰ ἔλεια. *Galenus* de Virib. Medicam. Simplic. III. παραπλήσιον τι συμβαίνει —— τῷ πολλάκις ἐπὶ τῶν ὑγρῶν τε καὶ χλωρῶν ξύλων γιγνομένῳ. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα πολλὰ μὲν ἀθρόως ἐπιθέντα τῷ πυρὶ κατασβέννυσιν ἐν τάχει· περιτεθέντα δὲ ἐν κύκλῳ πάντα, καὶ προξηρανθέντα, καὶ προθερμανθέντα, κἄπειτα τιθέμενα —— κατ' ὀλίγον, οὐ μόνον οὐ κατασβέννυσι, ἀλλὰ καὶ τροφὴ γίγνεται τοῦ πυρός. *Horatius* Carm. I. 25. 17. Laeta quod pubes hedera virenti Gaudeat pulla magis atque myrto, Aridas frondes hiemis ſodali dedicet euro. *Curtius* X. 5. 10. Nec moeſtorum ſolum, verum etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem & in flore aetatis fortunaeque, invidia Deum ereptum eſſe rebus humanis. *Sanhedrin* f. 93. 1. Dicitur Joſua ſummus ſacerdos una cum Zedekia & Echabo a Nebucadnezare conjectus in fornacem ignitam, duobus illis combuſtis, nihil aliud paſſus eſſe, quam quod veſtes ejus adurerentur S. D. Zachar. III. 1. Quaerebat ex eo Nebucadnezar: Novi, te juſtum eſſe, cur ergo damnum aliquod tibi attulit ignis; cum tamen ne tantillum quidem nocuerit Hananiae, Miſaëli & Azariae, quorum ne veſtes quidem aduſtae ſunt? Reſpondit: quia illi tres erant, ego autem ſolus. Regerebat Nebucadnezar: Abraham unicus erat, & tamen illaeſus evaſit ignem. Ad quod Joſua reſpondit: Ibi cum Abrahamo non erant duo impii, at mecum erant duo impii, quare igni data eſt poteſtas urendi. Hoc eſt quod vulgo dicitur: Si fuerint duo ligna arida & unum viride, arida comburunt viride illud. Lignum viride & humidum ſunt viri boni, digni vita longiore: lignum aridum peccatores poena digni. *Ezech.* XX. 47. XXI. 3. *Jerem.* XXV. 29. 1. *Pet.* IV. 17.

32. ἤγοντο] *Plut.* ὀργισθεὶς ἀνελεῖν προσέταξε, ἐπεὶ δ' ἀγόμενος ἄνθρωπος ἔλεγε. *Seneca* de Ira III. 40. Tantum tibi placebis, ut ibi aliquem duci jubeas, ubi Caeſar eſt? *Pauſanias* Attic. σύλλας δὲ τοὺς ἐναντιωθέντας ἀθηναίων καθείρξας εἰς τὸ κεραμεικὸν, τὸν λαχόντα σφῶν ἐκ δεκάδος ἑκάστης ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. *Florus* III. 21. 28. ut modo morte damnati duci jubentur.

κακοῦργοι] *Plut.* Theſ. p. 3. C. E. λῃστῶν καὶ κακούργων. Rom. p. 38. D. λῃστὰς δὲ καὶ κακούργους. *Galenus* de Antidot. 1. πειράζων τὴν αὐτῶν δύναμιν ἐπὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ὧν θανάτος κατέγνωστο. *Hermogenes* de Method. 1. κακοῦργος πᾶς ὁ κακόν τι ἐργαζόμενος, ἰδίως δὲ ὁ κλέπτης. *Thomas* in κέλης. ἐπακτροκέλης δὲ, κακοῦργον

36 ὁ Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός. Ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ ϗ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι, καὶ
37 ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, Καὶ λέγοντες· Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον
38 σεαυτόν. Ἦν δὲ ϗ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ϗ Ῥωμαϊ-
κοῖς ϗ Ἑβραϊκοῖς· ΟΥ̓ΤΌΣ ἘΣΤΙΝ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥ̓Σ ΤΩ͂Ν ἸΟΥ-
39 ΔΑΊΩΝ. Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων· Εἰ σὺ
40 εἶ ὁ Χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν ϗ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων·
41 Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ
ὧν

ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ] ἔσωσας, σεαυτὸν σῶσον εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ χριστὸς εἶ ὁ D.
ἔσωσε] σέσωκεν KM 42. Evang. 6.
ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτὸς] τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτὸς L 1. Versio *Copt. Euseb.* D. X. ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ C. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτὸς 69.
36. ἐνέπαιζον] ἐνέπαιξαν L. ϗ posterius] AL. Versio *Copt.*
ϗ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ] ὄξος τε προσέφερον D. 37. ϗ] — D.
εἰ] — A 1. 68. 80. Codices *Latini.* εἰ σὺ εἶ] χαῖρε D. εἶ] + ὁ χριστὸς 69.
σῶσον σεαυτὸν] περιτιθέντες αὐτῷ ϗ ἀκάνθινον στέφανον D.
38. δὲ ϗ] δὲ 1. + ἡ DG 47. 50. 51. 57. 67. 72. 90. Evang. 19. 20. Editio *Complut. Plantin.*
γεγραμμένη] — L. Versio *Copt.* ἐπιγεγραμμένη AD.
γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ] ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένη C a prima manu. 69.
γράμμασιν ἑλληνικοῖς ϗ Ῥωμαϊκοῖς ϗ Ἑβραϊκοῖς] — C a prima manu. L. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
ϗ Ῥωμαϊκοῖς ϗ] Ῥωμαϊκοῖς D. Ῥωμαϊκοῖς ϗ H. ϗ Ἑβραϊκοῖς] — 69.
οὗτός ἐστιν] — CL. + Ἰησοῦς 1. Colb.
οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων] ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων οὗτός ἐστιν D. 39. κρεμασθέντων] — D.
ἐβλασφήμει] ἐβλασφήμησεν 106. αὐτὸν] αὐτῷ K 50. 69. Evang. 6.
λέγων· εἰ] οὐχὶ L. Versio *Copt.* λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν ϗ ἡμᾶς] — D.
40. ἐπετίμα] ἐπετίμησεν E a prima manu. ἐπιτιμῶν C a prima manu. L. Versio *Copt.*
αὐτῷ] αὐτὸν 60. 69. λέγων] ἔφη C a prima manu. L. Versio *Copt.*
οὐδὲ] ὅτι οὐ D. οὐ G. οὐδὲν 51. 69.
εἶ. 41. ϗ] ἐσμὲν C a prima manu. Versio *Copt. Chrysost.* in Matth. H. 32. T. V. 83. 112. in Tit. H. 5. in Philipp. H. 7. + ἡμεῖς ἐσμὲν, ϗ D. 41. γὰρ] — Colb. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*

γον καὶ λῃστρικὸν πλοῖον. *Demosthenes.* τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ἄλλους κακούργους τοὺς ἐπὶ θανάτῳ εἰσάγουσι. Philipp. I. κακοῦργον μὲν ἐστι κριθέντα ἀποθανεῖν. *Lysias* in Agoratum. καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέσφαττον, εἴ τινα λῃστὴν ἢ κακοῦργον συλλάβοιεν. *Libanius.* O. XXX. p. 639. C. D. εἰ κακούργων ἐπιθεμένων ἡμῖν —— τὰ τῶν λῃστῶν ἀμείνω πεποιηκότων. *Dionysius Hal.* A. I. 39. λῃστής τις ἐπιχώριος, ὄνομα κάκος —— εἰς τὸ ἄντρον, ἐν ᾧ πλησίον ὄντι ἐτύγχανε τὴν δίαιταν ποιούμενος —— ἐπειδὴ κακούργων ἀποδοχαῖς εὔθετον ἑώρα τὸ χωρίον, ἐπικατασκάπτει τῇ καλαύροπι τὸ σπήλαιον. *Ælianus* V. H. III. 44. νεανίσκοι τρεῖς εἰς Δελφοὺς ἀφικόμενοι —— κακούργοις συμπεριτυγχάνουσιν. ὁ οὖν εἷς ἀπέδρα τοὺς λῃστὰς, ὁ δὲ ἕτερος αὐτῶν συνεπλάκη τῷ λοιπῷ τῶν κακούργων —— καὶ τοῦ μὲν λῃστοῦ ἥμαρτε. *Thucyd.* I. 4. τὸ λῃστρικὸν —— 8. ὅπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν. III. 1. κακουργεῖν. *Schol.* λῃστεύειν. *Herodian.* I. 10. 2. χεῖρα πολλὴν κακούργων ἀθροίσας τὰ μὲν πρῶτα κώμαις τε καὶ ἀγροῖς ἐπιτρέχων ἐλῄστευεν. —— μεῖζόν τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων —— ὡς μηκέτι λῃστῶν ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. *Thucyd.* IV. 53. καὶ λῃσταὶ ἅμα τὴν λακωνικὴν ἧσσον ἐλύπουν ἐκ τῆς θαλάσσης, ᾗπερ μόνον οἷόν τ' ἦν κακουργεῖσθαι. *Schol.* ἤγουν λῃστεύεσθαι.

34. *Ovidius* Her. XX. 187. Veniam dabit ignorantia culpae. *Act.* III. 17. 1. *Tim.* I. 13. 1. *Cor.* II. 8. *Heb.* X. 26. *Thucydides* III. 40. οὐκοῦν δεῖ προσθεῖναι ἐλπίδα —— ὡς συγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπείως λήψονται. ἄκοντες γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν, ξύγγνωμον δ' ἐστι τὸ ἀκούσιον. *Philo* c Flaccum p. 518, 27. τῷ ἀγνοίᾳ τοῦ κρείττονος διαμαρτάνοντι συγγνώμη δίδοται. *Donatus* ad Hecyrae IV. 1. imprudentia in delicto veniam frequenter extorsit. 2. Inscienter laedere quem ad veniam pertinet. *Xenophon* Cyropaed. III. οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλέσας με εἶπε· μήτε σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτενεῖ με, χαλεπήνῃς τῷ πατρί. οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ ἀλλ' ἀγνοίᾳ. ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσιν, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. *Seneca* de beneficiis VI. 9. Quare fers aegri rabiem? puerorum protervas manus? nempe, quia nescire videntur, quae faciunt. *Arrian. Epictet.* II. 25. τοῦ ἀνομοίου ἀνεκτικὸς, πρᾶος πρὸς αὐτὸν —— συγγνωμονικὸς ὡς πρὸς ἀγνοοῦντα.

36. προσφέροντες] *Plut.* καὶ τὸ φάρμακον τοῦτο χρῆναι τοῦ πραοτάτου τῶν ἰατρῶν ἀνασχέσθαι προσφέροντος.

38. *Herodotus* IV. 87. de Dario. θηησάμενος τὸν Βόσπορον στήλας ἔστησε β. ἐπ' αὐτὸν, λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν ἑλληνικά. *Jos.* A. XIV. 10. 3. ἀνατεθῆναι δὲ καὶ χαλκῆν δέλτον ταῦτα περιέχουσαν, ἔντε τῷ καπετωλίῳ, καὶ ἐν ἀσκάλωνι καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, ἐγκεχαραγμένην γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς τε καὶ ἑλληνικοῖς. 2. Γάϊος Ἰούλιος καῖσαρ —— Σιδωνίων ἄρχουσι —— βούλομαι δὲ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ Ῥωμαϊστὶ ἐν δέλτῳ χαλκῇ τοῦτο ἀνατεθῆναι. 12. 5. Μάρκος Ἀντώνιος αὐτοκράτωρ Τυρίων ἄρχουσι --- βούλομαι --- ἵν' αὐτὸ εἰς τοὺς δημοσίους ἐντάξητε δέλτους, γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς, καὶ ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ ἔχητε αὐτὸ γεγραμμένον, ὅπως ὑπὸ πάντων ἀναγινώσκεσθαι δύνηται. B. VI. 2. 4. ἆρ' οὐχ ὑμεῖς, ὦ μιαρώτατοι, τὸν δρύφακτον τοῦτον προυβάλεσθε τῶν ἁγίων; οὐχ ὑμεῖς δὲ τὰς ἐν αὐτῷ στήλας διεστήσατε, γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ὑμετέροις κεχαραγμένας, ἃ μηδένα τὸ γείσιον ὑπερβαίνειν παραγγέλλει; *Midras Tillin* XXXI. 20. R. Jochanan dixit : tres sunt linguae, Romana ad praelium, Graeca ad orationem, Assyria ad preces.

40. *Achilles Tatius* VI. p. 407. οὐδὲ τὴν ἄρτεμιν, εἰπέ μοι, τὴν σὴν φοβῇ, ἀλλὰ βιάζῃ παρθένον ἐν πόλει παρθένου;

41. *Sallustius* Catilin. 51. 8. Si digna poena pro factis eorum reperitur. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ex Platone. δυοῖν ἀνθρώποιν ἀμφοῖν μὲν ταὐτὰ πασχόντων ὑπό τινος ἄρχοντός τε καὶ κρατοῦντος —— ἀλλὰ τοῦ μὲν ἑτέρου δικαίως πεπεισμένου πάσχειν αὐτὰ, τοῦ δὲ ἑτέρου ἀδίκως. εἶτα φησιν, ὡς ὁ μὲν ἕτερος, ὅστις οἴεται δι-

ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· 42
Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν 43
λέ-

οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε] — 59.
42. ἔλεγε] λέγει Evang. 13.
τῷ] — L.
ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ] ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐλεύσεως D.
ἄτοπον] πονηρὸν D.
ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ] στραφεὶς πρὸς τὸν κύριον, εἶπεν αὐτῷ D.
κύριε] — DLM 15. 42. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
ἐν τῇ βασιλείᾳ] εἰς τὴν βασιλείαν L Versio *Vulg. Copt.*
43.] — *Marcion* ap. Epiphanium & Origenem in Jo. p. 421. οὕτω δὲ ἐτάραξέ τινας ὡς ἀσύμφωνον τὸ εἰρημένον. ὥστε τολμῆσαι αὐτοὺς ὑπονοῆσαι, προστεθεῖσθαι τῷ Εὐαγγελίῳ ἀπὸ τινῶν ῥᾳδιουργῶν τὸ σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ. *Chrysostomus* T. V. 7. οἱ Μανιχαῖοι ἐπιλαβόμενοι τοῦ τόπου τούτου φασὶν, εἶπεν ὁ κύριος, ἀμὴν κ. τ. λ. οὐκοῦν ἀντίδοσις ἤδη γέγονε τῶν ἀγαθῶν, καὶ περιττὴ ἡ ἀνάστασις; — εἰ γὰρ ἦν σωμάτων ἀνάστασις, οὐκ ἂν εἶπεν σήμερον κ. τ. λ. ἀλλ᾽ ἐν τῷ καιρῷ τῆς συντελείας, ὅταν σωμάτων ἀνάστασις.

καίως πάσχειν ταῦτα, διὰ τὸ πρότερον αὐτὸς ἀδικεῖν τι, φέρει πράως αὐτὰ, καὶ οὐκ ὀργίζεται τῷ δικαίως κολάζοντι, καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, φησὶν, ὅσῳ περ ἂν γενναιότερος. εἴρηκε δὲ τοῦτο περὶ αὐτοῦ τοῦ κολαζομένου, οὗτος γὰρ ὅσῳ περ ἂν εὐγενέστερος ὑπάρχοι φύσει, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπομένει γενναίως τὰς κολάσεις. ὁ δὲ ἕτερος, ὅστις ἂν ἀδικεῖσθαι νομίζῃ, θυμοῦται, καὶ χαλεπαίνει, καὶ συμμαχεῖ τῷ δοκοῦντι δίκαια. Ταῦτ᾽ ὁσημέραι γενόμενα κἀπὶ τῶν οἰκετῶν ἐστι θεάσασθαι· ὅσοι μὲν γὰρ ἂν αὐτῶν ἢ κλέπτοντες, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον δρῶντες ἁλῶσι, καὶ μαστιγούμενοι καὶ λιμαγχονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι πρὸς τῶν δεσποτῶν οὐκ ὀργίζονται· ὅσοι δ᾽ ἂν οἰηθῶσιν ἀδίκως τί τούτων ἢ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, ἀεὶ τούτων ἔνδον ὁ θυμὸς ἀγριούμενός ἐστιν καὶ ποθῶν ἀντιτιμωρήσασθαι τὸν ἀδικοῦντα. *Cato.* Quod merito pateris, patienter perfer id ipsum. *Ovidius Amor.* II. 7. 12. Æquo animo poenam, qui meruere, ferunt.

2. *Macc.* VII. 32. 1. *Esr* VIII. 86. *Gen.* XLII. 21. *Sap.* XIX. 13. *Matth.* XXVI. 52. *Ro* XIII 2.

ἄτοπον] *Act.* XXVIII 6. 2. *Thess.* III. 2. *Judith.* XI. 11. *Anthol.* I. 38. 1. ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας, οὐ λήσεις δὲ θεοὺς, μηδὲ λογιζόμενος. *Jos.* A. VI. 5. 6. ἐπεὶ δεδώκατέ μοι, φησὶν, τὸ μηδὲν ἄτοπον ἔθ᾽ ὑμᾶς περὶ ἐμοῦ δύνασθαι λέγειν. *Dio Chrys.* XI. p. 169. B. οἱ Τρῶες — ἠπίσταντο ἀδικοῦντας τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον οὐδὲν ἄτοπον πράξαντα. *Sextus Empir.* Hypoth. III. 24. τό τε λῃστεύειν παρ᾽ ἡμῖν μὲν παράνομον καὶ ἄδικόν ἐστιν, παρὰ δὲ πολλοῖς τῶν βαρβάρων οὐκ ἄτοπον. *Hesychius.* ἄτοπα, πονηρὰ, αἰσχρά. *Polyb.* V. 11. τοῖς γὰρ Αἰτωλῶν ἀσεβήμασι συνεξαμαρτάνων διὰ τὸν θυμὸν καὶ κακῷ κακὸν ἰώμενος, οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν ἄτοπον. *Diogenes* L. Aristipp II. 93. ὁ μέντοι σπουδαῖος οὐδὲν ἄτοπον πράξει. Plat. III. 93. ὅταν ἀποφαίνῃ αὐτὸν μηδὲν ἀδικοῦντα, μήτε ἄλλο ἄτοπον μηδὲν πράττοντα, τὸ δὴ τοιοῦτον ἀπολογίαν καλοῦσι. *Plut.* de aud. poet. p. 27. F. ἤθεσι φαύλοις, καὶ ἀτόποις πράγμασι.

42. *Diodor.* S. XXXIV. p. 526. μειράκιας — ἐδωροῦντο ἐπιλέγοντες· ὅπως, ὅταν γένηται βασιλεὺς, τῆς χάριτος μνημονεύοι. *Gen.* XL. 40. 1. *Sam.* XXV. 31. Modestior petitio quam matris Jacobi & Joannis *Matth.* XX. 22.

43. μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ] Sup. XIX. 5. 1. *Sam.* XXVIII. 19. *Judic.* XIV. 11. *Pirke* Eliezer 33. dixit R. Jochanan: mecum i. e. in tabulato meo. *Diogenes* L. Aristippo II. 76. δύνασαι καὶ σὺ μεθ᾽ ἡμῶν σήμερον γενέσθαι. *Terent.* Heautont. I. 1. 110. Hodie apud me sis, volo. ib. 2. 11. Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie! *Plaut.* Trucul. II. 4. 11. Nempe ru hodie mecum eris, mea Phronesium. Sticho II. 6. 11. Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vestris uxoribus.

παραδείσῳ] *Pollux* IX. 13. οἱ δὲ παράδεισοι, βαρβαρικὸν εἶναι δοκοῦν τοὔνομα, ἥκει καὶ κατὰ συνήθειαν εἰς χρῆσιν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Περσικῶν. *Xenophon* Cyropaed. τὰ ἐν τῷ Παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι. Oeconom. 8. ὅπως κῆποί τε ἔσονται, οἱ παράδεισοι καλούμενοι, πάντων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν μεστοὶ, ὁπόσα ἡ γῆ φύειν ἐθέλῃ, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείργῃ — τὸν ἐν Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνῦναι αὐτὸν ἔφη, ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἴη, δι᾽ ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ τὰ πάντα καλῶς εἴη, ὀσμαὶ δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομάρτοιεν αὐτοῖς περιπατοῦσι. Exped. Cyr. II. ἐγγὺς παραδείσου καλοῦ τε καὶ μεγάλου, καὶ δασέος παντοίων δένδρων. *Arriani* Exped. Alex. p 250. ἐνέδρᾳ τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς διαφθαρῆναι — τῶν Σύρων ἐν παραδείσῳ κρυφθέντων — ἐν χωρίῳ ὁμαλῷ. & p. 435. ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ βασιλικῷ Κύρου τάφον, καὶ περὶ αὐτὸν ἄλσος ἐμπεφυτεῦσθαι δένδρων παντοίων, καὶ ὕδατι εἶναι κατάῤῥυτον, καὶ πόαν βαθεῖαν πεφυκέναι ἐν τῷ λειμῶνι. *Hesychius.* παράδεισος τίθεται ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων, οἷός ἐστιν ἐν περιπάτοις. ἢ τόπος ἔνυδρος ἤτοι εὔυδρος, ἐν ᾧ περίπατοι, καὶ ἡ βασιλέως κατάλυσις. *Glossarium.* pomarium. παράδεισος. ita etiam habet Versio Vulg. in historia Susannae. *Jos.* A. VII. 14. 4. τοῦ δὲ Ἀδωνία παρασκευασαμένου δεῖπνον ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὴν πηγὴν, τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ παραδείσῳ. *Lucian.* Ver. Hist. II. 5. 6. 13. ubi deseribit beatorum insulam. *Aristaenet.* I. 3. τῇ Λειμώνῃ χαριέντως ἐν ἐρωτικῷ συνεστίαμεν παραδείσῳ — ἔνθα πλάτανος μὲν ἀμφιλαφής τε καὶ πόα μαλθακὴ — δένδρα εὐανθῆ μὲν τοὺς ὄρπηκας, πάμφορα δὲ τὸν καρπὸν — ἡ δὲ πηγὴ χαριεστάτη. *Nehem.* II. 8. *Eccles.* II. 5. & *Cant.* IV. 13. ipsa vox פרדס reperitur. Hoc nomine etiam apud LXX. Interpretes designatur hortus Edenis.

Paradisus postea apud Judaeos vocatur locus amoenus, qui recipit animas piorum mortuorum, ibi mansuras, donec iterum corporibus jungantur: qui locus Graecis camporum Elysiorum nomine venit. *Jos.* B. III. 8. 4. καθαραὶ δὲ καὶ ἐπήκοοι μένουσιν αἱ ψυχαὶ χῶρον οὐρανοῦ λαχοῦσαι τὸν ἁγιώτατον, ἔνθεν ἐκ περιτροπῆς αἰώνων ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. ὅσοις δὲ καθ᾽ ἑαυτῶν ἐμάνησαν αἱ χεῖρες, τούτων μὲν ᾅδης δέχεται τὰς ψυχὰς σκοτιώτερος. quae fuit Josephi & Pharisaeorum sententia. Esseni autem resurrectione corporum negata animas piorum aeternum in Paradiso victuras putabant. B. II. 8. 11. ἐπειδὰν δὲ ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα δεσμῶν, οἷα δὴ μακρᾶς δουλείας ἀπηλλαγμένας τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι. καὶ ταῖς μὲν ἀγαθαῖς, ὁμοδοξοῦντες παισὶν Ἑλλήνων, ἀποφαίνονται τὴν ὑπὲρ ὠκεανὸν δίαιταν ἀποκεῖσθαι, καὶ χῶρον οὔτε ὄμβροις, οὔτε νιφετοῖς οὔτε καύμασι βαρυνόμενον, ἀλλ᾽ ὃν ἐξ ὠκεανοῦ πραῢς ἀεὶ ζέφυρος ἐπιπνέων ἀναψύχει· ταῖς δὲ φαύλαις ζοφώδη καὶ χειμέριον ἀφορίζονται μυχὸν, γέμοντα τιμωριῶν ἀδιαλείπτων. *Targum* Psal. XC. Sit jucunditas horti Edenis a Domino super nos. LVII. 3. ambulabo coram Deo in horto Edenis, ut calefiam in luce justorum. Ecclesiast. I. 15. Vir qui defecit a lege & statutis in vita, non potest post mortem annumerari justis in horto Edenis. IX. 7. bibe vinum, quod absconsum est tibi in horto Edenis.

Can-

44 λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐφ'

καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοί] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τῷ ἐπλήσσοντι [a prima manu. ἐπιπλήσσοντι ex emendatione.] θάρσει. Versio Latina: Respondens autem Jesus dixit, qui objurgabat eum: Animaequior esto. D. ὁ Ἰησοῦς] — L. Versio *Copt.* λέγω σοι] σοὶ λέγω C. + ὅτι L.
σημερον] Hanc vocem praecedentibus jungendam esse statuit cum aliis *Hesychius* Q. 49 qui citantur Schol. Codicis 34 *Theophylactus.* ἄλλοι δὲ ἐκβιάζονται τὸ ῥῆμα, στίζοντες εἰς τὸ σήμερον, ἵνα ᾖ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· ἀμὴν λέγω σοι σήμερον· εἶτα τὸ μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ συνεπιφέροντες. *Sever.* Apologet. 22.
44. ἦν δὲ] καὶ ἦν D. καὶ ἦν ἤδη C a prima manu. L. Versio *Copt.* *Origenes* in Cant. I. 7. + ἤδη Versio *Syra* posterior.

Cantic. IV. 12. Sicut hortus Edenis, in quem non licet viro ingredi, nisi justis, quorum animae intromissae sunt per Angelos. *Chagiga* f. 14. 2. Quatuor ingressi sunt paradisum per manus Dei. Schol. non quod ascenderint revera, sed videbatur ipsis acsi adscendissent. *Eruvin* f. 54. 2. Utrum mavis, an vivere annis CCCC., aut cum tua progenie intrare in hortum Edenis? Respondit, malle se intrare in hortum Edenis. Tunc dixit Deus S. B. date justo huic utrumque, paradisum & praeterea CCCC. annos. *Targum Psal.* XXIV. 9. Portae horti Edenis elevate capita vestra — & introibit rex gloriae. L. 10. Praeparavi justis in horto Edenis animalia pura & bovem electum, qui pascitur quotidie in montibus mille. *Cant.* VIII. 2. Bibemus vinum vetus, reconditum in uvis suis, a diebus quibus creatus est mundus; & ex malogranatis fructibus, qui praeparati sunt justis in horto Edenis. *Midras Tillin* CXLIX. 5. laetabuntur in cubilibus suis. In horto Edenis. quoties in scriptura reperitur: terra viventium, antiqui sapientes exponunt de horto Edenis. *Aboth.* Discipulis Abrahami obtigit paradisus, discipulis autem Bileami gehenna. Servantibus legem paratus est paradisus: praevaricatoribus vero gehenna. Moses Magister noster, cum per hortum Edenis proficisceretur, dixit Josuae: propone nunc omnia dubia, quaecunque habes. *Sanhedrin* f. 102. 1. dixit Deus Jeroboamo: — ego & tu & filius Isai proficiscemur in hortum Edenis. *Themura* f. 16. 1. dixit Raf: qua hora Moses magister noster discessit in hortum Edenis. *Berachoth* f. 16. 2. R. Eleasar oravit — pone partem nostram in Paradiso. *Bereschith R.* XXI. 7. & ejecit eum Deus ex horto Edenis. R. Juda & R. Nehemia R. Juda dixit: ejecit eum ex horto Edenis in hoc mundo, & ejecit eum ex horto Edenis in mundo futuro. R. Nehemia dixit: ejecit quidem eum ex horto Edenis in hoc mundo; at non in mundo futuro. *Bammidbar R.* XIII. Tempore futuro Deus S. B. convivium faciet in horto Edenis, ubi non opus erit balsamo aut aliis odoramentis, verum Boreas & Auster valde flabunt, & arbores odoriferae stillabunt, & odores spirabunt. vid. in *Matth.* V. 22. *Aboth Eliezer* III. Septem res creatae sunt ante creationem mundi, lex, gehenna, Eden, Thronus gloriae, templum, poenitentia, & nomen Messiae. Paradisus S. D. *Gen.* II. 8. *Derech Erez Sutra* 2. 3. Novem viventes intrarunt Paradisum, Enoch, Elias, Messias, Elieser, Hiram, Æthiops, *Jer* XXXVIII. 7. Jabez, Filia Pharaonis, & Sera, sunt qui dicunt etiam Josuam f. Levi. *Maase Thora* 9. Angelus mortis non dominatur in omnes; sunt enim qui dicunt, quosdam viventes intrasse in Paradisum. — Dic mihi, cur evaserunt angelum mortis? Respondit: dicam tibi. Enoch, quia fuit justus in generatione sua, & non erat ipsi similis; ideo vivit in horto Edenis. Eliezer, servus Abrabami, filius Chami filii Noachi: cum audiret maledictionem Patris sui, dedit se Abrahamo, & fuit justus, & ideo est in horto Edenis. Sera filia Aseris, quia dixit Jacobo, Josephum vivere. Dixit Jacobus: Os istud, quod mihi bonum nuntium attulit de Josepho vivente, non gustabit gustum mortis. Hiramum Regem Tyri Deus admisit in Paradisum, quia templum aedificaverat, & initio pius fuerat, vivebatque in Paradiso M. annos; cum autem postea superbiret, seque Deum faceret, ex paradiso expulsus descendit in Gehennam. *Bereschith R.* LXV. 18. qua hora intravit pater noster Jacobus ad patrem suum, cum ipso intravit hortus Edenis S. D. *Gen.* XXVII. 27. Cumque intraret Esavus ad patrem suum, intravit cum ipso gehenna S. D. *Prov.* XI. 2. *Taanith* f. 10. 1. R. nostri docent, Ægyptum esse CCCC. milliarium in longum & latum: Æthiopiam sexagies Ægypto majorem; orbem terrarum sexagies majorem Æthiopia; Hortum sexagies majorem Orbe terrarum; Edenem sexagies majorem horto, gehennam vero sexagies majorem Edene. *Cetuboth* f. 103. Quo die Rabbi moriturus erat, venit vox de coelo dixitque: qui praesens aderit morienti Rabbi, ille intrabit in Paradisum. — obdormivit Jose f. Joazaris · viditque lectum suum volantem in aere, dixitque: brevi praevenies me hic in Paradisum. *Chagiga* f. 14. 2. Schir R. I. 4. IV. ingressi sunt Paradisum f. Usai, f. Sumae, Eliza f. Aboja, & R. Akiba f. Usai. *Midras Tillin* XI. 7. Justi videbunt faciem ejus. Septem sunt catervae, quae stabunt futuro tempore coram Deo vivo, constante, sancto, benedicto Et singulae habent habitationem singularem in horto Edenis. *Chagiga* f. 15. 1. Eccles. VII. 15. Deus creavit justos & impios. singuli habent duas partes, unam in horto Edenis, in gehenna alteram. Justus innocens aufert partem suam & partem impii in horto Edenis: Impius reus accipit & suam & socii sui partem in gehenna. *Tamid* f. 66. 2. Cum Alexander. M. veniret ad scaturiginem, lavaretque pisces salsos in ea, bonum odorem illis conciliavit, unde conclusit, hunc fontem scaturire ex horto Edenis. — alii dicunt juxta aquam eum tamdiu progressum fuisse, donec venisset ad portas horti Edenis. *Maimonides* in Sanhedrin XI. 1. Hortus Edenis est locus, qui terra gaudet omnium fertilissima, in qua plurimi sunt rivi arboresque frugiferae, quem Deus in futurum manifestabit hominibus, ut illic delectentur: Gehenna vero est locus tormenti & poenarum pro impiis & *Porta Mosis* p. 134. Quidam existimant beatitudinem esse hortum Edenis; eum autem locum esse, in quo sine ulla corporis molestia aut labore edatur & bibatur, & in quo domus sint ex lapidibus pretiosis, & lecti holoserici: fluvii vino & unguentis odoratis fluentes, cum multis ejusmodi

ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτα- 45
σμα τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρα- 46
θήσομαι τὸ πνεῦμά μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν. Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ 47
γενόμενον, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, λέγων· Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάν- 48
τες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύ-
πτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον. Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ 49
γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, ἀ- 50
νὴρ

ἐννάτης] ἐνάτης ACDK 1. 3. 72. 74. Editio *Complut.* *Erasmi* 1.
45. καὶ ἐσκοτίσθη] ἐσκοτίσθη δὲ D. Versio *Copt.*
καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος] —— C a prima manu. *Marcion* ap. Epiphanium. τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος L. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* in Matth. H. 30. & 35.
καὶ ἐσχίσθη] ἐσχίσθη δὲ CL 1. 33. καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον] — D.
ναοῦ] + εἰς 106. 46. φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ C. ὁ Ἰησοῦς μεγάλῃ φωνῇ D.
πάτερ] —— 28. 49.
παραθήσομαι] παρατίθημι D 1. 3. 7. 27. 29. 38. 60. 71. 80. 86. 88. 106. Evang. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 17. Codices *Latini*. *Basilius* Eth. 65. *Epiphan.* H. 69. *Cyrillus* Act. IV. 4. *Theophylactus Ed.* in l. & in Jon. II, 8. *Greg. Nyssenus* a. Apollinar. 17. c. *Eunom.* de resurrect. X. *Constitut.* V. 6. 14. *Theodoretus*, *Eusebius* Emissenus. *Athanasius* de hum. nat. παρατίθεμαι ABCKM 4. 6. 33. 42. 67. 68. 78. Evang. 18. 19. Versio *Vulg.* *Syr.* *Lutheri*. *Justinus* c. Tryphon. *Origenes* in Matt. XX. 28. *Theodotus*, *Eusebius* D. III. 4. IV. 12. *Cyrillus* Catechef.
καὶ ταῦτα] τοῦτο δὲ D 71. καὶ τοῦτο KM 42. Evang. 16. *Basilius*, *Theodoret.* Dial. τοῦτο C a prima manu. L. Evang. 22. Versio *Syr.*
καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν] —— 29. 64. probante *J. Millio* prol. 1446. 1461. + καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη D. 47. ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον] καὶ ὁ ἑκατόνταρχος φωνήσας D.
ἑκατόνταρχος] ἑκατοντάρχης 1. γενόμενον] γεγονὸς C. γεγενημένον 7. 15. 17.
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν] δίκαιος ἦν ὁ ἄνθρωπος οὗτος D. οὗτος] — 67. 68. + ὁ *J. Wasse.*
48. καὶ πάντες] πάντες δὲ 33. συμπαραγενόμενοι] συμπαραπορευόμενοι 71.
ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν] ἐπὶ θεωρίαν ὄχλοι D. ἐπὶ] θεωροῦντες 69.
θεωροῦντες] θεωρήσαντες CDL 33. θεωροῦντες τὰ γενόμενα] — A.
γενόμενα] γινόμενα 69. Evang. 15.
ἑαυτῶν] — ACDL 1. 53. 57. 67. αὐτῶν 69. Evang. 6. Versio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1445.
τὰ στήθη] τὰς κεφαλὰς Evang. 7. + καὶ τὰ μέτωπα D. ὑπέστρεφον] ὑπέστρεφαν D.
49. αὐτοῦ] αὐτῷ AL 33. 64. + ἀπὸ DL 1. 33. Evang. 15. 17. Versio *Vulg.*
συνακολουθήσασαι] συνακολουθοῦσαι C. 50. ὀνόματι] ᾧ ὄνομα 1. Colb.
ὑπάρχων] jungit sequentibus Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + καὶ ὁ C. + καὶ L.
ἀνὴρ posterius] —— D. Codices *Latini*.

di aliis. Preces Judaeorum pro defunctis: Recordetur Deus in bonum animae R. N. [aut dominae N.] qui [vel quae] ivit ad vitam aeternam cum anima Abrahami, Isaaci & Jacobi [vel Sarae, Rebeccae & Leae] qui vivunt in horto Edenis. Confessio Judaei aegroti: Confiteor tibi, Domine Deus mei & Deus patrum meorum, & sanationem & mortem meam in manu tua esse. Placeat tibi me integrae sanitati restituere. Sin vero mihi moriendum erit, sit mors mea expiatio omnium peccatorum, iniquitatum & praevaricationum, quibus peccavi, inique egi, & praevaricatus sum coram te: & da portionem meam in horto Edenis, & memento mei in seculo futuro, quod absconditum est justis. *Ruth R.* I. 1. Illi descendunt in Paradisum, hi vero descendunt in gehennam. *Midras Mischle* XXXI. 14. Haec est filia filiae Pharaonis, fuerat gentilis & facta est Judaea, & memoratur nomen ejus inter rectas —— ideo digna fuit ut intraret in Paradisum vivens.

Quaeritur jam, quid Christus latronem intelligere voluerit per Paradisum promissum? Certe hac voce nec Judaeorum fabulas, nec sententiam Essenorum de solius animae aeterna felicitate, nec Pharisaeorum aut Mohammedanorum de deliciis, approbavit, sed illud unum voluit, ut latro optima quaevis, & majora quidem quam a Doctoribus audierat, vel ipse prius animo conceperat, speraret, Locum tutum & securum tempore inter mortem & resurrectionem medio: & aeternum in coelis gaudium post resurrectionem.

Illud porro hic monendum est, licet interpretes, qui nunc vivunt, plerique omnes eundem locum Paradisum & coelum vocent, veteribus tamen Christianis discriminatas coeli & Paradisi regiones fuisse. *Tertullian.* Apolog. Si Paradisum nominemus, locum divinae amoenitatis recipiendis sanctorum spiritibus, non coelum intelligimus. *Methodius* ap. Epiphanium H. 64. οὐδὲ ὁ ἀπόστολος ὑποτίθεται τὸν παράδεισον εἶναι ἐν τρίτῳ οὐρανῷ, τοῖς λεπτῶν ἀκροᾶσθαι λόγων ἐπισταμένοις —— Δύο ἀποκαλύψεις μεγάλας ἑωρακέναι μηνύει, δὶς ἀναληφθεὶς ἐναργῶς, ἅπαξ μὲν ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ἅπαξ δὲ εἰς τὸν Παράδεισον· τὸ γὰρ οἶδα 2. *Cor.* XII. 2. ἰδίως ἀπόκαλυψιν αὐτῷ κατὰ τὸν τρίτον ἀναληφθέντι πεφηνέναι συνίστησι· τὸ δὲ καὶ οἶδα πάλιν ἐπιφερόμενον τὸν τοιοῦτον κ. τ. λ. 3. 4. ἑτέραν αὖθις αὐτῷ πεφανερῶσθαι κατὰ τὸν Παράδεισον ἀποκάλυψιν δείκνυσι. *Origenes* de Principiis l. II. XI. 6. puto enim, quod sancti quique discedentes de hac vita permanebunt in loco aliquo in terra posito, quem Paradisum dicit scriptura divina, velut in quodam eruditionis loco. *Chrysostomus* T. V. 7. tradit, Manichaeos per Paradisum intelligere coelum, non vero Orthodoxos. ex eo *Moses bar Cepha* I. 7. ut & ex Ephrem, Philoxeno, Severo *Caesarius* Q. 141. 142. 143. *Paulinus* in martyrio Felicis: Qua regione venis, coelo datus, an Paradiso?

Augustinus de Tempore 120. Ille —— beatus latro —— nec salutis tempora sciens distulit, nec remedia status sui in momenta ultima infelici fraude posuit, nec redemtionis suae spem in desperationis novissimum reservavit. Nec religionem ante nec Chri-

51 νὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ, βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς ϗ δίκαιος, (Οὗτος οὐκ ἦν
συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ ϗ τῇ πράξει αὐτῶν.) ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰου-
52 δαίων· ὃς ϗ προσεδέχετο ϗ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Οὗτος προσελθὼν τῷ Πι-
53 λάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, ϗ ἔθη-
54 κεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. Καὶ ἡμέρα ἦν παρα-
55 σκευὴ, ϗ σάββατον ἐπέφωσκε. Κατακολουθήσασαι δὲ ϗ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυ-
θυῖαι

51. συγκατατεθειμένος] συγκατατιθέμενος CD 1. 48. 59. 61. in ora. 80. 88. κατατεθημένος Editio *Erasmi*.
ἀριμαθαίας] ἀριμαθίας D. ὃς] — Cold.
ϗ προσεδέχετο ϗ αὐτὸς] προσεδέχετο CD 69. Codices *Latini*. ϗ αὐτὸς προσεδέχετο 40. 80. προσεδέχετο ϗ αὐτὸς KL 1. 10. 15. 27. 33. 44. 48. 49. 51. 62. 83. 89. 90. 91. 106. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 1430. ϗ προσεδέχετο C 13. 47. 54. Versio *Syr*. *Copt*.
προσεδέχετο] προσεδόκα 61. in ora.
52. οὗτος] — D a prima manu. ϗ ex emendatione. & in Versione Lat. &. ὃς 34. 39. αὐτὸς 69. + ὃν 47.
53. αὐτὸ prius] — CDL 69. Evang. 17. 18. 19.
αὐτὸ secundo] τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἐν D. — H. 1. Evang. 7. 9. 12. 13. 14. αὐτὸν 59. Evang. 17. Codices *Latini*. τῇ Colb. σινδόνι] + καθαρᾷ 13. 61. in ora 69.
αὐτὸ tertio] αὐτὸν D Codices *Latini*. — 33. 56. 58. 61. 69. ἔθηκεν] ἔθετο 56. 61.
μνήματι] μνημείῳ D. 29. 71. 106. Evang. 7. 9. 10. 13. *Epiphanius*.
λαξευτῷ] λελατομημένῳ D. καινῷ *Dial. c Marcion*. οὗ] ἐν ᾧ 106.
οὐδέπω οὐδεὶς] οὔπω οὐδεὶς DL. οὐδεὶς οὔπω A 1. Versio *Syr*. *Origenes* c. Cels. οὐδεὶς 47. 54. probante *J. Millio* prol. 1446. οὐδεὶς οὐδέπω C 69. οὐδέποτε οὐδεὶς 66.
κείμενος] + ϗ θέντος αὐτοῦ ἐπέθηκεν τῷ μνημείῳ λίθον, ὃν μόγις εἴκοσι ἐκύλιον D. + ϗ προσεκύλισε λίθον μέγαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου 12. 13. 16. 38. in ora. 48. 51. 59. 67. 73. Versio *Copt*. + ϗ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου Evang. 14.
54.] ἦν δὲ ἡ ἡμέρα πρὸ σαββάτου D.
ϗ prius] + ἡ A 69. παρασκευὴ] παρασκευῆς L. probante *T. Beza*.
ϗ posterius] — A C ex emendatione G H K M. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 36. 40. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 94. Ev. 6. 12. 14. 15. 18. Editio *Complut*. *Bengelii*. Versio *Syra* posterior habet cum obelo. *Eusebius* *Theophyl*.
ἐπέφωσκε] ἀπέφωσκε K 42. 55. κατακολουθήσασαι] κατηκολούθησαν D.
ϗ prius] — ACEK 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 49. 50. 51. 53. 58. 61. 62. 64. 66. 67. 71. 72. 83. 86. 87. 91. 94. 98. 106. Colb. Evang. 6. 10. 14. 15. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. 2. *Colinaei*, *Plantin*. *Genev*. Versio *Syra* utraque. *Eusebius* in Esaj. XXVII. 10. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1378. αἱ L. 1. 12. 16. 40. 69. Evang. 7. 12. δύο D Codices *Latini*. + δύο 29. 33.
συνεληλυθυῖαι] συναναβᾶσαι Versio *Syra* posterior in margine.

Christum scivit —— Ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo, quia ad consequendam fidem non fuit extrema hora illa, sed prima.

46. *Psal*. XXXI. 6. *Sap*. III. 1.

48. θεωρίαν] *Thomas*. θεωρία —— ἡ πράγματός τινος κατανόησις, ὡς ὁ θεόλογος· θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτὸν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία· θεωρία δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ θεάτρῳ θέα.

49. *Psal*. XXXVIII. 11.

50. ἀνὴρ ἀγαθὸς] *Act*. XI. 24. *Cic*. de Offic. III. 19. Ne —— statuisse videretur virum bonum aliquem esse, cum ea res innumerabilibus officiis & laudibus contineretur. Laelio 5. Qui ita se gerunt, ita vivunt, ut eorum probetur fides, integritas, aequalitas, liberalitas, nec sit in illis ulla cupiditas vel libido, vel audacia, sintque magna constantia —— hos viros bonos appellandos putemus. *Horatius* Epist. I. 16. 57. Vir bonus, omne forum quem spectat & omne tribunal, quandocunque Deos vel porco vel bove placat, Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo; Labra movet metuens audiri: pulcra Laverna, Da mihi fallere, da justo sanctoque videri. 40. Vir bonus est quis? Qui consulta patrum, qui leges, juraque servat, quo multae magnaeque secantur judice lites, quo res sponsore, & quo caussae teste tenentur. Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota Introrsum turpem, speciosum pelle decora. *Aristoteles* de Rep. III. 4. τὸν δ' ἀγαθὸν ἄνδρα φάμεν εἶναι κατ' ἀρετὴν τελείαν.

συγκατατεθειμένος] *Pollux* VI. 117. συνομολογῶ δὲ καὶ συναινῶ εἴποις ἂν συγκατατίθεμαι, συμμαρτυρῶ, ὁμοδοξῶ, σύμφημι, σύμψηφος εἰμι. *Plato* Gorgia. σὺ δὲ πότερον συγκατατίθεσαι ἡμῖν περὶ τούτων τὴν αὐτὴν δόξαν, ἢ ἀντιφῆς; *Dionys*. Hal. VI. 83. ὡς δὲ ἐπαύσατο, πάντες οἱ παρόντες ἐπεθορύβησαν, ὡς τὰ δέοντα λελογισμένῳ συγκατατιθέμενοι. *Pindar*. Nem. VII. 58. Schol. οὐκ ἔοικε δὲ συγκατατίθεσθαι ὁ Πίνδαρος ταύταις ταῖς αἰτίαις. *Plut*. de primo frig. p. 955. C. τὸ ἐπέχειν ἐν τοῖς ἀδήλοις τοῦ συγκατατίθεσθαι φιλοσοφώτερον ἡγούμενος. *Galen*. de Dogm. Hippocr. & Plat. II. ἐν ταῖς συγκαταθέσεσιν ἐπινεύοντες τὴν κεφαλὴν —— ἵνα μὴ νῦν ἐκείνων μνημονεύω τῶν ἀνθρώπων, οἱ ταῖς κεφαλαῖς ἀνανεύουσιν, ἐπειδὰν συγκατατίθενται. *Sextus Empir*. de Arcesila. λέγει δὲ, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἶναι τὰς κατὰ μέρος ἐποχὰς, κακὰ δὲ τὰς κατὰ μέρος συγκαταθέσεις. *Cic*. Q. Acad. IV. 12. Nunc de assensione atque approbatione, quam Graeci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus. *Gellius* XIX. 1. Mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας visa isthaec animi sui terrifica non approbat h. e. οὐ συγκατατίθεται —— sed abjicit, respuitque. *Polybius* p. 1112. τοῦ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις. *Arrian*. *Epictet*. I. 28. ὅταν οὖν τις συγκατατίθεται τῷ ψεύδει, ἴσθι ὅτι οὐκ ἤθελε ψευδεῖ συγκαταθέσθαι. *Epictet*. 67. ἄλλοις συγκατατίθεσθαι. *Hesychius*. συγκατάθεσις, συμφωνία. 2. *Cor*. VI. 16.

53. λαξευτῷ] *Thuc*. IV. 4. σιδήρια μὲν λιθουργὰ οὐκ ἔχοντες. Sch. λαξευτήρια. *Lexicon Psalm*. λαξευτηρίῳ, λιθοτόμῳ.

οὐδέπω οὐδεὶς] 2. *Cor*. VI. 3.

Anthol. III. 6. 4. & *Anthol*. *MS*. IV. 19. εἰς τάφον ἀνδροτίωνος καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικός. Αὐτῷ καὶ τεκέεσσι, γυναικί τε τύμβον ἔδειμεν ἀνδροτίων· οὔπω δ' οὐδενός εἰμι τάφος. Οὕτω καὶ μείναιμι πολὺν χρόνον· εἰ δ' ἄρα καὶ δεῖ Δεξαίμην ἐν ἐμοὶ τοὺς προτέρους προτέρους [f. πρότερον.]

54. Vespera sabbati incipientis candelas accendunt

θυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.
Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κα- 56
τὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν 1
ἀρώματα· καί τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. 2
Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι 3
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. 4
Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐ- 5
τάς·

αὐτῷ] — DL Codices *Latini*. ἐκ] ἀπὸ D 28. 80. + πάσης Evang. 14.
Γαλιλαίας] + καὶ D. ἐθεάσαντο] ἐθεώρουν 13. 69. μνημεῖον] μνῆμα D.
καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα] — D. αὐτοῦ] τοῦ Ἰησοῦ 29. 38. 71.
56. ὑποστρέψασαι δὲ] καὶ ὑποστρέψασαι 60. Versio *Syr*. δὲ] — C. καὶ μύρα] — 1.
κατὰ τὴν ἐντολὴν] — D. κατὰ τὸν νόμον *Marcion* ap. Epiphan.
1. τῇ δὲ μιᾷ] μιᾷ δὲ D. δὲ] — 56. 58. pendet a μὲν commatis praecedentis.
βαθέος] βαθέως CD 3. 50. 53. 72. 73. Evang. 6. Editio *Complut*. *Eusebius* D. X. 8.
ἦλθον] ἤρχοντο D. + γυναῖκες 44. 60. Evang. 6.
μνῆμα] μνημεῖον C 12. 15. 42. 47. 54. 94. Ev. 7. *Dionysius Alex*. *Eusebius*. ἀρώματα] — D. Cod. *Lat*.
καὶ τινες σὺν αὐταῖς] — CL 33. Versio *Copt*. *Vulg*. *Æthiop*. *Dionys*. *Alex*. *Eusebius* in Pſ. XXI. 1. probante *J. Millio* prol. 421. 736. & *Bengelio*. + ἐλογίζοντο δὲ ἐν ἑαυταῖς, τίς ἄρα ἀποκυλίσει τὸν λίθον D.
τινες] ἄλλαι vel ἕτεραι Versio *Syra* utraque, *Arab*. 2. εὗρον δὲ] ἐλθοῦσαι δὲ εὗρον D 33. ἀπὸ] ἐκ H.
3. καὶ εἰσελθοῦσαι] εἰσελθοῦσαι δὲ C. a prima manu. DL 1. Versio *Copt*. Codices *Latini*. *Eusebius*.
οὐχ] οὐκ C. τοῦ κυρίου] — D 42. Versio *Syr*. Codices *Latini*. Ἰησοῦ] — D. Cod. *Lat*.
4. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ C. διαπορεῖσθαι] ἀπορεῖσθαι CDL. διαπορεῖν 1. Colb. τούτου καὶ] αὐτοῦ D.
δύο ἄνδρες] ἄνδρες δύο ACEGH 89. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*, *Eusebius*, *Theophylactus*. ἐπέστησαν] παρεισήκεισαν C.
ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις] ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ D. *Origenes* c. Celſ. *Eusebius* in Pſal. ἐσθῆτι λαμπρᾷ Codices *Latini*. fulgentibus. *Marcion* ap. Epiphan.
5. ἐμφόβων] ἐν φόβῳ 56. 58. ἐκφόβων Editio *Erasmi*, *Colinaei*.

dunt Judaei.

56. σάββατον] *Schabbat*. . . Dixit R. Simeon: propter puerum unius diei vivum ſolvunt ſabbatum: propter David vero regem mortuum non ſolvunt ſabbatum. *Tob*. II. 4. 2. *Macc*. VIII. 26.

ἡσύχασαν] *Thucyd*. VII. 83. τῆς νυκτὸς φυλάξαντες τὸ ἡσυχάζον ἔμελλον πορεύεσθαι.

1. ὄρθρου βαθέος] *Plato* Crito p. 32. A. ἢ οὐ πρωῒ ἔτι ἐστι; πάνυ μὲν οὖν —— ὄρθρος βαθύς. *Cit*. Thoma in πηνίκα Protagor. p. 217. A. τῆς παρελθούσης νυκτὸς ταυτησὶ ἔτι βαθέος ὄρθρου, πρωῒ γάρ ἐστιν —— διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται. *Galenus* de praenot. ἔπεμψεν ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἥξειν. & de rat. medendi IX. ὄρθρου δὲ βαθέος ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐλθόντες. *Aristides* S. S. V. p. 356. τῆς ἐπιούσης ὡδοιπόρουν ἐξ ὄρθρου βαθέος. Phlegon Mirabil. Ὄρθρου δὲ βαθέος πλῆρες ἦν τὸ θέατρον. *Thucyd*. III. 112. ἅμα ὄρθρῳ, νυκτὸς ἔτι οὔσης. IV. 110. ἀφικόμενος νυκτὸς ἔτι, καὶ περὶ ὄρθρον. II. 3. φυλάξαντες ἔτι νύκτα, καὶ τὸ περὶ ὄρθρον. *Plut*. parall. p. 313. E. νυκτὸς βαθείας. *Jo*. XX. 1. tempus quod praecedit auroram, quo quis adhuc lucerna uti poteſt. *Phrynichus* p. 120. ὄρθρος νῦν ἀκούω τῶν πολλῶν τιθέντων ἐπὶ τοῦ πρὸ ἡλίου ἀνίσχοντος χρόνου, οἱ δὲ ἀρχαῖοι ὄρθρον καὶ ὀρθρεύεσθαι τὸ πρὸ ἀρχομένης ἡμέρας. ἐν ᾧ ἔτι λύχνῳ δεῖται τις χρῆσθαι· ὃ τοίνυν οἱ πολλοὶ ἁμαρτάνοντες λέγουσιν ὄρθρον, τοῦθ' οἱ ἀρχαῖοι ἕω λέγουσιν. *Thomas*. ἐστι δὲ ὄρθρος τὸ πρὸ τοῦ λυκαυγοῦς καιροῦ, ἐν ᾧ ἔτι λύχνῳ δύναταί τις κεχρῆσθαι· Θουκυδίδης ἐν τῇ β. τηρήσαντες ἔτι νύκτα, καὶ αὐτὸ τὸ περὶ ὄρθρον. *Xiphilinus* in Vita Severi. ἔπραττέ τι πάντως νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον. *Aristoph*. Veſp. 216. ἀλλὰ νῦν ὄρθρος βαθύς. B. νὴ τὸν Δί', ὀψὲ γοῦν ἀνεστήκασι νῦν, ὡς ἀπὸ μέσων νυκτῶν παρακαλοῦντες μ' ἀεί. *Theocrit*. VIII. 65. βαθὺν ὕπνον. XVIII. 404. παίσδειν εἰς βαθὺν ὄρθρον. *Polyaenus* II. p. 195. Μάγας —— συνέταξε τοῖς φρυκτωροῖς πυρσὸν φίλιον αἴρειν ἑσπέρας, καὶ πάλιν βαθέος ὄρθρου τὸν αὐτὸν IV. p. 405. ὄρθρος ἦν βαθύς. *Heraclides Pont*. Allegor. Homer. πρός γε μὴν βαθὺν τὸν ὄρθρον ἀναχθέντων. *Philo* de offerent Vict. T. 2. p. 254, 14. περὶ βαθὺν ὄρθρον. 1. *Macc*. IV. 6. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ Joſepho eſt περὶ τὸν ὄρθρον.

4. ἐσθήσεσιν] *Etymol*. ἐσθὴς τὸ ἱμάτιον —— τὸ δὲ ἔσθησις ἐσθήσεως, ὃ σημαίνει τὴν ἐσθῆτα, γίνεται οὕτως κ. τ. λ. *Thomas* ἐσθὴς εἴρηται παρὰ λογογράφοις, καὶ ἔσθημα· ἔσθησις δὲ παρὰ ποιηταῖς, καὶ τισὶ τῶν ῥητόρων. *Sophocles* Electr. 271. *Schol*. ἐσθήματα μὲν καὶ ἐσθήσεις ἐν πεζῷ λόγῳ ἄχρηστα· ἐσθὴς δὲ ἐν χρήσει. *Schol*. alter. οὐ μόνον ἐσθὴς ἐσθῆτος εἴρηται τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καὶ ἔσθημα ἐσθήματος, ὡς κἀνταῦθα, καὶ ἔσθησις ἐσθήσεως· τὰ ὕστερα ποιητῶν· τὸ δὲ ἐσθὴς καὶ λογογράφων. Philonicus ap. *Dionyſ*. Hal. de Iſocrate 13. ἐοικέναι δὲ αὐτὸν ζωγράφῳ ταῖς αὐταῖς ἐσθήσεσιν καὶ τοῖς αὐτοῖς σχήμασι πάσας ἐπικοσμοῦντι τὰς γραφάς. *Philo* de fortit. T. 2. p. 378. 45. ἐν ἐσθήσεσιν.

5. *Curtius* VI. 9. 1. Rex vultu praeferens dolorem, diu demiſſo in terram vultu attonito ſtupentique ſimilis ſtetit. *Seneca* Epiſt. XI. Artifices ſcenici, qui imitantur affectus, qui metum & trepidationem exprimunt, qui triſtitiam repraeſentant, hoc indicio imitantur verecundiam: dejiciunt vultum, verba ſubmittunt, figunt in terram oculos, & deprimunt. *Ariſtaenet*. I. 15. καὶ τὸ πρόσωπον ἐξ αἰδοῦς ἀποκλίνασα —— ταῦτα δὴ τὰ τῶν αἰδουμένων ἐν διαπορήσει κινήματα, *Apollonius* IV. 1315. αὐτὰρ ὅ γ' εἰς ἑτέρωσε παλιμπετὲς ὄμματ' ἔνεικε Δαίμονας αἰδεσθείς. *Ovidius* F. 1. 148. Verbaque ſum ſpectans pauca locutus humum. III. 371. A media coelum regione dehiſcere coepit; ſummiſere oculos cum duce turba ſuos. *Dan*. X. 9.

Plautus Menaechm. II. 1. 15. hominem inter vivos quaeritamus mortuum. Nam inveniſſemus jamdiu, ſi viveret. *Shemoth* R. V. Parabola. Sacerdos, cui erat ſtolidus ſervus, profectus eſt aliquo

6 τάς· Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. Μνήσθητε
7 ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, Λέγων· Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πα-
ραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆ-
8 ναι. Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγει-
9 λαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία,
10 καὶ Ἰωάννα, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀπο-
11 στόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπί-
12 στουν αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ παρακύψας βλέπει τὰ
ὀθόνια

ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν] ἔνφοβοι δὲ γενόμεναι ἔκλιναν D. Codices *Latini*.
τὸ πρόσωπον] τὰ πρόσωπα CDGL. 1. 33. 42. Versio *Syr*. + αὐτῶν C. Evang. 7. Versio *Syr*.
εἶπον] εἶπαν C. οἱ δὲ εἶπαν D. εἶπεν 2. ζητεῖτε] Commate a sequentibus distinguit Edit. *Erasmi* 1.
6. οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη] — D. Codices *Latini*. ἀλλ'] — C. Versio *Syr*.
ὡς] δὲ ὅσα D. *Marcion* ap. Epiphan. ὅσα C. ut videtur. ὧν *J. Pricaeus*.
7. λέγων] — D 49. 56. 58 61. *Marcion*. ὅτι] οὕτως 69.
ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου] τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ L. ἀνθρώπων] — 36. Codices *Latini*.
ἁμαρτωλῶν] — D. Codices *Latini*. ἀναστῆναι] ἐγερθῆναι 33.
9. ἀπὸ τοῦ μνημείου] — D. Versio *Armen*. Codices *Latini*. ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν 60.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα DEH 3. 44. 72. 73. Ev. 6. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei*. πᾶσι] — Versio *Syr*.
10. ἦσαν δὲ] — AD 3. 9. 12. 14. 27. 28. 53. 59. 60. 69. 71. 86. 95. 106. Evang. 2. 19. 20. 24. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco. ἦν δὲ K. 1. 2. ex emendatione. 50. 67. 68. Colb. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Vulg*. ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ D. 80.
Μαρία] Μαριὰμ bis 1. Versio *Syr*. Ἰωάννα] Ἰωανὰ D.
Μαρία posterius] + ἡ ADK 1. 10. 33. 37. 38. 44. 45. 54. 55. 59. 62. 64. 72. ex emendatione. 74. 76. 90. a prima manu. 91. 106. Evang. 12. 19. *Theophylactus*. probante *Bengelio*.
αἱ posterius] — ADEGHL 1. 2. 3. 44. 50. 53. 71. 86. Colb. 106. Evang. 19. 20. 24. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1442.
ἔλεγον] ἔλεγαν D. τοὺς] αὐτοὺς D. a prima manu.
11. ἐνώπιον] — 1. αὐτῶν] ταῦτα DL Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*.
12.] — D Codices *Latini*. μόνα] — AK 47. 69. probante *J. Millio* prol. 1500.

quo extra urbem. Servus quaerens dominum vadit in coemeterium, atque exclamat ibi stantibus: num hic vidistis herum meum? At illi, Nonne herus, tuus est sacerdos? Imo, inquit ille. Tum illi, o stulte, quis unquam vidit sacerdotem inter sepulcreta? Sic dicunt Moses & Aaron Pharaoni: stulte, num mos est, ut quaerantur mortui inter vivos, aut vivi inter mortuos? Deus noster est Deus vivens, at Dii illi, de quibus tu loqueris, sunt mortui. *Vajikra R.* VI. Quidam amiserat filium, quem inter sepulchra quaesivit. Vidit eum sapiens quidam, ipsumque interrogavit: Filius tuus, quem amisisti, vivitne an mortuus est? Respondit pater, illum vivere. Subjecit ille: stulte, mos est, ut quaerantur mortui inter vivos, numquid ut quaerantur vivi inter mortuos? ubique vivi faciunt necessaria mortuorum, numquid etiam mortui faciunt necessaria vivorum? & *Thanchuma* p. 117. 1. rogantes necessaria mortuorum inter vivos, non vivorum inter mortuos. & 264. 1. *Artemidor*. II. 54. οἱ ἀποθανόντες τοῖς ζῶσιν οὐ συναναστρέφουσιν, οὐδ' αὖ οἱ ζῶντες τοῖς ἀποθανοῦσι.

8. *Diodorus S.* XIX. 11. πάντες γὰρ ἀνεμιμνήσκοντο τῶν Ἀντιπάτρου λόγων.

11. λῆρος] *Etymol.* λῆρος σημαίνει τὴν φλυαρίαν· καὶ ληρεῖν παραφρονεῖν. *Hesychius*. λῆρος, μάταιος, φλύαρος, ψεύστης. *Lucian*. Timon. 1. ἅπαντα ταῦτα λῆρος ἤδη ἀναπέφηνε, καὶ καπνὸς ποιητικός. Versio *Vulg. deliramentum*. Codex *D. derisus*. Nugae, fabulae, cum narratur res non digna fide. *Thucyd*. VI. 33. καὶ γιγνώσκω, ὅτι οἱ τὰ μὴ πιστὰ δοκοῦντα εἶναι ἢ λέγοντες ἢ ἀπαγγέλλοντες, οὐ μόνον οὐ πείθουσιν, ἀλλὰ καὶ ἄφρονες δοκοῦσιν εἶναι. *Plut*. Symp. VIII. p. 714. F. τὸ δὲ ληρεῖν οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἢ λόγῳ κενῷ χρῆσθαι καὶ φλυαρώδει. *Demosthenes* c. Polydem. λέγοντος δὲ μου ταῦτα ἀπεκρίνατο, ὅτι μύθους λέγοιμι. *Gen*. XIX. 14.

12. παρακύψας] *Jac*. I. 25. 1. *Pet*. I. 12. *Lucian*. in bis accusato 31. παρέκυπτεν ἀπὸ τοῦ τέγους. *Aristophanes* in Pace 983. ἅπερ αἱ μοιχευόμεναι δρῶσι γυναῖκες, καὶ γὰρ ἐκεῖναι παρακλίνασαι τῆς αὐλείας παρακύπτουσι, κἄν τις προσέχῃ τὸν νοῦν αὐταῖς, ἀναχωροῦσι, κᾆτ' ἢν ἀπίῃ, παρακύπτουσι. paululum exerto capite e foribus aut fenestris prospiciunt. *Lucian*. Reviviſc. 30. κἀπειδὴ μόνον παρέκυψα εἰς τὰ ὑμέτερα, σὲ μὲν —— ἐθαύμαζον. Asino 45. διακύπτω ἄνωθεν κάτω διὰ θυρίδος —— κἀκ τότε ἐξ ἐμοῦ πρώτου ἦλθεν εἰς ἀνθρώπους ὁ λόγος οὗτος· ἐξ ὄνου παρακύψεως. Libanius O. IX. p. 254. A. μηδὲ διὰ χρόνου γενέσθαι τὴν ἐπάνοδον τῶν κακῶν, ἀλλ' ὥσπερ παρακύψασαν τὴν ἀγαθὴν τύχην εὐθὺς οἴχεσθαι φεύγουσαν. *Basilius* Gregorio. ὁ δεῖνα ἄρτι παρακύψαι φιλοτιμούμενος πρὸς τὸν βίον τῶν χριστιανῶν, εἶτα οἰόμενος αὐτῷ σεμνότητα φέρειν τὸ ἡμῖν συνανατρίβεσθαι. Gregorius. ὑμῖν δὲ οὐ θεμιτὸν παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα. Tranversim aspicere, velut limis oculis vel in transitu. *Aristophanes* Ecclesiaz. 202. σωτηρία παρέκυψεν vix se nobis ostendit. Thesmophor. 804. κἂν ἐκ θυρίδος παρακύπτωμεν, ζητεῖ τὸ κακὸν τεθεᾶσθαι, κἂν αἰσχυνθεῖσ' ἀναχωρήσῃ, πολὺ μᾶλλον πᾶς ἐπιθυμεῖ, αὖθις παρακύψαν ἰδεῖν τὸ κακόν. *Themistius* II. p. 30. ἐπὶ σκιμποδίου καθήμενος —— οὐχ οἷός τε ὢν τοῦ δωματίου παρακύψαι ὑπ' ἀσθενείας. *Libanius* D. III. 155. A. τολμηρὸν δ' ἡγούμενος παρακύψαι, μένων δὲ ὑπὸ τοῖς πύργοις, ὀρρωδῶν δὲ τὴν πρὸς ἐμὲ μάχην πλέον ἢ γυναῖκες. *Arrian. Epictet*. I. 1. καὶ παρακύπτομεν συνεχῶς, πῶς ἄνεμος πνεῖ. Sir. XXI. 23. *Suidas*. δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος. *Lucian*. Hermotim. 2. νῦν ἄρχομαι παρακύπτειν εἰς τὴν ὁδόν· ἡ δ' ἀρετὴ πάνυ πόρρω.

ὀθόνια] *Hesychius*. Ὀθόνας, τὰ περιβόλαια πάντα παρὰ τὸ ἐστάσθαι. τινὲς δὲ ζώνας ἀποδεδώκασιν. Ὀθόνη, σινδὼν, ζώνη, τελαμὼν, γυναικεῖον ὀθόνιον λεπτὸν, καὶ πᾶν τὸ ἰσχνὸν, κἂν μὴ λινοῦν ᾖ. Ὀθόνοισι, λεπτοῖς ἱματίοις. Ὀθόνια, λινᾶ ἱμάτια. Il. σ. 352. ἐν λεχέεσσι δὲ θέντες ἑανῷ
λιτὶ

ὀθόνια κείμενα μόνα· καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. Καὶ ἰδȣ̀, δύο 13
ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχȣσαν ςαδίȣς ἑξήκοντα
ἀπὸ Ἱερȣσαλὴμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαȣ̈ς. Καὶ αὐτοὶ ὡμίλȣν πρὸς ἀλλήλȣς περὶ πάντων 14
τῶν συμβεβηκότων τȣ́των. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτȣ̀ς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰη- 15
σȣ̃ς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατȣ̃ντο τȣ̃ μὴ ἐπιγνῶναι 16
αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτȣ́ς· Τίνες οἱ λόγοι ȣ̃τοι, ȣ̀ς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλȣς πε- 17
ριπατȣ̃ντες, καί ἐςε σκυθρωποί; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε πρὸς 18
αὐ-

πρὸς ἑαυτὸν] jungit praecedentibus Verſio *Copt.* *Severus* interpretatur: ἀνεχώρȣν οἰκάδε. *Eraſmus* in annotationibus & Hammondus. ut *Jo.* XX. 10. *Plautus* Menaechm. V. 21. 1. filia expetit ad ſeſe a me ut irem. *Ælianus* V. H. II. 19. ὁρῶν δὲ αὐτὸν — ȣ̓ πρὸς Πλάτωνα ἀναχωρȣ̃ντα, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπιόντα εἰς τὴν πόλιν.

13. ἰδȣ̀ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι] Ἦσαν δὲ δύο πορευόμενοι ἐξ αὐτῶν D.
αὐτῇ] ἐκείνῃ Colb. ἡμέρᾳ] ὥρᾳ A.
ςαδίȣς] + ἑκατὸν KN a prima manu. Codex 34. in ora: ἑκατὸν ἑξήκοντα λεκτέον, ȣ̔́τω γὰρ τὰ ἀκριβῆ περιέχει, καὶ ἡ τῆς ἀληθείας βεβαίωσις. ᾗ ὄνομα Ἐμμαȣ̈ς] ὀνόματι Οὐλαμμαȣ̈ς D ex Gen.
14. αὐτοὶ ὡμίλȣν πρὸς ἀλλήλȣς] ὡμίλȣν δὲ πρὸς ἑαυτȣ̀ς D. τῶν] — D. 15. αὐτȣ̀ς] — Evang. 6.
αὐτὸς] — D. ὁ] — A. 17. εἶπε δὲ πρὸς αὐτȣ̀ς] ὁ δὲ εἶπεν D.
δὲ] — GH. ἀντιβάλλετε] ἀμφιβάλλετε 33. 69.
ἀλλήλȣς] ἑαυτȣ̀ς D. καὶ ἐςε] — D. καὶ ἔςησαν L. Verſio *Copt.* probante *Beza*;
18. ὁ] — 69. εἷς] + ἐξ αὐτῶν 33. 69. Cod. *Lat.* Κλεόπας] κλεῶπας 47. 54. 71. Evang. 19. 20.
ἐν prius] — ADEGHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47.

λιτὶ κάλυψαν ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν, καθύπερθε δὲ φάρεϊ λευκῷ. Schol. ὀθόνῃσιν, ὑφάσμασι λινοῖς. *Theophraſtus* H. P. VII. 3. ȣ̔́τω γὰρ τὸ τȣ̃ πράσȣ καὶ τȣ̃ σελίνȣ τιθέασιν ἀποδήσαντες εἰς ὀθόνιον. *Plinius* H. N. XIX. 7. in laciniis colligatum. *Appian.* Mithridat. p. 380. ἀνδρίας τε σεβάσμιος τοῖς Σινωπεῦσιν ἔχρα, ὃν οἱ μὲν Σινωπεῖς ὡς φθάσαντες εἰς φυγὴν ἐπαγαγέσθαι, ὀθόναις καὶ καλωδίοις περιέδησαν —— καὶ τῆς ἐπιȣ́σης τὸν ἀνδριάντα τινῶν περιβεβλημένον παραφερόντων ἐκλῦσαι κελεύσας. Medicis ὀθόνιον eſt faſcia linea ad obliganda vulnera. *Pollux* IV. 181. ὀθόνιον, τὸ ἐπίδεσμον. *Lucianus* de luctu. 19. διεκώλυσε δὲ ἡ ὀθόνη καὶ τὰ ἔρια, οἷς μȣ τὰς σιαγόνας ἀπεσφίγξατε. *Lucian.* Timon. 21. καὶ ὁ μὲν νεκρὸς ἐν σκοτεινῷ πȣ τῆς οἰκίας πρόκειται, ὑπὲρ τὰ γόνατα παλαιᾷ τῇ ὀθόνῃ σκεπόμενος. *Act.* X. 11.

13. ςαδίȣς] *Ælius Dionyſ.* ap. Euſtath. in Od. α. ςάδια καὶ ςάδιοι. *Joſ.* B. VII. 6. 6. ω. δὲ μόνοις ἀπὸ τῆς ςρατιᾶς διαφειμένοις, χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖται μὲν ἀμμαȣ̃ς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ςαδίȣς ξ. Alia erat Emmaus, quae minimum CLX. ſtadiis aberat ab Hieroſolyma, cujus in Libro Maccabaeorum, apud Thalmudicos & Joſephum frequens mentio. *Arrian.* H. Ind. 26. κώμη πασιρὰ, ἀπέχȣσα ἀπὸ θαλάσσης ξ. ςαδίȣς —— νῆσος ὡς ρ. ςαδίȣς ἀπὸ τȣ̃ αἰγιαλȣ̃ ἀπέχȣσα 38. κώμη τε ἐπῆν ἀπέχȣσα ἀπὸ θαλάσσης ςαδίȣς ξ. *Matth.* XV. 8. *Lex. MS.* τὸ ςάδιον πήχεις υ. πόδας ω. ὀργυιὰς ρλγ.

17. *Dio Chryſ.* p. 143. A. ἀπιὼν ποτὲ Διογένης ἐκ κορίνθȣ ἀθήναζε συνέβαλε κατὰ τὴν ὁδὸν ἑνὶ τῶν γνωρίμων, καὶ ἤρετο, ποῖ ἄπεισιν; ȣ̓χ ὥσπερ οἱ πολλοὶ τὰ τοιαῦτα ἐπερωτῶσιν ἐπιδεικνύμενοι, ὅτι ȣ̓κ ἀμελὲς εἰδέναι αὐτοῖς περὶ τῶν φίλων, ἔπειτα ἀκȣ́σαντες μόνον ἀπηλλάγησαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀνακρίνȣσι τȣ̀ς ἀσθενȣ̃ντας, ὅτι μέλλȣσι ποιεῖν, ἕνεκα τȣ̃ συμβȣλεῦσαι. καὶ τὰ μὲν κελεύȣσι, τὰ δὲ ἀπαγορεύȣσι· ȣ̔́τως ἀνέκρινεν ὁ Διογένης τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πράττοιεν.

ἀντιβάλλετε] 2. *Macc.* XI. 3. *Suidas* in ἔπος. ἀντιβάλλειν καὶ φιλονεικεῖν.

18. παροικεῖς] Verſio *Vulg.* peregrinus es. Codex D. advena es. *Dio* O. III. p. 42. C. σὺ ἄρα, εἶπε, μόνος ἀνήκοος εἶ τȣ́των, ἃ πάντες ἴσασιν; *Cyrillus* in Zach. p. 780. παροικεῖ —— ὁ μὴ λίαν ἀσφαλὴς, σεσαλευμένος δέ· κατοικεῖ —— ὁ βεβηκὼς καὶ ἐρηρεισμένος. *Livius.* IV. 3. ne ea quidem ſcimus, quae omnes peregrini etiam ſciunt. *Dio Chryſ.* XLVI. p. 521. D. πολὺ γὰρ κρεῖττον φυγάδα εἶναι, καὶ παροικεῖν ἐπὶ ξένης, ἢ τοιαῦτα παθεῖν. *Act.* XIII. 17. 1. *Pet.* I. 17. *Heb.* XI. 9. *Act.* VII. 6. 29. *Eph.* II. 19. 1. *Pet.* II. 11. *Cic.* pro Milone 12. An vos, judices, vero ſoli ignoratis, vos hoſpites in hac urbe verſamini? veſtrae peregrinantur aures, neque in hoc pervagato civitatis ſermone verſantur? *Ariſtides* Rhet. II. 3. 5. ex Xenophont. Memorab. ὁποῖον καὶ χαιρεφῶντα λέγει διαλεγόμενον πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτȣ̃· εἰπέ μοι, ἔφη, σὺ μόνος ȣ̓ γινώσκεις, ὅτι ȣ̔́τω χρὴ τοῖς ἀδελφοῖς προσφέρεσθαι; *Cic.* Acad. 1. 3. nos in noſtra urbe peregrinantes, errantesque, tanquam hoſpites, tui libri quaſi domum deduxerunt. *Pomponius de verbor. ſignificat.* L. L. 15. 239. D. Incola eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum contulit, quem Graeci πάροικον appellant. *Cicero* de O. I. 58. Cur ergo non iidem in jure civili —— ſatis inſtructi eſſe poſſumus, ad hoc duntaxat, ne in noſtra patria peregrini atque advenae eſſe videamur? *Joſ.* A. VII. 14. 1. ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς ἐξαριθμηθῆναι τȣ̀ς παροίκȣς. apud LXX. προσηλύτȣς. B. I. 31. 4. μόνος ἠγνόει τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀντίπατρος. *M. Antonin.* III. ξένος κόσμȣ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν κόσμῳ ὄντα. *Apulejus* Met. IV. tune ſolus ignoras? *Cic.* pro Rabir. 28. adeone hoſpes hujusce urbis, adeone ignarus es disciplinae, conſuetudinisque noſtrae, ut haec neſcias?

19. τὰ περὶ Ἰησȣ̃] *Xenophon* H. G. 1. ἔφρασε τὰ περὶ τȣ̃ ἐπειονίκȣ.

Ariſtides Panathen. T. 1. p. 139. πᾶσα δ' ἡ περὶ τȣ̀ς λόγȣς δύναμις. & T. II. p. 73. εἰ γὰρ δεῖ συνελόντα εἰπεῖν, ȣ̓δέν ἐςιν ἄλλο ῥητορικὴ, ἢ φρόνησις, λόγων δύναμιν προσειληφυῖα. *Appianus* Parth. de Antonii eloquentia, p. 282. λόγȣ δύναμις. *Theon* Progymn. 1. ἡ διὰ τῆς χρείας γυμνασία ȣ̓ μόνον δύναμιν λόγων ἐργάζεται. *Lucian.* ad Nigrin. Epiſt. δύναμις λόγων. de Conſcrib. Hiſt. 19. ἀοίδιμος ἐπὶ λόγων δυνάμει —— 57. ὡς μὴ δύναμιν λόγων ἀπειροκάλως παρεπιδεικνύεσθαι δοκοίης. *Philo* pejorem inſidiari meliori T. 1. p. 215, 15. οἱ δ' ὅσα μὴ προσήκει διεξιόντες, ȣ̓ δύναμιν λόγων, ἀλλ' ἡσυχίαν ἀσθενῆ ἐπιδείκνυνται. *Sextus Empir.* a. Rhet. 50. ἡ ῥητορικὴ κατὰ ψιλὸν τὸ ἐκπεπονηκέναι τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν. 62. ἀθηναῖος δὲ λόγων δύναμιν προσαγορεύει τὴν Ῥητορικήν. *Joſ.* c. Appion 1. 5. λόγων τε δύναμιν ἐπιδείκνυντο. *Arrian. Epictet.* II. 23. ἡ δὲ φραςικὴ αὕτη καὶ καλλωπιςικὴ τῶν ὀνομάτων, εἴτις ἄρα ἰδία δύναμις, τι ἄλλο ποιεῖ ȣ̃, ὅταν ἐμπίσῃ λόγος περί τινος, καλλωπίζει τὰ

αὐτόν· Σὺ μόνος παροικεῖς — ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν
19 ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Τὰ περὶ Ἰησοῦ
τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ
20 καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς
21 κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων
λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις, τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον,

48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 72. 78. 80. 83. 87. 88. 89. 90. 95. Evang. 2. 3. 4. 5. 6. 11. 12. 14. 15. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Plantin. Wechelii*, *Colinaei*; *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Genev.* Versio *Syra* utraque. *Theophylactus.* εἰς 12. 15. 16. probante *J. Millio* prol 1374.
καὶ] — D Codices *Latini*. 19. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς ποῖα; D.
αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς 51. 74. 89. + ὁ Ἰησοῦς 12. αὐτῷ] — 1. Codices *Latini*.
Ναζωραίου] Ναζαρηνοῦ L *Origenes* in prooem. Joann. Ναζαραίου Evang. 5.
ὃς] ὡς 10. 51. 54. 57. 66. 74. 83. 90. Evang. 19. ἔργῳ καὶ λόγῳ] λόγῳ καὶ ἔργῳ D. ἔργῳ καὶ ἐν λόγῳ A.
ἐναντίον] ἐνώπιον D. λαοῦ] + τῶν Ἰουδαίων 28.
20. ὅπως τε] ὡς D. ὅπως Versio *Syra* posterior. Codices *Latini*.
παρέδωκαν αὐτὸν] αὐτὸν παρέδωκαν A 1. τοῦτον παρέδωκαν D. ἄρχοντες ἡμῶν] πρεσβύτεροι Versio *Syr.*
ἡμῶν] — Versio *Copt.* ὑμῶν 60. 21. αὐτὸς] οὗτος Evang. 20. ἐστιν] ἦν D.
γε] + καὶ D 33. σὺν πᾶσι] συμπᾶσι 1. Evang. 2.
ταυτην] — D 42. 71. Colb. ἄγει σημερον] σημερον ἄγει D.
σήμερον] — 1. Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab.* ἐγένετο] γέγονεν D. ἐγένοντο 2. Editio *Erasmi* 1. 2.

τὰ ὀνόματα, καὶ συντίθησιν, ὥσπερ οἱ κομμῶται τὴν κόμην. *Libanius* Progymn. τῇ δυνάμει τῶν λόγων τ' ἀληθὲς διαστρέφειν. Alexis de Demetrio ap. *Athen.* XIII. p. 610. E. τοὺς τὰς τῶν λόγων, ὡς φάσι, δυνάμεις παραδιδόντας τοῖς νέοις ἐς κόρακας αἴρειν φασὶν ἐκ τῆς ἀττικῆς. *Euripid.* Bacch. 270. θρασύς τε, δυνατὸς, καὶ λέγειν οἷός τ' ἀνὴρ κακὸς πολίτης γίγνεται νοῦν οὐκ ἔχων. *Pollux* VI. 146. ὁ λέγειν δυνατὸς ἀλλὰ σιωπᾶν ἀδύνατος. *Diodorus S.* de Historia I. 2. συμβάλλεται δ' αὕτη καὶ πρὸς λόγου δύναμιν, οὗ κάλλιον ἕτερον οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως εὕρῃ. τούτῳ γὰρ οἱ μὲν ἕλληνες τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων προέχουσι. 76. θεωρεῖσθαι γοῦν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν τῷ κρίνειν πολλάκις ἢ δι' ἀπάτην, ἢ διὰ ψυχαγωγίαν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸν ἔλεον πάθος συνεκφερομένους τῇ δυνάμει τῶν λεγόντων. *Antiphon* Apol. Caed. involunt. ἡ μὲν γὰρ δόξα τῶν πραχθέντων πρὸς τῶν δυναμένων λέγειν ἐστι. *Dinarchus* in Demosth ὃς μέγα φρονεῖ ἐπὶ τῷ δύνασθαι λέγειν. *Libanius* Ep. 114. σε πάντα ἄγειν ἔχοντα τῇ δυνάμει τῶν λόγων, ἐν μὲν τῷ δικαστηρίῳ μηδένα συκοφαντεῖν ἕνεκα χρυσίου. 218. ἡ τοῦ λέγειν δύναμις. *Æschines* c. Ctesiph. εὐγνώμων, καὶ δυνατὸς εἰπεῖν. J. *Capitolinus* in Maximino Messallam oratorem potentissimum. *Polybius* XII. 15. τοῦτον δὲ δυνατώτατον ἐν λόγῳ. *Aristoph.* Ran. 872. Schol. τῶν δυνατῶν τὰ ποιήματα. *Inscriptio.* Oratori potentissimo.

Thucyd. I 139. Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, ἀνὴρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρῶτος ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος. *Il.* ι. 443. μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων. *Aristophanes* Equit. 614. ὦ καλὰ λέγων, πολὺ δ' ἄμεινον ἔτι τῶν λόγων εἰργασμένε. *Aristot.* de Rep. IX. ὅν γε δὴ ἄνδρα τέλειον Ὅμηρος δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος δῆθεν ἀπεργάζεσθαι πειρώμενος, καὶ ἐνί τινι ἔπει τὰς τούτου ἀρετὰς περιλαβὼν ἔφη κ. τ. λ. *Cic.* de Orat. III. 15 ut ille apud Homerum Phoenix, qui se a Peleo patre Achilli juveni comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem verborum, actoremque rerum. *Quintilian.* II 3. Sit ergo tam eloquentia quam moribus praestantissimus, qui ad Phoenicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat. *Demosthenes* c. Timocrat. Καλλίστρατος καὶ Ἰφικράτης τῷ τε πράττειν καὶ τῷ εἰπεῖν δυνάμενοι. *Aristides* O. Platon. I. 97. ὅστις γε, ἃ προσήκει λέγειν, οἶδεν, οἶδεν, ἃ πράττειν προσήκει. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὅστις, ἃ προσήκει εἰπεῖν εἰδὼς, ἃ προσήκει πράττειν, ἀγνοεῖ. οὐδ' ὅστις ἀγνοῶν, ἃ προσήκει πράττειν, εἰπεῖν ἔχει. καὶ μὴ ὅ γε εἰδὼς, ἑτέρῳ τί πρακτέον, οἶδε, καὶ τί ἑαυτῷ δήπου. Ὥσπερ γε καὶ ὅστις διψῶντα ἕτερον παύειν ἑαυτὸν οὐκ ἀγνοεῖ —— ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ παλαιοὶ συνῆπτον τὰς δυνάμεις καὶ οὐ διέκρινον. ἀλλ' ὅμηρος μὲν ἔφη, τὸν φοίνικα ὑπὸ τοῦ πήλεως πεμφθῆναι τῷ ἀχιλλεῖ μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρακτῆρά τε ἔργων, ὡς τὸν αὐτὸν εἰδότα, ἃ δεῖ λέγειν, καὶ ἃ πράττειν ἄμεινον. *Dioscorides* in principio. παρακαλοῦμεν δέ σε, —— μὴ τὴν ἐν λόγοις δύναμιν ἡμῶν σκοπεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι μετ' ἐμπειρίας ἐπιμέλειαν. *Diodorus S.* XIII. 30. Alcibiades ἦν γὰρ καὶ λόγῳ δυνατώτατος, καὶ τόλμῃ πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν. XV. 36. πείθων μὲν διὰ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, νικῶν δὲ δι' ἀνδρείαν. *Athenaeus* XIII. p. 610. F. ἀνάξιππος ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν κεραυνουμένῳ λέγων οὕτως· οἴμοι φιλοσοφεῖς, ἀλλὰ τοὺς φιλοσόφους ἐν τοῖς λόγοις φρονοῦντας εὑρίσκω μόνον, ἐν τοῖσι δ' ἔργοις ὄντας ἀνοήτους ὁρῶ. Philemon ap. *Stob.* δεῖ τῶν πολιτῶν προστατεῖν αἱρούμενον τὴν τοῦ λόγου μὲν δύναμιν οὐκ ἐπίφθονον, Ἤθει δὲ χρηστῷ συγκεκραμένην ἔχειν. *Suidas* de Molpagoro. λέγειν καὶ πράττειν δυνατὸς. *Polybius* p. 538. καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμενον. 1404. ἀνὴρ καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἱκανὸς. *Cebes.* ἀνὴρ ἔμφρων, καὶ δεινὸς περὶ σοφίαν. λόγῳ τε καὶ ἔργῳ. *Act.* VII. 22.

21. τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει] *Cic.* de Divinat. 35. itaque tribus his horis concisus exercitus. *Sallustius* Jugurth. 31. Piget dicere, his annis XV. quam ludibrio fueritis. *Phaedrus* I. 1. ante hos sex menses male, ait, dixisti mihi. *Act.* V. 36. VI. 1. *Aristophanes* Plut. 621. Schol. ὡς παρὰ Συνεσίῳ· ἡμέρα μὲν οὖν ἦν, ἥντινα ἄγουσι Ἰουδαῖοι παρασκευήν. Nub. 626. κατὰ σελήνην ὡς ἄγειν δεῖ τοῦ βίου τὰς ἡμέρας. Avib. 1593. ἀλκυονίδας τ' ἂν ἤγεσθ' ἡμέρας ἀεί. *Achilles* Tatius VII. p. 442. ὁ γὰρ Σωσθένης οὗτος, ὃν αἰτοῦσι παρ' ἐμοῦ, τρίτην ταύτην ἡμέραν γέγονεν ἀφανής. *Menander* in Piscatore ap. *Eustath.* παρ' οὗ τὸ φέρνιον τρίτην ταύτην ἐπριάμεθ' ἡμέραν. *Dionysius Hal.* A. I. 63. ὡς ἀθηναῖοι τοὺς χρόνους ἄγουσι. *Lucianus* D. Mort. 13. ἔτι ἐν Βαβυλῶνι κεῖμαι τρίτην ταύτην ἡμέραν. *Eustathius* Ism. IV. p. 101. τρεῖς ταύτας ἡμέρας ἄγεις σήμερον —— τῇ δ' ὑστεραίᾳ. *Dio Chrys.* XXVIII p. 289. C. τέθνηκεν —— οὐ πρὸ πολλοῦ, εἶπεν, ἀλλὰ τρίτη που ἡμέρα ἐστὶν ἀπὸ τῆς ταφῆς. *Statius* Theb. III. 440. Septima jam nitidum terris aurora deisque Purpureum vehit ore diem. *Diogenes* L. Epicur. X. 23. τελευτῆσαι πεντηκοστὸν τρίτον ἔτος ἄγοντα. & 22. τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τοῦ βίου. *Alciphron.* III. 21.

ρον, ἀφ' ἧ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμε- 22
ναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον· Καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι καὶ ὀπτα- 23
σίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ 24
τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς 25
εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλη-
σαν οἱ προφῆται. Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 26
Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πά- 27
σαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς 28
προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες· Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, 29
ὅτι

22. ἐξ ἡμῶν] — D. ἐξέστησαν] ἐθέωσαν 40.
γενόμεναι] ἀπελθοῦσαι Versio *Syra* posterior in margine. ὄρθριαι] ὀρθριναὶ ADL 1.
23. καὶ posterius] — D. ἑωρακέναι] + ἐκεῖ Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
24. τινες] + ἐκ D. ἡμῖν] ἐμοὶ 72.
καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον] ὡς εἶπον αἱ γυναῖκες D. εἶδον] εἴδομεν D.
25. καὶ αὐτὸς] ὁ δὲ D. τοῦ πιστεύειν] — D. ἐπὶ πᾶσιν] — 80.
οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται] οἷς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς *Dial. c. Marcion. Marcion.* ἐφ' οἷς ἐλάλησα ὑμῖν *Marcion.* ap. Epiphan.
26. οὐχὶ] ὅτι D. *Dialogus c. Marcionit.*
27. καὶ prius] + ἦν D Codices *Latini.* ἀπὸ posterius] — D. Codices *Latini.*
διηρμήνευεν] ἑρμηνεύειν D. διηρμήνευσεν LM. διερμήνευεν 1. A.
αὐτοῖς] + τί ἦν L 1. 33. Versio *Copt.* —— Colb. πάσαις] — D. Versio *Copt.*
τὰ] — L. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ M. 2. 80. Evang. 5. 11. Editio *Bengelii, Colinaei, Stephani.*
28 προσεποιεῖτο] προσεποιήσατο ADL 1. πορρωτέρω] πορρώτερον A. Codices *Latini.*
29. ὅτι] + ἤδη Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. ἐστιν καὶ] — D Codices *Latini.*
κέκλικεν] + ἤδη L 1. 33. Versio *Copt Vulg.* καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς] — 47. 56. 58. 61.

ὁ μὲν ἀνὴρ ἀπόδημός ἐστι μοι, τρίτην ταύτην ἡμέραν ἔχων ἐν ἄστει. *Galenus* de Compos. Medic. per. gen. III. μέμνημαι δέ τινα τῶν οὕτω τετραυμένων, ἐπειδὴ τετάρτην ἡμέραν ἄγων ἀνώδυνος τελέως ἦν. in I. ad Glaucum. σκοπεῖν δεῖ, ποστὴν ἄγει τοῦ νοσεῖν ἡμέραν ὁ ἄνθρωπος. . . . ἐν παιδίῳ τέσσαρες καὶ δέκατον ἔτος ἄγοντι. id. ἑβδόμην ἄγων ἐκείνην τὴν νύκτα. *Plut.* de genio Socratis p. 586. E. διατί γὰρ Θεσπιεῦσι μὲν παρήγγελται τρίτην ἡμέραν ταύτην ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι; *Jos.* A. XIV. 10. 21. Πόπλιος Σερουίλιος —— ἀνθύπατος —— πρυτανὴς Ἑρμοῦ υἱὸς, πολίτης ὑμέτερος, προσελθών μοι ἐν Τράλλεσιν ἄγοντι τὸν ἀγόραιον. *Act.* XIX. 38. *Jo.* XI. 17. *Lucian.* Dial. Mer. 12. ἕκτην σχεδὸν ταύτην ἡμέραν. vid. in *Matth.* XIV. 6.

22. ὄρθριαι] *Thomas.* ὄρθριος οὐκ ὀρθρινὸς. *Aristoph.* Aves 489. de gallo ὁπόταν μόνον ὄρθριον ᾄσῃ. *Appianus* B. C. IV. p. 1045. Antonius ἐστέτρεψε λόχους ὀρθρίους νυκτὸς. *Aristoph.* Ecclesiaz. 522. πῶς οὖν ὄρθριον ᾤχου. Lysistrat. 60. ἐκείνας γ' οἶδ' ὅτι ἐπὶ τῶν κελήτων διαβεβήκασ' ὄρθριοι. *Nonnus* Dionys. III. 13. Ὄρθριον ὕπνον ἄμερσε λάλος τρύζουσα χελιδὼν. Ὄρθριον ἐψιθύριζε. Ὄρθριον ἐρρίπιζε. *Themistius* XXIII. p. 292. πάντες ὅσοι καλαμηφοροῦσιν ὄρθριον ἐπὶ τὰς ἑρκάνας. Menander in Ira ap. *Athen.* VI. p. 243. A. ὄρθριος —— ἔτρεχε. *Æneid.* VIII. 465. Æneas se matutinus agebat *Anthol.* III. 24. 11. εἰς ἀλέκτορα. οὐκέτι μ' ὡς τὸ πάρος —— Ὄρσεις ἐξ εὐνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος. VII. 16. κηρύσσω τὸν ἔρωτα τὸν ἄγριον, ἄρτι γὰρ, ἄρτι ὀρθρινὸς ἐκ κοίτας ᾤχετ' ἀποπτάμενος. *Plato* Protagora. p. 219. A. ὄρθριος ἥκων.

25. βραδεῖς] *Aristophanes* Nub. 129. πῶς οὖν γέρων ὢν κἀπιλήσμων καὶ βραδὺς λόγων ἀκριβῶν σκινδαλμοὺς μαθήσομαι; Schol. τὸ δὲ βραδὺς οὐκ ἐπὶ τῆς τοῦ σώματος κινήσεως παρείληφεν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀγχίνους εἶναι, ἄνωθεν δὲ τὰ τῆς διανοίας δηλοῦν θέλει. *Dionys. Hal.* de Lysia 7. Ὁ δὲ προσέχων τὴν διάνοιαν τοῖς Λυσίου λόγοις, οὐχ οὕτως ἔσται σκαιὸς, ἢ βραδὺς τὸν νοῦν, ὃς οὐχ ὑπολήψεται τὰ δηλούμενα ὡς γινόμενα ὁρᾶν. *Sextus Empir.* a. Logic. I. 325. τοὺς γοῦν ῥητόρων —— δυνατούς τε καὶ νοεροὺς εἶναι φαμὲν, τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, ἀνάπαλιν βραδεῖς καὶ ἀσυνέτους. *Galenus* de potent. 1. οὕτως γ' εἰσὶν ἀσύνετοί τε καὶ βραδεῖς τὴν διάνοιαν, ὥστε κ. τ. λ. de Usu partium II. οὐδεὶς γε οὕτως ἀναίσθητός ἐστι, ὡς —— ἀλλ' εἰ καὶ βραδὺς εἴη καὶ τελέως ἀμβλὺς τὴν διάνοιαν. *Donatus* in Eunuch. V. 9. 40. Intellectu tardos vocamus, qui stulti sunt. Glossarium. *Bardus*, ἀναίσθητος, βραδὺς, ἄφρων. *Plut.* de prudent. Animal. p. 975. B. ἰχθῦς δὲ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀνοήτους λοιδοροῦντες ἢ σκώπτοντες ὀνομάζομεν. *Xenophon.* βραδὺς ὁ μὴ ἀγχίνους —— τὸ μὴ ἀγχίνουν καὶ νωθὲς τῆς διανοίας θέλει δηλοῦν —— ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι. *Suidas. Psal.* IV. 3. *Hesychius* νωθροκάρδιος, βραδὺς κατὰ λογισμὸν. *Horatius* Sat. I. 3. 38. Probus quis nobiscum vivit, multum demissus homo: illi tardo ac cognomen pingui damus. *Cic.* de Leg. agrar. 3. 2. ingenium tardum. de Nat. D. 1. 5. quidam nimium indociles tardique sunt. Orat. 68. tarditas ingenii & stupor.

28. προσεποιεῖτο] Cod. *Lat.* affectabat. *Plato* de Rep. 1. προσεποιεῖτο φιλονεικεῖν. *Xenophon* προσποιοῦμαι εἶναι φίλος. *Isocrates* ἐὰν, μὴ δεόμενος, τὸ δεῖσθαι προσποιῇ. *Herodian.* II. 9. 18. ἱκανώτατος ἦν πάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσποιήσασθαι καὶ πιστώσασθαι εὔνοιαν. *Lysias* in Agoratum εἰ μὲν οὖν μὴ ἀποκτείνας προσποιεῖται. *Dionys. Hal.* A. III. 73. ἔμειναν μὲν ἔτη τρία ἐν τῇ προσποιήσει τῆς φιλίας. *Hesychius.* προσποιεῖται, σχηματίζεται. Σχηματιζόμενοι, προσποιούμενοι, σχῆμα ἐπιδεικνῦντες. *Lex. MS Job.* προσεποιήσω, ἐσχηματίσω.

29. πρὸς ἑσπέραν] πρὸς cum nominibus temporis notat tempus propinquum. *Thucydides* IV. 135. V. 56. πρὸς ἔαρ ἤδη. VII. 79. τοῦ ἔτους πρὸς μετόπωρον ἤδη ὄντος. *Lysias* pro caede Eratosthenis ἦν πρὸς ἡμέραν. *Achilles Tat.* V. p. 343. ἦν δὲ πρὸς ἑσπέραν. *Curtius* VI. 11. 9. Quanquam in vesperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet. *Caesar.* die inclinato in vesperam. supra IX. 12. *Servius.* Inclinato in noctem coelo. *Judic.* XIX. 9. Vespera est: dies inclinavit. Duo loquuntur, & idem dicunt.

31. ἄφαντος] 2. *Macc.* III. 34. *Eustathius* in *Od* τ. p. 708, 3. τὸ δὲ θεὸς ἔμβαλε θυμῷ, θεῖόν τι δηλοῖ τὸν τοῦ Ὀδυσσέως ἀναγνωρισμὸν. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἡ γραῦς ἀνέγνω τὸν ἠλλοιωμένον ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. *Euripides* Orest. 1495. Πάλιν δὲ τὰν Διὸς κόραν ἐπὶ σφαγὰν ἔτεινον· ἃ δ' ἐκ

θα-

30 ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, ϗ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, ϗ κλάσας
31 ἐπεδίδου αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ϗ ἐπέγνωσαν αὐτόν· ϗ αὐτὸς
32 ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιο-
33 μένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ϗ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀνα-
στάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ϗ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα
34 ϗ τοὺς σὺν αὐτοῖς, Λέγοντας· Ὅτι ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως, ϗ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐ-
35 τοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ· ϗ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. Ταῦτα δὲ
36 αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, ϗ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν.
Πτοη-

τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς] μεῖναι μετ' αὐτῶν D.
εὐλόγησεν] ηὐλόγησεν AD.
30. μετ' αὐτῶν] — D. τὸν] — D.
κλάσας ἐπεδίδου] προσεδίδου D.
31. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ϗ] λαβόντων δὲ αὐτῶν τὸν ἄρτον ἀπ' αὐτοῦ, ἠνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν D.
δὲ] — Evang. 8.
32. ϗ εἶπον πρὸς ἀλλήλους] οἱ δὲ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς D.
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν] ἦν ἡμῶν κεκαλυμμένη D.
ἐλάλει] ἐλάλησεν A.
ϗ posterius] — D. 33.
διήνοιγεν] ἤνοιγεν D.
33. ἀναστάντες] + λυπούμενοι D.
συνηθροισμένους] ἠθροισμένους D.
34. λέγοντας] λέγοντες D.
ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως] ὄντως ἠγέρθη ὁ κύριος BD. 1. Versio *Syr.*
ὤφθη Σίμωνι] ὤφθης ἡμῶν L.
35. ὡς] ὅτι D. πῶς E a prima manu.
36. αὐτῶν λαλούντων] αὐτῶν λεγόντων 69. αὐτοῦ λαλοῦντος 71. + ϗ 10. 34. 35. 38. 39. 42. 51. 56. 58. 61. 62. 74. 78. 83. 89. 90. Editio *Complut. Genev. Plant. Theophylactus.*
ὁ Ἰησοῦς] — BDL 47. 56. 58. 61. Codices *Latini. Cyrillus* in Jo. p. 1108. probante *J. Millio* prol. 1421. ὁ κύριος H.
ἔστη] ἐστάθη D.
αὐτῶν posterius] τῶν μαθητῶν 28.
ϗ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν] — D Codices *Latini.* + ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε G 88. Versio *Vulg. Syr.* utraque *Copt. Armen.* probante *H. Grotio*, *J. A. Bengelio* in Gnom. λέγει] εἶπεν 28.

θαλάμων ἐγένετο διὰ προδόμων ἄφαντος, ὦ Ζεῦ, καὶ γᾶ, καὶ φῶς, καὶ νὺξ, ἤτοι φαρμάκοισιν, ἢ μάγων τέχναις, ἢ θεῶν κλοπαῖς. *Florus* I. 1. Repente quum concionem haberet ante urbem apud Capreae paludem, e conspectu ablatus est. *Nonnus* Dionys. XLV. ἀλλ' ὁ μὲν ἦεν ἄφαντος ἑῷ πτερόεντι πεδίλῳ. *Macrobius* Saturn. I. 7. Cum inter haec subito Saturnus non comparuisset, excogitavit Janus honorum ejus augmenta —— aram deinde cum sacris tanquam Deo condidit. *Euripid.* Helena 588. εἴδωλον ἦν. M. καὶ τίς βλέποντα σώματ' ἐξεργάζεται. ε. αἰθὴρ, ὅθεν σὺ θεοπόνητ' ἔχεις λέχη. 611. Βέβηκεν ἄλοχος σὴ πρὸς αἰθέρος πτυχὰς ἀρθεῖσ' ἄφαντος, οὐρανῷ δὲ κρύπτεται. 618. ἐγὼ δ' ἐπειδὴ χρόνον ἔμειν', ὅσον μ' ἐχρῆν, τὸ μόρσιμον σώσασα, πάτερ', ἐς οὐρανὸν ἄπειμι. *Pindarus* Olymp. I. 73. de Pelope a Neptuno rapto. ὡς δ' ἦ ἄφαντος ἔπελες. *Dionys. Hal.* A. I. 77. Mars compressa Ilia. ταῦτα δὲ εἰπόντα νέφει περικαλυφθῆναι, καὶ ἀπὸ γῆς ἀρθέντα φέρεσθαι δι' ἀέρος ἄνω. *Dio Chrys.* LII. p. 551. C. φησὶ δὲ ὑπὸ τῆς ἀθηνᾶς ἠλλοιῶσθαι, ὥστε ἐντυγχάνοντα τῷ φιλοκτήτῃ μὴ γνωσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, μιμησάμενος κατὰ τοῦτο Ὅμηρον, καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ εὐμαίῳ καὶ τῇ πηνελόπῃ πεποίηκεν ἐντυγχάνοντα τὸν Ὀδυσσέα, ἠλλοιωμένον ὑπὸ τῆς ἀθηνᾶς. *Il.* α. 194. ἦλθε δ' ἀθήνη οὐρανόθεν —— οἴῳ φαινομένη, τῶν δ' ἄλλων οὔτις ὁρᾶτο. θάμβησεν δ' ἀχιλεύς. *Arnobius* l. VII. Nusquam continuo apparuit: qua ex re numen fuisse monstratur. *Augustinus* de C. E. I. 24. Ipsi illi majorem gentium dii qui habentur, hinc a nobis profecti in coelum reperientur. —— Hic certe istorum deos homines fuisse satis confitetur, in coelum autem pervenisse benevole suspicatur: quanquam & hunc honorem opinionis ab hominibus eis esse delatum non dubitavit publice dicere, cum de Romulo loqueretur. Qui hanc urbem, inquit, condidit, Romulum ad deos immortales benevolentia famaque sustulimus. Quid igitur mirum est, si hoc fecerunt antiquiores homines de Jove & Saturno & caeteris, quod Romani de Romulo, quod denique jam recentioribus temporibus etiam de Caesare facere voluerunt? Quibus & Virgilius adulationem carminis addidit dicens: Ecce Dionaei processit Caesaris astrum. *Apollonius* III. 275. τόφρα δ' ἔρως πολιοῖο δι' ἠέρος ἷξεν ἄφαντος. & IV. 1330. ὣς ἄρ' ἔφαν, καὶ ἄφαντοι ἵν' ἔσταθεν ἔνθ' ἄρα ταίγε φθογγῇ ὁμοῦ ἐγένοντο παρασχεδὸν. *Aratus* 899. Ἤτε καὶ ἐξαπίνης πάντῃ Διὸς εὐδιάαντος Γίνετ' ἄφαντος ὅλη. *Theocrit.* Id. IV. 5. αὐτὸς δ' ἐς τίν' ἄφαντος ὁ βωκόλος ὤχετο χώραν. *Æneid.* IX. 658. Mortales medio aspectus sermone reliquit, Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram. Agnovere Deum. *Servius.* abscessu. & more suo abeuntes Deos inducit agnosci. *Diodorus S.* III. 60. de Hespero. ὑπὸ πνευμάτων συναρπαγέντα μεγάλων ἄφαντον γενέσθαι. IV. 65. de Amphiarao. χανούσης τῆς γῆς, ἐμπεσὼν εἰς τὸ χάσμα μετὰ τοῦ ἅρματος, ἄφαντος ἐγένετο. 82. de Aristaeo. περὶ δὲ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον αἷμον —— ἄφαντον γενέσθαι, καὶ τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν. V. 51. καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἠφανίσθη ὁ θεὸς, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ ἀριάδνη ἄφαντος ἐγένετο. *Plut.* de Orac. def. p. 409. F. Epimenidis: εἰ δέ τις ἐστι, θεοῖς δῆλος, θνητοῖσι δ' ἄφαντος.

32. καιομένη] *Cic.* de fin. B. & M. IV. 3. Incendit igitur eos qui audiunt —— Quid ille incendat? restinguat citius, si ardentem acceperit. V. 19. quem enim ardorem studii censetis fuisse in Archimede? Brutus 80. Itaque tantum abfuit, ut inflammares nostros animos, somnum isto loco vix tenebamus —— quis enim non fateatur, cum ex omnibus oratoris laudibus longe ista sit maxima, inflammare animos audientium, & quocunque res postulet modo flectere, qui hac virtute caruerit, id ei quod maximum fuerit defuisse? de Orat. 162. Nec unquam is, qui audiret, incenderetur, nisi ardens ad eum perveniret Oratio. II. 45. Quae mehercule ego, Crasse, quum a te tractantur in causis, horrere soleo, tanta vis animi, tantus impetus, tantus dolor, oculis, vultu, gestu, digito denique isto tuo significari solet. Tantum est flumen gravissimorum optimorumque verborum, tam ut mihi non solum tu incendere judicem, sed ipse ardere videaris. *Testament.* XII. *Patriarch.* Nephthalim 7. ἐκαιόμην τοῖς σπλάγχνοις ἀπαγγεῖλαι, ὅτι πέπραται, ἀλλ' ἐφοβούμην τοὺς ἀδελφούς μου. *Psal.* XXXIX. 4. *Jerem.* XX. 9.

36. *Pocok Porta Mos.* p. 214. R. Aaron Levita

Πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί τετα- 37
ραγμένοι ἐστὲ, καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς 38
χεῖρας μου καὶ τοὺς πόδας μου· ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦ- 39
μα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν 40
αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυ- 41
μα-

37. πτοηθέντες δὲ] θροηθέντες δὲ B. αὐτοὶ δὲ πτοηθέντες D. ἔμφοβοι] ἔντρομοι 1. Colb. γενόμενοι] + οἱ μαθηταὶ 69. πνεῦμα] φάντασμα D. *Marcion.*
38. καὶ εἶπεν] ὁ δὲ εἶπεν D. Codices *Latini.* αὐτοῖς] + ὁ κύριος 28. καὶ posterius] + ἵνα τί DL. Codices *Latini. Dial. c. Marcion.* διατί] — *J. Millius* prol. 426. ἐν ταῖς καρδίαις] ἐν τῇ καρδίᾳ BD Codices *Lat.* εἰς τὴν καρδίαν *Dial. c. Martion.* 39. ἴδετε] εἴδατε 1. εἴδετε A. 58. μου posterius] — L. 1. 33. 53. Versio *Vulg. Syra* posterior. *Marcion* ap. Tertull. & *Epiphan. Athanasius* ad Epictetum, in editis. *Theodoretus* Dial. II. αὐτὸς ἐγὼ] ἐγὼ αὐτὸς D. αὐτὸς ἐγὼ εἰμι] ἐγὼ εἰμι αὐτὸς B. με] — D Versio *Syra* posterior habet cum obelo. Codices *Latini.* ὅτι posterius] τὸ D. σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει] ὀστᾶ οὐκ ἔχει καὶ σάρκας D. ὀστέα οὐκ ἔχει *Marcion* ap. Tertull. & Epiphan. θεωρεῖτε] βλέπετε D. ὁρᾶτε *Dial. c. Marcion.* 40.] — D. Codices *Latini.* ἐπέδειξεν] ἔδειξεν G H L 1. 16. 33. 34. 39. 45. 46. 47. 51. 56. 57. 58. 64. 71. 74. 86. 90. Editio *Erasmi.*

ta, referente Juda Zabara, corporis in mundum futurum admissi quatuor statuit excellentiae gradus 1. ut oculi visum fugiat, quandocunque latere cupiat. 2. quemlibet locum etiam occlusum ingrediatur non secus ac spiritus. 3. brevi temporis spatio a loco suo ad locum longe remotum transferatur. 4. vel forma humana, corpore proprio appareat, vel alia indutum forma בצור אחרה, quotiescunque personam mutare libuerit.

37. *Act.* XII. 9. *Quintilian.* D. IX. Inopinata subito amici mei species effulsit: obstupui, totumque corpus perfudit frigidus pavor: neque aliter, quam si vana objiceretur oculis imago, mente captus steti. *Petronius* 111. Visaque — muliere quasi quodam monstro infernisque imaginibus turbatus substitit. *Eunapius* Legat. ἐκπλήξει καὶ θάμβει συνδεθέντες εἰς τὸ ἀκίνητον ἐπάγησαν, ὥσπερ Ἰουλιανοῦ δείξαντος αὐτοῖς οὐ τὸν νεανίσκον ἀλλ' εἴδωλον.

38. 1. *Cor.* II. 9. *Jerem.* III. 16. VII. 31. XXXII. 35. XLIV. 21. *Ezech.* XI. 5. & *Targum. Act.* VII. 23. *Dam.* II. 29. 2. *Reg.* XII. 4. *Esaj.* LXV. 16. *Bereschith R.* XXIV. 4. R. Tanchum. f. Haja & dicunt ei nomine Magistrorum nostrorum: in aeternum non venit rex Messias, nisi creatae fuerunt omnes animae, quae ascenderunt in cogitationem ut crearentur. & in *Midras Koheleth. Æn.* I. 582. nate dea quae nunc animo sententia surgit? *Eustathius* in Il. ι. p. 669. 11. ὑπονοίας ἀναβησομένης εἰς νοῦν.

39. ψηλαφήσατε] *Glossae.* ψηλαφῶ, contrecto, palpo. *Plato* Phoedo. p. 74. A. ὃ δή μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοὶ, ὥσπερ ἐν σκότει ἀλλοτρίῳ ὄμματι προσχρώμενοι. *Aristophanes* Ecclesiaz. 315. τὰς ἐμβάδας ζητῶν λαβεῖν ἐν τῷ σκότῳ καὶ θοἰμάτιον, ὅτε δὲ ἤδ' ἐκεῖνο ψηλαφῶν οὐκ ἐδυνάμην εὑρεῖν. *Galenus* in Hippocr. prorrhet. II. ὁμοίως τοῖς διὰ ψηλαφίας ἠρεμαίας ἅψασθαι τινος ἢ εὑρεῖν τι βουλομένοις. *Aristophanes* in Pace 690. πρὸ τοῦ μὲν οὖν ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα· Νυνὶ δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν. *Schol.* οἱ γὰρ ἐν σκότει ζητοῦντες, τοῦ ζητουμένου τὴν ἀκριβῆ ὄψιν οὐχ ὁρῶντες, ψηλαφῶντες ἂν εὑρίσκουσιν αὐτό. *Plut.* de genio Socrat. p. 589. B. τῷ γὰρ ὄντι τὰς μὲν ἀλλήλων νοήσεις οἷον ὑπὸ σκότῳ διαφανῶς διὰ φωνῆς ψηλαφῶντες γνωρίζομεν. *Artemidorus* I 28. τυφλὸς ἔσται — ἵνα ταῖς χερσὶ καὶ ποσὶ ψηλαφᾷ ὥσπερ βλέπῃ. *Achmet.* 159. ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι ψηλαφῶν ἐν σκοτίᾳ ἀνάπτει λάμπαδα πρὸς τὸ βλέψαι.

Anthol. II. 32. 17. εἰς λεπτοὺς. ἐγὼ γὰρ εἰ βλέπομ' ἥττημαι, πνεῦμα γάρ εἰμι μόνον. 19. οὐ σὺ μόρον τρομέεις, τόσσου γὰρ πάλιν οὐδὲν ἀμείψας ἔσσεαι ἀτάντας φάσμα, τόπερ τελέθεις. *Od.* I. 293. ἔγκατα τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα. λ. 217. ἀλλ' αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε κέντε θάνωσιν, οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν. *Ovidius* M. IV. 443. Errant exsangues sine corpore & ossibus umbrae. *Cicero* Tusc. I. 11. Si Cor, aut sanguis, aut cerebrum est animus, certe, quoniam est corpus, interibit cum reliquo corpore; si anima est, forte dissipabitur; si ignis, extinguetur. *Philostratus* de Apollonio IX. 12. Λαβοῦ μοι, κἂν μὲν διαφύγω σε, εἴδωλον εἰμι — εἰ δὲ ὑπομείναιμι ἁπτόμενος, πεῖθε καὶ — ζῆν με, καὶ μὴ ἀποβεβληκέναι τὸ σῶμα. *Quintilianus* D. X. Non inani persuasione, nec cogitationibus lugentis ficta umbra veniebat, sed filius erat, qualis aliquando, & juvenis & pulcher habitu: nec aspici tantum viderique contentus amplexus — dabat. *Lucianus* Hist. Ver. II. 12. εἰ μὴ ἅψαιτό τις, οὐκ ἂν ἐλέγξειε, μὴ σῶμα εἶναι τὸ ὁρώμενον de animabus in civitate fortunat. Insul. oberrantibus. *Æneid.* VI. 700. Ter conatus ibi collo dare brachia circum, Ter frustra comprensa manus effugit imago, Par levibus ventis, volucrique simillima somno. *Maximus* Tyrius XV. 1. οὐ γὰρ σάρκες αἱ δαιμόνων φύσεις, οὐδὲ ὀστᾶ οὐδὲ αἷμα. *Achilles Tatius* VIII. Ζῶσαν βλέπεις — οὐ γὰρ δὴ τοῦτο τῆς κόρης ἐστὶν εἴδωλον. *Jebamoth* f. 122. 1. Dixit Jonathan: Spiritus habet umbram, sed non umbram umbrae. *Gittin* f. 66 1. *Ruth* R. III. 9. incepit Boas contrectare crines ejus, dixitque: spiritus non habent crinem. Quaesivit: quis es? Spiritus an mulier? Cum respondisset, mulier: Dixit vidua, an maritata? vidua. immunda an munda? munda. *Bereschith* R. VII. f. R. Dixit: Hi sunt daemones, quorum Deus S. B. creavit animam, & creaturus erat corpus. Sed sanctificavit sabbatum, nec creavit.

40. *Plautus* Mostellar. II. 2. 12. Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit. Sed ea lege, ut affigantur *bis pedes*, bis brachia. . . . Non fuit hic mos in Israële, ut clavos figerent in pedibus aut manibus hominum, qui lapidati aut suspensi fuissent.

41. *Dio* XLVIII. p. 254. οἱ ἀπολωλέναι τέ σφᾶς πρότερον νομίζοντες, καὶ τότε παρὰ δόξαν θεωροῦντες, ἄποροί τε ἐπὶ πολὺ ἐγίγνοντο, καὶ ἀφασίᾳ συνείχοντο, ἀπιστοῦντες τε ἅμα τῇ ὄψει. *Livius* XXXIX. 49. Vix sibimet ipsi prae nec opinato gaudio credentes. *Libanius* O. XXI. p. 528. C. καὶ ὁ μὲν οἷς ἤκουσε πιστεύων, μεθ' ἡδονῆς ἐτέον ἐδίδασκε· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἀγαθῶν ἀπιστῶν. *Aristaenet.* II. 14. ὑπὲρ τοῦ σφόδρα ἐπιθυμεῖν ἐλάμβανε

βανε

42 μαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς· Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος
43 ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. Καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. Εἶπε δὲ αὐ-
44 τοῖς· Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.
Τό-

3. 4. 5. *Cyrillus*. *Damascenus* de F. O. 100. *Theophylactus*. 41. αὐτῶν] αὐτῷ A.
ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων] καὶ θαυμαζόντων ἀπὸ τῆς χαρᾶς A Versio *Vulg*. *Sax*. *Cyrillus* in l. *Cyrillus Hierof*. Catech. 146. αὐτοῖς] — D Versio *Vulg*. 42. οἱ δὲ] καὶ D.
καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου] — ADL Versio *Syra* posterior habet cum asterisco.
μελισσίου] μελισσείου Ed. *Complut*. 43. λαβὼν] — Versio *Syra* posterior. αὐτῶν] πάντων A.
ἔφαγεν] + καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς K 13. 42. Versio *Vulg*. *Copt*. *Athanasius* c. Arian. V. *in MS*. Basiliensi. probante *H. Grotio*. *J. A. Bengelio* in Gnom. + καὶ λαβὼν τὰ περισσεύματα ἔδωκεν αὐτοῖς 88. Versio *Æthiop*. *Arab*. + λαβὼν δὲ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς Versio *Syra* posterior cum asterisco. Codices *Latini*.
44. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Versio *Syr*. Codices *Latini*. αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς 33. Evang. 18.
λόγοι] + μου ADKL 33. Evang. 5. Versio *Copt*. ἔτι ὢν] ἐν ᾧ ἤμην D.
πληρωθῆναι] πλησθῆναι D a prima manu. Μωσέως] — 56. Μωϋσέως BDK 44.
προφήταις] ἐν τοῖς προφήταις L. καὶ ψαλμοῖς] — 1. Colb.

βατέ μέ τις ἀπιςία.

ἐνθάδε] *Ammonius* p. 51. ἐνταυθοῖ μὲν γὰρ τὴν ἐν τόπῳ σημασίαν δηλοῖ· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν ἐν τόπῳ καὶ τὴν εἰς τόπον, ὁμοίως καὶ τὸ ἐνθάδε. —— ἐπὶ τοῦ ἐνθάδε φησὶν ἡ καλυψὼ [Od. ε. 208.] ἐνθάδε αὖθι μένων σὺν ἐμοὶ τόδε δῶμα φυλάσσοις. καὶ ἕκτωρ φησὶ [Il. π. 836.] σὲ δὲ τ' ἐνθάδε γῦπες ἔδονται, ταῦτα γὰρ τὴν ἐν τόπῳ σημασίαν δηλοῖ. Τὸ δ' εἰς τόπον οὕτως· [Od. ξ. 161.] τοῦ δ' αὐτοῦ λυκάβαντος ἐλεύσεται ἐνθάδ' Ὀδυσσεύς. citat. *Eustath*. in Od. σ. p. 659. 38.

42. κηρίου] *Plut*. Q. N. p. 928. C. τὰ κηρία τὴν μέλιτταν τῇ ὀσμῇ —— κινεῖ. *Longus* Pastoral. III. p. 109. καὶ σύριγγα δῶρον ἔδωκε, καὶ μέλι ἐκ κηρίου, καὶ πήραν ἐλάφου. *Porphyr*. V. Pythag. 34. τῆς δὲ διαίτης τὸ μὲν ἄριστον ἦν κηρίον ἢ μέλι· δεῖπνον δ' ἄρτος ἐκ κέγχρων. & de Antro Nymphar. θεῶν τροφῆς ὄντος τοῦ μέλιτος. *Hesychius*. μελίσσιον, τὸ σμῆνος. i. e. examen apum. Versio *Vulg*. favum mellis. *Beza*: ex favo apiario; prior interpretatio μελισσίου habet pro substantivo diminutivo a μέλι, posterior pro adjectivo a μέλισσα. *Sirac*. XXIV. 20. Prov. XVI. 24. *Valla* ex melleo favo. *Psal*. CXVII. 12. apud LXX. *Aristot*. τὰ δὲ κηρία κηφήνια ἐλάττω ἐςὶ τῶν μελιττῶν.

44. *Tob*. XII. 19. 2. *Thess*. II. 5. *Act*. IX. 39. *Jos*. Macc. 18. ὁ πατὴρ —— ἐδίδασκεν ἡμᾶς ἔτι ὢν σὺν ἡμῖν.

Vetus Testamentum secundum Judaeos tribus voluminibus constat, Lege, Prophetis & Hagiographis: *Bava Bathra* f. 14. 2. Compingit aliquis Legem, Prophetas & Hagiographa in unum librum —— attulerunt nobis Legem, Prophetas & Hagiographa, compacta in unum —— Fuerunt ipsi octo Prophetae colligati una. Lex sunt V. Libri Mosis. Prophetae sunt VIII. nimirum priores 1. Josuae. 2. Judicum 3. Samuelis 4. Regum. & posteriores 1. Jeremias 2. Ezechiel 3. Esajas. 4. duodecim minores. Hagiographa sunt XI. 1. Ruth. 2. Psalmi. 3. Job. 4. Proverbia. 5. Ecclesiastes. 6. Canticum. 7. Threni. 8. Daniel. 9. Esther. 10. Esra. & Nehemia 11. Chronica. *Sanhedrin* f. 105. 1. non hoc tantum praestat arundo cedro, quod meretur, ut ex ea accipiatur calamus, quo conscribatur Liber Legis, Prophetarum & Hagiographorum. f. 90. 2. vid. supra p. 476. *Targum Cantic*. V. 10. occupatus est in XXIV. Libris, qui sunt Lex, & verba Prophetiae, & Hagiographa. *Bereschith R*. XLVIII. 11. In Lege, & Prophetis & Hagiographis unum frustum sustentare cor reperimus. LI. 3. in Lege, Prophetis & Hagiographis illiteratum nomen suum bis ponere in uno versu reperimus. LVIII. 9. & Schemoth R. XXXI. Dixit R. Chanina: omnis שקל in Lege est Siclus, in Prophetis libra, in Hagiophis centussis (idem in *Bechoroth* f. 50. 1. *Ruth* R. IV. 7.) LXVIII. 3. Reperimus in Lege, Prophetis & Hagiographis, non esse conjugium nisi a Deo. LXXIV. 12. Ne sit lingua Syriaca vilis in oculis tuis, quia reperimus Deum O. M. ipsi in Lege, in Prophetis & Hagiographis honorem tribuere. LXXVI. 4. In Lege, Prophetis, & Hagiographis invenimus Israëlitas non transiisse Jordanem, nisi ob meritum Jacobi. Berachoth f. 22. 1. Leprosis permissum est legere in lege, & Prophetis & Psalmis. *Taanith* f. 16. qui peritus est legendi in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Midras Tillin* II. 7. LIX. 1. in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Maimonides* Megill. 2. 18. Omnes libri Prophetarum & Hagiographa omnia abrogabuntur in diebus Messiae praeter volumen Esther; quod permanet instar Pentateuchi Legis. Probat ex Talmude Hierof. collatis locis Deut. V. 22. & Esth. IX. 28. *Sirac*. in Principio. πολλῶν καὶ μεγάλων ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν κατ' αὐτοὺς ἠκολουθηκότων, δεδομένων —— ὁ πάππος μου Ἰησοῦς ἐπὶ πλεῖςον ἑαυτὸν δοὺς εἴς τε τὴν τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων πατρίων βιβλίων ἀνάγνωσιν. —— καὶ αὐτὸς ὁ νόμος, καὶ αἱ προφητεῖαι, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων οὐ μικρὰν ἔχει τὴν διαφορὰν ἐν ἑαυτοῖς λεγόμενα. *Schemoth R*. XXV. Dixit R. Eleazar f. Achina: Deprehendimus in lege, in prophetis & Hagiographis. *Vajikra R*. III. extr. legit homo legem, Prophetas & Hagiographa. XVI. R. Usia dixit: jungo verba legis prophetis, & Prophetas Hagiographis. *Ruth* R. II. 4. invenerunt scriptum in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Bemidbar* R. II. Propter Legem, prophetas & Hagiographa. *Schir R*. 1. 6. in verbis legis, a verbis legis in prophetis, & a prophetis in hagiographis. X. R. Aba f. Mimi f. Usai a lege ad prophetas, a prophetis ad hagiographa. 10. 11. R. Juda nomine R. Levi dixit: Lex, prophetae & hagiographa. IV. 5. R. Joda & R. Johanan: in tribus locis invenimus, in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Megilla* f. 27. 1. involvunt librum legis linteis Pentateuchi, & Pentateuchum linteis Prophetarum & Hagiographorum: at non Prophetas & Hagiographa linteis Pentateuchi; & non Pentateuchum linteis libri legis. —— imponunt librum legis super Pentateuchum, & Pentateuchum super Prophetas & Hagiographa: sed non prophetas & Hagiographa super Pentateuchum, nec Pentateuchum supra librum Legis. *Josephus* c. A-

pion.

Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν, τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι οὕτω γέ- 45
γραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, Καὶ 46
κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, 47
ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω 48
τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως 49
οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ ἐπάρας τὰς 50
χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' 51
αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱε- 52
ρουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες 53
τὸν Θεόν. Ἀμήν.

45. συνιέναι] συνεῖναι B. 46. γέγραπται καὶ οὕτω] — 72. Versio *Armen.*
καὶ οὕτως ἔδει] — BDL Versio *Copt.* Codices *Latini.* *Irenaeus.* probante *J. Millio* prol. 422.
παθεῖν τὸν χριστὸν] τὸν χριστὸν παθεῖν D. ἐκ νεκρῶν] — D 29. 71. probante *J. Millio* prol. 1471.
47. καὶ posterius] εἰς B. εἰς] ὡς ἐπὶ D.
ἀρξάμενον] ἀρξαμένων C ut videtur. D probante *Erasmo*, *Millio* prol. 422. *Pricaeo.* ἀρξάμενοι BL 33. Versio *Copt.* ἀρξάμενος 86. ἀρξαμένην 1. *Pricaeus.* 48. ὑμεῖς δέ ἐστε] καὶ ὑμεῖς δὲ D.
δὲ] — BL Versio *Copt.* ἐστε] — B. ἐστε μάρτυρες] μάρτυρες ἐστε C.
49. ἰδοὺ] — DL. 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.* ἰδοὺ ἐγὼ] ἐγὼ ἰδοὺ 1.
ἀποστέλλω] ἐξαποστελῶ L. ἐξαποστέλλω 33. ἀποστελῶ Evang. 15. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.*
τοῦ πατρὸς] — D. δὲ] — 72.
Ἱερουσαλὴμ] — BDL Versio *Copt.* Cod. *Latini.* probante *J. Millio* prol. 424. οὗ] ὅτου D 1.
ἐνδύσησθε] ἐνδύσεσθε Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* ἐνδύσασθε *Editio* G. a Mastricht A. 1711.
δύναμιν ἐξ ὕψους] ἐξ ὕψους δύναμιν B. 50. ἐξήγαγεν δὲ] καὶ ἐξήγαγεν L Versio *Syr.*
ἔξω] — C a prima manu 1. 33. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini.*
ἕως εἰς] πρὸς D 33. ἕως Evang. 15. ἕως πρὸς L 1. καὶ ἐπάρας] ἐπάρας δὲ D.
εὐλόγησεν] ηὐλόγησεν D. 51. διέστη] ἀπέστη D.
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανὸν] — D. Codices *Latini.*
52. προσκυνήσαντες αὐτὸν] — D. Cod. *Lat.* probante *J. Millio* prol. 424. *Augustinus* de Unit. Eccles. 10.
53. διαπαντὸς] alii divisim scribunt διὰ παντὸς. ἐν τῷ ἱερῷ] — A a prima manu.
αἰνοῦντες καὶ] — L Versio *Copt.* καὶ εὐλογοῦντες] — D Codices *Latini.*
ἀμὴν] — CDL 1. 33. Versio *Copt. Armen. Æthiop. Arab.* Codices *Latini.* probante *H. Grotio.* & *J. A. Bengelio.*
στίχ. βω K. 34. 39. 49. 50. 55. 65. 105. 107. Versio *Æthiop.* Βχ *Nicephorus.* ΒΧοζ 48. ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου ἐγράφη ἑλληνιστὶ μετὰ ἔτη ιε. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, εἰς ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, ἔχει δὲ ῥήματα Γων [al. Γωγ] στίχους δὲ βψν. Γπγ. Versio *Syr.* τὸ κατὰ λουκᾶν εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους πέντε καὶ δέκα τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως 105. 107.

pion. p. 441. tripartitam etiam divisionem instituit, sed ita ut ad primam quidem Classem referat Pentateuchum, ad tertiam Psalmos & tres Salomonis libros, ad secundam vero reliquos omnes. *Koheleth* R. VII. 9. incipiens a Lege ad Prophetas, a prophetis ad Hagiographa. & Ruth. III. 13. Thanchuma f. 86. 2. dixit R. Josua R. Nehemiae — Lex est triplex, Lex, Prophetae, hagiographa. *Berachoth Hieros.* 1. in lege, in prophetis & Hagiographis. *Moed katon* f. 15. 1. 18. 2. 21. 1. Megilla f. 21. 2. 24. 1. 31. 1. Avoda Sara f. 19. 2. *Hieros. Schekalim* III. 4. *Rosch Haschana* f. 32. 1. *Taanith* f. 8. 1. 16. 1. 20. 1. 30. 1. *Bava Kama* f. 92. 2. Haec res scripta est in lege, repetita in prophetis, & tertio in Hagiographis.

45. *Herod.* V. 4. ἀνοιγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήϊα πάντα. *Plut.* de Aud. Poet. p. 36. D. Lectio Poëtarum προσανοίγει καὶ προσκλίνει τὴν τοῦ νέου ψυχὴν τοῖς φιλοσοφίας λόγοις. *Act.* XVI. 15. Preces Judaeorum: Aperi cor meum in lege tua. Ipse aperit cor nostrum in lege sua *Esaj.* L. 5.

47. ἀρξάμενον] Participia impersonalia scribuntur pro genitivis absolutis *Act.* II. 29. *Xenoph.* Exped. Cyr. IV. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιῆσαι. *Etymol.* ἐπαγγελία — ἰδίως λέγεται ἐπὶ πεπορνευμένων καὶ δημηγορούντων, οὐκ ἐξόν. *Herodot.* III. 91. ἀπὸ Ποσειδηΐου πόλεως, τὴν ἀμφίλοχος οἴκισε ἐπ' οὔρεσι τοῖσι κιλίκων τε καὶ Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι αἰγύπτου, ε. καὶ τ. τάλαντα φόρος ἦν. ἀρξάμενον scil. τὸ κηρυχθῆναι i.e. ἀρξαμένου τοῦ κηρύγματος.

49. *Esaj.* XXXII. 15. supra I. 35. *Psal.* XXXV. 26. CXXXII. 9. 17. 19. *Ezech.* XXVI. 26. 1. *Cor.* XV. 53. *Gal.* III. 27. *Col.* III. 9. 10. *Rom.* XIII. 14. *Job* XXIX. 14. *Silius* I. 38. Jamque Deae cunctas sibi belliger induit iras. XV. 738. Cunctisque pavorem Gallorum induerat pavor. *Statius* VIII. 392. Irasque sedentum induerint. *Seneca* Ep. XLVII. Regum nobis induimus animos. *Petronius* 4. eloquentiam pueris induunt, adhuc nascentibus. Leg. XI. §. 4. ff. *de muner. & honor.* qui primis literis pueros induunt. *Lutatius* ad Statii Theb. VI. 728. Pollux hoc exercitio, dum inter mortales esset, delectabatur, & hunc Alcidama induit. *Claudianus* de II. Cos. Stiliconis 121. tenerosque his moribus induit annos. *Ælianus* V. H. V. 9. εἶτα ἕξιν περιεβάλετο, ἣν μετὰ ταῦτα ἐκτήσατο.

50. *Il.* α. 301. ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς. *Schol.* ἐκτείνας. 450. χρυσῆς μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών. Schol. in Il. I. 564. εὔχονται δὲ οἱ Ἥρωες τοῖς μὲν οὐρανίοις θεοῖς ἄνω τὰς χεῖρας ἀνίσχοντες — τοῖς δὲ θαλασσίοις· πολλὰ δὲ μητρὶ φίλῃ ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς, εἰς θαλάσσαν δηλονότι. τοῖς καταχθονίοις δὲ κόπτοντες τὴν γῆν. *Apulejus* de Mundo. Habitus orantium sic est, ut manibus extensis in coelum precemur. 1. *Tim.* II. 8.

ἕως εἰς] *Polybius* ἕως εἰς τὸν χάρακα. *Ælian.* V. H. XII. 22. ἕως εἰς τὰ γόνατα.

Philo quis haeres p. 484. in Gen. XV. 5. ἐξήγαγεν δὲ αὐτὸν ἔξω, ὅ τινες ὑπὸ ἀμουσίας ἤθους εἰώθασι γελᾶν φάσκοντες· εἴσω γάρ τις ἐξάγεται; ἢ ἔμπαλιν εἰσέρχεται ἔξω; Levit. IX. 22.

52. Absentem & inconspicuum adorant, quod cultum religiosum significat, nunc primum Christo a discipulis exhibitum,

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

JOANNES, qui Evangelium conscripsit, filius fuit Zebedaei piscatoris & Salomes *Matth.* XXVII 56. *Marc.* XV. 40. frater Jacobi, quem Agrippa gladio sustulit *Act.* XII. 2. piscator, natione Galilaeus. Non absurde conjicitur ex Cap. I. 36. 37. 41. prius fuisse discipulus Joannis Baptistae, antequam a Domino vocaretur; inter omnes Apostolos dicitur fuisse natu minimus: Praecipue cum Petro amicitiam consuetudinemque junxerat, *Jo.* XIII. 23. 24 XX. 2. XXI. 20. 21. *Act.* III. 1. VIII. 14. *Gal.* II. 9 Quin etiam ipse Dominus illum peculiari favore atque benevolentia est complexus, ita ut haberet in numero amicorum intimae admissionis; erat discipulus, quem Jesus diligebat *Jo.* XIII. 23. XIX. 26. XXI. 7. 20. Comes Domini in transfiguratione *Matth.* XVII. 1. & in horto Gethsemani XXVI. 37. qui in sinu domini, loco honoratissimo, recubabat *Jo.* XIII. 23. cui etiam Dominus moriens matrem commendavit *Jo.* XIX. 26. 27. cui denique arcana Ecclesiae & orbis fata clarissime patefecit. Historia Ecclesiastica testatur, Joannem, quoad Maria mater Domini vixit, hoc est XV. post mortem filii annis, curam illius gessisse; postea ex Palaestina in Asiam minorem concessisse, & septem urbium Ecclesias, praecipue vero Ephesinam rexisse. Inde in Patmum relegatus est *Apoc.* I. 9. ubi Apocalypsin scripsit; postea vero dicitur rediisse Ephesum, & valde senex Evangelium atque Epistolas edidisse, vitam egisse coelibem, tandem centenario proximus diem obiisse, imperante Trajano.

Si ad characterem morum ejus respiciamus, deprehendimus, illum primo paullo iracundiorem atque honoris cupidiorem fuisse, cum in disciplinam Christi se traderet, *Luc.* IX. 49 54. *Marci* X. 35.---45. Tantum autem apud ipsum valuerunt coelestia magistri optimi praecepta, ut vitia haec plane emendaret, & per totam reliquam vitam doctrina & exemplo suo nonnisi caritatem atque benevolentiam erga omnes cum singulari modestia atque patientia conjunctam spiraret. vide *Eusebii* H. E. III. 23. ex Clementis Alexandrini tractatu: quis dives salvetur. *Hieronymus* in Galat. VI. Joannes Apostolus a fratribus admonitus, cur semper inculcaret dicens: Filioli, diligite alterutrum? respondit: quia praeceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.

De Apocalypsi & Epistolis ab eo scriptis suo loco videbimus. Stylus Joannis, uti interpretes observant, est valde simplex. Paulus ad pedes Gamalielis, & Lucas medicus scribunt, ut litterati solent: Joannes autem simplicitatem piscatoris retinuit. Quae tamen simplicitas humilitasque verborum, per rerum Majestatem atque sublimitatem abunde compensatur; 1 *Cor.* II. 1. 5. vid ad 1. *Petri* I. 4. & observa, etiam *Ausonium* Rhetorem affectasse, *ut idem monosyllabum, quod esset finis extremi versus, principium fieret insequentis.*

Joannis Evangelium, post Matthaeum, Marcum & Lucam, editum fuisse, consentiente veterum testimonio comprobatur. Nec alia ratio afferri potest, cur ultimum locum occupet, & cur tot sermones aut a reliquis annotatos praetermittat, aut praetermissos exhibeat. De tempore & loco tamen dissentiunt, aliis *Ephesi*, ut cum *Irenaeo* III. 11. Versio *Syr. Copt.* aliis in *Patmo* cod. 34. 35. 37. 53. 54. 56. 58, 60. 61. 66. Codex Regius 2871. *Athanasii* Synopsis, *Hippolytus*, *Theophylactus*, *Eutychius.* sub Domitiano Cod. 57. 60. Codex Regius 2871. Stichometria. vel Trajano 34. 35. 53. 54. 56. 58. 61. Versio *Copt.* anno post Christi adscensionem XXX. Cod. Regius. vel XXXII. Co. 10. 34. 35. 46. 50. 51. 53. 55. 60. 62. *Theophylactus*, cum Joannes esset C. annorum, *Suidas*, Codex 37. Regius, & Versio *Copt.* scriptum affirmantibus. *Eusebius* H. E. VI. 14. ex Clementis Alex. Hypotyposeon libris περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων Παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων τέθειται —— τὸν μέντοι Ἰωάννην ἔσχατον συνιδόντα, ὅτι τὰ σωματικὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δεδήλωται, προτραπέντα ὑπὸ τῶν γνωρίμων, πνεύματι θεοφορηθέντα, πνευματικὸν ποιῆσαι τὸ εὐαγγέλιον. III. 24. τῶν προαναγραφέντων τριῶν εἰς πάντας ἤδη καὶ εἰς αὐτὸν διαδεδομένων, ἀποδέξασθαι μὲν, φασὶν, ἀλήθειαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα —— παρακληθέντα δὴ οὖν —— τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην, τὸν ὑπὸ τῶν προτέρων εὐαγγελιστῶν παρασιωπηθέντα χρόνον καὶ τὰ κατὰ τοῦτον πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι —— τῷ κατ᾽ αὐτὸν εὐαγγελίῳ παραδοῦναι. *Theodorus Mopsuestenus.* ἐπὶ τούτοις παράκλησις τῶν ἀδελφῶν ἐγένετο, ταῦτα, ἃ μάλιστα ἀναγκαῖα μὲν κρίνει, παραλελειμμένα δὲ ὁρᾷ παρὰ τοῖς λοιποῖς, γράψαι μετὰ σπουδῆς, ὃ δὴ καὶ πεποίηκε. ***Epiphanius.*** Τέταρτος κατὰ διαδοχὴν ἐλθὼν ὁ μακάριος, πρῶτος μὲν ὢν, ὕστερος δὲ τοῖς ἔτεσιν εὐαγγελισάμενος. de Martyrio Timothei apud *Photium* Cod. 254. καὶ τοὺς Τόμους, οἱ ἀνέγραφον διαφόροις γλώσσαις τὰ σωτήρια τοῦ δεσπότου πάθη τε καὶ θαύματα καὶ διδάγματα, τούτους παρὰ τῶν κομιζόντων δι-

δεξάμενος, διέταξέ τε καὶ διήρθρωσε, καὶ ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν τριῶν τὸ ὄνομα ἐνηρμόσατο. praefatio *S. Hieronymi* in Codd. antiquis: Hoc autem Evangelium ſcripſit in Aſia, poſteaquam in Patmos inſula Apocalypſin ſcripſerat — poſt omnes evangelium ſcripſit.

Satis porro manifeſtum eſt, Joannem non eo unice conſilio ſcripſiſſe Evangelium, ut, quae ab aliis in vita Chriſti enarranda praeterita fuerant, adderet, ſed inprimis etiam, ut erroribus tunc exortis obviam iret. Eo enim tempore Cerinthus caput extulerat, *καὶ κήρινθος*, ut ex Cajo refert *Euſebius* H. E. III. 28. *ὁ δι' ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου γεγραμμένων τερατολογίας ἡμῖν ὡς δι' ἀγγέλων αὐτῷ δεδιδαγμένας ψευδόμενος ἐπεισάγει.* &, ſi *Epiphanio* H. 28. credimus, Apoſtolis ſe Hieroſolymis oppoſuerat, &, teſte Hieronymo c. Luciferum, Joannis coaetaneus fuerat; quod etiam ex *Euſebii* H. l. c. confirmatur. *ὁ δὲ εἰρηναῖος ἀπορρητοτέρας δή τινας τοῦ αὐτοῦ ψευδοδοξίας ἐν πρώτῳ συγγράμματι τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις προσθεὶς, ἐν τῷ τρίτῳ καὶ ἱστορίαν οὐκ ἀξίαν λήθης τῇ γραφῇ παρέδωκεν, ὡς ἐκ παραδόσεως Πολυκάρπου φασὶν Ἰωάννην τὸν ἀπόστολον εἰσελθεῖν ποτε ἐν βαλανείῳ, ὥστε λούσασθαι· γνόντα δὲ ἔνδον ὄντα τὸν κήρινθον ἀποπηδῆσαι τε τοῦ τόπου καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ παραινέσαι φήσαντα· φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ ἔνδον ὄντος κηρίνθου τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ.* *Irenaeus* I. 26. Cerinthus, quidam in Aſia non a primo Deo factum eſſe mundum docuit; ſed a virtute quadam valde ſeparata & diſtante ab ea principalitate, quae eſt ſuper univerſa, & ignorante eum qui eſt ſuper omnia Deum, Jeſum autem ſubjecit non ex virgine natum (impoſſibile enim hoc ei viſum eſt) fuiſſe autem Joſephi & Mariae filium, ſimiliter ut reliqui omnes homines, & plus potuiſſe juſtitia & prudentia & ſapientia ab hominibus; & poſt Baptiſmum deſcendiſſe in eum ab ea principalitate, quae eſt ſuper omnia, Chriſtum figura columbae, & tunc annunciaſſe incognitum Patrem, & virtutes perfeciſſe, in fine autem revolaſſe iterum Chriſtum de Jeſu, & Jeſum paſſum & reſurrexiſſe: Chriſtum autem impaſſibilem perſeveraſſe exiſtentem ſpiritalem, & 11. Joannes — volens per Evangelii annunciationem auferre eum qui a Cerintho — errorem — ut ſuaderet eos — quoniam — non, quemadmodum illi dicunt, — alium quidem fabricatoris filium, alterum vero de ſuperioribus Chriſtum, quem & impaſſibilem perſeveraſſe, deſcendentem in Jeſum filium fabricatoris, & iterum revolaſſe in ſuum pleroma.

Quae ſi comparentur cum iis, quae Carpocrates, Menander, Cerdo, Saturninus, Baſilides, Valentinus & Marcion, de Angelis & Æonibus, inter quos erant Charis, Alethea, Monogenes, Logos, Zoë, item de Chriſto non vere ſed *δοκήσει* paſſo; tradiderunt: ſatis manifeſtum erit, Joannem ſuam doctrinam illis ita opponere, ut loquendi formulis apud illos receptis utatur.

Dum haec ad praelum parantur, rumor ad me defertur, extare duas Evangelii Joannis Graeci editiones ab Aldo curatas, ſed diligentiſſimo Bibliothecae Sacrae conditori *J. le Long* inauditas. Utramque commodum nactus hic deſcribam. Prior continet nonniſi quatuordecim commata ab initio Evangelii Joannis, titulum vero habet: *in hoc libro haec continentur, Conſtantini Laſcaris Erotemata cum interpretatione Latina. De literis Graecis ac diphthongis & quemadmodum ad nos veniant. Abbreviationes quibus frequentiſſime Graeci utuntur. Oratio Dominica & duplex ſalutatio Beatae Virginis. Symbolum Apoſtolorum. Evangelium Divi Joannis Evangeliſtae. Carmina aurea Pythagorae. Phocilidis viri ſapientiſſimi moralia. Omnia ſupra ſcripta habent e regione interpretationem Latinam de verbo ad verbum. — Venetiis* M. CCCC. LXXXXV. *Octavo Martii.* Poſterior continet itidem initium Evangelii Joannis usque ad vocem *καταβὰς* Cap. VI. comm. 58. cum oppoſita e regione Vulgata Latina verſione. Titulus quidem libri nihil aliud indicat quam *Gregorii epiſcopi Nazianzeni carmina*, quae Aldus primum in gratiam Graecorum Graece ediderat, poſtea vero in gratiam Latinorum *φιλελλήνων* adjecit & Latinam Verſionem, a bibliopego ita compingendam, ut ſingulis paginis Graecis ſingulae Latinae reſponderent; ſed cum hoc pacto in medio uniuscujusque quaternionis duae paginae vacuae relinquerentur, illas complevit ex evangelio Joannis, cum hac nota paginis iſtis appoſita: *ζήτει τὸ λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐφεξῆς τετραδίου. Quaere reliquum in medio ſequentis quaternionis.* In fine haec habet: *Venetiis ex Aldi Academia menſe Junio M. DIIII. — Omnia habent e regione latinam tralationem: quae & addi & amoveri poteſt pro legentis arbitrio. In medio quaternionum tralationis totius operis habetur hiſtoria Euangelii ſecundum Joannem Graece & Latine. Reliquum ejusdem hiſtoriae quod deeſt, proſecuturi ſumus in Nonni poëtae Panopolitani Latina tralatione, qui hiſtoriam Evangelii ſecundum Joannem carmine heroico perexcellenti παραφραστικῶς ſcripſit.* Nonni quidem paraphraſis ſine notatione anni ab Aldo edita cuſtoditur in Bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae, carminibus Graecis Gregorii Nazianzeni juncta: at verſio Latina Nonni cum reliquo, quod deerat Evangelio Joannis, aut Aldus nunquam edidit, aut nondum reperiri potuit. Iſtam Gregorii Carminum editionem Graeco-Latinam vidit deſcripſitque tum *Conradus Geſnerus* in Bibliotheca univerſali, tum multo accuratius vir Cl. atque humaniſſimus *Jacobus Guilielmus Feverlinus* Profeſſor Gottingenſis epiſtola ad Em. Cardinalem Bibliothecarium *A. M. Quirinum* exarata Anno 1748. Nos vero iſtorum fragmentorum Evangelii Joannis ab Aldo editorum Variantes Lectiones noſtrae huic Editioni ſubjecimus, haud parum mirati, Aſulanum Aldi ſocerum, cum integrum N. T. Ao. 1518. Graece ederet, nulla vel Codicis ſui vel editionum ſuarum priorum ratione habita, Eraſmicam primam ejusque vitia etiam typographica *κατὰ πόδα* expreſſiſſe. vid. ſupra p. 120.

1 ἘΝ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος.
Οὗ-

1. Ὁ λόγος posterius] sequentibus jungit *Photinus*. *Ambrosius* in Lucam: Scindit vestimentum Fotinus, cum legit: In principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat. Integrum enim vestimentum est, si legas: & Deus erat verbum. *Augustinus* de D. C. III. 3. Illa haeretica distinctio: in principio &c. ut alius sensus sit. Verbum hoc in principio erat apud Deum, non vult verbum Deum confiteri. Q. in. V. & N. T. 91. Quam illud tuum stultum est, Photine, quod sic distinguis in Capite Evangelii Joannis!

θεὸν] *S. Crellius* in Initio Evangelii S. Joannis restituto & illustrato p. 206. „Memini, inquit, me Cantabrigiae in MS. illo celebri, quod Beza illius loci Academiae donavit, olim observasse vocem unicam in hoc primo commate Evangelii Joannis plane obliteratam, & ejus loco aliam ex nostris vulgatis editionibus, recentiore, forte ipsius Bezae, manu & calamo, quo Codicem hunc isti Academiae dedicabat, vitandae quorundam offensioni superscriptam. Id sane Millius & ante eum alii variantium lectionum collectores observare & annotare omnino debuerunt. Quod tamen non fecerunt. Quemadmodum autem in isto Codice Cantabr. loco vocis θεὸν (ubi in omnibus editionibus legimus, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν) alia vox extabat (fortasse πρὸς τὸν πρα aut πα per abbreviationem, id est, πατέρα ex 1. Jo. I. 2.) nunc vero ea erasa alia vox nempe θεὸν prostat superscripta: sic idem accidere potuit, ut qui lectionem istam, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος veriorem esse putabant, voce θεοῦ obliterata hanc superinducerent". Ista vero suspicio mihi non satis firma videtur. Cum enim omnes Codices, qui hactenus inspecti sunt, Graecorum, omnesque versiones in lectione θεὸς consentiant, omnesque Patres & omnes haeretici ita legisse deprehendantur, nulla idonea caussa afferri potest cur illam rejiceremus: idem affirmo de altera voce θεὸν, cui ex Codice Cantabrigiensi lis movetur; aut enim vehementer fallor, aut iste codex a prima manu hanc ipsam lectionem exhibuerat. Res ita se habet. Librarius qui hunc codicem exaravit, primos στίχους sive versus initiales libri minio scripserat, quod etiam in aliis multis Codicibus conspicitur: Versio Latina, quae in pagina opposita extabat, foliis aliquot deperditis hic deest. Vox θν i. e. θεὸν nunc quidem atramento superscripta est, nec tamen prioris scripturae vestigia ita plane evanuerunt atque obliterata sunt, ut nihil omnino supersit. Fateor plures ductus extare, quam ad scribendam vocem θν requiruntur. Hinc vir doctus conjicit, scriptum prius fuisse πρα i. e. πατέρα. Mihi secus videtur; neque enim dubito, eandem caussam, quae minium abstulit, vestigia, quae nunc conspiciuntur, membranae impressisse: minio enim, quod humorem facile imbibit, madefacto, accidit, ut cum liber clauderetur, ex literis Latinis paginae oppositae his, de quibus agimus, Graecis quaedam maculae vel ductus literarum adhaererent, & inde ista perturbatio, quae emendationis speciem praebet, oriretur, quod non consilio corrumpendi sed casu factum est.

θεὸς] ὁ θεὸς L. *Gregorius Nyssenus* a. Apollinar. 28. ubi tamen articulus a correctore additus videtur.

1. ἐν ἀρχῇ] Cum primum rerum universitas coepit creari, jam erat sermo. Istud ἐν ἀρχῇ ex initio *Geneseos* desumtum est. Sicut autem *Targum Hierosolymitanum* pro בראשית habet בחוכמא in sapientia: ita Valentiniani, teste *Irenaeo* I. 18. per ἀρχὴν intellexerunt ipsum filium Dei unigenitum, a quo λόγον distinxerunt, ἐκ τοῦ πατρὸς ἡ ἀρχὴ —— καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ λόγος.

ὁ λόγος] *Apoc.* XIX. 13. *Philo* de Migrat. Abrah. T. 1. p. 463, 10. χρῆται τοῖς ἀκολούθοις αὐτοῦ λόγοις, οὓς ὀνομάζειν ἔθος ἀγγέλους. de Somniis p. 643. 18. ἄγγελοι λόγοι θεῖοι. *Athanas.* c. Gentes λόγος —— τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἑρμηνεὺς καὶ ἄγγελος. *Epiphanius* H. LXXIII. 12. λόγος ὀνομάζεται, ἐπειδὴ ἑρμηνεύς ἐστι τῶν τοῦ θεοῦ βουλημάτων. *Augustinus* de Fid. & Symb. c. XI. Verbum autem patris ideo dictum est, quod per ipsum innotescat Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, quum verum loquimur, ut animus noster innotescat audienti, &, quicquid secretum in corde gerimus, per signa ejusmodi ad alterius cognitionem perferatur: sic illa Sapientia, quam Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit animus secretissimus Patris, verbum ejus convenientissime nominatur.

Ista vero nondum totam vocis significationem repraesentare videntur. Sciendum enim, Pythagoreos, Platonicos & Philonem Deo patri secundum Deum, quem λόγον vocant, & tertium etiam jungere: & de illis per prosopopoeam tanquam de tribus personis quidem loqui, revera autem attributa, vel consilia & Decreta unius primi intelligere. *Plotinus* Enn. V. 1. περὶ τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων. Καὶ εἶναι τοὺς λόγους τούσδε μὴ καινοὺς, μηδὲ νῦν, ἀλλὰ πάλαι μὲν εἰρῆσθαι μὴ ἀναπεπταμένως· τοὺς δὲ νῦν λόγους ἐξηγητὰς ἐκείνων γεγονέναι, μαρτυρίοις πιστωσαμένοις τὰς δόξας ταύτας παλαιὰς εἶναι τοῖς αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος γράμμασιν· ἥπτετο μὲν οὖν καὶ Παρμενίδης πρότερον τῆς τοιαύτης δόξης —— *Simplicius* in Aristotel. Physic. f. 50. de Moderato οὗτος γὰρ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους τὸ μὲν πρῶτον ἓν ὑπὲρ τὸ ὂν καὶ πᾶσαν οὐσίαν ἀποφαίνεται· Τὸ δὲ δεύτερον ἓν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὄντως ὂν καὶ νοητὸν, τὰ εἴδη φησὶν εἶναι· τὸ δὲ τρίτον, ὅπερ ἐστὶ ψυχικὸν, μετέχειν τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν εἰδῶν. *Proclus* in Timaeum Platonis II. p. 93. de Numenio. πατέρα μὲν καλεῖ τὸν πρῶτον, ποιητὴν δὲ τὸν δεύτερον —— ὥστε ὁ κατ' αὐτὸν δημιουργὸς διττὸς, ὅ τε πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος θεός. *Eusebius* P. VII. 13. ex Philonis quaestionum & solutionum l. 1. διατί ὡς περὶ ἑτέρου θεοῦ φησί τό· ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἀλλ' οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ; παγκάλως καὶ σοφῶς τουτὶ κεχρησμῴδηται, θνητὸν γὰρ οὐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἀνωτάτω καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεύτερον θεὸν, ὅς ἐστιν ἐκείνου λόγος. *Philo* de Somniis T. 1. p. 655, 13. μὴ παρέλθῃς δὲ τὸ εἰρημένον, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξέτασον, εἰ τῷ ὄντι δύο εἰσὶ θεοί. λέγεται γὰρ, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι οὐκ ἐν τόπῳ τῷ ἐμῷ, ἀλλ' ἐν τόπῳ θεοῦ, ὡς ἂν ἑτέρου. Τί οὖν χρὴ λέγειν; ὁ μὲν ἀληθείᾳ θεὸς εἷς ἐστίν· οἱ δ' ἐν καταχρήσει γενόμενοι πλείους. Διὸ καὶ ὁ ἱερὸς λόγος ἐν τῷ παρόντι τὸν μὲν ἀληθείᾳ διὰ τοῦ ἄρθρου μεμήνυκεν, εἰπών· ἐγώ εἰμι ὁ θεός· τὸν δὲ ἐν καταχρήσει χωρὶς ἄρθρου, φάσκων· ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ οὐ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸ μόνον· θεοῦ. Καλεῖ δὲ θεὸν τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ νυνὶ λόγον, οὐ δεισιδαιμονῶν περὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων. p. 656, 36. οὕτως καὶ τὴν τοῦ θεοῦ εἰκόνα τὸν ἄγγελον αὐτοῦ λόγον ὡς αὐτὸν κατανοοῦσιν. de Profugis p. 561, 8. αἱ δ' εἰσὶν ἓξ πόλεις, ἃς καλεῖ φυγαδευτηρίους. ὧν αἱ μὲν πέντε ἀπεικονίσθησαν, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἐν τοῖς ἁγίοις τὰ μιμήματα, προτάξεως μὲν καὶ ἀπαγορεύσεως οἱ ἐν τῇ κιβωτῷ νόμοι, τῆς δ' ἵλεω δυνάμεως τὸ ἐπίθεμα τῆς κιβωτοῦ, καλεῖ δ' αὐτὸ ἱλαστήριον, ποιητικῆς δὲ καὶ βασιλικῆς τὰ ὑπόπτερα καὶ ἐφιδρυμένα Χερουβὶμ, ὁ δ' ὑπεράνω τούτων λόγος θεῖος εἰς ὁρατὴν οὐκ ἦλθεν ἰδέαν —— ἀλλ' αὐτὸς εἰκὼν ὑπάρχων θεοῦ, τῶν νοητῶν ἁπαξαπάντων ὁ πρεσβύτατος, ὁ ἐγγυτάτω, μηδενὸς ὄντος μεθορίου διαστήματος τοῦ μόνου ὅ ἐστιν

ἀψευδῶς ἀφιδρυμένος. de Somniis p. 656, 43. ἐγώ εἰμι κύριος ὁ θεὸς —— ἐγὼ —— τὴν πάντων φύσιν ἱδρυσάμην, τὴν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν εἰς τάξιν καὶ κόσμον ἀγαγὼν, καὶ τὸ πᾶν ὑπερείσας, ἵνα στηριχθῇ βεβαίως τῷ κραταιῷ καὶ ὑπάρχῳ μου λόγῳ. de mundi Opific. p. 5, 27. εἰ δέ τις ἐθελήσειε γυμνοτέροις χρήσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲν ἂν ἕτερον εἴποι τὸν νοητὸν εἶναι κόσμον ἢ θεοῦ λόγον ἤδη κοσμοποιοῦντος. οὐδὲ γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τι ἐστὶν ἢ ὁ τοῦ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς ἤδη τὴν αἰσθητὴν πόλιν κτίζειν διανοουμένου. Μωσέως γάρ ἐστι τὸ δόγμα τοῦτο, οὐκ ἐμὸν —— δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀρχέτυπος σφραγὶς, ὃν φάμεν εἶναι κόσμον νοητὸν, αὐτὸς ἂν εἴη τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα, ἰδέα τῶν ἰδεῶν, ὁ θεοῦ λόγος. p. 6, 42. τὸν δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν θεῖον λόγον, εἰκόνα λέγει θεοῦ. de Agricultura p. 308, 21. καθάπερ γάρ τινα ποίμνην, γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ, καὶ ὅσα ἐν τούτοις φυτά τε αὖ καὶ ζῶα, τὰ μὲν θνητὰ τὰ δὲ θεῖα, ἔτι δὲ οὐρανοῦ φύσιν, καὶ ἡλίου καὶ σελήνης περιόδους, καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων τροπάς τε αὖ καὶ χορείας ἐναρμονίους, ὡς ποιμὴν καὶ βασιλεὺς ὁ θεὸς ἄγει κατὰ δίκην καὶ νόμον, προστησάμενος τὸν ὀρθὸν αὐτοῦ λόγον, πρωτόγονον υἱὸν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀγέλης, οἷά τις μεγάλου βασιλέως ὕπαρχος διαδέξεται. καὶ γὰρ εἴρηταί που· ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ἀποστελῶ ἄγγελόν μου εἰς πρόσωπόν σου τοῦ φυλάξαι σε ἐν τῇ ὁδῷ. Exod. XXIII. 20. quis rerum divinarum haeres p. 501, 19. θαυμάζω δὲ τὸν μετὰ σπουδῆς ἀπνευστὶ δραμόντα συντόνως ἱερὸν λόγον, ἵνα στῇ μέσος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων —— τῷ δὲ ἀρχαγγέλῳ καὶ πρεσβυτάτῳ λόγῳ δωρεὰν ἐξαίρετον ἔδωκεν ὁ τὰ ὅλα γεννήσας πατὴρ, ἵνα μεθόριον στὰς τὸ γενόμενον διακρίνῃ τοῦ πεποιηκότος. ὁ δ᾽ αὐτὸς ἱκέτης μέν ἐστι τοῦ θνητοῦ κηραίνοντος ἀεὶ πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρεσβευτὴς δὲ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸ ὑπήκοον. ἀγάλλεται δὲ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ, καὶ σεμνυνόμενος αὐτὴν ἐκδιηγεῖται φάσκων· κἀγὼ εἱστήκειν ἀνὰ μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν, οὔτε ἀγένητος ὡς ὁ θεὸς ὢν, οὔτε γενητὸς ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ μέσος τῶν ἄκρων, ἀμφοτέροις ὁμηρεύων. p. 505, 23. τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλεν. Ὄρνεα καλῶν τοὺς —— δύο λόγους, ἕνα μὲν ἀρχέτυπον ὑπὲρ ἡμᾶς, ἕτερον δὲ μίμημα τὸν καθ᾽ ἡμᾶς ὑπάρχοντα. καλεῖ δὲ Μωσῆς τὸν μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰκόνα θεοῦ, τὸν δὲ καθ᾽ ἡμᾶς τῆς εἰκόνος ἐκμαγεῖον· Ἐποίησε γὰρ φησὶν ὁ θεὸς ἄνθρωπον οὐκ εἰκόνα, ἀλλὰ κατ᾽ εἰκόνα, κ. τ. λ. Videntur tamen extitiſſe, qui de veris perſonis intelligerent, quae per Proſopopoeam dicta erant: unde *Gnoſtici* ſuas triginta Syzygias formaverunt, in quibus ἀλήθεια, μονογενὴς, λόγος, ζωὴ reperiuntur. Vix autem fieri potuit, ut Joannes myſticis iſtis Platonicorum nominibus uteretur, niſi prius, ſive a Gnoſticis, in Eccleſiis Aſiaticis exortis, ſive a Judaeis Alexandrinis Philonis diſcipulis Epheſumque appellentibus, ut Apollos *Act.* XVIII. 24. audiviſſet. At licet iisdem, quibus illi, vocibus fuerit uſus ſenſu tamen diverſo illas accepiſſe manifeſtum eſt, tum quod in unum Jeſum omnes titulos cumulate congeſſit, quos Gnoſtici multis diſtinctisque aeonibus tribuerant, tum quod per λόγον non attributum aliquod Dei, ut ſcientiam aut voluntatem, neque formam mundi in mente creatoris, neque aliquod Dei patris conſilium & decretum, ſed proprie perſonam a Deo patre diſtinctam deſignavit. Saltem non eſt vero ſimile, occaſionem voce τοῦ λόγου utendi vel primum in Eccleſia natam vel ex ſynagoga allatam fuiſſe. Nusquam legimus, vel Chriſtum ſemet ipſum hoc nomine appellaſſe, vel ab Apoſtolorum aliquo, ſi Joannem exceperis, ita appellatum fuiſſe: Judaeis vero Meſſiam verbum appellare inuſitatum eſt. *Origenes* c. Celſ. II. p. 79. ἐγὼ δὲ καὶ πολλοῖς Ἰουδαίοις, καὶ σοφοῖς γε ἐπαγγελλομένοις εἶναι συμβαλὼν, οὐδενὸς ἀκήκοα ἐπαινοῦντος τὸ λόγον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ.

ἦν πρὸς τὸν θεὸν] & comm. 2. inf. III. 13. XIII. 3. XVI. 28. 1. *Jo.* I. 2. *Apoc.* XII. 5. eſſe apud Deum opponitur τῷ eſſe in Mundo & hominibus manifeſtari.

θεὸς ἦν] Valentiniani apud *Irenaeum* I. 1. 18. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἀκολούθως, τὸ γὰρ ἐκ θεοῦ γεννηθὲν, θεός ἐστιν. *Juſtinus* XI. 11. Olympias confeſſa viro ſuo Philippo fuerat, Alexandrum non ex ſe ſed ex ſerpente ingentis magnitudinis concepiſſe; qua ex cauſſa Olympiadem velut ſtupri compertam repudio dimiſerat —— Antiſtites ut Hammonis filium ſalutant —— ut Alexandrum pro Deo non pro rege colerent. *Livius* I. 40. Romulus Deo prognatus, Deus ipſe. 16. Deum Deo natum. VI. 24. Deo Romulo, Dei filio. *Cicero* de Nat. D. III. 18. Quid Ariſtaeus —— Apollinis filius, Theſeus Neptuni, reliqui, quorum patres Dii, non erunt in Deorum numero? *Euripid.* Bacch. 84. παῖδα θεὸν θεοῦ Διόνυσσον *Inſcript.* αὐτοκράτωρ καίσαρ, θεοῦ ἀδριανοῦ υἱὸς, θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθικοῦ υἱωνὸς, θεοῦ Νερούα ἔκγονος. alia: αὐτοκράτορος καίσαρος, θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθικοῦ υἱὸς, θεοῦ Νερούα υἱωνὸς, Τραϊανὸς ἀδριανὸς, σεβαστὸς, ἀρχιερεὺς μέγιστος. *Il.* δ. 96. ἀλεξάνδρῳ βασιλῆϊ. *Juſtinus* V. 2. 1. Cyri quondam regis i. e. regis filii. XLII. 4. Ventidius univerſam Parthorum manum cum rege ipſo Pacoro interfecit. *Virgilius* Ecl. III. 106. nomina regum. *Servius*: non quoniam ipſi reges fuerunt, ſed quia Regum filii ut Æn. VI. 28. cum de Ariadne diceret Paſiphaes reginae filia. *Bava Bathra* f. 75. 2. Dixit R. Jochanan: juſti vocabuntur nomine Dei S. B. S. D. Eſ. XLIII. & dixit R. Samuel f. Nachmanis, dixiſſe R. Jochananem: tres vocantur nomine dei S. B. Juſti, Meſſias & Jeroſolyma, juſti ut diximus, Meſſias S. D. Jer. XXIII. 6. Jeruſalem S. D. Ez. XLVIII. 35. *Æneid.* IX. 223. Statione relicta ipſe comes Niſi graditur, regemque requirunt. *Servius* Regis filium. Ut: VI. 28. Magnum reginae ſed enim miſeratus Amorem. I. 273. donec regina ſacerdos. *Servius.* Regina regis filia, abuſive aut more poëtico, ut alibi: VI. 28. magnum reginae miſeratus amorem i. e. regis filiae Paſiphaae. *Claudianus.* Laus Serenae reginae uxoris Stiliconis. *Seneca* Troad. 138. Poſt elatos Hecubae partus regumque gregem poſtrema pater funera cludis. *Marius Mercator.* Pius eſt Imperator. Reginae Deum amant. *Gennadius.* Fauſtinus ſcripſit ad perſonam Flaccillae reginae. Atticus —— ad reginas Arcadii imperatoris filias. *Codinus* Cod. III. 25. τὸν μέντοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν οὕτως ἁπλῶς· Δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν δὲ Σεβαστοκράτορα δέσποτά μου Σεβαστοκράτορ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ· τὸν καίσαρα καὶ τοῦτον· Δέσποτά μου καῖσαρ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. 26. εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι, εἰ δεήσῃ ἀνενέγκαι τινα τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ, ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότου μνησθῆναι· ὁ αὐθεντόπουλος μου λέγει, ὁ υἱός σου, ὁ δεσπότης. εἰ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἄρχοντες ὁμιλοῦσιν, μνημονεύουσι τούτου· ὁ αὐθεντόπουλος μας λέγουσιν ὁ Δεσπότης. εἰ δὲ καὶ ὁ αὐθέντης μας εἴποι, ὁ δεσπότης, διὰ πλείονα τιμὴν, οὐ κωλύεται. Ἂν δὲ πάλιν ἄνθρωπον τοῦ δεσπότου δεήσῃ ἀνενέγκαι τῷ βασιλεῖ, ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, οὐχ ὁ αὐθεντόπουλος μου λέγει ἢ ὁ αὐθέντης μου, ὁ υἱός σου· ἀλλ᾽ ὁ κύριός μου, ὁ υἱός σου, ὁ δεσπότης. *Cyrillus* lex. υἱὸς βασιλέως, regulus. *Caeſar* B. C. III. 107. Interim controverſias Regum ad P. R. & ad ſe, quod eſſet Conſul, pertinere exiſtimans. 109. Cum maxime vellet pro communi amico atque arbitro controverſias regum componere, de liberis Ptolemaei regis Ægypti. *Cic.* Verr. IV. 27. Reges Syriae,

2 Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ

2. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν] —— 47. 64.

3. δι'] διὰ D. ex emendatione.

riae, regis Antiochi filios pueros. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 86, 1. ὁ νέος βασιλεὺς προσαγορευόμενος. *Nonnus* Dionys. XXXVIII. ἥλιος δὲ υἱεῖ δῶκεν ἔχειν ἑὸν οὔνομα μάρτυρι μορφῇ ἁρμενον, ἠθέος γὰρ ἐπ' ἀστράπτοντι προσώπῳ Ἠελίου γενετῆρος ἐπέτρεχε σύγγονος αἴγλη. *Xenophon* de Venat. Ἀσκληπιὸς δὲ μειζόνων ἔτυχε· ἀνιστάναι μὲν τεθνεῶτας, νοσοῦντας δὲ ἰᾶσθαι. διὰ δὲ ταῦτα θεὸς ὢν παρ' ἀνθρώποις ἀείμνηστον κλέος ἔχει. *Basilius* de Sp. S. 18. πῶς οὖν, εἴπερ εἷς καὶ εἷς, οὐχὶ δύο θεοί; ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. οὐ γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα διαμερίζεται. *Novatianus* cap. 13. Quis igitur dubitet —— Christum —— & quia caro factus est, esse hominem, & quia verbum Dei, Deum incunctanter edicere esse? *Tertullianus* a. Praxeam 26. Deus Dei, tanquam substantiva res, non erit ipse Deus, sed hactenus Deus, quia ex ipsius Dei substantia, quae & substantiva res est, & portio aliqua totius. & 13. Deos omnino non dicam, nec Dominos: Sed Apostolum sequar, ut, si pariter nominandi fuerint Pater & filius, Deum patrem appellem, & Jesum Christum Dominum nominem; solum autem Christum potero Deum dicere, sicut idem Apostolus Rom. IX. Nam & radium solis seorsum solem vocabo, Solem autem nominans, cujus est radius, non statim & radium solem appellabo.

Observant Interpretes in toto N. T. si istum Joannis & alios duos vel tres locos excipias, Patrem constanter Deum vocari: unde quaerunt, quo sensu Christo hic titulus tribuatur? Sane si vocem Dei κατ' ἐξοχὴν sumas, ita ut in ejus notione ipsa paternitas includatur, manifestum est, hoc sensu patrem solum esse Deum, quod & scriptura diserte testatur *Jo.* XVII. 3. V. 44. *Ro.* XVI. 27. 1.*Tim.* I. 17. *Jud.* 4. 25. & Theologi qui post Origenem asseruerunt, Patrem solum esse αὐτόθεον, fatentur. Cum hac vero doctrina nullo modo pugnat, si statuimus, Christum Deum esse, quia omnia divina habet praeter paternitatem. Ita docet *Gregorius Nyssenus* c. Eunom. 11. p. 19. B. φαμὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ πάντα τὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἔχων ὅλον ἐκεῖνο ἐστί, πλὴν τοῦ πατὴρ εἶναι. *Cyrillus* p. 692. πάντα ὑπάρχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, δίχα μόνον τοῦ εἶναι πατήρ. *Lactantius* IV. 29. Propiori utar exemplo: cum quis habet filium, quem unice diligit, qui tamen sit in domo & manu patris, licet ei nomen Domini & potestatem concedat, civili tamen jure & domus una & unus dominus nominatur: sic hic mundus una Dei domus est, & filius & pater, qui unanimes incolunt mundum, Deus unus, quia & unus est tanquam duo, & duo tanquam unus. Neque id mirum, cum & filius sit in patre, quia Pater diligit filium: & pater in filio, quia voluntati Patris fideliter paret, nec unquam faciat aut fecerit, nisi quod Pater aut voluit, aut jussit. *Pedo Albinovan.* III. 32. de Augusto: Deus in terris, Divis insignis avitis. *Pollux* III. 73. ὁ νεώτερος δεσπότης, δεσπόσυνος καὶ τρόφιμος —— νέας δεσποίνης ὑποχείσματα. *Longi* IV. p. 151. ἀπήγγελλεν, ὅτι ὁ μὲν πρεσβύτερος δεσπότης μεθ' ἡμέρας ἀφίξεται τρεῖς, ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ τῆς ἐπιούσης πρόσεισιν —— ὁ δὲ —— παρῄνει τὸ συμβὰν ὁμολογῆσαι πρότερον τῷ νέῳ δεσπότῃ. *Plaut.* Asinar. II. 2. 62. Ubinam est herus? Le. major apud forum est: minor hic est intus. vid. in *Matth.* VII. 24. *Augustinus* de ordine 1. Trigetius addubitans: nescio, inquit, quomodo istud accipiam. Deum enim quando nominamus, non quasi mentibus ipse Christus occurrit, sed Pater: ille autem tunc occurrit, quando Dei filium nominamus. Bellam rem facis, inquit Licentius, negabimus ergo Dei filium Deum esse? Hic ille, cum ei respondere periculosum videretur, tamen se coëgit, atque ait: Et hic quidem Deus est, sed tamen proprie patrem Deum dicimus. *Irenaeus* apud Eusebium H. E. IV. 18. καλῶς Ἰουστῖνος ἐν τῷ πρὸς Μαρκίωνα συντάγματι φησίν· ὅτι αὐτῷ τῷ κυρίῳ οὐκ ἂν ἐπείσθην, ἄλλον θεὸν καταγγέλλοντι παρὰ τὸν Δημιουργόν. *Schemoth R.* VIII. rex carnis & sanguinis non patitur, ut quis appelletur ejus nomine Caesar, Augustus, & si quis hoc nomen usurpat, occidunt eum: at Deus S. B. vocat Mosen nomine suo Ex. VII. 1. *Thanchuma* p. 167, 2. & Israël vocatur nomine ejus, S. D. Ps. LXXXII. 6. *Midras Tillin* XXI. 1. Regis terrestris subditi non induunt coronam & purpuram, non equitant super equum ejus, non sedent super solium, non utuntur sceptro ejus: sed Moses usus est virga Dei, & Elias equitavit in coelum in turbine, & Messias habet coronam ejus, & Salomo sedebat super thronum Domini. Secundus a rege terrestri non habet nomen Regis, sed Moses vocatur Deus Pharaonis, & Messias vocatur Dominus Jerem. XXIII. 6. *Echa R.* I. 16. quodnam est nomen Regis Messiae? R. Aba f. Cohen dixit: Dominus nomen est ejus S. D. Jer. XXIII. quod dixit R. Levi: Bonum est civitati, si nomen habet quod rex, & regi, si nomen habet quod Deus ejus S. D. Ezech. XLVIII. 35. *Arnobius* 1. Concedamus, unum Christum fuisse de nobis —— nonne dignus a nobis est, tantorum ob munerum gratiam, Deus dici, Deusque sentiri?

Hoc quoque discrimen interpretes existimant indicari eo, quod Deus pater vocatur ὁ θεὸς cum articulo, filius autem Dei θεὸς sine articulo. *Augustinus* Q. super Genesin XXXIII. 10. Sine articulo in Graeco dictum est, quo articulo evidentissime solet Dei veri unius fieri significatio. Non enim dixit πρόσωπον τοῦ θεοῦ, sed dixit πρόσωπον θεοῦ. Facile autem hoc intelligunt, qua distantia dicatur, qui Graecum eloquium audire atque intelligere solent. *Epiphan.* p. 27. ἐὰν εἴπωμεν θεὸς ἄνευ τοῦ ἄρθρου, τὸν τυχόντα εἴποιμεν θεὸν τῶν ἐθνῶν, ἢ θεὸν τὸν [adde μὴ] ὄντα· ἐὰν δὲ εἴπωμεν ὁ θεὸς, δῆλον ὡς ἀπὸ τοῦ ὁ ἄρθρου τὸν ὄντα σημαίνομεν, ἀληθῆ τε καὶ γινωσκόμενον. *Theophylactus* in Jo. I. 29. οὐκ εἶπεν ἀμνὸς ἀλλ' ὁ ἀμνός. *Plotinus* Ennead. VI. 7. 1. εἰς γένεσιν πέμπων ὁ θεὸς, ἤ θεός τις τὰς ψυχάς. *Theodorus* Abucara Tr. 42. de discrimine τοῦ θεὸς & ὁ θεὸς, hoc patri tanquam αἰτίῳ ἐξαίρετον esse docet. *Hieronymus* in Gal. V. 16. Notandum, quod hic spiritus non cum ἄρθρῳ & cum additamento aliquo, sicut in caeteris legimus spiritum mansuetudinis & spiritum fidei, sed simpliciter spiritus appellatur: quae quidem minutiae magis in Graeca, quam in nostra lingua observandae, qui ἄρθρα penitus non habemus, videntur aliquid habere momenti. *Clemens Strom.* III. p. 548, ad Gen. IV. 25. οὐ γὰρ θεὸν ἁπλῶς προσεῖπεν ὁ τῇ τοῦ ἄρθρου προτάξει τὸν παντοκράτορα δηλώσας. *Damascenus* a. Nestor. 14. ad 1. Jo. IV. 15. οὐκ εἶπεν υἱὸς τοῦ θεοῦ,

ὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· Καὶ τὸ φῶς ἐν 3.4
τῇ

ὐδὲ ἓν] ὐδὲν D 1. 17. *Fragm. Ald.* utrumque.

ὃ γέγονεν] ad ſequentia referunt C a prima manu DL 4. Codices *Latini:* quod autem factum eſt. *Ephrem Syr.* in Gen. I. 26. *Clemens* Alex. Paed. I. 6, 11. II. 9. III. 5. Strom. I. p. 343. VI. 769. 787. 803. 812. 815. 820. VII. 838. & in 1. Jo. I. 2. *Origenes* c. Celſ. p. 278 & in Matthaeum, in Jo. I. 1. Rom. III. 30. *Theophylactus* Antiochenus, Latin. & ad Autolyc. II. *Alexander Alex.* Epiſcopus apud Theodorit. H. E. I. 4. in MS & V. 28. *Athanaſius* c. Gentes in MS. Baſilienſi, de incarnatione 39. Diſp. I. c. Arian. bis. & II. 3 bis. *Irenaeus* I. 19. II. 2. III. 11. IV. 52. ap. Epiphan. H. Valentin. 27. *Euſebius* D. IV. 5. XI. 19. & paſſim. E. Theol. II. 14. H. E. I. 2. in Pſ. XXXV. 9. LVI. 15. *Hippolytus* c. Noët. 1. 2. *Theodoret.* Dial. II. & in Pſ. II. *Cyrillus* c. Julian. p. 216. 261. 262. Glaphyr. 4. & in l. *Cyrillus Hieroſ.* Catech. p. 50. 102. *Epiphanius* H. 74. 69. *Epiſtola Synodi Ancyranae* apud Epiphan. H. 73 *Gregorius Nazianzenus* & *Nyſſenus* c. Eunomium I. *Cyrillus* in Catena Corderii: οὐ μόνον φησὶ δι᾽ αὐτοῦ τὰ πάντα ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ, εἴ τι γέγονεν, ἦν ἐν αὐτῷ ἡ ζωή. *Procopius* in Eſaj. XLIV. 24. *Tertullianus* a. Hermogenem, 20. a. Praxeam, de Reſurr. Carnis. *Hieronymus* Q. in Geneſ. in principio. in Matth. XXIV. 36. Epheſ. I. 1. Victorinus de fabrica Mundi. *Lactantius* IV. 8. *Hilarius* in Philipp. I. 21. in Pſal. CXLVIII. 5. de Trin. 11. *Ambroſius* in Pſal. CXVIII. XXXVI. Alexandrini quidem & Ægyptii legunt: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et interpoſita diſtinctione ſubjiciunt: In ipſo vita erat. Salva ſit fidelibus illa diſtinctio. Ego non vereor legere: quod factum eſt in ipſo vita eſt; & nihil habet, quod teneat Arianus, quia non illius venena conſidero, ſed lectionis ſacrae conſuetudinem recognoſco. & l. III. 3. de fide. *Philaſtrius* H. XCVII. *Honorius* Auguſtodun. l. 1. de imagine mundi. *Auguſtinus* de Trin. IV. 1. de Geneſi ad lit V. 14. Q. ex utroque Teſt. 122. de natura boni 25. in Supplem. T. 1. Serm. 8. *Victorinus* c. Arium 1. *Phoebadius*. *Fulgentius* ad Donat. Idacius 1. *Petilianus* in Collat. Carthag. III. 274. *Leo Papa* ad Leonem Imperat &c. Eutych. *Amelius Platonicus*, *Ptolemaeus Valentinianus* ap. *Irenae.* I. 8. *Theodotus* 6. 19. 45. *Heracleon* apud Origenem. *Manichaeus Candidus Arianus* ad Victorinum in Analectis Mabillonii. T. IV. *Eunomius* Apol. 26. *Marcellus* ap. Euſebium Eccl. Th. II. 2. *Objectio Arrianor.* 6. ap. Fulgentium. & praecipue Macedoniani, quibus ut facilius reſponderent Orthodoxi, diſtinctionem mutaverunt. *Chryſoſtomus* Cod. 34. οὐ γὰρ δὴ τὴν τελείαν στιγμὴν εἰς τὸ ὐδὲν ἐπιθήσωμεν κατὰ τοὺς αἱρετικούς. ἐκεῖνοι γὰρ οὕτως φασίν· ὃ γέγονεν ἐν θεῷ, ἀλλ᾽ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ μόνος, ὁ εἷς. *Philo* de profug. T. 1. p. 556, 40. ὁ μὲν κατ᾽ ἐξοχὴν ἄνθρωπος σὺν τῷ ἄρθρῳ μεμήνυται, λέγεται γὰρ Gen. I. 27. τὸν ἀειδῆ καὶ ἄκρατον ἐκεῖνον λογισμόν· ὁ δ᾽ ἄνθρωπος ἄνευ τῆς τοῦδε προσθήκης· τὸ γὰρ Gen. I. 26. ἐμφαίνει τὸν ἐξ ἀλόγου καὶ λογικῆς συνυφανθέντα φύσεως.

3. *Euſtathius* in Il. β. p. 137, 44. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ῥηθέντος χωρίου κλίμακα καὶ κλιμακωτὸν λέγουσιν οἱ παλαιοί, ἕτεροι δὲ ἐποικοδόμησιν. Γίνεται δὲ τὸ σχῆμα κλιμακωτὸν, ὅταν τὸ λῆγον τῆς φθασάσης ἐννοίας ἀρχὴ γένηται τῆς ἐφεξῆς· οἷον ὡς εἴ τις εἴπῃ· ὁ βασιλεὺς ἀγαθὸς, ὁ ἀγαθὸς ἀγαθὰ ποιεῖ, ὁ ἀγαθὰ ποιῶν εὐεργετεῖ, ὁ εὐεργετῶν θεὸν μιμεῖται —— κάλλους δὲ σχῆμα κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὸ κλιμακωτὸν, οἰκεῖον ὂν πανηγυρικαῖς ἐννοίαις.

δι᾽ αὐτοῦ] *Heb.* I. 2. 3. *Philo* de Monarch. T. 2. p. 823, 26. λόγος ἐστὶν εἰκὼν θεοῦ, δι᾽ οὗ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο. de Cherubin. T. 1. p. 161, 46. πρὸς γὰρ τήν τινος γένεσιν πολλὰ δεῖ συνελθεῖν, τὸ ὑφ᾽ οὗ, τὸ ἐξ οὗ, τὸ δι᾽ οὗ. καὶ ἔστι μὲν ὑφ᾽ οὗ τὸ αἴτιον —— δι᾽ οὗ δὲ τὸ ἐργαλεῖον —— ἴδε —— τόνδε τὸν κόσμον· εὑρήσεις γὰρ αἴτιον μὲν αὐτοῦ τὸν θεὸν, ὑφ᾽ οὗ γέγονεν —— ὄργανον δὲ λόγον θεοῦ, δι᾽ οὗ κατεσκευάσθη. Alleg. T. 1. p. 51, 32. τὸ δὲ ἄλογον ὑπὸ θεοῦ μὲν γέγονεν, οὐ διὰ θεοῦ δὲ, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικοῦ τοῦ ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος ἐν ψυχῇ. p. 106, 28. σκιὰ θεοῦ δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶν, ᾧ καθάπερ ὀργάνῳ προσχρησάμενος ἐκοσμοποίει, αὕτη δὲ ἡ σκιὰ καὶ ὡσανεὶ ἀπεικόνισμα ἑτέρων ἐστὶν ἀρχέτυπον.

ὐδὲ ἓν] *Corinthus* de Dialect. ὐδὲν dividere Atticorum eſt, ut *Thucyd.* II. 51. ὐδὲ ἓν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν. Saepiſſime autem in fine periodi ponunt. *Epictet.* III. ἄκων πράξεις ὐδὲ ἕν. *Eunap* in Ædeſ. καὶ διαφέρει τῶν πολλῶν ὑμῶν ὐδὲ ἕν. *Act.* XXVI. 26. *Ro.* III. 10. *Demoſth.* Philip. 5. ἀντέλεγεν δὲ τοῖς εἰρημένοις ὐδὲ εἷς.

Bereſchith R. XLIX. 5. Geneſ. XVIII. 17. Regi fuerunt tres amici, nec fecit quicquam niſi illis conſciis.

4. *Quod factum eſt in ipſo, vita erat.* Per iſtum Sermonem pater Mundum univerſum, res animamatas atque inanimatas creavit: neque tamen intra hujus mundi limites ipſius potentia atque bonitas ſubſiſtit; illum etiam Servatorem generis humani deſtinavit, ut in illo ſalutem & vitam aeternam haberent. Chriſtus paſſim dicitur habere vitam in ſemet ipſo inf. V. 26. vitam dare VI. 33. XVII. 2. Vocatur etiam vita XI. 25. XIV. 6. IV 10. VI. 51. 2. *Cor.* IV. 10 11. *Col.* III. 4. 1. *Jo.* I. 2. Et, quod praecipue notandum, dicitur vita nobis obtingere in Chriſto 1. *Jo.* V. 11. *Ro.* VI. 23. Conf. 2. *Cor.* I. 19. καὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. & 1. *Cor.* I. 30. *Act.* IV. 12. Cum autem Creatio prima δι᾽ αὐτοῦ, converſio autem ſecunda ἐν αὐτῷ facta dicitur; poſterior phraſis aliquid majus exprimere videtur. *Apulejus* Aſclepio. A Deo omnia, & ſine hoc nec fuit aliquid, nec eſt, nec erit: omnia enim ab eo, & in ipſo, & per ipſum. *M. Antonin.* IV. 23. ὦ φύσις, ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. *Xiphilin.* in Nerone p. 153. μῆτερ, ἔῤῥωσο μοὶ καὶ ὑγίαινε. Ἐν σοὶ γὰρ καὶ ἐγὼ ζῶ, καὶ διὰ σὲ βασιλεύω. Sive enim reſpicias ad effectum, longe majus eſt dare beatam immortalitatem, quam creare mundum: Sive ad opus, creatio erat temporaria, ſalus autem aeterna; is per quem aliquid fit, cenſetur eſſe miniſter alterius; per prophetas Deus praedixit futura, & per Apoſtolos fecit miracula. Nec tamen in prophetis erat ſcientia eorum quae dicebant, nec in Apoſtolis erat potentia illa opera patrandi. Sed in Chriſto fuit: qui enim proprie filius Dei eſt, in eo omnes theſauri ſapientiae & ſcientiae abſconditi ſunt, polletque vi propria & naturali non adventitia, acquiſita & delegata. vid. *Act.* XVII. 28.

τὸ φῶς] vid. in *Matth.* IV. 16. Etiam diſcipuli Chriſti comparantur ſoli: ſed Chriſtus hic eximio quodam modo lux dicitur, & lux vera comm. 9. lux quae ſimul eſt λόγος, ζωὴ, μονογενής.

Solent autem *lux & vita* aut jungi, aut unum poni pro altero inf. VIII. 12. 2. *Tim.* I. 10. *Prov.* VI. 23. *Pſal.* XXXVI. 10. *Apoc.* XXI. 4. 23. *Philip.* II. 15. 16. Hinc apud Latinos, luce frui, lucis uſura frui, luce gaudere, ſignificat vivere: contra mori eſt luce privari, linquere lucem, deſerere lumen vitale, luce orbari, extingui, lumine

5 τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος

αὐτῷ ζωὴ ἦν, βουλόμενοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα λέγειν. *Scholion Cod.* 36. τινὲς δὲ καὶ οὕτως ἀνέγνωσαν· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ. τ. ε. οὐδὲ ἓν τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν. Τινὲς δὲ καὶ ἑτέρως· ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἦν· τοῦτο δὲ ψεῦδος, οὐ γὰρ εἴ τι γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, πολλὰ γὰρ ἀμέτοχα ζωῆς ἐστι, ὡς γῆ καὶ ὄρη καὶ ἄλλα μύρια. Ἢ καὶ οὕτως ἀναγνωστέον, ἐπειδὴ οὐ μόνον τῇ κτίσει τὸ εἶναι κεκλῆσθαι χαρίζεται, ἀλλὰ καὶ συνέχει. *Harmenopulus* de Sectis. Οἱ περὶ τὸν Μακεδόνιον — οὐδὲ ἕν, ἐνταῦθα στίζοντες ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς λέγουσιν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦτο νοοῦντες. *Theophylactus.* οἱ μὲν πνευματομάχοι οὕτως ἀναγινώσκουσι τὸ παρὸν χωρίον, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ἐνταῦθα στίξαντες ἀναγινώσκουσι ὡς ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς· ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἑρμηνεύουσι κατὰ τὸ οἰκεῖον τοῦ τὸ χωρὶς λέγοντες, ὅτι ἐνταῦθα περὶ τοῦ πνεύματος διαλαμβάνει ὁ εὐαγγελιστής, λέγων, ὅτι ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ τοῦτ' ἔστιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζωὴ ἦν· ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ περὶ Μακεδόνιον — ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ στίξαντες ἐν τῷ ὃ γέγονε, ἀπὸ ἀρχῆς ἑτέρας ἀναγινώσκομεν τὸ ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν. — οἶδα δὲ παρά τινι τῶν ἁγίων (Nyssenum intelligit) οὕτω ἀναγνωσθὲν τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ, εἶτα ἐνταῦθα στίξαι ἤρξατο τοῦ ἐφεξῆς· ζωὴ ἦν, καὶ οἶμαι ὅτι οὐδὲ αὕτη ἡ ἀνάγνωσις ἔσφαλται. *Epiphanius* H. 69. παρατεινομένης τῆς ἀναγνώσεως μέχρι ὃ γέγονεν — εἶτα πάλιν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν — πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο τὰ γενόμενα. & Ancorat. 75. Νομίζουσι δὲ παραγινώσκοντες, καὶ μὴ νοοῦντες διαστέλλειν τὴν ἀνάγνωσίν τινες ἐν τῷ εἰπεῖν καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν, ἕως ὧδε ἀποτιθέντες τὸ ῥητὸν, ὑπόνοιαν βλασφημίας εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαβόντες σφάλλονται τὴν ἀνάγνωσιν — ἡ δὲ ἀνάγνωσις οὕτως ἔχει — ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ τοῦτ' ἔστιν, εἴτι γέγονεν, δι' αὐτοῦ ἐγένετο· *Erasmus:* Mihi videtur vera lectio, quam hodie vulgo sequitur Latinorum usus: Quod factum est, in ipso vita erat. Congruit enim hujus Evangelistae peculiari sermoni, fere membrum sequens ex praecedentis membri fine inchoare. Factum est nihil, finis est superioris coli. Quod factum est, initium est alterius. Cujus formae sunt & illa: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Dictio finiens primam particulam inchoat sequentem. In quarta repetit initium primae: Hoc erat in principio: & ita absolvit periodum. Rursum in hoc quod sequitur: Quod factum est, in ipso vita erat, & vita erat lux hominum; & lux in tenebris lucet; & tenebrae eam non comprehenderunt. Semper ex proximo membro sumitur gradus sequentis.

4 ἦν prius] ἐστιν D. Codices *Latini*. *Origenes*. τινὰ μέντοι τῶν ἀντιγράφων ἔχει, καὶ τάχα οὐκ ἀπιθάνως, — ἐστιν. *Cyprianus* T. 32. *Augustinus* de Genes. ad lit. V. 14. & in l. vita est — nec praetermittendum est, quod emendatiores Codices habent: Quod factum est, in illo vita erat.

ἡ prius] — *Fragm. Ald.* τῶν ἀνθρώπων] — B. 5. αὐτὸ] αὐτὸν 13. 47. 56. 58.

ne cassus, corpora luce carentia. *Od.* δ. 833. εἴ που ἔτι ζώει καὶ ὁρᾷ φάος ἠελίοιο. *Anthol.* I. 39. 1. Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ σώετο λαῶν ἕνεκα. *Livius* IX. 6. Velut ab inferis extracti, tum primum lucem aspicere visi sunt. VII. 30 alterum responsum salutem victoriam, lucem & libertatem. IX. 10. Hoc facto Senatus Consulto lux quaedam affulsisse civitati visa est *Silius* Ital. XIII. 407. de Scipione: Lux Italum, cujus spectavi Martia facta Multum uno majora Viro. VI. 130. de Regulo: Donec Dis Italae visum est exstinguere lumen gentis, in egregio cujus sibi pectore sedem ceperat alma fides. XVI. 74. Captivus lucem inter vincla petebat. Alexis ap *Athen*. XI. p. 463. D. ἔγνωκα γοῦν — ἀποδημίας — τυγχάνειν ἡμᾶς ἀεὶ τοὺς ζῶντας, ὥσπερ εἰς πανήγυρίν τινα ἀφιγμένους, ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σκότους εἰς τὴν διατριβὴν, εἰς τὸ φῶς τε τοῦθ' ὃ δὴ ὁρῶμεν. *Lucian* in Pseudomante 18. εἰμὶ Γλύκων, τρίτον αἷμα Διὸς, φάος ἀνθρώποισι. *Aristides* in Serapin p. 56. κοινὸν ἅπασιν ἀνθρώποις φῶς. *Cic.* ad Famil. Ep. XII. 5. Opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuae lumen eluceat. in Verrem III. 11. Apronium, delicias & vitam tuam. *Plinius* Panegyr. Traj. 35. Tu simul omnia perfudisti: ut sol & dies, non parte aliqua, sed statim totus, nec uni aut alteri, sed omnibus in commune profertur. *Ovidius* M. VI. 350. Nec solem proprium natura nec aëra fecit Nec tenues undas; ad publica munera veni. *Augustinus* de C. D. VIII. 7. de Platonicis: Lumen mentium esse dixerunt ad discenda omnia eundem ipsum Deum, a quo facta sunt omnia. *Clemens* in Protrept. Λόγος, ὁ καὶ τὸ ζῆν ἐν ἀρχῇ μετὰ τοῦ πλάσαι παρασχὼν, ὡς δημιουργὸς, τὸ εὖ ζῆν ἐδίδαξεν ἐπιφανεὶς, ὡς διδάσκαλος· ἵνα τὸ ἀεὶ ζῆν ὕστερον ὡς θεὸς χορηγήσῃ. *Juvenal.* VI. 194. ζωὴ καὶ ψυχή. *Propertius* I. 2. 1. 8, 22. 19. 9. II. 2, 33. 4, 18. 7, 93. 15, 27. 16, 11. 19, 13. 20, 1, 57. 22, 82. III. 5, 37. 9, 48. *Sallustius* c. 16 ἐπεὶ τοίνυν ζωὴ μὲν πρώτη ἡ τῶν θεῶν ἐστι, ζωὴ δέ τις καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, βούλεται δὲ αὕτη συναφθῆναι ἐκείνῃ, μεσότητος δεῖται. Οὐδὲν γὰρ τῶν πλεῖστον διεστώτων ἀμέσως συνάπτεται. Ἡ δὲ μεσότης ὁμοία τις εἶναι τοῖς συναπτομένοις ὀφείλει, ζωῆς οὖν μεσότητα ζωὴν ἐχρῆν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ζῶα θύουσιν ἄνθρωποι. *Libanius* D. XXXIX. p. 839. B. ἀπὸ γὰρ τούτων ἡ σωτηρία· μᾶλλον δὲ τοῦτό μοι ζωὴ, τοῦτο φῶς. *Thanchuma* f. 61. 3. ad Num. VI. 25. nulla enim lux est nisi vita S. D. Prov. XVI. 15.

οὐ κατέλαβεν] *Arrian.* Exp. Alex. I. 5. 17. εἰ νὺξ καταλήψεται αὐτούς. *Polybius* p. 774. τῆς ἡμέρας καταλαμβανούσης. *Herodot.* IX. 55. ἀνακρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἠὼς κατελάμβανε. *Plut.* Alex. p. 678. E. ἑσπέρας ἤδη καταλαμβανούσης. *Æneid.* IV. 461 Nox quum terras obscura *teneret*. *Galenus* de Caussis Symptom. V. βαθυτάτου σκότους καταλαβόντος τὸν πέριξ ἀέρα. *Ælian.* V. H. III. 18. κατειλῆφθαι δὲ οὔτε ὑπὸ σκότους, οὔτε ὑπὸ φωτός. *Herodianus* VII. 2. 18. χειμῶνος ἤδη καταλαμβάνοντος. II. 9. 6. ἑσπέρας καταλαβούσης. *Appianus* Parthic. p. 247. νὺξ δὲ χαλεπὴ τοὺς Ῥωμαίους κατελάμβανεν. *Plut.* Crass. p. 562. C. τὸν δὲ Κράσσον ἡμέρα κατελάμβανεν ἔτι ἀγόμενον — περὶ τὰς δυσοδίας. *Athenaeus* X. p. 459, B. ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς ἑσπέρα καταλαμβάνει. XV. p. 699. D. ἐπεί ποτε ἑσπέρα κατελάμβανεν ἡμᾶς. *Cicero* Vatinio apud Macrob. Sat. II. 3. Volui in Consulatu tuo venire, sed nox me comprehendit. *Philo* de Joseph. p. 547. B. ταῦτα μὲν βαθὺ σκότος κατείληφεν, ἐκεῖνα δ' ἐμφέρεται τηλαυγεστάτῳ φωτὶ, μᾶλλον δ' αὐτὰ φῶς ἐστιν εἰλικρινέστατον καὶ καθαρώτατον. εἰ γοῦν βουληθείη διακύπτειν εἴσω τὶς τῶν πραγμάτων, εὑρήσει τὸν οὐρανὸν ἡμέραν αἰώνιον, νυκτὸς καὶ πάσης σκιᾶς ἀμέτοχον. *Nilus* de VIII. Vitiis ἡλίου μὲν ἀκτῖνας ὁμίχλη σκοτίζει. *Orisius* in monumentis Cotelerii. Λύχνος σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἀμεληθῇ λαβεῖν ἔλαιον, κατ' ὀλίγον σβέννυται, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ. *Jo.* XII. 35. 1. *Thess.* V. 4. *Psal.* XVIII. 37. *Jerem.* LI. 34. *Heliodor.* II. 4. καὶ τὸ μαντικὸν ἐκεῖνο καὶ θεήγορον στόμα σιγὴ κατέχει, καὶ ζόφος τὴν πυρφόρον κατείληφε. *Diodorus S.* XIX. 13. XX. 86. νυκτὸς δὲ ἤδη καταλαμβανούσης. *Lucianus* de Merc. Cond. 26. ἐπειδὰν δὲ ἄσιτόν τι καὶ ἄποτον ἡ νὺξ καταλάβῃ. *Diodorus S.* XIX. 43.

 ἅμα

νος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ 6
περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα 7
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχό- 8
μενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ ὁ κόσμος αὐ- 9.10
τὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐ- 11

τὸν,

6 θεοῦ] κυρίου D. a prima manu. + ἦν AD. *Irenaeus* III. 11.
7. ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ] — *Fragm. Ald* prius πιστεύσωσι] πιστεύσουσι D.
9. ἦν] D. Heinsius jungit praecedentibus. ἐν apud Curcellaeum.
12. δὲ] — D. 13. οἵ] — D a prima manu. ὃς *Valentiniani* ap. Tertull. de Carne Christi 19.
οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς] — E a prima manu 42. 96. a prima manu.

ἅμα δὲ καὶ νυκτὸς καταλαμβανούσης. XVII. 35. νυκτὸς δ' ἐπιλαβούσης. *Aristides* T. 1. p. 487. ὥσπερ ὁμίχλης ἢ ζόφου πάντα κατειληφότος οὐθ' ἡμᾶς αὐτοὺς οὔτ' ἐκεῖνον γνῶναι δυνάμεθα. *Hierocles* A.C. οἷον φῶς τῇ οὐσίᾳ τοῦ φωτεινοῦ σώματος σύνδρομον, φῶς δὲ ὕπαιθρον καὶ καθαρὸν μεθ' ὃ ἐπινοεῖται τὸ ἐν σκιᾷ φῶς καὶ τῷ ὑποσυμμιγεῖ σκότῳ γενόμενον. *Plut.* Aristid. p. 329. A. ἐν τούτῳ δὲ κατελάμβανεν ἡμέρα. Pyrrh. p. 392. A. τὰς δὲ —— νὺξ κατελάμβανεν. *Jos.* A. H. 16. 3. νὺξ αὐτοὺς ζοφώδης καὶ σκοτεινὴ κατέλαβε. *Diodorus S.* XV. 83. τῆς νυκτὸς καταλαβούσης. *Lucian.* Toxar. 31. ἐπεὶ δὲ νὺξ καταλάβοι. 52. ἐπεὶ δὲ νὺξ κατέλαβεν. *Æn.* III. 587. & lunam in nimbo nox intempesta tenebat. *Servius.* quasi cursum ejus densitate sui nimbi inhiberet. *Midras Samuel* XXIX. ad 2. Sam. XXIII. 4. *Hic est Messias.* Christus quidem sol est, sed sole isto, quem videmus, multo praestantior; sol nobis oritur & occidit, patitur eclipsin, tegitur nebulis & caligine, accedit & recedit per conversiones suas: nihil tale in Christo, uti nec in Deo patre *Jac.* I. 17. 1. *Jo.* I. 5. Christus semper purus & sanctus, semper bonus est & salutaris. *Heb.* XIII. 8. *Col.* I. 13. Doctrina ipsius tota clara est & lucida; & talis ab omnibus, qui non oculos sponte claudunt, agnoscitur.

9. *Plotin.* VI. 9. 4. δεξάμενος δὲ φῶς ἀληθινὸν, καὶ πᾶσαν τὴν ψυχὴν περιφωτίσας διὰ τὸ ἐγγυτέρω γεγονέναι. *Pindar.* Ol. II. 101. ὁ μὲν πλοῦτος ἀρεταῖς δεδαιδαλμένος —— ἀστὴρ ἀρίζηλος, ἀλαθινὸν ἀνδρὶ φέγγος. *Senec.* Ep. 93. Vidit veram lucem. Non fuit unus e multis. 1. *Jo.* II. 8. Joannes erat lucerna V. 35. Christus Sol: Joannes Judaeos tantum docuit, Christus totum genus humanum: Joannes erat minister, per quem ad Christum adducendi erant comm. 7. Coll. 1. Cor. III. 5.

Vajikra R. XXXI. tu illuminas omnes venientes in mundum. bis.

Lux, quae apud Patrem erat, venit in mundum, infra III 19. VI. 14. VIII. 42. IX. 39. XII. 46. XI. 27. XVI. 28. XVIII. 37. 1. *Tim.* I. 15. *Matth.* XI. 3. Sol quem videmus, inde a Creatione conspectus est: At Christus lux mentium diu latuit.

10. infra IX. 5. XVII. 11. 12. 13. XIII. 1. *Act.* XIII. 27. 1. *Cor.* II. 8.

11. אל ביתו *Esther.* VI. 12. ἀμὰν δὲ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. V. 10. εἰσελθὼν εἰς τὰ ἴδια 1. Esr. V. 47. ὄντων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἑκάστου ἐν τοῖς ἰδίοις. *Jamblich.* V. Pythag. 19. ἀπὸ τῆς ἑλλάδος ὑποστρέφων εἰς τὰ ἴδια. *Appian.* Hisp. p. 448. ἀπέλυε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἴδια. *Dictys Cret.* in praefat. Tunc Eupraxidem muneribus & civitate Romana donatam ad propria remisit. *Schol.* ad Pacem *Aristoph.* 506. ἀποχωρεῖτε οὖν φησι καὶ ἀποπλεῖτε εἰς τὰ ἴδια. *Eusebius* Chron. I. καὶ οὕτω παραδόξως οἱ Ἰουδαῖοι περισωθέντες ἀπελύθησαν εἰς τὰ ἴδια —— οἱ δὲ Σκύθαι μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς τὰ ἴδια ἦλθον. 2. *Macc.* VII. 8. προστετάχαμεν ἑκάστῳ πάντας εἰς τὰ ἴδια ἐπιστρέφειν. 20. ἀνασωζόμενοι —— ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν. *Ælian.* N. H. X. 23. ὅταν ὑποστρέφωσιν εἰς τὰ ἴδια. *Act.* XXI. 6. inf. XVI. 32. XIX. 27. Judaei erant populus Dei peculiaris, & templum Hierosolymitanum templum Dei: adeoque etiam haereditas filii Dei *Mal.* III. 1. Praeterea Christus Judaeis per prophetas praedictus, avide exspectatus, & per Joannem monstratus fuerat; nec tamen ipsum acceperunt, licet in Judaea natum, in templo frequentem, per totam regionem docentem: imo ne cognati quidem ejus ipsi fidem habuerunt, inf. VII. 5.

12. Quo nihil majus cogitari potest *Ro.* VIII. 17. 2. *Cor.* VI. 18. 1. *Jo.* III. 1. 2.

13. Filius fit triplici modo vel per generationem natura, vel per matrimonium privignus & gener, vel per adoptionem. *Æn.* VI. 836. Sanguis meus. *Philo* de Monarch. T. 2. p. 230, 1. γαμβροὶ γὰρ ἀνθ' υἱῶν πενθεροῖς, καὶ ἀντὶ πατέρων γαμβροῖς πενθεροί. *Livius* XXXVIII. 58. Non sanguine humano sed stirpe divina satum. *Od.* π. 300. εἰ ἐτεόν γ' ἐμὸς ἐσσι καὶ αἵματος ἡμετέροιο. *Aristot.* Polit. II. 3 ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν αὐτὸν, ἢ κατ' ἄλλην τινα συγγένειαν, ἢ πρὸς αἵματος, ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν. *Philo* de offerent. Victim. T. 2. 259, 43. αἱ δὲ ἐκ προγόνων ἀφ' αἵματος αὗται λεγόμεναι συγγένειαι, καὶ αἱ κατ' ἐπιγαμίας ἢ τινας ἄλλους ὁμοιοτρόπους αἰτίας οἰκειότητες ἀποῤῥιπτέσθωσαν. *Herodot.* V. Hom. 35. Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάασθε. *Il.* υ. 241. Ταύτης τοι γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι. *Eustath.* ἐστι κἀνταῦθα αἷμα ἡ προῤῥηθεῖσα γενέθλη· ὡς δὲ καὶ ἀντὶ σπέρματος αὐτὸ κεῖται, προδεδήλωται. *Euripid.* Orest. 351. τῶν ταντάλιδῶν ἐξ αἵματος ὤν. *Anthol.* III. 5. 39. εἰ δέ τις αὐχεῖ μεῖζον ἐμοῦ, καὶ τοῦθ' αἵματος ἡμετέρου. IV. 12. 110. κἀγὼ Κύπριδος αἷμα. *Tibullus* I. 7. Te semper natamque tuam te propter amabo; Quicquid agit, sanguis est tamen illa tuus. *M. Antoninus* II. 1. τεθεωρηκὼς —— τὴν αὐτοῦ —— φύσιν, ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νοῦ καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος. *Il.* ζ. 211. ταύτης τοι γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι. *Eustathius* ἀντὶ τοῦ σπέρματος, φησὶν οἱ σοφοὶ, ὡς τοῦ σπέρματος ὕλην τὸ αἷμα ἔχοντος. *Il.* τ. 105. αἵματος ἐξ ἐμεῦ εἰσιν. *Schol.* ἀντὶ τοῦ σπέρματος, γένους. Od. δ. 611. θ. 583. *Cic.* pro Roscio 22. Profecto res tam scelesta, tam atrox, tam nefaria, credi non potest: Magna est enim vis humanitatis, multum valet communio sanguinis, reclamitat ejusmodi suspicionibus ipsa natura. *Act.* XVII. 26. *Sir.* XIV. 18. γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος.

Judaei putabant, se sorte nascendi & propter majorum virtutem esse filios Dei dilectos. Haec va-

na

12 τὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
13 Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ'
14 ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, (καὶ ἐθεασάμεθα
τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,) πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρ-

ἐκ ſecundo loco] — D. a prima manu. ἐκ poſtremum] + τοῦ E.
ἐγεννήθησαν] ἐγεννήθη Valentiniani. l. c. Codex Veronenſis *Latinus*. 14. πλήρης] πλήρη D. 5. Verſio *Vulg. Syr.*
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας] ſequentibus jungi & de Joanne intelligi poſſe conjecit *Eraſmus*.
15. λέγων] — D Codices *Latini*. ὃν] ὃ C a prima manu. εἶπον] + ὑμῖν D. ex emendatione.
ὁ] — Editio *Eraſmi* 1.

na opinio, qua putabant ſe in gratia apud Deum jam eſſe, effecit ut ipſi non ſolum Chriſtum rejicerent, ſed etiam omni modo impedirent, ne quis Chriſtum acciperet. Qui Chriſtum accipiebant, excidebant omni jure, quod natura illis dederat. Occidebantur, in exilium pellebantur, bonis ſpoliabantur, parentum, cognatorum & civium odiis exponebantur, & ea ipſis intentabantur mala, quae conſtantiam humanam ſuperant. Ut ergo nihilominus reperirentur, qui Chriſto crederent, non humanum ſed divinum opus fuit: Deus, magnitudine promiſſorum in altera vita abſconditorum & multitudine miraculorum patratorum, quorundam animos praeter omnem exſpectationem, non humano auxilio, ſed vi divina, flexit, & Chriſto tradidit. *Philip.* III. 3. 8. *Matth.* XXI. 42. 1. *Jo.* III. 9. IV. 7. V. 1. 4. 18. 1. *Pet.* I. 23. *Jac.* I. 18.

Plato Hippia Maj. τῷ ἀχιλεῖ καὶ τῷ πάππῳ αὐτοῦ αἰακῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι ἐκ θεῶν γεγόνασι, καὶ αὐτοῖς τοῖς θεοῖς.

14. σὰρξ] 1. *Jo.* IV. 2. 3. 1. *Tim.* III. 16. *Philip.* II. 7. *Heb.* V. 7. Conſpectus eſt humilis, eſuriens, ſitiens, dormiens, lacrymans, contemtus, flagellatus, ignominioſa morte occiſus, ſepultus.

ἐσκήνωσεν] Qui in coelo habitaverat, deſcendit ut inter homines habitaret, iisque ſalutem afferret. *Apoc.* XII. 12. XXI. 3. *Gen.* XIII. 12. Non ſubito apparuit, & mox diſparuit, ut Angeli; ſed inter homines natus, per XXX amplius annos continuos vixit. *Thomas*: σκηνόω, σκηνῶ, μόνον παρ' ἐκείνῃ [τῇ θείᾳ γραφῇ·] παρὰ δὲ τούτοις [τοῖς ῥήτορσι] σκηνέω, σκηνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἅπαξ δὲ καὶ σκηνόω. ἀριστείδης ἐν θεμιστοκλεῖ παρ' αὐτὸν τὸν θάνατον ἐσκηνῆσθαι· καὶ πάλιν· ὁμοῦ τοῖς ναύταις ἐσκηνωμένος. *Euſtathius* in Il. α. p. 53. 15. καὶ τὸ σκηνόω δὲ σκηνώσω, ἐξ οὗ καὶ σκήνωμα, καὶ τὸ σκηνῶ, σκηνήσω, ἀφ' οὗ οἱ σκηνῆται, διαφορὰν ἔχουσι φανεράν. Ὁμοίως καὶ τὸ ζηλῶ, ζηλώσω, τὸ πρωτότυπον τοῦ ζηλωτοῦ, καὶ τὸ ζηλῶ, ζηλήσω, τὸ τοῦ ζηλήμονος, ὃ ἐν ὀδυσσείᾳ κεῖται. *Pollux* I. 160. σκηνὰς ἐστήσαντο καὶ ἐπήξαντο, ἐσκήνησαν σκηνάς. ἐκάθησαν, ἐσκήνωσαν, κατεσκήνωσαν. & 73. οἰκῆσαι, ἐνοικῆσαι, —— καταλῦσαι —— σκηνῶσαι, κατασκηνῶσαι. *Xenoph.* Cyropaed. VIII. καὶ ἐσκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι κατ' οἰκίας. Exped. IV. ἐσκήνωσαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις. *Act.* I. 21. 22. X. 37-41.

δόξαν ὡς μονογενοῦς] Cum Moſes legem a Deo acciperet, accepit etiam gloriam, ut facies ejus luceret *Exod.* XXXIV. 29. 30. 35. At multo major fuit gloria Chriſti in transfiguratione 2. *Pet.* I. 16-19. 2. *Cor.* III. 7-11. *Heb.* III. 1-6. Eam ego cum Petro vidi. Is tum fuit ſplendor, ea majeſtas, quae nullis verbis enarrari poteſt, & qua major concipi non poteſt, tanta, quanta Deus O. M. eum, quem ſibi cariſſimum & unice dilectum vult demonſtrare, afficere poteſt. Cogitate Patrem, qui cupit omnibus manifeſtare, quanti faciat filium unicum; cogitate Pharaonem & Ahaſverum, qui cum conſiliariis deliberant, quanto maximo honore afficiendi ſint Joſeph & Mardochaeus! affectus patris nihil eſt, ſi comparetur cum amore, quo pater coeleſtis filium complectitur; & divitiae regales nihil ſunt, ſi conferantur cum Dei filium ſuum honorare volentis potentia. *Il.* ι. 478. καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ Μοῦνον, τηλύγετον. *Plut.* de Amicor. multitud. p. 93. E. τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι πρὸς πολλοὺς οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ποταμοὶ, πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες, ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσι, οὕτω τὸ φιλεῖν σφοδρὸν ἐν ψυχῇ πεφυκὸς, εἰς πολλοὺς μεριζόμενον ἐξαμαυροῦται· διὸ καὶ τῶν ζώων τὸ φιλότεκνον τοῖς μονοτόκοις ἰσχυρότερον ἐμφύεται Καὶ ὅμηρος ἀγαπητὸν υἱὸν ὀνομάζει μοῦνον τηλύγετον· τοῦτ' ἐστι, μὴ ἔχουσιν ἕτερον γονεῦσι, μήτε ἕξουσι γεγεννημένον.

χάριτος καὶ ἀληθείας] חסד ואמת ſolent jungi *Gen.* XXIV. 27. 49. XXXII. 10. XLVII. 29. *Exod.* XXXIV. 6. *Joſ.* II. 14. 2. *Sam.* II. 6. XV. 21. *Pſ.* XXV. 10. XL. 11. 12. LXI. 8. LXXXVI. 15. LVII. 4. LXXXV. 11. LXXXIX. 15. CVIII. 5. CXV. 1. CXVII. 2. CXXXVIII. 2. *Prov.* XIV. 22. XX. 28. *Hoſ.* IV. 1. *Prov.* III. 3. XVI. 6. XX. 25. Deus quidem in V. T. multa gratiae & fidei documenta dederat: ſed in filio ſuo omnes gratiae & fidei ſuae theſauros recondidit in ſalutem generis humani. Quod repetitur atque explicatur comm. 17. *Dionyſ. Hal.* A. I. 38. τὴν δὲ χώραν ταύτην ὁρῶντας ἔκπλεω πάσης εὐπορίας καὶ χάριτος, ἧς τὸ θνητὸν ἐφίεται γένος.

15. *Gen.* XLVIII. 20. *Act.* XIII. 25. *Matth.* III. 11. inf. III. 28. *Il.* β. p. 711. ὁπλότερος γενεῇ· ὁ δ' ἄρα πρότερος καὶ ἀρείων. *Plut.* Pericl. 158. A. οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ μέγιστον μὲν ἤδη τὸν περικλέα καὶ πρόσθεν ὁρῶντες γεγονέναι τῶν πολιτῶν, βουλόμενοι δ' ὅμως εἶναι τινα τὸν πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενον ἐν τῇ πόλει καὶ τὴν δύναμιν ἀμβλύνοντα, ὥστε μὴ κομιδῇ μοναρχίαν εἶναι. *Plinius* XXXIV. 1. pretium aeri ante argentum, ac pene etiam ante aurum. 18. ante omnes in admiratione erat ſolis coloſſus Rhodi. *Cic.* ad Attic. VIII. 15. eum quem ante me diligo. *Auguſtinus.* Quid eſt: ante me factus eſt? praeceſſit me. Non, factus eſt, antequam factus eſſem ego; ſed antepoſitus eſt mihi, h. e. ante me factus eſt. & locut. in Jud. III. 10. ex qua locutione & in Evangelio dicitur: ante me factus eſt i. e. factum eſt, ut eſſet ante me; quod alio modo diceretur: praelatus eſt mihi. *T. Beza.* Edit. 1. 2. *Is qui pone me venit, praelatus* [*antepoſitus* Ed. 4. 5.] *eſt mihi, quia praeſtantior me eſt.* & in annotationibus Ed. 1. 2. is, ante quem ſum miſſus, viam ſcilicet ei paraturus. Quamobrem qui ad Chriſti nativitatem hoc referunt —— ii, etſi nihil falſum aut impium tradunt, tamen non ſatis apte hunc locum explicant. Quorſum enim hoc ad ampli-

ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ 16
ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη· 17
ἡ

ἔμπροσθεν] ἔμπροσθε *Fragm. Ald.* & comm. 27.
16. Ὅ prius] ὅτι C a prima manu. DL. 33. Verſio *Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Origenes* in comm. 19. & ante. & c. Celſ. p. 104. *Cyrillus* in l. & p. 954. *Julianus* p. 333. *Euſebius* E. Th. I. probante *Millio* prol. 908.
17. Μωσέως] Μωϋσέως CK. 95. Verſio *Copt.* ἡ poſterius] — 63.
χάρις] + δὲ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. 18. ὁ prius] — L.
υἱὸς] Θεὸς L 33. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine, *Æthiop. Copt. Theodotus* §. 6. *Valentiniani* apud Irenaeum l. in MS. *Irenaeus* IV. 20. *Lucianus* martyr in Confeſſ. ap. Socrat. H. E. II. 10. *Clemens* Strom. V. p. 695. & quis dives ſalvetur §. 37. *Origenes*, teſte Whitbyo ſemper. c. Celſ. p. 164. 361. 389. in Pſalm 1. ap. Epiphanium, in Job. l. 2. in Matth. H. 35. in Joann. 1. 6. & 19. *Pamphilus* ex Origenis T. 2. in Joannem, Homilia in diverſos Origeni adſcripta in Matth. I. *Marcelli* confeſſio ap. Euſebium I. 4. E. Th. l. 9. III. 5. D. IV. 2 adverſus Sabellium l. 2. Latin. & de reſurrect. 2. ſub finem, *Synodus Alexandrina* in Actis Synodi Epheſ. XIV. *Epiſtola Synodi Ancyranae* ap. Epiphan. H. 73. *Pſeudo-Ignatius* ad Philadel. 6. *Clementis Conſtitut.* III. 17. VII. 38. 43. VIII. 7. 38. *Arius* ap. Epiphan. H. 69. & apud Athanaſium de Synod *Aſterius Arianus* apud Athanaſ. ibid. & c. Arian. 3. MS. *Gregorius Nyſſenus* de Homine 16. & H. in 1. Cor. XV. 28. ter, adverſus Apollinar.

plificandam Johannnis auctoritatem, quod aliquot menſibus major natu eſſet quam Chriſtus (at in Ed. 3. 4. 5. aliter: is qui me ſequitur, qui ad me etiam venit, quaſi unus ex baptizandis auditoribus) —— *Praelatus eſt mihi.* Sic Auguſtinus rectiſſime omnium explicat haec verba, Chryſoſtomus quoque ac Cyrillus in eandem ſententiam diſſerunt —— Nam ἔμπροσθεν proprie ordinis eſt ſeu loci, non temporis, quo modo etiam hic accipitur. —— Ego iſtos libenter rogem, ut vel unum ex Novi Teſtamenti libris exemplum proferant, in quo ἔμπροσθεν tempus declaret. (in Edit. 3. 4. 5. Hoc nonnulli referunt ad Chriſti Deitatem, quae aeterna eſt, ut & illud quod ſequitur: Prior me erat, nempe in principio. Et fateor τὸ ἔμπροσθεν etiam dici de tempore; ſed nusquam in his libris poſitum aliter quam de ſitu loci invenio) *Quia praeſtantior me eſt* —— illis non aſſentior, qui πρῶτον id eſt πρότερον putant Chriſtum vocari temporis ordine, quia ſcilicet aeternus erat Dei filius —— Exiſtimo potius cauſam afferri, cur, quum poſterior venerit, ſit priori praelatus. Quia, inquit Johannes, agnoſco hoc mereri ipſius praeſtantiam, ut mihi anteponatur —— πρῶτος non ad tempus ſed ad dignitatem ac praeſtantiam perſonae refero. Sed in Edit. 4. 5. Caeterum hoc loco diligentius expenſo quam antea, ἀνταναάκλασιν eſſe puto in nomine πρῶτος, quod & loco & tempore & dignitate priorem declarat, locum autem hic ſignificare non poteſt, quoniam idem per idem probaret, quod ineptiſſimum eſt. Declarat igitur praeſtantiam, ſed Chriſto peculiarem & propriam ipſi uni, nempe quaſi diceret Joannes, qui me ſequitur quaſi magiſtrum praeeuntem diſcipulus quiſpiam, mihi antepoſitus eſt idque optimo jure, quia infinitis modis eſt praeſtantior: quamvis ante docere coeperim quam ille ſe mundo patefecerit. Erat enim jam tum quum ego inciperem exiſtere, Deus videlicet aeternus". Profecto ſi alia conditione famam orthodoxiae tueri non poſſumus, quam ut, quoties Beza ſententia mutata lectionem aliquam aut interpretationem unice veram & orthodoxam judicat, quam prius haereticam & falſam pronunciaverat, (vide in Act. IV. 25.) toties & nos cum illo ſententiam mutemus, aut ſemper in eam, quam poſtremo propoſuit, pedibus concedamus: iniquiſſima erit noſtra conditio, a quibus ingenium requiritur mimicum & multo flexibilius, quam aut naturae humanae aut amori veri convenire poſſit. *Qui me ſequitur, me praeit:* eſt ſpecies aenigmatis; cujus ſolutio exhibetur in ſequentibus: *quia me prior eſt.* Qui nomen ſuum profitetur in numero diſcipulorum meorum, quem ego baptizavi, quem vidiſtis ad me audiendum veniſſe: ille multis partibus me ſuperat, etiam antequam ad me accederet, me multo erat praeſtantior; Venit quidem ad me, ſed mihi, ut ab ipſo baptizer, opus eſt; is dum baptizaretur, voce coeleſti declaratus eſt filius Dei. Hoc ſenſu venit ἔρχεσθαι ὀπίσω τινος *Matth.* IV. 19. X. 38. XVI. 24. *Luc.* XXI. 8. *Jo.* XII. 19. *Act.* V. 37. XX. 30. 1. *Tim.* V. 15. 2. *Pet.* II. 10. *Jud.* 7.

16. *Eph.* I. 23. III. 19. *Col.* I. 19. II. 9. 10. Quicunque Chriſtum acceperunt comm. 12. & ei crediderunt, illi omnes, ex quacunque gente fuerint orti, etiam acceperunt gratiae & veritatis divinae, qua Chriſtus plenus erat, comm. 14. in ipſos effuſae uberrimos fructus. Manifeſte opponitur oeconomia nova veteri; veteris mediator erat Moſes ſervus Dei, novae Chriſtus Dei filius, Deo plenus, plenus gratia & veritate Dei: vetus ſpectabat ad Judaeos ſolos, nova ad omnes populos & gentes: Moſes poſtquam hanc gratiam diu & enixe petiiſſet, ut ad conſpectum Dei admitteretur, atque ita & ipſe & populus confirmatior redderetur, populum Iſraëliticum eſſe Dei populum, vix tandem impetravit, ut poſteriora Dei in tranſitu videret *Exod.* XXXIII. 12-23. (ubi nomen χάριτος quater occurrit comm. 12. 13. 16. 17.) at Chriſtus unigenitus Dei filius fuit in ſinu patris, omnium arcanorum patris eſt conſcius, comm. 18. cujus in mundum adventus amoris erga nos divini certiſſimum pignus eſt. Pro illa gratia, in qua Judaei ſe apud Deum eſſe crediderunt, poſtquam Moſes Deum vidiſſet, nobis longe major gratia conceſſa eſt, cum ad nos mitteretur ipſe filius Dei, qui patrem etiam ante mundum conditum viderat. πλήρωμα Valentinianis ſignificat ſpatium ab Æonibus inhabitatum. Verba ſunt Joannis Evangeliſtae. *Philo* de poſter. Cain. T. I. p. 354, 1. Διὸ τὰς πρώτας ἀεὶ χάριτας, πρὶν κορεσθέντας ἐξυβρίσαι τοὺς λαχόντας, ἐπισχὼν καὶ ταμιευσάμενος, εἰσαῦθις ἑτέρας ἀντὶ ἐκείνων, καὶ τρίτας ἀντὶ τῶν δευτέρων, καὶ ἀεὶ νέας ἀντὶ παλαιοτέρων —— ἐπιδίδωσι.

17. *Rom.* VI. 15. *Col.* I. 6. 1. *Pet.* V. 12. Ἡ χάρις & ἡ ἀλήθεια cum articulo. Hac re ubique gloriantur Apoſtoli. In V. T. beneficia guttatim, multa ſeveritate & moleſtorum rituum gravi onere permixta, conferebantur Judaeis ſolis: nunc pleno alveo toti humano generi, per ipſum Dei filium, qui onus leviſſimum impoſuit, & auxilium Divini ſpiritus in hac vita, in altera vero glorioſam immortalitatem promiſit. nunc demum quae olim pro-

18 ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογε-
19 νὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο· Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυ-
ρία

5. 17. bis. 32. 36. bis. 40. 42. bis. 44. 52. 53. quater c. Eunom. 2. de spiritu S. 11. 2. *Eusebiani* in Synodo Hierosolymitana apud Athanas. de Synod. *Athanasius* c. Gentes 35. *Julianus* p. 333. *Gregorius Nazianzenus* ad Nectarium, *Eunomius* in Confessione, & Apologia Confessionis 15. *Basilius* c. Eunomium II. in principio, Epist. 43. & de Spiritu S. 8. & 17. *Epiphanius* duodecies. *Titus Bostrensis* c. Manichaeos III. *Basilius Seleuciensis* H. I. *Isidorus* III. 95. *Cyrillus* in I & p. 954. c. Nestorium p. 72. 129. in Sophoniam p. 642. *Asterius Amasenus* H. 4. in Psal. V. *Symeon Stylites* Syn. Nicen. 2. Act. V. *Sermo Arianorum* apud Augustinum, *Maximinus Arian.* Episcopus I. & III. 14. *Julius* Episc. Rom. ap. Photium Bibl. 230. & *in Actis Syn. Ephes.* XXXII. *Hilarius* in Psal. LI. & de Trinit. passim, citatus etiam a Leone Papa, *Fulgentius* plusquam vicies, *Gaudentius* S. 19. *Ferrandus* ad Anatol. bis, *Prudentius* in Apotheosi, *Auctor operis imperfecti* in Matth. I. 20. V. 9. XIX. 17. XXIV. 41. *Joannes Maxentius* in confessione, *Claudianus Mamert.* de statu animae l. 2. *Vigilius* de Trinit. in principio, *Alcuinus* de Trinit. I. 14. *Agatho Papa* ad Constantin. Imper. in Synod. in Trullo. *Ansonius* Ephem.

τὸν κόλπον] τοὺς κόλπους 67. τοῦ πατρὸς] —— 69.

ἐκεῖνος] —— 2. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. nonnulli legunt ἐκεῖνον.

promiserat, filium mittendo implevit Ro. XV. 8.

18. *Exod.* XXXIII. 20. inf. VI. 46. 1. *Tim.* VI. 16. *Dan.* II. 34. *Sir.* XLIII. 35.

Il. ζ. 400. παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχων —— ἀγαπητόν. *Schol.* μονογενῆ. 2. *Sam.* XII. 3. inf. XIII. 23. *Ter.* Adelph. IV. 5. 75. Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? & III. 2. 35. qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris. *Cic.* ad Famil. Ep. XIV. 4. Cicero meus quid aget? iste vero sit in sinu semper & complexu meo. *Tacit.* H. III. 74. Domitianus —— imperium adeptus Jovi Custodi templum ingens, seque in sinu Dei sacravit. *Plut.* Demosth. p. 860. E. ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ κόλπῳ τὸν υἱόν. Cato Min. p. 743. E. Γαβίνιον Παῦλον, ἐκ τῶν Πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες. *Cic.* Div. II. 41. Puer lactens in gremio matris sedens. Pro Coelio 24. abstrahi e sinu gremioque patriae. *Æn.* I. 692. Venus amorem filium: Fotum gremio dea tollit in altos Idaliae lucos. 718. Reginam petit, haec oculis, haec pectore toto Haeret, & interdum gremio fovet inscia Dido, Insideat quantus miserae Deus. *Ruth.* IV. 16. 1. *Reg.* XVII. 19. *Luc.* XVI. 23. 1. *Reg.* III. 20. *Num.* XI. 12. *Æn.* IV. 84. gremio Ascanium —— detinet. *Longus* past. IV. Dionysophanes Chloën filiam ἐν τοῖς κόλποις εἶχε. *Horat.* Od. II. 18. 26. Pellitur paternos in sinu furens Deos & uxor & vir, Sordidosque natos. *Æn.* II. 544 Metabus filiam Camillam: Ipse sinu prae se portans juga longa petebat. *Plut.* Pericl. p. 152. C. ξένους τινὰς ἐν Ῥώμῃ πλουσίους κυνῶν τέκνα καὶ πιθήκων ἐν τοῖς κόλποις περιφέροντας καὶ ἀγαπῶντας ἰδὼν ὁ Καῖσαρ, ὡς ἔοικεν, ἠρώτησεν, εἰ παιδία παρ' αὐτοῖς οὐ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες; *Jebamoth* f. 77. 1. Concionabatur Rabba: cur scriptum est Ps. XL. 6. super nos? Non super me dictum est, sed super nos. ut discamus, Rehabeamum sedisse in sinu Davidis. dixitque illi: de me & de te scripta sunt haec duo loca. *Seneca* Troad. 12. fovens nepotem blando sinu.

Ἐξηγηταὶ proprie vocantur ceremoniarum, portentorum, & prodigiorum interpretes. *Cic.* Interpretes religionum. fragm. Hortens. Veteres illi sive vates, sive in sacris initiisque tradendis divinae mentis interpretes. pro Domo 41. equidem sic accepi, pontifices, in religionibus suscipiendis caput esse interpretari, quae voluntas deorum immortalium esse videatur. *Sophocl.* Ajac. 319. Schol. ἐξήγησις ἐπὶ θείων, ἑρμηνεία ἐπὶ τῶν τυχόντων. *Pollux* VIII. 124 ἐξηγηταὶ δὲ ἐκαλοῦντο, οἱ τὰ περὶ τῶν διοσημείων καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν διδάσκοντες. *Hesychius* ἐξηγητὴς, ὁ περὶ ἱερείων καὶ διοσημείων ἐξηγούμενος. Harpocration. ἐξηγητής. Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ Σκίρωνος κλήρου, ὁ ἐξηγούμενος τὰ ἱερά. ἔστι δὲ καὶ ἃ πρὸς τοὺς κατοιχομένους ὀνομαζόμενα ἐξηγοῦντο τοῖς δεομένοις. καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Εὐέργου καὶ Μνησιβούλου δηλοῖ, πληθυντικῶς τοὺς ἐξηγητὰς πολλάκις ὀνομάζων. *Plato* Legg. XII. περὶ τελευτήσαντας δὲ, εἴτε τις ἄρρην, εἴτε τις θῆλυς ᾖ, τὰ μὲν περὶ τὰ θεῖα νόμιμα τῶν τε ὑπὸ γῆς θεῶν καὶ τῶν τῇδε, ὅσα προσήκει τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς γίγνεσθαι κυρίους φράζοντας. *Theophrast.* Char. 16. καὶ ἐὰν μῦς θύλακον ἀλφίτων διαφάγῃ, πρὸς τὸν ἐξηγητὴν ἐλθὼν ἐρωτᾶν, τί χρὴ ποιεῖν. *Arrian.* *Epict.* II. 7. οὐκ ἔχω τὸν μάντιν ἔσω —— τὸν ἐξηγούμενον τὰ σημεῖα ἀμφοτέρων. *Aristoph.* Nub. 331. Schol. μάντις, ὃν ἐξηγητὴν ἐκάλουν. *Euripid.* Phoeniss. 1018. ἔνθ' ὁ μάντις ἐξηγήσατο. *Thucyd.* VII. 50. καὶ ὁ Νικίας, ἦν γάρ τι καὶ ἄγαν θειασμῷ τε καὶ τῷ τοιούτῳ προσκείμενος, οὐδ' ἂν διαβουλεύσασθαι ἔτι ἔφη, πρὶν, ὡς οἱ μάντεις ἐξηγοῦντο, τρὶς ἐννέα ἡμέρας μεῖναι. *Plut.* Camill. p. 139. E. ἐξηγουμένου Φαβίου τοῦ ἀρχιερέως. p. 144. D. θύσας τοῖς θεοῖς, καὶ καθάρας τὴν πόλιν, ἐξηγουμένων τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν. *Lucian.* Pseudomant. 49. καὶ ἦσαν τινες ἐξηγηταὶ ἐπὶ τούτῳ καθήμενοι, καὶ μισθοὺς οὐκ ὀλίγους ἐκλέγοντες παρὰ τῶν τοὺς τοιούτους χρησμοὺς ἀπολαμβανόντων ἐπὶ τῇ ἐξηγήσει καὶ διαλύσει αὐτῶν. *Lysias* c. Andocid. τοὺς ἀγράφους νόμους, καθ' οὓς οἱ Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται. *Xenoph.* Paed. VII. 8. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διῒ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ μάγοι ἐξηγοῦντο. *Dionys. Hal.* A. 32. ἱερὰ ἱδρύονται πρῶτον μὲν Λυκαίῳ Πανὶ, τῆς Θέμιδος ἐξηγουμένης. II. 22. ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων τὰ θεῖα διὰ μαντικῆς. 23. Νομᾶς Πομπίλιος —— τὰ θεῖα ἐξηγήσασθαι σοφὸς ἐν λόγοις. 73. τοῖς τε ἰδιώταις, ὁπόσοι μὴ ἴσασι τοὺς περὶ τὰ θεῖα ἢ δαιμόνια σεβασμοὺς, ἐξηγηταὶ γίνονται καὶ προφῆται. *Achilles Tat.* II. 9. 95. χρησμὸν ἐξηγήσω. *Arrian.* Exped. Alex. 3. εἶναι γὰρ τοὺς Τελμισσέας σοφοὺς τὰ θεῖα ἐξηγεῖσθαι —— τὴν θυσίαν ἐξηγήσασθαι. 18. de somnio Alex. καὶ τοῦτο ἐξηγεῖτο Ἀρίστανδρος. IV. 15. ὅσα οἱ μάντεις ἐξηγοῦντο. *Sophocl.* Electr. 426. ἐξηγουμένου. Schol. ἀντὶ τοῦ διηγουμένου. Ἑρμηνεία, συνθήκη λόγου δηλοῦσα τι, καὶ ἡ τῶν τυχόντων διασάφησις· Ἐξήγησις δὲ διασάφησις θείων, διήγησις δὲ ἡ ἁπλῶς ἀφήγησις. *Gen.* XLI. 8. 21. *Levit.* XIV. 57.

Plato Tim. πειστέον τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δὲ που τοὺς αὑτῶν προγόνους εἰδόσιν· ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φάσκουσιν ἀπαγγέλλειν ἑπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον.

Augustinus de C. D. X. 29. Quod initium Sancti Evangelii, cui nomen est secundum Joannem, quidam Platonicus, sicut a sancto sene Simpliciano, qui postea Mediolanensi Ecclesiae praesedit Episcopus, solebamus audire, aureis literis conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminen-

ρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευΐτας, ἵνα ἐρω-
τήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν· Ὅτι οὐκ 20
εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει· Οὐκ εἰμί. 21
Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη· Οὔ. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶ- 22
μεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη· Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ 23
ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμέ- 24
νοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων· Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ 25
οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων· 26
Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπί- 27
σω

19. τοῦ] — 1. ἀπέστειλαν] + πρὸς αὐτὸν C. Versio *Syr.* prior *Copt. Armen Æthiop. Arab.* Codices *Lat.* λευΐτας] + πρὸς αὐτὸν A. 13. 27. 33. 42. 50. 67. 68. 69. 80. 106. *Fragm. Ald.* Versio *Vulg. Syr.* posterior *Sax. Chrysostomus*, *Nonnus* prob. *Bengelio.* ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν] — 50.
20. καὶ primum] — 33. ab ὡμολόγησεν ad ὡμολόγησεν] — 63. Evang. 8.
καὶ tertio loco] — L 1. Codices *Latini.*
οὐκ εἰμὶ ἐγὼ] ἐγὼ οὐκ εἰμὶ AC a prima manu. Versio *Copt.* Codices *Latini. Origenes*, *Cyrillus.*
21. ἠρώτησαν] εἶπον πρὸς Evang. 20. αὐτὸν] + πάλιν Versio *Syr.*
τί οὖν] — Versio *Copt.* Ἠλίας εἶ σὺ] σὺ Ἠλίας εἶ C. Versio *Copt. Origenes.*
λέγει] ἀπεκρίθη 59. 64. 69. οὐκ εἰμί] οὐ 14. 59. 64. 69. Evang. 19. Codices *Lat.*
ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη· οὔ] — 64. σὺ] — L Codices *Lat. Cyrillus.*
καὶ tertio loco] — 1. Versio *Copt.* ὁ] — 69.
ἀπεκρίθη] λέγει 69. 106. Versio *Syr.* οὔ] οὐκ εἰμί 60. 69.
22. εἶπον οὖν αὐτῷ] — 59. εἰπὲ οὖν ἡμῖν Versio *Armen. Hieronymus* in Esaj. XL. 3. εἶπον οὖν 1. εἶπαν οὖν αὐτῷ C. a prima manu. καὶ εἶπον αὐτῷ· εἰπὲ οὖν Codices *Lat.*
τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ] — 69. + ὁ δὲ 13. 69. ἐγὼ] — 69. 23. ἐν τῇ] — 2.
24. οἱ] — C a prima manu. Versio *Copt. Nonnus.* 25. ἠρώτησαν] ἠρώτων Evang. 2. 8.
αὐτὸν] — 57. εἶπον] εἶπαν C. a prima manu. *Origenes.*
οὔτε] οὐδὲ bis ACL. 1. *Origenes* in l. & in comm. 19. ὁ posterius] — Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei.* prob. *Millio.*
26. ἀπεκρίθη] ἀπεκρίνατο 33. 67. λέγων] — 1. Versio *Copt.* ἐγὼ] + μὲν 44. 60. 69. a prima manu. βαπτίζω] + ὑμᾶς 69. Versio *Copt. Armen. Syra* posterior cum asterisco. Codices *Latini.*
δὲ] — C a prima manu. L. ἕστηκεν] στήκει L 1. Codices *Lat. Origenes* c. Cels. p. 63. 239. 27. αὐτὸς] οὗτος G. αὐτός ἐστιν] — C a prima manu L. 1. Versio *Copt.* Cod. *Latini. Origenes* in l. in comm. 7. c. Cels. ll. cc. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 436.
ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν] — C a prima manu L. 1. 33. Evang. 20. Versio *Copt. Æthiop. Origenes. Nonnus. Cyrillus* ll. cc. probante *Millio* prol. 909. + ὅτι πρῶτός μου ἦν 28.
ἐγὼ] — CL. 33. 36. 40. 49. 59. 63. 68. Versio *Copt. Chrysostomus.*
ἐγὼ οὐκ εἰμί] οὐκ εἰμὶ ἐγὼ 69. *Origenes* in l. & comm. 7. & 19. ἄξιος] ἱκανὸς 57. 73.
ὑποδήματος] + ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ EG 2. 6. 29. 71. Evang. 2.
28.] — 96. ταῦτα] + μὲν 76. Colb. unus. Fragm. *Ald.*
Βηθαβαρᾶ] Βηθανίᾳ AC ex emendatione BEGHLM. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 7. 8 9. 11. 12. 14. 15. 16. Colb. duo. & unus in ora 28 29. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. ex emendatione 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 57. 59. 60. 61. 63. 64. 66. in ora 68. 70. 78. in ora. 87. 88. 89. 91. Evang. 1. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 13. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii*, *Genev.* Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, & edita in margine, *Æthiop. Arab. Heracleon*, *Cyrillus*, *Epiphanius* c. Agnoëtas & H. 51.

nentissimis proponendum esse dicebat. *Euseb.* P. XI. 18. 19. *Cyrillus* C. Julian. VIII. p. 282. *Theodorit.* de curandis Gentium morbis II. p. 500. Ὁ ἀμέλιος τῆς πορφυρίου πρωτεύσας διατριβῆς ὑπεράγεται —— τὸ τῆς Ἰωάννου θεολογίας προοίμιον, οὑτωσὶ λέγων· Καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος, καθ' ὃν ἀεὶ ὄντα τὰ γιγνόμενα ἐγίνετο, ὡς ἂν καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἀξιώσειεν, καὶ νὴ Δία καὶ ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ, ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀξίᾳ καθεστηκότα πρὸς τὸν θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, δι' οὗ πάντα ἁπλῶς γεγενῆσθαι, ἐν ᾧ τὸ γενομένον ζῶν καὶ ζωὴν εἶναι, καὶ ὂν πεφυκέναι, εἴς τε σῶμα πίπτειν, καὶ σάρκα ἐνδυσάμενον φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, μετὰ καὶ τοῦ τηνικαῦτα δεικνύειν τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον, ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι, καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Schol.* in ora Cod. 34. ψέλλου. Λογγῖνος μὲν οὖν ὁ κριτικὸς τὸν τοῦ πλάτωνος ἐξηγούμενος τίμαιον, καὶ βουλόμενος μὲν τῶν ῥητορικῶν χαρίτων ἄμοιρον αὐτὸν ἀποδεῖξαι, σοφιστικῶς τὴν τοῦ προοιμίου διερμηνεύει περίοδον, ἐν ᾗ τρία ταύτῃ κόμματα εἰσιν.....

19. *Plato* Gorgia. Σὺ δὲ τίς ὢν ταῦτα λέγεις; εἴποι ἂν ἴσως, ὅτι ἰατρὸς —— σὺ δὲ τίς εἶ, ἄνθρωπε, καὶ τί τὸ σὸν ἔργον; παιδοτρίβης, φαίη ἄν, τόδε ἔργον μου ἐστὶν —— σὺ τούτου δημιουργὸς, φαίη ἄν, τίς ὤν; χρηματιστής. *Arrian. Epictet.* III. 1. Ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίστηται [τῷ λέοντι] λέγει αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; καὶ τί σοι μέλει, ἄνθρωπε; ἐν παντὶ γένει φύεταί τι ἐξαίρετον —— μὴ δὴ λέγει τῷ ἐξαιρέτῳ· —— σὺ οὖν τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνὴν πόθεν λαβὸν· ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα· μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις inf. VIII. 25.

20. *Euripid.* Electr. 1057. Μέμνησο, μᾶτερ, οὓς ἔλεξας ὑστάτους λόγους —— Κ. καὶ νῦν γε φημὶ, κοὐκ ἀπαρνοῦμαι, τέκνον. *Sophocl.* Antigon. 448. φὴς, ἢ καταρνῇ μὴ δεδρακέναι τάδε; Α. καὶ φημὶ δρᾶσαι, κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή. *Ælian.* N. A. II. 43. καὶ οὐκ ἀρνοῦνται μαθηταὶ ἀκούοντες ὀρνίθων οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁμολογοῦσι.

23. *Varinus* εὐθύνω τὸ κατ' εὐθεῖαν ἄγω καὶ κυβερνῶ. —— ἀπευθύνω.

29. *Etymol.* ἀμνὸς ὁ ἁπαλὸς καὶ τρυφερὸς —— ἀμνοὶ, τὰ πρόβατα τὰ μικρά.

Joannes per tres dies continuos Christum praedicat comm. 29. 35. *Phil.* III. 1.

Christus comparatur agno *Act.* VIII. 32. ex *Esaj.* LIII. 1 *Pet.* I. 19. & quidem paschali 1 *Cor.* V. 7. hic vero agno sacrificii jugis, & in Apocalypsi undecies. Cum enim agnus Paschalis a solis Judaeis comederetur: agnus sacrificii jugis totus comburebatur offerebaturque pro salute non Ju-

σω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
28 ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Ταῦτα ἐν~ Βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου
29 ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν,
30 καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ
31 εἶπον· Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Κἀγὼ
οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι
32 βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, λέγων· Ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
33 ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας
με

~ Βηθανίᾳ

ἐν Βηθαβαρᾷ, ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις Βηθανίᾳ. & *Nonnus*. probante *J. Casaubono* & *H. Hammondo*. Hanc lectionem primus sollicitavit *Origenes*, suamque conjecturam substituit his verbis: ὅτι μὲν σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται· ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο, οὐκ ἀγνοοῦμεν, καὶ ἔοικε τοῦτο καὶ ἔτι πρότερον γεγονέναι· καὶ παρὰ Ἡρακλέωνι γοῦν Βηθανίαν ἀνέγνωμεν· ἐπείσθημεν δὲ μὴ δεῖν Βηθανίαν ἀναγινώσκειν ἀλλὰ Βηθαβαρᾶ, γενόμενοι ἐν τοῖς τόποις ἐπὶ ἱστορίαν τῶν ἰχνῶν Ἰησοῦ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν προφητῶν. Βηθανία γὰρ, ὡς αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς φησὶν, ἡ πατρὶς Λαζάρου, καὶ Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀπέχει τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους ιε. ἧς πόρρω Ἰορδάνης ποταμὸς, ὡς ἀπὸ σταδίων πλατεῖ λόγῳ ρπ. ἀλλ' οὐδὲ ὁμώνυμος τῇ Βηθανίᾳ τόπος ἐστὶ περὶ τὸν Ἰορδάνην· δείκνυσθαι δὲ λέγουσιν παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἰορδάνου τὰ Βηθαβαρὰ, ἔνθα ἱστοροῦσι τὸν Ἰωάννην βεβαπτικέναι. Origenis conjecturam recepit *Chrysostomus*, & ex eo *Theophylactus*: χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων ἐν Βηθαβαρᾷ περιέχει, ἡ γὰρ Βηθανία οὐχὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἐρήμου, ἀλλ' ἐγγύς που τῶν Ἱεροσολύμων ἐστί. & *Euthymius*. οὐκ ἐν Βηθανίᾳ, ἀλλ' ἐν Βηθαβαρᾷ, ὡς τὰ ἀκριβῆ περιέχει τῶν ἀντιγράφων. *Suidas*. ἐσφαλμένως γέγραπται — Βηθανία — γραπτέον οὖν ὀρθῶς, ὅτι ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο, ἀλλ' οὐκ ἐν Βηθανίᾳ. & *Hieronymus* de L. H. Similia ausus est Origenes in Matth. VIII. 28. inf. X. 40. Ex hoc etiam loco imprudentiae arguuntur, qui tam vehementer pro lectione, quam receptam vocant, digladiantur. Si enim non sciunt, Bethabaram ex conjectura & emendatione Origenis profluxisse, ab ignorantiae culpa non sunt immunes: sin autem sciunt, parum sibi constant, qui omnes in universum conjecturas & emendationes se rejicere profitentur. Facile autem caremus istiusmodi nominum propriorum emendationibus, tum quod eadem vox Hebraica, si Graece scribenda sit, diversimode scribi possit & soleat, tum quod eadem urbs diversis nominibus potuerit appellari, tum denique quod nulla ratio afferri possit, cur non duo in diversis regionibus fuerint loca eodem nomine appellata, Bethania v. gr. prope Hierosolyma, & Bethania trans Jordanem, qua appellatione ab Evangelista nostro Bethania Joannis Baptistae a Bethania Lazari satis manifesto distingui videtur. Mentio fit aquarum Bethbarae *Jud.* VII. 24. & Bethennabris vici V. milliaribus a Liviade versus boream distantis *Jerem.* XLVIII. 34. neque tamen putem, haec loca indicari ab Evangelista, cum Joannem non in Urbibus populosis sed in deserto & vicis ignobilioribus vixisse constet. ἦν] + ὁ C. — 69.

29. τῇ] + δὲ 106. Versio *Syra* posterior, καὶ τῇ prior.
ὁ Ἰωάννης] — A C a prima manu. K L. 3. 9. 11. 12. 33. 34. 36. 39. 40. 44. 46. 49. 50. 51. 53. 54. 57. 59. 63. 67. 68. 72. 74. 76. 87. 91. 96. 97. Fragm. *Ald.* Versio *Copt. Armen. Syra* posterior. Codices *Lat. Æthiop. Arab. Origenes*, *Cyrillus* in l. & c. Nestor. p. 76. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 815. & *J. A. Bengelio*. λέγει ἴδε] λέγοντα M.
30. περὶ] ὑπὲρ C a prima manu. *Origenes* in Jo. I. 1. & 7. εἶπον] + ὑμῖν 13. 69.
31. οὐκ] — 76. ἦλθον ἐγὼ] ἐγὼ ἦλθον C. ἦλθον 56. 58. 61. ἦλθον κἀγὼ Evang. 20. τῷ] — CGL 1. 69. *Origenes* in comm. 7. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
32. ἐμαρτύρησεν] + ὁ 74. 90. ὅτι] — 36. 63.
ὡσεὶ] ὡς ACEGHL. 2. 33. 44. 46. 64. 65. 66. 73. 83. 96. 97. Evang. 18. 19. 24. Fragm. *Ald. Origenes* in comm. 7. & c. Cels. p. 37. probante *Bengelio*.

Judaeorum solum verum totius humani generis. 1. *Macc.* XII. 11. 12. *Jos.* B. II. 10. 4. καὶ Ἰουδαῖοι περὶ μὲν καίσαρος καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων δὶς τῆς ἡμέρας θύειν ἔφασαν. A. III. 10. 1. ἐκ δὲ τοῦ δημοσίου ἀναλώματος νόμος ἐστὶν ἄρνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν σφάττεσθαι τῶν αὐτοετῶν, ἀρχομένης τε ἡμέρας καὶ ληγούσης. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 8. Augustus προστάξας καὶ δι' αἰῶνος ἀνάγεσθαι θυσίας ἐνδελεχεῖς ὁλοκαύτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, αἳ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπιτελοῦνται, καὶ εἰς ἅπαν ἐπιτελεσθήσονται. & p. 592, 27. διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται. ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα. de Vict. p. 238, 44. τῶν θυσιῶν αἳ μέν εἰσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους, εἰ δὲ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους —— καθ' ἑκάστην μὲν οὖν ἡμέραν δύο ἀνάγειν διείρηται, τὸν μὲν ἅμα τῇ ἕω, τὸν δὲ δείλης ἑσπέρας, ὑπὲρ εὐχαριστίας ἑκάτερον, τὸν μὲν ὑπὲρ τῶν μεθ' ἡμέραν, τὸν δ' ὑπὲρ τῶν νύκτωρ εὐεργεσιῶν, ἃς ἀπαύστως καὶ ἀδιαστάτως τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ὁ θεὸς χορηγεῖ. *Jos.* c. Apion. II. 5. Legislator —— honoribus post Deum colendos non prohibuit viros bonos, quibus nos & Imperatores & pop. Rom. ampliamus. Facimus autem pro eis continua sacrificia; & non solum quotidianis diebus & impensa communi omnium Judaeorum talia celebramus: verum cum nullas alias hostias ex communi neque pro filiis peragamus, solis Imperatoribus hunc honorem praecipuum pariter exhibemus, quem hominum nulli persolvimus. B. II. 17. 2. Ἐλεάζαρος —— τοὺς κατὰ λατρείαν λειτουργοῦντας ἀναπείθει, μηδενὸς ἀλλοφύλου δῶρον ἢ θυσίαν προσδέχεσθαι· τοῦτο δὲ ἦν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου καταβολή· τὴν γὰρ ὑπὲρ τούτων θυσίαν καίσαρος ἀπέρριψαν. καὶ πολλὰ τῶν τε ἀρχιερέων καὶ τῶν γνωρίμων παρακαλούντων, μὴ παραλιπεῖν τὸ ὑπὲρ τῶν ἡγεμόνων ἔθος, οὐκ ἐνέδοσαν. Agnus ille debebat esse sine macula & vitio: ita & Christus *Heb.* IX. 14. ille publicis impensis comparabatur: hunc Deus ipse dedit gratuitum munus, dedit proprium filium. Sacrificia significabant peccata remissa esse, & Deum in gratiam rediisse, si nimirum accessisset vera ejus, pro quo offerebatur, poenitentia atque emendatio: haec spes omnibus facta est per sanguinem Christi, qui mundat a peccatis, 1. *Sam.* XV. 25. *Levit.* XVII. 11. XVI. 22. *Job.* VII. 21. Christus uno sacrificio totum opus perfecit *Heb.* X. 11. 12. XII. 24. *Jalkut Ruben* f. 30. 4. Messias portat peccata Israelitarum, סובל.

31. 1. *Reg.* XVII. 24.

με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μέ-
νον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύ- 34
ρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν 35
μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ 36
Θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στρα- 37
φεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· Τί ζητεῖτε; Οἱ 38
δὲ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ (ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε) ποῦ μένεις; Λέγει αὐτοῖς· 39
Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥ- 40
ρα — δὲ: ἦν ὡς δεκάτη. Ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν 41
ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελ- 42
φὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ· Εὑρήκαμεν τὸν ~ Μεσσίαν:, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
— ὁ:

~ Μεσίαν

33. βαπτίζειν ἐν] + τῷ 1.
οὗτος] αὐτὸς A. ἐκεῖνος Evang. 20. *Chrysostomus.* πνεύματι] τῷ πνεύματι τῷ L.
ἁγίῳ] + καὶ πυρὶ C. *Origenes* in Jo. I. 3, 7. *Nonnus.* 34. ἑώρακα] + αὐτὸν G.
καὶ μεμαρτύρηκα] — 73. 35. πάλιν] — 11. a prima manu. 64. Ev. 7. 9. 13. 14. Versio *Syr. Armen.*
36. ἴδε] + ὁ χριστὸς G. θεοῦ] + ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου C. 59. Codices *Lat. Cyrillus.*
37. καὶ prius] — 1. Codices *Latini.* αὐτοῦ] — L. 59.
αὐτοῦ οἱ δύο] οἱ δύο αὐτοῦ C a prima manu. Versio *Syr. Copt.*
38. δὲ] — HE 2. 3. 44. 46. 60. 65. 72. 97. Colb. unus. Evang. 5.
ἀκολουθοῦντας] — 90. + αὐτῷ C. ut videtur. Versio *Copt. Syr.* 39. εἶπον] εἶπαν C. αὐτῷ] — 63.
λέγεται ἑρμηνευόμενον] ἑρμηνεύεται 1. ἐστιν ἑρμηνευόμενον Versio *Syra* posterior in margine.
ἑρμηνευόμενον] μεθερμηνευόμενον AL. *Origenes* in comm. 7. 40. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 36.
ἴδετε] ὄψεσθε CL 1. Colb. 1. a prima manu. *Origenes* in comm. 7.
ἦλθον] + οὖν ACL 3. 9. 16. 33. 67. Evang. 19. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Codices *Lat. Cyrillus*, *Theophylactus.* + δὲ Fragm. *Ald.* Versio *Syra* prior. Codices *Lat.* ἦλθαν C.
εἶδον] εἶδαν C. τὴν ἡμέραν ἐκείνην] ἐκείνην τὴν ἡμέραν 69.
δὲ] — ACEGHLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 17. Colb. duo 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 72. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. 8. 9. 11. 15. 17. 18. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Genev. Plantini*, *Bengelii*, Fragm. *Ald. Cyrillus*, *Epiphanius* H. 51. probante *Millio* prol. 1374.
ὡς] — G. δεκάτη] ἕκτη A.
41. ἦν] + δὲ A 27. 28. 33. 48. 49. Evang. 15. Versio *Vulg. Syr.* utraque, sed posterior cum asterisco. *Copt.* Cod. *Lat. Theophylactus.* —— 59. Σίμωνος] — 11.
Πέτρου] — 27. Versio *Syr.* prior. + καὶ L. 59. τῶν δύο] — 61. Versio *Syr.*
παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων] — 64.
αὐτῷ] αὐτὸν Evang. 5. τῷ Ἰησοῦ G. Versio *Syr.*
42. εὑρίσκει] + οὖν 71. 106. εἶδεν Versio *Syr.*
πρῶτος] πρῶτον A 1. 4. 12. 16. 17. 42. 46. 49. 69. Colb. unus. Versio *Vulg. Syr. Origenes* in comm. 7. *Theophylactus* Editus.
Μεσσίαν] Μεσίαν 3. 16. 17. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. 98. 106. Codices fere omnes teste *Millio.* Evang. 1. 5. 9. 11. 13. 15. 17. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. Fragm. *Ald.* Versio *Copt. Syra* utraque. *Cyrillus*, *Epiphanius* H. 51. *Origenes*, *Theophylactus.* inf. IV. 25.

40. Inf. comm. 47. ἔρχου καὶ ἴδε. XI. 34. *Apoc.* VI. 2. *Psal.* XLVII. 9. לכו חזו LXVI. 5. בוא וראה *Gemara Sota* Wagenseilii I. 9. 11. 47. & VII. 18. *Joma* f. 75. 1. *Megilla* f. 29. 1. *Berachoth* f. 35. 2. 5. 1. 10. 1. *Taanith* f. 24. *Sabbath Bereschith R.* LXXII. 4. LXXV. 10. XCV. 1. XCVIII. 27.

Horatius I. Sat. 5. 37. In Mamurrarum lassi dein urbe manemus. *Act.* XVIII. 3.

Aristophanes Ecclesiaz. 648. Σοὶ δὲ μελήσει, ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον, λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον. *Schol.* ἡ τοῦ ἡλίου σκιὰ ὅταν ᾖ δέκα ποδῶν· θέλει οὖν εἰπεῖν ὅταν γίνεται ὀψέ. *Menander* Chaereph. parasit. εἰς ἑστίασιν δωδεκάποδος ὄρθριος πρὸς τὴν σελήνην ἔτρεχε τὴν σκιὰν ὡς ὑστερίζων, καὶ παρῆν ἅμ' ἡμέρᾳ. *Nicolaus Damasc.* p. 486. de Augusto. οὐδὲ μέντοι δειπνεῖν πρὸ δεκάτης ὥρας. *Sueton.* Nero 21. In horam fere decimam perseveravit. *Livius* IX. 37. Decima erat fere diei hora, quum cibum capere consul milites jubet, praecipit ut in armis sint, quacunque diei noctisve hora signum dederit —— Curati cibo corpora quieti dant. *Horatius* I. Epist. 7. 69. Si coenas hodie mecum. Ut libet. Ergo post nonam venies. *Martialis* IV. 8. Imperat exstructos frangere nona toros. 3. *Maccab.* V. 14. 15. *Caes.* B. A. 10. Caesar duabus de caussis eo die dimicare nolebat, quod & nullos milites in navibus habebat, & post horam X. diei res agebatur. *Martialis* VII. 1. Hunc licet a decima, neque enim satis ante vacabis, Sollicites, capiet coenula parva duos. *Anthol MS.* Philodemus αὔριον εἰς λιτήν σε καλιάδα, φίλτατε Πείσων, ἐξ ἐνάτης ἕλκει μουσοφίλης ἕταρος εἰκάδα δειπνίζειν ἐνιαύσιον. *Juvenal* I. 49. exul ab octava Marius bibit. *Schol.* qui judicio vacabant, *decima* hora coenabant. *Cic.* Ep. IX. 26. Accubueram hora nona. (aestate.)

46. Inf. XXI. 2.

48. *Rom.* IX. 6. *Gen.* XXV. 27.

Ἰσραηλίτης] *Targum Hier.* in Deut. XXVII. 14. & Aaron, Sacerdotes, & Levitae erunt in medio, & omnis Israël hinc & inde. Esther. IX. 28. genus Sacerdotum & Levitarum, & genus omne domus Israël. *Bereschith R.* XIII. 4. Clangite Deo. Sacerdotes, Levitae, Israëlitae, non scriptum est, sed clangite

Deo

43 — ὁ Χριστός· Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας — δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
44 εἶπε· Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος. Τῇ ἐπαύ-
ριον ἠθέλησεν — ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει
45 αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου
46 καὶ Πέτρου. Εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν
47 τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ, τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ. Καὶ
εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιπ-
48 πος· Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ
49 αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν
με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη — ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι,
50 ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ
υἱὸς

ὃ] ὃς Evang. 5.
ὁ] — AEGHLM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 15. Colb. unus. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 69. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 87. 89. 90. 91. 95. 97. 98. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 20. 22. 24. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bengelii, Bogardi*, Fragm. *Ald. Origenes* in l. & c. 7. *Chrysostomus. Theophylactus.* 43. καὶ] — L. Evang. 15. Versio *Copt.* οὗτος G 1.
ἤγαγεν] ἤγαγον K. + οὖν Evang. 15.
ἐμβλέψας δὲ] καὶ ἐμβλέψας 46. Evang. 15. Versio *Syra* prior. Codices *Latini. Chrysostomus.*
δὲ] — AEGHKL 1. 3. 36. 37. 40. 44. 45. 46. 54. 55. 59. 62. 63. 71. 72. 83. 86. 87. 97. 98. 106. Evang. 3. 4. 5. 24. Editio *Erasmi, Bengelii, Colinaei, Bogardi.* Fragm. *Ald.* Versio *Copt. Syra* habet cum asterisco. probante *J. Millio* prol. 1458. ὁ] — 1. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.
Ἰωνᾶ] Ἰωάννου L 33. Versio *Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Nonnus. Hieronymus, Augustinus, Fulgentius.*
ὃ] ὃς A.
44. ὁ Ἰησοῦς] — AEGKLM 1. 9. 10. 11. 14. 16. Colb. tres. 33. 34. 35. 36. 39. 40. 42. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 72. 74. 83. 87. 89. 90. 91. 95. 98. Evang. 2. 8. 11. 20. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior. *Æthiop. Arab. Origenes* in Jo. IV. 54. *Chrysostomus, Cyrillus* in l. & in Esaj. p. 150. *Epiphanius* H. 51. ter. *Theophylactus.* probante *Bengelio. J. Millio* prol. 1103. Schol. Cod. 36. τοῦτο ἀμφιβόλως κείμενον δηλοῖ, ὅτε μὲν τὸν ἀνδρέαν εἶναι τὸν ἐξεληλυθότα, ὅτε δὲ τὸν χριστόν. Δοκεῖ δὲ μᾶλλον περὶ τοῦ ἀνδρέα εἶναι τὸ λεγόμενον ἐξεληλυθότος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὑρόντος φίλιππον, τούτῳ τοίνυν τῷ εὑρεθέντι ὑπὸ ἀνδρέου φιλίππῳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ἀκολούθει μοι.
αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς AEGK 1. 9. 12. 15. 27. 29. 36. 39. 40. 42. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 54. 57. 63. 64. 72. 87. 89. 90. 97. 98. Evang. 3. 20. 24. Editio *Complut. Plant. Genev.* Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* posterior. *Æthiop. Arab. Chrysostomus, Cyrillus, Epiphanius, Theophylactus.* probante *J. Millio.*
45. ὁ] — 69. 46. εὑρίσκει] + δὲ 61.
Μωσῆς] Μωϋσῆς K 9. 49. 50. 57. 69. 95. Fragm. *Ald. Chrysostomus.* εὑρήκαμεν] + τὸν Fragm. *Ald.*
τοῦ] — A 80. 83. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Cyrillus. Theophylactus.*
Ναζαρέθ] Ναζαρέτ L 31. 34. 37. 38. 39. 40. 44. 96. Evang. 2. 8. 13. 14. 15. Editio *Complut. Plantin. Colinaei, Stephani, Bengelii, Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus.* & 47. comm.
47. καὶ prius] — 71. Versio *Syr.* Cod. *Lat.* inf. VII. 52. ἴδε] + καὶ Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
48. ὁ] — H. περὶ αὐτοῦ] αὐτῷ 45.
49. ὁ] — AEHL 2. 3. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 97. 98. Evang. 2. 5. 8. 11. 13. 14. 15. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Fragm. *Ald. Cyrillus.*
50. καὶ λέγει] — L. Codices *Latini.* καὶ εἶπεν 28. Evang. 19. Codices *Latini.*

Deo omnis terra. XXI. 10. filia sacerdotis opponitur filiae Israëlis. LXX. 8. ad Gen. XXIX. 2. Ecce tibi tres greges ovium; Sacerdotes, Levitae, & Israëlitae. *Sota* IV. 7. Filia Israëlis, quam Sacerdos duxerat —— Filia sacerdotis, quae Israëlitae nupserat i.e. laico. VII. 5. Sacerdotes cingebant arcam, Levitae cingebant sacerdotes, & omnis Israël hinc & hinc erat. *Taanith* IV. 2. Unicuique autem custodiae adjuncta erat Hierosolymis statio; constans ex sacerdotibus, Levitis & Israëlitis. *Erachim* I. 1. Omnes aestimant & aestimantur, vovent & voventur, sacerdotes, Levitae, Israëlitae, mulieres & servi. *Pesachim* V. 1. Mactat Israël, sed sacerdos sanguinem excipit. VIII. 9. Mensura ista praescribitur Sacerdotibus, Levitis & Israëlitis. *Horajoth* III. 8. Sacerdos Levitae est praeferendus, Levita Israëlitae, Israëlita profano (qui patre incerto natus reperiretur) Mamzer Nethinaeo, Nethinaeus proselyto, proselytus libertino. *Avoda Sara* f. 3. 1. Praecepta mea, quae faciet homo. Non dicit: Sacerdos, aut Levita, aut Israëlita; sed, quae faciet homo. *Buxtorf.* Synag. p. 407. Paschatis nocte tres placentae apponuntur: suprema summum sacerdotem designat; media Levitas, tertia & infima Israëlitas. p. 289. Primo omnium ad legendum vocatur sacerdos, deinde duo alii, quorum unus debet esse Levita, alter simpliciter Israëlita. p. 328. Hinc est quod in majoribus Bibliis & Pentateuchis ad singulas sectiones majores in margine legitur Sacerdos, Levita, Israëlita. Primo enim legit Cohen Sacerdos; deinde Levi, Levita; tertio Israël. *Debarim R.* V. Rosch Haschana f. 291. Gittin V. 8. *Esr.* X. 5. 25. 1. *Chron.* IX. 2. XXIII. 2. 2. *Chron.* XXX. 25. *Ps.* CXV. 9. 10. CXVIII. 2. 3. Opponitur Nathanaël Sacerdotibus & Levitis comm. 19. *Bemidbar R.* VI. Sacerdos praecedit Levitam, Levita Israëlitam, Israëlita spurium, spurius Nethinaeum, Nethinaeus proselytum. XIII. juvencus pro Sacerdotibus, Hircus pro Levitis, Agnus pro Israëlitis. *Pesachim* f. 104. 1. qui distinctionem facit inter Sacerdotes, Levitas & Israëlitas S. D. Deut. X. 8. 1. Chron. XXIII. 13.

49. *Bereschith R.* LXII. 5. R. Haja & discipuli ejus, alii dicunt R. Akiba, alii R. Jose f. Halaphtha solebant summo mane surgere, & sedere & studere sub ficu. *Mich.* IV. 4. *Zach.* III. 10.

υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶ- 51
πόν σοι· Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις· μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐ- 52
τῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους
τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ 1
τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. Καὶ ὑστερή- 2. 3
σαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· Οἶνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ 4
Ἰησοῦς· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς δια- 5
κό-

εἶ ὁ βασιλεὺς] βασιλεὺς εἶ A. ὁ βασιλεὺς Fragm. *Ald.*
ὁ] — A 1. *Epiphanius* H. 51.
σοι] + ὅτι AG 74. 90. Codices *Latini*. *Cyrillus*.
πιστεύεις.] πιστεύεις; Editio *Stephani*, *Bezae*, *Bengelii*, *Elzevirii* 1624. 1633. *Beza*: in plerisque invenimus additam interrogationis notam, quam etiam approbat *Chrysostomus*. conf. XX. 29.
μειζω] μεῖζον 13. Evang. 5. 18. 19. 21. 22. probante *J. Millio* prol. 1447.
ὄψει] ὄψῃ AEGHKLM 16. 34. 38. Evang. 20. Editio *Erasmi*.
ἀμὴν] — 69.
ἀπ' ἄρτι] — L. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Cyrillus*, *Epiphan*. H. 51. *Origenes*, *Nonnus*. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 429.
1. τῇ ἡμέρᾳ] — M.
γαλιλαίας] + καὶ οἶνον οὐκ εἶχον ὑστερήσαντος τοῦ οἴνου τοῦ γάμου Versio *Syra* posterior in margine, & *Æthiop*. post γάμον. Codices *Latini*.
2. καὶ prius] — 12. 61.
3. καὶ ὑστερήσαντος] ὑστερήσαντος δὲ 106.
ἔχουσι.] + καὶ AGKL 33. 42. 50. 59. 69. Evang. 19. Fragm. *Ald*. Versio *Vulg*. *Copt*. *Cyrillus*, *Nonnus*.
4. σοι] σὺ 11. 48. 57. 63. 66. 67. 69. 91. Evang. 4. 19. 22.
μου] Notam interrogandi apponit *G. Nyssenus* in 1. Cor. XV. 28. ἡ ὥρα μου, ἡ τὸ αὐτοκρατὲς παρεχομένη τῇ ἡλι-

51.] — 96.
52. καὶ λέγει αὐτῷ] — 56. 58. 61.
λέγω ὑμῖν] — 15.
τοὺς] — Fragm. *Ald*.
ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ] τρίτῃ ἡμέρᾳ 69. 73.
καὶ] + ἐν 51. 89. 90.
τὸν γάμον] τοὺς γάμους 95.
ὑστερήσαντος] ὑστερήσαντες 59.

52. *Gen*. XXVIII. 12.
ἀνεῳγότα] D. Mort. IV. 1. ὡς ἐπιπλάσαι τοῦ σκαφιδίου τὰ ἀνεῳγότα. Soloec. 8. ἡ γὰρ θύρα σχεδὸν ἀνέῳγέ σοι. Schol. βούλονται οὐ λαμβάνεσθαι ἐπὶ παθητικῆς διαθέσεως. *Phrynichus* p. 60. ἀνέῳγεν ἡ θύρα σολοικισμός· χρὴ γὰρ λέγειν ἀνέῳκται. *Lucian*. Vot. 4. ἤν πως ἀνεῳγυῖαν τὴν παλαίστραν ἔτι καταλάβωμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς. *Thomas Luc*. Micyll. 6. ἐνδιατρίβει ἀνεῳγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. *Matth*. III. 16. 1. *Cor*. XVI. 9.

1. Tertius dies fuit, ex quo Christus a Bethania Peraeae in Galilaeam iter susceperat. Vix aderat, & statim ad nuptias vocatur. Josephus tum jam videtur fuisse mortuus.

Inf. 11. IV. 46. XXI. 2. Vicina fuit Cana Capernaumo, ita tamen ut a lacu Tiberiadis, ad quem Capernaum erat, remotior esset. *Jos*. Vit. 16. Διέτριβον δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐν κώμῃ τῆς Γαλιλαίας, ἣ προσαγορεύεται Κανὰ —— ἧκεν ἄγγελός μοι —— τὴν τῶν Τιβεριέων γνώμην ἀπαγγέλλων, κἀμὲ σπεύδειν παρακαλῶν —— καὶ διακοσίους ἀναλαβὼν ἄνδρας δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν ἐποιούμην, προπέμψας ἄγγελον, τὸν τὴν ἐμὴν παρουσίαν τοῖς ἐν τῇ Τιβεριάδι σημανοῦντα. πρωῒ δὲ πλησιάζοντος μου τῇ πόλει. *Hieronymus*: Cana usque ad Sidonem —— Fuit autem Cana in tribu Aser. *Relandus*: Phocas Canan collocat inter Sipporin & Nazaret. Monstratur nunc in loco VI. milliaribus Romanis remoto a Sippori versus occidentem; parum tamen etiam versus aquilonem.

Vid Matth. XXII. 2. *Plat*. Rep. VI. τὸν τῶν πενήτων —— γάμον. *Pausan*. Cor. II. πρὸ γάμου.

3. *Plut*. Sympos. V. 5. p. 678. E. οὔτε ἄρτος οὔτε οἶνος ἐκλείπων τοῖς κεκλημένοις οὕτω δοκεῖ τὸν κεκληκότα ποιεῖν γελοῖον ὡς χώρα καὶ τόπος —— ἔτι δὲ ἄρτου καὶ οἴνου ἐκλιπόντων, ἔστι καὶ τοὺς οἰκέτας ὡς κλέπτας αἰτιᾶσθαι.

4. *Megilla* f. 7. 2. R. Sira dixit: Non quavis hora fit miraculum.

γύναι] *Od*. τ. 221. τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις ὀδυσσεύς· ὦ γύναι. 555. 583. *Dio* LI. p. 305. Augustus ad Cleopatram: θάρσει, ὦ γύναι, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν. inf. XIX. 26.

Non poterat dicere: quid mihi tecum est, mater?

6. τῶν Ἰουδαίων] Inf. comm. 13. III. 1. V. 1. VI. 4. VII. 2. XI. 55. Nimirum Joannes postremus scripsit, cum discipuli Christi in coetus segreges coissent.

μετρητὰς] *Thomas*. ἀμφορεὺς λέγε, μὴ στάμνος, μηδὲ μετρητής, εἰ καί τινες. *Juvenal* III. 246. metretam. Schol. vas quod amphoram *capit*. *Demosthenes* c. Phaedippum. σὺ δ' ἐκ τῆς ἐσχατιᾶς νῦν πωλῶν τὰς κριθὰς ὀκτωκαιδεκαδράχμους, καὶ τὸν οἶνον δωδεκάδραχμον, πλουτεῖς εἰκότως, ἐπειδὰν ποιῇς σίτου μὲν μεδίμνους πλεῖον ἢ χιλίους, οἴνου δὲ μετρητὰς ὑπὲρ ὀκτακοσίους. *Pollux* IV. 167. μετρητὰς οἴνου Δημοσθένης. X. 70. ἀλλὰ μὴν καὶ μετρητὴν τὸν ἀμφορέα κεκλῆσθαι φησὶν ἐν τῇ δωδεκάτῃ Φιλύλλιος· σοὶ μὲν οὖν τὴν δ' ἀμφορέα δίδωμι τιμήν· πρῶτα μὲν τοῦτ' αὐτὸ ἔχειν ὄνομα μετρητὴν μετριότητος ἕνεκα. *Dioscorides*. ὁ οἰνάνθινος σκευάζεται οὕτω. Λαβὼν τῆς ἀγρίας ἀμπέλου τὸ ἄνθος βρυούσης ξηρὸν, μνᾶς β. εἰς μετρητὴν γλεύκους. & V. ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς χόες δέκα. *Aristot*. H. A. VIII. 9. ἤδη δέ τις ἔπιεν ἐλέφας μετρητὰς ὕδατος Μακεδονικοὺς εἰσάπαξ ιδ. καὶ πάλιν τῆς δείλης ἄλλους η. *Plaut*. Mercator prol. 75. Navim metretas quae trecentas tolleret. *Agricola*. pondus C. librarum est. *Athenaeus* V. p. 198. D. κρατὴρ Λακωνικὸς χρυσοῦς μετρητῶν ιε. ἀσκὸς Γ χιλίους ἔχων μετρητὰς ἐκ παρδάλων δερμάτων ἐρραμμένος. citatus etiam *Eustathio* in Od. α. p. 379, 44. ἐχομένως ἤγετο κρατὴρ ἀργυροῦς χ. χωρῶν μετρητὰς, ἐπὶ τετρακύκλου ἑλκόμενος ὑπὸ ἀνδρῶν χ. *Dioscorid*. descript. vini scillitici. κάθες εἰς γλεύκους καλοῦ μετρητὴν ἰταλικόν. *Apollonius*. ἀμφιφορῆας. Schol. τοὺς ὑπ' ἐνίων μετρητάς. *Athen*. V. p. 207. F. λουτῆρα ε. μετρητὰς δεχόμενον. X. p. 436. F. ξέναρχος δ' ὁ ῥόδιος διὰ τὴν πολυποσίαν μετρητὴς ἐπεκαλεῖτο. 2. *Chron*. IV. 5. μετρητὰς Γ χιλίους. *Chald*. ter mille batis aridi, bis mille liquidi. vid. in *Luc*. XVI. 6. *Marc*. VII. 4. *Fannius*: Attica praeterea dicenda est amphora nobis,
Seu

6 κόνοις· Ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ, κείμεναι κατὰ
7 τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Γεμίσατε
8 τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἀντλήσατε
9 νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ
ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, (καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες
10 τὸ ὕδωρ·) φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, Καὶ λέγει αὐτῷ· Πᾶς ἄνθρωπος πρῶ-
τον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν κα-
11 λὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γα-
λιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ:

Με-

κία ἢ αὐτεξούσιον; inf. IV. 23. VII. 6. 8.
ὅ, τι ἂν] εἴ τι 53. ἃ 33.
λέγῃ] λεγει HK 45. 46. 89. 90. Evang. 5. 19. 20. 22. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*.
ὑμῖν] + ποιεῖν 28.
λίθιναι] — 71. ἓξ κείμεναι] κείμεναι ἓξ 69. κείμεναι] — 13. Cod. *Lat.*
7. αὐτοῖς] αὐτῇ 54. a prima manu.
ἐγέμισαν] ἐγέμησαν Editio *Erasmi*.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς Evang. 15. Versio *Vulg.*
καὶ tertio loco] οἱ δὲ L 1. 15. 27. 33. 56. 68. Fragm. *Ald.* Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Codices *Latini*.
9. ἠντληκότες] ἀντλήσαντες 46. 52.
ὕδωρ posterius] + καὶ ἰδόντες τὸ γεγονὸς ἐθαύμασαν Versio *Syra* posterior cum asterisco. Cod. *Lat.*
10. πρῶτον] — 9. 47.
μεθυσθῶσι] μεθύσωσι 3. 9.
ἐλάσσω] ἔλασσον G. Evang. 15.
σὺ] + δὲ G 28. 53. 69. Versio *Vulg. Syra* prior, & posterior cum asterisco. *Copt.*
11. τὴν prius] — A 1.
εἰς αὐτὸν] οὕτως Versio *Syra* posterior in margine.
5. λέγει] + οὖν 28.
6. ἐκεῖ] — 57.
γεμίσατε] γεμήσατε Editio *Erasmi*.
8. καὶ prius] — 33. 40. Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat.* ὁ δὲ K 42.
καλὸν] κάλλιστον 40. 63.
τότε] — L 57. 67. Versio *Copt.* Codices *Latini*.
αὐτοῦ] + καὶ 51.

Seu cadus, hanc facies, nostrae si adjeceris unam. Est mensura liquidorum apud Athenienses maxima, capiens choas XII. sive libras mensurales CVIII. *Athenaeus* VIII. p. 331. B. τοῦ δὲ οἴνου δραχμῆς ὁ μετρητὴς —— μόσχος δραχμῶν ε.

Athenaeus XIII. p. 589. B. τάφον ἔχοντα ὑδρίαν λιθίνην. XI. p. 474. D. τὴν οἰνοχόην καὶ τὸ κύπελλον λίθινα. *Glossarium.* Creterra, mansisterna ὑδρία. *Plato* Hippia major. τῶν καλῶν χυτρῶν εἰσί τινες δίωτοι, τῶν ἓξ χόας χωρουσῶν πάγκαλαι. *Celim* X. 1. Vasa lapidea, terrea, testacea —— & vasa lignea. *Beza* f. 17. 2. praebent aquas in vasis lapideis.

8. *Anthol.* I. 30. 4. φαῦλος ἀνὴρ πίθος ἐστὶ τετρημένος, εἰς ὃν ἅπασας ἀντλῶν τὰς χάριτας εἰς κενὸν ἐξέχεας.

Convivator *Horatius* 2. Sat. 8. *Cic* Cat. Maj. 14. Me vero & magisteria delectant. *Schol.* In omni convivio legebatur plerumque sorte magister convivii, qui convivis caeteris leges ferebat bibendi. Varroni Modimperator, Horatio arbiter, Plauto dictator, Graecis συμποσιάρχης, βασιλεὺς vel στρατηγὸς, qua postrema voce etiam usus est Plautus in Sticho V. 4. 21. Strategum te facio huic convivio. Vulgatius magister. *Lampridius* in Elagabalo: praefectum urbicum saepe post coenam ad potandum vocabat, adhibitis & praefectis praetorio, ita ut, si recusarent, magistri eos cogerent. *Inscript. Gruteri* M. Ulpio Aug. Lib. Divi Trajani Aug. a potione, item a lagena, & tricliniarch. *Terent.* Eunuch. III 4. Heri aliquot adolescentes coimus in Peiraeo, In hunc diem ut de Symbolis essemus: Chaeream ei rei praefecimus. *Donatus* i. e. συμποσίαρχον fecimus. *Petronius* 27. Jam & tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infuderat. *Glossae.* praefectus cui instruendi ornandique triclinii cura incumbit. *Pollux* VI. 11. καὶ ἄλλως δὲ καλεῖται συμποσίαρχος, ὁ ἐν ἰσοτελεῖ τινι κοινωνίᾳ κατὰ κλῆρον ἢ κατὰ δόγμα προαιρεθεὶς τοῦ συμποσίου ἐπιμελητής. *Plut.* Sympos. I. 4. ποῖον δεῖ τὸν συμποσίαρχον εἶναι; p. 620. A. —— λόγον ἐποιήσαντο περὶ τῆς συμποσιαρχίας, οἰόμενοί με δεῖν στεφανηφοροῦντα μὴ περιϊδεῖν ἔθος ἐκλειφθὲν παντάπασιν, ἀλλ' ἀνακαλεῖν καὶ καταστῆσαι πάλιν τῆς ἀρχῆς τὴν νενομισμένην ἐπιστασίαν περὶ τὰ συμπόσια καὶ διακόσμησιν —— ἐμαυτὸν αἱροῦμαι συμποσίαρχον ὑμῶν —— δεῖ τὸν μὲν φυλάκων ἄρχοντα φυλακτικώτατον, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, εἶναι· τὸν δὲ συμποτῶν, συμποτικώτατον· ἐστι δὲ τοιοῦτος, ἂν μήτε τῷ μεθύειν εὐάλωτος ᾖ, μήτε πρὸς τὸ πίνειν ἀπρόθυμος. ὅ τε γὰρ παροινῶν ὑβριστὴς καὶ ἀσχήμων, ὅ τε αὖ παντάπασι νήφων, ἀηδὴς, καὶ παιδαγωγεῖν μᾶλλον ἢ συμποσιαρχεῖν ἐπιτήδειος —— D. ὁ δὲ συμποσίαρχος ἡμῶν ἐκεῖνα λεγέτω πρὸς αὐτόν· φίλων ἄρχεις, ἵνα μήτε ἀσχημονεῖν ἐπιτρέπῃ, μήτε τὰς ἡδονὰς ἀφαιρῇ. δεῖ δὲ καὶ σπουδῆς τὸν ἄρχοντα πινόντων οἰκεῖον εἶναι, καὶ παιδιᾶς μὴ ἀλλότριον, ἀλλ' εὖ πως συγκεκραμένον πρὸς ἀμφότερα. E. ἔτι τοίνυν αὐτῷ δεῖ προσεῖναι τὸ μάλιστα μὲν ἑκάστου τῶν συμποτῶν ἐμπείρως ἔχειν, τίνα λαμβάνει μεταβολὴν ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τί πάθος ἀκροσφαλής ἐστι, καὶ πῶς φέρει τὸν ἄκρατον —— ἵν' ὥσπερ ἁρμονικὸς τὸν μὲν ἐπιτείνων τῇ πόσει, τὸν δὲ ἀνιεὶς καὶ ὑποφειδόμενος, εἰς ὁμαλότητα καὶ συμφωνίαν ἐκ διαφορᾶς καταστήσῃ τοὺς φίλους. p. 621. C. καὶ λόγοις —— καὶ παιδιαῖς δώσει τόπον, ἐκείνοις μόνοις, ὅσα πρὸς τὸ συμποτικὸν τέλος ἐξικνεῖται· τοῦτο δὲ ἦν φιλίας ἐπίτασιν ἢ γένεσιν δι' ἡδονῆς ἐνεργάσασθαι τοῖς παροῦσιν. διαγωγὴ γάρ ἐστιν ἐν οἴνῳ τὸ συμπόσιον, εἰς φιλίαν ὑπὸ χάριτος τελευτῶσα.

9. ἐγεύσατο] *Heb.* VI. 5.

10. *Martialis* I. 26. A caupone tibi fex Laletana petatur, si plus quam decies, Sextiliane, bibis. *Plinius* H. N. XIV. 14. convivis alia, quam sibimet ipsis ministrant, aut procedente mensa subjiciunt. *Cassius* Jatrosophista. Διατί οἱ μέθυσοι φαῦλον οἶνον ἡδέως πίνουσι; ὅτι οἱ πολυπόται ἀθρόποροι εἰσιν. Διὰ μεγάλων οὖν πόρων ὁ λεπτὸς κάλλιστος οἶνος χωρὶς ἀντιλήψεως ἀνατρέχει· ὁ δὲ φαῦλος παχὺς ὢν ἵσταται, καὶ μένει, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἡδονὴν τότε δοκεῖ παρέχειν.

11. *Philostrat.* VI. 10. Ῥᾴδιον ἦν αὐτῷ τὴν Κασταλίαν οἰνοχοῆσαι, μεταβαλόντι τὰς πηγάς. *Ovid.* M. VIII. 679. Haustum cratera repleri sponte sua, per se-

que

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, 12
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν 13
Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βό- 14
ας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. Καὶ ποιήσας φραγέλλι- 15
ον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας· καὶ τῶν
κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε· Καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς 16
πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμ-
πορίου. Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν· Ὁ ζῆλος τοῦ οἴ- 17
κου σου ~κατέφαγέ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί σημεῖον δει- 18
κνύ-

~καταφάγεται

12. τοῦτο] ταῦτα M. Codices *Latini*.
κατέβη] ἦλθεν Evang. 2. 4. 15. μετέβη 78. + ὁ Ἰησοῦς 1. Evang. 2. 15. Versio *Armen.*
Καπερναοὺμ] Καφαρναοὺμ Versio *Vulg. Copt. Syr. Origenes, Epiphanius* H. 51.
ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] ἀδελφοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ L. *Origenes* in l. & in IV. 35. μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 13. 15. 80. ἀδελφοὶ αὐτοῦ 74. a prima manu. 89. Versio *Armen.* Codices *Latini.*
καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας] — 14. ἐκεῖ] — 66
ἔμειναν] ἔμεινεν A 1. 56. 58. 61. 67. Versio *Copt. Armen.* Codices *Latini. Origenes. Nonnus, Chrysostomus* ut videtur. probante *J. Millio* prol. 911. 13. ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων] τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων ἦν Evang. 6.
πάσχα] + ἡ ἑορτή Versio *Copt.* καὶ posterius] — 96. 97.
εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα AG. Versio *Vulg.* ὁ] — A. *Origenes.*
ὁ Ἰησοῦς] — 69. 14. a βόας ad βόας comm. 15.] — 59.
15. ποιήσας] + ὡς L 1. 33. Colb. unus. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Origenes. Cyrillus* in l. & in Abac. p. 551. in Zachar. p. 677.
φραγέλλιον] φραγγέλλιον 16. 73. Evang. 1. 6. *Aristenus.* φραγγέλιον 90. a prima manu. Editio *Erasmi* 1. 2. Fragm. *Aldi.*
σχοινίων] σχοινίου 53. 71. 86. Editio *Complut. Chrysostomus* T. VI. H. 122. *Aristenus* in Can. Apost. 27.
ἐξέχεε τὸ κέρμα] τὸ κέρμα ἐξέχεε G 1.
τὸ κέρμα] τὰ κέρματα L 33. Versio *Copt.* Codices *Latini. Origenes* in l. & in comm. 25. & IV. 45.
ἀνέστρεψε] κατέστρεψε 16. 69 in ora. ἀνέτρεψε 44. 61. 74. 90. Versio *Syr. Theophylactus. L. Bos.*
16. τοῖς] τῷ K. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
πωλοῦσι] πωλοῦντι K. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
ἐντεῦθεν] + καὶ A 1. 34. 39. 57. 67. 69. 78. 106. Evang. 15. 24. Editio *Erasmi, Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Arab. Theophylactus.* ποιεῖτε] ποιῆτε Evang. 1. 13. 16.
17. ἐμνήσθησαν δὲ] τότε ἐμνήσθησαν Codices *Latini. Origenes.* δὲ] — L. Versio *Copt.*
κατέφαγε] καταφάγεται AEGHKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 33. 35. 36. 37. 40. Colb. tres.

que vident succrescere vina. *Nonnus* Dionys. XIV. extr. ἀντιβίους δ' ᾤκτειρε θεὸς φιλοπαίγμονι θυμῷ, καὶ προχόαις κατέχευε μέθης γέρας. de Baccho apud Indos. *Photius* Bibl. CCXX. Bacchus fontis aquam convertit in vinum. *Aristot.* Mirab. Auscultat p. 884. *Pausan.* Eliac. II. 26. λέβητας δὲ ἀριθμὸν Γ. ἐς οἴκημα εἰσκομίσαντες οἱ ἱερεῖς κατατίθενται κενοὺς, παρόντων καὶ πολιτῶν καὶ ξένων, εἰ τύχοιεν ἐπιδημοῦντες, ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν —— εὑρίσκουσιν οἴνου πεπλησμένας τοὺς λέβητας —— Λέγουσι δὲ καὶ Ἄνδριοι παρὰ ἔτος σφισὶν ἐς τοῦ Διονύσου τὴν ἑορτὴν ῥεῖν οἶνον αὐτόματον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. *Horatius* II. Od. 19. 9. Fas pervicaces est mihi Thyadas, vinique fontem, lactis & uberes cantare rivos. *Euripid.* Bacch. 705. ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς, καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός. *Athenaeus* I. p. 34. A. Θεόπομπος ὁ Χῖος ἱστορεῖ —— ὅτι τῆς Ἠλείας τόπος ἐστὶν ἀπέχων ὀκτὼ σταδίους, ἐν ᾧ οἱ ἐγχώριοι κατακλείοντες τοῖς Διονυσίοις χαλκεῖς λέβητας τρεῖς κενοὺς, παρόντων τῶν ἐπιδημούντων ἀποσφραγίζονται· καὶ ὕστερον ἀνοίγοντες εὑρίσκουσιν οἴνου πεπληρωμένους. *Hesychius.* οἰνότροποι, αἱ Ἀνίου θυγατέρες. *Servius* in Æn. III. 80. Anius autem rex Deli, Apollinis sacerdos, cum trium filiarum esset parens, ne unius tantum Dei esset tutus auxilio, filias numini Liberi patris devovit, qui parem ei gratiam reddens effecit, ut quicquid una attigisset, verteretur in fruges, altera in vinum, tertia in oleum. Id cum comperisset Agamemnon dux Argivorum, cum mille ratibus oppugnaturus iret Trojam, misit qui eas arcesserent, ut posset alere Graeciae exercitum. *Antonin.* Liberal. 10. ἐκ τῶν κελεόντων ἐρρύη νέκταρ αὐτῷ καὶ γάλα. πρὸς δὲ τὰ σημεῖα τὰς κόρας ἔλαβε δεῖμα. *Ælian.* V. H. III. 42. ἐκ δὲ τῶν ὀρόφων ἔσταζον οἴνου καὶ γάλακτος σταγόνες· τὰς δὲ οὐδὲ ταῦτα ἀνέπειθεν ἐλθεῖν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ δαίμονος. *Ovid.* M. IV. 396. Primum miraculum, quo Ægyptii per Mosen damno affecti sunt, fuit conversio aquarum in sanguinem. *Exod.* VII. 19——25. Alia patravit miracula in gratiam Judaeorum, cum aquas amaras redderet dulces XV. 25. & cum ex rupe aquam eliceret XVII. 1——7. At multo majus & liberalius est, quod Christus fecit. Et ita quidem fecit, ut nullus suspicioni relinqueretur locus; cum & ministros & magistrum & sponsum & convivas omnes testes haberet: quod Joannes cum omnibus circumstantiis accurate descripsit, ut omnes crederent. inf. XX. 30. 31.

Inf. XI. 4. 40.

14. *Thomas.* βοῦς λέγεται ἐπ' εὐθείας τῶν πληθυντικῶν βόες, εἰ καὶ Ἀριστοφάνης ἅπαξ βοῦς εἶπεν· ἐπὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς βοῦς.

15. *Aristophanes* Plut. 379. τὸ στόμ' ἐπιβύσας κέρμασιν τῶν ῥητόρων. Av. 1108. ἀλλ' ἐνεικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις ἐννεοττεύσουσι, κἀκλέψουσι μικρὰ κέρματα. in Daetal. ap. Polluc. οὐδὲ ἀργύριον ἐστὶν κατακεκερματισμένον. *Athenaeus* XII. p. 531. B. περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταξε, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος. XIII. p. 568. F. ἔξεστι σοὶ μικροῦ πρίασθαι κέρματος τὴν ἡδονήν. *Pollux* IX. 87. κέρματα, ἀλλ' οὐ κέρμα λέγειν ἀττικὸν, παρὰ μέντοι τοῖς Δωριεῦσι καὶ τὸ κέρμα ἐστὶν εἰρημέ-

19 κνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ϗ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν
20 τοῦτον, ϗ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Τεσσαράκοντα ϗ ἓξ
21 ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, ϗ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔ-
22 λεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγεν — αὐτοῖς· ϗ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, ϗ τῷ λόγῳ ᾧ
23 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευ-
24 σαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς
25 οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας· Καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶ-
χεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν

42. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 86. 87. 88. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 20. 21. Editio *Complut. Wechelii, Plantin. Stephani* 1. 2. *Bengelii, Genev. Origenes. Greg. Nazianz.* de pauperum amore. *Cyrillus* in l. in Amos p. 269. in Abac. p. 551. *Nonnus*, *Catena* Corderii, *Heracleon*. Edita est ex Psalm LXVIII.

18. οὖν] — 3. 33. 69. Evang. 4. Versio *Copt. Armen.* δὲ Versio *Syr.*

δεικνύεις] δειγνύεις A. ἐπιδεικνύεις 68.

19. ὁ] — AM 3. 9. 10. 11. Colb. unus. 59. 61. 62. 72. 83. 87. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Origenes*, *Cyrillus*. 20. οὖν] — Versio *Syr. Copt.* + αὐτῷ M 12. Versio *Syr.*

τεσσαράκοντα] τεσσεράκοντα A. 21. ἔλεγεν] + αὐτοῖς 47. 56. 69.

αὐτοῦ] — 47. 63. 22. ἐκ] + τῶν Editio *Complut.*

αὐτοῖς] — AEHLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 16. 17. Colb. quatuor. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 49. 50. 51. 53. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 97. Evang. 2. 5. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 20. 24. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Wechelii*, *Bengelii*, *Stephani* 1. 2. Versio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armen. Lutheri*, *Tigurina* & *Belgica* vetus. *Origenes*, *Cyrillus*, *Chrysostomus*. *Nonnus*, *Theophylactus*. *Theodoretus* in 2. Reg. Q. 21. & Malach. 37. Dial. III. probante *J. Millio* prol. 1199. ᾧ] ὃν L. *Origenes*. εἶπεν] + αὐτοῖς 69.

23. ἦν ἐν] + τοῖς AEGHL 1. Colb. quatuor. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 10. Evang. 6. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Genev.* Fragm. *Ald. Origenes* in l. & in IV. 45. *Cyrillus* c. Julian. p. 332. & in l. c. Nestor. p. 41. *Chrysostomus*. ἐν τῷ πάσχα] τὸ πάσχα 69.

τὸ ὄνομα αὐτοῦ] αὐτὸν Versio *Syr.*

αὐτοῦ posterius] — 1. 47. 51. 74. Colb. unus. Versio *Syr. Copt.*

αὐτοῦ τὰ σημεῖα] τὰ σημεῖα αὐτοῦ Fragm. *Ald.* 24. ἐπίστευεν] ἐπίστευσεν Fragm. *Ald.* Codices *Latini*.

πάντας] πάντα EGH 2. 9. 10. 11. 12. 13. 29. 37. 38. 47. 51. 53. 54. 69. 71. 74. 86. 89. 90. Colb. unus. Fragm. *Ald. Cyrillus* Act. Ephes. V. *Chrysostomus*, *Nonnus*, *Euthymius*.

25. ϗ ὅτι] — 38. a prima manu. ὅτι] — A. τις] — 96.

μένον· εὕροι δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀττικοῖς· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἀμφιδος ἀμπελουργῷ· Μικρόν τι κέρμα. καὶ παρ' ἀντιφάνει ἐν τῷ κύκλωπι· κέρμα γάρ τι τυγχάνω, ἐν μέν τοι τῷ Φιλίππου φιλευριπίδῃ· οὗτος οἴεται περισπάσειν κερμάτιον αὐτοῦ· καὶ κατακεκερματίσθαι ἐπὶ λόγου Πλάτων, ἐπὶ δὲ ἀργυρίου ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσι —— καὶ ἐν τοῖς Σφηξί· δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβὼν ἐλθὼν διεκερμάτιζέ μ' ἐν τοῖς ἰχθύσιν. ἐν μέν τοι τῷ Αἰολοσίκωνι· τὸ μὴ ἔχον κέρματα ἀκερματίαν ὠνόμασεν. ὡς δ' ἐπὶ τῶν κερμάτων ἀττικοὶ ἥκιστα τῷ ἑνικῷ ἐχρῶντο. *Glossae Nomicae*. κολλεκτάριος, ὁ ἀργυραμοιβὸς, ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργυρίου ἀλλασσόμενος· τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης. *Suidas*. καὶ μέγα κεφάλαιον ἠθροίσθη τῶν λεπτῶν κερματίων. *Pollux* VII. 170. καὶ τὸ καταλλάττειν νόμισμα καὶ κερματίζειν —— κέρματα δὲ πολλῶν πληθυντικῶς εἰρηκότων, κέρμα ἑνικῶς ἄμφις εἴρηκεν. *Lexicon MS*. μονητάριος, ὁ τὸ κέρμα ἐργαζόμενος.

ἀνέστρεψε] *Apollod.* Biblioth. III. 8. Ζεὺς δὲ μυσαχθεὶς τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν. *Ælian.* fragm. περιέσπασαν, τὸν βωμὸν ἀνέστρεψαν. *Hesychius*. ἀναστρέφειν, ἀνατρέπειν. ἀνατρέπειν, ἀναστρέφειν.

18. *Thomas* in δεικνύω. Ἰστέον, ὅτι ἡ τετάρτη συζυγία τῶν εἰς μι, προτιμοτέρα τοῖς ἀττικοῖς τῆς βαρυτόνου· δείκνυμι γὰρ καὶ ζεύγνυμι λέγουσιν· οὐ δεικνύω οὐδὲ ζευγνύω.

19. *Bemidb. R.* XIV. *Schemoth R.* LII. in Ex. XL. 17. Ne dicas: Moses fixit illud: sed tentorium. Facta sunt in illo miracula, & fixit se ipsum, S. D. & fixit se tentorium. Si hoc miraris, ecce Salomo, cum aedificaret templum, aedificatum est a semet ipso 1. Reg. VI. 7.

ἐγερῶ] *Herodian.* III. 15. 6. ἤγειρε τρόπαια. VIII. 2. 12. πύργους τε καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. 5. 10. τειχίων τε ἐγέρσεσι. *Lucian.* Pseudomant 19. ἤδη γὰρ ὁ νεὼς ἐγήγερτο. *Libanius* Or. in Julian. ἐγείρειν οἴκους θεοῖς. *Anthol.* I. 12. 10. δώματα πολλ' ἀνεγείρειν. *Ælian.* H. A. XI. 10. οἰκίαν ἐγείρειν.

20. *Lexicon MS*. τέσσαρα δεῖ λέγειν διὰ τοῦ α. οὐ διὰ τοῦ ε.

Jam XLVI. elapsi sunt anni, ex quo Herodes M. regiis impensis templum restauravit; & ne nunc quidem perfecta sunt omnia, quae ad ejus ornatum faciunt. *Jos.* A. XV. 11. 1. τότε γοῦν ὀκτωκαιδεκάτου τῆς Ἡρώδου βασιλείας γεγονότος ἐνιαυτοῦ —— ἔργον οὐ τὸ τυχὸν ἐπεβάλετο, τὸν νεὼν τοῦ θεοῦ δι' αὐτοῦ κατασκευάσασθαι 5. τὰ περὶ τὰς στοὰς καὶ τοὺς ἔξω περιβόλους ἐπραγματεύσατο, καὶ ταῦτα ᾠκοδόμησεν ἔτεσιν ὀκτὼ, τοῦ δὲ ναοῦ διὰ τῶν ἱερέων οἰκοδομηθέντος ἐνιαυτῷ καὶ μησὶν ἕξ. XX. 9. 5. ὡς δὲ ἤκουσεν ἀλβῖνος διάδοχον αὐτῷ Γέσσιον Φλῶρον ἀφικνεῖσθαι —— 7. ἤδη δὲ τότε καὶ τὸ ἱερὸν ἐτετέλεστο. βλέπων οὖν ὁ δῆμος ἀργήσαντας τοὺς τεχνίτας ὑπὲρ μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους ὄντας. B. I. 21. 1. πεντεκαιδεκάτῳ [lege ιθ. pro ιε.] γοῦν ἔτει τῆς βασιλείας, αὐτόν τε τὸν ναὸν ἐπεσκεύασε. Coepit ergo Herodes aedificare anno Jul. 27.

22. λόγῳ ᾧ] *Marc.* XIV. 72. *Eustath* in Od. ψ. p. 812. 41. τοιοῦτον καὶ τὸ· χαίρω τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπας, καὶ ὃν εἶπας, καὶ ἄλλα δὲ μύρια.

23. ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῷ πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ] Nota simplicitatem dictionis.

24. *Eustathius* in Od. ν. p. 514. 30. ὅτε τις ἐντυχὼν τινι παρ' ἐλπίδα, ἑαυτόν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὸν πιστεύσει ἐκείνῳ.

25. *Hieronymus* Damaso Ep. 125. Q. 3. in Gen.

Ppppp XXVII.

ΗΝ δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰου- 1
δαίων. Οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ 2
Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς,
ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, 3
ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ 4
Νι-

1. δὲ] — 86. ἄνθρωπος] + τις M. Evang. 1. 2. 3. 13. 14. 15. 17. 19.
Νικόδημος] Νικόδης 69. αὐτῷ] — 5. 61. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
2. ἦλθε] εἰσῆλθε 64.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν AK 1. 9. 11. 12. 15. Colb. duo. 27. 33. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 57. 59. 62. 63. 64. 80. 87. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Fragm. *Ald.* Versio *Armen.* *Sax.* *Æthiop.* Codices *Latini*. *Chrysostomus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Augustinus* de peccator. meritis. I. 30. prob. *Bengelio* & *J. Millio* prol. 875.
θεοῦ] + ἐξῆλθες ϛ 28. ταῦτα] τοιαῦτα 29. 53. 60. 71.
ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται] δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα A. Versio *Syr.* *Copt.* Codices *Latini.* δύναται τὰ σημεῖα ταῦτα *Origenes* in Jo. IV. 45. τὰ] — L. 29. 53. 60. 71.
ποιεῖν] ποιῆσαι 2. ἃ σὺ ποιεῖς] — 1. 72. αὐτοῦ] + καὶ 72.
3. ὁ] — EGH 1. 44. 72. 106. *Cyrillus*. saepe. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.
καὶ εἶπεν αὐτῷ] — A. αὐτῷ] + ὅτι 57. 63. 91.
ἀμὴν] — Colb. unus. γεννηθῇ] γενηθῇ A. & comm. 5. 6. 7. Evang. 4.
ἰδεῖν] εἰσελθεῖν 15. 68. ἐλθεῖν εἰς 80. εἰσελθεῖν εἰς Fragm. *Ald.*
4. πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος] Νικόδημος πρὸς αὐτὸν 89. ὁ] — 74. ἄνθρωπος] — 52. 66.
ἄνθρωπος γεννηθῆναι] γεννηθῆναι ἄνθρωπος 80. + ἄνωθεν H 28. Versio *Syr.* *Copt.* Codices *Latini.*
5. ὁ] — AGH 1. 3. Colb. tres. 44. 72. 73. 83. 86. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut.* *Bengelii*, *Plantini*. Fragm. *Ald.* *Theophylactus*. *Cyrillus*.

XXVII. Quaeris, quare vir justus aliquid ignoraverit —— Ad quod districta responsio est: nullum hominem, excepto eo, qui ob nostram salutem carnem est dignatus induere, plenam habuisse scientiam & certissimam veritatem. Denique Paulus ex parte cognoscit 1. Cor. XIII. 9. 10. 12. & secundum quod oportet nos orare, nescire nos dicit. Ro. VIII. 26. Samuel propheta connumeratus Moysi in sacerdotio Dei Psal. XCVIII. ad ungendum regem missus, cum maximum filiorum Jesse vidit, dixit 1. Sam. XVI. 6. 7. & per singulos filios septem ignorans usque ad David nescisse describitur: Helisaeus quoque, qui duplici gloria glorificatus est spiritu, cujus ossa vitam exanimato cadaveri reddiderunt, cum Sunamitis ad eum venisset in montem, & ad pedes ejus flebiliter corruisset, Giezi prohibenre ne faceret, ait 2. Reg. IV. 27. Plura sunt quam ut exemplis debeamus docere, sanctos viros & Deo caros ea tantum modo scisse, quae eis a Domino revelata sunt; ignorasse vero, quae eis revelata non fuerint, & ad singulas visiones Zachariam atque Danielem interrogare angelum, & suppliciter deprecari, ut exponat sibi, quae sint illa, quae viderit. inf. XV. 30. *Luc.* VII. 39.

1. *Polybius* Leg. 41. οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον. *Diodorus* XIV. 81. Ἱερώνυμον, καὶ Νικόδημον ἀθηναίους ὄντας. *Demosth.* p. 852. A. Νικόδημος ὁ Μεσσήνιος. *Plut.* Pelop. p. 279. C. Νικοδήμῳ τούτῳ, δείξας τινα χωλὸν καὶ τυφλόν. *Demosthenes* c. Steph. II. ἐπὶ Νικοδήμου ἄρχοντος. *Galenus* de difficult. puls. II. ex Hippocr. Epidem. III. ὁ ἐν Ἀβδήροις Νικόδημος. *Isaeus* de Haereditate Pyrrhi. Νικόδημος. *Dinarchus* a. Demosthenem. *Bereschith R.* XLII. 1. Magni urbis sedebant ante ipsum (Eleazerum Hyrcani filium, discipulum Joannis f. Saccai. *Aboth* R. Nathan 7.) filius Zizith Haceroth, & Nicodemus Gorionis, & filius Calba Sebua. & *Taanith* f. 19. 2. *Koheleth R.* VII. 13. tres βουλευταὶ fuerunt Hierosolymis, f. Zizith Haceroth, Nicodemus f. Gorionis & f. Calba Schevua, & quisque illorum poterat suppeditare & alere urbem decem annos. Pirke Eliezer 2. omnes magni urbis prandebant apud Jochanan f. Zacai —— Nicodemus Gorionis —— qui habebat cibum trium satorum farinae pro singulis, qui erat Hierosolymis. Quodam tempore ascendit totus Israël Hierosolyma ad festum, & non suppetiit iis aqua. Adit Nicodemus Gorionis magnatem quendam, eique dixit: Mutuo da mihi XII. puteos aquae, pro ascendentibus ad festum, & ego reddam tibi, aut solvam XII. talenta argenti; & constituerunt diem. Qui cum adventaret, & necdum pluisset —— adiit Nicodemus sanctuarium & oravit, & extemplo coactae sunt nubes, & descendit pluvia affluentissima. *Taanith* f. 20. 1. Nomen ejus proprium non erat Nicodemus sed Bonai. *Gittin* f. 56. 1. R. Meir: Vespasianus venit obsidens Hierosolymam, in qua tres ditissimi erant, Nicodemus Gorionis filius, Calba Sabua & filius Zizith Hacceroth. *Eccha R.* I. 5. erant tum Hierosolymis IV. βουλευταὶ, f. Zizith, f. Gorionis, f. Nicodemi, & f. Calba Sebua. *R. Aboth Nathan* 7. filiae Nicodemi filii Gorionis lectus erat stratus XII. M. denariis. *Chetuboth* f. 66. 2. Vidit eam R. Jochanan f. Zaccai, colligentem hordea ex stercore jumentorum Arabum: dixit ei: Filia, quaenam tu es? & illa, ego sum filia Nicodemi Gorionis filii. Et quid factum est, inquit ille, divitiis patris tui? *Sanhedrin* f. 43. 1. Bonai numeratur inter discipulos Jesu. *Jos.* B. II. 17. 10. ἀνέπεμψαν πρὸς αὐτοὺς Γωρίωνά τε Νικομήδους υἱὸν, καὶ Ἀνανίαν Σαδδουκὶ καὶ Ἰούδαν Ἰωνάθου. *Avoda Sara* f. 25. 1. Traditio. sicut sol constitit Josuae, sic quoque constitit sol Mosi & Nicodemo filio Gorionis. *J. Altingius* Schilo l. IV. 23. 24. pluribus contendit, Nicodemum Talmudicorum esse eum ipsum, de quo Joannes in Evangelio scribit.

2. οἴδαμεν i. e. οἶδα] comm. 11. XXI. 24.

Christus Nicodemo vitio vertit, quod noctu & clam venisset: cum debuisset interdiu & palam suscepto Baptismo se discipulum Christi profiteri. comm. 3. 19. 20. 21. *Megilla* II. 4. neque circum-

Νικόδημος· Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς
5 μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
6 τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύμα-
7 τος, πνεῦμά ἐστι. Μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.

Τὸ

Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτῷ K 13. 15. 27. 42. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Verſio *Sax. Syra* prior, & poſterior in margine, *Æthiop. Copt. Armen.* probante *Bengelio.* ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι] — 58. 61. + ὅτι 57.
. ἀμὴν] — A 69. εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν] ἰδεῖν τὴν βασιλειαν M.
6. γεγεννημένον poſterius] + ἐκ τοῦ ὕδατος ὅτι Verſio *Syra* poſterior.
πνεῦμα ἐστι] + quia Deus ſpiritus eſt. Codex *Vercellenſis. Hilarius* de Trin. VII. *Ambroſius* de Spiritu S. quoniam Deus Spiritus eſt. Quem locum ita expreſſe Ariani teſtificamini eſſe de Spiritu, ut eum de veſtris Codicibus auferatis. Atque utinam de veſtris, & non etiam de Eccleſiae codicibus tolleretis! Eo enim tempore, quo impiae infidelitatis Auxentius Mediolanenſem Eccleſiam armis exercituque occupaverat, vel a Valente atque Urſacio nutantibus ſacerdotibus ſuis incurſabatur Eccleſia Sirmienſis, falſum hoc & ſacrilegum ſimulacrum tamen in Eccleſiaſticis Codicibus deprehenſum eſt. Et fortaſſe hoc etiam in Oriente feciſtis. *Fulbertus* Carnotenſis Ep. 1. Arii auditores, quoniam Spiritum Sanctum Deum eſſe negabant, de Evangelio eraſerunt illud, quod Salvator ait: Spiritus eſt Deus. *Optatus* l. II. *Cyprianus*, *Juvencus*, *Auguſtinus*, *Hincmarus*, *Vigilius Thapſenſis. Tertullianus* de carne Chriſti 18. *Euſebius.* Haec demonſtrant, quam infeliciter artem Criticam exerceant, qui ſtudio partium ducuntur; quid enim levius iſta ſuſpicione, haereticos veram lectionem de Eccleſiae codicibus tollere, & Codices Orientis & Ocidentis, omnesque Verſiones corrumpere potuiſſe? & eadem tamen verba, quibus, ut Ambroſio placet, illorum dogma evertitur, infra cap. IV. 24. intacta & inemendata reliquiſſe? + καὶ 69.
7. θαυμάσῃς] θαυμάσητε *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
σοι] + ὅτι 2. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* ὑμῖν *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
ὑμᾶς] ἡμᾶς Codices Stephani quatuor 53. 69. Evang. 4. Fragm. *Aldi.* abſurde.

cumcidunt neque baptizant, donec ſcintillaverit Sol. f. 20. 1. S. D. Num. XIX. 19. *Maimon.* Iſſure Bia c. 13. Non ſolent baptizare nocte. Si quis clam baptizatus fuerit, pro proſelyto non cenſetur. Quod praeter ſpem Nicodemi accidit: is enim, cum & Judaeus, & Phariſaeus, & Doctor & dives eſſet, fiduciam habebat, quam primum Chriſtum magiſtrum agnoviſſet, ſe ſtatim in numerum diſcipulorum & quidem honoratiore loco quam piſcatores & idiotae, adſcitum iri. *Peſachim* f. 90. 2. Traditio. Quicunque opus habent Baptiſmis, Baptiſmus eorum eſt die.

3. Joannes XXIV. vicibus repetit ἀμὴν ἀμὴν; ut innuat de re magna & gravi agi. *Sota* II. 5. quare illa ait: Amen amen? *Schevuoth* III. 11. Quisquis ad prolationem juramenti reſpondet Amen, is ſuo ore jus jurandum proferre videtur. *Gemara* S. D. Num. V. 22. & IV. 3. V. 2. f. 36. 1. Autor eſt R. Joſe f. R. Chaninae: amen modo habere vim juris jurandi S. D. Num. V. 22. modo vim annuendi comprobandive Deut. XXVII. 26. modo adhiberi pro re confirmanda Jerem. XXVIII. 6.

Artemidorus I. 14. οὕτω γὰρ ἄνωθεν αὐτὸς δόξει γεννᾶσθαι. *Vulg.* in MS. niſi quis natus fuerit denuo. *Caſtalio*: qui denuo non natus fuerit. Verſio *Copt.* niſi homo genitus ſit altera vice. *Syr.* מִין דְּרִישׁ. vid in Luc. I. 3. *Jevamoth* f. 62. 1. & 92. 1. 97. 1. 2. 22. 1. 48. 2. *Bechorot* f. 47. 1. *Jalkut Rubenis* f. 70. 4. R. Joſe dixit: Proſelytus quis factus eſt ſicut parvulus modo natus. Non ſolum Judaeis, ſed gentibus etiam ſolenne fuit, ſacrorum initiationem regenerationis vocabulo ſignificare. *Apulejus* Met. XI. Nam & inferum clauſtra & ſalutis tutela in Deae manu poſita, ipſaque traditio ad inſtar voluntariae mortis & precariae ſalutis celebratur. Quippe cum tranſactis vitae temporibus jam in ipſo finitae lucis limine conſtitutos, quis tamen tuto poſſint magna religionis committi ſilentia, numen Deae ſolet eligere, & ſua Providentia renatos ad novae reponere rurſus ſalutis curricula. —— p. p. Apulejus diem initiationis natalem ſacrum vocat, & Sacerdotem, a quo fuerat initiatus, appellat patrem ſuum —— p. p. Stipatum me religioſa cohorte ducit ad proximas balneas, & prius ſueto lavacro traditum praefatus Deum veniam —— puriſſime circumrorans abluit. *Juſtinianus* Novell. LXXVIII. Si quis manumittens ſervum aut ancillam ſuam cives denunciaverit Romanos, ſciat ex hac lege, quod qui libertatem acceperit ἕξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον. Servus manumiſſus natalibus reſtituitur, in quibus initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipſe naſcitur, cum ſervus natus eſſet. Ergo ex jure Romano voces regenerationis & adoptionis interpretandae ſunt.

4. Cum ſpe ſua excidiſſet Nicodemus, ad artes litigatorum ſe recipit: Eane tu ab homine Judaeo nato, a Doctore, qui legem & novit, & ſervavit, & alios tamdiu docuit, a ſene integrae exiſtimationis exigis, quae nos ab idolorum cultoribus, e tenebris & ſordibus ad nos tranſeuntibus, requirimus? Si ego nondum ſum idoneus diſciplinae tuae, quis tandem erit? & quod tempus, ut ſcholae tuae me praeparem, promittis? *Targum Hieroſol.* in Gen. XVIII. 12. Et peccavit Sara in corde ſuo dicendo: poſtquam vetula ſum, fierine poteſt, ut revertar ad adoleſcentiam, ut ſit mihi conceptus?

Theophraſtus de Sudoribus. α. οἱ περὶ ἥβην. β. προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας —— τῶν πρεσβυτέρων. γ. τῶν δ' ἤδη γερόντων.

5. *Homil. Clement.* ἐὰν μὴ ἀναγεννηθῆτε ὕδατι ζῶντι εἰς ὄνομα πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. Niſi quis baptizetur, & non ore ſolum publice profiteatur, ſe doctrinam meam amplecti, verum etiam ex animo credat. Ita Nicodemus non potuit non intelligere: de Baptiſmo etiam in ſequentibus ſermo eſt, tum obſcurius comm. 12. tum clarius comm. 22. 25. IV. 1. eodem modo ſcriptores ſacri de Baptiſmo loqui ſolent. *Eph.* V. 26. *Heb.* X. 22. 23. *Tit.* III. 5. *Matth.* III. 11. XXVIII. 19. *Marc.* XVI. 16.

6. Solent ſcriptores S. Spiritum carni, & ho-

Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, 8
καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδη- 9
μος, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ- 10
τῷ· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, 11
ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

8. καὶ posterior] ἢ A. Versio *Vulg.* *Armen.* *Syra* posterior in margine. *Arab.*
ἐκ τοῦ πνεύματος] ἄνωθεν 106. 9. ταῦτα] + οὕτω 47. 56. 58. 61.
10. ὁ prius] —— AGH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Editio *Complut.* *Erasmi*, *Plantini*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Bogardi*. Fragm. *Aldi*. *Cyrillus*, *Theophylactus*.
11. ἀμὴν] —— L a prima manu. λαλοῦμεν] —— 12.
ὃ prius] ἃ Versio *Syra* posterior in margine. 12. καὶ] —— 69.
οὐ πιστεύετε] οὐκ ἐπιστεύετε Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. οὐκ ἐπιστεύσατε EH 2. 71. 86. 90. Ev. 24. Editio *Erasmi* 1.
ὑμῖν posterius] —— EH 29. 53. 71. 86. Evang. 8. Colb. unus. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Codices *Latini*.
ἐπουράνια] οὐράνια Fragm. *Ald.*

mines spirituales carnalibus opponere. *Rom.* II. 28. 29. VIII. 1——16. *Gal.* V. 16. —— VI. 15. Nicodemus ex carne natus erat i. e. Judaeus erat, ex posteris Abrahami, foederatus Dei, circumcisus: ideo caro erat, sese super alios efferebat, putans se Deo placere, quia Judaeus esset, licet, si ex alia gente ipsi natum esse contigisset, ut majores, idola coluisset. Discipuli vero Christi nascuntur ex spiritu sancto sup. I. 13. qui corda illustrat & animum expurgat; qui non divitias, honores, nobilitatem, voluptates hujus vitae, promittit, sed ea quae non videntur. Et qui ita nascuntur, spiritus sunt; signum & notam, non in corpore, ut Judaei, gerunt, sed in animo, qui coelestia quaerit, & unice curat, ut Deo cor scrutanti placeat, parum sollicitus de hominum judicio, quique mavult bonus esse quam videri, imo regium esse existimat bene facere & male audire.

7. Quid stupes? nec intelligens quanta conversio, nec qua vi quibusve mediis sit futura.

8. *Jamblich* de myster. III. 2. καί ποτε μὲν ἀφανὲς καὶ ἀσώματον πνεῦμα περιέχει κύκλῳ τοὺς κατακειμένους, ὡς ὁρᾶν μὲν αὐτοῦ μὴ παρεῖναι, τὴν δὲ ἄλλην συναίσθησιν καὶ παρακολούθησιν ὑπάρχειν, ῥοιζουμένου τε ἐν τῷ εἰσιέναι, καὶ περικεχυμένου πανταχόθεν ἄνευ τινος ἐπαφῆς. *Xenophon* Mem. Socrat. IV. καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσιν, φανερὰ ἡμῖν ἐστιν, καὶ προσιόντων αἰσθανόμεθα· ἃ χρὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν γινομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. *Lucretius* III. 270. Sic calor, atque aër, & venti caeca potestas Mista creant unam naturam.

ποῦ] Inf. VII. 35. *Phrynichus* p. 14. ποῖ ἄπει, συντάσσεται οὕτω διὰ τοῦ ι. ποῦ δὲ ἄπει διὰ τοῦ υ. ἁμάρτημα· εἰ δὲ ἐν τῷ υ. ποῦ διατρίβεις. *Ammonius* p. 112. πῆ καὶ ποῖ καὶ ποῦ διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ πῆ καὶ ποῖ εἰς τόπον —— τὸ δὲ ποῦ ἐν τόπῳ, οἷον· ποῦ νῦν δεῦρο κιὼν λίπες Ἕκτορα; [*Il.* κ. 406.] ὥσθ᾽ ἁμαρτάνουσιν οἱ λέγοντες, ποῦ ἀπέρχῃ; δέον εἰπεῖν· πῆ ἀπέρχῃ; & 121. *Thomas.* ποῦ καὶ τοπικὸν καὶ ἐρωτηματικόν ἐστι. καὶ ἀντὶ τοῦ ἴσως, καὶ ἀργόν. *Etymol.* πῆ, διαφέρει δὲ τοῦ ποῦ. ὅτι τὸ μὲν πῆ τὴν εἰς τόπον σχέσιν σημαίνει, ὡς Ὅμηρος φησιν· ποῦ ἔβη Ἀνδρομάχη; τὸ δὲ ποῦ τὴν ἐν τόπῳ· Ποῦ δεῦρο κιὼν λίπες Ἕκτορα; ὅθεν οὐ δεῖ λέγειν· ποῦ ἀπέρχῃ, ἀλλὰ πῆ.

Psal. CXXXV. 5——7. *Eccles.* XI. 5. *Marc.* IV. 27. Solet divina providentia per occultas vias, & machinas inconspicuas res maximas efficere: *Dan.* II. 34. 35. Humilitas mea & discipulorum meorum vos offendit; quaeritis: quis & unde sim? inf. VIII. 14. IX. 29. XIX. 9. tanquam de homine obscuro & ignobili; nihil magni a me meisque effectum iri confiditis: at aliter longe eveniet, quam vos putatis 1. *Cor.* I. 26——29. Evertetur idololatria & templum Hierosolymitanum: ingens & incredibilis erit rerum conversio: non eloquentia doctorum, non pecunia divitum, non armis & autoritate principum; sed invitis & reluctantibus istis omnibus propagabitur Evangelium: multique illud toto corde atque animo accipient, non spe divitiarum, honorum, voluptatum allecti, sed promissione bonorum vitae alterius in coelo degendae

10. *Midrasch Mischle* IX. 2. Dixit Akiba: Tune es Pappus, quem dicunt esse sapientem magnum, tu non es nisi stultus —— Dicunt pisces vulpi: tune es quam dicunt astutissimam esse omnium animalium? non es nisi stulta. *Nedarim* f. 49. 2. Dixit matrona quaedam R. Judae: tune Magister es & ebrius? *Pirke Eliefer* 50. dixit ei Esther: tu es caput Synedrii, & tu dicis hoc verbum? *Eccha* R. I. f. 66. 2. R. Josuae quaerenti: quaenam via esset brevissima ad urbem? respondit puer: Haec est brevissima, at longissima: ista vero longissima, sed brevissima, incessit R. Josua per eam, quae brevissima sed longissima erat Cum enim appropinquaret urbi, comperit hortis & paradisis septam. Rediit ergo ad puerum dixitque: O fili mi, num haec est via ad urbem brevissima? Cui puer: Tune sapiens ille Israëlis? Nonne sic dixi tibi: Hanc brevissimam sed longissimam esse?

11. Inf. 22. sup. I. 18.

12. 1. *Cor.* XV. 40. 2. *Cor.* V. 1. *Phil.* II. 10. III. 19. *Jac.* III. 15. *Lucian.* Icar. 2. καὶ πῶς ἔγωγε γεννητὸς αὐτὸς καὶ ἐπίγειος ὢν, ἀπιστεῖν δυναίμην ὑπερνεφαίῳ ἀνδρί; *Theophrast.* H. P. IX. ἐπιγειόκαυλος θάμνος. *Philo.* ἐπίγειον φυτόν. *Athenaeus* I. p. 61. E. Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἱστορίας γράφει· ὑπόγεια δὲ τὰ τοιαῦτα ἐστι καὶ ἐπίγεια, καθάπερ οὓς καλοῦσι τινὲς πέζιας ἅμα τοῖς μύκησι γινομένους. Humi repens, terrae insidens. *Ammonius.* ἐπίγειον καλεῖ τὸ βάπτισμα. *Heb.* VI. 1. 2. Quid baptismus Proselytorum significet, nosti: non etiam nescis, me a discipulis meis requirere, ut in nomen meum baptizentur: haec est initiatio, haec sunt prima elementa; quae cum discere nolis, quaenam spes relinquitur? quid facies, ubi audieris mysteria? ubi audieris, eum, quem Regem Messiam esse existimas, in crucem sublatum iri? *Matth.* XVI. 17. 23.

13. *Senec.* Epist. 89. Vere mihi persuades, animam in coelum, e quo erat, rediisse. *Libanius* Ep. 364. ὁ Ζεὺς δὲ ἐκεῖνος, ὁ σοὶ προστάτης, καὶ παρ᾽ οὗ κατέβης, καὶ πρὸς ὃν ἄπει. *Manilius* IV. 57. de I. Caesare,

12 τε. Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε· πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πι-
13 στεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ
14 ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑ-
15 ψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· Ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽
16 ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ
ἔδω-

πιστεύσετε] πιστεύετε 90. πιστεύσητε GH 1. 3. 16. 46. 53. 66. 69. 74. ex emendatione. 96. 97. Evang. 4. 5. 15. 19. 20. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*, *Theophylactus ed.*
13. καὶ] — 40. Codices *Latini*. καὶ οὐδεὶς] οὐδεὶς δὲ 64.
ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ] — L 33. *Gregorius Nazianzenus*. ἐν τῷ οὐρανῷ] ἐν τοῦ οὐρανοῦ 80. 88.
14. Μωσῆς] Μωϋσῆς K 45. 50. 96. *Chrysostomus*, *Theodoretus*. ὑψωθῆναι δεῖ] δεῖ ὑψωθῆναι A.
15. εἰς αὐτον] ἐπ᾽ αὐτὸν A. ἐπ᾽ αὐτῷ L. *Theodoretus* Dial. III.
μὴ ἀπόληται ἀλλ᾽] — L 1. Colb. unus. Versio *Copt*. *Æthiop*. Cod. *Lat*. *Cyrillus* Act. Eph. V. *Nonnus*. *Lucifer* II.
16. ὥστε] ὡς Editio *Erasmi* 1.

re. Ille etiam coelo genitus, coeloque receptus. *Anthol.* IV. 6. 3. ἢ θεὸς ἦλθ᾽ ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δείξων, Φειδία, ἢ σύ γ᾽ ἔβης τὸν θεὸν ὀψόμενος. *Targum Hieros.* in Deut. XXX. 12. Non in coelo est, ut dicas: Utinam nobis esset unus, sicut Moses Propheta Domini, qui adscenderet in coelum, & nobis illam deportaret! *Bammidbar R.* XIX. f. 238. 1. Eo tempore, quo Moses adscendit in coelum, audivit vocem Dei S. B. qui sedit & legit Sectionem de vacca rufa. *Prov.* XXX. 4. *Act.* XIV. 11. 1. *Cor.* XV. 47. inf. comm. 31. & VI. 32. —58. *Lactantius* I. 11. *Minucius Felix* sic argumentatus est; Saturnum, cum fugatus esset a filio, in Italiamque venisset, Caeli filium dictum, quod soleamus eos, quorum virtutem miramur, de coelo decidisse dicere: terrae autem, quod ignotis parentibus natos terrae filios nominemus. *Plinius* H. N. XXVI. 7. faventibus cunctis, ut essent vera quae facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo quam si coelo emissus advenisset. *Nummi* in Syria cusi extant Διὸς καταιβάτου. *Livius* VI. 18. Dii prohibebunt hoc: sed nunquam propter me de coelo descendent. VIII 9. Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano visu, sicut coelo missus piaculum omni Deorum irae. *Virgilius* Ecl. IV. 7. Jam nova progenies coelo demittitur alto. Servius. Ut videantur homines non ex mortalibus nati, sed ex numinibus, & quasi coelo lapsi. *Calpurnius* Ecl. IV. Di, precor, hunc juvenem, quem vos, nisi fallor, ab ipso Æthere misistis, post longa reducite secla. *Justinus* V. 4. de Alcibiade. In hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit: hunc quasi de coelo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur. *Ammianus Marcellinus* XXII. 2. Quo apud Constantinopolin mox comperto effundebatur aetas omnis & sexus, tanquam demissum aliquem visura de coelo. *Cic.* ad Q. fratr. I. 1. 2. Graeci sic te ita viventem intuebuntur, ut de coelo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent. *Minucius Felix* Octav. in hodiernum inopinato visos coelo lapsos nominamus. *Tibullus* III. 90. Tunc veniam subito, nec quisquam nunciet ante, sed videar coelo missus adesse tibi. *Juvenal* II. 40. Tertius e coelo cecidit Cato. *Ovidius* M. I. 213. Summo delabor olympo, & Deus humana lustro sub imagine terras. *Æneid.* VIII. 20. Attulit & nobis aliquando optantibus aetas Auxilium adventumque Dei. *Ovidius* T. 1. 3. 37. Coelestique viro. *Anthol.* I. 69. 1. ἑλίξας — ἄντυγα διφρηλκεῖ καίσαρος οὐρανίης. *Quintilian.* X. 2. de Cicerone: Coelestis hujus in dicendo viri. *Manilius* I. 796. Venerisque ab origine proles Julia descendit coelo, coelumque replevit. *Jamblichus* V. Pythag. 6. τῶν ὀλυμπίων θεῶν ἐφήμιζον εἰς ὠφέλειαν καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ θνητοῦ βίου λέγοντες ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ φανῆναι τοῖς τότε. *Julianus* ap. Cyrill. IV. ὁ γὰρ ζεὺς ἐν μὲν τοῖς νοητοῖς ἐξ ἑαυτοῦ τὸν ἀσκληπιὸν ἐγέννησε, εἰς δὲ τὴν γῆν διὰ τῆς ἡλίου γονίμου ζωῆς ἐξέφηνεν· οὗτος ἐπὶ γῆς ἐξ οὐρανοῦ ποιησάμενος πρόοδον, ἑνοειδῶς μὲν ἐν ἀνθρώπου μορφῇ περὶ ἐπίδαυρον ἐφάνη, πληθυνόμενος δὲ ἐντεῦθεν ταῖς προόδοις ἐπὶ πᾶσαν ὤρεξε τὴν γῆν τὴν σωτήριον ἑαυτοῦ δεξιάν. *Apulej.* IX. Unus ex his de coelo missus mihi sospitator. *Cic.* pro L. Manilia. 14. Itaque omnes quidem nunc in his locis in Pompejum sicut aliquem non ex hac urbe missum, sed de coelo delapsum intuentur.

14. Exspectabat Nicodemus, brevi fore, ut Rex Messias in solio alto & regali sublimis sederet, gentibus jus diceret, hostes vero debellaret, &, quae seditiosorum poena erat, in crucem tolleret: nunc vero audit, Messiam non gloriam ab hominibus consecuturum & hostes occisurum esse, sed contumelia atrocissima affectum & occisum iri, idque non ab idololatris, non a latronibus in deserto, sed in ipsa urbe sancta, expetentibus Pontifice & Synedrio, in Mosis sedentibus sede.

Artemidorus I. 78. εἰ δέ τις ὑψηλὸς ἐπί τινος ὀρχοῖτο, εἰς φόβον καὶ δέος πεσεῖται, κακοῦργος δὲ ὢν σταυρωθήσεται. διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν. *Herodot.* III. 124. ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὄψιν ἐνυπνίου τοιήνδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἠέρι μετέωρον ἐόντα λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. — 125. ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσεως ὀροίτης ἀνεσταύρωσε. — Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεσε πᾶσαν τὴν ὄψιν τῆς θυγατρὸς. inf. XII. 32—34.

15. Haec autem ipsa Messiae mors, quod minime rebatur Nicodemus, tantum aberat, ut regno eum privaret, doctrinam exstingueret, & discipulos ad desperationem adduceret, ut potius via ipsi esset ad Regnum, qua etiam discipulis salus & peccatorum venia impetraretur, & secuta resurrectione plurimi ad fidem ipsi habendam permoverentur. *Luc.* XXIV. 46. 47. Etiam hac in re similis fuit serpenti erecto in solitudine. *Nachmanides.* Amovebis nocumentum per illud, quod nocuit: & sanabis aegritudinem per illud, quod fecit aegros. Miraculum fuit in miraculo. 1. *Cor.* I. 23. 24. *Erasmus:* verba Evangelistae prosequentis & explanantis sermonem, quem coeperat Jesus cum Nicodemo. conf. supra 16. & infra comm. 31.

16. Tanto amore Deus O. M. genus humanum complexus est, ut maluerit filium unigenitum mittere, & in certam mortem tradere, potius quam ut

ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀ- 17
πέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσ-
μος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι 18
μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ 19
φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ
φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς· καὶ 20
οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθει- 21
αν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.
Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε 22
μετ'

ἔδωκεν] + εἰς τὸν κόσμον 33. + pro mundo. Codices *Latini*.
ἀπόληται] ἀπολλύνται A a prima manu.
αὐτοῦ] — 1.
εἰς τὸ ὄνομα] in nomine D. Codices *Latini*.
τὸ σκότος] τὸν κόσμον Fragm. *Ald*.
πονηρὰ αὐτῶν] αὐτῶν πονηρὰ ADG 1. 69. Versio *Vulg*. *Origenes*, *Athanasius* c. Arian. V. *Chrysostomus*. *Cyrillus* in Jo. 68. Catena *Corderii*. forte ut vitarent concursum duplicis α, Euphoniae gratia.
17. δι' αὐτοῦ] + propter hoc D. Codices *Latini*.
18. κρίνεται] judicabitur. D. Codices *Latini*.
19. οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον] μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι 1.
20. γὰρ] — E. *Lucifer* II.
à φῶς ad φῶς] — 48. 49.
πρὸς τὸ φῶς] — 27.
τὰ ἔργα αὐτοῦ] αὐτοῦ τὰ ἔργα A 1. 72. 74. 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Chrysostomus*. + de Luce D. + πονηρὰ ἐστιν L. + ὅτι πονηρὰ ἐστι 16. 33. 67. 72. Evang. 15. Codex *Stephani*. Versio *Copt*. + ὅτι πονηρὰ ἦν 75.
21. αὐτοῦ τὰ ἔργα] τὰ ἔργα αὐτοῦ D 69. 72.
ἐν] + τῷ 69. 73. 74. 90. ἐστιν] εἰσιν 2. 67. εἰργασμένα] εἰργασάμεθα L.
22. ὁ] — A 3. ἦλθεν] exivit D. Codices *Latini*. γῆν] — 12.
23. Ἰωάννης] + ὁ N 1.
Σαλεὶμ] Σαλὴμ N 1. Colb unus. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 48. 49. 52. 60. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 80. 83. 86. Evang. 1. 2. 3. 4. 8. 9. 11. 12. 14. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. Fragm. *Ald*. Ver-

ut homines errantes & perituros destitueret. *Rom*. VIII. 32. *Gen*. XXII. 12. τὸν κόσμον cum articulo scribit Joannes, & , ut intelligeremus cum emphasi hoc dici, comm. sequenti tertio repetit, & comm. 19. Christum Soli comparat. Quia nimirum Nicodemus falso sibi persuaserat, beneficium Messiae ad solos Judaeos, & praecipue ad eorum Sacerdotes, Levitas & Scribas pertinere. Eadem de causa vox fidei saepius iteratur comm. 12. 15. 16. 18. ut intelligeretur, beneficia Christi non conferri propter genus & proavos, sed omnibus, iisque solis, qui animum honestum, veri amantem & docilem haberent.

17. Inf. V. 24. VIII. 15. 50. XII. 47. 1. *Jo*. IV. 14. *Luc*. IX. 56.

18 Inf. V. 25. Discipuli Christi coram tribunalibus humanis tanquam facinorosi condemnabuntur, idque illorum hostes impune facient: at in altera vita illi absolventur, hi vero condemnabuntur; imo jam nunc se ipsos condemnant, dum oculos claudunt, & sibi viam salutis, quam ipsis monstratum veneram, praecludunt.

19. Sol est commune generi humano bonum: omnibus lucet, nemini invidet, omnes ad laborem honestum invitat Si quis tamen malit interdiu dormire, & de nocte surgere, ut latrocinetur & homines jugulet, sua culpa & suo periculo id facit, neque excusationem habet. Dictum vetus: ille nocens se damnat, quo peccat die.

Philo de Monarch. T. 2. p. 220, 6. σκότος αἱρούμενοι πρὸ αὐγοειδεστάτου φωτὸς, καὶ τυφλὴν ἀπεργαζόμενοι διάνοιαν.

20. *Heb*. XI. 1.

Inf. V. 29. *Jac*. III. 16. *Demosthenes*. φαῦλα καὶ μικρὰ πράττοντες.

21. *Targum*. Hos. IV. 1. Non sunt facientes veritatem. *Gen*. XLVII. 29. *Jos*. II. 14. 2. *Sam*. II. 6. XV. 21. *Nehem*. IX. 33. *Prov*. XII. 12. *Tob*. IV. 9. 1. *Jo*. I. 6. *Apoc*. XXI. 27.

Sophocles Electr. 1524. Τί δ' ἐς δόμους ἄγεις με; πῶς τόδ' εἰ καλὸν τοὔργον σκότου δεῖ; *Euripides* Iphigen. in Tauris 1026. κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς ἀληθείας τὸ φῶς. *Xenophon*. Orat. de Agesilao. Νομίζων αἰσχρουργίᾳ μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τῷ δὲ εἰς κάλλος βίῳ τὸ φῶς μᾶλλον κόσμον παρέχειν. *Plut*. ap. *Stobae*. VI. οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος· ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ κατορθοῖ, βούλοιτ' ἄν. *Cic*. Tusc. II. 26. citante *Augustino* de C. D. XIV. 18. Omnia bene facta in luce se collocari volunt. & de officiis III. 9. ex Platone. Gygis annulus —— quo usus reginae stuprum intulit, regem dominum interemit, sustulit, quos obstare arbitrabatur. —— Honesta enim bonis viris, non occulta quaeruntur. Tacite autem perstringitur Nicodemus, qui non aperte egerat, sed noctu comm. 2. clam atque furtim venerat. *Eph*. V. 8 — 14. *Senec*. Ep. 122. gravis malae conscientiae lux est. *Xenoph*. Cyri Instit. II. οἱ δὲ ἀγνοούμενα ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. *Philo* de Cajo. T. 2. p. 560, 31. ἐκείνῳ δὲ ἥλιος ἢ φῶς συνόλως ἀσπαστόν ἐστι, ἀλλ' οὐχὶ νὺξ, καὶ εἴτι σκότους ἀφεγγέστερον, εἰς τὴν τῶν ἐκνόμων ἔργων διάθεσιν. ἐπειδὴ τὰ μὲν καλὰ περιαυγείας μεσημβρινῆς δεῖται πρὸς ἐπίδειξιν· τὰ αἰσχρὰ φασιν ἐσχατίας ταρτάρου. de offerent. Victim. T. 2. p. 260, 18. τί γὰρ, εἰ καλὰ ταῦτ' ἐστὶν, ὦ μύσται, καὶ συμφέροντα, συγκλεισάμενοι ἑαυτοὺς ἐν σκότῳ βαθεῖ τρεῖς ἢ τέτταρας μόνους ὠφελεῖτε, παρὸν ἅπαντας ἀνθρώπους ἐν ἀγορᾷ μέσῃ τὰ τῆς ὠφελείας προθέντας, ἵνα πᾶσιν ἀδεῶς ἐξῇ βελτίονος καὶ εὐτυχεστέρου κοινωνῆσαι βίου; φθόνος γὰρ ἀρετῆς διῴκισται. οἱ μὲν γὰρ τὰ βλαβερὰ πράττοντες αἰσχυνέσθωσαν, καὶ καταδύσεις ἐπιζητοῦντες καὶ γῆς μυχοὺς. καὶ βαθὺ σκότος ἐπικρυπτέσθωσαν, τὴν πολλὴν ἀνομίαν αὐτῶν ἐπισκιάζοντες, ὡς μηδεὶς ἴδοι· τοῖς δὲ κοινωφελῆ δρῶσιν ἔστω παῤῥησία, καὶ μεθ' ἡμέραν διὰ μέσης ἰτωσαν ἀγορᾶς, ἐντευξόμενοι πολυανθρώποις ὁμίλοις, ἡλίῳ καθαρῷ τὸν ἰδι-

23 μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν, ἐγγὺς τοῦ Σαλεὶμ, ὅτι
24 ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυ-
25 λακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ ~Ἰουδαίων· περὶ κα-
26 θαρισμοῦ. Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν
τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐ-
27 τόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν· Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δε-
28 δομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χρι-
29 στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος
ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς, καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμ-

~Ἰουδαίου

sio *Copt*. *Origenes* MS. in Jo. II. 12. *Eusebius* H. E. *Cyrillus*, *Theophylactus*. Σαλλεὶμ A.
ἐκεῖ] — 74. a prima manu. παρεγίνοντο] παρεγένοντο 69. 74. 90.
25. οὖν] — 97. δὲ 47. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*.
Ἰουδαίων] Ἰουδαίου AEL 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. Colb. unus. 17. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 62. 64. 65. 66. 72. 73. 74. 80. 83. 88. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 5. 8. 9. 11. 13. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Stephani*. Fragm. *Aldi*, Versio *Syra* utraque addit ἑνὸς, & quidem posterior cum asterisco pro obelo. *Eusebius*, *Chrysostomus* in l. & Epist. ad Olympiad. & in Matth. H. 29. *Cyrillus* p. 175. *Theophylactus*, *Euthymius*, *Nonnus*. Schol. 34. ζήτησις πρός τινα Ἰουδαῖον. probante *H. Grotio*, *J. Coccejo*. *H. Hammondo*. & *J. Millio* prol. 1070. Ἰησοῦ *R. Bentlejus*.
26. τὸν] — 1. 106. ἦλθον] ἦλθεν 44.
ἴδε] ἰδοὺ D 1. 27. ἀπεκρίθη] + οὖν ὁ 75. ex emendatione.
λαμβάνειν] λαβεῖν 12. + ἀφ' ἑαυτοῦ 13. 33. 69. 106. Versio *Syr*. utraque, *Copt*. *Armen*. prob. *J. A. Bengelio*.
αὐτῷ] — 16. + ἄνωθεν 13. 69. Versio *Armen*. τοῦ οὐρανοῦ] τῶν οὐρανῶν 47. 56. 58. 61.
28. μοι] — EM 2. 3. 9. 46. 49. 60. 63. 64. 68. 71. 73. 86. 87. 91. Evang. 1. 2. 9. 11. 13. 15. 17. Fragm. *Aldi*. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἐμοὶ 1. ἐγὼ] — D. ἐμοὶ Codices *Latini*.
29. ἑστηκὼς] ἑστὼς D.

ἴδιον βίον ἀνταυγάσοντες, καὶ διὰ τῶν κυριωτάτων αἰσθήσεων τοὺς συλλόγους ὀνήσοντες, ὁρῶντας μὲν, ὧν ἥδιστον ἐστι καὶ καταπληκτικώτατον ὄψις, ἀκούοντας δὲ καὶ ἑστιωμένους λόγων ποτίμων, οἳ καὶ τὰς διανοίας τῶν μὴ σφόδρα ἀμούσων εἰώθασιν εὐφραίνειν.

22. *Jos*. VIII. 1. *Act*. I. 8. X. 39. opponitur Regio urbi.

Infra XI. 54. & in *Actis* octies. *Plato* de Rep. II. μέρος τι χρόνου ἐπὶ τῇ τῆς οἰκίας παρασκευῇ διατρίβειν. & Epist. μεθ' ἡμῶν συχνὸν διατέτριφε τοῦ βίου. *Isocrates* ad Philip. χρόνον μέν τινα περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν διέτριβεν. & ἤδη ἓξ ἔτη διέτριψε. *Xenophon* Hell. VI. ἀφικόμενος εἰς κόρινθον διέτριβε τινὰς ἡμέρας. & ἐν ταῖς ὁδοῖς πολὺν χρόνον διατρίβων. *Herodian*. III. 10. 3. ἐτῶν οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριψεν. 13. 2. τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαστείοις καὶ τοῖς παραλίοις τῆς καμπανίας χωρίοις, δικάζων τε καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν. 14. 9. διατριβὰς χρόνου ζητῶν. V. 5. 2. οὐ πολλοῦ χρόνου διατρίψας. & alibi. *Polyaenus* II. 144. διέτριβεν ἐνταῦθα. *Act*. XX. 16.

23. *Eusebius*. αἰνὼν —— Δείκνυται εἰς ἔτι νῦν ὁ τόπος ἀπὸ Η. σημείων Σκυθοπόλεως πρὸς νότον πλησίον Σαλεὶμ καὶ τοῦ Ἰορδάνου. *Hieronymus* Onomast. Salem —— in octavo quoque lapide a Scythopoli in campo vicus Salumias appellatur. & Epist. ad Evangelium. Salem oppidum est juxta Scythopolin, quod usque hodie appellatur Salem. Judith IV. 4.

25. *Herodot*. V. 21. ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τούτεων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο. II. 54. ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων γενέσθαι. Plebi Judaicae doctrina Christi magis placebat quam doctrina Joannis; quia & miracula Messiae fidem faciebant, & singularis ejus humanitas populum alliciebat. inf. comm. sequenti 26. IV. 1. VII. 31. 40. 46. 49. XI. 47. 48. XII. 1.

26. Contemtim de Christo loquuntur, ὅς, οὗτος.

27. *Heb*. V. 4. 1. *Cor*. IV. 7. *Jo*. V. 30. *Act*. V. 36——39. Non possum mihi arrogare & rapere, quae Deus non dedit.

28. *Od*. ρ. 81. αὐτὸν ἔχοντα σε βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἤ τινα τῶνδε. *Xenoph*. Paed. III. αὐτοὺς ὑμᾶς. *Rom*. VIII. 23. *Act*. XX. 30.

29. *Pollux* III. 41. καλεῖται δέ τις τῶν τοῦ νυμφίου φίλων καὶ θυρωρὸς, ὁ ταῖς θύραις ἐφεστηκὼς, καὶ εἴργων τὰς γυναῖκας βοηθεῖν τῇ νύμφῃ βοώσῃ. *Jud*. XIV. 20. 1. *Macc*. IX. 39. Multa de paranymphis, quos שושבנים vocant, in libris Judaeorum veterum reperiuntur. *Thanchuma* f. 78. 1. Paranymphus respondit: nonne vidi illam, & dixi ad regem, nullam hac pulchriorem esse? f. 79. 4. Simile de rege qui uxorem duxit, eique dixit: paullo post mittam tibi tabulas per manum paranymphi. *Cetuvoth* f. 12. 1. Olim in Judaea duos paranymphos constituebant, unum sponso, alterum sponsae, ut illis ministrarent, quando in chuppam ingrediuntur: sed in Galilaea tale quid observatum non est. *Tosephoth ad Bava Bathra* f. 144. 2. Si pater filio nuptias celebraret, paranymphi dona contulerunt ad honorem nuptiarum, & filio ipsius dederunt: Patris vero officium est, omnia ista retribuere. *Bava Bathra* IX. 4. Si aliqui fratres sibi invicem officium paranymphi praestiterint vivente patre, sumtus ex bonis paternis fiunt. f. 145. 2. Sponsus jure suo postulare potest: date mihi paranymphum, ut cum ipso laetus sim per dies Septem convivii nuptialis. *Bammidbar* R. XXI. Simile de rege qui uxorem duxerat, cui etiam paranymphus erat. Quotiescunque rex conjugi irascebatur, paranymphus ipsum placavit & conjugem reconciliavit. Quum vero morti esset proximus, a rege petiit, ut placabilis & bonus esset. Respondit rex: si hoc mihi de uxore dicis, ipsi quoque uxori dic, ut debitum mihi exhibeat honorem. *Devarim R*. I. Simile de rege, qui conjugi iratus eam e domo ejecit, Quod cum audissent paranymphi, accesserunt ad

νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. 30
Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς 31
λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί. Καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦ- 32
το μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυ- 33
ρίαν, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστιν. Ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ 34
Θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, 35
καὶ

30. ἐκεῖνον] + δὲ G.
δὲ] — H. Codices *Latini*.
ὁ secundo] + δὲ D. Versio *Syr*.
ἐπάνω πάντων ἐστίν posterius] — D 1. Colb. unus. Versio *Armen*. Codices *Latini*.
31. à πάντων ἐστίν ad πάντων ἐστίν] — 14.
ὢν ἐκ] ὢν ἀπὸ D 69.
32. καὶ prius] — DL 1. 33. Versio *Copt*.
τοῦτο] — D 1. 28. Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab*. Codices *Latini*. *Eusebius* E. Th. I. 20. ἐκεῖνο 69.
33. λαβὼν] λαμβάνων 12. 59.
34. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα] — Colb. unus.
μέτρου] μέρους 12. 40. 63. Fragm. *Ald*.
ὁ Θεὸς posterius] — C a prima manu. L 1. 33. *Cyrillus*.
35. δέδωκεν] ἔδωκεν D.
αὐτοῦ] + ἵνα D.
36. ἔχει] ἔχῃ D.
ἀπειθῶν] ἀπιστῶν 13. 69. 95.
ὄψεται] + τὴν EL. 69. 76. *Cyrillus*.

ad regem dixeruntque: Domine, an cum conjuge sic agere convenit? quid illa peccavit? illam vero adierunt dicentes: quamdiu regem provocabis ad iram? *Aboth Nathan* IV. Postquam Deus S. B. fuit paranymphus Adami, homo quoque sibi paranymphum eligere potest. XII. Angeli autem tympana pulsarunt, & choreas duxerunt ad tibias, juxta illud Ezech. XXVIII. 13. Scil. die quo creatus fuit Adamus primus; hinc dicitur: die quo conditus es, praeparata sunt. Fuerunt autem angeli ministerii velut paranymphi custodientes thalamum. *Bereschith R.* VIII. 15. R. Juda f. Simonis dixit, Michaëlem & Gabrielem fuisse paranymphos Adami primi. *Succa* f. 25. 2. Sponsus & paranymphi & omnes filii Chuppae immunes sunt a precibus & a Tephillin. *Sanhedrin* III. 5. Amicus i. e. paranymphus ejus. *Bava Bathra* f. 145. 1. Date mihi paranymphum meum, & laetabor cum eo. 2. *Cor.* XI. 2. *Eph.* V. 25. *Apoc.* XIX. 7. XXI. 9. XXII. 17.

Inf. XV. 11. XVI. 24. *Act.* XIII. 52. *Philip.* II. 2. 2. *Tim.* I. 4. 1. *Jo.* I. 4. 2. *Jo.* 13. *Bereschith R.* XLII. 4. שמחה שלימה gaudium perfectum, omnibus numeris absolutum, cui nil deest.

30. *Thucyd.* III. 42. μὴ προστιθέναι τιμὴν, ἀλλὰ μηδ' ἐλασσοῦν τῆς ὑπαρχούσης. *Plut.* Pompej. p. 625. E. ὁ δὲ Πομπήϊος —— ἐννοεῖν ἐκέλευσε τὸν Σύλλαν, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσιν, ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειωμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. *Isocrates.* ἐλαττοῦν τὴν πόλιν. *Philo* de Mundo. ἐκ τοῦ καθ' ὀλίγον ἐλαττούμενος.

31. Supra comm. 13. *Macrobius* in Somn. Scip. I. 9. Quod vero ait: harum rectores & servatores hinc profecti huc revertuntur, hoc modo accipiendum est: Animarum originem manare de coelo, inter recte philosophantes indubitatae constat esse sententiae —— nec deseruisse unquam coelum videtur, quod respectu & cogitationibus possidebat. . . . R. R. Simai dixit: Omnium creaturarum, quae de coelo creatae sunt, anima & corpus ad coelum pertinet: creaturarum vero, quae de terra creatae sunt, anima & corpus ad terram attinet. Si itaque observat homo legem & voluntatem Patris sui, qui in coelis est, efficitur absque dubio de numero creaturarum supernarum S. D. ego dixi, Dii estis: si vero non observat legem ac voluntatem Patris sui, qui in coelis est, efficitur de numero creaturarum inferiorum S. D. profecto sicut Adam moriemini. *Jo.* VIII. 23. 1. *Cor.* XV. 47. *Col.* III. 2. *Jac.* III. 15. *Persius* II. 61. O curvae in terras animae, & coelestium inanes! *Horatius* 2. S. II. 79. atque affligit humo divinae particulam aurae. *R. Isaac. munimentum fidei* II. p. 44. *Si verbis* descendi ex coelo *ad animae descensum respexit, cujusque hominis anima inde delabitur.* Videntur autem haec a comm. 31. ad finem capitis verba esse Joannis non Baptistae sed Evangelistae; conf. 1. *Jo.* V. 10. & supra I. 15. 16. *Florus* II. 2. Ille rudis, ille pastorius, vereque terrester. *Macrobius* in somn. Scip. II. 10. Cumque rudes primum homines & incuria silvestri non multum a ferarum asperitate dissimiles meminerit vel fabuletur antiquitas. *Athenaeus* X. p. 443. E. ἄλεξις δ' ἐν κούριδι περί τινος πλέον πιόντος διαλεγόμενος φησίν· ὁ μὲν οὖν ἐμὸς υἱὸς, οἷον ὑμεῖς ἀρτίως εἴδετε, τοιοῦτος γέγονεν οἰνοπέων τις —— τί ἂν τύχοιμι ὀνομάσας, Βῶλος, ἄροτρον, γηγενὴς ἄνθρωπος. *Callimachus* in Jovem. 3. πηλογόνων. Schol. γιγάντων παρὰ τὸ ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, τοῦτ' ἐστι, τῆς γῆς. *Hesiod.* oper. & Dies 60. Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν. *Sir.* XVII. 1. κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς ἄνθρωπον. *Sap.* VII. 1. εἰμὶ μὲν κἀγὼ θνητὸς ἄνθρωπος, ἴσος ἅπασι, καὶ γηγενοῦς ἀπόγονος πρωτοπλάστου. *Targum Psal.* XLIX. 3. filii Adami prioris. O. οἱ γηγενεῖς. *Philo* de opific. Mund. T. 1. p. 32, 40. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ γηγενής. & l. 1. Allegor. leg. p. 49, 32. Διττὰ ἀνθρώπων γένη· ὁ μὲν γάρ ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ δὲ γήϊνος. ὁ μὲν οὖν οὐράνιος, ἅτε κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονὼς, φθαρτῆς καὶ συνόλως γεώδους οὐσίας ἀμέτοχος· ὁ δὲ γήϊνος ἐκ σποράδος ὕλης, ἣν χοῦν κέκληκεν, ἐπάγη· διὸ τὸν μὲν οὐράνιόν φησιν οὐ πεπλάσθαι, κατ' εἰκόνα δὲ τετυπῶσθαι· τὸν δὲ γήϊνον πλάσμα ἀλλ' οὐ γέννημα εἶναι τοῦ τεχνίτου. *Bereschith R.* VIII. 11. R. Jose f. Nehemiae nomine Chaninae f. Isaaci, & Rabbini nostri nomine R. Elieseris dixit: Creavit in eo quatuor creaturas de superioribus & quatuor de inferioribus. Edit & bibit, multiplicat & fructificat, excrementa ejicit, & moritur ut bestiae: de superioribus, stat, loquitur, habet scientiam & videt ut Angeli ministerii —— R. Thephrai nomine R. Acha: Superiora creata sunt in imagine & similitudine, & non fructificant neque multiplicant; inferiora vero fructificant & multiplicant, & non creata sunt in imagine & similitudine. Dixit S. B. Ecce creo ip-

36 καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ
ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

1 ΩΣ οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι, ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς
2 ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης, (Καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθη-
3 ταὶ αὐτοῦ·) Ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε — πάλιν· εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν
διέρ-

μένει] *μενεῖ* 37. 39. 40. 47. 48. 49. 56. 57. 58. 60. 65. 66. 70. 74. 89. 90. Editio *Complut.* Versio *Syr.* *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *Bengelio*.

αὐτὸν] + *μετὰ ταῦτα παρεδόθη ὁ Ἰωάννης* Versio *Syra* posterior in margine.

1. *ὁ κύριος*] *ὁ Ἰησοῦς* D 1. 35. 47. 56. 58. 61. 62. 66. Colb. duo. Editio *Complut.* *Plantin.* Versio *Vulg.* *Syra* utraque, sed posterior in margine habet editam, *Copt.* *Armen.* *Arab.* *Chrysostomus.* —— 72.

ὅτι] + *ὁ* 69. *πλείονας*] *πλεῖνας* D.

καὶ βαπτίζει] — 63. 71. *ἢ*] — A.

2. *καίτοιγε*] + *ὁ* 69. 80. *καίτοι* C. Versio *Copt.*

Ἰησοῦς αὐτὸς] *αὐτὸς Ἰησοῦς* AD 80. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. *Ἰησοῦς* L. 3. *ἀφῆκε*] + *δὲ* 1.

Ἰουδαίαν] + *γῆν* D 1. 11. 34 36. 37. 39. 47. 64. 68. 69. 74. 89. 90. 106. *Chrysostomus*, *Theophylactus*.

πάλιν] — AEGHK. 2. 3. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 17. Colb. unus 34. 35. 37. 39. 40 42. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 71. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 91. 95. 96. 106. Editio *Complut.* Versio *Syra* posterior. Codices *Lat.* probante *Millio* prol. 1371. 1347.

ipsum in imagine & similitudine ex superioribus: fructificat & multiplicat ex inferioribus. R. Thephrai nomine R. Acha: dixit S. B. Si ego creo illum ex superioribus, vivet & non morietur: sin ex inferioribus, morietur & non vivet; sed ecce ego creo eos ex superioribus & inferioribus; si peccaverit morietur; si non peccaverit, vivet.

Qui nihil aliud habet, nisi quod accepit a parentibus, talem animi affectionem habebit, qualem habent illi, inter quos nasci ipsi contigit, & hunc affectum verbis & factis suis prodet. Si ex Idololatris natus est, colet idola: si inter Judaeos, exspectabit Messiam cum pompa regia advenientem, & Judaeos ad felicitatem, divitias & honores in hac vita perducentem. Praejudicatae istae, quibus a teneris imbutus est, opiniones impedient, quo minus partium studio deposito veritatem cernere possit. Spernet Messiam humilem & pauperem, nec agnoscit, illum coelestem & spiritualem esse Dominum.

33. Metaphora a tabulis, quae signis consignabantur, ut fidem facerent: & imperfectae dubiaeque fidei erant, nisi obsignarentur. *Jos.* Maccab. 7. *ὦ μακαρίου γήρως, καὶ σεμνῆς πολιᾶς, καὶ βίου νομίμου, ὃν πιστὴ θανάτου σφραγὶς ἐτελείωσεν.* *Aristides* in Rhodum p. 555. *τὴν ἔμπροσθεν ἀκμὴν καὶ δύναμιν καὶ λαμπρότητα ἐπεσφραγίσατο τῇ τελευτῇ.* & Panathen. p. 177. *ὃ δ' ὥσπερεὶ κεφάλαιον τῶν χρόνων ἐκείνων ἐστι, καὶ ὃ πάσας τῇ πόλει καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς τότε πράξεις ἐπεσφραγίσατο.* Platonic. I. p. 18. *αἰσχίνης ὁ τοῦ Πλάτωνος συμφοιτητὴς μαρτυρεῖ Πλάτωνι —— καὶ τὴν τοῦδε μαρτυρίαν ὥσπερ ἐπισφραγίζεται.* 23. *πάλιν δ' ὥσπερ ἐπισφραγιζόμενος τὴν μαρτυρίαν.* *Galenus* de Curat. ad Glaucon. I. *ἡ τοῦ κάμνοντος εὐφορία μέγιστόν τι καὶ αὐτὴ σημεῖον οὖσα, καθάπερ τις σφραγὶς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐνδείξεται σοι τὴν ἐπιείκειαν τοῦ πυρετοῦ.* Glossae. contestatur, *συμμαρτυρεῖ, ἐπισφραγίζεται, διαμαρτύρεται.* *Nonnus* Dionys. XXXVII. *ὣς φάμενος ξύμπαντες ἐπισφρήγισσε σιωπῇ.* 1. *Cor.* IX. 2. 2. *Tim.* II. 19. *Rom.* XV. 28. 1. *Reg.* XXI. 8. *Nehem.* IX. 38. X. 1. *Esth.* VIII. 8. 10. *Jerem.* XXXII. 10. *Dan.* VI. 17. agnoscit Deum veracem esse, &, quae per Prophetas promiserat, praestitisse.

34. *Symmachus* Ep. I. 1. Parentibus non ad lancem neque ad dimensum verba tribuenda sunt. *Sueton.* Caesar. 26. Frumentum, quoties copia esset, etiam sine modo mensuraque dedit. *Quintilian.* D. XII. Pecuniam sine numero intudimus, frumentum sine modo mandavimus, quantum potuisset, afferret, festinaret modo. *Xenophon* in Conviv. *Σωκράτης τε γὰρ οὗτος, παρ' οὗ ἐγὼ τοῦτο ἐκτησάμην, οὔτ' ἀριθμῷ οὔτε σταθμῷ ἐπήρκει μοι, ἀλλ', ὁπόσον ἐδυνάμην φέρεσθαι, τοσοῦτον μοι παρεδίδου.* *Anthol.* II. 46. 4. *ἐπ' ἰασολοικισμοὺς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι δῶρον πέμψας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίους. καὶ νῦν μὲν, φησὶν, τούτους ἀριθμῷ σοι ἔπεμψα, τοῦ λοιποῦ δὲ μέτρῳ πρὸς κύπριν ἐρχόμενος.* *Jos.* B. III. 7. 12. *Βουλόμενός τε Ῥωμαίοις παρ' ἐλπίδα ἐκτεῖναι τὴν πολιορκίαν, μέτρῳ τὸ ποτὸν αὐτοῖς διένειμεν. οἱ δὲ τὸ ταμιεύεσθαι χαλεπώτερον ἐνδείας ὑπελάμβανον.* *Bereschith* R. XI. 8. Abrahamus haereditate accepit mundum in mensura S. D. Gen. XIII. 14. 5. at Jacobo sine mensura S. D. Gen. XXVIII. 14. *Vajikra* R. XV. R. Achan dixit: etiam spiritus S. non habitavit super Prophetas, nisi mensura quadam: quidam enim librum unum, quidam duos vaticiniorum ediderunt. Dixit R. Judan f. R. Samuelis: etiam lex, quae coelitus promulgata est, nemini datur nisi ad mensuram. Sunt enim qui digni habentur, ut intelligant Scripturam S. sunt qui Mischnam, sunt qui Gemaram: dantur quoque, quibus omnia simul a Deo conceduntur. 2. *Pet.* I. 20. 21. 1. *Cor.* XII. 27. XIII. 9. *Rom.* XII. 3. *Eph.* IV. 7. 16. *Heb.* I. 1. *Col.* II. 3. *Psal.* XLV. 8. *Aboth* VI. aquam in mensura bibas i. e. parce, sobrie. *Apulejus* IV. Met. anus illa recens ordeum affatim & sine ulla mensura largita est. *Esther* R. III. 1. Homo habuit pullum asini, & asinum & porcum: huic dedit sine mensura, illis cum mensura: Dixit pullus asino: quid hic stultus facit? nobis, qui facimus opus domini, dat cum mensura, porco autem otioso sine mensura?

Act. X. 38. inf. VIII. 29. 36. 40.

1. *Bereschith R.* LXVII. 3. Si tibi fuerunt discipuli in juventute tua, fac tibi discipulos in senectute tua.

2. *καίτοιγε*] *Vulg.* quanquam. *Cod. D.* & tamen. *Galenus.* *καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο πάντες ἴσασι.* *Libanius* D. I. p. 194. D. *ὁρᾷς, ὡς οὐδὲ τοῖς ἱεροσύλοις ἀκίνδυνον τὸ τὰ τῶν θεῶν εἰληφέναι, καίτοιγε, εἰ τὸ ἔχειν ἰσχυρὸν ἦν, ἐχρῆν, ὁμολογοῦντας ἔχειν, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων.* *Gregor. Naz.* *καίτοιγε θερμότερος τῶν ἄλλων εἰς*

διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγομένην ~ Σιχὰρ, 4
πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰα- 5
κώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα 6
ἦν ὡσεὶ ἕκτη. Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Δός 7
μοι πιεῖν. (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.) 8

~ Συχὰρ

Λέ-

5. οὖν] + ὁ Ἰησοῦς 48. 53. 63. 71. 74. 89. 90. 96.
Σιχὰρ] Συχὰρ ACDL 1. 16. 17. Colb. unus 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. 80. 90. Codices omnes fere, teſte Millio. Evang. 1. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 17. Fragm. *Aldi*. Editio *Complut*. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bezae* 2. *Plantini*, *Stephani*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Genev*. *E Schmidii*. Verſio *Copt*. *Arab*. *Vulg*. MS. *Syra* poſterior, *Cyrillus*, *Chryſoſtomus* in l. & T. VII. 442. *Theophylactus*. ἐν Συχὰρ 28. Συχεμ *Juvencus*. *Hieron*. in Geneſ. XLVIII. 22. Sichem dicitur, ut Joannes quoque Evangeliſta teſtatur: licet vitioſe, ut Sichar legeretur, error inolevit, & eſt nunc Neapolis urbs Samaritanorum. & in Epitaph. Paulae: Sichem, non, ut plerique errantes legunt, Sichar. de nom. Hebr. Corrupte autem pro Sichem — ut Sichar legeretur, uſus obtinuit.
ὃ] οὗ C. a prima manu D. 1. 33. 52. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 83. Editio *Complut*. probante *J. Millio* prol. 1103.
6. οὖν] — 69. δὲ 87. Verſio *Syr*. ἐκ] ἀπὸ 28. 69.
ἐκαθέζετο] ἐκαθίζετο Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogard*. *Elzevirii* A. 1678. *G. de Maſtricht* A 1711. vitio operarum.
οὕτως] — 1. 69. Verſio *Syr*. Codices *Latini*. πηγῇ] γῇ D. at in Verſ. Latina. fontem.

ἐπίγνωσιν χριστοῦ ὁ Πέτρος. & τότε τοίνυν οὐ φαῦλος ἐγὼ τοῦ ἀνδρὸς εἰκαστὴς οἶδα γενόμενος, καί τοιγε οὐ τῶν εὖ πεφυκότων πρὸς ταῦτα εἷς ὤν.

Baptiſmum adminiſtrare minus eſt, quam docere, & Eccleſiam regere. 1. *Cor*. I. 17. *Act*. VIII. 12. 14. 15.

4. *Joſ*. A. XX. 6. 1. ἔθος ἦν τοῖς Γαλιλαίοις ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παραγινομένοις ὁδεύειν διὰ τῆς Σαμαρέων χώρας. Vit. 52. πάντως ἔδει τοὺς ταχὺ βουλομένους ἀπελθεῖν δι᾽ ἐκείνης πορεύεσθαι. Γ. γὰρ ἡμέραις ἀπὸ Γαλιλαίας ἔνεστιν οὕτως εἰς Ἱεροσόλυμα καταλῦσαι.

5. Variis nominibus iſta urbs appellata fuit. In V. T. eſt Sichem, in portione tribus Ephraim *Joſ*. XX. 7. ad montem Garizin *Jud*. IX. 7. *Joſ*. A. V. 7. 2. τὸ ὄρος τὸ Γαριζεὶν, ὑπέρκειται δὲ τῆς Σικίμων πόλεως. IV. 8. 45. οὐ πόρρω τῆς Σικίμων πόλεως, μεταξὺ δυοῖν ὀροῖν, Γαριζαίου μὲν τοῦ ἐκ δεξιῶν κειμένου, τοῦ δ᾽ ἐκ λαιῶν Γιβάλου προσαγορευομένου. XI. 8. 6. Σαμαρεῖται μητρόπολιν τότε τὴν Σίκιμα ἔχοντες, κειμένην πρὸς τῷ Γαριζεὶν ὄρει, καὶ κατῳκημένην ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους — τῶν δ᾽ εἰπόντων, ἑβραῖοι μεν εἶναι, χρηματίζειν δ᾽ οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι. Poſtea vocata eſt Salem, More, Mabortha, & Neapolis, *Joſ*. B. IV. 8. 1. διὰ τῆς Σαμαρείτιδος καὶ παρὰ τὴν Νεάπολιν, Μαβόρθα δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων. in numis: φλαυια νεα μητρόπολις Μορθία. *Targum* 1. Sam. IX. 4. pro שעלים, quod Judaei hodie legunt, Salim, מחכרא. *Euſebius*. Συχὲμ καὶ ἡ σίκιμα, ἡ καὶ Σαλημ, πόλις Ἰακὼβ νῦν ἔρημος, δείκνυται δὲ νῦν τόπος ἐν προαστείοις Νέας πόλεως. *Gen*. XXXIII. 18. κατὰ τοὺς Ο. εἰς Σαλὴμ πόλιν Σικίμων. *Epiphanius* a. Haereſ. II. Σαλὴμ ἐν τῷ πεδίῳ Σικίμων, κατ᾽ ἀντικρὺς τῆς νυνὶ καλουμένης Νεαπόλεως. & III. ἐν σικίμοις, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐν τῇ νυνὶ Νεαπόλει ib. ἐν σικίμοις τῇ νυνὶ καλουμένῃ Νεαπόλει. *Euſebius* Onomaſt. τερέβινθος — ἐν σικίμοις, πλησίον Νέας πόλεως. Λοῦζα — παρακειμένη Συχὲμ ἀπὸ Γ. σημείου Νέας πόλεως. *Plinius* H. N. V. 13. Intus autem Samariae oppida Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur. *Hieronymus* Q in Geneſ. Sicima juxta Graecam & Latinam conſuetudinem declinata eſt, & eſt nunc Neapolis urbs Samaritanorum. *Bemidbar R*. S. ult. Sichem in monte Ephraim, quae eſt Neapolis *Devarim R*. III. f. 238. 2. R. Jonathan proficiſcebatur per Neapolin Cuthaeorum. *Avoda Sara*. R. Iſmaël f. Juda tranſibat Neapolin; veniebant Cuthaei ad ipſum. Dixit eis: monſtrabo vobis, nequaquam vos adorare iſtum montem, ſed ſimulacra abſcondita ſub eo S. D. Gen. XXXV. 4. *in numis*. φλ. Νέας πόλεως Συρ. Παλ. ετ. πη. item φλ. νέας πόλεως Συρίας Παλεστ. ἐτ. πη. & φλαυι. Νεαπολι. Σαμαρει. & COL. NEAPOLI. *Suidas*. Σιρίκιος, Νεαπολίτης ἐκ Παλαιστίνης, σοφιστὴς, μαθητὴς ἀνδρομάχου, σοφιστεύσας χρόνον τινα κατὰ τὰς ἀθηνας. *Juſtin. M*. Apol. 11 ἀπὸ φλαυΐας Νέας πόλεως τῆς Συρίας. *Hieron*. in Hoſ. VI. 10. Quando per Sichem, quae nunc Neapolis dicitur, eundum erat Hieroſolymam. *Spartianus* in Severo: Neapolitanis etiam Palaeſtinenſibus jus civitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. *Samaritanorum codex* Deut. XI. 30. habet: juxta Elon More prope Sichem. *Sota* f. 21. 3. R. Eliezer f. Joſe fatetur: Elon More eſſe Sichem. Hinc Samaritani, qui More incolebant, vocabantur per contemtum ὁ λαὸς ὁ μωρὸς ὁ κατοικῶν ἐν Σικίμοις; porro cum Hab. II. 18. idolum vocetur מורה שקר, occaſionem inde arripuerunt inflectendi vocem Sichem in Sychar; vel ex Eſaj. XXVIII. 1. 7. שכרי אפרים conf. in *Matth*. X. 25. *Teſtam*. XII. *Patriarchar*. ἔσται γὰρ ἀπὸ σήμερον Σικημ λεγομένη πόλις ἀσυνέτων, ὅτι ὡς εἴ τις χλευάσει μωρὸν, οὕτως ἐχλευάσαμεν αὐτοὺς. *Gen*. XLVIIII. 22. *Joſ*. XXIV 32.

Cic. de Legg. II. 2 movemur — neſcio quo pacto locis ipſis, in quibus eorum, quos diligimus aut admiramur, adſunt veſtigia. me quidem ipſae illae noſtrae Athenae non tam operibus magnificis exquiſitisque antiquorum artibus delectant, quam recordatione ſummorum virorum, ubi quisque habitare, ubi ſedere, ubi diſputare ſit ſolitus: ſtudioſeque eorum etiam ſepulcra contemplor.

6. *in Hippiatr*. οὐ γὰρ ἐξ ὁδοιπορίας τὰς φλέβας κοπιᾷ, ἀλλὰ τὰ νεῦρα. ex laſſitudine dolorem ſentit. *Herodianus* II 15. 11. τῆς ὁδοιπορίας τοὺς σταθμοὺς. III. 6. 21. ὑπὸ νιφετοῖς καὶ χίοσιν ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὡδοιπόρει. VIII. 6. 10. ὁδοιπορήσαντες μετὰ πάσης ἐπείξεως. *Act*. IX. 9. ὁδοιπόρος *Homero* & Vett. eſt comes itineris, poſtea dicta eſt vox de illo ipſo, qui in itinere erat. ἰῶτα additur ut in ὁδοιδόκος, ὁδοιδοκέω.

οὕτως] *Horatius* 2. Od. XI. 13. Cur non ſub alta platano, vel hac pinu jacentes ſic temere — potamus uncti? *Sophocl*. Ajac. 1198. Schol. ἀπὸ τοῦ οὗτος γίνεται οὕτως, ἐπίρρημα, παρὰ τοῖς κοινοῖς. Καὶ δηλοῖ δύο· λαμβάνεται γὰρ — καὶ ἀντὶ τοῦ· ὡς ἔτυχε. *Act*. XXVII. 17.

Herodian. I. 11. 7. ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραῤῥέοντι. *Joſ*. A. II. 11. 1. καθεσθεὶς ἐπί τινος φρέατος ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἠρέμει μεσημβρίας,

9 Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔ-
10 σης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πιεῖν·
11 σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, οὔτε ἄν-
τλημα

ἄρα] + δὲ *Vulg. Bezae. Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.* probante *T. Beza.* ἐστὶ ἄρα Versio *Syra* utraque, sed posterior cum obelo. ὡσεὶ] ὡς ACDL. 33. — Versio *Syr.* ὡς ἡ 69. Evang. 1.
7. ἔρχεται] καὶ ἔρχεται 64. Versio *Syr.* Codices *Latini.* + οὖν Versio *Copt.* + δὲ 14.
ἐκ] ἀπὸ 28. ὕδωρ] + ἐστὶ 11. Versio *Syr.* πιεῖν] + ὕδωρ 53. Versio *Syr. Æthiop.*
8. ἀπεληλύθεισαν] ἀπελύθεισαν 1. ἀπεληλύθασιν 56. 69. Evang. 19. ἀπῆλθον L *Chrysostomus.*
9. οὖν] — 1. 34. 36. 37. 39. 47. 56. 58. 61. Evang. 9. Versio *Copt, Syr. Cyrillus.*
πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν] σὺ Ἰουδαῖος ὢν πῶς D. Codices *Latini.*
αἰτεῖς] ζητεῖς 52. οὔσης] — D.
οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος] γυναικὸς Σαμαρείτιδος οὔσης AC a prima manu. *Cyrillus* in l. & p. 192.
γυναικὸς] — Fragm. *Ald.* οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις] — D. Codices *Latini.*
10. ἀπεκρίθη] — ὁ D. 69. 80. μοι] + ὕδωρ 53. 74. ex emendatione.
ἂν posterius] — L 69. *Origenes* in comm. 16. & VIII. 53. *Cyrillus.* 11. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν Ev. 20. οὔτε] οὐδὲ D.

βρίας, οὐ πόρρω τῆς πόλεως. *Thucyd.* III. ἐπὶ ποταμῷ. ἐπὶ θαλάσσῃ. IV. 54. τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα. II. 10. ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ταῖς ὄχθαις —— οὕτως ἔμενεν. IV. 102. ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ. *Arrian.* Exp. Alex V. 29. θύει ἐπὶ τῷ ἀκεσίνῃ ποταμῷ. *Ælian.* V. H. III. 23. ἐπὶ Γρανίκῳ —— ἐπὶ Ἰσσῷ. *Callimach.* in Delum. 185. ἐπὶ Νείλῳ. *Pausan.* Arcad. 47. ἐπὶ ταύτῃ βιασθῆναι τῇ κρήνῃ φασὶν αὐτὴν ὑπὸ Ἡρακλέους. Attic. 3. νέμονται τῆς εὐρώπης τὰ ἔσχατα ἐπὶ θαλάσσῃ. *Euripides* Iphigen. in Aulide 141. μήτ' ἀλσώδεις ἵζου κρήνας. *Anthol.* I. 65. 5. ἦ καλὸν αἱ δάφναι, καλὸν δ' ὑπὸ πυθμέσιν ὕδωρ πιδύει, πυκινὸν δ' ἄλσος ὑποσκιάει τηλέθαον, ζεφύροισιν ἐπίδρομον, ἄλκαρ ὁδίταις δίψης, καὶ καμάτου, καὶ φλογὸς ἠελίου. IV. 26. 3. ἀέναον καθαρήν τε παρερχομένοισιν ὁδίταις πηγὴν ἀμβλύζει γειτονέουσα νάπῃ· πάντῃ δ' αὖ πλατάνοισι καὶ ἡμεροθαλέσι δάφναις ἔστεμμαι, σκιερῇ ψυχομένη κλισίῃ, τοὔνεκα μή με θέρευς παραμείβεο, δίψαν ἀλαλκὼν ἄμπαυσον παρ' ἐμοὶ καὶ πόνον ἡσυχίῃ. *Gen.* XXV. 13. 14. XXIX. 20. *Ex.* II. 15. 16.

7. *Gen.* XXIV. 11. 1. *Sam.* IX. 11. *Od.* η. 20. Παρθενικῇ εἰκυῖα νεήνιδι κάλπιν ἐχούσῃ. & κ. 105. κούρῃ δὲ ξύμβλητο πρὸ ἄστεος ὑδρευούσῃ. *Athenaeus* XIII. p. 588. C. ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος τὴν Λαΐδα —— θεασάμενος ἀπὸ τῆς Πειρήνης ὑδροφοροῦσαν. *Antonin.* Lib. XI. Chelidonis ἔχουσα κάλπιν παρὰ τὴν κρηνίδα. *Ovidius* F. III. 10. Sacra lavaturas mane petebat aquas. 14. ponitur e summa fictilis urna coma. *Cicero* Tusc. V. 36. Demosthenem aquam ferentis mulierculae susurro mire delectatum. *Pollux* III. 55. σκαφηφόρους, οὕτω δὲ τοὺς μετοίκους ὠνόμαζον· καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ὑδριαφόρους, ἀπὸ τοῦ ἔργου ἑκατέρους. 1. *Reg.* XVII. 10. 11. ut Elias mulierem Sidoniam.

vid. in *Matth.* XIII. 11. *Aristophanes* Pace 49. ἀλλ' εἰσιὼν τῷ κανθάρῳ δώσω πιεῖν. *Terentius* Andr. III. 2. Post deinde, quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi, date. *Donatus.* Consuetudine magis quam ratione dixit, pro date ei potionem. Lucilius in sexto, Date bibere summo. Nam duo verba activa nullam habent significationem sine nomine aut pronomine, ut si dicas: Dic facere. *Horat.* 1. Epist. XVI. 60. pulchra Laverna, da mihi fallere, da justo sanctoque videri. *Herodot.* IV. 172. ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πιεῖν.

9. *Cic.* pro Cluentio 6. Statuit tamen, nihil sibi in tantis injuriis ac tanto scelere matris gravius faciendum, quam ut illa matre ne uteretur, ne, quam videre sine summo animi dolore non poterat, ea si matre uteretur, non solum videre, sed etiam probare suo judicio putaretur. *Demosthenes* c. Calliclem. τῆς γὰρ μητρὸς τῆς ἐμῆς χρωμένης τῇ τούτων μητρὶ, πρὶν τούτους ἐπιχειρῆσαι μου συκοφαντεῖν, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀφικνουμένους, οἷον εἰκὸς, ἅμα μὲν οἰκουσῶν ἀμφοτέρων ἐν ἀγρῷ καὶ γειτνιωσῶν, ἅμα δὲ τῶν ἀνδρῶν χρωμένων ἀλλήλοις, ἕως ἔζων. *Polybius* I. p. 29. παρὰ ταραντίνων καὶ λοκρῶν συγχρησάμενοι πεντηκοντόρους καὶ τριήρεις. commodato acceperunt. *Jalkut Rubeni* f. 42. 2. Caveat homo, ne amicitiam colat cum Cuthaeo, neque foedus cum eo percutiat. *Vajikra R.* V. Dixit R. Jodan: Cuthaei sapientes sunt ad mendicandum. Unus ex illis adiit mulierem, dixit illi: habes ne cepam unam? da mihi. Cum dedisset, dixit: non datur cepa sine frusto panis. Cum dedisset, dixit: non datur cibus sine potu: ita & edit & bibit. *Thanchuma* f. 43. 1. Hinc dicunt: qui edit frustum Samaritani, est ut edens carnem porci: & non proselytus fit Samaritanus in Israële, nec est ipsis pars in resurrectione mortuorum.

10. inf. VII. 38. *Apoc.* VII. 17. XXI. 6. XXII. 1. 17. *Prov.* X. 11. XVI. 27. *Jer.* II. 13. *Gen.* XXVI. 1. 19. *Levit.* XIV. 5. 6. XV. 13. *Zach.* XIV. 8. *Varro* de Re Rust. I. 11. Si omnino aqua non est viva, cisternae faciendae sub tectis. *Solinus* 25. non amplius ad gregarium numerum reversuri, si vivis aquis abluuntur. *Propert.* I. 18. 27. vivi fontes & frigida rupes. *Statius* Theb. IX. 574. Purgatura malum fluvio vivente soporem. *Valerius* Fl. III. 422. Hic sale purpureo vivaque nitentia lympha Membra novat. Virgil. *Æn.* II. 729. Donec me flumine vivo abluero. *Ovidius* F. IV. 778. Vivo perlue rore manus. M. III. 27. Et petere e vivis libandas fontibus undas. *Livius* I. 45. Quid jam tu hospes paras inceste Dianae facere? quin tu ante vivo perfunderis flumine? *Martialis* II. 90. fons vivus. *Sophocles* Oedip. Colono. 460. πρῶτον μὲν ἱερὰς ἐξ ἀειρρύτου χόας κρήνης ἐνέγκου δι' ὁσίων χειρῶν θιγών. *Valerius M.* VII. 3. Antistes templi —— religionem hospiti intulit, ne prius victimam caederet, quam proximi amnis aqua se abluisset. *Jos.* A. III. 11. 1. Μωϋσῆς δὲ τὴν Λευῖτιν φυλὴν —— ἥγνιζε πηγαίοις ὕδασι καὶ ἀενάοις. 8. 6. τήν τε στολὴν τοῦ ἀαρῶνος καὶ αὐτὸν σὺν τοῖς παισὶν ἔρραινεν ἀφαγνίσας πηγαίοις τε ὕδασιν καὶ μύρῳ, ἵνα τοῦ θεοῦ γίγνοιντο. *Targum* in Cantic. IV. 15. Occupantur in verbis legis, quae comparantur puteo aquae viventis. *Sota* f. 15. 2. aquae vivae sunt, in quibus non est factum opus.

Propertius II. 2. Haec tibi contulerunt coelestia munera Divi, Haec tibi; ne matrem forte dedisse putes. Non. Non humani sunt partus talia dona. *Jac.* I. 17. *Eph.* II. 8. *Philo* Allegor. T. 1.

τλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ 12
τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ
αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πᾶς ὁ πίνων ἐκ 13
τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν· Ὃς δ᾽ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, 14
οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδα-
τος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ 15
ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε, 16
φώ-

οὖν] — D Codices *Latini* Versio *Syr.*
τὸ ὕδωρ τὸ] ὕδωρ D. 49. 91. Versio *Syr.*
φρέαρ] + τοῦτο 69. Versio *Syr. Copt.* Codices *Lat. Chrysostomus.*
οἱ] — 44. 73.
12. ἔδωκεν] δέδωκεν C. 69. *Origenes* in comm. 21.
αὐτοῦ posterius] — D. + ϛ 5.
13. ὁ prius] — ACDH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 97. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Fragm. *Aldi. Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.*
14. ὃς δ᾽ ἂν πίνῃ] ὁ δὲ πίνων D. ὃς δὲ ἂν πίῃ Editio *Erasmi, Colinaei.* ὃς δ᾽ ἂν πίῃ Fragm. *Aldi.*
a δώσω αὐτῷ ad δώσω αὐτῷ] — C a prima manu. 51. 59. 68. Versio *Sax. Origenes.*
μὴ διψήσῃ] διψήσει D. μὴ διψήσει A. 1. 9. 11. 45. Ev. 19. Editio *Complut, Erasmi* 1. *Aldi.* & Fragm. *Ald.*
ὃ] + ἐγὼ DM 33. 44. Colb. unus 69. 106. Versio *Vulg.* Codices *Latini.*
ἐν] — 4. 38. 44 Evang. 19. *Photius* Q. 74. MS.
αὐτῷ secundo loco] αὐτὸ 96.
15. κύριε] — 40. 63.
διψῶ] διψήσω D. a prima manu.
ἔρχωμαι] διέρχομαι *Origenes. Heracleon.* ἔρχομαι 47. 52. 53. 54. 71. Evang. 18. 19. 20. Editio *Complut. Theophylactus ed.*
16. ὁ] — A. 1. τὸν ἄνδρα σου] σου τὸν ἄνδρα 69. 74.

p. 89, 38. Μωϋσῆς — ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ φρέατος ἐκδεχόμενος, τί ὁ θεὸς ἀνομβρήσει πότιμον τῇ διψώσῃ καὶ ποθούσῃ ψυχῇ τὸ ἀγαθὸν — ὑπομένων, ὡς ἔφην, εἰ ἀναδώσει ὁ θεὸς τῷ βαθεῖ καὶ μὴ κούφῳ λογισμῷ πηγὴν ἱκανὴν ἐπικλύσαι τὴν φορὰν τοῦ αἰγυπτίων βασιλέως τῶν παθῶν αὐτοῦ, ἀξιοῦται μέντοι τῆς χάριτος. *Athenaeus* XV. p. 603. D. τὸν ἄκρατον οἶνον τὸν ἐπὶ τῷ δείπνῳ — λέγουσιν ἀγαθοῦ δαίμονος εἶναι πρόποσιν, ὥσπερ ἀναμιμνήσκοντες τὴν τοῦ θεοῦ δωρεάν. p. 675. B. ἦν δὲ οὗτος ὁ Διόνυσος.

11. *Glossae.* hauritorium, ἄντλημα. & Codex D.

12. *Porphyr.* de Abstin. III. 19. τὰ γάλακτι μὲν τρέφοντα, κουρᾷ δὲ κοσμοῦντα θρέμματα. *Diodorus S.* XXXVI. p. 608. τὰς μὲν ἀγέλας τῶν θρεμμάτων ἀπήλαυνον. *Libanius* D. XXXI. p. 704. C. πολλῆς δὲ πολιᾶς εἰσερχομένης, ὑποζυγίων τε καὶ θρεμμάτων ἑπομένων. *Ælianus* A. N. XI. 31. εἰς τὸν Σαράπιδα ἔρχεται, θρέμμα ἀνάγων, καὶ μάλα ἀληθὲς, ὥσπερ οὖν ἱερεῖον, τὸν ἵππον. *Jamblichus* V. Pythag. 31. τὸν αὐτὸν δὲ λόγον εἶναι καὶ περὶ σκευῶν τε καὶ ποτηρίων καὶ διακόνων καὶ θρεμμάτων τῶν εἰς τροφὴν ἀνηκόντων. *Athenaeus* IX. p. 375. B. ἦν δὲ καὶ παλαιὸς νόμος, τῆς ἐπιγονῆς ἕνεκα τῶν ρ. θρεμμάτων μὴ σφάττειν πρόβατον ἄπεκτον ἢ ἄτοκον. *Plut.* Apophth. p. 176. E. τῇ νήσῳ προσβαλόντες τῶν θρεμμάτων τινὰ ἀπέσπασαν. de ovibus *Nicander* Theriac. *Sch.* τῶν ἄλλων ζώων ἀργότερά ἐστι τὰ θρέμματα καὶ νωθρότερα, μᾶλλον δὲ τὰ πρόβατα, οὐ γὰρ νωτοφόρα ἐστὶ κατὰ τοὺς ὄνους ἢ ἡμιόνους ἢ βόας. *Etymol.* θρέμματα, τὰ βοσκήματα. *Jos.* A. IX. 13. 3. βοῦς μὲν χ. τὰ δὲ λοιπὰ θρέμματα Γ χίλια — ταύρους μὲν β. χιλίους, θρέμματα δὲ ζ χίλια ὁ βασιλεὺς ἐχαρίσατο, τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ ἡγεμόνες ἐποίησαν, χιλίους μὲν γὰρ ταύρους ἔδοσαν αὐτοῖς, θρέμματα δὲ χίλια καὶ μ. XI. 1. 2. θρέμματα πρὸς τὰς θυσίας. IX. 10. 3. ἦν δ᾽ αὐτῷ καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων θρεμμάτων ἄπειρόν τι πλῆθος. εὐφυὴς γὰρ ἦν ἡ χώρα πρὸς νομάς. *Ælianus* A. N. IV. 46. τρέφουσι δὲ καὶ αἶγας καὶ οἶς. καὶ σῖτον μὲν ποιοῦνται τὰ ἄγρια· πίνουσι δὲ τὸ ἐκ τῶν θρεμμάτων γάλα, ἃν τρέφουσι. IX. 53. ὥσπερ οὖν ἀγέλας θρεμμάτων. *Plut.* Sympos. III. p. 646. E. οἱ βάρβαροι τῶν θρεμμάτων τοῖς δέρμασιν ἀντὶ τῶν ἐρίων ἀμφιέννυνται. *Bammidbar R.* XIV. f. 223. 1. tempore Messiae legimus Jes. XXX. 25.

14. *Suet.* Aug. 82. in peristylio saliente aqua cubabat *Virgilius Ecl.* V. 47. Dulcis aquae saliente sitim restinguere rivo. *Eustathius* in Il. ρ. p. 212. 32. ex Stephano Byz. in Διον. Δῖον — ἡ κατὰ κοίλην Συρίαν ἀλεξάνδρου κτίσμα [ἡ καὶ πέλλα,] ἧς τὸ ὕδωρ νοσερόν. ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐπίγραμμα· Νᾶμα τὸ Δινηνὸν, γλυκερὸν πότον, ἢν δέ γε πίνῃς, Παύσῃ μὲν δίψης, εὐθὺ δὲ καὶ βιότου. inf. c. 28. 29. & VII. 38. VI. 35.

16. 1. *Cor.* XIV. 35.

17. *Lucian.* Demon. 15. ὁ δὲ σὺν γέλωτι ἠρώτησε· καὶ γὰρ ἄνδρα ἔχεις;

18. *Plato* Protagora p. 249. C. Καὶ τοῦτο, ἔφη ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις. de Legg. 1. p. 779. E. παντάπασι τοῦτό γε ἀληθὲς εἴρηκας. 2. *Reg.* V. 26. VI. 12.

Homilia *Chrysostomo* adscripta T. VII. p. 445. Τί δὲ ἐστι τοῦτο, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἡ γυνὴ ἔσχε πέντε ἄνδρας, καὶ ἐτελεύτησαν. μετ᾽ ἐκείνους δὲ ἐπόρνευσεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτῇ λοιπὸν, ὡς γυναικὶ νομίμῃ, προσεγγίζειν ἠβούλετο. ἐκείνη δὲ, μὴ φέρουσα χαλινῶσαι τῆς ἡδονῆς τὰ κύματα, λαθραίως λοιπὸν εἶχε τὸν πορνεύσαντα μετ᾽ αὐτῆς, καὶ οὐκ ἦν οὔτε πόρνη φανερῶς οὔτε νομίμη. *Deut.* XXVIII. 30. *Matth.* XIV. 4. *Jebamoth* X. 3. Qui desponsatur mulieri, cujus maritus peregre abiens falso dicitur esse mortuus, non est vir ejus.

19. *Heb.* VII. 4. *Aristot.* Polit. θεωρῶ περὶ τούτου. *Demosth.* Olynth. 1. ἄραγε λογίζεταί τις περὶ τούτων, καὶ θεωρεῖ τὸν τρόπον.

20. vid. in Matth. X. 5. *Jos.* A. XIII. 2. 3. βούλομαι καὶ τῷ ἀρχιερεῖ ἐπιμελὲς εἶναι, ἵνα μηδὲ εἰς Ἰουδαίους ἄλλο ἔχῃ ἱερὸν προσκυνεῖν ἢ μόνον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις. 3. 4. τοὺς δ᾽ ἐν ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίους καὶ Σαμαρεῖς, οἱ τὸ ἐν Γαριζεὶν ὄρει προσεκύνουν ἱερὸν οἰκοδομηθὲν κατὰ τοὺς ἀλεξάνδρου χρόνους, συνέβη στασιάσαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν ἐπ᾽ αὐτοῦ Πτολεμαίου διεκρίνοντο· τῶν μὲν Ἰουδαίων λεγόντων, κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους ᾠκοδομῆσθαι τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις, τῶν δὲ Σαμαρέων τὸ ἐν Γαριζείν. Παρεκάλεσαν οὖν σὺν τοῖς φίλοις καθίσαντα τὸν βασιλέα τοὺς περὶ τούτων ἀκοῦσαι λόγους, καὶ τοὺς ἡττηθέντας θανάτῳ ζημιῶσαι. Τὸν μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν Σαμαρέων λόγον σαββαῖος ἐποιήσατο καὶ θεοδόσιος· τὸν δ᾽ ὑπὲρ τῶν ἱεροσολυμιτῶν καὶ Ἰουδαίων ἀνδρόνικος ὁ Μεσσαλάμου. ὤμοσαν δὲ τὸν θεὸν καὶ τὸν βασιλέα, ἦ μὴν ποιήσασθαι τὰς ἀποδείξεις κατὰ τὸν νόμον· παρεκάλεσαν τε τὸν πτολεμαῖον, ὅπως, ὃν ἂν λάβῃ παραβαίνοντα τοὺς ὅρκους, ἀποκτείνῃ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πολλοὺς τῶν φίλων εἰς συμβουλίαν παραλαβὼν, ἐκάθισεν ἀκουσόμενος τῶν λεγόντων. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ ἀλεξανδρείᾳ τυγχάνοντες Ἰουδαῖοι σφόδρα ἠγωνίων περὶ τῶν ἀνδρῶν, οἷς ἀγανακτεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἱε-

ρο-

17 Φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔχω ἄνδρα.
18 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Καλῶς εἶπας· Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω. Πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες
19 καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε,
20 θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν ~ τούτῳ τῷ ὄρει προσεκύνησαν· καὶ ὑ-
21 μεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰη-
σοῦς· Γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύ-
~ τῷ ὄρει τούτῳ μοις

17. εἶπεν] + αὐτῷ CEGH. 2. Colb. unus 28. 33. 38. 40. 49. 51. 59. 63. 71. 86. 106. Evang. 8. 9. 15. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Syra Æthiop. Arab.* Codices *Latini*.
οὐκ ἔχω ἄνδρα] ἄνδρα οὐκ ἔχω C a prima manu. D. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. T. VII. p. 445.
καλῶς] ἀληθῶς Evang. 18. ὅτι] — 38. 18. πέντε] ἓξ *Heracleon*, teste Origene.
νῦν] — E a prima manu. σου] σοὶ 28. + ὁ 1. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
19. σὺ] — D Codices *Latini*. 20. ἡμῶν] ὑμῶν 64. absurde.
τούτῳ τῷ ὄρει] τῷ ὄρει τούτῳ ACDH 1. 44. 72. 83. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 1. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantini*. *Bengelii*, *Genev*. *Bogardi*. Fragm. *Ald. Heracleon*. *Origenes*, *Cyrillus*, in l. & p. 192. *Chrysostomus*. & T. VII. p. 446. *Photius* MS. Q. 74. *Theophyl*. καὶ] + πῶς 96.
δεῖ προσκυνεῖν] προσκυνεῖν δεῖ AC a prima manu. D Versio *Copt*. *Vulg*. *Origenes*. *Cyrillus* in l. & p. 192.
21. λέγει] + οὖν 11. 46. 47. 51. 52. 54. 64. 65. Colb. unus.
γύναι πίστευσόν μοι] πίστευέ μοι γύναι C. a prima manu. *Heracleon*. *Origenes*, *Athanasius* ad Serap. de Sp. S. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 2. *Chrysostomus*. πίστευσον] πίστευε DL. 1. 69. *Chrysostomus* T. VII. p. 446.
μοι] + λέγοντι 69. ὅτε] ὅτι A. 44. Ev. 1. 7. 9. οὔτε prius] οὕτως 76. τῷ ὄρει τούτῳ] τούτῳ τῷ ὄρει D.

ροσολύμοις ναοῦ συνέβαινε, χαλεπῶς γὰρ ἔφερον, εἰ τοῦτο τινες καταλύσουσιν, οὕτως ἀρχαῖον καὶ διασημότατον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπάρχον. τοῦ δὲ σαββαίου καὶ θεοδοσίου συγχωρησάντων τῷ ἀνδρονίκῳ πρώτῳ ποιήσασθαι τοὺς λόγους, ἤρξατο τῶν ἀποδείξεων ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν διαδοχῶν τῶν ἀρχιερέων, ὡς ἕκαστος παρὰ πατρὸς τὴν τιμὴν ἐκδεξάμενος ἦρξε τοῦ ναοῦ, καὶ ὅτι πάντες οἱ τῆς ἀσίας βασιλεῖς τὸ ἱερὸν ἐτίμησαν ἀναθήμασι καὶ λαμπροτάταις δωρεαῖς· τοῦ δ' ἐν Γαριζεὶν, ὡς οὐδὲ ὄντος, οὐδεὶς λόγον οὐδ' ἐπιστροφὴν ἐποιήσατο. Ταῦτα λέγων ἀνδρόνικος, καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, πείθει τὸν βασιλέα, κρῖναι μὲν, κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους οἰκοδομηθῆναι τὸ ἐν ἱεροσολύμοις ἱερὸν, ἀποκτεῖναι δὲ σαββαῖον καὶ θεοδόσιον. *Deut*. XXVII. 4. ubi in Codicibus Hebraicis legitur: erigetis lapides istos, quos ego praecipio vobis hodie in monte Ebal; Samaritani habent pro Ebal, Garizim. *Bereschith* R. XXXII. 16. & *Devarim* R. III. & *Schir* R. IV. 4. R. Jochanan proficiscens Hierosolyma, ut oraret, transiit juxta illam platanum. Videns eum Samaritanus quidam dixit ei: Quo tendis? & ille: eo precatum Hierosolymis. Cui alter: nonne praestaret tibi orare in hoc monte benedicto, quam in domo illa maledicta? Unde autem hic mons benedictus, ait ille? Cui Samarita: quia non inundatus fuit aquis diluvii. LXXXI. 3. R. Ismaël f. R. Joseph proficiscens Hierosolyma ut oraret, transivit per istam platanum. Videns eum Samaritanus quis dixit ei: Quonam tu? Et ille: eo precatum Hierosolymis. Cui alter: nonne praestaret orare in monte hoc benedicto, quam in illa aede stercoris? At ille: ego dicam cui rei similes sitis: cani scilicet cupido cadaveris; vos pariter, cum sciatis, idola esse hoc monte occultata S. D. Gen. XXXV. 4. omni aviditate post ea ferimini. Dixerunt inter se: iste, cum jam noverit idola esse in monte hoc occultata, nocte veniet & suffurabitur. Consilium ergo inierunt de eo occidendo. Ast ille nocte surgens effugit. *Jalkut Rubeni* f. 29. 2. *Schol*. Cod. 36. cui paria habet *Procopius* in Deuteron. citatus A. *Relando* Palaestinae p. 503. οὐδὲ γὰρ ταῖς γραφαῖς πάσαις ἐκέχρηντο, ἀλλὰ τὰ Μωσέως μόνα δεχόμενοι, τὰ τῶν προφητῶν οὐ πολὺν ἐποιοῦντο λόγον —— τὸ δὲ ὄρος τὸ Γαριζὶν —— οἱ Σαμαρεῖται νομίζουσι —— παρακεῖσθαι Σικίμοις, πόλει τῇ Συχὲμ, ἡ ἐστι τῆς ἱεριχοῦς βορειοτέρα καὶ δυτικωτέρα, σημείοις ἀπέχουσα NB. ἔνθα παρὰ τῷ φρέατι διηλέχθη ὁ Κύριος τῇ Σαμαρείτιδι, ἡ νῦν καλεῖται Νεάπολις —— οἱ ἱερεῖς τῶν ἐθνῶν γνόντες, ὡς ἐνεδήμησεν ἔσδρας βδελυττόμενος τὰ εἴδωλα, ἐπῆραν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν οἴκων τὰ εἴδωλα, καὶ ἐν μυχῷ τινι τοῦ Γαριζεὶν κατέκρυψαν ὄρους, ὡς ἡ παράδοσις ἔχει, καὶ κειμένων κάτω τῶν εἰδώλων οἱ Σαμαρεῖται τούτοις προσεύχονται. καὶ ἠγνοήκασι τοῦτο· ὅτι ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γαριζεὶν ναὸν κατασκευάσαντες ηὔχοντο, χιλίοις καὶ πεντακοσίοις βαθμίσιν τὸ ὄρος ἀνερχόμενοι. *Chron. Samarit*. c. 23. Et construit Josua princeps arcem super montem Samariae, qui est ad sinistrum latus montis benedicti. c. 42. de vasis S. absconditis in spelunca Montis Garizin.

21. Ἔρχεται ὥρα] *Silius* IX. 549. Nec longe cladis metae. Venit hora diesque, qua nullas unquam transisse optaveris Alpes.

Hieronymus in Sophon. I. 15. Usque ad praesentem diem perfidi coloni, post interfectionem servorum & ad extremum filii Dei, excepto planctu prohibentur ingredi Hierusalem, &, ut ruinam suae eis flere liceat civitatis, pretio redimunt, ut qui quondam emerunt sanguinem Christi, emant lacrymas suas, & ne fletus quidem eis gratuitus sit. Videas in die, quo capta est a Romanis & diruta Hierusalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas & senes pannis annisque obsitos, in corporibus & in habitu suo iram Dei demonstrantes. Congregatur turba miserorum, & patibulo domini coruscante ac radiante Anastasi ejus, de Oliveti monte quoque crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi sui populum miserum, & tamen non esse miserabilem; adhuc fletus in genis, & livida brachia, & sparsi crines, & miles mercedem postulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, cum haec videat, de die tribulationis & angustiae? *Eusebius* H. E. IV. 6. τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνου καὶ τῆς περὶ τὰ ἱεροσόλυμα γῆς πάμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται, νόμου δόγματι καὶ διατάξεσιν ἀδριανοῦ, ὡς ἂν μηδ' ἐξ ἀπόπτου θεωροῖεν τὸ πατρῷον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένου, ἀρίστων ὁ πελλαῖος ἱστορεῖ. *Tertullianus* c. Judaeos 15. Et exinde quod interdictum est, ne in confinio ipsius regionis demoretur quisquam Judaeorum —— quod vobis pro meritis vestris post expugnationem Hierusalem prohibitis ingredi in terram vestram, de longinquo eam tantum oculis vestris videre permissum est. *Gregorius Naz.* O.

μοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν 22
ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτι οἱ 23
ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ
τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν 24
ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχε- 25
ται, ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ 26
ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύ- 27
μα-

προσκυνήσετε] προσκυνήσητε 1. προσκυνήσουσι 69.
Ἰουδαίων] + ἐγένετο ἡ 69.
προσκυνήσουσι] προσκυνήσωσιν D.
ἐν] + τῷ 1.
καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν] — 1. Colb. unus.
22. ὃ] οὗ bis. Cl. *Beaulacre.*
23. ὥρα] — 14. 56. 58.
πατρὶ] + μου 69.
ab ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ad ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ] — G. ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 64. a prima manu. 69.
δεῖ προσκυνεῖν] προσκυνεῖν δεῖ D Codices *Latini.*
24. αὐτὸν] — D a prima manu.
25. οἶδα] οἴδαμεν GL. 5. 33. 69. 91. Verſio *Copt. Armen. Syra* poſterior in margine. *Cyrillus, Nonnus.*
Μεσσίας] Μεσίας 3. 12. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 8. 24. Codices plurimi, teſte Millio. Editio *Complut. Eraſmi* 1. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Origenes, Cyrillus, Theophylactus.*
ἀναγγελεῖ] ἀναγγέλει D. at in Verſio Latina: adnuntiabit.
πάντα] ἅπαντα C. 1. Editio *Eraſmi, Aldi. Colinaei. Origenes* in l. & in prooem. Jo. τὰ πάντα 69.
26. ὁ] — A.
27. ἐπὶ] ἐν D.
τούτῳ] τοῦτο 69. Evang. 1. 8. 15. 17. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi Origenes.*
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον ACDGLM 1. 4. 33. 42. 50. Verſio *Vulg. Syr. Origenes, Chryſoſtomus, Cyrillus.*

XII. ἡ λατρεία πεπαυμένη, καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔδαφος μόγις γινωσκόμενον, ἧς τοσοῦτον ἐπιβατὸν αὐτοῖς ἐστιν μόνον, καὶ τοσοῦτον ἀπολαύουσι τῆς ποτε αὐτῶν δόξης, ὅσον ἐν ἡμέρᾳ φανέντες θρηνῆσαι τὴν ἐρημίαν. *Hilarius* in Pſal. LVIII. 7. Quin etiam nunc ingreſſu civitatis ejusdem edicto Romani regis inhibentur. Et cum deſerta ſanctorum ſancta —— recordantur, converſi nunc —— ad ſolatium praeſentium miſeriarum circumire ſunt ſoliti civitatem.

Samaritani etiam ſaepius in iſto monte adorare prohibiti ſunt: 2. *Macc.* VI. 2. *Chron. Sam.* 48. Babarrabas f. Nathanaël filius Æbonis Pontificis maximi confregit avem aeneam, quae monti erat impoſita a Romanis, ut arcerentur Samaritani ab ejus adſcenſu. 49. per τέλεσμα quod in vertice confecerant, arcebant nos ab adſcenſu montis. 50. prohibuerunt Samaritanos ab adſcenſu montis, ita ut, qui adſcendere auderet, certo certius occidendus eſſet; feceruntque Romani in vertice montis τέλεσμα ſive avem aeneam, quae juxta curſum ſolis ſe converteret. Si quis autem Samaritanus adſcenderet, clamabat: Hebraeus; unde Romani certiores facti, Samaritanum in monte eſſe, accurrentes eum interficiebant. Nec potuerunt ex hac calamitate emergere, niſi quum ortus eſt Babarraba. *Procopius* l. V. 7. de aedificiis Juſtiniani. Zeno Samaritanos monte Garizim expulit, & in culmine ejus Eccleſiam S. Mariae condidit a Chriſtianis adeundam. Poſtea Samaritani, imperante Anaſtaſio, montem vi occuparunt —— Hoc facinore perpetrato provinciae Praeſes ſontes comprehenſos morte multavit, & Juſtinianus Imp. muro Eccleſiae Garizimitanae alterum addidit plane inexpugnabilem. Pilatus etiam, paulo poſtquam haec a Chriſto praedicta ſunt, Samaritanos vi & armata manu ab aſcenſu montis arcuit. *Joſ.* A. XVIII. 1. παρελάμβανον τοὺς ἐπισυλλεγομένους, ὡς μεγάλῳ πλήθει τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ ὄρος ποιησόμενοι. φθάνει δὲ Πιλάτος τὴν ἄνοδον αὐτῶν προκαταλαβόμενος ἱππέων τε πομπῇ καὶ ὁπλιτῶν, οἳ συμβαλόντες τοῖς ἐν τῇ κώμῃ προσυνηθροισμένοις, παρατάξεως γενομένης, τοὺς μὲν ἔκτειναν, τοὺς δὲ εἰς φυγὴν τρέπονται, ζωγρίᾳ δὲ πολλοὺς ἦγον, ὧν τοὺς κορυφαιοτάτους, καὶ τοὺς ἐν τοῖς φυγοῦσι δυνατωτάτους ἔκτεινε Πιλάτος. Hodie tamen in illo monte Samaritani adorant, quod teſtantur literis exeunte ſeculo XVI, ad *Scaligerum* ſcriptis: Nos credimus Domino, Moſi, & monti Garizim, & in eo adoramus Dominum —— celebratur quotannis Paſcha in monte Garizim per manus ſacerdotis magni Eleazari. *Petrus a Valle* J. Morino Ep. XIV. Samaritani quidem hodie perpauci ſunt, ex his aliquot reperi in Ægypto, Cairi & Gazae, quosdam alios in Palaeſtina, in civitate Sichem, a Turcis Naplus nuncupata, quae nunc Samariae regionis metropolis eſt —— atque etiam Hieroſolymis; alios denique Damaſci in Syria. Cairi erant circiter ſeptem familiae eorum, inter quos unus erat, quem vidi, Antiſtes ſacrorum de progenie Levi. —— Gazae, Hieroſolymis, ac in urbe Sichem ſimiliter pauci erant, ut Cairi. Damaſci profecto aliquantulo plures, at non multo. Ex comm. 23. colligi poteſt, praedici converſionem & Judaeorum & Samaritanorum ad doctrinam Chriſti; quae praedictio in Samaritanis impleta legitur *Act.* VIII. 12. 14. 25.

22. *Plut.* Themiſtocl. p. 113. F. ἡ τότε σωτηρία τοῖς Ἕλλησιν ἐκ τῆς θαλάσσης ὑπῆρξε. & p. 119. A. οἷον εἰώθεν ἐν μεγάλοις ἀγῶσι καὶ πράγμασι χαλεποῖς, μᾶλλον ἐκ τῶν παραλόγων ἢ τῶν εὐλόγων τὴν σωτηρίαν ἐλπίζοντες οἱ πολλοί. *Æneid.* VI. 96. Via prima ſalutis, quod minime reris, Graja pandetur ab urbe. ἡ σωτηρία i. e. ὁ σωτήρ, Meſſias *Act.* IV. 12.

24. Spiritus eſt, qui nullo templo continetur 1. *Reg.* VIII. *Act.* VII. 47. *Joſ.* A. VIII. 4. 3. ἱκετεύω καὶ μοῖράν τινα τοῦ σοῦ πνεύματος εἰς τὸν ναὸν ἀποικίσαι, ὡς ἂν καὶ ἐπὶ γῆς ἡμῖν εἶναι δοκῇς. σοὶ μὲν γὰρ μικρὸν οἰκητήριον καὶ τὸ πᾶν οὐρανοῦ καὶ τῶν κατὰ τοῦτον ὄντων κύτος, οὐχ ὅτι γε οὗτος ὁ τυχὼν ναός.

Inf. XIV. 17. XV. 26. XVI. 13. 1. *Jo.* V. 6. non externis ritibus ſed ex animo. *Catonis* Diſtich. Si Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt; hic tibi praecipue ſit pura mente colendus. *Plinius* Panegyr. Trajan. 3. Animadverto enim, etiam Deos ipſos non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & ſanctitate laetari; gratioremque exiſtimari, qui delubris eorum puram caſtamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit. *Cicero* de N. D. II. 28. Cultus autem Deorum eſt optimus, idemque caſtiſſimus, atque ſanctiſſimus, pleniſſimusque pietatis, ut eos ſem-

μασαν ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε· Τί ζητεῖς; ἤ, τί λαλεῖς μετ' αὐ-
28 τῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώ-
29 ποις· Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χρι-
30 στός; Ἐξῆλθον — οὖν: ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώ-
31 των αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες· Ῥαββὶ, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγὼ βρῶσιν
32 ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους· Μήτις ἤνεγ-
33 κεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα
τοῦ

εἶπεν] + αὐτῷ D Codices *Lat.*
εἰς] πρὸς 80.
29. ὅσα] ἃ C. a prima manu. Codices *Lat. Origenes*
30. ἐξῆλθον οὖν] καὶ ἐξῆλθον CD. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
οὖν] — AEGHKLM 2. 3. 9. 10. 28. 33. 34. 36. 38. 44. 45. 49. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 72. 73. 83. 87. 91. 95. 96. 97. Evang. 1. 3. 5. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 18. 20. 24. Codices *Latini.* Verſio *Syra* poſterior. *Origenes*, *Auguſtinus.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Waſſe* ad Thucyd. I. 70. *J. Millio* prol. 1199.
ἤρχοντο] ἐξήρχοντο L. 38. 31. δὲ] — C a prima manu DL. Cod. *Lat. Origenes.* ἠρώτων] ἠρώτουν C. 69.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ 33. 35. 38. 44. 47. 56. 58. 60. 61. 62. 74. ex emendatione. 83. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Arab. Cyrillus*, *Chryſoſtomus.* ῥαββί] + ἔγειραι Verſio *Copt.*
33. οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους] δὲ ἐν ἑαυτοῖς οἱ μαθηταὶ D. οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ 69.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ 67. Editio *Complut.* Codices *Latini.* 34. ὁ Ἰησοῦς] — 71.
ποιῶ] ποιήσω DKL 1. 15. 33. 42. 67. *Origenes* in l. & in Matth. XX. 22. *Heracleon. Clemens* paed. I. 6. *Cyrillus* in l. & p. 885. *Chryſoſtomus. Theophylactus.*

28. τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ] ἡ γυνὴ τὴν ὑδρίαν ἑαυτῆς D.
ἀνθρώποις] πολίταις 57.
οὗτος] ἐκεῖνος D. τοιοῦτος 16,
ἐξῆλθον δὲ Verſio *Copt.*

ſemper pura, integra, incorrupta & mente & voce veneremur. pro Cluentio 68. Deorum mentes non contaminata ſuperſtitione, neque ad ſcelus perficiendum caeſis hoſtiis poſſe placari. *Menander.* πάντ' ἐστὶ τῷ καλῷ λόγῳ ἱερὸν, ὁ νοῦς γάρ ἐστιν ὁ λαλήσων θεῷ. *Porphyrius* de Abſtinent. II. 60. ἀγνοοῦσι δὲ οἱ τὴν πολυτέλειαν εἰσαγαγόντες εἰς τὰς θυσίας, ὅπως ἅμα ταύτῃ ἑσμὸν κακῶν εἰσήγαγον, δεισιδαιμονίαν, τρυφὴν, ὑπόληψιν τοῦ δεκάζειν δύνασθαι τὸν θεὸν, καὶ θυσίαις ἀκεῖσθαι τὴν ἀδικίαν. — πεισθεὶς δὲ ὅτι τούτων χρείαν οὐκ ἔχουσιν οἱ θεοὶ, ἀλλ' εἰς τὸ ἦθος ἀποβλέπουσι τῶν προσιόντων, μεγίστην θυσίαν λαμβάνοντες τὴν ὀρθὴν περὶ αὐτῶν τε καὶ τῶν πραγμάτων διάληψιν, πῶς οὐ σώφρων, καὶ ὅσιος, καὶ δίκαιος ἔσται; 61. θεοῖς δὲ ἀρίστη μὲν καταρχὴ, νοῦς καθαρὸς καὶ ψυχὴ ἀπαθής. *Hierocles* τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς — τὸ δὲ ἔνθεον φρόνημα διηνεκῶς ἡδρασμένον συνάπτει θεῷ· χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον· ὅθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται, μόνος θεοφιλὴς, μόνος εἰδὼς εὔξασθαι· μόνος γὰρ οἶδε τιμᾷν ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγχέων τῶν τιμωμένων, καὶ ὁ προηγουμένως ἱερεῖον ἑαυτὸν προσάγων, καὶ ἄγαλμα θεῖον τεκταίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ναὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτὸς τὸν ἑαυτοῦ παρασκευάζων νοῦν· τί γὰρ τοιοῦτον προσάξεις ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων ὑλῶν, ὃ τὸ θεῷ προσφυὲς ἄγαλμα ἐργάσῃ, ἢ δῶρον αὐτῷ ἐνοῦσθαι δυνάμενον, ἃ δὴ ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐσίας καθαρθείσης συμβαίνειν ἀνάγκη; ὡς γὰρ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες φασὶ, ψυχῆς καθαρᾶς τόπον οἰκειότερον ἐπὶ γῆς θεὸς οὐκ ἔχει. *Perſius* Sat. II. extr. Dicite pontifices, in ſacro quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri dicatae a virgine puppae. Quin damus id ſuperis, de magna quod dare lance Non poſſit magni Meſſaliae lippa propago, Compoſitum jus fasque animi, ſanctosque receſſus Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto. Hoc cedo, ut admoveam templis, & farre libabo. *Philo.* pejores inſidiari melioribus T. 1. p. 195, 24. μηδ' εἴ τις περιῤῥαντηρίοις ἢ καθαρσίοις χρώμενος διάνοιαν μὲν ῥυπαίνει τὴν ἑαυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα φαιδρύνει· μηδ' εἰ πάλιν ὑπὸ περιουσίας νεὼν ἱδρύεται, λαμπροτάταις χορηγίαις καὶ δαπάναις χρώμενος, ἢ ἑκατόμβας ἀνάγει, καὶ βουθυτῶν οὐ παύεται, ἢ πολυτελέσιν ἀναθήμασι κοσμεῖ τὸ ἱερὸν, ἀφθόνους μὲν ὕλας, τέχνας δὲ παντὸς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ τιμιωτέρας εἰσάγων, μετ' εὐσεβῶν ἀναγεγράφθω· πεπλάνηται γὰρ καὶ οὗτος τῆς πρὸς εὐσέβειαν ὁδοῦ, θρησκείαν ἀντὶ ὁσιότητος ἡγούμενος, καὶ δῶρα τῷ ἀδεκάστῳ διδοὺς, οὐδέποτε ληψομένῳ τὰ τοιαῦτα, καὶ κολακεύων τὸν ἀκολάκευτον, ὃς γνησίους μὲν θεραπείας ἀσπάζεται. γνήσιοι δ' εἰσὶν αἱ ψυχῆς ψιλὴν καὶ μόνην θυσίαν φερούσης ἀλήθειαν, τὰς δὲ νόθους ἀποστρέφεται. νόθοι δ' ὅσαι διὰ τῶν ἐκτὸς ἀφθονιῶν ἐπιδείξεις. quod Deus ſit immut. T. 1. p. 273, 47. εὔηθες εἰς μὲν τὰ ἱερὰ μὴ ἐξεῖναι βαδίζειν, ὃς ἂν μὴ πρότερον λουσάμενος φαιδρύνηται τὸ σῶμα, εὔχεσθαι δὲ καὶ θύειν ἐπιχειρεῖν ἔτι κεκηλιδωμένῃ καὶ πεφυρμένῃ διανοίᾳ. *Rom.* I. 9. II. 20. 1. *Tim.* II. 8. 1. *Cor.* I. 2. vid. in *Matth.* XXIII. 26.

25. Maimonides tr. de Regibus. Tunc [cum Meſſias venerit] res occultae & profundae apertae erunt omnibus.

26. ἐγώ εἰμι inf. VIII. 58. XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8.

27. *Erubim* f. 53. 2. ex *Pirke* I. 5. R. Joſe f. Hannae dixit — Nonne ſic docuerunt ſapientes: Ne multiplices colloquium cum femina? cum ſua uxore dixerunt, quanto minus cum uxore alterius? *Kidduſchin* f. 70. 1. Samuel dicit: non ſalutant feminam omnino. *Bemidbar* R. IX. f. 197. a. Matrona quaedam interrogavit R. Eleazarum: Quare, cum peccatum per vitulum fuerit unum, punitum eſt triplici mortis genere? Reſpondit ille: non ſapit mulier niſi circa colum ſuum. S. D. Ex. XXXV. 25. Dicit ei Hircanus: quoniam non reſpondiſti illi verbum unum de Lege, detinebit a nobis CCC. coros decimarum annuatim. At ille: comburantur verba legis potius quam tradantur feminis. *Joma* f. 240. 2. Ne colloquatur quis cum femina in platea, imo nec cum propria uxore. *Berachoth* f. 43. 2. Tradiderunt Rabbini, ſex res eſſe dedecori ſtudioſo ſapientiae — Ne confabuletur cum muliere in foro — Dixit R. Chasda: Ne tunc quidem, ſi ea ſit uxor ipſius. Traditio etiam talis eſt: ne tunc quidem, cum ea eſt uxor ipſius, & ne tunc quidem, cum ea eſt filia aut ſoror ejus & *Bemidbar* X. f. 200. 2.

28. *Judic.* VIII. 8.

29. *Sanhedrin* f. 93. 2. Scriptum eſt Eſaj. IX. 3. Rabba dixit: odorabitur & judicabit, D. S. Non judicabit intuitu oculorum ſuorum. — Ben Coziba regnavit duobus annis & dimidio, & dixit Rabbinis: ego ſum Meſſias. Dixerunt ei: de Meſſia ſcriptum eſt: odorabitur & judicabit. Videamus

τοῦ πέμψαντός με, ϗ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι ⁓ τετράμηνόν 34
ἐστι, ϗ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδοὺ, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, ϗ θεά- 35
σασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβά- 36
νει, ϗ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα ϗ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, ϗ ὁ θερίζων.
Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, ϗ ἄλλος ὁ θε- 37
ρι-

⁓ τετράμηνος

με] + πατρός Ev. 5. τελειώσω] τελέσω 47. 58. 61.

35. λέγετε] + ὅτι δώδεκα ὧραί εἰσι τῆς ἡμέρας 28. ex *Jo* XI. 9. ὅτι] — 61.

ἔτι] — DEL 1. 5. 6. 16. 28. 35. 38. 42. 46. 49. 51. 56. 58. 60. 63. 64 69. 80. 83. 86. 88. 99. Ev. 5. 8. 15. 19. 24. Editio *Complut*. *Origenes* & in Philocal. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 98. 611. & in Ose. p. 57. *Chrysostomus*. *Theophylactus*. probante *D. Heinsio*.

τετράμηνον] τετράμηνος ACDEGKLM. 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. Colb. duo. 33. 35. 37. 38. 40. ex emendatione. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 88. 89. 90. 91. 95. 96. 99. 103. 106. Evang. 1. 3. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut*. *Aldi*, *Plantini*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Genev*. Fragm. *Aldi*. *Origenes*, *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 98. 611. & in Ose. *Theophylactus*. *Procopius* in Esaj. init. τρίμηνος 14.

ἰδοὺ λέγω ὑμῖν] — 1. Colb. unus.

χώρας] + ὑμῶν 58.

ἤδη] sequentibus jungit D. Codices *Latini*.

36. ϗ primo loco] — C. a prima manu. DL. 33. *Origenes* in l. & de Orat. *Irenaeus* IV. 40. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 98. ἵνα ϗ] ϗ 47. Versio *Syr*. ἵνα CL 1. 33. 67. Versio *Copt*. *Heracleon*, *Origenes*.

mus te odorantem & judicantem. Quod cum non faceret, interfecerunt eum.

32. *Thomas*. βρώματα, πληθυντικῶς. οὐ βρῶμα, οὐδὲ βρῶσις. inf. comm. 34.

34. Inf. XVII. 4. *Psal* XIX. 8. 11. 12. *Marc*. III. 20. VI. 31. *Cic*. Tusc. V. 23. Mens [Archimedis] rationibus agitandis exquirendisque alebatur, cum oblectatione solertiae, qui unus suavissimus pastus animorum. *Plaut*. Cistellar. IV. 2. 54. Istuc mihi cibus est, quod fabulare. *Lucanus* II. 380. Hi mores, haec duri immota Catonis secta fuit, servare modum, finemque tenere, Naturamque sequi, patriaeque impendere vitam; nec sibi sed toto genitum se credere mundo. Huic epulae, vicisse famem. *Sallustius* in Orat. Marii. Sudorem, pulverem & alia talia relinquant nobis, quibus illa epulis jucundiora sunt. *Achilles Tatius* V. p. 307. λέγω δὴ πρὸς αὐτήν· ἀλλὰ σὺ οὐδενὸς μετέχεις τῶν αὐτῆς —— Ἡ δὲ, ποῖον γὰρ ὄψον, ἔφη, μοι πολυτελέστερον, ἢ ποῖος οἶνος τιμιώτερος τῆς σῆς ὄψεως; καὶ ἅμα λέγουσα κατεφίλει με —— εἶτα διασχοῦσα εἶπεν· αὕτη μοι τροφή. *Thucyd*. I. 70. μήτε ἑορτὴν ἄλλο τι ἡγεῖσθαι ἢ τὸ τὰ δέοντα πρᾶξαι.

35. *Ovidius* Helena Paridi Heroid. XVII. 263. Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est: haec mora sit voto forsan amica tuo.

Ita loquimur, ubi spem immaturam indicamus, & longius adhuc abesse, ut consequaris. Sumta metaphora a segetibus teneris adhuc ac herbescentibus, de quibus nihil certi agricola sibi possit polliceri, propterea quod plurimi casus solent incidere, qui non sinant cultorem optato potiri. *Persius* VI. 26. Messe tenus propria vive; & granaria, fas est, Emole: quid metuis? occa, & seges altera in herba est. *Aristid*. Platonic. II. p. 163. citat. Photio cod. 247. ὥσπερ οἱ γεωργοὶ πολλοστῷ μηνὶ τῶν σπερμάτων τὴν ἐπικαρπίαν κομίζονται, καὶ οὐχ ἅμα τῷ σπόρῳ· [vel καταβαλεῖν] οὕτω κ. τ. λ. Tempus inter sementem & messem proverbio Judaico dicitur quatuor mensium; cum tamen VI. mensium sit intervallum. *Hesiod*. Op. II. 1. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων ἄρχεσθ' ἀμητοῦ· ἀρότοιο δὲ δυσσομενάων —— οὗτος τοι πεδίων πέλεται νόμος, οἵ τε θαλάσσης ἐγγύθι ναιετάουσ', οἵ τ' ἄγκεα βησσήεντα πόντου κυμαίνοντος ἀπόπροθι πίονα χῶρον ναίουσιν. *Plinius* H. N. XVIII. 47. inarari certum est abjecta prius semina in limo digressi amnis, hoc est Novembri mense incipiente —— Peragitur autem messis Majo. 57. legentes meminerint —— cum Ægyptus nominata fuerit, simul intelligere Phoenicen. *Plut*. de Amore prolis p. 496. E. πυρὸν ἔσπειρε δυομένης πλειάδος, εἶτα ἀνατελλούσης θερίζει. *Avienus*: Nam si se gurgite tollunt Vergiliae, curvas in flava novalia falces Exercere dies: si condunt aequore flammas, Tellurem presso proscindere tempus aratro. *Hyginus* Poët. Astron. II. 21. Et stellas vergilias nostri appellaverunt, quod post ver exoriuntur: & hae quidem ampliorem caeteris habent honorem, quod in earum signo exoriente sole aestas significatur, occidente autem hiems ostenditur. *Calendarium* 11 Id. Maji Plejades oriuntur heliace. *Ovidius* Fast V. 599. Plejadas adspicies omnes, totumque sororum Agmen, ubi ante Idus nox erit una super. Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aestas, & tepidi finem tempora veris habent. *Theophrastus* H. P. VIII 3. μετὰ τὴν ἀπάνθησιν ἁδρύνονται πυροὶ καὶ κριθαὶ μ. μάλιστα —— διαφέρει δὲ καὶ πρὸς τὴν τελείωσιν χώρα τε χώρας, καὶ ἀὴρ ἀέρος. ἐν ἐλάττοσι γὰρ εἶναι δοκοῦσι ἐκφέρειν ὥσπερ ἄλλαι τε καὶ μάλιστα ἐπιδήλως αἴγυπτος· ἐκεῖ γὰρ κριθαὶ ἐν ἑξαμήνῳ, πυροὶ δὲ ἐν τῷ ἑβδόμῳ· περὶ τὴν ἑλλάδα, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις ἐν ὀγδόῳ. & 4. καὶ τὸ τῶν τριμήνων καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειοῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὔβοιαν, μ. ἡμέραις ἀπὸ σπορᾶς ἁδρύνονται καὶ τέλος ἔχουσιν.

Notandum autem, nec sementem nec messem uno momento aut die perfici, sed habere spacium duorum mensium, quo pacto a fine sementis ad initium messis numerabuntur menses IV. *Bava Mezia* f. 106. 2. R. Simeon f. Gamalielis nomine R. Meir dixit, & ita dicebat R. Simeon f. Manassiae: Dimidium Tisri, totus Marhesuan, & dimidium Cisleu, sementum est. Dimidium Cisleu, totus Tebet & dimidium Shebat, hyemis. Dimidium Schebat, totus Adar & dimidium Nisan bruma. Dimidium Nisan, totus Ijar, & dimidium Sivan messis. Dimidium Sivan totus Tammuz & dimidium Ab, aestas. Dimidium Ab, totus Elul, & dimidium Tisri, aestus. *Bereschith* R. XXXIV. 14. R. Simeon

38 ρίζων. Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι,
39 καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευ-
σαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης· Ὅτι εἶπέ μοι
40 πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι
41 παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον
αὐ-

ὁ posterius] — Editio *Erasmi* 1.
χαίρῃ] χαρῇ Fragm. *Ald.*
37. ὁ λόγος ἐστιν] ἐστιν ὁ λόγος D.
ὁ ἀληθινὸς] ἀληθὴς 1. *Chrysostomus.* ἀληθινὸς C. a prima manu L. 16. Colb. unus. 44. Editio *Bezae.* & in notis: Vulgo legitur ὁ ἀληθινός. Sed in *Theophylacto* Romano nullus est additus articulus, & quisquis Graece vel mediocriter novit, facile judicare potest, nullum esse hic locum articulo. *Origenes*, *Heracleon*, *Cyrillus.*
38. ἀπέστειλα] ἀπέσταλκα D. ὃ] — D a prima manu. κεκοπιάκατε] ἐκοπιάσατε D.
ἄλλοι] + γὰρ Versio *Syra* utraque, sed posterior cum asterisco, pro obelo. κεκοπιάκασι] ἐκοπίασαν D.
39. εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν] τῶν Σαμαρειτῶν εἰς αὐτὸν 1. Cod. *Lat.* + οὐ 63. αὐτὸν] + ἐξ αὐτῶν 69.
τὸν λόγον] τῶν λόγων 69. μαρτυρούσης] — 40. 63.
ὅτι] — Editio *Erasmi* 1. ὅσα] ἃ CL Codices *Lat. Origenes.* ut comm. 29.
40. παρ' αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς C. παρ' αὐτοὺς D. ἐκεῖ] + παρ' αὐτοῖς 11. 29. 46. 53. 71. Versio *Syr.*
41. ἐπίστευσαν] + εἰς αὐτὸν 12. 13. 69. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Syra* utraque, sed posterior cum obelo. *Æthiop. Arab.*
ὑμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων] καὶ ὁ θερίζων ὁμοῦ χαρῇ D.
a θερίζων posteriori ad θερίζων comm. 37.] — 90.

meon f. Gamalielis dixit nomine R. Meir, & ita Chaja f. Dosae dixit in verbis suis: Dimidium Tisri, Marhesuan, & dimidium Cisleu semen. Dimidium Cisleu, Teveth & dimidium Schebat hiems. Dimidium Schebat, & Adar, & dimidium Nisan, bruma. Dimidium Nisan, Ijar, & dimidium Sivan messis. Dimidium Sivan, Thamuz & dimidium Ab aestas. Dimidium Ab, & Elul, & dimidium Tisri aestus. R. Mone numerat a Marchesuan, R. Simeon incipit a Thisri. *Targum* Ecclesiast. XI. 2. Da portionem bonam seminis agro tuo in Tisri: & ne cohibearis a seminando etiam in Cisleu. *Ruth* R. II. 23. R. Samuel f. Nachmani dixit: ab initio messis hordeaceae ad finem triticeae sunt tres menses. *Menachoth* VIII. 2. Conserit agrum LXX. ante Pascha diebus, & tum multam feret similam. f. 85. 2. dixit R. Jochanan: non afferunt manipulum nisi ex agris meridionalibus terrae Israelis, quia in illis sol oritur & occidit. Adde his dies L. ad Pentecosten, quo duo panes ex nova simila offerebantur Lev. XXIII. 16. 17. habebis dies CXX. i. e. IV. menses. *Varro* R. I. 28. 29. 32. tempus sementis ante aequinoctium vernum, messis vero post solstitium ponit; interjacent dies XCII.

λευκαί] *Ovidius* Fast. V. 357. An quia maturis albescit messis aristis? *Virgil.* Ecl. IV. 28. Molli paullatim flavescet campus arista. *Servius*: albescet. *Oppianus* ἁλιευτ. δ. 500. περιπλήθουσα δὲ πάντῃ πυροδόκος στεφάνη λευκαίνεται ἔνδον ἀλωῆς. *Eustathius* in Il. ε. p. 437. 48. τὸ δὲ ὑπολευκαίνονται ἀσφαλῶς εἴρηται εἰς ἔμφασιν τοῦ· ξανθὴ Δημήτηρ· ὑπόλευκον γάρ πως καὶ ξανθόν. ὅθεν καὶ κρῖ λέγεται λευκὸν, καίτοι οὐ πάνυ λευκὸν ὄν.

Praedicatio Evangelii comparatur jactui sementis: conversio vero hominum messi Matth. IX. 37. XIII. 3. &c. Opponitur autem hic judicium Christi judicio Apostolorum, qui putabant, Samaritanos aut nunquam aut sero ad Christum accessuros: Tu quidem illis praedicasti, multa vero sunt, quae impedient, quo minus fructum ab illis feras, odium quo Judaeos prosequuntur, praejudicatae eorum opiniones, & obstinatio; quid ergo spe certa rem incertam & dubiam praecipis? Christus eos testimonio oculorum refellit, jubetque ut prospiciant turbam Samaritanorum adventantem & mox cre-
dituram comm. 30. 39. 41. inf. VI. 5.

37. *Plato* Sympos. ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. *Philo.* πίστις γὰρ, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, τῶν ἀδήλων τὰ ἐμφανῆ. *Anthol.* III. 6. 23. οὗτος ἐμὸς λόγος ὔμμιν ἀληθινός. *Ter.* Eun. IV. 5. 6. Verbum hercle hoc verum est: sine Cerere & Libero friget Venus. Andr. II. 5. 15. verbum illud verum est, vulgo quod dici solet: Omnes sibi malle melius esse, quam alteri. *Apulejus* Florid. 18. Sed verum verbum est profecto, quod ajunt: Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquod difficultatis.

38. *Virgilius* Ecl. I. 71. Impius haec tam culta novalia miles habebit, Barbarus has segetes? en, queis consevimus agros. *Hesiod.* Theogon. 599. de fucis. ἀλλότριον κάματον σφετέρην εἰς γαστέρ' ἀμῶνται. *Aristophanes* Equit. 391. τ' ἀλλότριον ἀμῶν θέρος. *Schol.* τοῦτ' ἐστι τοὺς ἀλλοτρίους καμάτους καὶ πόνους οὗτος γεωργῶν καὶ καρπούμενος — ὡς εἴ τις ἀγνώμων ἀνὴρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀμητῷ τῆς ἅλω ἐκβαλὼν τὸν σπείραντα γεωργὸν καὶ προπεπονηκότα, τοὺς καρποὺς ἀξιοῖ περιζέσθαι. *Diogenian.* Cent. *Greg. Cypr.* II. 62. *Apostol.* Cent. II. 55. ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' αὖ ἀμήσονται. Suidas Georg. Cyprius ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο. *Callimach.* H. in Cererem 139. φέρει σταχὺν, οἶσε θερισμὸν, φέρβε καὶ εἰράναν, ἵν', ὃς ἄροσε, κεῖνος ἀμάσῃ.

Tempore messis fruges domino agri colliguntur, messores autem mercenarii mercedem accipiunt, utrique gaudent *Psal.* CXXVI. 6. *Esaj.* IX. 3. Nec tamen gaudium est plenum, cum & messorum labor sit valde molestus, & proventus saepe non respondeat exspectationi domini, *Jerem.* XII. 13. *Agg.* I. 6. Solet etiam non raro accidere, ut, qui seminavit, non metat *Job.* XXXI. 8. *Mich.* VI. 15. *Deut.* VI. 11. Ego seminavi, primus docui, nullum laborem subterfugi, vos jam operarios ad metendum conduxi, ut mecum gaudeatis. Nullum majus & justius est gaudium, quam quod oritur ex beneficiis in alios collatis, *Act.* XX. 35. *Philip.* IV. 1. 1. *Thess.* II. 19. 20. 3. Jo. 4.

39. Samaritae credunt mulieri peccatrici: Judaei Joanni Baptistae viro sancto fidem non habent. Illi recte, cum enim ea diceret, quae sibi parum erant honorifica, & quae etiam loquacissimae mulieres silere, imo negare solent, fide erat digna. *Prov.* XXX.

αὐτȣ̃. Τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον· Ὅτι ȣ̓κέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκη- 42
κόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι ȣ̔τός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τȣ̃ κόσμȣ, ὁ Χριστός. Μετὰ δὲ τὰς 43
δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησȣ̃ς ἐμαρτύρη- 44
σεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν ȣ̓κ ἔχει. Ὅτε ȣ̃ν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 45
ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ·
καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. Ἦλθεν ȣ̃ν ὁ Ἰησȣ̃ς πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, 46
ὅπȣ ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικὸς, ȣ̃ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναȣ̀μ.
Οὗτος ἀκȣ́σας ὅτι Ἰησȣ̃ς ἥκει ἐκ τῆς Ἰȣδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, 47
καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτȣ̃ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν ȣ̃ν 48
ὁ Ἰησȣ̃ς πρὸς αὐτόν· Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, ȣ̓ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς 49
αὐ-

42. τε] δὲ D. 71. Versio *Syra* posterior, Codices *Latini*. *Origenes*.
ἔτι prius] — 80. ὡς 60.
λαλιὰν] μαρτυρίαν D. Codices *Latini*.
αὐτοὶ] αὐτȣ̃ D. Codices *Latini*.
ἀκηκόαμεν] + παρ' αὐτȣ̃ 1. 69. Versio *Armen*.
οἴδαμεν] ἔγνωμεν K. ἐγνώκαμεν 53.
ἀληθῶς] — 42. 71. Colb. unus. Versio *Syr*.
ὁ χριστὸς] — C. a prima manu 69. 71. Evang. 5. 19. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Heracleon*, *Irenaeus* IV. 5. *Origenes* in l. & in comm. 29. probante *J. Millio* prol. 1199.
43. τὰς] — 106.
καὶ ἀπῆλθεν] — CD. 69. Vers. *Copt*. Cod. *Lat*. *Origenes*, *Cyrillus*. καὶ ἦλθεν L 106. Vers. *Syr*. posterior, & edita in marg.
44. ὁ] — ACDGH 1. 3. 73. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, Fragm. *Ald*. *Origenes*, *Cyrillus*, *Theophylactus*.
45. ὅτε] ὡς D.
ἐδέξαντο] ἐξεδέξαντο D.
ἑωρακότες] + τὰ σημεῖα Versio *Syr*.
ἃ] ὅσα ACI. 1. 50. 66. 67. 69. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* in l. & comm. 35. *Cyrillus*, *Chrysost*.
ἐποίησεν] + σημεῖα 69.
Ἱεροσολύμοις] ἱερȣσαλὴμ D.
ἐν posterius] — D.
καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτὴν] — G.
46. ὁ Ἰησȣ̃ς] — CDL 33. 34. 39. 59. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Cyrillus*, *Theophyl*. prob. *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1200.
ὁ Ἰησȣ̃ς πάλιν] πάλιν ὁ Ἰησȣ̃ς AEGH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 97. 106. Editio *Complut*. *Plantin*. Fragm. *Ald*. Versio *Syr*.
καὶ ἦν] ἦν δὲ DL 33. Versio *Copt*. Codices *Lat*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
τις] + ἐκεῖ Versio *Syra* posterior.
βασιλικὸς] βασιλίσκος D. & comm. 49. Cod. *Lat*. probante *Erasmo*.
ὁ posterius] — 3.
ἐν] — 96.
Καπερναȣ̀μ] Καφαρναȣ̀μ CD. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. *Origenes*, *Cyrillus*.
47. ἐκ] ἀπὸ 33. 69.
ἀπῆλθε] ἦλθεν C 1. 13. 69. Codices *Latini*.
αὐτὸν posterius] — CDGL 69. Versio *Armen*. Codices *Latini*.
καταβῇ καὶ ἰάσηται] καταβὰς ἰάσηται C. ut videtur a prima manu. Versio *Copt*.
αὐτȣ̃] αὐτὸν Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*.
ἤμελλε] ἔμελλε 3. 74. 90.

XXX. 20. *Jerem*. III. 3.

42. Credunt Samaritani, nullis miraculis editis, Judaei ne miraculis quidem.

1. *Reg*. X. 6. 7. *Ovidius* H. XVI. 139. Magna quidem de te rumor praeconia fecit — Credis & hoc nobis? minor est tua gloria vero. XVIII. 70. Neve meis credas vocibus; ipsa vides. *Bamidbar* R. X. ad Jud. XIII. 12. Dixit ei Manoach: hactenus ex uxore audivi, & mulieres non sunt filiae doctrinae, neque possumus niti illarum verbis, sed tu, veniat verbum tuum ex ore tuo, ego volo audire, quia non ego credo verbis ejus, ne quid mutarit aut demendo aut addendo. *Alciphron*. II. 4. Καὶ οὐ δεῖ λεγȣ́σῃ πιστεύειν, ἀλλ' ἰδεῖν· ὥς φασι.

44. τιμὴν ȣ̓κ ἔχει] *Heb*. III. 3. *Etymol*. τιμὴν — ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς καὶ τὴν βασιλείαν ȣ̔́τως φησὶν εἰρῆσθαι [Od. λ. 494.] Ἦ ἔτ' ἔχει τιμὴν πολέσιν μετὰ Μυρμιδόνεσσιν, ἤ μιν ἀτιμάζȣσι. *Hesiod*. Theogon. 393. Μή τιν' ἀποῤῥαίσειν γερ́ων, τιμὴν δὲ ἕκαστον ἑξέμεν, ἣν τὸ πάρος γε μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι. *Herodot*. II. 46. καὶ τȣ́των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχȣσι.

46. βασιλικὸς] *Eustathius* in Il. α. p. 84. 23. οἱ κήρυκες — θωπεύειν μὲν γὰρ ȣ̓κ εἶχον τὸν ἀχιλλέα βασιλικοὶ ὄντες· δȣλοπρεπὲς γὰρ τȣ̃τόγε· παροξύνειν δὲ ȣ̓κ ἐτόλμων· & γ. p. 300. 25. ἡγήτορες δὲ τρώων οἱ δημογέροντες, ἀντὶ τȣ̃ ἡγεμονικοὶ καὶ βασιλικοὶ, οὐ μὴν βασιλεῖς. *Plautus* Rudent. II. 4. 18. Ego basilicus sum, quem nisi oras. *Apulejus* M. IV. Non rex, non regius, nec de plebe saltem. *Hieronymus* in Esaj. LXV. 1. Regulus, qui graece dicitur βασιλικὸς, quem nos de aula regia rectius interpretari possumus palatinum. *Polybius* IV. 76. πᾶν ἐποίει τὸ προσταττόμενον τοῖς βασιλικοῖς, quicquid aulae proceres imperarent. p. 850. βασιλικὸς μὲν ἔφη βȣ́λεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ πᾶσι, καὶ ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν, βασιλεύς γε μὴν ȣ̓́τε ἐθέλειν εἶναι ȣ̓́τε λέγεσθαι παρ' οὐδενί. *Lucian*. de Saltat. D. D. XX. 1. Ὁ δὲ νεανίας ȣ̔̃τος ὁ φρὺξ — βασιλικός ἐστι. *Eusebius* V. Constantini I. 16. τοῖς ὑπ' αὐτȣ̃ βασιλικοῖς ἅπασι μέχρι καὶ τῶν ἐπ' ἐξȣσίας ἀρχόντων. Palatinis, qui in ipsius aula militabant. *Jos*. A. X. 7. 5. τῶν δ' οἰκετῶν τις τȣ̃ βασιλέως, ἐν τιμῇ τυγχάνων, αἰθίοψ τὸ γένος — ὁ βασιλεὺς — ἐκέλευσε τὸν αἰθίοπα λ. τῶν βασιλικῶν παραλαβόντα — ἀνελκῦσαι τὸν ἱερεμίαν. XVII. 10. 7. Γράτȣ σὺν τοῖς βασιλικοῖς, οἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν, σκέπης αὐτοῖς γενομένης. 6. ὁ μὲν Γράτος, τῶν βασιλικῶν στρατιωτῶν Ῥωμαίοις προστεθειμένος, μεθ' ἧς εἶχε δυνάμεως ὑπαντιάζει τὸν Σίμωνα. 7. φόνῳ τε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἦσαν ἐπὶ μέγα προσκείμενοι Ῥωμαίων τε καὶ τῶν βασιλικῶν. B. II. 3. 4. Ῥȣ̃φος τε καὶ Γράτος — ὁ μὲν τȣ̀ς πεζȣ̀ς τῶν βασιλικῶν ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν, Ῥȣ̃φος δὲ τȣ̀ς ἱππεῖς. 4. 1. διεμάχοντο τοῖς βασιλικοῖς. & 2. Σίμων τις τῶν βασιλικῶν δȣ́λων — Γράτος ὁ τῶν βασιλικῶν πεζῶν ἡγεμὼν. 3. καὶ τὸ κτείνειν αὐτοῖς προηγȣ́μενος μὲν ἦν Ῥωμαίȣς τε καὶ τȣ̀ς βασιλικȣ̀ς, διέφευγε δ' ȣ̓́τε Ἰȣδαίων εἴ τις εἰς χεῖρας ἔλθοι φέρων κέρδος. 21. 3. νεανίσκοι τινὲς — ἐνεδρεύοντες Πτολεμαῖον τὸν Ἀγρίππα καὶ Βερενίκης ἐπίτροπον ἀφείλαντο πᾶσαν ὅσην ἦγεν ἀποσκευὴν — πάντα πρὸς Ἰώσηπον — ἐκόμισαν· ὁ δὲ μεμψάμενος αὐτῶν τὸ πρὸς τȣ̀ς βασιλικȣ̀ς βίαιον. . . περισάντων αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν ἤγοντο. *Syrus*. Servus quidam regis. Iidem Herodiani vocantur. 3. *Esr*. VIII. 67. τοῖς βασιλικοῖς οἰκονόμοις.

47. Conf. *Matth*. VIII. 5-13. *Luc*. VII. 1-10. ubi, si Canonibus Eusebii credimus, eadem narra-

50 αὐτὸν ὁ βασιλικός· Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς· Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν αὐ-
51 τῷ + Ἰησοῦς· καὶ ἐπορεύετο· Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν
52 αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες· Ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. Ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν
ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ
53 πυρετός. Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός
54 σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν
ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετὰ

+ ὁ

48. πιστεύσητε] πιστεύετε Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Vulg*. 49. πρὶν] + ἢ 49. 50. 67. *Chrysostomus*. ἀποθανεῖν] ἀποθάνῃ 88. τὸ παιδίον] τὸν υἱὸν A. 13. 57. 69.
μου] — D 1. Versio *Syr*. Codices *Lat*. 50. καὶ prius] — D Versio *Vulg*. *Cyrillus*. prob. *J. Millio* prol 920.
αὐτῷ] — 44. καὶ ἐπίστευσεν] ἐπίστευσεν δὲ L. ᾧ] ὃν ACL.
αὐτῷ posterius] + ὁ ACD 1. 10. 11. Colb. unus. 44. 59. 61. 62. 72. 80. 83. 86. 90. 91. 97. 106. Ev 24. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantini*, *Bengelii*, *Genev*.
51. οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν] ὑπήντησαν οἱ δοῦλοι D. αὐτοῦ posterius] — 1. Versio *Vulg*.
ἀπήντησαν] ὑπήντησαν KL. 1. 53. 54. 56. 57. 69. 91. Evang. 15. 24. Fragm. *Ald*.
αὐτῷ] αὐτὸν A. 11. 68. Evang. 19. καὶ ἀπήγγειλαν] — L.
ἀπήγγειλαν] ἤγγειλαν D. ἀνήγγειλαν 1. 42. Fragm. *Ald*. + αὐτῷ D. Evang. 20. Versio *Syr*. Cod. *Lat*.
λέγοντες] — D. Codices *Latini*.
παῖς] υἱὸς DKL 12. 13. 15. 33. 34. 39. 42. 57. 67. 68. 69. 96. 97. 106. Fragm. *Ald*. Versio *Copt*. *Syr*. prior, & posterior in margine. Codices *Latini*. *Origenes* in l. & comm. 35. 47. *Cyrillus*, *Theophylactus*.
σου] — Evang. 1. αὐτοῦ AC. 13. Versio *Vulg*. *Armen* 52. ἐπύθετο] ἐπυνθάνετο 69. Evang. 17.
οὖν] δὲ 13. 59. 69. Versio *Copt*. παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν] τὴν ὥραν παρ' αὐτῶν ACD 1. 69. 106.
καὶ εἶπον] καὶ εἶπαν D. εἶπον οὖν C. 1. 33. 50. Versio *Armen*. χθὲς] — 69. ἐχθὲς ACDKL.
53. πατὴρ] + αὐτοῦ C. 45. 51. 67. 69. 74. ex emendatione. Versio *Syr*. *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*.
ὅτι prius] — Fragm. *Ald*. ἐν prius] — C. 1. ἐκείνῃ] — 58.
ὥρᾳ] + ἰάθη 47. 56. ἐν ᾗ] — 69. ὁ Ἰησοῦς] — Fragm. *Ald*.
ὅτι posterius] — ACL 1. 56. 58. Fragm. *Ald*. Versio *Vulg*. *Cyrillus* Act. V. ὅλη] — 29. 40. 63. 71.
54. τοῦτο] + δὲ C. a prima manu. 71. Versio *Copt*. ἐποίησεν] + αὐτὸς 96.
Ἰησοῦς] + ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ 12. ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν] ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν 60.

ratur historia.

Xenophon Paed. III. ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε.

51. *Artemidor*. IV. 5. νοσοῦντα τις ἔχων υἱὸν, ἔδοξε —— ἔζησεν ὁ παῖς. 1. *Reg*. XVII. 23. 2. *Reg*. I. 2. *Jos*. V. 8. *Esaj*. XXXVIII. 1.

52. *Diodorus S*. XIII. 94. τὴν ὥραν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τοῦ θεάτρου παρῆν εἰς τὴν πόλιν.

κομψότερον] *Hesychius* κομψότερον, βελτιώτερον, ἐλαφρότερον. *Etymol*. κομψὸς, εἴρηται μὲν ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τοῦ πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ μετρίου καὶ ἐπιεικοῦς —— ἐπὶ δὲ ἐπιεικοῦς παρὰ τὸ εὐκαμπῆ αὐτὸν εἶναι, οἷον εὐπειθῆ καὶ προσηνῆ, οὕτως εἰρηναῖος ὁ ἀττικιστὴς ἐν τῷ κ. στοιχείῳ. *Arrian*. *Epictet*. III. 10. ὅταν ὁ ἰατρὸς εἰσέρχηται, μὴ φοβεῖσθαι τί εἴπῃ. μηδ' ἂν εἴπῃ· κομψῶς ἔχεις, ὑπερχαίρειν, τί γάρ σοι ἀγαθὸν εἶπεν; ὅταν γὰρ ὑγιαίνεις, τί σοι ἦν ἀγαθόν; μηδ' ἂν εἴπῃ· κακῶς ἔχεις, ἀθυμεῖν —— τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις· ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἕξω;

χθὲς] *Corinthus* Dial. Ionic. pro ἐχθὲς χθὲς. *Moeris*. χθὲς καὶ χθιζὸν ἀττικῶς· ἐχθὲς καὶ ἐχθεσινὸν, ἑλληνικόν. *Thomas*. χθιζὸς οὐ χθεσινός. *Etymol*. ἐχθὲς καὶ χθές. Οἱ ἀττικοὶ χθὲς, οἱ δὲ κοινοὶ ἐχθές· πρῶτον γὰρ τὸ ἐχθὲς τοῦ χθές. καὶ δῆλον α. μὲν ἀπὸ τῆς ἐτυμολογίας, ὅτι ἐχθὲς εἴρηται παρὰ τὸ ἐκτὸς γεγενῆσθαι τῆς σήμερον. β —— γ. —— & in χθιζὰ —— ἀναλογώτερον δέ ἐστι καὶ κυριώτερον καὶ πρῶτον τὸ ἐχθὲς τοῦ χθές. Utrumque reperitur apud τοὺς O.

53. *Act*. XI. 2. X. 14. XVI. 15. 31. XVIII. 8. 1. *Cor*. I. 16. 1. *Tim*. V. 4. 2. *Tim*. I. 16. IV. 19. *Demosthenes* τὰ ἐπιτήδεια ταύτην ἐργασομένην, καὶ τὴν οἰκίαν θρέψασαν.

Berachoth V. 5. Referunt de R. Chanina f. Dosa, cum precaretur pro aegrotis, dicere fuisse solitum: Hic vivet, ille morietur. Rogatus, undenam hoc cognosceret? respondit: si precatio mea mihi expedita est in ore, cognosco eum acceptum iri: sin minus, ereptum. f. 34. 2. Cum aliquando aegrotaret filius R. Gamalielis, statim studiosos binos misit ad Chanina f. Dosa, ut pro se apud Deum intercederet. Postquam ergo illos vidit, adscendit in coenaculum, & pro eo oravit. Cum autem descenderet, dixit ipsis: Ite, nam febris ipsius recessit. Responderunt ipsi: num propheta tu es? Regessit ipsis: neque propheta sum, neque filius Prophetae; sed tamen si preces meas ore prompto recitare possum, tunc scio me exaudiri: quod si vero id non fit, scio esse irritas. Illi vero scripserunt & notarunt sibi horam; cumque ad R. Gamalielem venirent, dixit ipsis: Vos in ministerio vestro nihil neque excedens neque deficiens egistis. Sic enim cum filio meo res acta est: illa ipsa hora reliquit eum febris; & aquam ad bibendum postulavit. R. Chanina f. Dosa frequentavit R. Jochanan f. Saccai, ut legem ab eo disceret. Cum ergo filius ipsius aegrotaret, dixit ad ipsum: Chanina, intercede pro filio meo apud Deum, ut vivat. *Hieros*. 5. dixit: confido ego, convaliturum filium R. Gamalielis a morbo suo. Et notarunt eadem hora petiit ab illis cibum. *Joma* f. 49. 1. Dixit R. Chanina: nunquam accersitus sum ad aliquem a mula alba percussum, qui vixit. *Nedarim* f. 40. 1. Accidit ut unus discipulorum R. Akiba aegrotaret, nemo autem ipsum ex sapientibus praeter R. Akibam invisit. Quia vero hoc honore affectus est, ut ante ipsum Rabbinus in terra sederet, in conspectu ipsius vixit i. e. convaluit. Dixit ergo ad ipsum: tu vivere fecisti me. R. Dimi dixit: quicunque aegrotum invisit, in caussa est, ut vivat.

54. Inf. XXI. 14. 2. *Cor*. XIII. 1. *Luc*. XXIV. 21.

ΜΕτὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τ῀ Ἰȣδαίων, ϗ ἀνέβη ὁ Ἰησȣ῀ς εἰς Ἱεροσόλυμα· Ἔϛι δὲ ἐν 1
τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊϛὶ Βηθεσδὰ, 2
πέντε ϛοὰς ἔχȣσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τ῀ ἀσθενȣ́ντων, τυφλῶν, 3
χω-

1. μετ̀] + δὲ 38. 51. 73. 74. 90. 91. Colb. unus. Verſio *Copt.*
ἦν] + ἡ CEL. 1. 36. 37. 39. 40. 42. 51. 63. 64. 66. 72. 74. 83. 90. Editio *Complut.* Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Cyrillus, Theophylactus.* ἑορτὴ] ἐν τῇ ἑορτῇ 16. ϗ] — 16.
ὁ] — ADHK 95. 106. ὁ Ἰησȣ῀ς] — 42. 47. probante *J. Millio.*
2. ἔϛι] ἦν Verſio *Syr. Cyrillus, Chryſoſtomus, Theophylactus, Nonnus.* probante *Beza.* ἔϛη Editio *Complut.* aberrante, ut exiſtimo, Typotheta; non vero ex codice Vaticano & deliberato conſilio, ut putat Millius prol. 1093.
ἔϛι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις] — 69. ἐπὶ] ἐν AD. contra B. legit ut Ed. teſte Maldonato.
ἐπὶ τῇ προβατικῇ] — Verſio *Syr. Sax.* προβατικὴ 61. in ora. Verſio *Vulg.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2. in inferiorem partem, Codices *Lat.*
κολυμβήθρᾳ] κολυμβήθρα 72. Editio *Eraſmi, Colinaei, Stephani, Bezae. Bogardi, Elzevirii* 1624, *Bengelii.* Verſio *Vulg. Belg.* At editio *Elzevirii* A. 1633. κολυμβήθρᾳ. Caſu tertio.
ἐπιλεγομένη] λεγομένη D. 1. Evang. 19. Editio *Eraſmi* 1. Codices *Lat.*
Βηθεσδὰ] Βελζεθὰ D. Βηζαθὰ L. Βηθζαθὰ 33. Βιθεσδὰ 71. Evang. 1. 2. 15. Belzatha vel Betzetha Codices *Latini* MS. Βηθσαιδὰ B. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior, & edita in margine. *Theophylactus.* Ed. *Eraſmi* 1. 2. 3. ταύταις] ταύτῃ 46. 61. + οὖν D.

21. *Herodot.* V. 76. τέταρτον δὴ τȣ῀το ἐπὶ τὴν ἀτ̃ικὴν ἀπικόμενοι Δωριέες. *Lucian.* Dial. Mer. II. καὶ γὰρ ἤδη τρίτον τȣ῀το ᾖσεν ἀλεκτρυών. *Curtius* IV. 11. MS. Darium, ut pacem jam hoc tertio peteret, nulla vis ſubegit.

2. ἔϛι δὲ] *Il.* λ. 710. ἔϛι δέ τις Θρυόεσσα πόλις. 721. ἔϛι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος. *Euſtathius.* καὶ φασιν, ὅτι αἱ πυκναὶ τῶν διηγημάτων περιγραφαὶ προσοχὴν ἐμποιȣ῀σι, καὶ τὴν ὑπτιότητα τȣ῀ λόγȣ ἐξαίρȣσι, καὶ ὅλως ἐν ταῖς διηγήσεσι τὸ πολύαρχον κνίζει τε τὴν ἀκοὴν, καὶ τὸ ὁμοειδὲς ἀνακόπτει, καὶ σαφήνειαν προβάλλει, καὶ ἀκοὴν ἀναπαύει, καὶ προσοχὴν ἐμποιεῖ. ν. 663. ἦν δέ τις Εὐχήνωρ, Πολυΐδȣ μάντιος υἱός. *Euſtath.* ὅρα δὲ, ὅτι γε καὶ εἰς τὸ παρὸν διήγημα συνήθως εἰσέβαλεν ὁ ποιητὴς, ἀπὸ ῥήματος ἀρξάμενος ὑπαρκτικȣ῀· ἦν δέ τις Εὐχήνωρ. *Od.* γ. 293. Ἔϛι δέ τις λίσση αἰπεῖα τε εἰς ἅλα πέτρη. *Euſtath.* καὶ ἐνταῦθα, καθὰ καὶ πολλαχȣ῀ τῆς Ἰλιάδος, σχήματι ἀφηγηματικῷ χρῆται, ἀρχομένῳ ἀπὸ τȣ῀ ἔϛι ῥήματος. δ. 844. ἔϛι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα. *Euſtath.* ὅτι διηγεῖται κἀνταῦθα συνήθως ὁ ποιητὴς, ἀρχόμενος ȣ῞τως· ἔϛι τις νῆσος, καὶ τὰ ἑξῆς. ν. 96. Φόρκυνος δέ τις ἔϛι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος ἐν δήμῳ Ἰθάκης. *Euſtath.* ἄρχεται ἀπὸ συνήθȣς ὑπαρκτικȣ῀ ῥήματος. υ. 287. ἦν δέ τις ἐν μνηϛῆρσιν ἀνήρ. *Euſtath.* εἶτα ἄρχεται Ὅμηρος διηγήματος ἀπὸ ὑπαρκτικȣ῀ συνήθως ῥήματος. Od. τ. 172. Κρήτη τις γαῖ᾽ ἔϛι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ. *Euſtath.* ὅρα δὲ, ὡς καὶ τὸ ῥηθὲν πλασματικὸν διήγημα συνήθως Ὁμήρῳ κατὰ ὀρθὴν πτῶσιν μετὰ ῥήματος ὑπαρκτικȣ῀ προβέβληται. Il. κ. 314. ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δόλων Εὐμήδεος υἱός. *Euſtathius.* καὶ ἐνταῦθα συνήθει χρῆται σχήματι διηγήματος ὁ ποιητὴς, ἀρχόμενος ἀπὸ ῥήματος ὑπαρκτικȣ῀, ὡς καὶ ἐν τῷ· ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δάρης ἀφνειὸς ἀμύμων.

προβατικῇ] *Ammonius.* προβατικὴ ἐκαλεῖτο, ὅτι ἐκεῖ συνήγετο τὰ μέλλοντα σφάζεσθαι εἰς τὴν ἑορτὴν, καὶ τὰ ἔγκατα αὐτῶν ἐπλύνοντο ἐκεῖ. *Theodorus Mopſueſtenus.* Μετὰ τὰς ἐν κύκλῳ πέντε ϛοὰς μέση ἦν ἡ προβατικὴ κολυμβήθρα, ȣ῞τως καλȣμένη ἀπὸ τȣ῀ τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἀγόμενα πρόβατα ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐκεῖσε συνατρύζεσθαι [an συναθροίζεσθαι] κἀκεῖσε τὰ τȣ́των ἔγκατα ἀποπλύνεσθαι. *Euſebius* in Onomaſt. Βηζαθὰ, κολυμβήθρα ἐν Ἱερȣσαλὴμ, ἥτις ἐϛὶν ἡ προβατικὴ, τὸ παλαιὸν πέντε ϛοὰς ἔχȣσα· καὶ νῦν δείκνυται ἐν ταῖς αὐτόθι λίμναις διδύμοις, ὧν ἑκατέρα μὲν ἐκ τῶν κατ᾽ ἔτος ὑετῶν πληρȣ῀ται, θατέρα δὲ παραδόξως πεφοινιγμένον δείκνυσι τὸ ὕδωρ, ἴχνος, ὡς φασι, φέρȣσα τῶν πάλαι καθαιρομένων ἐν αὐτῇ ἱερείων, παρ᾽ ὃ καὶ προβατικὴ καλεῖται διὰ τὰ θύματα. Alii per προβατικὴν intelligunt portam ita appellatam *Nehem.* III. 1. XII. 39. piſcinae huic, ut putant, vicinam, in parte urbis Bezetha dicta, quae erat ad ſeptentrionem templi, ad occidentem vero oliveti. In ſcriptis Judaeorum veterum frequenter reperiuntur balnea δημόσια, & balnea, quae varie ſcribunt, פרובטיא, פרקטינין *Cant.* VII. 4. Eccleſ. II. 6. thermas & loca balnearum, ſiphones effundentes aquas tepidas & ſiphones effundentes aquas calidas. Targum Jonath. *Gen.* XIV. 3. *Num.* XXI. 4. *Midraſch Cant.* III. 8. delicias filiorum hominum i. e. פרובטיא *Bereſchith* R. I. 16. R. Juda nomine R. Aquilae dixit — Rex carnis & ſanguinis — antequam aedificat δημόσια, & antequam aedificat privata. VIII. 7. Simile Regi, qui ambulabat in porta palatii ſui, & vidit beryllium projectum, dixit quid faciemus? Quidam dixit: δημόσια. quidam dixit: privata. Rex dixit: ego faciam ἀνδριάντα LXIII. 11. Sicut privatus iſte, qui inundavit balneum, & poſtea balneare fecit filium regis.

κολυμβήθρα] *Athenaeus* XII. p. 529. F. ἀκραγαντίνȣς φησι κατασκευάσαι Γέλωνι κολυμβήθραν πολυτελῆ, τὸ περίμετρον ἔχȣσαν ϛαδίων ζ. βάθȣς δὲ πηχῶν κ, εἰς ἣν ἐπαγομένων ποταμῶν καὶ κρηναίων ὑδάτων ἰχθυοτροφεῖον εἶναι, καὶ πολλȣ̀ς παρέχεσθαι ἰχθῦς. *Auguſtinus* de Doctr. Chriſt. III. 29. Quis non dicit piſcinam etiam quae non habet piſces, nec facta eſt propter piſces? ac tamen a piſcibus nomen accepit; qui tropus catachreſis dicitur. & princ. Dialecticae. Cum piſcina dicitur in balneis, in qua piſcium nihil ſit, cum nihil piſcibus ſimile habeat, videtur tamen a piſcibus dicta proprie propter aquam, ubi piſcibus vita eſt. Ita vocabulum non tranſlatum ſimilitudine, ſed quadam vicinitate uſurpatum eſt. *Pollux* VII. 138. κολυμβᾶν ἀφ᾽ ȣ῟ καὶ κολυμβήθραν ὁ πλάτων. *Plato* de Rep. V. ἀλλὰ δὴ ὧδ᾽ ἔχει. ἄν τέ τις εἰς κολυμβήθραν μικρὰν ἐμπίσῃ, ἄν τε εἰς τὸ μέγιϛον πέλαγος μέσον, ὅμως γε νεῖ ȣ̓δὲν ἧτ̃ον. Plures Hieroſolymis fuerunt piſcinae *Joſ.* B. V. 3. 2. χθαμαλὸν ἐποίȣν πάντα τὸν χῶρον ἀπὸ τȣ῀ σκοπȣ῀ μέχρι τῶν Ἡρώδȣ μνημείων, ἃ προσεῖχε τῇ τῶν ὄφεων ἐπικαλȣμένῃ κολυμβήθρᾳ. *Rufinus* vertit: Stagnum quod olim Bethara vocabatur. ad Septentrionem. 4. 2. ἐκκλῖνον πρὸς ἀνατολὴν ἐπὶ τὴν Σολομῶνος κολυμβήθραν, καὶ διῆκον μέχρι χώρȣ τινος, ὃν καλȣ῀σιν ὀφλὰν, τῇ πρὸς ἀνατολὴν ϛοᾷ τȣ῀ ἱερȣ῀ συνῆπται. II. 4. θάτερον μὲν χῶμα] τὸ ἐπὶ τὴν Ἀντωνίαν — ἐβλήθη κατὰ μέσον τῆς Στρȣθίȣ καλȣμένης κολυμβήθρας. — τῷ I. δὲ τάγματι, διέχοντι πολὺ τȣ́των κατὰ βόρειον κλίμα τὸ ἔργον ἦν καὶ κολυμβήθραν ἀμύγδαλον προσαγορευομένην. Denique piſcina Siloam extra urbem *Jo.* IX. 7.
Ne-

4 χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ

κατέκειτο] κατέκειντο D. Codices *Lat.* πολὺ] —— CD 33. 68. Colb. unus. Versio *Copt.* Cod. *Lat.*
ξηρῶν] ξηρῶν παραλυτικῶν D. Codices *Latini.* ἐκδεχομένων] ἀπεκδεχομένων 57. 91. Evang. 8.
ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν] —— A a prima manu C. a prima manu L. 18. Codices *Copt.* MSS. Codex Regius 2441. probante J. Jac. Cramero & *Millio* prol. 433.
4.] —— C a prima manu D. 33. Cod. Reg. 2441. asteriscis notatur 21. 36. Cod. Reg. 3423. obelo 2242. & 44. Codices *Armen. MS.* & *Copt. MS.* Codex *Latin.* in Colleg. Ludovici Parisiis. Codex Regius. a prima manu. Brixianus. Versio *Syra* posterior partim asteriscum, partim obelum adponit. *Augustinus.*
ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ] —— 14.
γὰρ] + κυρίου AKL. 4. Colb. unus 38. 42. 47. 51. 64. 65. 69. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Armen. Cyrillus.* δὲ L. κατὰ καιρὸν] —— Versio *Copt.* Codices *Latini.*
κατέβαινεν] καταβαίνων 38. ἐλούετο A. probante *H. Grotio.* ἔλουε τὴν K.
ἐτάρασσε] ἐταράσσετο CG. 2. in ora 5. 7. 9. 34. 35. in ora 36. 39. 40. 63. 65. 73. 91. Evang. 1. 2. 3. 5. 11. 12. 16. 17. 24. Editio *Erasmi* 1. *Complut. Bengelii.* Versio *Vulg. Æthiop. Theophylactus.*
ὁ οὖν ad νοσήματι] —— Versio *Æthiop.* πρῶτος] πρώτως 46. μετὰ τὴν] μετ' αὐτὴν 96.

Nehem. III. 15.

Βηθεσδὰ] *Jos.* B. V. 4. 2. τοῦτο τὸ τεῖχος τῇ προσκτισθείσῃ πόλει περιέθηκεν ἀγρίππας, ἥπερ ἦν πᾶσα γυμνή. πλήθει γὰρ ὑπερχεομένη, κατὰ μικρὸν ἐξεῖρπε τῶν περιβόλων, καὶ τοῦ ἱεροῦ τὰ προσάρκτια πρὸς τῷ λόφῳ συμπολίζοντες ἐπ' οὐκ ὀλίγον προῆλθον καὶ τέταρτον περιοικηθῆναι λόφον, ὃς καλεῖται Βεζεθὰ, κείμενος μὲν ἀντικρὺ τῆς ἀντωνίας, ἐπιχωρίως δὲ ἐκλήθη Βεζεθὰ τὸ νεόκτιστον μέρος, ὃ μεθερμηνευόμενον ἑλλάδι γλώσσῃ καινὴ λέγοιτ' ἂν πόλις. δεομένων οὖν τῶν ταύτῃ σκέπης, ὁ πατὴρ τοῦ νῦν βασιλέως, καὶ ὁμώνυμος ἀγρίππας ἄρχεται μὲν οὗ προείπομεν τείχους, δείσας δὲ κλαύδιον καίσαρα. —— παύεται θεμελίους μόνον βαλλόμενος. II. 5. 15. διὰ τῆς Βεζεθὰ καλουμένης ἀνωθεν τὸ πλῆθος, βιαζόμενοι παρελθεῖν καὶ κρατῆσαι τοῦτε ἱεροῦ καὶ τῆς Ἀντωνίας. 19. 4. κέστιος δὲ —— στρατοπεδευσάμενος ἐπὶ τοῦ καλουμένου Σκοποῦ —— παρελθὼν ὑπεμπίμπρησι τήν τε Βεζεθὰν προσαγορευομένην καὶ τὴν [Reland. τὴν καὶ] καινόπολιν. V. 8. 1. παρέρχεται —— ἔνδον —— καθὸ καὶ τῆς καινῆς πόλεως ἐριοπώλια τε ἦν καὶ χαλκεῖα, καὶ ἱματίων ἀγορά. 5. 8. ἡ Βηζεθὰ δὲ λόφος διήρητο μὲν, ὡς ἔφην, ἀπὸ τῆς ἀντωνίας, πάντων δὲ ὑψηλότατος ὢν μέρει τῆς καινῆς πόλεως προσῴκιστο, καὶ μόνος τῷ ἱερῷ κατ' ἄρκτον ἐπεσκότει. 12. 2. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀσσυρίων παρεμβολῆς, καθ' ἣν αὐτὸς ἐστρατοπεδεύετο ἐπὶ τὴν κατωτέρω καινόπολιν ἦγε τὸ τεῖχος, ἔνθεν διὰ τοῦ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος. בית חדשא. Hodienum ostenditur piscina Bethesda ad Septentrionem templi, contigua areae templi & portae Stephani, teste *Maundrello* p. 106.

4. κατὰ καιρὸν] *Rom.* V. 6. opponitur παρὰ καιρὸν *Heb.* XI. 11. *Eustathius* in Il. α. p. 74. 49. διδάσκει ὁ ποιητὴς καὶ ἐνταῦθα, ὡς ψεύσεταί ποτε κατὰ καιρὸν ὁ σπουδαῖος, καθάπερ ὁ Νέστωρ ἐνταῦθα. & in γ. p. 301. 8. σοφὸς γοῦν τίς οὐ πάνυ παλαιὸς, διὰ μόνον αὐτὸ τοῦτο οὐ νέμεσις, πολὺν πλοῦτον βασιλικὸν περιέθετο, κατὰ καιρὸν λαλήσας αὐτὸ εἰς ἐκεῖνον βασιλίδος, ἐχούσης μὲν τί μέμψεως, καλῆς δ' ὁμοίως. *Athenaeus* III. p. 110. A. ἀρχέστρατος, οὗ κατὰ καιρὸν τὸ μαρτύριον παραθήσομαι. IV. p. 153. C. δειπνίζοντος τοῦ κατὰ καιρὸν θριαμβεύοντος. *Lucian.* Hermotim. 10. ἀποδιδόασιν αὐτῷ κατὰ καιρὸν τοὺς τόκους. *Clemens* R. 24. ἴδωμεν, ἀγαπητοὶ, τὴν κατὰ καιρὸν γινομένην ἀνάστασιν. *Plut.* de Solert. animal. p. 984. D. Ἡσιόδου δὲ κατὰ καιρὸν αὐτὸς ἡμᾶς, ὦ φίλε, ἀνέμνησας. *Æschylus* Prometh. 812. Schol. ἐν αἰγύπτῳ ὁ Νεῖλος ἐξερχόμενος κατὰ καιρὸν, τὰ τῆς αἰγύπτου πάντα πεδία καταρδεύει. *Aristides* T. II. p. 525. αὐτὸς δὲ προσῆλθε, καὶ εἶπεν ὅτι κατὰ καιρὸν αὐτοῖς ἐντετυχηκὼς εἴη. *Galenus* de Caus. puls. III. ἐν τοῖς βαλανείοις, ὅταν γε κατὰ καιρὸν παραλαμβάνηται, πάντως τις ὠφέλεια γίνεται τῷ σώματι. de Usu Part. IX. extr. καὶ τάχ' ἂν εἴη κατὰ καιρὸν ἤδη περὶ τῶν ὑπολοίπων αὐτῆς δεσμῶν εἰπεῖν. in Epidem. II. τὸ μὲν οὖν οὐ κατὰ καιρὸν, τοῦ προφθάσαι μόνον δηλωτικὸν ὑπάρχει —— πρὸ τοῦ δέοντος. in tempore, oportune.

ταραχὴν] *Lucianus* in Lexiph. 4. δέομαι ἀσκληπιάδου τινος ὀφθαλμοσόφου, ὃς ταράξας, καὶ ἐγχέας μοι τὸ φάρμακον. *Athenaeus* VII. p. 298. C. ἐν τοῖς χειμῶσι ὑπὸ τῶν πνευμάτων ταραττομένου τοῦ ὕδατος.

ᾧ δήποτε] *Gal.* II. 6. V. 10. *Phrynichus* p. 162. ὁνδηποτοῦν μὴ λέγει, ἀλλὰ δοκίμως ὁντινοῦν. *Dioscorides* V. 20. ἀμέτοχον οἵας δηποτοῦν ποιότητος. *Xenophon* Paed. III. δώσω, ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκεν. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 6. 134. κἂν ἓν ὁδηποτοῦν αὐτοῦ μέρος ἀνέλωμεν —— μηδεὶς στίχος ὑπάρχει. a. Log II. 74. οὐ κοινοῖ ὁποῖον δηποτοῦν, ἀλλ' ἀξίωμα. 351. ἢ τὴν ἐξ ἁπασῶν ἀρεσκομένην αὐτῷ, ἢ ὁποιανδηποτοῦν —— εἰ δὲ τὴν ὁποιανοῦν. a. Eth. 42. πάντες ἄνθρωποι —— ἀγαθὸν ἡγούμενοι τὸ αἱροῦν αὐτοὺς, ὁποῖον ἂν ποτ' ᾖ.

Hippocrat. Epidem. V. de morbo sacro & de morbis mulierum κατέχεσθαι νόσῳ. *Caelius Aurelianus* morbo obsideri.

Joma f. 77. 2. Dixit R. Pinehas nomine Hunae Zipporensis: rivulus, qui emanavit e sancto sanctorum, principio tenuissimus erat, ut cornua cicadarum; attingendo ostium porticus referebat filum staminis; cum pervenisset ad ostium templi referebat filum subtegminis; denique circa portam atrii excreverat in oris urceoli magnitudinem; deinceps valde augebatur & invalescebat, ad portam usque arcis Davidicae; atque porro fluminis instar exundabat, inque eo qui passi fuerant gonorrhoeam, menstruatae ac puerperae lavabantur. *Pesachim* f. 8. 2. R. Dositheus f. Jannaei dixit, quare aquae calidae Tiberiadis non sunt Hierosolymis? Ne adscendentes ad festa dicerent: si non adscendissemus nisi ad lavandum in thermis Tiberiadis, suffecisset nobis. *Koheleth* R. V. 9. *Benidbar* XIX. ad Num. XXI. 20. hic est puteus, qui venit cum illis, donec intraret in mare Tiberiadis; & qui stabat supra Jesimun, vidit in medio maris ut plenum fumo. (Confundere videtur Callirrhoen cum Thermis Tiberiensibus) & *Vajikra* 22. *Bemidbar* R. XVIII. Historia est de ulceroso quodam, qui descendit in mare Tiberiadis ut lavaretur; & occurrit tempus, cum flueret fons Miriamae, atque ille ibi natavit, & sanatus est. *Vajikra* R. XXIV. Historia in civitate nostra de Abba Jose, inquit R. Berachia nomine R. Simonis. Cum sederet ad introitum fontis, apparuit illi Spiritus, qui ibi habitabat, dixitque: Nostis, quot annos hic habitaverim, & quomodo uxores vestrae huc venerint abierintque sine noxa? Jam vero sciatis, spiritum malignum, qui hominibus damnum inferet, hic habitare conari.

τῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ 5
τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Τῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησῦς κατακείμενον, καὶ γνῦς 6
ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 7
ἀσθενῶν· Κύριε, ἄνθρωπον ὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, ~ βάλλῃ με εἰς τὴν
κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη- 8
σῦς· Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν συ, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄν- 9
θρωπος· καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτῦ, καὶ περιεπάτει· ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
ρᾳ. Ἔλεγον ὖν οἱ Ἰυδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· Σάββατόν ἐστιν, ὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν 10
κράβ-

~ βάλῃ

ἐγίνετο] ἐγένετο 69. ᾧ δήποτε] οἵῳ δήποτ' ὖν A. ᾧ δ' ἂν K. 42. οἵῳ δήποτε L.
5. τις] — D Codices Latini. ἄνθρωπος ἐκεῖ] ἐκεῖ ἄνθρωπος 80. Codices Lat.
τριάκοντα] + καὶ ACDEGHL 1. 27. 28. 33. 34. 38. 45. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 72. 74. 86. 90. Evang. 2. 15. 20. Versio *Vulg. Syr.* Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Eusebius* in titulis. *Cyrillus*, *Chrysost.* T. V. 4. *Theophylactus*. ἀσθενείᾳ] + αὐτῦ CDL. 1. 5. 33. Versio *Vulg. Cyrillus*, *Chrysostomus* & T. VII. 46.
6. ἤδη χρόνον] χρόνον ἤδη 1. χρόνον 47. 54. γενέσθαι] + καὶ Versio *Syra* posterior cum obelo.
7. ἀπεκρίθη] λέγει A. ex emendatione. D. αὐτῷ] — 48. 60. Versio *Syr.*
ἀσθενῶν] + ναὶ C a prima manu. DGH 2. 29. 46. 52. 65. a prima manu 106. Evang. 20. Versio *Syr.* utraque. *Arab. Chrysostomus* in l. & T. V. 40.
ἄνθρωπον] + δὲ 106. Versio *Syra* utraque. ὕδωρ] + ὑπὸ τῦ ἀγγέλυ Versio *Syra* posterior cum obelo.
βάλλῃ] βάλῃ ACDEGHKL 1. 3. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 54. 57. 61. 62. 64. 65. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 17. 19. 24. Editio *Complut. Bengelii*. Fragm. *Ald. Chrysostomus* T. V. probante *J. Millio* prol. 1103. ἐμβάλῃ C. a prima manu, ut videtur. Versio *Syr. Cyrillus*. ἐγὼ] — 69. 91.
καταβαίνει] + ἐγὼ δὲ ἀσθενῶν πορεύομαι 69. + καὶ λαμβάνει ἴασιν 64.
8. ἔγειραι] ἔγειρε ACDEGHK. 1. 44. 56. 58. 59. 61. 69. 71. 72. 73. 75. 90. Evang. 1. 2. 7. 9. 15. 17. 19. 20. 22. Fragm. *Ald.* + καὶ AD.
κράββατον] κράβαττον ACDEK 1. 2. 59. 65. 69. 72. Colb. duo. Evang. 2. 5. 8. 11. 12. 15. 16. & alibi. probante *Bengelio*. κράβατον Evang. 1. 7. γράββατον Editio *Erasmi* 1.
περιπάτει] ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν συ 68. a περιπάτει ad περιπάτει] — 2.
καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος] — 28. 96. probante *J. Millio* prol. 1422. εὐθέως] — D. Versio *Armen.*
ἐγένετο ὑγιὴς] ὑγιὴς ἐγένετο D. 1. ἐγίνετο ὑγιὴς Editio *Erasmi*, *Ald.*

nari. Quid ergo inquit, nobis faciendum? Ito, respondit ille, & dic oppidanis: quicunque habet malleum paxillum ferreum, accedat huc crastino mane, & habeat oculos intentos in aquam; quamprimum viderint turbationem aquae, contundant ferro, & dicant: Victoria est nostra, nec inde recedant, donec viderint grumos sanguinis super aquam. *Colbo* de puteo Mariae: ejus aquae in fine sabbati communicantur cum caeterorum fontium & puteorum aquis: omnis autem infirmus, qui ex eis bibit, quamvis totum corpus ipsius ulceribus laesum sit, sanatur. In *Codice MS. N. T. Syriaci* Altorfino in ora adscriptum est: quia corpus Esajae Prophetae absconditum erat in Siloam, propterea descendebat angelus, & movebat aquas.

Miraculum, quod hic narratur, non ex eorum numero fuit, quae Joannes suis oculis viderat 1. Jo. I. 1. Sed ita a Judaeis relatum acceperat; manifeste enim sapit ingenium Judaicum, qui ad potestates inconspicuas i. e. ad Angelos omnia referre solebant, etiam quae ex causis naturalibus oriuntur. Quomodo aquae istae potuerint habere vim medendi naturaliter *Theophylactus*, & ex eo *Hammondus* explicant. *Beza*: non est autem probabile, Angelum consuevisse visibili specie descendere. *Vajikra R.* VI. in Ex. XXIV. 6. & unde cognovit Moses dimidium sanguinis? Resp. R. Juda f. Elai: Sanguis sponte sua divisus est. R. Nathan: mutatus est color sanguinis, dimidium factum est nigrum, dimidium rubrum. F. Caparae: Descendit angelus specie Mosis, & divisit eum. *Schekalim* Hier. V. 5. sunt qui dicunt, angelum descendisse specie R. Pinehas f. Jairi, eamque liberasse.

6. *Isocrat.* πολὺν ἤδη χρόνον κατεφρονῦμεν.

7. 2. *Reg.* VII. 2. Misera fuit ejus conditio, ut Tantali.

ἐν ᾧ] *Herodotus* I. 164. ἐν ᾧ δὲ βυλεύονται αὐτοὶ — ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἅρπαγος ἀπὸ τῦ τείχεως ἀπήγαγε τὴν στρατιήν. III. 119. ἐν ᾧ δὲ τύτυς μετῆσαν, ἐν τύτῳ ἐκέλευε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλέειν τὸν ναυτικὸν στρατόν. VI. 88. ἐν ᾧ ὦν Κορινθίων ἐδέοντο χρησθῆναι σφι νέας, ἐν τύτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. *Plato* in Convivio. ἐν ᾧ δ' ἂν ἐγὼ λέγω. *Sextus Empir.* a. Astrolog. 70. ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ ὖτος ἀναβλέπει — φθάνει ἀλλοῖον γενέσθαι τὸ περὶ τὺς ἀστέρας διάθεμα. interea dum.

10. *Sanhedrin* f. 90. 1. Dixit R. Abhu, dixisse Johannem: Omnino si dixerit tibi propheta, transgredere verba legis, audi illum, excepta idololatria, etiamsi sisteret tibi solem in medio coelo, non audi — Dixit R. Akiba: absit, ut Deus S. B. sistat solem transgredientibus voluntatem suam.

11. Inf. comm. 15. VII. 23. *Tit.* II. 8. *Moeris.* ὑγιᾶ, ἀττικῶς· ὑγιῆ, ἑλληνικῶς. *Hesychius* ὑγιᾶ, σῶον. *Thomas.* ὑγιᾶ, κρεῖττον ἢ ὑγιῆ· διὰ τὸ τὺς ἀττικὺς ἀεὶ ποιεῖν τὴν τῶν τοιύτων συναίρεσιν, ὥσπερ καθαρᾶς τῆς εὐθείας, τὺς δὲ κοινὺς εἰς η.

13. ἐξένευσε] *Anthol.* III. 33. 4. τρηχὺν ὁ δ' ἐκνεύσας ταχινῶς πάγον ἐς βαθὺ πόντυ Ἥλατ' ἀλυσκάζων. *Glossarium.* devertit, ἐκνεύει, ἐκτρέπεται. ἀποκάμπτει, ἀποκλίνει. deverticulum, ἐκτροπὴ, ἔκνευσις, καταγώγιον. devitat, ἐκκλίνει, περικάμπτει, ἐκνεύει. *Plut.* de Genio Socratis p. 577. B. ἐκνεύσας τῆς ὁδῦ μικρόν. *Plato* de Legg. VII. p. 897. B. τάστε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκπηδήσεσιν ἐν ὕψει καὶ ξὺν ταπεινώσει μιμυμένην. *Curtius* IX. 7. 22. quam [lanceam] cum exigua corporis declinatione vitasset. Hegesias ap. *Dionysium Hal.* de compos. Verb. 18. μικρὸν ἐκνεύει τὸ ξίφος ἐνέγκαντος ὑπὸ τὰ πτερύγια τῦ

θώ-

11 κράββατον. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἆρον τὸ κράβ-
12 βατόν σου, καὶ περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν· Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι· ἆρον
13 τὸ κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν
14 ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν
15 αὐτῷ· Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τι σοί γένηται. Ἀπῆλθεν
16 ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. Καὶ
διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει
17 ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς· Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀ-
γὼ

ἆρε] ἐγερθεὶς ἆρεν D 1. 69. Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. Codices *Latini*.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ C. a prima manu. περιεπάτει] περιπατει A. 63.
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ] —— D. 10. οἱ] —— Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei*.
ἐστιν] + καὶ ACDGL. 1. 5. 16. 33. 36. 38. 47. 51. 54. 56. 69. 73. 74. 87. 90. 91. Evang. 15. 20. Versio *Copt*. Codices *Lat*. *Cyrillus*, *Chrysostomus* T. V. σοι] — Fragm. *Ald*.
κράββατον] + σου CDL 15. 64. 91. Versio *Vulg*. *Syr*. prior & posterior cum asterisco. *Copt*. *Cyrillus*, *Chrysostomus* in l. & T. V. + ὁ δὲ GKL. 16. 42. 47. 54. 56. Versio *Syr*. utraque. *Copt*. *Cyrillus*. ὃς δὲ A.
11. ἀπεκρίθη] εἶπεν Versio *Syra* posterior. a περιπάτει ad περιπάτει] — 54. a prima manu 57. 64. 68. Cod. *Lat*.
12. οὖν] —— D. Evang. 7. Codices *Latini*. 13. δὲ] —— D a prima manu.
ἰαθεὶς] ἀσθενῶν D. Codices *Latini*. ἐστιν] ἦν D. Versio *Syr*.
ἐξένευσεν] ἔνευσεν D. a prima manu. τῷ] — Editio *Colinaei*. 14. εἶπεν] λέγει 47. 56. 58. 61.
τι σοὶ] σοί τι ACGHL. 3. 34. 36. 38. 44. 72. 73. 97. Evang. 1. 2. 5. 7. 8. 9. 11. 12. 13. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syr*. Latin. *Nazianzenus* de Baptismo, *Cyrillus*. forte, ut in lectione Ecclesiastica tolleretur ambiguitas, ne audiens intelligeret τισι pro τι σοί. γένηται] + καὶ A. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
15. ἀπῆλθεν] + οὖν D 12. 16. 44. 54. Versio *Copt*.
ἀνήγγειλε] ἀπήγγειλεν DK 49. 59. 69. Evang. 7. 9. 15. εἶπεν CL 48. Versio *Syr*. *Copt*. Cod. *Lat*. *Cyrillus*.
αὐτὸν] με D 1. 40. Versio *Copt*. Codices *Latini*.
16. τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν CD. 69. Versio *Syr*. *Vulg*.
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι] — CDL. 1. 33. 69. Colb. unus. Versio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Chrysostomus* T. V. 40. *Cyrillus*, *Nonnus*. probante *J*. *Millio* prol. 429. & *J*. *A*. *Bengelio*. ἐν] — D.
σαββάτῳ] + τὰ ἰάματα EH 2. a prima manu. 29. 40. a prima manu. 53. 63. 71.
17. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D.

θώρακος. *Philo* de vita Mosis T. 2. p. 173, 39. ποῖ τις τράπηται; ποῖ τις ἐκνεύσῃ; *Justinus* Dial. cum Tryphone. ἡμεῖς δὲ ὑποχωρήσαντες ποῖ καὶ ἀναπαυσάμενοι περαίνωμεν τὸν λόγον, ἔδοξε δὲ καὶ τῷ τρύφωνι οὕτως ἡμᾶς ποιῆσαι, καὶ δὴ ἐκνεύσαντες —— εἰς τὸ μέσον τοῦ ξύστου στάδιον ᾔειμεν. *Suidas* e Polybio. ἐβούλετο, τὸ λεγόμενον, ἐκνεύσας τὴν ἀνδρωνῖτιν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κωμάσαι. proprie enatare. *Euripid*. Hippolyt. 470. εἰς δὲ τὴν τύχην πεσοῦσ', ὅσην σὺ, πῶς ἂν ἐκνεῦσαι δοκεῖς; *Schol*. εἰς πέλαγος ἐκκολυμβῆσαι. 823. κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ τοσοῦτον, ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν. *Lucianus* D. Mar. VII. 2. ἐξένευσεν εἰς τὴν γῆν. *Strabo* II. p. 144. C. de Euphrate. ἡ δ' ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἐπιστροφὴ καὶ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἔκνευσις. *Hesychius*. ἐκνεύσας, ἐκκολυμβήσας. *Jud*. IV. 18. XVIII. 26. 2. *Sam*. II. 24. XXIII. 16. *Ælianus* H. A. II. 2. ὅταν ἔξω τοῦ πυρὸς τοῦ συντρόφου ἐκνεύσωσι. Pindar. Olymp. 13. 163. κούφοισιν ἐκνεῦσαι ποσὶν. *Terentius* Andr. IV. 3. 31. Dehinc facile ex illis se emersurum malis. *Petronius* 57. Habebam in domo, qui mihi pedem opponerent, hac illac tamen, genio illius gratias, enatavi. *Thucydides* II. 90. ἄνδρας τε τῶν ἀθηναίων ἀπέκτειναν, ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν. Schol. ἐξεκολύμβησαν, ἐξέκλιναν τῆς προκειμένης ὁδοῦ. *Diodorus S*. XV. 87. πολλῶν δὲ καὶ πυκνῶν φερομένων βελῶν τὰ μὲν ἐξένευε, τὰ δὲ διεκρούετο.

14. *Deut*. XXVIII. 15. 21. 22. 27. 28. 25. 1. *Cor*. XI. 30. 31. 32. *Psal*. CIII. 1-4. CVII. 17-22. *Esaj*. XXXVIII. 20.

Inf. VIII. 11. *Aristophanes* Lysistrat. 1280. ἀνὴρ δὲ παρὰ γυναῖκα, καὶ γυνὴ στήτω παρ' ἄνδρα, κᾆτ' ἐπ' ἀγαθαῖς συμφοραῖς ὀρχησάμενοι θεοῖσιν εὐλαβώμεθα, τὸ λοιπὸν αὖθις μὴ ξαμαρτάνειν ἔτι. *Aristaenet*. 1. 6. πλὴν ἐπεὶ τὸ πραχθὲν οὐκ ἂν ἄλλως ἔχει, τὰ δεύτερα παραινῶ, πέπαυσο τούτων, καὶ μηδὲ παραιτέρω ἐξαμάρτανε.

17. *Cic*. de Offic. III. 28. Hoc quidem commune est omnium philosophorum, non eorum modo, qui Deum nihil habere negotii dicunt, & nihil exhibere alteri: sed eorum etiam, qui Deum semper agere aliquid & moliri volunt. *Bereschith* R. XI. 11. Pinehas nomine R. Hosia dixit: Praeter ea quae dixisti in locum: quoniam requievit in eo ab omni opere suo; ab opere mundi sui requievit, at non requievit ab opere impiorum, neque ab opere justorum, sed operatur cum his & illis; ostendens & his fontem δοκιμαστηρίου sui, & illis fontem δοκιμαστηρίου sui. Ubinam vindicta impiorum vocatur opus? Jerem. L. 25. & ubinam merces justorum vocatur opus? Psal. XXXI. 20. *Schemoth* R. XXX. Fuit ibi haereticus aliquis, dixit illis: verba vestra non sunt nisi mendacium, nonne dixit: Deus dicit & facit. Cur ergo non servat sabbatum? Responderunt illi: Nequissime, nonne licet homini vagari per atrium suum sabbato? Affirmavit. Dixerunt ei: superiora & inferiora sunt atrium Dei S. D. Esaj. VI. 3.

Moses quidem praecepit requiem die sabbati, ad exemplum Dei, qui die septimo requievit ab omni opere suo: sicut autem non ita requies Dei intelligenda est, ut negetur Deum, providentia sua omnia regere & in omnibus operari; ita nec quietem sabbati, quae hominibus praecepta est, tam stricte interpretari convenit, ut omnia omnino opera vetari censeantur. Circumcisio & sacrificia sabbato peraguntur: & quaecunque propheta die sabbati facienda jubet, sine dubio permissa sunt; quanto magis si ipse filius Dei jubeat? *Philo* Alleg. T. 1. p. 44, 29. παύεται γὰρ οὐδέποτε ποιῶν ὁ θεὸς, ἀλλ' ὥσπερ ἴδιον τὸ καίειν πυρὸς, καὶ χίονος τὸ ψύχειν· οὕτω καὶ θεοῦ τὸ ποιεῖν· καὶ πολύ γε μᾶλλον. de Cherubinis p. 155, 1. ἀνάπαυλαν δὲ οὐ τὴν ἀπραξίαν καλῶ, ἐπειδὴ φο-

γὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μό- 18
νον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ
Θεῷ. Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς 19
ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ,
ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ 20
αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. Ὥσπερ γὰρ 21
ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ 22
ὁ

18. διὰ] καὶ διὰ 59. Versio *Syr.*
οὖν] D. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
αὐτὸν] — 33.
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν D.
ἀποκτεῖναι] — 70.
19. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D 33. 53. 68. καὶ ἀποκριθεὶς 80.
οὖν] — 30. 80. Codices *Latini.* δὲ Versio *Copt. Syr.*
καὶ prius] — 80.
εἶπεν] λέγει 1. 61. ἔλεγεν L.
αὐτοῖς] — Versio *Syra* posterior, sed habet in marg.
υἱὸς prius] + τοῦ ἀνθρώπου D 69. Versio *Armen.*
ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ] ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν 69.
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν] τι ἀφ' ἑαυτοῦ D.
οὐδὲν] οὐδὲ ἓν 1.
τὸν πατέρα ποιοῦντα] ποιοῦντα τὸν πατέρα D.
ἂν] — AD 47. 61. 86. Evang. 13.
ἐκεῖνος] ὁ πατὴρ Versio *Copt. Syr.*
ποιῇ] ποιήσῃ D a prima manu. ποιεῖ A 47. 48. 72. 86. 90. Evang. 6. Fragm. *Ald.* Editio *Erasmi*, *Co*-

φύσει δραστήριον τὸ τῶν ὅλων αἴτιον, οὐδέποτε ἴσχον τοῦ ποιεῖν τὰ κάλλιστα. Alleg. I. p. 46, 49. ἐδηλώσαμεν δὲ, ὅτι ποιῶν ὁ θεὸς οὐ παύεται, ἀλλ' ἑτέρων γενέσεως ἄρχεται, ἅτε οὐ τεχνίτης μόνον ἀλλὰ καὶ πατὴρ ὢν τῶν γιγνομένων.

18. *Ter.* Adelph. IV. 1. 19. Laudarier te audit libenter, facio te apud illum Deum, virtutes narro. *Petronius* 117. Facite ergo me dominum, si negotiatio placet. *Severianus* in Act. VII. 40. διατί ποίησον; πῶς θεοὶ τὰ γενόμενα; *Ælian.* V. H. II. 19. ἐπέστειλε τοῖς Ἕλλησι, θεὸν ἑαυτὸν ψηφίσασθαι· Lacedaemonii decreverunt: ἐπειδὴ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός. IX. 37. Ἀνάξαρχος —— κατεγέλα Ἀλεξάνδρου ἑαυτὸν ἐκθειοῦντος. XIII. 30. Olympias: ὦ τέκνον, ἀλλὰ σὺ μὲν οὐρανοῦ μετασχεῖν βουλόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν οὐδὲ τῶν κοινῶν δήπου καὶ ἴσων πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. *Sueton.* Vespas. 23. prima morbi accessione, ut, inquit, puto, Deus fio. *Juvenal.* S. X. extr. Sed Te Nos facimus, fortuna, Deam, coeloque locamus. *Curtius* VIII. 5. Scilicet ego & tu, Cleo, deos facimus? a nobis divinitatis suae autoritatem accepturus est rex? potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem regem, si Deum potes facere; facilius est imperium dare quam coelum. *Tacitus* de Mor. German. 8. Vidimus sub divo Vespasiano Velledam diu apud plerosque numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam & complures alias venerati sunt, non adulatione, sed tanquam facerent Deas. *Maase* CXLI. ex . . . Alexander Macedo erat rex potens, qui totum orbem devicit, jussit itaque, ut subditi ipsum tamquam Deum adorarent. Dixerunt sapientes ejus, cum nondum Hierosolyma & domum sanctuarii expugnasse. Expugnavit igitur Hierosolyma. Erant autem ibi tres sapientes; unus dicebat: exi prius e domo domini tui, & tunc te habebo pro Deo; domus autem ejus est coelum & terra. Secundus dicebat: tu non es Deus, Deus enim creavit coelum & terram, tu vero non creasti. Tertius dicebat: habeo navem in mari periclitantem. Respondit rex: mittam naves meas, quae illi succurrant. Dixit sapiens: mitte potius ventum, ut cito appellat. Si in ventum potestatem non habes, Deus non es. Rex confusus domum abiit ad uxorem, quam rogavit, ut pro Deo haberetur. Respondit illa: redde prius depositum unum, nimirum animam tuam, quam a Deo accepisti. *Demosthenes* in Mid. κλαίων καὶ ὡς ἐλεεινότατον ἑαυτὸν

ποιῶν. Liber Schevet ap. *Buxt.* in Thesaur. p. 662. A. 485. Magna calamitas contigit Israëli, per virum malum, qui se ipsum Messiam fecerat. *Jos.* A. XIX. 1. 1. de Cajo. ἐξεθείαζε δὲ ἑαυτὸν, καὶ τὰς τιμὰς οὐκέτι ἀνθρωπίνως ἠξίου γίνεσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῷ, εἴς τε τοῦ Διὸς φοιτῶν τὸ ἱερὸν, ὃ Καπιτώλιον μὲν καλοῦσι, τιμιώτατον δ' ἄρ' αὐτοῖς ἐστιν ἱερῶν, ἀδελφὸν ἐτόλμησε προσαγορεύειν τὸν Δία, καὶ τ' ἄλλα ἔπρασσε μανίας οὐδὲν ἀπολελειμμένος. *Philo* de legat. ad Caj. T. 2. p. 562, 28. μικρὸν δὲ οὐκ ἦν τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον τῶν ὄντων· ἀνθρώπου γεννητὴν καὶ φθαρτὴν φύσιν εἰς ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ὅσα τῷ δοκεῖν, θεοπλαστῆσαι, ὅπερ ἀσεβημάτων ἔκρινεν εἶναι χαλεπώτατον· θᾶττον γὰρ ἂν εἰς ἄνθρωπον θεὸν, ἢ εἰς θεὸν ἄνθρωπον μεταβαλεῖν. *Libanius* Progymn. p. 187. C. ὅλως δὲ, εἴ τις, ἄνθρωπος ὢν, ζητεῖ τινα πρᾶξιν καθαρὰν δυσκολίας, οὐκ οἶδε ζητῶν, ἃ θεῶν ἐστι μόνων. inf. X. 33. *Plin.* H. N. VII. 5. Tu, qui te Deum credis aliquo successu elatus, quantulo serpentis dente perire potes? XIX. 7. 12.

Dionys. Hal. art. Rhetor. VIII. 7. ὅτι πολλοὶ καὶ ἰσόθεοι ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ καὶ ὡς θεοὶ τιμῶνται. *Libanius* E. 727. Μάρκος ἐκεῖνος κρεμάμενος, καὶ μαστιγούμενος, καὶ τοῦ πώγωνος αὐτῷ τιλλομένου, πάντα ἐνεγκὼν ἀνδρείως, νῦν ἰσόθεος ἐστι ταῖς τιμαῖς. Sappho. φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θέοισιν ἔμμεν' ὠνήρ. *Euripid.* Hecub. 354. Δέσποινα δ' ἡ δύστηνος Ἰδαίαισιν ἦν γυναιξὶν παρθένοισί τ' ἀπόβλεπτος μετὰ, ἴση θεοῖσι, πλὴν τὸ κατθανεῖν μόνον. *Isocrat.* ad Philipp. ἰσόθεον καὶ πᾶσιν ὀνομαστὴν τὴν αὐτῶν δόξαν κατέλιπον. & ad Nicocl. ἰσοθέους ἅπαντας νομίζουσι τοὺς ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντας. *Philo* Byz. de Colosso. τῷ θεῷ τὸν θεὸν ἴσον ἐποίησεν, μέγα τῇ τόλμῃ βαστάσας ἔργον, ἥλιον γὰρ δεύτερον ἀνέθηκε τῷ κόσμῳ. *Juvenal* IV. 70. de Domitiano. Nihil est quod credere de se non possit, cum laudatur, Dis aequa potestas. V. 132. Quadringenta tibi si quis Deus aut similis dis —— donaret. *Philostratus* p. 206. προϊόντα γέ τοι ἀπὸ τῆς νεὼς ἐς τὸ ἄστυ θεῷ ἴσα ἀπέβλεπον, καὶ διεχώρουν τῶν στενωπῶν, ὥσπερ τοῖς φέρουσι τὰ ἱερά. V. Apollon. p. 395. τί θαυμαστὸν, εἰ με τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰσόθεον ἡγουμένων, τινῶν δὲ καὶ θεὸν, μόνη μέχρι νῦν ἡ πατρὶς ἀγνοεῖ; *Ovidius* M. XIV. 124. Seu Dea tu praesens, seu Dis gratissima, dixit, numinis instar eris semper mihi. *Euripid.* Electr. 67. ἐγώ σ' ἴσον θεοῖσιν ἡγοῦμαι φίλον. *Odyss.* λ. 303. τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσιν. β. 575. ἰσόθεος φῶς. *Od.* α. 324. *Diogenes Laërt.* Epicuro X. 5. προσδοκῶν τὴν ἱμερτὴν καὶ ἰσόθεον σου εἴσοδον. *Il.* γ. 230. Ἰδομενεὺς δ' ἑτέρωθεν ἐνὶ

χρη-

23 ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· Ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν
υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα
24 αὐτόν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί
με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς
25 τὴν ζωήν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς
26 φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ,
27 οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν,
ὅτι

linaei, *Bogardi*, *Chrysostomus*.
20. φιλεῖ] ἀγαπᾷ D. *Origenes* in Jo. IV. 34.
αὐτῷ] αὐτὸν 2.
δείξει] δείκνυσιν D 28.
πιστεύων] πιστεύσας 73.
ἀκούσονται] ἀκούσωσιν L 1. 33. 69. Colb. unus. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
τοῦ υἱοῦ] — 56. a prima manu. 61.
θεοῦ] ἀνθρώπου K 15. 28. 42. 44. 68. 91. Versio *Syra* posterior in margine.
ζήσονται] ζήσουσιν D 33.
πατὴρ] + ὁ ζῶν D.
27. καὶ posterius] — AL 33. Versio *Vulg*. *Copt*. *Origenes* in Jo. VIII. 50. prob. *J. Millio* prol. 1200.

ὁμοίως ποιεῖ] ποιεῖ ὁμοίως D.
δείκνυσιν] δεικνύει D. δείγνυσιν A.
ἃ αὐτὸς ποιεῖ] ἃ ἂν αὐτὸς ποιῇ D 16. —— 64.
24. ὅτι] — D. Editio *Erasmi*.
25. ἐστιν] ἔσται 69.
26. ὥσπερ] ὡς D.
ab ἑαυτῷ ad ἑαυτῷ] — 1. a prima manu.

κρήτεσσι θεὸς ὡς ἴστηκ'. Perictione apud *Stobaeum* LXXXIII. Μετὰ δὲ τούτους μυθέομαι τοὺς θεοὺς γονέας τιμᾷν καὶ σέβειν· οὗτοι γὰρ ἴσα θεοῖσι πάντα τέλουσι. *Il*. ε. 440. μηδὲ θεοῖσιν ἶσ' ἔθελε φρονέειν. ι. 599. ἶσον γάρ σε θεῷ τίσουσιν ἀχαιοί. *Od*. η. 11. θεοῦ δ' ὡς δῆμος ἄκουεν. *Chrysostomus* in Roman. H. 2. οἱ ῥωμαῖοι —— τοὺς αὐτῶν βασιλεῖς —— ἰσοθέους —— ἡγοῦντο —— οὕτω γοῦν αὐτοὺς καὶ ἐκάλουν. *Synesius* Ep. 105. τὸν δὲ ἱερέα ἄνδρα δεῖ θεσπέσιον εἶναι, ὃν γε πρὸς μὲν παιδίαν ἅπασαν ἴσα καὶ θεῷ ἀμείλικτον εἶναι χρή. *Aristides* T. 11. p. 244. Pericles ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐθαυμάζετο. *Philo* Allegor. Leg. T. 1. p. 53, 3. φίλαυτος δὲ καὶ ἄθεος ὁ νοῦς οἰόμενος ἴσος εἶναι θεῷ. *Euripid*. Orest. 8. θεοῖς ἄνθρωπος ὢν κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον. *Silius* II. 497. Elataque turba favore Certatim ingenti celebrant nova gaudia plausu, Æquatur rector divis. *Phil*. II. 6.

19. *Num*. XVI. 28. inf. comm. 30. VII. 17. 18. 28. VIII. 42. XII. 49.

Philo de verbo Dei apud *Eusebium* p. 11. 15. καὶ ὁ γεννηθεὶς μέντοι, μιμούμενος τὰς τοῦ πατρὸς ὁδοὺς, πρὸς παραδείγματα ἀρχέτυπα τὰ ἐκείνου βλέπων. *Augustinus* in l. Tanquam diceret: Quid scandalizati estis, quia patrem meum dixi Deum, quia aeqealem me facio Deo? Ita sum aequalis, ut ille me genuerit, ita sum aequalis, ut non ille a me, sed ego ab illo sim. —— hoc est: non potest filius a se quicquam facere; quod esset, si diceret: Non est filius a se. Etenim si filius est, natus est; si natus, ab illo est, de quo natus est. *Bereschith R*. LXXI. 1. Quicquid Deus S. B. facturus est tempore futuro, ante fecit per justos in hoc seculo. S. B. vivificat mortuos: Elias vivificavit mortuos. S. B. cohibet pluvias: Elias cohibuit pluvias. S. B. benedicit parvo: Elias benedixit parvo. S. B. vivificat mortuos: Elisa vivificavit mortuos. S. B. visitat steriles: Elisa visitavit steriles. S. B. Benedicet modico: Elisa benedixit modico. S. B. amarum dulce reddet: Elisa amarum dulce reddidit. S. B. amarum dulce reddit per amarum: Elisa amarum dulce reddidit per amarum. de S. B. scriptum est: Esaj. II. 11. exaltabitur Dominus solus: etiam Jacobus, S. D. & relictus est Jacobus solus Gen. XXXII. 24.

21. Frustra ei intentatis mortem, qui mortuos resuscitare potest.

23. 1. *Chron*. XXIX. 20. 1. *Jo*. II. 23. *Tit*. II. 10. *Mal*. I. 6. *Xenoph*. ἀπομνημ. IV. 3. πῶς δ' ἄν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῴη θεοὺς, ἢ, ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν;

24. εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται] Epistola Philippi apud *Demosthenem*. οὐκ ἐθελόντων ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς κρίσιν, πολλάκις μὲν ἐμοῦ δεηθέντος, οὐκ ὀλιγάκις δ' ἐκείνων —— καὶ διατετέλεκα προκαλούμενος ὑμᾶς εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, ὑπὲρ ὧν αἰτιώμεθα ἀλλήλους. *Antholog*. II. 22. 17. Βέλτερον ἡγεμόνος ληστοκτόνου εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, Ἢ τοῦ χειρουργοῦ Γενναδίου παλάμας· ὃς μὲν γὰρ φονέας ὁσίως συγέων κατατέμνει, ὃς δὲ λαβὼν μισθοὺς εἰς ἀΐδην κατάγει. *Ulpianus* D. II. 12. Leg. 1. de feriis. Ne quis messe vindemiarumque tempore adversarium cogat ad judicium venire, oratione Divi Marci exprimitur. *Cicero* de Oratore I. 27. Quo etiam gravius judicium in dicendo subimus. Quoties enim dicimus, toties de nobis judicatur.

25. *Bereschith R*. LXXIV. 1. Tu es portio mea in terra viventium Psal. CXLII. 6. i. e. terra ubi mortui vivent primum in diebus Messiae. *Pirke Eliезer* XXXII. de Messia dicitur Ps. LXXII. 17. cur vocatur jinnon? quia eos, qui in terra dormiunt, excitabit. Idem Judaei etiam recentiores Messiae tribuunt. Hoc praestitit Christus excitando filium Jairi, viduae Naimitanae filium, & Lazarum.

27. κρίσιν ποιεῖν] *Aristophanes* Ran. 791. μὰ Δί', ἀλλ' ὁ δῆμος ἀνεβόα κρίσιν ποιεῖν. 797. ἀγῶνα ποιεῖν αὐτίκα μάλα καὶ κρίσιν, κἄλεγχον. *Antipho*. Apol. homicidii involunt. δόξῃ καὶ μὴ ἀληθείᾳ τὴν κρίσιν ποιήσασθαι. *Sallustius* in Cicer. 2. cum Legis Plautiae judicia domi faciebatis: ex conjuratis alios morte, alios pecunia condemnabas. *Sermo Arianorum* apud Augustinum. Justus judex est filius; judicantis vero honor & auctoritas, patris imperiales leges; sicut & Spiritus S. officiosa advocatio & consolatio unigeniti Dei justa est dignitas. *Judae* 15. *Xenophon* H. Graec. IV. ἀγησίλαος μὲν ἐπεὶ τὴν κρίσιν ἐποίησε. & V. Ἰσμηνίᾳ κρίσιν ποιῆσαι. *Herodot*. VII. 26. ὃς μέν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέως ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτου πέρι ἐλθόντας οἶδα. *Polybius* p. 522. μὴ χωρὶς αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων κρίσιν. *Demosthenes*. κρίσιν ποιεῖν ῥητόρων. *Lysias* c. Agorat. εὐθέως κρίσιν τοῖς ἀνδράσι τούτοις ἐποίουν ἐν τῇ βουλῇ. Confer querelam *Jobi* IX.

Dat Deus judicem ex hominibus, qui sensum humani-

ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνη- 28
μείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ· Καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστα- 29
σιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν 30
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ
θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ πε- 31
ρὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶ- 32
δα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰω- 33
άννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· 34
ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων· 35
ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν 36
μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ,
αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. Καὶ 37
ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώ-
πο-

ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστι] Sequentibus jungunt 1. 83. 88. 90. Evang. 6. 24. Fragm. *Ald.* Verſio *Syra* utraque δὲ poſt ὅτι addito. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Damaſcenus* a. Neſtor. 41. *Theophylactus*: χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, ψιλὸν ἄνθρωπον δογματίζων τὸν κύριον, οὕτω ἀνεγίνωσκε τοῦτο τὸ χωρίον· ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστιν. ἐνταῦθα στίζων ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀνεγίνωσκε· μὴ θαυμάζετε τοῦτο. ἀνόητον δὲ λίαν ἐστι τὸ οὕτως ἀναγινώσκειν. Similia habet *Conſtantinus Harmenop.* 6.
ἐστι] — 69.
28. θαυμάζετε] θαυμάζητε Fragm. *Ald.*
μνημείοις] μνήμασιν 67.
ἀκούσονται] ἀκούσωσιν L. ut comm. 25.
αὐτοῦ] τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ 33. Verſio *Vulg.*
29. καὶ ἐκπορεύσονται] addit hypodiaſtolen Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5.
ἐκπορεύσονται] ἐξελεύσονται D.
πράξαντες] πράσσοντες D.
30. οὐδὲν] οὐδὲ ἓν G.
τὸ poſterius] — Evang. 6.
πατρὸς] — ADKL 1. 33. 42. 67. 96. 97. Verſio *Vulg.* *Syr.* *Copt.* *Æthiop.* *Arab.* *Origenes* in Jo. VIII. 50. & 53. *Euſebius* T. E. II. 7. *Chryſoſtomus.* probante *Bengelio.*
31. ἐὰν] κἂν 106. Evang. 4. *Origenes.*
+ γὰρ 28. 51. 53. 71.
ἐγὼ] γὰρ 40.
32. περὶ ἐμοῦ] με 64.
οἶδα] οἴδατε D. Verſio *Armen.* Codices *Latini.*
οἴδαμεν 56. 58. 61.
ἀληθὴς] ἀληθινὴ 33.
μαρτυρία] + μου D a prima manu.
αὐτοῦ ex emendatione. Verſio *Syr.* *Copt.* Codices *Latini.*
μαρτυρεῖ] μεμαρτύρηκε 69.
33. ὑμεῖς] — 2.
μεμαρτύρηκεν] + ἐν 73.
34. ἀνθρώπου] ἀνθρώπων D 3. 9.
35. ἀγαλλιασθῆναι] ἀγαλλιαθῆναι ADK 44. 83. 86. 97. Evang. 24. Fragm. *Ald.* Editio *Complut.* *Plantin.* *Bengelii.*
ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν] πρὸς ὥραν ἀγαλλιασθῆναι A. Editio *Complut.* *Plantin.* Verſio *Vulg.* *Chryſoſtomus.* probante *Bengelio.*
36. δὲ] — 63.
γὰρ 56.
μείζω] μείζονα D.
μείζων A 10. 11. 13. 33.
γὰρ] — 46.
ἔδωκε] δέδωκε 13. Evang. 20.
τελειώσω] πληρώσω 64. 74. 89. 90.
τελέσω 58. 61. 69.
ἃ ἐγὼ ποιῶ] — 38. Codices *Latini.*
ἐγὼ poſterius] — ADL 1. 33. Colb. unus. Verſio *Copt.* Codices *Latini.* *Cyrillus.*
ἐμοῦ] + καὶ 69.
ἀπέσταλκε] ἀπέστειλεν D 29. 56. 58. 61. 63. 71. Evang. 13. 19. 20. *Chryſoſtomus.*

nitatis, habet, & ipſe in omnibus tentatus eſt. *Heb.* IV. 15. 16. *Dan.* VII. 13. 14. 26. *Ariſtoteles.* κρίσιν τῶν ἀξίων ποιεῖσθαι. *Ariſtides* Panath. p. 107. καὶ ὧν ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους, ἐν τῇδε τῇ πόλει τὰς κρίσεις ἐποιήσαντο.

28. Non nuper demum ſed ante ſecula mortuos omnes.

31. *Euripides* Jon. 532. μαρτυρεῖς σεαυτῷ. *Demoſthenes* c. Stephan. 2. μαρτυρεῖν γὰρ οἱ νόμοι οὐκ ἐῶσιν αὐτὸν ἑαυτῷ. *Cic.* pro Roſcio 36. Itaque more majorum comparatum eſt, ut in minimis rebus homines ampliſſimi teſtimonium de ſua re non dicerent. Africanus, qui ſuo cognomine declarat, tertiam partem orbis terrarum ſe ſubegiſſe, ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret, nam illud in talem virum non audeo dicere, ſi diceret, non crederetur. *Pomponius* ff. de Teſtibus l. XXII. 5. 10. Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur. *Xenophon.* Paed. VIII. αὕτη ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. inf. VIII. 13. *Cetuboth* f. 23. 2. teſtibus de ſe ipſis non credunt. & II. 9. Homo non eſt fide dignus de ſe ipſo.

32. Deus. inf. VIII. 17. 18. 1. *Jo.* V. 8.

34. 1. *Cor.* IV. 10.

35. λύχνος καιόμενος] *Galenus* de Uſu Part. X. λύχνον καιόμενον, ἤ τινα ἑτέραν φλόγα καταθεὶς ἐν ἡλίῳ λαμπρῷ, μαραινομένην αὐτίκα θεάσῃ. *Sir.* XLVIII. 1. *Matth.* V. 15. 2. *Pet.* I. 19.

πρὸς ὥραν] 2. *Cor.* VII. 8. *Gal.* II. 5. 1. *Theſſ.* II. 17. *Philem.* 15. *Bereſchith R.* LXX. לעולם & לשעה opponuntur. Lea major, ſacerdotium in ſeculum, regnum in ſeculum: Rahel minor, Joſeph ad horam, Saul ad horam, Silo ad horam.

36. τὰ ἔργα μαρτυρεῖ] *Xenophon* Paed. VIII. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις. *Appianus* Punic. p. 106. Ὅτι Μανίλιος, καὶ τὸ συνέδριον, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν χιλιάρχων —— ἐμαρτύρουν τῷ Σκιπίωνι, καὶ ὁ στρατὸς ἅπας, καὶ τὰ ἔργα ἐπ' ἐκείνοις.

37. 1. *Jo.* III. 6. IV. 12. Quantumcunque jactatis, vos credere Deo, quem Patres veſtri in monte Sina loquentem audierunt, cum tamen non credatis filio Dei, cujus doctrinam ipſi auditis, & miraculis comprobatam videtis, oſtenditis nec Deo vos credere comm. 46.

38. 1. *Jo.* I. 10. II. 14. 24. *Deut.* XVIII. 15. *Ex.* XX. 19.

39. *Rom.* II. 17. 2. *Tim.* III. 15. *Joſ.* B. II. 12. 2. στρατιωτῶν τις, εὑρὼν ἔν τινι κώμῃ τὸν ἱερὸν νόμον, διέῤῥηξέ τε τὸ βιβλίον, καὶ εἰς πῦρ κατέβαλεν. Ἰουδαῖοι δὲ, ὡς ὅλης αὐτοῖς τῆς χώρας καταφλεγείσης, συνεχύθησαν, καὶ καθάπερ ὀργάνῳ τινὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ συνελκόμενοι εἰς ἓν κήρυγμα πάντες εἰς Καισάρειαν ἐπὶ Κουμανὸν συνέδραμον,
ἱκε-

38 ποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι
39 ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δο-
40 κεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. Καὶ οὐ θέ-
41 λετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· Ἀλλ'
42 ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ
43 ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰ-
44 δίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβά-
45 νοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω
46 ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ
47 ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς ἐκεί-
νου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

1 ΜΕτὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριά-
δος.

37. πατὴρ] + ἐκεῖνος D. αὐτὸς] ἐκεῖνος L. Codices *Latini.*
μεμαρτύρηκε] μαρτυρεῖ D. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
ἀκηκόατε πώποτε] πώποτε ἀκηκόατε AD 69. 80. Verſio *Syr. Cyrillus.*
38. μένοντα ἐν ὑμῖν] ἐν ὑμῖν μένοντα 1. *Cyrillus.* ἀπέστειλεν] ἀπέσταλκεν D 56. 58. 61. 72. Ev. 5. *Cyrillus.*
39. ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν] ἔχειν ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον D. αὐταῖς] ἑαυτοῖς 64.
αἰώνιον] — 40. 63. 64. 71. Evang. 20. Codices *Latini.* αἱ] — 44.
αἱ μαρτυροῦσαι] ἁμαρτάνουσαι D a prima manu.
40. ζωὴν] + αἰώνιον D 40. 67. 69. 74. Verſio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1500.
41. ἀνθρώπων] ἀνθρώπου AK 4. 5. 6. 7. 15. 34. 80. 96. 97. Verſio *Arab. Cyrillus.*
42. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ὅτι] + τὴν ἀλήθειαν θεοῦ ϵ 74. ex emendatione.
τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε] οὐκ ἔχετε τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ D. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 64.
44. πιστεῦσαι] πιστεύειν A 1. 33. Colb. a prima manu. *Cyrillus, Chryſoſtomus.*
παρὰ] παρ' D. τὴν poſterius] — 69.
ἀλλήλων] ἀνθρώπων 5. 6. 35. 48. 49. 57. a prima manu. 62. *Origenes* de Orat. 14. *Euſebius* P. XIII. 6. *Ephrem.* T. 2. p. 92. ζητεῖτε] ζητοῦντες 47. 48. 54. 78. 90. Colb. unus. *Chryſoſtomus. Ephrem.*
45. ἐγὼ] — G. ὑμῶν] ὑμᾶς D a prima manu.
πατέρα] ; 83. 86. probante *J. A. Bengelio.* κατηγορῶν] κατήγορος M. κατηγορήσων Colb. unus.
Μωσῆς] Μωϋσῆς DL. Evang. 5. Verſio *Copt. Chryſoſtomus.*
46. ἐπιστεύετε prius] ἐπιστεύσατε 69. bis Colb. unus.
Μωσῇ] Μωϋσεῖ D. Μωϊσῇ K 74. *Chryſoſtomus.* Μωσεῖ A 1. 35. 36. 45. 46. 47. 51. 53. 54. 55. 56 57. 58. 62. 63. 66. 69. 70. 73. 90. 96. Evang. 4. 5. 13. 14. 19. Fragm. *Aldi.* Editio *Complut. Bengelii.*
γὰρ ἐμοῦ] ἐμοῦ γὰρ D.
47. πιστεύσετε] πιστεύσητε D 1. 63. 69. 86. Evang. 4. 15. 20. 24. Cod. *Lat. Origenes* c. Celſ. p. 59. in MS.
1. μετὰ] + δὲ 69. Ἰησοῦς] + εἰς ἔρημον τόπον 28. *Cyrillus. ex Luc.* IX. 10.
τῆς Γαλιλαίας] — Codex Stephani. 48. + εἰς τὰ μέρη D. Codices *Latini. Chryſoſtomus.*

ἱκετεύοντες τὸν οὕτως εἰς τὸν θεὸν καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐξυβρίσαντα μὴ περιϊδεῖν ἀτιμώρητον. ὁ δὲ, οὐ γὰρ ἠρεμήσειν τὸ πλῆθος, εἰ μὴ τύχοι παραμυθίας, συνιδὼν, ἠξίου προσάγειν τε τὸν στρατιώτην, καὶ διὰ μέσων τῶν αἰτιωμένων ἀπαχθῆναι ἐπὶ θανάτῳ κελεύει. VII. 5. 5. ὅ τε νόμος ὁ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τούτοις ἐφέρετο τῶν λαφύρων τελευταῖος. 7. τὸν δὲ νόμον αὐτῶν καὶ τὰ πορφυρᾶ τοῦ σηκοῦ καταπετάσματα προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποθεμένους φυλάσσειν.

Origenes de Princip. IV. 1. τὸ τοῦ Σωτῆρος πρόσταγμα τὸ λέγον· ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς. Alii poſt *Cyrillum* putant, non hic imperare Chriſtum, quid Judaeos facere oporteret, ſed indicare, quid facerent. Huic ſententiae obſtat, quod videatur tunc potius dicturus fuiſſe: ὑμεῖς ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς ὅτι δοκεῖτε; vel ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι δοκεῖτε, quam ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε. Dein propria vis verbi ἐρευνᾶν denotat accurate, diligenter & conſiderate inquirere: non autem dici poterat, hoc Judaeos feciſſe; alias Chriſtum utique inveniſſent. *Deut.* XXXII. 47.

41. *Plato* in Phaedro. τὸ βέλτιστον ἀντὶ τῆς δόξης παρὰ τῶν ἀνθρώπων αἱρεῖσθαι. *Diogenes L.* IX. 37. Democrit. οὐκ ἐκ τόπου δόξαν λαβεῖν βουλόμενος, ἀλλὰ τόπῳ δόξαν περιθεῖναι προελόμενος. inf. XII. 43. 1. *Theſſ.* II. 6.

43. *Jerem.* XXIII. 21. XXIX. 23.

44. *Targum Jonathan* in Eſaj. I. 23. Dicentes vir ſociis ſuis: fac mihi bene in judicio meo, & retribuam tibi in judicio tuo. *Auſonius.* Mutuo muli ſcabunt. *Cic.* pro Flacco 4. Hoc dico de toto genere Graecorum — teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit — Unde illud eſt: da mihi mutuum teſtimonium? num Gallorum, num Hiſpanorum putatur? totum iſtud Graecorum eſt. *Horatius* Epiſt. II. 2. 87. Frater erat Romae conſulti rhetor, ut alter Alterius ſermone meros audiret honores. Grachus ut hic illi foret: huic ut Mucius ille. *Rom.* II. 29.

Macrobius de Somnio Scip. II 9. 10. Ideo autem terrae brevitas tam diligenter aſſeritur, ut parvi pendendum ambitum famae vir fortis intelligat, quae in tam parvo magna eſſe non poterit, ut contentus potius conſcientiae praemio gloriam non requirat.

47. Moſis praecepta literis conſignata habetis, ut ea decies legatis, & conſideretis; ſi tam inconſiderati eſtis in ſcripto expendendo, mirum non eſt, ſi verba mea aures veſtras praetervolant. Si Moſi, cujus auctoritas apud vos ſumma eſt, & jam a multis ſeculis fuit, non creditis, multo minus credetis Doctori novo.

1. *Erachin* f. 32. 1. Tiberiadi mare murus eſt.

δος. Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ 2
τῶν ἀσθενούντων. Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθη- 3
τῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς 4
ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν Φί- 5
λιππον· Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; (Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων 6
αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν.) Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος· Διακοσίων δη- 7
ναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ 8

εἷς

2. καὶ ἠκολούθει] ἠκολούθει δὲ D 1. 33. 69. Versio *Copt*. Codices *Latini*. *Cyrillus*. καὶ ἠκολούθησεν 14. Evang. 15. *Theophylactus*. καὶ ἠκολούθησαν 14.
ἑώρων] ἐθεώρων A. ἐθεώρουν DL 65. 69. *Cyrillus*. ἑώρακεν 11.
αὐτοῦ] — ADKL 1. 15. Colb. unus. 27. 42. 66. 69. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Cyrillus*. probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 876.
3. ἀνῆλθε] ἀπῆλθεν D 69. Versio *Copt*. Codices *Latini*.
δὲ] οὖν D 1. 69. Colb. unus. Codices *Latini*. ὁ] — D. ἐκεῖ] — 63. 71.
ἐκεῖ ἐκάθητο] ἐκάθητο ἐκεῖ 89. 90. ἐκαθήζετο ἐκεῖ D. ἐκάθητο] ἐκαθέζετο 69.
4. ἦν δὲ ἐγγὺς] ἐγγὺς δὲ ἦν D.
ἡ ἑορτὴ] — 28. τῆς ἑορτῆς 96. τὸ πάσχα ἡ —— G. *J. Vossius*. 5. οὖν] — 48. 64.
ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς] τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς AD 1. 69. 106. Versio *Vulg*. *Goth*. *Copt*. *Cyrillus*.
+ αὐτοῦ 3. 28. 56. 58. 61. Versio *Syr*. *Copt*. πολὺς ὄχλος] ὄχλος πολὺς D. Versio *Vulg*.
αὐτὸν] + καὶ D. τὸν] — D.
ἀγοράσομεν] ἀγοράσωμεν ADEHL 1. 2. 10. 36. 38. 39. 40. 46. 52. 57. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 4. 5. 7. 9. 12. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. φάγωσιν οὗτοι] οὗτοι φάγωσιν G.
6. ἔμελλε] ἤμελλεν DE 1. 2. 10. 72. 73. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. *Plantin*. Fragm. *Aldi*. *Theophylactus*. μέλλει 67.
7. ἀπεκρίθη] ἀποκρίνεται D. αὐτῷ] + ὁ 74.
Διακοσίων] τριακοσίων 48. ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς] οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς ἄρτοι D. ἀρκοῦσιν] ἀρκέσουσιν 66.
αὐτῶν] — AL 16. 69. Versio *Goth*. *Sax*. *Copt*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 920.

9. παιδάριον] *Galenus* de Compos. Medicam. per genera V. ἄλλου μοι δειχθέντος παιδαρίου τὴν ἡλικίαν ἄγοντος τὴν αὐτὴν τῷ πρόσθεν. Loquitur de puero XV. annorum. *Moeris* & *Thomas*. παιδάριον καὶ τὸ θυγάτριον, ἀττικῶς· μόνον τὸ ἄρρεν ἑλληνικῶς.

ἄρτους κριθίνους] 2. *Reg*. IV. 42. *Seneca* Epist. XVIII. Non enim jucunda res est aqua, & polenta, & frustum hordeacei panis. *Calpurnius* Ecl. III. 85. Vilia quum subigit manualibus hordea saxis. *Frontinus* IV. 1. 25. In Siciliam velut relegatis per VII. annos ordeum ex S. C. datum est. *Sueton*. Aug. 24. Cohortes, si quae cessissent, decimatas hordeo pavit. *Vegetius* I. 13. Milites, qui parum in illa praelusione profecerant, pro frumento hordeum cogerentur accipere. *Frontinus* IV. 1. 37. Legatum cum ignominia dimisit, reliquis ex legione ordeum dare jussit. *Phaedrus* II. 7. diripiunt numos, negligunt vile hordeum. *Plinius* H. N. XVIII. 14. panem ex hordeo antiquis usitatum vita damnavit, quadrupedumque fere cibus est. —— Antiquissimum in cibis hordeum. sicut Atheniensium ritu Menandro auctore apparet, & Gladiatorum cognomine qui hordearii vocabantur. *Sueton*. de Clar. Rhetor. 3. ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac levem, & sordidum. *Galenus* de facultat aliment. I. οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς στρατευομένοις ἄλφιτα παρεσκεύαζον· ἀλλ᾽ οὔτιγε νῦν τὸ Ῥωμαίων στρατιωτικὸν ἀλφίτοις χρῆται, κατεγνωκὼς αὐτῶν ἀσθένειαν, ὀλίγην γὰρ τροφὴν δίδωσι τῷ σώματι. *Plut*. Nicia p. 542. B. τῶν δ᾽ ἀθηναίων οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν ἐν ταῖς λατομίαις ὑπὸ νόσου καὶ διαίτης πονηρᾶς, εἰς ἡμέραν ἑκάστην κοτύλας δύο κριθῶν λαμβάνοντες, καὶ μίαν ὕδατος. *Anton*. p. 937. B. λέγεται δὲ χοῖνιξ ἀττικὴ πυρῶν ν. δραχμῶν ὤνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἱστάντες ἀπεδίδοντο. *Pesachim*. f. 3. 2. Jochanan —— dixit: hordeum factum est pulcrum. Dixerunt ei: nuncia equis & asinis S. D. 1. Reg. IV. 28. *Plut*. Apophthegm. Artaxerx. Mnem. p. 174. A. ἐν φυγῇ τινι τῆς ἀποσκευῆς αὐτοῦ διαρπαγείσης, ξηρὰ σῦκα καταφαγὼν καὶ κρίθινον ἄρτον· οἵας, εἶπεν, ἡδονῆς ἄπειρός εἰμι. *Artemidor*. I. 71. ἄρτοι κρίθινοι πᾶσιν ἀγαθοὶ, πρώτην γὰρ τροφὴν ταύτην ἂν ἀνθρώποις δεδόσθαι παρὰ θεῶν λόγος ἔχει. *Dionysius Hal*. A. II. 25. ἕλληνες τὸν κρίθινον καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες, ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθῆς καταρχόμεθα, οὐλὰς αὐτὰς καλοῦντες. *Aristoph*. Vesp. 718. σῖτον —— ἔλαβες κατὰ χοίνικα κριθῶν. *Schol*. καὶ τούτους οὐδὲ ὑφ᾽ ἓν συντομίᾳ, ἀλλὰ κατὰ μέρος, κατὰ χοίνικα ἕνα· οὐδὲν διαφέροντος τοῦ σίτου κριθῶν, ὡς κακοῦ σίτου διανεμηθέντος. Pac. 448. ληφθεὶς ὑπὸ λῃστῶν ἐσθίοι κριθὰς μόνας. *Schol*. ἀντὶ τοῦ μὴ ἄλφιτα, ἀλλὰ μόνας κριθάς. *Appianus* Parth. p. 276. ὀργισθεὶς ὁ ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατείᾳ —— τοῖς δὲ ἄλλοις ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευσε κριθὰς μετρεῖσθαι. *Libanius* de Vita sua p. 4. A. ὥσπερ οἱ τοῖς ἐκ κριθῆς ἄρτοις ἀπορίᾳ γε τοῦ βελτίονος [χρώμενοι.] *Polyaenus* VIII. 24. Σεβαστὸς τοῖς διὰ δειλίαν ἀπολειπομένοις κριθὰς ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευσε μετρεῖσθαι. *Livius* XXVII. 13. Cohortibus, quae signa amiserant, hordeum dari jussit. *Eustathius* in Il. α. p. 100, 5. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ κριθὰς προεβάλοντο σπέρμα ἥμερον, ἃς πρώτας κρατεῖ λόγος εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν τοῖς πάλαι ποτε ἀπαλλαγεῖσι τοῦ βαλανηφαγεῖν. διὸ καὶ κριθαὶ, φασὶν, ἐκλήθησαν, διότι αὐτῶν εὑρεθεισῶν διεκρίθησαν τῶν ἀλόγων ζώων οἱ ἄνθρωποι. *Philo* de septenario & festis T. 2. p. 294, 20. κριθὴ δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς δράγμα πρὸς τὴν τῶν ὑποβεβηκότων ἀνυπαίτιον χρῆσιν, ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εὐαγὲς ἦν ἐκ πάντων ἀπάρχεσθαι, τῶν πλείστων πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἢ τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν γεγονότων —— τὸ δευτερείοις τροφῆς τετιμημένον εἶδος κριθὴν ἀπάρξεσθαι προσέταξεν ὁ νόμος. de offerentibus victimas p. 253, 27. κριθὰς καὶ τὰ εὐτελέστατα, ὡς τιμιώτατα, πρὸ τῶν πολυτελεστάτων ἄσμενος δέχεται. de Legg. Special. p. 309, 21. κρίθινον δ᾽ ἐστὶ τὸ ἄλευρον, ἴσως ἐπειδὴ ὑπαμφίβολός ἐστιν ἡ ἀπὸ κριθῶν τροφὴ, καὶ ἀλόγοις ζώοις καὶ ἀτυχέσιν ἀνθρώποις ἐφαρμόζεσθαι. *Jos*. A. V. 6. 4. τὸν ἕτερον ὄναρ διηγούμενον τῷ συσκηνοῦντι, ὥστε ἀκούειν τὸν Γεδεῶνα. τὸ δὲ τοιοῦτον ἦν· μάζαν ἐδόκει κριθίνην, ὑπ᾽ εὐτελείας ἀνθρώποις ἄβρωτον, διὰ τοῦ στρατοπέδου κυλιομένην τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν καταβαλεῖν, καὶ τὰς τῶν στρατιωτῶν πάντων. Ὁ δὲ σημαίνειν ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ τὴν ὄψιν ἔκρινε λέγων, ὅθεν τοῦτ᾽ αὐτῷ συνιδεῖν ἐπῆλθε· πᾶν τὸ σπέρμα τὸ καλούμενον κρίθινον εὐτελέστατον ὁμολογεῖσθαι τυγχάνειν, τοῦ δ᾽ ἀσιανοῦ παντὸς τὸ Ἰσραηλιτῶν ἐστὶν ἰδεῖν νῦν ἀτιμότερον

γι-

9 εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου· Ἔστι παιδάριον ἓν
ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
10 Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ
11 τόπῳ. Ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. Ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁ-
12 μοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
13 τοῦ· Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν,
καὶ

τι] — D.
9. ἓν] — D 1. 15. 42. 67. 69. 72. Colb. unus. Codices *Lat.* *Origenes* in Matthaeum. *Chrysostomus*, *Cyrillus*.
ὃ] ὃς AD a prima manu. G 67. 72. 73. Evang. 18. 19.
10. δὲ prius] — L. Versio *Syr.* Codices *Latini*. οὖν D. + αὐτοῖς Evang. 7.
ἀνθρώπους] ὄχλους Versio *Syra* posterior in margine. χόρτος πολὺς] πολὺς χόρτος A.
ἀνέπεσον] ἀνέπεσαν ADL 1. 3. 9. 38. 49. 69. 72. Evang. 3. 20.
οὖν] — EGH 2. 3. 9. 36. 38. 44. 45. 57. 71. 72. Evang. 20. οἱ] — DL 1.
ἄνδρες] ἄνθρωποι ἄνδρες A 80. ἄνθρωποι K 42. 47. 54. 68. Codices *Latini*. *Cyrillus*.
ὡσεὶ] ὡς D. —— L. Versio *Syr. Copt.* 11. ἔλαβε δὲ] καὶ λαβὼν G 1. 69.
δὲ prius] οὖν ADL. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus*. τοὺς] + πέντε D 59.
εὐχαριστήσας] ηὐχαρίστησεν καὶ D. Codices *Latini*.
διέδωκε] ἔδωκεν D 40. 69. Versio *Syra* posterior. *Origenes* in Matth. XV. 35.
τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ] — AL 1. Versio *Vulg. Goth. Syra* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Nonnus*, *Origenes* l. c. probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 909. ὁμοίως] + δὲ D 36. 44.
ἐκ] ἀπὸ M. ἤθελον] ἤθελεν Editio *Erasmi* 1. 2. Versio *Lutheri*. *Cyrillus*.
12. ἐνεπλήσθησαν] ἐπλήσθησαν E 1. περισσεύσαντα] περισσεύοντα 40. 63. 64. 71. περισσεύματα 48.
κλάσματα] τῶν κλασμάτων 29. 35. 40. 47. 48. 53. 55. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 71.
ἀπόληται] + ἐξ αὐτῶν D. Codices *Latini*. 13. οὖν] δὲ D. Codices *Latini*.

γεγενημένον, ὅμοιον δὲ τῷ κατὰ κριθὴν γένει. *Targum Jonathan* Num. V. 15. *Ruth R.* II. 9. farinae hordeaceae, quae cibus est bestiarum. *Sota* II. 1. & *Bemidbar R.* IX. Omnes oblationes confectae erant e tritico, verum ista conficiebatur ex hordeo —— R. Gamaliel ait: quemadmodum facta ejus belluina fuerunt, ita & sacrificium ejus est esca belluarum. *Sanhedrin* IX. 5. Si quis loris caesus iterum deliquerit, jussu judicum carceri inclusus hordeo alitur, donec venter ejus rumpatur. *Jud.* VII. 14. 2. *Sam.* XVII. 28. 2. *Reg.* VII. 1. 16. 18. 2. *Par.* II. 20. XXVII. 5. *Jerem.* XLI. 8. *Ezech.* IV. 12. *Apoc.* VI. 6. *Cosri* IV. 22. gloriantur non regibus, qui vel propter amplas divitias vel propter magnam potentiam & magnificentiam magni fiunt — sed quod veteramentis induti fuerint, & hordeaceum panem, neque tamen hunc ad satietatem comederint. *Origenes* in Genesin H. 12. Hordeum jumentorum maxime cibus est, aut servorum rusticorum. *Augustinus* Q. super Judic. V. 8. Cum panis hordeaceus, quamvis sit in comparatione triticii panis abjiciendus, tamen etiam ipse pascat, & vitale alimentum sit. & in VII. 13. per contemptibilia mundi, quae significat mensa panis hordeacei, salvator superbos fuerat confusurus. *Phaedrus* V. 4. asello jussit reliquias poni hordei. Juvenalis VIII. 154. Infundet jumentis hordea lassis. *Plaut.* Asin. III. 3. 116. Demam hercle jam tibi de hordeo. *Athenaeus* VII. p. 304. C. ex Lysania. καὶ κρίθινον κόλλικα δούλιον χόρτον.

ὀψάρια] *Num.* XI. 22. *Etymol* M. ὄψον, σημαίνει τὸ προσφάγιον —— καὶ ὀψάριον, παρὰ τὸ ὄψον αἱρεῖσθαι ἐκ τῆς θαλάσσης. *Plut.* Sympos. IV. 4. p. 667. F. πολλῶν ὄντων ὄψων ἐκνενίκηκεν ὁ ἰχθῦς μόνον, ἢ μάλιστά γε, ὄψον καλεῖσθαι, διὰ τὸ πολὺ πάντων ἀρετῇ κρατεῖν· καὶ γὰρ ὀψοφάγους καὶ φιλόψους λέγομεν, οὐχὶ τοὺς βοείοις χαίροντας ὥσπερ Ἡρακλῆς —— οὐδὲ τὸν φιλόσυκον —— ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας ἑκάστοτε. *Aristophanes* Equit. 1103. καὶ τοὔψον ὀπτόν. *Schol.* καὶ τὸ ὄψον, ἐκάλουν δὲ τὸ ἰχθύδιον. *Glossarium.* ὀψάριον pisciculus. *Suidas.* ὀψάριον τὸ ἰχθύδιον. *Eustathius* in *Il.* λ. p. 814. ὄψον ἁπλῶς φασιν οἱ παλαιοὶ πᾶν τὸ σύναμα σιτίοις ἐσθιόμενον —— ἰστέον δὲ καὶ ὡς οἱ ὕστερον ἐπὶ μόνου ἰχθύος τὴν λέξιν ὥρισαν, ὡς καὶ ὁ ἀθηναῖος παρασημαίνεται· ὅθεν καὶ τὸ ὀψάριον. ὀψαρίου δὲ πολλαὶ χρήσεις ἐπὶ ἰχθύος παρὰ τοῖς παλαιοῖς —— ταυτὸν δ' εἰπεῖν κοινῶς προσφάγιον —— ὅτι δὲ τοῦ ἰχθύος ἐκνικήσαντος ὄψον λέγεσθαι διὰ τοὺς ἐπιμανῶς ἐσχηκότας περὶ τοιαύτην ἐδωδήν, ὀψοφάγοι ἐλέγοντο οἱ περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναστρεφόμενοι. & υ. p. 1274, 33. ἄρχιππος —— ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὀψοφάγος, κατὰ ἰχθυοφαγίαν δηλαδή. ἐκράτησε γὰρ παρὰ τοῖς ὕστερον ὄψον κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ ἰχθύων λέγεσθαι, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ κοινολεκτούμενον ὀψάριον. *Od.* γ. p. 141, 41. ὅτι δὲ κατά τινα ἐξοχὴν ἡ λέξις κληρωθεῖσα τοῖς ἰχθῦσι παρήγαγε τὸ ὀψάριον ὁ ἀθηναῖος δηλοῖ. *Athenaeus* VII. 2. p. 236. E. πάντων τῶν προσοψημάτων ὄψων καλουμένων, ἐξενίκησεν ὁ ἰχθῦς διὰ τὴν ἐξαίρετον ἐδωδὴν μόνος οὕτως καλεῖσθαι, διὰ τοὺς ἐπιμανῶς ἐσχηκότας πρὸς ταύτην τὴν ἐδωδήν. λέγομεν οὖν ὀψοφάγους —— τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναστρεφομένους. 277. C. ὅστις ἀγοράζων ὄψον, ἐξὸν ἀπολαύειν ἰχθύων ἀληθινῶν, ῥαφανίδας ἐπιθυμεῖ πρίασθαι, φησὶν ἄμφις. & IX. p. 385. B. παρατεθέντος δέ ποτε καὶ ἰχθύος μεγάλου —— καὶ εἰπόντος τινὸς ἥδιστον εἶναι ὀψάριον —— συναγαγὼν τὰς ὀφρῦς ὁ τὰς ἀκάνθας ἀγείρων οὐλπιανὸς —— ὀψάριον γὰρ παρ' οὐδενὶ τῶν ζώντων λεγόμενον οἶδα. —— ὀψάριον δὲ τῶν μὲν ζώντων ἡμεῖς λέγομεν, ἀτὰρ καὶ πλάτων ἐπὶ τοῦ ἰχθύος ἐν Πεισάνδρῳ· ἤδη φαγὼν τι πώποτε οἷα γίνεται ὀψάριον ἔκαμεν καὶ πάρεστι τοῦτό σοι —— φερεκράτης αὐτομόλοις· τοὐψάριον τουτὶ παρέθηκέ τις ἡμῖν. φιλήμων θησαυρῷ· οὐκ ἔστ' ἀληθὲς παραλογίσασθ' οὐδ' ἔχειν ὀψάρια χρηστά. Μένανδρος καρχηδονίῳ· ἐπιθυμήσας τῷ Βορέᾳ ἰδεῖν ὀψάριον οὐδὲ ἓν ἔλαβον. καὶ ἐν ἐφεσίῳ· ἐπ' ἀρίστῳ λαβὼν ὀψάριον, εἶτ' ἐπιφέρει τῶν ἰχθυοπωλῶν τις, δ. δραχμῶν ἐπώλει κωβιούς. ἀναξίλας ὑακίνθῳ πορνοβοσκῷ· ἐγὼ δ' οὖν ὀψάριον ὑμῖν ἀγοράσω, καὶ μετ' ὀλίγα· σκεύαζε παῖ τοὐψάριον ἡμῖν. εἰ μὴ παραμύθημ' ὀψαρίοις ἑκάστοτε, ἀντὶ τοῦ προσοψήμασιν ἀκούομεν. . . . τοὺς ἰχθυοπώλας οὗτος τιμῶν πλουτιεῖ ὀψόφαγος. *Philo.* τρόπον αἰθυιῶν ὀψοφαγοῦσι. *Arrianus* Ind. VI. 29. ὀλίγοι δὲ αὐτῶν σπείρουσιν ὅσον τῆς χώρης, καὶ τούτῳ καθάπερ ὄψῳ χρῶνται πρὸς τοὺς ἰχθύας· ὁ γὰρ σῖτος ἰχθῦς. *Terent.* Andr. II. 2. paululum obsoni —— pisciculos minutos. Inf. XXI. 9. 10. 13.

10. Tempore veris comm. 4.

15. *Ta-*

καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσ-
σευσε τοῖς βεβρωκόσιν. Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον· Ὅ- 14
τι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι 15
μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πά-
λιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ 16
τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερ- 17
ναοὺμ, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἥ τε θάλασ- 18
σα, ἀνέμου μεγάλου πνέοντος, διηγείρετο. Ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε 19
ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου
γινόμενον· καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Ἤθελον οὖν 20
λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον. 21

Τῇ

ἐγέμισαν] ἐγέμησαν Editio *Erasmi*. δώδεκα] — 13.
ἐπερίσσευσε] ἐπερίσσευσαν D 67. 14. ἄνθρωποι] ἄνδρες 13.
ἰδόντες] εἰδότες Codex Bodlej. οἱ εἰδότες L.
ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Sax. Armen.* Codices *Latini. Augustinus.* probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 434.
ἀληθῶς] — D. probante *J. Millio* prol. 1280. ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον] εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος D.
15. Ἰησοῦς οὖν] ὁ οὖν Ἰησοῦς G 15. αὐτὸν posterius] — AL 1. 33. *Origenes* in Jo. XI. 54. *Cyrillus.*
ἀνεχώρησεν πάλιν] πάλιν ἀνεχώρησεν Editio *Complut. Plant. Genev.*
πάλιν] — EM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 17. 34. 36. 37. 38. 39. 45. 46. 49. 51. 53. 54. 60. 63. 64. 65. 69. 71. 74. 86. 87. 90. 91. 95. 96. 97. Evang. 1. 2. 5. 8. 9. 11.-12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 24. Fragm. *Aldi.* Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Syr. Copt. Æthiop. Origenes* l. c. *Chrysostomus, Nonnus, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1200. αὐτὸς μόνος] — *Millius* prol. 876. + κἀκεῖ προσηύχετο D. ex *Matth.* XIV. 23.
16. ἐπὶ] εἰς 33. 69. Evang. 20. Fragm. *Aldi. Chrysostomus.*
17. ἐμβάντες] ἐνβάντες D. ἀναβάντες AK. Versio *Vulg. Armen. Copt.*
ἤρχοντο] + εἰς τὸ D 68. 69. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Versio *Syr. Cyrillus.*
καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει] κατέλαβε δὲ αὐτοὺς ἡ σκοτία D 69. Versio *Goth.*
οὐκ] οὔπω DL 33. 69. Versio *Goth. Copt. Cyrillus, Nonnus.*
πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς 80. ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς D. Codices *Latini.*
Ἰησοῦς] + εἰς τὸ πλοῖον K 4. 16. 42. 76. 80.
18. ἥ τε] ἡ δὲ D at in Vers. Latina: quoque. Versio *Syr.* Codices *Latini.* καὶ ἡ Fragm. *Ald.* μεγάλου] — 69.
19. ὡς σταδίους] στάδια ὡσεὶ D. ὡσεὶ σταδίους A 2. 3. Colb. unus. ὡς στάδια 106.
γινόμενον] γενόμενον G. Evang. 2. 15. καὶ posterius] — 9. 59. 69. Versio *Syr.*
20. δὲ] + Ἰησοῦς 59. Versio *Syr.* φοβεῖσθε] φοβῆσθε L 51.
21. λαβεῖν αὐτὸν] αὐτὸν λαβεῖν D 44. 69. εἰς τὸ πλοῖον] — Evang. 2.
τὸ πλοῖον ἐγένετο] ἐγένετο τὸ πλοῖον A 1. 69. *Cyrillus.* ἐγένετο] ἐγενήθη D.
τῆς γῆς] τὴν γῆν 11. 28. 38. 69.
22. ἰδὼν] εἶδεν D 42. Versio *Vulg. Nonnus.* εἶδον AL. Versio *Syr. Copt. Chrysostomus.* ἰδόντες 67. εἰδὼς Versio *Syra* posterior in margine. πλοιάριον ἄλλο] ἄλλο πλοιάριον 69. ἐκεῖ] — 64.
ἓν] comma apponunt 35. 37. 39. Evang. 12. ἐκεῖνο] — D. Fragm. *Ald.* Codices *Latini. Chrysostomus.*
ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] — AL 1. 42. Colb. unus. Versio *Vulg. Goth. Copt. Æthiop. Arab. Nonnus.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 909. ἐνέβησαν] ἀνέβησαν 70. 91. Evang. 15. *Cyrillus.*
αὐτοῦ prius] + Ἰησοῦ D a prima manu. τοῦ Ἰησοῦ D ex emendatione. 69. —— Versio *Syr.*
καὶ prius] — Fragm. *Ald.*

15. *Tacitus* H. I. 26. Adeoque parata —— seditio fuit, ut postero Iduum die redeuntem a coena Othonem rapturi fuerint. 27. ibi XXIII. speculatores consalutatum imperatorem —— & sellae festinanter impositum strictis mucronibus rapiunt.

17. *Act.* XXVIII. 14.

18. *Jon.* I. 13. *Od.* ξ. 458. ἦν ζέφυρος μέγας. H. in Apoll. 433. ἦλθ᾽ ἄνεμος ζέφυρος μέγας.

21. *Ælian.* V. H. II. 26. ἀριστοτέλης λέγει —— ὅτι τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτὲ, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ ἐν Μεταποντίῳ ὤφθη ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν κρότωνι. IV. 17. ἐδίδασκεν Πυθαγόρας τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι κρειττόνων γεγένηται σπερμάτων, ἢ κατὰ τὴν φύσιν τὴν θνητήν. Τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας ὤφθη καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν Μεταποντίῳ, φησὶν, καὶ ἐν κρότωνι. *Jamblichus* de V. Pythag. 28. ἔτι μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔν τε Μεταποντίῳ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐν Ταυρομενίῳ τῆς Σικελίας συγγεγονέναι, καὶ διειλέχθαι κοινῇ τοῖς ἑκατέρωθεν ἑταίροις αὐτῶν, διαβεβαιοῦνται σχεδὸν ἅπαντες, σταδίων ἐν μεταιχμίῳ παμπόλλων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπαρχόντων, οὐδ᾽ ἡμέραις ἀνυσίμων πάνυ πολλαῖς.

27. *Nemesius* de Nat. Hom. 23. τὸ γὰρ στόμα πρῶτον προπαρασκευάζει τῇ γαστρὶ τὴν τροφὴν, εἰς λεπτὰ κατατέμνον αὐτὴν διὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῆς γλώττης —— οὕτω δὲ κατεργασθεῖσα ἡ τροφὴ παραπέμπεται τῇ κοιλίᾳ διὰ τοῦ στομάχου. *Plut.* de Esu anim. p. 995. A. οὐ τραχύτης ὀδόντων προσέστιν, οὐ κοιλίας εὐτονία, οὐ πνεύματος θερμότης, τρέψαι καὶ κατεργάζεσθαι δυνατὴ τὸ βαρὺ καὶ κρεῶδες. *Agatharchides* p. 38. πάντα δὲ κλάδον τοῖς ὀδοῦσιν ἔγχυλον κατεργάζονται καὶ ταῖς κοιλίαις εὐπόρως πέπτουσι. & 30. κατεργαζόμενοι διὰ τῶν ὀδόντων. *Aristoteles* de H. A. II. 5. ὁ δ᾽ ἐλέφας ὀδόντας μὲν ἔχει δ. ἐφ᾽ ἑκάτερα, οἷς κατεργάζεται τὴν τροφὴν, λεαίνει δ᾽ ὥσπερ κρίμνα. de Partib. Anim. II. 3. αἱ ἐργασίαι τῆς τροφῆς πλειόνων εἰσὶ μορίων, ἡ μὲν γὰρ πρώτη φανερὰ τοῖς ζώοις λειτουργία διὰ τοῦ στόματος —— ἡ γὰρ εἰς μικρὰ διαίρεσις τῆς τροφῆς ῥᾴω ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἐργασίαν —— ὥσπερ δὲ τὸ στόμα τῆς ἀκατεργάστου τροφῆς πόρος ἐστὶ —— τὰ μὲν γὰρ φυτὰ λαμβάνει τροφὴν κατειργασμένην ἐκ τῆς γῆς ταῖς ῥίζαις —— ἡ μὲν γὰρ τοῦ στόματος ἐργασία παραδίδωσι τῇ κοιλίᾳ. 9. ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις τοῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον, τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν. III. 1. ἡ τῶν ὀδόντων φύσις κοινῇ μὲν ἐπὶ τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν ὑπάρχει. 14. τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος ἅπαν, διὰ τὸ ἐνδεεστέρως ἔχειν πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν, ἀλλ᾽ ἄπεπτα διαχωρεῖν —— πάντα γὰρ μεγάλα τὰ τῶν κερατοφόρων διὰ τὴν κατεργα-

σίαν

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ
ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μα-
θηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον·
23 Ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχα-
24 ριστήσαντος τοῦ Κυρίου. Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν —καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοὺμ, ζητοῦν-
25 τες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ, πότε ὧδε
26 γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ
27 ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. Ἐργάζεσθε μὴ τὴν
βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ
28 ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν, ὁ Θεός. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν·
Τί

συνεισῆλθε] συνῆλθε 3. 9. 15. 44. 46. 64. 78. 91. Colb. unus. + ὁ Ἰησοῦς A.
ὁ Ἰησοῦς] — 16. Evang. 2. 15.
πλοιάριον posterius] πλοῖον ADKL 1. 15. 16. 28. 33. 42. 47. 67. 68. 69. Colb. unus. 89. Versio *Vulg*. *Syr*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον] — Versio *Syr*. μόνοι] μόνον D.
αὐτοῦ tertio loco] τοῦ Ἰησοῦ 38. ἀπῆλθον] — 56. 58. 61.
23. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια] ἄλλων πλοιαρίων ἐλθόντων D. δὲ] — L. Versio *Copt*.
ἦλθε πλοιάρια] πλοιάρια ἦλθον 106. πλοιάρια ἦλθεν Fragm. *Aldi*.
πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος] ἐκ Τιβεριάδος πλοιάρια L. ἦλθε] ἦλθον M 1. 45. 59. 71. Evang. 5. 19.
ἐκ] + τῆς 73.
εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου] — D 69. Versio *Armen*. probante *J. Millio* prol. 1280. τοῦ κυρίου εὐχαριστήσαντος 1.
κυρίου] Ἰησοῦ 15. 27. 42. 68. Versio *Syra* prior, & posterior in margine.
24. Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν] οὐκ ἔστιν Ἰησοῦς 3. οὐκ ἔστιν H. οὐδὲ οἱ] οἱ δὲ 71. Evang. 19.
ἐνέβησαν] ἀνέβησαν L 1. Evang. 16. *Theophylactus*.
ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ] ἔλαβον ἑαυτοῖς D. Codices *Latini*. ἔλαβον αὐτοὶ τὰ 13. 69.
καὶ prius] — AEGHL 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 61. 63. 64. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 106. Evang. 1. 2. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 24. Codices plurimi teste *Millio*. Fragm. *Ald*. Editio *Complut*. *Plantin*. *Stephani* 1. 2. *Genev*. *Wechelii*. *Bengelii*, Versio *Vulg*. *Goth*. *Syra* utraque, *Copt*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1380.
αὐτοὶ] — 38. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*.
πλοῖα] πλοιάρια DL 33. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine. *Cyrillus*, *Theophylactus*. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syr*. *Cyrillus*.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν K 42. 47. 56. 58. 25. αὐτὸν] — 58. 61.
γέγονας] ἐλήλυθας D. ἦλθες 28. παραγέγονας 48.
26. ἀπεκρίθη] + δὲ Versio *Syra* posterior in margine. αὐτοῖς] αὐτῷ 59.
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 14. εἴδετε] εἴδατε D.
σημεῖα] + καὶ τέρατα D. Versio *Goth*. Cod. *Lat*. ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε] καὶ ἐχορτάσθητε ἐκ τῶν ἄρτων 9.
27. τὴν βρῶσιν posterius] — EG 28. 69. 71. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg*.
ὑμῖν δώσει] δίδωσιν ὑμῖν D. δώσει ὑμῖν 69. τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεὸς] — 15.
28. οὖν] — A. Versio *Syr*.

σίαν τὴν τῆς τροφῆς — ὅσα μὲν οὖν εἶναι δεῖ σωφρονέστερα πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν. *Galenus* de Opt. Secta. οἱ νοσοῦντες δέονται τῶν μὴ πολλῆς κατεργασίας δεομένων τροφῶν. de diffic. Spirat. I. τῶν σιτίων αἱ κατεργασίαι καὶ αἱ πέψεις. de potent. III. ex Aristot. H. A. ἐνίων δὲ μασσωμένων ἔτι καὶ μήπω καλῶς ἐν τῷ στόματι τὰ σιτία κατεργασμένων: Anat. VI. saepius. de Usu pulf. κατὰ τὴν γαστέρα κατεργαζομένην τὰ σιτία. *Schol*. Aristoph. Equit. 714. [αἱ τροφοὶ] διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πάσας τὰς τροφὰς δι' ὁλοκλήρου τὰ παιδία ἐσθίειν, λαμβάνουσι, καὶ διαμασώμεναι οὕτω μετὰ τὸ κατεργάσασθαι τὰ ἐδέσματα ἐξαίρουσι τοῦ ἰδίου στόματος, ἐντιθέασι τοῖς τῶν παιδίων. *Maximus Tyrius* XXVII. 5. σῶμά που τραφῆναι ἀδύνατον, εἰ μὴ σιτίων προσφορᾷ, καὶ ἐργασίᾳ ὀδόντων, καὶ σπλάγχνων ὑποδοχῇ. *Cic*. de N. D. II. 54. Dentibus manditur, extenuatur & molitur cibus. Eorum adversi acuti morsu dividunt escas: intimi autem conficiunt, qui genuini vocantur: quae confectio etiam a lingua adjuvari videtur. *Celsus* IV. Intestinorum laevitas, qua continere nihil possunt, & quicquid adsumtum inconfectum protinus reddunt. *Philo* de Victim. T. 2. p. 244, 25. στόμαχος μὲν γὰρ — τὴν ὑπὸ τῶν ὀδόντων τμηθεῖσαν καὶ λεανθεῖσαν τροφὴν ὑποδέχεται καὶ προκατεργάζεται — κοιλία δέ. *Galenus* de Rat. Med. VII. ὀσφραίνονται τὰς κόπρους τῶν ἵππων, ἕνεκα τοῦ γνῶναι, πῶς κατεργάζονται τὰς τροφάς. de facult. Cibor. τὸ δὲ ἔλαττω τοῦ συμμέτρου πῦρ οὐ κατεργάζεται καλῶς τὸν ἄρτον, ἀλλ' ὠμότερον ἀπολείπει. de atra bile ex Erasistrato. ἐν τῇ περὶ κοιλίαν κατεργασίᾳ τῆς τροφῆς. *Pollux* II. 89. ἡ δ' ὑποκειμένη [σιαγὼν] προσάγεται πρὸς κατεργασίαν τῆς τροφῆς. *Palaephatus*. π. ἀπίστων. de Scylla. εἰργάσατο βρῶμα. *Plut*. Eumen. p. 590. C. τὰς δὲ κριθὰς ἐνέβαλλον αὐτοῖς ἐπτισμένας ἵνα κατεργάζωνται θᾶττον, καὶ πεττωσι βέλτιον. *S. A. Victor* Epit. 36. Sept. Severus: Cibum gravis ac plurimae carnis avidius invasit, quem cum conficere non posset, cruditate pressus excitavit.

Non coquorum hoc est, sed convivarum. Ita loquitur Christus ex occasione panis hordeacei, qui difficilis concoctionis & digestionis est.

τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην] 1. *Cor*. VI. 13. *Plut*. non posse suaviter vivi sec. Epicur. p. 1095. A. ἔδει τοὺς ἀπολαυστικοὺς — ταύτας μάλιστα συνάγειν ἡδονὰς, ὥσπερ εἰς πολιορκίαν, ἄσηπτα σιτία καὶ ἄφθαρτα παρατιθεμένους.

28. . . . . τι ἔργον ἄξιον τοῦ κινδύνου εἰς τὸν πόλεμον κατεργάσασθαι. *Num*. VIII. 11. 1. *Cor*. IX. 13.

32. *A*-

Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τȣ͂ Θεȣ͂; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησȣ͂ς ϗ εἶπεν αὐτοῖς· 29
Τȣ͂τό ἐςι τὸ ἔργον τȣ͂ Θεȣ͂, ἵνα πιςεύσητε εἰς ὃν ἀπέςειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ· 30
Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν ϗ πιςεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; Οἱ πατέρες ἡμῶν 31
τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐςι γεγραμμένον· Ἄρτον ἐκ τȣ͂ οὐρανȣ͂ ἔδωκεν αὐ-
τοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησȣ͂ς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Οὐ Μωσῆς δέδωκεν 32
ὑμῖν τ̄ ἄρτον ἐκ τȣ͂ οὐρανοῦ· ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μȣ δίδωσιν ὑμῖν τ̄ ἄρτον ἐκ τȣ͂ ȣ̓ρανοῦ τ̄ ἀ-
ληθινόν. Ὁ γ̄ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐςιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ 33
κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τ̄ ἄρτον τοῦτον. Εἶπε δὲ αὐ- 34
τοῖς

ποιῶμεν] ποιήσωμεν 69. οὖν ποιήσωμεν G. ποιοῦμεν 37. 74. 86. 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Plantini*; *Wechelii*, *Stephani*, *Genev*. *Theophylactus*. ποιῶμεν ἵνα ἐργαζώμεθα] ἐργασώμεθα ἵνα ποιήσωμεν D.
29. ὁ] — GH 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. Evang. 24. Editio *Complut*. *Plant*. *Bengelii*. Fragm. *Aldi*.
πιςεύσητε] πιςεύητε A 1. 40. 71. 106. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei*. *Origenes* de Orat. 16. *Basilius* a Eunomium V.
ἀπέςειλε] ἀπέςαλκεν 61. ἵνα] + ἅπαντες 69.
30. οὖν posterius] — 29. 53. 71. Versio *Syr*. *Goth*. probante *J. Millio* prol. 1200.
σὺ] — 69. 74. 86. 90. & alii multi, teste *Millio*.
31. τὸ μάννα ἔφαγον] ἔφαγον τὸ μάννα 69. ἐρήμῳ] + ἀπέθανον 80. ex comm. 49.
ἐςι γεγραμμένον] γέγραπται 1. + ὅτι Versio *Syra* utraque, posterior cum obelo.
ἔδωκεν] δέδωκεν 69. 32. οὖν] — G. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
ἀμὴν] — 69. Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 15. *Origenes*, *Chrysostomus*.
δέδωκεν] ἔδωκεν D. *Clemens Alex*. Paed. 1. p. 125. ὑμῖν τ̄ ἄρτον prius] αὐτὸν 63. τ̄ ἄρτον Colb. unus.
ab οὐρανοῦ ad οὐρανοῦ] — 13. 69. ἀλλ᾽] ἀλλὰ D. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] — Colb. unus.
33. ἄρτος] + ὁ D. ζωὴν διδȣ̀ς] διδȣ̀ς ζωὴν A Versio *Vulg*.
διδȣ̀ς] διδῶς D. 56. 58. 34. ȣ̓ν] — Versio *Syr*. *Copt*.
35. δὲ] ȣ̓ν D 33. 48. 69. 106. probante *J. Millio* prol. 1430. — Versio *Syr*. Codices *Latini*.
πεινάσῃ] πεινάσει D 1. 11. 14. Evang. 5. 20. 22. Editio *Erasmi* 1. Fragm. *Aldi*. *Theophyl*. + πώποτε D.
διψήσῃ] διψήσει A. 1. 9. 11. 14. Evang. 22. Editio *Erasmi* 1. Fragm. *Aldi*. *Theophylactus*. διψάσει D.
πώποτε] ποτε E. εἰς τ̄ αἰῶνα 33. 36. ϗ prius] — K 59. 67. 71. Versio *Syr*.
με, ϗ ȣ̓ πιςεύετε] ϗ ȣ̓ πιςεύετέ μοι A. probante *J. Clerico*. 37. ἐμὲ] με 1. 44. 74. ex emendatione.
ἐκβάλω] ἐκβάλλω G. 36. 51. 69. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*.

32. *Apoc*. II. 17. *Philo* de Opif. Mundi p. 38, 23. σιτεῖται δὲ ȣ̓κ ȣ̓ράνιον τροφὴν, ἣν ὀρέγει τοῖς φιλοθεάμοσι διὰ λόγων καὶ δογμάτων σοφία· τὴν δ᾽ ἀναδιδομένην ἐκ γῆς κατὰ τὰς ἐτησίȣς ὥρας. de Sacrif. Ab. & Cain p. 180, 23. οἱ προφητείᾳ τὴν ψυχὴν τραφέντες τῷ λεγομένῳ μάννα. ȣ̓͂τοι γὰρ ἤλȣν καὶ ἔτριβον αὐτὸ ποιȣ͂ντες ἐγκρυφίας, τὸν ȣ̓ράνιον ἀρετῆς λόγον ἀνατρίβειν καὶ ἐπιλεαίνειν ἕνεκα τȣ͂ τυπῶσαι βεβαιοτέραν διάνοιαν ἐγνωκότες. de Profugis p. 566, 9. ῥῆμα Θεȣ͂ καὶ λόγον θεῖον —— ἡ δ᾽ ἐςιν ἡ ȣ̓ράνιος τροφή. Alleg. p. 120, 34. ὁρᾷς τῆς ψυχῆς τροφὴν, λόγος Θεȣ͂ συνεχής. pejorem insidiari mel. 213, 46. καλεῖ μάννα τὸν πρεσβύτατον τῶν ὄντων λόγον θεῖον. de congressu Erudit. Gratia p. 544, 21. ἐψώμισε σε τὸ μάννα· ἆρα γε τὴν ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον τροφὴν δίχα σπȣδῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἐκ γῆς ὡς ἔθος ἀναδοθεῖσαν, ἀπ᾽ ȣ̓ρανȣ͂ δὲ, τεράςιον ἔργον ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῶν χρησομένων παρασχόμενον ἄξιον λέγειν λιμȣ͂ —— ἢ τȣ̓ναντίον —— εὐνομίας αἴτιον; ἀλλ᾽ οἱ πολλοὶ καὶ ἀγελαῖοι νομίζȣσι τȣ̀ς θείοις λόγοις τρεφομένȣς ἀθλίως καὶ ταλαιπώρως ζῆν, ἄγευςοι γάρ εἰσι τȣ͂ παντρόφȣ γεύματος σοφίας. de Profugis 566, 13. τῷ γὰρ ὄντι τὴν αἰθέριον σοφίαν ὁ θεὸς ταῖς εὐφυέσι καὶ φιλοθεάμοσιν ἄνωθεν ἐπιψεκάζει διανοίαις —— τίς ȣ̓͂ν ὁ ἄρτος, εἰπέ; τȣ͂το φησι τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε κύριος, ἡ θεία σύνταξις αὕτη. *Bereschith* R. LXXXII. 9. Prov. XII. 11. i. e. colens Deum usque ad diem mortis suae saturabitur pane seculi futuri. *Schemoth* R. XXV. & V. Descendere pro iis fecit mannam, in quo erant omnimodi sapores, & gustavit in eo unus quisque Israëlita, quodcunque voluit. Si desideravit in eo pinguedinem, habuit. Juvenes comedebant velut panem S. D. Ex. XVI. 4. Senes velut crustulam mellitam S. D. comm. 31. lactentes velut lac ex uberibus matris S. D. Num XI. 8. infirmi velut similam effusam melle S. D. Ezech. XV. 19. gentibus autem illius sapor erat amarus velut absinthii. Num. XI. 7. Sic tempore futuro facturus est Israëli pacem, atque illi accubabunt, & comedent in horto Edenis, & nationes mundi intuebuntur eorum statum S. D. Esai. LXV. 13. *Bemidbar R*. VII. Dixit R. Simon f. Jochai: Cur desiderarunt carnem, annon in manna omnes deliciae saporum erant? qui desiderabat carnem, erat sapor ejus, qui piscem, qui gallum aut phasianum, qui pavonem similiter, & quicquid desiderabat. *Schir* R. f. 16. 4. Redemtor posterior revelabitur iis. —— Et quonam illos ducet? Sunt qui dicunt in desertum Judae, sunt qui dicunt in desertum Sichonis & Ogi, & descendere faciet pro iis manna. *Coheleth* R. I. 9. Dixit R. Berachia nomine R. Isaaci; qualis fuit redemtor primus [Moses] talis erit redemtor ultimus [Messias] Qualis autem fuit redemtor primus? S. D. Exod. IV. 20. sic facturus est redemtor ultimus Zach. IX. 9. Sicut redemtor primus fecit descendere manna S. D. Ex. XVI. ita redemtor posterior faciet descendere manna S. D. Psal. LXXII. 16. *Siphre* in Psal. XLIX. 8. Deut. XXXII. 39. Sic dicit Deus rex Israëlis & redemtor ejus, Deus exercituum nomen ejus: Ego primus & ego novissimus sum, ego occidam, & ego vivere faciam. Hoc quidem, postquam data est eis manna, pro vivificatione mortuorum. *Isaacus Arama* in Akodas Jizhac: Procul dubio sectio haec de manna est una ex praestantissimis sectionibus legis, quae non solum res gestas historice narrant, sed & typum continent Vitae ac felicitatis hominis ultimae & aeternae. *R. Moses f. Nachman*: Scito magnum mysterium in manna latere, quod indigitarunt Rabbini nostri in Massecheth. *Joma* VIII. f. 75. 2. Psal. LXXVIII. 25. panem robustorum comedit quisque. i. e. panem, quem comedunt angeli; ut exposuit R. Akiva —— Quod ita intelle-

35 τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ
36 πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἀλλ᾽ εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ
37 πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσι μοι ὁ πατὴρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ
38 ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν,
39 ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με
πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ
40 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν
υἱὸν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

ἔξω] — D. 38. ἐκ] ἀπὸ A 69.
ποιῶ] ποιήσω D *Eusebius* E. Th. II. 7. ter. *Athanasius* c. Arian. III. & IV.
a πέμψαντος με ad πέμψαντος με] — G 36. 63. 64. 73. Ev. 16. 17. Cod. *Syri. Athanasius MS. Tertullian.* de Ref. Carn.
με] — 59. + πατρὸς D 5. 36. 38. 48. 51. 64. 71. 73. 78. Evang. 15. a prima manu. 16. 17. *Tertullianus*, *Photius* de voluntatibus gnomicis, *Theophylactus*.
39. δὲ] γὰρ 33. Codices *Latini*. — Versio *Syra* posterior a prima manu.
πατρὸς] — ADL 1. 48. 78. Versio *Copt. Arab.* Codices *Latini. Cyrillus* in l. & de Ador. p. 308. c. Nestor. p. 131. *Chrysostomus. Athanasius.* probante *J. Millio* prol. 746.
ἐξ αὐτοῦ] μηδὲν D. Codices *Latini*. ἀλλὰ] ἀλλ᾽ ἵνα D.
αὐτὸ] αὐτὸν GH 3. Colb. unus. 36. 37. 38. 40. 48. 59. 60. 64. 67. 72. 73. 87. 97. Evang. 2. 3. 4. 15. 20. 24.
ἐν] — CEGHL 1. 2. 3. 9. 11. 36. 37. 38. 40. 48. 49. 51. 52. 53. 57. 63. 64. 65. 70. 71. 73. 74. 86. 87. 90. 91. 96. 97. 106. Colb. tres. Evang. 4. 15. 22. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Athanasius* MS.
40. δὲ] γὰρ ACDKL 1. 4. 5. 15. 42. 48. 57. 67. 69. 78. 86. 91. 106. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Nonnus*, *Athanasius* c. Arian. *Basilius* 1. Eunom. IV. *Augustinus*. probante *Bengelio*.
πέμψαντός με] πατρός μου CDL 1. 16. 68. Versio *Æthiop. Arab. Syr.* utraque, *Copt. Armen.* Codices *Lat.* *Clemens* paed. 1. 6. *Athanasius* MS. *Tertullianus*. probante *Bengelio*. τοῦ πατρὸς τοῦ πέμψαντός με *J. A. Bengelio* in Gnom. + πατρὸς 33. 51. 53. 69. 106. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Versio *Vulg.*
ἐγὼ] — AD 1. 40. 72. Codices *Latin.* Versio *Copt. Tertullianus*, *Clemens*, *Athanasius* MS. *Chrysostomus*. + ἐν ADKL 11. 16. 37. 47. 51. 53. 54. 56. 58. 65. 68. 69. 74. 90. 91. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* *Clemens*, *Theophylactus ed.* probante *J. Millio* prol. 1400.

dixit: angelos sustentari per splendorem gloriae & majestatis divinae — Manna autem generatum est ex luce illa superna, quae ex voluntate Dei creatoris sui corporea facta est. — Et hac de causa invenerunt Israëlitae in manna, quicquid voluerunt. Anima enim, cogitatione sua haerens in supernis, invenit requiem & vitam, & educit benevolentiam a Deo. *Mechilta* in Ex. XVI. 23. R. Josua dixit: qui volebat coctum, erat ipsi coctum, qui volebat elixum, elixum. R. Eleazar Modiensis dixit: qui volebat coctum quid, habebat saporem omnium coctorum quae sunt in mundo, similiter qui elixum quid. & in XVIII. 9. R. Josua dixit: in manna hoc gustamus saporem panis, carnis, piscium, avium, saporem omnium saporum in mundo. & *Midrasch Thehillim* XXIII. 1. Exod. XV. 25. R. Elieser f. Chasma dixit: hodie i. e. in hoc mundo non invenietis illud, sed invenietis in seculo futuro. *Sap.* XVI. 20. 21. 1. *Cor.* X. 3. *Aboth Nathan* extr. Haec facta sunt & abscondita sunt: Tabernaculum conventus & ejus vasa, arca, fragmentum tabularum, Urna Mannae, Virga Aaronis ejusque flores & amygdala, vestes sacerdotii, & vestes sacerdotis uncti. *Tanchuma.* Haec est una ex tribus rebus, quas Elias Israëlitis est restituturus, nempe urnam mannae, Vasculum olei unctionis, & vasculum aquae. & Mechilta in Ex. XVI. 33. *Massechet Sota* XI. toto eo tempore, quo in vivis fuit Moses, descendit manna Israëlitis: Sed postquam mortuus est, quid dicitur? Et cessavit manna postridie. *Taanith* f. 9. 1. Tres pastores boni erant Israëli, Moses, Aaron & Mirjam, & tria bona dona exhibita sunt per manus eorum, fons, nubes & manna. Fons propter meritum Miriam, columna nubis propter Aaronem, manna propter Mosen. *Schekalim* f. 9. 1. A quo tempore abscondita est arca, etiam urna mannae abscondita est cum ea, & vas olei unctionis, & virga Aaronis ejusque flores & amygdala; & arca quam Philistaei miserant sacrificium Deo Israëlis. Quis occultavit? Josias. *R. Bechai* in Pentateuch. f. 83. 1. Scito, sicut manna fuit cibus solidus corporeus a summo lumine ortus, iisque qui legem acceperunt datus, ut intellectus illustraretur, & meditatio eorum ad cognitionem Dei S. B. tolleretur: ita reperimus, etiam cibos solidos corporeos, nimirum animalia, seculo futuro praeparata esse. *Joma* f. 75. 1. R. Immi dixit: gustum omnium generum gustarunt in manna? dixit R. Jose f. R. Chanina, adolescentibus erat panis, senibus oleum, infantibus mel. *Psal.* LXXVIII. 24. CV. 40. *Targum Jonathan* Deut. XXXIV. 6. Deus fecit descendere filiis Israël panem de coelo — *Dorotheus* Doctrina 7. ἓν μὲν εἶδος ἦν τὸ μάννα, ἑκάστῳ δὲ ἐγίνετο καθὼς ἔχρῃζε· τῷ χρῄζοντι ἁλμυροῦ ἁλμυρὸν ἐγίνετο, τῷ χρῄζοντι γλυκέος ἐγίνετο γλυκὺ, καὶ ἑκάστῳ ἁπλῶς οὕτως ἐγίνετο ἁρμόζον πρὸς τὴν κρᾶσιν αὐτοῦ. *Deut.* V. 3. sup. V. 37. inf. VII. 19. 22.

37. Licet Judaei ipsum ejiciant inf. IX. 34. 35. XIII. 2. XVII. 12.

39. *Midrasch Thehillim* CXIX. 33. Tres filii hominum petierunt sapientiam a Deo S. B. — Rex Messias S. D. Psal. LXXII. 1. *Midrasch Mischle.* VIII. 9. Sex res factae sunt ante creationem mundi — Rex Messias S. D. Psal. LXXII. 17. & cur dicitur *jinnon?* quia excitabit dormientes in pulvere

Valer. Fl. I. 542. Accelerat sed summa dies. *Vellejus Paterc.* 27. Dictitans adesse Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque urbem. *Cic.* in Verr. I. 1. Summo reipublicae tempore. *Asconius.* Summo, nunc periculoso, ut venit summa dies & ineluctabile tempus. (*Æn.* II. 324. *Servius:* ultima, aut suprema.) Philipp. V. 17.

ρᾳ. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς 41
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν 42
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος· Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλ- 43
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτὸν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν 44
τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ 45
τοῦ Θεοῦ· Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. Οὐχ 46
ὅτι τὸν πατέρα τὶς ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος 47
τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. Οὗτός 48.49
ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. 50
Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ 51
ἄρ-

41. οὖν] δὲ D (sed in Vers. Latina: ergo.) Versio *Syr.*
περὶ αὐτοῦ] — 69. εἶπεν] + ὅτι 2. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi;*
καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς 69. 42. ἐστιν] + ὁ 1.
Ἰησοῦς] — 3. 5. 51. 56. 90. 106. Versio *Vulg.* υἱὸς] + τοῦ D.
οὗτος posterius] — C. 1. 33. 69. 96. *Cyrillus* in l. & p. 388. ὅτι] — 69.
ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα] ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταβεβηκέναι D.
43. οὖν] — CK 28. 42. 54. 69. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.* ὁ] — 1.
μὴ] ἱνατί 69. 44. ὁ πατὴρ] — A 51. 74. 88. 90. ex emendatione.
με] ἐμὲ 86. 87. 97. καὶ ἐγὼ] κἀγὼ CD. 1.
αὐτὸν posterius] + ἐν ACDEGHL. 1. 2. 3. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 96. 97. 106. Codices plurimi, teste *Millio.* Ev. 2. 16. 17. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* Cod. *Lat. Cyrillus, Theoph.*
ἡμέρᾳ] + ὁ 80. 88. 45. διδακτοὶ] διδακτικοὶ 82.
τοῦ prius] — ACDEG 1. 2. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90 97. 106. Edit. *Complut. Plantin. Cyrillus, Chrys. Theoph.*
οὖν] — CDL 37. 69. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in Jo. VIII. 38.
ἀκούσας] ἀκούων DEH 2. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 28. 38. 39. 44. 46. 51. 56. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 67. 71. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 95. 96. 97. Colb. unus. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1103. καὶ prius] — Versio *Syra* utraque.
μαθὼν] + τὴν ἀλήθειαν A. 46. τις] + ἐπιγινώσκει ἢ 28.
τις ἑώρακεν] ἑώρακεν τις CD. *Origenes* l. c. *Cyrillus.* παρὰ] ἐκ 1. Colb. unus. Versio *Syr. Copt.*
οὗτος] αὐτοὶ 63. 71. πατέρα posterius] Θεὸν D. Codices *Latini.*
47. ὑμῖν] + ὅτι 49. 49. ὑμῶν] ἡμῶν 11. Colb. unus. 69.
τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ] ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα C. Codices *Latini. Eusebius* in Ps. LXXVII. 24. *Chrysostomus.*
τὸν ἄρτον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα D. Codices *Lat.* τοῦ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ K. 50. ὁ posterius] — H.
ἵνα] + ἐὰν D. ex emendatione. 51. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς] — 96.
ἐὰν] + οὖν D. τούτου τοῦ ἄρτου] τοῦ ἄρτου τούτου D.
ζήσεται] ζήσει D. *Origenes* de Orat. δὲ] — D 28. Colb. unus. Versio *Vulg. Syr.*
δώσω bis] + ὑμῖν 96. posterius + αὐτῷ Evang. 4. μου] ἡ ἐμὴ 69.
ἣν ἐγὼ δώσω] — CDL Versio *Vulg. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 13. VIII. 52. *Cyprian.* T. 147. *Athanasius* de Incarnat. *Cyrillus* Act. IV. probante *J. Millio.* prol. 429. 641. 52. πρὸς ἀλλήλους] — 59. Evang. 5.
πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι] Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους C. οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους D. 1. 69. 86. 97. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Vulg. Syr.* πῶς] + οὖν 59.
οὗτος ἡμῖν] ἡμῖν οὗτος C. 1. *Origenes* in Jo. VIII. 52. ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα] τὴν σάρκα δοῦναι ἡμῖν 69.
δοῦναι τὴν σάρκα] τὴν σάρκα δοῦναι D. + ἑαυτοῦ 61. in ora. Versio *Vulg. Syr. Copt. Chrysostomus.*

17. Quod C. Caesar —— propraetore, summo reip. tempore, milites veteranos ad libertatem populi R. cohortatus sit, eosque conscripserit.

41. *Exod.* XVI. 2. 7. 8. 9. 1. *Cor.* X. 10.

44. *Chrysostomus:* τούτοις ἐπιπηδῶσι Μανιχαῖοι λέγοντες, ὅτι οὐδὲν ἐφ' ἡμῖν κεῖται. *Virgil.* Ecl. II. 65. citatus *Augustino* in h. l. trahit sua quemque voluptas. *Herodot.* V. Hom. 12. γνοὺς δὲ, ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ κυμαῖοι, καὶ εἰς συνήθειαν ἕλκων τοὺς ἀκούοντας. *Cant.* I. 4. *Hos.* XI. 4. *Jac.* I. 14. *Jerem.* XXXI. 3.

ὁ πατὴρ] Pater coelestis; non is, de quo com. 42.

45. *Polybius* p. 259. διαφέρει τὸ μαθεῖν τοῦ μόνον ἀκοῦσαι. *Bereschith* R. XCV. 2. Dixit S. B. Abrahamo, tu in hoc seculo filios tuos legem doces: in seculo autem futuro ego in gloria mea docebo eos legem S. D. Es. LIV. 13. *Midras Tillin* XX. 2. Dixit R. Chanina: Rex Messias non est venturus nisi ad dandum sex praecepta gentibus —— Israëlitae autem discent legem a Deo S. B. S. D. Es. LIV. 13. Et quare? idcirco, quia dictum est Esaj. XI. 10. *Berachoth* f. 67. 1. Discipuli sapientum multiplicant pacem in mundo S. D. Es. LIV. 13. Ne legas Baneca, sed boneca: aedificatores tui. *Simplicius in Epictet.* I. ὡς οἱ διδακτοὶ ὄρνιθες τὸ κονδίτου πίω λέγουσι, τί λέγουσιν μὴ εἰδότες. *Od.* χ. 347. αὐτοδίδακτος δ' εἰμι, θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας παντοίας ἐνέφυσεν. 1. *Thess.* IV. 9. 1. *Cor.* II. 13. *Shemoth.* R. XXI. audit eam in hoc seculo & in futuro S. D. Esaj. LIV. 13. *Debarim* R. VI. extr. tempore futuro omnes erunt idonei legi S. D. Es. LIV. 13. *Thanchuma* f. 17. *Jalkut Sinoni* 78. 3. 1.

51. *Coheleth* II. 24. III. 12. V. 17. VIII. 15. Omnis comestio & bibitio, cujus est mentio in Ecclesiaste, dicitur de lege & bonis operibus. *Hagiga* f. 14. 1. Esaj. III. 1. Hi sunt magistri doctrinae S. D. Prov. IX. 5. *Sanhedrin* f. 98. 2. Dixit Rav: comesturi sunt Israëlitae annos Messiae. Dicit Raf Joseph: vere quidem; at quinam de eo comedet? an Chillek & Billek? Ad excipien-

ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ
52 δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες·
53 Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ
54 τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷ-
55 μα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σάρξ μου
56 ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ
57 πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ,
58 κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ
ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ
59 ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ,
60 διδάσκων ἐν Καπερναούμ. Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον· Σκλη-
ρός

53. Ἰησοῦς] + πάλιν 28. ἀμὴν] — 59. 63.
φάγητε] λάβητε D. Codices *Lat. Victorinus* IV. πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα] τὸ αἷμα αὐτοῦ πίητε D.
ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς] ἐν ἑαυτοῖς τὴν ζωὴν D. 54. μου bis] αὐτοῦ D. *Victorinus.* τὴν σάρκα] τὸ σῶμα F.v. 15.
καὶ ἐγὼ] κἀγὼ CDG. 1. Evang. 2. 15. 16. 17. *Origenes* in Jo. II. 13. *Cyrillus* in l & c. Nestor. p. 113.
αὐτὸν] + ἐν CM. 9. 10. 12. 44. 56. 58. 60. 69. 73. 86. 87. 91. 106. Evang. 4. Versio *Vulg. Syr. Origenes* l. c. *Cyrillus* in Psal. LXVIII. 22. CXIX. 171. in l. & c. Nestor. *Chrysostomus. Eusebius* E. Th. III. 12.
55. ἀληθῶς bis] ἀληθὴς CKL. 1. 4. 6. 42. 53. 69. 71. 86. ex emendatione. Colb. unus. Codices *Latini.* Versio *Copt. Syra* posterior. *Origenes* in Jerem. XIII. 17. in Jo. II. 13. de orat. bis. *Cyrillus* ll. cc. Leontius. *Procopius* in Esaj. III. 1. *Chrysostomus. Clemens* paed. I. 6. *Damascenus* de Fid. Orth. 86. *Eusebius* E.Th.III. 12. *Apollinar.* apud Corderium & in ὑποθέσει τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου Cod. 80.
καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς ἐστι πόσις] — D.
56. αὐτῷ] + καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐὰν μὴ λάβητε τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν αὐτῷ D. Similia habet Codex Vercellensis & *Victorinus.* probante *J. Millio* prol. 779. *Beza:* haec ego sicut temere non expunxerim, ac praesertim priorem partem, quae totidem verbis alibi reperitur, ita non facile admiserim, quum in uno illo exemplari sint a nobis reperta: Certe alteram partem suppositam esse suspicor, quia simile nihil alibi invenio. Neque enim usquam fit mentio sumendi corporis praeterito sanguine; & exemplar illud, unde hoc desumpsimus, fuerat in Italia collatum, ubi facile fuit aliquid subjicere in Bohemorum id est evangelii — odium." Quae verba eum in finem affero, ut testimonio Bezae ipsius pateat, Codicem Cantabrigiensem & Stephani secundum in Italia collatum non duos diversos Codices sed unum eundemque esse.
57. ἀπέστειλε] ἀπέσταλκεν D 12. 36. 37. 45. 69. 91. Evang. 17. 19. τρώγων] λαμβάνων D.
ζήσεται] ζῇ D. sed in Vers. Latina: vivet. ζήσει C a prima manu. KL 42. 69. 80. *Eusebius* E. Th. I. 20. bis. *Cyrillus* Act. IV. *Origenes* de Orat. 58. ἐκ τοῦ] ἐξ C. ὑμῶν] — C Versio *Copt. Origenes* de O. 16.
τὸ μάννα] — CD. 33. Versio *Copt. Origenes* l. c. probante *J. Millio* prol. 1493.
τρώγων] + μου 8. 34. 35. 38. 40. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 71. Editio *Complut.*
ζήσεται] ζήσει CEL 1. 2. 3. 33. 36. 45. 46. 51. 53. 54. 57. 59. 64. 65. 70. 72. a prima manu. 86. 87. 97. 106. Evang. 2. 16. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Origenes* de O. *Cyrillus, Chrysostomus.*
τὸν posterius] — 73. 59. ἐν] + τῇ D.
Καπερναούμ] Καφαρναούμ CD. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Cyrillus.* + σαββάτῳ D. *Augustinus.*
60. οὖν] δὲ *Chrysostomus, Nonnus.* ἀκούσαντες] ἀκούοντες Editio *Erasmi* 1. *Aldi,*
ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον] ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀκούσαντες εἶπαν D.
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] τῶν Ἰουδαίων Evang. 7. τῶν μαθητῶν 106. αὐτοῦ posterius] τούτου 106.

piendum illud R. Hillelis: Non erit Messias Israëli, nam eum antehac comederunt in diebus Hiskiae.

53. Ubi sanguinis a carne separati fit mentio, violenta morte mortuus intelligitur. Mors mea tam utilis & necessaria est, ut consequamini vitam aeternam, quam cibus & potus ad hanc vitam sustentandam.

57. *Xiphilinus* in Caracalla p. 328. Δι' ὑμᾶς μόνους ζῆν ἐθέλω, ἵνα ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. *Il.* ε. 875. Σοὶ πάντες μαχόμεσθα. *Eustathius* ἤγουν διὰ σὲ, ὅμοιον τῷ σοὶ ζῶ, ἤτοι διὰ σέ. *Valerius Fl.* VII. 351. Hunc solum propter seu vivere gaudens, sive mori, quodcunque velit. *Arrian. Epictet.* III. 26. ἐγώ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον, εἰ διὰ Φιληκίωνα ἔδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτοῦ καὶ τοῦ δουλικοῦ φρυάγματος ἀνασχόμενον. *Cic.* pro Milon. 22. Servis, propter quos vivit. pro Roscio 22. ut, propter quos hanc suavissimam lucem aspexerit, eos indignissime luce privarit. *Aristoph.* Plut. 470. μόνην ἀγαθῶν ἁπάντων οὖσαν αἰτίαν ἐμὲ ὑμῖν, δι' ἐμέ τε ζῶντας ὑμᾶς. *Hesiod.* Oper. 3. ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε. *Longinus* de Sublim 4. ex Timaeo. ἔδωκαν δίκην —— δι' ἕνα ἄνδρα. Per. Deut. V. 26.

60. *Euripidis* fragm. 75. πότερα θέλεις σοι μαλθακὰ ψευδῆ λέγω, ἢ σκληρ' ἀληθῆ; Jud. 15. *Cic.* Orator. 16. ecce aliqui duritatem & severitatem quandam verbis, & orationis quasi moestitiam sequuntur. pro Murena 29. Accessit his tota doctrina non moderata, nec mitis, sed, ut mihi videtur, paullo asperior & durior, quam veritas & natura patitur, de Catone. *Targum Jonathan* in Exod. X. 28. ne addas ad loquendum coram me unum ex sermonibus duris, quales hi sunt. *Hermogenes* F. 2. 5. εἶδος δριμύτητός γίνεται ὅταν τροπῇ τινι χρησάμενοι μὴ σφόδρα αὐστηρᾷ μηδὲ σκληρᾷ, κατ' ἀκολουθίαν ἐκείνης ἑτέραν ἐπενέγκωμεν τροπὴν σκληροτέραν. *Cic.* Philipp. VIII. 5. in corpore, ut totum salvum sit, quicquid est pestiferum, amputetur. Dura vox. Multo illa durior: Salvi sint improbi, scelerati, impii: deleantur innocentes, honesti, boni, tota respublica.

τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;] inf. VIII. 43.

ρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογ- 61
γύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν 62
οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; Τὸ πνεῦμά ἐστι 63
τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι
καὶ ζωή ἐστιν. Ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, 64
τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ ἔλεγε· Διὰ τοῦτο 65
εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός
μου. Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐ- 66
τοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; 67
Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς 68
αἰωνίου ἔχεις· Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ 69
Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξά- 70
μην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; Ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗ- 71
τος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ

οὗτος ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος D 1. *Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*.
αὐτοῦ ἀκούειν] ἀκούειν αὐτοῦ 69. 61. εἰδὼς δὲ] ὡς οὖν ἔγνω D. ἔγνω οὖν 13. 61. in ora 69.
ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσιν] ὅτι ἐν ἑαυτοῖς γογγύζουσιν D. αὐτοῦ] + καὶ 13. 69.
62. θεωρῆτε] θεωρεῖτε 9. ἴδητε 28. ὅπου] οὗ D. 63. οὐδὲν] — 96. οὐδένα 13. 69.
λαλῶ] λελάληκα CDKL. 1. 4. 5. 27. 33. 42. 68. 69. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Eusebius* E. Th. III. 10. 12. bis. *Athanasius* de pecc. in Sp. S. bis. *Basilius* a. Eunomium IV. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. probante *Bengelio*.
ἐστι posterius] — *Athanasius*, *Chrysostomus*, *Greg. Nyssen*. c. Eunom. XVII. καὶ] — D. *Tertullianus*.
64. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν] ἀλλὰ ἐξ ὑμῶν εἰσὶν D. ἐξ ὑμῶν τινες] τινες ἐξ ὑμῶν 44.
μὴ] — G. unus Stephani i. e. 12. 40. a prima manu 63. 86. Versio *Sax*. Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Augustinus*. *Hieronymus*, *Confessio ad Hunericum*. probante *J. Millio* prol. 920.
παραδώσων] παραδιδοὺς D sed in Vers. Latina: qui eum traderet. 47. 56.
65. ὅτι] — K 42. *Chrysostomus*. με] ἐμὲ C. αὐτῷ] — 73.
ἐκ] παρὰ 28. μου] — CKL. 28. Versio *Copt*. Codices *Latini*.
66. τούτου] + οὖν D. 13. 69. 106. πολλοὶ] + ἐκ 1. 73. 76. Ev. 2. *Basilius* de Baptismo 1.
ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον CD. 1. 69. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον 106. μετ'] μετὰ D. 67. οὖν] δὲ D. δὲ οὖν 1. a prima manu. — G 34. Ev. 12.
δώδεκα] + μαθηταῖς 69. 68. ἀπεκρίθη οὖν] εἶπον δὲ D. Codices *Latini*.
οὖν] — CKL. 1. 16. 33. 69. 74. Evang. 2. Versio *Syr*. *Copt*. *Cyrillus*, *Basilius* l. c.
αὐτῷ] — 47. 51. 54. 90. Versio *Syr*. Codices *Latini*. 69. καὶ ἐγνώκαμεν] — G. + σε D.
χριστὸς ὁ υἱὸς] ἅγιος CDL Versio *Copt*. *Æthiop*. *Nonnus*, *Cosmas* l. III.
τοῦ ζῶντος] — CDL 1. 33. Versio *Copt*. *Vulg*, *Armen*. *Cyrillus*, *Nonnus*, *Cosmas*. probante *Bengelio*, *Millio* 429.
70. ἀπεκρίθη] + οὖν 12.
αὐτοῖς] — D. Versio *Copt*. αὐτῷ 16. 69. Versio *Sax*. Codices *Latini*. *Nonnus*.
ὁ Ἰησοῦς] — EGH 2. 3. 27. 28. 34. 35. 40. 44. 46. 47. 48. 49. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 68. 72. 74. 80. 83. 86. 96. 97. 106. Colb. unus. Editio *Complut*. probante *J. Millio* prol. 1103. + λέγων D. Versio *Copt*. τοὺς δώδεκα] — 28.
ἐξ ὑμῶν εἷς] εἷς ἐξ ὑμῶν D. 71. τὸν] — D.
Ἰσκαριώτην] Σκαριὼθ D Codices *Latini*. Ἰσκαριώτου CGL. 33. Versio *Goth*. *Syra* posterior in marg. probante *Bengelio*. ἀπὸ Σκαριότου 13. ἀπὸ καρυώτου 69.
ἤμελλεν] ἔμελλεν C. 1. 3. 10. 74. 89. 90. Editio *Complut*. *Plantin*. *Cyrillus*, *Theophylactus*.
αὐτὸν παραδιδόναι] παραδιδόναι αὐτὸν CD. 69. ὢν] — C a prima manu DL. Versio *Syr*. ἐκ] — 28. 44. 64.
1. καὶ] — C ex emendatione. D. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα] μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς CDG. 1. Colb. unus. 69. Versio *Syr*. *Copt*. *Cyrillus* in l. & p. 270. *Chrysostomus*.

62. Difficilior est adscensus descensu: si ergo videritis me adscendere in coelum, credatis par est, me a Deo recipi, & ab eo prius missum venisse. supra I. 1. 2.

63. *Apoc*. XI. 1. *Gen*. II. 7. *Horatius* Carm. IV. 8. Non incisa notis marmora publicis, per quae spiritus & vita redit bonis post mortem ducibus *Galenus* de Differ. pulsuum II. Ἐρασιστράτῳ καὶ τοῖς οἰκείοις ὄργανα τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος ὑπάρχειν αὐτάς. *Gen*. II. 7. 1. *Cor*. XV. 45. *Esaj*. XXXI. 3. XL. 6. 7. 8. *Anthol*. VII. 151. καὶ φεῦγον ζωῆς πνεῦμα σύ μοι χάρισαι.

65. *Xenoph*. de Exped. Cyr. 1. πόλεις ἐκ βασιλέως δεδομένας.

Matth. XVI. 17.

66. Inf. XIX. 12.

67. *Justinus* XIV. 1. 4. Eumenes — constanter praefatus est, si cui haec terrori essent, habere eum discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos in studium suarum partium induxit, ut ultro bellum omnes hortarentur.

68. *Thomas* ἄπειστιν ἄτλικοί, οὐκ ἀπελεύσεται. Κοινὸν γάρ. *Galenus* de differ. pulsuum II. εἰ γὰρ ἀρχιγένης τοιαῦτα ἁμαρτάνει, πρὸς τίνα πορευθῶμεν;

70. Putatis post secessionem multitudinis non nisi veros discipulos mansisse: at fallimini.

2. *Levit*. XXIII. 34-43. *Heb*. XI. 9. *Nehem*. VIII. 14-18. *Jos*. A. VIII. 4. 1. συνέδραμε δὲ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ὁ τῆς Σκηνοπηγίας καιρὸς ἑορτῆς σφόδρα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἁγιωτάτης καὶ μεγίστης. XIII. 13. 5. τῆς ἑορτῆς ἀγομένης — κιτρίοις αὐτὸν ἔβαλον, νόμου ὄντος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ ἔχειν ἕκαστον θύρσους

1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
2 περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων,
3 ἡ σκηνοπηγία. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς
4 τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς· Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ
τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
5 κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὁ
6 καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. Οὐ δύ-
7 ναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα
8 αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορ-
9 τὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν
10 τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν,
11 οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον· Ποῦ
12 ἐστιν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι
13 ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, Οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ
14 ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ Ἰη-
σοῦς

μετὰ ταῦτα] — 47. Evang. 5. 24. μετ' αὐτῶν 28. *Chrysost.* καὶ τινα μεν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι· μετὰ ταῦτα.
ἤθελεν] ἠδύνατο *H. Grotius*, *Erasmus*. *Millius* prol. 876. εἶχεν ἐξουσίαν Codices *Latini*. *Chrysostomus*.
3. οὖν] δὲ 48. Versio *Vulg.* μετάβηθι] κατάβηθι Evang. 19.
ἐντεῦθεν] + ἐκεῖθεν 91. Ἰουδαίαν] Γαλιλαίαν D. absurde. at in Vers. Latina: Judaeam.
θεωρήσωσι] θεωρήσουσι D.
σου ἃ] ἃ D. 35. 47. 56. 58. 60. 61. 63. 66. 80. 83. Ev. 14. Codices *Lat.* Versio *Syr. Cyrillus*, *Basilius* Eth. 62. *Chrysostomus*, *Theophylactus ed.* + αὐτὸς 63. 71. ἃ σὺ G 1. 57. + σὺ 40. 4. τι ποιεῖ] ποιεῖ τι 44.
αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ] ἐν παῤῥησίᾳ αὐτὸ D. a prima manu. ἐν παῤῥησίᾳ αὐτὸς D ex emend. 69.
5. οὐδὲ] οὐ 69. γὰρ] — 15. ἐπίστευον] ἐπίστευσαν DL.
αὐτὸν] + τότε D. Cod. *Lat. Hieronymus* c. Helvid. 6. οὖν] — D 57. 106. Ev. 19. Versio *Syr. Cyrillus.*
ἐστιν ἕτοιμος] ἑτοιμός ἐστιν 73.
8. ταύτην prius] — DKL. 1. 4. 6. 42. 66. 68. Versio *Copt.* Codices *Lat. Cyrillus*, *Chrysostomus*. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 1467.
a ταύτην ad ταύτην] — 9. Colb. unus. Codices *Latini.* ἐγὼ] — 33.
οὔπω] οὐκ DK. Versio *Vulg. Copt. Æthiop. Chrysostomus*, *Cyrillus. Epiphanius*, *Augustinus*, *Hieronymus* c. Pelag. II. Negat, inquit, fratribus & propinquis, ire se ad Scenopegiam. Et postea scriptum est: ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse adscendit ad solemnitatem — Iturum se negavit, & fecit, quod prius negaverat. Latrat *Porphyrius*; inconstantiae ac mutationis accusat. probantibus *Beza* in annot. Edit. 1. & 2. *H. Grotio*; *J. Millio*, *J. A. Bengelio*. *J. Clerico*. εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην poster.] — 69.
καιρὸς ὁ ἐμὸς] ἐμὸς καιρὸς D. 1. 69. *Cyrillus.* πεπλήρωται] πάρεστι 48.
9. δὲ] — DK 1. 33. 38. 42. 47. 64. Colb. unus Ev. 7. Versio *Vulg. Syr. Cyrillus.* probante *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1461.
αὐτοῖς] αὐτὸς D a prima manu. L. 1. 4. Colb. duo 42. 53. Versio *Vulg. Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 920. — 40. 86. ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ] εἰς τὴν Γαλιλαίαν D. Evang. 2. Codices *Lat. Theophylactus.*
10. οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ] — 64.
τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν] εἰς τὴν ἑορτὴν, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη L. 15. 76. Versio *Syr. Copt. Cyrillus.*
εἰς τὴν ἑορτὴν] — 59. Evang. 15. φανερῶς] φανερώσας 33.
ὡς] — D 64. 66. Codices *Lat. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1200. 11. ἐν τῇ ἑορτῇ] — 69.
12. πολὺς] — D. τοῖς ὄχλοις] τῷ ὄχλῳ D. 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
δὲ] — DGKM 9. 10. 11. 15. 28. 44. 48. 51. 53. 56. 57. 58. 60. 64. 70. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 97. Colb. unus. Evang. 2. 3. 4. 15. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Versio *Goth. Syr.* Codices *Lat.* *Theophylactus*, *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 876. 1500. ἔλεγον posterius] — 69.
οὐ· ἀλλὰ] ὅτι 1. οὐχί· ἀλλὰ K 15. 42. 80. Colb. unus. τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 69.
13. περὶ αὐτοῦ] — L. 14. μεσούσης] μεσαζούσης D 1. 69. *Chrysost.* adscr. T. VII. p. 340.

σους ἐκ φοινίκων καὶ κιτρίων. δεδηλώκαμεν δὲ καὶ ταῦτα ἐν ἄλλοις. XV. 3. 3. καὶ τῆς σκηνοπηγίας ἐνστάσης, ἑορτὴ δ' ἐστιν αὕτη παρ' ὑμῖν εἰς τὰ μάλιστα τηρουμένη — πρὸς εὐφροσύνας αὐτός τε καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος ἦν. XIII. 8. 2. ἐπιστάσης γε μὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῆς — πέμψαντος δὲ ὑρκανοῦ πρὸς ἀντίοχον, καὶ σπονδὰς ἡμερῶν ζ. διὰ τὴν ἑορτὴν ἀξιώσαντος γενέσθαι, τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ εἴκων, σπένδεται — τοῦτον μέντοι τὸν ἀντίοχον δι' ὑπερβολὴν τῆς θρησκείας Εὐσεβῆ πάντες ἐκάλεσαν. *Plut.* Sympos. IV. 5. p. 671. E. de Judaeis. ἐστι δὲ καὶ κραδηφορία τις ἑορτὴ καὶ θυρσοφορία παρ' αὐτοῖς, ἐν ᾗ θύρσους ἔχοντες εἰς τὸ ἱερὸν εἰσίασιν. *Heb.* VIII. 2.

4. XI. 54. *Col.* II. 15. *Bereschith* R. XXII. 4. LII. 7. LXVII. 10. LXXIV. 5. בפרהסיא & במטמוניות opponuntur. vid. comm. 10. inf. XVIII. 20. 37. ut ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, aperte vivere, cum libertate profitendi verum.

5. *Euripides* Bacchis 26. ἐπεὶ μ' ἀδελφαὶ μητρὸς, ἃς ἥκιστ' ἐχρῆν, Διόνυσον οὐκ ἔφασκον ἐκφῦναι Διὸς, Σεμέλην τε νυμφευθεῖσαν ἐκ θνητοῦ τινὸς εἰς Ζῆν' ἀναφέρειν τὴν ἁμαρτίαν λέχους.

6. *Curtius* VII. 7. Discrimen, inquit, me occupavit meliore hostium quam meo tempore. 2. *Thess.* II. 6.

11. Supra comm. 1. inf. 35. contemtim *Matth.* XXVII. 63. Psal. XVI. 4.

14. *Thucyd.* V. 57. τοῦ θέρους μεσοῦντος. *Herodot.* III. 104. μεσοῦσα ἡ ἡμέρη. *Xenophon.* . . ἐν μεσοῦντι ἐνιαυτῷ. *Chion* in epistola ad Matridem μεσοῦντος τοῦ χειμῶνος.

Ad festum medium pertinent omnes inter pri-

mum

σοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς οὗτος γράμ- 15
ματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν 16
ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ 17
τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λα- 18
λῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀλη-
θής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 19
ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· Δαιμόνιον ἔχεις· 20
τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ 21
πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μω- 22
σέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν 23
λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι

ὅλον

15. καὶ ἐθαύμαζον] ἐθαύμαζον οὖν DL 1. 42. Ev. 17. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Cod. *Lat. Cyrillus.*
Ἰουδαῖοι] ὄχλοι Versio *Goth.*
16. ἀπεκρίθη] + οὖν EHKM 2. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 68. 69. 70. 72. 83. 87. 90. 91. 96. 97. Colb. duo 106. Evang. 2. 4. 7. 9. 11. 12. 15. 18. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra* posterior. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*
αὐτοῖς] — 42. 96. 97. Versio *Goth. Syr.* Codices *Lat. Cyrillus.*
με] + πατρὸς 33. Evang. 19.
17. αὐτοῦ] τοῦ πέμψαντός με 96. Versio *Copt.*
τοῦ] — D.
18. δὲ] — 51.
19. Μωσῆς] Μωϋσῆς D. Versio *Vulg. Copt.*
δέδωκεν] ἔδωκεν D.
ἐξ ὑμῶν] — G.
20. ἀπεκρίθη] + αὐτῷ 1.
ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπεν] ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ K. 27. 42. 68. Versio *Syra* posterior in marg.
εἶπεν] + αὐτῷ 106. Versio *Syra* posterior.
21. ὁ] — GH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 87. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylact.*
αὐτοῖς] — D.
πάντες] ὑμεῖς D.
θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο] θαυμάζετε διὰ τοῦτο. Editio *E. Schmidii. Theophylactus.* probante *T. Beza* & *J. Casaubono. J. Boisio. J. Millio* prol. 1070. ut *Marci* VI. 6. *Apoc.* XVII. 7.
22. Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν] ἔδωκεν ὑμῖν Μωϋσῆς D.
δέδωκεν] ἔδωκεν 91. Evang. 22.
περιτομὴν] ἐντολὴν 68.
τοῦ] — D.
Μωσέως] Μωϋσέως D 69. Versio *Vulg. Copt.*
ἀλλ'] ἀλλὰ D.
περιτέμνετε ἄνθρωπον] περιτέμνεται ἄνθρωπος G 16. 28. 29. 40. 63. 71. Evang. 22.
23. εἰ] + οὖν D 29.
Μωσέως] Μωϋσέως D. 69. 80.
+ πῶς D. Versio *Copt.*
ὅλον] χωλὸν *S. Battierius.* ὅλον autem legit *Constantinus* apud Gelasium II. & *Greg. Nyssenus* c. Eunom. 11.
ὑγιῆ ἐποίησα] ἐποίησα ὑγιῆ 69.
24. κρίνετε] κρίνατε 69.
κρίνατε] κρίνετε DL *Cyrillus.*
26. καὶ] — L 29. 53. 69. 71. 86. Evang. 22. *Cyrillus* in l. & p. 462. probante *J. Millio* prol. 1447.

mum & ultimum festi dies. Hebraeis חול.

15. *Lucianus* Asino 11. ἐγὼ δὲ —— τούτων μὲν οἶδα οὐδὲν —— οὐδὲ γὰρ γράμματα ἔμαθον. *Dio Chrysost.* X. p. 150. B. γράμματα δὲ εἰδὼς γράψεις καὶ ἀναγνώσῃ. *Senarius.* γράμματα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν. *item.* διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα. *Artemidorus* I. 55. γράμματα μανθάνειν μὴ εἰδότα, ἀγαθόν. *Porphyrius* de Abstinent. II. 41. οὐδὲ πᾶς τὰ γεγραμμένα δύναται ἀναγινώσκειν, ἀλλ' ὁ μαθὼν γράμματα. *Galenus* de Curat. II. καὶ αὐτοὶ θράσους καὶ τόλμης εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν, ὡς μήτε καταγελώμενοι ὑπὸ τῶν τὰ γράμματα μεμαθηκότων αἰδεῖσθαι. *Eustathius.* in Od. ω. p. 833. 2. τὸ γράμμα καὶ στοιχεῖον σημαίνει συνήθως, ἔτι δὲ καὶ σύγγραμμα, ἐξ οὗ καὶ πολλὰ γράμματα εἰδέναι φαμὲν, καὶ γραμματικὸν εἶναι τὸν πολλῶν συγγραμμάτων ἔμπειρον. Κεῖται δ' αὐτὸ καὶ παρὰ Καλλιμάχῳ ἐν τῷ· γράμματα δ' οὐχ εἵλισσεν ἀπόκρυφα, ἀλλὰ Πλάτωνος ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος, καὶ τοῦτο μὲν οὕτως. *Etymol.* γράμματα ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὰ συγγράμματα. ὡς Καλλίμαχος· Γράμματα δ' οὐχ εἵλισσεν ἀπόκρυφα. Καὶ Ὁμήρειον δὲ καλοῦμαι γράμμα. ἔνθεν καὶ γραμματικὴ παρὰ πολλοῖς γεγραμμένοις αὐτὴν προσεσχηκέναι βίβλοις. *Ammonius.* γράμμα στοιχείου διαφέρει. Στοιχεῖον μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἐκφώνησις καὶ ὁ φθόγγος· οὗ τὸ γράμμα ἐστὶ σημεῖον, ἢ τύπος, ἢ σχῆμα, ὡς ἐν τῷ Δ. Ο. τρίγωνον μὲν γάρ ἐστι τὸ Δ. στρογγύλον δὲ τὸ Ο. τὸ δὲ στοιχεῖον, τὸ ὁλόκληρον, οἷον, ἄλφα, βῆτα, καὶ τὰ λοιπά. τὰ δὲ στοιχεῖα καταχρηστικῶς γράμματα· Καὶ τὰ συγγράμματα ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ γράμματα. Καλλίμαχός που φησί· Γράμματα δ' οὐχ εἵλισσεν ἀπόκρυφα, τουτέστι τὰ συγγράμματα. καὶ πάλιν· Πλάτωνος ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος. Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ πολλὰ φαμὲν εἰδέναι γράμματα τόνδε, οὐ γὰρ τὰ κδ. ἀλλὰ τὸν πολλῶν ἔμπειρον γραμμάτων. *Sueton.* Caes. 77. Syllam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit. *Plut.* Caes. p. 736. A. ἐκ γραμμάτων Σιβυλλείων. *Galenus.* ἕβδομον γράμμα. *Xenophon.* Hell. VII. ὁ φέρων τὰ γράμματα. *Isocrat.* ἀγράμματος. *Thucyd.* VIII. 50. πέμπει —— γράμματα. *Plat.* Apolog. γραμμάτων ἄπειροι. & de Legg. III. p. 812. B. ἂν καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπιστῶνται. *Sir.* XXXVIII. 24-34. *Act.* IV. 13.

17. *Antonin. Lib.* 23. ἔγνω περὶ τῶν βοῶν, ὅτι κλοπιμαίας ἄγει. *Num.* XVI. 28. *Sir.* XXXV. 14. 15. 16.

18. Tales erant Judaeorum doctores, quibus se opponit.

19. *Gal.* VI. 13. *Ro.* II. 17-24. *Act.* VII. 53.

Me inauditum & indemnatum: quod Moses praecepto VI. Decalogi vetuit.

23. *Appianus* de B. C. I. p. 616. ὁ Σκιπίων —— νεκρὸς εὑρέθη, εἴ τε Κορνηλίας αὐτῷ τῆς Γράκχου μητρὸς ἐπιθεμένης, ἵνα μὴ ὁ Γράκχου νόμος λυθείη —— λῦσαι τὸν Γράκχου νόμον ὅλως διεγνωκώς. vid. in *Matth.* V. 17.

χολᾶτε] *Aristoph.* Plut. 12. σχολ. χολᾶν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ μαίνεσθαι· παρὰ δὲ τοῖς κοινοῖς τὸ θυμοῦσθαι. *Versio Vulg.* indignamini. *Codex D.* irascimini. *Castalio:* succensetis.

ὅλον ἄνθρωπον] *Hippocrates* Demageto. ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νοῦσός ἐστι. *Aretaeus* Cappadox de Cura Morb. Chronic. II. 13. οὐ γὰρ μέρει ἢ σπλάγχνῳ ἑνὶ, ἢ ἔνδον ἐνσκήπτει μοῦνον, ἢ ἔξω τὸ κακὸν ἕρπει, ἀλλὰ ἔνδοθέν τε ὅλῳ τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικεῖ, καὶ ὅλον ἔξωθεν ἀμπέχει.

ἐν σαββάτῳ] *Schabbath* f. 130. 1. Circumcisio

pellit

24 ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρί-
25 σιν κρίνατε. Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· Οὐχ οὗτός ἐστιν, ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖ-
26 ναι; Καὶ ἴδε, παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρ-
27 χοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χρι-
28 στὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ λέγων· Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ'
29 ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ
30 εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν
31 τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν,
καὶ ἔλεγον· Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει, ὧν οὗτος
ἐποίη-

μήποτε] μήτι D. 49.
ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες] οἱ ἄρχοντες ἔγνωσαν D.
ἀληθῶς prius] — 33. 63. 66. Versio *Syr. Æthiop.*
ἄρχοντες] ἀρχιερεῖς 71.
ἀληθῶς posterius] — DKL 1. 4. 13. 14. 15. 28. 37. 40. Colb. unus. 47. 60. 63. 69. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Copt. Armen. Arab. Origenes* in Jo. VIII. 19. bis. *Cyrillus* in l. & p. 627. *Chrysostomus*, *Isidorus* II. 270. *Epiphanius. Nonnus.* probante *H. Grotio*, *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 677. 1103.
27. ἔρχηται] ἔλθῃ G. 71.
28. ἔκραξεν] ἔκραζεν D Codices *Lat.*
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων. 1. 69. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg.* ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ D. *Cyrillus.*
διδάσκων] — Evang. 19.
ὁ Ἰησοῦς] — 61. a prima manu.
29. ἐγὼ δὲ] κἀγὼ 80. Evang. 24.
δὲ] — EGHLM 10. 12. 14. 44. 45. 46. 48. 49. 52. 53. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 82. 83. 86. 90. 91. 96. 106. Evang. 1. 4. 7. 8. 9. 11. 13. 14. 19. Editio *Complut. Plantin. Erasmi* 1. *Aldi*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Vulg. Syra* posterior habet cum asterisco. *Origenes* in Jo. VIII. 19. probante *J. Millio* prol. 1104.
εἰμι] εἶμι Editio *E. Schmidii. H. Stephanus*, *J. Casaubonus*, *T. Faber.* & comm. 34. 36.
ἀπέστειλεν] ἀπέσταλκεν D.
30. πιάσαι] + καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν 13. 69.
τὴν χεῖρα] τὰς χεῖρας G. 1. 14. 44. 53. Colb. unus. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ὅτι οὔπω] οὔπω γὰρ 69.
31. πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν] ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν 1. Versio *Vulg. Cyrillus.* ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν πολλοὶ ἐπίστευσαν 27. 28. 42. πολλοὶ δὲ ἐπίστευσαν ἐκ τοῦ ὄχλου D. ἐκ τοῦ ὄχλου πολλοὶ ἐπίστευσαν 69.
δὲ] — 69. οὖν 1. 80. Colb. unus. *Cyrillus.*
ἔλεγον] ἔλεγαν D.
ὅτι] — DL 1. 33. 56. 58. 61. 69. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Cyrillus. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 909.
μήτι] μὴ DE 1. 15. 16. 33. 42. 51. 64. 68. 72. *Cyrillus.*
πλείονα] πλέονα D.
τούτων] — DL 1. 4. 10. 15. 33. 35. 58. 61. 62. 66. 69. 80. 83. Colb. unus. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Goth. Cyrillus*, *Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 1104.
ποιήσει] ποιεῖ G.

pellit sabbatum 132. 1. Ratio R. Eliezeris est, quia dicitur Levit. XII. 3. Ergo etiam Sabbato —— De communi omnium sententia statuitur, circumcisione sabbatum pelli. Unde nobis probatur? Dixit Vla: esse traditionem patrum. Et sic dixit R. Isaac. —— R. Eliesér f. Asariae dixit: Si circumcisio, quae fit in uno membrorum 248. hominis, pellit sabbatum, quanto magis verum est, conservationem vitae sabbatum pellere? R. Ismaël dixit: res magni aestimanda est circumcisio, quia pellit sabbatum, quod est praeceptum grave. Circumcisioni etiam adscribitur virtus medica. *Philo* de Circumcis. p. 610. C. πολλὰ δὲ εἶναι τὰ προτρέποντα τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παλαιῶν διατηρεῖν καὶ ἐπιτελεῖν —— ἓν μὲν χαλεπῆς νόσου καὶ δυσιάτου πάθους ἀπαλλαγὴν, ὃν ἄνθρακα καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ καίειν ἐντυφόμενον, ὡς οἶμαι, ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντος, ἥτις εὐκολώτερον τοῖς τὰς ἀκροποσθίας ἔχουσιν ἐγγίνεται. *Targum* Cant. III. 9. Super unoquoque eorum signata est circumcisio in carne ipsorum, sicut signata fuit in carne Abrahae: & praevalent & confortantur in ea, sicut fortis accinctus gladio super femur suum: & ideo non timent a spiritibus nocivis, & daemonibus, qui ambulant in nocte. *Bammidbar* R. XII. f. 203. 2. Praeputium est vitium in corpore. *Pesachim* f. 92. 1. Qui se separat a praeputio, idem facit se separanti a sepulcro. *Tanchuma* f. 5. 1. Periculum vitae pellit sabbatum; item circumcisio, ejusque sanctio. *Bereschith* R. VII. 3. Non profanant Sabbatum nisi ob filium Israëlitissae solum. & *Bemidbar* R. XIX. *Thanchuma* p. 244. 1. Circumcisio, quae est unius ex 248. membris hominis, pellit Sabbatum, quanto magis totum corpus hominis? *Joma* f. 85. R. Eleazar f. Asariae. *Mechilta* in Ex. XXXI. 13.

24. *Lysias* Apol. in Senatu. ὥστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ὦ βουλὴ, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν. *Deut.* I. 16. 17. *Esaj.* XI. 3.

25. *Hermogenes* de Invent. IV. 4. Σχήματα δὲ πνευμάτων —— ἔστι γὰρ αὐτῶν τὸ μὲν ἀποφαντικὸν —— ἔστι δὲ καὶ κατ' ἐρώτησιν —— ἔστι δὲ καὶ ἐλεγκτικὸν, ἐὰν λέγῃς· οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ τὴν εὔβοιαν σφετεριζόμενος; οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν ἀττικήν;

27. 1. *Sam.* XXX. 13. 2. *Sam.* I. 13. *Jon.* I. 8. *R. Bechai* f. 68. 2. Redemtor se manifestabit, & postea occultabit. Ita factum in redemtione ex Ægypto; Moses se illis manifestavit, & iterum se occultavit. Hoc est quod Rabbini dixerunt ad Exod. V. 20. Ita redemtio futura in multis redemtioni ex Ægypto similis erit. *Schir* R. Cant. II. 9. Caprea apparet & occultatur, apparet & occultatur: Sic redemtor primus apparuit, & occultatus fuit, & iterum apparuit. Sic redemtor posterior revelabitur iis, atque iterum ab eis abscondetur —— & in fine XLV. dierum revelabitur iterum, & descendere faciet manna.

28. Vos dicitis, & me & patrem meum vobis notum esse: utrumque falso; pater meus non est faber, ut vos putatis, sed Deus: cujus ego filius, legatus & interpres sum. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 114. 36. εἰ δέ τις τούτοις ἀπιστεῖ, θεὸν οὔτ' οἶδεν, οὔτ' ἐζήτησε πώποτε.

30. πιάσαι] *Etymol.* πιέζω —— πιάζω. τοῦ γὰρ πιέζω τὸ πιάζω ἀναλογώτερόν ἐστι. τρία γὰρ μόνα εἰσὶν εἰς ζω δισύλλαβα τῷ ε. παραληγόμενα, ῥέζω, ἕζω; χέζω. οὐδὲν δὲ
ὑπὲρ

ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ ἀπέστει- 32
λαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. Εἶπεν οὖν — αὐτοῖς· ὁ 33
Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. Ζητήσετέ 34
με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς 35
ἑαυτούς· Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν δια-
σπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; Τίς ἐστιν ὁ λό- 36
γος ὃν εἶπε· Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων· Ἐ- 37
άν

ἐποίησεν] ποιεῖ D 69. Versio *Syr. Vulg.* + καὶ 69. Versio *Syra* utraque, sed posterior cum obelo.
32. ἤκουσαν] + δὲ DM 12. + οὖν 1. 16. 38. 44. 51. 71. 90. Colb. unus. Codices *Latini*.
ταῦτα] — DL a prima manu 1. 80. Codices *Latini*.
οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας] ὑπηρέτας οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι DEG. 3. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 97. 106. *Theophylactus*. ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 44. Editio *Complut. Bengelii*.
Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς] ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι D. 1. 69. *Cyrillus* in l. & p. 1026. ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι L 40. Versio *Copt*. Codices *Latini*. ἀρχιερεῖς] ἱερεῖς 57. ἄρχοντες 56. 91. Versio *Vulg*.
33. αὐτοῖς] — DEGHLM 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 49. 51. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 78. 83. 86. 87. 90. 91. 96. 106. Editio *Complut. Plantin. Wechel. Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Genev*. Versio *Goth. Sax. Syr. Copt*. Codices *Latini*. *Augustinus*, *Euthymius*, *Theophylactus*. probante *H. Hammondo* & *Millio*. μικρὸν χρόνον] χρόνον μικρὸν 69.
34. εἰμὶ] εἶμι Codex D. vado. Editio *E. Schmidii*. *Nonnus*, *Theophylactus*, *Bengelius* in Gnom. & comm. 36. vid. ad comm. 29. ex *Jo.* XIII. 33. εἰμὶ ἐγὼ] ἐγώ εἰμι 69. & comm. 36. 35. οὖν] — Versio *Syr*.
οὗτος μέλλει] μέλλει οὗτος D. πορεύεσθαι] διαπορεύεσθαι 59.
ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτὸν] — 61. *Chrysostomus*, *Nonnus*. probante *J. Millio* prol. 876.
ἡμεῖς] — D. Versio *Vulg*. εὑρήσομεν] εὑρήσωμεν Editio *Erasmi*.
μὴ] μήτι D. καὶ] — H. 36. οὗτος] — 56. 57. 58. 61. 91.
οὗτος ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος D 1. 44. 69. ζητήσετε] ζητεῖτε 64. 69.
εὑρήσετε] + με Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. ὑμεῖς] — 69.
37. ἐν δὲ] — 63. 64. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 13. 14. 15. 16. 17.
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ] ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῇ ἐσχάτῃ D. Versio *Syr*.
τῇ μεγάλῃ τῆς] τῆς μεγάλης Versio *Copt*. τῆς 12. ἔκραξε] ἔκραζε D 1. 69. Versio *Vulg*. *Chrysostomus*.
πρός με] — D. Codices *Latini*.
38. πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή,] πινέτω ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή. *D. W. Trillerus*.
39. οὗ] ὃ E 3. 60. 72. 73. Colb. unus. Evang. 4. *Theophylactus*.
ἔμελλον] ἤμελλον E 72. 73. 106. Editio *Erasmi* 1. πιστεύοντες] πιστεύσαντες L. Evang. 18. Versio *Syr*.

ὑπὲρ δισύλλαβον τῷ ε. παραλήγεται, κατὰ τροπὴν οὖν γίνεται πιέζω. Ἴωνες μὲν οὖν καὶ Ἀττικοὶ πιέζω λέγουσιν· οἱ δὲ Δωριεῖς πιάζω.

33. *Marc.* XIV. 70. inf. XII. 35. XIII. 33. XIV. 19. XVI. 16. 17. 18. 19. *Heb.* X. 37. *Apoc.* VI. 11. XX. 3. *Demosthenes* Phil. II. μικρὸν χρόνον.

Adscendo in coelum inf. XIII. 1. 3. 33. XVI. 16.

34. *Antholog.* III. 1. 19. τοῦτό τι ἡμετέρης μνημήϊον, ἐσθλὲ Σαβῖνε, ἁ λίθος ἁ μικρὰ τῆς μεγάλης φιλίης. αἰεὶ ζητήσω σε· σὺ, δ' εἰ θέμις, ἐν φθιμένοισι τοῦ λήθης ἐπ' ἐμοὶ μή τι πίῃς πόματος.

35. *Gen.* X. 18. 32. XI. 4. 9. *Esaj.* XXXIII. 3. *Paralipom. Jeremiae* MS. γράψον οὖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ [πρὸς Ἱερεμίαν] ὅτι εἴπατε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ —— ὁ δὲ Βαροὺχ ἀπέστειλεν εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἐθνῶν. in Ægyptum, Asiam minorem & Graeciam, ubi Judaei dispersi habitant 1. *Pet.* I. 1.

37 *Ros Hassana* I. 2. in festo tabernaculorum judicantur de aquis. *de Siclis* VI. 2. Porta aquae. Quare vocatur porta aquae? quia per eam afferunt phialam aquae libationis in festo tabernaculorum. *Taanith.* I. 1. A quo tempore incipiunt recitare formulam, qua celebratur potentia pluviarum? R. Josua ait: die ultimo festi Tabernaculorum. & 2. R. Juda ait: pluviae in precibus fit mentio die ultimo festi Tabernaculorum; qui inter praecentores postremus est, recitat formulam de pluvia, prior autem secus, (Nimirum per totam aestatem orabant pro rore, per hiemen autem pro pluvia.) *Succa* V. 1. Dixerunt: quicunque non vidit laetitiam domus haustionis, non vidit laetitiam in diebus suis. f. IV. 9. Effusio aquae quomodo se habebat? Amphoram auream, quae tres logos continebat, implebant e Siloa, dum perveniebant ad portam aquae, buccinabant & clangebant; ascendebant gradus & vertebant se ad sinistram; duae pelves agenteae ibi erant —— occidentalis aqua, orientalis vino plena. *Maimonides* Effusio aquae est traditio Mosis de Sinai, & habet significationem mysticam; qui vero non credunt traditioni, non credunt libamen aquae. *Succa* f. 53. 1. ad gaudium domus hauriendi aquam. V. 8. Hymnus & laetitia octo dies, quomodo? docet, quemvis teneri ad hymnum & honorem diei ultimi festi, quemadmodum ad caeteros dies festi. Festum Tabernaculi septem, quomodo? quando comestioni finem imposuerit, non destruet Tabernaculum suum, sed vasa educet, a tempore sacrificii Minchae & deinceps propter honorem ultimi diei festi. Dixit R. Josua f. Levi: quare vocatur locus haustionis? quia inde hauriunt spiritum S. & Ruth R. II. 9. *Bereschith R.* VI. 8. ad Esaj. XLIII. 16. Rabbini dixerunt: qui dat in mari viam i. e. a Pentecoste ad festum Tabernaculorum: & in aquis vehementibus semitam scil. a festo Tabernaculorum ad Encaenia. LXXX. 8. Gen. XXIX. 2. de puteo illo potum dabant, quia inde hauriebant spiritum Sanctum. & lapis magnus: haec est laetitia domus haustionis. Dixit R. Hosea: quare vocarunt illam domum haustionis? quia inde hauriebant spiritum sanctum —— & volvebant lapidem, quia inde hauriebant spiritum sanctum. *Targum Jonathan* Levit. XXIII. 36. Festum Tabernaculorum

—— con-

38 ἄν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ,
39 ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. (Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος,
οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέ-
40 πω ἐδοξάσθη.) Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀλη-
41 θῶς ὁ προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· ἄλλοι —— δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ
42 τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ,
43 καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ
44 ἐγένετο δι᾽ αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐ-

τὸν

οὐδέπω] οὔπω D 64. 66. 71. οὐδεπώποτε L.
πνεῦμα ἅγιον] τὸ πνεῦμα ἅγιον D a prima manu. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ex emendatione. + ἐπ᾽ αὐτοῖς D a prima manu. ἐπ᾽ αὐτοὺς ex emendatione.
ἅγιον] — K 42. 91. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Origenes* in l. apud Corderium, in Matth. XVII. 4. in Jo. XI. 49. XIII. 13. 43. *Cyrillus* in l. de Ador. p. 404. Glaphyr. 145. *Hesychius* Q. 13. *Nonnus.* probante *J. A. Bengelio*, *H. Grotio*, *D. Whitby*, & *J. Millio* prol. 677. + διδόμενον B. Versio *Vulg. Syra* utraque, posterior cum asterisco. *Victorinus* c. Arrian. I.
ὁ] — D 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. Editio *Complut. Bengelii. Origenes* in Jo. XI. 49.
40. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν D 1. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus. Origenes* in Jo. VIII. 22.
ἀκούσαντες] + αὐτοῦ D. Versio *Vulg.*
τὸν λόγον] τῶν λόγων τούτων DL 1. 4. 42. Colb. unus. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* posterior in margine, *Arab. Origenes* l. c. τούτων τῶν λόγων G. + τοῦτον 51. 53. 63. 64. 74. 89. 90. + αὐτοῦ 16. 42. 73. 91. 95. τῶν λόγων E 3. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 57. 63. 72. 73. 96. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. S. 11. 12. 13. 20. Versio *Syra* utraque. —— 106.
ἔλεγον] + ὅτι DL.
ὁ] — Editio *Erasmi*, *Colinaei.*
41. ἄλλοι] + δὲ 1. 69. *Origenes* l. c.
ἔλεγον] + ὅτι Versio *Syra* posterior cum obelo 69.
ab ἔλεγον ad ἔλεγον] — M 2. 9. 13. 47. 59.
ἐστιν] + ἀληθῶς 56. 58. Evang. *Cyrillus.*
ἄλλοι posterius] οἱ L 1. *Origenes* l. c. *Cyrillus* in l. & c. Nestor. 79.
δὲ] — DEGH 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 61. 62. 64. 69. 72. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Codices plurimi, teste Millio. Evang. 2. 8. 15. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Genev.* Versio *Syra* utraque, *Goth. Sax.*
42. εἶπεν] λέγει D.
ὅτι] — 68. 71. 80.
ἐκ] — ἀπὸ 80.
τοῦ] — D 69.
ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται] ὁ χριστὸς ἔρχεται, ὅπου ἦν Δαυὶδ D.
ὅπου ἦν Δαυὶδ] — 28.
ab ἔρχεται comm. 41. ad ἔρχεται 42.] — 59.
43. ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο] ἐγένετο εἰς τὸν ὄχλον D.
αὐτὸν] αὐτοῦ 60.
44. δὲ] — 72. a prima manu.
ἤθελον ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἤθελον 106.

—— congregabimini ad orandum coram Domino pro pluvia. Num. XXIX. 31. Die sexto festi Tabernaculorum —— phialam auream libabant in memoriam bonam imbris pluviae. *Haggada Paschatis* ita incipit: Hic est panis afflictionis, quem comederunt patres nostri in terra Ægypti: quicunque esurit, veniat & edat. *Succa* IV. 1. Lulaf atque salix modo sex, modo septem dies. Hallel & laetitia festi per totum octiduum. Tabernaculum & libatio aquae septiduum durant. *Joma* f. 26. 2. Aquas festo Tabernaculorum non libant, nisi ad sacrificium juge matutinum. *R. Schebiith* f. 33. 2. R. Ba f. Zebedaei nomine R. Chunia declarat: effusionem aquae —— esse constitutionem Prophetarum priorum. *Megilla* f. 31. 1. Primo die festi Tabernaculorum ferunt Zachar. XIV. 18. *Hier. Seviith* I. R. Ba R. Chaja nomine R. Jochanan: libatio aquae est traditio Mosi in Sina. R. Akiba est res legis Num. XXIX. 19. 31. 33. Vid. R. *Salomo* in h. l. *Thanchuma* f. 241. cur permisere sapientes die bono ultimo [i. e. octavo] discedere Tabernaculo? omnibus VII. diebus orant pro rore, at octavo petunt pluvias, atque ideo Tabernaculum relinquunt, ut ex animo orare queant. *Bereschith R.* XXXV. 2. Chron. VIII. 9. Illo septiduo Israëlitae edebant, bibebant, laetabantur, & accendebant lucernas. *Schir R.* VII. 1. Dixit Deus S. B. Israeli, vos clauditis coram me festo Tabernaculorum: & ego aperio vobis Paschate. vos clauditis coram me festo Tabernaculorum: & ego aperio, & reduco ventos, & tollo nubes, & demitto pluvias, & oriri facio solem, ut crescant germina. *Koheleth R.* X. 2. R. Levi VII. hi sunt VII. dies festi Tabernaculorum. & etiam VIII. die octavo Azereth VII. 14. dixit Deus S. B. non creavi pluviis advocatum meliorem die octavo Azereth S. D. Deut. XXIX. 35. inf. XIX. 31. Esaj. I. 13. in festo, ut benedicantur vobis pluviae anni. *Succa* f. 16. 1. Quare dixit lex: fundite aquas in festo? Dixit Deus: fundite coram me aquas in festo, ut benedicantur vobis pluviae anni. *Bemidbar R.* XIV. R. Jochanan benedixit diei primo festi Tabernaculorum: Benedictus tu Domine Deus rex seculorum, qui nos sanctificavit praeceptis suis, & signavit juxta praecepta fasciculi; at reliquis omnibus diebus: juxta praecepta seniorum. R. Josua benedixit diebus omnibus: juxta gestationem fasciculi. Et non docuit R. Josua R. Jochannem, diem festum primum esse rem legis S. D. Lev. XXIII. 40. reliquos dies omnes ex verbis sapientum. *Hieronymus* in Es. XLIX. 14. Hierusalem in Palaestinae regione —— quae totius provinciae deterrima est, & saxosis montibus asperatur, & penuriam patitur sitis, ita ut coelestibus utatur pluviis, & raritatem fontium cisternarum exstructione soletur.

ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ] est ἀνακόλουθον ut VII. 38. Act. VII. 40. Apoc. VI. 8. *Ælian.* H. A. IV. 36. ἡ τῶν Ἰνδῶν γῆ φασὶν αὐτὴν οἱ συγγραφεῖς πολυφάρμακον εἶναι.

38. Ex corde. *Job* XV. 35. *Ps.* XL. 8. XLV. 2. *Tanchuma* f. 17. 1. Unde Abrahamus didicit legem? R. Simeon f. Jochai dixit: bini renes ejus tan-

quam

τὸν τὰς χεῖρας. Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς 45
ἐκεῖνοι· Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλη- 46
σεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑ- 47
μεῖς πεπλάνησθε; Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν Φαρι- 48
σαίων; Ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει 49
Νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· Μὴ ὁ νό- 50
μος

45. οὖν] — Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*. probante *J. Millio*.
καὶ Φαρισαίους] — *Nonnus*. probante *J. Millio* prol. 912. ἐκεῖνοι] — Colb. unus.
ἠγάγετε] ἠγάγατε D. 46. ἀπεκρίθησαν] + δὲ D. + οὖν 49. *Chrysostomus*.
ὑπηρέται] + πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους 69. + πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς 44. + λέγοντες Versio *Copt*.
οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος] οὕτως ἄνθρωπος ἐλάλησεν D. ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος L 3. *Origenes*. *Cyrillus* in l. & p. 1026. *Chrysostomus*.
ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος] — L. Versio *Copt*. *Origenes* l. c. *Cyrillus* in l. & p. 1026. 1027. ὡς οὗτος D. Codices *Latini*. + λαλεῖ D 3. 9. Versio *Syr*. ὁ] — 69.
47. οὖν] — D 1. Evang. 2. Versio *Syr*. Codices *Latini*. *Cyrillus*. δὲ Versio *Copt*.
αὐτοῖς] οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 28. — 69. 48. ἐκ] — 69. Colb.
ἐπίστευσεν] πιστεύει D. 49. ἀλλ'] ἀλλὰ D. οὗτος] — 69.
ἐπικατάρατοι] ἐπάρατοι 1. *Origenes*, *Cyrillus* in Schol. & p. 1027. *Chrysostomus*.
50. ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν] εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς τὸ πρῶτον D.
νυκτὸς] + τὸ πρότερον L 1. Versio *Syra* posterior cum asterisco, *Æthiop*. *Cyrillus*.
πρὸς αὐτὸν] + τὸ πρότερον 69. εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν] — 71.
ὢν] — L. Versio *Syr*. Codices *Latini*. 51. ἡμῶν] ὑμῶν 16. Bodlej. unus. — 61.
κρίνει] κρίνῃ 49. 52. Evang. 20. 22. *Basilius*.
παρ' αὐτοῦ πρότερον] πρότερον παρ' αὐτοῦ 3. πρῶτον παρ' αὐτοῦ DL 1. 14. 33. 42. 68. 69. Colb. *Cyrillus*, *Origenes*. παρ' αὐτοῦ πρῶτον 106. γνῷ τί ποιεῖ] ἐπιγνωσθῇ, τί ἐποίησεν D.
ποιεῖ] ποιῇ 71. 52. καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ καὶ εἶπον 80.
εἶπον] εἶπαν D. ἴδε] + τὰς γραφὰς D. Versio *Vulg*. *Augustinus*. τοῦ posterius] — G.
ἐγήγερται] ἐγείρεται D 1. 33. 34. ex emendatione. 36. 39. 42. Colb. Evang. 5. 20. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque, & posterior habet editam in margine. *Origenes*. probante *J. A. Bengelio*.
53. ἐπορεύθη] ἐπορεύθησαν D 1. 28. 57. 86. ἀπῆλθον 53. 73. 78. 87. probante *J. A. Bengelio*. ἀπῆλθεν 10. 11. 34. 38. 46. 47. 48. 53. 56. 58. 61. 66. 69. 80. 83. 90. 91. Colb.
τὸν οἶκον] τὰ ἴδια 69. τὸν τόπον 1.
à 53. — VIII. 11.] — A. ut ex numero στίχων, qui continebantur in duobus foliis deperditis, instituta cum caeteris foliis collatione aperte colligitur. B. Maldonato teste; C. duo enim folia deperdita hanc pericopam non exhibuisse, ex collatione similiter constat. L. Sed spatio relicto vacuo. 1. rejecit in finem Evangelii Joannis hoc praefixo Scholio: Τὸ περὶ τῆς μοιχαλίδος κεφάλαιον ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὡς ἐν τοῖς πλείστοις ἀντιγράφοις μὴ κείμενον, μηδὲ παρὰ τῶν θείων πατέρων τῶν ἑρμηνευσάντων μνημονευθὲν, φημὶ δὴ Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, καὶ κυρίλλου ἀλεξανδρέως, οὐδὲ μὴν ὑπὸ θεοδώρου Μοψουεστίας καὶ τῶν λοιπῶν, παρήλειψα κατὰ τὸν τόπον, κεῖται δὲ οὕτως, μετ' ὀλίγα τῆς ἀρχῆς τοῦ πϛ. κεφαλαίου, ἑξῆς τοῦ· ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγείρεται. 3. 36. & in Scholio: ἐκ δειλίας σιωπήσαντος τοῦ Νικοδήμου, καὶ τῶν Φαρισαίων ἐκ τῆς Γαλιλαίας πειρωμένων ἐξευτελίσαι τὸν κύριον, αὐτός φησιν ἑαυτὸν φῶς. 37. cum hac annotatione. & 102. ζήτει τὸ τῆς μοιχαλίδος εἰς τέλος τοῦ βιβλίου. & in fine. τὸ περὶ τῆς μοιχαλίδος κεφάλαιον, ὃν ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις μὴ κείμενον, γεγράφαμεν· ἄγουσιν οἱ γραμματεῖς κ. τ. λ. 21. 33. 105. 106. 13. sed rejecit ad finem Lucae XXI. ut & 69. 9. a prima manu. 18. Cod. Reg. 2224. 2858. 2868. a prima manu. 20. ad calcem rejicit cum hoc Scholio: τὰ ὠβελισμένα ἔν τισιν ἀντιγράφοις οὐ κεῖνται, οὐδὲ ἀπολιναρίῳ· ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις ὅλα κεῖνται. Μνημονεύουσι τῆς περικοπῆς ταύτης καὶ οἱ ἀπόστολοι πάντες, ἐν αἷς ἐνέθεντο διατάξεσιν. Cod. Reg. 1869. idem reperitur in Cod. Reg. 2375. Codex PP. Oratorii Parisiis, Nicetas: Ἕυρηται δὲ καὶ ἑτέρα ἐν ἀρχαίοις ἀντιγράφοις, ἅπερ συνείδομεν γράψαι πρὸς τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου· ἅ ἐστι τάδε· καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον. 34. 44. 49. 72. 95. 96. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. 24. Codex 18. 35. & Reg. 2242. 2867. 3424. singulos hujus pericopae versus obelo praenotat. Codex vero E & 24. asterisco: de quo Scholion Cod. 34. ita habet: ἰστέον, ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ ἀστερίσκων ἐτέθησαν τὰ περὶ τῆς μοιχαλίδος, ἐπειδὴ εἰς τὰ πλείω τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔγκειται, πλὴν εἰς τὰ ἀρχαιότερα ηὕρηται. Versio *Syra* utraque, & *Copt*. *MS.*, *Goth*. Codices *Latini*, *Brixianus* & *Vercellensis*. *Origenes* in Jo. VIII. 22. *Basilius* in Moral. R. 51. *Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Apollinaris*, *Theodorus Mopsuestenus*, *Cosmas* l. 5. p. 298. & prol. in Jo. MS. *Nonnus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, qui haec habet: χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὰ ἐνταῦθα, ἄχρι τοῦ· πάλιν οὖν ἐλάλησεν κ. τ. λ. παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις ἀντιγράφοις ἢ οὐχ εὕρηται, ἢ ὠβέλισται, διὸ φαίνονται παρέγγραπτα, καὶ προσθήκη, καὶ τούτου τεκμήριον, τὸ μηδὲ τὸν χρυσόστομον μνημονεῦσαι αὐτῶν. *Catena a Corderio* edita, & MS. in Codd. 34. 36. 37. 39. 40. *Cyprianus*, *Juvencus*, *Ambrosius* in Apologia Davidis de hac historia agens: profecto, inquit, si quis ea auribus accipiat otiosis, incentivum erroris incurrit. *Augustinus* c. Faustum XXII. 25. nonnulli etiam sacrilegi paganorum reprehendunt, tanquam — puerilis cujusdam fatuitatis affectum, quod inclinato capite digito scribebat in terram, & cum hominibus interrogantibus respondisset, rursus hoc facere coepit. *Faustus* XXXIII. In injustitia namque & in adulterio deprehensam mulierem quandam Ju-

quam binae lagenae aquarum factae sunt, ex quibus lex promanavit S. D. Psal. XVI. 4. *Bemidbar R.* *Succa* f. 47. 1. R. Juda dixit: Sextario libabant totum octiduum. 48. 2. sed non Rabbini.

46. *Epictet*. 35. θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος, ὡς καλῶς εὐφράτης, εὖ Σωκράτης λέγει, καί τοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος; θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. *Arrian*. *Epictet*. III. 15. οὕτω τινὲς ἰδόντες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες τινὸς οὕτω λέγοντος· ὡς εὐφράτης λέγει, καί τοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος; θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

49. *Pesachim* f. 49. 2. Non accipiet filiam populi terrae, quia sunt abominatio, & uxores eorum sunt abominatio, & de filiabus eorum dicitur Deut. XXVII. 21. *Aboth* XXIX. 2. Nos populi terrarum, ut loquuntur de discipulis sapientum, & subsannant eos propter opera eorum; prout ait R. Akiba: Cum essem populus terrae, dicebam:

51 μος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ;
52 Ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προ-
53 φήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. — Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

1 — Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο
2 — εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
Ἀ-

daeis accuſantibus abſolvit, ipſe praecipiens ei, ut jam peccare deſineret. *Auguſtin.* de Adulter. Conjug. II. 6. 7. Poſtquam Chriſtus ait adulterae: nec ego te condemnabo; quis non intelligat, debere ignoſcere maritum, quod videt ignoviſſe Dominum amborum, nec jam ſe debere adulteram dicere, cujus poenitentis crimen divina credit miſeratione deletum? Sed hoc videlicet infidelium ſenſus exhorret, ita ut nonnulli modicae, vel potius inimici verae fidei, credo metuentes peccati impunitatem dari mulieribus ſuis, illud quod de adulterae indulgentia dominus fecit, auferrent de Codicibus ſuis. *Hieronymus* cum omnia conquireret adverſus Pelagianos l. 11. etiam haec ſcripſit: In Evangelio ſecundum Joannem in multis & Graecis & Latinis Codicibus invenitur de adultera muliere, quae accuſata eſt apud Dominum. *Nicon* c. Armenios: ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν διδάσκουσαν ὑμᾶς, ὡς προσηνέχθη τῷ Ἰησοῦ γυνὴ ἡ μοιχευθεῖσα, τοῦ δὲ εἰπόντος, ὅστις οὐχ ἥμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν, ἀνεχώρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδὲ παρὰ τοῦ χριστοῦ κατακέκριται, ἐκβάλλουσι, βλαβερὰν εἶναι λέγοντες τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν. Joannes quoque Gregorius in praefatione ad obſervationes ſacras narrat, ſe a quodam *Armenorum* ſacerdote accepiſſe, nec ipſos Pericopae de adultera in Evangelio locum concedere, ſed ad calcem rejicere conſueſſe, tanquam ſuſpectam. *Athanaſius* in Synopſi hanc pericopen memorat, ſed fatente Seldeno de uxore Hebr. III. 11. ita ut manifeſtam interim dubitandi notam relinquat, ἐνταῦθα τὰ περὶ τῆς κατηγορηθείσης ἐπὶ μοιχείᾳ. *Euſebius* H. E. III. 39. de Papia ἐκτέθειται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς ἐπὶ πολλαῖς ἁμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τοῦ κυρίου, ἣν τὸ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγέλιον περιέχει, quae de hiſtoria adulterae intelligunt *Rufinus*, *Eraſmus*, *Camerarius*, *Beza*, *Druſius*, *Janſenius*, *Simonius*, *Pearſonius*, *Fabricius*, atque inde inferunt, *Euſebium*, quod in Evangelio ad Hebraeos extare monet, in Evangelio Joannis non legiſſe. Denique ſuſpecta etiam haec hiſtoria fuit *Eraſmo*, *Pellicano*, *Olivetano*, *Cajetano*, *Bucero*, *Calvino*, *Bezae*, *Janſenio Gandavenſi*, *H. Grotio*, *H. Hammondo*, *J. Clerico*. *Bezae* verba haec ſunt: Ad me quidem quod attinet, non diſſimulo, mihi merito ſuſpectum eſſe, quod veteres illi tanto conſenſu vel rejecerunt, vel ignorarunt. Deinde quod narrat Jeſum ſolum fuiſſe relictum cum muliere in templo, neſcio quam ſit probabile, nec ſatis cohaeret cum eo quod mox id eſt ℣. 12. dicitur eos rurſus allocutus: & quod ſcribit Jeſum digito ſcripſiſſe in terram, novum mihi & inſolens videtur; nec poſſum conjicere, quomodo poſſit ſatis commode explicari. Tanta denique lectionis varietas facit, ut de totius iſtus narrationis fide dubitem. *Maldonatus*: Conſului veteres Graecorum Codices multos, nullus ex MSS. habebat praeter unum, in quo Leontii ſunt commentarii, & ille ipſe ita habebat, ut tota hiſtoria veru transfoſſa eſſet, & Leontius ne mentionem quidem de ipſa ullam faceret, ſed ea praeterita reliqua explicaret. Non habebat antiquiſſimus ille Vaticani codex, quem ſaepe nominavimus, non Graeca Catena, in qua cum tres & viginti auctores ſint, nemo ejus meminit.

Quid quod ipſe ſtylus a Joanne diſſentit? Joannes enim raro conjunctiones, rarius δὲ habet; quod hic comm. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 9. 10. 11. bis occurrit. Joannis ſtylus valde eſt ſimplex, hic vero ornatior comm. 9. 10. Non pauca etiam hic narrantur, quae difficulter cum veritate conciliari poſſunt: lege Moſis adulteras fuiſſe lapidandas; Jeſum pinxiſſe in terra, quod haerentis eſt, & ad aliquid excogitandum tempus ſibi ſumentis; judicem, qui ejusdem delicti commiſſi ſibi ipſe ſit conſcius, non debere animadvertere in delinquentem; Jeſum tempore feſti hora matutina ſolum cum muliere in templo fuiſſe; & non damnandam judicaſſe, quam lex Moſis damnaverat. Porro hac hiſtoria e Textu ſublata, connectetur comma 12. & ſeqq. Capitis VIII. cum VII. 52. ut intelligantur omnia dicta fuiſſe eodem tempore, ſcilicet die feſti ultimo, quae etiam eſt Graecorum Patrum ſententia: eadem vero inſerta neceſſario conſequeretur, rem geſtam eſſe die ſequenti ultimum diem feſti vid. cap. VII. 37. VIII. 2. &, quae a commate 12. dicuntur usque ad ſinem capitis, dicta fuiſſe *poſt feſtum*. Jam ſi quis perpenderit, Judaeos toto illius feſti tempore ſe jactaſſe de effuſione aquarum, de lucernis accenſis & luce legis, de libertate & de peccatorum venia die jejunii proximo impetrata, facile intelliget, non ſolum quae de aqua ſpirituali dicuntur VII. 37. ſed etiam quae habentur de tenebris in quibus Judaei verſarentur VIII. 12. de peccatis Judaeorum nondum condonatis comm. 21. & de ſervitute Judaeorum comm. 32. multo aptiori tempore & convenientius dici, dum agebantur dies feſti, quam poſtea. Deinde tamen apud Graecos publice lecta eſt, vel εἰς μετανοοῦντα inſcripta Cod. 1. & 35. vel ἐπὶ γυναικῶν Evang. 14. Vel Octobris VIII. feſto τῆς ἁγίας Πελαγίας 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. vel τῷ σαββάτῳ γ. κυριακῆς ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ 17. vel primo Aprilis, feſto Mariae Ægyptiacae. *Syriace* etiam vertit *Maras* Amidae Epiſcopus, quod teſtatur *D. Barſalibaeus*.

1. Ἰησοῦς δὲ] καὶ ὁ Ἰησοῦς Colb. duo 40. 64. 73. 74. 76. 80. 87. 89. 90. 91. καὶ Ἰησοῦς 11. 12. 69.
ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 57. 64. εἰς] πρὸς 16.
2. πάλιν] + βαθέως 5. 11. 38. 40. 47. 48. 51. 52. 53. 64. 65. 73. 74. 76. 78. 87. 90. 91. *Euthymius*.
παρεγένετο] παραγίνεται D. ἦλθεν 11. 38. 47. 51. 52. 53. 65. 66. in ora. 73. 74. 76. 78. 90. 91. Colb. duo.
+ ὁ Ἰησοῦς 11. 40. 73. 74. 78. Colb. duo. παρῆλθεν 64. 69. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν] — 69.
λαὸς] ὄχλος 17. 45. 47. 52. 53. 57. 73. unus Stephani i. e. 12. ὄχλος pro ὁ λαός.
πρὸς αὐτὸν] — EGH 2. 42. 56. 58. 60. 61. 63. Colb.
καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτοὺς] — D 69. probante *J. Millio* prol. 1280.

bam: quis det mihi diſcipulum ſapientis? morderem eum ut aſinus. Non quod odiſſet ſapientes, ſed quia putabat, eos ſuperbire & inſoleſcere contra populos terrae, & quia diſcipuli ſapientum oderant eos; tum etiam quia non permittebant ſe tangi ab iis. *Aboth* II. 5. Populus terrae non eſt pius חסיר. *Thargum* Hoſ. IV. 14. & cum generatione, quae nihil novit in lege. *Schabbath* f. 13. 1. non edat ſeminifluus Phariſaeus cum ſeminifluo populo terrae.

51. *Euripid.* Heraclid. 180. τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον, πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ; *Ariſtophanes* in Veſp. 724. ἦπου σοφὸς ἦν, ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν ἀκούσῃς, οὐκ ἂν δικάσαις. *Appian.* B. C. III. p. 911. ὁ μὲν νόμος, ὦ βουλὴ, δικαιοῖ τὸν εὐθυνόμενον αὐτὸν ἀκοῦσαι τε τῆς κατηγορίας, καὶ ἀπολογησάμενον ὑπὲρ ἑαυτοῦ κρίνεσθαι. *Joſ.* A. XIV. 9. 3. καὶ γὰρ Ἡρώδης ὁ παῖς αὐτοῦ Ἐζεκίαν ἀπέκτεινε καὶ τοὺς σὺν αὐ-

— Ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ καθειλημ- 3
— μένην· καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, Λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατ- 4
— ειλήφθη ἐπαυτοφώρῳ μοιχευομένη· Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς 5
— τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα 6
— ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ· Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν
γῆν.

3. ἄγουσι δὲ] φέρουσι δὲ 2. 9. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ 69.
δὲ] — 29. 37. 71. 73. Evang. 12. 13. 14. 16.
οἱ γραμματεῖς καὶ] — 48. 71. οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 1. Colb. unus.
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 80. τῷ Ἰησοῦ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 1. in ora. Evang. 12. 13. 16.
πρὸς αὐτὸν] — DK 1. 5. 38. 40. 51. 56. 57. 58. 64. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 11. 12. 13. 16. Versio *Vulg*. *Syr*. *Armen*. *Euthymius*. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1079. πρὸς τὸν Ἰησοῦν 14. Colb. duo.
γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην] ἐπὶ ἁμαρτίᾳ γυναῖκα εἰλημμένην D.
ἐν prius] ἐπὶ 1. 10. 11. 12. 28. 35. 45. 46. 52. 53. 55. 56. 58. 60. 64. 65. 66. 69. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Colb. duo. Evang. 11. 12. 13. 16. 19. 20. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*, *Genev*.
κατειλημμένην] καταλελημμένην Evang. 16. καταληφθεῖσαν EGHK 2. 9. 12. 15. 27. Colb. unus. 29. 42. 59. 68. 71. 86. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Aldi*.
ἐν posterius] + τῷ 11. 14. 73. 74. ex emendatione. 78. 80. ἐπὶ 76.
4. λέγουσιν] εἶπον 11. 16. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 80. 87. 89, 90. 91. Colb. duo. Versio *Vulg*. *Euthymius*.
αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Evang. 16. in ora. + πειράζοντες EGHK 2. 6. 29. 37. 38. ex emendatione. 42. 59. 71. 76. 86. Colb. *Euthymius*. + ἐκπειράζοντες αὐτὸν οἱ ἱερεῖς, ἵνα ἔχωσιν κατηγορίαν αὐτοῦ D.
αὕτη ἡ γυνὴ κατειλήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη] ταύτην εὕρομεν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην 5. 8. 10. 11. 12. 17. 35. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 64. 65. 66. 70. 76. 78. 83. 87. 89. 91. 92. Colb. duo. Evang. 14. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Copt*. ταύτην εὕρομεν ἐπ' αὐτοφώρῳ κατειλημμένην 38.
κατειλήφθη] κατελήφθη EGH 2. 86. Editio *Millii*, & *Bengelii*, probante *J. Boisio*. κατείληπται D 1. 14. 28. 37. 60. Evang. 11. 12. 13. 16. 18. 19. εἴληπται M 16. 57. 69. 80. 88. Evang. 20.
5. ἐν δὲ] καὶ ἐν Codices duo Stephani, 60. Evang. 13.
ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο] Μωϋσῆς δὲ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν D.
Μωσῆς ἡμῖν] ἡμῶν Μωσῆς H. 7. 8. 10. 12. 14. 16. 17. 28. 34. 38. 45. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 64. 65. 66. 70. 74. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Colb. duo. Evang. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. 20. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. Versio *Æthiop*. ἡμῖν Μωσῆς 1. 69. ἡμῖν ἐνετείλατο] ἐνετείλατο ἡμῖν 73.
λιθοβολεῖσθαι] λιθάζειν DM. 1. 5. 7. 8. 12. 14. 16. 17. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 53. 54. 60. 64. 65. 69. 70. 73. 74. 80. 87. 89. 90. 91. Colb. tres. Evang. 11. 12. 16. Versio *Syr*. λιθάζεσθαι quinque Codices Stephani, teste Beza. quod tamen verum non puto. Evang. 20. οὖν] δὲ νῦν D.
λέγεις] + περὶ αὐτῆς M. 5. 12. 16. 17. 28. 38. 40. 45. 47. 48. 51. 52. 54. 57. 60. 64. 69. 70. 73. 74. 76. 80. 89. 90. 91. Evang. 14. 20. Versio *Armen*. *Æthiop*. *Euthymius*.
6. τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ] — DM vid. ad comm. 4.
ἔλεγον] εἶπον 14. 28. 57. 80. Ev. 11. 12. 16. 18. 19. 20. πειράζοντες] ἐκπειράζοντες 57. 68. 80. Ev. 18. 19. 20.
πειράζοντες αὐτὸν] — Evang. 11. αὐτὸν] — Colb.
ἔχωσι] σχῶσι 57. Evang. 11. 12. 18. 19. 20. εὕρωσι 1. 37. Colb. Versio *Æthiop*. *Arab*.
κατηγορεῖν] κατηγορίαν κατ' 5. 8. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 27. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 61. 64. 65. 66. 69. 70. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. 91. Colb. duo. Evang. 14. 18. 19. 20. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. Versio *Syr*. MS. κάτω κύψας] κατακύψας 9. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.

αὐτῷ, παραβὰς τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κεκώλυκεν ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου. B. I. 10. 6. φανεροὺς δ' εἶναι δεσπότας —— εἴγε τοσούτους παρὰ τὸν Ἰουδαίων νόμον ἀνῄρηκεν Ἡρώδης· ὃν —— δεῖν ἐπὶ δίκην ἥκειν, ἀποδώσοντα λόγον αὐτῷ τε καὶ τοῖς πατρίοις νόμοις, οἳ κτείνειν ἀκρίτως οὐκ ἀφιᾶσι. *Seneca* de morte Claudii: Deflete virum, quo non alius Potuit citius dicere caussas, una tantum parte audita, saepe & neutra. *Democritus*. Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι vel ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. ap. *Apostol*. 1189. & *Dio* O. LXI. p. 583.

4. *Aristophanes* Plut. 455. ἐπ' αὐτοφώρῳ δεινὰ δρῶντ' εἰλημμένω. *Eurip*. Jo. 1214. ἐπ' αὐτοφώρῳ πρέσβυν ὡς ἔχονθ' ἑλῶ. *Sextus Empir*. a. Rhet. 65. οὕτως οὐδὲ πρὸς τὸ συγκατατίθεσθαι τῷ ἀνδροφόνον εἶναι τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ ληφθέντα ἀνδροφόνον, χρεία ῥητορικῆς. *Plut*. Eumene p. 583. F. λαβεῖν ἐπ' αὐτοφώρῳ ψευδόμενον. & de fluviis. φάσις —— τὴν μητέρα μοιχευομένην ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλαβών. *Lysias*. κ. ἀγοράτου ἐνδείξεως. οἶμαι μὲν καὶ αὐτὸν ὁμολογήσειν· εἰ δὲ μὴ, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγὼ ἐλέγξω. *Aphthon*. progymn. 28. κατηγορία νόμου τοῦ κελεύοντος ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν κτείνεσθαι. *Achilles* Tat. V. πάνυ δὲ ἠρυθρίων, ἐφ' οἷς μοι τὸν γάμον ὠνείδιζεν, ὥσπερ ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχὸς κατειλημμένος. & VI. ἵνα τὴν δέσποιναν ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλάβοις. *Heliodor*. I. ἐπ' αὐτοφώρῳ παραδώσω τὸν μοιχόν. *Demosthenes* c. Neaeram. μηδὲ τῇ γυναικὶ ἐξεῖναι εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελῆ, ἐφ' ᾗ ἂν μοιχὸς ἁλῷ. de fals. Leg. ὃν εἰλήφατε ἐπ' αὐτοφώρῳ τοιαῦτα πεποιηκότα, τοῦτον ἀφεῖναι. a. Steph. I. a. Boeot. I. ἐπ' αὐτοφώρῳ σὺν τῷ ι. —— ἐπαυτόφωρος δὲ σημαίνει τὸν ἐν αὐτῇ τῇ κλοπῇ ληφθέντα. *Antiphon*. Orat. I. & 14. *Ælian*. H. A. XIV. 3. μοιχευομένην γυναῖκα ἐπ' αὐτοφώρῳ λαβών. *Philo* de Legg. Spec. T. 2. p. 308, 30. μοιχείας —— αὐτοφώρους. *Jos*. A. XV. 3. 2. ἐπ' αὐτοφώρῳ τοῦ δρασμοῦ συνέλαβε. 8. 4. αὐτόφωρος λαμβανόμενος —— ἀνέδειξαν ἤδη κρατούμενοι τὰ ξίφη. XVI. 7. 5. φωρῶν δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ τῇ μοχθηρίᾳ ἁλούς. Vox est forensis. *Herodot*. VI. 72. ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολύ. ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἁλούς. VII. 6. ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλούς. VI. 137. τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆναι.

5. Lege Mosis adulteris poena mortis indicitur *Levit*. XX. 10. *Deut*. XXIII. 22. quod Hebraeorum magistri de strangulatione interpretantur. *Sanhedrin* f. 52. 2. R. Jonathan dixit, omnis mors dicta in Lege simpliciter non est nisi strangulatio. Ex hoc loco Mahommed, quod Interpretes Alcorani

te-

7 — γῆν. Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὁ ἀνα-
8 — μάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω κύ-
9 — ψας, ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δὲ, ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμε-
— νοι, ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων·
10 — καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς,
— καὶ

τῷ δακτύλῳ] — Versio *Syr.*
ἔγραφεν] κατέγραφεν DEGHM. Colb. 2. 9. 28. 29. 59. 71. 86. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἔγραψεν 69. καταγέγραφεν 57.
γῆν] + προσποιούμενος 37. + καὶ προσποιούμενος 47. 56. 58. 61. + μὴ προσποιούμενος EK 2. Colb. duo. 4. 5. 6. 10. 12. 15. 27. 29. 35. 38. ex emendatione. 46. 52. 54. 55. 59. 62. 66. 68. 71. 74. 76. 80. 83. 86. 88. 90. 91. Evang. 14. Editio *Complut. Plant. Wechelii*, *Stephani* 1. 2. *Genev.* probante *H. Grotio.*
7. ἐρωτῶντες] ἐπερωτῶντες M 1. 11. Colb. duo. 28. 37. 46. 51. 52. 53. 64. 65. 68. 73. 74. 76. 78. 80. 87. 90. 91. Ev. 20.
αὐτὸν] — D 29. 71. + καὶ 2. 9. Evang. 18. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
ἀνακύψας] ἀναβλέψας 11. 38. 40. 46. 48. 51. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 87. 90. Evang. 19. *Euthymius.* ἀνέκυψε καὶ DM. 1. 14. 16. 28. 57. 80. Colb. Evang. 11. 12. 16. εἶπεν] λέγει Evang. 11.
πρὸς αὐτοὺς] — M 13. αὐτοῖς D 1. 11. 16. 28. 38. 40. 46. 48. 51. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 90. Colb. Evang. 11. 12. 16. 19. πρῶτος] πρώτως 29. 52. πρῶτον GE 2. 59. duo Stephani. 86.
τὸν] — 69. 73. 74. 76. 90.
τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω] βαλλέτω ἐπ' αὐτῇ τὸν λίθον G. ἐπ' αὐτὴν βαλέτω λίθον D. ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον βαλέτω. 80. probante *Bengelio.* βαλλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν 1. Colb. duo. Evang. 11. 12. 16.
ἐπ' αὐτῇ βαλέτω] βαλέτω ἐπ' αὐτὴν 69. 73. 74. 89.
αὐτῇ] αὐτὴν K. 1. 9. 10. 14. 15. 38. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 61. 64. 65. 69. 71. 76. 87. 89. 91. Evang. 15. 18. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi*, *Bengelii.*
βαλέτω] βαλλέτω KM 11. 42. 64. 78. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*
8. κάτω κύψας,] κατακύψας D. 1. 28. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* + τῷ δακτύλῳ D. 28. 74.
ἔγραφεν] κατέγραφεν D. 28.
γῆν] + ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας Colb. 40. 48. 64. 73. 100. *Hieronymus.* c. Pelag. II. 6. *Bar Hebraeus* ex Codice quodam Alexandrino apud Assemann. B. O. T. II. 170.
9. οἱ δὲ ἀκούσαντες] ἕκαστος δὲ τῶν Ἰουδαίων D. — 69. ἀκούσαντες δὲ 1. Colb. οἱ δὲ ἀκούοντες Edit. *Erasmi*, *Colinaei.*
καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι] — DM. 1. 9. 11. 16. 28. 38. a prima manu 40. 42. 48. 51. 53. 54. 57. 64. 65. 69. 73. 74. a prima manu 76. 78. 87. Colb. Evang. 12. 16. 18. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Æthiop. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1200.
τῆς] + ἰδίας Evang. 11. ἐξήρχοντο] καὶ ἐξῆλθον 69.
ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς] ἐξήρχετο D. εἷς καθ' εἷς ἀνεχώρησαν M.
καθ' εἷς] ἕκαστος αὐτῶν 1. Colb. καθεῖς 83. 88. Editio *Erasmi*, *Colinaei.* probante *Bengelio.*
ἕως τῶν ἐσχάτων] — EHKM. 1. 2. 4. 6. 9. 15. 29. 42. 54. 59. 68. 71. 86. Colb. duo. Evang. 18. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr.* prob. *Millio* prol. 1247. ὥστε πάντας ἐξελθεῖν D.
μόνος] — 16. 69. Evang. 11. 12.
ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Colb. Evang. 16. a prima manu. Versio *Sax.* Codices *Latini.* Ἰησοῦς 73.
μόνος ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς μόνος 74. 89. 90. μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ] μόνη Versio *Syr.*
ἑστῶσα] οὖσα DEGH 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 17. 27. 28. 35. 37. 38. 40. 42. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 76. 78. 80. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Colb. duo. Evang. 11. 12. 14. 16. 18. 19. 20. Versio *Syr.* Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii.* probante *J. Millio* prol. 1378. 10. ἀνακύψας] ἀναβλέψας 69. δὲ] οὖν 28.

testantur, probavit adulteras esse lapidandas: Judaeis in Lege hanc poenam scriptam esse negantibus.

6. Si puniendam negasset, dixissent Legem Mosis ab eo tolli, & impunitatem peccatis dari: sin affirmasset, accusassent apud praesidem, qui judicia Zelotarum tanquam ad seditionem spectantia, sustulerat. inf. XVIII. 31.

Athenaeus II. p. 59. E. καὶ κύψαντες χρόνον οὐκ ὀλίγον διεφρόντιζον· κἀξαίφνης, ἔτι κυπτόντων καὶ ζητούντων μειρακίων. *Aristophanes* Acharn. 31. ἐγὼ δ' ἀεὶ πρώτιστος εἰς ἐκκλησίαν Νοστῶν κάθημαι, κᾆτ' ἐπειδὰν ὦ μόνος —— ἀπορῶ, γράφω —— λογίζομαι. *Schol.* καταγράφω, ἢ ζωγραφῶ, ἀπὸ τῆς γῆς ξύων τῷ δακτύλῳ —— ταῦτα δὲ πάντα ποιοῦσιν οἱ προσδεχόμενοι μέν τι, τὸν δὲ χρόνον δαπανῶντες εἰς ἀπορίαν καὶ ἀμηχανίαν, μὴ τυγχάνοντες τοῦ προσδοκωμένου λογισμοῦ, ὅτι γὰρ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν τίθενται ἀλύοντες, καὶ ἐπὶ γῆς διαγράφουσι. *Euripides* Orest. 631. Μεῖλαι ποῖ σοὶ πόδ' ἐπὶ συννοίᾳ κυκλεῖς. Sch. ὡς τῷ ποδὶ τὸ ἔδαφος περιγράφοντος αὐτοῦ καὶ διστακτικῶς ἔχοντος, καὶ ἀναλογιζομένου, εἰ δέοι ταῦτα ποιεῖν, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ἀμηχανοῦντες ἐν πράγμασι.

7. *Galenus* de Compos. Medic. per part. Corp. X. δεῖ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπιμένειν τῷ φαρμάκῳ. *Act.* XII. 16. *Col.* I. 23.

Artemidorus IV. 43. οὐκ ἀναμάρτητον γάρ φησιν εἶναι τὸν ἰδόντα. *Isocrates* ad Phil. εἰ τῶν μὲν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμῴην λέγειν, ὡς οὐδὲν πώποτε πεπλημμελήκαμεν. *Plato* de Rep. I. ὅτι τοὺς ἄρχοντας ὁμολογεῖς οὐκ ἀναμαρτήτους εἶναι, ἀλλά τι καὶ ἐξαμαρτάνειν. & ante. πότερον δὲ ἀναμάρτητοί εἰσιν οἱ ἄρχοντες, ἢ οἷοί τε καὶ ἁμαρτάνειν. *Xenophon* Hell. VI. ὁρῶ γὰρ ἀνθρώπων οὐδένα ἀναμάρτητον διατελοῦντα. *Galen.* ad Glauc. I. μόνος ἂν οὗτος εἰς ἀνθρωπίνην δύναμιν ἀναμάρτητος εἴη περὶ τὰς ἰάσεις. *Herodot.* V. 39. ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν, παραινέοντας τὴν ἔχει γυναῖκα, ἐοῦσαν ἀναμάρτητον ἑωϋτῷ, ταύτην ἀπέντα, ἄλλην ἐσαγαγέσθαι. *Plut.* Def. Orat. p. 419. A. τίνι γὰρ τῶν θεῶν διαφέρουσιν, εἰ κατ' ἀρετὴν τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀναμάρτητον ἔχουσι; Haec responsio non convenit, nisi quaestio dicatur fuisse proposita a Zelotis, qui quales fuerint vide ad *Matth.* X. 4. nam legitimi judices, qualiscunque sit ipsorum vita privata, utique semper jus dicere, & secundum leges sententiam ferre debent.

9. *Philo* de Josepho T. 2. p. 49, 13. Κἂν μηδεὶς ἕτερος αἴσθηται, ἢ συναισθόμενος μὴ κατείπῃ, μηνυτὴς οὐδὲν ἧττον αὐτὸς γενήσομαι κατ' ἐμαυτοῦ, τῷ χρώματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ —— ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος. de Legg. Special. p. 309, 2. κἂν μὲν καθαρεύῃ, θαρρῶν ἀπολογείσθω· εἰ δ' ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχοι-

— ϗ μηδένα θεασάμενος πλὴν τ̃ γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ· Ἡ γυνὴ, πȣ̃ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ
— κατήγοροί σȣ; ȣ̓δείς σε κατέκρινεν; Ἡ δὲ εἶπεν· Οὐδεὶς, Κύριε. Εἶπε δὲ αὐτῇ 11
— ὁ Ἰησȣ̃ς· Οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω· πορεύȣ, ϗ μηκέτι ἁμάρτανε. Πάλιν ȣ̓̃ν ὁ 12
Ἰησȣ̃ς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων· Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τȣ̃ κόσμȣ· ὁ ἀκολȣθῶν ἐμοὶ ȣ̓ μὴ
περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τ̃ ζωῆς. Εἶπον ȣ̓̃ν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· 13
Σὺ περὶ σεαυτȣ̃ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σȣ ȣ̓κ ἔστιν ἀληθής. Ἀπεκρίθη Ἰησȣ̃ς ϗ εἶπεν 14
αὐτοῖς· Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτȣ̃, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μȣ· ὅτι οἶδα πόθεν
ἦλθον, ϗ πȣ̃ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ ȣ̓κ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, ϗ πȣ̃ ὑπάγω. Ὑμεῖς κτ̀ 15
τ̀ σάρκα κρίνετε, ἐγὼ ȣ̓ κρίνω ȣ̓δένα. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής 16
ἐστιν·

ϗ μηδένα θεασάμενος πλὴν τ̃ γυναικὸς] — D. 1. 28. 57. 91. Colb. Evang. 12. 16. 18. 19. 20. Versio *Syr. Vulg. Copt. Armen.* prob. *Bengel.* in Gnom. quia praepositio πλὴν nusquam a Joanne adhibetur. εἶδεν αὐτὴν ϗ 11. 38. 40. 48. 51. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 87. 90. Colb. duo. Codex Stephani. Ev. 11. Vers. *Æthiop. Arab. Euth.*
μηδένα] μὴ 37. αὐτῇ] — 11. 69. 78. τῇ γυναικὶ D.
ἡ γυνὴ] — DEGHK 2. duo Stephani. 10. 12. 15. 27. 29. 42. 56. 58. 59. 61. 83. 86. Editio *Complut. Plantin. Genev.* γύναι 1. 5. 8. 12. 16. 17. 28. 37. 45. 47. 51. 57. 60. 64. 65. 69. 70. 76. 80. 87. 88. 91. Colb. tres. Ev. 12. 16. 18. 19. 20. Editio *Aldi*, *Wechelii*, *Stephani* 2. ita solet *Joannes* II. 4. XIX. 26. XX. 13. 15.
ἐκεῖνοι] — H. duo Stephani (i. e. 12.) 16. 17. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 57. 64. 66. 73. 74. 78. 80. 90. Evang. 11. 18. 19. 20. probante *J. A. Bengelio.*
ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σȣ] — D. 1. 14. Colb. tres. Evang. 12. 16. Versio *Syr. Armen.* prob. *J. Millio* prol. 1424.
11. ἡ δὲ εἶπεν] κἀκείνη εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησȣ̃ς] ὁ δὲ εἶπεν D. ϗ ὁ Ἰησȣ̃ς εἶπεν αὐτῇ 69.
αὐτῇ] — EKM 1. 2. 9. 12. 28. 37. 57. 59. 68. 80. Colb. duo Evang. 11. 12. 16. 18. 20. Versio *Sax. Syr. Armen.* Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Aldi*. Ἰησȣ̃ς] κύριος Versio *Syra* MS.
κατακρίνω] κατακρινῶ GH. 6. Versio *Vulg.* κρινῶ K. 15. 29. 71. κρίνω E.
πορεύȣ ϗ] ὕπαγε D. πορεύȣ M. 59. 69. + τὸ λοιπὸν 27. + ἀπὸ τȣ̃ νῦν DM. 1. 5. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 35. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 64. 65. 66. 70. 76. 78. 83. 87. 89. 90. 91. Colb. tres. Evang. 11. 12. 14. 16. 18. 19. 20. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syr. Copt. Armen. Vulg. Hieronymus* c. Pelag. 17.
12. ὁ Ἰησȣ̃ς αὐτοῖς ἐλάλησε] αὐτοῖς ὁ Ἰησȣ̃ς ἐλάλησε EH 44. 72. 83. 86. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus*, *Euthymius*. ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησȣ̃ς D. 3. 69. ὁ Ἰησȣ̃ς ἐλάλησεν αὐτοῖς 74. 89. 90. ὁ Ἰησȣ̃ς ἐλάλησε K. 45. 46. 47. 49. 52. 54. 59. Evang. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1424.
περιπατήσει] περιπατήσῃ GK 10. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 71. 83. 86. Evang. 2. 15. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii. Origenes* in comm. 22. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
13. εἶπον ȣ̓̃ν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι] οἱ ȣ̓̃ν Φαρισαῖοι εἶπον αὐτῷ 1. ȣ̓̃ν] — 91. Versio *Syr.*

χοιτο, καταδυέσθω. de Victimis p. 237, 42. αὐτὸς ἑαυτȣ̃ γένηται κατήγορος, ἔνδον ὑπὸ τȣ̃ συνειδότος ἐλεγχθείς. de Legg. Specc. T. 2. p. 336, 27. ἔοικε δέ πως καὶ αὐτὸς ἑαυτȣ̃ κατηγορεῖν, ὑπὸ τȣ̃ συνειδότος ἐλεγχόμενος. p. 342. ὁ δὲ κλέπτης ὑπὸ τȣ̃ συνειδότος ἐλεγχόμενος ἀρνεῖται καὶ ψεύδεται.

12. *Succa* V. 2. In exitu diei primi festi tabernaculorum descendebant ad atrium mulierum, & praeparabant illic magnam praeparationem, erantque ibidem candelabra aurea, cum quatuor pelvibus aureis in capitibus suis, & quatuor scalae, & quatuor sacerdotes juniores, in manibus habentes cantharos olei CXX Logorum, quos infundebant in unamquamque pelvim. 3. Ex detritis sacerdotum braccis atque cingulis conficiebant fila convoluta pro ellychniis, quae accendebantur: Caeterum non erat atrium Hierosolymis, quod non luceret luce domus hauriendi. 4. Pii homines & operum bonorum studiosi saltabant coram iis, cum facibus ardentibus in manibus, & dicebant coram iis verba canticorum & laudis. *Jelammedenu* f. 64. 2. Deus S. B. Israëlitis dixit: in hoc seculo jussi vos tabernacula facere S. D. Levit. XXIII. 42. 43. Verum in seculo futuro ego illucebo in regno meo, atque tegam vos tanquam tabernaculum S. D. Esaj. IV. 5. *Succa* f. 53. 1. de Rabban Simeone f. Gamalielis perhibent, cum gaudium in festivitate domus haustionis prodere vellet, accepisse VIII. faces ardentes, quarum dum unam in aerem spargebat, alteram delabentem recipiebat, ita ut una alteram non tangeret. (Jom Tof CXX. logi in memoriale annorum Mosis, quod lux legis ejus super nos resplenduit, & adhuc splendet.) — R. Josua f. Chanina dixit: per omnes quos gaudium domus haustionis duravit dies, somnum nunquam cepimus. Primo namque conferebamus nos ad offerendum sacrificium juge matutinum, hinc ad oblationem sacrificiorum addititiorum, hinc ad offerenda sacrificia votiva atque spontanea, hinc ad esum & potum, hinc ad studium legis, hinc ad oblationem sacrificii jugis vespertini, hinc denique ad gaudia domus haustionis. *Megilla* f. 31. die primo festi Tabernaculorum legunt Zach. XIV. 1. nota comm. sequens 7.

16. *Sanhedrin* f. 7. 1. Dixit R. Samuel f. Nachmanis, dixisse R. Jonathanem: omnis judex, qui judicat judicium veritatis secundum veritatem suam, facit ut majestas divina habitet in Israële: contra omnis judex, qui non judicat judicium veritatis, facit ut majestas divina ab Israële recedat. *Isocrates* Panathenaic. ἡγȣ̃ντο γὰρ, ȣ̓δεμίαν ἂν γενέσθαι κρίσιν ἀληθεστέραν ȣ̓δὲ δικαιοτέραν. *Joseph.* A. VI. 3. 2. κατυφίεντο τὸ δίκαιον καὶ τὰς κρίσεις οὐ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος ποιȣ́μενοι — ὑπεναντία ταῦτα ἔπρασσον τῷ θεῷ. VII. 5. 4. ἦν δὲ καὶ δίκαιος τὴν φύσιν, καὶ τὰς κρίσεις πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀφορῶν ἐποιεῖτο. *Thucyd.* III. 56. τȣ̃ μὲν ὀρθȣ̃ φανεῖσθε ȣ̓κ ἀληθῶς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες.

21. ἡ ἁμαρτία inf. XVI. 9. quae alia multa post se traxit peccata comm. 24.

Ezech. XVIII. 24. 26. III. 19.

21. Supra VII. 37. *Succa* f. 53. 1. Tradunt Rabbini: quidam eorum dum saltarent, dixerunt: Benedicta sit juventus nostra, quae non pudefecit se-

17 ἐστιν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ
18 ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυ-
19 ρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Ποῦ
ἐστιν ὁ πατήρ σου; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ
20 ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζο-
φυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐ-
21 τοῦ. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρ-
22 τίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι·

14. ἀπεκρίθη] + ὁ D 76. 106. *Origenes* in comm. 19. κἂν] ἐὰν 63.
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου] ἀληθινή μου ἐστιν ἡ μαρτυρία D. ἦλθον] ἔρχομαι 66.
ab ὑπάγω ad ὑπάγω] — M 3. 9. 57. 59. 64. 69. 72. 80. 86. 97. Evang. 24.
ab ὑμεῖς ad ὑμεῖς] — 12. δὲ] — H. 87. ἔρχομαι] ἦλθον Verſio *Syra* prior, poſterior in marg.
καὶ poſterius] ἢ DK 1. 4. 5. 10. 11. 16. Colb. 42. 48. 52. 54. 55. 58. 60. 61. 62. 65. 66. 73. 74. 76. 83. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Goth. Vulg. Arab.* 15.] — 57. 59. 64.
οὐ] — 61. 16. καὶ prius] — 29. 71. κρίνω δὲ ἐγὼ] δὲ ἐγὼ κρίνω 69. δὲ] — G 59.
ἀληθὴς] ἀληθινὴ DL. 33. *Origenes* in comm. 19. δικαία Verſio *Syra* poſterior in margine.
ab ἐστιν ad ἐστιν c. 17.] — 69. μόνος] + ἐγὼ D. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
πατὴρ] — D. 17. δὲ] — 63. 71. 19. ἔλεγον] + δὲ Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
ὁ poſterius] — D 1. 3. 72. 73. 74. a prima manu 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 24. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii.*
Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτοῖς D 28. Verſio *Syr. Armen.* Codices *Latini.* + καὶ εἶπεν 78.
ᾔδειτε] οἴδατε bis 56. 58. 61. a prima manu. 69.
ᾔδειτε ἂν] ἂν ᾔδειτε 1. *Origenes* in l. & in comm. 22. *Cyrillus* in l. & c. Julian. p. 265. ᾔδειτε D.
20. τὰ ῥήματα] — Verſio *Syra* poſterior.
ὁ Ἰησοῦς] — DKL. 38. Verſio *Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Origenes*, *Cyrillus.* probante *Bengelio*, *J. Millio* prol. 429. 1200. γαζοφυλακίῳ] λαῷ Evang. 5.
ἐπίασεν αὐτὸν] ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας 28. ἐληλύθει] ἦλθεν L. ἐλήλυθεν 47. 56. 58. 61. 70. Edit. *Ald.*
21. αὐτοῖς] — 28. ὁ Ἰησοῦς] — D Cod. *Lat.* *Origenes*, *Cyrillus.* probante *J. Millio.*
ζητήσετε] ζήσετε D. a prima manu, at in Verſ. Latina: quaeretis. ζητεῖτε 69.
με] + καὶ οὐχ εὑρήσετε 57. + καὶ οὐχ εὑρήσετέ με 1. 48. 53. 73. 91. Verſio *Copt. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Arab.*
ἐν] — 73.
ἀποθανεῖσθε] + καὶ 1. 73. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus.*
ab ἐλθεῖν ad ἐλθεῖν] — 28. Colb. 22. ἔλεγον] ἔλεγαν D. a prima manu. καὶ ἔλεγον 69.

ſenectutem noſtram. Hi fuerunt religioſi, & viri bonorum operum. Quidam dixerunt: Benedicta ſit ſenectus noſtra, quae expiavit juventutem noſtram. Hi erant, qui poenitentiam egerunt. Et hi & illi dixerunt: Benedictus & qui non peccavit, & cui peccanti remiſſa ſunt peccata. Judaei in feſto Tabernaculorum palmas geſtabant manibus, ut ſignificarent, ſe die Expiationis, qui feſtum praeceſſerat, in Judicio a Deo habito victores fuiſſe, & peccatorum veniam obtinuiſſe. *Jelammedenu* f. 64. 2. Levit. XXIII. 40. hoc eſt quod dicitur Pſal. XCVI. 12. Tum cantabunt arbores ſylvae. Nimirum hic ſermo eſt de Iſraële & gentibus mundi, quas Deus S. B. die expiationum judicat. Utraeque judici ſe ſiſtunt, neque nobis conſtat, quae pars vicerit. Cui res haec ſimilis eſt? Duobus hominibus, qui ad judicium a rege habendum veniunt, nec ullus novit, quid inter illos litis ſit, praeter ſolum regem. Hic ergo cauſam cognoſcit atque decidit, nemine prius ſciente, quis litigatorum eſſet cauſa ſuperior, quam rex ediceret, eum qui egrediens germina manu tenuiſſet. Poſt vero, quis victor fuerit, conſtitit. Eo modo Iſraëlitae ac caeterae nationes die Expiationis, ut judicentur, ſe ſiſtunt, nemine hominum noſcente, quis ſit victoriam reportaturus. Sed Deus Iſraëlitis dicit: Tollite Lulafa veſtra manibus veſtris, ut omnibus manifeſtum fiat, vos ſuperiores fuiſſe. Atque ideo David dixit: tum arbores ſylvae canent coram domino. quando? cum terram judicabit die expiationis. Quid tum Iſraëlitae faciunt? Quinque dies exſpectant, ut omnes comperiant, Iſraëlitas viciſſe S. D. & capietis vobis die primo palmas. Similia in *Medraſch Thehillim* XVI. 1. inf. 24. 51. 52. *Buxtorf.* Synagog. CXXI. Dies ſeptimus iterum ſacer eſt, & appellatur ab illis Hoſanna Rabba. — Hoc die dicunt Deum obſignare judicium, quod de ſingulis hominibus tulit diebus novi anni, & die Expiationum, qui hoc feſtum praecedunt. Hinc ſcribunt Rambam, Rekanat, Bechai, & complures alii Rabbini in Num. XIV. Deum hac ſeptima nocte per Lunam totius anni eventa indicare. Nempe noctu ad Lunae radios pergunt quidam, aperto tertium capite, quidam cum ſolo induſio, vel etiam nudi, lecticaria ſindone involuti, quam cadere ſinunt, brachiaque & manus expandunt: cui in umbra deſit caput, in capitis venit diſcrimen, qui hoc experitur, & ſignum eſt, hoc ipſo anno illi moriendum eſſe; ſi defuerit digitus, amici mors portenditur; ſi manus dextra, filius; ſi ſiniſtra, filia cum morte vitam commutabit; ſi nullam omnino umbram viderit, naulum Charonti praeparet, nulla enim omnimodo mortis vitandae ſpes eſt, &, ſi iter facere conſtituerit, ſignum eſt, nunquam domum reverſurum &c. Hoc Rabbini ex hiſce Numerorum XIV. 9. verbis demonſtrant: Receſſit ab eis umbra eorum. Scribunt vero, non intelligi de umbra ſimplici, eo quod fieri non poſſit, ut quis ad ſplendorem Lunae ſuam umbram non videat, ſed de umbra umbrae: ſi enim recte attendatur, duplicem obſervari umbram, quarum altera ſit a reflexione umbrae prioris, Rabbini vocant Umbram umbrae; ſub finem tamen hujus hiſtoriae in Gemara *Keritoth* f. 6. 1. legitur: illum etiam, qui ſe hac nocte ad radios Lunae non contemplatus fuerit, nihilominus Judaeum eſſe.

22. Phariſaei putabant, animas eorum, qui ſibi ipſis manus violentas intuliſſent, non communi mor-

δαῖοι· Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει· Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κό- 23
σμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν 24
ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρ-
τίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Τὴν ἀρ- 25
χὴν ὅ, τι καὶ λαλῶ ὑμῖν· Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας 26
με ἀληθής ἐστι· κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνω- 27
σαν

ἀποκτενεῖ] ἀποξενοῖ *T. Faber*.
λέγει] + ὅτι Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
23. εἶπεν] ἔλεγεν DL. 69. Versio *Vulg*. *Syra* posterior in margine. *Origenes*, *Cyrillus*.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 28. Versio *Goth*. Cod. *Lat*.
τούτου prius] — 73.
24.] — 47.
ab ἁμαρτίαις ὑμῶν ad ἁμαρτίαις ὑμῶν] — 33. 47. 57. a prima manu. 66. 71. Colb. Evang. 19.
γὰρ] — 34. 57. ex emendatione. 64.
ὅτι] ὅ, τι *P. Colomesius*, *J. Clericus*. & comm. 28.
καὶ εἶπεν] εἶπεν οὖν D.
ἑαυτὸν] αὐτὸν D. a prima manu 64. 69.
ἐγὼ prius] + δὲ D.
τοῦ κόσμου τούτου posterius] τούτου τοῦ κόσμου 69.
ταῖς ἁμαρτίαις prius] τῇ ἁμαρτίᾳ Colb.
πιστεύσητε] + μοι D 69.
25. οὖν] — 44.
εἶπεν L 1. 33. 44. 69. Versio *Syr*. *Copt*. *Cyrillus*. αὐτοῖς] — 1. Evang. 7.
ὅ, τι] ὅτι 1. Codices *Latini*. Editio *Plantin*. *Wechel*. *Colinaei*, *Stephani*, *Genev*. *Erasmi*, *Bengelii*. *Augustinus*. vid. supra II. 5.
λαλῶ] λέγω 63. 64.
26. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν] jungunt praecedentibus verbis 86. Evang. 24. Editio *Bengelii*. *Chrysostomus*, *Nonnus*, *Scaliger*, *Camerarius*. *Corn. a Lapide* & *Raphelius*. Qua distinctione admissa, sensus erit: primo multas habeo de vobis conquerendi, Vosque condemnandi caussas, quia non tantum fama de me audivistis, sed & locutus sum vobis & adhuc loquor; & tamen non vultis me agnoscere, mihique credere: vos non diligitis veritatem, at Deus, qui me misit, & ego, quem ille misit, nihilominus verax sum. Licet autem

mortuorum loco receptum iri. *Jos*. B. III. 8. 5. ἆρα οὐκ ἴστε, ὅτι τῶν μὲν ἐξιόντων τοῦ βίου κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, καὶ τὸ ληφθὲν παρὰ τοῦ θεοῦ χρέος ἐκτινόντων, ὅταν ὁ δοὺς κομίσασθαι θέλῃ, κλέος μὲν αἰώνιον —— καθαραὶ δὲ καὶ ἐπήκοοι μένουσιν αἱ ψυχαὶ, χῶρον οὐρανοῦ λαχοῦσαι τὸν ἁγιώτατον —— ὅσοις δὲ καθ' ἑαυτῶν ἐμάνησαν αἱ χεῖρες, τούτων μὲν ᾅδης δέχεται τὰς ψυχὰς σκοτιώτερος —— τοὺς γοῦν ἀνελόντας ἑαυτοὺς, παρὰ μὲν ἡμῖν μέχρις ἡλίου δύσεως ἀτάφους ἐκρίπτειν ἔκριναν, καίτοι καὶ πολεμίους θάπτειν θεμιτὸν ἡγούμενοι. *Porphyrius* de Abstinentia II. 47. ψυχὴ φαύλη καὶ ἄλογος, ἡ τὸ σῶμα ἀπέλιπε βίᾳ συλληφθεῖσα, προσμένει τούτῳ, ὅπου γε καὶ ἀνθρώπων αἱ τῶν βίᾳ ἀποθανόντων, καὶ κατέχονται πρὸς τῷ σώματι. ὃ δὲ τοῦ μὴ βίᾳ ἑαυτὸν ἐξάγειν ᾖ κωλυτικόν. Idem de insepultis credebant: *Bereschith* R. XXII. 22. Vox sanguinum fratris tui clamantium ad me e terra. Sursum ascendere non poterat, quia nondum eo adscenderat anima: & infra non poterat stare, quia nondum ibi sepultus fuerat homo; & fuit sanguis ejus projectus super ligna & lapides. *Æneid*. VI. 327. Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Transportare, prius quam sedibus ossa quierunt. *Il*. ψ. 70. θάπτε με, ὅττι τάχιστα πύλας ἀΐδαο περήσω· τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων, οὐδέ μέ πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς ἄϊδος δῶ. *Midraschim* de animabus Abelis, Nadabi & Abihu, & Nabothi. *Servius* in Æn. IV. 380. Dicunt Physici Biothanatorum animas non recipi in originem suam, nisi vagantes legitimum tempus fati impleverint. *Tertullian*. de Anima 67. aut optimum est hic retineri —— secundum βιαιοθανάτους.

25. Σὺ τίς εἶ;] Supra I. 19. *Philemon* σὺ γὰρ τίς ἐσσιν; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ, Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, οὐκ ἄνθρωπος ὤν, τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς, ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι τοιοῦτος ὤν. *Aristophanes* Avib. 961. Σὺ δ' εἶ τις; Χρ. ὅστις χρησμολόγος. Πει. οἴμωζέ νυν. 998. πρὸς τῶν θεῶν, σὺ δ' εἶ τις ἀνδρῶν; Γε. ὅστις γ' εἴμ' ἐγώ; Μέτων, ὃν οἶδεν Ἑλλάς. *Libanius D*. XXXVI. p. 798. C. τίς γὰρ εἶ σὺ, τουτονὶ παραιτούμενος; ποῦ γνοὺς αὐτὸν; ποῦ θεασάμενος; τί δὲ ἀλγεῖς περὶ αὐτοῦ; *Lucianus* Demonact. 12. ἐπεὶ γὰρ ὁ Φαβωρῖνος ἀκούσας, ὡς ἐν γέλωτι ποιοῖτο τὰς ὁμιλίας αὐτοῦ —— προσελθὼν ἠρώτα τὸν Δημώνακτα, τίς ὢν χλευάζοι τὰ αὐτοῦ; ἄνθρωπος, ἔφη, οὐκ εὐαπάτητα ἔχων τὰ ὦτα. Jupiter Tragoed. 36. τίς ὢν ἀγανακτεῖς ὑπὲρ τῶν θεῶν, καὶ ταῦτα ἐκείνων οὐκ ἀγανακτούντων; *Terent*. Andr. IV. 1. 10. impudentissima eorum oratio est: quis tu es? quis mihi es? Cur meam tibi? *Cicero* Ep. ad Attic. VII. 17. Quae ille amentissimus fuerit nisi acceperit, cum impudentissime postulaverit: quis enim tu es, qui dicas &c. 16. Ego si foris coenitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem, cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? *Ovid*. Phyllidis Ep. II. 106. Heu mihi, si, quae sim Phyllis, & unde, rogas. *Florus* I. 18. 4. qui autem aut unde Romani? III. 10. 11. Quae Ariovisti superbia? quum legati dicerent: Veni ad Caesarem, Quis est autem Caesar? &, si vult, veniat, inquit. IV. 12. 14. qui vos, inquit, estis? Formula qua eos compellabant, quos contemnebant prae se. *Plautus* Amphitr. IV. 2. 8. Quid nunc vis tibi? aut quis es tu homo? *Calpurnius* Decl. XXII. Mea uxor abducitur: tu quis es? Meum cubile deseritur: ad te dolor iste quid pertinet? *Libanius* D. VI. p. 306. D. σὺ δὲ δὴ τίς ὢν ταῦτα πολυπραγμονεῖς; τί δέ σοι μέλει τῆς ἐμῆς τελευτῆς; πατὴρ ἐμὸς εἶ; ἀλλ' ἀδελφὸς, ἢ θεῖος; 1. *Cor*. III. 5. *Ro*. XIV. 4. *Act*. XI. 17. XIX. 15. 2. *Sam*. VII. 18.

Synesius IV. εἰ δῶμεν ὅ, τι καὶ λέγει. *Liban*. Epist. 1558. & 1562. μηδὲν ἔχειν οἰόμενον, ὅ, τι καὶ λέξομεν. *Achilles* Tatius VI. p. 405. οὐκ ἀγαπᾷς, ὅτι σοι καὶ λαλῶ, καὶ μεγάλην εὐτυχίαν δοκεῖς τὸν σὸν καταφιλῆσαι δεσπότην; *Lucian*. D. Mort. III. 2. οὐκ οἶδα ὅ, τι καὶ λέγεις. XXVIII. 3. εἴσομαι ὅ, τι καὶ λέγουσιν. Contempl. 9. ἀκούσωμεν αὐτῶν, ὅ, τι καὶ λέγουσιν.

τὴν ἀρχὴν] *Thucyd*. II. 74. οὔτε τὴν ἀρχὴν —— ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθομεν, οὔτε νῦν. *Dio Cass*. p. 10. τί ποτε ἀρχὴν ἐξεστρατεύσαμεν. *Hermogenes* de Invent. II. 1. ἐὰν μὲν λύωμεν τὸν νόμον, λέγοντες ὅτι τοῦτον ἐχρῆν μηδὲ γε-

28 σαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδί-
29 δαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. Καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆ-
30 κέ με μόνον ὁ πατὴρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. Ταῦτα αὐτοῦ λα-
31 λοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας
αὐτῷ Ἰουδαίους· Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ.
32 Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ·
Σπέρ-

jure vos negligere & punire possem, tamen alio adhuc documento quis sim probabo, resurrectione nimirum a mortuis.. inf. 43. XV. 22. ὑμῶν] + 58. 59. 61. ὁ κρίνειν] — 96.

λέγω] λαλῶ DK 10. 13. 15. 33 42. 51. 53. 68. 69. 70..73. 80. 89. 90. Evang. 19.

εἰς] + τοῦτον D ex emendatione εἰς τὸν κόσμον] ἐν τῷ κόσμῳ Ev. 19. + ὁ 53. Versio *Vulg. Syr.*

27. ἔγνωσαν] + οὖν 7. 69. + δὲ 61. αὐτοῖς] αὐτοῦ D. 33. 53. 71. 72. 82. Ev. 9 ex emendatione. *Theoph.*

ἔλεγεν] λέγει D. + τὸν θεὸν D. 38. in ora. Versio *Vulg.*

28. αὐτοῖς] + πάλιν D. 28. 106. Versio *Syra* utraque. — 1. Codices *Latini.*

μου] — DL. 69. Evang. 19. Versio *Vulg. Eusebius* E. Th. 1. 20. *Cyrillus.*

λαλῶ] λέγω 40. 63. 71. ποιῶ a prima manu. 69. 29. με prius] + πατὴρ L.

ἐστιν] + ὁ L. 1. Versio *Vulg. Syr.* prior, & posterior cum obelo, *Copt. Chrysostomus. Cyrillus.*

ὁ πατὴρ] — DL. 1. 69. Colb. Versio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Eusebius, Cyrillus.* prob. *J. Millio* prol 429.

31. μείνητε] μένητε Evang. 9. λόγῳ τῷ ἐμῷ] ἐμῷ λόγῳ D. ἐστέ] ἔσεσθε Versio *Vulg.*

33. ἀπεκρίθησαν] ὁ ἀπεκρίθησαν 91. + οἱ Ἰουδαῖοι 16. + ὁ εἶπον 10. 35. 56 58. 60. 61. 66. 83. 90. Colb. Evang. 11. 24. Codices *Latini.*

αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν DL 33. Versio *Armen.* + ὁ εἶπαν D. + ὁ εἶπον 1. + οἱ Ἰουδαῖοι 13. 33: 69. 106. Versio *Syra* posterior. Codices *Latini.* + ἡμεῖς 90. in ora,

γεγράφθαι τὸν νόμον τὴν ἀρχήν. *Josephus* B. IV. 10. 7. συνὼν δὲ τῷ πατρὶ Τίτος, δίκαιον, ὦ πάτερ, ἔφη, τοῦ Ἰωσήπου καὶ τὸ ὄνειδος ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ, γενήσεται γὰρ ὅμοιος τῷ μὴ δεθέντι τὴν ἀρχὴν, ἂν αὐτοῦ μὴ λύσωμεν, ἀλλὰ καὶ κόψωμεν τὰ δεσμά. *Aphthonius* Progymn. IV. τὸ ῥόδον τὴν ἀρχὴν λευκὸν γεγονὸς, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται μετῆλθε. τὴν ἀρχὴν est adverbium, tempus praeteritum designans, & respiciens futurum, comm. 28. ὅταν. *Plaut.* Captiv. III. 4. 91. Eho dic mihi, quis igitur ille est? Quem dudum dixi a principio tibi. Afranius apud *Sosipatrum.* Principium hoc oro, in animo ut sic statuas tuo. *Gen.* XLVII. 18. 20. *Dan.* VIII. 1. IX. 37. X. 25.

Jo. VI. 36. XII. 48. XV. 22.

29. ἀρεστὰ] Euphrates apud *Stobaeum* S. XLVI. οὐ γὰρ ἄλλα μὲν ἀρετὰ ποιεῖ τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ, μιμέεται δ' αὐτὸν ἑτέρα. *Plut.* de def. Orac. p. 413. E. ὁ μὲν οὖν Πλανητιάδου λόγος οὐκ ἀρεστὸς ἐμοί. ὅπως ἀεὶ ἀρεστὸς ᾖ τῇ πόλει. . . . τοῖς δὲ χρηστοῖς οὐκ ἦν ἀρεστός. Fab. p. 182. C. ἀρεστὸν τῷ δήμῳ. *Justinus* Q. ad Orthodox. . . . τὴν ἀρχαίαν μὲν λατρείαν ἀνεῖλεν ὁ θεὸς, ὡς αὐτῇ μὴ ἀρεσκόμενος, τὴν δὲ τῶν χριστιανῶν, ὡς ἀρεστὴν αὐτῷ, ἀντεισήγαγεν. *Philo* de offerent. Victim. T. 2. p. 260, 2. οἱ τὸ ἀρεστὸν τῇ φύσει δρῶντες καὶ τὸ καλὸν, υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ. *Porphyrius* de Abstin. I. 25. εἴπερ ἀρεστὸν θεοῖς φαίνεται τὸ θύειν. Act. VI. 2. XII. 3.

31. 2 *Tim.* III. 14. *Deut.* XVIII. 19. XXVII. 26. 1. *Jo.* II. 10. 2. *Jo.* 9.

32. *Terent.* Andr. I. 10. Scis, feci ex servo ut esses libertus mihi, —— Quod habui summum pretium, persolvi tibi. *Dio Chrys.* XIV. XV. docet ex philosophorum sententia: solum sapientem esse liberum. *Seneca* Epist. 37. Hos tam graves dominos, interdum alternis vicibus imperantes, interdum pariter, dimittit a te sapientia, quae sola libertas est. 8. philosophiae servias oportet, ut tibi contingat vera libertas. *Cic.* Paradox. V. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος, solum sapientem esse liberum & omnem stultum servum. *Arrian. Epictet.* III. 24. de Diogene ἔλεγε, ἐξ οὗ Ἀντισθένης μ' ἠλευθέρωσεν, οὐκέτι ἐδούλευσα. Ἄκουε, τί λέγει, ἐδίδαξέ με τὰ ἐμὰ καὶ οὐκ ἐμά. 26. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ταῖς ἀληθείαις ἐλευθερία, ταύτην ἠλευθεράθη Διογένης ὑπ' Ἀντισθένους, καὶ οὐκέτι ἔφη καταδουλωθῆναι ὑπ' οὐδενός. IV. 1. πῶς γάρ, φησιν, ἐγὼ δοῦλός εἰμι; ὁ πατὴρ ἐλεύθερος, ἡ μήτηρ ἐλευθέρα, οὗ ὠνὴν οὐδεὶς ἔχει, ἀλλὰ καὶ συγκλητικός εἰμι, καὶ Καίσαρος φίλος, καὶ δούλους πολλοὺς ἔχω. *Cic.* de Fin. bonor. & malor. III. 22. Recte solus liber, nec dominationi cujusquam parens, neque obediens cupiditati. *Galenus* de tuend. Valetud. II. δουλείας ἤτοι πατρόθεν εἰς αὐτοὺς καθηκούσης, ἢ αἰχμαλώτοις ληφθεῖσιν, ἢ ἁρπαχθεῖσιν, ἅσπερ καὶ μόνας δουλείας ὀνομάζουσι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ὅσοι διὰ φιλοτιμίαν ἢ δι' ἐπιθυμίαν ἡντιναοῦν εἵλοντο βίον ἐν περιστάσεσι πραγμάτων, ὡς ὀλιγιστὰ δύνασθαι σχολάζειν τῇ τοῦ σώματος ἐπιμελείᾳ, καὶ οὗτοι δουλεύειν ἑκόντες οὐκ ἀγαθαῖς δεσποίναις —— ὅστις δὲ ἀκριβῶς ἐλεύθερος ὑπάρχει καὶ τύχῃ καὶ προαιρέσει. *Plut.* Cato. Min. p. 792. C. περιῆλθεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα τῶν Στωϊκῶν, τὸ μόνον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλεύθερον, δούλους δὲ τοὺς φαύλους ἅπαντας. *Philo* T. 2. p. 44. πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον. Ὁ μὲν πρότερος λόγος ἦν ἡμῖν, ὦ Θεόδοτε, περὶ τοῦ πάντα δοῦλον εἶναι φαῦλον, ὡς καὶ διὰ πολλῶν καὶ εἰκότων καὶ ἀληθινῶν ἐπιστωσάμεθα· οὑτοσὶ δὲ ἐκείνου συγγενὴς, ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος ἀδελφὸς, καὶ τρόπον τινὰ δίδυμος, καθ' ὃν ἐπιδείξομεν ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος. *Diogenes L.* Zeno. VII. 32. δούλους —— εἶναι πάντας τοὺς μὴ σπουδαίους. *Hierocles.* ἐν γὰρ τῇ ἀγνοίᾳ τῶν κρειττόνων ἀνάγκη δουλεύειν τοῖς χείροσι. ὧν ἐλευθερῶσαι ἄλλως οὐχ οἷόν τε ἢ τῇ δι' ἀναμνήσεως εἰς νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστροφῇ. *Succa* II. 8. Mulieres, servi ac infantes a tabernaculo liberi sunt. *Aked Isaac* porta LVII. f. 198. 3. Constat contra naturam esse servorum, tabernaculo uti, quoniam sub servitutem venditi sunt, tabernaculum autem argumentum nobis est redemtionis & manumissionis, hocque indicatur eo, quod servi a tabernaculo eximuntur, homines enim destituti scientia atque intelligentia, ut & qui sub potestatem mundanam vel etiam sub potestatem concupiscentiae suae venditi sunt, tabernaculo non utuntur, propter considerationem illam mysticam.

Non poterat non valde ingrata Judaeis esse haec promissio, cum putarent, se veritatem & libertatem jam habere, & festo tabernaculorum suam sibi felicitatem gratularentur, Hallel i. e. Psalmum CXIII usque ad CXVIII. recitando. *Pesachim* f. 117. Quis Hallel

hoc

Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις· Ὅτι ἐλεύ- 33
θεροι γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν 34
τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· 35
ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. Οἶ- 36
δα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ 37
χωρεῖ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε πα- 38
ρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ 39
ἐστι. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποι-
εῖτε ἄν. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν 40
ἤκου-

οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν] οὐ δεδουλεύκαμεν οὐδενὶ D. πώποτε] + καὶ 51. 69. 95. 106. Evang. 20.
ὅτι] — 1. 56. 58. 69. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1381. 34. ἀμὴν] — 44.
τῆς ἁμαρτίας] — D Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1280.
35. ἐν τῇ οἰκίᾳ] εἰς τὴν οἰκίαν D. 2. ab εἰς τὸν αἰῶνα ad εἰς τὸν αἰῶνα] — 3 a prima manu. 73.
ὁ poſterius] + δὲ D Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum obelo, *Vulg. Copt.* 36. οὖν] — 13. 69. Cod. *Lat.*
ὑμᾶς] — 11. ἐλευθερώσῃ] ἐλευθερώσει D. 12. Evang. 5. 19. 22. ἔσεσθε] ἐστὲ Editio *Eraſmi.*
38. ἐγὼ ὃ] ὃ ἐγὼ 1. *Origenes*, *Chryſoſtomus.* ἐγὼ οὖν ὃ Verſio *Copt.* ἃ ἐγὼ Colb. ἐγὼ δὲ ἃ 69.
ὃ prius] ἃ DL 69. Evang. 18. Verſio *Copt. Origenes*, *Cyrillus*, *Chryſoſtomus.*
μου] — CL. *Origenes*, *Cyrillus.* + ταῦτα D. 33. *Chryſoſtomus.*
οὖν] — 96. 97. Evang. 19. Verſio *Copt. Vulg. Chryſoſtomus.* νῦν 71.
ὃ poſterius] ἃ CKL 1. 4. 5. 13. 15. 33. 42. 68. 69. 91. probante *Bengelio* in margine.
ἑωράκατε] ἠκούσατε CKL 1. 4. 5. 13. 15. 33. 42. 68. 69. 91. Verſio *Æthiop. Copt. Goth. Syra* poſterior in margine. *Origenes*, *Cyrillus*, probante *Bengelio.*
τῷ πατρὶ] τοῦ πατρὸς CLK. 1. 4. 5. 15. 33. 42. 68. 69. 91. Verſio *Copt. Goth. Origenes*, *Cyrillus*, probante *Bengelio.*
ὑμῶν] — L. *Origenes.* + ταῦτα D. Colb. 39. ἀπεκρίθησαν] + δὲ 12.
καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ καὶ εἶπον 69. εἶπον] εἶπαν CD.
λέγει αὐτοῖς] εἶπεν οὖν D. ἦτε] ἐστε DL. Verſio *Vulg. Origenes.*
τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν] — 69. ἐποιεῖτε] ποιεῖτε Verſio *Vulg. Origenes.*
ἂν] — DEGH. 2. 9. 10. 14. 34. 35. 38. 44. 60. 72. 80. 82. 83. 87. 91. 97. 106. Evang. 1. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 24. Codices plurimi, teſte *Millio.* Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Genev. Stephani* 1. 2. *Bengelii.* Verſio *Vulg. Origenes* in I. in 1. 19. VIII. 37. 38. 41. ad Martyr. *Epiphanius. Euſebius* in Eſaj. XLI. 8. LVII. 4. *Cyrillus* Catech. 70. *Baſilius* Reg. brev. 268. *Epiphanius* H. 66. *Theophylactus. Procopius* in Eſaj. XXXIX. 22. XLI. 8. (contra ut Ed. XLVIII. 2. LVI. 2.) probante *J. Millio* prol. 677.
40. ὑμῖν λελάληκα] λελάληκα ὑμῖν D. 69. Cod. *Lat.* ἤκουσα] ἤκουσεν D. a prima manu. ἠκούσατε Evang. 15.
θεοῦ] πατρὸς 13. *Origenes* in comm. 21. πατρός μου 69. Verſio *Armen. Origenes* c. Celſ. p. 76.

hoc compoſuit? Prophetae, qui inter Iſraëlitas docuere, illud inſtituerunt, certis temporibus, poſt omnem anguſtiam (quam Deus arceat) cum ex ea liberantur, recitandum pro liberatione. f. 118. 1. Quandoquidem Hallel magnum habemus, hoc potius diebus feſtis & poſt liberationem recitandum eſſe videtur. Verum noſtrum praeſtantius eſt, quia in eo mentio eſt V. rerum maximarum, exitus ex Ægypto Pſ. CXIV. 1. Sciſſionis maris rubri 3. lationis legis 6. reſurrectionis mortuorum CXVI. 9. doloris Meſſiae CXV. 1. *Chagiga* f. 4. 1. unde eſt quod ſervi arceantur a feſto? Dixit R. Chana: Scriptura dixit Ex. XXIII. 17. ante faciem domini Dei. Qui non habet niſi dominum unum; excipitur, qui habet dominum alium.

33. *Philo* omnem probum eſſe liberum p. 448, 17. τῷ γὰρ ὄντι μόνος ἐλεύθερος, ὁ μόνῳ θεῷ χρώμενος ἡγεμόνι. *Joſ.* B. VII. 8. 6. πάλαι διεγνωκότας ἡμᾶς, ἄνδρες ἀγαθοὶ, μήτε Ῥωμαίοις, μήτε ἄλλῳ τινὶ δουλεύειν ἢ θεῷ, μόνος γὰρ οὗτος ἀληθής ἐστι καὶ δίκαιος ἀνθρώπων δεσπότης. vid. in *Matth.* XXII. 22. *Jerem.* II. 14.

34. *Rom.* VI. 12-23. VII. 14. 25. *Matth.* VI. 24. Pythagoras ap. *Stobaeum.* ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι τὸν πάθεσι δουλεύοντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατούμενον. *Xenophon.* Memorab. Socrat. IV. ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; ἥκιστα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλεύθερος φαίνεταί σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα. εἶτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; παντάπασί γε, ἔφη. 2. *Pet.* II. 19

35. *Gal.* IV. 30. Servus eſt in poteſtate Domini, qui ipſum, quandocunque lubuerit, alteri vendere, aut domo ſua expellere poteſt: ita & vos quantumcunque profiteamini, vos unum Deum agnoſcere atque colere, quia id ſerviliter facitis obſervatione inprimis ceremoniarum, neque filio Dei credere vultis, ejiciemini *Gal.* IV. 30.

36. *Ter.* Adelph. V. 9. 12. Judico Syrum fieri eſſe aequom liberum — Denique hic vult fieri. *Eugraphius.* ne videretur haeredi invidere, quod manumittat ſervum. Denique vult filius fieri liberum ſervum. Qua re confirmata liber conficitur. L. XL. *de manumiſſ.* 22. D. filius voluntate patris poteſt manumittere, ſed manumiſſus patris libertus eſt. Filii plerumque ſoli malunt haeredes eſſe, at tantus eſt amor meus erga vos, ut vos pari jure mecum frui velim. Nobiliſſima libertate donabimini, & a jugo concupiſcentiae, &, quod nondum intelligitis, a jugo ceremoniarum. *Ro.* VIII. 2. 15. 17. 21. *Gal.* IV. 5. 6. 7. 22 — V. 1. *Cic.* in Piſonem 16. Lege Caeſaris juſtiſſima atque optima populi liberi plane ac vere erant liberi. Cum vero Judaei alia via, vi & armis & rebellione libertatem tueri atque aſſerere vellent, peſſime ipſis ceſſit.

37. *Plato* Epiſt. 7. καὶ γὰρ δὴ λόγος ἐχώρει πολὺς ἐκ Σικελίας — πολλαχόθεν ἐχώρουν οἱ τοιοῦτοι λόγοι. *Matth.* XIX. 5. *Plut.* Pompej. p. 648. A. καὶ λόγος εὐθὺς ἐχώρει πολὺς ὑπὲρ Δικτάτωρος. Caeſ. p. 712. B. ἐχώρει διὰ τῆς πόλεως ὁ λόγος. Ariſtid. p. 328. B. καὶ λόγος ἐχώρει δι' αὐτῶν πολύς.

Ut Iſmaël, *Gen.* XVI. 12. Eſavus XXVII. 41. fratres Joſephi XXXVII. 20. & qui prophetas occiderant.

39. *Schemoth* R. XLVI. Si faciunt voluntatem meam,

41 ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πα-
τρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν,
42 τὸν Θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ
γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστει-
43 λε. Διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44 Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε
ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν· ὅτι οὐκ
ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ
45 ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει
με

41. ὑμεῖς] + δὲ D. 1. 37. 74. ex emendatione. Verſio *Syr*. Codices *Latini*.
εἶπον] εἶπαν D. οὖν] — L 1. Verſio *Syr*. prior, at poſterior cum aſteriſco, *Vulg*.
οὐ γεγεννήμεθα] οὐκ ἐγεννήθημεν C. a prima manu. D. a prima manu.
42. οὖν] — CHK. 1. 2. 4. 9. 33. 34. 39. 40. 63. 71. 72. 76. 96. 97. Evang. 1. 19. 24. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Aldi*, *Stephani* 1. 2. *Plantini*, *Wechelii*. Verſio *Goth*. *Syr*. utraque, *Copt*. Codices *Lat*. prob. *J. Millio* prol. 1422. οὐδὲ] οὐ D 69. ſed in Verſ. Latina: nec.
ἐλήλυθα] ἐλήλυθον D a prima manu. ἐξῆλθον & ἥκω Verſio *Syra* poſterior. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
43. λαλιὰν] ἀλήθειαν D. a prima manu. Sed in Verſ. Latina: loquelam.
τὸν λόγον τὸν ἐμὸν] τῶν λόγων τῶν ἐμῶν 78. Evang. 20. τὸν ἐμὸν λόγον 69.
44. ἐκ prius] + τοῦ CDHL. 1. 15. 69. 72. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Colb. duo. Evang. 24. Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. *Eraſmi* 1. *Heracleon*, *Origenes* in l. & in comm. 41. in Exod. XX. 5. Pſal. X. 14. LXI. 10. in Jerem. IX. *Clemens* Strom. 1. p. 368. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 184. *Chryſoſtomus* in l. & T. VII. p. 213. 214. 215. *Dionyſius Alex*. c. Manichaeos, *Baſilius* Reg. br. 268. 283. in Eſaj. I. 13. XV. 9. *Epiphanius* H. 38. 66. *Aſterius* Apameae Epiſc. in Zachaeum apud Photium Cod. 271. *Nyſſenus* c. Eunom. 11. *Maximus* Aſcet. 383. *Suidas* in ψυχικὸς. *Nonnus*, *Theophylactus*. *Photius*, *Amphiloch*. MS. Q. 88. *Procopius* in Eſaj. I. 2. XII. 14. XV. 9.
πατρὸς prius] + ὑμῶν 3. 9. 16. 40. 51. 53. 63. Verſio *Copt*. *Clemens*, *Didymus*, *Chryſoſtomus*. — Colb. 44.
a πατρὸς ad πατρὸς] — K. 64. ἦν] ἐστιν 60. ἀπ'] ἐξ L.
ἕστηκεν] ἐστιν D a prima manu: ſed in Verſ. Latina: ſtat. στήκει Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine.
οὐκ ἐστιν ἀλήθεια] ἀλήθεια οὐκ ἐστιν D. τὸ ψεῦδος] ſequentibus jungit *J. A. Bengelius*.
ὁ πατὴρ] *Beza* in annot. Edit. 1. 2. *Suſpicor ab aliquibus haereticis addito articulo ſcriptum eſſe* ὁ πατὴρ. *Nam certe planior erit ſenſus, ſi* πατὴρ *legamus ſine articulo*. Ut autem intelligatur, quam iniqua haec ſit ſuſpicio, notandum, quos Beza haereticos pronunciaverat, omnes ex ipſius ſententia igne vivos cremandos eſſe; dein nihil plane ab ipſo aut allatum fuiſſe aut afferri potuiſſe, ut probaret, articulum additum haereſi alicui favere; denique Bezam ipſum ſuſpicionem, quam temere acceperat, in editione 3. 4. & 5. depoſuiſſe. Quam miſera eſt eorum conditio, quorum vita non dico a judicio verum a ſuſpicione hominis temerarii pendet!
45. δὲ] — D. 14. Codices *Latini*.
λέγω] λαλῶ D. + ὑμῖν C a prima manu, ut videtur. Verſio *Copt*. *Cyrillus*. + διατί Verſio *Syra* poſterior.

meam, ſunt filii mei, ſi non faciunt, non ſunt filii mei S. D. Hoſ. II. 5. *Kidduſchin* f. 36. 1. in Deut. XIV. 2. quamdiu vos geritis ut filios, vocabimini filii; quando autem vos non geritis ut filios, non vocamini filii. *Senec*. Epiſt. XLIV. Omnes hi majores tui ſunt, ſi te illis dignum geſſeris. *Od*. ω. 507. Μή τι καταισχύνειν πατέρων γένος, οἳ τὸ πάρος περ ἀλκῇ τ' ἠνορέῃ τε κεκάσμεθα πᾶσαν ἐπ' αἶαν. *Ariſtides* II. p. 160. de Cimone. οὕτως εὖ καὶ καλῶς ἐκεῖνον ἐμιμήσατο, καὶ ὥσπερ ἰχνῶν εἴχετο τοῦ πατρὸς, ὥστε, εἰ μηδεὶς τῶν συγγραφέων ἐτύγχανε εἰρηκὼς, ὅτου παῖς ἦν, ἀπ' αὐτῶν εἶναι τῶν ἔργων εἰκάσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ὅτῳ προσῆκεν. *Libanius* D. X. p. 367. B. εἰς ταῦτα τοίνυν βλέπων —— πειρῶ μάλιστα παῖς ἐμὸς εἶναι· τοῦτο δὲ ἐν τῷ κατὰ τὴν γνώμην ἐοικέναι ποιήσεις. ἐγὼ δὲ οὐκ ἠμνημόνουν τῶν λόγων, ἀλλ' ἦν κληρονόμος ἀκριβῶς τῆς ἐκείνου προαιρέσεως. vid. in *Matth*. III. 9. *Ezech*. XVI. 3. *Suſann*. 56.

40. Abraham officium erga Deum & erga homines fecit. Credidit Deo, cujus juſſu non patriam ſolum reliquit, verum etiam filium mactare voluit; Melchiſedeco ſacerdoti Dei honorem habuit; gaudio exultavit cum ſpes ipſi facta eſſet Meſſiae naſcituri; hoſpitalitatem exercuit; captivos liberavit; ut pacem ſervaret, de jure ſuo ceſſit, nepoti patruus; pro impiis Sodomorum incolis Deum oravit. Vos autem mihi non creditis, cujus miracula conſpicitis; eum odio habetis, qui non ſolum nulla vos injuria affecit, verum multa & magna beneficia in vos contulit; Doctorem coeleſtem accipere non vultis, ut ſoli, quae veſtra ſuperbia eſt, Doctores habeamini. Adeo degeneraſtis a virtute parentis *Eſaj*. I. 4.

41. Nos genuini ſumus Abrahami poſteri, non per Iſmaëlem & Eſavum, ſed per Iſaacum, Jacobum, & XII. Patriarchas; nos ſumus populus Dei foederatus; nec ſumus Idololatrae, ſed unum Deum colimus Eſaj. LXIII. 16. Hoſ. II. 4. *Philo* de Confuſ. ling. p. 426, 21. οἱ πολλοὺς ἐπιγραφόμενοι τῶν ὄντων ὡσεὶ πατέρας, καὶ τὸ πολύθεον εἰσηγούμενοι στῖφος. —— τῶν ἐκ πόρνης ἀποκυηθέντων οὐδὲν ὡς γ' οἶμαι διαφέροντες. de migrat. Abr. p. 447, 3. ἀπελήλακε —— τὴν πολύθεον [δόξαν] τῷ τὸν ἐκ πόρνης —— κωλῦσαι ἀκούειν καὶ λέγειν —— πολύθεος δὲ ὁ ἐκ πόρνης. *Deut*. XXIII. 2.

43. *Geneſ*. XXXVII. 4. Si Deum noſtis, cur meam vocem non agnoſcitis? inf. X. 3. 4. 5. *Beza*: Eſt autem illud quoque obſervandum —— τὸ οὐ δύνασθε hoc loco non proprie huc pertinere, ſed declarare potius ſummam Judaeorum pervicaciam, adeo ut ne aures quidem Chriſto audiendo vellent accommodare.

44. θέλετε] Vultis toto animo, cupitis facere, & cum voluptate & gaudio facitis. 1. *Reg*. XXII. 19-23. *Act*. XIII. 10. 2. *Theſſ*. II. 9. 10. 11. 12. 1. *Jo*. III. 8. 10. 2. *Cor*. XI. 3. 13. 14.

Il. ω. 260. τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται ψεῦσταί τ' ὀρχησταί τε. *Demoſth*. de falſat. Legat. ταῖς ἀραῖς ἔνοχος, ψεύστης, τῶν φίλων προδότης. 1. *Macc*. VII. 18. *Euripid*. ἀνθρωποκτόνος. *Porphyr*. de Abſtin. II. 42. τὸ γὰρ ψεῦδος τούτοις οἰκεῖον.

45. *Herodot*. II. 120. οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀλη-

 θείην

με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ 46
Θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ 47
ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ· Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σα- 48
μαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ 49
τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ 50
ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ 51
μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον 52
ἔχεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις· Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ,
οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραὰμ, ὅστις 53
ἀπέ-

46.] — D.
δὲ] — C 1. 33. 71. 86. Evang. 22. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Origenes*, *Cyrillus* in l. & Glaphyr. p. 401.
τὴν 69. διατί ὑμεῖς οὐ] — 87.
ὑμεῖς] — 71. Verſio *Goth.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.* 47. ῥήματα] ἔργα 42.
τοῦτο | τί 63. 71. ὅτι οὐκ τοῦ Θεοῦ ἐκ ἐστέ] — DG.
48. οὖν] — CDL 1. 33. 69. 73. Evang. 18. 20. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Origenes*, *Cyrillus.*
εἶπον] εἶπαν CD. *Origenes.* αὐτῷ] — 47. 96.
λέγομεν] ἐλέγομεν 10. 59. 63. 71. λέγομεν ἡμεῖς] ἡμεῖς λέγομεν D.
σὺ] — 1. Verſio *Syra* poſterior, ſed habet in margine. καὶ poſterius] + ὅτι 69.
49. Ἀπεκρίθη] + ὁ D. 69. Ἰησοῦς] — 96. + ὁ εἶπεν G. 1. 69. Colb. Verſio *Sax. Copt.*
τὸν πατέρα μου] μου τὸν πατέρα D. μου] τὴν ἐμὴν 1.
ἀτιμάζετε] ἠτιμάσατε L. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg.* 50. δὲ] — 69.
51. ἐάν τις] ὃς ἂν D. λόγον τὸν ἐμὸν] ἐμὸν λόγον CD. *Origenes*, *Cyrillus* in l. & p. 581.
τηρήσῃ] τηρήσει 11. τηρῇ 64. θεωρήσῃ] θεωρήσει 1. 9. Editio *Eraſmi* 1.
τὸν tertio loco] — Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* 52. εἶπον] εἶπαν D.
οὖν] — C. 106. Verſio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Origenes.* τις τὸν λόγον μου] μου τις τὸν λόγον D. τηρήσῃ] τηρήσει D.
γεύσεται] γεύσηται ACD. 1. 3. 10. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 51. 53. 69. 70. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 90. 91. 96. 106. Evang. 4. 5. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 2. *Colinaei*, *Bengelii. Origenes*, *Cyrillus.*
εἰς τὸν αἰῶνα] — D. probante *J. Millio* prol. 912.
53. πατρὸς ἡμῶν] — D Codices *Lat.* probante *Millio* prol. 1280. πατρὸς 16. + τοῦ 69.
ὅστις] ὅτι D. Codices *Lat.* καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον] — 29. 40. 63. 71. probante *J. Millio* prol. 1476.
προφῆται] + ὅτι Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo. Codices *Latini.*
ἀπέθανον] ἀπέθαναν D. ποιεῖς] + μέγαν Verſio *Syra* poſterior.

θηίην ἐπίστευον οἱ ἕλληνες.

46. ἐλέγχει] *Xenophon.* ὑπὲρ ὧν ἡμάρτοντο, ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο. *Ariſtophanes* Plut. 574. καὶ σύ γ᾽ ἐλέγξαι μ᾽ οὔπω δύνασαι περὶ τούτου.

48. *Sota* f. 22. 1. Traditur: Qui Scripturam & Mischnam tantum didicit, nec magiſtris ſervit, R. Eleazar dicit: eum eſſe Plebejum; R. Samuël f. Nachmani, eſſe ruſticum; R. Jannai, eſſe Samaritanum; R. Acha f. Jacobi eſſe Magum.

50. *Deut.* XVIII. 19.

52. *Act.* XII. 11. *Pſal.* XX. 6.

53. *Il.* φ. 107. κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σεο πολλὸν ἀμείνων. *Lucretius* III. 1055. Ipſe Epicurus obit decurſo limine vitae, Qui genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes Praeſtrinxit ſtellas, exortus ut aethereus ſol: Tu vero dubitabis, & indignabere obire?

Qui mandata Dei ipſius ſervarunt, a morte non fuerunt immunes.

54. δοξάζω ἐμαυτὸν] *Thucydides* III. 45. καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι ἑαυτὸν ἐδόξασεν temere de ſe plus aequo ſentiunt.

55. *Thomas.* ὅμοιον τῷ δεῖνι καὶ ὅμοιον τοῦ δεῖνος. Ἡρόδοτος ἐν τῇ γ. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὅμοια τοῦ Ἡφαίστου. ὡσαύτως καὶ ἴσον τῷ δεῖνι, καὶ ἴσον τοῦ δεῖνος.

56. *Ariſtides* I. p. 399. ἣν μὲν ἐκ πολλοῦ πάντες ἡμέραν ἰδεῖν ἐπεθυμοῦμεν, ἥδ᾽ ἐστίν. *Thren.* II. 16. *Polyb.* p. 1457. εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην, φησιν, ἴδοιμι τὴν ἡμέραν. *Ariſtophanes* Pace 345. εἰ γάρ μοι γένοιτ᾽ ἰδεῖν ταύτην τὴν ἡμέραν ποτε. *Libanius* Epiſt. 593. ἀλλ᾽ ἐκείνην μὲν ἴδοιμι τὴν ἡμέραν. *Polybius* X. 4. de P. Scipione. ἔφη πρὸς αὐτὴν, ὄνειρον τεθεωρηκέναι δὶς ἤδη τὸν αὐτόν. δοκεῖν γὰρ ἅμα τ᾽ ἀδελφῷ καθεστάμενος ἀγορανόμος — τῆς δὲ παθούσης τὸ γυναικεῖον πάθος, καί τι προσεπιφθεγξαμένης, εἰ γὰρ ἐμοὶ ταύτην ἰδεῖν γένοιτο τὴν ἡμέραν. *Ter.* Hecyr. IV. 4. 29. Hunc videre ſaepe optabamus diem, Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem. *Cic.* ad Attic. III. 1. Utinam illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coegiſti! ad Fam. XIV. 1. quem ego diem ſi videro — ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtrae pietatis & meae. *Ter.* Adelphi III. 3. 30. Vae miſero mihi! videre videor jam diem illum, quum hinc egens profugiet aliquo militatum.

εἶδε] *Plinius* Panegyr. Trajan. 21. Itaque ſoli omnium contigit tibi, ut Pater Patriae eſſes, antequam fieres. Eras enim in animis, in judiciis noſtris. *Ovidius* M. XV. 62. Isque licet coeli regione remotos Mente Deos adiit, & quae natura negabat Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit. *Cic.* pro Milone 29. Cogitationes noſtrae, quae volunt, ſic intuentur, ut ea cernimus, quae videmus. Ep. fam. VI. 3. quem ego tam video animo, quam ea, quae oculis cernimus. in Catilin. IV. 6. Videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium, ſubito uno incendio concidentem: cerno animo ſepulta in patria miſeros atque inſepultos acervos civium: verſatur mihi ante oculos adſpectus Cethegi, & furor in veſtra caede bacchantis. *Prudentius* ἀποθεώσει. Sed nos qui dominum libris & corpore jam bis Vidimus, ante fide, nunc carne & ſanguine coram. *Euſebius* Q. in l. Prophetae vi-

54 ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐὰν
ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
55 λέγετε ὅτι Θεὸς ὑμῶν ἐστι. Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω
ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ
56 τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ
57 ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώ-
58 ρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ
59 εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρῆγεν οὕτως.

Καὶ

τὸ posterius] — ACDGL 1. 3. 4. 5. 9. 36. 38. 73. 74. 80. 86. 90. 97. 106. Codices plurimi, teste Millio. Versio *Vulg. Copt. Origenes*, *Cyrillus* in l. & p. 929. & in Esaj. p. 417. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *Bengelio*, *Millio* prol. 920.

54. ἀπεκρίθη] + ὁ D. 69.

Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν Evang. 15.

δοξάζω] δοξάσω D 1. 52. 66. Codices *Lat. Origenes*.

μου posterius] Versio *Syra* posterior praefigit asteriscum.

ὅτι] + ὁ L 3.

ὑμῶν] ἡμῶν ACGKLM 1. 3. 9. Colb. 33. 34. 35. 36, 37. 39. 40. 44. 48. 53. 55. 63. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 83. 86. 89. 91. 106. Evang. 3. 7. 8. 15. 16. 17. 24. Versio *Goth. Syr.* utraque. *Æthiop. Arab.* Codices *Latini*, *Augustinus*, *Theophylactus*. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1400.

55 ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν] — 68. 71.

ab οἶδα αὐτὸν ad οἶδα αὐτὸν] — G.

καὶ ἐὰν] κἂν D. + ἐγὼ 56. 58. 61.

ἔσομαι ὅμοιος] ὅμοιος ἔσομαι D.

ὑμῶν] ὑμῖν AD 1. 52. Versio *Vulg. Theophylactus*.

ἀλλ'] ἀλλὰ D.

56. ἡμέραν] δόξαν 106. a prima manu.

τὴν posterius] — 28.

ἐχάρη] ἐχάρην 1.

57. εἶπον] εἶπαν D.

οὔπω] οὐδέπω D.

58. εἶπεν] + οὖν DGK 1. 16. 36. 38. 48. 53. 57. 59. 60. 68. 69. 74. 86. 90. Evang. 4. 5. 7. 8. + δὲ 71. καὶ εἶπεν L. 9. 106.

γενέσθαι] — D. Codices *Lat. Epiphanius*, *Novatianus*.

59. ἦραν] τότε ἦραν D.

Ἰησοῦς] ὁ 56. 58. 61.

ἐκ τοῦ ἱεροῦ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν διὰ μέσου ἐκ τοῦ ἱεροῦ 69.

ἱεροῦ] + καὶ CL. 9. Versio *Syr. Copt. Athanasius* Apol. de Fuga & ap. Socrat. H. E. III. 8.

διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν] — D Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Aldi*. Versio *Vulg. Armen. Lutheri*. probante *T. Beza*, *H. Grotio*, *Bengelio*, *Millio* prol. 752. + ἐπορεύετο CL. Versio *Syr.* prior, & posterior cum asterisco, *Copt. Cyrillus* in Jo. p. 1051. in Esaj. p. 443. *Athanasius* l. c. *Epistola ad Theophyl. Imp.* pro Imagin. 24.

καὶ παρῆγεν οὕτως] — D. Editio *Colinaei*, *Erasmi* 2. 3. 4. 5. Versio *Syr. Vulg. Lutheri*, *Castalionis*. probante *T. Beza*, *H. Grotio*, *Millio*, *Bengelio* in Apparatu, sed non in Gnom.

videntes appellabantur, ideo quod Spiritus S. munere ea, quae caeteris erant clausa, quasi conscii futurorum videbant. inter quos & Abraham Christum vidit in Spiritu. *Sanhedrin* III. Ostendit Deus S. B. Adamo omnes generationes sapientum. Quando vidit generationem & legem R. Akibae, laetatus est: quando autem vidit mortem ipsius, contristatus est. *T. Beza*. Dies ergo Domini nihil aliud significat quam adventum ejus in carne. Vidit enim eum eminus Abraham, fidei nimirum oculis, ut declaratur *Heb.* XI. 13. *Luc.* XVII. 22.

57. *Num.* IV. 3. 22. 30. 35. 43. 47.

Non dixerat Christus, Abrahamum a se visum, sed se ab Abrahamo visum esse.

58. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι] *Plato* in Phaedone p. 59. D. πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή. Euthydem. p. 206. B. καὶ ὅτ' ἐγίγνου, καὶ ὅτ' ἔφυς, καὶ πρὶν αὐτὸς γενέσθαι, καὶ πρὶν οὐρανὸν καὶ γῆν γενέσθαι. Phaedo. 58. B. ἀνάγκη ταῦτά τε εἶναι, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, πρὶν καὶ ἡμᾶς γεγονέναι —— εἶναι τήν τε ψυχὴν ἡμῶν πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς. p. 55. B. ἦν που ἡμῶν ἡ ψυχὴ, πρὶν ἐν τῷδε τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει γενέσθαι. *Demosthenes* c. Calliclem. τὸ γὰρ χωρίον τοῦτο περιῳκοδόμησεν ὁ πατὴρ μου, μικροῦ δεῖν, πρὶν ἐμὲ γενέσθαι. *Arrian.* Epict. II. 17. πρὶν Ἱπποκράτη γενέσθαι. *Herodot.* II. 11. πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι. *Euripides* Phoeniss. 1589. Sch. πρὶν γενέσθαι, δυστυχὴς ὑπῆρχον.

ἐγώ εἰμι] Desidero locum Scripturae, ubi ἐγώ εἰμι significat: ego eram; vel ego sum simpliciter. *Marc.* XIV. 62. ἐγώ εἰμι manifesto significat: ego sum Messias. *Luc.* XXII. 70. inf. XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8. IV. 26. supra comm. 24. 28. Confer IX. 9. *Matth.* XIV. 27. *Luc.* XXIV. 39. Si ergo eodem modo hic interpretemur, sensus erit: ego sum Messias, Adamo, Enocho, Noacho, & Patriarchis promissus, atque exspectatus, diu antequam Abrahamus natus esset. Sin autem metaphysicam notionem verborum *ego sum* retinere velimus; dicendum erit, Christum ibi fuisse, ubi conspectus est, h. e. menti fidelium fuisse praesentem. 1. *Pet.* I. 20. Ita *Beza* Colloq. Montisbel. p. 63. Et nolim sane ego dicere: Corpus Christi tempore Abrahae non extitisse. Fuit enim, sed non actu. Ex quo sequitur, quod ad veram praesentiam non semper illa realis existentia requiratur. & in l. Non existimem Christum simpliciter agere de se, quatenus Deus est, sed quatenus est oculis fidei visus ab Abrahamo, Dei videlicet & hominum mediator, Deus in carne manifestatus; nam alioqui non videretur Christus apposite differere.

59. λίθους] *Jos.* A. XVII. 9. 3. ἐνστάσης δὲ κατὰ τόνδε τὸν καιρὸν ἑορτῆς —— Πάσχα δὲ —— καλεῖται —— οἱ νεωτερισταὶ —— συστάντες ἐν τῷ ἱερῷ —— καὶ δείσας Ἀρχέλαος —— πέμπει σπεῖραν τε ὁπλιτῶν χιλίαρχόν τε —— ἐπὶ τούτους οἱ στασιῶται τῶν ἐξηγητῶν καὶ τὸ πλῆθος ἐξηγρίωσαν, βοῇ καὶ διακελευσμῷ χρώμενοι· ὥρμησάν τε ἐπὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ περιστάντες καταλεύουσι τοὺς πλείστους αὐτῶν· ὀλίγοι δέ τινες καὶ ὁ χιλίαρχος τραυματίαι διέφυγον. Καὶ τοῖς μὲν ταῦτα πράξασιν διὰ χειρῶν αὖθις ἡ θυσία ἦν.

Luc. IV. 30 *Æneid.* I. 439. Infert se septus nebula mirabile dictu Per medios, miscetque viris, neque cernitur ulli. *Psal.* CXL. 1. 2. *Sam.* XVI. 6. 2. *Reg.* VI. 18. 19. inf. X. 31. *Jer* XXXVI. 26. *Psal.* XXXI. 21. 22. 2. *Chron.* XXIV. 21.

ΚΑὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθη- 1
ταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ῥαββὶ, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς 2
γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανε- 3
ρωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡ- 4
μέρα ἐστίν· ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰ- 5
μι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ 6
ἐπέ-

1. παράγων] + ὁ Ἰησοῦς GH. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. + Ἰησοῦς 2. 29. 40. 57. 63. 71. Colb. duo. Editio *Vulg*. *Chryſoſtomus*.
γενετῆς] γεννητῆς E 1. 38. 42. 48. 63. 72. a prima manu. 96. Evang. 1. 7. 8. 9. 12. 16. 17. 18. 19. 20. γενητῆς 2. + καθήμενον D. ex comm. 8.
2. καὶ ἠρώτησαν] ἠρώτησαν δὲ Verſio *Syra* poſterior in margine.
αὐτοῦ prius] — D. λέγοντες] — D. τίς] τί 69. Verſio *Sax*.
3. ὁ] — AC 1. 44. 69. 72. 80. 89. 90. 106. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*.
Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτοῖς 1. Colb. Codices *Latini*. 4. ἐμὲ δεῖ] Δεῖ ἡμᾶς DL. Verſio *Copt*. *Cyrillus*, *Nonnus*.
με] ἡμᾶς L. Verſio *Copt*. *Cyrillus*, *Nonnus*. ἕως] + ἔτι Verſio *Syra* poſterior in margine.
5. ἐν τῷ κόσμῳ ὦ] ὦ ἐν τῷ κόσμῳ D 1. Verſio *Vulg*. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.
6. πτύσματος] πτύματος D. ἐπέχρισεν] + αὐτῷ D. + αὐτοῦ ACL 1. 33. *Cyrillus*. ut comm. 18.
τὸν πηλὸν ἐπὶ] — 1. 106. Verſio *Copt*. *Syr*. Codices *Latini*. ἐπὶ 69.
ἐπὶ] εἰς 38. τοῦ τυφλοῦ] — L 1. αὐτοῦ D. Verſio *Vulg*. *Æthiop*.
7. αὐτῷ] — D. ὕπαγε] + καὶ A.
νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ] εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ καὶ νίψαι A ex emendatione.
τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ] τοῦ Σιλωὰμ τὴν κολυμβήθραν 69. ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος] — Verſio *Syr*.
ἑρμηνεύεται] μεθερμηνεύεται D. ἐστιν Colb. οὖν] — 68. Verſio *Goth*. Codices *Latini*.

1. ἐκ γενετῆς] *Heſiodus*. Theogon 271. ἐκ γενετῆς πολιὰς, ἃς δὴ Γραίας καλέουσι. *Il*. ω. 235. Πηλῆϊ θεοὶ δόσαν ἀγλαὰ δῶρα ἐκ γενετῆς. *Od*. σ. 6. ἀρναῖος δ' ὄνομ' ἔσκε· τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ ἐκ γενετῆς. *Ariſtoteles* Eth. VI. ταῦτα δὲ ἔχομεν ἐκ γενετῆς. Problem V. 10. διατί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; *Galenus* de Cauſ. Symptom. III. ἡ μὲν αὔξησις ἀεὶ βλάπτει τὴν ὄψιν, ἄν τε ἐκ γενετῆς ᾖ, ἄν τε ὕστερον συμβαίη. ἡ δὲ μείωσις ἐκ γενετῆς μὲν ὁράσεως ὀξυτάτης ἐστί. *Lucian*. Halcyon. 5. πρὸς τὰ νήπια παντελῶς βρέφη τὰ πεμπταῖα ἐκ γενετῆς. Oppianus ἁλι. α. 321. 645. παῖδες ἐκ γενετῆς ἀνέχουσιν ἐοικότες οἷσι τοκεῦσι. *Sextus Empir*. a. Phyſ. I. 163. ὁ μὲν περιπεπλωκὼς λευκῷ χρώματι καὶ μέλανι, διὰ τὸ ἐκ γενετῆς εἶναι πηρός. II. 175. οἱ ἐκ γενετῆς πηροί. a. Eth. 238. ὁ μὲν γὰρ ἄτεχνος ἔοικε τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ ἢ κωφῷ. καὶ ὃν τρόπον οὔτε ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς ἔννοιαν ἔρχεται χρωμάτων, οὔτε ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς εἰς ἔννοιαν ἔρχεται φωνῶν. 247. ὁ ἐκ γενετῆς πηρός. Hypotyp. I. 14. ἐννοήσωμέν τινα ἐκ γενετῆς ἁφὴν μὲν ἔχοντα, καὶ ὄσφρησιν, καὶ γεῦσιν, μήτε δὲ ἀκούοντα, μήτε ὁρῶντα. & III. 29. ὁ ἐκ γενετῆς πηρὸς —— ὁ ἐκ γενετῆς κωφός. *Heraclides* de Politiis, ἐγένετο Λοκρὸς Ξενόκριτος τυφλὸς ἐκ γενετῆς ποιητής. *Herodot*. IV. 23. ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενετῆς γενόμενοι. *Diodor*. *S*. V. 32. τὰ δὲ παιδία παρ' αὐτοῖς ἐκ γενετῆς ὑπάρχει πολιά. XVII. 105. τοὺς ὄνυχας —— ἐκ γενετῆς αὔξουσι. *Diogenes L*. Xenophane IX. 19. ἐκ γενέτης. *Lucianus* Hermot. 49. ἐκ γενετῆς.

2. An viſu ipſum privavit Deus propter peccata in utero matris commiſſa? *Bereſchith R*. XXXIV. 12. Antoninus rogavit R. Judam: a quo tempore malus affectus in homine praevalere incipit, an poſtquam exivit ex utero matris, an dum adhuc in eo eſt? Dicit ei R. dum adhuc eſt in utero. Tum, inquit Antoninus, calcitrabit in utero matris & erumpet. Dixit R. hoc didici ab Antonino, & conſentit ſcriptura S. D. Gen. IV. 7.

5. *Ammonius*. φῶς δὲ ἑαυτὸν εἶπεν —— ὅτι ἔμελλεν ἀνοῖξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Supra VIII. 12.

Bereſchith R. II. 6. Dies pauci & filius Sumae in mundo eſt. *Gittin* f. 73. 2. dixit R. dicendo, a tempore, quo ego ſum in mundo.

6. χαμαὶ] *Thomas*. χαμαὶ, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ γῇ, ὡς τὸ· χαμαὶ κάθηται. χαμάζε δὲ ἀντὶ τοῦ· εἰς τὴν γῆν. ἀριστείδης ἐν Μιλτιάδῃ· οὐ χαμάζε ἔπεσε τὸ κέρδος. *Longus* paſtoral. III. τοῦτο τὸ μῆλον —— οὐκ ἔμελλον αὐτὸ καταλιπεῖν ὀφθαλμοὺς ἔχων, ἵνα πέσῃ χαμαὶ, καὶ ἢ ποίμνιον αὐτὸ πατήσῃ νεμόμενον —— ἢ χρόνος δαπανήσῃ κείμενον. Inf. XVIII. 6.

πτύσματος] *Horatius* I. S. 3. 25. Cum tua pervideas *oculis* male lippus *inunctis*. *Xiphilinus* p. 205. de Veſpaſiano. οὐεσπασιανὸς δὲ αὐτὸς τυφλόν τινα —— τοῦδε τοῖν ὀφθαλμοῖν προσπτύσας ὑγιῆς ἀπέφηνε. Vid. in *Matth*. XXIV. 24. *Serenus Samonicus* XIII. 225. Si tumor inſolitus typho ſe tollat inani Turgentes oculos vili circumline coeno. *Marcellus* de Medicam. Varulis remedium tale facies: annulos digitis eximes, & digitis tribus oculum circumtenebis; & ter deſpues. *Schab*. f. 10. 2. *Thanchuma*. f. 10, 2. Dixit Samuel; Etiam ſputum jejunum ponere vetitum eſt ſuper palpebras Sabbato. Dixit R. Chaja f. Abba nomine R. Levi, vetitum eſt ponere ſputum ſuper palpebras Sabbato, quia eſt ſicut medicina Sabbato. —— dixit Mar Okalu, dixiſſe Samuëlem, macerat quis collyria Veſpere Sabbati, & imponit palpebris Sabbato, neque eſt ſollicitus. *Sanhedrin* XI. R. Akiba dixit: qui incantat vulnus, non eſt ei pars in ſeculo futuro f. 101. 1. dixit R. Jochanan: autor ſentit de inſpuente in illud, quia non mentionem faciunt nominis Dei ſuper ſputo. *Schevoth* f. 19. 2. *Auguſtinus* Op. Perfect. c. Julian. III. 164. Erat apud nos Acacius quidam, honeſto apud ſuos ortus loco. Clauſis oculis natum ſe eſſe dicebat, ſed quia intus ſani, palpebris cohaerentibus, non patebant; medicum eos ferro aperire voluiſſe, neque hoc permiſiſſe religioſam matrem ſuam, ſed id effeciſſe ex euchariſtia cataplaſmate, cum jam puer quinque fere aut amplius eſſet annorum, unde hoc ſe ſatis
me-

7 ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε, νίψαι
εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, (ὃ ἑρμηνεύεται, ἀπεσταλμένος.) Ἀπῆλθεν οὖν καὶ
8 ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυ-
9 φλὸς ἦν, ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι οὗ-
10 τός ἐστιν· ἄλλοι δέ· Ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν· Ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἔλεγον
11 οὖν αὐτῷ· Πῶς ἀνεῴχθησάν ~σοι: οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Ἄνθρω-
πος

~σου

8. θεωροῦντες] τεθεωρηκότες 69. Verſio *Vulg.*
τυφλὸς] προσαίτης AC a prima manu. DLK 1. 33. 62. Colb. Verſio *Vulg. Goth. Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Armen. Lutheri, Chryſoſtomus, Cyrillus, Theophylactus.* probante *H. Grotio,* & *J. Millio* prol. 756.
πτωχὸς Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ἦν] + καὶ προσαίτης 69. Codices *Latini.*
9. ἄλλοι primum] + δὲ Verſio *Syra* poſterior in margine.
ὅτι prius] οὐχὶ ἀλλ' CGL 1. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine, *Copt. Armen. Vulg. Æthiop. Arab. Cyrillus.*
ὅτι οὗτός ἐστιν, ἄλλοι δὲ] — L. Verſio *Goth. Cyrillus.* ab ἐστιν ad ἐστιν] — E a prima manu.
δὲ, ὅτι] ἔλεγον CL 40. 71. Verſio *Syr. Copt. Armen. Vulg.* ἔλεγον ὅτι 80.
ἄλλοι poſterius] ἕτερος D.
δὲ] + ἔλεγον Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine. Codices *Latini.*
ἐκεῖνος] + οὖν AK 5. 16. 42. 48. 57. 69. 72. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco, *Bezae, Lutheri, Vulg. Goth. Theophylactus.* 10. ἔλεγον] εἶπον D. αὐτῷ] + πάλιν 46. 52. 80.
πῶς] + οὖν CD. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. Codices *Latini.*
ἀνεῴχθησαν] ἠνεῴχθησαν CDM 72. 73. Evang. 2. 17. Editio 1. 2. *Aldi, Colinaei.*
σοι] σου ACDEL 12. 89. 90. Evang. 1. 2. 9. 11. 12. 13. 14. Editio *Complut. Eraſmi, Plantini, Colinaei, Stephani, Bengelii.* Verſio *Syra* utraque, *Copt. Sax.* Codices *Latini. Cyrillus, Chryſoſtomus, Theophylactus.*
11. καὶ εἶπεν prius] — CDL 33. + ὁ L 1.
ἄνθρωπος] + ὁ CL 1. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.

meminiſſe narrabat. *Bemidbar R.* IX. mulier incantans oculos inſpuit ſepties, ut dolorem tolleret. *Ariſtoteles* H. A. IX. 7. γενομένων τῶν νεοττῶν φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, ἧς διαμασσησάμενος ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς, διοιγνὺς τὸ στόμα. *Athenaeus* IX. p. 394. F. ὁ δ' ἀριστοτέλης φησὶν, ὡς αἱ περιστεραὶ γιγνομένων τῶν νεοττῶν τῆς ἁλμυριζούσης γῆς διαμασσησάμεναι ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τροφήν. *Plinius* N. H. X. 52. Pullis primo ſalſiorem terram colliquatam gutture in ora inſpuunt praeparantes tempeſtivitatem cibo. XXVIII. 7. credamus ergo (ſalivae) jejunae illitu aſſidue — arceri — lippitudines, matutina quotidie velut in — unctione. *Petronius* 131. — mox turbatum ſputo pulverem medio ſuſtulit digito, frontemque repugnantis ſignavit hoc peracto carmine. *Perſius* II. 27. Infami digito & luſtralibus ante ſalivis expiat, urentes oculos inhibere perita. *Propertius* IV. 7. 45. aut Nomas arcanas tollat verſuta ſalivas. *Theocritus* VI. 39. ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον· ταῦτα γὰρ ἁ γραῖα με κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν. *Schol.* ποιοῦσι δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν μάλιστα τοῦτο αἱ γυναῖκες, τὸ νεμεσητὸν ἐκτρεπόμεναι. καλλίμαχος. Δαίμων τοι κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες. *Ælian.* V. H. I. 15. τὰς περιστερὰς — τῶν νεοττῶν γινομένων, ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, ἵνα μὴ βασκανθῶσιν. *Chryſoſtomus* in I. Cor. H. XII. βόρβορον αἱ γυναῖκες ἐν τῷ βαλανείῳ λαμβάνουσαι τροφοὶ καὶ θεραπαινίδες, καὶ τῷ δακτύλῳ χρίσασαι κατὰ τοῦ μετώπου τυποῦσι τοῦ παιδίου. κἂν ἔρηταί τις· τί βούλεται ὁ βόρβορος; ὀφθαλμὸν πονηρὸν ἀποστρέφει, φησὶν, καὶ βασκανίαν, καὶ φθόνον. vid. in *Matth.* XXIV. 24. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 262. φύλαρχος δὲ ἐν τῇ θ. διὰ τὸ τοὺς φινέως υἱοὺς τυφλωθέντας ἀποκαταστῆσαι χαριζόμενον αὐτῶν τῇ μητρὶ κλεοπάτρᾳ τῇ ἐρεχθέως. de Æſculapio. *Livius* IX. 29. Cenſorem etiam Appium, memori Deorum ira poſt aliquot annos luminibus captum. *Diogenes L.* Demetrio V. 70. λέγεται δὲ, ἀποβαλόντα αὐτὸν τὰς ὄψεις ἐν ἀλεξανδρείᾳ κομίσασθαι αὖθις παρὰ τοῦ Σαράπιδος. *Ariſtides* S. S. 1. p. 307. ἦν ἰσημερία ἡ μετὰ χειμῶνα ὅτι πηλοῦται τῷ θεῷ — προσέταξε χρήσασθαι τῷ πηλῷ πρὸς τῷ φρέατι τῷ ἱερῷ καὶ λούσασθαι αὐτόθεν — τοσαύτη δ' ἦν τοῦ τε πηλοῦ καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ψυχρότης — τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ προστάττει τῷ τε πηλῷ πάλιν κατὰ τὰ αὐτὰ χρήσασθαι, καὶ δραμεῖν κύκλῳ περὶ τοὺς νεὼς εἰς τρὶς — περιέθειον παρέχων τῷ βορέᾳ ξαίνειν εὖ καὶ καλῶς, καὶ τελευτῶν προσελθὼν πρὸς τὸ φρέαρ ἀπελουσάμην. — αὖθις δὲ χειμῶνος ὥρᾳ καὶ πάγου καὶ πνεύματος οἵου ψυχροτάτου κελεύει, λαβόντα τοῦ πηλοῦ καὶ περιχεάμενον καθέζεσθαι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ γυμνασίου τοῦ ἱεροῦ, καλοῦντα Δία θεὸν ὕπατον καὶ ἄριστον. Conf. inf. X. 21. 22. Talia multa ab Æſculapio Pergami narrabantur patrata, in cujus loci vicinia Joannes evangelium conſcripſit, Epheſi nimirum habitans. *Sota* f. 16. 4. & *Vajikra R.* f. 175. 2. Dicit iis R. Meir: Eſtne inter vos femina perita muſſitare incantationes ſuper oculum (ſimulabat enim aegritudinem oculorum.) Dicit illa: Rabbi, ego non ſum. Et ille: utcunque, tamen ſputa ſepties in oculum meum & ſanabor. Quod & illa fecit.

ἐπέχρισε] *Lucianus* de Scrib. Hiſtor. 62. ἐπιχρίσας τιτάνῳ [τὸ ὄνομα.] Glauc. *Galeni.* τὰ ἐπιχριόμενα φάρμακα.

7. Supra VII. 29. VIII. 42. Chriſtus eſt ὁ ἀπεσταλμένος. *Debarim* R. VI. Deut. XXII. 7. ſi ſervas hoc praeceptum, acceleras adventum Meſſiae, qui dicitur miſſus Eſ. XXXII. 20. *Hieroſ.* de veſte Sacerdotali: ſi quis in manu ſua vermem continuerit, etiam ſi ſe aquis Siloam abluerit, vel univerſis etiam, quas Deus creavit, munditiem tamen integram haud eſt aſſecuturus. *Targum.* 1. Chron. XI. 22. Benajas — ipſe fuit juſtus magnus, qualis ullus erat in ſanctuario ſecundo. Die quodam impegit pes ejus in teſtudinem mortuam, deſcendit itaque in Siloam, & confractis fruſtis glaciei abluit ſe, poſtea cum adſcendiſſet, legit librum domus Raf, is erat liber legis Sacerdotum, die brevi [vel die jejunii ſi צומא legatur pro זוטא] hiemali, decima ſcilicet menſis Tebet.

9. *Tob.* IX. 2.

11. ἄνθρωπος] *Ter.* Andr. IV. 4. 5. reliquit me ho-

πος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι·
Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, καὶ νίψαι. Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος, ἀ-
νέβλεψα. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ οἶδα. Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς 12
τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε τυφλόν· Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 13
ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλε- 14
ψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκεν ~ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου·, καὶ ἐνιψάμην, καὶ 15
βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ 16
Θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς
τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· Σὺ τί 17
λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι προφήτης ἐστίν.
Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι τυφλὸς ἦν, καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐ- 18
φώ-

~μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς

ἐπέχρισε] ἔχρισε 47. 56. 58.
ὕπαγε] + νίψαι 13. 28. 76. 80. Versio *Syra* posterior in margine.
τὴν κολυμβήθραν τοῦ] τ DL 1. Versio *Syr. Copt. Armen. Arab.* Codices *Latini. Cyrillus.*
καὶ νίψαι] — 80. νίψαι 69. 76. & ponitur ante εἰς. ἀπελθὼν] ἀπῆλθεν D.
δὲ] οὖν DL 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. *Cyrillus.*
νιψάμενος ἀνέβλεψα] ἐ ἐνιψάμην, καὶ ἦλθον βλέπων D. 12. εἶπον] εἶπαν D. καὶ εἶπον 1. *Cyrillus.*
οὖν] — A 1. 33. Versio *Sax. Syr. Copt.* Codices *Latini*, *Cyrillus*, *Augustinus.*
λέγει] + αὐτοῖς D 69. Versio *Syr.* Codices *Latini*.. οἶδα] + καὶ D. Versio *Syr.*
14. ὅτε] ἐν ᾗ ἡμέρᾳ L 33. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini*· *Cyrillus.*
ἀνέῳξεν] ἤνοιξεν D.
15. ἠρώτων] ἐπηρώτων D. ἠρώτησαν 27. 29. 38. 60. 63. 71. 72. Evang. 9. 11. 19. Codices *Latini.*
καὶ οἱ] οἱ 44. 60. 66. 69. 71. 87. Versio *Vulg. Syr.* probante *Bengelio*
εἶπεν] + καὶ A. Versio *Syra* posterior. πηλὸν] + ἐποίησε ἐ G 1.
ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου] μου ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς A. ἐπέθηκεν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς CEGM 1. 2. 3. 9. 10. 12. 15. 36. 44. 69. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. *Stephani* 1. 2. *Cyrillus.* Vid. *Matth*, VIII. 8. *Luc.* VII. 44. ἐπέθηκεν μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς H. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Plantini*, *Colinaei*, *Genev. Bogardi.* Versio *Vulg. Goth. Syra* posterior cum asterisco.
ἐπὶ] — 52. 57. 66.
μου] — 80. Evang. 1. 7. 8. 9. βλέπω] ἔβλεψα 46. 52.
16. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι] οὐκ ἔστιν οὗτος D. οὗτος οὐκ ἔστι 56. 58. 61.
τοῦ] — AD 1. 69. 106. *Cyrillus*, *Theophylactus.* θεοῦ] + ὁ ἄνθρωπος D.
ἄλλοι] + δὲ D 1. Colb. 69. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Cyrillus.*
ἔλεγον] ἔλεγαν D.
17. λέγουσι] ἔλεγον D. Codices *Latini.* + οὖν ADL 1. 35. 61. 62. 69. 83. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Vulg. Syra* posterior cum asterisco. *Cyrillus.* + αὐτοῦ 56. 58.
πάλιν] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1280.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ D. at in Vers. Latina: eo. σεαυτοῦ 53.
ἤνοιξε] ἀνέῳξεν 1. & comm. 26. & 32. ἠνέῳξε 90. *Varinus.* ἀνέωγεν, οὐχὶ ἤνοιξε.
18. οὖν] — D 69. 72. Codices *Latini.* δὲ Versio *Syr.* περὶ αὐτοῦ] — 56. Codices *Latini.*
ὅτι τυφλὸς ἦν, ἐ ἀνέβλεψεν] — D. ὅτου] οὗ D. *Chrysostomus.*
αὐτοῦ posterius] — D. τοῦ ἀναβλέψαντος] — 1. 53. Colb. duo. Versio *Copt.* Codices *Lat.*
19. ἠρώτησαν] ἐπηρώτησαν D. οὗτός ἐστιν] εἰ ἔστιν οὗτος D. Versio *Syr.*
λέγετε] ἐλέγετε GM 64. Evang. 2. 15. οὖν] — 85. Evang. 5. Versio *Syr. Copt. Goth.*

homo. *Donatus.* Mire hominem non Davum dixit, ut etiamsi audiat Chremes, incertam personam hominis audiat, non Davum.

16. *Aboda Sara* f. 28. 2. Dixit R. Sutra f. Tobiae, dixisse Rabum: Licet Sabbato inungere oculum inflammatum stibio.

21. *Aristophanes* Avib. 1176. τίς τῶν θεῶν; ἀγ. οὐκ ἴσμεν· ὅτι δ' εἶχε πτέρα, τοῦτ' ἴσμεν.

22. ἀποσυνάγωγος] *Esr.* X. 8. *Luc.* VI. 22. inf. XVI. 2. *Caesar* de B. G. VI. 13. Si quis privatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Haec poena apud eos est gravissima; quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. *Pirke Eliezer* 38. Quid tum fecerunt Esra, Zorobabel & Josua? congregarunt universum populum in templum Dei & adduxerunt —— CCC. Sacerdotes & CCC. pueros & CCC. buccinas & clanxerunt buccinis —— & excommunicarunt Samaritanos per mysterium nominis tetragrammati, & per scripturam descriptam in Tabulis Decalogi, & per anathema fori superioris & inferioris, ita ut nemo Israëlitarum unquam in posterum comederet buccellam aliquam Cuthaeorum. *Moed Katon* III. 1. Et illi se tondent diebus festi intermediis, qui venerunt e provincia maritima, & e captivitate, & excommunicatus (i. e. qui voto Nasiracatus se obstrinxit.) f. 16. Non censebant eum inter Decuriones, ubicunque numerus ejusmodi necessarius erat —— unde est quod excommunicamus? ex eo quod scribitur: Maledicite Meroz Jud. V. 23. Undenam in Cherem ponimus? Q. D. maledicendo maledicite; nec cum ejusmodi homine cibus aut potus sumendus. Unde quatuor cubitorum distantia? Q. D. confessores ejus. *Middoth* II. 2. Omnes accedentes, qui secundum templi consuetudinem intrant, ingrediuntur via dextra & egrediuntur sinistra: excepto eo cui aliquid accidit, circumit a sinistra: si interrogatur, cur ad

19 φώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. Καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες· Οὗτός
20 ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; Ἀπε-
21 κρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· Οἴδαμεν ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· Πῶς δὲ νῦν βλέ-
πει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλι-
22 κίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ,
ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ
23 Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Ὅτι ἡλικίαν ἔχει,
24 αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ·
25 Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπεκρί-
θη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν,
26 ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν· Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;
27 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ
καὶ

ἄρτι βλέπει] βλέπει ἄρτι D.
20. ἀπεκρίθησαν] + δὲ AM 9. 12. 14. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 60. 72. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 97. 106. Evang. 2. 8. 24. Codices plurimi, teste Millio. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* Versio *Syra* utraque. + οὖν Evang. 15. Versio *Goth.*
αὐτοῖς] — L 33. 37. 40. 69. Versio *Copt. Syr.* Codices *Lat. Cyrillus.* αὐτῷ 27. 45.
αὐτοῦ] + τοῦ ἀναβλέψαντος G. 21. δὲ] — Evang. 15.
οὐκ οἴδαμεν prius] — 56. 58. Versio *Syr.* ab οἴδαμεν ad οἴδαμεν] — 64.
ἤνοιξεν] ἀνέῳξεν Evang. 1. *Cyrillus, Chrysostomus.* ἠνέῳξεν A 1. 53.
ἤνοιξεν αὐτοῦ] αὐτοῦ ἤνοιξεν D. ἡμεῖς] — 44. 80. Codices *Latini.*
αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε] αὐτὸν ἐπερωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει D. Codices *Latini.* αὐτὸν ἐρωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει L 1. Versio *Copt. Vulg Æthiop. Cyrillus.* αὐτὸς] + τὰ 14. 44. 51. 106. Evang. 11.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 1. 10. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 72. 80. 83. 86. ex emendatione 90. 97. Evang. 1. 2. 8. 11. 12. 13. 14. Codices plurimi, teste Millio. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syr. Theophylactus.*
λαλήσει] λαλῆσαι L. Versio *Copt.*
22. συνετέθειντο] συνετίθειντο Evang. 2. συνετίθεντο G 76. συνετέθεντο Editio *Erasmi, Colinaei.* Versio *Syra* posterior Graece in margine. συνέθεντο 47. 54. *Theophylactus.*
αὐτὸν ὁμολογήσῃ] ὁμολογήσῃ αὐτὸν D. χριστὸν] + εἶναι D. Versio *Vulg. Cyrillus.*
23. οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον] εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ 69. εἶπον] εἶπαν D.
ὅτι] — DL. Codices *Latini.* αὐτὸς Evang. 9. ἔχει] + καὶ A.
ἐρωτήσατε] ἐρωτᾶτε D. 24. ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον] αὐτὸν ἐκ δευτέρου D.
εἶπον] εἶπαν D.
25. οὖν] — AK 1. 28. 37. 38. 40. 42. 44. 48. 60. 63. 64. 68. 80. 91. Evang. 2. 9. 12. 15. 20. 24. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Chrysostomus.* ἐκεῖνος] — Colb. duo.
καὶ εἶπεν] — ADL 1. 15. 33. 42. 106. Versio *Vulg. Goth. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ὢν] ἤμην ἐγὼ DL 1. Codices *Latini. Cyrillus.*
26. δὲ] οὖν DKL 1. 13. 61. 69. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus.*
αὐτῷ] — Evang. 9.
πάλιν] — D. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 430.
σοι] + καὶ D. + ἢ 47. Codices *Latini.*
ἤνοιξε] ἀνέῳξε 10. 35. 61. 62. 91. Evang. 12. Editio *Complut.* 27. ἀπεκρίθη αὐτοῖς] ὁ δὲ εἶπεν D.
οὐκ] — Versio *Vulg.* probante *Beza* in annot. Ed. 2. 3. 4. 5.
ἠκούσατε] πιστεύετε 28. Colb. ἐπιστεύσατε 48. 69. πάλιν θέλετε] θέλετε πάλιν D.
ἀκούειν] ἀκοῦσαι D.

ad sinistram circumeat? respondet: quia lugeo. dicunt ei: qui hanc aedem inhabitat, soletur te. Si dicat: quia excommunicatus sum. Respondent: qui aedem hanc inhabitat, indat cordi tuo, ut te recipiant, ut tradit R. Meir. Cui R. Jose, an ergo statuis, injuste cum illo actum esse? Sed dicunt: Qui hanc aedem inhabitat, indat cordi tuo, ut auscultes verbis sapientum, ut recipiant te. *Pirke Eliezer* 17. Rex Salomo cum aedificaret templum, fecit duas portas, unam pro sponsis, pro lugentibus & excommunicatis alteram. &c. Inf. XX. 19. Esth. VIII. 17.

23 ἡλικίαν ἔχει] *Plut.* de sui laude p. 547. A. τούτοις μὲν οὖν, ἂν μὴ μόνον ἔχωσιν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ δόξαν καὶ ἀρετὴν, δοτέον. *Aristophanes* Ecclesiaz. 1030. οὐ γὰρ ἡλικίαν ἔχει παρά σοι καθεύδειν τηλικοῦτος ὤν, ἐπεὶ Μήτηρ ἂν αὐτῷ μᾶλλον εἴης ἢ γυνή. *Plato* Cratyl. ἔτι γὰρ νέος εἶ, καὶ ἡλικίαν ἔχεις. Lyside. οὐ γάρ πω, ἔφη, ἡλικίαν ἔχει.

24. ἡμεῖς οἴδαμεν] Hic & 29. gloriose dicitur. vid. comm. 34. 1. Cor. VIII. 1.

25. ἓν οἶδα] Si nihil aliud, at hoc certissime scio. *Terent.* Andr. I. 5. 46. Unum hoc scio, hoc meritam esse, ut memor esset sui. Donatus: quasi hoc dicat, quid tu facturus sis, nescio, sed unum scio. Phormio I. 2. 81. O Geta, quid te futurum est? Nescio hercle; unum scio: quod fors feret, feremus aequo animo. *Demosthenes* c. Midiam. ἐγὼ δὲ ἓν μὲν τοῦτο εὖ οἶδα, καὶ ὑμᾶς δὲ εἰδέναι χρή. *Antiphon* de Veneficio. καὶ οὐ τοῦτό γ' ἐρεῖ, ὡς ἓν οἶδεν, ὅτι οὐκ ἀπέκτεινεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον —— σαφῶς εἰδέναι —— εὖ εἰδώς. *Achilles Tatius* VII. p. 433. αὕτη γέγονεν ἐξαίφνης ἀφανής, οὐκ οἶδα πῶς, οὔτ' εἴ τις ἀπέκτεινεν αὐτήν, οὔτ' εἰ καὶ ζῇ κλαπεῖσα· πλὴν ἐντοῦθ' οἶδα μόνον, τὸν Σωσθένην αὐτῆς ἐρῶντα. *Zenodot.* πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ὁ δ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

27. *Galenus* de Usu part. VI. γέγραπται κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἱκανῶς ὑπὲρ τῆς τῶν νευρῶν εἰς ἅπαντα τὰ

ϗ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν — οὖν αὐτὸν, ϗ εἶπον· Σὺ εἶ 28
μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῇ λελά- 29
ληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, ϗ εἶπεν αὐ- 30
τοῖς· Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, ϗ ἀνέῳξέ μου τοὺς
ὀφθαλμούς. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ᾽ ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, 31
ϗ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις 32
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. 33
Ἀπεκρίθησαν ϗ εἶπον αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, ϗ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; 34
Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· ϗ εὑρὼν αὐτὸν, εἶ- 35
πεν αὐτῷ· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος ϗ εἶπε· + Τίς ἐστι; 36
Κύ-

+ ϗ

αὐτοῦ μαθηταὶ] μαθηταὶ αὐτοῦ D 44. μαθηταὶ 69.
28. ἐλοιδόρησαν οὖν] οἱ δὲ ἐλοιδόρησαν DL 1. 33. Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco, *Copt.*
οὖν] — AEGHL 1. 2. 3. 9. 10. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 63. 64. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 86. 97. 106. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Codices plurimi teste Millio Editio *Complut.* *Bengelii.* Versio *Copt.* Codices *Latini*, *Augustinus*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1104.
εἶπον] εἶπαν D.
εἶ μαθητὴς ἐκείνου] μαθητὴς εἶ ἐκείνου A 1. μαθητὴς ἐκείνου εἶ D. μαθητὴς ἐκείνου L. Versio *Copt.*
δὲ] — D. γὰρ Versio *Syr.* Μωσέως] Μωϋσέως D.
29. Μωσῇ] Μωϋσεῖ D. Μωσεῖ AE 1. 69. 72. 73. 74. 89. 90. Editio *Complut.* *Ald.* *Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. λελάληκεν] ἐλάλησεν A. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Cyrillus*.
Θεὸς] + καὶ ὅτι θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει D. 30. αὐτοῖς] — D 12. 59. Codices *Latini*.
ἐν γὰρ τούτῳ] ἐν γὰρ τοῦτο 47. 85. Evang. 3. 4. 5. 19. 20. 22. probante *Vossio*. *Aristoteles* ap. Ælian. N. A. II. 4. ἐν δὲ δὴ τοῦτο μέγα κρίνετ᾽ ἐν ἑρμωνιεῦσι. *Athenaeus* VI. ex Chamel. p. 273. C. καὶ τοῦτ᾽ ἦν αὐτῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν πρὸς εὐδαιμονίαν. *Aristides* Leuctric. IV. p. 465. ἐμοὶ δὲ καὶ τοῦτο θαυμαστὸν φαίνεται. *Artemidorus* II 12. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, εἰ καὶ συαγρὸς γυναῖκα σημαίνει. II. 74. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν — Ἀπόλλωνα ταῦτα με προτρεψάσθαι. IV. 67. οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ κ. τ. κ. 2. *Cor.* XI. 14. 2. *Pet.* III. 8. 2. *Thess.* I. 10. + τὸ L 1. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Cyrillus*, *Chrysostomus* in l. & T. VII. 118. ἐν τούτῳ οὖν D.
ὑμεῖς οὐκ οἴδατε] ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν 3. 74. ἀνέῳξε] ἤνυξε D.
31. δὲ] — DGL 1. 33. 60. 96. 97. Evang. 22. Versio *Copt.* Cod. *Lat.* *Cyrillus*. probante *J. Millio* prol. 920. γὰρ 69.
ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτωλὸν 53. 58. 63. 64. 70. 71. 85. 87. 96. 97. Evang. 22.
ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς] θεὸς ἁμαρτωλῶν D. αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ 14. 69.
τούτου ἀκούει] — 96. 97. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1422. ἀκούει bis] ἐπακούει 76.
33. ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ] οὗτος παρὰ θεοῦ ἦν D. παρὰ] + τοῦ 73.

σπλάγχνα διανομῆς, ὥστ᾽ εἴπερ ἐκείνοις προσέσχες τὸν νοῦν, οὐκ ἂν ἔτι δέῃ νῦν ἀκούειν. & XI. καὶ χρὴ μήτε τῶν ἤδη εἰρημένων αὖθις ἐθέλειν ἀκούειν.

28. *Joma* f. 14. 1. Tradiderunt Pontifici duos discipulos sapientum de discipulis Mosis.

ἐλοιδόρησαν] *Suidas*. λοιδορῶ δοτικῇ, τὰ δὲ παθητικὰ αἰτιατικῇ. *Aristophanes* Plut. 456. Σὺ δ᾽ ὦ κάκιστ᾽ ἀπολουμένη, τί λοιδορεῖ ἡμῖν προσελθοῦσ᾽; *Schol.* τὸ λοιδοροῦμαι παθητικῶς δοτικῇ συντάσσεται· ἐνεργητικῶς δὲ αἰτιατικῇ· εἰ καί τινες ἀγνοοῦντες λοιδορεῖς ἐνταῦθα γράφουσι, τὸ ἡμῖν πρὸς τὸ προσελθοῦσα συνάπτοντες. *Thomas*. λοιδοροῦμαί σοι. *Dio* O. XV. p. 235. ἡττώμενος δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἕτερος καὶ διαπορῶν εἰς λοιδορίαν ἐτράπη, ὥσπερ εἴωθε τοῦτο συμβαίνειν πολλάκις. p. 237. C. τὸν Ζῆτον καὶ τὸν ἀμφίωνα ἐλοιδόρεις. *Demosthenes* de Corona. ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας οὕτω διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ᾽ ἔχειν, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι· τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς πρὸς ἀλλήλων συμβαίνοι λέγειν.

31. *Job.* VIII. 5. 6. XXVII. 9. 2. *Par.* VII. 14. *Psal.* XXXIV. 18. LXVI. 18.

Il. α. 218. ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ᾽ ἔκλυον αὐτοῦ. *Plato* de Legg. IV. ἀκάθαρτος γὰρ τὴν ψυχὴν ὅγε κακὸς, καθαρὸς δὲ ὁ γ᾽ ἐναντίος. παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα οὔτ᾽ ἄνδρα ἀγαθὸν οὔτε θεὸν ἐστί ποτε τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. μάτην οὖν περὶ θεοὺς ὁ πολὺς ἐστὶ πόνος τοῖς ἀνοσίοις· τοῖς δ᾽ ὁσίοις ἐγκαιρότατος ἅπασι. *Plaut.* Rudent. prol. 24. Facilius, si quis pius est, a Dis supplicans, quam qui scelestus est, inveniet veniam sibi. *Berachoth* f. 6. 2. Dixit R. Chelbo ex ore R. Chunna: quicunque verum habet timorem Dei, illius preces exaudiuntur.

32. ἐκ τοῦ αἰῶνος] *Luc.* I. 70. *Dionysius* Hal. A. I. 3. πρώτη καὶ μόνη τῶν ἐξ ἅπαντος αἰῶνος μνημονευομένων. *Libanius* D. XLII. p. 892. A. οὐ γέγονεν ἐλεεινότερον πάθος ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος. *Galenus* de Elementis I. 1. διὰ μὲν δὴ τῆς πείρας οὐδὲν εὕρηταί ποτε τοιοῦτον ἐκ σύμπαντος αἰῶνος. *Antholog.* IV. 27. 9. εἰς αἰῶνας, Ὅμηρε, καὶ ἐξ αἰῶνος ἀείδῃ. *Aristides* in Smyrnam p. 260. τῶν τε ὑπὲρ γῆς ἔτι, καὶ τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος γενομένων. *Polybius* ap. *Suidam*. ἀνέσειον τὰ πλήθη, παρακαλοῦντες τὴν ἐξ αἰῶνος παραδεδομένην ἐλευθερίαν φυλάσσειν. *Sextus Empir.* a. Physic. I. 76. ἢ γὰρ ἐξ αἰῶνος κινήσεται· ἢ ἀπό τινος χρόνου. *Ælianus* V. H. XII. 27. πρῶτον ἐξ αἰῶνος. 64. τῶν πάντων τῶν ἐξ αἰῶνος βασιλέων εὐδαιμονέστατον Ἀλέξανδρον γεγονέναι. *Antholog.* II. 40. 4. ὥστ᾽ ἐξ αἰῶνος κακὰ τέσσαρα ταῦτ᾽ ἐγενήθη, Δευκαλίων, Φαέθων, Ἑρμογένης, Ποταμών. *Dio Chrys.* XV. p. 238. A. ὥς φασιν, ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος εἶναί τι γένος ἀνθρώπων. *Sextus Empir.* a. Physic. I. 62. ἡ δέ γε τῶν θεῶν ἔννοια καὶ ἐξ αἰῶνος ἦν, καὶ εἰς αἰῶνα διαμένει. *Diodor.* S. IV. 83. μόνον δὲ τοῦτο τὴν [l. τῶν] ἐξ αἰῶνος, ἀρχὴν λαβὸν οὐδέποτε διέλιπε τιμώμενον. *Esaj.* LXIV. 4.

34. ἐγεννήθης] *Quintilianus* de Oratorib. 29. Jam vero propria & peculiaria hujus urbis vitia poene in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum equorumque studia. *Lucianus* D. Apol. & Vulc. de Mercurio VII. 2. οὕ-

τως

37 Κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν
38 μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω, Κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ
39 Ἰησοῦς· Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον· ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
40 βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ,
41 καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ
ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε· Ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

1 ΑΜὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προ-
2 βάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής. Ὁ δὲ εἰσερχό-
3 μενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ

πρό-

34. καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ, καὶ εἶπαν D. Codices *Latini*.
ὅλος] ὅλως 1. 53. 55. 58. 59. 61. 62. 83. Evang. 4. 18. 19. 20. κυλλὸς vel κολοβὸς *Cl. J. S. Bernard.*
ab ἔξω ad ἔξω] — 3. 12. 51. 59. 64. 72. a prima manu. *Millius* prol. 1213. + καὶ D. Versio *Syr.*
35. ἤκουσεν] ἤκουεν οὖν 69. + δὲ 13. Versio *Copt.* ἔξω] — D.
εὑρὼν αὐτὸν] εὗρεν αὐτὸν καὶ D. Codices *Latini*. + ὁ Ἰησοῦς 3. αὐτῷ] — D. Codices *Latini*.
θεοῦ] ἀνθρώπου D. probante *J. Millio* prol. 1213.
36. καὶ εἶπεν] — A 68. Versio *Copt.* Codices *Latini*. + καὶ DEGKM 1. 2. 9. 10. 12. 16. 28. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 60. 63. 64. 69. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 97. 106. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Plantin. Genev. Bogardi.* Versio *Syra* posterior, *Arab. Cyrillus*, *Chrysostomus* in l. & T. VII. 118. *Theophylactus.*
37. εἶπε] ἀπεκρίθη D. Versio *Syra* posterior in margine.
δὲ] — D. 33. Versio *Syra* utraque, *Copt.* Codices *Latini*. ὁ] — A.
λαλῶν μετὰ σοῦ] μετὰ σοῦ λαλῶν D.
38. αὐτῷ] αὐτὸν D 96. Evang. 5. 19. 22.
39. εἰς κρίμα ἐγὼ] ἐγὼ εἰς κρίμα D.
τοῦτον] — 54. 80. Evang. 18. Versio *Copt. Chrysostomus.*
βλέπωσι] βλέψωσι 56. 58. 61.
γένωνται] γενήσονται 69.
40. καὶ ἤκουσαν] ἤκουσαν L. Versio *Copt. Cyrillus.* ἤκουσαν ἐν 1. ἤκουσαν δὲ D.
ταῦτα] — D 63. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1460.
ὄντες μετ' αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ ὄντες D 1. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. εἶπον] εἶπαν D.
41. εἶπεν] + οὖν D 48. 51. 53. 59. 68. Evang. 15. 17. + δὲ 60. 71. 80. Evang. 2. 4. 16. 18. καὶ εἶπεν 36. 38. 69. ἂν] — D 69. Colb. εἴχετε] ἔχετε L.
ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει] αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι D. αἱ οὖν ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι Versio *Syra* posterior in margine.
οὖν] — KL 1. 33. 69. Versio *Copt. Armen. Vulg. Cyrillus.*
1. ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν] ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων D.
2. θύρας] + ἐκεῖνος Colb.
ποιμήν ἐστι] αὐτός ἐστιν ὁ ποιμὴν D.

τως ὀξύχειρ ἐστι. καθάπερ ἐν τῇ γαστρὶ ἐκμελετήσας τὴν κλεπτικήν. 2. *Pet.* II 12. *Psal* LI. 7. LVIII. 4. *Esaj.* XLVIII. 8. *Job* XXXI. 18. *Schir R.* I. 6. Dum adhuc estis in utero matris vestrae, committitis idololatriam, quia mulier gravida intrat in idoleum, & incurvat prosternitque se idolalatrice ipsa & filius ejus. *Philo* in Flacc. p. 969. C. διὰ τὴν παλαίαν καὶ τρόπον τινα γεγεννημένην πρὸς Ἰουδαίους ἀπέχθειαν.

36. καί τις] *Theognis* 741. καὶ τοῦτ' ἀθανάτων βασιλεῦ πῶς ἐστι δίκαιον; *Xenophon* Cyropaed. I. καὶ τίνα δὴ ἔφη, ὦ πάτερ, ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; *Themistius* Ph. II. πότερον οὖν ἐν τοῖς ἐξ ἀνάγκης ἡ τύχη; καὶ τίς ἂν εἴπῃ; *Marc.* X. 26. 2. *Cor.* II. 2.

38. *Ruth.* II. 10. 1. *Sam.* XX. 41.

39. *Esaj.* XLIII. 8. Coecus a Pharisaeis damnatus erat: ipsis vicissim a Christo damnandis.

40. Inf. XII. 17.

41. Elegans est translatio, a caecitate oculorum, ad caecitatem mentis. *Theodorus Mopsuest.* in Catenis Cod. 34. ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τούτου τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς ἐπιτείνας, ἐφ' ὥπερ ἐκεῖνοι καυχᾶσθαι ἐδόκουν· τί γὰρ, φησι, φατε ὅτι βλέπομεν; κρεῖττον ἦν ὑμᾶς πηροὺς εἶναι τὰς ὄψεις, ἐγίνετο γὰρ ἄν τις ὑμῖν ἐντεῦθεν συγγνώμη ἀπιστοῦσιν· νυνὶ δὲ ἐπειδήπερ ὁρᾶν δοκεῖτε, καὶ αὐταῖς ὄψεσι τόν ποτε τυφλὸν νῦν βλέποντα θεασάμενοι ἀπιστεῖτε τοῖς γείτοσιν, ὁμολογημένην δέχεσθε τῆς ἀπιστίας τὴν κατάκρισιν. *Psal.* CXIVI. 8. *Eccles.* II. 14. 2. *Cor.* IV. 4. Inf. XV. 24. 27. 1. *Jo.* I. 8.

1. αὐλὴν] *Pollux* I. 247. οὗ μὲν οἱ βόες ἵστανται βούσταθμα βουστάσεις· οὗ δὲ αἱ οἶς καὶ αἶγες, αὐλὴ καὶ σηκός. *Il.* δ. 433. ὡς δ' οἶες πολυπάρμονος ἀνδρὸς ἐν αὐλῇ Μυρίαι ἑστήκασιν. *Servius* ad Æn. IX. Graeci aulas vocant animalium receptacula. ovile, pro avibus cortis, pro porcis hara.

ἀλλαχόθεν] *Thomas.* ἄλλοθι, ἄλλοθεν, ἄλλοσε, δοκιμώτερα ἢ ἀλλαχόθι, ἀλλαχόθεν, ἀλλαχόσε. *Moeris.* ἄλλοθι, ἄλλοθεν, ἄλλοσε, ἀττικῶς· ἀλλαχόθεν, ἀλλαχόσε, καινότερον ἀττικῶς καὶ ἑλληνικῶς. *Hesychius.* ἄλλοθεν, ἀλλαχόθεν. *Galenus* de Usu Partium XI. οὐκοῦν ἀλλαχόθεν τοιαύτη φύσις ἐγένετο δέρματος. *Simplicius* in Epictet. p. 255. τὸ ἀπειθεῖν ποτε τοῖς μαντεύμασιν, οὐκ ἀλλαχόθεν γίνεται, ἢ ἐκ τοῦ ὀρέξεις οἰκείας καὶ ἐκκλίσεις παραβάλλεσθαι. *Appianus* Pun. p. 129. καὶ οὐδὲν οὔτ' ἐκ Λιβύης —— οὔτ' ἀλλαχόθεν αὐτοῖς καταπλεῖν ἐδύνατο. *Eustathius* in Il. κ. p. 719, 31. ὅτι δὲ τοιοῦτος ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀλλαχόθεν τε δῆλον, καὶ ἐκ τοῦ κ. τ. λ. *Plut.* Fab. p. 178. A. ἀλλαχόθεν ἄλλους ἐπιφέρεσθαι τῶν πολεμίων σφίσι, καὶ κυκλοῦσθαι πανταχόθεν ἡγουμένων.

κλέπτης] *Il.* γ. 10. ὀμίχλην Ποιμέσι οὔτι φίλην, κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω. Occasione longarum & obscurarum noctium comm. 22. quae furibus gratae erant. Joël. II. 9. *Ter.* Eunuch. III. 41. venisse clanculum per impluvium. *Donatus.* Quod non solum Jovi, sed ne homini quidem furi aptum erat. Gen. XXXI. 39. 1. Thess. V. 2. *Max. Tyr.* ὁ μὲν ποιμένι, ὁ δὲ κλέπτῃ ἔοικεν.

2. *Arrian.* Epictet. II. 11. ὡς δεῖ καὶ κατὰ τὴν θύραν φιλοσοφίας ἅπτεσθαι.

3. ἀνοίγει] *Thomas.* ἀνοίγνυμι κάλλιον ἢ ἀνοίγω.

πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐ-
τά. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ τὰ πρόβα- 4
τα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, 5
ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν 6
παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. Εἶπεν 7
οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβά-
των. Πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ 8
πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται· καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξε- 9
λεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· 10
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποι- 11
μὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ὁ μισθωτὸς δέ, καὶ οὐκ ὢν 12
ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρό-
βα-

3. ἴδια πρόβατα] πρόβατα τὰ ἴδια D. καλεῖ] φωνεῖ ADL 1. Cyrillus.
αὐτὰ] + καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτὰ 80.
4. καὶ ὅταν] ὅταν L 1. ὅταν δὲ K 15. 27. 33. 42. 68. Versio Copt. Cyrillus.
πρόβατα prius] πάντα DL 1. 33. Versio Copt. Codices Latini, Cyrillus, Lucifer.
ἐκβάλῃ] ἐκβάλλῃ 51. 53. 73. 74. a prima manu. 90. Editio Erasmi 1. 2. Ald. Colinaei. ἐκβάλλει 14. 69.
οἴδασι] οἶδε 71. τὴν φωνὴν αὐτοῦ] αὐτοῦ τὴν φωνὴν D.
5. ἀκολουθήσωσιν] ἀκολουθήσουσιν ADE 2. 15. 65. 97. Evang. 3. 24. Editio Erasmi 1. Cyrillus. Chrysostomus.
ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ] — E a prima manu. τῆς] — G.
τῆς ἀλλοτρίων τὴν φωνὴν] τὴν φωνὴν τῆς ἀλλοτρίων 44. 6. ἔγνωσαν] ἐγίνωσκον 69.
τίνα ἦν] — teste Erasmo. Codices Latini. τινα ἦ teste eodem. 69. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 69.
7. πάλιν αὐτοῖς] αὐτοῖς 1. 63. 69. Cyrillus. αὐτοῖς πάλιν A. Versio Syr. αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν 106.
ὅτι] — GKL 1. 12. 33. 36. 40. 53. 56. 57. 58. 61. 63. 68. 69. 71. 86, 90. Colb. Evang. 24 Codices Latini. probante J. Millio prol. 1467. 8. πάντες] — D.
πρὸ ἐμοῦ ἦλθον] ἦλθον EGM 2. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. Colb. duo. 34. 36. 37. 38. 39. 44. 46. 49. 52. 53. 57. 60. 64. 65. 68. 70. 72. 74. 80. 85. 87. 88. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 3. 4. 5. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio Complut. Plant. Genev. Bengelii. Versio Vulg. Goth. Syra prior, sed posterior habet cum asterisco. Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, Euthymius, Theophylactus. Augustinus a. Let. II. 4. ante me — non autem ita scriptum est. probante H. Grotio, Verum habet Versio Copt. Origenes c. Cels. VII. Clemens Alex. Strom. I. Isidorus III. 119. Hesychius Q. 23. Nonnus, Manichaei teste Theophylacto, Faustus apud Augustin. XVI. 2. Augustinus c. adversar. Legis & Prophet. II. 4. Hieronymus in Ose VII. ἦλθον πρὸ ἐμοῦ AD 69. 73. 83. 86. Versio Copt. Origenes, Lucifer, Isidorus. εἰσι] ἦσαν 6. 63. 71.
ἀλλ'] ἀλλὰ D. 9. εἰσέλθῃ] εἰσέλθοι 69. 10. ἐγὼ] + δὲ D. Versio Copt. Chrysostomus.
ab ἔχωσιν ad ἔχωσιν] — D. περισσὸν] περισσότερον 69. Evang. 20.
11. τίθησιν] δίδωσιν D. Versio Vulg. 12. μισθωτὸς δὲ] δὲ μισθωτὸς D 69.
δὲ] — GL 1. Codices Latini. καὶ οὐκ] οὐκ 58. 61. 70.
εἰσὶ] ἐστιν AL 1. 42. 69. Eusebius P. XII. 44. Cyrillus. ἐρχόμενον] — A a prima manu.
αὐτὰ] — D. Versio Syr.

καλεῖ] Esaj. XL. 26. Esth. III. 14. Aristoteles H. A. VI. 19. ἐν ἑκάστῃ γὰρ ποίμνῃ κατασκευάζουσιν ἡγεμόνα τῶν ἀρρένων, ὃς ὅταν ὀνόματι κληθῇ ὑπὸ τοῦ ποιμένος, προηγεῖται. Xenoph. de ovibus. χαίρουσι τὴν φωνὴν τοῦ δεσπότου γνωρίζουσαι, Corippus. & in unum congregat agnos, nomina nota vocans. Longus IV. τὰς αἶγας προσεῖπε, καὶ τοὺς τράγους ἐκάλεσεν ὀνομαστὶ —— ὁ δὲ Δάφνις ἐκάλεσέ τινας αὐτῶν ὀνομαστί.

ἐξάγει] Pollux I. 250. ποιμαίνειν —— ἐπὶ νομὰς ἐξάγειν.

4. Corippus. audita voce sequuntur.

7. θύρα] Ignatius ad Philadelph. αὐτὸς ὢν θύρα τοῦ πατρός, δι' ἧς εἰσέρχονται Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Eusebius H. E. II. 23. τινὲς οὖν —— ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; καὶ ἔλεγε τοῦτον εἶναι τὸν Σωτῆρα. Hermas III. 9. Sicut in urbem non potest intrari, quam per portam ejus, ita nec in regnum Dei, nisi per nomen filii ejus —— Porta filius Dei est, qui solus est ad patrem accessus. Eph. II. 18.

8. πάντες ὅσοι] Aristoteles Metaphys. II. οἱ μὲν οὖν περὶ Ἡσίοδον, καὶ πάντες ὅσοι θεολόγοι. Demosthenes. πάντα μὲν ὅσα ἐστὶ τὰ ὀνείδη, φευκτέον. Odyss. α. 11. ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον. Eustathius. ὅρα δὲ τό· πάντες ὅσοι φύγον, ὥσπερ ὅμοιον παρὰ Λυκόφρονι τό· λέξω τὰ πάντα νητρεκῶς, ὅσσα θυμῷ ἔχω. Act. V. 37.

9. Deut. XXVIII. 6. 1. Sam. XXIX. 6. 2. Sam. III. 25. 2. Par. I. 10. Psal. CXXI. 8.

νομὴν] Etymol. νόμος —— νομὸς δὲ πρὸς διάφορον σημαινόμενον ἡ νομὴ τῆς βοσκῆς. Xenophon. ἐξάγειν πρὸς νομάς. Plut. ἀποφυγὴ δ' οὐκ ἔστιν ἐπὶ τὰς νομὰς ἐκείνας, καὶ τοὺς λειμῶνας. Rom. p. 20. D. περὶ νομὰς καὶ κυνηγίας. Homer. βατραχομ. 59. ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε νομὴν βατράχοισι κρονίων. Polybius I. 48. τῆς τοῦ πνεύματος βίας φυσώσης, τὴν νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβαινε γίνεσθαι καὶ πρακτικήν. Glossar. νομὴ θρεμμάτων, pabulum. Versio Vulg. pascua.

10. Ex. XXII. 1.

11. 1. Sam. XVII. 35. Esaj. XXXI. 4. Amos III. 12. Columella VII. 6. Magister autem pecoris acer, durus, strenuus, laboris patientissimus, alacer atque audax esse debet; & qui per rupes, per solitudines atque vepres facile vadat: & non, ut alterius generis pastores, sequatur, sed plerumque ut antecedat gregem. comm. 4.

Valerius Max. VII. 8. 8. ponere spiritum. Propertius II. 13. 3. Non potuit saxo vitam posuisse Cerauno? 20. 57. Quod mihi si ponenda —— sit —— vita. Corn. Nepos Pausania ext. MS. eodem loco sepultus, quo vitam posuerat. Ovidius F. I. 383.

13 βατα, ϗ φεύγει· ϗ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, ϗ σκορπίζει τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτὸς
14 φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστι, ϗ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ
15 καλὸς, ϗ γινώσκω τὰ ἐμὰ, ϗ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ,
16 κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· ϗ τὴν ψυχήν μȣ τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα
πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, ϗ τῆς φωνῆς
17 μȣ ἀκούσȣσι· ϗ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τȣ̃το ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ,
18 ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μȣ, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμοῦ·
ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτȣ̃· ἐξȣσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, ϗ ἐξȣσίαν ἔχω πά-
19 λιν λαβεῖν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τȣ̃ πατρός μȣ. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰȣδαίοις διὰ
20 τοὺς λόγȣς τούτȣς. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· Δαιμόνιον ἔχει, ϗ μαίνεται· τί αὐτȣ̃
21 ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον· Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένȣ· μὴ δαιμόνιον δύναται
22 τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν — τοῖς Ἱεροσολύμοις, ϗ χει-
μὼν

τὰ πρόβατα postremo] — DL 1. 33. 37. 42. Colb. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
13. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει] — A a prima manu. DL 1. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
14. ποιμὴν ὁ καλὸς] καλὸς ποιμὴν D.
γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν] γινῶσιν ἐμὲ τὰ ἐμὰ D a prima manu. γινώσκȣσιν ἐμὲ τὰ ἐμὰ ex emendatione. γινώσκȣσί με τὰ ἐμὰ L. Versio *Vulg. Goth. Copt. Æthiop. Cyrillus, Epiphanius, Nonnus.* probante *Millio* prol. 430. *Bengelio.* Sequentia his jungunt *Casaubonus, Grotius, Hammondus.* Editio *Bengelii, Bezae* 3. 4. 5. *Nonnus.*
15. μȣ] — D 58. 71. Codices *Latini.* τίθημι] δίδωμι D.
16. ἄλλα] + δὲ D Versio *Syra* utraque. με δεῖ] δεῖ με D 1. 69.
ἀκούσȣσι] ἀκούσωσι A 42. 51. 61. 69. 85. 86. 87. Evang. 20. 21. Editio *Erasmi* 1. *Theophylactus ed.* probante *Bengelio.*
γενήσεται] γενήσονται D 1. 33. Versio *Syra* posterior in margine.
ποίμνη] + ϗ Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
17. ὁ πατήρ με] με ὁ πατὴρ D. τίθημι τὴν ψυχήν μȣ] τὴν ψυχήν μȣ τίθημι 80.
18. ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτȣ̃] — D 64. Versio *Goth.* ab αὐτὴν secundo ad αὐτὴν] — 90.
ἐξȣσίαν ἔχω posterius] — 16. ἔχω πάλιν] — 64.
πάλιν] — 80. λαβεῖν] ἆραι D. παρὰ] ἀπὸ Colb.
μȣ] — D 36. Codices *Latini, Chrysostomus.* 19. οὖν] — L. Codices *Latini.*
πάλιν] — D 64. *Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 877. πάλιν ἐγένετο] ἐγένετο πάλιν 1.
20. δὲ] οὖν D 1. 86. —— Versio *Goth.* γὰρ Codices *Latini.*
αὐτῶν] + ὅτι D. 21. ἄλλοι] + δὲ 69. Versio *Syr.*
ἔλεγον] + ὅτι 69. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι] οὐκ ἔστι τὰ ῥήματα ταῦτα D.
δαιμονιζομένȣ] δαιμονιζομένων 106.
δαιμόνιον] + ἔχων 38. Codex Stephani, probante *Th. Beza* in annot. Ed. 2. 3. 4. 5.
τυφλῶν ὀφθαλμοὺς] ὀφθαλμοὺς τυφλῶν D. ἀνοίγειν] ἀνοῖξαι 1. 13. 33. 69. *Chrysostomus.*
22. ἐγένετο] ἐγένοντο D. δὲ] — 1. Codices *Latini.* τότε L 33. + τότε Versio *Copt.*
τὰ] ϗ 56. 58.
τοῖς] — DM 1. 9. 10. 44. 69. 80. 83. 85. 86. 87. 90. 97. 106. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bogardi, Stephani* 1. 2. *Plantini, Bengelii, Genev. Chrysostomus, Theophylactus.* ϗ] — DL 1. 33. 42. Versio *Copt.*

383. Quid tuti superest, animam cum ponat in aris lanigerumque pecus, ruricolaeque boves? 1. *Pet.* IV. 19.

12. μισθωτὸς] *Aristides* Platon. I. p. 108. ἐγὼ ταύτην τὴν δύναμιν ἐξ ἀρχῆς ἐτίμησα —— οὐχ ἵνα τὸν δῆμον κολακεύω, οὐδὲ ἵνα τῶν πολλῶν στοχάζωμαι, οὐδὲ ἀργυρίȣ χάριν, ἀλλὰ καὶ ὅστις πρὸς τȣ̃το ὁρᾷ, καὶ τῶν διδόντων ἐστὶ, μισθωτὸν καλῶ τȣ̃τον, ȣ̓ ῥήτορα. *Themistius* I. p. 10. ποίμνιον ἐκεῖνο εὔκολον τοῖς λύκοις, ὅτῳ ὁ ποιμὴν ἀπεχθαίνοιτο —— κακὸς βουκόλος —— αὐτὸς δὲ ἔσται μισθωτὸς ἀντὶ βȣκόλου —— ὁ δὲ ἀγαθὸς νομεὺς πολλὰ μὲν ὀνίναται ἐκ τȣ̃ ἔργȣ, πλείω δὲ ἔχει ἀντωφελεῖν, θηρία δὲ ἀπερύκων, καὶ πόας ὑγιεινῆς προορώμενος, καὶ μὲν δὴ ἀντιφιλȣ̃σι μάλιστα βόες μὲν ἀγαπῶντα βȣκόλον. *Livius* XXIV. 28. Manavit & privatorum benignitas ex urbe etiam in castra, ut non eques, non centurio stipendium acciperent, mercenariumque increpantes vocarent, qui accepisset. vid. in *Marc.* I. 20.

16. *Mich.* II. 12.

17. Si scholasticis credimus, Christus, cum moreretur, patrem *iratum* habuit: quod verbis Christi manifesto contrariatur. conf. infr. XIV. 31.

18. Qui vitam accipit, accipit a dante, h. e. ut scriptura loquitur: Deus pater filium e mortuis excitavit. Ea conditione mortem subeo, ut jus acquiram ad vitam alteram & ad resurrectionem paucis post mortem diebus futuram. 2. *Macc.* VII. 9. *Seneca* Phoeniss. 103. Jus vitae ac necis meae penes me est. *Arrianus Epict.* IV. 12. οὐδεὶς κύριος οὔτ᾽ ἀγαθόν μοι περιποιῆσαι, οὔτε κακῷ περιβαλεῖν. ἐγὼ αὐτὸς ἐμαυτȣ̃ κατὰ πάντα μόνος ἐξȣσίαν ἔχω. *Jo.* I. 12. *Xiphilinus* in Vespasiano. Μȣκιανὸς —— μέγα γάρ τι ὡς καὶ αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τῷ Οὐεσπασιανῷ δεδωκὼς ἠγγέλλετο, διά τε τ᾽ ἄλλα, καὶ ὅτι ἀδελφὸς ὑπ᾽ αὐτȣ̃ ὠνομάζετο, καὶ ὅτι ἐξȣσίαν εἶχε πάνθ᾽ ὅσα ἐβȣ́λετο καὶ ἄνευ τῆς αὐτȣ̃ προστάξεως διοικεῖν, καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα αὐτȣ̃ μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ διὰ τȣ̃τό γε καὶ δακτύλιον πεμφθέντα ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα τὰ σημαινόμενα λαμβάνῃ.

20. Non intelligimus, quid sibi velit, sup. comm. 6. 1. *Cor.* XIV. 23.

22. 1. *Macc.* IV. 50-59. *Jos.* A. XII. 7. 6. κε. τȣ̃ χασλεῦ μηνὸς, ὃν οἱ Μακεδόνες ἀπελλαῖον καλȣ̃σι, ἧψαν τε φῶτα ἐπὶ τῆς λυχνίας —— 7. —— Τοσαύτη δ᾽ ἐχρήσαντο τῇ περὶ τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἐθῶν ἡδονῇ μετὰ χρόνον πολὺν ἀπροσδοκήτως ἐν ἐξȣσίᾳ γενόμενοι τῆς θρησκείας, ὡς νόμον θεῖναι τοῖς μετ᾽ αὐτȣ̀ς, ἑορτάζειν τὴν ἀνάκτησιν τῶν περὶ τὸν ναὸν ἐφ᾽ ἡμέρας η. καὶ ἐξ ἐκείνȣ, μέχρι δεῦρο, τὴν ἑορτὴν ἄγομεν καλȣ̃ντες αὐτὴν φῶτα· ἐκ τȣ̃ παρ᾽ ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξȣσίαν, τὴν προσηγορίαν θέμε-

μῶν ἦν. Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ ~ τοῦ Σολομῶντος. Ἐκύκλω- 23
σαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ 24
ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε· 25
τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ἀλλ' 26
ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρόβα- 27
τα

~ Σολομῶνος

23. περιεπάτει] περιπάτει AL. ἐν τῷ ἱερῷ] εἰς τὸ ἱερὸν Colb.
τοῦ] — DG 44. 69. 83. 85. 86. 87. 97. 106. Evang. 1. 24. Editio *Complut. Bengelii, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bogardi, Erasmi, Genev.*
Σολομῶντος] Σολομῶνος DG. 10. 12. 13. 44. 69. 72. 76. 90. 106. Editio *Erasmi* 1, *Colinaei, Bogardi, Bengelii. Complut.*
εἰπὲ] εἰπὸν 1.
εἶπον] λαλῶ D. Versio *Vulg.* + οὖν 42.
οὐ πιστεύετε] οὐκ ἐπιστεύσατε 52. 63. 71. + μοι D. 53. 63. 69. 71. *Chrysostomus.*
μου] — Colb.
24. οὖν] — 57. ἔλεγον] ἔλεγαν D.
25. αὐτοῖς] — D. Versio *Goth.*
ταῦτα] αὐτὰ DL Codices *Latini.*
26. οὐ γὰρ] ὅτι οὐκ DL 1. 28. 33. 57. 69. 91. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Vulg. Syr.* prior, & posterior in margine. *Chrysostomus, Cyrillus* in l. & Glaphyr. p. 381. τῶν ἐμῶν] — 61. ἐμῶν 90.
καθὼς εἶπον ὑμῖν] — KLM. a prima manu 33. 42. Versio *Vulg. Copt. Armen. Nonnus.* probante *J. Casaubo-*

μενοι τῇ ἑορτῇ. c. Apion. II. 9. οἱ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας λυχνοκαΐας ἐπιτελοῦντες. *Schabb.* f. 21. 2. Tradunt Rabbini: A die XXV. mensis Cisleu sunt VIII. dies encaeniorum, in quibus nec lugendum est nec jejunandum. Nam cum Graeci invasissent templum, polluerunt universum, quod in templo erat, oleum. At cum praevaluisset rex Asmonaeorum, atque eos devicisset, quaesiverunt, sed non invenerunt nisi unam olei phialam, quae erat reposita sub sigillo Pontificis, nec in ea erat satis nisi in accensionem pro die una. Factum est miraculum. Nam accenderunt de ea in dies octo. Anno ergo sequente instituerunt & fecerunt dies festos. *Echa* R. f. 16. Uxor Torchini, cujus ossa confringantur, peperit filium nocte diei noni mensis Ab; tum vero totus Israël erat in luctu. Puerulus obiit בחנוך festo Dedicationis; tum dixerunt: Accendemus lucernas, annon? Dixeruntque: accendemus, quomodocunque res cadat. Accenderunt ergo. Abierunt autem quidam, atque eos accusarunt coram uxore Tarchini dicentes: Judaei isti, cum pareres filium, luxerunt: at cum obiret, accendunt lucernas. *Ros Haschana* f. 18. 2. indixerunt aliquando jejunium Lyddae ipso Encaeniorum festo. *Maimonid.* Chanucha 4. Quotnam lucernas accendunt? Praeceptum est, ut unaquaeque domus accendat lucernam unam: sive plures eam inhabitent, sive unus. Qui vero magis honorat praeceptum, accendit lucernas secundum numerum eorum qui in domo sunt. Qui hunc superare studet, accendit nocte prima lucernas singulas pro singulis in domo, nocte vero secunda duplicat numerum. e. gr. si decem sint in domo, accenduntur nocte prima lucernae 10., secunda 20, tertia 30. ita ut nocte octava sint lucernae 80 —— Si quis non habeat quod comedat, nisi ex eleemosyna, mendicet, aut vendat vestimenta sua, ut acquirat oleum & lucernas pro hac accensione. Et si sit ei tantum quadrans unus, & cogitet, utrum debat illum impendere accensioni lucernarum, an sacrationi diei, emat potius oleum ad lucernam accendendam, quam vinum ad festum celebrandum. Levusch. n. 684. Legunt hoc die ex Lege caput Septimum Numerorum, in quo agitur de dedicatione Tabernaculi. *Bamidbar* R. XIII. f. 208. 2. Opus tabernaculi absolutum est d. XXV. mensis Cisleu *Buxtorf.* Synagog. XXVIII. p. 551. Quando primam candelam accendunt, dicunt: Benedictus Deus —— qui nos sanctificavit praeceptis suis, jussitque nos accendere candelas Encaeniorum. Benedictus — qui fecit miracula patribus nostris in diebus illis, hoc ipso tempore. Benedictus —— qui nos sanos, incolumes & vivos conservavit, & nos pervenire fecit ad hoc tempus.

23. *Ovidius* H. XXI. 97. Et modo porticibus spatior: modo munera regum Miror, & in cunctis stantia signa locis. Miror & innumeris structam de cornibus aram. *Cebes* init. ἐτυγχάνομεν περιπατοῦντες ἐν τῷ τοῦ κρόνου ἱερῷ. *Jos.* A. VIII. 3. 9. τούτου [τοῦ θριγκοῦ] ἔξωθεν ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν τετραγώνῳ σχήματι, στοὰς ἐγείρας μεγάλας καὶ πλατείας, καὶ πύλαις ὑψηλαῖς ἀνεωγμένας, ὧν ἑκάστη πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνέμων τέτραπτο χρυσέαις κλειομένη θύραις. εἰς τοῦτο τοῦ λαοῦ πάντες, οἱ διαφέροντες ἁγνείᾳ καὶ παρατηρήσει τῶν νομίμων, εἰσῄεσαν —— ὕπαιθρον ὂν τὸ ἔξωθεν ἱερὸν ἴσον ὑπῆρχε τῷ ναῷ. περιλαμβάνει δ' αὐτὸ καὶ στοαῖς διπλαῖς μὲν τὴν κατασκευήν, λίθου δ' αὐτοφυοῦς τὸ ὕψος κίοσιν ἐπερηρεισμέναις· ὀροφαὶ δ' αὐταῖς ἦσαν ἐκ κέδρου φατνώμασιν ἐξεσμέναι· τὰς δὲ θύρας τῷ ἱερῷ τούτῳ πάσας ἐπέστησεν ἐξ ἀργύρου. IX. 11. 2. ἰώθαμος ὅσα ἐπισκευῆς ἐδεῖτο καὶ κόσμου, ταῦτα φιλοτίμως ἐξειργάσατο. στοὰς μὲν τὰς ἐν τῷ ναῷ ἱδρύσας καὶ προπύλαια. Chronic. Alex. ἰωαθὰμ τὰς ἐν τῷ ναῷ στοὰς ἵδρυσεν, ἡ ἀνατολικὴ γὰρ μόνη στοὰ ὑπὸ Σολομῶντος ἱδρύθη. *Jos.* A. XX. 8. 7. ἤδη δὲ τότε καὶ τὸ ἱερὸν ἐτετέλεστο —— ἔπειθον τὸν βασιλέα τὴν ἀνατολικὴν στοὰν ἀνεγεῖραι. ἦν δὲ ἡ στοὰ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἱεροῦ, κειμένη δὲ ἐν φάραγγι βαθείᾳ υ. πηχῶν τοὺς τοίχους ἔχουσα. ἐκ λίθων δὲ τετραγώνων κατεσκεύαστο καὶ λευκῶν πάνυ· τὸ μὲν μῆκος ἑκάστου λίθου πήχεις κ. τὸ δὲ ὕψος ς. ἔργον Σολομῶνος τοῦ βασιλέως πρῶτον δειμαμένου τὸ σύμπαν ἱερόν. ὁ βασιλεὺς δὲ —— ἠρνήσατο μὲν περὶ τούτου δεομένοις. B. V. 5. 1. τοῦ δὲ βασιλέως Σολομῶνος, ὃς δὴ καὶ τὸν ναὸν ἔκτισε, τὸ κατ' ἀνατολὰς μέρος ἐκτειχίσαντος, εἶτ' ἐτέθη μία στοὰ τῷ χώματι, καὶ κατά γε τὰ λοιπὰ μέρη γυμνὸς ὁ ναὸς ἦν. τοῖς δ' ἑξῆς αἰῶσι κ. τ. λ. VI. 5. 2. ἧκον δὲ ἐπὶ τὴν λοιπὴν στοὰν τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ. καταφεύγει δ' ἐπ' αὐτὴν ἀπὸ τοῦ δήμου γύναια καὶ παιδία καὶ σύμμικτος ὄχλος πλεῖστος εἰς ἑξακισχιλίους. πρὶν δὲ καίσαρα κρῖναί τι περὶ αὐτῶν, ἢ κελεῦσαι τοὺς ἡγεμόνας, φερόμενοι τοῖς θυμοῖς οἱ στρατιῶται τὴν στοὰν ὑφάπτουσι. καὶ συνέβη τοὺς μὲν ῥιπτοῦντας αὐτοὺς ἐκ τῆς φλογὸς διαφθαρῆναι, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ. περιεσώθη δ' ἐκ τούτων οὐδείς. τούτοις αἴτιος τῆς ἀπωλείας ψευδοπροφήτης τις κατέστη, κατ' ἐκείνην κηρύξας τὴν ἡμέραν τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως, ὡς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δεξομένους τὰ σημεῖα τῆς σωτηρίας, πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι

παρὰ

28 τα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. Κἀγὼ ζωὴν
αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς
29 χειρός μου. Ὁ πατήρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί· καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπά-
30 ζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάστασαν οὖν πάλιν
λί-

no & *J. Millio* prol. 909. Sequentibus jungunt 4. 5. 36. 37. *Euthymius*. 27. a μου ad μοι] — 64. ἀκούει] ἀκούουσιν L. 69. *Cyrillus* de Ador. p. 188. & in Esaj. p. 567. *Basilius* c. Eunom. III. + ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν 61.

28. οὐχ ἁρπάσει] οὐ μὴ ἁρπάσῃ DL. 71. 96. Ev. 20. *Basilius* c. Eunom. 1. *Cyrillus* in Esaj. p. 567. *Theophyl.* χειρὸς] + τοῦ πατρὸς 89.

29. ὃς δέδωκε] ὁ δεδωκὼς D. ὃ δέδωκε L. Evang. 15. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus*, *Tertullianus* a. Praxeam, *Hilarius*, *Augustinus*. μοι] + αὐτὰ 13. 61. in ora. 69. Versio *Armen.* μείζων] μεῖζον A. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus*, *Hilarius*, *Augustinus*, *Ambrosius* de fide V. 6. μείζων πάντων] πάντων μείζων D. ἁρπάζειν] ἁρπάσαι 13. 69. + αὐτὰ 69. μου posterius] — L Colb. 30. πατέρα] + μου 71. Versio *Syr. Copt.*

31. οὖν] — L. 33. Versio *Goth. Augustinus*. πάλιν] — D 28. 64. 69. Versio *Vulg. Copt. Armen. Augustinus*. probante *J. Millio* prol. 1404.

παρὰ τῶν τυράννων τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται, προσμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βοήθειαν καταγγέλλοντες, ὡς ἧττον αὐτομολοῖεν, καὶ τοὺς ἐπάνω δέους καὶ φυλακῆς γινομένους ἐλπὶς παρακρατοίη· πείθεται δὲ ταχέως ἄνθρωπος ἐν συμφοραῖς· ὅταν δὲ δὴ καὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν ἀπαλλαγὴν ὁ ἐξαπατῶν ὑπογράφῃ, τόθ᾽ ὁ πάσχων ὅλος γίνεται τῆς ἐλπίδος. Τὸν γοῦν ἄθλιον δῆμον οἱ μὲν ἀπατεῶνες καταψευδόμενοι τοῦ θεοῦ, τηνικαῦτα παρέπειθον· τοῖς δὲ ἐναργέσι καὶ προσημαίνουσι τὴν μέλλουσαν ἐρημίαν τέρασιν οὔτε προσεῖχον, οὔτ᾽ ἐπίστευον, ἀλλ᾽ ὡς ἐμβεβροντημένοι, καὶ μήτε ὄμματα μήτε ψυχὴν ἔχοντες, τῶν τοῦ θεοῦ κηρυγμάτων παρήκουσαν.

Non sub dio mansit in atrio, sed in porticum sese ut alii subduxit propter tempestatem. 1. *Reg.* VI. 3. *Act.* III. 11.

24. *Plut.* Fabio p. 179. B ὅτε δῆμος ἤρτο, καὶ μετὰ χαρᾶς εἰς ἀγορὰν συνέτρεχε. *Themistius* IX. p. 126. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς λόγοις οἱ μὲν βασιλικοὶ —— οἱ δ᾽ ὑπηκόοις πρέποντες καὶ ἰδιώταις. ὅσοι μὲν πρὸς μέγεθος αἴρουσι τὴν ψυχὴν, καὶ σεμνότητος ἐμπιπλᾶσι, καὶ βασιλέα ποιοῦσιν ἑαυτοῦ πρῶτον, τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι καὶ τῶν ἄλλων, οὗτοι βασιλεῖ πρέποντα ἀκούσματα καὶ διδάγματα. *Libanius* O. X. 265. A. τί τε ἡ ψυχὴ, καὶ πόθεν ἥκει, καὶ ποῖ πορεύεται, καί τισι βαπτίζεται, καί τισιν αἴρεται, καί τισιν καθέλκεται καὶ τισι μετεωρίζεται. *Jos.* A. III. 2. 3. οἱ δ᾽ ἦσαν ἐπὶ τὸν κίνδυνον τὰς ψυχὰς ἠρμένοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἑτοίμως ἔχοντες, ἤλπιζον ἀπαλλαγήσεσθαί ποτε τῶν κακῶν. 5. 1. ἠρμένοι ταῖς διανοίαις ὡς μετὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν ἀγαθῶν, ἣν προὔτεινεν αὐτοῖς, ἐπανήξοντος Μωϋσέως παρὰ τοῦ θεοῦ, ἑορτάζοντες δὲ τὸν στρατηγὸν περιέμενον. *Livius* XXVIII. 36. Magoni desperatis in Hispania rebus, in quarum spem seditio primum militaris, deinde defectio Indibilis animos ejus sustulerat. *Æn.* IX. 127. Ultro animos tollit dictis. Servius, eorum animos tollit qui erant territi. vide indic. Flori. Animus erectus, cui opponitur demissus. *Deut.* XXIV. 15. *Ps.* XXV. 1. LXXXVI. 4. CXLIII. 8. *Prov.* XIX. 18. *Jer.* XXII. 27. *Hos.* IV. 8.

25. τὰ ἔργα —— μαρτυρεῖ] vid. supra in V. 36. *Heraclides* de Deo. Ἔργα δεῖ μαρτυρεῖν, οἷα ἡλίου, νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυροῦσιν, αὔρα αὐτῷ μαρτυρεῖ, γῆ ὅλη καρποφοροῦσα μάρτυς —— οὐρανὸς μαρτυρία. *Salust.* H. III. 6. Quid praelia enumerem —— quando res plus valet quam verba? *Cic.* Brut. 96. Quod ea gessissem, quae de me, etiam me tacente, ipsa loquerentur.

26. *Ammonius* in Catena ap. Corderium. ἐγὼ μὲν γὰρ τὰ παρ᾽ ἐμοῦ πάντα ἐπλήρωσα, ἃ τὸν ποιμένα ποιῆσαι ἐχρῆν· εἰ δὲ μὴ ἠκολουθεῖτέ μοι, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ εἰμὶ ποιμὴν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ πρόβατα.

28. Non tantum ipsi non estis ex ovibus meis, verum etiam oves meas mihi abducere tentatis. *Plut.* Agesilao p. 615. D. τῶν χειρῶν τῶν ἐπαμινώνδου τὴν πόλιν ἐξαρπάσας, καὶ στήσας τρόπαιον. *Libanius* D. XVII. p. 456. B. ὁρῶ —— τὴν Βυζαντίων πόλιν ἐκ τῶν χειρῶν ἡρπασμένην τοῦ Μακεδόνος. XXXI. p. 718. A. ἄρτι μὲν γὰρ ἠγανάκτεις, ὅτι σου τῶν χειρῶν τοὺς ἐναντίους ἐξήρπασα.

29. *Marc.* IV. 32. *Varinus*. Μείζονα πάντων. οἱ οὕτως λέγοντες ἁμαρτάνουσι. μέγιστον γὰρ χρὴ λέγειν πάντων.

30. Inf. 38. XVII. 11. 22. 1. *Jo.* V. 8. 1. *Cor.* III. 8. XI. 5. *Andronicus Rhod.* VIII. 16. οἱ ἐκ γονέων, οἷον ἄλλοι αὐτοὶ, τῷ χωρὶς εἶναι μόνον διαφέροντες. Sabellius & Praxeas putabant, patris & filii nomina esse unius ejusdemque binominis Dei. *Plut.* de discr. adul & amici p. 51. C. οὐ παῖς ἀχιλλέως, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος αὐτὸς εἶ. L. ult. Cod. *de Impub.* VI. 26. 11. cum & natura pater & filius eadem esse persona pene intelligantur. *Euripides* Orest. 1191. ἤν τι Μενέλεως σε δρᾷ Ἢ τόνδε κἀμέ· πᾶν γὰρ ἓν φίλον τόδε. Schol. ὡς εἰ ἔλεγεν, ἓν σῶμα καὶ μία ψυχὴ ἐσμέν· πᾶν γὰρ τὸ καθ᾽ ἡμᾶς ἓν, φησι, καὶ ταὐτόν ἐστι. *Macrobius* I. 18. Aristoteles, qui theologumena scripsit, Apollinem & Liberum Patrem unum eundemque Deum esse multis argumentis asserit —— *Euripides* in Licymnio Apollinem Liberumque unum eundemque Deum esse significans scribit: Δέσποτα φιλόδαφνε, Βάκχε, Παιὰν, Ἄπολλων, Εὔλυρε i. e. unam personam. Aliter *Origenes* c. Cels. VIII. εἰ δέ τις ἐκ τούτων περισπασθήσεται, μή πη αὐτομολοῦμεν πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας δύο εἶναι ὑποστάσεις πατέρα καὶ υἱὸν, ἐπιστησάτω τό· ἦν δὲ πάντων τῶν πιστευσάντων ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία μία, ἵνα θεωρήσῃ τό· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἕνα οὖν θεὸν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν θεραπεύομεν —— θρησκεύομεν οὖν τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν υἱὸν τὴν ἀλήθειαν, ὄντα δύο τῇ ὑποστάσει πράγματα, ἓν δὲ τῇ ὁμονοίᾳ καὶ τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ταυτότητι τοῦ βουλήματος. *Tertullianus* a. Praxeam 22. Ego & pater unum sumus. —— Unum sumus, non unus sumus —— Unum dicit neutrali verbo, quod non pertinet ad singularitatem, sed ad unitatem, ad similitudinem, ad conjunctionem, ad dilectionem patris, qui filium diligit, & ad obsequium filii, qui voluntati patris obsequitur. Unum sumus, dicens, ego & pater; ostendit duos esse, quos aequat & jungit. Adeo addit etiam, multa se opera a patre ostendisse, quorum nihil lapidari mereretur. Et ne putarent, ideo se illum lapidare debere, quasi

λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πολλὰ καλὰ ἔργα 31
ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; Ἀπεκρίθησαν αὐ- 32
τῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, 33
καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστι γε- 34
γραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν· Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ 35
λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· Ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέ- 36
στειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε· Ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι;

Εἰ

λίθους οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι λίθους 69. 32. Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτοῖς 33. Versio *Copt. Æthiop. Arab.*
καλὰ ἔργα] ἔργα καλὰ A 1. 106. Versio *Syr. Athanas.* c. Arian. V. μου] — D. *Athanas.* l. c. + καὶ 69.
ποῖον αὐτῶν ἔργον] ποίων ἔργων 69. ἔργον] ἔργων 5. 8. Evang. 15. 17. Editio *Erasmi.*
33. αὐτῷ] οὖν 56. 58. 61. Codices *Latini.*
λέγοντες] — AKL 1. 33. 42. 68. 69. 106. Evang. 15. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen.* probante *Bengelio* & *Millio* prol. 1400.
σὺ] — DK 42. Evang. 15. Versio *Syr. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 877.
34. Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν D Versio *Copt.*
ὑμῶν] — D. Evang. 19. Codices *Latini. Eusebius* E. T. I. 20. *Tertullianus*, *Cyprianus* Tr. 36. + ὅτι DL 12. 33. 38. Versio *Vulg. Syr. Eusebius*, *Cyprianus*, *Athanas.* c. Arian. MS.
εἶπα] εἶπον ADM 3. 9. 12. 13. 16. 33. 38. 44. 69. 70. 72. 73. 85. Ev. 1. 3. 17. 19. 24. *Theodoret.* D. II.
35. εἰ] — Evang. 15. + οὖν 57. τοῦ θεοῦ ἐγένετο] ἐγένετο τοῦ θεοῦ D.
36. ἡγίασε] ἠγάπησε 47. εἶπον] + ὅτι 64.
τοῦ] — DE 69. Colb. *Cyrillus* de Ador. p. 388. *Damascenus* c. Nestor. 41. 37. οὐ] μὴ 13. 69.
πιστεύετε] πιστεύητε 46. 96. 38. μὴ] οὐ 69.
πιστεύητε] θέλετε πιστεύειν D. Versio *Vulg. Cyprian.* l. c. πιστεύετε A 1. a prima manu. Edit. *Erasmi* 1. *Aldi.*
ἔργοις] + μου HK 51. 73. πιστεύσατε] πιστεύετε DKL. 1.

quasi se Deum ipsum, id est patrem, voluisset intelligi, quia dixerat: ego & pater unum sumus; qua filium Dei Deum ostendens, non qua ipsum Deum. Si in lege, inquit &c. 34-38. Per opera ergo erat pater in filio, & filius in patre; & ita per opera intelligimus, unum esse patrem & filium. Adeo totum hoc perseverabat inducere, ut duo tamen crederentur in una virtute; quia aliter filius credi non posset, nisi duo crederentur. *Novatianus* 22. Si erat, ut haeretici putant, pater Christus, oportuit dicere: Ego & pater unus sum —— Unum neutraliter positum societatis concordiam, non unitatem personae sonat —— ut merito unum sint pater & filius, per concordiam & per amorem —— Novit hanc concordiae unitatem & Apostolus Paulus, cum personarum tamen distinctione —— qui plantat, & qui rigat unum sunt. Quis autem non intelligat, alterum esse Apollo, alterum Paulum, non eundem atque ipsum Apollo pariter & Paulum? *Alexander Alex.* Episc. ap. Theodoret. H. E. 1. 4. τὸ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, ὅπερ φησὶν ὁ κύριος, οὐ πατέρα ἑαυτὸν ἀναγορεύων, οὐδὲ τὰς τῇ ὑποστάσει δύο φύσεις μίαν εἶναι σαφηνίζων· ἀλλὰ ὅτι τὴν πατρικὴν ἐμφέρειαν ἀκριβῶς πέφυκε σώζειν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, τὴν κατὰ πάντα ὁμοιότητα αὐτοῦ ἐκ φύσεως ἀπομαξάμενος, καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ πατρὸς τυγχάνων, καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἔκτυπος χαρακτήρ. Augustinus. eadem sunt opera patris & filii: non quod filius sit idem ipse qui Pater est.

31. *Il.* φ. 405. μέγα τόξον ἐβάστασε. λ. 593. λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσι.

32. *Plat.* Hipparch. p. 512. C. ὃς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο, καὶ τὰ Ὁμήρου πρῶτος ἐκόμισε εἰς τὴν γῆν ταύτην. *Appian.* Iber. p. 487. ἔργα μέγιστα ἐπεδείξατο. *Plut.* Bruto πολλὰ ἄξια μνήμης ἔργα ἐπεδείξατο. *Herodian.* II. 4. 10. ἐπιδειξαμένου —— πολλὰ σώφρονα καὶ χρηστὰ ἔργα. *Themistius* O. XIII. ἔργον καλὸν ἐπιδείκνυσθαι. 2. *Tim.* IV. 14. *Demosth.* Olynth. II. ἔργον τί δεικνύεις. & *Suidas. Michael Apostolius.* 321. Ἀντ' εὐεργεσίης ἀγαμέμνονα τῖσαν [δῆσαν] ἀχαιοί. *Ovidius* de Nuce 121. Omnia cum faciam, cum praestem sedula cunctis officium, saxis officiosa petor. *Ter.* Andr. I. 1. 115. Si illum objurges, vitae qui auxilium tulit, Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum? *Dionys. Hal.* VIII. 29. Marcius Coriolanus. οἵ με ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων, ἐφ' οἷς τιμᾶσθαι προσῆκεν, ὡς τὰ μέγιστα ἐξημαρτηκότα περὶ τὸ κοινὸν, αἰσχρῶς ἐξήλασαν ἐκ τῆς πατρίδος. 2. *Cor.* XI. 7. XII. 13. *Mich.* VI. 3. 4. 5.

33. *Plin.* Paneg. 78. ut caeterorum hominum, ita principum illorum omnium, qui Dii sibi videntur, aevum omne & breve & fragile est.

Philemon τὰ προσπεσόντα προσδοκᾶν ἅπαντα δεῖ ἄνθρωπον ὄντα. —— ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν αἰτοῦ παρὰ θεοῦ ἀλλὰ μακροθυμίαν —— οὐκ ἂν δύναιο μὴ γενέσθαι, δέσποτα, ἄνθρωπος ὢν ἄνθρωπος. *Heraclitus* ad Hermodorum. Ἀσεβείας μέ γέγραπται —— ὡς ὅτι ἐπέγραψα τῷ βωμῷ, οὐ ἐπέστησα τὸ ἐμὸν ὄνομα, θεοποιῶν ἄνθρωπον ὄντα ἐμαυτόν.

Schemoth R. VIII. Pharao fuit unus ex IV. hominibus qui fecerunt se ipsos divinitatem: hi sunt Hiram, Nebucadnezar, Pharao & Joas.

34. *Herodotus* I. 65. Δίζω, ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον· ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόεργε. *Plut.* Lyc. p. 42. B. θεοφιλῆ μὲν αὐτὸν ἡ πυθία προσεῖπε, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον. Cam. p. 134. C. τὸν δὲ κάμιλλον σωτῆρα καὶ θεὸν καὶ πατέρα ἀνακαλοῦντες. Dio p. 978. B. τὸν μὲν Δίωνα σωτῆρα καὶ θεὸν ἀνακαλούντων. Philostratus p. 109. πάλιν οὖν ἤρετο, τίνα αὐτοὺς ἡγοῖντο, ὁ δὲ θεοὺς εἶπεν, ἐπερομένου δὲ αὐτοῦ· διατί; ὅτι, ἔφη, ἀγαθοί ἐσμεν ἄνθρωποι. Τοῦτο τῷ ἀπολλωνίῳ τοσαύτης ἐδόκει εὐπαιδευσίας εἶναι μεστὸν, ὡς εἰπεῖν αὐτὸ καὶ πρὸς Δομετιανὸν ὕστερον ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγοις. *Virgil.* Ecl. 1. 6. Deus nobis haec otia fecit; Namque erit ille mihi semper Deus. *Cic.* de Orat. I. 23. equidem te in dicendo semper putavi Deum. II. 42. vide quam sim in isto genere, Catulle, Deus. de N. D. II. 12. Audiamus Platonem quasi quendam Deum philosophorum. pro Cluent. 69. deos immortales &c. —— Vos judices, quos huic A. Cluentio quosdam alios Deos ad omne vitae tempus fortuna esse voluit, ad Att. VIII. 16. municipia vero

Deum,

37 Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πι-
38 στεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε· ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ
39 ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν. Καὶ ἀπῆλθε
40 πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμει-
41 νεν ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον· Ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν
42 οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. Καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ
εἰς αὐτόν.

πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε] — E a prima manu.
καὶ πιστεύσητε] — Codices *Lat.* *Cyprian.* *Tertull.* a. Prax. καὶ γινώσκητε L 1. 32. Versio *Copt.* *Armen.* *Athanasius* c. Arian. V.
αὐτῷ] τῷ πατρὶ DL. 33. Versio *Vulg.* *Syr.* prior, & posterior in margine. *Æthiop.* *Arab.* *Copt.* *Armen.* *Athanasius* l. c. *Damascenus* a. Nestor. 41. probante *J. Millio* prol. 434.
39. ἐζήτουν οὖν] καὶ ἐζήτουν D. ἐζήτουν EH. 3. 9. 12. 34. 36. 38. 39. 44. 49. 57. 70. 72. 85. 91. 95. 95. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copt.*
πάλιν] — D 38. 46. 54. a prima manu. 64. 68. 69. 80. Versio *Vulg.* *Chrysostomus.* prob. *J. Millio* prol. 877.
πάλιν αὐτὸν] αὐτὸν πάλιν A. 1. + οἱ Ἰουδαῖοι 69. τῆς χειρὸς] τῶν χειρῶν 1. 53. Colb. duo. Versio *Vulg.* *Copt.*
40. καὶ ἀπῆλθεν] ἀπῆλθεν οὖν A.
πάλιν] — 46. 54. 64. 68. Versio *Syr.* *Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 877.
πάλιν πέραν] πέραν πάλιν 44. τὸν] — 44. τὸ πρῶτον] — 33. τὸ πρότερον 69.
41. καὶ ἔλεγον] λέγοντες 59. ὅτι] — D 96. μὲν] — 59. 69.
σημεῖον] — E a prima manu. σημεῖον ἐποίησεν] ἐποίησεν σημεῖον 1. 44. 69. *Chrysostomus.*
οὐδὲν] οὐδὲ ἓν 1. 69. εἶπεν Ἰωάννης] Ἰωάνης εἶπεν D. εἶπεν 56. Codex Stephani. Versio *Copt.*
ἀληθῆ] ἀληθῶς 58. 61. 42. ἐπίστευσαν πολλοὶ] πολλοὶ ἐπίστευσαν D. 1. Versio *Syr.*
ἐκεῖ εἰς αὐτὸν] εἰς αὐτὸν ἐκεῖ AD. 1. 69. Versio *Copt.* εἰς αὐτον 16. Versio *Vulg.* *Syr.*

Deum, ne simulant, ut cum de illo aegroto verba faciebant. post Red. 4. P. Lentulus Cos. parens, Deus, salus nostrae vitae, fortunae, memoriae, nominis. Pro Sext. 69. video P. Lentulum, cujus ego patrem & Deum & parentem statuo fortunae ac nominis mei. pro Flacco 25. Mithridatem Deum, illum patrem, illum conservatorem Asiae, illum Evium, Nysium, Bacchum, Liberum nominabant. de Or. III. quem Deum, ut ita dicam, inter homines putant. pro Planc. 12. Ut vivat cum suis, primum cum parente — quem veretur ut Deum, neque enim multo secus parens liberis. pro Mil. 29. Graeci homines Deorum honores tribuunt iis viris, qui tyrannos necaverunt. Quae ego vidi Athenis? quae aliis in Urbibus Graeciae? quas res divinas talibus institutas? quos cantus? quae carmina? prope ad immortalitatis & religionem & memoriam consecrantur. *Curtius* III. 6. de Philippo. grates habebant veluti praesenti Deo. *Stobaeus* S. V. οὔτε γὰρ Ἀριστείδης οὔτε Ἐπαμινώνδας, οὔτε Λυκοῦργος πλουτοῦντες καὶ δουλευόμενοι ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεὸς, ὁ δὲ σωτὴρ προσηγορεύθησαν. ἀλλ᾽ ὅτι πενόμενοι τὴν ἑλλάδα δουλείας ἀπέλυον. *Plautus* Asinar. III. 3. 122. Siquidem mihi statuam & aram statuis, atque ut Deo mihi hic immolas bovem: nam ego tibi salus sum. *Secundinus Manichaeus* Augustino. Summum inveni ubique oratorem, & Deum pene totius eloquentiae. *Tacitus* H. II. 61. Assertor Galliarum & Deus, nomen id sibi indiderat. *Xenophon* de Venat. Ἀσκληπιὸς δὲ μειζόνων ἔτυχεν, ἀνιστάναι μὲν τεθνῶτας, νοσοῦντας δὲ ἰᾶσθαι, διὰ δὲ ταῦτα θεὸς ὢν παρ᾽ ἀνθρώποις ἀείμνηστον κλέος ἔχει. *Aristoteles* Nicom. VII. 1. Ὅμηρος περὶ ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν πρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθὸς. — οὐδὲ ἐώκει ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο. Il. 259. ω. ὥσεὶ καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι᾽ ἀρετῆς ὑπερβολήν. *Stobaeus* XCVI. φίλιππον ἐν τοῖς τῆς θυγατρὸς κλεοπάτρας γάμοις πομπεύσαντα, καὶ ιϛ. θεὸν ἐπικληθέντα, τῇ ἑξῆς ἐπισφαγέντα. *Diodorus* S. I. 4. Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ διὰ τὰς πράξεις προσαγορευθεὶς θεός. IV. 19. ὑπὸ Γαΐου τοῦ καίσαρος τοῦ διὰ τὸ μέγεθος τῶν πράξεων θεοῦ προσαγορευθέντος. V. 21. καθ᾽ ἡμᾶς δὲ Γαΐος Καῖσαρ, ὁ διὰ τὰς πράξεις ἐπονομασθεὶς θεός. p. 304. καῖσαρ ὁ κληθεὶς θεός. *Strabo* III. p. 244. B. ὑπὸ καίσαρος τοῦ θεοῦ. IV. p. 267. C. οὕτω καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἴρηκεν. & saepissime.

34. ἐν τῷ νόμῳ] i. e. *Psal.* LXXXII. 6. *Sanhedrin* f. 91. 2. Dixit R. Josua L. Levi: Quomodo probatur resurrectio mortuorum ex lege? quia dicitur Psal. LXXXIV. 5. non dicitur, laudaverunt, sed, laudabunt te. Ergo hinc probatur resurrectio mortuorum ex Lege. — Dixit R. Chaja f. Abbae dixisse R. Johannem: Quomodo probatur resurrectio mortuorum ex Lege? quia dicitur Es. LII. 8. inf. XV. 25. 1. *Cor.* XIV. 21. inf. XII. 34.

35. θεοὺς] *Philo* pejorem insid. meliori. T. 1. p. 222, 10. τούτοις ἕπεται καὶ τὸ Μωϋσῆν, ὁπότε χειροτονεῖται θέος τοῦ φαραὼ, μὴ πρὸς ἀλήθειαν γεγενῆσθαι, δόξῃ δὲ μόνον ὑπολαμβάνεσθαι. Θεὸν γὰρ διδόντα μὲν οἶδα καὶ χαριζόμενον, διδόμενον δὲ οὐ δύναμαι νοῆσαι. Λέγεται δὲ ἐν ἱεραῖς βίβλοις· δίδωμι σε θεὸν φαραὼ, τοῦ διδομένου πάσχοντος οὐ δρῶντος, δραστήριον δὲ τὸ ὄντως ὂν, οὐ πάσχον ἀναγκαίως εἶναι.

λυθῆναι] *Dion Chrysost.* p. 326. B. D. σκοπεῖτε δὲ ὅτι πάντες ἡγοῦνται κυριώτερα ταῦτα ἔχειν, ὅσα ἂν δημοσίᾳ συμβάλωσι διὰ τῶν τῆς πόλεως γραμμάτων, καὶ οὐκ ἔνι λυθῆναι τῶν οὕτω διῳκημένων οὐδέν.

36. *Num.* VII. 1. VIII. 17. Ego non ab hominibus sed a Deo electus, non uni regioni sed toti mundo missus, non ut eos in hac vita tuear, sed ut ad aeternam vitam eos perducam.

38. *Aristides* de Societ. p. 478. τοὺς λόγους τοὺς παρ᾽ ἀμφοτέρων ἀνελόντες, τοῖς ἔργοις τοῖς ἐκείνου πιστεύσατε. *Cic.* Salust. 14. ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?

Jamblichus V. Pythag. p. 1. 93. πολὺ δὲ τούτων θαυμασιώτερα ἦν τὰ περὶ τῆς κοινωνίας τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ τὰ περὶ τῆς τοῦ νοῦ ὁμονοίας, καὶ τὰ περὶ τῆς θείας ψυχῆς παρ᾽ αὐτοῖς ἀφορισθέντα· παρήγγελλον γὰρ θαμὰ ἀλλήλοις, μὴ διασπᾶν τὸν ἐν ἑαυτοῖς θεόν· οὐκοῦν εἰς θεοκρασίαν τινὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἕνωσιν καὶ τὴν τοῦ νοῦ κοινωνίαν, καὶ τὴν τῆς θείας ψυχῆς ἀπέβλεπεν αὐτοῖς ἡ πᾶσα τῆς φιλίας σπουδὴ δι᾽ ἔργων τε καὶ λόγων. *Ovidius* F. VI. 5. Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας, καὶ Μάρθας τῆς 1
ἀδελφῆς αὐτῆς. (Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πό- 2
δας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς· ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.) Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀ- 3
δελφαὶ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι· Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶ- 4
πεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δο-
ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς 5
καὶ τὸν Λάζαρον. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. 6
Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ 7
οἱ μαθηταί· Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπε- 8
κρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ 9
προσ-

1. ἀπὸ Βηθανίας] — 56. κώμης] + ἀδελφὸς Versio *Syra*. probante *T. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. Μαρίας ἐ] τῆς Μαρίας ἐ τῆς D. αὐτῆς] αὐτοῦ A. 2. μύρῳ] μύρων E 2. αὐτοῦ] — D 70. αὐτῆς] ἑαυτῆς 44. 53. 71. 83. 96. 97. Evang. 5. *Theophylactus*. τῆς κεφαλῆς 57. 76. τῆς κεφαλῆς αὐτῆς 78. 106. Versio *Syra* posterior. ἧς] + ἐ D.
3. ἀδελφαὶ] + αὐτοῦ D 1. 40. 44. 45. 63. 74. 90. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Armen*. πρὸς αὐτὸν] — 40. a prima manu. 63. πρὸς τὸν Ἰησοῦν D. Versio *Syr*. Cod. *Lat*. ἴδε] — 71. φιλεῖς] ἐφίλεις L. 4. ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — Versio *Goth*. αὕτη] — 69. ἀσθένεια] + αὐτοῦ D 69. αὐτῆς] αὐτῶν 69.
5. ἀγάπα] ἐφίλει D. Μάρθαν] Μαρίαν 1. 69. Colb. Versio *Armen*. τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς] Μαρίαν Versio *Syr*. + Μάρθαν 1. 69. Colb. Versio *Armen*. + Μαρίαν Versio *Vulg*. *Arab*. *Copt*. 6. μὲν] — G. Versio *Syra* prior, sed posterior habet cum asterisco. ἔμεινεν] + ὁ Ἰησοῦς D. Codices *Latini*. ἐν ᾧ ἦν] ἐπὶ τῷ D. ἐν ᾧ ἦν τόπῳ] ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἦν 49. 7. ἔπειτα] εἶτα D. *Chrysostomus*. μαθηταῖς] + αὐτοῦ ADK. 16. 28. 63. 69. 106. Editio *Complut*. Versio *Vulg*. *Syr*. utraque, *Copt*. εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν] πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν 1. 13. 69. Versio *Syr*. πάλιν] πόλιν A. sequentibus hanc vocem jungit D.
8. μαθηταὶ] + αὐτοῦ D. 68. Evang. 7. 9. 15. 16. 17. Versio *Syr*. utraque, Codices *Lat*. *Nonnus*. ἐκεῖνοι 54. λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι λιθάσαι 1. Versio *Syr*. *Vulg*. *Chrysostomus*.
9. οὐ] — ACDG. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 90. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*. *Theophylactus*.

42. Cum Hierosolymitani doctores Christum non acciperent, mirabili divina sapientia factum est, ut apud plebem & in pagis fidem inveniret; utque in deserto tutus esset, quem in templo lapidibus petierant.

2. 2. *Reg*. IV.

4. 2. *Reg*. XX. 1. 1. *Jo*. V. 16. 17. Non, ut illae metuunt, frater letaliter decumbens, ipsis morte eripietur in perpetuum.

1. *Cor*. XV. 43. 2. *Cor*. XII. 9. 1. *Pet*. III. 7. *Noricus* V. 3. ex Cic. ad Brutum VIII. Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges. *Plato* Lysid. ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν, οὐδ' ἂν φιλοῖ. Cic. ad Brutum Ep. 1. L. Clodius —— valde me diligit, vel ut ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. Ep. ad Fam. IX. 14. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. *Dio* XLIV. p. 175. ἐφιλήσατε αὐτὸν ὡς πατέρα, καὶ ἠγαπήσατε ὡς εὐεργέτην. inf. XXI. 15. *Plinius* Ep. III. 9. quam ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate amare ardentius coepi.

7. *Ter*. Andr. III. 2. 3. Nunc primum fac, isthaec ut lavet; post deinde, quod jussi ei dare bibere —— date. D. *de Origine Juris* I. 2. 13. Post hoc dein de auctorum successione dicemus. *Justinus* XXXVII. 1. 9. denique ad postremum —— decessit. *Cic*. pro Milone. 24. deinde postea se gladio percussum esse. *Plautus* Menaechm. Post deinde. Casinae prol. post id rursum denuo. *Livius* XLI. 24. Legati deinde postea missi a Rege. *Valerius* M. IX. 1. exter. 5. postea deinde, filia ejus &c. *A Gellius* XV. 12. & XVII. extr. VII. 3. *Menander* apud Stobaeum. ἔπειτα μετὰ ταῦτα εὐθὺς εὑρέθη θανών. *Lucianus* Lexiphane 21. εἶτα μετὰ τοῦτο. Abdicat 9. εἶτα μετὰ ταῦτα ἀναλάβῃ. Hermotim. 66. εἶτα μετὰ τοῦτο. . . . . καὶ Μέλιτος ἴσως πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐκκαθαίρει τοὺς τῶν νέων τὰς βλαστὰς διαφθείροντας, ὥς φησιν, ἔπειτα μετὰ τοῦτο τῶν πρεσβυτέρων ἐπιμεληθεὶς. *Sextus Empir*. 2. Astrol. 97. εἶτα μετὰ τοῦτο. *Fasti Siculi*. εἶτα μετὰ ταῦτα πολεμήσας Φακεὲ, υἱὸς Ρομελίου —— κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. *Aristophanes* Ran. 1058. εἶτα διδάξας τοὺς Πέρσας μετὰ τοῦτ' ἐπιθυμεῖν ἐδίδαξα Νικᾶν ἀεὶ τοὺς ἀντιπάλους. Avib. 810. πρῶτον ὄνομα τῇ πόλει θέσθαι τι μέγα καὶ κλεινὸν. εἶτα τοῖς θεοῖς θῦσαι μετὰ τοῦτο. *Theophrastus* H. P. III. 13. αὐξανομένη μέχρι τῆς φυλλοῤῥοίας εἰς μῆκος, εἶτα μετὰ ταῦτα εἰς πάχος. IV. 3. εἶτα μετά τινα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν, καὶ θάλλειν, *Origenes* c. Cels. VIII. p. 402. εἶτα μετὰ ταῦτα —— φησίν. *Galenus* de Antidot. II. εἶτα μετὰ ταύτας. de Theriaca ad Pisonem. εἶτα μετὰ τοῦτο. in Hippocrat. de praedict. II. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ τελευτῇ. in Hippocr. de Chirurgi munere. III. εἶθ' ἑξῆς —— καὶ μετ' αὐτὸν —— εἶτα μετὰ τοῦτον ἐπὶ μὲν καταγμάτων ὁ τῆς διαπλάσεως [χρόνος] —— ὕστατος δὲ πάντων ὁ τῆς ἀναλήμψεως. *Aristoteles* Metaphys. XI. 1. εἶτα μετὰ τοῦτο. Plato de Legg. II. p. 793. E. εἶτα μετὰ ταῦτα ἔγωγ' ἂν φαίην. *Demosthenes* c. Leocharem. πρῶτον μὲν ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας, ἔπειτα μετὰ ταῦτα τὸν νόμον αὐτὸν. *Plut*. de εἰ p. 390. D. εἶτα μετὰ τούτους —— εἶτα ἐπὶ τούτῳ. *Athenaeus* V. p. 143. D. εἶτα μετὰ ταῦτα μέμνηται τῶν κατὰ πόλεμον πράξεων.

8. *Tobiae* II. 8.

10. *Matth*. VII. 23.

Il.

10 προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ,
11 προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς· Λά-
12 ζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ
13 μαθηταὶ αὐτοῦ· Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου
14 αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ
15 Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανε· Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς (ἵνα πιστεύσητε) ὅτι οὐκ
16 ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν· Εἶπεν οὖν Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς
17 συμμαθηταῖς· Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν
18 αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱερο-
19 σολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.) Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς
τὰς

εἰσιν ὧραι] ὧραι εἰσιν A C 1. 44. 69. 72. 83. 86. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Syr.* Codices *Latini*, *Chrysostomus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*. εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας] ὥρας ἔχει ἡ ἡμέρα D. περιπατῇ] περιπατεῖ 9. 69. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. 11. ταῦτα] τοῦτο 42. αὐτοῖς] τοῖς μαθηταῖς Evang. 18. κεκοίμηται] κοιμᾶται D. & comm. 12. Codices *Lat.* ἵνα ἐξυπνίσω] τοῦ ἐξυπνίσαι D. ἵνα ἐξυπνήσω Editio *Erasmi*, *Colinaei*. 12. οὖν] Evang. 7. Versio *Syr. Copt.* οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] αὐτῷ οἱ μαθηταὶ C a prima manu 42. DK. Versio *Syra* prior, sed posterior in margine. *Copt.* Codices *Lat. Theophylactus MS.* αὐτῷ A. 44. σωθήσεται] —— 1. a prima manu. 14. οὖν] —— A. Versio *Syr. Copt.* Codices *Lat. Nonnus.* αὐτοῖς] — 57. 64. ὁ Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ] παῤῥησίᾳ ὁ Ἰησοῦς 1. Λάζαρος] + ὁ φίλος ἡμῶν D. 16. τοῖς συμμαθηταῖς] σὺν τοῖς μαθηταῖς 69. τοῖς συνμαθηταῖς DL. Evang. 1. τοῖς μαθηταῖς 58. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. + αὐτοῦ D. Evang. 17. Versio *Goth. Syr. Copt.* Codices *Latini*. ἀποθάνωμεν] συναποθάνωμεν G. 13. μετ' αὐτοῦ] σὺν αὐτῷ K 27. 42. 68. 17. ἐλθὼν] ἦλθεν C a prima manu. D. Codices *Lat.* οὖν] — 59. ὁ Ἰησοῦς] —— A a prima manu. 61. + εἰς Βηθανίαν A. ex emendatione D 16. 17. 32. Versio *Syr.* εὗρεν] καὶ εὗρεν C a prima manu, ut videtur. D. 16. 17. Codices *Latini*. ἡμέρας ἤδη] ἤδη ἡμέρας C. a prima manu. Evang. 1. ἤδη] —— D. Versio *Copt. Syr.* ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ] ἐν τῷ μνημείῳ ἔχοντα D. 18. ἐγγὺς] ἐνγὺς D. ὡς] —— D. *Cyrillus*. δέκα] —— *Wall* in notis Criticis p. 120. ex Act. I. 12. 19. καὶ πολλοὶ] πολλοὶ δὲ CDL. 33. Versio *Vulg. Copt.* πολλοὶ οὖν 1. ἐκ] — 16. Ἰουδαίων] Ἱεροσολύμων D.

Il. σ. 442. ζώει, καὶ ὁρᾷ φάος ἠελίοιο.

11. *Moeris.* ἀφυπνῆσαι [l. ἀφυπνίσαι] ἀττικῶς, ἐξυπνῆσαι [l. ἐξυπνίσαι] ἑλληνικῶς. *Phrynichus* p. 96. ἐξυπνισθῆναι οὐ χρὴ λέγειν, ἀλλὰ ἀφυπνισθῆναι. *Thomas.* ἀφυπνίζω καὶ διυπνίζω, οὐκ ἐξυπνίζω. *Job.* XIV. 12. 3. *Reg.* III. 15. *Eustathius* Hysmenia 29. ἐξυπνίζει με λέγων· οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν. & VI. καί μοι Διάντεια μήτηρ παρὰ τὴν κλίνην γενομένη ἐξυπνίζει με.

12. *Menander.* ὕπνος δὲ πάσης ἐστὶν ὑγίεια νόσου. *Dio* O. XXXII. p. 370. B. καὶ γὰρ τοῖς νοσοῦσι μεγάλη ῥοπὴ πρὸς σωτηρίαν σμικρὸν ἡσυχάσασιν. *Secundi philos.* sentent. Τί ἐστιν ὕπνος; καμάτων ἀνάπαυσις, ἰατρῶν κατόρθωμα —— νοσούντων εὐχή. *Seneca* Herc. Oetaeo: 1429. Longus dolorem forsitan vincet sopor. Herc. Fur. 1051. Detur quieti tempus, ut somno gravi Vis victa morbi pectus oppressum levet. *Achilles* Tatius IV. p. 243. ὕπνον αὐτῇ παρασκευάσωμεν, ὅπως τὸ ἄγριον τῆς ἀκμῆς ἡμερώσωμεν, ὕπνος γὰρ πάντων νοσημάτων φάρμακον. *Curtius* IX. 5. non prius recesserunt, quam compertum est, somno paullisper requiescere. Hinc certiorem spem salutis ejus in castra retulerunt. *Plut.* de Superstit. p. 165. E. φλεγμοναὶ περὶ τραύματα, καὶ νομαὶ σαρκὸς θηριώδεις, καὶ περιωδυνίαι κοιμωμένων ἀφίστανται. ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου, ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντι γε. ex *Sophocle* & *Eurip.* Orest. 211. Sch. τοῖς γὰρ νοσοῦσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὕπνος ἐστὶ τῆς νόσου φάρμακον. *Sir.* XXXIV. 2. *Bereschith R.* XX. 25. Dixit R. Ashu: hoc est unum ex quinque rebus, quae sunt signum bonum aegrotanti, sudor, somnus, insomnium —— somnus, unde probas? quia dictum est: *Job.* III. 12. & *Berechoth* f. 57. 2. *Maase Thora* 6.

16. *Pollux* VI. 159. Πλάτων δὲ συμμαθητὰς εἶπε. *Plat.* in Euthydemo. ἄλλους πέπεικα συμμαθητάς μοι φοιτᾶν πρεσβύτας.

μετ' αὐτοῦ] Cum Jesu, non cum Lazaro, qui jam mortuus erat. *Oppianus* ἁλιευτ. ε. 518. de Delphino. τὸν μὲν που παιδὸς πόθος οἰχομένοιο ἔσβεσε, σὺν δὲ θανόντι θανεῖν ἔσπευσεν ἑταίρῳ. *Simplicius* in Epictet. p. 259. Καὶ δῆλον μὲν ὅτι καὶ βουλόμενος οὐ πάντως ἂν ἐῤῥύσατο τοῦ θανάτου τὸν φίλον, ἀλλ' ὅμως ἔδει συγκινδυνεῦσαι καὶ συναποθανεῖν, εἰ καὶ τοῦτο ἦν ἀνάγκη βοηθοῦντα παθεῖν. *Galenus* de Theriac. ad Pisonem. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν Αὔγουστον πάνυ καταπλαγῆναι λέγουσι, τῶν μὲν μέχρι τοῦ συναποθανεῖν αὐτῇ τοσαύτην φιλοστοργίαν. *Plut.* Apophth. p. 189. A. τῶν δὲ μελλόντων συναποθνήσκειν ἑνὸς ὀδυρομένου καὶ ἀγανακτοῦντος, οὐκ ἀγαπᾷς, εἶπεν, ὦ εὔιππε, μετὰ Φωκίωνος ἀποθανούμενος; & de sui laude p. 541. C. *Marc.* XIV. 31. 2. *Cor.* VII. 3. *A. Gellius* III. 7. Tribunus & CCCC. illi ad moriendum proficiscuntur. *Orat.* O. II. 17. 10. ibimus, ibimus, utcunque praecedes, supremum carpere iter comites parati. *Jud.* XVI. 30.

17. *Arrian.* Epictet. II. 15. ἤδη τρίτην ἡμέραν ἔχοντος αὐτοῦ τῆς ἀποχῆς. de exped. Alex. VI. 17. 9. ἤδη δὲ τρίτην ἡμέραν αὐτῷ τοῦ πλοῦ ἔχοντι ἐξαγγέλλεται. *Ælianus* N. A. VII. 10. ἔτυχε δὲ ἄρα τρίτην ἔχων ὁ κύων ἀπόσιτος τὴν ἡμέραν ἐπὶ τῇ φρουρᾷ.

19. *Aristoph.* Vesp. 1293. οἱ περὶ Φρύνιχον. *Plut.* Apophth. Imperat. p. 178. B. τῶν περὶ Λασθένην τὸν Ὀλύνθιον ἐγκαλούντων. Marcell. p. 316. B. οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον. *Longinus* S. XII. οἱ περὶ Ἀμμώνιον. *Ælian.* V. H. I. 16. ἔφη πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Κριτίαν καὶ Σιμμίαν. *Philo* de Vit. Contempl. T. 2. p. 473, 39. τοῦτο οἱ περὶ Δημόκριτον τοῖς ἀφ' αἵματος εἰργάσαντο. *Dionysius* H. VI. 89. ἄρχοντας ἐνιαυσίους ἀποδεικνύουσι τοὺς περὶ Λεύκιον Ἴουνιον Βροῦτον καὶ Γάϊον Σικίννιον. *Jamblichus* V. Pythag. 33. συνταχθῆναι ἐπὶ τοὺς περὶ Φιντίαν. *Lucian.* V. H. II. 18. οἱ μέντοι ἀμφ' Ἀρίστιππόν τε καὶ Ἐπίκουρον. *Aristot.* de

 Part.

τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ 20
οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι — ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ
ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν — ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου 21
οὐκ ἂν ἐτεθνήκει· Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός. 22
Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα· Οἶδα ὅτι ἀνα- 23
στήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνά- 24
στασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων 25
εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· ἐγὼ 26
πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦ- 27
τα εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα, εἰποῦσα· Ὁ δι- 28
δάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς 29
αὐτόν. (Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην· ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν 30
αὐ-

τὰς περὶ] — C a prima manu DL 32. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Armen.* + τὴν CL 38. Edit. *Complut. Plant.*
καὶ Μαρίαν] — 28. καὶ Μαριὰμ DK ut infra. παραμυθήσωνται] παραμυθήσονται Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
αὐτῶν] — DL.
20. ὁ] — ACDH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Cyrillus, Theophyl.*
ὑπήντησεν] ἀπήντησεν 69. a prima manu. Evang. 1. & comm. 30. & XII. 13. 18.
Μαρία] Μαριὰμ L & comm. 28. 31. 45.
21. ἡ] — AH Colb. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 90. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Theophylactus.*
ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει] οὐκ ἂν ὁ ἀδελφός μου ἀπέθανεν D. οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου C. a prima manu. KL. 33. 42. Versio *Syr. Cyrillus, Chrysostomus. Basilius* Seleuc. H 40. *Amphilochius Andreas* Cret. οὐκ ἂν ἀπέθανεν μου ὁ ἀδελφὸς 1. *Chrysostomus* V. 4. VII. p. 526. 9. οὐκ ἂν ὁ ἀδελφός μου ἐτεθνήκει A.
22. ἀλλὰ] — C a prima manu 1. 33. 53. *Chrysostomus* V. 41. καὶ] — 44.
ὁ Θεὸς] — Versio *Syr.* εὐθέως *Cl. J. S. Bernard.* 23. ὁ] — A. ὁ ἀδελφός σου] σου ὁ ἀδελφὸς D.
24. αὐτῷ] + ἡ CD 59. 74. ex emendatione. Editio *Complut. Plantin. Genev.* ἐν τῇ ἀναστάσει] — 13. 57. *Chrysost.*
25. εἶπεν] λέγει 16. 69. Codices *Latini.* + οὖν 7. 38. 40. 48. 51. 57. 63. 90. Colb. tres. Evang. 18, 19. Versio *Goth.* + δὲ 1. Evang. 15. Codices *Latini.*
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ad ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ comm. 26.] — 40. 63. 26. ζῶν καὶ] — 64.
27. αὐτῷ] — D 57. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 909. πεπίστευκα] ἐπίστευσα E a prima manu.
ὁ Χριστὸς] — 60. 96. 97. Ev. 20. probante *J. Millio* prol. 1422. Θεοῦ] + τοῦ ζῶντος 53 71. Versio *Vulg.*
28. ταῦτα] τοῦτο C. 59. Versio *Vulg.* ab εἰποῦσα ad εἰποῦσα] — 59.
καὶ ἐφώνησε] ἐφώνησε δὲ καὶ 69. Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς] τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Μαριὰμ D.
λάθρα] σιωπῇ D. Codices *Latini.* sequenti voci jungunt 34. 36.
εἰποῦσα] + ὅτι D. 29. ἐκείνη] + δὲ L 69. Versio *Syra* posterior cum asterisco.
ἐγείρεται] ἠγέρθη C a prima manu. DL. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine *Copt.* Cod *Lat. Andreas* Cret.
ἔρχεται] ἤρχετο L Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Andreas.* 30. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς] οὐ γὰρ Ἰησοῦς ἐληλύθεις D.
δὲ] γὰρ Versio *Copt. Vulg.* Codices *Latini.* —— Codd. *Latini* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
εἰς] πρὸς 69. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ἦν] + ἔτι C. Versio *Copt.* Cod. *Lat.*

Part. An. IV. 4. οἱ περὶ Ἀναξαγόραν. Plut. Demetrio p. 900. B. οἱ περὶ φίλιππον καὶ ἀλέξανδρον. *Il.* γ. 146. οἱ δ' ἀμφὶ Πριαμὸν καὶ κανθόον, ἠδὲ θυμοίτην. *Schol.* ῥητόρων ἴδιον τὸ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἀλέξανδρον ἢ Μενελάον ἢ Ἀγαμέμνονα, λέγειν οἱ ἀμφὶ Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ ἀμφὶ Μενελάον, καὶ οἱ ἀμφ' Ἀγαμέμνονα, καὶ τὰ ὅμοια. *Il.* I. 82. ἢ δ' ἀμφ' Ἀσκάλαφον, καὶ Ἰάλμενον, υἷας Ἄρηος. *Aristoteles* Rhet. III. οἱ περὶ Θεόδωρον. *Xenophon* H. G. II. οἱ ἀμφὶ Ἀριστοτέλην, καὶ Μελάνθιον, καὶ Ἀρίσταρχον στρατηγοῦντες. & . . . οἱ περὶ κῦρον. *Diodor. Si.* XVI. 85. στρατηγοὺς κατέστησε τοὺς περὶ χαρήτα καὶ Λυσικλέα.

Artemidorus III. 39. ἡ δὲ παραμυθία τοὺς μὲν εὐδαιμονοῦντας ἀδικεῖ, τοὺς δὲ ἐν περιστάσει ὄντας ὠφελεῖ· τοὺς μὲν γὰρ εἰς τοῦτο κατάγει, ὥστε δεῖν αὐτοῖς παραμυθίας, διὰ τὸ ἀθυμεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι κακοῖς· τοῖς δὲ χρηστὰς ὑποτίθεται τὰς ἐλπίδας, *Thucyd.* II. 44. τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. *Æschines* in Ctesiph. γυναῖκα μὲν ἀλλοτρίαν πενθοῦσαν δύνασαι παραμυθεῖσθαι. *Plut.* in Consolat. p. 113. A. γυναῖκες ἀνδρῶν φιλοπενθόστεραι εἰσιν. *Varro* V. de L. L. Allocutum mulieres ire ajunt, cum eunt ad aliquem locutum consolandi causa. *Seneca* Ep. LXIII. Dolor recens consolatorem invenit. *Andronicus Rhodius* IX. 12. 6. Γύναια, καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικώδεις τοῖς στενάζουσι χαίρουσιν, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συναλγοῦντας. *Job.* II. 11. 2. *Sam:* X. 2.

21. *Seneca* de Benefic. VI. 32. Horum mihi nihil accidisset, si aut Agrippa aut Mecaenas vixisset. *Donatus* in Ter. Herc. III. 5. ut cum Medicus dicit de jam mortuo: Ego, si illum curarem, viveret.

22. *Taanith* f. 24. 2. dixit Hormis mater Saporis Regis filio suo: noli negotium facessere Judaeis istis, quia quicquid petunt a Domino suo, dat eis.

25. *Nonnus* Dionys. XII. Ἄμπελος οὐ τέθνηκε, καὶ εἰ θάνεν —— Ζώεις μοι δ' ἔτι κοῦρε, καὶ εἰ θάνες. *Theodorus Mopsuest.* οὐ χρὴ φρίττειν τοῦτον τὸν θάνατον, ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἐστιν· ὅτι οὔτε οὗτος τέθνηκε, οὔτε ὑμεῖς τεθνήξεσθε, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἔχουσαι. Ὁ γὰρ ζῶν μετὰ τῆς εἰς ἐμὲ πίστεως, οὐδεπώποτε ἀποθανεῖται, ἐπειδήπερ, κἂν ἀποθνήσκειν δόξῃ, οὐ νεκρὸς ἐστιν, ἀλλὰ ζῶν διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, μεθ' ἧς δέχεται τοῦ τῆς φύσεως ὅρου τὴν τελευτήν.

28. *Theodorus Mopsuest.* διὰ τὸ βούλεσθαι κεκρύφθαι τὴν παρουσίαν ἀπὸ τῶν παρόντων Ἰουδαίων, ὡς ἂν ἐχθρῶν χριστοῦ καὶ διωκόντων.

31. *Nonnus* Dionys. XLVII. καὶ πλοκάμους τίλλουσα φίλῳ παρεκάτθετο τύμβῳ Παρθένος ἀκρήδεμνος, ἀσάμβαλος, αὐτοχυτοῖς δὲ δακρύσιν ἀενάοισι λελουμένον εἶδε χιτῶνα. *Demosthenes* c. Macartatum. Νόμος, ἐκφέρειν τὸν ἀποθανόντα τῇ ὑστεραίᾳ, ᾗ ἂν προθῶνται πρὶν ἥλιον ἐξέχειν. Βαδίζειν δὲ τοὺς ἄνδρας πρόσθεν, τὰς δὲ γυναῖκας ὄπισθεν. Γυναῖκα δὲ μὴ ἐξεῖναι εἰσιέναι εἰς τὰ τοῦ ἀποθανόντος, μηδ' ἀκολουθεῖν ἀποθανόντι, ὅταν εἰς τὰ σήματα ἄγηται, ἐντὸς ξ. ἐτῶν γεγονυῖαν, πλὴν ὅσαι ἐντὸς ἀνεψιαδῶν εἰσι. *Antoni-*

31 αὐτῷ ἡ Μάρθα.) Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ παραμυθούμενοι αὐ-
τὴν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες·
32 Ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς,
ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν ~ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ:, λέγουσα αὐτῷ· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ
33 ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν, ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας
34 αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν· Καὶ εἶπε·
35 Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς· Ἔλε-
36 γον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἠδύνατο οὖ-
37 τος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς
38 οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος
39 ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνη-
40 κότος, Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ
εἶ-

~αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας

ἐν τῷ τόπῳ] ἐπὶ τοῦ τόπου 69. ἡ] — D. 31. καὶ prius] — D.
Μαρίαν] Μαριὰμ C. a prima manu, etiam antea. D. ταχέως] ταχὺ C. a prima manu.
λέγοντες] δόξαντες A a prima manu DL 1. 33. 78. Colb. Versio *Copt. Syr.* prior & posterior in margine. *Æthiop. Arab. Armen. Andreas Cret.* 32. Μαρία] Μαριὰμ C. ὁ] — AD.
Ἰησοῦς] Χριστὸς 64. αὐτὸν] — D. εἰς] πρὸς D 33.
εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας AEGH. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 80. 90. Evang. 1. 7. 11. 12. 13. Editio *Complut. Plantin. Erasmi. Bengelii*, *Stephani* 1. 2. *Genev. Theophylactus.* αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας C a prima manu L 1. Editio *Colinaei*, *Bogardi. Andreas.*
αὐτῷ] — D 28. 46. 56. 58. 61. Editio *Erasmi*, *Aldi*. Versio *Copt*. Cod. *Lat.* ἦς ὧδε] ὧδε ἦς D.
ἀπέθανεν μου ὁ ἀδελφός] μου ὁ ἀδελφὸς ἀπέθανεν D. μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς C. ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου 69.
33. κλαίουσαν] — 61. 74. 89. συνελθόντας] συνεληλυθότας 12. 56. 58. 59. 61. *Andreas.*
συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας] ἰδίους κλαίοντας τοὺς συνεληλυθότας μετ' αὐτῆς D a prima manu. at in Vers. Latina: Judaeos plorantes, qui simul venerant cum ea. ἐνεβριμήσατο] ἐταράχθη D. 1. ἐβριμήσατο A.
καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν] ὡς ἐνβριμούμενος D. ὡς ἐμβριμώμενος 1. 34. Κύριε] — 59. Evang. 13.
ἴδε] + ὁ D. 61. ex emendatione 69. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Apollinar.* ap. Corderium.
36. οὖν] αὐτοῖς 69. 37. ἐξ αὐτῶν εἶπον] εἶπον ἐξ ὧν D. a prima manu. εἶπον ἐξ αὐτῶν ex emendatione.
εἶπον] ἔλεγον AK. 27. 42. 68. ἠδύνατο] ἐδύνατο CD.
τυφλοῦ] + γεγεννημένου Versio *Vulg. Copt.* ὁ οὗτος μὴ] μὴ οὗτος 106.
38. οὖν] — E a prima manu. 34. 69. δὲ 16. Codices *Latini.* πάλιν] — Versio *Copt. Syr.*
ἐμβριμώμενος] ἐμβριμούμενος A 69. Evang. 21. ἐμβριμησάμενος C. a prima manu. Colb. *Andreas Cret.*
εἰς] ἐπὶ D. λίθος] + μέγας Versio *Copt.* ἐπέκειτο] ἔκειτο L. 39. ὁ] — AD.
ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα] Μάρθα ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος D. Versio *Syr.*
τεθνηκότος] τετελευτηκότος AC a prima manu KL. 27. 33. Versio *Syr.* posterior in margine. *Andreas. Origenes* in comm. 41. ter. ἤδη] ἴδε 69.
γὰρ] — D. Versio *Sax.* probante *J. A. Bengelio.* 40. ὁ] — A. 1.

nius Lib. II. περὶ τὸ σῆμα ἐθρήνουν ἀδιαλείπτως. Inscriptio. σκῆνος μὲν γενετῆρες, ἐπεὶ γέρας ἐστὶ θανοῦσι τιμῶντες κλαίεσκον ἀναίσθητον περὶ τύμβον. *Sap.* XIX. 3. & matrona Ephesina apud *Petronium.*

32. *Cic.* in Verrem V. 39. Mihi obviam venit, & ita me suam salutem appellans —— filii nomen implorans, mihi ad pedes misera jacuit, quasi ego excitare filium ejus ab inferis possem.

33. Inf. XII. 27. XIII. 21. XIV. 1. 27. *Gen.* XLIII. 30.

35. *Epictetus* 23. ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινα ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, πρόσεχε μὴ καί σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτὸς —— Μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἐπιστενάξαι. Πρόσεχε μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς. *Simplicius* p. 125. Τί οὖν; ἀσυμπαθῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς θλιβομένους τὸν ἐπιεικῆ, καὶ τοῦ δόγματος αὐτῶν καταγινώσκοντα περιορᾶν αὐτούς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ συμπεριφέρεσθαι μὲν, καὶ μέχρι τινος συγκαταβαίνειν, καὶ λόγον συμπαθῆ λέγοντα, κἂν δέοι συνεπιστενάξαντα, οὐ προσποιητῶς, οὐ γὰρ προσήκει τῷ ἐπιεικεῖ ἡ προσποίησις, ἀλλ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ στενάζοντα τοῖα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζειν —— οὔτε γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τις τελέως μένων ἀνασπάσει τὸν κατασυρόμενον ὑπὸ ῥεύματος, οὔτε ὅλως ἐκείνου συγκατασπασθείς. *Ro.* XII. 15. 16.

37. *Ausonius*, Sarpedon Lycius, Genitus Jove, numine patris Sperabam coelum; sed tegor hoc tumulo. Sanguineis fletus lacrymis, proh ferrea fata! Et patitur luctum, qui prohibere potest?

38. *Gen.* XXIII. 9.

39. ὄζει] *Demetrius Phaler.* οὐ τέθνηκεν Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὦζε γὰρ ἂν ἡ οἰκουμένη τοῦ νεκροῦ. *Lucan.* VII. 821. Tu cui dant poenas inhumatae funere gentes, Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros? *Lucretius* VI. 1153. Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.

τεταρταῖος] *Herodot.* II. 89. ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται. VI. 106. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. VI. 120. ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. VII. 196. ἐσβεβληκὼς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιέας. *Isaeus* pro Success. Philoctemenis. εἰσελθοῦσαι δὲ κατέλαβον ἐκεῖνον μὲν ἔνδον κείμενον δευτεραῖον —— αἱ μὲν οὖν γυναῖκες, ὡς εἰκὸς, περὶ τὸν τετελευτηκότα ἦσαν. *Theophrastus* H. Pl. VII. 1. διαφύεται δὲ οὐκ ἐν ἴσοις πάντα χρόνοις, ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύτερον —— τάχιστα μὲν οὖν ὤκιμον, καὶ εὔζωμον, καὶ τῶν χειμερινῶν ῥαφάνη, τριταῖα γὰρ, ὡς εἰπεῖν, θριδακίναι δὲ τεταρταῖαι, καὶ πεμπταῖαι —— ἄνηθον δὲ τεταρταῖον, κάρδαμον δὲ καὶ νάπυ πεμπταῖα, τεύτλιον δὲ θέρους μὲν ἑκταῖον, χειμῶνος δὲ δεκαταῖον, ἀνδραφάξυς δὲ ὀγδοαῖα, ῥαφάνος δὲ δεκαταῖα, πράσινον δὲ καὶ γήθειον οὐκ ἐν ἴσοις, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐννεακαιδεκαταῖον, ἐνιαχοῦ δὲ εἰκοσταῖον, γήθειον δὲ

εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνη- 41
κὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι,
ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιε- 42
στῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, Φωνῇ μεγά- 43
λῃ ἐκραύγασε· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας 44
καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Λύ-
σατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν, 45
καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον 46
πρὸς

ὅτι] — 69. ὄψει] ὄψῃ ACDEHL 69. 72. Evang. 7. *Origenes*, *Cyrillus*, *Hier.* 43.
δόξαν] δύναμιν 53. 41. ἦραν οὖν] ὅτε οὖν ἦραν D.
οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος] — C a prima manu DL. 5. Versio *Vulg*. *Sax*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. Codices *Lat*. *Copt*. *Syr*. prior, *Origenes*. probante *J. Millio*. prol. 1200. *Bengelio*. ὅπου ἔκειτο 56. 58. 61. οὗ ἦ A. 1. Versio *Goth*. *Syra* posterior. ὁ δὲ] καὶ ὁ D Versio *Syr*. ὁ οὖν 1. ὁ 69.
ὀφθαλμοὺς] + αὐτοῦ D 3. 28. 33. 65. a prima manu. 69. Colb. duo. + ἑαυτοῦ 36. Evang. 1. 15. Versio *Syr*. utraque, *Copt*. Codices *Lat*. + εἰς τὸν οὐρανὸν K 11. 12. 15. 27. 42. 46. 57. 68. 87. 91. Versio *Syra* posterior in margine. ἄνω] — 69. 42. ἐγὼ δὲ] κἀγὼ 69. Versio *Syr*.
δὲ] — D. περιεστῶτα] περιεστηκότα 56. 58. 61. παρεστῶτα 28.
43. ἐκραύγασε] ἔκραξεν C. *Chrysostomus*. Λάζαρε] — 72. a prima manu.
44. καὶ primum] — CL. Ev. 5. Versio *Copt*. *Origenes*. ἐξῆλθεν] εὐθὺς ἐξῆλθεν D. Versio *Vulg*.
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας A 69. 76. Versio *Goth*. *Sax*. *Syr*. utraque, *Belg*. *Æthiop*. *Arab*. *Andreas*.
κειρίαις] κηρίαις A 1. 38. 39. Ev. 7. 13. 15. 21. *Hesychius*. περιεδέδετο] — Codices *Syr*. περιεδέδετο D a prima manu.
ἄφετε] + αὐτὸν C. a prima manu. L. Versio *Copt*. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Basilius Seleuc*. H. 43.
45. ἐκ] — D 1. οἱ ἐλθόντες] τῶν ἐλθόντων D.
Μαρίαν] Μαριάμ D. καὶ θεασάμενοι] ἑωρακότες D Versio *Sax*. *Copt*. Cod. *Lat*.

δὲ δεκαταῖον, ἢ δωδεκαταῖον —— δυσφυέστατον δὲ πάντων τὸ σέλινον, τεσσαρακοσταῖον γὰρ φασὶν —— οἱ δὲ πεντηκοσταῖον, & de C. P. IV. 3. τῶν σιτηρῶν μὲν γὰρ τριταῖα διαβλαστάνει —— τὰ δὲ πεμπταῖα ἢ ἑκταῖα, τὰ δὲ πεντεκαιδεκαταῖα —— τὸ δὲ σέλινον τεσσαρακοσταῖον, ἐνιαχοῦ δὲ πεντηκοσταῖον. Hippocrates ap. *Galen*. de foet. format. ἑκταίην. *Galen*. de Constit. Medic. ἐννεαταῖον —— ἑβδομαῖον. *Xenophon* Exped. Cyri VI. ἤδη ἦσαν πεμπταῖοι. *Philostratus* in Heroicis de Achillis cadavere. τριταίου ἤδη κειμένου τοῦ νεκροῦ. *Plut*. de sera Num. vindicta. p. 563. D. ἐξέθανε, καὶ τριταῖος ἤδη περὶ τὰς ταφὰς αὐτὰς ἀνήνεγκε. ταχὺ δὲ ῥωσθεὶς, καὶ παρ' αὐτῷ γενόμενος. *Strabo* XIII. p. 887. C. ἑνδεκαταίους αἱρεῖ. *Euripides* Hecub. 32. τριταῖον ἤδη φέγγος. Schol. πρὸς τὸ ποσταῖος ἀπ' οὐρανοῦ φαίνει, ἀπαντήσει μοι τριταῖος τυχὸν ἢ τεταρταῖος, ἤγουν τρίτην ἡμέραν ἔχω ἀφ' οὗ πάρειμι, ἢ τετάρτην. *Diodorus S*. XIV. 103. πεμπταῖος δὲ κατανύσας εἰς τὴν Μεσσήνην. XVII. 65. προῆγε, καὶ κατήντησε ἑκταῖος εἰς τὴν Σιτλακίνην ἐπαρχίαν. 67. τεταρταῖος ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν ἀφίκετο. 68. πεμπταῖος ἧκεν ἐπὶ τὰς Σουσιάδας καλουμένας πέτρας. 75. τριταῖος κατεστρατοπέδευσε πλησίον πόλεως. XIX. 19. διεσώθη μόγις ἐνναταῖος εἰς τὴν οἰκουμένην τῆς Μηδίας. *Xenophon* Paed. V. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ. *Arrianus* Exp. IV. 24. δευτεραῖος ἀφίκετο πρὸς τὴν πόλιν. V. 22. δευτεραῖος —— πρὸς πόλιν ἧκεν. *Polybius* III. 53. ἐνναταῖος διανύσας. *Philostratus* V. Apollon. VII. 10. πεμπταῖος ἀφίκετο. *Thucydides* II. 97. ὁδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ. *Theocritus* Id. II. 4. Ὅς μοι δωδεκαταῖος, ἀφ' ὧ τάλας οὐδέποτ' ἥκει.

Massecheth Semachoth VIII. Prodeunt ad sepulcra atque invisunt mortuos tribus diebus. Nec solliciti sunt, ne incurrant infamiam superstitionis Amorraeorum. Historia. Inviserunt quendam, atque ille revixit, vixitque XXV. annos, & postea mortuus est. Et alterum, qui etiam revixit, & genuit quinque filios, & postea obiit. *Jebamoth* f. 120. 1. Non testantur de mortuo nisi intra triduum post mortem ejus. Post triduum autem non testantur de eo, quia aspectus vultus ejus mutatur. *Bereschith R*. C. 7. Traditio f. Caphrae: Summus vigor luctus non est nisi die tertio. Triduum enim anima vagatur circa sepulcrum, exspectans ut redeat in corpus. Cum vero videt aspectum faciei immutari, recedit, corpusque relinquit S. D. *Job*. XIV. 22. & *Vajikra R*. XVIII. R. Aba f. R. Papae & R. Josua de Sacenu nomine R. Levi: toto triduo anima volat super corpus, exspectans ut redeat &c. *Koheleth* R. XII. 5. f. Capara dixit: Triduo vehementia luctus est, quia hucusque forma faciei agnoscitur. *Tanchuma* f. 47. 1. Cur post triduum licet pauperi deponere luctum? Dixit R. Johana, post triduum caro foetet, & vultus ejus mutantur prob. Job. XIV. 22.

43. *Ter*. Phorm. V. 8. verba fiunt mortuo.

44. κειρίαις] *Glossar*. instita, κειρίαι. *Etymol*. κειρία σημαίνει τὰ σχοινία τὰ ἐντάφια. ἡ κειρία σημαίνει τὸ σχοινίον τὸ δεσμεῦον τὴν κλίνην· λέγεται δὲ καὶ θηλυκῶς. *Aristophanes* Avib. 817. Σπάρτην γὰρ ἂν θείμην ἐγὼ —— κειρίαν ἔχων. *Schol*. ἡ δὲ κειρία εἶδος ζώνης ἐκ σχοινίων, παρεοικὸς ἱμάντι, ᾗ δεσμοῦσι τὰς κλίνας. *Hesychius* κηρείαις ἐπιθανάτια ἐντετυλιγμένα. *Artemidorus* I. 14. Βρέφη ἀνειλούμενα τὰς χεῖρας —— τῷ νοσοῦντι θάνατον προαγορεύει τὸ ὄναρ, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀποθνήσκοντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς καὶ τὰ βρέφη. *Quinctilianus* II. 3. Palliolum, sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo. *Valerius Max*. VI. 2. Pompejum fascia candida crus obligatum habuisse. Cato apud *Nonnium*. Mihi puero modicum fuit una tunica, sine fasciis calceamenta. *Lampridius* Alex. Severo. Fasciis semper usus est. *Apulejus* X. Ecce pater suis ipse manibus cooperculo lapidi remoto, commodum discusso mortifero sopore, surgentem postliminio mortis deprehendit filium: cumque complexus arctissime verbis impar praesenti gaudio producit ad populum, atque, ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus atque obditus, deportatur ad judicium puer. *Midras Tillin* XVI. 2. Dixit R. Phineas: Si quaesissent patres mundi, ut fuisset eo-

47 πρὸς τοὺς Φαρισαίους, ϗ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς
ϗ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, ϗ ἔλεγον· Τί ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ση-
48 μεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν· ϗ ἐλεύσονται οἱ
49 Ῥωμαῖοι, ϗ ἀροῦσιν ἡμῶν ϗ τὸν τόπον ϗ τὸ ἔθνος. Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρ-
50 χιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν· Οὐδὲ διαλο-
γίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ϗ μὴ ὅλον τὸ
51 ἔθνος ἀπόληται. Τοῦτο δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν· ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
προεφήτευσεν

ἃ] ὃ ACD 1. Versio *Syr.* ὅσα 11. Editio *Complut. Genev.*
ὁ Ἰησοῦς] — AC a prima manu, ut videtur, L. 1. Versio *Goth. Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1347.
τοὺς] + ἀρχιερεῖς καὶ 13. 69.
ἃ] ὃ CDM 69. Versio *Copt.* ὅσα A 12. 13. Colb. 40. 42. 58. 61. 62. 63. 83. Editio *Complut.* probante *Bengelio.*
φαρισαῖοι] πρεσβύτεροι 69.
καὶ ἔλεγον] λέγοντες 13. 69.
σημεῖα ποιεῖ] ποιεῖ σημεῖα A.
48. πιστεύσουσιν] πιστεύσωσιν GH. 83. 97.
καὶ τὸν] τὸν 64. 87. Versio *Vulg.*
49. τίς] — Colb.
Καϊάφας] Καΐφας D. Versio *Vulg.*
46. ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D.
εἶπον] εἶπαν D. αὐτοῖς] — G.
ὃ] — CD. 47. οὖν] δὲ 69.
συνέδριον] + κατὰ τοῦ Ἰησοῦ 3. 9. 13. 44. 69. 73. Ev. 24.
ὅτι] — D. πολλὰ] τοιαῦτα D.
ποιεῖ] + ὁ 74. D. Versio *Copt.*
ἡμῶν καὶ τὸν τόπον] τὸν τόπον ἡμῶν D.
ἔθνος] ἔθος Evang. 5.
αὐτῶν] + ὀνόματι 1. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.*
50. διαλογίζεσθε] λογίζεσθε ADL 1. 69. Colb. *Origenes*, *Cyrillus* in Esaj. p. 205.
ἡμῖν] ὑμῖν DLM. 16. 34. 39. 57. 60. 72. Evang. 22. Versio *Vulg. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 1447.
51. ἐκείνου] — D.
προεφήτευσεν] ἐπροφήτευσεν DL.

eorum habitatio sursum, obtinuissent. Non tamen propterea vocati sunt sancti, donec terrae essent conditi, sudario velatis ipsorum faciebus. *Lex. MS.* κειρίαι, ἐπιτάφιοι δεσμοί.

47. *Act.* IV. 16.

48. *Hesychius.* ἄρῃ, λήψῃ πολέμῳ.

Si Christi doctrinam accepissent, starent Hierosolyma in hunc diem: quia vero illam rejecerunt, a Romanis eversa sunt.

49. *Antisthenes* Ajac. ὑμεῖς δὲ οἱ οὐδὲν εἰδότες δικάζετε —— οἵ τε οὐδὲν εἰδότες δικάσειν ὑπισχνεῖσθε, περὶ ὧν οὐκ ἴστε. 1. *Tim.* III. 2. 3. *Psal.* LXXXII. 5.

50. *Xiphilinus* in Othone p. 193. πολὺ γάρ που καὶ κρεῖττον καὶ δικαιότερόν ἐστιν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι. *Sueton.* Othone 9. Statim moriendi impetum cepit, ut multi, nec frustra opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraret, quam desperatione ulla aut diffidentia copiarum. *Tacitus* H. II. 47. Hunc, inquit, animum, hanc virtutem vestram ultra periculis objicere, nimis grande vitae meae pretium puto. —— An ego tantum Romanae pubis, tot egregios exercitus, sterni rursus, & Reipublicae eripi patiar? —— este superstites. *Bereschith R.* XCIV. 8. ad 2. Sam. XX. 20. 21. *Kobeleth* IX. 18. *Samuel R.* XXXII. non audistis, dixit mulier. An ignoratis verba Davidis, quanta natio & quantum regnum stet in illis? Dixerunt: quid ipse petit? Respondit, mille viros: annon melius est, mille viros, quam urbem vestram vastari? Dixerunt ipsi unus quisque: se daturum, quicquid haberet, ad eum placandum. Dixit ipsis: forte pro facilitate sua remittet paululum. Simulavit ergo se abire ad eum placandum; reduxit autem M. ad D, D ad C, C ad XX, XX. ad unum, & hic erat peregrinus —— Seba f. Bichri. Dixerunt illi: etiamsi esset optimus in urbe, dabimus eum ipsi. Traditio ex Thrumos Hieros. 8. de coetu filiorum hominis quibus dixerunt gentes: date nobis unum ex vobis, quem occidamus: sin autem, occidemus vos omnes; etsi occidant omnes, non tamen tradent animam unam ex Israële. Et si consentiunt illis, dabunt ut Sebam f. Bichri, & non occidentur omnes —— si ita est, ut & ipse alias occideretur & ipsi, dabunt eum illis, ut non occidant omnes S. D —— R. Josua f. Levi dixit: Satius est ut occidatur hic vir, & non congregatio propter eum damnum patiatur —— Traditio. & *Vajikra R.* XIX. 7. Qua hora adscendit Nebucadnezar ad subjugandum Jojacimum, sedit ad Daphnem Antiochiae, descendit Synedrium magnum in occursum ei, dicentes: appropinquavit tempus, ut vastetur domus haec. Respondit iis: non, sed Jojacimus rex Israëlis rebellavit a me, date eum mihi, & abibo. Abierunt, & dixerunt Jojacimo: Nebucadnezar petit te. Dixit illis, itane faciunt expellentes animam pro anima? nonne scriptum est Deut. XXIII. 15. Dixerunt: Nonne sic fecit avus tuus Sebae f. Bichri: ecce caput ejus projectum ad te per murum. Cum non audiret eos, steterunt, & tulerunt eum, & catenis vinxerunt eum cum familia sua. *Jos.* B. VI. 2. 1. ἀλλά τοι, Ἰωάννη —— καλὸν ὑπόδειγμα βουλομένῳ σώζειν τὴν πατρίδα σοι πρόκειται βασιλεὺς Ἰουδαίων Ἰεχονίας, ὅς ποτε στρατεύσαντι τῷ Βαβυλωνίῳ δι᾽ αὐτὸν, ἑκὼν ἐξέστη, πρὶν ἁλῶναι τῆς πόλεως, καὶ μετὰ γενεᾶς αἰχμαλωσίαν ὑπέμεινεν ἐθελούσιον, ὑπὲρ τοῦ μὴ παραδοῦναι ταῦτα πολεμίοις τὰ ἅγια, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ περιϊδεῖν φλεγόμενον, διὰ τοῦτο λόγος τε αὐτὸν πρὸς ἁπάντων Ἰουδαίων ἱερὸς ὑμνεῖ, καὶ μνήμη ῥέουσα δι᾽ αἰῶνος ἀεὶ νέα τοῖς ἐπιγενομένοις παραδίδωσιν ἀθάνατον, καλὸν, ὦ Ἰωάννη, ὑπόδειγμα, κἂν προσῇ κίνδυνος. *Plut.* Alcib. p. 202. B. καὶ τῷ κοινῇ σκοποῦντι συμφέρον ὑπάρχειν ὀλίγους καὶ ἀμφιβόλους προεμένου, πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἐξελέσθαι τῆς ὀργῆς.

51. *Plut.* de fato p. 572. C. ἐν γὰρ τούτοις τὸ συνέβη οὐκ ἀντὶ τοῦ γέγονεν ἑκούσιον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐκ συνδρομῆς τινος αἰτιῶν ἀπέβη, ἄλλου πρὸς ἄλλο γεγονότος· ὁ μὲν γὰρ ἱερεὺς ἔστεφε τὸ πλοῖον ἄλλου χάριν, ἀλλ᾽ οὐ Σωκράτους· οἱ δὲ δι᾽ ἑτέρου κατεψηφίσαντο αὐτοῦ· αὐτὸ δὲ τὸ ἀποβὰν παράλογον καὶ τοιοῦτο ἀπέβη, οἷον κἂν ἐκ προνοίας ἐγεγόνει ἤτοι ἀνθρωπίνου τινος ἢ τῶν ἔτι κρειττόνων. *Bereschith R.* XCI. ad Gen. XLII. 43. nos omnes sumus filii viri unius. Splenduit in illis Spiritus S. dixeruntque: nos & tu filii viri unius sumus. 2. *Pet.* I.

προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· Καὶ οὐχ ὑπὲρ 52
τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.
Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι 53
παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς 54
ἐρήμου, εἰς ~Ἐφραῒμ λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν 55
δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ
τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν 56
τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ 57
Φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ὁ

~Ἐφραὶμ

ἔμελλεν] ἤμελλεν A. — ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς ἤμελλεν D.
ὁ] — A 3. 44. 72. 73. 74. 90. — ab ἔθνους ad ἔθνους] — 72.
52. ἀλλ'] ἀλλὰ D. — τέκνα τοῦ Θεοῦ] τοῦ Θεοῦ τέκνα A.
τὰ διεσκορπισμένα] τὰ ἐσκορπισμένα D. —— 69. — συναγάγῃ εἰς ἕν] εἰς ἓν συναγάγῃ D.
53. ἡμέρας] ὥρας Versio *Syra* posterior in margine. — συνεβουλεύσαντο] ἐβουλεύσαντο D 69. *Chrysostomus.*
ἀποκτείνωσιν] ἀποκτείνουσιν 1.
54. Ἰησοῦς οὖν] ὁ οὖν Ἰησοῦς LM 1. *Origenes.* Ἰησοῦς δὲ Versio *Syr. Copt.*
ἐκεῖθεν] — D 64. 87. Evang. 3. Versio *Vulg. Nonnus. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 910.
τὴν] — 1. 69. — χώραν] + Σαμφουρεὶν D. in Verſ. Latina: Sapfurim.
ἐφραῒμ] ἐφρὲμ vel ἐφραὶμ D E L 1. 2. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 90. Evang. 2. 8. 15. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *E. Schmidii, Genev.* Versio *Copt. Vulg. Syr. Lutheri, Irenaeus, Nonnus, Theophylactus.*
κἀκεῖ] κἀκεῖθεν 87. καὶ ἐκεῖ 69. — κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] — 57.
διέτριβε] ἔμεινεν L. Versio *Copt. Origenes.* — αὐτοῦ] — DL 1. 40. *Origenes.*
55. Ἦν δὲ ἐγγὺς] ἐγγὺς δὲ ἦν D. — πάσχα prius] + ἑορτὴ 33.
καὶ ἀνέβησαν] ἀνέβησαν οὖν D. Codices *Latini.* — πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα] εἰς Ἱεροσόλυμα πολλοὶ D.
χώρας] ὥρας D. ſed Verſ. Lat. regione.
πρὸ τοῦ πάσχα] πρὶν τὸ πάσχα D. πρὸ τῆς ἑορτῆς 37. 57. 80. Versio *Syr.* —— 33. 69.
πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτοὺς] ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτοὺς, πρὸ τοῦ πάσχα G.
56. οὖν] + καὶ D. — ἔλεγον] ἔλεγαν D.
ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες] ἑστηκότες ἐν τῷ ἱερῷ 69. — ἑστηκότες] ἑστῶτες D. —— Versio *Syr.*
δοκεῖ ὑμῖν] ὑμῖν δοκεῖ *Origenes, Cyrillus.* δοκεῖτε D. — ὅτι] — 16.
ἔλθῃ] εἰσέλθῃ 78. — ἑορτὴν] ὀρτὴν D a prima manu.
57. δεδώκεισαν] ἐδεδώκεισαν Editio *Eraſmi, Colinaei, E. Schmidii.*
καὶ prius] — AL 1. 4. 5. 7. 11. 42. 51. 69. 74. 90. 91, 95. 97. Versio *Vulg, Syra* utraque, *Origenes.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1201.

I. 20. 21. *Schemoth R.* 1. Dixit R. Chema f. R. Chaninae: vaticinata eſt filia Pharaonis, & neſciebat quid vaticinaretur.

52. συναγάγῃ εἰς ἕν] *Plato* Phileb. p. 378. C. ἑκάτερον ἐσχισμένον καὶ διεσπασμένον ἰδόντες, εἰς ἓν πάλιν ἑκάτερον συναγαγόντες. p. 379. D. τὴν τοῦ ἀπείρου [γένναν] συνηγάγομεν εἰς ἕν. *Ariſtophanes* Lyſiſtr. 585. κᾆτ' ἀπὸ τούτων πάντων τὸ κάταμμα λαβόντας δεῦρο ξυνάγειν, καὶ συναθροίζειν εἰς ἕν. *Dionyſius Hal.* A. II. 45. ἐπιτροπὴν ἀξιοῦσαι λαβεῖν πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐξόδου, πολλὰς καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας ἔχειν λέγουσαι περὶ τοῦ συνάξειν εἰς ἓν τὰ ἔθνη, καὶ ποιήσειν φιλίαν. *Plotinus* Enn. IV. 3. 32: ἐπεὶ καὶ φεύγει ἐκ τῶν πολλῶν, καὶ τὰ πολλὰ εἰς ἓν συνάγει. *Salluſtius* Jug. XVII. 2. in unum omnes conveniunt. 11. reguli in unum convenerant. 98. milites in unum contrahit. *Corippus.* & in unum congregat agnos. *Virgilius* Ecl. VII. 2. Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum.

54. Ἐφραὶμ] 2. *Paral.* XIII. 19. *Euſebius.* ἔστι νῦν κώμη Ἐφρὲμ μεγίστη περὶ τὰ βόρεια Αἰλίας, ὡς ἀπὸ σημείων η. *Hieronymus.* & eſt villa praegrandis Ephraea nomine contra ſeptentrionem in viceſimo ab Ælia milliario. *Menachoth* IX. 1. Michmas & Mezonecha primas obtinent in ſimila: ſecundas autem ab iis Ephrem in valle. & f. 85. 1. Dixerunt Jannes & Mamres Moſi: tune ſtramen affers in Ephrem? *Joſ.* B. IV. 9. 9. ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν ὀρεινὴν, αἱρεῖ δύο τοπαρχίας, τήν τε Γοφνιτικὴν καὶ τὴν Ἀκραβατηνὴν καλουμένην, μεθ' ἃς Βηθηλᾶτε καὶ Ἐφραὶμ πολίχνια, οἷς φρουροὺς ἐγκαταστήσας μέχρις Ἱεροσολύμων ἱππάζετο.

55. *Plut.* Romulo p. 32. F. καθαρμοῖς ἥγνισε τὰς πόλεις. 2. *Par.* XXX. 17. *Roſch Haſchana* f. 16. 2. Dixit R. Iſaac: Tenetur unus quisque ad purificandum ſe לטהר ad feſtum. *Act.* XXI. 24. 26. *Joſ.* B. V. 5. 2. προϊόντων δὲ ἐπὶ τὸ δεύτερον ἱερὸν δρύφακτος περιβέβλητο λίθινος, τρίπηχυς μὲν ὕψος, πάνυ δὲ χαριέντως διειργασμένος· ἐν αὐτῷ δ' εἱστήκεισαν ἐξ ἴσου διαστήματος στῆλαι, τὸν τῆς ἁγνείας προσημαίνουσαι νόμον, αἳ μὲν Ἑλληνικοῖς, αἳ δὲ Ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν, μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τοῦ ἁγίου παριέναι, τὸ γὰρ δεύτερον ἱερὸν ἅγιον ἐκαλεῖτο. A. VIII. 3. 9. τούτου δ' ἔξωθεν ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν τετραγώνῳ σχήματι, στοὰς ἐγείρας μεγάλας καὶ πλατείας —— εἰς τοῦτο τοῦ λαοῦ πάντες οἱ διαφέροντες ἁγνείᾳ καὶ παρατηρήσει τῶν νομίμων εἰσῄεσαν. IV. 3. 12. ἀθέμιτον δ' ἡγεῖτο —— μὴ προηγνευκὸς εἰσάγειν τὸ πλῆθος. Unum diem impendebant.

57. δεδώκεισαν ἐντολὴν] *Demoſthenes* pro Cor. ἔδοξε τῷ δήμῳ πρέσβεις ἑλέσθαι πρὸς Φίλιππον περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀνακομιδῆς· καὶ ἐντολὰς δοῦναι καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ψηφίσματα.

1. *Sex diebus ante Paſcha.* ante diem tertium Nonas i.e. tertio die ante Nonas. *Solinus* 1. ante diem XII. Kal. Januar. *Appianus* Hannib. p. 567. τοῦτο τέλος ἦν τῆς ἐπὶ Κάνναις Ἀννίβου τε καὶ Ῥωμαίων μάχης, ἀρξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δευτέραν, ληξάσης δὲ πρὸ δύο τῆς νυκτὸς ὡρῶν. de B. C. II. p. 810. ἐξιέναι δ' αὐτὸν μέλλοντα πρὸ τετάρτης ἡμέρας οἱ ἐχθροὶ κατέκανον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. p. 500. ὁ δὲ Καῖσαρ πρὸ μιᾶς τοῦδε τοῦ βουλευτηρίου χωρῶν ἐπὶ δεῖπνον ἐς Λέπιδον τὸν ἵππαρχον —— ὁ μὲν ὧδε προὐμαντεύετο περὶ τῶν εἰς τὴν αὔριον ἐσομένων. IV. p. 647. μέχρι πρὸ μιᾶς

τῆς

1 Οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ
2 τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει·
3 ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ~συνανακειμένων αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύ-
ρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν
4 αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι·
5 Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ
6 τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσ-
σό-

~ἀνακειμένων σὺν

ἐντολὴν] ἐντολὰς M 1. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes*. ἐὰν] ἂν D.
γνῶ] γνοῖ D a prima manu.
1. ὁ prius] + μὲ 76. ὁ οὖν Ἰησοῦς] — 69.
ἦλθεν] + Ἰησοῦς 69. ὁ τεθνηκὼς] — Versio *Syr*. Codices *Latini*.
νεκρῶν] + ὁ Ἰησοῦς ADEGL 2. 34. 39. 42. 72. 96. 97. Evang. 6. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syra* utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Copt*. *Lutheri*, *Theophylactus*. 2. ἐποίησαν οὖν] ἐποίησαν D. Versio *Syr*.
οὖν] — Versio *Copt*. Codices *Latini*. δὲ Versio *Vulg*. δεῖπνον ἐκεῖ] ἐκεῖ δεῖπνον 69.
ἡ Μάρθα διηκόνει] διηκόνει Μάρθα D. Μάρθα] Μαρία 63.
συνανακειμένων] ἀνακειμένων σὺν ADEGHKLM 1. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. Colb. tres. 34. 35. 36. ex emendatione. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 51. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 6. 7. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Plantini*, *Bengelii*, *Genev*. *Origenes* in XIII, 2. ἀνακειμένων Ev. 15.
3. Μαρία] Μαριὰμ 1. λαβοῦσα] λαμβάνει D.
μύρου νάρδου πιστικῆς] πιστικῆς μύρου D. Codices *Latini*. πολυτίμου] + καὶ D.
ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ] ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν 1. Colb. 69. Versio *Sax*. *Copt*.
ἡ δὲ] ἡ D. Versio *Syr*. Codices *Latini*. οἰκία] + ὅλη 1. 13. 69. Bodlej. unus. *Origenes*. in Cant. I. 12.
4. οὖν] — 33.
οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης] Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ L.
εἷς] — Colb. μαθητῶν αὐτοῦ] δώδεκα 64.
Σίμωνος] — D. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. *Armen*. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 430. Σίμων G 9. 70. + ὁ G 1. 9. 70. Versio *Goth*.
Ἰσκαριώτης] ἀπὸ καρυώτου D. ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι] ὃς ἤμελλεν παραδοῦναι αὐτὸν D.
5. τριακοσίων] διακοσίων 69. ἐδόθη] + τοῖς D.
6. εἶπε δὲ τοῦτο] τοῦτο δὲ εἶπεν D.

τῆς μάχης ἡμέρας ἀπέπλησαν. *Justinus* XVIII. 3. 5. Navibus appulsi Tyron urbem ante annum Trojanae cladis condiderunt. *Galenus* de rat. medendi VII. ἱερείου νέου, καί, εἰ χειμὼν ᾖ, πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἐσφαγμένου —— θέρους δ' ἀρκεῖ τεθύσθαι μὲν ἕωθεν τὸ ἱερεῖον, ἐσθίεσθαι δὲ περὶ δυσμὰς ἡλίου. & de tuend. Valetud. VI. κάλλιστος δὲ καιρὸς ὁ πρὸ δυοῖν ἢ τριῶν ὡρῶν τῆς τροφῆς. *Peripli Scriptor*. νῦν δὲ οὐ πρὸ πολλοῦ τῶν ἡμετέρων χρόνων καῖσαρ αὐτὴν κατεστρέψατο. *Plut*. Num. p. 61. D. πρὸ ια. καλανδῶν Μαΐων. *Jos*. A. XIV. 10. 13. πρὸ δέκα δύο καλανδῶν ὀκτωβρίων 10. πρὸ ΙΓ. καλανδῶν ὀκτωβρίων. 10. τῇ πρὸ τριῶν εἰδῶν ἀπριλλίων. Corn. Nepos XIV. 11. 2. Huc Mithridates ante aliquot dies venit. *Caesar* B. C. I. 11. Neque ante quem diem iturus sit, definiebat. *Cic*. Fam. XVI. 3. ante d. VIII. Id. Novemb. has literas dedimus. *Plinius* H. N. XV. 18. Cum inter omnes recentem constaret, atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine. *Seneca* ad Helviam. 15. Quod te ante tertium demum diem, quam percussus sum, securam nec quicquam tale timentem regredi voluit. *Amos* I. 1. 2. *Cor*. XII. 2. *Plut*. Lucull. p. 510. C. ἦν δὲ πρὸ μιᾶς Νόνων ὀκτωβρίων. *Jos*. A. XIV. 12. 4. πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἢ Γάϊον κάσσιον —— ἐπιβῆναι τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν. XV. 11. 4. πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. XVIII. 4. 3. μετὰ μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέραν. B. I. 7. 6. μετὰ μίαν τῆς ἁλώσεως ἡμέραν. *Plut*. Symp. VIII. p. 715. 2. Πομπήιον δὲ Μάγνον —— πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῶν γενεθλίων ἀποθανεῖν. *Plut*. Probl. p. 101. E. πρὸ μιᾶς καλανδῶν Μαρτίου. Rom. p. 23. F. ὅτι μὲν οὖν ἡ κτίσις ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 113, 36. ἡ ἱερὰ ἑβδομὰς —— ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἐφεῖται δρᾶν ἐν αὐτῇ —— πρὸ μιᾶς ὁ θεὸς ὕει διπλᾶ. *Diogenes* L. X. 23. Epicur. φασὶ δὲ καὶ πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν αὐτοῦ τελευτῆσαι. *Lucian*. Macrob. 12. πρὸ δυοῖν ἐτοῖν τῆς τελευτῆς. de mort. Peregr. 1. οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τοῦ τολμήματος. 44. μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς, πρὸ ἐννέα σχεδὸν που ἡμερῶν.

2. Sabbatum erat.

3. λίτραν] XIX. 39. *Eustathius* in Il. χ. p. 1389, 12. Ἡ μὲν δὴ κοτύλη φησὶν ἑλληνικὸν, ἡ δὲ ἡμίνα οὐδαμοῦ, ἔστι δ' οὖν παρ' ἐπιχάρμῳ, ὃς καὶ ὀγγίαν λέγει καὶ λίτραν. *Salmasius*: Siculi obolum λίτραν vocabant, Romani —— dixerunt libram; & quia eorum oboli seu asses primo fuerunt libriles, hinc postea de illo pondere eam vocem usurparunt. A quibus acceperunt Graeci omnes, qui λίτραν eo sensu posuerunt, quae Graecis antiquioribus inaudita est. *Sanhedrin* f. 102. 2. Non est ulla poena, quae venit in mundum, in qua non sit vicesima quarta pars [i. e. drachma] in depressione librae de vitulo primo. *Thrumoth*. . . . Quantum facit satum? XXIV. logos. Logus? II. libras. Libra? C. Zinim seu denarios.

ὀσμῆς] *Plut*. Alex. p. 676. A. ὠδώδει δὲ θεσπέσιον, οἷον ἀπὸ ἀρωμάτων καὶ μύρων, ὁ οἶκος. *Thomas*. ὀσμὴ ἀττικόν· ὀδμὴ δὲ Ἰωνικόν· καὶ Ξενοφῶν τοίνυν Ἰωνικῷ ἔθει ὀδμὴν λέγει. *Midras Coheleth* VII. 2. Unguentum bonum transit e cubili in triclinium: at nomen bonum ab uno fine mundi ad alterum. *Matth*. XXVI. 13. *Cant*. I. 12.

6. γλωσσόκομον] XIII. 29. *Bava* Mezia I. 8.

σόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡ- 7
μέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυ- 8
τῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· 9
καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.
Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν· Ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπ- 10
ῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν 11
εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, Ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν 12
Φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον· Ὡσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρ- 13
χόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, — ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, 14
ἐκά-

εἶχε ἐ] ἔχων DL 1. 33. Versio *Copt. Vulg. Origenes*, in Matth. XV. 6.
7. οὖν] + αὐτὸς 69.
αὐτὴν] + ἵνα BDL 33. 42. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine, *Æthiop.* probante *J. A. Benzelio*, & *J. Millio* prol. 431.
τετήρηκεν] τηρήσῃ BDL 33. 42. Colb. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine, *Copt. Æthiop.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio.*
αὐτὸ] αὐτὴν 80.
8.] — D.
γὰρ] — L.
9. ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων] ὄχλος δὲ πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἤκουσαν D. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
οὖν] + ὅτι 69.
ἦλθον] ἦλθαν D.
μόνον] — D. Codices *Latini.*
καὶ posterius] D. Versio *Vulg.*
ἤγειρεν] + ὁ Ἰησοῦς D 33.
ἐκ] + τῶν D.
νεκρῶν] + ὁ Ἰησοῦς A.
11. δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων] τῶν Ἰουδαίων δι' αὐτὸν ὑπῆγον D. Versio *Syr.*
ὑπῆγον] ὑπήγοντο 56. 58. 60.
ἐπίστευον] ἐπίστευσαν 69.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 40. ex emendatione. 57.
12. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς ἔρχεται A 74. 90.
ὁ] — DGH 1. 44. 72. 73. 74. 90. 106. Evang. 6.
Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ D.
13. ὑπάντησιν] συνάντησιν DGL 69. 91. Evang. 24.
ἀπάντησιν A 10. 16. 35. 40. a prima manu. 42. 52. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 71. 83. 106. Evang. 1. 14. 17. 22. *Origenes* in Jo. II. 14.
αὐτῷ] αὐτοῦ D 71.
ἔκραζον] ἐκραύγαζον DL 44. + λέγοντες AD 1. 13. 42. 51. 53. Colb. Versio *Copt. Syr.* + ἐ ἔλεγον 57. 91.
ὡσαννὰ] ὁσαννὰ D a prima manu. ὡς ἀννὰ E 1. 71. Editio *Erasmi, Colinaei, Theophylactus.* ὡς ἀνὰ L 69.
εὐλογημένος] εὐλογητὸς D.
κυρίου] + καὶ L. Versio *Copt.*
ὁ posterius] — AGH 3. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 63. 64. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. 106.

Si quis invenerit literas — restituet. Sive invenerit in sacculo, sive in γλωσσοκόμῳ fasciculos literarum, restituet. f. 20. 2. Quid est γλωσσόκομον Rabba f. Samuelis dicit: θύλακος senum. *Tosevoth Schevioth* X. γλωσσόκομα plena literis debitorum tradidi tibi. *Glossar.* cistellam γλωσσοκόμον. *Hesychius.* λακηθμὸν ὃν οἱ ἀττικοὶ γλωσσοκόμον καλοῦσι. γλωσσόκομον, θήκη, σωρὸς ξυλίνη τῶν λειψάνων. Γλωττοκόμον, ἐν ᾧ οἱ αὐληταὶ ἀπετίθεσαν τὰς γλωσσίδας. *Phrynichus* p. 34. γλωσσόκομον τὸν μὲν τόπον καὶ τὴν θέσιν ὑπ' ἀρχαίων ἔχει, διεφθαρμένως δὲ λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐχρῆν γὰρ γλωττοκομεῖον λέγειν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἀρχαῖοι. *Pollux* II. 108. Γλωττοκομεῖον, τὸ τὰς γλώττας ὑποδεχόμενον ἀγγεῖον. VII. 153. τὸ μὲν ἀγγεῖον τὸ τὰς γλώττας ἔχον γλωττοκομεῖον. X. 154. τὸ μέντοι γλωττοκομεῖον εἴρηκε Λύσιππος ἐν Βάκχαις αὐτοῖσιν αὐλοῖς ὁρμαὶ καὶ γλωττοκομείῳ, ὠνόμασται γὰρ ἀπὸ τῶν γλωττῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου γλωττοκομεῖον παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐστιν εὑρεῖν, ὡς ἐν τῷ Τιμοκλέους βαλανείῳ· καὶ τὸ γλωττοκομεῖον βαλανεύεται, καὶ ἐν Ἀπολλοδώρου τοῦ Καρυστίου Διαβόλῳ· Μέγα, ὦ Φορμίων, γλωττόκομον, οὐκ ὀφθαλμιῶ. *Galenus* I. 11. in Hippocr. de fracturis. εἴρηται μὲν οὖν παρὰ τοῖς ἀττικοῖς γλωσσόκομον τὸ σκεῦος τοῦτο, ἴσως οὖν εἰς πολλὰ μὲν τῶν χρησίμων τῶν γραμμάτων ἐμβαίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, πολλὰ δὲ τῶν ἀποθέτων γραμμάτων, ἔνιοι δ' ἐν ὁδοιπορίαις αὐτῷ χρῶνται. Διοίσει δ' οὐδὲν, εἴτε γλωσσοκόμιον εἴτε γλωσσόκομον τις ὀνομάζει αὐτὸ, καθάπερ οὐδὲ διὰ τοῖν δυοῖν ττ. ἢ τῶν δύο σσ. Τὸ δ' ὑποτεθέμενον τῷ σκέλει γλωσσόκομον, εὔδηλον ὅτι προμηκέστερόν τε καὶ στενώτερον εἶναι δεῖ τῶν συνήθων· δεῖ γὰρ αὐτὸ μὴ πολλῷ πλατύτερον εἶναι τοῦ κατὰ τὸ σκέλους εὔρους καὶ πάχους — ὅ γε μὴν σωλὴν τὰ μὲν ἄλλα ἔχει τ' αὐτὰ τῷ γλωσσοκόμῳ, ἀλλ' αὐτῷ δὲ τῷ σχήματι διαφέρει, περιφερὴς γὰρ ὢν ἔξωθεν, ἔνδοθεν ἐστι κοῖλος, ὁμοίως τοῖς ἐπὶ τῶν κεράμων σωλῆσι — περιλαμβάνει τὸ σκέλος ὅλον ἐν κύκλῳ μᾶλλον τοῦ γλωσσοκόμου. de Antidot. I. κομισθέντος ποτὲ ἐκ τῆς βαρβάρου γλωττοκόμου μικροῦ πήχεων δ. καὶ ἡμίσεως, ἐν ᾧ δένδρον ὅλον ἦν κινναμώμου. de praenot. ὅταν εἰς τὸ βαλανεῖον ἡ μήτηρ αὐτοῦ πορευομένη κλείσῃ τὸν οἶκον, εἶτα ὑπὲρ ἀσφαλείας εἰς γλωττοκόμον ἐμβάλλουσα τὴν κλεῖν κατασημήνηται. *Plut.* Galb. p. 1060. A. ἐκέλευσεν αὐτῷ κομισθῆναι τὸ γλωσσόκομον, καὶ λαβὼν χρυσοῦς τίνας ἐπέδωκεν τῷ ἀνθρώπῳ. 2. *Paral.* XXIV. 8. 10. 11. *Jos.* A. VI. 1. 2. ε. μὲν ἀνδριάντας — χρυσέους ἀναθεῖναι τῷ θεῷ — τοσούτους δὲ τὸν ἀριθμὸν μύας χρυσοῦς — ἔπειτα βαλόντας εἰς γλωσσόκομον αὐτούς. 3. τὸ ἄγγος, ὃ τοὺς ἀνδριάντας εἶχε καὶ τοὺς μύας. *Cod. D.* loculum. *Suidas.* γλωσσόκομον, θήκη λειψάνων ξυλίνη. *Aquila*, *Symmachus* & *Theodotio. Targ. Jonath.* Gen. L. 26. Ex. XXV. 10. XXXVII. 1. 1. Sam. V. 1. 1. Reg. VI. 19. *Vajikra* R. XXX. Incepit aperire γλωσσοκόμον, ut venderet merces. *Schemoth R.* XXX. extr. incepit aperire glossocomum, & sedit ad vendendum.

10. Ideo historia Lazari resuscitati a tribus Evangelistis non scripta fuit, ne ipsi superstiti periculum crearetur, quod observavit *Epiphanius.*

13. βαΐα] *Glossarium*: palma βαῒς καὶ φοῖνιξ. *Etymol.* βάϊον — σημαίνει τὸν κλάδον τοῦ φοίνικος. *Hesychius.* βαῒς, ῥάβδος φοίνικος, καὶ βαΐον. *Porphyrius* de Abstin. IV. 7. κοίτη δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν σπαδίκων τοῦ φοίνικος, ἃς καλοῦσι βάϊς, ἐπέπλεκτο. *Gen.* XL. 16. ex versione *Symmachi.* τρία κανᾶ βάϊνα. & *Lev.* XXIII. 40. pro κάλλυντρα φοινίκων, habet βάϊα φοινίκων. 1. *Macc.* XIII. 51. μετὰ αἰνέσεως καὶ βαΐων. *Palladius* H. Lausiac. 20. θεασάμενος ποτὲ βάϊα ἐκλεκτὰ αὐτὸν ἐργαζόμενον, ᾔτησε παρ' αὐτοῦ μίαν δεσμὴν τῶν βαΐων. In

hi-

15 ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθώς ἐστι γεγραμμένον· Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασι-
16 λεύς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ
17 γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ~ὅτι
18 τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήν-
19 τησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος· ὅτι ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι
εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπ-
20 ῆλθεν. Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.

Οὖ-

~ὅτε

Evang. 1. 7. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 24 Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Versio *Goth. Theophylactus.*
Ἰσραὴλ] Ἰςραὴλ D. Codices *Latini.*
14. αὐτὸ] αὐτῷ 10. 42. 47. 66. 83. Evang. 22. 24. Editio *Complut. Origenes.*
15. θύγατερ] θυγάτηρ AD 47. 61. Evang. 1. 13. ἐστι] — A.
ἔρχεται] + σοι 74. 90. Versio *Syr.* 16. δὲ] — L. Versio *Vulg.*
ἔγνωσαν] ἤδεισαν D. ὁ] — A 44. 72. 73. Editio *Erasmi, Bogardi, Colinaei.*
ἐμνήσθησαν] + οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Evang. 6. Versio *Syr.* ἐπ' αὐτῷ] περὶ αὐτοῦ D.
17. ὅτι] ὅτε AE ex emendatione. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 57. 63. 64. 72. 80. 90. Evang. 1. 2. 6. 7. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bogardi, Stephani, Plantini, Wechelii, Bengelii, Genev.* Versio *Æthiop. Syr. Vulg. Belg.* in ora. *Apollinarius* apud Corder. probante *H. Grotio.* + καὶ 57.
ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν] — 11.
18. καὶ] — EH 49. 57. 86. 96. 97. Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1422.
ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος] ὑπήντησαν αὐτῷ ὄχλοι D. ὁ] — 69.
ἤκουσε] ἤκουσαν ADLM 1. 13. 42. 47. 53. 56. 57. 58. 59. 63. 69. 71. 87. Evang. 12. 13. 14. 18. 20. Editio *Erasmi, Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Goth. Copt.*
τοῦτο posterius &c.] αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον τοῦτο 69.
19. οὖν] δὲ 29. 40. a prima manu. 63. 71. 90. Colb. Versio *Syr.*
ὠφελεῖτε] ὠφελεῖται 38. Versio *Vulg. Nonnus.* ὠφελοῦμεν *J. A. Bengelius* in Gnom.
κόσμος] + ὅλος DL 7. 13. 33. Evang. 6. 22. Versio *Vulg. Syra* prior, & posterior cum asterisco, *Copt. Armen. Lutheri, Æthiop. Arab. Cyrillus, Nonnus, Andreas Cret.*
ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν] ἀπῆλθεν ὅλος ὀπίσω αὐτοῦ 69. 20. δὲ] + καὶ D. Versio *Syr.*
τινες Ἕλληνες] Ἕλληνες τινες D 1. Versio *Syr.* Codices *Latini.* Ἕλληνες] — 69.
ἐκ] — 34. 38. 39. 64. 69. Evang. 2. *Theophylactus.* ἀναβαινόντων] + εἰς Ἱεροσόλυμα 13. 106.
προσκυνήσωσιν] προσκυνήσουσιν D.

historia *Barlaami* de Theuda: καὶ εἰσῆλθε ῥάβδον μὲν ἔχων βαΐνην, μηλωτὴν δὲ περιεζωσμένος. *Cedrenus* de Justin. ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου. *Jo. Malela* 32. θεωρεῖ τὸ ἱππικὸν, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ τῷ πέμπτῳ βαΐῳ πρωΐας. p. 215. ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου βαΐου. p. 180. καὶ τὸ πρῶτον βάϊον ἐνίκησε Νικέας τις ἡνίοχος. *Vajikra R.* XXX. 1. Simile de duobus, qui ad judicium venerunt, horum nemo novit quis vicerit, sed qui βαΐα in manus sumit, ille est victor.

14. ὀνάριον] *Suidas.* ὀνίδιον, ὀνάριον. *Athenaeus* XIII. p. 582. C. τὰ γύναια ταυτὶ καταβαλῶ σὺν τοῖς ὀναρίοις.

16. *Æn.* I. 750. Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

19. *Joma* f. 71. 2. Tradunt Rabbini historiam de pontifice maximo quodam, qui cum exiret e domo sanctuarii, totus mundus ibat post eum: cum autem vidissent Semajam & Abtalionem, illo relicto ipsos secuti sunt. *Bava Mezia* f. 85. 1. Jonathan f. Saulis vidit, mundum trahi post Davidem. *Sanhedrin* f. 101. 2. Hiskias rex Judae totum mundum universum docuit. *Avoda Sara* f. 19. Statim totus mundus ad ipsum venit. 2. *Sam.* XV. 13.

20. 1. *Reg.* VIII. 41. 2. *Macc.* III. 2. 35. *Esr.* VI. 9. 10. *Menachoth* f. 51. 2. Si Gentilis mittat holocaustum suum ex regione Ethnica, & simul mittat cum eo libamina, offeruntur ista libamina: si vero non mittat libamina, offeruntur libamina sumtu congregationis. Animus enim istius Gentilis est erga coelum. *Jos.* B. II. 17. 3. τοὺς μὲν προγόνους αὐτῶν κεκοσμηκέναι τὸν ναὸν ἐκ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ πλέον, ἀεὶ προσδεχομένους τὰς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἐθνῶν δωρεὰς —— αὐτοὺς δὲ νῦν —— καινοτομεῖν θρησκείαν ξένην, καὶ μετὰ τοῦ κινδύνου καταψηφίσασθαι τῆς πόλεως εὐσέβειαν, εἰ παρὰ μόνοις Ἰουδαίοις οὔτε θύσει τις ἀλλότριος, οὔτε προσκυνήσει, κἂν μὲν ἐπὶ ἰδιώτου τις ἑνὸς τοῦτον εἰσφέρῃ τὸν νόμον, ἀγανακτεῖν ὡς ὁριζομένης ἀπανθρωπίας. 4. παρῆγον τοὺς ἐμπείρους τῶν πατρίων ἱερεῖς, ἀφηγουμένους ὅπως πάντες οἱ πρόγονοι τὰς ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν θυσίας ἀποδέχοιντο. *Philo* Legat ad Caj. T. 2. p. 591, 19. M. Agrippa Herode regnante Hierosolymam venit visendi templi gratia. ὅσας γοῦν ἡμέρας διέτριψεν ἐν τῇ πόλει —— ἐφοίτησεν εἰς τὸ τέμενος τερπόμενος τῇ θέᾳ καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς περὶ τὰ ἱερουργούμενα λειτουργίας καὶ τάξεως, καὶ τῆς περὶ τὸν ἀρχιερέα σεμνότητος, ὁπότε ἀσκηθείη τῇ ἱερᾷ στολῇ, καὶ κατάρχοι τῶν ἱερῶν —— οὐχ ὑπὸ μιᾶς πόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χώρας ἁπάσης φυλλοβολούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ἐπ' εὐσεβείᾳ. vid. sup. in I. 29. *Act.* VIII. 27. XVII. 4. XXIV. 11. *Jos.* A. XVIII. 5. 3. Vitellius αὐτός τε μετὰ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καὶ τῶν φίλων εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνήει, θύσων τῷ θεῷ, ἑορτῆς πατρίου τοῖς Ἰουδαίοις ἐνεστηκυίας, εἰς ἣν ἀπαντήσας, καὶ δεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τῶν Ἰουδαίων πλήθους εὐπρεπῶς, τρεῖς μὲν ἡμέρας ταύτῃ διατριβὴν ποιεῖται. *Sueton.* Aug. 93. Sed & Cajum nepotem, quod Judaeam praetervehens apud Hierosolymam non supplicasset, collaudavit. *Jos.* A. XI. 8. 5. Alexander M. εἰς τὴν πόλιν παραγίνεται, καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ἱερὸν θύει μὲν τῷ θεῷ κατὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως ὑφήγησιν, αὐτόν τε τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς ἐτίμησε. *Schekalim* I. 5. Si Idololatra aut Samaritanus siclum pendere vellet, non acciperent: Neque etiam ab illis accipi-

unt

Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέ- 21
γοντες· Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. Ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ 22
πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέ- 23
γων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν 24
μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀπο-
θάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν 25
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ δια- 26
κονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν
τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; 27
Πά-

21. οὖν] — L. 69. Versio *Goth. Syr.* Codices *Latini.*
προσῆλθον] προσῆλθαν τῷ D. προσεῖχον 69. τῷ] — 44.
τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας] — 28. 61. a prima manu. probante *J. Millio* prol. 912.
ἠρώτων] ἠρώτησαν M 1. 28. Evang. 20. ἠρώτων αὐτὸν] εἶπον αὐτῷ 69.
κύριε] — 28.
22. καὶ πάλιν] πάλιν ὁ D. ἔρχεται AL. Codices *Latini.* καὶ ἔρχεται 54. + καὶ H. καὶ Versio *Syr.*
Φίλιππος] + καὶ AL. Codices *Latini.* 23. ἀπεκρίνατο] ἀποκρίνεται L. ἀπεκρίθη 69.
αὐτοῖς λέγων] λέγων αὐτοῖς 69. 24. ἀμὴν] — 74. μόνος] — 64.
φέρει] ἐκφέρει 47. 56. 58. 61. 25. μισῶν] ἀπολέσας 60. 80.
26. ἐμοὶ διακονῇ τις] τις μοι διακονῇ D 1. ἐμοί τις διακονῇ A. *Chrysostomus.* τις ἐμοὶ διακονῇ 69.
εἰμὶ ἐγὼ ἐκεῖ] ἂν ἐγώ εἰμι D.
ἔσται] ἔστω 11. 46. 52. 96. 97. Evang. 21. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 57.
καὶ ἐὰν] ἐὰν D 1. 33. 60. 65. 69. Versio *Syr. Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1493.
αὐτὸν] + καὶ 61. πατὴρ] + μου 28. 69. Versio *Vulg.* + μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς 13.
27. νῦν] ὅτι Evang. 13. πάτερ] — 36. + μου 28.
τὴν] — H. ταύτης]; *H. Grotius*, *H. Hammondus.*
28. πάτερ] + ἅγιε 27. 42. 63. 68. 71. Colb. σου] μου 5.
τὸ ὄνομα] τὸν υἱὸν L 1. 12. 33. Versio *Copt. Syra* posterior in margine, *Æthiop. Arab. Athanasius* c. Arrian. IV. *Cyrillus:* εἴτε δόξασόν σου τὸν υἱὸν ἔχει ἡ γραφὴ, εἴτε δόξασον σου τὸ ὄνομα, ταυτόν ἐστι τῇ τῶν θεωρημάτων ἀκριβείᾳ. *Nonnus.* + ἐν τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον παρὰ σοὶ, πρὶν τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι D. ἦλθεν οὖν] καὶ ἐγένετο D.

unt —— sacrificia pro peccato: Accipiunt tamen votiva & voluntaria munera ab ipsis. In summa ab omni qui vovet & sponte offert, accipiunt: ab illo vero qui non vovet nec sponte offert, non accipiunt. Hoc explicavit Esra S. D. IV. 3.

24. Praedicit Christus, & se rediturum in vitam, & magnam gentium conversionem secuturam. 1. Cor. XV. 36. 37. *Sanhedrin* f. 91. 1. Quaesivit Cleopatra Regina ex R. Meir —— resurgentne mortui nudi an vestiti? cui ille respondit argumento a minori ad majus: licet illud colligere ex tritico. Nam si triticum, quod nudum sepelitur, prodit tot vestibus vestitum, quanto magis justi, qui sepeliuntur vestibus suis induti?

25. *Herodot.* VI. 29. φιλοψυχίην τοιήνδε τινα ἀναιρέεται. *Polybius* p. 1447. παρὰ τὸ καθῆκον φιλοζωεῖν. *Diodorus S.* III. 33. μέγιστον γὰρ τῶν κακῶν ἡγοῦνται τὸ φιλοψυχεῖν τὸν μηδὲν ἄξιον τοῦ ζῆν πράττειν δυνάμενον. *Arrian. Epictet.* III. 20. μικρά σοι δοκεῖ ὁ Μενοίκευς ὠφεληθῆναι, ὅτ᾽ ἀπέθνησκε —— ἐπιζήσας δὲ οὐκ ἀπώλλυε ταῦτα πάντα; οὐ περιεποιεῖτο τὰ ἐναντία, τὸν δειλὸν οὐκ ἀνελάμβανε; τὸν ἀγεννῆ; τὸν μισόπατριν; τὸν φιλόψυχον; *Euripides* Hecuba 315. πότερον μαχόμεθ᾽ ἢ φιλοψυχήσομεν; Schol. φιλοζωήσομεν καὶ δειλιάσομεν. Heraclid. 456. οὐ φιλεῖν δεῖ τὴν ἐμὴν ψυχήν. 518. τί δεῦρ᾽ ἀφίκεσθ᾽ ἱκεσίοισι σὺν κλάδοις αὐτοὶ φιλοψυχοῦντες; ἔξιτε χθονὸς, κακοὺς γὰρ ἡμεῖς οὐ προσοφειλήσομεν. 534. εὕρημα γάρ τοι μὴ φιλοψυχοῦσ᾽ ἐγὼ κάλλιστον εὕρηκ᾽ εὐκλεῶς λιπεῖν βίον. *Lesbonax.* εἰ οὖν τις ὑμῶν παρεσκεύασται, φιλοψυχῶν ἀναχωρεῖν ἢ φεύγειν, ἵνα σωθῇ, οὐκ ὀρθῶς γινώσκει, τί ἐστι φιλοψυχεῖν. *Antiphon.* τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει, εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ τιμωρίαν θανάτου; *Aristides* in Eteoneum p. 79. οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦτο μετρεῖν —— εἴ τις τοῦ μακροῦ γήρως ἀπέλαυσεν —— ἀλλ᾽ ἡγεῖσθαι τούτῳ κάλλιστ᾽ ἔχειν, ὅστις τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις ὥσπερ ποιητὴς ποθούντων ἀκούειν ἔτι καὶ ὁρᾶν κατέλυσε τὸ δρᾶμα. *Dio.* . . Julia. οὐκέτ᾽ ἐφιλοψύχησεν, ἀλλὰ διέφθειρεν ἑαυτήν. *Juvenal.* VI. 629. Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res, Custodite animas, & nulli credite mensae. *Plut.* Æmil. p. 269. B. τότε μάλιστα ποιήσας φανερὸν, ὅτι τῆς φιλαργυρίας ἦν ἐν αὐτῷ τι κακὸν ἀγεννέστερον ἡ φιλοψυχία. Mar. p. 433. C. πολλὰ φιλοψυχήσας μάτην. *Lysias* II. ἄνδρες τ᾽ ἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ τῶν μὲν σωμάτων ἀφειδήσαντες, ὑπὲρ δὲ τῆς ἀρετῆς οὐ φιλοψυχήσαντες. *Tyrtaeus.* μηδὲ φιλοψυχεῖτ᾽ ἀνδράσι μαρνάμενοι.

28. Inf. XVII. 4. 5.

Herodotus III. 86. ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. *Plautus* Amphitr. V. 1. Ubi parturit, Deos sibi invocat: Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus, ut subito, ut propere, ut valide tonuit. Ubi quisque institerat, concidit crepitu, ibi nescio quis maxima voce exclamat sic: Alcumena, adest auxilium, ne time; & tibi & tuis propitius coeli cultor advenit. Exurgite, inquit, qui terrore meo occidistis prae metu. Ut quivi, exurgo, ardere census aedes, ita tum confulgebant. *Higinus* in Poët. Astron. V. de Minoë: Se enim ex Jove procreatum facile posse declarare. Itaque comprecatus patrem petiit aliquid signi, ut satisfaceret, se ex eo natum: Statimque tonitru & fulgore coeli indicium significationis fecisse. *Æneid.* II. 580. At pater Anchises oculos ad sidera laetus Extulit, & coelo palmas cum voce tetendit: Jupiter omnipotens, precibus si flecteris ullis, Adspice nos; hoc tantum; & si pietate meremur, Da deinde auxilium, pater, atque haec omina firma. Vix ea fatus erat senior, subitoque fra-

Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.
28 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Καὶ ἐδόξασα, καὶ πά-
29 λιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλε-
30 γον· Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω-
31 νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου
32 τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Κἀγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυ-
33 τόν. (Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.) Ἀπεκρίθη αὐ-
34 τῷ ὁ ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ
λέγεις, ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;
Εἶ-

τοῦ οὐρανοῦ] τῶν οὐρανῶν 29. 40. 63. 71. Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*. + λέγουσα D. Verſio *Copt*. *Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*.
29. ἑστὼς] ἑστηκὼς ADG 15. 69. Colb. tres. Evang. 17.
καὶ] — D 1. 69. Verſio *Copt*.
ἀκούσας] ἀκούων 1. Colb.
ἔλεγε] ἔλεγον L 29. 71. Codices *Latini*.
βροντὴν γεγονέναι] ὅτι βροντὴ γέγονεν D. Codices *Latini*.
ἄλλοι] + δὲ 56. 58. 61. Verſio *Syr*. *Copt*.
ἔλεγον] + ὅτι D 69.
30. ὁ] — D 69. 74. 80. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*.
αὕτη ἡ φωνὴ] ἡ φωνὴ αὕτη AD 1. 90. Verſio *Syr*. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*.
γέγονεν] ἦλθεν D. Verſio *Vulg*. γέγωνεν Evang. 13.
31. τούτου prius] DL 6. 71. Editio *Complut*. Verſio *Vulg*. probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1104.
a τούτου ad τούτου] — 69.
ἐκβληθήσεται] βληθήσεται D.
ἐκβληθήσεται ἔξω] κάτω βληθήσεται Evang. 22. Codices *Latini*, *Chryſoſtomus*.
32. κἀγὼ] καὶ ἐγὼ D 69.
ἐκ] ἀπὸ D 73.
πάντας] πάντα D. 56. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Sax*. *Irenaeus* IV. 5. *Hieronymus*, *Ambroſius*, *Rufinus*, *Auguſtinus*: non autem dixit omnes, ſed omnia. probante *J. Millio* prol. 370.
πάντας ἑλκύσω] ἑλκύσω πάντα D.
33. ἤμελλεν] ἔμελλεν 1. 3. 74. 90. Evang. 2.
34. ἀπεκρίθη] + οὖν D. Verſio *Syra* poſterior in margine.
αὐτῷ] — H 33. 64.
ὅτι poſterius] — EGH 9. 10. 11. Colb. duo. 44. 45. 49. 51. 56. 57. 58. 60. 64. 66. 72. 74. 83. 86. 87. 90. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 3. 5. 6. 18. Editio *Complut*. *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Stephani* 1. 2. *Genev*. *Bogardi*. probante *J. Millio* prol. 1374.
μένει εἰς τὸν αἰῶνα] εἰς τὸν αἰῶνα μένει 69.
ab ἀνθρώπου ad ἀνθρώπου] — G 2. 13. 33. 60. 69. 70. 71. Evang. 1.
ἐστιν] + οὖν D.
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ λόγος οὗτος L.

fragore Intonuit coelum. *Od*. υ. 99. Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε καὶ ὑγρὴν Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν —— ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω, ὡς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε μητίετα Ζεὺς, αὐτίκα δ' ἐβρόντησεν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου, ὑψόθεν ἐκ νεφέων, γήθησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. 112. Ζεῦ πάτερ, ὅστε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν ἀνάσσεις ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος οὐδέποθι νέφος ἐστί, τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις. *Pindarus* Pyth. IV. 350. poſt preces Jaſonis: ἐκ νεφέων δὲ οἱ ἀντάϋσε βροντᾶς αἴσιον φθέγμα. *Nonnus* Dionyſ. XXXIX. ἣν δὲ θελήσῃς Βρονταίοις πατάγοισιν ἐμὴν μαντεύεο νίκην. *Ariſtides* Platonic. T. II. p. II. τοὺς νόμους τίθενται πρὸς τὴν ἐλθοῦσαν παρὰ τῆς Πυθίας φωνήν. *Sextus Empir*. a. Muſ. 20. ὁ τῆς βροντῆς κτύπος, καθά φασὶν ἐπικουρείων παῖδες, οὐ θεοῦ τινος ἐπιφάνειαν σημαίνει, ἀλλὰ τοῖς ἰδιώταις καὶ δεισιδαίμοσι τοιοῦτος εἶναι δοξάζεται. *Phaedr*. V. 7. Aulaeo miſſo, devolutis tonitribus, Dii ſunt locuti more tralaticio. Sup. III. 18. 19. inf. 48. Tonitru etiam judicia Dei in impios exercita ſignificat.

29. Graeci linguae Chaldaicae imperiti putabant tonuiſſe: Judaei vero, qui vocem coeleſtem audierant, Angelo eam tribuunt: in eo utrique conveniunt, boni ominis eſſe, & imperium & felicitatem Chriſto portendere.

Act. VII. 38. XXIII. 9. 1. *Sam*. VII. 9. 10.

31. *Cholin* f. 60. 1. *Princeps mundi* aperuit os ſuum, dixitque Pſal. CIV. 31. *Jalkut Simoni*. Adjuravit principem mundi per nomen, & exaltavit Hieroſolymam, eamque in aëre ſuſpendit. *Sanhedrin* f. 94. 1. Cum Deus Ezechiam facturus eſſet Meſſiam, dixit princeps mundi: O domine aeterne, praeſta deſiderium hujus juſti. *Bemidbar R*. XVI. f. 220. 3. Cum lex daretur, acceſſivit Deus angelum mortis, eique dixit: totus mundus eſt in poteſtate tua, excepta gente hac, quam mihi elegi. Dicit R. Eliezer f. R. Joſe Galilaei: dixit Angelus mortis coram Deo S. B. Ego fruſtra in mundo creatus ſum. Reſpondit ei Deus: Ego te creavi, ut advertas ſuper nationes mundi, excepta tantum hac natione, in quam nulla tibi poteſtas datur. *Bereſchith R*. LXXVII. 3. Si venerint nationes mundi conjuratae contra Iſraëlem, dicit iis Deus S. B. Princeps veſter non potuit ſtare coram Jacobo, & Vos quaeritis decipere filios ejus. *Schemoth R*. XVII. Job XXXI. 14. quis dixit hunc verſum? princeps mundi. *Vajikra R*. XVIII. f. 160. 1. R. Eleaſar f. R. Joſe dixit: cum ſtarent Iſraëlitae juxta montem Sionis, & dicerent Ex. XXIV. 7. vocavit Deus S. B. angelum mortis dixitque ei: Quamvis te conſtituerim κοσμοκράτορα ſuper creaturas. *Lightfoot: Cum vulgo ergo loquitur ſalvator*. inf. XIV. 30. XVI. 11. *Eph*. II. 2. VI. 12. 2. *Cor*. IV. 4. *Jebamoth* f. 16. 2. Pſal. XXXVII. 25. Dixit R. Jonathan: Hic eſt verſus, de quo princeps mundi dixit: Iſte David non adeo ſenuit.

32. Judaeos & Gentes *Col*. I. 20. 28.

ὑψωθῶ] *Silius* II. 344. Vidi cum robore pendens Hiſpaniam cruce ſublimis ſpectaret ab alta. *Artemidorus* IV. 51. σημαίνει —— τὸ δοκεῖν ἐσταυρῶσθαι δόξαν καὶ εὐπορίαν, δ. μὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον εἶναι τὸν ἐσταυρωμένον. Vid. in *Jo*. III. 14.

ἑλκύσω] XXI. 6. *Moeris*. ἕλξω, Ἀττικῶς· ἑλκύσω, ἑλληνικῶς. *Thomas*. ἕλξαι, κάλλιον ἢ ἑλκῦσαι· καὶ ἕλξω, ἢ ἑλκύσω. Δημοσθένης· οὐ καθέλξετε τὰς ναῦς.

33. σημαίνων] XXI. 19. *Act*. XI. 28. *Cic*. de Divinat. II. 25. Quae eſt enim iſta a diis profecta ſignificatio, & quaſi denunciatio calamitatum? Quid autem volunt Dii immortales primum ea ſigni-

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ᾽ ὑμῶν ἐστι· περιπατεῖτε ἕως 35
τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε
ποῦ ὑπάγει. Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε· 36
Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ᾽ αὐτῶν. Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα 37
πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· Ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ 38
προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων Κυ-
ρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας· 39
Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσι 40
τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. Ταῦτα 41
εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν 42
ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,
ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ 43
τὴν

35. μικρὸν χρόνον] χρόνον μικρὸν 69. χρόνον] — Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 435.
μεθ᾽ ὑμῶν] ἐν ὑμῖν DL 1. 4. 27. 33. 42. 68. 69. Evang. 2. 24. Versio *Vulg. Goth. Nonnus. Cyrillus* in Jo. p. 72. probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 910. περιπατεῖτε] + οὖν D.
ἕως] ὡς ADL 1. 42. Versio *Copt. Syra* posterior in margine, *Cyrillus.* & comm. 36.
σκοτία ὑμᾶς] ὑμᾶς σκοτία D. Versio *Vulg.* καταλάβῃ] κατάβῃ A.
οἶδε] εἶδε 63. 86. a prima manu. 36. γένησθε] γένοισθε 9.
ὁ] — D. ἀπελθὼν] ἀπῆλθεν καὶ D. ἐκρύβη] ἀπεκρύβη 59.
37. αὐτοῦ] — 47. 66. Evang. 20. 22. probante *J. Millio* prol. 1442.
ἐπίστευον] ἐπίστευσαν G 5. 12. 16. 46. 69. 90. Evang. 18. Codices *Latini. Eusebius* D. VII. 1. IX. 16.
εἰς αὐτὸν] αὐτῷ 63. 71. 38. τοῦ προφήτου] — 69. Colb.
κύριε] — H. ἀκοῇ] αὐτῶν 61. a prima manu.
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;] — 60. 39. ἠδύναντο] ἐδύναντο D. ἠδύνατο 1.
ὅτι πάλιν] καὶ γὰρ D. εἶπεν] — 1.
Ἡσαΐας] + ὅτι 63. 40. ab αὐτῶν ad αὐτῶν] — D.
πεπώρωκεν] ἐπώρωσεν AL 13. 33. 61. in ora. 69. *Eusebius* D. IX. 16. πεπήρωκεν 63.
ὀφθαλμοῖς] + καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν 13. 69.
νοήσωσι] μὴ νοήσουσιν D. συνῶσι 42. 61. 91. 95. Colb. συνιῶσι 27.
ἐπιστραφῶσι] στραφῶσι D a prima manu. ἐπιστρέψουσι 69. ἐπιστρέψωσι M 42. 68.
ἰάσωμαι] ἰάσομαι AD 3. 69. 73. 87. Evang. 6. Codices multi, teste Millio: probante *Bengelio.*
41. ταῦτα] + δὲ D. *Chrysostomus.* ὅτε] ὅτι AM 1. Versio *Copt.*
δόξαν] + τοῦ θεοῦ D. & in Vers. Latina: Dei sui. 66. in ora.
αὐτοῦ prius] τοῦ θεοῦ 69. Versio *Copt. Syra* posterior, & edita in margine. ut comm. 43.
42. καὶ] — Editio *Erasmi* 3. 4. 5. ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται] — *Nonnus.* probante *J. Millio.*

gnificantes, quae sine interpretibus non possumus intelligere? *Heraclitus* apud *Plut.* de Orac. Delph. p. 404. D. οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει. Porphyrius ap. *Stob.* Eccl. Eth. 1. ἔστι δὲ ἡ τοῦ ποιητοῦ δόξα οὐχ ὡς ἂν τις νομίσειεν εὔληπτος· πάντες μὲν γὰρ οἱ παλαιοὶ τὰ περὶ τῶν θεῶν καὶ δαιμόνων ἐσήμαναν, ὅμηρος δὲ καὶ μᾶλλον τὰ περὶ τούτων ἔκρυψε.

36. Ut sol se subducit.

38. *Esaj.* XXX. 30. LII. 10. LIII. 1. *Deut.* XI. 23.

39. *Jerem.* XIII. 23. 1. *Cor.* II. 14.

40. τετύφλωκεν] 2. *Cor.* IV. 4. 1. *Jo.* II. 11. *Thomas.* ἐξεκόπη τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγων καὶ ἀνεκόπην, κάλλιον ἢ ἀφῃρέθη. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· εἶτ᾽ ἐξεκόπην πρότερον τὸν ὀφθαλμὸν λίθῳ. φιλόστρατος ἐν Ἡρωϊκοῖς· τὰς ὄψεις ἀνακοπείς. Τὸ δὲ ἐτυφλώθη κοινόν. *Sextus Empir.* a. Gramm. I. 262. de Æsculapio. διὰ τὸ τοὺς φίνεως υἱοὺς τυφλωθέντας ἀποκαταστῆσαι.

πεπώρωκεν] Pronunciavit & praedixit Deus futurum, ut indurarent semet ipsos.

41. *Targum* Esaj. VI. 1. Vidi gloriam domini.

42. ὅμως μέντοι] *Herodot.* I. 189. ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι. attamen.

45. Inf. XIV. 9. *Ter.* Prol. Andriae. Menander fecit Andriam & Perinthiam. Qui utramvis recte novit, ambas noverit, Non ita sunt dissimili argumento. Phormio. I. 5. Ecce autem similia omnia, omnes congruunt, unum cognoris, omnes noris. *Plaut.* Captiv. III. 4. 82. Ajacem, hunc cum vides, ipsum vides. *Euripid.* Bacch. 925. Πεν. Τί φαίνομαι δῆτ᾽ οὐχὶ τὴν Ἰνοῦς στάσιν Ἢ τὴν Ἀγαυῆς ἑστάναι μητρός γ᾽ ἐμῆς; Διο. αὐτὰς ἐκείνας εἰσορᾶν δοκῶ σ᾽ ὁρῶν. *Symmachus* IX. 65. Accusarem silentium tuum nisi te in fratre vidissem. Ille & officii satisfactionem & praesentiae imaginem mihi solus exhibuit. Nam omnia bona in eo agnovi, quae in te dudum probavi. *Sophocles.* Philoctet. 356. Neoptolemus καί μ᾽ εὐθὺς ἐν κύκλῳ στρατὸς ἐκβάντα πᾶς ἠσπάζετ᾽ ὀμνῦντες βλέπειν τὸν οὐκέτ᾽ ὄντα ζῶντ᾽ Ἀχιλλέα πάλιν. *Libanius* Ep. 906. Λίαν ἐν ἑαυτῷ δεικνύει τὸν πατέρα· ὁ δὲ εὔχεται μὲν κἀκεῖνον καὶ μιμεῖσθαι καὶ δοκεῖν. 908. ὅτε σὲ τὸ πρῶτον εἶδον, ὡς ἥδιστά τε εἶδον, καὶ στήσας τοὺς ὀφθαλμοὺς δὺ᾽ ἡγούμην ὁρᾶν, σέ τε καὶ τὸν πατέρα τὸν σόν. 940. καὶ νῦν ἡδέως εἶδον, καὶ ἀνέκραγον μὲν εὐθὺς ἰδών· ἑώρων γὰρ ἐν τῷ προσώπῳ τὸ τοῦ πατρός. ἀνέκραγον δὲ ὕστερον, μικρὰ ἄττα λέγοντος ἀκούσας, πάλιν γὰρ ἐν τῇ γλώττῃ τὴν τοῦ πατρὸς ἑώρων. 1021. ἐν τῷ παιδί σου τοῦ παιδὸς σέ τε κἀκεῖνον ὁρῶ, φέροντι νῦν μὲν γραμμάτιον, νῦν δὲ τῇ μνήμῃ τὸ συντεθέν. ἀλλὰ καὶ κινῶν χεῖρας καὶ ὄμματα, καὶ εἰσιών, καὶ καθήμενος, καὶ ἀνιστάμενος, καὶ ἀπερχόμενος, καὶ καθ᾽ ἕκαστον τούτων, δεικνύει μὲν τὸν φύσαντα, δεικνύει δὲ καὶ τὸν πάππον. 1386. εἶδόν σε ἐν τοῖς σοῖς υἱέσι. *Claudianus* de IV. Consulatu Honorii. Advectae misso Stilicone curules, ut nostras tibi, Roma, vices pro principe consul impleret, generoque socer, vidistis in illo me quoque. *Athanasius* Apol. ad Constantium. ἐνόμιζον γὰρ καὶ τὸν μακαρίτην ἐκεῖνον ὁρᾶν, ἀδελφοὶ γὰρ διὰ τὴν φύσιν ἀλλήλων εἰσὶ κάτοπτρα,

διὰ

44 τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ,
45 ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς
46 εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Καὶ ἐὰν
47 τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα
48 κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήμα-
τά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐ-
49 σχάτῃ ἡμέρᾳ· Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐ-
50 τός μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός
ἐστιν· ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτω λαλῶ.

1 ΠΡὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέ-
λος

γένωνται] γίνωνται Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ἤπερ] ὑπὲρ 1. 69.
ἔκραξε] ἔκραζεν AD 69. Codices *Latini*.
ἀλλ'] ἀλλὰ D.
a πέμψαντά με ad πέμψαντά με] — 64.
πέμψαντα] ἀποστείλαντα 69.
47. ἐὰν] ἂν D.

43. γὰρ] μᾶλλον 69.
44. δὲ] οὖν D.
εἶπεν] ἔλεγεν D 69.
πέμψαντα] ἀποστείλαντα 14.
45. καὶ] — D.
46. μείνῃ] μένῃ Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
ἀκούσῃ] ἀκούῃ 57.

τῶν ῥημάτων] τῆς φωνῆς 69. + μου Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. μὴ] — D 63. 86. Evang. 24. Cod. *Lat*.
πιστεύσῃ] φυλάξῃ ADL 13. 27. 33. 42. 65. in ora 69 Colb. duo. Evang. 22. Editio *Erasmi* 1. 2. Versio *Vulg*. *Syra* utraque, & edita in margine, *Copt*. *Armen*. *Æthiop*. *Arab*. *Athanasius* c. Arrian. V. *Nonnus*. probante *H. Grotio*. μὴ πιστεύῃ 90.

ἀλλ' ἵνα] ἀλλὰ a prima manu. D. Sed in Vers. Latina: Sed ut.
κρινεῖ] κρίνει 97.
ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ] ἐξ ἐμαυτοῦ ἐγὼ D.
ἐλάλησα] ἐλήλυθα 49. 97. Evang. 21.
ἔδωκε] δέδωκεν AM 1. 44. 54. 57. 61. 69. Evang. 12. 13. 17. 21. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 74.

ἐγὼ] — D. Sed Versio Lat. ego.
48. ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 59.
49. ἐγὼ] — G.
ἐξ] ἀπ' 1. 69. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 74.
μοι ἐντολὴν] ἐντολήν μοι 1.

50. ζωὴ αἰώνιός ἐστι] αἰώνιός ἐστιν ζωὴ D. ζωη ἐστιν αἰώνιος 69. οὖν] νῦν 58. 63. 64.
λαλῶ ἐγὼ] ἐγὼ λαλῶ A 1. 69. Evang. 13. Versio *Copt*. *Basilius* Ascet. de Fide. λαλῶ D 44. Codices *Latini*, *Chrysostomus*. εἴρηκέν μοι] ἐνετείλατό μοι 61. in ora. 69. εἶπε 63.
πατὴρ] + μου 11.
1. εἰδὼς] ἰδὼν Versio *Copt*. *Æthiop*. & comm. 3.
ἐλήλυθεν] ἦλθεν AKLM 1. 15. 38. 42. 68. 69. 106. Evang. 14. 15. *Origenes* de orat. 12. *Cyrillus*, *Petrus*, *Antioch*. Epist. ad dominicum Grad. παρῆν D. αὐτοῦ] — 59.

διὰ τοῦτο καί σε βλέπων ἐν ἐκείνῳ οὐδέποτε διέβαλον, κἀκεῖνον ἐν σοὶ πάλιν ὁρῶν. & O. IV. pictura Regis. ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἕν ἐσμεν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμὶ, κἀκεῖνος ἐν ἐμοί· καὶ ὃ ὁρᾷς ἐν ἐμοὶ, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις· καὶ ὃ ἑώρακας ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο βλέπεις ἐν ἐμοί. ὁ γὰρ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα. *Bereschith R.* XCVII. 4. Ego sum princeps exercitus Domini. Jos. V. 14. Ego princeps exercitus superioris, & in omni loco, quo ego videor, Deus S. B. videtur. *Faustinus* c. Arianos I. Qui me videt, videt Patrem. Non hoc, ut Sabellius, dico, quasi se ipsum Patrem dicat esse, qui sit & filius. Confiteor enim, patrem esse qui genuit, filium vero esse qui natus est. *Tertullianus* a. Praxeam 24. Vicarium se patris ostendit, per quem pater & videtur in factis, & audiretur in verbis, & cognosceretur in filio, facta & verba patris administrante. Quia invisibilis Pater, quod & Philippus didicerat in Lege, & meminisse debuerat: Deum nemo videbit, & vivet. Et ideo sugillatur, Patrem videre desiderans, quasi visibilem; & instruitur, visibilem eum in filio fieri ex virtutibus, non ex personae repraesentatione. *Augustinus* in Jo. XIV. 9. Non quod ipse sit pater & filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, catholica fides damnat; sed quod tam similes sint pater & filius, ut qui unum noverit, ambos noverit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis, qui unum illorum vident, &, qualis sit alius, volunt nosse: Vidistis istum, illum vidistis.

49. *Æneid.* III. 251. Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo Praedixit. *Servius*. Notandum Apollinem, quae dicit, ab Jove cognoscere. *Æschylus* Eumen. 19. Διὸς προφήτης δ' ἐστὶ Λοξίας πατρός. & Στέλλειν ὅπως τάχιστα· ταῦτα γὰρ πατὴρ Ζεὺς ἐγκαθιεῖ λόξια θεσπίσματα. *Tibullus* III. 4. 47. At mihi fatorum leges aevique futuri Eventura pater posse videre dedit.

1. *Targum* Cant. I. 7. Cum venisset hora, ut dimitteretur Moses propheta e mundo. *Bava Bathra* f. 90. 1. quo die dimissus est Abraham pater noster e mundo. *Targ. Jerus.* Genes. XV. 2. Ego abeo ex mundo. *Targum Jonathan*: ego transeo ex mundo. & in Deut. XXX. 19. *Jonathan*: testes qui transeunt ex mundo. *Targ. Hieros.* Deut. XXXII. 1. ut transferretur ex mundo. *Bereschith R.* XCVI. 9. Cum R. Johannes transferendus esset ex mundo. —— R. Asia cum dimittendus esset ex mundo. C. 1. Jacobus: ego transferor ex mundo ad patrem meum. *Medrasch Thehillim* V. 12. R. Zebedaeus f. Levi & R. Jose f. Pinechasi, & R. Josua f. Levi legerunt tres istos versus, hora transitus eorum ex mundo. Tunc multus erat sermo de transitu Israëlitarum ex Ægypto. *Jos.* A. II. 15. 1. πᾶν πλῆθος τῶν μετανισταμένων. *Philo* pascha vocat διαβατήρια. *Schemoth R.* XXXIII. dixit R. Tobiomi: qua hora appropinquavit tempus Jacobi patris nostri, ut discederet

c

λος ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου γενομένου, (τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν 2
καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ) Εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα 3
δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπά-
γει· Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια· καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. 4
Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκ- 5
μάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐ- 6
τῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὃ 7

ἐγὼ

2. γενομένου] γινομένου L. probante *J. Piscatore*. τοῦ] + τε A.
ἤδη] — Versio *Syr.* Ἰούδα] — 13. 47. 56. 58. 59. 61. 69.
Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ] ἵνα παραδῷ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης LM. Versio *Vulg.* *Copt.* *Origenes.* Ἰσκαριώτου] ἀπὸ καρυώτου D. αὐτὸν παραδῷ] παραδοῖ αὐτὸν D a prima manu.
3. εἰδὼς] ἰδὼν 33. Versio *Copt.* *Æthiop.* καὶ εἰδὼς 71. + δὲ 13. 44. 59. 69. Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Vulg.* *Origenes.*
δέδωκεν] ἔδωκεν K 1. 57. *Origenes* in l. & de Orat. ἀπὸ] + τοῦ 1. 97. καὶ posterius] + ὅτι D.
4. ἐκ] — Colb. ἱμάτια] + αὐτοῦ D. Versio *Vulg.* *Syr.* *Basilius* Eth. 75.
5. εἶτα] + λαβὼν D. 13. 69. Versio *Armen.* βάλλει] ἔβαλεν 40. a prima manu. Versio *Armen.* Cod. *Lat.*
βάλλει ὕδωρ] ὕδωρ βάλλει D 69. τὸν] — Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi.*
μαθητῶν] + αὐτοῦ D 59. a prima manu. Versio *Syr.* *Copt.* ἐκμάσσειν] ἐκμάσσει 63. 69.
6. Σίμωνα Πέτρον] τὸν Πέτρον Σίμωνα D. Codices *Latini.* τὸν Σίμωνα Πέτρον 69.
καὶ] — DL Versio *Copt.* *Syr.* *Origenes.* ἐκεῖνος] Πέτρος Versio *Copt.* Codices *Latini.*
7. ἀπεκρίθη] + ὁ M. καὶ εἶπεν αὐτῷ] — 33.
ποιῶ] + σοὶ Versio *Syra* posterior in margine. σὺ] — 64.
8. αὐτῷ] + Σίμων 106. Versio *Syra* posterior. Πέτρος] + κύριε D. 76. ὁ Πέτρος 69. 74.
νίψῃς] νίψεις D. 1. 9. 11. 12. 15. νίψῃς τοὺς πόδας μου] μου νίψεις τοὺς πόδας D. 1. 69.
τοὺς πόδας μου] μου τοὺς πόδας C. Versio *Syr.* *Origenes*, *Chrysostomus.* μου] — 69.

e mundo. *Seneca* Epist. LXV. Mors aut finis est aut transitus: at non illud; hoc ergo.

Prov. XVII. 17. *Aristoteles* Rhet. II. 22. & Ethic. Eudem. VII. 7. ex *Euripidis* Troad. 1051. οὐδεὶς ἐράστης, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. *Plut.* X. Orat. p. 848. E. φίλος δὲ ὢν τοῖς περὶ Δημοσθένην —— οὐκ ἐνέμεινε μέχρι τέλους. *Antholog.* I. 85. 5. Γνήσιος εἶμι φίλος, καὶ τὸν φίλον, ὡς φίλος, οἶδα, τοὺς δὲ κακοὺς διόλου πάντας ἀποστρέφομαι. οὐδένα θωπεύω πρὸς ὑπόκρισιν, οὓς δ᾽ ἄρα τιμῶ, τούτους ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀγαπῶ. & III. 25. 59. Μοῦσαι γὰρ ὅσους ἴδον ὄμματι παῖδας, ἄχρι βίου πολιοὺς οὐκ ἀπέθεντο φίλους.

Aliter Judaei, qui Osanna Christo acclamant, sed eum mox ad crucem poscunt.

2. *Plut.* de fort. Alex. p. 377. D. ἐθάρρησεν —— τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀρχὴν εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι. *Targum Jonathan* Exod. XXXII. 1. Et ivit Satanas, & errare fecit eos, convertit cor eorum, ut superbi essent. *Homerus* saepissime. ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ᾽ ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. Il. ι. 434. εἰ μὲν δὴ νόστον γε μετὰ φρεσὶ φαίδιμ᾽ Ἀχιλλεῦ, βάλλεαι. φ. 547. ἐν μέν οἱ κραδίῃ θάρσος βάλε. Apollo. Od. α. 201. ὡς ἐνὶ θυμῷ ἀθάνατοι βάλλουσι. *Hesiod.* oper. 1295. ὃς δέ κε μήθ᾽ αὐτῷ νοέῃ, μήτ᾽ ἄλλου ἀκούων ἐν θυμῷ βάλληται. *Plut.* Timoleon. p. 237. A. θεοῦ τινὸς, ὡς ἔοικεν, εἰς νοῦν ἐμβαλόντος τῷ ἀνθρώπῳ. *Demosthenes* pro Corona. ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ᾽ εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι. *Synesius* Euoptio. ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν οὖσαν αἰτρίαν οὐκ εὐθὺς, εἰς νοῦν ἐβαλόμεθα. *Plut.* Theseo p. 10. E. μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον εἰς νοῦν βαλλόμενος. Caes. p. 709. B. οὐ μοι δοκεῖ —— οὗτος ἄνθρωπος εἰς νοῦν ἂν ἐμβαλέσθαι τηλικοῦτο κακόν.

3. *Thucyd.* IV. δοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖρας.

Capitol. Antonin. philos. 18. Tantusque illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit, certis omnibus, quod a Diis commodatus ad Deos rediisset. Ita de semideis & Heroibus loquuntur. *Isocrates* Paneg. μεταστάντος δὲ Ἡρακλέους εἰς θεούς. *Apollod.* II. τὸν Ἡρακλέα —— ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μετανίστασθαι. *Gen.* XL. 14. 23. *Arrianus* de Exp. Alex. VII. 27. ὅτι ἐκ θεοῦ τε αὐτῷ ἡ γένεσις ξυνέβη, καὶ παρὰ θεοὺς ἡ ἀποχώρησις. *Libanius* Ep. 371. Ὁ Ζεὺς δὲ ἐκεῖνος, ὁ σὸς προστάτης, καὶ παρ᾽ οὗ κατέβης, καὶ πρὸς ὃν ἄπει. inf. XVI. 28.

4. λέντιον] *Galenus* de Compos. Medic. per partes Corp. IX. πρῶτον λεντίοις, εἶτα τοῖς λοιποῖς περιβολαίοις συσκεπάσας κόμιζε. *Arrianus* periplo maris Erythr. ἀρσινοητικαὶ στολαὶ —— καὶ λέντια, καὶ δικρόσσια. inf. XIX. 23.

διέζωσεν] *Lucianus* Quom. Conscr. Hist. 33. διαζωσάμενος τὸ τριβώνιον —— Somnio. 6. διεζωσμένη τὴν ἐσθῆτα. inf. XXI. 7.

5. λαβὼν —— βάλλει] *Eustathius* in Il. λ. p. 768. 34. ἐν δὲ τῷ χωρίῳ τούτῳ κεῖνται καὶ καλλέπια τινα, τὸ ἐπὶ οἴεσσι λαβὼν, καὶ ὑπὲρ μάζοιο βάλε, καὶ ἐκ δ᾽ ἔβαλ᾽ ἵππων, παρηχοῦσι γάρ πως αἱ τοιαῦται λέξεις, καὶ γίνεται οὕτω κοινῶς κάλλος φράσεως, ἰδίως ἐν τῷ λαβεῖν καὶ βάλε, ἀναγραμματισθὲν γὰρ τὸ λαβεῖν ποιεῖ τὸ βαλεῖν.

νιπτῆρα] *Pollux* X. 78. ποδανιπτὴρ, λέβης. *Suidas* δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονίπτραν.

νίπτειν τοὺς πόδας] *Herodot.* VI. 19. Σαὶ δ᾽ ἄλοχοι πόλλοισι πόδας νίψονται κομήταις —— τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὁπότε —— γυναῖκες καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο. Musonius apud *Stobaeum* LXXVII. & Hierocles. Φέρει δὲ ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς, καὶ τὸ τῶν οἰκετικωτέρων εἶναι δοκούντων ὑπηρετημάτων ἅπτεσθαί ποτε τοὺς παῖδας, ὥστε καὶ πόδας ὑπονίψαι, καὶ κλίνην στορέσαι, καὶ παραστῆναι διακονουμένους. de officio liberorum erga parentes. *Plut.* Pompejo p. 658. D. ἰδὼν ὁ Φαώνιος οἰκετῶν ἀπορίᾳ τὸν Πομπήϊον ἀρχόμενον αὐτὸν ἀπολύειν, προσέδραμε, καὶ ὑπέλυσε, καὶ συνήλειψε, καὶ τὸ λοιπὸν ἐκ τούτου περιέπων, καὶ θεραπεύων, ὅσα δεσπότας δοῦλος μέχρι νίψεως ποδῶν καὶ δείπνου παρασκευῆς διετέλεσεν, ὥστε τὴν ἐλευθεριότητα τῆς ὑπουργίας ἐκείνης θεασάμενόν τινα καὶ τὸ ἀφελὲς καὶ τὸ ἄπλαστον εἰπεῖν· φεῦ τοῖσι γενναίοισιν ὡς ἅπαν καλόν. *Fabius Pictor* 16. Aquam manibus pedibusque dato, *Plaut.* Persa V. 2. 14. Locus hic tuus est, huc accumbe. Ferte aquam pedibus, praeben' tu, puere? *Æsopus.* *Athenaeus*

XII.

8 ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος· Οὐ μὴ
νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ
9 ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μό-
10 νον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν
ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ᾽ ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽
11 οὐχὶ πάντες. Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν· Οὐχὶ πάντες καθα-
12 ροί ἐστε. Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν
πάλιν,

αὐτῷ] — D 80. Ev. 18. Versio *Copt*. Cod. *Lat*. ὁ] — D. 44. 80. τοὺς πόδας μου μόνον] μόνον τοὺς πόδας D. Codices *Latini*. μου] — EGH. 2. 40. 46. 61. 69. 71. Evang. 14. 16. *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1079. χεῖρας] + μου 73. 10. ὁ] — *Origenes*. οὐ χρείαν ἔχει] οὐκ ἔχει χρείαν AC. *Origenes*. ἢ] εἰ μὴ C a prima manu. DKL 13. 42. 61. 69. Versio *Vulg*. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Dionysius Areop*. — H. πόδας] + μόνον D. Versio *Syr*. *Chrysostomus*. ἀλλ᾽ ἔστι] ἔστι γὰρ D. Versio *Syr*. *Cyrillus* de Ador. p. 312. ὑμεῖς] + δὲ Versio *Syra* posterior cum asterisco. διὰ τοῦτο εἶπεν· οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε] — D. οὐχὶ] οὐχ οἱ 69. αὐτῶν] τῶν μαθητῶν 11. 12. 46. 51. 64. 74. 80. 89. 90. *Cyrillus*. τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 78. est initium Lectionis Ecclesiasticae. αὐτοῦ] — D Codices *Latini*. + καὶ AC a prima manu. L. Versio *Syr*. *Copt*. Codices *Latini*. *Origenes*, *Chrysostomus*. *Dionysius Alex*. πάλιν] — Versio *Syr*. Sequentibus jungit Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς αὐτῷ AC *Origenes*. *Ammonius*. 9. Σίμων] — D. κύριε] — 63. καὶ] — 44. λελουμένος] λελουσμένος E 2. 69. + τὴν κεφαλὴν νίψασθαι D. νίψασθαι] — D. ἔστι 69. 11. γὰρ] + Ἰησοῦς D Versio *Syr*. εἶπεν] + ὅτι L Codices *Latini*. *Cyrillus*. 12. τοὺς πόδας αὐτῶν] αὐτῶν τοὺς πόδας 69. καὶ] — AL Versio *Syr*. *Copt*. Codices *Latini*.

XII. p. 550. B. εἰς δὲ τὰς ἐν τοῖς συμποσίοις ὀρχήσεις ἀπὸ μετεώρων κλινῶν καθαλλόμενος ἀνυπόδητος. vid. in *Luc*. VII. 38 *Schemoth* R. XX. f. 11. 9. Qualis est consuetudo omnis terrae? quisquis emit servos, id facit, ut ipsum lavent, ungant, vestiant — lucem praeferant: Sed Deus S. B. non sic egit cum Israëlitis, verum eos contra consuetudinem omnium hominum ducit. Lavit eos S. D. Ezech. XVI. 9. & XXV. f. 123. 4. Cur dicitur Psal. LXXXVI. 8. nemo est sicut Dominus? Quia nemo talia, qualia ipse, facit. — Apud homines servus lavat Dominum: Deus vero non sic, Ezech. XVI. 9. *Sueton*. Calig. 26. Nihilo reverentior leniorve erga senatum: quosdam summis honoribus functos — ad pedes stare succinctos linteo passus est. *Phaedrus* II. 5. ex alte cinctis unus atriensibus, Cui tunica ab humeris linteo Pelusio Erat destricta. Midras in *Jalkut Simeoni* I. f. 27. 2. Abraham dimisit Hagarem, & sumpsit velum, & circa lumbos ejus ligavit, ut sciret se esse ancillam. *Schabbath* XXII. 5. qui laverit in thermis Tiberiadis & abstergit se X. licet linteis — X hominum abstersi linteo uno facies, manus pedesque. *Seneca*: ad hoc praesto aderit ministrorum ornatissimorum turba linteis succincta.

6. ἐκμάσσειν] *Athenaeus* IX. p. 410. B. χειρόμακτρον δὲ καλεῖται, ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ὠμολίνῳ. *Eustathius* in Od. τ. p. 684. 43. ἐκμάσσειν δὲ καὶ ἐκμάσσεσθαι καὶ τὸ ἀποσπογγίζειν, μάλιστα δὲ τὸ ἔκ τινος τύπον αἴρειν τινα, ὅθεν καὶ ἐκμαγεῖον κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἀποτύπωμα, σφραγὶς, εἰκὼν — καὶ ἀπομαγδαλὶς, ψωμὸς, εἰς ὃν ἐκματτόμενοι τὰς χεῖρας μετὰ δεῖπνον ἐῤῥίπτουν κυσί.

8. *Deut*. XIV. 27. VIII. 1. 2. *Sam*. XX. 1. *Matth*. XXIV. 51. *Act*. VIII. 21. 2. *Cor*. VI. 15.

9. *Schabbath* f. 39. 2. Traditio. aquis calidis, quas calefecerunt pridie Sabbati, crastino lavant faciem, manus & pedes, non vero totum corpus, sed faciem manus & pedes. & f. 40. 1. *Moed Katon* f. 15. 2. *Taanith* f. 13. 2.

Non pedes solum, quos soli ministri vident: sed manus & caput, quod convivae adspiciunt.

10. Ad convivium vocati solebant prius in balneo lavari: in domo vero convivatoris nonnisi pedes, quibus in via pulvis aut sordes adhaeserant, a servis abluebantur, ne lecti, super quibus accumbebant, macularentur. vid. Matth. VI. 16. *Lucian*. Gallo 7. λουσάμενον ἥκειν ἐκέλευεν τὴν ὥραν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. 9. καὶ τὸ ἄχρι λουτροῦ αἰῶνα μήκιστον ἐτιθέμην, συνεχὲς ἐπισκοπῶν, ὁποσάπουν τὸ στοιχεῖον, καὶ πηνίκα ἤδη λελοῦσθαι δέοι. 10. ἐφίσταται δὲ μετὰ μικρὸν ὁ Εὐκράτης λελουμένος. Timon. 54. ἐπειδὴ λουσάμενος ἀφίκοιτο ἐπὶ τὸ δεῖπνον. *Plato*. Conviv. p. 315. Socrates ad Agathonem coenatum abit λελουμένος. *Herodot*. I. 126. Cyrus προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους — ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχεε. *Ter*. Phormio. II. 1. 25. Tene asymbolum venire, unctum atque lautum a balneis? *Plut*. Caton. minor p. 792. C. λουσάμενος — ἐδείπνει. Pompej. p. 649. B. παραφυλάξας τὸν Πομπήϊον ἐπὶ δεῖπνον ἀπιόντα λελουμένον. Deinde pedes convivarum a servis abluebantur vid. in Luc. VII. 38. *Plato* Conviv. p. 316. Σὺ δ᾽, ἦ δ᾽ ὅς, Ἀριστόδημε, παρ᾽ Ἐρυξίμαχον κατακλίνου, καὶ ἐμοῦ ἔφη ἀπονίζειν τὸν παῖδα. *Plut*. Sympos. I. p. 616. D. τὸν τύφον — πολὺ μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς, ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένους τῶν ποδῶν, ἐλαφρῶς καὶ ἀφελῶς παρὰ πότον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι. ante appellaverat κενὴν δόξαν, post vero φιλοτιμίαν.

Sensus mysticus est: ita & vos per baptismum abluti estis a peccatis 1. *Cor*. VI. 11. excepto Juda, cujus poenitentia & confessio non fuit vera & seria; adhaeret tamen adhuc unum vitium, gloriae nimirum cupiditas & contentio honorum. Id animo agitatis, utrius dignitas in regno meo sit futura major; & ideo alter alterum despicitis. Deest vobis modestia; sollicite curatis, ne quid, quod infra dignitatem vestram esse creditis, committatis. Demittite vos ipsos, lavate ipsi & vestros & condiscipulorum pedes: neque haec ministeria servis mandate. 1. *Sam*. XXV. 41. Judaei festo Paschatis inprimis se suamque nobilitatem ja-

 ctare

πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτέ με· Ὁ διδάσκα- 13
λος καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ 14
κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα 15
γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 16
οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος
αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν 17
λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ 18
τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, 19
ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ὁ λαμβάνων, ἐάν 20
τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν· Ἀμὴν 21
ἀμὴν

13. με] — 69. διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος] κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος EGHM 9. 10. 11. 12. 69. 106. ὁ posterius] — Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. 14. ὑμῶν τοὺς πόδας] τοὺς πόδας ὑμῶν D. διδάσκαλος] + πόσῳ μᾶλλον D. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
15. ἔδωκα] δέδωκα AKM. 1. 10. 13. 16. 35. 37. 42. 51. 56. 58. 69. 83. Ev. 2. 14. 20. Editio *Complut. Plant.* ἐγὼ] — 35. 47. 61. 62. *Basilius* Ethic. 75. ἐποίησα] πεποίηκα 13. 69. ποιῆτε] ποιεῖτε D 1. 52. 71. 90. 95. Editio *Erasmi*, *Aldi*. 17. αὐτὰ] ταῦτα 29. 59. 61.
18. πάντων] + δὲ 12. 57. 59. ὑμῶν] — 57. ἐγὼ] + γὰρ AK 4. 5. 28. 42. 51. 57. 68. 69. 72. 74. 90. Versio *Syr. Copt. Cyrillus*. + δὲ 54. οὓς] τίνας L. 33. *Origenes*, *Cyrillus*. ἡ γραφὴ πληρωθῇ] πληρωθῇ ἡ γραφὴ D. μετ' ἐμοῦ] μου CL. Codices *Latini*. *Origenes*, *Cyrillus*. τὸν ἄρτον] — 1. ἐπῆρεν] ἐπῆρκεν A. 1. τὴν πτέρναν] πτέρνα 71. πτέρναν 69. 19. πρὸ τοῦ γενέσθαι] — 29. 63. 71. probante *J. Millio* prol. 1460. πιστεύσητε] πιστεύητε C *Origenes*. 20. ἀμὴν] — H Colb. λέγω ὑμῖν] — 56. ἐάν τινα] ἄτινα A. ἄν τινα L. *Origenes*, *Cyrillus*. ὁ δὲ] καὶ ὁ D 33. Versio *Syr. Chrysostomus*. πέμψαντα] ἀποστείλαντα 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
21. ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι] ἐταράχθη τῷ πνεύματι Ἰησοῦς 87. εἶπεν] + αὐτοῖς Evang. 14. ἀμὴν] — 56. 58.
22. οὖν] δὲ 35. 47. 56. 58. 61. 62. 64. Versio *Syr*. Codices *Latini*. — C. 16. *Origenes*. εἰς] πρὸς 10. 35. 47. 56. 58. 61. 62. μαθηταὶ] + αὐτοῦ 69. Codices *Latini*. ἀπορούμενοι] ἀποροῦντες D 69. 23. δὲ] — 3. 80. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco. *Origenes*. εἷς] + ἐκ A C a prima manu D K L M. 27. 33. 42. 68. 69. 101. Versio *Vulg Syr. Copt Origenes*, *Cyrillus*. prob. *Bengelio*, *J. Millio* prol. 920. 1467. ὃν] + καὶ D. Codices *Lat*. ὁ Ἰησοῦς] — 69.
24. οὖν] — 69. τούτῳ] τοῦτον Colb. αὐτῷ Versio *Syra* posterior, & edita in margine. πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη] καὶ λέγει αὐτῷ· εἰπὲ τίς ἐστι CL. 33. Codices *Latini*. *Origenes*. probante *J. Millio* prol. 432. καὶ λέγει αὐτῷ· τίς ἐστι Versio *Vulg*. + οὗτος D. περὶ οὗ λέγει] — 91. Codices *Latini*.

ctare solent, *Buxtorfii* Synag. XVIII. *Luc.* XXII. 24. 31. 2. *Sam.* VI. 22. 1. *Tim.* V. 10.

13. *Bava Kama* f. 73. 2. R. Jose. Discipulus doctorem salutat: Pax super te, Doctor mi & Domine mi *Sanhedrin* f. 98. 1.

15. ὑπόδειγμα] *Phrynichus* p. 6. ὑπόδειγμα, οὐδὲ τοῦτο ὀρθῶς λέγεται· παράδειγμα λέγε. *Thomas*. παράδειγμα λέγε, μὴ ὑπόδειγμα, παράδειγμα ἐπὶ ἐμψύχου. παραβολὴ ἐπὶ ἀψύχου. *Xenophon* de Art. Equestr. ταῦτα γὰρ ὑποδείγματα ἔσται τῷ πωλοδάμνῃ, ὧν δεῖ ἐπιμεληθῆναι. *Polybius* III. p. 239. de Annibale. ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὐτὸν, καὶ γινόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας. *Diogenes L.* III. 71. Plato. ὅτι καὶ τὸ ὑπόδειγμα ἓν ἦν, ἀφ' οὗ αὐτὸν ἐδημιούργησε. *Sextus Empir* a. Rhet. 44. τίνες δὲ καὶ ὑποδείγμασι χρῶνται· ὡς γὰρ ὁ τὸν πατέρα τύπτων παγκρατιαστής. 46. πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους ῥητέον, ὅτι ἀνόμοιον ἐστι τὸ παράδειγμα τοῖς ἐν χερσὶ ζητουμένοις. a. Geometr. 57. ἵστησι δὲ τὸν λόγον ἐπί τινος ἐναργεστέρου ὑποδείγματος καὶ σαφοῦς. a. Logic. 44. ὃν τρόπον Γραμματικὸς, σολοικισμοῦ τιθεὶς ὑπόδειγμα, σολοικισμὸν προφέρεται, οὐ σολοικίζει δὲ, οὐ γὰρ παρὰ ἀπειρίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦτο πάσχει. 45. κριτέον ἐστιν ἐκ τῶν τεθησομένων ὑποδειγμάτων. a. Physic. I. 431. ἔσται γὰρ σαφὲς τὸ λεγόμενον ἀπὸ ὑποδείγματος. *Apollonius* L. 11. τὰ προκείμενα ὑποδείγματα. & c. 13. *Herodianus* VIII. 8. 4. τό τε Σεβήρου ὑπόδειγμα —— εἰσῄει αὐτούς. *Plut.* Apophth. p. 183. B. τὴν ἑλέπολιν ἀπέλιπε παρ' αὐτοῖς, ὑπόδειγμα τῆς αὐτοῦ μεγαλουργίας —— ἐσομένην.

Livius VII. 32. Facta mea non dicta vos milites, inquit, sequi volo: nec disciplinam modo, sed exemplum etiam, a me petere. 2. *Pet.* III. 6. *Jud.* VII. 17. *Frontinus* IV. 5. 3. Postumius consularis cohortatus suos cum interrogatus esset a militibus, quid imperaret? dixit: ut se imitarentur. Et arrepto signo hostes primus invasit, quem secuti victoriam adepti sunt. *Claudianus* de III. Cons. Honorii. In commune jubes si quid, censesque tenendum, Primus jussa subi, tunc observantior aequi Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum Auctorem parere sibi. componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut vita regentis.

16. *Bereschith* R. LXXVIII. 2. R. Simeon dixit: uter major, mittens an missus? Scriptum est Gen. XXXII. 26. ecce mittens major est misso.

17. *Hesiod.* Dies. 62. εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, ὃς τάδε πάντα εἰδὼς ἐργάζηται.

18. *Plut.* Thes. p. 4. E. ὕβρει καὶ τρυφῇ προτείνοντα τὼ πόδε τοῖς ξένοις, καὶ κελεύοντα νίπτειν, εἶτα λακτίζοντα καὶ ὠθοῦντα νίπτοντας εἰς τὴν θάλασσαν. *Cic.* in Verrem III. 23. Cum iste etiam cubaret, in cubiculum introductus est —— ubi, cum pugnis & calcibus conscissus esset. *Suetonius* Neron. 35. Poppaeam dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit; quod se ex aurigatione sero reversum gravida & aegra convitiis incesserat.

Cui ego non coenam solum praebui, verum etiam ministravi: pro isto honore & beneficio calce

me

22 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μα-
23 θηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ
24 κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι
25 τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐ-
26 τῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον
27 ἐπιδώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. Καὶ μετὰ
τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὃ ποιεῖς,
28 ποίησον τάχιον. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδό-
29 κουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀγόρασον ὧν
30 χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν· ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος,
εὐ-

25. ἐπιπεσὼν] ἀναπεσὼν C a prima manu KLM 27. 33. 38. 40. a prima manu 42. 63. 68. *Origenes.*
δὲ] οὖν DLM. 1. 13. 33. 69. Versio *Copt. Vulg. Syra* posterior in margine.
ἐκεῖνος] οὗτος C. a prima manu, ut videtur. + οὗτος 63. 90. + οὕτως EGHLM 2. 3. 9. 11. 12. 14. 28. 33. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 57. 64. 65. 71. 72. 74. 80. 86. 87. 89. 95. 96. 97. Evang. 6. Versio *Goth. Euthymius.* probante *Bengelio* in Appar. sed non in Gnom. τὸ] τοῦ 1.
Ἰησοῦ] κυρίου 42. ἐστιν] + ὁ παραδιδούς σε 28.
26. ἀποκρίνεται] + αὐτῷ D 69. + οὖν C a prima manu. L Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes.*
Ἰησοῦς] + καὶ λέγει D. Versio *Copt. Syr.* καὶ λέγει αὐτῷ 69.
ἐκεῖνος] + οὗτος 57. οὕτως *Euthymius.* ᾧ] + ἂν D. 1.
βάψας] βάψω C a prima manu L. *Origenes.* ἐμβάψας ADK 1. 42. 68. 69. Versio *Goth.*
a ψωμίον ad ψωμίον] —— 13. 59.
ἐπιδώσω] καὶ δώσω αὐτῷ C a prima manu. LM. *Origenes.* + αὐτῷ 33. Versio *Syr.*
καὶ ἐμβάψας] καὶ βάψας D. 33. 69. βάψας οὖν C a prima manu L. *Cyrillus, Origenes..*
ψωμίον] + λαμβάνει καὶ CLM. 33. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* in l. & comm. 18.
Σίμωνος] —— Versio *Armen.* Σίμωνι 13. 101. τῷ 69.
Ἰσκαριώτῃ] Ἰσκαριώτου CLM. 33. 66. 72. *Origenes.* ἀπὸ καρυώτου. D. τῷ Ἰσκαριώτῃ 69.
27. μετὰ τὸ ψωμίον] —— D. τότε] — DL Versio *Copt.*
τοτε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον] εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον τότε 72. ἐκεῖνον] αὐτὸν 3. ὁ prius] —— D.
λέγει οὖν] καὶ λέγει D Versio *Vulg. Syr.* λέγει 59. 86. probante *Bengelio.*
ποίησον] ποιεῖς D. a prima manu. 28. δὲ] γὰρ 63.
ἀνακειμένων] συνανακειμένων 90. μαθητῶν 72. 29. γὰρ] —— Versio *Goth.* δὲ 63. *Cyrillus.*
ἐπεὶ] ὅτι D. Versio *Vulg.* ὁ prius] —— A. 1. 3. 69. *Origenes.*
ὁ Ἰησοῦς] —— 1. Versio *Syr.* + ὅτι 63. δῷ] δοῖ D.
30. οὖν] δὲ 80. Versio *Syr.* ἐκεῖνος] —— 69.

me petit. *Sanhedrin* f. 106. 2. dixit R. Jochanan: initio David Achitophelem appellavit doctorem suum, dein socium, denique discipulum. Ps. XLI. 10. edens panem meum. Schol. discens legem meam.

22. ἀπορούμενοι] *Luc.* XXI. 28. *Thucyd.* II. 102. ὁ δ' ἀπορῶν μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην, *Demosthenes* Olynth. III. ἀλλ' ἐκεῖνο ἀπορῶ, τίνα χρὴ τρόπον πρὸς ὑμᾶς περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. *Xenophon* Cyropaed. I. ἀπορῶ, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν.

23. *Eustathius* in Il. ζ. p. 498. 27. ἐν συμποσίοις ἄκροι κάθηνται οἱ ἄριστοι. *Plinius* Epist. IV. 22. Coenabat Nerva cum paucis, Vejento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. *Agellius* VII. 12. qui in conviviis adolescentulus cum amatore —— inferior accubuerit. *Suetonius* Calig. 24. plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat. *Cicero* Ep. IX. 26. Accubueram hora nona —— Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui, —— Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. *Plut.* Sympos. I. 3. p. 602. D. ὁ μὲν γὰρ ὑπ' αὐτὸν [τὸν ἑστιῶντα τόπος] ἢ γυναικὸς ἢ παίδων ἐστίν· ὁ δὲ ὑπὲρ αὐτὸν, εἰκότως τῷ μάλιστα τιμωμένῳ τῶν κεκλημένων ἀπεδόθη, ἵνα ἐγγὺς ᾖ τοῦ ἑστιῶντος. *Juvenalis Catullus*.

25. *Petronius* 36. Non erubui eum, qui supra me accumbebat, hoc ipsum interrogare. Od. δ. 69.

26. ψωμίον] *Pollux* VI. 33. τῶν δὲ ἄρτων οἱ ψωμοὶ καλοῦνται ἐνθέσεις· καὶ τὸ ψωμίζειν δὲ ἀπὸ τῶν ψωμῶν, ὡς Ἀριστοφάνης φησίν· ἡ δὲ παῖδα κατέκλινεν, ἡ δὲ ἔλουσεν, ἡ δὲ ἐψώμισεν. Lysistrat. 19. *Eustath.* in Od. ι. p. 363. 50. ψωμοὶ δὲ τὰ λεπτὰ κόμματα τῶν ἀνδρομέων κρεῶν, ὅθεν καὶ ψωμὸς ἄρτου —— ὡς γὰρ ἀσύνηθες τὸ οἰνοχοεῖν ἐπὶ νέκταρος, οὕτω καὶ ἐπὶ κρεάτων ὁ ψωμός. & in Od. π. p. 589. 42. ἄριστον τὸ ἀκράτισμα, ἤτοι τὸ πρώϊνον ἔμβρωμα —— διὰ τὸ ἐν ἀκράτῳ βρέχειν καὶ προσιέσθαι ψωμούς. ex *Athenaeo.* I. p. 11. C. *Etymol.* ψεδνὸς —— ψωμὸς, μέρος τι τοῦ ἄρτου, ὁ γὰρ ἄρτος ὁλόκληρός ἐστι —— ὁ ψωμὸς τὸ ἔλαττον παρὰ τὸν ἄρτον παρ' Ὁμήρῳ. *Diogenes L.* Diogen. VI. 37. ἐξέβαλε τὸ τρυβλίον, παιδίον θεασάμενος τῷ κοίλῳ ἄρτῳ τοῦ ψωμίου [f. ἄρτου ψωμίῳ] τὴν φακὴν ὑποδεχόμενον *Xenophon* in Apomnem. III. extr. ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἑνὶ ψωμῷ πλειόνων ὄψων γευόμενον. *Aristoteles* H. A. VIII. 3. τῶν δὲ ὀρνίθων ὅσοι μὲν γαμψώνυχοι, σαρκόφαγοι πάντες εἰσὶ, σῖτον δ', οὐδ' ἐάν τις ψωμίζῃ, δύνανται καταπιεῖν. *Hesychius* ψωμοὶ, μέρη. *Plut.* Q. Rom. p. 264. F. τοῖς περὶ Ῥώμυλον καὶ Ῥῶμον ἐκτεθεῖσιν —— δημοκολάπτης τις ἐπιφοιτῶν ἐψώμιζεν. *Ruth.* II. 14.

27. Conf. comm. 2. *Matth.* XII. 44. 45

ὃ ποιεῖς ποίησον] *Cic.* in Verr. V. 63. Glabrionem, id quod —— fecit, facere laetatus sum. *Plautus* Pers. I. 3. 66. Hoc si facturus, face. *Seneca* de Benefic. II. 5. Fac, si quid facis. *Martial.* I. 46. Fac, si facis. *Matth.* XXIII. 32 *Euripides* Iphigen. in Aulide. 817. δρᾶ γ' εἴ τι δράσεις. *Arrian.* Epict. IV. 9. ποίει, ἃ ποιεῖς· οὐδὲ θεῶν δέ τις σῶσαι δύναται. III. 23. ποίει ἃ ποιεῖς.

τάχιον] *Seneca* Agamemn. 965. Citius interea mihi edissere ubi sit gnatus? pro quam citissime, statim. *Moeris.* τάχιον οὐ λέγεται παρ' Ἀττικοῖς· ἀλλὰ θᾶττον. *Phrynichus* p. 26. τάχιον οἱ Ἕλληνες οὐ λέγου-

εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ ~νύξ. Ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς· Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ 31
ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξά- 32
σει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητή- 33
σετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις· Ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν· καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς 34
ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι 35
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύ- 36
ριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν
ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, διατί οὐ δύ- 37
ναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 38
Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει ἕως
οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

ΜΗ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν 1
τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν· πορεύομαι ἑτοι- 2
μά-

~ νὺξ, ὅτε ἐξῆλθε.

εὐθέως ἐξῆλθεν] ἐξῆλθεν εὐθὺς CDL Versio *Copt. Origenes, Cyrillus.* ἐξῆλθεν εὐθέως 69.
ab ἐξῆλθεν ad ἐξῆλθεν] — G 59. 71. 73.
31. οὖν] — AE 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 68. Colb. duo. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 103. 104. Evang. 6. Editio *Complut, Genev. Bengelii, Stephani, Plantini.* Versio *Goth. Sax. Syr.* utraque. *Chrysostomus, Theophylactus.* probante *H. Grotio.* λέγει] + δὲ Versio *Goth.*
λέγει ὁ Ἰησοῦς] εἶπεν ὁ κύριος 47. εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς 56. 58. 61. Evang. 9. 10. 12.
ὁ] — 3. 44. ab ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ ad ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ] — D. 1. 2. 29. a prima manu. 59. 66.
32. εἰ] + δὲ *T. Beza. J. Casaubonus.* καὶ εἰ Colb. a δοξάσει ad δοξάσει] — 73.
33. τεκνία] τέκνα 61. μικρὸν] + χρόνον L 13. 106. *Cyrillus.*
εἰμι] + καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με 33. ex VII. 33. ζητήσετε] ζητεῖτε 69.
ὅτι] — D 59. Evang. 13. Versio *Vulg. Lat. Cyrillus.*
ὑπάγω ἐγὼ] ἐγὼ ὑπάγω ACD 1. 69. 73. 90. Evang. 6. Versio *Copt. Syr. Chrysostomus, Theophylactus, Cyrillus, Origenes.* ἄρτι] + ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε 48. 78. a prima manu. + πλὴν 1. Colb.
34. καινὴν] καὶ νῦν 73. ab ἀλλήλους ad ἀλλήλους] — 12. 13. 51. 59. 64. 69.
καθὼς] + κἀγὼ D. + ἐγὼ 57. Versio *Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.*
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα] ἵνα, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς 4. 15. 35. τούτῳ] + γὰρ D.
ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις] ἀγαπᾶτε ἀλλήλους 69. Versio *Syra* posterior in margine, *Æthiop.*
ἔχητε] ἔχετε 52. 54. 57. 71. 87. 97. 36. ἀπεκρίθη] λέγει D.
αὐτῷ posterius] — CL Versio *Vulg. Goth. Copt.* ὁ] — AC.
ὅπου] + ἐγὼ D 10. 12. 16. 33. 35. 46. 51. 53. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 69. 74. 80. 83. 89. 90. 91. Evang. 6. 10. 12. 14. 17. 20. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi, Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Copt. Origenes* in Jo. XIII. 3. *Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus.*
δύνασαι] δύνασθε 96. μοι prius] με Editio *Complut.*
νῦν ἀκολουθῆσαι] ἀκολουθῆσαι νῦν 73. σὺ ἀκολουθῆσαι ἄρτι D. a prima manu. νῦν ἀκολουθεῖν 96.
ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις] ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον L 1. *Origenes* in Jo. VIII. 21. XIII. 3. *Chrysostomus, Cyrillus.*
ἀκολουθήσεις μοι] μοι ἀκολουθήσεις D. ἀποκολουθήσεις A.
μοι posterius] — AL 1. 33. 42. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Origenes, Cyrillus. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 910. 37. λέγει] + οὖν Versio *Goth.*
ὁ] — ACGH. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.*
ὁ Πέτρος] — D Colb. κύριε] — 33. 46. Versio *Copt. Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1493.
δύναμαί σοι] δύνασαί μοι A. + νῦν CD. Evang. 2. *Cyrillus, Chrysostomus.*
ἄρτι] — C. 47. 56. 58. 61. Evang. 2. *Cyrillus, Chrysostomus.* 38. ἀπεκρίθη] ἀποκρίνεται AL 1. 69.
αὐτῷ] — ADKL 42. 57. 69. Versio *Goth. Syra* posterior. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ὁ] — ADL. Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτῷ D.
ἀμὴν] — 42. σοι] + ὅτι D.
φωνήσει] φωνήσῃ AK 10. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 47. 49. 52. 54. 71. 83. 86. 91. 106. Evang. 2. 9. 10. 14. 15. 16. 24. Editio *Complut. Bengelii.* φωνήσει ἀλέκτωρ] ἀλέκτωρ φωνήσει D.
οὗ] — Evang. 6. ἀπαρνήσῃ] ἀρνήσῃ D. 1. ἀπαρνήσῃ με τρὶς] τρὶς ἀπαρνήσῃ με 69.

γουσιν, θᾶττον δέ. Μᾶλλον μὲν οὖν ἕλληνες τὸ τάχιον, θᾶττον δὲ οἱ ἀττικοί.

32. *Jud.* IX. 9. *Esaj.* XLIII. 13. *Sir.* XLVIII. 4. *Gal.* I. 24.

Nonnus Dionys. XXXIX. ὡς ἐνὶ γαίῃ Ζεὺς ἑὸν υἷα γέραιρε, καὶ ἐν πελάγεσσι γεραίρει. Ad honorem Dei pertinebat, ut Christus pateretur ignominiosam crucem. *Heb.* XII. 2. inf. XXI. 19. 1. *Pet.* IV. 16. 1. *Cor.* VI. 20. ad honorem autem Christi pertinebat, ut a mortuis resurgeret, in coelum adscenderet, & ad dextram Dei patris collocaretur; ut adeo ipsum illud corpus, in quo supplicium pertulit, in gloria esset.

33. 1. *Jo.* II. 1. &c. *Gal.* IV. 19.

Inf. XIV. 19. Hos. I. 4. Hag. II. 7. Heb. X. 37.

34. 1. *Jo.* II. 7. *Tertullianus* Apolog. 39. Vide, inquiunt, quam invicem se diligant.

Jerem. XXXI. 31. *Novum* erat *praeceptum* de diligendis etiam gentibus, eosque fratrum loco habendis, etiamsi ceremonias Mosaicas non obser-

3 μάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ — ϗ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι,
4 ϗ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ϗ ὑμεῖς ἦτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ
5 ὑπάγω οἴδατε, ϗ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπά-
6 γεις· ϗ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, ϗ ἡ
7 ἀλήθεια, ϗ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, ϗ
8 τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν, ϗ ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖ-
9 ξον ἡμῖν τὸν πατέρα, ϗ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν
εἰμι, ϗ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· ϗ πῶς σὺ
10 λέγεις· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, ϗ ὁ πατὴρ ἐν
ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν
11 ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, ϗ ὁ πατὴρ ἐν
12 ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πι-
στεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, ϗ μείζονα τούτων ποιήσει·
ὅτι

τρὶς] — 69. + ϗ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ D. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Sax*. Codices *Lat*. εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς Evang. 2. 15. 24.

1. καρδία] + μηδὲ δειλιάτω 73. Evang. 18. 2. μὴ] μήγε 1.

ab ὑμῖν ad ὑμῖν] — 1. + ὅτι ADKL 12. 27. 42. 61. 66. 69. Versio *Vulg*. *Armen*. *Cyrillus*. *Theodoret*. in Ezech. LXIII. 7. *Nonnus*.

πορεύομαι] περεύσομαι 27. 33. 37. 46. 54. Evang. 6. 16.

3. ϗ ἐὰν] κἂν D. ϗ ἐὰν πορευθῶ] — 69.

ϗ ἑτοιμάσω] ἑτοιμάσω AEGHK 9. 36. 38. 39. 46. 49. 52. 53. 59. 60. 65. 72. 97. Evang. 3. 6. 24. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Origenes*, *Cyrillus Glaphyr*. p. 325. *Photius* Ep. 177. ἑτοιμάσαι DM 3. 11. 37. 40. 45. 51. 63. 64. 71. 86. Evang. 4. 5. 9. 10. 13. 15. 17. 18. 19. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*, *Theophylactus*. ϗ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον] — 56. 58. 69.

ὑμῖν τόπον] τόπον ὑμῖν D. 1. *Cyrillus*. πάλιν ἔρχομαι] ἔρχομαι πάλιν D.

παραλήψομαι] παραλήμψομαι D. πρὸς ἐμαυτὸν] — 47. 56. 58. 61. a prima manu. *Theophylactus*.

ἐγὼ] + ἐκεῖ 42. *Chrysostomus*. ἦτε] ἔσθαι D. Versio Lat. eritis.

4. ἐγὼ] — DL 1. 2. 29. 69. 71. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*. Codices *Lat*. *Chrysostomus*.

ϗ posterius] — L. Versio *Copt*. οἴδατε posterius] — L. 33. Versio *Goth*.

5. Θωμᾶς] + ὁ λεγόμενος Δίδυμος D 76. *Nonnus*.

δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι] τὴν ὁδὸν οἴδαμεν D. Codices *Lat*. *Cyrillus*. 7. ἐγνώκειτε] ἐγνώκατε D.

ab ἐγνώκειτε ad ἐγνώκειτε] — 47. 56. 58. 59. 61. a prima manu. 73. με] — A. 59.

ϗ τὸν] τὸν 1. μου] — 96. Codices *Latini*.

ἐγνώκειτε ἄν] γνώσεσθε D. ex emendatione. Vers. Latina: scietis. ἂν ᾔδειτε L 1. 33. Colb. *Cyrillus* in l. & p. 771. 772. ἑωράκατε] ἑοράκατε I.

9. λέγει] ἀπεκρίθη I. ὁ] — A.

τοσοῦτον χρόνον] τοσούτῳ χρόνῳ DL *Cyrillus*. ἔγνωκας] ἐγνώκατε Versio *Vulg*. *Irenaeus*, *Hilarius*, *Augustinus*.

με; Φίλιππε] με Φίλιππε; Editio *Stephani*, *Bengelii*. *Tertullianus* a. Praxeam. probante *J. Casaubono*. με Φίλιππε. Editio *Colinaei*. *Basilius* a. Eunom. 1. *Theophylactus*. *Nonnus*.

ἑώρακε] + ϗ Versio *Vulg*. de V. Haeresibus *Augustino* adscript. numquid dixit: qui videt me videt patrem — sed dixit: qui videt me, videt & patrem. Interpositio unius syllabae, quae dicitur &, & patrem discernit & filium.

a πατέρα ad πατέρα] — G. ϗ posterius] — Versio *Vulg*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

πατέρα posterius] + ϗ ἀρκεῖ ἡμῖν 74. ex emendatione. 10. πατρί] + μου Evang. 5. Versio *Syr*. *Copt*.

ἐστι] — 9. 11. 15. 59. 106. λαλῶ] λελάληκα D. λέγω I. L. Versio *Copt*. *Syra* posterior in marg.

ὑμῖν] — 59. 69. Versio *Syr*. δὲ] — 87. Codices *Latini*.

αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα] ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ D. Versio *Copt*. + μὴ G. *Nonnus*. + οὐ Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Vers. *Vulg*.

11. μοι prius] — Versio *Vulg*. *Syr*. *Cyrillus*. probante *Bengelio*.

ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ] ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρὶ D.

πατρί] + μου Evang. 5. Versio *Syr*. ϗ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ] — A.

ἐστιν] — ADEL 2. 3. 69. 72. 73. 74. 80. 88. 89. 90. Evang. 6. Editio *Stephani*, *Bezae*, *Bengelii*. Versio *Syr*. utraque, *Copt*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. μή] μήγε D. 69.

μοι posterius] — DL 33. Versio *Vulg*. *Syr*. probante *J. Millio* prol. 434.

12. a ποιήσει ad ποιήσει] — 49. 59. 60. 68. 73.

servarent.

1. *Exod*. XIV. 31. 2. *Chron*. XX. 20. Versio *Vulg*. Creditis in Deum; & in me credite. & *Beza*. *Castalio*: Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2. Similitudo a regia. τὸν οὐρανὸν εὐρὺν opponit latebris hominum ejectorum. *Luc*. II. 7. XIV. 22. *Jo*. XVI. 2. *Ro*. XV. 23.

4. Quae & vobis calcanda est, via aspera.

8. ἀρκεῖ] *Plato* Theoge. εἰ γάρ σύ μοι ἐθέλεις συνεῖναι, ἐξαρκεῖ, καὶ οὐδένα ἄλλον ζητῶ.

9. *Heb*. V. 12.

Hippolytus c. Noet. 7. τοῦτ᾽ ἐστιν, ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς, δι᾽ ἐμοῦ τὸν πατέρα γνῶναι δύνη, διὰ γὰρ τῆς εἰκόνος ὁμοίας τυγχανούσης εὔγνωστος ὁ πατὴρ γίνεται. *Sanhedrin* f. 107.

2. Quicunque videbat Abrahamum dicebat: Hic est Isaacus. Quicunque videbat Isaacum, dicebat: hic est Abrahamus. vid. supr. XII. 45.

12. Abeo non vos relicturus, sed causam vestram fortius *apud patrem* acturus Si vos potui defendere hic in statu humili, multo magis faciam in solium evectus *Rom*. VIII. 34.

15. Osten-

ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. Καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, 13
τοῦτο ποιήσω· ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, 14
ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτή- 15
σω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα· 16
Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γι- 17
νώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφή- 18
σω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ· 19
ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς 20
ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, 21
καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ
πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας 22
(οὐχ

μου] — ADL. 1. 33. 42. 69. Versio *Vulg. Goth. Sax. Copt. Cyrillus, Chrysostomus, Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 877.
13. ὅ, τι ἂν] ὃ ἐὰν 1. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
αἰτήσητε] + με 5. 12. Editio *Erasmi* 1. + τὸν πατέρα 33. Versio *Vulg.* a ποιήσω ad ποιήσω] — 90.
14] — 1. Colb. probante *T. Beza.* ἐὰν] ἂν D. € ἐὰν 12. 16. 59. 87. 91. 95. ὃ ἐὰν 39. *Theophylact.*
τι] — 34. 40. 63. Versio *Syr. Theophylactus.* οὖν Evang. 13.
αἰτήσητε] + με 3. 11. 34. ex emendatione 36. 44. 45. 46. 52. 64. 91. 97. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Goth. Sax. Syr.* ἐγὼ] τοῦτο AL Evang. 16. Codices teste Erasmo. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus.*
ποιήσω] ποιῶ 64. Evang. 16. Versio *Goth. Sax.* 15. τὰς ἐμὰς] μου 38. 40. 49. 57. 63. 73. Ev. 20. *Cyrillus.*
τηρήσατε] τηρήσετε L. 54. 73. *Eusebius* E. Th. III. 5. *Cyrillus.* 16. € ἐγὼ] κἀγὼ D. 1. *Cyrillus.*
πατέρα] + μου 86. Versio *Syr.*
παράκλητον] Mohammedani contendunt, hic & alibi scriptum fuisse non παράκλητον sed περικλυτὸν; quae vox respondet nomini Mohammedis. *Theodorus Abucara* ὁ χριστὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἔγραψε λέγων· ἀποστέλλω ὑμῖν προφήτην Μωαμμέθ λεγόμενον —— τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον οὐκ ἔχει —— εἶχεν· ἀλλ' ὑμεῖς ἐξηλείψατε αὐτό.
μένῃ] ᾖ Versio *Syra* prior, & posterior in margine. μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα] εἰς τὸν αἰῶνα μεθ' ὑμῶν D.
17. αὐτὸ ter] αὐτὸν DL. οὐδὲ γινώσκει αὐτὸ] —— E. ἐν] σὺν 1.
ἔσται] ἐστι D 69. Versio *Syr.* Codices *Latini. Lucifer.* 19. € prius] — 59.
20. ὑμεῖς] —— A. Versio *Syr. Cyrillus, Chrysostomus.*
κἀγὼ] € ἐγὼ G. 3. 80. 97. Evang. 24. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.*
21. ab ἀγαπῶν με ad ἀγαπῶν με] —— 59. € ἐγὼ] κἀγὼ D. 1. *Cyrillus.*
€ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν] — 59. ἐμφανίσω] ἐνφανήσω D. a prima manu. Sed in Vers. Latina: ostendam.
αὐτῷ ἐμαυτὸν] αὐτὸν ἐμαυτῷ M. 22. Ἰσκαριώτης] ἀπὸ καρυώτου D.
κύριε] + € GHKM. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 51. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 6. 12. 13. 15. 16. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Syra* posterior. *Chrysostomus, Theophylactus.* probante *L. Brugensi* & *J. Millio* prol. 1104. vid. supra IX. 36. γέγονεν] ἐστιν D.
ἡμῖν μέλλεις] μέλλεις ἡμῖν D. σεαυτὸν] ἑαυτὸν D. 69.

15. Ostendite amorem verum non lacrymis aliisque signis fallacibus, sed obedientia. 1. *Jo.* II. 5. V. 3.

16. παράκλητον] *Lucifer* II. *advocatum. Tertullian.* a. Praxeam 5. Novatianus de Trin. 28. 29. *Hilarius* de Trin. de VIII. *Augustinus* c. Faustum XIII. 17. & in Jo. Tr. 94. *Glossarium*, advocatus, παράκλητος. *Asconius* in Cic. in Q. Caecil. Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut advocatus, si aut jus suggerit, aut praesentiam suam commodat amico. *Demosthenes* de falsat Legat. αἱ δὲ τῶν παρακλήτων αὗται δεήσεις καὶ σπουδαὶ τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν ἕνεκα γίνονται. Ulpianus. ἤτοι τῶν ἐκ παρακλήσεως ἡκόντων συνηγορίαι. *Barnabas* 20. πλουσίων παράκλητοι, πενήτων ἄνομοι κριταί. & Constitut. Clem. VII. 18. *Diogenes L.* Bio. IV. 50. Πρὸς τὸν ἀδολέσχην λιπαροῦντα συλλαβέσθαι αὐτῷ, τὸ ἱκανόν σοι ποιήσω, ἔφη, ἐὰν παρακλήτους πέμψῃς, καὶ αὐτὸς μὴ ἔλθῃς. *Heraclides* p. 484. τοσοῦτον ἴσχυσεν ὁ τῶν παθῶν ἑρμηνεὺς λόγος, ὃν ἀπέστειλεν Ὅμηρος αὐτῷ τῆς ἱκεσίας παράκλητον. *Targum* Job. XVI. 20. Παράκλητοι mei sunt socii mei. XXXIII. 23. Angelus unus παράκλητος. *Pirke Aboth* IV. 11. R. Eliezer f. Jacob dicit: Quicunque facit praeceptum unum, comparat sibi παράκλητον unum, qui autem transgreditur transgressionem unam, comparat sibi κατήγορον unum. poenitentia & opera bona sunt tanquam clypeus contra ultionem. *Schabbath* f. 32. 1. Si habuerit παρακλήτους magnos, eripitur a morte. *Bava Bathra* f. 10. 1. Omnes justitiae, quas Israëlitae faciunt in hoc mundo, sunt pax magna, & παράκλητοι maximi inter ipsos & patrem suum in coelis. *Schemoth* R. XVIII. Filia Pharaonis invenit sibi paracletum bonum, hic est Moses. *Kiddushin* f. 5. 1. συνήγορος fit κατήγορος. & κατήγορος fit συνήγορος. 1. *Jo.* II. 1. *Eusebius* H. E. V. 1. Epist. Lugdunem. Οὐέττιος ἠξίου καὶ αὐτὸς ἀκουσθῆναι ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν παράκλητος χριστιανῶν χρηματίσας, ἔχων δὲ τὸν παράκλητον ἐν ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα. *Dionys. Hal.* XI. 37. ὅσοι μὲν ἦσαν ἀκέραιοί τε καὶ τῶν τὰ δίκαια λεγόντων παράκλητοι. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 154, 25. ἀναγκαῖον γὰρ ἦν τὸν ἱερωμένον τῷ τοῦ κόσμου πατρὶ παρακλήτῳ χρῆσθαι τελειοτάτῳ τὴν ἀρετὴν υἱῷ. in Flacc. p. 519, 2. παρακλήτῳ Μάκρωνι. p. 520, 25. δεῖ δὴ παράκλητον ἡμᾶς εὑρεῖν δυνατώτατον, ὑφ' οὗ Γάϊος ἐξευμενισθήσεται. ὁ δὲ παράκλητος ἡ πόλις Ἀλεξανδρέων ἐστὶν —— παρακλητεύσει δὲ τυχοῦσά τινος παρὰ σοῦ δωρεᾶς.

Exod. XXI. 6. *Deut.* XV. 17. *Psal.* LII. 9. LXI. 4. CXIX. 11. *Philem.* 15. quamdiu vivitis.

18. ὀρφανοὺς] *Bammidbar* R. XIV. f. 224. 4. Dixit R. Josua: Generatio, in qua R. Eliesir f. Asariae vivit, non est orphana. *Aboth R. Nathan* 24. R. Akiba occurrit R. Eleasari (post mortem viso) in via crines evellens & vestes scindens in terram cecidit, & clamavit: Vae mihi tua caussa, magister & domine mi, quia totam hanc generationem reliquisti orphanam. 2. Reg. II. 12.

19. inf.

(οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης·) Κύριε, + τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, ϗ οὐχὶ
23 τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ϗ εἶπεν αὐτῷ· Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τη-
ρήσει· ϗ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, ϗ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, ϗ μονὴν παρ' αὐτῷ
24 ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· ϗ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ
25 ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων·
26 Ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου,
27 ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, ϗ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφίημι
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ
28 ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Ὑπάγω
ϗ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πα-
29 τέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι. Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι· ἵνα ὅταν γέ-
νηται,

+ ϗ

23. ὁ] — ADG 1.44.72.90.106. Evang. 6. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Genev. Cyrillus, Theophylactus.*
αὐτῷ prius] αὐτοῖς 44. ex emendatione 45. *Origenes.* τὸν λόγον] τας ἐντολὰς 38.
τηρήσει] τηρήσῃ 51. 52. 53. Evang. 18. 20. ὁ posterius] — Editio *Erasmi* 1.
ἐλευσόμεθα] ἐλεύσομαι D. πορευσόμεθα 69. μονὴν παρ' αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν μονὴν D.
αὐτῷ posterius] αὐτοῦ Evang. 17.
ποιήσομεν] ποιήσομαι D. ποιήσωμεν 16. Evang. 6. 15. 17. Editio *Aldi.* ποιησόμεθα L 1. 13. 33. 69. *Origenes* c. Cels. & de Orat. 9. 12. 14. *Eusebius* in Psal. IX. 9. *Cyrillus* in l. & Act. Ephes. 1. *Nyssenus* de V. Mosis p. 214. *Nazianzenus, Epiphanius, Theodoretus, Antiochus, Athanasius MS.* probante *J. Millio* prol. 678.
24. ὁ prius] + δὲ Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. τοὺς λόγους] τὸν λόγον 56. 58. 106. Ev. 14.
τηρεῖ] τηρήσει D. λόγος] + ὁ ἐμὸς D. Versio *Armen.* Codices *Lat.*
πατρὸς] — 69. 73. 25. λελάληκα] ἐλάλησα 12.
ὑμῖν posterius] ὑμῶν 2. 26. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον] — *Chrysostomus.*
ὃ] ὃν L *Chrysostomus.* πέμψει] + ὑμῖν 106. πατὴρ] + μου D. Versio *Syr. Copt.*
ἃ] ὅσα 1. 27. 28. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Eusebius* T. E. III. 5. bis. + ἂν D. + ἐγὼ 33.
πάντα] ταῦτα 7. εἶπον] εἴπω D. Cod. *Lat.* λέγω Versio *Syra* utraque, sed posterior in marg. editam habet.
ὑμῖν] + ἐγὼ L. 27. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν] — 59.
a δίδωμι ad δίδωμι] — 2. 29. 46. 71. 106. δίδωσιν] — 57. ἐγὼ] κἀγὼ 53. *Origenes.*
28. ὅτι] + ἐγὼ 69. ἠγαπᾶτε] ἀγαπᾶτε DL 69.
εἶπον posterius] — ADL. 1. 33. 42. 69. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Origenes* de Orat. 12. *Cyrillus, Chrysostomus, Nonnus.* probante *Bengelio, Millio* prol. 678. + ὑμῖν 82. + ἐγὼ 69.
πατέρα] + μου 69.
μου prius] — AD a prima manu L. 1. 33. 64. Editio *Erasmi, Colinaei. Stephani* 1. 2. *Genev.* Versio *Vulg. Origenes* c. Celsum, *Cyrillus, Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 1347.
μείζων] μεῖζον 16. 39. 44. 29. πρὶν] πρὸ τοῦ 69. ὅταν] ἐὰν L.

19. inf. XVI. 17. 22.

22. Act. X. 40, 41.

Seneca Controvers. I. 8. extr. Æschines non ille orator — sed hic ex declamatoribus novis dixit. *Quinctilianus* IX. 2. Rutilius Gorgiam secutus, non illum Leontinum, sed alium sui temporis. *Symmachus* 3. Scis Terentium, non Comicum, sed Reatinum.

23. ἐλευσόμεθα] *Jos.* A. III. 13. ἀπιστούντων δ' ἐπὶ τούτῳ, καί τινος ἐρομένου· πόθεν ἂν τοσαύταις εὐπορήσειε μυριάσιν τῶν προειρημένων; ὁ Θεὸς, εἶπεν, κἀγὼ, καίτοι κακῶς ἀκούοντες πρὸς ὑμῶν, οὐκ ἂν ἀποσταίημεν κάμνοντες ὑπὲρ ὑμῶν. & XVI. 6. 6. Γ. Νορβανὸς φλάκκος ἀνθύπατος — ἔγραψα οὖν ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι Καῖσαρ κἀγὼ οὕτως θέλομεν γίνεσθαι. *Levit.* XXVII. 11. 12. *Zach.* II. 10. 11. 2. *Cor.* VI. 16.

Onosander 8. ἐπὶ τῷ φθείρειν τὴν χώραν ποιούμενος τὴν μονήν.

24. *Aristides* T. II. p. 446. ex Demosthene c. Midiam. καὶ τὸ ὑπέρχεσθαι δὲ ἀεὶ τὰ ἔνδοξα πρόσωπα — ἀπάγοντα ἀφ' ἑαυτοῦ, σεμνὸν πάνυ, οἷον· οὐ λόγους ἐμαυτοῦ λέγω, ἀλλὰ γράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων. *Horatius* 2. S. II. 2. Non meus hic sermo est, sed quem praecepit Ofellus.

25. 2. *Thess.* II. 5.

26. διδάξει πάντα] *Nonnus* Dionys. XV. Βάκχε, σὺ μὲν κλύε μῦθον, ἐγὼ δὲ σὲ πάντα διδάξω. *Luc.* XXIV. 6, 8. *Jo.* II. 17. 22. *Act.* XX. 35.

27. *Seneca* de Clem. I. 1. Hinc tot millia gladiorum, quae pax mea comprimit.

Justin. V. 8. Quibus malis Athenienses fracti — pacem petivere: quae an dari deberet — diu deliberatum est. *Polybius* p. 1099. διδόναι τὴν εἰρήνην αὐτῷ. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 129, 6. φθάνει δὲ χρησμοῖς δωρησάμενος ὁ Θεὸς φινεεῖ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρήνην, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἀνθρώπων παρασχεῖν. *Philip.* IV. 7. *Gittin* f. 62. 1. non duplicant pacem gentili. Traditio. non intret homo domum gentilis die festi sui, & det ipsi pacem: si autem invenit in platea, det ipsi pacem — R. Chona & R. Chasda sedebant, transiit & venit fur — dixit illis: pax vobis, reges mei, pax vobis, reges mei. *Levit.* XXVI. 6. *Num.* VI. 26. 1. *Paral.* XXIII. 9. *Esaj.* XXVI. 12. *Hag.* II. 10. 1. *Macc.* VII. 10. inf. XVI. 33.

δειλιάτω] *Thomas.* ἀποδειλιῶ, δοκιμώτερον ἢ δειλιῶ.

28. *Faustinus* c. Arrian. 4. Dicamus & nos patrem *majorem* de solo sacramento generationis: & hunc enim pium sensum nonnulli Catholici prosecuti sunt — qua filius minor dicitur patre i. e. quia filius de patre sit. *H. Zanchius* Epist. ad J. W. Stuckium: ita neque impium fuerit, si quis dicat, Deum, qui est de Deo, inferiorem illo esse, qui Deus non est de Deo. Majus enim quiddam est, Deitatem habere a se ipso, quam eandem habere ab alio sibi communicatam. Responsio *Stuckii* 1587. 2. Mart. Doctis, acutis religiosisque illis tuis responsionibus ad quaestiunculas quasdam meas plurimum

equi-

νηται, πιστεύσητε. Οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου — τού- 30
του ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. Ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέ- 31
ρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ, οὕτω ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ 1
μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα 2
καρπὸν φέρῃ. Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν 3
ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν· καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ 4
μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ· οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, 5
ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι
χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆ- 6
μα, καὶ ἐξηράνθη· καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. Ἐὰν μείνητε ἐν 7
ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. Ἐν 8
τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. 9
Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς 10

τοῦ

πιστεύσητε] + μοι D. + ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν 33. 30. γὰρ] — 69.
τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων] ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου 1. *Procopius* in *Esaj*. L. 8. *Theophylact.* ἄρχων τοῦ κόσμου 69.
τούτου] — ADEGHKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 27. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 52. 53 59. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90 91. 96 97. 106. Evang. 2. 3. 5. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Wechelii*, *Bengelii*. Versio *Syr*. utraque, *Cyrillus*, *Theodorit*. de Prov. *Theophyl. Nonnus. Millius* pr. 1347. 1378.
οὐκ ἔχει] εὑρήσει K. 4. 5. 12. 27. 42. Cod. *Lat*. *Maximus* ad Georgium. *Concil. Lateran*. sess. 4. *Macaris* H. II *Basilius* in Esaj. III. 2. *Athanasius* S. II. c. Apollinar. cit. *Syn. in Trullo* A. 8. *Procopius*. prob. *Bengelio* εὑρίσκει Versio *Goth*. *Syra* posterior in margine. *Æthiop*. Cod. *Lat*. *Origenes* in Psal. CXIX. 161. in Jud. H. 7. π. ἀρχῶν II. 6. *Athanasius* c. Arian 3. de Incarnat. c. Apollinar. (in MS. Basiliensi εὑρήσει) *Nyssenus* in Eccl. VII. 5. *Photius* Ep. 176. *Fulgentius* ad Petrum 13. *Sedulius* in Ro. VIII. 33. XIII. 7. *Manichaei* ap. Epiphan. H. 66. *Orosius* de Arbitr. lib. probante *J. Millio* prol. 746. *T. Beza*. οὐδὲν] + εὑρεῖν D Codices *Latini*.
31. καὶ] — A a prima manu. ἐνετείλατο] ἐντολὴν δεδώκει 33. ἐντολὴν ἔδωκεν L. Codices *Latini*.
ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ] ἔδωκεν μοι ὁ πατὴρ ἐντολὴν 1. ἐντολήν μοι δέδωκεν ὁ πατὴρ *Cyrillus*. ὁ πατὴρ] — D.
1. ἀληθινὴ] + ὑμεῖς τὰ κλήματα L. 5. (si numeri a R. Stephano recte positi sunt).
ὁ posterius] — D. 2. αὐτὸ prius] — 1. Versio *Syr*. *Copt*.
καρπὸν φέρον] καρποφόρον D. καρποφοροῦν *Clemens* paed. I. 8. καθαίρει] καθαριεῖ D Versio *Vulg*. αἴρει G.
ab αὐτὸ ad αὐτὸ] — 69. 3. ἤδη] ἤδη L.
a διὰ usque ad ἀμπέλῳ comm. 4.] — D. a prima manu. ab ὑμῖν ad ὑμῖν comm. 4.] — 2. 59.
4. μείνατε] + οὖν 71. καθὼς] + γὰρ 13. 69. ἀφ' ἑαυτοῦ] ἐν ἑαυτῷ 69.
μείνῃ] μένῃ D. μείνητε] μένητε AL. 5. ἐγὼ] + γὰρ D. Cod. *Lat*.
ὑμεῖς] + δὲ Versio *Syra* posterior. ὑμεῖς τὰ κλήματα] — 28.
ἐν prius] — D a prima manu. Sed Versio Latina: in. οὗτος] οὕτως 80.
οὐδὲν] — D. a prima manu. 6. μείνῃ] μένῃ AD.
ὡς τὸ κλῆμα] — 61. a prima manu. ἐξηράνθη] ξηράνθη L.
αὐτὰ] αὐτὸ DL 1. 13. 14. 16. 42. 69. 71. 101. Codex Stephani. Evang. 15. Versio *Vulg*. *Armen*. *Syr*.
εἰς] + τὸ AGM 1. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 82. 83. 87. 97. 106. Evang 24. Codices plurimi, teste Millio. Editio *Complut*. *Bengelii*, *Genev*. *Colinaei*. *Chrysostomus*. 7. ἐὰν] + δὲ D. 69, Versio *Goth*. *Syr*. *Copt*.
μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ] μὴ μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματα τὰ ἐμὰ οὐ μείνῃ ἐν ὑμῖν· ἐὰν δὲ μείνητε ἐν ἐμοὶ, μείνῃ. καὶ 69. μείνῃ] μένει L. 3. θέλητε] θέλετε A.
αἰτήσεσθε] αἰτήσασθε ADL 1. 6. 9. 16. 34. 39. 51. 86. 90. 106. Evang. 3. 6. 9. 10. 15. 16. 17. 20. 24.

equidem sum delectatus, iisque tanquam S. Scripturae & orthodoxae fidei consentaneis facile & quidem optimo jure acquiesco.

28. *Luc*. XXIV. 52. 53. *Heb*. VI. 23.

30.] Inf. XIX. 4. 11.

1. Cum Christo in more esset, ut ex rebus conspectis similitudines acciperet, quibus doctrinam suam illustraret, verosimile est, juxta vineam tunc cum discipulis transiisse. *Adamnanus* de locis sanctis 1. Aliarum arborum genera, exceptis vitibus & olivis, in monte Oliveti, ut refert Arculfus, raro reperiri possunt. 2. *Reg*. XVIII. 31. *Porphyrius* de Abstinent. III. 10. οὐδὲ γεωργὸς ἄμπελον φυτεῦσαι, μὴ πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων. *Berachoth* f. 89. cit. Galatino. Qui videt per somnium palmitem vitis, videbit Messiam S. D. Psal. LXXX.

2. *Jerem*. II. 21.

2. *Cicero* Cat. maj. 15. Vitis — quam, serpentem multiplici lapsu & erratico, ferro amputans coërcet ars agricolarum, ne silvescat sarmentis, & in omnes partes nimia fundatur. *Horat*. Epist. II. 1. 216. Ut vineta egomet caedam mea. Epodon II. 9. Ergo aut adulta vitium propagine altas maritat populos, Inutilesque falce ramos amputans Feliciores inserit. *Columella* IV. 24. Sarmenta lata, vetera, male nata, contorta, deorsum spectantia recidito: novella & fructuaria recta summittito, brachia tenera & viridia servato; arida & vetera falce amputato. *Æschines* in Ctesiph. ἀμπελουργοῦσι τινες τὴν πόλιν, ἀνατετμήκασι τινες τὰ κλήματα τοῦ δήμου. *Pollux* I. 237. Ἰδίως μέντοι ὁ τῆς ἐλαίας κλάδος θαλλὸς καλεῖται, ὥσπερ ὁ τῆς ἀμπέλου κλῆμα, τὸ δὲ τῆς συκῆς φύλλον, ὥσπερ τὸ τῆς ἀμπέλου οἴναρον. *Theophrastus* de C. P. III. 19. ἀεὶ γὰρ δεῖ τοῦτο ζητεῖν ἐκ τῆς τομῆς,

ὅπως

11 τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα
12 ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ,
13 ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει,
14 ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα
15 ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐ-
τοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐ-
16 γνώρισα ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς,
ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτήση-
17 τε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε
18 ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ
19 ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ'
20 ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε
τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν,
21 καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα
22 πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλ-
θον,

Versio *Copt.* αἰτήσασθαι Versio *Syr.* Codices *Lat.* αἰτήσεσθε €] — 69.
γενήσεται] δοθήσεται 38. ὑμῖν] — D a prima manu. 8. καρπὸν πολὺν] πολὺν καρπὸν D.
γενήσεσθε] γένησθε DL 1. 4. 36. 64. 91. 106. Versio *Vulg. Copt. Chrysostomus*, *Amphilochius*. *Theophylactus*.
γενησησθε 65. Evang. 24. ἐμοὶ] μου D. a prima manu.
9. ἠγάπησα ὑμᾶς] ὑμᾶς ἠγάπησα D. 1. μείνατε] μείνητε 69. 10. μου prius] τὰς ἐμὰς A.
τηρήσητε] τηρῆτε 44. ἐγὼ] κἀγὼ D. Versio *Vulg. Cyrillus*.
μένω] μενῶ E 2. 46. 72. 74. 44. 89. 90. Ev. 3. 13. 15. 11. ταῦτα] + δὲ D Versio *Syra* posterior.
ὑμῖν prius] + ἐν ὑμῖν μένων Codex Bodlejanus. ab χαρὰ ad χαρὰ] — Editio *Colinaei*.
μείνῃ] μένῃ 44. *Theophylactus ed.* ᾖ AD 38. 106. Versio *Vulg. Syra* utraque. probante *Millio* prol. 1201.
12. αὕτη] + δὲ 69. 13. τὶς] — D. a prima manu. Codices *Lat.*
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ] θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 74. θῇ] θύει Evang. 22.
14. ὑμεῖς] + γὰρ D. ποιῆτε] ποιήσητε D. Versio *Vulg. Syr.*
ὅσα] ἃ DL 1. 69. Ev. 13. 15. Versio *Goth. Vulg. Copt. Syra* posterior in margine. ἐγὼ] — 73
15. ὑμᾶς λέγω] λέγω ὑμᾶς A. Evang. 1. Versio *Syr. Vulg. Copt. Cyrillus* in l. & de Ador. 385.
ὅτι ὁ] ὁ γὰρ 106. αὐτοῦ] — 56. 58.
αὐτοῦ ὁ κύριος] ὁ κύριος αὐτοῦ 69. δὲ] — 64. 69.
ἃ] ὅσα D. a prima manu 28. 33. 44. Versio *Vulg. Theophylactus*. μου] — 1.
16. ὑμᾶς prius] + ἐκ τοῦ κόσμου 28. € ἔθηκα ὑμᾶς] — 13. Versio *Goth.*
ἵνα prius] + καὶ Versio *Syr. Chrysostomus*.
ὑμεῖς posterius] — 56. 57. 58. Versio *Vulg. Cyrillus*. probante *J. Millio* prol. 1383.
ὑπάγητε €] + πολὺν A. 13. μένῃ] μείνῃ K. 74. 89. 90. μένει 9. 33. 51. 91. Ev. 18.
ἵνα posterius] € 69. τὸν πατέρα] — 69.
δῷ] δώσει 27. 80. Evang. 1. 6. 9. 10. 13. 14. 15. 18. δώσῃ 60. 63. 76. 70. *Cyrillus*. Act. Eph. V.
δώῃ EGHI. 2. 3. 10. 14. 16. 27. 33. 35. 37. 39. 40. 47. 53. 63. 66. 73. 74. 83. 86. 90. Ev. 2. 14. 17. 19. 22. 24.
δῷ ὑμῖν] τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ 69. 17. ὑμῖν] — Evang. 6. ἵνα] ἵν' D.
18. ὑμῶν] — D. Codices *Latini*. 19. δὲ] — D 59. 66.
οὐκ ἐστὲ] ἦτε D. a prima manu. 20. τοῦ λόγου οὗ] τοὺς λόγους οὓς D.
λόγου] + μου E 65. 91. Versio *Vulg. Syra* posterior. ἐστιν] + μου D. a prima manu. a Vers. Latina abest.
ἐτήρησαν] ἐπήρησαν 1. 21. πάντα] — D 29. 53. 71. Versio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1476.
ὑμῖν] εἰς ὑμᾶς D. a prima manu L. 1. 33. 71. Versio *Syr.* prior & posterior in margine. *Armen.* Cod. *Lat.* ὑμᾶς E 2.

ὅπως ἤτε ἄμπελος ἰσχύσῃ, καὶ ὁ καρπὸς ἔσται πολύς.

Est paronomasia. αἴρει pampinatione: καθαίρει deputatione. pampinatione teneri palmites levi tactu digiti decutiuntur, duriores falce deputantur.

6. *Matth.* V. 13. VIII. 12. XXII. 12. XXV. 30.

7. Supra XI. 22.

15. *Cic.* Fam. XVI. 16. De Tirone —— mihi gratissimum fecisti, cum eum indignum illa fortuna nobis *amicum quam servum* esse maluisti. *Æschylus* Prometh. Vinct. 610. Λέξω τορῶς σοι πᾶν ὅ, τι χρήζῃς μαθεῖν, οὐκ ἐμπλέκων αἰνίγματ', ἀλλ' ἁπλῷ λόγῳ· ὥσπερ δίκαιον τοὺς φίλους οἴγειν στόμα. *Jos.* A. XV. 9. 3. γράφει πρὸς τὸν Ἡρώδην τά τε ἄλλα χαλεπῶς, καὶ τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ κεφάλαιον· ὅτι πάλαι χρώμενος αὐτῷ φίλῳ, νῦν ὑπηκόῳ χρήσεται. *Philem.* 16.

Theodorus Mops. πῶς λέγει· πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν; τί οὖν ἐστι τοῦτο; οὐδὲν ἄλλο διὰ τοῦ πάντα καὶ τοῦ ἀκοῦσαι κατασκευάζει, ἢ ὅτι οὐδὲν ἀλλότριον φθέγγεται, ἀλλ' ἢ τὰ τοῦ πατρός.

16. *Athenaeus* VIII. p. 331. A. τὴν κατὰ Λυσιτανίαν —— διηγούμενος εὐδαιμονίαν Πολύβιος —— ἐν τῇ λδ. τῶν ἱστοριῶν φησὶν ὡς —— καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ καρποὶ οὐδέποτε φθείρονται. ἔθηκα] 1. *Cor.* XII. 28. *Il.* ζ. 300 τὴν γὰρ Τρῶες ἔθηκαν Ἀθηναίης Ἱερείαν. *Theodorus Mops.* τὸ δὲ ἔθηκα ἀντὶ τοῦ ἐφύτευσα ὑμᾶς ἐστιν, λέγει δὲ ταῦτα τῇ μεταφορᾷ κεχρημένος ἔτι τῆς ἀμπέλου· ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε. οὐ γὰρ ἐφύτευσα ὑμᾶς μόνον φησι, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα εὐεργέτησα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκτείνων ὑμῶν τὰ κλήματα. *Luc.* X. 3. VIII. 14.

17. Propter hoc ipsum, quia mundus vos odio habet, maxime necessaria est vestra concordia; ut solatia & auxilia, quae ab aliis sperare non potestis, a vobis mutuo percipiatis.

18. 1. *Pet.* IV. 12. 13.

19. Jac. IV. 4.

21. 1. *Pet.* IV. 14. 15. 16. *Matth.* V. 10. 11. 12.

θον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς 23
ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισή-
κασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νό- 25
μῳ αὐτῶν· Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω 26
ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, (τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται)
ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε. 27

ΤΑῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑ- 1
μᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. 2
Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν — ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα, οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦ- 3
τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. 4
ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμ- 5
ψαν-

22. εἶχον] εἶχαν D. a prima manu. εἴχοσαν I. 1. 33. *Cyrillus* in l. & in Jo. p. 352. 373. *Origenes* in Jo. I. 1. & 3.
περὶ] διὰ 56. 58. 24. πεποίηκεν] ἐποίησεν ADL 1. 33. 38. 42. 69.
εἶχον] εἶχαν D. a prima manu. ἑωράκασι] + με 69. Versio *Goth.*
καὶ ἐμὲ] με D. a prima manu. Codices *Latini.* 25. ἀλλ'] — 47. 61. Versio *Syr.*
λόγος] νόμος 47. 56. 58. γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν] ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος DG. 1. *Cyrillus.*
26. πέμψω] πέμπω D. ὑμῖν] — Evang. 6.
πατρὸς] + μου D. bis. 42. Versio *Syr.* Codices *Latini*, prius. 33. posterius.
παρὰ τοῦ πατρὸς posterius] — G. 27. δὲ] — D. Evang. 15. Versio *Syra* utraque, *Copt. Vulg.*
ἀπ'] ἐξ 1.
2. ἀποσυναγώγους] + τοῦ Versio *Syra* posterior in margine. δόξῃ] δόξει 47. 51. Codices *Latini. Eusebius.*
Θεῷ] κυρίῳ A.
3. ὑμῖν] AEGKM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. ex emendatione. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 56. 57. 58. 64. 68. 72. 74. 80. 83. 90. 96. 97. Evang. 2. 3. 6. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Goth. Sax. Syra* prior, posterior vero habet cum asterisco. *Arab.* Codices *Latini. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, Cyprianus* T. 69. 177. E. 121. *Lucifer* de Athanas. 1. probante *J. Millio* prol. 1104. ὑμᾶς 73. 86. εἰς ὑμᾶς 33. 53. 56. 58. 63. 71.
4. ἀλλὰ] — AD a prima manu. Versio *Syr.* ὅταν] ἐὰν L.
μνημονεύητε] μνημονεῦτε D a prima manu. (μνημονεύσητε ex emendatione.) μνημονεύετε 53. 96.
μνημονεύητε αὐτῶν] αὐτῶν μνημονεύσητε AL 42. 69. 106. Evang. 6. Versio *Vulg. Goth. Syr.* probante *H. Grotio.*
αὐτῶν] — D 68. Versio *Armen.* ταῦτα] + πάντα Evang. 17. 20.
ὑμῖν] — 63. 69. ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς] ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν D.
5. πρὸς] + τὸν πατέρα 69. με] — 69.
6. ἀλλ'] — A. ταῦτα] — 29. 71.
ab ὑμῖν ad ὑμῖν prius comm. 7.] — 59. πεπλήρωκε] πεπώρωκε Versio *Goth.*
7. ὑμῖν] — Evang. 3. + ὅτι Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.

22. πρόφασιν οὐκ ἔχουσι] *Aristoteles* Rhet. I. πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν. *Plut.* Galb. p. 1058. A. τὰ μὲν πρῶτα προφάσεις ἔχει τὰ Νέρωνος ἐγκλήματα. *Xenophon.* paed. III. ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ὑμέτερα ἀδικήματα, ὥστε ἀπιστεῖν ὑμῖν. *Polyaen.* II. p. 200. πρόφασιν οὐκ ἔχων.

24. *Diogenes L.* Zenon. VII. 38. ἐστι μὲν οὖν αὐτοῦ —— βιβλία πολλὰ, ἐν οἷς ἐλάλησεν, ὡς οὐδεὶς τῶν Στωϊκῶν. *Demosthenes* Olynth. II. τοῦ διαπράξασθαι, ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος Μακεδόνων βασιλεὺς apud. *Hermog.* de Form. Orat. I. 12. *Isocrates* Panathen. γράφειν ἐπιχειρῶν, περὶ ὧν μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐτόλμησεν. *Aristophanes* Plut. 420. τόλμημα γὰρ τολμᾶτον οὐκ ἀνασχετὸν, ἀλλ' οἷον οὐδεὶς ἄλλος οὐδεπώποτε. *Dio Xiph.* Avito. αὐρήλιος ἕλιξ ὁ ἀθλητὴς —— πάλην τε ὁμοῦ καὶ παγκράτιον —— ἐνίκησεν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἐπεποιήκει. *Plut.* Gracch. p. 836. B. εὐθὺς ἦν ἁπάντων πρῶτος, ἰσχύων τι τῷ λέγειν, ὡς ἄλλος οὐδείς. de Fort. Alex. p. 731. E. τοῦτο δὲ ἀλεξάνδρῳ προσῆν, ὡς οὐδενὶ τῶν βασιλέων. p. 333. A. ὅτι παῖς ἐν Ἰωνίᾳ γέγονεν, οἷος οὐκ ἄλλος ὥραν καὶ εἶδος. Alcib. p. 196. B. ζ. γὰρ ἄλλος οὐδεὶς καθῆκεν ὀλυμπιάσιν ἰδιώτης. & ex Pindaro. κάλλιστον, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἑλλάνων ἅρματι πρῶτα δραμεῖν.

25. *Joma* f. 9. 2. In secunda domo sancta novimus omnes fuisse laborantes in lege, & praeceptis ac benignitate; cur ergo vastata est? quod erant odientes alii alios odio gratis. Psal. XXXV. 19. LXIX. 5.

27. *Act.* V. 32.

2. ἀλλ'] Immo. 2. *Cor.* VIII. 11.

Bammidbar R. XXI. ad Num. XXV. 13. *Thanchuma.* Omnis effundens sanguinem improborum aequalis est illi, qui sacrificium offert. הקריב קרבן *Cic.* pro domo sua 42. Quo magis est furor istius ab auribus vestris repellendus, qui, quae majores nostri religionibus tuta nobis & sancta esse voluerunt, ea iste non solum contra religionem labefactavit, sed etiam ipsius religionis nomine evertit. *Rom.* XII. 1. *Plinius* H. N. XXX. 4. Nec satis aestimari potest, quantum Romanis debeat, qui sustulerunt monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat.

4. ἤμην] 1. *Cor.* XIII. 11. *Gal.* I. 10. *Act.* X. 30. *Moeris.* ἦν ἀντὶ ἤμην ἀττικῶς· ἤμην, ἑλληνικῶς. *Phrynichus* p. 60. Ἤμην, εἰ καὶ εὑρίσκεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐρεῖς· ἀλλ' ἦν ἐγώ.

6. Magna erat illorum tristitia, cum audirent Dominum de abitu suo loquentem: at longe major, postquam abiisset com. 20. *Marc.* XVI. 10. *Luc.* XXIV. 17.

6 ψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λελάληκα
7 ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμ-
φέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ + μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς
8 ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος, ἐλέγξει τὸν
9 κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ
10 πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· Περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι
11 θεωρεῖτέ με· Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔ-
12 χω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα
13 τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅ-
14 σα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι
15 ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦ-
το

\+ ἐγὼ

γὰρ] — 86. 97. + ἐγὼ AEHK 9. 10. 12. 14. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 69. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 6 9. 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Goth. Syra* utraque. Codices *Latini* *Chrysostomus*, *Basilius* Eth. 5. *Gregorius* M. Dialog. II. 38. *Photius* Epist. *Cyrillus* Cat. 197. *Theophylactus*.
ἐλεύσεται] ἔλθῃ 33. *Chrysostomus*. εἰσελεύσεται 15. 68. δὲ] — 69.
ab ὑμᾶς ad ὑμᾶς] — 11. 59. 64. Evang. 16. *Cyrillus*. 8. καὶ ἐλθὼν] ἐλθὼν δὲ Colb.
ἐλθὼν] — K. καὶ περὶ prius] περὶ 74. 90. καὶ 64.
περὶ ult.] — 69. 9. οὐ πιστεύουσιν] οὐκ ἐπίστευσαν Codex Stephani. 64. Versio *Vulg.* probante *Beza*.
10. δικαιοσύνης δὲ] δὲ δικαιοσύνης 69. δὲ] — 56. 58. 59. 61.
μου] — D 1. 33. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Vulg. Syr. Copt. Chrysostomus*, *Cyrillus*.
11. δὲ] — 47. Evang 19. τούτου] — 1. 68.
12. λέγειν] λαλεῖν 56. 96. δύνασθε] + αὐτὰ D. Codices *Latini*.
13. δὲ] — D. Evang. 19. ἐκεῖνος] + ὁ παράκλητος Evang. 3. Versio *Syra* posterior in margine.
ἀληθείας] + ἐκεῖνος D. Versio *Syr.* ὁδηγήσει ὑμᾶς] ὑμᾶς ὁδηγήσει D.
εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν] ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ DL 1. 33. Codices *Latini*. *Cyrillus* in Jo. p. 347. *Augustinus* in l. & de Trin. 99. vel sicut alii codices habent: deducet vos in omni veritate. εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν A. *Origenes* c. Cels. p. 57. 58. *Eusebius* E. Th. III. 5. *Cyrillus* p. 925. 986. *Cyrillus Hieros.* Catech. 197.
ἀλλ᾽] ἀλλὰ D. ὅσα ἂν] ὁ ἐὰν 2.
ἂν] — D a prima manu. L 1. 33. 56. 58. 61. *Origenes* c. Cels. *Marcellus* ap. Euseb. E. Th. III. 4. *Cyrillus* Cat. *Athanasius* Dial. de Trin. I. *Epiphanius*. ἐὰν AL 42. 59.
ἀκούσῃ] ἀκούσει D 1. 33. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg. Origenes*, *Marcellus* l. c. *Cyrillus* Catech.
λαλήσει] λαλήσῃ 96.
ab ἀναγγελεῖ ὑμῖν ad ἀναγγελεῖ ὑμῖν] — 42. 59. 61. Codices *Latini*.
14. ἐκ τοῦ ἐμοῦ] ἐξ ἐμοῦ 64. ὅτι] ἐκ 69.
15. πάντα] + γὰρ 51. 74. 90.

7. *Eph* IV. 8.
Menander. τοῦτον εὐτυχέστατον λέγω, ὅστις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων, τὰ σεμνὰ ταῦτ᾽ ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν. *Festus*. abitionem antiqui dicebant mortem. Hic autem intelligitur adscensio in coelum 1. *Pet.* III. 22.

8. Spiritus S., advocatus a Christo missus, discipulos docebit, postquam Jesus majorem judicem appellasset 1. *Pet.* II. 23. caussam ejus denuo ab ipso Deo fuisse cognitam, qui & accusatores & reum & judicem judicaverit. Accusatores reos peraget, quod Doctorem coelestem ejusque doctrinam non accepissent supra VIII. 21. Id spiritus S. demonstravit, tum resuscitatione Christi *Rom.* I. 4. *Act.* XVII. 31. tum dono linguarum die Pentecostes dato *Act.* II. 37. 38. Reum, h. e. Christum innocentem justumque fuisse, demonstrabit, quod coelo receptus est, ut ibi ad dextram patris sederet, & aeternum regnaret, *Genes.* V. 24. *Act.* II. 23. 24. 33. Judicem etiam injustum judicabit. Pilatus conscientia criminis admissi torquebitur, atque ab officio removebitur: Diabolus vero, a quo omne peccatum ortum est, regno exuetur, tenebris ignorantiae & idololatriae per lucem Evangelii ubique terrarum dispulsis. 1. *Jo.* V. 4. 5. *Apoc.* XI. 15. XII. 10. 11. 12. XX. 2. sup. XII. 31. Haec paullo obscurius praedixit Christus, tum quod nondum poterant ferre, lucem evangelii per totum orbem terrarum spargendam esse, tum quod eventus clarissimam interpretationem paullo post esset allaturus.

12. *Heb.* V. 11. 1. *Cor.* III. 11 2. *Jo.* 12. 3. *Jo.* 1. 3. *Luc.* VII. 40. *Aeschines* in Ctesiph. ἄφθονα δήπου καὶ πολλὰ ἔχων λέγειν. *Demosth.* Olynth II. τὰ μὲν ἄλλα σιωπῶ, πολλ᾽ ἂν ἔχων εἰπεῖν. *Polybius* p. 790. περὶ μὲν τῶν γεγονότων ἔχων πολλὰ λέγειν, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι. Epistola Philippi ap. *Demosth.* περὶ μὲν οὖν τούτων πολλὰ λέγειν ἔχων. *Cic.* ad Attic. II. 22. De Republica nil habeo ad te scribere.

βαστάζειν] *Epictetus* 36. ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν σαυτοῦ φύσιν κατάμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. *Suidas.* πάσας δ᾽ ἰδέας ἐξήτασε, πάντα δ᾽ ἐβάστασε φρενὶ, πυκνῶς τε καὶ ποικίλως τοὺς λόγους ἀνεῦρεν. 1. *Cor.* III. 2. *Horatius* A. P. 39. Versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri. *Vajikra R.* II. f. 146. 1. Dixit R. Juda f. Simonis: Etiam qua hora cum ipsa loquor, non potest portare. *Mechilta* f. 22. 1. ad Exod. XIV. 13. Dixerunt Israëlitae: quando illud fiet? Respondit Moses: cras. Regesserunt Israëlitae: Mose magister noster, non possumus illud portare.

13. *Act.* XIII. 2. XV. 28.

14. *Luc.* XV. 31.

16. Intra paucos dies moriar: post redibo in vitam,

το εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ ~λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ 16
πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν 17
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ὑμῖν· Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με·
καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με· καί· Ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν· 18
Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθε- 19
λον αὐτὸν ἐρωτᾷν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον· Μι-
κρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 20
κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ
λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐ- 21
τῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν,
ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψο- 22
μαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ 23
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι ὅσα ἂν αἰτήση-
τε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόμα- 24
τί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. Ταῦτα ἐν παροιμί- 25
αις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παρ-

~λαμβάνει

εἶπον] + ὑμῖν 47. 56. 58. 61. Colb. Versio *Syra* utraque. Codices *Latini*.
λήψεται] λαμβάνει DEGHLM 1. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 69. 70. 71. 72. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 88. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantini, Genev*. Versio *Syra* posterior. Codices *Latini*. *Cyrillus* Alex. & Hierosl. *Epiphanius* H. 56. 69. *Petrus Antioch*. ad Mich. CP. *Nonnus*. *Photius* Ep. probante *H. Hammondo*, *J. Millio* prol. 762.
16. οὐ] οὐκέτι DL 1. 33. 95. Versio *Vulg. Goth. Syra* posterior. *Cyrillus*, *Nonnus*.
ὅτι] καὶ ὅτι 69. ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα] — D. Codices *Latini*.
ἐγὼ] — AEGHK 1. 9. 11. 44. 57. 62. 64. 69. 72. 78. 83. 86. 87. 89. 90. 97. Evang. 2. 6. 24. Deest in Codicibus fere omnibus, teste Millio. Editio *Complut. Plantin. Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Genev. Bengelii. Colinaei.* Versio *Syr. Chrysostomus*, *Theophylactus. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1500. 17.] — 69.
εἶπον] ἔλεγον 69. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους] — 69. αὐτοῦ] — 68. Versio *Goth*.
ab ὃ λέγει ὑμῖν ad finem commatis] — 69. καὶ postremum] — 106. Versio *Syra* posterior.
οὐ] οὐκέτι D. θεωρεῖτε] ὄψεσθε D.
ἐγὼ] — ALM 72. Codices *Latini*, *Theophylactus*. ὑπάγω] — D. Sed Versio Lat. vado.
18. ἔλεγον οὖν] — D a prima manu. 29. 71.
τοῦτο τί ἐστιν] τί ἐστι τοῦτο D a prima manu. 1, 69. *Cyrillus*, *Theophylactus*.
ὃ λέγει] — D a prima manu. 1. 3. 69. 71. 95. Versio *Armen*. Codices *Latini*. τὸ λέγει A.
ὃ λέγει, τὸ μικρὸν] τὸ μικρὸν, ὃ λέγει 44. τὸ] — L. τί λαλεῖ] ὃ λέγει D.
19. οὖν] — DL 1. 33. 42. Colb. Versio *Copt*. Codices *Latini*. probante *Bengelio*. δὲ 38. Versio *Syr. Vulg*.
ἤθελον] ἤμελλον 69.
ἐρωτᾷν] ἐπερωτῆσαι περὶ τούτου D. ἐρωτῆσαι 2. Editio *Erasmi*. *Colinaei*.
αὐτοῖς] — A 96. probante *J. Millio* prol. 1422. a μικρὸν ad μικρὸν] — 64.
20. ἀμὴν] — 69. ὅτι] — 47. 56. 58. 61. Versio *Syr*.
δὲ posterius] — D 1. Versio *Goth. Copt*. Codices *Latini*. *Cyprianus* T. 177.
γενήσεται] γένηται K. 21. τίκτῃ] τίκτει 9. 71. Evang. 22. Editio *Erasmi* 1. 2.
ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς] — 36. ὥρα] ἡμέρα D. Versio *Syr*. Codices *Latini*.
γεννήσῃ] γεννήσει 47. 68. Evang. 19. 20. 22. θλίψεως] λύπης D.
ἐγεννήθη] ἐγενήθη C. + ὁ Editio *Erasmi*, *Colinaei*. 22. οὖν] μὲν 69.
λύπην μὲν νῦν] νῦν μὲν λύπην C a prima manu. D 1. Versio *Vulg. Syr. Copt. Chrysostomus*.
μὲν] — 58. 61. Evang. 13. νῦν] — Evang. 13.
ἔχετε] ἕξετε ADL 42. Evang. 15. Codices *Latini*. *Antiochus* 25.
πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία] — Versio *Syra* posterior. δὲ] γὰρ C.
αἴρει] ἀρεῖ D a prima manu. Versio *Vulg*.
23. ὅτι ὅσα ἂν] ἐάν τι D a prima manu. ἄν τι CL. Versio *Copt. Vulg. Origenes* de Or. 50. *Cyrillus* in l. & Act. Eph. V. ὅτι ἂν A. ὃ ἐὰν 42. ὅσα ἐὰν K. *Chrysostomus*.
ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν] δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου CL. *Origenes*, *Cyrillus* Act. Eph. V.
δώσει] δῴη 33. 24. ᾐτήσατε] ᾐτήσασθε A. *Cyrillus*, *Theophylactus*.
25. λελάληκα] ἐλάλησα 12.

tam, & me vobis aliquandiu conspiciendum praebebo, dein adscendam in coelum.

21. *Il*. λ. 269. ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμύ. *Plut*. de amore erga liberos. p. 496. D. ἔτι θερμὴ, καὶ διαλγὴς, καὶ κραδαινομένη τοῖς πόνοις, οὐχ ὑπερέβη τὸ νήπιον, οὐδὲ ἔφυγεν, ἀλλ' ἐπεστράφη, καὶ προσεμειδίασεν, καὶ ἀνείλετο, καὶ ἠσπάσατο. Pinxit haec vividis coloribus *P. P. Rubens*, cum in porticu Luceburgico Parisiis Mariam Medicaeam puerperam repraesentaret.

22. *Appianus* Parth. p. 246. ἀφέλεσθε τὴν χαρὰν αὐτῶν, τιμωρήσασθε τὴν ὠμότητα. Inf. XX. 20.

23. 2. *Thess*. I. 11. 12. 1. *Jo*. III. 21. 22. 27. V. 14. 15.

24. *Plut*. Themist. p. 124. A. ὑπέθηκεν ἑαυτὸν ἱκέτης τοῦ Ἀδμήτου καταστὰς ἴδιόν τινα καὶ παρηλλαγμένον τρό-

26 παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰ-
27 τήσεσθε· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· Αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ
φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλ-
28 θον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον,
29 καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Ἴδε, νῦν παῤῥησίᾳ λα-
30 λεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις
31 ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
32 Ἄρτι πιστεύετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ
33 ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι. Ταῦτα λε-
λάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ~ἕξετε· ἀλλὰ θαρ-
σεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε·
2 Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· Καθὼς ἔδω-
κας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.

Αὐ-

~ἔχετε

ἀλλ'] — C a prima manu. D 1. 33. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg*. *Syr*. *Copt*. *Origenes* c. Cels. p. 221. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 434. ὅτι] — 1.
ἀλλὰ] + ἐν D. & comm. 29. παροιμίαις] παροιμίᾳ 63. bis.
ἀναγγελῶ] ἀπαγγελῶ ADKM 33. 38. 42.
26. ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε] αἰτήσασθε ἐν τῷ ὀνόματί μου 1. Versio *Copt*.
οὐ] — L a prima manu. ἐγὼ] — 71. Codices *Latini*.
πατέρα] + μου D. περὶ ὑμῶν] — 36. περὶ ἐμοῦ Editio *Erasmi* 1.
27. ὁ πατὴρ] — Versio *Syra* posterior. καὶ πεπιστεύκατε] — L 59.
ἐγὼ] — Codices *Latini*. probante *Bengelio*. τοῦ] — A.
τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον] — D. Θεοῦ] πατρὸς C a prima manu. L. Versio *Syr*. Codices *Copt*. *Cyrillus* Act. V.
ἐξῆλθον] + καὶ ἥκω 69. + καὶ 73. 28. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς] — 63. Codices *Latini*.
ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα] παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἦλθον D.
παρὰ] ἐκ L 33. *Victorinus Afer*. à κόσμον ad κόσμον] — 59. πατέρα] + μου H.
29. αὐτῷ] — 1. Versio *Goth*. *Syra* posterior, sed habet in margine.
αὐτοῦ] — 63. 73. 106. Versio *Armen*. Codices *Lat*. 20. οἴδαμεν] ἐγνώκαμεν 69.
οἶδας πάντα] πάντα οἶδας 73. Versio *Syr*. ἐρωτᾷ] ἐπερωτᾷ 71.
πιστεύομεν] γινώσκομεν 33. ἀπὸ] παρὰ D.
ἐξῆλθες] ἐλήλυθας 69. Evang. 3. Codices *Latini*. 31. ὁ] — C. ὁ Ἰησοῦς] — 47. 56. 58.
πιστεύετε;] πιστεύετε· Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Nonnus*, *Cyrillus*, probante *H. Grotio*.
32. νῦν] — AD a prima manu. L 33. Versio *Copt*. probante *J. Millio* prol. 1347. ἤδη 101.
καὶ ἐμὲ] κἀμὲ C a prima manu. 1. ἀφῆτε] ἀφίετε L.
πατὴρ] + μου 60. 61. 69. 87. Evang. 6. Versio *Copt*.
33. ἕξετε] ἔχετε ACEL 1. 2. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. a prima manu. 72. 80. 82. 89. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 16. Editio *Complut*. *Plantin*. *Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, *Erasmi*, *Bengelii*. Versio *Copt*. *Syra* utraque. Codices *Latini*. *Eusebius* D. III. 5. *Constitut*. V. 3. *Origenes* c. Cels. p. 316. 387. *Cyrillus*, *Theodoretus* in Ezech. XXXIV. 27. *Basilius* in Ps. XXXIII. *Procopius* in Esaj. XLIII. 2. prob. *Millio*, ἔχητε 38. Evang. 17.
θαρσεῖτε] + ὅτι 36.
1. ἐπῆρε] ἐπάρας C a prima manu. DL 1. 16. 33. 69. Evang. 1. 7. 9. 11. 13. 14. 15. Versio *Vulg*. *Copt*. *Cyrillus*. *Origenes* de Orat. 39. καὶ εἶπε] εἶπε iidem.
πάτερ] + μου Versio *Syra* utraque; posterior notat in margine: Graecum exemplar non nisi πάτερ habere; & comm. 5. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα] — Evang. 18. probante *J. Millio* prol. 912. 1427.
ἵνα καὶ] ἵνα AD 1. 96. 97. Versio *Vulg*. *Copt*. *Goth*. *Syr*. *Nonnus*. *Origenes* in Jo. I. 1. prob. *J. Millio* prol. 910.
σου] — C a prima manu. 47. 64. *Origenes* in Jo. I. 1.
2. ἵνα] — C a prima manu. δέδωκας] ἔδωκας G 3. 9. 44. 72. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
αὐτῷ prius] — 69.
δώσῃ] δώσει 10. 11 15. 42. 45. 48. 53. 54. 55. 60. 63. 65. 66. 69. 71. 72. 83. 86. 97. 106. Evang. 3. 24. Editio *Complut*. *Erasmi* 1. *Aldi*. δώσῃ αὐτοῖς] ἔχῃ D.
αὐτοῖς] αὐτῷ 1. 38. Versio *Syr*. *Copt*. *Hilarius* de Trinit. IX. 3. δὲ] — L.

τρόπον. ἔχων γὰρ αὐτοῦ τὸν υἱὸν ὄντα παῖδα πρὸς τὴν ἑστίαν προσέπεσε, ταύτην μεγίστην καὶ μόνην σχεδὸν ἀναντίῤῥητον ἡγουμένων ἱκεσίαν τῶν Μολοσσῶν· ἔνιοι μὲν οὖν Φθίαν τὴν γυναῖκα τοῦ βασιλέως λέγουσι ὑποθέσθαι τῷ Θεμιστοκλεῖ τὸ ἱκέτευμα τοῦτο, καὶ τὸν υἱὸν ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι μετ' αὐτοῦ, τινὲς δ' αὐτὸν τὸν Ἄδμητον ὡς ἀφοσιώσαιτο πρὸς τοὺς διώκοντας τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν οὐκ ἐκδίδωσιν τὸν ἄνδρα, διαθεῖναι, καὶ συντραγῳδῆσαι τὴν ἱκεσίαν. *Cornel. Nepos*. Themistocl. 8. 3. quo majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur ceremonia conjecit. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem recepit. Act. IV. 29—31.

27. Amicus filii etiam patris amicus est. Ego quidem solus sum Pontifex M. cui concessum est intrare in S. Sanctorum, & preces pro vobis offerre: sed & vos sacerdotes constituam. *Apoc*. I. 6.

30. 2. *Sam*. XIV. 20. *Jo*. IV. 25. 1. *Jo*. II. 20. 27. Supra comm. 19. 5.

1. Inf. XXI. 19. 1. *Cor*. I. 24. 1. *Pet*. IV. 15. 16.

2. δώσῃ] *Apoc*. XIII. 16. *Theocritus* XVII. 21.

δει-

Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τ̓ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, κ̀ ὃν ἀπέστει- 3
λας

γινώσκωσι] γινώσκυσι AD.
μόνον ἀληθινὸν] ἀληθινὸν μόνον 69.
4. γῆς] + κ̀ D.

μόνον] + κ̀ Codices *Latini*. *Cyprianus* quater.
χριστὸν] + εἰς τῦτον τ̓ κόσμον D.

ὀειμαίνω, μὴ δή σε κακωτέρῳ ἀνέρι δώσῃ.

3. Cum quidam observarent, Deum patrem, etiam ubi a filio distinguitur, vocari solum potentem, solum verum, solum sapientem Deum, & hic & *Rom.* XV. 27. 1. *Thess.* I. 9. 10. 1. *Tim.* VI. 14. 15. inde Christum nec Deum esse nec vere Deum dici posse collegerunt. Quae interpretatio & ipsius Joannis disertis verbis *Jo.* I. 1. initio Evangelii positis contradicit, & usui loquendi. Nam nec verum semper opponitur falso, vid. *Jo.* I. 9. VI, 32. XV. 1. *Heb.* VIII. 2. 1. *Jo.* II. 8. cum & lux solis, & manna, & vitis, & tabernaculum vera utique omnia fuerint: nec solus, unicus, singularis, simpliciter & ex omni parte pluribus opponitur, sed pro eximio, egregio & excellenti dicitur. *Ter.* Phormio V. 6. O omnium quantum est qui vivunt homo hominum ornatissime, Nam sine controversia a diis solus diligere. *Silius* VIII. 3. de Fabio. Romana parentem solum castra vocant, solum vocat Hannibal hostem. *Tacitus* H. III. 3. Vulgus & caeteri unum virum ducemque, spreta aliorum segnitia, laudibus ferunt. *Suetonius* Othon. 12. Multi praesertim militum —— fortissimum virum, unicum Imperatorem praedicantes. de Illustr. Grammat. II. Mirati sumus unicum magistrum, summum Grammaticum, optimum Poëtam, Omnes solvere posse quaestiones. *Catullus* 30. 12. Eone nomine, Imperator unice, Fuisti in ultima occidentis insula —— 24. Eone nomine, Imperator unice. LV. Irascere iterum meis iambis Immerentibus, unice Imperator. *Propertius* I. 2. 29. Unica nec desit jucundis gratia verbis. Unica gratia pro summa. *Tibullus* l. 2. 51. Sola tenere malas Medeae dicitur herbas, sola feros Hecatae perdomuisse canes. *Trebellius* Claud. 7. Claudium unicum in terris principem. *Xenophon* Ref. Graec. VII. ὑπερεφίλυν τὸν λυκομήδην, καὶ μόνον ἄνδρα ἡγοῦντο. *Lucianus* Peregrino 15. ἀνέκραγον εὐθὺς, ἕνα φιλόσοφον, ἕνα φιλόπατριν, ἕνα Διογένυς καὶ κράτητος ζηλωτήν. *Georg.* I. 30. An Deus immensi venias maris, ac tua nautae Numina sola colant. *Servius.* sola, magna, praecipua, id est supra alios deos marinos, quasi melior sis futurus & Neptuno & coeteris Diis marinis. *Macrobius* Sat. I. 24. Laudare hic memoriam, ille doctrinam, cuncti religionem, affirmantes hunc esse unum arcanae deorum naturae conscium, qui solus divina & assequi animo & eloqui possit ingenio. *Plautus* Asin. IV. 1. 3. Nam tu poëta es prorsus ad eam rem unicus. *Afranius* ap. Festum in sagaces? Quis tam sagaci corde ac ingenio unico? *Livius* XXIV. 34. Archimedes is erat unicus spectator coeli & siderum. *Ovidius* M. III. 454. Quid me, puer unice, fallis? i. e. carissime. *Sueton.* Tib. 2. Assertores unici dignitatis. Tito. 8. Sed & parentis affectum unicum praestitit. *Lucan.* IV. 509. quo plus habeat mors unica famae i. e. egregia. *Cic.* Fam. V. 8. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiamsi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambo unice diligo. Catilin. III. 5. Avus tuus patriam unice amavit. pro l. Manilia 1. Singularis & eximia virtus Pompeji. Verr. II. 47. Quem ego in praetura mea singulariter dilexi. *Plinius* Epist. IV. 15. Rufum singulariter amo. *Euripides* ap. Stob. LXI. ἔρωτα δ' ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν, καὶ τῶν ἁπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον, οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν. *Cic.* Tuscul. IV. 32. Deum qui non summum putet. Æschylus ap. *Athen.* XIII. p. 600. D. ὅστις ἔρωτα μὴ μόνον κρίνει θεὸν, ἢ σκαιός ἐστιν, ἢ καλῶν ἄπειρος ὢν οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν. VI. p. 253. C. ex Demochare. τὸν Δημήτριον οἱ ἀθηναῖοι ἐδέχοντο —— ᾖδον ὀρχούμενοι καὶ ἐπάδοντες, ὡς εἴη μόνος θεὸς ἀληθινὸς, οἱ δ' ἄλλοι καθεύδουσιν, ἢ ἀποδημοῦσιν, ἢ οὐκ εἰσίν· γεγονὼς δ' εἴη ἐκ Ποσειδῶνος καὶ Ἀφροδίτης. vid. in Matth. I. 25. & p. 261. B. ex Phylarcho. ὥσπερ ἑώρα Δημήτριος τοὺς κολακεύοντας αὐτὸν ἐν τοῖς συμποσίοις, καὶ ἐπιχεομένους, Δημητρίου μὲν μόνου βασιλέως, Πτολεμαίου δὲ μόνου ναυάρχου, Λυσιμάχου δὲ γαζοφύλακος, Σελεύκου δ' ἐλεφαντάρχου, καὶ ταῦτα οὕτως οὐ τὸ τυχὸν συνῆγε μῖσος. *Diodorus S.* XVI. 21. οἱ δὲ Συρακούσιοι πανδήμοις ἐπαίνοις καὶ ἀποδοχαῖς μεγάλαις ἐτίμων τὸν εὐεργέτην, ὡς μόνον σωτῆρα γεγονότα τῆς πατρίδος. *Libanius* D. XXXI. p. 724. D. ἔχαιρον, ἐπῄνουν, ἐζήλουν, τὸν μόνον δημαγωγὸν, τὸν μόνον εὐεργέτην ἀποκαλοῦντες. & p. 731. A. διὰ ταῦτα μόνον εὔνουν, μόνον φιλόπολιν, μόνον ἐκάλει δημοτικόν. *Dionysius Hal.* IX. 22. τοῦ δὲ μηκέτι τῶν ἄλλων ἐπιφανῆ τινα καὶ λαμπρὸν ἔξω τοῦ ἑνὸς τοῦδε ἀνδρωθέντος γενέσθαι, ταύτην παρασχεῖναι τοῖς πολλοῖς τὴν δόξαν, ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἐκ τοῦ Φαβίων γένους ἐστὶ λοιπὸς, οὐχ ὡς μηδενὸς ἄλλου ὄντος, ἀλλ' ὡς μηδενὸς ἐκείνοις ὁμοίου, ἀρετῇ τεκμαιρομένοις τὸ συγγενὲς, οὐ φύσει. *Jos.* B. VII. 4. 1. Vespasiano acclamantes Romani παντοίας ἠφίεσαν φωνὰς, τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἄξιον ἡγεμόνα τῆς Ῥώμης ἀποκαλοῦντες. & 5. 3. ὁμοίως μὲν ἡ Ῥώμη περὶ τὴν ὑποδοχὴν εἶχε καὶ τὰς ὑπαντήσεις, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πατρός· λαμπρότατον δ' ἦν τίτῳ καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ ὑπαντῶν καὶ δεχόμενος. τῷ δὲ πλήθει τῶν πολιτῶν δαιμόνιόν τινα τὴν χαρὰν παρεῖχεν, τὸ βλέπειν αὐτοὺς ἤδη τοὺς τρεῖς ἐν ταυτῷ γεγονότας. οὐ πολλῶν δ' ἡμερῶν διελθουσῶν ἕνα καὶ κοινὸν ἔγνωσαν τὸν ἐπὶ τοῖς κατορθωμένοις ποιήσασθαι θρίαμβον. A. XI. 6. 10. Rex ad Hamanem. φίλον, εἶπεν, εἰδώς σε ἐμαυτῷ μόνον εὔνουν, συμβουλεῦσαι μοι παρακαλῶ, πῶς ἂν τιμήσαιμί τινα στεργόμενον ὑπ' ἐμοῦ σφόδρα. *Plut.* de vitioso pud. p. 536. A. ὑπὸ τῶν ἐπαινούντων, ὡς μόνους ἄνδρας, καὶ μόνους ἀκολακεύτους —— προσαγορευόντων. Lyc. p. 46. μόνος ἐκεῖνος ἥμερος καὶ πρᾶος ἐστὶ τοῖς ἄλλοις. Coriol. p. 227. C. ἐφέροντο —— πρὸς τὸν Μάρκιον, ἕνα στρατηγὸν καὶ μόνον ἄρχοντα ἑαυτῶν γινώσκειν ἐκεῖνον λέγοντες. Cet. p. 734. A. μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήττητον καλούντων. Cleon. p. 810. D. μόνον ἀφ' Ἡρακλέους ἐκεῖνον ἔφασαν γεγονέναι.

Jos. A. X. 11. 7. ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος καθ' ὅλην ἔπεμψε τὴν χώραν, ἐπαινῶν τὸν θεὸν, ὃν Δανιῆλος προσεκύνει, καὶ μόνον αὐτὸν λέγων εἶναι ἀληθῆ, καὶ τὸ πᾶν κράτος ἔχοντα. VIII. 13. 6. οἱ δὲ Ἰσραηλῖται τοῦτο ἰδόντες ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνουν ἕνα θεὸν, καὶ μέγιστον, καὶ ἀληθῆ μόνον ἀποκαλοῦντες· τοὺς δ' ἄλλους ὀνόματα ὑπὸ

φαύ-

4 λας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα

ἐτελείωσα] τελειώσας ACL 1. 23. 42. Versio *Copt. Syra* posterior habet editam cum asterisco, *Æthiop.* Codices *Latini*, *Cyrillus* in Jo. p. 879. & in l. & c. Nestor. V. 24. *Hilarius* de Trin. III. τελελείωκα 60. δέδωκας] ἔδωκας D. Colb.

φαύλου καὶ ἀνοήτου δόξης πεποιημένα. *Ignatius* ad Magnesios Ep. interpolat. 11. τοῖς ἐξοκείλασιν εἰς πολυθεΐαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καταγγείλαντι, τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. & 8. ὅτι εἷς Θεὸς ἐστιν ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅς ἐστιν αὐτοῦ λόγος ἀΐδιος. *Clemens Rom.* I. Corinth. οὐχὶ ἕνα Θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα χριστὸν, καὶ ἓν πνεῦμα; *Polycarpus* ap. Euseb. H. E. IV. 15. ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ παιδός σου Ἰησοῦ χριστοῦ πατὴρ, δι᾽ οὗ τὴν περὶ σοῦ ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ Θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων, καὶ πάσης κτίσεως —— ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς Θεὸς, διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων σε αἰνῶ, σε δοξάζω, διὰ τοῦ αἰωνίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ σοῦ παιδὸς. *Justin.* a. Tryph. εἰ νενοήκατε τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν Προφητῶν, οὐκ ἂν ἐξηρνεῖσθε αὐτὸν εἶναι Θεὸν, τοῦ μόνου καὶ ἀγεννήτου καὶ ἀῤῥήτου Θεοῦ υἱὸν. *Irenaeus* V. 18. Sic igitur manifeste ostendente Domino, quoniam Dominus verus & unus Deus, qui a lege declaratus fuerat. Quem enim lex praeconiaverat Deum, hunc ostendit Patrem. *Origenes* c. Cels. VIII. τὸν ἕνα Θεὸν, καὶ τὸν ἕνα υἱὸν αὐτοῦ καὶ λόγον —— σέβομεν. in Jo. καὶ τὸ πολλοὺς φιλοθέους εἶναι εὐχομένους ταράσσον, εὐλαβουμένους δύο ἀναγορεῦσαι Θεοὺς, καὶ παρὰ τοῦτο περιπίπτοντας ψευδέσι καὶ ἀσεβέσι δόγμασιν (ἤτοι ἀρνουμένους ἰδιότητα υἱοῦ ἑτέραν παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς, ὁμολογοῦντας Θεὸν εἶναι τὸν μέχρι ὀνόματος παρ᾽ αὐτοῖς Θεὸν προσαγορευόμενον, ἢ ἀρνουμένους τὴν Θεότητα τοῦ υἱοῦ, τιθέντας δὲ αὐτοῦ τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν οὐσίαν κατὰ περιγραφὴν τυγχάνουσαν ἑτέραν τοῦ πατρὸς) ἐντεῦθεν λύεσθαι δύναται. Λεκτέον γὰρ αὐτοῖς, ὅτι τότε μὲν αὐτόθεος ὁ Θεός ἐστι, διόπερ καὶ ὁ Σωτήρ φησιν ἐν τῇ πρὸς τὸν πατέρα εὐχῇ· ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν· πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὸ αὐτόθεος μετοχῇ τῆς ἐκείνου Θεότητος Θεοποιούμενον οὐχ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ Θεὸς κυριώτερον λέγοιτο. & in Psal. XVII. 31. κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον μόνος Θεὸς ἐστιν ἀληθινὸς ὁ Θεὸς καὶ πατήρ· εἰ μὴ ἄρα τὸ τίς, ἐπὶ τοῦ σπανίου πολλάκις κείμενον ἐπὶ τὸν μονογενῆ ἀνοίσομεν. *Novatianus* de Trin. 9. Christum Jesum dominum, Deum nostrum, sed Dei filium, hujus Dei, qui & unus & solus est, conditor scilicet rerum omnium. 31. Est ergo Deus pater —— solus originem nesciens —— unus Deus —— Deus utique & filius est, procedens ex Deo, secundam personam efficiens; sed non eripiens illud Patri, quod unus est Deus —— qui ex illo, qui est unus Deus, originem nascendo contraxit. —— Nam cum id sit principium caeteris, quod innatum est, quod Deus solus pater est, qui extra originem est —— etiamsi Deus est, qui natus est, unum tamen Deum ostendit, quem hic, qui natus est, sine origine comprobavit —— Dum filius —— totam divinitatis auctoritatem rursus patri remittit, unus Deus ostenditur verus & aeternus pater, a quo solo haec vis divinitatis emissa —— Deus quidem ostenditur filius, cui divinitas tradita & porrecta conspicitur; & tamen nihilominus unus Deus pater probatur, —— qui dederat eam. *Eusebius* de E. Th. I. 11. τοῦ υἱοῦ πρὸς ἡμῶν ὁμολογουμένου Θεοῦ, εἷς ἂν γένοιτο μόνος Θεὸς ἐκεῖνος ὁ μόνος ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, ὁ τὴν Θεότητα οἰκείαν κεκτημένος, αὐτῷ τε τῷ υἱῷ καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ τοιῷ δὲ εἶναι γεγονὼς αἴτιος —— οὗτος εἷς Θεὸς, ὁ τοῦ μονογενοῦς πατὴρ —— οὐχὶ εἷς ἐκεῖνός μόνος, ὁ μηδένα ἀνώτερον, μηδὲ ἑαυτοῦ αἴτιον ἕτερον ἐπιγραφόμενος, οἰκείαν δὲ καὶ ἄναρχον καὶ ἀγέννητον τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας τὴν Θεότητα κεκτημένος, καὶ τῷ υἱῷ τῆς ἑαυτοῦ Θεότητος καὶ ζωῆς μεταδιδοὺς —— ὃν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἡγεῖσθαι ἡμᾶς διδάσκει. *Athanasius* c. Gentes. τῆς πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν γνώσεως, λέγω δὲ τὸν τοῦ χριστοῦ πατέρα. *Augustinus* de Trin. VI. 9. Sed quid agimus de illo testimonio domini? Patri enim dicebat, & patrem nominaverat, ad quem loquebatur, cum ait: haec est vita aeterna, ut cognoscant te unum verum Deum. *H. Zanchius* de tribus Elohim P. I. l. 1. c. 3. Sic ad argumenta Arrii, solum patrem esse verum Deum, hac eadem distinctione respondemus. Damus juxta tertiam significationem, hoc est principaliter & κατ᾽ ἐξοχὴν quandam, quod dicit. Pater enim solus est principaliter Deus, quia fons est totius Deitatis, & rerum omnium Atque hinc patet responsio ad quaestionem, cur Christus omnia referre ad patrem, & hunc solum semper appellare soleret Deum? Quia hunc noverat esse solum Deum principaliter, hoc est fontem & originem omnium, totiusque Deitatis. *M. F. Wendelinus* Theologiae p. 224. saepe in scriptura nomen Dei κατ᾽ ἐξοχὴν tribuitur Patri Jo. III. 16. & XVII. 3. Rom. I. 7. 8. 1. Cor. VIII. 9. *J. Calvinus* Institut. I. 13. 23. Non observant, quamvis Dei nomen filio quoque sit commune, tamen κατ᾽ ἐξοχὴν Patri interdum adscribi, quia fons est ac principium deitatis. adv. Valentin. Gentilem. Quamvis Dei nomen etiam filio commune sit, absurdum tamen negamus, κατ᾽ ἐξοχὴν Patri interdum adscribi, quia, ut alibi dictum est, fons est ac principium divinitatis. In hac doctrina nihil sophisticum, sed mera scripturae simplicitas, —— ingenue tradimus, καθ᾽ ὑπεροχὴν Dei nomen patri proprie adscribi. *G. Bull.* defensio fidei Nicaen. prooem. 4. Cum dicit, veteres omnes usque ad concilium Nicaenum credidisse, Patrem solum Jesu Christi esse unum illum verum Deum; si de Patris praerogativa, qua ipse solus a se ipso Deus verus est, intelligatur, verissimum esse illud fatemur. Sed hoc pro Socino nihil facit: & certum est, hujus dogmatis cognitionem non modo usque ad tempora concilii Nicaeni, aut aliquanto post, sed semper in Ecclesia Christi perseverasse.

Apuleji Asclepius. Gratias tibi agimus, summe & exuperantissime. Tua enim gratia tantum sumus cognitionis lumen consecuti. Nomen sanctum & honorandum, nomen unum, quo solus Deus est benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem & religionem & amorem, & quaecunque est dulcior efficacia, praebere dignaris, & donas nos sensu, ratione & intelligentia. Sensu, ut te cognoscamus. Ratione, ut te suspicionibus indagemus. Intelligentia, ut te cognitione cognoscentes gaudeamus, & numine salvati tuo gaudeamus, quod nobis te ostenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus sitos & aeternitate fueris consecrare dignatus. Haec est enim sola humana gratulatio cognitio majestatis tuae. Cognovimus te, & lumen maximum solo intellectu

ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σὺ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν 5
κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ 6
τοῦ κόσμου· σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνω- 7
καν ὅτι πάντα, ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν· Ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, 8
δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευ-
σαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλ- 9
λὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· 10
καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, 11
καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον ἐν τῷ ὀνόματί σου, ~οὓς· δέδωκάς μοι,
ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ 12
ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπω-
λείας· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, 13
ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, 14
καὶ

~ ᾧ

ποιήσω] + αὐτὸ 91.
5. πάτερ] πατὴρ D a prima manu.
πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί] παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν κόσμον D.
6. σου τὸ ὄνομα] τὸ ὄνομα σου D.
οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου] Sequentibus jungit 1. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. *Theophylactus*.
δέδωκας prius] ἔδωκας AD. poſterius ADL 1.
ἐκ τοῦ κόσμου] — 47.
σοι] — 73.
καὶ ἐμοὶ] κἀμοὶ 1.
σου poſterius] μου 53. 69.
τετηρήκασι] τετήρηκαν D. ἐτήρησαν 33.
7. ἔγνωκαν] ἔγνωκα A 7. Verſio *Goth. Syra* prior, & poſterior in margine. Codices *Latini. Victorinus* 1. *Theophylactus*: τινες χωρὶς τοῦ ν. ἀναγινώσκουσι· νῦν ἔγνωκα. καὶ φασιν, ὅτι ὁ κύριος λέγει· νῦν ἔγνωκα ἐγώ· ἀλλ' οὐκ ἔχει τοῦτο λόγον· μετὰ γὰρ τοῦ ν. δεῖ ἀναγινώσκειν· νῦν ἔγνωκαν οἱ μαθηταί μου. ἐγνώκασιν 44. ἔγνωσαν 51. 53. 69. 71. 73. 74. Editio *Genev. Chryſoſtomus*.
δέδωκας] ἔδωκας A 1.
ἃ δέδωκάς μοι ad δέδωκάς μοι comm. 8.] — 3. 11. Codices *Latini*.
σοῦ] σοὶ 69.
ἐστιν] εἰσιν L.
8. ῥήματά] + σου D.
ἃ] ὅσα 42.
δέδωκας] ἔδωκας AC.
καὶ ἔγνωσαν] — AD. Verſio *Goth*. Cod. *Lat*.
9. ab ἐρωτῶ ad ἐρωτῶ] — 61. a prima manu.
δέδωκας] ἔδωκας D.
εἰσιν] ἦσαν Codex Bodlej.
10. καὶ τὰ prius] κατὰ L.
ἐμὰ poſterius] ἐστιν L.
δεδόξασμαι] ἐδόξασάς με D.
11. οὐκ] — A a prima manu.
εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ] ἐν τῷ κόσμῳ εἰμι A.
ἐν prius] + τούτῳ D.
καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D 1. *Origenes* in Matth. XVIII. 7. *Cyrillus*.
ἔρχομαι] + οὐκέτι εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἰμι D. Codices *Latini*. Sed εἰσι pro εἰμι.
ab ὀνόματί σου ad ὀνόματί σου 12.] — 89.
σου] + καὶ ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι σου D a prima manu.
οὓς] ὃ D a prima manu. 57. Evang. 5, 19. 20. 22. 24. probante *J. A. Bengelio*. in Gnom. ᾧ ACEHLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 63. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86. 87. 91. 96. Colb. Evang. 1. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. Editio *Complut*. Verſio *Syra* utraque, *Arab. Athanaſius* c. Arian. IV. MS. *Cyrillus* in l. & p. 1080. & Act. Epheſ. IV. *Theophylactus. Euthymius. Scholium* Cod. 36. δέδωκας δὲ αὐτῷ, φησι, τὸ ὄνομα, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος· καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων θεὸς, δοτὸν εἶναι λέγων τὸ φύσει προσὸν αὐτῷ, τοῦτ' ἐστι, τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. probante *J. Millio* prol. 746.
καθὼς] + καὶ M 36. 45. 51. 69. 91. Verſio *Vulg. Syra* poſterior.
ἡμεῖς] ὑμεῖς 63. 64. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. *Aldi, Colinaei*. + ἓν ἐσμεν 16. 33. 59. 106. Verſio *Syra* poſterior.
12. μετ' αὐτῶν] μετ' αὐτοὺς 80.
ἐν τῷ κόσμῳ] — C a prima manu. DL 1. Evang. 13. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus* in l. & Act. Eph. IV. *Hieronymus* in Mich. V. 4. probante *J. Millio* prol. 434.
οὓς] ὃ C a prima manu. ᾧ L 33. 64. *Cyrillus* in l. p. 1080. & Act. Epheſ. IV.

lectu ſenſibili. Intelleximus te, o vitae vera vita, o naturarum omnium foecunda generatio. Cognovimus te, totius naturae tuo conceptu pleniſſime, cognovimus te aeterna perſeveratio. In omni enim iſta oratione adorantes bonum bonitatis tuae hoc tantum deprecamur, ut nos velis ſervare perſeverantes in amore cognitionis tuae, & nunquam ab hoc genere vitae ſeparari. *Sap*. XV. 3. *Eſaj*. XXXVII. LXV. 16. 2. *Chron*. XV. 3. 2. *Macc*. I. 24. 25. 1. *Jo*. V. 20. *Pſal*. LXXXIII. 19.

ἡ αἰώνιος ζωὴ] *Philo* de profug. T. 1. p. 557, 36. ἀλλ' ἡ ζωὴ μέν ἐστιν αἰώνιος ἡ πρὸς τὸ ὂν καταφυγὴ, θάνατος δ' ὁ ἀπὸ τούτου δρασμός;

5. εἶχον] Deſtinatione tua, inf. 24. *Eph*. I. 4. 1. *Pet*. I. 20. *Apoc*. XIII. 8. *Bereſchith R*. I. 5. Nomen Meſſiae — ante creationem mundi aſcendit in cogitationem, ut crearetur S. D. Pſ. LXXII. 17. *Targum* in l. Pſalmi: antequam eſſet ſol, praeparatum eſt nomen ejus [regis Meſſiae] *Heb*. V. 5. X. 34.

9. *Ego* filius tuus, cujus preces ſemper exaudis. Oravit etiam *pro mundo* comm. 21. *Luc*. XXIII. 34. & exauditus eſt: jure ergo ſperare poterat, preces pro diſcipulis auditum iri. *Luc*. VII. 4. 5. Hic vero rei natura non patiebatur, ut pro mundi, qui malus erat, concordia & conſtantia precaretur. 1. *Jo*. V. 16.

10. 1. *Theſſ*. II. 20.

11. *In nomine tuo* i. e. quia tui erant diſcipuli, & ideo mihi eos in doctrinam tradidiſti. *Marc*. IX.

καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
15 κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ
16. 17 πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐ-
18 τοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσ-
19 μον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν,
20 ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ
21 περὶ τῶν ~ πιστευσόντων· διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· Ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ,
πάτερ, ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅ-
22 τι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὦσιν ἓν,
23 καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ
ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγά-
24 πησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ·
ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.

Πά-

~ πιστευόντων

μοι] + καὶ C a prima manu L 33. 64. *Cyrillus* Act. Eph. IV. 13. ἐν prius] + τούτῳ D.
αὐτοῖς] ταῖς καρδίαις αὐτῶν C a prima manu.
14. δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου] δὲ ἔδωκα τὸν λόγον σου ἐν αὐτοῖς D. ἐμίσησεν] μισεῖ D 40. 63. 73. Cod. *Lat.*
ἐκ] + τούτου D. Codices *Latini*. a κόσμου ad κόσμου] — D 69. Evang. 19.
ἐγὼ posterius] — 47. 61. 96. κἀγὼ Versio *Vulg. Syr.* 15. 16.] — 33.
ἐρωτῶ] + δὲ 106. 16. ἐκ prius] + τούτου D.
ἐγὼ] κἀγὼ D 69. 97. Versio *Vulg.*
ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί] οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου ACD 74. Editio *Colinaei*. Versio *Syr. Copt. Vulg. Cyrillus, Chrysost.*
17. σου] — AC a prima manu. DL 1. Versio *Vulg. Goth. Cyrillus.* probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1348.
18. καθὼς] + σὺ πάτερ 106. εἰς] + τοῦτον bis. D. Codices *Latini*.
19. ἐγὼ] — A 71.
καὶ αὐτοὶ ὦσιν] ὦσιν καὶ αὐτοὶ AC a prima manu. D 1. 69. Versio *Goth. Vulg. Syr. Copt. Cyrillus.*
20. μόνον] μόνων Versio *Syra* posterior in margine. καὶ] — 44.
περὶ posterius] + πάντων 1. 15. 27. 42. 78. Versio *Syra* posterior in codice Barsalibae.
πιστευσόντων] πιστευόντων ACDEHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 52. 60. 64. 68. 69. 70. 71. 72. 74. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Goth. Copt. Syra* utraque, *Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Basilius* Ascet. prooem. & 70. bis Eth. 60. MS. *Athanasius* c. Arium IV. *Epistola ad Theophilum* Imp. de Imagin. I. *Alexii Comneni* Novella 7. apud Cotelerium. *Theophylactus*, *Nonnus*. probante *H. Grotio*, & *J. Millio* prol. 747. πεπιστευκότων 47. 56. 58. 59. 62.
τοῦ λόγου] τὸν λόγον 64. 21. πάντες] καὶ αὐτοὶ Evang. 2. πάτερ] πατὴρ D.
ἓν posterius] — C a prima manu. D. Versio *Armen.* Cod. *Lat. Athanasius* c. Arian. IV. MS. Basiliensis.
22. καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D.
δέδωκας] ἔδωκας AD 106. *Cyrillus* Act. Eph. V. *Hyppolytus* c. Noët. 7. *Clemens* paed. I. 8. probante *Bengelio*.
δέδωκα] ἔδωκα A. probante *Bengelio*. ὦσιν] + τὸ D.
ἐσμεν] — DL 1. *Clemens* l. c. *Cyrillus* A. E. V. & c. Nestorium 123. 124. *Hippolytus*.
23. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ] σὺ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς D 59. εἰς] + τὸ D.
καὶ ἵνα] ἵνα DL 33. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini*. *Cyrillus* in l.
ἠγάπησας prius] ἠγάπησα D 42. 96. Evang. 6. 22. Versio *Syra* prior, & posterior in margine, *Copt.* Codices *Latini*. *Chrysostomus*, ἐμὲ] σὺ μὲ D. 24. οὓς] ὃ D. Versio *Goth.*
δέδωκας] ἔδωκας A. ἵνα prius] — Evang. 2. κἀκεῖνοι] καὶ ἐκεῖνοι A.
θεωρῶσι] θεωρήσωσι G. τὴν ἐμὴν] — D.
ἔδωκας] δέδωκας ADLM 1. 11. 37. 44. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 69. 73. 74. 89. 90. 106. Evang. 2. 6. Editio *Complut. Plantin. Eusebius* Th. E. III. 18. *Hippolytus*, *Epistola ad Theophilum*.
25. δίκαιε] ἅγιε 2.

IX. 41. 1. *Sam.* I. 11.

πάτερ ἅγιε] *Ovidius* F. II. 127. Sancte pater patriae. de Ponto IV. 32. Sancte pater patriae. *Propertius* IV. 9. 71. Sancte pater salve, cui jam favet aspera Juno, Sancte, velis libro dexter adesse meo. *Valerius Flacc.* I. 11. Eripe me populis & habenti nubila terrae, Sancte pater. *Livius* II. 10. Tiberine pater te sancte precor, haec arma & hunc militem propitio flumine accipias. *Plinius* Panegyr. II. 1. *Chron.* XXX. 18. *Judae* 21.

12. *Esaj.* LVII. 4. 2. *Thess.* II. 3. 2. *Pet.* II. 14. *Sir.* XVI 10.

17. *Sanctificare* est aliquem eligere ad certum munus obeundum, eumque praeparare atque idoneum reddere. In precibus Judaicis: Sanctifica nos in praeceptis tuis.

19. *Heb.* IX. 14. X. 1. 2. 14. *Eph.* V. 25. 26. *Tit.* II. 14. *Exod.* XIII. 2. *Levit.* XXII. 2. *Jos.* Maccab. 17. καὶ οὗτοι οὖν ἁγιασθέντες διὰ θεὸν τετίμηνται.

21. 1. *Cor.* III. 11. XI. 3. *Eph.* I. 10. 11. IV. 15. 16. 2. *Chron.* V. 12. 13. *Ezech.* XXXVII. 19. 21. *Act.* II. 44—47. IV. 32. 33. 34. V. 12. 13. 14.

22. δόξαν ἣν δέδωκας] *Tacitus* H. II. 77. Me Vitellio antepono, te mihi — Si vincimus, *honorem*, *quem dederis*, habebo, discrimen ac pericula ex aequo partiemur. *Heb.* III. 1.

24. Vid. comm. 5. *Beza* in annotatt. Edit. 3. 4. 5. πρὸ καταβολῆς. Hanc particulam, inquit, alii cum verbo ἠγάπησας conjungunt, alii cum verbo ἔδωκας *dedisti*, *id est*, *dare decrevisti*.

Marc,

Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ 25
με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠ- 26
γάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

ΤΑῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τῶν Κέ- 1
δρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας, 2
ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρ- 3
χεται

καὶ prius] — D. Verſio *Vulg. Copt. Armen.* Habet autem ἔμφασιν, ſi conferatur cum καὶ quod ſequitur.
κόσμος] + τοῦτος D. inepte. σε posterius] — A.
ἔγνων] ἔγνωκα D. καὶ οὗτοι ἔγνωσαν] — 69.
οὗτοι] αὐτοὶ 96. Verſio *Syra* poſterior & edita in margine.
ἔγνωσαν] + καὶ ἐπίστευσαν ἀληθῶς 74. 89. 26. ἡ] καὶ 96.
ἣν] ᾗ D. *Auguſtinus:* non eſt uſitata locutio: dilectio quam dilexiſti me — uſitate quippe diceretur: dilectio, qua dilexiſti me. De Graeco quidem iſta translata eſt.
1. τῶν κέδρων] τοῦ κέδρου D. Verſio *Copt.* Codices *Latini.* τοῦ κέδρων A. Verſio *Vulg. Hieronymus.* probante *T. Beza*, & *J. Caſaubono*, *Camerario*, *S. Caſtalione*, *J. Druſio*, *J. Boiſo.* τῶν δένδρων 9. τῶν κένδρων 48. 56. 58. 67. Evang. 22. κέδρων *J. A. Bengelio* in Gnom. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον E.
2. δὲ] — G. παραδιδοὺς] παραδιδῶν D.
συνήχθη] + καὶ E 2. 11. 12. 14. 16. 28. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 49. 52. 53. 57. 60. 63. 64. 71. 72. 74. 80. 86. 87. 96. 97. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 16. ὁ] — 34. 39.
ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ] ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς D. Verſio *Syr.*
3. λαβὼν] + ὅλην 13. 69. παραλαβὼν 1. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus.* ἐκ] — 71.
ἀρχιερέων καὶ] + ἐκ τῶν DL. Codices *Latini. Cyrillus* c. Neſtor. p. 133.

Marc. VI. 25. X. 35. *Matth.* XII. 38.

24—26. de Apoſtolis ſermo eſt.

1. χειμάῤῥου] *Euſtathius* in Il. δ. p. 379, 12. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀέναον παρείληφε ποταμὸν, ἀλλὰ χείμαῤῥον. διὰ τὸ τραχύτερον τῆς βοῆς — δῆλον δὲ, ὅτι χειμάῤῥους ποτὲ καὶ ὁ τόπος λέγεται, κἂν ξηρὸς ᾖ, ὁ σχὼν ποτὲ τοιοῦτον ποταμόν. *Heſychius.* χείμαῤῥοι — οἱ ποταμοὶ καὶ ῥύακες. *Lex. MS. Pſalm.* χείμαῤῥος, χειμερινὸς ποταμός. *Suidas.* χείμαῤῥος, ὁ ἐν τῷ χειμῶνι ῥέων ποταμός.

κέδρων] οἱ O. κέδρων quinquies ſine articulo ponunt: bis cum articulo pluralis numeri, 2. *Sam.* XV. 23. in Codice A. 1. *Reg.* XV. 13. 2. *Reg.* XXIII. 4. juxta *Symmachum*, *Theodotionem* & Vulgatam mentio fit τοῦ φάραγγος, convallis Cedron. *Joſepho* etiam & torrens & vallis Cedronis memoratur A. VII. 1. 2. Σεμέει δ' ὅδε προσέταξεν οἰκίαν οἰκοδομήσαντα μένειν ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτῷ προσεδρεύοντα, καὶ μὴ διαβαίνειν τὸν χείμαῤῥον κεδρῶνος ἔχειν ἐξουσίαν. IX. 7. 3. ἰώδαος δὲ καλέσας τοὺς ἑκατοντάρχας ἐκέλευεν αὐτοὺς ἀγαγόντας τὴν Γοθολίαν εἰς τὴν φάραγγα τοῦ κεδρῶνος ἀνελεῖν ἐκεῖ. B. V. 2. 3. προσετέτακτο δὲ αὐτοῖς, ἓξ ἀπέχοντας τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους στρατοπεδεύσασθαι κατὰ τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος, ὃ τῇ πόλει πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται, μέσῃ φάραγγι βαθείᾳ διειργόμενον, ἣ κεδρὼν ὠνόμασται. 4. 2. εἰς τὴν κεδρῶνα καλουμένην φάραγγα. 6. 1. κατεῖχε δ' ὁ μὲν Σίμων τήν τε ἄνω πόλιν, καὶ τὸ μέγα τεῖχος ἄχρι τοῦ κεδρῶνος — ὁ δὲ Ἰωάννης τό τε ἱερὸν καὶ τὰ πέριξ ἐπ' οὐκ ὀλίγον, τόν τε ὀφλᾶν καὶ τὴν κεδρῶνα καλουμένην φάραγγα. 12. 2. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀσσυρίων καλουμένης παρεμβολῆς — ἐπὶ τὴν κατωτέρω καινόπολιν ἦγε τὸ τεῖχος, ἔνθεν διὰ τοῦ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος. *Joma* f. 58. 2. Sanguis redundans poſt aſperſionem altaris interioris effunditur ad fundamentum occidentale altaris exterioris. Et ſanguis redundans ab altari exteriori effunditur ab baſin ejus Auſtralem: & ſanguis iſte & ille concurrentes deſcendebant per meatum ſubterraneum in torrentem Cedron. Et venditi ſunt hortulanis ad ſtercorandum hortos, atque illi dato pretio iis utuntur. Nomen videtur habuiſſe a tenebris & obſcuritate vallis inter duos montes altiſſimos mediae. Æſtivo tempore flumen eſſe deſinit, & ſicco tranſitur pede, teſte *Maundrello* p. 100. *Targum* Sophon. I. 11. Ululate omnes habitantes torrentem Cidron.

κῆπος] *Od.* δ. 737. καί μοι κῆπον ἔχει πολυδένδρεον. *Athenaeus* XII. p. 536. A. πανορμῆτις πᾶσα κῆπος, διὰ τὸ πᾶσα εἶναι πλήρης δένδρων ἡμέρων. *Heſychius.* κῆπος, παράδεισος.

3. μετὰ — ὅπλων] *Thucyd.* μεθ' ὅπλων, in armis. *Æſchines* c. Cteſiph. ἥκοντες πρὸς ἡμᾶς μεθ' ὅπλων πανδημεί.

φανῶν] φανὸς antiquis facem, recentioribus laternam ſignificat: quae differunt, ut candela & candelabrum. *Gloſſarium.* lanterna φανός. Candela φανός. *Ammonius* p. 90. Λυχνοῦχον καὶ λαμπτῆρα φασὶ τὸν νῦν φανόν. φανὸν δὲ τὴν λαμπάδα, καὶ οἱ μὲν κωμικοὶ διὰ τοῦ φ. οἱ δὲ τραγικοὶ διὰ τοῦ π. Πανόν. *Phrynichus* p. 18. φανὸς ἐπὶ τῆς λαμπάδος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τοῦ κερατίνου λέγε. τοῦτο δὲ λυχνοῦχον. *Pollux* VI. 102. λόχνος καὶ λυχνία, οὕτω δὲ ἐκαλοῦντο αἱ λυχνίαι. καὶ λυχνοῦχος ὁ νῦν φανός. φανὸς δὲ λαμπὰς, καὶ λαμπτὴρ, καὶ δᾷδες. & X. 116. ὁ δὲ νῦν φανὸς καὶ λυχνοῦχος — λαμπτῆρας ἀντιπεφραγμένους ὑποδηλοῖ δὲ τὸν ἐκ κέρατος φανόν. Πανὸς μέντοι καὶ φανὸς ἡ λαμπὰς, ὡς ὅταν φῇ ἐν τῇ Ἀλκμήνῃ Εὐριπίδης· πόθεν δὲ πεύκης πανὸν ἐξεῦρες λαβών; *Thomas.* φανὸς ἐπὶ λαμπάδος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ κερατίνου λέγε. τοῦτο δὲ λυχνοῦχον. &: λυχνοῦχον καὶ λαμπτῆρα φασίν· φανὸν δὲ τὴν λαμπάδα. καὶ οἱ μὲν κωμικοὶ διὰ τοῦ φ. οἱ δὲ τραγικοὶ διὰ τοῦ π. πανόν· λυχνίον δὲ τὴν λυχνίαν. *Heſychius.* φανὸν — Ἀττικοὶ δὲ λυχνοῦχον ἐκάλουν, ὃ ἡμεῖς νῦν φανόν. & Δέλετρον, φανὸς, ὃν οἱ νυκτερεύοντες φαίνουσι. *Galeuus* Gloſſar. Hippocr. λαμπτὴρ, ὃν ὄνοι [l. οἱ] πολλοὶ φανὸν ὀνομάζουσι, ἐν τῷ β. περὶ νούσων τῷ μείζονι· παρὰ μέντοι τοῖς ἄλλοις, καὶ μάλιστα τοῖς Ἀττικοῖς, ἐν ᾧ ξύλα τε κατεκαίοντο παρέχοντα φῶς. ἀλλὰ καὶ ὁ δᾷδος καὶ ὁ λύχνος ἐστὶν ὅτε λαμπτὴρ ὀνομάζεται. *Artemidorus* V. 20. ἔδοξέ τις τὸν δοῦλον αὐτοῦ φανὸν γεγονέναι, τοῦτ' ἐστὶν ὅνπερ λαμπτῆρα καλοῦσιν. *Ariſtophanes* Pace 841. Ἱππεὺς Schol. οὓς νῦν

ἡμεῖς

χεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ'
4 αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.
5 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι. Εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ' αὐτῶν.
6 Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. Πάλιν
7 οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Ἀπεκρίθη ὁ
8 Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. Ἵνα πλη-
9 ρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπεν· Ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.

Σί-

4. Ἰησοῦς οὖν] ὁ δὲ Ἰησοῦς 69. Ἰησοῦς δὲ DL 1. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini. Cyrillus* c. Nestor.
εἰδὼς] ἰδὼν D. 69. 90. ἐρχόμενα] ἐπερχόμενα 34. 36. 39. 40. 51. *Theophylactus.* αὐτὸν] αὐτῷ Ev. 6.
ἐξελθὼν εἶπεν] ἐξῆλθε καὶ λέγει CD 1. Versio *Vulg. Origenes* in Jo. XI. 54. c. Cels. p. 64. *Cyrillus, Chrysostomus. Augustinus.*
5. αὐτῷ] + καὶ εἶπον Versio *Goth. Copt.* Ναζωραῖον] Ναζαρηνὸν D.
ὁ Ἰησοῦς] — D 44. 56. 58. Codices *Latini.* καὶ] — 63. Codices *Latini.*
6. οὖν] — A. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς Colb.
ὅτι] — ADL. 1. 33. 42. 106. Versio *Vulg. Copt. Origenes* c. Cels. p. 64. probante *J. Millio* prol. 1201.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D. ἔπεσον] ἔπεσαν DL. 1. 7. οὖν] — 59. 73. Cod. *Lat.*
αὐτοὺς ἐπηρώτησε] ἐπηρώτησεν αὐτοὺς AC. 69. 106. Versio *Syr. Origenes* in Jo. XI. 54. *Cyrillus.* + λέγων D.
εἶπον] εἶπαν πάλιν D. + αὐτῷ 47. 56. 58. 61. *Origenes* c. Cels. p. 64.
8. ἀπεκρίθη] + αὐτοῖς D. 1. 16. 47. 56. 58. 61. 69. Versio *Syr. Armen. Origenes* l. c.
ὁ] — AC 44. 72. 74. 80. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58. 61. Colb. duo. 9. δέδωκας] ἔδωκας D 42.
οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα] ἐξ αὐτῶν οὐδένα ἀπώλεσα D. αὐτῶν] αὐτοῦ A.

ἡμεῖς λαμπτῆρας ἢ φανοὺς καλοῦμεν. Τοὺς δὲ νῦν φανοὺς καλουμένους λύχνους τινάς φασι λέγειν τῶν παλαιῶν· τὰς δὲ λαμπάδας τοὺς τραγικοὺς φανοὺς ἢ πανοὺς διὰ τοῦ π. Acharn. 936. λυχνοῦχος Schol. λυχνοῦχον, ὃν λέγομεν φανὸν ἢ λαμπτῆρα. *Athenaeus* XV. p. 699. D. ἐπεί ποτε ἑσπέρα κατελάμβανεν ἡμᾶς, ὁ μέν τις ἔλεγε· παῖ, λύχνειον, οἱ δὲ λυχνέα, ὁ δὲ λοφνίαν, οὕτω καλεῖσθαι φάσκων τὴν ἐκ φλοιοῦ λαμπάδα, ὁ δὲ πανὸν, ἄλλος δὲ φανόν· ὁ δὲ λυχνοῦχον, ὁ δὲ λύχνον —— Σιληνὸν μὲν γάρ τις τὸν γλωσσογράφον ἔφασκεν Ἀθηναίους λέγειν τὰς λαμπάδας φανούς. Τιμαχίδας δὲ ὁ Ῥόδιος δέλετρον τὸν φανὸν καλεῖσθαι, οἷον φησὶν οἱ νυκτερευόμενοι τῶν νέων ἔχουσιν, οὓς οὗτοι ἐλάνας καλοῦσι. Ἀμερίας δὲ γράβιον τὸν φανόν. Σέλευκος δὲ οὕτως ἐξηγεῖται ταύτην τὴν λέξιν, γράβιον ἐστι πρίνινον ἢ δρύϊνον ξύλον, ὅπερ ἐθλασμένον καὶ κατεσχισμένον ἐξάπτεσθαι καὶ φαίνειν τοῖς ὁδοιποροῦσι —— Ἄλεξις —— ποῖος γάρ ἐστι φανὸς, ὦ πρὸς τῶν θεῶν; τοιοῦτος οἷος ὁ γλυκύτατος ἥλιος. Ἀναξανδρίδης· λαβὼν τὸν φανὸν ἅψοις μοι λύχνον. Ἄλλοι δ' ἔφασκον φανὸν λέγεσθαι τὴν λαμπάδα, οἱ δὲ τὴν ἔκ τινων ξύλων τετμημένην δέσμην. Μένανδρος ἀνεψιοῖς· ὁ φανός ἐστι μεστὸς ὕδατος οὑτοσὶ, δεῖ τ' οὐχὶ σείειν, ἀλλὰ σποδιεῖν αὐτὸν —— Φιλιππίδης Συμπλεούσαις· ὁ φανὸς ἡμῖν οὐκ ἔφαινεν οὐδὲ ἕν· ἔπειτα φυσᾷν δυστυχὴς οὐκ ἠδύνω; ---πανὸς δ' ὀνομάζεται τὸ διακεκομμένον ξύλον καὶ συνδεδεμένον. τούτω δ' ἐχρῶντο λαμπάδι —— Δίφιλος Στρατιώτῃ· ἀλλ' ὁ πανὸς ὕδατος ἐστι μεστός. πρότερος δὲ τούτων Αἴσχυλος ἐν Ἀγαμέμνονι μέμνηται τοῦ πανοῦ, ἐχρῶντο δ' αὐτῷ ὡς λαμπάδι. *Anthol.* VII. 192. ἔσπευδον τὸν ἔρωτα φυγεῖν, ὁ δὲ βαιὸν ἀνάψας φάνιον ἐκ τέφρης. *Bereschith* R. LXVIII. 12. extinguite lucernas, extinguite τοὺς φανοὺς, quia cum amico meo secreto loqui volo. *Celim.* II. 4. ὁ φανὸς, qui receptaculum olei habet, immundus est: qui non habet, mundus. *Eustathius* in Il. τ. p. 1258. 40. ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ παρ' Ὁμήρῳ σέλας πυρὸς, ἤτοι πυρσὸν, φανὸν οἱ νεώτεροι εἶπον Ἀττικοὶ, ὁ δ' αὐτὸς καὶ πανὸς ἀπὸ τοῦ φαίνειν σχηματισθεὶς —— Ἦν δέ φασι δέσμην κληματίδων ὁ πανὸς καὶ Ἀττικῶς φανός· ὃν δ' ἡμεῖς φανὸν, λαμπτῆρα οἱ παλαιοὶ ἔλεγον. & in Od. α. p. 70. οἱ δὲ παλαιοὶ φασὶν καὶ ὅτι δᾶς ἡ ἐκ δάδων λαμπάς· φανὸς δὲ ἡ ἐκ κληματίδων, ἡ καὶ πανὸς ἐλέγετο, καθὰ ἐν ἄλλοις δεδήλωται. in Od. η. p. 272. 43. Ἀθηναίων κατὰ τὸν γλωσσογράφον Σιληνὸν φανοὺς ὀνομαζόντων τὰς λαμπάδας, ἐστι συναγαγεῖν ταῦτα τινα πολυωνυμίας λόγῳ εἶναι δᾶδας, φανοὺς, λαμπάδας. Τιμαχίδας δὲ, φησὶ, δέλετρον καλεῖ τὸν φανὸν, ὃν οἱ νυκτερευόμενοι τῶν νέων ἔχουσι —— εἴρηται δὲ καὶ λυχνοῦχος καλούμενος ὁ φανός. Ἄλεξις γοῦν φησι· ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν τῆς νυκτὸς, ἦν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων. Ὁ δ' αὐτὸς ἐν ἄλλοις ἔφη· ποῖος ἐστι φανὸς τοιοῦτος, οἷος ὁ γλυκύτατος ἥλιος. Ἐστι δέ, φασι, φανὸς ἡ ἐκ ξύλων τετμημένων δέσμη, καὶ δηλοῖ αὐτὸ Φιλιππίδης ἐν τῷ· οὐ φανὸς ἡμῖν οὐκ ἔφαινεν οὐδέν. πρὸς ὃ λέγει ὁ ἀκούσας· ἔπειτα φυσᾷν δυστυχὴς οὐκ ἠδύνω; —— πανοῦ δὲ φησι χρῆσις παρὰ Διφίλῳ, οἷον· ἀλλ' ὁ πανὸς ὕδατός ἐστι μεστὸς, ἤτοι ὁ φανὸς ξύλα ἔχει χλωρότατα καὶ διὰ τοῦτο ὑδατηρά. *Dionys.* H. IX. ἐξέτρεχον ἅπαντες ἐκ τῶν σκηνῶν ἀθρόοι, φανοὺς ἔχοντες καὶ λαμπάδας.

4. Supra XIII. 1. *Herodotus* VII. 228. Μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς, οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν. *Jos.* A. VI. 14. 4. εὔψυχοι δὲ, καὶ μεγαλότολμοι, καὶ τῶν δεινῶν καταφρονηταὶ μόνοι δικαίως ἂν λέγοιντο πάντες οἱ Σαοῦλον μιμησάμενοι. τὸ μὲν γὰρ μὴ εἰδότας, τί μέλλοι συμβήσεσθαι κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, μὴ μαλακισθῆναι περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἀδήλῳ τῷ μέλλοντι παραδόντας αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῦ σαλεύειν, οὐδ' οὕτως γενναῖον, κἂν ἔργα πολλὰ διαπραξάμενοι τύχοιεν· τὸ δὲ μηδὲν ἐν τῇ διανοίᾳ χρηστὸν προσδοκῶντας, ἀλλὰ προειδότας, ὡς δεῖ θανεῖν, καὶ τοῦτο παθεῖν μαχομένους, εἶτα μηδὲ φοβηθῆναι, μηδὲ καταπλαγῆναι, τοῦτ' ἀνδρείου ἀληθῶς τεκμήριον ἐγὼ κρίνω. IX. 4. 3. Ἐλισσαῖος δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν πολεμίων ὄψεις ἀμαυρῶσαι τὸν θεὸν παρεκάλει, ἀχλὺν αὐτοῖς ἐπιβαλόντα, ἀφ' ἧς ἀγνοήσειν αὐτὸν ἔμελλον. γενομένου δὲ τούτου, καὶ παρελθὼν εἰς μέσους τοὺς ἐχθροὺς ἐπηρώτησε, τίνα ἐπιζητοῦντες ἦλθον; τῶν δὲ τὸν Προφήτην Ἐλισσαῖον εἰπόντων, παραδώσειν ὑπέσχετο. *Act.* XX. 22. 23. 24. XXI. 11. 12. 13.

6. ἔπεσον χαμαί] Proni. *Il.* ε. 583. χαμαὶ πέσον ἐν κονίησι. *Hesiod.* Scut. 365. πρηνὴς δ' ἐν κονίησι χαμαὶ πέσεν ἔγχεος ὁρμῇ. *Libanius* D. XXXIV. p. 764. A. χαμαὶ καθεύδειν. XXXVI. p. 798. B. ἐπεὶ δὲ ἐκείμην χαμαὶ, βορβόρου δὲ ἀνάπλεως ἦν, καὶ κακῶς εἶχον ὑπὸ τοῦ πτώματος. *Job.* I. 20. *Gen.* XLIX. 17. *Es.* XXVIII. 13. *Arrian.* Exp. Alex. V. 314. de Nyssaeis θαμβῆσαι ἰδόντας τὴν ὄψιν, καὶ πεσόντας ἐς γῆν ἐπὶ πολὺ σιγὴν ἔχειν. *Thanchuma* f. 16. 1. Dixit Simeon —— videbo, quis me in carcerem ducere queat. Misit Josephus ad Pharaonem, ut sibi LXX. viros fortes mitteret, ad constringendum latronem —— Dixitque ad illos: mittite hunc in carcerem, & catenis con-

Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, 10
καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰη- 11
σοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιράν —— σου· εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ
πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; Ἡ οὖν σπεῖρα, καὶ ὁ χιλίαρχος, καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων 12
συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν. Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ 13
πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβου- 14
λεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἠκολού- 15
θει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνω-
στὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος εἱ- 16
στήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω· ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,
καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· 17
Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος· Οὐκ εἰμί. Εἱστήκεισαν 18
δὲ οἱ δοῦλοι, καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν
δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν 19
περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ 20
παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ,

ὅπου

10. Σίμων οὖν] τότε Σίμων D. τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον] δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως D. Codices *Lat.*
ὠτίον] ὠτάριον L. Versio *Syra* posterior in marg. δὲ] τ D. & ex emendatione τό.
τῷ δούλῳ] τοῦ δούλου ἐκείνου D. 29. Evang. 17. Codices *Latini.* + ἐκείνῳ 13.
11. σου] —— ACDEKLM. 2. 3. 10. 11. 16. 33. 35. 37. 38. 44. 45. 47. 49. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 70. 72. 73. 80. 83. 91. 96. 97. 106. Evang. 9. 12. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Goth. Syr.* utraque, Codices *Lat. Copt. Armen. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 910.
θήκην] + αὐτῆς 69. Versio *Copt. Armen. Syra* utraque. δέδωκε] ἔδωκεν D. 57. *Chrysostomus.*
πατήρ] + μου 69. Versio *Syr.* 13. ἀπήγαγον] ἤγαγον D. 69. 96.
αὐτὸν] — CD. 91. *Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.* Ἄνναν] + τὸν ἀρχιερέα 29.
γὰρ] δὲ Versio *Syra* posterior. Καϊάφα] Καΐφα D. Versio *Vulg.*
ἐκείνου] + καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα vid. Annot. Erasmi cit. Bogardo. *Beza* in Versione & Annot. ex comm. 24. + ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς καιάφαν τὸν ἀρχιερέα Vers. *Syra* posterior in marg.
14.] ab hoc commate, veteribus foliis deperditis, *Codex* D. ab alia manu imperite exaratus est usque ad XX. 13. & ita quidem ut Graecis e regione non Versio Itala sed Vulgata Latina respondeat. δὲ] + καὶ 56. 58.
ἀπολέσθαι] ἀποθανεῖν DL 33. 38. 66. in ora Colb. 69. 91. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syr.* prior, & posterior in margine. *Cyrillus. Nonnus, Chrysostomus.* λαοῦ] + καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται 53. Colb. duo.
15. ὁ prius] —— AD 106. Versio *Vulg. Goth.* Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* δὲ prius] —— 69.
a μαθητὴς ad μαθητὴς] —— 2. συνεισῆλθε] συνῆλθε 3. 9. 12.
τῷ Ἰησοῦ poster.] — 96. 69. prius. τὴν αὐλὴν] τὸ πραιτώριον 28.
τοῦ ἀρχιερέως] — Versio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 913. 16. εἱστήκει] ἑστήκει Editio *Erasmi* 1. 2. 3. 4.
τῇ θύρᾳ] τὴν θύραν 16. 56. 58. 61. 68. 69. 95. 96. 106. Evang. 9. 12. 13 15. ἔξω] —— 63.
ἐξῆλθεν] εἰσῆλθεν 69. ὁ ἄλλος] ἐκεῖνος 47. 56. 58. 61. 69. 71. Evang. 6. 15. Versio *Copt.*
τῷ ἀρχιερεῖ] τοῦ ἀρχιερέως L. Versio *Copt.* τῇ] τῷ D. Versio *Syra* posterior, & edita in margine.
17. οὖν] —— Evang. 6. Versio *Copt.*
ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ] τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς C. a prima manu. Versio *Vulg. Cyrillus.*
18. δὲ] — L. καὶ ἐθερμαίνοντο] — 1. Codices *Lat.* δὲ posterius] γὰρ 69.
μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος] καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν CL 1. 33. 69. Versio *Syr.* prior & posterior habet καὶ cum asterisco *Vulg. Cyrillus.* μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Πέτρος 69. 19. ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] —— 73.
περὶ posterius] —— 69. 20. ἀπεκρίθη] + δὲ 1. ἀπεκρίνατο 11.
αὐτῷ] —— C. 73. Codices *Latini.* ὁ] — D.
ἐλάλησα] λελάληκα AC. a prima manu L. 1. 33. 91. *Cyrillus.* + ἐν 39.
τῇ] — ADGHM. 3. 9. 10. 11. 44. 69. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Codices plurimi, teste Millio. Evang. 6. 24. probante *Bengelio.*
πάντοθεν] πάντες ACL 1. 13. 42. 59. 66. in ora 69. Versio *Vulg. Syr.* prior *Copt. Armen. Æthiop.* Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii. Basilius* Eth. 70. probante *J. Millio* prol. 916. πάντοτε DE. 2. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. 80. 90. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Complut.*

constringite. Cum accederent ad eum, clamare coepit: audito vero clamore prociderunt in faciem, ita ut dentes illis frangerentur. S. D. Job. IV. 10. 6. *Bereschith* LXXVI.

10. Μάλχος] *Nehem.* X. 4. 27. *Porphyrius* Philosophus vocatur Μάλχος. Μάλχος alius vitam Pythagorae scripsit. *Suidas.* Μάλχος βυζάντιος σοφιστὴς, ἔγραψεν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς βασιλείας κωνσταντίνου, καὶ ἕως Ἀναστασίου. *Peripli Auctor.* δι' οὗ ἐστιν εἰς Πέτραν πρὸς Μάλιχαν βασιλέα Ναβαταίων. *Hirtius* de B. Alex. initio. Rex Nabataeorum Malchus. *Jos.* A. XIII. 5. 1. τρύφων —— παραγίνεται —— πρὸς Μάλχον τὸν Ἄραβα. XIV. 14. 1. Μάλχον τὸν Ἀράβων βασιλέα. & 2. *Hieronymus.* Erat illic quidam senex nomine Malchus, quem nos Latine regem possumus dicere, Syrus natione & lingua.

11. Inde ὁπλοθήκη dicitur.

14. *Varinus.* τὸ συμβουλεύειν κατὰ φωνὴν ἐνεργητικὴν οἱ παλαιοὶ τῶν ῥητόρων προάγουσιν· ὕστερον δὲ τὸ παθητικὸν ἐπεπόλασε.

15. Inf. 16. XX. 2. 4. 8. XXI. 23. i. e. Joannes.

16. *Act.* XII. 13. *Plautus* Curcul. I. 1. 76. Anus hic solet cubitare custos, janitrix. *Petronius* 95. anus instigat canem in Eumolpum. 2. *Sam.* IV. 6.

18. ἀνθρακιὰν] Infra XXI. 9. *Il.* I. 213. ἀνθρακιὴν

21 ὅπου ~ πάντοθεν οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν· Τί με ἐπερωτᾷς;
ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.
22 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰ-
23 πών· Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλησα,
24 μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; Ἀπέστειλεν —— οὖν αὐτὸν ὁ
25 Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινό-
μενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν·
26 Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ
27 ὠτίον· Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ
28 εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν
δὲ πρωΐα· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φά-
29 γωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπε· Τίνα κατηγορίαν
30 φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακο-
31 ποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν
ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν· Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμῖν οὐκ ἔξε-
στιν

~ πάντοτε

Plantini, *Wechelii*, *Genev.* Versio *Goth.* *Syra* posterior. *Cyrillus*, *Theophylactus*. *Horologium Graecorum*. probante *H. Grotio*. Sed *Beza*: *In vetustis Codicibus legimus* πάντοτε: *Ego vero existimo vel legendum* πάντες *vel* πάντοθεν, *quod facile potuit a librariis mutari in* πάντοτε. Et ita quidem, quod mireris, contra omnes Codices edidit.

συνέρχονται] συνήρχοντο. M. 33. 49. Colb. 21. ἐπερωτᾷς] ἐρωτᾷς ACL 33. Ev. 20. *Cyrillus*, *Chrys.*
ἐπερώτησον] ἐρώτησον CL. 1. 69. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. ἴδε οὗτοι οἴδασιν, τί εἶπον ἐγώ] — Colb.
22. δὲ] — 36. 69. αὐτοῦ] — 15. 64. εἷς] + τῶν στρατιωτῶν 29. 33.
ὑπηρετῶν παρεστηκὼς] παρεστώτων ὑπηρετῶν C ut videtur a prima manu. L. Codices *Latini*.
παρεστηκὼς] ἑστηκὼς 69. παριστηκότων 91. 23. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 69.
αὐτῷ] — 97. Versio *Goth.* *Lutheri*, Codd. *Lat.* εἰ prius] + μὲν 56. 58. 61.
δέρεις] δαίρεις 10. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 76. 83. 86. 88. *Theophylactus ed.* prob. *Camerario*.
24. οὖν] — AE 2. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 63. 64. 72. 74. 83. 86. 97. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. Editio *Complut.* *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Plantini*, *Bogardi*, *Wechelii*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Vulg.* *Copt.* *Theophylactus*. *Horologium*. probante H. Grotio. δὲ 11. 12. 13. 46. 69. 73. 80. Evang. 16. Versio *Syr.* *Goth.* *Beza*: *particulam* οὖν *restituimus ex fide duorum Codicum*: nos vero Codicibus centum plus tribuimus quam duobus, quorum alter est Codex D. αὐτὸν] — D.
25. Σίμων] — 49. *Chrysostomus*. θερμαινόμενος] + πρὸς τὸ φῶς 74. 90.
οὖν] — 9. 10. 12. αὐτοῦ εἶ] εἶ ἐκείνου C. a prima manu.
ἠρνήσατο] + οὖν EG. 2. 3. 9. 10. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 52. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 71. 72. 74. 78. 83. 90. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut.* *Plantin.* *Genev.* Versio *Goth.* *Theophylactus*. εἶπεν] λέγει A. 33. οὐκ εἰμι] οὐ 12. 59.
26. λέγει] + οὖν 60. 74. συγγενὴς ὢν] ὁ συγγενὴς 33.
27. οὖν] — Colb. ἠρνήσατο ὁ Πέτρος] ὁ Πέτρος ἠρνήσατο 69. ὁ] ACDG. 1. 73. *Cyrillus*.
28. οὖν] — L 3. 14. 48. 51. 60. 69. 71. 73. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 18. 24. *Theophylactus*.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 29. a πραιτώριον ad πραιτώριον] — D. 61. 89. 90. a prima manu.
ἦν δὲ πρωΐα] — Cod. Bodlej.
πρωΐα] πρωῒ ACLM 1. 9. 10. 11. 14. 15. Colb. duo 29. 35. 37. 45. 48 53. 59. 60. 62. 64. 66. 69. 78. 80. 83. 90. 91. Evang. 2. 7. 9. 10. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut.* *Plantin.* *Genev.* *Cyrillus*, *Chronicon. Alex.* *Auctor Respons.* ad Orthodox. Q 65. probante *J. Millio* prol. 920. *Bengelio*.
ἀλλ' ἵνα] ἀλλὰ ACD 34. ex emendatione. Versio *Goth.* Codices *Latini*.
29. οὖν] — 87. Πιλάτος] + ἔξω C a prima manu L. 1. Versio *Syr.*
αὐτοὺς] + ἔξω 27. 33. 42. 53. 69. 78. Editio *Erasmi*, *Aldi*. *Colinaei*. Versio *Vulg.* *Goth.* *Syra* posterior cum asterisco. *Cyrillus*. *Nonnus*. εἶπε] φησὶν C 1. *Cyrillus*.
30. εἶπον] εἶπαν C. a prima manu. κακοποιὸς] κακὸν ποιῶν L.
παρεδώκαμεν] παραδεδώκαμεν 11. ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — D.
31. οὖν prius] — C. Versio *Copt.* *Syr.* Cod. *Lat.* ὑμῶν] — Evang. 22. αὐτὸν posterius] — 1.
οὖν posterius] — Versio *Syr.* *Copt.* δὲ AD. 1.

κεῖν στορίσας ὀβελοὺς ἐφύπερθε τάνυσσε. *Athenaeus* VIII. p. 361. D. τῶν ἰχθύων τινα ἀποθόροντα σὺν ἀνθρακιᾷ. *Aristophanes* Equit. 777. ὅτι σὺ τῆς ἀνθρακιᾶς διαλαύει. *Schol.* ὅτι τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπολαύει. χρησιμεύει γὰρ ἡ ἀνθρακιὰ τῷ χειμῶνι, καὶ τοὺς ἔχοντας οἱ ἄλλοι περικάθηνται, βουλόμενοι εἰσδῦναι. *Jerem.* XXXVI. 22. *Plut.* Symp p. 693. A. ὁ σοφὸς Ἀνάχαρσις —— ἐπῄνει τὴν ἀνθρακιάν, ὅτι τὸν καπνὸν ἔξω καταλιπόντες, οἴκαδε πῦρ κομίζουσιν.

20. *Esaj.* XLV. 19.

22. *Aristophanes* Acharn. 593. ταυτὶ λέγεις τὸν στρατηγόν, πτωχὸς ὤν. *Act.* XXIII. 4. 2. 1. *Reg.* XXII. 24.

23. *Euripides* fragm. 372. Ἢ δεῖ μ' ἐλέγχειν, ἤν τι μὴ καλῶς λέγω· ἢ τοῖσιν εὖ λεχθεῖσι συγχωρεῖν λόγοις.

28. μιανθῶσι] *Lucian.* Timon. 43. καὶ τὸ προσομιλῆσαι τίνι αὐτῶν μίασμα.

φάγωσι τὸ πάσχα] 2. *Chron.* XXXV 7. 9. *Deut.* XVI. 2. Sic etiam hodie Pascha celebrant.

30. κακοποιὸς] *Aristoteles* Eth. IV 9. οὐ κακοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν εἶναι οὐδ' οὗτοι, οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν. *Anthol.* II. 25. 7. τίς πρῶτος κακοποιὸς ἐλήλυθε. 1. Pet. II. 12. 14. III. 16. *Act.* XXIII. 2.

31. *Aristot.* Rhet. ad Alex. 16. τοὺς κρίναντας πιστεύειν αὐτοῖς, κατὰ τοὺς νόμους κρίνειν ὀμωμοκότας. 19. τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὀμωμοκέναι κατὰ τὸν νόμον κρινεῖν. *Avoda Sara* f. 8 2. XL. annis ante excidium templi migravit Synedrium, seditque in taber-

ϛιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. Ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θα- 32
νάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώ- 33
νησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 34
Ἀφ᾽ ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· 35
Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίη-
σας; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔϛιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ 36
κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ
τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔϛιν ἐντεῦθεν. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· 37
Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς
τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· Πᾶς
ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Τί ἐϛιν ἀλήθεια; 38
Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔϛι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· 39
βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, 40
λέγοντες· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν· ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃϛής.

TO-

ἀποκτεῖναι οὐδένα] οὐδένα ἀποκτεῖναι 1. Codices *Latini*.
32. Ἰησοῦ] θεοῦ L 59. κυρίου Versio *Goth. Chrysostomus*. ποίῳ] ποῖ A.
ἤμελλεν] ἔμελλεν 3. 10. 74. 90. Editio *Complut*. 33. οὖν] — 66. 97. Versio *Goth. Copt.*
εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν] πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον C a prima manu D. 69. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus.*
πάλιν] — 33. Versio *Syr.* ὁ prius] — D. τὸν Ἰησοῦν] αυτὸν 63.
αὐτῷ] αὐτοῖς D. 34. ἀπεκρίθη] καὶ ἀπεκρίνατο D. Codices *Lat.* ἀπεκρίνατο A 1. Evang. 15. Versio *Copt.*
αὐτῷ] — ADM. 1. Colb. Ev. 15. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Goth. Copt. Vulg. Syra* posterior.
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς αὐτῷ C. ὁ] — 1.
σὺ] — D. 59. Versio *Vulg. Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 877.
ἄλλοι σοι εἶπον] ἄλλος σοι εἶπε M. 2. 4. 5. 15. 42. 44. 71. 86. Editio *Erasmi* 1. Versio *Æthiop.*
σοι εἶπον] εἶπον σοι D. 35. μήτι] μὴ 1. οἱ] — D.
36. ὁ] AD. 1. 3. 44. 72. 73. 74. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Plantini*, *Bengelii*. *Cyrillus*, *Theoph.*
βασιλεία ἡ ἐμὴ secundo loco] ἐμὴ βασιλεία D. 73. 106.
ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο] οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἂν L 1. 69. 91. Versio *Vulg. Origenes* in Jo. I. 1. in Jerem. XIV. c. Cels. p. 47. *Cyrillus* in l. & p. 1047. *Chrysostomus*. 37. οὖν] — Versio *Syr.*
αὐτῷ] — 42. Versio *Copt.* Codices *Lat.* ἀπεκρίθη] + αὐτῷ K Versio *Syr.*
ὁ posterius — 3. 72. ὅτι] — 64. ἐγὼ prius] — D. 1. 69.
τοῦτο prius] + καὶ A. εἰς posterius] διὰ 80. πᾶς] — 29. 68.
38. λέγει] + οὖν 51. Versio *Goth.* ἐϛιν] + ἡ 1. Versio *Goth.*
πάλιν] — Versio *Goth.* πρὸς τοὺς Ἰουδαίους] — Versio *Goth.* πρὸς τοὺς ἰδίους 73.
αἰτίαν] + θανάτου 61. 69. εὑρίσκω ἐν αὐτῷ] ἐν αὐτῷ εὑρίσκω D.
39. συνήθεια ὑμῖν] συνήθεια ὑμῶν L. ἕνα ὑμῖν] ὑμῖν ἕνα 44.
ὑμῖν ἀπολύσω] ἀπολύσω ὑμῖν D. 1. 74. 106. Versio *Copt. Syr. Vulg. Cyrillus.*
ὑμῖν ἀπολύσω posterius] ἀπολύσω ὑμῖν D. 1. 69. 74. 90. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Cyrillus.* ἵνα ἀπολύσω 12. 15. 91.
40. πάλιν] — GK. 1. 10. 23. 35. 36. 42. 44. 47. 48. 56. 57. 58. 61. 62. 66. 69. 73. 83. Evang. 2. 7. 14. Editio *Complut.* Versio *Sax. Copt. Syr. Armen. Æthiop. Arab.* Codices *Lat. Chrysostomus.*
πάντες] — 33. 71. 80. Evang. 13. πάντες λέγοντες] λέγοντες πάντες D.
Βαραββᾶν] Βαραβᾶν 69. 80. ὁ] — D.
Βαραββᾶς] + οὗτος 1. Versio *Copt.* λῃϛὴς] ἀρχιλῃϛὴς Versio *Syra* posterior in margine.
1. ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν &c.] ὁ Πιλάτος λαβὼν τὸν Ἰησοῦν 33. L. Versio *Copt.* Codices *Lat.*
ἐμαϛίγωσε] + αὐτὸν 60. Codices *Latini*.
2. αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ] αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν A. 42. ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ H.
αὐτὸν] αὐτῷ 28. 44. 63. 71. 73. *Theophylactus*. + καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν L. 4. 15. 27. 33. 38. 42. 61. in ora 68. 69. 78. 106. Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Cyrillus Nonnus.* probante *J. Millio.* prol. 911. *Bengelio.*
3. ἔλεγον] + αὐτῷ 57.

bernis. Quid sibi vult haec traditio? R. Isaac f. Eudemi dicit, non indixisse multas. —— R. Nachman f. Isaaci dicit, ne dicas, non indixisse multas, sed non judicasse judicia capitalia. Cum enim viderent, homicidas ita multiplicari, ut non possent eos punire, dixerunt: praestat ut migremus hinc, quomodo enim possemus manere sine culpa? S. D. Deut. XVII. 10. *Sanhedrin* f. 41. 1. *Schabbath* f. 15. 1.

32. *Sanhedrin* f. 46. 2. dixerunt Rabbini: si dictum esset: peccavit & suspendes, dixissem: suspendunt eum, & postea occidunt, quem ad modum Regnum facit; sed dicitur Deut. XXI 22.

34. *Thucyd.* V. 60. καὶ οἱ μὲν ταῦτα εἰπόντες τῶν Ἀργείων ἀφ᾽ ἑαυτῶν, καὶ οὐ τοῦ πλήθους κελεύσαντος εἶπον.

37. οὐκοῦν] *Plato* Gorgia. ἀλλὰ μὴν ἡ ῥητορικὴ λέγειν γε ποιεῖ δυνατούς; ναί. Οὐκοῦν περὶ ὧνπερ λέγειν, καὶ φρονεῖν; Rep. II. οὐκοῦν ἀγαθὸς ὅγε θεὸς τὸ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτω; τί μήν; —— οὐκοῦν ὑπὸ μὲν ἄλλου τὰ ἄριϛα ἔχοντα ἥκιϛα ἀλλοιοῦται τε καὶ κινεῖται; —— πῶς δ᾽ οὔ; *Xenophon* Sympos. οὐκοῦν, ἔφη ὁ καλλίας, καὶ εὔχῃ μηδέποτε πλουτεῖν; *Cebes* Tab. ὁρᾷς ὀπίσω θυρίον μικρὸν καὶ τόπον ϛενόν τινα καὶ σκοτεινόν; οὐκοῦν καὶ γυναῖκες αἰσχραὶ καὶ ῥυπαραὶ δοκοῦσι συνεῖναι; καὶ μάλα ἔφην —— οὐκοῦν παρὰ τὴν πύλην ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι γυνή τις ἐϛὶ καλὴ καὶ καθεϛηκυῖα τὸ πρόσωπον; —— ἐμφαίνει οὕτως ἔχειν. *Cic.* Tusc. V. 5. Nempe negas, ad beate vivendum satis esse vir-

1 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαν-
2 τες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον
3 αὐτόν. Καὶ ἔλεγον· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. Ἐξῆλ-
4 θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε
5 ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέ-
6 φανον, καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐ-
τὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες· Σταύρωσον, σταύρω-
σον +. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ
7 εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ
8 τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν — τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν
9 ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ
10 λέγει τῷ Ἰησοῦ· Πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ
ὁ Πιλάτος· Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
ἀπολῦσαί

\+ αὐτὸν

3. ἐδίδουν] ἐδίδου K. 56. 58. ἐδίδοσαν L 1. *Cyrillus*. *Eustathius* in Od. ξ. p. 543. 43. ὃ δὴ καὶ οἱ τῇ Ἀσιανῇ χρώμενοι φωνῇ ποιοῦσι, τὸ ἔφυγον καὶ ἦλθον παρενθέσει τῆς αν συλλαβῆς ἐφύγοσαν λέγοντες, καὶ ἤλθοσαν, οὕτω δὲ καὶ τὰ ὅμοια. & p. 546. 6. ex Aristophane Grammatico. παραδίδωσι τε καὶ ὅτι τὸ ἐσχάζοσαν παρὰ Λυκόφρονι, καὶ παρ' ἄλλοις τὸ ἐλέγοσαν, καὶ τὸ οἰδὲ πλησίον γενομένων φεύγοσαν, φωνῆς Χαλκιδέων ἴδια εἰσίν. *Exod*. XIX. 1. *Psal*. LXXIX. 1. *Chaeroboscus*. ἐδίδων. ἰστέον, ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς τὸ ἐδίδων λέγει· ἡ δὲ παράδοσις διὰ τοῦ ου. διφθόγγου ἐδίδουν· ἀπὸ τοῦ διδῶ, διδοῖς ὡς χρυσῶ, χρυσοῖς, ἐχρύσουν. *Rom*. III. 13.

4. ἐξῆλθεν οὖν] καὶ ἐξῆλθεν AKL 15. 27. 33. 42. Versio *Syr*. *Cyrillus*. ἐξῆλθεν D 1. 59. 106. Evang. 15. Versio *Copt*. probante *Bengelio*. πάλιν] — Versio *Goth*. Codices *Lat*. *Theophylactus*. ἔξω prius] — 60. 73. 87. 106. Versio *Copt*. ἔξω ὁ Πιλάτος] ὁ Πιλάτος ἔξω 44. 69. ὑμῖν] — 51. ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν] οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ A. ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω] αἰτίαν ἐν αὐτῷ οὐχ εὑρίσκω 78. οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ 1. 73. *Chrysostomus*, *Cyrillus*. οὐδεμίαν αἰτίαν ἐν αὐτῷ εὑρίσκω 44. Sup. XVIII. 29. οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω] οὐχ εὑρίσκω αἰτίαν 69. 5. οὖν] — Evang. 7. & alii. ὁ Ἰησοῦς ἔξω] ἔξω ὁ Ἰησοῦς 1. 73. 106. Versio *Goth*. *Copt*. ὁ Ἰησοῦς Versio *Vulg*. φορῶν] ἔχων 1. Colb. λέγει] + ὁ Πιλάτος 64. Versio *Copt*. *Syr*. αὐτοῖς] τοῖς Ἰουδαίοις Evang. 7. ἴδε] ἰδοὺ L. 1. 33. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. *Cyrillus*. 6. ὅτε] ὅταν 1. εἶδον αὐτὸν] ἴδεν αὐτὸν ὁ ὄχλος καὶ 78. 91. καὶ οἱ ὑπηρέται] — 71. + τῶν Ἰουδαίων 69. λέγοντες] — 91. σταύρωσον posterius] + αὐτὸν ADEKM 2. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 16. 29. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 6. 7. 9. 10, 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*. *Genev*. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque, *Copt*. *Armen*. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. αὐτὸν ὑμεῖς] ὑμεῖς αὐτὸν D. 7. ἀπεκρίθησαν] + οὖν 73. Codices *Latini*. αὐτῷ] — 1. Codices *Latini*. Ἰουδαῖοι] + καὶ εἶπον 69. Codices *Latini*. ἡμῶν] — DL Versio *Vulg*. *Origenes* in Jo. XI. 55. probante *J. Millio* prol. 434. ἑαυτὸν] + τὸν Editio *Erasmi*, *Colinaei*. ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ] υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν M. 1. 69. Editio *Complut*. Versio *Vulg*. *Cyrillus*, *Origenes* l. c. ἑαυτὸν Θεοῦ υἱὸν 3. 12. 44. 72. 74. 78. 86. 88. 97. Colb. duo Ev. 6. 24. Versio *Goth*. *Theophyl*. prob. *Bengelio*, *Camerario*. τοῦ] — ADM 1. 3. 72. 74. 78. 83. 85. 86. 88. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Erasmi*. *Complut*. *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Plantini*. *Theophylactus*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. 8. ὅτε] ὡς 69. ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον] τοῦτον τὸν λόγον ὁ Πιλάτος 69. τοῦτον τὸν λόγον] τούτων τῶν λόγων H. μᾶλλον] + δὲ 69. 9. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον D. 10. οὖν] — A. 51. 60. 69. 71. 87. Evang. 13. 15. 19. 20. 24. Versio *Syr*. *Copt*. *Cyrillus*. probante *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1428. αὐτῷ] — Evang. 7. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς] transfert in finem commatis 69, praefixo καὶ. ab ἐξουσίαν ad ἐξουσίαν] — 96. σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαι] ἀπολῦσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι A. Versio *Syr*.

virtutem? Prorsus nego.

εἰς τοῦτο γεγέννημαι] *Gal*. IV. 24. 2. *Pet*. II. 12. *Terentius* Adelph. IV. 2. 5. Quid hoc, malum, infelicitatis nequeo satis decernere, Nisi me credo huic natum esse rei, ferundis miseriis. *Donatus*: huic rei pro ad hanc rem. *Curtius* X. 7. In eadem domo familiaque imperii vires remansuras esse gaudebant; haereditarium imperium, stirpem regiam vindicaturam, adsuetos se nomen ipsum colere venerarique, nec quenquam id capere, nisi genitum ut regnaret. *Seneca* Epist. XC. Nemo nascitur artifex. Non dat natura virtutem. Ars est bonum fieri. —— Virtus non contingit animo nisi instituto & edocto, & ad summum adsidua exercitatione perducto. *Ad hoc* quidem, sed sine hoc *nascimur*. *Euripides* Hippolyt. 1298. ἀλλ' εἰς τόδ' ἦλθον παιδὸς ἐκδεῖξαι φρένα.

ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας] *Rom*. II. 8.

2. *Thomas*. ἀλουργὸν, οὐ πορφυροῦν. Λιβάνιος ἐν τῷ ὑπατικῷ· ἐν θρόνοις βασιλικοῖς, ἢ τοῖς ἀλουργοῖς ἐσθήμασι.

5. *Varinus*. φέρειν, ὃ ποιητικῶς λέγεται φορέειν. vid. *Matth*. XI. 8.

Act. XXV. 24.

10. *Ulpianus* in L. *nemo* 37. D. L. 17. *de regulis juris*: Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest. *J. Paullus* in L. XLII. 1. 3. D. de re judicat. Qui damnare potest, is absolvendi quoque potestatem habet. *Galen*, de Theriaca. τῶν

ἀρ-

ἀπολῦσαί σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι 11
δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζή- 12
τει ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύ-
σῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καί-
σαρι.

11. *ἀπεκρίθη*] + *αὐτῷ* DL 1. 33. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. *Cyrillus*.
ὁ prius] D. 44. 72. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Genev*. *Ἰησοῦς*] + *ϗ εἶπεν αὐτῷ* 69.
εἶχες] *ἔχεις* ADL 87. *οὐδεμίαν*] — 80.
οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ] *κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν* D. 1. *σοι δεδομένον*] *δεδομένον σοι* D. *μείζονα*] *μεῖζον* 71.
12. *ἐκ τούτου*] *ϗ ἐκ τούτου* Verſio *Vulg*. *Syr*. + *οὖν* 1. 69. Colb. Evang. 14. 15. Verſio *Copt*.
ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι] *ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι ἐζήτει* 69.
αὐτὸν] *τὸν Ἰησοῦν* 69. 71. Evang. 14. 15. 20. *δὲ*] *οὖν* Evang. 13.
ἔκραζον] *ἐκραύγασαν* D. 15. 16. 33. 69. Evang. 20. *ἐκραύγαζον* AM 1. 38. 42. 57. 69. 78. 106. Ev. 7. & alii. Codices *Latini*. *Origenes* in Jo. XI. 55. *ἐκραυάζον* L. etiam ante.
λεγοντες] — 71. Evang. 18. Verſio *Syr*. *τοῦ*] — D.
τοῦ Καίσαρος] *τῷ Καίσαρι* 96. *πᾶς*] + *γὰρ* D. 106. Verſio *Vulg*. *Syr*. *Copt*.
αὐτὸν] *ἑαυτὸν* ADEGM. 1. 2. 9. 69. 72. 78. 80. 83. 85. 86. 97. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Genev*. *Bengelii*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. *τῷ*] — 1.
13. *ὁ οὖν*] *τότε ὁ* 78.
τοῦτον τὸν λόγον] *τούτων τῶν λόγων* DEL 1. 2. 4. 6. 9. 34. 36. 37. 38. 39. 72. 74. 85. 90. 96. 97. Evang. 2. 16. 24. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Juſtinus* Q. 65. *τῶν λόγων τούτων* AM 15. 78. *τὸν λόγον τοῦτον* *Cyrillus*.
ἐκάθισεν] *ἐκάθησεν* Evang. 6. *τοῦ*] — AD 1. 74. *Cyrillus*.
λεγόμενον] *ὃς λέγεται* 1. *δὲ*] — D.
Γαββαθᾶ] *Γαβαθᾶ* HL 2. 16. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 72. 74. a prima manu. 76. 80. 83. 86. 89. 90. Codices plurimi, teſte Millio. Evang. 9. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut*. *Bengelii*. Verſio *Syra* poſterior. *καπφαθᾶ* 1. Colb.
14. *δὲ* poſterius] — 52. 56. 58. 68. 70. Evang. 16. Verſio *Vulg*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1443. + *ἦν* Colb. *ἦν* AL 1. 29. 33. 35. 40. 42. 47. 48. 53. 59. 61. in ora. 62. 64. 69. 83. 91. Evang. 2. 9. 12. 14. 17. 19. 21. Verſio *Syr*. *Petrus Alex*. *Cyrillus*. prob. *J. A. Bengelio*, *J. Millio* 1428.
ὡσεὶ] *ὡς* AEK 44. 46. 47. 52. 57. 61. 65. 72. 80. 85. 88. 96. 97. 106. Evang. 21. probante *J. Millio* prol. 1443.
ἕκτη] *τρίτη* DL 72. 88. *Petrus Alex*. (in Chronico *Alex*. p. 5. & 219. cujus tamen fragmenti Petrum, qui ſub Diocletiano paſſus eſt, autorem non eſſe docet *Petavius* in praef. Uranolog. & de D. T. p. 2. l. 20. c. 29.) *ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη· καθὼς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται*

ἀρχόντων τινες, ἐξουσίαν θανάτου καὶ ζωῆς ἔχοντες. *Sirac*. IX. 13. *Jac*. IV. 12.

11. *δεδομένον ἄνωθεν*] *Ælianus* N. A. IX. 30. *καὶ ταῦτα μὲν λεόντων ἐστὶν ἴδια δῶρα φύσεως, ἄνωθεν αὐτοῖς δοθέντα*. . . . Non conſtituitur homo gubernator hic inferius, niſi proclamaverint de eo ſuperius. *Ro*. XIII. 1.

μείζονα ἁμαρτίαν] Vulgo putant, hic comparari peccatum Judaeorum peccato Pilati: at nec Pilatus videtur ita intellexiſſe, neque Chriſtus alias quicquam dixit, quod Pilatum hominem iraſci facilem irritare atque offendere poſſet; nedum ut illum peccati nondum perpetrati accuſaret. Comparatur ergo, niſi fallor, peccatum Judaeorum cum ſuis circumſtantiis, cum eodem peccato ſine iſtis circumſtantiis; hoc Judaeos aggravat, eosque atrocioris delicti reos agit, quod non per tumultum ſed per Praeſidem, idque ſpecie juris, me quaerunt de medio tollere. *Vita Ignatii* in VIII. Synodo CP. *ἀεὶ γὰρ φθόνον φθόνῳ καὶ κακίαν ἐπισυνάπτων τῇ κακίᾳ, ἠγωνίζετο σπουδῇ πάσῃ καὶ μηχανῇ, οὐ θανατῶσαι μόνον, ἀλλὰ τὸ τούτου χεῖρον καὶ ὡς θανάτου ἄξιον αὐτὸν ἀνελεῖν*. *Matth*. XXIII. 14.

12. *φίλος τοῦ καίσαρος*] 1. *Macc*. X. 65. XI. 26. 27. 2. *Macc*. VIII. 9. Legati, Praeſides, praefecti, conſiliarii, amici Caeſaris dicebantur. *Plinius* Ep. X. 22. Trajanus —— ad Pompejum Plantam, Praefectum Ægypti, amicum meum. *Arrian*. Epictet. III. 4. *τοῦ δ' ἐπιτρόπου τῆς Ἠπείρου —— σε, ἔφη, βλέποντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα, καὶ καίσαρος φίλον, καὶ ἐπίτροπον*. 26. *τί οὖν τὸ κακόν ἐστι τοῦτο καὶ βλαβερὸν καὶ φευκτὸν, λέγω, τὸ Καίσαρος μὴ εἶναι φίλον; ὅταν οὖν γένηται Καίσαρος φίλος*. vid. in *Matth*. XXII. 22. *Seneca* de Benefic. VI. 33. Conſuetudo iſta vetus eſt regibus, regesque ſimulantibus, populum amicorum deſcribere. *Juſtinus* I. 4. 6. Natus infans datur occidendus Harpago, regis amico, & arcanorum participi. 7. 18. quo facto & amicum in adulterium uxoris ſollicitatum hoſtem ſibi fecit. 9. 7. ad hoc tam crudele miniſterium magum quendam ex amicis delegit. XII. 15. 8. Cum deficere eum amici viderent. XXXIV. 3. 3. Cum cunctari eum videret, conſultationemque ad amicos referre. *Cic*. Ep. F. XV. 2. Monui regem, ut omnem diligentiam ad ſe conſervandum adhiberet: amicosque in patris ejus atque avi judicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam —— omni cura cuſtodiaque defenderent. *Cornelius Nep*. Miltiad. III. 2. Darius —— amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet. *Spartianus* Hadr. 18. Cum judicaret, in conſilio habuit non amicos ſuos aut comites ſolum, ſed juriſconſultos. *Inſcriptio*, C. Sentio Severo Quadrato C. V. Conſ. Amico & comiti Aug. *Curtius* IV. 1. 19. ſingulis amicorum Alexandri adulantes. *Sueton*. Tiber. 55. Super Veteres amicos ac familiares XX. ſibi e numero principum civitatis depopoſcerat, velut conſiliarios in negotiis publicis. *Eſth*. I. 3. 13. II. 18. VI. 9. L. ult. *de offic. praefecti Vigilum* D. I. 15. 4. ad Fabium Cilonem, praefectum urbi, amicum noſtrum. l. 1. §. *ſi quis de Appellat*. D. XLIX. 1. 1. 4. ad Junium Ruſticum amicum noſtrum, praefectum urbi. l. 1. c. *ſi mancipium ita venierit* C. IV. 56. 1. Praefectus urbi amicus noſter. l. 1. 18. 4. C. *de jur. & fact. ignor*. Diocletianus —— oſtende hoc apud Correctorem V. C. amicum noſtrum. *Cod*. VIII. 38. 4. Domitii Ulpiani praefecti annonae Juriſconſulti amici mei. *Plut*. de tranquillit. animi p. 471. E. *οὐ γὰρ πλούσιοι μόνον ὁμοῦ καὶ λόγιοι καὶ ἰσχυροὶ καὶ συμποτικοὶ καὶ ἡδεῖς εἶναι, καὶ φίλοι βασιλέων, καὶ πόλεων ἄρχοντες ἀξιοῦσιν*.

13. λι-

13 σαρι. Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ
14 τοῦ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ. Ἦν δὲ πα-
ρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη· καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.
Οἱ

χάριτι θεοῦ ἐν τῇ ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκεῖσε προσκυνεῖται. *Nonnus.* Σευήρου ἀντιοχέως ἐκ τῆς πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Γερμανικείας ἐπιστολῆς. εὐσέβιος καισαρεὺς ὁ Παμφίλου προσαγορευόμενος ἐν ταῖς πρὸς Μαρῖνον ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ θείου πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως ζητήσεσι καὶ ἐπιλύσεσι (hic nomen *Eusebii* perperam appositum est; ad Marinum enim scripsit non *Eusebius* sed *Severus*, uti patet ex Catalogo Bibliothecae Coislinianae p. 44. 55. 56.) καὶ τοῦτο προύθηκεν εἰς ἐξέτασιν. (Vid. Prolegom. p. 5.) τῶν γὰρ τριῶν εὐαγγελιστῶν τοῦ τε Ματθαίου καὶ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ συμφώνως λεγόντων, ὡς ἀπὸ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, πρόδηλον ὡς ὁ κύριος πρὸ τῆς ἕκτης ὥρας, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ σκότος, ἐσταύρωτο, δηλαδὴ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν, ὡς ὁ Μάρκος ἱστόρησεν. καὶ τοῦ Ἰωάννου τὸν ὅμοιον τρόπον τρίτην εἶναι τὴν ὥραν ἐπισημηναμένου, καὶ τῶν ἀπογραψαμένων τὸ γάμμα μετατιθέντων εἰς τὸ ἐπίσημον. σχολ. *Cod.* 34. 39. & in Catena a Corderio edita. *Ammonius.* ὁ δὲ καλλίγραφος ἀντὶ τοῦ γάμμα στοιχείου, ὅπερ σημαίνει τὴν τρίτην, ἔγραψε τὸ ἐπίσημον, ὃ καλοῦσιν οἱ ἀλεξανδρεῖς Γαμὲξ, ὃ δηλοῖ τὴν ἕκτην, πολλὴν ἔχοντα πρὸς ἑαυτὰ τὴν ὁμοιότητα, καὶ διὰ τοῦ γραφικοῦ σφάλματος γέγονεν ἡ διαφωνία. ἀντὶ γὰρ Γ. ὥρας ϛ. ἔγραψεν. *Schol.* Codicis 36. ὁ μὲν οὖν Μάρκος λέγει, ὅτι τρίτη ὥρα ἦν, ὅτε αὐτὸν ἐσταύρωσαν· οὗτος δὲ, ᾧ καὶ μᾶλλον πιστέον, ὡς παρόντι καὶ ἀκριβέστερον εἰδότι, ἕκτη. καί τινες φασὶν, ὅτι καλλιγραφικὸν γέγονε σφάλμα, ἀντὶ γὰρ τοῦ Γ. στοιχείου, ὅπερ σημαίνει τὸ τρίτον, ἔγραψεν τὸ ἐπίσημον ἑξ, ὅπερ καλοῦσιν οἱ ἀλεξανδρεῖς γαμὲξ — ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῶν ἀποστόλων κεῖται), ὅτι τρίτῃ ὥρᾳ ἐξηνέχθη ἡ κατὰ χριστοῦ ἀπόφασις, ὥρᾳ δὲ ἕκτῃ ἐσταυρώθη. *Theophylactus.* πῶς δὲ τοῦ Μάρκου λέγοντος τρίτην ὥραν εἶναι, ὅτε χριστὸς ἐσταυροῦτο, ὁ Ἰωάννης ἕκτην φησί; λύουσιν οὖν τοῦτό τινες μὲν, ὅτι γραφικὸν τὸ σφάλμα· τὸ μὲν γὰρ γάμμα τὴν τρίτην ὥραν σημαίνει, καὶ ἔστιν ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ τοιοῦτος Γ. τὸ δὲ καλούμενον ἐπίσημον τὴν ἕκτην, καὶ ἔχει τὸν χαρακτῆρα τοιόνδε ϛ. εἰκὸς οὖν τὸ γάμμα στοιχεῖον ἀπὸ τῆς ἀπροσεξίας τῶν μεταγραφόντων, κυρτωθείσης τῆς ἀποτεταμένης εὐθείας εἰς μῆκος, εἰς τὸν τοῦ ἐπισήμου μεταχωρῆσαι χαρακτῆρα, καὶ οὕτω τὴν πλάνην ταύτην γενέσθαι. *T. Beza* qui in annotationibus Edit 1. 2. 3. 4. judicaverat *solutionem violentiorem esse, si a librariis corruptus locus dicatur*, in Marc. XV. 25. & in l. *non deesse alias rationes, quibus conciliari possit Johannes cum Marco*; Editione 5. contendit τρίτη *veram esse lectionem — praeterquam enim quod & vetus D. Camerarii Codex & meum vetustissimum exemplar hoc confirmant, ipsa historiae series hoc postulat.* Bonum tamen factum, quod addidit: *Sed liberum hic cuivis judicium esto. Codex Camerarii* solet multa ex conjecturis immutare: idem de Codice Bezae demonstratum est; ne dicam, parum ingenue a Beza factum esse, quod ad vetustissimum suum Codicem provocavit, cum non posset nescire, illud folium, quod lectionem, de qua quaeritur, repraesentat, non a prima illa & veteri manu, sed diu postea, nimirum vix ante seculum decimum, exaratum fuisse, in Versione vero Latina hujus Codices legi *Sexta.* Bezae tamen judicium posterius secuti sunt plurimi, *J. Casaubonus*, *J. Boisius*, *J. Coccejus*, *J. Usserius*, *A. Bynaeus*, *D. Whitbyus*. *H. Relandus*, & novissime *J. A. Bengelius.* vid. *Marc.* XV. 25. *Valentiniani* legerunt, ut receptum est, teste *Irenaeo* c. H. I. 14. 6.

13. λιθόστρωτον] *Epigr. Vet.* imum crusta tegit quod pretiosa locum. *Simplicius* in Epictet. p. 270. ἡμῖν δὲ ἔστω οἶκος, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀρκῶν καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ καλλοπισμῷ — οὐ μέντοι τριακοντάκλινον οἴκημα πάντως καὶ τοίχοις καὶ ἐδάφει λιθόστρωτον ἀπὸ ποικίλων κατηνυσμένον. *Appianus* de B. C. III. p. 882. Smyrnae Trebonii τὴν κεφαλὴν, οἷα σφαῖραν, ἐν λιθοστρώτῳ πόλει διαβάλλοντες εἰς ἀλλήλους ἐπὶ γέλωτι συνέχεόν τε καὶ συνέτριψαν. *Libanius* O. XI. p. 371. C. δίδυμον στοῶν ὕψος — διΐστησι δὲ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸς ὕπαιθρος ἐστρωμένος λίθῳ. *Eustathius* in Od. χ. p. 786, 38. λιθόστρωτον — περὶ οὗ σαφὴς φράσις τὸ ταῦτα δὲ πάντα δάπεδον εἶχεν ἐν ἀβακίσκοις συγκείμενον ἐκ παντοίων λίθων. *Lucianus* Amorib. 12. τὸ γὰρ αἴθριον οὐκ εἰς ἔδαφος ἄγονον μάλιστα, λίθων πλαξὶ λείαις ἐστρωμένον, ἀλλ', ὡς ἐν ἀφροδίτης, ἅπαν ἦν γόνιμον ἡμέρων καρπῶν. *Diogenes L.* Aristippo. II. 75. Σίμου ποτὲ τοῦ Διονυσίου ταμίου πολυτελεῖς οἴκους αὐτῷ καὶ λιθοστρώτους δεικνῦντος, ἦν δὲ Φρὺξ καὶ ὄλεθρος, ἀναχρεμψάμενος προσέπτυσε τῇ ὄψει. Τοῦ δ' ἀγανακτήσαντος, οὐκ εἶχον, εἶπε, τόπον ἐπιτηδειότερον. *Arrian. Epictet.* IV. 7. σοὶ μέλει, πῶς ἂν ἐν λιθοστρώτοις οἰκήσετε, πῶς παῖδές σοι καὶ πελάται διακονῶσι, πῶς ἐσθῆτα περίβλεπτον φορῇς. *Eustathius* in Il. ω. p. 1510, 2. τὸ δὲ στορέσαι καθὰ καὶ τὸ στρῶσαι καὶ ἐπὶ λίθων λέγεται. ὡς δηλοῖ τὸ· ἔστρωσε λίθοις τὴν ὁδὸν, καὶ τὸ λίθοις κατεστόρεσαν μεγάλοις τὸ τοῦ ἕκτορος σῆμα vers. 798. *Nonnus* Dionys. XVIII. κάλλεα τεχνήεντα λιθοστρώτοιο μελάθρου. *Plinius* H. N. XXXVI. 60. Pavimenta originem apud Graecos habent, elaborata arte, donec lithostrota expulere eam — 64. Lithostrota acceptavere jam sub Sylla, parvulis certe crustis extat hodieque, quod in fortunae delubro Praeneste fecit; pulsa deinde ex humo pavimenta in cameras transiere e vitro. *Glossar.* delapidata λιθόστρωτα. *Aristeas* de templo Hieros. p. 112. ὁ δὲ οἶκος βλέπει πρὸς ἕω, τὰ δὲ ὀπίσθια αὐτοῦ πρὸς ἑσπέρας· τὸ δὲ πᾶν ἔδαφος λιθόστρωτον καθέστηκε. *Jos.* B. VI. 1. 8. Ἰουλιανὸς δέ τις ἑκατόνταρχος — τρέπεται μόνος μέχρι τῆς τοῦ ἐνδοτέρω ἱεροῦ γωνίας, τὰ ὑποδήματα πεπαρμένα πυκνοῖς καὶ ὀξέσιν ἥλοις ἔχων, ὥσπερ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστος, καὶ κατὰ λιθοστρώτου τρέχων ὑπολισθάνει. *Strabo* V. p. 333. A. οὗτος δὲ ὁ Σκαῦρός ἐστιν ὁ καὶ τὴν αἰμιλίαν ὁδὸν στρώσας — ὁ μὲν τὴν Φλαμινίαν ἔστρωσε. *Xiphilinus* in Domitiano. Via a Sinuessa ad Puteolos λίθοις ἐστορέσθη. *Capitolinus* Gord. 3. 37. Medium vero lithostrotum, brevibus columnis altrinsecus positis. *Varro* de R. R. III. 1. Quum enim villam haberes opere tectorio & intestino, ac pavimentis nobilibus lithostrotis spectandam, parum putasses esse, ni tuis quoque litteris exornati parietes essent. 2. nunc ubi hic vides citrum aut aurum? num quod emblema aut lithostrotum? Opus tessellatum, ex parvulis coloris varii lapillis quadratis constabat, quibus solum pavimenti incrustabatur. *Galenus* Exhort ad Art. 4. τὸ δ' ἔδαφος ἐκ ψήφων πολυτελῶν συγκεῖσθαι, θεῶν εἰκόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν διατετυπωμένας.

14. ἕκτη] Solent ut noctem ita & diem dividere in quatuor partes majores sive vigilias, quarum secunda incipiebat ab hora tertia, tertia a sexta, quarta ab nona audita: tempus ergo inter tertiam & sextam medium, quo Christus cruci affixus est, poterat vel ad tertiam vel ad sextam referri. *Sanhedrin* V. 3. Si unus dixerit hora secunda, alter tertia, recipitur testimonium. Verum si dicat quarta, alter quinta, testimonium rejicitur: at R. Juda recipiendum censet. *Pesachim* f. 11. 2. additur: Si vero unus dicat hora quinta, alter hora septima, testimonium eorum est inane, quia hora V. Sol est in parte coeli orientali, septima in occidentali. Hinc etiam *Sanhedrin* f. 105. 2. Ser-

 mo

Οἱ δὲ ἐκραύγασαν· ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τὸν βα- 15
σιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσα-
ρα. Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ~ἀπ- 16
ήγαγον. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέ- 17
γεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ· Ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν 18
καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ 19
σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον· ἸΗΣΟΥ͂Σ Ὁ ΝΑΖΩΡΑΙ͂ΟΣ Ὁ ΒΑΣΙ-
ΛΕΥ͂Σ ΤΩ͂Ν ἸΟΥΔΑΙ͂ΩΝ. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν 20
Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμέ-
νον Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί. Ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαί- 21
ων· Μὴ γράφε· Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε· Βασιλεύς εἰμι τῶν
Ἰου-

~ἤγαγον

15. οἱ δὲ ἐκραύγασαν] ἐκραύγαζον οὖν ἐκεῖνοι L 33. *Cyrillus*. οἱ δὲ ἐκραύγαζον D 12. 106. οἱ δὲ ἔκραζον AK 42. Evang. 1. 15. 21. Versio *Vulg. Syr.* + λέγοντες 13. 69. 74. ex emendatione. 78. 91. 96. Ev. 1. 11. 16. 19.
σταύρωσον] σταύρου *Cyrillus* in Zachar. p. 760. 74. ἀπεκρίθησαν] + οὖν 69.
16. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν] — 42. 61. a prima manu. 69. οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν M 1. 13. 61. in ora. 69. 78. Evang. 1. 7. 14. 15. 17. παραλαβόντες δὲ τὸν Ἰησοῦν 91.
δὲ] οὖν DL 33 Codices *Latini*. *Cyrillus*. καὶ] — LM 1. 13. 61. 69. 78. 91. Versio *Copt*. Cod. *Lat*. *Cyrillus*.
ἀπήγαγον] — L 61. 69. Versio *Copt*. Codices *Latini*. *Cyrillus*. ἤγαγον DEH 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 28. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60 61. 62. 63. 64. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 1. 6. 7. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1105. + εἰς τὸ πραιτώριον M 40. 49. 53. 78. unus Stephani 85. 86. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13 15. 17. 19. 24. *Euthymius*. + εἰς τὸ σταυρῶσαι 28. 63. 66. *Theophylactus Editus*. + καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν 13. + ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν 61. in ora. + ἐπέθηκαν τὸν σταυρὸν 69.
17. τὸν σταυρὸν αὐτοῦ] αὐτὸν 13. 69. ἑαυτοῦ τὸν σταυρὸν D. ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν L. *Cyrillus*.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 15. 42. 91. Evang. 1. 11. 12. 13, 15. 17. 19. *Chrysostomus*. ἑαυτῷ 1. Versio *Vulg*.
τὸν] τόπον E 2. 3. 11. 14. 16. 28. 34. 36. 37. 39. 44. 35. 46. 49. 51. 60. 64. 65. 71. 73. 74. 90. 106. Evang. 6. 13. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Theophylactus*. λεγόμενον] — 40. 63. 69.
τόπον] — 40. 63. ὃς] ὁ AK 40. 63. Evang. 7. 12. 14 19. *Cyrillus*.
ὃς λέγεται] — L. Versio *Vulg*. *Copt*. *Chrysostomus*. ἑβραϊστὶ] + δὲ L. Versio *Vulg*. *Copt*. *Chrysostomus*.
18. αὐτὸν ἐσταύρωσαν] ἐσταύρωσαν αὐτὸν 1.
ἄλλους δύο] δύο ἄλλους D. + ἕνα Versio *Syra* posterior in margine.
καὶ posterius] + ἕνα Versio *Syra* posterior in margine. 19. δὲ prius] — 73.
ἔθηκεν] ἐπέθηκεν AK 11. 42. 68. 73. 80. ἦν δὲ γεγραμμένον] + ἑβραϊστὶ, Ῥωμαϊστὶ, ἑλληνιστὶ 13. 69.
δὲ posterius] — 33. + τὸ D. Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος] — 69.
a Ἰουδαίων ad Ἰουδαίων] — 69. 20. ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων] τῶν Ἰουδαίων ἀνέγνωσαν D.
τῆς πόλεως ὁ τόπος] ὁ τόπος τῆς πόλεως ADEHK 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 71. 72. 78. 80. 85. 86. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 6. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*, *Genev*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1104.
καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ] — 13. ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ sed ante ὅτι 69.
ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ] Ῥωμαϊστὶ, ἑλληνιστὶ L 74. 89. 90. Versio *Copt*. *Cyrillus*.
21. οἱ] — D. τῶν Ἰουδαίων prius] — 73. Versio *Syr*. *Sax*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
22. ὁ] — Evang. 6. 23. ὅτι] — 73.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 435.

mo est de tribus primis diei horis. *Varro* L. L. IV. 9. Cosconius in actionibus scribit, praetorem accensum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam, itemque meridiem: & horam nonam.

19. *Titulus* est inscriptio qualiscunque, qua res, cui affixa fuerit, melius innotescat. *J. Capitolinus* 24. Gordiano milites sepulcrum apud Coccejum castrum fecerunt in finibus Persidis, titulum hujusmodi addentes & Latinis & Persicis & Judaicis & Ægyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur: Divo Gordiano victori Persarum, victori Gothorum, victori Sarmatarum, depulsori Romanarum seditionum, victori Germanorum, sed non victori Philipporum. *Hesychius*. τίτλος, πιττάκιον ἐπίγραμμα ἔχον. *Livius* IV. 10. 52. Supra valvas templi titulus cum tabula fixa est. *Suetonius* Calig. 32. Servum ob detractam lectis argenteam laminam carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis atque ante pectus collo pendentibus, praecedente titulo, qui causam poenae indicaret, per coetus epulantium circumduceretur. *Ovidius* T. IV. 2. 19.
Ergo omnis poterit populus spectare triumphos,
cumque ducum titulis oppida capta leget.

22. *Gen.* XLIII. 14.

23. *Herodotus* II. 35. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, αἰγύπτιοι δὲ κάτω. *Hesychius*. σύμπορπον, τὸν μὴ ῥαφαῖς συνειλημμένον κατὰ τοὺς ὤμους χιτῶνα. & ῥαφὶς —— περόνη. *Lucianus* amor. 44. ἔφηβος ἀνασπάσας τὴν ἱερὰν χλαμύδα ταῖς ἐπωμίαις περόναις συῤῥάψας —— ἐξέρχεται. *Sebachim* f. 85. 1. Traditio. Non faciunt vestes pontificales opus acus, sed opus textoris. S. D. Ex. XXVIII. 32. *Od.* ν. 217. Ἠρίθμει καὶ χρυσὸν, ὑφαντά τε εἵματα καλά. ν. 136. π. 231. ἐσθῆτα τ' ὑφαντήν. *Eustathius* in *Il.* ω. p. 1479. 14. πέπλοι δὲ γυναικεῖον φόρημα κατὰ τοὺς παλαιοὺς, ἃ ἐπερονῶντο αἱ γυναῖκες, οἱ καὶ ἑανοὶ ἐκαλοῦντο. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ ἀῤῥαφοῦς ὑφάσματος ἡ λέξις ἐλαμβάνετό ποτε, ἐτυμολογουμένη παρὰ τὸ διαπεπλάσθαι. *Pollux* VII. 13. ὁ δὲ σχιστὸς χιτὼν περόναις κατὰ τοὺς ὤμους διῄρτο. *Libanius*

22 Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Ὃ γέγραφα, γέγραφα. Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐ-
23 σταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, (καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ
στρατιώτῃ μέρος) καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅ-
24 λου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τί-
νος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ
25 ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἱστήκει-
σαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μα-
26 ρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθη-
27 τὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἶτα λέ-
γει τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς
28 τὰ ἴδια. Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ,
29 λέγει· Διψῶ. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώ-
πῳ

ἐποίησαν] ποιήσαντες DL. Versio *Copt.*
καὶ τὸν χιτῶνα] — Versio *Syr.* Codices *Latini*. τὸν δὲ χιτῶνα 69. δὲ ὁ χιτὼν] — 69.
ἄῤῥαφος] ἄραφος ADEK 1. 69. 72. 78. 85. 86 87. 97. Evang. 2. 6. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Bogardi*.
24. οὖν prius] δὲ D. Versio *Syra* posterior in margine. —— 69.
ἔσται] ἐστιν D. Codices *Latini*. ἔβαλον] ἔβαλλον Editio *Erasmi* 1.
κλῆρον] κλήρους 76. μὲν] — Editio *Erasmi* 1. *Aldi*.
25. αὐτοῦ prius] — 1. Μαρία] Μαριὰμ 1. bis. + ἡ 44. 106.
κλωπᾶ] κλοπᾶ 48. 57. *Cyrillus*, *Theophylactus*. κλεωπᾶ Editio *Colinaei*.
26. ἰδὼν] ἰδὼς 2. 56. Editio *Erasmi* 1. ὡς εἶδεν 1. ὃν ἠγάπα] — L a prima manu.
αὐτοῦ] — Colb.
ἰδοὺ] ἴδε DM 9. 10. 28. 33. 42. 47. 48. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 71. 83. 86. 90. 91. 106. Evang. 19. 21. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Chrysostomus*.
27. ἰδοὺ] ἴδε LM 3. 9. 10. 73. 74. *Chrysostomus*, *Cyrillus*. καὶ ἀπ' ἐκείνης] ἀπ' ἐκείνης οὖν 1.
ὥρας] ἡμέρας AD 14. 33. 42. 60. 68. 69. 71. 87. 99. Evang. 1. 7. 12. 13. 15. 16.
αὐτὴν ὁ μαθητὴς] ὁ μαθητὴς αὐτὴν EGH 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Erasmi*, *Bengelii*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Horologium*. + ἐκεῖνος 7. 12. 16. 37. 38. 45. 51. 59. 64. 80. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Wechelii*. *Genev*. Cod. *Lat*. + αὐτὸς 69.
28. τοῦτο] ταῦτα 60. 76. 80. Evang. 1. 7. 8. 11. 12. 13. 15. 17. Versio *Vulg. Copt. Syr. Eusebius* in Psal. LXVIII. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. *Horologium*.
εἰδὼς] ἰδὼν EK 2. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 28. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 53. 60. 64. 69. 71. 72. 73. 76. 86. 91. 97. Evang. 1. 2. 6. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1471.
πάντα ἤδη] ἤδη πάντα A 83. πάντα 1. 51. 86. Evang. 1. 2. 11. 12. 13. 15. 16. 19. 20. 24. Versio *Vulg. Syr. Theophylactus*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 877. ἤδη 36.
τετέλεσται] τετελείωται D 64. + περὶ αὐτοῦ 7. 11. 72. 73. 76. 80. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 15. 20. *Horologium*. + τὰ περὶ αὐτοῦ Evang. 14.
τελειωθῇ] πληρωθῇ D 1. 11. 13. 38. 53. 60. 69. 73. 80. Evang. 13. *Theophylactus*.
τελειωθῇ ἡ γραφὴ] ἡ γραφὴ πληρωθῇ 1. 73. πληρωθῇ ἡ γραφὴ 69. + ἡ λέγουσα καὶ ἔδωκαν εἰς πότον μου ὄξος καὶ χολὴν Versio *Syra* posterior cum asterisco. 29. οὖν] — A. Codices *Latini*.
οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους] — 47. 56. 58. 61. Codices *Lat*. + μετὰ χολῆς 13. 16. 61. in ora. 69. Versio *Armena*. *Syra* posterior cum asterisco. σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους L 1. Versio *Copt*. *Cyrillus*.
καὶ] — L 1. Versio *Copt*. *Cyrillus*. Codices *Latini*.

nius O. XI. p. 354. D. ὥσπερ ηὐξημένῳ σώματι μείζω χιτῶνα ὑφαινόμενος. *Themistius* XXI. p. 250. καὶ τὸν χιτῶνα ἐκεῖνον πράγματα παρέξειν ταῖς ἀκεστρίαις, ὃν γυνὴ ἐξυφαίνετο μὴ ἔμπειρος καὶ ἀμαθὴς ἱστουργίας. *Schol.* Cod. 36. ἐν Παλαιστίνῃ τῶν ἐπιχωρίων ἐκ δύο φαρσίων ποιούντων τοὺς χιτῶνας, καὶ τοῖς χειριδίοις ζευγνύντων τὰ φάρσια, ὁ τοῦ χριστοῦ ἄνωθεν ἦν ὑφαντὸς δι' ὅλου συνημμένος. ἄραφον γὰρ ἐκ τῶν ἄνωθεν δι' ὅλου ὑφαντὸν καλεῖ τὸν μὴ ῥαφῇ τινι συναρμοσθέντα χιτῶνα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν καλουμένων διφάρσων, ῥάκη γάρ τινες ποιοῦντες ὅμοια τοῖς νυνὶ φαρσίοις, ὕστερον αὐτὰ συνέῤῥαπτον κατὰ τῶν ὤμων, ὃ καὶ νῦν γίνεται ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν. *Jos.* A. III. 7. 4. ἔστι δ' ὁ χιτὼν οὗτος οὐκ ἐκ δυοῖν περιτμημάτων, ὥστε ῥαπτὸς ἐπὶ τῶν ὤμων εἶναι καὶ τῶν παρὰ πλευρὰν· φάρσος δ' ἓν ὑφασμένον σχιστὸν ἔχει βρογχωτῆρα. Ut texta tibialia, quae si feces, perdis.

27. *Lucianus* Toxari. 22. εὐδαμίδας κορίνθιος —— φίλοις ἐκέχρητο εὐπόροις οὖσι, πενέστατος αὐτὸς ὤν. ἐπεὶ δὲ ἀπέθνησκε, διαθήκας ἀπέλιπε, τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως γελοίους, σοὶ δὲ οὐκ οἶδα ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ φιλίαν τιμῶντι —— Ἐγγραπτο γὰρ ἐν αὐταῖς· ἀπολείπω ἀρεταίῳ μὲν τὴν μητέρα μου τρέφειν καὶ γηροκομεῖν —— οἱ κληρονόμοι δὲ, οἷς ταῦτα κατελέλειπτο ὡς —— ἤκουσαν, ἧκον εὐθὺς διαιτῶντες τὰ ἐκ τῶν διαθηκῶν, *Proverb. Plut. adscript. Zenob.* 564. Μέμνηται ταύτης Δοῦρις, λέγει δὲ ὅτι Πολυκράτης μητέρα νέμει. Πολυκράτης ὁ Σάμιος τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἀποθανόντων τὰς μητέρας συναγαγὼν, δέδωκε τοῖς πλουσίοις τῶν πολιτῶν τρέφειν, πρὸς ἕκαστον λέγων· ὅτι μητέρα σοι ταύτην δίδωμι.

28. διψῶ] *Aristoteles* probl. XXVII. 2. διατί οἱ φοβούμενοι —— καὶ διψῶσιν ἔνιοι, καθάπερ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι. *Plut.* Antonio. p. 952. A. ἀντώνιος ᾔτησεν οἶνον πιεῖν, εἴτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθήσεσθαι.

29. ὑσσώπῳ] Caulem hyssopi Matthaeus & Marcus vocant καλάμον. Virga brevis hyssopi opponitur cedro procerae 1. *Reg.* IV. 33. fasciculus hyssopi *Exod.* XII. 22. Lignum cedrinum & hyssopus *Levit.* XIV. 52. Num. XIX. 6. & 18. *Targum Jonathan.* Accipiet hyssopum, tres caules in fas-

πῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, 30
εἶπε· Τετέλεσται· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα 31
μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, (ἦν γὰρ
μεγάλη ἡ ἡμέρα ~ ἐκείνη· τοῦ σαββάτου) ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν
τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, 32
καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη 33
τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· Ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν 34
ἔνυ-

~ἐκείνου

ὑσσώπῳ] ὑσσόπου 16. ὕσσωπον S. *Bochartus*, & *J. Vlitius*. οἴσυπον vel ὑσσωτῷ D. *Heinsius*. ὑσσοδίῳ ap. *E. Schmidium*. ὑσσῷ προπεριθέντες *J. Camerarius*, probantibus *F. Sylburgio* & *J. Boisio*.
30. οὖν] — 33. Codices *Latini*. δὲ 27. 29. 42. 68. Versio *Syr.*
τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς τὸ ὄξος E 69. Versio *Vulg.*
τετέλεσται] τετελείωται D. καὶ] + πάλιν 40. 63.
πνεῦμα] + ὡς δὲ ἐξεπνεύσθη, ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω 37. 96. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Cyrillus*. 31. οἱ] + μὲν 76.
ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν] ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ 1. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus*, *Chrysostomus*, *Nonnus*. ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν] — L 13. ἦν prius] — D.
ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα] — M. ἡ] — AE 3. 44. 83. 90. Evang. 24. Editio *Erasmi*.
ἐκείνη] — 64. Evang. 7. ἐκείνου AE 1. 2. 3. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 72. 76. 80. 88. 90. Evang. 2. 6. 8. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Stephani*, *Bengelii*, *Bezae*. Versio *Copt. Syr. Æthiop.* Cod. *Lat. Hesychius* Q. 44.
ἐκείνη τοῦ σαββάτου] τοῦ σαββάτου ἐκείνου DL 73. τοῦ σαββάτου ἐκείνη 69. αὐτῶν] αὐτῷ L.
33. αὐτοῦ] τοῦ Ἰησοῦ Evang. 6. — Colb. τὰ] — Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
34. ἀλλ'] ἀλλὰ D. στρατιωτῶν] + ἐξελθὼν 69.
λόγχῃ] λόγχει Editio *Erasmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi*, *Colinaei*. αὐτοῦ τὴν πλευρὰν] τὴν πλευρὰν αὐτοῦ 69.
ἔνυξε] ἤνυξε 56. 58. ἤνοιξε 68. Versio *Vulg. Syra* posterior.
εὐθὺς] εὐθέως D. 44. 49. 69. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 97. Ev. 6. Codices plurimi, teste Millio. Edit. *Complut. Plantin. Bengelii*.

fasciculum unum. *Para* XI 8. Hyssopus, qua conspersum est, legitima est ad leprosum purificandum, si collegerit eam in ligna: si collegerit eam in cibos, reproba est. 9. Praeceptum de hyssopo est de tribus caulibus, in quibus tres sunt culmi XII. 1. Hyssopus brevis compensatur ope fili. *Succa* f. 13. 1. ubi cannae calami & surculi, quibus tentoria obtegebantur, recensentur, fit etiam mentio hyssopi. *Isaacus f. Omram* apud *Bochartum*: Hyssopus herba est, in montibus Hierosolymitanis proveniens, cujus rami super faciem terrae extenduntur ad cubiti longitudinem, aut aliquanto minus. Foliis enim & ramis luxuriat. Et folii mensura eadem, quae folii sampsuchi: suavis odor, sapor amarus, verno tempore colligitur.

30. Ab Ethnicis militibus oblatum bibere noluit: a Judaeo oblatum sitiens bibit.

31. κατεαγῶσιν] *Thomas*. καταγῆναι καὶ κατάξαι, οὐ κατεαγῆναι, οὐδὲ κατεάξαι. Βάρβαρα γὰρ ἀμφότερα. ἀποβάλλειν γὰρ ὀφείλει τὸ ἀπαρέμφατον, ἐπεὶ τὸ κατέαξα αὔξησις οὖσα πρῶτον, κατῆξα γὰρ ἦν, κατὰ ἀττικὴν διάλυσιν κατέαξα γέγονεν. Ἴσμεν δὲ ὡς αἱ μετοχαὶ, καὶ τὰ ἀπαρέμφατα, καὶ τὰ ὑποτακτικὰ τοῦ ἀορίστου, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀποβάλλουσι τὰς αὐξήσεις. ἔτυψα γὰρ τύψας, καὶ ἔτυπον τυπὼν λέγομεν. Μόνου δὲ τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ παθητικοῦ, καὶ τοῦ μέσου αἱ αὐξήσεις καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς χρόνοις τηροῦνται· κατέαγα γὰρ καὶ κατεαγὼς, καὶ τ' ἄλλα, ὥστε καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατεάγωσι δεῖ λέγειν, ὡς τετύφωσιν, οὐ κατεαγῶσι. τοῦτο γὰρ, ὡς ἐδείξαμεν, βάρβαρον. ὡς οἴονται τινες, κανονίζεται τοῦτο ἀπὸ τοῦ κατεάγη παθητικοῦ ἀορίστου, ἐκεῖνος γὰρ ἀποβάλλει τὴν αὔξησιν ἐν τοῖς ὑποτακτικοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔφημεν.

τὰ σκέλη] *Cic.* Philipp. XIII. 12. Illud tamen verum, quod in hoc plano proverbii loco dici solet, perire eum non posse, nisi ei crura fracta essent. Fracta sunt, & vivit. *Seneca* de Ira III. 32. Magnam rem sine dubio fecerimus, si servulum infelicem in ergastulum miserimus, quid properamus verberare statim, crura potius frangere. *Sueton.* Aug. 67. Thallo a manu, quod pro epistola prodita denarios D. accepisset, crura efregit. Tib. 44. utrique mox — crura fregisse. *Eusebius* H. E. V. 21. ὁ μὲν δείλαιος παρὰ καιρὸν τὴν δίκην εἰσελθὼν, ὅτι μὴ ζῆν ἐξὸν ἦν κατὰ βασιλικὸν ὅρον τοὺς τῶν τοιῶνδε μηνυτὰς, αὐτίκα κατάγνυται τὰ σκέλη, Περεννίου δικαστοῦ τοιαύτην κατ' αὐτοῦ ψῆφον ἀπενέγκαντος. *Agathias* IV. πολλαχοῦ κατὰ τὰς πόλεις ἀγύρτας τινας τυχὸν ἢ καὶ λωποδύτας, ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀνοσίων πεπλημμεληκότας ὁρῶντες, νῦν μὲν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρουμένους, νῦν δὲ τῶ πόδε διατεμνομένους. *Plaut.* Poen. IV. 2. 64. Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat, Continuo is me ex Syncerasto crurifragum fecerit. *Ammianus Marcellinus* XIV. 9. post multorum clades Apollinares ambo, pater & filius, in exilium acti, cum ad locum Crateras nomine pervenissent, villam scilicet suam, ut mandatum est, fractis cruribus occiduntur. *Philostorgius* III. 27. ὥστε ἐκεῖνον [τὸν Γάλλον] κελεῦσαι τὸν ἀέτιον ἀναζητηθῆναι, καὶ ἀμφοῖν τοῖν σκελοῖν κατεαγῆναι. *Polybius* p. 113. κολοβώσαντες δὲ, καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον. *Galenus* de Dogm. Hippocr. & Platon. IV. οὕτω γοῦν εἰώθασι καὶ νῦν ποιεῖν οἱ τοὺς ἁμαρτάνοντας οἰκέτας καταδικάζοντες, τῶν μὲν ἀποδιδρασκόντων τὰ σκέλη καίοντές τε καὶ κατασχάζοντες, καὶ παίοντες, τῶν δὲ κλεπτόντων τὰς χεῖρας, ὥσπερ καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν· ἁπλῶς δ' εἰπεῖν ἐκεῖνα κολάζοντες τὰ μόρια, δι' ὧν ἐνεργοῦσι τὰς μοχθηρὰς ἐνεργείας.

34. ἔνυξε] *Il.* ε. 46. τὸν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἔγχεϊ μακρῷ Νύξ'. *Eustathius*. τὸ κεντῆσαι ἤτοι τρῶσαι, νύξαι λέγει. 579. ἐσαότ' ἔγχεϊ νύξε. *Anthol.* II. 22. 19. Νυσσόμενος τε τὸ πλευρὸν, ἅτε ξιφίεσσιν ἀμυχθείν. *Galenus* de Constitut. Medicinae. νύττεσθαι — καὶ τέμνεσθαι — εἰ δ' ὀξὺ καὶ λεπτὸν εἴη τὸ τιτρώσκον, ὀνομάζεται νύγμα καὶ νύσις, εἰ δὲ βαρὺ, θλάσμα καὶ θλάσις.

Ga-

35 ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ
36 ἐστὶν ἡ μαρτυρία· κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ
37 ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ
38 λέγει· Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ
ἀπὸ Ἀριμαθαίας, (ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων)
ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰη-
39 σοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον) φέρων μίγμα
40 σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν
αὐτὸ

35. αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία] ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ H. 72. 73. 74. 80. 83. 87. 106. Evang. 1. 2. 6. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Chrysostomus*, *Andreas* in *Apoc.* XXII. 8. ἐστιν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία EG. 3. 86. 90. 97. Editio *Bengelii.* κἀκεῖνος] καὶ ἐκεῖνος 1. *Origenes* in Jo. II. 13.
ἵνα] + καὶ ADKL. 1. 33. 42. 61. inter lineas. 69. 76. Evang. 22. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bengelii.* Versio *Vulg. Syr.* utraque. *Origenes* in Jo. II. 13. *Cyrillus.* 36. γὰρ] δὲ K. 51. 74. 90. 91. Versio *Syr.*
συντριβήσεται] + ἀπ' 5. 12. 29. 33. 40. 44. 45. 47. 49. 53. 56. 58. 59. 61. 63. 65. a prima manu. 66. 68. 69. 70. 71. 74. 76. 83. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 6. 21. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus*, *Nonnus. Cyrillus.* συντριβήσετε 60. Editio *Erasmi*, *Colinaei.* 37. λέγει] — 1. Colb. Cod. *Lat.*
38. δὲ prius] — EGKM. 2. 9. 10. 11. 14. 27. 32. 33. 42. 44. 45. 49. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 68. 71. 80. 83. 87. 95. 97. Colb. Editio *Complut. Plantin. Genev*, Versio *Syr.*
ὁ Ἰωσὴφ ὁ] Ἰωσὴφ D. 90. ὁ Ἰωσὴφ A. Ἰωσὴφ ὁ 1. 73. 74. 89. 106. Editio *Complut.* ὁ Ἰωσῆς ὁ L.
ab Ἰησοῦ ad Ἰησοῦ] — A 1. 2. 69. δὲ posterius] — 66.
καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος] — 51. ab ἦλθεν ad ἦλθε] — Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Lutheri.*
τοῦ Ἰησοῦ posterius] αὐτοῦ Evang. 18. 20. αὐτῷ Evang. 6. 39. δὲ] — D.
πρὸς τὸν Ἰησοῦν] — 36. πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς] νυκτὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν 69.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν AL *Cyrillus.* τὸ] — 13. 36. 69. πρῶτον] πρότερον 69.
μίγμα] μίγματα 29. + καὶ 59. σμύρνης] ζμύρνης D. μύρνης Editio *Erasmi*, *Colinaei.*
ὡσεὶ] ὡς DEGHKLM 9. 10. 11. 35. 44. 72. 74. ex emendatione. 83. 86. 97. Evang. 1. 6. 16. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* 40. Ἰησοῦ] Θεοῦ A.

Galenus de Optima Secta. ἐντυχών τις πλείοσι καρδιοτρώτοις ἀποθνήσκουσιν ἐζήτησε τοῦ θανάτου τὴν αἰτίαν, λογιζόμενος οὖν εὕρηκε —— πεποίηκε τοῦτο τὸ θεώρημα, εἴτις ἐστι καρδιότρωτος, ἐκεῖνος ἀποθανεῖται. & in Hippocr. Aphorism. VI. ὅτι μὲν οὖν ἡ τῆς καρδίας τρῶσις ἐπιφέρει θάνατον ἐξ ἀνάγκης, ἕν τι τῶν ὁμολογουμένων ἐστι. *Sextus Empir.* a. Astrolog. 104. ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐτηρήσαμεν, ὅτι ἡ τῆς καρδίας τρῶσις αἴτιον ἐστι θανάτου, οὐ τὴν Δίωνος μόνον τελευτὴν αὐτῇ συμπαρατηρήσαντες, ἀλλὰ καὶ Θέωνος, καὶ Σωκράτους, καὶ ἄλλων πολλῶν. a. Logic. II. 153. καρδίας δὲ τρῶσιν θεασάμενοι, μέλλοντα θάνατον προγιγνώσκομεν. 157. καὶ αὐτοὶ ἔγνωμεν, ἐκ μὲν καπνοῦ πῦρ —— ἐκ δὲ προηγουμένης καρδίας τρώσεως θάνατον —— λαμβάνοντες. *Aqua* est liquor pericardii. Sanantur nulla vulnera cordis ope. *Celsus* V. 26. 2. quae vulnera insanabilia sint. Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui spinae medulla percussa est.

Philo de Creat. princ. T. 2. p. 369, 26. οὗτοί μοι δοκοῦσιν μηδὲ ἂν τετελευτηκότων ἀποσχέσθαι δι' ὑπερβολὴν ὠμότητος· ἀλλὰ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο παρὰ πολλοῖς, μὴ ἂν ὀκνῆσαι νεκροὺς ἐπισφάττειν.

35. *Ut credatis*, verum fuisse hominem 1. *Jo.* V. 6.

36. *Moeris.* ὀστοῦν, Ἀττικῶς· ὀστέον, Ἑλληνικῶς.

Galenus de Dogmat. Hippocratis & Platonis III. κατάξαι τὴν κεφαλὴν, ἢ συντρίψαι τὰ σκέλη. Conterantur ossa ejus, erat formula inprecandi. *Megilla* Nebucadnezar, cujus ossa conterantur. *Medras Esther* I. 4. & II. 6. *Bereschith* R. XLIX. 1. LXXVIII. 1. Adrianus, cujus ossa conterantur. *Eccha R.* c. I. 16. III. 22. *Vajikra* R. XVIII. XXV. *Psal.* XXXIV. 20.

37. *Succa* f. 52. 1. Hic planctus, cur fiet? Dixerunt Rabbini: In hoc loco dissentiunt R. Dossa & magistri. Unus enim dixit, propter Messiam filium Josephi interfectum —— pax sit illi, qui dixit: super Messiam filium Josephi occidendum planctum illum futurum. S. D. *Zach.* XII. 10. *Apoc.* I. 7. 2. *Macc.* XII. 6.

Sevachim f. 108. 1. Alia scriptura dicit.

39. *Massecheth Semachoth* VIII. Cum mortuus esset R. Gamaliel senior, combussit super eum Onkelosus proselytus ultra LXXX. libras opobalsami. *Gittin* VI. 4. Sponsus recipit in se, dare illi decem denarios pro capsa aromatum pro qualibet libra.

μίγμα] *Callimachus* H. in lavacrum Palladis. οὐ γὰρ Ἀθηναία χρίσματα μικτὰ φιλεῖ. *Plinius* H. N. XIII. 1. juvitque luxuria omnia ea miscere, & e cunctis unum odorem facere; ita reperta sunt unguenta. *Galenus* de Compos. Medic. per gen. VII. οἱ τὰ μίγματα πωλοῦντες ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὠνούμενοι —— τούτῳ καὶ τὰ μίγματα τὰ ξηρὰ τρίψας —— ἔτηξας μύρα κηρόν τε χαλβάνην τε καὶ τερμινθίνην, ὁπουτὲ πάνακος τ' ἄλλα τ' ὑγρὰ μίγματα —— πάμφιλος ὁ μιγματοπώλης. *Philo* de Confus. ling. p. 433. ἡ μὲν μίξις ἐν ξηραῖς, ἡ δὲ κρᾶσις ἐν ὑγραῖς οὐσίας δοκιμάζεται.

σμύρνης] *Aëtius* XVI. extr. νεκροῦ σμύρνησις. Ἀλόης, σμύρνης, κόμμεως ἀνὰ λίτραν α. σαρκοκόλλης λίτρας β. ἀκακίας, ὀποβαλσάμου. *Herodot.* II. 86. αὖθις διηθέουσι θυμιάμασι τετριμμένοισι· ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων πλὴν λιβανωτοῦ πλήσαντες συῤῥάπτουσιν ὀπίσω. *Ovidius* Trist. III. 3. 69. Ossa —— atque ea cum foliis & amomi pulvere misce. *Psal.* XLV. 9. *Prov.* VII. 17. *Cant.* VII. 13. 14. vid. in *Matth.* II. 11.

ἀλόης] *Galenus* de facult. Medic. Simplic. VI. ἀλόη, αὕτη μὲν ἡ πόα παρ' ὑμῖν οὐ πάνυ τι φύεται· καὶ ἡ φυομένη δὲ κατὰ τὴν Συρίαν τὴν μεγάλην ὑδατωδεστέρα τι καὶ ἀσθενεστέρα τὴν δύναμιν ἐστι —— κατὰ δὲ τὰς θερμοτέρας χώρας, ὧν ἐστιν ἡ κοίλη Συρία καὶ Ἀραβία, πολὺ βελτίων ἐστι, ἀρίστη δὲ ἡ κατὰ τὴν Ἰνδίαν, ἧς ὀπός ἐστιν τὸ κομιζόμενον ἐνταῦθα τοῦτο φάρμακον, ἡ ἀλόη προσηγορευμένη. praeter herbam autem aloe, ex qua succus amarissimus eliciebatur, erat arbor aromatica aloe etiam vocata, & ad thymiamata usurpata, de quo Joannes loquitur, judicante *Salmasio* Exerc. Plin. p. 742.

αὐτὸ + ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν 41
τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς
ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν. 42

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς 1
τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σί- 2
μωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς· καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἦραν
τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ 3
ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος 4
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. Καὶ παρακύ- 5
ψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια· οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. Ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν 6
αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, Καὶ τὸ σουδάριον, ὃ 7
ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα
+ ἐν τό-

αὐτὸ] + ἐν ADEGHM. 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 70. 71. 72. 83. 86. 87. 90. 95. 96. 97. 105. Ev. 2. 6. 16. 17. 19. 20. 22. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii. Nyssenus* in Resurr. Christi 2. *Theophylactus, Horologium.* probante *J. Millio* prol. 1105. τῶν] — 69. τοῖς] — D.
41. τῷ] — D 69. ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ] — 11. κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ 106.
κήπῳ] τόπῳ 1. 71. καινὸν] κενὸν 15. 42. 69. Evang. 19. 42. τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 71.
1. Μαρία] Μαριὰμ A. σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον] εἰς τὸ μνημεῖον σκοτίας ἔτι οὔσης 69.
ἔτι] — 3. ἐκ] ἀπὸ 37. 69. *Dionysius.* ἀπὸ τῆς θύρας 1. Colb. Versio *Copt. Armen.* Codex D. in versione Lat.
2. αὐτοῖς] + ὅτι 57. οἴδαμεν] οἶδα μὲν *P. Lyserus.*
3. ἐξῆλθεν] ἐξῆλθον Editio *Erasmi* 1. ὁ posterius] — D. *Horologium.*
a μαθητὴς ad μαθητὴς] — 73. 4. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ] — Colb. 44.
καὶ ὁ] ὁ δὲ A. 64. Versio *Syr.* προέδραμε] ἔδραμε 47. 56. 58. Codices *Latini.*
εἰς] πρὸς 68. a μνημεῖον ad μνημεῖον] — 69.
5. κείμενα τὰ ὀθόνια] τὰ ὀθόνια κείμενα A. Versio *Syr. Nyssenus* in Resurr. 2. μέντοι] μέντοιγε 1. 29.
6. οὖν] — 46. Cod. *Lat.* καὶ 33. + καὶ 56. 58. Cod. *Lat.* δὲ Versio *Syr.* 8. καὶ ὁ] ὁ D sed in Versione Latina: &
ἄλλος] — Versio *Vulg. Syr.* probante *Bengelio.* εἶδε καὶ ἐπίστευσεν] εἶδον καὶ ἐπίστευσαν 61. in ora 69.
ἐπίστευσεν] οὐκ ἐπίστευσεν D. Sed Versio Latina negationem non habet. 9. γὰρ] δὲ 58. 61.

40. ἐνταφιάζειν] *Tacitus.* H. V. 3. de Judaeis. Corpora condere, quam cremare; more Ægyptio. *Plautus* Poenul. prol. Est emortuus. Propterea apud vos dico confidentius, Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

41. *Jos.* A. IX. 10. 4. Rex Usias ἐκηδεύθη δὲ μόνος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις. X. 3. 2. Manasses καὶ θάπτεται μὲν αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ παραδείσοις.

4. ἔτρεχον ὁμοῦ] *Il.* ψ. 422. Μενέλαος ἁματροχίας ἀλεείνων. *Eustathius* ἁματροχίαι δ' οὖν αἱ ὁμοδρομίαι, ἢ μᾶλλον αἱ ὁμοῦ συμβολαὶ τῶν τροχῶν. εἰπεῖν δὲ καὶ κατὰ τοὺς παλαιοὺς αἱ εἰς ταυτὸ σύνοδοι τῶν τροχῶν. & in Od. ο. p. 585. 3. τὸ δὲ ἁματροχοῶντα ἀντὶ τοῦ ἀκολούθητον, δυνάμενον ἅμα τινὶ τρέχειν. Γράφεται δὲ φησὶ καὶ ὁμοτροχοῶντα, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῷ συμπορεύεσθαι καὶ τρέχοντα ποτέ. Porphyrius Q. Hom. ἐστὶ δὲ ἁματροχιὰ τὸ ἅμα τρέχειν, καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι, οἷον ὁμοδρομία τις οὖσα. & Etymol.

5. οὐ μέντοι εἰσῆλθεν] Ne pollueretur. *Num.* XIX. 16. *Mechilta* in Ex. XII. 1. init. Simile servi sacerdotis, qui fugit a domino dicens: ibo in domum sepulcri, locum, quo dominus me non potest sequi. *Midrasch Mischle* IX. 2. Elias personam sacerdotis induens R. Akibam mortuum humeris suis gestabat. Hoc cum vidisset Josua Gerasenus, dixit Eliae: Rabbi, Nonne dixisti mihi, te esse sacerdotem? annon sacerdoti vetitum est pollui super mortuo? Dixit ei: per vitam tuam —— non est immunditia in justis, imo ne quidem in discipulis eorum. *Berachoth* f. 18. 1, 2. Docui in quadam Barjetha: neminem debere ire in sepulcrum, & Tephillin habere in capite suo, aut librum legis in brachio suo, qui secus facit, transgreditur praeceptum Prov. XVII. 5. intra IV. ulnas non est permissum, sed extra; dicit enim Dominus: mortuus habet quatuor ulnas. —— R. Chaja & R. Jonathan ferebant & ibant ad sepulturam; tum villi R. Jonathanis pendebant in sepulcrum. Dixit R. Chaja: tolle, ne mortui nobis dicant, cras ad nos venientes jam nobis illudunt. *Bava. Kama* f. 16. 2. 17. 2. De Hiskia dicitur: Honore ipsum affecerunt. Innuunt coetum Scholasticum congregasse ad sepulcrum ejus —— Non autem super ipsum sepulcrum considebant sed intervallo IV. ulnarum inde remoti. *Oholoth* II. 4. Lapis sepulcralis הגולל & latus sepulcri polluunt tactu. —— quid est latus? cui lapis sepulcralis innititur. *Massecheth Semachoth* IV. 22. Pontifex M. qui polluitur, aut intrat sepulcra, vapulat XL.

7. χωρὶς] *Plut.* de Sanit. tuenda p. 122. C. χωρὶς, ἔφη, τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τινων Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. *Æschines* in Ctesiph. τὸν βουλόμενον χωρὶς καὶ ἐν μέρει περὶ ἑκάστου γνώμην ἀποφαίνεσθαι. *Pausanias* χωρὶς δὲ ἀπὸ τῶν σωμάτων αἱ κεφαλαί· χωρὶς δὲ ἐν Λέρνῃ τὰ σώματα. *Xenophon* Oecon. χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα ὀφειλόμενα ἀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν.

10. *Jos.* A. VIII. 4. 6. πρὸς αὐτοὺς ἕκαστοι, τοῦ βασιλέως ἀπολύσαντος, ἀπῄεσαν. *Phaedrus* IV. 21. 22. Sermone ab ipso cognitum cupidissime ad se recepit. *Catullus* Epithal. in Pelei nuptias. 277. Ad se quisque vago passim pede discedebant. *Polybius* V. 93. διέλυσε τοὺς Μεγαλοπολίτας πρὸς αὐτούς.

12. ἐν λευκοῖς] *Ovid.* Metam. XI. 669. Surge, age, da lacrymas lugubriaque indue. Trist. IV. 2. 73. Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam. *Propert.* IV. 12. 96. Et bene habet, nunquam, mater, lugubria sumsi. *Seneca* Consol. ad Helviam. Nosti quasdam, quae amissis filiis lugubria nunquam deposuerunt. *Aristoph.* Plut. 1200. ἔχουσα δ' ἦλθες αὐτὴ ποίκιλα. Schol. λείπει τὰ ἱμάτια. *Artemidor.* II. 3.

διὰ

8 τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε, καὶ
9 ἐπίστευσεν. Οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον
10 οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα
11 ἔξω· ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον. Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς
12 καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ
13 Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἦραν τὸν Κύ-
14 ριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω,
15 καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα· καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι,
τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· Κύριε, εἰ
16 σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας· κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ
Ἰησοῦς· Μαρία. Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί, (ὃ λέγεται), διδάσκαλε.
17 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου

δὲ

11. Μαρία] Μαριάμ 1. δὲ] — 69.
τὸ μνημεῖον prius] τῷ μνημείῳ ADELM. 1. 3. 4. 7. 8. 9. 10. 35. 36. 37. 38. 45. 46. 57. 62. 65. 66. 78. 80. 97. Evang. 1. 8. 12. 13. 14. 24. *Nyssenus* de Resurr. 2. *Severus.* probante *Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1481.
κλαίουσα ἔξω] ἔξω κλαίουσα 1. Codicis D. Versio Latina. *Nyssenus*, *Cyrillus.* κλαίουσα A. Versio *Syr.*
12. ἐν λευκοῖς καθεζομένους] — D. habet autem Versio Latina.
ἔκειτο] ἔθηκαν 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei. Horologium.* Ἰησοῦ] κυρίου G.
13. κλαίεις] + τίνα ζητεῖς D. 69. Evang. 20. ἔθηκαν] τέθεικαν D.
14. καὶ ταῦτα] ταῦτα AD 1. 33. 44. 91. Versio *Vulg. Syr. Copt. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 921.
ὁ] — AD. 3. 44. 72. 73. 74. 69. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii.*
15. λέγει] + οὖν 63. 73. ὁ Ἰησοῦς] ἐκεῖνος 28. ἐβάστασας] ἦρες D.
αὐτὸν ἔθηκας] τέθεικας αὐτὸν D. ἔθηκας αὐτὸν AG. 1. 44. 72. 80. 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Bengelii. Genev. Cyrillus*, *Severus*, *Theophylactus. Hieronymus* Hedibiae Q. V.
16. ὁ] — D. Μαρία] Μαριάμ 1. *Nyssenus*, *Severus.*
στραφεῖσα] + δὲ D. στραφεῖσα ἐκείνη] ἐκείνη στραφεῖσα 69.
αὐτῷ] + ἑβραϊστὶ DL. 33. 42. 71. Versio *Syr. Copt. Armen.*
ῥαββουνί] ῥαββωνεὶ D. Cod. *Lat.* ῥαβουνὶ 3. 38. 40. 51. 54. 55. 69. 70. 83. 90. 106. Ev. 13. 14. Editio *Complut. Stephani* 1. 2.
λέγεται] + κύριε D Cod. *Lat.* διδάσκαλε] + καὶ προσέδραμεν ἅψασθαι αὐτοῦ 13. Versio *Syra* posterior.
17. ὁ] — D. μου duo prima] — D. prius. Codices *Latini.*

διὰ τὸ τοὺς ἀποθανόντας ἐν λευκοῖς ἐκφέρεσθαι. *Arrianus* Epict. III. 12. ἐν κοκκίνοις περιπατοῦντα. IV. 11. οὐ δεῖ φορεῖν κόκκινα. *Lucian.* Nigrin. 11. χρυσίδας ἠμφιεσμένοι. Tim. 27. καὶ ποικίλα ἐνδύς. *Athen.* VII. p. 281. D. ex Philarcho & *Suidas* ἄνθινα φορεῖν. ἄνθινα μετημφιάσατο. & XII. p. 521. B. *Martial.* II. 39. Coccina formosae donas, & ianthina moechae. *Diogenes* L. Socrat. II. 28. λαμπρὰ ἠμπίσχετο Plat. III. 46. ἀνδρεῖα ἠμπίσχετο. Exod. XXXIII. 4. *Matth.* XI. 8. *Act.* I. 10. *Jac.* II. 20.

Qui biduo ante inter duos facinorosos in cruce pependerat, ejus cadaver, vel sepulcrum potius, in quo jacuerat, ab angelis custodiebatur; repraesentabatque id, quod in Sancto templi erat sanctissimum, nimirum arcam vel operculum propitiatorium *Ex.* XXV. 17-22. *Ro.* III. 25. *Heb.* IV. 16. *Aristophanes* Thesmophor. 893. τὸ δ' ἐστιν αὐτοῦ σῆμ' ἐφ' ᾧ καθήμεθα. Γυ. κακῶς ἂν ἐξόλοιο, κἀξολεῖ γέ τοι ὅστις γε τολμᾷς σῆμα τὸν βωμὸν καλεῖν.

14. *Apoc.* I. 10. 12.

15. κύριε] *Seneca* Ep. III. Obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus.

εἰπέ μοι] Curiosius interrogantis vox. Act. V. 8. *Sulpiciae Sat.* Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum cogitat? *Claudianus* Laud. Serenae. Dic mihi, Calliope, cur tanto tempore differs? *Propert.* II. 23. 111. Dic mihi, quis potuit lectum servare pudicum? *Ovid.* H. II. 27. Dic mihi, quid feci?

ἐβάστασας] *Euripides* Alcest. 724. οὐκ ἐγγελᾷς γέροντα βαστάζων νεκρόν. *Sophocles* Ajac. 838. πέμψον τιν' ὑμῖν ἄγγελον, κακὴν φάτιν Τεύκρῳ φέροντα, πρῶτος ὥς με βαστάσῃ πεπτῶτα. 932. τίς σε βαστάσει φίλων; *Euripid.* Electr. 1223. εἴπερ γ' Ὀρέστου σῶμα βαστάζω τόδε. *Appianus* de B. C. I. p. 647. ὁ Σύλλας ἐπελθὼν ἐβάστασε τὴν ἀργίαν ferias sustulit — ἀναιρεθείσης τῆς ἀργίας. *Polybius* p. 1468. τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἄγαλμα βαστάσας ἀπήνεγκεν ὡς αὐτόν. *Athenaeus* II. p. 46. F. μετὰ τὰς ἡμέρας, βασταχθέντος τοῦ μέλιτος ἀποθανεῖν. *Longus* I. p. 4. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐβουλεύσατο μόνα τὰ γνωρίσματα βαστάσας ἀμελῆσαι τοῦ βρέφους.

17. *Matth.* XXVIII. 9. *Libanius* D. XL. 861. B. ἅψας τῶν γονάτων τοῦ πατρός, δάκρυσον, ἱκέτευσον. 2. *Reg.* IV. 27. 37.

μή μου ἅπτου] Qui autem se attrectari vetat, alteri immunditiem exprobrat. *Horat.* S. II. 3. 110. Metuensque velut contingere sacrum. *Curtius* X. 10. 13. Ægyptii Chaldaeique jussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere velut spiranti manus: deinde precati, ut jus fasque esset attrectare eum. *Euripid.* Phoeniss. 1619. σοί τ' εὖ λέλεκται, γόνατα μὴ χρώζειν ἐμά. Schol. μιαίνειν. *Diodorus* S. III. 57. de Basilea — ἀξιῶσαι — τοῦ αὐτῆς σώματος μηκέτι μηδένα θίγειν — καί τινων ἀντεχομένων τοῦ σώματος, ἐπιγενέσθαι πλῆθος ὄμβρου καὶ συνεχεῖς κεραυνῶν πτώσεις. ἐνταῦθα δὲ τὴν μὲν Βασίλειαν ἀφανῆ γενέσθαι, τοὺς δὲ ὄχλους — θεόν τε νομίσαι, καὶ βωμοὺς ἱδρύσασθαι — θυσίας τε ἄλλας καὶ τιμὰς ἀπονεῖμαι· *Sir.* XXXIV. 27. *Luc.* VII. 39. *Col.* II. 21. *Esaj.* LXV. 5. & in lege passim. *Epiphanius* . . . μιασμὸν ἡγοῦνται τό τινος ἅψασθαι ἢ τοῦ θίγειν ἄλλου τινος ἀνθρώπου ἀπ' ἄλλου δόγματος. de Dositheis. τὸ μὴ θιγγάνειν τινος, διὰ τὸ βδελύττεσθαι πάντα ἄνθρωπον, ὁμοίως ἔχουσι. Mos est Samaritanorum, cum occurrunt Judaeo, aut Christiano, aut Mahumedano, ut dicant: ne tangas me, vel ne attingito me. Siquidem eos omnes, qui diversam religionem profitentur, pro pollutis habent. *Dio* XLVI. p. 403. τῷ Τιβερίῳ ἄδεια ἐδόθη, ὅτι τοῦ νεκροῦ, οὐκ ἐξὸν δή, ἥψατο.

οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα] Tantum abest, ut Christus post resurrectionem pedes suos tangi vetuerit, ut

etiam

δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, ϗ εἰπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τ̃ πατέρα μου ϗ πατέρα
ὑμῶν, ϗ Θεόν μου ϗ Θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἀπαγγέλλουσα τοῖς 18
μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τ̃ Κύριον, ϗ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ 19
ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τ̃ σαββάτων, ϗ τ̃ θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμέ-
νοι διὰ τ̃ φόβον τ̃ Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, ϗ ἔστη εἰς τὸ μέσον, ϗ λέγει αὐτοῖς· 20
Εἰρήνη ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας ϗ τ̃ πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχά-
ρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τ̃ Κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν· καθ- 21
ὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, ϗ 22
λέγει αὐτοῖς· Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· 23
ἄν

δὲ] οὖν D. — AL. πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου] — G.
a τ̃ θεὸν ad τ̃ θεὸν] — G. θεὸν] κύριον D. in versione Latina, bis 18. Μαρία] Μαριάμ L 1.
ἀπαγγέλλουσα] ἀγγέλλουσα A. ἀναγγέλλουσα EG 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ D. ἑώρακε] ἑωράκαμεν 33. ταῦτα] ἃ D.
αὐτῇ] αὐτοῖς 69. Evang. 8. + ἐμήνυσεν αὐτοῖς D.
19. οὖν] — G. 28. 42. 63. 64. 69. 73. 91. Evang. 24. δὲ 47. 56. 58. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
τ̃ prius] — A. μαθηταὶ] + αὐτοῦ L 33. *Cyrillus* in l. c. Julian p. 332. Act. Eph. V.
συνηγμένοι] — AD 44. a prima manu. 95. Versio *Syr.* prior, at posterior habet cum asterisco. probante *J. Millio* prol. 1467.
ὁ] — D. 1.
20. αὐτοῖς] — D. 61. Versio *Vulg.* ϗ A.
αὐτοῦ] αὐτοῖς AD. Versio *Vulg.*
οὖν] δὲ 1.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ D. 71.
21. εἶπεν οὖν] ϗ εἶπεν L. Versio *Copt. Cyrillus.*
ὁ Ἰησοῦς] — DL. 68. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus.*
ὁ Ἰησοῦς πάλιν] πάλιν ὁ Ἰησοῦς 1.
πέμπω] ἀποστέλλω D. a prima manu L. 33. 42. *Cyrillus.*
22. ϗ prius] — D. Versio *Vulg.*
ἐνεφύσησεν] + αὐτοῖς D Versio *Syr. Copt.*
23. ἄν] ἐὰν AD. bis posterius 1.
ἀφῆτε] ἀφίετε 39.
ἀφίενται] ἀφέωνται ADL 1. *Chrysostomus, Cyrillus* in Schol. p. 1101. & Act. Eph. V.
κρατῆτε] κρατήσητε D. κρατεῖτε 53. 68. κεκράτηνται] κράτηνται L. 24. δὲ] οὖν 1. ὁ] — D bis.

etiam manus & latus ipsum contrectari jusserit comm. 27. est ergo hic argumentum ad hominem, quo Mariae varium & mutabile ingenium objicitur. Quaenam ista est levitas? modo non ausa eras in sepulcrum descendere, ne contactu mortui pollueretis comm. 11. & 5. & jam me adoras, tanquam sanctum Dei? Si credis, me esse verum Pontificem, si recordaris eorum quae dixi, me brevi abiturum, ut ingrediar non sanctissimum templi locum, sed locum multo sanctiorem, nimirum coelum, qua audacia audes me tangere? an nescis, quam sollicite Pontifex Judaeorum curet, ne instante die expiationis contactu ullius rei immundae polluatur? quae modo metuebas, ne contactu corporis mei pollueretis, cur nunc non metuis, ne contactu tuo me polluas? *Heb.* VII. 26.

θεόν μου] *Apoc.* III. 12.

19. *Act.* XII. 6. 13. 10. V. 19. XVI. 26. *Petronius* 92. Et jam plena nox erat, cum Eumolpus ostium pulsat. Interrogo ego, quot estis? *Plautus* Mostell. II. 2. 14. Sed quid hoc? occlusa janua est interdiu?

Minucius Felix de Magis. Quis nescit, hos aut imminentia studia praenoscere, quae necessario, velint, nolint, suis ordinationibus veniunt, aut mortiferam immittere, quibus libuerit, tabem, aut sine clavibus reserare, quae clausa sunt?

21. *Gittin* f. 62. 1. Non bis salutant alienigenam —— Fur dixit illis: pax vobis reges, pax vobis reges. Dixerunt, unde tibi, Rabbinos vocari Reges? Respondit Prov. VIII. 15. at unde tibi, bis salutandos esse reges? dixit illis: quia dixit R. Juda, Dixisse Rabum: unde bis salutant regem? S. D. 1. Chron. XII. 18.

22. ἐνεφύσησε] *Il.* τ. 159. ἐν δὲ θεὸς πνεύσῃ μένος ἀμφοτέροισιν. *Cyrillus* in Naum. II. 1. ὥσπερ οὖν ἔθος ἦν περιῤῥηγνῦναι τισι τὴν ἐσθῆτα, δεδυσφημηκότος τινὸς, οὕτω καὶ τὸ ἐμφυσᾷν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἠῤῥωστηκότων καθ' ὁντινοῦν τρόπον. ἔδρων δὲ τοῦτο μάλιστα καὶ ἄγαν ἐκτόπως οἱ ἐφερκίζειν εἰωθότες, καὶ περιέργοις ἐπῳδαῖς πνευμάτων τε καὶ ἀλγημάτων τοὺς κάμνοντας ἀπαλλάττειν προσποιούμενοι. *Æn.* VI. 50. Afflata est numine quando jam propiore Dei. *Cic.* pro Arch. 8. quasi divino quodam spiritu afflari. de N. D. II. 66. Nemo vir magnus sine aliquo afflatu Deorum unquam fuit. de Divin. I. 18. Oracula instinctu divino afflatuque funduntur. & 6. instinctu inflatuque divino futura praenunciare. *Sap.* XV. 11. *Gen.* II. 7. *Ezech.* XXXVII. 5. 10.

25. *Schemoth* R. XLVI. Non credidit, peccasse Israëlem dixitque: nisi ipse videro, non credam S. D. Ex. XXXII. 19.

τύπον] *Athen.* XIII. p. 585. C. τοὺς τύπους τῶν πληγῶν ἰδοῦσα. *Herodianus* V. 5. 12. παραστήσας ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ. *Theophrastus* de C. P. I. 19. οὐδ' ἐν τοῖς ζώοις ἴσα πλάττεται, καὶ καταναγκάζεται πρὸς μικρότητα, καὶ μέγεθος, καὶ ὅλον τύπον τῆς μορφῆς. *Plut.* Sympos. VIII. 7. p. 728. B. τῆς μὲν γὰρ χύτρας τὸν τύπον, ἔφη Φιλῖνος, ἀφανίζειν αὐτοὺς, διδάσκοντας ὅτι δεῖ μηδὲν ὀργῆς ἔνδηλον ἀπολιπεῖν ἴχνος —— ἡ δὲ τῶν στρωμάτων συντάραξις —— φαίνεσθαι, τὸ μὴ πρέπον ἀνδρὶ συγκεκοιμημένης γαμετῆς χώραν ὁρᾶσθαι καὶ τύπον, ὥσπερ ἐκμαγεῖον, ἀπολιπόμενον. de genio Socratis p. 977. E. πίναξ χάλκεος ἔχων γράμματα —— ἀλλ' ἴδιός τις ὁ τύπος καὶ βαρβαρικὸς τῶν χαρακτήρων, ἐμφερέστατος αἰγυπτίοις. de Solert. Animal. p. 982. B. οἱ δὲ τὴν θήλειαν λέγουσιν ὑπὸ τοῦ ἄῤῥενος τρεφομένην τύπους ἰδίους καὶ σφραγῖδας καταλείπειν. *Philo* de Vit. Mosis. T. 2. 108, 15. εὐδαίμονες δ' ὅσοι τὸν τύπον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ἐναπεμάξαντο, ἢ ἐσπούδασαν ἐναπομάξασθαι. p. 146, 46. τὸ δὲ ἀποτέλεσμα πρὸς τὸν τύπον ἐδημιουργεῖτο. p. 99. 28. τοὺς τύπους τῶν κεραυνίων τραυμάτων εἰς νουθεσίαν τῶν ὁρώντων. *Dio Chrys.* LX. p. 580. C. τῶν κοροπλάθων, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τύπον τινα παρέχοντες, ὁποῖον ἂν πηλὸν εἰς τοῦτο ἐμβάλλωσιν, ὅμοιον τῷ τύπῳ τὸ εἶδος ἀποτελοῦσι. *Plinius* H. N. XXXV. 43. impressa argilla typum fecit.

Justi-

24 ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,
25 οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν
Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν
δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ
26 πιστεύσω. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν·
ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν.
27 Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν
28 χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπε-
29 κρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Ὅτι

ἦν] + ἐκεῖ L. Versio *Syr.* prior, at posterior habet cum asterisco. *Arab. Copt.*
25. ἄλλοι] — Versio *Syr.* μαθηταὶ] + ὅτι D. 59. εἶπεν] λέγει Evang. 2.
αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς Evang. 2. ἐν ταῖς χερσὶν] εἰς τὰς χεῖρας D.
τὸν τύπον prius] τοῦ τύπου Colb. τύπον prius] τόπον Versio *Syr.* utraque. *Armen.*
τὸν δάκτυλον μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ] μου τὰς χεῖρας εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ βάλω μου τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων D.
τύπον posterius] τόπον A 47. 56. 58. 97. ex emendatione. Versio *Vulg. Syr.* probante *T. Beza*, *H. Grotio*, *J. Boisio.*
ab ἥλων ad ἥλων] — 69. ἥλων posterius] ποδῶν Colb.
μου posterius] — 1. Cod. *Lat.* 26. αὐτοῦ] — 1. 56. 58. 69. Codices *Lat.* Versio *Syr.*
ἔρχεται] + οὖν D 1. 27. σου prius] — 96.
βάλε] βάλλε Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* γίνου] ἴσθι D.
28. καὶ] — C a prima manu DGL. 1. 68. 69. Evang. 15. ex emendatione. Editio *Erasmi*, *Colinaei.* Versio *Vulg Copt. Cyrillus*, *Cyprianus* T. 35.
ὁ Θωμᾶς] Θωμᾶς CD. 1. 44. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 5. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Genev Cyrillus.* αὐτῷ] — Versio *Copt.* Codices *Latini.*
μου καὶ ὁ] καὶ ὁ D a prima manu. μου καὶ ex Emendatione. Sed in Vers. Latina: Dominus meus &.
29. λέγει] εἶπε δὲ 69.

Justinus IX. 7. 11. In cruce pendentis Pausaniae capiti — coronam auream inposuit — paucos deinde post dies refixum corpus interfectoris — cremavit. *Galenus* de Usu Part. XII. ὅτι μὲν οὖν ἐν ὀστοῦν εἴπερ ἐγένετο τὸ τῆς ὅλης ῥάχεως, ἀκίνητον ἂν ἦν κατὰ ταῦτα τὰ μέρη τὸ ζῶον, ὥσπερ ὀβελίσκῳ τινὶ διαπεπαρμένον, ἢ σταυρῷ προσηλωμένον.

26. ἔσω] *Eustathius* in Od. σ. p. 659. 40. οἱ δ' αὐτοὶ [οἱ παλαιοὶ] καὶ τὸ μὲν ἔνδον κυρίως τὸ ἐν τόπῳ φασὶ δηλοῦν, τὸ δὲ ἔσω τὸ εἰς τόπον — τῶν Ἀττικῶν δὲ ταῦτα. *Ammonius.* ἔνδον καὶ ἔσω διαφέρει. Ἔνδον μὲν γὰρ τὸ ἐν τόπῳ σημαίνει — ἔσω δὲ τὸ εἰς τόπον, ἔνδον γάρ ἐστιν ὁ παῖς· ἔσω δὲ εἰσέρχομαι. ἁμαρτάνει οὖν ὁ λέγων· ἔνδον εἰσέρχομαι, ἢ ἔσω ἐστὶν ὁ παῖς. Σοφοκλῆς τὴν διαφορὰν συγχεῖ· φησὶ γὰρ ἐν τραχινίαις [204.] Γυναῖκες αἵ τε ἔσω στέγης, αἵ τε ἐκτός. δέον εἰπεῖν, γυναῖκες αἵτε ἔνδον. καὶ Εὐριπίδης ἐν Ἡρακλείδῃ· [584.] καὶ τὸν γέροντα, τήν τ' ἔσω γραῖαν δόμων. ἀντὶ τοῦ ἔνδον. Εὔβουλος ὁ τῆς μέσης κωμῳδίας ποιητὴς ἐν καλαθηφόροις· Ὅπως τε σπεύσεσθ' ὅτι τὶς γέρων ἔσω· δέον εἰπεῖν ἔνδον. *Phrynichus* p. 50. Ἔνδον εἰσέρχομαι βάρβαρον. ἔνδον γάρ ἐστι, καὶ ἔνδον εἰμὶ δόκιμον. Δεῖ οὖν εἴσω παρέρχομαι λέγειν· εἴσω δὲ διατρίβω οὐκ ἐρεῖς, ἀλλ' ἔνδον διατρίβω· *Thomas.* εἴσω καὶ ἐπὶ κινήσεως καὶ ἐπὶ στάσεως — Λιβάνιος — ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ ἐπὶ στάσεως· πᾶσα δὲ εἴσω Γαδείρων τε καὶ ἔξω Γαδείρων θάλασσα· καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Στεφάνου· οὐδεὶς ἂν οὔτε τῶν ἔξω πυλῶν ἑλλήνων, οὔτε τῶν εἴσω. Λιβάνιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· οἷα τετόλμηται· καὶ ἦν εἴσω θυρῶν. ὥστε οὐ καλῶς λέγει Φρύνιχος, ἀπαγορεύων τοῦτο μὴ εἶναι ἐπὶ στάσεως παρὰ τοῖς παλαιοῖς.

In Galilaea *Matth.* XXVIII. 16. *Marc.* XVI. 14.

28. *Justiniani* Imp. ἔκδοσις. Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας — οὗτος δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν Θωμᾶ, ἣν ἐπὶ τῷ ψηλαφῆσαι τῶν χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν τό· ὁ κύριός μου καὶ θεός μου, εἶπεν, μὴ εἰρῆσθαι περὶ τοῦ χριστοῦ παρὰ Θωμᾶ, οὐ γὰρ εἶναι λέγει τὸν χριστὸν θεὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἀναστάσεως ἐκπλαγέντα τὸν Θωμᾶν ὑμνῆσαι τὸν θεὸν ἐγείραντα τὸν χριστὸν — ἀνάθεμα ἔστω. *Synod.* V. Collat. 4. Thomas quidem cum sic credidisset, Dominus meus & Deus meus dixit, non ipsum dominum & Deum dicens, non enim resurrectionis scientia docebat & Deum esse eum, qui resurrexit, sed quasi pro miraculoso facto Deum collaudat. & *Nestorius* S. VII. Quod vero *Theodorus* putat ex resurrectione Christi Thomam divinitatem ejus colligere non potuisse, in eo contradicit & verbis Pauli *Rom.* I. 4. & facto discipulorum *Matth.* XXVIII. 6. coll. *Luc.* XXIV. 52.

Articulus ὁ non est primi casus, sed ex stylo LXX. interpretum quinti. *Marc.* XV. 44. XIV. 36. *Psal.* LXII. 1. XLII. 5. XLIX. 3. LXX. 13. XXXV. 23. LXXXIV. 3. &c. Graeci solent quidem nominativum nominis pro vocativo adhibere, sed articulos non confundunt. *Od.* γ. 375. ὦ φίλος *Sophocl. Ajac.* 992. ὦ φίλτατ' Αἴας, *Theocrit.* I. 149. θᾶσαι, φίλος, *Joann. Grammat.* Attic. dial. Nominativis pro vocativis saepe utitur, ut ὦ φίλος, pro ὦ φίλε. Conf. comm. 17. *Arrian. Epictet.* II. 16. εἶτα λέγομεν, κύριε ὁ θεὸς πῶς μὴ ἀγωνιῶ; — εὔχου νῦν καθήμενος. *Dio* 63. Tiridates ad Neronem ἐγὼ πρὸς σε ἦλθον τὸν ἐμὸν θεὸν, προσκυνήσων σε ὡς καὶ τὸν Μίθρην. *Servetus* de err. Trin. V. p. 98. quis Hebraice vel Chaldaice mediocriter doctus ignorabit, Thomam non nominasse Jehovah, quando dixit Dominus meus & Deus meus? Vidistine unquam illud affixum *meus* additum nomini Jehova? — Christus nunquam jungitur nomini Jehovah, sed nomini Elohim.

29. *Bava Bathra* f. 75. 1. Praeceptor — ita, ut dixisti, vidi. Ad quem ille [R. Johannes] ריקא & שוטא nebulo, nisi vidisses, non credidisses. *Sanhedrin* f. 100. 1. *Midras Tillin* in LXXXVII. *Jalkut Simoni* in Esajam f. 54. 1. n. 139. *Tanchuma* f. 8. 1. Dicit R. Simeon f. Lakish: Proselytus Deo S. B. carior est turba, quae stetit ante montem

Sinai,

Ὅτι ἑώρακάς με, — Θωμᾶ:, πεπίστευκας· μακάριοι, οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαν-
τες. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ 30
ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ 31
Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

ΜΕτὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς 1
Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος 2
Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν· Λέγουσιν αὐτῷ· 3
Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σύν σοι. Ἐξῆλθον, καὶ ~ ἀνέβησαν: εἰς τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ ἐν
ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγια- 4
λόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Παιδία, 5
μή τι προσφάγιον ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Οὔ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ 6
δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι
ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, 7
τῷ Πέτρῳ· Ὁ Κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύ-
την

~ ἐνέβησαν

θωμᾶ] — ACDEGHKLM. 1. 2. 9. 10. 11. 12. 16. 29. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72 78. 80. 83. 85. 86. 89. 90 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9 11. 12. 13. 14. 15. 16 17. 20. 22. 24 Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Genev.* Versio *Syra* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini. Chrysostomus. Cyrillus*, *Nonnus*, *Damascenus* δ. 26. *Theodorus Studita*, *Antioch.* II. 46. III. 15. *Theophylactus*, *Theophanes*, *Euthymius*, *Horologium. Augustinus* in l. & Tr. 79. *Cyprianus*, *Ephraim* in SS. Apostolos. probante *Millio* prol. 1050.

πεπίστευκας·] πεπίστευκας; 7. 9. 12. 38. 83. a prima manu. ἰδόντες] + με Colb.

30. ὁ] — D. ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] — 63.

αὐτοῦ] — AK. 42. 45. 71. Versio *Syra* posterior habet cum asterisco.

βιβλίῳ] βίβλῳ D. 31.] — G. a prima manu.

ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς AD. 1. 3. 44. 69. 72. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 97. 106. Editio *Complut. Bengelii*, *Cyrillus.*

ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς] χριστὸς υἱός ἐστιν D.

ζωὴν] + αἰώνιον C. a prima manu, ut videtur. D 13. 69. 91. Versio *Copt. Syr.* prior, & posterior cum asterisco. *Æthiop. Arab. Sax.* Codices *Lat. Irenaeus* III. 16. *Nonnus. Cyrillus*, *Chrysostomus. Faustinus*, *Gaudentius.*

1. μετὰ] + δὲ 51. 74. 89. 90. μετὰ ταῦτα] — 64. Evang. 12. 13. 14.

ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν] πάλιν ἐφανέρωσεν αὐτὸν D.

πάλιν] — G 35. 42. 47. 51. 56. 58. 61. 62. 66. 83. 86. 106. Evang. 12. 13. 14. 24. *Chrysostomus.*

πάλιν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς πάλιν 69. ὁ Ἰησοῦς] — D 51. *Chrysostomus.*

τοῖς μαθηταῖς] + αὐτοῦ DG 3. 9. 11. 29. 59. 60. 64. 68. 86. 89. 90. Versio *Armen. Syr.* Codices *Latini.* + αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν 2. 10. 47. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 83. 106. Evang. 24. — Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Sax.* probante *Millio* & *Bengelio.* 2. ὁ posterius] ὃς ἦν D.

τοῦ Ζεβεδαίου] υἱοὶ Ζεβεδαίου DE 57. 85. 90. ex emendatione. 96. 97. + υἱοὶ C. Versio *Copt.*

αὐτοῦ] — 42. Versio *Syr.* 3. λέγει] καὶ λέγει 63. 73.

αὐτοῖς] τούτοις D. καὶ ἡμεῖς] — 1.

σοί] + καὶ A. Versio *Vulg. Copt. Syr.* prior & posterior cum asterisco. probante *H. Grotio.*

ἐξῆλθον] ἐξῆλθαν D. + οὖν GL 16. 36. 53. 59. 63. 64. 68. 73. 106. Evang. 2. 20.

ἀνέβησαν] συνέβησαν D. ἐνέβησαν ACEGHKL. 1. 2. 3. 10. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 46. 49. 51. 53. 57. 59. 62. 65. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 2. 8. 12. 13. 14. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* probante *J. Millio* prol. 1378.

εὐθὺς] — CDL 1. 33. 69. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 432.

4. δὲ] — G. ἤδη] — 59. 69. Evang. 1. Codices *Latini.*

γινομένης] γενομένης ACL. 86. 91. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi.* ὁ] — ACD. 3. 44.

Sinai. Nam illi, nisi vidissent tonitrua, & flammas & fulgura, montesque trementes & vocem tubarum, non accepissent legem: proselytus vero, qui horum nihil vidit, venit, & se ipsum consecrat Deo S. B. regnumque coelorum suscipit.

1. ἐφανέρωσεν] 1. *Tim.* III. 16. Supr. XX. 28. inf. 14. ut Deus.

5. μή τι — ἔχετε] *Aristophanes* Nub. 731. ἔχεις τί; *Schol.* χαριέντως τὸ ἔχεις τί τῇ τῶν ἀγρευτῶν λέξει χρώμενος. τοῖς γὰρ ἁλιεῦσιν ἢ ὀρνιθαγρευταῖς οὕτω φασὶν ἔχεις τι;

προσφάγιον] *Glossae.* pulmentarium προσφάγιον. *Codex D*: aliquid manducare. *Hesychius* ὄψον, προσφάγιον. *Thomas.* ὄψον, οὐ προσφάγιον. *Moeris.* Ὄψον, Ἀττικῶς· προσφάγιον, Ἑλληνικῶς. *Eustathius* in *Il.* λ. p. 814, 15. ἐπὶ τοῦ ἁπλῶς προσοψήματος, ταυτὸν δ' εἰπεῖν κοινῶς προσφάγιον, τὸ ὀψάριον λέγεται.

7. ἐπενδύτην] *Pollux* VII. 45. ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐπενδύτης ἐστιν ἐν τῇ πολλῶν χρήσει, ὅστις βούλοιτο ἂν καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι βοηθεῖν φαύλῳ ὄντι, ληπτέον αὐτὸ ἐκ τῶν Σοφοκλέους Σκυρίων· Πέπλους κτενίσαι καὶ λινοπλυνεῖς ἐπενδύτας. καὶ Θέσπις —— ἔργῳ νόμιζε νευρίδας ἔχειν ἐπενδύτην. ἄντικρυς δὲ δοκεῖ τὸ ἐν τῷ Νικοχάρους Ἡρακλεῖ χορηγῷ· φέρε νῦν ταχέως χιτῶνα τὸν ἐπενδύτην, τῇ νῦν χρείᾳ βοηθεῖν. *Eustathius* ex Aelio Dionysio in Il. σ. p. 1226, 44. χιτὼν ὁ ζωστὸς καὶ γυναίκειος· ὁ δὲ ἀνδρεῖος χιτωνίσκος, ὃ τινες ἐπενδύτην. *Cyrillus* Lex. ἐπενδύτης, institta, superaria. *Suidas* ἐπενδύτης, [l. ὑποδύτης] τὸ ἐσώτατον ἱμάτιον, ὃ καὶ ὑποκάμισον λέγεται· ἐπενδύτης, τὸ ἐπάνω. *Moeris* χιτωνίσκος καὶ χιτὼν Ἀττικά· ὑποδύτης καὶ ἐπενδύτης, ἑλληνικά.

8 τὴν διεζώσατο, (ἦν γὰρ γυμνὸς) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μα-
θηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν δια-
9 κοσίων) σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν
10 κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν
11 ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς,
μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δί-
12 κτυον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε, ἀριστήσατε· Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετά-
13 σαι αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν
14 ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς
15 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ
ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶ-
16 δας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σί-
μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐ-
17 τῷ· Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; Ἐλυ-
πήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· Φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σὺ πάν-
τα

εἰς] ἐπὶ ACLM. 29. 33. 60. 91. Evang. 20. 24. *Cyrillus.* ᾔδεισαν] ἔγνωσαν L 33. *Cyrillus.*
μαθηταὶ] + αὐτοῦ 69.
5. οὖν] — 12. 29. 68. 85. 106. Evang. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
αὐτοῖς] — 12. αὐτῷ] — 56.
6. Βάλετε] βάλλετε Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* τὸ] — 69.
ἔβαλον οὖν] οἱ δὲ ἔβαλον D. αὐτὸ] αὐτοὺς 63.
αὐτὸ ἑλκῦσαι] ἑλκῦσαι αὐτὸ 1. ἑλκῦσαι] εἱλκῦσαι D.
ἴσχυσαν] ἴσχυσεν 63. ἴσχυον DL. 1. 4. 15. 29. 7. ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς D.
ἐστιν prius] + ἡμῶν D Versio *Syr.* ἔβαλεν ἑαυτὸν] ἥλατο D.
θάλασσαν] + ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Versio *Syr.* ex Matth. XIV. 29. 8. ἦλθον] ἦλθαν D.
πηχῶν] πηχέων A. διακοσίων] ὀκτακοσίων Versio *Copt.* scribens ω pro c.
συροντες] σύραντες 1. 9. ἀπέβησαν] ἀνέβησαν 91. Versio *Syr.* κειμένην] καιομένην Cod. *Lat.*
10. ἀπὸ] ἐκ DL. 11. ἀνέβη] ἐνέβη L. 1. *Cyrillus.* + οὖν 1. 33. 91. Versio *Syr.* utraque. *Copt. Cyrillus.*
ἐπὶ τῆς γῆς] ἐπὶ τὴν γῆν 1. 33. 69. Evang. 20. εἰς τὴν γῆν ACL 42. 78. *Cyrillus.*
ἐπὶ τῆς γῆς μεστὸν] μεστὸν ἐπὶ τὴν γῆν D. ἰχθύων μεγάλων] μεγάλων ἰχθύων ADG 1.
12. ὁ Ἰησοῦς] — 96. δὲ] — C.
τῶν μαθητῶν] + αὐτοῦ 29. 42. τῶν ἀνακειμένων Versio *Vulg.* — *J. Millius* prol. 435.
εἶ] εἰς Editio *Erasmi.* 13. οὖν] CDL 1. 33. 68. 91. Codices *Lat. Cyrillus.* δὲ Versio *Syr.*
ὁ] — D. καὶ δίδωσιν] εὐχαριστήσας ἔδωκεν D. αὐτοῖς] αὐτὸν 73.
14. τοῦτο] + δὲ 33. 36. Versio *Copt.* ἐφανερώθη] ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν 71. ὁ] — CD.
αὐτοῦ] — ACL. 1. 33. 53. Versio *Copt.* Cod. *Lat.* 15. οὖν] — 63. 73. Colb. δὲ Versio *Syr.*
τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ D. Codices *Lat.* ὁ Ἰησοῦς] — 86. Codices *Latini.*
Ἰωνᾶ] Ἰωάνου C. a prima manu, (Ἰωαννᾶ ex emendatione.) DL. & in Vers. Latina: Johannis. Versio *Vulg. Copt.*
Nonnus, *Hieronymus* in Matth. XVI. 17. Ἰωαννᾶ 91. Editio *Erasmi*, *Colinaei.* etiam comm. 16. & 17.
πλεῖον τούτων] — Colb. Cod. *Lat.* πλέον τούτων D 44. αὐτῷ posterius] + ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Syr.*
ἀρνία] πρόβατα D. Codices *Latini.* 16. λέγει αὐτῷ πάλιν] πάλιν λέγει αὐτῷ C. Versio *Copt.*
πάλιν] — D. + τὸ 1. δεύτερον] + ὁ κύριος D.
a λέγει αὐτῷ posteriori ad λέγει αὐτῷ comm. 17.] 1.
αὐτῷ tertium] + εἰ με ἀγαπᾷς & φιλεῖς Versio *Syra* posterior.
τὰ πρόβατά μου] μου τὰ πρόβατα D. + καὶ 33. πρόβατα] ἀρνία 69. Versio *Vulg.* prob. *J. A. Bengelio* in Gnom.
17. τὸ prius] — C. Ἰωνᾶ] Ἰωαννᾶ 69. καὶ] — A. Codices *Latini.*
εἶπεν posterius] λέγει AD 78. Codices *Latini.* κύριε] — 73. σὺ πάντα] πάντα σὺ CD. Cod. *Lat.*
ὁ Ἰησοῦς] — D 1. 33. Versio *Vulg. Copt.* Ἰησοῦς C. πρόβατα] προβάτια AC.

νικά. *Hesychius.* ὑποδύτης, τὸ ἐσώτερον ἱμάτιον. 1. *Sam.* XVIII. 4. 2. *Sam.* XIII. 18.

8. πηχῶν] *Apoc.* XXI. 17. *Moeris* πηχέων, Ἀττικῶς· πηχῶν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* πηχέων λέγε, οὐ πηχῶν. *Phrynichus* p. 104. πηχῶν, πήχως, δεινῶς ἑκάτερον ἀνάττικον· δέον πηχέων καὶ πήχεος.

9. 1. *Reg.* XIX. 6.

11. ρνγ] *Hieronymus* in Ezech. XLVII. Ajunt autem qui de animantium scripsere naturis & proprietate, qui ἁλιευτικὰ tam Latino quam Graeco didicere sermone, de quibus Oppianus Cilix est, poëta doctissimus, CLIII. esse genera piscium. 2 *Paral.* II. 17. *Matth.* IV. 19.

14. τρίτον] Discipulis plerisque aut omnibus; primo ipsa die, qua resurrexit supra XX. 19. secundo octiduo post 26. tertio XXI. 1.

15. βόσκε] *Philo* deter. insid. pot. T. 1. p. 197, 18 ad Gen. XXXVII. 16. οἱ μὲν γὰρ βόσκοντες τροφὰς —— παρέχουσι τῷ —— θρέμματι, δι' ἃς ἀκράτορες ἑαυτῶν γενόμενοι καὶ κακοδαιμονοῦμεν· οἱ δὲ ποιμαίνοντες, ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἔχοντες δύναμιν, τὰ ἐξηγριωμένα ἡμεροῦσι, στέλλοντες τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν μέγεθος. ὁ ποιμαίνων aliquam utilitatem ex ovibus percipit 1. *Cor.* IX. 7. ὁ βόσκων nullam *Matth.* VIII. 33. & parallel.

17. τὸ τρίτον] Tu, qui cum contemtu Collegarum te jactasti Matth. XXVI. 33. 35. eadem vero nocte promissi immemor me turpiter negasti, adhuc ne retines eundem animum? an vero modestior factus es, ita ut peccati admissi te pudeat poeniteatque? *Judic.* IX. 38. *Ter* eandem quaestionem repetit, cum aliqua variatione. Secundo dicit; non jam quaero, utrum me plus his diligas, sed u-

trum

τα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησῦς· Βόσκε τὰ πρόβατά μυ.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπυ ἤθελες· 18
ὅταν δὲ γηράσης, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς συ, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπυ ὐ θέλεις.
Τῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν. Καὶ τῦτο εἰπὼν, λέγει αὐ- 19
τῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἐπιςραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰη- 20
σῦς, ἀκολυθῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ ςῆθος αὐτῦ, καὶ εἶπε· Κύριε,
τίς

18. ὅτι] ὅτι C. καὶ primum] — 59.
ἄλλος] ἄλλοι D 1. Versio *Syra* posterior in margine. *Cyrillus* in Jo. p. 757. 1120. *Chrysostomus*.
ζώσει] ζώσυσιν D 1. Versio *Syra* posterior in margine. *Cyrillus* l. c. *Chrysostomus*.
οἴσει] ἀπάγυσιν σε D. in Vers. Lat. ducent. ἀποίσυσιν σε 1. οἴσυσιν σε A. Versio *Syra* utraque. *Cyrillus* l. c. *Chrysostomus*. ὅπυ] + σὺ D. 19. τοῦτο prius] ταῦτα D.
εἶπεν] ἔλεγεν 1. *Chrysostomus*. τοῦτο posterius] τούτῳ 14.
20. δὲ] — AC ut videtur. 69. Versio *Vulg*. οὖν 33. *Chrysostomus*.
ὁ Πέτρος] Πέτρος 1. ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς D.
ἀκολυθοῦντα] + αὐτῷ Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. εἶπεν] + αὐτῷ D 33.
κύριε] καὶ G. παραδιδοὺς] παραδιδῶν D. σε] — Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*.
21. τοῦτον] + οὖν D 33. Versio *Vulg*. *Copt*. *Syra* posterior cum asterisco. *Cyrillus*, *Origenes* in Jo. XIII. 23.
22. μένειν] + οὕτως D. Versio *Vulg*. contra B. teste Maldonato, & Codex *Brixianus* apud *Blanchinum*.
ἔρχομαι] ἔρχωμαι 51. 52. 96. & comm. 23.
ἀκολούθει μοι] μοι ἀκολούθει AD 1. *Origenes* in Jo. XIII. 33. *Cyrillus*.
23. ὁ λόγος οὗτος] οὗτος ὁ λόγος D 1. ὁ λόγος 3. *Cyrillus*, *Origenes*.
ἀδελφοὺς] + καὶ ἔδοξαν D. αὐτῷ] αὐτὸ D. —— 69.
ὅτι posterius] — D. ἀποθνήσκει] ἀποθνήσκεις D.
ἀλλ'] ἀλλὰ D. ἐὰν] οὕτως Versio *Vulg*.
τί] — D. at in Vers. Latina: quid. τί πρός σε] — 1. Versio *Armen*. 24. ὁ] — 106.
τούτων] τούτυ 63. 73. + ὁ 4. 33. 69.
καὶ prius] + ὁ D. Versio *Syra* posterior cum asterisco. Codices *Latini*.
οἴδαμεν] οἶδα μὲν P. *Lyserus*. ἡ μαρτύρια αὐτοῦ] αὐτοῦ ἡ μαρτύρια D.
25.] — 63. *Schol*. Cod. 36. ἄλλος δὲ φησὶν, προσθήκην εἶναι τοῦτο, τεθεικότος μὲν αὐτό τινος τῶν φιλοπόνων ἔξω-

trum omnino me diligas. An re bene considerata & ex animo loqueris? recordare, quam temere olim promiseris, & quam temere promissum fefelleris. Tertio: quid ais? non me diligis solum, verum amas etiam? nosti, amicum vita debere esse cariorem? mene amas nulla utilitate quaesita? eane tibi mens est, ut velis constanter manere in mea amicitia, & quaevis potius subire pericula, quam me iterum deserere? vid. in *Jo*. XI. 5. Ter Petrum interrogavit, ut illi occasionem praeberet triplicis abnegationis maculam triplici professione eluendi: & ut eo fortius ad constantiam adhortaretur. Intellexit Petrus, tacite sibi exprobrari veterem levitatem, ejusque poenitentia ductus serio doluit: si cum alio mihi res esset, vix sperarem, me ab ipso in gratiam receptum iri. Viro honesto simpliciter & semel affirmanti merito habetur fides *Matth*. V. 37. at qui fidem fefellit, dignus est, cui in posterum fides non habeatur, etiamsi centies, & solenni jurejurando interposito, promitteret. Ego ter te negavi, culpam agnosco: Sed novi benignitatem tuam; novi tibi intimos mentis meae recessus esse perspectos; haec res mihi fiduciam addit; scio animum, quem nunc gero, tibi displicere non posse. Amori in te meo magnum incrementum accessit, tum quod pro me mortem oppetiisti, tum quod mihi tam benevole curam ovium tuarum modo commisisti. Oves istae, quo tempore Petro committebantur erant adhuc teneri agni, novitii discipuli a Petro ex Judaeis & gentibus adducendi Matth. XVI. 18. Act. II. 37. 38. X. 34. 35. 47. Quando vero etiam oves committit, significat eum ad senectutem victurum, & Ecclesiam constitutam & ordinatam visurum esse. *Aboth Nathan* 17. Illa hora dixit Moses Josuae: populus iste, quem tibi trado, non trado tibi hircos, sed hoedos; neque oves tibi trado sed agnos, quia nondum studuerunt in praeceptis, & nondum pervenerunt ad hircos S. D. Cant. I. 8.

πρόβατα] Sup. I. 29. *Pollux* VII. 184. αἱ προβάτων ἡλικίαι, τὸν μὲν ἀπὸ γονῆς εἴποις ἂν μοσχίον· τὸν δὲ ἔτειον ἄρνα εἴποις ἂν ἀμνὸν ἢ ἀρνίον· εἶτα εἴποις ἀρνόν. *Eustathius* in Od. ι. p. 352, 11. τέλειος οὖν ὁ ἀρνειὸς, καὶ ὐκ ἀτελὴς κατὰ ἄρνα καὶ ἀρνειόν· τρίτη δὲ ἡλικία δοκεῖ ὁ ἀρνειὸς, τέταρτος δὲ μετ' αὐτὸν ὁ λειπογνώμων οἶς· φασὶ γῦν οἱ παλαιοὶ, ὅτι ὐ μόνον τρεῖς ἡλικίαι, ἀρὴν, ἀμνὸς, ἀρνειὸς, καὶ ὅτι τῦ ἀμνῦ καὶ θηλικὸν ἡ ἀμνή. πρόβατον αὐτὸ μέσον τῇ ἡλικίᾳ. καὶ ὅτι ἀμνὴ ἐνιαύσιον ἄρνα δηλοῖ —— ἀλλὰ καὶ ὅτι ἵςρος ἐν ἀττικαῖς λέξεσιν ἄρνα φησιν, ἀμνὸν, εἶτα ἀρνειὸν, εἶτα λειπογνώμονα. *Ammonius*. ἄρνες καὶ ἀρνειοὶ διαφέρυσιν. ἄρνες μὲν γὰρ λέγονται οἱ νεογνοί [*Il*. π. 352.] ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέχραον· ἀρνειοὶ δὲ οἱ προήκοντες τῇ ἡλικίᾳ [*Il*. Γ. 197. 198.] ἀρνειῷ μιν ἔγωγε ἐΐσκω πηγεσιμάλλῳ, ὅστ' οἰῶν μέγα πῶϋ διέρχεται ἀργεννάων. *Thomas*. ἄρνες, οἱ νεογνοί· ἀρνειοὶ, οἱ προήκοντες. *Apollonius* Biblioth. I. 9. διὰ φαρμάκων αὐτὸν ἐπαγγελλομένη ποιήσειν νέον, καὶ τῦ πιςῶσαι χάριν, κριὸν μελίσασα καὶ καθεψήσασα ἐποίησεν ἄρνα. *Psal*. CXIII. 4. 6. ἀρνία προβάτων *Hebr*. filii ovium. *Jerem*. L. 45. τὰ ἀρνία τῶν προβάτων *Hebr*. parvae ovium. *Procopius* in Esaj. XL. 11. ἄρνας, τῦ λόγυ δηλῦντες τὺς ἀρτιγενεῖς ἐν χριςῷ, διόπερ ἀκύλας ἀρνία φησὶν.

18. γηράσης] *Thomas*. γηρᾷν καὶ καταγηρᾶναι, ἀρχαιότερον· οἱ δὲ ὕςερον γηράσαι καὶ καταγηράσαι.

ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας] *Arrianus Epict*. III. 26. ὦ ἐν τῷ βαλανείῳ ἐκδυσάμενος, καὶ ἐκτείνας σεαυτὸν, ὡς οἱ ἐςαυρωμένοι, τριβῇ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. *Artemidorus* I. 78. εἰ δέ τις ὑψηλὸς ἐπί τινος ὀρχεῖτο, εἰς φόβον καὶ δέος πεσεῖται, κακῦργος δὲ ὢν, ςαυρωθήσεται· διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν. Prius autem quam cruci affigerentur, collo furcae inserto, & manibus dispessis & ad furcae cornua deligatis per urbem Romam cir-

21 τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗτος δὲ
22 τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀ-
23 κολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ
ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω
24 μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ
25 γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολ-
λὰ,

θεῖν εἰς παράστασιν τοῦ πλείονα τῶν γεγραμμένων εἶναι τὰ γεγενημένα παρὰ τοῦ κυρίου θαύματα, κατὰ μέρος δὲ ὑφ' ἑτέρου ἀγνοίᾳ τοῦ πρώτου τυχὸν ἔσωθεν, καὶ μέρος τι τοῦ Εὐαγγελίου γραφῆς γενόμενον, εἶτα τοῦ χρόνου καὶ τῆς συνηθείας διὰ πάντων αὐτὸ τῶν Εὐαγγελίων φέρεσθαι παρασκευάσαντος, οὕτως βεβαίαν ἐσχηκότος τὴν δόξαν παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς, ὥστε ἀληθῶς μέρος ἐν, καὶ τέλος τῶν παρὰ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ γραφέντων ποιήσασθαι, ἵνα μὴ δόξωμεν τοὺς θεοπνεύστους τῶν Εὐαγγελιστῶν διαιρεῖν ἢ καὶ παραχαράσσειν λόγους. ἀπὸ τούτου τοῦ νοήματος ὁ θεῖος Βασίλειος κινηθεὶς ἐν τῇ ἑξαημέρῳ θαυμάζων τὴν κτίσιν τοῦ θεοῦ οὕτω φησίν· ὥστε καὶ τὸν εὐτρεχέστατον νοῦν ἐλάττονα φανῆναι τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἐπεξελθεῖν, ἢ τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον ἀποπληρῶσαι τῷ κτίσαντι.

Hugo Grotius in c. XX. 30. & XXI. 24. 25. quem secutus est *Jo. Clericus*, totum hoc caput Joanni Evangelistae abjudicat, suspicaturque, a Joanne Episcopo Ephesino pro Ecclesia ejusque consensu haec scribente, adjecta fuisse: cujus tamen rationes nobis minime probantur. Quod enim primo ait: sicut caput ultimum Pentateuchi & caput ultimum Josuae post Mosis & Josuae mortem additum est a Synedrio Hebraeorum, ita & hoc caput post mortem Joannis fuisse additum ab Ecclesia Ephesina, hoc maxime fine, ut ostenderetur impletum, quod de longaevitate ac non violenta morte Joannis Dominus praedixerat; ea componit, quae minime sunt paria. In Deuteronomio enim & libro Josuae & mors & aetas & sepultura Mosis atque Josuae narrantur: in Evangelio autem Joannis nec mortis ejus fit mentio, nec quicquam legitur, quod non ab ipso, cum Evangelium scriberet, longaevo scribi potuerit. Quod porro addit: argumento est, quod in fine capitis [XXI. 25.] clausula huic [XX. 30.] similis repetitur: nostra interpretatione posita facile refellitur; secundum nos enim cap. XX. de miraculis, cap. vero XXI. de regno Christi post adscensionem loquitur, quod posterius longe majus & epilogo, & iis, quae in principio scripserat, est convenientius. Quod denique caussae suae praesidium quaerit in numero plurali οἴδαμεν, alioqui si Joannes hoc scripsisset, dicturus fuisset ut supra κἀκεῖνος οἶδεν, ὅτι ἀληθῆ λέγει. XIX. 35. nobis parum videtur firmum. Nihil enim & Joanni & aliis scriptoribus usitatius, quam numerum pluralem adhibere pro singulari; idem qui scripserat commate 24. οἴδαμεν, scribit commate sequenti οἶμαι. vid. 1. Jo. I. 1.

circumferebantur. *Licinius Macer* in historiis. Deligati ad patibulos circumferuntur, & cruci defiguntur. *Plautus* Carbonaria. Patibulum feram per urbem, deinde affigar cruci. Milite glor. II. 4. 6. Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam, dispessis manibus patibulum cum habebis. Persa V. 2. 72. Manus vobis do To. & post dabis, sub furcis. *Sextus Empir.* a. Phys. II. 138. παρὰ τὴν ἐνάργειαν — — τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λέγειν καὶ ἐκτείνεσθαι τὴν χεῖρα καὶ συστέλλεσθαι· καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ μὲν ἐκτείνεσθαι, ἐν ἄλλῳ δὲ συστέλλεσθαι.

ζώσει] *Tertullianus* Scorpiaco. Tum Petrus ab altero cingitur, cum cruci adstringitur.

οἴσει] *Hesychius.* οἴσει, ἐνέγκει, προσφέρει, κομίσει. οἴσομεν, κομίσομεν. οἶσον, κόμισον. *Moeris.* οἶσε, ἀττικῶς· φέρε, ἑλληνικῶς καὶ κοινόν. *Etymol.* οἴσετε ῥῆμα προστακτικὸν ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ. ἔστι γὰρ οἴσω μέλλων —— ἰστέον ὅτι τοῦ φέρω μέλλων οὐκ ἔστι· τοῦ δὲ οἴσω ἐνεστὼς οὐκ ἔστι. *Apollon* Syntax. ποιητικώτερον μὲν τὸ οἶσε, κατ' ἐναλλαγὴν εἴρηται τῆς φωνῆς τῆς φέρε.

ὅπου οὐ θέλεις] *Euripid.* Bacch. 963. ἕπου δὲ, πομπὸς δ' εἶμ' ἐγὼ σωτήριος, κεῖθεν δ' ἀπάξει σ' ἄλλος. *Il.* ι. 590. τέκνα δὲ ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. φ. 48. ὅς μιν ἔμελλε Πέμψειν εἰς αἴδαο, καὶ οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι. *Eustathius.* ἀφελῶς καὶ ἀστείως εἴρηται πρός τινα ὁμοιότητα τοῦ ἦγε λαβὼν οὐκ ἐθέλοντα. *Il.* φ. 36.

19. *Pasce oves meas*, non ut dominus, sed ut servus, non ut tuam utilitatem quaeras, sed salutem gregis, etiam cum periculo vitae tuae 1. *Jo.* III. 16. *Jo.* X. 11. 1. *Pet.* V. 2. 3. Modo fuisti levis, superbus, fervidus, ut solent adolescentes qui sese super alios efferunt, se comunt ornantque, & disciplinae impatientes, quod lubet, faciunt: tu etiam collegas contemsisti, primum locum in regno meo affectasti, gladio te accinxisti, & temere in aulam pontificis venisti. Modo etiam juvenili impetu tunica succincta in lacum te jecisti, extensisque ad nandum manibus ducentos cubitos in aquis emensus fuisti. Plura & majora a te requiro, postquam ad maturam aetatem & senectutem perveneris, extendes manus non ad nandum, sed ut cruci a militibus *deligentur*, tuque *abducaris* ad supplicium *Act.* XXI. 11. 13. *Psalm.* LXXVI. 10. idem quo ego affectus sum. 1. *Pet.* IV. 15. 16.

20. ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς] Joannes eo nomine se ipsum designat, quod fuerit discipulus, quem Jesus diligebat; nihil majus dici posse judicans *Apoc.* I. 5. *Gal.* II. 20. 2. *Cor.* V. 14. 15.

Cum Christus Petro diceret: *sequere me*; simul jussit, ut vestigia ejus premeret, & post tergum ejus incederet, & significavit, qua morte esset moriturus. Post Petrum sequebatur Joannes, ut omnia, quae dicerentur, audiret. *Lucae* IX. 62. supra XIII. 36.

21. οὗτος δὲ τί] Iste vero amicus meus, an, ut me nunc sequitur, ita etiam mecum pro te morietur? quam hoc mihi gratum foret! 2. *Sam.* I. 23. Si ne mors quidem nos separaret.

22. 1. *Cor.* XV. 6. *Phil.* I. 24.

ἔρχομαι] Adventus Christi hic & *Matth.* XVI. 28. XXIV. 3. 34. significat eversionem Hierosolymorum, cui Joannes fuit superstes.

τί πρός σε] *Glycas* Annal. IV. p. 255. οὗτος ὁ βασιλεὺς γυναικὸς αὐτῷ προσελθούσης ποτε, καὶ τοῦ ὁμοζύγου καταβοώσης, ὅτι πληγὰς ἐπάγει καὶ ῥαβδισμοὺς αὐτῇ· οὐδὲν, ὦ γύναι, ταῦτα πρὸς μὲ, ἔφησεν· ἀλλὰ καὶ τὸν ὁμόζυγον αὐτῆς βουλεύεσθαι κατ' αὐτοῦ προσειπούσης τοῦ Γρατιανοῦ, πάλιν ἀπεκρίνατο· τί σοι πρὸς τοῦτο, γύναι; *Anthol.* MSS. 1. 1. τοῦτο τί πρὸς Μούσας τὰς ἑλικωνιάδας; *Arrian. Epictet.* μὴ προσέλθῃς· οὐδὲν ἐστι πρός σε p. p. τί πρὸς ἐμέ;

23. Fratres vocat eos, qui verba Christi aliter

λὰ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ᾽ ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.

3. 4. II. 1. 1. Tim. I. 8. 9. Hinc etiam intelligitur quid de ſententia *H. Hammondi*, qui duo poſtrema Joannis Evangelii commata Eccleſiae Epheſinae tribuit, ſit ſtatuendum.

ὅσα] ἃ 33. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*.

ὁ] + χριστὸς D.

Ἰησοῦς] + ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 76.

οὐδὲ] οὐδ᾽ D 1.

ἀμήν] — ACD 1. 33. 90. a prima manu. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab.* + εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην ἐτελέσθη, ἄρχεται εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν D. + εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην C 72. + τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους λβ. τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως 105. 107. In Editione *Complut.* ſequuntur Epiſtolae Pauli. Item in στιχομετρίᾳ Codicis *Claromontani*, & in *Can. Apoſt.* 85. + στιχ. βτ. 34. 35. 44. 46. 55. 66. 105. 107. + ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. ἐγράφη ἑλληνιστὶ εἰς Ἔφεσον μετὰ ἔτη λ. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα αςλα. στίχους βχδ. ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως. *Nicephorus*. ap. Salmaſ. praef. in Solinum + Verſus 2600. Verſio *Æthiop.* + ἔχει δὲ ῥήματα αςλη i. e. 1938. *Nicephorus* l. c. Verſio *Syr.*

& male interpretabantur.

25. οἶμαι] *Moeris.* οἶμαι, οἴομαι, ἀττικῶς· νομίζω, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* οἴοιτο, νομίζοι. οἴομαι, νομίζω, ὑπολαμβάνω. οἰόμενον, νομίζοντα. *Ariſtot.* Rhet. II. 13. de ſenibus. καὶ οἴονται, ἴσασι δ᾽ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ· ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω· παγίως δὲ οὐδέν.

Iſaeus. καθ᾽ ἕν τι. ſingula. *Anthol.* ἓν καθ᾽ ἓν ἀθρήσας.

Il. υ. 247. ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι, Πολλὰ μάλ᾽, οὐδ᾽ ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο. *Euſtathius.* ἐὰν γραφεῖεν δηλαδὴ, καὶ βιβλίοις ἐνθεῖεν. *Libanius* O. XI. p. 346. B. πόλιν ὥρμησεν οἰκίζειν, ὡς ἂν ἐντυχὼν τόπῳ, δυναμένῳ χωρῆσαι τὴν αὐτοῦ μεγαλοπρέπειαν. *Philo* de temulent. T. 1. p. 362, 10. οὐδὲ γὰρ τῶν δωρεῶν ἱκανὸς οὐδεὶς χωρῆσαι τὸ ἄφθονον πλῆθος, ἴσως δ᾽ οὐδ᾽ ὁ κόσμος· ἀλλ᾽ οἷα βραχεῖα δεξαμενὴ μεγάλης ἐπιῤῥεούσης τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων πηγῆς τάχιστα ἀποπληρωθήσεται, ὡς ἀναβλύζειν τε καὶ ὑπερεκχεῖσθαι. *Cic.* Philipp. 2. 44. Praeſertim cum illi eam gloriam conſecuti ſint, quae vix coelo capi poſſe videatur. *Q. Curtius* VII. 8. 12. Si dii habitum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet. *Vellejus* Paterc. 126. Horum XVI. annorum opera quis, cum inſerta ſint oculis animisque omnium, in partibus eloquatur? *Livius* VII. 25. Hae vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis. *Philo* de poſterit. Caini T. 1. p. 253. οὐδὲ γὰρ, εἰ πλοῦτον ἐπιδείκνυσθαι βουληθείη τὸν ἑαυτοῦ, χωρῆσαι ἂν ἠπειρωθείσης καὶ θαλάσσης ἡ σύμπασα γῆ. *Quintilian.* l. VI. prooem. ex matre optima atque laudem omnem ſupergreſſae. *Nonnius Marcellus.* Accius Bacchis. Neque ſat fingi neque dici poteſt pro magnitate. *Schab.* f. 11. 1. Si fuerint omnia maria atramentum, & omnes junci calami, & totum coelum pergamenum, non ſufficerent ad deſcribendum profunditatem cordis principum. *Aboth Nathan* 25. *Maſſecheth Sopherim* XVI. 8. *Schir R.* I. 3. R. Joſua, ſi omnia maria eſſent atramentum, & omnes junci calami, & coelum & terra eſſent volumen, & omnes filii hominum librarii &c. *Jalkut* f. 1. 1. R. Jochanan f. Zaccai dixit: Si omnes coeli eſſent membranae, omnesque filii hominis librarii, omnesque arbores ſylvae calami, non poſſent ſcribere ſapientiam meam, quam didici a doctore meo; & non ſepoſui a ſapientia ſapientum, niſi pro ratione muſcae hujus, quae mergitur mari magno — ea quae didici a praeceptoribus meis, quibus non ſum inferior, niſi quantum canis lambit e mari. 1. *Macc.* IX. 22. *Schemoth R.* XXXI. tempore futuro cum videbunt donum mercedis praecepti, ſtupebunt, quia mundus totus non poterit capere mercedem illam S. D. Eſ. LXIV. 4.

Si haec verba cum vulgo interpretum intelligas de miraculis, quae Chriſtus, dum in terris verſaretur, diſcipulis ſuis conſpicienda exhibuit, cogeris agnoſcere hyperbolen, cui ſimilis in libris ſacris non reperitur: Sin autem ea compares cum loco Philonis citato, ubi ſapientiam Dei, de qua Prov. VIII. 22. ſermo eſt, dicit praeſtare vicem τῆς μητρὸς καὶ τιθηνῆς, Deum autem πατρὸς, Deumque cum ſapientia ſua τῶν γονέων, magis fit veroſimile, a Joanne ſignificari opus ſecundae creationis, & gubernationis Eccleſiae, adeoque omnia, quae per Apoſtolos patrata ſunt, ut ita coronis Evangelio impoſita reſponderet τῷ προσώπῳ τηλαυγεῖ in principio I. 1. 2. 3. *Ro.* XV. 18. *Jo.* XIV. 12. *Marc.* XVI. 20.

E R:

E R R A T A.

Pag.	l.		l.
32	17	consensum	consensus
71	6	Anomaeorum	Anomoeorum
83	11	Marci IX. 10.	Marci IX. 20.
118	10	Apoc. VII.	Apoc. VIII.
124	6	Luc. XI. 35.	Luc. XI. 53.
143	*ult.* T. 1.		*adde:* p. 806. F. memini, quum Exemplaria Vetera (quibus pater meus in editione Novi Testamenti utebatur) *inter se conferrem*, reperisse triplicem scripturam, ἀνάγεον cum o in fine, & ἀνάγεων cum ω in fine, item ἀνάγαιον *Luc.* XXII. 20. *Luc.* XI. 53.
177	34	*Georgio*	*Gerardo*
206	4	*a fine* p. 149.	p. 249.
213	7	*a fine* alius	alios
220	4	col. 2 37.	*adde:* — 21. 38.
		antepen. —	55.
221	19	c. 2 1124.	1824.
227	18	c. 1 Meritricis	Meretricis
228	2	c. 1 Exod. VII.	Ex. VI.
231	10	c. 1 *Herodotus* I. 36.	*Herodotus* I. 173.
	9	c. 2 posteriobus	posterioribus
232	20	c. 1 *Herod.* II. 74.	*Herod.* II. 142.
	17	c. 2 VII. 3.	VII. 1.
	18	XV. 6.	XV. 16.
	21	I. 7.	I. 7.
		penult. VI. 14.	IV. 14.
	3	Jo. I. 4.	Jo. I. 14.
233	9	V. L. —	*adde:* 54. 56.
235	21	c. 1. πεδηλωσάσης	δηλωσάσης
	5	*a fine* c. 2 *Herodot.* I. 29	*Herodot.* I. 108.
	4	*a fine* c. 30.	c. 112.
238	15	*a fine* c. 2 reprehensiones	reprehensiones
239	3	V. L. III.	*adde:* 12.
	11	*a fin.* c. 1 τ'	θ'
240	2	c. 2 Magnae	Magicae
241	12	c. 2. *Exod.* XXI. 11. 12.	*Exod.* XXI. 21. 22.
	19	que	quae
	30	conflagare	conflagrare
	34	prodigum	prodigium
242	15	c. 2 *Ps.* LXXXVII.	*Ps.* LXXII.
	45	comm. 2.	comm. 11.
243	32	c. 2 invassisset	invasisset
244	17	c. 1 *Act.* IV. 4.	*Act.* IV. 6.
247	10	*a fine* c. 1 *Herodian.* I. 2.	*Herodian.* I. 11.
	12	*a fine* c. 2 Æneid. I. 367.	Æneid. I. 382.
248	13	c. 1 Sciliam	Siciliam
	13	c. 2 *Heysch.*	*Hesych.*
	29	*Ps.* LXX.	*Ps.* LXXII.
250	3	c. 1 1. *Tim.* IV.	1. *Tim.* IV. 15.
	9	V. L. τρίτης	τρατῆς
	29	*Hos.* XI. 2.	*Hos.* XI. 1.
252	12	*a fin.* c. 1 1. *Sam.* XIX. 13. XXII. 9.	*Jud.* XIX. 13. 1. *Sam.* XIX. 23. XXII. 6.
254	15	*a fine* c. 2 *Heb.* VII. 19.	*Heb.* VII. 26.
255	4	V. L. XVII. 3.	XVII. 13.
259	4	c. 2 con.	cor —
	5	abblutione	ablutione
261	2	c. 2 fratibus	fratribus
264	1	II.	III.
		ult. c. 1 IV. 11.	IV. 1. 1.
265	22	c. 1 *Luc.* XXI.	*Luc.* XIX.
	24	c. 2 *Gal.* IV. 2.	*Gal.* IV. 22.
	35	*Mahth.*	*Matth.*
266	6	*a fin.* c. 2 XVIII. 3.	XVIII. 4.
		ult. 13.	12.
267	1	c. 1 *Marc.* VII. 24.	VII. 20.
268	3	c. 2 ventilatret	ventilaret
269	5	c. 2 *a fin.* comm. 12.	comm. 10.
	3	*a fin.* *Jo.* XII. 32.	*Jo.* XII. 31.
270	22	c. 2 sollicant	sollicitant
271	18	c. 1 XVII. 53.	XXVII. 53.
272	13	V. L. 15.	deleatur
	23	c. 1 miraclum	miraculum
	29	c. 2 ipse	ipsae
273	4	*a fin.* c. 1 Dco	Deo
277	1	VI.	IV.
280	1	VI.	IV.
	55	c. 1 opininione	opinione
285	30	c. 2 arbitranur	arbitrantur
291	37	c. 1 ferunt	fecerunt
292	2	V L. ἔργα	ἔργα]
294	26	c. 1 νόμων	νόμον
	25	δυνάμαι	δυνάμεθαι
		antepen. *Luc.* XXIV.	*Luc.* XXIV. 27.
296	36	c. 2 τε	τοῦ
328	1	V. L. ὀράνιος	ὀράνιος
	16	c. 1 physiogomm.	physiognom.
330	36	c. 2 Topic. I. 14.	Topic. I. 7. 2.
338	1	V. L. ἐκβαλλῶ	ἐκβαλῶ
340	8	V. L. αὐτῦ]	αὐτῦ] —
342	15	c. 2 מלה	כלה
349	15	c. 1 εἰ	εἰς
	16	ὀς	εἰς
	17	erant	erat
352	9	c. 1 *Act.* XIV.	*Act.* XIII.
355	14	*a fin.* c. 1 *Anacreon* 2.	*Anacreon* 17.
359	19	V. L. πολλὰ]	πολλὰ] —
360		*Herodot.* II. 69.	*Herodot.* II. 121.
369	1	c. 1 Σωσηγένης	Σωσιγένης
372	6	c. 1 πειπείρημαι	πεπείρημαι
375	5	c. 2 parti	pati
	25	c. 2 terenus	terrenus
382	3	c. 1 Morb. Duit.	Morb. Diut.
392	12	*a fin.* c. 1 ἐτ'	ἐπ'
394	27	c. 2 facinatione	fascinatione
398	40	c. 2 τ	τὴν
401	29	c. 2 *Act.* VII. 23.	*Act.* VII. 53.
402	9	V. L. ἡμεῖς	ὑμεῖς
412	36	c. 1 Lascivae,	, Lascivae
413		ult. c. 1 hominem	hominum
422	4	V. L. O igenes	Origenes
423	16	c. 1 Logie.	Logic.
428	5	V. L. πυῤῥάζει]	πυῤῥάζει] —
	15	V. L. μαθηταὶ	μαθηταὶ αὐτῦ
430	29	c. 2 *Gal.* I. 6.	*Gal.* I. 16.
432	6	V. L. Edit. *Bengel.*	dele
	7	*Millio*	*adde:* *Bengelio*
438	16	c. 1 τῦτο	21. τῦτο
441	14	c. 2 *a fin.* paedogogum	paedagogum.
448		ult. c. 2	*adde:* vid. in *Marc.* X. 11. p. 602.
449	4	*a fin.* c. 2 τήρησον	17. τήρησον
453	1	V. L. vitetur	videtur
456		*fin.* Πνν-	Πίν-
457	4	T. δεξιῶν	*adde:* μου
462	8	c. 2 rationum	rationem
	9	pertinent	pertinet
469	16	c. 1 in prandio haec parabola dicta est die Sabbati *Luc* XV. 1. 15.	In coena haec dicta sunt, nocte, quae diem Sabbati praecedit, ejusque pars est *Luc.* XIV. 1.
475	35	c. 2 νομικὸς	35. νομικὸς
478	1	V. L. τῇ primum]	τῇ primum] —
	2	*Hiob.* XI. 23.	dele
479	17	c. 1 Scivent	Scirent
483		penult. c. 2 ὑρκανὸς	Ὑρκανὸς
485	36	c. 2 φλανθρωπίᾳ	φιλανθρωπίᾳ

Pag. 491

Pag. 491 l.	1 V. L. ϗ ſecundo loco]	l. ϗ ſecundo loco] ——
493	11 c. 2 τῆς	τὰς
498	penult. c. 1 pertinent	pertineat
499	17 c. 2 *a fin.* τὰ	τὸ
507	10 V. L. occurebat	occurrebat
510	16 V. L. A prima	A a prima
513	34 c. 1 1. *Tim.* V. 21.	1. *Tim.* V. 11.
515	5 c. 1 ἐγχέιται	ἐγχέαι
516	6 c. 1 24. 26. 37.	dele
	ult. *Luc.* X. 20. XXII. 20.	*Luc.* XI. 20. XXII. 49.
526	11 *a fin.* c. 2 παιδίσκη	69. παιδίσκῃ
529	8 V. L. αὰτῆς	αὐτῆς
531	antepen. c. 1 *Gen.* XXVI.	*Gen.* XXVII.
544	2 c. 1 Necyomanria	Necyomantia
547	13 c. 2 1. *Tim.*	2. *Tim.*
	9 c. 1 VII. 13.	VII . . .
551	antep. 1 c. 1 II. 14.	II. 15.
552	Supplem.	dele
556	4 V. L. πυτερὸς	πυρετὸς
557	1 c. 1 II. 16.	X. 16.
559	25 c. 2 σπίμποδα	σκίμποδα
560	26 V. L. I. 26.	*dele.*
	26 ϗ οἱ	*adde* Φαρισαῖοι] ※
562	ult c. 1. traditis	traditi
564	c. 1. l. p. 340. πολλὰ ἐνετείλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν	*dele*
570	~ κόκκος	~ κόκκον
	4 V. L. ὁμαιώματι	ὁμοιώματι
	18 c. 1 *Jo.* XVI. 11.	*Jo.* XVI. 12.
575	4 c. 2 *fin.* ἄδρες	ἄνδρες
576	25 V. L. οἱ δὲ C.	οἱ δὲ D.
577	9 T. ἀῤῥάστος	ἀῤῥώστοις
	32 V. L. ἀνὰ	*adde:* β.
578	30 V. L. ἐστιν poſterius] L.	l. ἐστιν poſterius] —— L
	31 ἣ]	ἣ] ——
584	12 V. L. πιριπατῶν	περιπατῶν
585	9 V. L. φέρειν πάντας	*Adde:* D.
589	19 c. 1. 89.	98.
	3 c. 2 Palaeſtina viro	Palaeſtino Syro
591	25 V. L. αὐτῶν]	αὐτῶν] +
594	2 c. 1 laudum	laudem
589	2 c. 1 τρίζει]	*adde; Thomas:* βρύχειν τοὺς ὀδόντας, οὐ τρίζειν
601	28 V. L. γράψαι] δοῦναι D.	dele
	penult. V. L. ὁ Θεὸς]	ὁ Θεὸς] ——
603	6 c. 1 ſtupaverat	ſtupraverat
604	2 V. L. Marth.	Matth.
605	17 c. 1 27.	23.
	5 c. 2 Marcus	24. Marcus
606	10 c. 1 T. 3.	T. 2.
610	19 c. 1 *Act.* II. 10.	*Act.* II. 29.
611	12 c. 1 dercerpitur	decerpitur
615	ult. c. 2 18.	19.
627	19 V. L. 30.	20.
	24 V. L. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου	*adde* poſterius
633	24 V. L. κλαιειν	κλαίειν
634	4 T. 7.	6, 7.

Pag. 640 l.	2 c. 2 obtenetrabit	l. obtenebrabit
644	9 a fine c. 1 *Origenes.*	*adde:* in Cod. 36. 39. 40. Φέρεται γὰρ ϗ τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον — πολλοὶ μὲν ἐν ἐπεχείρησαν, ϛ τὸ κατὰ Ματθίαν ϛ ἄλλα πλείονα.
667	18 V. L. γνωτοῖς	γνωστοῖς
672	5 T. δένδρον	δένδρων
673	33 c. 1 διηεκῆ	διηνεκῆ
679	23 V. L. *Eudi.*	*Aldi.*
686	6 T. υἱὸς	υἱοὺς
689	8 V. L. *Goth.*	adde ϗ ἁμαρτωλῶν — D
694	3 ~	——
700	7 c. 1 γλωσσοκάμω	γλωσσοκόμω
	9 c. 1 2. *Petr.* II. 15. *Jo.* VIII. 8.	2. *Pet.* II. 14. Jo. VIII. 11.
702	9 c. 1 *a fin.* ἱμρήω	ὁμήρω
705	18 c. 1 *Tit.* I. 4.	*Tit.* I. 5.
707	28 c. 1 τελοσφορεῖ	τελεσφορεῖ
711	3 V. L. οἱ	ὁ
713	5 *a fin.* V. L. 1. *Cor.* VII. 8. 2 *Cor.* XIII. 5.	1. *Cor.* VII. 5. 2. *Cor.* XIII. 5. eſt nota ad εἰ μή τι
718	1 c. 1 2. *Sam.* XXVII.	2. *Sam.* XVII.
727	25 c. 1 2.	3.
730	10 V. L. προφήτου]	προφήτου] ——
732	13 c. 2 54.	53.
733	23 c. 2 XXIV. 25.	XXIV. 18.
734	13 V. L. ὑμῶν	prius ὑμῶν
736	4 V. L. *a fin.* Jo. VIII. 37.	*pone* poſt Jerem. XII. 13.
739	5 *a fin.* c. 1 V. H. 1.	V. H. 11.
	antepen. θέκτρον	δικαστήριον
742	1 XII.	XIII.
757	7 c. 2 a fin. *Ariſtenaet.*	*Ariſtaenet.*
763	ult. c. 2 ὁ κύριος	8. ὁ κύριος
768	37 c. 1 ᾄδῃ	23. ᾄδῃ
769	27 c. 1 ἴλλαβειν	ἔλλαβεν
	10 a fine c. 2 ſunt ſuam	ſuam
773	18 c. 1 ſilique	ſiliquae
777	7 V. L. Cauſabono	Caſaubono
781	32 c. 2 ἣ	14. ἣ
787	6 a fine c. 2 28.	27.
791	10 11 c. 1 *Ælianus* ad καθέδους	*dele*
795	21 V. L. 37. 38.]	37. 38.] ——
803	7 a fine c. 2 *Apoc.* III. 15.	*Apoc.* III. 10.
804	11 c. 11 VII. 14.	VII. 4.
827	28 c. 1 majorem	majorum
834	23 c. 2 *Juſtin.* V. 2. 1.	*Juſtin.* VI. 1. 3.
850	25 c. 1 Inf. XV. 30.	Inf. XVI. 30.
852	30 c. 2 Inf. 22.	Inf. 32.
859	19 c. 1 *Gen.* XXV. 13. 14. XXIX. 20.	*Gen.* XXIV. 13. 14. XXIX. 10.
863	24 c. 1. ἐργάγάσῃ	ἐργάσῃ
870	penult. V. L. ϗ εὐθέως	8. ϗ εὐθέως
884	5 c. 1 *Apoc.* XI. 1.	*Apoc.* XI. 11.
888	6 c. 2. agenteae	argenteae
895	1 c. 2 CXXI.	c. XXI.
903	penult. c. 2 *Tob.* IX. 2.	*Tob.* XI. 2.
914	ult. c. 2. *Matth.* VII.	*Matth.* VI.
919	6 c. 1 *Heſyckius*	*Heſychius*
938	15 c. 2 debeat	debeatur
953	antepen. V. L. Codices .	Codicis